

Pertenece al Colegio de
Agustinos descalzos de
S. Millan de la Cogolla.

Estante 23 Nº 1.
Cajon 24.

BIBLIORVM SACRORVM

TOMVS QVINTVS,

cum Glossa Ordinaria, & Nicolai Lyrani expositionibus, literali & morali: Additionibus insuper & Replicis.

94/6

In libros { Matthæi, Marci, Lucæ, Iohannis.

Nouissime omnia summa cura ac diligentia recognita.

LVGDVNI, ANNO M. D. XLV.

Cum priuilegio Regis.

Esta es pagado, con comission de la Sta Inquisicion por el Esquegatario del año de 1640
Joseph de Muro

LE PRIVILEGE.

FRancoys par la grace de Dieu Roy de France, a noz aimez & feaulx conseilliers, les gens tenans nostre court de parlement a Paris, & Preuost de Paris, & a tous noz autres iusticiers & officiers, ou a leurs lieutenantz Salut. Receue auōs lhūble supplication de nostre cher & bien aime Anthoine Vincēt marchant demeurāt a Lyon, contenāt que a grand labeur & diligence, & par gens scauans en bōnes & saincte lettres, quil a entretenu depuis quatre ans en ca a ses despēs il a faict reueoir toutes les impressions cy deuant faictes de six volumes de la Glose ordinaire sur la Bible, & restituer les dictions Grecques & Hebraicques, auec les annotations de sainct Hieroſme seu Gabinius, & autres, tant sur le nouueau que viel Testament, & sur le tout faict vn Repertoire nouuel, lequel il desiroit vouluntiers faire imprimer, auec ladicte Glose ordinaire selon lesdictes corrections, additiōs, annotations & Repertoire, pour estre expose en vente en nostre Royaume a lutilite de la chose publicque diceluy, a fin de pouoir recouurer plusieurs grāds fraiz & misses quil a en ce faictz & exposé. Mais il doubte que les autres Imprimeurs ou libraires le vouldroient en semblable faire imprimer & exposer en vente, qui luy seroit, si ainsi estoit, grād perte & dōmage, par ce quil ne pourroit recouurer lesdicts fraiz sur ce par luy faictz, & qui luy conuient encores faire pour ladicte impression, si par nous nestoit prohibe aux dicts autres imprimeurs & libraires de les faire imprimer & vendre, a tout le moins par certain temps cōpetant, dedans lequel ledict suppliant peust recouurer lesdicts fraiz. Pource est il que nous inclinans a sa supplication & requeste luy auons en faueur que dessus permis & octroye, permettons & octroyons de grace especial par ces presentes que lesdicts volumes cy dessus declairez & specifiez lesquelz il a faict reueoir, corriger & annoter par la maniere dessusdicte prealablemēt veuz & visitez par les docteurs en la faculte de Theologie de nostre ville de Paris, ou par telz diceux que par vous gēs de nostre dicte court de Parlement de Paris sera aduise, pour scauoir si en iceulx volumes y a aucune chose de mauluaise doctrine, & qui soit contraire a la doctrine ecclesiastique, receue en legliſe Gallicaine. A fin de la reiecter, ilz puisse & luy loise luy seul faire imprimer, vendre & distribuer en nostre royaume, pays & seigneuries iusques au temps & terme de troys ans prochainement venātz, a compter du iour & date que limpression en sera paracheuee. Sās que pendant ledict temps autres que luy les puissent faire imprimer, ne vendre, si ce nest de son consentement & permission. Et ausquelz nous auons inhibe & defendu, inhibōs & defendons de ce faire soubz peine de cōfiscation desdictz volumes, & de amende arbitraire. Et oultre de tous despens dōmages & interestz enuers ledict suppliant, si voulons & vous mandons & a chascun de vous si cōme a luy appartiendra que des noz present grace & permission vous faictes, souffrez & laissez ledict suppliant iouyr & vser plainement & paisiblement durant ledict temps: sans en ce luy faire mettre ou donner ne a ses facteurs ou commis a la vente & distribution desdictz volumes ainsi veuz & visitez que dict est aucun empeschemēt, & a ce faire souffrir & obeyr contraignez & faictes contraindre tous ceux quilz appartiendra par les peines cy dessus indictes, & autres que verrez estre a faire par raison. Car tel est nostre plaisir. Dōne a Amboyse le, xxv. iour de Mars. Lan de grace Mil cinq cens quarātequatre, & de nostre regne le trentevnieſme. Ainsi desſoubz signe. Par le Roy, vous present. De la Chesnaye. & seelle du grand seau en simple queue de cyre iaune.

LETTRES DATTACHE.

FRANCOYS par la grace de Dieu Roy de France, A noz aimez & feaulx conseilliers les gens tenans noz court de parlement de Tholoze, Bordeau, Rouen, Dijon, Prouence, Grenobles, Chambery, Seneschaux de Lyon, Tholoze, & Prouence, ou leurs lieutenantz, salut & dilection. De la partie de nostre bien aime Anthoine Vincēt libraire de nostre bonne ville de Lyon, nous a este hūblement expose quil auroit obtenu de nous les lettres patentes en forme de Priuileges cy attacheez soubz le contreseel de nostre chancellerie, pour imprimer les liures contenuz en icelles desquelles il requerroit vouluntiers lenterinement par deuant vous. Mais il doubte par ce quelles ne sont a vous addressantes que ne feisiez difficulte icelles enteriner, & le receuoir a ce, si sur ce ne luy estoit pourueu de nostre gratieux remede conuenable, nous humblement requerant iceluy. Pourquoy nous ce considere voulans soubuenir audict exposant, vous mandons & a chascun de vous cōmettons par ces presentes que procedez a lenterinement desdictes lettres de priuilege selon leur forme & teneur, & le faictes iouyr & vser plainement, paisiblement & entierement de leffect & enterinemēt dicelles. En faisant faire par vous a tous ceulx quil appartiendra les defences contenues en icelles. Nonobstant quelles ne soient a vous addressantes que ne voulons nuire ne preiudicier audict exposant, ains en tant que besoing est ou seroit les auons releue & releuons de grace especial par ces presentes: car tel est nostre plaisir de ce faire, vous donnons plain pouuoir, auctorite, puissance, commission & mandement especial par ces presentes, mandons & commādons a tous noz iusticiers, officiers & subiectz, que a vous en ce faisant soit obey. Donne a Bloys le, viij. iour de May. Lan de grace Mil cinq cens quarante cinq. Et de nostre regne le trentevnieſme. Ainsi signe.

Par le Roy, a la relation du conseil, Le Picart. Et seelle du grand seau en simple queue de cyre iaune.

Extraict des regiſtres de Parlement.

VEV par la Court les lettres patētes du Roy a elle addressantes donnees a Amboyse le vingt cinquieſme iour de Mars dernier passe, impetrees par Anthoine Vincent marchāt demeurāt a Lyon. Par lesquelles ledict seigneur permect & octroye audict Anthoine Vincēt faire imprimer, vēdre & distribuer en ses Royaumes, pays, terres & seigneuries six volumes de la Glose ordinaire faicte sur la Bible, que ledict Vincēt a fait reueoir & restituer les dictiōs Grecques & Hebraicques auec les annotatiōs de sainct Hieroſme seu Gabinius, & autres tant sur le nouueau que viel Testament. Et ce iusques a troys ans a compter du iour & terme de limpressiō paracheuee. Sans ce que pendant ledict temps autre que luy les puisse faire imprimer ne vendre, si ce nest de sont consentement & permisſion. Auſquelz ledict seigneur inhibe & deffend ce faire sur peine de confiscation desdictz volumes & damende arbitraire, & oultre de tous despens, dommages & interestz enuers ledict Vincent. Mandāt ledict seigneur a ladicte court faire souffrir, & laisser iouyr & vser ledict Vincent desdictz octroy, & permisſion, iceulx volumes prealablement veuz & visitez par les docteurs en la faculte de Theologie de luniuersite de Paris, ou telz autres diceulx que par ladicte court seroit aduise, ainsi & cōme il est plus a plain contenu & declaire esdictes lettres. Veu aussi la requeste presentee a ladicte court par ledict Anthoine Vincent a ce que lesdictes lettres luy fussent enterinees. la certification des docteurs en ladicte faculte de Theologie en ladicte vniuersite cōmis & deputez par ladicte Court. Et le consentement du Procureur general du Roy. Tout considere ladicte Court a enterine & enterine audict Anthoine Vincent lesdictes lettres patentes. Et en ce faisant suiuant icelles a permis & permect audict Vincent faire imprimer, vendre & exposer en vente lesdicts six volumes de la Glose ordinaire ainsi reueuz, corrigez, restituez & annotez. Et fait defence a tous autres de iceux six volumes faire imprimer ne exposer en vente iusques au terme de troys ans passez, a compter du iour que limpressiō dudict Vincent sera paracheuee, sur peine de confiscatiō de leurs volumes, amende arbitraire, despēs dommages & interestz, sil nest de la permisſion & consentement dudict Vincent.

Faict en Parlement le penultime iour de Iuillet, Lan mil cinq cens quarante cinq. Ainsi signe Du Tillet.

EXCVDEBATVR LVGDVNI, ANNO M. D. XLV.
DIE VERO XX. MENSIS AVGVSTI.

A

Incipit præfatio Nico. de Lyra ordinis minorum in quatuor euangelistas.

QVatuor facies vni, Ezech. j. Secũdũ qđ scribit beatus Greg. sup Ezech. prima parte Homel̃. ij. Quia per faciẽ vnusquisq; cognoscitur, recte per faciem noticia designat̃: Lex aũt seu doctrina euãgelica licet sit vna, qa ab vnigenito filio dei data & ad vnũ finẽ ordinata, vt videbitur inferius; tamen quadruplici noticia excellit omnẽ aliã legẽ datã humanã & diuinã. & ideo bene de ipsa dr̃: Quatuor facies vni.

Cõditiões legis cuiusq; q̃tuor

¶ Ad cuius euidentiã aduertendum, q cuiuslibet legis conuenienter datæ, sunt quatuor conditiones. Legis ẽm propriũ est vitia extirpare: Mores seu actus hominũ ordinare. Inducere ad fœlicitatem, ac plane & lucide tradere veritatem.

Euangelica lex oẽs alias leges excellit

In his autẽ quatuor conditionibus lex seu doctrina euãgelica excellit oẽm aliam legẽ diuinã & humanã, vt patebit discurrendo p singula. ¶ Prĩa igit̃ cõditio legis est, q debet vitia extirpare. Ad hoc ẽm leges sunt datæ, vt quos priuata castigatio cohibere non potuit, metu pœnarũ q legibus infligunt̃, à maleficijs retrahant̃. Propter qđ dicit Apl's. j. ad Timoth. j. b. Lex iusto non est posita, sed iniustis, & nõ subditis, impijs, & peccatoribus, sceleratis & contaminatis, patricidis & matricidis, homicidis & fornicarijs, masculorũ concubitoribus, plagiarijs, mendacibus & periuris: & si quid aliud sanæ doctrinæ aduersat̃.

Lex humana defectiua est

In hac aũt extirpatione vitiorũ lex humana inuenit̃ defectiua, quia nõ põt phibere oĩa mala. Cuius ratio est, qa lex cõitati pponit̃ obseruãda. In cõitate autẽ pauci inueniunt̃ virtuosi & perfecti & plures imperfecti & defectuosi. & ideo sicut pueris aliqñ pmittunt̃ q nõ pmitterent̃ viris perfectis, ita in legib⁹ q cõitati seruãdæ imponunt̃ aliq mala minora pmittunt̃ vt maiora euitent̃. Sicut lex ciuilis meretrices in ciuitatibus permittit, ne respublica pp̃ter imperfectionẽ multitudinis q castitatẽ obseruare nõ põt, dissensionib⁹ q pp̃ter libidinẽ insurgerẽt, cõturbet̃. vñ dicit Augu. in libro de ordine: Aufer meretrices à ciuitatibus, & oĩa cõturbabis libidinib⁹. Veruntñ ista mala q bono modo auferre nõ põt, relinquit diuino iudicio puniẽda. Vñ dicit Augu. j. de libero arbitrio: Lex ista q regẽdis ciuitatibus fert̃, multa concedit atq; impunita relinquit q p diuinã puidentiã vindicant̃.

Lex Mosaica defectiua est

Siľr lex Mosaica diuinitus data aliqua mala pmittit, sicut pmisit dare libellũ repudij. vt hr̃ Deut̃. xxiiij. ne viri vxores interficerent: Et tra-

B

dere ad vsurã extraneis, ne fratres pprios grauarẽt, vt habet̃ Deut̃. xxiij. Cuius ratio fuit, quia lex illa fuit data ppl'o rudi duræ ceruicis & imperfecto. iõ sunt eis pmissa aliq mala minora, vt euitẽtur maiora. Propter qđ Saluator Mat. xix. a. dicit Iudæis de pmissione libelli repudij: Ad duriciã cordis vestri pmisit vobis Moyses dimittere vxores vestras. Sic igit̃ patet, q tã lex humana q̃ Mosaica pmittit aliq mala: & sic q̃tũ ad hoc ẽ impfecta. Sed lex euãgelica nullũ malũ pmittit tanq̃ pfectissima, sed oĩa excludit & puniẽda p̃dicit, pp̃ter quod legislator euangelicus Iesus Christus dicit Mat. xij. c. Dico aũt vobis q de oĩ verbo ocioso qđ locuti fuerit hoĩes sup terrã reddẽt rõnẽ in die iudicij. si de oĩ v̉bo ocioso, multo magis de nociuo. Et si de v̉bo, multo magis de facto. & sic patet primũ videlicet q lex euãgelica p̃cellit oẽm aliã legẽ ĩ extirpatiõe malorũ.

Secũda cõditio

¶ Secũdo ad legẽ ptinet mores seu actus hũanos ad bonũ ordinare. vñ dicit philosoph⁹. ij. Ethi. Intentio cuiuslibet legislatoris est ciues facere bonos. In hoc quoq; ĩuenit̃ lex hũana defectiua, qa hõ nõ põt de secretis cordiũ iudicare: & ideo nõ põt lex humana nisi de actib⁹ exteriorib⁹ ordinare. vñ dicit̃. j. Reg. xvj. b. Homo videt ea quæ patẽt, deus aũt intuet̃ cor. & ideo ad legẽ diuinam solã ptinet actus interiores ordinari.

Lex vet⁹ phibebat manũ non animũ, dupliciter intelligitur

Sed & lex Mosaica inuenit̃ in hoc defectiua. pp̃ter qđ dr̃ à doctorib⁹ antiq̃s q lex vetus phibebat manũ, non animũ: vt habet̃ in glo. sup epistolã ad Phil̃. iij. ca. Quod dupliciter intelligi põt. Vno mõ erronee, & sic itelligebãt doctores Iudęorũ, dicẽtes volũtatẽ malã nõ esse pc̃m nisi aliquo mõ exeat ĩ actũ, vt patet p Iosephũ. xiij. libro antiq̃tatũ. Et qñ arguebat̃ cõtra eos, qa scriptũ est Exo. xx. c. Nõ cõcupisces vxorẽ pximi tui. Respõdebãt sic, q hoc p̃cepto nõ phibet̃ cõcupiscẽtia interior, sed manifestatio exterior. q. d. Non concupisces. i. signa concupiscẽtiæ nõ facies, vt amplex⁹ & oscula vel consimilia. Sed hoc manifeste patet falsum, qa act⁹ exterior nõ habet maliciã vel bonitatẽ moralẽ, nisi inq̃tum pcedit ab actu interiori: qa pc̃m intantũ est voluntariũ, q si nõ volũtariũ, non est peccatũ. Alio mõ intelligit̃ p̃dictũ verbũ. s. qđ lex vet⁹ prohibebat manũ nõ animũ, sane & bñ, videlicet q lex vetus in paucis prohibebat animum seu concupiscentiã interiorem, videlicet in vitio mœchiæ & auariciæ tñ; Et adhuc licet phiberet in illis cõcupiscẽtia, nõ tñ trãsgressorib⁹ infligebat aliquã pœnã. & ideo in talib⁹ inuenit̃ imperfecta. Lex aũt euãgelica tanq̃ perfectissima generaliter phibet cõcupiscentiã malã: & cõcupiscentib⁹ indicit pœnã infligendam,

infligendã, pp̃ter qđ Saluator Matth. v. c. dicit: Audistis quia di- C
ctum est antiquis: Nõ occides, qui aũt occiderit reus erit iudicio. Ego aũt dico vobis, quia oĩs q irascit̃ fratri suo reus erit iudicio. & eodem modo dicit in alijs præceptis. Ex quo patet q lex euãgelica non solũ ordinat actus exteriores sed generaliter actus interiores: & sic patet secũdũ.

Tertia conditio

¶ Tertio dico q ad legẽ pertinet ad fœlicitatem homines inducere. Veruntñ lex humana nõ inducit nisi ad fœlicitatẽ politicã q est tranquillus & pacificus status ciuitatis in vita ista mortali. Homo aũt secundũ intellectũ q est pars principalior hoĩs, immortalis est, vt dr̃. x. Ethi. & ideo oportet aliã fœlicitatẽ extra vitã istã assignare. Ad hanc aũt lex diuina ordinat qđ non põt facere lex humana. Per hoc ẽm necessitas sacræ doctrinæ ab omnibus doctoribus assignatur, quia homo ad quandã beatitudinem supernaturalem ordinatur: ad quam per legem sibi diuinitus reuelatã dirigitur. Veruntamen & in hoc lex Mosaica inuenitur defectiua, quia beatitudo supernaturalis non habetur nisi p gratiã, secundũ quod dicit̃ Rom. vj. d. Gratia dei vita ęterna. Hãc autẽ gratiã lex Mosaica non dabat, sed tantum ad ipsam disponebat. pp̃ter hoc dr̃ ad Heb. vij. c. Nihil enim ad perfectum adduxit lex: Sed hanc perfectionẽ à Christo dandam expectabat, secũdum qđ scribitur Ioh. j. b. Lex per Moysen data est, gratia & veritas p Iesum Christũ facta est. propter quod Saluator in principio euangelicæ legis dicit Matth. iij. a. Pœnitentiam agite, appropinquabit ẽm regnũ cælorũ: & sic patet tertiũ.

Quarta cõditio

¶ Quarto ad legem pertinet veritatem plane ac lucide tradere. Cuius ratio est: quia lex proponitur multitudini intelligenda & seruanda. In multitudine aũt plures sunt deficientes ingenio, & pauci subtiles & ingeniosi. propter quod lex quæ multitudini proponitur, debet veritatem lucide ac plane tradere. in hoc autem inuenitur lex humana defectiua: qa ibi inueniunt̃ multæ obscuritates & pplexitates: Qđ patet propter legũ multitudinẽ ac varietatẽ & mutationem & aliquarum abrogationem, vt patet intuenti iura ciuilia ac canonica. Similiter & in hoc deficit lex Mosaica, quia in velaminibus & figuris tradit veritatẽ de agibilibus & credẽdis. In cuius figura Moyses velata facie loquebatur ad populũ, vt habetur Exod. xxxiiij. propter quod dicit Apostolus. j. Cor. x. c. Omnia in figura cõtigebãt illis. Sed lex euãgelica in hoc inuenitur perfecta, quia veritas quæ in veteri Testamẽto in figuris latebat occulta, per euidentiam facti facta est manifesta. In cuius signum in passione domini quãdo mysteria nouæ legis fuerunt impleta, velum templi scissum est in D
duo media, Luc. xxiij. propter quod dicit Saluator Ioh. xvj. f. Venit hora cum iam non in prouerbijs loquar vobis, sed palam de patre annunciabo vobis. Et sequitur: Dicunt ei discipuli: Ecce nũc palam loqueris: & prouerbiũ nullum dicis: Et sic patet quartum, videlicet q lex euangelica excedit omnem aliã legẽ in tradendo plane ac lucide veritatem. ¶ De his quatuor p̃dictis dicitur Ps. xviij. b. Lex dñi, id est lex euãgelica, quæ est dñi nostri Iesu Christi. Immaculata, quia nullũ vitiũ permittit. Cõuertẽs aĩas, quia actus interiores animæ perfecte ordinat & disponit. Testimonium domini fidele, quia ad felicitatẽ promissam efficaciter inducit. Sapiẽtiam præstans paruulis, quia veritatem capabilem omnibus lucide tradit. ¶ Igitur sicut patet ex prædictis lex euangelica omnem aliam legem excellit in noticia quadruplici. ideo conuenienter dicitur de ipsa verbum assumptum: Quatuor facies vni, quia per faciem noticia designatur.

Quatuor causæ, euãgelicæ doctrinæ

¶ Ad cuius verbi vlteriorem intellectũ sciendũ, q in verbo proposito notant̃ quatuor causæ huius euãgelicæ doctrinæ. videlicet causa effectiua principalis, subiectiua seu materialis: finalis & formalis. Tres aũt primæ causæ coincidũt in idẽ numero, vt patebit. ideo notantur in hoc nomine, vni. Causa autem formalis sub facie quadruplici, cum dicitur: Quatuor facies.

Causa effectiua.

¶ Ad euidentiã autem primi aduertendum, q Christus siue deus incarnatus quod idẽ est: quia Christus est nomẽ suppositi in duplici natura, diuina videlicet & humana, ipse est causa efficiens huius euãgelicę doctrinæ. Huius rõ est, qa in oĩbus artibus videmus, q architector per ministros disponit materiam, sed per seipsum introducit formam, sicut carpentator per ministros facit lignorum dolationem, sed per seipsum ipsius domus vel nauis compaginationem, vt habetur. j. Metaphy. Lex autem vetus fuit dispositio ad nouã, propter quod dicit̃ ad Gal. iij. d. Lex pędagogus noster fuit in Christo: & ideo licet vtrunq; testamentum sit à deo datum, tamen vetus testamentum fuit datum ab ipso mediãtibus angelis, vt habetur expresse Act. vij. c. vbi dicitur de Moyse: Hic est qui fuit in ecclesia in solitudine cum angelo qui loquebatur ei in monte Sina & cũ patribus nostris qui accepit verba vitæ dare nobis: quia tñ ille angelus in psona dei loquebatur Moysi. Ideo aliqñ nominatur angelus, aliqñ dñs, secũdũ qđ dicit beatus Greg. j. moral̃. Ex quo patet, q vetus testamentum dedit dñs per ministeriũ angelorũ. vñ Act. vij. g. post verba præmissa dicit̃

Iudęis; Recepi-

Præfatio Nico. de Lyra in quatuor euangelistas

✠ Iudæis: Recepistis legẽ in dispositione angelorum, & nõ custodistis: sed nouũ Testamẽtũ dedit dñs p seipsũ incarnatũ. Propter qd' Augu. in li. de sermone dñi, exponens illud Mat. v. a. Et aperiens os suũ &c. dicit: Tũc aperuit os suũ q in lege veteri aperiebat ora prophetarũ. & hoc est qd' dicit Apls ad Heb. j. Multifarie ẽmultisq; modis olim deus loquẽs patribus in prophetis, nouissime diebus istis locutus est nobis in filio &c. Patet igit q; Christus est causa effectiua huius euãgelicæ doctrinę. ¶ Similiter ipse est causa subiectiua seu materialis. Ad cuius euidentiã sciendũ, q; idẽ est subiectum totius scitiæ & partis, sub alia tñ ratione: quia sub ratione vniuersali est subiectum totius scitiæ, sub rõne aũt determinata & particulari est subiectũ in pte: sicut patet ĩ philosophia naturali, vbi, Corp' mobile vniuersaliter, est subiectũ: Corpus autẽ mobile aiatũ in libro de aia est subiectũ, & in libris seq̃ntib' ad ipsum: Ita sitr illud est qd' subiectũ, in tota sacra scriptura sub rõne generali debet assignari p subiecto, in patre ipsi' sub rõne determinata & speciali. ¶ De subiecto autẽ theologiæ duplex est opinio. Vna, q; Christ' est ibi subiectũ sub rõne generali. & secundũ hoc dicẽdũ esset q; Christ' vt ꝓmissus, est subiectũ in veteri Testamẽto. Et hoc manifeste patet ex ꝓcessu legis & ꝓphetarũ, vt oẽs doctores dixerũt, q; vet' Testamẽtũ nõ est nisi dispositio ad Christũ. Christ' aũt vt pñtialiter exhibit', ẽ subiectũ in nouo, vt patet ex ꝓcessu euãgelistarũ & apl'orũ. Alia est opinio de subiecto sacrę scripturæ, scilicet q; De' sub rõne deitatis in cõmuni, est subiectũ legis euãgelicę scripturę, & p cõsequns sub rõne speciali, ẽ subiectũ legis euãgelicæ sacræ, videlicet De' in q̃tũ incarnat', qd' est idẽ q; Christ': Et sic redit ad idẽ cũ prima opinio ẽ. s. q; Christus est nomẽ suppositi in natura duplici. s. hũana & diuina. Et ꝓpter hoc Matthę' q est primus in ordine euãgelistarũ intitulat euangeliũ suũ de Christo tanq̃ de subiecto dicẽs: Liber generatiõis Iesu Christi &c. Similiter & alĩ euãgelistæ nõ faciũt aliud nisi facta & doctrinã domini Iesu Christi tradere. Ex q̃ patet q; Christ' est subiectũ. ¶ Tertio dico, q; Christ' est causa finalis huius doctrinę. Ad cui' euidentiã cõsiderãdũ, q; cuiuslibet scitiæ duplex est finis. Vn' intrinsec': & hic est cognitio ꝓpria subiecti. Ali' est finis extrinsecus: & hic ẽ fœlicitas ad quã ois pfectio hũana aliqualit' ordinat': Sic in proposito euãgelicæ doctrinæ duplex est finis: Vnus intrinsecus, q est cognitio ipsi' Christi enigmatica, q̃ est p fidẽ, & habet' in via. Alius est finis extrinsecus, q̃ est cognitio ei' clara p'tpã visionẽ, q̃ habet' patria: & hoc qd' dicit Iohã. xx. g. Hæc aũt scripta sũt, vt credatis q̃m Iesus est Christ' filius dei: Hic est primus finis. Sequitur: Et vt credẽtes vitã habeatis in nõe ei': Hic est secũdus. Igit' patet ex pdictis, q; Christ' est causa efficiẽs materialis & finalis huius doctrinę euãgelicæ. Et ideo iste tres causæ concurrũt in vnum numeror: & ideo bñ designant similiter in hoc nõe: vni. Et de hoc põt accipi qd' scribit j. Iohã. v. b. Hi tres vnum sunt. s. efficiens, subiectũ & finis. ¶ Secũdo in verbo ꝓpositõ tãgit cã formalis sub facie q̃drupliciũ, cũ dicit: Quatuor facies vni. Ad cuius euidentiã cõsiderandũ, q; duplex est forma scientiæ. s. forma tractãdi & forma tractatus. Forma tractãdi est mod' agendi: Et iste habet quatuor facies: qa quilibet euãgelista quadruplicẽ notitiam tradit de Christo: videlicet, Notitiã hũanitatis, quę figurat' in facie homis: Notitiã diuinitatis quę figurat' in facie aglæ desup ipsorũ quatuor: Notitiam etiam sui sacerdotij q̃ figurat' in facie bouis, q erat aĩal emmolatitiũ in lege: Notitiã etiã sui regni, q̃ notat' in leone, q ẽ rex aĩaliũ. Vel in facie hois, notitiã sue cõuersationis & natiuitatis: in facie bouis, notitiã passionis: in facie leonis, notitiam resurrectiõis: in facie aglę notitiã suæ ascensionis: & ideo bñ dicit q; q̃tuor facies vni. ¶ De hoc aũt bñ põt exponi q; dicit Ezechi. j. c. Cũq; aspicerem aĩalia, apparuit rota vna habẽs quatuor facies. Ista aĩalia sũt quatuor euangelia seu quatuor euãgelistę q̃ aliq̃n dicunt quatuor aliq̃n vnũ. Licet em Matthe' principaliter verset circa humanitatẽ, Iohãnes circa diuinitatem, Lucas circa sacerdotium: Marcus circa regnũ: qlibet tamẽ ipsorũ ista q̃tuor considerat. Vnde dicit beatus Grego. super Ezechi. homel. j. Si quęras, qd Matthæus circa incarnationem domini senserit: Hoc nimirũ qd' Marc' Lucas & Iohãnes, & sic de alĩs. Et sequitur: Quicquid in vno inueneris, hoc simul ĩ q̃tuor recognosces. Dicit ergo: Cũq; aspicerẽ aĩalia. i. q̃tuor euãgelia: qa doctrina euangelica p alĩs doctrinis est intenta ac diligenter cõsiderãda, qa ibi consistit vita sc'm qd' scribit Iohã. vj. g. Verba q̃ ego loquor vobis spũs sunt & vita. Propter qd' dicit Iohã. v. f. Scrutamini scripturas, in qbus putatis vos vitam habere: qa ille sunt q̃ testimonium phibent de me. Apparuit vna rota: Ista rota q̃ est circularis figurę, est doctrina euangelica, in qua cõiũgit finis principio. s. natura hũana q̃ scribit vltimo facta Gen. j. & tñ in Christo q est subiectũ huius doctrinę ẽ cõiũcta ipsi deo. Itẽ circulus est figura pfectissima: ꝓpter quod significat legem euãgelicam, i qua impfectio cuiuslibet alterius legis est, supleta. Sed dr̃ habere quatuor facies ꝓpter quadruplicẽ noticiam Christi, quã describit quilibet euãgelista: Et sic apparet forma tractandi. Forma aũt tractatus est diuisio scitiæ p libros ptiales. ista notificat' p quatuor p̃dictas facies. Ad cui' euidẽtiã cõsiderandũ, q; ptes alicui' toti' heterogenei debẽt adinuicẽ habere distinctionẽ, cõnexionẽ & ordinẽ: aliter nõ essent ptes actu. Distinctio autẽ euãgelistarũ quatuor, cõnexio, & ordo, cõueniẽter designat' i qua rũ siue euãtuor faciebus p̃dictis. Ad cui' intellectũ attẽdenda est breuiter visio imaginaria Ezechielis ꝓphetæ. Videbat em quatuor facies in vno corpe, ita q; corpus erat q̃si rectũ, sicut corpus hois habẽs secundũ lõgitudinẽ quatuor latera vel superficies: & iõ in summitate illius corpis erãt q̃tuor capita, in quolibet latere erat vnũ caput. s. caput hois in latere vel superficie anteriori, caput aquilę in opposita. s. in posteriori parte, caput leonis in dextera parte, caput bouis in sinistra. Qd' autẽ dr̃ Ezech. j. Facies aquilę desuper ipsorũ quatuor, hoc est, qa collũ aquilę est longius: & ideo caput aquilæ supereminebat alĩs, & per cõsequẽs habebat illud corpus aspectũ ad quatuor partes oppositas, quia posteriora capitũ erãt cõiuncta interius, & anteriora seu facies capitum erant ꝓminẽtia exterius. Similiter in illo corpore erãt quatuor tibiæ, & nõ habebant flexionem magis ad vnã ptem q̃ ad aliã, sicut si genu hominis esset flexibile æqualiter ad omnẽ partẽ indifferenter: & ꝓpter hoc dicunt pedes eorũ pedes recti. Et accipit ibi pes ꝓ tota longitudine à crure vsq; ad plantã pedis. Ex prædictis patet, q; illud animal poterat ire ad quatuor partes oppositas sine sui cõuersione, quia habebat aspectũ ad quatuor partes oppositas per quatuor facies, & pedes similiter flexibiles æqualiter ad quatuor partes. Et hoc est quod dicit in textu: q; per quatuor partes illorum ibant, nec reuertebantur cũ ambularent: quia per quatuor partes poterant ambulare sine illius corporis conuersione. Ex istis apparet disiunctio euangeliorum, connexio & ordo eorum. ¶ Per hoc em q; erant capita distincta apparet euangeliorũ distinctio. In capite enim hominis vel facie designatur euangelium Matthei, qd' principaliter versatur circa humanitatẽ. In facie aquilæ euãgeliũ Iohãnis quod describit p̃cipuæ ipsius diuinitatẽ. In facie bouis euãgeliũ Lucæ, quod describit Christi sacerdotiũ: in facie leonis euãgelium Marci, quod describit ipsius regnum, sicut supra dictũ est: Vel aliter in facie hominis generatio, in facie bouis passio, in facie leonis resurrectio, in facie aquilę ascensio. Quia licet p̃dicta ab omnibus euangelistis considerentur, quilibet tamen illorum circa vnum principaliter versatur, vt supra declaratum est. ¶ Similiter ex prædictis faciebus denotatur connexio euangeliorũ: & iõ illa quatuor capita erant in vno corpore coniuncta, & per consequens procedente vna facie aliæ sequebantur, quia quod in vno euangelio narratur, per alia tria euangelia probatur: quia ibi idẽ factũ vel consimile narratur: sicut Iohannes euangelista solus narrat illuminationem cæci nati, alĩ autẽ narrant de multis alĩs cæcis illuminatis, qd' est eiusdem potestatis. ¶ Similiter in prędictis faciebus apparet ordo euangeliorũ: Sic enim stabat illud corpus habens quatuor facies in aspectu ꝓphetę, q; facies hominis erat sibi directe opposita, facies leonis ad dexterã partem illius animalis. facies autem bouis ad sinistram, caput aquilæ in parte posteriori, quia tamen collũ aquilæ est longius, ideo supereminebat ęteris: ideo dicit facies aquilæ desuper ipsorum quatuor. Isto ergo modo ordinant' euãgelia: quia primo ponitur euangelium Matthæi, sicut facies hominis primo opponebat aspectui prophetę, & secũdo loco euãgeliũ Marci, quia dextera pars prior est q̃si sinistra, & tertio euangeliũ Lucę, & quarto euangeliũ Iohannis, quia facies aquilæ erat in posteriori parte: & hoc est quod dicit Ezech. j. Similitudo vultus eorum facies hois, & facies leonis à dextris ipsorũ quatuor, & facies bouis à sinistris ipsorum quatuor, & facies aquilæ desup ipsorũ quatuor. Secundum em ordinẽ euangeliorũ ponit hic ordo istarũ facierũ. Igitur quia euãgeliũ Matthæi qd' primo loco ponit, in facie hois figuratur. ideo de ipso potest dici ante faciem hominis similitudo alterius hois. Hõ est em aĩal rationale manſuetũ & ciuile: & iõ significat Matthæũ euangelistã, qui vixit rationabiliter, manſuete & ciuiliter, nõ ciuilitate politica, sed illa ciuilitate qua efficimur ciues sanctorũ & domestici dei, superædificati super fundamẽtũ apl'orũ & prophetarũ, sc'm qd' dicit Apls ad Eph. ij. Dicit igit: Ante faciẽ hois, qa añ cõsiderationẽ euãgelistę Matthæi, sicut obiectũ, ꝓpriũ ẽ posita similitudo alteri' hois. i. Christi, cui' p̃cipue cõsiderat hũanitatẽ. Et bene dicit Christ' alter hõ. quia fuit alter ab omnibus alĩs hominibus: quia oẽs alĩ, ꝓcesserũt de radice peccati, iste autẽ solus innocẽs, per quẽ ad iusticiã sunt alĩ reducti, secundũ quod scribit ad Ro. v. d. Sicut per vni' hois obediẽtiã pectatores cõstituti sunt multi, ita ꝓ vni' hois obedientiã iusti cõstituent' multi, hic in pñsenti inchoatiue ꝓ gratiã, & in futuro per gloriã quæ est gratia consummata.

Causa materialis siue subiectiua euangelicę doctrinæ

Theologię subiectum nõ vniformiter à doctorib' assignatur

Causa finalis

Causa formalis

Ezechielis visio quatuor euãgelistis adaptatur

Rotę cõparat' doctrina euangelica

EPISTOLA BEATI HIERONYMI

ad Damasum Papam in quatuor Euangelistas incipit.

BEATISSIMO Papæ Damaso, Hieronymus. Nouum opus me facere cogis ex ueteri, ut post exemplaria scripturarum toto orbe dispersa quasi quidam arbiter sedeã: & quia inter se uariant, quę sint illa, quæ cum Gręca consentiant ueritate, decernam. Pius labor, sed periculosa præsumptio, iudicare de cæteris ipsum ab omnibus iudicandum: senis mutare linguam, & canescentem iam mundum ad initia retrahere paruulorum. Quis enim doctus pariter uel indoctus, cùm in manus uolumen assumpserit, & à saliua quam semel imbibit, uiderit discrepare quod lectitat: non statim erũpat in uocem, me falsarium, me clamans esse sacrilegum: qui audeam aliquid in ueteribus libris addere, mutare, corrigere. Aduersus quam inuidiam duplex causa me cõsolatur: quod & tu qui summus sacerdos es, fieri iubes: & uerum non esse quod uariat, etiam maledicorum testimonio comprobatur. Si enim latinis exemplaribus fides est adhibenda, respõdeant quibus: tot enim sunt exẽplaria penè quot codices. Si autem ueritas est quærenda de pluribus, cur non ad Græcam originem reuertẽtes, ea quę uel à uiciosis interpretibus malè ædita, uel à præsumptoribus imperitis emẽdata peruersius, uel à librariis dormitãtibus, aut addita sunt aut mutata, corrigimus. Neq; uerò ego de ueteri disputo Testamento, quod à septuaginta senioribus in Gręcam linguã uersum tertio gradu ad nos usq; peruenit. Non quęro quid Aquila, quid Symmachus sapiãt, quare Theodotiõ inter nouos & ueteres medius incedat: sit illa uera interpretatio, quã apostoli probauerũt. De nouo nũc loquor Testamẽto, quod Græcũ esse nõ dubiũ est, excepto apostolo Matthæo, qui primus in Iudęa Euangelium Christi Hebraicis literis ædidit: hoc certò cùm in nostro sermone discordat, & in diuersos riuulorũ tramites ducit, uno de fonte quærẽdũ est. Prætermitto eos codices, quos à Luciano & Esytio nũcupatos paucorum hominum asserit peruersa contẽtio: quibus utiq; nec in toto ueteri Instrumẽto post septuaginta interpretes emẽdare quid licuit, nec in nouo profuit emẽdasse, cùm multarum gentium linguis scriptura antè trãslata doceat falsa esse quæ addita sunt. Igitur hæc præsens præfatiuncula pollicetur quatuor tãtum Euãgelia, quorum ordo est iste, Matthęus, Marcus, Lucas, Iohannes: codicum Græcorum emẽdata collatione, sed & ueterum quæ nec multùm à lectionis latinæ cõsuetudine D
B discreparẽt, ita calamo imperauimus, ut his tãtùm quæ sensum uidebantur mutare, correctis, reliqua manere pateremur, ut fuerãt. Canones quoq; quos Eusebius Cæsariẽsis episcopus Alexandrinum sequutus Ammonium in decem numeros ordinauit, sicut in Græco habẽtur expressimus. Quòd si quis de curiosis uoluerit nosse quæ in Euãgeliis uel eadem uel uicina uel sola sint, eorum distinctione cognoscet. Magnus siquidem hîc in nostris codicibus error inoleuit, dũ quod in eadẽ re alius Euãgelista plus dixit, in alio quia minus putauerint, addiderũt: uel eũdem dum sensum alius aliter expressit, ille qui unũ è quatuor primũ legerat, ad eius exemplum cæteros quoq; æstimauerit emendandos. Vnde accidit, ut apud nos mixta sint omnia, & in Marco plura Lucæ atq; Matthęi. Rursum in Matthæo plura Iohãnis & Marci: & in cæteris reliquorum quę in aliis propria sunt inueniantur. Cùm itaq; canones legeris qui subiecti sunt, cõfusionis errore sublato, & similia omnium scies, & singulis sua quæq; restitues. In canone primo cõcordant quatuor, Matthæus, Marcus, Lucas, Iohannes. In secũdo tres, Matthæus, Marcus, Lucas. In tertio tres, Matthæus, Lucas, Iohãnes. In quarto tres, Matthæus, Marcus, Iohannes. In quinto duo, Matthæus, Lucas. In sexto duo, Matthæus, Marcus. In septimo duo, Matthęus, Iohãnes. In octauo duo, Lucas, Marcus. In nono duo, Lucas, Iohãnes. In decimo propria unusquisq; quæ non habẽtur in aliis ædiderunt. Singulis uerò Euãgeliis ab uno incipiẽs usq; ad finem librorum dispar numerus accrescit. Hic nigro colore perscriptus sub se habet alium ex minio discolorẽ numerum qui ad decem usq; procedẽs indicat prior numerus in quo sit canone requirẽdus. Cùm ergo aperto codice (uerbi gratia) illud siue illud capitulũ scire uolueris cuius canonis sit, statim ex subiecto numero doceberis, & recurrẽs ad principia, in quibus canonum est distincta cõgeries, eodẽq; statim canone ex titulo frõtis inuento, illum quem quærebas numerum eiusdem Euangelistæ, qui & ipse ex inscriptione signatur inuenies, atq; è uicino cæterorũ tramitibus inspectis quos numeros è regione habeant annotabis: & cùm scieris, recurres ad uolumina singulorũ, & sine mora repertis numeris quos ante signaueras, reperies & loca in quibus uel eadem uel uicina dixerunt. Opto ut in Christo ualeas & memineris mei Papa beatissime. Finit epistola beati Hiero. ad Dam. Pa.

Incipit Prologus sancti Hieronymi ad Eusebium.

PLures fuisse qui Euangelia scripserunt, & Lucas Euangelista testatur, dicens. Quoniam quidem multi conatisunt ordinare narrationem rerum quæ in nobis completæ sunt, sicut tradiderũt nobis qui ab initio ipsi uiderũt sermonem, & ministrauerunt ei: & perseuerãtia usq; ad prẽsens tẽpus monimenta declarãt, quæ à diuersis autoribus ædita diuersarum hęresum fuere principia: ut est illud iuxta Ægyptios & Thomam & Matthiam & Bartholomeum: duodecim quoq; apostolorum, & Basilidis atq; †Apolinis ac reliquorũ quos enumerare longissimum est: cùm hoc tãtùm in præsentiarum necesse sit dicere, extitisse quosdam qui sine spi- Lucæ. 1o. †Apellis

 ritu

Prologus ſancti Hieronymi.

Eritu & gratia dei conati ſunt magis ordinare narrationē, quā hiſtoriæ texere ueritatem. Quibus iure poteſt G
Ezech.13.a. illud propheticū coaptari: Væ qui prophetāt de corde ſuo, q ambulāt poſt ſpiritū ſuū, q̄ dicūt: Hæc dicit do
Iohā.10.b. min⁹, & dñs nō miſit eos. De quibus & Saluator in Euāgelio Iohānis loquit̄: Oēs qui ante me uenerūt, fu-
res fuerūt & latrones. Qui uenerūt, nō qui miſsi ſunt. Ipſe enim ait: Veniebāt & ego non mittebam eos. In
uenientibus præſumptio temeritatis, in miſsis obſequiū ſeruitutis eſt. Eccleſia autē quæ dñi uoce ſupra pe-
Cañ.2. trā fundata eſt, quā introduxit rex in cubiculū ſuū, & ad quā p foramē deſcēſionis occultæ miſit manū ſuā,
ſimilis damulæ hinnuloq̄ ceruorū, quatuor flumina paradiſi inſtar eructās, quatuor & angulos & anulos
† imobili- habet: p quos quaſi arcā teſtamēti & cuſtos legis domini lignis † mobilib⁹ uehitur. Primus omnium Mat-
bus thæus eſt publicanus, cognomēto Leui, qui Euāgeliū in Iudæa Hebræo ſermone ædidit, ob eorū uel maxi-
mè cauſam, qui in Ieſum crediderant ex Iudæis: & nequaquā legis umbrā ſuccedente Euangelij ueritatem
ſeruabāt. Secundus, Marcus interpres apoſtoli Petri, & Alexandrinæ eccleſiæ primus epiſcopus, qui domi-
num quidē Saluatorem ipſe nō uidit, ſed ea quæ audierat magiſtrum prædicantem, iuxta fidē magis geſto-
rum narrauit quā ordinem. Tertius Lucas medicus, natione Syrus Antiochenſis, cuius laus in Euangelio,
2.Co.8.d. qui & ipſe diſcipulus apoſtoli Pauli in Achaiæ † Bithiniæq̄ partibus uolumen condidit, quædam altius re-
† bœotiæq̄ Ioh.13.c.& petens, & ut ipſe in procœmio confiteť, audita magis quā uiſa deſcribens. Vltimus, Iohannes apoſtolus &
21.f Euangeliſta, quem Ieſus plurimum amauit, qui ſuper pectus domini recumbens puriſsima doctrinarum
Iohā.19.c. fluenta potauit, & qui ſolus de cruce meruit audire: Ecce mater tua. Is cùm eſſet in Aſia, & iam tūc hæretico-
rum ſemina pullularent, Cherinthi & Hebionis, & cæterorum qui negant Chriſtum in carne uenisſe, quos
1.Iohan.b. & ipſe in epiſtola ſua Antichriſtos uocat, & apoſtolus Paulus frequenter percutit, coactus eſt ab omnibus
penè tūc Aſiæ epiſcopis, & multarū eccleſiarum legatiōibus de diuinitate Saluatoris altius ſcribere: & ad
ipſum (ut ita dicam) dei uerbum non tam audaci quàm felici temeritate prorumpere: ut eccleſiaſtica nar-
rat hiſtoria, cùm à fratribus cogeretur ut ſcriberet, ita facturum ſe reſpondiſſe, ſi indicto ieiunio in commu-
ne omnes deū deprecarent. Quo expleto reuelatione ſaturatus, in illud procœmium è cælo ueniens eructa
Iohan.1.a. uit: In principio erat uerbum & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum, hoc erat in principio apud
Ezech.1.b. deum. Hæc igitur quatuor Euangelia multò antè prædicta. Ezechielis quoq̄ uolumen probat, in quo pri-
ma uiſio ita contexit. Et in medio ſimilitudo quatuor animalium & uultus eorum: Facies hominis, & facies
leonis, & facies uituli, & facies aquilæ. Prima hominis facies, Matthæum ſignificat, qui quaſi de homine
exorſus eſt ſcribere: Liber generationis Ieſu Chriſti filij Dauid, filij Abraham. Secunda Marcū, in quo uox
leonis in eremo rugientis auditur: Vox clamantis in deſerto: parate uiam domini, rectas facite ſemitas eius.
F Tertia uituli, quæ Euangeliſtam Lucam à Zacharia ſacerdote ſumpſiſſe initium præfigurat. Quarta lo-
hannem Euangeliſtam, qui aſſumptis pennis aquilæ, & ad altiora feſtinans, de uerbo dei diſputat. Cætera H
Ezechi.1. quæ ſequuntur in eundem ſenſum proficiunt. Crura eorum recta & pennati pedes, & quocumq̄ ſpiritus
ibat: ibāt, & nō reuertebanť: Et dorſa eorū plena oculis, & ſcintillæ ac lampades in medio diſcurrentes, &
Apo.4.a. rota in rotam, & in ſingulis quatuor facies. Vnde & Apocalypſis Iohannis poſt expoſitionem uigintiqua-
tuor ſeniorum qui tenentes citharas & phialas adorant Agnum dei, introducit fulgura atq̄ tonitrua, & ſe-
ptem ſpiritus diſcurrentes, & mare uitreum, & quatuor animalia plena oculis, dicens: Animal primum ſi-
mile leoni, & ſecundum ſimile uitulo, & tertium ſimile homini, & quartum ſimile aquilæ uolanti. Et poſt
Paululum. Plena (inquit) erant oculis, & requiem non habebant die ac nocte dicentia: Sanctus ſanctus, ſan
ctus, dominus deus omnipotens, qui erat & qui eſt & qui uenturus eſt. Quibus cunctis perſpicuè oſten-
ditur, quatuor debere tantùm Euangelia ſuſcipi: & omnes apocryphorum nenias, mortuis magis hæreti-
cis quàm eccleſiaſticis uiuis canendas.

Incipit argumentum ſancti Hieronymi in Euangelium ſecundum Matthæum.

GLOS. ORDI.

☞ MOdus tractandi talis eſt. Primus Genealogiam Chriſti deſcribit, diſtinguens eam per tres teſſeradecades, dehinc ait de nutritura Saluatoris, & de aduētu Magorum in Bethleem, & de occiſione paruulorum: deinde de baptiſmo Chriſti. & ieiunio quadraginta dierum, & de tēptatione triplici. Poſtea de doctrina eius, ſcilicet de ſermōe habito in mōte: deinde geſta & miracula Chriſti exponit. Tandem de paſſione ☞ reſurrectione

Expoſitio Nicolai de Lyra in primum Prologum ſuper Matthæi Euangelium.

Diuiſio

MAtthæus. Hic eſt primus prologus beati Hieronymi qui præponitur euangelio Matthęi. Qui quidē prolog⁹ diuiditur in quatuor partes. In prima parte deſcribit Euangeliſtę ſtatus, ſecūdò ſcribendi modus, ibi: Duorum

NIC. DE LY.

MAtthæus ex Iudæa a sicut in ordine primus ponitur, † ita Euāgeliū in Iudæa prim⁹ ſcripſit: cuius uocatio ad † dñm ibi: Duorum in generatiōe Chriſti. tertiò huius Euangelij materia principalis, ibi: Quarum omnium rerum. Et quartò utilitas huius operis, ibi: In quo Euangelio † infra.9.a
vtile eſt. In prima parte deſcribitur Euangeliſta ex nomīe, cùm dicitur. a ¶ Matthæus, qui interpretatur, datus: qa inter alios Euangeliſtas primò datus eſt à deo ad ſcribēdum Euangelium ad inſtructionem omnium fidelium. Secundò, deſcribitur ex natione & patria, cùm dicitur: b ¶ Ex Iudæa. quia natione fuit Iudæus: & de Iudæa natus. Quæ quidē Iudæa primo dicta eſt terra Chanaan, quia poſt diluuium inibi habitauerunt filij Cham, quibus expulſis per filios Iſrael tempore Ioſue nominata eſt Iudæa à tribu Iudæ, quæ erat principalis & regia. Tertiò, deſcribitur quātum ad ordinem inter Euangeliſtas, cùm dicitur: c ¶ Sicut in ordine primus ponitur. In ordine ſcilicet Euangeliſtarum, ita in Iudæa primus ſcripſit Euangelium. Quartò, deſcribitur q̄tū ad ſtatum pręcedentē eius conuerſionē ad † deum

à quo dicta Iudæa

c-† Chriſtum

resurrectiõe & ascensiõe agit. Huic aũt libro Hier. prologũ p̃mit
A tit in q̃ ostẽdit, vbi euangeliũ scripserit, & de q̃ imo statu ad q̃
dignũ sit assũptus: de q̃bus & q̃ ordine in hoc euangelio tractet.
a ¶ Duo in gene. Chri. prin. præmittẽs Abrahã & Dauid
in generatione Christi, quib⁹ facta est vel factæ sunt promissiões.

Nico. de Lyra.

Publican⁹ ✠ Christum. Quia autẽ erat Publican⁹, id est curam habens de publicis actibus. Erant enim tunc Iudæi tributarij Romanorum, & ideo illi qui colligebant tributum Romanis mittendum, dicebanẽ publicani: huiusmodi communiter sunt cãpsores, & pecuniarum nũeratores. Et qa talia negocia vix aut nunq̃ sine pcõ exerceri pñt, vt dicit btus Gregorius: ideo in hoc patet gratia diuina quæ ex talibus re uocauit Matthæum ad statum apostolicum. & hoc est quod dicit: Cuius vocatio &c. Sequitur: a ¶ Duo in ge. Hic tangitur modus scribendi quem tenuit euangelista Matthæus in descriptiõe genealogiæ Christi, à qua incipit suum euangeliũ. Et primò tangitur modus scribendi q̃tũ ad radicem genealogiæ Christi, q̃ ponit duos patres, videlicet Dauid & Abraham q̃ si radicem genealogiæ hui⁹, sicut patet in principio euangelij, cũ dicit: Liber generationis, &c. Ratio autem huius assignat: quia Abraham fuit primus qui fidẽ vni⁹ dei publicè cõfessus est Etin signum hui⁹ primò circumcisionem accepit, quæ fuit signum distinguens fideles ab infidelibus. Dauid autem fuit primus rex electus à domino secundum voluntatem domini ad fidelem populum regendum, secundũ q̃
B dicitur. j. Reg. xiij. c. Quẽsiuit dominus virum iuxta cor suum, &c. Saul autem licet primò fuerit electus à domino, hoc tamẽ non fuit secũdum cor domini, sed secũdũ exactionem populi. propter q̃d dixit dñs Samuel. j. Reg. viij. b. Audi vocẽ populi petentis regem. s. sup. se. Sequitur: Nõ em abiecerunt te sed me, ne regnem super eos & hoc est quod dicit Hiero. Duo in generatione Christi principia præsumens. Id est ante sumens duos homines, videlicet Abraham & Dauid, quasi principia & radices genealogiæ Christi. Sequitur: b ¶ Vnius cuius circunci. id est ipsius Abrahæ qui primò accepit circumcisionem: vt dictum est. c ¶ Alterius cuius secũ dũ c. electio. i. ipsius Dauid, qui electus primò fuit rex à domino vt dictum est. d ¶ Ex utriq̃ enim patribus Christus. in hoc redditur causa prædicti. q. d. propter hoc Abraham & Dauid ponuntur principaliter radix genealogiæ Christi, quia Christus nasci debebat ex patriarchis & regibus tãq̃ eis ꝓmissus. e ¶ Sicq̃ quaterdenario. Hic tãgit modum scribendi genealogiã Christi quãtũ ad deductionem ex prædictis duobus patribus seu principijs, qa euangelista ponit tres quaterdenas. Vna fuit in tempore in q̃ ppl̃s est gubernatus per iudices. Secunda in tempore quo gubernat⁹ est per reges. Et tertia in tempore quo gubernat⁹ est per sacerdotes: & hoc est quod dicit: Sicq̃ quaterdenario triformiter posito. i. in tribus temporibus quibus triformiter gubernatus est populus. Sequitur: f ¶ Principium à credendi in fide in ele. tẽ. por. quia prima quaterdena incipit ab Abraham, qui primus fidẽ vni⁹ dei publicè confessus est: & terminatur in Dauid, qui primus electus est in regem à domino, vt dictum est. g ¶ Et ex electione usq̃ in transmigratio. quia secunda quaterdena incipit à Dauid excluſiuè, & terminatur in Iechonia filio Iosiæ in transmigratione Babylonis. Sequitur: h ¶ A transmigrationis die. quia tertia quaterdena incipit à transmigratione Babylonis & terminatur in Christum. i ¶ Decursam Decursam dicit, quia describit genealogiam Christi descendendo. Lucas autem econtrario ascendendo. Sequitur: k ¶ Et numero satisfaciens & tempori. q. d. i hoc q̃ sic descripsit genealogiam per tres quaterdenas, satisfecit numero: quia posuit numeros conuenientes mysterio Christi: qa p̃ quaterdenam quæ componitur ex quatuor & decem, significatur lex Christi quæ decurrit per quatuor euangelia, & lex Moysi quæ decurrit per decem legis præcepta. Per ternarium verò significatur C mysterium trinitatis quod fuit traditum in vtraq̃ lege, sed i noua lege magis explicite: & sic patet qualiter euangelista satisfecit numero. Satisfecit etiam tempori: quia p̃ tres quaterdenas descripsit tres generationes illius populi in diuersis temporibus. Sequitur:

a ¶. i. Dauid & Abraham.

[a] ex publicanis actibus fuit, dũo in [a]
generatione Christi principia præ/
¶ Abrahæ. s. ¶ Fuit.
sumens: unius, cuius prima circunci [b]
a ¶. s. Dauid.
sio in carne: altẽrius cuius secũdum [c]
a ¶ Domini. s. b ¶ Saule reprobato.
cõr electio fuit. Ex utriq̃ enim pa/ [d]
¶ Vel partibus ¶ Supple, natus est.
tribus Christus. Sicq̃ quaterdena/ [e]
rio numero triformiter posito prin [f]
¶ Generationis. s. a ¶. i. ab Abraham. b ¶ aliàs via.
c ¶ Dauid.
cipium à crẽdendi fidẽ in elẽctionis
tempus porrigens, & ex electione [g]
usq̃ in transmigrationis diem diri
gens: atq̃ à transmigrationis die us [h]
¶ Terminans.
que in Christum definiens, decur/ [i]
sam aduentus domini ostendit ge/ [k]
nerationem, ut numero satisfaciẽs
& tempori, & se quid esset ostende/ [l]
¶ Misericorditer actum.
ret: & dei in se opus monstrans: etiã [m]
in his quorum genus posuit, Chri/ [n]
sti operantis à principio testimoni/ [o]
um non negaret. Quarum rerum [p]
omnium tempus, ordo, numerus, [q]
dispositio, uel ratio, quod fidei neces/ [r]
sarium est: deus Christus est† qui fa/ [s]
ctus est ex muliere, factus sub lege, [t]
natus ex uirgine, passus in carne, o/ [v]
mnia in cruce fixit, ut triumphãs ea [x]
in semetipso resurgens in corpore, [y]
& patris nomen in patribus filio, [z]
[a] [b]

currit per decem legis præcepta. Per ternarium verò significatur C mysterium trinitatis quod fuit traditum in vtraq̃ lege, sed i noua lege magis explicite: & sic patet qualiter euangelista satisfecit numero. Satisfecit etiam tempori: quia p̃ tres quaterdenas descripsit tres generationes illius populi in diuersis temporibus. Sequitur:

l ¶ Et se quid esset ostẽderet. q. d. in scribendo euangelium Christi Matthæus ostendit statum suum, quia ibidem descripsit vocationem suam ex publicis actibus ad statum apostolicum. m ¶ Et dei in se opus monstrans. quia in hoc ostẽdit operationem dei vocantis ipsum per suam misericordiam. n ¶ Etiam in his quorum gen⁹ posuit Christi. Hoc est dictum quòd similiter i Abrahã & Dauid qui electi sunt à deo ab antiquo: vnus ad fidem, alter ad regnum, dei operationem ostendit. Construe ergo sic literam: Etiam non negaret: Minus dicit & plus significat, id est concederet seu declararet. Testimonium Christi operantis, scilicet per gratiam. A principio, id est ab antiquo. In his quorum genus posuit Christi, id est describendo genealogiam Christi: & hoc fuit in Dauid & Abraham, quos posuit radices genealogiæ Christi.

o ¶ Quarum rerum omnium. In hac parte Hieron. ostendit intentionem principalem euangelistæ Matthæi seu subiectum sui euangelij, quia genealogiam ordinatè ab Abraham vsq̃ ad Christum de scripsit, vt ostenderet q̃ ipse Christus est verus homo & verus deus, qui secundum humanitatem natus est de muliere, passus i cruce, vbi omnia peccata nostra deleuit, & resurgens à mortuis nos per adoptionem i filios dei regenerauit. & hoc est q̃d dicit: Quarum rerum omnium, &c. in genealogia scilicet Christi descriptarum.

p ¶ Tempus. quia ibi tria tempora describuntur, vt visum est. q ¶ Ordo. qa ordinatè tempora & personæ in diuersis temporibus describuntur. r ¶ Numerus. quia sub certo numero, id est in trib⁹ quaterdenis comprehenduntur. s ¶ Dispositio uel ratio. quia rationabiliter disponuntur. t ¶ Quod fidei necessarium est. Hoc est dictum, ad hoc oĩa prędicta sic sunt ordinatè descripta, vt oñ datur quòd Christus est verus deus, quod credere necessarium est ad salutem: & quòd est verus homo. vnde subditur: v ¶ Quia factus est. quia onera legis voluit obseruare. Hoc autem accipiẽ de epistola ad Gal. iiij. x ¶ Passus in carne, omnia in cruce fixit. id est omnia peccata nostra in cruce destruxit. Et accipit hoc de epistola ad Col. ij. vbi dicitur sic: Delens quod aduersum nos erat chirographum decreti, id est obligationem ad pœnam inferni sed illum tulit de medio affigens illud cruci. Et est locutio metaphorica ad similitudinem illius qui destruit aliquam chartam vel obligationem, quia perforat eam vel corrumpit. sic Christus p̃ passionem suam illud decretum q̃ eram⁹ obligati gehennæ destruxit. Sequitur: y ¶ Vt triumphans ea in semetipso. i. deuincens in corpore proprio. z ¶ Resurgens in corpore. Ad euidentiam huius literæ considerandum, q̃ pater & filius correlatiue dicuntur: relatiua autem posita se ponunt, & perempta se perimunt. igitur quia Iudæi noluerunt recipere Christum, Abrahę & cęteris patribus promissum, ideo desierunt esse filij Abrahæ id est imitatores ipsius per fidem: & per consequens Abraham & cæteri p̃es desierunt esse patres eorum. Gentiles autem econuerso ad prędicationẽ apostolorũ receperũt fidem Christi: & ideo in loco Iudęorũ à fide Abrahæ recedentium facti sunt filij Abrahæ: & sic paternitas q̃ desierat esse in Abraham & cæteris patribus, restituta est per filiationẽ gentium, qui facti sunt imitatores eorum per fidem. Et econtrario sibi filiatio restituta est ipsis credentibus, restituta prædicta paternitate: quia hæc est natura correlatiuorum, vt dictum est. Et hoc est quod dicit Hiero. Resurgens in corpore. s. Christus, & præcipiens prædicare baptismum pœnitentiæ in omnes gentes factus est restituens. a ¶ Et pa. nomen in patrib⁹. s. antiquis. b ¶ Filio. hoc est ad honorem filij, quia hoc cedit ad honorem Christi.

D † Gal. 4. a.

a iij ✠ Et filij

E a ¶ Et filij nomen patri restituēs in filijs. i. in gentibus fidem recipientibus.
b ¶ Patri. hoc est ad honorem patris eterni. c ¶ Sine principio, sine fine. quia Christus secundum diuinitatem manet in æternum. d ¶ Ostendens unum deū se esse cum patre. per opera. s. diuinitatis quæ egit. quia propria operatio vniuſ cuiusque rei, ostēdit naturā ei⁹. e ¶ Quia unus est. i. deus qui ē pater & filius, ga nō sunt duo dij, sed vnus deus. f ¶ In quo euange. Hęc est quarta pars hujus prologi: in qua ostenditur vtilitas huius euāgelij Matthæi. & prīò ostenditur ista vtilitas in generali respectu omnium fidelium secundò, verò ostenditur in speciali, quātū ab btūm Hiero. ibi: Nobis enim in hoc, &c. In prima ergo parte ostēditur vtilitas q̄tum ad quatuor: ga illi q legūt hoc euāgelium perfectè possunt perpendere misericordiam dei in vocatione Matthęi ad statum apostolicum, & diligentiam apli in scribendo euangelium, & dilectionem dei ex qua voluit incarnari, & perfectionē humanam quæ est in coniunctione ad deum per fruitionem, qui voluit sibi naturā humanam coniungere per ipsius assumptionem, & hoc est quod dicit, In quo euangelio utile est desiderantib⁹ deum. i. notitiā dei. g ¶ Sic prima uel media. i. principium, medium & finē hui⁹ F euangelij, in quo consistit perfectio.
h ¶ Vt & intelligāt uocationē apo. in quo consistit perfectio: quia de hoc fit ibi mentio. i ¶ Et opus euangelij. qđ ipse descripsit fideliter. k ¶ Et dilectionem dei in carne na. quia ex dilectione voluit incarnari. Sequitur: l ¶ In quo apprehensi sunt. i. ad hoc vtile est euangelium hoc, vt legentes ipsum. m ¶ Recognoscāt in eo. i. in Christo esse, supple id: In quo reprehensi sunt & apprehendere appetunt ipsam diuinitatem, cui natura nostra coniuncta est in Christo in vnitate suppositi per incarnationem, & quā apprehendere quærimus per fruitionem. Et accipitur ibi iste modus loquendi de epistola ad Phil. iij. c. vbi dicit sic Apostolus: Sequor autem si quo modo apprehēdam, in quo & comprehēsus sū. m ¶ Nobis enim. Hīc tangitur motiuum Hieronymi ad transferendum seu exponendum Matthæi euangelium, scilicet vt traderet certitudinem rei gestæ in euangelio Matthęi, vbi ostenditur vera diuinitas & vera humanitas Iesu Christi. & hoc est quod dicit: Nobis enim. id est rationis motiuæ, quia argumentum quædam ratio est.
n ¶ In hoc studio. id est ad studendum in hoc euangelio transferendo & exponēdo. o ¶ Et fidem. & pro id est certitudinem. p ¶ Factæ rei tradere. id est gestorum Christi, & non tacere, sed magis supple declarare. q ¶ Quærentibus i. scire volentibus. r ¶ Dispositionem dei operantis in carne. scilicet assumpta. s ¶ Intelligendum esse diligenter. hoc est cum magna diligentia & studio, quia talibus reuelatur euangelij intelligētia, secundum quod dicitur infra. vij. c. Querite & inuenietis, pulsate & aperiat vobis.

Expositio Nico. de Ly. in prologum euange. secundum Matthæum.

MAtthæus cum primò prædicasset euangelium. Prologus iste diuiditur in duas ptes: ga primò scri-

a b & filij nomen patri restituens in fi-
c d lijs, sine principio, sine fine, ostēdens
e se unum cum patre esse, quia † u-
f nus est. In quo euangelio utile est
a ¶ Historialia
g desiderantibus deum sic primā uel
a ¶ Allegorica, b ¶ Moralia.
h media uel perfecta cognoscere, ut
i & uocationē apostoli, & opus euan
k gelij, & dilectionem dei in carne na
scentis per uniuersa legentes intelli
l gant, atq; id in eo in quo apprehen
m si sunt & apprehendere expetunt,
recognoscant. Nobis enim hoc in
n o studio argumenti fuit, & fidem fa
ctæ rei tradere, & operantis dei in
q r s telligendam diligenter † esse dispo
sitionem quærentibus non tacere.

Prologus in Matthæum.

t MAtthæus cùm primò prædicasset euāgelium in Iudæa, uolēs transire ad Gentes, primus euangelium scripsit Hebraicè: quod fratribus à quibus ibat, ad memoriam reliquit. Sicut enim necesse fuit ad confirmationem fidei euangelium prædicare, sic & contra hæreticos scribi. x Cùm autem plures euangelium scripserint, quatuor tantum habent autoritatis testimonium: quia per quatuor mundi partes fidem nunciant trinitatis, & sunt quasi quatuor rotæ in quadriga domini, quæ uehit eum per prędicationem euāgelij, & genus humanum quadrifida morte peremptum eorum erat prædicatione uiuificandū: unde & aliorum euangelia deciderunt, nec recepta sunt: quia nolebant præfinitum numerum cassari propter uirtutem sacramenti. Designantur etiam euangelistæ quatuor figuris, quę nō sunt deceptoriæ, sed iucundi mysterij sibi consciæ. Matthæus in homine intelligitur, quia circa humanitatē Christi principaliter immoratur. Marcus in leone, quia agit de resurrectione: Lucas in uitulo agens de sacerdotio. Iohannes in aquila scribens sacramenta diuinitatis. Christus uerò quem describunt, homo fuit de uirgine natus: uitulus in immolatione, leo in resurrectiōe, aquila in ascensione. Vel in homine humanitas, in uitulo sacerdotium, in leone regnum, in aquila exprimitur diuinitatis sacramentum,

mò scriptor huius euangelij manifestatur, G
secundò sui euangelij autoritas declaratur
ibi: Cum autem plures. In prima parte oñ
ditur quando scripsit, quia primus inter † vnum
alios euangelistas. Vbi scripsit: Quia i Iu
dęa. Qualiter scripsit: quia Hebraicè. Qua
re scripsit: vt veritas euangelij certa mane
ret apud credentes. in Iudæa à quibus rece
debat, volens prædicare gentilibus Iudęis
pro maiori parte in infidelitate obstinatis
hoc enim fuerat eis præceptum à domio
secundum quod dicitur Actu. xiij. g. Vo
bis autem oportebat primum loqui ver
bum dei: sed quoniam repulistis illud, &
vos indignos iudicastis æternæ vitæ, ecce
conuertimur ad gentes: sic enim præcepit
nobis deus. Hac igitur de causa Matthęus
volens transire ad conuersiōem gētilium
scripsit fidelibus in Iudæa remanentibus
euangelium, vt illuc concurrerent pro cer
ta regula ad euitandum errores hæretico
rum insurgentium, & hoc est quod subdi ► esse
tur: v ¶ Sicut enim necesse fuit ad cō
firmatio. fidei euangelium prædic.
prædicatione scilicet confirmata euidenti
bus signis, vt dicitur Marci vlti. x ¶ Sic
& contra hæreticos scribi. vt cessantibus miraculis possemus recurrere ad doctrīam euangelicam doctrinis & miracul⁹
confirmatam, sicut ad regulam certam hę
reses insurgentes confutantem. y ¶ Cū
autem plures euangelium scripserint. Hīc ostenditur euangelium Matthęi
autenticum. Et primò ostenditur quod dictum est. Secundò declaratur quoddam
ibi positum, ibi: Designantur. In prīa par H
te dicitur sic, quòd plures scripserunt euāgelium. Et aliqui scripserunt sub nomine
apostolorum & discipulorum Christi, immiscentes eidem falsitates, vt facilius sub
nomine apostolorum fideles deciperentur. Et ad euitandum quatuor euangelia
quorum scriptores sunt certi & noti, sunt
ab ecclesia recepta & approbata. Et hoc rationabiliter. quia numerus quaternarius
euangeliorum fuit prefiguratus Ezechielis. j. vt prędictum est. Sunt enim euangelistæ quasi quatuor rotæ in quadriga domini, quibus portatur fides Christi per totum mundum: Similiter genus humanū
quadruplici morte fuit peremptū in trāsgressione Adæ. Primò morte culpę, secūdò morte naturę: ga p hoc icurrim⁹ necessitatem moriendi. tertiò morte gehennæ,
quia ex hoc omnes descendebant ad limbum vsque ad liberationem per Christū
factam. Quartò morte ciuilis pœnæ. Est
enim mors ciuilis seruitus vel exilium per
quæ scinditur alī quis à communitate. Per
peccatum autem gen⁹ humanum erat ei
ctum à ciuitate cælesti & subditum seruituti diaboli. igitur conueniens fuit numerus quaternarius euangeliorum, quia per
ipsorum prędicationem genus humanū
quadrifida morte peremptum & viuificādum designatur. z ¶ Designantur eti
am euangelistæ quatuor figuris q̄
non sunt deceptoriæ, sed iucūdi mysterij sibi consciæ. Matthæus in homine intelligitur, quia circa humanitatē Christi principaliter immor.
Hīc declaratur quoddam dictum, videlicet qualiter euangelia prędicta fuerunt p̄figurata Ezechielis. j. Et patet ex prędictis
qualiter in quatuor faciebus significantur
quatuor euangelistæ. Et sic patet textus.

Incipit euangelium secundum Matthæum.

LIber generationis. Hiero. Hebrei voluminib⁹ suis à principijs nomē iponūr, vt liber Geneſis ex ſuo principio noiatur, vbi dicit: Liber generationis Adę: & hę ſunt generatiões cæli & terrę. Qui liber principiū ē veteris Teſtamēti, ſcd'm qd' i principio noui dr. Liber generationis Iesu Christi: quāuis in hoc ſit pua pars libri: ſed ſic nouū Teſtamētū cōſonat veteri. Et ſicut vet⁹ carnali ꝓponit Iſraeli, ita nouū ſpūali: & vtriuſq; vn⁹ & idē autor oñdit. Plenior ſenſus eēt: Hic eſt liber gnātiōis: ſed hic mos eſt in multis, maxīe in ꝓphetis, vt viſio Iſaię, ſubaudis, hęc ē. ¶ Hiero. Ra. In principio ſatis declarat ſe agere de hūanitate Chriſti, cū incipiat à carnali gnatiōe. ¶ Hiero. Generatiōis ſingulariter dicit, cui⁹ multi ꝓ ordinē replicētur, qa venius tm̄ Chriſti gnatio quęrit, ꝓpter quā cęteræ hīc inducūtur. Non diuinā, ꝓponit narrare generationē, qd' impoſsibile eſt, vt Iſaias ait: Generationē ei⁹ qs enarrabit? ſed hūanā, cui⁹ uis & hęc ex magna pte ſit inenarrabilis. Sed illa tota inenarrabilis eſt: qa etſi dicit filij⁹ à patre genit⁹, tamē qualit, nec apoſtol⁹, nec ꝓpheta nouit, nec angelus. b ¶ Ie. Chri. Idē Saluatoris non ꝓditoris, quod fuit Adam. Chriſtus ipe ē q & Meſsias. Iō hoc nomīe retūdit Iudæorum infidelitas, q Meſsiā, id eſt regē ſuū nondū veniſſe ariolātur Hūc verō eſſe Chriſtū cōſequēter ſic, ꝓbat euāgeliſta. quoniā hic ē q de patriarcharū & regū ſtirpe progenit⁹, de virgine mirabiliter eſt editus, ſicut eiſdē fuerat ante ꝓmiſſus. Ieſu Chriſti. vt pregiā & ſacerdotalē pſonā natura dei & hominis mōſtrarēt. Olim Ieſus rector typicē nūc eſſentialit, ſecūdū q de⁹ potēs ſaluare. Chriſtus nomē officij eſt, non naturę: qa vnctus eſt in ſacerdotē ad inpellandū ꝓ nobis, qui bene in terrā promiſsionis inducit. c ¶ Filij Da. fi. Abr. Ordo prꝑposterus ne prꝑmiſso Abrahā generatiōis cōtextio interrūperet. Hor⁹ duor⁹, ſpecialiter dicit filius, qa vnus primus inter patriarchas, alter inter reges ad quos facta eſt de Chriſto, ꝓmiſſio, vt Iudeis Chriſtū ex lege vētur⁹ apiret, in q̄ viderent vaticinia ipleri. ¶ Fi. Da. fi. Abra. Hos duos de oib⁹ elegit q̄rū filius dr Chriſt⁹, vt Iudęis quib⁹ ſcribit, ſciētib⁹ ex lege Chriſtū vēturū, appareret hic eē q diu erat, ꝓmiſſus, i q̄ videret ipleri oīa vaticinia. his em̄ ſolis in veteri Teſtamēto legit facta, ꝓmiſsio. Abrahæ, In ſemine tuo benedicētur oēs gētes. Cui conſonat Dauid: Benedicētur in ipo oēs trib⁹ terræ. vū Zacharias: hoc eſt, ſubaudis: Iuſiurādū qd' iurauit ad Abrahā patrē noſtrū daturū ſe nobis Dauid aūt: Iurauit dñs Dauid ỹ itatē & nō fruſtrabit eū: de fructu vētris tui ponā ſup ſedē tuā. Itē, Semel iurauī i ſcō meo. ſ. Chriſto ſemē ei⁹ in ęternū manebit, & thron⁹ ei⁹ ſicut ſol in cōſpectu meo &c. Quę nullaten⁹ de Salomone accipi poſſunt, ſed de Chriſto ex Dauid orto. Itē in libro verbor⁹ dierū: Cū dormieris cū patribus tuis dabo ſemē tuū poſt te: qd' nullatenus de Salomōe dicit: q viuo patre cępit regnare, ſed de Chriſto. vñ Hieremiæ: Suſcitabo Dauid germē iuſtum, & regnabit rex, & ſapiens erit. ¶ Abraham & Dauid ſunt duę colūnę verſantes in lege q̄ſi in veſtibulo ante oſtiū qd' eſt Chriſt⁹; q̄s ambit funiculis duodecim cubitorum, i. fides apoſtolorū. Amplectit hos in genealogia patres, de quorū medio oſtium Chriſtus aperit credentibus. d ¶ Abra. genuit Iſaac: Iſaac aūt genuit Iacob. Ab eo congruē ſit generationis exordium, cui promiſſus eſt primū, in quo eſt bñdictio oīm. ¶ Matthæus generationē incipit ab exordio promiſsionis. Et etiam vſq; in finē libri hæc agitur, vt qui ex hac generatione natus eſt, deus & homo intelligat. ¶ Ab inuitio ab eo cui primū facta eſt, ꝓmiſsio fidei incipit, vt in hoc patre diſcāt cui primū facta eſt promiſsio, qui ē quales eſſe debeant, qui volunt in eius ſemine benedici. Matthæus generationem deſcendendo incipit vel computat: quia hu- manitatem

Incipit Euangelium ſecundum Matthæum.

CAPVT I.

¶ Liber. apotheca gratiæ in qua omnis anima quod neceſſe habet inuenitat.

LIBER GENERA- a b
a ¶ Saluatoris non perditoris
tionis Ieſu Chriſti filij Dauid, filij c d
b c a ¶ Cui promiſſum eſt: in ſemine tuo be. om gen. & Chriſtus eſt ſemen illud in hoc gentes quarūt benedici. b ¶ Fides. c ¶ Spes.
d Abrahām. † Abrahām genuit Iſaac. e

Iſa.53.c. †Lucę.3.c. Iohan.1.a. †Geñ.22.a. 1.Pa.1.b. Geñ.25.d. Iesus Christus Geñ.22.d. Pſal.71.d. Lucę.1.g. Pſal.131.b. Ibi.88.c. 1.Pa.17.b. Hier.63.a.

C

determīat de redēptiõe nr̄a facta per ip̄m. q̄ incipit in medio q̄rti capl̄i, ibi: Cum audiſſet Ieſus q̄ Iohānes tradit⁹ eſſet. Iterū prima diuidit in q̄tuor ſcd'm q̄ q̄druplicit declarat Chriſtū verū deū & verū hoīem. Prio em̄ declarat hoc teſtimonio ãgelico & ꝓphetico. Scd'o, ex illuſtratiõe cæleſti & venerationē regali. Tertiò ex p̄dicatiõe Iohānis & teſtificatione dei patris. Quartò ex dęmonis tentatiõe, & ſãctorū angelorū obſequio & venerationē. Scd'a incipit capl̄o ſequēti. Tertia tertio, & q̄rta quarto. Pria adhuc in duas: qa primò oſtēdit veritatem hūanæ naturę, ei⁹ genealogiā deſcribēdo. Scd'o ỹ itatem diuinę naturę & modū ſuę conceptiõis mirabilem oſtēdēdo, ibi: Chriſti aūt generatio. Prima adhuc diuidit in tres, quia in deſcribendo genealogiam Chriſti prꝑmittit q̄ndam ꝓlogū ſeu p̄fationem. Scd'o ponit eiuſdē genealogię deſcriptionē, ibi: Abrahā. Tertiò genealogiæ deſcriptę recapitulationē, ibi: Oēs ergo gnationes. In pria ergo pte intitulat librū ſuū, à Chriſti gnatiõe, dicēs: Liber generatiõis: qa ſcripſit Hebraice, vt viſū eſt. Modus aūt Hebrę̄or⁹ eſt denoīare libros ab eo de q̄ tractat̄ i principio, ſicut dr liber Gen. qa i principio tractatur de creatiõe mundi. Siſr Matthęus, q̄ incipit euāgeliū à genealogia Chriſti, iō ab ipſo denoiat ſeu ītitulat ipſū. Rō aūt q̄re icipit à genealogia Chriſti hæc fuit, qa Iudæi negabāt Ieſū Nazarenū eē ver⁹ Chriſtū, & deſcēdiſſe à Dauid, qa Galilę⁹ erat ſcd'm qd' dr Ioh. vij. Nūqd à Galiłea venit Chriſt⁹? q. d. n. Iō ſubdit: Nōne ſcriptura dicit: Quia ex ſemine Dauid & Bethleē caſtello, vbi erat Dauid venit Chriſt⁹? q̄ſi dicāt, Sic. & iō ex hoc volebāt falſe cōcludere, q̄ nō eēt ỹ è Chriſt⁹ nec ex ſemīe Dauid. Hūc ergo errorē volēs Matthę⁹ excludere i principio euāgeliį ſui oñdit ipſū à Dauid deſcēdētē p ipſi⁹ genealogiam: Oñdit etiā eū in Bethleē natū, vt patet i principio ſeq̄ntis capit. Cū natus eſſet Ieſus in Bethleē Iudæ: licet fuerit i Calilæa cōcept⁹ & nutritus. In deſcribendo aūt genealogiam ponit duas partes tanq̄ radices, videlicet Dauid & Abrahā: qa ad iſtos eſt facta ſpecialiter ꝓmiſſio de Chriſto. Itē qa Dauid fuit prīcipalis iter reges, Abrahā inter patriarchas. Chriſt⁹ aūt debebat deſcēdere ex patriarchis & regibus. Prꝑponit aūt Dauid ipſi Abrahā: licet ſit poſterior ſecūdū tp̄s, ꝓpter eminētiā regię dignitatis, & iterū vt cōuenientius generationis ordo texat: qa ſic à radice vltimo noīata inchoat. Dicit ergo: a ¶ Liber genera. ſupplēdū eſt. Hīc eſt liber ſcd'm modū Hebræorū, vbi cōmuniter fit talis ſuppletio, vt patet Iſa. j. Viſio Iſaię filij Amos, ſubintelligit, hæc eſt. Et eodem modo i pluribus alīs locis. b ¶ Genera. ſ. tēporalis, qa gnationē Chriſti æternā deſcribit Iohānes i principio euāgeliį ſui. c ¶ Ieſu Chri. Ieſus nomē eſt pſonæ, Chriſtus, nomē naturæ. Significat em̄ duplicē naturā i vno ſuppoſito, ſ. diuinā & hūanā. d ¶ Filij Dauid, filij Abra. Hoc eſt intelligēdū ſcd'm naturā hūanā tm̄. Vñ dicit Apoſtolus ad Roma. j. a. Qui fact⁹ eſt ei ex ſemine Dauid ſcd'm carnē. e ¶ Abrahā ge. Hīc icipit Chriſti genealogiā narrare. Et diuidit i tres ptes ſecūdū tres q̄terdenas q̄s ponit i iſta genealogia. Pria icipit ab Abrahā, & terminat i Dauid incluſiuē. Secūda à Dauid excluſiuē, & termīatur i Iechoniam filium Ioſiæ incluſiuē. Et tertia incipit à Iechonia filio prædicti

Moraliter. a ¶ Liber generationis Ieſu Chriſti filij &c. Omnes itaq; generationes ab Abraham uſq; ad Dauid generationes quatuorde. Chriſti genealogia deſcribitur hīc p tres quaterdenas generationum: Quarum aliquæ fuerunt ante legem datam Moyſi, & aliquæ tempore legis datę. & vltima. ſ. generatio Chriſti tempore gratiæ, quod incœpit ab eius conceptione. Et p hoc ſignatur q̄ aliqui temporibus iſtis tribus ſaluati ſunt per fidem Chriſti. Vnde dicit Saluator Ioh. viij. g. Abraham pater veſter exultauit, vt videret diem meum: vidit, & gauiſus eſt. Item in quaterdena ſunt duo numeri ſcilicet denarius & quaternarius. Per denarium verò, ſignatur impletio decalogi. Per quaternarium, impletio euangeliį quadrupliciter deſcripti. Per ternarium verò ſanctæ trinitatis myſterium. Per iſtos igitur numeros in genealogia Chriſti contentos myſticè ſignatur quòd per obſeruationem decalogi in fide trinitatis Chriſtus qui ſol eſt iuſticiæ per ſpiritualem

Moraliter

Incipit poſtil Nicolai de Ly. ſuper Matthæum.

Liber gene. Ie. Chri. Euāgeliū ſcd'm Matthęū Cap. I diuiditur in duas partes, quia primò ſtabilit ſubiectum ſuum

Diuiſio

a v illuminationem

manitatē Christi ostēdit, ꝙ quam deus ad homines descendit. Lucas ascendendo referens formam sacramenti aperit. A baptismo enim incipiens vsque ad deum ascendit, ostendens baptizatos ascendere ad hoc, vt sint filij dei. a ¶Genuit. Matthæus ponit, genuit: qui naturæ filios tantum numerat. Lucas: Qui fuit: qui aliquos secundū legē vel per adoptionem filios interponit. Matthæus ponit: genuit, & non generauit: forsitan vt ille cognosceretur in fine ostensus, de quo dicit: Ego hodie genui, &c. b ¶Iudam & fratres. Ideo solus Iudas nominatim ex primitur, vt eum cognosceres qui ex eius stirpe fuerat promissus. ¶ Fratres Iudæ memorat prætermissis fratribus Isaac & Iacob, quia illi à populo dei quasi alieni sunt repulsi: hi velut hæredes in libro vitæ scripti, & quasi patriarchæ duodecim, in quib⁹ & numerus apostolorum signatur. Sed nominatim non exprimunt, ne vltra numerum sacramenti generatio extendatur. ¶In semine prædictorū patrū Christ⁹ ītrauit in Aegyptū: qđ prefagiēs inimicus populū premebat, & nō fœminas sed mares interimebat, vt eum extingueret. ¶De Iuda Christus quē omnes gentes susceperūt: quo veniente iam Herodes alienigena principabatur. c ¶Iudas au. Iudas genuit Phares & Zarā antecē intraret Aegyptū, in quā ambo postea cū patre trāsierūt. Zara cū de vtero prēmisit manū, obstetrix coccino ligauit dicēs: hic prior egredietur. illo manū retrahente alter exiuit. Cui obstetrix: Quare ꝑpter te diuisa est macheria? Vñ & Phares. i. diuisio dictus ē, significēs illū qui segregabit oues ab hedis: & statuet oues quidē à dextris: hædos autem à sinistris.

d ¶Phares aūt genuit Esrom. In Aegypto genuit Phares Esrom, & Esrō Aram, & Arā Aminadab, & Aminadab Naason: & tūc Moyses eduxit eos de Aegypto. Naason fuit dux sub Moyse in tribu Iuda per desertū, in quo genuit Salmon. Iste Salmon fuit princeps in tribu Iuda, qui cū Iosue in terrā promissionis intrauit Iste Salmon in terra promissionis genuit Booz de Raab. ¶ Christus est Phares, id est diuisio, quia separabit oues ab hedis. Ipse est Esrom, id est sagitta vel atrium, quia penetrat corda auditorum. Habet etiā latitudinem charitatis, qua & inimicos dilexit. e ¶ Aram autem genuit. Aram Christus electus vel excelsus interpretatur: Electus de quo prophetæ: Ecce puer meus quem elegi. Et alibi: Excelsus super omnes gentes dominus. Ipse est Aminadab id est voluntarius, qui dicit: Voluntariē sacrificabo tibi. Idem est Naason, id est augurio, q nouit prēterita prēsentia & futura Vel Naason serpentinus, quia Christ⁹ more serpētis oēs cauit insidias.

☞ Salmon

Pſal.2.b. Genē.38.d. Iſa.5.c. Oseæ.11.a. Pſal.112.a. Ibidē.53.b.

¶Spes. ¶Charitas.

a Isaac autem genuit Iacob. † Iacob autem genuit Iudam & fratres e[ius]

a ¶Confessio. ¶Iudas confitens: & de Christo dicitur: Confitebor tibi pater cæli & terræ. b ¶Diuisio.

c ius. † Iudas autem genuit Phares

¶Oriens. ¶Amaritudo. ¶Diuisio.

d & Zaram de Thamar. Phares autē

¶Sagitta vel arcus.

genuit Esrom. Esrom autem ge[nuit]

¶Christus electus vel excelsus.

e nuit Aram. Aram autem genuit

¶Spontaneus vel voluntarius.

Aminadab. Aminadab autē genuit

¶Augurium vel serpentinus. ¶Iste fuit princeps tribus Iuda.

Naason. Naason autem genuit Sal[mon]

Nicolaus de Lyra.

ꝛ filio prædicti Iechoniæ inclusiuē, vt videbitur. & terminat in Christum inclusiuē. Secunda pars incipit ibi: Dauid autem. Tertia ibi: Et post transmigrationem Babylonis. In prima ergo procedit sic: Abraham genuit Isaac. Non facit mentionem de Ismaele qui fuit filius Abraham: quia per ipsum nō descendit Christus: sed per Isaac erat promissus eius aduentus, secundum qđ scribitur Genesis. xxj. a. In Isaac vocabitur tibi semen. Et eadem ratione non fit mentio de Esau, cum subditur: a ¶Isaac autem genuit Iacob. Quia antequam essent nati, Iacob fuit à deo dilectus, vt per ipsum descenderet Christus, vt habetur Malachiæ primo, a. Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Considerandum igitur, ꝙ hic describitur genealogia Christi descendendo: quia Matthæus voluit ostendere assumptionem infirmitatis nostræ à deo, vt dicit Augustinus de concordia euangelistarum. Econtrario autem Lucas describit eā ascendendo, quia volebat ostendere reductionem hūanę nature in deū, & ideo incipit genealogiā Christi post baptismum, quia post baptismum reducimur in deum. Sequitur: b ¶Iacob aūt genuit Iudam & fratres eius. Licet aūt Christus de Iuda descenderit, tamē fratres ei⁹ cū eo noiant, quia fuerūt patres populi Israelitici, & ab eis duodecim tribus Israel nominātur. Sequitur. c ¶Iudas autem genuit Phares & Zarā de Thamar. Hiero. autem reddens rationem quare ista Thamar exprimitur, sic dicit: Norandū in genealogia Saluatoris nullam sanctarū mulierū assumi, sed eas tātū quas scriptura reprehendit: vt q propter peccatores venerat, de peccatricibus nascens omniū peccata deleret. vñ & ī cōsequēt⁹ Raab meretrix & Ruth Moabitis ponit & Bethsabeę vxor Vrię. Hęc hieronymus. Sed istud non videtur ꝑbabiliter dictū, quia ipse ibidem dicit ꝙ propter hoc reges tres de genealogia Christi tolluntur. s. Ochozias, Ioas, Amasias: quia Ioram miscuerat se filię impīssimę Iezabelis, idēo filij eius vsq; ad quartā generationē de genealogia Christi tollūtur: ergo nō est ꝑbabile ꝙ ꝑpter pctm̄ in Christi genealogia noīa mulierū exprimūtur. Itē ꝙ dicit ibi nullā sctām mulierē positā in genealogia Christi, patet falsum de Maria matre Christi, quę sanctissima est & fuit. Item ꝙ dicit Raab & Ruth ibi expressas propter pctm̄, nō videtur verū, imo propter virtutis actū. De Raab enim scribit ꝙ ꝑpter virtutē susceptt exploratores Israel & eos saluauit, vt patet Iosue. ij. ꝑpter qđ ponit in Catalogo illorū qui ex fide fecerūt notabilē actū, vt hī ad Heb. xj. Quòd aūt dē meretrix nō obstat: qa hoc erat tm̄ ipsi⁹ cognomē & iō nō oportuit ꝙ eēt talis scd'm rē: Sicut aliqn ecōtrario aliqs pauper rusticꝰ cognoiat noie regis, vt Petr⁹ rex vſhmōi. Hebrei ēt dicūt hospitatricē, vbi nos habem⁹ meretricē, vt dixi pleni⁹ Ios. ij. ca. Similiter quod dicit de Ruth Moabitide, ꝙ eam scriptura reprehēdit, nō videtur verū immo magis eam commendat. Tum qa socrui suæ fideliter adhæserat: tum quia electa gentilitate fidem vnius dei suscepit, vt habetur Ruth. j. cap. Tum quia in viduitate castē vixit, vt dicitur Ruth. iij. ex verbis Booz ad ipsam: Benedicta es filia à domino, & priorem misericordiam posteriore superasti, quia non es sequut, p iuuenes, pauperes seu diuites. Tum quia fuit optimæ famę. Vnde ibidem subditur: Scit omnis populus qui habitat inter vrbis meæ portas, mulierē te esse virtutis. Salua igitur beati Hiero. & meliori sentētia, videt ꝙ melius potest dici, ꝙ mulieres istæ hīc sunt expressæ, quia fuerūt viris suis ex quib⁹ conceperūt accidētaliter cōiūctę. Istę aūt quę fuerūt primę & principales, siue bonę siue malę nō exprimunt, sed sufficit expresio viri, quia vir & vxor pro vna psona cōputantur. Quòd aut prædictæ mulieres fuerunt accidentaliter coniunctæ, patet ex textu Bibliæ, quod omitto causa prolixitatis vitādę. Nec debet aliquis moueri, si ego recedo in hoc à dictis Hieronymi: qa dicta sanctorum non sunt tantæ autoritatis, quin liceat sentire cōtrarium in his quę non sunt per sacram scripturam determinata. vnde dicit Augustinus, in epistola ad Vicentium de scripturis sanctorum doctorum. Hoc genus scripturarum à canonicis scripturis distinguendum est: Non enim ex eis sic testimonia proferunt, vt contrarium sentire non liceat. Sequitur: d ¶Pha. au. genuit Esrom. Iste Phares cum Iuda patre suo & Iacob auo suo descendit in Aegyptum, & ibi genuit Esrom, & Esrom Aram, & Aram Aminadab, & Aminadab Naason. Iste autem Naason cū patre suo exiit de Aegypto: & ideo fuit princeps in tribu Iuda in deserto post patrem suum. Quòd enim iste Aminadab fuit princeps tribus Iudę in exitu de Aegypto, habetur Cāt. vj. d. vbi dicitur: Anima mea turbauit me propter quadrigas Aminadab. Ad cuius euidentiam considerādū ꝙ liber Cāticorū scd'm doctores Hebręos est de deo & ecclesia Israel educta per ipsum de Aegypto. In exitu Israel de Aegypto dñs fecerat viam p medium maris rubri, & aquę ex vtraq; ꝑte erāt altæ ad modū muri, sicut habetur Exo. xiiij. & ideo filij Israel timebant intrare. Iste Aminadab princeps tribus Iudæ cum tribu sua primus intrauit post Moysen, & ex hoc tribus Iuda dignitatem regni meruit. Et ideo dicitur: Anima mea turbauit me &c. quia filij Israel videntes Aminadab præcedētē cū curribus suis, admirati sunt propter eius audaciā, & sequuti sunt eū: igitur post ipm̄ Aminadab filius eius Naason fuit princeps tribus Iudæ in deserto, vt dicitur Nu. j. ca. e ¶Naason autem genuit Salmon: Salmon autē genuit Booz de Raab. Hīc est vnum dubiū, quō ista Raab quę erat de genere Chananęoꝝ, fuit coniuncta ipsi Salmon in matrimonium, quia erat prohibitum

Lyræ opinio alia ab opinione Hiero.

Deuteronomij. vij. c. Iosue. ij. c. Hebr. xj. c. Iacob. ij. c. Ruth. j. c. Ruth. iij. c. Ruth. j. cap. Cāt. vj. d. Exo. xiiij. Nu. j. ca.

Doctorum scripta quę autoritatē habeant

ꝛ filiis Israel

✻ illuminationem oritur in nobis. ij. Petri. j. d. Habemus firmiorem propheticum sermonem cui benefacitis attendentes quasi lucenti i caliginoso loco, donec dies illucescat, & Lucifer oriatur in cordibus vestris. Item tres quaterdenæ faciunt quadragintaduas generationes per quas peruenimus ad Christum qui promissus est nobis in prēmium, sicut filij Israel per quadragintaduas mānsiones venerunt ad terram sibi promissam. Christi autem generatio sic erat &c. Per hoc autem ꝙ Christus conceptus & formatus fuit in vtero virginali per operationem spiritussancti, signatur ꝙ spiritualiē cōcipit & formaī in mente pura ope spūssti, Gal. iij. c. Filioli mei ꝙs ego iterū parturio, donec formet Christ⁹ in vobis.

Moraliter

✻ Ioseph autem

¶ Sensibilis. ¶ Fortis.

a mon . Salmon autem genuit Booz
¶ Latitudo. ¶ Raab Hebraice, Racuab Græce.
c de Raab †Booz ā genuit Obeth ex
a ¶ Festinans. b ¶ Christus, seruiens vel seruitus: quia non venit ministrari, sed ministrare. c ¶ Incendium vel incensum. ¶ Christus est sacrificium vel incensum qui pro nobis hostia factus est.
d Ruth . Obēth aūt genuit Ieſſe: Ieſſe b c
a ¶ Manu fortis vel aspectu desiderabilis.
f autem genuit Dauid regem: Dauid d
aūt rex genuit Salomonē ex ea quæ e
g fuit Vriæ . Salomon autem genuit
¶ Latitudo populi.
i Roboā: Roboam aūt genuit Abiā:
¶ Pater dominus. ¶ Attollens.
k Abia aūt genuit Aſa: Aſa autē ge-
l nuit Ioſaphat : Ioſaphat autem
¶ Excelsus.
m genuit Ioram: Ioram autem genuit f

Ioſ.2.a. a ¶ Salmon aūt genuit Booz. Christus est Salmon.i. sensibi-
A lis,qa oīa sentit,ipse accipit Raab.i.ecclesiam de Gētib⁹. Raab,fa-
mes vel beatitudo vel impet⁹: qa eccl'a Gentiū esurit & sitit iu-
sticā,& dilatata p orbē terrarū ipetu doctrinę Philosophos & re-
ges cōuertit. Raab ostēdit coccinū in fenestra.i.in ore p cōfessionē
Christi passionē declarat. Raab meretrix
quę nuncios Ioſue suscepit,quā salmon
princeps trib⁹ Iudę sibi copulauit,signi-
ficat ecclesiā de Gētib⁹,quę pricipi ex Iu
† Ruth.4. da.i. Christo copulat. Et sola cū suis sal-
d. uat,dū Iericho.i.pńs seculū septē muris
1.Cor.15.g victorū vallatū,septē dierū tpe tubis prę
dicationū circūuallat,donec in nouissia
tuba oēs muri corruāt,& nouissia mors
Isa.40.c. destruat. b ¶ Booz aūt. Booz Christ⁹.
Infames p De q̄ dicit: Dns in fortitudie veniet. Bo
onę in ge oz de. Nota nullā de sctis fœminis ī ge-
nealogia nealogia Christi assumi,sed q̄s scriptura
Christi an- reprehēdit. Debuit em̄ de pctōrib⁹ na-
numeran- sci,q p pctōribus venerat,vt discerēt sui
tur, & q̄re pctā patrū sibi nō obesse. Vñ agnus in
Exo.12.a. Pascha imolandⁿ iussus est assumi ex ca-
Historia pris & ouib⁹.i.ex iustis & pctōrib⁹ gene
rād⁹. ¶ Hihoria. Elimelech fuit de tribu
Booz,& vxor ei⁹ Noemi q cū vxore sua
iuit ad Moabitas, vbi filij sui duxerūt v-
xores: sed mortuo pre & filijs sine semie,
Ruth cum Noemi socru sua venit in Iudæam & genuit ex ea Bo
Isa.16.a. oz,Obeth.c ¶ Ex Ruth. Moabitide,vt ostendat impletum va
ticinium Isaiæ: Emitte agnum domine dominatorem terræ. Per
hanc semen Abrahæ ad Christum deducitur. Ecclesia de Gentib⁹
per Ruth significata,priusquā ad Booz.i.ad Christum veniret,ex
patre diabolo erat. ¶ Mystice: Ruth significat ecclesiam, quæ est
Mystice de Moab(.i.de Gentibus quæ ex patre diabolo)& petra deserti,
B propter idololatriam,de qua deus suscitauit filios Abrahę: Obli-
ta prioris Gentis venit ad Booz qui fortis dicitur.i.ad Christum
Heb.7.c. qui suscitat semen fratris sui.i. Moysi qui obijt sine liberis, quia
neminem ad perfectum duxit lex. Ruth, videns vel festinās: quia
ecclesia puro corde deum videt quæ festinat ad brauium superne
visionis,& diffinit pseuerare in fide & dilectione dei. d ¶ Ieſſe au
tem. Pater Dauid sæpius nominatur Isai,sed binomius fuit. Hic
autem ideo dicitur Ieſſe: vt scires eum venisse,de quo Isa. Egredie
Isa.11.2. tur virga de radice Ieſſe &c. Hic est flos quem odorat Isaac,dicēs:
Gen.27.d Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni,quia spiritus eum abun-
dantissimè repleuit. e ¶ Regē. Non qd⁹ solus in hac genealogia
rex,sed quia primus rex de Iuda & regum principium, ꝓpter quē
& cæteri in folio regni seruantur: & per istum ordo generationis
decurrit ad Christum qui habet regnum Dauid. f ¶ Dauid au
Historia tem rex. Hostoria. Dauid in solario sedens,vidit Bethsabee se la
2.Re.11.a. uantem: placuit ei,& vocauit,iacuitq; cum ea: qua grauida reuo
cauit Vriam de expeditione, vt sic intraret in domum,vt sic par
tus ascriberetur ei,qui nolens intrare iacuit in vestibulo, dicens,
qd⁹ dum arca esset in tabernaculis,nō intraret in domū suam. Ac
ceptis igitur literis mortis suæ,ad expeditionem reuersus est: & si
cut Dauid præceperat occisus est à Ioab. Dauid in solario Christ⁹
est,qui in sole posuit tabernaculū suū. Bethsabee, puteus sacieta-
tis septimus. s. lex per cuius cognitionē spūalis gratia monstratur.
Vrias,Iudaicus popul⁹,q per legē de luce dei gloriatur: Sed huic
Christus legem abstulit,quā de se loq docuit. Ille verò dū māda-
ta legis implerę nititur,quasi eplas fert vnde dānetur. Vrias etiā
Iudaicus ppls qui noluit intrare in domū.i.in spūalē legis intelle-
ctum,dicens,quia arca dñi,i.ecclesia est in tabernaculis.i.in figu-
ris,Ideo non intrauit in domū,id est nō accipit aliū intellectum,
sed accipit literas suæ mortis.i.,intellectum literalem q ducit eum
Mystice ad mortem. ¶ Mystice Dauid.i. Christus q Goliā.i.diabolū supe
Psa.23.b. rauit. Ipse est manu fortis,vel visu desiderabilis. De eodē dicitur:
Ibi.44.a. Dns fortis & potens &c. Et iterum: Speciosus forma prę filijs ho-
minū. Bethsabee,puteus sacietatis.i.abundantia gratiæ spiritualis
quæ munere septiformi est puteus sacietatis,in quo est fons aquę
Ioh.4.b. salientis in vitam æternam. Tres prædictæ sine pudore nominis
ponuntur,quia non solū culpari,sed etiā laudari meruerūt. Iust⁹
autē noīe dignus est. Sed in hac q loquēdo nequit,saltē silentio
nois qd⁹ turpe est tegi. Nomē viri quasi iusti ponit, vt in hoc ima
nitas sceleris verecūdius memoret,dū eius causa est occisus. Vxor
tamē ꝓpter sacramentū ecclesię dicitur,quæ occiso diabolo in cō
Isa.14.c. iugium veri regis ascisc'it. g ¶ Vriæ. Vrias,lux mea dei scilicet,
id est diabolus,qui dixit: Similis ero altissimo: cui ecclesiam cōiu-
gatā Christus de solario paternę maiestatis adamauit,& pulchrā
facta sibi matrimonio copulauit. Vrias qui est figura diaboli, lux C
mea de⁹ interpretat,q adhuc trāsformat se in angelū lucis, & lucē 2.Cor.11.
dei se facit. h ¶ Salomon aūt. Christus est Salomon.i. pacificus,
quia ipse est pax nostra q fecit vtraq; vnū. Ipse est Roboā.i. impe Eph.2.c.
tus,populi q velociter ppłos cōuertit ad fidem. i ¶ Roboam.
De isto dicitur: Dabo ipsi Roboam tri- 3.Re.11.f.
bum Iudam, vt remaneat lucerna Da-
uid cunctis diebus in Israel. Quod ad li-
teram non potest accipi, quia nec Israel
cunctis diebus extitit,nec de Dauid post
Christum dux aliquis in Israel fuit. Sed
Christus lucerna est æterna in cælesti Is-
rael,& ideo seruatur semper. Super so-
lium autem Dauid dicitur sedere Chri-
stus,quia regnum Dauid temporale fi-
gurauit æternum Christi regnum.
k ¶ Abia. Pater dominus: Id est Chri
stus,qui dicit: Ego ero illi in patrem,qui 2.Re.7.b.
tam quam dominus omnia quęcumque Psa.113.b.
voluit fecit. Qui etiam est Asa,id est at-
tollens,quia ipse abstulit peccata mun- Ioh.1.d.
di. l ¶ Ioſaphat. & cætera. Iudicans
vel iudicium dei,scilicet Christus qui iu Psa.95.c.
dicat orbem terræ in equitate. m ¶ Io-
ram autem genuit. Christus est Io- Ioh.3.b.
ram,id est excellsus,qui ait: Nemo ascen-
dit in cælum, nisi qui de cælo descēdit.
☞ Nota

Nicolaus de Lyra.

c filijs Israel ne vllo modo contraherent cum Chananæis ma-
trimonia,vt habetur Deuterono.vij. Dicendum ad hoc, quòd D
istud fuit præceptum eis ne per Chananæas à cultu veri dei auer-
terentur, & ad idola conuerterentur, vt ibidem habetur: & ideo
quando aliqua persona inueniebatur fidelis, & ex fide veri dei
aliquid magnum egisse,sicut fecit ista Raab, vt prædictum est,
tunc dispensabatur,vt posset coniungi in matrimonium cum fi-
lijs Israel: & propter hoc ista Raab coniuncta est principi nobilio
ris tribus scilicet Iudæ,quia pro filijs Israel fecerat magnum actū
virtutis in exploratorum saluatione. a ¶ Booz autem genuit
Obeth ex Ruth. &c. Eodem modo ista Ruth coniuncta est
Booz qui erat nobilior de ciuitate Bethleem: licet enim esset ꝑ-
hibitum in lege,quòd non acciperent in matrimonium mulie-
res Moabitidas. Propter quod Esdras fecit illas eijci cum filijs
suis à filijs Israel,vt habetur.j. Esdræ.x.c. Ruth tamen Moabitidis
propter actum virtutis ex dispensatione coniuncta est ipsi Bo-
oz: quia sicut dictum est, pro fide vnius dei suscipienda reliquit
terram suam,& venit in Iudæam cum socru sua. Sed oritur du- Obeth
bium,quomodo iste Booz genuit Obeth ex Ruth: quia à princi- quō geni-
pio ducatus Ioſue,quando.s. Salomon accepit Raab,& inde ge- tus sit ex
nuit Booz vsq; ad tempus in quo cœpit Heli iudicare populū,in Booz &
quo tempore ista Ruth venit cum Noemi in Iudæam,ifluxerunt Ruth
cccxxv. anni & plus,vt potest patere computanti tempora iudicū
intermediorum: & ideo dicendum q tres fuerunt Booz sibi suc-
cedentes,auus,filius & nepos: primus genitus est à Salmon de ipa
Raab,& tertius genuit Obeth ex Ruth. Et quia Euangelista vole-
bat vsq; ad Dauid vnam quaterdenam tantum ponere,ideo istos
tres similiter nominatos, & sibi inuicem immediatè succedentes
voluit vno noīe cōprehendere. b ¶ Obeth au. Iste aūt alio no-
mine vocatus est Isai,vt habetur.j. Reg. Sed nomē Ieſſe hīc ponit,
quia de ipso hīc agitur, put Christus descendit ab eo, vt scriptū
erat Isa.xj.d. Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice ei⁹
&c. Et ideo ex nomine Ieſſe hīc posita ostenditur ista prophetia
completa fuisse. c ¶ Ieſſe autem genuit Dauid regem. Iste
autem nominatur solus rex, licet ante eum & post fuerunt plures
alij reges: quia iste fuit primus electus in regem secundum bene-
placitum diuinum, vt ostensum est suprà & propter excellentiam
sanctitatis suæ. d ¶ Dauid autem rex genuit Salomonem,
ex ea quæ fuit. Tacetur nomen Bethsabee, & exprimitur vir
eius qui fuit iustus & bonus, vt patet.ij. Regum.xj. Et vt ostenda-
tur,qd⁹ Bethsabee de qua fit aliqualiter mentio, accidentaliter cō
iuncta est ipsi Dauid scilicet per mortem Vriæ. e ¶ Salomon
autem genuit Roboam. &c. Sub isto Roboam diuisum est
regnum Iudæorum in duo regna, vt patet.iij. Regum.xij. quia
decem tribus recesserunt ab eo, & adhæserunt Ieroboam, & tunc
dictum est regnum Israel. Duæ autem tribus quæ remanserunt
ipsi Roboam, dictæ sunt regnum Iuda. f ¶ Ioram autem ge
nuit Oziam. &c. Sicut patet ex.iij. Regum. Hic omittuntur
tres reges

¶Nota q̄ Ioram non genuit Oziā.sed potius genuit Ochoziā.
E Ochozias genuit Ioas,& Ioas Amasiam,& Amasias Oziā,qui &
2.Pa.21.a Azarias.¶Ioram duxit filiā Iezabel & fornicatus est,& fratres
Ibidem. suos occidit.Vnde infirmat⁹ est dolore ventri.vt viscera egereret,
Ibi.24.c quē sequut⁹ Ochozias ingressus est p̄ vias dom⁹ Achab.Ioas au-
tem adorauit sculptilia,& Zachariā filiū
Ioiadę qui eū nutrierat & regem fecerat,
occidi præcepit:qa eū de idololatria ire
pauit. Amasias quoq; coluit deos Seir.
Ideo & ibi tres de generatiōe Christi sūt
Exo.20.a excluſi.secūdū illud:Visitabo peccata pa
trū,vsq; in tertiā & quartā generationē.
Sed hoc dictū est de illis q̄ peccata parrū
sequunt.nā & bonus de malo genit⁹ mi-
4.Reg.5.g sericordia est dign⁹:& malus de bono na
✠Ioachim. tus punit.Alij q̄ ponunt q̄uis mali sue-
Ioachim rint,vel bonos generant,vel à bonis ge-
autem ge- nerant,vt Ioram filius Iosaphat viri iusti.
nuit Ozias pene in oībus rectū fecit, nisi q̄ in
†in exilio censum adolere voluit,vnde & in frōte
Babyloni- lepra pcussus est.Hīc tres reges sūt inter-
co,seu de missi:vel ideo qa ꝓpositū fuit Euangeli
migratiōe stæ ressera decades ponere:vel qa lorā mi
in Babylo scuerat se generi Iezabel: & dictū est per
nem. 3.Reg.21.f. prophetā in throno regni quēq; non esse
sensurum de domo Achab,nisi in quar
ta gnatione:ideo memoria eius à sancta
generatiōe tollit vsq; ad tertiā generatio
nem:purgata verò labe gētilis familiæ, in quarta origo Christi
numerat. a ¶Ozias aūt.Sub Ozia,Ioathā, Achaz & Ezechia,
ꝓphetauit Isaias de Christo. Propter peccata principū claude-
bant ora prophetarū. b ¶Ezechias.Fortis dns, ipse est q di-
Infra.10.c cit apls:Nolite timere Ezechię cū esset sine liberis dictum est:Di
Isa.38.a sponedo.tuę:qa mo.Ideo fleuit nō ꝓpter lōgiorē vitā, cū sciret
inde placuisse deo Solomonem,q̄ nō petijsset ampliores annos.
3.Reg.3.b Sed qa dubitabat ne ꝓmissio Dei impleretur cùm se sciret esse de
Dauid p quē oportebat venire Christum:& ipse erat sine liberis,
Isaię. 38.b vnde & dicebat:Non videbo Deū,nō aspiciā hominem: Ecōtra
F credebat,qa fidelis est qui ꝓmiserat.Deus aūt sentētiā quam de-
derat,ad ꝓbationē fidei imutat,& spaciū gnandi dat. c ¶Ma-
nasses.Obliuiosus.Iste est q quasi cōuersio peccatori dixit. Om
nium iniquitatum eius non recordabor. d ¶Amon.i. fidelis
Ezech.18.c vel nutricius,significans Christum.de quo dicitur:Fidelis dns in
oībus vijs suis,qui cōuocat filios,vt gallina pullos suos. e ¶Io
Pś.144.c sias.i.salus dñi vel incensum.Ille est qui dicit: Dirigatur oratio
Ibi.140.a mea sicut incensum &c. ¶Iosias,rex iustus,quod nō filij eius q̄s
genuit,non in transmigratione:quia nunq; transmigrauit:sed se
cundum prædestinationem dei ad transmigrandum . Iechoniā
& fratres eius simul ponit,vt quorū est cōis iniquitas, similis sit
& miseria.Iechonias præparatio dñi,quia tam patrē q̄ filiū dns
ad transmigrandum præparauit. ¶Legitur in libro Regum q̄
4.Reg.23.f Iosias genuit Ioachaz,& Ioachim:q & Heliachim & Sedechiam.
&.24.a. Iochaz successit patri in regnū, quo capto à rege Aegypti substi
tutus est loco ei⁹ Ioachim frater eius.Quo mortuo regnauit Ioa
chim(qui & Iechonias dictus est)filius eius pro eo : quo capto à
rege Babylonis:loco eius Sedechias positus est.¶Isidorus.Veri
tas hystoriæ habet,q̄ duo fuerunt Iechoniæ,vt vnus.s. pater sit
in fine præcedentis tesserade cadis, alter in principio sequentis.
Sed mystice secundum Augu.vnus & idem est in fine præceden
tis & in principio sequētis.Sed quare prætermissus est Ioachim
pater Iechonię,forsitā vt typū Christi faceret Iechoniā bis nūe-
rauit;& Ioachim ne numerus augeret prætermisit. ¶Rab.Que
Iechonias ritur quare Iechonias dicit filius Iosiæ,cū Iosias Ioachim,& Ioa-
sęc'm alios chim genuit Iechoniā?Si aūt eūdē Iechoniā bis numeremus in fi
& alios hic ne.s.pcedētis tessera decadis & in principio sequētis ad hoc vt
ꝓ eodē & tres plene tesserā decades sueniant:iam nō erūt.xlij.patres. Diuer
altero acci sis modis soluit hoc. Hiero.dicit q̄ vterq;,pater & filius Ioachim
pitur. & Iechonias vocabat:& ita vnū habemus in fine pcedētis tesse
rę decadis & alterū in principio sequētis,vt cū dicit Iosias genuit
Iechoniā,Ioachim itelligamus.Cū verò dicit: Iechonias genuit
Salathiel,Ioachim accipiamus. Aug. verò dicit q̄ vnus bis nūe-
Augusti. ratur.s.Iechonias,qui & Ioachin dictus est:à quo facta est quędā
in exteras gentes deflexio , qñ in Babyloniā transmigratum est.
Vbi ergo ordo à rectitudine deflectit & in diuersum tēdit,angu
lū facit:& id qd̄ in angulo est bis nūerat. Trāsmigratiō in Baby-
loniā,significat trāsitū apostorū ad Gētes.In qua transmigratione
Christus factus lapis angularis,vtrūq; populum cōplectitur qd̄
ostendit p Iechoniā bis positum.¶Oēs q à Dauid vsq; ad transmigrationem

a ¶Robustus domini. De quo dicitur:Fortitudo mea dominus.

a Oziam.Oziās autem genuit Ioa-

a ¶Profectus .i.Christus:de quo ecclesia quotidie in me lius proficit.

than:Ioāthan autē genuit Achaz,

a ¶Comprehendens.i.Christus,quia nemo nouit patrem nisi filius.

Achāz autem genuit Ezechiam.

b Ezechias autē genuit Manassen:

a Obliuio.

c d e Manasses autem genuit Amon.

b Amon autem genuit Iosiam: Io-

c siasaūt genuit Iechoniā & fratres eius †in transmigratione Babylo-

d nis.Et post trāsmigrationē Baby-

a ¶Iechonias præparatio domini quod conuenit Christo qui dicit:vado parare vobis locum.

lonis, Iechonias genuit Salathiel.

g h Salathiel aūt genuit Zorobabel.

migrationē Babylonis numerāt.reges fuerūt. f ¶Iechonias. G
Prior Iechonias,resurrectio domini,sequens Iechonias præpara
tio domini dicitur : Vtrūq; congruit Christo, qui est resurrectio
& vita. g ¶Salathiel.Petitio mea deus Christo conuenit qui Iohā.17.b
dixit:Pater sancte,serua eos quos dedisti mihi , vt sint vnū sicut
& nos. h ¶Salathiel autem genuit
Zorobabel.Hoc in multis scripturis le
gitur:sed in Paralipomenon filij Iecho-
niæ:Assir,Salathiel, Melchiram & Pha-
daia:& de Phadaia orti sunt Zorobabel
& Semei.Sed tradunt Hebręi Trinomiū 1.Para.3.b
fuisse Assir,Salathiel Melchiram & Pha
daia. Vel Salathiel & Phadaia fratres fi-
lios quos genuerunt,vterq; suum voca
uit Zorobabel.Cùm de isto dicat Euāge
lista Abiud genitum . Paralipo. dicit q̄
Zorobabel Mosollē genuit , & reliquos
inter quos Abiud non numerat:sed mul
ta vicio scriptorum in Paralipomenon
deprauata sūt.vñ multę & interminatę ge
nealogię iueniunt q̄s iubet apls vitari.
☞ Zorobabel

Nicolaus de Lyra.

☞ tres reges sibi succedentes:quia Ioram genuit Ochoziam:Ochozias aūt genuit Ioas:Ioas autem genuit Amasiam:Ama sias autem genuit Oziam. Ratio autem huius est secundum Hiero.quia Ioram accepit vxorem filiā im-pissimę Iezabelis:ideo filij eius vsq; ad quartam generationem de genealogia domini excluduntur, & maximę quia Euangeli sta volebat vnam quaterdenam tantùm ponere ratione iam prę dicta:ideo oportebat tres reges excludere.Et isti tres ratione præ dicta conuenientius alijs remouentur.Sequitur:a ¶Ezechias autem genuit Manassen. Iste Ezechias nō habebat hęredem quando dictum est ei per Isaiam propheram, Esa.xxxviij.a.Dis-pone domui tuæ, quia morieris tu & non viues : & tunc fleuit H non timore mortis,sed propter defectū seminis,timens ne Chri stus de eo non nasceretur:& ideo ipso orante cum lachrymis ad diti sunt vitæ ipsius anni quindecim : & tunc genuit Manassen. Qui quidē Manasses licet primò fuerit pessimus,quia de eo scri-ptum est,iij.Rrg.xxj.c.q̄ ipse impleuit Ierusalem sanguine pro phetarum vsq; ad os.inter quos Isaiam auunculum suum seca-ri fecit:propter quod in captiuitatem ductus est:tū finaliter poe-nituit,& ad regnum suum reductus fuit,vt habetur.ij.Paralipo. xxxiij.capi.Sequitur: b ¶Manasses autem genuit Amon: Amon autem genuit Iosiam. Iosias iste fuit optimus qui in iuuentute sua cœpit quærere dominum,& dęstruxit templa ido lorū p totū regnum suum. c ¶Iosias autem genuit Iechonia-niam & fratres eius in transmigratione Babylonis.Non qa adhuc esset transmigratio qñ geniti sunt,sed qa imminebat. Noiant aūt fratres Iechonię cū eo,qa similes ei fuerunt in capti uatione.Ioachaz autē qui prim⁹ regnauit post Iosiā captiuatus est p regē Aegypti,vt habet.iij.Reg.xxiij.Rex aūt Aegypti cōsti tuit regē loco ipsius fratrē eius Eliachim mutato nomine ipsius: & vocauit eum Ioachim vel Iechoniam.Et iste est qui dicitur hic genitus à Iosia:quem capriuauit rex Babylonis . ducens secum in Babylonem:sed in itinere remisit eum sub iuramento q̄ ei fi-deliter seruiret:sed iste Ioachim quarto anno volēs rebellare, ab exercitu regis Babylonis captus est & occisus.& cadauer eius ex-tra Ierusalem proiectum.sicut fuerat per Ieremiam prædictum: Iere.xxij.ca.Sepultura asini sepelietur.& regnauit Ioachin filius eius pro eo,qui similiter dictus est Iechonias , sed aliter scribitur Ioachim & q̄ primus:quia pater eius Ioachim per.ch.& .m.alius autem per joachin q̄ ch.& .n.& iste regnauit tribus mēsibus,& postea adductus est in modo & p Babylonem captiuus cum matre & nobilibus de terra Iuda:& q̄ⁿ nomi-constitutus est Sedechias auunculus eius filius Iosiæ rex in Ieru- nent & scri salem à rege Babylonis.Et.xj.anno regni eius,quia rebellauerat hantur. captus est à rege Babylonis,& excęcatus est in Babylonem liga-tus ductus,& Ierusalem destructa,& templum combustum . vt habetur.iij.Reg.xxv. Et sic patet. q̄ fratres Iechoniæ filij Iosiæ fuerunt captiuati sicut & ipse : propter quod nominantur cum ipso. d ¶Et post trāsmigra- Babylo-Iechonias ge Sala-. Iste Iechonias à quo incipit tertia quaterdena nō fuit Iechonias filius Iosiæ,sed nepos eius per.n.scriptus,vt dictum est : aliter nō essent quatuordecim in ista quaterdena vltima. e ¶Sala-thiel autem genuit Zorobabel. Et iste Zorobabel est ille sub quo transmigratio redijt de captiuitate,vt habet.j.Esdrę.ij.

☞ Zorobabel aūt

a ¶Zorobabel autē genuit Abiud. Magister Babylonis. A ideſt confuſionis. Illi conuenit qui mundum ab errore idololatriæ ad viam veritatis reuocauit. Fuerunt viri ſtudioſi ex Iudæis

Heriles dicti Heriles prpter propinquitatem generis Chriſti, erantque Nazarei, qui ordinem genealogię Chriſti partim memoriter, partim ex libris dierum, partim ab auis & proauis retinentes ſecundum ordinem ſcripſerunt. b ¶Abiud. ideſt pater meus. Iſte Chriſto conuenit, de quo dicitur: Ipſe inuocauit me: pater meus es tu &c. ¶De Abiud vſq; ad Ioſeph nulla hiſtoria inuenit in Paralipomenon: ſed annales fuerunt apud Hebræos, de quibus Herodes multos comburi fecit, vt confunderetur ordo regię ſtirpis: & forſitan Ioſeph nomina patrum ibi legerat, vel aliquo modo ibi retinuerat per quem euangeliſta ſeriem hanc generationis poſuit. Sed ſiue hoc ſiue alio modo, euangeliſtę fuit hęc certa generationis ſucceſſio. c ¶Eliachim. Dominus reſuſcitans. Ille qui dicit: Omnis qui videt filium & credit in eum, habebit vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum &c. d ¶Azor. adiutus. Ille eſt qui dicit: Ecce deus adiuuit me, dominus ſuſceptor eſt animę meę. e ¶Sadoch. Iuſtus ideſt Chriſtus. de quo dicitur: Iuſtus dominus & iuſticias dilexit. f ¶Achim. ideſt frater meus iſte. Quis alius quàm ille qui homo fieri voluit, vt poſſit habere fratres, de quibus diceret: Nunciabo nomen tuum fratribus meis. g ¶Eliud. Id eſt deus meus, conuenit Chriſto qui dicit: Deus meus, vt quid dereliquiſti me? h ¶Eleazar. ideſt deus meus adiutor. Ille eſt qui ex perſona hominis dixit: Deus meus ſperabo in eum. i ¶Mathan. Donans vel donatus. Ille eſt qui dedit dona hominibus: Et de quo dicitur: Sic deus dilexit mundum, vt filium ſuum daret. ¶Per hos patres Chriſtus in mundum, & omnium horum inſe B gerebat officium. Et dignum eſt, vt per eandem lineam ſanctitatis ad eum aſcendamus, per quam ad nos deſcendere eſt dignatus k ¶Ioſeph. Apponens Chriſtus qui Iudæis Gentes oppoſuit,

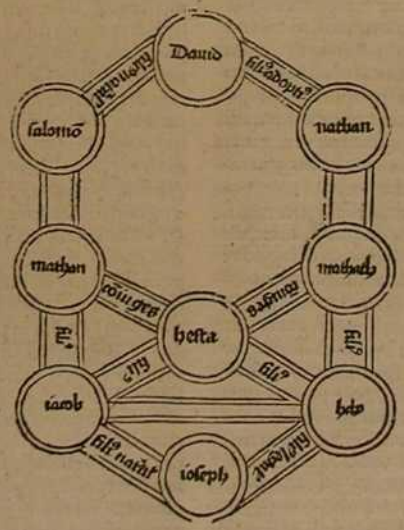

qui & pater Chriſti dicitur, quem de ſua coniuge natum adoptiuè ſuſcepit: ſed & putatiue pater dicitur. Ioeſph. Matthę? dicit Ioſephi filiũ Iacob, & Iacob filium Mathan. Lucas Ioſeph filium Heli, & Heli filium Mathat: ſed Mathan & Mathat de eadem vxore Heſta nomine ſingulos genuerunt. Mathan qui per Salomonẽ deſcendit eam prius duxit & relicto vno filio Iacob obijt, & poſtea Mathat q per Mathan deſcẽdit de Dauid, eandem duxit & genuit Heli. ſic Iacob & Heli fratres ſunt vterini. Iacob autem vxorem Heli fratris ſui ſine liberis defuncti ad ſuſcitandum ſemen eius accipiens genuit Ioſeph natura ſuum, ſed ſecundũ legem Heli filium. Quòd dicitur filius nomine eius vocari cui ſuſcitatur, non eſt verum cum Booz eum quem genuit ex Ruth, nõ Elimelech cui ſuſcitaſ, ſed Obeth vocauit. l ¶Virum Mariæ. Quid ad Chriſtum generatio ex Dauid deducta ad Ioſeph, cum Chriſtus non ex ſemine Ioſeph? Sed non eſt conſuetudo ſcripturarum, vt ordo mulierum in generationibus texatur: & ideo non per Mariam, ſed per Ioſeph inducitur, cum de vna Ioſeph & Maria tribu fuerint. Vnde & eã quaſi propinquam cogebatur accipere, ne tribus in aliam ſe confunderet: vnde etiam ſimul tanquam de vna ſtirpe profitentur in Betleem redire cum ſingulis in ſuam ciuitatem. ¶Exemplo Mariæ liquet fidelibus coniugatis ſeruato pari conſenſu continentiam poſſe permanere, coniugiumq; vocari non permixto corporeo ſexu, ſed cuſtodito mentis affectu. Vnde & Ioſeph vir Mariæ dicitur, quia coniugium verum eſt vbi conſeruatur amoris effectus, & in Maria fructus nuptiarum inuenitur. m ¶Omnes itaq; De curſo ordine generationis tandem, in fine concludendo, euangeliſta recapitulat

Zorobabel autem genuit Abiud: a
Abiud autē genuit Eliachim: Elia b
chim autē genuit Azor: Azor autē c
genuit Sadoch: Sadoch autē genu- d
it Achim: Achim aũt genuit Eliud: e
Eliud aũt genuit Eleazar: Eleazar f
aũt genuit Mathan: Mathan autē g
genuit Iacob: h
Iacob autē genuit i
Ioſeph uirum Marię, de qua natus k
eſt Ieſus, qui uocatur Chriſtus. l
Omnes itaq; generationes ab Abra- m
ham uſque ad Dauid, generatio-
nes quatuordecim: & à Dauid
uſque † ad tranſmigrationem Ba-
bylonis generationes quatuor
decim: & à tranſmigratione Ba-
bylonis uſque ad Chriſtum, gene-

¶Supplantator vel luctator.

a ¶Stella maris. b ¶Non de quibus, quia ſine viri coitu de ſola virgine natus.

ra ¶Zorobabel autem genuit. Contrarium videtur. j. Parilipomenon. iij. b. vbi dicit q; Zorobabel genuit Moſollam, Ananiã, & Salomith. Eſt dicendum, q; aliquis iſtorum fuit binomius: & ſic dictus eſt Abiud, quia plures binomij in ſacra ſcriptura inueniuntur. Ab iſto Abiud vſq; ad Ioſeph nulla hiſtoria in Biblia reperitur, ſed apud Iudæos fuerunt aliqui ſtudioſi qui genealogias à Dauid deſcendentes diligentiſſime ſcripſerunt propter Chriſtum quem expectabant à Dauid deſcendere: & ibi Matthęus potuit reſiduum huius genealogię videre. Vel ſi dicatur q; Herodes illas ſcripturas combuſſit, ne linea regia ab aliis diſtingueretur, vt dicunt aliqui: Tunc dicendum, q; Matthæus habuit per reuelationem, quod non habuit per ſcripturam: quia apoſtoli & euangeliſtę non fuerunt minus illuminati, immo magis quam antiqui prophetę. Sequitur: b ¶Mathan autem genuit Iacob. Contrarium dicitur Lucę. iij. vbi dicitur, q; Mathat genuit Heli, & Heli genuit D Ioſeph. Dicendũ q; Mathat & Mathan deſcenderunt à Dauid: ſed Mathat per Nathan, qui fuit filius Dauid adoptiuus, Mathan autem p Salomonem. Et iſti duo Mathan & Mathat habuerunt vnam vxorem ſuccelliue, quæ dicta eſt Heſta: & Heſta à Mathan concepit Iacob, & à Mathat Heli: ita q; Heli, & Iacob fuerunt fres vterini: ſed de duobus fratribus à Dauid diuerſi mode deſcendentibus. Heli autem accepta vxore mortuus eſt ſine ſemine, & ideo Iacob frater eius accepit vxorẽ fris ſui, vt eiſuſcitaret ſemẽ & genuit Ioſeph, ita q; Ioſeph fuit filius naturalis ipſi? Iacob, & ſic accepit eũ hic Matthę?. Fuit aũt tẽ filj? Heli legalis, & ſic accepit eũ in genealogia Lucas, vt patet ī figura ſequẽti. Ratio autem quare Matthæ? deſcribit genealogiam Chriſti per Salomonem filium ei? naturalem hæc eſt, quia deſcribit aſſumptionem noſtræ humanitatis à deo. Lucas autem per Nathan filium adoptiuum: quia deſcribit reductionem noſtram in deum, quæ fit per gratiã adoptionis. c ¶Iacob autem genuit Ioſeph uirum Marię, de qua natus eſt Ieſus qui uocatur Chriſtus. Cum Ioſeph non fuerit pater Ieſu vt habetur. j. eodem capitulo, nõ vdetur eſſe ſufficienter probatum per iſtam genealogiam ſic deſcriptam, q; Ieſus filius Mariæ fuerit de ſtirpe Dauid, dicendum, q; immo: quia Ioſeph & Maria fuerunt de eadem tribu, quia mulier non poterat nubere cum viro alterius tribus, quando ad ipſam pertinebat hæreditas paterna, vt patet Nume. xxxvj. c. De filiabus Salphaat. Btã autẽ virgo Maria fuit vnica Ioachim pri ſuo: & iõ ex lege cogebat viro ſuę tribus nubere: ꝓpter hoc etiã iuit cũ Ioſeph in Bethleẽ ciuitatẽ Dauid, vt ꝑ ficeret cũ eo, vt habeẽ Luc. ij. Modũ aũt p quẽ fuerũt de eadẽ tribu Damaſcen? deſcribit dicẽs, quod Melchi habuit ſrem nomine Pantheã, qui genuit Barpãthera: & hic genuit Ioachim, qui genuit beatam

Diuiſio

gratiam per

Nicolaus de Lyra.

gram p quā oēs de captiuitate soluunt. Et in his singulis bis septē sunt. qa gra spūssancti in hoie geminat, vt cor & carnē in vnum iūgens faciat vtrūq; exultare in deū. Qd autē ter. xiiij. verā significat religionē. Quatuor em & decē nouū & vet⁹ Testamētū indicāt: qa via ad Christū p decē verba legis & quatuor euāgelia prædicat, ita tamē vt quicqd ascribit trinitati quę de⁹ est, cōsecremus, qa nulla prēce puo impletur, nisi hic numerus colendi deū teneatur. Vt & hāc viā esse puenien

† natiuitas

di ad Christū (q est nra terra, pmissiōis) scias, totum numerū collige in summā, & sunt. xlij. quo numero māsionū veri Hebrei de Aegypto ad patriā veniūt. Et bene hoc numeri sacramēto venim⁹ ad patriā, quo Christ⁹ à patriarcha cui promiss⁹ est, puenit ad virginē, quasi ad Iordanē, spūssancti gra abundantē. Et ideo euangelista numerauit ab Abrahā quadragitaduas generatiōes, velut cælestis patriæ mansionis: in fine Christū supputās, quę est consummatio viæ & mansio vitæ. In Abraham primum fides iusticiam reputatur: quod est initium viæ vel vitę ad requiem. Ideo. xlij. quia hoc numero prēsens ecclesię tempus ostendit, quo domin⁹ bene operantibus cooperatur. Septies enim seni, xlij. sunt. Sex ad opera, septem ad requiem ptinēt. vnde bene populus ille sub spe intrandi in requiem, per septies sex māsiones castrametatur, in quarum vltima Iesu duce, patefacto Iordane requiē intrat. Sic noster Iesus quadragesimā secunda generatiōe ab Abrahā credēte, lauacra baptismi & cæli ianuas patefecit. Sub eiusdē numeri sacramēto nos cursu virtutum ad patriam tendimus, dum quotidie prælibādo gustu cælestium fruimur, & patienter promissum expectamus.

¶ Matthæ⁹ in hac vita (q quatuor temporū curlu labitur, in qua regi nos oportet à Christo sec⁹m laboriosam disciplinā q̄ filios flagellat, quæ in decem, pter decalogi mandata signat) per quas dragenariū numerū regē Christum venisse testatur, adauto binario, pter duo Testamēta quibus regi nos oportet. Vel duo præcepta charitatis in quib⁹ tota lex cōnet, & cōpletur vetus scriptura. Quapropter in generationib⁹ Matthæi quę descendendo enumerantur: nostrorū signat suscepti peccatoru. In generationibus autem Lucæ (q̄ ascendēdo vsq; ad deū peruenit, cui mundati reconciliant per Christi sacerdotiū) intelligit nostrorū ablutio pctōrū. Ideo in septuagesimo septim⁰ nūero tota ei⁹ enūeratio cōpletur, in cui⁹ mysterio Saluator remittēdū esse peccāti dicit: Denarius em̄ iusticiæ est numer⁹, vndenari⁹ transgressio est denarij: qui septies duct⁹ explicat septuagesimū septimū, in quo numero tanq; vniuersalis pcti fit plena remissio, pctōrū p Christum ascendentibus ad deū. Nec est mirandū, q Lucas plures successiones ponit à Dauid vsq; ad Christū, Matthæ⁹ pauciores: cū ille ponat alias personas, ille alias: & ex his forsan alij minus, alij plus vixerunt. Nota non esse consuetudinem scripturarum, vt in generationibus successionis, ordo mulieribus tribuatur: ideo generatio Ioseph ordinabiliter ponitur qui de eadem tribu, de qua beata Maria fuisse cognoscitur. a ¶ Christi autem generatio. Sine additamēto, Iesu, ponit, vt cū intelligas de quo, pheta: Vnxit te deus tuus. Iesus, quod substantialiter illi conuenit, angelo reseruat, vt qui post dicturus est conceptum de spiritusancto, nomen ei propriū ex saluatiōis officio sublimius declaret. b ¶ Sic erat. Sicut dictū est, vt ex Ioseph, origo Marię, quę est de Dauid, claresceret: & Christus, non ex eius semine, vt deus & homo, per genealogiam homo, per hoc, de virgine de spiritusancto de⁹ ostēditur. Sic inq; erat vt p̄scripta est & mox dicet, licut postea signis & prodigijs manifestatur, vt totus liber deum & hominem natū demonstret: Quod est credendū vt possit intelligi. Hic enim sensus deficit humanus, vbi non est natura, sed virtus. qui non credit, non intelliget, q virgo peperit, q verbum caro factum est.

Matt. 22. d

Succesſiōis ordo in generationibus mulieribus tribuitur

Psal. 44. b.

Iohan. 1. b

Quare Maria virgo desponsata Christum conceperit

c ¶ Cum esset desponsata. Origē. Ideo desponsata vt significaret ecclesiam, quę virgo est & sponsa: Et vt p Ioseph origo Mariæ ostenderet: Vel vt Ioseph esset testis castitatis defendens eam ab infamia suspicionis, & ne vt adultera dānaretur, & vt virgo viri solatio sustentaretur, & vt diabolo partus occultaretur, q negt satis dignoscere an ex semīe nat⁹ sit, an de virgine: & ne virginib⁹ esset excusatio infamiæ q mater Christi infamata fuerit. Desponsatio fiebat per aliquot dies ante assiduam cohabitationem, & interim erat vxor sub custodia viri. d ¶ Antequā cōuenirent. Non q postea cōuenerit: vt si diceremus antequā pœnituerit, mortē puent⁹ est. Nō q postea cōuenerint sed ostendit, pximū tēpus nuptiarū, in quo nuptiarū solennia celebrant. e ¶ Inuenta est in utero habens. Inuenit Ioseph in vtero habere. sed non de

☞ spiritusancto

a rationes quatuordecim. Christi au-

a ¶ Per quam dignatus est venire. b ¶ Non ait sic facta est, quia semper apud patrem erat.

b tem † generatio sic erat. Cū esset de,

a ¶ V. per Ioseph de Dauid monstratur.

d sponsata mater Iesu Maria Ioseph,

a ¶ A Ioseph b ¶ Ecce illud nouum. Mulier circumdabit virum, non aliunde q̄ ex se gignendo.

c antequā cōuenirent, † inuēta est in ute-

a ¶ De quo est qui concipitur & generatur. ¶ De potestate non ex substantia, ne spiritus dicatur incarnatus.

ro habens de spiritu sancto. † Ioseph

Diuisio

partes, quia primo ponitur beatę virginis mira impregnatio. Secundo ipi⁹ Ioseph digna dubitatio, ibi: Ioseph aūt cū esset iustus. Tertio, magna dubię certificatio, ibi: Hoc autē eo cogitāte. Dicit ergo primo: Christi aūt generatio &c. q. d. ne credatur, q Iesus sit genitus ex cōmixtione maris & fœminæ sicut præcedentes. & ideo describitur modus mirabilis † deprehendit qui sequitur. b ¶ Cum esset desponsata est grauidata mater eius. i. Christi. c ¶ Ioseph da. i. sponso suo. d ¶ Antequam conuenirent. carnaliter. s. Non quia posti prius q̄. & conuenerint, vt. j. dicet. e ¶ Inuēta est in utero habens. Inuenta inq; à Ioseph, qui curam virginis ha genuit. Debebat. f ¶ De spiritusancto. Istud refertur ad verbum præce. verbo. significans, cum dicitur: Habens in utero: quia hoc fuit virtute spiritusancti. Illud enim quod in generatione aliorum hominum fit per virtutem seminis decisi à patre, & recepti à matre in matrice, fuit factum virtute spiritusancti in virgine; virtute cuius ex purissimis sanguinibus beatæ virginis fuit corpus Christi formatum, & in eodem instanti animatum, & à verbo assumptum: quia cum infinita sit virtus spiritusancti, potest omnia operari in instanti. ¶ Sed quæritur quare ista conceptio Christi nō fuit facta ante q̄ virgo desponsaretur ipsi Ioseph. Dicendū q̄ beatus Ambro, super Lucā ad hoc assignat multas rationes quarum aliquas accipio. Primo enim istud fuit rationabile ex parte pueri: quia si conceptus fuisset ante desponsationem, potuisset rationabiliter à Iudæis sicut illegitimus repudiari, & non sicut Christus recipi. Secundo: quia puer propter persecutionē Herodis erat in Aegyptū portādus: reportād⁹ iō sponsus Marię erat ad hoc & cōsimilia necessarius. Itē hoc fuit ex parte virginis necessariū, vt haberet ministrū, non suspectum, sed sibi coniunctum, vt sponsum. Item hoc fuit rationabile ex parte nostra: quia sicut per Thomam palpantem cicatrices Christi, certificati sumus magis de resurrectione Christi q̄ per alios, ita per Ioseph magis certificati sumus de virginitate Mariæ: quia dolore iniuriæ fuisset motus ad vindicandum opprobrium nisi in virgine cognouisset diuinum sacramentum. ¶ Itē quæritur hic: Cū Maria esset iam desponsata Ioseph & in domo eius, vt dicit Chrysostō. quare non accessit ad cognoscendum virginem. Dicendum q̄ modus erat iustorum non perficere matrimonium per carnalem copulam, nisi, prius vacarent orationi per aliquod tempus implorando diuinam misericordiam, vt patet Tobiæ. viij. Et tunc creditur reuelatum esse ipsi Ioseph propositum Mariæ de obseruanda virginitate. Licet enim cogeretur ad matrimonium contrahendum secundum tempus illius modum, propter rationes prædictas, tamen habebat virginitatem in desiderio & proposito, sed votum non expressit. Contraxit igitur matrimonium committens se diuinæ voluntati: & tunc ex reuelatione diuina creditur, q Ioseph cognouit propositum Mariæ, & tunc ex communi consensu voluerunt virginitatem: quia vt creditur Ioseph adhuc virgo, erat. Cuius ratio est, quia cum Christus in passione sua nulli matrem seruandam tradidit nisi virgini, non est probabile, q ante conceptum dum adhuc esset iuuencula traderetur alicui nisi virgini custodiēda. g ¶ Ioseph aūt uir eius. Hic ponitur Ioseph digna dubitatio. Emisso autem voto prædicto angelus Gabriel venit ad virginem ignorante Ioseph, & impregnata est de spiritusancto, vt habetur Luc. j. Et statim de licentia Ioseph abijt ad cognatam suam. s. sanctam Elizabeth, vt ei prægnāti seruiret, & natum filij sui præcursorem videret; & ibi mansit tribus mensibus vsq; ad peractam pcursoris natiuitatem. Ipsa autem redeunte vidit Ioseph vterū eius grauidum: incurrit hoc vehementem suspicionem. Nec fuit mirum pter Mariæ lōgā absentiā, ex altera pte tm̄ tenebat de Mariæ sanctitate, vt dicit Chryso. q sibi videbat impossibile eam cecidisse.

☞ Cum ergo

Moraliter

g ¶ Ioseph aurem uir eius, cum esset iu. &c. Per Ioseph cogitantem dimittere Mariam, qui certificatus de mysterio per angelum, accepit eam vt dominam, significatur homo dubitans in fide vel moribus qui p prædicatorem vel cōfessorem bonum in fide solidatur, & iubęit se ei in illis quæ fidei sunt orthodoxæ.

spiritusancto sciebat esse, cū postea vt dubius deliberaret dimitte
A re eam. Aps aūt hoc addit ne interim surreperet suspicio lectori.
Quo hoc factū sit, & quo ordine, vel in qua ciuitate Christi con
ceptio sit celebrata, hoc prętermissum, à Luca exponitur. a ¶ Ju
Luc.1.c. stus. per fidē, qua credebat Christum de virgine nasciturum: &
voluit se humiliare ante tantā gratiam.
¶ Qđ iustus erat, hoc est testimoniū ca
stitatis Mariæ, vt q seruat innocentē, ius
tus dicat: sed & pius dū nollet ꝓpalare,
ex conscientia castitatis iustus, ex timore
†infamare pius. Sciebat illā esse inculpabilē: sed vn
de vel qd esset ignorabat: & ideo mediā
degit viā effugiēdi, vt neq; innocētē ꝓde
ret, neq; rei incognitę cōsentiēdo se reū
faceret corā deo. Vera y tus ē, cū nec pie
tas sine iustitia, nec sine pietate iustitia,
quę sepatę ab inuicē dilabuntur. b ¶ Et
nollet eam. quā despōsauerat in cōius
gium ducere, ne videret qđ ignorabat
celare. Vel traducere ad pœnā in qua no
Nota †27.q.2.c si quis de sponsaue rit. & c. in c. genuit. & c. prius quam. Nota
uerat nō esse infamiā, qa sciebat se eā vir
ginē accepisse, intactā seruasse. c ¶ Hæc
autem eo cogit. Hic docemur diu deli
berandū esse in incertis, ne pecceť teme
ritate leuitatis. d ¶ Ecce angelus do
stitutū. et qa sic pie cogitat, cōsolari meretť, & cōsi
lium suū meliori cōsilio mutať. e ¶ Fili
Dauid. Recognosce qđ ꝓmissū est do
mui Dauid, de qua tu es & Maria, & vi
de impletū in ea. f ¶ Noli timere. Quā
uis tantū sit ꝗtū credis, & ne timeas pro
reatu, sed amplectere charitatis intuitu.
g ¶ Coniugem. Coniunx erat nō con
cubinatu, sed affectu, nō cōiunctiōe cor
poris, sed copulatione animorū. ¶ No
ta cōiugē dici à prima fide despōsatiōis.
Igitur dispensationis est, si quis ꝓmittť
aliā ducere post sacramentū sponsionis,
& si nunq; debitū soluere possit. ¶ Bū
B Ioseph vir, & Maria cōiunx dť, cū in eo
†Isa.7.c seruať affectus amoris, qđ est verū cōiu
giū, & in ea sine coitu est fructus nuptia
rum. h ¶ In ea natū. De ea nasci, est in
lucem ꝓduci. In ea verò nasci, est cōcipi,
vel secm prędestinatiōnem angeli quā habet ex
deo: cui futurū quasi præteritū, natū di
citť. i ¶ De spūsancto. Spiritussanctus dicitur deus, & donum
dei, & charitas, & sola charitas eum incarnari fecit. k ¶ Pariet.
ne videretur Ioseph nō esse necessarius ei. Subdit: Pariet. Et ita
eris necessarius procurationi. l ¶ Vocabis. Idem dicit isti quod
prædixerat Mariæ, vt promissum Saluatorem iam venisse tā vi
ris ꝗ fœminis repręsentet ex voce. m ¶ Ipse enim. Nomen in
terpretatur. n ¶ Hoc autem. Quòd propinquo est despōsata:
Qđ inuenta est in vtero habēs: Qđ peperit virgo: Qđ Iesus vo
catus est: Qđ saluat. Hoc enim ait Euangelista, quando iam om
Prophetia nia impleta erāt. o ¶ Vt adimpleretur. Prophetia, signum est
præscientię dei, quia quod dicit certum est à deo ꝓscīri: & ideo
ab homine debet timeri. Nullum autem signum quod designat,
efficit: sed tm signat quod ostendit, sic prophetia non necessitatē
eorum facit quæ ꝓdicit, sed signū est præscientię dei. ¶ Hiero.
Non est necessitas rerum ex eloquio ꝓpheratū, sed sola exhibitio
veritatis. Prophetia non facit necessitatem eorum quæ dicit, sed
signum est præscientię dei. ¶ Prophetia alia est ex prędestinatio
ne dei, quā necesse est omnibus modis euenire, vt sine nostro im
pleatur arbitrio: vt hęc de qua hic agit. Alia ē ex prescientia dei,
cui nostrum admisceretur arbitrium. Alia est, quæ comminatio
dicitur, quæ fit ob signum animaduersionis diuinę, vt fugiant à
facie arcus electi, & iuste pereant incauti, & nō ex præscientia: qa
Isa.7.c. longe aliter scitur, ꝗ futurum comminetur. p ¶ Ecce uirgo in
utero habebit, & pariet. Admiratur propheta Isaias, & quasi
omnes de somno suscitans, ait: Ecce virgo in vtero habebit, spi
rituisancto præsens erat quod in tempore nondum erat. ¶ Ec
ce uirgo. Dicunt Iudæi, quòd non est hoc nomen integritatis,
sed ætatis puella. Sed quomodo tunc est signum? Sensum Isaiæ
sequitur, nō verba. Pro concipiet, ponit: In vtero habebit: &
vocabunt, pro vocabis, vel vocabitur. q ¶ Emanuel:
quod est interpretatum nobiscum deus. Proprium est
Christi, vt Iesus, quia cum his quos saluat, semper adiuuando
perseuerat.

¶ Sponsus.

a autem uir eius, cum esset iustus, a
a ¶ Pro traducere Graci habent propalare. b ¶ Ne si palam esset vt adultera puniretur.
b & nollet eam † traducere, uoluit ōc b
a ¶ Ne si retineret, nesciens euentum rei, quasi conscius esset peccati. b ¶ Vt occulte dimitteret.
c cultè dimittere eam. Hęc autem c
¶ Non delusor.
d eo cogitante, ecce angelus dñi in d
a ¶ Non manifesta visione: quia dubitare animi premebatur, velut somno infidelitatis. b ¶ Ne viterius promeret dubietas quem commendabat æquitas.
somnis apparuit Ioseph, dicens: b
a ¶ Familiarem & nouum ostendit, cuius nomen & genus dicit.
e † Ioseph fili Dauid, noli timere ac d e
a ¶ Secundum præceptum legis nominatam.
f cipere Mariam cōiugem tuam. f
a ¶ Et ne suspicerit, quod de alio sit. Quod enim &c. b ¶ Iam conceptum.
g h Quod enim in ea † natum est, de f g
k spiritusancto est. Pariet autem fi
a ¶ Non imponet, quod ab æterno impositum est. b ¶ Saluatorem.
l lium, & uocabis nomē eius Iesum. i
a ¶ Subdit causam nominis. b ¶ Quod solius est dei. c ¶ Quos prædestinauit.
m Ipse enim saluum faciet populum k
a ¶ Quæ ex eis sunt. b ¶ Hoc quod narrat, testimonio prophetico certius facit.
n suum à peccatis eorum. Hoc autem l
o totum factū est, ut adimpleretur
¶ Ysaiam.
quod dictum est à dño per prophe
a ¶ Quasi ex subditantia suæ carnis, non aliunde, tan quam per coitum viri.
p tam, dicētē: † Ecce uirgo † in utero a
a ¶ Alias vocabant: primo angeli psallentes, inde apostoli prædicantes, vel alij credentes.
habebit, & pariet filium, & uocabi m
q tur nomē eius Emanuel: qđ est in

perseuerat. ¶ Tribus de causis de veteri Testamento astruit C
ea quæ ponit in Euangelio. Pro testificatione, vt
habeatte

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Cum esset iustus & nollet eam traducere. id est propalare, quia non erat certus de crimine. Et ideo.
b ¶ Voluit occultè dimit. eam. Ne forte ex oppositа parte faueret sibi in crimine. Et bene dicitur, quòd occultè: ne si in palam eam relinqueret, nesciret respōdere determinate causam dimittēdi eam hoc quærentibus, cum haberet argumenta sibi insolubilia ex vtraq; parte, vt visum est. Sed quęritur hic quare Maria nō dixit ei duinum secretum? Est dicendum quòd talia non sunt reuelanda, nisi quantum se extendit voluntas diuina: & ideo beata virgo tacuit, tenens firmiter quòd sicut istud secretum fuerat reuelatum sanctæ Helisabet, vt habeť Luc. j. sic reuelaretur alijs competenti tempore ex beneplacito diuinæ voluntatis. Similiter quæritur, quare Ioseph non petiuit ab ea? Dicendum, quòd pro nihilo petisset, quia †genitū.
ipsi Mariæ pro se dicenti non credidisset: & iterum ex diuina dispensatiōe hoc factum est, vt per reuelationem angeli ipse Ioseph sic certificaretur quòd de cætero nullo mō dubitare posset, c ¶ Hęc autem cogitante, ecce angelus domini in somnis. Hic ponitur ipsius Ioseph dubitantis magna certificatio. Et diuiditur in duas partes: quia primò ponitur eius certificatio quantum ad intel- Diuisio
lectum. Et secundò ostenditur hæc certificatio per effectum, ibi: Surgens autem. D
Prima adhuc in duas: quia primò ad certificationem ipsius ponitur testimo- †erit præ-
nium angelicū. Secundò, ad fidei nostræ gnans.
confirmationem producitur testimonium propheticum, ibi: Hoc autem totum factum est. Ad euidentiam primæ partis aduertendum, quòd magnum malum fuisset, si ad modicam horam ipse Ioseph beatam virginem quæ de spiritusancto conceperat, dimisisset: ideo cum adhuc de hoc deliberaret certificatus est per angelum antequàm ab ea discessisset. Et hoc est quod dicitur: Hæc autem eo cogitante: ecce angelus domini in somnis apparuit Ioseph dicēs. quia anima clausis sensib⁹ exterioribus, ad recipiendum reuelationem magis est apta: quia tunc non est per occupationem sensuum exteriorum impedita. Sequitur:
d ¶ Ioseph fili Dauid. Quia de Christo volebat loqui, qui erat promissus ipsi Dauid: ideo de ipso Dauid memoriam fecit.
e ¶ Noli timere accipere Mariam coniugem tuam. non ad carnalem copulam, sed ad cohabitationem cum ea, & deuotam ministrationem. Subditur ratio: f ¶ Quod enim in ea natum est. Non dicit, ex ea: quia natiuitas in vtero est quando fœtus animatur, & illa erat completa: sed adhuc natiuitas ex vtero tempore debito expectabatur. g ¶ De spiritusancto. Mira culosè facta est conceptio, non interueniente adulterio. Sequitur: h ¶ Pariet autem filium. scilicet quando erit natiuitas ex vtero. i ¶ Et uocabis nomen eius Iesum. id est Saluatorem. Ideo subditur: k ¶ Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. In hoc autem ostendit angelus eum verum hominem, in partu virginis: verum deum, in salute populi à peccatis: quia nullus potest saluare à peccatis, nisi deus. l ¶ Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est à domino per prophetam. Hic ad certificationem nostræ fidei adducitur ad hoc testimonium propheticum. Vnde ista sunt verba Euangelistæ scribentis, non angeli loquentis. Volebat enim ostendere in hoc completam esse prophetiam Isaiæ. vij. c. Ecce virgo in vtero habebit & pariet filium &c. Sequitur: m ¶ Et uocabitur nomen eius Emanuel: quod est interpretatum nobiscum deus. Per hoc ostenditur veritas deitatis & humanitatis in Christo. Prius enim erat nobiscum deus per essentiam, potentiā & pñtiā

habeat testimoniū à lege & pphetis. Pro cōfirmatiōe fidei: qa sE cilius credim⁹ cū videm⁹ īpleta quę sunt prędicta. Pro cōiūctiōe noui & veteris Testamenti. a ¶ Exurgēs au. Io. à som. Beda.

Moraliter Moraliter. Quisquis à deo monetur, soluat moras, surgat à somno, faciat quod iubet. b ¶ Fecit sicut prę. Perfectā obedientia. Fecit nō tm̄ qđ præcepit angelus, sed etiā sicut præcepit. Exhibitiōe seruitutis, & effectu amoris obediēs recte dī fecisse, sicut præcepit ei ăgel⁹. c ¶ Angelus do. Nō relinquit mētiēdi locus, vbi offm̄ angelorū celebratur. d ¶ Et acce. con. Ad vitandā virginis infamiā, ad celandū saluatoris aduētū, ad necessariū pueri nascētis obsequiū, e ¶ Donec pe. Non q̄ post, qđ magis cōstat, cū multis modis cognouit deū eē q nat⁹ ē. ¶ Nō q̄ post ea cognouerit: sed ponit donec, p&, Psal. 109. a vel, p ęterno. vt: Donec ponā inimicos tuos scabellū pedum tuorū. Dicit q̄ Ioseph Mariam facie ad faciē videre nō poterat, quā spūssctūs ā cōceptiōe īpleuerat penit⁹. Et iō nō cognoscebat facie ad faciē quā despōsauerat, donec vterus euacuaret. de quō hic non agit. f ¶ Primogeni. Primogenitum dicitur omne qđ aperit vuluam, siue aliud sequat siue nō. Vel primogenit⁹ inter oēs electos per grām. Proprie autem vnigenitus dei prīs vel Mariæ dicitur.

Nicolaus de Lyra.

ciā & pnātiā. Similiter erat p grām nobiscū q̄tū ad sctōs prēs: ergo si nobiscū, īportat hic specialē vnionē quę facta est p nātæ humanitatis assumptionē. a ¶ Exurgēs aūt. Hic ponit ipsius Ioseph certificatio p effectū: qa exurgens à somno certificatus de virginitate Marię ad mādatū angeli. b ¶ Accepit cōiu. Tāq̄ dñam suam ei obsequiose ministrando. c ¶ Et nō cognosce. Quod exponūt aliq de cognitiōe faciei, dicētes q̄ ex pnātia Christi in vtero virginis tāta erat claritas ī eius facie, q̄ Ioseph nō poterat eam cognoscere, sicut dicit de claritate facici Moysi ex consortio sermonis dñi: q̄ nō poterant intendere in eā filij Israel, vt habetur, ij. Corin. iij. ¶ Aliter exponit Hiero. de cognitione carF nalis copulę, qa cū ea vouerat virginitatē, vt dictū est. Sequitur: d ¶ Donec peperit. Ex hoc loco dixit Eluidius hæreticus, q̄ Maria licet à Ioseph nō sit cognita añ partum Christi, tm̄ post ei⁹ partum ab eo cognita fuit, & alios filios perperit. Qđ arguit ex hoc qđ dicitur hic: Nō cognoscebat eam. ergo post partū cognouit. Item ex hoc qđ subdit: Primogenitū. qa primogenit⁹ nō dicitur nisi respectu aliorū filiorū secūdō genitorū. Hoc etiā confirmat, qa Ioh. ij. legitur Christū fratres habuisse, sed hoc non valet: qa sicut dictū est: Maria & Ioseph virginitatē vouerāt. Item beata virgo fuisset ingratissima, si tāto ac tali filio nō fuisset cōtenta. Item Ioseph q dicit sctūs, sceleratissimus ac presumptuosissim⁹ fuisset, si tēplū spūssancti, & speciale habitaculū dei violare ac polluere præsumpsisset. Ad primū ergo dicendū, q̄ hæc dictio, donec, aliqn̄ significat tps determinatū, quo trāsacto fit aliqd, sicut dicit: Iste nō comedit donec esset hora sexta. hoc est intelligendū q̄ cōpleta sexta comedit. & sic nō accipit hic. Alio mō accipitur p semp: sicut in Psal. hī de Christo: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellū pedū tuorū, Nō est sic intelligēdū, q̄ qn̄ inimici eius erūt positi sub pedib⁹ ei⁹ tpe iudicij, q̄ tūc dimittat sedere ad dexterā pris: imo eternaliter sedebit. & hoc mō accipitur hic donec, cū dicitur: Non cognoscebat. Ad scd'm dicendum, q̄ Christus primogenit⁹ filius virginis dī, nō qa alij fuerūt post ipm, sed qa nullū pepit añ eū. & hoc mō accipiebat in lege: vbi precipiebat q̄ primogenit⁹ deo offerret: & si aliqua mulier pariebat vnicū, tanq̄ primogenitū offerebat illū. Ad tertium dicendum q̄ in euāgelio fratres Christi, noiant cognati ei⁹ germani, qa de eadē cognatione, sicut Abrahā & Loth dicunt fratres, Gen. xiij. b. vbi dicitur: Ne sit iurgium īter me & te: fratres enim sumus: & tamen Loth erat nepos eius. Et sic patet propositum.

¶ In ca. j. vbi dī in Postil. Sed istud non vī, pbabilr dictum.

ADDITIO. I.

Sententia Hiero. sane intellecta non videtur improbari rationabiliter per obiectiones Postillatoris. Ad cuius intellectum attēdendū, q̄ pctōres possunt intelligi dupliciter. s. peccatores finaliter impœnitentes, de quibus in psal. Deficiāt pctōres à terra &c. Vel pctōres qui per pniam in fine iustificant, sicut ibi: Nō veni vocare iustos, sed peccatores, s. ad penitentiam, Matth. ix. b. Et de his loquitur Hiero. cum dicit: Qui propter peccatores venerat scilicet propter pctōres finaliter pœnitentes: propter tales enim Christus tm̄ venit secundum

a ¶ Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. ¶ Nobiscum. i. in homine deus.

a terpretatū nōbiscum deus. † Exurgens a ¶ Dubietatis.

b autem Ioseph à somno fecit sicut præce- a ¶ Non maligne. ¶ Propter prædictas causas.

c d pit ei ăngelus domini. † Et † accepit con- b a ¶ Ad opus coniugale. ¶ Propter secreta quæ didicerat.

e iugem suā, & non cōgnoscebat eam do- c d a ¶ Ideō substantiæ suæ. b ¶ Ante quē nullus hęc potē quē ali⁹.

f nec peperit filiū suum primōgenitum: a ¶ Die octauo quo fiebat circumcisio & nomen imponebatur.

& uocauit nomen eius Iesum.

nit secd'm efficaciā, non aūt ppter peccatores finaliter īpœnitētes: G ppter quos nō venit efficaciter, nisi secd'm sufficiētiā tm̄ vt est manifestū. ¶ Itē attēdendū, q̄ peccatrices in genealogia Christi nominatæ sunt hmōi. s. finaliter pœnitētes. Fuerūt em̄ in peccato famosæ, & deinde ad iustitiā cōuersæ: sic q̄ de earū iustificatione finali rōnabiliter sit præsumēdū: Qđ sic patet. Nā Thamar cū esset Chananęa filr & Raab, idololatræ fuerūt, vñ ea rū nationes in scripturis sacris sæpe de † Exodi. idololatria reprehendunt, vt in cōplurimis locis sacræ scripturæ repit. Ruth etiā Moabitis ex genere reprehēditur † de vbo. in scriptura, vt patet. Bethsabee fuit fig. c. s. notorie adultera. De iustificatiōe aūt † adiunxit Raab & Ruth satis patet ī posilla. De iustificatione aūt Thamar patet Gen. xxxviij. eō q̄ post ei⁹ condēnationē p Iudā fuit ab eo iustificata: ex quo præsumi debet ei⁹ innocētia. Sim̄r de Bethsabee iustitia satis habet, iij. Reg. j. c.

vbi p successionē Salomonis in regno post Dauid ipsa dicebat regi, q̄ nisi Salomō succederet essent ille & ipsa peccatores. Hoc est dicere, q̄ nisi Salomō succederet, iudicaret Bethsabee adultera à ppō, vt ibidē exponit. Vñ à sensu cōtrario, qa Salomō successit, sequit matrē fuisse purgatā ab illo pctō. vñ tales quę prīò peccatrices & cōsequēter iustæ fuerūt, cōuenienter ponunt ī genealogia Saluatoris, q̄ vt pctōres iustificaret, venerat. Vñ notāter Hiero. dicit nullam sanctā mulierē positā in genealogia Christi. non enim dicit, nullā iustā mulierē, qa prædictæ q̄tuor iustę fuerūt, licet sanctæ nō debuissent dici saltē in vita ipsarū, ppter pctā præcedētia: & sic verba Hier. sunt sane intelligēda. Quā sententiā videt tenere Ambrosius super Lucam: vbi de ista materia tractans dicit: Ne puderet ecclesiā ex peccatoribus cōgregari, cū dom⁹ de peccatoribus nascerēt. Ex quo patet responsio ad obiectiones Postillatoris. Nam qđ obijcit primò de illis tribus regibus qui fuerūt sublati à genealogia Christi, ppter pctm̄ Iorā: qui miscuit se filię impissimæ Iezabel: illud nō facit ad ppositū. Nā Iorā nō pœnituit de illo pctō, vel saltem non legit pœnituisse, nec hr aliqua ratio vnde talis pœnitentia psumat. vñ merito filij Iorā vsq; ad quar- H tam generationē de genealogia Christi tolluntur, qui non venit ad saluandos efficaciter pctōres impœnitentes, vt dictū est. Secus aūt de mulieribus iustis supradictis. ¶ Qđ autē obijcit secd'ò de matre Christi, q̄ ponit in eius genealogia &c. nō facit ad ppositum. Hiero. enim loquitur de mulieribus quas ponit euāgelista in hac genealogia voluntariè. s. q̄ potuisset omittere eas, & nullam de eis facere mētionē, sicut omisit noīare Sarā & Rebeccā & hmōi. ex qua omissione nullus defectus occurreret in hac genealogia, qa sufficeret expressio virorū tm̄: secus est de virgine gloriosa, cuius expressa noiatio fuit necessaria. Nō enim Christus descendit à Dauid, nisi q̄ matrē gloriosam, nō autē per Ioseph. Qđ autē vlterius obijcit de Raab & Ruth, nihil facit contra Hiero, imo pro eo. probat em̄ ipsarū finalem iustitiā: ex quo non concludit quia prius peccatrices fuissent, prout manifestę fuerūt: quod manifeste facit ad sententiam Hier. confirmādam, vt dictum est. Ratio autem assignata per Postillatorem circa nominationem harum mulierum non videt valere. Dicit em̄, q̄ istæ mulieres hic expressæ fuerunt viris ex quibus conceperunt occasionaliter seu accidentaliter coniunctæ &c. Quæ quidem ratio ex duobus videtur insufficiens. Primò, quia hoc omnino est impertinēs proposito. Nihil enim videtur facere ad rationē genealogiæ, q̄ occasionaliter seu accidentaliter vel ex intentione, seu per se vir & vxor coniungantur. Secūdò: Nam Lia prima vxor Iacob ex qua Christus descendit occasionaliter & præter intentum seu accidentaliter fuit cōiūcta ipsi Iacob, sicut Thamar ipsi Iudæ, sicut patet Gen. xxxviij. & tm̄ nō noiat expresse sicut illa. ¶ Excusatio aūt Postillatoris de hoc q̄ contradicit Hieronymo nō videt sufficiens, primò: quia quamuis liceat aliquo modo sentire contraria eorum quæ pferuntur à sanctis doctoribus, prout patet ex autoritate Augustini per ipsum allegata; non tamen expedit, præsertim vbi eorum dicta possent rationabiliter saluari: vnde in talib⁹ habet locum sententia Apostoli, j. Cor. vj. c. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Qđ autem non expediat nec sit omnino securum Hieronymo & sīlibus sanctis doctoribus ecclesiæ in expositionibus sacræ scripturę contradicere, satis paret in decretis in. c. decretales. dist. xx. vbi habetur, q̄ diuinarum scripturarum tractatores in sacrarum scripturarum expositionibus, Romanis pontificibus præponunt. Qđ aūt Hiero. sit de numero taliū satis est diuulgatū in ecclesia dei, & habet in decretis dis. xiij. Sancta Romana, vbi

A mana, vbi inter opuscula sctorũ patrũ q̃ in ecclesia catholica reci piũtur, fit exp̃ssa mẽtio de opusculis beati Hiero. vñ cõtradicere ta lib⁹ licet nõ sit hereticũ, posset tñ dici ipiũ. Est eñi cõtra donũ pie tatis, secũdũ qd' donũ sctĩ sunt honorãdi. Nec est cõtradicẽdũ scri pturis eorũ siue sint ĩtellectę siue nõ: vbi nõ ĩueniať cõtra fidẽ ali- qd asserere, vt patet p̃ Au. ĩ. ij. de doctrĩa Christiana, ꝓut allegať. & in secũda secũdę. q. cxxj. arti. j. in respõsione ad tertiũ argumẽtũ. ℂ In e. c. vbi dici ť ĩ post. qa Ioseph & Maria fuerũt ex eadẽ tribu.

ADDI. II. Circa genealogiã Christi à Matthęo traditam nõ solũ infideliũ seu hęreticorũ vehemẽs mur muratio, sed & fideliũ nõ modica admiratio cõsurgit. Illi enim te merariè calũniãtes, isti verò timorosè admirantes frequẽter quæ- runt: cum intẽtio euãgelistę in huiusmodi genealogia circa hoc principaliť versetur, vt Christũ ex Dauid & Abraham secũdũ car nem descẽdentẽ ostendat, quõ de hoc per descẽsum Ioseph virum Mariæ ab ipsis Dauid & Abrahã nos ĩstruere intendit. Alienum eñi à fide totaliter est Christũ ex semine Ioseph descẽdisse. Vñ stãt simul ꝙ beata v̓go nõ descẽdisset à Dauid, & p̃ cõsequẽs nec Chri stus, & tñ Ioseph de ip̃o descẽderat. Quę qdẽ q̃stio ĩ glo. or. moue tur, vbi sic: Quid ad Christum generatio ex Dauid deducta ad Io- seph, cũ Christus nõ ex semine Ipseph? Cui qdẽ q̃stioni glo. sic rñ- det: Nõ est cõsuetudo scripturarũ, vt ordo mulierũ ĩ generatiõib⁹ texať. Et ideo nõ p̃ Mariã sed Ioseph induciť, cũ de vna & eadem Ioseph & Maria tribu fuerũt. Vñ & eã quasi ꝓpinquã cogebatur accipere ĩ vxorẽ, ne tribus ĩ aliam se cõfũderet. Vñ etiã siľ tãq̃ de vna stirpe ꝓfitebãtur in Bethleẽ, cũ singuli in suas ꝓfitebãtur ciui tates: hęc in glo. Mat. j. Et idẽ in alia glo. Luc. ij. sub alijs verbis: quam sñiam sequiť postillator & cęteri expositores lr̃ales quos vi di in hac materia. Sed his nõ obstãtibus, qm̃ nõ cessat animũ pul- sare. Qd' em̃ p̃supponitur in glo. ꝓ hac respõsione. s. nõ esse cõsue tum in scripturis ordinẽ mulierũ texere: nõ videť stare ꝓpter tria: ℂ Primũ, qa cõtrariũ huius inueniť. j. Paraľ. ij. vbi in genealogia filiorũ Isrľ, & specialiť Iesse, ĩterponit mulieres. s. Saruia & Abigail à qb⁹ cõsequẽter suã texit genealogiã, vt ibidẽ patet. ℂ Secũdo. nã dato hoc ꝙ ñ esset assuetũ ĩ scripturis vt glo. dicit, hoc haberet locũ vbi p̃ parẽtes masculos tãtũ generatio posset deduci vsq̃ ad

B illũ q genealogizari intendiť, quod est cõmune cęteris hoĩb⁹. Sed vbi genealogizať talis q parẽtem masculũ non habuit, vt est solus Christus, cõsuetudo hmõi nõ debuit habere locum, cum subest cã manifesta contrariũ faciendi. Necessitas igitur vrgebat vt mulier in genealogia illius texeretur: cuius generatio secundum carnem non poterat deduci, nisi per mulierẽ. In propria enim materia posset ostendi, ꝙ euangelista p̃termisit cõem obseruare ꝓpter singula- ritatem excellentię Christi. Nam cęteræ genealogię in sacra scriptu ra traditę consueuerũt intitulari ab illo à quo originem deducunt: non autẽ ab illo in quẽ terminũ seu finem accipiũt. vñ Geñ. xxxvj. a. Hæ sunt generationes Esau. & Nume. iij. a. Hæ sunt generatiões Aaron, &c. In quibus tituli generationis à primis parentibus acci piuntur; non autem ab vltimo in quem terminanť. Quã consuetu- dinem si euãgelista obseruasset, poti⁹ dixisset: Liber generationis Dauid vľ Abrahæ, q̃ liber gñationis Iesu Christi; sed talẽ cõsuetu- tudinẽ obseruare no curauit ꝓpter excellẽtiã singularẽ ipsi⁹ Chri- sti. Pari mõ nõ debuisset curare de obseruatione cõsuetudinis ĩ nõ texẽdo ordinẽ mulierũ: & hoc ꝓpť excellẽtiã dignitatis mr̃is Chri- sti. Nec valet dicere, ꝙ in genealogiis allegatis nõ intendebať accede re ad aliquẽ vnũ principalẽ, sed solũ multiplicationem à p̃rio parẽ te descẽdẽtẽ oñdere. Nã Ruth vltĩo, vbi Dauid principaliter inten diť genealogizari, non intitulať genealogia à Dauid quẽ intendit, sed à Phares à q̃ intẽdit. Dicit em̃: Hæ sũt generationes Phares, &c. Tertio, nã sicut deduxit euangelista genealogiã vsq̃ ad Ioseph vi- rũ Mariæ, potuisset deducere vsq̃ ad Ioachim patrem Marię, vt di cẽdo: Barpãthera genuit Ioachim patrẽ Mariæ de qua natus est Ie- sus. nõ em̃ min⁹ cõsuetũ est in genealogiis introducere p̃rem talis fœminę q̃ introducere talis fœmĩę virũ. Vñ etsi vtrũq̃ sit insuetũ, p̃ primũ tñ fieret rect⁹ descẽsus ad Christũ: p̃ scd'm ãt minimè. Qd' etiã scd'ò cõtineť in glo. s. ꝙ Ioseph & Maria de eadẽ tribu fuerant. & iõ eã q̃si ꝓpinquã cogebatur accipere, ne tribus ĩ aliã se cõfũde- ret, non satisfecit quæstioni ꝓpter duo. Primò, qa hęc assertio vi- deť esse de genere Apocryphorũ q̃ in sacra scriptura nullũ hñt fun- damentum. Vñ & talia eadem facilitate cõtẽnunť q̃ approbantur iuxta doctrinã Hiero. Scd'ò, nã posito ꝙ Maria esset eiusdem trib⁹ cũ Ioseph, ex hoc nõ sequeretur ipsã descẽdisse à Dauid. Tribus em̃ Iuda diuidiť p̃ m̃tas familias p̃ter familiã Dauid. Descendentes em̃ de Zaram fratre Phares sunt de tribu Iuda: nõ tñ descẽdũt à Dauid. Similiter cũ Iesse habuit multos filios & filias p̃ter Dauid, cõtinge- re potuit ab illis multos descẽdere, q qdẽ non solũ essent de tribu Iuda, sed etiã de familia Iesse & Bethalamitarũ: & tñ tales nõ descen derẽt p̃ Dauid. Cũ igiť illa lex quæ iubet accipere ꝓpinquã, nõ co- git accipere ꝓpinquã eiusdẽ familiæ, sed sufficit ꝙ sit propinqui- tas in eadẽ tribu, ne hæreditas vnius tribus in aliã trãseat, vt patet C ad lr̃am. Nũe. xl. Iõ ex hac ꝓpinqtate quã glo. vult introducere, nõ habem⁹ necessariũ, ꝙ Maria descendat à Dauid, sed solũ ꝙ sit de tri bu Iuda: ex quo nõ hr̃etur intẽtũ. Quod etiã tertiò cõtinetur ĩ glo. s. ꝙ siľ ĩ Bethleẽ ambo cõiuges ꝓfitebãtur: ex quo vult cõcludere, ꝙ vterq̃ esset de familia Dauid: non videť valere propter duo. Pri mo. nã scd'm magr̃m historiarũ dubiũ est ad lr̃am an mulieres ꝓfi- teri tenebanť in illa descriptione de q̃ agiť Luc. ij. an solũ viri. Vñ nõ hr̃ efficax argumẽtũ de hoc ꝙ btã v̓go ꝓfitereť in Bethleẽ, sed ꝙ Ioseph portãs secũ cõiugẽ vt obsequiũ partus ei appropinquã- te necessitate impẽderet, ꝓfitebatur. Confirmať aũt opinio illa quę tenet, ꝙ solũ viri ꝓfiteri tenebanť, p̃ illud Mat. xvij. vbi agiť de so- lutione tributi p̃ Christum. Ibi enim apparet manifestè, ꝙ tm̃ capi- ta domorũ seu familiarũ censum Cæsari tribuebãt: & nõ alij de fa- milia seu domo. Vnde pro Petro tm̃ qui caput aliorum erat solui mandauit tributum, nõ ꝓ alijs Ap̃lis. vt hr̃ in glo. ibidẽ. ℂ Scd'ò, nã dato ꝙ btã virgo tenereť ꝓfiteri in Bethleẽ: ex hoc nõ seqť ipsã descendisse à Dauid. Nã potuit descendere de Iesse qui erat Bethala mitanus p̃ alios filios ipsius Iesse præter Dauid: & sic tenereť ibidẽ ꝓfiteri sicut & Ioseph: non tamẽ ex hoc, ꝙ à Dauid descẽderet. Quę stio igiť p̃fata minus sufficienter soluta remanere videť: & sic admi ratio p̃dicta in suo stat vigore. Maiorũ tamẽ semp reuerẽtia salua doctorũ seu expositorũ, vlteri⁹ videť hĩc aliquid esse dicendũ. Ad cuius euidẽtiã p̃supponenda sũt quædã vera generalia: deinde sub iũgẽdæ sunt aliq̃ cõclusiones ad ꝓpositũ. ℂ Prĩò p̃supponiť, ꝙ fi- li⁹ ꝓut in bonis paternis succedit tripliciter posset dici. Primò secũ dũ verã generationẽ naturalẽ, scd'm quã filius plęrũq̃ succedit p̃ri, nõ solũ in bonis naturalibus corporis, vt in bona cõplexiõe seu ha bitudine corporali ꝓut legiť Gene. vj. de gigantibus, qui potentes viros in seculum genuerunt. i. magnos in corpore & robustos: sed etiã in bonis aĩæ vt in v̓tutib⁹. Qñq̃ secundũ naturalẽ inclinatio- nẽ filij succedũt suis genitoribus ꝓut aptitudinẽ ad certas v̓tutes aliq̃ hñt à natura, saltem scd'm aptitudinẽ & ĩchoationẽ, vt in ĩ p̃ri ma scd'æ. q. lxiij. ar. j. ĩ corpore. q. Vñ Cassio. ĩ q̃dã ep̃la: Laudabi- lis vena suã seruat originẽ, & fideliter posteris tradit quę in se g̃lio- sa trãsmigratiõe ꝓmeruit. Ad qd' facit illud Ioh. viij. c. Si filij Abra hæ estis, &c. Scd'ò dr̃ fili⁹ alicui⁹ etiã ille quẽ nõ genuit naturaliter, sed tm̃ scd'm famã publicã & cõem ppľi ęstimationem illi⁹ dr̃ fili⁹. Qd' cõtingit cũ vxor alicui⁹ filiũ parit quẽ nõ ex marito habuit: re D putať tñ ĩ ppľo sine cõtradictione sui mariti filius. Qui qdẽ fili⁹ li- cet ĩ bõis supradictis nõ habeat naturalr̃ succedere tali ficto p̃ri, suc cedit tñ ciuilr̃, nõ solũ ĩ bonis minorib⁹ fortunę vt ĩ diuitiis, sed eti am ĩ nobilitate seu generis claritudĩe: q̃ maiora sũt seu magis desi- derabilia bona, saltẽ ad magnanimos, q̃ diuitiæ. Hoĩes em̃ hmõi ꝓ pter honores & generis claritudines obseruandas iacturã in cęteris rebus fortunæ patiunť, vt ĩ p̃ria scd'ę. q. ij. ar. ij. Hæc aũt successio p̃ iura cõmunia seu cõmunem gentiũ cõsuetudinẽ patet: q̃ dictãt vt ille q ꝓ filio legitimo alicui⁹ scd'm famã publicã habetur, debet si- bi succedere in generis nobilitate, & hmõi. Tertiò diciť fili⁹ alicuius etiã ille q neutro predictorũ modorũ descendit, sed per legalem ad- optionẽ tm̃ est ab aliq̃ ĩ filiũ assumpt⁹, q qdẽ fili⁹ tali p̃ri habet suc cederę, saltẽ ĩ minorib⁹ reb⁹ fortunæ, vt ĩ diuitiis prout iura volũt cõia. Quæ qdẽ tres successiões seu filiationes supradictæ qñq̃ con- currunt ĩ eadẽ p̃sona, qñq̃ ĩ trib⁹ distinctis, vt satis patet. Scd'ò prę supponitur, ꝙ filiatio scd'm verã generationẽ naturalẽ, sp̃aliť cũ à remotis parẽtib⁹ p̃ lõgã parentelæ lineã successiuã in tẽporũ anti- qua diuturnitate descendit, à nemĩe est ĩfallibiliter cognoscibilis, nisi p̃ diuinã reuelationẽ seu sacrã scripturã diuinit⁹ traditã. Quod inductiuè ꝓbať. Nã ꝙ aliq̃s sit filius alicuius scd'm verã generatio nem naturalẽ p̃ experiẽtiã sensualem, q̃ ꝓpriè singularia cognoscũ tur, hr̃i nõ p̃t, nisi fortè à parentib⁹: vtpote à mr̃e q̃ de hoc posset certiorẽ noticiã hr̃e: cũ cæteri hoĩes & etiã pater certã noticiã expe- rimẽtalẽ de hoc cõiter non habent. Mater vero etsi certã noticiã ex p̃imẽtalẽ de filio suo, cui⁹ p̃ris sit scd'm verã generationẽ habeat: nõ tñ talẽ noticiã de viro suo nec de seipsa: & multo minus de antiq̃s parentibus viri sui nec suis per lineam patentelæ ascendendo per experientiam hr̃e p̃t. Pari igiť rõne cõstat, ꝙ apud neminẽ põt esse experimentaľ cognitio de aliq̃ vtrũ descendat à certo remoto pro genitore modo p̃dicto. Fama aũt publica seu cõis æstimatio ppľi q̃tũcũq̃ sine cõtradictione ĩ ppľo sit extẽsa, infallibilẽ cognitionẽ nõ causãt: Siľr nec testes vel legitima documenta seu instrumenta cũ oĩa hmõi sint fallibilia, vt frequenter patet, & etiã in sacris histo rijs: testium fallacia nõnunq̃ reperiť. p̃ chronicas etiã antiquorum q̃ in sacris scripturis nõ sunt insertæ, noticia hmõi infallibiľ habe- ri nõ põt: cũ taliũ certitudo, certitudinem q̃ per famã publicã habe tur non excedit: vt est manifestũ. Similiter nec p̃ aliquã verã sciam naturalẽ seu liberalẽ artẽ hoc est cognoscibile, vt patet intuenti. Restat ergo, ꝙ hoc tm̃ sit cognoscibile p̃ diuinã reuelationẽ, scd'm quã ꝓphetę, vt ait Gre. qñq̃ de p̃terito, qñq̃ de futuro vaticinãť.

E Et isto mõ Moyses de Noe ꝓphetare censet, de quo dicit genuisse
tres filios & hmõi. ℂ Tertio præsupponit, ꝙ vt aliqs sit filius alte-
rius secundũ cõmunẽ ęstimationẽ & famã publicã tm̃, vel secũdũ
adoptionẽ legalẽ hoc posset alit cognosci ꝙ̃ p diuinã reuelationẽ
ꝓbat. Nã per testes idoneos, vł legitima documẽta, vł chronicas
antiqrũ autẽticas, talr filiatio sufficienter posset ꝓbari vt de se patet.
ℂ Quarto supponit ꝙ miraculoꝝ dei qdam sunt ad fidei confir-
mationem: & talia debent esse manifesta. Alia verò sunt miracula
quę nõ per sui manifestationẽ sed p fidẽ habent, & ista debent esse
occulta, vt fides eorũ magis sit meritoria: vt est sacramẽtũ altaris,
& ꝟginis part⁹. Veritas isti⁹ p̄suppositi patet ĩ tertia pte. q. xxix. ar.
j. in rñsione ad secũdũ ar. ℂ His p̄suppositis. Prima conclusio sit
ista: ꝙ Christus ꝓut ex p̄nosticis ꝓphetarũ habetur, habuit esse fi-
lius Dauid & Abraham secũdũ verã generationẽ naturalẽ: & sic
cõueniẽs fuit hoc p sacram euãgelicarũ doctrinarũ traditionẽ te-
stificari. Pria pars ꝓbat, nã de promissiõe facta Abrahę. Geñ. xxvj.
a. legit. Bñdicent ĩ semĩe tuo oẽs gẽtes terrę: Quod exponit Apl's
ad Gal. iij. c. In semĩe q est Christ⁹. In psal. aũt de promissiõe facta
Dauid dicitur: De fructu vẽtris tui ponam sup sedẽ tuã: q̃ ꝟba ma
nifestè denotant verã filiationẽ naturalẽ. Ille em̃ q secundũ famam
publicã tm̃ hmõi filius reputat alicuius, nõ verè dicitiur de semine
eius, nec de fructu ventris sui, vt est manifestũ. Et inde etiã est, ꝙ cũ
ex tali filiatiõe in laudabili vena filij parentib⁹ ĩ virtutib⁹ succedũt
vt in primo p̄supposito dictũ est: idcirco principales virtutes regię
quæ de ipso Dauid leguntur, attribuebãtur propheticè q̃si p mo-
dũ successionis deberi Christo. De Dauid enim legitur fuisse ĩ oib⁹
vijs suis prudentẽ seu sapiẽtẽ. j. Reg. xxviij. Silr ꝙ fuit faciens iudi-
ciũ & iusticiã oĩ ppl'o. ij. Reg. viij. d. Quæ quidẽ ꝟtutes q̃si per mo-
dum germinariæ successionis prędicant, à Ieremia Christo conue-
nire, vñ Iere. xxiij. a. Suscitabo Dauid germẽ iustũ & regnabit rex,
& sapiens erit, & faciet iudiciũ & iusticiã in terra. Vnde, licet enim
altiori & excellentiori mõ Christus habuit ꝟtutes ꝙ̃ Dauid & cęte
ri sctĩ, vt in tertia parte. q. vij. ar. ij. in responsione ad. ij. arg. Nec ipi
Christo per successionẽ à Dauid debebantur, præsertim cũ multi ꝓ
genitores non eiusdem laudabilitatis ĩter Dauid & Christũ itersue
runt. Denotatur tñ p ꝓphetam in ꝟbis p̄dictis, ꝙ Christo etiã pti-
F nebat successio in talib⁹ ꝟtutib⁹ scd'm verã gñationẽ naturalẽ hu
manam, inquantũ erat ex vero & proprio germine ipsius Dauid,
ꝓut in primo p̄supposito fuit tactũ. Scd'a pars conclusionis ꝓba-
tur. Nam illa quę in vaticinijs ꝓphetarũ inueniunt tradita de Chri
sto, ĩ euangelijs ꝓ maiori & principaliori pte impleta eẽ explicant
Mat. j. d. Vt adimpleret qd' scriptũ est, p ꝓphetã, &c. Et sic de ꝙ̃plu
rimis, quæ in ꝓcessu euãgeliorũ sibi⁹ legũtur. ℂ Cõclusio scd'a, ꝙ
Christũ scd'm verã generationẽ naturalẽ à Dauid & Abrahã descẽ
disse sufficienter tradit, ꝙ̃tũ ad fideliũ informationẽ spectat p Mat
thęum ĩ primo titulo sui euangelij dicẽtẽ: Liber generationis Iesu
Christi filij Dauid filij Abraham. Etiã si de genealogia Christi nihil
amplius tradidisset, ꝓbat: Nã ex solis istis ꝟbis manifestè asserit euã
gelista Christũ à Dauid & Abrahã descendisse per verã gñatiõem
naturalẽ: sed talis assertio ẽ sufficiẽs testimoniũ apud fideles ad hoc
oñdẽdũ, etiã si nihil amplius de hoc declarasset. Igit cõclusio vera:
Cõsequentia de se patet, & assumptũ pro prima parte ꝓbat. Nam
esto ꝙ filius dici posset etiã ille q tm̃ secundũ famam publicam vel
legitimã adoptionẽ est filius, vt in primo præsupposito, nũꝙ̃ tamẽ
ab aliq̃ dicit gñari q scd'm famam tm̃ vł adoptionẽ sit ei⁹ fili⁹: licet
enim pater dicat sd'm curã, ętatẽ, seu geniturã & hmõi, & p conse-
quens filius tãꝙ̃ ei⁹ correlatiu⁹: generare tñ seu generatio nõ eodẽ
modo ęquocat. Cũ igit dicit: Liber generationis Iesu Christi: mani
festè loqt de genealogia quæ est p viã gñationis, nõ aũt de illa quæ
secundum famam vel adoptionẽ tm̃ dr: Talis em̃ filiatio, nõ p gña-
tionẽ, sed p aliũ modũ procedit. Scd'a ꝟò ps assumpti ꝓbat. Nam
apud fideles euãgelia Christi recipiẽtes sufficiẽter filiatio p̄dicta p
illa ꝟba tituli cõ ꝓbat. Nã si hoc ñ eẽt verũ, nec titul⁹ ille ꝟitatẽ cõ
tineret, ꝙ absit à fideliũ cordib⁹ cogitare: cũ scd'm Aug. Si vnũ fal
sũ ĩ sacra scriptura esset repertũ tota ei⁹ autoritas ĩfirmaret. Apud
ĩfideles ãt q euãgeliũ negãt vł de sui ꝟitate dubitãt, nec tota genea
logia sequens sufficit ad hoc eis ꝓbandũ. Tales em̃ à fide alieni, ver
bis euãgelistarũ nõ p̄stant fidẽ: & iõ totã illã lineã negabũt, nisi for-
te Hebræi q autoritate vete. Testa. aliquã partẽ genealogiæ Mat-
thæi hñt recipere. s. vsꝙ̃ Zorobabel vel Abiud & hmõi, nõ vltra,
cũ apud eos de cæteris historia autentica nõ habeat. Sic igitur tota
genealogia per extensum in euãgelijs tradita non sufficit ad cõuin-
cendos infideles de hoc qd' Christus à Dauid descẽdit, etsi p Ioachĩ
& Mariã fieret descensus. vnde Apostolus. j. ad Timo. j. ꝓhibet ge
nealogijs intendere. vbi glo. dicit ꝙ infideles habebant genealogi-
as qbus narratur Christum descendisse à Dauid. vnde sicut apud ta
les non sufficit illa narratio in euangelijs contenta de genealogia
Christi quantuncũꝙ̃ extensa tradatur, ad veram generationem na
turalem eius ostendendã, sic apud fideles sola verba tituli sufficiũt
ad hoc

ad hoc fundandum: quę qdẽ rõ includitur in ꝟbis, Aug. cõtra Fau G
stũ Manichęũ volentẽ ꝓbare Christũ nõ esse filiũ Dauid, cũ non eẽt
cõceptus ex Ioseph: ad quẽ seriẽ generatiõis Matthę⁹ producit, vbi
Aug. sic ait: Sic ergo nos credimus etiã Mariã fuisse in cognatione
Dauid. qa scripturis credimus, q̃ vtrũꝙ̃ dicunt. s. Christũ ex semine
Dauid esse secundũ carnem, & eius matrem Mariã ꝟginẽ esse. Hęc
ille. Si tñ q̃ratur q̃ sit vtilitas seu necessitas tradendi tã extensam ge
nealogiã vbi sol⁹ prim⁹ titulus sufficit. Ad hoc rñdet p seqntẽ ter-
tiã cõclusionem. ℂ Tertia cõclusio, ꝙ cõueniens fuit, vt Christus
etiã secundũ publicã famã & cõem ppli æstimationẽ à Dauid descẽ
deret, & ꝙ hoc cõsonat antiquoꝝ ꝓpheticis traditionibus. Pria ps
probatur. nam hoc fuit conueniens dupliciter. Primò ad fidelium
in communi Christum illo tpe recipientiũ instructiõem. Scd'ò ad
confutationem infideliũ Christũ non recipientiũ. primũ patet sic:
nam prout in scd'a scd'æ. q. j. ar. vij. in responsiõe. iij. arg. habetur:
Cognitio fidei in hoib⁹ oportuit, vt ab imperfecto ad pfectũ pro
cederet: & ideo Christus fuit pri⁹ cognitus sub rõne Saluatoris in
cõi, etiã apud electos, ꝙ̃ cognosceretur esse deus & hõ. In prima em̃
vocatione Apl'orũ Ioh. j. Andreas dicebat: Inuenimus Messiam. i.
Christũ: sed postea Christo interrogãte, Vos quẽ me esse dicitis? Pe
trus rñdit: Tu es filius dei, Matt. xvj. c. Ex quo videt ꝙ prius seque-
bantur ipsum tanꝙ̃ Christum anteꝙ̃ cognoscerent eius deitatem.
Vlterius etiam tanꝙ̃ minus plenè informatis de fide suæ deitatis,
eiusdem dicebat apostolis: Tanto tempore vobiscũ sum, & non co
gnouistis me. Ioh. xiiij. b. Silr & pari rõne pri⁹ Christ⁹ fuit cognit⁹
tanꝙ̃ filius Ioseph, ꝙ̃ cognosceretur esse sine prẽ in terris. Non em̃
solum apud æmulos qui ipsum spernẽtes dicebant: Nõne filius Fa
bri est. Matth. xiij. sed etiam apud simplices discipulos & cognatos
cõiter filius Ioseph reputabatur, anteꝙ̃ mysterium virginitatis eẽt
diuulgatum. In taliũ em̃ persona euangelista dicebat: Non cogno
uerunt parentes ei⁹. Luc. ij. g. vnde non solũ simplices seu idiotę ꝓ-
ut apostoli fuerunt in principio, sed etiam Nathanael qui secundũ
glo. peritissimus scripturarũ erat, cũ audiuit à Philippo: Iohã. j. g.
Quem scripsit Moyses in lege & prophetis inuenimus Iesum filiũ
Ioseph à Nazareth, non fuit admiratus de hoc ꝙ Christus eẽt filius
Ioseph: sed de hoc ꝙ à Nazareth eẽt, cũ de Bethleem spectabatur
Messias. Et quod magis attentione dignum est, ꝙ ipsa eadem beata
virgo huius mysterij diuini super omnes conscia, istum modũ lo-
quendi obseruabat di. Ego & pr̃ tuus dolentes quærebam⁹ te. Lu.
ij. g. Ex q̃ sequit, ꝙ ad instructionẽ fideliũ in cõi q Christum veniẽ-
tẽ ĩ mũdo receperũt, cõueniẽs modus fuit, vt eis p̄sentaret prius sub
rõne regis. s. Messiæ filij Dauid sine reuelatione mysterij deitatis & H
ꝟginitatis matris: ꝙ̃ ꝙ eis à principio oĩa ista arcana reuelarentur
sic em̃ processerunt ab imperfecto ad perfectũ, q est modus hoĩbus
in cõi maxiè cõnaturalis. Secundum probatur: nã si Christus secun
dum verã generationem naturalem tm̃ à Dauid descendisset. & nõ
scd'm famã publicã, & cõem ppli æstimationẽ, hoc non sufficeret
ad refutãdos ĩfideles, p̄cipuè Hebræos q ex illa stirpe tm̃ Saluato-
rẽ spectabãt, vt autoritates sacræ scripturæ testant: & Christus eos
exhortãdo dicebat: Scrutamini scripturas, Iohã. v. f. Vnde si eũ rõ-
nabiliter ignorassent à Dauid descendisse, pręsertim cum cõis fama
& ppli æstimatio hoc non testaret, redderentur excusabiles. Nõ em̃
ipsi tenebantur cognoscere verã generationem naturalẽ Christi se
cundũ quã à Dauid descẽdit, Talis em̃ incognoscibilis est, nisi p di
uinam reuelationẽ: vt in scd'ò p̄supposito fuit ostẽsum. Diuina tñ
scriptura intendit eos inexcusabiles reddere. vnde glo. super illud
Matth. ij. a. Vbi est q natus est. Confusio Iudæorũ est vt Christi na-
tiuitatẽ à gentilibus discant: etsi non credunt, inexcusabiles sũt. hęc
in glo. Conueniens igitur modus fuit, vt etiã Christus secundum
publicã famã à Dauid descenderet, vt sic ipsum refutantes saltẽ sub
rõne Saluatoris spectari ĩ cõi recipere, inexcusabiles essent, qd' est in
tẽtũ. ℂ Scd'a ꝟò ps cõclusionis ꝓbat: Nã ꝓphetę p modũ successio
nis ipsius Dauid Christo regiã dignitatẽ attribuebant, Isa. ix. b. Su-
per soliũ Dauid & sup regnũ eius sedebit. Quę quidem ꝟba & silia,
licet non de sede seu regno tpali principaliter intelligantur, prout
verba Isa. denotant ibidem dicentis: Sedebit in æternum: Nec em̃
cõcedẽdũ est, ꝙ ĩ regno temporali Dauidico Iechonias à q̃ Christus
descẽdit habuit successorẽ ꝓphetãte Ieremia. xxij. g. de ipso Iecho-
nia. Nõ erit de semĩe ei⁹ q sedeat sup thronũ Dauid: cũ hoc tñ stat
ꝙ scd'm intellectũ min⁹ principalẽ seu figuratiuũ, quẽ tot⁹ ppl's in
cõi principalit intẽdebat de regia dignitate, etiã tpali, q̃ Christo de-
bebat p successionẽ Dauid talia ꝟba intelligũtur: p qd' significabat
successio ipsi⁹ Christi hoĩs ĩ regno vniuersali supra oẽm creaturã.
iuxta illud: Data est mihi oĩs ptãs ĩ cæ. & in ter. Mat. xxviij. d. Rõ ãt
huius figuratiuæ loquutiõis seu duplicis intellectus talis est. Nam
sicut nr̃a cognitio de imperfecto ad perfectum natulr procedit, vt
tactum est, sic eo modo naturale est nobis ex cognitione corpora-
lium, in spiritualium cognitionem deuenire. Inuisibilia enim dei
à creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciun-
tur, ad

A tur, ad Rom.j.c.Qđ nō solū habet locū in puris naturalib⁹, sed etiā i supnaturalib⁹, vt i ministerijs eccl'ę,pcipuæ in sacramētis qui bus sacra inuisibilia p signa visibilia traduni.& iō ex diuina pordi natiōe,vt populus de sēsibilib⁹ ad insēsibilia cōnaturali mō redu ceref,Christū quē cōstituit hęredē vniuersorū etiā i regia dignita te tpali vt legitimū ipsi⁹ Dauid successorē fecit,sic ius hęreditariū in ipso regno eidē ptineret ex tali successiōe:Quā qdē successionē tpalem cōtēporanei Christi diligenť attendebāt,vt testať sacra hi storia.Nam apłi q fuerūt super cęteros de mysterijs Christi erudi ti,etiam post resurrectionē,qñ iam ipsi⁹ gľia erat eis magis mani festa ab eoq̄rebāt,Si in hoc tēpore restitutur⁹ es regnū Israel:Act. j.a.Quod intelligiť ad literā de regno tpali,credentes talem resti tutionē ad Christū pertinuisse:nec Christus,ptūc istū intellectum figuratiuū seu minus pricipalē ab eis exclusit expsse,vt ibidē patet Forti⁹ ergo sētiendū est de cęteris,q regnū dei ignorabāt Cū igiť successio ī regia dignitate tēporali,ad illū etiā q scđ'm famā publi cā est fili⁹ ptinet,vt i primo psupposito:nō aūt ad illū tm̄ q secun dū verā gñationē naturalē tātūmō descēdit ,seqť ꝙ pphetę testā tes ipm fore legitimū successorē ī regno Dauid tpali,cōsequēť p mōstrabāt ipsū secūdū famā publicā à Dauid descēsurū,qđ est itē tū.℄ Quarta cōclusio,ꝙ prędict⁹ descēsus Christi à Dauid secūdū publicā famā & cōmunē ppli ęstimationē q̄tū ad contēporaneos Christi attrahēdos vel iuste reprobādos ptinebat,sufficienť tradiť per Matthęū euāgelistā,cū dicit:Abrahā genuit Isaac &c.Et con uenietius p Ioseph q̄ si p solā virginē gloriosā huiusmodi descē sus traderef.℄ Prima ps cōclusiōis ,pbaf.Nā oēs contemporanei Christi,exceptis paucissimis qb⁹ mysteriū v'ginitatis fuit reuelatū credebāt Christū esse filiū Ioseph,& fama publica hoc testabaf,vt patet ex iam dictis.Qui quidē Ioseph de directo genealogizatur à Dauid p Matthęum,vt patet ī litera.Igitur prima ps cōclusionis vera.Secūda v'o ,pbaf:nā si taľ descēsus secūdū publicā famā p vir ginē gľiosam declararef,& nō p Ioseph,oportuisset ꝙ contēpora nei Christi reputarēt Christū nō descēdere à Ioseph,& cōseq̄nter credere v'ginē gľiosam nō legitimę Christū cōcepisse,vľ mysteriū v'ginitatis esset stati eis reuelādū: q̄rū primū esset falsissimū,& de rogatiuū honori ipi⁹ beate v'ginis:q̄ vt ab īfamia suspitiōis esset īmunis,diuia pordinatiōe fuit depōsata,vt scti doctores tradūt. Secūdū v'o esset etiam cōtra dictamē eiusdem diuinę pordinatiōis q̄ v'ginitatē matris ex certis rationib⁹,vt dictū est,voluit esse oc

B cultā:& sic secūda ps cōclusiōis vera.℄ Quīta cōclusio,ꝙ coueni ens fuit vt Christi genealogia nō tm̄ secūdū pdictas filiatiōes , sed etiā secūdū filiationē legalē.s. secūdū adoptionē traderef, vt Luc. tradit in.iij.c. ,pbaf:Nā vt doctores dicūt,put postillator Luc.iij. tractat licet oēs sapiētes Hebręorū cōcordiť tenerēt Christū descē surū esse à Dauid;aliq tñ eorū opinabātur ipm descēdere ab eo p Nathan ei⁹ filiū adoptiuū ,ppť excellētiā sctitatis ,pphetiæ:alij v'ò p Salomonē ,ppť dignitatē regiā & excellentiā sapiæ.Secūdū ve ritatem aūt vt oino tollereť errādi occasio,per vtrūq; descēdit,p Salomonē.s.secūdū lineā naturaľ generatiōis.p Nathā verò secū dum lineā adoptiōis legalis.Nathā em̄ fili⁹ adoptiuus fuit Dauid. vñ couenięter Lucas sequiť lineā adoptiuā p Nathā & quosdam alios,vt nobis oñdat ꝙ etiā secūdū lineā adoptiōis Christus à Da uid descēdit:idcirco notanť ptermisit hoc v'bū genuit,& loco ei⁹ vtiť hoc v'bo fuit.℄ Sexta cōclusio ꝙ generatio Christi vera à Da uid per v'ginē gľiosā descēdēs cū expssione v'ginitatis arcanę quā tū ad fideles fide diuulgata certificādos pertinet,sufficienť tradiť per Matthęū.j.Nā ī pdicto ca.postq̄ Matthę⁹ se expediuit de ge nealogia Christi sūmariè,ī primo ti,& cōsequenť ī singulari p ex tensā successionē (quā successionē ī tres q̄terdenas ex certis causis mystice ītellectis diuisit ,put in Glo.or.sufficiēter tradiť) statim ipsam materiā generatiōis Christi q̄si alio modo resumēs subdit: Christi aūt generatio sic erat:Cū eēt disponsata mater Iesu Maria Ioseph añq̄ couenirēt inuenta est in vtero hñs de spūsctō.vbi ma nifestè tradit v'itatē gñationis Christi,quā à Dauid descendisse ī ti tulo pmiserat p Mariā v'ginē,nō ex virili semine,sed spūsctī īspira tione ,pcessisse:cū q̄ etiā oñdit ei⁹ v'ginitatē occultā esse illis tpib⁹, nisi cui de⁹ ex causa voluit reuelare sicut Ioseph. ℄ Colligiť ergo ex pmissis,ꝙ descensus Christi à Dauid & Abrahā in euāgelio qua drupľr tradiť.Nā aut secundū verā gñationem naturalē:& hoc sū marię q̄tū sufficit ad certificādos fideles ī cōi de impletiōe ,pmissio nū q̄ prib⁹ fuerunt factæ.& hoc dupľr:qa aut sine mysterij v'ginita tis reuelatiōe:& sic ī prio titulo Matthęi ,put ī scđ'a cōclusiōe : aut cū declaratiōe v'ginitatis sicut ibi:Gñatio aūt Christi,&c.Mat.j.,p ut i sexta cōclusiōe:Aut scđ'm publicā ęstimationē : & hoc extēsē p singula descēdēdo & ascēdēdo ꝙ sufficit,& reqriť ad certificandos Christi cōtēporaneos.Et de hoc ꝙ Christ⁹ fuerat legitim⁹ succes sor ipsi⁹ Dauid.hoc dupľr:qa aut scđ'm lineā naturaľ gñatiōis pu blicę ęstiatā p Salomonē quā Matthę⁹ tradit ,put ī q̄rta cōclusiōe: aut secundum lineā aut scđ'm lineā adoptiuā:& sic Lu.iij.prout i q̄nta cōclusione.Qui C qdē q̄druplex descensus ī Christo cōcurrit ,put traditio euangelica narrat fideliť:Et hæc ad murmurationes pfidorū cōprimēdas & ad mirationes tollēdas fideliū in prędictis sufficiāt scđ'm lřalem expo sitionē:omissis tamen quāplurimis alijs ī hac materia à doctorib⁹ traditis,quæ ad mysticam pertinent declarationem.

℄ Sequuntur notulæ breues venerabilis ac religiosi patris fratris Matthiæ Dorink professoris sacræ theologiæ eximij, ministri pro uinciæ Saxoniæ ordinis minorum:quibus postilla fratris Nicolai de Lyra valide ab impugnationibus domini Burgē.defensatur:& primò circa euangelium Matthæi.

REPLICA. Et qa de veteri Testamento non plus reperi tactū p Burg,iō accedendū est ad nouū , &c. In nouo Testamento primò occurrit euangeliū Matthæi:in cuius prio capľo dř Iudas genuit Phares & Zaran de Thamar.quem pas sum exponens btūs Hiero.dicit:notandū in genealogia Saluatoris nullā sanctarum assumi mulierū,sed eas tm̄ q̄s scriptura reprehen dit,vt ,ppter pctōres venerat de peccatricibus nascēs,&c.Postil.aūt ab hoc dicto beati Hiero . cum reuerentia declinat motus ex certis rationibus:Quarum prima est:quia non videtur rationabile mu lieres ratione illa poni in genealogia Saluatoris, qua ratiōe viri ex ea prætermittunť.s.Ochozias: Ioas & Amasias ,ppter pctm̄ præ termittūtur,vt dicit idem beatus Hieronymus : igitur ,ppter pec cata non ponūtur ibi rōnabiliter mulieres.Item v'go gloriosa po nitur in ipsa genealogia,quæ tamen est & semper fuit sanctissima. Itē qa dicit btūs Hiero.Ruth & Raab in genealogia positas tanq̄ p scripturā sacrā reprehensas:Quod nō videť verū:quia scriptura eas cōmēdat.Raab cōmendať Iosuæ.ij.& poniť in catalogo iustorum ad Heb.xj.Quod aūt dicta fuit meretrix,non fuit ratione vitij, sed officij:qa vbi nos habemus meretrix, Hebræus habet hospita , vel fuit eis cognomen.Similiter & Ruth commendatur : In scriptura Ruth.j.&.iij.Nec alicubi legitur de illarum duarum mulierum re prehensione prout beatus Hiero.allegat.Exponit igitur postilla tor illum passum sic,ꝙ ille mulieres ideo hîc nominanť, quia viris D suis fuerunt accidentaliter coniunctæ. † Nam quæ fuerunt primò & principaliter coniunctæ,siue bonę siuæ malæ nō hîc nominanť. Immo q̄ inter illas q̄tuor fuit magis famosa peccatrix.s.Bethsabea directè non nominaf,sed dicitur ea quę fuit Vrię,quæ principali ter & directius nominari debuit si peccatum ratio nominationis fuit.℄ In hac re.Burg.assumit beatum Hieronymum ī sui defen sione, quem tamen ex leuibus causis consueuit improbare , vt pa tet in multis locis sui corruptorij. Et puto defensionem Burgen. beato Hiero.non placere,quia maiora inconuenientia cōtingunt defensori q̄ defenso,vt patebit.Dicit nāq; Burgen . primò ꝙ v'ba beati Hiero.sunt sanè intelligenda de peccatoribus & peccatricib⁹ finaliter pœnitentibus & sic iustificatis:& tales dicit fuisse illas qua tuor mulieres in genealigia Christi nominatas.Secundò dicit Bur gen.ꝙ Raab & Ruth fuerunt famosæ peccatrices,quia nationes ea rum in scripturis reprehenduntur. Tertiò dicit, qđ etsi illæ qua tuor mulieres fuerunt iniustæ,non tamen fuerunt dicendę sanctæ, saltem in vita earum propter præcedentia peccata.Ex his tribus di ctis putat Burgen.accipere velle sufficientem rñsionē ad argumē ta postil.facta contra btm̄ Hiero.Sed certe ex ineptè dictis apta rñ sio fieri non pōt.℄ Nunc autem primum dictum ,pposito est ine ptū.Nā multæ mulieres patrū noīatorū in scriptura sunt reprehē sę tñ finaliť iustę:sicut Sara,Rachel,Lia & cęteræ.iō secundū primū dictū Bur.quāplures debebant nominari.Cęterū si solę q̄tuor fina liter iustificatæ debebāt noīari,sequiť ꝙ finaliter impęnitentes no minari non debuissent:& sic Achaz & multi nominati , nominari non debebant,per argumentum à contrario sensu, qđ Burg.sæpe grandipendit.Nec secundum dictum Bur.est aptum ,pposito.Nā si qs ex mala fama nationis,deberet dici famosus peccator,maximè Iob qui natione fuit gētilis:& tamen in scripturis dicitur fuisse sim plex & rectus timens deum & recedens à malo, &c . q̄ de eo dicunť Iob.j. Poterant etiam illæ duo mulieres naturaliter facere quæ erant legis sicut Iob & non idololatræ . Vnde de gentilitate ad Iu daismum cōuersas scriptura nō reprehendit sed magis commēdat, vt probat postillator.Nec tertium dictum videtur proposito con uenire.Nam beatus Hiero.in hac vita iustificatas & cum finali iu sticia defunctas vtiq; debuit dicere sanctas,nec hoc omittere ,ppter peccata præcedentia,si qua fuerunt, quia Petrum , Paulum , Mat thæum:& Magdalenam & cæteros verè sanctos dicere catholicum est quorum tñ pctā sacra scriptura commemorat,sed non illarū.s. Raab & Ruth.Cū igiť dicta Burg.prout visum est sūt ,pposito im pertinentia,rñsa ex eis accepta valere non pñt.℄ Idcirco cū primū arguitur de tribus regibus ,ppter peccatum prætermissis, respōdet Burgē.ꝙ illi fuerunt finaliter impœnitentęs, quod in mulieribus non habet locum: Sed ostensum est supra primum dictum Bur. gen.vnde

† Tu dic eas nominatas, tū quia insi gne aliqd ī eis gestū est, tū quia alie nigenas & peccatrices nominādo indicať vo catio genti um, & ve nia peccan tium.

E geñ.vñ sumit̃ illa rñsio nõ esse rõnabilis,nec ꝑ cõseques solutio.
¶ Ad sed'm argumẽtũ de btã v̓gine sine peccato ĩ genealogia
posita,respondet Burg.ꝙ secus est de beata virgine,quam neces-
se habuit euangelista ponere:& de illis mulieribus quas euange-
lista volũtarie nominauit,& sine defectu potuisset prætermittere.
Sed puto bea.Hiero.sic nõ voluisse dicere:quia illa respõsio plus
inuoluit,q̃ soluit:nã dicẽs euangelista pro sola volũtate illas mu
lieres nominasse,necesse habet dicere ꝙ sine rõne. Qd' si sic, fru-
stra bea.Hiero.q̃reret rõnem cuius nõ est rõ,sed volũtas,Nec ve-
risimile,ꝙ sola voluntate:quinimmo ex rõnabili necessitate eas
nominatim expsserat euãgelista: quę rõnabilitas infrà ostẽdetur.
Ad tertium argumẽtum postil.Bur.rñdet qd' facit ꝓ btõ.Hiero.
quia in scriptura cõmẽdãt̃,hoc est argumẽtũ iustificatiõis earum
finalis:sed ꝑ hoc nõ excluditur,qn pri⁹ fuerãt famosę peccatrices
vt dicit Bur.cui⁹ oppositũ tñ ostẽsum est in correctione sec'i di-
cti.§.Nec aliqua scriptura habetur ꝙ ꝑsonę aliaꝝ vnq̃ fuerint re
prehẽsibiles, sed potius in scriptura cõmẽdant̃: vñ põt sumi argu
mẽtum qd' est Bur.ĩ ve.Te.valde familiare:sed ip̃e cõsueuit argue
re ab autoritate negatiuè quod nõ valet.hĩc arguit̃ aũt simul con
structiuè & destructiuè ꝑ hoc ꝙ non legit̃ ꝙ sint rep̃hẽsæ sed com
mẽdatę.Arguo tñ ex dictis cõtra Bur.asr:Oĩs denoĩatio debet fie
ri à principaliori & digniori:sed fides & iusticia sunt digniora vi-
tijs:igit̃ noĩatio debet fieri potius à virtutib⁹ q̃ à vitijs:sed constat
ex scriptura Raab & Ruth fuisse virtuosas,igit̃ earꝝ noĩatio debet
potius sumi à virtutib⁹ q̃ à pc̃tis si qua p̃cesserũt.Nã in cõmemo
ratiõe sc̃õrũ,v̓tutum fit mẽtio de ꝑ se:vitiorũ aũt q̃ fuerãt ꝑ acci
dẽs & recitatiuè:igit̃ illę sanctę mulieres in Christi genealogia sc̃tã
poti⁹ debebãt noĩari ex cõuersatiõe q̃ prauitate transgressionis.
Nec illa tertia rõ postil.facit ꝓ btõ Hiero.ꝓut Bur.dixit,sed cõ-
tra spãliter quia dicit,q̃s scripturã rep̃hẽdit,qd' nusq̃ repit̃,sed cõ
trariũ:qa vtranq̃ scripturã commendat notabilit̃ satis.Patet igi-
tur ꝙ Burg.volens pro beato Hiero . certare plus eum inuoluit.
¶ Consequẽter vidẽdũ est qũo cõtra Postil.irrõnabilr mouetur
dupliciter.Primò dicit,ꝙ nihil ꝑtinet ad rõnem genealogię cõiũ
ctio viri & mulieris ꝑ se vel ꝑ accidẽs,& nihil refert,Nã necessari-
um videtur vxores secũdarias nõ principales in hmõi genealogia
F nominari,quaten⁹ ex tali noĩatiõe ostẽdat̃ verũ fuisse mr̃imoniũ,
& nihil illegitimitatis ĩteruenisse. Qd' autẽ verũ matrimoniũ sit
inter virũ & vxorẽ principalẽ,nemo dubitat:nec ꝓlẽ ex eis susce-
ptã fore legitimã,ꝓlem aũt ex occasionalit̃ & secundario cõiũcta
posset ꝓbabilit̃ dubitare fore legitimã , idcirco in generatione ex
principali & ꝑse coniunctã in tota genealogia,de muliere nulla fit
mẽtio:quia ibi ꝓlis legitimitas est lata.In generatione autem ex oc
casionaliter coniunctis necesse fuit de mulieribus fieri mentionem.
Tum vt ex hoc inuat̃ cõiũctionẽ fuisse legitimã,Tum vt ostendat̃
ꝓlẽ ex sic cõiũctorũ generatione,nullã incurrere notã . Necessariũ
igit̃ fuit in Christi genealogia hoc obseruare , ne Herodes aut alij
Christi ꝑsequutores velamen excusationis possent assumere q̃si na
tum illegitime persequerent̃:Hæc est enim rõ sanctorũ doctorũ de
matris Christi desponsatione.¶ Nec valet ꝙ Bur.sec'ò obijcit cõ
tra postil.rõnẽ de Lia q̃ fuit Iacob p̃ter intentionẽ cõiuncta : & tñ
nõ noĩat̃ ĩ genealogia Christi, quod tñ oportet,si rõ postillatoris
valeret.Rñdeo ꝙ q̃uis Lia fuerit cõiuncta præter eius intentionẽ:
nõ tñ ex hoc fuit vxor eius occasionalis nec secundaria , sed princi-
palis ꝓpter sequentẽ ratihabitiõnẽ.Rachel em̃ q̃uis fuit plus dile-
cta,fuit tñ vxor secũdaria:& iõ Christus si fuisset natus per lineã Ra
chel,spãliter nominari in genealogia debuisset propter rõnẽ prędi
ctã.Sed qa ꝑ lineã Liæ q̃ fuit prima & principalis vxor,Christ⁹ na
tus est,idcirco eã noĩari nõ oportebat.Cõfirmat̃ hæc rñsio,qa secũ
dũ magistrũ in q̃rto di.xxx.& doctores.Error in persona coniuncta
dirimit etiã contractũ matrimoniũ,nisi post cõiunctionem ĩterue
nerit ratihabitio.Cũ igit̃ in coniũctione Iacob & Lię interuenit er
ror ꝑsonæ,potuit legitimè post cõiũctionẽ eã refutare:qd' tñ nõ fe
cit,sed poti⁹ ratũ hñs factũ,ꝓ coniũctione Rachel vltro seruiuit.Et
Lia pria & pricipalis vxor fuit ꝑ cõseques nõ noĩanda. ¶ Sed fina
liter ĩ hac materia Bur.valde mouet̃ cõtra postillatoris excusatio-
nẽ,q̃ se excusat de hoc qd' declinat hĩc dictum btĩ Hiero.asserẽs cõ
tra pietatẽ militare sanctorũ opinionibus cõtraire,inducẽs ad hoc
canonẽ,decretales.di.xx.Sed reuera in quo Bur.excusationẽ postil
latoris reijcit ipse magis venit inculpandus.Persæpe quidem btm̃
Hiero.btõ Augu.cæterisq̃ doctorib⁹ etiã sine magna rõne obijcit
& ipsorũ dictis infideliũ Iudæorũ dicta anteponit . Etsi aliqñ pro
ipsis certare videat̃,in odiũ id facere videt̃ postillatoris,salua pace:
q non nisi scriptura aut ratione cogentibus interdũ à sanctorũ de-
clinat sententijs.Nec id qd' Bur.assumit facit cõtra pietatem;quia
hĩc honor,hæc reuerentia solis debetur canonicis scripturis,vt qd
qd ĩ eis rep̃tũ fuerit,sine hęsitatione verꝝ esse credat̃,vt dicit beatus
Aug.in de vnico baptismo.Scripturis aũt alijs q̃buscũq̃ rationabi
liter

liter cõtradicere licet dicẽte eodẽ Aug.in ep̃la ad Hiero.Aliorum G
scriptura ita lego,vt q̃talibet sc̃titate q̃tãue doctrina polleãt,non
ideo verũ putẽ,qa ipsi ita senserũt,&c.Et in ep̃la ad Fortunatũ di-
cit:Talis esse velle lectores suorũ scriptorũ q̃les ipse est aliorũ, in q̃
sua scripta cæteris corrigẽda subijcit: sicut ipse alioꝝ scripta vbi id
certa rõ vel autoritas exegit refutauit.Nec putandum hanc Aug.
humilitatem btõ Hiero.& cæteris sanctis doctoribus defuisse Ca-
non decretales contra postil.inductus pro ipso militat;Dicitur nã
que in ipso:q̃ qs maiori rõni innititur eo maioris autoritatis eius
v̓ba esse vident̃.Igitur postilla,si nulla temeritate permotus inter-
dũ sc̃õrũ sñias cũ reuerentia(quæ sc̃is doctoribus debet̃)declinet:
meliori rõne aut autoritate persuasus,nequaq̃ debet ob hoc à ve-
ritatis amore criminari:quoniam in his quæ fidei non sunt,nec sa-
cris literis obuiant,neque sancti,neque scholastici doctores mutu-
um consensum experiunt:sed sibi mutuo alijs & alijs rationibus ꝑ-
suasi sine temeritate immo vtiliter contradicunt.

Linea genealogię Christi & Ioseph q̃modo ꝓbari possit.

¶ In eodem cap.vbi dr̃ Ioseph virũ Mariæ: vbi omnes docto-
res cõcordãt,ꝙ sufficiẽter deducitur genealigia per Ioseph virum
Mariæ,qa erãt de vna tribu,&c.Burg.facit multa argumenta ali-
qua satis competentia,ꝙ nõ Dauid sufficit declaratio glossę & do-
ctorũ.Ip̃e igit̃ lõgã digressionẽ facit,ĩ q̃ putat satisfacere non solũ
q̃renti,sed q̃stioni,q̃ fieri cõsueuit in hac materia:cui placet videat.
Mihi autem videt̃ ꝙ non amplius q̃ postil.factũ cõcludat . Cũ em̃
Christũ natũ ex semĩe Dauid & Abrahã sed'm ꝓmissa vtrisq̃ facta
nõ nisi autoritate scripturæ habeat̃,igit̃ solũ creditũ ẽ apud recipiẽ-
tẽ sacrũ cano.Sic & apud Christianũ hr̃ solũ autoritate Mat.& Lu
cæ.igit̃ ex sola fide.Frustra igitur Burg.videtur tã ꝓlixa digressio
ne laborasse,p̃sertim cũ quatuor suæ suppositiones, & sex conclu-
siones citra vel vltra,ea q̃ fidei sunt nihil concludunt.Nam in prĩa H
suppositione sua dicit de filiatione & successione secundum formã
vulgarem,q̃ modicum facit ad propositum deducẽdũ.Nã à Zoro
babel nulla apud catholicos nec puto apud Iudæos hr̃ historia au
tentica;vnde talis fama vulgaris autoritatiuè confirmari potuerit
vsq̃ ad Christũ & parentes eius:Etsi habetur,tñ quia in canone nõ
est,ea facilitate cõtemnitur qua probatur,sed'm regulã btĩ Hiero.
¶ In sec'ò p̃supposito dicit Bur.dubiũ esse q̃cũq̃ naturaliter geni
to,an sit legitimè natus. In quo nihil dicit pertinens ad quæstionis
motæ solutionẽ;qa ꝑ nullã naturalẽ cognitionem possumus ad le
gitimã Christi generationẽ peruenire. Et ꝓpter idem nõ valet sup
positio sua tertia; qa testimoniũ vel probatio ꝑ instrumentum ꝑti
net ad hũnã & naturalem cognitionem.Et quia de substantia ĩstru
mentorũ sunt testes,sicut ad naturalis generationis cognitionẽ nõ
p̃nt honesti testes adduci,ita nec instrumenta formari:immo testes
quicũq̃ adducerent̃ essent dubij ex secundo supposito . Ex illis igit̃
tribus suppositionibus nihil fidei affertur nisi negatiuè: ꝙ videli-
cet Christi generatio non potest haberi per famam publicam , nec
per testes & instrumenta,nec per naturalem cognitionem:Suffecis
set igit̃ quarta suppositio ꝙ potest sciri fidei autoritate : Et ad hoc
tendit prima conclusio Burg.quæ assumit promissiones factas pa
tribus & testimonium euangeliorum:quæ omnia sola fide recipi-
mus.Secunda sua conclusio solum pertinet ad fideles,& non nisi ꝓ
pter fidẽ.Et tertia conclusio resoluitur ad idem,quia vult ex publi
ca fama dicere conueniens Christum esse filiũ Dauid . Sed vnde fa-
ma nisi ex prophetis?Sed quid prophetia nisi credamus?Totũ igi-
tur resoluitur in fidem:per consequens apud infidelem nihil facit.
¶ Per probationes de sancto Tho.per Burgen.ex sua digressione
sumptas non probatur Iudæorum inexcusabilitas: quia nec ꝑ scri-
pturã ꝓpter interruptionẽ à tp̃e Zorobabel nec per famam ex scri-
pturis sufficienter factam,Iesum filium Dauid fore scire poterant:
sed aliunde,quod ostendere non est præsentis speculationis.Nec
quarta conclusio ,nisi per resolutionem ad fidem procedit. Simili
ter & quinta : quia vtriusq̃ lineæ tam naturalis q̃ adoptiuę testi-
monium non habemus,nisi ex scriptura : testimonium autem scri-
pturæ ad fidem resoluitur. Nunc autem scriptura veteris Testamẽ
ti in vtraq̃ linea deficit:quia à Zorobabel vsq̃ ad parentes Christi,
vt prædictum est ,autoritatem non habemus.Credendum est igi-
tur Matthæo & Lucæ in vtraq̃ linea:Et ecce fideles:Et ad hoc fina-
liter resoluit Burgen.suam quintam conclusionem.Sed vnde Mat
thæus & Lucas tantæ facti sunt autoritatis , nisi ex autoritate vni-

Augu. contra Adamãtium.

uersalis ecclesiæ teste beato Augustino contra Adamantinum di-
centem:Non crederem euangelio , nisi ecclesiæ autoritas me com-
moueret:Qui igitur credit ecclesię,credit Matthęo & Lucę,etsi cre
dit Christum filium Dauid secundum promissa facta patribus. Et
hæc est summa per quam soluitur quæstio per Burgen.sic diffini-
tur prætractata : qui autem his non credit , quoniam non ex scri-
ptura quæ interrupta est circa genealogiam , nec ratione nec fama
conuinci poterit , &cæ. Remanebit dubius digressione Burgensis
non obstante,

Cap. II.

¶ Ecce natiuitas, cum eſſet natus.

Vm ergo natus eſt a ¶ Nomen. ¶ Locus. ſet Ieſus in Bethle em Iudæ in diēb⁹ b ¶ Tempus. Herodis regis, ec ce Magi ab oriente uenerunt Ie a ¶ Vbi erat caput regni. ¶ Ciuitas dei toto orbe re fulget in qua natiuus docti eruditiuntur diuina lege. rōſolymam, dicentes: Vbi eſt qui a ¶ Ne hoc de Herode quærere videantur. b ¶ Signa non fidelibus, ſed infidelibus data ſunt. nātus eſt rex Iudæorum? Vidimus enim ſtellam eius in oriēte & ſueni a ¶ Quia deum intelligunt ſtella famulante. mus adorare eum. Audiens autem Herodes rex turbatus eſt, & omnis

Vm ergo na. Quāuis Matthæus natiuitatē p̄termittat, tamē aduentū magorum referēs, breuiter eī cōmemorat sic dicens: Cum ergo. Quatuor hīc ponunt à pphetis roborata, natiuitas, nom⁹, loc⁹, & tēp⁹ De natiuitate dñi i Bethleē Matthæus & Lucas cōsentiūt. Sed q̄ mō & q̄ occasione ad eū venerīt Ioseph & Maria Lucas exponit: Matthē⁹ p̄terit, sicut & cętera vsq; ad circūcisionē: sicut ecōtra de aduentu magorū Lucas tacet, & Matthē⁹ exponit. b ¶ Bethleē iudæ. Ad differentiā illi⁹ q̄ est i Galilęa in tribu Zabulō. Duæ eñ sunt Bethleem. Bethleē prius dicta est Ephrata. Bethleē domus panis, qa ibi nascitur⁹ erat panis viuus q de cælo descendit, qui ponit in p̄sepio: vt irratiōabiles pastos, faciat socios angelorū. Significat aūt ecclām, quæ est domus, in q̄ panis viuus comeditur.

Duę Bethleem

c ¶ In die. Hiero. Hoc non ponit tā tum p tēpore: sed vt videaſ impletū: Nō deficiet p̄ceps de Iuda &c. In diebus Herodis regis. Finito. s. regno Iudæorū: qñ iā Herodes alienigena in gente Iudęorū regnū sibi occupau erat impleta pphetia q̄ dicit: Cū venerit sanctuſſcōrum, cessabit vnctio vra. d ¶ Eccema. Magi nō malefi ci, sed Philosophi Chaldęorū, q de sigulis philosophant. Et fuerūt (vt dicit) de genere Balaā, & successores doctrinarū ei⁹. In istis fides gēnū vt primitiæ deo cōsecraſ. Hi p̄dicāt natiuitatē, locū nesciūt. Iudæi locū insinuāt: tēps aduētus nō cognoscunt. e ¶ Venerunt. Magi, nō post annū: qa tūc nō inuenirēt i p̄sepio, sed i Aegypto, sed. xiij. die. Fuerūt aūt de terra Persarū vbi & Saba fluuius à q̄ regio noīaſ, iuxta quā & Arabia est, vbi Magi fuerūt reges. Qui etsi tria munera obtulisse dicunt, non ideo non plures q̄; tres fuisse, phant, sed vt p eos gentes q̄ ex tribus filijs Noe natæ sunt, venturæ ad fidē p̄figurent: vel tot fuerunt principes, q multos duxerūt in suo comitatu. ¶ Ideo Magi apud Ierosolimam p̄cipuē natū, regūt: qa per Balaam de Israel nasciturū audierāt. Noua eñ stella nouū hominem indicabat. Stella Christ⁹ quē sequi debemus, q nisi in cordibus oriatur rex Iudæorū in oriente non quæritur. f ¶ Vbi est qui natus est rex Iudæorum. Cōfusio Iudæorum est, vbi Christi natiuitatem à gentib⁹ discunt, etsi non credunt, inexcusabiles sunt. g ¶ Vidimus enim stellam eius. Hæc stella dominicæ natiuitatis nuncia nunq̄; prius apparuit, sed eam tunc puer creauit, & Magis præuiam deputauit: quæ mox peracto officio esse desijt. ¶ Christum nondum loquentem. muta stella prædicat, postea loquentem apostoli nunciauerunt, ¶ Iudęis, tanq̄; rōne vtentibus, substantia rationalis, i. angel⁹ ortum Christi nunciauit. Magos verò primitias gentium nōdū rōne vtentium irrationalis. i. stella perduxit. ¶ Pastorib⁹ angeli, Magis stella, vtrisq; tamen loquitur lingua cælorū, quia iam cessabat lingua prophetarum. ¶ Vtrum stella orta sit in oriente, an ipsi ibi positi natam ad occidentem viderint, ambiguum est. Potuit eñ nasci in oriente, & eos in Ierusalē perducere. Sed dum humanū q̄si ex lege quęrūt auxiliū, diuino deseruntur. Per stellam intellexerunt eū in Iudęa natū: & iō Ierusalem veniunt, vbi locum discentes tūc aggressi iter primū hñt stellam præuiā quam recognoscunt. ¶ Allegorī. Stella est illuminatio fidei q̄ ad Christum ducit. Dū diuertūt ad Iudęos eam amittūt: qa dū à malis consilium q̄runt, veram illuminationem perdunt. h ¶ Audiens autem Herodes rex. Rex dicitur, vt ex collatione eius qui quæritur, hīc intelligatur extraneus qa iā desecerat proprius. Audiens autem Herod. aliū regem Iudæorum q̄; se quæri, volebat eñ cum esset alienigena, legitimus rex videri: & ideo codices quibus genealogia texitur cremaHerodes q̄ uit. i ¶ Turbatus est: & omnis &c. Vel quia exitium regni re turbaſ in sui timet, vel propter iram Romanorum si hoc pateretur, qui aduētu Magorum, decreuerant ne quis rex, vel dominus sine eorum consilio diceretur. ¶ Nato rege cæli rex terræ turbatus est quia nimirum terrena altitudo consunditur cum cælestis celsitudo prædicatur.

NICO. DE LYRA.

Cum illo propter Cap. II.

Diuisio

Vm er. natus esset Ieſus in Bethleem Iu. Hīc secundo ostendit euangelista ipsum Iesum esse verum deum & verum hominem ex illustratione cælesti & veneratione regali. Et diuiditur in duas partes: quia priò ponitur huius rei manifestatio. secundò, ipsius Christi manifestati p̄sequutio, ibi: Qui cum recessissent. Item prima in tres: quia primò ponitur Christi inquisitio sollicita, secundò, ei⁹ inuētio certa, ibi: Qui C cū audissent regem. tertiò, ei⁹ adoratio deuota, ibi: Et procidētes. Prima adhuc in duas: quia primò ponitur inquisitio Christi ex deuotiōe. Et ista facta est à magis. secundò, ponit inquisitio Christi ex malignatiōe. Et hęc fuit in quisitio Herodis, ibi: Audiens autem rex. ¶ Circa inquisitionem Magorum q̄rentium Christum natum cuāgelista tria notat, videlicet, natiuitatis locum, cum dicit: a ¶ Cū ergo natus esset in Bethleē Iut ostēdat impletam esse prophetiam Micheæ. v. vt videbit. j. eo. ca. Addit autē Iudæ ad distinctionem alterius Bethleem q̄ est in tribu Zabulon. sed ò notat tempus, cum dicit: In diebus Herodis. ꝓpheraverat eñ patriarcha Iacob Gene. xlix. b. Nō auferetur sceptrū de Iuda, & dux de femore eius donec veniat q mittendus est, &c. vbi trāslatio Chaldaica habet sic: Donec veniat Messias, vbi manifestē oñditur illo tpe Christum esse nasciturum, qñ defecturet rex & dux de populo Iudæorū. Et hoc impletum est in Herode: quia vsq; ad trās migrationem Babylonis habuerūt reges de tribu Iuda. & postea duces, vt patet de † accessim⁹ Zorobabel Esdræ. ij. & sic vsq; ad Herodē qui fuit Idumæus natione, & p consequens alienigena: sed regnum Iudæorū fuit sibi datū à Romanis Imperatoribus, & cū hoc adiutoriū ad ipsum acquirēdum. & capto Antigono ibidem regnante & postea interfecto, Herodes occupauit regnū. vt narrat Ioseph⁹ libro antiquitatū. patet igitur q̄ p hoc qd̄ dicitur: b ¶ In diebus Hero. re. Ostenditur tēps p̄finitum Christi nascētis. Tertio, scriptura circa natiuitatē Christi notat cui dens cæleste signum: prophetatum eñ fuerat p Balaam, Nume. xxiij. c. Orietur stella ex Iacob & consurget virga de Israel. &c. vbi ostenditur q̄ ortus nouæ stellæ apparentis erat signum Christi nascentis: & ideo in hora natiuitatis Christi apparuit stella noua i orientali terra vbi quondam habitauit Balaam. Quæ quidē terra est i D parte orientali respectu Ierusalem, vt habetur i eodem li. Nu. xxiij. & ideo isti magi dicti sunt magi non à magica arte, sed à magnitudine scientię: & ideo dicti sunt etiam reges, quia illo tempore Philosophi sapientes regnabant. Isti ergo videtes nouā stellam cognouerūt p diuinā inspirationem, q̄ illa erat q̄ prędicta fuerat p Balaam & iō statim mouerunt se de locis suis, vt venirēt ad venerandū puerū natū: & sequentes stellā venerunt in Iudæā die tertiadecima: qa illa terra vbi habitabat Balaā nō multū distabat à Iudæa: ipsis autē Iudæam intrantib⁹, stella diuina dispositione disparuit, vt necesse haberent recurrere ad ciuitatē regiā, videlicet Ierusalem, & ibidem inquirere de Christo nato. Et hoc factū est à deo duplici de cā. Vna propter ipsos Magos, vt qui prius fuerant commoniti cælesti signo confirmarentur etiam dicto prophetico ex doctorum Hębraicorū rāsiōe: vt infra patebit. Alia cā fuit propter Christum, vt eius natiuitas in ciuitate regia nunciaret: & p cōsequens Iudæi Christū nō recipiētes inexcusabiles haberentur. Per hoc etiā figurabatur q̄ fides Christi erat à gentilib⁹ deotē recipiēda, & à Iudæis, p maiori pte i infidelitate remanentibus refutanda: qa magi q gentiles erāt ipsum Christum deotē q̄sierunt, & inuētū adorauerūt. Sacerdotes aūt Iudæorū audiētes Christū natum p cęleste signū i nullo moti sunt ad ipsum quærendū seu venerandum. Dicit igit: c ¶ Vidimus stellā e. & patet sensus per prædicta. d ¶ Audiens au. Hero. Hīc ponitur inquisitio Herodis ex malignatione. & primò ponitur ei⁹ iq̄sitio de Christo à Iudæis, sed ò ab ipsis magis ibi: Tunc Herodes. Dicit ergo: Audi. au. He. s. Christum natū p euidēs cęleste signū. e ¶ Turbatus est. Nec mirū, qa erat alienigena vt dictū est, & iō timebat pdere regnū: & nō solū ipse turbatus est. sed f ¶ Et o. Iero. cū il. Hīc accipit ps p toto. vñ oīs Ierosolyma, accipit hīc, p illa pte q̄ fauebat sibi, sicut cōit dr, qñ maiores ciuitatis aliqd faciūt qd̄ tota ciuitas facit: sic i ꝓposito illi q erāt ibidē maiores & i regalib⁹, officijs assistētes: illi cū rege turbati sūt. Sequitur:

✠ Et congregans

Moraliter. a ¶ Cum ergo natus esset Ieſus &c. Sequitur: Moraliter c ¶ Vidimus enim stellam eius &c. Per stellam signatur virgo Maria, quæ interpretatur maris stella. Hæc autem stella apparet magis condescendendo sibi deuotis: & eos nauigantes p huius mundi mare turbulentum dirigit ad portum salutis q Christus est. Et ipsum inuenientes venerant, offerentes ei munera. s. aurū charitatis, & thus deuotæ orationis, & myrrham carnis mortificationis: quia cum caro rōnabiliter castigatur, ad cælestia spiritus eleuatur.

b ✠ Et responso accepto

a ¶ Cum illo: ppter fauorē: qa sę pē ppl⁹ pl⁹ eis iniustè fauet q̄s E crudeles sustinet. Vnde Salomon: Rex iniustus omnes ministros
Proū.29.b. impios habet. b ¶ Et cōgregans oēs. Nota diligentiam inquirentis, vt si inuenerit, faciat q̄ post se velle ostendit: sinautem excusatus sit Romanis. Explorabat etiam, si rex eorū tristes vel lætos faciat Iudæos. c ¶ Vbi Christ. A Iudæis quærit locū, à magis temp⁹ vt de vtroq; fiat certus. d ¶ In Bethleem Iudæ. Locum natiuitatis exprimunt, quem testimonio scripturæ didicerunt, vt ipsa eorum scientia illis fieret ad testimonium damnationis, nobis ad adiutorium fidei. ¶ Ex hoc patet, quia non ex ignorātia, sed ex cordis duritia credere noluerunt. Et tu Bethleem. Hoc sic pōit, vt ab eis dictū est: quia etsi non verba, veritatem sensus quodammodo ponunt.

Mich.5.a. ¶ In Hebrēo sic est: Et tu Bethleē Ephrata parua es in milib⁹ Iuda: ex te mihi egre
†Mich.5.a. dietur qui sit dominator in Israel, & egressus eius ab initio à diebus æternitatis. Et
Ioh.7.f. est sensus: Etsi sis paruus vicul⁹ comparata ciuitatibus Iudæ, vbi tot milia: tamen
†mihi pro diturus est. non es minima: quia ex te egredietur magnus Christus, qui non tm̄ de Dauid, qa egressus eius ex mea constat substātia: natus à diebus ęternitatis, quia in principio erat verbum. ¶ Antiquitus Ephrata, po
Mysticè stea Bethleem. Mysticè est dicta Ephrata, furorem vidit, quod præmonstrat insani am Herodis qui ibi pueros occidit. Vel Ephrata frugifera, quæ colit agrum vi-
F tæ. Merito in eo loco Christus nascit̄, qui totius ecclesiæ typum gerit, & ex nomīe innuit Christum pabulum vitæ cunctis. Terra Iuda nequa. In Hebræo, Ephrata: Bethleem, est domus panis Ephrata speculum. Quæ sunt domus istę nisi fidelium mentes panem angelorum manducantes: & quantum in hac vita mortali cōceditur, gloriam domini speculantes? In quibus Christus iam per fidē natus, de gentilitate velut de longinquo venientibus per falsorum doctor⁹ demōstrationē aliquando quæritur, & inuentus adorat. e ¶ Clam uocatis ma. Remotis sacerdotib⁹ & scribis: timebat em̄ ne Iudæi q̄si ex dei oraculo promissum occultarent, si se velle eum perimere sentirent. Ideo etiam promisit se adorare ne quis sētiret dolum eius: sed sine suspitione ob gratiam fauoris ei renunciarent. f ¶ Adorem eum. Herodes deuotionem promittit, sed gladium acuit: maliciam cordis depingens colore humilitatis. Finxit se vultu & verbis adorare eum quē inuidia mēte cogitabat occidere: Cuius personam representant hypocritæ, q ficte deum quærunt, nunq̄ merentur inuenire: g ¶ Et ecce stella quam uiderant in oriente, antecedebat eos usque dum ueniens staret supra ubi erat puer. Viden. autem stellam. Ingressi Iudæam deseruntur indicio stellæ, vt cogantur ex lege inquirere. Vel diuino deseruntur auxilio qui quærunt humanum. Nec dicebat signum infidelibus datum apparere domesticis legis & prophetarum: quia, si Moysen & prophetas non
Luc.16.g. audiunt, neque si quis ex mor. &c. ¶ Non tenuit æthereas vias: Sed multum domui vicina, aliter non discernerent domum.
Moraliter ¶ Moraliter. Stella, est bona exhortatio ducens ad Christum. Vel potius fides quem mentis illuminatio, per quam ingrediēs Christum videt qui est stella matutina: & eo viso gaudet gaudio & adorare non desinit. h ¶ Gauisi sunt gaudio magno ualde. Gaudio gaudet, qui propter deum (qui verum gaudium est) gaudet. Addit & magno, quo nihil est maius. Et valde gauisi, quia de magno potest alius plus, alius minus gaudere. i ¶ Et intrantes domum inuenerūt. Tres Magi vno itinere deum veniunt adorare: quia in vno Christo (qui est via) inseparabilis trinitas ab eis erat adoranda. k ¶ Puerum cum Maria matre eius. Sæpe puer
Isa.9.b. nominatur, vt eum agnoscant, de quo dictum est: Puer nat⁹ est nobis. ¶ Cur non & Ioseph cum Maria inuentus est à Magis: Ne ali qua inde male suspitionis occasio daretur gentibus, quæ primitias suas statim nato Saluatore ad eum adorandum miserunt.

☞ Adoraue.

a b Ierosolyma cum illo. Et congre- a
a ¶ Pontifices.
gans omnes principes sacerdotum
a ¶ Moralium latores præceptorum. b ¶ Palam quasi ex bono affectu.
& scribas populi, sciscitabatur ab
a ¶ Sic vocat eum, quia nouerat inungi reges Iudęorū.
c eis ubi Christus nasceretur. At illi b
d dixerunt ei: In Bethleem Iudæ. Sic
¶ Micheam.
enim scriptum est per prophetam:
a ¶ Ad tribum Iudæ pertinebat.
† Et tu Bethleem terra Iudā, nequa
a ¶ In Hebræo, in milibus. ¶ Arguuntur Scribæ oblitionis ip non ipsis verbis prophetæ vti sunt.
quam minima es in principibus Iu
da. Ex te enim † exiet dux, qui regat
populum meum Israēl. Tunc Hero c
e des clam uocatis Magis, † diligen-
a ¶ Quia locum didicerat, quando nasceretur explorat.
ter didicit ab eis † tempus stellæ quę
apparuit eis: Et mittēs eos in Bethle d
a ¶ Cognito loco & tempore restat cognitio personæ.
em, dixit: Ite & interrogate diligen
ter de puero, & cum inueneritis re-
a ¶ Hoc subiungendo ad renunciandum inuitat.
¶ Vt alacrius per eum redeant, & ne Iudæi, quia rex eorum futurus erat occultent.
f nunciate mihi, ut & ego uēniēs ado-
a ¶ Æstimantes supple vera quæ dixerat.
rem eum. Qui cum audissent re- e
g gem, abierūt. Et ecce stella quam f
uiderant in oriente, antecedebat
a ¶ Donec. b ¶ Q.d. Hic est quem natum testabar.
eos usq̄ dum ueniens stāret su-
prà ubi erat puer. Videntes autem
a ¶ Inuento quod desiderauerant.
h stellam gāuisi sunt gaudio magno
a ¶ Diuersorium illud quod Lucas commemorat.
i ualde. Et intrantes dom̄um inuene
k runt puerū cum Maria matre eius:

c ✠ a ¶ Et congre. oēs. prin. quia enim volebat Christum per- G
dere, iō voluit de loco natiuitatis Christi diligenter inquirere ab illis qui scripturas prophetarū p̄dictas de Christo nouerāt & genealogias descendentes à Dauid sciebāt. b ¶ At illi di. ei: ī Beth. Sicut enim periti in lege n̄derūt p̄ propheriam quæ habet Micheę v. q̄ non p̄t exponi nisi de Christo: vnde in eadem autoritate vbi dicit: Ex te egredietur qui sit dn̄ator, &c. translatio Chaldaica habet. Ex te egredietur Messias. Ad euidentiam igitur huius propherię videndum est qualiter scribitur Micheę. v. quia videtur in aliquibus discordare ab eo qd' hīc dicitur. Scribitur em̄ Micheæ. v. a. Et tu Bethleem Ephrata paruulus es in milibus Iuda: ex te enim mihi egredietur q sit dominator in Israel, &c, Matthæus autē euāgelista aliter scripsit: quia debebat scribere responsionem Iudæorum Herodi factam: Herodes autem erat alienigena & ignorabat scripturas prophetarum: & iō scribæ sibi respondentes aliqua verba in autoritate scripta mutauerunt vt planius regi loquerentur: tamen eādem sententiā tenuerunt: qd' patet discurrēti per singula, Scribitur em̄ in' Michęa sic: Et tu Bethleem Ephrata. Ipsi autē responderunt: Et tu Bethleem terra Iuda: Cuius rō fuit: qa † accuratè
ista ciuitas antiquitus vocata est Ephrata ab vxore Caleph, sed postea est ibi facta fames magna tempore Elimelech & Noemi vxoris suæ: propter quā famē iuerunt ad peregrinandum in terra Moab, vt habetur Ruth. ȷ. a. Transeunte autem fame facta est maxima abundantia in eadem ciuitate: sicut frequenter fit mutatio à contrario in contrarium: & tūc vocata est ciuitas Bethleem. i. domus panis, propter abundantię cuentum. Herodes autē ignorabat istā historiam: & ideo non dixerunt Et tu Bethleem Ephrata: quia nesciuisset H
quid esset dictum: sed dixerunt: Tu Bethleem terra Iuda. i. quæ sita es in tribu Iuda, ad differentiā alterius quę sita est in terra Zabulon, sicut prædictum est. Similiē quod sequitur in autoritate. ¶ Paruul⁹ es in milibus Iuda: mutauerunt dicentes: Nequaquam minima es ī principibus Iuda. Licet enim videatur esse contrarietas in verbis, tamen est eadem sentētia: quia cum dicitur Paruulus es, &c. hoc est dictum: Tu Bethleem paruulus es vic⁹ in situ & ambitu murorum respectu milium ad te pertinentium, & ratione Christi ex te nascituri: & ista paruitas sonat in dignitatem, sicut si diceretur: Parisius est parua ciuitas in situ respectu multitudinis ad eam pertinentis. Scribæ autem Iudæorum respōdētes Herodi, hanc dignitatem planius expressērunt dicentes: Nequaquā minima es. Quod autem sequitur in autoritate hīc & ibi faris cōcordat, vt patet intuenti. c ¶ Tunc Herodes clam uocatis Magis diligenter didicit. Hīc ponitur inquisitio Herodis facta ab ipsis Magis. Cognito em̄ loco natiuitatis Christi ex Iudęorum responsiōe, voluit scire tempus natiuitatis ab ipsis Magis per signum stellæ orientis q̄ apparuerat eis, vt si ad ipsum non redirēt ex temporis & loci cognitione posset Christum interficere, sicut postea attentauit pueros interficiendo: & hoc est quod dicit: Tūc Herodes clam uocatis. Dicit clam. id est occultē. quia cum esset alienigena non confidebat de Iudęis: & ideo voluit suum consiliū eos latere, sequitur: d ¶ Et mittens eos in Bethleem. Spōdet falsum obsequium, vt facili⁹ eos decipiat: & ad redeūdum ad ipm inducat: e ¶ Qui cum audissent regem abierunt. Posita ipsius Christi inquisitione sollicita. hīc consequenter ponitur eius inuentio certa. Dicit igitur: Qui cum audissent regem abierunt. recedentes scilicet de Ierusalem, vt irēt versus Bethleem, edocti de hoc per propheriam. f ¶ Et ecce stella, quam uiderant in oriente, antecedebat eos usque dum ueniēs staret. Quia enim vt dictum est, disparuerat, vt Christi natiuitas p ipsos ī regia ciuitate publicaretur, & vt, ppheria de loco natiuitatis Christi ipleta monstraretur; ideo hoc peracto iterum eis apparuit, & repletos gaudio ad locum determinatum vbi puer erat deduxit. Ex

c ✠ prædictis

† quo tempore stella apparuisset eis

A a ¶ Adorauerūt. Sic cōsitentes deū, quē factū esse hoiem intel ligūt, & moriturū q.d' p myrrā ostendūt. b ¶ Et aptis. Fidem suā mysticis ptestant' muneribus: Munera clausa, fides est cordis. munera aperta, confessio ē oris. In thure cōsūditur Arrius, qui soli patri sacrificandū esse cōtēdit. In myrrha manichę', q Christū mortuum non credit. In auro vtercę, q̄a & Manichæus de semine Dauid regē natum nō credit, & Arrius solam ei seruitutem ascribit. ¶ Moraliter. Et apertis. Magnum religionis sacramentum hīc aperit vt fide præuia thesauros nostros i via nō pandamus, donec præteritis hostibus soli deo ex occultis cordiū offeramus. Ezechias, quia thesauros alienigenis pdidit, condemnatur in posteris. c ¶ Obtulerunt ei. Quæritur an singuli singula, an vnusquisq; triā, quod magis fatendū est, quia congruit mysterio: quia oīs ỹ e Christianus Christū, deum, regem, & passum confitetur. ¶ Dicitur q̄ reges Persarū qs rit' sit in oblationibus semper cū muneribus solent adorare, q̄ more & isti munera obtulerunt. Sed magis diuina inspiratione ē factū, vt in hoc sit mysteriū oīm. vnde & figuraliter tria dicuntur. Aurū, ad tributū: thus, ad sacrificium myrrha, ad sepulturam pertinet mortuorū. Vel p hęc tria in eodē Christo ītimātur, regia ptās, diuina maiestas, hūana mortalitas. ¶ Moraliter. Nos ergo th' offerimus, si cogitationes carnis in corde per studiū orationis incendim': Aurum, dū superna sapiētia resplēdem': Myrrā, si carnis vitia per abstinentiā mortificam'. Hæc munera ex thesauro animi condita proferuntur, cū corde creditur ad iusti.ore aūt cōfessio fit ad salu. ¶ Aurū ē pfecta sapiētia, thus orario munda, myrrha operatio bona. Primū ergo fides Christo offerenda: deinde oratio, tertio loco operatio. Infirma est oratio quā non munit eleemosina. ¶ Mystice, Tres magi, significant Gentilem populum de tribus filijs Noe procreatum ad fidem Christi venientem: Stella, propheticum sermonem, ortum Christi veraciter profitentem. Herodes, diabolū, qui cognita diuinitate Christi persequitur eum in membris suis, à quo magi pergunt dum ab idololatria gentes recedunt: & ad domum in qua Christus est i. ad catholicam ecclesiam perueniunt, in quam intrantes p fidem, inueniunt Christum cum matre sua. i. ecclesia. Ioseph semoto, i. Iudæorum ppō propter pfidiā: & aptis thesauris suis. i. lītarū peritia, obtulerunt ei munera. i. physicā, ethicā, logicā. vel, historiam, tropologiā & allegoriā. vel, sanctę trinitatis fidē. d ¶ Et re.ac. Sicut Moyses tacens clamabat, sic isti pio affectu interrogabant quid diuina iuberet voluntas. Hæc responsio non fit per angelū, sed per ipsum deū, quia nullus alius viā reuersionis instituit, nisi ille qui dicit: Ego sum via, veritas, & vita. ¶ Non loquitur puer ad eos, ne diuinitas aī tēpus reuelaretur, & vera humanitas habea. vnde & mox in Aegyptū mittitur: quia & fides nutrienda erat ad prēmiū, & vita doctrinę prēparāda ē ad eundū. e ¶ Per a.ui. In hoc forma datur credētib', vt deuoti ad deū veniāt: & quod iubeat, in tēdit. s. ne ad diabolum redeāt: sed per semitas virtutū ad patriā veniāt: & qui ceciderūt cōtennēdo; resurgāt obediendo. f ¶ Fu. in Aegyptum. Mira humilitas Christi: Fugit qui refugiū est aliorū & virtus: fugiendo instruit suos. vnde: Si vos persequuti fuerit in vna ciuitate, fugite in aliā. g ¶ Qui consurgens. Ioseph figura prædicatorū, qui Christum cū matre. i. fidem Christi & ecclesiæ tulerunt ad gētes, relicto Herode. i. Iudęorū infidelitate. h ¶ Nocte. q̄a occultē per fugā ad illustrādā Aegyptum descendit. relicta nocte Iudæis. ¶ Nocte tulit in Aegyptum, q̄a nocte ignorantiæ his à quibus ipse recessit reliquit incredulis. Qñ redit, noctis nō fit mentio, q̄a in fine mūdi, Iudæi fidē trā̄ Christum ab Aegypto reuertētē suscipiētes illuminabunt. Hīc datur exēplū fidelib' vitandi rabiē persequutorū vbi est oportunū, sicut ipe ait: Si vos pſequuti fuerint &c. Significat aūt hæc fuga dñi electos improbitate malorū à sedibus suis sæpius esse pellēdos. Fugit vt hō, quem paulo aī stella deū mōstraret. i ¶ In Aegyptū. Omnigenum deū mōstra venerantē: quia Christus à Iudæis nō recept', p prædicationē trāsit ad gentes. ¶ Fugit ī Aegyptū sicut nat' est, vt corruptā reparet naturam. Sic fugit, vt fugaces reuocaret. Quod fugit, sacramenti fuit non timoris, vt exemplum fugiendi daret suis.

☞ Non fugit

a ¶ Signum humilitatis sine qua nullus vere adorat. b ¶ In carne verbum.

a & procidentes adorauerunt eum: a

¶ Fidem suam mysticis prositentur muneribus.

b c Et apertis thesauris suis obtulerunt b

a ¶ Regi. b ¶ Deo. c ¶ Mort ali.

ei munera, aurū, thus, & myrrham. c

a ¶ Quia intus quęrebant, quid vellet diuina voluntas de renuntione ad Herodem, dei meruerunt responsionem. b ¶ Quia cognita veritate non licet retrorsum.

d Et † rēsponso accepto in somnis nē b d

a ¶ Diabolum. b ¶ Fidem, spem, charitatem.

c redirēt ad Herodem, per aliā uiam c

a ¶ Paradisum, vel cęlestem Ierusalem. b ¶ Impleto purgationis tempore prius, & eo oblato in Ierusalem: quod hic prętermittitur.

reuersi sunt in regionem suam. Qui f

cūm recessissent, ecce angelus domini

a ¶ Hic Ioseph non quasi maritus, sed nutricius & custos assciscitur.

ni apparuit in somnis Ioseph, dicēs:

¶ Gloriosam.

† Surge, & accipe puerum & matrem eius, & fuge in Ægyptum: & f

a ¶ Ecce quod fraudes non latent deum.

esto ibi usq; dum dicam tibi. Futurum est enim, ut Herodes quærat

g puerū ad perdendū eum. Qui † consurgens accepit puerū & matrem e

a ¶ Quia fides Christi mansit in gentibus do. ple. gen. in.

h ius nocte, & recessit in Ægyptū: & h

c ✠ prædictis patet q̄ illa stella nō erat de stellis existentibus in orbe, nec de stellis cometis: quę aliquando apparēt in suprema aeris pte: q̄a illę lucēt tm̄ de nocte: ista aūt de die. Item ex motu, q̄a illę reuoluuntur sec'm motū mobilis primi in die naturali: ista aūt mouebaī sec'm q̄ expediat Magor' itineratiōi: vnde in tredecim diebus non est mota nisi à terra in qua habitabāt magi vsq; ad ciuitatē Bethleem. Tertio hoc apparet ex situ: quia si fuisset sita in orbe seu etiam in suprema aeris pte, vbi generantur cometæ, non posset determinatum locum vbi erat puer, ostendere: & ideo patet q̄ erat in propinqua aeris parte. a ¶ Et pr. Hīc describit ipsius Christi inuenti adoratio deuota. ex quo † oraculo moniti, patet, q̄ cognouerunt ipsius diuinitatem per diuinā reuelationem: cū enim viderēt puerū pannis vilibus inuolutū in gremio pauperis matris positum, nullum regiæ dignitatis habentem signum, non est verisimile q̄ talem reuerentiā ei exhibuissent, nisi in eo aliquid supra hominē cognouissent: Et hoc est quod dicit: Et procidens adora. eum. adoratione. s. latrię.

b ¶ Et apertis thesauris suis. non q̄ tunc aperuerunt, sed quia prius aperuerant, quando. s. de terra sua recesserunt: & inde munera apportauerunt. c ¶ Au. † 7. q. 1. c. thus & mir. Ista tria obtulit quilibet ipsorum, tū quia de talibus faciebant exenia aduersitas. & 23. q. 3. 01 reges Arabum, tū quia per aurum signabant regiam dignitatē: per myrrham hominis mortalitatem: quia myrrha solent inungi corpa mortuorum: p thus ipsius diuinitatem: q̄a thus ad honorē diuinū cōcremaī. ¶ Vel aliter secundū alios obtulerunt aurum ad sustentationē pauperis matris & filij, thus contra fetorem loci, & myrrhā ad cōsolidandū membra pueri.

d ¶ Et responso accepto. s. ab angelo ex diuina reuelatione.

e ¶ Per aliam uiam re. &c. peracto. s. obsequio: quia descendunt ad mare, & inde per nauem transfretantem in Tharsis abierunt: propter quod Herodes irat' postea naues Tharsensium incēdit, secundum quòd fuerat prophetatum per Dauid: In spiritu ve hementi conteret naues Tharsis. Psal. 47. b. f ¶ Qui cum recessissent: D ecce angelus domini apparuit in somnis. Hīc ponitur ipsius Christi nati persequutio: Et primò describit euangelista quoddam antecedens ipsam persequutionem, secundò, ponitur ipsa persequutio, ibi: Tunc Herodes videns, tertiò, ponitur quoddam consequens ad ipsam ibi: Defuncto Herode, Circa primam igitur partem sciendum, q̄ deus prænidens Herodis persequutionem futuram, per angelum admonuit Ioseph vt puerum in Aegyptū portaret. Ad cuius intellectum notandum, q̄ Herodes credidit primò Magos fuisse delusos ex apparitione stellæ phantasticæ: & ideo non curauit tunc de pueri inquisitione: sed postea oblato puero in templo: & à Symeone iusto prædicato & manifestato, & similiter ab Anna prophetissa coram toto populo, vt habetur Lucæ. ij. e Sed Matthæus illud dimittit. Tunc fama pueri nati crescente volu it Herodes ipsum perdere: sed interim portatus est per Ioseph in Aegyptum. g ¶ Qui consurgens accepit puerū &c. Non dicit filium suum: quia erat tantum nutricius. h ¶ Nocte: propter timorem Herodis, vt negocium fieret magis occultē: licet enim de hoc non haberet diuinā reuelationē, nō tū ppē hoc debebat omittere, qd' poterat facere secūdū hūanam viā. Sequit:

✠ Vt adim

* d ¶ Et responso accepto in somnis, ne redirent ad Herodem, per aliam uiam reuersi sunt in regionem suam. Moraliter Per hoc admonemur, q̄ cum malis hominibus nō contrahamus aliquā societatem, Prouerb. xiij. d. Qui cum sapientibus graditur sapiens erit. Amicus stultorum similis efficietur. Per Herodem verō, qui sub specie religionis voluit occidere Christum, signatur hypocrita, qui ęstum est in se, Christum occidit, secundum illud Hebr. vj. b. Rursum crucifigētes sibimetipsis filium dei: Nā sec'm Hieron: Simulata sanctitas, duplex est iniquitas. Per Scribas autem & sacerdotes qui locum natiuitatis Christi ex Michea prophetā declarauerunt, & tamen ipsum natum non adorauerunt, sed magis persequuti sunt: signantur doctores bonæ doctrinæ, sed malæ vitæ: quia quem prædicant sana doctrina, persequunt mala vita.

Isa.19.a. E Non fugit mortē qui mori venerat. Nec insidias expauit qui venerat apire versutias diaboli. De hac fuga p̄dixit Isaias: Ecce dñs ascendet super nubē leuē. i. carnē sine peccato: ingredietur q̄ Aegyptum & cō. fi. eius. Septem autē annis ī Aegypto latuit. a ¶ Ex Aegy. uo. fi. meū. ¶ In Oseæ iuxta Hebraicā veritatē hoc in

Oseæ.11.a Nu.24.b. uenitur: vel in libro Numerorum: vt quidam asserūt: quia totum dispositione dei factum est. b ¶ Tunc Herodes ui. Verisimile est, q̄ cum Herodi nihil renūciatum esset à magis, credidit illos fallaci stella deceptos esse, & ideo ad se non esse reuersos: vnde & tandiu quieuit à pueri inquisitione. Deinde vulgatis his quæ in templo facta dictaue fuerant: se à magis sensit illusum: & in mortem Christi properans pueros occidit. ¶ Verisimile est post annum & quatuor dies à natiuitate Christi Herodē in pueros desæuisse: q̄d forsitan ideo distulit, quia Romam profectus est, vel ibi accusatus, vel vt Romanos consuleret super his quæ de Christo dicebantur. Ideo forsitā tandiu ab inquisitione pueri se continuit, vt sollicitius eū deprehenderet, nec̄ elabi aliquomodo posset. c ¶ Occidit omnes pueros. Quancito Christus apparuit mundo, incēpit in eum persecutio: quæ figurauit p̄secutionem sanctorū: & dum infans quēri rur, infantes occiduntur: in quib⁹ forma martirij nascit, vbi infantia eccl̄ię dedicat. ¶ Figurat mors paruulorum passionem oīm martyrū, quiparui. i. hūiles & innocentes occisi sunt: qui nō in Iudea tm̄, sed vbiq̄ passi sunt ab impijs, quos significat Herodes. Quod bimi: q̄a doctrina & operatiōe p̄fecti. Illis occisis Christus euasit: quia corpora possūt perimi, diuinitas nō cōtingi. d ¶ Et in omnibus finibus eius. Non est cōtentus vastatiōe Bethlem, sed adiacentia loca vastauit: nec vllā misericordiam ætatis habuit à filio vnius noctis vsq̄ ad filiū duorum annorum, quin omnes occideret. e ¶ A bima. Ideo à bimatu, vt sicut p̄occupauerat Herodes fines ciuitatis. Ita & præoccuparet alium annum. Ideo etiam à bimatu: quia timebat, ne puer cui famulabantur sidera, paulo supra ætatem vel infra speciē sibi conformaret. f ¶ Tunc adim. Adimpletum dicitur: quia ante quā fieret legentibus erat semiplenum, quia quod in litera sonabat, aliquid futurum occultè promittebat. ¶ Iohannes Chryso. in. vij. Homelia. dicit q̄ stella per annum apparuit, sicut in destructione Romanorum signa apparuerunt in cælo, quādo vox angelorū audita est: Transeamus ab his sedibus. g ¶ Vox in Rama. i. in excelso longè lateq̄ diffusa est. ¶ Allegoricè. Vel, vox ecclesię de nece membrorum gementis vsq̄ ad solium superni ascendit iu

Allegor. Iudicū.16. g.&20. dicis. Vox in rama. Propter vxorem leuitæ fornicatione peremptam, secundū numerū tribuū in duodecim p̄tes diuisam, ois Isra el tribū Beniamin p̄ter trecentos viros deleuit: eorū qui superfuerunt ploratus & vlulatus auditus est vsq̄ Rama, qui est locus iuxta Gabaa duodecimo miliario à Bethleem. Audita. Exaggerat, vt hyperbolicè Rachel iam mortua, dolentis affectu filios iam fiere dicatur. Vnde per hoc de Chaldæis historia texitur, q̄ similis esset ab eis cladi priori populo Iudæorum futura vastatio. Sed verius reuelante per euangelistam spiritu prophetia de nece puerorum accipitur. Dicit ergo, q̄ tunc cōpletū sit quod dictū est quia etsi ad imminentē captiuitatē sermo prophetiæ respicit, tamen in eo sicut in vmbra, futura veritas cædis infantiū pronunciatur. h ¶ Rachel. Quia sepulta est iuxta Bethleem, & ex terreno corporis hospitio matris nomen accepit. Vel quia multi de Beniamin & Ioseph occisi sunt. De Rachel natus est Beniamin, ad cuius sortem non pertinet Bethleem: sed ad tribū tantū Iuda. Sed quia contigue tribus sunt Iuda & Beniamin in finibus Bethleem, multi quoq̄ de tribu Beniamin occisi sunt. ¶ Nota, q̄ melius per Rachel (cū si per Bethleem ploraſſe diceretur) figura sacramenti in duitur, quia per eam in omnibus Schema ecclesiæ commendatur quæ plorat non tam morte translatos, q̄ supplicio peremptos Rachel: Id est ecclesia suos teneros agnos plorat peremptos: ne q̄ vult consolari in præsenti, quia non sunt: sed omnem spem & consolationem ad æternam transmittit vitam. Vel plorat, & non recipit consolationem secundum duplicem quorūdā intelligentiam

a ¶ Vsque in finem infidelitatis, quia Iudæa contra ecclesiam sæuit.

erat ibi usque ad obitū Herodis: ut adimpleretur quod dictū est à do[a] mino per prophetam dicentem:

a ¶ Consubstantialem: quia verbum caro factum est, & habitauit in nobis.

[a] Ex Ægypto uocaui filiū meum. [b]

[b] Tunc Herodes uidens, quoniam [c]

a ¶ Inde accumulatur ira iam turbato per natiuitatē.

illusus esset à Magis, iratus est ual-

a ¶ Lingua vsus est pro gladio. b ¶ Vt hic, qui natus erat non effugeret.

[c] de, & mittens occidit omnes pue- [d]

a ¶ Vt in tanta multitudine latere non posset.

[d] ros qui erant in Bethleem, & in om-

a ¶ Vt neque loco neque tempore celaretur.

[e] nibus finibus eius, à bimatu & [e]

a ¶ Ab ortu stellę.

infra, secundum tēpus quod † ex- [f]

[f] quisierat à magis. Tunc adimple-

a ¶ In excelso. ¶ Longe lateque resonans planctus vsque ad deum peruenit.

tum est quod dictū est per Ieremiā [g]

[g] prophetam dicentem: † Vox in Rā [g]

[h] ma audita est, * ploratus & vlulatus [h]

[h] multus: Rachel plorans filios suos,

a ¶ Tamen. b ¶ Eo modo vt in mundum reuocaretur.

c ¶ Reuocandi.

[i] & noluit consolāri, quia non sūt. [i]

¶ De quo prędictum est.

[k] ī Defuncto autē Herode, ecce appa- [k]

ligentiam, siue q̄d in æternum mortuos æstimaret, siue q̄ hīc nollet consolari in præsenti de his quos sciret in æternum victuros. Hoc verius ecclesiæ conuenit quæ non tantū peremptos dolet sed eos amplius quos prius edito⁹ vult retinere, vel nondum genitos generare: de quibus nulla consolatio, quia æternaliter mortui sūt. G

¶ Allegoricè: Bene autem Rachel, quæ ouis videns deum dicitur, ecclesiam figurat, cuius tota intentio vt deum contempletur inuigilat: & ipsa est ouis centesima quā pastor humeris reportabat. Rachel id est ecclesia plorans pro suis occisis. Et ideo non modicum fuit prophetæ rantū sacramentum (licet obscurè) diligentius prę signare. ¶ Plorat ecclesia, & non vult consolari hīc: quia filij sui nō sunt de hoc mundo. Vel plorat: quia dum parit, tristitiam habet. vnde dicitur: Vos plorabitis, &c. sed additur cōsolatio: Tristicia vestra vertetur in gaudium. i ¶ Defuncto aūt Herode, ecce apparuit angelus domi. Quia sopita Iudæorum perfidia, & Helia & Enoch prædicantibus Iudæa verbum dei recipiet. ¶ Defuncto rege illico complices eius pereunt sic cessante, persequutione ecclesiæ ad cæ-

Allegoricè

Ioh.16.d.

¶ lestia inuita † exactè cognouerat

Nico. de Lyra.

a ¶ Vt adimpleretur quod dictum est à domino per prophetam, s. Hosee. xj. b ¶ Ex Aegypto uocaui filium meum. Ista autem autoritas habet duplicem sensum literalem: quia verificata est ad literam de populo Israel vocato à domino de Aegypto: perfectius tamen de domino nostro Iesu Christo, qui est filius dei naturalis: alij autem sunt tantum filij per adoptionem, sicut & illa autoritas quę habet. i. Par. xxij. Ego ero illi ī patrem, & ipse erit mihi in filium ad lite- H

† Ierc.3.g. &31.c.

ram intelligitur de Salomone: tamē minus propriè: de domino autem nostro Iesu Christo proprijssimè, vt dicit Apostolus ad Heb. j. b. dicēs: Cui enim dixit aliquando angelorum: Filius meus es tu, &c. Et iterum: Ego ero illi in patrem, & hoc modo allegat euangelista hīc quod habetur Hosee. xj. vt visum est. c ¶ Tūc Herodes uidens. Hīc ponitur ipsa persecutio. Herodes videns se esse illusū à magis per famam pueri crescentem iratus est valde, timens principatum suum perdere: & ideo tunc occasione ipsius voluit omnes pueros de Bethleem interficere, ne puer sibi ĩcognit⁹ euaderet: sed fuit impedit⁹ ab exequutione huius facti, quia citatus est ad curiā Romanam ad petitionem suorum filiorum ipsum accusantium: & ideo non fuit ausus tunc pueros interficere, ne cum alijs facinoribus suis accusaretur de tanta crudelitate. Eundo autem Romam, & remanendo in curia, & redeundo in Iudæam apposuit annum & plus: & ideo fere post duos annos ad regnum suum reuers⁹ & in regno confirmatus: quia sententiam pro se contra filios habebat: tunc adimpleuit de nece puerorum quod prius conceperat. & hoc est quod dicit: d ¶ Et mittens occidit omnes pueros qui erant in Bethleem. Sequitur: e ¶ A bimatu & infra secundum tempus. Qui duo anni ferè transierant ab ortu stellæ & à Magorum inquisitione. f ¶ Tunc adimpletum est quod dictum est per Ieremiam prophetam dicentem. trigesimo primo capitu. g ¶ Vox in rama audita est ploratus & vlulatus multus. Rama aliquando est nomen proprium loci, & sic non accipitur hīc: aliquando est nomen commune, & significat excelsum: & sic accipitur hīc secundum quòd patet Ierem. xxxj. c. vbi dicitur: Vox in excelsis. Sequitur. h ¶ Rachel plorans filios suos. Licet autem Iudas non sit natus de Rachel, sed habeā Gene. xxix. tamen dicitur hīc mater puerorum de Bethleem, q̄ erat sita in sorte Iudæ: quia ipsa Rachel sepulta est iuxta Bethleem, vt habetur Gene. xxxv. & ideo ratione sepulturæ dicta est mater ipsius Bethleem, & habitantium in ea: & ideo dicitur hīc plorare methaphoricè ratione prędicta. i ¶ Et noluit consolari quia nō sūt. subintelligitur viuentes. k ¶ Defuncto autem Herode, ecce appa. Hīc ponitur illud quod est consequens ad persequutionem quia mortuo Herode qui puerum persequebaā, angelus monuit Ioseph vt puer ī terrā Israel reportaretur. Nō nomiāuit āt angelus aliquā ciuitatē determinatè vt ex rīsiōe angeli instruentis eum de

Innocentū occisio quando p Herodē facta sit

Innocentū occisio ꝝre dilata est p Herodem.

loco

lestia inuitatur. a ¶ In terram. Nō determinat in quā partem, vt dubitāte Ioseph angelus reuertat: & frequēti eius allocutione Ioseph certior reddat. Quia non dinstixit ī quā ptē, ideo Ioseph intellexit Iudæā q̄ dignior pars regni erat. b ¶ Defuncti. Tradunt qdā qa fecit Herodes sup̄ sun⁹ suū nobiliores Iudęorū occidere, vt sic cogeret Iudęos mortem suam flere. c ¶ Qui consur. Alleg. Ioseph gerit figurā apostolorū, q̄rū officio Christ⁹ circūiret. Apli primū venerūt in terrā Isra el: qa primū prædicauerūt Iudæis. Sed p Herode, id est manēte hęreditaria infidelitate, metuūt & recedūt admoniti gratiā gētib⁹ prædicare, & ad eas Christū trāsferre. ¶ Nō iata terra Israel visum est Ioseph nō alicubi talē puerū debere habitare, nisi in Ierusalem vbi erat tēplū & celebratio p̄phetarum. Tamen angel⁹ intelligi voluit Galilæā, quā & Iudæi incolebant: quod ostēdit sic fuisse prædestinatū qa Nazareus vocabitur. d ¶ Timuit. Si timuit Iudæā pro Archelao hęrede paternę crudelitatis: Cur nō & Galilæā, vbi Hærodes alius frater ei⁹ regnabat? Quia Archelaus post patrē monarchiā totī⁹ regni obtinuit: sed insolescēs à Tyberio Cęsare deiect⁹ est Lugdunū in exiliū, & tunc diuisū est regnū in quatuor tetrarchias, quarū vnā i. Galilæā Hærodes frater ei⁹ obtinuit. ¶ Quęritur: quare non timuit Ioseph ire in Galilæā sicut in Iudæā, cū & ibi regnaret Archelaus? Sed meli⁹ potuit in Nazareth (quę remota erat) latere q̄m in Ierusalē, vbi erat caput regni & assiduus Archelaⁿ. e ¶ Sec. in par. Qd' Christ⁹ illuc nō trāsferī vbi regnabat Archelaⁿ, signficat, qa illis absc̄dēt Christ⁹, ī qb⁹ regnabit Antichrist⁹. f ¶ Na. Nazareth, germē nouellū vel flos cāpi intp̄retat, de cui⁹ radice germinis sanctus sanctor⁹ ad significādū ęternitatis suę substātiā assēdisse legit. Sicut ergo elegit tēp⁹ q̄ nasceret & locū, ita & ciuitatē in qua coalesceret: cui⁹ nomē indicio ē, q̄ ipe sctitas, in sctitate nutrit⁹, sanctus sanctorū r. cte dicit: vñ & discipuli ei⁹ pri⁹ Nazarei dicti sūt, sed postea à Christo Christiani vocati sūt. ¶ Nazareth Galilęę q̄ transferī, partē eiusdē gentis quæ fidē susceptura erat, significat: vnde flos interpretatur: quia ecclesia quo ardentius à terrenis ad cælestia transmigrat, eo magis virtutum flore & germine abundat. g ¶ Per prophetas. Prophetas pluraliter dicit, quia non habemus fixum de scriptura exemplum: ostendit sensum non verba se sumpsisse. Vel eisdem verbis in Isaia iuxta Hebraicam veritatem: Exiet virga de radice Iesse, & Nazareus de radice eius ascender.

Ioseph

Allegoricè

Ioseph qua re magis Iudeam intrare formidabat, q̄m Galilęam

Isaie.xi.a.

GLOS. ORDI. Cap. V.

IN die. autē. Prætexit multa, & transit ad prædicationem Iohānis. h ¶ In dieb⁹. Non solum pueritię annos, sed oēs vsq; ad prædicationē Iohānis cōprehēdit. i. cū fere eēt. xxx. annorū, Lucas significāt⁹ tpa exprimit, Anno. xv. imperij Tyberij Cæsaris. i ¶ Prædicās. Manifestauit se q̄ prius siluerat, baptizando & prædicādo viā pręparās dño

Lucę.3.a.

¶ In deser

Nicolaus de Lyra.

Ioco, Ioseph ex frequenti locutione cū angelo magis cōsolarē sequit: b ¶ Audiens autem &c. Ad euidentiā huius notādū secūdū q̄ refert Ioseph⁹ antiq. xvij. ca. x. Herodes moriens condidit testamentū, in quo ordinauit Archelaū filiū regni sui successorē, ita tamē qd' coronā sibi nō iponeret, nisi p Romanū ipatorē. Ad accipiendū igit diadema venit Romā: sed & fratres eius Philippus & Herodes illuc venerunt petētes paternæ hæreditatis partē. Finaliter decreuit imperator, vt Archelaus haberet medietatem regni paterni, quæ dicta est Iudæa. Alia autem medietatē diuisit in duas ptes, & vnā dedit Herodi, & factus est tetrarcha Galilææ, aliam dedit Philippo & factus est tetrarcha Itureæ & Traconitidis regionis, vt tāgit Lu. iij. Igitur qa Archelaus fuerat à patre institutus quātum in se fuit: iō sauebat factis à pē: propter quod Ioseph

Timuit

a ¶ Quia nondum publice reuelabatur, cui angelus hoc officium deferebat.

ruit angelus domini in somnis Ioseph in Ægypto, dicens: Surge, & a

a ¶ Non illum tuum. b ¶ Non coniugem.

accipe puerum & matrem eius, & a

a ¶ Quia Scribæ & Pharisæi mortem Christi meditabantur cum Herode.

b uade in terram Israēl: Defuncti sunt

a ¶ Vitam.

enim qui quærebāt animā pueri. c

Qui consurgens accepit puerum & matrem eius, & uenit in terram Is,

a ¶ Herodes, Philippus, Archelaus, & Lysanias fratres fuerunt.

raēl. Audiens autem, q̄ Archēlaus b

a ¶ De qua putabat se admonitum.

regnaret in Iudæā pro Herode patre suo timuit illò ire. Et* admoni, c

¶ Non mutat angelus præceptum, sed manifestius corrigit errorem pietatis.

a ¶ Quæ & ipsa terra est Israel, quia & ipsam populus Israel incolebat.

c tus in somnis secessit in partes Gā, d

lilææ. Et ueniens habitauit in ciuita

¶ Quæ est in Galilęa.

f te quæ uocatur Nazareth, ut adim, e

g pleretur quod dictū est per prophe,

a ¶ Nazareus. i. sanctus quod conuenit Christo.

tas: quoniam Nazāreus uocabitur. f

Cap. III.

h

a ¶ Cum adhuc habitaret in Nazareth. g

†N diēbus autem illis uenit Iohannes

a ¶ Ecce quid veniens fecit.

Baptista prędicans

c ¶ Timuit illo ire. Secessit in partes Galilææ, vbi dominabatur alius filius qui portiōe sibi debita à p̄re fuerat priuat⁹ q̄tū in se fuit, vt visum est: ꝓpter quod Ioseph cū puero sibi dē securi⁹ māsit C

d ¶ Et ueniens habita. &c. vt ibi Christus nutriret, qui in Bethleem fuerat natus, vt prædictum est. e ¶ Vt adimplere. Isa. xj. Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice ei⁹ ascēdet. Hebraica veritas sic habet: Et Nazaren⁹ d radice ei⁹ cōsurget & iō dicit f ¶ Quo. Naza. uo. quia in Nazareth fuit cōcept⁹ & nutrit⁹, licet in Bethleē fuerit nat⁹, vt habet. g. & Lu. ij. expsius.

* a ¶ Sur & ac. p. Per trāsitū dñi in Aegyptū, ꝓpter psequutionē Herodis signi Moraliter ficat⁹ fuit trāsit⁹ aplorū ad prędicādū gētib⁹, ꝓpter psequutionē cōtra eos motā à Iudæis, sicut dicitur Act. xiij. g. Tūc cōstātē Paul⁹ & Barnabas dixerūt: Vobis oportebat primū loqui ꝙ vū dei: sed quoniā repellitis illud, & idignos vos iudi. vitę ętę. ecce cō. ad gē. Sic em pręcepit nobis dñs. Per reditū aūt ei⁹ in Iudæā defūcto Herode, signat illumīatio Iudęor⁹ ī mūdi fine. ¶ In ca. ij. vbi dicit in Postil. Quia ista ciuitas antiqt⁹ vocata ē Ephrata ab vxore Caleph. *oraculo.

ADDI. I. Immo per magna tpa ante Caleph. s. tēpore Iacob partriarchę vocata ē Ephrata Bethlem. vñ Gen. xlviij. b. Sepeliui eā iuxta viā Ephratę, quę alio noie appellabat Bethleē D

¶ In eo. ca. vbi dicit in Postil. Et Nazareus de radice eius consurget &c.

ADDI. II. Hebraica ꝙritas in illo loco Isaię nō dicit: Nazare⁹ de radice ei⁹ cōsurget, sed dicit: נֵצֶר netser de radice ei⁹, cōsurget: qd' si trāsferat in latinū diceret: Natsaren⁹ seu Natsare⁹ de radice ei⁹ cōsurget. cū. tſ. līa: qd' nō cōpetit Christo: sed bñ Nazare⁹, q̄ significat cōsecrationē & sanctificationē. vnde hæc †Lucę.3.a autoritas euāgelistę. s. Nazare⁹ vocabit: nō fundat in hac auctoritate Isa. p Postil. allegata: qd' etiā habetur in glo. sū Psal. xxxvj., put in additione super illum Psalmum latius habetur.

REPLICA. In ca. ij. dicit: Nazareus vocabit. Burg. dicit illud secundū Hebraicā veritatē non fundari in dicto Isa. sed in dicto Psalmi Memento domine David. Ibi efflorebit sanctificatio mea. Sed respondeat hīc Beatus Hieronimus, à quo concordantia illa recepta est.

Nicolaus de Lyra. Cap. III.

IN diebus autē illis. Hīc tertio ostendit euangelista ipsum Christum esse verū deum & verū hominē ex testimonio Iohannis & etiā dei patris: Et diuiditur in duas partes: quia primò ponitur testimoniū Iohannis. secun Diuisio dò ponitur testimonium dei patris, ibi: Baptizatus autem Iesus. Item prima in duas, quia primò ponitur idoneitas Iohannis ad testificandum, secundò ponitur ipsius testimoniū, ibi: Ego quidem baptizo vos. Iterum prima in tres: quia primò ostenditur ei⁹ idoneitas ad testificandum ex autoritate sacrę scripturæ. secundò, ex sanctitate vitæ, ibi: Ipse aūt Iohannes &c. tertiò, ex veritate doctrinæ, ibi: Videns autem multos. Circa primū præmittitur tempus prædicationis Iohannis, locus & modus & tēpus, cū dicit: g ¶ In diebus aūt illis. i. in diebus Christi: Nec est hoc referendum ad dies Christi prædictos immediate. s. ad dies pueritiæ: quando fuit reportatus de Aegypto: tunc enim erat in quinto anno à sua natiuitate, sed referendum est ad dies Christi, quādo fuit ętatis pfectę. Erat enim incipiēs trigesimū annū quando venit ad baptismum: de quo hīc agitur: & iō euāgelista Matthæus trāsit totū tēp⁹ intermediū à quinto anno Christi vsq; ad baptismum: tūc em incepit Iohānes prædicare: & sic patet tēp⁹, & loc⁹ designatur cū dicitur:

¶ In deserto

Moraliter. g ¶ In diebus illis uenit Iohannes baptista prædicans in deserto &c. In Iohanne describitur euangelij Moraliter prædicator: & primò quantum ad doctrinam, cum dicitur:

* Dicens

Gloſ. ordi. Matthæi Cap. VI. De Lyra

a ¶In deſerto iudææ. Quia Iudei à deo deſerti erãt, qbus ne-
E ceſſaria eſt pœnitẽtia, vt redeãt. b ¶Pniam. Hoc p̃co nũciat, qđ
poſt p ſeipſa ỹitas. Pnia p̃cedit, ſequit promiſſio regni: Qui verè
pœnitet, punit ĩ ſe p̃teritos errores, deinde erigit animũ ad cæleſte
regnum. Si gratis in baptiſmo fit remiſſio, cur prędicatur pnia?

Triplex modus pœnitentiæ.

Sed triplex eſt modus pnię. Primꝰ, erro-
res & omnia mala añ baptiſmũ abrenũcia
re & cõdemnare: qđ neceſſe ẽ ad Chriſtũ
vẽturis. Sedꝰ, poſt baptiſmũ lapſos per
pœnitẽtiã renouari. Tertius, q̃ ſancti q̃ti-
die à talibꝰ purganť pctis, ſine qbꝰ vita
nõ agit. ¶Pœnitere eſt añacta deflere, &
deſſenda nõ cõmittere. Pœnitẽtibꝰ regnũ
cęlorũ adeſſe dicit: Nõ terrena, vt in vete
ri lege: & hoc p obediẽtiã Chriſti. Et hoc
regnũ cęlorũ primꝰ Iohãnes prædicauit:
Pœ. agi. Prima ỹtꝰ eſt, p pœnitẽtiã pi-
†Eſa. 40. a Marci. 1. a. mere veterẽ hoĩem & vitia odire: qđ q
Luce. 3. a. nõ facit, nõ mõ ỹtutes non cõprehendit,
Iohan. 1. c. ſed nec etiã ſupplicia fugit. Pnię ỹtus ti-
more concipit, q̃ eſt initiũ ſapiẽtiæ. Pnia
à puniẽdo, qua quiſq; punit quod illicite
commiſit. ¶Pniam agere eſt dignos fru-
ctus pniæ facere. Re. cæ. i. Chriſtꝰ: p quẽ
ſancti regnant in cæleſtib⁹. Vel euãgeliũ,
q̃ inuitat ad regnum. c ¶Ap. enim re.
Niſi appropi quaret, nemo redire poſſet:
qa infirmi & cęci via (quę eſt Chriſtus) ca
rebant: quam parans Iohannes pœniten-
ti anteponit. d ¶Vox clamantis.
Iohannes, vox Chriſtus verbum, qui cla-
mat in Iohanne: Nullum verbum ſine vo
ce audit, nec vox ſine intelligentia verbi
valet. Vox viam verbo præparat, vt reci
piatur. Vnde, Paraui lucernam Chriſto
Pſal. 131. c. meo. e ¶In deſerto. Forma pœniten-
tibus: locus conuerſationis, non frequen-
tia hominum, ſed deſertum. Veſtitus non
mollis ad fluxum, ſed aſper: victꝰ tenuis &
inuſitatus. ¶Typicè, deſertum ſignificat
ſanctorum vitam à mundi illecebris ſe-
Typicè. F gregatam. f ¶Viã domi. Via domini
ad cor dirigitur, cum ſermo eius diligẽter
auditur. g ¶Ipſe au. Io. Qui pniam
prædicat, habitum pœnitentiæ præten-
dit. In eo vilitas veſtis & cibi laudatur, quorũ vſus in diuite argui
tur. ¶Ipſe autem Iohannes in ſemetipſo erudit pœnitentes, &
formam vitæ exhibet in deſerto habitans, de locuſtis viuens, pilos
cameli veſtiens. ¶Seruus dei non debet habere veſtimentum ad
decorem vel ad delectationem, ſed tantum ad tegendam nuditatẽ
Inde Iohannes pilis veſtiebatur. ¶Moraliter. In veſte Iohannis
monemur, vt aſperis vtamur ad refrenationem carnis. In cibo vt
non arte paratis, ſed naturalibus cibis vtamur. ¶Moraliter. Ha-
Moraliter. bitus & victus conuerſationem indicant. Aſperis veſtitur, quia
vitia nõ palpauit, ſed aſpera increpatione redarguit, ſic: Genimi-
na viperarum &c. Zona pellicea circa lumbos, quia carnem ſuam
crucifixit cum vitiis & concupiſcentiis. Mel & locuſtas edit: quia
prædicatio eius turbis dulcis ſapuit dum Chriſtus putatur. Sed
cito decidit, quia non Chriſtus ſed eius præco eſſe apparuit. In
melle dulcedo. In locuſta alacer volatꝰ ſed cito decidu⁹. h ¶Tũc
exibat ad eum &c. quia niſi quis à malis exeat, non abluitur.
vnde aptè ſequitur: Baptizabantur ab eo in Iordane: qui de
ſcenſio interpretatur, quia de ſuperbia veteris hominis ad humi-
litatem confeſſionis & emendationis deſcendebant. Iam tunc
enim baptizandis exemplum dabatur confitendi peccata & pro-
mittendi meliora. i ¶In Iordane: quia in eo figura baptiſmi
præceſſit, & ex nomine deſcenſum de ſuperbia exigit, quod con-
gruit baptizaris. k ¶Confitentes: Confeſsio peccatorum,
conſcientiæ eſt teſtimonium timentis deum. Qui enim timet iu-
dicium dei, peccata non erubeſcit confiteri. Perfectus timor ſoluit
omnem pudorem. Confeſsio peccati pudorem habet, & ipſa eru-
beſcentia eſt grauis pœna. Ideo que iubemur confiteri peccata, vt
erubeſcentiam patiamur pro pœna. Nam hoc ipſum pars eſt di-
uini iudicij. l ¶Multos Phariſæorum & Saduceno. &c.
Hi ſunt ex hęreticis Iudęorum, & Phariſæi obſeruationũ & tradi-
tionũ præſerunt

Nico. de Lyra.

a Sic notãs deſertum pœnitentibus conuenire.
b ¶Puniat quiſq; mala prioris vitæ, quia appropin-
quabit ſalus quam perdidimus, & facultas redeun
di vnde cecidimus.

[a] in deſerto Iudeę &, dicẽs: †Pœnitẽ-
[b] a ¶Opere. ¶Hac promiſſione eriguntur animi, re-
gnum dei intra vos eſt.
[c] tiam agite: appropinquabit enim [c]
a ¶Sic prædicauit. Sic enim prophęta de eo prædixit.
regnum cælorum. Hic eſt enim de [d]
quo dictum eſt per Iſaiam prophe-
¶Præco verbi, verbum præcedit.
[d] tam dicentem: † Vox clamantis in [e]
a ¶Quia ſolatium redemptionis nunciat Iudææ iam
deſertæ. b ¶Praua abiicite opera, recta facite.
¶Non pro terrenis feruientes. c ¶Fides eſt via
qua verbum ad cor aſcendit. d ¶i. mores in me-
lius mutate, & ſic bene ſemitæ rectæ.
¶Bene viuendo.
[f] deſerto: parãte uiãm domini, rectas [g]
a ¶Strictas ſed mundas.
[g] facite ſemitas eius. Ipſe autem Io- [f]
hannes habebat ueſtimẽtum de pi-
¶Non de lana, quia hoc auſteritatis indicium eſt,
illud luxurię mollicies. a ¶Zona eſt corporalis
continentia.
lis camelorum, & zonam pelliceam
a ¶Lumbi, voluptas peccati, quia peccatum involu-
ptate fit. ¶Vbi magis regnat luxuria. b ¶Non ſtu
dio parata, ſicut conuenit eremitæ.
circa lumbos ſuos. Eſca autem eius [h]
a ¶Minuta animalia. b ¶De truncis vel de herbis.
c ¶Propter nos
uitatem prædicationis & aſperitatem veſtitus & cibi.
[h] erat locuſtæ & mel ſilueſtre. Tunc [i] [k]
exibat ad eum Ieroſolyma, & o- [l]
mnis Iudæa, & omnis regio circa
a ¶Baptiſmo præcurrente, non peccata dimittente.
Iordanem, & baptizabantur ab eo [m]
[i] [k] in Iordane confitentes peccata ſua. [n]
l Videns autem multos phariſæo- [o]

ideo primò prædicauit ibi, & poſtea ad regionem circa Iordanem G
deſcendit: Modus autẽ prædicationis ſubdit cũ dicitur: b ¶Pœ-
nitentiam agite. Iſta erat debita diſpoſitio ad inchoationẽ nouę
vitæ quæ per Chriſtum erat danda. & ideo dicitur: c ¶Appro-
pinquabit enim regnum cælo. Alĩ autem prophetæ p̃mitte
bant bona temporalia obſeruantibus le-
gem: iſte autem cęleſtia: quia erat præcur-
ſor Chriſti, p quẽ facta eſt veritas & gra-
tia, & aperta eſt cæleſtis porta: & ad hoc † Mar. 1. b.
confirmandum inducitur Iſaię teſtimoni † Reſpiſci-
um, Iſa. xl. dicẽs illis: d ¶Hic eſt enim. te, ſvel, Ad
ſ. Iohannes, de quo ſcriptũ eſt: e ¶Vox mentem pre
cla. in deſer. quia Iohannes fuit ille de q̃ dite.
prædictum fuerat, q p p vocem prædica-
tionis debebat clamare in deſerto Iudææ:
p̃pter præparationem ppl̃i in aduentu
ipſius Chriſti. Ad hoc em̃ ordinata erat p̃
dicatio Iohannis, vt p ſuã prędicationem
ppl̃m cõgregaret, & populo congregato
Chriſti aduentum denunciaret. f ¶Ipſe
autem Iohãnes. Hĩc oſtendit idoneitas Diuiſio
Iohannis ad teſtificandum de Chriſto ex
ſanctitate: hoc autem oſtenditur ex vili-
tate veſtitus. Ipſe au. Io. &c. Et ex auſte-
ritate victus, cũ dicit: h ¶Eſca au. e. Io.
quæ ſunt parua animalia volitantia⁹ per
modũ ſaltus, & reperiuntur in deſerto Iu
dææ, & frixa cũ oleo ſunt cibus pauperũ.
Sequitur: i ¶Et mel ſilue. Hoc autem
mel ibidem reperitur in truncis arborũ:
vel ſecundum Raba. ſunt folia arborum
alba & tenera quæ manibus contrita ha-
bent ſaporem quaſi mellis: talibus veſce
batur Iohannes: ex quibus patet auſteri-
tas eius in victu & veſtitu: Et quia in mo-
ralibus magis mouent facta q̃m verba, &
vita ſancta, q̃m loquela compoſita, & ideo
ſtatim ſubditur exhortationis ſuæ effica-
cia, cũ dicitur: k ¶Tunc exibat ad e.
Ieroſoly. Hĩc accipitur cõtinens p̃ con-
tento, i. populus de Ieruſalem. l ¶Et o. H
Iudæa, id eſt multi: ſicut ſecundum cõ-
munem modum dicim⁹: tota ciuitas cur-
rit illuc. i. multi qa non omnes currũt: im
mo aliquando plures remanent, & eſt q̃-
dam figura quæ vocatur hyperbole, id eſt loquutio multum ex-
preſſiua. m ¶Et baptizabantur ab eo in Iordane. Ba-
ptiſmus enim Iohannis ad hoc erat ordinatus, quaſi quædam præ-
paratio, & quędam præfiguratio baptiſmi ipſius Chriſti de proxi
mo venturi. & iõ Iohãnes non ſolũ prędicabat, ſed etiã baptizabat:
quia ſicut ſua prædicatione nunciabat Chriſtũ de proximo vẽturũ
ſic ſuo baptiſmo aſſuefaciebat hoĩes ad libẽti⁹ ſuſcipiendum Chri
ſti baptiſmũ: vnde baptiſmus Iohãnis erat q̃dã p̃ſtatio credendi
ĩ Chriſtũ vẽturũ & faciẽdi opa pniæ, vt deuoti⁹ reciperent ipſũ: &
hoc eſt qđ dr̃ Act. xix. a. Iohãnes baptizauit baptiſmo pniæ ppl̃m
dicẽs ĩ eũ q vẽturus eẽt poſt ipm vt crederẽt, hoc eſt ĩ Ieſũ iõ ſequit:
n ¶Confi. pe. ſua. delenda. ſ. p Chriſtũ venturũ. qa hoc nõ pote
rat facere Iohannes. ſed denũciabat hoc p Chriſtũ fiendũ, vt habeẽ
eodem cap. o ¶Videns autem multos Phari. Hĩc oſtenditur Diuiſio
idoneitas Iohannis ad ferendum teſtimonium de Chriſto ex ỹitate
doctrinæ, Moraliter

a ¶Dicens: Pœni. agi: Debet enim prædicare generaliter ea q̃
recedere faciũt à pctis, & ea q̃ faciũt accedere ad conſequutionẽ re-
gni cæleſtis. Et quoniã talis prędicator parat viam domini: vt per
gratiam veniat in mentibus humanis. ideo de ipſo poteſt⁹ dici qđ
ſubdit: d ¶Hic eſt enim de quo di. eſt &c. Ipſe au. Ioh. Hĩc
conſequenter deſcribitur prædicator euangelij quantũ ad vitã: &
primo quantũ ad veſtitum, cum dicitur: g ¶Habebat ueſtimẽ
tum de pi. ca. Et quantũ ad victum cũ dicit: h ¶Eſca autem.
eius. Auſteritas em̃ vitæ requirit in euangelĩ prædicatore. Ideo
dicit Apoſtolus. j. Cor. ix. d. Caſtigo corpus meũ ĩ ſeruitutẽ redigo
ne forte cum alĩs prædicauero, ipſe reprobus efficiar. Et quia præ-
dicatio talis prædicatoris eſt efficax, ideo ſequitur: k ¶Tunc exi
bat. Nam doctrinam talis prædicatoris multi libenter audiunt. &
pñæ fructum faciunt, & tales ſunt demulcendi. Deriſores autem &
inſidiatores ſunt increpandi: ideo ſequitur: o ¶Videns autem
multos Phariſæorum. De quibus dicitur Lu. vĩ. c. Phariſæi ãt
& legiſperiti ſpreuerũt in ſemetipſis conſiliũ dei non baptizari ab

eo. ſ. Iohanne.

tionū ꝓferūt iusticiā, vnde & Pharisæi i. d iuisi à populo ꝓpriua
A tā iusticiā dicunt. Saducęi. i. iusti: vēdicāt enī sibi qđ nō sunt: hi ne
gāt resurrectionē, dicētes aīam iterire cū corpore: Quinque libros
Moysi recipiunt, ꝓphetas respuūt. Hos venientes ad baptismum
Iohānes increpat: qa maxime indigebant correctiōe & pœnitētia.

a ¶ Progenies uiperarū &c. i. venenati venenatorū filij: quia bonis inuidēt
eosq; persequuntur, proximos lędunt vt
patres eorum. ¶ Vipera patrē suum oc-
cidit, sic Iudæi prophetas qui erāt patres
eorū. b ¶ Facite ergo fru. dig. Beda.
Quasi diceret: Quare prius venena non
deponitis, vt sic ad baptismum veniatis
Facite fructum, non qualēcūq; sed dignū.
Non enim par debet esse fructꝰ boni ope
ris eius q nihil vel minus peccauit, & eius
qui grauius cecidit, Sed Iudæi de Abrahā
gloriantes nōlūt se agnoscere peccatores
vnde subdit: Et ne velitis &c. Ad humili-
tatem prouocat. In superbia em̄ nulla est
pœnitentia. ¶ Discretio est in pnia, quæ
timorē dei, & metum pœnarū ante ocu-
los ponit, recolens antiquæ turpitudinis:
Sic dolor cordis in fletus erūpit, quia si-
ne dolore nulla sunt vulnera, si vitalia
mẽbrorū nō fuerint circūmortua: gratia
est quę sentit, sentiens quęrit sanitatem.
c ¶ Dico enim. A carne tetrahit, vt co-
gitent opera prædestinationis dei. Prima
sunt rudimenta fidei, credere deum posse
quicquid voluerit, vt oīa q de nihilo
creauit. possit de lapidibus vel de pulue-
re filios Abrahę formare. d ¶ De Ia. De-
monstratiuę ad illos lapides quos Iosue
de Iordane transferre fecit, ad quos quasi
digitū extendens ait: ¶ Iosue duodecim
Iosue. 4. a. lapides de medio Iordanis in terram trā-
portari fecit, & alios ex terra in eodem alueo restitui: per quos ex-
B cæcatio Iudæorum & gentium ad lucem transformatio præsigna
tur. ¶ Vel Gentiles lapides vocat: & est sensus: Ne gloriemini de
semine carnis: quia hi tantum sunt filij dei, qui per gratiam sunt il
luminati, & interius suscitati. Suscitare signanter dicit, quia Chri-
stus Saram. i. ecclesiam accepit, & suscitat per gratiam filios Abra
hæ defuncto sine liberis, ne tantus patriarcha priuaretur promis
sis. In cuius rei præsagium olim deus de Sara genuit filium.
e ¶ Iam enim securis. Ne autem viderentur immunes, si se à
talibus sacramentis separarent, comminatur. f ¶ Securis.
Christus, qui ex manubrio constat & ferro. i. humanitate quate
netur: & diuinitate qua incidit. Posi. est: quia & si ꝑ patientiā ex
pectat, videt tamen quid est facturus. Ad radi. i. finē Iudaici po-
puli, vt auferat de terra viuentium eos qui in Christo non credūt
Vel securis, sententia iudicij, vel prædicatio euangelij. g ¶ Ad
ra. Nota non ad ramos, sed ad radicem. Cum enim filij malorum
tolluntur, quid aliud cę rami infructuosæ arboris abscinduntur?
Cum tota progenies simul cum parente tollitur. arbor radicitus
abscinditur, ne quid remaneat vnde iterum aliquid germinis ori
atur. ¶ Radices sunt cogitationes, quibus plantati, vel sursum cæ
lo sustolluntur, vel ad ima inferni mittuntur. ¶ Arbor humanum
genus: Huius rami, alij sunt aridi. i. Pagani incendio apti. Alij viri
des, sed sine fructu: vt hypocritę, qui speciem sanctitatis præten-
dunt, sed intus vacui: alij fructuosi, sed venenosi. i. hæretici: q præ
dicando fructum pariunt, sed mortalem. Alij. i. catholici, qui bo-
num fructum ferunt. h ¶ Oīsergo arbor quæ nō facit fru. b.
excidetur & in ignem mitte. vt Gentiles, hypocritæ, qui nul
lum, & hæretici qui malum. i ¶ Ego quidem baptizo uos
in aqua in pœnitentiā. Ne videatur sua autoritate minari, inci
pit aperire quantæ sit dignitatis: cuius præsentia cōminatur, vt cu
ius beneficijs persuadet: Ego quidē baptizo uos in aqua. tātū
corpora lauo, quia peccata soluere nequeo, vt sicut nascendo, prę
dicando, præcurro: sic baptizando: vt pœnitentes, quos ego hoc
signaculo ab ipœnitentibus discerno, ad baptismū Christi dirigā.
☞ Post me

Nicolaus de Lyra.

✠ doctrinæ, quæ cōsistit in hoc, ꝙ aliqs nō timet vitia magnorū
cōfideter arguere, qđ faciebat Iohannes: Quod notaꝺ cū dicitur:
Videns aūt multos phariseorum & Saducæorū. Isti enim
famosi erāt in populo, sicut hoies literati & religiosi, vt patebit. ſ.
Venientes

a ¶ Venientes ad ba. non credentes secundum veri tatem, sed C
magis ad simulationem & insidiationem. secūdū qđ habet. ſ. xxj.
vbi dicit ꝙ quærēte dño ab eis: Baptismꝰ Iohānis vnde erat, de cæ
lo, an ab hoibus? Nō fuerunt ausi respondere de cælo: quia si a tim
dixisset eis, quare non credidistis ei? Ex quo paret, ꝙ ficte veniebāt

a ¶ Non confitentes peccata sua.

rum & Saducęorum uenientes ad [a]
[b] baptismum suum, dixit eis: † Pro-

a ¶ Nemo quia non pœnitetis, sed sine pœnitentia
iram non effugietis. ¶ Q. nullus, nisi filius dei quem
vobis annuncio.

genies uiperarum, quis demonstra- [c]

¶ Vel uit. ¶ Vindicta.

bit uobis fugere à uentura ira?

a ¶ Vt sic effugiatis. b ¶ Carnis mortificatio-
nem. c ¶ Secundum quantitatem culpæ, quod
fit ex discretione quæ necessaria est pœnitenti.

[b] Facite ergo † fructum dignum pœ [d]

a Cogitando vel reputando.

nitentiæ. Et † ne uelitis dicere intra [e]

a ¶ Et in semi-
ne Abraham ne confidatis, quasi ex hoc solo salus sit. [f]

uos: patrem habemus Abraham.

a ¶ Quia non filij carnis, hi sunt in semine, sed qui
filij dei. vnde subdit: Potens est &c.

[c] Dico enim uobis, † quoniam potes [g]

a Gentibus quorum corda erant insensibilia.

[d] est deus de lapidibus istis suscitare [h]

a ¶ Si autem vos Christi ergo semen Abrahæ estis.

[e] filios † Abrahæ. Iam enim securis [i]
[f] [g] ad radicem arborum posita est.

[h] † Omnis ergo arbor quæ non facit [k]

a ¶ Per securim. ¶ Gehennæ.

fructum bonum, † excidetur, & in [l]

a ¶ Redit ad se, modum sui baptismi determinans.

[i] ignē mittetur. † Ego quidē baptizo [m]

Et hoc idem dicit Iosephus in libro anti-
quitatum. xix. & ideo Iohannes confiden
ter arguebat vitia eorū dicens: b ¶ Pro
genies uiperarum. quia venenū erro- † ſ. 3. d.
ris & hypocrisis à suis ꝓgenitoribus tra- Lucę. 3. b.
xerant. c ¶ Quis demonstrabit uo-
bis fu. à uentura ira? quasi di. dicet falsi
tas vestra lateat in conspectu populi, ta-
men non poterit latere in iudicio dei: qa
tunc erunt manifesta abscondita cordis
vestri. d ¶ Facite ergo fructum di-
pœniten. quia aliter non potestis illud
iudicium euadere. Et non ſolum dicit fru
ctum pœnitentiæ: sed dignū pœnitētiæ,
secundum peccati modum. vnde dicitur † videam
Apocal. xviij. b. Quantū se glorificauit, ui. vel, ne si
& in delitijs fuit, tantū illi date tormentū tis, in hac o
& luctū. e ¶ Et ne uelitis dicere in- pinione vt
Pharisæi enim de hoc gloriabant: quia de dicatis
Abrahā descenderant: & ideo ex ꝓmissio
ne facta Abrahæ, sine operibus salutē cō- † quia
sequi præsumebāt: & hoc est manifeste fal
sum: qa non dicūtur filij Abrahę ex carna
li ꝓpagatione: sed magis ex fidei imitatio
ne, vt dicit Ro. iij. Et quia Pharisæi & le-
gisperiti fidem Abrahæ de Christo respu
erunt, ideo nomē filiationis Abrahę per-
diderūt: Et hoc est ꝙ dicit Iohānes: Et ne † excidituꝝ
ue. di. in uos. ꝑ falsam. ſ. estimationem. & in ignē
f ¶ Patrē habemus Abrahā: quia nō mittitur.
est sic secūdū veritatē. Econtrario Gētiles † Lucę. 3. c.
fidem Christi deuotē ad prædicationem Marci. 1. a.
apostolorum receperunt: ideo filij Abrahæ facti sunt: Et hoc est Iohan. 1. d.
quod subdit Iohannes: g ¶ Potens est de lapidibus istis. Di D
citur autem ꝙ Iohannes demonstrauit illos lapides quos filij Isra
el de fundo Iordanis abstulerant, vt habetur Iosue. iij. in memori
am miraculi, ꝙ dominus in transitu eorum aquas Iordanis sicca-
uit: Sed per illos lapides Iohannes Gentiles significauit, eo ꝙ co-
lebant idola de lapidibus facta. vnde dicitur in Psalmo. Similes il Psal. 113. b.
lis fiant qui faciunt ea. Filij ergo Abrahæ de lapidibus suscitati
sunt, quando Iudæis per infidelitatem à filiatione Abrahæ deci-
dentibus, Gentiles fidem Christi recipientes in locum eorum sub-
stituti sunt: & hoc erat prędictum Osee. j. d. Et erit vbi dicetur eis:
Non populus meus vos: ibi dicetur: Filij dei viuentis. Et quia do-
ctor veritatis, non solum debet vitia confidenter arguere, sed etiā
pœnam prædicere, ideo subdit Iohannes, h ¶ Iam enim se-
curis: id est seueritas diuinæ iusticiæ. i ¶ Ad radicem ar-
borum posita est. Arbor ista homo est, qui est quasi arbor cō-
uersa: Radix huius arboris est voluntas mala, ex qua sicut ex radi
ce prodeunt omnia peccata, quia non potest esse peccatum nisi sit
voluntarium. k ¶ Omnis ergo arbor quæ non facit &c.
per sententiam extremi iudicij. l ¶ Et in ignem mit. ſ. inferni.
m ¶ Ego quidem bapti. uos. Ostensa idoneitate Iohannis ad
testificandum, hīc consequēter ponit ipsius testimoniū: Et po-
nitur primò testimoniū ipsius de Christo in eiꝰ absentia: & secūdò
in eius præsentia, ibi: Tunc venit Iesus. In prima parte fert testi-
moniū
✠ eo scilicet à Iohanne: & ideo per istos qui veniebant ad prædica
tionē Iohannis, ficte signantur illi qui veniunt ad prædicatorem Moraliter
euangelij, vt ex ore eius capiant aliquid, vnde possint eum calum
niari: ideo de talibus dicitur: b ¶ Progenies uiperarum &c.
q. d. nullus, nisi recedatis à malicia vestra, ideo subditur: d ¶ Fa-
cite ergo fru. di. pœni. nam in vita præsenti potest homo semp
pœnitere. e ¶ Et ne ue. dicere intra uos pa. h. &c. credentes
ꝙ debebat vos saluare sine operibus pœnitentiæ: quia hoc est fal-
sum. Sic autem videtur de plurib⁹ Christianis, q deuotionē habēt
specialē ad aliquē sanctū vel sanctā, & ꝑ eorū merita credūt salua
ri sine operibus bonis. g ¶ Potens est autē &c. i. de peccatorib⁹
deuotos facere. h ¶ Iam enim se. ſ. diuinæ ſniæ. i ¶ Ad radi
cem ar. i. ad præscindendū peccatores obstinatos de pāi ita, &
cōburendum eos in gehenna. m ¶ Ego quidē bapti. uos in
aqua. Prædicator enim euangelij disponit populum aspergens
cū aqua salutaris sapientiæ, vt ꝑ Christū mūdēt interiꝰ aqua grę.
✠ Tunc venit

a ¶Post me uentur. Etsi moneo dignos fructus penitenti face
E re, superbiam abiicere: nō tamen possū ā pctis soluere. b ¶For
tior me est. Quia ego baptizo ī pniam, ille in remissionem. Ego
spiritū habeo, ille dat. Ego regnū cælorū pdico, ille dat. c ¶Cu
ius nō sum. Alij scribunt: Cuius nō sum dignus corrigiā cal. sol.

Potuit autē Iohānes vtrunq; dicere, vl
contextim vel diuerso tpe: vt alij euange
lista hoc, alij illud assumeret Oēs tamē ve
rū narrauerunt. Intēdit autē in hoc osten
dere excellētiā Christi & suā humilitatē.
Allego. ¶Vel sedm allegoriā: Calciamētū ē in
carnatiōis mysteriū, corrigia, mysterij li
gatura. Nō ergo valet Iohannes corrigiā
soluere, quia incarnatiōis mysteriū nō
sufficit iuestigare. ¶Vel, Nō sum dignus
Deu. 25. c. sol. cor. cal. ei⁹. i. nomen spōsi mihi non
vsurpo, nec spōsus credi vel dici, sed ami
cus sponsi volo. Mos em̄ erat vt si quis eā
quæ sibi cōpeteret acciperet vxorem nol
let, ille ei calciamētū solueret qui ad hanc
spōsus iure, ppi quitatis accederet. Iohan
nes ergo q nō spōsus, ait: Nō sum di. cor.
cal. soluere. Ac si dicat: Ego redemptoris
vestigia nō valeo denudare: quia nomen
sponsi non mihi vsurpo. ¶Vel simplici
ter se humiliat, vel euangelij sacra nō est
dignus circūferre pdicādo, quod nō sibi
†Mar. 1. a. Luc. 3. d. deputatū, aplis est cōmissum. ¶Nō sum
Iohan. 1. d. dignus explicare naturā diuinitatis ad hu
78. di. c. pre manitatē. Vel nō sum dign⁹ euāgelij præ
sbiter. 1. q. dicationē portare, vl nomē spōsi vsurpa
1. c. dedit. re. Iohānes vt pur⁹ hō spiritū dare nō po
terat, q̄ remittit culpa. Christus uerò dat
qa de⁹: & baptizat ī verbo, de q̄ dicitur:
Et vos mundi estis propter verbū quod lo
quutus sū vobis. & alibi: Mundans eos
Iohan. 15. a lauacro aquæ in verbo vitæ sanctificatæ.
Ephe. 5. f. d ¶In spiritusancto. Vel spū sāificā
7 opus ha tionis, & ignis. pbationis tribulationis.
beo. Vel spū in præsenti abluit: pōst, si q̄ ma
cula surrepit, igne purgatorio ad purum
exuret: quod de leuioribꝰ credendum est
Leui. 9. b peccatis. Vnde in Leuitico, super altare sp
ignis missus de cælo ardebat. i. ignis diui
n amoris, qui omnes in Christo (. i. qui super altare offerunt) q̄si
rebaptizat & exurit carnis eorū vitia. e ¶Cuius uentilabrū.
F Ventilabrū in manu est examē iudicij, q̄ discernunt leues & vacui
Iohan. 5. d. à fructu boni operis. In manu. quia pater non iudicat quēq̄, sed
omne iudiciū dedit filio. f ¶Permūdabit. i. quotidie à varijs
rētationibꝰ mūdat. Vel, Permundabit, dū ob manifesta pecca
ta peruersus de ecclesia ejicitur, vel post morrem dānat. g ¶Pa
leas aūt. Paleę de origine vnde & triticū oriuntur. i. de semine. zi
zania verò de diuersa. Paleæ ergo sunt qui fidei sacramentis im
buūtur, sed solidi non sunt: zizania verò qui & opere & profes si
one secernuntur ab electis. De his dicitur: Qui non credit, iam iu
dicatus est. & ideo non fit hīc mentio de illis. h ¶Inextingui
Iohan. 3. c. bili. quia non extinguetur neque extinguet cruciatos, sed æterna
liter puniet. Dicitur autem ad differentiam illius de quo dicitur:
igne nos examinasti &c. i ¶Tunc uenit. Quando Iohannes
Psal. 65. b. prædicabat & baptizabat. s. quando Iesus triginta erat annorum,
ostendēs nullū debere sacerdotē vel prædicatorē fieri nisi virilis æ
tatis. Sicut Ioseph tricenarius regnū Aegypti suscepit. Dauid re
gnum ea ætate inchoauit: Ezechiel prophetiā promeruit. Venit
Gen. 41. c. Iesus his de causis vt baptisma Iohannis cōprobaret, & vt (quia
hō erat) omnē impleret iusticiā & legis humilitatē: & vt aquas san
ctificās p columbam in lauacro aduentum spūssancti ostenderet.
Venit em̄ nō necessitate ablutiōis, sed vt nemo q̄tūlibet sanctus
baptismi gratiā superfluā iudicaret. k ¶A Galilæa in Iorda.
Galilæa, transmigratio: Iordanis, descensus. Qui ergo vult bapti
zari, transmigret à vitijs, & descendens humilietur. l ¶Sine mo
do. Sine modo me à te baptizari, vt postea quod à me quæris
in spiritu baptizeris. Sicut enim decet nos dare exemplum im
plendæ omnis iusticiæ, vt discant omnes neminem sine vnda ba
ptismi esse perfectum. m ¶Sic enī decet. i. per humilitatis exē
plum reducere ad vitā, & ostēdere q̄ nullꝰ perfectē sit iustꝰ sine ba
ptismate. Si enim de spiritusctō natus, nō dedignor, quantò ma
gis necesse est alijs quamuis iustus etiam à minoribus baptizari?

Hinc decet impleri primū oēm iusticiā. s. p quā oīs iusticiæ sūma G
ab omnibus deinceps impleatur, vt nullus ex operibus neq; ex ar
bitrio glorietur, sed sciēs se reū iusticiæ dei sit subiectus. Ideo quis
quis est renatus ex aqua & spū iustus dicit: qa hoc implet p quod
oīs iusticia impletur ex gra, quā primò decuit implere Christū, nō
ex indigentia sed ex mysterio, vt renatus
filius dei oēs renatos filios dei fratres sibi
faceret: Sic i. subdendo seruo & inferiori
☞ omnem iusticiā

Nico. de Lyra.

✠monium de Christo quātū ad excellē
tiā, suæ diuinitatis dicens: Ego qdē ba
uos ī aqua. i. lauo tm̄mō corpora. Quæ †Luc. 3. c.
quidem lauatio est signū pniæ fiendæ. Iō
dicit: In pœniten. a ¶Qui autē post
me uē. est. s. Christus. b ¶Fortior me
est. quia ipse habet virtutem diuinitatis.
c ¶Cuius non sum di. cal. pōr. Non
quia Christus calcearus incesserit, cum di
scipulos suos ad prædicandum sine calcea
mentis ire iusserit, vt habetur Lucę. xxij. d.
Quando misi vos sine pera & calceamen
tis, &c. sed est modus cōis loquendi quan
do aliquis se cōparat alicui improportio
nabiliter excedenti, qđ est in proposito:
quod declarat per factū dicens: d ¶Ipse
uos bapti. in spi. gratiam sanctispūs cō
ferendo: qđ non potest facere nisi deus.
Additur autem: e ¶Et igni. Quia sup
baptizatos de nouo in primitiua ecclesia
frequenter apparebat. s. in signo visibili,
sicut apparuit super aplos in liguis igne
is. Ostendit consequenter Iohānes ī H
sto iudiciariā potestatē, cī dicit: f ¶Cu †De conse
ius uentilabrū. Ad cuius intellectū sciē di. 4. c. per
dum, q̄ ventilabrū est instrumētum quo aquam.
solebant purgari blada in Palæstina: &
est factū sicut pala cum qua, p̄mit granū
paleis commixtum in altum, & vērus pa
leas tollit & granū in area cadit. Iohannes
ergo metaphoricè loquens, per ventila
brū intelligit diuinū iudicium, quo Chri
stus. g ¶Permundabit aream suam.

a ✠Tantum non spiritu. b ✠Docendo pœnitere.

uos in aquā in pœnitentiam: qui au a
tem post me uenturus est, fortior b
me est, cuius nō sum dignus calcia c
a ✠Ad prædicandum & ad baptizandum.
menta portare: †Ipse uos baptizā d
a ✠Tribulatione vel purgatorio igne.
bit in spiritusancto & igne. Cuius e
a ✠. i. discretio iudicij. ✠Qui non credunt, hoc venti
labro non remouentur, quia iam iudicati sunt.
b ✠Potestate.
uentilabrum in manu sua: & per f g
a ✠Apaleis. b ✠Præsentem ecclesiam.
mundabit aream suam, & congre h
a ✠Immobiles a spe ęternorum. b ✠Cæleste.
gabit triticum suum in horreum: i
✠Lenes.
paleas autem comburet igni inex k h l
a ✠Vt qui diu latuerat, manifestaretur. b ✠Quia in
Nazareth habitauerat.
tinguibili. †Tunc uenit Iesus à Gali m i k
a ✠Quia in eo figura baptismi præcessit, & ex nomine
descensum de superbia exigit.
b ✠Maior ad minorem.
læa in Iordanem ad Iohannem, ut n
a ✠Dominus a seruo nullus ergo dedignetur inferiorē.
b ✠Humilitatem regis imitatur miles.
baptizaretur ab eo. Iohannes autē o
a ✠Qui ego eo, b Qui non ego eo. ✠Terrenus a cęlesti.
prohibebat eum, dicens: † Egō à tē p
a ✠Ab originali peccato mundari, quia tu es agnus
dei qui tollis peccata mundi.
b ✠Cuius generatio non est vitiosa.
†debeo bāptizari, & tū uenis ad q
me: Respōdens autē Iesus dixit ei: r
a ✠Impleri illud ad quod venit. ✠Subdit quare veni
at baptizari ✠Quia vita mea morum est disciplina.
✠Sic. i. dum ego superior, & non indigens a te suscipio.
Sinē modo. Sic enim decet nos im s m

Hinc decet

id est ecclesiam in qua sunt commixti mali cum bonis: sed in iudi
cio separabuntur. h ¶Et congregabit triticum. scilicet iustos
& electos. i ¶In horreum suum. i. in æternam beatitudinem.
k ¶Paleas autem. id est homines vanos & falsos. l ¶Com
buret igni inextinguibili. id est in pœna infernali sensibili.
m ¶Tunc uenit Iesus. Hīc pōitur testimoniū Iohānis de Chri
sto in ipsius præsentia. Venit enim Christus ad baptismum Iohan
nis, vt prædicationem eius approbaret. Secundò, vt tactu suæ car
nis vt in regeneratiuam aquis conferret. Tertiò, vt populꝰ testimo
nium Iohannis de Christo & etiam dei patris audiret. n ¶Io
hannes autem prohibebat eum. ex reuerentia, cum sciret eum
esse deum verum & hominem, lauacro non indigentem, sed alios
à peccato lauantem: ideo dicit. o ¶Ego à te debeo baptiza
ri. id est ab originali peccato mundari, non quia tunc Iohannes ha
beret originale peccatum, quia fuit in vtero matris sanctificatus:
sed loquebatur in persona generis humani. Vel aliter. Ego à te
debeo baptizari. quia sanctificati in vtero, indigent baptismo
Christi ad hoc vt sint Christo incorporati: quia in baptismo Chri
sti character imprimitur, per quem Christo configurātur. p ¶Re
spondens autem Iesus dixit ei. Sequitur: q ¶Sic enim de
cet nos imple. oēm iu. i. humilitatem. Vū ibi accipit iusticia non
put est virtus specialis, sed generaliter, put includit oēm virtutem.

✠Baptizatus autem

✠m ¶Tunc uenit Iesus à Galilæa in Iordanem. Galilæa ve Moraliter
rò transmigratio, interpretatur. Per hoc igitur quòd Iesus de Gali
læa venit ad Iohannem, signatur quòd eius membra si debeant la
uari per gratiam, oportet ea transmigrare de vitijs ad virtutes.
n ¶Iohannes autem prohibebat eum, dicens: Ego à te
debeo. Per hoc designatur, q̄ quilibet inferior si velit superiorē cor
rigere, ex charitate debet hoc facere cum humilitate & reuerentia.
Superior autem debet talem correctiōem humiliter suscipere: qđ
insinuauit Iesus dicens: Sic enim decet nos adimpl. oēm &c.

✠Baptizatus

omnem iustitiã.i.humilitatẽ quę est omnis iustitia. Et pfecta humilitas habet tres grad⁹. Prim⁹ est, subdere se maiori, & se nõ prę-
Humilitatis tres grad⁹. ferre ęqli: Hic vocatur sufficiens, quia sufficit aliquem sic humilia ri: & iste grad⁹ omni iusto est necessari⁹. Secũd⁹ grad⁹ est subdere se ęqli, nec pferre se minori: hic dicitur abundans. Tertius est subesse minori i quo ẽ oĩs iustitia. Hũc Christus impleuit, q vnã partẽ tm̃ habet, quia in vnitate consistit & pficit. Alĩ duobus modis distinguũtur, qa minus pfecti nõ sic in vnitate cumulantur. a ¶ Tunc d. Cũ tali ordine cognouisset implendã iustitiã. Dimisit, qa vera est hũilitas, quam nõ deserit comes obediẽtia. ¶ Spũs ĩ momento eũ docuit, qđ prius nesciuit: & iõ qđ pri⁹ timuit humiliẽ, deuot⁹ impleuit. b ¶ Baptiza.au. Christ⁹ aqs baptismi sctificauit: qa cui⁹ est creare, eiusdẽ est & sctificare. ¶ Sicut hõ cõstat duob⁹, id ẽ corpore & aĩa, ita duobus renascit; aqua quæ purgat, sordes & cõsepelit Christo: & igne spũs q cõflagrãti ad cælũ rapimur. Sic ecclia post baptismũ culmen ỹ tutũ qbusdã incrementis appetit, vt Christus baptizat⁹ de aq̃ ascendit. Sui post baptismũ ascẽdũt, qa ad ỹ tures ꝓficiunt: & q pri⁹ carnales & filĩ Adæ, fiunt spũales & filĩ dei. c ¶ Apti sunt ei. Et hoc ad ĩpletionẽ iustitiæ. Nõ em̃ tũc primũ sibi patuere cælestia vel spũssctũs est dat⁹: sed nobis ꝑ acceptũ baptismũ aditũ cæli patere, & spũsctm̃ dari mõstrauit. Qđ em̃ cæli aperti, q spũssctũs venit, q vox pris insonuit, &cę. hæc mystica sunt in nobis. ¶ Patet renatis aditus in cælũ p Christũ q per Adam clausus fuit. d ¶ Sicut c.

Homo ex duobus cõstat & ex duobus renascitur.

†Dist.19.c. secũdũ. De cõse.dis.3. c.ſi.

a ¶Docere cõsummationem iustitiæ.i.ad baptismum inuitare, quia baptismus est cõsummatio omnis iustitię ¶Me suscipiendo cte baptizando. b ¶Id est omne præceptum iustificans. cõsensit.

plere omnem iusticiam. Tunc dimi a ¶Sine mora

sit eum. Baptizatus autẽ Iesus cõn a ¶Quia baptizati ad patriam per virtutes ascendere debent b ¶Quæ est fundamentũ ascensionis.

festim ascẽdit de aqua. Et ecce aper a ¶Iesus vidit & baptizat, vt Iohannes ait.

ti sunt ei cęli: & vidit spiritum dei b ¶Spiritus in columba, filius in homine, pater in voce: ita trinitatis præsentia baptismum consecrauit.

descendentem sicut columbam, & a ¶Ad quem illa vox fiebat. b ¶Hæc vox non vt ei indicet quod nesciat, sed q̃ auditoribus proficiat.

uenientẽ sup se. Et ecce uox de cæ a ¶Demonstratiue ad homines. b ¶Confubstantialis. ¶Sic qui baptizatur, ostenditur filius dei.

lis dicens: †Hic est filius meus di a ¶In Adam displicuit, vnde: Pœniret me feciſſe hominem.

lectus in quo mihi †cõplacui.

CAP. IIII.

†Vnc Iesus ductus ¶Locum certaminis.

est in desertum à spiritu, ut tentaretur à diabolo: & cùm

a ¶Baptizatus autẽ. Hĩc ponit testimonium dei patris de Christo: quia baptizato Christo aperti sunt cęli: nõ qđ cælũ tũc fuerit diuisum, sed qa videbatur aperti sicut in corruscatione videtur fieri & p hoc signabat gloriam cælestem credentibus in Christũ aperiri. b ¶ Et uispírí. &c. sicut colum. Ad denotandũ plenitudinẽ gratiæ in ipso. c ¶ Et ecce uox. Vox. ſ. patris, d ¶ Hic est fi. me⁹. Naturalis. ſ. alĩ aũt sũt adoptiui. e ¶ In quo mihi compla. i. in q̃ volũtas mea complebitur de salute generis humani: & sic apparet efficacia huius testimoniĩ. Patet etiã, q in baptismo Christi tota trinitas apparuit, largè apparitionem accipiẽdo, pater. ſ. ĩ voce, filĩ⁹ in carne, spiritusſcs in columbę specie: Differenter tm̃, qa filĩ⁹ apparuit in carne sibi vnita ĩ vnitate suppositi: ĩ apparitiõe aũt aliarũ psonarũ erat vnio p modũ signi. ¶ a ¶ Baptizatus au. Per hoc ostenditur qđ oĩs lot⁹ à pctis grã diuina debet conari cũ auxilio dei ascendere de virtute in virtutem & sic aperiuntur sibi cæli per spem certam, & efficitur dei filius ad optiuus. & per consequens hæres ad hæreditandum vitã ętẽrnam.

†bñ placui

†Mar.1.b. Luc.4.a. De cõse.dis. 5.c. quadragesimo.

Moraliter D

¶ In cap. iĩ. vbi dicitur in. postilla. Quando fuit reportatus de Aegypto, tunc enim erat in. v. anno à sua natiuitate, &c.

ADDITIO. Aliter autem habetur in decretis. xxiĩ. q. iĩ. ſ. Qđ verò iniuriam. Ibi em̃ expresſe legitur, quòd Christus fugiens in Aegyptum latuit ibi p septenniũ.

REPLI. Et q̃ postil. in. iĩ. ca. dicit Christum fuisse in quinto anno reductum de Aegypto propter canonẽ. Quòd verò. xxiĩ. q. intelligitur non preciſe. exiſtens enim. vĩ. annorum, est etiam. v. annorum, ſed non preciſe.

GLOS. ORDI. Cap. IIII.

Vnc Ie. Post baptismũ, quia nulla est mora, à tentatione: Vt mox doceat in desertum pugnare, docet baptizatos de mũdo exire, in qẽte deo vacare: sic filĩ Israel post trãsitum maris p desertũ ascẽdũt, & mãna cõmedũt donec veniãt ad terrã, p missiõis. f ¶ Tũc Iesus. Hic est ordo rectæ cõuersationis, vt post acceptã spũssctãi gr̃am cõtra diabolũ arti⁹ accingamur, & mẽte se culũ deserẽtes ĩ vitæ ętnæ gaudia q̃si mãna esuriam⁹ deserti. Ibi fit tẽtatio, qa nõ añ hostis se erigit: q̃ hõ de mũdo erit tenet em̃ sub legib⁹ suis eũ. In deserto pugnat asperis: qa Adã ĩ paradiso delitiis affluens victa⁹ est oblectamẽtis. ¶ Histor. In illo deserto qđ est inter Ierim̃ & Iericho Christ⁹ diabolũ vicit: vbi figuraliter dixerat Adã incidiſſe in latrones & eũ viciſſe. Latrones aũt ibi habitaſſe, pbat locus q dicit Domin. i. sanguis, ppter effusionẽ sanguinis q̃ ibi fiebat. Ea via Samaritan⁹ descẽdit: qa carne indut⁹ easdẽ tẽtatiões, sustinuit. g ¶ Spiritu. sctõ. Qui q̃s replet ad pugnã mittit fortes. Sine hoc spũ q ad pugnã vadit cito cadit. h ¶ Vt tenta. Nõ tẽtat à diabolo, nisi q ad desertũ exierit. i. bono studere cœperit. i ¶ Et cũ ieiunaſſet. Ieiunat vt tentet: tẽtat qa ieiunat. & exemplũ ieiunãdi nobis dat, & q̃ ieiunat diuinæ est potentiæ. Moyses & Elias ieiunauerũt, nõ ex ỹ tute vt Christus, ſed Moyses ſustentatur eloqo dei, Elias

Histo.

Luc.10.f.

Exod.24.d

dei, Elias aũt fortitudĩe cibi. Nec dicũtur illi duo esuriſſe, ſed Christus vt hõ esurit. vt celetur de⁹: Significat aũt desideriũ nostræ salutis. ¶ Ecce cõuenit legi, quæ per Moyſen accipitur, & ꝓphetis q p Eliã. xl. dieb⁹, q̃tuor partes sũt mũdi, de qb⁹ Christ⁹ suos cõgregat, & decem ptæceptã legis, qbus suos contra mũdi oblectamẽta armat. Ieiunat q̃draginta dieb⁹ añ mortem cibo indigens. q.d. ĩ tempore Agonis ab stinete à desideriis ſeculi comedit post resurrectionem. xl. dieb⁹ cibo nõ indigens. q.d. Ego sum vobis cõsolatio & cib⁹ oĩb⁹ dieb⁹. Vñ: Ecce ego vo. sũ. o.d. &c. Siſr em̃ dũ viam dñm carpimus, à vanitate seculi ieiunamus, & futuri ꝓmiſſione refici mur. In

3.Rg.19.b

Infra.28.d.

Nicolaus de Lyra

C

Diuiſio Triplex tẽtatio.

Moraliter

& orationem

Moraliter. f ¶ Tunc Iesus. Per hoc insinuatur quòd aggrediens desertum pœnitentiæ fortius tentatur ab hoſte Eccle. secundo. a. Fili accedens ad seruitutem dei ſta in iuſtitia & timore, & ꝑpara animam tuam ad tentationem, id est ad reſistendum tentationi q̃ę imineat tibi. Illos enim deus fortius tentari permittit quos fortiores esse cognoſcit, primę Cor. decimo. c. Fideles autem deus est qui non patietur vos tentari supra id quod poteſtis. Per hoc aũt q Iesus voluit tentari triplici tẽtatione, oñdit, q omnis tẽtatio, vel ẽ à carne vel vel à mundo vel ab hoſte. Diabol⁹ tũ vtĩ aliquãdo car

e ne & mundo

mur. In pugna Christi prius agit cōtra gulā ieiunādo, ꝑ quā vic⁹ E est prim⁹ hō. Gula libidines inflāmat, concupiscētiā carnis nutrit quę repugnat legi mentis: Hoc nisi pri⁹ refrenet, frustra cōtra alia laborat. a ¶ Quadraginta d. hic nūerus totū tempus designat q̄ Christus cum suis dimicat. In hoc numero duę leges abstinētia cōplent, qa in xl. decalogus mādatorū & iiii. euangelia resonāt. Vñ institutū ē nos hoc numero acrius dimicare ad diluenda pcā quæ fiūt, dū motu carnis violat charitas: & sic q̄diu hīc sumus, semper pcā plorem⁹: qa hoc nūero pñsvita ostendit. b ¶ Postea esurijt. Hoc est veræ humanitatis: & ꝑ hoc est occasio tentādi. Latet ptās, patet infirmitas. c ¶ Et accedēs. Quia esuries ē signū infirmitatis. Et sic nobis in abstinētia nō deest tentatio. Per exteriorem infirmitatē Christū tentat ī quo nullā legē pcīi inueniebat. d ¶ Si filius dei es. Aliud horū explorātis est, aliud tētātis, dū deū cōfiteri videt, & hōi illudere conat. Sic em̄ tētat vt exploret qd⁹ vel ret. Sic explorat, vt tentando decipiat. Si filius dei es. Nouerat filiū dei venisse ī mūdū, seu ꝑ ꝓphetas seu ꝑ angelos nūciantes, seu ꝑ Iohannem demōstrantem: sed quia humilia in eo videbat, qd⁹ de deitate suspicatus est, ex suphia ei in dubiū venit. Vñ & callidè exqrit: Nec indignum fuit Christū tentari, qui venerat occidi, vt tētationes superando nobis ptātem daret superandi tentationes, sicut sua morte tulit nostram mortalitatem. ¶ Christus nō nisi post baptismū se tentari pmisit, insinuans ad se euntes grauiores passuros tētationes. ¶ Suadet esuriē pane de lapidibus facto releuare, non ꝙ eius curet salutem, sed ex mutatiōe cognoscat ỹ tutē & F si purus hō esset, panis oblectamento illuderet esuriē patienti. ¶ Tribus modis fit tentatio. Suggestione, delectatione, cōsensu. Christus verò sola suggestione tentat⁹ fuit: quia delectatio peccati mentem eius nō momordit. e ¶ Scriptum est. Non vtitur ptāte, sed scripturarum autoritate, docens nos magis doctria q̄ miraculis pugnare. f ¶ Nō in so. pa. q. d. Persuasio tua tentatio est: qa agis de cibo corporis, & non de cibo mētis. Inferior pars hominis pane sustentatur, alia verbo dei reficitur: quia verò agis de inferiori, patet ꝙ tentator sis. g ¶ Sed in oī u. Omne verbū, charitas, ī qua complent oīa q̄ procedunt de ore dei qa cuiuscunq; ministerio dicantur, nō ei⁹ sūt sed dei: sed, si aduersū quid inferitur, hoc non est dei. De vno verbo, id est sapiētia dei, ꝑcedit quidquid loquuntur sancti qui sunt os eius. h ¶ Tunc assumpsit. Prima & vltima tentatio in deserto, media quoq; historialiter, vltima fuit postquàm regressus est Ierusalem. Quia Matthæus non secundum ordinem historiæ, sed secundum tentationē Adæ prosequitur: Lucas vt res gesta est. ¶ Quia ex rōsione Christi victus & incertus remansit: post primam ad secundam accessit tētationem. ¶ Qd⁹ permisit se assumi, non infirmitas fuit sed patiētia: in diabolo verò non virtus sed superbia. ¶ Nota hæc oīa corporeis sensibus ēsse completa. Nec mirum si se permisit circumferri: si sic accipit assumptio, qui permisit se crucifigi. i ¶ Supra pinnaculum. In Palæstina desuper plana erant tecta, & ibi erat sedes doctorum, vnde populo loquerentur, vbi multos cepit vana gloria honore magisterij inflatos. In eo igitur loco Christum tentat, ī quo multos deceperat. Dum autem non consentit, docet eos qui ī sublimi sunt vana gloria non moueri. ¶ Diabolus alta petit, ad alta semper ducit, eleuando per iactantiam, vt precipitare possit. In hoc quòd Christus se in altum tolli permisit, sed monēti cadere nō obediuit, ostendit, vt cuicunq; bona & alta imperanti obediamus sed precipitare volenti contraeamus. k ¶ Si filius. In omnibus tentationibus hoc agit, vt intelligat si filius dei sit. ¶ Sed Christus sic responsum temperat, vt ambiguum relinquat. Quia verba ad inuicem conferuntur, in specie hominis diabolum apparuisse verisimile est. l ¶ Mitte. Hæc vox conuenit illi, qui omnes precipitare satagit: in quo infirmus ostenditur, quòd nulli nocere possit, nisi prius ille se deorsum miserit. ¶ Suggerebat enim, vt aliqui signo exploraret quantum apud deū posset. Sed nemo debet tentare deum, quando habet ex humana ratione quid faciat. Vnde quamuis Matt. 10. c. omnia posset, ait tamen suis: Si vos persequuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam. Et ipse idem fugit & abijt & latuit. Nunc autē G poterat aliter de templo descendere, quàm ꝑ iactantiā se precipitare. Post ꝙ defecit humana ratio, cōmendet se homo deo, non tentādo, sed deuotè consitendo. m ¶ Quia angelis suis mandauit de te. Beda. Quod bene dicitur de corpore, diabolus male interpretat de capite: Quod si hoc dicit de Christo, cur non & hoc quod ibi contrase dicitur: Sup aspidem & basiliscum Psal. 90. c. ambulabis, & cōculcabis leonē & draconē. Sed de auxilio angelor̄ q̄si ad ifirmū loq ¶ tur. de sua

a ¶ Quod ieiunat diuinæ est potentiæ. b ¶ Ecce asperitas.

a ieiunāsset quadraginta diebus &

a ¶ Hoc addit, ne in nocte comedisse putetur.

b quadraginta nōctibus, postea esu- a b
c rijt. ¶ Et accedens temptator, dixit ei: c

a ¶ Hoc explorat quod timet, nec ideo se ab eius tentatione abstinet. b ¶ Quia sciuit scriptum esse. Dixit & facta sunt. c ¶ Tentatio de gula. ¶ A gula incepit: sed quo ordine deiecit Adam, ab illo deuincitur. ¶ Lapis significat duriciam diaboli.

d Si filius dei es: dic ut lapides isti d e
b panes fiant. Qui respondens, dixit: f

a ¶ Temperat responsum, ne cognoscat eum esse deum. b ¶ Id est sacramentali specie, sed verbo vitæ.

f Scriptum est: † Non in solo pane tui g h
b uit homo, sed in omni uerbo quod i

a ¶ Per quos deus loquitur. b ¶ Hæc tentatio historialiter vltima fuit. c ¶ Ex permissione, nō imbecillitate, vnde inimicus superbit.

h procedit de ore dei. Tunc assum- k
a psit eum diabolus in sanctam ci- l
i uitatem, & statuit eum supra pin- l

a ¶ Summitatem templi. ¶ Non locus deo dicatus cohibet eum. b ¶ Tentatio de vana gloria, sicut Adam cui dixit. Britis sicut dii.

k naculum templi, & dixit ei: Si filius b m
a ¶ Scripturis vtitur nō vt virtutes instituat, sed vt errores ingerat sicut & sui.

l dei es, mitte te deorsum. Scriptum n
¶ Qui vadit cōtra fortiorē, ei prouidet victoriæ occasionē.

m est enim: † Quia angelis suis mandauit de te, & in manibus tollent

Nicolaus de Lyra.

& orationem. Sequitur: a ¶ Quadraginta die. non vltra transijt, vt virtus diuinitatis diabolo celaret: quia Moyses & Elias ieiunauerūt tot dieb⁹. b ¶ Post ea esu. per hoc ī se & veritatem humanæ infirmitatis ostendit, & occasionē tentatori dedit. ideo sequitur: c ¶ Et accetē ta. Ad euidentiam huius tentationis aduertendum, ꝙ diabolus sciebat prædictū per prophetas, quòd Christus futur⁹ erat verus hō & verus, de⁹ vt habetur expressè Isa. ix. b. Paruulus natus est nobis & filius datus est nobis: Ecce vera humanitas. Et vocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Ecce manifesta ei⁹ diuinitas: & pluribus alijs locis idē exprimit, q̄s omitto ꝓpter prolixitatem. Similiter sciebat tempus nativitatis Christi esse completū Tū propter hebdomadas Danielis, in quibus erat determinatè præfixus terminus sui aduentus. Tum propter translationē regni Iudęorum ad Herodem alienigenā prout fuerat prædictum per Iacob patriarcham Gene. xlix. vt supra expositum est H plenius. sed nesciebat certitudinaliter, ꝙ Iesus Nazarenus esset ipse Christ⁹ de quo talia fuerant dicta. Verūtū propter eminētiā sctitatis e⁹, & ꝓpē cōpletionem temporis respectu Christi aduentus habebat quandam coniecturam quòd ipse esset verè Christus: & ideo de hoc voluit experientiā accipere per tētationē qa tentare ē accipere experiētiā de aliquo ignorato. Intendebat etiam vlterius per hanc tentationē inducere eum ad peccatum, si inueniretur purus homo: sed neutrū obtinuit, vt patebit. Dicit igitur tentando: d ¶ Si filius dei es. scilicet naturalis, & per consequens ei æqualis in potestate. e ¶ Dic ut lapides isti panes fiāt. Lucæ quarto. d. dicitur: Dic lapidi huic, &c. & idem est, quia singulare includitur ī plurali: & iō si demonstrauit plures lapides necessario demonstrauit vnū vt aliter dicendum, quòd Lucas accipit singulare pro plurali, sicut accipitur Exod. octauo. f. Venit musca grauissima in domos Pharaonis, id est multitudo muscarum. f ¶ Qui respondēs dixit. Sic respondit Iesus, quòd nec diuinitatem ei⁹ poterat perpendere, nec ipsum ad gulam inducere, dicens: g ¶ Scriptum est. Deuteronomij octauo. a. h ¶ Non in solo pane uiuit homo. scilicet corporali. i ¶ Sed in omni uerbo quod procedit de ore dei. quod verificatur non solum de vita spirituali, sed etiam de corporali, sicut patet de Moyse qui ieiunauit quadraginta diebus & quadraginta noctibus, verbo dei spiritualiter & corporaliter sustentatus. k ¶ Tunc assumpsit eum diabolus ī sanctam ciuitatem. Hīc secundò tentat eum de superbia, & ad eundem finem sicut prius. Dicit ergo Matthæus: Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem. id est Ierusalem, quæ dicebatur sancta, quia diuino cultui deputata propter templum qd⁹ erat ibi: nec erat licitum in lege sacrificare deo alibi. l ¶ Et statuit eum supra pinnaculum templi. Istud pinnaculum erat templi tectum, quod erat desuper planum sicut fiebant tunc domus Palæstinorum. Erat enim intentio dæmonis illuc eum portantis, vt à populo ciuitatis ipse Iesus quasi volare videretur, & sic in vanam gloriam ferretur, sed diuina virtute fecit quòd nullus eum vidit, quia in potestate eius erat videri & non videri. m ¶ Et dixit ei: Si filius dei es, mitte te deorsum. quasi dicat virtute propria potes sine periculo, & etiam propter ministerium angelorum tibi seruientium.

n ¶ Scriptum est enim. de re scilicet in psalmo. Quia ꝓ angelis suis, &c.

† viuet. sic vetera exēplaria legūt

† Deut. 8. a. Luc. 4. a. De ossi. or. c. inter ęqte ra.

† Psal. 90. e Tribus modis fit tentatio.

Hominis pte quo pa: cibentur

Christ⁹ tentatus.

† Psal. 90. c.

tur de sua conculcatione tacet. a ¶ Ite. ass. Hęc tentatio ordine
A prędcessit, sed narrat prępostere, sed m ꝙ factū est. Adę. b ¶ Mon.
ex. Isido. Mons iste superbiam significat, per quam cecidit, & ali
os ruere facit. c Ex. ual. quia eum, ad summum superbiæ trahe
re voluit. ¶ Tentaturus de auaricia in montem duxit, quia aua
ricia & ambitio semp alta petit. d ¶ O-
stēdit. Non ꝙ visum ei ꝙ omnia videt
ampliauerit, sed vanitatem mundanę pō
pæ quā amabat q̄si speciosam ostendens
†nequādo facere amari volebat. Vel sciens diabol⁹,
ꝙ Christ⁹ regnū sibi tolleret, oñdit ei oīa
regna mundi, non Persas vel Medos: sed
quō in hoīb⁹ regnaret mūdanis. Vt ꝑ gu
†Deu. 6. c. lā vel ꝑ auariciā vel ꝑ alia, vt suadens qđ
volebat eum sibi subiiceret. Lucas dicit in
monumento sibi oīa oñsa: in quo non tā
celeritas conspectus, q̄ caducæ fragilitas
Deut. 34. a Quō oñdit dñs Moysi terrā ꝓmis-
ptātis exprimit. ¶ Moysi ostendit de⁹ in
momento totam terram promissionis ꝟ
tute deitatis: ita modo actum est. Ostēdit
sionis. ei. e ¶ Oīa regna. s. ptes terræ, in qbus
vnūqđ ꝙ regnū positū erat. Sicut si aliq
dicāt sup mōtes: Ecce ibi Roma: nō ipsam
ostendendo, sed partem terræ in qua posi
ta est. ¶ Oīa re. Oīa cōcupiscibilia i mū-
do in qb⁹ hoīes regnāt. Vt simpliciter to
tus mundus illo suggerente ab eo i mon
te visus est. f ¶ Et gloriā eo. Ra. Nō ꝙ
eā cōcupiscētiæ oculo intueret sicut nos
sed sic hæc ostensio fuit in mēte, sicut me-
dici vident morbos sine læsiōe. g ¶ Hęc
†Deu. 6. b. & 10. d. o. ti. da. Hæc de arrogātia dicit: non qđ
totus mūdus suus sit. ¶ A principio qđ
Luc. 4. b. Diaboli in stigatione idola inuē-ta sunt. dei erat vt sibi vsurparet diabolus labo-
rauit. vnde vt in eis coleretur, idola inue-
nit. In his tribus notantur gula, auaricia,
superbia. ¶ Rab. Lucas auaricię mediam
ponit, vltimā supbiā sed m morā pītis tē
poris, quia superbia post oēs ꝟtutes fæ-
B uit. In his tribus, gula, auaricia, sup erbia,
oīa vitia sibi fœderata, sūt perępta. Vict⁹
de gula, non tentat de libi dine vel cæteris
q̄ de gula nascunt. Sic etiā in alijs oīb⁹, q̄
in mūdo sunt, vt armis vtat diabolus cō-
†Ioh. 2. c. tra nos. Nā nihil in mundo est nisi, cōcupīa carnis, & concupiscētia
oculorū, & superbia vitæ. In his tribus oīa genera tentationum cō
‡Reg. 17. c. prehēduntur. h ¶ Scriptum est. Dauid Goliā trib⁹ lapidibus de
torrente ꝓstrauit, & Christus diabolum tribus testimonijs de lege.
i ¶ Dominū de. tu. Hoc vt ad diabolū dr: nō qa ex deuotiōe sit
impleturus sed vt econtra, q̄ ipse moliebat scriptū, oste̅dat, ꝙ non
ipse, sed de⁹ sit adorandus: Vel, non diabolo, sed sibi' secundū hūa-
nitatem & cuilibet homini hoc præceptū esse insinuat. similiter: &
Deu. 6. b. illud: Nō tentabis dominū deū tuū. ¶ Dominum deum. s. filiū
& patrē & spm̄ sctm̄, q̄ est vnus de⁹. Deus adoratur, & spāliter ei ꝓ
pter se seruitur. ¶ Hīc ostenditur, ꝙ homo Christus, vt deus & do
minus sit adorandus ex debito. k ¶ Seruies. Græce Latreosis. la
ter seruitus dicitur. Seruitus communis deo & hoī & cuicūq;, Græ
cē Dulia dicit: Illa ꝟ ò q̄ soli deo debetur, Latria distinctē. vñ idolo
latria, quæ qđ soli deo debet, idolis dat. ¶ Nota diabolum in his
Gen. 3. a. vinci i quib⁹ Adam vicit. Quem de gula tentauit, dū de ligno ve
tito gustare rogauit. De vana gloria, cum dixit: Eritis sicut dii. De
auaricia, cum ait: Scientes bonum & malum. l ¶ Accesser. Non
quasi tunc primum adeuntes, sed Agonem domini procul aspicię
tes, ne videatur eorum præsidio eguisse vel vicisse. Sed vt ille vict⁹
abijt, parati ad obsequium venerunt. Sicut in hoc agone militia
nostra præstruitur, ita in obsequium angelorum gloriosa remu-
ratio docetur. m ¶ Cum autem au. Hīc Matthæus sicut Marc⁹
Ioa. 2. b. & Lucas prętermittit primum aduentum domini in Galilæā, post
quā baptizat⁹ est, vbi aquā mutauit in vinum, & cū matre & disci-
Ibidē. 3. c. pulis Capharnaum mansit, à qua ascēdit Ierusalem ꝓpter Pascha.
Inde venit in Iudæam & baptizabat, cum Iohannes in Ennon iu-
xta Salim baptizaret. Postquā verò traditus fuit Iohānes, iterum
abijt in Galilæā, cum audissent pharisęi ꝙ baptizaret, & plures fa-
Iohannes ceret discipulos q̄ Iohānes fecerat, de quo reditu incipiūt tres euā-
acta prior- gelistæ. Iohannes verò ꝓbato aliorū euangelio de veritate dictorū
dialia Christi vidit aliq̄ deesse, & maximē quæ primo anno p̄dicationis suæ ges-
fu scribēdo ser at Iesus: ꝙ quibus à fratribus rogatus scripsit euangelium, quod
supplenit. alij prę terierant ante traditionē Iohannis, colligēs. s. gesta vnius anni
in quo &

a ¶ Legem in lapideis tabulis scriptam in qua omnes offendebant.

te ne forte offendas ad lapidem pe
a ¶ Mentis gressum.
dem tuum. Ait illi Iesus rursum: a
a ¶ In deutero. A quo ideo testimonia profert, vt secun dę legis sacram confirmaret.
scriptum est: † Non tentabis domi- b
a ¶ Etsi victus tamen non cessat.
num deum tuum. Iterum assum- c
a ¶ Super montem superbię omnis auarus erigitur. ¶ Alta petit.
b c pśit eum diabolus in montem excel
a ¶ Quia omnia momentanea sunt, non ꝙ diabolus, sed virtus diuina hoc posuit.
d e sum ualde, & ostendit ei omnia re- d
a ¶ Quanta est ei gloria trahere ad vitia? ¶ Tentatio de ambitione.
f gna mundi & gloriam eorum, & di
a ¶ Non ꝙ hoc posuit. ¶ Regem te faciam b ¶ Tentatio de auaritia.
g xit ei: Hæc omnia tibi dabo, si cadēs e
a ¶ Quod esset cadere. ¶ Vt superiorem
adoraueris me. Tunc dixit ei Iesus:
a ¶ A potestate quam habebas retro. ¶ In ignem ęternum. b ¶ Quia saluti aduersarius. ¶ In pentateucho.
h Vade Sathana. Scriptum est enim f
a ¶ O homo. ¶ Non ego te, sed tu debes me vt deum adorare ¶ Ex debito, cui soli hoc debetur.
i †Dominum deum tuum adorabis, g
a ¶ Etiam cum hominibus seruis. b ¶ Secundum Græcam interpretationem. c ¶ Ad tempus vt Lucas ait: per Iudæos postea pugnaturus. ¶ Iam non inuenient quid agerent.
k & illi soli seruies. † Tūc relinquit eū h
a ¶ Victus. q ¶ Vt victoris deitas comprobetur. i
l diabolus: & ecce angeli accesserunt,
¶ Non adiuuabant.
m & ministrabant ei. Cùm autem au- k
n disset Iesus, ꝙ Iohannes traditus

Nicolaus de Lyra

angelis suis, &c. a ¶ Ait illi. Ie. Sic rn̄-
det ei p scripturā, ꝙ totaliter euacuat eius
tentationem. b ¶ Nō tē. do. de t. Deu.
vj. c. Tentare em̄ deū est quærere experi-
mentū de dei ꝟtute absq; ineuitabili ne-
cessitate: & hoc est pctm̄: qa q̄ncūq; hō ali
qd pōt facere sc̄d'm viā hūanā ad euitan-
dū periculū, nō debet illud omittere, q̄rē
do diuinū experimentū: & ꝓpē hoc, ꝓba-
tio ferri cādētis & monomachię tāq; illici
ta, ꝓhibent in iure. Per hoc ergo rn̄det Ie
sus diabolo tētāti ipsum: qa cū posset de
pinnaculo tēpli descēdere p viā hūanam.
s. p gradus ad hoc factos in tēplo: non de
bebat per aliū locū descendere, quia hoc
esset deū tentare. c ¶ Iterum assum. eū
di. Hīc tertio retentat eū de concupiscen
tia oculorū seu auaricia, quia posuit eum
in mōtē excelsum. qs aūt fuit ille mōs nō
noīat, nec multum refert ad ꝓpositum.
d ¶ Et ostēn. ei. Nō ē sic intelligēdum
ꝙ ex illo loco possent oīa regna & oēs ci
uitates determinatē videri: sed oñdēdo di
uersas partes orbis, dixit ei: tale regnū est
in tali situ, & tale in tali, enarrādo in bre-
uibus magnitudinem & gl̄iam illorū re-
gnorū: & ideo oñsio fuit magis ad auditū
q̄ ad visū. q̄ facto dixit ei: e ¶ Hæc oīa
tī. da. Ex hoc loco & alijs similibus dixerūt
Manichæi, ꝙ diabolus est dñs istorū cor- D
poraliū inferiorū, sicut factor & creator †Mar. 1. b.
eor⁹. sed hoc patet manifestē falsum Gen̄.
s. vbi describūt facto à deo: & iō dicendū
ꝙ diabolus mētiebat, qa mēdax est & pat
mēdacij, vt hr̄ Ioh. vij. s. Creaturæ enim
corporales non sunt in ptāte ipsi⁹, nisi q̄
tū sibi ꝑmittit à deo. sequit: f ¶ Va. Sa.
Hīc increpauit eū & nō. s. ad oñendū ꝙ
propr̄ias iniurias debet hō portare, sed dei iniuriā nullo mō debet
tolerare. hoc aūt maxiē fit, quando cult⁹ debitus deo impenditur
diabolo: quod diabolus facere suggerebat: & ideo hanc veritatem
per scripturam confirmat Deu. vj. g ¶ Dominum deum tuū
ado. Adoratiōe. s. latriæ. q̄ soli deo debet hoies āt venerari pīt ve
neratione dulię. h ¶ Tunc reliquit eum. Hīc ostenditur diui-
nitas ex ministerio sanctorum angelorū. reliquerāt em̄ angeli ipsū
Iesum ad tempus, vt diuinitas eius diabolum magis lateret, & vt
conuenientius locum tentandi haberet, & vt victoria ipsius Chri-
sti excellentior appareret ex hoc ꝙ solus ipsum deuinceret: Et ideo
victo tentatore & præ confusione recedente. i ¶ Accesserunt
an. Sicut vero domino serui sui. Ex quo apparet diuinitas Christi
quia nulla natura est supra angelicam nisi diuina. Sequitur secun-
da pars totius euāgelij. k ¶ Cū au. Superi⁹ declarauit Matthæus p
sonam ipsius mediatoris ostendendo in ipso veritatem humanę na
turæ & diuinæ. hīc incipit agere de operibus Christi. De Christo
autem inter alia tria fuerant per prophetas prædicta. Primum, qđ
esset legislator nouæ legis Iere. xxxj. f. Ecce dies veniunt dicit domi
nus, & feriam domui Israel & domui Iuda fœdus nouum, &c. Se-
cundum est, qđ esset Christus redemptor per meritum suæ passio-
nis Isa. liij. b. Ipse autem vulneratus ē propter iniquitates nostras,
&c. Tertium est, quòd esset mortis destructor perj gloriam suæ re-
surrectionis Psal. xv. c. Nō derelinques animam meam in inferno,
nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. Quod non potest
intelligi de Dauid cū sepultus fuerit & incineratus, sed de Christo
tantum, vt ostendit beatus Petrus, Actu. ij. Igitur residuum huius
euangelij diuiditur in tres partes: qa primò determinat euangelista
de Christi legislatione Moraliter
ne & mundo tentationes eorum accendēdo. k ¶ Cum autem
audisset Iesus. Per hoc autē ꝙ cessante prædicatiōe Iohānis Chri
stus iuit ad prędicādum, significauit ꝙ lege cessante sequutū est euā
gelium. Per hoc aūt ꝙ audita Iohannis incarceratione secessit, ostē
dit ꝙ licitū est p̄dicatori à p̄secutorib⁹ elongari. Vnde dicit apls in
fra. x. c. Cū autem persequentur vos in ciuitate ista, fugite in aliam.

Gloſ. ordi. Matthæi Cap. IIII. De Lyra

a ¶ In Ga. Duæ ſunt Galileę. vna dicit Iudęorū, altera gentiū, p
E ter inhabitationē gentiū, quā partē dedit Salomon regi Tyri q
gentes ibi poſuit. b ¶ Na. Vnde Chriſtus Nazaręus dicitur, vi
cus ē in Galilęa iuxta mōtē Thabor. Capharnaum oppidū in Ga
lilæa gentiū iuxta ſtagnū Genezareth ſitū in terra Zabulō & Ne
ptalim: vbi prima captiuitas Hebræorū
ab Aſſyrijs. Vbi ergo prima legis obliuio
ibi prima euangelij prędicatio, vt & de lo
co q̄ſi medio afflueret ad gentes & ad Iu
Allegoricè dæos. ¶ Allego. Quòd relicta Nazareth
tranſit Capharnaū, ſignificat qđ de flore
figurarū legis, ad fructū ſpūaliū q in euan
gelio eſt, trāſire nos docet. Hæc verò ſpūa
lia ſunt in villa pulcherrima. i. in eccſia: q̄
maritima, quia iuxta fluctus ſeculi poſita
quotidie tunditur: & homines illecebris
mūdi inuolutos, retibus euangelij capit.
In finib⁹ ār Zabulō & Nephthalim ſita ē,
qa ī medio gētiū ad dilatādū ỹ bū dei for
tiē cōſtituit, vt credētib⁹ refugiū piclitātib⁹
oñdat fidei portū. c ¶ In fi. Za. Zabulō,
habitaculū fortitudinis. Neptalim, dilata
†Galilęa tio. ¶ In his tribub⁹ fuere vinculi de qb⁹
Pſal. 67. f. apſi. vñ: Principes Zabulō & princ. Nep.
d ¶ Terra Za. Rab. Qđ primò poſitū
Iſa. 9. a. eſt ꝓtermittit euāgeliſta. ſ. Primo tempore
† ſedebat alleuiata eſt terra Zabulon & terra Nepta
lim: ſicut & quod in medio eſt. ſ. Nouiſſi
mo aggrauata eſt via maris. Quod iō fa
† in regiōe cit, quia intendit oñdere initiū prędicatio
& vmbra nis Chriſti: & ideo qđ myſticū eſt tangit.
e ¶ Via ma. Eccleſia quæ iuxta mare ſe
culi, ipſa eſt trans Iordanem. i. p baptiſmū
de priſtinis erroribus eruta. Galilęa. i. trāſ
† Mar. 1. b. migratio eſt facta, & quæ prius ſub genti
li ritu in vmbra mortis & carnis luxu eſt
F verſata, Chriſto prędicante per fidem Chriſti illuminata eſt. ¶ Ga
lilæa gentium quæ eſt in tribu Neptalim, vicina Tyrijs: dicitur ad
differentiam Galilęæ illius quę eſt in tribu Zabulon, quæ eſt iuxta
Tyberiadem. In illa autem quæ dicitur gentium, Salomon vigin
3. Reg. 9. b. ti ciuitates dedit Hyram regi Tyri in ſorte tribus Neptalim. In v
triſq; immoratus eſt Chriſtus. Sed pro figura eorū qui vocandi ſūt
de gentibus, ea quæ gentium eſt hīc memoratur. f ¶ Populus.
Auguſt. Populus iſte qui prior ductus eſt in captiuitatem, & in te
nebris vitiorum erat prior lucem prædicationis Chriſti vidit. De
inde in oēs gentes euāgeliū diſſeminatum eſt. Vnde ſequit: Habitā
tibus in regione. g ¶ Vmbræ mor. Mors eſt in inferno. Vm
bra huius mortis ſunt peccata, quæ nunquam ſine morte. Qui er
go vult fugere mortem, vitet vmbrā. h ¶ Exinde. Poſtquā ba
ptizatus eſt. Baptiſmus idoneos facit ad prędicandum. Exinde. i.
tradito Iohanne: quia lege definente ſequitur euangelium, vt au
roram ſol. Humilis magiſter qui doctrinam diſcipuli non impedit
ſed expectat donec conſummet curſum ſuum. In quo docet, ne qs
ab inferiore perſona ſermonem contemnat. vnde Apoſtol⁹: Si cui
reuelatum fuerit, prior taceat. i ¶ Pœnitentiam agite. Eadem
quæ præco prædicat: vt oſtendatur non alius quā qui in voce cla
mauerat. Chriſtus enim verbum quod clamat in Iohanne organo
& in omnibus qui ab initio aliquid diuinitus dixerunt: & tamen
iſte ſolus vox, quia per eum præſens verbum oſtenditur quod alij
longè nunciauerunt. Inter enim vocem & verbum nihil eſt mediū,
ſed vt vox ſonuit mox verbum percipitur: ſicut Iohannes clauſus
deſtitit: Chriſtus virtutibus claruit. Vnde Iohannes eſt figura pro
phetarum & legis, qui verè ſunt vox clamantis ſapientię dei, quor
Iohannes eſt finis, quibus ceſſantibus ſolum verbum, quod in eis
ſonuerat, p ſe oñdit. ¶ Rab. Hæc prædicatio Chriſti in Capharna
um coruſcantibus miraculis incepta, dicitur poſt annū à baptiſmo
Nicolaus de Lyra. incepiſſe: vel

a ¶ A Iudæa poſt Paſcha.
[a] eſſet, ſecē ſit in Galilæā: & relicta ci[a]
a ¶ Flos interpretatur.
[b] uitate Nazareth, † uenit, & habita[b]
¶ Villa pulcherrima.
[c] uit in Capharnaum maritima in fi[c]
¶ Zabulon quæ eſt in Galilæa Iudæorum, ſicut Ne
phthalim gentium.
nibus Zabulon & Neptalim: ut
adimpleretur quod dictum eſt per
¶ Dicentem. ¶ Circunciſio.
[d] Iſaiam prophetam: † Terra Zabu[d]
¶ Præputium.
[e] lon & terra Neptalim, † uia maris
a ¶ Qui eſt iuxta mare, & eſt trans Iordanem Galilęæ
gentium, ſcilicet populus qui ambulabat, vel populus
vidit lucem &c.
trans lordanem † Galilęæ gentium:
a ¶ Ad myſticum maxime eſt reſpiciendum.
[f] pōpulus qui † ambulabat in tene[d]
a ¶ Audiuit Chriſti prædicationem & miracula.
¶ Vel habitantibus.
bris, uidit lucē magnā: & ſedētibus[e]
a ¶ Agitio veritatis vel prædicatio Chriſti.
[g] † in regione umbræ mortis lux orta[f]
a ¶ Euacuata voce, ipſum verbum venit.
[h] eſt eis. Exīdē cœpit Ieſ⁹ prędicare: &[g]
¶ Conſona prædicatio diſcipuli & magiſtri. ¶ Pœniten
tia eſt correctio malæ mentis.
[i] dicere: † Pœnitētiā agite: Appropin[h]

au. Ie. q̄ Iohan. tra. eſſet. ex quo patet, q̄ Matthæus hīc omittit G
omnia opera Chriſti, quæ fecit añ incarcerationem Iohannis: ſed il
la deſcribit Iohannes, vt patet. j. ca. ij. iij. & iiij. licet eīm añ incarcera
tionē Iohannis p̄dicau erit, nō tñ ita publicè. Locum autem huius
prædicationis tangit, cū ſubdit: a ¶ Et relicta ciui. Naza. Cau
ſa autem quare reliquit ciuitatem Naza
reth, Lucas exprimit. iiij. ca. q̄a. ſ. ingreſſus
eſt ſynagogam ī die ſabbati, & legit ibi il
lud Iſaiæ: Spūs domini ſup, &c. Iſa. lxj. &
dixit ibi aliqua ex quib⁹ Iudęi ſcādalizati Luc. 4. c.
duxerūt eū ad ſupcilium mōtis & volue
rūt eū p̄cipitare. ipſe aūt ỹ trute diuina per
mediū illorū ibat nō vi⁹ ab eis. b ¶ Ve
nit & habi. in Ca. ad prædicandum, vt
hīc dicitur: c ¶ Maritima. qa ſupra litt⁹
maris Galilæę ſita eſt. Ex hoc aūt oſtendit
Matthæ⁹ euāgeliſta prophetiā ipletā, Iſa. † Iſa. 9. c.
ix. a. Prio tēpore alleuiata eſt terra Zabu
lon & terra Nep. &c. Ad cuius euidenti
am conſiderandum, q̄ illā ꝓphetiam ex
ponunt aliqui de captiuitate decem tribu
um. Fuerunt eīm primò captiuati tempo
re Phacee filij Romeliæ p̄ Teglathphala
ſar regem Aſſyriorū, q captiuauit duas tri
b⁹ vltra Iordanē, & trāſtēs Iordanē de Za
bulon & Neptalim & de Galilæa multos
captiuauit, vt habetur. iiij. Regū. xv. & de
hoc exponūt primā partem ꝓphetię. Pri
mo tempore alleuiata eſt terra Zabulon
&c. quia captiuatis malis hominibus, alle
uiata eſt terra ponderibus peccatorū. Se
cundò fuerunt captiuati filij Iſrael qui re
manſerant tempore Oſee per Salmana
ſar regem Aſſyriorum, vt habetur. iiij. Re
gum. xvij. & de hoc exponūt ſecundā par
tem prophetiæ. Et nouiſſimè aggrauata H
eſt tota terra. ſ. per domini flagellationem. Dicitur autem illa terra
via maris: quia ibi eſt via publica ad portandum merces à Iordane
ad Mare mediterraneum. Additur autem Galileę gentium: ad diſ
ferentiam alterius Galilææ quæ vocabatur Galilæa Iudæorū. Scri
bitur enim. iij. Regum. ix. quòd Salomon dedit Hyram in Galilæa
xx. oppida: & quia erat gentilis, ideo dicta eſt illa terra Galilæa gē
tium. Alio autem nomine dicta eſt Chabul. per illam ergo Galileā
tranſibat via illa de qua eſt hīc mentio. Sed iſta expoſitio non vide
tur vera. Primò quia videtur implicare contraria, ſaltem in modo
loquendi: quia primam captiuitatem vocat alleuiationem terræ,
& ſecundam vocat aggrauationem: & tamen ſunt eiuſdem ratio
nis. Secundò quia ſi loqueretur de captiuitate ſecunda quæ fuit to
tius terrę, non loqueretur ſolum de Galilæa gentium, ſed de Sama
ria quę erat ciuitas regia & principaliter fuit obſeſſa & capta p̄ Sal
manaſar, vt patet quarti Regum decimoſeptimo. Tertiò quia il
lud quod ſequitur Iſai. ix. b. Paruulus natus eſt nobis. &c. exponit
de Chriſto tam à Iudæis quàm à Chriſtianis. ergo & illud quod ī
mediatè præponitur: Primo tempore alleuiata eſt ter. &c. de Chri
ſto intelligitur. & ſic exponit Matthæus euangeſ. quia Chriſtus in
terra Zabulon & Neptalim: primò prædicauit publicè, vt dictum
eſt, quia ciuitas Capharnaum ibi eſt ſita, & alia loca vbi primò prę
dicauit: & ſic illa terra primo illuminata eſt doctrina Chriſti: & iō
per Iſa. dicta eſt primò alleuiata, ſed poſtea ad vomitum ſunt reuer
ſi homines illius terrę: ꝓpter quod illis ciuitatib⁹ exprobrat Chri
ſtus Matthei vndecimo vt patet intuenti. propter quod per Iſa. di
citur: Nouiſſimo aggrauata eſt. & hoc eſt quod dicit Matthęus bre
uiter accipiens autoritatem Iſa. Terra Zabulon & terra Neptalim.
d ¶ Populus qui ambulabat in tenebris. ignorantię ſcilicet.
e ¶ Et ſedentibus in regione umbræ mortis. Vmbra mor
tis dicitur peccatum mortale, quod eſt quaſi figura & vmbra ge
hennæ. f ¶ Lux orta eſt eis. quia illuminatio doctrinæ Chri
ſti primò facta eſt in locis prædictis. g ¶ Exinde cœpit Ieſus
prædicare, & dicere. Poſito tempore & loco prædicationis Chri
ſti, euangeliſta deſcribit modum quem tenuit. Tenuit autem talē
modū qualē tenuit Iohānes, di. h ¶ Pœni. a. &c. hoc autem fecit
Chriſtus pri-

Diuiſio de Chriſti legislatione, ſecundò, de ipſius paſſione, capitu. vige
ſimoſexto. Et factum eſt cum conſummaſſet, tertiò de ipſius reſur
rectione ca. vlt. Veſpere aūt ſabbati. Circa primū aduertēdū, q̄ lex
nō imponit niſi multitudini: & iō legislationē prędcedit ppli aduna
tio. Et iō circa primū duo facit: qa priò oſtēdit ppli adunationē ad
Chriſtū p ei⁹ p̄dicationē: & ſecūdò deſcribit Chriſti legislationem,
capitu. ſequen. Videns Ieſus turbas. Prima adhuc in duas partes:
quia primò in gñali tāgit Chriſti prædicatio: & ſecḋ ſubiūgit ex
hoc ſeqns ppli ad Chriſtū adunatio, ibi: Ambulās aūt Ieſus. In pri
ma pte deſcribit prædicatio Chriſti q̄tū ad tria. ſ. q̄tū ad tempus,
locum, & modum. Tempus autem tangitur cùm dicitur: Cùm
au. Ie.

*a ¶ Et relicta ciuitate Nazareth, uenit, & habiauit in Moraliter
Capharnaum maritima in finibus Zabulō & Neptalim.
Erat enim maior & populoſior. Et per hoc dedit prædicatoribus
exemplum, vt declinent ad loca in quibus poſſent facere maiorem
fructum. g ¶ Exinde cœpit Ieſus prædicare & dicere, Pœ
nitentiam agite &c. Per hoc enim approbauit doctrinam Io-
*hannis, qui ſic

incepisse: vel secūdū alios incepit kal'dis Maij, vt in eod' anno fu
A erit baptizat' & ieiunauerit, & aliquātis diebus interpositis, (qui
bus facit quę Iohānes scripsit) Baptista incarcerato prædicare in-
cepit. a ¶ Qui uo. Pe. Vel quādo primū Andreas adduxit eū.
Ioh.1.f. hoc nomen inditum est ei, dum dicitur: Tu vocaberis Cephas,
qd' interpretatur Petrus. q̄ q̄ hic videtur
de futuro promittere. Vel q̄n confessus ē
Infrà.16.c. Tu es Christus filius dei viui. dictum est ei:
Tu es Petrus, & sup hāc petram ædifica-
bo ecclesiam meam. ¶ Bed. Petrus, agno
scens, Andreas, virilis: quod doctoribus
conuenit; qa hi soli magisterio sunt apti,
qui sapientiæ luce illustrant, & præceptis
dei obediunt, & alios viriliter suggerunt.
¶ Bene primū Petrū q vocat' obediens
& Andræam q vocat' fortis, p̄dit: quia si-
ne obedientia nullus intrat, sine fortitudi
ne nullus pseuerat, & hæ germanę sunt v̄
tutes. Quia verò primus hō inobediēs exi
uit, secūdus obediens ingressus ē. ¶ Rab.
Ioh.2.c. Matthæus dicit post habitationē Caphar
naum discipulos vocasse. Iohannes dicit,
†Mar.1.b. q̄ post aquā in vinum conuersam venit
Luc.5.b. Iesus Capharnaum & mater ei' & fratres
& discipuli. Sed incertum est vtrū illi iam
adhęsissent, vt hīc recapitulando dicatur
quasi prius factum. an descendisse cum eo
dicantur discipuli: nō q̄ tūc discipuli, sed
quia futuri. Ante autē q̄ veniret Iesus in
Chana Galilęę Andreas Petrum adduxit,
sed nondum discipuli. b ¶ Mitten. re.
Quia quos sępe terrenis lucris inhiare cō
siderat, cælestib' desiderijs aduocat, & per
eos retibus euangelij alios de p̄fundo ini
quitatis eripit, vnde subdit: Venite post
me, fa. uos fie. pis. ho. Matthęus & Mar
cus & Lucas dicunt Petrū & Andream de
Iohan.1.e. piscatione vocatos in Galilæa. Iohannes
B iuxta Iordanem ad testimonium Iohānis
baptistæ primò Andream sequutum esse
cū alio cuius nomen tacetur, deinde Petrū
tertiò Philippum. Sed tūc iuxta Iordanē
viso domino, nō ei inseparabiliter adhæ-
serūt. Sed cognito qs esset, eū mirati ad
p̄pria sunt reuersi. c ¶ Piscatores. Pisca
turus per piscatoria vadit loca. ¶ Mystícè. Dum incarnatus carnē
Mystícè suscepit, diuinit' vidit ī mari mundi spūales piscatores: & alios qd
esset ostendit, q̄s ab æterno præuidit. d ¶ Continuo. Perfecta
Obediētia perfecta obedientia est sua imperfecta relinquere. ¶ Relictis retib': quia &
si postea resumūt, non cupiditate & proprietatis amore. In his da
tur forma volentibus sequi. Mutat' intentio non piscatio, mutan-
tur retia in doctrinam, cupiditas in amorem animarum. fit mare se
culum, nauis ecclesia, pisces boni & mali homines. e ¶ Vidit alios duos. Ecce in his quatuor numerus euangelistarum præfigura
tur, qui animas à mundo extrahunt de quatuor partibus mundi.
¶ Bini & bini vocantur, quia charitas non nisi inter duos est. Vo
Roma.8.f. catio dicitur: Vel secundum electiōem gratiæ, vnde dicitur, Quos
Infra.20.b. & vocauit, &c. Vel secundum illud: Multi sunt vocati. ¶ Quæri-
Concordia euāgelistarum devocatiōe apostolorum. Luc.5.b. tur quomodo Matthæus & Marcus dicant binos vocasse Iesum:
Primò Petrum & Andream, postea Iacobum & Iohannem: cum
Lucas dicat in magna captura piscium Petri & Andreæ socios Ia-
cobum & Iohannem fuisse vocatos, cum retia trahere non posset
& Iesum Petro tandem dixisse: Noli timere: ex hoc enim iam
homines eris cap. simul eos tamen subductis ad terram nauibus se-
quutos fuisse. Sed quod Lucas dicit prius factum est, nec tunc sūt
à domino vocati: sed tantum prædictum est Petro quòd homines
caperet, non vt postea pisces non esset capturus. Vnde & dicit:
Subductis ad terram nauibus, quasi redeundi cura. Postea verò (vt
Matthæus & Marcus dicunt) bini vocati sunt: & iussi sequi. Ideo
autem piscatores illiteratos misit prædicare, vt fides in virtute dei,
non eloquentia hominum putetur. f ¶ Zebedæi & Iohan-
nem. Zebedæus, fugitiuus, id est diabolus. Iacobus, supplantator
qui adiuuatur à Iohanne, id est à gratia dei. g ¶ Et uocauit eos,
Illi autē. Vocauit & alios, sed sufficit nominare istos. h ¶ Et cir-
cumibat Iesus totam Galilæam. Coadiutoribus vocatis præ
dicationi insistit, docens impigrum esse debere doctorem.

Nicolaus de Lyra.

☞ Docens in

✠ Christus primò vt prædicationē Iohannis approbaret, sed'ò
vt nostram

a ¶Id est Christus qui dat, vel ecclesia, cui promissum
est & paratum.

quabit enim rēgnum cęlorum. Am a

a ¶Ante hęc prædicta, & ideo non apponit tunc vel de inde: Vel forsitan: Post hęc prædicta. b ¶Quod ideo dicitur stagnum Genezareth, mare Tyberiadis, Lacus salinarum

bulans autem Iesus iuxta mare Ga b

a ¶Quia vnitatem fraternæ dilectionis probauit, sine qua nullus in ordine prædicatorū admittitur. b ¶Qui interpretatur obediens, qui vocatus est, quando Andreas duxit eum ad Iesum.

lilææ, uidit duos frātres, Simōnem b

a ¶Agnoscens. ¶Virilem.

a qui uocatur Petrus, & Andream

a ¶Intentos lucris vitæ præsentis. ¶Mundum.

b fratrem eius, mittentes rete in mare.

a ¶Electi ad spiritualem piscationem secundum gratię electionem,

c †Erant enim piscātores: & ait illis:

a ¶Nō tam pedibus quā imitatione & affectu. b ¶Aliter frustra laborat doctor, nisi deus faciat vt proficiat.

Vēnite post me, & faciam uos fieri

d piscatores hominū. †At illi cōtinuò

a ¶Vbi magis pensatur affectus quam census. b ¶Pedum incessu, sed magis obedientia & affectu, amplius ad propria non reuersi.

rēlictis retibus sequūti sunt eū. Et e

c procedens inde uidit alios duos

f fratres, Iacobū Zebedæi & Iohānē

fratrē eius in naui cū Zebedæo pa

a ¶Ostendit personas non esse accipiendas. ¶Reparantes ad lucrum. b ¶Concupiscentiarum.

g tre eorum rēficiētes retia sua: & uo

¶Perfecta est conuersio, vbi cum cupiditate rerum, carnalis quoq; rumpitur dilectio.

cauit eos. Illi autem statim relictis d

h retibus & patre sequuti sunt eū. Et e

¶Ecclesiam.

circumibat Iesus totam Galilæam,

vt nram supbiā cōfutaret, qa aliq̄n dedignamur accipe dicta alio C
rum. a ¶ Am. au. Descripta in generali, prædicatione Christi,
hīc ponit' ad ip̄m adunatio populi: & primò aliquarū specialiū p
sonarū, vtpote apostolorū. scd'ò, turbarū cōmuniū, ibi. Et circūibat
Iesus. Ad euidentiam primi sciendum, q̄ isti Apostoli leguntur ter
vocati à Christo. Prima vocatio fuit ime Apostolorum trina vocatio
diatè post baptismū Christi, vt habet Io-
hā. j. d. q̄n duo discipuli Iohānis audierē
ipsum dicentem de Christo: Ecce agnus
dei, & sequuti sunt Iesum. & ibi dicitur:
Andræas frater Simonis Petri erat vn'
ex duobus qui sequuti fuerant Iesum. &
ibi subditur quō vocauit fratrem suū Si-
monē ad Iesum. Secunda vocatio fuit in
captura piscium, quam describit Lucas
v. a. dicens, q̄ Christus p̄pter turbas irru
entes ascendit in nauem Petri ad prædicā
dum, & finita p̄dicatione iussit laxari rete
in capturam piscium: & Petrus visa mul-
titudine piscium captorum, sciens quòd
non poterat esse virtute humana, procī-
dit ad genua Iesu. Sed ille duæ vocatiōes
non fuerunt, p̄prie ad apostatū, sed ad quā-
dam familiaritatē. Tertia autem vocatio
fuit ista quam describit Matthę', quando
relictis omnibus sequuti sūt Iesum, am- ► fieri
pli' ad p̄dicta negocia nō reuersuri, sed in
tēdētes doctrīæ Christi: & hoc ē q̄d' dicit † Mar.1.b.
Matthæus, Ambu. Ie. Mare istud ē qdā
lacus hns cētū stadia longitudinis & qua
draginta latitudinis, per quem trāsit Ior-
danis fluuius, vt dicit Hiero. Dicitur aūt
mare secundum modū loquendi Hebrai
cum, in quo magna congregatio aquarū
vocatur mare, secundum illud Gene. j. a.
Cōgregationesq̄ aquarū appellauit Ma
ria, vocatur etiam aliquando stagnū Ge- D
nezareth Lu. v. a. Dicitur etiam mare Ga
lilęę, quia est in illa regione: & mare Tybe
riadis à ciuitate Tyberiade sita sup ipsū.
b ¶ Vidit d. fra. & patet litera. c ¶ Et
proce. in. Hīc agitur de vocatione Iaco
bi & Iohannis filiorū Zededæi. & patet li
tera. Sed quæritur hīc quō isti fratres re-
licto patre, & similiter alij duo relictis oī-
bus ita sequuti sūt eū? Dicē dū, quòd in eo erat virtus diuinitatis: &
ideo sicut poterat exterius vocare per vocem, ita poterat interi' at
trahere pro voluntate sua per inspirationem. Similiter quęritur q̄
re simplices homines primò vocauit ad p̄dicationem euangelij? Simplices
Dicendum, q̄ sicut à principio aliquos simplices vocauit, vt patet ad prædica
in istis prædictis, ita similiter aliquos literatos vocauit à principio tionem euā
vt Nathanaelem & Nicodemum, vt habetur Ioh. j. & iij. quia si lo gelij electi
los simplices vocasset, credi posset q̄ fuissent ex simplicitate dece- sunt doctis
pti. Veruntamen simplices magis constituit apostolos ad prædi- postpositis
catores euangelij q̄ literatos, vt fides euangelij magis attribueretur
sapientiæ diuinæ q̄ humanæ. e ¶ Et circumibat Iesus. Hīc po
nitur adunatio populi ad Christum quantum ad multitudinē po
pulorum ipsum sequentium: quia non solum docebat verbo, sed
doctrinam suam confirmabat facto, scilicet per miracula, q̄ solū
fieri poterant virtute diuina. Sicut enim illa ad quæ attingit intel
lectus humanus non probantur sufficienter, nisi per reductionem
ad principia intellectui per se nota, ita similiter quę excedunt facul
tatem intellectus nostri, cuiusmodi sunt illa quæ pertinent ad do-
ctrinam Christi, non poterant turbis communibus melius declara
ri, quàm per opera, virturem totius naturæ excedentia. cum enim
deus non posset esse testis falsitatis, si talia inducantur ad confirma-
✠ tionem alicuius
hannis, qui sic inceperat prædicare. Sed moderni doctores faci- Moraliter
unt contrarium. nam vnus reprobat quantum potest dictum alte
rius: & non solū doctores hoc faciūt, sed etiā Baccalaurei dicta suo
rum doctorum arroganter impugnant quātum possūt. a ¶ Am
bulans autem. sequitur postea: d ¶ Illi autem statim relictis
retibus & patre sequuti sunt eum. Per hoc autem ostenditur
quòd perfecti sectatores Christi relictis rebus possessis & etiam pa-
rentibus quantum ad carnalem affectum animo prompto sequū-
tur eum. e ¶ Et circumibat Iesus totam Galilæam docēs.
Per hoc ostendit, q̄ prædicator euangelij debet esse diligens & fer-
uid' ad salutem aiarū. & q̄ eius doctrina sit cōmunis & sana, tō dī.

c iij ✠ Docens in

Gloſ. ordi: Matthæi Cap. V. De Lyra

a ℂ Do. in ſy. Docens de moribus, vitæ actiuæ ſubditos. Præ-
E dicans de futuris, vitæ contemplatiuæ pfectis. ℂ Docēs natura-
les iuſticias, caſtitatē ſcilicet & hūilitatem & ſīſia quę hō naturali-
ter habet. Prædicans euāgeliū regni. ad euāgeliū pertinet myſte-
riū iuſticiæ, bonū initiū, beatitudinis promiſsio, peccatorū remiſ
ſio, adoptio, reſurrectio, cęleſtis hereditas,
angelor̄ ſocietas. b ℂ In ſyna. Ne ocio-
ſus doctor in vacuū diſcurrat: ſed vbi ſunt
plures prædicet. c ℂ Euangeliū. Quia
iuſticia eſt moleſtia viuenti i carne, labor
iuſticiæ non ſuſcipitur, niſi merces operis
expectetur. Ideo Chriſtus euangelizat
bīitudinē, vt excitet ad boni operis patiē
tiā. d ℂ Et ſanans. Curare languorē &
īfirmitatē nō fuit magnū, cū poſtea mori-
turi. Sed iō factū, vt ſic erigerēt ad regnū.
Moraliter inſtruēs prædicatores etiā ter-
rena ſubſidia ſubditis miniſtrare, & ſic ad
regnum trahere. e ℂ Et abiit op. Opera
ſalutis ſine fama boni odoris non ſatis re-
lucēt auditoribus, nec fama ſine ope pfi-
cit: ſine quibus forma veri ſacerdotis non
cōmēdat. ℂ Fama pōpter, pximū eſt ne-
ceſſaria, & maximè prædicatoribus. Hæc
prædicta bona opera ſequitur: Abiit o-
pinio ei⁹. i. fama eius in totam Syriam.
Syria eſt oīs regio ab Euphrate vſque ad
mare magnū, à Cappadocia vſq; in Aegy
ptum, in qua eſt prouincia Palæſtina in q̄
Iudæi habitant. Syria interpretat̄ elata.
F Galilæa volubilis vel rotata. i. mundus
q̄ & ſupbus & ad ima ſemp rotatur, ī quo
fama Chriſti innotuit per prędicationem
apoſtolorū per quos ſaluati ſunt dęmo-
niaci. i. idololatræ, lunatici. i. inſtabiles, pa
ralytici. i. remiſſi & torpentes. paralyſis
Grēcè, Latinè diſſolutio. f ℂ In totā Sy
riam. Vſq; ad faſtigiū veræ laudis p incre
menta boni operis. Decebat magiſtrū pō-
tificum teſtimoniū laudis habere ab his q
foris ſunt, vñ talibus inſ̄mitates morum
liberius pandūtur. g ℂ Dæmonia ha. Alleg. Dęmoniaci, idolo
latræ. Lunatici inſtabiles. Paralytici, diſſoluti & fluentes. Lunatic-
cos dicit illos quorū morbus in aſcenſione creſcit lunæ: non quòd
hæc inſania ſit per lunam, ſed diabolus qui inſaniam facit, lunaria
tempora ſeruat, vt infamet creaturam in creatoris blaſphemiam.
h ℂ Lunaticos & par. Inter hos fuerūt quidam de quib⁹ Marc⁹
& Lucas plenius agunt. i ℂ Curauit. Curat corpora, vt parati⁹
audiant inuiſibilia. Aliter parum erat mox morituris curam impē
dere. k ℂ Sequutæ ſunt. Quadripartitę turbę ſcilicet. Alij, ppē
cæleſte myſterium, vt diſcipuli. Alij, ob curatiōem infirmitatum.
Alij, ſola fama & curioſitate, experiri volentes ſi verum eſſet quod
dicebatur. Alij, p inuidiā, volentes eum accuſare & in aliq̄ capere.

GLOS. ORDINA. CAP. V.

Luc. 6. c. Videns autem Ie. Huic rei conſentit Lucas dicens: Fa-
ctum eſt autem in illis diebus exīt in montem orare: &
erat pernoctans in oratione dei: & cum dies factus eſſet
vocauit diſcipulos & elegit xij. ex ipſis quos & apoſto-
los nominauit. Sed Lucas dicit poſt deſcēſum de monte in loco cā
peſtri eundem ſermonem turbis prædicaſſe ſtando, quē Matthæus
dicit habitum in monte diſcipulis ſedendo. Potuit autem eſſe vt in
monte xij. eligeret, quod Matthæus tacet, Lucas dicit & electis ſer
monem illum tunc haberet quem Matthæ⁹ dicit, Lucas prętcrit.
Et poſtq̄ deſcendit: &, alterum ſermonem ſimilē turbis faceret quē
Matthæus tacet, Lucas dicit. Vel potuit dominus primò eſſe cum
ſolis diſcipulis in eminentia montis, quādo ex eis. xij. elegit, deinde
cum eis deſcendiſſe in aliquā equalitatē, q̄ mānēt i mōte, & multas
turbas cape poſſet, & ibi ſteriſſe donec turbę cōgregarent, & pòſt
Luc. 6. c. cum ſediſſet, ppi⁹ diſcipulos veniſſe: & ita illis & cæteris vnū ſermo-
nē habuiſſe: quē dicit Matthę⁹ & Lucas diuerſo narrandi ordīe: ſed
eadē rerū ſtate. Turba q̄ ſequebat nō aſcēdit. Vñ ali⁹ ſermo eis fit
Virgilius in Buco. i cāpeſtri. Nō em oēs oīa pūc: qd' verius putat, q̄uis idē vtriſq; fie
poſſit videri factus. m ℂ Aſcendit. Docēs ſuos aſcendere nec in
turba remanere, altiorē doctur⁹ iuſticiā, q̄ illā q̄ eſt ſcribarū & pha
riſæorū. Aſcēdit ipſe mōs in montem, vt altiora ſtutū culmīa do-
ceret, & eccliam ſupra quā ſedet, prędicās pręceptū dñi ſublimi⁹ eri
gēdi oſtenderet, q̄ eadē doctrina vſq; ad finem ſeculi pleni⁹ erudiret.
☞ Apoſtolos prędemi.

☩ tionē alicuius doctrinæ, ſequitur illā doctrinæ veritatem infal G
libilē continere. Hoc modo confirmata eſt doctrina apſorū. Marc.
xvj. d. Illi, pfecti pdicauerunt vbiq; dño cooperante & ſermonem
cōfirmante ſequentibus ſignis. & hoc modo confirmauit Chriſtus
doctrinā ſuā, vt dicitur hīc: Et circumibat Ieſus totā Galilæā.
Sequi.: b ℂ Et prædicans euāg. reg. qā Chri-
ſtus prædicabat apertionem regni cęleſtis
qd' nō faciebat doctrina Moſaica. c ℂ Et
ſanans oēm langu. infirmitatem incura-
bilem virtute naturæ: ex quo & conſimili
bus patet confirmatio ſuę doctrinæ, vt di
ctum eſt. d ℂ Et abiit opin. eius. i. fa-
ma. e ℂ In totam Sy. quia non ſolum in
Iudæa, ſed in prouincns vicinis abiit ipſi⁹
fama propter eius crebra miracula: pro-
pter qd' rex Abagar⁹ q regnabat iuxta Eu
phratem, ſcripſit Saluatori vnam epiſto-
lam, vt habetur in Eccleſiaſtica hiſtoria.
k ℂ Et ſequutæ ſunt &c. decap. De- Decapolis
capolis nomen eſt regionis dicta a decas
quod eſt decem, & polis quod eſt ciuitas: †tormini-
quia ibi erant decem ciuitates. Cætera pa bus
tent.

* a ℂ Docens in ſynago. eorum. & Moraliter
in latibulis: ſicut faciunt hæretici & illi q̄-
rum doctrina eſt ſuſpecta. b ℂ Et prædi
cans euangelium regni. non curioſa
& inutilia. c ℂ Et ſanans omnem lā
guorem. Debet enim prædicator ſana-
re omnem infirmitatem ſpūalem pro ſuo
poſſe. f ℂ Et qui dæmonia habe. per
iſtos ſignantur ſortilegi & diuini ſuperſti
tioſi. g ℂ Et lunaticos. id eſt inſtabiles
in bono. h ℂ Et paralyticos. qui ſunt H
pigri quaſi impotentes bonum operari.
i ℂ Et curauit eos. Iſti em̄ poſſunt cu-
rari per bonam doctrinam prædicatoris
& cōfeſſoris diſcreti. k ℂ Et ſequutæ ſ.
eū turbæ multæ de Ga. quæ interpre
tatur tranſmigratio. l ℂ Et decapoli.
q̄ dicitur à decē, & polis ciuitas. m ℂ Et
de Ieroſo. quæ interpretatur pacifica. n ℂ Et de Iudæa. quæ in-
terpretatur confeſſio. o ℂ Et de trans Ior. qui, interpretatur riu⁹
iudicij, per hoc enim ſignatur quòd illi Chriſtum ſequuntur q de
vitijs ad virtutes tranſmigrant, & qui decalogum obſeruant, & q
& pacificè cum alijs habitant, & qui peccata confitent̄ humiliter, q
diuina iudicia formidant.

NICO. DE LYRA. CAP. V.

Videns autem Ie. turbas. Deſcripta adunatione populi Diuiſio
per prædicationem Chriſti, hīc ponitur ipſius legislatio
quæ, vt dictum eſt, debet ferri populo adunato. Et prīò
ponitur hui⁹ legis datio ab ore Chriſti, qui, ē legifer noſter. Et ſecū
dò ponitur prædictę legis promulgatio per miſſionem diſcipulo-
rum ad prædicandum ca. x. Conuocatis, &c. Tertiò ponitur ſecun
dum legem datam & promulgatam iudicatio ca. xxiij. Et egreſſus
Ieſus, &c, vbi agitur de aduētu Chriſti ad iudicium. Iſta autem tria
prædicta pertinent propriè ad legem. Prima in duas: quia primò
ponitur legis explicatio. Secundò: deſcribitur ipſius explicatæ con
firmatio per miracula cap. viij. Cum aūt deſcendiſſet Ieſus de mon
te. Prima adhuc in duas: quia primò lex euangelica explicatur. ſe-
cundò, ad implendum populus incitatur, circa finem, vñ. cap. Ois
ergo. Prima adhuc in duas, quia primò lex datur: & ſecundò oſtē-
ditur qualiter obſeruetur, ibi: Petite & accipietis. poſt principium
vij. ca. Prima adhuc in duas: quia primò præmittitur quædam bre
uis præfatio, & ſecundò ſubditur legis explicatio, ibi: Beati pau-
peres. Circa primum quaſi per modum prologi oſtenditur primò
congregatio populi, cùm dicitur: p ℂ Videns autem Ie-
ſus turbas. vt oſtendatur tempus congruum ad ferendum le-
gem populo congregato⁹. Secundò ſubditur locus aptus, cùm
dicitur: q ℂ Aſcendit in montem. quia in tali loco mul-
ti poſſunt audire: ex hoc etiam' deſignatur excellentia legis euange
licæ propter eminentiam montis, in quo data eſt lex euangelica.
☩ Tertiò tangi

Moraliter. p ℂ Videns autem Ieſus tur. licet præſens capſīm Moraliter
& duo ſequentia cōtineāt moralia, & hic poſſet ſufficere lr̄alis expo
ſitio; tn̄, ppter reuerentiā euangelij intendo breuiter aliq̄ addere,
* & maximè

Apoftolos prẹeminẽtius abducit, vt à monte prius fufcipiãt mon
A tes pacem populo. a ℭ Se. Sefsio humanitatis per quam cogno
Ioh.1.a. fcitur. Vnde: Et mũdus eum non cognouit ante incarnationem.
b ℭ Ac. Vt vicinius audiant, qui adimplendum animo pperãt.
c ℭ Et ap. Apertio oris, profunditatem fignificat facramenti.
Quafi abiffum. quafi thefaurum aperuit.
quafi fluuium paradifi. In hoc monte no
uum teftamentum in cordibus filiorũ fcri
Exod.31.d. bit, incipiẽs à btitudine: q in monte Sinai
vet⁹ Teftamẽtum in lapidibus feruis dedit
incipiens à terrore. d ℭ Be. paup. Sen-
tentiarum numer⁹ diligenter eft attenden
dus. Incipit enim btitudo ab humilitate.
Be. pau. fp. & in. vij. eft fapientia, id eft
cõtẽplatio veritatis pacificãs totũ hoĩem,
fufcipiens dei fimilitudinem. Be. paci.
Ordo beatitudinum & donorum quõ diuerfificatur. Octaua ad caput redit. quia cõfummatio
nem oftendit. In prima igitur & . viij. re-
gnũ cẹlorũ noĩat. Septẽ ergo funt quẹ pfi
ciunt. Octaua clarificat, & qđ pfectũ ẽ de
mõftrat. His. vij. gradib⁹ cõgruit feptifor
mis operatio fpũffancti quẽ Ifaias defcri-
Ifai.11.a. bit. Sed ille à fummo, hic ab imo: quia ibi
docetur filius dei defcẽfurus ad ima. hic hõ
de imis ad fĩtudinẽ dei afcenfurus. In his
primus, eft timor, qui hĩc congruit hominibus humilibus. de qb⁹
dicitur: Beati pau. i. non inflati: non alta fapientes, fed timẽtes. Se
cunda eft pietas quæ conuenit mitibus. Qui em̃ pie quærit hono-
rat fancta, non reprehendit, nõ refiftit, quod eft mitem fieri. Tertia,
fcientia, quæ conuenit lugentibus qui didicerunt quib⁹ malis nũc
vincti funt, quæ quafi bona petierunt. Quarta, fortitudo quæ cõ-
uenit efurientibus & fitientibus: quia defiderantes gaudium labo-
rant de veris bonis, à terrenis cupientes auerti. Quinta, cõfiliũ. qđ
cõuenit mifericordibus: quia vnum remedium eft de tantis malis
erui, dimittere aliis & cõmodare ficut nobis volum⁹ fieri. Sexta, ĩ-
tellectus, quæ conuenit mundis corde, qui purgato oculo pñt vi-
dere quod oculus non videt. Septima, patientia, quæ conuenit pa
cificis in quibus nullus motus eft rebellis, fed oĩa obtẽperant fpũi.
B Vnum prẹmium diuerfẽ noĩat, p cõpetẽtia fingulorũ. Pauperib⁹
Proũ.9.c. regnum cælorum quod eft perfectæ fapĩæ. q. diceretur. Initium fa
pientiæ timor domini. Mitibus, hæreditas quafi teftamẽtũ pris cũ
pietate quærentibus. Lugentibus, confolatio: quafi fcientibus q-
bus merfi funt. Efurientibus & fitientibus, faturitas: quafi certanti
Septenarij beatitudinum dono rum & petitionũ, alternata pmotio. bus & laborãtibus refectio. Mifericordibus, mifericordia quã aliis
impendunt. Mundis corde, q̃fi purgato oculo vifio dei. Pacificis,
dei fimilitudo: q̃fi formatis ad imaginem dei. Hæ fingulæ beatitu-
dines vt impleantur poftulant fuffragium. vij. donorũ: q̃ dona vt
habeant in oratione dominica. vij. precibus, oramus. Ecce qualiter
fapientia dei cuncta præuidit. Virtus beatitudinis percipit ex do-
no fpũſctĩ: donũ, prece orõnis quã Chriftus cõpofuit impetratur.
Pfal.26.b. ℭ Septem quippe funt dona, fed vnus fpiritus. Septem petitiones
fed vna oratio. Vnam petij à domino, hanc requirã. Septem virtu
tum beatitudines, vna charitas. ℭ Hierony. Beati pauperes. fpiri
tu. Quia non neceffitas fed fides, & deuotio paupertatis beatos fa-
cit, vt contemptis omnibus deo viuant. Hæc habet duas partes, re
rum abdicationem, & fpiritus contritionem: vt etiam bonus fe ĩu-
tilem & cæteris reputet inferiorem. Beatitudo iã ĩ fpe peruenien-
di. ℭ Pauperes fpũ. hi funt q oĩa hñt, & nihil poffident. ℭ Pauper
fpũ, eft hũilis corde pauperẽ hñs fpm̃: nutrix cui⁹ eft hũilitas. ℭ Si-
cut initiũ fapiæ timor dñi, fic paupertas eft principiũ btitudinis.
e ℭ Btĩ mites Mites funt q malis morib⁹ dominãtur. perfecta vir-
tus eft morũ poffeffio. ℭ Mitis eft quẽ mentis afperitas feu amari-
tudo non afficit fed fimplicitas fidei ad oẽm iniuriã fuftinendã in-
ftruit patienter. ℭ Mitis eft quẽ nõ rancor vel ira afficit, fed oĩa ẹq̃
nimiter fuftinet. Hui⁹ virtutis q̃fi magnæ magiftrũ fe facit dñs: qđ
non faceret nifi via fummẹ perfectionis ifta virtus eẽt. vñ dñs: Di-
Infr.11.d. fcite à me, qa mitis, &c. hæc poffidet terrã viuẽtiũ & delectabitur ĩ
multitudine pacis. Manfuetus non irritat vel irritaĩ, non nocet vl
nocere cogitat. ℭ Qui cedunt improbis, & vincunt ĩ bono malũ,
hi poffidebunt terrã viuentiũ. Immites de terrenis rixanĩ. Cõgrua
afcenfio. Prius

a ¶Dignitas magifterij notatur. ¶Seffio eft incar natio in qua docet. b ¶Vocati. ¶Per fidem interius.

a b Et cũm fẽdiffet, acceffẽrũt ad eum a

¶Hæc circumloquutio longiorem promittit fermonem ¶Significat fe multa & magna dicturum. ¶Thefaurum fapientiẹ aperit, vt bona diuidat fuis. ¶Oris apertio, myfteriorum quæ in prophetis eft referatio.

c difcipuli eius. Et aperiens os fu- b

a ¶Non tantũ verbo, fed intus in corde fcribẽbo ut deus: nunc verus homo qui prius aperuit ora prophetarum.

d um docẽbat eos, dicens: Beati e

a ¶Humiles deum timentes. Vnde bene incipit: quia initium fapientiæ timor domini. vt: Superbia eft initium peccati qua petitur regnum terræ, hic regnum cælorum. b ¶Voluntate.

paupẽres fpiritũ: quoniam ipfo- d

a ¶In fpe, quæ beatos facit. b ¶Pauperibus conuenienter in præfenti promittuntur diuitiæ cæleftes.

e rum eft rẽgnum cælõrum. Beati e

Nicolaus de Lyra

Tertiò tangiĩ modus conueniẽs, cũ dicitur: a ℭ Et cum fedif
fet. Sedẽdo em̃ & in qetẽ data eft lex euangelica. lex autẽ vet⁹ data
eft ĩ terroribus ad defignãdũ differẽtiã legis & euãgelij, qa illa erat
lex terroris. euangelium autem lex amoris. quartò oñĩ huius legis
excellentia, cũ dĩ: b ℭ Et aperiens. Quia Mofaica lex a deo data
eft mediantibus angelis, vt fupra declaratum eft. lex autem euange
lica immediatẽ per feipfum incarnatũ. ppter qđ Aug. exponẽs hũc
locum dicit:
locũ dicit: Tũc aperuit os fuum, q añ ĩ lege aperuit ora pphetarũ. C
c ℭ Beati pau. fpi. Hĩc ponĩ ipfius legis explicatio: & qa intẽtio
legislatoris eft facere ciues bonos p affuefactionẽ bonorũ operũ,
vt hĩ. ij. Ethico. iõ priò in hac lege dirigĩ pfectẽ hũana operatio. fe-
cũdò rectificaĩ interior intẽtio. ca. fe. Et cũ oratis noli. &c. tertiò or
dinaĩ hũana affectio, ca. vij. Nolite iudica
re. Circa primũ cõfiderandũ, q lex eft de
operib⁹ vĩtutũ. vĩtutes aũt, q̃dã funt cões
feu hũanẹ, quædã aũt funt excellentes feu
Heroicẹ, vt dĩ. vij. Ethic. & tales dicunĩ q̃
fi diuinæ, vt ibidẽ dĩ: Et induciĩ exẽplũ de
Hectore, q ppĩ excellentiã vĩtutis dicebaĩ
q̃dãmõ filius dei, & nõ fili⁹ hoĩs mortalis
Lex aũt euãgelica eft excellẽtiffima: & iõ
defcribit vĩtutes fcđm excellẽtiffimũ gra-
dũ, vt videbiĩ. Cõfiderãdũ etiã, q licet vir-
tutes fint cõnexæ, tñ aliq̃ funt magis pro-
priẹ cõtẽplatiuorũ, aliq̃ actiuorũ, & aliq̃
p̃latorũ: & iõ priò defcribit vĩtutes q̃ pfici
unt ĩ vita cõtẽplatiua, & fecũdò q̃ pficiũt
ĩ vita p̃latiua, ibi: Vos eftis fal terræ. ter-
tiò ĩ vita actiua feu fubditorũ, ibi: Audiftis
q a di. eft antiqs. Prĩa in duas: qa primò de
fcibit vĩtutes q̃ pficiũt ad bene agẽdũ. & fe
cũdò, illã q̃ p̃ficit ad bene patiẽdũ, ibi: Btĩ
q pfequutionẽ Prĩa ĩ tres: qa primò defcribit illas q̃ pficiũt hoĩem
refpectu fui, fcđò. refpectu pximi, ibi: Btĩ q efuriũt. tertiò refpectu
dei, ibi: Btĩ mũdo corde. Prĩa in duas: qa priò ordinat hoĩem refpe
ctu extrinfecorũ bonorũ. & fcđò refpectu intrinfecorũ motuũ, ibi
Btĩ mites. Ad euidẽtiã dicẽdorũ fciendũ, q beatitudo dicitur du- Beatitudo dupliciter dicitur
pliciter. vno mõ in re, ficut habeĩ in patria. alio mõ in fpe, ficut hĩ
in via in viris excellẽtib⁹ in virtute, q ppter excellentiã vĩtutis vidẽ
tur vitã hũanã excellere, & ad vitã btãm q̃dãmõ appropinquare:
& tales dicũĩ btĩ q̃dãmõ, qa qđ parũ diftat q̃fi nihil reputaĩ. ij. Phy D
fico. & hoc mõ ethico. j. dicũĩ pueri felices, nõ q exerceãt act⁹ vĩtu
tũ ĩ qb⁹ cõfiftit felicitas fcđm Philofophũ: fed qa hñt ad hoc bonã
difpofitionẽ, dicunĩ tales de ppinq̃ ad hoc difpofiti. Igiĩ quia vĩtu
tes q̃s hĩc defcribit legislator dñs nr̃ Iefus Chriftus, funt fic eminẽ-
tes: iõ dicunĩ btĩtudines. Prima igitur beatitudo dicitur paupertas
fpũs: refpectu em̃ extrinfecorũ bonorũ, q̃ funt diuitiæ & honores,
bene fe habet hõ mõ humano & cõi, qñ non q̃rit talia vltra gradũ
fui meriti, fed fcđm cõdecẽtiã ftatus & pfonæ: & hoc facit vĩtus po
litica q̃ talibus vtiĩ moderatẽ. Sed paupertas q̃ fpũs beatitudo dĩ
facit hoc excellẽtius, qa facit hoĩem talia totaliter contemnere & ã
fe abijcere quãtũ poffibile eft, vt cõtemplationi diuinæ liberius pof
fit inhærere. quia fecundum qđ dicitur libro de ecclefiafticis do-
gmatibus: Bonum eft facultates cum difpẽfatione pauperibus ero
gare, fed melius eft intentione fequendi Chriftum totum fiĩ dona-
re & abfolutum à folicitudine cũ Chrifto egere. igitur paupertas
fpũs facit contemnere prædicta, non tãquam mala fimpliciter: qa
his poteft homo bene vti per virtutem politicam, vt vifum eft, fed
tanquàm minora bona maioris boni impeditiua: ficut contemniĩ
matrimonium tanquã minus bonum ppter vĩginitatẽ feruãdam
igitur: Beati pau. fpi. quia paupertas abfoluta non dicit nifi carẽ
tiam diuitiarũ & bonorũ, qđ non eft vĩtuofum: fed poteft eẽ ĩ ma
lis hominib⁹, vt patet ad fenfum: fed paupertas fpũs. f. volũtariẽ af-
fumpta ad liberius fequendum Chriftum, illa eft vĩtus excellens feu
pfecta. Addiĩ autẽ præmium correfpondens cũ fubdiĩ: d ℭ Quo
niã ip. In regno em̃ ĩtelligiĩ oĩmoda fufficientia, & excellẽtia q̃ bñ-
repromittitur in cẹlis illis qui talia contempferũt in terris. e ℭ Btĩ
mites. Hĩc perficit hominem refpectu intrinfecorũ motuũ: & pri
mò refpectu motuum irafcibilis, fecundò refpectu motuum con-
cupifcibilis, ibi: Beati qui lugent. Circa primum confiderandũ, qđ
circa paffiones irafcibilis bene fe habet quis modo hũano & cõi qñ
eas refrenat, fic q nõ nimis impetuofẽ excedit, tñ aliq̃lem pturba-
tionem earum fentit. Mititas autem quẹ eft beatitudo, facit hoc ex-
cellenti⁹: qa reddit hoĩem totaliter tranquillũ à motib⁹ irafcibilis.
per omnimodam fubiectionẽ ad regulam rõnis vel diuinæ legis: &
hoc eft quod di-
& maximẽ de vĩbis fctõrũ. Sequitur: b ℭ Et aperiens os fu
um docebat &c. Augft. Tunc aperuit os fuum, q in lege veteri Moraliter
aperuit ora pphetarũ. Et in hoc appet eminẽtia euãgelij, quod eft
traditũ ĩmediate à deo hoĩe. vetus aũt Tefta. à deo, p hoĩes tñ. Iõ di
cit apl̃s Heb. j. a. Multifariẽ multifq; modis olim deus loquẽs pa-
tribus in pphetis, nouiffimẽ diebus iftis loquutus eft ĩ nobis ĩ filio
quẽ conftituit hæredẽ vniuerforum, p quẽ fecit & fecula. c ℭ Btĩ
pauperes fpi. Ambro. Inde incipit beatitudo dei iudicio, vbi erũ
na æftimatur humano. e ℭ Beati mites. Glo. Quoniam feipfos
in præfenti poffident, hæreditatem patris in futuro poffidebunt.

 beati qui lu-

ascensio. Prius est cõtemptus sęculi, cui dantur ęterna: inde mores
E temperat mãsuetudo & lenitas: & non est mitis qui prius pauper nõ fuerat. Impossibile est em̃ secũdum gradũ ascẽdere, nisi primũ apprehẽderis: quia inter diuitias, curas, odia, anim⁹ nõ ẽ mitis. Sed hui⁹ incẽdij materia vix ad purũ delebitur: & ideo hęc lenitas sępe corrumpitur vel extrahitur. vnde subdit
a ℭ Be. q pro suis vel aliorũ peccatis, q ẽ ab irriguo inferiori: sed q fit ab irriguo superiori est ex desiderio cęlestis patriæ. Ille lauat præsẽtes sordes, hic accẽdit acri⁹ ęternorũ amatores. Qui aũt pctã deposuit, mores mãsuetudine correxit. fleuit etiã, iã põt esurire & sitire iusticiã qđ pri⁹ nõ poterat. Hæc vt⁹ sine spũ fortitudinis nõ implet: qa p eũ esuriendo ad satietatẽ quã doq̃ veniem⁹. Be. q l. Restat post prædicta ruinarũ colluuionẽ luctu purgare. Luct⁹ p pctĩs vel p desiderio cælesti cõsolationẽ meret, & nõ ali⁹. ℭ Hi sciẽtiæ spũ illustrat, vt sciant qb⁹ malis inuoluantur. b ℭ Be q e. Amatores veri boni, qb⁹ nõ satis est q iusti sunt, sed semp sitiunt op⁹ iusticię. ℭ Iusticia ẽ sua cuiq̃ tribuere. Sibi, & pximis, & deo. Hęc iusticia ñ plenè implebitur, donec de⁹ sit omnia in omnib⁹: iõ hic possum⁹ esurire, non saturari. Iusticiæ lumẽ est misericordia: misericordiæ vt⁹ iusticia. hæc misedia eget spiritu cõsilij, sine q nemo circũspectè miseretur. Initium est sui misereri, finis est pro alio mori. Ordo em̃ est miserendi vt vnusqsque incipiat à se, finem Christus insinuat, p peccatorib⁹ mortu⁹ ex misericordia. c ℭ Beati mi. Misericordia nascit de præcedentib⁹ quia si pcesserit vera hũilitas & animus mansuescat, & suos & aliorũ casus fleat, & iusticiã esuriat, post nascit vera misericordia. Tunc

F em̃ miserias alienas faciet suas & pro virib⁹ iuuabit: & si iuuandi facultas deest, compassio nõ deerit. De hac dicit: Estote misericordes, sicut & pater vester misericors ẽ. i. ad hoc misereamini ad qđ & deus vt bonitas redũdet in oib⁹. Misericordia sine iusticia, remissio & tepiditas. Iusticia sine misericordia, sæueritas & austeritas dicitur: d ℭ Bti mun. cor. Mundicia cordis sexto loco ponit, vt hõ sexta die conditus p hãc restituat. & depulsis vitijs præceptũ dñi illuminet oculos, vt deus possit videri. Præmissis ergo qnq̃ gradib⁹, purgandus est mentis oculus, ne in vno mandatorũ offensus animus fiat o m reus. Ideo homo se à mundo exuat, æterna diligat, amplectatur deum quoadusq̃ possit videre eũ quẽ tantũ videt q̃tũ seculo morit. In futuro sicut est, oculo mentis videbit. Iõ spũs intelligẽtię huic gradui aptatur, quia intellectus mentis oculus est, & expletio mandatorum dei aperit intellectum. ℭ Beati paci. Rab. Pacifici sunt qui omnes motus animi componunt, & rõni subijciunt, qa his nihil repugnat qui filĳ pri suo sunt qui est summa qes. De hac pace eiectus est qui peruersis dñat. hac pace intus firmata, quæcunque interi⁹ cõcitauerit qui eiectus est foras auget gloriam, & cũ deficit, innotescere facit quanta firmitas interius fit. vnde sequit: Bti qui psequutione, &c. ℭ Hæc pax non nisi bona voluntate nutrit: Et in terra pax hoĩb⁹ bonæ voluntatis. Hãc mũdus dare nõ potest. sed Iesus qui ait: Pacem meam do vobis. Hæc pax superat oẽm sensum, sed fide capit: vnde & ea illustramur, & ei reconciliari ab oĩ qui ab ea dissentit nos abducimus. Cum autem deus erit omnia in oibus, tunc btitudo adoptionis dabitur. ℭ In præsenti vò homo

† Luc. 6. c. De pę. dist. 1. c. fleat. † cõsolatione accipiẽt. — † 23. q. 1. c. noli — Luc. 6. c. — Luc. 2. b. Joh. 14. d. Phil. 4. b. Ephe. 1. d.

a Sine asperitate mentis & sine liuore.
mites, quoniam ipsi † possidebunt a
a ¶ Viuentium pro stabilitate & soliditate.
b ¶ Pro peccatis suis, & aliorum spreto mundo, mundo desiderio cælorum.
a terram. † Beati qui lugẽt, quoniam b c
a ¶ Spiritu paracleto de æterna lætitia.
¶ Propter consolationem, beati.
b ipsi † cõsolabuntur. † Beati qui es- d
a ¶ Esuries iusticiæ spiritu fortitudinis fulcitur.
b ¶ Ne in via lassescant.
suriunt & sitiunt iusticiam, quoniã e
a ¶ Adepto quod desiderãt. b ¶ Qui aliis in quibus libet assistunt, quibus hoc a deo rependitur, vt liberentur a miseria. ¶ Misericordia est dare & dimittere.
c ipsi saturabuntur. Beati misericor- f
a ¶ Iudicium sine misericordia fiet ei qui noluit misereri.
des, quoniam ipsi misericordiam g
a ¶ Quos non arguit conscientia peccatorum. Templum enim dei sanctũ est.
d consequentur. Beati mundo cor- h
a ¶ Hic per spem, illic per rem.
de, quoniam ipsi deum uidebunt. i
e † Beati pacifici, quoniam filij dei k l

Nicolaus de Lyra

hoc est quod dicit: Bti mi. Addit autem præmiũ correspõdẽs cũ dicitur: a ℭ Quoniam ip. pos. ter. ad hoc em̃ homines feroces mouent bella & lites sequentes motus irascibilis, vt quasi securi possideant terram deuictis inimicis & iõ illis q sunt totaliter qetati a motibus irascibilis modo prædicto bene promittitur possessio pacifica terræ viuentium. b ℭ Beati q lu. Hic perficit hominem respectu motuum concupiscibilis qui sunt circa omnia concupiscibilia, sicut sũt delectationes ciborũ & venereorũ in sensu gustus & tactus: & similiter melodiarum spectaculorũ, odorum, in sensu auditus, visus & olfactus, in talibus bene se habet hõ mõ communi & humano; moderate talib⁹ vtendo & superflua resecando, quod fit per temperantiam quę est virtus politica. Sed excellentius se habet homo in talibus per beatitudinem luctus omnia talia à se penitus abdicando, & luctum voluntarie in hac vita assumendo, tam pro transgressione culpæ cõmissæ, q̃ pro dilatione cælestis patriæ: ita q totũ statum pñtis vitæ reputat exiliũ respectu cælestis patriæ, secundũ q dicebat Paulus ad Ro. vij. d. Infelix homo quis me liberabit de corpore mortis huius? & ad Phili. j. c. Desiderium hñs dissolui, & esse cũ Christo. & q̃tũ ad hoc dicit: Bti q lu. volũtariũ luctũ in hac vita p pctĩs assumendo. Addit aũt præmiũ correspondẽs cũ dicit: c ℭ Quoniã ip. cõ. Consolari em̃ est simul solari: conueniẽs aũt est, vt illi q in pñti vita p Christo volũtario luctu occupant, cũ deo & angelis æternaliter consolentur. G
d ℭ Bti q esu. & si. Hic ponit vtutes q pficiunt hoiem respectu pximi. Hæc aũt perfectio cõsistit ĩ duob⁹. primò ĩ his q̃ hñt rõnẽ debiti. secđò in his q̃ hñt rõnem doni ibi: Bti misericordes. Circa primũ aduertẽdũ, q ĩ his q̃ hñt rõnẽ debiti respectu pximi bñ se habet hõ, qñ reddit vnicuiq̃ q sibi debet, nõ nimis notabilit pcrastinando vel retardãdo. hoc aũt facit p iusticiã quæ est vtus politica, sed excellẽtius p btitudinẽ q̃ dicit esuries vel sitis iusticiæ, qñ s. cũ qdã feruenti desiderio insolito talia exequitur: sicut esuriens & sitiens feruẽter comedit & bibit. & hoc est qđ dicit: Bti q esu. & si. iu. Addit aũt premiũ cõueniens, cũ dicit: e ℭ Quoni. ip. sa. Satietas em̃ gloriæ q̃ cõsistit in desiderij humani repletiõe, secundũ qđ dr in psal. Satiabor cũ apparuit gloria tua cõueniẽter pmittit esuriẽtib⁹ & sitientibus iusticiã prędicto modo. f ℭ Bati mi. Hic ponit btitudo pficiens hoiem respectu pximi ĩ his q̃ habẽt rõnẽ doni in talib⁹ autẽ bñ se habet hõ mõ cõi & humano p liberalitatem quæ est vtus politica ĩ mediocrib⁹ & paruis donis, & p magnificentiam in excellentib⁹ donis & magnis. Sed excellentius hoc fit per beatitudinẽ quæ vocatur misericordia qñ defectũ alterius totaliter accipit quasi suum. vnde dr misericors q̃ si habens cor miserũ, qñ. s. accipit cordi defectum alterius q̃si suum & hoc est qđ dicit: Beati miseri. Additur autem premiũ conueniens cũ dr: g ℭ Quoniam ipsi mi. con. In cælesti enim patria quilibet misericordiã cõsequet: quia vltra condignũ sibi retribuit, secđm qđ dicit ad Ro. viij. d. Nõ sunt cõdignæ passio huius tpis ad futu. glo. quæ reue. in nobis. h ℭ Beati mun. co. Hic ordinat hõ respectu dei. & primò quantũ ad intellectũ speculãdo. secũdò, q̃tũ ad affectũ ipsũ amãdo. ibi: Bti pacifici. Circa primũ aduertẽdũ, q in speculatiõe diuina, bene habet se hõ modo cõi & humano p vtutes intellectuales, quæ sunt scientiæ speculatiuę, & potissime per Metaphysicam, quæ docet proprietates diuinas ex creaturis considerare, vt patet. xij. Metaphysicè: vbi ostẽditur vnum esse deũ ęternum actum purum viuentem vita nobilissima sempiterna & optima: sed hoc est solum considerando deum ex proprietatibus creaturarum: sed excellentius hoc habet per beatitudinem quę est mundicia cordis per quã mens humana deo coniungitur: & sic de occultis & diuinis supra modum humanum illustratur, sicut fuerũt Apli qui absq̃ humano studio fuerunt de diuinis excellentissimè illustrati. & hoc est quod dicit: Beati mundo cor. Additur autem pmiũ conueniens cũ dicitur: i ℭ Quoniam ipsi deum ui. quia visio dei ęnigmatica per fidem in pñti, & facie ad faciem in futuro, bene repromittit habentibus talem mundiciam, secundũ qđ dicitur. j. Cor. xiij. d. Videmus nunc per speculum in ænigmate, tũc autẽ facie ad faciem. k ℭ Beati paci. Hic ponitur beatitudo ordinẽs hominem respectu dei quantum ad effectum quod fit modo cõi & humano per amorem naturalem, quando diligit deum sicut principium suũ efficiens & conseruatiuum: licet pręter hoc alia diligat. Sed excellẽtius hoc fit per beatitudinẽ quæ est pax, quando. s. homo totaliter p affectum mentis deo coniungitur, sicut bonitati summæ, & sic nihil aliud extra ipsum quærit, sed in ipso quietat & pacificatur. & hoc est qđ dicit: Beati pacifici. Addit aũt pmiũ cõueniẽs cũ dicit: l ℭ Quoniã filij dei uoc. Filiatio enim dei importat assimilationem ad de

H — Diuisio — † hereditabunt — † De cõs. di. 2. c. accesserunt. — Psal. 16. d.

b ℭ Beati qui lu. scilicet pro miserijs pñtibus mundanorum, & pro dilatione futurorum bonorum. Isti cum filia Caleph habẽt irriguum inferius & irriguum superius. d ℭ Beati qui esuriũt & sitiunt iusticiam quoniam ipsi saturabuntur. Chriso. Esurit autem iusticiam qui secundum dei iusticiam desiderat conuersari. Sitit autem iusticiã qui scientiam ei⁹ acquirere cupit. f ℭ Bti misericor. Glo. Iusticia & misericordia coniunctę sunt, vt altera alteram debeat tpare, nam iusticia sine misericordia crudelitas est, misericordia sine iusticia dissoluit. h ℭ Beati mun. cor. Glo. Sexto loco ponit cordis mũdicia, quia sexto die conditus est hõ ad imaginẽ dei. q̃ capax est ipsius per cognitionem & amorẽ. k ℭ Bti pa. s. interna pace & fraterna. l ℭ Quoniam filij dei uocabũ. in pace superna Moraliter

Ios. 15. d.

sũ pacatus

pacatus: & ſi bellum gerat cū viris in nullo pacem abrūpit, quā de⁹ dedit. vnde: Pax multa diligentib⁹ legē tuā &c. Qui autem ab ea diuidit, iræ eſt filⁱ⁹. Per hanc filij efficimur, q̄ nihil amplius promittit. In hac eſt ſapientia donorum maxima ſed⁹ incrementum virtutū: ſunt & incremēta premiorū, quia & alia claritas ſolis &c.

Pē.118.x.

Eph.2.c

¶ Pax eſt vnigenit⁹ dei filⁱ⁹. De quo dr: Qui eſt pax noſtra. Qui pacē diligit, filⁱ⁹ eſt pacis. Beati pacifici. Pax à nobis incipit: q̄a dū lex carnis repugnat legi mentis nō modo alteri, ſed nec nobis poſſum⁹ eſſe pacifici. Sed poſtq̄ intus ſpūs impat, vt totus hō ſpūi ſeruiat tūc pax ad alios deriuatur, vt pacem cū oībus habeamus. Vera quidē pax eſt vbi nihil repugnat. Pax dei o⁹ ſenſum ſupat. q̄ & ſi capi nō poteſt vt ē, tū p capacitate nr̄a capi pōt, nō q̄ta eſt, ſed q̄tū ad reconſiliationē adoptionis ſufficit. Infinitas æternæ pacis, & ſi nō pōt intelligi, & q̄uo filⁱ⁹ iræ pax conueniat, & q̄uo de⁹ pax ſeuerē iudicat, & q̄ſta & qualis ſit pax tori⁹ trinitatis, vbi vna virtus, vna opatio: tū q̄ eſt, & q̄ tanta & talis eſt, q̄ta p̄dicā: fide capimus. Ad gradum pacis q̄ purgatus eſt, intendit & dirigit. a ¶ Beati q̄ pſequutionem. In prædictis ſeptem eſt perfectio. In octaua perfectionis oſtēſio & p̄batio. Qui prædicta habēt pati poſſūt pſequutionē: & rectē tenet p̄dicta q̄ accepit q̄ p eis paratus eſt mori. ¶ Qui vſq̄ ad ſapientiam p prædicta conſcendunt pfectū & roborati, nō cedūt pſequutiōi: quia nec mors nec vita pōt ſepare à Chriſto. Quorū mētes p̄miſſa⁹ brītudinū illuſtrant excrcitia, ea⁹ mundicia cor ad deum gubernat, vt reformet imago p peccato deleta

Phili.4.a.

Ro.8.g.

†Mar.9.g Luc.14.g 93.diſt.c. ſacerdotes.

Octaua ſnia quæ ad caput redit pfectum q̄ hominē declarat, & ſignificat circūciſionem octaua die: & reſurrectionem domini poſt ſabbatum, qui eſt octauus & prim⁹ dies & octauas q̄s in nouo Teſtamento celebramus: & numer⁹ pentecoſtes. Nam in ſeptenario numero, ſepties multiplicato, quo fiunt. xlix. q̄ſi octauus addatur vnus vt quinq̄ginta cōpleantur: & tanq̄ redeatur ad caput: quo die miſſus eſt ſpūſſanctus: quo in regnū cęlorum ducimur, & hæreditatē accipimus: conſolamur, & paſcimur, & miſericordiā cōſequimur, & mundamur & pacificamur: & ita pſequutiōes exterius illatas & moleſtias p veritate & iuſticia ſuſtinemus. Octaua veræ circūciſiōis beatitudo martyrio terminatur: q̄ p̄batum reddit, & ſuppletur præcedentibus donis. Octaua p̄miſſio nō eſt alia quā prima, verbis iterata. Myſticum eſt in numero q̄d iterat in promiſſione. ſ. vſ. prius ſonat: & poſtea cōnumeratur extra: vt gloria reſurrectionis his octo gradib⁹ cōſecretur. Octaua eſt dies reſurrē ctiōis q̄ & pria in q̄ & lux creata. ¶ Generaliter oīm dicit regnum cælorum, & ſi ſpecialitas numeretur meritor⁹: quia licet illius iure poſſit dici qui nouiſſimus erit, tū vniuerſorum dignitas oīb⁹ cōis erit, dum per charitatem q̄d in alijs eſt, etiam vlrim⁹ poſſidebit. ¶ Beat⁹ dicit qui nihil mali vult: & oīa habet q̄ vult, Et ideo oīs ibi beatus, quia non vult ā plius, cū nihil iniuſtē vult. b ¶ Btī eſtis cū maledixerint. Hucuſq̄ generaliter ſententias poſuit quaſi ad abſentes, cum & ad præſentes p̄tinerent, nunc ad eos verba cōuertit (q̄uis & hoc alijs cōueniat) p̄dicens quāta p nomine eius eſſent paſſuri: quia dignitatē grad⁹ eor⁹ eis intimare volebat dicēs: Vos eſtis ſal terr⁹: vos eſtis lux mundi. vt ex triſticia humilitatē, ex lætis accipiant cōſolationē. ¶ Sicut Moyſes decem præcepta p ponēs, poſtea p ptes explicat: ſic Chriſt⁹ q̄ſi virtutū genera octo beatitudines proponit, ex q̄bus p̄dent oīa q̄ in monte dixit dominus. Sed quia obſcurē plura paucis p bis cōduſerat, exponit latius vñ de octaua beatitudine lati⁹ p ſequitur ptes pſequutionū, ſpecialiter ap⁹os & eor⁹ ſeq̄es pro iuſticia paſſuros exprimēs. c ¶ Maledixerint. Antiqua tranſlatio habet: Cū oderint vos homines, & dixerint omne malum, & expulerint. Idem tamen ſenſus in noſtra cum maledicta ex odio cordis fiant. Qui gloriā cæli optat, nō timet opprobrium in terra. quātum q̄ſq̄ de laude hominū lætat, tātum de opprobrio triſtatur. Quem laus extollit, vituperio deprimit: vbi quis q̄rit laudari tm̄ apud deū, nō timet cōfundi in cōſpectu hominū. d ¶ Mentientes. Hoc addit ne glorietur de quo verē mala dicuntur. Etiam addit: Propter me: quia aliquando falſa dicuntur, q̄d accidit temeritate hominū: nō tū p pter Chriſtum

Eſa.42.a

Leuit.2.d

Myſticè

Beatus q̄s dicitur.

Trib⁹ modis fit perſequutio.

Diuiſio ☞ Aq̄tuor p̄lati debēt alios excellere.

Moraliter

pter Chriſtum hoc patiuntur, quē nō ſequuntur. Quoniā mercēs copioſa eſt in cælis. Hęc ſententia videtur ad hoc reſpicere quod dictū eſt ibi: docebat eos dicēs: Beati pauperes ſpiritu, quoniā ipſorum eſt &c. Necnon & ad hoc: Vos eſtis ſal terræ. Et: Vos eſtis lux mundi. f ¶ In cælis. Nō in volubilibus, cum nō in rebus volubilibus merces æterna eſſe debeat, ſed in ſpiritualib⁹ firmamentis vbi habitat ſempiterna iuſticia. Iā ergo ſentiunt hanc mercedē qui ſpiritualib⁹ bonis gaudet. Sed pficietur cum mortale hoc induet immortalitatem. g ¶ Sic enī perſecutēpat exēplo rigorē paſſiōis. Tribus modis ſit pſequutio: odio cordis, dictis, factis. h ¶ Vos eſtis ſal ter. Hīc iā oſtenditur apoſtolicum officium. ſ. q̄ ſunt ſal terræ, & lux mundi. Hoc ſpecialiē ad apoſtolos, qui p̄dictis virtutib⁹ pauptate. ſ. & alijs debēt ornari, vt ſint ſal optimum condientes alios doctrina, & vitæ ſuæ exēplo. Sal, ſalus à corruptione. vnde p phēta poſui te in lucē gentiū. vt ſis ſalus mea vſq̄ ad extre. terræ. ¶ Vbi corruptio cuſpæ deſiccatur ſale ſapiētiæ vermes non demoliuntur. Vos eſtis ſal ter. quia terra, i. humana natura p eos conditur verbi ſapiētia. Sal facit ſterilē terram. Vnde: ira victorum duſtructas vrbes ſale ſeminabat. ne qd̄ in eis germē oriretur. Ita apoſtoli deſtructo regno pcti, germē vitiorum compeſcebant. Sal cibos condit carnes ſiccat: prædicatio verō à vermibus & à purredine viriorum illæſam ſeruat ſuo creatori humanam naturam. Vt non eſt cibus ſapidus niſi ſale cōditus: ita ſermo non eſt vtilis ſine documēto apoſtolicæ doctrię. Vñ in Leuitico: In oī ſacrificio ſal offer. i. in oī q̄d dicis vel facis. apoſtolicā ſapientiā habe. Ex aqua & igne ſal conficit ita iſti ex aq̄ ſpūſſanctī & igne tribulatiōis. Vel, per aquā baptiſmi. & ignē Charitatis in ſaporē ſapiētiæ ſunt nati.

Nicolaus de Lyra.

☞ Quòd ſi ſal &c. D

aſſimilationē ad deum. p prium autē ē ipſi⁹ dei q̄ ſeipſo fruit, & in ſeipſo q̄etat. Et ideo qui p̄dicto modo ſunt pacifici, rectē filⁱ⁹ dei vocabunt. a ¶ Beati qui pſequutionē patiūtur. Hīc ponitur beatitudo pficiens hoiem ad bene pariendum. Sicut em̄ ad virtutem p̄tinet bene agere, ita & bene pati. In hoc autē bene ſe habet homo modo communi & humano, quando pro tribulatiōe imminente non recedit à virtute, licet hoc ſuſtineat cum aliq̄ angūſtia & dolore: & hoc fit per fortitudinem quæ eſt virtus politica. Sed excellentius hoc fit per beatitudinem, quæ poteſt dici quędam fortitudo diuina quando talia ſuſtinet non ſolum patienter ſed etiam lætanter: ſicut martyres quanto acerbioribus tormentis cruciabantur, tanto magis in domino lętabantur. Et hoc eſt quod dicit: Beati qui perſequutionem patiuntur. Et ſequitur: Gaudete & exultate: quoniam &cætę. b ¶ Vos eſtis ſal terræ. Hīc ponuntur virtutes prælatorum. Ad cuius euidentiam conſiderandum, q̄ prælati ſunt ſucceſſores apoſtolorum: & ideo debent eſſe perfecti in vita contēplatiua & actiua: & ideo virtutes contemplatiuorum quæ ſunt prædictæ ſupponūtur eſſe in eis & ſimiliter ille quæ ſequuntur de actiuis: ſed hīc exprimuntur aliqua ſpecialia quæ debent eſſe in eis præ cæteris. Et primò quantum ad eorum vitam. Secundò, quantum ad eorum doctrinam, ibi. Nolite putare. Circa primum aduertendum quòd prælati præ cæteris debent eſſe excellentes quantum ad quatuor. Primum eſt diſcretio in agendis: q̄a ſunt ductores & gubernatores aliorum & hoc deſignatur cū dr: Vos eſtis ſal terræ. Sicut enim ſale condiuntur omnia cibaria, ita diſcretione prælatorum debent dirigi & ordinari omnia opera ſubditorum.

☞ Quòd ſi ſal &c.

ce ſuperna. a ¶ Beati qui perſequutionem patiuntur p pter iuſticiam. ſ. legalem q̄ę includit oēm virtutē. b ¶ Vos eſtis ſal. &c. Hęc v ba dicunt epiſcopis q̄ ſunt ſucceſſores apoſtolorum. Sal enim in ſcriptura diſcretionē ſignificat, quæ debet in eis eſſe p excellentiam, p pter q̄d dicuntur ſal in abſtracto, ſicut excellenter liberalis, liberalitas nominatur. Ipſorum aūt diſcretione debent opera ſubditorum ſic cōdiri, vt corā deo ſapida reddātur.

c v * Vos eſtis lux

uocabūtur. † Beati qui perſequutio
a ¶ Non propter ſcelera, vbi non eſt fides. nec eſt iuſtitia quia iuſtus ex fide viuit.
nem patiuntur propter iuſticiam: quoniam ipſorum eſt regnum cæ
a ¶ Ex odio in faciem conumelias dixerint.
b c *lorum. † Beati eſtis cùm maledixe*
a ¶ Perſequi eſt vim inferre, vel inſidijs appetere.
rint uobis homines, & perſequuti
a ¶ Cum abſentium famam læſerint. b ¶ Omnia genera verborum malignantium
uos fuerint: & dixerint omne ma
d *lum * aduerſum uos mentientes,*
a ¶ Qui mendaciter blaſphematur, & propter deum beatus eſt: ſed ſi alterum deeſt. non merces eſt beatitudinis. b ¶ Et quia pro iuſtitia: ergo. ¶ Mente.
propter mē. Gaudete & exul
a ¶ Corpore. a ¶ Hoc eſt quod ſupra regnum celorum
e *tāte: quoniam merces uestra co*
a ¶ Quia Tanto merces vberior, quanto gaudio & exultatione in tribulatione fides erit deuotior. b ¶ Superioribus partibus mūdi. c ¶ Id eſt maledictis-perſequtione: nec tamen a veritate defecerunt.
piōſa eſt in cēlis. Sic enim perſe
f g *quuti ſunt prophetas qui fuerunt*
a ¶ Dat cauſam quare non debent deijcere. b ¶ Scām intellectum. & ſcientiam.
h *ante uos. † Vos eſtis ſal terræ:* b

E a ℭ Quod ſi ſal .i.ſi vos p quos alij cōdiēdi ſunt, aduerſis vł pſpe ris ceſſeritis: p quos à vobis error auferet, cū vos deꝰ tollere alijs ele

Luc.14.g gerit: Ad nihilū valet: qa (vt aliꝰ euāgeliſta ait) nec terrę vtilis eſt quam ſuo iniectu germinare phibet nec ſterquilinio qd non fœcundare ſinit. Sic qui retro vadit, nec ipſe fructum ferre, nec alios valet excolere: ſed ab eccleſia ejicitur, & in

Luc.14.g hæc verba ridet. Hic homo cœpit ædifi-

†Mar.9.g care, & nō potuit conſummare. Si ſal.

2.q.7.ca.ñ euanuerit.i. ſi timore vel cupidine do-

oēs.&.3.q. ctor ſaporem ſapię omiſerit, p quem fa

7.c.ſi. tuitas eius emandabit? Hoc ſolis apoſto lis conuenit. Qđ ſequitur, omnibus magiſtris. Ad nihilum ualet ultra &c. In fine de oībus concludit ſic: Niſi abū

Luc.14.f dauerit iuſti. &c. b ℭ Et cōculcetur ab hominibus, Sanctus & verus miniſter Chriſti & ſi à malis ridetur, conculca

†24.q.1.c· ri non poteſt, quia mente fixus in cœlo

q̄m. manet. c ℭ Vos eſtis lux mundi. Priꝰ ſal quā lux quia prius vita quam doctrina, vita ducit ad ſcientiam veritatis. Qui

†Mar.4.c. deum timet, ſcientia nō caret. d ℭ Lux mundi. Alia cauſa eſt quare non debent deficere: quia illuminati à Chriſto verbo & exemplo: quocūq; illati mūdanis lucē fidei & ſcientiæ debent miniſtrare. Et ſicut (quia ſunt) ſal debent corruptionem pellere: ſic & tenebras (quia lux ſunt) fugare. ℭ Lux tenebras ſoluit, & poſtea illuſtrat: ſic apoſtoli depulſis vitijs deducūt ad lumen fidei & cognitionis. Lux mūdi. Hæc eſt eadem gratia qua mundi cor

†22.q.2.c de ſunt, quorū corda mundatur fide &

quatuor. intellectu. Sic q ſal vocantur pacificis cō

F gruit: quia ſine ſapientia nō tenetur condimentum pacis hęc ſumma & pręcipua ſpecialiter apoſtolis deputant. vt eos cætera aſſequutos plenè cognoſcat. Vnde ſequitur: e ℭ Non pōt ciuitas abſcōdi ſu. &c. quia apoſtoli fundamēta ſunt aptæ ciuitas dicuntur Supra mōtem.

†De cōſe. locus montem iuſticiæ innuit, qui excel-

di.4.c.pro ſus eſt quo ppalamini ne vos abſcōdatis

prię.§.ſi qs Nō eſt ēm facultas ſubterfugiendi vel clā

in fine. aliquid faciendi, ideo ſubditos miſericor

† Luc.16.d diter intus cōſilio regite, & extra contra aduerſarios p iuſticia pugnando defendite: quod ptinet ad ſpiritum conſilij & fortitudinis. f ℭ Neq; accendūt lucernā Domeſticis exemplis docet, ne celent lucē verbi ſibi commiſſam. Non accendūt.i. non ideo data eſt doctrina pdicationis, vt celent eam & ſubijcient ſeruituti corpis, dum aliqua timent. Sed corpꝰ ſuum miniſterio dei ſubijciant, vt per vocem & cęt̄a corpis officia lux excellentior

1.Cor.9.d cæteris appareat. Vnde dicitur Caſtigo corpꝰ meū &c. Vel Chriſtus lucernā accendit, dū teſtā hūane naturæ flamma ſuæ diuinitatis impleuit; quam nec credentibꝰ abſcondit, nec modio.i. mēſura legis, vel terminis vniꝰ gentis incluſit. Sed ſup candelabrum.i. eccleſiā fidem ſuæ incarnatiōis affixit, vbi oēs poſſint intueri, q in domo. i, eccleſia ſunt vel mundo. Vnde ſubdit: Sic luceat. &c. g ℭ Candelabrū. Sicut lucerna, Chriſtus. candelabrum, crux eſt ſup quā erat lucidus, Cādelabrū eccłia, q vbū vitæ pñtis baiulat. h ℭ Sic luceat. Et hæc oīa ita agite, vt nō finem boni opis in laudibus hoīm conſtituatis. i ℭ Vt uideāt &c. Opa regro, vt videant, & ſic doctrina cōfirmetur: & hoc nō ad glīa vrām. k ℭ Nolite putare. Poſtq; hortatus eſt eos oīa pati p vitate, & non celare, & glīam dei facere, īcipit docere qd docturi ſint. Quaſi diceret: quid eſt q vetas abſcondi, p quo iubes omnia pati? an eſt aliquid contra legem? Inqt: Non ueni ſoluere legē: ſed adim. vł faciendo q dicit, vel ſupplendo, qđ deerat & impfectū erat. Nolite putare. Hactenus docuit, vt ſale condiant animas ad incorruptionis ſanitatem, vt illuminent ad veritatis intelligentiam: vt acquiſitos ab hoſtibus defendant, defenſos ad amorē diuinitatis accendant: Nunc vt cæleſtis orator) qa poterant ęſtimare q vetera pcepta vellet abolere) ante interrogata pſcius occurrit, dicens Nolite putare. Soluit qui ſpiritualiter facere vetat. Adimplet Chriſtus dum pręmiſſis ad inchoationem vitæ agendæ ſuperaddit plura ad perfectionem moralium præceptorum: & quæ figuris tegebantur

ris tegebātur & futura ſignificabant, in ſe perficit & in eccleſia: ſine G quo figuræ eſſent vacuæ & ſine effectu. q.d. iō nō debetis pcontari de veteribus præceptis & mirari de nouis, nec paſſionibus terreri. ℭ Chriſtus legem inpleuit, quia exteriores legis figuras ſoluens: īpleuit veritatē interiorem. l ℭ Iota. Hic oñditur, q quæ minima putantur in lege

a ¶ Aliorum fortitudo. b ¶ .i. ſi doctor errauerit ¶ In tribulatione defecerit. c ¶ .i. per quos infirmus populus confirmabitur.

a †Quòd ſi ſal †euanuerit, in quo ſa- a b

a ¶ Sal infatuatum .i. tribulationi cedentes.

lietur? Ad nihilum ualet ultrà, niſi c

a ¶ Ab officio docendi, vel eccleſia. b ¶ Dum vita eius contemnitur, quæ ad nihilum valet.

b ut mittatur foràs, & cōculcetur ab

a ¶ Irrideatur ab hominibus carnalibus. b ¶ Percipientes in Chriſto lucem veritatis. c ¶ Per quos omnes illuminantur a tenebris ignorantiæ.

d ¶ Nomine mundi vel vniuerſi qui ſunt de mundo electi accipiuntur.

c d hominibus. †Vos eſtis lux mundi. d

a ¶ Q.d. aſpicite quo poſiti eſtis. b ¶ Soliditas apoſtolicæ doctrinæ. c ¶ Celari. ¶ Non licet clā eſſe bonos.

e †Non poteſt ciuitas abſcondi ſu- e

¶ Chriſtum vel eccleſiam.

a ¶ Ipſe mons manifeſtat eam. b ¶ Alia ſimilitudo.

f pra montem poſita, neq; accēdunt f

a ¶ Timoris vel commodo vitæ præſentis.

lucernam, & ponunt eam ſub mo-

a ¶ .i. vitæ integritatem.

g dio, ſed ſuper candelabrum: †ut lu

a ¶ Eccleſia vel mundo.

ceat omnibus qui in domo ſunt.

¶ Vt dico, non ſub modio poſita, ſed ſuper cādelabrū.

a ¶ Vere docet, qui facit quod docet, aliter condemnat ſeipſum.

h †Sic luceat lux ueſtra coram homi g

i nibus, ut uideant opera ueſtra bo-

a ¶ In vobis. b ¶ Non vos. c ¶ Cuius opus eſt quod cæli faciunt.

na, & glorificent patrem ueſtrum,

a ¶ Qui vos facit cæleſtes.

k qui in cęlis eſt. Nolite putare, quo- h

a ¶ Chriſtus eſt legis & prophetarum virtus, per quem omnia implentur.

niam ueni ſoluere legem aut pro-

phetas. †Nō ueni ſoluere, ſed adim

a ¶ Implet qui figuras ceſſare docet, poſtq̄ res facta eſt ¶ Implentur ne?

plere. †Amē quippe dico uobis, do

a ¶ Anteq̄. b ¶ Quia non omnia iam ſed ſenſim fient. c ¶ .i. donec elementa mutentur de hac mutabili forma in immutabilitatem. d ¶ Non remanebit quin impleatur in capite vel in corpore.

l nec tranſeat cælum & terra, iota i

Nicolaus de Lyra

a ℭ Quòd ſi ſal .i. ſi diſcretio in plā tis defecerit. b ℭ In quo ſalietur. q.d. in nullo opera ſubditorū cōdientur ſeu dirigentur. Ideo ſubditur: c ℭ Ad nihil. qa talis debet repelli à prælatione, ne officium prelatorū in conſpectu hoīm reddatur vile. Scđm in quo debēt pcellere pręlati, eſt clara noticia in ſcripturis intelligēdis. Et hoc eſt qđ dicitur: d ℭ Vos eſtis. Sicut eīm lux eſt manifeſtatiua oīm oculorum, ſic prælati per intelligentiā ſacræ ſcripturæ debēt ex officio notificare alijs oīa opera virtutum. in cuius ſignum portant mitram in capite, ī qua duo ſunt cornua, qa debent ſcire duo teſtamenta. Tertiū in quo debent præcellere eſt conſtantia in oppreſſoribꝰ pauperum reprimēdis Vnde dicit Saluator Ioh. x. b. Bonus paſtor animam ſuā dat pro ouibus ſuis. mercennarius autem & qui non eſt paſtor, videt lupum venientem, & dimittit oues & fugit. Quod exponens Grego. dicit: Lupꝰ etem ſup oues venit, cū qlibet iniuſtus & raptor fideles quoſq; atq; humiles opprimit ſed qui paſtor videbatur eſſe & non erat, relinqt oues & fugit: qa dū ſibi ab eo periculū metuit, reſiſtere iniuſticiæ nō pſumit fugit āt nō mutādo locū, ſed ſubtrahēdo ſolatiū: & ideo paſtor bonus ciuitati ī mōte poſitæ comparatur: quia ad ipſum debent habere oppreſſi refugium, quaſi ad quoddam fortalicium. Et hoc eſt quod dicit Saluator: e ℭ Non poteſt ciuitas. quia bonus prelatus in perſequutione nō debet ſe abſcondere, ſed ad defenſionē gregis ſe manifeſtè oſtendere. Quartū in quo debet prælatus excellere eſt ſanctitatis euidentia in exemplis dandis: quia ſecūdum qđ dicitur in paſtorali: Tātū debet excellere actionē populi actio præſulis, quātū diſtat à grege vita paſtoris: & ideo cōparatur hic lucernę ſuper candelabrum, illumināti totam domum. Sed intētio recta ſubditur: g ℭ Sic lu. lux &c. Et glorificent patrem ueſtrum. quia non debent de hoc gloriam propriam quærere, ſed gloriā dei & ædificationem populi. h ℭ Nolite putare. Hic oſtendit eminentiam prælatorum quantum ad doctrinam. Et priò ponit modum docendi ipſi Chriſto proprium. Secundò oſtendit q̄liter debet ei conformari doctrīa prælatorū, ibi: Qui ergo ſoluerit. Circa primum aduertendum, quòd Chriſtus non ſolummodo erat doctor legis & euangelij, ſed etiam inſtitutor. Aliter tamen quia vetꝰ Teſtamentum dedit mediantibus angelis. nouū autem p ſeipſū, vt ſupra ī plogo viſum eſt. ergo p ſuam doctrinam nō debuit legē deſtruere, ſed magis eam pficere, & adimplere. Et hoc eſt qđ dicit: Nolite putare quoniā & cæt. i ℭ Iota unum aut apex. i. modicum nō trāſibit quod non impleatur: quia iota eſt minima litera Hebraica. ℭ Quęritur hic quomodo verum ſit q Chriſtus legem impleuerit, & non ſoluerit. Videtur enim qđ ipſe ſoluerit mandata moralia:

†Infatuatus vel inſipidus fuerit.

†Et lucet.

H

Probatio q Chriſtus legem non ſoluit, ſed impleuit.

Moraliter

d ℭ Vos eſtis lux. Debent enim alios illuminare de credēdis. e ℭ Non poteſt ciu. Dicitur enim ciuitas in monte poſita. nā eē debet forte refugium iniuſtè oppreſſis. f ℭ Neq; accendunt lucernā. Debent etiā eſſe lucerna ſuper candelabrum poſita, vt alijs luceant per ſanctæ vitæ exempla. h ℭ Nolite putare q̄m ueni. Hic informantur doctores, vt non ſoluant legem diuinam ei doctrinā philoſophicā præponendo, nec ſtudeāt ipſam vel doceant ſpeculatiuè tm̄ ſed etiā practicè ipſā ope adimplēdo. Nec eā malè interpretētur, ſicut doctores Iudæorum, q pręcepto diuino negatiuo dicebant tm̄ actū exteriorem eſſe phibitū: Contra quos dicit Saluator: Omnis qui iraſci. fra. ſuo, reus erit iudi. Et ſic de alijs.

Si ergo offers

☞ putantur in lege, sacramentis spiritualibus plena sunt, & omnia
A recapitulantur in euangelio. Iota, minor est cæteris literis. Apex
Iota est literę aliqua summa particula, significat minimum præceptū,
vel minimā præcepti particulā. Apte autem ponit iota Grecum,
non ioth Hebræum, quia iota decem significat. i. decalogum, cu
ius apex est euangelij perfectio. ¶ Iota
apud Græcos decima litera, decem signi-
ficat: p quā decē præcepta agēdæ vitę acci
pim⁹: q̄rū Christ⁹ nullū soluit, sed præce-
pit plenius adimpleri, nec apicem. i. nec
minima significantium. a ¶ Oīa fiant.
† Iaco. 1. d. Spūaliter impleanſ, vel imperfecta ꝓficiā
tur, & significātia, impletiōe consumenſ.
b ¶ Qui ergo soluerit. Minima sunt
crux Christi & passio, quam q erubescit,
Ier. 15. a. minimus est: q cōfitet, magn⁹. Vel Phari-
sæos notat, q mandata dei dimiserūt pro
suis traditionibus, quæ nihil valent dum
Moraliter vel minimū quod in lege est, prętereunt.
¶ Moraliē aūt soluit q nō implet, sed te-
net sicut infirmis data sunt. Velꝫ qui non
intelligit spūaliē. Soluere, est non agere,
quod rectē intelligit, vel non intelligere
quod deprauat, aut minuere integritatē
supadditionis Christi. c ¶ Minim⁹ uocabi. &c. In regno cæ-
lorum minimus, vocabitur qui erit in eo indignus, in quo nullus
minimus sed omnes magni. d ¶ Qui autem fecerit. Qui non
Rom. 2. c soluerit, & sic docet, nō minimus, nō tū magnus: sed si facit quod
docet. Soli em factores legis iusti sunt apud deū. e ¶ Dico autē
uobis. Cum ait, dico, magnam vim & ꝓfundā intelligentiā co-
gitandi incussit: ostendit quō supaddit: Et non quæ prius manda
uerat, absoluit. Plus etiā est diligere inimicos quàm non odisse:
non cupere, quàm non adulterari: non irasci, quàm nō occidere.

Nico. de Lyra.

☞ Nisi: id est nō

unum, aut apex unus, non præter
¶ Quin.
a ibit à lege, donec omnia fiant.
a ¶ Quia omnia fient. ergo. b ¶ Vel non agendo. vel non credendo vt Pharisæi.
b †Qui ergo solverit unum de man-
¶ Minima sunt quæ inchoant homines. ¶ i. sicut soluit.
datis istis minimis, & docuerit sic
a ¶ Despectissimus est in ecclesia sanctorum. b ¶ Ab illis qui sunt in regno cælorum.
c homines, minimus uocabitur in
d regno cælorum: qui autem fece-
¶ Sic. a ¶ Licet in præsenti abiectus, econtra licet ille hic prælatus. tamen vilis.
rit & docuerit, hic magnus uoca-
a ¶ Quomodo ergo faciendum?
e bitur in regno cælorū. Dico †autem

non est de hoc mūdo. Ioh. xviij. f. Et ideo nō habuit istā vnctionē C
corpalē regū vl' pōtificū, sed vnctionē spūalē à deo pre habuit ple
nitudinē grę, sc'm qd' scribit in Psal. Vnxit te de⁹ de⁹ tu⁹ oleo lę Pā, 44. b.
titię &c. Circumcisionem autem ipse ad impleuit primò in seipso
incipiendo. Secundò melius & efficacius & generalius instituen-
do sacramentum loco ipsius scilicet ba-
ptismum in quo confertur maior gratia
& est remedium tam viris quàm mulieri
bus. Quædam etiam cerimonialia ptine-
bant ad sacrificia, sicut immolatio agni
paschalis, iuge sacrificium, & consimilia.
Ista autem erant figuratiua vni⁹ perfecti
sacrificij scilicet Christi in cruce offerēdi.
Et ideo ista impleuit Christus vno mo-
do corporaliter patiendo: alio modo effi
cacius sacrificium scilicet eucharistiam in
stituendo. Quædam autem cerimonialia
pertinebant ad sacra: & de talibus erant
præcepta prohibentia vsum aliquorum
ciborum & consimilia: & ista adimpleuit
Christus, quia dicit Petrus Act. xj. b. Im- † enim.
mundum & commune nunquam intro-
iuit in os meum: & multo fortius Chri-
stus hoc seruauit, & sic ista prę cepta adim
pleuit ea obseruando & obseruationem meliorem declarando.
per talem enim abstinentiam à corporalibus cibis significabatur
abstinentia à spiritualibus immundicijs. Hanc autem immundi-
ciam instituit Christus in lege euangelica quæ est mundissima. &
per consequens debuit cessare figuralis abstinētia. propter quod
dicitur actuum. x. c. Quod deus purificauit, tu ne commune dixe
ris. quia nullus cibus coinquinat homines qui cum gratiarum
actione percipitur. Dimisit tamen deus in ordinatione ecclesiæ
de aliquibus abstinentijs faciendis pro loco & tempore. Paret er
go ex prædictis qualiter Christus legem adimpleuit quantum ad
omnia genera præceptorum. Secundo impleuit legem quantum
ad promissa, promittens tamen obseruantibus meliora: lex enim
Mosaica promittebat solum bona temporalia & transitoria sci-
licet abundantiam & excellentiam temporalem, vt patet Deut. D
xxvj. d. Custodias omnia præcepta eius, & faciet te excellētiorem
cunctis gentibus: sed Christus obseruantibus dei mandata pro-
misit bōa spiritualia & æterna scilicet gratiam in præsenti, quæ
præcellit omnibus bonis temporalibus, & etiam gloriam in fu-
turo. j. xix. d. Omnis qui reliquerit &c. centupulum accipiet scili-
cet in præsenti: quia bona spiritualia quæ hīc recipiuntur intan-
tum excellunt bona temporalia, ac si centenarius numerus paruo
numero comparetur & vitam æternam possidebit scilicet in fu-
turo. Patet igitur, qꝺ Christus adimpleuit legem quantum ad prę
cepta & promissa. Similiter adimpleuit prophetias: quia princi
paliter loquuti sunt de Christo, & de aduentu eius, & de his quæ
pertinent ad ipsum: & ideo adimpleuit prophetias nascendo, cō-
uersando in mundo, & moriendo, & resurgendo, & alia opera
nostræ salutis faciendo: propter quod imminente sua passione di
xit Luc. xxiiij. f. Oportet impleri ea quæ scripta sunt in lege & pro
phetis & psalmis de. Patet ergo ex p̄dictis, qꝺ Christus impleuit le-
gem & prophetas. ¶ Ad primum dicendum, qꝺ Christus curan-
do infirmum sabbato non fecit contra legem: quia licitum erat Solutio.
facere in die sabbati ea quæ ad gloriam dei pertinebant, sicut or-
nare templum, & sacrificia offerre, & laudes diuinas dicere & hu-
iusmodi. & multo fortius sanare hominem miraculose ad ostē-
sionem diuinæ virtutis erat licitum: & eadem ratione qꝺ sanatus
subito portaret lectum suum in die sabbati, faciebat ad magnifi-
cationem miraculi. Per hoc enim ostendebatur, qꝺ diuina virtute
erat sic subito perfectè sanatus, qꝺ erat ad pristina opera plenariè
restitutus. Ad alia duo patet ex prædictis in corpore quæstionis.
a ¶ Qui ergo soluerit &c. Hīc consequenter ostendit qualis
debeat esse doctrina prælatorum per conformitatem ad Chri-
stum: & ponit quandam diuisionem trimembrem doctorum.
Quidam enim sunt qui malè viuunt & malè docent, sicut hære-
tici. Et de istis dicitur: Qui ergo soluerit unum de manda-
tis istis. malè scilicet viuendo. b ¶ Et docuerit sic homi-
nes. alios similiter per falsam doctrinam corrumpendo. c ¶ Mi
nimus uocabitur in regno cælorum. idest in ecclesia militan
te, quia decidit à vera fide alij sunt qui benè viuūt & benè docēt,
& tales doctores debent esse prælati ecclesię, propter quod dicit:
d ¶ Qui autem fecerit & docuerit &c. Alij sunt doctores
qui bene docent & male viuunt. de quibus dicitur. j. xxiij. a. Sup
cathedrā Moysi sederunt Scribæ & Pharisęi: quod dicunt facite:
opera autem eorum nolite facere: dicunt enim & non faciunt:
& quia hoc non sufficit ad salutem, ideo dicit prælatis ecclesiæ,
☞ Nisi abundauerit

Argumentum. ☞ ta moralia: quia præceptū de obseruatiōe sabbati morale erat
B saltē q̄tum ad vacationem à corpalib⁹ opib⁹: sed ipse sabbato cu
rauit, Ioh. v. Et sanato p̄cepit tollere lectū suū i sabbato. ergo &c.
Item videtur qꝺ iudicialia non impleuerit, quia mulierē deprehen-
sam in adulterio quæ in lege p̄cipiebat lapidari, impunitā abire p
misit, vt habetur Ioh. viij. Item cerimonialia de abstinentia ciborum in lege prohibitorū nō seruauit: quia dicit. j. xv. b. Quod in-
trat in os nō coinquinat &c. Ipe autem fecit, q̄ aliꝫ faciēda dixit:
ergo talibus vsus fuit, ergo &c. Cōtra, p illud quod hīc dicit, Non
veni soluere legē sed adimplere. ¶ Dicendū, qꝺ Christ⁹ legē & pro
phetias adimpleuit. Et primo declaro de lege. Sed ò de ꝓphetis.
In lege aūt q̄dam erāt p modū prę cepti, & q̄dam p modū ꝓmissi
Præcepto-rū triplex differentia obseruantib⁹ legē: & vtraq; adimpleuit. De p̄ceptis patet sic. Præ-
cepta em̄ erāt in triplici differētia. Quędam erāt moralia. s. p̄cepta
decalogi. Et alia moralia in lege posita q̄ faciebāt ad eorū declara-
tionem: & ista impleuit Christus ea obser uādo pfectè, & ad obser
uationem eorum alios incitando. j. xix. c. si vis ad vitam ingredi,
serua mandata. Secundò, ea impleuit, sanum intellectum eorum
declarando & errorem Pharisæorum circa hoc excludendo', vt
patebit. j. in præsenti capitulo. Tertiò, adimpleuit ea, consilia ap-
ponendo, quæ faciunt ad pfectiorem mandatorum obseruantiā.
Perfectius enim obseruat mandatum hoc: Non occides. ille qui
cauet ab ira inordinata, quàm ille qui cauet tantū ab interfectio
Præcepta iudicialia. ne. Alia erant præcepta legis iudicialia: & ista impleuit rigorem
eorum per viam misericordiæ temperando, in aliquibus per se
ipsum: & alijs dimisit temperamentum, suis ministris scilicet eccle
siæ prælatis & principibus terrenis catholicis, vt de talibus ordi-
nent secundū qd' viderint vtile communitati fidelium secūdum
varietatem temporum & locorum & personarū: & istud non fuit
destruere legem, sed magis adimplere: quia sic ordinauit melio-
rem modum obseruationis iustitiæ: Sicut non destruitur puer
quando fit vir: licet enim trāseat pueritia, tamen remanet melior
status eiusdem personæ ætate mutata: Lex autem vetus habuit
quasi statum pueri respectu nouæ legis. propter hoc dicitur ad
Gal'. iij. d. Lex pędagogus noster fuit in Christo, idest regulatiua
status puerilis: propter hoc erat lex timoris, sicut pueri sub disci-
plina & timore custodiūt'. lex autem euangelica est lex amoris: &
ideo non debet esse tantus rigor pœnarum: quia proprium ho-
minum perfectorum est magis deduci ad virtutem amore iusti-
Præcepta cerimonialia. ciæ quàm timore pœnæ. Tertia præcepta erant cerimonialia. Et
ista diuidebantur in tria: quia quædam pertinebant ad sacramen-
ta, sicut circumcisio quantum ad omnes homines: vnctio quantū
ad reges & pontifices. Christus autem non assumpsit statū sacerdo
tis legalis vel terreni regis: immo dixit coram Pilato regnū meū
non est

a ¶Nisi. i. non solū minima legis præcepta impleueritis, sed & ea quę addo: qa dū fiūt addita ad pfectionē, etiā hęc plenius agunt quę præmissa sunt ad inchoationē: quia q nō videt mulierē ad cō cupiscēdū eā, nec fornicat: nec occidit q nō irascitur. b ¶Iusti. Iusticiam Pharisæorum vocat omnia illa ad cultum dei actualiter pcepta: seu figurarū mystica tantū ad literā instituta. ¶Iusticia illorū, mādata Moysi: impletio illorū, iusticia Christi. Illa à pœna liberāt, ista saluāt. ¶Quidam in hac expositione laborāt, volētes notare supabundātiā esse in nouo q nō obseruarē in veteri Testamēto, cum & in illo mali actus & mala cōcupiscētia phiberētur. Sed nō secūdū hoc hīc agit, imo i hoc abundātia maior q̄ scribaꝝ & Phariseorū ostēdit: quia illi sed'm opa magis iusti appellari, q̄ sed'm volūtatē affectabant. c ¶Audistis. Exponit quæ est iusticia Phariseorū, quā qui adimplet nō statim magnus, sed aliquē gradum conscendit. d ¶Ego aūt. Perfectionē quā venit implere incipit explanare, & qīo iusticia eorum debeat supabundare. e ¶Omnis qui irascitur. Quia nesciebant homicidium esse nisi peremptionem: aperit omnē motū animi ad nocēdum, in homicidium cōputari. Mandatum Christi non est cōtrarium legi, sed latiꝰ legē in se cōtinens. Qui nō irascit, non occidit. Sed nō ecōtra, licētia irascendi causa homicidij. Tolle irā, & homicidium non fit. ¶Superadditio Christi nō irasci, non concupiscere, à quibus difficile est abstinere: & ideo magna sunt in remuneratione. Ira est oīs malus motus ad nocendum. Subitus autem motus cui non consentitur propassio est. Accedente consensu, passio est & mors in domo. Omnis q irascitur.

†25. di. c. fi nali.

Gradus in peccatis.

Gradus in pœna.

Pſ. 4. a.

Racha.

a ¶Quod sit spiritu consilij, & gratia misericordiæ dei.

a uobis: quia nisi abūdauerit iusti- b

a ¶Quæ est in præceptis vitæ inchoatiuis & mysticis iuxta literam.

cia uestra plus quàm Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in re- c gnum cælorum. †Audistis quia di- b ctum est antiquis: Non occides:

a ¶Vt iudicio puniatur legis. ¶Accusatione legis.

Qui autem occiderit †reus erit iudi- d

a ¶Plus impono non irasci.

cio. Ego aūtem dico uobis: qa om- c

a ¶Non fratri irascitur, qui peccato irascitur. b ¶id est dignus accusatione.

nis qui irascitur frātri suo ✻reus b erit

a ¶Quod supra de homicidio.

b ¶Qui de motu prorumpit in vocem indignationis.

iudicio. † Qui autem dixerit fratri

a ¶Interiectio indignationem exprimens. b ¶Consensu iudicum de danda sententia in eum.

suo racha, reus erit † concilio. † Qui d

a ¶Qui vsque ad conuitia processerit. b ¶Aeque in deum credenti quem deus salem vocat.

autē dixerit, fatuus e: reus erit gehen- e

a ¶Quia non licet irasci ergo multo minus odio habere. b ¶Boni operis sacrificium.

næ ignis: Si ergo offers munus f

a ¶In fide, vel ad Christum ad quem niſi per fidem attingat, nemo digne offert.

tuum ad altare, & ibi recordatus

a ¶Quem lęsisti.

fueris, quia frāter tuus habet ali-

¶Coram deo.

quid aduersum te, relinque ibi g

F

bilius offeras: non enim munus repellit, sed charitatem proximi quærit sine qua nemo ad charitatem dei peruenit. Vnde: Prius charitatem proximo exoluat, qui munus suum deo placere optat. Vade. Non

G

Nicolaus de Lyra.

a ¶Nisi abunda. iusti. q.d. ad salutem non sufficit bona doctria, nisi assit bona vita. b ¶Audi. qa di. est. Superius descripsit virtutes cōtēplatiuas & prælatorū in quibus consistit iusticia abūdās, hīc cōsequēter describit virtutes actiuas in quibus consistit iusticia ad salutem sufficiens. Ad cuius euidentiam considerandū, q̄ ad cōsequutionē salutis sufficit obseruatio mādatorū decalogi, vt dicit Saluator. Ma. xix. c. Si vis ad vitam ingredi, serua mādata. & iō Saluator noua præcepta moralia non dedit, sed præcepta decalogi replicauit, & ad obseruationem eorū homines induxit, verū intellectū eorum declarādo, & errores Iudęorum circa hoc excludēdo. Et iō diuidit in tres partes: qa prīo dat intellectū aliquorū præceptorū moralium. Secundò, aliquorū iudicialium, ibi: Audistis quia, &c. Oculū pro oculo. Tertiò intellectum cuiusdam præcepti i quo fundatur tota lex, videlicet de dilectione proximi, ibi: Audistis quia dictum ē, &c. Diliges proximum tuum. Prima adhuc in duas: quia primò dat intellectum quorundam præceptorum secundæ tabulæ q̄ ordinant hominem ad proximum: Et secundò dat intellectum cuiusdam præcepti primæ tabulæ ordinantis hominem ad deum, quo prohibetur periurium, ibi: Iterum audistis, quia dictum est: Non periurabis. Prima adhuc in duas: quia primò dat intellectum cuiusdam præcepti quo prohibeē nocumētū in persona propria. Secundò præcepti quo prohibetur nocumentum in persona coniuncta, ibi: Audistis quia dictum, &c. Nō mœchaberis. Iterum prima in duas: quia primò declarat præceptum. Secūdò infert duplex correlarium, ibi: Si offers, &c. Circa primum aduertēdum q̄ Iudęi credebant per præcepta decalogi sola opera exteriora prohiberi non motum animi. vnde & Iosephus. xij. libro antiquitatū reprobat Polybium historiographum Persarum dicentem, quòd Antiochus Epiphanes mortuus fuerat in mōtibus miserè propter hoc q̄ voluerat spoliare templum Dianæ in Perside dicens, q̄ volūtas mala non est pctū, nisi exeat in effectum. Et eodem modo dicebāt Iudæi de hoc præcepto: Non occides. quia per hoc prohibetur occidendi factū, & non occidendi propositum. Et hoc est q̄d dicit: Audistis quia di. est antiquis. hoc est: sic interpretabantur pceptū hoc, Sed hunc errorē excludit Saluator dicens: c ¶Ego autē dico uobis, quia omnis qui irascitur fratri suo. Vbi Saluator ponit triplicem gradum irę. Primus est in corde. Et notatur cū dicitur: Omnis qui irascitur. Secundus est in ore per vbū cōtumeliosum, confusum tamen: quod notatur cū dicit: Qui autem dixerit ra. Tertius gradus est, quando proceditur ad contumeliā determinatam. qd' notat cū dr: Qui au. di. fa. Primus gradus est minoris culpæ q̄ secundus, & secundus quā tertius. & ideo prīo minor pœna determinatur, cùm dicitur: d ¶Reus erit concil. Quia minus est q̄ iudices debeant congregari ad determinationē pœnæ alicuius. quā q̄ iam sit adiudicatus. quod ponitur in secundo cùm dicitur, Reus erit iu. Et hoc est minus q̄ q̄ aliqs sit iā extremæ pœnę determinatus: quod ponitur in tertio gradu, cùm dr: e ¶Reus erit gehen. Considerandum tamen, q̄ licet ira sit peccatum, vt hīc dicitur, non tamē omnis ira. Ira em̄ est appetitus vindictæ. Vindicta autem si sit iusta, nō est pctū eā appetere: sed tm̄ si sit iniusta. Et hoc cōtingit q̄dupliciter. Vl q̄ appetitur pœna ei q nō meruit vel plus q̄ meruit. Vel si appetatur ordine debito p̄ termissio. Vl qa appetitur ,ppter indebitū finem, vt q̄ appetitur solū, ppē vindictā, nō ,ppē iusticiā. f ¶Si er. of. hic ex p̄dictis īferē duplex correlariū. Primū respicit placationē diuīæ offensæ. Et secūdū euasionem pœnæ īfligēdæ, Secundū pōit ibi: Esto cōsentiens, &c.

†Exo. 20. b Deu. 5. b.

†obnoxius & infra.

✻temere vl sine causa

Diuisio

† concessui

†De hęre. cū ex iniuncto. H

Ioſephus

Triplex irę gradus.

Moraliter

Circa primum ✻f ¶Si ergo offers munus tuum ad altare. Chrysostomus, Plus enim diligit deus fidelium concordiam, q̄ mūera sibi oblata.

✻Esto consentiens

a ¶Vade. Non pedibus, sed animo humiliter ei prosternas in conspectu illius cui oblaturus es. Vel petendo veniam si præsens est. b ¶Offeres. Hoc ex spū pietatis, quo mitis fit. & diuinum verbum piè intelligit, intelligendo obedit, & ad implendum cor erigit. c ¶Esto con. Sicut iam præcepit fratri reconciliari, & post iubet inimicos diligi, ita hîc dū currimus in via huius seculi, ad pacem & cōcordiam hortatur, sicut dicit: si fieri pōt quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. Et pro consentiens ex Græco habetur benignus vel beniuol⁹ Cito: ne differas in crastinum. Dum est in uia: dum adhuc licet operari. ¶Si fratrem læsisti reconciliare ei. Si aduersarius extiterit, esto beneuolus, vt fiat amicus. ¶Aduersarius est aliquis homo, vel diuinus sermo. Esto beneuolus & cōsentiēs verbo euangelij, quod mandat multa contraria carni, cum quo ī via, id est Christo, rectè gradimur, dum ei obedīēdo ad vitam ęternam pertingimus. ¶Aliter, Aduersarius est deus, vel magis sermo diuinus, qui contradicit peccare volētib⁹. Qui ad hoc datus est, vt nobiscum sit in via cui oportet nos consentire, ne oderimus, cp deus nobis nō parcit donec sanemur. d ¶In uia cum eo. Sermo diuinus, nobiscum est in Christi via. Aduersarius nobiscum in via seculi. Sermo diuinus nobis via est qua currim⁹. vnde: Viā mandatorum tuorū cucurri, cū dilatasti cor meum. e ¶Ne forte tradat. Sic tē perauit, vt pœnitentiæ locum non afferret: putaretur enim, cp si obisset aduersari⁹ & non posset ei in via esse benevolus, necessario iudici traderetur. Sed & locū pœnitentiæ reliquit, & impœnitentem iudici tradit, dicēs: Iudex tradat te ministro. ¶Tradat, idest causa sit cur tradaris in manus Christi, cui pater omne iudicium dedit. Christus ministro, idest angelo qui colliget Zizania. f ¶Nouissimum, quadrantem. i. minuta peccata, quia nihil erit impunitum. Vel per quadrantem nouissimum, significantur terrena peccata, quia prima ps mundi cælum. Scd'a, aer. Tertia, aq̄. Quarta, nouissima terra. ergo donec reddas nouissimū q̄drantē, idest donec luas pcta q̄ de terra contraxisti. ¶Primus quadrās est ignis quo charitas significat. Scd's, aer quo spiratur, quo significat vita. Tertius: aq̄, qua renascimur. Nouissimus, terra, p quam carnalis vita. Vnde: Terra es & in terram ibis idest exolues quod esse voluisti. ¶Quadrās genus numi est qui habet duo minuta. Vnde alius euangelista dicit illam pauperculam misisse in corbonā q̄drātem. Alius duo minuta quòd idem est. g ¶Audistis. Adhuc qui dixit: Nō veni soluere legē, sed adimplere. Addit: Quantū debeat abūdare iusticia apostolorū plusq̄ Phariseorum. Minor iusticia est, nō mœchari corpore. Maior iustitia est non mœchari & corde. Non ait: q concupierit: sed qui viderit ad cōcupiscēdū eā. i. hoc fine & animo attenderit vt eā cōcupiscat, qd' iā nō est titillari: sed plene consentire libidini, vt si facultas sit pagatur. Hîc nomine mœchantium omnem carnalem delectationem accipe: qñ anima relicta superiori lege, turpi volūtate inferiorū prostituta corrūpitur. h ¶Viderit mulierem. Beda: Magna supadditio. Visus ponitur pro omni motu qui est ad delectationem: non solum corporalis, sed interior qui est in cō cupiscentia, in qua aperiūtur illi oculi qui pro pœna peccati primis parentibus malè aperti legūtur: tūc itur in affectū cordis: nec deest voluntas, sed occasio peccati. Sicut ergo bona voluntas cū deest copia agendi remuneratur, sic deliberatio cum molimine vitiorū damnatur: quia nō secundum qd' quisq̄ potuit & nōlicuit, sed secūdum qd' voluit & proposuit ex conscientia accusatur vel defenditur. i Ad cōcupiscendum. Vt transeat in affectum cordis, vt facere disponat, vbi non deest voluntas, sed occasio: quod passio dicitur, q̄ est mors in domo. Propassio est animi subitus, affectus vel iræ vel amoris. Passio q̄dam animi forma vel deliberatio ex cōsensu. vñ dicit aliquis iracūd⁹ vel amator. ¶Propassio ē subit⁹ mot⁹ sine deliberatione boni vel mali opis. Passio est affectio deliberati animi si sit loc⁹ pficiēdi. Quòd si oculus. Oculus pōt accipi dilectus amic⁹ cōsiliari⁹, quasi iter demonstrās: Dexter qui in diuinis. Qui verò in his q̄ ad corp⁹ ptinēt cōsulit, similiter oculus. Scandalizat idest si in hæresim aliquam trahere vult. Similiter dextera man⁹ dicit amic⁹, q est amic⁹ in diuinis. Sinistra, qu in huius in huiusmodi vitę necessarijs. Sicut visus oculo, ita manui cōuenit actio. Vel, in oculo & in manu dextera possunt accipi fratres, vxor, filij, propinqui, qui si sunt ipedimēto, debemus à nobis separe, ne dū ipsos lucrari volumus, nosipsi pereamus. Vnde in Leuitico de magno sacerdote dicitur: Cuius anima cultui dei mancipata est, ne sup patrē & matrē vel filias polluatur. idest nullus affectū sciat nisi eius cui⁹ cultui dedicatur. ¶Vel oculus, est mētis visus. dexter dignior exterior: qui purgād⁹ est ne scādalizet. Quia si ille semp in ppriatoriū respicit, exterior frenat lege eius. Hic scandalizat concupiscēdo illicita: sed est eruendus, ne per eum in vicium labamur. ¶Isidorus. Si contemplatio vertitur in tædium vel in arrogantiam, dimitte eam, & transi ad actiuā: quia melius est p actiuā saluari, q̄p p cōtemplatiuā pire.

Ro.12.d. †beneuol⁹ †Exo.20.c. †Nō cōmittes adulterium. Pſ.118.d. †Adulterii commisit cum ea. Ioh.5.b.d Gen.3.d. Mar.11.d. Matth.5.d. Propassio Passio Leuit.27.a †Luc.12.g

[a] munus tuum ante altare, & uade [a] a ¶Quod nequit fieri, nisi spiritu humilitatis fundatus & timens deum. ¶Quantum in te est emendando quod peccasti.
prius reconciliari frātri tuo: & tunc
[a] ¶Intentionem reuocans ad id quod cœperas. b ¶Hoc ex spiritu lenitatis quo mitis fit. c ¶Hactenus de proximo, hic pacem iubet habere cū aduersario.
[b c] uēniēs ofᵇferes munus tuum. †Estō [b] a ¶Nemo enim nouit quando de hac vita exeat.
† consentiens aduersario tuo citō, [c d]
dum es in uia cum eo, ne forte tra- [c d]
dat te aduersarius iudici, & iudex
¶In tenebras exteriores.
tradat te ministro, & in carcerem [e]
mittaris. Amen dico tibi, non exi- [f g]
[a] ¶Id est nunquam sicut ibi dicit: Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.
[f] es inde dōnec reddas nouissimum
[g] quadrantē. † Audistis quia dictum [h]
¶A Moyse.
est antiquis. †nō mœchaberis. Ego [i]
autem dico uobis: quia omnis †qui [k]
[a] ¶Et anima ei⁹ titillata fuerit quod propassio dicitur quæ &ii culpam habet, nō tamen crimen. b ¶Cum cupiscentia est mater adulterij.
[h i] uidēᵇrit mulierem ad concupiscendum eam, iam † mœchatus est eam

Nico. de Lyra.

✠Circa primum aduertendū, cp munus deo oblatū non ꝓficit ipsi offerenti, nisi sit in charitate. charitatem autē nō habet, nisi proximo læso ab eo velit satisfacere. Et ideo dicit. Si offers mun⁹ tuū &c. Sequitur: a Vade prius reconciliari. &cæ. Et potest hoc intelligi ꝺupliciter Vno modo pedibus corporis. & hoc debet fieri si commode possit haberi ipsius fratris offensi pñtia. Si autem non possit, sufficit ire ad eum pedibus mentis: quod fit quando habet propositum satisfaciendi loco & tempore cōperenti. Et hoc modo vtitur ecclesia Romana, quę reum cōfitentem absoluit, & sibi satisfactionem lę so fiendā imponit. b ¶Esto cōsentiēs. Hoc est secundum correlarium: quia si ille qui offendit fratrem, vult pœnam gehennæ euadere, debet ei in hac vita mortali satisfacere. Et hoc est quod dicit Esto consentiens aduersario tuo: Id est fratri læso qui habet aduersum te. Esto consentiens p ipsius placationem. c ¶Dum es in uia cum eo. Id est in pſenti vita. d ¶Ne forte tradat &c. tra. te mi. Id ē diabolo qui ē exequutor diuinæ iusticiæ. e ¶Et in carcerē mit. i. in pœnā infernalē. f ¶Amē. i. fideliter. g ¶Dico tibi: non exies inde donec reddas nouissimum quadrantem. idest nunquam exibis quia in inferno nunquam est possibilis redditio. h ¶Audistis quia dictum est &c. Hîc cōsequenter saluator dat intellectum præcepti negatiui, quo prohibetur nocumentum alicui ratione personæ sibi coniunctæ scilicet vxoris. Et primò ponit huius præcepti intellectum. Secundò, infert quoddam correlarium, ibi: Si ergo oculus tuus. Circa primum aduertendum, quòd Iudæi per illud præceptum: Non concupisces vxorem proximi tui, intelligebant signa exteriora tantum prohibita. vt sunt tactus impudici, & oscula & huiusmodi. Et ideo sic exponebant. Non concupisces vxorem &cætera. Id est signa concupiscentię non facies. Similiter per illud præceptum. Non mœchaberis: intelligebant actum mœchiæ tantum esse prohibitum: & sic concupiscentia latens omnino in corde non expressa signo vel facto, nullum est peccatum. Sed hoc est irrationabile: quia actus exteriores vel signa non habent rationem peccati nisi inquantum sunt voluntarij, vt prædictum est. Et ideo saluator excludés hunc errorem dicit, k ¶Omnis q uiderit mulierē ad cōcupiscendum eam. Quia videre absolutè non est malum, sed inquantum ex eo sequitur concupiscentia interior. Et ista concupiscentia sic procedit: quia primò ex aspectu mulieris causatur cōcupiscētia ī appetitu sensitiuo, q dī sensualitas, & ꝑuenit actū rōnis: & sic nō est peccatū, nec veniale nec mortale. Cui⁹ rō est, quia talis ✠motus sensualitatis

✠b ¶Esto cōsentiens aduersario tuo cito, dum es in uia cum eo, ne forte tradat te aduersarius iudici, &c. Moralitē aduersarius peccatoris potest dici ꝑceptum diuinum quod accusat ipsum. Est etiā cum hominibus in vita pręsenti, Prouer. vj. c. Cum ambulaueris tecum gradiuntur &c. Munus autē hominis discordantis à ꝑcepto diuino non est acceptū deo. Ipse etiā p ꝑceptū quod transgredi coram summo iudice accusat & etiā cōdemnat. i ¶Non mœchaberis &c. Omne peccatū mortale mœchia spūalis ē q̄ peccator cū diabolo relicto spōso, ꝓrio fornicat

Moralitē

✠Quod si oculus

a ℭ Er.e. Ad lrām nullum mēbrum erui pręcipit: sed interior visus q dext. & exterior q sinister dicit. p studium pij laboris si nocet est reuocandus vel remouendus: & etiam longe faciendus, vt scilicet nec in memoria habeat. Eruit oculus cum frāgit malus vsus. Proijcit, cùm ex toto annihilat, nec intrare pmittitur. b ℭ Dextera manus tua. Prospera opatio, vel aliquis adiutor strenuus intra vitæ negocia: qui si scandalum est in lege dei, meli9 est illo præciso saluari, q̃ cum illo dānari. ℭ Dextera manus est actio: oculus, cōtemplatio in qua scandalizamur, dum ex infirmitate ad purum contemplari non valemus. In hac pro desidia & torporis ocio, in alia pro seculi frequētia & occupationis tędio illaqāmur. Et nota si quis non potest frui cōtemplatiua, non torpeat ocio ab actiua, vel, ne dum occupatur actibus crescat ab interna dulcedine, cum melius in contemplatiua possit pficere. Si de.tu, i. si dū exeq̄ris opa mię i actiua cadis i alia vicia, dimitte eā actiuā, & trāsi da aliud. c ℭ Abs.eā &c. Si qs hoc p̄dicat de mēbris, affectu pietatis nō debet audiri. Sed vt iprobitas morū & prauitas actionū inde resecetur, vt qdquid i oculo mētis de via iustitiæ & morum pbitate nos subuertit, & qdquid cōtra opationē virtutū extra pulsat pcul pellat. d ℭ In gehennā. Nomē gehēnæ in veterib9 libris nō inuenitur: sed prius à dño ponit. Cuius nominis occasio est. Idolū Baal fuit iuxta Ierusalē ad radicem mōis Moria, vbi Siloa fuit. hęc vallis irrigua fuit & nemorosa & plena delitijs, & luc9 in ea, idolis consecratus: popul9 autem isrl adeo insaniuit, vt relicto templo ibi immolarēt, & filios suos incenderent dæmonijs. Et dicebat locus iste gehēnon. i. vallis Ennō. Comminatur autem deus se impleturū locum illū cadauerib9, vt vocetur poliādrū. i. tumulus mortuorū. hui9 ergo loci nomine futura supplicia designantur. e ℭ Det illi. Scripsit Moyses in Deuteronomio, q si vxor non placet viro propter aliquā fœditatem, dimittat eam. Quod Christus exponit ob duriciam maritorum dici, non vt concedatur dissidium, sed vt tollatur homicidium. Melius est enim diuidi quàm p odium sanguinē fundi. Christus verò solam fornicationem excepit, cæteras molestias iubet pro fide coniugij & castitate sustineri. Non est dimittere contempta carnaliter cū vxore spiritualiter viuere hic iubet vxorem nō dimitti, qui alibi dicit: Qui nō oderit patrē & ma. & fi. &c. nō potest me9 esse discipulus. Ideo dictū est: qa in regno dei nulla est conditio vitæ præsentis: quam qui non oderit, & vt finiat optauerit, nondum diligit regnum dei. Odit ergo non homines, quos potius vult secum permanere, sed corruptibilem coniunctionē in vxore: legem miserā nascendi & moriendi in parentibus. Amat verò æternum esse sibi & omnibus illis. Sicut diligit inimicum, non in hoc q inimicus & malus, sed q homo vt secum sit salu9. ℭ Iohannes Chrysosto. Permisit Moyses dari libellum repudij, ne propter odium funderetur sanguis. Permisit fieri mala, ne fierent peiora: & hoc permittendo non dei iusticiam demonstrauit, sed à peccato abstulit culpam peccandi, vt quasi secundum legē agentibus, peccatū nō videatur esse pctm̄. Si ergo pmissum est repudium, malum quidem, tamen licitum. Hac ratione apostoli præceperunt secundas nuptias propter incontinentiam hominū. Permisit non præcepit: Quod permittimus nolentes præcipim9: quia malas hominum voluntates ad plenum prohibere non possumus. f ℭ Causa fornicationis: eā mœchari facit. Quia in hoc fides castitatis & connubij rumpitur: & ille non facit eam mœchari, sed ipsa causa est reatus sui. Si autem pro fornicatione dimittit, à fornicatione debet esse immunis, nec aliam ducere licet dum illa viuit. ℭ Fornicationis causa. Fœmine, quæ fornicata est vel viri, ne fornicet scilicet si vxor cogat ad idololatriā, vel ad auariciam

Marginalia: ꝧ.ſ.18.b. 24.q.3.c. illud. — † Obstaculo tibi fuerit & infra. — cōtemplatiu9 ab opibus actiuæ vitæ nō abstineat. — † corp9 tuum mittat — Gehēnę nomen à quo & q̄re primò positū sit — F — † Adulteriū mittat — Deu.24.a Repudij libell9 q̄re à Moyse permissus. — Luce.14.f.

in corde suo. † Quòd si oculus tuus [a] dexter † scandalizat te, erue eum, & [b] proijce abs te. Expedit enim tibi, [c] ut pereat unum mēbrorū tuorum, quàm totū corpus tuū mittat in gehennam. [d] Et si dextera manus tua [e] scandalizat te, abscīde eā, & proijce abs te. Expedit enim tibi, ut pereat unum mēbrorū tuorū, quā totum † corpus eat in gehēnā. Dictum est [f] aūt: † Quicumq; dimiserit uxorem [g] suam, det illi libellum repudij. Ego autem dico uobis: quia omnis qui dimiserit uxorem suam, excepta causa fornicationis, eam mœchari facit: & qui dimissam duxerit, † adulterat. Iterum audistis: quia di- [h]

a ¶ Ne noceat errore vel exemplo. a ¶ Ne aspicias, quo male pereas. a ¶ Ille quem habes. vt vnum membrum. ¶ Tu & ipse. ¶ Operatio prospera. a ¶ Ille quem tu habes vt membrum. ¶ Actiua vel contemplatiua vita, siue adiutor. a ¶ Tu cum illo. ¶ Tu cum illa vel illo. b ¶ Ita abundantior iusticia, quia ibi licet dimittere, hic nō nisi causa fornicationis. a ¶ Permissio fuit non præceptum. b ¶ Non soluo sed suppleo. a ¶ Non concubinam. ¶ Quia debet manere innupta, vel viro reconciliari. a ¶ Item in hoc non soluo, sed suppleo legem.

Nico. de Lyra.

motus sensualitatis non est in potestate hoīs, & p consequens non est peccatum: sed retentio hui9 cōcupiscentiæ postq̄ pcepta est, bene est peccatum; vnde dicit Augustinus: Non est in potestate nostra quib9 visis tangamur; sed ē in potestate nostra ea respuere vel acceptare. Et sic patet q p̄dict9 mod9 sensualitatis nō est pctm̄ G sed materia exercēdæ v̄tutis, si ei resistat p rōnē. Si aūt teneat p delectationē morosam absq; consensu tn̄, tūc est pctm̄, sed veniale. Si aūt sequat cōsensus i aīo, tūc est pctm̄ mortale, etiā añq; exprimat facto vel signo. Et iō de tali cōcupiscentia q̄ est consensus dicit Saluator: Iam mœchat9 est eā in corde suo. a ℭ Quòd si ocu.tu. Hīc ex prædictis concludit correlarium. s. q illud qd' facit hoīem ruere in talem consensum prædictum est sollicite vitādū: & qa aspect9 impudicus est hmōi. Iō dicit: Quòd si o.t. dex.scan. i. facit te ruere in prædictum cōsensum. b ℭ Erue eū. Nō est sic intelligendū, q hō ad vitandum concupiscentiā debeat se aliquo mēbro sibi à deo dato priuare: qa per hoc non sanat concupiscentia quę interius viget. Silr qa p viam aliā pōt adhiberi aliqd' remediū efficaci9 s. p volūtatē actus mēbrorū illicitos reprimentem. qa mēbra corporis mouent ad actus suos p volūtatem: & iō erutio oculi hic accipit metaphoricè. Oculus em̄ erutus non pōt exire in actum videndi, & p cōsequens ille bn̄ sibi oculū eruit qui ipm ab actu vidēdi ipudico per volūtatem reprimit. ℭ Aliter exponitur: Ocul9 dext. i. visio bona de genere, si sit alicui occasio ruinæ, debet eā relinq̄re, & à se rescindere † deu.24.a Verbi grā: Si aliqs vadit ad aliqd' collegiū mulierū causa p̄dicationis vel consilij dandi: hoc est bonū de genere: tn̄ si ex hoc pcipiat occasionē ruinæ sibi imminentis portū alicui9 familiaritatis malæ vel tentationis periculosę, debet illud opus bonū de genere dimittere. Rō autem subdit: c ℭ Expedit em̄ tibi ut u.m.pe. Prædicto mō. s. actū illicitū q̄uis delectabilē H deserēdo. Vl, si accipit pro bono de gñre, melius est illud dimittere. d ℭ Quā to. cor. i. q̄ tota cōgeries bonorum operū p grauem lapsum pereat occasione illi9 pricularis boni. e ℭ Et si de. Sicut dictum est de oculo, sic de manu dupliciter potest intelligi. Vno mō sic: qa si est occasio ruinæ p tactum impudicum, abscindenda est, prohibendo talem actū p voluntatis imperiū. Alio mō sic: q p manū intelligat bonū op9 de genere: quod est relinquendum, si sit occasio ruinę, sicut si aliqs alicui mulieri det eleemosynam, vt ex hoc contrahat cum ea familiaritatem periculosam: debet primū dimittere, q̄uis sit bonū de genere, ne perdat maius bonū continentiæ. f ℭ Dictū est. Hīc dat intellectū cuiusdā pmissi i lege. s. de libelli repudij datione. de quo scribitur Deu. xxiiij. a. Si acceperit homo vxorē, & nō inuenerit grām añ oculos eius ppter aliquā fœditatē, scribat libellū repudij, quā dabit in manu illius, & dimittet de domo sua. Credebant autem Iudęi, q hoc esset simplr licitū, sed hoc est falsum: qa cū secundum totā vitā indiuisibilitas sit de rōne cōiunctiōis matrimonialis, vt dicetur. ꝧ. xix. ideo hoc pmittebat: nō qa licitū, sed ad euitandū maius malū. s. vxoricidiū. Minus em̄ malū erat q vxores dimitterent, q̄ q eas interficerent: & ideo non erat licitum vxorem dimittere, nisi propt fornicationem, tunc em̄ licitū est eā dimittere quantum ad cohabitationem & debiti redditionem: manet tamen vinculum per totā vitam, Et ideo dicit: q si dimissa nubat alteri committit adulteriū: & similiter qui eam duxerit. h ℭ Iterum au. Hīc dat intellectum cuiusdam præcepti primæ tabulæ, quo prohibetur periuriū. Circa hoc autem errabāt Iudæi credentes, q solū iuramentum mēdax esset prohibitū, & q iuramentū illicitum esset seruandū, sicut Act. xxiij. e. dicitur, q quidam Iudæi iurauerūt inter se interficere Paulum anteq̄ comederent vel biberent, & credebant se teneri ad iple tionem iuramenti. vnde Iudicum vndecimo. a. Iepthe ex promissione domino facta immolauit filiam suam. vbi dicunt communiter doctores, q non placuit deo. Ex quo patet, q iuramentum vel votum de illicito factum, non est obligatorium. Silr iuramentum incautum

Marginalia: ꝧ.19.b. Marc.1.a Luc.16.d. — † adulteriū cōmittit — Iudęorū error de iuramenti liciti & illiciti obseruatione.

Moralites

a ℭ Quòd si ocul. Iste est consiliarius: Manus dextera ē spūlis amicus, qui debent à se p̄scindi, si sint in periculū scādali. g ℭ Quicūq; di.uxo. Vxor nullo modo dimittenda est desursum descēdēs sapiā, de qua dicitur Sap. viij. a. Hanc quæsiui mihi spōsam assumere. Multi tn̄ dant sibi libellum repudij, & assumunt sibi sapiētiam mundanam, q̄ terrena est, animalis, & diabolica, vt dr Iacobi. iij. d.

Redd-

ad auariciam: vel ad alias illicitas concupiscentias. Non em̃ for
A nicatio est tantũ stupri: sed generaliter q̃ a lege dei aberrare facit.
Per q̃ iurã- dum. a ¶ Reddes aũt. Si iurare contigerit: per creatorem iurabis:
non per creaturã. Hoc em̃ p quod iurat quilibet veneratur: hoc
amat hoc timet. ideo lex p̃cipit vt non iuretur nisi p deũ. Iudæi
em̃ p angelos & ierusalẽ & elemẽta iuran
tes, creaturas venerabant honore dei. Si
cut ergo victimas deo immolabãt, ne eas
idolis immolarẽt, sic paruulis concessum
est iurare p deum, nõ q̃ rectẽ hoc fiat: Sed
quia melius est hoc deo exhiberi, quã cre
aturis. Christ⁹ verò omnino iurare, phi
bet ideſt ne quis quasi bonũ apperat iusi
iurandũ, & assiduitate iurandi labatur in
piurium: Iurat em̃ Paulus dum deum te
Roma. 9.a stem facit, non q̃ bonum sit iurare, sed q̃
necessarium, dum nisi iuretur, hoĩes sunt
pigri credere, qd̃ est eis vtile. ¶ Qui non
iurat peierare nõ põt: sicut qui nõ loqui
tur, non põt mentiri. b ¶ Ego aũt dí
co uobis. Docet nil tam vile in creaturis
quod quis peierare debeat, dũ à summo
vsq; ad imũ iuramẽtum vetat ideſt à cæ
lo vsq; ad capillum. In deũ peierare con
uincit, cuius thronus est cælũ, & cuius est
quidquid est. In cęlo dicit deus sedere, ter
ramq; calcare, non q̃ habeat membra sic
locata, sed quia in corpe mundi maxima
species est cæli minima terræ. Dicit sedere
†Etiã etiã quasi excellentiori præsentior pulchritu
dini: minimã iudicet, & ordiet i infimis,
Sedes em̃ dei iudicium significat. Mysti
Mystícè cè. Cælum, est anima iusti, terra, peccato
†Vtrahęc adiũgitur. ris. Et quia spũalis oĩa iudicat, & à nemie
1.Cor.2.d iudicatur, sedere dr̃. Peccator, quia per iu
stíciam in infimis ordinat, & sub lege po
nitur, scabellũ pedũ dicit. c ¶ Per cælũ quia. Illi vel cælũ plus
aliquid suspicabantur, vel per illud iurantes non putabant se iu
ramento teneri: ideo sentẽtiam sic temperat, vt & cælum creatura
dei credatur, non plus aliquid: & quia thronus eius est periurium
B timeatur. Sic & de terra, quia scabellum pedum ei⁹. Qui ergo per
creaturam iurat, illi debet iuramentum qui eam creauit & regit,
nec alij rectè putatur reddi. ¶ Non iuremus per creaturas vt ve
neremur eas vltrà quam debem⁹. Nõ iurem⁹ per eas, vt viles exi
stimemus, vt scilicet cum per eas iuremus nihil iurare putemus.
Ceñ.42.c d ¶ Neq; per terram. Alij per salutem Pharaonis, qui dei iudi
Rom.13.a dicio positus est in infimis. Non est potestas nisi à deo: & in hoc
deum iuras. e ¶ Neq; per caput tuum. Quod non est tuum
opus, sed dei: & ita in minimis deum iurando, periurium incurre
re potes. ¶ Qui per caput iurat, illi debet cuius figura & potestas
in eo manet. f Quia non potes unum &c. Hæc prædicta cũ
sint ardua & difficilia, nemo sine spiritu fortitudis seruat. Compel
lit ad perfectionem, dum tollit iurandi occasionem. g ¶ Est, est,
non non. Ideo bis dicit, vt quod ore dicis, operibus probes:
2.Co.10.d Quod verbis negas, factis nõ cõprobes vel cõfirmes. ¶ Non peni
tus iurare prohibuit, sed occasione periurij: Quod perfectius est
docuit ostendẽs qd̃ vlterius est à malo esse. Apostolus iurat, vt
fidem persuadeat: ecclesia etiam pro fœdere pacis ac fidei suos iu
rare concedit. Sed Christus quod perfectius est docuit, quod infir
mitatis indulsit, quod superstitiosum resecauit. ¶ Veritas euan
gelij iuramentum non recipit sed alteri⁹ infirmitas id cogit, dum
veritati non credit. h ¶ A malo est. Non quidem malum,
quia & si non bonum, tamen necessarium, sed à malo est, non tuo
sed illius à quo cogeris iurare: id est ab infirmitate illius quæ
malum est. i ¶ Audístis, quia dictum est: oculum. &cæt.
Lex vltio- nẽ instituit Augustinus. Lex modum vltionis instituit: oculum pro oculo.
Quod si dici potest iniustorum iustícia est, non quia iniqua est vl
tio quam lex statuit: sed quia viciosa est libido vlciscẽdi: magisq;
ad iudicem pertinet hoc inter homines discernere, quàm bonum
hominem sibi expetere. hic enim redderet malum pro malo. Iu
dex non: sed pro dilectione iustíciæ, iusrum pro iniusto, quod est
bonum pro malo, quòd etiam deus iudex facit. ¶ Quod dicit,
oculum pro oculo: dentem pro dente: nõ alterum vult
tollere sed vtrumq; conseruare, dum minatur talionem. Quam
Perfecta pax. etiam cum modo facit, vt iniuriam vindicta non transeat: & hæc
est pacis inchoatio, & quasi iustíciæ inceptio. ¶ Perfecta pax est
nullam velle vindictam, quam facit gratia euangelij quæ iubet
☞ non tm̃ nihil

ctum est antiquis: † Non periura
a bis: reddes autẽ domino iuramen
a ¶ Longe facio a periurio, dum iurare prohibeo.
b ta tua. Ego aũt dico uobis: non
b ¶ Sermo fidelis pro iuramento debet haberi. ¶ Iustum.
c iurare omnino: neque per cælum,
a ¶ Et ita in eum deum iuras b ¶ Per peccatorem.
d quia thrõnus dei est: neque per ter
a ¶ Quando iuras per eam, non propter eam: sed quia
cultura dei deputata est.
ram, quia scabellum est pedum e
ius: neque per Ierosolimam, quia f
e ciuitas est regis magni. Neque per g
a ¶ Quamuis ad te nihil magis videatur pertinere.
b ¶ Quomodo nostrum est qui
potestatẽ faciendi vel commutandi non habemus.
f caput tuum iurueris: quia non h
potes unum capillum album face
a ¶ Qui iurare prohibuit loqui docet. ¶ Quando ne
cessitas non cogit.
re aut nigrum. † Sit autẽ sermo ue- i
a ¶ De re quæ est. b ¶ De re quæ non est.
g ster, † est est, nõ non: quod autem k
a ¶ Quia aliquando necesse est iurare & Paulus iurat
licet à malo sit.
h i this ãbundantius est, à malo est. Au l
a ¶ Neq; hic legem soluo. b ¶ Scilicet reddet.
c ¶ In lege retributio.
distis quia dictũ est: † oculũ pro oculo m

c vincautum qd̃ fit sine necessitate credebant esse licitũ, imo etiã C
per se bonum: propter hoc qd̃ scribit Deu. vj c. Dñm deũ tuũ time
bis. Sequit: Et p nomẽ illius iurabis. sed hoc patet esse falsum: quia
nomẽ tantæ sanctitatis accipe sine causa iportat irreuerentiam di
uino nois. Quod aũt dr̃ Deu. vj. b. Per nomẽ illi⁹ iurabis: non est
dictum propter hoc q̃ cõsuetudo iurãdi
sit licita sine necessitate, vt ipsi dicebant: †Leu.19.c. 22.q.1.c.ha bem⁹. &.c. si peccatũ.
sed ad excludendã iurationem per idola:
vt ibidem dicitur, quæ in nullo casu est li
cita. q.d. si occurrat necessitas iurãdi, tũc
iurabis per nomẽ dei, & non per nomen
idoli: propter qd̃ dicit saluator: b ¶ Ego
aũt dico uobis: non iurare omnino.
deſt ex quacumq; causa: quia hæc est in
certa iuratio. Per hoc tamen non excludi
tur iuratio ĩ necessitate: quia negatio ibi
præponitur signo vniuersali affirmati
uo. qđ æqpollet suo cõtradictorio posi
posita ãt eqpollet suo cõtrario vñ, Non
ois: valet qdam nõ, ois non, valet nullus.
Hìc autem non dicitur: omnino non iu
rare: qa eẽt sens⁹, q̃ i nullo casu esset iurã
dũ, quod est falsum: quia qlibet tenẽt su
periori regrenti p iuramentum dicere ve
ritatẽ, aliter periret veritas iustitiæ in mul
tis: Sed dicitur hic: c ¶ Non iurare om †Iaco.5.c 22.q.1.c.ita ergo. &.c. si peccatum &.q.5.c.fi. De elect. c. significasti De iureiu. c. & si Chri stus.
nino. Et ideo non est sensus quòd in nul
lo casu esset iurandum, sed quãdocumq;
deest necessitas. Non ergo excludit om
ne iuramentum, vt visum est, sed excludi
tur iuramentũ incautũ. Et qa nõ solũ in
cautè iurare per nomen domini est illici
tum, sed etiam iurare per creaturas eodẽ
modo est illicitum, inquãtum in eis relu
cet virtus diuina. Ideo subdit: d ¶ Neq;
per cælum: quia thron⁹ dei eſt. ideſt †Exo.21.c. Deut.19.d.
principaliter ibi relucet gloria dei. e ¶ Neq; per terram: quia
scabellum pedum eius. ideſt infima creatura, sicut scabellum
est inferior pars sedis. f ¶ Neq; per Ierosolymã: quia ciui. est
regis magni. ipsi⁹ dei, q̃ est rex regum, ad cui⁹ cultũ erat depu
tata ciuitas Ierosolyma. g ¶ Neq; p caput tuũ. quia. ſ. est opus D
diuinũ, nõ tuũ: Quod probat dicens: h ¶ Quia nõ potes unũ
capil. &c. vult dicere i oibus istis. q̃ sicut per deũ nõ est iurãdũ
incautè, & sine necessitate, ita nec per creaturas: quia cũ q̃libet cre
atura sit opus diuinũ qui iurat p creaturã, iurat p deũ. Sequitur:
i ¶ Sit aũt sermo uester, est. est, non nõ. simpliciter affirman
do veritatẽ, & negãdo falsitatem. & patet q̃ loquit̃ in cõi mõ lo
quẽdi inter hoĩes, Per hoc q̃ dicit: Sermo uester &c. Secus aũt
est in casu vbi regritur veritas à superiori p iuramẽtum. Quod aũt
subditur: k ¶ Quod aũt his abundãtius est à malo est. qa
semper est ibi malũ culpæ, vel ex parte iurantis, qñ iurat sine neces
sitate, vt dictum est. Si aũt iuret in necessitate requisitus, tũc semp
est ibi malum pœnæ à pte regrentis: quia ex infirmitate humana
quæ est qdam pœna generi humano inflicta, ꝓcedit q̃ hoĩes non
credũt sibi mutuo simplici verbo absq; iuramento. Sit⁹ ex parte
requirentis aliquãdo est ibi malũ culpæ. qñ. ſ. requirit iuramentũ
sine necessitate. l ¶ Audístis. Hìc cõsequnter ponit intellectũ cu
iusdam p̃cepti iudicialis: Errabãt em̃ ibidẽ Iudæi credẽtes q̃ vin
dicta esset ꝓpter se appetenda. hoc est falsum, quia velle pœnam
alicuius absolute, nõ põt habere rationẽ boni, sed solum inq̃tũ
appetitur propter aliud scilicet propter ordinem iustíciæ seruan
dum, vel propter illius correptionem qui deliquit, vel propter
terrorẽ aliorum. vt videntes talem puniri à malis coerceantur:
vel propter aliquod huiusmodi. Vbi ergo nullum bonum tale
ex pœna alicuius æstimatur euenire, sed magis timetur de scanda
lo vel de maiori malo suscitando, tunc tenetur homo desistere à
c vindicta quę renda
a ¶ Reddes ãt dño &c. In iuramẽto y ô debitè facto cõcurrẽ Moraliter.
tibus trib⁹ comitibus q̃ sunt iustícia, vꝛitas & iudicium, fit deo re
uerentia. He. vj. c. Hoĩes p maiorem sui iurãt. Et ideo aliq dixerũt
q̃ iuramẽtũ p deũ eẽt freq̃ntãdũ, qd̃ ẽ falsũ, qa ex tali freq̃ntatiõe
aegrit habitus, quo de facili fit iuramentũ illicitum. Ideo subditur
b ¶ Ego ãt dí. &c. nõ iu. o. i. ex oi cã vel mõ, sed solũ cõcurrẽti
bus trib⁹ p̃missis. m ¶ Oculũ. p o. &c. Sed m dei iudiciũ, p ocu
lo corporis impudicè respiciente excecabitur oculus mẽtis in re
nebris gehennæ. Pro dente verò detractoris mordente, red
detur dens serpentis antiqui crucians æternaliter in loco inferni.
* Sed si quis

Gloſ. ordi. Matthæi Cap V. De Lyra

Ꝑ non tātū nihil mali reddi, ſed nec reſiſti: vt ſuſtineat, bonūq; repēda
E tur. a ¶ Nō reſi. ma. Iuſtitia legis, rudes inſtruit in itio iuſtitiæ. i.
non plus quàm eſt illatū reddere. Iuſtitia euangelij (quę ducit ho-
Jer.d mines ad regnū) eſt nō reſiſtere malo. Non reſiſtere. vt ipſe idē:
Pſ.7.a. Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde. Et Dauid: Si reddi
Threñ.3.d di retribuentibus mihi mala. Iere. Et maxillam dedi per. Ecce idem dominus le-
Malūtpale gis & euangelij. ¶ Malum temporale di
ſit triplicit cit, quod tribus modis ſit. Cruciatu corporum. de quo dicit: Si quis te percuſſerit. Dāno rerum. vnde ait: Et ei qui vult recum &c. Angarijs operum. vnde ait: Et quicūq; angariauerit te &c b ¶ Præ-
†Alapa cę cideri. illi &c. Non tantum nō repcutias, ſed ſi vult alteram ſerire patienter feras. hoc de iniuria corporis. De neceſſarijs aūt ſi pdi deris vnum, ſine tolli & reliquū: Quid ergo de ſupfluis? Et quicūq; angaria-
ue. te: uade cum eo. Hoc non tam pedibus q̄ parato animo. ¶ Hiſtoraliter enim hæc nec in Ieſu nec in ſanctis inueni mus ſed ſi quis cogit te ſeruire & ſolatiū
†23.q.1.c.1 ſibi impendere, cōpaſſionis affectu para tus eſto multò plus impendere. Ita docet verus medicus, quos ad ſalutem ægrorum dirigit manſuetè tolerare, quod illi intulerint ex infirmitate. Et tria ponit
† Cupiētē Quia in hoc numero notatur pfectio, vt mutuū ac- qui hoc impleuerit perfectam iuſticiam
cipere ne a ſe habere nouerit. Nec ī his vindicta pro uerſeris. hibetur quæ fit ad correctionem, quæ & ipſa ptinet ad miſericordiam, nec impedit ꝓpoſitum manſuetudinis. Sed hoc non conceditur, niſi ei cui poteſtas ordine data eſt & ſine ira, vt pater in filium.
Myſticè ¶ Myſticè hęreticus diſputando ſi dextrum dogma vulnerauerit, ꝑbe ei & alte

F ram dexteram, Iuſtus enim non habet ſiniſtram id eſt oppone ei aliud de ſcripturis teſtimoniū. Et randiu dexteras para, donec lace ſcat vel ſi quis contemnit in te nobilitatē dei, q̄ Chriſtianus es, q̄ eſt dextera, tolerabilius ſit tibi contemni nobilitatem ſeculi, q̄ eſt
Iudicum. ſiniſtraa. lteram, dicit: non ſiniſtram ſed alteram dexteram quia iu
3.b ſtus totus dexter eſt. Sicut de Aioth legitur vtraq; manu pro dex
Luce.6.e tera vſ⁹ eſt: dū interior & exterior virt⁹ deo offeri. c ¶ Et ei q u. Conſilium eſt antequam contendas. Licet uidem infirmis ſua repetere ſed non contendere: Lucas econuerſo qui aufert veſtem etiam tunicam noli ꝓhibere. Quod non de his ſolis, ſed de omnibus temporalibus faciendum eſt. d ¶ Tunicam tuam tolle re. Vel tunica, eſt anima quam ſi quis perdere noluerit, dimittat pallium id eſt corpus ad martyrium. Spiritualiter, doctor tunicam tollit, cum interiora vitia facit confiteri, vt eſt inuidia, ſuperbia, & huiuſmodi. Ille addit: Et pallium: qui & exteriora vt furtum & fornicationem non erubeſcit confiteri. e ¶ Mille paſſus. Hoc eſt iter ſabbati, quo deſignat perfectio ſpiritualis: quia non licet in ſabbato ſeruile opus facere. f ¶ Alia duo. Vadit & alia duo qui dum corpore tantum in ſeruitutem redigitur, ſpiritu & aīa id eſt ratione & voluntate redigi eſt paratus. g ¶ Da ei. Quæ honeſtè & iuſtè poſſunt dari. Si deeſt facultas, da ei affectum verbo vel obſequio. Da ei. Ita ſcilicet vt nec tibi noceat, nec alij: penſanda eſt enim iuſticia. Ita enim omni petenti dabis, & ſi non id quod petit, ſed melius cum iniuſtè petentem correxeris
Duo ꝑſtan h ¶ Et uolēti mutuare. Duo genera præſtandi complectitur.
di genera. Vel enim beniuolè damus, vel reddituro commodā. Et quandoq; qui donat, non vult commodare, quaſi nihil mercedis in eo
2.Cor.9.b. ſit cum rem acceptam debitor perſoluit, Sed verè ille qui etiam hoc iubet, retribuit. Dicit ergo: Ne auertaris. ideſt ne alienes voluntatē tuā. Hilarem enim datorē diligit deus ſic & ſpūal doctor verbi diuini fœnus auditoribus debet accōmodare, vt boni operis retributionem ab illis poſſit accipere, & à deo mercedem ſpe-
In totocor rare. i ¶ Audiſtis. Qui legem implere venit, in fine ad charita-
pore legis tem plenam perduxit, quæ eſt ſpletio legis. k ¶ Odio habebis
non ē ſcri inimicum tuum. Forſitan intelligendum eſt iuxta hoc qd̄ .ē.
ptum hoc Oculum pro oculo &c. Vel ſubtrahēdo officia humanitatis.
ſed depra-
uatio ludę
orum eſt.

Nicolaus De Lyra.

Ⅎ Diligite inimi-

lo, dentem pro dente. Ego autem di[a]
a ¶ Gratia in euangelio. b ¶ Quod agitur ſpiritu manſuetudinis. ¶ Non peccato, ſed temporali. De quo ſubditur: Si quis te percuſſerit.
[a] co uobis, non rēſiſtere malō. †Sed ſi [b]
a ¶ Diſputando. b ¶ Conſcientiam, quæ ſecundum deum eſt culpando, quod in nobis præcipuū eſt. ¶ Tuam.
quis te †percuſſerit in dexteram ma
a ¶ Non offrendo, ſed non reſiſtendo. b ¶ Totum corpus ad afflictionem.
[b] xillam: prēbe illi & [b] alterā. †Et ei qui [c]
a ¶ Altercationis.
uult tecum in iūdicio contendere, &
a ¶ Veſtem interiorem. b ¶ Spiritu fortitudinis
[d] tūnicam tuam tollere, dimitte [b] ei &
a ¶ Exterius. b ¶ Non ſolum tua ſine altercatione, ſed teipſum ei præbe.
pāllium. †Et quicumq; te †angaria, [d]
a ¶ Vt iis paratus non tam pede q̄ animo.
[e] uerit mille paſſus, uāde cum illo
a ¶ Quia parū eſt omnia tolerare, niſi det beneficium, addit. b ¶ Rem, vel correptionem. ¶ Quia iocundus homo qui miſeretur & com. diſpo. ſer. ſuos in iudi. quia in arte-
[f] num non commouebitur.
[g h] & alia duo. Qui petit à te, dā ei: & [c] [f]
†uolēti mutuare à te, ne auertaris.
[i] Audiſtis quia dictum eſt: † Dili- [g]
a ¶ Beneficium quod inchoantis iuſticiæ eſt.
[k] ges proximum tuum, & odio ha-
a ¶ Maleuolum, quod eſt infirmis permiſſum, non præceptum.
bebis inimicum tuum. Ego autem

ad vtrūq; dicit. a ¶ Ego autem dico uobis. Iſtud non reſiſtere G
in aliquo caſu eſt præceptum & in aliquo conſilium vt viſum eſt: & aliquando non reſiſtere eſſet malum, quando. ſ. per hoc non daretur audacia malis hominibus ſimplices opprimendi: & poteſt eorum maliciæ ſine periculo occurri. b ¶ Sed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam. Loquitur in illo caſu in quo ex reſiſtentia ſurgeret maius malū: tūc debet habere animū ꝑparatum ad ſuſtinendū maius malū ſibi illatum, q̄ ex reſiſtentia ſua ſuſcitaret maius ſcandalū & maius malū. † Luc.6.d. 23.q.1.c.1. ¶ Exemplū habemus in hoc q̄ eccleſia non repetit de cimas in terris in quibus non conſueuerūt dari, ꝓpter ſcādalū euitādū. vnde ꝑelgit leſionem talis damni, ad euitandū periculum maioris mali: & ſi hoc facit eccle- †14.q.1.c. ſia, multò forti⁹ debet hoc facere vna ſin- 1. gularis ꝑſona. Et eodem modo intelligendum eſt qd̄ ſequit: Et ei qui uult tecū in iudicio contendere. Siſr aliud ȳbū qd̄ ſequitur, d ¶ Et quicūq; te angariauerit. In caſu autem vbi non occurrit tale malum, ſic ſuſtinere non eſt neceſſi † adegerit tatis, ſed aliquando eſt ſupererogatiōis: & miliariū v. in aliquo caſu eſſet malū, vt in prædictis num. eſt determinatum. e ¶ Qui petit à te, da ei. Semper enim petenti dandum eſt, quia dari debet res vel verbum, ſed m̄ q̄ dicit Auguſtinus: quia ſi iuſtè petit, nō debet ſibi denegari ꝓ petit: Si autem irrationabiliter petit: dādum eſt verbum, docendo eum de irrōnabilitate ſuæ petitio- †Leui.19.d nis. Doctrina em̄ eſt quoddā donū bonū. H vnde Auguſtinus exponēs hoc verbū dicit: Tūc em̄ melius aliquid dabis, cū iniuſtè petentem correxeris. Et eodem modo exponitur quod ſubditur: f ¶ Et uolēti mutuare, ne auertaris. Mutuādo ſi rationabiliter petit. vel rōnem reddendo ſi irrationabiliter petit. g ¶ Audiſtis quia dictū eſt Diliges proximum tuum, & odio habebis. Hīc dat intellectum præcepti de dilectione proximi: ſup quod fundatur lex inquantum ordinat ad proximum: quia in præcepto charitatis tota lex pender & prophetæ. In hoc autem præcepto Iudæi errabant. Ex hoc enim quod præceptum eſt, Leuit.xix.d. Diliges amicum tuum ſicut teipſum, arguebant à contrario ſenſu, quòd debebant odire inimicum, ſed hoc eſt falſum: quia omnis homo ex charitate diligendus eſt, inquantum ad imaginem dei creatus eſt: & capax ipſius per cognitionem & amorem. Amicitia enim charitatis fundatur ſuper communicationem ſupernæ beatitudinis: & iō oīs creatura intellectualis q̄ in actu vel potētia ē beata ē ex charitate diligenda. Mali autem hoīes quādiu ſūt ī via ſūt ī potētia veniendi ad brītudinē: & iō licet eorū malicia ſit odienda, ipſa tamen natura poſſibilis beatificari eſt diligenda. Et hoc eſt qd̄ dicit

✠ Saluator

Moraliter

*b ¶ Sed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillā, prebe illi & alteram. Hierony. Iuſti nihil habēt ſiniſtrum. Eſt ergo ſenſus moralis. Si hæreticus te per vnam autoritatem ſacrę ſcripturæ impugnauerit, obijce ei aliam vnde confuſus ſit. c ¶ Et ei q uult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium. Ioſeph in manibus Aegytiæ dimiſit pallium, ne tunicam amitteret caſtitatis, quę cingulo conſtringitur auſteritatis. d ¶ Et quicumq; te angariauerit mille paſſus, uade cum illo & alia duo. Moraliter in via dei proficiſci primò eſt angarioſum: ſed per aſſuefactionem & dei auxilium leue fit & gaudioſum, ita quòd tunc homo plus facit quàm ſit ab eo requiſitum: Et quia non ſolum oportet bene pati, ſed etiam bene agere. Subditur: e ¶ Qui petit à te da illi & uolēti mutuare à te, ne auertaris. Qd̄ exponit Auguſtinus dicens: Donum ſi petit, id quod poteſt & debet dare, vel verbum te excuſando, ſi aliter petit, & tunc ei aliquid melius dabis, cum petentem iniuſtè correxeris. Vel aliter poteſt intelligi de ſcientia quæ non eſt petenti denegenda: quoniam auarum dedignatur poſſeſſorem & in alios rranslata creſcit. g ¶ Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Secundum Augu. Inimicus iſte diabolus intelligendus eſt, qui prēciſus eſt totaliter à dei conſortio & ſanctorum. Homo viator quantumcūque malus poteſt ad deum reuerti, ideo diligendus eſt ex charitate. Propter quod ſubditur:

* Diligite

✠ vindicta quęrenda: & hoc eſt neceſſitatis. Si aūt citra ralem caſum deſiſtat à vindicta quærenda, eſt ſuperogationis. Et quantū ad vtrumq;

☞ a ☙ Diligite inimicos. Contra eccleſiā pugnaĩ tribus modis:
A odio, verbis, cruciatu corporis. Eccleſia econtra diligit, bñfacit,
Eccleſia tri orat. Hoc eſt nouū mandatum, hoc de filijs iræ facit filios dei: vn-
bus modis deſequitur: Vt ſitis filij. Adoptio filiorū ſola charitate acquiritur
impugnaĩ. b ☙ Benefacite. Miniſtrando cibū mētis vel corporis. Quod
facit etiam qui dicit cum hmōi nec cibum
1.Cor.5.d. ſumere. Omnia enim ea ſpectant, vt frēs ſi
ant. Singulis ſingula opponuntur, vt oēs
partes maliciæ bonitate vincantur. Vidē
tur contra eſſe imprecationes prophetarū:
q̃ non dicunĩ voto optātium, ſed ſpū prę
uidentiū. c ☙ Orate pro perſe. Auguſt.
Nō ait hoc pro fratribus, in quibus ſunt
aliqñ pctā pſequutiōe inimicorū grauio-
1.Ioh.5.d. ra. vnde cum Iohannes dixiſſet: Si qs ſcit
fratrem ſuum peccare non ad mortē, oret
& dabit deus illi vitam: ſubdit: Eſt autem
peccatum ad mortem, non pro illo dico,
vt roget quis. Vbi apertè oſtēditur q̃ſdā
fratres eſſe pro quib⁹ orare nō iubemur.
Peccatū ad mortem — Peccatū ad mortē eſt, cū poſt agnitionem
dei p gratiam Chriſti oppugnat aliqs fra
ternitatē, & aduerſus ipſam gratiā qua re-
conciliatus eſt deo, inuidię faſtibus agitaĩ
†Luc.6.c. quod fortaſſe eſt peccatum in ſpm ſctm.
Pc̄tm non ad mortem — Peccatum non ad mortem, eſt ſi quis non
amorē à fratre alienauerit, ſed officia fra-
ternitati debita per aliquam animi īfirmi
Luc.23.c. tatem non exhibuit. Vnde Chriſtus ait: Pr̄
ignoſce illis: non enim ſciūt quid faciunt.
Nondum enim gr̄æ ſpūſſctī participes ſo
cietatem inierant fraternitatis. Hæc diffe-
rentia à Iuda Petrum negantem diuidit,
non quia nō ſit ignoſcendum peccāti, ſed
q̃a tanta eſt labes illius pc̄ti, vt deprecādi
humilitatem ſubire non poſſit: etiāſi pec
catum ſuū mala conſcia agnoſcere & enu-
Infra.27.b. merare cogatur: vt Iudas cū dixit: Peccaui
B facilius deſperans cucurrit ad laqueum, q̃
humilitate veniam petijt. Quod propter
magnitudinem peccati iam ex damnatiōe
pc̄ti tales hr̄e credendū eſt: & huic pœnitē
tiæ non ignoſcit deus: cum etſi peccaſſe fa
teantur, & feciſſe mala vehemēter eos pœ-
niteat, tn̄ hmōi affectiones mentis habent
vt ſe non humilient ad petendam veniā.
☙ Mouere autem pōt, qd' Iohannes in epiſtola de dilectione dei &
1.Ioh.3.c. proximi tantum monere videtur, vt fratres diligamus, cum dn̄s di
cat & pro inimicis orandum. Sed fratres intelliguntur non ſolū q iam
credunt, ſed qui credituri ſunt pro quibus orandum eſt, vt frater-
no fœdere nobis ſocientur. d ☙ Filij. non degeneres. quaſi dice-
ret: Accepta poteſtate operibus agite vt ſitis filij renaſcendo p cha-
1.Iohā.3.a. ritatem. e ☙ Patris. Iam dr̄ pater. Videte, vt ſitis filij renati ex deo
Sap.5.b. qui eſt charitas. f ☙ Qui ſolem. hunc viſibilem. Nam inquiunt
Amos.4.c. in libro Salomonis, Sol iuſtitiæ non illuxit nobis. Et de pluuia do
ctrinæ propheta dicit: Super vnam ciuitatem pluit, & non ſemper
alteram. Solem ſuum. Quaſi di. Quem fecit, cuius propriè ſunt
omnia quæ de nihilo creauit. Quid ergo nos faciemus de his quæ
de munere eius accepimus? g ☙ Publicani hoc faciunt. Exacto
res Romanorum quos Iudęi ſic vocant, quia de republica curam
gerebant, dicuntur & nomen traxiſſe à publio Romano rege, qui
prius eos ordinauit. h ☙ Et ſi ſalutaueritis. Si pro his tantum
oraueritis, qui aliqua affinitate vobis ſint coniuncti, quid amplius
habet beneficium veſtrum q̃ infidelium? Oportet fratres diligere,
& humiliter ſalutare: ſed parum eſt. i ☙ Perfecti. in charitate dei
& proximi. Cumulus pfectionis diligere etiam inimicos, & orare
pro illis, ſicut & Chriſtus fecit.

a ¶Quod perfectum eſt non impoſſibile. b ¶Nō ſolū non odiatis. ¶Hæc eſt latitudo conſummatæ charitatis. ¶Non tamen vitia.

a dico uobis: diligite inimicos ue- a

a ¶Vitia odio: natura dilectioni eſt habenda.

b ſtros, benefacite his qui oderunt b

c uos, & orate pro pſequētibus & †ca- c

a ¶Non enim natura ſumus ſed gratia. ¶Re quod iam es in ſpe. ¶Vt dignitatem ſuam heredes intelligant.

d e lumniantibus uos, ut ſitis filij pa-

a ¶Qui ſimiliter facit. b ¶i. in ſanctis electis. c ¶Hoc exemplum pietatis eſt, quiuis & ſpiritualiter poſſit accipi. d ¶Iuſticiæ. vnde dicitur, Vobis orietur ſol iuſticiæ, vel hunc viſibilem.

f tris ueſtri qui in cęlis eſt, †qui ſolem d

a ¶Beniuolos & malignos.

ſuum oriri facit ſuper bonos &

a ¶Imbrem doctrinæ vel pluuiam vt terra fructificet.

malos, & pluit ſuper iuſtos & in-

a ¶Amare amantem naturæ eſt, inimicum charitatis.

iuſtos. † Si enim diligitis eos qui

a ¶Ex dilectione, in cęlo nullam, & ſic hic: de his enim poſt dici: Recepiſtis mercedē veſtram. ¶Nullam. ¶Merces filiorum ſola adoptio eſt.

uos diligunt, quam mercedem ha-

a ¶Qui publica vectigalia exigūt, vel publica negocia ſeculi & lucra ſectantur.

g bebitis? Nonne & publicani hoc

a ¶Salutatio eſt quædam ſpecies oratiōis.

h faciunt? Et ſi ſalutaueritis frēs uros

a ¶In hoc non plus facitis, quā gentiles ex humano affectu hoc facientes.

tm̄, quid amplius facitis? † Nōne &

a ¶Gētiles quales gēti ſunt. ethnos Græce, Latine gēs. b ¶Vt filij patris eſſe mereamini.

ethnici hoc faciunt? Eſtote ergo •

a ¶Ecce ad quod culmem prouehit ſuos. ¶Scd'm modū hominum vt quæratis prodeſſe inimicis. b ¶Imitatiōe nō æqualitate. c ¶Tota trinitas hic intelligitur per patrem. ¶Adoptionis. ¶Per gratiam.

i uos perfecti, ſicut & pater ueſter †cę- i

a ¶Secundum quod deus per naturam.

leſtis perfectus eſt.

Nicolaus de Lyra.

✠Saluator. a ☙ Diligite inimicos ueſtros. bona ſcilicet gra
tiæ & gloriæ eis optando. Alia verò non ſunt eis optāda, niſi ī qua
dam generalitate, inquantum valent ad eorum ſalutem: quod ſoli
deo eſt notum: quia omnibus alijs poteſt homo bene vel male vti
& ideo circa hoc non eſt determinatè aliquid petendum. Sequiĩ:
b ☙ Benefacite. Benefacere eſt effectus dilectionis. & ideo ſicut
tenemur diligere inimicos quantum ad bona gratiæ & gloriæ, ita
tenemur in effectu ſalutem eorum modo debito & poſſibili pro-
curare. c ☙ Et orate pro perſequentibus. optando. ſ. eis bona
gratiæ & gloriæ. Alia autem bona in ſpāli optare vel facere, nō eſt C
neceſſitatis, ſed ſupererogationis. Ad prædicta autem facienda etiā
inimicis, hortatur nos exemplo dei. d ☙ Qui ſolem ſuum facit
oriri. Beneficia enim communia non ſubtrahis malit hoībus, q tn̄
ei inquātū in eis eſt inimicanĩ. Arguit etiā hoc exemplo gentiliū in
fideliū, qui ſuos amicos diligunt, & eis bn̄
faciunt. Si ergo ſupra ipſos mercedē beati
tudinis volumus hr̄e, debemus plus pp̄ē
deū facere: dilectionem etiam ad inimicos
extendendo mō prędicto. & hoc eſt quod
concludit in fine: e ☙ Eſtote ergo uos
perf. ſ. legem. ſ. euangelicā quæ eſt lex amo
ris, conſeruando, vt ſitis perfecti. f ☙ Si-
cut pa. ue. cæ. qui beneficia largitur etiā † offenētibus
malis hoīb⁹: ita q̄ pp̄ter eorū maliciā nō
deſerit beneficentiā circa ipſos: ita nec vos
circa inimicos, modo tamen prędicto in-
telligendo: quia aliquando eſt neceſſitatis,
aliquando ſupererogationis.

a ☙ Diligite inimi. ue. Et quoniam †28.di.c.ſi.
valde difficile eſt in bonis operibus patē- De pœ.diſ.
ter factis vanam gloriam totaliter euita- 3.c.intantū
re, ideo ſubditur: Attendite, &c. De cōſe.di.
☙ In ca. v. vbi dicitur in poſtil. Prima er- 4.c.necquē
go beatitudo dicitur paupertas ſpiritus. quam.

ADDI. I. Circa harū beatitudinū
declarationē quędā à ſā
ctis doctoribus tradūtur etiam ad ſenſum
literalem pertinentia, quæ videntur ab in
uicem diſcordare. Nam Aug. in libro de
ſermone dn̄i ī monte, attribuit beatitudi
nes hīc enūeratas dōis ſpūſſctī. Ambroſi-
us autem ſup Lucam, attribuit beatitudi-
nes ibi enumeratas quatuor virtutib⁹ car
dinalibus: & ſic beatitudines hmōi nō di- D
ſtinguerētur à virtutibus ſeu à donis. qd'
videĩ incōueniēs: cū quædā enumeranĩ in † 23.q.3.c.
ter beatitudines q̃ nec ſunt v̄tutes nec do ſex
na, ſicut paupertas & luctus. Sāctus Tho.
verò in pr̄ia ſecundæ. arti. ij. i cor. q. ſctōr̄ // q. 69. ar. 1. c. et ad 4.
ſnīas cōcordās, cōcludit beatitudines di-
ſtīgui à donis & virtutib⁹. Non ſicut alij
habitus diſtincti ab eis, ſed ſicut actus di- † q in cælis
ſtinguunĩ ab habitibus. Et quia dona ſpi eſt
ritusſancti eminētiora ſunt virtutib⁹ car
dinalibus, id circo Ambro. exponens bea
titudines turbis propoſitas, attribuit eas virtutibus cardinalibus.
Aug. aūt exponens beatitudines diſcipulis pp̄oſitas ī mōte, tāq̄ p
fectiorib⁹ attribuit eas donis ſpūſſctī. Conſequenter circa pręmia
quæ attribuuntur huiuſmodi beatitudinibus, videtur inter ſāctos
aliqua differentia. Ambro. enim ſuper Lucam, tenet huiuſmodi p̄
mia ad futuram beatitudinem pertinere. Aug. verò in ſermone do
mini, aſſerit ea ad præſentem pertinere vitam. Chryſo. verò in ſuis
homelijs quædam dicit ad futuram pertinere vitam, quædam v̄ò
ad præſentem. Sanctus Tho. verò. q. ea. arti. ij. in cor. q. concordās
ſanctorum ſententias dicit, q̄ ſpes futuræ beatitudinis poteſt eſſe
in nobis propter duo. Primò propter aliquam præparationem ad
futuram beatitudinem per modum meriti. Secundò per quandā
īchoationem futuræ beatitudinis imperfectam, vt in viris ſanctis
etiam ī hac vita. Et exemplificando dicit, quòd aliter habetur ſpes
fructificationis arboris, cum vireſcit frondibus, & aliter cum iam
primordia fructuum incipiunt apparere. Vnde in propoſito ea q̄
ponuntur, tanq̄ præmia poſſunt intelligi, vel ipſa beatitudo per-
fecta: & ſic pertinet ad vitam futuram, vel aliqua inchoatio beati-
tudinis, ſicut eſt in viris ſanctis etiā ī hac vita: & ſic pertinet ad p̄ſen
tem vitam. Nam regnum cælorum, vt dicit Augu. poteſt intelligi
perfectæ ſapientiæ initium, ſecundū qd' incipit in viris ſanctis ſpiri
tus regnare. Poſſeſſio em̄ terræ ſignificat affectum bonū aīę requi-
eſcentis per ſpem in ſtabilitate hæreditatis æternæ per terram ſigni
ficatæ. Conſolantur etiam in hac vita ſancti, ſanctum ſpiritum qui
paracletus dicitur, participando. Saturantur etiam in hac vita illo
cibo de q̃ dominus dicit: Cibus meus eſt, vt faciam voluntatem pa Ioh.4.c.
tris mei. In hac etiam vita conſequuntur homines miſericordiam
dei, ſimiliter & purgato oculo mentis per donum intellectus deus
quodammodo per fidem videri poteſt. Similiter & in hac vita qui
motus ſuos pacificant ad ſimilitudinē dei accedētes, filij dei noīanĩ.
tn̄ hæc oīa pſecti⁹ erūt in patria. Hęc & multa alia ad hāc materiā p
tinentia, reperies notabiliter tradita in ſancto Tho. parte &. q. alle.

Additio Matthæi Cap. V. Replica

E ¶ In eo.ca.vbi dicitur in postil.Bū mūdo cor.qm̄ ipsi deū vide.

ADDI.II. Mundicia cordis seu purificatio sequitur fidē veram,sicut effectus sequtur suā causā. Primū eñ principiū purificatiōis cordis est fides,iuxta illud apostoli Petri:Fide purificās corda eorū. Act.xv.c. Nō ergo rectē dicitur,q̄ primū cōueniēs mūdis cordē visio dei ænigmatica p fidē ī præsenti,,put ait postillator:ī quo etiā videt variare modū suæ expositiōis in hac parte,sed'm quē prēmia hic ,pmissa referunt ad aliā vitam tātū. Melius ergo videretur dixisse & magis ,priē, quòd mūdi corde sunt illi,quorū corda p verā fidem mūdant seu purificant. Tales enī de occultis & diuinis supra modū cōmunē hominum illustrātur ,iuxta illud:Plurima supra sēsum hoīs ostēsa sunt tibi,Eccle.iñ. Quibus cōueniēter additur prēmiū,cum dicit:Quoniam ipsi deū videbūt. Habētibus enī talem mūdiciam per fidem secūdū quā nunc p speculū in ęgnimate deū videt,rectē ,pmittit visio dei sipliciter, q̄ est facie ad faciē,secūdū autoritatē Apostoli per ipsū alle.ſ.ad Co.xiij. Nā sicut mūdicia oculi corporal' dispo nit ad clare vidēdum,sic mundicia oculi intellectualis per fidem ad claram dei visionem disponit.

¶ In eo.ca.vbi dicit in postil.Bti qui psequutionē patiuntur &c.

ADDI.III. Nulla videt facta mētio in litera circa hanc beatitudinē de hoc quod huiusmodi patiēt es lętāter sustineāt psecutiōes. Nō em̄ dixit: Beati q̄ psequutionē patiūtur lętanē seu gaudēter:sed solum beatificauit psequutiōem patiētes ,ppter iusticiā,vt patet i līa. Illud etiā q̄d' sequit: Gaudete & exultate &c.refertur ad lequētē beatitudinē in qua dicitur: Beati eritis,cū maledixerit vobis &c. Nec etiā ibi dicit,qd' talia tolerent gaudēter:sed exhortat' eos ad hoc,vt gaudeāt. Vndē melius videtur hīc dici secūdū sictū Tho.vbi.ſ.arti.iñ.in respōsione ad v.argu. q̄ octaua beatitudo est firmitas q̄dam omniū beatitudinum p̄dictarū,ac si diceret:Beati q sic firmiter se habēt ad p̄dictos actus beatitudinū,vt ab ipsorū iusticia nō recedant propter perse quutiōes. Et ideo in repromittēdo p̄mium huius beatitudinis redit ad caput.ſ. quod sicut in prima beatitudine fuit repromissum regnum cęlorū,sic & in hac octaua idē repromittit,vt intelligat huic octauę beatitudini cōuenienter omnia p̄mia attribui,tāquam omnium aliarum firmitatem habenti.

F ¶ In eodē ca.vbi dicit in postil.Et ideo primò minor p œna determinatur,cum dicitur:reus erit concilio.

ADDITIO.IIII. In Bibliis nostris cōiter habetur sic: Omnis qui irascitur fratri suo,reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo Racha, reus erit concilio. Et super talem literam videtur fundari glo.or.& sententiæ sanctorum doctorum de hac materia loquentium. Vnde mirandum est, vnde postillator habuit,vt iste ordo trāsmutaret. Imponit em̄ reū fore concilio ei qui irascitur,& reum fore iudicio ei qui dixerit Racha:quod videtur null ī habere fundamentum in litera. Circa intellectum tamen huius triplicis distinctionis,quā Saluator noster hīc posuit:plures sunt & diuersæ,tam sanctorum quā aliorum exponētium sententiæ,put in glossis possent haberi:salua tamen semp sanctorum & doctorum reuerētia,iste passus alite rpotest exponi. Ad cuius euidentiam sciendum,quòd hoc dictum רקה Racha est Hebraicum,vt Hiero.dicit:& idem significat quod vacuus seu vacuum. Et potest dupliciter intelligi. Vno modo idem dicit quod homo vacuus,quo ad cerebrum vel intellectum.& sic(vt Chryso.dicit)quantum ad sensum verbi idem est dicere,fatue & Racha. Alio modo potest intelligi de vacuitate seu inopia temporalium facultatum. Et isto modo accipitur Iudic.xj. vbi legitur: Congregatiq̄ sunt Iepthe viri inopes. Vnde vbi translatio nostra habet inopes. Hebraica veritas habet ריקים Rechim,quod est plurale huius nominis singularis Racha. Et isto modo intelligendo non est vocabulum cōtumeliosum. Possibile enim est hominem esse inopem sine aliquo vitio seu culpa sua. Primo autem modo intelligendo idem est quod stultus seu fatuus,quod est manifestē contumeliosum seu conuitiatiuum. Vnde rectē qui Racha dixerit fratri suo,reus est cōcilio:hoc est, requiritur congregatio iudicum ad examinandum seu inquirendum per circunstantias facti quo prædictorum modorum intelligendum sit verbum prædictum. Si primò vt punitur:si verò secundò vt liberetur. Vnde in hac triplici distinctione Saluator noster nobis ostendit,q̄ iustitia euangelica abundantior debet esse in his quæ committuntur in proximum, plus quàm iustitia Phariſæorum in tribus. Primò in hoc, quòd reatus iniuriantis facto (sicut homicidæ) æquiparetur reatui eius qui occidit tm̄ ex proposito cordis. Vnde sicut secundum Phariſæos, qui occiderit, reus erit iudicio: sic secundum euangelium omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Secundum, quia cum quis verba profert proximo quæ possunt intelligi ad contumeliam dicta,licet habeant alium intellectum quo possint intelligi sine iniuria, nihilominus inquirenda seu examinanda sunt.& ideo: Qui dixerit Racha,reus erit concilio.ſ.ad examinandum quomodo debeant intelligi. Tertium, qui dixerit verba manifestē contumeliosa, vt Fatue,reus erit gehennæ ignis. In quo ostenditur magna excellētia euangelicæ iusticiæ respectu Phariſaicę. Illi enim †in talib' ver bis condemnabant saltem ad mortem vel grauem pœnam. Saluator verò inquantum charitati contrariantur,eos cōdēnat in gehēnam ignis:quæ est maxia & noua cōdēnatio & ,pprie euāgelica: sicut & regnum cælorū est maxia & noua repromissio euangelica. Pœna enim ignis æterni gehennæ,sicut & præmium regni cælorū in antiquis documentis minimè inuenitur ita clare traditum. † ex

REPLICA. In ca.v.vbi agitur de beatitudinib' spalis,cū dicit:Bti mūdo corde.postil.dicit,q̄ ,p mundicia cordis in prēmiū repromittitur visio dei p fidē ęnigmaticam in p̄senti,& p aspectū facialē brificā in futuro. Bur. putat cōtrariū huius demōstrare,& arguit sic:Fides est principiū cordis mūdiciæ:Igitur nō sequit eā tāq̄ repromissa. Antecedens patet per illud Petri Act.xv.c. Fide purificās corda eorum. Si istud argumentum potius videt tentatiuum q̄ demōstratio,quia laborat in æquiuocis. Nā purificatio allegata,fuit spūssancti infusio in signo visibili,& fuit fidei præcedentis testimonium,vt clarè habet ex līa allegata. Fides aūt p illā purificationē cōfirmatam præcessit illam purificationē,non vt purificationis principium,sed solū vt tpe prior. Nō aūt omne prius tempore est principiū & causa posterioris. Illa autem fides sic prior tpe purificatione hīc allegata habuit suam mundiciā cordis præuiā tanq̄ beatitudinem de qua hīc sermo:cui mundiciæ illa visio per fidem repromittitur. Nā si est fides formata necessario p̄supponit suam formam tanq̄ principiū, q̄ est dicta mūdicia. Quod sic patet. Nā sed'm Apm̄,Christ' p fidē habitat in cordibus nostris,non autem habitat in cordibus subditis peccatis. Igitur reqrit cordis mundiciā,non vt sit illius purificationis principium,sed vt ab hmōi purificatione sumat præcedentis purificatiōis testimoniū. Sec' est de fide informi,per quā Christ' nō inhabitatī paruul' em̄ baptizatis mundatio ab originali p̄cedit fidē formatā. Hęc igit fides p̄cedit purificationē p Burg.allegatā. Hæc resolutio materiæ patet,si autoritas p Burgē. trūcatim allegata debite videat'. Dicit em̄ Petrus, ibi: Elegit deus p os meum gentes audire euangelium & credere. Ecce fides ex auditu,& mundicia cordis pro Christi inhabitatione p fidē p̄requisitam,qua mūdiciam ipsa fides sequitur tanq̄ repromissa,vt visio dei ænigmatica,prout dicit postilla.& sequitur in loco allegato. Et q nouit corda deus testimonium ,phibuit,dās eis spm̄ sctm̄ sicut & nobis:& nihil discernit inter nos & illos,fide purificās corda eorū. Ex quibus patet fidē incipientiū p̄cedere fidem pfectorū,& claritatē vel mundiciā cordis incipiētiū p̄cedere illā purificationē pfectorū. Sunt enim grad' hmōi ỹ tribus iuxta status incipientiū ,p ficientium pfectorū,& etiā sunt gradus illuminationū gierarchicarum & tetarchicarū: ideo ī præsenti, mundo cordi promittit illustratio visionis ænigmaticę quę p fidē est: mundiori cordi clarior,mundissimo clarissima: & hoc si in hac vita poni pōt clarissima,& ī futuro sed'm gradum sibi repromittit mūdis cordibus visio facialis. Nec ī hoc mō dicendi postil.cecidit à mō cōi suæ expositionis,qa q̄uis repromissa nouæ legis referat ad futurū,tū repromissorū prægustationem non excludit. Et ita resoluit hāc materiā sicut Thomas concordando dicta sanctorum doctorū,put Eurgensis eū allegat circa primum huius capituli. H

¶ In eo.ca.vbi dicitur:Beati qui persequutionem patiuntur.&c.postil. addit p modū glo.lętanter,quia si cū tristicia & difficultate plus videtur ad virtutem fortitudinis q̄ ad beatitudinē pūnere. Circa qd' rationabiliter additū arguit Burg.argumentū suū consuetum hæreticis modernis familiare,dicens: Lætanter non habetur ī līa.Igitur,&c. Et vt postillator non habeat viam euadēdi illud qd' sequit: Gaudete & exultate. Bur. exponit de hortatione Christi,non de lętitia passorū. Quod dicere modicū valet,quia illa exhortatio non habet respectum ad actū,sed ad præmiū ,p̄missum: vnde etsi hic in līa nō exprimit,tū hī ex alio passu scripturæ ,qa lætanter pati pertineat ad hāc beatitudinē:qa dicit Act.v.g. Ibāt Apli gaudentes. Etiam si debemus distinguere beatitudines à donis & virtutibus secūdū actuū excellentiā,,put doctores communiter distinguunt,dicentes q̄ ỹ tutū act' sunt modo humano,beatitudinū autem modo superhumano: oportet hmōi ſubintelligere,q̄ hęc beatitudo si habet modū superhumanū,q̄ pati sit gaudenter. quia cum agone pati est modus humanus,& per consequēs virtutis actus,nō beatitudinis.

¶ In eo.cap.vbi dicitur:Qui irascit fratri suo,&c. postil.attēdens variā sāctorū & aliorum in hac parte expositionē,posuit suā. Et vt esset intelligibilior,transposuit pœnas ex rationabili ordine,ī quo puto eum non esse reprehensibilem. Burgen.tamen seruato ordine pœnarum ponit aliam expositionem satis competentem. Vtrobique est eadem veritas sententiæ, cum diuersa tamen applicatione.

Cap. VI.

Attendite &c. Qui hucuſq; præcepit de miſericordia, nūc præcipit de cordis mūdicia qua deus videtur. Si em̄ nō ſimplici intētione, ſed pro hoīm laude, non probantur ā deo opera miſericordiæ. Laus hoīm non decet appeti, ſed ſubſequi, vt exemplo alios inuitet. Hactenus de iuſticia euangelij, q̄ eſt ſuper iuſticiā Scribarū & Phariſæorū. Nūc qua mūdicia cordis eadem iuſticia debeat impleri: qd' in eleemoſyna ſeruaſ & oratione. Non em̄ monet hīc vſ orare vſ eleemoſynam facere: ſed quo animo debemus facere. agitur enim hic de mundando corde. b ¶ Vt uideamini. Nō ꝓhibet videri vt deus laudeſ, ſed videri vt ipſi laudentur. c ¶ Apud pa. cui⁹ gloriam filij quærere debent, & oia bona ad hoc vt placeant ei, referre. d ¶ Cū er. fa. ā toto in partes, vt exponat quæ bona non ſint, ꝓ hoīm laude facienda. e ¶ Tuba ca. forſitan conuocandi gra hoc fecerunt: vt oēs irent quaſi ad ſpectaculum. f ¶ Ante te. Ante ſe tuba canit qui ante alios vult laudari: vt appareat maior illis. g ¶ Recepe. mer. ā deo cordis inſpectore fallaciæ ſuppliciū. de quib⁹ dicitur: Recedite à me operarij doloſi: nomen enim meum habuiſtis: ſed opera mea non feciſtis. h ¶ Neſciat ſini. Siniſtra, vitia: dextera, virtutes. Quod ergo agit ỹ tus, neſciat elatio, vſ vana gloria, ſeu aliq̄d' vitium: ſed lux rectæ opatiōis fuget tenebras pcī. ¶ Siniſtra eſt delectatio laudis: dextera intentio ſplendi præcepta dei. Cū ergo conſcientię facientis eleemoſynam pro pcepto dei implendo miſcet ſe laudis appetitio, iā ſiniſtra eſt cōſcia opis dextræ. Cū verō ſola cupiditate alicuius terreni volūt aliq miſericordes videri, ſola ſiniſtra operaī: qd' ꝓhibet dominus dum nec per miſceri permittit. In bona autem conſcientia multi faciunt eleemoſynam, qui nō habent aliquid qd' exterius dent. i ¶ In abſcon. In abſcondito eleemoſyna fit, q̄ nullis miſcetur tenebris: lux intus eſt, tenebræ extra. k ¶ Videt in abſcon. Videre dei eſt approbare. Illa aūd tm̄ approbat quæ ſunt abſcondita, q̄ extra ſunt nō placent ei neq; approbat. l ¶ Et cū ora. Ad ſuperiora cōiungitur hæc ſententia. Sup̄ dixerat: Attēdite ne iuſticiā veſtram facia tis coram hominib⁹: hīc ſubdit: Et cum ora. Nō, ꝓhibet orare, ſed ī orādo hypocritis ſiſes eſſe. m ¶ In angulis. q̄ſi abſconſores pcū, & tm̄ in plateis vt videanī, & ꝓ hoc amplior gloria. ¶ Allego. In angulo orat qui in abſcondito ſe orare ſimulat: & tm̄ in platea cum famam captat. ¶ Anguli platearum ſunt vbi via per tranſitum viæ ducitur, & quadriuium reddit. Nō enim nefas eſt videri, ſed appetere vderi. n ¶ Receperunt mercedē. In his non ſolum vera merces praua intentione euacuaī: ſed

NICO. DE LYRA. vitiū Cap. VI.

Attendite. Poſtq̄ Saluator regłauit, hoīs operationē, hīc regulat ipſius affectionem, & primō reſpectu dei, ſecūdō reſpectu ꝓximi, ibi: ca. ſe. Nolite. Prima in duas: qa primō regulat affectionē hoīs excludēdo ab opib⁹ ei⁹ intētionē vanę głię. Sed'ō ſollicitudinē auaricię, ibi: Nolite theſaurizare. Pria ī duas: qa primō dat ītētionē ſuā ī gnali. ſed'ō applicat magis ī ſpāli, ibi: Cū facis eleemoſynā. Circa priam partē aduertēdū, q̄ ſcd'm qd' dicit Philoſop⁹ ij. ethicoꝝ. Bonū cōtingit vno modo, malū aūt oīfariā: qa ad hoc q̄ act⁹ hūanus ſit bon⁹ requiſ bonitas generis & circūſtātia rū: ſed reddiſ malus ex q̄libet defectu iſtoꝝ. & iō nō ſufficit, q̄ actio ſit bōa de gnere, ſed requiſ q̄ fiat recta ītētione. bōitas em̄ finis eſt circūſtātia principalis. & iō opus q̄tūcūq; bonū de genere, ſi fiat intētione vanę głię: reddiſ malū: ꝓpter qd' dicit Saluator: a ¶ Attendite. i. diligēter cōſiderate. b ¶ Ne iu. ue. i. opa bona de genere q̄cūq; fuerint illa, q̄a oīa cōtinentur ſub iuſticia generaliter dicta. c ¶ Facia. co. ho. ut uī. ab e. głiam. ſ. & laudē hūanā ex talib⁹ q̄rēdo. Per hoc autē nō ꝓhibeſ, q̄ opa bona fiāt corā hoīb⁹ ad ꝓximorū ædificatio rum ędificationē & dei głiam, qd' eſt bonū & meritoriū, vt ſupra dictū eſt. Sed qa hīc loq̄ de imperfectis, q̄ de facili ī vanā głiam ꝺiō dixit eos opa ī publico fiēda ad aliorū ędificationē. Sic luceat lux vra, vt ſupra dictum eſt. Ali qd em̄ bū eſt cōſulēdum viris pfectis de quoꝝ ſecuritate cōfidit: qd' nō eſt cōſulē dū imperfectis & paruulis, de quorū debilitate timeſ. e ¶ Amē dī. uo. ā. firmiē & fideliter aſſero. f ¶ Recepe. mer. ſ. Ex q̄ em̄ intētio fertur ad hoīes tm̄, nō eſt aliqd ā deo iuſte expectādū. d ¶ Cū er. Hīc applicat in ſpāli. & priō excludit intēt. onē vanæ głiæ ab operib⁹ miſericordię, ſcd'ō ab actib⁹ latrię, ibi: Et cū oratis. tertiō ab operibus pnię, ibi: Cū ieiunatis. Dicit ergo priō: Cū er. fa. elee. no. tu. ca. an. hoc eſt ad laudē hoīm manifeſtare. Ad cui⁹ intellectū ſciēdū, ꝓ apud Iudæos vtebanī tubis, ſicut apud catholicos cāpanis. & iō ſicut videmus, ꝓ in aliquib⁹ locis pulſaī cāpana ꝓ eleemoſyna recipiēda, ita apud Iudæos ad hoc faciendum vtebanī tuba: ſed hypocritę non faciebāt hoc principaliter ꝓpt' pauper⁹ vocationē, ſed magis ad ꝓpriā oīnationem vt patet in lra cū dicit: Vt honorificenī, &c. Rōnē aūt ꝓhibitionis ſubdit: Amen dī. uo. rece. mer. ſuā. Modū aūt conuenientē faciēdi eleemoſynā ſubdit, cū dicit: g ¶ Te au. fa. elee. Modus loquendi eſt qn̄ aliqd fit ſecretē: ꝓ hoc innuens, ꝓ talia ſunt facienda ꝓpter deū tm̄. vnde ſubditur: h ¶ Et pa. tu⁹. ſi. de⁹, qui eſt pī oīm p creationē, & iuſtoꝝ p gr̄ę adoptionē. i ¶ Qui uidet in ab. qa ipſe ſol⁹ videt ītētionē cordium. reddet ti. k ¶ Et cū ora. Hīc conſequenter excludit indebitū modū circa actū latriæ. Inter act⁹ latriæ actus cōmunior eſt oro. & iō qd' de ipſa hīc dr̄: de alijs actib⁹ latriæ intelligiť. Iō circa oīonē priō excludit īdebitū orādi modū. Sed'ō cōcludit modū debitum ibi: Sic autē orabitis. Pria ī duas. qa priō ab actu orādi excludit vanæ głiæ intentionē, & ſecundō quorūdam gentiliū errorē, ibi: Orātes autē. Ad euidentiā priæ partis cōſiderādū, ꝓ duplex eſt oīo. Quędam publica, quę ſit à miniſtris eccleſię. & iſta non debet fieri in occulto, ſed magis in palam in loco cōi. ſ. eccleſia corā ppło: quia pro tota communitate offertur: & ideo populus in hoc conformare ſe debet miniſtris eccleſiæ, ipſum deum deprecando ſecundum modum congruum & ſibi poſſibilem. Non poſſent autē in hoc ſe miniſtris eccleſiæ conformare, niſi prædicta oratio miniſtrorum eccleſiæ fieret in publico prædicto modo. vnde de tali oratione nō loqtur hīc Saluator. Alia eſt oratio priuata: & talis magis debet fieri in ſecreto duplici de cauſa. Prima cauſa, quia oratio eſt deuatio mentis in deum: mens autem humana citius & melius eleuatur in deum, quādo in ſecreto loco hō cōſtituiſ: & ā tumultib⁹ aliorū ſeparatur. Alia cauſa eſt ad euitationē vanæ głię, quę de facili ſurgit q̄n oratio in publico fit. & hoc eſt qd' dicit Saluator: Et cū oratis non eritis ſicut hypocritæ. qui amant in ſynagogis & in angulis ꝓſtantes orare. Dicit ſtantes, vt magis appareant ex modo ſe habendi. In ſynagogis & in angulis platearū, ex ratione loci: qa ſynagoga eſt locus communis, vbi conueniebant Iudęi ad audiendum verbū dei, vel aliqua rōne hmōdi: Et dicit ā ſyn quod eſt con, & goge quod eſt populus: quia ibi conueniebat populus. l ¶ Et in angulis platearum. Plateæ iſtæ dicebanī atria quę erant

Moraliter. a ¶ Attendite, ne iuſticiam ueſtram faciatis coram hominibus, ut uideamini ab eis. Et illud quod ſequitur: d ¶ Cum ergo facis elee. Chriſoſt. Si bonorum q̄ facis vis inſpectores habere, ecce habes non ſolum angelos & archangelos, ſed etiam deum vniuerſorū. k ¶ Cū oratis non eritis ſicut hypocritæ. Chriſoſto. Eſt autem oratio quoddam ſpirituale tributum, quod offert anima deo, de viſceribus ſuis. Quanto ergo

d ij

† Deprædeſtin. 3. c. cauendum.

Pſal. 6. c. Luc. 13. f.

† habetis Iudæi vtebantur tubis vt Chriſtiani campanis.

Oratio duplex eſt.

Quare oratio priuata fienda ſit in deſerto.

Moraliter

* gloriosior

vitiū simulationis & irrisiōis cōtra deū augetur. a ¶ Tu āt cum
E oraueris. Hoc simplicit intellectum, docet vanam gloriam mū-
di fugiendam. Sed magis videtur pcipi, vt inclusa pectoris cogi-
tatione, labijsq; compssis oret deum. Cubiculum autē est cordis
secretum. Ostium, carnalis sensus: per quem hęc exteriora iprobè
se ingerunt, & turbę phantasmatum orā
tibus obstrepūt. Parum est ergo cubiculū
intrare, si iportunis cogitationibus ostiū
patet. Sed resistēdum est carnali sensui, vt
oratio spūalis ex intimis cordis dirigatur
ad deum. ¶ Cubiculū est secretius mētis
arcanum: ad hoc pulsat sapientia dicens,
Apoc.3.a. Sto ad ostium & pulso: fides aperit, spiri-
tus itrat & exaudit. ¶ In fide interiori &
dilectione oratur deus: non strepitu ver-
borum, sed deuotione virtutum. Intra.
*in propatulo, seu in manifesto. totum hoiem interiorem colligendo in
se b ¶ Clauso ostio. Sēsibus clausis, ne
turbę phātasmatum exterior occurrāt.
†balbutire ¶ Vel ostium vocat amorem vel timo-
rem huius seculi. Sicut enim omne bonū
ex timore & amore est dei, sic omne ma-
lum ex amore & timore seculi. His clau-
sis, id est ablatis ora. c ¶ Patrem. Quē
Psal.41.b. intus habes per fidem. vnde: Apud me
oratio deo vitæ meæ. d ¶ Orantes
autem nolite multum &c. Sicut hy-
pocritarum est ostendi & placere homi-
nibus, ita Gentilium est multiloquium,
à quibus & cœpit. Hi enim exercendæ linguæ magis operam dant,
quàm menti mundandę: vt hoc nugatorij officij genus, etiam ad
F deum prece flectendum transferant, putantes quòd sicut orator
iudicem, ita & ipsi deum flectere queant. ¶ Gentibus erat neces-
saria verborum multiplicitas propter dæmones, qui nescirent
quid illi peterent, nisi illorum verbis instructi. Damnant autem
multiloquium de infidelitate, sed non multas lachrymas, non
multas obsecrationes in cordis puritate: quod sancti faciunt.
Luc.6.a. Et Iesus legitur fecisse qui pernoctauit in oratione. Sed verbo-
tenus sine affectione vacuas aures dei implere malum est, qua-
si in hoc audiamur. e ¶ Putant enim quòd. Putantes quòd
persuasibilibus verbis deus mulceatur. Vel si absens est vocetur:
& quod nescit, verborum ambagibus doceatur. f ¶ Nolite
ergo assimilari eis. Non enim apud deum agendum est ver-
bis, sed rebus, intentione cordis, affectu simplici. Quæ cum di
cimus, non eum docemus, sed nos tempore orandi recorda-
mur. g ¶ Scit enim pater. Cur ergo scienti loquimur? Non
vt nostræ faciamus indicium voluntatis, sed vt excitemus piæ
deuotionis obsequium. ¶ Ideo non est opus narrare sed obse-
crare: quod est obsequium iusticiæ. Vult enim deus rogari &
venerari, vt bonitas eius deriuetur ad plurimos, & status iusti-
ciæ seruetur apud subiectos. h ¶ Pater noster. Beda. Inter
cætera salutaria monita & diuina, quibus consulit credentibus,
formam orandi proposuit, disciplinam tradidit. In hac oratio
non docetur, quę nesciat deus, sed quæ vult præstare suppliciter
veneratus. Vnde & orationem composuit breuibus verbis, vt
sit nobis fiducia cito annuendi, quod breuiter vult rogari. Qui
bus nec opus esset ad eum qui omnia nouit, sed vt noster affectus
qui cum deo agit, discerneret res quas oraret, non verba quæ
diceret. Vnde non his solum verbis oratur, sed & alijs conten-
tis sub eodem, & non alio sensu: quibus etiam cor nostrum ac
cenditur. Et hi sunt veri adoratores, qui filij per gratiam ado-
rant patrem in spiritu & veritate. ¶ Nulla oratio magis spi-
Orationis dominicæ excellentia. ritualis est, quàm illa quæ ex ore filij qui est veritas, processit,
Pater noster. Cui non timore, sed amore hæreditatis serui-
mus. Dum pater dicitur, de adoptione cogitemus, vt patri
pium affectum rependamus. Dum dicitur noster, fraternitatis
admonemur, cum sit communis adoptio omnibus. Nemo di-
cat meus, quod propriè filio conuenit, cui pater est per natu-
Ioh.7.d. ram. vnde alibi: Vado ad patrem meum, specialiter per natu-
ram: & vestrum, coniunctum per gratiam. Pater noster di-
citur. quod commune omnibus, nemo dicat meus: quod so-
lum Christo conuenit: qui filius est per naturam, alijs conce-
ditur communis gratia adoptionis. ¶ Monetur nobilis & di-
ues, non superbire contra minores. Non enim verè possunt
dicere, pater noster, nisi fratres sint. Cauendum etiam est
cuique à sordibus, ne tanto patre sit indignus. Antiquis,
vt seruis dicitur dominus, nunc per gratiam pater, in quo
fiducia. Quid negabit filijs, qui iam dedit quòd pater est?
In cælis

a ¶ Non extra quęrendo deum ¶ Quē diligis, fide teneas.
a Tu autem cùm oraueris: intrà in cu a
a ¶ Repulsis omnibus quę improbe se ingerūt. b ¶ Sic ora vt filius, secundum quod renatus, & ad qd' renatus.
b biculum tuum, & clauso ostio ora b
a ¶ Qui adoratur in spiritu & veritate.
c patrem tuum in abscondito: † & pa c
a ¶ In cordis intimo. b ¶ Fructū orationis & mercedē fidei.
ter tuus, qui uidet in abscondito, red
a ¶ Vult deus vt oretur: ideo, vt desideranti det, & ne vilescat quod dederit.
d det tibi*. Orantes autem nolite d
† multum loqui, sicut ethnici faciūt.
e Putant enim, quòd in multiloquio e
a ¶ Verbis cor accenditur, & in precibus serenatur.
f suo exaudiātur. Nolite ergo assimila
g ri eis: Scit em̄ pater uester, qd opus f
a ¶ Sic ergo docendi estis quid petatis, & si alijs verbis: tum sic. ¶ Vt doceo, & quomodo doceo, & qd doceo.
uobis sit, anteq̄ petatis eū. Sic ergo g
a ¶ De malis remouendis, & bonis acquirendis.
b ¶ Breuis captatio premittitur: Pater noster qui es in.
h uos orabitis: † Pater noster qui es h i k

quæ erant prope templum, vbi conueniebant homines ad orā G
dū, vel ad audiendū doctores: & sic erat locus communis. Consequē-
ter ostendit debitū modum orandi, cum dicit: a ¶ Tu aūt cum
oraueris. int. cu. i. locū secretū. b ¶ Et clau. ost. ne veniat mul-
titudo impediens eleuationem mentis in deū, & mouēs ad elatio-
nē mentis. c ¶ Ora patrē. patet litera.
d ¶ Orantes au. Hic excludit error gē- Gentilium error circa orationem
tiliū circa orationē. Credebant em̄ quidā
gētiles, q vocabāt Ethnici, q ex multipli-
catione verborū cōpositorū in oratione
aliquid manifestaretur ipsi deo, qd' prius
esset sibi ignotū: & p cōsequens mutaret
ad aliquid agendum, cuius prius volebat † 11.q.3.c. audi.
contrarium. Vtrunq; illorū est erroneū:
quia in deo nulla cadit mutatio vel igno
rātia. Hūc autē errorē excludit Saluator
dicens: Orantes au. no. mul. Ex quo pa
tet, q non phibet multiplicationē verbo-
rum absolutè, sed ad illā intētionem quā
habebāt Ethnici, quę ē dicta. & hoc est qd'
subdit: e ¶ Putant em̄. Pōt tamen mul
tiplicari vba ī oratiōe duplici de cā. Vna Verborum multitudo quō & qn̄ ī oratiōe est habenda.
est, vt per significationem verborum de-
uotorum animus melius eleuetur in deū.
Alia causa est, vt homo in deū eleuet non
solum mēte, sed etiā corporali voce: secū-
dum illud Psal. Cor meū & caro mea exul
tauerunt in deū viuū. Nō tamē potest da Psal.83.a.
ri ibi regula certa: sed debet homo talibus
verbis vti in oratione, quantum percipit homo, q faciāt ad deuo-
tionis excitationem. Si autem econtrario percipiat, q multiplica- Luc.11.a.
tio verborum distrahat mentem eius, debet cessare à verbis, & ora- De pœ. dis. 3. c. de quotidianis.
re deum affectibus mentis. Hoc tamen intelligendum est in oratio
ne priuata, vt dictum est, quia oratio publica debet esse in verbis,
vt posset percipi ab alijs. Sequitur: f ¶ Scit enim pater uester.
Hoc additur ad excludendum illorum gentilium falsum intellectū
secundum quem putabant aliquid deo notificari de nouo, qa oīa
scit ab æterno. ¶ Sed quæritur, quare oratur deus, ex quo per ora Quęstio
tionem nihil sibi manifestatur, nec animus eius in aliquo mutatur
& ideo videtur, quòd frustra oretur. Dicendum, quòd prædestina- H
tio diuina est præparatio gratiæ in præsenti, & gloriæ in futuro: &
ideo cum sit æterna, sicut ab æterno prædestinauit aliquem ab bea
titudinem: ita præordinauit modum per quem daret sibi illam bea
titudinem scilicet per merita sua & orationem. & ideo non frustra
orat deum, quia oratio est illud per quod ex ordinatione diuina de
bet cōsequi gratiam & gloriam. & eadem est ratio de omnibus alijs
bonis: quia cadunt sub ordine diuinæ prædestinationis. g ¶ Sic Oratio secūdum Damascenum.
ergo uos orabitis. Hic docet Saluator modum orandi conue-
nientissimum. Ad cuius intellectum sciendum, quòd oratio secun
dum Damascenū, est petitio decentium à deo. In hac autem oratio Oratio dñica oīa petēda decenter complectitur.
ne exprimitur quidquid decet hominem petere à deo, & quidqd
decet deum dare homini. Et similiter ordinatissimè hoc describitur
quia illud quod maximè desiderari debet ab homine & peti à deo,
primò ponitur: & quod debet peti secundariò, in secundo loco:
& sic consequenter vsque in finem. Illud autem quod primò cadit
in appetitum hominis est beatitudo. Secundò illud per quod ho-
mo beatitudinem consequitur. & illud secūdò petitur, ibi: Fiat vo-
luntas tua. Circa primum considerandum, quòd beatitudo dupli-
ter dicitur. Vno modo obiectiuè scilicet ipsa bonitas diuina in se- Beatitudo dupliciter dicitur.
ipsa, per cuius fruitionem efficimur beati. & ideo bonitatem ipsam
diuinam prę omnibus amare debemus, & per cōseqns gloriam eius
& honorem præ omnibus desiderare. & hoc est qd' petimus ī prīa
petitiōe, cū dicitur: Pater noster qui es in cęlis, sctificet nomen tuū.
Dicit em̄: h ¶ Pater. oīm generaliter ratiōe creationis. Additur:
i ¶ Noster. qa ē pr̄ specialis iustor p gratiā adoptiōis. k ¶ Qui
es in cælis. quia licet sit in omnibus per essentiam, præsentiam
& potentiam, est tamen speciali modo in iustis per gratiam:
tamen specialissimè excellentia eius relucet in beatis per gloriam.
Sanctificetur nomen
Moraliter gloriosior est, tanto cautius est seruanda, ne ppter hoīes facta vi-
lescat. d ¶ Orantes nolite multum lo. Aliud est sermo multus,
aliud diurnus affectus. Absit ab oratione multa loquutio, sed nō
desit multa precatio: sed feruens affectio perseueret. g ¶ Sic er.
uos orabitis Glo. Non solum his verbis oratur, sed etiā alijs sub
eodem sensu conceptis. h ¶ Pater noster. Aug. Admonentur
hic diuites vel genere nobiles, vt cum facti fuerint Christiani, non
superbire aduersus pauperes & ignobiles: quoniam simul dicūt deo, pr̄
noster, quod non pōt sic piè dicere, nisi se fratres esse cognoscant.
Sanctificetur nomen

☞ a ℂIn cœ. Spūalibus, vt ad spūalitatem in q̄ habitat festinare di
A scamus, & cęlestia ab eo q̄ramus. b ℂSanctifi.no.tu. Videnda
est harum distinctio septem petitionū. Nam cū vita nostra tpaliter
agit sperasq; æterna, priora sunt dignitate æterna, his tn̄ prius ac-
ceptis. In his septē petitioībus oīa bona p̄sētis vitę vel futurę cōti
nētur, in qbus est ordo mirabił, vt ī Isaia
legił: Sicut septē dona sctī spiritus à sum
mis incipiūt, & vsque ad initiū sapīæ de
currūt, ita ordo p̄cum à sūmis vsque ad
fin ē, vt à malis mūdi liberemur, extendił.
Si aūt in vtrisq; à fine incipimus, ad perfe
ctionē fit ordo ascensionis. Si aūt à sum-
mis (qa hoc de supnis accipimus) fit or-
do descēsionis. Sed qa p̄ hęc nos ab imis
ad summa consurgimus, septem beatitu
dines q̄ per eadem dona q̄runł, de imis
gradatim ad sūma p̄ueniūt. In p̄cibus er-
go est vt ipetremus dona: ī donis, vt ope
remur mandata. De operatione btūtudinis sequuntur. In ęterna vi
ta trium primarū petitionum impetrationes fiunt, licet hīc incipi-
ant. nā & sctificatio nominis ab ipso humili aduentu agi cœpit, &
aduent⁹ regni in fine mundi manifestabił: & perfectio voluntatis
ipsa perfectione nostræ beatitudinis & seculi terminatione cōple-
bitur. Et hæc tria consummata in æternum manebunt: reliqua qua
tuor ad istam vitā pertinent. Panis em̄ spūalis etsi ętern⁹, tam̄ per
tinet ad hoc tempus inquantum quotidie ministratur aīæ. Et for-
san ideo panis dicitur, quia laborando & differendo discitur. Tūc
erit vt potus, quando sine labore haurietur. Et nec peccata nostra
nobis dimittuntur & dimittimus. Et nunc tentationes vitam no-
stram infestant. Et liberatio à malo ad hanc vitam pertinet, quā
iusticia dei mortalē meruimus, vnde gratia ei⁹ liberabimur. ℂVi
detur autem iste septenarius numerus illi congruere, ex quo totus
iste sermo manauit. Si enim timor dei est, quo beati sunt pauperes
spū, qm̄ ipsorū est regnum cælorū: petamus vt in nobis sanctificeł
B nomē dñi timore casto p̄manente in seculum seculi. Si pietas est q̄
btī sunt mites, quoniam ipsi possidebunt terram: petamus vt ve-
niat regnū, vel in nos, vt mitescamus, nec ei resistamus: vel de cælo
Infra .25.c. in terras in claritate aduentus vbi lætabimur, sicut dicitur: Venite
bn̄. p̄ris mei. Si sciā est q̄ btī q lugēt, qm̄ ipsi cōsolabunł: petam⁹ vt
fiat volūtas, vt cōsentiat caro spiritui: qa nō est luctus nisi quia ista
Rom. 7.d. cōtra se cōfligūt, vt cogamur dicere: Infœlix ego homo, qs me li-
be. de corpe mor. hui⁹? Si fortitudo est q̄ btī sunt q esuriūt & sitiūt
iu. qm̄ ipsi sa. oremus vt deł nobis panis quotidianus, q̄ fulciti, ad
istā satietatē p̄ueniamus. Si consiliū est, q̄ btī sunt misericordes, qm̄
ipsi misc. conse. dimittamus & nobis dimitti oremus. Si intellectus
est q̄ btī sunt mun. cor. qm̄ ipsi deū vi. oremus vt non induci in tē-
tationē p̄ aspera vel blāda, ne non sit simplex cor, dum non simpli
citer bonum petat in oībus quæ agit. Si sapīa est q̄ btī sunt pacifici
Mar. 14.d. qm̄ fi. dei vo. oremus liberari à malo. Liberatio em̄ facit liberos .i.
filios, vt dicamus spū adoptionis, abba pater. Amen, significat in
oībus his petitionibus indubitanter à dño tribui quod petitur, si
vltimæ conditionis pactū seruare nō negligim⁹. vnde subdit: Si di-
miseritis, &c. Sanctifice. Hīc spm̄ sapīæ oramus, ne à sanctificatio
ne noīs in aliquo discrepemus: sed p̄ris nomen in filijs moribus &
vita oñdał. ℂNomē p̄ris in nobis est, q filij dicimur: qđ petim⁹ sā
ctificari. Nō vt ipse sanctior fit. sed vt ī nobis op̄etur augmentum
suę sanctificatiōis: nā sctificatio filiorū noī ei⁹ attribuił. Ita dicitur
sanctificari sicut clarificari & magnificari ī nobis. Sanctificetur.
idest ita sicut ē sanctū habeał hoīb⁹: & ita īnotescat illis deus, vt nō
putēt aliquid sanctius. c ℂAdueniat regnū tuū. Hīc spirit⁹ in
telligētiæ petitur, q̄ mūdał cor vt de⁹ videatur. Duricia & ptās di-
aboli excludił, & in futuro p̄fectius, cum euacuauerit oēm princi-
patum & ptātē, & tradeł regnū deo p̄ri. Congruè sequitur, vt post
adoptionē filiorum regnū petam⁹ qđ filijs debeł. ℂRegnum dei
semp̄ est: sed veniat .i. manifesteł hoibus qbus vt lux cæcis non vi-
Infra .25.c. deł, qđ null⁹ ignorare poterit, cum filius iudicare venerit. In quo
regnabūt & sancti vt dicił, Percipite reg. qđ vo. pa. &c. ℂSpū in
telligētiæ regnū futurum ingredientibus declarał, & mūdicia cor-
dis attribuił, per quam deus ibidem regnās sicut est videbitur, vbi
spiritus sapiētiæ cōplebił. Septima sanctificatio noīs ei⁹. In p̄fecti
one senarij aduentus regni poscił, vt curram⁹ oēs in virū perfectū:
deinde in eo quiescentibus sanctificeł ipse in nobis, dum nos in il-
lo sanctificamur. Eius requiē iure poscimus in nobis sanctificari,
vt perēniter in eo sanctificati requiescamus. in qua sanctifiatione
pax beatitudinis firmatur & plena sapiētia donał. d ℂFiat uolū
tas tua. Hīc petitur spiritus cōsilij, p̄ quē volūtas dei ingrił, vt à
nobis impleał. ℂVolūtas dei in terris sicut in cælo spiritu consilij
regitur. Nobis etiam op⁹ est spū consilij: vt voluntas dei dirigatur
in nobis

¶Sanctis. ¶In secretis.
a ¶Tales fac in quibus sanctus appareas. ¶Donum est sapientia, virtus vero pax. b ¶Quo filij dicimur.
c ¶In nobis, vt qui in baptismo sanctificati sumus, in eo quod cœpimus perseueremus.

a b in cęlis: Sanctificetur nomen tuum. a
a ¶Donum est intellectus, virtus vero mundicia cordis.
b ¶Donum, consilium, virtus, misericordia. b
c d Adueniat regnum tuum. †Fiat uo- c d
e luntas tua, sicut in cælo, & in terra. e
f ¶Donum fortitudo, virtus esuries & sitis iusticiæ. f
g h Panem nostrū †supersubstātialem f

† quotidia nū, vł adue nientem.

in nobis, vt misericordes in re esse possimus. Volūtas dei semper C
fit. sed oramus vt libertas nostri arbitrij socieł p̄ gratiā suę volūta
ti, q̄ est sāctificatio nostra & vita ęterna. Volūtas dei est p̄ceptorū
eius custodia. e ℂSicut in cælo & in terra. Sicut in angel, ita
in hoībus. Vel sicut iustis, ita ī pctōribus cōuersis. Vel sicut ī Chri
sto, ita in ecclesia. Vel, sicut mēte seruio Ro. 7.d.
legi dei, ita & in carne. ℂSecūdū spiritū
cęlū: secūdū carnē terra sum⁹. Oram⁹ er-
go vt sicut ī cęlo .i. in spū: ita in terra fiat
volūtas: vt caro & spūs sit homo spūalis
de quo dicił: Cor meū & caro mea ex. in Psal. 83.c.
deū vi. Nec tm̄ orał vt bona velim⁹, sed
fiat volūtas ī nobis, vt viuam⁹ tibi, non †De cō. di.
nobis. Hęc tria p̄fectius habētur ī futuro 2.c. ī calice.
sed hīc interī ex p̄te oramus, vt postea p̄
fectius habeātur. Quatuor seq̄ntia p̄sen
tis vitę sūt p̄sidia. f ℂPanē. Esuries iu-
sticię vt ad saturitatē p̄tingat, fulcił spū
fortitudinis. Ideo oramus: panē nostrū quotidianū da nobis: sine
q̄ fame moreremur. ℂPanis, corpus Christi est, vel verbum dei: vł
ipse deus quo quotidie egemus, vel qui est super oēs substantias.
ℂHic est panis viuus qui de cæ. descen. cuius naturę sublimitas su Ioh. 6.c.
per oēs substantias est. g ℂNostrum. Quia Christus noster est fa
ctus, & de⁹ pater cū Christo omnia nobis donauit. Ideo oram⁹ vt Ro. 8.f.
qđ nostrū est per donū, quotidie deł p̄ effectū. h ℂSupersubstā
tialem. vel quotidianum. Quia qui edunt me adhuc esu. Hīc quo Eccle. 44.
tidianus. in patria æternus. Hic panis assiduè per fidem & charita-
tē interius reficere debet: qa sine eo nemo viuere potest. Vel panis
dicuntur spūalia præcepta, quæ semp̄ sunt exercenda vł cōseruāda.
☞ Et dimitte

Nicolaus de Lyra.

✥ a ℂSanctifice.no.tu. nō petim⁹, q̄ aliqua sctītas ei de nouo
accrescat, qa hoc ē impossibile: sed q̄ sanctitas quę ei ęternaliter in-
est, reluceat amplius in creaturis: & primò & principaliter quærał
in opib⁹ hūanis, scđm qđ dicit Apostol⁹ .j. ad Cor. x. g. Oīa ī glīam
dei facite. Alia est btītudo dicta formaliter, q̄ est act⁹ vltimatè & p̄-
fectè cōiūgēs nos deo .s. visio & fruitio. & illud est qđ scđ ò loco pe D
timus à deo, vt .s. simus p̄ticipes suę bonitatis, qđ fit in visione btā.
& hoc petimus cū dicimus: b ℂAdueniat. & bn̄ dr̄, adueniat, qa
nō possumus ad eam venire per grām & glīam, nisi ipse primò ve-
niat ad nos. Vñ Aug. sup̄ Ioh. Ille em̄ venit quē grā dei p̄uenit. Et
Ioh. vj. c. Nemo p̄t venire ad me, nisi p̄r q mi. me trax. eū. c ℂRe
gnū tu. Btītudo em̄ ęťna bene dicitur regnū, quia ibi habeł plena
& p̄fecta copia oīm bonorū. d ℂFiat uo. tu. Hīc cōsequēter pe- Diuisio
tił illud p̄ qđ possum⁹ btītudinē cōseq. Et hoc dr̄ dupłr. vno mō
directè & p̄ se: alio mō indirectè q̄si p̄ accidens, cuiusmodi est remo
tio ipedimēti. scđm ponił ibi: Et dimitte no. Adhuc prima ī duas:
qa ad assecutionē btītudinis facit aliqd dupłr. vno mō principalił.
alio mō q̄si instrumentaliter. scđm ponitur. ibi: Panem nost. Illud
aūt p̄ qđ p̄icipaliter consequimur btītudinē est impletio volun-
tatis diuīæ p̄ sctām operationē. Et quia freq̄nter volūtas ei⁹ est no
bis īcognita, & qñ cognoscił adhuc sum⁹ impotētes & pigri ad ī-
plēdū, iō tertiò petim⁹: Fiat uo. t. i. ispires nobis v̄tutē & p̄positū
adīplēdi tuū bn̄placitū. Addił aūt: e ℂSicut ī cæ. &c. Btī em̄ q
sūt in cælo, qa sunt cōiuncti īmediatè regulæ diuinæ, iō nō p̄nt de
ficere nec deuiare à diuina voluntate, & iō nos q sumus ī via q nō
sum⁹ sic cōiuncti, petimus vt diuina grā hoc suppleat ī nobis, tenē
do volūtatē nr̄am in conformitate ad suam in operibus nostris, si
cut cōformanł illi q sūt in cęlis. f ℂPanē no. Hīc petił illud p̄ qđ
instrumentaliter ducimur ad beatitudinē, & hoc accipił dupłr. vno
modo p̄ut aliquid est instrumentū ipsius dei, & sic sacrā ecclesię sūt
q̄dā instrumenta, quibus sanctificamur, & ad beatitudinem duci-
mur: vnde dicuntur vasa gatiæ, omnia autem sacrā ordinantur ad
sacrm̄ eucharistię: quod petimus quartò cū dicimus: Panē no. su.
Dicitur aūt supsubstātialis, quia transcēdit vitam corporalē & dat
vitā ęternā. Ioh. vj. c. Ego sum pa. vi. q de cæ. d. si qs mā. ex hoc pa.
vi. &c. & petendo hoc sacramētum petimus oīa alia, qa ordinātur
ad ipsū, vt patet ī. iiij. sen. & Luc. v. vocat eū panē quotidianū, qa
quotidie ipsū sumimus p̄ ministros ecclesiæ, q hoc sacrm̄ accipiūt
✥ p̄ro se & p̄ tota

✶ a ℂSanctifi.no.tu. Chryso. Digna est deum deprecantis ora- Moraliter
tio, nil petere añ patris gloriam, sed omnia eius laudi postponere.
b ℂAdueniat re. tu. Ad Christum q est dei regnum non venie-
mus ad glīam, nisi prius ad nos veniat per gratiam. d ℂFiat uo.
tua. Augusti. id est obediatur præceptis tuis ab hominibus terre-
nis, sicut in cælo ab angelis sanctis. f ℂPanem nostrum super-
substantialem da nobis hodie. id est eucharistiam, quæ refi-
cit animam, naturā corporis transcendentem, & quotidie profide-
 ✶ libus offertur

Gloſ. ordi. Matthæi Cap. VI. De Lyra

Scientię dominum' quotuplicis vtilitatis.

† De pœ. diſtin. 1. c. tres ſunt. & diſt. 2. c. ſi eīm & diſti. 3. c. de ḡtidiana. c. adhuc.

De cō. di. 2. ç. iteratur. Mat. 11. d.

† errata, lapſus. Marc. 11. c.

▸ delicta veſtra.

Oratiōis dominicæ cōpendioſitas. Iſa. 10. f

Mar. 11. c.

a ¶ Et dimitte. Poſt cibū petit veniā peccatorū, vt qui à deo paſcit, i deo viuat, & ad vitā ęternā pueniat. ¶ Cū dicimus: Dimitte no. de. noſtra: ſpiritū ſcię rogamus, q̄ delicta ītelligim⁹, quę ſine ſpū ſcię nō intelligūtur. Scięt̄ia qppe ad vſū tpaliū pertinet, q̄ virtus eſt, in vitandis malis, & petendis bonis, vt noſtra & aliorum contagia ploremus, bona cupiamus. Magni ſunt iſti tres gradus. nam q̄ liberatur à malo, iam hęret ſummo bono liberatus petit liberatorem, ne iterum ducatur in tẽrationem. Sed quia in hac vita nec iuſtus ſine peccato viuit: ſic petit ide liberari, vt ſciat quid ex charitate fratrib⁹ debeat. Sed quia nondum viſiõe dei fruimur, cibus in via ẽ neceſſari⁹, vt quãdoq̄ ad patriam veniam⁹. Vñ panem petim⁹ ad quem nemo peruenit ſine ſpū fortitudinis. Vbi ergo fortitudo, ibi eſuries iuſticię. Aeternus enim cibus, plenitudo eſt iuſticię. Quotidianus, dū quotidie illā eſurientes implemus. b ¶ Sicut. Ecce q̄ cautione conſtringimur, in qua etiā nos adinuicem ad miſericordiam inflectit, & peccātibus in ſe veniam promittit, & nobis & p nos aliꝭ veniam ꝓmittit. ¶ Cui pœ veniam non debemus negare. vñ. Cū oratis, remittite ſi quid habetis aduerſus aliquem: aliter enim pater veſter non dimittet vobis pctā veſtra. ¶ Pecuniam alicui repetere conceditur, ſed debita pctōr̄ petẽti veniam nūq̄ iuſtẽ negam⁹. c ¶ Et ne nos in. Sed ſpū ſcięt̄ię illuſtra, vt ſciamus qb⁹ malis ſuoluimur, & vt lachymę proſint rogamus: Dimitte nobis debita noſtra. Et ne nos. Non q̄ ipſe inducat, ſed quia deſerit, & ire permittit. Non verō precatur non tentari, ſed nec ad modicum vinci. Tentatiō enim eſt neceſſaria ad coronam. Et ne nos. deſerens in tentatione ſinas vinci: etſi ſinas tentari, ſine qua nullus probatus eſt. d ¶ Sed li. nos. Hæc vna petitio, tantū continet quantū omnes ſuperiores.

F ¶ Vt ſpū timoris dei omnia noxia intus & exterius pellantur: & ſub paupertate beatę viuamus. Sed li. nos. In illam q̄ę nondum eſt ne ſinas induci, & ab ea in qua ſumus ducti, libera: quo facto nihil eſt metuendum, nihil reſtat orandum. e ¶ A malo. omni, viſibili & inuiſibili. Hęc liberatio quotidie neceſſaria eſt, dum ſine malo animæ & corporis non viuitur, ſed in fine complebitur, quãdo immortales & impaſſibiles erimus. De imis ad ſumma gradatim ſic aſcenditur. A malo per ſpiritum timoris liberamur: ide liberati pauperes ſpū & rebus eſſe cupimus, dum dicimus ne nos īducas in tentationem. Spm̄ pietatis rogamus, vt hō interior manſueſcat & mitis fiat, ne tentatione moueatur. ¶ Precibus laborandum eſt, vt dona percipiamus ex gratia. Donis agendum, vt venia mus ad merita. Pro meritis btūdo ſperanda: alioquin nec ſine p̄cib⁹ fidei ad donum, nec ſine meritis ad beatitudinem peruenitur. Nihil deeſt quod his ſeptem petitionibus non cōtineatur: ſiue ad præſentem ſiue ad futuram pertineat vitam. ¶ Satis compendioſe tradidit Chriſt⁹, non modo diſciplinam mandatorum ſed & precum & donorum, vt paucis verbis memoriæ res multiplices & neceſſarias commendaret, & ſic ſimplicitas fidei, ſufficientiam ſalutis ſuæ cito addiſceret: & prudentia ingenioſorum amplius profundi tate myſteriorum ſtupeſceret. Hinc Iſaias: Sermonem breuiatum faciet dominus ſuper terram. Quoniam ita breuiauit, vt memoriter capi poſſit: ita rebus impleuit, vt nemo ſine gratia ſpirituſſācti percipere poſſit. f ¶ Si e. dimi. Formā impoſuit qualiter velim⁹ iudicari. Vnde indulgentibus coram deo fiducia reſpondet impetrandi: exigentes verō, pœna remordet vltionis vel damnationis. ¶ De⁹ mauult inuenire cui indulgeat quàm quem puniat. ideo in noſtra poteſtate poſuit qua conſcientia iudicium dei quiſq̄ ꝓpoſcet erga ſe, & quō ſententiam tanti diſcriminis poſſit tẽperare. Oēs debem⁹, & indulgẽtia patris oīb⁹ eſt neceſſaria, ideo ex animo aliꝭ dimittamus, vt maiora ſeu plura nobis relaxentur. ¶ Hoc in fine concluditur, vt certū, ſit nobis quid in orationibus promiſerimus: nec̄ aliud exigit iudex quem rogamus, niſi vt tales ſimus fratrib⁹, qualem eum nobis poſcimus. Et qui hoc non facit dupliciter reus eſt. primò, quia peccauit & debet: deinde, quia admonit⁹ à iudice, fratri non indulget. ¶ Vnde: Cum oratis, remittite ſi quid habetis aduerſus aliquem: aliter enim pater veſter non dimittet vobis.

g ¶ Sí autem non. Nulla excuſatio relinquitur, quia vnuſquiſque ſecūdū hāc ſniam in futuro iudicabit. Ex hoc pater, ꝓ vnuſqſq̄ in ſua in ſua infidelitate condemnatur. h ¶ Cum ieiunatis. Poſtquā docuit quō orandum ſit, docet de ieiunio q̄d̄ iterum ꝓtinet ad mū dicā cordis, ne nō ſit ſimplex ad deum, dum ad exteriora rapitur. i ¶ Nolite fi. Non ꝓhibet⁹ tutem, ſed fictā virtutis ſpeciē. ¶ Bonū eſt ieiunio ꝓ pctīs triſtes eſſe ad pœnitentiā, & humiliare animā noſtram. vnde: Cor cōtritum & humilia tū de⁹ nō deſpiciet. Sed triſticiam, q̄ę ꝓ laude eſt, prohiber. Vnde non ait ſimpliciter: Nolite ieiunare. ſed addit, ſi cut hypo- Pſal. 50. d. † remitte

a ¶ Qui ſolus potes. ¶ Dum dicitur hodie.
b ¶ Vt liberi redeamus ad patriam. ¶ Donum ſcientia, virtus, luctus. c ¶ Conuerſis.

a dā nobis hodie: † Et † dimittē nō a
a ¶ Quibus tenemur. ¶ Peccata.
b ¶ Bo pacto, aliter nullus totius orationis eſt fructus.

b bis debita noſtra, ſicut & nōs † di b
a ¶ Veniam petentibus.

c mittimus debitōribus noſtris. Et c
a ¶ Donum, pietas, virtus, manſuetudo.
b ¶ In tentationem inducitur, qui tentatione frangitur.
¶ Donum, timor, virtus, paupertas.

d ne nos inducas in tentationem, † ſed d, e
¶ Commendat conditionem.

e, f libera nos à malo *. Amen. † Si e f
¶ Ves qui eſtis quaſi dij. a ¶ Qui in hoc quod peccant homines ſunt.

nim dimiſeritis hominib⁹ peccata eorū, dimittet & uobis pater ueſter cæleſtis delicta ueſtra. Si aūt nō g
¶ Iudicium ſine miſericordia fiet eis qui non faciunt miſericordiam.

dimiſeritis hominib⁹*, nec pater ueſter dimittet uobis peccata ueſtra,
a ¶ Id eſt ipſa vultus triſticia oſtentare ieiunium.

h i Cū autē ieiunatis, nolite fieri ſicut h

Nicolaus de Lyra.

✠ pro ſe & p tota cōitate. Alio mō accipit inſtrumentū ad cōſequutionem brīs diuis ex parte aīę: & ſic cū corpus ſit inſtrumentū aīæ ſeu organū, p cōſequens vita corporalis inſtrumētalit facit ad cōſequutionē ſupernaturalis btūdinis, iq̄tū aīa nō exercet opa meritoria niſi in corpore qa tempus meriti durat tm̄ ad tēpus huiꝰ vitæ. Ad vitam aūt corporalem neceſſario requirit ſufficientia victꝰ. & hoc petit cū dicit: Panē no. & in hoc intelligūtur peti oīa vitæ neceſſaria. a ¶ Et di. no. Hīc conſequenter petit id p q̄d̄ cōſequimur btūdinē ſicut p remouens ꝓhibens. Et diuidit in duas: quia primò facit quod dictum eſt: ſecundò, reddit rōnem cuiuſdam dicti, ibi: Si em̄ dimiſeritis. Pria adhuc in tres: qa à btūdine conſequenda primò, ꝓhibet nos pctm̄ commiſſum. ſecundò pctm̄ de proximo cōmittendū. & tertiò illud q̄d̄ eſt ad vtrūq̄ inclinatiuū. Sed'm poniſ ibi: Et ne nos idu. tertiū ibi: Sed libera nos, &c. ¶ Illud ergo q̄d̄ priò & principaliter impedit nos à conſequutione beatitudinis eſt peccatum iā commiſſum: quia ad beatitudinem ingredi non poſſumꝰ donec peccatum commiſſum ſit totaliter dimiſſum, & quātum ad H culpam & quantum ad pœnam: & ideo hanc dimiſſionem petimꝰ quinto loco, cum dicimus: Et dimit. Additur: b ¶ Sicut & nos di. quia hæc eſt regula nobis impoſita, q̄ ſicut volumus nobis dimitti peccatum noſtrum, ita debem⁹ proximo dimittere peccatum in nos commiſſum. Iſta tamen dimiſſio poteſt intelligi dupliciter. Vno modo quantum ad offenſam, & hoc eſt neceſſitatis, quia tenemur omnes diligere ex charitate. Alio modo quātū ad iuriam, & hoc non eſt neceſſitatis, licet ſit ſupererogationis. Sicut enim pecuniam ablatam non tenetur quis auferenti dimittere, ſed petere poteſt, ſic iniuria ſibi illata poteſt recompenſationem p emẽdam petere ſecundū ordinē iuſticiæ. c ¶ Et ne nos. Sed'ò impedit nos à btūdie pctm̄: qd̄ formidat de proxio cōmittēdū. & hoc cōtingit q̄n ſumꝰ poſiti i graui tẽtatiōe: cui ꝓbabiliter timemꝰ ſuccūbere: & iō ſexto petimꝰ hoc à nobis amoueri cū dicimꝰ: Et ne n. indu. i. induci ꝓmittas. d ¶ In tenta. Nō em̄ petimus vt nō tẽtemur. qa tentari non eſt malū: ſed magis eſt ad ꝓfectutis exercitiū, q̄n viriliť reſiſtit. ꝓpē q̄d̄ dicit pſal. Proba me domine & tenta me. ſed Pſal. 25. a petimus ne in tentationem inducamur. i. ne ab ipſa deuincamur. e ¶ Sed libe. Tertiò impedit nos illud q̄d̄ eſt iclinatiuū ad duo pdicta: & hoc eſt fomes pctī: q̄ eſt quædam pœna ex pctō primi parētis derelicta: Et hoc malū pœnæ & alia mala pñtis vitæ inquātū pñt nos ad pctm̄ inducere, ſeptimò petimus amoueri, & ab eis liberari cū dicimus: Libe. nos. Sequitur in fine: f ¶ Amen. q̄d̄ eſt ꝙ bū optatiuū reſpectu p̄cedentiū. g ¶ Sí enim dim. Hīc redditur rō cuiuſdā dicti in prædicta oratiōne in quinta petitione, vbi dicebatur: Dimitte no. & patet ſnia ex p̄dictis ibidē. h ¶ Cū au. ieiu. Hīc excludit intentionē vanæ gloriæ ab operibus pniæ di. Cū au. ieiu. no. fieri ſicut hypo. Dicitur enim hypocrita ab hypos q̄d̄ eſt ſub, & criſis quod eſt aurum, quia ſub auro vel ſub honeſtate exterioris conuerſationis habet abſconditum plumbum falſitatis

✠ libus offertur. a ¶ Et di. no. Grego. vt profecto bonum quod Moraliter à deo cōpūcti petimꝰ: hoc ipſum primū proximo cōuerſi faciamꝰ. c ¶ Et ne. Aug. Aliud eſt tentari: aliud in tentationē induci. Nā ſine tentatione nemo ꝓbatꝰ eſt. & iō nō petimꝰ nos non tẽtari, ſed in tẽrationem p cōſenſum induci. e ¶ Sed libera. Chryſo. hoc malū vocat diabolū, ꝓpter excellentiam ſuę malicię. g ¶ Sí enim dimi. &c. Cyprianus: Excuſatio illi nulla eſt in die iudicij: cum ſe cūdū tuā ſententiā iudiceris: & q̄d̄ feceris: hoc ipſe patieris. h ¶ Cū au. ieiuna. Leo Papa: Non ſunt caſta ieiunia quæ non de ratione

* continentiæ

cut hypocritę tristes. a ¶ Exterminant. i. extra ĉminos humanę conditiõis obducũt. Sicut de nitore vestiũ iactantia est: sic de nimio squalore & maciæ. Demoliri est q̃si dissipare: & venustatem vultus quasi ad nihilum redigere. b ¶ Facies suas. Luctuosis sordibus in quibus etiã iactãta est: & magis sub specie religiõis decipiũt. ¶ Nota nõ debere oues pelles suas deponere sed vestiri, si aliquãdo lupi eis se contegunt. c ¶ Vnge caput. Spirituali lætitia mentẽ refice diebus abstinentię: vt dilectionis odor fragret in opib⁹ misericordię. Cõscięti à laua lachrymis: vt sit munda corã deo. Nõ em̃ sufficit opus misericordię sine munda cõscia: nec hoc sine illo. Palęstinis mos erat in festis caput vngere: ergo caput vnge, i. festi uũ & hilarẽ te exhibe: & mẽtẽ spũali oleo refice: & de ieiunio nõ quęras laudem exterius. Sed qa sic à seculo auerteris corã deo gaudeas: & sic faciẽ. i. cor mundabis à sordibus: quibus remotis: deum videre licebit. Vnge caput tuum. Ecce nondũ omnia in nouo Testamento ad literam. Ridiculi enim essent in ieiunio oleo delibuti: sed spiritu amoris eius, cuius passionibus debemus participare nos maceran dũ: mens debet inungi & non oleo adulationis: aliter vana sunt ieiunia ¶ Christ⁹ factus est vnguentum nobis: quod effusum per passionem mortis: ecclesiam suã suo odore impleuit. Ideo non alterius cã B ieiunare debemus: sed eius perfusi spiritu per abstinentiam macerantes carnem eius passioni participemus. Illo ergo vnguamur: vt opera misericordiæ cumulentur: & charitas interius diffundatur: quja sine illo calix nostri ieiunij non inebriatur, affectu pietatis. ¶ Deo ieiunat qui pro amore eius se macerat & quod sibi subtrahit alteri largitur. d ¶ Et pater tuus. Pater per fidem intus est: & remunerat in abscondito facta. Ibi ergo ieiunandum quo ipse videat. Et necesse est vt ieiunans sic ieiunet, vt ei placeat quem in pectore portat. e ¶ Nolite thesaurizare. Ad mũ diciam cordis terrena erogari præcipit. ¶ Nolite thesaurizare. Qui ieiunat, vel seruando quod non edit: vel gloriã quærendo: in terra theraurizat. Qui propter deũ in cęlo. i. in æternitate. Et si spęaliter de eleemosyna moneat tamẽ de oĩ operũ virtutũ accipit: Quia quidqd p deo fit eo eterna liter recipiem⁹. Erugo metalla cõsumit: tinea vestes: quod ab his tactũ est tollũt fures. His tribus modis, omnis auaricia cõdemnat: prętereũt enim oĩa quę possideri. ¶ Moraliter. Si quid in carne gerimus: thesauros in terra condimus, dum preciosos corporis sensus in terrenis desideriis occupamus: quos erugo. i. libido consumit. Porro indumenta morum, ira & superbia, & cætera vitia destruunt: quibus si quid restat, dæmones furantur. ¶ Omne terrenum vel eruginę consumitur, vt aurum & argentum: vel putredine & vermibus soluitur, vt vestis. vel quod ab his immune est à furibus tollitur: vt lapides præciosi. In his ergo omne genus auaritiæ reprehenditur. ¶ Rabbi. Erugo significat superbiam quæ decorem virtutum obfuscat. ¶ Tinealquæ vestes latenter rodit: inuidia est quæ & studium lacerat bonum: & compactionem vnitatis dissipat. Fures sunt hęretici & dęmones qui semper ad hoc sunt intenti vt spiritualibus spoliẽt. f ¶ Thesauri autem. q. d. cum ieiunatis aut aliquid boni operis agitis: ibi recondite vbi corruptio non possit accedere. g ¶ In cælo. i. ornem spem in cælestibus ponite: fide gradientes: charitatem amplectentes. In cælo. i. in spirituali firmamento: quod non transit. Cęlum & terra transibunt: verba autem mea nõ transibunt. Si ergo cor est in cælo: mundum est quia munda sunt cælestia. Si autem in terra volutatur: quomõ mũdum est? i. si quid agit vt terrena consequẽter: quomõ mũdum esŧ? Si etenĩ illa in genere suo mũda tamen sordescit res dignior dum inferiori miscetur: vt aurum argento: argentum plumbo. h ¶ Vbi enim est thesaurus. Si in terra: cor est deorsum. Si in cælestibus, cor est in Christo fixũ

Nicolaus de Lyra.

☞ Lucerna ☙ sitatis. Sequi: a ¶ Tri. Isti em̃ ostendũt quãdã faciei tristiciã: vt si mulẽt pnię rigorẽ: iõ subdit: b ¶ Ex. Extermiare enĩ est extra terminos ponere: & ideo illi facies exterminant qui quãdam tristiciam extra modum solitum aliorum demonstrant: vt religiosi præceteris appareant. Vel aliter. ¶ Sicut fiunt quandoq; vnguenta ad decorandum faciem, quibus vtuntur mulieres ad simulandũ pulchritudinem: ita fiunt quædam vnguenta ad exterminandum prędicto modo faciem: & forte talibus vtebantur ad simulandum pœnitentiam: sicut etiam tru tanni talibus vtuntur ad extorquendum pecuniam per quęstum. Subdit autẽ debitum modũ ieiunãdi, cũ dicit. c ¶ Tu aũt &c. unge caput tuum: id est signa lęticiæ prætende: talibus enim vnguentis & lotione corporis vtebantur ludęi in diebus solennibus & festiuis. d ¶ Ne uih. i, ad gloriam hominum quærendam. e ¶ Sed pa. tuo. cęlesti. s. cuius gloriam debes tantum quærere in operibus tuis. f ¶ Qui est in ab. quia deus in presenti vita non potest videri à nobis: licet sit presens vbiq;. Cętera patent. g ¶ No. the. Hic excludit ab affectione hominis peccatũ auaricię: Et diuiditur in duas partes: quia primò ostendit propositum in actu exteriori: secũdò i actu interiori, ibi: Ideo dico vobis ne sol. &c. Prima in tres: secundum tres rationes p quas excludit immoderatã congregationem diuitiarum. sed a ponit ibi: Vbi est the. tu. &c. tertia ibi: Ne mo põt du. do. ser. Prima ratio accipitur ex defectu thesauri temporalis. Thesaurus enim nihil aliud est q̃ congregatio diuitiarum. Cõgregantur autem diuitiæ propter sufficientiam vitę habẽdã: sed thesaurizatio, indebita recte inducit contrariũ: quia reddit hoĩem insufficiẽtissimũ: qa talis thesaurizatio ẽ quę fit ex auaritia: & ex amore diuitiarũ in se, ille aũt q̃ sic cõgregat diuitias nõ audet eis vti: sed iuxta eas ducit miserã vitã, & dimittit eas putrefieri: & ideo dicit Hie. i epistola ad Paulinũ: Antiquũ dictũ est: Auaro deest tã qd habet, q̃ quod non habet: & talem modum thesaurizandi excludit saluator cum dicit: ¶ No. th. uo. vbi erugo & tinea demolitur. h ¶ Eru. i. æris rubigo: & in hoc tangit corruptio diuitiarũ artificialiũ: vt

auri & argenti & cæterorum metallorum. i ¶ Et ti. Hic tangitur corruptio diuitiarum naturalium vt bladi & vini & vestimẽtorum & consimilium. k ¶ Et ubi &c. Hoc dicitur propter lapides preciosos: qui licet non possint rubiginari nec à vermibus corrodi: tamen possunt à latronibus tolli. Ex prædictis patet q̃ thesaurizatio quæ fit ex causis honestis non est interdicta à saluatore tanquam illicita: vt quando aliquis thesaurizat ad bona opera facienda: vt est constructio ecclesiarum, releuatio pauperum, & huiusmodi: vel propter rempublicam seruandam & consimilia. l ¶ Thesaurizate autem uobis thesauros in cælo. Per hoc concludit excellentissimum modum thesaurizandi: quando scilicet bona temporalia & transitoria consummuntur in pios vsus, & sic commutantur in bona spiritualia & æterna: & per cõsequẽs incorruptibilia: & hoc ẽ thesaurizare i cęlo: & patet lra. m ¶ Vbi ẽ e. Hic ponitur secunda ratio ad excludendum thesaurizationẽ inordinatã q̃aliũ: & accipitur ista rõ ex q̃dã affectu malo ipsi⁹: q ẽ exęcatio mẽtis: Ad talẽ em̃ thesaurizationẽ sequitur totalis cõuersio mẽtis ad amorẽ diuitiarũ: & hoc ęqđ dicit: Vbi ẽ. ad hanc cõuersionẽ sequit auersio à deo: & qa intellectus illuminatur p coniũctionẽ ad deũ: ideo ex tali auersione obtenebratur. Et quia intellectus dirigit omnes alias potentias in suis actibus: cum fit oculus hominis interioris: ad hoc sequitur obtenebratio & obscuritas in omnibus operibus humanis. propter quod, subditur:

☞ Lucerna ☙ continentię veniunt, sed de arte fallaciæ. c ¶ Tu au. cũ ie. un. Per caput Christus intelligitur: p faciẽ propria cõsciẽtia: quę lauãda est cõfessione: Christus autẽ vngendus deuotiõe. g ¶ No. th. Ra. Erugo significat supbiã quę decorẽ virtutum obfuscat. tinea quę latẽter vestes roditi inuidiã quæ bonũ studiũ lacerat. fures sũt hęretici & dęmones q̃ semp sũt intẽti nos bonis spũalib⁹ spoliare

 ☙ Lucerna

a ¶ Representatores alterius personę. ¶ Qui non virtutibus studentes sed fauorem vulgi excitant. b ¶ Prode moliuntur: hoc enim proprie de exulibus.

a hypocritę tristes. † Exterminant b
a ¶ Finem intentionis: vt supra reprehendit hic. ¶ Vt dissimiles aliis videantur, & ipsa vilitate vltra homines prędicentur.

b enim facies suas, ut pareant homi/nibus ieiunantes. Amen dico uo/
a ¶ Laudem quam volucrant, non adoptionem filiorum

bis, †quia receperunt mẽcedem su
a ¶ Sic vni dicit, quasi omnibus. b ¶ Caput vngit, qui spiritualì lętitia interius pinguescit.

c am. † Tũ autem cum ieiunas, unge c
caput tuum, & faciem tuam laua,
a ¶ Hominibus ieiunat, qui fauorem eorum captat. ¶ Visibilibus.

ne uideariś hõminibus ieiunans: d
a ¶ Cęlesti. ¶ Qui est inuisibilis. b ¶ Per fidem in corde. ¶ Vel so.

sed pãtri tuo, qui est in ãbscondito: f
a ¶ In conscientia vbi ipse est.

d & pater tuus, qui uidet in abscõndi
a ¶ Pendet de hoc quod dictum est ne videaris homi. b ¶ Diuitias reponendo, spẽ vobis collocare in terrenis.

c to, reddet tibi. Nolitẽ thesaurizare g
a ¶ .i. in transitotijs. b ¶ .i. superbia.

uobis thesauros in tẽrra, ubi erũ h
a ¶ Inuidia. b ¶ Dissipat & consumit c ¶ .i. hęretici & dęmones qui semper ad hoc sunt intenti, vt spiritua libus expolient.

go & tinẽa demõlitur, & ubi fũ i k
res effodiunt & furantur. Thesau/ l
a ¶ Non mihi, cui non prodest, sed vobis.

ε rizate autem uõbis thesauros in cæ
a ¶ In spiritualibus & ęternis. b ¶ Quia futurę diuitię sanctorũ incorruptibiles sunt.

lõ, ubi nec erũgo nec tinea demo/
a ¶ Dissipat, & in nihilum redigit. b ¶ Quia ibi aduersus electos dei nulla diaboli fraus pręualebit.

litur: & ubi furẽs non effodiunt, m
a ¶ Vniuersaliter, de pecunia, & omnibus voluptatibus huius seculi, ihuiusmodi thesaurus est gula: huiusmodi libido & similia.

h nec furantur. Vbi enim est thẽsau/

Ne a ¶ Lucerna. Prosequr mūd iciam cordis. Sicut oculꝰ membra E ad operandum dirigit, sic intentio & lux fidei omnes virtutes. Lucerna est lumē in testa, sic charitas in fide. Cū fides cessabit, sola charitas lux erit. De exteriori, docet officiū interioris hoīs, ītētiōe mētis & luce fidei oēs virtutes illustrantē, vt reddāt lucidum corpus.

¶ Iterū ad mundiciā cordis p se hoc caplm est, vl' gīa priorū operū q̄ palā apparent.

► tuj

b ¶ Si fue. o. Si pura ītentione, q̄ potes bōa agis, opa sunt lucis, etiā si non ita hoī bꝰ videaī. Si puersa intentio est, prauū est q̄dq̄ agit, etsi videaī rectū. ¶ Oculꝰ vnꝰ & simplex est. s. charitas q̄ mō lucet in fide sicut in testa, c ¶ Si aut. ocu. tu. ne. Si intentio nō est ex fide, totꝰ hō interior tenebrosꝰ est. Quia q̄d nō est ex fide, pctm̄ est.

d ¶ Tene. e. Quando q̄dē intētio seq̄ns opus informat. Ergo si bona q̄ agis quia mala intentione fiunt tenebræ sunt, quid ea quę p se mala fuit, & mala intētiōe fiūt?

c ¶ Si ergo lu. Intentio q̄ facimꝰ quod cūq; q̄ nobis est nota, lumē dicit, exitꝰ verò rei iceriꝰ est, vt cū q̄d alicui do vel ago nescio vtrū cedat ei bono an malo: & iō tenebras vocat. Dicit ergo: Si intentio q̄ facis (quæ tibi nota est) appetitu temporaliū sordidat: quantò magis ipsum factū cuius dubius est exitus? qa etsi bene cedat alij, q̄d nō bona intentione est, nihil tibi, p̄derit: qa quō feceris tibi imputatur, nō quō illi euenerit. f ¶ Nemo p. Q. nō poteritis ad oculū hoīm bōa agere, & ex his deo placere. Nō simul in cælo & ī terra thesaurizare, nec & vitijs & virtutibus deseruire. Quidq̄d facis, vel ex amore dei, vel seruitute diabol. ¶ Cū regnum dei & diaboli dissideant inter se, in vtroq; nemo potest simul militare: vnde q̄ baptizātur, diabolo abrenūciāt & operibꝰ ei?.

F g ¶ Aut enim unum odio. Nihil est medium. Quidquid enim facis, aut ex amore dei, vel ex seruitute diaboli. ¶ Augu. Diabolus enim semper est odio habēdus: deus verò diligendus. Nec em̄ aptè aliquis vnquā deum odio habuit: sed omnes se eum amare fatētur, & diaboli nomen execrantur, q̄uis vitiosi eum quasi tyrannum super se dominantem sustineant: deum verò odio non habent, sed contemnunt, victi concupiscentia sua, & persuasione diabolica.

h ¶ Aut unum sustinebit. Augustinus. Non quidem diligit: nemo enim diabolum diligit, sed sua cupiditate implicatus patitur eum: vt si quis ancillæ alienæ coniunctus propter suam cupiditatem duram patitur seruitutem: etsi non amet illum cuius ancillam diligit. i ¶ Alterum contemnet. Non quidem odio habebit: nullius enim conscientia deum potest odisse. Idem in retractatione rei eiusdem. Non video fuisse dicendum: Multi enim sunt de quibus scriptum est: Superbia eorum qui te oderunt, &c. k ¶ Et mammonæ. Mammona Syra lingua, diuitiæ, quibus seruire, deum negare est. Non dicit, habere: quod fieri licet, vt bene dispensēt, sed seruire quod est auari. Dicitur hoc nomen esse dęmōis qui præest diuitijs, non quòd in eus ditione sint: sed quòd his vtitur ad decipiendum, irretiendo laqueis diuitiarum. l ¶ Ideo. dico uobis. Quia non potestis deo seruire & mammonæ. Ne sitis solliciti, quod est seruire diuitijs. Contemptum seculi, & fiduciam futurorum toto sermone, præcepit, dum & mala sustinere & non vlcisci.

†Luc. 19. c. 26. di. c. acutius. 21. q. 1. c. 1. De pœ. dist. 5. c. 1.

Pſal. 73. d. Māmona

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Lucerna corporis tui. Metaphorica est loquutio, ac si diceret: Sicut oculus corporalis dirigit opera corporalia: quia dirigit pedem ad ambulandum, manus ad operādum, & sic de alijs: ita oculus mentis per intentionem rectam dirigit opa humana: inquātum in eis est ratio boni moralis: & ideo dicit: b ¶ Si ocu. tu. fuerit. i. intentio mentis recta. c ¶ Totum corpus tuum. i. cōgeries operationū. d ¶ Lucidum erit. i. sancta & bona, dū tn̄ opus fit licitū de genere. e ¶ Si autem oculus tuus fue. nequā. i. intentio peruersa & mala. f ¶ Totum corpus tuum tene. erit. i. tota cōgeries operationū tuarum erit mala, etiam si actio sit de genere bona: Sicut dare eleemosynam mulierculæ, vt possit eā ad amorē illicitū attrahere, est malū simplr, ppter malicīā intentionis puellæ: propter quod subdit: g ¶ Si ergo lumen. i. si actio bona de genere, q̄ est q̄si quoddam lumen, efficitur mala propter defectū intentionis bonæ. h ¶ Ipsæ te. quā. erūt. q. d. multò magis, quia actio mala de genere, q̄ est quasi q̄dam tenebra si tn̄ huic superueniat intentio mala, est mlto deterior q̄ pria: vt si aliquis mœchet cum aliq̄, vt possit eiꝰ pecuniā furari, ois talis tenebrositas, p̄cedit ex immoderata cōgregatione diuitiarum: ppter q̄d est merito fu

G gienda. i ¶ Nemo pōt du. &c. Hīc ponitur tertia rō: quia illud est merito fugiēdum ab hoīe, p q̄d impedit obsequiū deo debitum, ad q̄d obligat hō ex beneficio creationis, & ex alijs bñficijs: sed impedit p cōgregationē diuitiarū inordinatā: ergo &c. Minor autē huiꝰ rōnis declarat, cū dicit in lra: Nemo pōt duo. do. seruire. q̄d est intelligendū q̄n sunt cōtrarij & disparati, & nō subalternati positi: sic est in ppōsito, quia auaricia q̄ est seruit idolorꝰ nō pōt stare cū obsequio diuīo, & iō cōcludit. k ¶ Non potestis deo ser. & mā. Māmona em̄ lingua Syra nomē est diuitiarū, vel nomē dęmōis q̄ tētat de cupiditate diuitiarum: Auarꝰ autem qui thesaurizat iordiate, seruit vtriq;, & ideo non potest simul deo seruire. Ille aūt qui ipijs opibꝰ diuitias expēdit non seruit diuitijs, sed magis diuitię seruiunt sibi: quia eis vtit sicut instrumentis ad opa vtutū: qa sc̄m q̄d dicit Amb. sup Lucā. Sicut diuitię sunt ipedimēta reprobis, ita p̄bis sunt adiumēta ỹ tutis, & iō talis pōt simul seruire deo, & vti ipsis. l ¶ Ideo di. uo. quia nō solū cōgregatio diuitiarum quātum ad actū exteriorem deordiat hoīs affectū, sed etiā sollicitudo acquirēdi deordinat q̄tū ad actū iteriorē: iō cōseq̄nter excludit sollicitudinē supfluā circa talia acgrēda. Et diuidit in duas ptes: quia primò facit q̄d dictū ē p q̄dā exempla, & secūdò p rōnes, ibi: Nolite ergo. Circa primū aduertendū, q̄ duo sunt quę requirūt ad sufficiētiā vitę p̄ntis scilicet nutrimentuū, sine q̄ hō nō potest viuere absolutè, & vestimentū sine q̄ non potest bene viuere: & ideo circa ista solet hō magis sollicitari. Primò ergo excludit sollicitudinem circa vtrunq; ī generali, sc̄d̄ò circa quodlibet p se sumptū ī speciali, ibi: Respicite volatilia. Circa primū aduertendum, q̄ natura non potuit prouidere hoī de tegumento & defensione, sicut puidit alijs animalibus: vt pote auibꝰ dedit plumas ad cooperimentum, vngues, & rostra ad defensionem: fisr brutis animalibus pelles & pilos, p indumento, cornua & dentes & hmōi, p armis: quia in talibꝰ nō est nisi natura sensitiua, q̄ est ad vnū determinata: & ideo de talibꝰ potuit eis, puidere sufficienter natura. Homo aūt rōnalis naturę est, q̄ non est determīata ad vnū: sed habet viā ad dispata. & cōtraria, & iō non potuit sibi sufficiēt, puidere natura q̄ de se ē determīata ad vnū: sed loco huiꝰ hō habet ītellectū, p quē potest cogitare diuersas artes & modos faciendi sibi vestes, & arma, & manꝰ ad operandum talia: & ideo oportet hoīem de talibꝰ sollicitari: qa tn̄ homo rōnalis est, iō ista sollicitudo debet esse moderata sc̄m regulā rōnis rectę: & talē sollicitudinē nō excludit hic saluator, cum sit ps prudentiæ: aliter seq̄ret, q̄ homo tētaret eū, si expectaret ab eo cōseq̄ oia necessaria: omittēdo q̄d debet fieri circa hoc via hūana, sed sollicitudo q̄ hīc, phibet est de ordīata & supflua p quā postponunt bona spūalia, vt magis videbit postea. Et hoc est q̄d dicit hīc Saluator: m ¶ Ne solliciti sitis. supfluè. s. & inordiatè de cibo & vestimēto: quia hoc non est necessariū: Quod, pbat exēplo: quia corpꝰ & aīam q̄ sunt maiora beneficia deꝰ dat nobis sine sollicitudine nostra: ergo & illa quæ sunt minora, videlicet cibum & vestimentum:

Diuisio

Vita p̄sens q̄t sustētat. H

Brutis animalibus necessaria p uidit natura & nō homini ratio nali: & q̄re

Moraliter.

a ¶ Lucerna cor. tui &c. Remi. Per lucernam ecclesiæ rector significatur, qui bene oculꝰ dicit: quia plebi subiectę q̄ p corpꝰ intelligit, salutaria videre debet. Si ergo ecclię rector errauerit, quāto magis subiect sibi ppls deuiabit? k ¶ Nō pot. deo ser. &c. Hiero. nō dicit q̄ habet diuitias, sed q̄ seruit diuitijs: Qui em̄ diuitiarū seruus est custodit eas, vt seruꝰ dominum: qui aūt earum seruitutis excussit iugū, distribuit eas vt dñs. m ¶ Ne solli. si. aīæ. Non dicit vt manducetis, sed quid manducetis. Māducare nanq; necessariū est ad sustentationē naturæ: Sollicitari verò circa sumptuositatem cibi vel delectationē gulæ. Et idē dicendum de veste,

Nonne anima

non vlciſci,& inimicos diligere iuſſit,& humanā gloriā fugere.
A Nūc vult confirmare per fidē in ſpe ęternorū,qa plures ſūt quos
amor p̄ntiū,& deſperatio futurorū torp̄tes facit. ¶ In ſudore
Gen.3.b vultus paratur panis,ſed labor eſt exercēdus,ſollicitudo tollen
da eſt, quę mentē p̄turbat:dum timet ne aut poſſeſſa diſpereant
aut elaborata non contingant. a ¶ Ani
mæ ueſtræ.Id eſt animalitati cui hęc ne
ceſſaria ſunt. Totam ſpem deo commit
tite,quia nihil niſi quo decreuerit illepo
Et qd bi- teſtis acquirere vel retinere. ¶ Anima
buri ſitis hīc ponitur pro vita,quæ cibo ſuſtenta
tur vt ibi:Qui amat animam ſuam,perdet
Iohan.12.d eam. ¶ Animalitas cibo alitur:& ponitur hīc pro vita: viuit cum pęcoribus.
quam qui perdit propter Chriſtum, in
ueniet eam ſpiritualem in vitam æternā.
b ¶ Nonne anima.Non vita propter
eſcam,nec corpus propter veſtimentum,
ſed ecōtra. Ideo non ſit ſollicit⁹ animus,
vt percipiat quod propter ſe creatum
eſt. ¶ Quaſi. Qui dedit maiora,ideſt vi
†magis pꝰ ſtatis tam & corpus,dabit & minora,ideſt vi
ctum & veſtes.In his promiſſis veritatis
nemo dubitet: Sit homo quod eſſe de
bet,mox adduntur ei omnia,ꝓpter quē
ſunt facta. c ¶ Reſpicite. Hoc ad eſcā.
Sancti merito comparantur auib⁹ quia
cælum petunt,& quidā ita remoti ſunt
ā mundo, vt iam in terris nil agant, ſed
ſola contemplatione iam in cælo degūt.
Iſa.60.b. De quibus dicitur: Qui ſunt hi, qui vt
nubes volant &c. ¶ Hæc exempla non
prohibent prouidentiam,ne laboret,ſed
ſollicitudinem, vt tota fiducia veſtra ſit
in deo, cum & aues ſine cura viuant.
d ¶ Et pater ueſter. Exaggerat fiduci
am filiorum & confirmat: quia ſi boni
tas patris etiam ad illa ſe extendit, quan
to magis ad filios adoptiōis? e ¶ Quis
autem ueſtrum.&c. Illi autem curam
regendi corporis relinquite,qui illud ad
B hanc menſuram fecit peruenire. f ¶ Et
de veſtimētis,Non ꝙ laborare & pro
uidere hoc non deceat ſed,omnis ſollici
tudo abſcienda eſt,& ſpes in deo haben
da eſt. g ¶ Conſiderate lilia agri,
Exhortationem de indumento ſatis con
gruo confirmat exēplo. h ¶ Quo. nec
Salomon in omni &c. Quæ purpura regum,quæ pictura tex
tricum poteſt floribus comparari? Ipſe color dicitur operimen
tum florum,ſicut dicimus: operuit iſtum rubor. i ¶ Si enim
fœnum agri. Si iſta quæ ad vſum ſunt tempꝰis tantum,& cito
Gen.30.e decidua igne cremabuntur,deus tam venuſtē adornat. ¶ Cras
pro futuro ponitur in ſcripturis,dicente Iacob: Exaudiet me cras
iuſticia mea. k ¶ In clibanum mittitur. Alij libri habent, in
ignē vel in aceruum, qui habet ſpeciem clibani. l ¶ Quanto
magis uos, ſcilicet veſtiet. Et ideo omnis fiducia in eo haben
da. Quòd ſi nec de his fidentes ſumus,quomodo inuiſibilia ſper
nam? Permodica fides eſt,quæ nec de minimis certa eſt. Ideo & de
æternis ingerit fiduciā, & condemnat infidelitatē. m ¶ Mo
dicæ fi. Quicunq; in aliqua promiſſione dubitat, modicus eſt
fidei, & quantò plus dubitat, tantò minus inuenit ea pro qui
bus ſollicitus fuit. n ¶ Nolite ergo ſolliciti &c. Plenius in
culcat & reuoluit,quod à principio ſermonis docuit, vt abſcę
ſollicitudine viuamus. Nolite ergo ſolliciti eſſe. Hīc viden
tur argui hi qui ſpreto victu vel veſtitu communi, lautiora ſi
bi vel auſteriora præ his cum quibus viuunt alimenta quærunt
vel indumenta. o ¶ Solliciti eſſe. Sollicitudo ſuffocat ver
bum dei,ne fructum referat:& facit ſimilē gentili id eſt infidelem.
Hæc enim

non ſerunt neq; metunt,& tamen dominus ſufficienter paſcit il- C
las cum ſollicitudine conuenienti ſuæ naturæ. multò forti
us hominem ſufficienter paſcet cū ſollicitudine conueniēti ſuę na
turæ quæ eſt ſecundum regulā rationis rectę: ꝓpter qd̄ ſubditur:
d ¶ Nōne uos magis plu. eſtis il.i. natura humana eſt maio
ris pōderis corā deo: quia animalia facta
ſunt ꝓpter hominē: filiꝰ autē nobilior eſt
his q̄ ſunt ad finē. e ¶ Quis aūt ueſtrū.
Hīc ꝓbat de veſtimento: Et ponit duplex
exēplum. Primum accipit ex eo quod eſt
intra hominē .ſ. magnitudo corpis, quā
deus dat hoī ſine ſollicitudine ſua: quod
patet,quia q̄tūcunq; aliquis ſollicitē de
augmētatione ſua, non poteſt addere ad
ſtaturā ſuā cubitū vnū. cū ergo veſtimen
tum competat maius vel minus hoī ſecū
dum quantitatē corꝑalē, & quātitas daē
ei ſine ſollicitudine ſua, ꝓ cōſeq̄ns & veſti
mentū conueniēs abſcę ſollicitudine ſupflua. & hoc eſt quod concludit ĩterrogati
uē. Et de ueſtimētis &c. Secūdū exēplum
accipitur ex eo quod eſt extra hoīem, ſ. ex
terrę naſcētib⁹: qd̄ ponit cū dicit. f ¶ Cō
ſiderate lí. agri, qūo creſcūt. ſine ſolli † ſollicitus
citudine eorum, & ſecūdū quātitatē ſuā exiſtens
à deo veſtiūtur. ꝓpt̄ qd̄ dicit: h ¶ Nō
laborāt. ſ. ad ornandū ſe. i ¶ Neq; nēt.
ideſt filant: ad faciendū ſibi veſtimētum:
& tñ optimē veſtiuntur. Quod probat: † Luc.12.b
k ¶ Quoniā nec Salo. i. licet fuerit rex
potētiſſimus, vt patet. iĩ. Reg. tñ non fuit
ita bene veſtitus, quia licet ars imitetur
naturā: tñ opa artis non aſſequūtur pfe
ctiōnē operum naturę, & ideo tinctores
pannoꝝ non p̄nt facere colorē ita viridē
ſicut natura ĩ terrę naſcentib⁹. Ex hoc igi
tur concludit, ꝙ deus ſufficienter veſtiet
hoīem abſcę ſollicitudie ſupflua, ꝓpter
quod dicit: l ¶ Si enī fœnū agri &c. i.
in præſenti. m ¶ Et cras in cli. mit. Id
eſt in futuro: ponetur in furno: quia in
aliquibus terris loco lignoꝝ vtuntur ſti
pulis & talib⁹ ad calefaciēdū furnū. Vel D
aliter: Cliban⁹ accipitur hic pro aceruo
in q̄ congregatur fœnum deſiccatū, quia
ad modum furni ſeu monticuli eleuatur,
vñ & clibanus à cliuo dicitur: Et tamen,
n ¶ Deus ſic ueſtit. fœnū ipſum ſolli
citudine ſua. o ¶ Quāto magis modi. fi. uos: ſ. ſine ſollici
tudine ſupflua. Vocat autē eos qui nimis ſollicitantur de talibus
modicę fidei: quia ex defectu fidei procedit talſolicitudo ſupflua:
Non autē ſollicitudo rationabilis & moderata, ſed magis includi
tur: quia ſicut natura auium eſt, prædicto modo viuere, & terrę
naſcentium creſcere, ſic natura hominis eſt viuere ſecundum dicta
men rectæ rationis: ad quod ſequitur ipſum debere ſollicitari ſol
licitudine moderata ad quęrendum ea quæ non dedit ſibi natu
ra: vt veſtes, & arma & ſimilia, vt prædictum eſt. p ¶ Nolite er- Diuiſio
go ſollici. eſſe. Hic excludit ſollicitudinē ſuperfluam per rationes duas: Secunda ponitur ibi: Nolite ergo. Prima accipitur
ex parte diuinæ prouidentiæ. Ad cuius euidentiam conſide
randum, ꝙ aliqui dixerunt prouidentiam diuinam eſſe tantum
circa ſuperiora, & non circa actus humanos, in quorum per
ſona dicitur Iob. xxij. b. Circa cardines cæli perambulat, nec
noſtra conſiderat: & ex hoc dicebant quòd homo circa neceſ
ſaria vitæ debebat multum ſollicitari: & hoc eſt quod dicit:
Hæc ēm oīa

a ¶ Nōne aīa plus &c. Hiero. Qui maiora præſtitit, vtiq; Moraliter
& minora præſtabit. b ¶ Reſpici. uo. cæ. ideſt verē contempla
tiuos c ¶ Quoniam non ſe. ſe negocijs ſecularibus implican
do, & dominus pro eis ſollicitatur ad neceſſaria miniſtrando.
f ¶ Conſide. lí. ideſt verē caſtos. g ¶ Quomodo creſcunt. ſ.
non ſolum labore ſuo, ſed etiam dei dono, Sap. viij. d. Et cognoui
quia non poſſum eſſe continens, niſi deus det. l ¶ Sí enī fœ. per
fœnum virēs ad horam, & poſt mittendum in ignem ſignificātur
vanē glorioſi ad tēpus florētes, & poſt ignē gehennę ęternaliter
ſuſtinētes. Igitur ſi eis deꝰ dat tanta bona in terra, ſuis electis dabit
in cælo multo maiora. p ¶ Noli ergo ſolli. exponatur vt. ſ.
Hæc enim

Nico. de Lyra.

Diuiſio Hæc enim veſtimentum, dabit ſine ſollicitudine, vel cum ſollicitudine
moderata: b ¶ Reſpicite uolatilia. Hic probat de vtroq; in
ſpeciali: & prīo de cibo ſecundō, de veſtimento, ibi: Quis aūt ve
ſtrum cogitans. Primum oſtendit per exemplum auium, quæ
non ſerūt

[a] citi ſitis animæ ueſtræ, quid man
ducetis: [a] neque corpori ueſtro,
[a] ſ. vita
[b] quid induamini: Nónne anima [a]
plus eſt quàm eſca: & corpus plus
a ¶ Quę perpetuo non erunt.
[c] quàm ueſtimentum? Reſpicite uō [b]
a ¶ Dei prouidentia aluntur abſque cura.
latilia cæli. quoniam nōn ſerūt, nec [c]
metunt, neque congregant in hor
a ¶ Tunc multo magis vos qui nilij eſtis.
b ¶ Tunc multo magis vos, qui rationales eſtis quibus
promittitur ęternitas.
[d] rea: & pāter ueſter cælēſtis paſcit
a ¶ Quia rationales, & in filios adoptati.
illa. Nónne uōs † magis pluris eſtis [d]
a ¶ Sua ſollicitudine & fagi citate.
[e] illis? Quis autem ueſtrum † cōgi [e]
tans poteſt adiicere ad ſtaturam ſu
a ¶ Supra de eſca, hic de veſtimento.
[f] am cubitum unum? Et de uēſtimen
a ¶ Hoc de indumento. ¶ Non ſunt hæc allego
rica, ſed vt de minoribus perſuadeantur maiora.
[g] tis, quid ſolliciti eſtis? Cōſiderate [f]
lilia agri, quomodo creſcunt. Non [g]
a ¶ Coloribus ſe ornando. b ¶ Vt indumenta ſi
bi conficiant. c ¶ Tamen.
labōrāt, neq; nēnt. Dico aūtē uobis, [f]
¶ Qui præ aliis floruit.
[h] quoniā nec Salomō in omni gloria [k]
ſua coopertus eſt, ſicut unū ex iſtis.
[i] Si enim fœnū agri, quod hodie eſt, [l]
[k] & cras in clibanū mittitur, deus ſic [m]
a ¶ Ornat. b ¶ Procurabit in neceſſariis. c ¶ ſ. ves
ſtiet. ¶ Qui ad imaginem dei eſtis ad æterna vocati.
[l] uēſtit, quantō magis uōs modicę fi [o]
a ¶ Non ait nolite quærere. b ¶ Id eſt talium. cura.
nolite impediri quominus cæleſtibus inſu ſcitis.
[n] dei? Nōlite ergo ſolliciti eſſe, dicētes: [p]

Gloſ. ordi. Matthæi Cap. VII. De Lyra

a ¶Hæc enī om. Quid ergo amplius habet â gentili: cuiꝰ infidelitas animū ſollicitat, & curis vitæ huiꝰ fatigat? b ¶ Gentes. Quibus de futuris cura nō ē, ſed filiorū ē quęrere regnū. c ¶Scit e. Prouiſa ſunt hęc à deo, q nouit nobis hæc in via ſua eſſe neceſſaria. Pater ueſter. Sic filios de bonitate & prouidentia patris ſecuros reddit, abſq; cura ſcī. d ¶ Quærite er. p. Hīc aptē oīdit iſta nō eſſe petēda tā q̄ bona noſtra, etſi neceſſaria. Regnū autem dei petendum eſt & in eo finis noſter eſt ponēdus, ꝓpter quē omnia faciamus: verbi gratia: Manducemus vt euangelizemus: non euangelizemus, vt mādu cemus. Cum dicit primum, ſignificat hoc poſterius, non tempore ſed dignitate. Illud enim petendum eſt, hoc propter illud neceſſarium: ergo primum quęrite regnū dei. i. ꝓponite oībus rebus cæteris. Vt aūt †Luc. 12. d. hoc quęratis, nō debet ſubeſſe ſollicitudo, ne illa deſint: Scit em (vt dixit) pater veſter, q a his indigetis: & iō non ſubdit, deinde iſta quærite: ſed ait: hæc apponētur. i. cōſequentur ſine vllo impedimento, ſi illa quæritis. Nec ait: illa dabuntur: ſed apponentur: q a aliud eſt q̄ principaliter dari aliud q̄ ſuperaddi, q a in intentione æternitas, in vſu debet eſſe ꝛpalitas: & illud datur, hoc ſuperaddit. Regnum dei q̄ ramus, ſectando iuſtitiā ei⁹. ¶ Iuſtitia verò regni eſt, oīa q̄ Chriſtus docuit obſeruare. Regnū quęrere, eſt ipſam iuſtitiā opibus implere, ideo em vt deus gl̄ificetur, & vt nos ei per oīa placeamus. ¶ Regnum dei ſummum bonum eſt: & ideo quærendum. Quæritur autem fide, ſpe, & charitate. e ¶ Et hæc omnia. Quia omnia ſunt filiorū: & ideo hæc oīa adiȷcīētur, etiam non quęrentibus, quibus ſi ſubtrahū tur, ad probationem eſt: ſi dantur, ad gratiarum actionem: quia omnia cooperant in bonum. f ¶ Solliciti. Timore, mœrore, & anxietate curarum quæ mentem per turbant. g ¶ In craſtinum. i. In futurū, de pręſentibus cōcedit: vnde Apoſtolus: Nocte ac die operabamur ne quem grauaremus. De futuris q̄ diuina procurat ordinatio, nō cōuenit ſollicitari, ſed præſentia grate ſuſcipientes, curā futurorū q̄ incerta eſt, deo relinquamus, cui de nobis cura eſt. Curā āt pſentiū malicia vocat, q a pœnal⁹ eſt: ptinet em ad hāc mortalitatē, quā peccādo meruimus, q̄ ī ſe ſatis onoroſa eſt: Nec debemus ſuperaddere malū nr̄æ ſollicitudinis. Nemo debet ſcādalizari, ſi quę iuſtorum viderit neceſſaria ſibi ſuiſq; ꝓcurare, nec iudicet eū de craſtino cogitare, quia ille q hoc ꝓcepit cui miniſtrabant angeli, ꝓpter hoc exemplū dādū ſoculos habuit: vñ neceſſaria vſib⁹ ꝓberet, q̄rum cuſtos erat Iudas. Hinc ſeq̄t: Nolite iu. &c. h ¶ Dies, Non quę fecit dñs: ſed cui maledixit Iob & Ieremias. ſ. quę diabol⁹ iuenit. i ¶ Suf Iob. 3. a. Iere. 20. d. fiçit. Et q a cura pſēti mēs obruit, nō debet germinari malicia dei.

GLOS. ORDINA. CAP. VII.

NOlite iu. De dubȷs, quia de manifeſtis iudicat, & non de illis, de quibus incertū eſt, q̄ aīo fiāt: de qb⁹ nemo ſine periculo iudicat. ¶ Iudicium temerariū eſt, qñ quibus cōmiſſum nō eſt, iudicāt, ſiue ſit de manifeſtis, ſiue de occultis. Cōmittit autē iudiciū, vel magiſtris eccleſiæ vel principib⁹ terræ. Hī ergo ſi de manifeſtis iudicent, quæ ſcilicet ſunt conuicta vel confeſſa, non temere iudicant. Si autē de incertis, temere iudicant: hæc iudicia prohibet. k ¶ Nolite iu. Duo ſunt in q̄ bus temerariū iudiciū cauendū eſt. Sunt enim quædam media & incerta, q̄ animo fiāt, quæ & bene & malè pñt fieri. Neſcim⁹ em q̄ lis futur⁹ eſt, q nūc apparet malus: de cuius correctione deſperare, eumq; abiectum reprehendere temerarium iudicium eſt. l ¶ In quo enim. Quaſi diceret: In qua voluntate beneſeceris, in ea liberaberis

Nicolaus de Lyra.

✠ b ¶ Hæc enim omnia gen. i. gētiles diuinam ꝓuidentiam circa actus hūanos negātes: circa talia īmoderate ſollicitāt, ſed vos nolite ſic dicere. a ¶ Quid manducab. non quia non debeat hō ſollicitari moderate, ſed intēdit excludere ſollicitudinem immoderatam, quæ procedit ex gentilium errore: ideo ſequitur: c ¶ Scit e. pa. ue. i. diuina ꝓuidentia ſe extendit ad omnia q̄tuncūque minima & per nima, & p cōſequēs circa eaq̄ ſunt hoī neceſſaria: & ſic ſeruiētibus G ſibi talia ſufficiēter miſtrabit: ꝓpter quod cōcludit: d ¶ Quæri. ergo pri. re. i. ſpūalia bona: Et q a primū relatiuē dicit ad ſecūdū, patet q̄ non excludit ſollicitudinē oīno circa neceſſaria vitę, ſed oſtendit q̄ homo principaliť debet de ſpūalibus ſollicitari, & ſe cūdo de tpalibus: ꝓpter quod ſubditur:

quid manducabimus, aut quid bi- [a]
[a] bemus, aut quo operiemur? Hæc [b]
[b c] enim omnia gētes inquirūt: Scit e- [c]

a ¶Dum patrem audis, ne dubites de voluntate. ¶Qui bonis ſil ijs viſcera ſua non claudit

nim pāter ueſter*, quia his omnibus

a ¶Et dat niſi infidelitas veſtra auertat. b ¶Summa hæc veſtra ſit intentio. c ¶Præcipue. ¶Omnia prꝰ poſt iſta. ¶Non q̄ poſt iſta, ſed quia ſummum quod propter ſe & extra quod nihil petitur. ¶Quod & dat, niſi infidelitas veſtra auertat.

[d] indigētis. † Quærite ergo primū [d]

a ¶Vt per eum nō per vos iuſti ſitis, ſer iuſticiā veniſſet ad regnum. ¶Iuſticia regni eſt quam ſupra docuit: Niſi abundauerit iuſti. &c.

[e] regnum dei & iuſticiam eius, & hęc [e]

a ¶Vtenda in via propter illud non propter ſe. b ¶Quia intentionem æternorum hæc comitantur. c ¶Quia omnia adiȷcientur.

[a b] ōmnia adiȷcientur uobis. † Nolite [f]

a ¶Non labor & prouidentia damnatur, ſed ſollicitudo mentem ſuffocans.

[f g] ergo ſolliciti eſſe in craſtinum.

a ¶Id eſt futurus. ¶Tūc enim de ipſo, & nō ante curabitis.

[h] Craſtinus enim dies ſollicitus erit [h]

a ¶Non eget alterius. b ¶Dies malus non eſt, ſed in eo ſunt mala. c ¶Non peccatum, ſed labor & angu ſtia ſeculi

[i] ſibiꝑſi. Sufficit diēi † malicia ſua. [i]

Cap. VII.

[k] Olite iudicare, & [k]

a ¶A deo. ¶Alias non iudicabimini.

non iudicabimini: nolite condemnare, & non cōdemnabi- [l]
mini. † In quo enim [l]

► Nolite cōdemnare & non condēnabimini. Ne vetera quidem exemplaria legunt. Roma. 8. c. F 1. Teſ. 2. b.

oīa adiȷcientur uobis &c. Chriſoſto. in homeſ. Nō dicit dabūtur ſed adiȷcientur, vt diſcas quia pñtia nihil ſunt ad magnitudinē futurorū. g ¶Nolite iu. i. tā q̄ certi de vita veſtra: quia ſicut dicit Señ. Omnis dies ſicut vltima eſt ordinanda.

NICO. DELYRA. Cap. VII.

NOlite iu. Hīc Chriſtꝰ regulat affectū hoīs circa ꝓximū & prīò reſpectu mali: ſecūdò reſpectu boni, ibi: Nolite ſanctū dare ca. Prīa ī duas: quia primo oīdit q̄ ꝓximꝰ nō eſt temerariè iudicād⁹: ſcd'ò q̄ hō nō eſt temerariè arguend⁹, ibi: Quid vides ſe. Circa primū aduertēdū, q̄ iudicium vno mō eſt act⁹ iuſticiæ q̄ ptinet ad iudicē ſed'arē vł eccleſiaſticū: & de hoc nō loq̄t hīc. Alio mō accipiť iudiciū ꝓut aliqs aliqb⁹ ſignis malè iudicat de ꝓximo. Et quia iſtud vt ī pluribus ꝓcedit ex mala affectione: quia qui male afficitur ad aliquem, male interpretatur facta eius: & hoc ꝓhibet di. k ¶Nolite iu. &c. i. vt nō in curratis pctm̄ mortale p qd' ſitis digni in iudicio cōdemnari. Ad intellectū huiꝰ ſciēdū, q̄ aliqs pōt iudicare malū de ꝓximo multi pliciter. Vno modo ex euidētia fctī: cū aliqs iudicat aliquē homicidā: quia vidit eū īterficere hoīem: & hoc nullū ē pctm̄. Alio mō ex ſignis euidētib⁹, vt ſi aliqs iudicet aliquē fornicatorē: q a vidit cū aliq̄, nudū cū nuda, ſolū cū ſola: & hoc ſimiliter nullū eſt pctm̄. Tertio modo ex ſigni leuib⁹, & in hoc iudicio triplex eſt gradus. Primꝰ ē qñ leuib⁹ ſignis aliqs dubitare incipit de bonitate fratris: & hoc pctm̄ veniale eſt: quia procedit ex hūana infirmitate, & hoc nō vocatur iudiciū ꝓpriè, ſed ſuſpicio. Scd'us gradꝰ eſt, qñ ex talibus ſignis firmiter tenet in aīo q̄ frater ſit malꝰ: & hoc ꝓpriè dicit iudiciū: quia iudiciū importat firmā ſnīam: & hoc eſt pctm̄ mortale, ſi malū q̄ iudicat de fre ex leuib⁹ ſignis ſit de genere peccati mortalis: pctm̄ em mortale eſt q̄ cōtrariat charitati. Quod aūt aliquis p̄dicto mō iudicet fratrē, eſt cōtra charitatē fraternā. Tertiꝰ grad⁹ eſt, qñ ex leuib⁹ ſignis nō ſolum p̄dicto mō iudicat: ſed etiā, ꝓcedit ad punitionē frīs ſicut de facto: & hoc eſt grauiꝰ: q a nō ē ſolū cōtra charitatē: ſed etiā cōtra iuſtitię ꝭq̄tē: & de talib⁹ ītelligiť ꝙ bū p̄dictū: Nolite iu. &c. l ¶In quo enī. i. ſecūdū men ✠ ſuram temeri- Moraliter.

Moraliter. l ¶Nolite &c. Hilariꝰ expōit hoc de temerario iudicio cōtra deū

Moraliter H †Luc. 6. ſ. 2. q. 1. c. de eus.

†afflictio

†12. q. 1. c. 2. habebat.

Quot modis aliqs de ꝓximo malè iudicat.

†Rom. 2. a

beraberis: & in qua male, in ea dē puniēris. De his enim agitur in quibus vel temerē iudicantes offendimus, vel rectē agentes excusamur. & ideo addit: In qua mēsura. Ec iustē quorū voluntas non habuit finē peccandi, quibus cū finē peccauerint, non habent finem vltionis: & quib⁹ iudicium fuit sine misericordia, sine misericordia iudicabuntur. In quo enī. Nō q̄ de⁹ temere iudicet nos, & iniq̄ mēsura rependat: sed est ac si dicat: Ipsa temeritas iudicandi, & iniqua mensura tibi nocet, te punit: & sæpe non illū de quo hæc agis: tale est. Qui gladio percussent, gladio. i. pctō huius rei, pibit.

a ¶In qua mēsura. Pōt in hac mēsura in qua aliud mēsuratū est, vt triticū: aliud mēsurari, vt hordeū: & alia quantitas, vt si vn⁹ modi⁹ de vno, cētū de alio. Ita facit de⁹, & ñ iniq̄ vt illi īq̄ eternū. ¶ Eripia ista mia vī malū q̄ dō culeris, cā ē cur pœnā debitā incurras. ¶ Iustē q̄ eternāliter pctō pfrui volūt, gēna pœnā & iueniūt: q̄ voluntas ñ habuit finē peccādi, nec habuit finē torquēdi. b ¶Quid au. u. Ecce moderamē iudicij, vt pueri maiorib⁹, aliū nō iudicet de minoribus. Multi enim pueri maiori bꝰ, leuioraī fre magis volūt vituperare & dānare q̄ emēdare. Vt si pleni odio vī invidia vel malicia, dānent i eo q̄ delīquit ira: q̄ est vt festuca, odiū, vt trabs. Irat⁹ alicui vult aliq̄n eū corrigi, q̄ odit, hoc vel le neḡt: & ideo īpossibile dicit vt festucā fratri demat, qui trabem gestat pri⁹ ergo trabs odij, inuidiæ, simulationis & totius maliciæ reijciēda est, vt sic misericorditer respectu dei nō nr̄i, frem possimus increpare: vt siue prosit illi correctio siue nō, nos tū de simplicitate nr̄i oculi sim⁹ secuti. Quid aūt. Oculus q̄ in paradiso post culpā est reseratus, apte videt nō vt pficiat, sed vnde in deteri⁹ cadat. Vidit em̄ iactantiā vanæ laudis, dum sibi cæcus alīs vult mederi. Quid aūt. Apt⁹ oculꝰ malè videt, s. iactantiā sui dū alīs vult mederi. Sed cæcus si nō valet ituiri, dū i hoc detecti⁹ cadat. ¶ Vix iuenī aliqs ab hoc vitio alien⁹: qa vnusq̄sq̄ suis fauēs, aliena facile reprehēdit: & aliena grauia tolerādo q̄si sua, sumit autoritatē arguēdi sine exēplo suæ emēdationis. ¶ Saltem in eo quod tenere iudicāt in oculo habent trabem. c ¶ Autquomodo dicis fratri tuo: ideſt non poteris minus (vt iram) in fratre emendare, donec maius ideſt odiū vel inuidiam pepuleris de corde tuo. d ¶Hypocrita eijce. Hi em̄ odio & liuore suscipiunt oīa accusare, & volunt videri cōsultores sine exēplo emēdatiōis suæ. Non em̄ est idone⁹ doctor alīq̄ mederi, q̄ nondū se sanauerit. ¶ Aug⁹. Nota si vis aliquē reprehēdere. primū vide vtrū similis lis ei. Quōd si es, pariter ingemisce, & non eū tibi pariter obtēperare, sed pariter conari mone. Quōd si nō est fiſis, tū quia olim fuisti vel esse potuisti, cōdescēde & non ex odio, sed ex mia argue. Raro ergo & nō sine magna necessitate obiurgatiōes sunt adhibendæ: & nō nisi respectu dei, remota prius ab ocō trabe. e ¶Nolite san. Purgato oculo pōt dispēsatores ecclīæ alios castigare, sed nō sctm̄ canibus dare: quia sicut periculosum est abscōdere, ita, pdigū est canib⁹ dare. Talib⁹ mystica nō sunt apiēda, sed velo tegēda sanctasctōrū: aptiora v̄ò & q̄si viliora, dici pōt. Nolite. Eadē res dicit sctm̄ & Margarita. i. euāgeliū & sacra ecclesiastica. Sanctū. quia natura iuiolabile, nec debet ab aliq̄ corrūpi. Margarita. q̄ i abscōdito latet: & de figuris. q. aptis cochis eruit, gēma est pciosa q̄ nō pōt corrūpi. Canes verō sunt q̄ oblatrāt, & qā itegrū est dilacerāt. Porci q̄ vilipēdūt & cōculcāt. Vel canes ad vomitū reuerti, porci nōdū cōuersi: sed i luto vitiorū versati: Nolite. Nō sunt dispēsatores, sed, pdigi extirpatores q̄ tollūt panē filiorū, & mittūt canib⁹: ignorātes q̄ res abscōsa auid⁹ quærit, celata, venerabili⁹ cōspicit, diu q̄sita chari⁹ tenet, sine fastidio fit pcepta cū mēsura. Ideo nec crudeles q̄r⁹ tib⁹ oportet esse dispēsatores, nec icautos deluſorib⁹ v̄ faciles. f ¶Et cōuer. Ne forte cōuersi adhuc aliq̄d audire dirūpāt, nō Margaritas q̄s cōculcāt, sed vos idignatiōe. Nō em̄ facile pōt īueniri qd̄ talib⁹ gratū sit. g ¶Petite. His gradib⁹ via, v̄itas, & vita legitimē certātib⁹ pstat. Christ⁹ est via q̄ ambulat, v̄itas q̄ inuenit, ostium ad qd̄ pulsatur, vt ad ipsum p ipsum ingrediamur. ¶ Aug. Idē est petendum qd̄ & q̄rendum: & ad qd̄ vt ingrediamur est pulsandum, ideſt dum, id est panis vitæ & regnū cæleste & iustitia eius docuit quid petam⁹, mō pōbet cōfidentiam, vt nihil hæsitātes petam⁹. Petimus fide, p eā ad Christū eūtes. Quærim⁹ spe: q̄ attingim⁹ vsq̄ ad interiora. Pulsam⁹ charitate, dū laborib⁹ insudam⁹, vt qd̄ petim⁹ & q̄rim⁹ cōseqūmur. Primū pete vt habeas: post q̄re vt iueniās: inuēta obserua, vt itroeas. A principio sermonis filios regni iustitiā docuit, & aīos à solicitudie remouit. Regnū āt primū q̄rere, est añ oīa & supra oīa deū diligere, & deīde opus dilectionis pficere. ¶ Augu. Petite. Quasi cōscius suę infirmitatis dicat: Quōd sanctum iubes abscōdere, quasue Margaritas dare vetas: quas me hīe non sentio?

☞ Cōtra hęc

Nico. de Lyra.

✠ surā temeritatis in iudicādo malū de fratre secundum hoc erit vindicta pœnę. a ¶Quid aūt ui. &c. Hīc oñdit q̄ pximꝰ nō est temere arguēdꝰ. Hoc autē contingit, q̄n ille q̄ arguit est in cōsimilib⁹ culpis vel maioribꝰ: quia talis correctio nō pcedit à charitate, sed ex p̄sumptione: qa ordo charitatis incipit à seipso. Aduertendum tū, q̄ crimina arguētis, aut sunt publica, aut occulta: si publica, peccat dupliciter arguendo, peccato. s. p̄sumptiōis, & pctō scādali. Si aūt sint occulta, tūc peccat prio mō tū. Si tū iste qui arguit primo pœniteat, & postea fratrē humiliter arguat nō peccat. Dicit ergo: Quid aūt &c. id est pctm̄ min⁹ in oculo fratris tui. i. in cōuersatiōe & cōscientia ei⁹. c ¶ Et tra. ideſt mai⁹ pctm̄. d ¶ In ocu. tu. i. i seipso nō cōsideras. Trabs em̄ est adulterium respectu fornicationis simplicis: & sic de alīs. e ¶ Aut quō dicis &c. hoc dicūt mali pdicatores & mali sacerdotes, qui sunt irretiti maioribus peccatis, q̄ illi q̄s volunt corrigere. f ¶ Eijce prim. quia hic est ordo charitatis q̄ à seipso icipiat. g ¶ Noli. sanctum dare canibus. Hīc regulat affectū hominis ad pximū respectu bōi cōferendi, quia malis hoīb⁹ i pctō obstinaris ex affectione carnali, non sunt sacramenta ministrāda, vel secreta fidei reuelāda infidelibus obstinatis: quia ex pdictis seq̄t cōtpt⁹ sacrorū ecclesię, & deriso fidei catholicę & occisio mīstrorum: & hoc ē quod di. h ¶ Ne forte &c. videlicet diuīa sacra, vel fidei secreta: q̄ dicūt hic Margaritę ꝓpter eoꝝ p̄ciositatē: & pctōres dicuntur porci, ꝓpter eoꝝ immundiciā. i ¶ Et canes. Id est obstinati infideles k ¶ Dirūpant uos. hoc est interficiant. l ¶ Petite & dabitur. Postquā saluator dedit legem euangelicam, hīc ostendit eam obseruabilē. Hæc em̄, est vna de cōditionib⁹ legis scilicet q̄ dōlīt obseruabilis Ad obseruationem ipsius tria faciunt, imploratio diuini auxilij, conatus liberi arbitrij, cuitatio mali consortij: & ideo ista tria ponit per ordinem, secundum ponitur ibi: Intrate per angustam portam: tertium ibi: Attendite à falsis prophetis. Prima adhuc in duas: quia primo ostendit quid requiritur ad hoc q̄ oratio sit exaudibilis ex parte orationis: & secundo ex parte ipsius orantis ibi. Omnia ergo. Circa primum sciendum q̄ oratio est exaudibilis tribus concurrentibus. Primum est quōd sit pia: id est de ✠ pertinentibus

dicio cōtra deum, quo aliqui deum iudicant iniustum, quando vident bonos deprimi & impios exaltari. Iudicia nanq̄ dei semper sunt iusta, licet nobis occulta. b ¶ Quid autem uides festucam in oculo fratris tui: &c. Chrisostomus. Laici peccatum modicum est & festuca quantum ad peccatum sacerdotis quod trabi comparatur. g ¶ Nolite sanctum dare canibus, neq̄ mittatis margaritas uestras ante porcos. Chrisostomus. Quia baptismus & alia sacramenta non sunt danda nisi fidem habentibus: mysteria veritatis quæ sunt Margaritę non sunt dandę nisi desiderantibus veritatem & cum humana ratione viuentibus: si enim porcis eas miseris id est cognosce vitæ delectatione grauatus, non intelligent preciositatem earum, sed æstimabunt eas similes fabulis mundialibus, & eas actibus suis carnalibus conculcabunt. l ¶ Petite & dabitur uobis: quærite & inuenietis: pulsate, & aperietur uobis. Remigius. Petimus orando, quærimus rectē viuendo, pulsamus perseuerando.

✠ Aut quis

†Mar.4.c De accu.c. qualiter †Luc.8.f

a †& in qua mēsura mēsi fueritis, †remetietur uobis. †Quid āt †uides festucā in oculo fratris tui, & trabē in oculo tuo? †Aut quō dicis fratri tuo: frater sine eiciam festucā de oculo tuo: & ecce trabs est in oculo tuo? †Hypocrita, eijce primū trabē de oculo tuo, & tunc uidebis eijcere festucam de oculo fratris tui. †Nolite sanctum dare canibus, neq̄ mittatis margaritas uestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, & †conuersi dirumpant uos. † Petite, & dabitur uobis:

†.1.q.1.c. multi. 3. q. 7. Sicut testatur

†32.q.6. in prin.

†canes

†Luc.11.b Ioh.16.c

Iudicādi alios vitiū paucis abest

Reprehensorū doctria

†43.dist.c. 2.11.q.3. c. nolite.1. & c.qn.23. q. 4. ca.qdē. 24q.1.c.qa hęc sola. De pœ.d.1 c.nōnullis.

Diuisio

Moralit

Contra hęc ſubijcit, Petite. q. infirmus pedib⁹ prius petat, vt ſa-
E netur, poſt quærat vt inueniat viam quę ad propoſitū ducat. de-
inde cū illuc venerit, vt aperiat pulſet. Sic pri⁹ eſt petitio ſanitatis,
vt vires dentur aio: quibus qđ præcipit implere poſsit. Virib⁹ ac
ceptis, ſecđa eſt inquiſitio viæ. Quid em̄ ſunt vires per deuia eun-
tes? Cum aīt via ad deſtinatū ꝺduxerit,
tertia eſt pulſatio, vt qđ clauſum eſt poſ
ſit aperiri: & hoc bene congruit. Cum em̄
beata vita actione & cognitiõe cõpleaf.
actio deſiderat facultatē virium, cogni-
tio manifeſtationē rerū. Horū primū pe-
titur, ſecđm q̄rit. illud vt deꝺ, hoc vt inue
niatur. Sed in hoc ſecũdo prius eſt cogni
tio vię quàm poſſeſſionis. Et q verā viā
inuenerit pueniet ad poſſeſſionē, quę tm̄
pulſanti apietur. ¶ Aug. Operoſe qui
dem quid iſta tria inter ſe differant expo-
nendū putaui, ſed longe melius ad inſtā
tiſſimam petitionem oīa referūtur. Hoc
quippe oſtendit vbi eodē verbo oīa con
cluſit dicens: Quantò magis pater veſter
qui in cælis eſt, dabit bona petentibus ſe.
Non em̄ dixit petētib⁹ & q̄rentib⁹ & pul
ſantib⁹. a ¶ Oīs enim &c. Vt p̄beat cõ
ſtantiā pſeuerādi, diligentiā q̄rēdi, fiduci-
am ip̄etrādi addit: Omnis &c. Sup̄ do-
cuit quid petam⁹, regnū. ſ. Hīc confiden-
†Dõna tiam vt nihil hæſitantes petamus. Nõ de-
negat ſe petentibus, qui ſponte obtulit
ſe non petentibus: & quęrentes inuenient
eum qui non quęrentibus dedit vt inue-
nirent, & pulſantibus aperiet, qui clamat
Apo.3.d. Ecce ego ſto ad oſtiū & pulſo. b ¶ Aut
quis. Explanat quid petendum ſit, & ex
humana circa filios beneuolentia diligen
tiam patris circa nos commendat. Peten-
tibus Chriſtum recta fide non datur lapis
offenſionis nec duricia cordis. Ita ſi petie
ritis patrem veſtrum charitatem ſine qua
nil ſunt cætera, vt ſine pane inops eſt mē-
F ſa, cui cõtraria eſt cordis duricia. c ¶ Si
piſcem. Per piſcem fides quæ ſub fluen-
†Luc.13.c tis ſpiritusſancti nutritur. ¶ Piſcem dicit
inuiſibilium fidem: vel propter aquam
baptiſmi, vel quia de inuiſibilibus locis
Luc.11.b. capitur, vel quia fluctibus huius mundi
non frangitur. In euangelio Lucæ ſequi-
tur comparatio oui & ſcorpionis. In ouo ſpes accipitur, quia in
eo nondum eſt fœtus perfectus: ſed fouendo ſperatur. In ſcorpi-
one cuius aculeus retro timendus eſt, accipitur contrariū ſpei, ſci-
licet retro aſpicere, cū ſpes ſe debeat in anteriora extẽdere. d ¶ Si
ergo uos. Quandoquidem patres bona tribuunt filijs, ergo mul
to magis pater noſter qui bonus eſt incomparabiliter bona da-
bit petentibus ſe filijs: e ¶ Noſtis bona. Secundum ſenſum eo-
rum bona qui ea pro bonis habent, quanquam & in rerum natu
ra bona ſunt, & ad vitam iſtam pertinentia, quæ malus nõ ꝺe ſuo
pg.23. dat, Domini em̄ eſt terra &c. Vel apoſtoli mali dicuntur, quantū
ad ſe reſpectu dei qui ſolus bonus, ex quo omnes boni. ¶ Conſtat
quòd à deo non niſi bona percipimus, qualiacunq; nobis videā
tur: Omnia enim electis in bonum cooperantur, & omnium bo-
norum ſpiritualium diſtributor eſt, vt onera charitatis impleantur. f ¶ Dabit bona. ideſt ſpiritumſanctum. Vel bona ſcilicet
æterna, quę non dantur niſi filijs. g ¶ Petentibus ſe. Omnium
bonorum ſpiritualium diſtributorem: vt opera charitatis imple-
antur. Vñ ſubdit: h ¶ Omnia ergo &c. Quia amare amantem
naturæ eſt, nõ amantem verò cogi beneficijs ad amorem, perfe-
ctionis Chriſti eſt. Cum nos priores, vt nobis fieri velimus alijs
facere iuberet, mox eundem ſenſum aſtruit dicens: Omnia ergo
quæ &c. ideſt bona quæ vultis accipere ab alijs, eadem facite il-
lis vt charitas proximi impleatur quæ ſine dilectione rectè non
poteſt perfici. Et iõ addit: Hæc eſt lex & prophetæ. quia nec
deus ſine proximo, nec proximus diligitur ſine deo. Quia non ex
odio vel ex inuidia iudicandus eſt proximus: ergo qua charitate
velleris moneri, facite alijs. i ¶ Vt fa. uobis homi. Quia addit,
hoīes: dicit tantum de dilectiõe proximi. Vñ nec ſubdit: tota lex,
relinquit verò de dilectiõe dei. Quòd ſi dixiſſet: Oīa quæcũq; vul
tis fieri vobis facite alijs vtrunq; complexus eſſet, in quibus tota
lex: propter ſalutem hominũ ſcriptũ eſt ī ꝓphetis & lege. k ¶ In-
trate. Etſi difficile ſit, vt alij facias qđ tibi vis fieri: tamē ſic faciẽdū G
eſt vt intremus. l ¶ Per angu. Anguſta quærit, nec ab oībus in
uenit. Nec oēs q inueniunt p eā ingrediunt, qa capti ſęculo retro
eunt. ¶ Quãuis charitas ſit lata, tm̄ per anguſta & ardua abducit
hoīem à terra. Quid anguſtius illo foramine, qđ vnus ex militib⁹
in latere Chriſti aperuit: p quas tm̄ angu
ſtas portas iã pene totus mūdus intrauit.
m ¶ Et ſpacioſa. Hãc etſi nõ quęrãt, oēs
tm̄ inueniũt, qa ī ea nati. Voluptas vt me
retrix importuna ſuis oblectamentis oēs
inuitat: & ideo multi intrant per eam.

Quàm angu

Nicolaus de Lyra.

pertinentibus ad ſalutem: ſecundum
eſt q ſit perſeuerans. i. non interrupta per
aliqd oratiõi cõtrariũ: quia nõ ceſſat ora
re, qui non ceſſat bene facere: Tertium eſt
q oret p ſe. qa licet aliquis piè & perſeue
ranter oret p alio, tamen effect⁹ oratiõis
poſſet impediri propter malicią illius p
quo oratur: ſed tribus prædictis concur-
rentib⁹ ſemper exaudit̃: & hoc eſt qđ no-
tatur in tribus verbis hīc poſitis. Petite
ſ. piè. a ¶ Quęrite. pſeuerãter. b ¶ Pul
ſate & aperie. uo. Ex q̃ patet, q loqtur
de oratiõe facta pro ſe cum dicit: Et ape
rietur uo. Et quia iſtis tribus concurren
tibus ſemp exauditur, ideo ſubditur: Oīs
enim qui petit. Sequitur: c ¶ Aut qs
ex uobis homo. vbi declaraſ, qđ dictũ
eſt p exemplum: qa ſi hoīes q tam proni
ſunt ad malũ, & iõ dicuntur mali: tm̄ filijs H
ſuis petentibus ab eis bona dant illis mul † Luc.6 e.
to fortius. d ¶ Pater ueſter qui in cæ r.di.ī pr.n.
lis eſt. qui ex natura ſua eſt bonus, per eſ ſo.de.poni
ſentiam. e ¶ Dabit bona pe. ſe. ſ. grati deret.to.q.
am & gloriam. f ¶ Omnis ergo. Hīc r.c.placuit.
oſtenditur per quid oratio eſt exaudibi-
lis à parte orantis: Quod fit quando iuſtè
viuit, faciendo alteri qđ ſibi vult fieri: &
hoc eſt qđ dicitur: Omnia ergo quæcũ
que uultis. Oīa enim præcepta ordinã-
tia hominem ad proximum, non ſunt ni
ſi quædam concluſiones deriuatæ ex iſto
principio: ſicut in ſpeculatiuis hoc princi
pium. De quolibet affirmatio vł negatio
ſe habet ad omnia quæ ſequuntur ex ipſo, & propter hoc ſubdit:
g ¶ Hæc eſt enim lex & prophetæ. Intrate per angu. Hīc
ponit ſecũdum, qđ requiritur ad legis euangelicę impletionem. ſ.
liberi arbitrij conatus: quia lex datur de actibus virtutum, & maxi
mè lex euangelica, quæ eſt perfectiſſima: Virtus autem eſt circa bo
num & difficilè: & ideo ad impletionem eius requiritur conat⁹ ho
minis, & hoc deſignatur, cùm dicitur: h ¶ Intrate per anguſtã
portam. quia lex euangelica eſt porta intrandi ad gloriã. Dicitur
aīt anguſta propter artitudinem virtutis quæ conſiſtit in medio, hiloſo.
& ſecũdum q dicitur. ij. ethicor. Difficilè eſt attingere medium: ſed hus
facilè eſt deuiare à medio: ſicut ſagittantibus difficilè eſt percutere
ſignum, ſed facile eſt deuiare à ſigno. Et ſic eſt de bono virtutis: qa
bonum contingit vno modo, malum autem omnifariam. Ad hoc
enim q actus ſit virtuoſus oportet q ſit bonus de genere, & ex oī
bus circunſtãtijs, qđ difficile eſt cõcurrere: ſed act⁹ efficit̃ malus ex
ſingulis defectibus: qđ facile eſt cõtingere: & hæc deſignant cũ dici
tur: i ¶ Lata eſt porta & ſpacioſa &c. quia multi inueniũtur
defectuoſi, ſecundum quod ſcribitur Eccle. j. d. Stultorũ infinitus
eſt numerus.

* c ¶ Aut quis ex uobis homo, quem ſi filius ſuus petie Moraliter.
rit panem: nunquid lapidem porriget ei? Aut ſi piſcem pe
tierit nunquid ſerpentem porriget ei? Remigius. Per pa-
nem, intelligitur ſpecialis doctrina: per piſcem, baptiſmatis vnda:
p lapidem, ignorantia: per ſerpentem, diaboli aſtutia deſignatur.
f ¶ Omnia ergo quæcunque uultis, ut faciant uobis ho-
mines, & uos facite illis. Auguſtinus. Voluntas nanque nõ eſt
niſi in bonis. Nam in malis cupiditas dicitur propriè, non volun-
tas. g ¶ Hæc eſt enim lex & prophetæ. Romani. tertiodecimo.c. Qui proximum diligit legem impleuit. i ¶ Lata eſt por
ta quæ ducit ad perdi. i. diabolus extenſione ſuę biæ dilatatus.

Quàm anguſta

A a ¶Quã .Satis anguſtũ ẽ oĩa p̃mittere,vnũ ſolũ diligere vnũ q̃rere ad vnũ q̃tidie pulſare ,ſpera nõ ãbire aduerſa nõ timere.
b ¶Et pau.Si pauci iueniũt,pauciores p eã itrare cõtẽdũt.Nẽo intrat ſine labore, &ſine aĩi puritate. c ¶At.Cũ dixiſſet arctã viã à paucis inueniri, ne forte ſui implicarent errorib⁹ pſeudo ꝓphetarũ adiecit:¶Attẽdite. Attẽ. Qđ ſupra latã portam dixit, falſos ꝓphetas aptũ⁹ dicit. Attẽdite.Licet hoc de oĩb⁹ q̃ aliud habitu & ſermõe, aliud ope oſtẽ dũt,poſſit accipi:tñ ſpecialiť de hęreticis q q̃dã pietatis veſte tecti, venenato aĩo & itẽtiõe nocẽdi lupi ſunt rapaces vl ex teri⁹ ſi copia dať pſequẽdo,vel interius corrũpẽdo. d ¶Ad uos in.In cõſpectu hoĩm ſimiles miniſtris iuſtitię dũ ie iunãt orãt eleemoſinas dãt:ſed nõ ſũt eo rũ fruct⁹,qa ꝑ vicio eis reputať. e ¶A fructibus eo.Hiero.Nõ à veſte,ſed ab opib⁹:qđ de manifeſtis accipiť.Quõ ab eis:qa vt ſpina nõ facit vuã:ſic bona ar bor bonũ fructũ,mala malũ,& nõ econ uerſo.A fructibus eorũ.qa fideles op primũt:deũ ſi nõ verbis, factis blaſphe mant.Maxime aũt per ipacientiã diſcer nũť i tpe aduerſitatis.Ieiunia eñ & ora tiones ſunt ſimulatis ſicut & bonis,ſed nõ debẽt oues pelles ſuas depõere,& ſi a liquãdo eis lupi ſe cõtegãt. f ¶Nũqd. Allego.Spinę & tribuli ſunt hęretici,à quib⁹ nullus ſapientũ ſtitatẽ vel verita tẽ poterit inuenire:ſed cõſcindũt & cru entãt approximãtes.Vel ſpinę & tribuli: curæ ſunt ſeculi,pũctionesq̃ vitiorum. Vua & ficus,dulcedo nouę cõuerſationis quã Chriſt⁹ in nobis eſurit,& feruor di lectionis,q lætificat cor hoĩs.Non ergo B de ſpinis & tribulis vua,& ficus: qa mẽs adhuc veteris hoĩs cõſuetudie pſſa,põt ſimulare,nõ ferre fructus noui hominis Qđ ſi aliquãdo dicta vel facta malorũ ꝓſunt bonis,nõ hoc faciunt mali,ſed fit deilli s cõſilio dei:qa nõ eorũ fructus eſt ſed vitis q̃ ſup ſpinas aliquãdo exube rat.Sed carpẽd⁹ eſt botrus, ſpina cauen da.Vitis Chriſtus. Sui palmites, qui fe rũt vuas.i.opa ſpũs q̃ inebriant mentẽ. g ¶Sic.id eſt ſcd'm p̃dicta ipoſſibilita tẽ:quia de mala radice non poteſt fruct⁹ ſuauitatis errũpere,Expectãdi ſunt boni fructus de bona arbore.Arbor bona vl mala,non natura,q̃ i oĩbus bona ť à deo eſt creata,ſed volũtas bona vl mala.Fru ctus,opa q̃ nec bona malæ voluntatis. poſſit eſſe.nec mala bõę volũtatis.Fru ct⁹ bonę arboris gaudiũ pax patiẽtia lõ ganimitas &c. q̃s fruct⁹ nõ niſi bõa vo lũtas ꝑurit.Sic ecõtrario malos mala ĩ tẽtio nutrit. h ¶Nõ po.Nõ ait:nõ põt mala arbor bona fieri, vl bona mala.qa Paul⁹ de ꝑſequutore fact⁹ apls,& aĩa ꝭ manente integra natura, affectu volũtatis corrumpitur,vel in melius mu tatur. ¶Voluntas vniuſcuiuſque arbor bona vel mala.Et ſicut arbor radicatur in terra,ſic volũtas in anima. ¶Fructus malę ar Fruct⁹ ma lę arboris boris ſunt opera carnis,ſ.fornicatio,imũdicia,luxuria. i ¶Oĩs arbor.Hac ſentẽtia hypocritas & pſeudo prophetas damnat.& quod ſupra docuit de cordis mundicia,hoc exemplo confirmat. qđ nemo de mala intentione fructum bonum ꝓcipit,nec de bo na niſi bonum metit. k ¶Igitur ex fru.Quaſi di.A falſis ꝓ phetis attendite,& ex fructibus eos cognoſcite. ¶Ex fructibus. Quia licet dicant:Domine domine,nõ continuo ſunt credendi. Hoc autem dicunt,vt à vobis recipiantur.Verę dicere dominus Ieſus,eſt in corde credere,ore confiteri,operibus atteſtari:nã vnũ ſine altero,negare eſt. l ¶Non oĩs qui dicit.Sicut cauẽdi ſũt qui habent ſpeciẽ bonę vitę ,ꝑpter dogma nequitiæ,ſic & hi ecõ trario,qui cum integræ fidei & doctrinæ ſint, turpiter viuunt. Vtrũq̃ enim neceſſe eſt,vt,& opus ſermone & ſermo operib⁹ cõ probetur. m ¶Qui dicit do.d.Iter regni dei eſt obedientia, 1.Cor.12.a non nominis nũcupatio.Non eſt hoc illud verẽ & propriẽ dice re vbi prolatio diſcordat à voluntate.de quo Apls ait:Nemo po teſt dicere teſt dicere dominus Ieſus niſi in.ſp.ſ. n ¶Multi dicent.Ma ximẽ autem cauendum eſt ab his qui propter nomen Chriſti eti am miracula habent,quæ cum propter infideles dominus fece rit,monuit tamen ne à talibus decipiamur:putantes ibi eſſe inui ſibilem ſapientiam,vbi eſt viſibile miraculum. vnde adiungit: C Multi dicent Quã mũdo ergo & ſim plici oculo op⁹ ẽ,vt iueniať via ſapię in tot deceptiões. ¶Nõ ſolũ q vbotenus nominãt nõ recipiũť,ſed etiã hi qui ſine opibus ꝓphetãt:& demonia eiciũt & vtutes faciũt.Sicut cauere monuit à falſis prophetis,ita ab his q dæmonia eiciũt & virtutes faciunt. Propheratę virtutes facere,dæmones eijcere:interdũ non eſt ℣ meriti illius

Nicolaus de Lyra.

eſt numerus:& pauci valde inueniũ tur virtuoſi. & hoc eſt quod ſubditur:
a ¶Quã anguſta por. &c.& patet
b ¶Attendite à falſis pr.Hic ponitur tertium,qđ requiritur ad impletionem legis euangelicę.ſ.vitatio falſæ doctrinæ dicens: Attendite.id eſt diligenter cauete. c ¶A falſis pro.id eſt doctoribus hæreticis.Propheta enim vno modo idem eſt qđ' proloquutor: & qa venenum non ꝓpinatur niſi melle tinctum.ideo ſubditur: d ¶Qui ueniũt ad uos in ueſti. ouium. quia falſam doctrinam palliant apparentia virtutũ. Et quia non poſſunt vitari niſi cognoſcantur,& non põt cognoſci ex apparentia exteriori,ideo ſubdit vnde debeant cognoſci ſcilicet ab⁹ operibus. propter quod dicit: A fructibus eorum cognoſcetis eos.Sequitur: e ¶Omnis arbor &c.Arbor bona dicitur hic homo habens voluntatem bonam: & talis vt ſic ſemp facit op⁹ bonum.Et ſiť arbor mala eſt hõ habẽs malã volũtatẽ.& iſte ſẽp facit malũ actũ.Sicut eñ ſedẽs inc̃ptũ ſedẽs nõ põt ambulare.vñ in ſẽſu cõpoſito falſa eſt:quia ſeq̃reť q̃ ſederet & ambularet ſimul.in ſẽſu tñ diuiſo eſt vera qa ille qui ſeder nũc põt poſtea ambulare:ſic habẽs bonã volũtatẽ,dũ retinet eã nõ põt malẽ agere, qa ad bonitatem volũtatis regrunť oẽs circũſtantiæ bonæ.hõ tamẽ habẽs bonã volũtatẽ nunc põt eã dimittere,& ſic male agere. & ꝑpter hoc ſubdiť: g ¶Omnis arbor q̃ nõ facit fructũ bonum exci.&c.l. in morte quando à vita præſenti ſeparabitur. h ¶Et in ignẽ mitte.ſ.gehnæ:& ſic apparebit fruct⁹ talis arboris. ꝓpter qđ' repetit:Igitur ex fru.e.&c.
†De regu. iu.c.2.
†putris, marcida
†Lucę.6.g
D
†excidĩtur & in ignẽ mittitur
†Lucę.6.g
►ipſe ĩtrabit ĩ regnũ cælorum

i ¶Nõ oĩs q̃ dí,Oſtẽſo qđ requiť ad legis impletionẽ,oſtendit cõſequẽť ꝙ alia nõ ſufficiũť ſine iſtis ad ſalutẽ:qa ĩ alia illa q̃ vidẽť magis ſufficere ad hoc ẽ cõfeſſio fidei vl opatio miraculorũ vl ꝓphetia, vl iſta cõiũcta ſiť,& tñ nõ ſufficiũť. Cõfeſſio eñ fidei ſine opib⁹ nõ ſufficit,qa talis fides mortua eſt,vt dicit Iacob.ij. & hoc ẽ quod dicit Nõ oĩs qui dicit mihi domine do.&c.confitẽdo fidem catholicã,niſi aſſint opa.ideo ſubdit: k ¶Sed q facit uoluntatem.Similiter prophetia non ſufficit ad ſalutem. qa aliq̃ dať malis hoĩbus,ſicut ipſi Balaã,vt patet Nu.xxiiij.Et ideo dicit: l ¶Multi dicent mihi in illa dí.ſ.iudicij extremi

↬Nonne in nomine

* a ¶Quam anguſta porta & arta uia quæ ducit ad uitã,hoc eſt Chriſtus humilitate conſtrict⁹. b ¶Attẽdite à falſis ꝓphe.Hoc exponi poteſt de dæmõib⁹ in angelos lucis ſe trãſferẽtibus,vt iuſtos decipiant.ideo dicit .j.Io.iiij.a. Nolite credere omni ſpiritui:ſed ꝓbate ſpũs,vtrum ex deo ſint. c ¶Oĩs arbor bona &c.hoc eſt homo radicat⁹ in charitate. f ¶Mala aũt arbor &c.hoc eſt, homo radicat⁹ ĩ iniquitate. i ¶Non omnis qui dicit mihi domine dñe &c.Hoc eñ facto dicuntur hypocritæ ſanctitatem exterius ſimulantes. l ¶Multi dícent mihi in illa die &c.Iſti ſũt bene docẽtes,& malẽ viuẽtes.
Moraliter

e *Omnis ergo

¶Errantium via.

uia eſt, quæ ducit ad perditionẽ, &
a ¶Non quærunt eam,quia ſponte ſe offert.
multi ſunt qui intrant per eam.
¶Sed. ¶In ingreſſu. ¶In progreſſu.
a †Quàm anguſta porta & arcta uia
¶Quia.
b quæ ducit ad uitam, & pauci ſunt
a ¶Et quia pauci inueniunt ergo. ¶Diligenter cauete.
c qui inueniunt eam.Attẽdite à fal
a ¶Quid ergo ab illis vbi nec ſpes. ¶Qui in humilitate ambulant ex falſa religione. ¶Vt decipiant.
d ſis prophẽtis qui ueniunt ad uos in
a ¶Et ideo cauete,ne vos dilanient blanditijs & ſimulationibus.
ueſtimentis ouium,intrinſecũs au
a ¶Quomodo illi dinoſcuntur?
¶Non. ¶Vt de ſpinis non colliguntur vuæ.
e tem ſunt lupi rapaces.†A fructibus
f eorum cognoſcetis eos . Nun
a ¶Et ſi ſuper eas pendeant vites,non tamẽ de eis,quia non ſunt in vitę.
quid colligunt de ſpinis uuas, aut
¶Non, ¶Vt de ſpinis non colliguntur vuæ.
g de tribulis ficus? Sic omnis arbor
a ¶Voluntas bona. ¶Voluntas mala.
bona fructus bonos facit,†mala au
a ¶Non enim aliter.
h tem arbor fructũ malos facit.†Non
a ¶Dum bona eſt. ¶Quia a radice,fructus arboris pulſulat.
poteſt arbor bona fructus malos fa
a ¶Dum mala eſt.
cere . Neq; arbor mala fructus bo
¶Sed non impune. ¶Anima.
i nos facere.†Omnis arbor quæ non
a ¶De numero fidelium ſeparabitur.
facit fructum bonum, †excidẽtur,
a ¶Qui paratus eſt diabolo & angelis eius. b ¶Quia mala arbor non poteſt facere fructum bonum.
k & in ignẽm mittetur.Igitur ex fru
l ctibus eorũ cognoſcetis eos.†Non
¶Confitentur ſe noſſe deum, factis autem negant.
m omnis qui dicit mihi domine domi
ne, intrabit in regnum cælorum,
ſed qui facit uoluntatem patris
a ¶Qui modo ſanctos per ſidẽ inhabitat, perducit eos ad viſionem pacis.
mei qui in cælis eſt, ipſe intrabit in
n regnum cælorum. Multi dicent
mihi in illa die: domine domine,

Glos. ordi. Matthæi Cap. VIII. De Lyra

meriti illius qui operatur: sed inuocatio nōis Christi hoc agit ad
E dānationē inuocātis: vl̄ ob vtilitatē eor̄ qui vidēt vl̄ audiūt: & li
cet despiciantur qui faciunt: deus tn̄ cui⁹ inuocatio facit honorat
a ¶ Nunquā uoui uos. Non nouit lux tenebras. i. non aspicit:
qa si aspiceret tenebræ nō cēnt. b ¶ Qui operamini iniquita
tem. Nō q opati estis, ne tollat pœnitē
tiā: sed q in iudicio, licet nō habeatis fa
cultatē peccādi, tamē habetis affectum.
c ¶ Ois ergo. Q. Oia prædicta bn̄ te
nenda sunt, qa qui tenet assil'abit Chri
sto: q nō tenet, diabolo. d ¶ Qui au
quæ i mōte habita sunt: Qd̄ dicit vt oñ
dat sermonē in mōte habitū, oīb⁹ præce
ptis: qb⁹ Christiana vita informat esse
pfectū. e ¶ Assimilabitur. Quia sicut
Christ⁹ de pſonis varijs vnā ecclesiā cō
struit, erudit, regit, in vitā dedicaturus
æternā, sic iste varijs ꝑ tutib⁹ perpetuā
mānsionē sibi ædificat, & in futura dedi
catiōe cū Christo lætabit. f ¶ Viro. Il
†Luc.6.g li q dicit: vt sapiēs architect⁹ fundamen
tū posui in Christo. g ¶ Qui ædifi. Il
†assimila- le ædificat in Christo, q, qd̄ audit ab illo
bo eum facit. h ¶ Su pra pet. à q̄ Petr⁹ nomen
accepit, p firmitate fidei. i. sup scipm, edi
Homo tri- ficauit ecclesiā. i ¶ Et desc. Trib⁹ mo
bus modis dis diabol⁹ impugnat, carnis cōcupiscē
à diabolo tia, exterioribus mūdi oblectamētis, vel
impugnat per se, cū vniuersos vētus impulsionum
laxat. k ¶ Pluuia. Cōcupiscētia, à q̄
quisq; tētatur, quæ sensum rigorē fidei
emollit, quæ si nō ꝓficit, maiora flumi
na eueniūt. l ¶ Qui audit &c. exte
rius. Et ideo non habet excusationem,
sed est ruina eius magna: qa monita sa
lutis cōtempsit. m ¶ Viro stulto. de
ſ.13.d quo dicitur: Inimic⁹ hō hoc fecit, cuius
†assimila- opa oīa instabilia sunt, & ruinæ patent.
bitur n ¶ Sup are. Qualiacūq; sint quæ sup
cōcupiscentiā vitiorū fundātur, nō sta
F bunt. o ¶ Et cecidit. Oīs conscientia
quæ fixa in deū spe nō ꝑmanet, in tenta
tionibus nō valet subsistere. & tātō am
pli⁹ agitur, quāto plus in his quæ mūdi
sunt à superioribus diſiūgitur: & verē oēs
mali vel ficte boni, ingruēte qualibet tē
tatione peiores fiunt. p ¶ Turbæ. vel
†Mar.1.c aliqui in turba, quia infideles, vel poti⁹
Luc.2.g. oēs de excellentia sapientiæ.
&.4.c
† 23.q.1.c. ideo

GLOS. ORD.

Vm aūt descē. Ca. VIII.
Post descēsionē dñi de monte
quātū interuallū fuerit anteq̄
Capharnaū intraret nō appa
ret. In ipso aūt interuallo Leprosus mū
Luc.5.e & datus est: qd̄ Matthæus suo loco dicit
7.a (Lucas verò alibi recordat⁹ est) q post
verba illa dicit Christū intrasse Caphar
Luc.6.c naū, nō tn̄ ostēdit post q̄tū tpis iterual
lū. q ¶ Cū aūt de. Sc̄m Lucam & in
cāpestri loco sermonē quē iā forsitā. s.
habuerat eis fecisset. ¶ Sequutæ sūt.
Alij ꝓpter charitatē, alij ꝓpter doctrinā,
Phil.2.a alij propter admirationē & curationē.
¶ Mystice aūt. Cū aūt descendisset. i. cū se exinaniret formā
ꝙ serui

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Nōne in nōie. Sīr nec eiectio dæmonū: quia aliq̄n ꝑ
malos hoīes talia fiūt ad inuocationem nōis Christi, ad declara
tionē virtutis Christi, licet ipsi inuocātes sint mali. sicut habetur
Act.xix. q̄ quidā infideles eiciebāt dæmones dicēdo: Adiuro vos
per Christū quē Paul⁹ prædicat. Verūtamē: qa tales indignè assu
munt nomē Christi, ideo sup ipsos aliq̄n daſ ptās dæmoni, sicut
in eodē ca. dicitur, & hoc est q̄ dicitur: b ¶ Et in nōie tuo dæ.
Sīr nec miraculorū operatio, quæ fiſr aliq̄n per malos fiunt ad
inuocationē nōis Christi: non ꝓpter merita inuocantium, sed ad
fidei Christi cōfirmationē. & hoc est qd̄ dicit: c ¶ Et in tuo no
G mine uir. mul. fe. Ratio aūt oīm pdictorū est, qa sunt gr̄ę gratis
datę q̄ danť principaliter ad vtilitatē cōmunē ecclesię, & nō ad v
tilitatē singularis pſonę. & ideo aliq̄n p malos hoīes à deo nobis
danť: sicut bona eleemosina aliq̄n dať à bono dño, mediante ma
lo seruo. ꝓpter qd̄ subdit: d ¶ Et tūc confi. notitia. s. approbationis, sed re
probationis. propter qd̄ sequitur: Di
scedite &c. & patet litera. e ¶ Oīs er
go. Postquā Saluator posuit legis suæ
explicationem, & ostendit ei⁹ obseruati
onis possibilitatē, hīc consequēter inui
tat ppm ad obseruationē: qa ei⁹ audi
tio inutilis est, nisi sequať opis impletio
& hoc ē qd̄ dicit: Oīs er. i. bonorū ope
rū constructionē. f ¶ Supra petram.
id est Christū. Talis ēm facit opera bona Pg.6.c.
de genere & recta intētione: quę duo re- †Lu.13.f
quirūť ad impletionē legis euangelicæ.
g ¶ Et descendit plu. i. tentatio car
nalis lasciuię. h ¶ Et uenerūt flu. au
piditatis & auaricię. i ¶ Et flauerūt
uenti. vanitatis & superbiæ. k ¶ Et ir
rue. in do. il. p importunitatē tentatio
nū. l ¶ Et non cecidit. à stabilitate
s. virtutis. Cuius ratio subdit cum dicit:
Fundata enim erat. & p oppositum
m ¶ Ois q au. &c. su. are. i. sup mo
bile fundamētum. Qd̄ facit oīs qui intē
tionē suam ponit supra aliud q̄ supra
ipm deum: qa oīs creatura mutabilis ē.
n ¶ Et descen. plu. patet ex pdictis.
Sequit: o ¶ Fuitq; ruina eius ma
gna. quia priò runt in foueam culpæ &
postea in foueā gehennę q̄ ruina est ma
gna, qa irreparabilis oīno. p ¶ Et fa
ctū est. Hīc ponit cōclusio oīm pcedē- †Lu.6.g
tiū. vbi oñdit eminētia doctrinę Christi H
p hoc q̄ dicit: q ¶ Admirabātur tur
bæ. quia vt patet ex pdictis, docebat e
minētissimas ꝙtutes, & imperfectionē le
gis supplebat: & nō solum terrena bona
sed cælestia promittebat. Doctrinam e
tiam suā mirabiliter cōfirmabat, ꝓpter
qd̄ dicit: r ¶ Erat em̄ docēs &c. Sic
aūt nō docebāt Iudæorū periti. s. scribę
& pharisæi.

* e ¶ Omnis ergo qui, au. uer. &c. Moralitē
Vir sapiēs est humilis. Prouer.xj.a Vbi
humilitas, ibi & sapientia. Vir aūt stul
tus est superbus. qa stultus dicit q̄si statu
altus. Oīs autem superb⁹ altiorē se repu
tat, q̄ sit in veritate. Sapiēs igitur ædifi
cat supra petrā. i. Christū, oīa opera sua
bona faciēs, ꝓpter ipsū. Stult⁹ aūt ædifi
cat sup arenā, quæ est terra mobilis. nā
opera sua facit propter gloriam huma
nam, quæ est instabilis. g ¶ Et descē
dit pluuia. &c. per quam significatur
tentatio carnalis lasciuię. Per vētos ꝙ o
tentatio superbię. per flumina verò im
petus tribulationis humanę. per hęc au- † Mar.1.d
tem ędificium humilis non lęditur, sed Luc.5.c.
ędificium superbi totaliter dissipatur.
¶ Erat enim docens &c. i. suam doctrinam confirmans p
opera miraculosa. Ceteri doctores qui nō possunt hoc facere; do
ctrinam suam cōfirmare debent p opera virtuosa.

NICO. DE LYRA. Cap. VIII.

Vm autem de. Lege data: hīc cōsequēter ponit eius
confirmatio per miracula in hoc ca. & seqn̄, & est sīs
processus in vtroque, sed in hoc ca. principaliter po
nuntur q̄dam miracula ad confirmationem euange
licę legis. In sequenti verò ponunť quędā miracula ad declarati
onē deitatis ipsius legislatoris, ibi: Et ascē. ie sus. i hoc ergo ca. sic
ꝓcedit, quia primo euāgelista describit q̄dā miracula ad credēti
ū vocationē, secundò q̄dā miracla ad vocatorū confirmationē,
ibi: Et ascēdēte eo. Pria in duas. qa priò ponit miraculorū opatio.
secūdò

A serui accipiẽs, sequutæ sunt eũ turbæ mltæ: qa qui pri⁹ in Iudæa
☞ not⁹ erat, tunc in vniuersa ẽra mirabilis fact⁹ est. Qđ autem post
præcepta manũ extendens leprosum sanat, significat eos q̃ de illis
præceptis iplẽdis dubitant, suo auxilio ab hmõdi varietate mũda
re. Nõ exprimit certe curatiõis locus: vt ostendat nõ vnũ populũ
alicui⁹ ciuitatis, sed oẽs sanare. a ¶ Adorabat eũ. priusq̃ peteret, cultũ diui
nitatis ostendit. b ¶ Si vis po. De vo
lũtate nõ (q̃si pietatis icredul⁹) dubito:
sed quasi meæ colluuiõis consci⁹ nõ præ
sumo. c ¶ Extendẽs. Post sermonẽ,
& miracula facit, quib⁹ sermo apud au
ditores cõfirmat. d ¶ Tetigit. Nõ qn
sine tactu sanare posset, sed vt indicet se
nõ subiectũ esse legi, sed dñm legis, q nõ
timet contagiũ. Tetigit. ppt̃ hũilitatẽ.
vt nos doceret nullũ spernere ꝓ aliqua
corpis maculatiõe. ¶ Apparet supra le
gẽ (quẽ leprosũ excludit) esse gratiã, quẽ
sanat eũ, vt ait. Nõ veni soluere legẽ sed
adimplere &c. e ¶ Volo. Eo sanauit
genere quo fuerat obsecrat⁹, deinde im
perat: Mũdare. Ecce potestas. f ¶ Vi
de nemini. Taceri iussit, nec tñ taceri
potuit. Nõ q̃ aliqd voluit & nõ potuit
sed dat exemplũ, vt sui i magnis q̃ faciũt
latere velint: sed vt prosint alĩs, prodã
tur iuiti. Ne dixe. Hunc tñ Marc⁹ vbi
q̃ hoc p̃dicasse dicit, quasi Euangelista
fact⁹ sit. g ¶ Vade. Mittit ad sacerdo
tes, ꝓpter humilitatẽ, vt sacerdotib⁹ de
ferat honorẽ quib⁹ lex iubet mũdatos
munera offerre, & vt videntes credãt ei:
vel si nõ credũt, inexcusabiles sint. & ne
legẽ frãgere videret. h ¶ Ostende te
sacer. vt sacerdos non legis ordine, sed
gratia dei supra legẽ curatũ esse intelli
gat. i ¶ Offer. qa legẽ nõ soluo, qa nõ
dũ cœpit verum sacrificiũ. k ¶ In testimoni. i. domino credãt
si impietatis lepra discedat. In testi. spũalis curationis, offerẽdũ
est munus spũale hõi ipe. ¶ Typice. Leprosus genus humanum
significat plenũ lepra: qđ extẽta manu, id est verbo dei humanã
cõtingẽte naturã, à prisci erroris varietate mũdat, vt diu abomi
nabiles & sequestratiã queant tẽplo reddi. Templũ dei sanctum
est, quod estis vos. Et sacerdoti offerri: de quo dicit: Tu es sacer
dos in æternũ secundum ordinem Melchisedech. Et offerant pro
emundatione corpora sua, hostiam viuentẽ, sanctã, deo placẽtẽ.
l ¶ Accessit ad eũ centu. Lucas rẽ vt gesta est narrãs, dicit eũ
misisse seniores Iudæorum. Sed Matthæus causa breuitatis, eum
cuius fides laudat, cuius desideriũ & voluntas defertur, maluit,
prudenter dicere accessisse, q̃ eos p̃ quos mandabat. Vt mulier:
qa credidit, magis dicit tetigisse Christũ, q̃ turbẽ q̃ cõprimebant
ita centurio q̃ magis credidit, eo magis accessit. Tria dicit, iacet
paralyticus torquet, & vt animę suę angustias indicet, & dñm ad
misericordiam cõmoueret. Et hęc ei gꝛa, ꝓ sic rogauit ꝓ seruo:

Nico. de Ly. ☞ In quo disca

✠ secũdò q̃rũdã ad fidẽ Christi cõuersio, ibi: Vi. Ie. turbas. Pria
in tres: qa primò describit curatio leprosi, & secundò palytici, ibi: Cũ
aũt introisset Capharnaũ, tertiò laborãtis calore febrili, ibi: Et cũ
venisset Ie. Pria i duas: qa primò ponit curatio leprosi. secundò mira
culi manifestatio, ibi: Et ait illi Ie. Ad quidẽtiã dicẽdorũ cõsiderã
dũ, qđ duplex est doctrina. Quædã quę nõ excedit facultatẽ intel
lect⁹ hũani: & ista debet ꝓ rõnes demonstratiuas cõfirmari. Alia
est doctrina excedens facultatẽ hũanã: & ideo non potest confir
mari per rationẽ euidẽtẽ: ꝓpter qđ oportet ꝓ cofirmetur ꝓ opa
diuinę vtutis ostẽsiua: qa cũ de⁹ nõ possit esse testis falsitatis, si ta
lia inducunt ad confirmationẽ alicui⁹ doctrinę, sequit eã infalli
bilẽ veritatẽ continere. Talis aũt est doctrina euangelica: & ideo
eius confirmatio facta est ꝓ miracula. & hoc est qđ dicit: Cũ aut
ẽ descendi⁹set Iesus de mõte. in q̃ legẽ euangelicã, ꝓmulgaue
rat. a ¶ Sequutę sunt eũ tur. &c. qa aliq sequebant eum ex de
uotione propẽ sanctitatẽ suæ doctrinæ aliqui aũt ex curiositate,
vt viderẽt miracula & audirent noua aliqui vt ei insidiarentur,
sicut pharisæi: & aliqui vt ab eo curarentur, sicut infirmi: de qui
bus erat iste de quo sequitur: c ¶ Domine si vis. vbi cõfitet ei⁹
potentiam, in quo apparet hui⁹ leprosi fides & deuotio, ex quo
sequuta est eius curatio. vnde subditur: d ¶ Et exten. Ie. &c.

Licet autem posset curare solo verbo, tamẽ apposuit manũ quia C
humanitas Christi erat quasi organum seu instrumentum ipsius
diuinitatis. & ideo sicut artifex mediante instrumento operatur,
sic virtus diuina in Christo per applicationem humanitatis ali
qua faciebat, vt eam coniunctam diuinitati declararet. Sed quæ- Quæstio
ritur hîc, quare tetigit Leprosum, cum
hoc esset in lege, phibitum? Dicendum,
quòd non erat prohibitum Leprosum
tangere ei qui ex tactu suo poterat cura
re, sicut Elias & Eliseus non fecerunt cõ
tra legem tangendo mortuos ad resusci
tandum, vt habetur. iij. Regum. xvij. &
iiij. Reg. iiij. e ¶ Et ait. Hîc ponit mi- †25.q.1.c.
raculi manifestatio, quæ facta est ordi- ideo.
natè. Scriptum em̃ erat in lege Leuiti. De pœ.di.
xiiij. quòd mundatus à lepra non debe- 1.§.hoc i
bat restitui ad communem habitationẽ dẽ.&.c.vo
hominũ, nisi prius iudicaretur mũdat⁹ luissent
per sacerdotis iudiciũ: & facta oblatiõe
domino pro eius mundatione. Et ideo
Iesus ait illi: f ¶ Vide nemini dixe.
scilicet anteq̃ ea quæ scripta sunt in le
ge compleueris. Præcepta enim ceremo
nialia habuerunt cursum suum vsq; ad
Christi passionem, vt supra visum est.
Et ideo vsq; tunc Christus ea obseruas
uit, vt patet in sua circuncisione, & ea
obseruare alĩs præcepit, vt patet in hoc
leproso cui dixit: g ¶ Vade ostẽ
de te sacerdo. &c. Per hoc etiam figu
rabatur, quòd peccator qui per lepro
sum figuratur, licet sit mundatus à le
pra peccati per contritionem, tamen ad †Lu.7.a.
huc tenetur se ostendere sacerdoti per cõ
fessionem. Qualis autem erat oblatio le
prosi mundati, in lege habetur Leuiti.
xiiij. & ibi debet exponi. i ¶ Cum aut
tẽ introisset Carpharnaũ. Hîc poni
tur secundum miraculum. s. curatio paralytici. Et diuidi i duas
partes: quia primò describitur huius centurionis fides & deuo
tio. Secundò ex hoc infert conclusio, ibi: Audiens Iesus. Circa pri Diuisio
mum aduertendum, ꝓ iste centurio ad cuius preces seruus eius D
curatus est, non erat Iudæus, sed Gentilis, ibi positus à Romanis
ad custodiam principalis ciuitatis Galileæ scilicet Capharnaum
quia tota illa terra erat subdita Romanis. propter quod Iudæi
coram Pilato dixerunt: Non habemus regem nisi Cæsarem. Et Euãgelistę
ideo quia Iesus erat Iudæus, ipse non venit ad eum in persona ꝓ cõcordant
pria, reputans se indignum ad hoc impetrandum: sed misit ad le de cẽturio
sum principes Iudæorum, vt dicitur Lucæ. vij. vt per eos curati nis accessu
onem serui sui facilius impetraret. Et quia quod per amicos faci ad Iesum
mus, quodãmodo per nosipsos facimus. ideo Matthæus dicit eũ
venisse ad Iesum, non quia in persona propria venerit, sed per in
termedios. & sic est intelligendum quod dicitur hîc: k ¶ Acces
sit ad eũ. s. ꝓ amicos. Dicit aũt cẽturio, qa habebat centum ho
mines i armis sub se, ad custodiã illi⁹ terrę, ne forte vellẽt contra
Romanos rebellare. Iste ergo centurio auditis Christi miraculis
firmiter credidit, ꝓ poterat sanare seruum eius, qui erat ei valde
charus, vt dicitur Lu. vij. Ideo de eius sanatione erat valde solli
citus. Iesus autem sciens eius fidẽ & deuotionẽ, respondit ei per in
ternuncium scilicet: Ego veniam. Cum autem esset in via, misit
centurio nũcios obuiam ei, vt dicit Lucas: dicentes ex parte eius:

✠ Domine nõ sũ

Moraliter. b ¶ Ecce leprosus ueniens adorabat eum Moraliter
dicens. Per istum leprosum qui confitebatur se immundum, &
Christum potentem ad se mundandum dicens: Domine si vis
potes me mundare. significatur peccator verè pœnitens, & ad
dei misericordiam confidẽter recurrens. ideo subditur: d ¶ Et
extendens Iesus manum tetigit eum dicens &c. per qđ si
gnificatur, quòd talis manus diuinæ misericordiæ protenditur
eius crimina relaxando. e ¶ Et ait illi Iesus: vide nemini di
xeris sed vade ostende te sacer. per hoc innuẽs, ꝓ ecclę mi
nistri nõ debẽt gloriã hoĩm q̃rere, sed dei. h ¶ Et offer munus
&c. nã à pctis mũdat⁹ debet esse deo valde grat⁹. i ¶ Cum aut
tẽ introi. ca. ac. ad eũ cẽ. &c. Iste Gentilis erat, in Christũ tamẽ
credebat: aliter eum ꝓ sanatione sui pueri nõ rogasset. ideo per
ipsum primitię Gẽtium significant credẽtes in Christũ, & laborã
tes ad conuersionẽ aliorum. de quibus fuit Lucas euangelista, &
Dionysi⁹ Ariopagita. & alĩ plures. ꝓ hoc aũt ꝓ Christ⁹ subdidit

c ij ✠ Non inuen

►Iesus

†mundus esto ẽ.5.b.

Mar.1.d. †sacerdoti bus †93.d.c. dominus

Typicẽ

1.Cor.5.d. Pſal.109.a Ro.12.a. Lucæ.7.a.

ẽ.5.c.

Diuisio

†Iesus de mõnte, sequutæ sunt eum a
a ¶ Quæ ad altiora ascendere non valuerunt. ¶ Aliæ a prædictis. b ¶ Qui nec ipse cum lepra tam alta audi re poterat, sed sanatur vt possit implere.
turbæ multæ: & eccẽ leprosus ueni b
a ¶ Cum humilitate postulat.
a ens adorabat eum, dicens: Domi c
a ¶ In voluntare potestatem tribuit.
b ne, si vis, potes me mundare. † Et d
a ¶ Qui misericordiæ prætendit affectum. b ¶ Contra legem quam superat gratia, in quo humiliras.
c extẽdens Iesus manũ tẽtigit eum, d
a ¶ In hoc pietas. b ¶ In hoc maiestatis potentia.
e dicens: Vôlo: † mundãre. Et con e
a ¶ Quia dixit, & facta sunt. ¶ Nihil est medium inter præceptum & opus.
festim mundata est lepra eius. Et e
a ¶ Forma nostri est, ne nos iactemus de bonis operibus. b ¶ Non erat necesse, vt sermone iactaret quod corpore præferebat.
f ait illi Iesus: Vidẽ, nẽmini dixe f
a ¶ Disciplina nostri est vt nos ostẽdam⁹ sacerdoti nõ.
g h ris: sed † uãde, ostende te⁷ sacerdoti, g
a ¶ Non debẽt auferri signa priusquã veniat significata.
i & offer mun⁹ quod præcepit Moy h
a ¶ Scilicet vt credant virtutẽ dei magnã esse. b ¶ Hoc miraculum factum est sanato leproso continue.
k ses in testimõniũ illis. † Cũ aũt in i
a ¶ Fide & desiderio scilicet.
l troisset Capharnaum, accẽssit ad k
a ¶ Alienigena. b ¶ Per internuncios. c ¶ Nullus alius pro seruo.
eum cẽturio, rõgans eũ, & dicẽs:

In quo discamus sic misereri cõseruis. a ¶Ego veniã. Magna humilitas ꝙ seruũ dignaꝫ visitare, ꝙ fides Centuriõis meruit, q ex gẽtib⁹ credit: & hũilitas, ꝙ se indignũ iudicat cui⁹ tectũ intret, & prudẽtia, ꝙ vltra carnẽ diuinitatẽ latẽtẽ videt. Ad filiũ reguli venire noluit, ne diuitias honorare videret. hĩc seruilẽ cõ-

E

ditionẽ ne spernere videaꝫ, mox ire consensit. ¶Qui verbo curare potuit, ꝑpꝫ humilitatẽ visitare dignaꝫ. & tamẽ i medio itinere verbo sanat, ne nõ ꝑpter humilitatẽ, sed ob impotẽtiã viriũ corpaliter ire putaret. b ¶Non sũ dignus. Propter conscientiã vitę gẽtilis, magis timet grauari presentia ꝗ̃ iuuari. qa & si erat fide p̃ditus, nondũ tamẽ erat sacramẽtis iburus. Sed qd̃ nec infirmitas nostra p̃sumit, gr̃a dare nouit. c ¶Nam & ego &c. Si ego homo sub alio possum impare minoribus, quantò magis tu q sup omnia, habẽs famulites angelos, potes ꝑ eorũ misteria sine corporis presentia dicere ifirmitati vt recedat, & receder, & sanitati vt veniat, & veniet.

† famulus

†23.q.c.noli. De cõse. di.2. ꝗdie

Mystice

Mira fides in gentili. ¶Mystice. Centurio, significat electos ex Gẽtib⁹, quasi cẽtenario milite ỹ tutũ stiparos: q nihil terrenũ, sed sola æternę salutis gaudia sibi suisq; quęrũt. Centenari⁹ em̃, qa à læua trãsit ad dexterã, in cęlestis vitę significationẽ poni consueuit. Talis ergo meriti viri ꝑ his necesse est vt supplicẽt, qui ad huc seruitutis spũ tenent, vt ꝑfecta charitas foras mittat timorẽ. Domus aũt in quã non audet eũ inuitare, gentilitas

► cõstitutus

†Lu.7.b.

F

est, ꝑpter fœtorẽ idololatrię: neq; em̃ gẽtibus corpalis p̃sẽtia Christi exhibita est sed ỹbũ fidei misit eis ꝑ apostolos, & ab infidelitate sanauit. ¶Vel milites & serui cẽturionis, virtutes sunt naturales, q̃rum copiam multi ad deum veniẽtes secũ deferũt, vt Cornel⁹ dicit vir iust⁹ & timẽs deũ. ¶Ab oriẽte & occi. ueni. & re. &c. Vel oriens, q illuminati statim transeũt. Occidens: qui passiões vsq; ad mortẽ tolerant. Per istas duas partes mundi ex quib⁹ gentes vocandę erãt

†36.di.ecce

ō.ſ.g.

desĩgnãtur. c ¶Filij autem &c. qa in hoc mũdo fruũt beneficijs dei. scd̃m illud: Pluit sup iustos & iniustos. Nũc vidẽt in facie dñi, sed tũc minime. f ¶In tenebras exteri. Quia à dño foras expellent. i. in æternã nocte: qa hĩc sponte cecider̃t in exteriores. i. in cęcitatẽ mentis. Per fletũ q est oculorũ, & stridorẽ dẽtiũ, nota verã resurrectionẽ corporũ. Dẽtes stridẽt: qui hĩc de edacitate gaudebãt. Oculi flent, q per coucupiscentias vagabant. Fletus de ardore, stridor dentiũ de frigore solet excitari, quia ibi trãsibunt ab aquis niuiũ ad calorem nimiũ. Vel stridor, ꝑdit indignãtis affectũ, quo sero pœnitet qd̃ deliqt ꝓinaciter. g ¶Flet⁹. Per hoc oñdit magnitudo tormẽtorũ. Per fletũ, tormẽtũ aię: p stridorẽ dẽtiũ, corpis.

☞Et cum

Nicolaus de Lyra.

a ¶Domine non sum dignus. Erat enim homo gentilis, & abominabile erat Iudæis comedere & bibere cum Gentilibus, & etiam domos eorum intrare, vt habetur Act. xj. Et forte iste qui Gentilis erat, idola in domo sua habebat: & ideo ex humilitate Christum ab ingressu domus suæ repellebat, dicens: Domine non sum dignus ut intres sub &c. Et ex altera parte firmiter credebat, quod absens solo verbo seruum suum curare poterat. propter quod dixit: b ¶Tantũ dic uerbo & sanabitur puer m. Quod probat per hoc qd̃ subdit: c ¶Nam & ego homo sum sub potestate constitutus. id est licet habeam aliquos sub me qui mihi debeant obedire, tamen sum subditus maiori potestati, videlicet præsidi & imperatori: & tamen subditi obediunt mihi ad nutum. d ¶Et dico huic uade, & uadit &c. Et ex hoc intelligitur sequens conclusio. s. hæc: Ergo tu qui non es subiectus alicui potestati, potes præcipere infirmitati, & eam ejcere: & sic solo verbo seruum meum curare.

Audiens

e ¶Audi. Hĩc ex dictis infert quædã cõclusio, quia ex fide Iudeorũ gentilis & infidelitate Iudeorũ cõcludit saluator vocationẽ gẽtiũ ad fidẽ, & reprobationẽ Iudeorũ: & hoc est qd̃ dr̃: Aud. au. Ie. s. verba Centuriõis expressiua tãtæ fidei. f ¶Mirat⁹ est. Sed quæritur: Quõ in Christo fuit admiratio, quę cõsurgit in hoie ex alicui⁹ incogniti & insoliti inspectiõe. Christ⁹ aũt ab instãti cõceptiõis plen⁹ fuit scia, nec aliqd de, nouo cognouit: iõ vr̃ ꝙ in ipso admiratio scd̃m rẽ nõ fuit, sed tm̃ scd̃m apparẽtiã: qa ad modũ admirantis se habuit, vt dicunt alig. Nec ibi fuit falsitas, quia hoc fuit ad desĩgnãdũ aliquod verũ. s. fidẽ cẽturionis, & infidelitatẽ Iudæorũ. Sed n̄r̃i⁹ dr̃, ꝙ fuit i ipso verè admiratio: ad ostendendũ veritatẽ humanæ naturæ in eo. Ad cui⁹ cuidẽtiã sciẽdũ, ꝙ in Christo ponitur duplex sciẽ tia. Vna diuina, quę est æterna. & scd̃m hãc nõ põt esse admiratio: quia nihil cognoscitur ab eo de nouo. Alia humana vel creata: & hæc est duplex. Vna, visionis rerũ in verbo: qa aĩa Christi ab instã ti cõceptiõis cognouit oĩa ĩ verbo, quæ cognoscit verbũ noticia visionis. & hęc sunt oĩa quæ habẽt esse scd̃m quãcũq; differẽtiã tpis, cuiusmodi sũt p̃sentia, p̃terita & futura. & scd̃m hãc sciam ĩ Christo nõ fuit admiratio sicut nec innouatio. Alia est scia ĩ Christo q̃ cognoscit res in ꝓprio gñe. & hæc est duplex. Vna habitualis: & ĩ ista nõ est ãliq̃ nouitas, qa ab instãti cõceptionis fuit anima Christi ꝑfectè repleta habitib⁹ oĩm scientiarũ. Alia expimentalis, sicut aliqs habẽs habitũ sciæ ꝑ doctrinã, postea expit̃ ꝓ intuitionẽ in effectu. Et isto mõ in aĩa Christi erat aliqd de nouo cognitum. & sic ex inspectiõe illi⁹ hoc mõ incogniti pri⁹ poterat in ipso admiratio de nouo causari. Et sic factũ fuit in ꝓposito. Sequitur: g ¶Et sequẽ. i. discipulis suis: Dixit: h ¶Nõ inueni. i. in ppõ Iudaico: qa licet aliq de Iudæis firmiter crederẽt. s. discipuli sui, tũ principales illi⁹ ppli nõ crediderũt, & multitudinẽ ab ei⁹ fide auerterũt, vt inferi⁹ patebit. Et ideo concludit saluator: i ¶Amen. i. fideliter. k ¶Dico aũt uob. ꝙ multi &c. qa multitudo gentiliũ in diuersis partibus orbis existentiũ per prædicationẽ apłorũ cõuersa est ad fidem. & sic prę ceperũt gratiã & gloriã. l ¶Filij autẽ regni. i. Iudæi: ex quibus Christus natus est, & quibus principaliter missus est ad prædicandũ eis cælestis regni euãgelium. m ¶Ejciẽtur in tene. exte. quia repulerunt fidẽ Christi, & sic remanent in peccatis suis obstinati: & sic ejciũtur ad pœnas inferni, quæ dicũtur tenebrę exteriores: quia tenebræ primæ sunt tenebræ culpæ, aliæ autẽ sunt gehennę. Sed quæritur: quomodo sint ibi tenebrę cũ ibi sit ignis q̃ de natura sua est lucidus? Dicendum, ꝙ ille ignis describitur in medio terræ: & ideo fumosus est & obscurus. Item nõ lucet ad ostendendum damnatis aliquid ad eorum cõsolationem, sed ad eorũ desolationem. ideo dicuntur ibi esse tenebræ exteriores. Sequitur: n ¶Ibi erit fle. In fletu duo sunt. s. tristicia animi ex qua procedit fletus. & scd̃m hoc fletus est in damnatis generaliter, tam in dæmonibus quã in hominibus. Aliud est ex parte corporis. s. lachrymarum resolutio, & turbatio cerebri & oculorũ: & ista nõ possunt esse in spiritibus seperatis, sed post resurrectionem quãtum ad aliquid erunt in hominibus damnatis, qa ibi erit prædicta cerebri & oculorũ turbatio: sed nõ erit ibi lachrymarum fluxus à capite vel resolutio, quia cessante motu cæli cessabit omnis generatio & corruptio. Ex quo patet vlterius ꝙ ibi erit. o ¶Stridor dẽ. qa nõ importat aliquam corruptionem, sed tantum doloris ostensionem. sequitur: p ¶Et dixit Iesus centurioni: uade, & sicut credidisti &c. s. perfecte: sic q ¶Fiat tibi: in sanatione serui tui. vnde sequitur: Et sa. est. &c.

Quæstio

In Christo duplex scia

†alteri⁹ potestati subditus

H

†in illa

Quõ ĩ iferno tenebrę

☞Et cũ venisset Moraliter

✻ i ¶Non inueni tantam fidem in Israel &c. significatur deuotio gẽtilium ad Christi fidem, & obduratio Iudęorum.

✻Et cum ve-

a ¶Et cū ue. Quādo hoc ſit factū nō expreſsit Matthæus, nō em̄ A neceſſe eſt vt poſt illud factum credatur, poſt qd̄ narraſ. Lucas & Marc⁹ prius de hoc narrāt q̄m de leproſo: ſed nil obſtat narrādi diuerſitas, vbi eadē dicūt, maximē cū idē euangeliſta eo ordine crediderit ſe debere ire, quo de⁹ voluit narranda recordatiōi ei⁹ ſuggerere. b ¶Et febrici. Febris Græcè, Febris⁹ feruor Latinè dicit: & ſi qñ hęc paſsio ſaciat tremere naturę ē hūanę. c ¶Et teti- Lucę.4.f Lucas dicit, q̄ rogauerunt pro ea. Chriſtus mō rogatus, mō vltro curat oſtendēs ſe cōtra vitiorū q̄q̄ paſsiōes, & precib⁹ fideliū ſemp̄ ānuere, & ea nōnūq̄ quæ ipſi i ſe nō itelligūt, vl itelligēda dare, vel piè petētib⁹ etiā nō intellecta dimittere: Pſal.8.d. vt Delicta quis intelligit: ab oc.m. mun. me.d. d ¶Et ſur. Naturale eſt febricitātibus incipiente ſanitate laſſaſcere, & molęſtiā ęgritudinis ſentire. Sed ſanitas quæ †Iſa.53.b. à domino datur hęc tota ſiſ redit, & etiā eo robore cōfirmat, vt adiutorib⁹ ſuis cōtinuò miſtrare ſufficiat. ¶Dom⁹ Petri, circūciſio ē eius apoſtolatui cōmiſſa: So- †i vlterio rēripam. crus ſynagoga, quæ quodammodo mr̄ ē eccleſię Petro cōmiſſę. Hęc febricitabat, quia iuuidię ęſtib⁹ laborabat pſequens eccleſiā. Cuius manū tangit dn̄s, qñ carnalia ei⁹ opa in ſpiritualē vſum cōuertit: & Moraliter ita erecta miniſtrat i ſpū. ¶Mora. Quæ q̄ aīa q̄ concupiſcētię carnis ſeruit, q̄ſi febribus eſtuat. Sed manu miſericordię tacta, p̄ cōtinentiā laſciuiā refrenat, & ſicut ſeruierat īmūdicię mō ſeruit iuſticie.

e ¶Veſpere aūt. Occaſus ſol, mors ē Chriſti, p̄ quā pſes ſanauit dęmoniacos, quàm ante viuens i carne ęgrotos. f ¶Vidēs autem Ie. Manifeſtū eſt aliū eē diem q̄ iuſſit ire trāsfretū, non eū q ſequiē illū, in q̄ ſocrus Petri ſanata eſt: q̄ die Lucas Marcuſq̄ eū in deſertū exīſſe affirmant. Iuſſit ire trans fretū, ſignificans vt amaros ſeculi fluctus trāſeamus. g ¶Et accedens. Quod Matheus dicit hoc factū qñ iuſſit ire trans fretū: Lucas verò ambulātibus illis in via: B nō eſt cōtrariū: quia via ābulabāt vt venirēt ad fretū. h ¶Magiſter. q̄ſi vn⁹ ſit de pr̄ib⁹. Et ipſe lr̄ator erat, nō ſpūal⁹ auditor. ¶Magi. Nō dixit dn̄e, ſed magr̄. vnū de pr̄ib⁹ magr̄is eſtimās.

Vulpes foueas

Nicolaus de Lyra.

a ¶Et cum ueniſ. Hīc ponitur tertiū miraculū de ſanatiōe ſocr⁹ Petri. & primò ponit hoc miraculū i ſpeciali: & ſecd̄ò ex hoc cōcluduntur multa miracula i generali, ibi: Veſpere aūt facto. In prima igit̄ parte dicit ſic: Et cū ueniſſet Ieſus i domū Petri. Saluator enim noſter cum corpus paſſibile ad noſtrā ſalutē aſſumpſiſſet, aliqñ declinabat ad loca familiarium ſibi & deuotorū ad quietem habendā poſt labores: & iſto mō venit ad domū Petri.

b ¶Vidit ſocrū eius iacentē & fe. &c. & ſurre. miniſtr. Quod non potuit fieri niſi diuina virtute. Natura em̄ nō opaī ī iſtanti, & ideo licet à febrib⁹ ꝑ virtute naturę poſſit hō curari: nō tñ ita ſubito & pfectē, quòd poſſit ſtatim opa conſueta facere. ſicut dicit hīc: Et ſurrexit & miſtrabat eis. d ¶Veſpe. aūt fac. Hīc ponūt ad cōfirmationē legis euāgelicę multa miracula i generali: qa audito hoc miraculo, oēs q ī eadē villa detinebāt varijs lāguorib⁹, ſūt Chriſto oblati, & ab eo curati, & ſic adimpleta eſt prophetia Iſa. liij. vbi dicitur ſic: Verē lāguores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Ad cui⁹ intellectū cōſiderādū, q̄ Chriſt⁹ qui venerat ad ſalutē hūani generis, ītātū accepit ī firmitates nr̄as in c̄pctū valebant ad opus nr̄ę ſalutis. Ad hoc aūt non faciunt defectus ſcię & gratię ſed magis contrariantur: & ideo Chriſtus non accepit defectum ignorantię, & fomitis inclinantis ad peccatum: quia contrariantur plenitudini ſcientię & gratię quę fuerūt in anima Chriſti ab inſtanti cōceptionis. Aliorum autem defectuum qui non repugnant ſcię & gratię: aliqui ſunt, qui ſequunt totam naturā humanam, & ſunt materię exercendę virtutis: ſicut paſſibilitas, mortalitas, fames, ſitis, & ſimilia, & talia aſſumpſit Chriſtus in propria perſona, quia faciebant ad opus noſtrę redēptionis. Alij ſunt defectus qui nō ſequunt totā naturā humanam, ſed aliquā in ꝑticulari, & hos nō aſſūpſit Chriſtus ī propria perſona: quia hmōi cōtingūt dupliciter. Vno mō ex debilitate ꝑ tutis formatiuę, & ex defectu materię, ſicut ſūt partus mōſtruoſi: & hi nō habuerūt locum in Chriſto, quia corp⁹ ei⁹ fuit formatum ex puriſsimis ſanguinibus virginis Mariæ: & ſic nō habuit locū defectus vel inordinatio materiæ. Fuit etiam formatum virtute ſpūſſancti infinita: & ideo non habuit ibi locū defectus virtutis deformatiuę. Alio mō contingunt ex defectu regiminis, ſicut febris, morb⁹ caduc⁹ & cōſiſia: vel à deo inferūtur, ꝓpter pctm̄. Et iſta ī Chriſto nō poterāt habere locū, ī quo nō potuit eſſe defect⁹ alicui⁹ debiti regiminis vl pctm̄. Aſſumpſit tñ iſta ī pſona aliena quodāmodo, in c̄pctū miſericorditer talia curauit: & ſic euangeliſta exponit dictū ꝓpheticę Iſaię dicētis: e ¶Ipſe infirmitates noſtras accepit .ſ. c̄pctum ad illos defectus, quos aſſūpſit in ꝓpria pſona. f ¶Et ęgrotationes &c. ſ. c̄pctū ad illos defectus hu manę naturę, quos patienter ſupportauit, & potenter curauit: nō tñ ī ꝓpria p ſona aſſumpſit. g ¶Vidēs autē Ieſus tur. Hīc ex doctrina & miraculis p̄dictis ponit aliquorū cōuerſio ad Chriſtū. Et diuidit i duas ptes: qa primò notat Chriſti receſſus ad deſertū locū, & ſecūdo, iſtorū cōuerſorū acceſſus ad Chriſtū ibi: Et accedēs vnus. Circa primū ad uertēdū, q̄ qa Chriſti actio noſtra erat īformatiua: ideo Chriſt⁹ legit à turbis receſſiſſe ad deſertū locū, vt daret p̄dicatoribus verbi diuini exemplū. Vna cauſa fuit ad habendū quietē poſt labores ſuos & diſcipulorū ſuorum, vt habeat Mar. vj.d. Venite ſeorſū ī deſertū, locū & requieſcite ibi puſillū. Erant em̄ qui veniēbāt & redibāt multi, nec ſpaciū manducādi habebāt. Alia cauſa fuit ꝓpter orōnē, oñdēs q̄ p̄dicator ꝑ bi diuini aliqñ debet vacare ſeorſū cōtemplationi, vt ibi hauriat in deuotione quod poſtea effundat populo in p̄dicatione. vñ & Moyſes aliquando aſcendebat in montem ad dn̄m, & aliquando deſcendebat ad populū: & hoc habet Luce. vj .c. In diebus illis exīt in montem Ieſus ſol⁹ orare, & erat ibi pnoctās ī orōne dei. Tertia cauſa fuit ad fugiendū populi applauſū, Iohan. vj.b. Ieſus autē cum cognouiſſet quia venturi eſſent vt raperent eum, & facerent eum regē: fugit iterum ſolus in montem. Iſta ergo triplici de cauſa, vel ſaltem aliqua earum dicit hīc: Videns Ieſus turbas multas circum ſe. nimis. ſ. opprimentes & applaudentes. h ¶Iuſſit diſcipulos ire trans fretum. i. vltra mare Galileę in loci⁹ magis ſecretum. i ¶Et accedens. Hīc ponit quorundam diſcipulorū acceſſus ad Chriſtum. Quorum vn⁹ accedebat ficte: & ideo repellitur: Secund⁹ verè, & ideo recipitur, ibi. Alius autem de diſcipulis. Circa primum conſiderandum, q̄ vnus de his q audierant p̄dicationē Chriſti & viderāt miracula, qui erat ſcriba, id eſt literatus, cōſiderauit q̄ſi eſſet familiaris Chriſto, q̄ poſſet magnā pecuniā colligere ab his qui, à Chriſto curarent p ipſi⁹ ſuggeſtionem & introductionem. ideo voluit ſe ei coniūgere, dicēs: k ¶Magiſter ſequar te quocūq̄ ieris. Ieſus aūt videns ei⁹ aīm, non rndit ad eius verba tm̄, ſed ad ipſius animum, dicens:

Vulpes foueas

a ¶Et cum ueniſſet Ieſus in domum Simonis Petri. Moraliter &c. Per ſocrum Petri quæ mulier erat, ſenſualitas ſignificatur, q̄ mulier ab Auguſtino vocatur. ipſa verò iacet febricitans concupiſcentię calore. Per Chriſtū autem qui eſt imago patris, ratio, ſecundum quam homo factus eſt ad imaginem dei, ſignificatur. Igitur moraliter ſocrus Petri ſanatur, cum ſenſualitas p rationem ad debitū ordinem moralis virtutis reuocatur. ideo ſubditur: c ¶Et miniſtrabat eis. quia ſenſualitas reformata virtute morali, miniſtrat & ſeruit rōni. d ¶Veſpere autem fa. obtule. ei mul. dæmonia habentes &c. Per quod ſignificatur quòd hora mundi veſpertina Chriſtus venit dęmones eīcere, & infirmitates hominū curare. g ¶Videns aūt Ieſus tur. circū ſe &c. p hoc docuit p̄dicatorem euāgelij applauſū populi declīare. i ¶Et accedēs un⁹ ſcriba &c. Iſte ſecūdū literalē ſēſū ſequi Chriſtū volebat. qa p hoc habere miraculorū gratiā ſperabat, & ea vti ad lucrū tpale: propter qd̄ Chriſt⁹ repulit ipſum. Ergo p eū ſignificant q̄erentes intrare religionem poſſeſſiones habētes, non ex deuotione qd̄ eſt bonū, ſed vt ex paupe rib⁹ diuites fiant, & ex cōtēptibilib⁹ honorati; iō de talib⁹ dicit

c iñ Vulpes foueas

Gloſ. ordi. Matthæi Cap. VIII. De Lyra

☞ a ¶ Vul. ſo. ha. Q. Quid me, ꝓpter lucra ſæculi vis ſequi. cū ita E ſim pauper, vt nec hoſpitiolū quod meū ſit habeā? Vel, iſte miraculis cōmot⁹, ꝓpter inanē iactātiā ſeq voluit, quā ſignificāt aues Myſticè cæli. Finxit obſequiū diſcipuli in q̄ vulpes. Recliatio capitis, hūilitatē ſuā ſignificat, quę in illo ſimulatore & ſuperbo locū nō habebat. Vel vulpes hęreticos ſignificāt, qui nō virtute dei cōfiſi dolis ſeducere nitū tur. Aues, malignos ſpūs elatos, q̄ in cordibus Iudaici pp̄li nidos & foueas, i. domicilia habent. In talibus diuītati Chriſti nō eſt loc⁹. b ¶ Filius aut. ho. Cum homines vocent eum filium dei, ipſe ſeipſum vocat filium hominis, humilitatis cauſa. c ¶ Alius aūt. Nota hūc vocatū eſſe à Ieſu. d ¶ Domine. Ille qui ingeſſit ſe, vocat eū magiſter, vt elat⁹ phariſęus, alter q̄ recept⁹ eſt, dūm vocat humiliter, ſicut publican⁹. e ¶ Dimitte mor. Addit Lucas: Tu autē vade & annūcia regnū dei. In q̄ notāt p̄termittenda eſſe mīora bona, ꝓ maiorib⁹. f ¶ Suos. q̄ culpa exierūt, vt ipi cum culpa viuūt. Mortuos ſepelire, eſt peccatores in peccato fouere. g ¶ Et aſcendē. Qui magna fecit in terra: tranſit ad mare, vt & ibi faciat: & dūs terrę & maris appareat. h ¶ Ecce motus. Non ex ſe orta eſt tēpeſtas, ſed eius imperio: vt diſcipli magis timeant & rogent: & rogantibus oſtēdat potentiā. i ¶ Dormiebat. Dormit in nobis dominus. i. fides dn̄i, cū negligēti⁹ agim⁹, & ideo tēpeſtas. Si ỹ ò fides reſurgit, impat ventis & fluctibus. k ¶ Suſcitauerūt. Primū eſt Ieſus in F tribulationib⁹ orōnibus excitandus, vt Mar. 4. d. poſt increpationē ſurgens imperet ven- Luc. 8. d. tis & mari, & ſit tranquillitas magna. l ¶ Modicę fidei. Si nouiſtis potētē ī terra: cur nō creditis etiā ī mari? Qui parū credit, arguit: qui nihil, cōtemnitur.

Lu. 9. g.

Mortuos ſepelire

Nico. de Ly. ☞ Imperauit

a ¶ Dolositas laret in te profunda.

[a] ieris. Et dicit eis Ieſus: Vulpes fo- [a]

a ¶ Illatio nidum fecit cor tuum.

ueas, habent, & uolucres cęli nidos:

a ¶ In te locum mea humilitas. ¶ Humilitatem mortis.

[b] filius autem hominis non habet [b]

a ¶ Quem ad diſcipulatum vocabat, dignus in quo diuinitas quieſcat

[c] ubi caput ſuum reclinet. Aliꝰ au- [c]

¶ Non de duodecim.

[d] tem de diſcipulis eius ait illi: Do- [d]

a ¶ Non reſpuit eſſe diſcipulus, ſed expleta pietate paterni funeris vult liberior ſequi.

mine permitte me primum ire & ſepelire patrem meū. Ieſus autem

a ¶ Illi carne mortuos condant, tu autem mortuos anima reſuſcita. b ¶ Culpa, vel non credentes.

[e] ait illi: Sequere me: & dimitte mor- [e]

¶ Natura ¶ Carne.

[f g] tuos ſepelire mortuos ſuos. Et aſ- [f g]

a ¶ Infirmi & ſpretores mundi.

[h] cendente eo in nauiculam, ſecuti [h]

[k] ſunt eum diſcipuli eius: Et ecce mo- [k]

a ¶ Vt magna virtus liberatoris videatur. b ¶ Tanto magis conturbat timor diſcipulos.

[b] tus magnus factus eſt in mari, ita ut [a]

¶ Alias mergeretur. a ¶ Hic homo oſtenditur.

[l] nauicula operiretur fluctibus: Ipſe [l]

a ¶ Vt apoſtolos ſuſcitare faceret. b ¶ Semper vult rogari. ¶ Adeo territi, vt non modeſte irruerēt & ſuſcitarēt

[i] uerò dormiebat. Et acceſſerunt ad

[k] eum diſcipuli eius, & ſuſcitauerunt

a ¶ Q. adhuc paruuli & infirmi.

eum, dicentes: Domine, ſalua nos, perimus. Et dicit eis Ieſus: [m]

[l] † Quid timidi eſtis modicæ fidei? [n]

a ¶ Vulpes foueas habent: & uolu. cæli nidos. i. bruta habent ſua latibula in quibus p̄t latere. b ¶ Filius autē ho. i. ego ſū ita pauper ꝓ nō habeo domicilium vbi poſſim reclinare me. q. d. ſibi: Cur vis me ſequi propter lucrū tale? & ſic conuenienter à Chriſto repellit. Sed q̄ri

Quare Chriſt⁹ voluit ī paupertate viuere

tur hīc, quare Chriſtus in paupertate voluit viuere? q̄a ſicut diuitiæ ſūt impedimēta reprobis, ita, pbis ſunt adiumēta ỹ tutis. Nihil autē faciēs ad virtutē debuit Chriſto deficere. ergo videt ꝓ debuit diuitias tales habere. Dicendū, ꝓ Chriſt⁹ multis de cauſis ī

Pria cauſa

paupertate vixit: duæ tamē præ cęteris vidētur valere. Prima cauſa, q̄ Chriſtus venit ad prędicādū veritatē in mūdo, ſcd'm ꝓ ipe met dixit Ioh. xviī. g. Ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni ī mū dum, vt teſtimonium perhibeam veritati: prædicatio autem impeditur per adminiſtrationem bonorum temporalium. propter qd' Chriſtus apoſtolis ad prædicandū miſſis dixit. infra. x. a. Nolite poſſidere aurū & argentum &c. q. d. iſta impedirent vos à p̄dicatione & ſpiritualium adminiſtratione. Ipſi autem ap̄li, Act. vj. a. dixerunt: Non eſt æquū nos relinquere verbum dei, & miniſtrare menſis. Conſiderato ergo fratres ex vobis viros boni teſtimonij ſeptem, quos conſtituamus ſuper hoc opus: nos autem orōni & miniſterio verbi inſtantes erimus. Ex qu⁹ⁿ patet, ꝓ adminiſtratio tempaliū impedit prędicationis officiū. Et ideo, quia Chriſtus voluit p̄dicatoribus euangelij debitā formā viuēdi tradere, ideo voluit in paupertate viuere. Scd'a cauſa eſt, quia ſicut

Secūda cā

Chriſtus mortalitatem noſtrā aſſūpſit, vt p eā nobis ī mortalitatem cōferret, & ſic pauptatē noſtrā voluit aſſumere, vt p eam nobis ęternas diuitias tribueret. Et hanc cauſam tangit Apoſtolus

Tertia cā

ī. Cor. viī. b. Scitis gratiam domini noſtri Ieſu Chriſti, quoniā egenus, ꝓ nobis factus eſt, vt illius inopia diuites eſſem⁹. Tertia aūtem ratio poteſt addi, ne conuerſio fidelium facta per Chriſtū poſſet aſcribi diuitijs ſeu potentiæ ſeculari. Ad argumentum dicendum, ꝓ aliquid bene eſt actus virtutis ſecundum inferiorem ſtatum, quod tamen eſt impeditiuum actus virtiutis ad altiorem gradum: Sicut debit⁹ vſus matrimonij eſt impeditiuus virginitatis, & eodē mō adminiſtratio tpaliū bene eſt impeditiua perfectę ſequelæ Chriſti, inquantū impedit actū contemplationis. Propter qd'

pter qd' dicitur in lib. de eccleſiaſticis dogmatibus: Bonū eſt fa- G
cultates cū diſpenſatione erogare, ſed melius eſt intētione ſequēdi Chriſtū totū ſimul donare, & abſolutū à ſollicitudine cū Chriſto egere. c ¶ Alius autē. Hīc deſcribitur cōuerſio alterius ad Chriſtū, qui veniebat vere ſed imperfecte: & ideo à Chriſto recipitur & pficit: & hoc eſt qd' dicit: Ali⁹ autē de diſcipulis ei⁹. i. Chriſti: nō ꝓ adhuc eſſet pfectè diſcipul⁹, ſed volebat fieri. d ¶ Ait illi: Do. Iſte autem non petebat vt ſepeliret iā mortuū, q̄a hoc non fuiſſet ſibi denegatū: ſed à ſequela Chriſti impediebatur ex amore carnali ad parētes, cū quib⁹ volebat vſq̄ ad eorum mortē eſſe, & tūc Chriſto inſeparabiliter adhærere. Sed quia parentes non erāt in tanta neceſſitate poſiti, ꝓ nō poſſet cōueniēter eis p alios miniſtrari: ideo dixit: e ¶ Sequere me: & dimitte. mor. i. in infidelitate manētes. f ¶ Sepelire mor. Ex hoc loco patet, ꝓ aliqs ab ingreſſu religionis nō debet retardari, ꝓpter parētes affectione carnali. vnde & ſupra. iiī. c. Iacob⁹ & Iohānes leguntur ſequuti fuiſſe Chriſtū relictis retibus & patre. Propter qd' Hiero. in epla ad Ruſticū monachū dicit: Licet pater tuus in limine iaceat, licet mater tua vbera & pectus oſtendat, ꝓ calcatū perge patrē, per calcatā perge matrē, & ad vexillū crucis Chriſti euola. Secus aūt eſſet: ſi parentes eſſent in tali neceſſitate poſiti, ꝓ nō poſſet eis cōueniēter ſine pręſentia filij ſubueniri: tūc nō eſſet ei licitū ingredi religionē dimiſſa neceſſitate parentū, quia hoc eſſet de alieno deo facere ſacrificiū. Ad prædictorū maiorē intelligentiam cōſiderandū, ꝓ aliter pater tenetur ꝓuidere filijs, & aliter filius parētib⁹: q̄a pater cū ſit principiū filij, per ſe obligatur ad ꝓuidendū filijs de doctrina & nutrimento, nō aūt econuerſo. Vñ dicit. ij. ad Cor. xij. e. Nec em̄ debent filij theſaurizare parētibus, ſed parētes filijs. Et ideo

Parētes ingreſſū religionis nō debent impedire ſper nendi ſunt

H

parentibus nō licet ingredi religionem omiſſa cura filiorū omnino: ſed debent de eis curare, vel de cura cōpetenti eis prouidere. filius autem licet non ſimpliciter teneatur habere curam patris, tenetur tamen per accidens. ſ. ſi pater ſit in caſu neceſſitatis, in quo per alium non poſſit conueniēter ſibi ſubueniri, & ideo tali caſu ceſſante, poteſt & debet etiā cōtra voluntatē parentū intrare religionē: g ¶ Et aſcendente eo. Hīc ponuntur quædā miracula ad diſcipulorū cōfirmationē: & primò in creatura corporali. ſecundò in ſpūali, vt oſtendat Chriſtus dūs totius creaturæ. ſecundū ponitur ibi: Et cū veniſſet Ieſus trās fretū. Primū miraculum fuit in ſedatione ſubita tēpeſtatis ipſius maris per imperiū ipſius Chriſti. vnde dicit ſic: Et aſcendente eo. i. Chriſto. h ¶ In nauiculam. vt iret in locū remotū, ꝓpter cauſas prædictas. i ¶ Secuti ſunt &c. tranſfretātes. ſ. cū eo. k ¶ Et ecce motus ma. Hoc eſt factum virtute diuina, vt manifeſtaretur virtus Chriſti diſcipulis ei⁹. l ¶ Ipſe uerò dormiebat. duplici de cauſa. Pri

Quarechriſtus in nauicula dormiebat

ma, vt veritas humanæ naturæ in eo oſtenderetur. Secunda, vt diſcipuli in periculo poſiti ad ipſum recurrerent. ideo ſequitur: Et acceſſerunt & ſuſcitauerunt eum dicentes. Sequitur: m ¶ Et dicit eis Ieſus: Quid timidi eſtis. q. d. nō debetis timere, cum ſim præſens vobiſcum quem vidiſtis tot miracula facere. n ¶ Modicæ fidei. Diſcipulos autem ſuos dicit eſſe modicæ fidei, q̄a ſi perfectā fidē haberent cognoſcerēt eū tātā virtutem habentem

Moraliter

☞ a ¶ Vulpes foueas ha. id eſt doloſi dæmones & ſuperbi habent in vobis habitaculum, ſed non Chriſtus. c ¶ Alius autem de diſcipulis eius ait illi: Domie permitte me &c. & per hoc quod dixit ei: e ¶ Sequere me &c. oſtendit quòd carnalis affectū à ſequētib⁹ Chriſtū eſt totaliter dimittēd⁹. g ¶ Et aſcen. eo in na. Moraliter. Nauicula fluctib⁹ opta, eſt eccla miliās in pſequutiōib⁹ poſita. Chriſti verò dormitio ē diuina pmiſſio. vñ q̄ videt hoīes tribulatiōes injuſtas durare, dicūt deū dormire. q. excitat, q̄ bonorū precib⁹ pulſat, & ſic ipſo præcipiēte ſit trāquillitas magna p ceſſationē pſequutiōis, vl dādo patiētia tribulatis, & hęc trāqllitas virtutis melior eſt q̄ trāqllitas corpalis.

☞ Et cū veniſſet

☞ A a ¶Impe. Cui imparatur, iperãtem sentit. Nota q̃ oĩs creatura creatorẽ sentit. Quę apud nos insensibilia, isti sunt sensibilia. ¶Alle. Allegori. Mystice, Mare, æstus sæculi. Nauicula, crux Christi: cuius beneficio ad littus patriæ cælestis venimus, in qua vnà Christus cũ suis Luc.9.c. passus est. Vñ post ait: Qui vult post me ve. abne. semet. & tollat crucẽ suã & seqũ. me. Dormit dũ illi nauigant, qa illis sæculũ calcãtib⁹ & ad cęlũ rẽdentib⁹, tps subito dñicę passiõis aduenit: quã Mar. etiã p̃ horã sol' ad occasũ eũtis significat, dũ dicit: hęc imineãte nocte gesta fuisse. Suscitãt eũ, dum visa morte resurrectionẽ q̃rũt, ne eo diuti⁹ sopito, mẽs eorũ pereat. Suscitatus increpat de pua fide di. O stulti & tar. cor. ad credẽdũ Lu.24.d. nõne sic oportuit pati Christũ? Ventũ id est diaboli supbiã strauit. Aquã sedat i. rabiẽ Iudaici populi labefecit. Vel na †Mar.3.a. Lu.8.d. uicula est pñs ecclsa, in q̃ Christ⁹ cũ suis Quid nauicula mare sæculi transit, ventos dæmonũ aq̃s psequutorũ compescit: vnde miremur & gratias agamus. b ¶In regionem Ger. Geraza vrbs est Arabię iuxta mõtem Galaad, nõ longẽ à stagno Tyberiadis, in q̃ porci p̃cipitati fuĩr. Geraza interpretatur colonũ ejciẽs, vel aduena propiquans. Hæc est gẽtilitas q̃ diabolũ à se ejecit, & q̃ prius longẽ, mõ facta est propẽ, post resurrectionẽ à Christo visitata Mar.5.a. Luc.8.d. p̃ prædicatores. c ¶Duo ha. Marcus & Lucas dicũt vnũ, qa eorũ vn⁹ fuit clarior & famosior, pro quo dolebat maxime illa regio, & quo fanato fama exijt latior. Sicut p̃ vnum ita p̃ duos accipe Gẽtes qui de duob⁹ filijs Noe exierũt. Monumẽta aiarũ sunt corpa, p̃ q̃ fœditatẽ corporũ ostẽdebãt. d ¶Seui. Marcus Diſcrepantia euangeliſtarum dicit q̃ nullus iam dæmoniacũ poterat ligare. Lucas, ruptis catenis i deserto agi, B qa Gẽtes nullo vinculo legũ poterãt cohiberi, vnde deterius sæuiebant in se, vel in alijs. Nec patuit in eis via prophetis & sanctis autorib⁹. vel per duos, Iudæos & Gẽtes accipe, q̃ nõ habitabant in domo. i. cõscientia sua nõ regescebãt: i. monumẽtis manebãt. i. i. opib⁹ mortuis delectabãt: nec sinũt p̃ viã fidei quã impugnãt aliquẽ transire. e ¶Iesu fili dei. Hila. Magis suspicari q̃ nosse credendi sunt. ¶Ambro. Iesu fili dei tãtũ eis innotuit q̃tũ voluit: tãtũ voluit quãtũ oportuit: nõ sicut angelis, p̃ hoc q̃ ẽ vi Roma.1.d ta & lux: sed eis terrendis per q̃dã virtutis effecta, potentiã ei⁹ timent ad pœnã: sed nõ nouerũt diuini consilij dispensationẽ. Si em̃ cognouissent, nunq̃ dñm glorię crucifixissent. ¶Credebant dæmones aliquãdo illũ dei filiũ esse, videntes signa, iterũ ꝓpter nimiã ifirmitatẽ, quã videbant in eo, nõ credebãt. f ¶Ante tẽpus. Sciebant em̃ sibi futuram in dei iudicio damnationẽ. Verba dæmonũ diuerse relata nihil habent scrupuli, cum ad vnã sententiã redigi, vel oĩa p̃nt dicta intelligi. Nec qd' hîc pluraliter: Mar.5.b. apud alios singulariter: quia & ibi dicit q̃ legio noĩa: qa multa Luc.8.c. sunt dęmonia. Marc⁹ dicit porcos ire circa montẽ: Lucas in monte fuisse, qa de tãto grege alij in mõte, alij circa mõtẽ erãt: fuerũt enim duo milia, vt Marcus ait: g ¶Torquere nos. Præsentia Christi tortura est eis. Vel, torquentur dũ de corpib⁹ ejciũtur, in quorũ tortura delectabãt, sicut presentia dei refectio angelorum h ¶Mitte nos. Nota multò min⁹ eos sua potestate nocere hominib⁹, q̃ nec pecoribus p̃nt. ¶Nisi qs more porci vixerit, diabol⁹ i eũ p̃tẽ nõ accipit, nisi forte ad p̃bãdũ. i ¶Et ecce &c. Dignior hõ bestijs, cũ ꝓpter salutẽ duorũ hoĩm duo milia porcorũ perierũt. Liberato, ppso Gẽtiũ, increduli agũt malos ritus in abditis: cæca & profunda curiositate submersi. k ¶Pastores autem fu. Quia etiam quidã principes impiorum, & si fugiũt ipsi dem Christũ, tamẽ potentiã eius mirando nunciare non cessant.

☞ Exijt obuiam

Nicolaus de Lyra.

¶Hic deus ostenditur.

a Tũc surgẽs imperauit uẽtis & mari: a
a ¶Magna potestas, quia de magna tẽpestate fit magna tranquillitas.
& facta est trãquillitas magna. Por b
a ¶Non discipuli, sed nautæ & exteri qui erãt in naui.
ro homines mirati sunt, dicentes: c
¶Dormit vt homo: imperat vt deus.
Qualis est hic, qa uẽti & mare obedi d
unt ei? † Et cum uenisset Iesus trans e
b fretũ in regionẽ Gerazenorũ, occur f
¶Legionem.
c rerũt ei duo hõtes dęmonia exeun
d tes de monumentis sæui nimis, ita g h
ut nemo posset transire p̃ uiã illam.
a ¶Non est voluntatis cõfessio, sed necessitatis extorsio: quia timent eius præsentiam.
Et ẽcce clamauerunt, dicentes:
a ¶Q. Nobiscum nihil tibi est commune, ne quis ergo dicat, quod in principe dæmoniorum ejcit dæmones.
e Quid nobis & tibi Iesu fili dei? Ve i k
f nisti huc añ tps torquere nos. † Erat
g a ¶Significat irrationales & immundos homines.
aũt nõ lõge ab illis grex porcorum
¶In monte superbiæ.
multorũ pascẽs: Dęmones aũt roga
¶De electis.
bant eum dicẽtes. Si ejcis nos hinc, l
a ¶In eos dominari sine, qui in immũdicia p̃manserint.
h mitte nos in gregẽ porcorũ. Et ait m
a ¶Permittit, vt sit occasio salutis hominum per interfectionem porcorum.
illis: Itẽ. At illi exeuntes abierunt in n
i porcos. Et ecce magno impetu
¶Id est valde.
k abijt tot⁹ grex per præceps in mare, o
& mortui sunt in aquis. Pastores
aũt fugerũt, & ueniẽtes in ciuitatem

mnũ in nullo ipediebaĩ.. a ¶Tũc sugẽs &c. Ex q̃ patet ei⁹ di C uinitas: qa miracula faciebat iperãdo sicut dñs creaturę. vñ sequitur: b ¶Porrò homines. ex effectu ỹ tutẽ diuinitatis ei⁹ cognoscẽtes, ac etiã cõfitẽtes. c ¶Dicẽtes qualis est. q. d. nõ est homo pur⁹, sed ver⁹ de⁹. d ¶Quia uẽti & ma. obe. ei sicut creatura creatori. e ¶Et cum uenisset. Hîc ponit miraculũ i creatura spũali in dæmonũ ejectiõe. Et diuidit i puas pres Diuiſio qa primò describit miraculi opatio, & sed'ò ipi⁹ diuulgatio, ibi: Pastores autẽ fugerunt. Describẽdo miraculũ Euangelista, prid̃ tangit locũ. Et cũ venisset Iesus trans fretum in regionẽ &c. i. vltrà mare Galilæę, qd' alibi dicit stagnũ Genezareth, à quadã ciuitate sic nominatũ q̃ vocat Genezar vl' Genezareth. & est in alio littore ex oppositio Galilęę. Cũ esset igit ibi i regiõe Gerazenorũ. ſ ¶Occurrerũt ei duo ho. &c. Mar. v. a. dr̃ q̃ erat vn⁹. & Lu. viij. d. Dicẽdũ q̃ nõ ẽ contradictio: qa sed'm veritatẽ erãt duo dæmoniaci, sed vn⁹ erat famosior & seuior altero: qa in eo erat legio dęmonũ, vt ibidẽ dr̃: & iõ de illo faciũt mẽtionẽ Marcus & Lucas: nec tñ negãt qn fuerit alius cũ eo, qa vnitas cõcludit i binario. Matthæus aũt facit mẽtionẽ de vtroq̃. Sequitur: g ¶Demonumẽtis exeuntes. In talibus em̃ locis habitant dæmoniaci †Mar.5.b. aliq̃, vt p̃ hoc dęmones ingerãt terrorẽ Luc.8.c. hoĩb⁹ de aĩab⁹ defunctorũ. h ¶Sæui nimis. nõ quia dæmoniaci possint, nisi q̃rũ p̃mittit eis deus, sequit: i ¶Quid nobis. Hoc dicunt magis ex coniectura q̃ per certitudinẽ: qa ille dæmõ qui tẽtauit eũ in deserto erat acutioris ingenij, & tamẽ nõ potuit scire p̃ certitudinẽ, vtrũ Iesus esset ille qui erat, p̃missus ad salutẽ D mundi & dejectionem diaboli: & multo minus isti poterant hoc scire per certitudinẽ. k ¶Venisti huc ante tẽpus torquere nos. Ad cui⁹ euidentiã considerandum, q̃ vs q̃ ad iudicium est tempus meriti & demeriti hominum: & iõ sicut ad illud tẽpus sancti angeli habitãt inter nos ad nostrã defensionem, ita mali ad nostram tentationem & impugnationem. Licet autẽ secũ portẽt ignẽ suũ, tamẽ reputant se torqueri & affligi q̃n ejciuntur ab hoĩbus, ne eis noceant, propter odium q̃ erga nos habent. Et quia si nõ p̃nt hoĩbus nocere in p̃sona: tamẽ appetũt eis nocere i. subst̃tia iõ rogabãt Iesum dicentes Si ejcis nos hinc, mitte nos in gregẽ porcorũ. m ¶Et Quæſtio ait illis: Ite. concedendo eis petitionem ipsorum, vt pater per se quentem effectum. n ¶At illi exeuntes abierunt in porcos. Sed quæritur hîc quare permisit eos intrare in porcos & p̃cipitare eos? Dicendum, q̃ forte homines illius terræ peccauerant: & ideo demeruerant istud damnum sibi fieri. Vel aliter dicendum, q̃ Christus aliqua fecit ad significandum quoddam aliud, sicut Mat. xxj. & Marci. xj. Maledixit ficui non habenti fructũ sed folia tantum: & tamen nulla ratio fuit ex parte arboris quia vt ibidem dicitur, non erat tempus ficorum: & ideo ratio maledictionis fuit ad significandum maledictionem Iudæorum: quorum fructum boni operis quærebat Christus, & tamen non inuenit in eis nisi folia tantum, id est apparentiam bonorum operum. Sic Christus permisit dæmones intrare in porcos ad significandum, q̃ dæmones habitant in immundis hominibus, sicut porcus est animal immundum. o ¶Pastores autem fugerunt, & uenientes. Hîc ponitur miraculi diuulgatio, quia pastores fugiẽtes venerũt in ciuitatẽ, & nũciauerũt hęc oĩa. Sequitur:

✠ Et ecce tota

☞ e ¶Et cũ uenisset Ie. trãs fre. Per duos nimis sæuos p̃nt in- Moraliter telligi Paulus & Constãtinus ante suã conuersionẽ, q̃ psequuti sunt acrit̃ ecclesiã, sicut pater de Paulo Act. viij. & ix. Et de Costãtino dicit in legẽda sct̃i Siluestri. Cõstantin⁹ imperator cũ multas strages martyrum dedisset &c. sed p̃ Christũ sanari fuerũt valde mãsueti. l ¶Si ejcis nos mit. nos. Per hoc autẽ q̃ permisit, significat q̃ hoĩes vitã porcinam ducentes, in potestate dæmonum traduntur, & in infernum cum eis finaliter demerguntur.

✠ tutem habentem in dormiendo, quantũ in vigilando: qa somnus & vigilia sunt passiones sensitiuę partis, sed'm quã nõ competebat Christo facere miracula: sed magis ỹ tute diuĩa q̃ p̃ somnũ in nul-

Gloſ. ordi. Matthæi Cap. IX. De Lyra

a ¶ Ex.ob. Beda. Prodeũtes, ſignant quoſdam cõſuetudie ligatos. mirari qdẽ & venerari legẽ Chriſti, ſed nolle pati. vnde tranſire rogant. ¶ Et inuenerũt hoiem (vt Lucas ait) veſtitum, & ſana mẽte ſedere ad pedes Ieſu. b ¶ Rogabãt eũ. rogant non de ſuperbia, ſed de humilitate iudicantes ſe indignos, vt Petrus fecit, & vidua de Elia. Timebant, ne deſtrueret eos pñtia ſanctitatis eius, & ꝓpter peccata ſua, ſicut deſtruxerat porcos.

Luc.ꝯ.c. Ibidẽ.ꝯ.b. 3.Re.17.b.

GLOS. ORDI.

ET aſcẽdẽs &c. Cap. IX. c ¶ In ciuita. Ne putes hanc eſſe Nazareth: qa Marcus dicit hoc eſſe factũ i Capharnaum. Sed cũ Nazareth ſit i Galilea, i qcũq; oppido Galileę ſit dẽ eſſe i ſua ciuitate. Sicut regnũ i tot ciuitatib⁹ cõſtitutũ dr̃ Romana ciuitas, ita Galilæa dr̃ ciuitas Chriſti, in q̃ eſt Capharnaũ q̃ſi metropolis. d ¶ Offere. doctores ſũt, qui ſubleuãt & offerũt Chriſto monẽdo & ĩtercedẽdo. e ¶ Fidẽ. Quantũ valet apud deũ fides ꝓpria, apud quẽ ſic valuit aliena, vt int⁹ & extra ſanaret hominem f ¶ Conſi. Lucas dicit Hõ. q.q peccaſti Ego de⁹ q dimitto. Et vt rũq; dixit Ieſus q ſ' vterq; euangeliſta teſtat. Hũilis dñs ſi liũ vocat, quẽ ſacerdotes dedignarẽt tangere. Vel mõ dimiſſis peccatis ſuis filius ¶ Pri⁹ ſanat aĩa, nec gr̃as agit, q pl⁹ deſiderauit curã corpis. Ecce mod⁹ curatiõis pri⁹ dimittit pcta tollẽs cauſam morbi, poſt curat corp⁹. g ¶ Quid eſt. Nota ifirmitates aliq̃n cõtingere ꝓpt̃ pcta: & iõ pri⁹ dimittũt, vt ſal⁹ reſtituat. Quiq; modis ifirmitates cõtingunt: vl' vt iuſtis merita ꝓbatiẽtiã augeant, vt Iob: vl' ad cuſtodiã ỹ tutũ, ne ſuphia tẽtet, vt Paulo: vel ad corrigẽda pcta, ſicut Marię lepra, & huic palytico: vel ad gl̃iam dei, vt dicẽ ęco nato & Lazaro: vel ad initiũ pœnæ, vt Hærodi: q̃tinus hĩc videat qd ĩ inferno ſeq̃t. vñ: Duplici cõtritiõe cõteret eos dominꝰ. ¶ Be. Quid eſt facili⁹, Sed qm̃ hoc ſpũale nõ creditis, pbẽt ſigno viſibili qd' nõ mioris cõſtat eẽ potẽtię, vt ĩ filio hoĩs latẽtẽ cognoſcaris potẽtiã maieſtatis, quæ põt dimittere pcta vt deus.

Mar.2.a.

†Mar.2.a. Lu.ꝯ.d. Io.ꝯ.2.

Lu.ꝯ.d:

Iob.1.b. 2.Cor.12.b Nu.12.c. Ioh.9.a. Ibidẽ.11.e. Act.12.d. Iere.17.c.

Nicolaus de Lyra.

Tunc ait

a ¶ Et ecce to.ci. ad faciẽdũ ſibi reuerẽtiã. b ¶ Et uiſo. reputabãt em̃ ſe idignos tãto doctore, ſicut ſup⁹ ẽ dictũ de cẽturione, ꝙ reputabãt ſe idignũ tãto hoſpite. Itẽ qa Chriſt⁹ dimittebat eis illos curatos à dęmonib⁹ ad eorũ iſtructionẽ. vñ Mar. v. dr̃, ꝙ Chriſt⁹ noluit ꝙ ille q habebat legionẽ ſeq̃reꝝ ipm̃, ſed magis ꝑdicaret miraculũ factũ, & idẽ ĩtelligẽdũ ẽ de alio q erat cũ eo. Vel aliꝝ põt intelligi, ꝙ iſti Gerazeni ex pctis ſuis timebant offendere Chriſti ꝑſtiã, & ꝑ cõſequẽs ĩcurrere maiorẽ pœnã ꝑcedẽti, & iõ rogabãt eũ diſcedere.

MICO. DE LY. Cap. IX.

Diuiſio

ET aſcẽdẽs. In ca. pręcedẽti poſita ſunt quædã miracula ad confirmationẽ euãgelicę legis, hĩc cõſequẽter declarat virtus ipſi⁹ legiſlatoris. Et diuidit ĩ tres ptes: quia primo ponit ad hoc miraculi perpetratio, ſcd'o, credentium vocatio, ibi: Et cum tranſiret inde & tertiò eorũ confirmatio, ibi: Hęc illo loquẽte. Prima in duas, qa primo ĩ opatione miraculi ad declarationẽ ſuæ deitatis fides credentiũ approbatur. & ſecũdò infidelitas negãtium reprobatur, ibi: Et ecce quidã de Scribis. Circa primũ Euangeliſta notat loca, vbi factũ eſt hoc miraculũ, dicẽs: Et aſcendẽs Ieſus ĩ na. vt. ſ. ꝑ nauigiũ de terra Gerazenorũ rediret in Galileam vnde illuc iuerat, vt patet in ca. pcedẽti. d ¶ Et uenit in ci. ſuã. ſ. in Capharnaũ, quia ibi factum eſt hoc miraculũ, vt Marcus dicit expreſſe. ĩ. ca. Dicit autẽ Capharnaũ ciuitas domini, non quia ibi fuerit natus vel conceptus. Sed qa erat principalis ciuitas Galileę: ꝓpter qd' centurio ibi manebat ad cuſtodiã totiꝰ terræ, vt dictũ eſt ca. pcedenti, Nazareth autem vbi Chriſtus fuit nutritus & conceptus, erat quoddam oppidum vel vicus reſpectu illius: & ideo dicitur ciuitas, ipſius Chriſti, ſicut Pariſius dicitur ciuitas alicuius nati ĩ aliquo oppido iuxta Pariſius. Vel ſcd'm alios dicit ciuitas dñi qa ĩ principio ſuæ prædicationis multa miracula ibi fecit. e ¶ Et ecce offerebant

nunciauerunt hæc oĩa, & de his qui dæmonia habuerant. Et ecce tota a ciuitas exĩt obuiam Ieſu: & uiſo eo b rogabant eum, ut tranſiret à finibus eorum.

a ¶ De terra Geraſenorum.

a ¶ Non ait in Nazareth, ſed Galileam intellige.

Cap. IX.

ET aſcendẽs Ieſus in c nauiculã tranſretã/ uit, & uenit in ciuita d tẽ ſuã. † Et ecce offe e rebãt ei paralyticũ iacẽtẽ in lẽcto. Vi f dens autẽ Ieſus fidẽ illorum, dixit g paralytico: Cõfide fili, remittũtur tibi peccata tua. Et ecce quidã de ſcri h bis dixerunt intra ſe: Hic blaſphe i mat. Et cùm uidiſſet Ieſus cogitatio g nes eorũ, dixit: † Vt qd cogitatis ma l la in cordibus veſtris? Quid eſt faci m

a ¶ Anima, ulcecebris carnis reſoluta. b ¶ In corpore vbi iacet anima. ¶ In voluptate ſeculi.

b ¶ Non vecordiam ægri.

c ¶ Non ait in Nazareth, ſed Galileam intellige.

d ¶ Quia in prophetis dicit dominus: Ego ſum q deleo iniquitates. ¶ Cum ſit homo, quod dei eſt arrogat ſibi.

e ¶ Sed deum ſe eſſe, & occultorũ cognitione, & operũ virtute indicat.

f ¶ Qua poteſtate cogitationes veſtras video, & peccata poſſum dimittere.

offerebant ei paralyticum. Modus autem offerendi hĩc tacetur, ſed exprimitur Mar. ĩ. quia non potentes intrare ad Chriſti præſentiam propter turbam circunſtantem, de tecto domus ſubmiſerunt eum in lecto ante Ieſum: & hoc fuit magnum ſignum fidei ipſorũ propter qd' ſequitur: f ¶ Vidẽs aũt Ieſus fidem il. ſ. paralytici & offerentiũ. qd' patet ex hoc qd' ſequit. g ¶ Dixit paraly. Cõfide fi. re. ti. pec. tua. Licet em̃ ſanitas corpalis vl' aliqd hmõi deſ alicui ꝓpter alienã fidẽ: remiſſio tm̃ pctorũ nõ dat alicui ſine ꝓpria fide. Ideo nõ videnť bñ dicere q dicũt, ꝙ li illorũ referẽt tm̃ ad offerẽtes, ita ꝙ ꝓpter fidẽ offerẽtiũ tm̃ ſit ſanatus. Dixit autẽ Ieſus. Remittuntur tibi pcta. ad modũ boni medici, q primò remouet cauſã morbi, & tũc poſtea intendit curationi. Infirmitas autem hęc fuerat inflicta paralytico ꝓpter pctm̃, & iõ Chriſt⁹ primò remouet cauſã dicẽs: Remittuntur. & ex hoc inſinuat eum à paralyſi curandũ, ſicut ſtatim patuit ꝑ effectũ. Ad maiorẽ prędictũ intelligẽtiã ſciendũ, qd' infirmitas corporalis infligitur alicui à deo multis de cauſis. Vno mõ ꝓpt pcti punitionẽ, ſed nõ ꝓpt purgationẽ. Et talis ifirmitas ẽ q̃ddã prgamẽ bulũ pœnę gehẽnę; & ſic iflicta eſt Herodi, Act. xĩ. d. vbi dr̃, ꝙ pcuſſit eũ angel⁹ dñi, eò ꝙ nõ dediſſet honorẽ deo: & cõſumptus à vermibus expirauit. Eodẽ mõ fuit de Pharaõe, ꝙ ꝑ flagella indurat⁹ ẽ. Sc'o mõ infligit ad pcti cõmiſſi purgationẽ, ſicut Nabuchodonoſor ămẽtia ſe ptẽ annorũ, vt habet Dañ. iĩĩ. Et ſiť Maria Magdalenę vexatio dęmonũ. Tertio mõ nõ ꝓpter pctm̃ cõmiſſũ, ſed ad gloriã dei manifeſtandũ, ſicut de cęco nato dicit Ioh. ix. c. Neq; hic peccauit neq; parentes eius. ſ. vt cęcus naſceret: ſed vt manifeſtent opa dei in illo. Quarto ꝓpter humiliationem alicuius ne in ſuperbiam eleuet, ſicut Paulus apſs dicit de ſeipſo. ĩ. Corinth. xĩ. b. Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meę, angelus Sathanę, qui me colaphizet. Quinto infligit propter alicuius probationẽ, & patientiæ declarationem, ſicut patet de Iob. ĩ. Vnde verſus: Iob probat, inclinat Paulũ, ſeſe manifeſtat In cæco: purgat Mariam, punit Herodẽ. Et patet ſentẽtia, ex dictis. h ¶ Et ecce quidã de Scribis. Hĩc ponitur reprehẽſio negantiũ Chriſti diuinitatẽ. & primò ponitur eorũ negatio, cũ dicit: Et ecce quidã de Scri. i. legiſperitis. i ¶ Dixerunt in. ſe. ſ. cogitando, quia ỹ bũ intrinſecũ eſt conceptus mentis. k ¶ Hic blaſphemat. Blaſphemare eſt creaturæ attribuere illud quod eſt ꝓpriũ dei. Dimittere aũt pctm̃ ſoli deo conuenit. Per hoc ergo ꝙ Chriſto blaſphemiã imponebant in hoc ꝙ pcta dimittebat, patet, quia negabant ipm̃ eſſe deũ, dicentes eũ eſſe purũ hominẽ, ſed Chriſt⁹ cõſequẽter eos cõueniẽter redarguit, oſtẽdẽs ſe eſſe deũ dupliciter. Primò qa reſpõdit eorũ cogitatiõib⁹, q̃s cognoſcere ꝑ certitudinẽ ſoli deo ꝓpriũ ẽ, ꝓpter quod dicit: Et cũ uidiſſ. Ieſus eo. eo. dixit: l ¶ Vt quid co. ma. imponendo. ſ. falſo mihi blaſphemiam. Secundò hoc idem oſtendit ſanãdo paralyticũ ꝑ imperium tãq; propria ỹ tute: quod eſt eiuſdẽ pctis ſicut & pcta dimittere. Licet em̃ paralyſis ỹ tute naturę aliquãdo poſsit curari, nõ tm̃ ſubito nec ita pfectẽ vt ſtati hõ poſsit lectũ ĩ quo iacet portare: ſicut dicit hĩc, ꝓpt qd' dicit, m ¶ Quid eſt facilius. q. d. æqualis poteſtatis eſt vtrũq;. Ex quo concludit virtutem ſuæ diuinitatis perfectam, dicens:

Mulris de cauſis infirmitas à deo alicui infligitur.

†Mar.2.b, Lucæ.ꝯ.c.

↬ Vt autem

Moraliter. c ¶ Et aſcendens Ieſus in. Sequitur: c ¶ Et ecce offerebant ei paralyticum. Per paralyſim quæ priuat vſum membrorũ corpaliũ, ſignificatur peccatũ mortale, qd' priuat actũ meritoriũ. Exiſtẽs enĩ in pcto mortali priuatur grellu meritorię affectiõis, & tactu operationis, & guſtu ſuauitatis cęleſtis, & viſu diuinę cõtemplationis, & auditu diuini ſermonis, & odoratu diuinę cõſolatiõis. & cũ ſupuenit cõſuetudo, tũc iacet ĩ lecto. Hũc ãt offerũt Chriſto orãtes deuotẽ ꝓ ipſo. & ipſe offerť, qñ ipſe ĩ orãdo cõformať. Chriſt⁹ aũt fidẽ illorũ aſpicit, cũ ꝑces eorũ exaudit: & paralyticus curať, qñ pctm̃ à deo ſibi dimittit, & donať ſibi gr̃a, ꝙ quã ad act⁹ meritorios reſtituitur, & inde deus glorificatur.

Moraliter

✕ Et cùm tranſi

A a ¶ Tunc ait para. Ecce per remissionē pœnę, dimissionem cul pæ intellige. b ¶ Surge. Surgere, est animam à carnalibus desi derijs abstrahere. Lectum tollere, est carnem à terrenis desiderijs ad voluntatem spiritus attollere. Domum ire, est ad paradisum re dire, vel ad internam sui custodiā, ne iterum peccet. c ¶ Tolle. Vt qđ fuit testimonium infirmitatis, sit probatio sanitatis. d ¶ Et surrexit. Magna virtus, vbi sine mora imperium salus comitatur. Vnde meritò, qui ade rant relictis blasphemijs stupentes, ad laudem conuertuntur tantæ maiestatis. e ¶ Vidit hominē. Hic probabilius videt, q̄ prætermissa memoret, cum xij. elegit añ sermonē. f ¶ In telonio. Te lonos Græcè, Latinè vectigal. Matthęus Hebraicè, donat⁹, q tātū mun⁹ gręe accepit: Leui, addit⁹ vel assumpt⁹, qa diuina electio eū assumpsit, & numero apostolorū addidit. g ¶ Matthæum. Cęteri euāgelistę ꝓpter verecūdiā nō appellāt eū vulgato noīe, sed Leui. Binomi⁹ em̄ fuit. Ipse añt publicanū se nominat, ne quis à salute desperet. Vocationem suā prętermissam hīc videt recordari, qa Lu cas dicit xij. apłos in mōte fuisse electos vbi sermo supradict⁹ fuit. h ¶ Surgēs. Be. Lucas pleni⁹ dicit, relictis omni b⁹ sequut⁹ est eū tā corpore q̄m mēte. Nō leuitate duct⁹, sed ꝑ itate operū, & diuina potētia int⁹ operāte tractus. Perfecta obediētia, & perfecta abrenūciatio, & lu cra reliqt, nec piculū à principib⁹ timuit, qa rōnes vectigaliū imꝑfectas reliquit, cupid⁹ sequēdi Christū. i ¶ In do. Nō dicit cui⁹ sed Lucas exprimit: quia fecit ei cōuiuiū magnū Leui i domo sua. Qđ cōgruit. Qui em̄ Christū int⁹ recipit, pa scit⁹ multis delectationib⁹. Itaq; dñs in gredit & i ei⁹ recumbit affectu. Ecce ma gna hūilitas dñi eūdo ad pctōres. Etiam potentia doctrinę conuersione pœnitē tiū ostendit. k ¶ Ecce mul. pu. Bo num prę sagiūia ei⁹ exēplo multi cōuer tunt. Iam post se multos trahit, apłs & doctor gentiū futurus. ¶ Hiero. Fu. & pec. Tertullianus dicit hos fuisse ethni cos, dicente scriptura: Non erit vectigal pendēs ex Israel. q. Matthę nō fuisset Iu dęus, & ille q cū Pharisæo tēplū ascēdit, qđ nō faceret Gentilis. Et Lucas ait: Oīs ppłs audiēs, & Publicani, iustificauerunt deum baptismo Iohānis baptizati. Dñs autem qui venit ad oues domus Israel, qui dixit: Non est bonum sumere pa nem fi. & mit. ca. non conuiuarur cum ethnicis, cum id maximè caueret, ne le gem soluere videretur, qui & discipulis præcepit. In viam gentium ne abieritis. l ¶ Peccatores ue nientes discum. Pœnitentes, exemplo Matthæi veniam speran tes: vñ Marcus dicit hīc, quia multi sequebanť eum. m ¶ Quare cum Publicanis. Omnis quæstio ex lege, quę est iusticiæ tenax, misericordiam non habet. Omnes enim declinauerunt. Sed eius austeritatem missus filius euangelij gratia temperauit. Pro uocat ergo ad pœnitentiam peccatores, cuius cibus & potus & ambulatio, & omnia quæ gessit, saluti seruiunt. n ¶ At Iesus audiens ait. Et susceptos pœnitentes amplius in fide confortat, & superbos ad humilitatis & pietatis gratiā prouocat. o ¶ Nō est opus ualentibus medicus, sed male habentibus. Me dicus est Christus. Valentes, qui ignorantes dei iusticiam suam volunt astruere. Malè habentes, qui conscientia vicii non ex lege, sed ex gratia quærunt iustificari. Per Matthæi & Publicanorum vocationem fides gentium exprimitur, qui prius lucris mundi inhiabant, & nunc spiritualiter cum domino reficiuntur. Per superbiam Pharisæorum inuidia Iudæorum de salute gentium. Hi enim de ieiunio gloriantur, dum Publicani cum domino cō uiuantur, quia qui legē sequuntur, famē cordis patiūtur: sed qui dei verbum recipiūt, esurire non possunt. p ¶ Euntes. Tumen ūb⁹ de falsa iustitia consiliū correctiōis dat, vt. s. p opa misericordiā

¶ Quod solus deus nouit.

lius dicere: dimittuntur tibi pecca

a ¶ Quod ipsi viderent.

ta tua. an dicere, surge & ambula?

a ¶ Quia idem est filius hominis & deus.

Vt autem sciatis, quoniam filius a

r ¶ Non ad blasphemantes, sed ad discipulos: & sunt verba Matthæi vel Christi.

hominis habet potestatem dimit

¶ positus.

a tendi peccata in terra, tunc ait pa b

¶ Vt maius miraculum sit.

b c ralytico: Surge, tolle lectum tuum

a ¶ Ne Christiana fide curatus moreris in perfidia Iudęorū

d & uade in domum tuam. Et surre a xit, & abijt in domum suam: Vi c

dentes autem turbæ † timuerunt, & d

a ¶ Iam quodammodo credentes. b ¶ Id est hominem tam potenter operantem inter homines.

glorificauerūt deum qui dedit po

testatem talem hominibus. Et cùm e f

a ¶ De Galilea. b ¶ Non tam corporeo quam mi serentis intuitu.

e trānsiret inde Iesus, b uidit hominem

a ¶ Pertinaciter lucris in hiatem.

f g sedentem in telonio. Matthæum

a ¶ Amodo. b ¶ Non lucra.

nomine: & ait illi: Sequere me. Et g h

h surgens sequutus est eū. Et factum i

¶ eius Matthæi.

i k est discumbente eo in domo, ecce k

a ¶ Qui publica vectigalia exigūt, & conducunt, & qui lucra sæculi per negocia sectantur.

l multi pūblicani & pec catores ue

¶ Vt ab eo spiritualiter pascerentur.

nientes discumbebant cum Iesu & a

a ¶ Dupliciter errabant: quia & se iustos putabant cum sint superbi, & illos reos, cum tam pœnitent.

discipulis eius. Et uidentes Phā l

risæi dicebant discipulis eius:

¶ Quos lex damnat.

m † Quare cum Publicanis & pec m

catoribus manducat magister ue

a ¶ Q. Vos declino, quia non egere vos putatis.

n o ster? At Iesus audiens, ait: † Nōn n

a ¶ qui gratiam non quærunt.

est opus ualentibus medicus,

a ¶ Hos iuuo, quia pœnitendo dant locum gratiæ sed si sanari vultis, Eun. &c. b ¶ A temeritate vitiuperationis.

p sed mālē habentibus. Eūn o

c ✠ a ¶ Vt autē scia. qm̄ filius hoīs habet ptātem in terra. C vt deus, nō vt hō pur⁹. b ¶ Tūc ait. Sicut em̄ p ſam hūtem si gillū declarať volūtas ipi⁹ scribentis, sic p signū qđ est ꝑ tutis diuinæ manifestatiuū oñdit̄ diuina virtus. Alij autē scī qui fecerūt miracula, faciebāt hæc implorādo diuinā ꝑ tutē, nō iperādo: & si aliqñ i talib⁹ iperabāt, hoc nō erat ī ꝑ tu te ꝓpria, sed exprimēdo virtutē Christi, tanę ministri non dñi: sic aliqñ impera bāt dæmonib⁹, vt recederēt ab obsessis corporibus in nomine Christi & autori tate eius. c ¶ Vidētes. Hīc cōsequēter ponit hui⁹ miraculi effect⁹ qa turbę hoc vidētes timuerūt īponere sibi blasphe miā. d ¶ Et glo. i. ipm Christū q est vir tus dei patris. e ¶ Hoībus. ad eorū. s. salutē. f ¶ Et cū. hīc ponit credētiū vo catio. & primò circa eorū vocationē de scribit cōdescensio ad pctōres, sed ò po nit ei⁹ reprehēsio cōtra murmurātes, ibi: Et vidētes Pharisæi. Circa primū aduer tēdum, q̄ vocatio Matthęi, & istud con uiuiū fuit ante curationē paralytici, de quo dictū est: sed hīc ponit ꝓ recapitula tionē. Vel scd̄m alios vocatio eus fuit † admira ante, & conuiuiū ei⁹ de q̄ hic scribit fuit tæ sunt post: & vt cōueniēti⁹ describať cōuiuiū, ei⁹ vocatio reperit. Dicit ergo euāgelista, Et cū transiret inde Iesus uidit ho. seden. in quo solebant campsores sede re, qđ qdē negociū vix aut nūq̄ exerce ri sine pcto pōt, ut dicit Grego. g ¶ Et ait illi. seque. me. Matthęū autē talibus occupatū vocauit, vt de gra dei null⁹ de speret quātūcūq; fuerit in vilib⁹ occupa t⁹. h ¶ Et surgēs &c. sine aliq̄ dilatio ne, qa sicut poterat mouere aurē exteri⁹ verbo, ita etiā inter⁹mentē inspirando, Sicut em̄ passioni, ppinqu⁹ illos qui ad D capiendū ipsum venerāt, solo verbo ꝓ. strauit. d. Ego sum, vt habeť Iohā. xviij. a. ita solo verbo poterat quoscūq; ad se trahere: & in hoc apparebat virt⁹ diuini tatis ī eo. i ¶ Et factū est. in do. s. Mat thei. k ¶ Ecce mul. pu. Fuerāt em̄ so cij Matthęi, & ideo recedens ab eis & vo lēs seq Christū, fecit eis cōuiuiū, sicut de Elisæo legit. iij. Reg. xix. q̄ vocatus ab Elia, vt eum sequęret mactauit par boū, & dedit socijs suis comedere: & sic sequu tus est Eliam magistrum suū: & hoc mo do faciunt qui recedentes à socijs faciūt †2. ſ. c. mſti pri⁹ eis cautū suū, vel scd̄m alios burdo nem. l ¶ Et uidentes &c. Hīc ponit Lu. ſ. f. reprehensio cōtra iniustę murmurantes de prædictis, & primò cōtra Pharisæos, scd̄ò, cōtra Iohānis discipulos, ibi: Tūc accesserūt. Circa primū sciēdū, q̄ Phari sæi in populo Iudæorum reputabantur religiosi, vnde etiam in habitu ab alijs quodammodo distincti erant, vt videbitur infe rius. Videntes igitur Christum cum Publicanis & peccatoribus manducare, indigne ferebant & murmurabant dicentes discipu lis eius. m ¶ Quare cum publicanis &c. q.d. vos estis fa tui, qui talem magistrum sequimini. n ¶ At Iesus au. &c. Re spondit eis primò per rationem, quia sensibiliter videmus, quòd medicus familiarius se debet habere ad infirmum, qui eo indiget quàm ad sanum. Cum ergo Christus sit verus medicus animarum, vt dicitur in Psalmis: Misit verbum suum & sanauit Pš. 106. b eos. ideo familiariter se debuit habere ad peccatores, qui sunt infirmi infirmitate spirituali. Secundò respondet per autorita tem quæ habetur Osee. vj. o ¶ Euntes autem discite &c. q.d. ite & diligentes considerate illud quod scribitur Osee. vj.

c ✠ Quid est

✠ f ¶ Et cum trāsiret inde Iesus, uidit ho. se. in &c. Voca Moralit tio Matthæi ad apłatū, significat vocationem hominis secularis ad religionis statum. Pharisæi verò murmurantes sunt homines maligni, religiōis statui detrahētes, quibus bene dicit. o ¶ Eun tes aūt discite quid est, mi. Opus em̄ magnæ misericordiæ est pctōres ad pœnitētiā inducere, ad religiōis habitum assumendo:

misericordiā

c v ā Tūc accesserūt

misericordiã quẽrãt, & nõ cõtẽpris pauperũ curis p sacrificia deũ placare cõfidãt. Vnde & suũ miscẽdi exẽplũ dat. Non enĩ. Vnde tres pabolę addũtur apud Lucã de Oue, & Drachma, & duob⁹ filijs. a ¶Non em̃ ueni uocare iu. Nõnne Nathanael & Petrũ & Andream & alios iustos vocauit? Lucas apertius dicit: Non em̃ veni vocare iustos, sed pec. in pœnitẽtiã. Vocat ergo iustos ire, vt magis p ficiãt: pctõres, vt corrigãtur. Vel nõ vocat iustos, dũ iusticiæ dei nõ sunt subiecti: sed q pctã cõfitenẽ. Nõ em̃ ue. uo. Lucas exẽplius dicit, in pniam: qa quos opib⁹ iusticię deditos iuenit, vt Nathanael, & Petrũ & Andreã, non ad pniam præteritorũ inuitat, sed ad pfectũ vitę p fectioris vocat illis ꝙ ò ad pniam q peccatis grauioribꝰ inuoluti erãt. Vel non eos vocat q iustos se reputãt, qa & hi si cõuertunt, iã nõ iusti sibi videnẽ. b ¶Discipuli. Iohannes, Marcus & Lucas ita hoc narrãt. q. alĩ aliq de hoc quæsierũt. Vũ sciẽdũ hoc à pluribꝰ esse quæsitum. Tribꝰ de cãis rephẽdẽdi sunt discipli Iohãnis, qa de ieiunio se iactãt, & qa calumniãtur quẽ sciebãt à mgro eẽ pdicatũ: & iũgũtur Pharisęis ꝗs mgr eorũ cõdẽnauerat. Spũalr discipli Iohãnis & Pharisæorũ ieiunãt, qa q opa legis vel traditionẽ hoim sequiũt, vel q etiã vocẽ Christi tm̃ aure pcipit, abstinẽs à bonis, ieiuno corde tabescit. Sed q Christo adhærẽt, reficiũt. Iohãnes vinũ & sicerã nõ bibit, q a abstinẽtia meritũ auget, cui nulla est potẽtia naturæ. Dñs aũt q pctã potest cõdonare, cur à pctõribꝰ declinaret, quos abstinentibꝰ poterat facere iustiores? Ieiunauit & Christꝰ, ne præceptũ declines. Mãducat cũ pctõribꝰ, vt gratiã & ptãtẽ intelligas. c ¶Nunqd pos. Q. Facturi estis, vt lugẽtes ieiunẽt, qa estis spõsum occisuri. Nũqd pos. Devtroq; luctu vel ieiunio, qd̃ est in tribulatione vel gaudio rũdet. Cũ ablatꝰ erit spõsus, tũc erũt in mœrore & luctu, donec p spm̃sctm̃ cõsolatio tribuat. Quo dono pcepto, ieiuniũ, qd̃ fit p lætitiãiã renouati in vitã spũalẽ, celebrabũt: nec solum à cibis, sed ab oĩbꝰ terrenis. d ¶Lugere. Hoc verbo exprimit illud ieiuniũ qd̃ ptinet ad humilitatẽ tribulatiõis, illud alterũ qd̃ ptinet ad gaudiũ mẽtis ad spũalia suspensæ, & ideo à cibis corporeis alienatæ. sequẽtibus sistitudinibꝰ de pão nouo & vino nouo signat, ostẽdẽs ꝙ carnalibꝰ, & ob hoc veterẽ sensum adhuc trahentibus hoc genus ieiunij nõ cõgruat, quia dũ ita carnales sunt, perfectionẽ nouæ vitę habere nõ possunt. Qd̃ hîc ait lugere, Marcus & Lucas dicũt ieiunare. vnde & ipse: Postea ieiunabũt, nõ lugebũt. e ¶Et tunc ie. &c. Luctus de absentia spõsi, nec ante incarnationẽ defuit in patribus, nec post passionẽ, nisi ꝗdiu in carne cũ discipulis cõuersatꝰ est. Allego. Quãdiu nobiscũ est læramur, cũ ꝓpter pctã recedit, tũc indicẽdus est ieiunij luctus. f ¶Ieiunabunt. A mũdi amore, nõ solum à cibis. Spũale enim ieiuniũ cũ sit pars vitæ nouæ, nondũ eis cõuenit, qui p alia dediti sunt veteri vitæ. g ¶Nemo aũt. q. carnales nondũ fide passionis & resurrectionis solidati, nõ possunt seueriora cõtinentiæ præcepta sustinere, ne per austeritatẽ etiã fidẽ perdant. Sunt ergo discipuli ꝗsi vetꝰ vestis cui incõueniẽter nouꝰ pannus assuitur. i. aliqua pars doctrinæ quæ ad nouæ vitæ tẽperantiã pertinet: quia si hoc fiat, ipsa doctrina quodãmodo scinditur, cuiꝰ ps de ieiunio ciborũ importunè traditur, cũ illa doceat generale ieiuniũ ab omnibus voluptatibus, cuius pãnũ. i. partẽ quæ ad cibos pertinet, dicit non oportere hoĩbus adhuc veteri vsui deditis impertiri, quia & illinc videtur. q. cõcisio fieri, & ipsi vetustati nõ conuenit. h ¶Tollit enim. i. perfectio nouæ vitæ quę vna est diuiditur, & veteri fides quã habet aufertur, cui perfectio nouæ debebatur. i ¶Neq; mittunt. Eosdẽ discipulos veteribus vtribus cõparat, quos nouo vino. i. spũalibus præceptis facilius dirũpi, ꝙ id posse continere dicit. Sed post ascẽsionẽ accepto spũ facti sunt vtres noui. Aliter: Vtres veteres sunt Scribæ & Pharisæi. Pannus nouus, & vinum nouum, præcepta euãgelij, quæ nõ possunt sustinere Iudæi, ne maior fiat scissura, cũ quibus Galathę præcepta legis miscebant, in vtres vetres vinum nouũ mittẽtes. Cõueniunt aũtẽ hæc præcepta euangelica apostolis, nõ his q traditionibus ditiõibus maiorẽ deprauati sinceritatem præceptorũ Christi nequeunt custodire. ¶Distat inter nouũ vinũ & vestimentũ. Vino int⁹ reficimur, veste foris tegimur. Vestis ergo sunt bona opera, q̃ foris agim⁹, qb⁹ corã hoĩb⁹ lucem⁹. Vinũ, feruor fidei, spei & charitatis, ꝗ in cõspectu dei in nouitate sensus int⁹ reformamur. ☞ Ecce prin.

Nicolaus de Lyra.

✠ a Quid est. q.d. si hanc scripturam cõsideretis inuenietis me facere scd̃m ipsam, ꝓpter qd̃ cõcludit. b ¶Nõ em̃. licet aliquos iustos vocauerit ad augmẽtum gratiæ, vt Petrũ, Andreã, & consimiles. c ¶Sed pctõres. supple vocare ad pœnitentiã. d ¶Tunc accesse. Hîc reprehendit Iohãnis discipulos: & primò ponit eorum interrogatio maligna: scd̃ò, Christi rñsio benigna, ibi: Et ait illis Iesus. Circa primũ notandum, ꝙ discipuli Iohãnis in trib⁹ deficiebãt: primò quia de sua abstinentia se iactabant dicentes. e ¶Quare nos & Pharisę. fre. quia talia sunt fienda in secreto, vt supra dictũ est. ca. vj. c. Tu autẽ cum ieiunas &c. Scd̃ò, quia pharisæis se coniungebant dicentes: Nos & pharisæi. qa audierãt Iohannẽ magistrũ suum pharisæos redarguentẽ, & dicentẽ supra cap. iij. d. Progenies viperarum, quis demonstrabit vobis fugere à ventura ira? Tertiò quia Christum arguebant ex defectu abstinẽtiæ in discipulis dicẽtes. f ¶Discipuli autẽ tui &c. Defectum em̃ discipulorũ retorquebant in magistrũ, de quo tamẽ audierant Iohannẽ dicẽtem: Ecce agnus dei, ecce q tollit peccata mũdi, Iohan. j. d. g ¶Et ait illis Ies. Hîc ponitur Christi rẽsponsio, in qua ostendit, ꝙ ieiunium corporale nõ cõpetebat suis discipulis pro illo tempore: quia duplex est ieiunium. Quoddã qd̃ ordinat ad carnis refrenationẽ, & ad contẽplationẽ disponit: & istud nõ competebat discipulis Christi, qñ erat cũ eis corporaliter: & hoc est qd̃ dicit: h ¶Nunquid possunt filij sponsi. i. Christi qui est sponsus ecclesiæ. Lugere &c. Sequitur: i ¶Venient autẽ dies &c. quãtum ad prẽsentiã corporalẽ, scilicet in passione & ascensione in cælum. k ¶Et tunc ieiu. q.d. tunc cõpetet eis tale ieiunium. Aliud est ieiuniũ qd̃ ex plenitudine & perfectiõe cõtemplationis procedit, quale fuit Moysi ieiunium in mõte: ꝗtò enim aĩa est in contemplatione magis eleuata, tantò est pauciori alimento contenta. vnde &c. x. ethicorũ dicit Philosophus, ꝙ felix contẽplatiuus est paucissimis cõtentus. Et tale ieiunium nõ cõpetebat discipulis, quia adhuc erãt rudes & imperfecti, sed prius debuerũt per charitatem spiritussancti innouari, qd̃ factum est die Pentecostes, quãdo fuerunt per gratiam sctispũs innouati, & tũc debuerũt incipere nouũ modũ viuẽdi: & hoc est qd̃ dicit Saluator p duplex exẽplũ: Primũ ponitur hîc. l ¶Nemo autẽ im. i. iunctura seu supplementũ. m ¶Panni rudis. s. noui, quia in nouitate est spissior. n ¶In uestimentum ue. quia hoc caussat deformitatẽ, ꝓpter qd̃ subdit. o ¶Tollit enim ple. i. vniformitatem seu pulchritudinem à vestimento. p ¶Et peior scis. quia propter deformitatẽ non coniũgitur solidè cũ veteri pãno: & sic de facili caussatur ruptura maior in veteri. Scd̃m exemplũ ponit ad hæc. d. q ¶Neq; mitt. quia tunc est in ebullitiõe: cætera patẽt. Et his vult cõcludere, ꝙ ea quæ sunt pfectiõis magnę, nõ sunt imponẽda hominib⁹, donec spoliati fuerint veteri vita. ✠ Hæc illo

✠ d ¶Tunc acces. ad eũ dis. Io. Per istos qui iactauerũt se de frequenti ieiunio significantur hypocritæ dicentes cũ pharisæo, Luc. xviij. b. Ieiuno bis in sabbato: quib⁹ rẽspõdetur: h ¶Nunquid possunt filij spõsi lug. &c. q.d. Non. Isti filij sunt de nouo per baptismum ex ecclesia & Christo regenerati, & istis non sunt ieiunia imponẽda: quia sicut dicitur Gal. v. d. Fructus spũs est charitas, gaudiũ, pax &c. sed cũ auferetur ab eis spõsus p mortale pctũm, tunc ieiunandũ est eis p penitentiæ effectum. l ¶Nemo aũt immit. cõ. hîc dicit nouꝰ pãnus rudis. Per quẽ & p vinũ significatur nouitas sacramentorũ ecclesiasticorum, quæ non sunt administranda hoĩbus in vetustate peccatorũ manentibus. ✠ Hæc illo

a ¶Diligentibus scripturas inquirite b ¶Testimonium de prophetes autem discite, quid est, †misericordiam uolo, & non sacrificium. a ¶Misericordiam sequimini sicut ego. b ¶Falso se se iustificantes, dum in hoc sunt. a Nõn enim ueni uocare b iustos, sed b c a ¶Peccata attendentes. peccatorẽs.* Tunc accesserunt ad d eum discipuli Iohannis dicentes: a ¶Superba interrogatio, & plena de supercilio Pharisęorũ †Quare nos & Pharisęi ieiunamus f b frequenter, discipuli autem tui non e a ¶Auferet ieiunium tristiciæ a discipulis propter præsentiam, suam. c ieiunãt? Et ait illis Ies: Nũnquid g h a ¶i. domini. ¶Apostoli. ¶Quos de ecclesia genuit. b ¶Christi. c ¶Ieiunio affligi, dum eos oportet de sponsi præsentia gratulari: Spirituali enim ieiunio nondum sunt apti, donec me assumpto spiritusancto sint confirmati. d possunt filij b sponsi lugere, quam- i diu cum illis est sponsus. Venient a ¶Tempore passionis. autem dies, cũm auferetur ab eis ¶Non solum a cibis. c f sponsus, & tunc ieiunabũt. Nemo k l g ¶Partem autem immittit † cõmissurã panni m a ¶Si autem hoc solum eis importune traditur quibus præuulet vetus consuetudo, cito quod habent auferetur h †rudis in uestimentũ uetus: Tollit n o ¶Veteri scilicet. enim †plenitudinẽ eius à uestimẽto i & peior scissura fit. Neq; mittunt p q

ditionibus

A ☞ a ¶Ecce princeps unus accessit. Marcus & Lucas dicunt archisynagogum nomine Iairum & filiam non mortuã, sed morti
Mar.5.c Luc.8.f proximã. Sed Matthęus causa breuitatis dicit rogasse, quod constat factum esse: nec attendit verba patris, sed quod cogitauit & voluit. Ira enim desperabat, vt potius vellet reuiuiscere, quã non putabat viuã inueniri posse. Vtrũq; eñ peritum est, vt vel moriẽtẽ saluaret, vel mortuã suscitaret. Ecce princeps. Archisynagogus, Moysen significat. Dicit Iairus, i. illuminans vel illuminatus: qa accepit verba vitæ dare nobis. ¶Videns dominum in carne venturũ, cadit ad pedes eius dicẽs: Qđ infirmũ est dei, fortius est hominibus. Pro filia rogat, id est pro synagoga, quæ sola lege instructa vnica ei erat: quæ lege & prophetis educata, postq̃ filios deo generare debuit spirituales, erroribus languẽs, in peccatis moritur. Prius pro ea patres rogauerũt, tamẽ magna fides gentium prius impetrauit. Synagoga in ciuitate legis, vt in domo in qua vnius dei cultꝰ est, moritur & suscitatur. Hæc nõ in domo, nõ in vrbe, à qua plegẽ excludebaf, sed in itinere pergente dño sanaf. Vnde
Act.13.g & apostoli: Vobis oportebat primũm prædicari verbũ dei: sed qm̃ reillud, & in. &c. ec. cõ, ad gẽtes. Scd'm Marcum &
Mar.5.c. Luc.8.f Lucã, mulier oẽm substãtiã in medicos erogauit, nec curari potuit: quia quãtõ magis gẽtilitas vires naturalis industrię ad philosophos expẽdit, qui rectè viuẽ di præcepta hoibus se dare ꝓmittebãt, tantõ minus poterat à sordibꝰ liberari: sed vbi cælestẽ medicũ cognouit adesse, cœpit remediũ spare & q̃rere. b ¶Mulier quæ. Salutem Iudæis paratam, spe certa præripuit gentilitas. c ¶Duodecim annis. Duodecim annis fluxit, sicut & illa filia creuerat duodenis: quia
B ex quo synagoga cœpit deo famulari, cœpit gentilitas idololatria & peccato pollui. d ¶Accessit. Credidit, dixit,
†Mar.5.c quia his tribus fide verbo & opere ois salus acquiritur. e ¶Si tetigero tm̃. Fimbriam non vestẽ. Quia nõ vidit in carne dñm, sed suscepit per apostolos in carnationis verbũ. Beatus qui vel extremã partẽ verbi fide tãgit. f ¶Confide filia. Credidit vtiq; quæ petijt, sed inculcat robur & perseuerantiam fide. g ¶Vidisset ti. Tibicines sũt carmen lugubre canẽtes. ¶Hi sunt magistri mœrore suo subditos demulcẽtes, & turbã Iudęorũ aduersꝰ doctrinã Christi calcitrãtiũ.

☞ Et tur.

a ¶Nouæ vitæ mysteria non sunt cõmittenda mentibus nondum innouatis.

uinũ nouum in utres ueteres: Alio/

a ¶Quod si fit, nec rudes mẽtes hoc pati possunt. b ¶Ipsa doctrina nihil prodest.

quin rupũt utres, & uinum b effun/

a ¶Ipsę mentes pondere præceptorum suffocantur. b ¶Nouæ mysteria mẽtibus innouatis cõmittuntur.

dit, & utres pereunt. Sed uinum nõ b

a ¶Doctrina memoriæ tradit, & mens nõ est sine fructu.

uum in utres nouos mittunt, & ãm/

bo conseruantur. †Hæcillo loquẽte a

ad eos, ecce princeps unus accessit, b

& adorabat eum, dicens: Domine c d

¶Incarnatus.

filia mea mõ defuncta est: sed ueni,

a ¶Misericordiæ vel potentiæ.

impone manum tuã sup eã, & uiuet.

a ¶Ad deuotionem patrum respiciens, Iudæis prius verbum vitæ per se & per apostolos prædicauit.

Et surgẽs Iesus sequebatur eũ, & e

a ¶Ecclesiã gentium.

discipuli eius. † Et ecce mulier quæ f

a ¶Carnalium delectationum.

c sanguinis fluxũ patiebaf duodecim

a ¶Superabundans vitijs. b ¶Fide. c ¶Post ascensionem. d ¶Quia eum sequitur. d ¶Manu fidei.

d annis, accessit rẽtro, & tẽtigit fim/ g h

a ¶Corde credebat ad iusticiam.

briam uestimenti eiꝰ. Dicẽbat enim i

a ¶Si suscepero fidem incarnationis eius.

e intra se, Si tẽtigero tantũ uestimen/ k

a ¶Ab omni iniquitate mundabor. b ¶A iudicio ad misericordiam.

tum eius, sãlua ero. At Iesus conuer b l

a ¶Quia quos præscivit & prædestinauit, hos & vocauit. b ¶Hȝbe spem.

f sus & uidẽns eam, dixit: Cõfide m

a ¶Ideo filia qa Fides tua. b ¶Iam in eo qꝺ credidisti.

filia, † Fides tua te sãluam fecit. Et

a ¶Ex illa hora dominici aduentus cœpit habere salutẽ.

salua facta est mulier ex illa ho/

¶Assumptis electis gentium, fides Christi prædicatur in populo Iudæorum.

ra. Et cum uenisset Iesus in do/ n

g mum principis, & uidisset tibicines

qꝺ dixit eam esse in extremis. Lucas autẽ qꝺ moriebatur: & hoc est C verum quãdo pater recessit ab ea, & venit ad Iesum: sed anteq̃ Iesus, veniret ad domum patris eius, filia mortua est: propter quod nunciꝰ superuenerunt de domo, qui dixerunt: Noli vexare magistrum, quia defuncta est filia tua, credentes qꝺ Christus nõ posset suscitare eã à mortuis, licet posset eã sanare. Matthęꝰ igitur ista omittit, vt breuius scribat, & accipit patris verbũ ab illo tempore quo recepit nunciũ: quia assecuratus per Christũ dicentẽ sibi: Cõfide. vt dicit Marcus: credidit ipsam suscitandam per ipsum. e ¶Et surgens Iesus sequeba. pergens. sad domũ eius propter fidei suæ meritum. f ¶Et ecce mulier. Hic interponitur miraculũ de sanatione mulieris emorroissę, qđ fecit Christus in via eundi ad suscitationẽ puellæ. Quod fecit Christus duplici de †Mar.5.c causa. Prima fuit, vt ostenderet nobis, qꝺ Luc.8.f nõ solũ in termino, sed in via debemus bonis operibus occupari. Sed'a fuit, vt ꝓ miraculũ factũ in via archisynagogus hoc vidẽs certificaretur de suscitatiõe filiæ suæ in termino: Dicit igitur euangelista. Et ecce mulier, quæ fluxũ sanguinis patiebatur. xij. an. Hoc exprimitur vt ostendat infirmitatis plexitatẽ, & curatiõis difficultatẽ. g ¶Accessit retro †5.dis.c.ad Christus eñ erat in turba magna, vt di- ei⁹. de pœ. cũt Marcus & Lucas: & ideo non potè- dis.3. cũter rat de facili habere accessum ad eum. hęc hircũ. ☞ h ¶Et tetigit fimbriam. Christꝰ eñ D portabat vestimentum suum ad modũ Iudęorum. Ad cuius euidentiam sciendum, qꝺ populus Iudaicus de quo Christus erat nasciturus sed'm carnem, debebat pollere quadã sanctitate speciali præ aliis ppłis, & ab eis distingui: & ideo data est eis circuncisio, vt quoddam signum distinctiuum in carne. Similiter data est eis lex, vt haberent quendam specialem modum viuendi. Similiter præceptum fuit eis in habitu distingui, vt patet Nume. xv. d. Loquere filijs Israel, vt faciant sibi fimbrias per quatuor angulos palliorum, ponentes in eis vittas hyacinthinas. Vittę eñ hyacinthinæ quæ erãt cælestis coloris designabant, qꝺ debebant habere conuersationem eminẽtem præcæteris, sed'm qđ Paulꝰ dicit ad Phil.iij. Nostra autem conuersatio in cælis est: vnde sequitur ibidem Nume. xv. d. Vt recordentur mandatorum dei, & sint sancti dño deo suo. Talem ergo vestẽ portabat Christus, sicut & alia legalia obseruauit vsq; ad passionẽ: & ideo mulier tetigit fimbriam, quia illud quod est in angulo pallij quod est à parte posteriori, facilꝰ potest attingi. i ¶Dicebat enim in. f. credendo. k ¶Si tetigero tantum uestimentum eius, sãlua ero. non quia vestimenta habeãt aliquam virtutẽ sanandi, sed quia per hoc declaratur virtus illorũ quorũ sunt vestimenta. l ¶At Iesus &c. & ui. approbãs ipsiꝰ fidẽ. m ¶Dixit: Cõfide fi. &c. patet litera. n ¶Et cũ ue. hic reuertitur ad narrandum miraculum primò propositum de suscitatione puellæ dicens: Et cum uenisset &c. Diuersę melo

☞ diæ excitant

Nicolaus de Lyra.

Diuisio ☞ a ¶Hæc il. Io. Hîc ponuntur quædã miracula ad discipulorum cõfirmationem. Et diuiditur in duas partes, quia primò narrat ad hæc quædam miracula in speciali, scd'ò, multa concludit in generali, ibi: Et circumibat. Prima in tres, scd'm tria miracula quæ narrat. secunda ibi: Et transeunte, tertia ibi. Egressis autem illis. Prima in tres, quia primò incipit narrare primũ miraculũ, secundò interponit quoddam aliud in medio factum, ibi: Et ecce mulier. tertio reuertitur ad primũ, ibi: Et cũ venisset. Primũ autẽ miraculum fuit de suscitatione cuiusdã puellæ defunctæ: & hoc incipit narrare dicens: Hæc il. loquen. ad eos. hoc est ad Iohãnis discipulos, reprehendendo eos, vt patet ex præcedentibus.
Iudęi tẽplũ vnũ tm̃ habuerũt i Ierusalẽ, vbi offerebant
b ¶Ecce prin. unus. Qualis autẽ fuit princeps iste, non exprimitur hîc, sed habetur Mar. v. & Luc. viij. vbi dicit, qꝺ erat princeps synagogę. Iudei eñ habebant tm̃ vnũ templũ, vbi poterant offerre & immolare. f. in Ierusalem: sed in alijs ciuitatibus & villis habebant loca determinata, in quibus conueniebat populus ad orandũ & audiendum verbum dei, & tractandum de his quæ pertinebant ad cõem vtilitatẽ populi: & ille qui præerat cuius autoritate congregatio fiebat, dicebatur princeps synagogæ: talis erat iste qui accessit ad Iesum. c ¶Et adora. eum. faciendo. f. sibi reuerentiã debitam. di. d ¶Domine fil. Marcus aũt dicit,

qꝺ dixit

☞ a ¶Hæc il. Princeps iste fuit archisynagogus, per quem signi Moraliter ficatur archiepiscopus: cuius filia dicitur quælibet suffraganeorũ suorum ecclesia: quæ tunc moritur quando errore aliquo in fide vel moribus deprauatur, & tũc archiepiscopus debet erga deum q̃rere quid possit prò suscitatione eius laborare. f ¶Et ecce mul. Hæc mulier gentilitatem significat, quæ fœdata fuit effusiõe sanguinis martyrum tẽporibꝰ xij. imperatorũ quorũ Nero fuit primus qui persequutionẽ primã mouit cõtra ecclesiã. Hæc aũt mulier fimbriã vestimẽti Christi tetigit, qñ Cõstantinus fidẽ incarnationis credidit, & alij gentiles eius exemplo. Humanitas eñ vestimentũ diuinitatis est in Christo, de quo dicitur Phil.ij.a. In similitudinẽ hoĩm factꝰ est, & habitu inuẽtus, vt homo. Et tũc à fluxu sanguinis sanata fuit, quia fundere sanguinem catholicum cessauit.

☞ Et trãseunte

E a ¶ Et tur.tu. Quia ſynagoga læticiam dominicę inhabitatiõis pro infidelitate amiſit. q. inter flẽtes & eiulantes mortua iacet. Solum iudicium patebat, cum expulit gentes dicens. Non ſum miſſus, niſi ad oues quæ perierunt. Non quòd ſine miſericordia eſſet deus, vel eius iudiciu m, ſed poſt patuit in ſuſceptione.

ℑ.15.c.

b ¶ Non eſt enim mor. Vobis mortua eſt: deo aũt qui ſuſcitare poteſt dormit, tã in anima q̃ in corpore. c ¶ Et cũ eiecta eſſet. i. cum reprobati eſſent irriſores, intrauit in electorum mentes.

Moraliter Luc.8.g. Mora. Turba curarum eijcienda eſt, vt anima reſurgat. Sed'm Lucã eiecta turba nullus adhibeẽ, niſi Petrus Iacobus & Iohãnes, & pater & mater puellæ: qa blaſphemis & irriſoribus nõ ſunt reuelãda myſteria: ſed fidelib⁹ q honorẽt. Vñ alibi: Iuſtificata eſt ſapientia à filijs ſuis.

Luc.7.e.

d ¶ Et tenuit ma. eius. Niſi pri⁹ manus Iudęorũ quę ſanguiẽ plenę ſũt, mũdatæ ſint à morte, nõ reſurgunt. Tenuit manũ leproſam Moyſi, per qd' carnalia opa ſpiritualr intelligi fecit. Moraliter. Puella ſignat peccati delectationem adhuc corde tectã, nondum opere perpetratã: cuius facilẽ correctionẽ dominus oſtendit dicendo puellę. Surge. Nam in

► & dixit. puella ſurge. Moraliter

†ℑ.20.d Luc.7.c. Ioh.11.c

aliſs duob⁹ quos ſuſcitauit, aliquam videtur feciſſe morã. Vel in dicẽdo vel in expectando, vt: Iuuenis tibi dico ſurge. Pro Lazaro fremuit ſpũ, turbauit ſe, fleuit, clamauit. Pro quo ſunt deuotę ſorores. i. ſollicitæ cogitatiões. Puella iam in domo paucis arbitris ſurgit, & eis vt ne mini manifeſtent præcipitur. Iuuenis extra portã multa turba comitante. Lazarus quo q̃ corã multis, qa publica noxa publico eget remedio, leuis leuiori, & ſecreta põt deleri pœnitẽtia. e ¶ Tranſeunte in. i. de domo prĩcipis in ſuã domũ. Domus principis ſynagoga eſt, ſua

F domus cæleſtis Ieruſalẽ. f ¶ Duo cæci &c. Duo cæci, duo ppli inſcij, donec Chriſtũ cœperũt ſeq. ¶ Hęc de duobus cęcis, & de muto dæmoniaco ſol⁹ Matthæus ponit. Illi aũt duo cæci, de quib⁹ alij narrãt, nõ ſunt iſti: ſed ſimile factum eſt: Ita vt ſi Matthæus nõ illius etiã facti meminiſſet, poſſet putari qd' nũc dicit dictum fuiſſe de illis. Sed ſcire debemus

† diuulgauerunt famam eius quædam facta eſſe ſimilia: qd' probatur cũ idẽ Euãgeliſta vtraq; commemorat, vt ſi quando talia ſingula apud ſingulos inuenerimus, atq; in eis contrarium, quod ſolui non poſſit occurrat: nõ eſſe hoc idẽ factũ, ſed aliud ſimile. g ¶ Hominẽ mu. Significat gẽti lẽ pplm. vel omne gen⁹ hominũ, quo ducto p prædicationẽ ad Chriſtũ, & ablata idololatria cõfeſſ⁹ eſt Chriſtũ. ¶ Raboth Grę ce, vſitatius, ſed tamen indifferenter, & mutus & ſurdus dicunt.

☞ Phari.

a ℣ Dimittite perſuaſiones: quia quidquid mentiamini de Chriſto, electio ſaluaſerit.

a & turbam tumultuãtẽ, dicebat: Rẽ, a

a ℣ Non fornicata eſt poſt deos alienos.

b cedite, nõ eſt eñ mõrtua puella, ſed b c

a ℣ Quia deo viuunt omnia. b ℣ Quod faciunt Iudæi aſſenſum dare nolẽtes veritati.

c dõrmit: & deridebãt eũ. Et cum eie d e

d cta eſſet turba, intrauit & tenuit ma f g

℣ Non enim digni erant videre, quod non credebant.

num eius, & dixit: Puella ſurgè. Et h

a ℣ De morte infidelitatis. b ℣ Quia in omnẽ terram exiuit ſonus eorum.

ſurrexit puella, & i exĳt fama hæc in uniuerſam terram illam. Et i

℣ Tranſire volente de mundo ad patrem.

e tranſeunte inde Ieſu, ſequuti ſunt k

a ℣ Secundum humanitatẽ aſſumptam. b ℣ Aliqui ex Iudæis & gentibus qui fuerant, ſine lumine veritatis

f eum duo cęci clamantes, & dicen

a ℣ Quem veram credimus aſſumpſiſſe carnem.

tes: † Miſerere noſtri fili Dauid.

a ℣ Cum cęlos aſcendiſſet. b ℣ Domus in qua cęcos illuminauit ſancta eccleſia eſt. c ℣ In vanitatem fidei conuenerunt.

Cum autem uenĳſſet domum, ac ceſſerunt ad eum cæci, & dicit eis

a ℣ Fidem cõfeſſio promat. ℣ Non quaſi neſcius interrogat, ſed vt fides orãdo impetret. qd' ipſe vult dare.

Ieſus: Creditis, quia hoc poſſum facere uobis? Dicunt ei: Vtique

℣ Confeſſio oris tactum meretur pietatis.

dñe. Tunc tetigit oculos eorum dicens: Secundum fidem ueſtram fiat

a ℣ Id eſt ſicut fides illuminat mentem, ita oculis reſtituat lucem.

℣ Non tamẽ in itinere ſanati ſunt, ſed poſtq̃ venit domum id eſt cęlos aſcendit.

uobis. Et aperti ſunt oculi eorũ. Et m

comminatus eſt illis Ieſus, dicens:

℣ Exemplum fugiendæ iactantiæ.

Videte ne quis ſciat. Illi autem ex n

a ℣ Propter memoriam gratiæ, nõ poſſunt tacere. ℣ Nota aliquod iuſtum inter ſe eſſe contrarium.

euntes † diffamauerunt eum in tota terra illa. † Egreſſis autem illis, o

a ℣ Prædicatores. b ℣ A confeſſione fidei.

p q ecce obtulerunt ei hominẽ mutum

Petro & Iohanne, & patre & matre puelle, vt expreſſius dicitur Marci. v. ad hoc vt iſti eſſent teſtes miraculi. g ¶ Et tenuit manum eius. per tactum enim curabat, vt oſtenderet, q̃ illa humanitas erat inſtrumentum diuinitatis miraculа facientis, vt dictũ eſt ſupra. h ¶ Et ſurrexit puella. ad vitam perfectè reſtituta.

G i ¶ Et tranſeunte illo. Hîc ponitur ſecundum miraculum principale in illuminatione cæcorum. k Sequuti ſunt eũ duo cæci &c. Vocabant aũt eum filium Dauid, Vulgata enim fama erat apud Iudæos, q̃ Chriſtus naſcitur⁹ erat de ſemine Dauid ſecundũ carnẽ: & ideo quia credebant firmiter ipſum eſſe Chriſtum promiſſum ipſi Dauid, ideo vocãt eum ſic filiũ Dauid. Sequitur. l ¶ Credĭtis, quia hoc poſſum facere uobis. Nõ quærit hoc quaſi ignorans eorum fidẽ: quia omnia ſciebat per certitudinem, ſed vt confeſſio exterior addatur fidei interiori, & ſic ſint digniores illuminari. quia ſed'm q̃ ſcribitur ad Ro.x. b. Corde eñ creditur ad iuſticiã, ore aũt fit cõfeſſio ad ſalutẽ. Sequitur: m ¶ Et cõminatus eſt illis Ieſus dicens: Vidĕte, ne quis ſciat. Illi autẽ exeuntes diffamauerunt. i. publicè nunciauerunt. Sed queritur, quomodo fecerũt cõtrarium eius qd' dixerat eis: Quia aut Chriſt⁹ voluit fieri illud qd' dixit eis aut nõ: Si noluit, ſequitur q̃ fecerint contra præceptũ eius, & ſic peccauerũt: qd' non videtur: qa nõ fuiſſent digni ſanatione: Sinaũt voluit, ſequitur q̃ Chriſtus mendax vel duplex in verbis fuit, qd' eſt impoſſibile. Sciẽdũ q̃ in Chriſto ponit duplex voluntas, ſicut & natura, vna diuina, & eſt duplex, vna ſigni & altera beneplaciti. Volũtas eñ beneplaciti eſt qua vult aliquid ſimpliciter & abſolute: & H ſic Chriſtus voluit miraculũ publicari: quia cõtra voluntatẽ beneplaciti nihil fit, ſed bene fit cõtra voluntatem ſigni. Alia fuit in Chriſto volũtas humana: & ſic Chriſt⁹ quodãmodo voluit, & quodammodo noluit miraculũ publicari, quia voluit publicari ad dei gloriã. Noluit aũt hoc, vt oſtenderet humanã laudẽ eſſe fugiendã: ſicut etiam ſunt aliqua quæ ſunt partim voluntaria & partim inuolũtaria, vt dicit. iij. ethicorũ: ſicut ille q̃ proĳcit merces in mari, vult & non vult abſolute, vult tamẽ in caſu tali poſitus. o ¶ Egreſſus aũt il. Hîc conſequenter ponitur tertium miraculum principale de dæmonis eiectione. Egreſſis autẽ illis. id eſt cæcis iã illuminatis. p ¶ Obtulerunt ei. homines. ſ. illius terræ. q ¶ Hominem mu. dæmo. hab. Dicitur autem dæmonium mutum nõ formaliter: ſed effectiuè tantum: Ad cuius intellectum conſiderãdum, quòd natura corporalis obedit ſpirituali ad motum localem: voces autem ſignificatiuæ formãtur per motũ linguæ & labiorum & aliorũ inſtru.

Vulgata fama iter Iudæos fuit Chriſtũ filium Dauid

Chriſti præceptũ non ſeruãtes an peccauerũt

Duplex voluntas in Chriſto

† De pe.di. 3.c. ſũt plures

† Mar.7.d Luc.11.b

Moraliter

Nicolaus de Lyra.

c✣ die excitant diuerſas paſſiones in homine: Aliquæ enim excitant audaciam, ſicut patet in bellicis rubis: & aliquæ deuotionẽ, vt patet in canticis eccleſiaſticis: & aliquæ læticiam, ſicut patet in diuerſis inſtrumentis muſicis; & aliæ excitant fletum & lamentationem: & talibus vtebantur antiquitus in ſepulturis magnarũ perſonarum, vt prouocaretur multitudo ad fletum: Et tales dicuntur hic tibicines, carmen. ſ. lugubre cantantes. a ¶ Et turbã tumultuantem. i. lachrymantem & eiulãtem: & illud vocatur tumultus, quia cauſat ſonum confuſum. Sequitur: b ¶ Non eſt mortua puel. quia licet eſſet mortua ſecundum viam naturæ, tamen nõ erat mortua illi qui poterat eã ſuſcitare. c ¶ Sed dormit. Quod dicit, quia poterat eã ita faciliter ſuſcitare, ſicut homo poteſt alium hominẽ à ſomno excitare. d ¶ Et deridebant eum. credentes, q̃ loqueretur ex ignorantia: quia ſciebant eam mortuam. e ¶ Et cum eiecta eſſet turba. Ex quo enim erant increduli, non erant digni videre miraculum: quia ſcriptũ eſt ſupra. vij. ca. Nolite ſanctum dare canibus. f ¶ Intrauit. cũ Petro &

✣ orũ inſtru. Moraliter

✣ i ¶ Et tranſeunte inde Ieſu ſecu. &c. per ipſos ſignificantur fideles ſimplices & ignari, qui ſequuntur dominum quando deuotè vadunt ad ſermonem audiendum: & ab eo illuminãtur: quando ab eo per prædicatorem inſtruũtur de neceſſarĳs ad ſalutẽ. Per hoc autẽ qd' dicitur: n ¶ Videte ne quis &c. oſtẽdit, q̃ prædicator debet cauere ne laus hominum poſſit ſibi nocere; quia tũ diuinũ recipiẽs beneficium, debet ex hoc ipſum laudare, ſubditur: Illi aũt exeũtes diffamauerũt eũ &c. o ¶ Egreſſus aũt il. ecce obtulerũt ei hominem mutum dæmoniũ habentem &c. Per illum ſignificatur homo poſſeſſus à dæmone per peccatũ mortale. Et dicitur mutus, quia loqui non poteſt meritoriè: ſed deo curandus offertur, quando iuſti pro eo deprecantur. Sed tunc dęmon eijcitur, quãdo peccatũ ipſius à deo per infuſionem gratiæ relaxatur: & tunc ſoluitur eius lingua ad dei præconia perſoluenda. Phariſæi aũt dæmoniorũ principi hæc attribuentes, ſunt homines maligni bonũ deprauare ſtudentes.

✣ Et circũibat

a ¶Pharisæi aut. In Pharisæis infidelitas Iudæorum signatur. ℣ Misertus

A

Nicolaus de Lyra.

✠ orū instrumētorū naturalium: & iō qa dæmō p volūtate sua potest ista localit mouere, pōt per linguā hoīs diuersa verba formare. & sic arreptit aliqñ loquunt idioma eis ignotū, sicut pu⁹ laic⁹ latinū: & hoc est manifestū signū, q sic loquens sit dēmoniac⁹: qa tal loquutio nō p̄t p̄cedere nisi ab aliq̄ itellectu: & iō cū nō p̄cedat ab itellectu hoīs tale idioma ignorātis, sequit q p̄cedat ab itellectu angeli vl dæmonis linguā sic mouētis: & sicut dæmō pōt mouere linguā ad loq̄ndū idioma incognitū, ita pōt ipedire linguam ne moueat ad loquēdū idioma cognitum: & sic reddit hoīem mutū talis aūt erat iste oblat⁹ Christo: ppter qd⁹ seq̄t: a ¶Et eiecto dæmonio &c. qa amoto ipedimēto habuit officium loquendi sicut prius.

b ¶Et miratæ sunt turbæ. qa admiratio cōsurgit ex inspectiōe rei insolitæ: qd⁹ fuit i proposito. Sequit c ¶Nunquā appa. sic &c. licet em in vere. Test. aliq legātur arrepti a dæmonib⁹, nō tamē legitur aliqs curat⁹, q cū obsessiōe dæmonis fact⁹ fuisset mut⁹. d ¶Pharisæi autē &c. In prī. Odiū em & inuidia faciūt interpretari facta in deteriorē ptē & puerti iudicia. Pharisæi aūt odiebant Christū quia acriter arguebat eorū vitia, vt paret p euangeliū decursum: & ideo miracula à Christo facta virtute diuina dicebāt eē facta arte magica, & eodē mō eiectionē dæmonū factā p Christū, dicebāt fieri virtute cuiusdā superioris dæmonis, cui inferiores obediebāt ad nutū de corporib⁹ exeūdo. Sicut em in angelis sunt ordines, & aliq sunt aliq̄s supiores, sic in dæmonib⁹ cū in eis remāserint naturalia integra sc̄m Diony. Dionysius de angelis.

B Dicebāt em Pharisæi, q Christ⁹ habebat aliquē dæmonē supiorē, quē vocabāt Beelzebub sibi familiarē & priuatū: & sic dæmones inferiores de corporib⁹ obsessis eiciebat p illū: sed illud inferius rōnabiliter reprobat à Christo vt videbit. xij. ca. e ¶Et circūibat. Hīc ponūtur miracula in generali: qa Euāgelistę non poterant oīa facta Christi scribere in pticulari, vt dr Ioh. vlt. d. Multa quidē & alia signa fecit Iesus in cōspectu discipulorū, quæ nō sunt scripta in libro hoc: quæ si scribātur p singula, non arbitror totū mundū capere eos q scribēdi sunt libros. Propter hoc enim in ecclesia dicit in martyrilogio: Et aliorū plurimorum sanctorū &c. hac. s. de causa: qa Karolus magnus fecit inquiri diligēter obit⁹ & actus martyrū, & aliorū sanctorū: & inuentū est, q dieb⁹ singulis occurrebāt plus q̄ trecēta festa: ppter hoc statutū est, vt in fine martyrilogij adderet prædicta clausula, vt in generali saltē memoria sanctorū fieret in ecclesia in die trāsitus eorū. Ita simi liter Euāgelistę qui nō poterāt oīa miracula Christi in particulari scribere, ideo frequēter multa cōcludūt in quadā generalitate, sicut dicitur hīc: Et circūibat Iesus &c. i. in locis cōibus eorū in quib⁹ sapiētes cōuenīūt: p qd⁹ ostēditur sanitas doctrinæ eius, quæ nō erat in latebris & angulis, sicut est doctrina hæreticorū. Miraculorū multitudo Christi scripto cōprehēdere nō possūt.

g ¶Et prædicās euāgeliū &c. i. legē nouā quæ immediate introducit ad regnū: qd⁹ nō faciebat lex vet⁹. h ¶Et curās &c. i. infirmitatē prolixā. i ¶Et oēm infirmi. quātūcūq; alias incurabilē: Ex quo patēt multa miracula hīc in quodā generali inclusa ad confirmationem legis euangelicæ à Christo facta. Martyrum Christiano rū multitudo maxia.

✠ e ¶Et circūibat Iesus oēm ciui. In hoc datur forma prædicatoribus euangelij, vt solliciti sint discurrere p prædicatiōe verbi diuini. f ¶Docēs in synagogis. nō in latibulis, sicut faciūt hæretici. g ¶Prædicans euange. & non fabulosa inutiliaue curiosa. h ¶Et curans &c. s. spiritualem. Moraliter

¶In ca. ix. vbi dicitur in postilla. Et ideo nō videntur bene dicere qui dicunt, q li illorum.

ADDI. Sancti doctores & magnæ autoritatis hoc tenent qd⁹ reprobat postillator. vnde Hiero. super illud verbū: Vidēs aūt Iesus fidē illorū dicit: Nō eius qui offerebatur, sed eorū qui offerebāt: qd⁹ etiā videt sentire Chryso. similiter Iohannes eps, qui in hoc loco sic dicit: Quātū valet apud deum fides ppria apud quē sic valuit aliena: vt intus & extra sanaret hominē: Quā sniam glo. or. interlinearis i hoc loco seq̄t. Nō ergo modicę audacię vī tātis sctōrū autoritatib⁹ cōtraire, p̄sertim cū si sane intelligātur ne intelligāt manifestā cōtinēt veritatē. Ad cui⁹ euidētiā sciēdū C q̄ meritū duplicit pōt cōsiderari, prout cōiter doctores distīguūt s. de cōdigno vel de cōgruo. Cōdignū em attēdit sc̄m ppportionē æqualitatis. Cōgruū verò attēdit sc̄m æqualitatē ppportionis: Si aūt loquamur de cōdigno nullus pōt mereri alteri primā gratiā. nisi sol⁹ Christ⁹, de q̄ ad Heb. ij. c. Qui multos filios in gloriam adduxerat &c. Si āt loq̄mur de merito cōgrui, pōt aliqs mereri alteri primā gratiam. Cōgruū est em sc̄m amicitię ppportionē, vt de⁹ ipleat hoīs iustū seu sctī voluntatē i saluatiōe alteri⁹, p̄sertim nō ponētis impedimētū: vñ i ppōsito remissio pctōrū fuit cōcessa paralytico ppē meritū fidei offerētiū, nō de cōdigno, sed de congruo: & sic fuit itelligēdę autoritates sanctorū, put sctus Tho. i pria sc̄de. q. vl. ar. vi. i rñsiōe ad primū argumētū hoc declarat. Nec ex hoc seq̄ret, q remissio peccatorū fuisset paralytico data sine, ppria fide: nā i iustificatiōe impij q̄ hī p primā gratiā, fides ppria requrit. vñ Ro. v. a. Iustificati igit ex fide &c. sed talis fides nō p̄cedit primā gratiā p modū meriti, alioqn hō posset sibi mereri primā gratiā: qd⁹ est cōtra cōem determiationē doctorū. Qd⁹ āt allegat postillator, p opiniōe sua, ex hoc q dr: Cōfide fili, remittunt tibi &c. nō valet. Tū qa hoc itelligit facta dimissiōe p quā fuit fili⁹ adoptiōis. Tū qa hoc fuit dictū ad ostendendū humilitatem Christi: vnde glo. super illud verbum: Humilis dns filiū vocat, quē facer dotes tāgere dedignantur. † Luc. 13. c

* in ppō

† Mar. 6. c

D

REPL. In ca. ix. vbi dr: Vt vidit fidē illorū, exponit postillator. i. paralytici & offerētiū, addēs, nō bñdictū, q exponūt de fide offerētiū tm: Et ponit ad hoc rōnē: sed Burg. dicit hoc fore magnæ audaciæ sctōrū autoritatib⁹ cōtraire: Addēs q̄ dicta illorū doctorū si sanè intelliganē manifestā cōtinēt veritatē. Et volēs hoc declarare inuoluit, & se & doctorū dicta i multis minus p̄babilr dictis: de qb⁹ p singula iudicare nō ē p̄ntis, ppositi. Dr igit hic, q̄ audacia nō est reprehēsibilis, negare i dictis sanctorū, qd⁹ i factis dei corrūdēter se hūtib⁹, cōcedere nō audem⁹: Verificare em, qd⁹ formalē ī cludit cōtradictionē si deo nō cōcedimus, nec doctori q̄tūcūq; sctō i hoc gerim⁹ morē. Nūc āt: sicut p̄teritū nō eē p̄teritū apud deū cēset i possibile, ita iustū nō eē iustū circa idē & p eodē sīsī rōne vī iopinabile. Paralytic⁹ āt (de q̄ sermo) curat⁹ est, nō solū à morbo corpis, sed ēt mētis, vt vult brūs Aug. lib. lxxxiij. qōnū. q. viij. igit fuit iustificat⁹. Doctores aūt p Burg. adducti negare vidētur ei⁹ fidē. Si igit i curatiōe nō habuit fidē, neq; iusticiā: & sic fuit iniust⁹, sic curat⁹ fuit iust⁹, curat⁹ fuit iniustus, quæ est formalis cōtradictio. Pūt igit doctores aliter itelligi q̄ Bur. vbi voluit intelligi, sic q̄ hi q dicūt Christū ad offerētiū fidē respexisse, nō oblati, subaudiat principalr, cū hoc fiat q̄ ēt respexit fidē paralytici minori fortasse affectiōe formatā: nec valet rñsio Bur. ad argumētū postil. cū dr p hoc qd⁹ dr: Cōfide fili, fides sit exacta post dimissionē pctōrū, qa p dimissionē pctōrū fuit iustus, & fili⁹ adoptiōis, vt dicit Bur. frustra igit post iustificationē exigebat fides, sine qua nemo iust⁹: qa iust⁹ ex fide viuit, impossibile est sine fide placere deo. Exigeret igitur fides aī iustificationē quatin⁹ ex fide iustificaret præuia: Fuit igit fides, & oblati & offerentiū, ad quā Christ⁹ dr hīc respexisse secundum postillatorem. Hebr. 11. b

NICOL. DE LYR.

Vidēs aūt. Post q̄ Matthæus descripsit legis euangelicæ dationē, & eius cōfirmationē, hīc cōsequenter ponit eius, pmulgationē. Et diuidit in duas ptes, qa primò ponit eius, pmulgatio apud ppinq̄s. s. Iudęos: sc̄d⁹ apud extraneos. s. gētiles. ca. xv. Pria in duas: qa primò, pmulgat manifestę, sc̄d⁹, parabolicę. ca. xiij. Itē prima i tres: qa primò describit, pmulgātiū ipsam. s. apsorū institutio: sc̄d⁹ dubitantiū cōfirmatio ea. se. tertiò, impugnātiū cōfutatio. ca. xij. Iterū prima i duas: qa primò ponit institutiōis rō. sc̄d⁹, ipsa institutio, ibi: Et cōuocatis. Circa primū sciēdum, q sicut paret ex præcedētibus multi sequebantur Christū: tū, ppter eius prædicationē audiēdā. tum, ppter infirmitatē curationū habēdā. Christ⁹ aūt ita paup erat, q nec domiciliū vbi caput reclinaret habebat: & iō turbæ sequentes eū iacebāt vexati sup terrā sub diuo: propter quod Christus: Divisio Luc. 9. g

✠ Misertus

Glos. ordi. Matthæi Cap. X. De Lyra

E a ☾Miser. Viam veritatis aperiendo. & molestias corporales au
ferendo. b ☾Et con. A curatione socrus Petri vsq; huc continu
ationem habuerunt relata miracula, & fuerunt ante sermonem in
mõte habitũ facta: qd' ex electione Matthei quæ inter ipsa refert,
indubitanter habemus. fuit' em̃ vnus de duodecim electis in mon-
te ad apostolatũ. Hîc autẽ redit ad ordi-
nẽ rei, sicut gesta est post curatũ cẽturio
nis seruum. c ☾Duodecim discipu
lis. Hi sunt operarij, qui mittendi erãt,
& quadrati orbis partes ad fidem trini-
tatis vocaturi. Quorum prædicatio, vt
pondus haberet autoritatis, daꝫ eis po-
testas curãdę oĩs infirmitatis. d ☾Duo
decim autẽ. Catalogus apostolorum
ideo hîc ponit', vt præter hos q pseudo
futuri erãt excludãtur. Et vt tã noĩa eo-
rũ q̃ eis credentiũ in libro vitæ esse scri-
pta significentur. e ☾Petrus & An-
dreas. Apostolorũ paria iugaq̃ sociat, Pe-
trũ & Andreã fratres nõ tã carne q̃ spũ.
☾Primus scribitur Simõ cognomẽto
Petrus ad differẽtiã alterius Simonis q
dicitur Chananæus à Chana vico Gali-
lææ, vbi dñs aquas cõuertit in vinũ. Vo
luit dñs apostorũ principẽ pri⁹ alio noĩe
vocari, vt ex ipsa cõmutatione nominis
sacramenti viuacitas cõmendaret. Idem
est Latinẽ Petrus & Græcẽ, qd' Syriacẽ
Cephas, nomen deriuatũ à Petra, qd' est
Christ⁹ in quẽ credebat. ☾Hier. Raba.
Simon. i. obediẽs, q̃ ppter primatũ apo
stolici ordinis vocat' Petr⁹. i. firm⁹. An-
dreas Græce virilis, qa' viriliter Christo
F adhæsit. Philippus os lampadis qui lu-
men inuentum prędicauit Nathanaeli.
Bartholomeus filius suspendentis aquas. i. dei, qui mentes docto
rum sursum eleuat, vnde inferius aquas distillat. Iacobus supplã
tator. Iohannes dei gratia, vel in quo est gratia: quia & ille curã
carnis domino vocante supplantauit, & ipsam carnem Herode
trucidante contempsit. Iste ob præcipui amoris gratiam supra
pectus domini recubuit. Iacobus sanẽ & Iohannes ob eximium
virtutis & animi culmen, filij tonitrui (vt in euangelio Marci scri
ptum est) cognominati sunt: quorum vnus à cælestibus intonat:
In principio erat verbum. Et ambo sæpe seorsum duci, & ali-
quando sonum de nube terrificum audire meruerunt. Hîc filius
dilectus, Thomas & Matthæus. Ceteri Matthęum prius ponũt,
& prudenter tacent publicanum. Iste & se postponit & publica-
num dicit: vt, Vbi abundauit delic. superabũda. & gratia. Tho-
mas abyssus, vel geminus, Græcè dydim⁹: quia quo cæteris diuti
us dubitauit, eo altius veritatẽ resurrectionis agnouit. Matthæ⁹
donatus. Iacobus Alphæi qui & frater dñi, quia filius materteræ
eius Marię, quæ maria Cleophæ dicitur. Vel quia Alphæ⁹ Cleo
phas etiã dictus est, vel eo defuncto post natum Iacobũ Cleophę
nupsit. Thadæus corculus. i. cordis cultor. Alio noĩe dicitur Iu-
das frater Iacobi fratris dñi, vt in epistola sua dicit. Simõ ad diffe
rentiam Chananæus à Cana vico, qd' interpretatur zelus. Vnde
& zelotes. id est emulator. Iudas scariothis, à vico vbi ortus est.
Vel ex tribu Isachar, præsagiũ suæ damnationis nomen accepit:
☞ quia Isachar

†dispersi

†Luc.10.a 21.dis.c. in nouo

Ioh.2.b

†aduersus spũs imundos

Mar.3.b. 1.Ioh.1.a ☞17.a.

Ro.5.d

Iudę.a

Diuisio

Nicolaus de Lyra.

a ☾Misertus est eis quia erat &c. Sacerdotes em̃ eorum
& doctores intẽti auariciæ non vacabãt debito modo eorũ do-
ctrinæ: & hęc fuit occasio mittẽdi apostos ad prędicandũ populo,
& sanandũ infirmos, vt non esset necesse, q̃ turbæ currerent post
Christũ tanto labore: ppter qd' subditur: c ☾Messis quidem
multa. i. multitudo præparata ad hoc, q̃ p certã fidẽ colligat, &
in horreũ reponat. d ☾Operarij aũt. i. doctores & prædicato-
res verbi: qa adhuc discipuli Christi nõ prædicauerãt. e ☾Ro-
gate ergo. i. ipsum Christum. f ☾Vt mittat operarios. i. prę
dicatores ad erudiendũ populũ. Ex quo patet, q̃ licet Christ⁹ ve-
lit aliqd facere, tamen vult à iustis exorari. g ☾Et cõuocatis.
Hîc ponitur prædicatorũ institutio: Et diuiditur in duas partes:
quia primò describitur informatio prædicantiũ, sed'ò, ipsos reci
pientium in fine ca. Qui recipit prophetã &c. Prima in tres, quia
primò describitur institutio apostorũ quãtũ ad collationẽ poten-
tiæ. sed'ò, q̃tũ ad formã doctrine, ibi: Hos duodecim, tertiò, quã
ad veritatem vitæ, ibi: Gratis accepistis, Item prima in duas. quia
primò

¶Compassus est. a ¶Per varios errores dæmonum.

a misertus est eis, qui erant uexati, & a

a Vana securitate serpentes: & hoc ex vitio doctorum, qui eos in viam veritatis non adduxerãt.

†iacentes sicut oues non habentes pastorem. Tunc dicit discipulis suis b

a ¶Turba populorum, suscipiendo verbo & ferendo fructui apta. ¶Prædicatores.

†Messis quidem multa: operarij au c
tem pauci: Rogate ergo dominum d

a ¶Prædicatores ad congregandam electorum ecclesiã. e

messis, ut mittat operarios in mes- f

a ¶Vnde dicitur: Non vos me elegistis, sed ego ele
gi vos per gratiam.

b c sem suam. † Et cõuocatis duode- g
cim discipulis suis, dedit illis potesta h

a ¶Tam visibiliter in corpore, quã inuisibiliter in ani
ma vexantium.

tem † spiritũum immundorum, ut
¶Tam intrinsecus quam extrinsecus.

eĳcerent eos, & curarent omnẽ lan-
d guorẽ, & oẽm infirmitatẽ. † Duode i

¶Alias discipulorum

cim autẽ noĩa apostolorũ hæc sunt.
e Primus Simon, qui dicitur Petrus, k

a ¶Os lampadis, quia oris officio lumen quo intus illu
stratus est, mox inuento fratri propinauit.

& Andreas frater eius, Philippus l

primò confertur autoritas seu potẽtia prædicãdi ipsis apostis: secũ G
dò, numerãtur sub noĩbus, ppriis, ibi: Duodecim aũt discipulo-
rũ. Circa primũ cõsiderãdũ, q̃ sed'm qd' dicit Luc. v. nõ solũ do-
minus misit duodecim apstos ad prædicandũ, sed etiã. lxxij. discí-
pulos: verũtamẽ quia duodecim apstoli fuerũt principales eius di-
scipuli, & maior potestas est eis collata à
Christo, ideo de ipsis facit hîc solũ men-
tionẽ Matthæus dicens: Conuocatis
duodecim discipulis suis: id est apo
stolis, qui principaliter erãt sui discipu-
li, vt visum est. h ☾Dedit illis pote.
Cum em̃ doctrina nõ sit efficax, nisi fue
rit ꝓbata. ex quo misit eos ad docendũ,
debuit eis dare gratiã miraculorũ: quia
aliter nõ potest probari veritas hui⁹ do-
ctrinæ, cũ excedat facultatẽ intellect⁹ hu
mani: ppter qd' dicit Marci vlti. d. Ipsi
verò ꝓfecti prędicauerũt vbiq; dño co-
operãte, & sermonẽ cõfirmante sequẽti
bus signis. Si aũt quęras quare prædica-
tores moderni talia signa non faciũt. Re
spondet Grego. quia cum fides catholi- Mar.3.b
ca sit sufficiẽter ꝓbata p' miracula Chri-
sti, & apostolorum, nõ oportet vlterius
hãc ꝓbationẽ reiterare. Sicut etiã arbu-
sta primò cũ plantãtur, frequẽter irrigã
tur: cum aũt in terra radicẽ fixerint, talia
subtrahũtur: verũtamen ad cõsolationẽ †Luc.6.c.
fidelium etiã posteris temporibus mul- 21.dis.§.a.
ta fecit miracula, vt patet de tẽpore mar quare apo
tyrũ & cõfessorũ, i ☾Duodecim au. rũ noĩa &
Hîc noĩa apostorum exprimũtur duplici primũtur
de causa. Vna ad excludendum Pseudo
apstos, q̃ à tpe Christi inceperũt, & apstos
veros ꝓsequuti sunt, vt patet in actibus
apostolorũ, & in doctrina apstorũ. Alia causa, cur iste nũer⁹ duo-
denarius apstorũ signãter hîc exprimitur est, quia in sacra scriptu
ra multipliciter designat⁹. Figurat⁹ est em̃ per duodecim filios Ia-
cob, per duodecim principes tribuũ Israel, per duodecim fontes
in Elim, per duodecim lapides sublatos de Iordane, per duode-
cim boues sustentantes mare æneum, per duodecim ꝓphetas in H
vno volumine artatos, per duodecim stellas in corona sponsæ,
per duodecim fundamenta ciuitatis, p̃ duodecim portas eiusdẽ.
Et vt reddamus singula singulis, isti sunt duodecim patriarchæ,
quia principales patres in nouo Testamẽto: Duodecim prĩcipes
qui cõstituti sunt super oẽm terrã, vt dĩ in Pſ. xviij. a. Duodecim
fontes, ex quib⁹ manauit aqua salutaris sapientię ad irrigandum
hortũ militantis ecclesiæ: Duodecim lapides viui cõiuncti cemẽ-
to Charitatis ipsi Christo tanq̃ primario lapidi, duodecim bo-
ues sustentantes mare æneũ. i. doctrinã sacramẽtorũ in quib⁹ la-
uantur aiæ fidelium: Duodecim ꝓphetæ annũciantes mũdi termi-
nũ & iudicis aduẽtũ: Duodecim stellæ illustrãtes totũ mundum:
Duodecim fundamẽta ipsius spũalis Ierusalẽ: Duodecim portæ
eiusdẽ, qa p̃ ipsos habem⁹ aditũ ad pãtriã æternã. Dicit ergo: Duo
decim &c. Prim⁹ Simõ, nõ, ppter primatatẽ tpis, sed dignitatis:
qa tanq̃ principali apso Christ⁹ dimisit sibi ecclesiã regẽdam, vt
patet Iohã. vlti. c. Andreas autem frater eius fuit primus Christi
discipulus ordine tẽporis, vt patet Iohan. j. qa, vt ibi dicitur, vn⁹
ex duobus qui sequuti sunt Iesum, erat Andreas frater Simonis
Petri, & tãq̃ principalior de illis duob⁹, vt ibidẽ nominat': nomẽ
aũt alterius tacetur, & postea ibidem subditur de vocatiõe Petri,
& vocat' Simõ, quia hoc erat nomẽ eius. k ☾Qui dicitur Pe
trus. quia hoc nomen Petrus fuerat sibi impositum post cõuer-
sionem, sicut etiam quando adultus baptizatur, mutatur nomẽ
eius. l ☾Andreas frater eius, Philippus & Bartholome⁹
Iacobus Zebedei. s. filius: Et iste dicitur Iacobus maior respe-
ctu alterius

Moraliter. b ☾Tunc dicit di. s. per hoc ostẽdit q̃ habentes Moraliter
gratiã prędicãdi nõ debẽt alios ab hoc impedire: sed magis pro-
mouere. g ☾Et cõuoc. &c. sicut natura dãdo formã substãtia
lẽ, dat, ꝑprietates cõsequẽtes: vt igni leuitatẽ, terræ verò grauita-
tẽ, sic autor naturæ statuẽs hoĩem in aliq̃ dignitatis gradu, si ille
faciat qd' in se est dat ei gratiã exequẽdi in effectu. Exemplum de
Saule. j. Reg. x. b. Cũ em̃ vnxisset eũ Samuel de mãdato dñi, dixit
ei: Insiliet in te spũs dñi, & mutaberis in virũ alterum. Et simili-
ter. j. Reg. xvj. c. inuncto Dauid dicitur. Spũs dñi directus est in
Dauid &c. Et eodẽ mõ institutis apstis Christus dedit eis gr̃am si-
gnorũ, quæ tũc fuit necessaria ad confirmandũ doctrinã eorum.

* Hos duo-

☞ quia Isachar (quod dicitur merces) perditiõis prẽmiũ insinuat. A Scarioth interpretatur memoria mortis: quia nõ repente persuasus: sed diutiꝰ meditatꝰ peregit scelus: Qui prouide inter apostolos eligitur: quia quanta est veritas quam nec aduersarius: minister infirmat & ad iudiciũ hũanę infirmitatis voluit deseri & prodi modestęq; tulit. Duo & duo nominarum exprimunt, vt iugalis societas probetur. Hi sunt. xij. filij. Iaco. xij. principes plebis Israel. xij. fontes reperti in Elim. xij. lapides in veste sacerdotis. xij. panes propositionis. xij. exploratores à Moyse missi. xij. lapides altaris. xij. lapides à Iordane eleuati. xij. boues sub mari æneo. xij. stellæ in corona sponsæ. xij. fundamenta. xij. portæ ciuitatis. Multis aljs figuris prænotati sunt, apti ad dispensanda diuina mysteria. a ¶ Thomas. Abyssus: quia altitudinẽ diuinæ virtutis in resurrectione certa fide penetrauit. Vel Thomas geminus, quod est Græcè dydimus, propter dubiũ cor in credendo. b ¶ Et Iudas Scariothis. Magnũ in nobis exẽplũ doctrinæ, cum qui oĩa nouerat nõ dubitaret ꝓditorẽ in discipulũ eligere, atq; Aplm ordinare. Habet em̃ Christus cõsciũ mundiciæ testẽ, cũ suũ nõ dubitet eligere ꝓditorẽ. c ¶ In uiã &c. Post resurrectionem dicit: Docete oẽs gẽtes. Sed hoc ante: qa prius oportet Iudæis prædicari, ne causam habeãt nõ recipiẽdi, quia ad gentes apsos misit. ¶ Allego. Ne simus similes hæreticis. d ¶ Appro. re. Per fidem prope est regnũ. Sicut em̃ fit peccãs, terra, ita iustus fit cælũ, in quo deus præsidet. Vnde dicitur: Regnũ dei intra vos est &c. ¶ Ecce quid debeant prædicare: Appropinquabit reg. cælo. e ¶ Infir. cu. Ecclesia infirmos statu boni operis confortat, mortuos in peccatis, vel sine fide, suscitat, leprosos erroribus aspersos mundat, dæmones per exorcismos fugat. f ¶ Gratis accepistis. Ne Iudas qui loculos habebat de prædicta potestate pecuniam congregare veller, nequitiã eius supprimit dominus, dicẽs: Gratis acce. Damnat etiam hic persimliã simoniacæ hæreseos. Dona spiritualia precio vilescunt. ☞ Aurũ neq;

a ¶ Syrum nomen. b ¶ Ad differentiam, quia sequitur Iacobus Alphei.

& Bartholomeus, Iacobus Zebe[b]dæi & Iohannes frater eius, Tho[a]

a ¶ Donatus vel assumptus a Maiestate perditorum.
b ¶ Iustus in principio accusator sui est.

mas & Matthęus Publicanus, & Ia

a ¶ Id est docti.

cobus Alphęi, & [b]Thadæus, Simon [c]

b ¶ Emulator.

Cananæus, & Iudas Scariothis, qui [d]

c ¶ Principaliter.

& tradidit eum. Hos duodecim mi[e]sit Iesus præcipiens eis, & dicens. In [f]

a ¶ Non prius ad extraneos, sed ad proprios.

uiam gẽtium ne abieritis, & in ci[g]uitates Samaritanorum ne intraue

a ¶ Vt ab eis repulũ, ordine ad gentium vocationem transeatis.

ritis: sed potius ite ad oũes quę pe[k]rierũt domus Israel. Euntes aũt prę[l]

dicate, dicẽtes† quia appropinqua[d]

a ¶ Vt magnitudinem promissorum, probaret magnitudo signorum.

bit regnũ cęlorum. infirmos curate, [m]

Hæreticos.

mortuos suscitate, leprosos mũdate

¶ Sicut ego sine præcio do vobis talem potestatem: & vos gratis date, ne euangelij gratia corrũpatur venalitate.

[c]dęmones eijcite: Grãtis accepistis, [n]

aduentus primò denũciaretur Iudæis, quibꝰ principalr erat missus: ideo illud tẽpus, qd̃ erat vsq; ad passionẽ Christi futurũ, erat necessariũ ad manifestandũ Iudæis ꝓpsos Christi aduentum: & hoc est qd̃ subditur. k ¶ Sed potius ite ad oues. Et patet per Christi passionẽ aliqb̃ Iudæis conuersis ad fidẽ, & aljs ꝓ maiori parte in infidelitate remanẽtib̃, apli iuerũt ad prędicadũ gẽtilib̃: & hic erat modus à deo institutꝰ, vt habet Act. xiij. g. ꝙ Barnabas & Paulꝰ dixerũt Iudęis: Vobis oportebat primũ loq; verbũ dei: sed qm̃ repellitis illud. & indignos vos iudicatis vitæ æternæ, ecce conuertimur ad gẽtes: sic em̃ præcepit nobis dñs. Sed ò tradit forma doctrinæ q̃tũ ad docendi actũ, cũ dr: I ¶ Eũtes aũt &c. appro. re. cę. i. Christꝰ q est dator regni cęlorũ. Sciendũ em̃, ꝙ regnũ cælorũ qnq; modis accipit in hoc euangelio. Primò pro ecclesia militãte. ꝫ. v. b. Qui solueritvnũ de mãdatis istis minimis, & docuerit sic hoies, minimꝰ vocabit in regno cęlorũ, vt Grego. exponit, ꝙ regnum cælorum ibi dicit ecclia præsentis tẽporis. Sed ò, ꝓ ecclia triũphante. eo. ca. Beati pauperes spiritu, qm̃ ipsorũ est regnũ cælorũ. Tertiò, ꝓ lege Moysi. J. xxj. d. Auferet à vobis regnũ dei, & dabit gẽti faciẽti fructũ eius: qa verꝰ intellectꝰ veteris Testamẽti est ablatꝰ à Iudæis suis ꝑctis exigẽtibꝰ, & datꝰ est Christianis. Quartò, pro euãgelio Christi. J. xiij. g. Ois scriba doctus in regno cælorũ similis est hoi patrifamilias, qui ꝓfert de thesauro suo noua & vetera: quia doctores catholici testimonia ꝓferũt de nouo Testamẽto, & ꝓ cõsequẽs de veteri qd̃ includit̃ in ipso, sicut rota in medio rotæ, vt habet in figura Ezech. j. Quintò, accipit̃ ꝓ ipso Christo. J. xij. c. Si i digito dei eijcio dæmonia, pfecto peruenit in vos regnũ dei. i. Christus dator illius regni. Per eiectionẽ enim dęmonũ virtute dei probauit se esse Christũ. Et hoc modo accipit hic regnũ cælorũ. i. Christus. Ista erat prædicatio apostolorũ, ꝓ illo tempore, quia denunciabant Iudæis Christum venisse. Et quia doctrina nõ est efficax, nisi assit probatio, sequitur modus cõueniens ad probandũ veritatẽ huius doctrinæ. s. opera facta diuina virtute, cũ dicit: Infirmos cura. &c. n ¶ Gratis accepistis. Hic informantur apostoli quantum ad veritatem vitæ: Et diuiditur in quatuor partes: Primò, ostenditur, ꝙ non debent moueri ad prædicandum cupiditate: secundo, ꝙ nec terreri aduersitate, ibi: Ecce ego mitto vos: tertiò, nec retrahi carnalitate, ibi: Nolite arbitrari: quartò, quod nec amore præsentis vitæ, ibi: Et qui non accipit crucem. Prima in duas, quia primò retrahit eos à cupiditate. secundo, quia in vita mortali quilibet indiget necessarijs, ostendit qualiter debeant habere necessaria vitæ, ibi: Dignus est operarius. Circa primum sciendum, quòd cupiditas ostenditur in duobus: In male accipiendo. & hoc prohibet di. Gratis accepistis. scilicet gratiam à deo

Diuisio

Moraliter

*f ¶ Hos duodecim misit Iesus. Per istum numerũ qui cõponitur ex denario & binario, significatur ꝙ apostoli & eorum successores qui sunt episcopi debent præ cæteris implere decalogum legis, & duo præcepta charitatis. g ¶ Præcipiens eis & dicens. In uiam gentium ne ambieritis: Id est modũ viuendi eorum nõ tenueritis: Quia sicut dicit Greg. in pastorali: Tantum transcendere debet actionem populi actio præsulis, quantũ distat à grege vita pastoris. i ¶ Et in ciuitates Samaritanorum. per quas significantur conuenticula & doctrinæ hæreticorum: Quia sicut Samaritani partim tenebant vetus Testamentum, & partim negabant, sic hæretici partim tenent fidem Christi, & partim negant. l ¶ Euntes autem prædicate dicentes, qa appropinquabit regnum cælorum. Vetus enim Testamentum promittebat bona transitoria & terrena, sed euangelium promittit cælestia & æterna. m ¶ Infirmos curate, mort. &c. Moraliter, Infirmi sunt acidiosi in quibꝰ non est vigor bene operandi. Mortui verò sunt qui digna mortis opera faciũt. Leprosi sunt luxuriosi, nam luxuria est vitium contagiosum sicut lepra. Dæmoniaci sunt sortilegi. Istos curare debent prædicatores Euãgelij. Et subditur modus curandi cum dicitur: n ¶ Gratis accepistis, gratis date. per hoc excluditur ab eis vitium Simonię.

Moraliter

* Nolite possidere

† Mar. 6. c. Luc. 9. a. & 10. b. Allegorice

Luc. 17. c.

i oh. 12. c.

Pſ. 40. c.

Nicolaus de Lyra.

✠ ctu alterius Iacobi triplici ratione. s. ratione vocatiõis, quia prior vocatus à Christo. Secũdò ratione familiaritatis, qa Christus ipsum ad secreta sua admittebat, vt patet in transfiguratione Matth. xvij. & in suscitatiõe puellæ Marci. v. Tertiò ratione passionis, quia primꝰ inter apsos est ad dei gloriã trãslatus ꝓ martyrium, vt habet Act. xij. a ¶ Et Iohãnes frater eius &c. & Iacob Alphæi. s. filius. Et iste Iacobꝰ dicit Iacobꝰ minor respectu alterius: & hoc ex eisdẽ rõnibus quibꝰ alter dicit maior. b ¶ Et Thadæus. Iste Act. j. vocat Iudas Iacobi, quia frater fuit Iacobi minoris. c ¶ Simõ Chana. dicit aũt iste Chananę, nõ qa esset de genere Chanaã: sed sic noiatus à Chana, quę est quædã villa Galilææ, vbi fuerũt ille nuptiæ, de qb̃ habet Ioh. ij. d ¶ Et Iu. Scari. dicit Scariothis nõ qa de genere Isachar, vt dicũt aliqui, sed à loco vñ, nat̃ fuit Scarioth, qui est quidã vic̃ in Iudea. e ¶ Qui & tra. eũ. Istud addit ad differẽtiã Iudę fratris Iacobi, & ad ostẽdẽdũ ꝓphetiã Dauid cõpletã, quę dicit ꝙ Christꝰ esset tradendus à discipulo, sc̃d'm ꝙ dicitur in pſ. Etem homo pacis meæ in quo sperabã. Et ad excusationẽ bonorũ, qñ in congregatione eorũ aliqs malus reperit. f ¶ Hos duodecim. Hic traditur apsis forma doctrinæ: & primò quãtũ ad locũ cũ dr: h ¶ In uiã gentiũ. vbi, ꝓhibuit eis ne irẽt ad prædicandũ gẽtilibus extra terrã, ꝓmissionis. i ¶ Et in ciui. licet isti essent in terra promissionis, tñ erãt partim gẽtiles & partim Iudæi, vt habetur. iiij. Reg. xvij. Ducti em̃ decẽ tribꝰ in captiuitatẽ ꝓ regẽ assyriorũ missi sunt ab eo gẽtiles ad habitandũ in Samaria, & in aljs ciuitatibus, ꝓpinquis, sed dñs misit leones q interficiebãt eos: & iõ suphoc habito cõsilio rex Assyriorũ misit vnũ de captiuis sacerdotibus ad eos, vt doceret eos colere dñm: vnde & ipli receperunt libros Moysi tm̃, & nihilominꝰ cũ hoc idola colebãt. Ratio autẽ q̃re apli fuerũt ꝓhibiti prædicare prædictis gẽtilibꝰ, fuit, qa non erat magnũ tps vsq; ad Christi passionẽ: & cõueniẽs erat, vt eius aduentus

Duo sūt genera necessariorum

Plato

Mar.6.b

Luc.10.a

Allegoricè Quid p aurū & argentū &c. significatur

†veniat

†Mar.5.b

Ea ¶ Aut.ne.ar. Qui hęc haberent, viderentur nō causa salutis prędicare, sed lucri. b ¶ Neq; pe. Duo sunt gēnera necessariorum: vnum q̄ emuntur necessaria, aliud ipsa necessaria. Per pecuniam in zonis, illud vnde emuntur: Per peram quod emitur, quod ibi reponitur. ¶ De hoc in pasiōe. Quando misi vos sine sacculo & pera nūq̄d defuit vobis aliq̄d? At illi dixerūt: Nō. c ¶ Neq; calci. Et Plato dicit duas corporū sūmitates nō cē velandas, nec assuetā fieri debere molliciē capitis & pedū: Cū aūt hęc habuerint firmitatē, cętera robustiora sūt. d ¶ Neq; uir. Matthe⁹ & Lucas dicūt neq; virgā. Marcus nō nisi ẏ gā: q̄ nōie significat prās accipiēdi necessaria de q̄ & hic: Dign⁹ ē operatio. i.e. Qua vti possūt, nec tamē inobedientes sūt, qui de suo iure cedūt. Marc⁹ dicit eos calciari sādaliis vel soleis: vt neq; pes sit tect⁹ nec ad terrā nud⁹. i. nec occultet euāgeliū, nec terreni cōmodis inhietur. Nō indui duab⁹ tunicis, simpliciter, nō dupliciter ambulare. Lucas dicit: Nemi nem salutaueritis, vt sub quanta festinatione iter prædicatiōis pergere debeat, ostendatur. ¶ Allego. Per aurū, ostenditur sapientia secularis. Per argentum, sa cundia rhetorica. Per pecuniam, zone: sapientia abscondita. Per peram, onus seculi. Per calceamenta, mortuorū operū exempla: ne sua opera per exēpla stultorum tegāt, sed sanctā terrā ingressur⁹ sensus habeat nudos, & à malorū exemplis alienos: Nec debet alicuius præsidio carnalis inniti. Qui salutat in via, occasione itineris facit, non studio salutis: Hic est qui nō amore æternæ patrię, sed præmiorum ambitu salutem prædicat. e ¶ Dign⁹ est. Vnde ergo necessaria? Tantū accipite, q̄tū ad necessitatē sufficit, vt inde securi æternis meli⁹ vacetis. f ¶ Interrogate q̄s. Testimonio vicinorum eligēdus est hospes, ne eius infamia prædicatio lædat. g ¶ Dign⁹ sit. Vt sciat se magis accipere gratiā q̄ dare. h ¶ Ibi manete. Ambro. Dat constantiæ generale mandarum, vt hospitalis necessitudinis iura custodiant: Ideo domus eligenda, vt mutandi hospitij necessitudinisq̄ violandæ causa non supperat. i ¶ Excutite puluerem de pedibus. Per excussionem pulueris intelligitur amissio itineris. Excutite puluerem. ad contestationē ter.

a ¶ Qui alios ad contemptum diuitiarum hortamini

a ¶ Prepe necessaria amputat, ne curent de crastino, qui docent omnia regi a deo.

a ¶ Non cellarium secum vehunt. ¶ Nec ipsa necessaria.

a ¶ Nil præter indumentum, quo contentus esse potes.

a ¶ Auxilium baculi. ¶ Nec minima. b ¶ Ecce quare præcipit nihil ferre, quia omnia debentur eis.

a ¶ Quomodo accipiemus.

a ¶ Quam optatis.

a ¶ Si fuerint ibi prædestinati ad vitam.

a ¶ Pacem hospiti precamini, vt sopiatur omnis repugnantia contrà veritatem.

a ¶ In signum terreni laboris inaniter expensi, vel vt ostendatis appetitum terrenorum non esse in affectibus vestris.

a ¶ Obedierit.

a ¶ Prædicationis merces a deo vobis recompensabitur.

doctores Hebrǫrū in signū doctrinę portabant virgā in manu, & qa cōsuetū erat apud Iudæos, puideri eis de victu à ppło quē docebāt: ideo Christ⁹ voluit, q̄ hoc sufficeret apłis, p aliqua prouisione. p hoc em ostēdebat, q̄ ppłs cui prædicabāt, debebat eis prouidere. vñ sequitur: h ¶ Dignus est enim. vbi ostēdit qualiter debeāt habere victum. s. à populo cui prædicabāt: Et diuiditur in duas partes: quia primò ostenditur, qualiter debēt se habere ad recipiētes ipsos: & secundò, qualiter ad non recipientes, ibi: Et quicunq; nō receperint. Circa primum Diuisio sciendū, q̄ de iure naturali est & diuino & etiā humano, vt illi qui seruiūt communitati in spiritualibus, vt in diuino cultu & doctrina eis à communitate p. præsens uideat in tpalibus: & hoc est quod dicit: Dignus est enim operarius. i. prædicator qui operatur opus dei ad vtilitatem populi. i ¶ Cibo suo: id est victu conueniēti: in quo intelligitur vestimētū & domiciliū sine quib⁹ nō viuit decēter genus humanū. k ¶ In quācunq; autem ci. &c. i. fidelis & bonæ famæ, ostendens q̄ prędicator verbi diuini nō debet ad loca mala & suspecta declinare: qa per hoc impediretur doctrina ei⁹ tāq̄ suspecta. m ¶ Et ibi. donec exeatis trāsituri. s. alibi ad p̄dicandū. Nō est tamen intelligendū, q̄ per hoc velit excludere causas honestas exeundi: vt ad docēdū vel huiusmodi, cum ꝓpter hoc intrauerint ciuitatē: sed per hoc vult excludere discursus curiosos, & inutiles, q̄ non debēt esse in p̄dicatore: sed magis cessante necessitate exeūdi debet vacare cōtēplatiōi, vt ibi hauriat q̄d postea populo in prædicatione effundat. n ¶ Intrantes aūt in domū, salutate eam: Id est homines habitantes in ea: quia parietes non sunt salutandi: Modus salutationis subiungitur cū dicitur. o ¶ Dicētes: pax huic domui. quia prædicator verbi diuini debet habitantibus domum quam intrat pacem optare: & nō solum optare, imo euangelium Christi prædicare, quod est euangelium verę pacis. p ¶ Et siquidem fuerit do. illa digna. i. ad vitam æternā prędestinata & ordinata. q ¶ Veniet sup illā pax uestra. i. oratio vestra & prædicatio habebit ibidem effectum. r ¶ Si autem nō fuerit digna. id est ad vitā æternam nō prædestinata. s ¶ Pax uestra reuertetur ad uos. id est dato quòd non habeat effectum quātum ad ipsos, tamen habebitis mercedem inde apud deum. t ¶ Et quicunq;. Hīc ostendit qualiter se debent habere ad non recipientes eos nec prædicationem eorum di. v ¶ Exeuntes foras de domo uel ciui. ostendentes per signum manifestum, quòd nō venistis ad prædicādum eis prōpter temporale lucrum: quia etiā puluerem qui adhæsit pedibus vestris de loco ipsorum non vultis portare. Vel aliter. x ¶ Excutite puluerem de ped. &c. in testimonium laboris vestri impensi ad conuersionē ipsorum, q̄uis ipsi

Nico. de Lyra.

tiā à deo vobis collatā, siue sit gratia gratū faciēs, siue sit grā gratis data. a ¶ Gratis date. eodē mō licut accepistis. Pro spiritualibus em actib⁹, vt ꝓ administratione sacramentorū & prædicatiōe & cōsimilib⁹, nō debet aliq̄d accipi, quasi preciū. Sed d, ostendit cupiditas in male possidendo: & hāc excludit, cum dicit: b ¶ Nolite possi. Prædicator em verbi diuini debet esse absolutus à sollicitudine. Tpalia em in sui acqsitiōe molestāt animū, & adhuc plus in sui possessiōe: qa sunt iā quasi mēbra incorporata ipsi habēti: & ideo magis trahūt animū hoīs ad inordinatā dilectionē sui: & qa hoc suffocat ẏ bū dei: ideo nō debet esse in prædicatoribus euāgelij. ¶ Sequit: c ¶ Neq; pecuniā. ad quid ēdū s. vobis de necessarijs in via. d ¶ Nō perā. i. repositoriū ciborū ad portandū in via. Hoc totū dicit ad excludendū sollicitudinē temporaliū à prædicatoribus verbi diuini: sequitur: e ¶ Neq; duas. i. vestes superfluas. Terra em promissionis calida est multum, & de cōmuni cursu sufficit vna tunica: illud em q̄ esset ibi sufficiens vel etiā superfluū, esset in regione frigida necessarium: & ideo p hoc nō excludit quin prædicatores euāgelij habeāt sufficiens tegumētū. f ¶ Neq; calcia. integra. s. qa apostoli vtebātur sandalijs. vt habet Mar. vj. b. ex quo patet q̄ sandalia nō cōputabātur, ppriè inter calceamēta. g ¶ Neq; uirgā. Cōtrarium videt haberi Mar. vj. vbi dicit, q̄ dns præcepit apłis, vt nō portarent aliq̄d in via nisi virgā tm. Dicēdū, q̄ virga hīc & ibi accipit æquiuocè. Hīc em virga accipitur metaphoricè: vnde sensus est: Neq; uirgā. i. non innitamini subsidio tpali, sicut corp⁹ innitit baculo sustentāti. In Marco aūt accipitur virga ad literam: quia

doctores] He

prædicare, quod est euangelium verę pacis. p ¶ Et siquidem fuerit do. illa digna. i. ad vitam æternā prędestinata & ordinata. q ¶ Veniet sup illā pax uestra. i. oratio vestra & prædicatio habebit ibidem effectum. r ¶ Si autem nō fuerit digna. id est ad vitā æternam nō prædestinata. s ¶ Pax uestra reuertetur ad uos. id est dato quòd non habeat effectum quātum ad ipsos, tamen habebitis mercedem inde apud deum. t ¶ Et quicunq;. Hīc ostendit qualiter se debent habere ad non recipientes eos nec prædicationem eorum di. v ¶ Exeuntes foras de domo uel ciui. ostendentes per signum manifestum, quòd nō venistis ad prædicādum eis prōpter temporale lucrum: quia etiā puluerem qui adhæsit pedibus vestris de loco ipsorum non vultis portare. Vel aliter. x ¶ Excutite puluerem de ped. &c. in testimonium laboris vestri impensi ad conuersionē ipsorum,

✠ a ¶ Nolite possidere aurū &c. In sacra scriptura per aurū verum intelligitur sapiētia diuina: Et per oppositum aurum falsum, est sapientia terrena quæ animalis est & diabolica, vt dicit Iacob, iij. d. Argentum falsum, est eloquentia deceptiua. Pecunia falsa, est malum simpliciter sub bonitatis apparentia. Pera verò mala, est repositorium malè acquisitorum. Per duas tunicas, significatur duplicitas. Per calceamenta quæ fiunt de pellib⁹ mortuorum, fraudulentia in tractatu testamentorum virgam appetitus nimium dominandi: Ista nullo modo debent esse in prædicatoribus euangelij. l ¶ Interrogate &c. Cauēdum est enim prædicatoribus, ne locum suspectum intrent, & ne de euagatione inutili notentur: ideo subditur: m ¶ Et ibi ma. &c. Intrātes autem in domum salutate eam. i. salutē habitantium in ea bonis verbis & exemplis procurate. p ¶ Et siquidē fuerit domus illa digna, ueniet pax uestra &c. i. recipient doctrinam vestram. Quod si non fecerint, nihilominus à deo habebitis mercedem. x ¶ Excutite puluerem. Id est leuia peccata, quæ solent ex talibus accidere, etiam in hominibus perfectis

Moraliter

✠ Amē dico

A stationem terreni laboris, quē p eis inaniter susceperant vel vt ☞ ab eis nec ad victum aliqd accipiāt, nec terrenū aliqd ab eis quærere ostēdāt, vt & puluerē de terra eorū sibi nō patiant adhęrere. ¶ Aliter: Pedes, sunt opus & incessus prædicationis. Puluis, terrenæ leuitas cogitationis, à qua nec summi doctores possunt esse immunes, dū intendūt curis subditorū, & quasi in itinere mūdi puluerē legūt. Qui ergo recipiunt verbū ipsi curā doctorū i argumētū v tūt hūilitatis: q sperniūt, ad testimoniū dānatiōis inflectūt. Et ipse est puluis, qui in euāgelio cōpto-
Luc.10.b res extergi, & à q̄ p bonos auditores euā gelizantiū pedes iubent abluī: imo per ipm saluatorē narrant abluti. a ¶ Ec-
†Luc.10.a ce ego mitto. Illis sua pœna seruabit in futurū: vos aūt oēm exhibete patiētiā
Io.20.c. Ecce ego. Cōgruit illi qd' sed'm Iohānē Sicut misit me pater ad passionē, sic & ego mitto vos: non ad gaudia, sed ad passiones. Vbi seruate inocētiā, qa qui locū prædicationis suscipit, mala inferre nō debet, sed tolerare. b ¶ Sicut ser-
Serpentis astutia est, qd' toto corpore caput i quo vita est, occultat & ptegit: ita
†Mar.13.b & nostri periculo corporis caput nostrū
Luc.12.b. qd' est Christ[us], custodiamus. Vel qd' p
&21.c. angustias se coartans, veteri tunica exuit inouatur. sic intrās p angustā portā, veterē exuit hominē. c ¶ In testimo. vt inde puersi pereāt sine excusatiōe, vñ electi exēplū capiunt vitæ. In testimo-
Luc.21.b nium illis & gen. Lucas: Cōtinget vobis in testimoniū: qa psequutio nominis Christi, non solū Iudæis & Gentib' eorū malicię, sed etiā ipsis apostolis fit in testimonium ipsorū innocētię. d ¶ Dabitur enim uobis in illa hora. volun tatē vestram p Christo offerte: Christus
B verò loquet' p se. e ¶ Tradet autem frater &c. Minorem dolorē ingerunt mala quę ab extraneis, maiorē quę ab illis patimur, de q̄rū mētib' pręsumebam' qa cū dāno corpis, mala nos cruciāt

Nicolaus de Lyra. ☞ amissæ

a ¶Quia cui plus commissum est ab eo, plus exigitur.
uestris. †Amen dico uobis, tolerābi [a]
a ¶Quibus lex naturæ tantum, hi autem & legem literæ præuerunt; & dicta prophetarū & apostolorū.
lius erit terræ Sodomorū & Gomor
ræorum in die iudicij, quàm illi ci-
a ¶Qui elegi, qui decui. b ¶Ex discipulis, missos facio, ideo iris mansueti, & humiles innocentes.
uitati. †Ecce egò mitto uos sicut o- [b]
a ¶Scribarum & Pharisæorum.
ues in medio luporum. †Estote ergo [c]
a ¶Vt viteris insidias. ¶Vt fidem seruetis. ¶Vt non faciatis mala.
[b] prudentes sicut serpētes, & † simpli [e]
a ¶Hic aperit quos lupos dixerit.
ces sicut columbæ. Cāuete autem [f]
a ¶ia persuasionibus hominum. b ¶Præmunit eos.
ab hominibus: † Trādent enim uos [g]
a ¶Vbi potiori sententiæ dandus est locus.
in cōciliis, & in synagogis suis fla- [h]
a ¶Sub specie corrigendi, quia ille locus correctionis est. b ¶Quasi ad maiorem auditentiam cum per se vobis inferre vim non poterunt.
gellabunt uos: & ad rēges & ad præ [i]
[c] sides ducemini propter me in testi- [k]
a ¶Contra terrores consolatio.
quasi dicat, nolite turbari
monium illis & gentibus. Cùm [l]
autem tradent uos. †nolite cogitare [m]
a ¶De modo proferendi ornate an inornate. b ¶De modo inueniendi.
[d] quomōdo aut quid loquāmini: Da [n]
a ¶Materia dicendi.
bitur enim uobis in illa hora, quid
a ¶Quia non ex ingenio vel arte vestra verba proceduar, sed ex spiritu sancti gratia.
loquamini. Nōn enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri
a ¶Velut organis. b ¶Adeo crescet per æquatorem rabies, vt nullus sit inter eos affectus, quorū diuersa est fides.
[e] qui loquitur in uōbis. † Trādet au- [o]
tem frater fratrem in mortem, & pa

C

Act.xxv. e ¶Et simplices. quia occurrente necessitate debet prædicator euangelū si necesse sit, se offere sine amaritudinis felle, ex qbus patet, qd' astutia vulpina vitupalis est, & sīr ruditas bouina sed medio mō debent īcedere discipuli Christi: iō sequit: f ¶Cauete aūt. quia sicut dictū est, aliqn cauēdę sunt insidiæ malignorū, g ¶Tradēt. Hoc em̄ fre- †36.di.c.q quenter hr̄ in Act. apsorū, qd' discipuli ecclasticis Christi sunt ī cōsilijs adducti, flagellati, †synceri & incarcerati propter nomen Christi. i ¶Et ad re. & prę. Hic oñdit magnitudo tribulatiōis iminētis Christi discipulis à principib' Gētiliū. Iudęm̄ p il lo tpe erāt subditi Romanis: & iō nō habebāt altā iusticiā, & ppter hoc nō poterāt aliquē cōdēnare ad mortē, sed m qd' hr̄ Io.xvij.f. Nobis non licet interquē q̄: & iō nō sufficiebat eis discipulos Christi in cōcilijs ducere & eos flagellare, sed tradebant eos iudicibus Romanorū, vt sic possent eos ad mortem deducere. Et hoc est qd' dicit: Et ad re. & prævt. s. cōdēnemini ad mortem. k ¶In test. il. actiuè. s. vt possint contra vos deferre testimonium. l ¶Et gentibus. hīc accipitur autoritatiuè. quia iudices potentes cōdēnare homines ad mortem, Gen †ne sitis tiles erant: propter qd' Pilatus dixit Iesu sollicti Ioh.xix.b. Nescis quia habeo potestatē D crucifigere te &c. Dicit ergo: Gētib'. q. d. Iudęi nō habētes autoritatē vos iterfi ciēdi ducēt vos corā iudicib' Gentili b' vt contra vos deferāt testimonium ad cōdemnationem mortis, consequenter ostendit qualiter se debent habere ī hac tribulatione di. m ¶Cum autē tra. Per hoc non intendit excludere viā præ † Mic.7.b uidendi sibi de responsione: sed qd' nō debent pturbari, si nō habeāt tēpus præcogitandi, & hoc duplici decausa. Prio qa in tali casu sufficit fidē cōfidēter cōfiteri corā iudicibus: qd' facere potest qlibet Christianus, q̄tūcūq̄ simplex. Sed'ò, qa hoībus de deo cōfidentibus spiritussanctus nō deficit in necessitate, cum nō possint aliter occurrere. Et hoc est qd' subdit. n ¶Dabitur em̄ uo. Et paret ex prędictis, qd' nō loquit hīc de verbo prędicationis. Debet enim prædicator verbi diuini præcogitare qualiter debeat verbum diuinum proponere, sed'm qd' dicit Prouer.xvj.a. Hoīs em̄ est animū prępārare, & dñi gubernare linguā, aliter tētaret deū si negligeret de hoc cogitare, dū tn̄ habeat tēp' oportunū. o ¶Tradet autem fra. Hīc ostēdit magnitudinē tribulationis imminētis Christi discipulis, ex eo qd' passuri erāt ab inimicis & parentib' qd' est grauissimū. ppter qd' dicit: Tradet au. Hoc inuenit de multis sctis q̄ p Christi fide seruanda traditi sunt ad mortem ab amicis suis sicut beatus Chrysantus tradit' est ad mortē à patre suo Polemio. Cætera

✠patent

Diuisio

✠ a ¶Amen dico uo. to. nā repellere & ipugnare veritatem Moraliter agnitam, quędā species est pcti in spm̄sanctum. b ¶Ecce ego mitto uos sicut oues in medio. p quos in primitiua ecclesia intelligebāt tyrāni, sed modo p eos pnt detractores itelligi, ppter quorū morsus nō est à fidelibus prædicatio subtrahēda. f ¶Cauete autē ab ho. vos malicioſe ad peccatū trahere nitentibus. g ¶Tradent em̄ uos in con. & ci. trahere vos conabunt' ad sua consortia mala. h ¶Et in syna. su. fla. uos. scilicet flagellis linguarū suarū, eo qd' arguitis mala ipsorum. i ¶Et ad reges & præsi. du. Multi enim propter prædicationem veritatis accusant malè apud magnates hui' seculi. l ¶Cum autem tradē uos no. co. & c. i. non cōfidatis principaliter de scientia vestra & eloquentia, sed de diuina prouidentia. o ¶Tradet aūt frater fratrē. Frequēter enimcōtingit, qd' frater carnalis fratrē suū trahit ad culpam mortalem, & pater filium, & etiam econuerso.

quāuis ipse noluerunt recipere: ideo subiungitur eorum pœna cum dicitur: a ¶Amen dico uo. to. id est min' punientur in extremo iudicio. Sed videtur alicui, qd' hoc non sit verum, quia Genē.xiij. scribitur, qd' homines Sodomitæ pessimi erant & peccatores nimis coram domino. vnde & in signū magnitudinis peccati ipsorum mortui sunt igne & sulphure descendēte super eos. Dicendum, qd' Sodoma & Gomorra fuerūt infectæ pluribus peccatis scilicet peccato superbiæ, luxuriæ & auariciæ, vt dicitur Ezechi.xvj.f. Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, panis saturitas &c. Sequitur: Et egeno manum nō porrigebat: ergo comparantur lūe negantibus victum apostolis quātum ad istud vltimum, non quantum ad alia præcedentia: quia comparatio debet esse secundum ea quæ sunt eiusdem generis: & non est dubium qd' grauius est peccatum negare victum seminantibus spiritualia, quibus tenentur homines de iure naturali diuino & hūano, vt supā dictū est, q̄ manum nō porrigere egeno simplici spiritualia non seminanti. b ¶Ecce ego mitto. Hīc ostendit Saluator, qd' prędicatores verbi diuini nō debēt terreri aduersitate. Et quia in aduersitate non solum oportet sustinere patiēter, sed etiā aliqn nomē Christi cōfiteri cōstāter, iō hęc ps dividit ī duas: qa prio hortat eos ad actū tolerādi, sed'ò ad actum cōfitēdi, ibi: Ois ergo qui cōfitebit me. Prima in duas, quia prio ostendit tribulationis iminētis magnitudinē. secundò hortatur apostolos ad ei' sufferentiā, ibi: Non est discipulus sup magistrū. Prima in tres, sed'm qd' magnitudo tribulationis futuræ ostenditur ex trib': qa prio erant passuri à legispitis. secūdò à principib' Gentilib' ibi: Et ad reges, tertiò à ppriis parentib', ibi: Tradet autem frater: & in q̄libet psequutiōe ostendit qualiter se debent habere c. Dicit ergo: Ecce ego mitto uos sicut oues. id est simplices innocentes, per arma vos non defendentes. c ¶In medio lupo. Scribarū & Pharisęorū. Lup' em̄ dētibus oues laniat, homines ādditu inraucat, ita isti apstos Christi nitebāt iterficere, & vocem

vocem prædicationis in eis impedire, vt patet ex doctrina apostolorū & in actib' eorū. & iō cōsequēter oñdit q̄liter in hac tribulatiōe se debēt habere di. d ¶Estote er. pru. qm̄ aliqn̄ prudēter declināda est malicia psequutorū, sicut Paul' vidēs maliciā Iudęorū volētiū eū iterficere sine causa, appellauit ad Cæsarem,

f ✠Et eritis

E amisse charitatis. a ¶Qui aũt &c. Docet virtutem lõganimitatis & patẽtię. Non enim cœpisse vel facere, sed perficere virtutis est. Vnde cauda hostię iubetur offerri. Hoc idem Lucas exprimit: In patientia vestra possidebitis animas vras. Quasi dicat nobis dominari dicim⁹, hoc ipsum incipim⁹ possidere qđ sum⁹. b ¶Cũ au. Hoc ad illud ꝓprie ꝑtinet, ꝙ dictũ est: In viã gẽtiũ ne abieritis. Qđ ꝑsequutiões nõ debeant timere, sed declinare: vt tribulationis occasio, sit euangelij seminariũ.

Lucæ.21.d

Mysticè

¶Mysticè. Cũ vos ꝑsequẽtur in vno testimonio, fugite ad alia volumina. Quia q̃uis sit contentiosus ꝑsequutor: añ prę fidiũ Saluatoris adueniet, q̃ illi cõcedat victoria. c ¶Non est di. Nec indigemini tolerare qđ tolero, q domin⁹ sum faciens qđ volo, & magister docens qđ vult scio. d ¶Si patrẽfa. Ostẽdit calũnias suas, vt suo exẽplo ferãt iniurias. vñ dixit: Sufficit di. e ¶Beelzebub. Beelipse est Bel, Zebub musca. i, de⁹ muscę. ꝑ spurcicia sãguinis ĩmolati. Idolũ est Acaron, nomine cuius spurcissimi idoli principẽ dæmoniorũ appellãt: qui musca dicit, ꝓpter ĩmũditiã. ¶Beelzebub idolũ apud diuersas gẽtes diuersis nõibus nuncupatũ. Ninus rex Assyriorũ cõditor Niniuæ ciuitatis post mortẽ patris sui Beli cõposuit statuã ĩ honore ĩpi⁹, eiq̃ diuinos honores iussit persolui ab hoib⁹. Cuius simulacri similitudinẽ Chaldæi suscipiẽtes, vocabãt Bel, vt in Daniele legit. Inde Palæstini illud accipiẽtes vocabãt Baal. Moabitæ verõ Belphegor, atq̃ ita per diuersitatẽ Gẽtiũ diuersa ei dabantur nomina. At Iudæi vnius dei cultores vocabãt Beelzebub ob derisionem Gẽtiliũ, Baal vir, zebub, musca, vir muscarũ siue habens muscas.

† Luc.6.f. Ioh.13.b. Beelzebub idolum diuersa nõia in diuersis gẽtib⁹ sortitum est

Tseruus

†Mar.4.c. Lucæ.8.c. &.12.a.

f ¶Ne ergo timueritis eos. Eorũ sæuitiẽ vel blasphemias, q̃a venit dies cũ deus, iudicabit occulta hominũ, vbi & nequitia discooperiet, & vestra intentiõ soli deo cognita, ab omnib⁹ scietur. g ¶Quod dico. Hoc est, in quo volos cõstãtes esse. ¶Vel qđ dico in tenebris. i. dũ adhuc in timore estis, dicitis ĩ lumine id est ĩ fiducia veritatis, accepto spũsancto, Et qđ ĩ aure auditis. i. qđ secreto auditis, sup tecta. i, calcato carnis domicilio ꝑdicate. h ¶Super. Logt iuxta morẽ Palestinę, vbi solẽt ĩ tectis residere q̃ nõ sũt cacuminata, sed q̃dã via vñ lex ꝑcipit vt q nouam

F

domum

ter filium, & insurgent filij in parentes & morte eos afficient: & eritis o[a]

a ¶Non tantum amicis. b ¶Quia amatores mundi sunt inimici dei

dio omnibus hominibus propter [a] nomen meum. Qui autem †perseuerauerit usq̃ in finem, hic saluus

a ¶Non deberis desistere, sed ad tempus declinare, vt alijs possitis prodesse. ¶Non ante-

[b] erit. Cum autem persequuntur uos [b]

a ¶Non mirum si a quibusdam fugitis, quia consummatio Israel non fiet in fide, donec Christus a mortuis resurgat.

in ciuitate ista fugite in aliã: Amẽ [c] dico uobis: non † consummabitis ciuitates Israẽl, donec ueniat filius ho[d]minis. †Nõ est discipulus super magistrũ, nec seruus super dominũ su[e]

a ¶Perfectio est discipuli non vlcisci iniurias, sicut ego feci.

um. Sufficit discipulo, ut sit sicut ma[f]

a ¶Prius faciens quam docens. ¶Qui potui.

gister eius, & †seruo, sicut dominus

a ¶Cui famulatur cælestia & terrestria.

[d] [e] eius. Si patrem familias Beelzebub [g] [h]

c ¶Qđ mirum de famulis.

uocauerunt, quanto magis domesti[i]

[f] cos eius? [k] Ne ergo timueritis eos.

a ¶Corde. ¶Hoc ad bonos.

†Nihil enim opertum, quod non re[l] [m]

a ¶Hoc ad malos. ¶Actiu.

ueletur, & occultum quod non scia[n]

¶In mysterio.

[g] tur. Quod dico uobis in tenebris, [o]

a ¶Prædicate aperte. b ¶Spiritusancto. c ¶Priuatim.

dicite in lumine, & quod in aure au[p] [q]

a ¶Palam, publice. ¶Calcate carnalia.

[h] ditis, prædicate sup tecta. † Et nolite [r] [s]

habebit plenarie effectũ suũ circa finẽ mũdi. e ¶Nõ est disci. G Ostẽsa magnitudine tribulatiõis imminẽtis, hortat discipulos ad ipsi⁹ tolerãtiã, & hoc triplici rõne: primò exẽplo sui, secdõ ex cõsideratione diuini iudicij, ibi: Nihil opertũ. tertiò ex meditatione diuinę prouidẽtię & cõsilij, ibi: Et nolite timere. Circa primũ hortatur eos exẽplo sui, q̃a multa & grauia à Iudæis passus est sine causa, & pro veritate fidei, & multò forti⁹ debẽt hoc pati ei⁹ discipuli. & hoc est ꝙ dicit: ¶Nõ est discipu. &c. Sequitur: f ¶Sufficit discipulo &c. i. si nõ plus cõculcet & cõdẽnet ꝙ magister eius. & ideo cõcludit: g ¶Si patrẽfa. i. Christũ, qui est pater noster. h ¶Beelzebub uoca. Sicut em̃ patet ex præcedẽtibus, dicebãt Christum facere miracula in virtute cuiusdã dæmonis sibi familiaris nomine Beelzebub: & sic Christũ quodãmõ vocabant Beelzebub, inq̃tũ opera ei⁹ ipsi Beelzebub attribuebant: qđ erat magna blasphemia cõtra eũ. i ¶Quãto magis do. eius. diffamabũt, imponẽdo Apostolis, q̃ sunt de domo Christi, ꝙ faciãt miracula in virtute dæmoni. Qđ em̃ Apli facerẽt miracula virtute dæmonis, dixerunt Iudæi & Gẽtiles, vt patet multipliciter ex legẽdis eorum. k ¶Ne ergo timueritis eos: omittẽdo fidei veritatem propter persequutiõis timorẽ. l ¶Nihil em̃ op. Hîc hortatur eos ad idẽ ex cõsideratiõe diuini iudicij, in quo oĩa mãifestabũt, q̃a bona & mala oĩm, oĩbus erũt manifesta. Cui⁹ ratio est, q̃a tale erit iudiciũ, ꝙ videbit ab oĩbus iustũ: qđ non posset esse nisi merita & demerita oĩm viderẽtur ab oĩbus manifeste. Consideratio huius manifestationis debet dare magnã audaciã in prædicatiõe veritatis: & hoc est qđ dicit: Nihil opertũ. sin pñti tpe. m ¶Quod nõ reue. in iudicio. n ¶Et occul. quia secreta cordis quæ soli deo sunt nota, tũc erunt nobis manifesta: & hoc debet prędicatores mouere ad prædicandum veritatẽ securè, ꝓpter qđ dicit: o ¶Qđ dico uo. in tenebris. i. ĩ locis priuatis. licet em̃ Christ⁹, vt cõiter ꝑdicauerit ĩ cõib⁹ locis, vt ĩ tẽplo & synagogis: tñ aliq̃n docebat discipulos sepatim à turbis, vt hĩ Mar. iiij. a. Seorsũ aũt discipulis suis disserebat oĩa. p ¶Dicite in lu. i, palã, q̃a postea ppũ palã ppter ꝑdicauerũt ea quę à Christo seorsum didicerũt: ꝓpter qđ seq̃. q ¶Et qđ'. i. secreto. r ¶Prædi. su. te. i. publicè. In Palestina em̃ tecta domorũ erãt plana desuper, & ibi cõueniebãt hoies in diebus festiuis ad ludẽdũ & cõfabulãdum, & ꝑ hoc designat quẽlibet locũ publicũ, vbi cõueniũt hoies. Vel secm̃ alios tecta ista dicebanť quædã deãbulatoria facta circa tẽplũ, sup quę ascẽdebãt doctores & inde docebãt ppũm. s ¶Et noli. Hic hortat eos ad tolerantiã tribulationis ex cõsideratione diuinę ꝓuidẽtiæ seu cõsilij. ad cui⁹ euidẽtiã sciẽdũ, ꝙ aliq̃ dixerũt diuinã, ꝓuidẽtiã tm̃ se extẽdere ad incorpalia, & nõ ad ista inferiora: ex quorũ ꝑsona dr̃ Iob. xxij. b. Circa cardines cæli pãbulat nec nr̃a cõsiderat. Alij ãt dixerũt, ꝙ se extẽdit circa iferiora ista, exceptis actibus humanis: & hoc ne tollerent ab hoie libertatẽ arbitrij: sed vtrũq̃ est falsum secm̃ Philosophũ. j. de aia. vbi reprehẽdit Empedoclẽ dicẽs, ꝙ de⁹ esset insipiẽtissim⁹, si aliq̃d ignoraret qđ nos cognoscerem⁹. qđ sequebatur ad dictũ Empedoclis, quia dicebat oĩa cõponi ex amicitia & lite, excepto deo in quo lis non erat. Ex quo sequebatur, ꝙ deus litẽ non cognoscebat, quia ponebat simile simili cognosci: & idẽ inconueniens sequit ad dictum istorum

†tri. q. 3. c. nolite. 2 de her. c. cũ ex iniũcto.

†pambulaueritis.

Psal.18.a.

patent vsq̃ ibi: b ¶Cum autem per. &c. vbi ostẽdit qualiter debẽt se hrẽ ĩ tali tribulatiõe: q̃a aliquãdo discipli Christũ debẽt fugere. Ad cui⁹ euidẽtiã sciẽdũ, qđ ꝑsequutio aliquãdo ẽ ꝑsonalis, vt q̃n aliq̃s q̃rit ad mortẽ, nõ q̃a fidelis prĩcipalr, sed, ꝓpter odiũ ꝑsonę determinatę: & tũc est sẽp fugiẽdũ, sicut Paul⁹ q̃rebat ad mortẽ ĩ Damasco, vthr̃ Act. ix. qđ patet q̃a alij fideles p̃mittebant ibi pacifice habitare: sed quęrebat solũ Paulũ interficere: iõ demissus à fratrib⁹ ꝑ murũ, fugit ꝑsequutionẽ ꝑsonalẽ. Aliq̃n aũt nõ solũ ẽ ꝑsequutio ꝑsonę, sed' etiã fidei & iustitiæ: & tũc si hõ ꝓcipiat, ꝓbabilr ꝙ ex fuga sua seq̃t derisio fidei & deꝑssio iustitię, fuga est mala & est ꝑcm̃ mortale. Si aũt nõ apparet hoc ꝓbabiliter sed magis cõtrariũ, vt pote, q̃a ex fuga tali spõt alibi fieri vtilitas ecclesiæ: ex remansione aũt nõ hęret nisi occisio mĩstrorũ ecclesiæ à canib⁹. i, obstinatis infidelib⁹: & conculcatio margaritarũ, i. articulorũ fidei ab ipis: tunc est fugiẽdum & alibi, ꝓficiẽdũ: ꝓpter qđ subditur: c ¶Amẽ di. prædicando. si. ibi aduentum vel fidẽ Christi. d ¶Donec ue. à mortuis. s, resurgẽdo: quia denũciato aduẽtu Christi ꝑ apłos per ciuitates Iudæę, immediate passus est Christus, & à mortuis resurgẽs discipulis apparuit. Vel si intelligat de aduẽtu Christi ad iudiciũ, tũc intelligẽda est cõsummatio prędicatiõis apłorũ ꝑ totũ orbẽ, q̃tũ ad cõuersionis effectũ: quia vbiq̃ dispsi sũt filij Isr̃l secm̃ prędestinationẽ, vt dr̃ ĩ epła ad Ro. ix. Licet em̃ ꝑdicatio apłorũ discurrerit ꝑ totũ orbẽ à tpe iporũ, secm̃ qđ dr̃ in Psal. In omnẽ terrã exi, &c. tamẽ effectus cõuersationis fidelium q̃tũ ad eos qui generaliter cõuertẽdi sunt ad fidem,

habebit

Moraliter

* a ¶Et eritis odio oĩbus hoĩbus. Sequẽtes enim Christũ frequenter sunt odiosi etiã carnalibus amicis. b ¶Cum aũt̃ persequentur uos in ciuitate ista. Qui enim proficere nõ potest in vno loco, debet ad alium transire. c ¶Non est discipulus &c. Istud ad hoc inducitur, vt patet per literam sequentem. ꝙ Christi discipulus patiẽter toleret blasphemiam sibi irrogatã, cum Christus patienter tulerit similem & maiorem. l ¶Nihil enim opertũ, quod non reueletur. sin die iudicij, vbi patientia martyrum premiabitur, & persequutorũ nequitia punietur.

* Nonne duo

A domũ ędificat,murũ tecti ponat in gyro,ne fundatur ſanguis innoxius habente aliquo.Ergo in tectis prędicat,qđ cunctis audientibꝰ palã dicitur,& eſt:Quod vos erudiui in paruo Iudęę loco,in toto mundo dicite. a ¶Nonne,duo paſſe.Lucas: Nonne qn que paſſeres venerũt dipondio? Nec multũ diſtat, vt duo aſſe & quinq; dipondio.Dipondius eñ eſt ex duobus aſſibꝰ.Qđ aũt in nũeris eſt vnꝰ hoc in pondere as:& qđ duo,hoc dipõdius. b ¶Et unus ex illis.Quõ ergo Apoſtolꝰ: Nunquid de bobus cura eſt deo? Sed aliud eſt cura,aliud ſcientia. c ¶Numerati.hoc eſt,ſcientia dei numerũ illorũ cõprehendit. Numerati. Non actu cõputationis,ſed facultate cognitiõis: A ſimilitudine pecuniæ, quæ numeraẽ vt ſeruetur Vbi magna prouidentia dei,qđ nec parua ocioſaq; dicta eũ lateãt. d ¶Qui cõfi.Vel confitetur quis Ieſum ea fide,quę p dilectionẽ opatur:Negat qui prȩceptis dei non obedit. e ¶Qui aũt. Negaẽ à filio apud patrẽ,cui nõ manifeſtatur in diuinitatis potentia filiꝰ & pr.Confiteẽ à filio apud patrẽ,qui p filiũ habet acceſſum ad patrẽ. f ¶Pacẽ mít.Miſſum eſt bellũ bonũ vt rumperetur pax mala. g ¶Veni e.Hîc Lucas ait:Erũt qnq; ĩ vna domo diuiſi,tresi duo,& duo in tres diuidẽt.Quõ ergo qnq; eũ ſex pſonarũ nomina ſubijcit,pris filiꝰ matris filiæ Socrꝰ & Nurus.Sed mater filij ipa eſt Socrꝰ vxoris ei⁹.iõq; illa ipa,& in filiã ſuã,& in Nurũ dr̃ eſſe diuiſa.Poſſumꝰ & patrem intelligere diabolũ,cuiꝰ eramꝰ aliqñ filij non natura ſed imitatiõe, vt Iudæis dicebat eſt:Vos ex patre diabolo eſtis.Sed poſitq; vocem audiuimꝰ monẽtis.Obliuiſcimini & do.pa.rui Venit gladiꝰ dñi ſeparare nos ab inujcẽ,& oſtẽdere aliũ patrẽ,cui diceremus:Pater noſter q es ĩ cælis. Mater ſynagaga, filia primitiua eccleſia. Socrꝰ eadẽ ſynagoga.Nurus primitiua eccleſia de gẽtibꝰ.Spõſus eccleſiæ, filiꝰ eſt, dicẽte Apoſtolo:Quorũ patres ex quibꝰ Chriſtꝰ ſecm carnẽ.Socrꝰ igitur.i.mater ſponſi,& in nurũ & in filiũ diuiſa eſt ſynagoga carnalis, quia eccleſiã pſequi nõ ceſſat, ſed & ipa in matrem & in ſocrum diuiſa eſt, volens reciꝑe circũſionẽ cæteraſq; carnales obſeruãtias. b ¶Separare.i. priuatos carnis affectus extinguere, quibus ita inuicẽ diliguntr, vt deo minꝰ ſeruiãt. Vel penitꝰ auertãt,nõ qđ nõſint honorãdi pater & mater,ſed poſt deum,hîc eſt ordo charitatis. i ¶Qui amat pa.Poſt deũ amandi ſunt,ſed ſi vtrũq; non poteſt ſeruari,odium in ſuos, pietas eſt in deum k ¶Et qui non accipit &c. Crux duobus modis portatur.cũ vel p abſtinentiã corpꝰ afficit,vel cũ p cõpaſſionẽ ꝓximi affligit animus.Peccata ꝓximorum ſtrixoriũ ſunt ſctõrũ. Crux ſemper eſt portanda,vt amor Chriſti oſtendat.

Nicolaus de Lyra.

ctũ iſtorũ,quia nos habemꝰ noticiã de iſtis inferioribus,& de humanis actibus:& per conſequens deus talia cognoſcit & ad finem debitum deducit:quia cum ſit agens vniuerſale & primum oĩa quę ſubiacẽt eiꝰ cognitiõi ordinãt p ipm.Et qa natura nobilior pricipaliꝰ cadit ſub ordie,puidẽtię,ſeqt̃ q natura hũana quę imortalis eſt ex pte aĩę,ſpeciali mõ cadit ſub eiꝰ ordinatiõe:propter q iuſti nõ debẽt mortẽ timere.qa deꝰ ordiabit ad finẽ vltimũ & hocẽ q dicit:Noli.& patet vſq; ibi: a ¶Nõne.Ad euidẽtiã huiꝰ ſciẽdũ,q paſſeres abũdãt in tra pmiſſiõis:& iõ de ipis fiebat oblatio paupũ,q nõ poterãt alia hre;vñ erãt pauci valoris, quia duo hẽbãt paſſe.As aſſis ẽ genꝰ numi.vñ ẽ mẽſura i põderib⁹ vt dicit glo.ſup iſtũ locũ.In vnoq; eñ gñe illd q mĩmũ ẽ mẽſura aliorum aliorũ.Dipondiꝰ aũt valet duplex as,& iõ dicitur Lu.xij. qđ qn q paſſeres habebãtur p dipondio:hîc dicitur qđ duo pro aſſe quia paſſer impar nõ poterat cõpetenter diuidi,iõ remanebat vẽdenti.dicit ergo:Nõne duo paſſ.i,vẽduntur, quia veneonis habet ſenſum paſſui ſub voce actiua. b ¶Aſſe.i.pro aſſe. & trũ vnus ex illis q̃tũcũq; ſit parui valoris, vt viſum eſt. c ¶Nõ cadet ſu.i. non morietur. d ¶Sine patre ueſtro.i. ſine,puidẽtia dei prĩs: p cõſequẽs ſupplenecq; vos moriemini,qn deꝰ ordinet de morte vra:,ppter qđ cõdudit. e ¶Veſtri au.in dei preſcientia:iõ concludit. f ¶Nolite.i.maioris reputatiõis apud deũ, qa ad imaginẽ dei factꝰ,qđ nõ cõpetit creaturę irrõnabili. g ¶Ois er. Oſtenſo,qđ debent tribulationes ſuſtinere conſtãter,hic hortatur eos ad confitendũ nomẽ Chriſti confidẽter dicens: Omnis.& patet & ſequit: b ¶Qui au. Negatio autẽ noĩs Chriſti ſẽp eſt peccatũ mortale:& iõ negãs ipm,dignꝰ eſt dãnatiõe.Sr & nõ cõfiteri ſeu tacere aliqñ eſt pctm mortale,vt quãdo.ſ.ex taciturnitate alicuiꝰ tollit honor deo debitꝰ ſicut in caſu q̃ aliqs ĩterrogatꝰ de fide ex taciturnitate ſua ĩgerit opinionẽ aliꝝ,qđ ipe nõ ſit Chriſtianꝰ, vl q fides ſit ita deriſibilis,q nullꝰ audeat eã cõfiteri:tũc tacere vl nõ cõfiteri,pctm mortale eſt.Si aũt aliqs nõ interrogatꝰ ex feruore fidei publicẽ ,p fiteaẽ fidẽ Chriſti ad declarationẽ ꝓfitatis fidei,& ad cõfirmationẽ trepidãtiũ,ſicut legũ aliq martyres feciſſe:hoc eſt donũ ſuperogationis i ¶No.ar.hîc oſtẽdit q prędicatores eũ ægelij nõ debẽt ipediri ex amicorũ carnalitate.Ad cuiꝰ euidẽtiã ſciẽdũ,q charitas eſt ordinata,ſic q homo debet diligere deũ ſup oĩa, etiã ſupra ſeipm:& iõ p nulla amicitia cuiuſcũq; ꝓximi debet retardari qn ꝓſequat ea quę ptinent ad honorẽ diuinũ:,ppter qđ dicit: Nolite ar.qa ue.pacem mittere in terram. & loquitur de pace mala,quę eſt contra deũ. k ¶Non ue.pa.mít.ſ.talem quę dicta eſt. l ¶Sed gla.hoc eſt diuiſionẽ talis cõcordię. Aduertẽdũ tamen,q̃ iſta quæ dicũt hic à Chriſto,ſunt facta occaſionaliter,qa ad Chriſti prędicationẽ & aplorũ aliq cõuerſi ſũt ad fidẽ:& aliꝝ in ſi delitate remanẽtes q̃tũcũq; eis cõtũcti, perſequuti ſũt iſtos ad mortẽ ,ppter qđ ſeqt̃: m ¶Veni eñ.& patet. o ¶Et qui nõ ac.cru.ſ.Hîc oſtẽdit,qđ prędicator verbi diuini non debet retrahi ,ppter dulcedinem præſentis vitæ,quæ eſt breuis & tranſitoria,& ad merendũ vitã æternã ordinata.& iõ,qa finis melior eſt his quę ſũt ad finẽ,ĩmo ea quæ ſũt ad finẽ nõ ſũt niſi ,ppter aſſequutionẽ finis iõ de ipis nõ curaẽ,dũ tamẽ finis habeaẽ: ,ppter qđ de vita pñti nõ eſt curãdũ,ſed de aſſequutiõe vitę ęternę:& hocẽ q dicit Qui nõ.ſ.volũtarie mortẽ tolerãdo

Non eſt me

timere eos qui occidunt cõrpus, ãiam autem non poſſunt occidere: ſed potius eum timete,qui poteſt & animam & corpus pẽrdere in gehẽ

a ¶Tantum. b ¶Quin eam deus reddat corporꝰ.

a ¶Mittendo in æterna ſupplicia.

a ¶Nolite timere mortem corporis,qui mori non poteſtis ſine num deinquod in minoribus liquet.

nam.Nõne duo † paſſeres aſſe ueneunt? Et unus ex illis non cãdet ſu

a ¶Non moritur ſine prouidentia dei,quãto magis vos?

a ¶Sine nutu dei. b ¶Vt taceam de corporis maſa,etiam minimæ particulæ dei prouidentia cõſeruãtur.

per terram ſinẽ patre ueſtro. Veſtri autem & capilli capitis omnes nu

a ¶Omnem curam in eum proiicite,apud quem non capillus peribit.

merati ſunt. † Nõlite ergo timere: multis paſſeribus † mẽliores eſtis

a ¶Quia rationales,quia æterni.

¶Ergo prædicate ſuper tecta: quia: Omnis. a ¶Ore confeſſio ſit ad ſalutem. ¶Fidẽ,corde & ore. ¶Ne quis tempore perſequutionis ſufficere ſibi putaret fidem cordis.

uos. Omnis ergo qui confitẽbitur me coram hominibus confitẽbor & ego eum coram patre meo, qui eſt

a ¶Perducam ad confeſſionem patris. ¶Venite benedicti patris mei.

¶In conſortio ſanctorum. ¶Timore.

in cælis. Qui autem negauerit me

a ¶Vbi prodeſſe debet mei nominis cõfeſſio. b ¶Non perducam ad viſionem dei patris, qua perfruentur ſancti.

coram hominibus, negabõ & ego eum coram patre meo, qui in cælis

a ¶Sicut timor mortis non debet retrahere,ſic nec carnalis affectus. b ¶Non ad hoc inter homines veni, vt carnales affectus confirmem,ſed ſpiritualis gladio diſſociem.

eſt.† Nõlite arbitrari, quia uenerim pacem mittere in terram. Non veni

¶Verbi dei.

pacem mittere,ſed gladium. Veni enim † ſeparare hominem aduerſus patrem ſuũ,& filiam aduerſus matrem ſuam, & nurum aduerſus ſo

a ¶Non poſſunt inter eos eſſe iura pacis, inter quos eſt bellum fidei. b ¶Qui non credunt.

crum ſuã:et inimici hominis dõme

a ¶Et huic religioni pietas non eſt anteponẽda,quod facit qui quod deo minus amandum eſt, plus amat quam deum.

ſtici eius.† Qui amãt patrem aut matrem plus q̃ me,non eſt me dignus.

a ¶Qui præponit carnalem affectum ſpirituali

† Et qui amat filium aut filiam ſuper me,non eſt me dignus. Et qui non

Et ſequitur:

¶Nonne duo.Hilarius.Myſticẽ autẽ corpus & anima aſſe venduntur, cum pro minima delectatione diabolo traduntur. h ¶Qui autem negauerit me &c.Remigius: Negabit autẽ ſe negantem,quia per ipſum non habebit acceſſum ad patrem, & ſic p oppoſitũ intelligit cõfiteri ſe cõfitẽtẽ, qa dabit ei acceſſũ ad patrẽ. i ¶Nolite.Hiero.Ad fidem Chriſti totus orbis in ſe diuiſus eſt, vnaquæque domus fideles habuit & infideles, & bonum bellum mixtum eſt,vt pax mala rũperetur. n ¶Qui amat patrem &c.Hilarius.Illi enim qui domeſticas dilectiones hominum,eius dilectioni prætulerint,futurorum bonorum indigni erunt hæreditate. o ¶Et qui non ac.cru. Grego. Duobus modis crucẽ dñi baiulam⁹:Cum aut p abſtinẽtiã carnẽ affligim⁹,aut cũ p compaſſionẽ ꝓximi neceſſitatẽ illi⁹ nram putam⁹

f ij ¶Qui inuenit

E a ¶Et sequi me. Aliquis em̃ carnẽ mãcerat ꝓ inani gloria, vel proxio carnaliẽ cõpatitur vt culpæ faueat: Hic crucẽ ferre videt, sed dominũ nõ sequitur. b ¶Qui in. Nomie aĩæ vita præsens designatur. c ¶Qui re. Cum ad prædicationem mittit, æs zonæ tollit, pericula non timẽda dicit, affectũ subijci religioni. Vñ ergo sumꝑ? Austeritatẽ mãdatorũ spẽ habebat ꝓmissorũ. Qui recipit (iquit) vos Ad susceptionẽ magistrorũ prouocet discipulos. Dicit ergo aliquis: ergo & pseudo prophetas & Iudã, ꝓditorẽ suscipiem? Hoc dñs ꝓcurãs dicit nõ ꝓsonas esse suscipiẽdas, sed nomina: & mercedẽ nõ carere suscipiẽtẽ, licet ĩdign? sit q suscipiat. Nõ ait mercedẽ de ꝓpheta vl iusto, sed ꝓphetæ & iusti mercedẽ: qa dum eas sustẽtat q aliter nõ posset qd' eorũ ẽ facere. & ipse est q ĩ hoc noie facit, nõ ꝓ eis solũ, sed eorũdẽ mercedẽ hẽbit, i. talẽ q̃lẽ & ipi. ¶Quia Christ? ĩ aplis, de? autẽ ĩ Christo: ergo q aplos recipit, recipit deũ. Hoc dicit, ne aplorũ susceptio vilis habeat his à qb? supra dixit, debere stipẽdia accipe. d ¶Et quicũq; Qui piculũ nõ suscipientiũ testimonio excussi pulueris denunciauit. meritũ recipiẽtiũ vltrà sperati cõmẽdat. Nota deũ magis ad piũ affectũ respicere q̃ ad quantitatẽ rei exhibitæ. r ¶Vni ex. Minimi sũt q nihil penitus habent in hoc mundo, & iudices erunt cum Christo.

†Luc.10.c

†73.di.c.ĩ noie pñs

GLOS. ORDI.

F †ẽ pusillis vel: paruis

IOhãnes. Cap. XI. Et dũ Christus prædicaret, & prædicationẽ suã variis signis cõfirmaret, Iohãnes eius opa audiuit positus in vinculis ab Herode. Sed cũ audisset duos de discipulis suis, ait illi: Tues q uẽ. Iohannes interficiendus ab Herode interrogat, nõ qa dubitet, qui aliꝭ dixerat: Ecce agnus dei. Qui & vocẽ patris audiuerat: Hĩc est filius meus dilect?. Sed vt missi signa vidẽtes crederent, & dictis eius opa Christi fidẽ facerent, ne alius Christ? expectaret. Qd' autẽ discipli Iohãnis aduersus Christũ supbirẽt, & aliquid liuoris haberẽt, supinotuit ibi: Quare nos & pharisei iciunamus? Et vbi Iohanni dixerunt: Magister cui testimonium dedisti: Ecce discipli ei? baptizant. & plures veniunt ad eũ. Hæc omnia eadẽ de Iohãne Lucasponit. nõ ipso ordine, sed quis ordinem rei gestæ teneat, nõ apparet. g ¶Tu es qui uentu. Non ait q venisti: Q. Cum ad inferna descẽsur? sum: debe o te nũciare inferis, q nũciaui supis. An cõueniat filio dei mori, an alium ad hęc sacra missurus es?

Io.1.d.

Luc.3.c.

Mat.9.b.

¶Qui non †erat.

a ¶Et sequi me. Aliquis em̃ carnẽ mãcerat ꝓ inani gloria, vel proxio carnaliẽ cõpatitur vt culpæ faueat: Hic crucẽ ferre videt, sed dominũ nõ sequitur. b ¶Qui in. Nomie aĩæ vita præsens designatur. c ¶Qui re. Cum ad prædicationem mittit, æs zonæ tollit, pericula non timẽda dicit, affectũ subijci religioni. Vñ ergo sumꝑ? Austeritatẽ mãdatorũ spẽ habebat ꝓmissorũ. Qui recipit (iquit) vos Ad susceptionẽ magistrorũ prouocet discipulos. Dicit ergo aliquis: ergo & pseudo prophetas & Iudã, ꝓditorẽ suscipiem? Hoc dñs ꝓcurãs dicit nõ ꝓsonas esse suscipiẽdas, sed nomina: & mercedẽ nõ carere suscipiẽtẽ, licet ĩdign? sit q suscipiat. Nõ ait mercedẽ de ꝓpheta vl iusto, sed ꝓphetæ & iusti mercedẽ: qa dum eas sustẽtat q aliter nõ posset qd' eorũ ẽ facere. & ipse est q ĩ hoc noie facit, nõ ꝓ eis solũ, sed eorũdẽ mercedẽ hẽbit, i. talẽ q̃lẽ & ipi. ¶Quia Christ? ĩ aplis, de? autẽ ĩ Christo: ergo q aplos recipit, recipit deũ. Hoc dicit, ne aplorũ susceptio vilis habeat his à qb? supra dixit, debere stipẽdia accipe. d ¶Et quicũq; Qui piculũ nõ suscipientiũ testimonio excussi pulueris denunciauit. meritũ recipiẽtiũ vltrà sperati cõmẽdat. Nota deũ magis ad piũ affectũ respicere q̃ ad quantitatẽ rei exhibitæ. r ¶Vni ex. Minimi sũt q nihil penitus habent in hoc mundo, & iudices erunt cum Christo.

Nicolaus de Lyra.

a ¶Nõ est me. i. vita æterna, quia in cõiunctione ad Christũ per visionẽ & fruitione consistit vita æterna. b ¶Qui inue. i. vitam præsentẽ, quæ causatur ab anima existẽte in corpore. vñ est ibi prædicatio ꝓ causam, Qui amat igit̃ vitã præsentẽ inordinate, pdet eã. Res em̃ perdit quãdo nõ attingit fiinẽ debitũ, sicut medicia pdit, qñ p eã sanitas nõ acgrit: Et eodẽ modo vita prẽsẽs quæ finaliter ad cõsequutionẽ vitæ æternæ ordinat, rectẽ pditur, quãdo p ipam ad æternã vitam non puenit: qd' contingit illi, q inordinate amat ipsam & econtrario. c ¶Qui pdi. aĩam. vitam præsentem ꝓpter Christum contẽnendo: Talis em̃ dicit perdere, non scd'm veritatem, vt patet ex prædictis, sed scd'm hominum opinionẽ. Iste inquã. d ¶Inueniet eã, accipiendo ꝓ trãsitoria æterna m. e ¶Qui reci. uos. Postquã Saluator hortat? est prædicantes, hĩc hortatur recipientes ipos, ostẽdens magnitudinem præmij ipsorum. f ¶Qui recipit uos in no. Ea em̃ quæ fiunt Christifidelibus, reputat sibi fieri Christus: & hoc tam in malis, Act. ix. c. Saule Saule quid me persequeris. i. fideles meos quãm etiam quã etiã in bonis, sicut hic patet: qa in discipl̃s suis dicit se esse receptũ. g ¶Qui reci. i. dei nũciũ. h ¶In no. i. inc̃tũ dei nũci?. i ¶Mercedẽ pro. ab eo cui? est nũcius. Et sic: k ¶Qui re. quod non põt esse nisi propter deum, à quo iustificatur ois verè iustus. l ¶Mercedẽ iu. acci. i. à deo q iustificat ipm: Secus est autẽ si recipit ipm inquãtũ amic? vel cõpatriota vel hmõi: quia nõ recipit eum purè in noie dei. m ¶Et quicũq; po. Hoc dicit ad ostẽdẽdũ, ꝙ quilibet quãtũcunq; pauper põt facere opera misericordie. qua dare, calicẽ aquę frigidæ põt quilibet quãtũcunq; paup. n ¶In no. discipli. i. qñ est fidelis denũciãs fidẽ Christi. o ¶Amen. i. fideliter. p ¶Dico uo. nõ. quia in his que dantur propter Christũ, nõ tantũ pensatur quãtitas doni, quantũ pẽsatur quãtitas bonæ volũtatis, ex qua datur. Sequit: q ¶Et fac. est cũ cõ. &c. modũ. s. prædicandi & viuẽdi prædictum. r ¶Transijt inde ut doceret & prædicaret. in ci. s. Iudæorum: Et sic patet cõclusio hui? capituli.

a ¶Vel carnem domando, vel proximo compatiendo, & hoc contrariu ęternorum.

a ¶Nec aduersa timenda sunt, quia qui quęrit inuenire temporaliter vitã, æternaliter pdet eã.

a ¶Paratus est eam hic perdere omnia postponẽs amori meo.

a ¶In futuro.

a ¶Qui in vobis sum. b ¶Quia non aliud recipit in apostolis quam quod est in Christo.

a ¶Qui in me est.

a ¶Pro eo ꝙ nominatur propheta.

a ¶Ne & pseudo imeant recipere.

a ¶Pro eo ꝙ nominatur iustus.

a ¶Ne quis se ab hospitalitate per paupertatem excuset, hoc leui pręcepto diluit.

a ¶Ne dicas deesse vnde calefieret.

a ¶Pro eo ꝙ nominatur discipulus

a ¶Quam ex bono affectu meruit potius quam ex actu.

¶Sermones.

a ¶Fecit quod docuit prædicans Iudæis, non Samaritanis, non Gentibus, vt secundum promissa, prius offeratur Iudæis salutis occasio.

a ¶Iudæorum.

a ¶Positus.

a ¶Lex ad gratiam euangelij mittit. ¶Ne alium a se prædicatum putarent.

a ¶Per illos. b ¶Hoc dicit.

Cap. XI.

IOhannes aũt cũ audisset †in uinculis opera Christi, mittẽs duos de discipulis suis, ait illi: Tũ es qui uẽturus † es, an alium expectamus?

Moraliter. s ¶Iohannes autem &c. per Iohãnem qui misit discipulos suos ad Christum dicendo: t ¶Tu es qui uenturus es? &c. Licet ipse de hoc nullatenus dubitaret; sed vt eius discipuli de hoc dubio certificarentur per opera Christi, significatur bonus doctor & humilis, qui quãuis non dubitet de veritate alicuius cõclusionis, tamen discipulos dubitantes remittit ad sapientiorẽ, vt per eũ certius informẽtur: cõtra multos doct. & cõfesso, qui dedignãtur sic remittere ne videantur aliqua ignorare.

Moraliter

¶Illis aũtẽ

Diuisio

Luc.7.c. †in carcere

†illis

¶Qui non †erat.

¶nõ videtur

a ¶ Qui nō fu. Qui de diuinitatis potētia nō dubitauerit, hoc non cōtra Iohannē quē mox à deo cōmendat. b ¶ De Iohan. Præcursor Christi de Christo certificare dissipos voluit, qa sēsit eos dubitare. De præcursore Christi? turbas dubitantes, ne dubitēt docuit, mollē leuēq; putantes. c ¶ Ecce qui. Qui ponunt puluinaria sub cubito. qui vitā peccātiū palpāt, nō pungūt. ¶ Nota. Rigida vita & prædicatio debet declinare molliū pallatia. quæ frequētāt mollib? in duti adulantes. d ¶ Plus q̄, p. Be. qa angelus nō natura sed officio. e ¶ Maior Iohannes. In hoc nō præsert patriarchis, & cūctis hominibus, sed æqualis cæteris sctis ostendit. f ¶ Qui aūt. Ioīs sctūs q iā est cū deo, maior est eo q adhuc ī mūdo. Vel ego quē minorē facit multorū opinio, in ecclia sctorū illi prælat? sum. Vel nouissim? angelus cęli melior est q̄is hoīe. g ¶ In regno. Regnū cælorū duobus modis accipit: Aut supnū ī quo nōdū sum?: Aut præsēs eccla in q̄ adhuc viuimus, & iā q̄dā mō regnam?. h ¶ A diēb? Io. Apl̄os dn̄s ad oues q̄ p. do. Israel ire iusserat, vt ad regnū reducerēt. Sed hęc prædicatio ad pfectū publicanorū & pctōrū ꝓsa est q crediderūt. Cæterū Iohāni à plebe nō creditur, Christi opera nō autorizantur, quia crux est scādalo. Iā pphetia cessat iā lex expleť, Christ? alīs prædicatur, & ab alīs recipitur, sui respuunt, inimici accipiūt Itaq; regnū cælorū vim patit, quia gloria Isrl pūb? debita, à pphetis nūciata, à Christo oblata, fide gētiū occupať & rapit. Vel à diēb? Iohānis. q pniam prædicauit. q̄ pctōr reuiuiscit, & non an̄: q a lex pœnā intulit & nō p pniam viuificauit. Patria cælestis vim patiť dū pctōr ad eā q̄si ī alienū locū ītrat p pniam. Grādi violēta est interra nasci & cęlum cape, & habere per virtutē q̄ nō possumus p naturā. i ¶ Oēs em̄. Non qd̄ post Iohānem nō fuerint aliq, vt Agab?, sed qa quidqd pphetauerūt, de domino vaticinati sunt. Oē. em̄. qa quidqd illi dixerunt, de vēturo loquuti sūt, hīc ꝓ o veniētē ostendit k ¶ Et si uultis recipere ipse. Vt min? excusabiles sitis, quia eum non recepistis. Ipse est Elias in virtute, non in persona in vitæ seueritate, mentis rigore præcedēs Christi primū aduentū, vt ille secundū.

Nicolaus de Lyra. ¶ Cui autem nō videtur cōueniens, qa Iohannes nō fuit min? illuminat? q̄, pphetę ve. te. quia hic dicit pl? q̄, pphetā, vt sequitur in isto ca. Prophetæ aūt cognouerūt Christū nō tm̄ nasciturū in carne ꝓpter nos, sed etiā moriturū, vt habet Isa. liij. c. Tā q̄ ouis ad occisionē ducet &c. & in pl̄b? alīs locis, quæ ꝓpter pluritatē vitiā omitto: ergo multo forti? Iohānes q fuit pl? q̄, pphetā cognouit. Itē Iohānes de Christo p̄dixerat: Ecce agnus dei Io. j. d. qd̄ nō dixisset, vt videť, nisi vidisset eū immolādū, p salute mūdi, & iō aliter dicendum, q̄ Iohannes nō dubitauit de prędictis, sed certitudinaliter cognouit: sed discipl̄i ei? q nō erāt sic illuminati, dubitauerūt, & ideo Iohānes p discipl̄os suos q̄stionē, p. posuit, nō propter sui dubitationē, sed discipl̄orū hæsitatiū. a ¶ Et respon. Hīc ponitur Christi respōsio: & qa ei? respōsio nō erat ad confirmationē Iohānis q non dubitauit, sed ad confirmationē discipulorū dubitatiū, iō Christ? nō respōdit p ꝓba, sed p facta faciēs in conspectu discipl̄orū Iohānis miracula multa manifestē declarātia q̄ ipse esset Christus: & hoc est qd̄ dicit: b ¶ Renūciate Io. ad præceptum meū. Et cætera quæ sequūt, patēt vsq; ibi: c ¶ Pauperes euan

¶ Non ad interrogata sed ad scandalū nūciorū.

Et respondens Iesus, ait illis, a

a ¶ Non respondit Iohanni, quia nō dubitabat sed illis.

Euntes renunciate Iohanni b

a ¶ Cessent verba loquantur opera. ¶ Per miracula. ¶ Per doctrinā euangelij illuminātur.

quæ † audistis & uidistis. Cæci uident, claudi ambulāt, lepro si mundantur, surdi audiunt,

a ¶ Pauperes spiritu vel opibus intus illuminantur, vt in prædicatione nulla distentia sit inter pauperes & diuites

mortui resurgunt, paupēres c

† euangelizantur. Et beatus d

¶ In hoc nuncios percutit sicut post ostenditur.

a est qui non fuerit † scandaliza

a ¶ Ne turbæ Iohannem liuore motum suspicentur, & vt sciant eum quæsisse non sibi, sed discipulis.

tus in me. Illis aūtem abeunti, e

a ¶ Quæ nesciebant mysterium interrogationis eius.

bus, cœpit Iesus dicere ad tūr/

b bas de Iohanne: Quid exi/ f

a ¶ Qui omni vento agatur, vt leuitate meatis de me ambigat quem prædicauit.

stis in desertum uidere, arūn/

¶ Non.

dinem uento agitatam? Sed

¶ An vana gloria ductus lucra quærat pro dapibus vel vestibus, qui locustis vixit, & pilis camelorum indutus.

quid existis uidere? Hominē g

c mollibus * uestitum? † Ec/ h

a Vbi aliquid venetur.

ce qui mollibus uestiuntur, in

dōmibus regum sunt. Sed

a ¶ Qui me non tantum venturum prædixit sed etiam digito demonstrauit.

¶ Ponit quod erat.

quid existis uidere? Prophe/ i

tam? Etiam dico uobis, & k

d † plusquàm prophetam. Hic

¶ In Malachia.

est enim de quo scriptum est:

¶ Verba patris ad filium. a ¶ Nuncium.

† Ecce ego mitto angelum me l

a ¶ Manifestationem tuam.

um ante faciē tuam, qui prę m

a ¶ Perua reddet tibi corda auditorum pœnitentiam prædicando, baptizando.

parābit uiam tuam ante te.

a ¶ Vt summam virtutum eius comprehendam.

Amēn dico uobis: non surre o

a ¶ Non virginis.

e xit inter natos mulierum ma/

a ¶ Et ū æqualis.

f iōr Iohanne Baptista. † Qui p

a ¶ Tempore. b ¶ In cordibus apostolorū

g autem minōr est in rēgno cæ/

a ¶ Dignitate.

b ¶ Alia commendatio Iohannis.

h lorum, māior est illo. A diē/ b q

bus autem Iohannis Bapti/ r

a ¶ Quantum dicetur nunc. i. semper.

stæ usque nunc regnum cæ/

a ¶ Quibus non erat promissum.

lorum uim patitur, & uiōlen/ s

ti † rapiunt illud. † Omnes t

a ¶ Præcedentes. ¶ Vbi Christi tempus ostenditur, quem Iohannes ostendit.

i enim prophētæ & lex usque

a ¶ Vel prædicauerunt.

ad Iohannem prophētaue/

k runt; & si uultis recipere, ipse v

euā. i. denūciant habere regnū cælorū, vt sup̄ dictū est ca. v. Btī pauperes &c. d ¶ Et beatus. s. dubitādo de deitate, qa me vidit in passibili carne. e ¶ Illis aūt. Hīc consequēter ostendit Iohānem esse ꝓphetā sanctū & hoc ne ex quæstione ꝓposita aliq crederēt eū dubitasse & ignorasse eum fuisse Christū, & cōmēdat eū de quatuor. Primò de soliditate fidei & constantiæ, cum dicit: f ¶ Quid existis. q. d. nō qa Iohānes ita constans erat, quòd nec timore nec fauore à ꝓbitate declinabat sed ꝓb austeritate pœnitētiæ, cū dicit: g ¶ Hominē. q. d. nō, qa sicut sup̄ dictū est: Iohānes habebat vestimentū de pilis camelorū, & esca ei? erat locustæ & mel siluestre. Ad hoc etiā manebat ī deserto vt austerā vitā duceret, non solū ex victu & vestitu, sed etiā ex loco: ꝓpter qd̄ subditur: h ¶ Ecce q mol. Ad hoc em̄ multi magnatib? adulāť, vt cū ipsis cōmorātes delitijs vtātur: sed homines veritatis talia aspnanť. vñ narrat Valerius maxi. li. iiij. c. quidā dixit Diogeni olera lauanti: Si tu Dionysio adulari velles, ista non ederes. Cui rūdit: Si tu ista edere velles, Dionysio adulari nolles Et sequit. Hīc veridicus ꝓbitatis annūciator malēs olerib? fusitētari, quā magnatib? adulari. Tertiò cōmēdat eū Saluator à claritate noticiæ, cū dicit: i ¶ Prophe. dr̄ em̄. j. Re. ix. b. Qui em̄ dr̄ hodie ꝓpheta, olim appellabať videbāt: qa ꝓphetæ videbāt ea quę alīs erāt occulta: sed nō solū Iohānes ꝓpheta fuit, sed etiā pl? q̄, ꝓpheta, qa nō solū Christū p̄sidit vēturū & p̄dixit sicut alī ꝓphetę, sed etiā ip̄m digito oñdit, q̄rtò cōmendat eū ab autoritate doctrinæ. k ¶ Hīc est. Mala. iij. l ¶ Ecce ego mit. i. Iohānē qui duxit vitā angelicam. m ¶ Ante fa. i. ante Christū quia fili? dr̄ figura dei patris, & p cōsequēs facies ei?. n ¶ Qui præ. i. corda audiētiū, ad recipiēdū Christum p p̄dicationem suā, & baptisma suum: & vt cōphendat summā cōmendationē Iohānis, subdit: o ¶ Amē dí. uo. non negat quin æqualis surrexit inter natos mulierū, Christ? enim maior fuit sed non propriè dicit filius mulieris sed virginis, qa mulier de cōi cursu accipit ꝓ fœmina corrupta. p ¶ Qui aūt mi. id est in bītudine. q ¶ Maior est il. quia quilibet btūs q̄tūcūq; minim? maior est actu q̄ qui cūq; viator purus, licet aliq viator sit maior in potētia aliq̄ btō. Et qa dixerat, qd̄: Iohānes erat plus q̄, ꝓpheta, iō cōsequēter declarat hoc di. r ¶ A diebus. quia Iohānes incepit prædicare cōsequutionē regni cælestis p pœnitentiā, qd̄ ante esse non poterat. s ¶ Et uio. ra. il. Non enim potest homo natus in terra rapere cælum, nisi sibi faciat violentiā co erecndo à delectabilibus propriū appetitum. t ¶ Omnes em̄. quia in lege & ꝓphetis veritas de Christo erat sub figuris & ænigmatibus tradita: sed à Iohanne est manifestē ostensa decente: Ecce agnus dei &c. v ¶ Et si. nō ī ꝓsona sed in spū, qa fuit filius Elię: & hoc in trib?. Prio ī austeritate pnię, qa de Elia scribit. iiij. Reg. j. qd̄ erat vir pilosus, & zona pellicea accinctus renibus. Dicitur autem ibi pilosus ꝓpter hoc q̄ habebat vestē hirsutā & asperā. Similiter de Iohanne e ¶ Il. au. ꝓ hoc aūt q̄ Christ? cōmēdauit Iohānē de mētis cōstātia & de aspa vita & de cognitiōis excellētia, oñdit q̄ doctores superiores nō debētiseriores cōtēnere, sed magis q̄tū pñt salua ꝓbitate eos cōmēdare. r ¶ A di. Per regnū cælorū pōt ītelligi militās ecclesia, quę nō est ipi pietes, sed fideles q̄rum mlti valde passi sūt martyriū p violētiā tyrānorū, & sic rapuerūt regnū cælorū. t ¶ Oēs

† auditis & uidetis

† lętū accipiūt euāge lij nūcium † offensus per me

ē. 10. a.

k vestibus

B

A a. xi. d. † excellentiorem ꝓpheta † Mala. 3. a Mar. 1. a

† diripiūt

Moraliter † Le. 16. d. De pę. dis. 2. si em. ꝓ pauliſq er.

f ij k em̄ p. & les

a ¶Hoc eſſe myſticum, & indigere intelligentia, oſtendit, cum ſubdit: Qui habet.

eſt Eliās qui uenturus † eſt. Qui ha- a
a ¶Cordis. b ¶Quod dixi myſtice intelligat.
a bet aures audiendi audiat. † Cui au- b
a ¶Tot monita ſalutis audientem & non obedientem.
tem ſimilē æſtimabo generationem
a ¶Iudaicam. b ¶Huic toti negotio. c ¶Sicut Dauid & Ieremię.
b iſtam? Similis eſt pueris ſedentibus c
a ¶Ieruſalem. ¶Quantum ad monitores. ¶Vbi lex & iura promuntur. ¶Quantum ad monitos.
in forō, qui clamātes † coæqualibus d
c dicunt: Cecinimus uobis, & non ſal e
a ¶Non aſſurrexiſtis operando. b ¶Pœnitentię lachrymas neceſſarias vobis prędiximus, & non acquieuiſtis, nec adhuc acquieſcitis ¶Per compaſsionem.
d taſtis: † lamentauimus, * & non plan
a ¶Exponit prędictam ſimilitudinem. f
e xiſtis. † Venit enim Iohānes, neque g
a ¶Exemplo abſtinentię ſuę pœnitentiam vobis indicens, & noluiſtis humiliari cum eo.
manducans neque bibens, & di- h
cunt dæmonium habet. Venit fi- i k
a ¶Cibo & potu lætitiam futuri regni pręſignans, & noluiſtis cum illo gaudere, ſed calumniati eſtis.
lius hominis mādu cans & bibens, l m
& dicunt: ecce homo † uorax & po- n o
tator uini, Publicanorum & pec- p
a ¶Quidquid me puteris, ego tamen dei virtus & dei ſapientia iuſte facere intelligor ab apoſtolis.
f catorum amicus. † Et iuſtificata eſt q
a ¶Quibus pater reuelauit quæ prudentibus abſcondit.
g ſapientia à filijs ſuis. Tunc cœpit r s
exprobrare ciuitatibus in quibus fa-
ctę ſunt plurimæ uirtutes eius, quia
a ¶Quę quondam myſterium dei tenuiſti.
h nō egiſſēt pœnitētiā. † Vę tibi Cōro t
a ¶Quę fructum gignere debuiſti, ad quam ſpirituales venatores miſſi ſunt. b ¶In ciuitatibus gentium, quas diabolus venator in anguſtia tētationū cōprehēdit.
i zain, uę tibi Bethſaida: qa ſi in Tyrō v x

E a ¶Cui au. Laudato Iohanne tranſit ad increpandum illos, qui
☞ nec prędicatione Iohannis moti ſunt, vel ipſius Chriſti prędicatio
nē deſpiciūt. Iohannes talis ac tātus vt dixi, & adeo dign⁹, vt ei de
beat credi: ſed vos cui eſtis aſſimilandi qui noluiſtis credere ei?
b ¶Simi. eſt pu. Pueri, doctores ſunt humiles ſpiritu. Forū, ſy-
nagoga vel ipa Ieruſalē, vbi iura præce-
ptorū dei recōdebāt. Coeq̄les contribu-
les quos ſolebāt exprobare, ꝙ ad laudes
dei nō aſſurrexerūt corde deuoto, mem
brorū agilitate, qd' notat ſalt⁹. Nec pla
mēta pphetarū p excidijs iā factis vł fa-
ciēdis ad pniam cōuerſi ſunt. c ¶Ce-
ci. uo. vt Dauid Exul. d. adiu. no. iub. d.
Ia. &c. hmōi. d ¶Lamen. vt: Cōuer. ad
me i to. cor. veſt. i ie. & fle. & pl. & hmōi
Pſal.80.a. e ¶Venit e. Sicut tūc, ita & nūc vtrāq;
viā ſalutis reſpuitis. Lamētauim⁹ ad Io
Iohel.2.c. hānē, cecinim⁹ ad Chriſtū. Hęc eſt ſūma
Generatio iſta nec plorat cū Iohāne plo
rante, neq; gaudet cū Chriſto gaudente
Nec mirū ſi duplicē viā ſalutis cōtēnūt,
† lugubria cū & ieiuniū & ſaturitatē pit ſpnūt, ſi ie
cecinimus iuniū placet, cur Iohānes diſplicet? ſi ſa-
turitas, cur fili⁹ hois? f ¶Et iuſti. Oſtē
dit filios ſapię itelligere, nec i abſtinēdo,
nec i mādu cādo eē iuſticiā: ſed i ęq̄nimi
† 35.di.ca. tate tolerādi iopiā, & tēpādiā nō ſe cor-
ſexto die rūpēdi p abūdātiā. Nō ē regnū dei eſca
Rom.14.c & panis: q̄rū nō vſus ſed cōcupiſcētia re-
phēdit. i qbuſdā libris hr: Iuſtificata ē ſa-
pia ab opib⁹ ſuis, qa ſapia nō q̄rit vocis
teſtioniū, ſed opū. g ¶Tūc. Qui hacte
nus Iudęos cōit icrepauit, nūc noiati ci
uitates exprimit, q̄ freq̄nt audita doctri
na & viſis tot ſignis credere noluerūt q
E.4.d. bus nō optat mala, ſed pdicit vētura.
F h ¶Vę tibi. Supra vbi legit, qa circū
ibat Ieſus ciuitates & oēs vicos, curans
oēm lāguorē: itelligēdū eſt iter alias etiā
i corozai & Bethſaida dnm feciſſe vtu-
tes. Corozai itptat myſteriū meū Beth-
ſaida domus fructuum vel venatorum
i ¶Sii. Hoc iplerū mō videm⁹, qa Co
rozaim & Bethſaida pñte dño credere
Act.21.c. noluerūt. Tyr⁹ & Sidon poſtea pdicāti
b⁹ apłis crediderūt: a deo deuoti, vt Pau
Pſal.24.b. lū Tyro abeuntē oēs cū vxorib⁹ & libe-
ris vſq; ad naues pſeq̄rent. Cur ergo nō
crediturus pdicauit, credituros euitauit
ipſe ſcit cuius viæ ſunt miſericordia & veritas. Propoſuit tamen
fines Iudæę nō excedere, ne iuſtā phariſęis & ſacerdotib⁹ pſequu
tiōis occaſionem daret. Et erāt tūc q in Corozaim eſſēt vocandi:
☞ nec tamen

Nicolaus de Lyra.

✠ de Iohanne dictū eſt ſup. iiij. ꝙ habebat veſtimētum de pilis
camelorū. Scd'ō, in ſoliditate conſtantiæ. De Elia em̄ ſcribit, qd'
ipſe conſtāter arguebat regem Achab. iij. Regū. xxij. & Ochoziā
regem. iiij. Reg. j. Similiter Iohānes cōſtanter arguebat Herodē.
Mar. vj. Tertiō in autoritate doctrinę qa ſicut Elias ventur⁹ eſt p
prædicationē ſuā, denuncians Chriſti aduentū ſcd'm, ita Iohānes
pręuenit primū, vt dictū eſt ſup. iij. ca. Et hoc notat cū ſubditur:
a ¶Qui ha. au. ad denūciandū, qd' illud ꝙ immediate. pponit
myſtice eſt intelligendū. b ¶Cui aūt. hīc cōſequenter exprimit
cōdēnatio obſtinatorū, & primō in generali reſpectu Iudæorum
cōiter. ſcd'ō in ſpeciali repectu aliq̄rū, qb⁹ ſpecialia bñficia contu
lerat, ibi: Tūc cœpit exprobrare. Ad euidentiā primi aduertendū
qd' multū valde facit ad virtutē, ꝙ aliq à pueritia ſua ſint cōſue
ti opibus vtuoſis: & ideo expedit ꝙ pueri excerceant in ludis ho
neſtis & inducentib⁹ ad virtutē & retrahentib⁹ à vitijs: ppter qd'
pueri Hebræorū habebāt talē ludū. Diuidebant em̄ in medio ci-
uitatis in duas ptes æquales, & illi qui erāt ex vna pte canebāt car
men læticiæ, & alij ex oppoſita carmen lugubre: poſtea exprobra
bant ſibi mutuo: Et exultantes dicebāt alijs quare ſibi nō cōgau-
debant & econuerſo alijs. ſ. lamētātes quare ſibi nō cōpatiebāt: &
hoc fiebat ad exprimendū vanā læticiā & defectū cōpaſſionis &
amicitiæ ad inuicē in hoc mūdo. Et hoc modo ſicut videmus fre
quenter qd' in eadem ciuitate immo & in eodem vico vel etiam
in domo aliqui lætantur, & aliqui ex oppoſito triſtantur. Hoc ſi-
mile erat

mile erat de Iudæis q̄tum ad hoc: quia viderāt auſteritatē Ioānis, G
nec per hoc fuerāt moti ad pniam: & poſtea dulcedinē & māſue-
tudinē Chriſti, q dulcedinē miſericordiæ eis prædicauit, & cū eis
dulciter & māſuete cōuerſat⁹ eſt, nec graues pœnas impoſuit pœ
nitentibus, ſed dixit. Vade & noli amplius peccare. & tñ per hoc Ioh.8.b
nō fuerūt moti ad deuotiōis dulcedinē
& pietatis, ſed magis remāſerunt obſti-
nati in pctis. ſ. vtriuſq; vitā in malū in- † erat
terpretādo. & hoc eſt qd' dicit: Cui aūt
ſimilē &c. de qua ſcribit in ca. ſe. Gene
ratio mala & adultera ſignum quærit. † Luc.7.c
c ¶Similis eſt &c. nō quātum ad eo-
rū innocētiā: ſed q̄tū ad ludi eorū inter-
pretationē. d ¶Qui cla. quia pueri in
ptes ęquales diuiſi ſibi dicebant mutuo
ea quæ ſequuūtur. e ¶Ceci. uo. & pa
tet ex prædictis. f ¶Venit em̄ Io. Hīc
applicat ſimitudinē ad ppoſitū. g ¶Ne
que mā. neq; bi. i. i abſtinētia maxima † ſodalib⁹
viuēs, ille em̄ q parū comedit, dicit non
comedere ſcd'm cōem modū loquendi,
ſicut q mali videt, dicitur non videns.
h ¶Et dicunt. Iudæi. ſ. i ¶Demo.
ha. auſteritatē Iohānis dęmoni attribuē- * vobis
do. dæmoniaci em̄ poſſunt multa agere
& pati quæ non pñt alij. k ¶Venit fi.
ho. i. Chriſt⁹. l ¶Mādu. & bi. i. com
munē vitā inter hoīes ducēs. Hoc em̄ de
bebat facere, qa erat mediator dei & ho
minum: & ideo talē vitam debuit cōiter
ducere, vt cōiter viuētes & pctōres habe
rēt acceſſum familiarē ad ipm. m ¶Et
di. ſ. phariſæi malè interptādo. n ¶Ec † edax
ce hō uo. in quo notāt eū de exceſſu in
quātitate cibi. o ¶Et pota. ui. in quo
notāt eū de ebrietate, qd' erat falſum: qa
perfectiſſimę vitę fuit. vñ vt poſt baptiſ † Luce.7.c
mū. xl. diebus & noctib⁹ ieiunauit, vt. ſ.
viſum eſt. p ¶Publi. & pec. ami. Hoc
accipiebāt ex hoc ꝙ videbāt eū cū eis co
medentē & bibentē, vt. ſ. dictū eſt ca. ix,
hoc tñ non erat, vt eorum vitia amaret,
ſed magis vt ſanaret, vt ibidem dicitur:
q ¶Et iuſtifi. &c. hoc dupl'r exponit. † Luc.10.c
Vno mō referēdo ad apłos: & eſt ſenſus: H
licet Chriſt⁹ q eſt ſapiētia dei pris ſit pdi
ctō mō à phariſæis reprobat⁹, tñ iuſtifi-
cat⁹ eſt. i. cognit⁹ iuſt⁹ à filijs ſuis, hoc eſt
à diſcipłis, q ſunt filij Chriſti p adoptio-
nem, ſecundm ꝙ dicitur Ioh. j. a. Quotquot autem rece. eum &c.
¶Aliter exponitur, referēdo ad pueros Iudęorum prædicto mo
do ludentes. & tunc ſenſus eſt: Et iuſtificata eſt ſapiētia. ſ. Iohānis
& Chriſti. r ¶A fi. ſu. hoc eſt à filijs Iudæorum, quia declarata
eſt eorum iuſticia & ſapiētia in quātum repræſentabatur per eo-
rum ludum obſtinatio patrum ſuorum, ſicut patet ex prædictis.
s ¶Tunc cœ. expro. Hīc in ſpeciali oſtendit Chriſtus condēna
tionem aliquorum propter eorum ingratitudinē, quia illis præ-
dicauerat Chriſtus frequenter, & inter eos miracula fecerat: & li-
cet eius prædicationem primō recepiſſent deuote, tamen poſtea
ad vomitum reuerſi, in infidelitate remāſerunt, ſicut prædictum
fuerat p Iſa. ix. Primō tēpore alleuiata eſt terra &c. ſicut expoſitū
eſt ca. iiij. & hoc eſt q̄d q dicit: Tunc cœpit ex. &c. t ¶Væ tibi
Coro &c. iſta erat vna de ciuitatib⁹, in quibus prędicta fecerat.
v ¶Vę tibi Betzaida: de iſta ciuitate erat Petr⁹ & Andreas.
x ¶Quia ſi in Tyro & Sidone factæ. quod patet, quia rece
✠ perunt prædi Moraliter
* enim pro. & lex &c. per legē & pphetas ſignificātur docto-
res ve. Te. p Iohannē verō doctores noui: ppter qd' debēt ei aſſi
milari in tribus prædictis. ſ. mentis cōſtantia, auſteralvita, & ſana
doctrina. b ¶Cui autem ſi. &c. Sequitur. c ¶Ceci. uo. &c.
Illi verō non ſaltant ad cantum qui audientes prędicationem de
gaudijs cæleſtibus, & nō eleuantur ad ipſa p deuotionis affectū,
& illi nō plāgunt ad lamētationē qui prædicationē audiūt de pu
nitione pctōrum ꝙ nō mouētur ad aliquā contritionē. f ¶Væ
em̄ &c. abſtinētia Iohānis fuit alijs exēplum pnię. Māducatio ve
rō Chriſti fuit alijs exēplum condeſcēſionis & miſericordię. per il
los igit qui vtrūq; in malum interpretabātur, ſignificātur detra-
ctores, bonos actus aliorum nequiter deprauantes. s ¶Tunc
* cœpit

A nec tamē de cōtemptu grauius puniendi. ¶ Tyrus angustia. Si
Sidon, venatio. a ¶ Et tu Capharnaum. Non solum Corozaim & Bethsaidæ vę erit, sed & tibi Capharnaum: quia b ¶ Nun
quid usq; in cælum exaltaberis. Nonne tu es quē fama hospi
tq mei, & signorum in te factorū famosa efficeris. vel cōtra præ
dicationē meā sugbissimē restiristi. Ca
pharnaū interpretat villa pulcherrima,
Ezec. 16. b in qua cōdēnatur perfida Ierlm, cui dici
tur: iustificat aest Sodoma soror tua ex
tea, ex tui cōparatiōe cū illa exēplo Loth
nō est correcta, tu filij dei verbis & mira
culis semp extitisti ingrata, c ¶ Rñ
dens Ie. Rādens tacitę obiectiōi, quasi
quæreret, quæ rō q; Iudaei ppls dei cul
tor, dei filiū in carne venientē tā obstinat
reiecit, quem gētilitas tā prona recepit
d ¶ Dñe cę. Qui facis cælos, & relinqs
in terrenitate quos vis, vel ad literam.
e ¶ Paruulis. Sapiētibus & prudēt,
nō apponit insipiētes & hebetes, sed par
uulos, vt pbet se tumorē dānare. nō acu
men. f ¶ Ita pater. Blādiētis affectu lo
quit vt inceptū in apīs bñficiū cōpleat.
Hīc exēplū hūilitatis accipim, ne teme
re discutere præsumam supna consilia
de vocatiōe horū, & repulsiōe illorū. cū
em vtrūq; attulisset, nō mox rōnē reddi
dit, sed sic deo placitū dixit, ostendēs qa
iniustū esse nō pōt q; iusto placet. In oī
bus ergo q; exteri disponūtur, aptę cau
sa rōnis est, occultę iustitia voluntatis.
g ¶ Qm sic &c. ne qs iterū quęrat, cur
hūiles eligat, sapiētes reprobet. h ¶ Oia
mi. &c. Tradētē patrē & accipiētē filiū
Mystice mystice itellige. Alioqn si iuxta fragilitа
tē nostrā accipis, cū cœperit hre q; acce
pit, incipiet nō habere q; dedit. p oīa, co
oportētē nota, p tradita, filiū, cui p natu
rā oia p vnius substātię iure sunt, ppria,
nō data p gratiā. Tradita aūt oīa, nō cæ
lū & terra & cętera q; fecit: sed hi q; p filiū
B accessum habēt ad patrē, & añ rebelles,
dīm postea sentire cœperūt. Tradita aūt
nō alia sunt q; in filio soli nota sūt pa
tri. Nota verò filio soli eē q; pri sūt, atq;
ita in hoc mutuę cognitiōis secreto itel
ligit, nō aliud in filio q; qd' in pre agno
scibile sit extitisse. i ¶ Et ne. no. fi. &c.
seipsum reuelare. Et nemo nouit prem
nisi filiꝰ, & cui patrē voluit reuelare. Ad
vtrūq; em illud subditū refertur. Ver
bo enim suo pater se declarat. Et verbū
seipsum declarat, qa mētis nostre lumē
est. k ¶ Nisi filius, & cui filius uolu
erit. Mutua cognitio, quæ est equalis
tate naturę. Illa autē tātilla q; in nobis est, dignatiōe reuelātis est.

Nicolaus de Lyra.

☞ Tollite iu

& Sidone factæ essent uirtutes quæ
a ¶ pro memoria pungentis peccatꝰ.
factæ sunt in uobis, olim in † cilicio
a ¶ pro mortis consideratione.
& cinere pœnitentiam egissent. Ve
a ¶ Sed neq; factæ sunt in eis, neq; pœnituerūt, & tamē.
rum tamen dico uobis, Tyro & Si
a ¶ Sicut minor fuit culpa eius quæ nuncios veritatis
non habuit q; eius quæ refutauit, ita minor pœna.
doni remissius erit in die iudicij quā
a ¶ Quæ simili culpæ subiacet.
b uobis. Et tu Capharnaum, † nun b
quid usque in cælum exaltaberis?
¶ Ideo maioribus supplicijs puniēris, quia credere
noluisti visis virtutibus.
Vsque in infernum descēdes. Quia c
si in Sodomis factæ fuissent uirtu
a ¶ Certe. b ¶ Non
contigisset eis subuersio, vbi fuisset correctio.
tes, quæ factæ sunt in te, fortè mā d
sissent usque in hanc diem. † Verum e
tamen dico uobis, quia terræ Sodo
a ¶ Quia minor culpa.
morum remissius erit in die iudicij,
¶ Cum exprobrasset Iudæis.
c quàm tibi. In illo tempore respon f
dens Iesus, dixit: † Confitеor tibi g
a ¶ Mi. b ¶ Non pater.
d pater dominē cęli & terræ, quia ab h
a ¶ Sacramentum mei aduentus. b ¶ Scribis &
pharisæis qui sibi sapere videntur.
scondisti hęc à sapientibus & prudē i
¶ Et hoc per me. ¶ Humilibus spiritu.
e tibus, & reuelasti ea paruulis. Ita pa k
a ¶ Vt humilis redeat, qui superbiendo recesserit.
ter, quoniam sic fuit † placitum an l
¶ Coomnipotens. ¶ Consubstantialis patri.
f te te. Omnia mihi tradita sunt à pa m
¶ Hoc naturæ.
g tre meo. Et nemo nouit filium ni n
¶ Non quod solus.
si pater: neque patrem quis nouit o
¶ Hoc naturæ. ¶ Hoc gratiæ.
h nisi filius, & cui filius uoluerit re p
a ¶ Et quia per me habetis accessum ad patrem.
¶ Credendo obediendo.
uelare. Vēnite ad me omnes qui q

C ¶ Cōfi. t. i. ad gñā tuā declaro. h ¶ Quia abscō. hęc. i. mysterio fidei. i ¶ A sa. & pru. i. in sapia hūana cōfidētib; & isti sūt sapiētes ī oculꝰ suis tm, sed nō simplr. k ¶ Et re. ea. par. i. hūilib;, & sic patet q; cā à pte credētiū fuit eorū hūilitas: q; ad sapiam disponit, vt dicit Prouer. xj. a. Vbi humilitas, ibi sapia ex pte aūt nō credētiū fuit eorū sapbia, q; est itellect? exęcatiua. sed ex pte dei cā fuit simplex volūtas diuīa: & hoc est qd' subdit: l ¶ Qm sic fu. &c. Qd' em aliq sint electi, & aliq reprobati: hā pōt assignari cā in gñali etiā ex pte dei, vt in electis appeat dei misericordia, in aliis aūt ei? iusticia, qa sicut ad gñā regis terreni & decorē sui regni nō solū ptinet aula in q; strenui milites honorant, sed ēt patibulū in q; malefactores puniunt, sic ad gñā dei nō solū ptinet pmiatio bto
rū, sed etiā punitio reproborū. In specia
li tn nō pōt assignari rō ex parte dei, qre
istū eligat & illū dimittat, nisi eius sim
plex voluntas. vnde dicit Aug. sup Ioh.
Quare illū trahat, illū autem dimittat,
noli velle dijudicare, si non vis errare.
m ¶ Oia mi. t. sūt. hīc ponit pdictę vo
catiōis mediū. Christus em mediator est
dei & hoim. Debit? est aūt pcess?, vt ab
extremo in extremū pceda? p mediū. &
iō oīs pcessus grę deriuat? ad nos p Chri
stū. & hoc est qd' dicit: Oia mi. trb. qd'
verū est in Christo: qa sc'm naturā diui
nā habet esse à pre, & p cōsequēs posse,
licet habeat idē eē nūero & posse cū ipo.
& sic oia sunt sibi tradita à patre ab ęter
no, sc'm autē naturā hūanā oia tradita
sunt in prāte Christi & dīio à deo pre.
Sed hoc intelligēdū est dupl'r. Vno mō
cętū ad autoritatē, & sic oia creata sūt si
bi subdita ab īstāti cōceptiōis: qa eo ipo
q; natura hūana ꝟbo est vnita, oia crea
ta sunt subiecta sibi. Alio mō cętū ad effe
ctū: & sic in iudicio oīa erūt subiecta pe
bidib; ei?: qa tūc ei? volūtas pfecte iple
bitur ī oib;, vt hī ad Heb. x. Et qa sc'm
diuinā naturā idē est cū pre, ideo subdit.
n ¶ Et ne. no. fi. eodē mō: nō tn p hoc
excludit spūssctūs, qa dictio exclusiua ad
dita, vni psonæ ī diuinis respectu termi
ni essentialis, nō excludit aliā, sed potius
includit: qa licet alia sit psona patris, alia
filij & alia spūssti, tn iste tres psonę sūt
vn? de?: ita q; nec i diuinitate, nec in essē
tialib; hñt alietatē aliquā. dictio aūt ex
clusiua solū excludit qd' alietatē impor
tat. Noticia aūt absolute sumpta, essen
tialr accipit: & ideo cōis est tribus. & iō
cū dr, q; nemo no. fi. ni. pr &c. p hāc dictionē exclusiuā, nisi, ab hac
noticia n excludit spūssctūs, sed magis ī cludit, vt dctm est. Sciēdū
ēt, q; hęc dictio nēo, nō accipit ppriē. i. null? hō. qd' patet p hoc
q; ab ifra vniuersali negatiua excipit pr p dictionē exclusiuā, cum
subdit: o ¶ Nisi pat. q tn pr nō est hō. sol? em filiꝰ in diuinis est
hō: & iō dicēdū, q; nemo, ibi accipit magis large. i. nullū supposi
tū naturę itellectualis: & sic bā excipit pr, q licet nō sit hō, ē tn na
tura itellectual, & tn ipe cognoscit filiū pfecte. Et qa Xps est me
diator dei & hō. iō noticia dinorū ad nos deriuat p ipm, pr qd'
subditur: p ¶ Et cui. nō qa isti qb? sit reuelatio mediāte filio ha
bēt noticiā cōphēliōis sicut fil?, qa hoc ē impossibile creaturę illi?
em qd' cōphēdit, totalr & pfecte cognoscit: & qa dictū est de fil?
est mediator dei & hoim, iō cōsequēter ondit q; familiarit & secu
rè possum? accedere ad ipm, di. q ¶ Veníte ad &c. sub onere
legis, qd' onus fuit importabile patribus antiquis, vt hr Act. xv.

† sacco

† quæ ex vsq; ad cœ lū exaltata vsque in

†r. q. c. nō ne

† Gratias ago

† bona vo luntas

Luce. 10. d

D

Moraliter

☞ Et ego resi

✻ cę. ex. &c. per istas ciuitates, in quib? Christus frequēter prę
dicauerat & miracula fecerat, significantur illi qui frequenter au
diūt dei verbum, & vident exempla virtutū, & tamē in pctis suis
obdurātur, ppter qd' cæteris paribꝰ aliis grauiꝰ punit. f ¶ In
il. tē. &c. sequit: k ¶ Et re. &c. magn? honor ex hoc est humi
libus veris: quia sunt de secreto cōsilio summi Regis, & qm hūili
bus oīa patiēter sustinētib? frequenter imponunt grauia. iō indi
gent recreatiōe diuina; ppter quod subdit: Venite ad me &c.

Glos. ordi. Matthæi Cap. XII. Additio

a ¶Tollite iugũ &c. Iugũ Christi, euãgeliũ est, quod Iudæos & gẽtes in vna fide cõiũgit. Tollite super uos, i. in honore habete; non subt⁹, vt cõtenatis. Qui laboratis, difficultate legis, & onerati pœnis. s. reficiam si iugũ tollitis. i. præcepta mea. Et quid iugo eius suauius, quid onere leuius? probabilem fieri, abstinere à malo, bonum velle, amare oẽs, ęterna sequi, pũtibus nõ capi, nolle alĩ facere qđ pati nõ vis. b ¶Di. à me: docẽte verbo & exemplo, vt sitis hũiles mẽtib⁹, mites moribꝰ. Hũiles, vt neminem cõtẽnant. Mites vt nullũ lædant. Corde, vt idẽ extra in opere sit & ĩ corde, ne lateat serpẽs in specie colũbæ. c ¶Iugũ enim meũ. Quõ euãgeliũ lege leui⁹ est, cũ ibi opa hĩc & cõcupiscẽtia dãnatur? Sed in lege mãda iubẽt, quę apl̃us ĩpleri nõ posse dicit: hĩc volũtas quæritꝰ quę ĩ arbitrio nostro ẽ, & quę sola sufficere põt & præmium habere. Itẽ quõ iugũ Christi suaue, cũ supra dicitur: Arta via ẽ quę ducit ad vitã? Sed ãgusta, qa ñ nisi ⁊ agusto initio ĩcipit, pcessu verõ tpis ineffabili dilecti onis dulcedie dilatatur. d ¶O. me. qa illud momẽtaneũ nostræ tribulationis æternũ põd⁹ gloriæ operatur in cælis.

tcõmodũ, vel blãdũ. §.7.b

2.q.6.quę sqq

a ⁋Quasi victi. b ⁋Peccatis, vel iugo legis.

laborãtis & onerãti estis, & ego † re- a
a ⁋Interius non tantum exonerabo.
ficiã uos. Tollite iugum meũ su- b c
a ⁋Insidie combinatoꝝ. ⁋Quia nullum lædo. ⁋Moribus.
per uos, & † discite à me, quia mitis d
a ⁋Quia nullum despicio, ⁋Mente. b ⁋Non fide. s.
sum, & hũmilis corde, & inuenietis e f
a ⁋Hic spe, & postea re. b ⁋Euangelium,
requiẽm animabus uestris. Iugum g
a ⁋Non detractantibus, sed dilatato corde currentis bus. b ⁋Disciplina.
enim meum † suaue est, & onus me- h
um leue.

Cap. XII.

In illo tempore. i
⁋Iterum datur occasio contradicendi Iudæis.
† Abiit Iesus per sata

a ¶Et ego re. uos, in pñti p gram, & in futuro p gloriam. b ¶Tollite, volũtarie. s. c ¶Iugũ meũ suaue. legẽ euãgelicã, quę dr iugũ à iũgo gis. qa lex euãgelica est lex amoris, & per cõsequẽs iũgit fideles adinuicẽ, Iudæos & Gẽtiles, qa amor est vis vnitiua scd̃m Diony, cõsequẽter oñdit qualiter nutriat amor iste, dicens, d ¶Discite à me. nullũ ledẽdo. e ¶Et humilis corde: nemine cõtẽnẽdo. Istis aũt duob⁹ maxime nutrit dilectio. Præmiũ autẽ amoris subiũgit, cũ di. f ¶Et inuenietis re. a. ue. quia scd̃m qđ dicit August., lib. cõfes. Inquietũ est cor meũ, donec requiescat in te: Quę qdẽ quies hĩc inchoat, sed in patria pficiet, vbi charitas cõsummat. Et ne ex iugo legis euãgelicę aliq terreãtur, iõ subditur: g ¶Iugũ em̃ &c. quia scd̃m qđ dicitur. j. Ioh. v. a. Mãdata eius grauia non sunt, quod exponens Aug. dicit. s. amanti.

Allego,

¶ In ca. xj. vbi dicitur in postilla: Et ideo aliter dicendum, qđ Iohannes non dubitauit de prædictis,

ADDI. Hæc rõ postillatoris nõ videt cõsona literę sequẽti, cũ dicit: Eũtes renũciate Iohãni quæ audistis & vidistis &c. Si em̃ Iohãnes nõ, ꝓponebat hãc qõnẽ propter se, sed tm̃ ꝓpter discipulos, cũ hoc nõ latebat Christũ, q cogitatiões hominũ pfectẽ cognoscebat, supfluũ & impũnẽs vr̃ dicere: Renunciate Iohãni: Iohãnes em̃ de hoc cert⁹ erat, sed pot⁹ debuisset dicere: Attẽdite q audistis & vidistis; dirigẽdo ꝑba sua discipl̃s qui hoc indigebãt, vt dicit postillator, nõ autẽ Iohãnes. Sed meliori iudicio semp saluo ad hãc admirationẽ tollẽdã aliter posset dici, Pro cui⁹ declaratiõe attẽdẽdũ, qđ nõ est incõueniẽs, vt qs sciẽs aliquã veritatẽ certitudinal̃r p vnũ modũ, vlteri⁹ ꝓficiat sciẽdo eãdẽ veritatẽ p aliũ modũ: licet scd̃s mod⁹ sciẽdi nõ sit ita pfect⁹ sicut prim⁹. Qđ patet ex hoc: nã Christ⁹ q nõ solũ scd̃m sciam ĩcreatã, sed etiã scd̃m sciam infusam oĩa cognouit, vt cõiter tenẽt: scd̃m tm̃ sciam acqsitã. s. expimẽtalẽ legit pfecisse, Luc. ij. g. Iesus ꝓficiebat scia & ętate &c. Sil̃r dicendũ est, qđ licet Iohãnes certitudinal̃r cognouisset Christũ p diuinã reuelationẽ, & p spm̃ sctm̃ sub forma visibili descẽdentẽ, & hmõi: adhuc tm̃ poterat ꝓficere in ipsi⁹ cognitiõe experimẽtali, hoc est cũ expientiã haberet, qđ opa ipsi⁹ Christi manifeste correspõderẽt his quę de eo in ꝓpheticis scripturis prænosticata fuerũt, juxta illud Iohã. x. a. Opa quę ego facio testimoniũ phibẽt de me. sed cũ quælibet cognitiõis pfectio sit appetibilis seu desiderabilis, præsertim cognitio Christi, idcirco Iohannes nõ dubitãdo de Christo an esset Christ⁹, sed pot⁹ desiderando habere ipsi⁹ cognitionẽ expimẽtalẽ ex opibus q quã ĩa habuerat ex reuelatiõe diuina, dicebat: Es tu, an aliũ expectam⁹? hoc est dicere: desidero te cognoscere esse Christũ ex opib⁹ p te factis, sicut te iã cognoui p inspirationẽ seu diuinã reuelationẽ. vñ notanter dicit

tanter dicit euãgelista: Cũ audisset Iohã. opa Christi &c. licet em̃ G viderat Christũ & ipm̃ ꝑ cognouerat, vt dictũ est, nõ tm̃ viderat opa Christi p̃ seruũ illa q̃ testimoniũ de ipo phibebãt. s. miracula. Ad qđ Christ⁹ tãq̃ sciẽs cogitationẽ cordis ipsi⁹ Iohãnis, ꝓpriẽ rñdit: Renũciate Iohãni &c. Vbi attẽdẽdũ, qp nõ solũ dixit, renunciate Iohãni q̃ vidistis, licet fortẽ hoc videret sufficere: sed dixit, q̃ vidistis & audistis, ad denotãdũ, qp ea q̃ audiuerãt à p phetis p Christũ fiẽda, videbãt ꝓ ipm̃ im pleta. vñ dicit: Cęci vidẽt, & clau. ãb. &c. Hęc em̃ miracula ĩ ꝓpria forma legunt in ꝓpheticis vaticinijs. vñ Isa. xxxv. b. loquẽs de Christo ait: De⁹ venit, & saluauit nos. Sequit: Tũc aperient oculi eorũ. Sil̃r Isa. lxj. a. Ad annũciãdũ seu euãgelizandũ pauperib⁹ misit me. Ex quib⁹ patet, qp Christ⁹ in hac rñsiõe satisfaciebat desiderio Iohannis rectẽ ordinato circa cognitionẽ Christi, oñdẽdo qp opa sua miraculosa corrũpebãt vaticinijs ꝓpheturũ: & sic poterat de Christo noticiã ex perimẽtalẽ hãre ex operib⁹, de quo iã habuerat noticiã diuinitus reuelatam.

† recreabo, refocilla. bo

REPLI. In ca. xj. vbi agit de qõne Iohannis baptistę ad Iesum, deq̃ postil. dicit: cũ qõ sit dubitabilis, ꝓpositio, nõ mouet in ꝑsona Iohã- † Mar. a. b; Luce. 6. a.

nis, q fuit p diuinã reuelationẽ & occultã visionẽ certificatus; sed mouet ĩ ꝑsona discipulorũ Iohãnis hęsitãtiũ: sed Burgẽn. dicit taliter dictũ nõ ee cõsonũ lr̃ę, q̃ dicit rñdẽdo, Eũtes renũciate Iohanni: q̃ rñdet Iohãni, nõ discipulis ei⁹. Ad qđ põt dici dupl̃r: Primò qp remisit Christ⁹ discipl̃os ad Iohãnẽ, vt ex relatiõe discipulorũ hęsitãtiũ Iohãnes materiã accipet eos pleni⁹ informãdi. sed ô dici põt, qp Christ⁹ tenuit modũ curialẽ. nã directẽ rñdẽdo ad discipulorũ hęsitationẽ quã nouit, visus fuisset hęsitationẽ eorum redarguisse, qđ curiale nõ fuisset circa legationẽ Iohãnis factã. Curialitas igit̃ vr̃ tã ex pte q̃rẽtis, q̃ ex pte rñdẽtis, dñ & Iohannes in sua ꝑsona ĩcredulitatẽ discipulorũ nõ detegeret, & Christ⁹ sic curial̃r q̃rẽti rñdit, ne ĩcredulitatẽ legatoris increpare videret: cũ ad sorũ Iohãnis ptinerẽt. Mõ aũt dicẽdi Burg. quẽ hic addit multa inco̅eniẽtia cõtingũt. primò qa ponit Iohãnẽ p diuinã reuelationẽ de Christo & de his q̃ de ipso erãt scripta, certitudinal̃r & sufficienter instructũ: & tm̃ qp Iohãnes petiuit amplius instrui. ex scd̃a em̃ pte infert oppositũ primę ptis. qa bñ sequit: Ille petit de. a. cõclusiõe pfecti⁹ instrui: igit̃ pfectẽ nõ fuit instructꝰ: cuius oppositũ H dicit Burg. addẽs qp scd̃s mod⁹ sciẽdi nõ sit ita pfect⁹ sicut prim⁹: ex q̃ patet Iohãnẽ pl⁹ q̃ fuisse curiosa q̃m vtilia, sicut logica scd̃m cõmentatorẽ, ñ. metaph. nõ est sciẽtia, sed modus sciendi: q igit̃ esset pfectẽ instructꝰ in theologia, & post q̃reret scire logicã, curiosus veniret iudicãdus. Secũdũ incõueniẽs: quia Burge. dicit dñm nostrũ Iesum Christũ profecisse scientia acquisita per experientiã: & hoc videtur dubiũ. nã si Christ⁹ aliqd didicisset p experientiã, qđ pri⁹ vel qđ pri⁹ nõ nouit, sequit̃ qp nõ fuit ab instãti cõceptiõis suę omniscięs, qđ est cõtra sctos doctores & mgr̃m li. iñ. dis. xiij. sed. xiij. di. exponit qũo Intelligit̃ Christũ pfecisse, nõ vt Burgẽn. vult, Tertiũ qđ Burg. ponit Iohãnẽ baptistã mouisse sui ex pte quæstionẽ, vt eũ qui sciret eẽ Christũ p diuinã reuelationẽ & sensibilẽ ostensionẽ etiã sciret per miraculorũ opationẽ: videt absurdũ; quia Iudæi nõ ita plene docti de Christi aduẽtu cũ peterent signa audierũt: Generatio praua signũ quærit, Matth. xij. & sic Iohannes videtur ad genetationẽ prauã ptinere, eo qp ab infallibili veritate doct⁹ singularia signa & fallibilia quærit scd̃m Bur. qđ absurdũ dicere videt. Cõfirmatur, quia post mediũ sciẽdi infallibile, si verũ diceret Burg. Iohãnes quęsiuisset mediũ sciẽdi valde fallax. s. operationẽ miraculorũ. nã & praui antichristiani dabunt talia media nõ ad instruendũ sed ad fallendũ, vt dicit beat⁹ Aug. ij. de ciui. dei. ca. xiij. & octogintatriũ quæstionũ. q. lv. & quãplurima alia quæ contingunt huic singularitati.

NICO, DELY.

In illo tpe. Postq̃ posita est cõfirmatio dubitatiũ ca. ꝓcedẽ. vt patet ĩ discipulis Iohãnis, hĩc cõsequẽter ponit cõfutatio impugnatiũ. s. pharisæorũ. Et diuidit ĩ qtuor ptes: qa aliq ĩpugnabãt Iesũ Christũ reꝑhẽdẽdo ei⁹ Diuisio ỽitatẽ q̃si cõtra legẽ agẽte, aliq calũniãdo ei⁹ bonitatẽ opa diuia virtute facta dæmoni attribuendo, ibi: Tunc oblatus est. alĩ tendo eius

Moraliter. h ¶In illo tpe abijt Iesus p sa. &c. Per sata põt intelligi gẽtiliũ doctrina, in qua sunt multę spiçę. i. dicta philoso Moraliter

phica ha

A fricant, dum exẽplis virtutũ etiã à concupiscentia carnis mentes exuunt. Grana comedũt, dum emũdatos in corpus eccl̃e trãsciũt. Bene hoc agũt discipuli ante dominũ, qa necesse est p̃cedat sermo doctoris, & sic gratia cor illustrabit auditoris: Sabbato, quia hoc agũt spe quietis ẽternę, ad quã & alios inuitãt. ¶ Moraliter Moraliter Iesꝰ p sata cũ dño ambulãt, q diuis impijs studẽtes in scripturarũ meditatiõe delectant. Esuriũt, q ĩ eis panẽ vitę. i. dei amorẽ iuenire desiderãt. Sabbato, dũ à turbidis cogitationibꝰ vacare, & videre quã suauis est dñs, gaudẽt. Vellunt spicas & terũt, cũ testimonia assumunt & discutiũt, donec ĩ eis medullã dilectiõis inueniũt, q̃ latebat in lr̃a. Sed q solã supficiẽ lr̃æ sequũtur, nec; mẽtis refectionẽ norũt, nec; aiarũ requiẽ quęrũt: vñ cõfutatio sequit: At ille dixit eis: a ¶ Esuriẽtes &c. Quia vt alꝰ ait Euãgelista, nec locũ, vescẽdi habebãt, p turbis: ꝓpter nimiã importunitatẽ eorũ. ¶ Alꝰ Euãgelistę addũt, manibꝰ cõfricasse. Vñ & Petro dicit: Macta & mãduca. b ¶ Non licet. Scꝺm præceptũ legis. Sed qa alia scriptura dicit: Misericordiã malo q̃ sacrificiũ. Melius fuit hoĩem de famis periculo liberare, q̃ sacrificiũ deo offerre: qa hostia deo placẽs est salꝰ hoĩm. De vasatione frugũ nõ arguũt, qa licet p legem inde edere. c ¶ At ille dixit &c. In hoc facto nihil aliud instruimur, nisi vt sabbatũ nõ ad lr̃am, sed spũaliter intelligamus. d ¶ Nõ legistis. Si Dauid & Abimelech nõ rephẽdit, q̃rũ vterq; mãdatũ legis, ꝓbabili necessitate trãsgressus est, & hic fuit causa famis est, cur non idẽ ꝓbatis in apfis. e ¶ Panes, ꝓpo. Qꝺ signficauit sacerdotalẽ cibũ trãsiturũ in vsum ppłorũ. Vel qa oẽs sacerdotes debẽꝰ imitari. Vel q̃ omnes sacerdotes sumꝰ. ¶ Comedit in sabbato, q̃n de mẽsa tollebant alĩs substitutis. Erat etiam tunc neomeniæ dies. f ¶ Quia sabbatis sa. Hĩc sine necessitate ostẽdit sabbatũ violari ab ipsis qui calũniantur. Vnũ exẽplũ datũ est regiæ potestatis, de Dauid, aliud sacerdotalis, de hisq p ministeriũ tẽpli sabbatũ violãt, vt multo mĩꝰ ad ipm̃ pertineat crimen spicarũ sabbato vulsarum, qui verus rex & sacerdos est & dñs sabbati. g ¶ Dico autem uo. Q. Si figurale templũ potuit defendere sacerdotes sibi seruientes, cur spũale nõ põt defendere discipulos sibi credentes. h ¶ Si autẽ. Et vt ostẽderet oĩa futuri tpis speciẽ cõtinere, adiecit: Si aũt sciretis. i. quia deꝰ per gratiã dispoſuit liberare populũ, & nõ per exteriores obseruãtias, nõ reprehenderetis meos, si vetera omittũt. i ¶ Dominus est enim. Si Dauid pastus & sacerdotes templi ministerio sabbatũ violantes sine crimine sunt, quanto magis filius hominis qui verus est rex & sacerdos & dominus sabbati. k ¶ Et ecce homo. Iste homo dicitur cementarius fuisse, quia manus cui spũalis ædificij cura cõmissa fuit, arida erat vsq; ad tẽpus Christi. Ecce homo ma. Significat humanũ genus in fœcunditate boni operis arefactũ pro manu ad pomũ extẽsa, quã sanauit manus innocẽs in cruce extẽsa. Bene manus in synagoga erat arida, quia vbi maiꝰ donũ scię, ibi trãsgressor maiori subiacet culpæ. l ¶ Interrog. Quia discipulos de violatione sabbati probabili exẽplo excusauerat, ipsum volũt calũniari, vt si nõ curet crudelitatis, vel imbecillitatis, vel curet, trãsgressionis arguant. ¶ Mar. dicit interrogasse, Mar. & Lu. interrogatos esse. Sed sciendũ, q̃ illi prius interrogauerũt, deinde intelligẽs cogitationes accusationis nesc; quærentiũ, cõstituit in medio sanãdũ. & interrogauit, qꝺ Marcus & Lucas ait: Et tũc illis tacẽtibꝰ propo-

Mar.3.a Luce.6.b

Luce.6.a Act.10.b. Hose.6.c. 1.Reg.21.b

†innoxios

* erat ibi

Diuisio

suit simile

tando eiꝰ ptãtẽ, ꝓpter hoc quærebãt signa de cælo, ibi: Tunc respondebãt ei quidã de scribis, alĩ insidiãdo eiꝰ assumptæ infirmitati, ibi: Adhuc eo loquẽte. Prima adhuc in duas, quia primõ reprehẽdũt eiꝰ veritatẽ in suis discipulis, sedꝺ, in ꝑsona propria: ibi: Et cũ inde trãsisset. In prima ergo ꝑte reprehendũt eũ de hoc q̃ discipuli eius transeuntes die, sabbati per blada vellebant spicas, &

a ¶ Austera vita, non pręparatos, sed simplices cibos quęrere, vel comedere.

sabbato: † discipuli autem eius esuri-
entes cœperũt uellere spicas & man-
a ¶ Peccatorum conuersio fultis sabbati defensoribus displicentes sed a sabbati domino probatur.
ducare. Phãrisæi autem uidentes di-
a ¶ Nota quod apostoli literam sabbati destruunt.
xerunt ei: Ecce discipuli tui faciunt a
a ¶ De vinea vel fruge vicini licet edere, sed nõ falcem mittere, vel foras efjcere.
b quod nõn licet eis facere sabbatis.
c d At ille dixit eis: † Non legistis quid b c
fecerit Dauid, quando esurijt, & qui d
cum eo erant: quomodo intrauit in
e domum dei, & panes propositionis e
comedit, quos non licebat ei edere,
nec; his qui cum eo erant, nisi solis
sacerdotibus? Aut non legistis in le- f
f g ge: quia sabbatis sacerdotes in tem- g i
a ¶ Dum tauros cedunt, pueros circuncidunt, & dum vnam legem seruant, sabbatũ destruunt. b ¶ Tamen.
plo sabbatum uiolãt, & † sine crimi- h
g ne sunt? Dico autẽ uobis, quia tem-
a ¶ Ipse Iesus dominus templi. ¶ In hoc loco.
h plo mãior est hic. † Si autem sciretis, i
a ¶ Quam & Abimelech fecit, dum esurientes pauit.
quid est misericordiam uolo, & k
non sacrificium: nunquam condem-
¶ Id est apostolos. a ¶ Id est presb, ideo non subest veteri observantię; & ideo non peccat qui secundum eius ordinationem obseruat.
i nassetis † innocentes. † Dominus l
est enim filius hominis, etiam sab-
bathi. Et cum inde transisset, ue- m
a ¶ Altero sabbato, vt Lucas ait
k nit in synagogam eorum. † Et ecce l
homo * manũ habens aridã, & inter-

C Christi doctrina. Considerandũ tamen, q̃ non arguebãt eos agere cõtra legẽ quasi raperẽt alienũ, quia licitum erat intrare segetẽ proximi & comedere, nõ tamen metere falsę, vt habet Deut. xxiij. sedꝺ quia violabant sabbatũ, quia præceptum erat in lege q̃ cibaria præparentur die præcedenti & non in die sabbati, vt habetur Exod. xvj. Ipsi aũt præparabant sibi cibũ spicas fricando, & hoc est qꝺ subditur: a ¶ Discipuli tui. qꝺ nõ licet eis facere sabbatis. Sed Christus rndet eis ostendẽdo, q̃ nõ faciebant cõtra legẽ, quia aliqd qꝺ est lege ꝓhibitũ, bene efficit licitũ propter necessitatẽ imminẽtẽ. Sicut Dauid q legit sanctus, mãducauit panes ꝓpositionis sibi datos à sacerdote in necessitate, & tñ in lege erat præceptũ, q̃ soli sacerdotes comederẽt: qui sacerdos inde nõ reprobatur, q̃ dedit alĩs, nec etiã Dauid, q̃ eo medit cũ viris suis. Ex hoc pater, q̃ necessitas faciebat aliqd licitũ, qꝺ alꝰ esset illicitũ. Sic in ꝓposito, dato q̃ nõ esset licitũ fricare spicas in die sabbati, tñ fiebat licitũ, ꝓpter necessitatẽ famis: & hoc est q̃ dicit saluator pharisæis: b ¶ Nõne legistis: vos supple q debetis scire legẽ. c ¶ Quid fecerit Dauid: quẽ tñ reputaris sanctũ. d ¶ Quo intrauit in domũ. & hoc factũ habet. j. Reg. xxj. b. cętera patẽt ex dictis vsq; ibi: e ¶ Ant nõ. vbi ponit alia respõsio, qa sacerdotes in die sabbati in tẽplo manualr̃ opa exercẽt. f ¶ Sacer. ignosco in tem. sab. uio. i. manualr̃ operantur. D g ¶ Et sine cri. qa etiã erat præceptũ à dño, q̃ talia opa facerẽt in sabbato. & ea dẽ rõne apli vellẽtes spicas in die sabbati & comedẽtes ex p̃cepto Christi nõ peccabãt, qa meliꝰ est ipsi Christo obedire, q̃ victimas in tẽplo offerre. Et hoc est q̃ dicit saluator: h ¶ Dico autẽ uobis, quia tẽplo. scilicet ego (cuiꝰ autoritate hoc faciũt) sum maior. & in hoc etiã ipse oñdit suã deitatẽ. vñ seqt: i ¶ Si ãt scires. i. intelligeretis id qꝺ scriptũ est Hosee. vj. b. Misericordiã volo, & nõ sacrificiũ: ex quo ostẽdit per dictum propheę, q̃ opa misericordię fũt magis accepta deo q̃ victimę. k ¶ Nũquã cõdẽnassetis. i. discipulos meos in necessitate famis de licẽtia mea sibi prædicto mõ subueniẽtes. Et q̃ posset eos licentiare ostendit: l ¶ Dñs ẽm est &c. quia obseruantiã illã poterat mutare, sicut patet q̃ in nouo testamento autoritate eius mutata est. m ¶ Et cum inde trans. Hĩc ponitur confutatio eorum qui reprehendebãt eiꝰ veritatẽ in ꝓpria ꝑsona: Et primõ ponit eorũ cõfutatio, secꝺ ex hoc oriens machinatio, ibi: Exeuntes aũt pharisæi. Circa primum cõsiderandũ, q̃ ad reprehẽdẽdũ eũ proposuerũt ei quæstionẽ malicioſe: vtrum licitũ esset sabbato curare: quia si non curaret, arguerẽt eũ de impotentia. Si autẽ curaret, de sabbati trãsgressione: & hoc est quod dicitur: ¶ Interroga. &c. sequitur:

† 6.q.3 c. scriptum 23.q.1.c.iõ

† 1.Re.21.b

► eis.

† nihil eis

† hosee.6.c

De pe.di.1.

† Mar.2.d Luc.6.a

† Mar.3.a Luce.6.b

Moraliter

Vt accusa

* phica habentia grana veritatis, palleis tamen vanitatis & falsitatis ad mixta. Igitur discipuli cũ Christo per sata trãseũt, quando Christianæ fidei zelo doctrinã philosoficã studendo discurrunt, vt ibi reperiant aliqua fidei Christi accõmoda: & esurientes spicas vellicant, qũ veritates ibi contentas ab erroneis & friuolis separant: & comedũt q̃n in ventre memorię recõdunt, secꝺm illud Aug. de doc. Christ. Si in dictis infidelium inueniãtur nostrę fidei accommoda, nõ solum non sunt abhorrẽda, sed etiã ab ipsis tãq̃ ab iniustis possessoribus accipienda, & in nostrum vsum vẽdicanda. Per pharisæos autẽ factũ discipulorũ arguentes, significantur aliqui doctores indiscreto zelo quod ignorant reprobantes: sed saluator rationabiliter excusat: nã omne verũ à quocũq̃ dicatur à deo est. m ¶ Et cũ inde trãs. Sequitur: Et ec homo ma. ha. ari. &c. per quẽ auarꝰ significatur, cuiꝰ manus ad opa pietatis & largitatis inualida reperitur: sed vt sanetur per Christũ, ei dicitur

* Extende ma.

E ſuit ſiſe de oue,& cõcluſit q̃ licet ſabbato bene facere. Poſtremo
☞ circũſpectis eis(cũ ita dixit)extẽde. a ¶Sabbatis &c. p̃cipuè
docet & opaſ Ieſus, nõ ſolũ, ꝓpter ſpeciale ſabbatũ,ſed & ꝓpter
celebriorem populi cõuẽtum,quẽrens ſalutẽ omniũ. b ¶Quis
erit.Cõpetẽti exẽplo ſoluit queſtionẽ,vt eos oſtẽdat ſabbatũ vio
lare in ope cupiditatis, q̃ eũ violare ar
guũt ĩ ope charitatis. Arguit eos q̃ legẽ
malè interpretanẽ, q̃ dicũt in ſabbato à
Leuit. 23.a bonis opib⁹ ſeriandũ.Sed à malis tm̃ fe
riãdũ eſt:vñ dr̃:Oẽ op⁹ ſeruile nõ ſ.i eo.
i.pcm̃.Sic & in ẽterna regẽ à malis tãtũ
feriabũtur, nõ à bonis. c ¶Extende.
Eccle.4.d Quia nil pl⁹ valet curatiõi eleemoſyna
rũ largitate,vñ dr̃: Nõ ſit manus tua ad
accipiẽdũ porrecta,ſed ad dãdũ collecta.
Quia fruſtra ꝓ pctis rogatur⁹, man⁹ ad
deũ expãdit,q̃ has ad paupes ꝓ poſſe nõ
extẽdit. d ¶Sicut alte. Hõ añ aduẽtũ
Chriſti dexterã habuit lãguidã. quia ab
eleemoſynis torpebat:ſiniſtrã ſanã,quia
ſuę vtilitati intẽdebat:ſed veniẽte Chri
ſto dextera ſanaſ vt ſiniſtra:qa qđ cõgre
ẽ.10.c gauerat auidè, mõ diſtribuit charitate.
e ¶Receſſit.Nota exẽplũ:Si vos pſe
fu.in.v.c.f.in aliã. f ¶Secuti.ſ.Docti,
viſis virtutibus pſequũtur:indocti,opi
niõe ei⁹ ducti amãdo ſequunt. vñ & cu
rari merẽtur. g ¶Et præcepit.Nõ ti
more,ne ꝓdit⁹ occideret,ſed parcẽdo Iu
deis,ne inuidia trucidarenẽ in ei⁹ innocẽ
Myſticè tia & manſuetudine. ¶Hic myſticè nos
† turbæ inſtruit,ne cũ aliq̃d magnificamus, laus
multæ dẽ foris quęramus. h ¶Aiæ meę. Per
† intermi aĩam oĩs affectus demonſtraſ. i ¶Arũ
natus eſt, dinẽ.Iudęos,oĩ vento cedẽtes,qui abin
uicẽ diſcrepãdo diſſipati ſunt, non mox
dãnabit: ſed ſupportabit. Arũdinem
quaſ. Qui peccãti nõ porrigit manum,
nec portat onus fratris,quaſſatũ calamũ
conſringit. Et qui fidei modicã ſcintillã
contemnit in paruulis,linũ fumigãs ex
tinguit:Quod Chriſtus nõ fecit, qui po
tius venit quærere qđ perierat. patiẽtiã
F namq; ſeruauit,donec iudiciũ qđ in eo
Leui.19.b agebaſ,ad victoriã pueniret, & expulſo
mũdi principe ad regnũ rediret,in dexte
ra patris ſedens, donec ponat inimicos
Pſ.119. ſub pedib⁹. k ¶Linũ fu. Gẽtes, quas
naturalis legis ardore ferè extincto, fu
mus erroris amariſſim⁹, & odoris noxi⁹
in:uoluit;quas nõ extinxit, ſed de parua
ſcintilla in magnũ ardorẽ ignis dei ſuſci
tauit. l ¶Donec. Tãdiu prędicatio ei⁹
nullis inſidijs ſupata mũdo lucet,donec
ẽ.6.b ponat in terra iudicium,& impleaſ:Fiat
voluntas tua,ſicut in cælo,& in terra.

Nico. de Ly. ☞ Et curauit

meret mortẽ,ſed quia futurũ erat,vt aliq̃ infirmi Chriſtiani non G
auderẽt ſtare in pſequutione,ideo ne fuga eorũ imputareſ in pec
catũ,voluit oſtẽdere facto,q̃ fugere pſequutionẽ aliq̃n eſt licitũ,
ſicut.8.pleni⁹ dictũ eſt ca.x.Sequiſ: i ¶Et ſe.ſ.eũ &c.ſ.ex eo q̃
viderãt prædictũ hoiem ſanatũ. k ¶Et cu.eos oẽs. Et quo pa
tet ei⁹ benignitas,quia perſequut⁹ à Iu
dæis beneficia ſanitarum eius impendit.
l ¶¶Et præ.eis.i.ſanatis. m ¶Ne
ma.eũ ſa.Phariſæis eũ manifeſtãdo: nõ
qa mortẽ timeret,vt dictũ eſt,ſed vt oſtẽ
deret,q̃ ſicut aliq̃n eſt licitũ in pſequu
tione fugere,ita licitũ eſt ſe occultare ad
cedendũ maliciæ: Et vt oſtenderet ma
gnitudinẽ ſuę potẽtię:& hoc cõfirmat di
ctũ Iſa,xlij,ſecundum tranſlationẽ Lxx.
n ¶Ecce puer.i.Chriſt⁹,q̃ fuit puer in
forma ſerui. o ¶Quẽ elegi. Hoc du
plicaſ ad oſtẽdendũ,q̃ ipſe fuit elect⁹ ad
pficiẽdũ opus noſtrę redẽptiõis, & null⁹
ali⁹:qa ꝓ nullũ aliũ poterat ita cõpetẽter
fieri. p ¶Dilectus &c. hoc dr̃ meta- Metapho.
phoricè de deo, ad exprimẽdũ magnitu
dinẽ pr̃ę dilectionis ad filiũ: ſicut apud
hoies illi q̃ multũ diligiũ, dr̃ haberi cor
di. q ¶Ponã ſpm̃. qa ſpũſctũs req
uit ſup eũ in humana natura, vt hr̃ Iſa.
xj.a.Egredieſ ẏga de radice Ieſſe &c.ſeq
tur:Et requieſcet ſuper eũ ſpũſctũs &c.
r ¶Et iu.gẽ.qa Chriſt⁹ futurũ iudiciũ
nũciauit hoib⁹ ꝓ ſuam prædicationẽ,vt † Mar.3.a
hr̃.j. Sikr in iudicio futuro ſnĩam iudicij Ioh.10.g
feret in humanitate, qa in eadẽ forma in
qua iudicat⁹ eſt corã Pilato,in ea ſedebit
in iudicio hoc excepto, q̃ tũc apparebit
in forma glorioſa:& hoc eſt q̃ dr̃ Act.j.
b.Hic Ieſus q̃ aſſumpt⁹ eſt à vobis,ſic ve
niet.ſ.ad iudiciũ,ſicut vidiſtis eũ aſcẽdẽ
tẽ.i.in forma humanitatis glorioſa,in q̃ † Iſa.4.a.
aſcẽdit in cęlũ. ſequiſ: s ¶Nõ cõtẽ.ſ. H.
vt vindicẽt.vt patet ex prædictis: qa ipſe
quutionẽ phariſæorũ declinauit humili
ter abſq̃ cõtẽtione. t ¶Neq; cla.vt.ſ.
liberetur, ſicut patuit in ſua paſſione.
v ¶Neq; au. Qđ patet ex ſua racitur
nitate corã pilato, qa hoc fuerat ꝑdictũ
Iſa,lij.c.Sicut agn⁹ corã tõdẽte ſe obmu
teſcet,& nõ aputt os ſuũ. x ¶Arũ. q̃ſ.
ꝓ arũdinẽ q̃ſſatã intelligiſ ppl̃s Iudaic⁹ à
fide & pietate vacu⁹. y ¶Et linũ ſ.per
hoc intelligunſ Gẽtiles,ĩ qb⁹ claritas rõ
nis naturalis erat extincta ꝓ cõſuetudinẽ
peccãdi,remanẽte fumo volũtatis malè
faciẽdi. Vult ergo dicere, q̃ Chriſt⁹ per † lignum
fortitudinẽ deitatis noluit reſiſtere Iu
dęis & gẽtilib⁹ eũ crucifigẽtib⁹: qa Iudęi
crucifixerũt liguis ſuis,ĩ iniuſtę accu
ſando,gẽtiles verò manib⁹ ipm̃ crucifi
gẽdo,qa milites Pilati q̃ erãt gẽtiles hoc
fecerũt,vt hr̃ Ioh.xix. ſequiſ. z ¶Do
nec eiſciat &c. Id eſt donec veniat ad exequendum extremũ iu
dicium,in quo manifeſtabitur ſua victoria. Tũc enim inimici ei⁹
ponẽtur plenariè ſub pedibus eius,vt habetur in Pſalmo.cviij.b.
Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius. a ¶Et ĩ nomine eius gẽ
tes ſpe. &c. Quia ad prædicationem apoſtolorum gentiles ad
fidem conuerſi ſunt. Iudæis pro maiori parte in infidelitate

remanen

a ¶Vt ac.eũ.aliquo dictorũ mo
dorũ.Mar.xij.& Lu.vj.dr̃,q̃ ipſe Chriſt⁹ interrogauit eos. Dicẽ
dũ,q̃ nõ cõtrarianẽ: qa primõ interrogauerũt eũ malitioſe, vt di
ctũ eſt.Et hoc ſcribit Matthę⁹.Poſtea aũt ſtatuto hoie infirmo in
medio, quæſiuit à phariſæis,ſi licet ſabbato curare,quaſi repeten
do quæſtionẽ ab eis motã añq̃ ſolueret eã.Et hoc ſcẽm ſcribunt
Marcus & Lucas qđ tacuit Matthę⁹, & omittũt illud primũ qđ
ipſe exp̃ſſit.Sequiſt: b ¶Ipe aũt di.il. vbi Chriſt⁹ ſoluit queſtio
nẽ primõ verbo,oñdẽs p locũ à minori q̃ licitũ erat ſanare homi
nẽ in die ſabbati:qa brutũ aĩal lapſum in foueã licitũ erat in die
ſabbati extrahere:ergo multo forti⁹ hoiem q̃ melior eſt, cũ ſit ad
imaginẽ dei factꝰ,ſi in infirmitatẽ ecciderit, licitũ eſt ſabbato cura
re,& hoc eſt qđ dicitur: c ¶Quis erit ex uo.& patet ex dictis.
ſecđ ò ſoluit quæſtionẽ facto hoiem habẽtẽ manũ aridã ſanando,
d ¶Tunc ait hoi &c.& patet. f ¶Exeuntes autẽ &c. Hic
ponit ipſorũ phariſæorũ cõtra Chriſtũ machinatio, & ipſi⁹ Chri
ſti humilis declinatio.Hoies em̃ ĩ malicia obſtinati p rõnẽ nõ pñt
cõpeſci:& ideo phariſęi nõ potẽtes Chriſto rñdere p rõnẽ,incepe
rũt cogitare aduerſus eũ fraudẽ. g ¶Ieſus autẽ ſci.ſ.machina
tiones eorũ,qa nihil latebat ipm̃,h ¶Receſſit inde. Nõ qa ti
meret

a rogabant eum,dicentes:Si licet ſab
batis curare,ut accuſarẽt eum. Ipſe
b autem dixit illis: Quis erit ex uobis
homo, qui habeat ouem unam,&
ſi ceciderit hæc ſabbatis in foueam,
a ¶Non animali,ſed ſuæ auariciæ conſulens.
nõne tenẽbit,& leuabit eã? Quan
a ¶Quia illa die licet ſibi vtile facere.
tò magis melior eſt homo oue? Ità
¶Alij.
que licet ſabbatis bene facere. Tũc
c ait homini: Extende manum tu
am. Et extendit,& reſtituta eſt ſa
a ¶A limine recedentes.
d nitati ſicut altera. Exeũntes autem
a ¶Liuore permoti,non enim culpa fuit, vel hominem
manum extendere,vel Chriſtum ſanare.
phariſæi conſilium faciẽbant aduer
ſus eum,quomodo perderent eum.
a ¶Eorum inſidias vt homo fugit odientes.
e †Ieſus autẽ ſciẽs receſsit inde: & ſe
a ¶Acceſſit vbi inuenit ſequentes.
f quũti ſunt eũ †multi, & curauit eos
g omnes:& †præcepit eis, ne manife
ſtum eum facerent, ut adimplere
tur quod dictum eſt per Iſaiam pro
a ¶In perſona patris de filio. b ¶Quia in forma ſerui.
phetam dicẽtem: †Ecce puer meus
a ¶Ad opus quod nullus alius poterat facere. ¶Redi
mere humanum genus.
quem elẽgi: dilectus meus, in quo
a ¶Quia ipſe ſolus eſt agnus ſine macula. b ¶Voluntas
ti⁹ meæ. c ¶Quod alibi:Requieſcit ſu.e.ſpi.domini.
h bẽne complacuit ãnimæ meæ. Põ
a ¶Non dei verbum ſed puerum. b ¶Futurum,
& modo iuſta iudicia agit.
nam ſpiritum meũ ſuper eũm & iũ
a ¶Per prædicatores noui Teſtamenti.
dicium gentibus nũciabit. Non con
a ¶Quia cum malediceretur,non maledicebat ,ſed ſicut
ouis ad occi.du.eſt,& nou ape.os ſuum.
tendẽt,neq; clamabit, neque audiet
a ¶Myſtice. Qui latam viam inſiſtunt & non audiunt
vocem Chriſti.
aliq̃is in plateis uocẽ eius. Arundi
nem quaſſatã non cõfringet,& †linũ
fumigãs non extinguet,donec eiici
a ¶Quia non
eſt aliud nomen ſub cælo,in quo oporteat ſaluari.
at ad uictoriã iudiciũ: & in nõmine

a ¶Extẽde ma.quia cũ ex dei dono ad opera charitatis extẽ Moraliter
ditur,tũc ſanatur. f ¶Exeuntes autẽ pha.per hoc autẽ q̃ Ie
ſus à cõſilio malignantiũ receſſit,& ſequẽtibus ſe benefecit, inſor
mauit prædicatorem, vt fugiat obſtinatos & foueat deuotos.
l ¶Et præcepit eis &c. per hoc oſtẽdẽs q̃ prædicator nõ de
bet quærere humanã laudem, neq; cũ obſtinatis contentionem.
ideo ſubditur de eo: s ¶Non cõtẽ.&c.Tunc oblatus eſt ei de
monium habens,cæcus & mutus. Poſſeſſus à dæmone per pctm̃
mortale,cęcus eſt in his quæ ad ſuã pertinent ſalutem, & mut⁹ ad
pronunciandũ laudẽ diuinã:ſed cũ curaſ à Chriſto, videt ſibi,ꝑſi
cua & pronũciat præconia diuina.Per phariſæos aũt Beelzebub
attribuentes,ſignificãtur maledici bona in malum peruertentes.

* Omne regnum

A a ¶Et curauit. Tria signa simul facta sunt, quæ & quotidie in cõuersione hominũ fiunt, vt expulso dæmone lumẽ fidei videant & deũ laudent. b ¶In Beelze. Beel. i. Baal: muscarũ, ob sordes immolatici sanguis: deus est Accaron, quo nomine vocant principem dæmoniorũ. c ¶Omne re. Necessaria cõplexione eos arguit: Vel em̃ Christ⁹ virtute dei dæmones ejcit, vel in principe dæmoniorũ. Si virtute dei, frustra calũniant: Si in principe dæmoniorũ, regnũ ei⁹ diuisum est, nec stabit: & iõ à regno ei⁹ recedant: qđ innuit eos sibi elegisse, dũ i se nõ credũt. d ¶Et oĩ ci. Eadẽ rõ est ciuitatis & domus, quę regni. Ciuitas Ierm̃ semp gloriosa, posit̃ in Christũ & in Apłos exaltat, fctã diuisiõe excidio cecidit. e ¶Et si ego in Beelzebub. Si expulsio dæmonũ in filijs vestris, deo nõ dæmonib⁹ deputat, quare in me idẽ opus candẽ nõ habet causam: f ¶Ipsi. Cõtemptibilia mũdi in qb⁹ sancta simplicitas meę virtutis apparet. Vel ita potius: Filij, i. apłi qui bene sibi cõscij erant. nihil malẽ aretis ab eo didicisse: ideo ipsi testes mei iudicij iudicantes. xij. trib⁹ Israel. g ¶Si aũt ego. Illa pars: Si ego in Beelzebub ejcio dæmones ad plura incõuenientia perducta est, modo agitur de alia parte cõplexiõis. Si autem ego in spũ dei. Hic Lucas ait in digito. Digitus dicitur spũsctũs pro partitiõe donorũ. Regnũ dei, vel seipsum dicit. Vñ alibi, Medius inter vos stetit, quẽ vos nescitis. Vel, regnum qđ Iohãnes & ipse Iesus prædicauit. Pœnitentiã agite: appropinquabit em̃ regnũ cęlorũ. Est & tertiũ regnũ scripturæ sanctæ, qđ aufertur à Iudæis, & datur gẽti faciẽti fructũ eius. Vel regnũ B i. oẽs mũdi ptes, Apłis & successoribus eorũ ad cõuertẽdũ distribuit. h ¶Aut quo po. Ostendit ergo dñs per manifestam parabolã, cp nõ cõcordat in fallaci opatiõe eũ dæmonibus sicut calũniabantur, sed virtute diuinitatis hoĩes à dæmonio liberaret, ideoq; grãde scelus cõmittũt, qui qđ dei esse cognouerãt, diaboli esse clamabãt. Neq; em̃ possunt esse concordes: quorũ opera diuersa sunt. Vnde addit: Qui nõ est me. &c. i ¶Domũ illius. Vel domũ. i. oẽs mundi ptes apostolis & eorũ successoribus ad conuertendum distribuit. k ¶Qui non est mecum contra: Id est qui dissimilia meis facit opera, contrarius mihi est: Ille trahit ad vitia, ego ad virtutes.

☞ Omne pctm

Nicolaus de Lyra.

✠ remanẽtibus. a ¶Tunc ob. &c. hîc cõsequẽter ponit cõfutatio calũniantiũ Christi bonitatẽ, attribuendo ei⁹ miracula spiritui maligno: & primò ponit eorũ calũniatio, secd̃ò, calũnięcõfutatio ibi: Iesus aũt sci. Circa primũ ponit euidẽs miraculũ de ejectiõe dæmonis cæci & muti, nõ qa talia sint in dæmone formaliter sed effectiue: qa hoĩem quẽ obtinebat, cęcũ & mutũ effecerat, & ideo ipso ejecto hõ loquebat. b ¶Et stupebant. admirãtes. diuinã virtutẽ in Christo. c ¶Et dicebat nũ. &c. q. d. sic. qa hic est Christ⁹ nobis, pmissus, de semĩe Dauid. d ¶Pharisæi aũt &c. turbas. s. cõfitẽtes ipm̃ esse Christũ, ppter euidẽtiã facti: e ¶Dixerunt: hîc &c. quia em̃ factum mirabile negare nõ poterãt, ideo modũ faciẽdi calũniabãt, dicẽtes ipsum p aliquẽ dæmonẽ superiorẽ sibi familiarẽ & priuatũ ejcere dæmones interiores de corpibus obsessorũ, sicut supra dictum est ca. ix. f ¶Iesus aũt sci. hîc ponit calũnię cõsutatio: & primò ostendit quia miracula quę faciebat, nõ poterãt attribui spũi maligno. secd̃ò, Christi pro eo oportebat ea attribuere spũi diuino. ibi: Aut facite arborẽ bonam nõ dę nã: Prima in duas, quia primò ostendit propositũ per rõnẽ, secd̃ò istorũ calũniãtiũ damnationẽ, ibi: Iõ di. vobis. Primũ ostẽdit q̃tuor rõnibus, prima rõ talis est: qa si p dæmonẽ aliquẽ ejciebat alios, segt̃ eo diuisio esset iter eos, & sic nõ posset stare diu ptãs diaboli: & ex hoc

eius gentes sperabunt. † Tunc oblatus est ei dæmonium habens, cæcus & mutus: & curauit eum, ita ut lo-
a ¶Mirantur minus eruditi: & ob misericordiam & beneficium filium Dauid prædicãt.
queretur, & uideret. Et stupẽbant b omnes turbæ, & dicebãt: Nunquid c
a ¶Qui sapientes videntur, vel negant, vel detractãt quasi non sint opera dei, sed immunditiæ spiritus.
hic est filius Dauid? Phãrisæi autem d audientes dixerunt: † Hic non eiicit e
a ¶In quo nescientes confitentur diuisionem dæmonum.
b dæmões, nisi in Beelzebub principe dæmoniorum. Iesus autem sci- f
a ¶Vel vt sic crederẽt in eum qui cordis occulta videbat.
ens cogitãtiones eorum, dixit eis: c † Omne regnum † contra se diuisum g
d desolabitur, & omnis ciuitas uel domus diuisa contra se, non stabit. Et
¶Ideo. a ¶Cuius intra se bellum pax est hominum vt ipso non habeat in mundo locum.
si Sathãnas Sathanã eiicit, aduersus
a ¶i. non stabit, vt iam sit finis mundi.
se diuisus est: quomodo ergo stãbit e regnum eius? Et si ego in Beelzebub h
¶Exorcistæ Iudæorum, qui ad dei nominis inuocationem eiiciebant dæmones.
eiicio dæmones, filij uestri in quo eij-
a ¶Non potestate, sed comparatione, quia deo tribuunt, quod illi Beelzebub. ¶Iudicantes duodecim tribus Israel.
f ciunt? Ideo ipsi iudicẽs uestri erunt. i
¶Incipit destrui potestas diaboli, vt regnet deus in nobis.
g Si autem ego in spiritu dei eiicio dę- k
mones: igitur † peruenit in uos re- l
a ¶Nisi præualeret diuina potentia-
h gnũ dei. Aut quomodo põtest quis m
¶Mundum qui in maligno est. b ¶Diabolus, a quo nemo poterit se eruere.
quam intrare in domũm fortis, & n
a ¶Homines decepti. b ¶A seductione electorũ compescuerit, potestatem ademerit.
uasa eius diripere, nisi priũs alliga- o
a ¶Ereptos diabolo per diuersos gradus ecclesiæ ordinat,
i uerit fortem? Et tunc domum illius
a ¶Diabolus. ¶Opera mea non possunt operibus Beelzebub comparari: quia ego cõgregos ille dispgit.
k diripiet. Qui non est mecũ, contra p q
a ¶Quia diabolicum est congregata dispergere.
me est: & qui non cõgregat mecum, r

Scd'a ratio

† ẽ. 9. d Lu. 11. b

de pę. di. 3. c sunt plures

† Mar. 3. c. Lu. 11. b

Tertia rõ

Quarta rõ

Moraliter

Diuisio

Miracula

Aut facite

C

D

Ea ☞ ¶Omne peccatū. Quod hūana ſ. agilitate contrahiť, remiſſibile eſt, ſi congregatio nō deſeratur. Si verò diabolica obſtinatione de diſperſione ad cōgregationē nunq̄ reditur, peccatum inſolubile iudicať. ¶Hiero. Omne peccatum. Non omnia peccata omnib⁹ remittunť, ſed his q̄ in vita pœnitēt. Refutan ťhīc Novaciani Origenisq̄ errores refelluntur uacian⁹, pœnitētib⁹ eis q̄ī martyrio lapſi ſūt veniā negās. & Origenes: oēs veniā cōſequuturos poſt vniverſale iudiciū, trāſactis licet multis ſeculis aſſerens. b ¶Spūs autē. Qui manifeſte opa dei intelligit, cū de ỹtute negare nō poſſit, † at conuiciū in ſpm. ſi ſtimularus iuidia calūniať, & dicit eſſe Beelzebub: iſti nō dimitteť. Non q̄ & ei negeť remiſſio ſi pœniteret: ſed quia hic blaſphem⁹, exigētib⁹ meritis ſuis malis, ►verbum † blaſphemia ſicut nūq̄ ad remiſſionē, ita nec ad pœnitentiā pūctur⁹ ſit. Sicut Ioānes euāgeliſta de quibuſdā blaſphemię ſuæ merito exceęatis ait: ꝓpterea nō poterāt credere. Ioh. 10. f Iſaie. 6. c Quod iterū dixit Iſaias: Exęcauit oculos eorū, & indurauit cor eorū, vt nō videant oculis, & intelligāt corde, & cōuertātur, & ſanē eos. Qui ſpiritū ſanctū nō eē, vel minorē patre credūt, & dicūt: q̄a nō inuidia diabolica, ſed humana ignorantia hoc faciūt, irremiſſibili crimine nō tenent, Sed q̄ in ſimilitudine diaboli cōtra cōſcientiā ſuā maieſtatē dei oppugnant, nō habēt remiſſionē in ęternū, ſicut Marcus aperte declarat: q̄ poſito hoc teſtimonio dñi ſubiūxit: Qm̄ dicebāt ſpm̄ immūdū habet. Mar. 3. d c ¶Et q̄cūq̄. Amb. etiā q̄ ſcādaliza, tus infirmitate carnis mee, purū hoīem vel voratorē ſuſpicat⁹ fuerit, remiſſibile erit. d ¶Qui aūt. Gratiā ſc̄i ſpūs q̄ pnia ſpirať & ad cōgregationē rediť nō cognoſcēs impœnitēti corde pmanſerit: cū hoc iā non ſit humanū, ſed diabolicum, irremiſſibile erit. e ¶Neq̄ in hoc ſe. Quędā em̄ culpę in hoc ſeculo laxanť: q̄dā verò (quę ſcilicet) eriā ī futuro. Quę q̄dē poſt mortē grauant, ſed & dimittūtur, ſi hō bonis actib⁹ i vita. vt ibi dimittanť, pmeruit. f f ¶Neq̄ in fu. Quia ſūt q̄dā leuia, quę ſi in hac vita nōdū ſunt remiſſa, poſt mortem grauant, ſed & remittuntur, ſi digni ſunt. g ¶Aut facite. Nihil em̄ mediū gn boni autoris bona tm̄ ſint opa, & mali mala. Coartat eos hincinde cōplexiōe, & vtroq̄ cornu præmit. Si mal⁹ eſt diabolus, nō facit bona: Si bona ſunt, nō ſunt diaboli. ¶Adhuc, pbat op⁹ ſuū nō eē diaboli, q̄a bonū: diabol⁹ verò mal⁹, q̄ neq̄t facere bonū. Quaſi ſi diabol⁹ mal⁹ eſt, bona facere nō pōt. Si bona ſunt q̄ videtis, nō eſt diabol⁹ q̄ ea fecit.

Myſticè Nō em̄ pōt ex malo bonū, vel ex bono malū naſci: Aut faci. arbo. Myſticè arbor bona, Chriſt⁹: fruct⁹, prædicatio euāgeliq̄, curationes, redēptio. Arbor mala diabolus & ſui. i. ſcribę & phariſæi: & cæteri mali fructus, inuidia, detractio, blaſphemia, hęreſis & huiuſmodi. Vnde ſequiť: h ¶Progenies uiperārū, quō po. bo. Io. &c. Oſtēdit eos malā arborem: & fructus afferre blaſphemiæ.

☞ Ex abundan

Nicolaus de Lyra.

✠ a ¶Spargit. & hic eſt diabol⁹ q̄ diuerſas ſectas & hęreſes & ſchiſmata q̄tū pōt introducit. b ¶Ideo dico uo. declarata phariſæorū falſitate, hīc cōſequēter oſtēdit grauitatē pcti ipſorū. Ad cui⁹ euidētiā aduertēdū, q̄ phariſęi & legiſperiti ex cōſideratione opatiōis Chriſti, & ex cōſideratiōe ſcripturarū, in q̄bus de aduentu Chriſti erat tps determinatū, vt hī Dañ. ix. & cōſimiliū. Primò cognouerunt ipm̄ eſſe Chriſtū, vt hr. ī. xxj. Agricolę videtes filiū dixerūt intra ſe. hic eſt hęres. & glo. ibidē dicit, q̄ primo cognouerūt ipm̄ eſſe Chriſtū ſc̄m veritatē: q̄a tū incepit vitia eorū repreſſis legiſpiti hendere, & cōtra ſimulationē eorū publicę prædicare: iō cōcepe. & phariſæi rūt odiū & inuidiā cōtra ipm̄, ex q̄b⁹ exceęati à prima noticia ceci Ieſum eſſe derūt in errorē: q̄a talia puertūt iudiciū rōnis rectū, & extūc incę. Chriſtū coperūt oīa fęta ei⁹ interp̄tari in malū: & primò vocauerūt eū voracem, & potatorē, & pctorū amicū: & in tātā inſaniā, pruperūt, q̄ miracula q̄ę nullo mō poterāt fieri, niſi virtute diuina, dęmoni attribuebāt, vt patet ex dictis. Et licet primū eēt graue pcm̄: tū erat ſolū blaſphemia cōtra eius hūanitatē. Sed m tū fuit incōparabiliť grau⁹, q̄a erat cōtra ei⁹ diuinitatē. vñ talis blaſphemia eſt pcm̄ ī ſpm̄ ſc̄m: q̄a eſt impugnatio ỹritatis agnitæ: q̄a ſicut viſū eſt, ipſi, primò ỹritatē cognouerūt de Chriſto, ſed exceęati errore & iuidia impugnauerūt: & talis error cauſat⁹ ex malicia nō excuſat: & hoc eſt q̄ dicit: c ¶Oē pec., pce. ſ. ex ignorātia & infirmitate. d ¶Et blaſphemia. ex talib⁹ pcedēs. e ¶Remittetur ho. i. remiſſibile eſt pcm̄ de ſe: q̄a directē nō obuiat principio, p q̄d ſit remiſſio peccatorū, ſicut obuiat pcm̄ in ſpm̄ ſc̄m: Cui⁹ ſex ſunt ſpecies, de q̄ Species in ſpm̄ ſanctū ſunt ſex ſperatio: preſumptio, obſtinatio, finalis impœnitēria, inuidētia fraterne gratię, impugnatio veritatis agnitę. Cui⁹ ſufficiētia ſic accipitur ſec̄m q̄ remouet ab hoīe prin. ipiū, p q̄d ſit remiſſio pcti: & hoc cōtingit tripliciter. Vno mō ex pte ipſi⁹ dei. alio mō ex pte donorū ipſi⁹. alio mō ex pte pcti ipſi⁹.

a ſpargit. Ideo dico uobis: † Omne a b c d e
¶Facti. ¶Dicti.
peccatum & blaſphemia remittetur
¶Eſt ſpiritus blaſphemię contra veritatem, cum tam cognoueris induratio.
b hominibus: † ſpiritus autem blaſ/ f
c phemiæ non remittetur.* Et qui/ g
cumque dixerit uerbum contra fili/
d um hominis, remittetur ei: qui au/
tem dixerit † uerbū contra ſpiritum/
e ſanctū, nō remittetur ei, neq̄ in † hoc
a ¶Id eſt exiſtimat vel iudicate.
ſeculo neque in futuro. Aut facitē h
arborem bonā, & fructum eius bo/
g num: aut facite arborē malā, & fru/ i
a ¶Vtrum autem bonus ſit autor an malus, ex fructu cognoſcitur.
ctum eius malum. Siq̄dē ex fructu
a ¶Filij diaboli eius veneno corrupti.
h arbor cognoſcitur. Progēnies ui/ k

Ex pte ipſi⁹ dei principiū p q̄d remittit pcm̄, eſt ipa dei miſericordia: & hæc tollit̄ p deſperationē, ſicut fecit Cain. Alio modo, timor iudiciorū dei eſt principiū p q̄d aliqs reſilit à pctō: & hic tollit̄ per preſumptionē, p quā aliqs preſumit cōſequi gloriā ſine meritis, quātūcūq̄ agat malè. Ex parte aūt donorū dei duo ſunt quę maximè faciūt hoīem retrahi à peccato. Primū eſt veritatis cognitio: & hęc tollit̄ per hoc q̄ aliqs veritatē agnitā impugnat: & ſic viā ſalutis à ſe ſciēter repellit. Secundū eſt gratię diuinæ collatio, & hęc repellitur ab hoīe quātū eſt in ſe per inuidentiā fraternę gratię: & non accipit hīc inuidētia fraternæ gratiæ prout aliquis inuidet fratri ſuo vel alicui ſingulari perſonę, ſed q̄n eſt tanta malitia in eo: q̄ diſplicet ſibi de gratia dei creſcente in mūdo. Et pte peccati verò duo ſunt quę retrahūt hominē à peccato. Vnū eſt, turpitudo actus cōmiſſi, ex cuius cōſideratione ſolet homo pœnitere: & hoc tollit̄ per finalē impœnitentiā. Nec accipit̄ hīc finalis impœnitentia prout eſt pcti circūſtantia. ſ. qua aliqs in pctō mortali moriť: ſed q̄n aliqs tantæ malitiæ eſt, q̄ elegit de pctō ſuo nunq̄ pœnitere, ita q̄ nō vellet, q̄ deus daret ſibi gratiā pœnitēdi. Sec̄m eſt breuitas delectationis quæ in peccato eſt. ex cuius conſideratione ſolet homo ſec̄m electionē pcm̄ refugere: & hęc tollit̄ per obſtinationē, q̄n. ſ. homo firmat, ꝓpoſitū inhęrendi oīno pctō. Ex prædictis autē patet, q̄ pcm̄ in ſpm̄ ſc̄m ita irremiſſibile dicit, quia de difficili eſt remiſſibile: & hoc eſt q̄d ſubditur: f ¶Spūs autem H blaſ. Dicitur autem ſpūs blaſphemiæ, q̄n aliquis ex certa malitia blaſphemat cōtra deū, ſicut erat in ꝓpoſito, q̄n miracula diuina⁹ facta attribuebāt diabolo, vt viſum eſt: & erat quædam ſpecies peccati in ſpiritū ſanctū, quæ tacta eſt, videlicet impugnatio veritatis agnitę. Et p ea quæ dicta ſunt apparet ſnia illi⁹ q̄d ſequitur: g ¶Et quicunq̄ &c. Vult dicere, q̄ blaſphemia quæ erat contra humanitatē nō erat ſic irremiſſibilis, ſicut illa quæ erat contra diuinitatē. h ¶Aut facite. Oſtēſo q̄ miracula à Chriſto fęta nō poterāt attribui ipſi dęmoni, cōſequēter oſtēdit q̄ oportebat ea attribui diuinæ virtuti. Ad cuius euidētiā ſciēdum ſec̄m q̄ dicit Hiero. licet virtute magica poſſint aliqua miracula fieri, tū illa pertinēt ad curioſitatē tantū & vanitatē: ſicut Simō magus faciebat ſtatuas ambulare, loqui, & ridere & cōſimilia: vt habetur in Itinerario Clemētis: ſed illa quæ ſunt ſalubria, vt curatio lāguidorū, illuminatio cæcorū, & hmōi, nō poſſunt magicis artibus fieri: & ideo oportet talia attribui diuinæ virtuti. talia aūt faciebat Chriſtus: & ideo ex hoc cōcludit, q̄ miracula ſua erāt virtute diuina facta: & hoc eſt q̄ dicit: Aut facite ar. bo. & fru eius bo. Arbor em̄ hīc accipit̄ principiū ipſorū operū: fructus autē ipſa opera. Inter aūt arborē & fructū ſemp eſt ſimilitudo, quia arbor bona fructum bonū, p ducit: ergo quia opera miraculoſa quę Chriſtus faciebat, non erant curioſa & vana, ſed ſalubria. Cōcludit, q̄ principiū per q̄d talia faciebat, erat ſc̄m & bonum; & hoc eſt q̄ dicit. Aut facite arborē bonā, & fructū eius bonū. q. d. ex bonitate operū quæ ego facio: poteſtis perpēdere, q̄ virtus per quā ego facio non eſt mala ſed bona. i ¶Aut facite ar. &c. q. d. ex operibus quæ fiunt per artem magicam cum ſint mala, vana, & curioſa, poteſtis perpendere, quòd fiūt virtute maligna. k ¶Progenies uiperarum. Poſtquàm oſtendit eorum falſitatem, oſtēdit hui⁹ falſitatis redicem. radix. ſ. iſta erat inuidia & odium, quia licet phariſæi primò cognouerunt Chriſtum, vt dictum eſt, tamē tantum odium conceperunt erga eum ex hoc quòd reprehendebat vitia eorum, quod omnia facta eius interpretabantur in malum ad diffamandum ipſum: & hoc eſt quod dicit: Progenies uiperarum, quomodo po. bo. &c. quia venenum inuidiæ ex veſtris parentibus traxiſtis, qui perſequuti ſunt propheras ex

✠ inuidia: & vos

Diuiſio

Scripturis docētib⁹ o miraculo- fis legiſpiti

Moraliter

* h ¶Aut faci. ar. bo. &c. Aug. Hoc pręceptū ſalubre eſt cui obedientia neceſſaria eſt. Quod autem dicit: i ¶Aut facite arbo. ma. Non eſt præceptum vt faciatis, ſed monitio vt caueatis.

* Bonus homo

a ¶ Ex abun. e. Hō sæpe fallitur, qui pensat corde ore & opere. Sed deus opus & verba ex corde quod nouit iudicat. Illi ergo ex abun. cor. os lo. qui scit ex qua intentiōe exit.
b ¶ Bonus ho. Thesaurus cordis intentio est ex qua de⁹ iudicat opera, vt & aliqn̄ minora maiorē maiora minorē habeant mercedē. Hoc in loco, vel Iudæos ostendit de quali thesauro proferant blasphemiam. Vel cum superioribus hæret, qđ sicut bonus homo nō potest ꝓferre mala, vel malus bona: sic nec Christus mala, nec diabolus bona opera potest facere. c ¶ Verbum ocio. Si de ocioso verbo reddet homo rationem in die iudicij, quantò magis vos qui opera sancti spiritus dicitis esse Beelzebub? d ¶ Ex uerbis e. Mors & vita in manib⁹ linguę. e ¶ Tunc re. Cum scribæ & Pharisæi verba nullatenus posset ꝓbare, in operibus quærunt tentare, quęrentes signa videre, quasi non fuerint signa quæ viderant. Tunc respōderunt. Quidam calumniabantur i Beelzebub ejicere dęmonia quibus hucusque respondit. Alij tentantes, signum de cælo quærebant adhuc inuidentes, & locum calumniæ inquirentes. ¶ Qui calūnianis ea quæ vides, & vtilitatem sentis, quid facies de his quę de cęlo? Dices & magos i Aegypto signa fecisse de cælo. f ¶ Signum quę rit. Signum quærit de cęlo, quod indigna est videre. Discipulis signum dedit de cęlo, qbus & gloriam æternæ beatitudinis prius i monte figuraliter, & post veraciter in cælum subuatus ostendit. g ¶ Nisi sig. Ostendit Iudęos ad instar Niniuitarum criminosos, & nisi pœniteant subuersioni proximos. Sed sicut illis & denunciatur supplicij: & demonstratur remedium, ita Iudæi non debent desperare veniam, si saltem posti⁹ Christus resurrexit à mortuis, cōmoniti egerint pœnitentiā: quia mors Christi recōciliatio est mundi. Vnde sequitur: h ¶ Sicut enim fuit Io. Ionas, i. dolēs significat illum q dolores nostros portauit, vel columba: Piscis q vorauit in pelago, mors quā passus est in mundo. Sicut ejecit⁹ est in aridam, sic Christus surrexit in gloriam.
i ¶ Tribus die, morē antiquorū, q diem cū nocte prędente cōputabunt. Partem diei q̄ sepultus est cū præterita nocte, p nocte & die accipe, hoc est, p toto die per synecdochem. Sabbati nocte & diem integrē. Nocte dñicā cū eadē die illucescēte, partē p toto & ita habes tres dies & tres noctes. Primi dies propter futurum hominis lapsum à luce in nocte. Isti propter hominis reparationem à tenebris ad lucem cōputant. ¶ Mysti. Tres dies: tria tempora, ante legem, sub lege, sub gratia. Tres noctes, tres mortui quos suscitauit dominus. Sic ergo sibi conueniunt, vt vnus dies sit ante legem, quando peccatū latebat. Cuius nox est, cum puella in domo iacens tanq̄ peccatū in conscientia latebat. Secundus sub lege, qui peccatum protulit in publicum. Nox, adolescens fili⁹ viduę foris portam, tanq̄ pctm̄ aię manifestum. Tertius sub gratia, qn̄ voluntatē domini scięs pl⁹ peccat, & peccatorū meritò putet. Nox, Lazarus, i. anima iam fœtens. In his tribus diebus & noctibus iacet fides Christi in cordibus eorum qui habitant in terra.
k ¶ Viri Niniuitæ. Et est sensus: Ionas paucis diebus & sine signis prædicauit genti incredulæ, & profecit: ego lōgo tempore, & populo dei, & complurib⁹ signis, inuanum prę dico. Eò magis indigni sunt venia, qui ex lege sunt infideles, quò plus est fidei in his, qui legem nescierunt. Niniue, speciosa: signat gentilitatem quam Christ⁹ amauit fœdam, vt faceret pulchrā. In Niniuitis & regina Austri, si

22. q. 5. c. q̄ ties
Prou. 18. d.
Mar. 8. b. Luc. 11. d.
Ionę. 2. b.
Ionę. 3. b. Luc. 11. d.
Mystičē Tres mortui trib⁹ cō parantur. Matt. 5. d.
Luc. 7. b.
Ioh. 11. f.

des eccl⁹

perarum, quom odo potestis a
a ¶ Fructus vester est blasphemia. b ¶ Cum sitis arbor mala.
bona loqui cū sitis mali? † Ex b
a ¶ Non enim potest de ore vestro procedere nisi malicia, quæ abundat in cordis intentione.
abundantia enim cordis os lo
a ¶ Quia quantum boni quis facit quantū intēdit.
quitur. Bonus homo de bono c
a ¶ Tantum quoq; mali quantum intendit.
thesauro profert bona. Malus d
autem homo de malo thesauro profert mala. Dico autem e
uobis, † quoniam omne uer f
a ¶ Quod sine vtilitate loquentis dicitur, & audientis, vt de friuolis & fabulis. Scurrilia non sunt ociosa, sed criminosa.
bum ociosum quod loquuti
fuerit homines, reddent ratio g
nem de eo in die iudicij. Ex
a ¶ Si bona & bona intentione.
uerbis enim tuis iustificaberis
¶ Malis.
& ex uerbis tuis codemnabe h
ris. † Tunc responderunt ei i
a ¶ Quærentes adhuc calumniam.
quidam de scribis & pharisæ k
is, dicentes: Magister, uolu
a ¶ De cælo, vt alius euangelista ait.
mus à te signum uidere. Qui
respondens, ait illis † Genera l
a ¶ Malos fructus faciens. b ¶ Quæ dimisso viro multis amatoribus se copulauerat.
ratio mala & adultera signum m n
a ¶ Potentiæ quæ indigna est.
quærit, & signum non dabi o
a ¶ De profundo, non de sublimi, passionis, non gloriæ.
tur ei, nisi signum Ionæ pro p
a ¶ Exponit signum Ionæ.
phetę. † Sicut enim fuit Ionas q
¶ Vt Niniuen a subuersione liberaret.
in uentre ceti tribus diebus r
& tribus noctibus, sic erit fi
a ¶ Mundum redempturus. b ¶ In sepulchro.
lius hominis in corde terræ
¶ Synecdoche.
tribus diebus & tribus nocti s
a ¶ Qui. sunt Assyrij, gens incredula.
bus. † Viri Niniuitæ resur t
a ¶ In communi omnium resurrectione.
gent in iudicio cum generatio
a ¶ Quæ est populus dei. b ¶ Non potestate sed comparatione.
nei istā, & condemnabūt eam: u
a ¶ Non videntes signa.
quia pœnitentiam egerunt in
a ¶ Paucis diebus facta. b ¶ Minoris mercedis. ¶ Quia tanto tempore signa facio. ¶ In medio vestrum.
prædicatione Ionæ: Et ecce
¶ Non tantum gens Niniuitarum condemnabit eam, sed etiam regina.
plus quàm Iona † hic. † Re v
gina Austri surget in iudicio w
a ¶ Quæ dei sapientiam sibi loquentem nō modo non audit, sed & blasphemat
cum generatione ista, & con
a ¶ Comparatione facti melioris.
demnabit eam: quia uenit x
a ¶ Cum magna difficultate, imperio relicto.
à finibus terræ, audire sa
¶ Quem fama nouerat.
pientiam Salomonis. Et ec
¶ Inter vos.
ce plus quàm Salomon hic. y

inuidia: & vos ex eadem rōne ꝓsequimini me. propter qd' subdit: a ¶ Quō po. q. d. non potestis de me bona loqui inuidia prohibente. & ideo subditur: d ¶ Ex abundā. e. quia ỳ bum exterius est significatiuum interioris conceptus, & ideo subditur: e ¶ Bon⁹ hō de bo. t. i. de bona voluntate, quæ sicut thesaurus absconditus latet interi⁹ i mēte: ꝓfert bona, verba, s. & facta. d ¶ Malus autē. i. de mala voluntate profert mala, quia cōtrariæ causæ habent cōtrarios effectus. Et ne crederent talia verba remanere impunita, iō subdit: e ¶ Dico autem uo. & multò fortius si fuerit nociuum & blasphematorium, quale erat verbum Phariseorum, tale reddet eos cō demnabiles in die Iudicij, propter quod seqt̄: g ¶ Ex uerbis enim tu. iu. si fuerint sancta & bona & bonitati mentis consona. h ¶ Et ex uerbis tuis con. s. si fuerint mala & prædictis contraria. i ¶ Tunc re. ei quidam. hîc ponitur cōsutatio tentantium ei⁹ ptātem. Et diuiditur i tres partes: qa prīo ponit eorū cōsutatio, sed'ò, denūciatur, eorū cōdēnatio. ibi: Viri Niniuitæ. & tertiò, eorum execatio, ibi: Cū autem immundus spūs. Circa primū sciēdū. sed'm ꝙ dicit Luc. xj. Alij volentes ex periri Christi ptātē petebant sibi signa fieri in corporib⁹ cælestibus: qđ' petebāt non ex deuotione, sed magis ex curiositate & calūniatione. & hoc est qđ' dicit: k ¶ Magister. nō quodcūq; sed de cælo, vt habet Luc. xj. q rūdēs ait illis: l ¶ Generatio ma. qa ex ꝓsecutorib⁹, ꝓphetarū descenderāt. m ¶ Et adultera. qa patres eorū idololatræ fuerant. n ¶ Signum quæ. de cælo. l. o ¶ Et sig. nda. ei. de cęlestib⁹, quia sunt indigni propter eorum curiositatem & maliciam. p ¶ Nisi signum Io. p. q. d. terreni sunt & infimi, & iō de terra & infimis signum habebūt: & hoc est quod subdit: q ¶ Sicut enim f. Io. & patet. r ¶ Viri ni. hic exprimitur eorum cōdēnaqa gentiles pctōres egerunt pniam ad prædicationē ꝓphetarum, & Pharisæi obstinati sūt in prædicatione Christi, qui tamen erat dñs ꝓphetarū, & iō ex facto illorū apparebit cōdēnatio iusta eorū. & hoc est qđ' dicit: Viri Ni. hoc est dictū ex facto eorū apparebit iusta cōdānatio istorū. sequitur: s ¶ Regina au. i. regina Saba de qua habet. iij. Reg. x. Et dicit hęc regina Austri, quia regnū ei⁹ est i australi parte respectu Ierusalem. t ¶ Surget in iu. hoc est ex facto suo ostendetur istorū iusta cōdēnatio. v ¶ Quia ue. à fi. ter. i. à longinqs pribus. x ¶ Audire sap. sa. quia non fuit nisi solū figura Christi. y ¶ Et ecce plus quàm Sa. hîc. i. Christus pñtialiter positus, cui⁹ ꝓdi

cationem iu

¶ c ¶ Bonus ho. Iste thesaurus est fides charitate formata, de qua procedit operatio bona: malus thesaurus, est infidelitas, aut voluntas mala, de q̄ procedit actio praua. f ¶ Quoniam oc̄ uer. ocio. Greg. Verbum ociosum est quod vtilitate rectitudinis aut ratione iustę necessitatis caret. i ¶ Tunc respō derūt. per istos qui quęrebant signum de cælo signi ficantur curiosi theologi nitētes prę sumptuose intima diuinitatis perscrutari, & sic oppriuntur à gloria, quia per hoc aliquando labūt i erronea documēta. iō dicit eis: l ¶ Generatio ma. quia quærunt ea quæ non sunt scibilia, nec ad fidem vel mores vtilia. & ideo non dabitur eis signū, nisi signum Ionę prophetę, quē deglutiuit cetus: & sic deglutit eos diabolus & deludit. r ¶ Viri Nini. per Niniuitas significantur peccatores ad vocē prædicatoris pœnitētiā agētes, & p reginam Austri simplices sapientiam Christi deuotè quęrentes: quorū salus secundū sniam Saluatoris

Moraliter

C
† Luc. 6. g.
Diuisio
D
† Luc. 11. d.
† hoc loco
† 3. Re. 10. a.
2. Para. 9. a.
8. q. 1. c. vebunt
reor.

g ✻ præponitur

Glosordi. Matthæi Cap. XIII. De Lyra

E des ecclię signaſ,quę nō minus p pniam pactę insipientiæ cp̃ per industriam discendæ sapientiæ deo cōciliatur. Duæ enim partes sunt ecclesię,quę peccare nescit,& quę peccare desistit,Penia enim peccatū abolet,sapientia cauet. a ¶Cū autē &c.Q.Vos nō estis similes Niniuitis vl̃ reginę Austri:quia me prędicāte pœnitentiam non pœnituistis, & me docente sapientiam nō didicistis.Sed estis sises hoi, a q̃ diabolus exclusus iterum ingreditur.

† Luc.11.c. ¶Distat inter opera mea q polluta mūdo,& Sathanæ,qui mundata graui⁹ contaminat. b ¶Ambulat per lo. Explorat corda fidelium a īmollicie fluxæ cogitationis purgata,si quos gressus ibi figere possit,qđ quia nequiq, ad humida redit. c ¶Reuertar in dom.Sub vmbra dormit,in secreto calami,& locis humentibus.Vmbra tenebrosa,conscientia. Calamus foris nitidus,intus vacuus,simulator.Locus hūidus ,lasciua mollisq; mēs. d ¶Septem ali.spi.Septem vitia,septē virtutibus spiritualibus contraria.Neq ores . quia non modo habet vitia,sed & bona simulat.Tantò nequiores, quantò callidiores.Septem,quia tot erant gratię cum Christo destinatæ.¶Septem vitia, septem dæmonia septem spiritibus contraria,spūi sapientiæ & intellectus ,&cæ. e ¶Sic erit & ge.Quod de vna sola re dixit,hoc in hac tota gente fit. Immūd⁹ spiritus à Iudęis exiuit,quando legem acceperunt.Ambulauit ad gentes, quæ cū F postea domino crederent,non inuēto loco in eis dixit:Reuertar in Iudæos vacantes præsidio dei & angelorū,increpatiōibus & correctionibus mūdatos, ornatos supfluis obseruationib⁹.Adduntur septē quia multo maiore numero dæmonum possidēt blasphemātes Iesū, cp̃ i Aegyto possessi fuerūt.Cōtra septē spūs virtutū, Mystice est numer⁹ vitiorū. f ¶Ecce ma.e.Mystice.Mater & fratres popul⁹ est Iudęorū q Iesu intus docēte nō pūt intrare,qa spūaliter eius verba intelligere negligunt: sed turba gentilis cōfluens interna mysteria capit.Foris stātes nec ipsi agnoscunt parētes.Quō ergo agnoscemur,si foris stam⁹ Foris stāt cognati , cū Iudæi spūalē sensū non quærentes,in lr̃a se fixerunt & Christum potius ad carnalia docenda cogunt exire,cp̃ ipsi ad discenda spiritualia consētiant intrare,Sed Iesus eos non agnoscit, qa in carnalib⁹ eis nō assensit.Fratres domini,sunt consobrini eius,filij Marię materterę ei⁹:q̃ dr̃ mr̃ Iacobi minoris & Ioseph,& Iudæ & Simonis. g ¶Dixit au tē ei.Insidiosę,vtrū spūali operi carnē p̃ferat:& ideo se nosse dissimulat matrem & ,pximos p cognationē , sed p cōiūctionē spūs esse sibi ,pximos dicit.h ¶Quæ est m.mea.Nō recusat obsequia matris sed præfert ministeria patris.frēs non cō Supra.10.d temnit,sed op⁹ spūale prefert cognationi,vt & nos carni spm̃ preferamus.Vñ q amat patrē aut matrē plus cp̃ me,nō est me dign⁹. i ¶Ecce ma.Hi sunt mater mea, qui me ī credentium cordibus generant.Hi sunt fratres qui faciunt opera patris mei. Fratres & soror credendo,mater prædicando.

GLOS. ORDI. Cap.XIII

IN illo die.per hoc indicat hoc gestū cōsequēter,nisi forte dies ponat ,p tpe morē scripturæ.Marc⁹ cūdē tenet ordinem.Lucas in aliud trāsit,sed nec repugnat huic.Non solū facta & dicta domini,sed & itinera & loca plena sūt sacramē

Nicolaus de Lyra

tis, Post cationem Iudæi cōtēpserunt. a ¶Cum au.im mun.Hīc ponit eorū exęcatio & possessio à diabolo.Ad cui⁹ euidentiā sciendum , cp diaboli ptās fuit electa quodāmō à ppō Iudaico p legis dationē,quæ excludebat cultū dæmonū, & inducebat ad colēdū vnū deū verū,& sic electus transijt ad possidendū plenī⁹ gentiles sine lege,& sine lege,& ,pphetarū oraculis viuentes.& ideo eos tenebat ī ido G latria subiectos.Sed adueniente Christi prędicatiōe & apl̃orum Iudæi ,p maiori pte fuerūt incredeuli gētiles aūt deuotę fidē Christi & apl̃orū acceperūt.& sic diabolus electus ab eis p fidē Christi reuersus est ad possidendū ppl̃m Iudaicū errore exęcatū:& sic facta sūt nouissima huius populi peiora priorib⁹ quia stat⁹ ppl̃i Iudaici peior ē mō,cp̃ fuerit à principio añ legē datā hoc est ergo qđ dicit:Cū au.im.spi.ex.ab h.i.ā populo Iudaico viuente sub lege natur:qa electus est p susceptionē legis Mosaicæ. b ¶Ambulat p lo.ari.i.corda gentilium. c ¶Quærens re.i.in ipsis ppetuā mansionē. d ¶Et nō inue. quia prędicantib⁹ Apl̃is inde eiectus fuit. e ¶Tūc †Depos.di di.re.in do.me.i.Iudaicū ppl̃m.f ¶Et sti.4.c. reue.in.eā ua.i.fide & bonis operibus vacuertar cuā. g ¶Scopis mun.qa ppl̃s Iudaic⁹ habebat quādā exteriorem mundiciam. h ¶Et orna.propter legis apparentiā. i ¶Tūc ua.& as.per hoc quod dicit,septem alios intelligit vniuersitatē vitiorū hoc est dictum,cp ante legem datā fuerūt pctis irretiti & à diabolo possessi:sed post aduentū Christi in pctō suo obstiati, sūt peiores facti, quia ex ingratitudine pctā eorū sunt quasi duplicata:Et hoc loquendo quasi de vno hoīe,dici p similitudinē intelligat de toto ppl̃o Iudaico,patet per hoc quod dicit:Sic erit & ge.hu.pes. k ¶Adhuc eo lo.Hīc vltimo ponit cō futatio insidiantium ipsi⁹ infirmitati assū H ptæ in hoc cp ipso prædicante dixit ei q. † Mar.3.d, dā insidiator,cp mater sua & frēs eius exLuc.8.c. pectabant eū foris,vt si ,ppter hoc dimitteret p̃dicationē, argueret ipsū esse purū hoīm motū,ppē affectionē carnalē .Sciē dū tū,cp hīc dicūt frēs cognati ei⁹ germani sec̃m morē scripturæ: q̃ freq̃nē noīat cōsanguineos frēs.Iesus autē illū insidiatorē cōsutauit,ostendēs , cp spūalis occupatio est carnali affectioni præponēda, di.I ¶Quæ est.q.d.prædicatio non est interrumpenda seu dimittenda.m ¶Et ex.m.quasi ad protestandum veritatem n ¶Ecce m.Q.d.intantū est mihi aliqs ,ppinqu⁹ in q̃tū est spūalib⁹ actibus intētus.& patet.

✻ præponit saluti corū q sunt multū lr̃a Moralite ti de sua tm̃ scia p̃sumētes.a ¶Cū au.im.ū.p istū significat pctōr curat⁹ per dei bonitatē, sed ,ppter ingratitudinē suā sequētē,dimittit cadere ī hypocrisis prauitatē,& sic fiūt nouissima hois illi⁹ peiora priorib⁹,qa sicut dicit Hiero. Si fata sctitas duplex est iniqtas. k ¶Adhuc eo lo.p hoc āt cp Saluator à prædicatiōe nō †Mar.4.a. destitit ,ppter aduentū suæ matris & fratrū sibi loq volūtiū,declarauit manifestè cp opus dei p̃ponēdū est negotijs familiariū p̃sonarū. Per hoc autem cp subdidit: † in o ¶Quicunq;.oñdit quòd propinquitas charitatis pręponēda est propinquitati consanguinitatis.

NICO.DE LYRA. Cap.XIII.

IN il.d.Postq̃ descripta est promulgatio euāgelij facta manifestē. hīc consequenter ponitur ,pmulgatio legis euāgelicę fctā parabolicè.& diuidit ī duas ptes qa prīo ponit ,pabolica,pmulgatio,sec̃ō pōit hui⁹ ,pmulgatio Diuisio nis p r miracula confirmatio.ca.se.In il.tempore. Prima in duas: quia primò ponitur Christi prædicantis multiplex documentum. sec̃ō,populi audienris impedimentum,ibi:Et factum est,&c.Pria ī duas,qa prīo præponit quædā præfatio.secūdō,subiungit euangelij ,pabolica,pmulgatio,ibi:Ecce exijt.In pria parte describit ,pmulgationis rp̃s,locus & modus.Tempus,cū dicit:p ¶In il.die qa sec̃m cp dicit Aug.ibi accipit dies ,p tpe sec̃m modū loquēdi scripturę:& est sēsus:In il.d.i.paucis iterpositis inter illa q̃narrāt ī fine p̃cedēris ea.& illa q̃ subsequunt ī pnti ca . Loc⁹ aūt notatur, cū dicit:q ¶Exiēs de d. quia dom⁹ in qua erat Christus cum di

scipulis su

tis. Post sermonem in domo vbi dæmoniũ habere dictus est, exijt
A ad mare, & docet, q̃ relicta perfida Iudæa, quę dom⁹ domini fuit,
ad gẽtes tumidis amarisq̃ fluctibus fluctes, colligendas per apostolos trãsit, & externis interna contulit, ad quę Iudęi nõ intrauerũt,
foris in litera fixi. a ¶ Turba sta. Hi sunt, q̃ nup̃ audire venerũt
q̃ & à fluctib⁹ maris secreti sunt necd ũ cæ
lestib⁹ mysterijs quæ desiderant imbuti
cũ Christo ascendunt. b ¶ Locutus est
mul. quia turba non vnius est sententiæ,
sed diuersarum volũtatũ, loquit eis mul
tis parabolis, vt iuxta varias voluptates,
diuersas recipiant disciplinas. c ¶ Qui
semi. Ipse Christus, qui verbum veritatis quod apud patrem vidit, hominibus
per se vl̃ per suos seminauit. Qui discipu
lis sacra loquebat, exijt seminare dei ver
† Luc.8.a. † semina bum in turbas. d ¶ Sec⁹ ui. Via, est mẽs
bat malas cogitationum sedulo meatu trita
Luc.8.a. & arefacta. Vbi dupliciter perit semen, qa
►semẽ suũ & transitu cogitationũ cõculcatur, vt lucas ait, & à volucribus rapitur. Dæmones
dicuntur volucres, seu quia cælestis spũa
lisq̃ naturæ, seu quia per aera volitant.
e ¶ Et uene. Secundum Lucã ab homi
nibus conculcatũ est, quia praua persuasione impiorum sublatum est. f ¶ Et co
me. Quia à mẽtibus hominum illud sur
ripuerunt. g ¶ In petrosa. Petrosa cito
quęrunt germinare, sed non figitur radix
quia non est alta terra, id est quia pa
rũ inest desiderij salutaris. In hac exposi
†prosundi tione domini discimus, quia res non sẽ
tatem per in eadem significatiõe ponunt. Nam
B petra hic p̃ duricia, terra p̃ lenitate men
Mat.13.f. tis, sol p̃ feruore pſecutionis. Cũ sol alibi
in bono: Fulgebũt iusti sicut sol. & petra
in fundamẽto, p̃ fortitudie fidei, & terra
p̃ terrenis cogitationibus. h ¶ Altitu-t.
Altitudo terræ est probitas animi disciplinis cælestibus eruditi, & in tentationi
bus probati. i ¶ Sexagesimum. Quia
in numero senario mundi ornatus exple
tus est, per hunc bona operatio signatur.
Luc.8.b. k ¶ Qui habet aures audiẽ. Quoties
Apoc. 2.b. hæc admonitio ĩ euãgelio vel ĩ apocaly
† centuplũ psi Iohannis interponit mysticum quod
dã insinuat. l ¶ Et acce. Quõ accedũt di
scipuli cum

† trigecu plum.

Nicolaus de Lyra

scipulis suis non poterat capere mul
titudinẽ quæ; venerat ad audiendũ ei⁹ do
ctrinã, exijt ad loca spaciosa iuxta mare.
Modus autem tangitur in duobus: priõ
in hoc q̃. a ¶ Ascendit naui. vt sic au
ditores essent ante faciem suam, vt possent magis attentè audire.
Secunda in hoc quod dicit: b ¶ Et locutus est mul. ĩ pa. Non
dicit omnia, quia si omnia loqueretur in parabolis, multitudo re
cessisset vacua sine vtilitate, & ideo aliqua parabolicè loquebatur
ea. s. quæ erãt secreta, & nõ debebãt sciri à turba, sed solũ à discipu
lis, vt videbitur infrà eodem capit. alia autem loquebatur mani
feste, ita q̃ turba poterat capere. c ¶ Ecce exijt. Hic ponitur de
cursus ecclesiæ à prædicatione Christi vsq̃ ad finem mundi in se
ptem parabolis sibi succedentibus. Et diuiditur in duas partes, qa
Diuiſio primò decursus ecclesiæ in istis parabolis describitur. & secundò,
intentio principalis concluditur, ibi: Intellexistis hæc omnia. Prĩa
diuiditur in septem partes, secundum septem parabolas. secunda
incipit, ibi, Aliam parabolam. tertia, ibi: Aliam parabolam, quar
ta, ibi: Aliam parabolam locus est. quinta, ibi: Simile est regnum
cælorum. sexta ibi: Iterum simile est regnum cælorum homini ne
gociatori. septima, ibi: Iterum simile est regnum cælorum. Prima
diuiditur in duas: quia primò parabola ponitur: & secundò eius
intellectus quæritur, ibi: Et accedentes discipuli. Parabola ergo pri
ma est de semine proiecto in terram: Cuius quarta pars tantũ fecit
fructum, & in hoc denotatur prædicatio Christi, qui prædicauit
Iudæis indifferenter bonis & malis; & pauci cõparatiuè ad ei⁹ prę
dicationem crediderunt. pro maiori autem parte in infidelitate re
manserunt, & hoc est quod dicitur: Ecce exijt Christus. s. secũdũ
humanitatem, humanitatem, q̃ de vtero matris exijt in mũdum ad docendũ, vel C
de loco arto, vt de domo ad locum spaciosum, vt visum est. Secũ
dum tamen diuinitatem non potuit exire, nec de loco ad locũ p̃
gredi: quia sic est vbiq̃. d ¶ Et dũ se. i. doctrinã indifferẽter spar
git: Comparatur autem eius doctrina semini, quia semen in terrã
bonã proiectũ resurgit multiplicatũ, sic
verbũ diuinũ in corde deuoto receptum
facit multitudinem bonorum operum.
e ¶ Quædam ceci. se. ui. i. super corda
exposita tentationibus dæmonũ: & p̃ cõ
sequens cõtrita & cõculcata ab eis p̃ ma
lũ consensum & factum. g ¶ Et uene.
uo. Id est dæmones per pctũ superbię al
ta petentes. Vnde de diabolo scribit Iob
xlj. d. Ipse est rex super omnes filios sup
biæ. Peccata em̃ carnalia non pñt in dæ
monibus esse. h ¶ Et come. i. fructũ im
pediuerũt. i ¶ Alia au. cæ. in pe. i. sup
corda humore fidei & deuotionis caren
tia. k ¶ Sole au. or. æst. quia aduenien
te tribulatione & persecutiõe tales prius
verbum receptũ reijciũt. l ¶ Alia au. c.
in spi. i. corda sollicitudinib⁹ diuitiarũ
lacerata, & iõ sollicitudo talis impediuit
fructũ prædicationis. Vt em̃ apparet ex
decursu vtriusq̃ Testamenti Iudæi fuerũt
semper auari, & omnino vitio cupiditatis fuerant excæcati, & semper elõgati ab D
agnitione veritatis. Ex prędictis patet q̃
prædicator ỹbi diuini nõ debet cessare à
prædicatione, licet videat paucos proficere: quia tres huius seminis partes dicunt
hic infructuosę, quarta autem pars tm̃ fru
ctũ facere, & tamen intelligitur ad literã
de prædicatione Christi, qui est exẽplum
omnium prędicatorum; & ideo licet audi
tores non proficiant, prædicator tamen
faciens quod in se est nõ perdit meritum
suũ. m ¶ Alia au. ce. in ter. bo. i. in cor
fidele & deuotum. n ¶ Et dabãt fru. In
hoc tanguntur tres gradus qui possunt si
gnari in qualibet virtute (verbi gratia) in
virtute castitatis. Primus gradus est casti
tas cõiugalis, per quẽ gradũ vitaũ illicit⁹
cõcubitus: licito tamen cõcubitu retento
in matrimoniali actu. Secundus gradus
est castitas vidualis, per quẽ euitatur de cę
tero omnis cõcubitus, vt animus possit
de cętero liberius deo seruire, licet possit
licite matrimonium contrahere. Tertius
est castitas virginalis, qui est superior istis
per quem omnis concubitus simpliciter
euitatur, vt mens ipsa tanquã spõso suo
soli deo per amorem copuletur, secundũ
quòd dicitur. j. Corin. vij. f. Virgo cogi
tat quæ domini sunt, vt sit sancta corpo
re & spiritu: quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quo
modo placeat viro. Similiter in virtute fortitudinis possunt tres
gradus assignari. Primus gradus, quando propter bonum virtu
tis sustinet constanter detrimentum in exterioribus bonis, vt ĩ pos
sessionibus & in diuitijs & huiusmodi. Secundus, quando sustinet
detrimentum etiam propriũ corporis, vt flagellatiõis & huiusmo
di. Tertius autem gradus est, quando propter virtutem contẽnit
etiam totam vitam per martyrium. Sequitur: o ¶ Qui habet
aures audiendi. secundum Hier. vbicũq̃ ponitur hoc verbum
designatur mysticus intellectus, quia sub verbis parabolicis alius
sensus est per intellectum requirendus. p ¶ Et accedentes di
scipuli. Hìc consequenter quæritur huius parabolæ intellectus.
Et primò quęritur. Secundò intellectus aperitur, ibi: Ergo audite. Diuiſio
Primò ergo dicitur sic: Et accedentes. quia apostoli percipie
bant Christum mysticè loqui: & ideo quæsierunt intellectum. Ad
uertẽdum tamẽ, q̃ non quæsierũt tunc, cũ esset ĩ actu p̃dicãdi, sed
postea qñ fuit in domo sine turba secũdum q̃ habetur Mar. iiij. b
Et cum esset

Morali. d ¶ Exijt qui seminat semina. Grego. homel. octa- Moraliter
ua dicit: Hæc lectio expositione non indiget sed admonitione.
Quam enim veritas per semetipsam exposuit, hanc exponere hu
mana fragilitas non præsumit, ideo de alia expositione taceo,
transiens ad illud quod Saluator exponendum reliquit scilicet.

a ¶ Ecclesiam in medio non credentium, & contradicẽtium ędificandam, quam gratia sua illustrat, & in qua mãsionem sibi consecrat.

† cũlam ascendens sederet, & o a

a ¶ In soliditate fidei, nondum tamen per gratiam baptismi recepti.

b mnis turba stabat in littore: & lo b

a ¶ Non omnis, quędam enim aperte, vt per ea ad obscura prouocentur. b ¶ Similitudinibus.

cutus est mũlta in pãrabolis, dicens

a ¶ De finu patris in mundum, vel de domo Iudęorum parte assumpta ad gentes.

c †Ecce ẽxijt qui † seminat seminare c

¶ Semina.

†semen suum. Et dum seminat, quę

a ¶ Hi sunt qui nec prædicatione compunguntur, nec bene agere incipiunt. f

d dam ceciderunt secus uiãm, & uene g

a ¶ Rapuerunt,

f runt uolucres cæli, & cõmederunt h

a ¶ In duriciam proterux mentis.

g ea. Alia autem ceciderunt in petrõ i

a ¶ Lenitatem animæ obedientis, & probatæ.

sa, ubi non habebant terrãm multã:

a ¶ Quia dulcedine tantum audiți verbi & promissionis, ad horam delectantur, sed radicem non figunt.

& continũo exorta sunt, quia non

¶ Feruore persecutionis.

h habebant †altitudiem terræ. So k

a ¶ Per impatientiam, quia verbum non firmiter hæserat menti.

le autem orto estũauerunt, & quia

a ¶ Virorem fidei perdiderunt.

non habebant radicem arũerunt.

a ¶ In corda diuitarum ambitione sulticita

Alia autem ceciderunt in spinãs, & l

a ¶ Multiplicatę sunt diuitię. b ¶ Occupauerunt mentem, vt fructus spirituales in ea proficere non possit.

crẽuerunt spinæ, & suffocãuerunt

a ¶ Fidelem & deuoram conscientiam.

ea. Alia uerò ceciderunt in terram m

bonam, & dabant fructum, aliud n

a ¶ Cum omnia eternitatis intentione nos facere docet.
b ¶ Cum perfectionem bonę operationis docet ¶ Hæc duo ad actiuam.

i † centẽsimum, aliud † sexãgesi o

a ¶ Cum fidem sanctæ trinitatis insinuat. b ¶ Quia hoc mysticum est.

k mum aliud † tricẽsimum. † Qui p

a ¶ Interiores sensus audiendi, obediendi faciendiq̃.

l habet aũres audiendi, audiat. Et accedentes discipuli dixerunt ei:

Virt⁹ quæ liber tribus gradib⁹ distinguitur.

† sexagecu plum.

† Apo. 2. b.

☞ scipuli cum dominus in naui sederet? Sed fortè intelligendū, q̄ du
E dum cū ipso nauē conscenderint: & ibi stantes quærunt. a ¶ Vo
Nota bis datum est. Nota nō solū verba domini, sed & facta, parabo
las esse: id est signa mysticarum rerū, quæ non intelligebāt multi
q̄ foris sunt. b ¶ Qui enī habēti, dabitur ei, & abundabit: habenti
nus virtutū habēt, cōceditur. Iudæis qui
non credunt in filiū dei, etiā si quid boni
per naturā habent, tollit. Nā nihil pñt sa
pienter intelligere qui caput non habent
sapientiæ. c ¶ Auferetur ab eo. Nulla
veræ sapientiæ dulcedine gaudebit.
Exęcatio Iudęorum vnde & q̄re tò tempo re.
d ¶ Ideo in para. Dicitur qđ ideo exę
cati sunt, & sententiæ domini per parabo
las eis occultatę sunt, vt post salubrius cō
uerterent. Nam quia obscurè dicta nō i
tellexerūt, ideo nō crediderūt in eū, & sic
crucifixerūt, & sic post resurrectionē mi
raculis territi, maioris criminis reatu com
puncti sunt. Vnde accepta indulgētia am
pliori flagrant dilectione. Sed Iohannes
Ioh.12.f. hunc locum ita dicit: Propterea non po
terāt credere, quia iterum dixit Isaias: Ex
Isa.6.c. †id qđ vi detur habe re. cęcauit oculos eorum, vt non videāt vbi
aperte dicit, non ideo factam exęcationē
vt ea cōmoniti & dolentes se non intelli
gere conuerterētur aliquando: non enim
hoc possent nisi crederent, sed potius iō
exęcati, vt non crederent, quod alijs pec
catis meruerunt. e ¶ Videntes nō ui
dent. Sicut auarus multas habet opes &
†Isa.6.c. Iohā.12.f. Act.28.g. nullas, quia inutiles sunt ei. f ¶ Auditu
audietis. Hæc de turbis prophetata sūt,
qui stant in littore, & domini non meren
tur audire sermonē. g ¶ Oculos suos.
Ioh.12.f. † nō pspi cietis, seu cognosce tis. id est ipsi sibi causa fuerūt, vt deus eis ocu
los clauderet. Alius enim euangelista di
cit: Exęcauit oculos eor. Sed vtrū, vt nū
quā videant: an verò ne vel sic aliquādo
videant: an ęcitate sua sibi displicentes, & ex
hoc humiliati vt piè quęrant deū. ¶ Mēs
F est oculus, quia naturali vigore ad intelli
gendum aliquid dirigit. Auris, quia alio
docente discit. h ¶ Ne quando. Id est
ideo, quia oculos & aures aperire nolue
runt, non meruerunt aliquando conuer
ti: quod tamen misericorditer factum est
eis. i ¶ Beati oculi. Verè beati, qa hoc
etiā prędentialiter videre & audire merue
runt, qđ nullus priorum quātiuis meriti
meruit, q̄uis multū desiderauerit. k ¶ Et
iusti cupi. Lucas iustos reges dicit, quia
motus suos bene regunt. l ¶ Vos ergo
au. Primam parabolam exponit, vt idē
attendant in cæteris. ¶ Exponit non secū
dum singula verba, sed summam senten
tię. ¶ Augustinus super Gene. ad literam
libro octauo capi. septimo. Proinde qđ
narrauit euangelista (etiam factum est)
dominum scilicet talia fuisse locutū. Ipsi
† Mar.4.b Luc.8.f. autē domini narratio parabola sunt, de q̄
nunquam exigitur, vt etiam ad literam
facta mōstrent, quę sermone pferuntur:

☞ Christus est

¶ Per ænigmata.

Quare in parabolis loqueris eis? a

a ¶ Solis & veteris sequacibus qui ad me introeunt, non his qui foris sunt.

a Qui respondens, ait illis. † Quia uō b

a ¶ Abdita scripturarum.

bis datum est nosse mysteria regni

¶ Qui clausis sensibus non curant intrare. c

cęlorum: illis autem non est datum.

¶ Vos vero verbo intēdite, quia, Qui habet verbi amo rem, dabitur ei sensus intelligendi.

b Qui enim habet, dabitur ei, & a d

¶ Intelligentia. a ¶ Amorum verbi ęterni e

būdabit: qui autem nōn habet, & f

a ¶ Vel naturali ingenio, vel studio literarum. ¶ Nunc reddit causam apostolis, quare turbę loquitur in parabolis.

c d † quod habēt auferetur ab eo. Ideo g

e in parabolis loquor eis, quia ui h i

a ¶ Videre se prętu mentes ingenio suo.

b ¶ Priuantur spirituali intellectu

dentes a non uident, & audientes b k

¶ Foris. ¶ Intus. ¶ fixpositio nem literę & si exponatur eis: l

non audiunt, neque intelligunt ut m n

adimpleatur in eis prophetia Isa o

¶ Exteriori.

riæ dicentis: † Auditu audietis, & p q

¶ Oculo corporis.

non intelligetis: & uidentes uidebi r

¶ Oculo mentis. ¶ Abundantia malitiæ

tis, & † nō uidebitis. Incrassatum est s t

¶ Iudęorum. ¶ Alias eius.

enim cor populi huius: & auribus v

a ¶ Quia ingrate susceperunt verba dei.

b ¶ Intuitum mentis per inuidiam auerterunt.

g grauiter audierunt, & oculos suos x

a ¶ Non ad horam, sed cum tanta mentis impœnitudi ne vt nunquam conuertantur ad fidem.

h clauserunt, nē quando oculis uide a ant & auribus audiant, & corde in

¶ Ad pœnitentiam. a ¶ Reddam innocentes.

telligant, & conuertantur, & sanem

a ¶ Non Scribarum: b ¶ Interiores.

i eos. † Vestri autem beati oculi, r

a ¶ Per fidem quod visuri sunt quandoq̄ per speciem.

b ¶ Interiores.

† quia uident: & aures uestræ, † quia s

¶ Obediant.

audiunt. Amen quippe dico uobis, a

k q̄a multi prophetę & iusti cupierūt b

¶ In prędentia.

uidere quę uidetis, & non uiderunt:

¶ Nisi a longe per aliquas species visionum. vos autem in prędentia conuescentes, & quę vultis interrogantes.

& audire quæ auditis, & non au

a ¶ Quia vobis datū est nosse mysterium regni dei.

l dierunt. † Vōs ergo audite para e

bolam seminantis. Omnis qui d

cessum ista intelligere. & propter hoc loquebatur eis talia para. G
bolicè. vnde sequitur: d ¶ Qui enim habet dabit ei. quia ha
bentibus deuotionem & fidem, vt Christi discipulis, dat? est intel
lectus verus sacræ scripturæ, vt habetur Luc. vlti. g. Aperuit illis
sensum, vt intelligerēt scripturas. e ¶ Et abundabit. quia ex abū
danti reuelatus est eis processus ecclesiæ
vt videbitur. f ¶ Qui autem non ha
bet. fidem scilicet & deuotiōem ad Chri
sti doctrinam. g ¶ Et quod hab. ause
retur ab eo. quia intellectus scripturæ
veteris Testamenti quem habebant: ab † Mar.4.b Luc.8.b.
latus est ab eis: ꝓpter eorum incredulita
tem, & datus est gentilibus propter eo
rum fidem & deuotionem. Sequitur:
h ¶ Ideo in parabolis loquor eis. id
est velatè & mysticè. i ¶ Quia uiden
tes. Christi. scilicet opera & miracula:
k ¶ Non uident. id est non intelligūt
ea diuinitus facta, quia virtuti dæmonū
attribuebant' talia, vt visum est supra.
l ¶ Et audientes. Christi' scilicet do
ctrinam sanctam & bonam, & doctrinæ
Moysi & prophetarum consonā, & ipsi
perfectiuā, vt suprà visum est. m ¶ Nō
audiunt. assentiendo. n ¶ Neque in
telligunt. intellectū eius spiritualem q
principalior est, capiēdo. o ¶ Vt adim
pleatur. li. vt tenetur ibi consecutiuè. Ex
hoc enim facto impleta est ꝓphetia. Isa.
vj. licet verba sint aliquantulum alters
ta in translatione Hieronymi. p ¶ Au
ditu audietis. scilicet corporaliter.
q ¶ Et non intelligetis. scilicet spiri
tualiter. r ¶ Et uidentes uidebitis.
Christum scilicet miracula & opera diui
na facientem. s ¶ Et non uidebitis. H
eius scilicet diuinitatem. t ¶ Incras
sum est enim cor populi huius. Lo
cutio est metaphorica. Sic enim cras
situdo circa cor congregata suffocat &
extingit vitam corporalem, sic malicia
Iudæorum extinxit in eis viram spiritua
lem. vnde sequitur: v ¶ Et auribus
grauiter audierunt. quia doctrinam
Christi factā & apostolorum audire nō
potuerunt, sicut patet ex decursu euan
gelij & actuum apostolorum. x ¶ Et
oculos suos clauserunt ne quando
oculis' uideant & auribus audiant
& corde intelligant, & conuertan
tur, & sanem eos. facta Christi euiden † quæ
tia peruertendo, & eius miracula virtuti
dæmonis attribuendo: & ex hoc secuta
est eorum exęcatio & induratio, quia su
is culpis exigentibus sunt derelicti à deo.
y ¶ Vestri autem oculi, beati, quia
uident. Ostensa exęcatione Iudæorum
ex eorum incredulitate secuta: hīc conse
quenter ostendit illuminationem apo
stolorum propter eorum fidem & deuo
tionem eis diuinitus datam dicens. Ve
stri autem oculi beati, quia uident.
non solum facta exteriora conspiciendo
sed virtutem diuinitatis latentem intelli
gendo. z ¶ Et aures uestræ quia audiunt. non solum audien
do exterius, sed etiam per fidem assentiendo interius. a ¶ Amen
quippe dico uobis. id est fideliter. b ¶ Quia multi prophe
tæ & iusti cupierunt uidere quæ uidetis, & non uiderunt.
Dicit multi, non omnes, quia aliqui viderunt, sicut de Abraham
dicitur Iohā. viij. g. Abraham pater vester exultauit, vt videret di
em meum: vidit & gauisus est. ¶ Vel aliter: Multi. i. oēs: quia li
cet antiqui patres & prophetæ aliqui viderunt Christum per fidē
à longè, pspiciendo, non tamen viderunt ipsum præsentem inter
eos conuersando & docendo, sicut viderunt Apostoli, & ideo di
cuntur beati, quia in eis fuit completum quod antiquis patribus
fuerat promissum. c ¶ Vos ergo audite parabolam. Ostenso
quòd apostoli debebant scire secreta ecclesię, hīc consequenter eis
aperit intellectum parabolæ, dicens: d ¶ Omnis qui audit
uerbum regni, id est euāgelij quod introducit ad cælestę regnū.

☞ Et non intelli

Nicolaus de Lyra

☞ Et cū esset singularis interrogauerunt eum, &c. a ¶ Quare
in parabolis loqueris eis. volentes scire intellectum, conuenię
ter petierūt ab eo quare locutus fuerat turbis sic parabolicè: vt oñ
derēt se nō de ipsis solū, sed etiam de alijs sollicitos esse. b ¶ Qui
respondeos ait. Apostoli enim erat quasi fundatores ecclesiæ
post Christum. Vnde Apocalip. xxj. d. dicitur: quòd murus ciui
tatis habebat fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim noīa
apostolorum & agni scripta, & ideo ad ipsos pertinebat scire secre
ta ecclesiæ, de quibus erat processus ecclesiæ à prædicatione Chri
sti vsq̄ ad finem mundi, quia ista erāt futura in diuina dispositio
ne prædordinata. Et istud vocatur hic mysterium regni cælorum.
id est secretum ecclesiæ militantis. c ¶ Illis autem non est dat.
id est vulgaribus turbis, vel etiam Phariſæis incredulis non est cō

☞ Christus est lapis vnctus à Iacob, & lapis reprobatus ab ædificantib⁹, qui factus est i caput anguli. Sed illud etiam in rebus gestis factum est, hoc autē tantū in figuris prędictū. Illud quippe scripsit narrator rerū præteritarū, hoc prænuntiator tantūmō futurorum.
Psal. 117.c.

a ¶ Super pe. Super petram & in spinis seminant, qui bene accipiunt: sed vel aduersa t errendo, vel ꝓspera blādiēdo, retardāt eos ne ꝓficiāt. Diuitiæ iūgitur sollicitudo custodię quæ affligit, & voluptas quæ effluere facit. b ¶ Aliud quidē cēte. Tres differētię sunt in bona terra sicut fuere in mala. Trigēta enim referē ad nuptias. Sexaginta ad viduas, Centū, qui numerus iam est in dextera ad virginitatē. Vel cētum quod transfertur ad dexteram, significat æternam beatitudinem. Si quidem triginta & sexaginta continentur in lęua, sed centū continentur in dextera. Quāuis enim magna sit fides quæ cognitionem dei re u elat, magna opera quib⁹ fides, ne sit ociosa cōsummatur, tamē ambo in hac vita sunt necessaria: præmium verò fidei & operationis in futuro speratur. Vel bona terra fert fructum centesimum martyrum propter sanctitatem vitæ vel contemptum mortis. Sexaginta virginum propter ocium interius, quia non impugnant cōtra cōsuetudinē carnis. Solet enim cōcedi ociū sexagenarijs post miliciā. Tricesimum cōiugatorū, quia hæc est ętas pręliantium, & his est maior conflictus ne libidine superentur.

B c ¶ Aliam parabolā. Quasi diues paterfamilias inuitatos diuersis reficit cibis, vt vnusquisque secundum naturam stomachi sui varia alimenta susciperet. Vnde & dixit aliam parabolam & non alteram, vt plures sequi intelligantur. Hæc parabola proponitur, dimissis turbis domi rogantibus discipulis exponitur. Et docet hic bonam volūtatem, & cautelam, & patientiam, & discretionem, & longanimitatem, & iusticiam.

d ¶ Homines. Qui alijs ad tutelam & custodiam deputati sunt prælati in ecclesia. Vel cū dormitionem mortis accipient apostoli. e ¶ Cum autem creuisset. Quia cū spiritualis esse cœperit, tunc iudicat omnia & tunc ei apparent errores. Sed donec maturescat q herba est, potest eum mouere, q̄re sub nomine Christi multæ sunt hæreses. Vnde dicit: Nōnne bonum semen seminasti. f ¶ Vis imus. Cum spūalis homo audit hoc esse à diabolo qui nihil valet contra voluntatem dei, potest ei voluntas subo-

†De dec. cet de vitā da. riri, vt tales auferat de mundo si facultatem habeat. Sed consulit iusticiam dei an facere debeat, & an deus velit esse hoc officium

☞ hominum. Sed

Nicolaus de Lyra

a ¶ Et non intel. quia non radicat intra mentem tētationibus dæmonum puiā: & hæc est pars seminis quę cadit iuxta viam vt suprà dictum est. b ¶ Venit malus. i. diabolus, non quia sit malus per essentiam. vt dixerūt manichæi q posuerūt duo principia, vnum bonum simpliciter, & alterū malū sed qa est i malo obstinatus, & ad malum semper intentus. c ¶ Qui autem semina. i. supra cor humore fidei & deuotionis carens. d ¶ Hic est quer. dei au. quia tales ad horā aliq̄n ex aliq̄ passione moti cū gaudio suscipiunt prædicationem, sed quia nō fundatur in humore fidei & deuotionis cito euanescit: propter quod sequitur.

e ¶ Non habet autem in sera di. sed est

†eamus & colligam⁹. tē. i. ad modicum tps stās. f ¶ Facta au. tri. bu. propter verbum euangelij susceptum.

Continuō ican-

a ¶ Per quod promittitur regnum. b ¶ i. ad actum non perducit. ¶ Nulla fide nulla fallem occasione vtilitatis capit.

audit uerbum regni, & nō n in* ¶ Diabolus.
telligit, uenit malus, & rapit b
quod seminatum est in corde e-
a ¶ Vbi meatus cogitationum verbum abo-
let, nec quidquam boni incipit.
ius: hic est qui secus uiam semi-
a ¶ In duriciam proterue mentis.
natus est. Qui autem super pe- c
tросa seminatus est, hic est qui d
¶ Ad tempus.
uerbum audit, & continuò cum
a ¶ Quia & vtilitatem probant, & desiderium gustant. b ¶ Cępit, sed non perseuerauit.
gaudio accipit illud. Non habet e
a ¶ Charitatis.
autem in se radicē, sed est tem-
¶ In loco suo.
poralis. Facta autem tribulatio- f
¶ De loco ad locum.
ne & persequutione propter uer-
a ¶ Fidei. ¶ Distat enim inter hunc, & eum qui multis pœnis compellitur Christum negare.
b ¶ Tranquillitatem mentis perdit.
bum continuò scandalizatur. g
Qui autem seminatus est in spi- h
a ¶ Spes acquirendi, timor perdendi.
nis, hic est qui uerbum dei audit
& sollicitudo istius seculi & fal-
a ¶ Quia promittunt quod non dant voluptatem & iucunditatem. b ¶ Quia dum bonum desiderium ad cor intrare non sinit, quasi aditum vitalis flatus claudit.
lācia diuitiarum suffocat uerbū. i
& sine fructu efficitur. Qui ue-
¶ Fidelem & deuotam conscientiam.
rò in terram bonam seminatus
a ¶ Foris.
est, hic est qui audit uerbum, & k
a ¶ Intus ædificatur. b ¶ Boni operis perducit ad maturitatem.
intelligit & fructum affert, & l m
facit aliud quidem centesimum m
aliud autē sexagesimum, aliud
uerò tricesimum. † Aliam para- o
¶ Sedens in naui
bolam proposuit illis, dicens: Si p
a ¶ Ecclesia.
mile factū est regnum cęlorū ho-
a ¶ Bonum non seminat nisi bonus qui semen bonæ voluntatis ad bona opera studet producere.
mini qui seminauit bonū semē q
¶ Mundo. a ¶ Cautelam amouet. ¶. i. inertia & incuria torperēt.
in agro suo. † Cùm autē dormi r
¶ Diabolus.
rent homines, uenit inimicus e- s
¶ Præcedente nomine Christi. a ¶ Quæ non de semine tritici, paleę vero sunt hi, qui & si non vitā, fide sūt de ecclesia. ¶ Hęreticos permiscuit electis
ius, & superseminauit zizania
a ¶. i. latuit & occultissimus factus est.
in medio tritici. & ābiit. Cū au- t
a ¶ Proficeret. b ¶ Bonæ spei opera monstraret.
tem creuisset herba, & fructum
a ¶ Manifestauerunt se hęreticorum dogmata.
fecisset, tunc apparuerunt & zi- u
¶ Custodes messis.
zania. Accedentes autem serui x
patris familias dixerunt ei: Do-
mine, nōne bonū semen semina-
sti in agro tuo? Vnde ergo habet
zizania? Et ait illi: Inimicus ho- y
mo hoc fecit. Serui autem dixe- x
a ¶ De officio. b ¶ Vt excōmunicemus eos.
runt ei: Vis †imus & cōlligi- y

g ¶ Contínuo scandalizatur. cadendo C ab eo quod cœperat. h ¶ Qui autem seminatus est in spi. hic est qui perditur ꝓpter sollicitudinem diuitiarū: Et patet. Istis autem trib⁹ de causis ꝑdictis, ꝑdicatio Christi & apl̄orū fuit ludæis ꝓ maiori parte inutilis & ifructuosa: non ꝓpter defectum doctrinæ, sed ꝓpter impedimentum suæ malitiæ. i ¶ Qui verò in terram bo. sem. est hic est q audit verbum dei, fideliter & deuotè. k ¶ Et intelligit. quia talibus datur intellectus sacræ scripturæ. l ¶ Et fructum affert. adimplēdo opere. n ¶ Aliud quidem cente. sicut supra expositum est. Per hanc autem quartam partem seminis quæ cadens i terrā bonā fecit fructum secūdum triplicē ⁊ vtutis gradū, intelligit prædicatio Christi & apl̄orū ꝯtū ad illos Iudęos q eam fidelit & deuotè receperūt & in fide remanserūt. o ¶ Aliam parabo. Hic ponitur secunda parabola, in qua describitur stat⁹ ecclesię sequēs i mediatē post mortē Christi & apl̄orū, qa diabolus inuidet fidei seminatę in cordibus fidelium: & iō inter fideles commouit aliquos ad perfidiā hæresis, q̄si seminans Zizaniā in medio tritici ad ipsius destructionem. & hoc est quod dr: p ¶ Símile fa. est regnū cæ. i. status ecclesiæ militantis. q ¶ Hoi q. Hō iste Christus est. Ager aūt ecclesia labore & sanguine Christi excolta. Bonum semen est sancta doctrina & fides catholica. r ¶ Cum autem dor. homies uenit inimicus. Post dormitionem Christi & apostolorum per mortem istas hæreses inter fideles seminauit diabolus ꝓ maiori parte: quia etiam aliquæ hæreses viuentibus apl̄is fuerunt seminatæ, vt patet i epl̄is Pauli. &. j. canonica Ioh. ij. c. Nūc Antichristi multi facti sunt. Sequitur: Ex nobis ꝓdierūt, sed nō erāt ex nobis. s ¶ Cum autē c. herba & fru. se. quia cū fides catholica per orbē inciperet multiplicari, tunc hæreses q̄ primò latuerant, manifestè apparuerunt in persecutione fidelium. t ¶ Accedentes autem serui. Serui isti sunt patres antiqui, qui fuerunt in primitiua ecclesia, qui admirantes perfidiam hæresis insurgētem, ad deum accesserunt ꝓ orationē inquirentes vñ talis ꝑfidia oriret: qb⁹ fuit diuinitus reuelatū, ꝙ hoc erat ex diabolo opere deo ꝑmittēte: & hoc vt stabilitas fidelium ꝓbaret. Vñ sequit: v ¶ Inimicus ho. i. diabolus hoc fecit. x ¶ Serui autē dī. i. sctī pres per orationē diuinū cōsiliū quæsierunt. y ¶ Vis imus & col. separando eos à cōitate ecclæ ꝓ excōicationē, & tādem dimittendo iusticiæ seculari, exterminandos per mortem.

†Mar. 4. c.

c ✠ Et ait non

Moraliter

✠ m ¶ Et fa. aliud gdē. per qd⁹ Saluator ostendit triplicem gradum i virtute, vtpotè in virtute castitatis: per fructum cētesimū gradū castitatis ⁊ ginalis. p sexagesimū, gradū castitatis vidualis p tricesimū, gradū castitatis cōiugalis: & sic posset triplex gradus in alijs virtutibus assignari. o ¶ Aliam parabolam. s. de Zizania seminata in medio tritici. & de ista potest dici sicut de præcedenti qm̄ ipsam exponit Saluator sicut & prima, & in hoc caplo interpositis tribus duab⁹ alijs parabolis. & iō de alia expositione prāteo, excepto eo qd⁹ Saluator inexpositum dimisit scilicet: r ¶ Cū autem dor. ho. hęc ār dormitio superiorū negligētiam significat circa custodiam gregis sui, & similiter negligētiam cuiuslibet circa custodiam suę proprię personæ. Vtramque enim negligentiam explorat diabolus: & sic per suggestiones malas Zizaniam seminat in humanis cordibus

 ✠ Aliam para

hominū. Sed veritas reſpōdet: Nō noſſe hoīem in hac vita qualis futurus ſit q modo errat, & quid bonis cōferat eius error: & ideo eos non eſſe tollēdos, ne forte interficiant, qui forte futuri ſunt, vel ne bonis obſit, quibus ꝓſunt &c. Tūc verō oportunè fieri, cū iā nō eſt cōmutandę vitę tēpus & ꝓficiēdi alijs: & tūc nō ab hoīb⁹ ſed ab angelis dicit fieri. a ¶ Et ait non &c. Ecce patientia. Non enim audito dolore exarcit in iram, nec mox vlciſci volu it, ita & nos læſi patienter feramus.

b ¶ Ne fortè. Hic datur locus pœnitentiæ, & monemur non cito amputare: qa qui errat hodie, cras forte defendet ꝓ vitatem. Si ergo modo auelleretur, triticum qđ futurum erat eradicaretur. Vel neceſſe eſt vt mali permixti ſint bonis ꝓ quos exerceantur. Vel quorum comparatiōe nitant ad melius, quib⁹ ſublatis altitudo charitatis marceſcit quod eſt eradicari.

¶ Ibi patienter tolerandi ſunt mali, vbi aliqui inueniuntur quibus adiuuentur boni. ¶ Aug. Multitudo non eſt excōicā da, nec priceps populi. c ¶ Sinite. Hoc videtur contrarium illi apoſtolico: Auferte malū ex vobis. Sed ſicut inter loliū & triticum q̄diu herba eſt, parum diſtat ita monet dominus ne de ambiguo iudicemus, quod dominus in die iudicij non ſuſpicioſe, ſed manifeſtè damnabit. ¶ In patiendo iuſticiam meditemur. In iudicando iuſticiā non negligamus. d ¶ Et in tempo. Qui longanimiter tulit ꝓ iuſticiam digna retribuit: diſcretæ enim ſūt virtutes, ſed non cōtrarię. e ¶ Et alli. In hac vita nō eſt alligatio, alioquin nō tot ab errore reſipiſcerent. f ¶ Simile eſt regnū. Regnum cęlorum, prędicatio eſt euangelij, de qua alibi: Auferetur à vobis regnum dei, & dabitur genti facienti fructum eius. Vel noticia ſcripturarum.

g ¶ Grano ſina. Grano ſinapis compa ratur pro feruore fidei, quia dicitur venena expellere. i. omnia dogmata prauitatis. Poteſt in grano ſinapis humilitas dominicæ incarnationis intelligi. Quo acce pto homo miſit in hortum ſuū, quia corpus crucifixi Saluatoris acꝯpiens Ioſeph in horto ſepeliuit. Expandit ramos, in quibus volucres cæli reqeſcent, quia prædicatores diſperſit in mundum, in quorum dictis & conſolationibus fideles ab huius vitæ fatigatione reſpirarent.

h ¶ Cum au. cre. Toto mundo vel in animo ſingulorum: quia nemo repente perfectus. Creuerit & factum eſt in arborem, quia ſurrexit & aſcendit in cęlū. Vel creuerit, id eſt mētibus hoīm quātæ ſit virutis innotuerit. Cętera apparent olera, quæ cito creſcunt & corruunt; non viuida, ſed marcida: illa non olus, ſed arbor ſit, vbi ſolia cum fructu, & in eius diuerſis ſententijs ſpirituales quieſcunt. i ¶ Oleribus & ſit arbor. Id eſt dogmatibus Philoſophorum, quæ citò creſcunt & corruunt, nil vitale promittentia.

☞ In farinæ

Nicolaus de Lyra

✠ Et ait nō. a ¶ Ne for. col. Ex quo patet, q̄ dñs non vult hęreticos permitti viuere abſolutè, ſed in caſu tantū. ſ. quando non poſſunt ſeparari à fidelibus ſine periculo fidelium: Et hoc contingit dupliciter cauſa. Vna, quando non bene cognoſcūtur, nec bene diſtinguuntur à fidelibus. Alia quando habent tantos defenſores, quòd ſi contra eos procedatur, maius periculum in eccleſia ꝓ babiliter timetur, vt ſchiſmatis vel interfectionis fidelium à fautoribus hęreticorum: tunc enim permittendi ſunt propter maius periculum euitandum: vbi autem non occurrerunt iſta pericula, ſūt ſeparandi ab eccleſia & iuſticiæ ſeculari relinquendi, vt exterminētur per mortem, ne per eos totum corpus eccleſiæ corrumpatur. Sequitur: b ¶ Sinite utraq; creſcere uſq; ad meſſem. i. vſque ad mundi conſummationem: quod duob⁹ modis intelligit: Vno modo, quia in caſu ſunt permittendi: vt viſum eſt. Alio modo, qa quantūcūq; eccleſia hæreticos perſequatur, nunq; tamen ab eis pfectè mundabitur vſq; ad finem mundi. c ¶ Et in tempore meſſis. Id eſt iudicij. d ¶ Dicā meſſoribus. Id eſt angelis. e ¶ Colligite primum Zizaniam, quia miniſterio angelorum ſeparabuntur mali tunc de medio iuſtorum, & mittentur in gehennam, vt habetur infra eodem ca. f ¶ Triticum. i. fideles in area huius mundi mihi contritos & flagellatos. g ¶ Cōgregate in horreū. i. in eccleſię gaudium. h ¶ Aliam parabolam. Hic ponitur tertia parabola in qua deſcribitur eccleſiæ ſtatus ſequens immediatè ſurrectionem hæreſum: quia contra hæreſes inſurgentes dominus in eccleſia ſuſcitauit doctores ſanctos literatos, vt ſic poſſent hæreticos per rōnē & ſcripturam confutare. Et licet prīò fuerint humiles & abiecti, tamen diuina diſpoſitione fuerunt poſtea exaltati, & maximis principibus valde chari: vt beatus Syluester Conſtantino, & beat⁹ Ambroſi⁹ Theodoſio: vt per poteſtatem ſecularem eccleſia ab hęreticis purgaretur & hoc per rationem & ſcripturam quantum ad illos q doctrinā ſanctorum reciperent. Vel per poteſtatem ſeculare quātū ad eos qui indurati eſſent: & iſte ſtat⁹ figuraē ꝓ parabolam de grano ſinapis: Quod cum ſit. k ¶ Minimum. i. quantitate: tamen eſt magnum in virtute, qa creſcit ad modum arboris. m ¶ Vt uo lucr. cæ. Sic ſancti prædicto modo fuerūt paruuli in humilitate, ſed magni ſcię tia & virtute, & ideo ſic diuinitus exaltati, qđ volucres, id eſt principes hui⁹ mūdi alta petentes, habitabant in ramis eorum, id eſt regebantur per eorum cōſilium. o ¶ Aliam parabolam. Hic ponitur quarta parabola, in qua deſcribit ſtatus eccleſię ſequens exaltationem prędicatorum ſanctorum. Et diuiturī duas partes: quia primò ponit parabolam, ſecundò, ſubiungit huius parabolę & aliarum rationem, ibi: Hæc omina, &c. Circa primum conſiderandum, quòd principibus huius mundi per ſanctos prædictos ad fidei veritatem inductis, data eſt licentia per totum orbem Romano imperio ſubditum prędicandi fidem catholicam, & eccleſias conſtruendi: & ſic fides catholica in modico tempore per totū orbem vulgata eſt. Et hoc ſignatur per parabolam fermenti abſconditi in trib⁹ ſatis farinæ & fermentantis totum. Tria ſata, ſunt tres partes orbis, Aſia, Aphrica, Europa: quæ tunc erant ſubiectę Romano imperio, vel ꝓ toto vel pro maiori parte. Fermentum autem propter colorem intrinſecum ſignificat legem euangelicam, quæ eſt lex amoris mulier autem ponens fermentum in tribus ſatis prædictis eſt diligentia ſanctorum ad fidem catholicam vbique prædicandum.

✠ Hæc omnia

✠ h ¶ Aliam para. Sequitur: i ¶ Simile eſt regnum cælorum gra. Iſtud moraliter exponi poteſt de virtute humiliatis, quę fundamentum eſt aliarum virtutum. & ſic habet proprietatē prīncipiorum in ſcientijs quæ ſunt minima quantitate & maxima virtute, ideo ſubditur: l ¶ Cum autem creue. maius. ideo ſcribitur Luc. xiij. Qui ſe humiliat exaltabitur. m ¶ Vt uolucres. id eſt angeli ſancti qui ad conſolationem humilium deſcendunt. n ¶ Et habitant in ra. Per ramos iſtos poſſunt intelligi duodecim humilitatis gradus, qui ponuntur in regula beati Benedicti. Primus, eſt, in corde & corpore ſemper humilitatem oſtendere, defixis in terram aſpectibus. Secundus, vt pauca verba & rationabilia loquatur aliquis, non clamoſa voce. Tertius, vt non ſit facilis aut promptus in riſum. Quartus, taciturnitas vſque ad interrogationem. Quintus, tenere quod habet communis monaſterij regula. Sextus, credere & pronunciare ſe omnibus viliorem. Septimus, ad omnia indignum & inutilem ſe confiteri & credere. Octauus confeſſio peccatorum. Nonus, pro obedientia in duris & aſperis patientiam amplecti. Decimus, vt cum obedientia ſe ſubdat maiori. Vndecimus, vt propriam voluntatem non delectetur implere. Duodecimus, vt deum timeat, & memor ſit omnium quæ præcepit. o ¶ Aliam parabolam locutus eſt eis. Sequitur, Simile eſt regnum cælorum fermento quod. Licet in ſcriptura frequenter fermentum accipiatur in malum eò quòd eſt corruptiuum, tamen hic accipitur in bonum, & ſignificat charitatem eò quòd continet calorem ſicut in principio huius operis dixi de leone, Qui propter voracitatem diabolum ſignificat, & ꝓpter cōſtā

✠ tiam Chriſtū

Moraliter

Diuiſio

†24.q.3.c. notandum

†idificāt

†Luc.13.c.

Mar.4.c. Luc.13.d.

2.Cor.5.d.

Infra.12.d.

Ecce diſtinctio.

Sic nec tu reddas vicem malis, vt ſcandalizes bonos, ſed patere.

Longanimitas eſt, quæ vſq; ad finem neceſſaria eſt.

In eccleſia.

Iudicium.

Separate a bonis.

Non vobis.

Hic vagos.

Non vnum faicem, quia pro modo peruerſitatis ſuæ vnuſquiq; punietur.

In cęleſtes manſiones

Vt qui vanitatem amauerunt.

Quāto plus teritur, tanto plus redolet.

Acceptum habens.

Deus in iuſto, vel iuſtus vir in corde ſuo granū prędicationis fouet.

Hæc prædicatio primo humilima eſt omnium diſciplinarum pro ſcandalo crucis.

Vt pro varietate morborum varia ſit medicina.

Vita iuſtorum vel ſancta doctrina.

Charitas proferuore,

Lyra A ¶ In farinæ sa. Vt spūs, anima, & corpus in vnum redacta non discrepēt inter se. Vel tres animæ virtutes in vnum redigūtur, vt in ratione possideamus prudentiam, in ira odium vitiorum, in cupiditate desiderium virtutū. Vel, mulier, ecclesia, fidem hominū farinæ tribus satis miscet, credulitati patris & filij & spūsc̄ti. Cūc̄q; in vnum fuerit fermē tatum, non nos ad triplicem deum sed vnius deitatis noticiam perducit, quia non est diuersa natura in singulis. ¶ Satum est genus mensuræ iuxta morem Palestinorum modium & dimidium capiēs. ¶ Possunt in satis tribus illi dominici seminis fructus intelligi, tricesimus scilicet sexagesimus & centesimus. i. coniugatorum, continētium, & virginum. Vel sata tria genera hominū, Noe, Daniel, & Iob. b ¶ Donec fermentatū. Tamdiu charitas in mente recondita crescere debet donec mentem totam in sui perfectionem commutet, vt nihil præter deum diligat vel recolat, quod hic incipitur, ī alia vita perficitur. c ¶ In parabolis ad turbas. Quia quidquid ibi dicitur de exercitu Israel, & omnia signa occulta sunt sacramenta. d ¶ Thesauro. Thesaurus, potest accipi verbum dei, qui in carne Christi absconditur. Vel scriptura, in qua reposita est notitia Saluatoris. Vt, duo testamēta ī eccla, p q̄rū intelligētia oīb⁹ renunciatur vtī ocio discant. ¶ Terrenis regnum cælorum similatur, vt per cognita surgat ad incognita animus, & diligat. e ¶ Abscondit præ gaudio illius. Vt seruetur à malignis spiritibus & laudibus hominum. Sic sit opus in publico, vt intentio maneat occulta.

☞ Negociatori

Nicolaus de Lyra.

Diuisio ✠ a ¶ Hæc oīa. Hīc consequenter reddit rō prædictę parabolę & aliarum. Et diuidit in duo. quia prīō ponitur dicta ratio. & secundō. quæritur cuiusdam parabolæ prędictæ interpretatio, ibi: Tunc dimisis turbis. Ratio autem quare loquebatur parabolicè turbis suprà est assignata. & iterum hic alia B assignatur, scilicet vt scriptura quæ hoc prędixerat psal. lxxvij. impleret. Et patet līa excepto hoc qđ dicitur ibi qđ. b ¶ Sine parabolis non loquebatur eis. Quod non est intelligendum, qđ nihil loqueretur nisi parabolicè, vt expositum est ī principio huius ca. sed quia cū hoc aliqua dicebat clarè, illa scilicet quæ debebat turba scire, aliqua etiam interponebat parabolicè, quę scilicet pertinebant ad secreta ecclesiæ. c ¶ Tunc dimis. tur. Hīc ponitur interpretatio parabolæ de Zizania in medio tritici seminata, & notat euangelista locum. vbi facta est interpretatio ista dicens: Tunc dimissis turbis uenit in domum. Vnde ex hoc etiam patet, q̄ alias parabolas eis ibidem exposuit licet non fiat hic mentio de aliarum expositione parabolarum. Vnde dicitur Marc. iij. d. Seorsum autem discipulis disserebat omnia. Interpretata ē autem parabola prędicta à Christo, sicut superius exposita est. Et patet vsque ibi: d ¶ Mittet filius hominis angelos. Id est Christus, qui iudicabit mundum in forma humana, in qua iudicatus est coram Pilato, sed tunc apparebit in forma gloriosa. e ¶ Et colligent de reg. eius omnia scandala. id est hæreticos, qui generant scandalum in ecclesia. f ¶ Et eos qui faciunt iniquitatem. qa non solum damnabuntur hæretici, sed etiā fidem tenentes, habentes tamen opera mala. g ¶ Ibi erit fletus. In hoc signatur duplex pœna inferni, vna ex parte mentis, scilicet tristitia

a ✠ A gratia dei. b ✠ Mater ecclesia vel sapientia dei. c ✠ Commendat hominibus de tribus Noe filiis originem ducētibus quos ecclesia ad fidei veritatem colligit.

a accęptum mulier abscōndit in b farinæ satis tribus, donec fer-

a ✠ Non quia nihil proprie, sed quia nihil vbi nō sit aliquid parabolæ.

mentatum est totum. † Hęc o-

c mnia loquutus est Iesus in para-

a ✠ Nō, ad discipulos quibus volebat aperta loqui.

bolis ad tūrbas, & sine parabo- b

✠ Et sic impletum est.

lis non loquebatur eis: ut imple retur quod dictū est per prophe

a ✠ In psalmo. lxxvij. ex persona domini. b ✠ Qui prius aperui ora prophetarum.

tam dicentēm: † Aperiam in pa

a ✠ De profundo eliciam.

rabolis os meum, eructuabo ab scondita à cōstitutione mundi.

✠ Mystice. ✠ A tumultuātibus recessit ad electorum corda, qui digni erant instrui.

Tunc dimissis turbis, uenit in c domum & accesserunt ad eum

✠ Familiares.

discipuli eius dicentes: Edissere nobis parabolam zizaniorum agri. Qui respondens ait: Qui seminat bonum semen, est filius hominis. Ager autem est mundus. Bonum uerò semen, hi sunt

✠ Omnes iusti.

filii regni. Zizania autem filii

✠ Omnia scandala.

sunt nequam. Inimicus autem qui seminauit ea, est diabolus. Messis uerò cōsummatio sęculi est. Messores autem angeli sunt

a ✠ Omnis immundicia in segete zizania dicitur.

Sicut ergo colliguntur zizā̄ria,

a ✠ Filius hominis consummabitur.

& igni comburuntur: sic erit in consummatione sæculi. Mittet d

a ✠ Bonos quorum officio vindicta implebitur.

filius hominis angēlos suos, & e

a ✠ Prius: quia in tribulatione prędicente separabuntur impij a piis.

colligēnt de regno eius omnia

✠ Non qui fecerunt.

scandala, & eos qui faciunt ini- f

quitatem, & mittent eos in cami

✠ Nota duplicem pœnam.

num ignis. Ibi erit fletus & stri- g

a ✠ Quorum vita hic æstimatur insania.

dor dentium. Tunc iusti fulge- h

✠ Sine defectu.

bunt sicut sol in regno patris eo

✠ Quia mystice omnia.

rum. Qui habet aures audiendi i

✠ Conuersatio iustorum.

audiat. Simile est regnum cælo k

a ✠ Thesaurus, cęlestis desiderium est. b ✠ Ager, est cęlestis studij disciplina.

d rū thesauro absc̄dito in agrō,

a ✠ Qui imperrata gratia dei

b ✠ Deprędari

desiderat qui thesaurum publice portat in via.

e quem qui inuēnit homo ābscon

a ✠ Incipit ire, cum incipit diligere.

dit & præ gaudio illius uādit, &

a ✠ Omnibus terrenis renunciat.

uēndit uniuersa quæ habet, &

a ✠ Per contemptum terrenorum venit ad studium æternorum.

ēmit agnum illum. Iterum simile est regnum cælorum homini

cet tristicia vehemens quæ signatur per fletum: & alia ex parte corporis, quæ signat p stridorem dentium. h ¶ Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum. i. in gloria animæ ad corpus. i ¶ Qui habet aures. exponatur sicut supra expositum est in eodem ca. k ¶ Simile est regnum cælo. Hīc ponitur quinta parabola designans ecclesiæ statum sequentem post prædictum: quia diuulgata fide in orbe terrarum p prędicationem sanctorum, multi valentes viri & literati in doctrinis Philosophorum cōuersi ad fidem catholicam inceperunt se exercere & suam scientiam conuertere ad vtilitatem & regimen animarum. sicut August. & multi alij valentes episcopi: & hoc signat per thesaurum absc̄ditum in agro, q̄ ager omnibus venditis emitur, vt thesaurus ibi dem absconditus habeatur. Ager enim iste labor' est positus in exercitio vitæ actiuæ, & operibus misericordiæ in regimine ecclesiæ Thesaurus autem est premium cęleste. Ager autem omnibus venditis emitur, vt thesaurus habeatur: quia propter magnitudinem premij cælestis prædictus labor est suscipiēdus ex charitate alijs dimissis: vñ dicit Aug. in epistola ad Valerium: Cogitet religiosa prudentia nihil esse in hac vita maximè hoc tempore difficilius laboriosius periculosiꝰ & episcopi aut presbyteri aut diaconi officio sed apud deum nihil beatius, si eo modo militetur quo imperator noster iubet. Ad intellectum autem huius parabolæ maiorem sciendum, quòd aliqua sunt q̄ nunquā fuerunt in possessione alicuius, vt lapides prędiosi in littore maris & huiusmodi, & talia sunt ipsius inueniētis. Alia autem sunt quę aliquando fuerunt in possessione alicuius, sed tantum tempus est elapsum quòd non est memoria, sicut thesauri antiquitus in terra occultati. & idem iudicium deberet esse sicut de prędictis: sed propter pacem cōmunem hominum, statutum fuit antiquitus, vt medietas inuentoris esset, & medietas illius cuius est ager in quo inuenitur. & ideo hīc dicitur quòd ille qui inuenit thesaurum vendit omnia & emit agrum, vt habeat ius possidendi totum. l ¶ Iterum simile est regnum cælorum homini. Hīc ponitur sexta parabola, in qua declaratur status ecclesiæ immediatè sequens præcedentem, quia post statum prædictum inceperunt

✠ aliqui cōtem

✠ tiā Christum. Per tria verò fata significātur tres regulæ religiosorum scilicet regula beati Augu. & regula beati Benedicti & regula beati Francisci, quæ fundantur in perfectione charitatis, & ex earum doctrina inducitur ad charitatem totus orbis. Mulier autem absc̄ondens hoc fermētum in tribus satis est diuina sapientia, per quam oīa suauiter disponuntur. k ¶ Simile est regnum cælorum thesauro absc̄ondito in agro quem. Thesaurus iste sapientia est de qua dicitur Sap̄. septimo. b. Infinitus em̄ thesaurus est hominibus, &c. Ager autem est sacra scriptura sub sensu literali sensꝰ mysticos habens absc̄onditos tanquā thesaurū preciosum, quem inuenit qui sollicitè eam studet & deuotè. & sic pro isto thesauro vēdit omnia quæ habet, quia ī eius cōparatione ea paruipendit, Sap̄. vij. a. Et præposui illam regnis & sedibꝰ, & diuitias nihil esse dixi in comparatione illius, &c. l ¶ Iterum simile est regnum cælorum homini negotiatori quæren. bo. margaritas. Iste margaritæ sunt virtutes, inter quas vna est preciosa scilicet charitas, sicut dicitur. j. Co. xiij. b.

C

† Mar. 4. d.

† Psal. 77. a.

Presbyterij & diaconatus officiū arduum est operibꝰ continentibꝰ.

D

✠ huius

Moraliter

 ✠ Maior autem

Glosa ordi. Matthæi Cap. XIII. De Lyra

a ¶ Negociatori. Beatitudinē qua exuti sum⁹ culpa primi hominis, debemus oēs intelligēdo rectē, & operando bene negociari
b ¶ Bonas margaritas. Bonæ margaritæ, lex & prophetæ. Vna preciosa, sciētia saluatoris, p qua homo vt Paulus oīb⁹ mysteriis legis & obseruationib⁹ renunciauit. c ¶ Inuenta autem.
id est Christo, qui præest oīb⁹ hominibus, vel spūali præcepto dilectionis. Vel intellecto verbo, qđ erat apud deū penetrata carnis testudine. Vel cælestis vitæ dulcedine, pro qua omnia vilescunt.
d ¶ Sagenæ mis. Implet̄ Ieremię vaticinium, Ecce ego mitto ad vos piscatores multos. Post⁊ audierunt Petrus & Andreas, Iacobus & Iohannes: Sequimini me faciam vos piscatores hominum: contexuerunt sibi sagenam ex veteri & nouo Testamento, & in mare seculi miserunt, quæ vsq; hodie tralitur, & in fluctibus tundit: capiens quidquid incidit bonos & malos, quos ad litus trahit. i. ad finem mundi, vt tunc fiat diuisio. Vnde sequitur: Sic erit in consummatione seculi. &c. Sagenæ comparatur ecclesia vel prædicatio euangelica, quæ à fluctibus seculi ad cælum trahit. e ¶ Et secus litus. Littus, finis seculi, in quo boni ad cęlū, mali ad tenebras mittent: in præsenti enim erant permixti. f ¶ Ideo omnis scr. Quia intelligitis mysteria quę vobis reuelo: ideo faciam vos prædicatores, & eritis mihi similes qui de thesauro scientiæ meæ, noua & veterę profero, vt vos similiter faciatis. g ¶ Qui profert de thesauro suo. Vetus erat, p culpa ad infernum descendere: Nouum est, per aduentum Christi, vt cōuersus in regno viuat hoc ergo in conclusione ponit quod præmisit. Prius em̄ de regni similitudine thesaurum & bonā margaritā protulit, post de malorū cōbustione narrauit: tūc concludēs subiūgit: Iō o. scri. Ac si aperte dicat. Ille in sancta ecclesia doctus est prædicator, q noua sit proferre de suauitate regni, & vetusta de terrore supplicij, vt pœnæ terreant quos premia non inuitant. ¶ Apostoli sunt scribę & notarij Christi verba eius signantes in tabulis cordis & pollent opibus patrisfamilias, eiicientes de thesauro doctrinarū suarū noua & vetera, quia qđqđ in euangelio prędicatur legis & prophetarū vocib⁹ comprobāt. h ¶ Vt mira. Magna cæcitas quem ꝥbis & factis Christum cognoscūt, ob generis noticiam contemnunt. i ¶ Fabri fili⁹. Non sine re voluit dici faber fabri ☞ filius

† Mar. 6. a.

Nicolaus de Lyra

✠ aliqui contemptis mundi delitijs, diuitijs & honoribus, intendere vitæ contemplatiuæ, sicut beat⁹ Benedictus & alij sequentes ipsum in gradibus diuersis, & statibus religionum. Et iste status figuratur per margaritam quæ inuenitur in cōchilijs maris, quia religio fundatur & nutritur in humore deuotionis. Ista autem margarita dicitur vna & preciosa. a ¶ Vna. quia hominem vnit. Actiua autem vita magis diuiditi: propter hoc dicitur quōd Martha erat circa multa occupata: Maria verō circa vnum. Dicitur etiam. b ¶ Preciosa. quia vita contemplatiua simpliciter & absolutè melior est quàm actiua, licet in casu actiua sit magis fructifera: propter quod dicitur Lu. decimo. g. Maria optimam partem elegit sibi &c. Ista autem margarita venditis omnibus est emenda: in quo designatur, ad quōd statū religionis requiritur relinquere terrena, saltem quantùm ad proprietatem, & in particulari. Et quia iste status duraturus est vsque ad finem mundi, ideo non ponitur alia parabola post istam, nisi illa quæ signat finem mundi: & hoc declaratur, cum subditur: c ¶ Iterum simile est regnum cælorum. Id est status ecclesiæ militantis. Sicut enim non distinguuntur boni pisces à malis quandiu sagena est intra aquam, sic in ecclesia admixti sunt mali cum bonis: sed in fine mundi

¶ Qui cum sit pauper multis laboribus negociatur.

a b negociatori quærenti bonas mar/
a ¶ Bonos homines cum quibus viuat, vel bona præcepta, vel bonos intellectus.
b c gāritas: Inuenta autem una precio/
a ¶ Cælestis vitæ dulcedo, p qua omnia vilescunt.
b ¶ Renūciat omnibus suis & abiipsū. ¶ Alias cōparuit.
sa margārita, abiit & uēndidit om/
a ¶ Terret timore pœnę quos pręmij amore inuitauit.
nia quę habuit, & emit eam. Itērum c
d simile est regnum cælorum † sagenę
a ¶ In mundum. b ¶ Quę ad veniam vocat omnis generis homines.
missæ in mare, & ex omni gēnere pi
¶ Vniuersaliter.
scium congreganti. Quam cum im
a ¶ In fine seculi.
e pleta esset, educentes, & secūs littus
a ¶ Quia tunc verum iudicium fecerent iorum patebit.
¶ In æterna tabernacula.
sedēntes, elegerunt bonos in uasa,
¶ In infernum.
† malos autem foras miserunt. Sic
¶ Ad opus sibi iniunctum
erit in consummatione sæculi: Exi/
a ¶ Aperte dicit de tormentis malorum, ne quis se excuset per ignorantiam.
bunt angeli & separabūt mālos de
medio iustorum, & mittent eos in
caminum ignis: † ibi erit fletus &
¶ Hæc ad apostolos qui sunt furori magistri, quos non vult audire tantum vt populum.
stridor dentium. x Intellexistis hæc d
omnia? Dicunt ei: Etiam. Ait illis: e
a ¶ Intelligentibus dignum testimonium reddet: dicens eos similes esse sibi.
f Idēo omnis Scriba doctus † in re/ f g h i k
gno cælorum similis est homini pa/
g trifamilias, qui profert de thesau/
a ¶ Nouum testamentum præponit dignitate.
ro suo nōua & uetera. Et factum est, l
m cum consummasset Iesus parabo/ m n
a ¶ Vt ibi doceat apertius.
las istas, transiit inde. Et uēniens in o
a ¶ Galilæā vel specialiter Nazareth. ¶ Cōuentibus.
patriam suā docebat eos in synago p
h gis eorū, ita ut mirarētur & dicerēt:
¶ Græci sapientiam, Iudęi signa petunt. ¶ Ad doctrinam.
¶ Tanta. ¶ Ad miracula.
† Vnde huic sapientia hæc, & uirtu/ q r
i tes? Nónne hic est fabri filius? Nón/ s

fine mundi trahetur ad littus per apertum iudicium, quia tūc erūt G
manifesta abscondita cordium: & tunc iudicio diuino & ministerio angelorum separabuntur mali de medio iustorum, & mittentur in infernum. vt sic ecclesia purgata offeratur deo patri sine macula & ruga. d ¶ Intellexistis. Hic ponitur principalis cōclusio Ad hoc enim in parabolis prædictis præscriptus est processus ecclesiæ militantis vt apostoli qui erant ipsius fundatores post Christū per sanguinem suum, vt suprà dictum est, intelligerent huiusmodi processum: & hoc est quod dicit: Intellexistis. q. d. ad vos pertinet intelligere.
e ¶ Dicunt ei. &cæ. scriba. i. doctor.
g ¶ Doctus. i. literatus & à deo inspiratus. h ¶ In reg. cæ. i. in ecclesia militante. i ¶ Similis ē homini. quia sicut paterfamilias habet pascere filios pane corporali, sic iste paruulos fideles pane spirituali. † verricu/lo iacto.
k ¶ Qui profert. id est de scientia in corde abscondita. l ¶ Noua & uetera. i. autoritates vel processus noui & veteris Testamenti. Ex quo patet, qđ episcopi qui successores sunt apostolorum, debent habere noticiam vtriusque Testamenti, in cuius signum portant mitram in capite cum duplici cornu.
m ¶ Et factum est. Postquàm euangelista descripsit Christi multiplex documētum hic describit populi doctrinam eius recipere debentis impedimentum: quia illi de patria sua, ppter paupertatem generis, ei inuidebant & ipsum despiciebāt & in hoc irrationabiliter mouebantur, H
quia Dauid qui fuit radix regum & eximius prophetarum fuit pastor ouium. & ideo isti ex malicia sua facti sunt inepti ad recipiendum doctrinam Christi & ei⁹ miracula. & hoc est quod dicit: n ¶ Cū consum. Iesus. docens discipulos suos & turbas. o ¶ Transiit inde & ue. in pa. sua. i. in Galilæam, vbi fuerat conceptus & nutritus. licet fuisset in Bethleem natus vt suprà dictum est. p ¶ Docebat eos in synagogis eorum, ita ut mirarentur. quia non viderant eum literas discentem, nec in lege studentem: ppter quod dicebant. q ¶ Vnde huic sapientia hæc. i. noticia scripturarum.
r ¶ Et uirtutes. q. d. non habet hæc à deo, vel exercitij studio, sed magis à diabolo, quod arguunt ex ignobilitate seu infirmitate parentum. s ¶ Nonne hic est fabri filius. Id est Ioseph, qui vt dicitur erat faber lignarius, & ipse putabat eius filius, vt habetur Lucæ tertio.

† infrà. 22. b. &. 25. * Atillis Iesus

† ad regnū

✠ Et fratres

Moraliter

✠ Maior autem horum est charitas: propter quod ad habendum ipsam omnia sunt exponenda, Can. octauo. c. Si dederit homo omnem substātiam domus suę pro dilectione, quasi nihil despiciet eam. c ¶ Iterum simile est regnum cælorum. Ista sagena regularis est disciplina: mittens eam, est inducens seculares ad religiōis ingressum. Trahens autem ad littus est recipiens ad professionis votum & illos qui probati sunt de bonitate debet recipere: alios autem reijcere. f ¶ Omnis scriba doctus in regno cælorum. Sequitur: Profert de thesauro suo noua. Thesaurus iste est sacra scriptura continens nouum & verus Testamentum, quorum differentia secundum Aug. est timor & amor. ergo prędicator doctus de thesauro suo profert vetera quando prædicat terrentia, ad incussionem diuini timoris: & noua quando prædicat demulcentia, inducens ad amplexum diuini amoris. q ¶ Vnde huic sapientia. Hoc autem dicebant de Christo contemptibiliter propter paupertatem parentum, vnde subditur: s ¶ Nonne hic est fabri filius. Istis similes sunt illi qui doctrinam pauperum religiosorum contemnunt & diuitum venerantur, secundū illud Eccle. decimo tertio. d. Diues locut⁹ est & omnes tacuerunt: & verbum illius vsq; ad nubes perducent; pauper locutus est, & dicunt, quis est hic.

filius,nō illius quem putant,sed fabricatoris omnium.Sed huius
A sacramēti Iudæi ignari diuinę virtutis opera carnalis prosapię cō
tēplatiōe cōtemnūt. Non enim considerāt presentia eius opa sed
fragilē recordant infantiā. a ¶ Propheta. Christus dicitur pro
Deu.18.c phera.vnde Moyses dicit:Prophetā suscitabit uobis dominꝰ de se
mine vrō. b ¶In patria.i.in popu
lo Iudæorū,maiora autē facit in gētibꝰ.
c ¶Et non fe.Fecit ꝓtutes aliqs,sed
nō mstas, ne icredulos cōdēnaret. Vel
despectus pauca facit,ne penit⁹ excusabi
les sint,maiora autē in gentibus facit.

GLO.ORDI.

CAP. XIIII

Luc.9.a IN illo tpe.audiuit Hero
des.Lucas verò ita:Audiuit
Herodes te.oia quę fiebāt ab
eo,& hæsitabat,eò qꝺ dicerēt
†Mar.6.a Luc.4.d Iohā4.f 5.q.1.c. paulianiſq; De immor talitate aiæ Ioquētiū opinio
ꝙbusdā,qꝺ Iohānes resurrexit:ā qbusdā
verò,quia Elias appuit.Quod ergo ait:
Hic est Iohānes.Vel cōfirmatus quo
rūdam īnia post hęsitationem dixit, vel
adhuc dubius, hæc'em verba ad vtrūq;
se habent. c ¶Et ait. Nota inuidiā Iu
dæorū.Hic alienigena dicit resurrexisse
Iohannē,qui nullū signū fecit.Illi Iesum
tot virtutibus approbatū nō resurrexis
se contendūt. f ¶Et ideo.Senserunt
em̄ qꝺ maioris virtutis sunt futuri sctī ā
mortuis resurgentes,qꝫ fragili carne gra
uati. g ¶Herodes enī.Quia dixit de
opinione resurrectiōis cū nihil de mor
te dixisset, reuertit & narrat qualiter &
B cur obierit.Herodes iste & Philippꝰ fra
tres fuerunt filij Herodis, sub quo dns
†tenuerat †alligauerat †posuerat *philippi. fugit in Aegytum. h ¶Herodia
dem uxorem. Herodias filia Arethæ
regis quē ipse pater tulit Philippo,& in
dolorē eius dedit Herodi inimico illi⁹.
i ¶Nō licet.Herodes forsitan legē Iu
dęorū tenebat,& ideo Iohānes eū ab ad
ulterio ꝓhibebat. k Timuit populū.
Populū timebat,sed amor supabat,pro
quo & deū postponebat.Timor dei cor
rigit,timor hoim differt,sed volūtatem
nō aufert:vñ & auidiores reddit ad cri
men quos aliqñ suspendit à crimine.
l ¶Cū iuramēto. Ad hoc forte iura
uit,vt occasionē pararet,qꝫ videret face
re inuit⁹ qꝺ faciebat spōtaneus. Nō em̄
hoc impleſſet de aliquo amato, qꝺ im
pleuit de ꝓpheta:qꝺ & añ fecisset, si ex
cusabiliter posset. ¶Beda.Si quid nos
forte inc autē iurasse cōtigerit, quod ob
ſ ¶ seruatū.ſ.

Nico.de Lyra.

Eluidij error. ✠ a ¶Et fratres eiꝰ Ia.Dicūtur autē fratres Christi, qa erant
eius cognati germani,nō qa essent de Maria & Ipseph post nati
uitatē Christi generati,vt dicit Eluidius hęreticus, q dicit Mariā
esse cognitā à Ioseph post natiuitatē Christi:sed hoc supra impro
batū est.j.c.Sequit: b ¶Vnde ergo.q.d.si non habet exercitio
vel ex genere,habet ergo ex dęmōe.Et ideo sequit: c ¶Et scan
dalisabātur.Attribuētes ꝓtuti dæmonis qꝺ debebat attribui
ꝓtuti diuinitatis. d ¶Iesus au.di.qa inuidia magis est ad pa
triotas & ad propinquos qꝫ ad extraneos.Cuius ratio est,qa inui
dia est tristitia de excellentia alterius inq̄tū apprehendit:vt ꝓprij
boni diminutiua,excellētia autē alicuius distātis multū nō appre
hendit,vt ꝓprij boni diminutiua:propter qꝺ inter artifices eiusꝺ
dem artis est magis inuidia,& eadem ratione iter compatriotas.
Sequitur: e ¶Et non fecit.Quia erant indigni.Causa subdit,
f ¶Propter incre.Nō tū nullas,qa ibi aliqs ꝓtutes fecit,vt nō
haberēt excusationē de pctō suo videtes opera diuinitatis in eo.

NICO.DE LY.

CAP. XIIII.

IN illo tempore.Posita promulgatione euangelij pa
rabolica,hic ponitur huius promulgatiōis cōfirmatio.
Et hoc ex duo

Et hoc ex duobus.Primò ex fama nominis.Secundò ex ius mira C
culis,ibi:Quod cū audisset Iesus.Prima in duas,quia primò ostē
dit famā ipsius Christi.Sedˊò:ex hoc incidentaliter narrat mortē
Iohannis,ibi:Herodes em̄.Circa primū aduertendū, qꝺ miracula
Christi fuerūt intantū euidentia, qꝺ non solū fama eius fuit inter
vulgares hoies,sed inter magnas ꝑsonas
&principes.Et hoc est qꝺ dicit:h ¶Au
diuit Herodes.Dicit autē tetrarcha,qa
habebat quartāptē regni Iudeę.Mortuo
em̄ Herode ascalonita qui interfecit in
nocentes,diuisum est regnū eius in duas
medietates,ita qꝺ Archelaus filius eiꝰ ha
buit medietatem,vt supra dictum est,ꝛ.
ca.Alia autem medietas diuisa fuit in du
as partes:&vna data est Herodi,& altera
Philippo,qui erant iuniores.Et ideo di
cit tetrarcha, à quarta parte regni. à te
tras quod est ꝙtuor, & archos quod est
princeps,quia principabat in quarta pꝫ
te,nō tamē dicebat rex:qa Romani abstu
lerāt à Iudæis nomen regiū ad frāgendū
eorū superbiam.Vñ dixerunt corā Pila
to Ioh.xix.c.Nō habemus regē,nisi Cæ
sarem.Sequitur. i ¶Hic est Iohan.
baptista. Opinio em̄ oim loquētiū de
immortalitate aiæ & resurrectione fuit,
qꝺ post resurrectionē hō sit excellētioris
virtutis qꝫ ante:&ideo licet Iohānes ba
ptista in vita sua nō fecisset miracula.Iste
tū Herodes credens eū surrexisse à mor
tuis,asserebat eum facere miracula.
k ¶Herodes enim.Quia fecerat mē
sionē de morte Iohānis,iō hic incidenta
liter oñdit modū mortis. Et diuiditur in
duas:qa primò ostēdit inrerfectiōis eius
causam.Et sedˊò modū &ordinē,ibi:Die
autē natalis.Causa autē fuit ista, qa He
rodias quæ fuit filia Aristoboli & soror
Herodis agrippæ & neptis huius Hero
dis &Phllippi fratris sui,sedˊm qꝺ dicit Io
sephus & magr in historiis,fuit cōiuncta
matrimonialiter Philippo fratri Hero
dis:qa hoc erat licitū sedˊm legē. Ipsam
aūt adamauit Herodes amore illicito, &
ideo eā absstulit fraudulēter fratri suo,de
volūtate tū ipsiꝰ Herodiadis,& hoc erat
ei illicitū,vt viuēte eius fratre haberet eiꝰ
vxorē.Iohānes autē vir sanctus & iustus
de hoc arguebat Herodē,ꝓpē qdˊ ab eo
dē captꝰ est,&incarceratꝰ:qa nō audebat
eū interficere,ne seditionē ꝓpū excitaret
cōtra se;qa oēs reputabāt Iohānē sanctū
ꝓphetā. m ¶Die aūt nat.Hic ponit
modus mortis ipsiꝰ.Herodias em̄ timēs
ne ad prędicationē Iohānis Herodes pœ
niteret,&ipsam fratri redderet: & pcōsequēs cū priori marito à
quo recesserat cū periculo remaneret:ideo excogitauit modum
quomodo interficeret Iohānes absq; seditiōe populi, & eiusdem
doli Herodes conscius fuit,vt videbit. Et hoc est quod dicitur:
Die autē natalis.Ista erat consuetudo apud antiquos,qꝺ princi
pes solemnizabant diē suæ natiuitatis,& diē etiā natalis impij sui:
in quo.ſ.coronabātur.In illo ergo festo: n ¶Saltauit filia He
rodiadis.id est tripudiauit.& hoc fuit ex dispositiōe mīs & ipiꝰ
Herodis. o ¶Vnde cum iuramento pollicitus est ei &c.

✠ At illa

Moraliter Moraliter. g In illo tempore audiuit Herodes tetrarcha
famam &c.Sequitur: i ¶Hic est Iohannes.Omnes creden
tes resurrectionem mortuorū, dixerūt eos fore maioris virtutis
post resurrectionē qꝫ ante.Per qꝺ moraliter significat, qꝺ resurgē
tes de morte culpę maiora virtutū opa debēt facere,qꝫ añ,vt sic
ostēdāt se deo gratos de sua resurrectione. l ¶Dicebat enim.
Non omittens dicere veritatem,ꝓpter potestatē Herodis, nec,ꝓ
pter insidiationē Herodiadis.Et in hoc dedit exēplū prędicatori
bus euāgelij,vt ꝓpter talia nō omittāt constantiā veritatē prędi
candi. m ¶Die autē nata.Per hoc qꝺ in cōuiuio Iohānes præ
cipit decollari ad saltatricis petitionē & suæ matris adulterę mo
nitionē.ostēdit qꝺ multa mala fiūt ꝓpē crapulā & mulierū mali
ciā.Eccli.xix.a.Vinū & mulieres apostatare faciūt etiam sapientes.

 ✠ Qꝺ cum

seruatū. s. peiorem vertat i exitum, libere illud consilio salubriori mutandum nouerimus, ac magis instante necessitate periurandū nobis, q̄ pro vitando periurio in aliud crimen graulus esse diuer
1.Reg.25.b tendum. Deniq; iurauit per dominum Dauid occidere Nabal virū stultum & impium, atq; omnia quæ ad illum pertinerēt demoliri: sed ad primam intercessionem Abigail fœminę prudentis mox remisit minas, reuocauit ensem in vaginā, nec aliquid culpæ se tali periurio cōtraxisse doluit. ¶ Isidorus. Non est conseruādum sacramentum quo malum incautè promittitur, velut si quispiam adulteræ perpetuam cum ea manendi fidem pollicea
Iuramenti fractio tolerabilior stupro cōtinuato tur, tolerabilius enim est non implere sacramētū, q̄ manere in stupro. a ¶ Cōtristatus. Vt discūbentibus videbatur. Talis quippe erat tristitia Herodis qualis pœnitētia videlicet Pharaōis. b ¶ Et decollauit. Minutus est Iohannes capite, exaltatus est in cruce Christus: quia illius fama decreuit, isti? creuit. vñ. Illum
Ioh.3.d oportet crescere, me autem minui. In trūcato capite Iohānis, ostenduntur Iudæi Christum (qui est caput omnium p phe
Moraliter. tarū) perdidisse. ¶ Moraliter. Mors Iohannis finē significat legis, qua finita me
Roma.1.b. ritō migratur ad Christum, qui est finis legis ad iustitiā omni credenti. c ¶ Et sepelierunt. Iohannes apud Sebastē occisus, apud Macherōta sepultus est. Nar
Iosephus rat Iosephus vinctum Iohannē, in castellum Macherontam adductū, ibiq; trūcatum. Et Ecclesiastica historia sepultū eū
De obitu & sepultura Iohānis baptistæ in Sebaste vrbe Palestinę, quę quondam Samaria dicta fuerat: & à tempore Iuliani principis paganos inuidentes christianis, qui sepulchrum eius pia sollicitudine frequētabant, inuasisse monumentū, ossa dispersisse per cāpos, & rursum collecta igne cremasse, ac denuo dispersisse. Affuerunt tunc temporis ibidem de Ierosolymis monachi, qui mixti Paganis ossa legentes, maximā eorū ptē cōgregauerūt, & ad patrē suū Ierosolymā detulerūt: at ille misit ea beato Athanasio Alexandrię episcopo, ibiq; seruata vsq; ad tē
F pora Theophili ciusdem vrbis episcopi.

cumq; postulasset ab eo. At illa præ
a ¶ Timente, ne Herodes aliquando cum fratre suo conueniret.
monita à mātre sua, da mihi inquit hic in disco caput Iohannis baptistę
a ¶ Vt simulator ostendit, in quo se rem inuit. ¶ Tristiciam præferebat in facie, cum lętaretur in mente.
b Et contristātus est rex: propter iusiu
a ¶ Sub occasione pietatis ipsius fuit dum iuramento scelus excusat. ¶ Alias iuramentum. b ¶ Vt omnes fierent consortes sceleris.
rāndum autem, & eos qui p̄riter re
b cumbebant, iussit dari. Misitq; & de
¶ In paschalibus diebus.
collauit Iohannem in carcere. Et al
c latum est caput eius in disco, & datum est puellæ: & illa attulit matri
a ¶ Vt habeat in potestate linguam, quæ illicitas nuptias arguit.
sūę. Et accedentes discipuli eius tu
d lerunt corpus eius, & sepelierunt il
e a ¶ Quod Iohannes passus est.
lud, & uenientes nunciāuerūt Iesu.
d Quod cum audisset Iesus secessit in
e de in nauicula in locū desertum se
a ¶ Cum prędicatio Christi fieret in gentibus, multitudo credidit in eum.
orsum. Et cum aūdissent turbæ, se
¶ Vt mentis ardorē ostenderent.
f cutæ sunt eum pedestres de ciuitatibus. ¶ Amauit.
Et exiens uidit turbā multam,
a ¶ Magna retributio laboris eorum.
& misertus est eis, & cūrauit langui
g dos eorum. Vespere autem facto ac
h cesserūt ad eum discipuli eius, dicentes: Desertus est locus & hora iam
a ¶ Tanto tempore idoloiatrę fuerunt.
i præteriit. Dimittē turbas, ut eun

Omnes gētes quasi non sint, sed sunt coram eo. Sed dñs p apostolos reficere decreuit vnde subdit: Iesus autem, &c. i ¶ Dimitte turbas. Diu ē qd' idola sequitur, ideoq; nō est à nobis pascēda pa
ne verbi dei. Dimittetur turbas. His Marcus & Lucas consen- Iohan.6.a
tiunt, hoc prætermisso, non habent necesse ire. Iohannes ait: prospectis turbis dominum quęsiuisse à Phi
☞ lippo ten

Nicolaus de Lyra

a ¶ At illa præmonita à ma. Petiuit caput Iohannis. b ¶ Et contristat? est rex. Hoc tantū fuit secundū apparentiam, ad reprimendum ppli seditionem. Quod patet primò: quia voluit cū prīò occidere, sed retardatus fuit tantū ex populi timore. Secundò, quia si vellet eum viuere, non interfecisset eū, ppter iuramē tum: quia in promissione facta in generali etiā cū iuramento non intelligitur aliquid illicitū sub obligatione cadere, cuiusmodi erat intersectio Iohānis. Tertiò quia non est verisimile, q̄ ppter saltationem vni? puellæ, pmisisset sub iuramento etiā medietatem regni sui dare vt habetur Mar. vj. Et iō credēdū est, q̄ totum fuit ficticium, vt hēret occasionē apparentē interficiendi Iohannem. Ita em̄ ardebat libidine in Herodiadē, q̄ voluit fingere tantam malicīā. Et iō qd' sequit: Et contristā. est rex, propter iusiu. Totū est intelligendum secūdum apparētiam, ad reprimēdū ppli seditionē. Et eodem mō exponēdū est de ista materia, qd' dicitur Caput Iomar. vj. Sequitur: c ¶ Et allatū est ca- hannis baptistæ vbi
e. Primò em̄ allatū est in pūtia Herodis. est.
Postea i Ierusalē. Et post in Aquitaniam apud Eugolistiū: nūc autē dr̄ esse Ambianis. d ¶ Et accedentes di. e. tu. cor. e. H
s. de carcere. e ¶ Et sepe. il. s. in Sebaste ciuitate quæ antiquitus Samaria dicebatur. f ¶ Quod cū au. Ie. Hīc ponit cōfirmatio prædictæ doctrinę ex Christi miraculis. Et hoc q̄druppliciter. Prīò, ex sanatiōe languoris multiplicis. Secūdò, i multiplicatiōe panis, ibi: Vespere autē facto. Tertiò, in calcatione maris, ibi. Et statim impulit. Quartò in sanatiōe infirmorum ad tactum suę vestis, ibi: Et cū transfretas

¶ Iohannes figuram legis tenet. Herodes significat populum Iudaicum, qui sibi velut vxorem gentilis populi de eodem parente progeniti sociauit infidelitatem. Quod quia vetat Iohānes tanq̄ lex clausa tenetur, & vocem dare non permittitur. Ad vltimū in natali Herodis id est in expletione naturalis voluptatis saltat filia i. exultat praua voluntas ex infidelitate orta. Et postulat addi ad delitias suas caput Iohannis id est auferri Christum de intellectu legis, & per filiam defertur matri, quia per prauam voluntatē satis fit infidelitati. Quo facto discipuli Iohannis id est auditores legis corpus Iohannis sepeliunt, id est carnales in se obseruātias extinguunt: & sic à lege ad euangelium venientes, verbi dei auditores sollicīti fiunt. d ¶ Quod cum audisset Iesus. Postquàm apud Iudæos lex & propheta caput perdit & vocem, Iesus transit ad desertum ecclesiæ locum, quæ ante non habebat virum.
e ¶ Secessit. Non fugit timore, sed secessit parcens inimicis ne homicidium homicidio iungerēt, dans exemplum vitandę temeritatis. Vel secessit. vt probaret fidem credentium, vnde: Et cum audissent turbæ &c. f ¶ Pedestres de ciuitatibus &c. Proprio labore, vt ardorem mentis ostenderent. Relinquūt ciuitates, id est pristinas conuersationes. Habent voluntatem, sed non vires perueniendi. Ideo Iesus obuiam exit, & misertus curat, vt plena fides statim premium habeat. Ecce q̄tum delectatur deuotione credentium: g ¶ Vespere autem facto accesserunt ad eum. Recedit Iesus de Iudæa, vadit in desertum, turbę sequūtur, quibus obuiat & curat. Hoc non mane vel meridie, sed vespę quando sol iustitiæ occubuit & finis mundi appropinquauit.
h ¶ Discipuli eius dicentes. Carnales, & de futuro miraculo
upra.10.a refectionis ignari, quibus dictum erat: In viam gentium ne abieritis. ¶ Mysticè. Fastidiunt Iudæi gentes recipi & murmurant:
Mystice Isa.40.d quorum voce vtitur Isaias: Ecce gentes quasi stilla situlę. Iterum:

Omnes gentes

set. In prima parte dicitur sic: Quod cum audisset Iesus. s. mortem Iohannis propter doctrinam veritatis. g ¶ Secessit inde. non timens mortem, sed vt ostenderet, quòd aliquādo est cedēdū malitiæ humanæ. h ¶ In locum desertum. vt daret prædicatoribus verbi diuini exemplum aliquando recedendi à turbis, & redire ad locum solitarium, ad corrigendum ꝓprios defect?, qui cōtrahunt ex cōuersatione cū hoibus: & ad vacandū orationi, vt ibi prædicator hauriat quod postea populis effundat. i ¶ Et cum audissent turbæ se. Ex quo patet quòd pauperes sequebantur Christum equos non habētes. Sequitur: k ¶ Et curauit lan. In quo verbo miracula multa includit, quia noīe languoris intelligitur omnis infirmitas. l ¶ Vespere autem facto. Hīc consequenter ponitur secundum miraculum de multiplicatione panis. Dicit ergo: Vespere autem facto. Ex quo patet deuotio populi ad Christum, quia nec propter noctem imminentem recedebant ab eo. Sequitur: m ¶ Et hora iam præterijt, dimitte turbas ut eun. Redeundi scilicet ad propria, & quiescendi. Sequitur:

☞ Date illis vos

* f ¶ Quod cum audiuisset Iesus, secessit inde in nauicu. Moraliter
Non propter timorem Herodis, sed vt ostenderet, quòd aliquando dandus est irę locus, & condescendens fidelibus infirmis qui fugituri erant tempore persecutionis. i ¶ Et cum audissent turbæ, secutæ sunt eum pedestres de ciuitatibus. Adhuc populares & pedestres magis vadunt ad sermones quā diuites & equestres. l ¶ Vespere autem facto accesserunt discipuli eius, dicentes: Desertus est locus & hora iam. Per hoc autem quòd pauit eos corporaliter, significatur qd' prælati & curati debēt subditos pascere verbo doctrinæ & sacramento eucharistiæ. vnde & Iohannes euangelista describens hoc miraculum præmittit, quòd prope erat pascha Iudæorum, in quo fideles pascūtur eucharistia.

* Et statim

Philippo dētādo: Vnde emem⁹ panes vt mā. hic Intelligit ergo discipulos prius rogasse, vt dimitteret turbas. Post hæc verò verba dominū inspexisse multitudinem, & dixisse Philippo qđ Iohannes memorat, & isti prętermittūt. Deinde qđ Philippus apud Iohānē respōdet, hoc Marcus à discipulis esse responsum cōmemorat, volens hoc intelligi ex ore cæterorū Philippum respondisse. a ¶Date illis. Prouocat ad dandū, vt illis se non habere testantibus notior sit magnitudo signi, vbi etiā innuit, q̄ p eos sunt pascenda ieiuna corda. b ¶Quinq̄ panes & duos pisces. Per quinq̄ panes & duos pisces, totū verus Testamentū significatur. Per quinq̄ panes, q̄nq̄ libri Moysi, qui bene hordeacei, qui cibus est iumētorum, rudibus em̄ aspera & grossa danda. Animalis em̄ homo nō pcipit ea quæ sunt spūs dei: intus tamen latet medulla suauissimi sensus. Per duos pisces, ꝓphetæ & psalmi: vñ & post resurrectionē ait: Quæ scripta sunt in lege & prophetis & psalmis de me. ¶Discubuere aūt alij q̄nq̄geni, alij cēteni. Diuersi discubit⁹, diuersi sunt ecclesiarū cōuētus, qui vnā faciunt catholicā. Iubilei requies, quinquagenarij mysterio cōtinētur. Quinquagenari⁹ em̄ bis duc⁹ centū facit, quia prius à malis actibus quiescit, vt post anima plenius quiescat in cogitatione. Quidamigit̄ q̄nquageni, q̄ quidā sunt qui à malis actibus habent requiē. Quidā centeni, quia sunt q̄ à malis actib⁹ & prauis cogitationibus habent requiē mētis. c ¶Acceptis q̄nq̄ &c. Accepit q̄nq̄ panes, non nouos creauit, q̄ veniēs in carne nō alia B q̄ prædicta erāt prędicauit, & ope implet. d ¶Benedixit. Cum aperiens sensum, vt intelligerent scripturas, dono internæ suauitatis multiplicauit. Fregit cū mysteria legis in mediū, ptulit. e ¶Reliquias. Secretiora quæ à rudibus capi nequēūt, nō sunt negligēter habēda, sed à duodecim aplis qui p cophinos duodecim significātur, & ab eorum successoribꝰ diligēter ingrēda. Cophinis seruilia opa gerūtur, & deus infirma mundi elegit, vt confundat fortia. f ¶Quinq̄ milia. Pro q̄nq̄ sensib⁹ corpis, hi sunt qui in seculari habitu exteriorib⁹ rectē vti nouerunt. Hi quinq̄ panib⁹, i. legalibus præceptis adhuc necesse est vt instituant. Nam qui mundo integrē renūciant, quatuor milia sunt, & septem panibus. i. euangelica perfectione sublimes & spirituali gratia refi ciuntur. Quod alibi narratur: Hoc miraculum panum scriptus rus Iohannes præmisit, quia proximum erat Pascha dies festus Iudæorum. Matthæus verò & Marcus hoc mox occiso Iohanne commemorant factum. Vnde colligitur Iohannem imminente eadem festiuitate fuisse decollatum, & anno sequente cum denuo Pascha rediret, mysterium dominicæ passionis esse completum. g ¶Exceptis mulieribus & paruulis. Sexus fragilis & minor ætas sunt numero indigni. Significat infirmos in fide nōdū idoneos pugnæ. h ¶Et statim compulit Iesus discipulos. Quia vt ait Iohannes, venturi erant vt facerent eum regem, qui miraculum panum viderant, quos fugit, docēs nos fugere de bonis nostris fauorem. Crucifixoribus verò prōptus occurrit, vt parati simus ad aduersa, cauti ad blanda, pro quibus ne nos emolliant oremus. i ¶Præcedere eum trās fretum, donec dimitteret tur. Quo præcederent Marcus ostendit ad Bethsaidā. quæ est in Galilæa ciuitas Andreæ & Petri & Philippi, prope stagnum Genezareth, quod dicitur & Mare Galileæ. Dicitur vt Tyberiadis, à ciuitate Tyberiade. Sed quomodo dicit Marcus pacto miraculo panū, isse ad Bethsaidā cū Lucas dicat hoc ipsum factū esse in locis Bethsaidæ? Sed Lucas ait in desertis locis nō vicinis ciuitati, tamē ptinentibus ad eam. Marcus de ipsis confinibus ciuitatis. Vnde Lucas non dicit in desertum locum qui est Bethsaida, sed qui est Bethsaidæ. Iohannes autem dicit manducasse panem iuxta Tyberiadē, & inde discipulos venisse trās mare in Capharnaum, quæ ambæ sunt ciuitates in Galilæa, k Ascendit. Paruit turbam

a ¶Id est a suis pharisęis mittant sibi escam.

tes in castella emāt sibi escas. Iesus

a ¶vt aliunde quęrant cum ego sum panis.

autem dixit eis: Non hābent necesse a ire, date illis uos manducare. Resa ponderunt ei: Non habemus hic, ni b si quinq̄ panes, & duos pisces. Qui

a ¶Legis intellectum ad me referte.

ait eis: Afferte mihi illos huc. Et cū b

a ¶Studio continentię calcata carne.

iussisset turbam discumbere super c fœnum, acceptis quinq̄ panibus &

a ¶Ve nos sursum habere corda doceret.

duobus piscibus, aspiciens in cælum c

a ¶Integri non in tot dividerentur. b ¶Qui prius apostolis dederat sensum, vt intelligerēt scripturas, quę per ministerium apostolorum aliis exponuntur.

d benedixit, & fregit, & dedit discipu lis suis panes: discipuli autem dede

a ¶Intellexerunt. ¶Edent pauperes & saturabuntur.

runt turbis. Et manducauerunt om d

e nes, & saturati sunt. Et tulerunt reli quias duodecim cophinos fragmen torum plenos. Manducantium au tem fuit numerus quinque milia ui f

g rorum, exceptis mulieribus & par h uulis. †Et statim †compulit Iesus di i scipulos ascendere in nauiculam: & præcedere eū trans fretum, donec dimitteret turbas. † Et dimissa turba f

a ¶Sic qui bene orat mentem sursum a terrenis eleuat. ¶Non pro se sed pro nobis.

k ascēdit in montē solus orāre. Vespe

a ¶Nocte tribulationis appropinquante diſsimul ad opem ferre.

l rē autē facto solus erat ibi †Nauicula g

a ¶Dum Iesus abierat. b ¶Significat labores ecclesię in hoc seculo dum tendit ad patriam.

aūt in mediō mari iactabatur fluctib

a ¶Malorum spirituum flatus.

n bus. Erat enim cōtrari⁹ uētus. Quar h

uit turbam vt deus, ascendit orare, vt homo: Non q̄ omnia nō habens in potestate, sed vt formam hominis impleret. In hoc officium pietatis est, sequitur insigne potestatis miraculū. l ¶Vespere autem. Merito dicitur hæc tempestas esse in vespere, quia dum ecclesia in tribulatione est: dicitur esse quasi in nocte, & Sol iusticiæ se abscōdisse videtur. m ¶Nauicula autem. Nauis in medio Mari, solus Iesus in terra: quia aliq̄n ita est ecclesia nō modo afflicta, sed & fœdata, vt prorsus videatur derelicta à deo: sed de⁹ eam non relinquit. Vnde Marcus ait: Vidit eos laborantes remigando. Et si non præsens, & si differt, tamē videt & corroborat. n ¶Quarta autē. Tota nocte periclitātur, quia cū se hō cōsiderat, nihil inuenit nisi tenebras angustiarū & æstus hostium. Sed quarta vigilia dñs venit Id est iam diluculo, cum mentem ad præsidiū dei erigit, q̄si iter tenebras ortū lu- ☞ ciferi videt

Nico. de Lyra.

a ¶Date illis uos man. Iohā. vj. à dicitur q̄ petiuit à Philippo: vnde ememus panes? Et hoc est verū. ga prio inter rogauit eū tentans eū, quia sciebat quid esset facturus, vt ibidē dicitur. Et postea dixit illis quod hic ponitur. b Et cum iussisset turbam discūbere super fœnum. i. super herbam agri. c ¶Aspiciens in cælum benedixit. in quo dedit exēplū ante comestionē ad laudē dei benedicere cibū. d ¶Et manducauerunt. Ex quo patet, q̄ panes fuerūt multiplicati inter manus ipsius: quia ex tam modico cibo non potuisset tam magna multitudo saturari, nec tātæ reliquiæ remanere: quia plus remāsit q̄ à principio fuerit. De modo autē multiplicatiōis est dubitatio inter doctores, quia nō determinatur in litera. Dicūt em̄ aliqui, q̄ hoc fuit sine additione alicuius materię, sicut de costa Adę formatū est corp⁹ mulieris. Sicut em̄ deus potest de nihilo aliq̄d facere, ita modicum corpus in magnū conuertere sine additione materiæ. Alij autē dicunt, q̄ hoc fuit per cōuersionē alicui⁹ materiæ præexistentis, vt aeris vel hmōi in substantiam panis & pisis. & hoc videtur Aug. sentire super Ioh. vj. ca. dicēs: inde multiplicauit q̄nq̄ panes, vnde ex paucis granis creat segetes. Certum est autē, q̄ segetes creātur ex conuersione materiæ præexistentis in segetem. e ¶Et statim &c. Hic ponitur tertium miraculum de calcatiōe maris: vt sicut ostenderat se dominū terręin multiplicatione panis, ita ostenderet se dominum maris. Dicit ergo: Et statuit &c. Causa hic tacetur, sed Ioh. vj. habet, quia turbæ quæ viderant miraculū de multiplicatione panis, voluerunt venire, & facere eū regem, ipse autē præsciens præcepit discipulos suos vltra mare galileæ transfretare, & ipse solus fugit in montem, vt posset ibi patrem orare. Et in hoc dedit nobis exemplum humilitatis, quia quæsitus ad honorem fugit, vt hic habet, quæsitus autē ad mortē vltro se obtulit, vt habetur Iohan. xviij. g ¶Nauicula autem in medio mari. Ex quo insinuatur, q̄ illi qui carent Christi societate, exponuntur tentationibus. Sequitur. h ¶Quarta autem uigilia noctis uenit &c. Ista erat consuetudo antiquitus in exercitibus, quòd nox in quatuor partes diuidebatur, & in qualibet parte diuersi milites sibi succedentes vigilabant ad custodiam exercitus. Quarta Moraliter. ☞ e ¶Et statim compulit Iesus discipulos &c. Per assensionem in nauiculam, significatur promotio ad animarum curam, quam nullus debet assumere nisi compulsus superioris autoritate. Hebrę. v. a. Nec quis̄ assumit sibi honorem, sed qui vocat à deo tanq̄ Aaron. f ¶Et dimissa turba ascendit &c. sicut dixerat supra. vj. a. Tu autē cū orueris intra in cubiculum tuū & clauso ostio ora patrē tuū in abscōdito. g ¶Nauicula autē in medio mari. i. eccl'a turbabatur psequutiōib⁹. h ¶Quarta autem uigilia noctis. Permittit enim suos aliquando per- ☞ turbari, sed

Mar. 6. c

Mar. 6. f.

1. Cor. 2. d

Luc. 24. f

† Mar. 6. f † iussit

† Luc. 5. c & 6. b

Iohā. 6. b.

1. Cor. 2. d

Ioha. 6. a

Mar. 6. d

Iohan. 6. b

Mar. 6. f

1. q. 4. c. 24. q. 1. ecclia. v. turbat. & nō turbatur.

Glos. ordi. Matthæi Cap. XV. De Lyra

Eciseri videt, qui diē nūciat. Lucifer ad plus tres horas noctis. i. tota vigiliā matutinā illuminat. adest dñs q sopitis piculis protegit, a ¶ Venit ad eos. Marcus ait: volens quibus tamen liberandis venit. Quod fit vt ad horam turbati, sed mox liberati amplius stupeant, & gratias agant: quod idem sæpe fit in passionibus sanctorum. b ¶ Et vi-
†Mar.6.g dentes &c. Quia sæpe fit, vt cum aliqua subito diutinæ tribulationis oritur sedatio, non statim credatur vera liberatio. Ideoq; permanente priori formidine intensa, ad liberationē dirigitur oratio. c ¶ Ego sum nolite timere. Nō supponit quis, quia ex
Exo.3.d voce sibi nota poterant eum cognoscere. Vel quia ipse est qui dixit: Qui est, misit me ad vos. d ¶ Domine si tu es. Si tu es ille liberator, iube me venire ad tuā imitationē superando pressuras. e ¶ Et descendens. De hūano desperans adiutorio, mēte calcat pressuras, vt Iesu sit cōformis. f ¶ Ambulabat super. Ecce homo sup aquas ambulat. Ne ergo dubites Christū verū corp⁹ esse, quia sup aquas ambulauit. ¶ Super mare ambulare fecit, vt ostēdat diuinā potestatem. Mergi facit, ne infirmitatē obluiscatur. ne putet se æqualem deo, & ne superbiat.
g ¶ Et cum cœpisset &c. Paululum relinquitur tentatiōi, vt augeatur fides, vt eā
†aquas credidit se eius imperio posse fluctibus sustētari, sic dum mergitur, posse eius virtute saluari. h ¶ Cessauit uentus. In quocūque deus per gratiā adest, mox vniuersa bella quiescunt. i ¶ Et adorauerunt &c. Vilo signo filium dei confitentur: cur ergo Arrius creaturam esse prædicat. k ¶ In ter-
Allegorice ram Genesar. Allego. Genesar interpretatur, ortus principum. Per Typū ergo apostolorum & nauis, intelligēdum est ecclesiam de persequutionibus liberatam à domino duci ad litus. i. quietem, vbi paradisi restituetur hereditas, & primæ stolæ iocunditas.
l ¶ Fimbriam ue. &c. i. minimum mandatum, vel caro qua ad verbū dei venimus, quē qui credēdo tāgit, ab omni morbo impietatis sanatur. ¶ Vt ex veste fimbria. ita ex ipso virt⁹ spūssancti, quæ apostolis data, salutem his qui tangunt ministrat.

GLO. ORDI.

CAP. XV.

TVnc accesserunt. Hoies Genesar minus docti credunt, sed q sapientes videntur ad pugnam veniunt. n ¶ Non enim lauāt. Intus nihil arguūt, q intus liuore polluti sunt. In vanū quidē sua baptismata seruāt, qui suorū cordium & corporū sordes abluere negligunt.

☞ Quare &

Nico. de Lyra.

tus. quarta ergo vigilia est vltima pars noctis. Ex quo patet, q̄ in trib⁹ partib⁹ præcedētib⁹ in periculo fuerāt. a ¶ Venit ad eos am. sup ma. Ex piculo em̄ præcedenti lōgo magis desiderabāt aduentum Christi.
b ¶ Et ui. eū &c. tur. ppter visionē insolitā. c ¶ Dicētes: quia phāta sma est. i. apparitio rei nō existentis. d ¶ Et præ timore. timentes, ne esset apparitio alicuius spūs maligni nocere volētis. & ideo Iesus assecurauit eos dicens. Ego sum. Sequitur:
Mar.7.b e ¶ Respōdens autē. Pe. intantū desiderabat societatem Christi, q̄ nolebat expectare aduentum eius vsq; ad nauē, sed volebat occurrere supra aquam: oblitus præ amore Christi aquę piculū. Et in hoc appuit maius miraculū. qa nō solus Christus ꝑ tute diuinitatis supra aquas ambulauit, sed etiā Petrus eadem virtute eadem virtute ad ipsum venit. f ¶ Videns ue. uē. ua. ti. p missū. G est autē Petrus ex timore submergi, vt cognosceret, ppriā fragilitatē, sicut ex sua saluatione cognouit Christi diuinitatē. Sequitur:
g ¶ Modicæ fi. In hoc em̄ apparuit paruitas fidei in Petro, qa ex quo ad præceptū dei sup aq̄s liquidas ambulauerat, de vento cōtrario timere nō debebat. h ¶ Et cū ascē. In hoc ostēdit se Christus dominum aeris, sicut in deambulatione super aquas ✻discipuli ostenderat se dominū maris. i ¶ Qui au. &c. ado. Adoratiōe. s. latriæ quę soli deo debetur. k ¶ Dicētes: Verè fili⁹ dei es. Dicitur verē. i. nō metaphoricē, nec p adoptionē, sicut sancti, sed ppriē & eiusdem naturæ. l ¶ Et cū trāsfre. Hīc ponit̄ ꝯrtū miraculū de curatiōe infirmitatis ad tactū suæ vestis. Hoies em̄ terræ Gerasenorum prius cognouerāt eū miracula facientē & dæmones ēijcientem, vt habetur. 8. viij. ca. & ideo videntes eū cognouerūt, & adduxerūt ad eū oēs infirmos illius regionis, scientes, q̄ poterat eos curare: & qa nō poterāt præ multitudine eum tāgere. Iō: m ¶ Rogabant eū ut uel fim. uesti. ei⁹ tan. Portabat em̄ Christus vestimentum factum ad modū Iudæorū, quib⁹ erat præceptū, vt in angulis palliorū fimbrias insererent, vt .8. habitū est. ix. ca. Et illa erat pars vestimenti quæ poterat facilius tangi. Seq̄: n ¶ Et q cūq; teti. salui fa. sunt. i. corpore & mente: qa illos quos Christus sanabat corpore sanabat & mente, secūdum qd̄ dī Ioh. vij. c. Totū hominē saluum fecit in sabbato. Moraliter
✻turbari sed non debellari, faciens cū tentatione, puētū, vt possint sustinere, vt dicitur. j. Cor. x. c. e ¶ Respondens autem Pe. Per hoc autem q̄ timēs cœpit submergi, reprimit aliquorum præsumptio, qui ardua petunt, in quibus deficiūt. i ¶ Qui autē in na. erant, uenerunt & adora. eum. Quilibet enim recipiens beneficium, ostendere se debet esse gratū. l ¶ Et cum trāsfretassent. Per hoc, quòd curauit oēs malē habentes illi⁹ regionis, significatur q̄ prædicator euangelij debet curare languidos spiritualiter medicina prædicatiōis & sanctæ operationis: Vnde dicitur hic, qd̄ tangentes fimbriam vestimenti Christi fuerunt sanati. Tangere verò fimbriā vestimēti prædicatoris est imitari vestigia suæ perfectionis.

NICO. DE LYRA. †Mar.6.g

TVnc accesse. Superi⁹ Cap. XV. posita est publicatio legis euāgelicę inter Iudæos. Hīc ponitur ei⁹ promulgatio quantum ad gentiles. Et dividitur in duas partes, quia primò ostendit ecclesia gentium legitimē fundata. Et secūdò synagoga Iudæorum iustē reprobata, vigesimoprimo capitulo. Item prima in duas. quia primò fundatur ecclesia gentiū in fide. Secundò, in moribus decimooctauo capitulo. Prima in duas, quia primò reprobatur superstitio Iudaica i lege. Sed̄ò declarat̄ in fide veritas euangelica, se. capit. Et tertiò, confirmatur vtrūq; duplici teste in Christi transfiguratione, xvij. capitulo. †quoq;

☞ Præsens † qui ab.

Moraliter. o ¶ Tunc accesserunt. Per Moraliter scribas & Pharisæos multum sollicitos de mundicia exteriori & modicum de interiori, significātur hypocritæ falsi, arguentes frequenter alios de modicis, cum tamē sint infecti grauibus peccatis. Propter quod eis dicitur supra septimo. a. Quomodo dicis fratri tuo: frater, sine, vt ejciam festucā de oculo tuo, & ecce trabs est̄ oculo tuo, &c.

✻Quare & vos

---

a ta autem uigilia noctis, uenit
¶ Et si pondus carnis habeas. ¶ Comprimens pressuras seculi.
ad eos ambulans supra mare.
b †Et uidentes eum ✻supra ma
re ambulantem turbati sunt, di
c centes: quia phantasma est. Et
d
a ¶ Magni timoris indicium est confusus clamor, & incerta vox.
præ timōre clamauerunt. Sta
¶ Quia prope est omnibus timentibus eum.
timq; Iesus loquutus est eis, di
a ¶ Contra desperationem. ¶ Non phāta sma.
cens: Hābete fiduciam, ego sum
e nolite timere. Respondens autē
e
a ¶ Quia vbiq; ardentissimæ fidei est. ¶ In persona præsentis ecclesiæ & laborantis.
d Pētrus dixit: Domine si tu es,
a ¶ In tua iussione fiunt aquæ solidæ, & corpus leue contra naturam.
iube me uenire ad te super a
e quas. At ipse ait: Veni. Et descē
dens Petrus de nauicula ambu
labat super † aquam, ut ueniret
f
ad Iesum. Videns uerò uentum
f ¶ Persequutionem vehementem.
g ualidum timuit. Et cùm cœpis
set mergi, clamauit dicens: Do
n ¶ Impendens auxilium: quia non est volentis neq; currentis, sed dei miserentis.
mine saluum me fac. Et conti
nuò Iesus extēdēs manum ap
¶ Sic nullus prædestinatus perit.
g
prehendit eum, & ait illi: Modi
g ¶ Quia vel parum timuit. a ¶ Ardebat fides, sed humana infirmitas in profundum trahit, & in hoc ostenditur, q̄ non domino æqualis sit.
h
cę fidei, quare dubitasti? Et cùm
h
b ascendissent in nauiculam, cessa
¶ Nautę & vectores.
i
uit uentus: Qui autem in naui
i
k cula erant, uenerunt, & adora
k
uerunt eum dicentes: Verè fili
l
us dei es. Et cùm transfretassent
l
a ¶ Ita nominatam a vicinia loci. ¶ Genesar generans auram ex crispantibus vndis.
k uenerunt in terram Genēsar. † Et
a ¶ Alij rumore, alij quoq; facie.
cùm cognouissent eum uiri loci
illius, miserunt in uniuersam re
a ¶ Magna fides, q̄ non contenti salute suorum, sed aliorum quærebant salutem.
gionem illam, & obtulerunt ei
m omnes malè habentes: & roga
m
l bant eum ut uel fimbriam uesti
n
menti eius tangerent. Et † qui
n
cumq; tetigerūt, salui facti sunt.

Cap. XV.

m TVnc accesserūt ad eum † ab Ie
o rosolymis Scri
o
bæ & Pharisęi,
a ¶ Mira stultia, situs traditionibus hominum non est subiectus.
dicentes: † Quāre discipuli tui
transgrediūtur traditiones seni
¶ Non dei-
n orum? Non enim lauant manus

a ¶ Quare & uos. Si vos mandata dei cõtenitis propter traditiones hominũ, quare arguitis discipulos, q̃ mandata hominum dimittunt, vt seita dei custodiãt. b ¶ Vos aũt dici. Vestra aũt traditio cõtraria est. Hoc filios dicere parẽtib⁹ cõpellitis, qd̃ deo oblaturus erã in tuos cõsumo cibos, tibiq̃ ꝓdest ò pater, vt time-
at consecrata comedere. Vel quod deo offero, tibi ipsi ꝓdest. ¶ Impietatẽ sub nomine pietatis inducunt, qui docẽt q̃ oblatio domini, qui verus est pater, obsequijs parẽtum prẽferat: & hoc ꝓ lucris suis. vnde & patres ne sacrilegij crimen
†præcepit incurrãt, deo cõsecrata deuitant, & ege-
†Exo.20.b state conficiũtur. c ¶ Quicũq̃ dixe-
Deut.5.b rit. s. vita æterna dignus erit. Vel dixe-
Eccli.3.b rit id est dicere poterit. d ¶ Prode-
rit. Q. Non imo sacrileg⁹ esses, si accipe-
res, qd deo deuoui. Vel. tibi proderit: si deo dedero. e ¶ Bene ꝓphetauit.
Isaias.29.d Præuidit Isaias in spiritu simulationem Iudæorum, q̃ in dolo repugnarent euã-
gelio. f ¶ Labijs me honorat.
Mar.12.b Magister. Scimus quia verax es. Vel exteriorem mundiciam commendando, interior, & quę vera est, in eis non est.

Nicolaus Le Lyra. ☜ Non

Diuisio ☞ Præsens capl̃m diuiditur in tres partes: quia primo recedit à Iudæis consulto prius errore eorum. Secũdò, trãsit ad gentiles, cõmendato in eis, fidei amore, ibi: Egressus inde. Tertiò reuertit ad Iudæos collato eis ampliori mũere, ibi: Et cum transisset. Hoc autẽ factũ est, vt per Christi facta ostenderet nobis quid futurũ esset in ecclia: q̃a in aduẽtu Christi Iudæi, ꝓ maiori pte sunt exceçati, & gẽtiũ ppli illũinati: sed itẽrũ Christ⁹ in fine reuertẽt ad Iudæos, q̃n cõuertent in fine mũdi.

B Prima in tres: q̃a primo Christ⁹ arguit Iudæos de falsa legis expositiõe. Secò: de apparẽti sctitate, ibi: Hypocritæ. Tertiò, de vana suplitiõe, ibi: Audite & intelligite. Prima in duas: quia primo ponitur Iudęorũ maligna interrogatio ad Christi deprehensionem. Secò: ponit ei⁹ rñsio vera ad eorũ cõfutationẽ, ibi: Ipe aũt rñdẽs. Ad euidẽtiã primę ptis aduertẽdũ, q̃ à tpe Moysi de volũtate dei cõstituti sunt. lxx. senes, ętate & morib⁹ maturi, & scia prẽditi ad regimẽ ipsius ppli, & Moyses erat sup eos, ita q̃ in vniuerso erãt lxx̃j. vt habet Nume. xj. Et ex illo tpe statutum est, q̃ tot essent ad regimẽ populi ordinati, & isti dicebãtur iudices ordinarij, q̃a per impositionẽ manus instituebantur, vt habet in glosis Hebraicis in multis locis: & isti residebãt in Ierl̃m, & ad eos fiebat recursus de ciuitatib⁹ in ambiguis & difficilib⁹, & eorũ detminatio habebat ꝓ lege firma, quã nõ licebat trãsgredi, vt hĩ Deu. xxvij. Isti etiã statuebãt aliq̃ q̃ prinebãt ad regimen populi. & in statutis eorũ erãt aliq̃ quę cadebãt sub præcepto tanq̃ necessitatis: & aliqua sub monitiõe tãq̃ cuiusdã decẽtię & honestatis. De talib⁹ aũt erat istud statutũ qd̃ hĩc tãgit, videlicet q̃ accedẽtes ad mẽsam prius lauarẽt man⁹ suas: verũtñ pharisæi & scribæ intellectũ hui⁹ mãdati volebãt trahere ad quãdã falsitatẽ, videlicet q̃ ꝓ hoc acgrereꝫ quędã mũdicia spũalis. Mouebant aũt ad hoc, q̃a in lege aliq̃ immũdicię ꝓ corpales oblatiões dicebant emũdari. Et q̃a discipli Christi aliq̃ quę nõ erãt necessaria, sed magis cuiusdã suplitionis in quãrũ intellect⁹? sic trahebat, nõ obseruabãt: q̃a Christ⁹ in discipulis suis arguebãt tãq̃ cõtẽptorẽ doctrinæ seniorũ, vt sic redderent eũ populo odiosum. a ¶ Ipse aũt. Hic ponit Christi rñsio vera ad ipsorũ cõfutationẽ, dicẽs: b ¶ Quare & uos. Nõ respõdet dicẽdo, q̃ lotio manuũ quę faciebat ad honestatẽ esset mala: vel q̃ apli ipam omittendo bñ facerẽt, vt facit ad honestatẽ, licet bene facerẽt omittẽdo, ꝓpt suplitionẽ, sed q̃si clauũ clauo retundẽdo dicit eos deficere, q̃a faciebãt trãsgredi mãdatũ dñi, ꝓpt mãdatũ hoim. Qd̃, ꝓbat dicẽs: c ¶ Nã deus dixit. Exo. xx. d ¶ Honora pa. & ma. Honor iste nõ solũmodo intelligit reuerẽtia, sed & administratio necessariorũ: hãc autẽ excludebat ꝓ sua doctrinã falsam, q̃a sacerdotes qui erãt cupidi, vt bona quę essent administrãda parẽtib⁹ cõuerterent in lucra eorũ dicebãt, q̃ meli⁹ erat illa deo offerre: Tũ q̃a est pr̃ principalis & spũalis: Tũ q̃a licet ꝓ talem oblationẽ parẽtes sustinerẽt detrimẽtũ corpale, cõsequebant tamẽ bonũ spũale, inq̃tũ illd qd̃ erat i eorũ necessitatẽ cõuertẽdũ, deo offerebat & ex hoc seq̃bat q̃ ꝓceptũ de honore parẽtũ inq̃tũ intelligit i hoc administratio necessariorũ, euacuabat ꝓ talẽ expositionẽ falsam. Et hoc est quod dicit Saluator e ¶ Vos aũt dicitis falso. s. exponẽdo mandatũ dei. f ¶ Quicũq̃ dixerit. pa. &c. quod est exme, deo cõsecratũ. s. & oblatũ g ¶ Tibi, ꝑde. magis supple q̃ si expenderes in necessitates tuas: & est cõstructio defectiua: & est sensus: Quicũq̃ dixerit. i. licite & bene potest dicere qd̃ dictũ est: Et impleuit ꝓceptũ diuinũ, & est dignus vita æterna, qd̃ est falsum: q̃a sc̃m veritatem est trãsgressor ꝓcepti. Et hoc est qd̃ subditur: h ¶ Et non honorificabit. &c. illud quod erat sibi debitũ subtrahendo. i ¶ Ei irritũ feci. vos sacerdotes & Pharisæi. k ¶ Mãdatũ dei. Ad maiorem intellectum cõsiderandũ, q̃ pater per se tenetur prouidere filijs, q̃a est causa eorũ q̃tum ad esse: & ideo debet eis nutrimẽtum & documentũ, filius aũt tenet, ꝑuidere parentibus de necessarijs ꝓ accidens. s. si indigeant, & ipse sit potens: & ideo si pater iã necessitatẽ incurrerit, bona de quib⁹ filius põt sibi administrare, iam sunt sibi debita. †qdquid De alieno autẽ null⁹ potest deo sacrificiũ doni à me facere, & ideo talia deo offerre nõ est licitũ, profectum quia hoc est trãsgredi ꝓceptũ de honorat parẽtũ. Secus autẽ esset, si fili⁹ bona sua deo vouisset vel cõsecrasset, añq̃ parẽtes essent in necessitate positi: q̃a tũc nõ esset licitũ de eis, ꝑuidere parẽtib⁹, quia si esset deo votũ factũ de aliquo immolatitio, nõ posset immutari. Si autẽ de aliquo nõ immolaticio, nõ poterat mutari, nisi ꝓ redẽptionem. Ex dictis patet falsitas illius opinionis, quę dicit, q̃ filius post ꝓfessionem factã in religiõe tenet exire clausturũ, ꝓpter necessitatem parentũ etiã cõtra voluntatẽ sui superioris: q̃a ꝓ talẽ ꝓfessionẽ est deo iã

An liceat religionẽ vt patri ꝑueniat.

†Isa.29.d

†Appropinq̃t mihi ppl̃us hic ore suo, & cor eorũ. & cætera.

D cõsecratus, & ideo ꝓpter necessitatẽ parentũ nõ debet cõtra votũ tale facere. Hoc etiã patet alia rõne, quia filius cũ venerit ad ętatẽ adultã, sicut põt inuitis parẽtibus licite mrimoniũ cõtrahere, vel ad sacerdotiũ, ꝓmoueri, ita etiã religionẽ ingredi cessante tũc necessitate parẽtũ, sed ꝓ sacerdotiũ excusat de hoc, q̃ nõ tenet ꝑuenire patri ꝓ vsum armorũ si ab hostib⁹ inuadat: q̃a iã nõ est sibi licitũ pugnare corpaliter. Sic ꝓ mrimoniũ excusat, q̃ non tenet manere cũ ꝑe, q̃a est obligatus vxori: Ergo multo fortius ꝓ ꝓfessionẽ factã in religiõe excusat à ꝑueniendo parẽtib⁹: nisi sc̃m modum cõuenientẽ suę regulæ. Et ꝓ cõsequens nõ debet, ꝓpt hoc cõtra votũ obedięti⁹ facere, imo esset inobediẽs hoc faciendo. Per hoc patet solutio cuiusdã rõnis, quę solet ad oppositũ induci, quę talis est: Votũ factũ de his quę sũt supererogatiõis nõ ꝑiudicat illis quę sunt de necessitate præcepti, cũ ꝓceptũ implere sit necessitatis: vouere autẽ talia, nõ, sed votũ religiõis est de his quę sunt supererogatiõis, ꝑuenire aũt parẽtib⁹ in necessitate, est de necessitate ꝓcepti: ergo ꝓ votũ religiõis ꝓ ꝓfessionẽ solẽnizatũ nõ absoluit aliq̃s, q̃n teneat administrare parẽtib⁹ sicut ante. ergo ꝓ cõsequẽs tenet exire clausturũ, ꝓpt necessitatẽ parentũ etiã cõtra volũtatẽ superiorũ. Dicendũ, q̃ ꝓ ꝓfessionẽ nõ absolui à ꝓcepto: bñ tñ absoluit ab aliq̃ mõ iplẽdi ꝓceptũ q̃a ꝓceptũ de honore parentũ est affirmatiuũ: & ideo nõ obligat ad sp̃, sed ꝓ loco & tpe & alijs debitis circũstansijs, quę aliq̃n variant sc̃m cõditionẽ ipsius implẽtis ꝓcepti: q̃a aliq̃s modus ꝑuenięndi patri, efficit incõueniens & illicitus ipsi filio ꝓ assumptionẽ alicui⁹ ꝑfecti, sicut ꝑuenire patri ꝓ defensionẽ armorũ efficitur illicitũ ꝓ sacerdotij statum, tenet tamẽ ei ꝑuenire aljs modis suo statui cõueniẽtibus: ita eodẽ modo post votũ obedientiæ ꝑuenire patri contra voluntatẽ superioris efficitur illicitum ipsi religioso: tenetur tamen ei ꝑuenire modis conueniẽtibus profesioni suæ.

l ¶ Hypocritæ, Hic redarguit Saluator Iudęos de falsa sanctitatis simulatione: quia ad hoc ꝙ essent in reuerẽtia populi ostẽdebant sanctitatẽ in verbis & in exteriori conuersatione, cum tamẽ corrupti essent intentione, sicut fuerat ꝓphetatũ ꝓ Isa. xxix. licet sub alijs verbis ponat q̃ hic: Sententia tamẽ est eadem. Sequitur:

☞ Sine causa

*b ¶ Quare & uos. Sic̃ fit hodie, & in multis locis in gb⁹ maior sollicitudo hĩ circa custodiã mãdatorũ hoim, q̃ circa custodiam diuiorũ ꝓceptorũ: q̃a grauiꝫ satis punit trãsgrediẽs mandatũ principis vel ꝓlati (qd̃ tñ freq̃nt nõ ẽ malũ nisi q̃a ꝓhibitũ) q̃ trãsgrediẽs dei mãdatũ qd̃ de se semp est illicitũ. m ¶ Popul⁹ hic. Hoc põt dici de doctorib⁹ & prędicatorib⁹ q̃ docent bñ & viuũt malę. Cętera sũt ita moralia, q̃ nõ indigẽt alia moralitate vsq̃ ibi:

Moraliter.

*Egressus.

Glos. ordi. Matthæi Cap. XV. De Lyra

a ¶Non quod intrat. Nihil est extra hoiem quod interi⁹ iqui
E net, nec idolothitū i hoc q̄ dei creatura ē. Vno sermone oīs supsti
tio obseruationū elidit, cū in discernendis cibis religio putetur.
b ¶Tunc acceden. Pharisæorum magna est religio in cibis, q̄
audito verbo hoc scādalizati sunt, i. indignati sunt. c ¶Scan-
dalizati sunt. Scādalon vel scandalū
Græcē nos offendiculū vel ruinā vel im
pactionē pedis possum⁹ dicere. Vnde:
Qui scādalizauerit aliquē. i. occasionē
ruinæ dederit. d ¶Sinite. pmittite
suo arbitrio, qa irreuocabiles sunt. vñ
Titū, 3.c Paulus Hæreticū hoiem post primā &
secūdā correctionē deuita. e ¶Edis
sere. qđ apertè est dictum putāt apli p
parabolā dictū. Vitiosus est auditor, q̄
vel obscura manifestè vel manifestè dic
ta obscurè vult intelligere. f ¶De
corde &c. Non em̄ à diabolo immit
tūtur, sed ex propria volūtate nascunt.
Diabolus em̄ incentor est nō autor, qa
nec interiora, nisi p habit⁹ & gest⁹ no
uit. g ¶Nō lotis. Spūalia dicta pro
Isa. 1.c phetarū, de cordis & corpis castigatio
ne, vt hæc: Lauamini mūdi esto. Phari
sæi carnaliter de solo corpe accipiebāt,
quod vanū est fieri. h ¶Et egressus
inde Iesus. Relictis calūniatoribus in
trat fines Tyri & Sidonis, vt filiam libe
raret, & per fidem gentilis fœminæ per
fidiam scribarū argueret. Relictis calū
niatorib⁹ significat, q̄ post resurrectio
nem relicturus esset perfidiam Iudæo
rum. per prædicationē iturus ad gētes.
Mar. 7.c i ¶Et ecce mulier. Idem Marcus di
†Luc. 6.f cit, nisi q̄ ait: Iesum fuisse in domo cū
38. distin. c. mulier venit. Matthæus per ista verba:
quę ipis. Dimitte eā, qa clamat post nos: innuit
De renū. c. q̄ post ambulātem Iesum preces emi
post tran- sit. Venit ergo mulier in domūvbi erat
lationem Iesus, sed qa Matthæ⁹ ait: Non rādit ei
F verbū, dedit intelligere, qa ambo eaeue
†Mar. 7.c. rūt, & in silētio egressum eē Iesum, & ita
† Nōdum cætera cōtexūt quę in nullo discordār.
☞Clamauit

Nicolaus Le Lyra.

✠ a ¶Sine causa aūt. Id est frustra.
b ¶Colunt me. Sicut em̄ medicina
dicit sine causa vel frustra ꝓpinari quę
nō cōfert sanitatē: sic cult⁹ diuinus, qui
nō ducit ad verā fœlicitatē. Sequitur:
c ¶Docentes doctrinas. quia pro
pter suam auaritiā docebant transgre
di mādatū dei propter traditionē suā,
vt visum est in falsa expositione præce
pti de honore parentū. & hoc etiam fa
ciebant propter suam supbiā, vt propē
†cōuitia doctrinæ autoritatem populus defer
ret eis maiorem reuerentiā. f ¶Au
Diuisio dite & intel. Hīc Saluator arguit Iu
dæos de vana superstitione. Et diuidit
in duas partes, & primò facit quod di
ctum est in generali. Secundò magis ex
plicat intentionē suā in particulari, ibi:
Respōdens autē Petrus. Prima in duas,
quia primò in generali ponit suum documentū. Secundo ex hoc
subiungit Pharisæorum scandalum, ibi: Tunc accedentes. Circa
primum aduertendum, q̄ sicut dictum est: Lotio manuum ante
comestionem vel cibariorum appositionem faciebat ad quandā
honestatem & mundiciam corporalem: & in hoc erat bonum, sed
si omitteretur, dicere q̄ ex hoc incurreretur immundicia spūalis,
hoc est falsum & superstitiosum, quia immundicia spūalis proue
nit, ab interiori delectatione & consensu mentis, non ab ipsis re
bus corporalibus. Et hoc est q̄ dicitur hic: e ¶Conuocatis
ad se turbis &c. Reuocando eos à falsa doctrina eorū. f ¶Di
xit eis: Audite. aure corporis. g ¶Et intelligite. aure men
tis. h ¶Non quod intrat in os. id est cibus corpalis. i ¶Co
inquinat hominem, spūaliter, s. nisi inquantum per delectationē
malè afficitur

autem eorum longè est à me. Sine [a]
¶Ideo. a ¶Non habituri mercedem cum veris cultoribus.
causa autem colunt me, docētes do- [c b]
¶Contemptis diuinis.
ctrinas & mandata hominum. Et [d]
a ¶Quæ in dei mandatis fieri debent.
conuocatis ad se turbis, dixit eis: Au [e f]
dite & intelligite: Non quod intrat [g h]
¶Aug. Non timeo immunditiam obsonij sed cupiditatis.
a ¶Verba malitiam cordis exprimentis.
in os, coinquinat hominē: sed quòd [i k]
procedit ex ore, hoc coinquinat ho- [l]
minem. Tunc accedentes discipu- [m]
a ¶Quorum religio est in cibis.
li eius dixerunt ei: †Scis quia phări- [n]
sæi audito uerbo hoc scandalizati
sunt. At ille respondens ait: Omnis
¶Doctores cum sequacibus suis, qui non habent fundamentum Christum, cor figentes in terrenis. ¶Carna lis cupiditas cui colunt.
plantatio, quam non plantauit pa- [o]
a ¶De terra viuentium.
ter meus cęlestis erādicabitur. Sini- [p]
a ¶Traditionibus tenebrosis luce mandatorum dei priuati. b ¶Quia nō solum sibi non prospiciunt, sed etiā alios in præcipitium trahunt.
te illos: cęci sunt, & dūces cæcorum. [q r]
†Cæcus autem si cæco ducatum præ- [s]
stet, ambo in foueam cadunt. Re-
¶Ad prædicta.
spondens autem Petrus, dixit ei: [t]
¶Quasi mystica sit in hoc intelligentia.
c Edissere nobis parabolam istam. [v]
¶Increpatiue. ¶Putatis mysticum quod est pro prie dictum.
At ille dixit: †Adhuc & uos sine in- [x]
tellectu estis: †Non intelligitis, quia [y]
omne quod in os intrat in uentrem
¶Post digestiones.
uadit, & in secessum emittitur. Quę [z a]
¶Vt verba turpia & nociua. ¶De cordis immunditia.
autem procedunt de ore, de corde [b]
a ¶Inquinatum cogitatione magis inquinant sordida loquutione.
exeunt, & ea coinquinant hominē. [c]
d De corde enim exeūt cogitationes [d]
malæ, homicidia, adulteria, forni- [e]
cationes, furta, falsa testimonia, &
¶Intus latentia.
†blasphemię. Hęc sunt quę coinqui- [f]
¶Exteriora autem.
nant hominē. Non lotis aūt manibus [g]
manducare, nō coinquinat hominē.
h Et egressus inde Iesus secessit in par- [h]
¶Quæ fuerunt ciuitates gentilium.
tes Tyri & Sidonis. Et ecce mulier [i]

Esca quę non coinq. nat, cū aliq̄ in lege ꝓhi bitæ sint.

† 11. q. 3. cū ter verba. De renū. c. nisi. §. ꝓgra ui. De vo to. c. ma gne.

malè afficitur ad cibum. k ¶Sed quod pro. ex ore. i. verba quę G
sunt maliciæ interioris significatiua. l ¶Hoc coin. ho. Conside
randū, q̄ Christus non dicit hic contra legem licet em̄ aliqui cibi
in lege reputarentur immundi, vt caro porcina & hmōi, hoc tñ
non erat secundum eorū naturam, quia oīs creatura dei bona est.
j. ad Timo. iiij. vnde Gene. j. d. Vidit de⁹
cūcta quæ fecerat, & erāt valde bona. Di-
cit tñ porcus immūdus, & agnus mūdus
vt dicit Aug. cōtra Faustū, quia p aīalia
immunda scd̄m legem signant quędam
vitia, quæ sunt euitanda. & ideo quia lex
euāgelica quę spiritualis ē inchoata erat
p Christū, iō & illa obseruatio figuralis ci
borū nō erat āpli⁹ obseruāda. m ¶Tūc
accedentes discī. eius. Hic ex doctrina
Christi ponit Pharisęorū scādalizatio, qa
quia p doctrinā Christi videbant eorū si
mulationē & doctrinā reprobatā: & ideo
nō poterāt resistere p rōnem vel scriptu-
ram, ideo ex inuidia mouebantur contra
Christū ad mouendū seditionē. Et qa ve
ritas vitæ iusticiæ & doctrinæ non est di-
mittenda propter scandalū aliorū, quia
tale scandalū, p̄cedit ex malicia ipsi⁹ scan
dalizati. Vnde dicit beatus Grego. Si de
veritate scandalum oritur, rectius oriri p
mittit, q̄ p veritas relinquatur, lō sequit
n ¶Omnis plātatio. i. doctrina ab ho-
mine inuenta quæ non est legi ipsius dei
consona. o ¶Eradicabi. qa non habet
firmum fundamentum & radicē. p ¶Si
nite il. i. doctrinā eorū euitate. q ¶Cæ
ci sunt. Id est carentes vero intellectu le-
gis. r ¶Et duces cæco. quia alios exce-
cant suo errore, & ducunt eos ad præcipi
tium. s ¶Respondens au. Pe. Hic ape
ritur prædictę doctrinę Christi intellect⁹
magis in speciali: quia Petrus pro se & p H
alijs quæsiuit intellectū dicens: t ¶Edis
se. nobis. i. expone. v ¶Parabolā istā.
i. sententiam occultā. x ¶At ille dixit:
Adhuc & uos sine intellectu estis.
q. d. tam diu audisti⁹ doctrinam meam,
q̄ statim deberetis intelligere ea quæ di-
cta sunt. Vnde sequitur: y ¶Non intel
ligitis: quia omne. Istud est verū per ly
nec dochen, quia aliqua pars de omni qđ
intrat ī os. z ¶In secessum emittitur.
quia in omni cibo q̄ truncū q̄ puro est ali
quid impuritatis, & à natura expellit tā
quā superfluum, & aliquid retinetur tā
quā ad nutritionē necessariū: Et neutrum
istorum coinquinat hominem spirituali
ter loquendo. a ¶Quæ autem proce-
dunt de ore. vt verba. b ¶De corde
exeunt. quia sunt conceptus mentis si
gnificatiua. c ¶Et ea coinquināt ho-
minem. quando sunt malę cogitationis
significatiua. Et hoc est quod sequitur:
d ¶De corde enim exeunt cogita-
tiones malæ. Et per cōsequens. e ¶Ho
micidia. id est consilia & colloquia ad
perpetrādum huiusmodi vitia, quę hic tā
gūtur, & consimilia. f ¶Hæc sunt quæ
coinquinant hominem. spiritualiter.
g ¶Non lotis autem manibus manducare. immundicia spi
rituali: h ¶Et egressus inde Iesus secessit in partes Tyri &
Sidonis. Reprobato errore Pharisæorum, hic Christus transit
ad gentiles, vt ex deuotione Gentilium ostendatur iusta reproba
tio Iudæorum. Et hoc est quod dicitur: Et egressus inde Ie-
sus secessit in partes Tyri & Sidonis. Tyrus & Sidon sunt
quædam ciuitates sitę in terra promissionis prope montem Liba
ni, quia filij Israel non potuerunt totaliter expellere gētiles de terra
sua. i ¶Et ec. m. natione. s. Chananęi em̄ habitauerūt ī terra, pmissi

✠ onis ante

✠ h ¶Et egressus inde Iesus secessit in partes Tyri & Moralite
Sidonis. Per mulierem Chananæam, cui dicitur à domino:
✠ O mulier

a ¶Clamauit di. &c. Per fidē clamat. vnde nouit vocare filiū Dauid, Christi incarnationē cōfitēs. Rogat, p filia. i. p populo suo nōdū credēte, vt ipsa si aude diaboli absoluatur. Vel, filia, est anima vel cōscia cuiuslibet itra ecclesiā diabolo mācipata: p qua mē ecclia rogat, vel ipse hō, p sordata cōscia. b ¶Qui non re-

supra.10.a Non de superbia, sed ne sit cōtrarius sententiæ suæ. In viam gētium ne abieritis. Vnde vitat calumniam Iudæorū, Gentiū autē salus, passiōis & resurrectiōis rēpori seruatur. Qui nō respōdit. Mystice. Si

Mystice. ad primā petitionē ecclesiæ dominus salutē animæ differt dare, non est desperandum, vel à petendo cessandū: sed magis precib⁹ insistendū, & ad deum & ad sctōs donec orent, p ecclesia, & tūc perficietur oro. c ¶Non sum missus. q. d. prius oportet me sacramentū mei aduētus cōplere in Iudæis, & sic adducere alias oues, & hoc de signo petitionē huius differendo. d ¶Panē filiorū. verbū salutis, quod prius debeāt Iudæi, nō est bonū dare canibus vel gentib⁹ canina rabie latrātibus semp. e ¶Etiā domine. Subpersona mulieris, mira fides ecclesiæ, & patiētia, & humilitas prædicatur. Fides, quia credit posse sanari filiam. Patientia, quia toties despecta in precibus perstat. Hūilitas, quia se non canib⁹, sed catellis comparat. f ¶Nam & catelli. Mensa, est sacra scriptura, micę puerorū, sunt interna mysteria quib⁹ humiles reficiunt sub mensa: quia scripturę hūiliter subditi, catelli gētes hūiles, Paruuli edūt nō panes, nō crustas. i. non literę superficię, sed me-

supra.8.b dullam: g ¶Magna est fides. Sic superius de centurione: Nō inueni tantā fidem in Israel, qui sit (vt hęc Chananæa)

Psal.17.g fidem gentiū præsignabat. Magna est fides gentiū, quæ in auditu auris obediūt, & i deo salutē sibi suisq; impetrat. Quod puerū centurionis & filiā Chananeę non veniens ad eos sanat, significat gētes, ad q̄s nō venit p̄ p̄ntiā saluādas p ✠ bū suū. h ¶Et sanata est. Vbi datur exemplū

B cathezizandi & baptizandi infantes, qui nec sapere, nec facere aliq̄d possunt, sed p fidem & cōfessionē parentū liberantur à diabolo. i ¶Et cū transis. Cū in filia Chananitidis salutē gentiū p̄signasset, reuertitur in Iudæam. qui a cū plenitudo gentiū intrauerit, tūc ois Israel salu⁹ fiet. k ¶In mōtē. Dns in

Rom.11.d. mōte, ✠ bū in alto sedet: quia in sua maieste non posset intelligi.

☞ Cæcos.

Nico. de Lyra.

c✠onis añ filios Israel, nec potuerūt p eos totaliter extirpari, vñ ista mulier ab illis q remāserāt descēderat. Ista autē audiuerat miracula & famā Iesu Christi, & iō firmiter credebat, q̄ filiā suā sanare poterat. a ¶A finibus. quia Christū sequebat in via ad impetrādū suæ filiæ sanationē. Marcus tn dicit. vi. ca. q̄ venit ad Iesum intra domū. & hoc est verū primò: sed qa eā ibi nō exaudiuit secuta est eū in itinere clamās. b ¶Miserere mei do. fi. Da. Audiuerat em Christū, p missum Iudæis descēdere de genere David. c ¶Qui nō respō. ei uer. nō, pter indignationē, sed vt ex p̄seuerātia ei⁹ in prece ostēderet fides ei⁹ & deuotio discipulis. d ¶Et accedentes discipuli, Moti em erāt ad hoc vidētes ei⁹ fidem & deuotionē. e ¶Ipse autē respōdit. Primò negatiuè, tamen sine improperio dicens: f ¶Non sum missus. quia

Iudæorū apls dicit Christus Christus erat primò & principaliter missus Iudæis tāq̄ apls eorū. Et ideo in, ppria p̄sona nō p̄dicauit nisi Iudæis, nec fecit miracula nisi in casu ex aliq̄ speciali causa. vt. s. ostēderet ecclesiam in fide gentiū esse fundandā, sicut habet hic & Iohā. iiij. vbi Christus p̄cdicauit Samaritanis deuotē eum recipiētibus. Post mortē autem Christi fides p̄dicata q̄ publicè gētilib⁹. Et hoc est qd̄ dicit Apls Roma. xv. b. Dico autē Christū Iesum ministeriū fuisse circūcisionis. s. apl'm Iudæorū, pter veritatē dei, ad confirmandas, p̄missiōes patrū: qa antiqs patrib⁹ Iudæorū fuerat facta promissio de Christo, sicut Abrahe & Dauid: qa tn Iudei, p maiori parte fidem Christi repulerūt, & gentiles eā susceperunt. ideo Apostolus subdit ibidem Rom. xv. c. gētes autem super misericordia honorare deum &c. Sequitur: g ¶At illa uenit & ado. adoratione latriæ, dicens: h ¶Domine adiuua me. Infirmitatem enim filię suæ reputabat suā, & per consequēs sanationē. i ¶Qui respō-

a ¶Ecclesia de gentibus. b ¶A pristina conuersatione.

Chanānæa à finibus illis egressa cla- a

a ¶Per fidem. vnde nouit clamare filium Dauid.

mauit dicens ei: Miserere mei domi- b

ne fili Dauid, filia mea malè à dæmo-

¶Vt probaret patientiam & longanimitatem.

nio uexatur. Qui non respondit ei c

a ¶Misericors ignari vel misericordia motu, vel importunitate eius carere cupientes.

uerbum. Et accedētes discipuli eius d

a ¶Quam tenes non exaudiendo.

eam quia clamat post nos. Ipse au- e

tem respondens, ait: †Non sum mis- f

a ¶Corporali missione.

sus nisi ad oues quæ perierunt do- g

a ¶Quæ a longe clamabat consequta est eam.

mus Israēl. At illā uenit & adorauit h

¶Vt deum. ¶Supra fili Dauid.

eum, dicens: †Domine, adiuua me. i

Qui respondens, ait: Non est bonū k

d sumere panem filiorum & mittere l

¶Verum est.

e †canibus. At illa dixit: Etiam do- m

¶Non mereor panem vel sedere ad mensam, sed contenta sum reliquiis. ¶Quas Iudæi vilipēdebāt.

f mine. Nam & catelli edūt de micis n

a ¶Iudæorum qui bus scriptura primo loco apposita est.

quæ cadunt de mensa dominorum

suorum. Tunc respondens Iesus ait o

g illi: O mulier, magna est fides tua, p

h fiat tibi sicut uis. Et sanata est filia q

i eius ex illa hora. Et cùm transisset in r

de Iesus, uenit secus mare Galilææ:

a ¶Vt auditores erigat ad superna. b ¶Quia requies non nisi in cælestibus quærenda est.

k & ascēndens in mōtem sedēbat ibi. s

a ¶Mente deuota. b ¶Regnaturem in cælo. c ¶Et delium. d ¶Quos secum iuuant doctrina & exemplo.

Et accesserunt ad eum turbę multæ, t

C

†2.q.7.c testes

†Mar.7.c.

†catellis

D

Moraliter.

dens, negatiuè. s. & cū improperio, ait: k ¶Non est bonū sumere. i. doctrinam & miracula promissa Iudęis tanq̄ spiritualibus filjs propter cultum vni⁹ dei. l ¶Et mittere canib⁹: Id est dare gentilibus, qui erant dediti cultui idolorum: sicut canes circa cadauera animalium defunctorum. m ¶At illa dixit: Etiam &c. Id est bonum est in casu. n ¶Nam & catelli edunt. q. d. sicut catelli aliqua modica, vipote micas cadentes de cibo concesso filjs percipiunt, ita etiam gentiles debebāt aliq̄d saltem modicum percipere de beneficijs Christi: ex quo patet q̄ non est contrarietas in verbo Christi, cum dicit: Non est bonum &c. Et verbum huius mulieris dicentis, imo bonum est, quia verbum Christi est intelligendum, q̄ non rat regulariter & vniuersaliter bonum cum Christus esset apostolus Iudæorū, vt dictum est, verbum autem huius mulieris intelligēdum est in causa, propter scilicet petentis deuotionem: & vt ostenderet ecclesiæ gentium futuram fundationem. o ¶Tunc respō. Ie. O mu-

ma. ē. fi. t. Quod patet ex verbo & facto suo, quianō fuit retardata à fruore petendi. Primò, propter Christi taciturnitatē. Nec secūdò, ppē eius respōsionem negatiuā. Nec tertiò, pter improperiū adiunctum respōsioni negatiu ę. Et ideo subdit: q ¶Fiat tibi sicut uis. q. d. fi. des tua hoc meretur. Quod patet ex facto, cum subditur: r ¶Et sanata est filia eius. Patet etiam ex dictis, q̄ tarditas Christi ad exaudiendum eius petitionem non fuit ex ignorātia vel volūtate, sed vt ex perseuerantia mulieris ostenderetur fides eius & deuotio dignior exauditione. s ¶Et cum transisset. Hic tertio Christus reuertitur ad Iudæos, collato eius ampliori munere, sicut post conuersionē gētiū reuertēs ad Iudęos p fidei illūinationē: & ideo facit eis plura miracula q̄ ante. Primò infirmos eorū curādo. Sed⁹ eos corpaliter satiādo, ibi: Iesus autē. Circa primum in quodam generali implicātur plura miracula & diuersorum generum, quę si explicarentur in particulari, impplerent vnū magnū librum: pter quod dicit Ioh. vlti. q̄ si oia fact Christi essent scripta p singula, totus mūd⁹ nō posset capere libros qui scribēdi essent. Dicit ergo. t ¶Et acesse. s. cū reuersus fuisset ad Iudæos. v ¶Turbæ multæ, habentes secum mutos, quia de multis ciuitatibus & castellis & villis venerāt ad impetrandum sanationem infirmorum. Et hoc est quod sequit:

✠Habentes secum

✠p ¶O mulier magna &c. Potest ratio superior itelligi, quę legib⁹ ętternis inspiciēdis & cōsulēdis intendit sec⁹m Aug. xij. de trinita. per filiam eius ratio inferior. per dæmonium autem ipsa sensualitas, quæ etiam per serpentem significatur, vt dicit Aug. ubidem. Sic igitur filia mulieris Chananeæ à dæmonio vexatur, quādo per sensualitatem inferior ratio ad cōsensum pcū mortalis impellitur, cui⁹ sanatio per matrē. i. rōnē superiorem à dño petit. nā ratio supior semp ad optima deprecat: & sicut dns distulit exaudire petitionē mulieris Chananeę, vt ei⁹ fides clari⁹ appareret, sic & dns aliq̄n dimittit impulsum rōnis inferiotis p sensualitatē diuti⁹ ptrahi, vt augeat meritū tētati. ppē qd̄ Paulo petēti stimulum carnis à se auferri dicit dns. ij. Cor. xij. c. Virtus in infirmitate pficit &c. s ¶Et cum transi. Sequitur: t ¶Et acces. &c. Sæcos aūt illūinat, cū ignorātib⁹ cognitioē suæ salutis infundit. Mutos etiā curat, cū eorū linguas in laudnē sui creatoris soluit. Silr claudos cū in via iusticię gressus eorū dirigit. Debiles fortificat, cū pigros & accidiosos operari bonum viriliter facit. Turbæ verò mirantur & deum

Gloſ. ordi. Matthæi Cap. XV. De Lyra

☞ a ¶Cæcos. Cęci ſunt qui non intelligunt, etiam ſi obediant iubentibus. Surdi qui non obediunt, etiam ſi intelligant. b ¶Ieſus autem. Conuocat diſcipulos, vt doceat magiſtros cum minoribus cōicare cōſilia ſua. Vel vt ex loquutione intelligāt ſigni magnitudinem. c ¶Miſereor tur. Turba triduo ſuſtinet dominum, quia fideles pœnitētes ſe ad dominum in opere & ſermone & cogitatiōe conuertunt, qui in præſentis vitæ via deficerent, ſi in ſua conſcientia ſine doctrinæ pabulo dimitterentur. In ſuperiori ſigno propin. qui memorantur, & vicini qnq; ſenſuum, & eorum nō recordatur dominus, ſed diſcipuli in veſpa iam inclinato ſole. Hīc dñs ſe miſereri dicit & quare: qa triduo iā pſeuerāt mecū.

†gnificabāt In toto ſeculo tertiū tps eſt, quo gra datur, primū añ legē, ſed'm ſub lege, tertiū ſub gratia, quartū eſt in futuro: vbi dies erit ſine nocte, ad qd' tēdens reficiē in via. d ¶In deſerto panes. Panes prædicatores, deſertum ſeſe id eſt inſœcundos dicunt. Q. vnde nobis tanta facundia vt poſsimus tam auidis auditoribus ſufficere. e ¶Et accipiens. Vt oſtendat ſe congaudere de ſalute hōminum, & nos ad agendas gratias informat etiam de temporalibus. f ¶Septem panes. Septiformi ſpiritu paſcit adiuncta apoſtolica autoritate, quaſi paucorum piſcium ſapore qui nos reficiunt exemplo ſuæ vitæ vel mortis. Septem panes, ſcriptura noui teſtamēti in quo gratia ſpiritusſancti & reuelatur & dat. Nec ſunt hordeacei, vt ſupra. quia hic non (vt in lege) vitale alimentum animæ figuris, quaſi tenaciſima palea tegitur. Hīc nō duos piſces (vt in lege duo vngebantur, rex & ſacerdos) ſed pauci id eſt ſancti noui teſtamenti, qui de fluctibus ſeculi ſunt erepti, & ſuſtinent turbulentum mare, & exemplo ſuo nos F reficiunt, ne in via deficiamus. Ibi ſupra fœnum, vt deſideria carnis comprimantur, hic ſuper terrā, vbi & ipſe mundus relinqui præcipitur. Vel mons in quo dominus reficit eſt altitudo Chriſti. Ibi ergo fœnū ſup terrā, qa ibi celſitudo Chriſti propter carnales carnali ſpe & deſiderio tegit. Hīc remota omni cupiditate carnali, cōuiuas noui teſtamēti ſpei permanentis ſoliditas continet. Ibi quinque milia: quia carnales quinq; ſenſibus ſubdidi: Hīc q̄tuor, ppt̄ q̄tuor ꝑtutes quib' ſpūaliter viuitur, prudentiam, tēpantiā, fortitudinem, iuſticiam. Quarū prima, cognitio eſt rerū appetēdarum & vitandarum. Sed'a, refrenatio cupiditatis ab his quę temporaliter delectāt. Tertia, firmitas contra moleſtias ſeculi. Quarta quę per omnes diffundit dilectio dei & proximi. Et ibi & hīc mulieres & paruuli excepti ſunt, quia in veteri & nouo teſtamēto nō mittunt ad nūerū q nō perdurāt occurrere in virū perfectū, vel infirmitate virium, vel leuitate mentis. Vtraq; refectio in monte celebrata eſt, quia vtriuſq; Teſtamēti ſcriptura altitudinem cœleſtium præceptorū mandat & præmiorū: vtraq; altitudinem Chriſti prædicat. g ¶Et quod. Altiora myſteria quæ nō capit cōis turba, apli ſuſtollūt, & implēt ſeptē ſportas. i. pfectorū corda ſeptiformi ſpūs gratia ad intelligendum illuſtrata. h ¶Septem ſpor. Sportæ iunco & palmarum ſolꝫ ſolent contexi, & ſignificant ſanctos, qui radicem cordis in ipo fonte vitę collocant, ne areſcant, vt iuncus in aqua, & palmam æternę retributionis in corde retinent. i ¶Et dimiſſa turba. Hīc docet q̄ prædicatores miniſtrato turbæ verbo ipſi intra cubiculum cordis virtutum debent reſici pomis.

†virorum

† præter

Mar. 8. b

k ¶In fines magedan. Magedan quæ alio nōie dicit dalmanuta, quæ eſt regio circa Geraſam

a ¶A confeſsione Chriſti. b Claudos per deuia praui operis non recte euntes.

habentes ſecum mutos, claudos, a

a ¶A lumine fidei. b ¶Surſina peccatorū.

dos, cęcos, † debiles, & alios b

a ¶Quia mediatori per humilem aduentum curandos ſubiciunt ſancti prędicatores. b ¶Quaſi confitendo humanitatem Chriſti.

multos: & proiecerunt eos ad c

pedes eius, & curauit eos, ita d

a ¶Quia fideles ineſtimabili gaudio exultant quando hęc vident.

ut turbæ mirārentur uidentes

¶Chriſtum confitentes.

tes mutos loquentes, * claudos

¶Per bona opera.

dos ambulantes, cæcos uidentes

a ¶Credendo. b ¶Dicunt: Quis deus magnus, ſicut deus noſter? c ¶Deum non recentem.

tes, & † magnificabant deum e

Iſrael. Ieſus autem conuocatis f

a ¶Compatitur vt homo, paſcit vt deus. b ¶In fide trinitatis lucidi pro ſuis ſuorumq; peccatis inſtanter ſupplicant.

diſcipulis ſuis, dixit: † Miſereor turbæ, quia triduo iam g

a ¶Pro curatione ſuorum. b ¶Pabulum ſcripturę.

perſeuerant mecum, & non h

habent quod manducent, & i

a ¶Prius auferet debilitatem, poſt cibos offert famis. b ¶A ſacra admonitione vacuos.

dimittere eos ieiunos nolo, ne

a ¶Perit qui ſine cęleſti pane ad patriam tendit.

deficiant in uia. Et dicunt k

a Rudes in fide, qui non recordantur quinq; panibus quinq; milia hominum ſatiata fuiſſe.

ei diſcipuli: Vnde ergo nobis

a ¶Ipſi apoſtoli deſertum, quia adhuc in'ſœcundi.

in deſerto panes † tantos, ut d

ſaturemus turbam tantam?

a ¶Non ignarus ſed docendo reſponſurus.

Et ait illis Ieſus: Quot panes l

habetis? At illi dixerunt, ſeptem, m

a ¶Scriptura noui teſtamenti, b ¶Sancti illius temporis, quo ea condita eſt, vel quorum fidem vitam & paſſiones continet.

& paucos piſciculos. n

Et præcepit turbæ, ut diſcum-

a ¶Super ipſius montis ſoliditatem, nullo fœno interpoſito. b ¶Primum complens in ſe prędicta quæ dabat & ſanctorum vitam in ſe. præſignans.

berent ſuper terram. Et accipiens e

ſeptem panes & piſces, f

a ¶Sacramenta aperuit.

& gratias agens fregit, & dedit

a ¶Quia miniſterio apoſtolorum voluit eccleſię diſtribui cibaria vitę.

diſcipulis ſuis, & diſcipuli dederunt populo: & comedē- o

a ¶Audiendo & exempla imitando. b ¶Memorię recondendo & operando.

derunt omnes, & ſaturati ſunt p

a ¶Vt eſt: Si vis perfectus eſſe, vende omnia &cetera.

& quod ſuperfuit de fragmen- q

a ¶Spiritualium ſumma perfectio.

tis tulerunt ſeptem ſportas plenas. Erant autem qui māducauerūt quatuor milia † hominū, r

a ¶Noui teſtamenti populus, non quinq; ſenſibus obnoxius, ſed quatuor animi virtutibus exornatus. a ¶Excepti leuibus & infirmis, qui in virum perfectum non creuerunt.

† extra paruulos & mulieres. Et s

dimiſſa turba aſcēdit in nauicu- t

lam, & uenit in fines † Magedā. u

ca Geraſam. Et interpretatur poma vl nūcia: & ſignificat hortū de quo dicitur: Hortus cōcluſus, fons ſignatus vbi creſcunt poma virtutum. Et ibi nunciatur nomen domini. G Cañ. 4. d.

Nicolaus de Lyra.

†mutilos

✠ a ¶Habentes ſecum mu. cæcos claudos, debiles. Debilitas accipitur hīc ſecundū Hiero. non in generali, ſed in ſpeciali, qñ. ſ. nō poteſt quis ſe iuuare de vna manu, hoc modo dicitur debilis ſicut claudus, q non poteſt ambulare, niſi de vno pede. Iſte autem infirmitates erant incurabiles via naturæ & medicinæ. ideo propter curationē earum recurrebāt homines ad Chriſtū, cui nihil ipoſsibile. b ¶Et alios mul. Hoc addit euangeliſta ad includē dum omnia infirmitatum genera. c ¶Et p iecerunt eos ad pedes eius. vt illi qui non poterant fidem & deuotionem oſtēdere ꝙ bo vt ſurdi & muti, ſaltem oſtenderēt eam ſacto. d ¶Et curauit eos. ſolo .ſ. ꝙ bo. Ille ſolo ꝙ bo poterat curare, qui ſolo ꝙ bo poterat mūdum de nihilo creare. e ¶Ieſus autem conuocatis diſcipulis ſuis. Hīc ponitur miraculum de multiplicatione panū. f ¶Miſereor turbæ. Hoc autem prædixit apoſtolis, vt ipſos induceret ad pietatem. g ¶Quia triduo iam perſeuerāt mecum. qa tātum afficiebantur ad doctrinam Chriſti audiendā & videndum eius miracula, quōd per tres dies non redierant ad loca propria manentes cum Chriſto in loco deſerto & ſub diuo. Ex quo patet eorum deuotio. h ¶Et non habent quod manducent. quia cibaria quæ de domibus ſuis apportauerant iam erant conſumpta. Et ideo prima die vel ſecunda hoc miraculum non fecit. Tum quia alimenta adhuc habebant. Tū quia magis apparuit, quando eis victus oīno defuit. i ¶Et dimittere eos ieiunos nolo. ne defi. in uia. quia plures eorum longè diſtabāt à domib' ſuis, & die præcedenti parum comederant. k ¶Et dicunt ei diſcipu. q. d. locus eſt deſert' & villæ multum diſtant. Et ideo non poſſumus p humanā ꝓuidentiā talia habere. l ¶Et ait illis Ieſus: Quot panes h. Non petit ignorando, ſed vt eorum reſponſione prouideat de mō. m ¶At illi di. ſep. quod erat quaſi nihil reſpectu tantę multitudinis. n ¶Et pauc. piſ. quia pauci erant in numero & parui in quantitate. Omnia iſta dicuntur ad maiorem declarationem miraculi, quōd ex tam paruo cibo potuerit tanta multitudo ſatiari. & hoc fuit per multiplicationem cibi in manibus Chriſti eodem modo ſicut dictum eſt ſuprà. c. ix. Sequitur: o ¶Et dimiſſa turba. Poſt miraculum oſtenſum aſcendit in nauiculam fugiens turbæ applauſum & reuerentiam, in hoc dās prędicatoribus exemplum. p ¶Et ue. in fines Magedā. Iſte eſt loc' in quo Ioſias occurrēs regi Aegypti, vulneratus eſt, vt hī. iiij. Regum. xxiiij. Marc' autem dicit in fines Dalmanuta, ca. viij. b. Et dicendum ad hoc, quod non eſt ibi diuerſitas ſecundum rem, qa ſecūdū aliquos eſt eadem regio habens duo nomina. Marcus accipit vnum, & Matthæus aliud ſecundum alios ſunt duæ regiones diſtinctæ, ſed in extremitatibus cōiunctę. Et ideo exiſtēs in confinio vtriuſq;, verè dicitur eſſe in fine iſtius vel illius: & in tali loco erat Ieſus.

✠ rantur, & deum gnificant, cū ex talibus mutationibus quæ ſunt dextræ excelſi, dcū laudār. ſ. ¶Miſere. turbæ. per quatuor hoīm milia qui Chriſtū in deſerto ſunt ſecuti, ſignificatur multitudo credentium in Chriſtū de q̄tuor partibus mundi. i ¶Et dimittere eieiunos no. nę de. ſecundum q̄ dicit Greg. in Homel. In pñti vita, quaſi in via ſumus ✠ qua ad patriam

Moraliter

†Magdala

A quã ad pñiam pgim⁹,ergo ne fideles ĩ hac via deficiãt,pascendi
Moraliter sunt p prælatos,doctores & curatos,pane sanæ doctrinæ & sacræ scripturæ & eucharistiæ,q̃ augeť septiformis grã spũssctĩ,ppť: qđ dicitur hĩc,q fuerũt septẽ panes,& pauci pisces:p quos significãtur sacræ scripturæ sniæ à piscatorib⁹ ecclesiæ cũ labore quæsitæ
℄ In c.xv.vbi diciť in po. Vos aũt dicitis falsè exponẽdo mãdatũ

ADDI. I. Hæc expositio nõ videtur valere ,ppter duo. priò qa nõ cõsonat literæ,scđ'ò qa p̃suppõit falsũ.Primũ patet de se lřam bñ aspicienti qđ' etiam ipse postilla tor vř fateri cũ dicit,q hęc est cõstructio defectiua.Vbi ergo con structio deficit,manifestũ est q lřa nõ bñ cõcordat sensui sibi dato.Scđ'm patet primò,qa nusq̃ iueniť Hebręos asserere,q meli⁹ est deo offerre q̃ subuenire parẽtibus,in necessitate positis,imo communiter tenẽt,q meli⁹ est elemosynas largiri,q̃ sacrificia voluntaria offerre,prout ex multis autoritatibus veteris Testamẽti deduci põt.Vnde à fortiori meli⁹ est subuenire parentibus in necessitate cõstitutis q̃ offerre & hmõi. Scđ'ò quia Rabbi Moyses Aegyptian⁹(qui inter eos magnę reputationis est) suo libro de directione pplexoꝝ,vbi de causis sacrificiorun tractans,scripsisse tradiť q sacrificia nõ fuerũt præcepta populo Israelitico ex intentu principali:hoc est,q̃si fuissent p se intenta à deo,sed ex intentu secũdario quasi p accidẽs vř indirectè,vt.s.q p hmõi sacrificia homines retraherenť à sacrificijs idolorum. Ad quod allegant illud Iere.vij.s.Nõ sum loquutus cũ patribus vestris,nec pręcepi eis in die q̃ eduxi eos de terra Aegipti,de ṽbo holocaustomatum & victimarũ:Et alias autoritates quę hĩc sonẽt.Sed cõstat q p̃ceptum de honoratiõe parentũ est p se principaliť intẽtũ,tanq̃ cõsonum & cõforme iuri naturali.Illud aũt qđ' est p se,sẽp p̃ferť ei qđ' p accidens est.Et iõ nunq̃ etiã scđ'm eos cõcedereť q ,ppter sacrificia offerenda p̃termittendũ esset p̃ceptũ de honoratione parentum. Vñ ad istũ passum bñ intelligendũ,recurrendũ est ad traditiones Pharisaicas seu Talmudicas,quas Christ⁹ intẽdebat in ,pposito re probare.Ad cui⁹ euidẽtiã sciendũ,q circa materiã votorũ vn⁹ li
Error.Talmudicorũ ber à Talmudicis est cõposit⁹ q intitulať נדרים Nedarim.i.vota:in quo libro plura erronea scripserũt sine aliquo fulcimento sa
B cræ scripturę:inter q̃ vnus error talis est.Tradũt enim,q sicut q libet potest cõsecrare bona sua deo,sic q facta huiusmodi cõsecratiõe p votũ,postea nõ licet alicui talib⁹ bonis vti,nisi in dei obsequm.s.in seruitio altaris vř tẽpli & hmõi.Sic qlibet põt cõsecrare bona sua singulariť,hoc est respectu vnius personę tm̃.verbi grã Si quis dicit alicui pxĩo,volo seu voueo q bona mea sint consecrata respectu tui,tũc dicũt q illa bona sint cõsecrata respectu illius hõis tm̃,sic q nullo mõ potest eis vti,ac si essent simpliciter deo cõsecrata:dñs tñ illorũ bonorũ & etiã alij hoĩes qcũq̃ pñt v
†pphana ti talib⁹ bonis,ac si nõ eẽnt cõsecrata,sed mere †,ppria. Votũ aũt hmõi scđ'm eos mřtiplř oreten⁹ exprimiť,& spãliť cũ ṽbis significãtib⁹ aliquã rẽ cõsecratã.Vt si dicat aliqs,sicut tẽplũ sic est res mea,tũc illa res ẽ cõsecrata tãq̃ tẽplũ.Siřr si dicat,sicut altare vel sicut corbona,& hmõi.Siřr si dicat Munus sit,vel est talis res,idẽ est iudiciũ,itelligiť em̃ de munere deo oblato. Ex quibus inferũt q si dicat qs pñi suo:Mun⁹ qđ' cunq̃ ẽ,ex me tibi ,pderit, tũc pater nullo mõ põt vti aliquo bono filij sui,etiã filio volẽte,& ,pñe in necessitate existẽte & hoc ideo,q scđ'm traditionẽ suã p̃dicta omnia bona filij sui,sunt cõsecrata respectu pñs.Vnde manifestè Pharisęi irritũ fecerũt mãdatũ dei ,ppter traditiões suas,vt Christus dicit.Nã scđ'm traditionẽ illã(q̃ nulli⁹ fũdamẽti est)fili⁹ excusaretur à subuẽtiõe pñs,qđ' est manifestè cõtra dei præceptũ.Verba aũt euangelij scđ'm prędicta cõstruũť planè & sine defectu sic Quicũq̃ dixerit pñi vel mřĩ:Mun⁹ est qđ' cũq̃ ex me,tibi ,pderit &c.Cui⁹ sensus est,q filius vouet,vt sit tanq̃ mun⁹ altari consecratũ:quidqd sit de bonis suis patri proderit.& sic filius taliter vouens nullo mõ potest ,pdesse patri scđ'm eos, qđ' ẽ de directo contra p̃ceptũ diuinũ.Et hoc est q legiť Mar. vij.b.Corban qđ' cũq̃ ex me tibi ,pderit,& vltra nõ dimittitis eum quicq̃ facere patri suo aut mřĩ.Ex quo patet,q nõ persuadẽdo Pharisæi hoc dicebant,sed potius cogẽdo:qđ' patet ex hoc qđ' dicit:Nõ dimittitis eũ &c.qa ex ṽtute illius voti p̃tensi,iã non poterat filius ,pdesse patri:& sic irritũ fiebat mandatũ dei p suã falsam traditionẽ.Et sic iste error nõ ,pcedẽbat ex auaritia sacerdotũ,sed ex eo q malè interpretabantur sacrã sciptũrã,& traditiones suas diuinis præceptis præferebant.
℄ In eodẽ ca.vbi diciť in postil.Istud est verũ p Synedochen.

ADDI. II. Attẽdendũ,q nõ dixit Christus:Totũ qđ' in os intrat,sed oẽ quod in os intrat.Vnde ad sane intelligẽda verba Christi in hoc loco,non requiritur vt intelligãť p Synedochen,sed sufficit q fiat ibi distributio ,p speciebus singulorũ.sicut cũ diciť:Oẽ aĩal fuiit in arca Noe. Cujus intellectus cõiter est,q de qualibet specie aĩalium fuit aliquod aĩal in arca Noe.Et ĩ ,pposito de qualibet specie ciborũ aliquid emittiť:licet aliquid ad nutritionẽ retineať.Sed adhuc hoc nõ videť sufficere ad amouendũ scandalũ Pharisæorũ,qui videbanť credere,q ea quæ remanebant in corpe possẽt hominẽ coinquinare:alioquin nihil faceret contra eos,q cibus intrans p os emitteret in secessum vel nõ.Vñ melius videť dici scđ'm Hiero.s.q quidqd ex alimẽto generať,potest etiã per calorẽ naturalẽ resolui,& per occultos quosdã poros emitti. C

RELPI. In ca.xv.vbi agiť de traditiõib⁹ seniorũ infirmantibus obseruãtiam diuinorũ præceptorũ.Burgẽ.an duob⁹ redarguit Postil.primò,quia vt dicit expositio ei⁹ nõ cõsonat literę.scđ'ò vt dicit,Postil.presupponit falsum.Primũ probat p hoc,qa Postil.dicit cõstructionẽ lřæ defectiuã cũ dř: Mun⁹ qđ' cunq̃ est ex me tibi ,pderit.Ex quo arguit Burg.igiť sensus ei datus nõ consonat literæ. Vbi dico,q hoc argumentũ venit ex dissimulatiõe grãmaticẽ & rethoricẽ, vel ambarũ artiũ ignorantia.Sæpe em̃ ĩ vete. Testa.facit Bur.mentionẽ de grãmatica Hebræorũ,hĩc autẽ grãmaticã Latinorũ videť ignorasse. Est em̃ in grãmatica Aposiopesis defectiua orõ q̃ sæpe vtitur scriptura.Est etiã in rethorica p̃cisio color verborũ,qua sæpe vtiť scriptura,& coincidit cũ Aposiopesi:p̃terq̃ q hĩc excusať defectus figura,ibi ostẽdiť ornat⁹ rhetoric⁹ ex orõnis trũcatiõe.Argumẽtũ igiť Bur. videť tẽtatiuũ cũ dř:Oratio vel cõstructio ẽ defectiua. igitur sẽsus d atus nõ consonat lřæ.Nam ,p censonãtia habenda in litera suppleť,qđ' p figuram vel colorem truncatũ est.Secundò dicit Bur.Postil.p̃supponere falsum,in eo q dicit Iudæorũ scribas & sacerdotes ,ppter auaritiã fecisse inter cæteras traditiones etiã illã q melius est offerre deo q̃ subuenire parẽtib⁹ &c.Hoc dicit Bur. falsum.Primò vt dicit,nusq̃ repiť Iudæos hoc sensisse,qnimmo p̃ponderãt eleemosynã spõtaneis sacrificijs,multo fortius honorem parẽtũ &c.Vbi dico,q si cõsequẽtia valeat,antecedẽs est mihi valde dubiũ ,ppter dicta bti Hiero.& ,ppter glo.sup Matth.& Mar.& Scholasticã historiam,& propter dicta aliorũ doctorum: quorũ multi sciuerunt Hebraicũ,& concorditer dicũt sicut Postil.q ab eis recepit.Sed dato(q̃uis nõ concesso)q Iudæorũ ,pceres sicut dicit Bur.sensissent,nõ tñ sequiť:igiť sic facerent vel docerẽt auaricia cæcati.Nec hodie eorũ docti docent vel faciũt id qđ' sentiunt,imo poti⁹ p Talmudicas & erroneas doctrinas simplicẽ ppłm decipiunt,& verã literam corrumpũt.Secundò dicit D Bur.dictũ Postil.falsum.Allegat ad id ,pbandum Rabi Moysen AEgyptiũ satis bene dicentẽ:sed nõ allegat bñ faciẽtẽ,qui traditionibus hũanis diuina p̃cepta p̃ponderat.Et q Bur.nos vltra in sua expositione ad Talmud remittit,& librũ quẽ nominat Nedarim,nihil aliud ẽ q̃ fideles Christi retrahere à sctõrũ veris expositionib⁹,& remittere ad vidẽdũ vna scripta errorib⁹ plena,prout ipse Bur.met testať in multis locis. Nec est cautũ simplices sensũ lřalẽ sæpe cupiẽtes hmõi erroribus occupare. ℄ In eodẽ capitulo vbi diciť Oẽ qđ' intrat in os &c. Dicit Postil. intelligendum scđ'm Synedochen.Bur. facit inutilẽ obiectionẽ,& incidit in id qđ' improbare putat.Dicit em̃,q non oportet dici p Synedochẽ quia nõ diciť totũ qđ' intrat sed oẽ. distributio debet accipi vt dicit ,p spẽbus singulorũ,vt sit sensus,de qualibet specie ciborum aliqd mittiť in secessum,licet aliqd ad nutriẽdũ retineať.Nũc autẽ & apud philosophos & thiologos,totũ vniuersale,& oẽ,q eo dẽ accipiunť.Qui em̃ dicit oẽ,nihil excipit.Sic & similiter de toto vniuersali,& specialiter omne est totum in quãtitate scđ'm logicos,vñ resolutio Bur.qua dicit de oĩ specie ciborũ aliquid mĩtti,idẽ est sicut diceret debere intelligi, scđ'm partẽ,& sic oẽ capiť p Synedochen,qđ' voluit ĩprobare.Sed mouet Bur.hĩc dubium qa p vtrãq̃ expositionẽ nõ videť tolli scandalũ à Pharisæis.& ,ppter hoc dicit dubiũ allegãdo beatũ Hier.q vniuersaliter debeat accipi sic,q quidquid intrat in eos & ex alimento generatur potest etiam p calorem naturalem resolui,& per occultos quosdam poros emitti.Sed illud videť frustra dici p Bur.Primum,qa Christus dicit,omne qđ' intrat &c.p hoc noluit nec curauit tollere scãdalum Pharisæorũ:quia dixit:Sinite eos,cæci sunt & duces cæcorũ:sed solũ voluit instruere discipulos petẽtes.Et nõ est verisimile,q de illis occultis modis digerendi & egerẽdi curauit discipulos instruere:sed innuere argumento à maiori.s. vt si impurum nutrimẽti quod in secessum emittiť,non coinqnat:igitur multo magis id quod purũ est nõ coĩqnat,iuxta illã regulã: Si id quod magis videť inesse nõ inest,nec quod min⁹.Sed si ex cibis deberet homo inquinari,magis videť hoc verũ de ĩpuris.quod tamen nõ est,vt dř in lřa.Et subintelligẽdũ est moraliter,quia ex hisq̃ naturalia sunt nec laudãdus quis est nec vituperãdus. Si igiť per naturalẽ digestionẽ vel indigestionẽ ex puro vel impuro cibo generaretur corrupt⁹ humor vilẽ faciẽs hominẽ,ex hoc tamẽ nõ dicitur moraliter inquinari ,q̃uis naturaliter,de qua hĩc non dicitur.

Glos. ordi. Matthæi Cap. XVI. De Lyra

Et accesse. &c. Vt sig. de. Vtq; pa Cap XVI
uit multos paucis, mãna plueret q̃ oẽs reciceret. Vnde
Ioh. 6. d. Iohãnes posteduliũ panũ: Qd' signũ facis, vt videam⁹
& credam⁹ tibi? qd oparis? Pres nostri mã. mã. in deser,
3. Reg. 18. f Petebant tentando, vt in morem Elię ignem de sublimi mitteret
vel in sillitudinẽ Samuelis ẽstiuo tpe mu
gire tonitrua faceret: quasi, nõ possent &
illa caliũniari, & dicere ex occultis & va-
riis aeris passiõib⁹ accidisse. b ¶ Facto
ue. Increpat eos, q̃ ex ordine elemẽto-
rũ discernãt dies, sed signa tẽporũ igno-
rãt, cũ eis lex & ppheta duẽt⁹ sui iudicia
ex operũ q̃gereret admiratiõe significẽt.
¶ Cum qualitatẽ tpis futuri ex signis p̃-
cedẽtibus cognoscerẽt: rẽ tã necessariam
ex signis suis intelligere negligebant.
c ¶ Rutil. e. Patiunt aplī post resurre-
ctionẽ, q̃ quos me iudicare in futuro sci-
re potestis, quia cũ nõ parco meis bonis
quin patiant, nõ parcam alijs in futuro.
† Rutilat, rubescit d ¶ Sign. au. ad tps grãe pertinentia à
† Lu. 12. g. pphetis p̃dicta, nõ p̃nt vobis fidẽ facere
de meo aduẽtu. Signa au. Signa tẽpo-
rã dixit de aduẽtu suo vel passione, cui
simile est roseũ cẽlũ vespe. Et itẽ de tri-
bulatiõe añ aduẽtũ futurũ, cui' simile est ro
seũ cẽlũ cũ tristicia. e ¶ Nõ da. ei. Sed
datur fidelibus de cẽlo q̃ videntibus a-
postis in cẽlũ ascẽdit, & sp̃m sanctũ misit.
Act. 1. a. f ¶ Obliti s. p. Quomodo panes non
habẽt, q̃modo ipletis sportis nauẽ ascẽ-
derũt, & nauigates audiũt, vt caueant à
fermẽto Pharisęorũ? Sed tñ ait scriptura
q̃ obliti sunt tollere panes secũ, vni⁹ ve-
ri & interni panis (q̃ cũ eis erat) dulcedie
capti, parum se curare iudicãtes de cura
corpis & necessarijs, cũ & ipsa naturalis
F refectio à mente excesserat. g ¶ A fer.
† Videte 5. Cor. 5. b. Fermentũ est puersa doctrina, quæ vel
modica totam massam corrumpit, & in
suum saporẽ trahit. h ¶ Quid &c. Quid
cogitatis me dixisse de terrenis panibus
de quibus nõ est vobis dubitãdũ, cũ de
tã paucis tantas seci abundare reliquias?

☞ Cauete

NICO. DE LY.

CAP. XVI.

Et acce. ad. In p̃cedẽti capꝰ
Christ⁹ reprobauit errorẽ Iu
deorũ i lege, hĩc docet funda-
tionẽ eccl̃ię gẽtiũ in fide. vbi
primõ apit incarnatiõis mysteriũ, sc̃dõ
p̃dicit redẽptiõis p̃ciũ, ibi: Venit aũt Ie-
sus i ptes. tertiõ, i̇ponit imitatiõis exem-
plũ, ibi: Tũc Iesus dixit discipulis. Pria i
duas: qa primõ mysteriũ incarnatiõis apit
secũdõ, ex hoc doctria Pharisęorũ nõ so
lũ sicut erronea, sed sicut curiosa & inu-
† Quomodo. tilis excludit, ibi: Et cũ venissent discipu
li eius. Circa primã partẽ aduertendũ, q̃
aliqui Scribæ & Pharisæi omisso studio
legis & prophetarum studebant in mathematicis, & potissimè in
astrologia: vnde & vsque hodie aliqui eorũ in hoc sunt valde
curiosi. Et quia astrologi aliquando volunt iudicare per consi-
derationem astrorum de inchoatione legum & sectarum diuer-
sarum, ideo & isti per astra volebant prænosticare de aduentu
Christi. hoc autem est impossibile, quia virtus cæli non se exten-
dit ad talia, licet se extendat ad prænosticandum de futura dispo-
sitione aeris, vt siccitate, & pluuia, & huiusmodi. & hoc est qd' di
citur: a ¶ Et ac. ad eũ ph. &c. s. si possent eũ in aliquo capere.
b ¶ Et rog. eũ ut sig. declarando. s. tempus sui aduentus ex ali
quo signo cæleſti. c ¶ At ille resp. d. aliquid prædicere de futu
ra temporis dispositione potestis per considerationem cęli: quia
ad hoc bene se extendit talis scientia, propter qd' subditur: Sere-
num erit. d ¶ Rubicundum est enim cælum. Talis eñ dis-
positio cæleſtis est signum futuræ serenitatis, quia. s. sic frequen-
ter contingit, licet aliquando impediatur. e ¶ Et mane. supple dicere

Cap. XVI.

a Tacceſſerunt ad eũ a
a ¶ Legis fiducia insolentes. de signantes opera virtutum.
Pharisæi & Sadu
cæi tentantes, & ro- b
gauerunt eum, ut si-
gnum de cælo osten
deret eis. At ille respondens ait eis c
a ¶ Ita in morte mea deberis resurrectionem peccatorum per meum sanguinem intelligere.
b † Facto uespere dicitis serenum d
erit: † rubicundum est enim cælum:
a ¶ Futurum iudicium præuidere per præcedentes eris bulationes sanctorum. c
c & mane, hodie tempestas, rutilat f g
enim triste cælum. * Faciem ergo cę h
¶ Ex istis signis. i
d li diiu dicare nostis, signa autem tẽ-
a ¶ Nota eadem superius dicta. k
porum non potestis scire † Gẽera-
a ¶ Incredula pro spirituali carnalem intellectum habens.
tio mala & adultera signum quęrit,
a ¶ De cælo. ¶ Hoc potestatis suæ signum constitutum esse demonstrat. b ¶ De inferiori.
e & signũ non dabitur ei, nisi signũ b
a ¶ Vt infidelibus, non dimissis. ¶ Iudeis.
Ionæ prophetæ. Et rẽlictis illis a
¶ Ad gentes. l
biit. Et cum uenissent discipuli eius
f trans fretum obliti sunt panes acci
pere. Qui dixit illis: † Intuemini, & m n
¶ a vanis traditionibus, quibus videntur quod non sunt.
cauete à fermento Pharisæorũ, &
g Saducæorum. At illi cogitabãt † in o
a ¶ Non vult, vt de panibus eorum accipiamus.
ter se, dicentes: quia pãnes non acce
a ¶ Cogitationes eorum.
pimus. Sciẽs autem Iesus dixit: p
h Quid cogitatis inter uos modicæ
a ¶ Neq; mysterium intelligitis, neq; virtutem in memoria habetis.
fidei, quia panes non † habetis? Nõ q
dum intelligitis, neq; recordamini
a ¶ Expensorum.
quinq; pãnum in quinq; milia ho
minum, & quot cophinos sumpsi
a ¶ Expensorum.
stis? Neq; septem pãnum in qua
tuor milia hominum, & quot spor
tas sumpsistis. † Quare non in r

¶ Hodie tem. erit supple. g ¶ Rutilat. G quod contingit in corruscatione & tonitruo: & hoc est signum, tẽ pestatis, ppter quod subditur: h ¶ Faciẽ er. cæli' dñudicare no. inq̃tũ. s. facies cæli est signũ alicuius dispositiõis futuræ in ele mentis. i ¶ Signa aũt tẽporũ non po. i. signa temporum defi nitorum in præsentia dei de aduẽtu Chri sti nõ potestis per talia dñudicare, quia solũmodo dependet ex diuina dispo sitione, & nõ ex cõstellatione. Et propter hoc aduẽtus Christi cõsiderãdus est (vt dictũ est) ex dictis pphetarũ: qui hoc ha buerant ex diuina reuelatione, sicut ha betur Dan. ix. vbi circa hoc taxantur he bdomadæ determinatæ. & Gen. xlix. Vbi signũ aduentus Christi ponitur transla tio regni Iudæorũ ad alienigenã, quod factũ est sub Herode. k ¶ Generatio ma la & adultera. Hoc supra exposi tũ est ca. xij. l ¶ Et cũ uenissent. Hĩc concludit doctrinã Pharisæorũ vitãdã à discipulis suis, nõ solum tanq̃ curiosã & inutilẽ, sed etiam malã & piculosã. p pter hoc vocat eã fermẽtũ, ppter corru ptionem malitiæ & nequitiæ contentã in ea. & hoc est quod dicit: m ¶ Intue. per diligentem consideriationem men tis. n ¶ Et cauete à fermẽto. id est à † Mar. 8. b doctrina corrumpente. Nec est mirum, Lu. 12. d. si fermentum dicitur hĩc doctrina cor rumpens. Supra autẽ xiij. cap. fermentũ accipitur pro feruore fidei, vt visum est quia eadem res ex diuersis proprietati bus bene significat oppositа & dispara ta, sicut Leo aliquando accipitur pro Christo, vt dicitur Apoc. v. b. Vicit leo de tribu Iuda: & hoc propter confi tiã & audaciã in aggrediendo ardua & H periculosa. Aliquando aũt accipitur Mar. 8. b. pro diabolo propter crudelitatem, secũ Lu. 22. a. dum q̃ dicitur. 1. Pe. v. c. Aduersarius ve rò vester diabolus tanq̃ leo rugiens cir cumit quęrẽs &c. Ita eodẽ modo fermẽ † Intrate. tum propter calorem inclusum signifi cat feruorem fidei, propter autẽ corru ptionem, doctrinã malã. o ¶ At il. co. inter se di. q̃ pa. nõ ac. quasi dicerẽt intra se: bene cauimus, quia ab eis nullũ panem accepimus. Ex quo patet, q̃ intel ligebant fermentũ ad literam. i. panẽ fer mentatũ. Patet etiã eorum deuotio ad † Accepis Christũ, quia sic ei inseparabiliter adhæ stis. rebãt, q̃ oblti fuerant accipe necessaria. p ¶ Sciens autẽ Iesus cogitationes eorum & cæ. tanq̃ deus. r ¶ Quare non intelligitis. q. di. ex factis meis præcedentibus & doctrina deberetis sic esse illuminati, q̃ verbum meum intelli ✠ geretis.

Moraliter. a ¶ Et acceſſerunt Moraliter ad eum Pharisæi & saducæi tentã tes eum &c. Per istos qui venerũt ad Christum non addiscendi gratia, sed ma lignandi: significantur illi qui veniũt ad sermonẽ vel lectionem, nõ vt ædificentur, sed vt prædicatori vel lectori insidientur. Per hoc autem q̃ quæsierunt signum de alto, significantur illi qui quærunt audire subtilia, curiosa & inutilia, propter quod dictũ est eis: q̃ sibi non dabitur signum, nisi signum Ionæ prophetæ, qui propter suam inobedientiam fuit deglutitus à cete: sic & ipsi deglutiendi sunt à diabolo: si tamen vere pœniteant de suis de fectibus, saluabuntur, sicut Ionas verè pœnitens de ventre ceti fuit liberatus. l ¶ Et cum uenissent discipuli eius trans fretum &c. Per istos significantur illi qui Christi doctrinam au diunt, sed non retinent, vel opere nõ adimplent. ideo dicitur eis: q ¶ Nondum intell. Et interrogabat discipulos suos dicens: Quem dicunt homines esse filium hominis &c. Origenes. In hoc dedit exemplum, vt nos semper scrutemur qualis opinio sit apud homines de nobis, vt si quid mali' dicitur de nobis occasiones illius præscindamus: Si autem quid boni, occasiones augeamus.

* Caro &

☞ a ¶Cauete a fer. A supstitiosa doctrīa,q̄ morē fermenti veri A panis simulat se substantiā hr̄e. Per hoc innuit,qd significāt q̄nq̄ panes vel septē. Si enim fermentū dicit hęretica dogmata,panes sunt vera doctrina. b ¶In ptes Cęsareæ Phi. Iste locus est, vbi Iordanis oritur ad radicē Libani,ex Ior & Dan duobus fontibus. c ¶Hoies esse. Hoies sūt q de filio hois loquūt: Dn̄ em̄ q deitatē intelligunt. d ¶Filiū hois. Dns de se humilitatē hūanitatis p̄fiterur,discipuli deitatē ītelligūt. e ¶Alq̄ Iohannē bapti. Sic poterāt errare in Elia vel in cæteris alq̄s,sicut Herodes errauit in Iohāne cū ait:Iohānes quē ego decollaui surrexit Mar.6.b. à mortuis:& ideo ỹ tutes opantur in eo Iō vult expōi errores eorū,vt eis repulsis discipli ỹitatē p̄serāt,nō ex vulgi opiniōe,sed ex dn̄i reuelatiōe. f ¶Respō. Ideo vn9 rn̄dēs, & vni rn̄dē,p oīb9 vt vnitas i oīb9 obseruet. g ¶Dei uiu. Ad distinctionē falsorū deorū,quos Gētes vel de mortuis hoībus, vel de sensibili materia sibi instituerūt. h ¶Bariona. Bene filius columbę, quia dn̄m pia simplicitate sequebat,vel qa plenus spūali gr̄a erat. Filius spūssancti dicit, q ostēsus est in columba,ab eo quē filium dei viui vocauerat,& filio columbę pater reuelat:qa vna est operatio patris & filq̄ cū sct̄o spū. Reuelat inquā mysterū fidei,qa caro & sanguis non reuelare potuit.i.hoies carnali sapientia inflati,qui nō columbę filq̄,& ideo à sapientia spi- †Ioh.6.g. tus alieni.de qbus.s. Alq̄ Iohānē baptistā,alq̄ autē Eliam &c.i ¶Tu es.nō dico vocaberis, sed tu es Petrus, ob fortitudinē fidei & confessionis constantiā. k ¶Petrus. A me petra,ita tū vt mihi retineam dignitatem fundamēti:tu super me ordinabis lapides mundos,& abiēcies leprosos. ¶Sicut lumen s.5.b. &cætera nomina,vt Vos estis sal terræ B à domino sortiti sunt apli,sic Simoni à se nomen Petri dedit.l ¶Et portę.in. Portę inferi sunt peccata,minæ,blandimenta,hęreses,quibus infirmi ruunt in mortē,qui nō verē suprā petrā,sed suparenā domū p̄fessionis suę credēdi sunt ædificauisse.i.non simplici & vera intētione Christum sequi,sed ob terrenam quamlibet causam habitum prætendisse. Qui enim in intimo cordis amore fidem Christi percipit,quicquid ingruit

a ¶Pane corporali-
tellígetis , quia non de pane dixi
a uobis:Cauete à fermento Phariseo- a
rum & Saducæorum. Tunc intelle
xerunt,quia non dixerit cauendum
à fermento panum: sed à doctrina
Pharisæorū & Saducæorum. †Ve b
a ¶Quam in honore Ty
berij Cæsaris Philippus frater Herodis extruxit.
b nit autem Iesus in partes Cæsareæ
a ¶Vt verę confessionis mercedem reddat,non
quasi nescíat.
Philippi, & interrogabat discipu- c
los suos, dicens: Quem me dicunt d
a ¶Non dicit meme insolenter loqui videatur.
c,d homines esse filiū hominis? At il- e,f
c li dixerunt: Alq̄ Iohannem Bapti- f
stam,alq̄ autem Eliam, alq̄ uerō Ie- g
remiam , aut unum ex prophetis. h
a ¶Discreti ab aliis,non homines sed dis.
Dicit illis Iesus: Vos autem quem i
a ¶Sciunt & apostoli,sed Petrus respondet pro omnibus.
f me esse dicitis? Respōdens Simon k
a ¶Omnia cōplexus est qui & naturā & nomen expressit.
¶Verū hominem,& verum deum credit & confitetur.
Petrus dixit: Tu es Christus filius l,m
a ¶In Petro omnibus respondit.
g dei uiui. Respōdens autem Iesus, n,o
a ¶Tam alte fidei confessione.
b ¶Filius columbæ Syriace.
h dixit ei: Beatus es Simon Bariona, p
a ¶Carnalis q uilib et. b ¶Tantum arcanum.
quia cāro & sanguis non reuelauit q
a ¶Qui illustrat mentes hominum,
tibi, sed pater meus qui in cælis r
a ¶Tu dixisti mihi filius dei, & ego dico tibi,cuius di
cere est facere.
f,k est. Et ego dico tibi, quia † tu es Pe- s,t,
a ¶.i. Christum in quem credis. v
trus, & super hanc petram ędifica- x,y
l bo eccleſiam meam , & portæ in-
a ¶Non separabunt eam a charitate mea & fide.
feri non pręualebunt aduersus eam. z

C dicitur Cæsarea Palestina,vbi cornelius Centurio māsit Act.x. & ista ciuitas antiquit9 dicta est Lachis,& postea Dan à filiis Dā eā occupātib9,vt habet.Iudi.xviij.postea dicta est Cęsarea Philippi & nūc Pelneas seu Palneas dicit.In ista aūt ciuitate habitabāt Gētiles & in cōfinibus ei9:& ideo ex hoc q̄ Christ9 hoc mysteriū suæ incarnationis reuelauit,' ostendit fundatio ecclesiæ in fide Gentiū. Sequit: c ¶Et inter. dissu. Non interrogabat ignorās quid crederent vel quid rn̄derent,sed vt eorum fideli confessione conuenienti9 solidarent in fide. d ¶Quē dic. ho.i. turbæ vulgares. Et quia de ipso erāt variæ opiniones in populo. Ideo sequit: e ¶At †Mar.8.c. illi di.alq̄ Ioh.bap. Cui9 opinōis fuit Herodes & sui sequaces,vt.s. visum est. xiij.ca. f ¶Alq̄ au. Eli. ppter zelum veritatis. g ¶Alq̄ ue. Ie. rpter patientiam in aduersis. h ¶Aut unū ex p. antiquis. s. secundū q̄ habet Luc.ix.vbi habet sic,q̄ ppheta vnus de prioribus surrexit. Opinio aūt oīm loquentiū de immortalitate aīæ, & de resurrectione fuit,q̄ aīa separata à corpe sit maioris virtutis,q̄ cōiūcta tali corpi quale nūc habem9,sed m qd dr̄ Sap.ix.d.Corp9 qd corrūpit aggrauat aīam. Et sic r̄,q̄ i resurrectione hoies erūt maioris virtutis. Et quia videbāt Christū maiora facere miracula,q̄ aliqs prophetarū fecerit.ideo credebāt q̄ vn9 de antiqs ppheris surrexisset à mortuis:& sic maiora miracula faceret,q̄ antea fecisset:& hoc modo motus est Herodes ad credēdū q̄ esset Iohānes baptista, vt habitū est.s. Sequitur: i ¶Vos au.q.d.si alq̄ errāt opinādo falsa de me,vos tū nō debetis errare q tādiu mecū fuistis,& meā doctrinā frequēter audiuistis,& miracla tanta vidistis. k ¶Ref. Petr9 tāq̄ pricipalis,iter alios p se & p alios dedit rūsū. l ¶Tu es|C. qd interp̄tat,vncti9.& sic cōfitet ei9 hūanitatē,in qua vnctus est oleo gr̄ę p̄ alios. m ¶Fil. de naturalis. s. & nō adoptiuus sicut alq̄,& p cōsequēs ciusdē naturæ cū deo patre:& sic cōfitet veritatē diuinę nature & hūanę in eodē suppositō. n ¶Viui. Hoc addit ad differētiā illorū q colebant tāq̄ dn̄a à Gētilib9,vt Hercules,Iupiter & cōsites. Fuit em̄ antiquorū opinio,q̄ qñ tales excellētes personę moriebant ad vitā deorū transferebātur. vnde.ij. Mach.xj.dr̄ q̄ rex Antioch9 scripsit de pre suo mortuo. Patre nostro iter deos translato,nos volētes eos q sunt in regno nostro sine tumulo agere &c. Ad istas ergo fallitates excludendas dixit Petrus: Dei uiui. o ¶Respondēs autē Iesus. Hīc consequenter ad cōfessionē deitatis subdit collatio potestatis. p ¶Beat9 es Simō Bar. i.fili9,Iohāna. Bar em̄ idē est qd fili9. Iona aūt ponit p diminutionē subtracta media syllaba,p Iohāna,vn̄ est ibi cōpositio ex integro & corrupto. Vn̄ Bariona hīc accipit,ac si diceret fili9 Iohannis.ppē hoc Petr9 dr̄ Io.vl. Simō Iohānis:dr̄ aūt hīc Bea. qa confessio verę fidei ducit ad bītudinē. q ¶Caro & sanguis non reuelauit tibi.i.hō mortalis nō docuit te illā veritatē. r ¶Sed pater meus. & p cōsequēs tota trinitas,qa indiuisa sunt opera trinitatis ad extra. s ¶Et ego dico tibi.pro te & pro socijs tuis. t ¶Quia tu es Petrus.i. confessor petræ verę q̄ Christ9 est facta9. x ¶Et sup hanc petrā. quām cōfessus es id est super Christū. y ¶Aedificabo ecc. meā. Et portæ infer. id est per sequutiones tyrānorū,& insultus & tētationes spirituū malignorū. z ¶Nō prævalebūt aduersā. à vera fide subuertendo Ex q̄ patet,q̄ eccl̄ia nō cōsistit i hoīb9 rōne ptātis vel dignitatis. ecclesiasticę vel secularis,qa mlti pr̄ipes & sūmi pōtifices & alq̄ inferiores

☞ extrā facile

Nicolaus de Lyra.

Cogeretis nō de pane materiali,quia de hoc possum vobis sufficienter p̄uidere. Quod p̄bat duplici exēplo,in quo magnā multitudinē satiauerat paruo cibo,vt patuit.s. xiiij.& xv.ca. & hoc est qd dicit: Nondū intel. &c. & pater. Sequit: a ¶Tūc intel. &c. a fer.pa. materialiū,qd à doctrina Phariseorū, q̄ vocat fermentū ratione p̄dicta. b ¶Venit aut. Ie. In ista parte ostendit se humanæ salutis p̄ciū. & primò ostendit se dei & hominum mediatorem. & secundò hominum redemptorem per suam passionem,ibi: Et exinde cœpit Iesus &c. Circa primū primò ponitur discipulorum cōfessio. Secūdò,ex hoc subdit potestatis collatio, ibi: Respondens aūt Iesus. Circa primū aduertendū, q̄ mediator inter aliqua debet participare extrema. & ideo Christus qui habebat duplicē naturā in vno suppositō. s. diuinā & humanā,vnā sibi naturalem,aliā pro nobis assumptā,erat verē dei mediator & hominū,& p consequens aptissimus vt esset humanæ redēptionis p̄ciū. Hanc aūt duplicem naturā declarat in seipso. Humanā p euidentē ostensionē,quia dicebat se & ostēdebat se filiū hominis. Aliā ex vera confessione Petri pro se & alq̄s discipulis diuinā naturā in eo confitentis,quā cōfessionē tanq̄ veritatis expressiuam approbat Christus. Dicit igit: Venit au. Ie. in p. Cesa. Phi. Dicit aūt Cæsarea Philippi,quia renouata & ampliata à Philippo tetrarcha fratre Herodis. Extūc nominauit eā Cęsareā,in honorē Cæsaris qui dedit ei quartā partē regni,vt refert Ioseph9,& habitum est

Moraliter

h ñ ✻Et qd cūq̄

extra facile vincit. a ¶ Et tibi. vt oibus cõstaret, qa absq; ea cõfessiõe ac fide nullus regnũ cẽlorũ posset intrare. Qui p̃ cæteris cõstitus est. ꝺ cæteris donãt claues". Claues sũt discernẽdi scientia & potẽtia, q̃ dignos recipe, in dignos excludere debet à regno. vnde subdit: b ¶ Et q̃cũq; ligaueris. i. quẽ in pẽnis pñsitẽtẽ æternis pœnis adiudicaueris: vel quẽ humilẽ & vere pœnitentẽ absolueris, sic erit & in cẽlis. ¶ Et quodcumq; ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis & quodcũq;. Hiero. Habent quidem eandẽ iudiciariã potestatẽ alĳ apli, quibus post resurrectionẽ ait: Accipite spiritum sanctũ: quorũ re. &c. Habet etiam omnis ecclesia in presbyteris & epis: sed ideo Petrus specialiter accipit, vt oẽs intelligãt, q̃ quicũq; ab vnitate fidei & sociatate eius se separauerit, nec à peccatis soluti: nec cælũ potest ingredi. Hunc locũ quidã nõ intelligẽtes, aliquid sibi sumunt de superbia Phariseorũ, vt dãnare innoxios, vel soluere se noxios putẽt: cũ apud deũ nõ sñia sacerdotũ, sed reorum vita quærat. Vñ in Leuitico ostendere se sacerdotibus iubent leprosi, quos illi nõ faciunt leprosos, sed discernunt qui mundi vel immundi sunt, ita & hic. ¶ Nota Christum p se intus viuificare, ministris potestatem soluendi post vitã redditam tribuere. Non enim aliquem soluere possunt, nisi viuat quẽ soluũt. Sed ad quid soluẽdi potestatẽ accipiũt, cum à deo iam liberatus & viuificatus quem soluunt, quæritr? Dicũt quidã ministros soluere. i. solutos demonstrare reconciliatos ecclesiæ, quos prius de crimine manifestos vel conuictos ab introitu ecclesiæ priuauerant. Alĳ, à quadam impotẽtia bene operãdi, quæ post remissionẽ & satisfactionẽ adhuc remanet, & est fex & reliquiæ pcedentiũ pctõrum, non tñ pctm̃, ab hac purgatur homo cũ reconciliat ecclesiæ, p iudiciũ sacerdotis. Vt eñ in hoie post febris purgationẽ debilitas quædã remanet q̃ febris nõ est, à qua nõ cito purgat. Sic in hoie post criminalẽ remissionẽ, p qua iudiciũ ecclĳæ subĳt, ipsi pctĩ debilitas remanet. Alĳ, veritati & euãgelio adhęrentes, ministros ecclĳæ à pctõ soluere dicũt. Dicit eñ ỹitas: Accipite spm̃sctm̃: q̃rũcũq; re. &c. De hoc iterũ Au. cõtra q̃nq; hęreses. Nec eos audiamus q negãt catholicã ecclĳam nõ oĩa pcta posse dimittere. Illi eñ i Petro petrã nõ intelligũt, & nõ intelligẽtes ecclĳę datas, esse claues regni cẽlorũ, ipsi eas de ꝓpria manu amiserũt. His opponit q̃ sol⁹ de⁹ lazarũ, suscitauit: apĳs soluẽdũ tradidit. Itẽ q̃ solius ei dimittere pctm̃ est. Ad hoc dicũt, q̃ de⁹ pri⁹ Lazarũ suscitauit, hoc ẽ, q̃ ipe à se, nõ ab alio pctm̃ dimittit. Quod discipli resuscitatũ soluunt, hoc ẽ q̃ nõ à se, sed à ꝺeo habẽt q̃ pcta dimittũt: sic dr̃, solus deus pctm̃ dimittit, qa hoc qd' p ipm̃ facim⁹, ipe facit. c ¶ Vt ne. Supra aduẽtũ suũ pdicare pcepit, hic ne dicãt eũ eẽ Iesũ. Sed aliud ẽ pdicare Christũ, qd' ẽ cõe nomẽ dignitatis: aliud Iesũ, qd' ẽ ꝓprium saluatoris, q.d. nõ ꝓdest publice pdicari maiestatẽ ppĳs: q vi suri sunt me multa pati. qd' tũc demũ licebit, cũ resurrectio potẽtiã deitatis ostẽderit. d ¶ Ies. Saluator, ne scãdalizarent i eo quẽ paulo post visuri sunt conspui & crucifigi. e ¶ Exin. Ecce causa ꝓlubitę pdicatiõis. q.di. tũc me pdicate cũ ista passus fuero: quia nõ añ ꝓdest. f ¶ Absit. Nõ vult Petr⁹ destrui cõfessionẽ suam: nec putat filiũ dei posse occidi. g ¶ Vade. Supra: oĩa illa gl̃iosa in futurũ ꝓmissa sunt, nõ in p̃senti data. Ædificabo ecclĳã meã: & tibi dabo cla. &c. Quę si statim dedisset, nũq; postea locũ error inuenisset in eo. b ¶ Quia nõ. Nõ placet tibi, vt p mortem meam mundum redimam, quę est volũtas patris: sed carnaliter hæc

sapis

materiales sed ptãs spũalis duplex. Vna est potestas discernendi pctm̃ à nõ peccato, sicut in veteri lege sacerdotes iudicabãt inter leprã & nõ leprã. Aduertendũ etiã, q̃ licet homo non possit hoc bũ iudicare sine scientia, tñ sciẽtia nõ dicit claues, sed potestas iudicadi p scientiã ꝓhabitã: & ideo licet scia nõ sit claues, tñ necessario p̃exigit ad debitum vsum huius claues. Alia claues est potestas admittẽdi ad regnũ, vel excludẽdi, sed'm verũ iudiciũ præhabitũ: quia debẽt indigni excludi, & digni recipi. e ¶ Et quodc. lig. qa supposito hĩc in terra debito vsu claues, deus illud approbat in cælis, aliter non. d ¶ Tunc præ. disci. su. Hoc videtur esse contrarium ei quod est dictum ca. x. q̃ misit discipulos ad denunciandũ aduentũ suũ. Dicẽdũ, q̃ tũc denũciauerunt aduẽtũ eius, tã q̃ cuiusdã sancti, ꝓphetæ à deo missi: & istud nõ p̃cipit hĩc taceri, sed post q̃ cognouerãt hĩc diuinitatem ipsi⁹, vt patet ex cõfessione pdicta p̃cepit vt eius diuinitatẽ alĳs non diuulgarẽt, ne vulgares homines qui viderẽt eũ pati tã ignominiose, scandalizarent de eorũ pdicatione: sed post q̃ resurrexit à mortuis, habita pfecta victoria mortis voluit hoc publice pdicari. e ¶ Exinde. Hĩc ostendit se esse mundi redemptorẽ p suã passionẽ: & hoc est qd' dicit: Exin. i. post q̃ se ostẽderat habere verã natũrã diuinã, sed'm quã est impassibilis, & humanã in qua poterat vere pati. f ¶ Cœpit Ie. o. quia erat præordinatũ à deo patre, q̃ ibi cõpleret mysterium redẽptiõis nostræ. Illud aũt quod pordinatum est à deo infallibiliter euenit: qa licet nõ sit necessitas cõsequẽtię, est tñ ibi necessitas consequẽtię. Modus autẽ nũæ redẽptiõis subiungit cũ dicitur: g ¶ Et mul. pa. a. quia ab istis iudicatus est ad mortem, & præsidi tradit⁹. h ¶ Et oc. à Gentilibus, qui eum crucifixerunt manibus propriis, vt habetur Iohan. xix. i ¶ Et ter. die re. Hoc prędixit, vt minus tristarentur de eius morte. Oportebat autem ista impleri, quia à deo erant præordinata. k ¶ Et assu. eum Pe. &c. in secreto. s. quia inferior non debet superiorem publice arguere. l ¶ Absit a te domi. q.d. indecens est, q̃ tu tam ignominiose patiaris. m ¶ Qui conuersus. id est facie versa erga Petrum, vt eum de sua temeritate efficacius argueret. n ¶ Dixit Pet. ua. sa. i. aduersarie, inc̃tum per istam increpationem suam volebat salutem humani generis quo dammodo impedire: & per consequens Christo aduersabatur, qui erat huius salutis nuncius. o ¶ Scandalum es mi. Scandalum ibi, impropriè accipitur: quia scandalum actiuum propriè dictum, est dictum alicuius vel factum minus rectum, præbens occasionem ruinæ alteri. Scandalum autem passiuum, est ruina alicuius ex tali facto vel dicto. Neutrũ aũt potuit habere locũ in Christo: & ideo scandalum hĩc accipit pro impedimento. q.d. Scandalũ mi. i. quantum est in te vis me à salute mundi impedire. Cuius rario subditur: p ¶ Quia non sapis ea quæ dei sunt. quærendo. s. impordinantum præordinationis diuinæ. q ¶ Sed ea. quia illud qd' dictum est, Petr⁹ dicebat Christo motus ex affectu humano. r ¶ Tunc Ie. Hĩc proponit Christ⁹ suæ imitationis exemplũ. Et diuidit in duas partes. quia primò facit quod dictum

Nicolaus de Lyra.

inferiores inuenti sunt, apostatasse à fide: ꝓpter qd' ecclesia constitit in illis personis in quibus est notitia vera, & cõfessio fidei & veritatis. a ¶ Et tibi da. non solũm pro te, sed etiã pro alĳs. Sicut enim confessio Petri erat confessio aliorũ, ita potestas hęc data Petro intelligitur dari alĳs, licet Petro principali⁹ inc̃tũ erat aliorum capitaneus. b ¶ Claues regni. Istæ clauesnon sunt

G Claues Petro cõcesse q & quadruplices.

† Mar.8.d.

† Abi H

Scandalũ quid sit & qttuplex

Diuisio

¶ Moraliter

Duo abstinentiæ genera baptista.

ꝓporale.

sapis. a ¶Si qs uult. Prędicta aplis passione & resurrectione hortatur ad seqndū tam eos q̄ turbā. b ¶Abneget se. quod p vetustatē est, vt capiat qd' vltra se est. Remotis vitijs, v̄tus sequatur: tollat crucē suam, & seq̄tur me. Qd' erat p vetustatē, abnegare: erat ille q dicebat: Viuo aūt ego, iam nō ego. Quod verò vltra se erat coperat: viuit verò ī me Christ⁹. c ¶Tollat cru. s. Crux tollit vel cū p abstinentiā corp⁹, vel cū p cōpassionem p̄ximi anim⁹ affligit. Crucē abstinentiæ habuit Paulus, dū dicebat: Castigo corpus meū, & in ser. &c. Cōpassiōis quoq; cū ait: Quis infirmat, & ego nō infirmor? d ¶Quid e. p. Ecclia habet tps p̄sequtiōis: habet & tps pacis. Hęc tpa designat in p̄ceptis. Nā tpe p̄sequutiōis ponenda est aīa, & tpe pacis frangēda sunt terrena desideria. Nā quid prodest homini &c. e ¶Aut q. Nec lucra, nec timor, nec aliquid aliud retrahat à salute: qa quā cōmuta. da. homo. ¶Calicē salutaris accipiam, & nomē dñi inuocabo. Vel nihil terrenū pro aīa p̄dita poterit homo dare. f ¶Fil. a. Nec durū videat hoc pati, qa nō sunt cōdignę passiōes hui⁹ tp̄is ad futurā gl̄iam q̄ re, ī nobis. g ¶Sunt q. quia rudes erāt apostoli, etiā in p̄senti vita promittit eis aliqua cōsolatio, vt certius credant de futuro. h ¶In regno suo. in regno beatitudinis æternę vel ostendendo suā prātem in p̄senti ecclesia.

Gal. 2. d.

†Mar. 8. d. Lu. 9. c. 1. Cor. 9. d.

2. Cor. 11. g

Persequutionis & pacis tēpore qd agendū sit.

Pā. 115. a

†De simo. c. matthæi

Ro. 8. d

¶Q. Ego vere patiar, & si quis vult me imitari, renuntiet voluptatibus suis.

a †Si quis uult post me uenire, ab[a] neget se[b] metipsum, & tollat crucem[c] ¶Faciendo hoc ex charitate.

suam, & sequatur me[d]. Qui enim uo ¶Hic.

luerit animam suam saluam facere, ¶In futuro. ¶Quasi dicatur agricolę, si frumentum seruas, perdis: si semīas, renouas.

perdēt eam. Qui autem perdiderit[e] a ¶Non propter vanam gloriam vel aliud quodlibet.

animam suam p̄pter me, inueni[f] a ¶Cum deest persecutio, custodiatur cor, quia pacis tempore licet vivere, licet & ambire.

et eam. †Quid enim prodest homi[h] ni, si mundum uniuersum lucretur, a ¶Q. d. Quid? retribuam domino pro omnibus &c. b ¶Nihil dabit pro anima, quia filius hominis secundum opera dabit.

animæ uerò suæ detrimentum patia[i] tur? Aūt quam dabit homo cōmu[k] a ¶Quam ipse redemit.

tationē pro ānima sua? Filius enim[l] a ¶Qui prius venit humilis.

hominis uenturus est in gloria pa[m] tris sui cum angelis suis, & † tunc a ¶Omni conditioni, omni sexui. ¶Stella enim differt a stella in claritate.

reddet unicuique secundum opera[n o] a ¶Quod quia incertum est.

eius. Amēn dico uobis: sunt qui[p] dam de hic stantibus, qui non gu a ¶A sanctis mors, quasi libando gustatur, vitam vero possident in futuro.

stabunt mortem, donec uideant[q] a ¶In ea claritate in qua erit peracto iudicio. quod completum est in transfiguratione, de qua statim agit euangelista.

filium hominis uenientem in rē[h] gno suo.

Nicolaus de Lyra.

✠ qd' dictū est, pponēdo. s. exēplū suæ imitationis, scd'o, pmittit ex hoc gloriā futuræ resurrectiōis, ibi: Fili⁹ em̄ hoīs. dicit igit: a ¶Si qs u. p. meā doctrinā & facta sequendo. b ¶Abneget se. i. affectum humanū, non solū meā passionē non impediendo, sed etiā me in hoc imitando. c ¶Et tol. cr. su. id est paratus sit in animo voluntarie crucē portare in qua crucifigatur ignominiosē. Ad hoc aūt rationē inducit dicens: d ¶Qui e. uo. ani. Hoc aūt pōt dupliciter intelligi. Perdere em̄ habet duplicē significatiōnē. Vno modo idē est qd' amittere: & in isto sensu cū dicit hīc: Perdet eā, subintelligendū est, in alia vita. q. d. Qui enim uo. ani. s. sal. i. delitijs & voluptatibus occupare in hac vita: quia hoc est vitam suā saluare secundum opinionem carnalium: talis perdet eam in alia vita, quia obligat eam ad pœnam inferni. Alio modo perdere idē qd' destruere: & tunc cum dicitur, perdet eam, subintelligitur in hac vita. & est sensus: Qui enim uo. a. su. q̄tùm ad meritum vitæ æternæ. e ¶Perdet eā. i. destruat corpus laboribus & passionibus exponēdo, ex quibus sequitur separatio animæ à corpore. Et hoc est animam perdere secundum æstimationem falsam carnalium: licet sit saluare eam secundum veritatem. secundū hunc sensum vltimū sequitur: f ¶Qui autem perdiderit animam suam propter me. hoc est propter deum mortem sustinendo. g ¶Inueniet eam, in beatitudine deo fruendo. Et quia anima cum sit immortalis præponenda est omnibus corruptibilibus & transitorijs, ideo subditur: h ¶Quid enim prodest hom. q. d. nihil: imo per talia perdit multum. quia perdit illud quod est immortale & diuinum in eo. i ¶Filius enim. quia inuitauerat eos ad imitandum exemplum suę passionis. ideo ne terrerentur morte corporali & transitoria, promittit eis præmiū futurę resurrectionis: qd' cōplebit in aduentu Christi ad iudicium, quia tunc resurgent homines ad viram immortalē. & hoc est qd' dicit: Filius e. h. i. Christus verus homo. k ¶Ventu. est. ad iudiciū. s. l ¶In gl. p. s. quia in forma gloriosa iudicabit. m ¶Et tunc red. uni. iustis gloriam animæ & corporis: alijs autē pœnam vtriusq;. Et vt sint de futura gloria animæ & corporis magis certi, pmittit eis cp aliquibus eorū, ostendet in hac vita p̄senti qd' ostendit in sua trāsfiguratione, vt patebit in ca. sequenti. & hoc est qd' dicit: n ¶Amē. i. fideliter. o ¶Sunt qui. de h. stāti. s. Petrus, Iacobus & Iohānes, vt videbit. p ¶Qui nō gusta. mortem. de vita præsenti recedendo. q ¶Donec uideant fi. ho. ue. in regno suo. s. apparentem eis in forma corporis gloriosa, qualem habebit post resurrectionem, cū adeptus fuerit potestatem regni. tunc enim dixit discipulis suis Matth. vlt. d. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. C

✠ porale, & aliud spirituale. Vnū est à potu & epulis tēperare ap petitū gulę, à delectationibus & mollisimis suauitatibus coercere, & ab his q̄ tactu, gustu, visu decipiunt, sensum viriliter reuocare, ac violenter abstrahere. Alterum abstinētię & crucis genus est p̄ciosius atq; sublimius mot⁹ animi regere, & perturbationes illius modestiæ tranquillitare placare: iræ ac superbiæ impetus quasi ferā bestiā refrenare, litigare quotidie cōtra vitia, increpare se quadā cēsura & austeritate virtutis, & rixa quodammodo cū homine interiore cōserere. d ¶Qui enim uo. ani. su. i. vitā animalem volu ptatibus exponere e ¶Perdet eam. æternaliter. f ¶Qui au. p. i. à voluptatibus ratraxerit. Inueniet eam. ad' gloriam ordinatam. h ¶Quid enim prodho. q. di. nihil. sed multum nocet. nam anima rationali imagine trinitatis insignita præciosior est omnibus terrenis. i ¶Filius e. ho. Hiero. Times mortē, audi gloriam triumphantis, vereris crucem, ausculta angelorum ministeria. o ¶Sunt q. de hic st. Cū Christo hīc stant qui pro ipso passiones patienter sustinent, & isti mortem culpæ vel Gehennę non gustant, sed cum ipso' transeunt ad gloriam sempiternam. Moraliter

¶In cap. xvj. vbi dicitur in postilla. Signa autem temporum non potestis.

ADDI. I. Hæc responsio secundum expositionem postil. nō videt ptinere ad propositum. Perebant enim Pharisæi signum de cælo, in quo declararetur tempus Christi aduentus, vt patet ex dictis suis. Dicere aūt, qp hoc non possent cognoscere p constellationes siderum seu per faciem cæli, nihil videtur ad propositum facere cum ipsi supernaturalia signa perebant, non signa q̄ secundū cursum temporū naturalē apparēt. Vnde iste passus melius exponitur per Chri. super Mat. vbi sic ait: Sicut ergo in cælo aliud qdē est signū serenitatis, aliud pluuię: ita & in me putare oportet. Nā nunc in primò aduentu signis q̄ in terra sunt opus est, quę aūt in cælo sunt, cōseruātur tp̄i secūdi aduētus, qū virtutes cælorū mouebunt. hęc Chrys. Quę quidem expositio propriè videt applicari proposito, vt patet seriem literæ bene intuenti. †Ro. 2. a. Mar. 9. a. Lu. 9. d. D

¶In eo. ca. vbi dicitur in postil. Et ideo licet scientia non sit clauis, tamen necessario præexigitur.

ADDI. II. Licet scīa discernēdi p̄tm̄ à p̄tō scd'm magḡm̄ ī. iij. di. xvij. sit clauis, nō tm̄ ī hoc tenet⁹ cōiter à doctorib⁹, vt ibidē tractat. Nā, put cōiter tenet, ī sacerdotis ordinatiōe nō ifundit habit⁹ scię de nouo, sed ip̄imit sacerdotalis character, ī quo fundant⁹ hę duę p̄tates. s. discernēdi & ligādi seu soluēdi, q̄ qdē p̄tates vnū sunt ī radice, sed distinguunt⁹ penearū act⁹. Quod aūt dicit postillator, qp scīa necessario p̄exigit ad debitū vsum clauis, nō vī verū. Quāuis em̄ claues eccl̄ię recipe nō debeat, nisi habēs scię habitū cōueniētē seu sufficiētē ad executionē hui⁹ p̄tātis: ex hoc tm̄ nō sequit⁹, qp si sacerdos nō habeat talē scīam, qp nō habeat claues. Esset em̄ maxiè piculosū, cū q̄plurimi & inumerabiles sacerdotes curā aīarū habentes, talē scīam nō habeant, vt quotidie cōstat p experientiā, & sic tales nec ligarēt nec soluerēt: qd' crudelissimū esset opinari. Hoc tm̄ manifestē sequeretur ex dictis postil. dicentis, qp scię tia necessario p̄exigit ad debitū vsum clauiū. Nihil aūt est sine eo, qd' necessario p̄exigit. Vū videt dicendū prout dictū est. s. qp sacerdos de cōgruitate debet hīe scientiā sufficientē, nō tm̄ de necessitate. Et sic sacerdos, q non habet talē scientiā actualiter nec habitualiter, pōt tm̄ vti clauiū potestate, scd'm quā ligat & soluit tanq; habens diuinā p̄tātē, vt iudex ecclesiasticus. Qd' intelligendum est semp claue non errante.

REPLI. In ca. xvj. vbi dr̄. Signa aūt tēporū scire nō potestis. Qd' exponit postil. ad intentionē beati Hiero. glo. or. & aliorum. Bur. autē adducit expositionem Chrys. & ob hoc abjicit expositionē postil. sine ratione, quasi eiusdē passus nō possint esse plures expositiones, fidei tm̄ v̄itate p̄ oīa seruata. Cū

Replica Matthæi Cap. XVII. De Lyra

Eenī postil.dicit,qp signa tēporū in diuīa p̄scientia definitorū non possūt sciri ex his q̄ in cęlestib⁹ corpib⁹ fiūt,itelligit etiā si fiāt p̄ter curſū cōem naturę,de q̄ ratio reddit:qa hmōi tpa aduēt⁹ Christi & signa,nō depēdēt ex his q̄ in corpib⁹ cęlorū fieri p̄n̄t,sed ex diuina p̄scientia:vñ etiā cęli ortū habuerunt. ¶In eo.ca.vbi circa collationē clauium postil. dicit,licet scīa nō sit clauis,tñ necessario p̄exigitur :de q̄ dicto Burg.magnū facit strepitū,imponēs postil.falsū,sed falsę. Nā postil.non dicit scīam necessario p̄exigi ad susceptionē dauiī,nec ad vsū clauiū,sed declarādo sic dicit scīam necessario p̄exigi ad legitimū & debitū vsū earū:& sic Bur.i fine hui⁹ cor-
†Subducit ruptorij venit i eādē sniam cum postil.dicēs vsū clauiū seq clauē,claue tamē nō errāte.vbi igit clauis errat,certū est vsū nō esse legitimū.vtēdo autē autoritate discernēdi absq; scīa & discretione, cōmittitur error. Ad euitandū igit errorē necessario p̄exigitur discretio q̄ scīa dici potest nō clauis,q̄ est snīa postil.bene visa,non trūcatim.Qd aūt dicit Bur.de identitate clauiū i radicē,& earū sed'm act⁹ distinctione,habet tractari lib.iiij.di.xviij.&.xix.

GLO. ORDI.

CAP. XVII.

†Lux ☞ ET post di.Idē marcus dicit,
Mar.9.a. Lu.9.d. sed Lucas octo.Hi ergo ponunt medios,Lucas addit & primum quo promisit,& extremum quo cōpleuit. Et illi post sex mundi ætates quiescendum ab omni labore,& hīc octauo tpe designat esse resurgēdū.Tres ducit, qa q fidē trinitatis firmiter seruauerint,in æterna visione gaudebunt. In montē ēt sed'm Lucā oratur⁹,qa q resurrectionē expectāt,mētes,in excelsis habitare,& p̄cib⁹ cōtinuis debēt insistere.Seorsum qa iusti & nūc aīo sunt ab ip̄is sepati,& in futuro oī modò sepabunt,cū absc̄det eos in absc̄dito facici suæ à cōtur. hominum.
Ps.30.f. b ¶Petrū.Noīa istorū cōueniūt.Quisq; debet esse Petr⁹.i. firmus in fide.Inde Iacob⁹.i.supplātator vitiorū.Inde Iohannes.i. oīa grā diuinæ ascribēs cōtra supbiā vitę,q̄ solet oriri ex virtutibus. c ¶In mō.Facta sunt alba qd nō añ,qa nōdū apparuit qd
Mar.9.a. erim⁹,sed cū apparuerit sīles ei erim⁹.Marc⁹ ait:Qualia fullo sup ter.nō po.s.i.deus in hac vita tam claros nequit facere,quia nullus sine peccato.Nullus mundator sui in terra faciet,qd deus in cælo,mundās vestē suā ab omni inquinamēto. Fullo est doctor animarū,vel mūdator sui corpis. d ¶Trāsfiguratus.Speciem
Quale corpus dederit discipulis i cœna, quā habebat per naturā,ostēdit,nō amittēs carnē quā assumpserat voluntate.Illud aūt corpus qd' habuit per naturā,dedit discipulis suis in cœna,nō mortale,nō corruptibile. e ¶Resplenduit.In exemplum futuræ beatitudinis & claritatis,quam videbunt iusti,prius sublatis impīs. f ¶Et ecce.Quales vel quid lo
Luc.9.d. quuti,Lucas dicit:Visi,in maiestate,& dicebāt excessum eius quē cōpletur⁹ erat in Ierūm.i.passionē & resurrectionem.Significant oracula legis & ꝓphetię,q̄ in dño completa,& nunc doctis & in futuro omnibus electis patebūt.Et bñ visi in maiestate,quia tūc ☞ apertius

NICO. DE LY.

CAP. XVII.

ET post di.' Fundata ecclesia gentium in fide p̄cc.ca, hīc ponit eiusdē fundatiōis confirmatio.Et diuidit in duas partes:quia primò declarat gloriā futuræ resurrectionis,& sed'ò efficaciā suæ passionis,ibi: Conuersantib⁹ aūt.Procedit aūt hoc'modo,ordine,s.retrogrado ad p̄cedens ca.vt continuet principiū hui⁹ ca.ad finē p̄cedentis,vbi ꝓmiserat gloriam futuræ resurrectionis,vt visum est.Prima diuisio. dit in duas p̄tes:qa primò ostēdit gīa futuræ resurrectiōis,sed'ò ex hoc subdit solutio duplicis quęstiōis ibi:Et interrogauerūt discipuli.Prima in tres:qa primò ad declarationē futuræ resurrectionis describit Christi trāsfiguratio.sed'ò subiungit hui⁹ transfigurationis testificatio,ibi;Et ecce apparuerūt.tertiò circa hoc ponit discipulorū instructio,ibi;Et descendēt⁹ illis.Circa Christi trāsfigurationē euangelista notat quatuor,videlicet tp̄s determinatū,cōsortiū,locū & modū.Quātum ad tp̄s dicit sic:a ¶Et post di.s.à promissione p̄cedēti discipulis facta,qñ dixit: Sunt qdam de hīc stantib⁹ &c.Considerandū tñ,qp Luc.ix.dicitur,post dies octo.quia Matthęus nō computat diem in qua Christ⁹ fecit eis p̄missionē,nec vltimā in qua transfigurat⁹ est,sed cōputat tm̄ tp̄s intermedium intermediū:& ideo sed'm veritatē cōputādo totū tp̄s à ꝓmissiōe G
Transfigu. ratio qua re, facta octauo die. factaviscq; ad trāsfiguratiōnē,trāsfiguratio fuit i octaua die.Ratio aūt hui⁹ fuit,qa ista trāsfiguratio fctā ē ad ostēdēdū discipul⁹ gīā futurę resurrectiōis:illa aūt erit i octaua ętate mūdi,& ꝓpter hoc figurata est hīc p octauā diē:Pria em ętas mūdi fuit ab Adā vsq; ad Noe.sed'a à Noe vsq; ad Abraham, &c. tertia ab Abraham vsq; ad Dauid.q̄rta à Dauid vsq; ad trāsmigrationē Babylonis,qnta à trāsmigratiōe Babylōis vsq; ad Christū,sexta à Christo vsq; ad finem mūdi.Istę aūt sex ętates accipiunt sed'm diuersos stat⁹ viuentiū i hoc mūdo.Septima aūt accipit sed'm statū aīarū qescentiū i padiso.& ideo incępit ab ascensiōe dñi qñ eis cęlū patuit,& durabit vsq; ad iudiciū;& iō ab ascēsiōe dñi currit cū sexta ętate q̄ntū ad simultatē tp̄is.Octaua ętas erit resurgentiū:& sic patet,qbñ significat hīc p octauā diē.& sic patet tp̄s cōueniēs hui⁹ trāsfiguratiōis.Cōsortiū aūt notat cū dr: b ¶Assū.Pet.& Ia.& I. Isti em tres sunt assūpti ad videndū gloriā futurę resurrectiōis ꝓpter p̄rogatiuam eminētię specialis inter alios.Petrus em ꝓpter feruorē fidei erat iter alios principalis:,ꝓpter qd' & pricipalr datę sunt ei da †Visi sunt ues eccl̄ię,vt patet i p̄cedēti ca.Iohannes aūt excellebat i p̄rogatiua virginitatis, propter qd' erat inter alios Christo magis familiaris.Iacobus autem inter alios disci pulos primus susṕnuit martyrium propter Christū,vt habet Act.xij.Considerādū tñ qp beat⁹ Ambro.super Luc.& Aug.sup epl'am ad Gal.videnē dicere,qp Iacob⁹ iste q̄ fuit in transfiguratione,fuit ille Iacobus qui primò rexit ecclesiam Ierosolymitanā:& ille nō fuit frater Iohānis & filⁱ Zebedęi,sed fi- H
lius Alphęi.Sed dicendū qp cū textus exp̄sse dicat istū fratrem Iohānis,& p̄ cōsequēs filiū Zebedæi,qp Aug.& Amb.nō loquūtur asserendo,sed magis opinionē aliorū referēdo.Si tñ loquerētur assertiuè,nō esset curandū de dictis eorū,qñ sacra scriptura exp̄sse dicit cōtrariū,sicut hīc,Vñ Aug.in epl'a ad Vincentium Donatistam dicit de doctrina sanctorū q̄ est extra scripturā canonicā, Hoc gen⁹ scripturarū ab illis q̄ canonicæ nominant distinguēdū est:nō em ex eis ita testimoniū proferendū,vt cōtrariū sentire nō liceat:maximè vbi aliter sensęrunt qp veritas se habeat:nos in illo genere sumus,vt non dedignemur etiā ab apl'o dictū suscipere:si quid aliud sapitis,deus illud reuelauit.Consequēter euangelista designat locum di. ę ¶Et du.il.in mō.exc.ad designandum, qp illi sunt apti ad contemplandum cælestia,qui eminēt in cōtēplatiua vita.Subdit aūt: d ¶Seorsum.ad denotandū,qp cōtem platiui debēt esse à tumultu secularīū segregati.Consequenter describit ttansfiguratiōis modum di. e ¶Et'trāſ.non qp mutauerit lineamenta corporis vel figurā,sed propter claritatis vultus eius immensitatē:& hoc est qd' subdit: f ¶Et resplen. Ad cui⁹ euidētiā cōsiderādū,qp aīa Christi à principio creationis fuit gl̄ osa p aptā visionē & pfectā fruitionē.Veruntñ ex diuina disp̄sitione fiebat,vt gl̄a aīæ nō redundaret ad corp⁹:vt sic corpus esset passibile & mortale ad implendū p̄ciū redēptionis hūanæ.Et eo dē modo ex diuina ordinatione factū est,vt gloria animę redūdaret ad corp⁹ in hora trāsfiguratiōis,vt ostēderet discipulis gl̄a futuræ resurrectionis,nō tm̄ aīæ sed corpis,vt sic aīarent ad sequēdū Christū i acerbitate passiōis,ad qd eos inuitauerat i ca.p̄ce.Et sic patet,qp claritas illa i trāsfiguratione fuit claritas gl̄æ q̄ntū ad essentiā,sed nō q̄ntū ad modū:qa fuit eiusdē rationis cū illa claritate q̄ est in corpib⁹ gl̄osis,sed nō fuit ibi p modū qualitatis ꝑmanētis,sicut est in illis,sed p modū passionis transeūtis:& ideo illa claritas nō debet dici dos gl̄ę,qa dos de sua rōne i portat qualitatē ꝑmanētē.Et est sīe de lumie eleuāte aīam Pauli ad videndū i raptu diuinā essentiā,qd' fuit eiusdem rōnis cū lumine eleuāte aīas beatorū.Veruntñ,qa nō fuit in Paulo p modū qualitatis ꝑmanētis,sed p modū passiōis trāseūtis,ideo ex tali eleuatione siue visione non fuit Paulus beat⁹,quia beatitudo importat ꝑmanentiā. g ¶Et ecce.Hīc ponit transfigurationis testificatio. Et primò

✠ testificatio

Moraliter. Moraliter.a ¶Et post di.sex. Origenes. Sex diebus factus est visibilis mundus igitur qui transcendit omnes res mundi visibiles,p̄t excelsum montem ascendere,& aspicere gloriam verbi dei. g ¶Et ecce appar.Orige.Si quis intelligit spiritualem legem conuenientem sermonibus Iesu,& in prophetis absconditā dei sapientiam,ille videt Moysen & Eliam in gloria cum Iesu.

✠ Dñe bonum

☞ apti⁹ videf quãta dignitate veritatis, oĩs diuinorũ nõ solum sen-
A sus, sed etiam sermo fuerit, ꝓlatus. Vel Moyses & Elias significant omnes cũ Christo regnaturos. Mortuus Moyses, mortuos. Elias viuus, eos q viui inueniẽtur. Quib⁹ cõuenit in maiestate videri, ꝓ gloria quã habebũt, & exessum memorare, quia vnica materia laudis fit fidelibus passio Christi. Et qa gustata dulcedine cælesti vilescũt ĩfima, Petrus visa dñi, & sctorũ maiestate, solis his ꝑpetuo vult hærere dicẽs: Bonũ est nos hic esse: faciamus hic &c. Secundũ aliũ euãgelistam nesciebat qd diceret, in eo ꝙ in cælis tabernacula quærit, vbi nulla aduersitatis aura est timenda, quia deus omnipotens tẽplum eius
Apo.21.g. est & agnus. Sed in hoc sciebat quid diceret, bonum est nos hic esse, quia verẽ solum hominis bonum est intrare ĩ gaudium domini sui. Quòd si Petr⁹ vidẽs
j.2.5.b. glorificatã humanitatẽ tãto afficiẽt gaudio, vt nũq̃ velit ab eius intuitu secerni qd putãdũ est de his q diuinitatẽ videre
† De cõ. dif 3.c.fina. meruerũt: a ¶Adhuc eo lo. Vt dicat q tabernaculum quæsiuit, in resurrectione nõ tegmine domorũ, sed spũssanctĩ gra, ꝓtegẽdos esse. b ¶Ecce nu. lu. &c. Sicut baptizato dño, sic & clarificato mysteriũ scæ Trinitatis ostendit: qa gliam ei⁹ quam in baptismo confitemur credendo, in resurrectione laudabimus videndo. Spũssanctus ibi in colũba hĩc in nube lucida. Quia q modo simplici corde fidem seruat, tũc aperta visione qd⁹ crediderit cõtemplabit⁹: & ea gratia qua illustrabitur, ꝓtegetur. c ¶Et ecce uox &c. Quia imprudenter q̃siuit responsionẽ dñi nõ meruit. Sed vox patris de filio testat, docetq̃ Petrũ, & in eo cæteros veritatẽ. d ¶Hic est fi. Moyses & Elias fũt serui, & nobiscum debẽt in cordibus dño ꝑparare tabernaculũ.
B e ¶Ipsum audite. Hoc iã pater ꝑcipit, qd⁹ Moyses incarnationi testimonium dãs prædixit: Prophetam suscitabit dñs deus tuus de fratribus tuis sicut me, ipsum audies iuxta omnia quæcunque locutus fuerit ad te dñs deus tuus in Horeb in die contionis, dicens: Ultra non audiam vocem dñi dei mei, & ignem hanc maximam ampliùs non videbo, ne forte moriar. Et dixit mihi dñs: Bene omnia locuti sunt. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, & ponam verba mea in ore eius, loquetur eis omnia quæcunque præcepero ei. Quisquis autem verba eius quæ loquetur in nomine meo audire noluerit, ego ultor existam. Deu.18.c. Quasi dicat. Iste est quem Moyses promisit. f ¶Et audientes discipuli ceciderunt in fa. Altiorẽ enim sensu vnam vtriusq̃ intellexerunt deitatem. Timuerunt, vel quia se errasse cognouerũt, vel quia nubes operuit eos, vel quia vocem patris audierũt. g ¶Surgite, nolite. Pulso metu, doctrina datur, quo manente non audiretur. h ¶Leuantes autem oculos suos neminem &c. Ablata nube vidẽt Iesum, & Moysen & Eliam euanuisse: qa positq̃ legis & ꝓphetarũ vmbra discessit, q̃ velamento suo apl̃os texerat, verũ lumẽ ĩ euãgelio repit. i ¶Nisi solum Iesum &c. Si em Moyses & Elias cum Iesu ꝑseuerassent, vox patris videretur incerta, cui potius dedisset testimonium. k ¶Nemini dixeritis nisi. &c. Ne gloria futuri regni prẽostensa incredibilis esset, & apud rudes sequens crux scandalum faceret.

☞ Quòd Eliã

Nico. de Lyra.

Diuisio. ☞ testificatio hũana, secũdò diuina, ibi: Adhuc eo loquẽte. Prima in duas: qa primò ponit testificatio eminẽtiũ virorũ ĩ ve. Te. secũdò eminẽtiũ in nouo, ibi: Rũdẽs aũt Petr⁹. Dicit ergo primò ꝙ Moyses & Elias apparuerũt illis, hoc ẽ ipis discipl̃is. a ¶Loquentes cũ eo. De quo aũt loq̃rent, Lucas exprimit. ix. ca. dicẽs, ꝙ loq̃bãt cũ Iesu de excessu quẽ expleturus erat in Ierlm: q qdem excessus fuit in sua passione, ĩ q̃ sustinuit dolorẽ excessiuũ & ignominiã excessiuã, ꝓpter amorẽ excessiuũ ad nos. Rõ aũt q̃ e Moyses & Elias, magis apparuerũt q̃ alĩ, fuit qa Moyses erat legislator, & Elias maximus emulator, ꝓ honore diuino, secũdum, ꝙ de eo scribitur. iij. Reg. xix. Zelat⁹ sũ pro dño exercituũ: & ideo ꝓtestimoniũ istorũ apparuit, ꝙ Christus non erat dissolutor legis vt imponebãt sibi Iudæi, sed magis adimpletor. Sibi nec blasphemator diuini noĩs, vt ꝑonebãt ei Iudæi, qa dicebat se filiũ dei sed magis cõfessor ꝓ itatis. Cõsiderãdũ etiã, ꝙ Moyses & Elias nõ fuerũt ibi secũdũ apparẽtiã phãtasticã, sed secũdũ ꝓ itatẽ: qa Elias fuit ad duc⁹ ibi de loco q̃dã eminẽti ad quẽ fuerat rapt⁹, vt hr̃. iiij. Regũ ij. & sic apparuit ibi in aĩa & corpe. Moyses aũt fuit adductus ibi de limbo sanctorũ patrum, non quia resurrexerit, sed qa aĩa apparuit ibi in q̃dã corpe sibi adaptato, sicut apparẽt angeli ĩ corporibus assumptis. Per hoc etiam ostenditur, ꝙ Christus erat dominus vitæ & mortis, quia habebat testimonium ab Elia qui erat adhuc viuus, & à Moyse qui iam fuerat mortuus. b ¶Respondẽs. Hĩc ponitur testimonium apostolorum qui fuerũt eminẽtes in no. Test. Ad cuius euidẽtiam sciendum, ꝙ beatitudo essentialiter consistit in aspectu claro ipsius diuinitatis & perfecta eius fruitione: accidentaliter autem consistit in aspectu humanitatis Christi, & delectatione consequẽter per quam sicut per instrumentũ coniunctum diuinitati sunt sancti adducti ad gloriam. Isti autem apostoli qui admissi fuerunt ad videndum transfiguratione Christi, non viderunt ipsius diuinitatem, sicut Paulus in raptu, sed tantum eius humanitatem in forma gloriosa: & tamen in eius aspectu fuerũt, sic delectati, ꝙ voluissent ibi perpetuo manere, propter qd⁹ dixit Petrus: Domi. bo. est n. h. e. d ¶Faciam⁹ hic tr. ad manendũ. s. hic, cõtinue. e ¶Tibi un. Nõ loquitur de tabernaculo faciẽdo, ꝑ se & socijs suis: quia volebat cũ Christo esse in suo tabernaculo, & socij sui cum alijs duobus. Lucas autẽ dicit, ꝙ loquebatur Petr⁹ nesciẽs qd diceret: Sicut em ex magnitudine passiõis, vt timoris, vel amoris aliqs, prũpit in aliqua verba sine prę meditatione, ita similiter ex magnitudine deuotionis & delectationis ex parte dixit Petrus illa verba, quæ tñ non erãt rationabilia: quia in solo aspectu humanitatis Christi non consistit beatitudinis essentia, vt iam dictum est: & ideo illud non debebat sufficere pro finali beatitudine. f ¶Adhuc e. Hĩc ponit testificatio diuina: Sicut enim in baptismo Christi in quo consistit regeneratio & D principium vitę spiritualis apparuit tota trinitas, filius in carne, pater in voce, spiritussanctus in specie colũbæ: ita similiter cõueniens fuit qd⁹ appareret in trãsfiguratiõe, per quam ostensus est terminus, seu perfectio vitæ spiritualis, videlicet gloria futurę resurrectionis: & ideo sicut filius apparuit ibi in carne, decorata tñ claritate gloriæ, ita spiritussanctus in lucida nube, per quam significata est plenitudo veritatis in Christi ꝓdicatiõe: ꝓpter qd⁹ dictum est: k ¶Ipsum au. pater aũt apparuit in voce d. h ¶Hic est f. s. naturalis, alĩ aũt sunt adoptiui. i ¶In quo mi. i. in quo diuinum beneplacitum complebitur de redemptione mundi. Sequitur: l ¶Et audientes di. cecide. in fa. su. & timue. ualde. Hoc autem factum est ad declarationem humanæ fragilitatis iuxta excellentiam diuinæ maiestatis. m ¶Et accesſ. Ie. ad consolandum eos. ſ ¶Et teti. eos. familiariter & dulciter eos consolando. Sequitur. o ¶Leuantes au. oculos su. nemi. uiderũt nisi solum Iesum. quia Moyses & Elias iam recesserant, reducti voluntate diuina ad loca vnde fuerunt adducti. p ¶Et descendentibus illis de monte præcepit Iesus &cæ. Hĩc ponitur discipulorum instructio de visione prælibata, quia præcepit eis Iesus, ne visionem prædictam alĩs diuulgarent ante resurrectionem suam, ne alij audientes Christum eis apparuisse in forma gloriosa scandalizarentur: postea videtes ipsum pati tam ignominiosẽ. r ¶Et interrogauerunt eum. Hĩc ponitur solutio duplicis quæstiõis suborte ex prædictis. Secunda ponit, ibi: Et cum venisset ad turbam. Circa primum aduertẽdum, ꝙ discipuli audierant à Pharisæis & legisperitis, quod Elias debebat venire circa Moraliter

☞ c ¶Domine bo. est nos hic esse. scilicet in contemplationis dulcedine. d ¶Faciamus hic tria tabernacula. quæ contemplatiuus moraliter facit, quando legem & prophetas & euangelium practicæ legendo disponit, scilicet corde credendo, ore confitendo, & opere adimplendo. g ¶Ecce nubes lucida. i. cognitio vera: ideo subditur. h ¶Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene compla. &cæ. l ¶Et audiẽtes dissi. ceci. in faciem suam &c. nam sic illuminati venerantur dei maiestatem. q ¶Nemini dixeritis uisionem: donec filius hominis à mortuis resurgat &cæ. quia diuina mysteria non sunt semper, sed loco & tempore debitis publicanda.

a ¶Legislator. b ¶eximius prophetarum. c ¶De passione eius & resurrectione.

lis Moyses & Elias cum eo loquen⁹ a
a ¶Oblitus regnum non in terra, sed in cælis esse promissum: nec mortali carne circundatos posse intrare.
tes. Respondens autem Petrus di⁹ b
xit ad Iesum: Domine, bonum est c
a ¶His non respondet dominus, ostendens non improbum esse sed inordinatum quod cuperet.
nos hic esse: si uis faciamus hic tria d
tabernacula, tibi unum, Moysi e
unum & Elię unum. Adhuc eo lo⁹ f
quente, ecce nubes lucida obum⁹ g
brauit eos. Et ecce uox de nube di⁹ h
cens: † Hic est filius meus dilectus
a ¶Qui prius dixit: Pœniteat me feciſſe hominem.
in quo mihi bene cõplacui: ipsum i k
¶Homo fragilis maiorem gloriam non sustinet, sed cadit.
audite. Et audientes discipuli, ceci⁹ l
a ¶Non solum de patris, sed de filij maiestate.
derunt in faciem suam, & timuerũt
a ¶Quia per se surgere non⁹ poterant. b ¶Vt metum fugat & membra solidet.
ualde. Et accessit Iesus, & tetigit m n
a ¶Quos manu sanauit, sanat imperio.
eos, dixitq̃ eis: Surgite, nolite ti⁹ o
mere: Leuantes autẽ oculos suos ne
¶Vbi cœpit filius designari, serui discesserunt.
minem uiderunt, nisi solum Iesum. p
Et descendentibus illis de mõte præ⁹ q
cepit Iesus, dicẽs: Nemini dixeritis
uisionẽ, donec filius hominis à mor⁹ r
tuis resurgat. Et interrogauerũt eũ

Gloſ. ordi. Matthæi Cap. XVII. De Lyra

a ¶ Quòd Eliã oporteat primo. Tradition Phariſeorum eſt
E iuxta Malachiã, ꝓphetã, ꝙ Elias veniat añ aduẽtũ Saluatoris, &
Mla. vl. b. reducat corda patrũ ad filios, & filiorũ ad pres, & reſtituet oĩa
ãtiquũ ſtatũ. Aeſtimãt ergo apli trãſformationẽ glę vltimã hãc
eſſe quã viderãt, & dicũt Si iam veniſti in gl̃ia, quõ p̃curſor tuꝰ
nõ apparet, maximè qã & Eliã viderant
receſſiſſe. b ¶ Oĩa. Vtiq; illa quæ pro
pheta p̃dixit. i. corda patrũ ad fidẽ filio-
rũ, & ecõuerſo reſtituet: etiã hoc ꝙ mor
ti debet & ſoluet. ſ. moriẽ, vt in Marco
Mar. 9. a. aptius demonſtrat. c ¶ Tunc intelle
xerũt &c. Ex indicio paſſionis ſuę quã
ſæpe dixerat, & p̃curſoris ſui quã cõple-
tã videbant. d ¶ Et cum ueniſſet.
Loca rebus congruunt. In monte orat,
tranſformat, arcana maieſtatis aperit, in
ferꝰ turba occurrit, miſeros audit, infir
mos cõfortat, docet, caſtigat. e ¶ Quia
Mar. 9. c. lunaticus eſt. Hũc marcus ſurdum &
mutum dicit quem Matthęus lunaticũ.
Non ꝙ luna dæmonibꝰ ſeruiat, ſed dæ-
mõ lunæ curſum obſeruans corripit ho
mines, vt per creaturã infamet creatorẽ.
Typicè ¶ Typicè: Lunaticus eſt qui per horarũ
momenta mutat in vitia, nec perſtat in
incæpto, ſed creſcit & decreſcit: & nunc
in ignem libidinis vel irę fertur, nunc in
†veniſſent aquas cupiditatis, quę nõ valent extin-
†turbas guere charitatem. f ¶ Et obtuli &c.
†Genuaſle ctens. Latẽter accuſat diſcipulos, cũ ſæpe im-
poſſibilitas curãdi nõ ex vitio curantiũ
ſed eorum qui curandi ſunt proueniat.
g ¶ Reſpondens, Nõ tædio ſuperatus, ꝙ mitis eſt in verba erũpit, ſed ſicut
medicꝰ ægroto cõtra ſua p̃cepta agenti.
h ¶ Et increpauit. quia iratus eſt nõ
hoĩ, ſed vitio: & per vnũ hominẽ Iudæ-
os arguit infidelitatis. Vnde addit.
F Afferte illum huc ad me. i ¶ Et exiit
ab eo dæ. Marcus dicit de iſto, ꝙa cum
†Diſtorta. vidiſſet dñm, ſtatim ſpus cõturbauit eũ:
& eliſus in terra volutabat ſpumans, &
dño iubente vt exeat, clamans & diſcer-
pens exit. Quia ſæpe dũ conuerti ad do
minum poſt p̃cta volumus, magis à dia
bolo impugnamur: vt vel odium virtu
tis incutiat, vel expulſionis ſuæ vindi-
cet iniuriam. Exiturus diſcerpit, & furen
ti clamore intuentes terruit, quia plærũ
ꝙ dum de corde expellitur, acriores ten
tationes excitat, ꝙ prius quando poſſi-
†ſeorſum. debat quietus. k ¶ Propter incre. Ec
ce quando non exaudimur non eſt im-
poſſibilitas p̃ſtãtis, ſed culpa dep̃cantis.
Nã ex oppoſito ſi fides vra tã feruẽs eſ-
ſet q̃ tribulata magis & magis caleſceret

a ¶ Cum iam te in gloria viderimus.

diſcipuli, dicentes: †Quid ergo Scri a
bæ dicunt, quòd Eliam oporteat pri
¶ Ante aduentum domini.
mum uenire? At ille reſpondens,
a ¶ Præcurſor iudicis, vnde cõſtat hunc non eſſe ſecũ
dum aduentũ.
ait illis: Elias quidem uẽturus eſt *, b
b & reſtituet omnia. Dico autem uo- c d
a ¶ Præcurſor redemptoris, vnde conſtat primum
aduentum completum. ¶ Non corpore, ſed virtu-
te & ſpiritu.
bis, quia Elias iam uenit, & non co e
a ¶ Amauerunt. ¶ Spreuerunt, decollauerunt. Phariſæi
enim conſenſerunt.
gnouerunt eum, ſed fecerunt †in eo f
quæcunq; uoluerunt. Sic & filius g
a ¶ A Iudæis Herode conſentiente.
c hominis paſſurus eſt ab eis. Tunc
intellexerunt diſcipuli, quia de Io-
d hanne Baptiſta dixiſſet eis. Et cùm h
†ueniſſet ad †turbam, acceſſit ad i
eum homo † genibus prouolutus
ante eum, dicens: †Domine miſere k
e re filio meo, quia lunaticus eſt, &
a ¶ Deprecans exponit omnia incommoda ægroti.
malè patitur: Nam ſæpe cadit in l
a ¶ In aquam voluptatis quæ emollit.
f ignem, & crebro in aquam. Et ob- m n
g tuli eum diſcipulis tuis, & non po-
tuerunt curare eum. Reſpondens o
autem Ieſus, ait: †O generatio in-
credula & †peruerſa: quouſq; ero
uobiſcum? Vſquequo patiar uos? p
h Afferte huc illum ad me. Et in- q
a ¶ Per ipſum Iudæos arguit. b ¶ Puerum non dæ-
monem, vt oſtenderet traditum eſſe immundo ſpiri-
tui propter peccatum ſuum vel parentum.
crepauit illum Ieſus, & exiit ab eo r
a ¶ Quia ibi nullus morbus præua-
let, vbi omnipotẽtis interuenit manus.
dęmoniũ, & cũratus eſt puer ex illa s
hora. Tunc acceſſerunt diſcipuli ad t
Ieſum † ſecretò, & dixerunt: Qua- v
k re nos non potuimus eĩcere † il-
lum? Dicit illis Ieſus: Propter in-

interficiendo. g ¶ Sic & filius paſſurus eſt ab eis: Quia p G
conſilium Phariſæorum captus eſt & morti adiudicatus, & ma-
nibus crucifigentium ipſum traditus. h ¶ Et cum ueniſſet
ad turbam, acceſſit ad eum homo &c. Hîc ponitur ſolutio
ſecundæ quæſtionis: Et primò ponitur quæſtionis occaſio. ſecun
dò, quæſtionis diſſolutio, ibi. Tunc aſ-
cenderunt. Circa primum conſideran-
dum, ꝙ alij diſcipuli videntes, ꝙ non eſ †Mar. 9. b.
ſent admiſſi ad ſecreta Chriſti, ſicut alij
tres diſcipuli prædicti, aliquod humaꝰ
num paſſi incurrerunt quendam mo-
tum turbationis & inuidiæ, ſicut clari-
us videbitur capitulo ſequenti: & ideo
ex hoc factum eſt, ꝙ in abſentia Chriſti *Primum
non habuerunt tantam virtutem dæmo vel prius.
nes expellendi ſicut ante: & propter hoc
quẽdam dæmoniacum per lunationes
affligtum eis oblatum non potuerunt
curare. Alia autem cauſa fuit incredulitas patris, qui perfectè non credebat: ſed
Chriſtus aduenies ipſum ſolo verbo
curauit: & hoc eſt quod dicitur: Et cũ † di
ueniſſet ad turbam. rediens de mon-
te, vbi fuerat tranſfiguratus. i ¶ Ac-
ceſſit ad eum homo genibus pro-
uolutus ante eum &c. Duplici enim
de cauſa dæmon aliquando ſecundum
varietatem lunæ affligit hominem ma- Quare dæ-
gis ꝙ alio tempore. vna eſt, vt per hoc mõ affligit
creatura dei. ſ. ipſa luna infametur. Alia hoĩes p lu-
cauſa eſt, quia propter molliciẽ cerebri nationes
in nouilunio quando abundãt humida † Mar. 9. ũ
ſuper quæ luna habet dominium, ſcere- Luc. 9. c.
brum eſt aptius vt in ipſo dæmon, ali-
quid operetur. Sequitur: l ¶ Nam
ſæpe cadit in ignem. Quia diabolus
volebat eum comburere vel ſubmerge-
re, ſi deus permiſiſſet. m ¶ Et obtuli
eum diſcipulis tuis &c. Cauſæ hu-
ius iam dictæ ſunt. o ¶ Reſpondẽs
autem Ieſus ait: O generatio incre- † Mar. 9. c.
dula & puer. Hoc dixit & ꝓpter diſci H
plos & ꝓp̃ patrẽpueri rationibꝰ dictis:
p ¶ Vſquæquo patiar uos: Id eſt
defectus & malicias veſtras. q ¶ Et
increpauit illum Ieſus. ſ. dæmonem
affligentem puerum. r ¶ Et exiit ab
eo. Non audens reſiſtere Chriſti præce-
pto. s ¶ Et curatus eſt puer ex il
la hora. Quia extunc non afflixit eum
dæmon. t ¶ Tunc acceſſerunt di-
ſcipuli ad. Vidẽtes diſcipuli, ꝙ nõ po-
tuiſſent curare puerum, cum tamen ali-
as pluries eiecciſſent dæmonia de corpo
ribus obſeſſis. Ideo acceſſerũt ad Ieſum †Illud. ſ. de
ſecretò. Probabiliter enim timebant, ꝙ monium.
ex culpa eorũ erat in parte: & ideo nole
bant de hoc Ieſum publice interrogare,
ſed magis in ſecreto. v ¶ Et dixerunt ei: Quare nos non po-
tuimus eĩcere illum: Dicit illis Ieſus: Propter incredulitatem veſtram. Quia vnum peccatum trahit ad aliud. Vnde eſt
quòd poſtquam incurrerant motum turbationis & inuidiæ cõ-
tra alios apoſtolos, conſequenter incurrerũt quendam tepor in
fide: ex quibus ſecutũ eſt, ꝙ non potuerũt dæmoniacum curare.

✠ Amen. i. fi

Nicolaus de Lyra. ☞ Sicut

✠nire circa mũdi cõſũmationẽ, vt habet Malach. vlt. & ideo ꝙa
Eliã viderãt, credebãt finẽ mũdi, ꝓpinquũ: mirabanť tũ, ꝙ ipe ita
cito receſſerat, & nihil docuerat, vel p̃dicauerat: cũ tñ ſcriptũ ſit,
Malach. vlt. ꝙ deberet cõuertere corda patrũ ad filios; & iõ quęre
bãt intellectũ huius, quõ ſit intelligendus eius aduẽtus añ Chri-
ſtũ. Et ſaluator breuiter rñdet, ꝙ duplex ipſius eſt aduẽtus. Vnus
ad iudiciũ in fine mũdi, & hunc p̃ueniet Elias in propria p̃ſona p̃-
dicando Iudæis & cõuertẽdo ad Chriſtum, & falſitatem Antichri
ſti detegẽdo: & hoc eſt qd̃ dicit: b ¶ Elias quidẽ uẽturus eſt,
in fine mundi ſcilicet. c ¶ Et reſtituet oĩa. qa oẽs Iudæi q tunc
inuenientur, ad Chriſtũ cõuertent. Alius eſt aduentus ipſi⁹ Chri-
ſti in mũdũ, q iã p̃ceſſit, & hũc p̃ueniet in ſpũ Elias. i. Iohãnes ba
ptiſta, qui habuit zælum veritatis ſicut Elias: & hoc eſt quod di-
cit ſaluator. d ¶ Dico autem uobis quia Elias iam uenit.
i. Iohannes baptiſta qui venit in ſpiritu & virtute Eliæ, vt habe-
tur Luce. j. e ¶ Et non cognouerunt eum: id eſt facta eius
& doctrinam non approbauerunt, quia Phariſæi & legiſperiti
baptiſma ſuum & doctrinam contemperunt. Herodes autem de
corũ conſilio, vt probabiliter creditur, eũ incarcerauit. f ¶ Sed
fecerunt in eo quæcunq; uoluerunt. Ipſum incarcerando &
interficiendo.

✠ a ¶ Quid ergo ſcribæ dicunt, ꝙ Eliam opor. primò ue
ni. &c. Sicut eſt duplex aduentus Chriſti, ita & duplex Elias. ſ. in Moraliter.
ſpiritu & perſona: prędicator autẽ euangeliꝰ gerit officium vtri- Chriſti ad
uſq; nam diſponendo populũ ad ſuſcipiendũ Chriſtũ per gr̃am uentus du
venientem gerit officiũ primi. ſ. Iohannis baptiſtæ. Diſponendo ple: quoꝝ
verò populũ ad ſuſcipiẽdum Chriſtum iudicem venturum gerit quęq; p̃co
officium ſecundi. ſ. Eliæ perſonaliter. Et cum ueniſſet ad tur- dit Elias ſed
bam &c. Sequitur: k ¶ Domine miſerere filio meo quia aliter &c.
luna. eſt. per quem inſtabilis deſignatur, ſicut dicitur Eccle. xxvij.
b. Stultus vt luna mutat: Ideo ſequit: l ¶ Nam ſæpe cadit in
ignẽ. ſ. iracundiæ: nã ira eſt accenſio ſanguinis circa cor. n ¶ Et
crebro in aquam. ſ. voluptatis & luxuriæ: & de hoc dicit infra.

✠ Hoc aũt gę

credulitatem uestram. Amen quip/a pe dico uobis: Si habueritis fidem b
a ¶Quod minimum contra montem. ¶Vnde alibi: ¶Quæcumq; in nomine meo petie.cre.quia accipietis.
b ¶Superbo diabolo.
a sicut grānum sinapis: dicetis monti c d
a ¶Ab obsesso corpore in altum maris.i.in profundum inferni.
huic: trānsi hinc, & transibit: & nihil
a ¶Nulla incommoditas insanabilis.
b impōssibile erit uobis. Hoc autem e
c genus non † eijcitur, nisi per oratio f
nem & ieiunium. Conuersantibus g h
d autem eis in Galilæa, dixit illis Ie/ i
sus. † Filius hominis tradendus est
a ¶Si hoc contristat.
in manus hominū, & occidēt eum
¶Hoc lætificet.
e & tertia die resurget. Et contristati k
f sunt uehementer. Et cum uenissent l
¶Exactores tributi.
Capharnaū, accesserunt qui didra
chma accipiebant ad Petrum, & di/ m
xerunt ei: Magister uester non sol/
¶Vere non.
uit didrachma? ait: Etiam. Et cùm in n o
trasset in domum præuenit eum Ie/
c sus, dicēs: Quid tibi uidetur Simō? p
h Reges terræ à quibus accipiunt tri
¶De terris. ¶De capitibus.
butum uel censum, à filijs suis, an ab
alienis? † Et ille dixit: Ab alienis. Di/ q
¶Quanto magis dominus regum.
i xit illi Iesus: Ergo liberi sunt filij. r

A a ¶Sicut gra. sina. Fidem pfectā grano sinapis cōparat, quæ sit in facie humilis, & in pectore feruens: uilis uidentibus, & nullarum uirtū apparens, sed pressuris trita, quid intus habet ostendit. b ¶Hoc aūt ge. Quomō proteruitas diaboli superetur ostendit, ut grauiora quęq; sciam⁹ ieunijs & oratiōib⁹ superanda: & ita deū in nos hoc remedio posse placari. c ¶Nisi per orationē. Ista carnalium uoluptatū mutabilitas non mutatur uel uincitur, nisi spiritus oratione confirmetur, & caro per ieiunium maceretur. Nisi per orationē & ieiu. Ieiunū ēm generale est, non mō ab escis sed ab oībus illecebris carnalibus, & ab omnibus uitijs abstinere: Sic & oratio generalis non solum uerbis, sed etiam in omnibus quæ in obsequium dei & fidei deuotione gerimus: unde dicitur: Sine in/
1.Tes.5.d. termissione orate. d ¶Filī hoīs. Sē/
† egreditur per lætis miscet tristia, ut cū uenerint q̄/
si prēuisa minus molestè ferant: e ¶Et contristati. Hoc nō de infidelitate prouenit, sed de dilectione: quia nihil humile de eo patiuntur audire. f ¶Et cum
† Mar.9.e. Luc.9.c. ue. ca. Per Augustum cæsarem Iudęa facta est tributaria, & omnes censi capite
Luc.2.a. ferebātur: unde & Ioseph cum Maria, p/fectus est in Bethleem. Rursus ga nutritus est in Nazaret, quod est oppidū Galileę, urbi Capharnaum subiacens, poscū/tur tributa, & pro signorū multitudine non audent ipsum aggredi, sed conueniunt discipulum, siue malicioſe, siue fideliter: utrū reddat tributa, an contradicat Cæsari. g ¶Quid tibi uidetur. Antecēp Petrus suggerat, dās interrogat ne scandalizentur discipuli ad postulationem tributi, cum uideant eum nosse q̄ eo absente gesta sunt. h ¶Reges terræ. Dominus noster, & secundum carnē filī⁹ regis erat ex Dauid nat⁹, & oīm
† dicit ei Petrus. potētis uerbū: ergo ut filī⁹ regū tributa
B nō debebat, sed p hūilitate carnis decet eū implere oēm iustitiā. i ¶Ergo lib. &c. Liberi sūt filij regni ī oī regno, tūc mꝛto magis liberi sūt filij illi⁹ regni, sub q̄ sūt oia regna in q̄libet terreno regno.

Nicolaus de Lyra.

tribus autem eis. i. Iesu & discipulis suis. g ¶In Galilæa q̄ C erat terra ubi fuerat conceptus & nutritus. h ¶Dixit illis Iesus: Filius hominis tradendus est in manus hominum. quia per instinctum dæmonis intranti cor Iudæ traditus est in manus Iudęorum, ut habetur Ioh. xiij. Et à Iudęis traditus est in manus gentilium. i ¶Et occident cum, & tertia die resurget. cum morte sua prædixit resurrectionem suam, ne in passione eius incurrerent desperationem. k ¶Et contristati sunt uehementer. quia eius societas ita erat dulcis & grata, q̄ non mirum est si contristati sunt passione eius audita. l ¶Et cum uenissent. Hinc ostenditur passionis eius efficacia, quæ est libertas uera, quia per passionem Christi sumus à seruitute diaboli liberati, & ista libertas sic declaratur, cum dicitur: Et cum uenissent capharnaum, accesse. qui didragma accipiebant. Capharnaum erat ciuitas pricipalis in Galilæa: & ideo ibi manebant qui tributū colligebant ex parte Romanorum quibus Iudæa erat subiecta: & quilibet Capitaneus domus soluebat didrachma: & ualet didrachma duplex drachma: Drachma autem est octaua pars uncię, & ualet sex obolos: obolus autem ualet quantum unus paruus turonensis, & sic quilibet Capitane⁹ soluebat annuatim quasi duodecim turonenses: ista autem possunt colligi ex his quæ dicunt Papias & Isidorus de ponderibus. Isti igitur qui didrachma accipiebant à quolibet Capitaneo, dixerūt Petro: m ¶Magister uester nō soluit didrachma. non faciebant mentionem de apostolis quia non accipiebant nisi à Capitaneis ut dictum est. n ¶Ait etiam. Quasi dicat: hoc est uerum. o ¶Et cum in D trasset domum præuenit eum Iesus. ea quæ facta erant in eius absentia sibi prædicendo: Et in hoc ostendit, q̄ nihil latebat ipsum. Sequitur: p ¶Reges terre à quibus accipiunt tributum uel censum &c. Hoc autem interrogauit, non ignorans quid erat responsurus, sed ut ex sua responsione melius informaret eum de ueritate. q ¶At ille dixit, Ab alienis. Dixit illi Iesus. concludendo ueritatē. r ¶Ergo liberi sunt filij. Ipse autem Christus erat filius dei secundum naturam diuinam, & per consequens nulli subiectus. Similiter secūdum naturā humanā erat filius Dauid, & per consequens liber à tributo. Et ex hoc sequitur, q̄ apostoli qui erant de ei⁹ familia essent liberi. Verūtamen ne scandalizarētur illi qui colligebāt uoluit tributum reddere. Ad cuius euidentiam considerandum, q̄ scandalum aliquando oritur ex malicia, quale fuit scandalum Pharisæorū: Et tale est contemnendum, sicut dictum est. ē. xv. ca. Aliquando oritur ex ignorantia, & tale scandalum uitandū est. Salua tamen triplici ueritate, scilicet iusticiæ, uitæ & doctrinæ. &
c✠ tale erat

Et cum

c✠ a ¶Amen. i. fideliter. b ¶Dico uobis, si ha. fidem sic. &c. quod est modicum in q̄titate, sed maximum in uirtute. c ¶Dicetis. id est dicere poteritis. d ¶Mōti huic. trāsi hinc & transibit & nihil impossibile erit uobis. Licet apostoli non legantur montes trāstulisse ad literam, leguntur tamen maiora fecisse in uirtute fidei, ut mortuos suscitasse, & cæcos illuminasse, & consimilia: quæ non possunt fieri nisi uirtute supernaturali & diuina. Translatio aūt montis ad alium locū aliq̄n fit uirtute naturali, sicut in terræmotu uehemēti, Vel potest dici, q̄ mons
Mōtis trāslatio quomodo ītelligenda sit. hīc accipitur metaphoricè, id est diabolus qui potest dici mons p/pter superbiā: quia ipse est rex super omnes filios superbiæ, ut dicitur in Iob: & sic est sensus: Si habuissetis fidē feruentē. s. charitatē, potuissetis dixisse monti huic. i. diabolo: trāsi hinc: id est de obsesso lunatico: & transisset de corpore exeūdo: & sic in hoc ostendit causam quare non potuerunt eū eijcere: & hoc est quod subditur: e ¶Hoc autē genꝰ nō eijcitur &c. Oratio aūt quæ est mētis eleuatio in deū, & ieiuniū p quod refrenat caro, sūt effectus fidei formatę per charitatē. Sciendū etiā, q̄ sicut in diuersis rebus corporalibus administrandis diuersi angeli à deo præponuntur & diuersorum ordinum, sic etiā in diuersis tentationibus diuersi dæmones habent specialem effectum: quia aliqui potissimè tētāt de diuitijs cōgregandis, aliqui de honoribus appetendis. Unde & aliqui dicuntur spiritus superbiæ, & aliqui spūs luxuriæ. Iste autem dæmon habebat uirtutem tentandi potissimè de uitio carnis, quod uitiū potissime refrenatur per orationem & ieiunium, & per consequens dæmon de talibus tentans p talia superatur.
Iob.41.b. f ¶Conuersantib⁹ aūt illis. Hīc declarat se esse precium nostræ redemptionis, Et diuiditur in duo: quia primò ostēdit suā futurā passionē. secūdò ex quodam facto declarat suæ passionis efficaciam, ibi: Et cū uenissent. In prima pte dicit sic: Conuersantibus autem

✠e ¶Hoc autem genus non eijcitur nisi per orationem Moraliter.
& ieiunium. Per ieiunium enim curantur pestes corporis, & p orationem pestes mentis. f ¶Conuersantibus autem eis in Galilea dixit illis Iesus: filius hominis tradendus est &c. Galilæa uolubilis interpretatur: & ideo per hoc quod dominus ibi prædixit passionem suam discipulis, significauit q̄ memores esse debemus mortis Christi, & etiam nostrę q̄diu sumus in uolubilitate uitæ præsentis. l ¶Et cum uenissent Capharnaum, accesserūt qui didrachma &c. Didrachma continet duplex drachma. Et per unum potest intelligi pœnalitas corporis, scilicet fames & sitis, & huiusmodi. Per aliud autem pœnalitas mentis, scilicet timor, tristicia & huiusmodi: Hoc autē duplex drachma debet reddere quilibet imperatori omnium p peccato primorum parentum, quod facit patienter tolerando pœnalitates dictas: Licet autem Christus non haberet peccatum, tamen reddere uoluit pro salute omnium, & quia carnem assumpsit similem peccatrici.

Gloſ. ordi. Matthæi Cap. XVIII. De Lyra

☞ a ℂ Et eũ piſcẽ. Allego. Chriſt⁹ eſt piſcis in hoc mari moratus, E qui prim⁹ morti ꝓ redemptiõe ſe obtulit, vt id qđ in ore ei⁹. i. in Allegoricè cõfeſſiõe fuerat iuẽtũ, ꝓ Petro & dño dareť. Et bene id ipm̃ ꝑcium ſed diuiſũ, qa ꝓ Petro q̃ſi ꝓ ꝑtõre. Dñs autẽ ꝑtm̃ non fecit. Stather dicit q habet duo didrachmata, vt oſtẽderet ſiſtitudo carnis dũ eodẽ ꝑcio dñs & ſeru⁹ liberãtur. Sed etiã ſimpliciť intelleť⁹ ædificat, dũ dñs Chriſtus q̃ tãtæ fuit pauptatis vt vnde daret tributum & vnde tamen̄ haberet Iudas qdẽ comunia in loculis habebat, ſed res pauperũ i ſuos vſ⁹ cõuertere nefas duxit, idipſũ dãs exẽplũ nobis. ℂ Chriſtus eſt piſcis, mare mũd⁹ ham⁹ mors. Chriſt⁹ gerebat ꝑciũ noſtræ redẽptionis. Quod aũt ꝑciũ i ore piſcis inuẽtũ eſt, ſignificat redẽptionẽ noſtrã ore Chriſti ꝓnũciatã eſſe. Ille cẽſũ ſoluit q nil poſſidebat, tu⁹q lucrũ ſeculi ſequeris, cur ſeculi obſequiũ non agnoſcis?

GLOS. ORD.

† Quiſnã. IN illa ho. &c. CA. XVIII Quiſpu. Ex q̃litate ꝑcij q̃ in tributi redditione dño fuerat comparatus arbitrati ſũt Petrũ omnib⁹ apl̃is ꝓlatũ. c ℂ In regno cæ. Vel regnũ dei, doctrina eſt euãgelij, cui obedire ſimpliciter & ſine vlla retractatione debemus, ſicut puer nõ cõ Mar. 9. c. tradicit doctorib⁹. d ℂ Et aduocãs. Secundũ Marcũ puerũ Ieſus ꝟ cõplectit, ſignificans humiles dignos ſuo complexu & dilectione. e ℂ Paruulũ &c. Paruulũ ætate, vt ſ. militudinẽ demõſtraret Velſe ſtatuit i medio q nõ venit miſtrari, ſed miſtrare. Vel Paruulũ. i. ſpm̃ ſanctũ poſuit in cordib⁹ eorũ, vt humilitate ſuperbiã vitarent. f ℂ Quicunq; ergo hu. &c. Inuitat diſcipulos ſuos, & omnes alios domin⁹, vt quod puer habet ꝓ naturã. i. innocentiã & humilitatẽ, hoc habeant diſcipuli & omnes alij

F per virtutẽ. g ℂ Sicut paruul⁹ iſte. Innocẽs erit ſicut iſte puer lus, qui nõ ꝑſeuerat in ira, leſ⁹ nõ memint, vilã mulierẽ nõ cupit.

Nicolaus de Lyra.

☞ Qui autẽ ✠ tale erat iſtud ſcãdalũ, qa illi q colligebãt tributũ erant gentiles, legem & ꝓphetas ignorantes, & ꝓpter hoc ignorabãt qđ Chriſtus eſſet immunis à tributo. Tũ qa filius dei ſecũdũ naturã diuinã. Tũ qa fili⁹ Dauid ſecũdũ hũanã, qa nõ tenebanť talia ſcire: dare aũt eis tributũ non eſt cõtra veritatẽ vitæ, iuſticiæ & doctrinæ: ideo Chriſt⁹ voluit dare, ꝓpter ſcãdalũ vitãdũ: eadẽ rõne eccl̃ia in aliquib⁹ terris, vbi nõ eſt cõſuetum decimas dare, nõ repetit decimas ad ſcãdalũ vitãdũ: & hoc eſt qđ dicit Chriſt⁹. a ℂ Vt aũt nõ ſcandalizemus eos ua. ad ma. & mitte. Ex quo patet qđ Chriſtus erat ita pauper, qđ nõ habebat vnde poſſet ſoluere tributum. Sequit. b ℂ Et eũ piſcẽ &c. Ex quo patet eius diuinitas, futura cõtingẽtia certitudinaliter ꝓdicẽdo. c ℂ Illũ ſu. da eis pro me & te. Stather em̃ valet duplex didrachma. Chriſtus em̃ voluit dare tributũ ꝓ ſe & ꝓ Petro, quia iam Petrum fecerat capitaneum ſuper alios apoſtolos, vt habetur in prẽcedenti capitulo.

NICO. DE LY. CA. XVIII.

Diuiſio. IN illa ho. &c. Superi⁹ fundata eſt eccl̃a gẽtiũ in fide, hic cõſequẽter fũdat in morib⁹: Et diuidit in tres ptes ſecũdũ tres ſtat⁹ diuerſos in eccl̃ia. Primò em̃ deſcribũtur ỹ rutes actiuorũ, & ſecũdò religioſorũ ſeu cõtẽplatiuorũ, ſequẽti capl̃o, & tertiò ꝓlatorũ. xx. capl̃o. Prima i duas, qa primò deſcribit virtutũ fundamẽtũ, ſcẽũdò, ædificiũ deſuper cõſtructũ ibi: Et q ſuſceperit. Ad euidentiã primæ partis aduertẽdũ qđ Saluator deſcribendo virtutes actiuorũ conuenienter incipit ab humilitate duplici de cauſa: Primò quia eſt fundamẽtum aliarum virtutũ, vt dictũ eſt. Secũdo, qa habuit occaſionẽ ex præhabitis immediate in prẽcedẽti capl̃o. Dictũ eſt em̃, qđ ſaluator aſſũpſit ſecum Petrum, Iacobum & Iohannem alĳs dimiſſis: & duxit eos in montẽ ſeorſum, & tranſfiguratus eſt ante eos, ideo alĳ alĳ quid humanũ paſſi, motũ cuiuſdam inuidiæ incurrerunt. Item quia pro Petro iuſſerat ſolui tributũ, qđ ſolum à capitaneis collegebatur, ideo in hoc eum principalem alĳs conſtituerat & capitaneum: propter quod alĳ aliquo modo indignati, quia nõ erãt

adhu c

¶ Non ſimus eis cauſa offenſionis.

†Vt autem non ſcãdalizemus eos, a uade ad mare, † & mitte hamum, & b

¶ Mira prẽſcientia.

eum piſcem qui primus aſcenderit, a ¶ Mira potentia, qua hoc dicendo creauit ſtaterem. tolle. Et aperto ore eius inuenies ſtãtherem: illum ſumens da eis pro me c & te.

Cap. XVIII.

d IN illa hora acceſ⁹ ſeruntdiſcipuli ad Ieſum dicentes: † Quiſputas ma⁹ f

a ¶ In collegio, iuſtorum.

ior eſt in rẽgno cæ c

a ¶ Contra ambitionem gloriæ humilitatem proponit.

lorum? Et aduocãs Ieſus † paruu⁹ g lum, ſtatuit eum in medio eorum, h & dixit: Amen dico uobis, niſi con⁹ i k

a ¶ A veſtra elatione.

uerſi fueritis, & efficiamini ſicut l

a ¶ Innocentes & humiles per virtutes. ¶ Non ſenſibus, ſed malitia.

pãruuli, non intrabitis in regnum m

a ¶ Qui de ſe maiora non ſenſerit, innocens erit. b ¶ Quia aliter non intratur.

; ¶ Talem per virtutem qualis iſte per naturam.

f cælorum. Quicunq; ergo hũmilia n

a ¶ Quem præpono, vel qui me imitatus fuerit: qui me exinaniui formam ſerui accipiens.

e uerit ſe ſicut pãruulus iſte, hic eſt maior in regno cælorum. Et qui ſu °

adhuc confirmati per miſſionẽ ſpiritusſancti, in via poſiti cœperunt inter ſe altercari de maioritate, quis eorum eſſet maior vt habetur expreſſius Mar. ix. & poſtea dum veniſſet ad domum Ieſus quæſiuit ab eis, de quo in via diſputauerãt: & tũc ipſi præ verecũdia tacuerunt, videntes motum ſuſpiciæ in eis deprehenſum à Saluatore: & poſt aululum factum eſt quod hic deſcribit à Matthæo: d ℂ In il. ho. hoc ẽ poſt tẽp⁹ modicũ. e ℂ Accẽſſe. diſci. ad Ie. videtes ſe eſſe deꝑhẽſos ab ipſo de cõtẽtione maioritatis dicẽtes. f ℂ Quiſputas ma. eſt i re. cæ. † 11. q. 1. c. magnũ &. q. 3. c. inter ỹba. 23. q. vlti. c. tributum. non fecerũt tunc quæſtionem quis eſſet maior inť eos de q̃ pri⁹ cõtẽderãt, ſed qs eſſet maior in eccl̃ia militãte ꝓ meritũ, & quis in eccl̃ia triumphãte per prẽmiũ Et quia in moralibus magis mouent ſacta q̃ verba, ideo docens eos de humilitate poſuit eis exemplũ ſenſibile: & hoc eſt qđ dicitur: g ℂ Et aduocans Ieſus paruulũ. ætate & malicia. ſ. beatũ Marcialẽ qui poſtea à beato Petro miſſus in Galliã prædicauit Lemouicenſibus fidẽ catholicã. h ℂ Statuit eũ in † Mar. 9. c. Luc. 9. ſ. medio eorũ. vt ab oĩbus videret & attẽtẽ cõſideraret. i ℂ Et dixit amẽ. i. fideliter. k' ℂ Dico uobis niſi cõuerſi fue. ab elatione. ſ. ſuꝑbię & ambitiõe maioritatis. l ℂ Et efficia. ſicut par. i. hũiles & ſimplices ſine malicia peccati. m ℂ Nõ int. in reg. cæl. Dæmones em̃ abiecti fuerũt per ſuperbiã, & iõ oportet hoĩes illuc venire per viã cõtrariã. ſ. per humilitatẽ: Cõcludit ergo intẽtum, dicens: n ℂ Quicũq; ergo huſe &c. q. d. ille qui erit humilior erit maior hic per gratiã: quia humilitas eſt recta diſpoſitio ad gratiã ſuſcipiendã, ſecũdũ qđ dicit btus Iacob⁹. iiij. b. De⁹ ſuꝑbis reſiſtit, hũilibus aũt dat gr̃am: & talis etiã erit maior in eccl̃ia triũphante. Ad † Pudlum. uertẽdũ tamẽ, qđ ex hoc nõ ſequit, qđ hu Quæ ỹtas vocatur ſuperior. H militas ſit maxima virtutũ, quia virtutes theologicę ſunt maiores q̃ morales, videlicet fides, ſpes, & charitas. Humilitas autẽ eſt virtus moralis. Et iterum in virtutibus moralibus prudentia quę dirigit alias virtutes morales, & ponit in eis medium, eſt maior alĳs. Et iterum iuſticia quę importat rectũ ordinẽ ad alterum eſt maior q̃ humilitas, quę facit hominem eſſe bene ſubditum huic ordini: Sed pro tanto dicitur, qđ maioritas in regno correſpõdet humilitati, ſicut theſaurus cælęſtis diſperſioni theſauri terreni ꝓpter deum, vt habetur. ỹ. ſequenti capitulo. Item quia ſicut dictũ eſt, humilitas eſt fundamentum aliarum virtutum: ſicut ergo ex magnitudine fundamenti proiecti arguitur magnitudo ędificij ſuꝑædificandi, ſic in ꝓpoſito ex magnitudine humilitatis, arguitur magnitudo felicitas, licet humilitatis nõ ſit maior inter alias virtutes: quia illa quæ ſunt priora generatione, non ſunt maiora ſimpliciter. Item quia virtutes ſunt connexę, & maximè virtutes infuſę quæ connexę ſunt in gratia & charitate: & ideo q̃tum̃ creſcit vna virtus in eodẽ homine, tãtũ creſcit altera proportionabiliter: ſecũdũ illud qđ eſt formale in virtute. Sicut digiti man⁹ q̃liter creſcunt, licet in ſe non ſint q̃les. Ille aũt qui habet maiorem humilitatem loquendo de vera humilitate, per conſequens habet alias virtutes maiores & ideo ille qui eſt magis humilis eſt maior in merito & premio: non propter humilitatẽ tãtum, ſed propter alias virtutes hũilitati cõnexas, quæ ſunt etiã maiores ipa humilitate. o ℂ Et q ſuſce. Hic docet cõſtruere ędificiũ virtutum ſuꝑ hũilitatis fundamentũ. Iſtud aũt edificiũ cõſiſtit in cõicatiõe.

✠ ad proximũ

Moraliter. d ℂ In illa hora acceſſerunt diſcipuli. &c. Moraliter. Sequitur: g ℂ Et aduocans Ieſus paruulum &c. Moraliter paruulus in medio ſtatuitur, cum verę humilis in ſtatu ponitur dignitatis: quia tunc ſicut lucerna ſuper cãdelabrũ ponit alĳs in exemplum, quia plus honoratus, plus reputat ſe indignũ. Ideo ſubdit: k ℂ Niſi cõuerſi fue. ſ. a ſuꝑbię faſtu. l ℂ Et efficiamini ſicut par. imitantes eius humilitatẽ, & nõ aſpirãtes ad dignitatem. m ℂ Nõ intra. in re. cæ. nam anguſta eſt porta, vt dicit. ℟. vij. ca. ꝓpter qđ groſſi ꝓ ſuꝑbiã trãſire nõ ꝓñt ꝓ ꝑam, ſed hũiles tãtũ. Ideo concluditur n ℂ Quicũq; ergo hu. ſe. &c. Et qui ſuſceperit unum paruulum talem in nomine

✠ meo, me

¶ a ¶Qui aũt scãdali. Et si hoc generaliter dicit contra omnes tamen hĩc spãliter contra apłos q hĩc de diginitate vidẽt cõtẽdere & in hoc poterãt alios pdere. Mola asinaria sed'm ritũ dicit ,puin cis, vbi ista pœna est maiorũ criminũ. Expedit ei: qa multo vtili' est innoxium grauissima pœna vitam finire, q̃ lẽdendo fratrem mereri mortẽ perpetuã. Vel per molam asinariam secularis vitæ circũitus, & labor exprimitur: per profundum maris, extrema damnatio. Quicũq; ergo speciem sanctitatis habens verbo vel exemplo cæteros destruit, melius esset ei, vt eum sub exteriori habitu ad mortẽ terrena acta constringerent, q̃ sacra officia cæteris in culpa imitabilem ostẽderent: quia si solus caderet tolerabilior eũ pœna cruciaret. ¶ Aliter. Asinus ad molã gẽtilis cęcus ad lapidem quem adorat. Hic cum persecutionem Christiano intulerit, hac pœna plectitur, vt cũ sui sacrilegij mola iudicandi seculi fluctibus mergatur. Nota q̃ inq̃tũ potes sine peccato vitare scandalum proximi, debes. Quia si de veritate est, pro scandalo veritas relinqui nõ debet. Quicũq; speciẽ sanctitatis habẽs, verbo vel exẽplo dilationis vel alterius vitij, cã ruinę infirmo fuerit, cui maximẽ nos oportet consulere, expedit &c. b ¶ Expedit. Quia multò melius est pro culpa breuẽ suscipere pœnam, q̃ æternis seruari cruciatibus. Non enim iudicabit deus bis in id ipsum c ¶ Væ homini. Quia non iuste dicit secũdum vtilitatem quæ inde provenit, sed secũdũ eorum quem intendit d ¶ Si aũt manus tua. Docuit supra ne scandalizemus credẽtes, nunc q̃tũ cauere debemus eos q scãdalizare nos possunt: qa parum distat in vitio fallere vel falli, scandalizare vel scandalizari, si ex negligẽtia: Si ex inuincibili ignorantia distat, quia tũc falli peccatũ nõ imputatur. ¶ Inemendabiles amici sunt à nobis alienandi, ne per immunditiã eorũ, & ipsi polluti pereamus. B Omis affectus oĩs propinquitas amputẽt, ne per occasionem pietatis pateas scãdalis. e ¶ Bonũ tibi est &c. Melius est vitam solitariam ducere, q̃ ob vitę præsentis necessaria vitã ęternã pdere.

Nico. de Lyra.

☞ Videte

✠ ad proximũ: & hoc cõtingit dupliciter. s. rõne corpis, & rõne aĩæ. Primo ergo docet cõicationẽ charitatiuã ad hoĩem ex parte corpis, vt ex notioribꝰ ,pcedat ad minꝰ nota, bona aũt corporis sunt nobis magis nota. Secũdò docet cõicationẽ ad proximũ ex pte aĩę, ibi: Qui aũt scãdalizauerit Dicit ergo primò. Et q̃ sus. pta. hũlẽ. s. & fidẽ. a ¶ In noĩe meo. hoc est propter deum ipsum' ad hospitium recipiẽdo, & necessaria corporis ministrãdo & p hoc intelliguntur oĩa alia bñficia quæ impendunt ,pter deũ ex parte corporis. b ¶ Me suscepit. qa vbi vnũ ,pter alterũ vtrobiq; tñ vnũ: & ideo q recipit ,pximũ propter Christũ, dicit Christũ recipere. Exẽplũ huiꝰ habemꝰ in legẽda bti Martini, vbi dicit, q̃ Christꝰ se vestitũ ostendit illa pte chlamydis, quã beatus Martinꝰ dederat paupi ,pter Christũ. c ¶ Qui aũt scã. Hic docet cõicationẽ charitatiuam ad ,pximũ ex pte aĩę. Quę consistit in duobus, primò ne ,pximo inferat nocumẽtũ, secũdò vt ei præbeat bñficiũ, ibi: Venit em̃ filius hoĩs saluare. Prima in duas quia primò admonet ne proximũ scãdalizemus. secũdò, ne eũ cõtẽnamꝰ ibi: Videte ne contẽnatis. prima in duas: qa primò docet vitare scãdalũ actuũ. secũdò, passiuũ, ibi: Si aũt manꝰ tua. Circa primũ aduertendũ, q̃ scãdalũ actiue dictũ, est dictũ vel factum minꝰ rectũ, prẽbẽs occasionem alteri ruinę. Scãdalizare igit aliquẽ est facere eum ruere in pctm̃ mortale ex dicto vel facto suo malo: & hoc est ,prie inferre ei nocumẽtũ ex pte aĩę, qd' est rectè cõtra charitatẽ: & ideo talis faciẽs aliũ sic ruere, si faciat hoc de intentione seu ex aduertẽtia sẽp peccat mortaliter, etiã si factũ vel dictũ ex quo ruit alius, nõ esset de genere pctĩ mortalis. Sicut dicẽs mẽdacium iocosum mulieri intentione ,ptrahẽdi eã ad adulteriũ, est peccatũ mortale ex intentione finis. d ¶ Qui scãdalizaue. unũ &c. Dicit aũt pusillis, qa nullus scãdalizat passiue, nisi inq̃tum pusillus. i. paruę virtutis: qa homo pfectę virtutis ex dicto vel facto malo alterius nõ ruit in pctm̃. Sequitur. d ¶ Expedit ei, ut suspenda. &c. loqtur euãgelista ad modũ terrę palestinorũ in qua condẽnati ad mortẽ ligato saxo ad collum p̃cipitabant in mare, Sensus est ergo. Expedit &c. i. melius esset homini mori corporaliter, q̃ ex malo exemplo suo facere aliũ ruere in peccatũ mortale: quia ex hoc mereretur mortẽ eternã, quę est grauior morte tẽporali: & ideo sequitur: e ¶ Væ mundo ab scandalis. i. mũdanis hominibus, qui non curant scandalizare ,pximos. f ¶ Ne esse est em̃, ut ueniãt scandala. Nõ est necessitas absoluta, sed tamen ex suppositione: Si em̃ homines velint viuere mundanè, id est in oĩbus voluntatem suam adimplere, necessario sequit ad hoc scandalum aliorũ, qa non formidãt ,pximos scandalizare. g ¶ Veruntamẽ uæ hoĩ illi. i. comminatio pœnę æternæ sibi infligendæ. h ¶ Per quẽ scãdalum ue. actiuè. s. proximũ scandalizando. i ¶ Si aũt mãꝰ tua &c. Et quia scandalizare patiliuè semper est peccatũ, quia est ruina ex dicto alterius minus recto: ideo admonet pusillos, vt excludãt à se occasionẽ ruinæ. d. Si aũtẽ manus tua &c. i. tibi est occasio ruinę in pctm̃ per tactũ inhonestum vel pergressum dissolutũ. k ¶ Abscide eũ. Nõ quia aliquod membrũ corporis sit amputandum ad vitandũ pctm̃. Mẽbra enim corporis sunt à deo data: & ideo nõ est in potestate alicuiꝰ p̃sonę abscindere sibi mẽbrũ: sicut nec se occidere: sed ẽper hoc ẽ illicitũ p̃sonę singulari nisi i casu, quãdo. s. vnũ mẽbrũ ,ppẽ sui corruptionẽ ẽt piculũ totiꝰ corporis: qa vnicuiq; cõmittit cura sanitatis sui corpis iõ tũc licitũ est sibi per se, vel per alium vnum mẽbrum abscindere ne pereat totum corpꝰ. Et eodem modo licitum est ei qui tenet locum iusticię publicę interficere hominem vel mutilare ,pter cõseruationem iusticiæ. Sed propter pctm̃ euitandum nõ est alicui licitum abscindere sibi aliquod mẽbrum. Tũ quia per hoc nõ excluditur concupiscentia interior in qua viget peccatum. Tũ qa per aliam viam potest melius obuiare peccato, p rationem. s. & liberum arbitrium, cohibendo membrum à peccati exercitio. Et sic dicitur manus abscindi inq̃tũ ,phibetur ab illicito actu quia manus abscisa nõ põt aliquid agere: Et eodẽ modo exponendũ est de alijs membris. Aliter tamen potest exponi, vt per manum intelligatur auxiliator in negocijs suis, quia manus est organum organorum. Per pedem intelligatur cursor qui currit ad negocia peragenda. Per oculũ, cõsiliariꝰ q dirigit in agendis. Amicitia aũt istorum q̃tũcunq; sit vtilis in temporalibꝰ, est tũ præscindenda à se, & remouẽda: si sit occasio ruinę in spiritualibus: propter hoc quod sequitur: l ¶ Bonum est tibi: id est melius. m ¶ Ad uitam ingredi debilem uel claudum. Sicut enim sequenti capitulo dicit saluator, q̃ vno modo dicitur castratus propter regnũ cælorum qui continet membra genitalia ab illicito actu, sic dicitur hic claudus qui continet pedem ab inordinato gressu:

✠ & debilis

✻ meo me suscepit. nã ab eo verè suscipitur qui ei conformatur. c ¶ Qui autem scandalizauerit &c. Sequit: d ¶ Expedit ut suspendatur mola asinaria in collo eius &c. Eligibilius enim est corporaliter affligi q̃ æternaliter cruciari. i ¶ Si autem manus tua uel pes tuus scandalizat te &c. Per manum quæ est organum organorum, intelligi potest opus bonũ de genere, quod tamen non est necessarium ad salutem, & si tale bonum sit occasio ruinæ, vtpote ẽperbiæ, vel alterius mali dę bet dimitti. Per pedem verò potest intelligi gressus honestius nõ tamẽ ad salutem necessarius, & si sit occasio mali debet dimitti. n ¶ Et si oculus tuus scandali. te. &c. Per oculum potest intelligi sciẽtia secularis, quæ licet sit bona, tamẽ si sit occasio mali debet dimitti, sicut dicit btus Grego. de sancto Benedicto, qui liberiori genere ex prouincia Murcie ortus, Romæ liberalibus litterarũ studijs traditus fuit: sed cum in eis multos ire p abrupta vitiorum cerneret, eũ quę q̃si in ingressu mũdi posuerat pedẽ retraxit. Et subditur ibidẽ. Recessit ergo sciẽter nesciꝰ, & sapiẽter indoctꝰ.

✻ Vidge

Moraliter.

† Mar. 9. f Luc. 17. a. De renũ. c. nisi. §. pro graui.

† Denoui ope. nũ. c. 2 † 8. 5. e. Mar. 9. f.

† Mancum.

Nau. 1. c.

Humile m exẽplar innocentiæ imitatorem.

sceperit unum paruulum talem in [a] nomine meo me suscepit. † Qui autem [b] [c] autem scandalizauerit unũ de pusillis his qui in me credunt, expedit [d] ei ut suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Vę mundo ab scandalis [e] lis: Nẽcesse est enim, ut uẽniãt scandala: † Verumtamẽ uæ homini per quem scandalum uenit. † Si autem manus tua uel pes tuus scãndalizat [k] te, abscidẽ eum, & prõice abs te. Bonum tibi est ad uitã ingredi † debilem uel claudum, quàm dũas manus uel duos pedes habẽtẽ mitti in ignem ęternũ. Et si ọculus tuus scandalizat te, erue eum, & p̃ice abs te Bonum tibi est cum uno oculo in ui [n]

a ¶ Ne putent se honorari.

a ¶ Magnus enim non potest moueri.

a ¶ Quę non cauet.

a ¶ Tamen. ¶ Vtile. b ¶ Vt qui probati sunt, meliores fiant.

a ¶ Quantuncunque vtilis adiutor.

b ¶ Discursor in tuos vsus. c ¶ Scandalizare qui dicto vel facto minus recto occasionem dat ruinæ. ¶ Lædit te in causa animæ.

a ¶ Rumpe affectu. b ¶ Deuita eius societatem quem castigare nequis.

a ¶ Sine pernicioso adiutore vel discursore.

b ¶ Cum his.

a ¶ Prouisor in consilijs in errorem vult te inducere.

a ¶ Videte ne contẽnatis. Sic p̃cipio' vobis seueritatem dimittendi oẽs amicitias, vt admisceã clementiã, vt q̃ratis eorum salutem. Sed si pſiſtãt in mal', meli' eſt ſolum ſaluari, q̃ dãnari cum plurib'. Quãuis ꝓ ſcãdal' oris rũpend' eſt affectus: q̃rite tamẽ ſalutem iſirmorũ q̃tum poteſtis. b ¶ Quia angeli eo. Cur non ſunt cõtẽnẽdi? qa pro eis quotidie mittunt̃ angeli. Hierony. Magna dignitas animarũ, vnaquæq; habeat ab ortu natiuitatis in cuſtodiã ſui angelũ delegatũ. c ¶ Semp uidẽt &c. Viſione dei manifeſta ꝓfruunt̃, ideo nõ eſt ſpernẽdũ ab homine, qđ apud deũ tãtæ curæ eſt ergo vos nolite ſpernere, q̃tũ in vobis eſt. ¶ Et ſi enim miſſi veniãt, ſic exteri' implẽt miniſteriũ vt nũq̃ intus deſint ꝓ cõtẽplationẽ. Mittũtur ad hoim' ſalutẽ, & tamẽ ſemp vidẽt faciẽ patris: qa quolibet miſſi veniãt, intra ipſũ currũt qui vbiq; eſt d ¶ Si fuerint alicui centum &c. Domin' centũ oues habuit, dũ rationalis naturæ numerus angelorũ & hoim integer. i. in ſua perfectione mãſit, ſed vna errauit, cũ homo peccauit. ¶ Ouis ꝑdita oẽs pctores q̃ per penitentiã recõciliãtur deo. Nonagintanouẽ ſunt ſuperbi, quos reliqt in montibus ꝓ tumorẽ vel ſollicitudinẽ gerũt in animo, q ſolos ſe videri volunt, q de ſe preſumẽtes pœnitẽtibus præponunt ſe: quib' ad perfectionem vnitas deeſt. e ¶ Nonne relinquet &c. Grego. Quia ſeipſum exinaniuit formã ſerui accipiẽs, angelica natura perſiſtẽte in ſua beatitudine. Alĩ in nonagintanouẽ iuſtorũ numerũ putãt intelligi, in vno pctorum, vnde alibi: Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores. In luca ſcriptũ eſt Maius gaudiũ eſt ſuper vno pec. pœ. q̃ ſup nonagintanouẽ iuſ. q nõ in. pœ. Quia vt quotidie experimur, q illicita non cõmiſerũt, in rebus licitis ſæpe ſibi prẽbent vſum, ad cẽleſtia anxiẽ nõ anhelant. Et quia ſecuri ſunt, ad bona agẽda pigri remanent. Ecõtra aũt plærũq; pectator facit. Maius ergo gaudiũ de eo, q̃ de ſtante iuſto, vt dux in prẽlio: Plus em militẽ illum diligit qui poſt fugã reuerſus hoſtem fortiter præmit, q̃ eum qui nunq̃ fugit, nec vnq̃ fortiter egit, Sed & ſunt qdã iuſti, de quib' eſt tãtũ gaudiũ vt eis null' pœnitens ꝓponi poſſit: q & ſi nõ ſint malorũ cõſcĩ ſibi tamẽ licita reſpuunt, in oĩb' ſe humiliãt. Quãtũ ergo gaudiũ eſt, ſi hũiliẽ plãgat iuſtus cũ tãtũ ſit ſi qđ male geſſit dãnat iniuſt'? f ¶ Gaudebit &c. Magis dñs gaudet de nra reparatione (qa magis nos gaudere facit) q̃ de angelorũ imutabilitate. Maior em dei ỹt' & hũilitas in nra reparatiõe cognoſcit̃, q̃ in nra creatione. g ¶ Si aũt peccauerit in te &c. Si em in deum, nõ eſt noſtri arbitrĩ. ¶ Hoc ordine ſcandala vitare debemus, ne quem lædamus: & peccantem zelo iuſtitiæ corripiamus, & pœnitenti miſericordiæ viſcera pandamus. h ¶ Corripe eum inter te & ipſum &c. Non paſſim iuber peccanti dimittere, ſed pœnitenti. Ita peccat qui videns fratrẽ peccare tacet: ſicut qui pœnitenti, non iudulget. Nam

Nicolaus de Lyra.

& debilis qui continet manũ ab illicito tactu: Et ſicut teſtimonio Saluatoris illa caſtratio, quæ eſt per membrorũ genitaliũ cõtinentiã, eſt meritoria & laudabilis: nõ aũt illa quæ per mẽbrorũ amputationẽ, Sic in ꝓpoſito claudicatio vel debilitas ſeu cecitas quæ eſt per cohibitionem manus ab illicito tactu, & oculi ab illicito viſu, & pedis ab illicito greſſu, eſt meritoria & laudabilis: non autem illa quę eſſet per membrorum priuationem. Cætera patent. a ¶ Videte ne contẽnatis &c. Hĩc conſequenter prohibet ne ꝓximũ cõtẽnamus: Cuius rationẽ aſſignat: quia q̃tuncunq; homo ſit paruus in hoc mundo, tamẽ habet angelũ aſſignatum à deo ad ſui cuſtodiam: & ideo ſi homines tm̃ à deo honorantur, ꝙ ad eius imaginem ſunt facti, multo fortius à nobis ſunt honorandi: & hoc eſt quod dicit: Videte ne contemnatis. Sequitur: c ¶ Quia angeli eorum .i. aſſignati eis.

¶ In cælis

tam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.

a Videte ne cõtennatis unum ex his

¶ Deputat eis cuſtodiam.

b puſillis. Dico enim uobis, quia angeli eorum in cælis ſemper uident

c faciem patris mei, qui in cælis eſt.

a ¶ Non debetis curam hominum paruipendere pro quibus ego veni.

† Vẽnit enim filius hominis ſaluare

a ¶ Ad clementiam prouocat qui præmiſit: Videte ne contemnatis.

re quod perierat. Quid uobis uidetur? Si fuerint alicui centum oues,

a ¶ Aliud de eadem re ſubdit exemplum.

d & errauerit una ex eis, nõne relinquet nonagintanouem in dẽſerto,

¶ Alias quit. a ¶ In cælo ab homine derelicto. a ¶ Alius euangeliſta dicit, in montibus. i. excelſis.

a ¶ In terram. b ¶ Hominem vt ſumma reintegretur.

& nõdet quærere eam quæ † erra

uit? Et ſi contigerit, ut inueniat eam.

a ¶ Quia maior gloria reformantis eſt perdita reſtaurare, quam ea quæ ſunt immota retinere.

e Amen dico uobis, † quia gaudebit ſuper eam magis quàm ſuper nonagintanouem, quæ non errauerunt.

a ¶ Docet parabolam ideo propoſitam, vt puſilli non contemnantur. ¶ Sicut non eſt voluntas paſtoris, vt vna de ouibus pereat.

Sic non eſt uoluntas ante patrem

a ¶ Sed omni benuolentia ab his quos offendunt corrigantur. ¶ Si perit, non voluntate eius perit.

uestrum qui in cælis eſt, ut pereat unus de puſillis iſtis. † Si au-

f ¶ Iniuria vel contumelia affecerit.

tem peccauerit in te frater tuus,

a ¶ Nepublice correptus vere cundiam perdat qua perdita in peccato permaneat.

h uade & corripe eũ inter te & ipſum

d ¶ In cælis ſemper uidẽt faciem patris. Quia q̃tuncunq; mittant̃ ad tempaliũ rerũ adminiſtrationẽ, tamẽ ſup deo inhærẽt ꝓ apertã viſionẽ. e ¶ Qui in cel. eſt. Licet enim deus ſit vbiq; ꝓ eſſentiã, ꝓſentiã & potentiã, tamẽ ſpecialiter dicit̃ eſſe in cælis, vbi adeſt beatis ꝓ apertã viſionẽ. f ¶ Venit em̃ filius ho. Oſtẽſo ꝙ nõ eſt ꝓximo inferẽdũ nocumẽtũ ex pte aĩe, hoc oñdit, ꝙ ei eſt bñficiũ impẽdẽdũ: & primo i affectu. ſcd'ò in effectu ibi: Si aũt peccauerit. Primũ oſtẽdit exemplo ſaluatoris qui ad ſalutẽ hoim deſcẽdit de cẽlis, dicẽs: Venit em̃ filius hominis ſaluare qđ perierat. & ĩdu cit ad hoc exẽplũ de illo q habet centũ oues: vna em̃ errãte dimittit nonaginta nouẽ, & vadit ad q̃rẽdũ illã, quę errauerat: & cũ inuenit eã gaudet ſpeciali gaudio de iuctiõe ei'? Nõ qa magis diligat illam ſolã q̃ nonagintanouẽ, ſed qa ſicut dictũ eſt, habet ſpecialẽ rõnẽ gaudẽdi de inuctione eius quã nõ habebat in alĩs. Sic deus de reuerſione peccantium ad ſalutẽ habet ſpecialẽ rationẽ gaudñ quã nõ habet de ꝓmanẽtibus in iuſtitia Cæteris tamẽ paribꝰ, ꝓmanẽtes in iuſtitia ſunt magis dilecti deo. Hoc aũt inducit ſaluator ad cõſiderãdum, ꝙ ſimiliter debem' gaudere in affectu de ſalute ꝓximorũ. Cõſiderãdũ etiã, ꝙ alia rõne aliq̃ deus magis diligit peccatores reuertentes q̃ remanẽtes in iuſticia: nõ qa peccauerunt, ſed quia ex peccato commiſſo humiliores efficiunt̃, & ſãctiores, & in bono ſeruẽtiores. Vnde dicit beatus Grego. in moralibus, ꝙ princeps militiæ plus eum militem diligit qui poſt fugam fortiter hoſtem ꝓmit, q̃ qui nunq̃ fugit, nec vnq̃ aliquid fortiter egit: Et eodẽ mõ eſt de peccatore poſt pœnitentiã viriliter agẽte: & de iuſto tepido in ſua iuſticia ꝓmanente. g ¶ Si aũt peccauerit &c. Hĩc cõſequẽter oſtendit, ꝙ debem' eſſe benefici ꝓximo ex pte aĩe in effectu: Et hoc duplicit̃: Primò, defectus eorum charitatiue corrigendo & ſecundo, offenſam miſericorditer remittẽdo, ibi: Iterum dico vobis. Ad euidentiam primi aduertendum, ꝙ duplex eſt correptio. Vna quæ eſt ad peccantis punitionem propter conſeruationem iuſtitiæ: & iſta nõ ordinat̃ ſemp ad correctionẽ delinquẽtis, qa aliquãdo ſibi inſligit̃ pœna mortis; & ideo principalit̃ eſt ad conſeruationẽ iuſticiæ & terrorẽ aliorũ: & talis correptio nõ ptinet ad ſingulares ꝑſonas: ſed ad iudicẽ ad quẽ ptinet cõſeruare iuſtitiã inter homines, & propter hoc talis correptio eſt actus iuſtitiæ. Alia eſt correptio quæ ordinatur ad fratris peccantis emendationem: & hæc eſt actus charitatis, & pertinet ad omnes: quia ſicut dicitur in Eccleſiaſtico: Vnicuiq; mandauit deꝰ de proximo. Et ideo ſicut quilibet tenetur proximum ex charitate diligere, ita tenetur defectus eius charitatiue ad emendationem eius corrigere, ſi tñ ꝓbabiliter credat ꝙ ex ſua correctione debeat ſe emẽdare. Et de tali correctione loquit̃ hĩc Saluator, nõ de prima, quę eſt actus iuſticiæ. Tangit autem debitum modum huius correctionis, dicens. Si autem peccauerit in te frater tuus. Et intelligit̃ iſtud in te dupliciter: vel qate ſolũ læſit, vel qa te ſolo ſciẽte peccauit: Si enim alios læderet, vel coram alĩs peccaret, tũc non haberet locum illud quod ſubditur: h ¶ Vade & corripe eum inter te & ipſum ſolum. Quia peccata publica ſunt in publico arguẽda, ſecũdũ qđ dicitur. j. ad Timoth. v. d. Peccan

& tem coram

a ¶ Videte ne contennatis unum ex his puſillis. Graue ergo eſt contennere quem deus honorat angelo cuſtode, & ꝓpter cuius ſalutem dei filius voluit in mundum venire: Et hæ rationes tanguntur, cum dicitur: b ¶ Dico enim uobis, quia angeli eorum in cælis ſemper uident &c. Si autẽ pecca. in te frater tuus. i, te ſciente: vñ Augu. Quid eſt in te peccaſti, niſi tu ſcis, quia peccauit. b ¶ Vade & corripe eum inter te & ipſum ſolum. Hieronymus. Corripiendus enim eſt ſeorſum frater, ne ſi ſemel verecundiam amiſerit, permaneat in peccato.

Si te audi

Diuiſio.

† Errabat.

† 50. diſt. quia ſanctitas tua.

Diuiſio.

† Lu. 17. a. 4. c. di. c. ſed illud. 2. q. 1. c. ſi peccauerit.

Ecd. 17. b

Moraliter.

qui dixit:si pœnitet dimitte,premisit, si peccauerit increpa. Nec difficilis sit venia nec remissa indulgẽtia. a ¶Dic ec. Vt detesta
A tioni eum habeat.Et qui non potuit pudore saluari ,saluetur opprobrijs,& vt rubore sequestrationis emẽdet,sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Sed ne quis superbus talem contemneret sequestrationẽ subdit: Amẽ dico uo. Potestatẽ tribuit apostolis,vt sciant q̃ à talibus dñant,hũanã sententiã diuĩa sententia corroborari. b ¶Sicut ethnicus.
†Deu.19.b 2.Cor.13.a. Detestabilior est q̃ sub nomine fidelis agit opa infidelitũ,q̃ apte Gẽtilis. Nec iõ salus eĩ negligẽda est,nã & Ethnicos.i. Gẽtiles & publicanos in numero qdem fratrum nõ deputam⁹,sed tñ eorũ salutem semp ingrim⁹. ¶Typicè, Publicani sunt q lucra seculi sectanẽ & exigunt vectigalia negotiationis p fraudes,p furta & p periuria. c ¶Amen dico &c. A deo vestra sentẽtia cõfirmatẽ diuĩa vel ad recipiẽdũ pœnitẽtẽ,vel ad abiẽciẽdũ cõtumacem. d ¶Si duo. Typicè.Vbi spũs aĩa & corp⁹ cõsenserint,vt nõ sit ĩter eos bellũ,carne cupiẽte cõtra spm̃ & spũ cõtra carnẽ,qdqd petũt fiet.Quia si corp⁹ vult,q̃ spũs vult,tm̃ bonarũ rerũ ẽ petitio. e ¶Ibi sum in me.Omnis sermo, supra ad cõcordiã ,puocat & pacẽ, quã a deo cõmẽdat,vt dicat deũ in medio esse eorũ,q pax & charitas sedẽ sibi in pacificis cõstituit,& vnitatis meritoĩa petenda impetranda esse confirmat.
Hierony.
f ¶Tunc accedẽs. Dixerat videte ne cõtemnatis,de puero,i.adiecerat:si peccat,corripe.& p̃mium ,pmiserat:Si duo ex vobis.Prouocat⁹ ergo Petrus,q̃rit q̃tiẽs dimittat. g ¶Septuagies sep. Hiero.i. cccc.xc.vicibus.i.totiẽs i die quotiẽs ille peccare põt. ¶Aug.Typi.xj.p se trãsgressionẽ signat qa iã est extra decalogũ
B Cum verò multiplicatur per.vij.iam omnis intelligitur transgressio. propter septem vitia. ¶Nota.Aliter datur venia petenti fratri, vt nobis .s.socia charitate conicet: sicut Ioseph fratribus.
†De pe.di. 3.c.septies Aliter inimico persequenti, vt bonum ei velim⁹:& si licet faciam⁹,vt Dauid lugens Saul. h ¶Ideo assimilatũ. vt sciatis dimittẽdũ esse cõseruis, ostẽdam p similitudinẽ,qa si ille rex & dñs dimisit seruo,multò magis homo cõseruis suis
Hierony. ¶Mos erat Syrorũ p parabolas loqui
☞Et vxorem

Nico.de Ly.

✠Peccantẽ corã oĩbus argue,vt cæteri timorẽ habeãt:sed quãdo sũt secreta,tunc habet locũ correctio fraterna:q̃ est actꝰ charitatis,q̃ debet fieri primò in secreto. Cui⁹ .atio est,Sicut em̃ medicus corpalis si debito modo ,peedat,nititr inducere sanitatẽ cũ minori dispendio corpis,vt sine mẽbri absciſione:& si non possit,tũc abscindit mẽbrũ min⁹ nobile,vt cõseruet magis nobile vt̃ totũ corp⁹.Sic ille q fratrẽ peccantẽ occultè corripit,charitatiuè debet tẽtare,si possit fratrẽ emendare absq̃ detrimento suæ famæ:quia fama cõputatur inter maiora bona hominis citra virtutes:& ideo corrigẽs fratrẽ debet q̃tũ põt cõseruare ei⁹ famam.
Fraternæ correptionis moderamen. Alia causa est,qa amissa fama vel læsa,efficitur homo inuerecundus:& p cõsequẽs min⁹ à peccato retrahitur q̃ prius.Est ergo debitus ,processus correctione charitatiua,vt homo corrigat fratrẽ suum inter se & ipsum solũ,vt sic possit eũ saluare cũ oĩmoda integritate suę famæ.Et hoc est q̃ sequit:a ¶Si te audi. lucrat⁹ eris &c. Eum.s. cum integritate famæ ad salutem reducendo.
b ¶Si autẽ te non.Quia em̃ fama est minus bonũ, q̃ sit bona vita:si non possit seruari bona vita fratris sine detrimento suę famæ,tunc ,pcedendũ est ad salutẽ bonę vitæ eũ aliq̃li læsione suæ famæ: & ideo adducẽdus est vnus alĩ⁹ vel duo ad sciendũ.s. fratris delictũ,& vt corã eis arguat:& si se nõ correxerit,tũc simpliciter contẽnẽda est eius fama,vt conseruetur bona vita,vel saltem ordo iusticiæ ad terrorẽ aliorũ.& hoc est qd̃ sequit: c ¶Q̃d si non audierit eos:se corrigendo, d ¶Dic ecclesiæ.i. prælato p denuntio'per denunciationẽ publicam:& tunc sunt testes ĩducendi ad facti ,pbationẽ,q prius fuerãt ĩducti ad fratris secretãcorrectionem. C
e ¶Si aũt ec.nõ au.p̃ceptũ plati cõtẽnendo. f ¶Sit tibi sicut ethni.&c .i.sepe⁹ ab alijs fidelib⁹ p excõicationẽ & censuram ecclesiasticam. Et q̃ talia, possint prælati ecclesiæ inferre, subditur
g ¶Amen.i.fideliter. h ¶Dico uo. Quia deus talẽ punitionẽ approbar,si iudicium ecclesiæ non erat.Consideran dũ tamẽ circa p̃dicta,q̃ si pctm̃ occultũ fratris fuerit ĩ p̃iudiciũ cõitatis:vt si aliqs tractarer secretècũ aliqb⁹ ciuib⁹ q̃liter ciuitas esset hostibus tradẽda.vl si aliqs hęretic⁹ ĩ secreto corrũperet fideles,tũc secreta correptio vl admonitio nõ esset expectãda:sed statì esset p̃lato denũciandũ,q posset tali piculo p̃cauere.Et idem iudiciũ de cõsimilib⁹ casib⁹ est habẽdũ.
i ¶Iterũ di.uo.Hìc consequẽtẽ oñdit, q̃ nõ solũ debem⁹ fratrẽ corripe,sed etiam offẽsa nobis illatã remittere.Et diuidit in duas ptes:qa priò facit qd̃ dictũ est.scd'ò oñdit q̃tiẽs sit offẽsa frĩs remittẽda,ibi:Tũc ac.ad &c.Dicit igit primò: k ¶Si duo &c.s.offẽsam sibi in uicẽ remittẽdo. l ¶De oĩ re.&c.qa orõ nõ est accepta corã deo,si teneat odiũ cõtra fratrẽ ĩ aĩo:propter quod subdit: m ¶Vbi em̃ sũt.i.charitate vniti.
n ¶In me &c.Acqescẽdo bonæ voluntati& petitiõi eorũdẽ,dũ tñ illa oõ habeat cõditiões cõueniẽtes,q̃ ad hoc requirũt.s.q aliqs oret ,p se pie & pseueranter.His em̃ cõcurrẽtib⁹ sẽp orõ exaudit: & si aliqñ differt,tñ tpe cõpetẽti iplet,sicut supra habitũ ẽ .c.vĩj.Aduertẽdũ tñ, q licet offẽsa sit sẽp remittẽda,nõ tñ iuria.Si em̃ ex remissiõe iniurię & pœnę debitę seq̃ret ,pnitas ĩ eo cui remittit ad facili⁹ peccãdũ,nõ eẽt bonũ ei remittere. sitr si ex tali remissiõe eẽt scãdalũ aliorũ & omissio iusticię & ĩ cõsilibus casibus,
o ¶Tũc ac.Hìc oñdit q̃tiẽs sit fratri remittẽdũ:& priò oñdit ,p positũ,scd'ò cõfirmat p exẽplũ,ibi:Ideo aſ.est.Circa primũ aduertẽdũ,q̃ sicut frequẽter dictũ ẽ Petrus tãq̃ pricipalis aliqñ loq̃bat ,p se & ,p alĩs:& iõ audito à Saluatore q̃ offẽsa frĩs peccãtis esset remittẽda, iterrogauit q̃tiẽs esset remittẽda fratri, & hoc petijt si sufficeret ad salutẽ dimittere septies.
r ¶Dicit il.Ie.Nõ'di.Et ponit ibi numer⁹ determinat⁹ ,p idetermiato, ac si di.totiẽs quotiens,vt dicit Augus ¶Ideo aſ.est.Hìc ,pbat hoc p exẽplũ D
mittẽdũ:& ad hoc oñdit ,p positũ,scd'ò cõfirmat p exẽplũ,ibi:Ideo aſ.est.Circa primũ aduertẽdũ,q̃ sicut frequẽter dictũ ẽ Petrus tãq̃ pricipalis aliqñ loq̃bat ,p se & ,p alĩs:& iõ audito à Saluatore q̃ offẽsa frĩs peccãtis esset remittẽda, iterrogauit q̃tiẽs esset remittẽda fratri, & hoc petijt si sufficeret ad salutẽ dimittere septies.
r ¶Dicit il.Ie.Nõ'di.Et ponit ibi numer⁹ determinat⁹ ,p idetermiato, ac si di.totiẽs quotiens,vt dicit Augus ¶Ideo aſ.est.Hìc ,pbat hoc p exẽplũ
t ¶Hõi regi.i.Christo,q est ver⁹ hõ & ver⁹ de⁹,rex regum &dñs dominãtiũ. ,v ¶Qui uoluit &c.id est rõnẽ gerere,
✠de factis
qa magis sum⁹ debitores dei & pl⁹ offẽdim⁹ eũ q̃ hõ possit offẽdere ,pximũ,quia tãta est offensa quãt⁹ ille q offendit.Deus autẽ est infinit⁹,& ideo offensa in ipm̃ cõmissa quãdã infinitatem habet:& tñ q̃tiẽscũq̃ offendimus deũ,ipe totiẽs patus est remittere dũ tñ velim⁹ veraciter pœnitere:ergo multò fortiꝰ sitr debem⁹ peccãti ĩ nos facere:& hoc ẽ qd̃ dicit:Ideo aſ.est.i.status ecclesię militãtis.

✠a ¶Si te au.Iu.Per salutẽ em̃ alteri⁹ nobis quoq̃ acqritur sal⁹. Moraliter
b ¶Si autem.Glossa,vt si dixerit non esse peccatum,probent illud esse pctm̃. c ¶Q̃d si nõ au.eos.Chrys.i.his qui ecclesiæ prędidẽt. c ¶Si autem ec.Aug⁹.i.Gentilis & paganus in numero fratrum non computãdus. g ¶Amẽ dico uobis &c. Augu.De verbis domini in mõte:Cœpisti habere fratrẽ tuũ tãq̃ Ethnicũ & publicanũ,liga illũ in terra:sed vt iuste liges eũ vide: nã in iusta vincula dirumpit iusticia. i ¶Iterum dico uobis q̃ si duo.Sub intelligẽdũ est si petierint piè,perseueranter,& ,p se p ¶Domine quoties.subdit: q ¶Vsq̃ sep.sep.id est quadringentis nonaginta vicibus,vel vt dicit Aug. oino q̃tiẽscũq̃ peccauerit,ignoscas. s ¶Ideo assimilatum est regnũ cælorum.i.Christo qui est rex regũ. ¶Qui uoluit rationem ponere cũ seruis suis.Huius em̃ regis serui sunt omnes homines, & cum eis rationem ponit:nam omnium actus diligẽter discutit

i ✠Oblatus est

a ¶Et uxorē. Eum nō solū populū, sed etiā prelatos & subditos simul cū tota familia vl substātia eorū, p magnitudine delictorū tradidit exteris natiōib⁹: vt qđ noluerūt voto, soluāt tormento. ¶Iussit, p cupiditate & opib⁹: qa vxore & filijs pœnas soluere. b ¶Miser⁹ au. Misericors dns non sol ū captiuitatē Iudaicam absoluit, sed etiā peccatorū oīm veniam in aduentu Christi se dare promisit, si perlisterent in inceptо. c ¶Dimisit ei. i. pondere carnalium obseruationū absoluit, & debitū dimisit. i. priores transgressiōes. d ¶Inuenit unū. Gentilē pplm, q̄si sibi debitorē fatigabat: gratiā Christi nō esse eis ad salutē dicēs, carnales obseruantias ab eis non modò persuasionibus sed etiā tormentis expectabat. e ¶Serue ne. Sæpe debita dimisi tibi, quando in angustijs rogasti: sed liberatus compassionē nō habuisti, quin potius, pphetas & apostolos pseqūris, & ingratus, & de iusticia p̄sumēs spernis gentes, indignas tua societate in Christo iudicans. f ¶Sic & pater me⁹. Si non dimiseritis ex corde qđ in vos delinquitur, & hoc qđ p pœnitentiā dimissum erat à vobis exigitur ¶Repetet: vel de mala voluntate dānādo, a q̄ omne malū, vel de inobedientia quæ est origo totius mali: Quoties em̄ quis peccat, inobediens efficitur. ¶Incipit narrare, q̄ dns in Iudæa fecit, & docuit, & passus est: priò trās Iordanem ad orientē, post & citra Iordanē, quādo venit à Iericho ī Ierusalem. g ¶Sermones: Quos in Galilæa post tributum de humilitate & innocētia, & correctione, & venia habuit. h ¶Venit in fines Iu. Oīs Iudeorū, puincia ad distinctionem aliarū Gentiū Iudæa dicit, sed specialiter meridiana plaga ad differētiā Samarię, Galileę, Decapolis, & ceterarū regionū eiusdē, puinciæ. i ¶Et secutæ sunt. Galileos maluit curare in Iudæa, vt Gentes in eam veniam, quæ Iudææ parabatur, admitteret.

Nico. de Lyra.

de factis humanis. a ¶Oblat⁹ est ei unus, q debe. ei decem mi. talenta. i. obligatus ad magnā pœnā propter multa peccata. c ¶Cum autē nō haberet, unde red. quia peccator non habet vñ satisfaciat deo, p pctō. d ¶Iussit eū dominus uenūdari. quia oīa sua sunt pœnę eternę, ppter peccatū suū obligata. e ¶Procidens autē ser. i. peccator per pœnitentiam. f ¶Patientiam habe. pœnā eternā in tēporalē cōmutando. g ¶Et oīa reddam tibi: opera meritoria faciendo. h ¶Miser⁹ tus aūt domin⁹. qa dns parat⁹ est misereri & parcere verè pœnitētib⁹. i ¶Egressus aūt ser. ille à fa. domi. s. p recidiuū pctī. k ¶Inuenit unū de cōser. i. de hoībus, q sunt serui dei cū ipso. l ¶Qui debet ei cen. dena. i. modicum eū offenderat, qa offensa in hoīem modica est respectu offensę commissę in deū: m ¶Et tenēs suffocabat eum: id est strāgulabat. Et dicit à sub & faux cis, dicens: n ¶Redde qđ de. In quo ostēdit austeritas in repetendo vindictā à, pximo. o ¶Et, pcidens conser. p pœnitētiā. p ¶Rogabat eū dicens: Patiētiā. q. d. paratus sum secūdū possibilitatem meam satisfacere. q ¶Ille autem no

nere cum seruis suis. Et cùm cœpisset rationem ponere, oblatus est ei
a ¶Populus Iudaicus, qui decalogo constrictus multarum transgressionum reus erat.
unus qui debebat ei decem milia ta
b ¶Viribus suis hoc explere non posset.
lenta. Cùm autem non haberet un
c ¶Permisit iusto iudicio, ma lignorum spirituum seruum fieri.
de redderet, iussit eum dominus uę
d
nundari, & uxorem eius, & filios, & omnia quæ habebat, & † reddi.
¶Cum sponte nollet malus, coactus populus ille, pœnitet.
Procidens autem seruus ille roga
e
¶Parce peccatis.
bat eum, dicens*: Patientiam habe
f
a ¶Credendo in te, qui es finis legis.
in me, & omnia rēddam tibi. Miser
g h
tus autē dominus serui illius, dimi
a ¶In libertatem fidei vel de captiuitate liberatus.
sit eum, & † debitū dimisit ei. Egrēs
i
sus autem seru⁹ ille, inuenit unum
k
a ¶i. recognoscebat ab eo salutem prestitam sibi.
de conseruis suis, qui debebat ei cen
l
a ¶Non sinebat eum reddere rationem.
tum denarios, & tenens suffocabat
m
a ¶Obseruis carnales obseruantias.
eum, dicens: Rēdde quod debes.
n
Et procidens conseruus eius* roga
o p
a ¶Parce peccatis.
bat eum, dicens: Patientiam habe
a ¶Quicquid lex precipit spiritualiter implendo.
in me, & omnia rēddam tibi. Ille au
q
b ¶Spiritualia.
b ¶A spirituali intellectu recessit.
tem nōluit, sed ābiit & misit eum
a ¶Arctam tribulationem.
b ¶Hoc intendens, vt legem carnaliter impleret quod videbatur debere.
in cārcerem, donec
b
rēdderet debi
a ¶Angeli qui referunt deo gesta hominum, vel prædicatores euangelij.
tum. Videntes autem cōserui e
r
a ¶Propter afflictionem Christiani populi.
ius quæ fiebant, cōtristati sunt ual
a ¶Pro salute credentium contra dolum persequutorum dominum implorant.
de, & uenerunt, & narrāuerunt do
s
mino suo omnia quæ facta fuerant.
Tunc uocauit eum dominus suus,
t
& ait illi. † Serue nequam, omne
v
¶Omnes præuaricationes.
debitum dimisi tibi, quoniam ro
gasti me. Nónne ergo oportuit &
x
a ¶Dignas misericordia gentes reputare, quoniam omnes peccauerunt & egent gratia dei.
te miserēri conserui tui, sicut & ego
a ¶Iusta animaduersione.
tui misertus sum? Et irātus domi
y
a ¶In manus Romanorum, vel tartareis ministris.
nus eius, tradidit eum tortoribus,
¶In perpetuum.
quoadusque redderet uniuersum
z
a
debitum. † Sic & pater meus cæle
a ¶Repetet a vobis dimissa.
stis faciēt uobis, si non remiseritis
¶Non fida pace.
unusquisque fratri suo de cordibus
uestris*. Et factum est, cū consum
c
masset Iesus sermones istos, migra
b
uit à Galilęa, & uenit in fines Iudęæ
c
a ¶De Galilęa. ¶Ex pietate vt doceantur, & infirmi sanentur.
trans Iordanem, & sequūtæ sunt
d
¶In Iudęa.
eum turbæ multę, & curauit eos ibi.
e

aūt noluit. In quo notat crudelitas in modo repetendi vindictā. r ¶Videntes aūt cōser. eius. Isti sunt qui videntes crudelitatē hominū erga, pximos cō tristant, quia ad eandē virtutē pertinet gaudere de bono, & tristari de oppositо malo. s ¶Et ue. & nar. domino, quia in oratione petunt à domino talia vindicari ad declarationem iusticię, nō ex liuore vindictæ. t ¶Tunc uoca. illū domin⁹ suus. Ista autē vocatio fit in morte, vbi oportet de oīb⁹ rōnē reddere stricte. v ¶Serue nequā oē debi. id est offēsam magnā in me cōmissam, x ¶Nonne ergo opor. paruā remittendo. y ¶Et irat⁹ do. &c. tor. id est dęmonib⁹, q in hoc sunt executores diuinę iusticiæ. z ¶Quoadusq; id est ęternaliter, quia in inferno semp est redditio absq; quietatiōe: cū pœna semper remaneat æterna à pte finis. a ¶Sic & pater meus cælestis. Hīc inducitur applicatio parabolæ ad propositum eodē modo quo dictum est. b ¶Et factū est cum cō. Hīc ponitur confirmatio doctrinę precedētis per opationē miraculorū, cū dicit: Et factū cum cōsummasset Iesus. Sequitur: c ¶Et uenit in fines Iudæę trans Iorda. vbi erat eius obsessio duarū tribuū & dimidię. s. Ruben & Gad, & dimidiæ tribus Manasse. d ¶Et secutę sunt eum tur. mul. Ex q̄ patet deuotio populi ad eū, qa multi sequebant: Aliq causa p̄dicatiōis audiendæ, aliqui causa curatiōis impetrandæ. e ¶Et curauit. eos ibi. Et sic patet, q̄p Euāgelista in vno ỹ ho multa miracula sanitatū includit: qa, ppter multitudinē miraculorū nō poterant oīa in particulari describi, vt dicitur Ioh. vlti.

¶a ¶Oblatus est ei unus. i. quilibet peccator, quia p̄sentialiter sibi assistit. b ¶Qui debet ei de. mi. i. debitum valde magnū, quia tanta est offēsa, quātus ille est q offēdit. c ¶Cū aūt nōhaberet unde red. quia peccator nō habet vñ posset satisfacere deo. d ¶Iussit eum domin⁹ eius ue. p hoc significat determinatio ei⁹ ad pœnā debitam. Per vxorem aūt eius significat delectatio prauа: & p filios, actus mali, pcedentes inde: p quibus est puniendus. e ¶Procidens autē. vt sibi daret spaciū vitę, in q̄ posset p pœnitētiā satisfacere. f ¶Misertus aūt domin⁹, plus em̄ dat dominus q̄ rogeť. g ¶Egressus autem ser. il. Egredit aūt à domino pctm̄ reiterando. h ¶Inuenit unū de conseruis suis. id est de peccatorib⁹, q ei tenebat in modico respectiue: crudeliter cogebat eum reddere. r ¶Videntes autē. per quos oēs Christiani & angeli sctī intelliguntur: vñ Apoc. xxij. b. dixit angel⁹ brō Iohāni. Cōserv⁹ tuus sum, & fratrū tuorū. Et corā deo repūtāt facta hoīm. v ¶Serue nequā &c. nonne oportuit & te mi. conseruī tui. q. di. sic. Remigius, Seruus iste nullū legit respōsum dño de disse: in quo demonstrat, q̄p in die iudicij & statim post hāc vitā cessabit oīs excusatio pctī. y ¶Et ira. do. &c. tort. id est dęmonibus. z ¶Quoadusq; red. i. vsq; in perpetuum. nā in inferno nulla ē redēptio. Et factū est. Sequit: c ¶Et uenit. Origen. Sanauit dominus turbas trans Iordanem, vbi dabatur baptismus. Verè enim à spiritualib⁹ infirmitatibus curantur & saluantur homines in baptismo.

mutuum

De cōse. dis. 4. c. quō in fi.

delicta eorum

Mar. xi. d

A ¶ In eo.ca.xviij.vbi dicitur in Postil.Sicut digiti manus æqualiter crescunt.

ADDI.I. Hæc rō nullā propriā pręeminētiā attribuit humilitati inter cęteras uirtutes.De qualibet enim alia virtute verè posset dici,ꝙ illa crescēte,cæteræ crescūt ꝓportionabiliter ,ꝓpter cōnexionē virtutū,vt Postil.allegat . Sed ẏba Christi dictis:Discite à me,quia mi.sum & hu.cor.Matth.xj . d. denotāt quandā excellētiæ singularitatē in ipsa humilitate existere,qui doctrinā cōiter doctores sequūtur. Aug. em̄ de vera religiōe dicit,ꝙ tota vita Christi in terris disciplina morū fuit ad imitandū pcipuē humilitatē suā.Sic̄ Greg.in pastorali dicit,ꝙ in argumentū redēptionis nostræ inuēta est hūilitas Christi . Ex qbus patet,ꝙ hūilitas cōmendāda est ex aliquo singulari sibi inter cæteras virtutes ,ꝓpriē ptinēti.Et iō dicēdū sc̄m Tho.in sc̄a sc̄æ.q.clxj.art.v,in rn̄sione ad.iij.argumentū, ꝙ hūilitas cōmēdat ex hoc ꝙ illā maximē remouetur impedimētū hūanę salutis,q̄ cō sistit in hoc ꝙ homo ad celestia tēdat,à qbus ipedit,dū ī terrenis magnificari studet.Et sic humilitas est q̄dā ,ꝓpria dispositio ad liberum accessum hominis in spiritualia & diuina bona.

In eo.ca.vbi dicitur in postil.Venit enim filius hominis &c.

ADDI.II. Meli⁹ videt cō tinuari hoc dictū Christi cū pcedētibus sic.s. vt p aliam rōnem fortiorem ostēdat,ꝙ nō sunt pusilli cōtemnēdi:qd̄ sic patet.Nā posset qs dicere,ꝙ ille ,ꝑximus nō est cōtemnēdus,q.sest iustus,seu de q̄ rōna biliter ꝑsumi debet,ꝙ est in statu gratię:sed prauus seu pc̄ōr videt̄ debere cōtemni,cū sit à deo remot⁹.Ad qd̄ remouēdum Saluator inducit exēplum de seipso,q venit saluare qd̄ perierat.Ad quod etiā inducit exēplum de cētum ouib⁹,vt patet in litera . Et hęc videt esse sentētia Chrisō.q in hoc loco sic dicit:Rursus aliam rōnem ponit,quare pusilli nō sunt cōtēnēdi priori maiorē dicēs: Venit enim filius hominis saluare quod perierat.q.d.secūdū Remigiū nō cōtēnat pusillos.s.pc̄ōres,qa ego ,ꝓ hoibus homo fieri dignatus sum. ¶ In eo.ca.vbi dicitur in postil Si duo ex &c.

ADDI.III. Licet verū sit,ꝙ oro nō ē accepta corā deo illi⁹ qui tenet odiū cōtra fratrē in aio, non tamē ex hoc seq̄t,ꝙ oro semp sit accepta coram deo illi⁹ qui nō tenet tale odiū cōtrā fratrē.Potest em̄ in alıs sic deficere, vt non
B audiat.Sed Christus dixit:Si duo ex vobis cōsēserint de oi re quā petierint,fiet illis.Ex quibus sequit̄,ꝙ oro cōsentiētiū semp audiatur:vñ aliter videt dicēdū.Ad cui⁹ intellectū sciēdū,ꝙ hmōi cōsensus q facit oronē efficacē sc̄m doctores,nō solū extēdit se ad excludendū odiū fraternū,sed etiā ad includēdū oia q̄ ad petitionem(quę est digna exaudiri)requirunt.s.vt orans sibiipsi cōsentiat.Vnde

GLOS.ORCI.

ET acces. Cap. XIX. Q.complexione capiatur.Si diceret:Dimittēda est q̄cūq; ex causa,& ducenda alia: pudicitiæ prædicator contra se facit.Si dicit nō ē dimittēda,cōtra doctrinā Moysi & dei facit.Ideo rēsponsum temperat naturalem legem,primamq; dei sententiam secundò opponens,q̄ nō volūtate dei,sed peccātiū necessitate concessa est.

NIC.DE LY.

¶ Ee fœminā

ET acceſſe. Cap. XIX. Hīc cōsequenter Saluator docet ẏtutes contemplatiuorū seu religiosorū.Et diuidit in tres ptes:qa primò docet continētiā.Sc̄d̄ò obediētiā,ibi:Tūc oblati sūt ei paruuli. Tertiò paupertatē volūtariā,ibi:Et ecce vn⁹.In ipsis aūt trib⁹ cō sistit pfectio religiosorū.Prima diuidit in duas ptes:qa prīò docet Christ⁹ illud qd̄ est necessitatis ī cōtinētia videlicet cōtinētiā cōiugalē Sc̄d̄ò illud,qd̄ ē pfectiōis,s.cōtinētiā ab oī actu venereo,ibi:Dicūt ei discipł̄.Prima in duas:qa primò circa hoc ponit Pharisęorū dolosa interrogatio.Et sc̄d̄ò ponit ipsius Christi vera rn̄sio, ibi:Qui rn̄dēs.Dicit ergo: a ¶ Et accesser .ad eū.i.ad Iesum.
b ¶ Phari.Qui in populo Iudæorū pręalıs videbātur religiosi,vt dictū est .ē.& dicēt iseri⁹.xxj.c. c ¶ Ten.e.Cape.s.i.y bis.
d ¶ Et di.Si li.ho.di.i.ex leui causa,vt ꝓpter aliquā fœditatē seu turpitudinem corporalem.Hanc quæstionem proposuerunt Christo ad capiendum eum:quia rēspōso ad vtranq; ꝑtem erat calūniabilis:quia si diceret ꝙ licet,videbat̄ laxare fręna concupiscentiæ carnali:dicendo ꝙ homo pro libito volūtatis suæ posłit vxorem dimittere & aliam ducere,& etiam contra dictamen legis naturæ,quia inseparabilitas est de ratione matrimonij vt dicetur post.Si autem diceret,ꝙ non licet, videbatur contra Moysen dicentem Deut.xxiij.a. Si acceperit homo vxorem,& non inuenerit gratiam ante oculos eius ꝓpter aliquā fœditatē, scribet libellum repudij &c. e ¶ Qui re.Hīc ponit Christi rēsponsio.Et diuidit in duas ptes:qa primò ponit rn̄sio.sc̄d̄ò remouet q̄dā fibi Diuisio facta obiectio,ibi: Dicūt illi.Ad cuius euidentiā primi,aduertēdū,ꝙ indiuisibilitas ē triplex.Prima est indiuisibilitas cōtinuitatis q̄ dr̄ formale,cū dr̄: Matrimonium est cōiūctio maris & fœminę ad legitimas psonas indiuiduā vitę cōsuetudinem retinens.i.indiuisibilitatem secūdum totam vitam alterius coniugū. Ratio autem huius est,quia matrimonium ē cōiūctio maris & fœminę ad educationē ,plis ad cultū diuinū mł̄tiplicādū.Ad hoc aūt,ꝙ ples sit apta ad cultū diuīū,& posłit sibi sufficere post emācipationē à pēnt⁹,requirit magn⁹ tps tract⁹:qa oportet filiū gnari educari & doceri,& sibi de necessarijs vitę à parēt⁹ ,puideri.Quia sc̄m qd̄ dicit Apł̄.ij.Co.xij.Parētes debēt thesaurizare filijs,& nō filij parēt⁹.Añq; aūt hō possit generare de cōi cursu,est.xvij.annorū vel xx.Añq; ẏ filius genitus sit educat⁹ & edoctus à patre sciens & potēs se & familiam regere, oportet,ꝙ sit.xx.an.vel circit.Et sic patet,ꝙ licet vir nō generaret nisi vnū filiū ī vxore,tn̄ anteq; filius esset dispositus ad recedēdū à pre,ià pater esset.xl.annorū vel circiter:nunc aūt ita est ꝙ masculus & fœmina debent simul cohabitare indiuisibiliter q̄diu intēdūt generationi & educationi prolis,sicut videm⁹ in brutis aialibus & auib⁹,ꝙ determinat⁹ mas,determiatq; fœminę inseparabiliter

Moraliter. a ¶ Et acces.Orige.Tērato aūt dño,nullus discipulorū ei⁹ qui positus est ad docēdū grauiter ferat,si tēi at⁹ fuerit à quibusdam: sed tentantibus rēspondeat dogmata pietatis

Moraliter

Diuisio

tiat.Vnde Hiero.dicit:Vbi spūs & aia corpusq; cōsenserint,& nō intra se bellum diuersarum habuerint volūtatū,nulli dubiū,qn C bonarū rerū postulatio sit,vbi corp⁹ vult habere ea q̄ vult spiritus.Hæc Hiero.Sic̄ in hoc consensu etiā includit̄,ꝙ orantes sibi ipsis cōsentiāt in oīb⁹ his q̄ ad verā doctrinā & bonę vitæ cōuersationē ptinēt.Vnde Orige.in hoc loco:Ista est causa,ꝓpter quā non exaudiunt orantes,qa non cōsentimus nobis ꝓ oia sup̄ terrā nec dogmate nec cōuersatiōe.Sicut em̄ in musicis,nisi fuerit consonantia vocū,nō delectāt audientē,sic in ecclesia nisi cōsensum habuerint orantes,nec delectat̄ deus,nec audit voces eorū.Hęc ille.Vbi igit̄ consensus p̄dictis modis est,necesse est impetrare qd̄ petit̄.Includit̄ em̄ hīc tā idoneitas petitionis q̄ petentium.Et iō sequitur in litera:Vbi em̄ duo sunt vel tres cōgregati in nomine meo,ibi sum in medio eorū.Vbi notandū,ꝙ sententia horū verborū,est:redditiua rōnis p̄cedentiū.Nō em̄ dixit:iterum dico vobis.i.vbi em̄ sunt duo vel tres &c.sicut imediate pręcedenti conclusione vbi denotat̄ distinctio illius dicti à pręcedentib⁹:sed dixit:Vbi em̄ sunt:quasi redditiuum rōnis de hmōi petitionis efficacia,vt intelligat̄ sic.Rō q̄re talis cōsensus est efficax,talis est,qa tales congregati sūt in nomine meo.Vbi em̄ talis consensus est, tales congregāt̄ in nomine Christiqui est vera pax,& vera cōcordia:& per cōsequēs est in medio eorū.qa vt ait Origen. Mox em̄ vt aliqui consenserint,Christus inuenitur in eis.

REPLI. In ca.xviij.vbi Postillator cōmēdat humilitatē cum debito moderamine.Burg.vult humilitatem habere singularē excellētiā inter cæteras ẏtutes:patet hoc ex dicto btī Aug.de vera religiōe dicētis,ꝙ tota vita Christi in terris disciplina moris fuit ad imitādū pcipuē humilitatē suā,Sed ꝓ hoc nō pōt Burg.aliquā inferre hūilitatis ꝓgatiuā,qa btūs Aug. vult ꝓ hoc oīndere imitationē humilitatis faciliorem. Vita em̄ Christi in multis exīstit potius admirabilis q̄ imitabilis:quo ad humilitatē tū faciliē imitabilis.Ideo idē btūs Aug.in ser.cōi de martyrib⁹ dicit:Christ⁹ dñs nō dixit:Discite à me mortuos suscitare,super aq̄s siccis pedib⁹ ambulare:nō hoc dixit:Sed qd ait?Discite à me,qa mitis sum,& humilis corde.Et ad cundē sensum pertinet qd̄ Burgen̄.de btō Greg.Postillatore allegat.Nec concludit suū propositum p dictū.s.Tho.ex sc̄da sc̄æ.q.clxj.Nam cum dixisset,ꝙ humilitas est quędā ,ꝓpria dispositio ad liberū accessū hominis ad spūalia & diuina bona,subit idem sc̄tus Tho. ibidem. Igitur sicut pfectio potior est dispositione,ita & charitas. Et ille virtutes quib⁹ homo directē mouet̄ in deum, sunt potiores humilitate,& ita dictum sc̄ti Tho.potius est cū Postilla,q̄ cū Burg. D q hīc & alibi est trūcator autoritatū & ☞ *Nicolaus de Lyra.*

Cap. XIX.

ET accesserunt ad eū [a] ¶ Ex liuore vt decipiant.
Pharisæi tentantes [b,c] eum,& dicētes: † Si [d] licet homini dimittere uxorem suam quacunque ex causa? Qui respondens, ait illis: [e]

a ¶ Earum causarum quæ scribebantur in libro repudij.

a ¶ Non sua rēspondit,sed historiæ veteris & mandatorum dei recordatur.

Gloſ. ordi. Matthæi Cap. XIX. De Lyra

☞ a ¶ Et fœminā. Non ait fœminas, vt vnū cōiugiū ſit non plu
E ra, qđ ex repudio priorū q̄rebat. b ¶ Adhærebit uxo. Si mal'
morib⁹, ſi luxurioſa, ſeu quilibet hmōi ſit vxor, velim⁹ nolimus
ſuſtinenda eſt. Cū enī liberi eſſemus, volentes nos ſubiecimus ſer-
uituti. Si ancilla libero, vel ſeruus liberæ ſupponitur, nō reputa
tur cōiugiū poſtq̄ detectum fuerit: ſic &
de cōſanguineis. c ¶ Et erunt duo in
car. Præmiū nuptiarū eſt ex duobus vna
caro: Caſtitas coniūcta ſpiritui vnus ſpi
ritus efficit. Salubri cōſilio dei factū eſt,
vt portionem ſui corpis vir amplecteret
in fœmina, ne à ſe putaret diuerſum eſſe,
quod de ſe cognoſceret fabricatum.
d ¶ Homo non ſe. Hō ſepat, qñ pro
deſiderio ſecūdę primā dimittit. De⁹ ſe-
pat(q & cōiūgit) qñ ex conſenſu ꝓpter
cultū dei, eo ꝙ tēp⁹ ī arto ſit, ſic habem⁹
vxores q̄ſi nō habētes. e ¶ Qm Moy.
Seru⁹ cōſtitut⁹ i infirmitate ꝓmiſit, ego au
tē magiſter & dñs precipio. Moyſes rudi
b⁹ in qb⁹ lex naturalis hebetata erat idul
get. Nō em idulgeret, niſi haberet poſt-
ea perfectos quos argueret: de rudibus
enim paulatim boni eſſe cœperunt. Con
ſilium fuit hominis, nō dei impiū: q ma
luit indulgere diuortiū, q̄ deſiderio ſe-
cūdarū nuptiarū fieri homicidiū vel per
durare odiū. f ¶ Niſi ob fornicatio
nē, Aug. Vxor vt dimittatur, vna carna
lis cauſa eſt fornicatio: vna ſpiritualis ti-
mor domini: vt viua ea, alia ducat, nulla
cauſa in lege dei eſt. g ¶ Et aliam du-
xerit. Quia poterat accidere, vt aliquis
calumniā faceret innocenti, & ob ſecūdā
crimē impingeret primę vxori: ſic prio-
rē dimittere iubet, vt ea viuēte ſecūdam
non habeat. Et ne vxor idem faciat viro
eadē cautela pręcipit ne ſecundū habeat
virum. Et quia addultera non timet op-
probriū, viro dicit, ꝙ ſi talē ducit ſub ad
ulterij crimīe ſit, dicit ſcript. Qui adulterā tenet, ſtult⁹ & īpius eſt.

Nuptiarū premium quod eſt

†in carnē vnam

†Deu.24. a. Matth.5.c. Mar.10.a.

†Mar.10. b. Lu.16.d.

Prou.18.d

☞ Non expe-

†Non legiſtis, quia qui fecit †ho-
minem ab initio, maſculum & fœ-
minam fecit eos? Et dixit: †Propter
hoc dimittet homo patrem & ma-
trem, & adhærebit uxōri ſuæ, & e-
runt duo † in carne una. Itaque iam
non ſunt duo, ſed una caro. Quod
ergo deus cōiunxit, homo non ſe-
paret. Dicunt illi: †Quid ergo Moy-
ſes mandauit dari libellum repudij,
& dimittere? Et ait illis: Quoniam
Moyſes ad duriciam cordis uestri
permiſit uobis dimittere uxores ue-
ſtras, ab initiō autem non fuit ſic.
†Dico autem uobis: quia quicun-
que dimiſerit uxorem ſuam, ni-
ſi ob fornicationem, & aliam du-
xerit, mœchatur. Et qui dimiſ-

a ¶ Non vxoribus.
b ¶ Non tres. b ¶ In carnali cópula.
¶ Quia vnum facit carnalis coniunctio.
a ¶ Faciendo vnam carnem b ¶ Sed deus
a ¶ Ecce aperiunt calumniam. b ¶ Quandoquidem deus ſic ordinauit, quare Moyſes ſuperordinauit.
¶ Non deus.
¶ Non imperauit.
a ¶ Non ſic habuit lex naturalis. ¶ Doctrina Chriſti concordat legi naturali, quia iam eſt tempus perfectionis.
a ¶ Quæ vnam carnem diuidit in alteram & ſeparat.
¶ Id eſt mœchiam facit.

tra reuerentiam naturalem eſt, ꝙ filia coniungatur patri, & filius matri. Vnde & aliquādo aīalia magis appropinquantia ad indu
ſtriam humanam, talem cōiūctionē tanq̄ abominabilem refugiūnt, ſicut narratur de elephante: qui adductus à magiſtro ipſum cuſtodiente ad impregnandum matrem propriam renuit; ꝓpter quod magiſter vultū eius operuit, & cū ſic ignoranter matrē cognouiſſet & diſcooperto vultu hoc videret, inſiliit præ dolore in ductorem ſuū & interfecit eū. & hoc eſt qđ dicit ī litera: Propter hoc. id eſt, ꝓpter opus generatiōis. d ¶ Dimittet homo patrē & matrē. Homo tamen eſt cōmunis generis, & ideo ſigni
ficat maſculū & fœminā. Eſt ergo ſenſus ꝙ filius nullo modo debet copulari matri, neq̄ filia patri. Conſequenter poni id quod eſt formale in matrimonio, ſcilicet cōiunctio indiuidua per totam vitam, cum dicit, e ¶ Et adhæret uxori ſuæ. per coniunctionem animorum ex amore & fidelitate. f ¶ Et erūt duo in carne una. quātum ad corporalē cohabitationē, & ad vnam carnem prolis ex ambobus, pducēdā. Aduertendum tamē, ꝙ iſta verba dicūtur hīc verba dñi: & tamē Gen. ij. dicūtur verba ipſi ⁹Adę: nō tamē hīc eſt contradictio, qa ill'a verba, ꝓtulit Adam ex diuina reuelatione, quia in extaſi factus viderat mulierē, de coſta ſua formatā: & ideo illa ỹba fuerūt dei principaliter tanq̄ reuelantis, & ipſius Adę inſtrumēt aliter & ſicut proferentis. Concludit ergo Saluator: g ¶ Qđ ergo deus coniunxit, i. virum & vxorem inſeparabiliter, q̄tū ad totam vitam. h ¶ Homo nō ſepet. dimittendo propria voluntate vxorem antoritate tamen diuina aliquādo ſeparantur, q̄tum ad cohabitationem & debiti redditionem, non tamen q̄tum ad vinculum: & hoc contingit quando ſeparantur ſic propter diuinum cultum altero religionem intrante. i ¶ Dicunt il. Hīc remouetur quædam obiectio quā fecerunt ei Phariſæi de autoritate Moyſi ſupra allegata. k ¶ Quid ergo mandauit Moyſes. q. d. Manifeſtē dicis contra legē Moyſi Deut. xxiij. l ¶ Ait illis qm Moyſes. q̄ſi diceret: non dico cōtra Moyſen, qa Moyſes non ſcripſit hoc tanq̄ licitū & bonum, ſed ꝓmiſit, ꝓpter mai⁹ malū vitādū, ne. ſ. vxores eis ingratas occiderēt, qa minus erat dimittere q̄ occidere. ſicut Deut. xv. conceſſit dare ad vſuram extraneis ne fratres grauarent. Sicut ergo qui non dat ad vſuram nec extraneo nec ꝓpinquo, facit magis ſecundum intentionem Moyſi, ita ille qui docet vxorem non dimittendā, non dicit cōtra eius intentionem: ſed magis ſupplet & perficit iſtius legis datæ imperfectionem: ſicut ſupra dictum eſt, v. cap. m ¶ Ab initio autem non fuit ſic id eſt ī ſtatu naturæ inſtitutæ: ſed in hominib⁹ lapſis per peccatum permiſſum eſt, propter maius malum euitandum: non tanquam licitum, ſed ſicut minus malū: & hoc eſt qđ ſubdit: n ¶ Dico autem uobis, quia quicunque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem. ſupplendum eſt peccat, & facit contra legem matrimonij. Tunc enim dimittenda eſt, ſi in peccato perſeueret, ne vir videatur eſſe fauor malitiæ ei⁹. Et hoc intelligendum eſt quantum ad cohabitationem & debiti redditionem, non tamen quantum ad vinculum, quod non ſoluitur niſi per mortem. Et propter hoc ſubditur: o ¶ Et aliam duxerit. hoc eſt dictum: ſi dimiſſa vxore propter fornicationē aliam duxerit. p ¶ Mœchatur. quia remanet adhuc vinculum matrimonij cum prima: & ſic patet quòd litera hui⁹ verſus prędicti defectiua eſt: & ſūt ea quę prædicta ſunt interponenda ad habendum ſenſum perfectū, ſicut contingit in pluribus locis ſacræ ſcripturę. q ¶ Et q dī. à viro prīo, ꝓpter fornicationē.

H

Nico. de Ly.

Maris & fœminę cōiūctio q̄re īſepabilis

F

☞ biliter cōiūgiū tpe q̄ intendūt generatiōi & educationi filiorū
Verūtn, qa ī aliꝭ aīalib⁹ & auib⁹ filij nati in modico tpe ſūt ſuffi
cientes victū ſibi q̄rere, iō maſcul⁹ & fœmīa nō cōiūgūt inſepabi-
liter p̄ totā vitā: ſed tm tpe educatiōis filiorum, Cū ergo natura
humana debeat magis eſſe ordinata q̄ natura brutorum, ideo de
dictamine naturali eſt, ꝙ vir & vxor inſepabiliter cōiungant, q̄
diu ſtat neceſſaria educatio & doctrina filiorū: & hoc eſt ſcd'm to
tā vitā cōiugatorū: qa ſicut viſum eſt, hō habet q̄dragita annos
añ q̄ prim⁹ filj⁹ ei⁹ ſit ſufficiēter educat⁹, & ſic ſola occaſiōe primi
filij dictat natura, ꝙ tantū debeat cū vxore inſepabiliter habitare.
Et quia interim ante q̄ prim⁹ ſit ſufficiēter educat⁹, naſcūtur filij
alij vel ſaltē pñt naſci: qb⁹ cōſtr oporter p parentes, quideri, ad
qđ requirit vlterior tract⁹ tpis magn⁹. Ideo ſicut natura dictat
in aliꝭ aialib⁹, ꝙ maſculus & fœmina in ſepabiſr cohabitent tpe
determinato à natura in generatione & educatione filiorum; ita
dictat in natura humana, vt vir & vxor inſepabiliter cohabitent
per totā vitā: & ſic patet, ꝙ indiuiſibilitas matrimonij non ſolū
eſt de iure diuino, ſed etiam de iure naturali: Hanc autē veritatē
declarat Saluator p ſcripturam veteris Teſtmēti, dicēs: a ¶ Nō
legiſtis qa q ſe. ho. ab in. ſcilicet qñ ſolum currebat lex naturę
ante datam legē per Moyſen, a ¶ Maſculum & fœminam
fecit eos. In hoc tangitur materia ipſius matrimonij ſcilicet ma
ſculus & fœmina, quia matrimoniū ordinatur ad generationē &
educationē, plis: Ad hoc aūt requirit determīatū actiuum & paſ
ſiuū: & hoc in aialibus pfectis, qa non generantur ex putrefactio
ne. In maſculo autem eſt virt⁹ actiua, & in fœmina virt⁹ paſſiua
Homo autē eſt perfectiſſimū animalium, & ꝓpter hoc ad perfe
ctionē ei⁹ requirit diſtinctio ſexuū, videlicet maris & fœminę. Seq
tur: c ¶ Et dixit: propter hoc dimittet homo patrē &c.
In quo tangit debita conditio materię prædictæ: quia matrimo
nium debet eſſe inter perſonas legitimas ad contrahendum Tan
gitur autem hīc legitimas per hoc ꝙ excluduntur perſonæ
illegitimæ, quæ ſunt pater & mater. Iſtæ enim perſonę ſunt ex-
cludendæ ſecundum dictamen legis naturæ. Cuius ratio eſt, qa
vir & vxor in actu matrimoniali ad paria iudicantur: & ideo con

tra reuerentiā

✠ Duxerit

✠ c Propter hoc dimittet homo patrem & matrem & adhærebit uxori ſuæ & erunt duo in carne una. Remigi⁹. Myſterium hoc dixit eſſe Apoſtolus in Chriſto & eccleſia: Dominus enim Ieſus Chriſtus, quaſi patrem deſeruit, cum de cælis ad terrā deſcendit, & matrē. i. ſynagogam deſeruit propter eius infidelitatem, & hæſit vxori ſuæ, ſcilicet eccleſiæ. Et ſunt duo in carne vna, id eſt Chriſtus & eccleſia in vno corpore, q dixi tad illis:

Moraliter

✠ Nō omnes

Elephanti caſtitas naturalis

†Gen.1.di

†Ibidē.ad Ephe.5.g. 1.Cor.6.d.

a ¶ Nō expedit. Videbāt graue pōdus vxorū, q̄ iracūdę ebrio
A sæ & huiusmodi, q̄ q̄dem sūt sustinēdę: qa cū essem⁹ liberi subiecimus nos seruituti. b ¶ Nō oēs. Quasi cōsentit. c̄p non expedit: sed infirmitatem vidēs, dicit: Nō oēs ca- Non dicit, nō possunt capere, sed, non oēs volūt capere. Nō oēs ca-i, non oēs implere
Hieron.

possunt p̄ceptū cōtinentiæ: qa nō oī-
b⁹ datū est à deo, nec etiā oīb⁹ pdest ad
præmium cōtinere: & hoc exponit.
Eunucho- uū genera quot sunt
c ¶ Sūt enim. Tria sunt genera Eunuchorū, duo carnalia, eorū q sic nascūtur:
& q captiuitate & delitijs dñarū absciśi
sunt. Tertiū spūale, q cū possent esse viri propter Christū cōtinēt. d ¶ Qui facti sūt. Inter hos cōputant etiam hi qui
specie religionis simulant castitatem.
e ¶ Qui pōt. Vox est hortantis nō iubentis, q̄si vnusquisq; vires suas consideret, an queat virginitatis & pudicitię implere præcepta. f ¶ Sinite paruulos. Si sancti sunt futuri, cur vetatis venire ad patrem? Si mali, cur sententiam p̄fertis añ culpā. g ¶ Taliū. Nam quales sunt mō, meum q̄dem est: q̄d honorate q̄les post futuri sunt, ꝓ̄porū est: q̄d miseremini. ¶ Nō ait istorū sed taliū: vt ostēdat nō etatē regnare sed mores: & his q̄ similē habēt īnocētiā & simplicitatē, p̄miū p̄mittit. h ¶ Et cū ipo. Imponit man⁹ paruulis, q̄n humilibus auxilium gratię tribuit. i ¶ Et ecce unus, Beda. Audierat ille fiśes paruulo condignos esse regno, vultq; cæteris nō p̄pabolas sed apte exponi, qb⁹ meritis vitā possit cōseq. ¶ Hiero. Iste adolescēs & diues & supbus erat. Et scd'm aliū euāgelistā eū
Luce. 10. d
nō voro discētis sed tentātis interrogat
k ¶ Quid me interrogas de bono. Quia bonū dixit magistrū, & non deū vel dei filiū cōfessus est: dicit quēlibet sāctū hominē cōparatione dei non esse bonū. Christ⁹ autē nō renuit testimonium bonitatis, sed magistri absq; deo exclu-
B dit errorē. ¶ Nō se magistrū bonū esse negat, sed magistrum absq; deo, nullum ☞ bonum esse
†dicis bonum?

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Duxerit. accipiens eā in matrimonium. b ¶ Mœchatur. Quia remanet adhuc vinculū illius dimissę cū viro priori. & ex hoc verbo patet intellectus literę immediatè p̄cedētis, quę defectiua est: quia eadē rōne qua vxor dimissa ꝓpter fornicationē non potest duci ab altero viro, sic nec vir eā dimittens potest ducere alterā: quia æq̄liter manet vinculū matrimonij ex vtraq; parte. c ¶ Dicunt ei discipuli. Posito eo, q̄d̄ est necessitatis in virtute cōtinētię, consequēter ponit id q̄d̄ est supererogationis & consilij, videlicet cōtinentia ab omni actu venereo: discipuli em̄ audientes q̄p vinculū matrimonij est indissolubile, dixerunt. d ¶ Si ita est causa hois cū uxo. q̄p nō possit eā dimit-
C cōtinētia præferēda est matrimonio
tere nisi modo p̄dicto. e ¶ Nō expedit nubere. Ac si dicat Meli⁹ est simpliciter cōtinere: & hoc duplici de causa. Prīō quia ex tali indiuisibilitate matrimonij possunt multa grauia sequi qa si vxor incurrat leprā, vel aliquā infirmitatē horribilē, oportet tamē illi debitū reddere. Scd'a causa est, qa maius meritū est cōtinere simpliciter q̄ cōiugalis cōtinentia. vñ supradictū est. xij. ca. q̄p cōtinētia ꝑginalis habet fructū cēteśimū, vidualis sexagesimū, & coniugalis triceśimū. Et ad istū intellectū rndet Saluator cōsequēter. f ¶ Nō oēs capi. uer. qa altus est stat⁹, ad'q̄ infirmi non possunt ascendere. g ¶ Sed quibus da. est scilicet à deo ex speciali munere: quia secundum q̄d̄ scribitur Sapi. viij. d. Nemo potest esse continens nisi deus det. sed quia non omnis cōtinentia est laudabilis, ideo consequēter ostēdit quæ sit laudabilis, & quæ non, dicens: h ¶ Sunt. e. eunuchi Quia continentia quæ est ex naturali frigiditate contracta à parentibus, vel priuatione membrorum genitalium, non est, laudabilis, nisi in̄ctum per voluntatem acceptatur: nec illa quæ est per violentiam, sicut in illis quibus secantur genitalia. & hoc est quod dicit: i ¶ Et sunt eunuchi. Sed illa continentia quę est per vo-
lūtatem re-

sam duxerit, mœchatur. Dicunt ei
a ¶ Vt nullo modo sit dimittenda, nisi pro fornicatione.
discipuli eius. Si ità est causa homi-
a ¶ i. bonum est continere.
a nis cum uxore, non expedit † nube-
b re. Qui dixit illis: Non omnes † capiunt uerbum istud, sed quibus da-
a ¶ Quia non valemus nisi ex gratia dei.
c tum est. Sunt enim eunuchi, qui de
a ¶ Sine instrumentis vel frigidæ naturæ.
b ¶ Quorum neuter præmium habet, quia necessitate abstinet non voluntate.
matris utero sic nati sunt: & sunt eu-
d nuchi, qui facti sunt ab hominibus:
a ¶ Qui voluntate se denouerunt castitati.
& sunt eunuchi, qui seipsos castra-
uerunt propter regnum cælorum.
a ¶ Cum de castitate esset sermo.
e Qui potest capere, capiat. † Tunc
a ¶ Vt eis manu & voce benediceret. ¶ Quasi laudaret castos necessitate, non virtute continentiæ.
oblati sunt ei paruuli, ut manus eis
a ¶ Infirmi fide.
imponeret, & oraret. Discipuli au-
a ¶ Timentes deum importunitate offerentium lassari.
tem increpabant eos. Iesus uerò ait
a ¶ Non enim personarum acceptor est deus.
f illis: Sinite paruulos, & nolite eos
g prohibere ad me uenire: talium est
h enim regnum cælorum. Et cùm im-
a ¶ Vt humiles sua benedictione dignos significet.
i posuisset eis manus, abiit inde. Et
a ¶ Quid me vocas bonum magistrum, quasi aliquem hominem.
ecce unus accedens, ait illi: † Magi-
k ster bone, quid boni faciā, ut habeā
a ¶ Viam quæ ducit ad vitam.
uitam æternam? Qui dixit ei: Quid me † interrogas de bono? † Vnus est
bonus deus. Si autē uis ad uitām in-

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t v x y z

† ducere vxorem.
† capasesſunt huius dicti.
†Mar. 10. c Luce. 18. c.
Diuisio
†Mar. 10. c Luce. 18. d.
† nulus est bonus nisi vn⁹ deus,

C Et sunt eunu. nō p membrorū absciśionē, sed p cōcupiscentiæ rep̄ssionē. k ¶ Propter regnum. vt liberius continentes vacēt cōtēplationi diuinę: quia sicut scribitur. j. ad Cor. vij. f. Qui aūt sine vxore est sollicitus est quę dñi sunt, & cogitat quō placeat deo: q autē cū vxore est, sollicitus est q̄ sunt mundi, quō placeat vxori, & diuisus est: sed qa talis stat⁹ est alt⁹, nec possunt oēs ad hoc attingere, sed solū perfecti: & iō subdit: l ¶ Qui pōt capere capiat. q. d. tantū bonū non est necessitatis, sed superogationis. m ¶ Tūc ob. sunt. Hīc consequenter docet humilitatis obedientiā p hoc q̄p puulos sibi oblatos dulciter susceꝑit, man⁹ illis imponēdo, & p eis orando: verē aūt obedientes illi sūt q̄ē puuli: & hoc est q̄d̄ dicit: Nunc obla. sunt ei. ex deuotiōe. s. offerētiū. n ¶ Vt manus eis impo. s. benedicēdo & orando pro eis. o ¶ Discipuli autē. timentes ne importunitas offerentiū offenderet magistrū. p ¶ Iesus uerò ait suis discipulis. q ¶ Sinite puulos. quia isti sūt figura verę humiliū & obedientiū. quorum familiaritatē ego volo. Sequitur: r ¶ Talium est em̄ regnū cælo. sicut est dictū ca. p̄cedēti, null⁹ pōt intrare regnum cælorū nisi fuerit paruulus & humilis. t ¶ Et ecce unus accedens. Hīc consequenter docet paupertatem volūtariā: Et diuidit in duas p̄tes: quia p̄ī docet id q̄d̄ est necessitatis. scd'ō id q̄d̄ est supererogatiōis, ibi: Dixit ei adolescēs: In prima ergo parte ponit cuiusdā volētis ascendere ad statū p̄fectiōis interrogatio dicentis: v ¶ Magister bone q̄d boni faci. Iesus aūt rndit ei, primō q̄tū ad ei⁹ cogitationē: qa ille cogitabat Iesum esse purū hominem, licet crederet eum esse bonū & sanctum doctorem: & ideo quasi respondens Iesus cogitationi dicit ei: x ¶ Quid me iter. de bo. q. d. ex quo credis me purū hominem, non debes me vocare bonū: cuius causa subdit: y ¶ Vnus est bonus deus. Hoc est dictū, deus est solus bon⁹ per essentiam, & null⁹ alius. Consequenter respondit ei⁹ interrogationi dicēs: z ¶ Si autē uis ad uitā. q. d. hoc sufficit ad salutem, quod amplius est non est necessi-
C tatis, sed

Moraliter

✻ f ¶ Non omnes capiunt uerbum istud. Sapi. viij. d. Cognoui quia non possum esse continens, nisi deus det. i ¶ Et sūt eunuchi qui seipsos castrauerunt. per obseruantiam castitatis. l ¶ Qui potest capere capiat. cum adiutorio dei. Hiero. Hortantis dei vox est milites suos ad pudicitiæ præmiū concitātis: q. d. qui pōt pugnare pugnet, ac super & triūpher. m ¶ Tūc oblati sūt ei paruuli. Sequitur: o ¶ Discipuli autem eius. In hoc per ipsos significantur illi qui nuuenes impediūt à religionis ingressu, quos dominus reprobat dicens: q ¶ Sinite paruulos & nolite eos prohibere à me. Chrys. Nam si sancti futuri sunt, quid vetatis filios venire ad patrem? Si autem peccatores, vt quid sententiam condemnationis profertis antequam culpam videatis? s ¶ Et cum imposuisset eis man⁹ abiit inde. Remigius. Manibus impositis pueris benedixit, significans q̄d̄ humiles spiritu digni sunt eius gratia & benedictione. t ¶ Et ecce unus accedens ait illi. sequitur: x Quid me interrogas de bono? Hierony. Saluator noster non renuit bonitatis testimonium, sed à magistris absque deo excluśit errorem. Quę autem vtilias, vt ità respondēret reducit eum paulatim & erudit liberari ab omni adulatione, & ab his quæ sunt super terram abducēs, deo adhærere suadet, & futura quærere, & nosse eum qui verē bonus est, & radix & fons omnium bonorū. z ¶ Si autem uis ad uitam ingredi, serua mandata, &c. Remigius. Demonstratur his verbis, q̄d̄ lex suis impletoribus nō solū bona temporalia dabat, sed etiā vitā ęternā, suo tū tēpore cōsequēdā.

Gloſ. ordi. Matthæi Cap. XIX. De Lyra

bonum eſſe negat, ſed magiſtrum abſq; deo nullū bonum eſſe dicit. a ¶ Ser. man. Iſte q̄ſierat, qd faciam: contra nō ait, diſce: qa de⁹ eum docuerat factor rōnalis creaturę: oſtendēs qa ille non eſt bon⁹ q quærit de bono, ſed q facit qd̄ bonum eſt. ¶ Be. Ecce actiua vita quæ ad legem ꝓtinet. Nota ꝙ iuſticia legis ſuo tēpore obſeruata nō ſolū bona terrę, ſed vitā

Legis veteris obſeruatio quo mōæternā vitā p̄ſtitit

ęternā dabat. b ¶ Dicit ei adoleſ. Bed. Non putandus iſte (vt quidā aiūt) vel dūm tentaſſe, vel de ſua vita mētit⁹ eſſe, ſed ſimpliciter vt vixit cōfeſſus eſt: alioquin (vt alius Euāgeliſta ait) nō intuitus arcana cordis eius diligere eū dicere Ieſus: Diligit em̄ eos qui mādata legis cuſtodiūt, ſed qd̄ ibi minus eſt his q perfecti volūt eſſe, adiungit. vnde ſequitur: Si vis perfectus eſſe. c ¶ Oīa hæc. Hiero. Mentit. Si em̄ diligeret ꝓximum ſuum ſicut ſeipm̄, ope compleſſet: non eſſet triſtis cū ſua pauperibus dare iubere. d ¶ Diues diffi. Diuites nō manen res, ſed qui eſſe deſierunt intrabunt

Mar. 10, c.

D eoib⁹ tutius eſt, nec habere nec amare diuitias. e ¶ Facilius .. Myſti cē Facilius eſt Chriſtū ꝓ dilectorib⁹ ſeculi pati q̄ dilectores ſeculi ad Chriſtū cōuerti. Camel⁹ dicit Chriſt⁹, qa ſpōte hūilia, t⁹ infirmitatis nr̄ę onera ſuſtulit. Ac⁹ ē ꝓ ū ctio ꝓ quā anguſtias paſſionis ſignificat, q̄ paſſiōe velut acu nr̄ę natu ræ q̄ſi ſcilla veſtimēta reſartire dignat⁹ ē. i. re parare poſt lapſū. ¶ Aliter: Facili⁹ eſt Gētilē pp̄m gibbo pctōrū ꝺeformē p anguſtę vię vitā igredi, q̄ Iudeū de meritis ſuis gloriātē, & ad ſubeūdū le-

†triſtiti a affectus.

ue onus Chriſti ſe humiliare nolētem. f ¶ Quā di. Iſido. Nullus diues intrabit. i. confidēs in diuitijs, vt Ieſus ſcd̄m

F

☞ Marcū expo.

Nicolaus de Ly.

c-✠-tatis, ſed ſuperogātiōis. a ¶ Dicit illi ſ. adoleſcēs. b ¶ Quæ? ſunt illa mādata, quorū obſeruātia eſt neceſſaria ad ſalutē. c ¶ Ieſus autē di. non homi. hoc ē præceptum decalogi per qd̄ prohibetur nocumētum proximi in perſona ꝓpria. d ¶ Non adultera, per hoc prohibetur nocumentum ꝓximi in perſona ſibi coniuncta. e ¶ Nō facies, Per hoc prohibetur nocumentum proximi in repoſſeſſa. f ¶ Nō fal teſt. di. per hoc ꝓhibetur nocumē tum proximi in fama. g ¶ Hono. patrē tuū & matrem. per hoc præceptum affirmatiuum intelligitur omne beneficium ꝓximo reddēdū: quia nomine patris & matris intelligitur omnis proximus. & hoc eſt qd̄ ſubditur: h ¶ Diliges proximum tuū ſicut tei pſum. quia obſeruantia mandatorum nō eſt̄me

†Mar. 10. c Luc. 18. c.

Pręcepta primę tabulę neceſſario ī ſecū diſpōtis intelligūtur

ritoria vitæ æternæ, nili fiat ex charitate. Aduertendum, ꝙ licet ponantur hīc ſolummodo præcepta ſecundæ tabulæ, quæ ordinant hominem ad proximum, intelliguntur tamen cum hoc p̄cepta primæ tabulæ ordinantia hominem ad deum: quia homo magis tenetur deo q̄ proximo: & ideo ſi obſeruantia mandatorū ſecundę tabulæ neceſſaria eſt ad ſalutem, multo fortius obſeruantia mandatorum primæ tabulæ. Per prædicta etiam oſtendit Saluator, ꝙ obſeruantia præceptorum ceremonialium & iudicialiū nō erat ampli⁹ neceſſaria ad ſalutē. i ¶ Dicit illi adoleſcens: Omnia hæc cuſtodiui à iuuentute mea: quid adhuc mihi deeſt? Ait illi Ieſus: Si vis perfectus eſſe, uade & uende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & ueni ſequere me. Cùm audiſſet autē adoleſcens uerbū, abiit † triſtis: erat enim habēs multas poſſeſſiones. Ieſus autem dixit diſcipulis ſuis: Amen dico uobis, quia diues difficilē intrabit in regnum cęlorum. Et iterum dico uobis: † Facilius eſt camelum per foramē acus tranſire, quàm diuitē in

Diuiſio

¶ Tentando quāſ non legerit, vel dominus poſſet iubere contraria deo.

a ¶ Hæc eſt puerilis innocentia & caſtitas.

b c d e f g

¶ Non quod facit, ſed quod factus eſt. ¶ Non vitium tuum vel ſuum.

h i k l

a ¶ Quia ex voluntate eſt. ¶ In dilectione dei.

m n

a ¶ Non partem.

o p

¶ Sic dando.

q

a ¶ Retributionem. b ¶ Ecce contemptariua, quę ad euangelium pertinet.

c ¶ Non ſufficit relinquere mala, niſi ſequatur dominum i. imitetur.

r s

¶ Quæret ¶ Cura amore.

t

a ¶ Quę ſemen dei ſuffocauerunt.

v

a ¶ Amator diuitiarum. b ¶ Non impoſſibile eſt, ſed rarum, quia difficulter contemnuntur diuitię.

x

a ¶ Ingentibus membris enormem.

qd̄ dicit Mar. x. c. Ieſus autē intuit⁹ eum dixit: Qd̄ nō eſſet verū G ſi veniſſet fic⁹? Qd̄ autē arguit Hiero. cōtrariū ex hoc qd̄ ſequitur Abiit triſtis. non eſt cōtra iſta, qa aliqs potēs eſt ſtatū inferiorē ſeruare, qui tamē non eſt potens ſtatū altiorē aſcēdere. m ¶ Ait illi Ieſus. Si uis perfectus eſſe. i. aſcēdere ad ſtatū perfectionis ſupra cōmunē ſtatū ſaluti neceſſarium o ¶ Vade. contēnendo omnia tēporalia. p ¶ Et uen. quæ. propter deū: qa abnęcre tēporalia ꝓpter oſtentationem non eſt meritoriū, ſicut aliq philoſophi fecerūt. q ¶ Et habebis the. Hoc non dicitur, quia pauptas ſit maior virtus q̄ continentia vel obedientia, ſed dicitur per quandā ſcorreſpōdētiā: qa theſaur⁹ cęleſtis ſic reſpōdet voluntarię pauptati, ſicut exaltatio humiliationi, ſicut dictū eſt ca. præce. Sequitur: r ¶ Et ueni ſeque. me. quia in ſequela Chriſti per opera charitatis cō ſiſtit perfectio principaliter. in pauptate autē volūtaria conſiſtit inchoatiue per modū remouētis prohibētis & diſponentis: quia per hoc auferetur cura temporaliū quę impedit animū à dilectione dei, & diſponit anim⁹ ad libere ad eo vocādū. s ¶ Cū audiſſet aūt ► omnia Hīc cōſequēter oſtēdit qd ſit hui⁹ pfectionis ipedimētū, videlicet nimia dilectio terrenarū poſſeſſionū: & hoc ē qd̄ ſubditur: Cum audiſſet aūt adoleſ. uer. ſ. Chriſti de perfectione pauperatis voluntariæ. t ¶ Abiit triſtis. H quia nimis amabat poſſeſſiones terrenas: & ideo non poterat ad perfectionē volūtariæ paupertatis aſcendere. Cōſequēter oſtēdit quō diuitiæ faciūt difficultatē ī attingēdo perfectionē, dicens: v ¶ Amē dico uobis quia diues. Nō dixit ipoſſibile, ſed difficile, qa difficile eſt diuitias poſſidere, & nō teneri nimis amore earū: quia ſecundū q̄ dicit Aug. in epiſtola ad Paulinū: Bona terrena diligunt arti⁹ adepta q̄ cōcupi cupdoi q̄ ta. Aliud em̄ ē nolle in corpare quæ de mō augrā ſunt, aliud iā incorpata diuellere. Illa em̄ velut extranea iā repudiant, iſta velut mēbra pręſcindūtur &c. Et Chriſo. ſuper Matth. Appoſitio diuitiarū maiorē apponit flammam, & vehemētior ſit cupido. Et quia cupiditas eſt venenū charitatis, ideo poſſeſſio diuitiarū reddit hominē difficilē ad pfectionē acquirēdam, nō tamen facit impoſſibilē: quia Abraham fuit valde diues, vt habet Gen. xiij. & tū fuit pfect⁹, vt hī Gen. xvij. nō dicit Eccli. xxxj. a. Beat⁹ vir diues q̄ inuēt⁹ ē ſine macula &c. Seqſ. Quis eſt hic, & laudabim⁹ eū? q.d. Vix & cū difficultate inueni. Conſequēter oſtēdit q̄liter diuitię faciunt ipoſſibilitatē ad perfectionē & ad regnū cælorū conſequēdum, quādo ſcilicet homo cōſtituit finē in diuitijs. Et hoc eſt qd̄ dicit: x ¶ Facilius eſt camelū intrare in reg. cæ. Primū eſt ipoſſibile, vt patet manifeſtē: ergo & ſcd̄m. Quod aūt loquat̄ de diuite cōſtituēte finē ī diuitijs, patet p illud qd̄ hī Mar. x. c. vbi dr̄: Quā difficile ē cōfidēres in pecunijs regnū dei intoire &c. & ſequit̄ ibidem: Facili⁹ eſt ca. &c. Ex quo patet. ꝙ illud qd̄ dicit diuitē impoſſibile ītrare in regnū.

✠-dei, intelligit

Moraliter

y ¶ Si uis perfectus eſſe uade & uen. Genadius de eccleſiaſticis dogmatibus: Bonum eſt facultates cū diſpenſatione erogare, ſed melius eſt intētione ſequendi Chriſtum totū ſimul donare & abſolutū à ſolicitudine cum Chriſto egere. ¶ Orige. Non tamen ſic intelligēdum eſt, ꝙ in ipſo tempore quo bona ſua tradidit pauperibus, fiat omnino perfectus, ſed ex illa die incipiat ſpeculatio dei, adducens eum ad omnes virtutes: ideo ſubditur: r ¶ Et ueni ſe. me. Hiero. Sequitur enim dominum qui imitator eſt eius, & per illius veſtigia graditur. b ¶ Cum audiſſet autem ado. uer. abiit tri. Chryſo. Non enim ſimiliter detinentur qui pauca habent & qui multis abundant: quoniam adiectio diuitiarum maiorem accendit flāmā & violentior eſt cupido ſequitur: v ¶ Amen dico uobis quia di. diffi. intra in re. Chryſ. Qd̄ qdem dixit nō pecunijs detrahēs, ſed eis qui detinentur ab ipſis, & diſcipulos pauperes exiſtentes non debere ve-

✠recundari

☞ Marcū exponit. A ¶ Mirabātur. Quia in numero diuitum deputabantur oēs q amāt diuitias: & si nō habeant. Aliter enim cū sit maior turba pauperū, nō dicerent. Quis poterit saluus esse? b ¶ Deū. Qui ab amore terrenorum ad charitatem æternorum cōuerterit: Nō cp cupidi & superbi intrent. c ¶ In regeneratione Duæ sunt regenerationes. prima ex aqua & spiritu sancto, secunda in resurrectione. Ita duæ adoptiones & duæ resurrectiones. d ¶ Filius hoīs. id est cū seruiformaquæ iudicata est, iudiciariam exercuerit potestatem, eritis & vos mecum iudices. e ¶ Super sedes duodecim. Per duodecim sedes, vniuersitas iudicantiū. Per duodecim tribus, vniuersitas iudicandorum intelligitur. Qui reliquerunt omnia, & sequuti sunt dūm, hi iudices erunt, q licita habētes rectè vsi sunt: iudicabūtur, qbus dicetur: Venite bñdicti pris mei. Esuriui enī. & dedistis mihi māducare. Duo enim sunt ordines bonorum. f ¶ Cētuplū. i. q carnalia pro domo dimiserit, spūalia accipiet quę compara tione & merito sui ita erūt, quasi paruo numero centenarius cōparet. Marc⁹ ait Centies tātū nūc in tēpore hoc cū persequutionib⁹ fres & sorores, & in futuro vitā ętern. i. hac vita psequutiōib⁹ plena gaudiū regni degustāt, & oīm electorum sincera dilectione fruuntur. ¶ Sed quia multi tepescūt vel retrocedūt subdit: Multi autē erunt primi &c.

Jer. 25. c

Mar. 10. d.

Nicolaus de Lyra.

c ✠ dei intelligitur nō de quocunq; diuite: sed de diuite cōfidente in diuitijs, & in ipsis finē cōstituēte. & hoc debet hīc subintelligi, a ¶ Auditis autē. Quia talem pfectionē pauptatis volūtarię & aliarū vtutū null⁹ docuerat, Ante Christū. sequit: Quis ergo pote. sal. esse? B Ad qđ respōdens: b ¶ Ie. di. il. &c. Quia homo nō pōt ad hoc attingere ex vture propria, sed solū ex diuina gra, cp habeē ad Ro. vj. d. Gratia dei vita æterna: & p hoc excludit error Pelagij, q posuit hoīem ex sola libertate arbitrij, posse mereri. Et quia licet meritū vitę ętern nō possit esse virtute naturæ, pōt tamē esse vture gratię diuinę. ideo sequit. c ¶ Apud deū autē oīa pos. ¶ Aliter autem exponitur ab aliquibus illud Facili⁹ est camelū &c. dicētibus cp q̄dā porta erat i Ierusalē q̄ vocabaī porta acus, p quā nō poterat camelus trāsire nisi pri⁹ deposito onere: Sic nec diues in regnū cælorū nisi deposita sarcina terrenorū. sed quia hoc de scriptura nō habet autoritatē, ideo eadē facilitate contēnitur qua pbaē. Nō em̄ inuenit scriptū in aliqua scriptura autētica cp in Ierusalem fuerit aliqua porta sic nominata: & ideo prior expositio melior videtur. d ¶ Tunc respondens Petrus. Hic cōsequēter oñdit volūtarię paupertatis præmiū: & pmittit interrogatio Petri. e ¶ Ecce nos reli. Licet autem Petrus esset pauper, tamē asserit cōfidēter se reliquisse oīa: qa licet esset paup in actu, tamē habebat multa in potētia. Et qa p pauptatē volūtariā nō solū mō relinquūt possessa in actu, sed etī possibilitas acqrēdi & possidēdi: & ista possibilitas aliq̄ modo se extēdit ad oīa, ideo cōuenienter Petrus dixit se reliquisse oīa. f ¶ Quid ergo erit nobis. in prēmio retributionis pro tali voluntaria paupertate. Consequenter ponitur responsio Christi. g ¶ Amen. i. fideliter. h ¶ Dico uobis. quia vos qui sequuti estis me, dimissis oībus terrenis. k ¶ In regeneratione. id est in iudicio tempore resurrectionis mortuorū: quę quidē resurrectio dicit regeneratio, qui terminatur ad esse secūdariō acceptū. l ¶ Cum sederit filius hoīs. Quia sicut in forma hoīs fuit iudicatus corā Pilato, ita in forma humana iudicabit, sicut dicitur Act. j. b. Hic Iesus qui assumptus est à vobis in cælum, sic veniet ad iudicium: scilicet quia sicut in humanitate ascendit, ita in humanitate dusc endet ad iudiciū: quia tamē apparebit in forma humanitatis gloriosa, ideo subditur: m ¶ In sede maiestatis suæ In primo em̄ aduentu sedit in sede humilitatis. n ¶ Sede. & uos. Aduertendum cp iudicare accipitur tripliciter. Vno modo principaliter, sicut iudex qui profert sententiam: & hoc modo solus Christus

trare in regnum cælorum. Auditis autem his, discipuli mirabantur ualde, dicentes: Quis ergo poterit saluus esse? Aspiciēns autem Iesus dixit illis: Apud homines hoc impossibile est, apud deum autem omnia possibilia sunt. Tunc respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus ōmnia, & secūti sumus te: quid ergo erit nobis? Iesus autem dixit illis: Amen dico uobis, quòd uos qui secuti estis me in regenera tione, cùm sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & uos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israēl. † Et ōmnis qui reliquerit domum, uel fratres, aut sorores, aut patrē, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & uitam æternam possidebit. †Multi autem erunt primi nouissimi, & nouissimi primi.

a ¶ Sine aspectu attentos licit.
a ¶ Vt per se a cupiditatibus suis conuertantur.
b ¶ i. uoluntatem habendi. b ¶ i. etiam. c ¶ Quod est perfecto.
a ¶ Præmij.
a ¶ Non qui reliquitis tantum, quod & Socrates fecit.
b ¶ Q. uando mortui resurgent incorrupti.
a ¶ Quia uobis credentibus credere noluerunt.
a ¶ Non tantum uos.
a ¶ Omnes affectus charitati supposuerit.
a ¶ Multi prius feruentes postea torpent, multi subito inardescunt.
¶ Vt ladas. ¶ Vt Iacto.

Sancti alii ter & alite iudicabūt r in iudicio finali

C

Moraliter

D

†Mar. 10. f. Luce. 13, f.

†regnante

Expositio de porta acus in Ierusalem abiecta

¶ In ca. xix. vbi dicitur in postilla: Et sic patet, cp indiuisibilitas matrimonij nō solum est de iure diuino, sed etiam naturali.

ADDI. I. Mirū videī, cp astruere nitī Postillator videlicet, cp de iure naturæ matrimoniū est indiuisibile inducens ad probationem hui⁹ conclusiōis instinctū aīalū, vt patet in litera postillę, qđ cū nō videī veritate fulciri. Ad quod probandum primò est euacuanda ratio eius. secundò sunt aliq̄ psupponēda ad veritatē materię clari⁹ lucidanda. tertiò sūt aliquę cōclusiones formādæ. Circa primū dicēdū est cp ratio Postillatoris nō probat intentū suū, nec eget alia solutione nisi interemptione: negatur em̄ aīalia bruta ita simul adhærere, vt comunctio sua in aliquo indiuisibilitatem sapiat: qnimmo oīa fere aīalia vel

 p maiori pte

Additio Matthæi Cap. XIX. Additio

E pro maiori parte abinuicē post copulā discedūt,& vn⁹ masculus sufficit pluribus fœminis,vt aries qui sufficit centū ouib⁹,&vnus equus multis equab⁹ , & vnus taurus q sufficit multis vaccis:& sic de similib⁹:ideo non potest sumi ad indiuisibilitatē matrimonij efficax argumentū ab animalib⁹ brutis:& sic ratio hui⁹ cessat. Circa secundū prio pſupponendū est,q ius naturale dicit multis modis.Interdū em ius naturale ponit pro diuino:interdū pro illo iure q⁹ est cōe oibus hoibus,qd ius gentiū appellat:sed ꝓprie sumpto vocabulo.Ius naturale primeuū est,q cōuenit omni animali.Hinc est q solet dici:Ius naturale est quod natura oīa aīalia docuit:& ideo licet ꝓmiscue vtamur illo ꝝbo,ius naturale,ꝓprie tū loquēdo ius naturale solūmō dr illud qd cōuenit omni aīali. Ad loquēdū igit ꝓprie in hac materia,ne incertitudo vocabulorū aliquā ambiguitatē vel errorē pariat , cū dixerimus ius naturale, intelligimus de iure naturali primæuo cōgruēti omni aīali,& de hoc videt intellexisse Postillator.Secūdo est pſupponendū, q ex hoc iure est maris & fœminę cōiunctio,liberorū ꝓcreatio & educatio,& proprij corpis defensio,& fuga:q ptinet ad cōseruationem indiuidui & speciei:qd manifestē dicūt iura,cū de iure naturali loquūtur.Tertio est pſupponendū q est aliud ius qd dicit⁹ Gētiū,& ex hoc descēdit cōsensus,& fuerūt inducti cōtract⁹,dnia distincta, introducta bella,seruitutes,& cætera hmōi.Quarto est pſupponendū, q est aliud ius qd dr ciuile seu hūanū:& ex hoc iure fuit data forma cōtractib⁹ & æquitas naturalis,q erat in cōfuso,fuit reducta ad certas formas:vt patet in diuersis casib⁹ determinatis per legūlatores.Quinto præsupponit, q est ius diuinū.s.quod in vtroque testamēto cōtinet:& quātū ad pſentē materiā ptinet,nō est,cō fituēda spēs in iure canonico,qa abhęret iuri diuino.Sexto pſupponendū est,q hō est alligat⁹ oibus iurib⁹ istis,diuersis tamen respectibus.Iuri primæuo naturali alligat inquantū est animal.Iuri verō Gētiū inquātū est animal rōnale:Iuri aūt ciuili inquātum est aīal ciuile.Nā vt Aristoteles ait,a natura est ciuile aīal hō & omniū aggregabili⁹:iuri ꝝ diuino vtriusq testamēti inquātū est aīal catholicū & fidele.¶ His ergo pſuppositis circa tertiū ponende sunt alię cōclusiones:Quarū prima est,q de iure naturali primeuo nō est indiuisibilitas matrimonij:Quod patet,qa de hoc iu-

F re nō est matrimoniū,ergo nec ei⁹ indissolubilitas. Antecedēs probatur autoritate principaliū glossatorū vtriusq iuris . Iohannes em Teutonic⁹ glossator decreti,in ca. Ius naturale,dist.j.cū text⁹ loquens de iure naturali diceret:Ex hoc iure est maris & fœminæ cōiūctio,qua nos mrimoniū appellam⁹,exponēs dicit cōiūctio s.corporū nō aīorū.q.d.coit⁹ est a iure naturę,sed mrimoniū nō Hoc idem notat Accursius.§ inj.insti.de iure naturali.Patet etiā hoc manifestē per rationem.nā si verū esset,q matrimoniū esset de iure naturę,sequeret q cōcubinat⁹ esset matrimonium:qa ius naturale primeuū qd cōpetit hoi vt aīali,nō facit inter illa differentiā.Nec obstat,q aliq dicūt rōnē naturalē inducere matrimonium,ex eo q rō dictat q certi sint parētes,ꝓpter educationem liberorū.Nā fateor hoc:sed aliud est ratio naturalis,aliud instinctus naturalis.Instinctus em ꝓnaturalis est cōis oī animali:& iste est a iure naturę.Ratio naturalis est ꝓpria hominis,& ista est a iure Gētiū:aīs em sequeret,q aīalia bruta haberent rationē naturalē:cū ius naturale est(vt dictū est) quod natura oīa animalia docuit.Coit⁹ ergo est ab instinctu naturali,q descēdit a iure naturę cōi oī aīali.Matrimoniū ꝝ ō,qd est qdā qlitas iustificatiua coit⁹ descendit a cōsensu: qui ꝓuenit a iure Gētiū.Forma em essentialis matrimonij ꝓut est de iure Gētiū,cōsensus est:vnde Legiste,solent dicere:Nuptias nō cōcubitus,sed cōsensus facit.Sequit ergo a iure naturali primeuo non est indiuisibilitas matrimonij,cū de tali iure nō est matrimoniū vt fuit assumptū.Sed a cōclusio est,q de iure Gētiū est matrimoniū:sed nō indiuisibilitas matrimonij Prima ꝑs cōclusiōis patet ex supradictis.Cū em matrimoniū formet cōsensu,& cōsensus sit a iure Gētiū:ergo & matrimoniū. Secūda ꝑs ꝓbat ꝑ rōnē eiusdē ꝓuris.Fundamētū em i iure Gētiū est vt q dq⁹ hoc cōsentiūt de agēdis,per eos seruet:vū & legislator dicit, q nihil tā cōgruū naturali ægrati est,sicut ea q placita sūt inter hoies seruare.Hinc ergo est,q matrimoniū descēdit ex hoc iure vt cōsensus seruet.sed in diuortio est cōsensus vtriusq cōiugis ad discedēdū,ergo seruād⁹ est.Facit ad hoc regula iuris ciuilis quę dicit,q nihil est naturale,q illa q vno genere ligant,eodē genere soluāt.Cū ergo ius Gētiū dūtaxat respiciat naturalē rōnem, sequit q matrimoniū qd ex hoc iure cōsensu firmat cōtrario cōsensu tollat.& sic patet q ad tēto hoc iure matrimoniū nō est indiuisibile.Tertia cōclusio est,q de iure ciuili nō est mrimoniū originaliter:sed est data forma accidētalis mrimonio,& additę solēnitates & rit⁹:sed tū ex hoc iure nō est indiuisibilitas mrimonij: Quę cōclusio ꝑ vtraq ꝑte patet ex ꝓdictis:& etiā qa iuristę ciuiles tractāt de ritu nuptiarū & de diuortijs & de repudijs & de alijs materijs tāgētib⁹ matrimonia.Quarta cōclusio est,q de iure di- G uino cōsistēti in veteri Testamēto matrimoniū nō est indiuisibile,cū ex iure hoc ꝓmittat diuortiū,ꝓut manifeste patet Deutero. xxiij.Quinta cōclusio est,q de iure diuino cōsistēte in lege euāgelica,& de iure canonico qd ei⁹ vestigia sequit, matrimoniū est indiuisibile:vū ꝝitas ait:vt patet in eodē ca.s.Mat.xix.Qd deus cōiūxit hō nō separet &c.Ex oīb⁹ his cōclusionib⁹ elici vna conclusio,videlicet q nec de iure naturæ nec Gētiū:nec de ciuili nec diuino,prout est in veteri Testamēto,est indiuisibilitas matrimonij:sed de lege euangelica,quā lex canonica sequitur: Ad diffinitionē matrimonij quā inducit Postil.pro fundāda sua opinione, dicēdū q illa diffinitio dat scd'm legē euāgelicā seu canonicam quę eā seqt.Posset etiā dici,q cū in illa diffinitione ponit, indiuiduā vitę consuetudinē retinens,intelligitur durāte matrimonio, nō autē post separationē legitimā,quę scd'm iura ꝑdicta seperationē ꝓmittētia fieri posset,vt ex ꝑdictis patet:& sic d'ta diffinitio cōpetit matrimonio etiā scd'm iura ciuilia & hmōi.Ratio autē hui⁹ differētię inter vet⁹ Testamētū & nouū circa indiuisibilitatē mrimonij potest esse duplex.Vna generalis sumpta ex impfectiōe ve.le.quę nihil ad perfectā adduxit, vt ad Heb.vij. vnde matrimoniū ve.le.tāq impfectū erat dissolubile:nouæ ꝝ ō legis qa ꝓfectū,indissolubile.Alia verō ratio magis specialis,prout in prima secūdæ.q.cj.ar.v.in rūsione.iij argumēti. Matrimonium fuit i ve.le.prout erat officiū naturæ,non autem prout est sacrm cōiūctionis Christi & ecclesię,q nōdū erat facta.vū in ve.le.dabatur libell⁹ repudij,qd est cōtra sacri rōnē.nō autē in no.le. Quā quidē rōnē idē sanctus doctor amplius videt declarare super.iij. di.xxiij.in primū.q.vbi dicit q tria bona matrimonij.s.proles fides & sacramētū cōpetūt hoi scd'm triplicē rōnē. Nā bonū prolis cōpetit hoi scd'm naturā suigeneris. vū procreatio & educatio prolis cōis est aīalib⁹,vt in.viij.Ethi,Sonū autē fidei qd requirit ad cōgruā cōicationē operū q sunt necessaria in vita humana cōpetit hoi scd'm naturā suę speciæ.s.inctū hō.Bonū autē sacra H mēti cōpetit hoi inctū est catholicus:& hoc ctū apud fideles,qa significat cōiūctionē Christi & ecclesiæ.Ex qb⁹ cōcludit,q pluralitas vxorū nec tollit nec impedit primū finē:cū vn⁹ vir sufficiat plurib⁹ vxorib⁹ fœcūdādis,etiā educādis filijs ex eis natis:sed secūdū finē q est fides,& si nō totaliter tollit multū tñ impedit,eo q nō facile pōt esse pax in familia,vbi vni viro plures vxores iungunt,vt ibidē declarat.Tertiū autē finē.s.sacramētum pluralitas vxorū totaliter tollit,eo q sicut Christ⁹ est vnus,ita vna ecclesia. Ex quib⁹ patet satis,q dissolubilitas matrimonij nō est cōtra legē naturę,nisi in ctū matrimoniū est sacramētum:qd solum est apud fideles catholicos. De hac materia plenius habetur supra Deut. xxiij.in additione.ij.videt ibi.

¶ In eo.ca.vbi dicit in postilla:Et sic patet q lra huius⁹ versus ꝑdicti defectiua &c.

ADDI.II. Litera huius versus pſuppositio vero intellectu eorū q tradunt circa libellū repudij,supra Deut.xxiij.in additiōib⁹ ibi positis,nō est defectiua,sed plane sonat veritatē.Ad qd sciēdū est prout ibidē fuit dictum, q nullo modo licebat in ve.Te.repudiare vxorē, nisi ꝓpter turpitudinē fornicationis,ꝓut veritas lrę ibidē testat:tū scd'm phariseicā doctrinā,q sępe mādata dei irritabat,ꝓpter suas falsas traditiōes vt supra cap.xv.ex multis alijs causis licere repudiū asserebāt,etiā ꝑ solo libito volūtatis viri.Cui⁹ doctrinę falsitatē Christ⁹ ostēdit hoc loco di.Dico autē vobis q quicūq dimiserit vxorem suam nisi ob fornicationē & aliā duxerit,mœchat.Ex quo manifeste habet a contrario sensu,q q dimiserit vxorē suā ob fornicationem etiāsi aliā duxerit,nō mœchat:qd est verū,eo q libell⁹ repudij ex causa legitima in lege determinata.s.fornicatiōe,licit⁹ erat.vt patet supra i additiōib⁹ supradictis.Qd aūt subdit:Et q dimissā duxerit,mœchat,itelligit planē de illa de qua immediate aīloquit.s.de dimissa nō ob fornicationē:talis em dimissio nulla est, qa cōtra formā in lege datā,& sic manet vinculū vxoris sic dimissæ cū viro priori & ꝑ cōsequēs secūd⁹ eā ducēs mœchat.vū præsupposita veritate nō oportet supplere nec interponere aliq nisi solū illa q ex litera plano sensu accepta itelligēda sunt.Illud etiā qd Postil.dicit q eadē rōne vxor dimissa ab altero viro nō pōt duci,sicut nec vir eā dimittēs potest ducere alterā:quia æqualiter manet vinculū mrimonij ex vtraq ꝑte vt dicit,manifestū est veritatē nō obtinere scd'm legem veterē secundūquā pluralitas vxorum fuit licita seu ꝓmissa:nunc autē pluralitas virorū.

REPLI. In cap.xix.vbi Postillator dicit de indiuisibilitate matrimonij Burgen.hoc sicut Deute.xxiij. grandē facit cōtra Postillatorē commotionē,ad quam sedādam clariori modo redigā factū Bur.hīc & Deut.xxiij,inter cætera dicta. Primum dictum ei⁹,q in ve.le.non fuit licitum dimittere vxorem, nisi propter

A nisi propter fornicationẽ.Hoc dictũ hr̃ in sua digressiõe.Deut.
xxiiij.Secũdũ dictũ est:Indissolubilitas mr̃imonij solũ ptinet ad
legẽ euãgelij.Tertiũ dictũ,dare libellũ repudij in ve.le.non solũ
fuit licitum sed etiã fuit diuinũ pceptũ.Quartũ dictũ ei⁹,ꝙ ius
naturę i q̃ disponit de indiuisibilitate mr̃imonij solũ itelligitur
de iure expsso i euangelio & iure canonico ipm seq̃nte.Quintũ
dictũ ei⁹ est tale,aliqđ est ius naturale qđ est cõe oi aiali,& hoc
dicit ppriẽ ius naturale.Sic q̃q; dicit postillatorẽ accepisse iusna
turale qñ dicit indiuisibilitatẽ cõiugũ esse de iure naturę:qđ tñ
nõ videt verũ,vt dicit Bur.Ex qb⁹ dictis elicit certas cõclusiones
q̃ qa plixę sũt habeant p insertis.qa etiã tangẽtur in ptractatiõe
isti⁹ digressiõis.¶ Quãtũ ad istã materiã primò vidẽdũ de v̓ita-
te & cõnexiõe dictorũ Bur.Scđ'ò,rñdebitur ad rões eiusdem fa
ctas contra postillatorẽ.Quo ad primũ dictũ Bur.videtur falsũ,
qa dare libellũ repudij fuit pmissum in ve.le.nõ solũ pter for-
nicationẽ sed etiã pter quancũq; fœditatem.patet hoc Deute.
xxiiij.vbi dicit:Si accepit hõ vxorẽ & nõ inuenerit gratiã añ ocu
los ei⁹ p aliquã fœditatẽ,scribet libellũ repudij &c.Probatur etiã
p canonẽ priuilegia.di.iiij.vbi dicit ꝙ q̃dã pmittunt vt licita vt
petere pmiũ:q̃dã aũt pmittunt vt illicita,sicut dare libellũ repu
dij ne fiãt grauiora.Videam⁹ insup quõ illud primũ dictũ cum
tertiò cõcordet,Nam primũ dictum vult traditionẽ libelli fore
illicitã pterq; in casu fornicatiõis.In tertiò aũt dicto dicit ipsam
non solũ simpl̓r licitam,sed expsse à deo mandatã:qđ tñ nullibi
legitur,imo rotunda lr̃a hĩc cõtradicit:qa dicit hĩc ppt duriciam
cordis vr̃i pmisit vobis Moyses &c.Et idẽ tanq; min⁹ malũ per-
mittit ex canone priuilegia,supra allegato.Nullũ autẽ malũ in
lege generaliter pcipit.Et dico generaliter pter pceptũ factum
Abrahę de occisiõe filij,qđ nõ erat regulare,nec generale sed ad
tentandũ singulare.Sil̓r & pceptum datũ Osee,put patet in locis
suis.Sil̓r & scđm dictũ Burg.falsum est & cõtra literam euangelij
psentem,in q̃ Christ⁹ indissolubilitatẽ martimonij sub euãgelio
pbat p indissolubilitatem eiusdem sub lege natũrę,q̃ fuit p Adã
inspirãte deo pmulgata.Dicit em̃ tentantib⁹ Pharisæis:Quia q
fecit hominem ab initio,masculũ & fœminam fecit eos:& dixit:
Propter hoc dimittet homo patrẽ & matrem & adhærebit vxori
suę,& erunt duo in carne vna:itaq; iam non sunt duo sed vna ca
ro.Quod ergo deus coniũxit homo nõ separet.Quid planius,ni
si ꝙ matrimonij inseparabilitas sub lege euangelica & canonica
B ortũ habet ex inseparabilitate sub lege naturę per Christum hĩc
allegata.Vnde patet etiã quartũ dictũ Burg.esse falsum:quia in
ea re(de qua sermo)lex euangelica & canonica se fundãt sup legẽ
naturæ & matrimonij institutionẽ primariã.¶ Sic & tertium di
ctum falsum est & repugnãs primo,vt supra ostẽsum est.¶ Quin
tum aũt dictũ de iure naturæ primæuo comuni omni aiali est cõ
fictũ,qa nullũ tale ius reperit in scripturis sacris neq; canonibus.
Nam ius sumptũ in sua maxima generalitate solũ ad vocalia ex
tendi pbat Gratianus autoritate beati Isido.ij.etymo.dicentis:
Ius generale nomẽ est.lex autem iuris est spẽs.Ius autẽ dictum,qa
iustum est.Omne aũt ius legibus & moribus cõstat.Nunc autem
iustũ & iusticia ad sola rationabilia ptinent.Hoc autẽ ius genera
lissimẽ acceptum vbi supra,distinguit in ius naturale gẽtiũ & ci-
uile.Ius naturale dicit comuni omni nationi:sola aũt retionabi-
lia p nationes distinguunt:& ideo cõmune,qa vbiq; ex instinctu
nature est,nõ cõstitutione aliq̃,vt maris & fœminæ cõiunctio,li-
berorum successio,puerorũ educatio,cõis oĩm possessio,& oĩm
vna libertas:acquisitio eorũ q̃ cęlo terra mariq; capiunt,depositi
vel commodati restitutio,violentię p vim repulsio,& hoc & si
qd simile huic est,nũq; iniustum sed naturale æquumq; habetur.
Hæc inq; oĩa iuris naturalis portiones,solis rõnabilibus conue-
niunt.Cõiunctio aũt maris & fœmine in irrõnabilibus non est se
cundũ ius naturale,sed secũdũ instinctũ naturæ.Aliud est em̃ di-
cere de iure naturali & de instinctu naturali:qa se habẽt sicut infe
rius & superius:Nã omne ius naturale est instinct⁹ naturalis,sed
nõ ecõuerso:qa aliâs extenderet ius naturale nõ solũ ad irrationa
bilia sed etiã ad insensibilia,qa instinctus naturalis ab appetitu
naturali nõ videt distingui.Ius igitur naturale sic distinctum ab
alijs,primatum obtinet & tẽpore & dignitate.Cœpit em̃ ab exor
dio naturæ rationabilis,nec tpe variat,sed immutabile pmanet,
vt dicit.v.di.ca.§.Fingit igit Burg.tale ius naturale primeuum,
immo impropriissimẽ diceret ius iuxta pdicta:idcirco falsum im
ponit postillatori ꝙ ita acceperit ius in pposito.Et qa fundamẽ-
tũ Burg.falsum est,nimirũ falsæ sunt cõclusiones suę in eo funda
tæ.Prima nãq; conclusio fundat sup suo ficto iure naturali,& se-
cũda cõclusio.s.ꝙ matrimoniũ est de iure gẽtiũ,sed nõ indiuisi-
bilitas.Nã ex litera euãgelij matrimoniũ est à prima institutione
naturæ rationalis:quę ius gẽtium longe pcessit.Sed nec tertia cõ
clusio est vera,quo ad hoc ꝙ ex iure ciuili non est matrimonium
indiuisibile.Nec quarta cõclusio:quæ duæ initunt eidẽ medio, C
videlicet qa in iure ciuili tractat de diuortijs & repudijs.& in ve.
Te.similiter q̃ media nõ pbãt bene illas cõclusiones:nã & si diuor
tiũ in lege pmissum est pter mai⁹ malũ vitãdũ,ex hoc arguere
igit matrimoniũ est diuisibile,cõsequẽtia nõ valet:nec formalit
nec legalit.Nõ formaliter,qa arguit à secũdũ qd ad simplicit:Si-
cut si argueret:Antichrist⁹ est pmissiuẽ ens,igit est ens,sicut in p-
posito.Nec legalit valet cõseq̃ntia.Nõ em̃ seqt:Lex apud legisla
torẽ nõ est necessaria:igit nõ ẽ necessaria.Sicut lex q̃cũq; nõ ligat
deũ quin possit vel mutare vel dispẽsare,stat tñ legem esse solidã
in se.Sicut necessario ignis calidus est & calefactiuus materia de-
bita approximata:nõ tñ sequit:in fornace triũ puerorũ nõ fuit ca
lefactiuus,igitur non fuit calefactiuus.Ita est de matrimonio qđ
ex causis in litera expressis,Deut.xxiiij.fuerat sepabile:non tamẽ
sequit,igit nõ est indiuisibile.Iura aũt q̃ dicũt de diuortijs & re-
pudijs &c.nõ probant matrimonij diuisibilitatẽ,qa ptinent ad
illegitime cõtractũ matrimonium,quod nõ meret dici matrimo
niũ:quod de sua formali rõne est cõiunctio legitimarũ psonarũ:
& si qua iura aliter de repudijs & diuortijs sentirẽt,essent abolen
da tãq; naturali nõ cõsona.qđ hic in litera p Cristum allegatur.
¶ Quinta aũt cõclusio q̃uis in se vera,tñ nõ ad intẽtionẽ.Burg.
ꝙ videlicet originaliter & primo mr̃imoniũ ex euãgelio habeat
suã indiuisibilitatẽ:nã sicut supra dictũ est euãgeliũ & canones q̃
ad id se referũt ad legẽ naturalẽ p Christũ hĩc allegatã.Et his pa-
tet falsitas cõclusionis p Bur.collectæ ex illis quinq; ineptis con
clusionib⁹,vt patet.¶ Nec valet respõsio Burg.ad argumẽtum
postil.cũ dicit diffinitionẽ allegatã in postil.tamẽ intelligi debe-
re de cõiũctis in lege euãgelica tm̃.Huius rñsionis falsitas ostẽsa
est.s.immo debet intelligi in omni lege iusta & consona legi natu
rali & primeuę à deo institutę in exordio rõnalis creaturæ.Diuor
tiũ autẽ & repudiũ intelligenda sunt pmissiuẽ,ex qbus nõ sequit
diuisibilitas nisi p accidẽs,vt pdictũ est & secũdũ qd.Et ad hoc tẽ
dere videt secũda rñsio quã dat Bur.ad idẽ argumẽtũ:qa dicit ꝙ
illa diffinitio tenet durãte mr̃imonio:sed diuortio facto secundũ
pmissionẽ iuriũ nõ tenet:vñ patet ꝙ instãtia Burg.ad diffinitio-
nẽ mr̃imonij est secũdũ qd.¶ Nec valet differẽtia legis no.& ve.
quã assignat Bur.quo ad hoc,qa q̃uis vetus lex fuit impfecta,tñ
in ea fuerat verũ matrimoniũ de sui natura & institutione insolu
bili q̃uis pter maliciã eorũ q erãt sub lege,non autem propter
ipsi⁹ legis impfectionẽ diuortiũ pmittebat secũdũ modũ pri⁹ di-
ctũ.Nec ex hoc debet dici matrimoniũ solubile,nisi secundũ qd, D
scilicet solutione pmissa.Nec valet qđ Bur.de scõ Tho.adducit
ꝙ videlicet in ve.lege.ideo repudiũ erat licitũ,qa matrimonium
ptunc fuit in officiũ:nõ autẽ erat sacramentũ significatiuũ coniũ
ctionis Christi & ecclesię,q̃ nõdũ erãt.falsum est em̃ in veteri lege
ecclesiã(q̃ incipit ab Abel iusto secũdũ beatũ Greg.)deo nõ fuisse
cõiũctã:qa vet⁹ Testamẽ.frequẽter ostẽdit synagogã deo despon
satã,q̃ despõsatio est in vna spõsa vsq; ad nouissimũ iustũ.Cui ec
clesię totali Christus vt spõsus secũdũ deitatẽ ab initio coniunct⁹
est:cuiusq; cõiũctio indissolubilis est vsq; ad cõsũmationẽ seculi
Matth.vlti.Et ita oportet scm̃ Tho.& Bur.sentire,nisi velint er-
roneẽ dicere cum Helyndio Christum ante Mariã nõ fuisse.Chri-
stus em̃ & si ex tẽpore est fact⁹ hõ,ęternaliter tñ fuit Christus:qa
à patre vnctus,non vnctione vt dicit puectionem,sed vt signifi-
cat vngendi p generationẽ cõicationẽ.Est em̃ deus vngens sicut
est lumẽ,& sicut filius est lumen de lumine.ita est vngens ab vn-
gente:sentẽtia est Hila.xj.de trinitate prope mediũ.Item secũdũ
scm̃ doctorẽ & magistrum in.iiij.matrimonium fuit sacramẽtũ
ante pctm̃:igit alicui⁹ sacræ rei signũ,& nõ nisi cõiunctionis dei
ad animã iustã q̃ est eccl̃ia,vel in ecclesia fuit ab exordio rationa-
lis creaturæ sponsus & sponsa mystica,& eorũ coniunctio:qñ igit
institutũ fuit matrimoniũ,nõ deficit eius sacrũ signũ prout san-
ctus Tho.dixit & Burg.Sic igitur patet dicta Burg.nõ habere cõ
nexionem nec veritatẽ.¶ Quantũ ad secundũ articulũ restat res
pondere argumentis Burg.factis contra postillatorem sed preno
tandum ꝙ factum Burg.fundatur super falsa imaginatione:Ima
ginatur enim,ꝙ quia deus pcepit dari libellũ repudij,ꝙ ergo prę
cepisset diuortiũ.Sed hoc falsum est:nam libellum pręcepit dare,
non simpliciter sed ex suppositione,vt supposito ꝙ quis habeat
odiũ cõtra vxorẽ,& voluerit eam repudiare,det illi libellũ.Non
igit in hoc conditionato pcepto dat modus dimittendi vxorem
sed datur modus tẽperãdi furorẽ:& ita Christus in hoc respõdet
Pharisæis pponẽtib⁹ fallaciã secũdũ plures iterrogatiões,vt vnã
dicẽtib⁹:Quid ergo mandauit Moyses dare libellũ & dimittere?
Sed dñs Iesus hãc multiplicẽ quæstionẽ distinxit tacitẽ cõcedens,
ꝙ Moyses bene mandauit dare libellum,sed negauit ꝙ Moyses
mandauit dimittere vxorem:vnde dixit ad illam partem quæ-
stionis Moyses,ad cordis vestri duritiã pmisit dimittere vxo

Replica Matthæi Cap. XX. Replica

Erem: ab initio autem sic nō fuit. Glos. interli. similiter & in arg. & est beati Hiero. Moyses permisit non deus, qa contra legem naturalē. Hæc in glo. sparsim, & magistro lib. iiij. circa hanc materiam. Sic interp̄tatur responsio Christi: Et hoc est q̄ beatus Aug. de sermone dñi in mōte vult. Nō inq̄t qui p̄cepit dare libellū præcepit vt vxor dimittat, sed q̄ dimiserit, inquit, det libellū, vt iracūdiam temerariam, p̄sciendi vxorem libelli coactio temperaret. ¶ Per hoc ad argumēta. Et primò ad glo. Iohānis Teutonici & Accursij dico, q̄ vbi glo. directē vadit cōtra textū sequēda ē lra, & glo. sper nenda, nisi haberet euidētem p̄bationē quare nō est hīc. Qd' aūt glo. corrūpat lram patet: qa vt dicit Bur. lra habet q̄ de iure naturali est cōiūctio maris & fœminę quā mrimoniū appellam⁹. Glo. coniūctio corporū, non aiorū: vt allegat Burg. Talis aūt glo. de struit textū, qa coniūctio corporū sine coniūctione aiorū nō ē mrimoniū: qa stat verū mrimoniū sine cōiūctione corporū: Stat etiā cōiūctionē corporū eē sine mrimonio, qa i stupro adulterio &c. Malē igit glossatur cōiunctio mrimonial', dicēdo eā cōiunctionē corporū tm. Alij volētes saluare glossas dicūt, q̄ loquuntur nō de iure sed istictu naturali: sed nec sic est cōiūctio illa scrm &

☞ ¶ Conuẽtiõe aũt facta.i.cõfirmata ꝑmiſſione ꝙ ad imaginẽ
A dei reformãdi eſſent,ſi eccleſiam ædificando mandatis decalogi
inſiſterent. b ¶ Ex denario diurno,mi.eos.Hiero.Denarius habet imaginem regis,q olim ꝑ decem numis computabatur.
Quantò plus aliquis in cultu eccleſiæ laborat decalogi mandatis inſiſtendo,tanto plus informatur in
imaginem regis dei. Prædicatores ſunt
operarij,etiam vnuſquiſq; dum fide recta in bono opere perſiſtit. Mane hora
tertia,ſexta & nona antiqꝰ & Hebraicus populus qui fide recta deum coluit
in electis,ad vndecimam gentiles vocãtur.Poſſunt etiam diuerſitates horarũ
in vnoquoq; notari per momenta ætatum.Mane quippe intellectꝰ noſtri puericia eſt, hora tertia,adoleſcentia, quia
iam ſol in altum proficit. Sexta,iuuentus,cũ plenitudo roboris ſolidatur.No
na,ſenectꝰ,quando ſol.i.calor ætatis de
ſcẽdit.Vndecima,decrepita ætas.In om
nibus his aliqui ad bonã vitã perducũtur.Qui ſibi viuit vt ociosus:redarguitur. Qui & vſq; al vltimã ætatem differt rectè ei dicit. Quid hic ſtatis tota die ocio.i.vel in vltimis reſipiſcite.
c ¶ A nouiſſimis.Quia q in aduentu domini vocati ſunt ad regnũ,ſine ali
qua tarditate pueniũt,æquales his q ab
initio mũdi cœperũt: omnes qdem idẽ
cælũ,ſed ſtella differt à ſtella in claritate
A nouiſſimis incepit,dũ priꝰ latronem
ꝙ Petrũ in paradiſum introduxit.Quia
prius aliquãdo remunerãtur ſero veniẽtes,quia priꝰ de corpore exeũt,ꝙ qui in
pueritia vocati ſunt. d ¶ Et accipiẽtes.Quia antiqui patres in infernũ deſcẽdentes à gloria dilati ſunt quaſi:ergo
poſt murmurationẽ denarium accipiũt
qui poſt lõga inferni tẽpora ad gaudia
B peruenerunt. Et accipiẽtes. Hi ſunt q
in initio naſcentis eccleſiæ vocatis ex gẽ
tibus ſe prẽponebãt,quaſi populus dei
ad initio mũdi:& illi canes,qui pondus
obſeruationũ portabãt.Sed qui nõ venit ſuperbos vocare iuſtos,ſed humiles
pœnitẽtes,cui magis placet humilis cõfeſſio malorũ ꝙ ſuperba gloriatio bonorum,ſubdit: Amice nõ facio tibi iniuriam. Nõ dolent quaſi fraudati ſua mercede,ſed(ritu inuidorũ)ꝙ illi plꝰ ꝙ merentur,accipiũt:& nõ tã ipi plus accipere,ꝙ alios nihil vel minus accipere deſiderant,quaſi alterius conſortio ſibi prẽmium minuatur. e ¶ Murmu &c. Quæritur, quomodo accipientes murmuraſſe dicantur,cum in illa beatitudine omnis inuidia & murmuratio prorſus remo

☞ rios in uineam ſuam. Conuentio,ᵃ
ᵇ nẽ autem facta cum operarijs ex de
¶ Prima hora ab Adam vſque ad Noe.
nario † diurno,miſit eos in uineam
¶ A Noe vſque ad Abraham.
ſuam. Et egreſſus circa horam ter,ᵇ
a ¶ Quaſi venales,ſi quis digne emere vellent bono tamen opere ceſſantes.
tiam,uidit alios ſtantes in forõ ocioſos,& dixit illis: Ite & uos in uineã
meam, & quod † iuſtum fuerit dabo uobis. Illi autem abierunt. Iterũᶜ
a ¶ Ab Abraham vſque ad Moyſen.
b ¶ A Moyſe vſque ad aduentum domini.
autem exijt circa ſextã & nonam
a ¶ Ab aduentu domini vſque ad finem mundi.
horam,& fecit ſimiliter. Circa undeᵈ
a ¶ Per ſeipſum apparuit,qui prius per patres innotuit.
b ¶ Gentilem populum a bono opere torpentem.
cimam uerò * exijt, & inuenit alios
ſtantes *,& dixit illis: Quid hic ſtaᵉ
a ¶ Omni tempore pro ſalute laborare negligitis.
tis tota die ociosi? Dicunt ei: Quiaᶠ
a ¶ Vias vitæ nemo nobis prædicauit.
nẽmo nos conduxit. Dicit illis: Iteᵍ
¶ Cum finis mundi vel cuiuſlibet veniſſet.
& uos in uineam meam*. Cùm ſeroʰ
autem factum eſſet, dicit dominusⁱ
¶ Pater. a ¶ Filio cui omnia dedit in manus.
b ¶ Statue ante tribunal tuum.
uineæ prõcuratori ſuo: Vocaᵇ opeᵏ
a ¶ Vnicuique ſecundum opera ſua prout geſſit.
rarios,& redde illis mercedem:inciˡ
ᶜ piens à nouiſſimis uſque ad priᵐ
a ¶ Gentiles, vel qui decrepiti ſunt vocati.
mos. Cùm uẽniſſent ergo qui circaⁿ
undecimam horam uenerant,acceᵒ
a ¶ Eandem æternitatem cum his qui ab initio mundi vocati ſunt.
perunt † ſingulos dẽnarios. Veniẽᵖ
¶ i. Iudæi
tes autem & primi, arbitrati ſunt,ᵍ
a ¶ Digniorem locum in regno,qui prius in tabernaculo.
quòd plũs eſſent accepturi:acceperʳ
a ¶ Conformitatem claritatis corporis Chriſti.
rũt autẽ & ipſi † ſingulos denarios.
ᵈ ᵉ Et accipientes murmurabãt aduerˢ
ſus patrẽfamilias,dicẽtes: Hi nouiſſimi una hora fecerunt,& pares illos
a ¶ Qui diu ſub onere legis ſudauimus,& longiora carnis tenramenta ſuſtinuimus.
nobis feciſti, qui põrtauimꝰ põdus

quo gentiles vocati ſunt per pdicationẽ apoſtolorũ & aliorũ eccC
cleſiæ doctorũ:& ꝓpter hoc dicit hic: e ¶ Quid hic ſta.&c.
ꝙ q à principio mũdi vſq; tũc laborare i bonis moribꝰ neglexerãt,qſi tota die ociosi ſtabãt. f ¶ Dicũt ei: quia ne.nos conduxit.i.nullus doctor,nullꝰ ꝓphera ad nos inſtruẽdũ venit: qa lex & prophetæ filijs Iſrael dati fuerant vt illi ſpeciali ſanctitate fulgerent,ex quibus Chriſtus ſecũdũ carnem erat naſciturus. g ¶ Ite & uos in uineã me. Interponitur hęc cõiunctio copulatiua quia gentiles Iudæis adiuncti ſunt vt vna eccleſia ex ambobus fieret. h ¶ Cũ ſe.autẽ fa.eſſet.Hic deſcribitur vocatio ad recipiendũ premiũ. Sero autẽ ab aliquibus hic dicitur finis mũdi,in quo vocabuntur iuſti ad receptionem præmij,vt habetur.ʒ.xxv.c.Venite benedicti pa.mei &c.Sed illud quod ſequitur † quodcũ
videtur contradicere,ꝙ aliqui accipiẽ- que.
tes premiũ murmurabant aduerſus patremfamilias quia nullus in fine mũdi præmium æternum receptꝰ murmurabit contra deum,ſed erit ſuo præmio contentus. Ad quod reſpondet beatus Greg.ꝙ iſta murmuratio non eſt aliud quàm dilatio premij quam ſuſtinuerunt patres ſancti in limbo vſq; ad paſſionem Chriſti,ſed hęc reſponſio nõ videtur conueniens,quia murmuratores hîc dicuntur nequam, quod nõ poteſt dici de ſanctis patribus in limbo exiſtentibus: & in fine parabolæ concluditur: Multi ſunt vocati,pauci verò electi. Ex
quo patet,ꝙ iſta parabola non ſolum * et quodᵃ
extendit ſe ad electos, cuiuſmodi ſunt cũꝙ fuerit
illi qui in fine mundi recipient præmiũ. iuſtum acq;
Et ideo dicendum,ꝙ ſero hîc accipitur pietis.
pro tẽpore gratię,quod incepit à Chriſto.vnde Ioh.ʒ.b.dicitur:Gratia & veritas per Ieſum Criſtum facta eſt: & ideo D
cum dicit:Cũ ſe.aũt fa.eſſet.i.cũ tempus gratiæ aduenĩſſet. i ¶ Dicit dominus ui.i.deus pater. k ¶ Procuratori ſuo.i.homini Chriſto.qui miſſꝰ eſt ad procurationem ſalutis humanæ l ¶ Voca oparios &c.Illa merces bñ intelligit gra,qa eſt q̃dã inchoatio gl̃æ cũ gloria nõ ſit aliud ꝙ gra cõſummata. m ¶ Incipiens.qa in primitiua eccl̃ia gra Chriſti data eſt gẽtilibꝰ q vltimo venerãt ad fidẽ,Iudæis ꝓ maiori pte i infidelitate remanẽtibꝰ. n ¶ Cũ uenĩſſẽt. i.gẽtiles. o Accepe ſin.i.donũ gr̃e q̃ eſt q̃dã ĩchoatio & arra gl̃æ. p ¶ Veniẽtes aũt & pri.i.Iudæi, q à principio legisdatæ deo ſeruierãt. q ¶ Arbitrati ſũt &c.qa in primitiua eccl̃ia credebant,ꝙ plus deberent habere de Chriſti gra vnde reputabãt gẽtiles indignos gra dei,ſecũdum ꝙ dicit Actꝰ.x.vbi Pe- Act.10.c.
dixeris: Et.ʒ.eo.ca.dixit Petrus Cornelio & amicis ſuis: Vos
ſcitis quoniam abominatio ſit viro Iudæo cõiungi aut accedere
ad alienigenam:ſed mihi oſtendit deus neminem communẽ aut
immundum dicere hominem. r ¶ Acceperũt aũt & ipſi ſindena.i.cõſimilẽ gr̃am,ſicut & gẽtiles & nõ maiorẽ:vñ Actꝰ.x.dicitur,ꝙ ꝑdicãte Petro cecidit ſpũſſẽtũs ſup oẽs q audiebant verbum,ꝙ ꝑdicãte Petro cecidit ſpũſſẽtũs ſup oẽs q audiebant verbum,videlicet ſup Cornelĩũ & amicos eiꝰ:qa vt ibidẽ dicit. Recepebũ,videlicet ſup Cornelĩũ & amicos eiꝰ:qa vt ibidẽ dicit. Receperũt ſpiritũ ſanctũ ĩ ſigno viſibili & donũ linguarũ,ſicut receperãt apoſtoli. s ¶ Et acci.&c. & alij diſcipuli q erãt Iudæi in die Pẽtecoſtes. s ¶ Et acci.&c. & alij diſcipuli q erãt Iudæi in die Pẽtecoſtes. Hi no.&c.qa ad Iram ĩ primitiua eccl̃ia cõuerſi Iudæi murmura
☞ nerũt de

Nico. de Lyra.

☞ mundi naſciturus eſt,vt dicit Grego. Operarij aũt ſunt doctores & prælati à deo miſſi ad culturam huius vineę per prędicationem & doctrinam.Primo ergo mane deus pater operarios conduxit, quia à principio mũdi vſq; ad Noe aliquos ſanctos patres ad eruditionem hominum miſit,videlicet Adam Seth & Enoch & alios iuſtos. a ¶ Cõuentione autẽ facta. Conuentio iſta eſt promiſſio vitæ æternæ pro labore. Quæ quidem vita eterna dicitur denarius diurnus,qui eſt æqualis omnibus,quia vita eterna erit æqualis omnibus à parte finis. b ¶ Et egreſſus circa ho.ter.&c.Hora tertia intelligitur mundi diſcurſus à tempore Noe vſq; ad Abrahã, in quo aliq ſcti ad eruditionẽ aliorũ miſſi ſũt à deo,vt Noe,Sẽ,Heber,Thare & Abrahã & cõſiles. c ¶ Iterum aũt exijt cir.ſex.ho.& no.Hora ſexta fuit ab Abrahã vſq; ad Moyſen, in q̃ miſſi ſunt Abrahã,Iſaac & Iacob,&.xij.Patriarchæ.Hora nona à Moyſe vſq; ad Chriſtũ,videlicet tẽpore legis, in quo ad eruditionẽ ꝑpũ miſſi ſunt Moyſes & Aaron Ioſue iudices reges ꝓphetæ & ſacerdotes. d ¶ Circa unde.uero exijt. Vndecima hora intelligit à tẽpore Chriſti vſq; ad finẽ mundi,in quo gentrus vidit lintheum ſubmiſſum de cælo,in quo erãt aialia q̃drupedia & ſerpentia & volatilia immunda ſecundũ legẽ.Et dictum eſt Petro: Occide & mãduca: in quo ſignabat incorpatio gẽtiliũ ĩtra eccl̃ã ꝑ fidẽ & gr̃am,ſicut patet ex lr̃a cõſequẽti:qa à deo miſſus eſt Petrꝰ ad ꝑdicandũ Cornelio Cẽturioni & alĳs gẽtilibꝰ.ꝓpter qd Petro abominationẽ habẽte de manducatione immũdorũ ſecũdũ legẽ,in quo ſignabat(vt dictũ eſt) vocatio gẽtiliũ ad fi
dẽ:dictum eſt ſibi à deo: Quod deus purificauit, tu ne commune
dixeris: Et.ʒ.eo.ca.dixit Petrus Cornelio & amicis ſuis: Vos Act.10.c.
ſcitis quoniam abominatio ſit viro Iudæo cõiungi aut accedere
ad alienigenam:ſed mihi oſtendit deus neminem communẽ aut
immundum dicere hominem. r ¶ Acceperũt aũt & ipſi ſindena.i.cõſimilẽ gr̃am,ſicut & gẽtiles & nõ maiorẽ:vñ Actꝰ.x.dicitur,ꝙ ꝑdicãte Petro cecidit ſpũſſẽtũs ſup oẽs q audiebant verbum,ꝙ ꝑdicãte Petro cecidit ſpũſſẽtũs ſup oẽs q audiebant verbum,videlicet ſup Cornelĩũ & amicos eiꝰ:qa vt ibidẽ dicit. Receperũt ſpiritũ ſanctũ ĩ ſigno viſibili & donũ linguarũ,ſicut receperãt apoſtoli. s ¶ Et acci.&c. & alij diſcipuli q erãt Iudæi in die Pẽtecoſtes. Hi no.&c.qa ad Iram ĩ primitiua eccl̃ia cõuerſi Iudæi murmura
☞ nerũt de

☞ sus remouēda sit: Sed hic est mos diuinę scripturę, vt cū de multis
E in collectione agat, quædam tm̄ quibusdam de illa collectione,
Psal.104.d &non toti collectioni tribuat: Iuxta illud prophetæ: Eduxit eos
Ibidē.77.f cum au.&.ar. Et inde: Et induxit eos in mon. cum tamen illi qui
de Aegipto exierūt, omnes præter Caleph & Iosue propter incre
dulitatē suam in deserto perierūt quorū
filij in montem sanctificationis inducti
† æstum, sunt. Ita ergo & de primis accipientibus
quidā & non omnes murmurāt, qui ta=
men post accipiunt, Sicut sępe cōtingit
ꝙ multi domino per longa tempora ser
uierūt, alij autē mox in principio suę cō
uersionis martyrio vel aliquo modo ad
denariū recipiendū translati sunt. Quod
audientes qui diu laborauerūt .s. ꝙ alij
statim ap premium transferunt, ipsi aūt
tanto tēpore in labore detinētur, de dila
tione premij quasi murmurare vident.
Potest etiā dici de malis, q in principio
quidē boni fuerūt, sed bonū quod incę
perunt, ad finē nō perduxerūt, Vnde, nō
illi qui denariū acceperūt, sed isti qui in
bonitate nō perstiterūt, premio priuati
murmurāt: qa denario carebant, qui in
principio boni pro quo etiā pricipio cū
primis accipiētib⁹ cōnumeranī, se ꝑme
ruisse crediderant. a ℭ Aut nō licet
†Luc.16.a mihi &c. Stulta quæstio cōtra bonita
tem dei. Quærendū esset, Non si daret
quod nō deberet; sed si non quod debe
ret. b ℭ An ocul⁹ tuus &c. Verè Iu
dæi prauam intentionem habuerūt qui
prohibuerunt apostolos gētibus loqui,
vt saluæ fierent. c ℭ Sic erūt nouissi
mi primi. Au.i. Iudæi de capite verten
tur in caudā: & gentes de cauda in caput
† seorsum in uia. Vnde Moyses in Deu. Aduena qui tecū
moratur, ascendet super te: ille erit in ca
Deu.16.b. &28.b. put, & tu eris in caudā. Sed tamē nec oēs
primi nec omnes nouissimi ad numerū
F electorū pertinēt. d ℭ Ecce ascēdi
m⁹ &c. Hiero. Hoc sæpe eis dixerat, sed
quia multis interpositis poterat labi de
Luc.14.d memoria, iturus Ierusalem & apostolos
secū ductur⁹, ad tētationē eos parat: ne
de ignominia crucis scēdalizenī, & passi
onis pœnā & resurrectiōis glīā predicit
vt cū morientē viderit, resurrecturū nō dubitēt. e ℭ Ad illu.&.
Ideo dn̄s ī mūdo noluit ꝓsperari sed grauia pati vt onēderet nos
qui ꝑ delectationē cecidimus, cū q̄ amaritudie redire debeamus.
☞ Tunc ac

a Carnis.
dici & † æstus? At, ille respondens a
a Quia par erat hominibus murmurandi ratio. Primę horę operario. Reddeo quod debeo.
uni eorum dixit: Amice, non facio b c
a Non enim promisi tibi nisi conformitatem in meam.
tibi iniuriam. Nonne ex denario d
a Reddo tibi secundum opus tuum, in te itaque iustus sum.
conuenisti mecum? Tolle quod tu e
a Gratia est & misericordia vt coæqualis & corporalis tibi fiat populus Gentilis.
um est & uade, Volo autem & huic f
a Nonne est potestas iudicis, vel iusticiam facere, vel misericordiam cui vult impēdere.
a nouissimo dare sicut & tibi. † Aut g
non licet mihi quod uolo facere * ?
a Intentio qua ad primatum niteris. b Inuidia plenus, cui mea non placet benignitas.
b An oculus tuus nequam est, quia h i
a Sicut ostensum est. b Gentiles, vel qui maioris videntur meriti, sunt minoris, & econ uerso.
c ego bonus sum? † Sic erunt nouis k
Iudæi. Qui confitentur se nosse deum, factis autem negant.
simi primi, & primi nouissimi. † Mul l m
Ad fidem. a Ad regnum.
ti enim sunt uocati, pauci uerò ele n
a Secundum situm loci.
cti. Et ascendēs Iesus Ierosolymam o
assumpsit duodecim discipulos su p
d os † secreto, & ait illis: Ecce ascendi
mus Ierosolymā, & filius hominis q
A Iuda.
tradetur principibus sacerdotum,
& scribis, & condēnabunt eū morte r
Iudæi. a Pilato & ministris Romanorum. b Aue rex Iudæorum.
e & tradēt eū gentibus ad illudendū s t
& flagellandum & crucifigendum:

Nicolaus de Lyra.

uerunt de hoc, ꝙ cōsimilis gratia fiebat gentibus sicut & ipsis
vnde Act.xj. dicitur, ꝙ cum Petrus redisset in Ierusalem baptiza
to Cornelio & amicis ei⁹ disceptabāt aduers⁹ illū q erāt ex circūci
sione dicētes: Quare cōmunicasti cū illis, q habēt ꝑputiū, mādu
casti cū illis, Et ibidē.vj.a. dicit: In dieb⁹ illis crescēte numero di
scipulorum, factū est murmur Græcorū aduers⁹ Hebræos, eo ꝙ des
picerent in ministerio q̄tidiano viduæ eorū. a ℭ At ille re. Per
diuinā reuelationē aplis factā, b ℭ Vni eo.di. Sicut aūt aliqn̄ ac
cipiī numer⁹ indeterminat⁹ ꝑ determinato, ita etiā aliquādo su
miī vnitas ꝑ numero, sicut supra dictū est, ꝙ Petr⁹ loq̄baī ꝑ oi
bus apostolis: ita similiter qđ hic dicií vni, intelligií esse dictum
multitudini eorū, q de gratia data gentib⁹ murmurabant seu ad
mirabanī: & hoc factū est Act.xj. vbi Petrus rationē reddidit Iu
dæis murmurantibus de hoc, ꝙ baptizauerat Cornelium, dicēs
ꝙ ex diuina reuelatione fecerat, & quia viderat spiritū sanctū de
scendentem super gentiles sicut super Iudæos, vt habetur ibidem
Sequií: c ℭ Amice non facio tibi iniuriā. quia iniuria nō
habet locum vbi est mera gratia: & ideo si det gratiā cuicunq; vo
luerit, nō faciet alicui iniuriam. d ℭ Nonne ex denario &c.
Quia ad hoc aliquis venit ad fidem, vt habeat gratiā in pręsenti,
& gloriam in futuro. e ℭ Tolle qđ tuū est & uade. i. gratiā
quā meruisti, credēdo legi & ꝓphetis de Christo: quia licet pri
ma gratia nō cadat sub merito, augmētū tamen grę cadit sub me
rito: qđ quidē augmētū datū est Iudæis credētibus in Christum.
Volo

f ℭ Volo autē & huic nouissimo dare, sicut & tibi. i. gen
tili vocato immediate ab idololatria, sicut Iudæo vocato a le
gis obseruantia. g ℭ Aut nō licet mihi quod uolo facere.
Quasi diceret: Sic: qa dei voluntas nullo modo potest esse distor
ta. h ℭ An oculus tuus nequam est &c. Quia talis inuidia
& iudicium procedebat ex humano de
fectu. i ℭ Quia ego bonus sum: per
essentiam: & ideo nō possū male agere.
k ℭ Sicut erunt nouissimi primi
&c. quia gentiles qui a Iudæis erāt qua
si viles reputati, sunt conuersi deuote ad
fidem Christi. l ℭ Et primi nouissi
mi. Quia Iudæi qui fuerant populus pe
culiaris ipsius dei, propter infidelitatem
sūt ab eo deiecti. & hoc est quod subdit:
m ℭ Multi enim sunt uocati: ad fi
dem Christi per legem & prophetas.
n ℭ Pauci uero electi. Quia pauci
de Iudæis comparatiuè crediderunt in
Christum: & de credentibus multi re
uersi sunt ab ecclesia, & adhuc reuertun † An
tur ad vomitum. ℭ Moraliter autē po * in ijs quę
test exponi parabola ista de vocatis ad mea sunt
gratiam secūdum diuersas ætates. Ita ꝙ
hora prima, signat pueritiā, hora tertia,
iuuentutem, quia sicut tunc sol incipit
ascendere & calorem ostendere: sic in iu
uentute calor naturalis in homine. Ho
ra sexta, ętatē virilē, qa tunc homo est in
statu ꝑfecto, sicut sol in cæli medio. Ho †Mar.10.e J.22.b.
ra nona, senectutē, in qua calor natura
lis incipit, in homine refrigescere. Vnde
cima vero, signat senium quia tunc ho
mo est prope mortis occasum. Vocanī
ergo operarij omnibus istis horis: quia
aliqui vocantur ad fidē per gratiā operā
tem in pueritia, alij in iuuētute, & sic de
alijs ętatibus: & omnes habent denariū †Mar.10.e Lu.14.d.
diurnū, quia q̄tūcunq; homo tarde ad
gratiā vocetur, dum tamē in ea perseue
ret, habet gloriam æternam. Contingit
etiam quādoq;, ꝙ ille qui vocatur in se H
nectute, consequitur tantā gratiā & glo
riā a deo, sicut ille qui in iuuentute voca
tur: tum ex diuina liberalitate, tū ex ipi⁹
vocati feruēti voluntate & operatione.
o ℭ Et ascendens Iesus Ierosoly.
Hic saluator ostēdit ꝙ in prælatis debet esse vigor ad tolerandū
martyriū, si necesse fit pro grege sibi commisso: & hoc docet per
exemplum sui, qui voluntarie venit in Ierusalem ad sustinēdum
mortem pro salute mundi, vnde beatus Gregorius exponens il
lud Iohannis.x.b. Ego sum pastor bonus & animā meam pono
pro ouibus meis, dicit de se & alijs prælatis. In hoc ostensa est no
bis via quam sequamur. Et hoc est quòd dicit hic: Et ascendēs
Iesus hierosolymam. Quę respectu totius terrę promissio
nis est in alto sita: & propter hoc venientes illuc ab alijs parti
b⁹ ibant ascendendo. p ℭ Assumpsit duodecim discipu
los suos secreto &c. Et hoc duplici de causa: Vna est, qa secre
tum mysterium suæ passionis futurum volebat apostolis com
muniter præ alijs reuelare, ne videntes eum postea mori ignomi
niosè scandalizarentur. Secunda est quia secreta mysteria sunt tā
tum maioribus reuelanda & detegenda, cuiusmodi erant apo
stoli. sequitur: q ℭ Et filius hominis tradetur principi
bus sacerdotum & scribis. i. legisperitis: quia eis per Iudam
fuit traditus & venditus. r ℭ Et condemnabunt eum mor
te. Quia ipsi iudicauerūt eum esse reum mortis, licet non habe
rent potestatem interficiendi: quia iudicium sanguinis erat eis
ablatum a Romanis, qui dominabantur eis. & ideo sequitur:
s ℭ Et tradent eum gentibus. videlicet Pilato præsidi &
suis militibus, ad perficiendum illud quod non poterant, videli
cet Christi mortem. & hoc est quod subditur: t ℭ Ad il
ludendum & flagellandum & crucifigendum. Ista
enim tria inflicta sunt Christo per ordinem, vt videbitur infra.
Tertia Moraliter

* murmurandi, licet iniustè: propter quod merito arguuntur a
domino. o ℭ Et Ascendens Iesus Ierosolymam &c. Hie
ron. Dominus crebro de passione sua discipulis ante prædixit
ne cum veniret persecutio & crucis ignominia, scandalizarentur,
Et tertia,

A a ¶ Tunc accessit ad. Audita resurrectione putauit eum ilico (immemor secūdi aduēt⁹) regnaturū, & auiditate fœminea p̄senti a cupit, immemor futurorū. b ¶ Dic ut. Bonum desiderium sed incōsiderata petitio. Et ideo non voluntas non ꝓpositum culpat, sed ignorantia: & si impetrare non debet simplicitas, non meretur confundi. c ¶ Nescitis. Qui sedem gloriæ petitis vel quæritis, quam nondum meruistis, delectat culmen honoris quos nondum exercuit via laboris. d ¶ Potestis. Et hoc sciebat, ꝙ ei⁹ passionem poterant imitari. Sed hoc dicit, vt eo interrogante, & illis respondentibus, omnes audiamus: quia nemo potest cum Christo regnare, nisi passionem eius sit imitatus. e ¶ Calicem quidem. Vt Iacobus ab Herode truncatus & Iohānes in feruentis olei dolium missus, & in Pathmos relegatus, animo non defuit martyrium. f ¶ Non est meū. Hoc est regnum cælorum non est dantis sed accipientis. Non enim personarum acceptio est apud deum: Sed quicunq; dignus est accipit, quod non paratum personæ est, sed vitę. Si itaque tales estis qui consequamini, quod victoribus paratum est, ter parauit accipietis. Vel, non est meum dare superbie quod adhuc estis, sed alīs quibus paratum est. Ergo & vos nolite esse quod estis, sed estote alī. i. humiliamini qui iam vultis exaltari, & est paratum vobis. g ¶ Et audientes de. Vt illi carnaliter petiuerunt esse super omnes, sic & isti carnaliter cōtristati sunt esse aliquem ante se. h ¶ Scitis. Ac si dicat: Vos more secularium petitis, per prelationem venire vultis ad requiē vel B regni possessionem. Scitis qa prin. gē. cupiditatis duos arguit, nec decem indignationis & liuoris: sed conuenienti exēplo docet eos frustra immoderata quęsisse, aut istos super eorum desiderio doluisse, cum ad summa non potentia sed humilitate veniatur. i ¶ Egredi ētib⁹. Mystice. Christo de præsentis vitæ defectu ad cælos redeunte, & omnibus electis iam cælum cum eo ingredientibus cœpit vterq; populus diu perfidia cæcus spem salutis & illuminatiōis habere visum, & desideranter quærere. ¶ Nisi ab Ierusalem descendisset in Ierico, populus vsq; hodie in tenebris sederet. sed ideo descēdit, vt multos secum traheret.

☞ Et ecce duo

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Tertia die resurget. Hoc autem subdit Christus, ne apostoli eius morte audita absorberent præ tristicia.

b ¶ Tunc. Hīc ostēdit tertiò, ꝙ in prelatis debet esse tenor humilitatis, qua non debent appetere prę̄esse. Et diuiditur in duas partes: quia primò ponitur huius documenti occasio, secundò, subiungitur humilitatis instructio, ibi: Iesus autem vocauit eos. Circa primum aduertendum, ꝙ Iudæi ęstimabant Christum per prophetas promissum regnaturum temporaliter in Ierusalem, quia scripturas de regno Christi carnaliter intelligebant: & ideo regnum ablatum eis per Romanos credebant sibi restituendum per Christum. propter quod apostoli dicebant Christo Act. 1. a Domine si in tempore hoc restitues regnum Israel: & hoc modo Iacobus & Iohannes filij Zebedæi, & mater eorum audiētes Christum post mortem tertia die resurrecturū, crediderunt ipsum immediate post resurrectionem regnaturū in Ierusalem tēporaliter & ideo cupiētes ei esse collaterales prę cæteris, quia erāt ei⁹ cognati germani, informauerunt matrē suā de petitione sequēti: & hoc est ꝙ dicitur hīc: Tunc. i. audita resurrectione Christi futura.

c ¶ Accessit ad eū. i. ad Christum. d ¶ Mater filiorū Zebedæi cum filijs suis: cōscijs de petitione matris: e ¶ Adorans & petens aliquid ab eo. Non petijt primò in speciali & determinatè, sed tantū in generali, vt concessione facta in genera C li primò, min⁹ posset postea sibi denegari in speciali. f ¶ Qui dixit ei: Quid uis. Non petit vt inscius, sed vt petitio sua postea conuenientius ostendatur irrationabilis. g ¶ Ait illi: Dic ut &c. i. sint tibi collaterales & maiores in regno tuo post te: Quod quidem regnum credebant tēporale vt dictū est mirū, si talia apostoli †Mar.10.e credebant & appetebant, qui adhuc carnales erant & nondū illuminati perfectè nec cōfirmati per gratiam spiritussancti. h ¶ Respondens autem Ie. di. &c. Respondet filijs, & non matri: quia sciebat ipsam esse missam à filijs, & informatā de petitione faciēda pro eis. i ¶ Potestis bibere ca. quem &c. i. sustinere mortē ignominiosam & crudelem quā ego passurus sum: & per quam deheo venire ad regnum non temporale vt creditis, sed ęternū. k ¶ Dicunt ei: pos. Loquuntur sicut inexperti proprię fragilitatis: Quod patuit per effectum, quia in passiōe Christi fugerūt præ timore mortis. l ¶ Ait il. Calicē &c. quia Iacobus propter Christum ab Herode est occisus, vt habetur Act. xij. & Iohannes in dolium feruentis olei propter Christum missus est: & sic patet, ꝙ habuit promptā voluntatem moriendi propter Christū. Fuit etiam missus in exiliū propter ipm. Exilium autem quædam mors est ciuilis m ¶ Sede. autem &c. dare uobis: in illo supple statu in quo estis, i. nondum humiliatis & adhuc carnalib⁹. n ¶ Sed quibus pa. est a patre. i. verē humilibus & spiritualia sapientibus. o ¶ Et audien. de. s. alīj apostoli. p ¶ Indignati sunt &c. aliquid humanum passi, quia adhuc erant carnales sicut & illi & ideo indignati sunt, ꝙ excellentiam super alios habere voluerunt. q ¶ Iesus autē. Hīc consequenter instruit discipulos suos de humilitate ex præhabita occasione, vt ambitionē Iacobi & Iohānis reprimeret, & indignationem aliorum sedaret. r ¶ Et ait: Scitis qa prin. gē. q. d. maioritas in regno meo nō eodem modo acquiritur, sicut in regno terreno qa in regno terreno acquirit̄ p̄ ambitionē & potestatē, sed in regno meo cōtrario mō acquirit̄, videlicet p humilitatē. ꝓpter qd' dicit. t ¶ Quicūq; uo. &c. i. se exerceat in obsequijs humilitatis: Et qa in moralib⁹ magis mouēt factaq; verba, ideo inducit sūpsi⁹ exēplū dicēs: Sicut fili⁹ hoīs nō uenit &c. v ¶ Et egredi. Hīc cōsequēt̄ ondit Saluator ꝙ in p̄latis debet esse pietatis dulcor ad cō- Diuisio tinuē benefaciendū subditis: quia Chri- †Mar.10.g stus non solū in domo & in gete existēs, Luc.18.f. sed etiā in via ambulās nō cessabat populū docere & infirmos curare: & hoc est qd' dicit hīc: Et egre. illis. i. Christ⁹ & ei⁹ discipulis

✠ Ab Iericho

a ¶ Et tertia die re. Chryso. Quod quidē hui⁹ gra dicit, vt cum viderēt tristia, resurrectionē expectarent. b ¶ Tunc ac. ad eū &c. Per istos qui per matrē petierūt à Christo prę cæteris discipulis alīs honorari, eo ꝙ erāt ei⁹ consanguinei, significātur ambitiosi, qui habētes prælatū cōsanguineū volunt per hoc in ecclesia præ cæteris promoueri: quib⁹ bene respōdet: Nescitis quid petatis. Nā honores ecclię nō sunt dispēsandi ex ꝓpinqtate sāguinis sed ex idoneitate psonaꝝ rōne sciētiæ & virtutis iō subdit: i ¶ Pote. bi. i. sustinere martyriū, ꝓpē deū. o ¶ Et au. Chryso. Sicut duo carnaliter petierūt, ita & decē carnaliter cōtristati sūt: nā velle sup oēs esse vitupabile est nō sustinere aūt alterū sup se min⁹ ē gloriosum. s ¶ Non ita erit &c. Chryso. Principes mūdi ideo sunt, vt dominent minoribus suis, & eos subijciant seruituti: principes aūt ecclesię fiunt vt seruiant minoribus suis, & ministrēt eis quęcunq; à Christo receperūt, & suas vtilitates negligant &, illorū procurēt, & mori mō recusent, p salute inferiorū. Et eg. il. &c. Sequitur:

a Et coon

Moraliter.

Diuisio.

Mystice.

† Poculū.

Act. 10. a.

Act. 10. c.

& authapif mate quo ego bapti. zor, baptizari?

† erit.

† vt sibi ministraret.

† bibo.

† magni.

† eas.

† 93. di. c. di aconi sunt. 9. q. 3. c. nullus.

Glos. ordi. Matthæi Cap. XXI. Additio

a ¶ Et ecce duo cęci. De istis vnū cōmemorat Marcus, quia E fuerat in illa ciuitate famosissimus, q ex magna felicitate eiectus,
Mar.10.g. notissimę erat miserię. Cęcus nempe & mēdicus: vñ & nomen ei⁹ memorat, & nom⁹ pīs ei⁹ Barthime⁹ Thimei filⁱ⁹, qd' in alijs nō facile occurrit, nisi in Iairo, qui & in illo loco nobilis fuit. Famosi
tas aūt illuminati, magnā famā miracu
Luc.18.f lo cōparauit. ¶ Veniēs Iericho vnū illuminat qd' Lucas ait: qa morti ppinquās Iumē euāgelīū predicauit Iudæis, etiens duos: qa post resurrectionē, Iudęis & gē tibus: De quib⁹ Marcus vnū ponit, qui gentibus scribit. b ¶ Et stetit Iesus. Trāsiens audit, stans illūinat: qa p hūani tatē miser⁹, p⁹ bi eternitatē (quę nō mo
†sup.9.c uet) lumē reddit. Quia cęci seq nō poterāt, stat & iubet vocari, ne turba phibeat.

GLO. ORDI.

CAP. XXI:

ET cū appro. Hīc prętermittit Matthę⁹ ea quę fētā sūt an teq̄ itraret Ierosolymā, quæ alīj plixi⁹ tractāt. c ¶ Et cū ap. Dns spīaliter Ierm appropinq̄uit, qn incarnat⁹, eccl'iam iā est visio pacis, visitauit, quā p cōfessionē sibi recōciliauit. ¶ Bethphage em dom⁹ bucę dicit. d ¶ Bethphage. Bethphage erat vicus sacerdotū in mōte Oliueti, i cui⁹ mōtis latere est ciuitas Bethania. Bethphage, dom⁹ bucę. Bethania, dom⁹ obedię tię. Has dns pergens Ierm sua præsentia sublimat, quia multos añ passionem do

Nicolaus de Ly. ctrīā cēdo donis

†visum receperūt oculi eorum. †Mar.10.g

a ¶ Ab Iericho. Nomen ciuitatis est, quę eorā filijs Isr'l corruit, vt hr' in li. Iosue. vj. ca. sed postea reædificata est.
b ¶ Secuta ē eū turb. Desiderātes audire doctr̄inā eius etiā in via. c ¶ Et
F ecce duo cęci sc. Marcus dicit, q erat vn⁹: Nō est hīc cōtradictio, qa licet esset duo sc'm v'itatē, vt dicit hic Matthęus: tn vn⁹ erat famosior altero, vel importunius clamabat: & ideo de illo tm facit Marcus m'tionē. Sequit: d ¶ Miserere no. fili Da. Vocāt eū filiū Dauid, qa credebāt ip'm esse Christū p pphetas pmissum, & notū erat apud omnes Iudæos, q Christus nascitur⁹ erat de semine Dauid. e ¶ Turba aūt &c. ut tacе. Quia p clamorē suū impediebant turbā ab audiendo Christi doctrinā. f ¶ At illi ma. cla. &c. Timentes ne ab increpatiōe aliorū impediretur auditio & exauditio petitiōis ipsorū. g ¶ Et ste. Iesus. In hoc apparet eius clementia, qa nō dedignatus est stare & alloq̄ psonas viles & paupes. h ¶ Quid uul. &c. Non petit, qa ignoret eorū volūtates, sed qa ad miraculorū oparionē, vult hīre sanādorū cōfessionē: vt ex hoc magis appeat euidentia miraculi. i ¶ Tetigit oc. eo. &. cō. i. subito. Ex q̄ apparet, q illa illūinatio fuit miraculosa, nō naturalis: qa natura nō opaī in istā ti. k ¶ Et se. sūt eū. Fide. s. & morib⁹: qa illi q illūinati sunt à Christo corpaīr, ab ipo illūinati sūt etiā mētaīr: qa totū hoiem si
Moraliter. mul fecit saluū, vt dr Ioh. vñ. c. Totū hoiem, saluū feci i sabbato.
l ¶ Et ec. duo cæ. Per quos mystice significant duo populi. s. gentiles, qui erant lexcæcati per Idololatriam, & Iudæi per doctrinam peruersam: mandatū dei transgredientes propter traditiones hoīm: sed aduenientе Iesu & eorū oculos mentales tangēte, illuminati sunt plures de Iudæis, & de gētibus pluriores, eum per fidem & opera sancta sequētes. ¶ In ca. xx. vbi dicit in postilla: Sed hæc respōsio non videtur conueniens &c.

ADDI. Non videt hæc rñsio bti Grego. rōnabilr excludē da, ppter illas dissimilitudines quas allegat postil. Nam ea quę pabolice dicūtur, nō sunt tota'r applicabilia intentui, vñ ipemet postil. Luc. xvj. expresse dicit, q sisitudo pabolica nō currit semp q̄tuor pedib⁹: imo si teneret in oibus iā non esset sisitudo, sed magis idētitas: prę sertim cū ad tollendas sisitudines hui⁹ pabolę sufficit snia Chry. q in hoc loco sic dicit: Nō oportet ea quę in pabolis sunt, sc'm totū qd' dr inuestigare, sed itētionē ppē quā cōposita est intelligere, & nihil vltra scrutari. Nō ei inducit hoc

a ¶ Luna, & significat defectum nostræ mortalitatis.
dientibus illis ab Ierico, sequuta est a
a ¶ Vterq; populus sine Christo cæcus.
a eum turba multa. † Et ecce duo cęci c
a ¶ Iam voto Christum cognoscere cupientes, adue'tus eius præconia audierunt.
sedentes secus uiam, audierūt quia
a ¶ Magno desiderio illuminari postulauerunt, confessi Dauid filium.
Iesus transiret, & clamauerūt dicen
a ¶ Quem deum credimus, filium hominis factum.
tes: † Dñe miserere nostri fili Da d
a ¶ Carnalia desideria vel persequutiones obstabant.
uid. Turba autem increpabat eos, e
a ¶ Orando, pulsando insistebant, donec strepitū turbæ vincerent.
ut tacerēt. At illi magis clamabant, f
a ¶ Quia fides incarnationis temporalis ad æterna intelligenda nos præparat.
dicentes: Dñe miserere nostri
a ¶ Transeunte Iesu cæci admoniti sunt, vt illuminentur, & astante illuminati sunt.
b fili Dauid. Et stetit Iesus, & uoca g
a ¶ Non ignorat, sed audire vult confessionem qui nouerat intentionem.
uit eos, & ait: Quid uultis, ut faciā h
uobis? Dicunt illi: Domine, ut aperiātur oculi nostri. Misertus autem
a ¶ Oculos tangit, qui radijs suæ lucis conscientiam illustrat.
eorum Iesus, tetigit oculos eorum. i
a ¶ Fide. b Imitatione.
† Et confestim † uiderunt, & secuti k
sunt eum.

Cap. XXI.

a ¶ Salute data credentibus, ingredi cupit pacis vrbem, & visionis dei.

E T cū appropinquas l
sset Ierosolymis & m
a ¶ Domus bucæ interpretatur.
c ueniſſent Bethpha

d

Luc.18.f Diuisio

Moraliter

Moraliter

duxit hoc, vt oñdat aliqs inuidię morsus, sed vt oñdat hos tanto G potitos eē honore, q̄ etiā inuidiam alijs poterāt gñare: Hæc ille. Vñ in hoc loco murmuratores illi q dicunt nequā, nō de scīis intelligendū est, sed de alijs hoīb⁹ nequā, q in sisi casu cōsueuerunt murmurare. Sisr & qd' dicit in fine: Multi sūt voca. pauci v'ò electi: sc'm eūdē Chrys. nō ad supiores sanctos ptinet, sed ad gentes ex ipsis gētib⁹, licet multi sunt vocati pauci tn electi.

¶ Et aduertēdū, q̄ in ipa expositiōe posullatoris inueniūtur maiores dissimili †Mar.10.g tudines in principali seu finali pte ipsi⁹ Luc.18.f pabolę. Dicit em: Qd' cū sero factū esset intelligit de tpe gr̄æ qd' incipit à Christo: qd' nō p ōt stare. Priò, qa illd' sero iā nō erat tps opandi, sed port⁹ recipiendi mercedē opatiōis: qd' patet ex hoc q dicit dns vineę. i. deus. Procuratori suo. i. Christo. Voca oparios, & redde illi mercedē. Ex q̄ patet, q iā nō erat tps opandi, sed mercedē recipiēdi. Non em dixit: voca opariosvt laborēt, sed vt mercedē recipiāt laboris prętęriti: qd' nō cōpetit tpe gr̄ę in q̄ magis optet laborare, q̄ in p̄dictis tpib⁹ q. s. antiquę legis & hmōi. Vñ Apls. ñ. Cor. vj. a. Exhibeam⁹ nosmetipos sicut dei ministros in multa patiētia, in tribulatiōib⁹, in necesitatib⁹, i angustijs &c. Quor⁹ silia nō legunt dētā antiqs p modū exhortatiōis, licet aliqñ p modū pœnę. Sed ò, qa licet gr̄a sit quę dā inchoatio gl̄iæ: nō tn dr merces, sed port⁹ principiū merēdi. Merces aūt copiosa est in cælis. ē. v. b. Vñ snia sctōrū validior est: sc'm quā p illd' dr: Cū aūt sero sctm esset itelligit cū dies totⁱ⁹ mūdi ad vesperū cōsūmatiōis inclīata esset.

REPLI. In ca. xx. vbi dicit, sero, qñ oparij vocant ad recipiendum mercedē, oportet accipe p tpe gr̄æ, qd' à Christo incipit. Propt hoc q dr ꝯ H dam murmuralle, qd' in æterna btitudine locū nō habet, Burg. obijcit, q tps gr̄ę, nō est tps recipiēdi, sed merēdi. Ad hoc pōt dici, q tps gr̄ę fuit & est tps recipiēdi q̄ ad prægustationē gl̄iæ, quæ copiosa fuit i primitiua eccl'ia: Et sicut pstat Burg. soluere argumentū posillatoris, per hoc qa parabolæ nō dicunt omnimodā similitudinem, per idem soluitur argumentum eius.

NICO. DE LY. CAP. XXI.

ET cū appro. &c. Posīq̄ descripta est ędificatio eccl'iæ gētiliū i hde & morib⁹, hīc describit reprobatio synagogę Iudęorū. Et hoc triplici rōne: qa p⁹ fuerāt cōtēptores diuinę v'itatis, ca. se. Tertiò, qa fuerāt q̄tū in se fuit, depuatores seu danatores diuinæ bonitatis. xxij. ca. Prima diuiditur in tres: qa primò oñdit ppositū signo celebri. Sed ò, facto patenti, ibi: Et intrauit Iesus. Tertiò, verbo rōnabili, ibi: Quid autē vobis videt. Prima in duas: qa primò ponitur veritatis adimpletio. Sed o, luⁱ dæorū cōtradictio, ibi: Cum intrasset. Iterū prima in duas: qa priò oñdit ppositū p duplex celebre signū Christi. Sed'm ponit, ibi: Plurima autē turba. Circa primū aduertendū, q signū aduentus Christi in Ierm ad redēptionē populi fuerat prædictū, & celebri fama diuulgatū, Zach. ix. videlicet q Christus ventur⁹ erat in Ierm in pauptate & humilitate sedens sup asinā & pullū eias. Et ideo legisperiti hoc videtes in ipso adimpletū, ostendūtur cōtemptores suæ maiestatis, qa nō receperūt eū, sed magis tanq̄ deceptorē p̄secuti sunt. Et hoc est q dr hic. l ¶ Et cū appro. &c. s. Iesus & discipli ei⁹. m ¶ Et uenis. Beth. Mōs oliueti est, ppe Ierm distans ab ea per vnum miliare: qa dicitur Actu. j. q distat
* tm ab ea

Moraliter. l ¶ Et cū ap. Ier. &c. Per asinā quæ erat oneribus assueta, significat Iudęa, quę legis oneribus erat subiecta. De q̄ dicit Petr⁹ Act. xv. b. Quid tētatis imponere iugum sup ceruicem discipulorū, qd' neq; nos, neq; patres nostri portare potuimus? Per pullū v'ò de quo dr Marci. xj. a. in q̄ nemo sedit, significatur populus gentilis qui nō erat subiectus oneribus legis. Christ⁹ aūt sup vtrūq; sedit, qa ex ambob⁹ vnā eccl'iā sibi subiectam fecit.

* Et imposuerunt

cendo donis piæ cōfessiōis & obedictiæ ipleuit. Sitæ aūt sunt il-
A le ciuitates in mōte Oliuarū.i. in Christo dño, à q̄ vnctio & lux oī
supſ.5.b bus venit: vñ: Nō p̄t ciuitas absc̄ōdi sup mōtem posita. a ¶ Ad
mōtē &c. Ad sublimitatē mīæ respiciens, Oleos, mia interpretat. ¶ Olei natura lucis ministra ē, & laborū & dolorū solamen, & excellit cæteris liquoribus. b ¶ Misit. qa lucernā quā accepit, nō vult sub modio abscondi. c ¶ Duos di. Duo ppter scientiā veritatis & mūdiciā opis, & sacrm gemię dilectiōis pdicaturi. Quidā dicunt hos duos Petrū & Phi-
tpagū, qui lippū, q primū gētules ad Christū adduxerūt, Philipp⁹ Samariā quā asinā inter-
Act. 8.b pretant, Petr⁹ Cornelīū q̄si Samarię pul-
bidē.10.a lū. d ¶ Et pullū. Pullus est ppls gētū cui null⁹ doctorū frenū correctiōis ipo-
suit, liber & lasciu⁹, q & ip̄e vinculis pec-
Roma.3.c. catorū irretit⁹ erat. Oēs enī peccauerūt & egēt gīa dei. Alī de solo pullo: Mat-
thę⁹ q Hebręis scribit, & de asina dicit, do-
cēs nō desperari salutē Hebręis si pœnite-
Mar.11.a ant. Marc⁹ dicit pullū añ ianuā in biuio inuētū: Ianua Christ⁹, extra quā ppls gē-
tiū stabat ligat⁹: nō in vna via fidei, sed i diuersis errorib⁹. e ¶ Dicite filie siō. Filia sion, est Ierm sita in monte sion.
Mystice. ¶ Mystice: Ecclesia prinēs ad supernam
tmittit Ierm quæ est mater oīm nostrū, cui⁹ nō
storum minima pars tunc erat in populo Israel.
Iohā.19.c f ¶ Rex. Ne dicatis: Nō habem⁹ regē, nisi Cęsarē. g ¶ Tibi, si credis; cōtra re: si nō credis. h ¶ Sup asinam & pull. Non ad literam sup. vtrūq; sedit. Sed in
præcordijs vtriusq; ppli. ¶ Potuit dns sup vtrūq; ascendere, descēdens de vno, & ascendēs sup alīū. i ¶ Et adduxerunt. Sic & apli mūdū virtute Chriſti à
potestate diaboli soluerūt, & imposuērt
B vestimēta sup eum. Sed cætera turba. i. Iudæi vestimēta. i. legis mādata sternūt, q̄ christianis erāt cōculcanda, in via. i.
† Mar.11.a in Christo. k ¶ Sup eos ue. Vestes apo-
Luc.19.e stolorū sunt p̄cepta diuina, & gīa spūa-
lis, quibus turpitudo carnis nr̄æ tegitur. His prius nudi ppli, sed modo per apłos ornati Christū habent sessorem. Minor turba nō ponit vestes sup asinā, sed i via, nec vbi offendat: qa sc̄ū martyres carnē exuentes simpliciorib⁹ viā per exemplū
Moraliter. suo sanguine parant. ¶ Moraliter. Itē: Iesus asellum insidens Ierm tendit: non solū quādo cuiusq; fidelis animam regēs
tsupilla ad pacis intimę visionē ducit, sed etiā cū sanctæ ecclesiæ vniuersaliter p̄sidet, & eam in supnæ pacis desideriū accendit. Multi sternūt vestimenta sua in via. qa corpora sua domant, vt ei iter ad mētē parēt, vel exēpla bona sequentibus præbeant. l ¶ Ramos de &c. Ramos vel
tIoh.12.b. frondes cædunt, qa verba & sententias de libris patrū excerpunt vel exempla. m ¶ Osanna. Iero. Osi. i. salua: saluifica. Anna interiectio deprecantis, quasi salua obsecro. Osanna totū Hebraicum est, & significat q̄ aduentus Christi salus mundi sit. vñ sequit. Bñdict⁹. Osanna. i. salua. n ¶ In ex. qa aduēt⁹ Christi nō tm̄ hoim, sed⁹ toti⁹ mūdi sal⁹ est, terrena
Phi.2.b cōiūgēs cælestib⁹, vt in nōie Iesu oē genu flec. cæle. ter. & infer. In excel. qa & angelorū salus quorū numerū implet.
o ¶ Cum intrasset. Frequēter ingressus est ciuitatē Ierm: sed non cū his laudib⁹: nō rex vocat: Qd semp fugerat nisi modo cū ascēdit passur⁹. Quod ideo fa-
ctū est, vt ampli⁹ illorū aduersum se exci-
taret iuidiā, qa iā tēp⁹ passiōis instabat.
¶ Intraluit Iesus

a ¶ Mons olivetī significat ecclesiam vel celsitudinem dominicæ dilectionis. b ¶ Quando misericordiæ recordatus est.

a ge ad mōtem † Oliueti: b tūc
a ¶ Duos prædicatorum ordines, alter in Gentes, alter in circumcisionē. ¶ Quia lucernam quam accendit non vult sub modio poni.
c Iesus misit duos discipulos, di-
a ¶ Penetrate Barbara & indocta mundi latera, quasi contrapositi castelli mœnia.
cens eis: Ite in † castellum quod
contra uos est, & statim inue-
a ¶ Iudæos legis iugo domitos, sed tamen peccatis irretitos.
d nietis asinam alligatam, & pul-
a ¶ A peccatis. ¶ Quæcunq; solueritis soluta erunt.
lum cum ea: soluite, & adduci-
te mihi, Et si quis uobis ali-
a ¶ Obedientiam eorum denegare voluerit. b ¶ Non desistaris prædicando. c ¶ Simpliciter omnium rerum, cui seruire debet omnis creatura.
quid dixerit, dicite, quia dō-
minus his opus habet: & con-
a ¶ Veri domini seruitio mancipandos.
festim † dimittet eos. Hoc au-
tem * factum est, ut adimple-
retur quod dictum est per pro-
a ¶ Zachariam. ¶ Prædicatores.
phetam, dicentem: † Dicite
a ¶ In spiritu videte, non oculis,
filiæ Sion: Ecce rex tuus uenit
a ¶ Vt ametur, non vt per potentiam timeatur. b ¶ Ecce mansuetudo.
tibi mansuetus, sedens super
a ¶ Non in curru, vel in equo superbię vel bellis ed in asina pacis, quia in humilibus & quietis requiescit. b ¶ Quia exemplo Iudæorum Gentilis populus credidit.
asinam, & pullum filium sub-
a ¶ Christi virtus, qui cor illius domini ad dandum animal paravit.
iugalis. † Euntes autem dis-
a ¶ Ministerium apostolorum.
puli fecerunt sicut præcepit il-
lis Iesus. Et adduxerunt asi-
nam & pullum, & imposue-
a ¶ Nota fidem & mores.
runt super eos uestimenta sua:
a ¶ Non ad literam super vtrumq; sedit, sed in præcordijs vtriusq; populi.
& eum † desuper sedere fece-
a ¶ i. Iudæi.
runt. Plurima autem turba
a ¶ Id est simplicibus in exemplum viuendi proponunt. ¶ Vt illeso pede pullus incederet. ¶ i. legis mandata sternunt.
b ¶ Fidem & mores.
strauerunt uestimenta sua in
uia. † Alī autem cædebant † ra-
a ¶ Primitiui patres, & eorum sequaces, cum magno affectu fatebantur, quia salus ascribenda est homini a verbo dei assumpta.
mos de arboribus, & sterne-
bant in uia. † Turbæ autem
quæ præcedebant, & quæ se-
quebantur, clamabant, dicen-
a ¶ Vel secundum Hieron. osi interiectio, anna salua. i. o domine salua. ¶ Salus.
tes: † Osanna filio Dauid,
a ¶ Et tu a peccato immunis, qui prius in forma serui, tandem apparituras es in gloria domini b ¶ Vnde & ipse: Veni in nomine patris mei.
benedictus qui uenit in nō-
mine domini, osanna in ex-
a ¶ Qui prius redimes ab inferis. ¶ Alias in altissimis.
b ¶ Cum tanta turba.
celsis. Et cùm intrasset Iero-

c ¶ tm̄ ab ea p̄ iter sabbati, qd̄ continet mille passus, qui faciunt vnū miliare. Bethphagę est q̄dā villa parua in descensu montis Oliueti versus Ierm, & erat villa sacerdotū; qa licet sacerdotes nō haberent hæreditates ad excolendum, habebant tamē domos ad alia nutriendum, & ad manendū tpe quo nō vacabāt cultui di-
†Oliuarū. uino in Ierm ex illo loco. a ¶ Misit duos discipulos. &c. in castel. i. in Ierusalem quę erat clausa triplici muro cum propugnaculis & fortaliciis ad modū casiri, vt habet. iij. Reg. & ideo dicitur castellum. b ¶ Et statim in asi. &c. Ista asina erat cōmunis pauperibus non habētibus asalia, & q opabatur in ea dabat sibi pabulū: & facto ope reducebat ad locum determinatum, vt alius indigens posset accipere eam, & pullus eius nutriebat cū ea pro cōsimili ope. c ¶ Hoc aūt &c. qd̄ dicit per pro. Zach. ix. c. Dicite fi. Sio. &c. hoc est ciuitati Ierm, quę dicebat filia Sion, quia in mōte Sion erat fortalicium ciuitatis illius: & protegebatur ciuitas ab illa parte, sicut filia à matre. Considerādū etiā, q̄ hīc accipitur contin̄ pro contento. s. ciuitas pro habitātibus in ciuitate. d ¶ Ecce rex &c. i. Christus qa hæc autoritas à doctorib⁹ Hebræis exponit ad literā de Christo. e ¶ Sedens super asinā & pul. Nō quia sederit super vtrūq; simul, sed successiue: qa priò sedit super pullū, qa tūn nō erat domit⁹: qa adhuc nō fuerat applicat⁹ hūanis vsibus, vt hr̄ Mar. xj. & Luc. xix. ideo postea sedit sup asinam. Hoc autē factum est in figura, quia per pullum significabatur ppls gētilis, q nō fuerat subiectus iugo legis. p̄ asinā verò ppls Iudaicus q laborauerat sub lege. Ad hoc aūt veniebat Christus, vt vtrūq; populū subiugaret sibi per fidem catholicam. g ¶ Plurima autem tur. Hīc ponitur sed'm signum qd̄ per Zachariā fuerat dictū, q̄ Christo ad
D ueniente super asinā & pullū ciuitas Ieroso-
lyma exultaret & lætaret: & hoc factum fuit tūc, vt dicitur hīc: & hoc patet in trib⁹. Priò qa dī hīc: Plurima aūt tur. stra. uesti. sua in uia. & hoc fuit in signū exultatiōis & honoris, & ne asina & pullus offenderēt ad lapides. Secundò in eo qd̄ dicitur: h ¶ Alī autem cæ. ra. de ar. &c. Viriditas ramorum erat signū lætitiæ & exultationis. Tertiò in eo qd̄ dicitur. i ¶ Clamabant dicentes. osan. filio Dauid. Osanna est verbum Hebraicum cōpositū ex osi, qd̄ est salua, & anna qd̄ est aduerbiū optādi, & valet vtinam. & dicitur osanna remota vltima litera priæ dictionis: vnde est ibi compositio ex corru-
D pto & integro: & ideo osanna tātū valet ē̄tū vtinā, vel obsecro salua. Et de qua salute intelligatur, subditur: k ¶ Osanna in excelsis. quia Christus veniebat ad dandum salutem cælestem & æternam. l ¶ Et cū intras. Hīc ponit Iudæorū indignatio, quia principes sacerdotū & maiores indignabantur de
†frondes · reuerentia Christo exhibita. & ideo dicitur:
Commota est

f ¶ Et impo. sup eos ues. sua &c. scilicet Apostoli, p quorū vestimēta significatur eorū doctria, q̄ recepta à Iudæis & gētib⁹ sedit in eis Christus. g ¶ Plurima autem tur. &c. Greg. Homel. xxiij. Quid sunt terrena omnia, nisi quædā corporis indumenta? Vestimenta igit̄ in via sternere, est in via vitę præsentis bona terrena pauperibus erogare. Ramos de arboribus cædere, est sanctorum exempla accipere. Osanna clamare, est salutem supernam à dño postulare, nam osanna interpretatur obsecro salua. l ¶ Et cum intrasset Iero. &c. Per hoc significatum fuit q̄ intrante Iesu Ierusalem cæl. estem, angeli dicturi erant: Quis est iste rex gloriæ?
Et intrauit

Moraliter.
†23.q.3.§.1
†hosiahna
cro.
הוֹשִׁיעָה נָּא

Gloſ. ordi. Matthæi Cap. XXI. De Lyra

a ¶ Intrauit Ieſus &c. Ingreſſus vrbē primò templum adijt, E dans formā religionis, vt quoq; imus, primò domū orationis (ſi ibi eſt) adeamus: & p oōnes deo cōmēdari, ſic ad agenda negotia ſecedemus. Appropinquāte paſſionis tpe appropinquauit Ieſus loco vbi poſſet inueniri, oſtendens ſe non inuitum pati. Hīc intrauit Ieſus. Templū aūt aliqñ accipit, ppriē pro domo templi, G qđ diuidebatur in duas partes. Vna pars vocabatur ſanctū, vbi erat altare thymiamatis, mēſa, & cādelabrū. Alia pars erat ſanctū ſanctorū, vbi erat arca teſtamēti, & duo Cherubim. Illā ptē q̄ dicebat ſctm̄, intrabāt quotidie ſacerdotes ad offerēdū incenſum, & nulli alij: intra ſctm̄ſctōrū ſolus ſummus pontifex intrabat, & ſemel in anno. Aliqñ aūt accipit tēplū largu quædā platea quadrata ante tēplū clauſa muro, & dicebat atriū ſacerdotū, qa ſub diuo erat alta re holocauſtorū, & illud intrabāt nō ſolū ſacerdotes, ſed etiā Leuitę eos adiuuā tes in excoriatione hoſtiarū, & ablutiōe, & conſimilib⁹. vulgares aūt hoīes illuc nō intrabāt, ſed ad oſtiū illi⁹ atrij aīalia viua offerebāt ſacerdotib⁹. Iſta aūt duo loca nō intrauit Chriſt⁹, qa nō erat ſacerdos nec Leuita: ſed p̄ter iſta duo loca, erāt adhuc duo alia loca, vbi homines ſub diuo erāt in oratione: & in vno orabant viri, & in alio mulieres: & iſta atria noīe tēpli vocabant, ſecundū qđ ſcribit Actu. iij. a. Petrus & Iohannes aſcendebant in templum ad horā orationis nonam: & de hoc dicitur hīc. Et intrauit Ieſus &c. Sed quæritur hīc: quomodo non reſtiterūt ei: Dicēdum, q̄ ex oculis eius & facie exibat fulgor terrens eos, ita q̄ non audebant reſiſtere: Sicut in voce ſua terruit eos, qui veniebāt ad capiendum eum, qui cum audiuerūt ipſum dicentem: Ego ſum: abierūt retrorſum, & ceciderunt in terram, vt habetur Iohan. xviij. a. In voluntate etenim Chriſti erat oſtēdere infirmitatem aſſumptā, & ſuę diuinitatis virtutē, ſequitur: i ¶ Et dixit eis: Scriptū eſt. Iſa. lvj. k ¶ Domus mea domus orationis vocabitur: vos aūt feciſtis &c. Quia nō curabāt de cultu dei, ſed magis de excoriatione populi paſturias ſuas exgſitas, vt viſum eſt. Spelūca autē latronū dicit eſſe locus, vbi ſpolia quæ rapiunt congregantur: & hoc fecerunt ſacerdotes de templo, vt viſum eſt. m ¶ Et acceſſerunt. Hīc ponitur ſecundum factum oſtenſiuum ſuæ diuinitatis in curatione infirmitatum incurabiliū, quod non poteſt fieri niſi virtute diuina. & hoc eſt quod dicitur: Et acceſſerunt ad eum cæci & claudi in templo. A priuatione enim in habitu non fit regreſſus per naturam. n ¶ Et ſanauit eos &c. Virtute propria, quod nō poterat facere virtus creata. o ¶ Vidētes aūt prin. Hīc cōſequēter ponit cōtra Chriſtū Iudęorū idignatio, & diuidit in duas ptes: qa prīò ex indignatiōe impugnāt ei⁹ famā: & ſcd'o ei⁹ doctrinā, ibi: Et cū veniſſet in tēplū. Prima in duas: qa primo ponit Iudęorū impugnatio, ſcd'o ponitur Chriſti reſponſio, ibi Ieſus aūt dixit eis. Circa primū ſciendū, q̄ ſicut frequenter dictū eſt, principes ſacerdotū cōceperāt rancorē, & odiū cōtra Chriſtū, propter hoc q̄ manifeſtē reprehendebat auariciam & alia eorum vitia. Et videntes miracula quæ fecit, infirmos ſanando. * Et pueros.

Mar. 11. b
Luc. 19. g
Iohan. 2. c

Iohan. 12. a

a Mirans frequentiam, neſciens veritatem.

ſolymam, cōmota eſt uniuerſa ci[a] a ¶ A minoribus incipit confeſſio, vt ad maiores perueniat.
uitas, dicens: Quis eſt hic? † Pōpuli[b c] ¶ Sicut & Moyſes eum prophetam dixit.
autem dicebant: Hic eſt Ieſus pro[d]
pheta à Nazareth Galilææ. Et intra[e] ¶ Ardore ſpiritus concitatus.
uit Ieſus in tēplum dei, & †eiiciebat[f]
omnes uendentes & emētes in tem
a ¶ Altaria dei. ſic vocat propter auariciam ſacerdotū.
plo, & mēſas numulariorum, & [g h]
a ¶ Gratiam, ſanctiſpiritus vt ordines &c.
cathedras uendentium colūbas
euertit, & dicit eis: Scriptū eſt: † do[i k]
¶ Vnde Aug. Nemo in oratorio aliquid agat, niſi ad quod factum eſt, vnde & nomen habet.
mus mea dom⁹ oratiōis uocabitur,
uos autē feciſtis illam ſpelūcam la[l]
a ¶ Calumniatoribus virtutis potentiam oſtendit, vt in his facta corporaliter, melius fiant in illis ſpiritualiter
b ¶ Teſtes vocis puerorum.
tronum. Et acceſſerunt ad eum cęci[m]
& claudi in templo, & ſanauit eos.[n]
Videntes autem principes ſacer[o]

Latro

Myſticè

Diuiſio.

Diuiſio

Moralitas.

†Turbæ.

†1. q. 1. c. miſſus. 25. q. 1. c. & hoc diximus.

†Eſa. 56. Hiere. 7. b Mar. 11. c Luc. 19. g Saluatoris maieſtas fulgorem ruit Iudęis

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Cōmota eſt uni. ciuitas. Quia factū maiorū dicitur eſſe factū totī⁹ ciuitatis, dicens: b ¶ Quis eſt hic. q. d. iſte non eſt talis ac tant⁹, q̄ talia deberēt ſibi exhiberi. c ¶ Populi autem. id eſt ſimplices & vulgares, quaſi rationē de contrario reddentes. d ¶ Dicebant: Hic eſt Ieſus &c. Et vocant eum propheram, nō quemcunq;, ſed illum qui dictus fuerat per Moyſen prophetam, Deu. xviij. & replicatur Act. vij. c. Prophetam ſuſcitabit vo. deus de fra. veſtris &c. & ideo meritò debet honorari. e ¶ Et intrauit. Hīc ſecundò oſtenditur, q̄ Iudæi fuerunt contemptores diuinæ maieſtatis in facto patēti. Et diuiditur in duas: quia primò oſtendit Chriſti diuinitas ex duplici facto: ſecundò ſubiungitur Iudæorum impugnatio, ibi: Videtes aūt principes. Prima in duas, ſcd'm duplex factum à Chriſto oſtenſum. Secundum ponit, ibi: Et acceſſerunt ad eum. Ad euidentiam primi cōſiderādū, q̄ principes ſacerdotū, q erāt auari p aſtutias ſuas diuerſas, conabant excoriare pplm: igit qa de longinquis partibus aliqui veniebant in Ieruſalē cauſa deuotionis: quia non erat eis licitū alibi ſacrificium offerre, & non poterāt ex tā longinquo aīalia adducere: & iō ſacerdotes ſtatuerāt in tēplo aliquos de ſua familia, qui vendebant in atrijs templi illa quæ poterant in templo offerri, ne venientes à longe haberent excuſationem ceſſandi ab oblationibus. Similiter quia aliqui veniebant ad templum, qui non habebant pecuniam, vnde poſſent animalia offerenda emere: ideo ſacerdotes ſtatuerant ibi numularios, qui ſub certa cautione pecuniā traderēt: & ſic null⁹ excuſaretur quin poſſet ſacrificiū offerre. Licet em̄ pro illa accōmodatione pecunię non reciperent pecuniā vltra ſortem, recipiebant tamē aliqua munera vel xenia: & ſic patet quòd peccabāt ex facto quod erat illicitum. ſ. aliquid recipere vltra ſortem quātūcūq;, modicū. Et ex loco, qa talia exercebāt in locis orationi deputatis: & iō Chriſt⁹ talia tā illicita de tēplo eiecit: & ī hoc ſe dūm tēpli oñdit, & hoc ē qđ dī hic: Et intrauit

oſtēdere infirmitatem aſſumptā, & ſuę diuinitatis virtutē, ſequitur: i ¶ Et dixit eis: Scriptū eſt. Iſa. lvj. k ¶ Domus mea domus orationis vocabitur: vos aūt feciſtis &c. Quia nō curabāt de cultu dei, ſed magis de excoriatione populi paſturias ſuas exgſitas, vt viſum eſt. Spelūca autē latronū dicit eſſe locus, vbi ſpolia quæ rapiunt congregantur: & hoc fecerunt ſacerdotes de templo, vt viſum eſt. m ¶ Et acceſſerunt. Hīc ponitur ſecundum factum oſtenſiuum ſuæ diuinitatis in curatione infirmitatum incurabiliū, quod non poteſt fieri niſi virtute diuina. & hoc eſt quod dicitur: Et acceſſerunt ad eum cæci & claudi in templo. A priuatione enim in habitu non fit regreſſus per naturam. n ¶ Et ſanauit eos &c. Virtute propria, quod nō poterat facere virtus creata. o ¶ Vidētes aūt prin. Hīc cōſequēter ponit cōtra Chriſtū Iudęorū idignatio, & diuidit in duas ptes: qa prīò ex indignatiōe impugnāt ei⁹ famā: & ſcd'o ei⁹ doctrinā, ibi: Et cū veniſſet in tēplū. Prima in duas: qa primo ponit Iudęorū impugnatio, ſcd'o ponitur Chriſti reſponſio, ibi Ieſus aūt dixit eis. Circa primū ſciendū, q̄ ſicut frequenter dictū eſt, principes ſacerdotū cōceperāt rancorē, & odiū cōtra Chriſtū, propter hoc q̄ manifeſtē reprehendebat auariciam & alia eorum vitia. Et videntes miracula quæ fecit, infirmos ſanando. * Et pueros.

* e ¶ Et intrauit Ieſus in templū dei. Chriſoſtom⁹. Hoc erat ppriū boni filij intrare domum patris. Et tu imitator Chriſti factus, cū aliquā ciuitatē fueris ingreſſus, primùm ad eccleſiam curas. f ¶ Et eijciebat oēs uendētes. &c. Nam mercatores ejici debent de eccleſia. g ¶ Et mēſas numulariorū &c. Chryſo. Significans, q̄ in templo dei non debēt eſſe numi, niſi ſpirituales habentes imaginem dei. h ¶ Et cathedras uendentium colūbas euertit. id eſt dignitates eccleſiæ obtentas ſimoniacē. k ¶ Domus mea domus orationis uoca. Sed nunc domus diſſolutionis poteſt vocari, & domus cupiditatis. ideo ſubditur: l ¶ Vos aūt feciſtis illā ſpelūcam latro. Magni latrones in ſpeluncis ſuis exiſtentes, quando ſciunt aliquos parum habentes tranſire, non exeunt de ſpeluncis, ſed mittunt famulos ſuos ad illos ſpoliandum: ſed quando ſciunt homines tranſire multū pecuniosos currūt illuc de primis. Sic multi canonici, quādò ſciūt magnū lucrū tēporale currūt ad eccleſiā, ſed qñ modicū eſt lucrū remanēt in domib⁹ ſuis & recreationibus, & ad eccleſiam clericos ſuos mittunt. m ¶ Et acceſſerunt ad eum cæci & claudi in templo. Moraliter cæci ſunt ignorantes, claudi verò rectitudinē iuſticię dimittentes. Et iſti curantur, aliquādo p pauperes prędicatores, Chriſti ſectatores, p eos bona cōſilia & hortamēta, de q̄ tamē indignanē aliqñ mali ſacerdotes. Contra quos ſubditur:

* Nunq̄ le

A nis dirigẽdo quotidie sanat. a ¶Mirabilia quæ. Vt flagello vni⁹ & vilis tot ejci, mensas subuerti, quo nihil mirabilius egit. Igneum & sidereũ aliquid radiat ex eius oculis, lucet in facie maiestas deitatis. b ¶Dixit eis. Nõ patet calumnię, non ait, bene faciunt vel malè, vel ærati parcite, sed temperat, & se racẽte verba puerorum testimonio scripturæ confirmat.

c ¶Infantium & lac. Testes miraculorum Christi infantes dicuntur, non ætate sed simplicitate. Lactentes quasi lacte id est miraculorum suauitate delectati, quę dicuntur lac, panis verò doctrina perfecta. d ¶Abijt foras. Quia pauper, nullicȝ adulatus, nullum in tanta vrbe inuenit hospitem: sed apud Lazarum recept⁹ est. e ¶Fici arborem. Sicut multa dixit in parabolis, ita & fecit. Cur enim in ficu fructũ quæreret, cuius tẽpus nondum esse quilibet sciret, & ob id æternæ sterilitati damnaret, nisi quia plebem quam docebat verbo terruit hic factoꝝ nequis habens folia id est verba iustitiæ sine fructu operum mereat excidi. f ¶Folia. traditiones Phariseorũ sine fructu veritatis. vnde alius Euangelista: nõdum erat tempus saluationis Israel, eò quòd populus Gentium nondum subintrasset. vel quia præterijt tempus fidei, cum spretus ad gẽtes transijt. g ¶Nunquam ex. Non facit iniuriam creator possidenti, si creatura sua ad arbitrium suum vtitur, & ad vtilitatem aliorum. h ¶Et uidẽtes. Passurus dñs & scandalũ crucis portaturus, discipulorum animos debuit signi antici patione signare. vnde & mirabantur, qđ ficus aruit, potuit eadẽ virtute inimicos siccare, nisi per patientiam eorum expectasset salutem. i ¶Fidem & non hæ. Perfectam fidem habet qui per dilectionem operatur: hic potest montes transferre. Alij de peccato veniam obtinent, si ipsi alijs dimittunt. ¶Mysticè. Per prædicationem apostolorũ dominus qui est mõs à Iudæis est ablatus, & in mare Gentium missꝰ. ¶Exclusionẽ suã de electis, ãpliꝰ sequiẽdo vindicati ī reprobis. k ¶Accip. Et si differat ad tẽpꝰ oportunũ, & si non his quibꝰ petitur. tamẽ qui dignè petunt.

☞ Interroga

B

Nicolaus De Lyra.

c ¶Et pueros &c. ipsum scilicet esse Christum verũ. b ¶Indignati sunt. verumtamẽ, quia nõn audebant miracula manifestè impugnare, ideo arguunt eũ de applausu populi, quẽ sustinebat circa se. c ¶Et dixerũt ei: au.. qđ. q.d. si tu esses iustus & bonus, tu non sustineres talem applausum populi. d ¶Iesus autẽ dixit eis. Hic ponitur Christi responsio: vbi Christus ostendit eos iustè reprobandos à deo: & prmò facto, sed ô euidenti signo, ibi: Mane autẽ reuertens. In prima ergo parte dicitur sic: Iesus audi. quasi diceret: bene scio, quid isti dicũt, me Christũ cõfitẽdo: & qđ hoc debeam sustinere patet, quia hoc est ex diuina præordinatione, sed m qđ scribitur in psal. ꝓpter qđ subdit: e ¶Nunq̃ legistis: quia ex ore infan. q.d. vos qui estis legisperiti, deberetis scire hanc scripturam, & per consequens me non reprehẽdere. f ¶Et relictis illis ab.. tanquam excæcatis per inuidiam. g ¶Abijt foras extra ciui. & in hoc qđ dimisit eos corporaliter, ostendit facto eos esse dimittendos à deo spiritualiter propter eorum excæcationem. h ¶Mane autem re. Hìc cõsequẽter ostendit eos iustè reprobandos à deo euidenti signo. in hoc videlicet, qđ arborem sici habentem folia tantum, maledixit. & ꝓ hoc ostendit sacerdotes illos esse maledictos à deo, in quibus non erãt opa veritatis. sed tñ exterior apparẽtia sctitatis: Sicut em̃ ꝓphetæ non

a dotum & scribæ mirabilia quę fecit, & pueros in templo clamantes & dicentes: osanna filio Da-
a ¶Non ausi manum mittere, opera calumniabantur & restimonium populi.
uid: indignãti sunt & dixerunt ei: b c
a ¶Quasi ascribis tibi hæc esse scripta de te.
Audis quid isti dicunt? Iesus au-
a ¶Perfidis contemptoribus.
b tem dixit ẽis: Vtiq̃: Nunquam e
c legistis: †quia ex ore infantium &
a ¶Perfectio laudis est fieri ab indoctis, in quibus sola veritas operatur, non ingenium hominis.
lactẽtium perfeciſti laudem? †Et f
a ¶Incredulis & contradicentibus.
d rẽlictis illis abiit foras extra ciui- g
a ¶In domum obedientiæ vocationem gentium præfigurans. b ¶Vsque ad consummationem seculi.
tatem in Bethãniam, ibiq̃ † man-
¶More studiosi operatoris qui mane surgit.
sit. Mane autem reuertens in ciui h
a ¶Pro veritate carnis vel salutem credentium.
b ¶Synagogam.
e tatem ẽsuriit, & uidens ici arbõ- i k
a ¶Non in via spiritus, sed literæ. b ¶Immo biles sine pedibus euangelij.
rem unam † secus uiam uenit ad l
f eam, & nihil inuenit in ea nisi fo-
a ¶Eloquia legis & prophetarum.
liã tantùm, & ait illi: †Nunquam m
¶Vsi.
a ¶Damnanda.
ex te fructus nascatur in sẽpi-
a ¶Folia & truncus arens, sola radix vivit, quæ in fine mundi pullulabit.
ternum. Et arẽfacta est continuò n
ficulnea. Et uidentes discipuli o
a ¶Quando maledicta est.
mirati sunt, dicentes: Quõmo-
do continuò aruit*? Respon- p
dens autem Iesus, ait eis: †Amen
a ¶Quæ non frangatur aduersis.
i dico uobis, si habueritis fidẽm, q
a ¶Vos accepturos quod petitis.
& non hæsitauẽritis, non solum r
a ¶Et ad literam quando ratio exigit, sam in multis factum est, vel superbo diabolo.
†de ficulnea facietis, sed & si mõn
a ¶De prædestinatis.
ti huic dixeritis †tõlle & iacta te in
a ¶In turbulentos infideles. ¶Quæ ad salutem pertinent.
mãre: fiet. † Et omnia quæcum- s
¶Non hæsitantes.
que petieritis in oratione creden- t
k tes, accipietis. Et cũ uenisset in tẽ- u
a Q. Si diceret se Christum arrogantem & superbum & sacrilegum inuaderent.
plum, accesserunt ad eum docen- v
tem, principes sacerdotum & se- x
niores populi, dicentes: † In qua y

bant spiritualiter, k ¶Et uidẽs. Per arborem istam fructu vacuam, sed folia habẽtẽ significat doctor vel prædicator van⁹ & curiosus, quærẽs auditorũ applausum, & non fructũ, ꝓpter qđ dei maledictionem incurrit, & ꝓ deuotionis defectũ exiccat & igne gehẽnę finaliter cõcremat. p ¶Amẽ dico uobis. hoc fecerũt apostoli mysticè quando dæmones qui montes dici possunt, ratione superbię ejiciebant suæ fidei virtute. r ¶Et omnia quæcunq̃ petieritis in ora. &c. hoc enim fit semper quando oratio est, pro se perseuerans, & de pertinentibus ad salutem.

C

†id qđ accidit ficui

†lo.14.b. &.16.c.

†Psal.8.a.

Mtt.11.b.

†in via

Mysticè

†fiuersat⁹ est

†Nõ vltrà

Diuisio

*ficus

†Marii.c. Lucę.17.b

†tollere & iactare

Moraliter

†Mar.11.d Lucę.20.a.

E a ¶Interroga. &c. Poterat apte confutare
cos: ſed ideo interrogat, vt ſuo vel ſilẽtio vel ſen
Pſal. 57. a. tentia dãnent, & in qua poteſtate hoc facit co-
gnoſcãt ipſe, ſcd'm illud: Deus cõteret dẽtes eo-
rũ in ore ipſorũ. b ¶Nec ego di. uo. Duab⁹
Io. 16. c. de cauſis occultat veritas. vel qa non ſunt ca-
ẽ. 7. a. paces auditores. vñ: Habeo multa vobis dicere
ſed nõ poteſtis portare mõ. Vel qa ſunt cõte-
ptores. vñ: Nolite ſcm̃ dare ca. c ¶Homo
qdã. Facta ſacerdotibus cauta rñſione, ſtatim
inſert pabolã. q̃ & illos impietatis arguat, & ad
gẽtes regnũ dei trãſferẽdũ doceat. ¶Vt ſim-
pliciter, hęc pabola eſt non de Gẽtib⁹ & de Iu-
ẽ. 20. b. dæis, ſed de pctõrib⁹ & iuſtis, vt poſtea domin⁹
diſſerit: Amẽ dico vobis, qa publica. & mere.
ẽ. 7. d. præce. vos in regno dei. d ¶Vade ho. exquo
homo cõditus eſt legẽ habuit. Qd' tibi non vis
†apud ſe- fieri, alĩ ne feceris. e ¶Dicũt ei: In quibuſdã
ſe codicib⁹ habeẽ, p prim⁹ nouiſſim⁹. Intelligũt
em̃ veritatẽ ſed tergiuerſãdo vel ſubterfugiẽdo
nolũt dicere qd' ſentiũt, vt de baptiſmo Iohan
nis. f ¶Iohannes in ui. iu. Iohannem Iudęi
cõtemnentes:

Nicolaus de Lyra.

feciſſe in templo ideo intelligit melius de
actu docẽdi, quem exercebat actualiter, & hoc
ſignatur, cum dicit: Acceſſe. ad &c. & ideo fe
Duplex quæſtio cerunt ſibi duplicem quæſtionem, ad terren-
dum eum & ad capiendum. Prima fuit: In qua
F poteſtate hæc facis id eſt qua autoritate doces
populum: quia autoritatem docendi in tem-
plo habebant ſacerdotes & legiſdoctores, ad
hoc aſſignati à principibus ſacerdotũ, & non
alĩ. Chriſtus autem neutram autoritatem ha-
bebat. Secunda quæſtio eſt. a ¶Quis tibi
dedit hanc poteſtatem. quia poteſtatem do
cendi non habebat à ſacerdotibus nec ab im-
peratore, cui erant ſubiecti & ſicã nullo vide-
batur habere, ſed magis ſibi vſurpare. b ¶Re
ſpondens autem Ieſus &c. Hic ponitur
Chriſti cauta euaſio, quia quaſi retundens cla-
uum clauo, propoſuit eis aliam quæſtionem,
per quam coacti ſunt recedere ablq; Chriſti re
ſponſione: Quæſtio autem iſta fuit. c ¶Ba-
ptiſmus Iohannis &c. ẽ cælo, id eſt ex diui-
na ordinatione. d ¶An ex hominibus. i. ex
humana fictione. e ¶At illi cogitabant. in
ter. viam, ſcilicet reſpondendi, ſed nõ habebant
ꝓpter qd' ſequitur: f ¶Si dixeri. e. cæ. i ex
diuina ordinatione. g ¶Dicet nobis &c.
quate non receperant baptiſmum Iohannis.
ſed magis ſpreuerant. Similiter & teſtimoniũ
Iohannis de Chriſto, quod ipſi audierant per
nuncios ad Iohannem miſſos, vt habetur Ioh.
j. a. Si autem dixerimus ex hominibus, hoc eſt
ex humana fictione. h ¶Timemus tur-
bã ne. ſcilicet lapidet nos, tãquã blaſphemos.
Cuius ratio ſubditur: i ¶Omnes enim ha
bebant. id eſt reputabant. k ¶Iohan. ſi. p.
ſanctum ſcilicet & verum, & per cõſequẽs ꝓ ba
eius & facta ex inſpiratione diuina. l ¶Et. re
ſpondentes Ieſu di. Ne. Ait illis &c. Ex
ſui enim taciturnitate compulſi ſunt à ſua peti
tione ceſſare. Sed quæritur hîc, quare non re-
ſpondit eis manifeſtè, quia ſtatim poterat di-
cere, quod ipſe non haberet autoritatem do-
cendi à ſacerdotibus vel à Cæſare: habebat
tamen immediate à deo patre, quod erat ma-
ius: Sicut & multi prophetæ leguntur imme-
diate miſſi ad docendum populum, & non
ex autoritate regum vel ſacerdotum. Dicen-
dum, quod licet poſſet prædicto modo reſpõ-
dere, noluit tamẽ, duplici de cauſa. Prima quia
ſegnum prædixerat ſupra. vñ. a. Nolite ſanctum dare
canibus, nec margaritas ponere ante porcos,
illi autem erant in malicia obſtinati: &
deo non erant digni, vt eis veritas manifeſta-
retur.

a ſQuaſi non dei, ſed Beelz ebub, vt
ſupra. b ſFilii dei negant, quem
nõ ſuis ſed alienis viribus operari putãt

poteſtãte hęc facis & quis a
tibi dedit hanc poteſta
tem? Reſpondens autem b
Ieſus dixit eis: Interroga
bo uos & ego unum ſer-
monem, quem ſi dixeri
tis mihi, & ego dicam uo
bis, in qua poteſtate hæc
ſDicite mihi.
facio. Baptiſmus Iohãnis c
a ſEx ſtatuto dei.
unde erat: è cęlõ an ex ho d
a ſAn fictione hominum.
minibus? At illi cogita
bãt inter ſe, dicẽtes: Si di e f
xerimus è cælo: dicet no g
bis: Quare ergo non cre
a ſQui dixit: Ecce agnus dei, ecce qui
tollit peccata mundi. ſQui mihi teſti-
monium perhibuit, & in qua poteſtate
hęc facio, demonſtrauit.
didiſtis illi? Si aũtem dixe
rimus ex hominibus: ti h
a ſ Timent lapidationem, ſed magis
veritatis confeſſionem.
mẽmus turbã: † Omnes i
a ſCuius baptiſma ſuſceperant.
enim habebant Iõhãnem
ſicut prophetã. Et reſpon k l
dentes Ieſu dixerunt: Ne
ſcimus: Ait illis & ipſe:
a ſNon ego dico vobis quia non vul
tis fateri, quod vtiq; ſcitis.
b Nec ego dico uobis, in
qua poteſtate hæc facio.
Quid aũt uobis uidetur. m
a ſDeus, qui paterne diligit omnes
quos creauit.
c Hõmo quidam habebat n
a ſPopulos.
duos filiõs, & accedẽs ad o
a ſGentilem qa Noe. ſQuia prius fuit
gentilis q̃ Iudęus. b ſNon in auribus
ſed dans intellectum in ſenſibus.
d primũ dixit: Fili: uade p q
a ſIn tẽpore huius ſcculi. b ſQuod
tibi non vis, alĩ ne feceris.
hõdie operare in uineã me
a ſSuperbe cã bonũ reliqt, & malũ elegit.
am. Ille autem reſpõdẽs r
a ſHic libertã arbitrii. b ſIn adu ẽtu Chriſti.
ait: Nõlo. Poſtẽa autẽ pœ s
a ſSermonis cõtum acia labore correxit.
nitẽtia motus ãbĩt. Ac t
ſIudęum qui ab Abraham.
cedens autẽ ad alterum,
dixit ſimiliter. At ille re- v x
ſMoyſi.
a ſOmnia quęcumq; dixeris faciemus,
ſpondens ait: † Eõ domine:
a ſQuia filium extra vineam interfecit.
& non iũit: Quis ex duo y z
bus fecit uolũtatẽ patris?
a ſVt ſuo iudicio damnentur.
c Dicũt ei: Primus. Dicit il a
lis Ieſus: Amẽ dico uobis: b
a ſVt Matheus. ſVt Maria.
quia pũblicani & meretri c
ces pręcedunt uos in † re
a ſIn cælo, vel eccleſia. b ſQuere.
gnõ dei. Vẽnit em̃ ad uos a b d
ſPrædicata. i. Chriſto vel pręceptis dei.
Iohannes in uia iuſticię & e

retur. Secũdò, quia Chriſtus voluit oſtẽdere ſa- G
ẽto, q̃ licet vti cautelis contra cautelas malorũ
inſidiantium bonis. Hoc modo Paulus poſuit
diſſentionem inter Phariſæos & ſaducæos vo
lẽtes eum occidere, vt habetur Act. xx iij. & ap-
pellauit ad cæſarẽ, ne traderet Iudæis in Ieꝛm̃,
Act. xxv. m ¶Quid aũt uo. ui. Hîc Chriſtus
oſtẽdit Iudęos cõtemptores ſuæ maieſtatis ver
bo rationabili: & hoc dupliciter. Primò, qa le-
gem à deo receptã non ſeruauerunt. Secundò,
quia legiſlatorẽ Chriſtũ impugnauerũt, ibi: Ho
mo erat paterfamilias. Circa primum dicit ſic:
n ¶Homo qdã &c. Homo iſte eſt ipſe de:
Qui dicitur homo, ꝓpter hoc, q̃ homo eſt ad
imaginẽ dei factus, & propter humanitatẽ aſ-
ſumptã. Iſti duo filĩ ſũt duo populi, gẽtiles &
Iudęi. o ¶Et acce. ad pri. i. ad gẽtilẽ ppm
qui incepit à Noe. Iudæi aũt ab Abrahãm vel ab
ipſo Heber. vñ dicti ſunt Hebræi, q Heber fuit
lõgè poſterior ipſo Noe. Sequit: p ¶Dixit
primo. i. gentili populo. q ¶Fili uade ho.
ope. &c. Id eſt faciuſticiã, quia nunq̃ deus de-
ſtitit homines incitare ad bonum per occultos
inſtinctus. r ¶Ille autẽ reſpõdens. quia gẽ-
tiles per totum mundum ad idololatriã decli-
nauerunt. s ¶Poſtea autem pœnitẽtia mo
tus abĩt. quia gentiles ad prędicationẽ Chri-
ſti & Apoſtolorum credentes opera pœniten-
tiæ humiliter egerunt. t ¶Accedens au-
tem ad alterum. hoc eſt ad Iudaicum popu- † ẽ. 4. a
lum. v ¶Dixit ſimiliter. Per Abraham &
alios patriarchas & Moyſen, quod ſcilicet face-
rent opera iuſticiæ. x ¶At ille reſpondens
ait: Eo domine: quia Iudæi obligauerunt ſe
ad ſeruiendum domino per ſuſceptionem le-
gis, vnde dixerunt Exo. xxiiij. d. Cuncta quę lo-
quutus eſt dñs faciem⁹. y ¶Et non iuit. quia
Iudæi legem ſuſceptam nõ obſeruauerunt; ſed
ad idololatriã & propterarũ occiſionẽ, & ad
infinita mala declinauerũt. vt habetur lib. Iudi
cum: & libro Regum. z ¶Quis ex duo. ſe. H
non enim aliter poterant reſpondere, quia mi-
nus malum eſt non promittere, q̃ promiſſum
non ſeruare. a ¶Dicit illis Ieſus. ex reſpon-
ſione eorũ cõfutans eos. b ¶Amen dico uo
bis &c. q.d. nõ ſolũ gẽtiles, ſed peſſimi de gẽ
bus erũt maioris meriti apud deũ, q̃ vos: quia
ſcd'm Hiero. Simulata ſanctitas duplex eſt ini-
quitas. Et hoc vitiũ potiſſime vigebat in ſacer-
dotibus & leuitis. Et ad declarationem ſui dicti
ſubdit: d ¶Venit enim ad uos Iohannes
in uita iuſticiæ &c. Quia opera perfectio-
nis faciebat, & iterum, quia Chriſtum an-
nunciabat qui eſt ipſa iuſticia ſempiterna, vt ha
betur Daniel. ix. e ¶Et non credidiſtis ei.
opera eius imitando, & doctrinã eius audiẽdo.
c Publicani autẽ

✻ c Baptiſmus Iohan. &c. per hoc oſtendit Moraliter
Chriſtus, q̃ malignantibus quales erant iſti, nõ
ſunt dei ſecreta reuelãda, ſicut Chriſtus dixerat
ẽ. vij. Nolite ſanctũ dare canibus: ſed eorũ ma-
licia prudenter eſt declinanda. n ¶Homo
quidam ha. &c. per primum filiũ qui primò
renuit patris pręceptũ ſed poſtea fecit, ſignifica
tur peccãtes qui pœnitẽt, poſtea viriliter operã
tes. per ſcd'm verò filiũ qui facere voluntatem
patris promiſit & nõ fecit, ſignificantur illi qui
operari virtuoſe ſe promittunt, ſed non faciũt:
de quibus ſunt multi religioſi profitẽtes ſeruare
magna. ſ. euangelica conſilia, cum tamẽ non
obſeruẽt etiam præcepta. propter qd' ſeculares
etiã peccatores tamẽ poſtea pœnitẽtes eis corã
domino præponũntur, cum dicitur: c ¶Quia
publi. & me. præce. uos in regno dei &c.
Sequitur: Homo erat paterfa. &c. Secundũ
ſenſum allegoricum homo iſte Chriſtus eſt,
qui plantauit eccleſiã de ſuo latere formatam.

✻ Et ſepem

A contẽnentes,nec viã iusticię cõprehenderũt, nec de operibus malis pœnitentiam egerunt. a ¶Vos aũt. Gregorius. Quia apertè nolebant respõdere sapientię in parabolis capiuntur. b ¶Vineam. de qua Isa. Vinea domini saba. &c. c ¶Fodit. In fossione timor notatur, quia præcepta illa legalia non amore sed timore seruabãt, d ¶Tempus fru. Bene tẽpus fructuum, non fructus: quia nullus fuit in illo contumaci populo. e ¶Nouissime &c. Vide patrisfamilias patientiã qui expectat ad pœnitentiam, f ¶Verebuntur. Quasi faciam qd̃ meum est. ipsi videant q† suum est. g ¶Hic est heres. Patet principes sacerdotum non per ignorantiam, sed per inuidiam occidisse Iesum. cum scirent eum esse, cui dicitur: Postula à me, & dabo tibi gen. hæreditu. vnde & consulentes sibi aiebãt: Si dimittimus eum sic &c. h ¶Habebimus hæreditas Christi quam resurgens possedit, ecclesia est quam moliebantur præripere Iudæi: dum fide eiꝰ extincta iusticiam quæ ex lege est. Gentibus persuadere conabantur. i ¶Eiecerunt extra ui. Marcus mutat hunc ordinem, dicens: Occiderunt & eiecerunt extra vineã, quasi vile cadauer. In quo notat pertinaciam, qa occiso domino & resuscitato, à suis finibus eum exclusB runt, & Gentibus miserunt. k ¶Quid faci agri. Hiero. Alij videntes contra se dictum, dixerunt secundum Lucam, Absit, cum etiam secundũ Marcum domiꝰ a se diceret: Malos malè per. & vi. suam lo. agri. alie. q. r. e. f. t. suis. ¶ Misti cè. Cuique vinea locatur colenda: cum misterium baptismi datur: quod operando exerceat. Mittitur seruꝰ vnus & alter: cum lex. psalmus, propheta legitur, quorum monitu bene operetur. Sed missus ceditur: cẽcitur: cum sermo contẽnitur. vel (quod peius est) blasphematur. Hęredem quãtum ad se occidit, qui filiũ dei conculcauerit, & spiritui gratie cõtumeliam fecerit. Perdito malo, vinea alij datur. cum donum gratie quod superbus perdit, humi-

Nicolaus De Lyra.

a ¶Publicani au & me. cre. ei. Ad prędicationẽ eius pœnitentiam agẽdo. b ¶Vos aut viden. Isiorũ. s. pœnitentiam. c ¶Nec pœnitentiã ha. ad imitationem eorum. Ex quo sequitur aggrauatio peccati sacerdotũ & pharisæorum. d ¶Aliam parabolam. Hic cõsequẽter ostẽdit qliter ipi impugnauerũt Christũ legislatorẽ. Et diuidit in duas: qa primò ad ostẽdẽdũ ꝓpositũ ꝓponit quãdã parabolã. scdò cõfirmat suũ ꝓpositum p scripturã, ibi: Dicit illis Iesus nũq̃ legistis. Circa primũ dicit sic: e ¶Homo erat. Iste homo, deus est, rationibꝰ prędictis: Qui dicit pfamilias quia sic gubernat totam creaturã, sicut paterfamilias gubernat subditos in domo. f ¶Qui plantauit uineã. domum. s. Israel, scdm qd̃ dicitur Isa. v. b. Vinea domini excercituũ domꝰ Israel est. g ¶Et sepem circũdedit ei. s. clausuram legis & mãdatorũ. h ¶Et fodit in ea torcular. dando doctrinam prophetarum, in qua exprimitur & declaratur magis virtus legis. i ¶Et ædificauit turrim. scilicet templum in Ierusalem, qd̃ erat ædificatũ ad modum turris. vnde templum dicitur turris. Micheæ. iiij. c. Et tu turris nebulosa &c. k ¶Et locauit eã agricolis. videlicet sacerdotibus & principibus, qui habent officium seruandi cultũ diuinum & iusticiam in hominibus. l ¶Et peregre profectus est. non quia mutet locum cum sit vbiq̃ præsens, sed quia dimittit homines agere secundum libertatem arbitrij, secundum qd̃ dicit Eccle. xv. c. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu cõsilij sui. m ¶Cum autem tẽpus fructuum appropinquasset. quia post legem susceptam debebant facere fructum bonorum operum. n ¶Misit seruos suos. Id est primos prophetas. o ¶Ad agricolas. id est ad reges & sacerdotes principaliter, & ad alios eis subiectos cõsequẽter. p ¶Vt acciperent fructus. per prædicationẽ suam eos ad fructum bonorum operũ reducendo. q ¶Et agricolæ apprehensis seruis eius, quia reges multi & sacerdotes prophetas sibi missos à dño turpiter comprehenderunt, & incarcerauerũt, ac occiderũt. & hoc est qd̃ subditur: r ¶Alium cæciderunt. sicut Isaiam qui serratus fuit cũ serra ex præcepto manasse regis Iuda. s ¶Alium occiderunt. sicut Amos quem Osias vecte per timpora trãsfixit. t ¶Alium uerò lapidaue. vt Zachariam, quem Ioas rex Iuda lapidarẽ iussit inter tẽplũ & altare. v ¶Iterum misit alios seruos plures prioribus. multiplicando scilicet prophetas ad populi correctionem. x ¶Et fecerunt illis simi. eos. s. occidendo in rantum qd̃ impleuerunt Ierusalem sanguine prophetarum vsq̃ ad os, vt dicit. iiij. Regũ. xxj. y ¶Nouissime aũt mi. ad eos filiũ suũ. pnobis incarnatũ, dicens: z ¶Verebũtur forte fi. me. hoc nõ dicit, qa deus ignoraret contemptũ quẽ Iudęi facturi erãt Christo, sed per hoc exprimitur qd deberet fieri, ac si diceret: Verebuntur fime. id est in reuerentia deberẽt habere. a ¶Agricolæ autẽ id est sacerdotes & legisperiti. b ¶Videntes fili. id est dominũ Iesum Christum opera diuinitatis facientem. & omnia quæ prædicta erant de ipso adimplentem. c ¶Dixerunt intra se hic est hæ. qa de ipo verã noticiam habuerunt, vt iam dicetur: d ¶Venite occidamus eum. ꝓpter hoc tractauerunt de morte eius, ne occasione Christi venirent Romani, & auferrent eis locum & gentẽ, vt habet Io. xj. & sic occiderũt eum, vt pacificè possiderent ciuitatem & templum: contrarium tamen accidit eis, quia per hoc in vindictam mortis Christi perdiderũt locum & gentem: quia per Titum & Vespasianum destructa est ciuitas & templum, & populꝰ occisus & captiuatus. e ¶Et apprehẽsũ eum eiecerunt extra ui. quia Christus extra ciuitatem Ierusalem crucifixus est. f ¶Cum ergo uenerit dñs uineæ qd fa. agrico. il? Venit dominus ad iudicandũ & vindicandum illud factum, quando ex eiꝰ ordinatione venit contra eos exercitus Romanorũ. g ¶Aiunt illi malos male perdet. Lucas verò ista verba refert q̃si à Christo dicta: & sacerdotes dixerũt cõtrariũ: Absit: vt hr Lucę xx. Dicẽdũ, qd̃ nõ est cõtradictio: qa in turba illa erant aliqui qui cõsentiebant doctrinæ Christi, & illi dixerunt: Malos male perdet. vt hic dicit Matthæus: Et hanc responsionem quasi approbãdo tanq̃ veram Christus repetijt, vt dicit Lucas: Et tunc cõsequẽter sacerdotes vidẽtes qd̃ erat dictũ cõtra eos, dixerũt Absit: Malos aũt dominus perdidit, quando ciuitatẽ & tẽplũ p Romanos destruxit Seqr̃ h ¶Et ui. quia Christꝰ ecclesiam suã regẽdam tradidit apostolis & alijs discipulis.

✠ Qui reddãt Moraliter

✠g ¶Et sepẽ cir. ei. i. doctrinã euãgelicã. h ¶Et fo. i ea torcular. Id est martyrium patientiam qua roborata est ecclesia. i ¶Et ædificauit turrim. Id est contemplationem cõsessorũ & doctorũ. k ¶Et locauit eã &c. Rab. Moraliter hæc vinea cuicunq̃ loquatur cum baptismi mysterium sibi datur, vt bene operando in ea excerceatur. Mittitur seruus vnus alter tertius cum lex

k ñ ✠psalmus p-

sa. 5. b.

† pœnitentia motꝰ fuistis

Psal. 2. b. Ioh. 11. f.

Mar. 12. a.

Luc. 20. b Mar. 12. a.

Mystice

† occupemus

Diuisio

† Mar. 12. a Luc. 20. b

E perdit:humilis accipit. a ¶Lapidē quē.Quod vinea aliis lo-
cabitur,affirmat pphetico exēplo. Lapidē.i.Christū cui⁹ fidē
& iusticiā contempserūt. b ¶Edificātes.Qui de subdita plebe
quasi deo domum struere videbāt. c¶Et q cę.&c.Qui credit:
& tamē peccat:cadit sup illū lapidē & non cōteritᵉ: sed cōstringit,
qa p patiētiā ad salutē reseruat,sed cui la-
pis irruit.i.q negat penit⁹ conteritᵉ,vt
nec testa remaneat,Vel cadit sup eū qui
mō cōtēnit& iniurijs afficit, necdū peni-
tus interijt,sed quassat vt nō ambulet re-
ct⁹.Cadit sup illū lapis, quādo veniēs
in iudicio opprimit,cū dicit:Ite in ignē
ęternū. d ¶Et quæren.Quasi mētiētē
interficere quęrūt,in q̄ vera ꝓbāt,quæ
dixerat:Ipse est em̄ hæres:illi prauī colo-
ni,q solo humano terrore retardant do
nec veniret hora ei⁹. ¶Mysticē. Princi-
pes & scribæ quęrūt manū mittere in Ie-
sum,nec audēt timore cū qlibet solo nō
mine frater,fidei & pacis veritatē (quā
nō diligit),ꝓpter bonos cohabitātes vel
erubescit,vel timet īpugnare:q tm̄(sicut
de stultissima auiū;struthione dns ait)
cū tps veneritᵉ in altū alas erigit,qa pse-
quendo ecclesiam,q̄si deū cruci adjicere
& ostentui gaudebit habere.

Nicolaus de Lyra.

a ¶Qui red.ei.qa ad prædicatio-
nē eorum credidit multitudo gentium.
b ¶Dicit illis Ie.Hīc cōfirmat pabo-
lā suā p sacrā scripturā. c ¶Nunq̄ le-
in.i.in psalmis.q.d.Vos q estis legispe-
riti,deberetis hoc scire. d ¶Lapidem
quē.Ad literā dicit de ædificatione tēpli
Salomonis,q quidē lapis pluries oblat⁹
est in ædificatione: & quia non poterat
cōuenienter collocari,iō pluries reiect⁹ est q̄si reprobat⁹ ab ædifi-
cātib⁹:vltimō aūt posit⁹ est in cōsummatiōe anguli,vbi cōiūge-
bant parietes tēpli,& de illo scribit in psal. e ¶A domino &c.
qa illud nō fuit à casu,sed ex diuīa prędordinatiōe:qa lapis iste fi-
gurabat Christū,qui multotiēs & multipliciter reprobatus est à
principib⁹ sacerdotū,& tamē fact⁹ est in caput anguli,cōiūgēs Iu
dæos & gētiles,q̄si duos parietes in vnā ecclīā. Q̄d aūt Christ⁹ di
cat lapis in scriptura hr̄ Dan.ij.g. Lapis qui pcusserat statuā,fact⁹
est mōs magn⁹,& īpleuit vniuersā terrā. Q̄d etiā sit lapis angula-
ris hr̄ Isa.xxviij.d Ecce ego mittā in fundamētis sion lapidē angu
larē,ꝓbatū p̄cios̄um &c. Et ex autoritate cōcludit reprobatio Iu-
dęorū. f ¶Ideo dico uo.qui Christū reprobatis. g ¶Auferetur à uo.i.regimē ecclesiæ. h ¶Et dabitur.i. aplis & eorū suc-
cessorib⁹. i ¶Et qui ce.Ille aūt cadit sup lapidē,q credens pec-
cat p lubricitatem carnis seu aliis pcūs, & ille cōfringetur, sed nō
dominuitur,qa nō peccat tā grauiter,sicut ille qui peccat pcō īn
fidelitatis. k ¶Sup quē.Sup illū verò cadit lapis,in quo inue-
nitur peccatū infidelitatis Et iste cōteritur,quia ex pondere diui-
ni iudicij grauissimē punitur. l ¶Et cū au.prin.Hīc ponitur
cōclusio hui⁹ ca.vbi ostēditur obstinatio sacerdotū,quia audien
tes doctrinam ei⁹,non fuerūt cōtriti,sed magis ad occidendū eū
incitati. m ¶Et quærentes eū.s.ad occidendū. n ¶Timue-
runt turbas.ex quo pater,q̄d solo timore retracti fuerūt ab ei⁹
morte. Occasione dictorū in hoc ca.quęritur vtrū Iudæi cogno-
uerūt Iesum Nazarenū esse Christū sibi promissum. Et arguitur
primō q̄d non.p illud q̄d dicit.i.Cor.ij.b.Si em̄ cognouissent,
nunq̄ dominū gloriæ crucifixissent &c. Itē Act.iij.c.dicit Petrus
loquēs Iudæis:Scio fratres,q̄d p ignorātiam feciſtis sicut & prin-
cipes vestri. Item Lu.xxiij.e.dicebat Iesus in cruce:Pater dimitte il
lis,quia nesciunt quid faciunt. Contrarium arguitur,per illud ꝙ
habetur Io.xv.d. Nunc autē viderunt,& oderunt me & patrem
meum.q̄d autē videtur manifestē cognoscitur,Item sup illud q̄d
dictum est in prēsenti ca.Agricolæ videntes filiū,dixerūt intra se:
Hīc est hęres.dicit Hiero. Manifestē probat dominus his verbis
Iudæorum principes non per ignorantiam,sed per inuidiā dei fi
lium crucifixisse. Responsio,Dicendum,q̄d in populo Iudæorū
aliqui erant maiores scientes scripturas legis & prophetarum,ali
qui autem minores,sicut laici & vulgares,tm̄mō scientes illud q̄d
est de necessitate salutis:vt præcepta decalogi & huiusmodi quæ
debent sciri ab omnibus:sed subtilitatem scripturarum & dicta
prophetarū ignorantes,Item ꝙ Christus erat verus homo, ꝓphe-
ta sanctus & deus in vnitate suppositi. Dicunt ergo aliq & bene
q̄tū ad hoc, ꝙ minores ppli Iudęorū nō cognouerūt Iesum esse
Christū,nec quātū ad diuinitatē,nec q̄tū ad humanitatē:qa licet
cognoscerent eū esse hoīem verū,tm̄ nō cognoscebant illum esse
hominē seu prophetam,qui erat à deo promissus sicut Christus.
Cuius ratio est,quia ignorabāt scriptu-
ras quæ loquūtur de Christi diuinitate,
& illas quæ loquūtur de determinatiōe
tēporis & de signis sui aductus: sed ma-
iores cognouerunt eū esse verum pro-
phetā à deo promissum & missum:quia
sciebant scripturas loquentes de tēpore
sui aductus,& de signis,quæ omnia vi-
debant in eo impleri: non tamen vt isti
dicunt cognouerunt ipsum esse deū: &
sec⁹m hoc loquitur Apostol⁹ in autori-
tate prędallegata. Quod si cognouissent,
nūq̄ dūm gloriæ crucifixissent,q.d. nūq̄
quam cognouerūt eius diuinitatē: Sed hoc nō videtur cōuenienter dictū, qa sic
cur scripturæ determinate loquūtur de
tēpore sui aductus: Dan.ix.f. In hebdo-
madibus illis abbreuiatis,& de signis sui
aduentus sicut est translatio regni,vt ha
betur Gen.xlix. Et modus eius aduenię-
di in paupertate & humilitate, vt habet
Zach.ix.a.vt dictum est in præcedēti ca.
ita expresse vel expressius loquūtur scri-
pturę prophetarū de ei⁹ diuinitate Ier.
xxxiij.c. Ecce dies veniunt,dicit dns,& su
scitabo verbum bonū q̄d loquut⁹ sum
ad domū Israel & Iudā:in dieb⁹ illis ger
minare faciam Dauid germē iustū,& fa-
ciet iudiciū & iusticiā in terra .& hoc est
nomē q̄d vocabūt eū,dns iustus noster.
In Hebraico vbi habetur hic,dns, ponit
nomē dni tetragrāmaton,q̄d nullo mō
pōt dici de aliq̄ nisi de deo verō. Cū ergo ista autoritas sec⁹m oēs
doctores etiā Hebraicos exposita sit de Christo,sequitur ipm esse
verū deū. Itē Isa.ix.b.dr̄:Paruulus natus est nobis.sequit:Et fact⁹
est principat⁹ sup humerū eius,& vocabitur nomē eius admira-
bilis,cōsiliari⁹,deus fortis,pater futuri seculi,princeps pacis,quæ
etiam autoritas sec⁹m Hebræos intelligitur de Christo,& in ea fit
expressa mentio de eius diuinitate sicut de humanitate: & multæ
alię autoritates cōsimiles pnt ad hoc induci:sed ꝓpter ꝓlixitatem
omitto.& ideo dicēdū.ꝙ sicut maiores ppli Iudęorū habuerunt
noticiā de tpe & signis sui aductus,ita noticiam per scripturas ha
buerunt, quantum ad eius diuinitatē. Considerandū tamē,ꝙ ali
quid cognosciᵉ in habitu,cui⁹ tm̄ cognitio actualis impediᵉ pro-
pter aliquā passionē vel habitū impediētē,sicut dicit philosoph⁹.
vij. Ethico.ꝙ incōtinēs differt ab intēperato, p hoc q̄d habet ęsti
mationē verā, nō solū in vniuersali,quā etiā habet intēpat⁹,vt ꝙ philoso
fornicari est malū,cū nō peccet p ignorātiā:sed etiā habet ęstima-
tionē verā in ꝑticulari:& p hoc differt ab intēpato:& tm̄ aduenięte plus
passiōe corrūpit ęstimatio vera particularis, quia passione vince-
te iudicat nūc fornicādū,ita ꝙ passio impedit actualē cōsideratio
nē verā in ꝑticulari. & si passio semp duraret semp sic iudicaret.
Eodē mō dicēdū est,ꝙ Iudęi habuerūt verā ęstimationē de Chri-
sto & i hiru & i actu i principio,sed qn̄ incepit cōtra eos pdicare,
excitati fuerūt cōtra eū passiōib⁹ irę racoris, & iuidię:qb⁹ passiōi
bus īpediebāt ab actuali cōsideratiōe ꝟitatis ꝓhabitę de Christo.
iō machinati sūt i ei⁹ mortē,sicut & incōtinēs ꝓpter passionē cō-
cupiscibilis eligit fornicari:q̄d tm̄ afs refugeret. Cōsiderādū tm̄,ꝙ
illa noticia quā habuerūt de Christo p scripturas ꝓphetarū, non
erat certa certitudine euidēriᵉ:Tū qa talis certitudo solū hr̄ p de
monstrationē vel sensum. Tū qa ꝓphetię pnt aliq̄nvariē exponi.
& iō erat magis noticia ꝓbabilis & verisimilis coniecturę: vel sec⁹m
alios erat ibi certitudo adhęrētię,q̄ tm̄ pōt impediri i actu mō prę
dicto. Per dicta pnt solui argumēta ad vtrāq; partē, quia illa ar-
gumēta quę ꝓbāt ꝙ habuerūt noticiā de Christo, intelligēdū est
de noticia habituali prędicto mō. Aliq aūt autoritates quę dicunt
cōtrariū,loquūtur de actuali cognitione applicāte ad opus quæ
fuit impedita ꝓpter passionē inuidię & rancoris,vt dictum est.
✻Psalm⁹, ꝓphetia legit,sed missus ędificatoris: cū sermo cōtēnit, vel q̄d peius est,blasphemat. Hæredes ✻ iō quātū in se est occidit,q Moraliter
filiū dei cōculcauerit,& spū gratiæ contumeliā fecerit. Perdito
malo cultore vinea alteri dat, cū donū gratiæ q̄d superbus spreue-
rit humilis accipit. l ¶Et cū audissent &c. Chrysost. Hæc est

✻ differentia bonorū

a ¶Verbi vel actūs,pro competentia temporis.

lis, qui reddant ei fructum tempo- a b
ribus suis. Dicit illis Iesus: Nunquā c
a legistis in scripturis: †Lapidē quem d
¶Suas traditiones.
b reprobauerunt ædificantes, hic fa-
a ¶Duos populos in se vno condens. b ¶Non hu
manis viribus,sed dei potentia.
ctus est in cāput anguli? A dōmino e
factum est istud & est mirabile in o-
a ¶Concludo ex vestra concessione & prophetica
auctoritate.
culis nostris. Idēo dico uobis,†quia f
a ¶Iudæis. b ¶Sacra scriptura. ¶Vt non sitis quasi
esse præsumentes.
auferetur à uōbis rēgnum dei,& da g h
a ¶Gentilibus. ¶Opera.
c bitur Gēnti facienti fructus eius. Et i
qui ceciderit super lapidem istum, k
confringetur: super quem uerò ceci l
derit,conteret eum. † Et cùm audis- m
sent principes sacerdotum & phari-
sæi parabolas eius, cognouerunt,
¶Illas parabolas.
d quòd de ipsis diceret: & quærentes n
eum tenere,timuerunt turbas,quo-
niam sicut prophetā eum habebant.

† Psa.117.c
Mar.12.a.
Lucę.20.c.
ſ.25.d.

Mysticē

Io.39.c.

† Mar.11.c
&.12.a.
Lucę.19.g.
&.20.d.
&.22.a.
Ioh.7.d.
&.g

& differentia bonorū hominū & malorū. bonus enī cōprehēsus in
A peccato gemit, malus aūt fremit, non qa peccauit, sed qa comprehensus est in peccato.

¶ In capitulo xxj. vbi dicitur in postilla: In qua potestate hoc fac: scil est qua autoritate doces populum.

ADDI. I. Ad maiorē harū quēstionū declarationē attendendū est, quòd autoritas docēdi apud Hebrēos duplex erat: qa aut secūdū deriuationē generis, vt in sacerdotib⁹. Iuxta illud Aggæi. ij. c. Interroga sacerdotes legē. Aut secūdum graduationē: Sicut cū qs accipit gradū in sciētia ab alio graduato habēte ad hoc ptātem. Et tales erāt illi septuaginta viri, q ordinariè iudicabāt populū, vt in libro Thamuldico, q dicit Chāhebrin tractat. Et qa principes sacerdotū hanc q̄stionē mouētes, sciebant Christū nō descēdere p lineā masculinā ab Aarō sacerdote, & p cōsequēs nō habere autoritatē docendi sacerdotalē: Idcirco dimisso hoc mēbro circa secūdū q̄rebant. s. Quis dedit tibi hanc potestatē, qa talis potestas ab ipsismet seniorib⁹ & sacerdotibus cōcedēda erat, & nō ab alio. Ab impatore enim nō ptinebat talis licentia impetrari, quod patet ex hoc. Nā cū Christus Luc. xx. c. & j. xxij. b. respōdisset Phariseis: Quę sunt dei, date deo. Ex hoc non fuerūt in dignati Herodiani, q ibi erāt, sed potius cōtēti de respōsione Christi. Sed constat, quòd doctrina diuinę legis nō est Cęsaris, sed dei. Hoc etiā patet p cōmunē doctrinā eorū secūdū quā nullus recipiebat, nec hodie tēpore captiuitatis eorū autoritatē docēdi legē recipiūt ab aliquo pricipe, quāuis sit subiecti. Et ideo ex his q̄stionibus tacite seipsos glorificabāt, & Christū vilipendebant: quasi dicerēt: Nullā potest habere potestatem docendi, nisi à nobismetipsis qui sumus doctores legis: vnde Christus in sua cauta respōsione non solū eis silentiū imposuit, sed etiā ipsorum errorē exprobrauit. Errabant enī in hoc, q̄ nullā potestatem docendi attribuebant deo, sed hominibus, aut ex deriuatione generis vel graduatione personę, vt dictum est. vnde Christus ostēdit eis q̄ est alia autoritas docēdi præter illas, & illis altior. s. ex deo. Et ideo quærit de baptismo Iohānis, in quo noua doctrina fuit diuulgata, vtrum esset ex deo an ex hominibus, in quo includitur, q̄ possibile est aliquā doctrinam esse ex deo tantū, sicut patet de baptismo Iohannis, & percōsequēs remanebant confusi: eo q̄ præsupponebant q̄ omnis autoritas docendi erat ab hominibus modo prædicto.

B ¶ In eo. cap. vbi dicit in postil. Iudęi ab Abrahā vel ipso Heber.

ADDI. II. Hebræi non dicunt ab Abraham rōne ꝓpriꝝ nois, vt manifeste patet p lras Hebraicas, vt ipsemet Postillator tradit, Gen. xiij. Cui⁹ rō est, qa Abrahā incipit ab aleph lra. Heber ꝟ ò p ain. Et ideo si Hebræus diceret ab Abrahā incipere ab aleph qd nō est verū: sed incipit p ain. Nec etiam dicūt Hebręi ab Heber, qa si sic Ammonitæ & Moabitæ q de Loth descēdūt, sīr & Ismaelitę & Madianitę q descēderūt ab Abrahā. Sīr & Edomitę, q descēdūt de Isaac, oēs dicerent Hebręi, cū oēs p dicti descendunt ab Heber, vt manifestū est in lra Gen. xj. & xvj. & in alijs. Sed hęc denominatio accipit ab Abraham, non ratione ꝓpriꝝ nois, sed alia rōne. Ad cuius euidentiā attēdēdum, q̄ inter Mesopotamiam & terrā ꝓmissionis transit fluuius Euphrates, q cū sit magnus & vn⁹ de q̄tuor fluminibus paradisi, vt habet Gen. ij. Idcirco in limitationibus terrę promissionis vocat fluuius simpliciter, nō exprimēdo nomē ꝓpriū qd est Euphrates vt habet Exo. xxij. d. vbi dicit: Ponā terminos &c. à deserto vs q̄ ad fluuium: qd intelligit de Euphrate qui terminabat terram ꝓmissionis ex parte Mesopotamię, vt patet ibidē. Et qa Abrahā nat⁹ fuit in Mesopotamia, vbi Thare pater ei⁹ & alij cognati seruiebāt idolis: & inde adductus fuit diuīa directiōe in terrā Chanaan, vbi segregat⁹ ad cultū diuinū, ædificauit altaria dño inuocans nomē ei⁹, vt habet Gen. xij. Idcirco Abraham veniens in terrā ꝓmissionis, Hebręus vocabat. i. trāsfluuialis. Heber em cū ain scripta, Hebraicè transfluuialis significat. Et ideo sicut illi qui veniūt de partibus vltramontanis communiter vltramontani dicūtur, sic Abraham in initio suæ vocationis ad fidem, in terra promissionis existens Hebręus vocabat, hoc est trāsfluuialis. vñ Gen. xiij. b. Venit vnus de his q euaserūt & nūciauit Abrahæ Hebręo qd idē est dicere, vt si dicat Abrahæ transfluuiali. Ex quibus patet, q̄ Abrahā dictus est Hebręus, eo q̄ ex trib⁹ transfluuialibus in terrā sanctā venit. Et quia ista transportatio fuit facta in principio sui accessus ad fidē vel salutē suæ publicationis, ideo inde cognominatus est cū sua posteritate, quasi à principio suæ fidelitatis: Quę qdem ratio pōt haberi Iosue. xxiij. vbi sic: Hæc dicit dominus: Trās fluuiū habitauerūt, patres vestri ab initio, Thare pater Abrahā & Nachor, seruierūtq̄ dijs alienis. Et seq̄t: Tuli p̄em vestrū Abrahā de Mesopotamiæ finibus, vbi in Hebræo habet: De Heber fluuij. i. de trāsfluuio, & adduxi eū in terram Chanaan

vbi. s. segregat⁹ à parētibus idololatris se publicauit diuino cul C
tui mācipatū. Ex p̄dictis patet, quare Hismaelitę Idumitę & huiusmodi nō dicūt Hebręi. licet descēdant ab Abrahā. Nā illi soli q sequūt Abrahā in segatiōe ab idololatria & cognitiōe dei, Hebræi debēt dici tanq̄ sequētes rōnē illius denoiatiōis. Et hoc est qd seq̄t in p̄allegata autoritate. s. Iosue. xxiiij. vbi loquēs de trāsportatiōe Abrahæ à ptib⁹ transfluuialib⁹, subiūgit: Multiplicauiq̄ semē eius & dedit ei Isaac, nullā faciēs mētionem de Ismaele & alijs. Cōsequēter dicit de Isaac: Illiq̄ dedi Iacob, & Esau dedi montem Seir. Et ad excludendum Esau subiungit, Esau dedi mōtem Seir. Iacob ꝟ ò & filij eius descēderūt in Egyptū. Ex quibus patet, q̄ illi tantūmō nominādi sunt transfluuiales, q descendūt ab Abraham, p Isaac & Iacob, alijs exclusis ratione prædicta.

¶ In eo. ca. vbi dicit in postil. Lapidē quē reprobauerunt &c.

ADDI. III. Fūdamētū hui⁹ expositiōis, quā dicit lrālē est fictitiū seu fabulosū. nusq̄ em legit in scripturis autēticis, q̄ hoc cōtigisset in ædificatiōe tēpli Salomonis s. q̄ aliquis lapis pluries fuisset reprobatus in ędificio, & deinde in caput anguli collocatus, licet magr̄ historiarū hoc videat dicere. vñ Rabbi Abrahā Hebrę⁹, q inter alios expositores Hebręorū magis videt seq lrālē sēsum, hoc nō exponit de lapide materiali, sed de spūali. Dicit em, q̄ lapis iste est ppls Israeliticus, q reprobatus à Gētib⁹ in captiuitate existēs in posterū erit caput oīm nō virtute ꝓpria, sed à dño factū est istud. Cui⁹ expositio licet falsa sit in hoc q̄ dicit, q̄ ppls ille q mō captiuus est, erit sublimat⁹ ꝓut ipse credit tpe sui Messiæ. Tū habet in dictis suis quoddam verū. s. q̄ hęc lra nō tractat de ędificatiōe tēpli Salomonis. Sīr Rab. Sa. exponit hanc autoritatē dictā de Christo. vñ tenēdum est, q̄ ad lram lapis iste est Christus, q dicit lapis absciſus sine manibus: Dan. ij. g. Vt etiam Apls Petrus exponit Act. iiij. Non em esset Christi argumentum efficax, si ex sensu mystico sumeretur, ꝓut dicit Aug. contra Vincentiū Donatistam, Et qa ipsemet Postil. reuocat illa quę in hoc loco posuit de sensu lrali istius ꝟ fus Psalmistæ in expositione ipsius psalmi. Vbi de hoc largius tractat. Ideo ista ad præsens sufficiant.

¶ In eo ca. vbi dr̄ in postil. Sed hoc nō videt cōuenienter dictū.

ADDI. IIII. Hanc q̄stionē disputat s. Thō. in. iij. p̄. te. q. xlvij. ar. v. in cor. q̄stionis sub forma p̄dicta, vnde in solutiōe principali tenet eādē opinionē, quā hīc Postil. conat̄ ꝓbare, q̄ qdē ꝓbatio non videt rōnabilis. Ad cui⁹ declarationē attēdēdū, q̄ licet oīa q̄ in sacris scripturis credēda tradūt, sunt à fidelib⁹ tanq̄ vera certissimè amplectēda, cū sint D
à deo reuelata, cuius testimoniū fidele est: q̄dam tn̄ de his q̄ ibidē etiam expresse traduntur, sunt exponenda taliter: vt non credantur sub ꝓpria ꝟborū significatione, eo q̄ si sic accipiant, repugnarent rōni naturali, seu etiam alteri auctoritati diuinę. Verbi gratia. Licet de deo in scripturis sacris dicāt expresse aliqua verba, quæ in prima significatiōe signant illius localē motionē seu altercationem vel passionē & hmōi, vt cū dicit in persona dei: Descendit deus vt videret ciuitatē, Gen. xviij. c. Sīr Exo. iij. b. Descendi. vt liberarē eū de manu Aegyptiorū. Quę locutiones in ꝓpria significatione signāt deū localiter moueri. Sīr & alibi sępe legit deum iratū fuisse vel pœnituisse & huiusmodi: nullo mō tamē talia sub propria significatiōe sūt credēda de deo, cū manif ste rōni naturali repugnāt, q̄ deū penitus �somibilē atq̄ ꝛmutabilē demōstrāt. Similiter & cōtra autoritatē sacrę scripturę dicentē Malach. iij. b. Ego dñs, & nō mutor: Vnde oportet hęc & sīla de deo intelligi nō in propria verborū significatiōe, sed translatiuè seu metaphoricè, ꝓut Ambrosius declarat in. ij. libro de trinitate. Similiter cōtingit sec m opinionē Hebręorū circa ea q̄ in scripturis sacris veteris Testamēti traduntur denotātia deitatem Christi. Dicunt em oia talia nō in ꝓpria significatiōe esse intelligēda, sed similitudinarię seu metaphoricè: quorū motiuū est, qa credūt q̄ deum incarnari implicat cōpositionem seu naturarū cōfusionē in deo, q̄ manifestè sunt impossibilia, cū sint cōtra ſplicitatē diuinā. Et hoc cōtigit eis nō solū antiqs sed modernis, eo qd nō possūt cape seu intelligere habitudinē naturę assumptę ad ꝟ bū secūdū verā catholicā traditionē. Nec de hoc videt esse multū mirandū, cum hęretici q nō solū autoritates veteris Testamēti recipiunt, sed etiam noui, in quo expressius mysterium deitatis Christi tradit quàm in anti quo: vt cū dicit: Ego & pater vnū sumus: vel anteq̄ Abraham fieret ego sum. & hmōi. In qbus verbis & similibus clarius exprimit deitas Christi: Sed hoc non obstāte deitatē Christi negare conāt, peruerse exponentes p̄dictas autoritates, vt Arrius & Sabellius & eorum sequaces. Ex quibus patet manifeste, quod licet scripturę sacrę prophetarum quę mentionem expressam faciunt de diuinitate Christi, sint satis euidentes ad huiusmodi mysterium fidelibus ostendendum, non tamen ex his sumitur argumentum

E efficax ad hoc,vt principes Iudæorũ habuissent cognitionẽ de eiꝰ diuinitate.Hoc eñ mysteriũ tñ excedit capacitatẽ humanã, ꝙ raro vel nũꝗ̃ sine auxilio diuino intelligi posset. Inde est ꝙ Petro expressẽ confitẽti deitatẽ Christi dicẽdo:Tu es Christus fi. dei vi. Matth.xvj.c.Christꝰ respõdit:Caro & sanguis non reuelauit tibi &c.Ex quo patet,ꝙ ad mysteriũ incarnatiõis intelligendũ seu veraciter cõfitendũ,reuelatio diuina reqrit,ꝑpter eiꝰ summã excellẽtiã.Secꝰ est de aliis cõditiõibꝰ Christi in prophetis antiqs cõtentis vt de tpe sui aduẽtus,& de signis eiusdẽ.Silr deꝫ tutibꝰ ipsiꝰ Christi,& de eiꝰ excellẽtia respectu aliorũ ꝓphetarũ, & de mõ aduenien di,& hmõi.nã talia in ꝓpria significatiõe possunt accipi:nõ eñ excedũt coẽm hũanę intelligẽtię capacitatẽ.Et sic patet, ꝙ obiectio Postillatoris in hoc passu est inualida.¶ Silr & eiꝰ opinio nõ videt rõnabilis ex tribꝰ.Prĩo,qa ꝓsupponit falsum. s. ꝙ autoritates antiq testamẽti solę sufficiũt ad cogẽdũ Hebręos ipsas recipiẽtes, vt cognoscãt deitatẽ Christi.Cuiꝰ oppositũ patet ex dictis.Scd'ò quia exẽplũ qd' inducit de incõtinẽte(cuiꝰ actualis cognitio pticularis seu cõsideratio impedit seu corrũpit,ꝑpter pasśionẽ imminentẽ:vt hr in.vij.Ethic.)nõ vr ad ꝓpositũ facere.Nam incontinẽs semp habet æstimationẽ verã in vniuersali,adueniẽte tñ passiõe,corrumpit æstimatio vera pticularis.Sed in ꝓposito vtraꝗ̃ æstimatio ẽ pticularis seu singularis.Si eñ principes Iudęorũ ęstimassẽt Christũ eẽ deũ anꝗ̃ p passionẽ ipediret,deinde adueniẽte passiõe ipediret hmõi cõsideratio,ita ꝙ crederẽt ipm nõ esse deũ ꝓut opinat Postillator,manifestũ est,ꝙ vtraꝗ̃ harũ æstimationũ est singularis seu pticularis:cũ i vtraꝗ̃ ęstimatiõe Christꝰ supponit vt subiectũ,q̃ ẽ psona singularis.Tũc igit aut silr & semel æstimauerũt Christũ eẽ deũ,& Christũ nõ eẽ deũ:q̃ sũt cõtradictoria & p cõsequẽs ĩęstimabilia circa idẽ:aut primꝰ habitꝰ totalr corrũpet,& tñ remaneret i eis actualis cõsideratio,scd'm quã ipm iudicarẽt hoĩem purũ.Cuiꝰ oppositũ dr de ĩcõtinẽti.s.ꝙ sẽp remanet in eo vera ęstimatio saltẽ i vniuersali,& philosophꝰ in eodẽ loco manifestẽ oñdit:& sic exẽplũ nõ facit ad ꝓpositũ.Tertio,qa hæc opinio nõ cõsonat sacris scripturis,q̃ circa hęc allegant.Nam in pabola Christi cũ agricolę dixissent:Hĩc est hęres:nõ põt rõnabiliter intelligi,ꝙ ipi æstimassent eum hæredẽ in diuinitate,eo mõ quo Apłs ait ad Heb.j.a.Quẽ cõstituit hæredem vniuersorum. Nulla eñ amẽtia ad tãtã põt cõit deuenire insaniã,vt credat diuinã maiestatẽ in ꝓpria psona supare. Cõis eñ cõceptus est etiã apud idololatras,ꝙ deus seu dij transcendunt oẽs potestates. vñ ridiculũ esset dicere,ꝙ eoipso ꝙ principes illi credebant ipm esse heredẽ.s.deũ verũ,auderent eum interficere. Hoc etiã vr contra opinionẽ ipsiꝰ Postil.met,q dicit,ꝙ qñ eũ interficere voluerunt iã nõ ęstimabãt ipm deũ esse ꝑpter impedimẽtũ passionis inuidię & hmõi:& sic iã nõ dicerẽt de ipso:Hĩc est hęres.Optet igit dicere,vt p hoc qd' dicebãt:Hĩc est hęres:ĩtelligebãt,ꝙ erat homo tãtę ecellẽtię,ꝙ poterat vocari filius dei,nõ p naturã,sed p specialẽ adoptionẽ seu excellentiam respectu ꝓphetarũ aliorũ:qd' verificat de Christo etiã scd'm humanã naturã cõsiderato, cõtra quẽ nõ obstãte tãta excellẽtia potuerunt ęstimare,vt eũ possẽt supare sicut & alios antea missos.nã magis & minus nõ variãt spẽm secũdũ Philosophũ.Silr autoritas btĩ Petri dicẽtis Act.iij.c. Scio ꝙ p ignorantiã fecistis,sicut & principes vestri.Videt facere contra opinionẽ Postil.nã scd'm eũ debuisset dicere,p odiũ seu inuidiã fecistis.Hæc eñ fuit causa prĩcipalis sui erroris scd'm Postil. magis ꝗ̃ ignorãtia.Scd'm ṽò primã opinionẽ q̃ ẽ scti Tho.hæc autoritas ꝓpriẽ sonat:eò eñ ꝙ habuerãt ignorãtiã de Christo.s. de eius diuinitate,ausi sunt ipm inuadere tanꝗ̃ hominẽ purum: cui cõsonat autoritas apłi dicẽtis:Si eñ cognouissent nũꝗ̃ dñm glorię crucifixissent.Qd' denotat manifestẽ,ipsos nunꝗ̃ cognouisse ipm fuisse dñm gloriæ.Et notandũ,ꝙ hęc ignorãtia nõ excusat principes Iudęorũ à crimine,sed magis aggrauat,cum esset quodãmõ ignorantia affectata.Nã licet nõ attigissent ex scripturis ꝓphetarũ ad cognoscẽdũ Christi diuinitatẽ, eo ꝙ scripturæ de hoc loquẽtes sunt quodãmõ exponibiles,vt dictũ est:debuissent tamẽ assentire suæ doctrinæ scd'm quã filiũ dei se fatebatur. Tenebant eñ credere & obedire Christo ĩ lege ꝓmisso: Iuxta illud Deute.xviij.c.Prophetam suscitabit tibi &c. ipsum audies, Qd' intelligit de Christo ad lrãm:& sic eiꝰ deitatẽ tenebant credere tãꝗ̃ ab eo dogmatizatã,& p miracula confirmatã.Vñ Ioh. xv.d.dicit:Si nõ venissem,& locutus eis fuissem, peccatum non habuissent:nũc aũt excusationẽ non habẽt &c.Fuerũt eñ impediti ab acqescẽdo doctrinę Christi p inuidiã & odiũ ipsius: & sic nec habitualiter nec actualiter crediderũt ipm esse deũ. Nã per scripturas antiqs de deitate loquẽtes nõ omnino cõuincebantur vt dictũ est:Nec etiam p doctrinã Christi de se hoc testãtis,impedietibꝰ rãcoris & odij passiõibꝰ.Sicut eñ hõ cõiter natꝰ est credere suo amico,sic & discredere inimico.Ex quibus bene attentis sequit correlariẽ,ꝙ catholicus disputãs cum Hebræis vel eis G prędicãdo ꝑsuadẽs de mysteriis Christi,nõ debet conari ad ꝓbandum deitatẽ Christi ex sacris scripturis ab eis acceptis. Possent eñ hæc declinare per varias expositiones,vt etiã Postillator dicit in hoc capl'o:sed potius est ꝓcedendũ ad ꝓbãdum, ꝙ ipse sit verus Christus in lege ꝓmissus,cui est audiendũ & obediẽdum ex præcepto diuino.Quo ostẽso,deitas Christi facilius probatur per doctrinam noui Testamenti à Christo diuulgatã.Et iste etiam est ꝓcessus scientificus:quia secundum Philosophum.j. physicorum. Connatururale est nobis à magis notis ad minus nota procedere.

REPLI. In ca.xxj.vbi Postill.dicit Hebræos dictos ab Heber.Burg.obiicit cuius obiectio correcta est.Gene. x.& xij.¶ In eo.ca.vbi dicitur:Lapidem quẽ reprobauerũt &c. quem passum exponit Postillator p figurã de lapide materiali in ædificio tẽpli,ꝓut Scholastica historia narrat,sed exponit de Christo tanꝗ̃ figurato principaliter intẽto:sed Burg.vult narrationẽ illam esse fictã,& vult primã literalẽ expositionẽ esse de Christo: Si Bur. accipit primã,pro principalr:hoc nõ negat Postillator: Sed ꝙ figura sit ficta,nõ ꝓbat sufficiẽter Bur.p Rabbi Abrahã q minoris ẽ autoritatis apud sctãm ecclĩã ꝗ̃ Scholastica historia, imo plꝰ fictũ videt,ꝙ ille rabbi exponit lapidẽ de populo Israelitico.Alię ãt expositiões adductę nõ sunt lrales,sed figuratiuę.Oportet igit aliquã assignare figurã,quæ etsi ficta foret, quia tamẽ nihil habet absurditatis,pctm nõ videt cõmitti:qa nõ oĩs fictio peccatũ est.patet Exo.vij.in.ij.correctorio. ¶ In eo.ca. vbi requirit Postillator,an doctores & principes Iudęorũ nouerãt Christũ in lege ꝓmissum &c. Recitat etiã opiniones quorundã dicentiũ,ꝙ nouerũt eũ esse verũ Mesiã &c.sed nõ nouerũt eũ esse deũ.Hãc tñ opinionẽ Postillator reprobat optimis rõnibus. Burgen.autem dicit sanctũ Tho.tenere opinionẽ illã, quã reprobat Postillator, & ideo ꝓ sctõ Tho.certãs magnã facit cõmotionem, quæ stat in certis dictis.Primũ,qa Iudæi antiqui & moderni non potuerũt, nec hodie pñt videre & intelligere modũ vnionis naturæ humanę ad verbũ sine cõpositiõe & naturarũ cõfusiõe,igit nõ potuerũt H eũ cognoscere deũ nec eiꝰ deitatẽ.Scd'm dictũ:Sicut hæretici malẽ exponentes scripturas negãt Christi deitatẽ,sic non est mirum, ꝙ Hebræi propter falsas expositiões hoc idẽ negant. Tertium dictũ,ꝙ mysteriũ deitatis Christi nõ põt intelligi sine speciali reuelatione,ꝓbat hoc:qa dictũ fuit Petro Matthęi.xvj.c. Caro & sanguis nõ reuelauit tibi.Quartũ dictũ:tẽpus aduẽtꝰ Christi & cætera,quæ ĩ scriptura de Christo tradũt,nõ excedũt cõem intelligẽtię capacitatẽ,sicut eiꝰ diuinitas.Ex qbus dictis conat Bur. concludere ꝙ opinio postillatoris ẽ irrõnabilis,& obiectio eiꝰ contra oppositã opinionẽ inualida. Hĩc primò vidẽdũ ẽ de irrõnabilitate illorũ q̃tuor dictorũ Bur.Scd'ò,de rõnabilitate opinionis postillatoris.Tertiò,de obiectionũ valore cõtra opinionẽ oppositam. Quo ad primũ articulũ videtur primũ dictũ Bur.valde irrationabile,qa ex eo sequitur nullũ christianũ cognoscere Christũ esse deum.Probat ex dicto suo.primò,qa nullꝰ christianꝰ põt intelligere modũ vnionis hũanę naturæ ad verbũ: igitur secũdũ illationem Bur.nullꝰ christianꝰ põt scire Christũ esse deũ. Añcedẽs est beati Leonis papę dicẽtis: deũ & hoĩem ĩ vnã cõuenisse psonã,nisi fides credat,sermo nõ explicat.Excedit eñ & multũ supereminet humanę rõnis facultatẽ,& cætera quæ de hac ineffabili vniõe sancti doctores sentiũt Illatio est Bur.cõsequẽs aũt falsissimũ:qa Christiani nõ mõ Christũ sciũt esse deũ,sed etiã ita tenacit huic sentẽtię adhærẽt,vt sãguinẽ pro ea effũdere sint parati.Stãt igit simul,ꝙ Iudæorũ sapientes, etsi cognoscere nõ poterãt Christi deitatem ex mõ incarnatiõis,poterant tñ scire ex scripturæ testĩonio,ꝓut post dicet. ¶ Nec secũdũ dictũ Bur.rõnabile est.nã & si puersi doctores Hebręorũ malę scripturam exponẽtes & hæretici, ex prauitate volũtatis ĩtelligere nolentes Christũ,dixerint nõ esse deum : ex hoc nõ seqtur,ꝙ ex sacra scriptura nõ posset efficacit oñdi Christũ esse deum.Nã puersa scripturæ expositio autoritatẽ scripturæ nõ minuit Sicut negato primo principio,prĩcipiũ ipm nõ est minꝰ verũ: qnĩmo remanet necessariæ veritatis:sed sic proteruientes indigẽt sensu & pœna.iiij.Metaph.Nec postillator vult probationem ex sacra scriptura dicere sic efficacem,vt sufficere possit fideli & ifideli prauæ & corruptæ volũtati.Nam vbi voluntas erroris se tenet contra rectam rõnẽ,ibi ptinax pugna est secũdũ btm̃ Hylindium do.x.de trinitate.Cum eñ scripturæ Christi deitatẽ sonãtes,p autenticos Hebræorꝫ doctores bñ exponunt,hæretici & alij cõtra rationẽ & autoritatẽ eas exponentes fidẽ facere doctis & principibus nõ potuerunt,nisi volũtate praua præcedẽte : cũ hoc stat eos ex autoritate sciuisse Christũ esse deũ.& si volũtas sic deprauata iudiciũ rectæ rõnis absorbuisset,ex hoc nõ fuissent excusati,prout prætendit Bur.sicut nec incontinens excusatur à peccato si in actu venereo rõ dicatur absorpta. ¶ Nec tertium dictũ Burgeñ. valet,vbi

A valet: vbi sacra scriptura planè dicit aliquid ad fidē & mores pertinēs, ibi fides debet adhiberi, vt dicit btūs Aug. xj. de ciuitate dei. Cum igitur sacra scriptura prout autenticè à doctoribus Hebræorū exponitur, clarè dicit Christū fore deū, ei fides est accōmodanda. Nō igit apud doctos & principes Iudæorū, ad id sciendū necessaria erat specialis reuelatio, sed sufficere potuit fides acqsita non impedita p̄ prauā volūtatē. ¶ Nec Bur. probat suū propositum p ea quę dicebātur Petro, quia Petr⁹ ante missionē spiritus sancti fuit idiota ignorans scripturas de deitate Christi loquētes: & ideo Petro fuit facta specialis reuelatio prout dicit autoritas allegata. Secus est de principibus & doctoribus Iudæorū. Ad fallsificandum etiā hoc tertium dictū Burg. valet secūda q̄stio prologi doctoris subtil⁹. ¶ Sed quartum dictū videt cōtradicere secundo. Nā Burg. fundat secundum dictū super falsa expositione literæ, sonantis deitatē Christi, ex ea concludens q̄ per sacrā scripturā à Iudæis receptā non potest efficaciter probari Christū esse deum. Nunc autem tempus sui aduētus in scripturis ita fuit occultatū in computatione hebdomadarum à Daniele descriptarū, q̄ non solum apud Hebræos, quinimo apud catholicos doctores in expositione multa est diuersitas. Sīt & passus de Genealog. & alijs locis sonantes tempus aduentus Christi, Hebræi antiqui & moderni exponunt corruptē: igitur non potest sumi argumentū efficax ex scriptura de Christi aduentu, sicut nec de eius deitate, qd̄ est oppositum quarti dicti. Et fortasse ex scripturis planius & efficacius argumentū potest sumi de Christi deitate, q̄ de sui aduentus tpe. Quia autē habemus Hebręorū expositores de primo, de secundo autem non: propter igitur Burg. inepta dicta nō debuit dicere opinionem postillatoris irrationabilem. ¶ Quātum ad secundum articulum, dico q̄ positio postillat est multum rationabilis: quia fundatur super expositionem literæ apud doctores Hebræorum autētica translatione Chaldaica & cęteris quę rōnabiliter nullus Iudæus intelligens audet negare. Sed si quis negat non facit hoc ratiocinando, sed proteruiendo prauitate affectionis: quod nō facit probationē apud vtentes ratione minus efficacē, put supra dictū est in phatiōe sec'i dicti Bur. ¶ Quo ad tertiū articulum, dico q̄ argumēta Burg. contra postil. nō valēt. ¶ Nō primū. quia falsē reportat postil. quasi dixerit q̄ sola autoritas literæ sufficiat. nā postil. nō fundat ꝓbabilitatē positionis sue super nuda litera, quę, sicut dicit Burg. varie pōt & coꝛūpi & exponi: sed fundat (sicut dictum est) super autoritatib⁹ Iudæorū: quas declinare eorū docti non consueuerūt. ¶ Secundū Bur. argumētum est sophisma pertinēs ad vicū straminū. Putat ei Burg. q̄ Christus est suppositū singulare, q̄ Iudæi vel alij non possent de eo habere æstimationē in vniuersali: quod falsum est: q̄ de vnico supposito possunt multa vniuersalia demonstratiua concludi: videlicet q̄ Sortes est risibilis, corporeus, sensibilis &c. Nō solum in prędicamentis qualitatis sed etiā quantitatis. Non aduertit Burg. Auicē. v. Meta. suæ, qui dicit, q̄ omne vniuersale respectu subiecti in quo est singulare, quia omne receptum recipitur per modum recipientis. Vniuersale igitur comparatum ad intellectum singulare est, & tamen de tali est scientia ꝓprie dicta, quæ est consideratio in vniuersali, cum qua stat ignorātia in particulari: sicut exemplificat postil. de incontinēti. Est igit exēplū illud bene ad ꝓpositū. Sic igitur docti Iudęorū habuerūt ꝑsimationē verā de Christi deitate in vniuersali: particularis autē æstimatio fuit propter odium illius personę præpedita. ¶ Similiter tertiū argumentum Burg. concludit solū de actuali æstimatione in singulari. de qua Apostolus dicit: Si cognouissent &c. Non autem concludit de vniuersali consideratione præcedente passiones excæcantes sec'm quā dixerunt: Hic est hæres. Per idē dicit ad oēs autoritates adductas ꝓ opinione. s. Tho. Nā ignorantia, de qua loquit̄ btūs Petrus, sīt & Paulus, intelligit̄ ignorātia affectata, quō ad doctos Iudæorū, put etiā Bur. dicit in notabili: sed ignorantia affectata non procedit primō ex rōnis errore, sed volūtatis prauitate puertēte iudiciū rōnis circa particulare, cuius vniuersale nouerat, prout vult exemplum de incontinēte. vnde patet rationes postillatoris pro sua positione non esse inualidas, sed potius Burg. rationes in contrarium minime valere.

C

Nicolaus de Lyra.

non admittentur boni cum malis, sed solū boni. nullus etiam ibi receptus ejicietur: & ideo per istas nuptias intelligitur verbi icarnatio. tūc em̄ de⁹ pater fecit nuptias filio suo, q̄n̄ naturā humanā copulauit naturæ diuinæ in suo supposito. Quę quidē nuptiæ celebrate sunt in vtero virginali de quo Christu. Exīt tanq̄ sponsus ꝓcedēs de thalamo suo. d ¶ Et misit ser. &c. Isti inuitati sunt Iudæi quibus data est lex in qua facta est promissio de incarnatione Christi, vt patet Genē. penult. b. Non auferet sceptrū de Iuda &c. & Deu. xviij. Prophetā suscitabo eis de medio fratrum suorū &c. Serui autē qui missi sunt ad vocādum inuitatos istos, fuerūt ꝓphetæ qui darius denūciauerūt ea de Christo quę obscuri⁹ erāt posita in lege. hortabātur em̄ populū Iudaicū expectare Christi aduentū, & tendere in ipsum p̄ fidem & bona opa. e ¶ Et nole. quia nolebāt ỹ bis, ꝓphetarū obedire, vt patet ex decursu li. Reg. & Paral. f ¶ Iterum misit ali. ser. Isū serui sec'o missi fuerunt illi qui de ꝓpinquo denūciauerūt aduentum Christi, vt Iohānes baptista & discipli Christi missi ab eo in oēm ciuitatē & locū quo ipse erat vēturꝰ, vt hī Luc. x. g ¶ Ecce prandiū meū paraui. videlicet sacramēta eccliē, & doctrinā, qb⁹ reficit aīa: & potissime sacro eucharistię in quo datur nobis caro Christi in cibū, & sanguis eius in potum. h ¶ Tauri mei & al. tauri sunt præcepta moralia, altilia cōsilia superaddita.

D

Moraliter

Moraliter. b ¶ Simile est reg. &c. Istud nuptiale conuiuiū est eucharistiæ sacrm, ad quod Christus inuitauit Iudęos Iohan. vj. d. dicēs: Nō Moyses dedit vobis panē de cælo, sed pr̄ me⁹ dat vobis panē verū de cęlo. Et istud cōuiuiū in cœna dñi fuit patū. Per tauros & altilia significant spūalia dona, quę cōseruntur huius sacri ꝓceptiōe deuota. d ¶ Et misit ser. s. apostolos alios q̄ discipulos. g ¶ Dicite inui. i. Iudæis à Christo iā inuitatis, q̄rū sepulos. g ¶ Dicite inui. i. Iudæis à Christo iā inuitatis, q̄rū aliqui renuerūt venire p̄ negligentiā, & alij p occupationē terrenā, & alij p inimicitiā, qa Christi seruos occidēt. s. Stephanū, Iacobū fratrē Iohānis & Iacobū iustū, vt hī in actibus apl̄orum.

GLOS. ORD.

CAP. XXII.

Et respōdēs. a ¶ Simile factū. Iterum arguit per parabolas. nō tacet, qa exasperati sunt: sed peiorem irā dei, B ꝓ aliā parabolā dicit eis esse venturam. b ¶ Nuptias. Nuptiarū thalamus, est ỹ ginis vter⁹. De inuitatis ad nuptias solus Matthę⁹ narrat. Aliud sīt ex pte Lu. xiv. 14. d. cas dicit de cœna. i. ęterno cōuiuio, de q̄ nemo ingressus repellit̄, sicut de pūi ecclesia. c ¶ Tauri. Quia prius ꝓphetę, & pōst apli ab infidelib⁹ passi sunt: q̄ vobis modo sunt in exēplū, qd̄ sit vobis credendū. Venite fide, cæteris cōcordando. Tauri sunt pres veteris Testamēti, qbus indulta est licentia inimicos quasi cornu feriendi. Altilia ab alendo, id est pin-

NI. DE LY. guia inter-

CAP. XXII.

Et respōdens. Postq̄ ostendit Iudęos iuste reprobatos tā quā cōtēptores diuinæ maiestatis, hīc cōsequēter ostendit eos iuste reprobatos, tāq̄ cōtradicēntes diuinæ veritatis, cui cōtradixerūt tripl̄r. primō, ipsam refutādo, sec'o, ipsam impugnādo, ibi: Tūc abeūtes Pharisæi. tertiō, cōtrariū errorē amplexādo, ibi: Congregatis aūt Pharisæis. Primū oñdit ꝓ parabolā inuitatorum ad nuptias & nolentiū venire. & ideo ipsis reprobatis, alij sunt vocati: in q̄ designat vocatio Iudęorū ad fidē Christi, vt videbit̄: quā repellētes, iuste à deo reprobati sunt: & gētiles loco eorū merito sunt vocati. Et iō prima diuidit̄ in duas ptes: qa priō describit̄ Iudæorū reprobatio digna, sec'ō gētiū vocatio benigna, ibi: Tūc ait seruis. Circa primū dicit̄ sic. b ¶ Regnū cælo. i. stat⁹ eccliē militātis. c ¶ Hoī regi q̄ f. nup. Nuptię istæ nō possūt intelligi btitudo æterna in eccla triūphāte: quia infra dicit, q̄ serui vocauerūt ad nuptias bonos & malos: & impletæ sunt nuptię. Dicit etiā cōsequēter ibidē, q̄ inuitus est ibi hō nō habens vestē nuptialē, & ꝓpter hoc ejectꝰ in tenebras exteriores. Ad btitudinē verò cælestē non admittētur

Diuisio

articulum

Cap. XXII.

¶ Obuians eorum prauę cogitationi de morte sua.

Et respondens Iesus, dixit iterum in parabolis eis di- a

a ¶ Hīc de persequutione apostolorum arguit. b ¶ Congregatio iustorū. ¶ Præcessa ecclesia.

cens: †Simile factum est regnum cę- b

¶ Deo patri. ¶ Per incarnationis mysterium ecclesiam filio copulauit.

lorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo. Et misit seruos suos vo- c

a ¶ Prius prophetas prænuncios incarnationis.

care inuitatos ad nuptias: & nolebāt d

a ¶ Iudęos, quibus in patriarchis hoc promiserat.

a ¶ i. credere. b ¶ Apostolos qui asserunt factam. vnde, hic dicitur: Prædium paratum est. i. mysterium incarnationis implerum.

uenire. Iterum misit alios seruos di- e

cens: Dicite inuitatis: ecce pran- f

a ¶ Doctrinam iusticiæ, & mensam scripturarum ex omnibus propheta ordinauit. ¶ Introitus regni apertus in fide meæ incarnationis, qui ante fuerat clausus.

dium meū paraui: tauri mei & alti- g

c

h

k iij

¶ Et misit

Gloſ. ordi. Matthæi Cap. XXII. De Lyra

☞ E guia interna charitate, noui Teſtamenti præcones, contemplationis pēna ſuperna petentes. Occiſa, vel ab eo quòd fuerant, vel per mortem carnis iam in requie poſiti. a ¶ Alius in uillam. In villam ire, eſt terreno labori immoderate incumbere. Negociari verò, terrenis lucris inhiare. b ¶ Rex autem. Supra homo dū inuitabat & opera clementiæ agebat, nūc in vltione rex tantū. c ¶ Et miſſis. Miſſis exercitib⁹, i. angelis per quos iudiciū exercebit, perſequentes perdit: & ciuitatem. i. carnem in qua habitauerunt cum anima in gehenna cremabit. d ¶ Nuptiæ quidem para. Omne ſacramentum incarnationis peractum eſt, natiuitas & paſſio &c. e ¶ Ad exitus &c. Actiones, ſunt viæ: exitus, defectus actionum: quia plerūq; facile conuertuntur quos in terrenis actibus proſpera nulla comitantur. f ¶ Vt uideret diſcumbentes. i. vt videri faciat iudicandorū merita, & diſcernat. g ¶ Non ueſtitum ueſte nuptiali. Confutatis autē Phariſeis ſupponit non omnes qui ſunt in eccleſia, eſſe dignos regno, ne torpeāt ſui. h ¶ Amice quomodo huc intraſti non hab. ueſtem nup. Amicus, quia ad nuptias inuitatus. Quomodo, impudentiæ arguit. i ¶ Ligatis manibus & pedibus. ligantur pœna qui hīc à malo noluerunt ligari, id eſt cohiberi. ¶ Manus quæ nō extenſæ ad eleemoſynam. Pedes tardi ad bonum. ¶ Ibi ſingula membra pœnis ſubijcientur, quæ hīc ſingulis vitijs ſeruierunt. k ¶ Exterio. &c. quia hīc interiores habent tenebras cordis. l ¶ Multi autem ſunt uocati, pauci uerò electi. Repulſo vno, in quo omne corpus malorum exprimitur, generalis ſentētia infertur. Multi autem ſunt uoc. Q. Et ſi de vno dixi, de multis eſt intelligēdū.

☞ Cū herodi-

Nicolaus de Lyra.

a ✠ ¶ Illi autem ne. quia Iudæi prædicationem Chriſti & apoſtolorum contemſerunt: quia pauci comparatiuè de Iudæis crediderunt. Cauſa autem huius fuit cupiditas rerum temporaliū. Propter hoc enim ſacerdotes conſpirauerūt in mortem Chriſti, ne perderent ciuitatem & templum: in quo quidem tēplo hauriebant pecuniam populi, vt viſum eſt capitulo præcedenti ſub obtentu cultus diuini. & hoc eſt quod ſubditur: b ¶ Et abierunt, alius in ui. ſuam. alius in negociationem ſuam. Per laborem vineæ intelligitur omnis occupatio corporalis circa terrena impediēs diuina. Per negociationem verò, occupatio mentalis circa talia. c ¶ Reliq uerò te. ſer. eius & cōtu. af. occiderunt: quia Iohannes Baptiſta ab eis eſt incarceratus & occiſus. Similiter Iacob⁹ frater Iohannis, & Stephanus & alij diſcipuli Chriſti, & ſimiliter ꝓphetæ multi in teſtamento Veteri. d ¶ Rex aūt cum au. iratus eſt: quia à deo meritò pro talibus ſunt puniti. e ¶ Et miſſis ex. ſu. ſ. exercitu Romanorū ſub principib⁹ Tito & Veſpaſiano, qui ex diuina ordinatione venerunt contra Ieruſalem xlij. anno poſt Chriſti paſſionem. f ¶ Perdidit ho. il. quia in vltionem ſanguinis Chriſti, & ſuorum diſcipulorum ab exercitu Romanorum ſunt trucidati, & captiuati de Iudæis vſq; ad decies centum milia, vt dicit Ioſephus in libro de Iudaico bello. g ¶ Et ciuitatem il. ſuccendit. quia tunc Ieruſalem ſuccenſa eſt & templū in ea. h ¶ Tunc ait ſer. ſu. Hīc conſequenter deſcribitur vocatio gentium benigna: quia Iudæis repellentibus fidem Chriſti ab apoſtolis prædicatam, apoſtoli de mādato domini tranſierūt ad prædicandum gentibus per totum mūdum: & ipſi deuotè ſuſceperunt fidem Chriſti ad prædicationem apoſtolorum. & hoc eſt quod dicitur Act. xiij. g. vbi Paulus loquens Iudæis induratis, dixit ſic: Vobis oportebat primum loqui verbū dei: ſed quoniam repellitis illud & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes. ſic enim præcepit nobis deus: & hoc eſt ꝙ dicit: Tunc ait ſer. i. apoſtolis ſuis & alijs diſcipulis per diuinā reuelationem. i ¶ Nuptiæ quidē pa. ſunt. i. myſteria Chriſti impleta ſunt. k ¶ Sed q inuitati erant. ſ. Iudæi, vt viſum eſt. l ¶ Non fuerūt di. propter ſuā incredulitatē. m ¶ Ite ergo ad exitus ui. i. ad diſperſionem gentiū. n ¶ Et quoſcunq; inue. uo. ad nup. quia nullus volēs fidē catholicam recipere, repellendus eſt. o ¶ Et egreſſi ſer. &c. quia in eccleſia militāte admixti ſunt boni cū malis. p ¶ Et imple. ſunt nu. di. quia fides catholica diffuſa eſt per orbem vniuerſum. q ¶ Intra. autē rex ut ui. di. diſcernendo. ſ. merita & demerita credētium. Intrat aūt dupliciter: generaliter intrabit in futuro iudicio, ſpecialiter in mortē cuiuſlibet hominis. r ¶ Et ui. ibi ho. non ue. ue. Iſta veſtis nuptialis, eſt charitas quæ diuidit inter filios regni & perditionis, vt dicit Aug. Dicitur autē veſtis nuptialis ſec'm Greg. quia ea indutus Chriſtus ad nuptias venit, quando ex charitate incarnari voluit. Sequitur: s ¶ Amice quomodo huc in. Vocatur autem amicus peccator propter naturā, quæ ad imaginem dei facta eſt, & propter fidē informē quæ dei donum eſt, licet non ſufficiat ad ſalutem. t ¶ At ille ob. quia nullus pōt reſpōdere deo: ſed propria arguente cōſcientia cōuincitur, & mut⁹ efficit. v ¶ Tūc dixit rex mi. i. angelis executorib⁹ diuinæ iuſticiæ. x ¶ Ligatis mani. & pedi. quia poſt mortē non poteſt peccator bonū operari, nec ad ſalutē reuerti. y ¶ Mittite eū in te. ex. Tenebræ enim interiores ſunt tenebræ mentales, quas ſolū habēt modo peccatores. Tenebræ verò exteriores ſunt tenebræ corporales, quas cū predictis habebūt poſt mortē, qñ in infernū detrudentur ꝑ diuinam ſententiā. z ¶ Ibi erit fle. & ſtri. dē. hoc ſupra expoſitum eſt ca. xiij. a ¶ Multi autē ſunt uo. ſ. ad fidē catholicā. b ¶ Pauci uerò ele. ſ. ad gloriam: quia pauci ſunt. ſ. cōparatiuè reſpectu illorū q ſūt vocati ad fidē. c ¶ Tūc abeū. Pha. Hīc oſtenduntur Iudæi cō tradictores diuinæ veritatis ipſam impugnando. & diuiditur in tres partes: quia primò impugnauerunt Chriſtū de veritate iuſticiæ, ſec'o, de veritate doctrinæ, ibi: In illo die. tertiò, de veritate vitæ, ibi: Phariſæi autē au. Prima in duas. qa primò ponit Phariſeorū fallax interrogatio. ſec'dò, ipſi⁹ Chriſti ỹa rñſio, ibi: Cognita aūt Ieſ⁹ neqtia eorū. Circa primū aduertēdū, ꝙ Phariſei malicioſe cō ✠ ſpirabant

Diuiſio

Moraliter

* e ¶ Et miſſis &c. i. Romanis, q dicūtur exercit⁹ dei, qa venerunt ei⁹ inſtinctu in vltionē mortis Chriſti. f ¶ Perdi. ho. il. ꝓtim occidēdo, ꝓtim captiuādo. Tūc ait. Sequit: m ¶ Ite ergo. hoc fuit impletū Act. xiij. a. cū Paul⁹ & Barnabas cōſtanter dixerūt Iudæis: Vobis oportebat primū loqui verbū dei, ſed quoniā repellitis illud, & indignos vos iudicatis vitæ æternæ, ecce conuertimur ad gentes. ſic enim nobis præcepit deus. Sed qui venīūt ad cōuiuiū carētes veſte charitatis, quæ eſt nuptiale veſtimēt tū, mittunt in tenebras exteriores ligatis manib⁹ & pedib⁹: ꝓ qd impoſſibilis exitus deſignatur. Tūc abeun. Pha. &c. ſequitur:

* Magiſter

† immolaſa

† quotq;

† tollite eū, & iacite

† 8. 20. b. Mar. 12. a Luc. 20. d.

† in agrum ſuum.

* illa

† ſ. 5. di. c. ecclēſiæ Diuiſio

A ☞ Hieron.

a ¶Cum Herodianis dicen. Tanq̃ ingnoris, vt facilius decipe rent, qa timebãt turbas: Quod per se nõ audẽt, præsidis mãu attentãt. Cũ Herodianis. i. militib⁹ Herodis. Sub Cęsare Augusto quãdo descriptio facta est, Iudæa facta est tributaria. His tribu tis prępositus est Herodes antipatris filius alienigena & proselytus, rex Iudæis ab Augusto constitutus. Erat ergo seditio in ppło, alijs dicentib⁹ debere dari tributa, p securitate & quiete, cũ Romani p oĩbus militẽt. phariseis cõtra nitẽtibus, nõ debere ppłm dei qui decimas soluit, & cętera quę lex dicit, humanis legibus subiacere. Mittunt igitur pharisæi si possent decipere. b ¶Non est tibi cura &c. Illuc puocant, vt deũ magis timeat, quã cæsarem: & ideo non debere solui tributa dicat, vt herodiani quasi autorẽ seditiõis teneãt. c ¶Hypocritæ. Quia aliud sunt, & aliud simulant. d ¶Reddite ergo. Vel sicut cæsar exigit impressionem suæ imaginis, sic & deus animam lumine sui vultus signatam. e ¶Saducæi &c. Duæ erant hæreses in Iudæis. Pharisæorum, q̃ præferebant iusticiam traditionum & observationũ: & saducæorũ, qui & ipsi vendicabant sibi, q̃ nõdũ erant id est iusti. Saducæi namq̃ iusti interpretãtur, q̃ resurrectionẽ corporũ non credũt, & animas interire putãt cũ corpe. turpitudinẽ fabulæ fingũt, quæ deliramẽti eos arguat qui resurrectionẽ asserunt. Põt aũt fieri vt in gẽte eorũ hoc aliquãdo acciderit.

Illaquearent

Duę fuerũt hereses Iudęorum.

versutia

Mystice

¶Mystice. Hi oẽs septem reprobi sunt, qui tota hac vita quæ septem dieb⁹ est, sterriles â bono opere sunt: quibus mistere mortuis, ad vltimum mundana cõuersatio quæ sine fructu est transibit.

☞ Erratis.

Nicolaus de Lyra.

B ✠ Spirabãt cõtra Christũ, quorũ mali cia primò ostẽdit. & hoc quadrupliciter. Primò i hoc q̃d dr̃: a ¶Cõsiliũ inierunt. vt ex colloquutiõe cõi melius ppẽderẽt qualiter possent eũ decipere. Secũdò cũ dicit: b ¶Vt caperent eum in sermone. Quia, nõ poterant eũ capere in malo opere. Et quia facilius capit⁹ homo in verbis q̃ in factis. Tertiò, cũ subditur: c ¶Et mittunt ei discipulos suos. i. hoies Christo incognitos sc̃m ęstimationẽ eorũ, vt corã ipsis audacius loquereẽ, & laxaret linguã ad aliq̃d dicẽdum, vnde posset capi. Quartò, cum subditur: d ¶Cum herodianis. Isti eĩ herodiani erãt milites Herodis: quia ista quæstio fuit facta Christo feria quarta ante passionẽ suam. Et de Herode legitur, quòd ipse erat in Ierusalem cũ exercitu suo in die passionis, quia venerat in Ierusalem propter solennitatem Paschalem. Sic ergo milites Herodis missi sunt cum discipulis pharisæorum, vt discipuli possent eum capere in sermone, & milites statim raperent eum, vt puniretur in corpore. Sic ergo patet, qualiter maliciose agebant contra eum verbo: quia primò commendãt eũ verbis, vt facilius inducant eum ad dicendum aliquid cõtra potestatẽ Cæsaris: de quo volebãt sibi facere quæstionem, vt videbitur. Dicunt ergo sic: e ¶Magister scimus, quia uerax es. In vita. f ¶Et uiam dei in ueritate doces. In sana doctrina. g ¶Et non est tibi cura de aliquo. In quo apparet tua iusticia: & sic eum commẽdant, licet fallaciter de veritate vitæ, doctrinæ & iusticiæ. q. d. non dimittes timore cuiuscunq̃ hominis etiam Imperatoris dicere veritatem: & tũc proponunt quæstionem brigosam apud eos dicentes: h ¶Licet censum dare Cæsa. an nõ. Ista quæstio habuit ortum â tẽpore natiuitatis Christi; quia prout habetur Luc. ij. c. Cęsar Augustꝰ præcepit, præcepit, vt describeretur vniuersus orbis. Et hæc descriptio primò facta est in Iudęa, quæ est in medio terrę habitabilis. & in ista descriptione omnes ibant ad ciuitates, de quibus erant oriũdi, vt profiterẽtur se reddituros tributum Cæsari. Tũc surrexit quidã nomine Iudas, natione Galilęus, qui dicebat hoc esse Iudæis illicitũ, q̃. s. recognoscerent aliquẽ dñm in terris, sed solũ deũ q̃ i cęlis est, & multos traxit ad se, vt habet Act. v. Et Iosephus idẽ refert, xx. lib. antiqtatũ: & extũc aliq̃d huic opinioni adhęrebãt, qa ista opinio erat p libertate ppłi, & p honore ipsi⁹ dei videbãt: ecõtrario alĩ asserebant, q̃ erat licitũ dare tributũ Romanis: quia p defensione patriæ militabant, & ab hostibus & â latronibus defendẽbãt, & pacẽ inter hoies cõseruabant & iusticiam. Hanc autẽ quæstionẽ maliciose proposuerunt Christo, vt si diceret non esse licitum, statim caperetur tanq̃ cõtrari⁹ imperatori. Si autẽ diceret esse licitũ, videretur esse cõtrari⁹ libertati populi & diuino honori: & sic incurreret maliuolẽtiã ppłi. i ¶Cognita aũt &c. Hic ponitur Christi rñsio. Primò rñdet ad eorũ intẽtionẽ. k ¶Quid me tẽ. &c. q. d. nõ quæritis veritatẽ addiscere, sed me in verbis capere. Et, ppter hoc vocat eos hypocritas, quia aliud prętẽdebãt, & aliud intẽdebãt. Cõsequẽter rñdet ad q̃stionẽ. l ¶Ondite mihi nũ. i. nummũ q̃ daẽ annuẽ p censu imperatori. m ¶At illi obtulerũt. quia iste numm⁹, q̃ dabatur p annuo cẽsu â quolibet capitaneo domus valebat decẽ nũmos vsuales. Et iõ vocabatur denarius, & erat de argento. n ¶Cuius est imago &c. quia imago Cæsaris erat impressa i illo denario, & nomẽ eius in circuitu. o ¶Tũc ait illis: Reddi. &c. quia reddere debitũ oibus est bonũ & iustũ: nõ est aũt inconueniẽs, nec cõtradictio, q̃ homo sit subditus hoĩ in tpalib⁹, & deo immediate i spũalib⁹. & maximè, qa iurauerãt Iudęi seruare fidelitatẽ & reddere tributũ romanis â tpe Põpei q̃ Iudæa fecit tributariã Romanis: & audiẽtes mirati sunt, & relicto eo abierũt sicut cõsuli. q ¶In illo die. Hic cõsequẽter ostẽdit quõ ipugnauerũt Christũ Iudæi, in veritate doctrinę, ad quã pertinet resurrectio mortuorũ, quę est de articulis fidei. Et primò circa hoc imponit Iudæorũ interrogatio. Sc̃d̃ò Christi rñsio, ibi: Rñdẽs aũt Iesus. ¶Circa primũ aduertẽdum, q̃ inter Iudęos q̃dã erãt q̃ vocabãt Saducęi: q̃ recipiebãt tm̃ q̃nq̃ libros Moysi, & dicebãt aĩam hoĩs mortalẽ, & p cõsequẽs negabãt resurrectionẽ, sc̃m q̃ Ioseph⁹ refert de istis. xx. libro antiqtatũ. Et magister ĩ historijs, vbi pleni⁹ tãgit diuersitas quæ erat in sectis Iudæorũ: q̃d, ppter breuitatẽ omitto. Isti ergo mouerũt q̃stionẽ, q̃ videbaẽ eis insolubilis: & ppter hoc vi debaẽ eis resurrectio mortuorũ ipossibilis. Et ponit ca⁹ de muliere q̃ desp̃ata est septẽ frãb⁹ successiue: qa q̃n aliq̃s moriebaẽ sine filio, fraẽ ei⁹ tenebaẽ accipere vxorẽ ad suscitãdũ semẽ frĩ suo, ita q̃ prim⁹ filĩ⁹ nat⁹ ñ ascribebaẽ gñanti, sed mortuo frĩ, sc̃d̃m q̃d scribit Deu. xxv. Ista ergo mulier siue, ple suscepta mortua ẽ post oẽs frẽs. Et iõ, pponũt q̃nẽ Xp̃o.

✠ In resurrectione

Moraliter

✠ e ¶Magister sci. &c. Chryso. Hæc est hypocritarũ prima simulatio, qa laudãt q̃s perdere volũt. p ¶Reddite ergo &c. Orige. Mũdi princeps diabol⁹ Cęsar dici põt. nõ eĩ deo reddere possum⁹ q̃ sua sũt, nisi pri⁹ principi mũdi reddiderim⁹ q̃ sũt sua. i. nisi deposuerim⁹ maliciã vniuersã. In illa &c. Segt: r ¶Erãt apud. Per istos septẽ, q nõ reliq̃rũt semẽ, designaẽ vniuersitas de fidentiũ, q̃ ex suis opibus nõ relinquũt aliq̃d memoria dignum

✠ In resurrectione.

Glos. ordi. Matthæi Cap. XXII. De Lyra

Ea ℂ Erratis. Ideo quia nescitis scripturas. Vnde sequitur. vt ne sciant virtutem dei. b ℂ In resurrectione. Resurgent quidem corpora, quæ possent nubere & nubi: quod de his dicitur, qui habent membra genitalia: sed alta ratione nō nubent. c ℂ De resurre. &c. Hoc quidem de resurrectiōis conditionibus quęstioni propositę reddidit. De ipsa verò resurrectione contra infidelitatē eorū ita ait:

Diuisio

De resurrectione autē mortuorū: ita testimonium ponit: Qđ videt ambiguū, vel nō satis ad resurrectionis pertinet veritatem, quia illi prophetas (vbi apta sunt testimonia) non recipiunt, sed tm̄ qnq; libros Moysi. Et hic de resurrectione, & alibi de diuinitate quærdā coram cōtęptoribus inuenit dns dixisse: non vt daret sanctū canibus, & mitteret margaritas ante porcos, sed quia inter eos q tentabant, erant aliqui qui vtiliter audebant, quos pro aliorum immundicia negligi nō oportebat. d ℂ Nō legistis. In Moyse quē recipitis, alioquin posset apertiora de resurrectione testimonia, phetarū dare: sed pphetas saducæi non recipiunt. e ℂ Deus Abraham &c. qui iam mortui erant, quando hęc dicebat. ergo p hoc animas pbat pmanere post mortē: non em̄ diceret deus nō existentiū. Et sic introducit & corporū resurrectio, quæ cū aīabus bona vel mala gesserunt. f ℂ Silentium. Nota venena inuidiæ superari posse, sed difficile conquiescere. g ℂ Conuenerunt. vt multitudine vincerent quem non poterant ratione. In tentando conueniunt, qui in doctrina contrariī sunt. Iam confutati erant in ostensione denariī, iam viderāt etiam saducæos obmutescere, sed tamē malevolentia & liuor nutrit impudentiam. h ℂ Tentās eum. Marcus ait, quod ei sapienter respondenti dominus dixerit: Non longe es à regno dei. Potuit enim fieri, vt qui tentās venit respōso dominico conuersus sit. Vel tentatio non est mala quasi volentis decipere, sed cauuta volentis amplius experiri ignotum.

Ō Diliges dñm

Nico. de Lyra.

Ō a ℂ In resurre. ergo cuius erit de septem uxor? q. dicerent: impossibile est, q detur alicui eorū determinatē. Cuius causa subditur: b ℂ Omnes enim habuerunt eam. Et per consequens eadem ratione si debeat assignari vni, & alteri. Item non videtur possibile, quod detur septem fratribus simul: quia est cōtra legem Moysi, q duo fratres simul cōiungantur vni mulieri matrimonialiter: & ex hoc intendunt concludere, q impossibile sit animam immortalem esse & hominem resurgere. c ℂ Respōdens autem Iesus. Hic ponitur Christi responsio. Vbi tria facit per ordinem; quia primò ostendit eorum errorem, & erroris causam, dicens: d ℂ Erratis. In hoc supple, quod resurrectionem negatis. e ℂ Nescientes scripturas. Ipsi enim non recipiebāt scripturas prophetarum in quibus fit expressa mentio de resurrectione mortuorum, vt habetur Dañ. xij. a Multi qui dormiūt in puluere terræ euigilabunt &c. Et Ezechi. xxxvij. a. Facta est super me manus domini &c. Et ex ignorantia istarum scripturarū procedebat error eorum. Secunda causa tangitur, cum subditur: f ℂ Neq; uirtutem dei. Si enim bene considerassent virtutē dei, quæ potest aliquid ex nihilo facere, quod ipsi habebant necesse concedere, ex quo recipiebant libros Moysi, vbi fit expressa mētio de creatione mundi, nō negarent quin posset resuscitare mortuos. Secundò soluit argumentum eorum, dicens: g ℂ In resurrectione enim neq; nubent. id est viri non accipient vxores. h ℂ Neq; nuben. id est mulieres non accipientur à viris, quia homines non resurgent ad vitam carnalem cibis & venereis vtentem. i ℂ Sed sunt sicut Angeli dei. Viuentes, visione & fruitione dei. Et sic patet eorum argumentum nihil concludere, quia illa inconuenientia ad quæ deducebant, non sequitur, nisi ex suppositione, q actus carnales venereorum sint in resurrectione, quod patet esse falsum. Tertiò confirmat veritatem resurrectionis authoritate scripturæ dicentis Exod'. iij. k ℂ Ego sum deus Abrahā & de' Isaac &c. Quando enim dominus prolulit hæc verba, illi patriarchæ erant mortui corporaliter: cum ergo aliquis non possit esse deus rei nō existentis, vel eius quod est nihil quod idem est (quia creaturæ ad deum est relatio realis quæ non potest fundari in nihilo) oportet ergo q isti patriarchæ aliquo modo essent. & ideo cum non viuerent vita corporali, sequitur quod anima adhuc viuebat, & per consequēs q immortalis erat, quare non destruitur destructo corpore, & per cōsequens sequit̄ q resurrectio erit: quia anima nō potest esse perfectē quiēta, nec beata, nisi vniatur cum corpore: ad cuius vnionem habet inclinationem naturalem. Considerandum tamē, q saluator bene accepisset autoritatem magis expressam de immortalitate animæ & futura resurrectiōe, autoritatem s. prophetarum, vt visum est, sed illa nō recipiebatur à saducæis: & ideo nō fuisset efficax contra eos. l ℂ Pharisæi autem. Hic consequenter ostenditur qualiter impugnauerunt Christum in veritate vitæ, in hoc q ppositum sibi quæstionem tentatiuam de primo mandato legis. Circa quod primò ponitur eorū interrogatio. Secundò ponitur Christi responsio, ibi: Ait illi Iesus. Circa primū dicitur: Pharisæi autem &c. Licet em̄ ipsi essent contrarij saducæis in opinione de animę immortalitate & de mortuorum resurrectione, vt visum est, tamen conueniebant cum eis in Christi persequutione. Et ideo audiētes, q silentium imposuisset eis. m ℂ Conuenerunt in unum. Ad inuadendum ipsum Christum alio modo, & ad ipsum venerunt in magna multitudine ad magis eum terrendum. n Et interrogauit eum unus ex eis. vt si confusus esset, solus videretur confundi: si autem vinceret, omnes viderentur per eum vicisse, secundum quod dicit Chrisostomus. o ℂ Tentans eum. Capere. s. in sermone. Marcus tamen videtur contrarium dicere. xij. cap. vbi dicitur quod Christus dixit isti legis doctori quærenti de primo mandato legis: Nō longe es à regno dei. Dicendum, q iste in principio venit mala intentione cum alijs: sed postea audita Christi responsione vera, pœnituit & Christi responsionem approbauit, dicens. Magister in veritate bene dixisti &c. vt habetur Marc. xij. Et tunc Christus videns eius pœnitentiam intulit verba prę̄missa, dicens: Non lōge es à regno dei &c. Simile autem habetur Ioh. vij. vbi dicitur quod principes & pharisæi miserunt ministros, vt comprehenderent Iesum. Illi autem audientes Christi prædicationem pœnituerunt, & sic ad principes redierunt: & cū quærerēt ab eis, quare nō audixissent eum. Responderunt: Nunq; loquutus est sic homo. Moraliter cōsequenter proponit quæstio: p ℂ Magister quod est mādatum magnum in lege? Credebat enim, q statim responderet de mandato primò primę tabulæ: Non habebis deos alienos. Et tunc habuisset argumentum contra eum de præcepto Charitatis quod est maius; sicut & charitas est maior virtus ipsa fide.

Ō Ait illi Iesus

⁂ g ℂ In resurrectione enim &c. Resurrectio spūalis est à morte culpę ad vitā gratię, quę est arra glorię: & ideo qñ hęc resurrectio firmata est p ppositū cauendi reciduū firmatū professiōe religionis, & etiā obseruatū, tūc est similitudo ad angelicā vitam, quia p castitatē fit cōformitas angelicæ puritati. Angeli similiter nihil proprium possident in hoc mundo, & obediunt continuē ipsi deo. p ℂ Magister quod est mandatum magnum in lege. Chryso. De magno mandato interrogat qui minimum nō obseruat. Et istis sunt similes multi studentes, qui quærūt alta & subtilia, cū tñ adhuc ignorēt cōmunē doctrinā & prima rudimēta, volentes volare anteq; alas habeant: & sic in vanū laborant.

⁂ In his

Mar. 12. c

ℨ. 7. a

† stupebāt

† Exo. 3. c. Mar. 12. c. deus. † Mar. 12. c

† os occlu fillet

⁂ Et dicit

† neq; dū cūtvacua per cōsequens sequit̄ q resurrectio erit: neq; mala pēdicens

A a ¶Diliges dñm deū tuū. Fictā cōsciam interrogantis dñs primo rīsio petit. Deus tuus vnus est. Non assumes nomen dei tui in vanum. Obserua die sabbati. Hęc tria ad dilectionē dei per to corde. Integritas fidei exprimitur. In tota aīa, pfecta obedien tria exigitur: In tota mēte, perseuerantia ostendit. e ¶In his duo. Nā ideo duæ tabulę legis datę sunt in quib⁹ erāt decē pręcepta legis quę sunt decachordū psal teriū. Tria in vna q̄ sunt ad deū, septē in altera quę sunt ad ꝓximū. In prima primū est: Ego sum dñs de⁹ tuus, q̄ eduxi te de terra ęgypti. Non habebis deos alienos: quia Christus cū patre & filio & spū sancto vn⁹ est de⁹. Sed m: Non assumes nomen dei tui in vanū, i. nomen Christi nō debet in vanū accipi, vt putemus eū factum, ꝑ quē oīa facta sunt. Quia verò vn⁹ deus est pater & filius & spūssanct⁹. In spūsancto, i. in dono dei requies nobis promittit. Vñ tertiū sequit: Memēto, vt die sabbati sanctifices: in eo nō facies omne op⁹. In altera tabula. Honora patrem & matrē: Et: Non occides: Nō mœchaberis: Nō furaberis: Non falsum testimoniū dices: Non concupisces vxorē proximi tui: Non concupisces rem proximi tui. d ¶De Christo. siue venit, siue futurum creditis, quē purū hominem asseritis. e ¶Dixit. Istud dicere est equalem sibi filiū generare. f ¶Domino. Non sed m q̄ de eo natus, sed q̄ de patre semper fuit. g ¶Quō. Repugnantia sunt hęc sed m vestrū intellectū.

Nico. de Ly.

☞Et nemo

B ✠ a ¶Ait illi Iesus. Hic ponit Christi responsio. b ¶Diliges dominum deum tuū &c. Hoc est maximū & primū mādatum. Hīc tria sunt videnda de ipso pręcepto charitatis. Primū est qualiter sit intelligendū. Sed m, qualiter sit primū. Tertiū, qualiter implendum.

Dilectiōis pręceptū q̄ tuor in locis traditur

¶Circa primū sciendū, q̄ istud prąceptum in quatuor locis traditur in scriptura. s. Deut. vj. vbi ponuntur tria: Diliges dominū deū tuum, ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. & hīc Matt. xxij. vbi dimittitur fortitudo, & duobus alijs additur vnū q̄ deus diligatur ex toto corde & ex tota anima, & ex tota mente. Mar. autē. xij. ponūtur ista tria, & additur quartū. s. ex tota virtute quod est idem cū eo quod dicitur Deut. vj. Et ex tota fortitudine. Et eodē mō Luc. x. habetur: nisi q̄ dicitur ibi, ex omnibus viribus tuis. q̄d idē est cum eo quod dicitur: ex virtute vel ex fortitudine. Et sic patet, quod quatuor ista sunt de ratione istius pręcepti. s. diligere deum ex toto corde, ex tota mēte, ex tota anima, & ex tota fortitudine. Cuius ratio est, quia diligere est actus voluntatis. Duplex est autē actus ipsius, vnus est elicitus, & alter imperatus. Actus autem elicitus est qui immediate egreditur ab ipsa voluntate. & iste actus tangitur cum dicitur: Diliges dominum deum tuum ex toto corde. Id est ex tota voluntate: quia sicut ex corde oritur motus ad alias partes corporis, ita voluntas mouet alias potētias animæ. Actus autem imperatus voluntatis est actus alterius potētiæ motę ad suū actum per ipsam volūtatem. Per voluntatē autē informatam charitate mouetur intellectus ad assentiendū his quæ sunt fidei & ad meditandū de deo dilecto. Et iste actus significat, cum subditur: In tota mente. Ibi enim accipitur mens pro ipso intellectu, vlterius per voluntatē mouetur appetitus sensitiuus, vt conformetur superiori parti: quia sicut sphera superior mouet inferiores suo motu, ita volūtas appetitū sensitiuum, vt habetur ij. de anima. Et iste actus notatur, cū dicitur: Et in tota anima. Per animā em hīc intelligit pars sensitiua. sed m q̄d scribit Gen. j. c. Factus est homo in aīam viuētē. i. vitā animalē & sensibilē corpori dantē, vt dicit glo. Vlterius per voluntatē mouētur potētiæ motiuæ & executiuę ad operandū ex dilectione. Et hoc notatur cū subditur: Ex tota fortitudine tua. vel, ex oīb⁹ uiribꝰ tuis: quod idem est, patet ergo primum.

Philosop.

¶Circa sed m considerādū, q̄ aliquid dicitur primū dupliciter. Vno modo origine: & sic illa quæ sunt imperfectiora ptiora sunt in illis quæ procedunt de potētia ad actū, vt dicitur. ix. metaphysice. Alio modo dicit aliquid primū dignitate seu perfectione. Hoc ergo sed o mō ꝓximitatis, mandatū de dilectione dei dr primū, qa origine, dilectio proximi prior est sed m q̄ dicit btūs Ioh. s. canonica: ca. iiij. d. Qui nō diligit fratrē suū quē videt, deū quē nō videt, qūo pōt diligere? Et sic patet sed m. ¶Circa tertiū cōsiderādū, q̄ totū & perfectū idē sunt, vt habet. iij. physicorū. & iō diligere deū ex toto corde, & ex tota aīa, & sic de alijs est diligere ex pfecto corde vel ex pfecta aīa, & sic de alijs. Perfectū aūt dicit aliqd dupl'r. Vno mō, q̄n nihil sibi deest de pfectione sibi possibili. Alio mō, q̄n nihil sibi deest de pfectione sibi debita vel cō petēti: sicut hō mediocris statur dr pfecte quātitatis, licet nō habeat quātitatē gigātis. Sic ergo accipiēdo pfectū prīo mō, sic implet pręceptū dilectiōis in patria: qa mēs ibi fert in deū totaliter & pfecte, q̄tū sibi possibile est, & sine aliq̄ interruptiōe. & sed m hoc dicit Aug. libro De pfectiōe iusticię, q̄ mādatū charitatis solū implebit in patria, vbi erit charitas pfecta. Si autē accipiat pfectū sed o mō, sic implet in via, q̄n nihil diligitur cōtra deū. Ista em est pfectio quæ debet inesse ex debito necessitatis. & hoc sufficit ad salutē. Diligere ergo deū ex toto corde, hoc mō est sic diligere deū, q̄ nihil diligat cōtra ipm. Sequtur: c ¶Sed m autē simile &c. Diliges &c. i. ad eandem btūdinē, ad quā diligis te. d ¶In his duob. &c. Sicut em in speculatiuis oēs cōclusiones dependēt ex hoc principio: De quolibet affirmatio vel negatio: Sic in opabilibus oīa dependēt ex dilectiōe dei principaliter, & consequēter ex dilectione ꝓximi. ꝓpter hoc oīa mādata legis & monitiōes non sunt nisi quędā explicationes istorū duorū mādatorū, quia oīa ordināt ad dilectionē dei & ꝓximi, vt paret intuēti. Et silr doctrina ꝓphetarū ad hoc ordinat. e ¶Congregatis autē &c. Hic cōsequēter ostēdit pharisæos esse cōtradictores diuinæ veritatis errori cōtrario adhęrendo. Ad cuius cui-

Diuisio

dētiam cōsiderandū, q̄ licet pharisæi & legisperiti cognouerunt in principio Iesum esse verū Christū, & p cōsequēs deū & hominē, vt. s. dictū est. c. prędēti supillud: Hic est hęres: qa tñ cōcepērūt cōtra eū odiū & rācorē: ideo hęc vera æstimatio corrupta est i eis aliquo mō, vt. s. dictū est., & ideo incępērūt eū negare & pseq tanq̄ blasphemū, qa dicebat se esse filiū dei: & p cōsequēs incipiebāt corrūpere scripturas & deprauare quę loq̄banť de ei⁹ diuinitate, ꝓpter qd Christ⁹ fecit eis istā quęstionē de Christo. g ¶Cuius filius est? Dicunt ei: Dauid. solum. s. diuinitatē negando. h ¶Ait illis. Arguēdo. s. in cōtrariū. i ¶Quō ergo &c. i. spiritusancto inspirat⁹. k ¶Voca. eū &c. Qd em ista scriptura intelligat de Christo. Pater, qa ipsi pharisæi nō negauerūt hoc, imo concesserūt. l ¶Sede à dextris &c. Sedere aūt à dextris vno modo accipitur pro ęqualitate, & sic Christus sed m q̄ deus, sedet ad dexterā. Alio modo est esse in potioribus bonis. & hoc modo cōuenit Christo sed m humanitatē: qa vt sic ī gloria prędest angel. m ¶Donec ponā ini. &c. Istud cōplebitur in iudicio, q̄n oīa perfectę subjicięntur hoī Christo. n ¶Si ergo Dauid &c. q. d. cū sed m naturā hūanā sit, filiꝰ Dauid, & p cōsequēs eo inferior, oportet ponere in eo aliā naturā, ꝓ quā sit dñs ei⁹ & eo superior. Hęc aūt est diuīa: & sic Christo duę sunt naturę, diuina & hūana.

✠ Et nemo poterat

✠ d ¶In his &c. qa tota sacra scriptura ad dilectionē dei & ꝓximi ordinat. f ¶Quid. u. u. de Chr. Christ⁹ Grece dicit vnct⁹ Latine⁹: qd' cōpetit cpis & reg.b⁹: ꝓpter qd' debēt imitari Dauid tāq̄ boni filij ī māsuetudie & iusticia ipsi⁹. Dr em de ipso. ij. Reg. xxij. a. Ipse est em q̄si tenerrim⁹ ligni ꝓmicul⁹, q̄ licet sit mollissimus, tñ pforat lignū durum. Sic reges & cpi debēt esse molles & suaues erga bonos, & efficaciter punire rebelles obstinatos.

Moraliter

Ea ☞ ¶Et nemo poterat &c. Nota venena inuidię ſupari poſſe, ſed difficile conquieſcere. Cap. XXIII.

¶Vnc locutus eſt. Illis confutatis qui doloſi ſunt, inſtruit eos q̃ idonei ſunt, nihilomin⁹ hortãs eos ſubrĩ illis propter ſacerdotium, & nominis dignitatẽ: nõ opera, ſed doctrinam conſiderantes. c ¶Onera grauia. Legis mãdata permixtis ſuis traditiõib⁹, ſcd'm ea ſuadẽtes viuere; & nõ venire ad facilẽ & delectabilẽ gratiã Chriſti. vñ ℟. Venite ad me qui laboratis & onerati eſtis. ℟. 11. d d ¶Oĩa uerò. Dixit tales doctores audiẽdos eſſe, non imitãdos, nũc oſtendit cauſam propter quid nõ poſſunt credere Chriſto. i. quia omnia faciũt vt videãtur ab hominib⁹. Nõ poteſt enim Chriſto cęleſtia prædicãti credere, qui gloriã terrenã cupit. e ¶Dilatant. nõ vt faciẽdo ſint iuſti, ſed vt dicẽdo appareãt iuſti. Dilatant enim phĩlacteria. Datis mãdatis per Moyſen intulit dominus: ligabis ea in manu tua, & erũt immota ☞ ante oculos

Hierony. †19. di. c. ſecundum.

Nicolaus de Lyra.

✠ a Et nemo poterat ei reſpondere. Quia nõ poterãt ſcripturam negare. Conſiderandũ tamẽ, q̃ Iudæi moderni diuinitatẽ Chriſti negantes dicũt prædictam autoritatem dictã eſſe ad literã de Abrahã: & q̃ Eliezer diſpẽſator dom⁹ Abrahæ fecit hunc pſalmum, agens deo gratias de victoria quã habuit Abrahã de quinq̃ regibus, vt habetur Geñ. xiiij. poſt quã victoriã apparuit dñs Abrahę, dicens: Noli timere Abrahã, ego protẽctor tuus ſum, & merces tua magna nimis. Dicũt ergo, q̃ eliezer loquitur ſic: Dixit dñs. i. de⁹ cęli qui eſt dñs oĩm. Dño meo, Abraham. Sede à dextris meis &c. quia cõfortauit eũ, vt viſum eſt, ꝑmittẽdo ei auxiliũ & præmiũ. Sed iſta expoſitio patet falſa. Primò per titulũ Pſ̃. vbi ponitur Pſalm⁹ Dauid etiã in Hebræo, quod non ponitur in Pſ̃. factis ab aliis. Item per illud quod ſubditur in Pſ̃. eodem. Ex vtero ante luciferum genui te. Quod non poteſt dici de Abraham, q̃ ſit genitus ex vtero dei vel ſubſtantia & ante luciferũ, id eſt ante mundi creationem, ſed ſolum poteſt verificari de filio dei. Et iterum in fine Pſalmi dicitur. Tu es ſacerdos &c. quod nõ poteſt verificari de Abrahã, qui nõ fuit ſacerdos: & dato q̃ fuiſſet, tñ ſacerdotiũ ei⁹ nõ potuiſſet fuiſſe ĩ ęternũ, ſed ſolũ Chriſti ſacerdotiũ eſt ęt ernũ.

†Luc. 11. f. 26. q. 7. c. alligãt. de cõſe. diſt. 4. c. baptiſmus

¶In capitulo. xxij. vbi dicitur in poſtilla; Quia anima non poteſt perfectè eſſe quietata.

ADDITIO. Perfecta hominis beatitudo (quę in viſione diuinę eſſentię principaliter conſiſtit in anima) non dependet à corpore; vnde ſine corpore poteſt anima eſſe beata, vt in prima ſecundæ. q. iiij. arti. v. in cor. q. licet verum. eſt, q̃ perfectius habebit anima ſuam propriam operationem in qua felicitas cõſiſtit, cum ſit vnita corpori glorioſo q̃ ſeparata: & hoc denotãt verba Augu. xij. ſuper Geneſim ad literã ſi rectè intelligãtur. Similiter dicendũ eſt, q̃ anima ſeparata, in viſione diuinę eſſentię totaliter quieſcit ex parte appetibilis cum habet illud quod ſuo ſufficit appetitui, licet nõ totaliter quieſcit ex parte appetentis: quia illud bonũ non poſſidet ſcd'm omnẽ modum quo poſſidere vellet, vnde corpore reſumpto beatitudo nõ creſcit intẽſiuè, ſed extenſiue tantũ, vt in quæſtione prælegata. Nec eſt neceſſariũ q̃ deductio iſta intelligaſ in Verbis ſaluatoris qa ad cõcludendũ cõtra Saduceos ſufficit, ꝓbare q̃ aĩa ſit immortalis. Nã ex mortalitate animæ quã ipſi credebant, ꝓcedebant ad negandum reſurrectionem.

NICO. DE LY.

Diuiſio

¶Vnc loquutus eſt Ieſus. &c. Ca. XXIII. Hic oſtenditur tertiò Iudęos eſſe iuſtè reprobatos, qa fuerunt fictores bonitatis. Et diuiditur in duas partes, quia Saluator primò ponit huius fictiõis motiuum. Secd'ò cõcludit huĩ⁹ motiui multiplicẽ effectũ, ibi: Vę aũt vobis ſcribę & phariſæi. Pria ĩ duas: qa primò ſaluator lumõi motiuũ oſtendit, oſtendit. Secd'ò, hoc motiuũ à ſuis diſcipulis excludit ibi: Vos aũt. Motiuũ aũt fuit ſuperbia Phariſæorũ & legiſperitorũ. Et hęc ſuperbia oſtẽdit ex trib⁹. Primò ex abuſu ſuę ptãtis. Secd'ò ex ſimulatiõe ſanctitatis, ibi: Oĩa ergo. Tertiò ex ambitione dignitatis, ibi: Amant autẽ primos recubit⁹ in cœnis. Circa primũ conſiderãdũ, q̃ à tpe Moyſi fuerũt cõſtituti à deo. lxx. ſenes ętate & ſcia prouecti, qui cũ Moyſe haberẽt curã pp̃li: & dicebant iudices ordinarij, qa ad ipſos fiebat recurſus in dubĩs cauſis. Magnę etiam cauſę nõ tractabãtur ſine eis: & iſtud fuit obſeruatũ apud Iudęos q̃diu fuerunt in poteſtate. Et hoc eſt qd' dicit hic ſaluator: c ¶Super cathedram. i. in autoritate iudicãdi populum. d ¶Sederũt ſcribę. quia illi qui videbãtur in populo eſſe magis periti ad hoc eligebantur. e ¶Oĩa ergo quæcunq̃ dixe. quia prælatis etiã malis eſt obediendũ, niſi in his quę ſunt manifeſtè cõtra deũ: & ſunt habendi in reuerentia, q̃diu toleranť in officio ſuo. Q̃d patet per exemplũ Dauid qui venerabatur Saulẽ regẽ, licet ſciret eũ eẽ malũ & à deo reprobatũ. f ¶Opera uerò eorum noli. quia nõ ſunt imitandi in malis: imo tantũ in bonis. g ¶Alligant enim onera. quia ſupra legis ꝓcepta cõſtituerãt multa ex ſuis traditionibus, ſicut. ℟. patuit ca. xv. quę erant ſubditis grauia & importabilia. h ¶Digito autem ſuo. id eſt modicũ conatũ ad agendũ talia nolunt apponere. Ex hoc patet, q̃ ille qui cõſtituit legẽ aliquã, licet non ſit ſubditus legi, quãtũ ad hoc q̃ puniatur per hominẽ ſi cõtrariũ faciat, tamen obligatus eſt ad legẽ implẽdã, & grauiť puniẽť à deo ſi faciat cõtrariũ, qa tranſgreſſio eius grauior eſt ꝓpter ſcandalũ propter qd' dicit ſapiẽs: Patere legẽ quã ipſe tuleris. Et extra de cõſti. ca. Cũ ocs. dicit, Q̃d q̃libet iure in altero ſtatuit, ipſe eodẽ iure vti debet. Patet etiã ex prædictis, q̃ illi qui ſtatũ eccleſiæ in generali, ſeu aliquẽ ſtatũ eccleſiæ in ſpeciali onerant grauib⁹ ſtatutis ſine magna & euidenti neceſſitate, abutunť ſua ptãte, ſicut faciebãt Scribæ & Phariſæi. vnde dicit Auguſt. ad inquiſitiones Ianuarij loquẽs de religione chriſtiana: Ipſam religionem noſtrã quã dñs noſter Ieſus Chriſtus in pauciſſimis ſacramentorum celebratiõibus voluit eſſe liberã, queđã ſeruilib⁹ prę munt oneribus, adeo vt tolerabilior ſit cõditio iudæorũ, qui nõ humanis præſumptionibus, ſed diuinis ſubĩciuntur inſtitutis. i ¶Omnia uerò. Hĩc oſtenditur ſuperbia Phariſæorũ ex ſimulatione ſanctitatis, quia hoc faciebãt vt eſſent in reuerẽtia & honore in populo. Et hoc eſt quod dicit: Omnia uerò opera ſua faciũt ut ui. &c. i. propter gloriã humanã: quia videri in bonis propter gloriã diuinã nõ eſt malũ, ſed magis meritorium, vt. ℟. dictum eſt. v. capitu. k ¶Dilatant phylacteria ſua. Phylacteria ſecundũ quod dicit Hiero. erãt quædam chartæ in quib⁹ ſcribebatur deca

✠ a ſt? Et nemo poterat ei reſpondere a
¶Quia confutati ſunt verbis. ¶Sed aperte comprehenſum tradunt Romanę poteſtati.
uerbum, neq̃ auſus fuit quiſquam ex illa die eũ amplius interrogare.

Cap. XXIII.

¶Vt confuſio illorum iſtis ſit diſciplina. confutatur malus vt corrigatur bonus quidquid facit malus, propter bonos fit.
b Vnc locutus eſt Ieſus ad turbas & ad diſcipulos ſuos, di/
¶Doctrinam, quam docuit Moyſes.
cens: † Super cathedram Moyſi ſe/ c d
a ¶Propter cathedram, non vitam.
derunt Scribę & Phariſęi. † Omniã e
a ¶Ad cathedram pertinentia. ¶In corde.
ergo quãcunq̃ dixerint uobis, ſer
¶In opere. ¶Doctrinam tenete, non vitam.
uate & facite: ſecundum opera uerò f
¶Quia non concordat vita cũ doctrina.
eorũ nolite facere. Dicunt enim, & a ¶Vndecunq̃ traditiones colligant, quæ conſcientiam non leuant, ſed grauant, quas ſuis viribus implere non poſſunt.
c non faciunt. † Alligant enim, onerã g
a ¶Quaſi ad hoc fortes ſint.
grauia, & † importabilia, & impo/
nunt in humeros hominum, digi/ h
a ¶Id eſt nec in minimis perficiunt, qu ſine gratia implenda docere prſumunt.
d tõ autem ſuo nolũt ea mouere. Om i
¶Et hoc per partes oſtendit Dilatant &c.
nia uerò opera ſua faciunt, ut uide/
a ¶Eo fine, vt venentur gloriam: & id eo non poſſunt credere Chriſto cęleſtia prędicãti. b ¶Per partes oſtẽdit
e ãntur ab hominibus. Dilatant enim k

Moraliter. b ¶Tũc loquutus. Sequitur: e ¶Oĩa ergo quę/ Moraliter
cunq̃ dixe. uob. ſer. & fa. ſcd'm opera uerò eorũ nolite fa. Hoc generaliter intelligendũ eſt de oĩbus bñ docẽtib⁹ & malè viuẽtib⁹: nã eorũ doctrĩa debet acceptari, & vita repudiari. g ¶Alligãt eĩm &c. Hiero. Hoc generaliter dicit aduerſus omnes magiſtros qui grandia iubẽt, & minora nõ faciũt. Chryſoſto. Tales aũt ſunt qui graue põdus veniẽtib⁹ ad pniam imponũt, & ſicđ pñs pœna fugiť, cõtẽnitur futura. Si eĩ faſcẽ ſuper humeros adoleſcẽtis, quẽ nõ põt portare poſueris: neceſſe habet vt aut faſcem reĩciat, aut ſub põdere cõfringatur. Sic & hoĩ cui graue pondus pœnitentiæ imponis, neceſſe eſt vt aut pniam reĩciat, aut ſuſcipiens dũ ferre nõ põt, ſcãdalizatus ampliꝰ peccet. Deinde ſi erramus modicã pniam imponẽdo, nõne melius eſt ꝓpter miſericordiã reddere rõnẽ q̃ ꝓpter crudelitatẽ: Vbi pr̃familias largus eſt, diſpẽſator nõ debet eſſe tenax. i ¶Oĩa uerò opera ſua faciũt. Chryſoſto. In omni re naſcitur quod eam exterminat. Sicut in ligno vermis, & in veſtimento tinea. vnde ſacerdotũ miniſterium qui poſiti ſunt ad ędificationẽ ſanctitatis, corrumpere diabolus nititur, vt hoc ipſum bonũ dum propter homines fit, fiat malũ.

* Amant pri

A ante oculos tuos.i.ſint tibi in ope & meditatiõe. Et Phariſęi male interpretãtes ſcribebãt decalogũ in mẽbranulis, & ligabant in fronte,p qđ religio ſi viderẽt̃ populis.Iuſſerat etiã Moyſes,vt in quattuor anguſ palliorũ facerẽt fimbrias ,vt p hoc eſſent diſcreti Iſraelitici populi ,illi verò faciebãt grandes fimbrias,& in eis ligabãt acutas ſpinas,vt eũdo & ſedẽdo interdũ pũgerẽt̃:quaſi ſic cõmoniti retra herent̃ ad officia dei.Hmõi faciunt hodie zelo dei,ſed nõ ſecũdũ ſciẽtiã,mulier culæ in paruis euãgelijs,& ligno crucis, & in huiuſmodi reb⁹:qđ ſuperſtitio ẽ. ¶Phylateria hebraicum nomen eſt,& ſonat ſeruatoria,phylaxe enim ſeruare, Thorath lex interpretaſ. a ¶Vos au. Duplici ratiõe ab his attẽdere iubet, ne eorũ ſimulatiõe ſeducamur,vel ne ęmulatione inflãmemur. b ¶Vnus eſt.q illuminat hominẽ,quod nõ ali⁹ homo ſed tãtũ exercet docẽdo nõ intellectum præſtat. c ¶Pater ue. Deus dicit̃ pater & magiſter natura,homo indulgentia. Pater,vt honor ætati deferaſ,nõ vt autor vitę habeaſ.Magiſter,ex cõſortione magiſtri tanq̃ ei⁹ nũcius,& ,p reuerẽtia ei⁹ à quo mittit̃,honoraſ. d ¶Qui maior.Certantibus de prioratu diſcipulis(vt Lucas ait)Chriſt⁹ nõ eos initæ cõtẽtionis arguit,ſed formã humilitatis oſtẽdit.Qui maior eſt.i. maioris meriti,vel q præferẽ alijs,debet eos præuenire obſequẽdo,nõ ſuperbẽ dominando.Bene agentibus,p humilitatẽ ſit ſocius;cõtra delinquẽtes, zelo iuſticiæ ſit erect⁹.Nõnũq̃ graui⁹ delinquitur,ſi inter peruerſos pl⁹ equalitas q̃ diſciplina cuſtoditur.Rectorẽ & matrem exhibeat

B pietas,& patrem diſciplina.Cauendũq̃ eſt,ne aut diſtrictio rigida,aut pietas ſit remiſſa. e ¶Clauditis. vel malo exemplo,vel myſteria ſcripturarum tollẽdo.Exẽplo em̃ & doctrina eorũ qui magiſtri ſunt,alĩ qđẽ Chriſtũ nõ recipiũt.

Nicolaus de Ly. ☞Circũiitis

bebaſ decalogus mandatorũ,& ponebaſ illa charta in capite ad modũ coronæ.Per hoc ſignificabaſ,q̃ debebant legẽ in memoria habere,ſecũdũ q̃ habetur Deut.vj.Dicebanſ aũt phylateria à phylaxe qđ eſt ſeruare,& tora quod eſt lex:qa erant quædã ſigna ſeruãdę legis. Phariſæi igit̃ vt viderent̃ præ cæteris religioſi,faciebant ſibi phylateria magis lata,& ſcribebant in eis decalogũ de groſſiori litera.& eadẽ ratiõe faciebãt fimbrias maiores in pallijs ſuis.Quæ autẽ eſſent iſtæ fimbriæ,dictum eſt.ẽ.ix. cap.ſuper illud verbũ:Tetigit fimbriã veſtimẽti ei⁹. a ¶ Amãt autẽ.Hic cõſequẽter oſtendit̃ ſuperbia eorum ex ambitione dignitatis,cum dicit:Amant autem primos recu.in cæ.& hoc duplici de cauſa.ſ.ratione gulæ:quia ibi ponuntur fercula meliora,& ratione ſuperbiæ,quia eſt locus honorabilior. b ¶Et primas cathedras in ſynagogis.vbi conueniebant homines ad audiendum verbum dei.Et ſalutationes in foro.i.in loco patenti. c ¶Et uocari ab hominibus rabbi.Deſiderare enim ſcientiam & actum docendi non eſt malum,ſed meritorium:ſed deſiderare nomen tantũ,hoc eſt malum & ſuperbiæ peccatũ.Si tamen deſideretur nomen & autoritas magiſterij ad hoc,q̃ ſcientia iam habita aliquis melius poſſet vti,nõ eſt malũ,ſed eſt bonũ: qa bonus doctor debet quærere illa quæ faciunt ad efficaciã ſuæ doctrinæ,Verũtamen quia homo nõ eſt magiſter prĩcipalis,ſed ſolus de⁹.ideo dicit: d ¶Vnus eſt enim magiſter ueſter. qa ſolus deus põt interius docere intellectũ illuminando,ſeu ſpeciẽ intelligibilem infundendo.homo autem docet tantum exterius aliqua proponendo:ex quibus formantur phantaſmata debita, à quibus intellectus agens facilius abſtrahit ſpeciem intelligibilẽ, ſicut in ſanatione hominis natura agit tantum principaliter,medicus autem aliqua adminiſtrat ex quibus natura iuuatur. e ¶Omnes autem uos fratres eſtis.quia filĩ dei per creationem & adoptionem gratiæ. f ¶Et patrem nolite uocare.

Licet em̃ aliquis poſſit vocari pater in terra ratione generatiõis doctrinę ſiue ætatis,tamẽ ſolus de⁹ eſt pater principalis:qa ab eo ſolo habem⁹ aĩam int ellectuã,quæ eſt forma hõis pater autem eſt ille q dat formã. g ¶Nec uocemini magiſtri &c.ſicut iã ſupra expoſitũ eſt h ¶Qui maior eſt ueſtrum.i.vult eſſe ſeruũ veritatẽ. i ¶Erit miniſter ue. id eſt paratus ad officia hũilitatis ſcđm decẽtiã ſui ſtatus:,ppter hoc papa vocat ſe ſeruũ ſeruorũ. k ¶Qui autẽ ſe exaltauerit,in præſenti p ſuperbiã. l ¶Humilia.in futuro per gehennę pœnam. m ¶Væ aũt uobis. Poſtq̃ Saluator oſtendit hypocriſis motiuũ,qđ eſt ſuperbia:hĩc oſtendit eius multiplicẽ effectũ. Et diuidit̃ in duas partes:qa primò deſcribit ex multiplici effectu hypocriſis culpã ſcđ'ò ſubiungit pœnã,ibi: Serpentes genimina,Circa primũ aduertẽdum qđ hypocriſis eſt ſimulatio falſa. & iõ opponit̃ veritati.Veritas autem triplex eſt,doctrinæ,iuſticiæ,& vitæ.Et ideo diuidit̃ in tres partes:qa priò oñditur qualiter Phariſæi corrũpebãt p hypocriſim veritatẽ doctrinæ,ſcđ'ò idẽ oñdit̃ de veritate iuſticiæ,ibi. Væ vobis ſcribæ & phariſęi hypocritę qui decimatis.tertiò idẽ oſtẽdit̃ de veritate vitę,ibi: Væ vobis ſcribæ & phari.hypo.q mũda.Circa primũ cõſiderãdum, qđ doctrina legis ad tria ordinabaſ,videlicet ad cognitionem Chriſti in lege promiſſi.ſecũdò ad ſalutis conſequutionẽ per mãdatorum ĩpletionẽ,vt ſupra dictũ eſt.ix.c. Si vis ad vitam ingredi,ſerua mãdata. Tertio ad cultum vn⁹ dei obſeruandũ.Et ideo diuidit̃ in tres partes, ſcđm qđ iſta tria per hypocriſim corrumpebãt phariſæi ſcđ'a ibi:Vę vobis ſcri.& phari.hypo.q circũ.tertia ibi:Væ vobis duces cęci. Cõſiderandũ aũt,qđ in omnib⁹ iſtis effectibus hypocriſis pręponit̃ hãc dictionem vę:quę maledictionẽ ſignificat. Cui⁹ ratio eſt,qa ſicut in lege veteris Teſtamẽti ponũtur benedictiones obſeruãtib⁹ legem,& maledictiones tranſgredientib⁹ eã,vt habẽt Deutero.xxviij.ita in euangelio ponũtur beatitudines, vt habitũ eſt.v.ca.& hoc reſpectu iuſtorum,& hic cõtrarię ponũt̃ maledictiones cõtra hypocritas falſo iuſticiam ſimulãtes dicit ergo:Væ au.uobis ſcribæ & phari. Regnum cælorum hĩc accipitur ,p beatitudine æterna: Oſtium per qđ intratur ad ipſam Chriſtus eſt, ſecundum qđ ipſemet dicit Ioh.x.b. Ego ſum oſtium: per me ſi quis introierit,ſaluabitur.Clauis autem qua aperitur hoc oſtiũ vel clauditur,eſt doctrina;propter quod autoritas docendi vocatur clauis ſcientiæ,vt habetur Lucæ.xj.& ideo per ſanam doctrinam aperitur hoc oſtium, & per falſam doctrinam claudit̃. Ergo quia phariſæi & ſcribæ autoritates quæ ſunt in lege & prophetis de Chriſto corrumpebant,vt viſum eſt præce.ca.ideo claudebãt regnum cælorum ante homines,eos à fide & noticia Chriſti veri auertendo.ideo ſeqt̃: n ¶Vos enim .quia à cognitione quã habuerunt de Chriſto per odium & rancorẽ cõuerſi ſũt i errorẽ vt viſum eſt ca.dræce.& ca.xxj. o ¶Nec introeuntes &c.i. intrare volentes, q̃les erãt ſimplices ppli. p ¶Sinitis.Quia p iſtos phariſæos fuerũt decepti,& à fide Chriſti ,p maiori parte auerſi.

c ✱Væ vobis

✱a ¶Amant primos recubitus in cœnis, & primas cath. Iſta recipere cum exhibentur ordinatẽ,non eſt malum,ſed ipſa cõcupiſcere. f ¶Et patrem nolite uocare uobis ſuper terrã. nõ excludit exhibitionẽ honoris debiti ſed indebiti.ſ. vt propter adulationẽ vel alĩqd huiuſmodi nõ fiat. m ¶Væ autẽ uobis ſcribæ & pha.hy.q clau.reg.cæ.ante homines &c.Hoc faciũt illi q neqter repellũt prędicatores.& cõfeſſores viam ſalutis apire pẽtẽtib⁹ volẽtes,& ſimiliter illi q fulminãt indiſcretẽ ſentẽtias excõicationis,ſuſpẽſionis aut interdicti.p ¶Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ qui comeditis Iſti ſunt begbardi ſãctitatẽ ſimulãtes ,ppter quæſtũ,non ,ppter ſalutem animarum

l ✱Væ vobis

Antiquiſ libri nõ habent iſtud. Væ vobis &c.vſq̃ ad primũ vę.

Diuiſio Phariſæi amãt prios recubit⁹ in cœnis duplici de cã.

Diuiſio tes genimina,Circa primũ aduertẽdum qđ hypocriſis eſt ſimulatio falſa. & iõ opponit̃ veritati.Veritas autem triplex eſt,doctrinæ,iuſticiæ,& vitæ.Et ideo diuidit̃ in tres partes:qa priò oñditur qualiter Phariſæi corrũpebãt p hypocriſim veritatẽ doctrinæ,ſcđ'ò idẽ oñdit̃ de veritate iuſticiæ,ibi. Væ vobis ſcribæ & phariſęi hypocritę qui decimatis.tertiò idẽ oſtẽdit̃ de veritate vitę,ibi: Væ vobis ſcribæ & phari.hypo.q mũda.Circa primũ cõſiderãdum, qđ doctrina legis ad tria ordinabaſ,videlicet ad cognitionem Chriſti in lege promiſſi.ſecũdò ad ſalutis conſequutionẽ per mãdatorum ĩpletionẽ,vt ſupra dictũ eſt.ix.c. Si vis ad vitam ingredi,ſerua mãdata. Tertio ad cultum vn⁹ dei obſeruandũ.Et ideo diuidit̃ in tres partes, ſcđm qđ iſta tria per hypocriſim corrumpebãt phariſæi ſcđ'a ibi:Vę vobis ſcri.& phari.hypo.q circũ.tertia ibi:Væ vobis duces cęci. Cõſiderandũ aũt,qđ in omnib⁹ iſtis effectibus hypocriſis pręponit̃ hãc dictionem vę:quę maledictionẽ ſignificat. Cui⁹ ratio eſt,qa ſicut in lege veteris Teſtamẽti ponũtur benedictiones obſeruãtib⁹ legem,& maledictiones tranſgredientib⁹ eã,vt habẽt Deutero.xxviij.ita in euangelio ponũtur beatitudines, vt habitũ eſt.v.ca.& hoc reſpectu iuſtorum,& hic cõtrarię ponũt̃ maledictiones cõtra hypocritas falſo iuſticiam ſimulãtes dicit ergo:Væ au.uobis ſcribæ & phari. Regnum cælorum hĩc accipitur ,p beatitudine æterna: Oſtium per qđ intratur ad ipſam Chriſtus eſt, ſecundum qđ ipſemet dicit Ioh.x.b. Ego ſum oſtium: per me ſi quis introierit,ſaluabitur.Clauis autem qua aperitur hoc oſtiũ vel clauditur,eſt doctrina;propter quod autoritas docendi vocatur clauis ſcientiæ,vt habetur Lucæ.xj.& ideo per ſanam doctrinam aperitur hoc oſtium, & per falſam doctrinam claudit̃. Ergo quia phariſæi & ſcribæ autoritates quæ ſunt in lege & prophetis de Chriſto corrumpebant,vt viſum eſt præce.ca.ideo claudebãt regnum cælorum ante homines,eos à fide & noticia Chriſti veri auertendo.ideo ſeqt̃: n ¶Vos enim .quia à cognitione quã habuerunt de Chriſto per odium & rancorẽ cõuerſi ſũt i errorẽ vt viſum eſt ca.dræce.& ca.xxj. o ¶Nec introeuntes &c.i. intrare volentes, q̃les erãt ſimplices ppli. p ¶Sinitis.Quia p iſtos phariſæos fuerũt decepti,& à fide Chriſti ,p maiori parte auerſi.

Diuiſio Veę in ſacra ſcriptura cuius nota ſit

Licet em̃

a ¶Circũitis. In toto orbe euangelio detractis: & ſi quis vobis adhęret, duplę pœnę filius eſt: quia neq; remiſſionẽ peccatorũ accipit, & in eorũ ſocietatẽ incidit: qui Chriſtũ ſunt pſecuti. Quiſq; eius filius dicit cui⁹ opera agit. b ¶Proſelytũ. Proſelyti ſunt de gentibus in ſynagogã recepti, quorũ raritas p vnum ſignificatur quia vix aliqs poſt Chriſtũ. c ¶Quicũq;. Phariſæi q oĩa fecerunt propter lucrũ, dicebant eſſe etiã ſanctioria oblata q̃ templũ vel altare: vt hoĩes ꝓmptiores eſſent ad offerẽda dona, q̃ ad præces fundẽdas i templo vel iuſticias faciẽdas. In quo nõ dei timorẽ, ſed ſuã cupiditatem attẽdebãt. Ideo arguit eos. dñs ſtulticię & fraudulentię. ¶Tẽplũ vel altare ad gloriã dei pertinet, & ad hoĩs ſalutẽ. Aurũ vel donũ altaris, & ipſa ad gloriã dei pertinẽt, & tñ magis ad delectationẽ hoĩm, & vtilitatẽ ſacerdotũ. Et ideo aurũ quo delectant, & dona q̃bus paſcuntur, ſanctiora dicunt: vt hoĩes ꝓmptiores ſint ad illa offerẽda. ¶Typicè. Templum & altare eſt Chriſtus. Aurũ & donũ, laudes & ſacrificia q̃ deo offerũtur: nõ em̃ ille p hęc, ſed hęc p illũ ſanctificantur. d ¶In cælo. Per creaturã. vbi non putatis piuriũ eſſe, iurat in cælo. i. p̃ ſub iectã creaturã iurat, & p̃ diuinitatẽ preſidẽtẽ creaturæ. e ¶Væ uobis. Et hic arguit eos auariciæ: quia nihil prętermittũt de his quæ ad cõmodum ſuum ſunt. f ¶Qui deci. ga deus præceperat oĩm rerũ decimas offerri ꝓpter alimoniã ſacerdotũ. Nota qd̃ p eleemoſynã aliqua ſpũitas nõ emũt in ingrate manẽtibus.

☞ Hęc opor

Nico. de Lyra.

a ¶Væ uo. ſcri. Hic oſtendit q̃liter corrumpebant veritatẽ doctrinæ in his quæ pertinent ad ſalutẽ: dicebãt em̃, qd̃ obſeruare legem erat neceſſariũ oĩb⁹ ad ſalutẽ: qd̃ eſt falſum, qa multi Gentiles ſunt ſaluati, vt Iob, & plures alĩ. Ex ſuppoſitione autẽ hui⁹ falſi diſcurrebãt alii qui doctores Hebræi per diuerſas ciuitates & caſtra, vt poſſent conuertere aliqs degentilitate ad Iudaiſmum: & hoc eſt qd̃ dicit hic: b ¶Qui circũitis ma, Proſelitus em̃ legis dicebatur ille qui de Gẽtilitate ad Iudaiſmum conuertebat. c ¶Et cum fue. fa. &c. quia per malã vitam ſuam ipſum in moribus corrumpebant: ſed additur: d ¶Duplo quã uos &c. quia ille ſic in moribus deprauatus ad gentilem ritum reuertebatur & ſic erat apoſtata à lege quam obſeruare promiſerat: & ſic i morib⁹ & fide peccabat. Similiter autem faciunt illi qui multum laborant ad hoc vt poſſint aliquem ad ſtatum religionis adducere: & cum adductus fuerit, per mala exẽpla faciunt ipſum apoſtatare, & ſic fiunt nouiſſima eius peiora prioribus. e ¶Væ uobis duces cæci qui dicitis: quicunque &c. Hic conſequenter oſtendit qualiter corrumpebant veritatem doctrinæ in his quæ pertinent ad actum latriæ: cuius actus eſt iurare modo debito, & iuramentum obſeruare. Phariſæi enim & ſcribæ ex cupiditate moti, dicebant, quod illi qui iurabant per templum dei, nec peccabant, nec erant in aliquo obligati: ſed illi qui iurabant per aurum templi, erant obligati ad ſoluẽdum ſacerdotibus certam portionem auri. Et iſte error procedebat ex cupiditate, vt dictũ eſt. In reb⁹ enim materialibus non eſt aliqua ſanctitas, niſi in quantum ordinantur ad cultum diuinum: ad hoc autem directè ordinabatur templum. Aurum autem quo operiebantur parietes templi interius, magis ordinabatur ad templi decorem. propter hoc dicitur Duces cæci, quia erant in errorẽ, & alios in errorem inducebant f ¶Quid enim ma. eſt aurum an tem. &c. q. d. nulli dubiũ qd̃ templũ eſt maius, ratione prędicta. g ¶Et quicũq; iu. id eſt non peccat, nec eſt in aliquo obligatus. h ¶Quicunq; autẽ iura. debet. id eſt obligatus eſt ad ſoluendum tantũ quantum valet illud donũ. Et iſte error ſimiliter procedebat ex cupidita te, ꝓpter quod ſubditur: i ¶Cæci: quid enim maius eſt, donum, an altare qd̃. &c. q. d. ipſũ altare; qa ſi quis feciſſet tunc oblationem deo alibi q̃ in Ieruſalem & q̃ in altari quod erat in in tẽplo, non erat acceptabilis deo: imino i hoc incurrebat crimẽ ſacrilegĩ. Addit etiã ſecundã rationem ad hoc: k ¶Qui ergo iu. &c. Ex q̃ patet, qd̃ iuramentum qd̃ fit in altari includit illud qd̃ fit in dono qd̃ eſt ſuper altare, & nõ econuerſo: & ſic ſe habet ad illud ſicut totum ad partẽ. Addit etiam tertiam rõnem ab hoc dicens: l ¶Et qui iu. Quia enim tẽplum erat ordinatum ad diuinum cultũ, ideo deus ſpecialiter habitabat in tẽplo: ideo iurans per templũ, iurat per deũ qui colit i templo: & hoc eſt maius q̃ iurare in dono qd̃ ſibi offert. Confirmat autẽ vltimum dictũ per exemplũ. m ¶Et qui iu. ſcæ lo. quia ſicut dictum eſt ſup. ca. v. qui iurat per cælũ, iurat quodãmodo per ipſũ deũ, in q̃ cum virtus diuina relucet ſpeciali modo in cælo. n ¶Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocri. Hic oſtendit qualiter phariſæi corrumpebant veritatẽ iuſticiæ per hypocriſim, quia illa quæ erant parui ponderis, multũ reputabant ad ſimulationem ſanctitatis: & illa quæ erant maioris neceſſitatis ad ſalutẽ, contẽnebãt: & hoc eſt qd̃ dicit: o ¶Decimatis men. Hoc poteſt intelligi dupliciter. Vno modo reſpectu ſui, quia licet miniſtri templi acciperent decimas à populo, tamen de illis acceptis à populo, & de his quæ habebãt ex laboreſuo, decimas reddebãt ſummo ſacerdoti, vt habetur Numeri. xviij. Et ideo ad ſimulationem ſanctitatis reddebant eis decimas de minimis. Hoc etiam faciebant ratione cupiditatis, vt per exemplum ſui inducerent populum ad reddendum ſibi decimas de omnibus vſque ad minima. Aliter poteſt intelligi reſpectu aliorum: quod per doctrinam ſuam inducebant ad decimas ſtricte ſoluendum ſibi, vt ſit ſenſus. Qui decimatis menthã & annethum, hoc eſt qui decimare docetis. p ¶Et reliqſtis quæ grauiora ſunt &c. Hoc ſimiliter intelligit dupliciter. Vno mõ reſpectu ſui, qa quę erãt magnę neceſſitatis, facere obmittebãt Alio mõ reſpectu aliorũ qa alios ad talia obſeruãda inducere negligebãt. Similiter faciunt ſacerdotes eccleſiæ & prælati, qui ſollicitè arguunt & argui pcurãt

c✠ ſubiectos

Moraliter

✻ a Væ uobis ſcribæ & & phariſęi hypocritę, q ui circũitis mare & aridam &c. Iſtis ſunt ſimiles aliqui religioſi, qui cum magna diligentia inducunt ſeculares ad religionis ingreſſũ & poſtea malè nutriuntur: & ſic peiores fiunt quàm in ſeculo, ꝓpter exempla mala quæ vident, & frequenter reuertuntur ad ſeculum. e ¶Væ uobis duces cæci qui dicitis quicunque iuraverit per templum nihil eſt &c. Chryſ. Multi autẽ Chriſtiani ſic inſipienter intelligũt. Etenim ſi aliqua cauſa fuerit, modicum videt facere qui iurat per deum: qui verò iurat per euangelium, maius aliquid feciſſe videtur. Quibus ſimiliter reſpondendum eſt, Scripturæ, propter deum ſunt, & non deus propter ſcripturas. Maior eſt ergo deus qui ſanctificat euangelium, quàm euangelium quod ſanctificatur à deo. ¶Auguſtinus. Templum autem & altare ipſum Chriſtum intelligimus, aurum & donum laudes & ſacrificia quæ per eum offerimus: non enim ille per hæc ſed iſta per illum ſanctificantur. n ¶Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, qui decimatis mentham & cyminũ. Per hoc arguit illos qui modica diligenter obſeruant, & negligunt maiora: ſicut aliqui religioſi plus ponderant & puniunt ſilentij fractionem, vel inclinationis omiſſionẽ q̃ ſi fraudationẽ proximi, vel aliqd huiuſmodi, p monaſterij ſui vtilitate tẽporali.

✻ Væ vobis

a ¶Qy. Seruus domini voluntatem ſciens, & non faciens, vapulabit plagis multis.

gas orantes: propter hoc † amplius accipietis iudicium. Væ uobis Scri- a
dę & Phariſęi hypocritę qui circumi- b
a ¶Totum orbem.
tis mare & aridam, ut faciatis unum
a ¶Ad legem conuertatis vnum adoenam de gentibus.
proſelytum: & cum fuerit factus, fa- c
a ¶Dum videns vitia veſtra, reuerentur gentiles ſi ſius: & pro preuaricatione, maiori pœna digni.
citis eum filium gehennę † duplo q̃ d
a ¶Scribæ & Phariſæi. b ¶Aliorum. c ¶Stulti.
uos. Væ uobis duces cęci, qui dici- e
a ¶Si conuictus fuerit mẽdacij, non tenetur criminis reus.
tis: quicumq; iurauerit per templũ, f
a ¶Reus periurij non tenetur. b ¶In pecunia, quę ſacerdotibus offertur: ſi conuincitur, ſtatim in quo iurauerit cogitur exoluere.
nihil ẽſt: qui autem iurauerit in auro g
a ¶Proterui. b ¶A vero lumine, qui putatis maius ſanctificatum q̃ ſanctificans.
templi debitor eſt. Stulti & cęci, qd h
enim maius eſt, aurum: an templũ, quod ſanctificat aurum? Et quicum i
¶Non eſt reus periurij.
que iurauerit in altari nihil eſt: qui k
a ¶In oblationibus & victimis, & cęteris quę offeruntur: hęc mox repetuntur.
cumq; autẽ iurauerit in dõno quod eſt ſuper illud, debet. Cæci, quid l
¶Sanctificatum.
enim maius eſt: donum, an altare, quod ſanctificat donum? Qui er- m
¶Ex quo oblatorum ſanctificatio deriuatur.
go iurat in altari, iurat in eo, & in omnibus quæ ſuper illud ſunt. Et n
a ¶Aſtringitur ſacramento continentis, & contenti, & ſanctificantis & ſanctificati.
quicumque iurauerit in templo, iurat in illo, & in eo qui habitat in o
ipſo. Et qui iurat in cælo, iurat in p
throno dei, & in eo qui ſedet ſuper
a ¶Hic arguit eos auariciæ: quia nihil prętermittunt de his quę ad commodum ſuum ſunt.
eum. † Væ uobis Scribæ & Phariſęi *
a ¶Qui queritis decimam. ¶Diligenter exigitis. decimas cunctarum rerum. b ¶Id eſt viliora olera.
hypocritæ, qui decimatis mentham o
¶Incorrecta.
& anethum & cyminũ, & reliquiſtis p

A a ¶Hæc opor. Ne eleemosynas fructuū ☞ terrę, videret respuere, hęc addidit. b ¶Duces cæ. Opinione religiōis in minimis quę lucrū habēt diligētiā ostenditis: sed magna Mystice præcepta de iudicio fide. & misericordia de Luc.13.c uoratis & negligitis. c ¶Excolātes. Mystice. Culicis noīe seditiosus homicida Barrabas signatur: qa hoc animal sirependo in quietat & sanguine delectaī. Cameli noīe ꝓpter humilitatē ad subeūda onera, dñs intelligit. Colāt ergo Iudæi culicē. i. minima obseruāt, qa barrabā q nō soluerat sabbatū dimiserūt: & camelū glutiūt. i. maiora cōtēnūt: qa Christū spūalr sabbatū insinuātē ꝓiudiciū & miam & fidē (quæ illi cōtēnūt) occiderūt. d ¶Væ uo. Diuersis siūtudinibus simulatōis & mēdacij arguit phariseos q aliud hoib⁹ ostēdunt, aliud domi agunt. e ¶Qui mū. Frustra sctitatē exteri⁹ prętē- †Luc. 11.e ditis, sicut si qs calicē mūdet exteri⁹, it⁹ aūt †plena sūt relinquat sordes: tū ei⁹ usus sit interior. Lucas ita: Stulte, q fecit qd' deforis est, etiam id Luc.11. qd' intus est fecit. i. qui vtrāq; naturā hois fecit, vtramq; mundari voluit. Neme igit puteat fornicationē & hmōi corporalia vitia solūmodo grauia esse, & auariciā, & superbiā, & iram, & cætera spiritualia leuia esse. f ¶Calicis. ꝓ similitudinē, nō ꝙ in calice & ꝓpside sit eorū supstitio. g ¶Qui ędifi. extruitis memoriā occisorū, ꝓpter fauorē vulgi, vt iusti videamini, arguitis etiā facinora patrū vestrorū. h ¶Itaq;. qa scelera patrū detestamini ꝓ spē qdē sctitatis: Dū Christū psequēdo & apłos eadē facitis, sctō ꝓphatis vos cē filios, nō solū carne, sed imitatiōe iniq;: & paret eos sciētes peccare. ¶Idē est cōtra vos loqmini dū pres dānatis: fiīr eī factis. i ¶Et uos. Probato ꝙ filij sunt †calce illi- homicidarū, ponit id ad qd' tendebat. Et tis. B uos implete. qd' illis defuit implete. Illi ꝓphetas, vos dñm ꝓpheratū occidite. Nō iubet, sed qd' facturi sunt ostēdit. k ¶Quo fu. Hic. Sepulchra sctōrū ædificādo, an potius corda à malicia mūdando: Liberabunt vos sancti, quorū sepulchra ornatis: nō certē. Sancti nō sunt amici inimici, dei: frustra sanctos honorant, qui sanctitatē spernunt.

☞ Sapientes

Nicolaus de Lyra.

subiectos de redditiōe decimarum & cō similiū quæ eis debent, & parū curāt, si i maiorib⁹ criminib⁹ inuoluant: Quæ aūt sint illa maiora à Pharisæis neglecta, subdit. a ¶Iudiciū & misericordiam & fidē. Fides importat debitum ordinē hominis ad deum. Iudiciū aūt importat debitū ordinē hominis ad ꝓximū i his quæ habēt rōnē debiti. Misericordia aūt i his quæ habēt rōnē doni. Et etiā i istis trib⁹ itelligūt oīa illa quę sūt multū necessaria ad salutem. Sequitur. b ¶Hæc oportuit facere &c. tanq; ma †fuissem⁹. gis necessaria. c ¶Et illa non omittere. tanquam minora bona. Hoc autē dicit, ne forte ex ꝙ bis prædictis crederet aliquis, qd' nō esset bonum soluere decimas de minimis. d ¶Duces cæco. Vocat eos duces, q habebāt regere populū, & cæcos: qa puertebāt intellectū scripturarū, dicētes cē multū curādū de minimis, & parū de magnis: ꝓpter qd' subdit: e ¶Excolātes culicem. i. minima cū diligentia ꝓquirētes & tractātes. f ¶Camelū autē glu. illa quę sunt maioris ponderis pro nihilo reputantes: quia camelus aīal est magnū & pōdero sum. g ¶Væ uobis. Hic cōsequēter ostēdit qualiter corrūpebāt veritatē vitæ: & ponit tria exēpla. Primū erat in rebus exterioribus

¶Si negligantur. a ¶Id est vt reīe inter hos iudicetur ¶In disputione ciuiliter.

quę grauiora sunt legis, iudici- a
a ¶In pauperes & viduas b ¶In deum.
um & misericordiam & fidem. b
¶Maiora. a ¶Vos vel populum. ¶Principaliter.
b ¶Minora. i. dece-
imas terrenorum fructuum exigere, vel illos
dare.

a Hæc oportuit facere, & illa b c
non omittere. Duces cæci ex d e
a ¶Aliquem liquorem magis purum facere
vt hic. ¶Onera.

colantes culicem, camelum au- f
tem glutientes. † Vę uobis Scri- g
bæ & Pharisæi hypocritæ: qui
¶Illud ¶Omnia fallaciter faciunt.

mundatis quod de foris est cali- h
a ¶Vas quadratum est. b ¶In conscientia-
ciis & parapsidis: intus autem b
a ¶Auaritia.

† pleni estis rapina, & † im- i
a ¶Sordibus vitiorum.

mundicia. Pharisæe cæce mun
a ¶Qui intus non vides b ¶Cor & conscientiam a fraude & malis desiderijs.

da prius quod intus est calicis
a ¶Vt possis foris veraciter ostendere sanctitatem per opera.

& parapsidis, ut fiat & id quod
a ¶Non est mundum quod intus est sordidum.
b ¶Item alia similitudine eos arguit.

deforis est mundum † Vę uo- k
bis Scribæ & Pharisæi hypocri
a ¶Id quod supra si-
militudo calicis. ¶Vos enim estis sepulchra
quibus alios mortificatis

tæ, quia similes estis sepulchris l
† dealbatis: quæ à foris † parent
a ¶Sic peruersi magistri qui alia docent, & alia faciunt.

hominibus speciosa, intus ue-
rò plena sunt ossibus mortuo-
a ¶Putredine & sorde.
b ¶Omnes superiores similitudines breuiter hic exponit.

rum, & omni spurcicia. Sic &
a ¶Habitu vestis: phylacteria longa oratione.

uos à foris quidem parētis ho- m
minibus iusti: intus autem ple-
¶Amore vanę laudis ¶Odio veritatis.

ni estis hypocrisi & iniquitate.
† Væ uobis Scribæ & Phari- n
¶Hypocrisę omnia fallaciter faciunt propter
opinionem vulgi.

sæi hypocritæ: qui ædifica- o
tis sepulchra prophetarum:
a ¶Aliorū si non
verbis: opere ambitiose ornando monumenta istorum, quos a patribus non negant occisos esse.

& ornatis monumenta iusto- p
rum, & dicitis: Si fuissemus
in diebus patrum nostrorum,
¶Filius dēdo

non † essemus socij eorum in san- q
guine prophetarum † Itaque r
testimonio estis uobismet s
ipsis quia filij estis eorum qui
prophetas occiderunt: & uos
¶A patribus septem.

implete mensuram patrum ue- o
¶Dolosi homicidę. ¶De homicidiis nati.

strorum. Serpentes, † genimi- q
¶Non enim ędificando sepulchra.

na uiperarum, quomodo fu- r
¶Vt impleatis quod patribus defuit
de me & meis.

gietis à iuditio gehennę? Ideo t
ecce ego mitto ad uos prophe-

ribꝫ. Pharisæi em̄ ad ostēdationē mūdicię qm̄ debebāt ascēdere i tēplū adorādum, primū C lauabāt vtēsilia dom⁹ & vestimēta & cōsimilia: & parū curabant de ꝛteriori mūdicia. & hoc est qd' dicit: Qui munda. sequitur: h ¶Intus autē. Et hæc erat magna cæcitas, quia mūdicia exterior non est deo accepta nisi ꝓpter mundiciam interiorem. propter hoc dicit: i ¶Pharisæe. &c. Per interiora enim calicis & parapsidis itelligit: metaphoricē interiora mentis: ex cuius mundicia dependet bonitas exterioris mundiciæ propter qd' sequitur: Vt fiat & id qd' deforis est mun. k ¶Væ uobis Scribæ. Hic ponitur secūdum exēplū, qd' erat in ꝓprijs actibus: quia exteriorem cōuersationē habebāt honestā, vt coopirēt maliciam occultam. hoc est qd' dicit: l ¶Quia simiīles estis. de. &c. & patet litera. m ¶Væ uo. Hic ponit tertiū exēplū, qd' respicit actę decessorum suorum Isti em̄ Pharisæi, vt † iniustitia viderēt iusti respectu prędecētiū patrū, ornābāt & ædificabāt sepulchra ꝓpharū à prædecessorib⁹ interfectorū. & hoc est qd' dicit Qui ædificatis sepul. sequitur: n ¶Itaq; testimonio &c. Hoc enim ipsi dicebāt, vt patet ex litera immediate prędecenti vbi dicitur: Si fuissemus in diebus pa. no. &c. Sed quia nō solum erāt filij prędecessorū suorū quātū ad naturam, sed etiā quātū ad mores, subdit: o ¶Implete i. implebitis. p ¶Mēsura pa. Q. factum est, quan †Luc.11.f do occiderūt Christū, cuius serui fuerūt ꝓphetæ: qui fuerāt à ꝓncipio Iudæorū occisi. & D ideo Pharisæi ꝓpleuerūt tnē surā patrū suorum, eos i malicia excedēdo. q ¶Serpen †apparent tes. Posteā; i pharisæis arguit hypocrisis cul ‖ Luc.11. pam, hic ostēdit cōsequentē pœnā. & priō pœnā æternam, sed ò tēporalē, ibi: Ierusalē Ierusalē. dicit ergo: Serpentes. venenū inuidię habētes. r ¶Genimina uiperarū &c. quia venenū maliciæ à parentib⁹ traxerant. s ¶Quō fugietis à iu. gehēnæ. q. d. nullo modo: qa erāt in malicia obstinati. Nō solum autē hāc pœnam meruerūt ꝓpter mortē Christi, sed etiā ꝓpter occisionē apłorum & discipulorū ei⁹: ꝓpter qd' seqt: t ¶Ecce ego mitto &c. qa in discipulis Christi multi habuerūt spiritū ꝓphetię, sicut Iohānes euāgelista, vt patet i Apo. & A Lu.11.g gab⁹ & multi alij vt patet in actib⁹ apłorū Aliqui etiā fuerūt Scribæ, sicut euangelistę q scripserunt euangelia ad instructionem populi Christiani. Fuerunt etiam sapientes qa de diuinis & cælestib⁹ à deo illuminati.

☞ Et ex il. oc. Moraliter

⁂ ¶Væ uobis scri. Chry. Calix est vas ad potum, & parapsis ad cibum. Sermo ergo per quē spiritualiter potamur, & ois narratio per quā nutrimur, vasa sunt pot⁹? & cibi. Qui ergo studet sermonē cōpositū ꝓferre, magis q; sēsu salutari repletū, calix eius a foris est mū dat⁹ int⁹ aūt vanitatis sordib⁹ est replet⁹. k ¶Væ uo. Chrys. Vt qd vis †Luc.11.g apparere ꝙ nō vis esse nā qd' turpe est apparere, turpius est esse, & qd' formosum est apparere formosi⁹? est esse: aut ergo esto qd' appares, aut appare qd' es. ¶Væ uo. scri. & pha. hypo. qui ædi. sepul. prophe. Sequit. n ¶Itaq; testi. illi se esse filios malorum testanī, qui mores eorū sequunt: †germina sed tñe adiplēt eorū mēsurā, quādo excedūt eorū malicia, & sic fecerūt Iudæi, q; patres progenies occiderūt ꝓphetas, & ipi dominū ꝓphetarum. t ¶Ideo ecce ego mit. ad. Multi de Christi discipulis istas gratias habuerunt qui tamen à Iudæis persequutiōes passi sūt. Vt ueniat super nos &cæte. Sequitur:

 ⁂ Vsque ad

Gloſ. ordi. Matthæi Cap. XXIII. De Lyra.

E a ¶Sapientes.qui ſciunt quē ,pferāt ſermonem. b ¶Scrib. in lege peritos. c ¶Vtue.ſu.uos.Non hoc tātū pręſentes dicit ſed omnem generationē malorū pręcedentē & futurā:qa oēs vna ciuitas ſunt,vnū corp⁹ diaboli. d ¶Abel iuſti.Iuſticia Abel approbata eſt per munerū acceptionē. e ¶Vſq; ad.Cur vſque ad hunc,cū multi poſthunc occiſi añ na talē Chriſti, & Chriſto nato mox pueri ab hac generatione ſunt pempti?Sed qa Gen.4.b. Abel paſtor ouiū fuit,necatuſq; in agro: Zacharias ſacerdos necat⁹ eſt in atrio tē pli, vtriuſq; gradus martyres & laicos & officio altaris mācipatos,ſub eorū vo luit intimare vocabulis. Zacharias q oc ciſus eſt à rege Ioas inter tēplū & altare, vt hiſtoria Regum narrat, filius fuit Io iade,& in euāgelio quo vtūt Nazaræi, pro filio Barachiæ legit filī⁹ Ioiade. Sed vt iuſticia Ioiadæ ſacerdotis prædicetur ipſe Barachias vocat.i.bñdict⁹ domini. 2.Pa.24.f. ¶Iſte Zacharias de duodecī prophetis vnus erat,ſicut pr̄ Iohannis de ,pphetis vnus erat. f ¶Super ge. quę à primo parricida vſq; ad vltimū perditionis fi liū cōputaſ:Quaſi,ſimiles erūt in pœna ſicut fūt & i culpa. g ¶Ieruſalem.Q. Rei eſtis ſanguinis,& meritō:quia mul totiēs miſi ad vos cōgregādos,& nolui ſtis. h ¶Quotiens. Acſi dicat: Ego volui,& tu noluiſti:& q̄rquot cōgrega ui mea volūtate ſemp efficaci,te nolen te feci,quia ſēper ingrata fuiſti. i ¶Gal Gallinę affect⁹ in pul los lina.Hoc animal magnū affectū habet in filios,ita vt eorum infirmitate affecta infirmet̄,& eos alis ,ptegēs cōtra miluū pugnet.Sic dei ſapientia p carnē ifirma ta,protegit nos, & defendit à diabolo. k ¶Relinquetur.Ciuitas auxilio dei nudata ſuæ ditioni relinquetur, quę be ne derelicta eſt,cū à deo derelinquitur, l ¶Benedictus qui uenit.Hoc tur bæ dixerunt domino venīcti Ieruſalem. Quod autem his trāſactis hic dominus dicit,cogit myſticē intelligi de aduentu claritatis ſuæ,vbi confitebūt filiū quem crucifixerunt. *Nico. de Lyra.*

✠ a ¶Et ex illis. occi.&c. quia Ia cobus frater Iohannis ab eis occiſus eſt. Act.xij. & Stephanus, Act.vij.& multi alij. b ¶Et crucifigetis.vt Petrū & Andream fratrem eius,& multos alios. c ¶Flagellabitis in ſynagogis ue.Hoc patet etiam in Actibus apoſtolorum.xvj.vbi dicitur qd̄ Paulus & Sylas flagellis cæ ſi ſunt.& .ij. Corint.xj.c.dicit Paulus:Ter virgis cæſus ſum &c. d ¶Et perſequemini de ciuitate in ciuitatem.Hoc patet Act.xiij.g.vbi dicit,qd̄ Iudæi Paulum & Barnabam eiecerunt de finibus ſuis. e ¶Vt ueniat ſuper.De iſto Abel nulla eſt am biguitas,quin fuerit ille,quē Cain frater eius occidit.De Zacha ria autem ſunt opiniones. Vna eſt,qd̄ ipſe fuerit pater Iohannis baptiſtæ:& hæc fuit opinio Origenis, dicentis, qd̄ propter hoc Opiniones de Zacharia occiſo iter altare. occiſus eſt ī tēplo domini,quia beata virgo poſt partum filij ſui venit adorare in Ieruſalem,& ſtetit in illa parte vbi virgines con ſueuerant ſtare in oratione,in quo loco non erat licitum mulieri bus cognitis à viro orare,& ideo miniſtri templi voluerant eam repellere At Zacharias pater Iohannis,qui eam virginem ſciebat, oppoſuit ſe eis dicēs,qd̄ erat digna ſtare in loco illo: & ideo ipm Zachariam tanq; legi contradicentem interfecerunt.Hoc autem reprobat Hierony.tanq; apocryphū,& dicit qd̄ iſte Zacharias fuit filius Ioiadæ ſacerdotis qui interfectus eſt in templo,vt habe tur.ij.Paral.xxiiij.Sed contra hoc videſ,qp iſte dicit hic Barachiæ filī⁹,ille aūt dicit filī⁹ Ioiadę.Ad qd̄ rñdet Hiero.qp Saluator vo luit hic exprimere ſctitatē Ioiadę ſacerdotis,iō vocauit eū Bara chiā.i.bñdictū dñi,ſicut aliquādo cōtingit,qp aliquē liberalē ho minē vocam⁹ Alexādrū,ad exprimēdū liberalitatē ei⁹: q̄uis hoc nō ſit ,ppriū nomē ei⁹. Aliter poſſum⁹ dicere,qp Ioiada fuit bino mi⁹,ſicut pr̄ Dauid vocat⁹ eſt Ieſſe & Iſai,& multi alij ī ſacra ſcri ptura.Saluator hic exprimit vnū nomē ei⁹,aliud exprimit.ij. Para.xxiiij. Sequiſ: g ¶Amen.i.fideliter. h ¶Dico uob. &c. id eſt ſuper po

a ¶Qui ventura dicant. b ¶Quia ſcripturas exponāt ¶Moralium latores.

ſtās & ſapiēntes & ſcribas: & ex illis a
a ¶Vt Paulum. b ¶Vt Petrum.
occidētis & crucifigētis, & ex eis fla b c
a ¶Vt apoſtolos in actibus apoſtolorum.
gellābitis in ſynagogis ueſtris, & d
¶De Iudæa ad gentes.
perſequemini de ciuitate in ciuitatē,
a ¶Debita vltio pro effuſione ſanguinis iuſti.
ut ueniat ſuper uos omnis ſanguis iu e
ſtus, qui effuſus eſt ſuper terram, à
¶Cuiuſlibet laici.
ſanguine Abel iuſti uſq; ad ſangui d e f
¶Sacerdotis a ¶Benedixit dominū.
nem Zachariæ filii Barachiæ, † quē
¶Quem occidit veſtra generatio in atriis templi ſub diuo
occidiſtis inter templum & altare.
a ¶Ne miremini ſuper his quę dico.
Amēn dico uobis:uenient hæc om h
a ¶Scelera.
niā ſuper generationem iſtam. Ieru g
a ¶Homines, non facta,plangit affectu patris.
ſalem Ieruſalem quæ occidis pro i k
a ¶Dominum nunciantes prophetarum.
b ¶Duricia cordis a te repellis.vel corporaliter vt Stephanum.
phētas,& lapidas eos qui ad te miſſi l
a ¶Per prophetas miſſos a me hactenus. ¶In vanitatem fidei.
ſunt:quōties uolui congregare fili m n
¶Patriarcharum hęredes.
os tuos,quemadmodum gallina cō o
gregat pullos ſuos ſub alas,& nolui p
a ¶In proximo. b ¶Templum,vel ciuitas roma nis tollendibus gentem & locum.
ſti. Eccē relinquetur uobis domus q k
a ¶Niſi pœnitentiam egeritis,& confeſti fueritis me fi lium omnipotentis patris,meam faciem non videbitis.
ueſtra deſerta.Dicō enim uobis, nō r
¶Poſt paſsionem.
me uidebitis amodo, donec dicatis: s
¶Confitemini filium omnipotentis quem benedixtum.i. a peccato immunem, miſit pater ad glorificandum nos men ſuum.
Benedictus qui uenit in nomine dñi. l

id eſt ſuper populum Iudaicūeſt:qa ,piſtis punitus multipliciter G diuerſis tpib⁹.Cōſiderādū etiā,qd̄ Abel fuit ſimplex homo,pa ſtor ouiū & illīat⁹.Zacharias autē fuit ſacerdos & legiſpitus. Per hos ergo duos ītelligūt oēs iuſti ab eis occiſi, & eſt ſenſus: Vt ve niat ſup vos oīs ſanguis iuſt⁹ q effuſus eſt à ſanguine iuſti Abel vſq; ad ſanguinē Zacharię.i.a ſanguine iuſti minimi.vſq; ad ſanguinē maximi iuſti. i ¶Ieruſalem Ieruſalem. Hic prædicit eis conſequenter pœnā tpalē.ſ. deſtructionē ciuitatis & templi quæ fa cta eſt per Titum & Veſpaſianū in vin dictam mortis Chriſti.xlij. anno à præ dicta paſſione:dicēs ergo, Ieruſalem Ie ruſalem,Alloquit hic populū Iudaicū ſub nomine ciuitatis metropolitanę.Et t2.Pe.4 hic eſt cōis mod⁹ loquēdi: hoc em̄ dicit ciuitas facere qd̄ populus habitās in ea fecit. k ¶Quæ occidis pro.id eſt cō ſueuiſti occidere. l ¶Et la.eos &c. ad te miſ.i.ad inſtructionē tuā,ſicut pa tet in prophetis antiquis,& in Iohanne baptiſta,qui fuerunt à Iudęis occiſi. Vñ iij.Reg.xxj.c.dicit, qd̄ tēpore Manaſſe effuſus eſt ſanguis innoxius in Ieruſalē, donec repleret̄ vſq; ad os. m ¶Quo tiens uo. ſub cultu vnius dei per fidem & charitatē. n ¶Filios tuos.i.Iudęos. o ¶Quēadmo. Ponit exemplum de gallina,ad oſtendēdum affectū ſuum ad populū Iudaicum:quia inter alias aues gallina videt̄ magis affici ad cōſeruatio nem & nutritionem pullorū. p ¶Et noluiſti.quia primò prophetas à deo miſſos ,poſtea Iohannem baptiſtam:& vltimò dominū noſtrū Ieſum Chriſtū contē pſerunt. propter quod ſubditur pœna: q ¶Ecce relinquetur uo. do. id eſt ipſum templū, quod per Roma H nos fuit deſtructum nec rędificabitur ampliùs:quia ſecundum quod dicitur: Dañ.ix.vſq; in finē mūdi pleuerabit de ſolatio. r ¶Dico enim uobis &c. id eſt à tpe paſſiōis Chriſti quę de proxi mo iminebat futura,quādo Chriſt⁹ di xit iſta:s ¶Donec dicatis. Benedi ctus qui uenit in nomine. Hoc erit quādo apparebūt ſigna euidentia aduē tus eius ad iudiciū:tūc em̄ Iudæi q cre dituri ſunt in Chriſtū in fine mundi,lau dabunt,& confitebuntur' ipſum. Moralitas

✠ f ¶Vſq; ad ſan. Orige. Zacharias interpretat̄ memoria dei. Omnis ergo qui memoriā dei ꝑdere ſe ſinat in eis quos ſcandalizat,Zachariæ ſanguinē effūdere videt̄. Abel autē luct⁹ iterpret̄.Qui ergo nō recipit qd̄ ſcriptū eſt: Bea qui lugēt,ſanguinē Abel effūdit. q ¶Ecce re.Chry.Sicut enim corp⁹ aīa recedēte prīo qdē frigeſcit,deinde putreſcit & ſoluit, ſic & tēplū noſtrū dei ſpūſctō recedēte, pri⁹ ſeductionib⁹ & in diſciplinationib⁹ repletur,deinde venit ad ruinam.

¶In capitulo xxiij.vbi dicitur in poſtilla id eſt à ſanguine iuſti minimi vſque ad ſanguinem iuſti maximi.

ADDITIO. Qd̄ Abel ſit minim⁹ iuſt⁹ & Zacharias ma xim⁹,ſiue intelligat ſimpliciter ſiue reſpe ctu occiſorū tm̄,ex ſcripturis nō habet autoritatē,vñ ſcd̄m Hie. eadē facilitate cōtēnit̄ q̄ approbat̄.Nec etiā ex hoc ꝑ præſuppo nit Abel fuiſſe ſimplicē paſtorē & illīatū,& ꝑ Zacharias fuit ſa cerdos & legiſpit⁹,leg̃t qd̄ Abel fuit minim⁹ iuſt⁹, & Zacharias maxim⁹.Nō em̄ excellentia iuſticię ſequit̄ literaturā. Quod patet in plurib⁹,pręſertim cū antiq patres,licet nō legātur lras didiciſſe fuerūt tn̄ in diuinis maximē illuſtrati:Qd̄ patet de Adam & patri archis.Et forte ex his quę leguntf de vtroq;.ſ.de Abel & Zacharia plura ad rationē iuſticię ptinētia leguntf de Abel,q̄ de Zacharia. In hoc em̄ ꝑ fuerunt ambo ſine culpa occiſi, ęq̄les videnti,ſed de Abel ſup hoc legit̄,qd̄ tā ipſe q̄ munera eius fuerūt deo accepta Gen.iij.b.qd̄ eſt maximū teſtimoniū ſuę iuſticię,vñ Hiero. ī hoc loco de Abel dicit: Iuſt⁹ autē nō ex hoīm ſtētia,ſed ex Gene. teſti monio cōprobat̄:vbi accepta eius à deo narrāt munera. vnde pla nior poteſt rō aſſignari circa noiationē iſtorū duorū.ſ.q̄ loquen do de tpib⁹ pręteritis añ paſſionē Chriſti,quādo iſta dicebantur à

Chriſto

A Christo, Abel fuit primus iust⁹ q sine culpa legit occisus, Zachari as verò vltim⁹. vnde conueniẽter notat extrẽa, ad hoc, vt omnes intermedij includant. Quicũq; enim fuerit iste Zacharias sec⁹m diuersitatẽ opinantium, ipse, tñ, fuit vltim⁹ iustus occisus, de quo in scripturis expressa mẽtio habeat. Si autem obijciat de Iohanne

†Mar.13.a. Lucæ.19.g & 21.b.

baptista, respõdetur, q⁹ ille nõ fuit occisus à Iudæis sed ab Herode alienigena: hic aũt agit de occisionib⁹ factis per Hebræos & eorũ prędecessores, iter ẽs occisio Abel debet computari, cũ tũc ꝓpis oẽs fideles erãt sub vna lege naturali, cui successit lex scripta q⁹ patet in hoc q⁹ dicitur: Ierusalem Ierusalem quæ occidis prophetas &c.

REPLICA. In c.xxiij. vbi Posil. reddit rõnem nominationis illorũ, s. Abel & Zacharię qa vt ingt, per eos significant oẽs iusti à quibuscũq; occisi, siue magni siue parui sic q⁹ magni significãt per Zachariam magnũ sacerdotẽ & doctorem, ꝑ Abel autẽ parui & illĩrati, Burg. nolẽs intelligere Posil. putat ꝙ velit dixisse iusticiã seq literaturam: qd' nõ est verum. Nam qd' cõparat paruos iustos Abel, hoc est per quãdam similitudinem, nõ ꝓprietatem. Nõ igit̃ seqt̃ eũ ergo fuisse puũ iustũ: sicut Christus cõparatus oui, leoni &c. nõ ideo dicit̃ ouis vel leo. Ista aũtem translatio potest habere rõnẽ, qa numerus quicũq; incipit à minimo. Numer⁹ igit̃ sctõrũ incipit ab Abel: rectè igitur minimi denominant̃ ab illo. Ratio autẽ

†Mar.13.a. Lucæ.21.b. Eph.5.b. Col.2.d.

assignata per Burg. ad idem, non est obiectionis expers, sed transeat.

GLOS. ORDI.

☞ Mystice

Egressus Cap. XXIIII. Ble. & c. Nõ relin. hic la. super la. Mystice. recedẽte domino de tẽplo omnia legis ædificia & cõpositio mandatorũ ita de-

B structa est, vt nihil possit à Iudæis impleri. Diuinitus autem prouisum est, vt crescente euangelij gratia, remplum illud cum suis ceremonijs tolleretur, ne quis infirmus in fide illis stantibus Iudaismi occasionem haberet. Idem qui cõminatus est verbo, ostendit

Mar.13.a.

signo, dum egreditur ab illis facta comminatione. b ¶ Sedente autem. Vbi Marcus ait, contra templum, Sedet cõtra tẽplum cũ de ruina ei⁹ & excidio Gẽtis disputat, vt & corpis sit⁹ ꝑbis suis cõgruat. ¶ Mysti. Sedet ĩ mõte Olijeti. i. ecclia get⁹ manẽs sup

Mysticè

borũ detestãt arrogãtiã. c ¶ Dic no. Quia dixit omnia destruenda, tẽpus & signa destructiõis quærũt. ¶ Tria quærunt q̃ tpe

Discipuli Christi quę fuerũt tria

destruẽda Ierusalẽ sit? q̃ vẽtura? Christ⁹? q̃ cõsũmatio seculi vẽtura sit? d ¶ Videte. Cũ hęc fi't, ne putem⁹ istare diẽ domini, cui⁹ signũ ꝑspicue ponit̃ in sequẽtib⁹. Præmunit ne turbent̃. vl deficiãt per deceptionem, vt per Simonem magũ, vel per tribulationẽ & persecutionem vt per Neronẽ. Nota hęc veniẽtia ante excidiũ Ierusalẽ: filia sunt & eadẽ fere his quę fiẽt ĩ cõsũmatiõe seculi: & loquit̃ ita de vno q̃si de alio. e ¶ Multi. Imminente Ierusalem excidio multi fuerũt principes q se dicerẽt esse Christos, & tẽpus libertatis ꝓpe esse. Multi in ecclesia tpib⁹ apl'orũ, q præter alia falsa dicerẽt instare diẽ domini. f ¶ Audituri. Hæc in Iudęa a passiõe dñi abundauerunt: qb⁹ ne territi apli, Ierusalem & Iudęam deserãt admonẽt: qa nõ statim fini, sed post q̃dragintaduos annos.

NIO. DE LY. ☞ Consurget. Cap. XXIIII.

Egressus Iesus de templo ibat. Postq̃ posita est legis euangelicæ ꝓmulgatio & cõfirmatio ꝑ miracula hic cõsequẽter ponit̃ iudiciũ sec⁹m legẽ illã. Et qa lex euãgelica est pfectissa & extrema, iõ sibi corrñdet iudiciũ extremũ, q⁹ erit pfectissimũ. Et diuidit ĩ duas ptes qa prio ponũt quędã antecedẽtia ipm iudiciũ: sec⁹ ipm iudicium describit, ca. sequẽti. Prima in duas: qa prio circa hoc ab apl'is ꝓponit̃ quæstio & sec⁹ ponit̃ quæstionis solutio, ibi: Et respõdẽs Iesus. Prima in duas: qa prio ponit̃ quæstionis occasio. sec⁹ habita occasione formal quæstio, ibi: Sedẽte autẽ eo sup mõtẽ olijeti. Circa primũ cõsiderãdũ, q⁹ Christ⁹ ĩ fine ca. precedẽtis dixerat, q⁹ dom⁹ templa relinquerẽt deserta ideo in principio huius ca. dicit̃ q⁹ Iesus egressus de tẽplo ibat. In hoc ostẽdebat per factũ, ꝙ tẽplum esset C

a Cap. XXIIII.

† T egressus Iesus a de templo ibat. Et b accesserunt discipuli eius, ut ostende-

a ¶ Non ignotas, sed tãquam admirandas: quia videbatur q̃nunquã destrueretur tale opus & frustra esset cõminatio Christi.

rent ei ædificatiões templi. Ipse au- c tem respondens, ait illis: * Videtis

a ¶ Videtis tam firmam ædificationem.

¶ Quod. xlij. anno post passionem domini factum est a Romanis.

hæc omnia. Amen dico uobis, non d relinquetur hîc lapis super lapidem e

¶ Q. contrarius ciuitati.

b qui non destruatur. Sedente autem f

a ¶ i. fructiferam ecclesiæ celsitudinem.

eo super mõtem † Olijeti, accesse- a runt ad eum discipuli eius † secretò g

a ¶ Marcus ait: Petrus & Iacobus & Iohannes & Andreas.

c dicentes: Dic nobis, quãdo hæc erũt h & quod signum aduẽtus tui, & con- i summationis seculi? Et respondens

a ¶ Ne quis persuadeat, quasi hæc omnia mox sint futura.

d Iesus, dixit eis: † Videte, ne quis uos k

a ¶ Antichristi pro Christo: quorum primus Simon magus, cui omnes in Samaria auscultabant, dicẽtes, Hæc virtus dei magna est. b ¶ Ante horum completionẽ.

e seducat. Multi enim uenient in no- l mine meo, dicentes: Ego sum Chri- m

¶ Hic tentatio. ¶ Ante excidium.

f stus: & multos seducent. Audituri n

egressus de tẽplo ibat. In hoc ostẽdebat per factũ, ꝙ tẽplum esset C ꝑ diuina protectione relinquendũ. b ¶ Et acce. Non quia ostẽderent sibi aliquid incognitum, cum frequẽter in templo fuisset, vt patet ex præcedentibus: sed vt ex nobilitate ædificiorum quæ erant facta ad diuinũ cultum, prouocarent eũ ad misericordiã: & per cõsequens mitigaret pœnam prędictam. c ¶ Ipse au. q. d. Quantumcũq; sunt magna & fortia. d ¶ Amen. i. fideliter. e ¶ Dico uobis. Non est sic intelligendũ quin remaneret lapis super lapidẽ, saltem in fundamentis: sed ẽmodus loquendi ad exprimendũ magnitudinem destructionis, quæ cõpleta ẽ sub Tito & Vespasiano, vt dictũ est præcedenti ca. f ¶ Sedente au. Ex prædictis formatur duplex quæstio. Quia ẽm audierant à Christo euersionẽ illam, credebant propinquam esse mũdi cõsummationẽ. ideo quęsierunt primò. g ¶ Dic nobis quando. i. destructio ciuitatis & templi, secundò, quæsierunt. h ¶ Et quod si. vtrũq; enim simul fiet. & propter hoc est quæstio vna. Notandũ etiã ꝙ istæ quæstiones fuerunt sibi factæ super montem olijeti. & hoc rationabiliter, quia locus iste distat solum à ciuitate per vnum miliare: & sic ciuitas illa & templũ ex illo loco clarissimè vidẽtur: & occasione huius de tpe destructionis illius ibi quęritur. Similiter etiã iudiciũ extremũ futurũ est circa illũ locũ, vt habetur Ioe. iij. ideo cõueniẽter fit ibi quæstio de futuro iudicio. i ¶ Et respondens. Hic ponitur vtriusq; quæstionis solutio. & primò primæ, secundò, secundæ ibi: Orate autẽ. Circa primum duo facit: qa circa ea quæ pertinẽt ad destructionẽ ciuitatis & templi primò scribit D initiũ, & secundò, finalẽ exitũ, ibi: Cũ ergo videritis. Circa quod considerandũ, ꝙ inchoatio & signũ destructionis futuræ fuerunt clades & pestilentiæ, quæ fuerunt in Iudæa ante bellum romanorum cõtra eos, vt dicit Iosephus libro de iudaico bello. Diuiditur ergo in duas partes: qa primò tanguntur mala quæ contigerunt Iudæis in generali. secũdò, mala quæ contigerunt Christi discipulis in speciali, ibi: Tunc tradent vos. Circa primum quatuor tangũtur. Primum est seductio erroris. quod notatur cũ dicitur: k ¶ Videte ne quis uos seducat. Ista autem prędixit, quia minus iacula feriunt quæ prævidentur. l ¶ Multi enim uenient. i. ascribentes sibi nomen meum. quod patet per hoc quod subditur: m ¶ Dicentes ego sum Christus &c. De talibus fuit Simon magus: qui per hoc se ducebat Samaritanos, de quo habetur Act. viij. b. ꝙ Samaritani dicebant de illo: Hic est virtus dei quæ dicitur magna. Hic. etiam dicit super locũ illum, ꝙ ante destructionem ciuitatis plures apparuerunt qui dicebant se esse Christos. n ¶ Audituri enim estis. Hic ponitur secundum quod est concussio timoris, cum dicit: Audituri enim estis prælia. Secundum enim ꝙ refert Iosephus lib. antiquitatum. xx. post passionẽ Christi ante destructionem ciuitatis, multæ seditiones & multa prælia fuerunt apud Iudæos: qa samaritani qui prius tenebãt ritũ gẽtilẽ insurgebãt cõtra Iudęos, & ecõuerso. Itẽ ĩ pplo Iudæorũ erãt plurimi q̃ incitabãt populũ ad rebellãdũ cõtra romanos, alij aũt contrarium. Sequitur:

✠ Et opiniones

Moraliter. a ¶ Et egressus Iesus de templo &c. Sequitur: e ¶ Non relinquetur hic lapis super lapidem, qui nõ &c. Origenes. Omnis homo qui suscipiens est verbum dei templum est. Si post peccatũ adhuc saluat ex parte vestigia fidei & religionis, templum est ex parte destructum, & ex parte consistens. Qui autem postq̃ peccauit curam sui non habet, paulatim minuitur, donec ad plenum recedit à deo viuente: & sic non relinquetur lapis super lapidem mandatorum dei, qui non destruatur. f ¶ Sedente autem eo super montem olijeti. Contra templum sedens, de ruina Iudaicæ gentis disputat, vt etiam ipso situ corporis monstret, ꝙ quietus in ecclesia manens, impiorum superbiã condemnat. l ¶ Multi uenient in nomine meo dicentes. ego sum Christus &c. Id est. Multi videntur plus dicere facto. quia sua statuta districtius faciunt obseruari quã præcepta dei.

Moraliter

Glos. ordi. Matthæi Cap. XXIIII. De Lyra

Mystice

E a ¶ Consurget enim gens &c. Mysti. Regnū surget in regnū & pestilẽtia eorū, quorū sermo vt cancer serpit. Et fames, verbi dei cōmotio terræ, & à fide separatio. Vltima enim tribulatio multis prœueniet, & per crebra mala ĩdicãt mala perpetua. Et ideo post bella & seditiones nō statim finis quia multa mala debẽt præcurrere, vt nunciẽt mala sine fine. Eorū autem alia è cælo, alia è terra, alia ab elementis, alia ab hoĩb⁹. Surget gẽs. Ecce turbatio hoĩm. Terræmot⁹: Ecce respectus iræ desup. Pestilentia: Ecce ineq̃litas corporū. Fames: Ecce sterilitas terræ. Terrores de cælo & tẽpestates, sec⁹m Lucam Ecce ineq̃litas aeris. Oĩa ergo cōsũmanda conturbant, vt q ĩ oĩb⁹ deliqm⁹ĩoĩbus feriamur. vñ: Pugnabit, p eo orbis terræ cōtra ĩsẽsatos. b ¶ Hæc au. Hæc autem oĩa sunt initia, nō cōsummatio: q̃si præconia Antichristi, vel excidĩ vrbis. Hæc ptim ad euersionẽ Iudæorum partim ad diem iudicĩ ptinẽt: quia ita apli interrogauerãt de vtroq;. c ¶ Tũc tra. Quo merito hęc Iudęis eueniãt, subdit, quia post occisionẽ Christi. noĩs & fidei eius præcones persequuti sunt. d ¶ Et mul. pseu. Quidã hoc ad euersionem Iudęorum referũt. Sed tũc inter eos, quia nullus erat fidelis, ad quẽ fieret exhortatio. melius hoc accipitur de hæreticis, quorũ prim⁹ Simon magus fuit. Extremus maior oĩb⁹, Antichristus est, Diligẽter intuendum est, qd signorũ ad excidiũ vrbis, q.d ad diem domini referat. Respondit eĩ dñs, quę ex illo tempore erant secutura, siue de excidio Ieru

†1.q.3.ca. Saluator

salem siue de aduentu suo. e ¶ Et præ

F

dicabitur. Quia nouerat dominus corda discipulorũ de excidio & pditiõe suę gẽtis cōtristãda, hęc solatio releuat vt sciret multò plẽs socios gaudiũ æterni de toto orbe colligendos. ¶ Adhuc tenete hoc signũ, q̃ nō instet dies dñi vel desolatio Ierusalẽ: anteq̃ apli toto orbe dispersi interfecti sũt. Dispsi inquã, vt si dolerẽt de pditione suę gẽtis, solatium habeant plures socios de omni gente collectos.

☞ Abominati

Nicolaus de Ly.

Signa excidĩ Ierusalem ĩ cęlo

✠ a ¶ Et opiniones præliorũ. q̃a ante destructionẽ ciuitatis multa signa apparuerunt, q̃ę interpretabant ab alĩ quib⁹ in bonum & pacem ciuitatis, ab alĩs autem in contrarium & destructionem: & inter alia ponit vnum, s. Et sydus sterit super ciuitatem p annũ simile gladio. Quã apparitionẽ qdam dicebãt significare auxiliũ sibi affuturũ cōtra inimicos. Aliqui econtrario dicebãt significare vindictam dei contra mala habitantium in ciuitate, & p hoc erãt diuersę opiniones de prelĩs ĩter eos. b ¶ Videte ne tur. &c. recedẽdo de Iudęa, ppter talia. Voluit eĩ Christus q̃d discipuli sui manerent aliquantulum in Iudęa post mortem suam ad prædicandum fidem catholicam. c ¶ Oportet enim hæc. q̃a sunt à deo prędestinata. d ¶ Sed nondum est. q̃a post auditionẽ taliũ stetit adhuc ciuitas p lõgũ tẽpus. s. xl. annis post passionẽ Christi. e ¶ Cõsurget eĩm gẽs. Hic ponitur tertiũ, videlicet disturbatio pacis, eũ dicit: Consurget gens in gẽtẽ. q̃a gens Iudęorum erat diuisa intra se, vt pater. f ¶ Et regnũ aduer. q̃a regnũ Iudęorũ contra regnũ Romanorum rebellauit: & hoc patet ex prędictis. g ¶ Et erũt pesti. Hic ponit quartũ. s. pturbatio orbis seu elemẽtorũ: ex qbus cōsurgũt pestilẽtię ĩ aere & mari, & p cõsequẽs sterilitas & fames ĩ terra. Q̃d aũt hoc acciderit illo tpe, patet Act. xj. d. vbi dicit, q̃ ppheta Agab⁹ prędixit famẽ magnã futurã, quę facta est ĩperãte Claudio, ppter q̃ fideles q erãt Antiochię, miserũt auxiliũ de facultatib⁹ suis fidelib⁹ q erãt ĩ Iudęa & Ierusalẽ p manus Barnabę & Sauli. Sequitur h ¶ Hæc autem oĩa. s. q̃tuor prędicta. i ¶ Initia sunt do. q̃ qui lẽ dolores fuerũt. cōsummati in destructione ciuitatis & tẽpli p Romanos. k ¶ Tũc tr. Hic ponit mala quę cōtigerũt Christi discipulis ĩ speciali, vbi ponunt quatuor. Primũ est violẽtia afflictionis

¶ Quæ ad hostes a ¶ Expectationes vt rumores. ¶ In Luca, seditiones. ¶ Quę ad ciues

enim estis prælia & †opiniones præ [2]

a ¶ Iudęam deseratis. ¶ Quantum ad prędicta.

liorum: uidete ne turbemini. Opor [b] [c]

a ¶ Constat hęc omnia contigisse tempore iudaicę seditionis ante vltimam prouincię euersionem.

tẽt enim hæc fieri: sed nondum est [d]

a ¶ Auditurę estis pre. & opi. &c. Consur. enim gens.

finis, †Consurget enim gens contra [e] [f]

gentem, & regnum in regnum, &

¶ Hæ sunt partes prędictorum.

erunt pestilentiæ & fames, & terræ, [g]

motus per loca. Hæc autem omnia [h]

a ¶ Futurorum. b ¶ Ministris.

initia sunt dolorum. Tunc trãdent [i] [k]

a ¶ Exercendos.

uos in tribulationem, & occident [l]

a ¶ Per apostolos omnium credentium persona signatur. b ¶ In fine mundi similes apostolis, tribulationibus sunt probandi.

uos, & eritis odio omnibus genti- [m]

a ¶ Propter assertionem veritatis.

bus propter nomen meum. Et tunc [n] [o]

a ¶ Discedent a fide timore, vel portentis: vel immanitate tormentorum.

scandalizabuntur multi, & inuicem

a ¶ Gladio domini ab inuicem separante eos, quod in principio prędicationis factum est, maxime tempore Antichristi est futurum. b ¶ Frater infidelis fratrem fidelem.

trãdent, & odio habebunt inuicem.

† Et multi pseudo prophetæ sur- [p]

a ¶ Vt miraculis seducant. ¶ Hoc tempore iudaicæ vastationis, plene tempore Antichristi.

gent, & seducent multos: † & quo- [q]

a ¶ Vnde Apostolus: Erunt homines amantes se. b ¶ Infidelitas.

niam abundabit iniquitas, refrige- [r]

a ¶ Pro tribulatione, quæ ante tribulationem videbatur calere, vel calebat vtcunq; in pace.

scet charitas multorũ. † Qui autem

¶ In fide & charitate. ¶ Quocunq; tempore inciperat. ¶ Prędictis vitæ.

perseuerauerit usque in finem, hic [s]

saluus erit. Et prædicabitur hoc [t]

a ¶ Ædificatorium ecclesię ante finem mundi, sicut ante destructionem Ierusalem per apostolos.

eũangeliũ regni in uniuerso orbe, [u]

Stephani, p̃ tomartyris, & alia ĩ honore sẽcti Iohãnis baptistę, q̃rũ ędificauit ĩ honore apsorũ: quę q̃a viuẽte Petro constructa est, iõ eccl̃a brĩ Petri viui adhuc noĩata è vsq; in hodiernũ diẽ. Ex loco aũt illo sẽctus Sauinian⁹ socios suos circa alias ptes Galliæ misit ad prędicãdũ. Ex q̃ patet, q̃ viuẽte Petro fidei prędicatio puenit vsus mare occidẽtis, vbi terminat vltimũ clima nr̃ę terræ habitabilis. Q̃d laũt est vltrã, sec⁹m autores astronomię ponit extra climata. Ierusalẽ aũt de q̃ exierũt apli & alĩ Christi discipli ad prædicandum, est in medio terræ habitabilis, quia est in quarto clima te, vbi primò publicata est fides catholica: & ideo sicut à Ierusalẽ vsq; ad fines terræ habitabilis ex pte Galliæ vbi prędicata est fides p sẽctũ Sauinianũ & socios eius, sic ex pte Hispaniæ, vbi Paulus prædicauit: eadem rõne, pbabile est, q̃d à Ierusalem vsq; ad alios terminos terræ habitabilis peruenit prędicatio fidei per alios

✠ apostolos &

Xe ¶ Cõsur. Hic. Mystice aũt videt regnũ cõtra regnũ cõsurgere, & pestilẽtia, eorũ q̃rũ sermo serpit vt cãcer, & fames audiẽdi verbũ dei, & cõmotio vniuersę terræ ĩ hæreticis magis itelligi, q cõtra se iuicẽ dimicãtes, ecclię victoriã faciũt. k ¶ Tũc. Q̃d nũc impleť mystice, q̃a paupes religiosi p hoĩes malos, & spãliter p clericos puersos tribulãt & p detractiones eorũ liguarũ gladĩs occidũt, & pl̃s ĩfirmi scãdalizãt, odiẽtes statũ suũ, & fratres suos neq̃ rer accusant ab ordine recedentes. p ¶ Et multi. s. prædicatores, quę sua sũt tm̃ quærẽtes, surgũt & mltos simplices seducũ, & sic frigescẽte charitate abundat iniquitas. r ¶ Qui au. pse. s. i doctrina Christi; & à talib⁹ verbo & facto prædicat eũangeliũ regni.

✠ Cum ergo

A a. ¶ Abominationem &c. Vel si de execrabilibus verbis, abominatio idolum. Pilatus enim posuit imaginem Cæsaris in templo desolato, Vel hoc dicitur de statua Adriani equestri, quæ in ipso sanctorum loco longo tempore stetit. b ¶ Tunc q in. Hæc ad litteram facta sunt cum appropinquante exterminio Iudæorum oraculo moniti omnes Christiani fugerūt in regnum Agrippæ qui parebat Romanis

Mystice finis ¶ Mystice. Tūc. i. cū hæreses & flagitia regnare cœperint inter sctōs, & pacē eorū distrahere: q̄tō pfes videt seq̄ praua, tātō altius virtutes petāt. c ¶ Væ au. quia sarcina grauatę fugere nō poterūt

Luc. 21. d. In isto, qui in Iudæa sunt fugiant ad mōtes, concordat Lucas. cætera videtur aliter dicere, ita & qui in medio eius discedant. Sed quō cum prædixit euangelista circundari Ierusalem ab exercitu: qui in medio sunt. i. cum ita vrgebit periculū vt euadi non possit, discedant. id ē non capiantur desiderio huius seculi in aliā vitam migrare parati? Idem q̄d alij dixerunt, in tecto est, non descendat tollere aliquid de domo sua: hoc est nullo affectu inclinentur ad carnem. Et hoc q̄

Luc. 21. d Lucas ait: & qui in regionibus non intrent in eam. i. qui iam bono proposito cordis extra illam facti sunt, non eā rursus carnali cupiditate desiderēt. Hoc alij & qui in agro, non reuertatur tollere tunicam suam: hoc est: iterū inuolui curis quibus exutus erat. Graues animæ peccatis, & quę nutriūt. i. imperitē Antichristū effugere non poterunt. Vel, væ illis qui sua germina non ꝓduxerūt in virū

† vestimenta sua B pfectū. d ¶ Orate. Si de captiuitate, orent ne fuga eorū sit hyeme vel sabbato quia in altero prohibet duricia frigorū ad solitudines fugere, & in desertis latitare. In altero transgressio legis est si fugere volunt: vel mors si remanēt. Spiritualiter autē præcipitur, vt nō frigescat fides in deū & charitas, neq̄ otiosi in o-

Luc. 21. f. pere torpeamus virtutū sabbato. Hanc sententiam Lucas illustrat. Dic em̄ Attē dite vobis, ne grauentur corda vestra, in crapula & ebrietate & curis huius vitæ, & supueniat in vos dies illa repentina. Vigilate itaq̄ omni tpe, vt digni habeamini fugere ista oīa quę futura sunt: Ad hyemē ꝑtinēt curę quę tristes sunt, vt hyems crapula & ebrietas ad sabbatum: quia in eis delitijs affluere mos erat Iudæis, ignaris veri sabbati. e ¶ Et nisi. Quę ergo spes electis, nisi gratia dei, quæ dat patientiam pfis, vt citius demat potētiam ipsis: Quātō em̄ erit hęc tribulatio grauior, tātō erit breuitate moderatior. Vel dierum nomine, ipsa mala significantur. f ¶ Breuiati fuissent. non mensura, sed numero, ne mora tem porū fides concutiatur credētiū. Erunt enim hęc mala trib⁹ annis,

☞ Et dimidio

Nico. de Lyra.

e ☞ apłos & discipłos ad hoc missos: & sic patet q̄d viuēte Petro fides Christi prędicata est i vniuerso mūdo: ga cognitio fidei pue nit ad oēs gtes orbis, Petr⁹ ✠ō martyrizat⁹ ē sub Nerō e. post ipe riū aūt Neronis destructa est ciuitas Ierosolymitana sed ō anno i pn̄ Vespasiani: vt hr̄ li. de Iu. bello. i fine. a ¶ In testi. q. d. ad hoc prędicāda est fides i vniuerso orbe: vt testimoniū Christi audiret i oī gēte: sd'm q̄d dictū fuit apłis Act. j. a, Eritis mihi testes i Ieru salē & Iudęa & Samaria & vsq̄ ad vltimū terrę. b ¶ Et tūc. qa post prędicationē euāgelij prędictā facta est cōsūmatio destructionis ciuitatis à Christo prędicta. Cōsiderādū aūt q̄ alia est prędictio euāgelij futura i oib⁹ gētib⁹ q̄tū ad efficaciā: sic q̄d oēs gētes recipiēt fidē Christi: & hoc erit i cōsūmatiōe seculi. c ¶ Cū erg. Hic describit excidiū ciuitatis q̄tū ad ei⁹ terminū. Et ponunt ibi duo. Primū est ꝓphetię ipletio: quę hr̄ Dan. ix. g. vbi dicit q̄ destructa ciuitate & templo ponet obomīatio i desolationē. i. idolū (q̄d' noie abomiatiōis itelligit i vete. te.) lebebat poni i templo desolato. hoc aūt ipletū est qn̄ Aeli⁹ Arian⁹ imaginē suā fecit statui vbi steterat arca testamēti: vt scribit i Scholadica historia. & hoc est q̄d dicit: Cū er. &c. Sequitur: d ¶ Qui legit itel. q. d. q legit prophetiā ! Danielis ītelligat eā esse dictā de hoc facto. Secundum q̄d' ibi ponit est Iudæorū captiuatio & pfecta eorū dispsio, cū dicit. e ¶ Tunc qui in Iu. sunt fu. q. d. extunc Iudæi nō habitabūt in Iudæa plus: quia licet Aeli⁹ Adrianus Ierosolymā reedificauerit: præcepit tū ne aliquis Iudęus haberet licentiam intrādi illuc. Aliter aūt exponit ab aliquibus de tpe q̄d' fuit ante destructionem ciuitatis ītediate: qa fideles q erāt in Ierusalem: admoniti sunt p angelū vt fugerent in regnū Agrippæ vltrā Iordanem

† Dan. 9. g Luc. 21. d qa rex Agrippa erat cōfœderatus Romanis: & ideo ibi fideles saluati sunt: vt scribitur in Scholastica historia: Sequitur: g ¶ Et qui in te. q. d. melius est q̄ saluet vitā suā q̄tū rē possessā. i ¶ Væ aūt. Diuisio qa prægnantes nō pūt bene fugere aggrauatæ pōdere: nec etiā nutrientes propter curā circa paulos, k ¶ Orate au.

† Mar. 13. b Luc. 21. d Hic incipit soluere secūdā quæstionem de cōsūmatiōe seculi. Et diuidit in tres ptes, qa circa cōsūmationē sæculi prīo oñdit tribulatiōis magnitudinē. sed' ō tpis ĩcertitudinē, ibi: De die aūt illa & hora. tertiō excitat nr̄ā solicitudinē, ibi: Vigilate itaq̄. Pria adhuc i duas: qa prīo tangit tribulationē futurā tpe Antichristi. & sed' ō aductū ipsi⁹ Christi ad iudiciū, ibi Statim aūt. Pria ī duas: sed q̄ tribula

† res suas domesticas tionē futurā tpe Antichristi describit ex duob⁹. Primū est violentia afflictionis. sd'm est vehemētia seductiōis: q̄d tāgit ibi: Tūc si qs vobis dixerit. Circa primū aduertēdū: q̄ qa prædixerat tribulationē Iudæorū ex destructiōe ciuitatis Ierosolymitanę: vt patet ex prædictis: & nūc prædicit tribulationē fideliū futurā sub Antichristo maiorē iō cōuertit se ad discipulos suos: i qb⁹ admonet fideles pro D illo tpe futuros dicēs: Orate au. &c. i. tpe incōpetenti ex aeris importunitate. l ¶ Vel sabbato. i. tpe icōpetēti ad fugā ex quacūq̄ alia causa: quia tunc non erit sabbatum obseruandum: in q̄ non erat licitum Iudæis ambulare vltra mille passus. Per sabbatum ergo intelligit tēpus inconuenies ad fugam modo prędicto & subiūgit rō cū dicit: m ¶ Erit enim tunc, id est tempore Antichristi. n ¶ Tribulatio magna &c. de præterito. o ¶ Neque fiet. de futuro. Ex quo patet q̄d' loquitur hic de tribulatione Antichristi: quæ ab omnib⁹ doctoribus dicitur maxima. p ¶ Et nisi bre. fu. di. il. Non est intelligēdū q̄d' dies sint breuiores tēpore Antichristi q̄m sint modo: quia quantitas dici causat ex motu solis q est vniformis: sed dies hic accipiunt̄ ꝓ tempore; quia tempus illius tribulationis erit breue: quia non durabit vltra tres annos cum dimidio: vt habet Dan. xij. c. vbi dicitur; q̄d' durabit per tempus & tempora & dimidium temporis. Causa autem huius breuitatis subditur cum dicitur: q ¶ Non fieret sal. omnis caro. Caro autem hic accipit ꝓ homine: sed'm q̄d' habet Gen. vj. a. Nō permanebit spūs meus i hoīe i æternū qa caro est. Sēsus ergo est iste: Oīs caro non fieret salua. i. nullus homo fieret saluus si esset longum prædictæ tribulationis tempus. Negatio enim posposita huic signo vniuersali omnis facit ipsum æquipollere signo vniuersali negatiuo: quia omnis non valet nullus. propter quod subditur:

☞ Sed propter

✠c ¶ Cum ergo videritis abominationem desolationis. Abominatio stās i loco sctō est prælat⁹ malus in eccłia. de q̄ dicit Zach. xj. d. O pastor & idolū derelinquēs gregē. e ¶ Tūc qui i. id est cōfessiōe veritatis. f ¶ Fugiant ad montes. id est quærant auxilium à deo vt prouideat de pastore bono. g ¶ Et qui i te. ꝓ quē significat bon⁹ cōtēplatiu⁹. h ¶ Et qui i agro &c. id est bon⁹ actiuus. q. d. si sti nō dimitāt occupationē suā bonā ꝓpter prælati maliciam. i ¶ Væ autem prægnatibus &c. i. quilibet debet optare vt non impediat fuga tanti mali ecclesiæ. m ¶ Erit enim tūc tribulatio magna qualis &c. s. figurati uē: ga malus prælatus est Antichristi figura: q̄ sedebit in templo dei: vt dicit. ij. Thessa. ij. b. Ideo dicit. j. Io. ij. c. Iā Antichristi multi sunt. Tamen dies taliū aliquādo breuiant ꝓ bonorū orationes

✠ Tunc si quis

¶ Sue damnationis. ¶ Non credentibus.

in testimonium omnibus gentibus: a

a ¶ Post hæc omnia b ¶ Non statim, sed non prius.

et tūc veniet † consummatio. † Cùm b

a ¶ Hominem peccati, qui aduersatur & extollitur supra omne quod dicitur deus. qui destruet, & ad solitudinem rediget suscepturos se.

ergo videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele

¶ Prædicta.

a ¶ In templo dei: vel, vbi non debet, secundum Marcū quod idē signat.

propheta, stantem in loco sancto:

a ¶ Illam prophetiam vel sequentia.

qui legit intelligat. † Tunc qui in Iu b d c

a ¶ In confessione fidei. ¶ Vel dimissa occidente littera & iudaica prauitate, æternis appropriet montibus.

b ¶ Virtutum culmen altius ascendat.

dęa sunt, fugiant ad montes: Et qui f

a ¶ Qui excedit carnem, animo non redeat ad aliquos actus priuilegij conuersationis.

in tecto, nō descēdat tollere † aliquid

a ¶ Carne vel mundo. b ¶ Qui operatur in ecclesia. ¶ Qui exierit ciuitatem huius mundi.

de domo sua: & qui in agro, non re h

a ¶ Id est rem secularem, qua se exuit vt nudus Christum sequatur. b ¶ Vę ambitiosis pārturientibus.

uertatur tollere † tunicā suam. † Vę i b

a ¶ Diuitias quas adepti sunt fouentibus, quia sarcina grauati fugere non poterunt. b ¶ Qui initia fidei habent, & egent nutrimento magistrorum.

autem prægnantibus & nutrienti b

a ¶ Non tunc primo incipiatis declinare a malo, cum morte præueniente iudicium dei non poteritis effugere

bus in illis diebus. Orāte autem, ut k d

a ¶ Quia hæc tempora non sunt itineri conuenientia.

non hat fuga uestra hyēme uel sab l

a ¶ Hoc proprie temporibus Antichristi. b ¶ Cuius non concutiatur fides, cū perfectior pietatis erit operator virtutum.

bato. Erit ēnim tunc tribulatio mā m n

gna qualis non fuit ab initio mundi

fuscq̄ modo, neq̄ fiet. Et nisi breuia o p

ti fuissent dies illi, non fieret salua q

E Et dimidio tm̄. a ❡Ecce hic Chriſtus. Habet vna quæcūq; hæreſis. Vel certas mundi partes. vnde dicit: ❡Ecce hic & ecce il: ☞ Vl' ī occultis aut in obſcuris cōuēticul' curioſitatē hoim decipit. vñ dicit: Ecce ī cubilib⁹, ecce ī deſerto. ❡Multi erūt qui nō credēt Chriſtū eſſe cōmunē ſalutē omniū, ſed quorūdam. vnde dicit, hic aut illic. b ❡Si fieri poſ. i. ſi aliq̄ modo fieri poſſet, vt dei præfinitio mutaret & ideo nō de veris ītelligi poteſt electis. c ❡Electi. Non qđ diuina electio fru- [†Mar.13.c.] ſtret, ſed qui iudicio humano videntur [Lucæ.17.c.] electi. d ❡Ecce in deſer. Multi etiam credunt non venire in publicum, ſed in deſerto. Multi credunt Chriſtum dediſſe ſecretoria præcepta fidei aliis, nō oib⁹ vnde dicit, in penetralib⁹. ❡Nolite credere, qđ Chriſtus in deſerto vel in penetralibus, ſed qđ fides ei⁹ ab oriēte ī occidentem in catholicis fulget clara & manifeſta. Ne ergo credatur ſchimaticis, nomine orientis & occidentis totum orbē deſignat. e ❡Sicut enim ful. Pro manifeſtatione & claritate inter nubila, vel noctem huius ſeculi. Stultū eſt ergo eū quærere in paruo loco, vel in abſcondito, qui ī totius mūdi lumē eſt. Et ne loci in quo futurus eſt eſſemus ignari, ait: Vbicūq; fuerit corpus. i. in cælū q̄ hinc leuauit corpus ſuſceptū; quia rapiemur [1.Thes.4.d] obuiā Chriſto in aera, & ſic ſemp cū domino erim⁹. De naturali exemplo Chriſti aſtruit ſacram ētū. Aquil⁹ & vultures dicunt trāſmarina ſentire cadauera. ibi- [†Lu.17.g.] q; cōgregari. Nōne ergo nos rōnales cō- [24.q.1.c.] gregabitur ad eū qui vt fulgur erit? Vel [qm̄ vetus] per corp⁹ qđ ſignificātī⁹ dicit cadauer, qđ morte cadat, paſſionē Chriſti intelligere: ad quā pvocamur, vt vbicūq; legit [†cadauer] congregemur, & p illā venire poſſimus ad verbū dei. ❡Vel ſcti ſunt Aqlæ, qui innouant cōſumpta vetuſtate ad petrā [†Ioel.2.g.] qui eſt Chriſtus. f ❡Sol obſcu. &c. [Mar.13.c.] Myſticè. Eccleſia ſpecioſa vt luna, electa [Myſticè] vt ſol, & quæ noctē illuminat vt ſtellæ: tunc non apparebit, impiis vltrà modū F ſæuientibus. Et cadent multi qui fulgere videbantur, & firmiſſimi turbabunt. ❡Vel, ſol & lua & ſtellæ ad tempus ſuo lumine priuabunt, vt vicinū indicēt aduentū dñi. Sed pacto die iudicii, mūdo innouato mai⁹ lumē recipiēt. Vl' ſupueniēte claritate veri lumis, videbunt obſcurari, & nulli⁹ eſſe lumis, & angeli ī te- [Iob.26.c.] nebras reputabūt. ❡Iob dixit: Colūnæ cæli contremiſcūt, & pauēt aduentū ei⁹.

a ¶Ne deſperent.
omnis caro, ſed propter electos brē-
¶In illa preſſura.
uiabuntur dies illi. Tunc ſi quis
a ¶Veſtris imitatoribus. ¶Apud Arrianos.
uobis dixerit: † Ecce hic Chriſtus,
¶Apud Donatiſtas vel huiuſcemodi.
aut illic, nolite credere. Surgēt enim
a ¶Membra eius qui ſe efferet ſuper omne quod dicitur deu aut quod colitur.
pſeudochriſti, & pſeudoprophe-
a ¶Aliquid magni ſignificantis.
tæ: & dabunt ſignā magna & prodi-
gia, ita ut in errorem inducantur ſi
fieri poteſt etiam electi. Ecce prædi-
¶Vt præſcii vigiletis. ¶Quia præmoniti eſtis.
xi uobis. Si ergo dixerint uobis: ec-
a ¶Chriſtus moratur in dogmate gentilium philoſophorum. b ¶A fide ad doctrinam eorum.
cē in deſerto eſt, nolite exire: ecce in
¶Hæreticorum, qui ſe iactant arcana dei noſſe.
penetralibus, nolite credere. † Sicut
¶Contra hoc quod dixit: Ecce in penetralibus.
a ¶Cunctis videntibus, non in ſecreto.
enim fulgur exit ab oriēte, & † pa-
a ¶Contra quod dixit: Ecce hic, ecce illic. b ¶Nec vno loco, nec occultus erit aduentus Chriſti, ſed in toto orbe manifeſtabitur.
ret uſq; in occidentem: ita erit aduen-
tus filii hominis. † Vbicumq; * fue-
a ¶Verus Chriſtus non eſt fictitius. b ¶Eo feſtinat intentio ſanctorum, qui in veri ſplendore ſolis ſuos poſſunt figere intuitus.
rit † corpus, illic congregabuntur &
aquilæ. † Statim autem poſt tribu-
a ¶Non quod tota tranſacta, ſed quia præcedet tribulatio, vt ſequatur quorundam defectio.
lationem dierum illorum ſol obſcu-
rabitur, & luna nō dabit lumen ſuū
a ¶.i. lumine carebunt. b ¶Timebunt angeli, quanto magis homines.
& ſtellæ cādēt de cælo, & uirtūtes cæ-
¶Et venient ad vos.
lorū cōmouebūtur. Et tūc † parebit
a ¶Thau, impreſſum frontibus fidelium. ¶Vel ſignū crucis, vt videant in quem traſfixerunt, vel vexillum ſignum victoriæ triumphantis.
ſignum filii hominis in cælo: & tunc
☞In nubibus

Nico. de Lyra.

↪ a ❡Sed propter electos bre. ne ex tribulationis magnitudine cadant à veritate. b ❡Tunc. Hic conſequenter oſtendit magnitudo tribulatiōis ex vehemētia ſeductionis: quia multi diſcipuli Antichriſti venient ad ſeducendum populū, dicendo, qđ ipſe ſit verè Chriſtus in lege & in pphetis promiſſus: & ideo hoc prædicit, ne fideles tunc decipiant, di. Tunc. i. tēpore Antichriſti. c ❡Si quis uo. di. Et quia non ſolūmō habebunt verba ad decipiendū, ſed etiā ſigna: qđ eſt difficilius ad euadēdum. iō ſubdit: ❡d ❡Surgent em̄. per hoc intelligit Antichriſtum & diſcipulos ei⁹, q ſunt mēbra ipſius. e ❡Et da. ſig. quia virtute dæmonū pñt multa mirabilia fieri, quādo pmittūt à deo. f ❡Ita ut. Hoc dicit quia prædeſtinatio licet ſit certa, tamē non tollit libertatem arbitrii. Iſta enim ppoſitio Prædeſtinatus poteſt damnari, falſa eſt in ſēſu cōpoſito, tamē in ſenſu diuiſo vera eſt, ſicut diffuſius declarat primo ſētētiarū. g ❡Ecce prædixi uobis. q. di. Ad hoc iſta prædico nūc, vt caueatis p tunc: quia min⁹ iacula feriunt quæ præuidēt, ſcđm qđ dicit btūs Grego. h ❡Si ergo di. uo. ec. in. Chriſtus ſupple, tanq; homo religioſus in loco deſerto exiſtens. i ❡Nolite exi. ad ui. ſ. eum, ne ſeducamini. Et ſi dixerint: k ❡Ecce in pe. id eſt in locis occultis. l ❡Nolite cre. Ratio autē ſubdit; m ❡Sicut enim ful. quia licet aduentus Chriſti in carne fuerit occult⁹, tamē aduentus eius ad iudiciū erit G ita manifeſt⁹, qđ non poterit aliquē latere, ppter quod ſubditur: n ❡Vbicunq; fue. i. Chriſtus in hūanitate, quia ſicut ſupra frequēter dictū eſt, iudicabit in forma humana, glorioſa tñ. o ❡Illic congrega. i. ſancti occurrentes obuiam Chriſto venienti ad iudiciū, ſcđm qđ dicit. 1. ad Theſſal. iiii. p ❡Statim autē. Deſcripta tribulatione, quæ futura eſt per Antichriſtū, deſcribit aduētū Chriſti ad iudiciū. Et diuidit [Diuiſio] in duas ptes: qa primò deſcribit quædā ſigna præcedētia iudiciū. Secūdò deſcribit iudicis aduentum, ibi: Et tunc apparebit. Circa primū aduertēdū, qđ prout dicūt doctores & ſcti, poſt tribulationē Antichriſti, anteq; appareant manifeſta ſigna iudicii, erit tēpus breue, ī quo poterunt illi qui fuerūt decepti per Antichriſtū pœnitere. & hoc ſignat Apo. viii. a. Factum eſt ſilentiū in cælo q̄ſi media hora. Iſtud enim tēpus nō durabit vt dicūt niſi per. xl. dies vel circiter. & hoc eſt qđ dicit hic: Statim autem &c. i. paruo tempore elapſo poſt tribulationem Antichriſti, apparebunt ſigna manifeſta, propinqi iudicii: & hoc eſt qđ ſubdit: q ❡Sol obſcura. non p priuationem ſui luminis cū ſit ei naturalis. Corpora autē cæleſtia tunc manebūt in ſua natura integra, ſed iſta obſcuritas erit reſpectu noſtri per interpoſitionē alicui⁹ corporis opaci, quemadmodū fit in eclipſi. r ❡Et luna. Qđ poteſt dupl'r intelligi. Vno mō, qa erit interpoſita inter terrā & ſolē: & ſic pars lunæ quæ eſt verſus terrā, obſcurabitur, cum non habeat lumē niſi à ſole. Alio modo per interpoſitionem nubiū obſcuratū. [H] s ❡Et ſtellæ cadent de cæl. non quātū ad earū ſubſtātiā, cū ſint īcorruptibiles, ſed ſecundū apparentiam: quia veræ ſtellæ abſcōdentur per nubium denſitatem, & de nubibus verſus terrā deſcendent exhalationes ignitæ, quæ dicuntur ſtellæ cadentes. t ❡Et uirtutes cælorum cō. &c. Virtutes hic acipiuntur angeli, q ſunt de medio ordine ſecundæ hierarchiæ: ad quorum officium ſpectat cooperari aliquo modo ad miracula, ſecundum qđ dicit beatus Dionyſius. Et ipſi tunc frequentius ſolito mouebuntur ex diuina voluntate ad faciēdū miraculoſas tranſmutationes in elementis, ad incutiendū hominibus terrorem iudicis venientis. v ❡Et tunc. Hic deſcribit iudicis aduentum: & circa hoc duo facit, quia primò facit qđ dictū eſt. Secundò inducit exemplum ab arbore fici: Dicit ergo: Tunc. i. immediate poſt ſigna prædicta x ❡Parebit ſignum filii homi. id eſt crux, claui, & lancea, quæ ſunt paſſionis Chriſti inſtrumenta ❡Vel aliter. Signū. i. cicatrices, quæ apparebūt ī Chriſti corpe. Iſta aūt apparebūt ī cælo. i. ī aere: q aliqñ vocat cælū ī ſcriptura. y ❡Et tunc plan. &c. i. aliqui de oībus tribub⁹ & natioīb⁹ in quibus ſunt aliqui mali: quibus aduentus iudicis erit triſtabilis.

↪Et videbunt

* c ❡Tunc ſi quis. Nunc autem ſit hoc myſticè: nam adulatores multi laudant malos prælatos & principes, tanquam ſint boni Chriſtiani, Chriſtus enim Græcè dicitur vnctus Latinè. Epiſcopi verò & reges ſaltem aliqui ſunt vncti. l ❡Nolite credere. ſcilicet talibus adulatoribus, quia prophetæ ſunt Antichriſti. n ❡Vbicunque fuerit corpus illic congregabuntur &. Id eſt vbi ē bon⁹ prælatus, ibi congregāt bonæ perſonæ. p ❡Statim autem poſt tri. ſcilicet electionis vel prouiſionis peruerſæ nam talis prouiſio eſt eccleſiæ magna tribulatio. q ❡Sol obſcurabitur &c. quod fit moraliter quando malus præficitur. r ❡Et luna non dabit lumē ſuū. Id eſt eccleſia quæ lumen habet à bono paſtore ſicut luna à ſole propter quod ipſo ſubtracto deficit lumen eccleſiæ. s ❡Et ſtellæ cadent de cælo. id eſt religioſi de contemplationis excelſo. t ❡Et uirtutes cælorū mo. nam perfecti de dei patientia in pmiſſione mali prælati mirāt.

*Et videbunt

A a ¶In nubibus. Vel in nubib⁹ .i. in sanctis, sicut quotidie facit dñs prędicatores & angelos mittit. b ¶Cũ uir. Secundus aduentus nõ in humilitate vt prior, sed in gloria demõstrabit. c ¶A summis cæ. Ne quis putaret à quatuor plagis terræ, & nõ à cunctis finib⁹ ei⁹, simul & mediterraneis regionib⁹ electos esse cõgregãdos, subdit: A summo terrę vsq; ad summũ cæli. i. ab extremis terrę finib⁹ p dire ctum vsq; ad vltimos terminos eius: vbi lõgè aspicientibus circulus cæli, terræ videtur insidere. d ¶Ab arbo. &c. Mystice. A pplo Israel, in q̃ cæcitas ex pte cõtigit: & fuit sic⁹ dãnata. Sed cũ de arido ligno ramus fidei & charitatis in eo viru erit, & folia. i. verba prædicatiõis exorta fuerint, ppe est æstas, quę expectat. i. æterna serenitas. & renascentium desiderata nouitas. Cũ em tãdẽ ablata pfidia Israel oĩs salu⁹ fiet, ppe esse diẽ iudicij non dubitandũ est. e ¶Cęlũ & ter. Innouabũ tur, deposita pri ori forma, pmanẽte aũt substãtia. vñ dr. Terra in æternũ stabit. f ¶De die. Ne forte auditis signis, quę rerẽt etiã illius diei certũ terminum ait: De die nouissima, post quot annos vel dies vẽtura sit, nolite esse solliciti. Nulli diffinitũ est, q̃ vel in die vel in nocte iudicium futurũ sit. Sed pro manifestatione dicitur dies, vel pro occultatiõe nox. g ¶Nemo scit &c. In quibusdam codicibus additur, neq; filius: Qui quidem oĩa scit cũ patre, sed nõ facit homines scire, sicut Aplus ait: in eo esse absconditos thesauros sapiẽtię & scientiæ. Nõ facit scire, quia inutiliter sciretur: Sed semp simus incerti de aduẽtu iudicis, vt sic quotidie viuamus quasi in alia die iudicãdi simus. Neq; electi angeli quẽq; scire fecerunt. Vel nulli sanctorũ angelorũ cõcessit deus noticiã diei hui⁹, neq; filio adoptiuo. i. neq; vlì sanctorum hominum. h ¶Sicut aũt. Subitũ aduẽtus sui diẽ plurimis affirmat exẽplis: Nã & fulgur icto oĩa transuolãti cõparauit, & dieb⁹ B Noe, vel Loth scẽm aliũ euangelistam æquiparat. Mystice. Noe arcã ędificauit, cũ dñs ecclesiã cõstruit quã cõsummatã ingreditur cũ eã in die iudicij pręsentia visionis suæ æternus habitator illustrat. Sed cũ ædificatur arca, iniqui luxuriant. Cũ intrat intereũt, qa q; hic scẽtis certãtibus insultant, illis coronatis punientur.

Mysticè

† Mar. 13. c † tuba vocis magnæ

Ecclę. 1. a

† Similitudinem

Col. 2. a † Mar. 13. d Lucæ. 21. f.

Luc. 17. f. Mysticè Gen. 6. c ✠ Meus

NICO. DE LY. ☞ Come.

¶Sero accusante conscientia.

plangent omnes tribus terræ, & uidebunt filium hominis uenientem

a ¶Ad iudicandum.

a ¶Sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cælum. ¶Qui quasi humilis & infirmus iudicatus est.

a b in nubibus cæli cum † uirtute multa & maiestate † Et mittet angelos suos cũ tuba & uoce magna: & cõgregabunt electos eius à quatuor uẽtis, à summis cælorum usq; ad † terminos eorum. † Ab arbore autem fici discite † parabolam: cum iam ramus eius tener fuerit & folia nata, scitis quia ppe est æstas: Ita & uos cum uideritis hęc omnia, scitote quia prope est in ianuis: † Amen dico uobis quia non prætèribit hęc genèratio, donec omnia fiant. † Cęlum & terra transibũt, uerba autẽ mea nõ p ręteribunt. De die autẽ illa & hora nemo scit, neq; angeli cęlorum, nisi pater solus, † Sicut autem in diebus Noe, ita erit & aduentus filij hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, usq; in diem qua intrauit Noe in arcam, & non cognouerunt donec uenit diluuium & tulit omnes: ita erit & aduentus filij hominis. Tunc duo erunt in agro, unus assumetur & unus relinquetur. Duæ molentes in mola, una assumetur & una relinquetur. Vigilate

b c d e

a ¶De qua apostolus loquitur. b ¶Tam aperta & tam intẽsa voce quę vbiq; a mortuis audiatur. c ¶Ad iudiciũ.

f

a ¶Id est mundi climatibus oriente, occidente, aquilone, austro.

g h i k

a ¶Sub exemplo arboris docet de aduentu consummationis.

l

¶Intelligitis æstatis aduentum.

m

a ¶Quę scripta sunt, quę dixi supra. b ¶Ne putetis iam esse consummationem mundi, sed prægressiones quasdam quę ostendunt q̃ prope sit in ianuis.

n

a ¶Credite quę dixi.

o

a ¶Innouabuntur. b ¶Sed sicut dicuntur, sine vlla diminutione implebuntur.

p

¶Ne apostoli quærerent certã horam aduentus Christi, qui intelligitur etiam in morte vnuscuiusq;.

q

a ¶In quo filius & spiritussanctus intelligitur.

r

a ¶Sic repentinus interitus incredulis supereniet cum dixerint pax &c.

s t

u

v

x

y

z

C

D

† Extrema † Mar. 13. c

† 35. q. 10. c. fraternitas

† Ge. 6. & 7 Luc. 17. f.

¶Sicut aũt fuit in die. Noe. qñ diluuiũ erat occultum. v ¶Ita erit aduentus filij hominis. Ad particulare iudicium venientis: Nam aliqui moriuntur repente in prandijs & festiuitatibus magnis: & de operantibus in agro vnus aliquando fulguratur, & alij relinquuntur: & sic est in alijs sequẽtibus exemplis: & ideo cõcluditur:

Moraliter.

c ✠ a ¶Et ui. fi. ho. quia sicut dictum est in forma hoĩs iudicabit. b ¶Venientẽ in nu. cæli. sicut in nube ascendit in cælũ ab apostolis: ppter qd̃ dicitur Act. j. b. Iesus qui assumptus est à vobis, sic veniet. c ¶Cum uirtute mul. quia primus eius aduentus fuit in infirmitate, sed's erit in virtute. d ¶Et maie. quia veniet vt dñs qui primo venit, vt seruus. e ¶Et mit. an. su. quia ministerio angelorum colligentur cineres mortuorũ. f ¶Cum tu. Sicut enim in datione legis auditus est sonitus terribilis, vt habetur Exod'. xix. cãta audietur tunc sonitus consimilis, virtute angelorũ factus in elemẽtis. g ¶Et uo. ma. illa vox erit vox Christi vocantis mortuos ad iudicium ex cuius virtute suscitabũtur. h ¶Et cõ. ele. Licet enim omnes adducantur ad iudicium, tamẽ electi specialiter adducentur ministerio sanctorũ angelorũ, quia erunt conciues eorum. i ¶A quatuor uen. i. à quatuor partibus mundi. vnde oriuntur principales venti: & per hoc intelligũtur aliæ partes orbis minus principales. k ¶A summis cælorum &c. Iste modus loquendi est scẽm apparẽtiã, quia summũ cæli videtur esse super cenith capitis nostri. Terminus autem cæli videtur vbi terminatur aspectus noster, quia ibi videtur cælum coniungi terrę, licet scẽm veritatem æqualiter distat à terra vndiq;. Est ergo sensus: A summis cælorum &c. i. ab omni loco qui sub cælo est, adducẽtur electi ad locum iudicij. l ¶Ab arbore aũt fici discite parabolã. Hic ad declarationẽ prædictorum adducit exemplum, quia sicut viriditas arboris incipiens est signũ æstatis propinquæ, ita signa prædicta erũt signa ipsius iudicis imme

✠ Donec

✠ a ¶Et uidebunt &c. i. Christum qui in tali tribulatione venit aliquando pro consolatione bonorum, deijciens malum prælatum, & substituens bonum. e ¶Et mittet ange. suos &c. Tunc enim mittuntur angelici viri cum tuba prædicationis ad congregandum electos hinc & inde in vnitate charitatis. k ¶A summis cælorum. id est à maioribus vsq; ad minores, quia prędicatio debet esse cõmunis. l ¶Ab arbo. fici disci &c. Per ficum cuius dulcis est fructus, significatur bonus prælatus, qui in institutione sua incipit virescere per opera bona: & hoc est signũ fructificationis bonæ in se, & in alijs de proximo futurę. q ¶De die autem illa & hora nemo &c. Istud ad literam exponitur de die iudicij generaliter. Moraliter autem potest exponi de die iudicij particularis, qui est dies mortis cuiuslibet hominis. Diem autem mortis suæ nullus scit nisi deus sibi reuelauerit: ideo subditur. r ¶Sicut autem fuit in diebus Noe &c. Erant enim tunc comedentes et bibentes in securitate, diluuium non timentes. Sic etiam multi de morte sua non cogitant, quamuis certitudinaliter sint morituri. ideo subditur: v ¶Ita erit & aduentus filij hominis. Ad particulare iudicium venientis: Nam aliqui moriuntur repente in prandijs & festiuitatibus magnis: & de operantibus in agro vnus aliquando fulguratur, & alij relinquuntur: & sic est in alijs sequẽtibus exemplis: & ideo cõcluditur:

✠ Vigilate

E a ¶Comedẽtes & bibẽ. nubẽ. &c. ☞ Nõ alimẽta & nuptię, sed immoderatꝰ licitorũ vsus arguit. Post bella fames, terremotꝰ &c. tũc breuis sequet pax, vt fidelis ꝓbet: an trãsactis malis spet iudicẽ vẽturũ. vñ dr: Cũ em̃ dixerint pax & securitas, tũc repẽte interit⁹ superueniet.

†ducentes vxores. 1. Thes. 5. a

Luc. 12. c. b ¶Tunc. Lucas in illa nocte. i. illa in tribulatiõe q̃ ꝓbant, in q̃ alĩ permanẽt, alĩ cadũt. c ¶Duo erunt. Duę differentię prędictorũ sunt in ecclesia, quasi in agro laborãtium, eorum qui sincere Christũ annũciãt, & eorũ qui verbũ dei adulterãr. d ¶Duæ mol. Duę differẽtię sequẽtiũ orbẽ rerũ mobiliũ, q fœminino genere designãtur, qa maiorũ cõsilio regunt fœmine à viris. e ¶Duo in lecto. qui ociũ eligũt & quę, quę significant noſe lecti, nec seclarib⁹ nec ecclĩasticis negocijs occupati. f ¶Vnus assumꝑ, ꝓpter deũ cõtinere studet, vt sine sollicitudine viuẽs cogitet quę dei sũt. Qui aũt hũana laude, vel aliq̃ vitiorũ corruptione monastică vitã elegerit, relinquetur à deo. Nõ sunt alia genera hominũ, q̃ hęc tria in ecclĩa. Vñ Ezechiel tres viros liberatos vidit, Noe, Daniel, & Iob i. rectores vt Noe, cõtinẽtes vt Daniel, cõiugatos vt Iob. Et sec̃m hęc tria genera hominũ, tres supponit parabolas. In prima agit de laborãtib⁹ in agro, qđ est vbi dicit: Vigilate ergo. In sec̃a agit de existẽtibus in lecto, qđ est vbi dicit: Simile est regnũ cęlorũ decẽ virginib⁹. In tertia agit de molẽtibus in mola, qđ est vbi dicit. Sicut em̃ hõ peregrẽ profi. &c. g ¶Si sciret &c. Nesciente patre familias, fur domũ perfodit, quia dũ à sui custodia spũs dormit, improuisa mors carnis habitaculum irrũpit, & ad suppliciũ trahit. Furi autẽ resisteret si vigilaret, qa aduentũ iudicis occultę venientẽ prędicans occurreret pœnitẽdo. h ¶Quis putas est fidelis seruus. Tribus similitudinibus fulguris, furis, & submersionis pentapolis, terrorẽ iudicij introduxit cõiter ad oẽs, vt vigilarent & parati essent. Nunc spãliter ad prędlatos loquitur q humiles, prudẽtes, nõ appetentes bonũ propter lucrũ tpale, sed verbo & exemplo & opere debent pascere oues. Quisputas. q. d. Admonẽdi estis, nã q̃ rarus est, dño ꝓpter dñm seruiens, oues Christi nõ ad luerũ, sed amore Christi pascẽs. i ¶Prudens. in futuro sibi ꝓuidens. k ¶Quẽ cõsti. Quã rarus q

†qua non expectatis hora.

†Luc. 12. c sit vocatus à deo tanq̃ Aarõ & nõ magis se ingesserit, & qui non magis se pascat q̃ oues. l ¶Btũs ille. Aeterna aũt bẽitudine gñificãdus est, q dño veniente ad iudiciũ repert⁹ fuerit fideliter annonã verbi ministrãs & in cura gregis vigilãs. ¶Rar⁹ inuenit fidelis vel prudens: sed q talis inuenit btũs est. m ¶Super. i. super oĩa cęlestis regni gaudia, cęteros i. bonos auditores faciet discumbere: & trãsiẽs ministrabit eis. n ¶Percutere cõseruos. iniurijs afficere vel infirmorum cõsciennias prauo verbo vel exemplo vitiare. Vnde Lucas ait: seruos vel

Luc. 12. f. ancillas quorum quanta infirmior est ętas vel sexus, tantò facilior est ruina.

Nicolaus de Lyra. ☞ Cũ hypocri,

☞ a ¶Donec uenit dilu. & tulit. id est perdidit excepto Noe & his q cũ eo erant in arca. b ¶Ita erit aduẽ. filiis, qa hoibus in securitate existentibus: & de

¶Guĺæ dediti.

a te diluuium comedentes &

¶Ebrietati dediti. ¶Et his tot dediti & in dicia dei contemnentes perstiterunt vsq; in eum diem.

bibentes, † nubentes, & nuptui tradentes, usque ad eum diẽ quo intrauit in arcã Noe,

a ¶Cognoscere noluerunt quãis Noe ꝓdicẽte.

& nõ cognouerũt, donec ue[a] nit diluuium & tulit omnes,

a ¶Tamquam sur comprehendit filios nocis.

ita erit & aduẽtus filij homi[b]

a ¶In illa consummatione.

b ¶Prædicatores.

c ¶Inuenientur in semente pares, sed non æque mercedes fructus.

[b,c] nis. Tunc dũo erunt in agrõ, [c] unus assumetur & †un⁹ relin

Occupati secularibus. ¶Qui habuerunt tamquam non habentes.

[d] quetur. Duæ molentes in †

a ¶Qui in incerto diuitiarum sperauerunt.

mola, una assumetur, & †ãlte

a ¶Continentes, non occupati ecclesiasticis vel secularibus.

[e] ra relinquetur. Dũo in lecto,

[f] unus assumetur, & †alter relin

a ¶Ecce quo tendunt quæ dixit. ¶Solliciti estote. Hæc enim est causa, cur nescire velit nos diem aduentus sui.

[d] quetur. †Vigilate ergo, quia [d] nescitis qua †hora dominus

¶Probat⁹ debent vigilare & sobrij esse.

uester uenturus sit. Illud autẽ

[e] scitote, quoniam si sciret pa/

¶Spiritus. a ¶Deus in morte.

terfamilias, qua hora fur uen

a ¶In illa hora quæ sibi esset suspecta.

turus esset, uigilaret utiq;, &

¶Id est corpus.

non sineret perfodi domum

¶Sine macula & ruga.

suam. Ideo & uos estote para

ti: quia †nescitis qua hora filius

a ¶Difficultatem ostendit, per quis, non, impossibilitatem virtutis.

[h] us hominis uẽturus est. †Quis[e]

[i] [k] putas est fidelis seruus, & pru[f]

¶Bene erogando pecuniam domini sui.

¶Christus.

dens, quem constituit domi/

a ¶Discernens capacitatem singulorum.

¶Ecclesiam.

nus super familiã suam,

a ¶Pro capacitate auditorum. b ¶Sermonis diuini, vel exẽpli sui.

ut dẽt illis cibũm in tempore[g]

[l] † Beatus ille seruus, quem [h]

a ¶Christus.

cum uenerit dominus eius,

a ¶Cibum ministrantem.

inuenerit sic faciẽtem. Amẽ [i]

[m] dico uobis: quoniam super [k]

a ¶Pro tempore & cæteris supra dicta.

¶Non vt soli, sed vt præ cæteris habeant æterna præmia. Tum pro vita sua: Tum pro gregis custodia.

omniã bona sua constituet

¶Econtra, si dissimulauerit iudicium dei in proximo ventarum, securitatem tibi ipsi faciens.

eum. Si autem dixerit ma/[l]

lus seruus ille in corde suo:

moram facit dominus meus

a ¶Iniurijs afficere.

[m] uenire, & cœperit pẽcute/[m]

a ¶Ipse autem sit dedit gulæ vel ebrietati vel facinoribus & illecebris secuti plenus ire.

re conseruos suos: mãducet

bus, & de nullo timẽtibus, subito veniet tribulatio Antichristi. Vel secũdũ alios istd̃ refert ad tps post mortẽ Antichristi ipso mortuo, & p cõsequẽs hoib⁹ in securitate existẽtib⁹, subito appebũt signa iudicij & iudicis aduenientis. c ¶Tunc. Per existentes in agro intelliguñt prędlati, quorũ officiũ est laborare in agro militatis ecclie. Per molẽtes i mola, vbi est magn⁹ labor corpalis, itelliguñt actiui. Per existẽtes in lecto intelligũtur cõplatiui, q sunt in requie cõtẽplatiõis. De istis tribus dicit: Vnus assumetur &. quia istorũ triũ statuũ aliq stabũt in fide i ꝓsecutiõe Antichristi, & aliq cadẽt. Et similiter aduenięte iudicio aliq assũmetur ad gñiam, aliq relinquent ad pœnã. d ¶Vigilate. Hic ex prędictis excitat nram sollicitudinem: Quia em̃ ipse iudicij est incertũ, ideo semp debem⁹ esse parati ad ipm expectãdum: qa in tali statu, in q̃ aliqs capiet i morte, quę etiã nobis incerta est, ita etiã in tali statu pũrabitur in iudicio. Ad hoc etiã adducit duplex exẽplũ. Primum est de prędfamilias qui sollicitus est de custodia dom⁹: & multò fortius nos debem⁹ esse solliciti ne perdam⁹ vitã ęternã: Qđ erit si inueniamur imparati p carẽtiã gręi in morte: & hoc est qđ dicit: Illud autẽ. & patet lra. Sec̃m exẽplũ ponit ibi. e ¶Quisputas. de seruo pũsfamilias q sollicitus est regere domũ sibi cõmissam, nõ solũ in prẽsentia dñi, sed etiã in absentia, vt sic veniẽs dñs eũ remuneret. Si aũt in cõtrarijs actibus ipm inueniat ęternaliter punit. Iste aũt seru⁹ est qlibet Christianus, q est dispẽsator dñi sui. Q. ꝑ põt intelligi tripl. Vno mõ in dispẽlatiõe spũaliũ, qđ pro priẽ ꝑtinet ad prędlatos. Alio mõ in regimine tẽporaliũ qđ ꝑtinet ad principes seculares, & iudices. Tertio mõ in bono vsu gratiarũ sibi à deo collatarũ, & hoc ꝑtinet ad oẽs: hoc ergo est quod dicit: Quisputas est fidelis &c. f ¶Quẽ cõstituit. Et põt rẽsponderi, vt patet ex prędictis. Hic est bon⁹ prędlat⁹ vel bonus iudex, vel etiã bonus simplex Christianus, qa vt dicitur in ecclĩastico: Cuilibet Deꝑdit mãdauit de⁹ de proximo suo. g ¶Vt ℈, si tacendet illis. i. auxilium. i. in tpe necessitatis, do. ad quod quilibet prędictorũ tenetur, vt visum est. h ¶Beatus ille ser. quẽ, quęrens in morte rationẽ seruitij sui, inuenerit sic facientẽ. i. in actibus charitatis se exercentem, quia per talia meretur beatitudinem: propter quod subditur: i ¶Amen dico uobis quoniã sup. quia beatitudo est status omnium bonorũ cõgregatiõe perfectus, vt dicitur iij. de cõsolatione. l ¶Si autem dix. malus seru⁹ ille in corde suo; morã facit dñs meus. Hoc dicũt illi qui non cogitãt de morte. n ¶Et cœperit pcutere conseruos. id est occupare se in actibus malis & charitati contrarijs.

☞ Venit dñs

☞ d ¶Vigilate ergo. Vos ad mortẽ folliciẽ prẽparando. e ¶Quisputas. Hic est bonus prędlatus, q subditos suos pascit pabulo sacræ scripturæ & eucharistiæ: quẽ si dominus inuenerit vigilãtem super personæ suæ gregisq̃ sui custodiam. k ¶Super oĩa bo. dando ei seipsum, & per cõsequẽs omne bonum. l ¶Si aũt dixe. De aduẽtu ei⁹ in morte nihil cogitãdo. m ¶Et cœperit pcu. conser. viuere iniuriosè & gulosè,

Moraliter

☞ Venit dñs

A a ¶ Cum hypocri. &c. Cū illis. s. qui erāt in agro, & qui molebant, & nihilominus derelicti sunt. Qui dicuntur hypocritę, & in agro, & in mola. i. qui bona videbantur facere, sed exitus diuersæ voluntatis apparuit. b ¶ Fletus. Per similitudinē membrorū magnitudo ostenditur tormentorum.

GLOS.ORDI.

†expectat. ¶ Vnc simile &c. Ca. XXV. Decē uirgi. Virgines sunt oēs q se a luxu secli cōtinent d ¶ Et spōse &c. Oēs sic sunt sponsa, quæ mō despōsata est, uirgo à corruptiōe seculi. Nuber. cū mortalis immortali cōiunget. e ¶ Quinq; : Quia quinq; pertita est cōtinētia in carnalib⁹ illecebris, videlicet vt in quinq; sensus contineant se a voluptatibus. f ¶ Morā &c. Quia nō est parū tpis inter priorē & secūdū aduentū Christi. 2. Tess. 2. g ¶ Dormitauerūt &c. quia postea suscitādi. h ¶ Media autē nocte clamor. i. nullo sciente vel sperāte. Vnde: Dies domini sicut fur in nocte veniet.

☞ Date

Nicolaus de Lyra.

☞ a ¶ Veniet dns &c. Quia nihil est incertⁱ hora mortis. b ¶ Et diuidet. ☞ Et spōse † 1. qō. 1. c. qd quidē. 32. q. 5. c. si paul⁹. De sacrauct. c. vnico. separādo aīam, à corpe ī morte. c ¶ Partemq; eius. i. cū falsis christianis separādo ipsum à btis, & cōiungēdo cōdēnatis. d. ¶ Illic erit fletus. hoc supra expositū est ca. xiij. Moraliter. ✻ a ¶ Veniet dns ser. Repetēs mortis debitum repentinæ, sicut frequenter accidere consueuit.

¶ In cap. xxiij. vbi dicit in postilla. Hmōi aūt est noticia diei iudicij.

B ADDI. Quęcunq; noticia deo attributa, etiā si nō importaret respectū ad creaturam, necessariū est q̄ sit cōmunis tribus psonis, eadē ēm essentia diuina.

REPLI. In ca. xxiij. vbi dicitur de noticia diei iudicij, q̄ pater solus &c. dicit postil. q̄ per hoc nō excludit filiⁿ & spūsctūs, quia oīs respectus dei ad extra est cōis tribus : talis aūt est noticia diei iudicij. Burg. dicit q̄cunq; noticia deo attribuitur, etiā si nō importaret respectū ad extra: necesse est vt sit cōis tribⁿ psonis: eadē ēm est cum essentia diuina. Sed si rō. Burg. valet, paternitas erit cōis tribus personis, quia est eadē essentia diuina. Sed dictum in se non videtur scholasticū quia p noticiā generatur verbū. Si igit illa est communis tribus tres personæ generant verbum. Itē verbū est noticia, per paternum intelligere expressa, & ideo dicitur sapiētia. Si igitur illa noticia est cōis tribus, pater vtiq; erit sapiens sapientia genita, quod negat beat⁹ Augu. j. Retrac. ca. xxv.

NICO. DE LY. Ca. XXV.

Diuisio ¶ Vnc simile erit. Data lege euangelica, positq; saluator ostendit quędā antecedentia iudiciū extremū, hic describit ipsum iudiciū. Et quia vniuersitas iudicanda distinguitur in tres status, videlicet actiuorū, contēplatiuorū, & etiam prelatorū: ideo diuiditur in tres ptes secūdū tres parabolas quas hic ponit ad istos tres status pertinētes. Prima pertinet ad cōtemplatiuos, sed a ad prelatos, ibi: Sicut ēm homo peregrē &c. Tertia ad actiuos, ibi: Cū aūt venerit filius hominis. Prima in duas: quia primō circa vitā cōtēplatiuā ponitur meritū, & sec̄ō ponitur circa hoc examinatiōis iudiciū, ibi: Media aūt nocte. Dicit ergo primō. c. ¶ Simile erit i. ecclesia militās, q̄tū ad statū cōtēplatiuū. f ¶ Decē uirgi. Per quas signatur vniuersitas cōtemplatiuorū Numerus enim denarius est primus digitus vel primus limes numerorū: vnde & numeri sequētes cōponūtur ex denario pluries sumpto vel aliqua pte eius, sicut pater viginti bis decem. xxx. ter decē & sic cōsequēter. Similiter. xj. vnū & decē. &. xij. duo de decem: & sic consequenter. Propter qd̄ dixerūt aliqui philosophi C q̄ numeri non procedunt in infinitū, sed solum vsq; ad decem, vt habetur. iij. Physicorū: & ideo denarius numerus bene significat vniuersitatem. Virginitas aūt quę tenet supremum gradum in virtute castitatis, significat vitam contemplatiuam, quia castitas eleuat mentem à carnalibus: Et sicut disponit intellectum ad contemplationem veritatis: sic econtrario luxuria deprimit mentem & causat hebetudinem intellectus, & sic reddit hominem quasi bestialē: propter qd̄. j. Ethicorū †dissecabit vita voluptuosa vocatur vita pecudū. g ¶ Quæ accipiētes. Lampades iste, sunt opera vitæ contēplatiuę, quę sunt bona de genere. h ¶ Exierūt. Ad hoc debet ordinari exercitium vitę contemplatiuę, vt homo possit securē & decenter obuiare Christo uenięti ad iudiciū, qui tūc coniunget sibi ecclesiā totaliter mūdatā, non habentē maculā neq; rugam. i ¶ Quinq; autē. Prudentia autem est virtus directiua operum humanorum in finem debitū: Propter quod à philosophis, & à sanctis dicitur auriga virtutū. Virgines aūt prudētes sunt cōtēplatiui seu religiosi, opera sua bona de genere ad finē debitum ordinātes: vi delicet ad gloriā dei principaliter, ad pfectionē sui, & ędificationē primi cōsequēter. Et quia fatuitas est priuatio prudētię cōtrariatur: ideo fatuę virgines, dicuntur contēplatiui à prędicto fine deuiantes, propriā gloriā & fauorē hoīm, vel quęstū principaliter intēdentes. Et meritò dicūtur virgines fatuę, qa bonū op⁹ de genere perdūt ppter defectū intētionis rectę. k ¶ Sed quinq;. Oleū istud est spūale gaudiū, quod oritur ex operibus bonis factis ppter deū: De quo dicit Apostol⁹ ad Philip. iij. a. Gaudete in dño semp. Hoc aūt oleū nō habēt virgines fatuę propter defectū intētiōis rectę, licet habeāt lāpades, id ē opera bona de genere. l ¶ Prudentes. Quia propter rectitudinē intentionis gaudent in dño de suis operibus bonis. Dicitur aūt gaudiū istud oleū, quia nutrit & fouet ignē charitatis. Ex hoc enim q̄ aliqs delectatur in opere, fortius & mēlius operat̄, secundū Philo. & per cōsequēs dispōnit̄, vt ei maior charitas infundat̄. m. ¶ Moram autem. Mora ista est decursus temporis ab ascēsione Christi vsq; ad diē iudicij. Quod tēpus ppter longitudinem vocat̄ hic mora: iā ēm durauit p mille ducētos, & septuagintaq; annos & residuum est nobis incertū. In hoc autē tpis interuallo moriuntur omnes tam boni q̄ mali. Quę quidem mors signatur hic p dormitionē: quia ita faciliter excitabūtur à morte per Christum ad iudiciū venientē, sicut homo purus excitat aliū dormiētem. n. ¶ Media autem nocte. Hic ponitur examinationis iudiciū circa prędicta opera contēplantiū. Dicit ergo: Media autem no. Non est intelligendū per hoc q̄ iudiciū extremū sit celebrādū de nocte: Sed de die prout dicit Apos. j. Co. iij. c. Dies dñi decla. &c. Sed quia tēpus iudicij est nobis occultū, vt patet ex prę ce. ca. ideo hoc signatur per hoc q̄ dicitur: Media autem no. quia illa quę fiunt media nocte sunt hoībus occulta. o ¶ Clamor autē. i. vox Christi vel angelorū ad vocādū mortuos ad iudiciū, vt dicē infra eodē ca. d ¶ Tunc surre. oēs uir. il. quia omnes resurgent boni & mali, vt appareant in iudicio Christi.

☞ Et orna.

Moraliter. e ¶ Tunc simile erit regnum cęlorum decem. Moraliter. Per quas intelligi potest vniuersitas fidelium, qui ppter integritatem fidei virgines nominantur secundum illud. ij. Corin. xj. a. Desponsi vos vni viro, virginem ca. &c. i ¶ Quinq; autem iaco. 2. b. ex eis erant fatuę. i. bonis operibus vacuę: quia fides sine operibus mortua est. k ¶ Et quinq; prudentes. i. opera bona habentes: & sic acceperunt oleum ad ornatum suarum lampadarum: propter quod à Christo dicūtur recepti, aliis verò excluſ

✻ Sicut enim

autem & bibat cum ebriosis: ueniet a
a ¶ In quo omnes mali prępositi intelliguntur.
dominus serui illius in die qua non
†sperat, & hora qua ignorat, & †diui b
a ¶ A consortio fidei. b ¶ Sortem eius.
det eum, partēmq; eius ponet cum c
a ¶ Licet non fuisset hypocrita. b ¶ Pro calore, c ¶ Pro frigore.
hypocritis: illic erit fletus & stridor d
dentium. Cap. XXV.

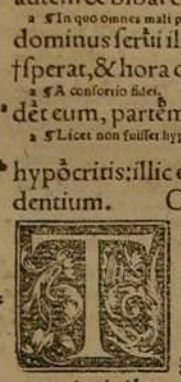

¶ Hęc parabola tam ad subiectos q̄ ad prelatos refertur. Aliud de eodem exemplum.

Vnc simile erit re e
a ¶ Ecclesia permixta omnibus tam religiosis q̄ super stitiosis continentibus.
gnum cælorum de f
cem uirginibus, quę accipiētes lam g
a ¶ Opera quę secundum continentiam fiunt. b ¶ Concordauerunt voluntati sponsi & matris ecclesiæ.
pades suas exierunt obuiam sponso h
& sponsę. †Quinq; autē ex eis erant i
a ¶ Quia veritati seruiunt pro laudibus hominum. b ¶ Quia veritati seruiunt pro æternis premiis.
fatuę, & quinque prudentes. † Sed k
a ¶ Accepta ostensione bonorum operum.
quinq; fatuæ acceptis lampadibus
a ¶ Gloriam intra conscientiam, vel, oleum eā lętitia mentis quam habet qui intus deo placet.
non sumpserunt oleum secum. Pru l
a ¶ Nitorem gloriæ. q ¶ Id est in conscientiis suis
dentes uerò acceperunt oleum in uā
¶ Ostensione bonorum operum.
sis suis cum lampadibus. * Moram m
a ¶ Iudicium differente extremum.
autem faciente sponso, dormitaue
a ¶ Ante mortem languoribus. b ¶ Electi & reprobi. c ¶ So mno mortis. d ¶ Securi a omnibus.
runt omnes, & dormierunt. Me n
a ¶ In inspērato. b ¶ In voce archāgeli, & in tuba dei.
dia autem nocte clamor factus est, o
a Ad societatem sibi perpetuo virginem. b ¶ Occurrite ei in aera.
ecce sponsus uenit, exite obui p
a ¶ A somno mortis. b ¶ Boni & mali.
am ei. Tunc surrexerunt om

Glos. ordi Matthæi Cap. XXV. De Lyra.

E a ¶ Date nobis de oleo &c. quorũ fa
☞ ta aliena fulciunt laude, eadẽ subtracta deficiunt, & de consuetudine id semp inq runt, vnde gaudere anim⁹ solet. Itaq; hominũ q corda nõ videt, testimoniũ volũt habere apud deũ, qui cordis ispector est. b ¶ Extinguũtur, i. adu⁹tu iudicis int⁹ obscuranf: & à deo nõ habẽt mercedem: qa receperũt laudẽ. c ¶ Ne for. qa q̃sq; pro se rõnẽ reddet, nec alieno testimonio iuuatur quis apud deũ, cui secreta patẽt, & vix sibi quisq; sufficit, vt ei perhibeat testimoniũ cõscientia sua. Ne forte. vnus quisq; pro suis operib⁹ mercedẽ suscipiet nec possunt in die iudicij aliorũ virtutes, aliorũ vitia subleuare. d ¶ Ad uẽden. Vendentes sunt adulatores, q dãt laudẽ & accipiũt aliquã mercedem: e ¶ Dum autẽ inclinantib⁹ se illis in ea quæ foris sunt, & solita gaudia requirẽtibus, cũ interna nõ nouerunt, venit ille qui iudicat. f ¶ Et clausa est. Post iudiciũ magna ẽ eius seueritas, cuius est ante ineffabilis misericordia. g ¶ Nouissimè ue. per verã
† Postea, deinde. pœnitentiam, per ifructuosas lachrymas pulsãt foris relictæ. Nõ dicitur q̃ emerũt oleũ: qa nullo iã remanẽte gaudio de alie
† Mar. 13. d Luc. 13. e nis laudib⁹, in angustijs redeũt ad implorationẽ dei. h ¶ Vigila. videlicet vt testimoniũ bonæ cõscientiæ nobis prepare mus, ne cũ fatuis virginibus foris remaneamus. i ¶ Nescitis diẽ neq; horã. Nõ solũ diẽ iudicij: sed diẽ mortis cuiusq;, vl horã in qua q parat⁹ inuenit, & tũc paratus inueniet. Et qa paratos nos inueni re desiderat, subjncit aliã de eadẽ re para
✠ in qua filius hois veniet. bolã. k ¶ Peregre profecit. uocauit. Locus carnis terra est: ergo Christus carnẽ nostrã ad peregrina duxit, quãdo cælũ ascendit. l ¶ Et profectus est statim.
† Luc. 19. b F nõ locũ mutans, sed liberã eis potestatem operandi permittẽs. m ¶ Operatus est in eis. A visibilib⁹ se custodiẽdo, alios p posse exhortãdo, vt de visibilibus ad inuisibilia transeant. Vel vtricq; sexui prædicando, & de bonis moribus informãdo, geminauit accepta talẽta. n ¶ Posuit au. Cœpit singulorũ actus discutere accusante cõscientia vnũquemq; vel excusante. o ¶ Ecce alia quinq; q̃ quotab errore cõuertit, tot dño obtulit, testimoniũ sibi dãte cõscientia, q̃ p gratiã sibi datã nõ tm sibi ꝓfuit, sed etiã quos potuit lucrifecit.

☞ Super

Nicolaus de Lyra.

✠ a ¶ Et orna. Iste ornatus non est aliud, q̃ recursus ad mentem cogitãdo de iustitia suorum operũ & bonitate circũstantiarum. b ¶ Fatuæ autem. Ista petitio vana & responsio negatiua significat q̃ nullus ad alium q̃tumcunq; iustũ poterit recurrere, pro auxilio habendo, nec aliquis q̃tũcũq; iustus poterit aliũ iuuare sed sibi soli sufficiet iustitia sua; & hoc ẽ quod subditur: c ¶ Ne for. Exprobratio est præteritæ fatuitatis in hoc q̃ bona opera de genere dederũt propter fauorẽ laudis humãę, qa vẽditores olei sunt adulatores secũdũ Aug. q. d. Cõsiderate quid valuit vobis pro tali fauore cõtinẽter vi uere? d ¶ Dũ au. per hoc insinuatur remorsus propriæ cõscientiæ dicentis testimonium de prædictis cõtra se. e ¶ Venit spõ. i. Christus ad remunerationẽ bonorũ. f ¶ Et quæ pa. per opera charitate formata. g ¶ Intrauerũt cum eo ad nup. i. ad gloriam cælestem est aliis relictis ad pœnam. h ¶ Et clausa est ianua

quia

¶ Continentes. ¶ Numerauerunt secum opera sua, pro quibus emunerationem expectant.

nes uirgines illæ, & ornauerunt [a]
a ¶ Sua fiducia decoptæ intus vacuæ dicunt proximis.
lampades suas. Fatuæ autem sa [b]
a ¶ Testimonium laudum, dicendo de operibus nostris quod vidistis.
pientibus dixerunt: Dãte nobis [a]
a ¶ Opera nostra quæ hominibus clara videbantur.
de oleo uestro, quia lãpades no
a ¶ Non de auaricia sed timore, quia in illo die testimoniũ cuiusq; vix sufficiet sibi, necũ sibi & proximo.
[b] stræ extinguntur. Respõderunt [c]
prudentes, dicẽtes: Ne forte non [c]
a ¶ Increpando. ¶ Ite. i. modo videamus quid vos adiuuent qui vobis laudes vendere consueuerãt.
sufficiat nobis & uobis: ite po
a ¶ Venamini laudes vestro more. ¶ Non dant consilium, sed ex obliquo commemorant crimẽ earũ.
[d] tius ad uendentes, & ẽmite uo
bis. Dum autem irẽt emere, uenit [d e]
a ¶ Quibus conscientia dabat bonum testimoniũ.
sponsus, & quæ pãratæ erant, in [f]
a ¶ Vbi munda anima verbo dei copulatur.
[f] trauerunt cum eo ad nũptias: & [h]
a ¶ Aditus regni cælestis, quia precibus postea nullis patebit aditus post iudicium.
[g] clausa est ianua. † Nouissimè ue [i]
rò ueniunt & reliquę uirgines, di [k]
a ¶ Dolore repulsionis compulsæ appellationem ingeminant dominationis.
cẽtes: Dõmine domine, aperi no
bis. At ille respondẽs, ait: Amen [l]
a ¶ Ideo vos desero, quia per vitæ metum non recognosco.
[k] dico uobis, nẽscio uos. Vigila [m]
a ¶ Ecce quo parabola tendit.
[i] tẽ itaq;, quia nescitis diem neque [n]
[k] horam. † *Sicut enim homo pere [o]
grè proficiscens uocauit seruos [p]
a ¶ Dedit dona hominibus naturalia & gratuita.
suos, & trãdidit illis bona sua. Et [q r]
a ¶ Exteriorum scientiam quinq; sensibus acquisitã.
uni dedit quinq; tãlenta, alij au
a ¶ Intellectum & operationem. b ¶ Intellectum.
c ¶ Non pro largitate vel parcitate, alij plus, alij minus, sed pro viribus accipientium.
tem duo, alij uerò unum, unicui [s]
que secundum propriam ꝓuirtu
¶ Promouit.
[l] tem: & profectus est statim. Abiit [t]
a ¶ Scientiam exteriorum & si mystica non penetret.
autem qui quinq; tãlenta accepe
¶ Dum se a visibilium voluptate custodit, ab his etiam alios amouendo compescit.
[m] rat, & operatus est in eis, & lucra
tus est alia quinq;. Similiter qui
a ¶ Intellectum & operationem. b ¶ Prædicando, & mira operando, tales instruit qui itidem flo rent scientia & opere.
duo acceperat, lucrãtus alia duo.
a ¶ Intellectum.
b ¶ Per se, sed non redens per se.
Qui autem unum acceperat, ab
a ¶ Terrenis actibus se applicant, nec lucrum spirituale quæritu ir.
iens fodit in tẽrram, & abscon
a ¶ Quod est ab ascensione domini vsq; ad secundum aduentum.
dit pecuniam domini sui. Post [v]
c ¶ Ad iudicandum.
multum uerò temporis uẽnit do
[n] minus seruorũ illorũ, & posuit [x]
¶ Præparans se ad reddendam rationẽ.
rationem cũ eis. Et accedens qui quinq; talenta acceperat, obtulit alia quinq; talenta, dicens: Do mine quinque talenta tradidisti [o] mihi, ecce alia quinque superlu

quia post iudicium non erit alicui adit⁹ G possibilis ad gloriã: propter qd̃ subdit: i ¶ Nouissime uerò. i. nimis tardè. k ¶ Veniunt & reliquæ uir. dñe. domine ape. Per hoc q̃ vocãt eũ dominũ, signatur q̃ crediderũt in Christũ: Sed quia fides earũ fuit informis, ideo subditur: l ¶ At ille respõ. Amẽ dico uobis, nescio uos. noticia. s. approbatiõis, qua soli electi à deo cognoscũtur. Et in fine hui⁹ parabolę ad nostrã instructionẽ concluditur. m ¶ Vigilate itaq;. ad habẽdũ scilicet, fidem formatam charitate. n ¶ Quia nescitis diem neq; horam. s. mortis, nec per cõsequẽs status ꝓ die iudicij. Quia sicut dictũ est in tali statu præsentabitur quilibet in iudicio, in quo iuenietur i morte. o ¶ Sicut enim homo peregre. Hic ponitur secunda parabola quæ pertinet ad prælatos. Et primò circa statũ eorũ describitur meritũ, & demeritũ proprię actiõis. Secdò, iudiciũ discretionis, ibi. Post multũ verò temporis: Dicit ergo primò: Sicut homo peregre ꝓficiscens. Hõ iste est Iesus Christ⁹, qui licet secundũ diuinitatẽ nõ possit proficisci de loco ad locũ, qa sic est vbiq;, semper, & de necessitate. secũdũ tamẽ naturã humanã peregre profect⁹ est, q̃n ascẽdit in cælum: qa loc⁹ propri⁹ oĩm cõpositorũ ex elemẽtis, vbi naturaliter qescũt, ẽ terra, vt hẽ. n. de gnatiõe: qa elemẽta grauia excedũt in eis secundũ q̃titatẽ molis. p ¶ Vocauit seruos suos. i. prælatos ecclesiæ, q ꝓpũ modo sunt eius serui. q ¶ Et tradidit il. bo. Bona. s. naturæ, bona gratiæ gratis datæ, bona scientiæ, bona potẽtiæ, & bona opulentiæ: & dicunt talenta, qa p bonũ vsum taliũ põt homo sibi acqrere cæleste præmiũ. r ¶ Et uni dedit quinq; H ta. quia aliqui habẽt oĩa ista à deo sibi collata, alij plura istorũ, & alij vnum tãtum. t ¶ Abiit au. Quia aliqui sunt qui ista talenta multiplicãt & geminant bene vtẽdo prædictis ad sui pfectionẽ & proximi ædificationẽ. Alij aũt abscondũt in terra, qui prædictis vtunt ad mundi gloriã & tpale lucrũ seu quæstũ. v ¶ Post multũ ꝓ potentiã tpis. Hic ponitur circa prędicta exa vires. minationis iudiciũ. Post multum uerò tpis uenit dñs seruorum illorum. qa magnũ tempus est ab ascensiõe Christi in cælũ vsq; ad aduentũ ei⁹ ad iudicium, vt prædictũ est. x ¶ Et posuit rationẽ cũ &c. quia tunc districtè exiget rationem de bonis ab eo collatis, bene operantes remunerando: Propter quod sequitur:

✠ Euge.

✠ o ¶ Sicut enim homo peregrè pro Moraliter ficiscens &c. Hoc communiter exponitur de Christo qui ascendens in cælũ suis fidelibus bona sua dedit, de quibus rationẽ exiget i iudicio finali. Potest etiã exponi de Christo nobiscũ existente in huius mundi peregrinatiõe, sicut ipse dicit in fine hui? euãgelij: Ecce ego vobiscũ sum oĩ b⁹ dieb⁹ vsq; ad cõsũmationẽ seculi. Ipse etiã dat nobis bona sua inęqualiter, tamẽ secũdum sapientiæ suæ ordinem. s ¶ Et profectus est sta. Per hoc non intelligit eius recessus ab ecclesia, sed quia diminuit nos agere pro libertate nostra. Illi verò duplicant talenta, qui ex eis faciunt opera bona. Illi verò abscondunt, qui viuũt otiosè, vel ex eis temporalia tantum lucra quærũt. Venit aũt domin⁹ rõnem quærere in cuiuslibet hoĩs morte, & duplicãtes talenta remunerat: alios verò damnat.

✠ Cũ autem

Glos. ordi. Matthæi Cap. XXV. De Lyra

Ba ¶ Oēs ange. Qui testes sunt hūanorū actuū, sub ꝙrū custodia bñ vel malè egerūt.

☞ sancti In iudicio erunt duo ordines. 3,19.d

b ¶ Oues ab. Duo ordines erūt in iudicio electorū. s. & reproborū: sed electorum alij iudicabunt, quib⁹ dicit: Sedebitis & vos super se. duo. iud. xii. israel. Alij iudicabunt qb⁹ dicit: Esuriui & dedistis mihi māducare. Itē reprobōrū: alij q extra ecclesiā sunt, nō iudicabūtur: Alij qui iudicabunt, qbus dicit: Esuriui. & nō dedistis mihi manducare &c. c ¶ Hœdos. Hœdus est aīal petulcū & olidū. q pro peccatis offerebatur in lege, & significat peccatores: Nec dicit capras quæ possunt habere fœtus. d ¶ Bñdicti pa. Bñficio patris mei, ꝓmoti ad obtinēdā gloriā, in qua sine corruptione regnetis, ad quā prædestinati estis a cōstitutiōe mundi.

Mystice ¶ Ad literā nota opa misericordiæ. Mystice, charitatis pfectionē: Qui esurientē & sitientē iusticiā, pane verbi reficit, vel potu sapiētiæ refrigerat, charitatis agit opa: Et qui errātē in domo matris ecclesiæ reuocat, & q infirmū in fide assumit, & q tribulatione aliqua seu carcere tristiciæ oppresso subuenit cōpatiendo vel cōsolādo, verā dilectionē adimplet. e ¶ Tūc respō. nō diffidētes de verbis dñi, sed vel stupētes pro magnitudine maiestatis regis. Vel qa parū videtur illis oē bonū qd' fecerūt. vnde dicitur: Non

Roma.8.d sunt cōdignæ passiōes hui⁹ t. ad fu. glo. &c.

f ¶ De his fra. Fratres mei & mater sunt

5.12,d q faciūt volūtatē patris mei. g ¶ Non dedistis &c. Quid meret qui aliena rapuit, si æternaliter damnatur qui de suo nō dedit? h ¶ Domine quando. Excusare se fatagūt, quasi deū fallere possint qui homines ☞ fallebant

Nico. de Lyra.

F ✠ & hoīs: facit tñ mētionē de filio hominis, qa in forma humana veniet ad iudiciū. a ¶ In maie. qa tunc apparebit in forma hoīs gloriosa, qui in primo aduētu appuit in forma passibili & infirma. b ¶ Et oēs ange. Tū propter honorē iudicis; Tū propter executionē iudiciꝫ: qa ministerio sctōrū angelorū deducent electi ad cælū: ꝙ malos angelos reprobi trahentur ad infernū. c ¶ Tunc sede. per hoc signat potestatem iudiciariam, quæ data est Christo homini. d ¶ Et congrega. quia nullus tunc poterit latere. e ¶ Et separa. qa iusticia cuiusli bet & malicia apparebit omnibus manifestē, & talis distinctio vocatur separatio: & cū hoc fortè distinguentur secundū situm.

f ¶ Sicut pastor. Per oues intelliguntur iusti propter eorū innocētiam: per hœdos reprobi, propter eorū nequitiam: Hœdus enim quādo crescit est animal fœtidum & luxuriosum: vnde & in lege hircus offerebatur pro peccato principis, vt habetur Le

✠ Luc.13.f ui. iiij. g ¶ Et statuet oues. i. potioribus bonis: quia sancti trāsferentur ad gloriam.

h ¶ Hœdos au. quia mali dimittentur ad pœnā vel qa forte sic erunt dispositi secundum situm in iudicio, quia dextera est loc⁹ honorabilior, & iō cōuēit electis. i ¶ Tūc dicet rex his qui à dextris eius erunt: Veníte benedicti pa. mei. i. à patre meo. k ¶ Possidete. i. æternaliꝫ tenete. l ¶ Paratum uo. quia à principio mūdi factum est cælum empyreum, quod est locus beatorum. m ¶ Esuriui enim, & dedistis mihi manducare &c. Hic tanguntur sex opa misericordiæ, quæ sunt necessaria ex parte corporis. Et intelligitur per hoc septimum quod est sepelire mortuos. Sufficientia autem istorū hoc modo accipitur, quia homo in vita prēsenti primò indiget exp te

Sex opami sericordiæ.

corporis

a ¶ Qui est & filius dei. b ¶ In claritate, qui iudicabit qui prius venit in humilitate. a

us hominis in †maiestate sua. a & omnes angeli eius cum eo, b

a ¶ Regnabit. b ¶ Ecclesiam, in qua tunc apparebit omnis potentia eius.

tunc sedēbit super sedem maiestatis suæ, & congregabun- c d

a ¶ Omnis temporis, omnis conditionis, omnis sexus, omnis ætatis.

tur ante eum omnes gentes. & separabit eos abinuicem, si e f

a ¶ Qui posuit animam pro ouibus suis. b ¶ Bonos.

b cūt pastor segregat oues ab hœdis. ¶ A malis. ¶ Confirmabit in beatitudine bonos. g

c à dextris suis, hœdos autem h

¶ In miseria æterna.

¶ Regum.

à sinistris. Tunc dicet rex his i

¶ Ad beatitudinem pertinent. a ¶ Inuitat ad regnum, non expellit ad pœnam.

qui à dextris eius erunt: Vēnite benedicti patris mei, possi- k

d dete paratum uobis regnum l

à constitutione mundi. Esuri- m

ui enim, & dedistis mihi manducare. Sitiui, & dedistis mihi n o

bibere. Hospes erā & collegistis me. Nudus, & cooperuis- p q

stis me. Infirmus, & uisitastis r s

me. In carcere eram, & ueni- t v

e stis ad me. Tūc respondebūt x y

ei iusti, dicentes: Domine quā do te uidimus esuriētem & pauimus: sitientem, & dedimus tibi potum? Quādo autem te uidimus hospitē, & collegim⁹ te: aut nudū, & cooperuimus te, aut quādo te uidimus infirmū, aut in carcere, & uenimus ad te? Et respōdens rex dicet il

¶ Innuit se non dixisse generaliter de omnibus paupibus, sed de his qui pauperes sunt spiritu.

lis: Amē dico uobis, quādiu fecistis uni de his fratribus meis z

¶ Capiti in membris.

minimis, mihi fecistis. Tūc di

a ¶ A sinistris sunt qui sinistra. i. præsentia quamdiu vixerunt ardenter amauerunt.

cet rex & his q à sinistris erūt:

a ¶ Vt tollatur impius ne vi. glo. dei.

b ¶ Quia visi sunt esse cū eo, dū promixti sunt bonis mali

†Discēdite à mē maledicti in

a ¶ Iudicium fiet ei sine misericordia, qui non fecit misericordiam.

b ¶ Præordinatus a constitutione mundi, vt bonis regnum.

ignē æternum, qui pāratus est diabolo & angelis eius. g

Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare. Sitiui, & non dedistis mihi potum, Hospes eram, & non collegistis me. Nudus, & non cooperuistis me. Infirmus & in carcere, & nō uisitastis me. Tunc respondebunt ei & ipsi, h

h dicentes: Domine quando te h

corporis alimento, sine quo non pōt esse: G

Et hoc alimentū duplex est. Vnū est caliduꝫ & siccum, & hoc vocatur cib⁹: & sic vnum ꝓ gloria opus misericordiæ est pascere esurientem, Misericor- Vnde dicit philosophus. ñ. de anima, ꝙ esu diæ operi ries est appetitus calidi & sicci. Et aliud est corporalis alimentū corporis frigidū & humidū. & il- sufficientia lud vocatur potus, & sic secundum op⁹ misericordiæ est potare sitientem. Et sic dicit. ñ. de anima: ꝙ sitis est appetit⁹ frigidi & humidi. Secūdò indiget aliquo, sine quo non potest bene esse, videlicet indumento & domicilio in quo possit requiescere: Et sic est duplex opus misericordiæ. s. vestire nudū, & colligere vel recipere hospitē. Tertiò indiget post vitā istam sepultura: & sic ponit quintum opus misericordię. s. sepelire mortuum. Ista aūt quinq; prædicta sunt omnibus communia. Alia sunt duo opera misericordiæ, quæ impendūtur alicui ex aliquo accidente superueniente: vt si aliquis incurrit infirmitatem vel capiatur ab hostibus: & sic accipiuntur duo opera quæ sunt visitare infirmum, & redimere captiuum: Et in nomine redemptiōis intelligitur omne beneficium eis impensum. Ista autem septem opera misericordiæ habentur in vno versu: Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo Versus condo, & patet sententia ex prædictis. Ista autem septem impensa Christi fidelib⁹ propter Christum, sibi reputat totum factum, quia fideles sunt membra eius. Et econtrario fidelibus denegata, sibi reputat denegari: propter quod facientibus opera misericordiæ reddit vitam æternam, denegānb⁹ autem pœnam. Ex istis patet litera. Aduertendum tamen, quando dicitur: b ¶ Domine, quando uidi. &c. Non est quæstio procedens ex ignorantia: quia iusti certitu-

✠ dinaliter

Moraliter ✠ pars præcedens: nā à tpe ascensionis sedet H in maiestate ad dexteram dei patris, & angeli sunt cum eo: oēs etiā gentes congregatæ sunt ante eum, quia nuda & apta sunt oculis eius omnia, Hebre. iiij. Ipse etiam segregat oues ab hœdis, omnium merita & demerita discernendo: & ponit bonos ad dexteram dando eis gratiam quæ est arra gloriæ, & per oppositū malos ad sinistram, arram gloriæ denegando: & sic dicit bonis,

k ¶ Possidete paratum uobis regnum à cōstitutione mundi. secūdū ꝙ dicitur Luc. xvij. e. Regnū dei ēntra vos. m ¶ Esuriui. In membris meis desiderātibus eucharistiam: n ¶ Et dedistis mihi manducare &c. Vos sacerdotes bene ministrādo.

o ¶ Sitiui. Potum sapientiæ salutaris.

p ¶ Et dedistis mihi bibere. Vos doctores & prædicatores ecclesiæ. q ¶ Hospes eram. Exclusus à consummitate ecclesiæ. r ¶ Et collegistis me. Vos pñ iudices absoluentes me. s ¶ Nudus. Operimento virtutum. t ¶ Et cooperuistis me. Reducendo me ad virtutis bonum.

v ¶ Infirmus. Infirmitate passionis inordinatæ. x ¶ Et uisitastis me. Supportando charitatiuè. y ¶ In carcere eram. Ligatus praua consuetudine.

z ¶ Et uenistis ad me. Soluendum à tali ligamine. Econtrario verò dicit malis, a ¶ Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare: sitiui &c. Expositio patet ex dictis per negationem collationis dictorum beneficiorum: & sicut conferentes digni sunt præmiatione, ita denegantes & dare potentes punitione. Ideo concluditur in fine: Et ibunt hi in supplicium æternum. Iusti autem &c.

fallebant. Sed nō habent excusationē qui cōuerti à malis & agere
A eleemosynas noluerunt: vnde subdit: Quādiu nō fec. uni. &c.
a ¶ In suppliciū æter. Frustra ergo Origenes spōdet liberationem post multos annos malis hominibus & ipsis dæmonibus.

GLOS. ORDI.

ET fa. est cū cō. Ca. XXVI. De cōsummatione seculi. & discretiōe iudiciꝫ: vel ab initio euangeliꝫ vsqꝫ ad passionē oīa faciendo & prædicando cōpleuerat. Post sermonē quo se vēturū in claritate prædixit, passurū se ostendit, vt sacramētū crucis admixtū esse gloriæ æternitatis admoneat. c ¶ Scitis qa. Sicut ex Iohānis narratiōe colligit. añ sex dies pasch hæ, venit Iesus Bethaniā: ibiq; factū est illud cōuiuiū, in quo de vnguēto pretioso fit cōmemoratio. Inde venit Ieru salē sedens sup asellū: postea gerūtur ea quæ narrant: post hūc aduētū Ierosolymis acta vel gesta. Ex illo ergo die, quo venit Iesus Bethaniā vsqꝫ ad diem, quo oīa ista gesta & dicta sunt, intelligimus esse cōsummatū quatriduū, vt occurreret dies quē ante biduū paschę Marthę & Marcus diffinierunt. ¶ Mysticè. Post duos dies clari luminis vete. & no. rest. verū pascha per mūdū celebrat. Pascha qđ hebraicè dicit phase, nō à passiōe sed à trāsitu noīat: qa exterminator viso sanguine in sorib Israel trāsiuit eos, & de auxiliū præbens eis desup ambulauit. Mysticè ¶ Mysticè. Quia in ea festiuitate agnus dei de hoc mūdo erat trāsitur, vel nos & scribæ salubri trāsitu quasi de Aegypto huius mūdi eductur. Pascha ꝓpriè solus dies dicit: quo agn ad vesperā occidebat, id est. xiiij. Luna primi mēsis. Decima quīta luna qua egressi sunt de Aegypto erāt
B azyma septē diebus. Sed indifferēter & pascha ꝓ diebus azymorū, & dies azymorū ꝓ pascha ait Marcus: Erat pascha & azyma post biduū. Lucas: dies festus azymorū q dr pascha. ¶ Mysticè. Vno die agno immolato septē dies azymorū sequunt, qa Christo semel passo, ꝓtotū tps seculi viuēdū est in azymis sinceritatis & veritatis. d ¶ Cū au. Habito cōsilio ordo narratiōis illuc trāsit. Tunc abiit vn ex duodecim, vt factū Iudę cōiungat ad cōsiliū sacerdotū. Redit aūt ad eū diē, q erat añ sex dies paschæ dicēs: Cū aūt &c. e ¶ Simonis. Permāet pristinū nomē vt virtus curātis appareat. Per eā domū accipe illā partē ppli quę credidit dño & curata est. Simon. i. obediēs. f ¶ Accessit. Hier. Diligenter obserua, quę de duab sup caput. Siquidem peccatrix super pedes, & ea quæ dicitur non fuisse peccatrix, super caput.
g ¶ Mulier ha. Maria magdalena soror Lazari modo iusta & familiaris, quæ quondam peccatrix venit & pedes Iachrymis lauit, nunc caput & pedes vnxit, pedes nunc. vt Iohannes dicit.

ohā. 11. a

Nicolaus de Lyra.

☞ Vnguēti

c✠ dinaliter cognoscēt, ꝓ opa misericordiæ facta mēbris Christi Christ sibi reputat fieri, & ꝓ talib certitudinaliter se saluari. Et similiter mali scient se dānari pro cōtrario. Sed est quæstio admratiōis ꝓ magnitudine gratiæ, quæ fiet electis, & magnitudie mi serię quę infligēt reprobis. Cōsiderādū etiā, ꝓ hic nō fit mētio de opib mīæ ex pte aīæ: qa illa pertinēt ꝓ maiori pte ad prælatos, ad quos pertinet alios instruere, & dirigere in salutē: hic aūt agit de iudicio circa statū actiuorū, vt visum est. Cætera patent ex dictis.

misericordiæ opera pūalia i iudicio subsequēti & ḡre

NICO. DE LY. Ca. XXVI.

Diuisio

ET fa. Postq; Matthæ euāgelista in principio sui euangeliꝫ declarauit psonā mediatoris, & vlteri legē euāgelicā à deo datā ad istructionē hoīs trāsgressoris, hic cōsequēter describit ipsius mediatoris passionē, ꝓ quā solutū est preciū nīæ redēptiōis. Et diuidit in duas: qa ꝓ priō ostēdit maligna Christi cōprehēsio ꝓ explorationē Iudæorū. sed ꝓ, ei in iusta cōdēnatio per executionē gētiliū capitulo sequēti. Prima diuiditur in quatuor partes: quia primō describit Christi venditio fctā nō ex ei ignorātia, sed magis ex prescietia & volūtate. Sed ō ipsius venditi traditio, nō ex displiētia, sed ex charitate ibi: Prīa aūt die azymorū. Tertiō ipsi traditi cōprehēsio, nō ex ipsius impotentia, sed ex sua mititate, ibi: Adhuc eo loquēte. quartō, cōprehensi illusio, non ex eius iniusticia, sed ex eius humilitate ibi: Princeps aūt sacerdotū. ¶ Circa primū quatuor ꝓ ordinē ponunt: Primū ē ipsi vēditionis prænūciatio. sed m venditionis cōsultatio, ibi: Tūc congregati sunt. tertiū vēditiōis occasio, ibi: Cū aūt esset Iesus: quartū venditionis mod & ordo, ibi: Tūc abiit vn ex duodeci. Circa primū cōsiderādū, ꝓ ea quæ prędicta sunt capto præcedēri. prędicauit Christ feria tertia ante passionē suā, & eadē die prædixit discipulis suis passionē suā futurā post duos dies, sicut postea fuit cōpletū. Ex quo patet ꝓ nō fuit ex ignorātia tradit, sed ex sua prescietia & volūtate, vt dictū est: hoc est ergo qđ dicitur hic: Et factum est. qui cōtinet ea. præcedēti. b ¶ Dixit. eadē die scilicet. c ¶ Discipulis, in secreto, & nō coram turbis. d ¶ Scitis quia. i. immolabit agn pascha lis, q debebat immolari vespere feriæ qntæ à quo incipiebat solēnitas sequētis dici. e ¶ Et filius. qa eadē nocte tradit est à Iuda Iudæis. f ¶ Vt crucifi. quia vlteri Iudæi tradiderunt ipsum Pilato ad crucifigēdū. g ¶ Tūc cō. sunt. Hic ponitur ipsius venditiōis cōsultatio, quæ facta est feria quarta añ passionē: & tūc Iesus nō venit in Ierusalē, sicut fecerat alijs tribus diebus præcedentibus: sed mansit in Bethania, vt daret Iudæis locū tractādi liberius de morte sua. & hoc est qđ dicitur hic: Tunc. i. sequenti die posteā dixit Iesus apostolis verba prēmissa. h ¶ Cōgregati sunt. qui conceperāt erga Christū rancorē & odiū, vt patet ex prēmissis. i ¶ Et se. p. Isti erant iudices ordinarij, de quib. s. dictū est. xv. ca. in prin. l: ¶ In at. pri. Iste est q primo dederat Iudæis consiliū de morte Christi, vt habetur Iohan. xj. l ¶ Et cōsilium. Prius enim determinauerāt ipsum interficere, sed cōsilium quærebant de modo faciendi, qualiter possent facere occultè, & sine ppli seditiōe: & hoc est ꝓ subditur:
m ¶ Dicebant autē. i. in solēnitate paschali imminēte de proximo, vt visum est. n ¶ Ne for. Multi enim propter solēnitatē paschæ venerāt in Ierusalē: Et qa aliq reputabāt Iesum esse verum Christū, alij aūt seducti à sacerdotib reputabāt eū magū: & ideo si occideret durāte solēnitate paschali timebāt periculosam seditionē populi: propter qđ cōsulebāt mortē eius vsqꝫ post festū differri: tñ istud cōsiliū postea mutauerūt, quia inuenerūt oportunitatē eū capiēdi per Iudā, vt dicetur infra. o ¶ Cum autē. hic pōit venditiōis Christi occasio Iudas enim cupid, mot fuit ad Christi venditionē, vt posset recuperare, ꝓ hoc valorē vnguēti sup caput ei effusi. & hoc ē qđ dr: Cū au. illud fuit factū sexto die añ passionē Christi, vt hr Io. xij. sed hic recolit à Mat. hco: qa fuit occasio vēditiōis Christi, vt dictū ē iā. p ¶ In d. si. Iste enim tūc nō erat leprosus, qa iā fuerat curat à Christo, retinuerat tamen nomē leprosi: sicut Matthæ post vocationē ad statū apostolicū adhuc vocabatur publican, vt dictū est. s. x. cap. q ¶ Accessit ad eum mulier. Ista fuit Maria soror Lazari, vt dicitur Iohan. xij.
c✠ Habēs

Moraliter. ¶ Et fa. Seqtur: d ¶ Scitis quia post bi. Moraliter exponendo Christus post biduū mortis suæ die tertia transijt ad gloriā corporis, & nos ei mēbra post biduū cōfessionis & satisfactionis trāsibimus ad gloriā patris. Tunc cōgre. &c. Sequitur: m ¶ Dicebant autem &c. Sic hæretici de proditione verbi dei tractant in occultis, timentes contra se fieri tumultum à Christianis. q ¶ Accessit ad eum mu. j. Corin. xj. a. dicitur caput Christi deus: itaq; Christo caput vngit qui ad honorem dei

✠ oīa opera

B a ¶ Vnguēti pretiosi. Marc⁹: nardi spicati. i. de spicis & foljs
☞ confecti, quod pretiosꝰ ē. Iohannes nardi pistici. i. fidelis nō adul
Mystice terati aljs herbis: pistis grece, fides latine. ¶ Mystice. Hec deuo-
tio Mariæ, fidē significat ecclesiæ, que dū deitatē Christi predicat
caput vngit: dū hūanitatē, pedes. De hoc vnguēto in domo Si-
Mar. 14. a monis leprosi in Bethania dicunt, &
Ioh. 12. a Matthæus & Marc⁹ & Iohannes, Lucas
Luc. 7. f verō aliud dicit simile huic factū añ in
domo alterius Simonis pharisæi non le-
Ioh. 12. a. prosi, necꝫ in Bethania, sed de eadē mu-
liere que tūc accessit peccatrix. b ¶ Di-
scipuli indignati. Iohannes dicit hæc
Iudā locutū, & hoc gratia cupiditatis,
alij potuerūt verbis eius cōsentire, vel et
idem dicere: sed ꝓpter curam pauperū.
c ¶ Opus enim bo. sicut Maria pie
deuotiōis adepta est gloriam, ita ecōtra
Iudas cōtradicēs pfidię infamiā, sed dns
q bona laudat, tacendo hec præterijt.
d ¶ Me au. Corporali præsentia, alio-
qn dicit alibi, oib⁹ diebus vitæ vobiscū
sum vsqꝫ ad consummationem seculi.
Infra. 28. d e ¶ Mittēs enim. Officiū est sepultu-
ræ, qđ vos pditionē ee putatis. Nec mi
rū, si mihi dat fidei odorē, p q̄ mox fu-
sur⁹ sum sanguinē. f ¶ Tūc abijt. Præ
missa est cā, quare cōpulit Iudā ad vendē
dū dominū. Cū em̄ fur esset, & loculos
haberet, & vidisset vnguentū super ca-
put & pedes dñi effusum, qđ putauerat
esse vendendū & preciū sibi esse tradē-
dū, vt aliquid inde furaret: qđ perdide-
rat in effusione vnguenti, voluit recō-
pensare in venditione magistri. ¶ Quā
do cōgregati sunt principes. Vbi patet
q̄ non inuitus necꝫ coactus, sed sponte
inijt cōsiliū sceleratorū. Quarta feria cō
gregati sunt principes sacerdotū &c. Iu-
das accessit, vt venderet magistrum. Et
hoc ostendit ꝓphetia Isaiæ, que legitur
Isa. 40. c quarta feria vbi dr: Ecce merces eius cū
co. g ¶ Quid uultis. quasi vile mā-
F cipiū tradens, ponit in potestate ementiū
q̄tū velint dare. h ¶ Et exinde. Mul-
ti hodie sunt, qui factū Iudæ execrāt, &
idē faciūt. Nam cū pro munere falsum
testimoniū dicunt, q̄a veritatē negant,
deū qui veritas est vendūt; dū charitatē
violāt, deū qui charitas est prodūt: præ-
sertim cū nō ignorātia, sed oportunita-
te faciēdi quæsita hoc faciunt. i ¶ Pri-
ma autem die &c. id est quartadecima die primi mensis, quan
do abiecto fermento agnum immolant ad vesperam, qđ expōit
1. Cor. 5. b Apostolus: Etenim pascha no. im. est &c. Qui licet die sequenti
☞ id est. xv.

Nicolaus de Lyra.

☞ a ¶ Habens ala. i. vasculū factū de alabastro, qđ est genus marmoris cādidi, q̄a tale vasculū optimē cōseruat vnguēta i ter-
ra illa, & hoc est qđ dicit: b ¶ Vnguēti præ. i. cōtētiui vnguēti.
Aduertēdū tū, q̄ vnguētū hic vocat lachryma fluēs de arboribus
quæ est multū preciosa in terra illa: q̄a valet ad multa medicina-
lia. c ¶ Et effu. sicut effundit aqua rosacea propter refrigeriū &
odorē. d ¶ Recūbētis. i. residētis in mēsa: q̄a faciebāt magnum
festū Christo & discipulis ei⁹, & Lazar⁹ q fuerat resuscitatus ab eo
erat vn⁹ de recūbēt⁹, sicut hr Io. xij. a. e ¶ Videtes aūt. Hic po-
nit plurale, p singulari secūdū cōem modū loquēdi. q̄a qđ vnus
de aliqua societate facit, tota societas dicit facere: Solus enim Iu-
das murmurauit, vt habetur expressi⁹ Ioā. xij. Vel si forte alij cū
eo murmurauerūt fuerūt ab eo incitati. f ¶ Dicentes ut quid
perdi, putabat enim Iudas vnguentū perditū ꝓpter hoc, q̄ nō
habebat apud se preciū. g ¶ Potuit enim. Istud expressi⁹ ponit
Io. xij. a. vbi dicit, q̄ poterat vendi p trecētis denarijs. h ¶ Et da
ri pau. Nō dicebat hoc Iudas cōpatiēs pauperib⁹, vt habet Ioā.
xij. sed q̄a dolebat q̄ vnguētū nō fuerat sibi traditū, vt ei⁹ pciū si
bi retineret & furaret. i ¶ Sciens au. s. malignā Iudæ. k ¶ Ait
illis: quid molesti estis. q. d. sine causa. Cuius ratio subditur:
l ¶ Opus enim bonum operata est in me. q. d. Semper pote
stis recuperare ad faciendum illis eleemosynam. m ¶ Me autē
non &c.

a ¶ Genus marmoris in quo bene seruantur vnguenta sine detrimento.

[a] habens alabastrum unguēti precio- [a b]
si, & effudit super caput ipsius recum [c d]
¶ Synecdoche.
[b] bentis. Videntes autem discipuli in [e]
dignati sunt, dicentes: †Vt quid per [f]
ditio hæc? Potuit enim [x] istud uenun [g]
dari multo, & dari pauperibus. Sci- [h i]
ens autem Iesus, ait illis: Quid mole [k]
¶ Deuotionis & pietatis.
sti estis huic mulieri? Opus enim bo [l]
num operata est in me. Nam sem- [m]
[d] per pauperes habetis uobiscum, me [n]
[e] autem non semper habebitis. Mit- [n]
tens enim hæc unguentum hoc in
corpus meum, ad sepeliendum me
a ¶ i. quocumq̄ se dilatauerit ecclesia.
fecit. Amen dico uobis: ubicumq̄ [o]
a ¶ Nota notitiam futurorum in Christo.
prædicatum fuerit hoc euangelium
a ¶ i. ecclesia. b ¶ Id est obsequium quod mihi pie exhibuit.
in toto mundo, dicetur quòd hęc fe- [p]
a ¶ Mariæ.
[f] cit in memoriam eius. †Tunc abiit [q]
a ¶ Damnum de effusione vnguenti vult magistri precio compensare.
unus de duodecim, qui dicebatur [r]
¶ Memoria mortis.
Iudas Scarioth ad principes sacer- [s]
[g] dotum, & ait illis: Quid uultis mi- [v]
hi dare, & ego uobis eum tradam?
a ¶ Idem precium quo Ioseph venditus est a fratribus.
At illi constituerunt ei triginta ar- [x y z]
[h] genteos. Et exinde quærebat o-
a ¶ Quod sine turbis eum tradere posset, quod Lucas aperte ait.
[i] portunitatem, ut eum traderet. Pri- [a b]
a ¶ Ecce oportunitas. b ¶ Paschæ.
mā autem die azymorum accesse-

non &c Sed contrariū videtur Mat. vl. d. vbi dicit discipulis suis: c
Ecce ego vobiscū sum vsqꝫ ad cōsum. secu. Sed hic intelligitur de
esse cū hoibus per gratiā & etiā sacramētaliter in sacramēto alta-
ris: sed istis modis nō possunt sibi corpalia obsequia exhiberi. Se
quitur: n ¶ Mittēs enim. q. d. In hoc facto præfigurauit sepul
turā meam futurā de propinquo. vnde
Io. xij. dicit q̄ precepit ꝑ vnguenti ad
sepulturā suā reseruari; vnde credendū
est, q̄ hæc mulier hoc fecit edocta à spū.
sco. Sequit: o ¶ Amē dico uo. hoc ē
factū huius mulieris ꝑtinēs ad euāgeliū
Christi. p ¶ Dicetur & q̄ hæc. i. ad
laudē ei⁹ recitabitur tāq̄ factū virtuo-
sum: & hoc patet ad impletū. q ¶ Tūc †Mar. 14. a
abijt. Hic cōsequēter describit vēditio- †Ad quid
nis Christi modus & ordo: Et prio q̄tū Diuisio
ad tps, cū dicit: Tunc. i. feria quarta q̄ ✻vnguēti
principes sacerdotū fuerūt cōgregati ad
tractandū de morte Christi vt dictū est.
r ¶ Abijt unus. i. ex principalib⁹ Chri
sti discipul⁹. s ¶ Qui di. Hoc dicitur
ad differētiā alterius iudę qui fuit frater
iacobi minoris. Et notandū q̄ scarioth Scarioth
est nomen ville de qua erat oriūdus iu-
das, ꝓditor: ꝓpter quod inde cognomi
natur. t ¶ Ad prin. quos audierat esse
congregatos ad tractādū de morte chri
sti. v ¶ Quid uultis. occulte scilicet
& sine strepitu: ꝓpter qđ mutauerūt cō
siliū prędictū. x ¶ At illi. i. ex pacto fir
miter, ꝓmiserūt. y ¶ Triginta argē.
Argēteus nūmus valebat decē nūmos
vsuales: & p cōsequēs trigita argenti
valebāt trecētos de nūmis vsualib⁹, vt †Mat. 26. a
patet manifestē si multiplicentur trigin Luc. 22. a
ta pro decem: & sic in vēditione Christi 11. q. 3.
recuperauit valorem prędicti vnguēti abi. Iudas
z ¶ Et exinde. scilicet tēporis & loci H
a ¶ Vt eum. scilicet occultē: qđ adim
pleuit in nocte diei sequentis, vt. j. pate
bit. b ¶ Pria aūt. Hic describit ipsius
Christi vēditi traditio vbi quatuor tan
gūtur: q̄a primo premittit pascale cōui-
uium ad ꝓditoris reuocationē. secūdo,
instituit eucharistie sacramētū ad fidei
refectionē ibi: Cœnantibus aūt. tertio ꝑ
dicit discipulorū scādalū ad ipsorū ꝑmu
nitionē, ibi: Tūc dixit illi. quarto subiun
gitur christi desideriū ad nr̄am redēptio
nē, ibi. Tunc venit iesus. Dicit ergo sic:
Prima aūt. Ista dies fuit feria quinta, q̄
erat vigilia paschę in qua immolabat agn⁹ paschal ad vesperā il-
lius diei, q̄ erat dies quartadecima primi mēsis; & tūc tenebant ve
sci panib⁹ azymis vsqꝫ ad vesperā vigesimę primę diei eiusdē mē-
sis, vt hr Exo. xij. Aduertendum tamen est, q̄ Gręci dicūt Christū
cœnasse cum discipulis suis ante passionem suam tertiadecima
die primi mensis, ita q̄ anticipauit immolationem agni paschā-
lis per vnam diem: quia præuidebat se passurum in crastinum
quando debebat agnus immolari secundum legem: hoc autem
probant ex euangelio. Io. xviij. vbi dicitur q̄ Iudæi ducētes Chri
stum ad Pilatū, nō intrauerunt in prætorium, vt non contamina
rentur, sed vt manducarent pascha. ex quo concludunt q̄ eadem
die passus est, in qua immolabant agnum pascalem. s. quartadeci
ma die mensis primi: & per consequens die tertiadecima cœnauit
cum apostolis: Ex quo vlterius concludūt, q̄ Christus cōfecit cor
pus suum in pane fermentato: q̄a Iudæi non vescebātur azymis
ante vesperam quartedecimæ diei. Ex quo vlterius in tantam in
saniam prorumpūt, q̄ dicunt Matthæum Marcum & Lucā fal-
sum scripsisse: quia describunt Christum cœnasse cum apostolis
prima die azymorum, in qua agnus paschalis immolabatur. pro
pter quod dicunt vlterius, q̄ Iohannes qui scripsit posterior in
hoc correxit eos. xij. capi. dicens: Ante diem festum paschæ &c.
☞ vbi cōsequenter
✻ oia opa sua facit, secūdū illud. j. Cor. x. g. Oia in glorią dei faci Moraliter
te. e ¶ Videntes au. Per hoc designantur detractores bonorū
opera denigrantes. q ¶ Tunc abijt unus de duode. &c. Per
istum significatur hæresiarcha, qui verbum dei promittit trade-
re in conclaui. b ¶ Prima autem die azymo. &c. Sequitur:
✻ Tempus meum

id est.xv.luna sit crucifixus, tamē ea nocte passionis suę tentus à
A Iudęis celebrauit exordiū. a ¶ Vbi uis &c. Non erat eis certa dom⁹: In quo ꝑbatur ędificatio supfluorū. b ¶ Ad quē.
Mar.14.b. Eundē significat, quem Marcus & Lucas dicunt patremfamilias.
Luc.22.a. Qui ergo ait ad quendā, tanq̄ ex persona sua (& non dñi) studio
brevitatis illum cōpēdio insinuauit. Ad
quē. Non ad quemlibet, sed ad aliquem
certū, quē ex persona sua loquēs rectē po
suisset. Modo autē cū verba domini po
suit: Ire in ciuitatē; interponit ipse, ad quē
dam: nō quia dominus hoc dixerit, sed vt
ipse nobis insinuaret tacito nōie proprio
fuisse ibi quendam ad quē mittebantur.
c ¶ Et se.di.si. In alio euangelio scribit
Mar.14.b. Inuenerunt cœnaculū gran.stra. Cœna
culū, lex spiritualis est, quæ de angustijs li
teræ egredięs in sublimi loco recipit Sal
uatorē. Nam qui literam sequitur, ī imo
pascha facit. Sed qui aquæ baiulum.i. prę
conē grę in domū ecclesiæ sequit, hic per
spiritū literā trāsceędēs in alto mētis Chri
sto refectionē parat. d ¶ Quia unus.
Qui prædixit de passione, prædicit de ꝓ
ditore, vt videś se nō latere pœniteret fa
cti. ¶ Mittit crimē ī nūero, vt agat cōsci
pniam, non tū designat specialiter, ne ī
pudentior fieret. e ¶ Cœperunt sing.
Quia plus credūt magisto q̄ sibi: & timē
tes etiam fragilitatem suam, quærunt de
peccato cuius nō habent conscientiam.
f ¶ Qui intingit. Alijs cōtristatis & à ci
bo manū retrahentib⁹, ea impudentia q̄
tradidit manū cū magistro mittit, vt au
dacia bonā cōsciam mētiretur. Ecce hūi
litas & patientia!, q̄ ꝓditorem ad mēsam
admittit. g ¶ In paro. Marcus in catino
Paropsis est vas escarum quadrangulū à
paribus absidibus. i. ab ęquis lateribus di
ctum. Catinū vas fictile aptū ad admittē
dū liquorē, & potuit fieri vt mensa fictile
B vas & quadrangulū contineret. ¶ Pœna
p̄dicit, vt quē pudor nō vicerat: corrigāt
denūciata supplicia. h ¶ Bonū e. ei. Mul
tò melius esset omnino non esse, q̄ malè
esse: vsitate & simpliciter hoc dicit. Non
potest enim ei bñ esse qui non est. An dia
bolo dicit nō nasci ad pctm: an etiam bo
num illi erat vt Christo nasceretur ꝓ vocatiōem, vt non esset apo
stata per ꝓditionē. Vel solemus dicere simpliciter, melius esset nō
esse, q̄ malè esse. i ¶ Rabbi. Alij dicunt, domine, iste rabbi. Qua
si min⁹ pctm habens prodere magistrū q̄ dominū, vel blandiēdo.
k ¶ Tu dixi. Nec hic apertè dicit, an ipse esset: Potest enim intelli
gi. q. d. non ego dixi. l ¶ Cœnātibus autem &c. Finitis solem
nibus gaudijs veteris paschæ quæ in memoriam liberationis po
puli dei

serunt discipuli ad Iesum dicentes:
a Vbi uis paremus tibi comedere pa
scha? At Iesus dixit: Ite in ciuitatem
b ad quemdam, & dicite ei: Magister
dicit, tempus meum propè est, apud
c d te facio pascha cum discipulis meis.
e Et fecerunt discipuli sicut constituit
a ¶Quando verus sol ad occasum properabat.
illis Iesus, & parauerūt pascha. † Vē e
a ¶Quia eis ęternam requiem præparabat, & per eos
alijs.
f spere autem facto discūbębat cum
g duodecim discipulis suis. Et edenti
h d bus illis dixit: Amē dico uobis, quia
i unus uestrum me traditurus est. Et
a ¶Quia non erant sibi huius reatus conscij.
k e contristati ualde cœperunt singuli
dicere: Nunquid ego sum domine?
a ¶Qui latenter notatus
non respōdit, manifestius arguitur, non tamen ex nomine.
l f At ipse respondēs, ait: Qui intingit
m g mecum manum in † paropside, hic
me tradet. Filius quidem hominis
a ¶Homo pacis meæ, qui edebat panes meos mag. f. m. su,
n a uadit sicut scriptum est de illo. Væ
o autem homini illi, per quem filius
p h hominis tradetur. Bonum erat ei, si
a ¶Ne tacendo videretur
se prodere, aliis interogantibus.
q natus non fuisset homo ille. Respon
dens autem Iudas qui † tradidit eū,
r i dixit: Nunquid ego sum rabbi?
b ¶Finito veteri
a ¶Tu prodidisti non ego. pascha transit ad nouum.
s k l Ait illi: Tu dixisti. † Cœnantibus

bant comedere azymos panes in vespere, vt patet ex prędictis. Ex C
quo patet, ꝙ Iohannes nō cōtradicit alijs, sed magis conuenit cum
eis: Sequitur: a ¶ Vbi uis pare. tibi. co. pa. i. agnum paschalē.
b ¶ At Iesus di. Ite in ciui. ad quem. Matthæus hic loquit̄ ge
neraliter, quia Christus non expressit illis nomen illius ad quē de
bebant ire: tamen dedit eis signum, ꝑ q̄d
poterāt determinatè cognoscere, sc̄d'm ꝙ
habet Mar.xiiij.b. vbi dicit sic: Occurret
vobis hō lagenam aquæ baiulans, sequi
mini eū: & quocūq; introierit, dicite dño
domus, &c. c ¶ Tempus me. s. patien
di. d ¶ Prope est: apud te. fa. pa. cum
dis. me. q. d. prouide mihi de loco & ci
bo. vnde credit, ꝙ ille erat discipul⁹ Chri
sti occultus tamen. Patet etiā ꝙ Christus
ita pauper erat, ꝙ nec domicilium habe
bat: nec vnde posset cibum paschalē eme
re. Sequit: e ¶ Vespere autē fa. qa illa
erat hora comedendi agnum paschalē.
f ¶ Discūbebat cū duo. di. suis'. Ex q̄
patet, ꝙ quātū erat in se reuocabat prodi
torē amore primò, cū esset vn⁹ ex duode
cim; & tamen illū non repulit à cōuiuio
agni paschalis, licet eius proditio non la
teret eū. g ¶ Et edentibus illis. Hīc se
cundò reuocat proditorem dolore, præ
dicendo coram eo passionem suā, quę de
bebat esse discipulis suis materia doloris
& hoc est q̄d dicitur: h ¶ Amen dico
uo. quia unus uestrum. i. xp̄i. discipulo D
rum principalium. i ¶ Me tradi. & cō †catino
tri. ual. Nō solū ꝓpter mortem magistri
sui futuram contristari sunt sed quia qui
libet timebat de se ne esset ille q debebat
eum radere, propter q d': k ¶ Cœper.
sin. di. nunqd ego sum do. quia quili
bet debet sibi timere de pctō futuro quan
tūcūq; sit sanctus. l ¶ At ipse resp. ait:
Qui intin. me. m. in pa. hīc me trā. ꝑ
hoc non poterant perpendere qs esset de † tradebat
terminatè, quia oēs comedebant in eodē
vase, in quo erant carnes agni paschalis
positę. m ¶ Filius qui. ho. ua. ad passio
nem scilicet. n ¶ Sicut scri. est de. il. Isa.
liij.c. vbi dicitur sic: tanq̄ ouis ad occisio †Mar.14.c
nem duc⁹, &c. & Danielis.ix. Post hebdo Luc.22.b.
madas. lxxij. occidetur Christus, & in plu
ribus alijs locis sīe habet. o ¶ Væ au. Hīc tertio reuocat prodi
torem timore, prædicēdo ei pœnam damnationis suæ di. Væ autē
hom. il. ꝑ quē fi. ho. tra. ꝑ ¶ Bonum erat ei si na. nō fuis. hō
ille. Minus enim malū accipitur hic pro bono. Minus autem ma
lum est non esse simpliciter, quā esse damnatum: quia & si non sit
minus malum rōne pœnæ adiunctæ, quæ non priuat totum esse
creatum: minus tamen malum est ratione culpę mortalis, quę inse
parabiliter adhæret damnatis: & ipsa non solū priuat quoddam
esse creatum sicut pœna, sed etiam priuat bonum infinitum, s. diu
inum. propter quod esse miserum miseria culpæ mortalis æterna
liter, hoc est peius quā sit non esse simpliciter. q ¶ Respōdēs au. Iu. Hic quarto reuocat ꝓditorem pudore, quia illi ostendit se
suam proditionem cognoscere, & hoc est quod dicitur: Respon. au. Iu. q. t. eū di. Nūqd ego sum rab. Si enim Iudas alijs de hoc
quærētib⁹ tacuisset, reddidisset se eis suspectum. r ¶ Ait il. tu. d.
& ijsdem hoc delictū suū alijs nō publicauit, sed cōsciæ Iudæ significauit
se ei⁹ delictū scire. Poterat em ꝑ hoc ꝙ bū mentē Iudæ sic mouere,
ꝙ alios latebat. s ¶ Cœnantibus au. Hīc instruitur eucharistiæ.
sacramentum ad

Scriptura ꝙ in scriptura canonica sit aliquid falsum est erroneum, cū sit tra
sacra ꝑ dita à spūsctō: & iterū si cōcedant esse falsa in aliquo loco, per cō
mixta ē ali sequens non potest habere aliquid firmitatis in alijs locis, vt argu
qua falsita it Aug. in epla ad Hieronymum. Item ꝙ dicunt Christum cōfe
te. cisse in sermentato. hoc est cōtra Chryso. qui fuit doctor Græcus
qui dicit sup Mat. Apertissimè dominus demonstrauit, qa à prin
cipio circūcisionis suæ vsq; ad diem paschæ extremum nō erat cō
trarius diuinarum legum. In lege autem præcipiebatur, ꝙ carnes
agni paschalis comederent cū panib⁹ azymis. ergo in illa cœna vl
tima, in qua confecit corpus suum, erant panes azymi. & ꝓpt hoc
bene scribit Matthę⁹, qui scribit: Prima dies azymorū, &c. Quòd
autē arguūt de Iohāne, q dicit ꝙ Iudæi nō introierant ptoriū ne i
pedirent à manducatiōe paschæ. Dicendum ꝙ pascha accipit non
ꝓ agno paschali q fuerat immolat⁹ nocte prędictā, sed ꝓ azymis
panib⁹ quibus vtebantur septē diebus, ad quorū comestionē req
rebat ꝙ hō esset mūd⁹. Ad sc̄d'm qd' arguūt de euāgelio Ioh. xiij.
a. Ante diem festum, &c. dicēdū, ꝙ quintadecima dies mensis pri
mi, illa erat dies festiuitatis paschalis, quæ tamen festiuitas incipie
bat à vespere diei prędictę. & propter hoc illa eadem die incipie
bant comedere

Nicolaus de Lyra

vbi consequenter agitur, quō lauit pedes discipulorum suorū
& eadē nocte traditus est. Sed ista sunt falsa & erronea. Dicere em

Moraliter

c ¶ Tempus me. pro. est: apud te fa. pa. Per hoc autem qd' Moraliter
Cristus morti propinquus, non solū agnum rypicum, sed etiā cor
pus suū verū sacraliter cū apostolis suis manducauit, ostēdit ꝙ qli
bet Christianus periculo mortis imminente, debet si pōt sacramē
taliter cōicare: Sed si non pōt, cōicet saltē fide. sc̄d'm ꝙ bū Aug. Cre
de & manducasti. Vespere autem fa. Sequitur: g ¶ Et eden. il
lis dixit: amen dico uo. quia unus uestrum me tra. est. Per
hoc quòd in cœna p̄ntiam proditoris denunciauit, significauit, ꝙ
proditiones innocentium frequenter fiunt in cōuiuijs, s. per vene
nū. Cœnantibus autem il acce. Iesus panem. Augu. De vno
pane Petrus accepit, & Iudas: sed Petrus ad vitam, Iudas ad mortē.

 ✻ Et accipiens

☞ puli dei de Aegypto agebant, transit ad nouū qđ ī sui memoriam, ecclīam frequentare volebat. Vt videlicet pro carne agni ac sanguine, sui corporis ac sanguinis sacramētum substitueret: Ipm̄q; esse mōstraret, cui iurauit domin⁹ & nō pœnitebit eū: tu es sacerdos &c. a ❡Accepit. Hiero. Postq̄ typicum pascha fuerat īpletū, & agni carnes cū apostolis comederat, assumit panē. b ❡Et bene. & f. Quia hoīem assūptū ita morti subdidit, vt ei immortalitatis potentiam inesse; & ideo cito resurrecturum esse monstraret. Fregit. vt ostēdat corporis sui fractionē non sine sua sponte fore. Benedixit prius, quia naturā quā assumpsit cū pr̄e & spū sctō, grā diuinę v̄tutis impleuit. ❡Iō post cœnā corp⁹ suum dedit, quia necesse erat pascha typicū pri⁹ cōsummari, & sic veri paschę sacramenta post substitui. Nos verò ꝓ reuerentia tanti sacramenti prius reficimur dn̄icae passionis sacramentis, q̄ corporalibus escis. c ❡Gratias egit. Ostendit ꝙ quisq; facere debet ī flagello culpae ꝓpriae, cū ipse ęquanimiter tulit alienae: quia panis corpus confirmat, vinum sanguinem operaṫ. ❡Mysticè. Hoc ad corpus, illud ad sanguinē Christi referṫ. Verū nec panis sine aq̄ cōficiṫ, nec vinū sine aqua offertur: per aquam ppl's signaṫ, qui nec sine Christi passione saluaṫ, nec sine eius amore Christ⁹ passus est. Oportet ergo vt nos ei vniamur, vt ipse in nobis maneat, & nos in ipso. d ❡Non bibam. Nō delectabor ceremoniis huius ppl'i, ī q̄bus sacra paschalis agni pręcipua sunt. ❡Post passionem non assumā carnē, donec assumam eā nouā quae mō mortalis est. e ❡De hoc geni. ui. Vitis est humana natura, genimia eius mortalitas, & legis vetustas. Mortalitatem bibit Christus, & legis vetustatem, dū ipsi placuit, & ipse obseruando impleuit. De genimine vitis eiusdē bibit ī resurrectione factus immortalis: quia immortalitas est genimen illi⁹ vitis, quā in resurrectione bibent sui. Ideo dixit vobiscum. Immortalitate enim resurrectionis eadem remanebit substantia, & si qualitas sit mutata. Si autē vitem de cuius vetustate nunc passionis calicem bibit, Iudaeos accipis, signat etiam gentem ad corpus Christi per nouitatem vitę accessuram, cum post gentes ingressas omnis Israel saluus fiet. ❡Vinea domini Saboth domus Israel est de qua sēper bibit, quia non defuerunt aliqui quorū pietate delectaretur, sed passo domīo tempus erat, vt illa legalis obseruantia cessaret, & in spiritum transiret. f ❡Nouum in re. pa. Dicens illud nouum, hoc vetus, ostendit corpus. s. de veteri Adam qđ immortalitate immutabitur. Vobiscum: per hoc & suis immortalitas promittiṫ, & si non eodem tempore. De hoc genimīe, quia eadem corpora resurrectura. Erit autem dies meae resurrectionis, cū in regno dei. i. immortalitatis gloria sublimat⁹, de salute eiusdem ppl'i spirituali grā regenerati, nouo vobiscum gaudio perfundar. g ❡Et hym. Haec est qđ Psalmus dicit: Edent pauperes & saturabuntur, &c. Vel hymnum secundum Iohan. patri gratias agēs cātabat in quo ꝓ se & discipulis & credituris precabatur. h ❡Exierūt in mon. vt per sacramentorum perceptionem & suam intercessionem ad altiora charismata quibus corde pungamur nos cōscendere doceat: vbi laboris refectio, doloris solatium. i ❡Oēs uos scandalum pati. Pręducit illis quid passuri sunt, vt post euen- ☞ tū non de-

Margin: Psal.109.a. — †gratias egit — †Mar.14.c. Luc.22.b. 1.Cor.11.f. — q̄re Christ⁹ corpus suū dederit Iudae. — Mysticè — Isa.5.b. — Psal.21.f. Iohan.17.c. — E — F

a autem eis, accepit Iesus panem, & a
b †benedixit ac fregit, deditq; discipu- b c
(Q. Intelligite.)
lis suis, & ait. †Accipite, & comedi- d
(Quod sub specie panis videtur.)
te: Hoc est corpus meum. Et accipi- e
(Inter aduersa. — Ipse aequalis deo patri, quid ergo subditus facies;)
c ens calicem gratias egit, & dedit il- f
lis dicens: Bibite ex hoc omnes: Hic g
(Dedicator. — Non veteris, quod sanguine hircorum dedicatū est.)
est enim sanguis meus noui testamē-
(Quia impossibile est sanguine hircorū peccata auferri.)
ti, qui pro multis effundetur in remis- h
sionem peccatorum. †Dico autem i
(Mortalitatem bibit Christus, & legis vetustatem, dum ei placuit. — Quod est mortalitas & passibilitas.)
d e uobis, nōn bibam amodo de hoc ge- k
(Est humanitatis.)
nimine uitis, usq; in diem illum, cū l
(Genimen. — Immortalis & impassibilis.)
f illud bibam uobiscum nouum in m
g regno patris mei. †Et hymno dicto n
(Spirituali cibo pastus debet conscendere ad montem virtutum quibus vnguatur vel reficiatur.)
h exierunt in montē. †Oliueti. Tunc o p
i dicit illis Iesus: †Omnes uos scan- q
dalum patiemini in me in ista no- r s
(i. in ista tribulatione. — Nō̄ congruit scandalum. — In Zacharia: Percute pastorem, ex persona prophetae.)
cte. Scriptum est enim. †Per- t v
(Ab vnitate fidei soluentur.)
cutiam pastorem, & dispergentur x

Nicolaus de Lyra

Diuisio — ☞ sacramentum ad dominicae passionis recordationem. Et diuiditur in tres partes. quia primò describitur huius sacramenti institutio. secundò, praedicatur immortalis vitę inchoatio, ibi: Dico autem vobis. tertiò, pro vtroq; redditur gratiarūactio, ibi: Et hymno dicto. Circa primum aduertendum, ꝙ istud sacr̄m duplici sub specie institutum est. s. panis & vini: quia panis conuertiṫ ī corpus Christi, & vinum ī sanguinē: & istae conuersiones fiūt separatim, quia Christi sanguis fuit separat⁹ à corpore vel à carne in passione. Hoc āt sacr̄m, vt dictū est, īstitutū est, q̄si q̄ddā memoriale illius passionis: & ideo consecratio carnis & sanguinis fit sub specie- bus distun-

Margin: Sacr̄m eucharistiae q̄re sub specie panis & vini.

bus distinctis. ❡Considerandū etiā, ꝙ sub vtraq; specie est totus Christus, quia sub specie panis est totū corpus ex vi cōuersiōis vel sacramenti, sanguis autē & anima & diuinitas sunt ibi ex cōcomitātia naturali & inseparabili. Sic sub specie vini sanguis tantū est ibi ex vi sacri, cętera aūt ex cōcomitantia, vt diffusi⁹ tractaṫ. iiii. sententiarū. Dicit ergo: Cœnā. au. il. Id est postq̄ comederāt carnes agni paschalis, anq̄ surgerēt de cœna. a ❡Acce. Ie. p. q̄a vbi terminaṫ figura, ibi debet incipere veritas: agn⁹ aūt paschalis erat figura huius sacri: & iō institutū est post comestionem agni. b ❡Et bene. In hoc dedit nobis exēplū, ꝙ ante sumptionē huius sacri debet mēs eleuari in deū. c ❡Deditq; d. inter q̄s erat Iudas, vt dicūt scti cōiter, licet Hilari⁹ dicat cōtrariū. Rō āt q̄re Christus dedit ei corpus suū, fuit, q̄a pcc̄m eius erat discipulis aliis occultū: & ꝓpter hoc ī ecclīa obseruaṫ, ꝙ pctōri occulto eucharistia nō negaṫ. d ❡Et ait: Ac. & co. h. est cor. m. Si ēm v̄bū Christi tātae est v̄tutis, ꝙ fecit de nihilo oēm creaturā, nō ē mirū, si vnā creaturā conuertit in aliam. e ❡Et ac. ca. separatim cōsecrabat sanguinē à corpore rōne praedicta. f ❡Gratias egit. eadē rōne, sicut in cōsecratiōe corporis dictū est. Sequiṫ: g ❡Hic est e. i. ad cōfirmationē no. Te. q̄a sicut vet⁹ Te. cōfirmatū est ī sanguine aīaliū immolatorū, vt hr̄ Exo. xxiiii. ita nouū Test. sanguine Christi cōfirmatū est. In q̄ apparet excellētia no. Te. respectu veteris, vt arguit Apostol⁹ ad Heb. ix. h ❡Qui ꝓ m. ef. dicit autem ꝓ multis, q̄a sanguis Christi ꝓ oīb⁹ effusus fuit q̄tū ad sufficiētiā, q̄tū āt ad efficaciā, nō fuit effusus ꝓ omnib⁹. i ❡Dico au. hîc cōsequenter prędicitur aeternę vitae inchoatio: q̄a pceptio huius sacri dat vitā aeternā, secūdū ꝙ dicit Saluator Ioh. vi. f. Qui māducat meā carnē, & bibit meū sanguinē, habet vitā ęternā. Dicit ergo: Dico au. uo. hoc est ab hora q̄ instituit hoc sacr̄m. k ❡De hoc g. u. hoc est de vino quod generat in vitę. l ❡Vsq; in. i. nouo modo. hoc fuit impletum, q̄n post resurrectionē suā comedit & bibit cū apostolis suis ad declarationē suae resurrectionis: vt habetur Luc. vlti. Et tūc bibit nouo modo, quia corpus suum nō erat tunc passibile & mortale, sed gloriosum, non indigens cibo vel potu: sed solū comedit ad declarandū veritatē suę resurrectiōis, vt dictum est. m ❡In re. pa. i. ego tūc existēs in regno pr̄is mei bibā tunc vobiscum modo praedicto. Licet enim Christus fuerit beatus ex parte animae ab instanti cōceptionis, ex parte tamen corporis erat viator & passibilis ante resurrectionē suam: sed completa resurrectione fuit beat⁹ in anima & in corpore. n ❡Et hymno. Hîc cōseq̄nter poniṫ ꝓ praedictis grārūactio. Dicit ergo, Et hymno. i. cantico diuinae laudis. Dicto. ꝓ sacri institutione & nouae vitae denūciatione. s. ī loco, vbi ista erāt facta. o ❡Exierūt in mō. hoc est versus mōtem Oliueti: quia locus ad quē Christus exiit, & in quo fuit capt⁹, erat situs in pede montis Oliueti, vt dictū est. p ❡Tūc di. il. Hîc praedicitur discipulorū scandalum ad eorum praemunitionē. & primò praediciṫ in generali respectu oīm. secundò, in speciali respectu Petri, ibi: Respondens autem. Dicit igitur: q ❡Oēs uos scan. i. ruinā in peccatum. r ❡In me. i. recedētes à me ꝓpter timorem humanum. s ❡In ista nocte. Futura enim contingentia praedicit eis certitudinaliter, & determinato tēpore, vt cognoscant ipsum esse deum, qui potest talia cognoscere propria virtute. t ❡Scriptū est e. Zach. xiii. v ❡Percu. pa. i. Christū. x ❡Et dispergentur oues. i. d est discipuli ex timore fugientes. Aduertendum tamen, ꝙ Zach. xiii. mutantur v̄ba, licet sit eadē sn̄ia: ☞ quia ibi ponitur

Margin: G — †Matth... — †Matth... 44. — hymno. †Oliueti — †Matth... — †Zacha... — H — Moralitas

* e ❡Et accipi. ca. ad significandum perfectam aīae refectionē, sicut ex cibo & potu fit pfecta corporis refectio. separatim tū fecit corporis & sanguinis consecrationem, quia sanguis eius erat ī cruce à corpore separandus. n ❡Et hym. Meritò de tāto conuiuio grē reddendae erant deo. p ❡Tunc di. il. &c. Res. au. p. Remi. Qđ ille p̄dixit pręuidendo, ipse denegat amando. Vbi moraliṫ instruimur, vt q̄tū cōfidimus de fidei feruore, tantū timeam⁹ de humana fragilitate; videtur tamē Petrus accusabilis, quia cōtradixit, * & quoniam alii

rum non deſperent, ſed penitentia liberentur. a ¶ Poſtquàm. Sicut prædixit locũ paſſionis, ſic prædicit locum reſurrectionis, vt ſicut ſunt triſtes ex paſſione, ſic letẽ glorificati reſurrectione vel viſione. b ¶ Præcedã uos &c. Vt infirmitatẽ eorũ, ſponſiõe reditus ſui cõſolaret. c ¶ Etſi oẽs. Non eſt mẽdaciũ nec temeritas, ſed fides & ardens dilectio, in tantũ vt imbecillitatem ſuã & fidem verborum dei, non contueretur. d ¶ Antequã gall⁹. Tres ita ſimpliciter, ſolus Marc⁹, antequã gallus bis vocem dederit. Tertia negatio Petri, ſi tota poſt primum gallicãtũ inciperet, mẽtiri viderentur tres qui dicunt. Antequã gal. can. Itẽ ſi tota ante, ſuperfluè diceret Marcus anteq̃ bis cantet. Sed quia ante primũ cœpta, attenderunt illi tres, nõ qñ cõpleturus eſſet eã, ſed quanta futura eſſet qñcũq; incœpta. Vel tota in animo timentis Petri peracta eſt ante primum cantũ: q̃uis verbis ante primũ cœpta, ante ſecundũ peracta ſit. Tantus em̃ timor mentẽ eius inuaſerat, qui ter negare faceret, Matthæus & Marcus negationẽ Petri ſubnectũt, poſtq̃ Ieſus egreſſus eſt de domo, vbi manducauit paſcha. Lucas & Iohannes, anteq̃ inde egreſſus eſſet Ieſus. Sed facilè intelligimus illos recapitulaſſe, vel iſtos præoccupaſſe, niſi magis moueret, q̃ tam diuerſa non mõ̃ba, ſed etiã ſnĩas dñi prẽmittũt: quibus permot⁹ Petr⁹ illã præſumptionẽ prẽferet moriẽdi, vt magis cogãt intelligi ter illũ expreſſiſſe præſumptionẽ ſuã diuerſis locis ad ſermones Chriſti: & ter illa à dñõ rñſum, q̃ eũ añgallicãtũ eſſet negatur⁹: ſicut poſt reſurrectionẽ an ſe amaret ter interrogauit: & ter de paſcendis ouibus præcepit. ¶ Ante gallicantũ. i. creſcẽtibus tenebris negat, poſt galliciniũ. i. luce vicina culpã lachrymis lauat. e ¶ In uil. quę dicitur Gethſe. Lucas, in montẽ Oliuarũ. Iohannes, trãs torrẽtẽ Cedron: quod idẽ eſt: qa Gethſemani locus in quo orauit eſt ad radicẽ mõtis Oliueti vbi eſt ortus. Gethſemani interpretaſ vallis pinguium: & loca & tempora plena ſunt figuris. Cum in monte orat, ſurſum nos habere cor in oratione docet. Cum in valle & hoc in valle pinguiũ, docet in oratione humilitatẽ, & internę p nguedinem dilectionis eſſe ſeruandam. f ¶ Et orem. Proxima morte aptè orat in valle pinguedinis, quia per humilitatem & charitatis pinguedinem pro nobis ſubĩt mortem. g ¶ Cœpit contriſtari. Non timore paſſionis, qui ad hoc venerat: ſed pro ſcandalo apoſtolorum & perditione impiorum. ¶ Hiero. Cœpit contriſtari, vt veritatem aſſumpti hominis probaret. Verè cõtriſtatus eſt, ſed non paſsio eius aĩo dominatur: verum propaſsio eſt. vnde ait: cœpit contriſtari. Contriſtatur autem non timore patiendi, qui ad hoc venerat, ſed propter infelicem Iudam & ſcandalum apoſtolorum, & eiectionẽ Iudæorum & euerſionem Ieruſalem. h ¶ Triſtis. Anima eſt quę timet & triſtatur. Petrus inferior non timet dicens, animam meam ponam pro te: quia vt homo vim mortis ignorat, Chriſtus timet quia vt de⁹ in corpore conſtituturus fragilitatẽ carnis exponit, qui corpus ſuſcepit omnia debuit ſubre quæ corporis ſunt. i ¶ Vſque ad mortem. Hila. Non propter mortem ſed donec apoſtolos ſua liberet paſsione. Non mors ſed tempus mortis in metu eſt, quia poſt virtutem reſurrectionis, fides eſt firmanda credẽtiũ.

☞ Si poſsibile

Nicolaus de Lyra.

quia ibi ponitur prophetia ac ſi propheta loquatur ad dominum di. Percute paſtorem &c. hic autem ponitur, acſi dom⁹ loquatur di. Percutiam pa. quia idem eſt verbum domini & prophetæ licet diuerſimode: quia ipſius domini principaliter, & ipſi⁹ prophetæ inſtrumentaliter. a ¶ Poſtquã autem re. hoc addit ad conſolationem eorum, vt qui audita eius morte erant deſolati audita ei⁹ futura reſurrectiõe eſſent aliq̃liter cõſolati. b ¶ Præcedam uos in Galĩ. Non ſolum promittit eis viſionem ſuam in beatitudine & in loco multum diſtanti, ſed in propinqua regione ſin Galilæa. c ¶ Reſpondens autem. Hic ſpecialiter prædicit ſcandalum Petri. Reſpondens autem Pe. quia erat cæteris feruentior. d ¶ Ait illi: & ſi oẽs. In hoc nõ mentiebaſ, quia ſic habebat in mente, ſed præſumptuoſè loquebatur nõ cõſiderans debilitatem fragilitatis ſuæ: ,ppter qd' grauiꝰ cæteris ꝓmiſſus eſt cadere: & iterũ qa futurus erat paſtor eccleſię, vt ex ſuo caſu ſciret alĩs cõ deſcendere. e ¶ Ait il. Ie. amẽ dĩ. ti. qa in hac. Mar. xiiij. c. dicit expreſſius: Añq̃ gall⁹ bis vocẽ dederit, ter me es negaturus. Aug. in lib. de concordia euãgeliſtarũ dicit qd' tertia negatio Petri fuit inchoata etiã añ primũ cãtũ galli, añq̃ tñ eſſet conſumma ta gall⁹ cantauit: qa negatio ſecũ totalitatẽ ſuã accepta habet aliquẽ tractũ tpis. in hoc em̃ includit ỹ bũ illorũ q dicebant Petro: Tu ex illis es: & argumẽtũ qd' adducebãt ex loquela ei⁹: & negatio Petri ſequẽs: & ſic patet cp bñ potuit inchoari illa negatio añq̃ gall⁹ priõ cãtaret & poſt terminari. Matthę⁹ ergo Lucas & Iohannes q dicũt Petrũ ter negaſſe Chriſtũ, añ primũ gallicãtũ: loquunt habendo reſpectũ ad negatiõis ĩchoationẽ. Marc⁹ aũt q dicit tertiã negationẽ Petri eſſe poſt primũ gallicãtũ, & añ ſecũm, log̃ habẽdo reſpectũ ad negationis conſummationem. f ¶ Ait il. Pet. etiam ſi opor. Petr⁹ & alĩ diſcipuli hoc dicẽdo nõ dixerũt mẽdaciũ, qa ſic cogitabãt fore dixerũ tñ falſum qa cõtrariũ accidit. g ¶ Tũc ue. Ie. Hìc cõſeq̃nt oſtẽdit Chriſti deſideriũ ad noſtrã redẽptionẽ. Qd' oſtẽdit tripl'r Chriſt⁹. Priõ anxiãdo, ſecũ orãdo, ibi: Et ꝓgreſſus puſillũ. tertiõ, ꝑditori occurrẽdo, ibi: Ecce appropiquabit. Circa primũ aduertẽdũ, cp anxietas animi ẽ paſsio cauſata ex apprehẽſiõe magni mali de, ꝓximo imitẽtis ĩpoſſibilis ad euadẽdũ. Chriſt⁹ ãt videbat mortẽ acerbiſſimã ſibi de, ꝓximo iminentẽ & nõ euaſibilẽ: qa ſciebat hoc eſſe determinatũ à deo ꝑe. à cui⁹ determinatione nõ poterat declinare cũ r õ poſſet peccare. Iſta tñ neceſſitas libertatẽ arbitrij nõ tollebat. Igit̃ ex tali morte ſic iminẽte Chriſt⁹ habebat materiã maxĩę anxietatis. Itẽ pars ſenſitiua nõ alleuiabaſ à tali anxietate ex cõtẽplatione diuĩę eſſẽtię ſeu ꝓmptitudine volũtatis, quæ erat in ſupiori parte aĩę. qa diuina ỹtute fiebat, vt ex ſuperioripatre aĩæ nõ fieret in fluẽtia i inferiorẽ, vt ſic eſſet ibi dolor partis ſenſitiuæ maxim⁹ ad nr̃am redẽptionẽ: Ex q̃ ergo ex tali anxietate Chriſtus nõ fugiebat ſed magis venit ad locũ, vbi ,ꝑditorẽ vẽturũ ſciebat, oſtẽdit deſideriũ ad nr̃am redẽptionẽ. & hoc eſt qd' dicit hìc: Tũc ue. Ie. cũ il. i. diſcipulis ſuis. h ¶ In uil. Illa em̃ villa erat ſita in pede montis Olueti. & ,ppter hoc dicit Luc. xxij. cp venit in mõtẽ Oliuarũ. In fine etiã illius villæ erat qdã hortus cõtẽplationi aptus & illuc intrauit Ieſus, vt dicit Ioh. xviij. & eſt vltra torrẽtem Cedron, vt dicitur ibidem, quia vallis Ioſaphat eſt intermedia inter mõtẽ Olueti & ciuitatẽ Ieruſalem, torrens autẽ Cedron currit ꝑ mediũ illi⁹ vallis: & ſic patet cp euangeliſtę cõcordant de loco, licet ipſum diuerſimodè nominent. i ¶ Et dixit di. ſu. ſe. h. hoc dixit octo apłis, quia Iudas nõ erat ibi, & tres ſecum duxit. vnde ſequit: l ¶ Et aſſumpto Pe. & duo fi. Ze. Iſti enim tres erant magis familiares ipſi Chriſto, & ad eius ſecreta magis admittebantur quã alĩ. Ratio autem tacta eſt ſuprà. xvij. m ¶ Cœpit contri. & mœ. eſſe. hoc fuit ad oſtendẽdũ veritatẽ humanæ naturæ. Et cp iſta triſticia fuerit maxĩa, ſubditur: n ¶ Triſtis eſt anima mea uſq; ad m. & poteſt li vſq; accipi dupliciter. Vno modo intenſiuè, quia tãtũ intenſa erat quantũ poterat eſſe vt viſum eſt. Alio modo extenſiuè, quia durauit vſq; ad horam mortis. o ¶ Siſtinete hic & uigilate mecum tanquam

✻ Et qm̃ alĩs ſe præpoſuit di. d ¶ Et ſi o. ſcã. & tertiõ qm̃ totũ ſibi attribuit. ſcp eſſet fortiter perſeueraturꝰ. vt hoc igit̃ eo ſanaret, permiſit fieri caſum eius, non impellens ad negãdum: ſed eũ ſibi deſerens, & humanam naturã de fragilitate cõuincẽs. g ¶ Tũc ue. Ie. cũ il. i. uil. quæ di. Gethſe. quæ interpretaſ vallis pinguedinis. Remigius. Pulchrè appropinquãs paſsiõi in valle pinguedinis oraſſe dicit, vt demoſtraret, qd' per vallem hũilitatis & ꝑ pinguedinẽ charitatis mortẽ ꝓ nobis ſuſcepit. Moraliter etiã nos inſtruxit, vt non geſtemus cor aridũ à pinguedine charitatis. k ¶ Sedete hic dum uadam illuc & orem. Chryſo. Conſuetudo illi erat ſine diſcipulis orare, hoc aut faciebat erudiens nos in orationibus

✻ quietem con

Mar. 14. d. † Mar. 14. c. Ioh. 13. d. — Ibidem — † Mar. 14. d. Luc. 22. d. — Luc. 22. d. Ioh. 18. a. † predium — Luc. 22. d. Ioh. 18. a. † Manete — Orantium diſpoſitio. — † Geſſema ni — † Mœſta † Mar. 14. d. Ioh. 12. d. Decelebra. miſ. c. i q̃dã — Moraliter

a oues gregis. Poſtquàm autem reſurrexero, præcedam uos in Galilęam. b † Reſpondes autem Petrus, ait illi: c Et ſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego nunquam ſcandalizabor. ¶ Petrus ex ardore promittit, Chriſtus vt deus ventura prædicit.

Ait illi Ieſus: Amẽ dico tibi, quia in a ¶ Marcus dicit: Anteq̃ gallus bis vocem dederit. ce teri: Anteq̃ gallus cantet. d hac nocte antequàm gallus cantet, a ¶ Timor erit cauſa ter me negandi. ter me negabis. † Ait illi Petrus: Etiã a ¶ Intellexit enim quod timore mortis prædiceret eũ negaturum. ſi oportuerit me mori tecum, non te a ¶ Ex amore & ardore eodem. negabo. Similiter & omnes diſcipuli dixerunt. Tunc uenit Ieſus cum illis in † uillam quæ dicitur † Gethſe a ¶ Non mouemini ſicut nec loco ita nec mente. mani. Et dixit diſcipulis ſuis: Sedete a ¶ Cuius oratio omnium redemptio. hìc, donec uadam illuc & orẽm. Et a ¶ Progreſſus parum. b ¶ Quibus ſecretiora manifeſtarat. aſſumpto Petro & duobus filiis Zebedæi, cœpit contriſtari & mœ a ¶ Ne paterentur irrationalis ſtus eſſe. Tunc ait illis: † Triſtis anima Chriſti: Animalia merent ſed non norunt cur & quouſq; triſtentur. ¶ Pro Iuda damnando. eſt anima mea uſque ad mortem. a ¶ Pondus tribulationis. b ¶ A ſomno infidelitatis & torpore mentis, ne ingrauante diabolus obrepat.

† Suſtinẽte hìc, & uigilate mecum.

a ¶ Si possibile est. Hoc nō ꝓ timore, sed ꝓ misericordia: ne Iudęi ꝙ excusationē ignorātię nō habēt, me occidāt. vñ ait: iste. i. populi Iudæorū: nō simplr calix. Si possi. est. vt sine interitu Iudęorū credāt Gētiles, passionē recuso. Sinaūt; illi exęcādi sunt, vt gentes intrēt: fiat, nō mea, sed tua volūtas. b ¶ Nō si. ego uo. Au. Trāsfigurat i se suos, qui nihil aliud vult

Sup. 25. c. Actu. 9. a. q̄ pater, vt ibi: Esuriui & dedisti mihi manducare. Et, qd me ꝓsequeris? Docet autē eos priuatā volūtatē corrigere, & dirigere iuxta diuinā. ¶ Amb. Hoiem quē veritate corporis demōstrabat, quabat affectu, vt diceret: Sed ñ sicut ego volo, sed sicut tu. ¶ Suscepit volūtatē meā, suscepit tristiciā meā Cōfidenter tristiciam nomino qui crucē prædico. c ¶ Caro autem. Non de se vtiq; hoc dicit, sed de his qui dixerunt se nūq; negaturos. d ¶ Iterum secundò. Secundò orat. i. si nō potest Niniue salvari aliter, nisi aruerit cucurbita. i. ppter Iudæorū, qui prius fuit eius tabernaculū, vt me occidat. e ¶ Orauit ter. Trib⁹ vicibus orauit, vt & nos à præteritis peccatis veniam, & à pñtibus malis tutelam, & à futuris periculis cautelam orem⁹, & vt oēm orōnē ad patrē & filiū & spūsanctū dirigam⁹. Itē sicut est trina tētatio cupiditatis, ita & timoris. Est em̄ cōcupiscētia carnis, cōcupiscentia oculorū & ambitio seculi. Est & timor mortis, & tior vilitatis & timor doloris, cōtra quæ omnia docet nos debere muniri oratione. Vñ & ꝓpter trinā tētationē passionis, potest intelligi dominus ter orasse. f ¶ Dormite. Primò reuertens obiurgat, sed ò filet, & tertiò quiescere iubet. Quia priò post resurrectionē diffidentes reprehendit. Secundò, misso spū grauatos ad contuēdā euangelij libertatē oculos visitauit. Tertiò, claritatis suæ reditu securę quieti eos restituit. Dormite iam & requi. Huic videtur repugnare quod connectit: Ecce appropin. Sed sciendū post illa ꝟba filiusse dñm, vt fieret qd promiserat. Et post secundū Marcum intulit. Sufficit, ꝙ iā requieuistis. Additiq;: Ecce ap. Surgite eamus. Vltrò nos offeramus: nō timentes inueniant, vi confidēriam & gaudium passuri videāt. ¶ Postq̄ in horrū dominum cū discipulis ingressū dixit Iohannes, nō cōmemerat q̄ illic egerit do nec traditor venit. g ¶ Cū gla. & fu. Facē cōgruit mutatæ mēti. Iā em̄ venit cū fustib⁹, q̄ q̄diu cū pace fuit trāquillius segit. h ¶ Dedit eis sign. Putabat signa q̄ viderat nō diuinit⁹ sed magicē facta: & quē in mōte trāsformatū audierat, timebat ne tali mō nunc de manibus eorū laberetur; & ideo dabat signum. i ¶ Quē cunq; oscu. Habebat adhuc aliquid de verecundia discipuli, cū non eum palam tradidit persecutionibus, sed per signum oscul. k ¶ Et oscu. est. Suscepit dominꝰ osculū, nō ꝙ simulare nos doceat, sed

Triplici timore triplex concupiscentia reprimitur. ✠ à me

Mar. 14. c.

Ioh. 18. a. †Mar. 14. c Luc. 22. c.

Nicolaus de Lyra.

rem facto quantū verbo. Sequitur. e ¶ Vigilate & ora. i. vt nō G superemini à tentatione de ꝓximo imminente, sicut fuerūt postea superati. f ¶ Spiritus quidē. ad dicendū. s. ꝙ estis parati pro me mori, vt patet ex præcedentibus. g ¶ Caro autē infir. ad sustinē dū imminentē tētationē. Hoc autē dixit Christus, qa apli dixerant ex magno spiritu priꝰ mortem subire q̄ ipsum negare: cuius tamen contrariū fecerunt impulsu carnali. h ¶ Iterum se. abijt. Vbi iterat orationē, ostendens qd oratio debet esse continua. Sic iterat visitationē discipulorū suoꝝ, quia opera charitatis debent esse cōiuncta orationi. †Mar. 14. d Luc. 22. e.

i ¶ Et relictis il. Ter orationē replicat, sicut ter fuerat tentatus, vt suprà patuit iiij. ca. vt liberet nos primò à malis præteritis per veniam. secundò, à pñtibus ꝓtutelā. tertiò à futuris ꝓcautelā. k ¶ Tunc ue. ad disci. su. Ter discipulos visitat, sicut ter orat, ratione prædicta. l ¶ Et di. il. quasi compatiens eis ꝓpter tentationē de ꝓximo eis imminentē. m ¶ Dormite iā & requi. q.d. parū poteritis hoc facere. n ¶ Ecce ap. Hic tertiò ostenditur Christi desiderium ad nostram redemptionē: quia nō solū ꝓditorē eū turba venientē expectauit, sed etiā occurrit eis, vt habetur Ioh. xviij. & hoc est qd dicit hīc: Ecce appropin. ho. Postq̄ enim dixerat discipulis suis: Dormite iā & re. vt dictū est. dimisit eos aliquantulū quiescere: postea cū sciebat Iudam appropinquantē dixit H eis: Sufficit. vt habetur Mar. xiij. e. & tūc euigilauit eos dicens: Ecce appropin. ho. o ¶ Surgite eamus. obuiā. s. Iudę proditori. p ¶ Adhuc eo loquē. Hæc est tertia pars principalis huius ca. vbi describitur ipsius Christi traditi cōprehēsio vbi tria describuntur ꝓ ordinē. Primū, est ipsius Iudæ fraudulentia. sec'm, est Christi patientia, ibi: Et ecce vnus. teriū, discipulorū ignauia, ibi: Tunc discipuli. Circa primū dicit sic: Adhuc eo loquē. s. Christo cum discipulis suis. q ¶ Ecce Iudas unus. id est de pricipalibus Christi discipulis. r ¶ Venit & cum eo tur. mul. Talem autem turbam adduxit ne fortē alij credentes in Christum ipsum vellent eripere. Sequitur: s ¶ Qui autem tradidit eum, dedit eis signum dicens. Hoc autem fecit ne loco Christi caperent Iacobum minorem qui erat similis Christo in facie, propter quod dicebatur specialiter frater domini. Sequitur: v ¶ Et osē. e. In q̄ apparet maxia Christi māsuetudo, q nō negauit oscūlū proditori suo. †de eqtro

✠ Dixitq; illi quietem cōstituere, & solitudinē q̄re re. b ¶ Transeat à me calix iste. Hilarius. Pro his orat, qui post se passuri erāt, di. Transeat à me cal. i. quō à me bibit ita ab eis bibatur, sine differentia spei metuq; mortis. c ¶ Verumtamen non sicut ego uo. Leo papa. Hæc vox omnes fideles instruxit, omnes confessores accendit, omnes martyres coronauit. Nam mundi odia, tentationum turbines, persecutores, errores qs posset superare, nisi Christus in omnibus, & ꝓ oib⁹ patri diceret: Fiat voluntas tua. f ¶ Spiritus quidem promptus est caro autem infirma. Iterum secundò abijt & orauit dicens. Hilarius. Itaque quantum de ardore fidei confidimus, tantum de carnis fragilitate timeamus. n ¶ Ecce appropinquabit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorū Surgite eam⁹. Ecce appropinquabit qui me tradet. Orige. Sed & nūc in manus peccatorum Iesus tradit, quando hi qui videntur in Christum credere, habēt eum in manibus suis cum fiat peccatores: sed & quotiescunque iustus habens in se Iesum, in potestate traditur peccatorum. t ¶ Quemcunque osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Et confestim. ac. Hieronymus. Die facer Sacerdotis dos die clerice quomodo eisdem labijs deoscularis filium virgi nis, quibus deosculatus es filiam meretricis. O Iuda, osculo fi⁹ culpantur ✠lium hominis

Oratio q̄ mō & vbi fieri debeat

ne prodi-

✠gilate me. tanq̄ amici speciales qui debēt in angustijs amicis assistere. a ¶ Et progressus. Hīc ostenditur Christi desiderium ad nostram redemptionē, quia per orationem offerebat spiritum deo patri pro nobis: Quę quidem oratio ostenditur perfecta quia solitaria, cū dicitur: Et progressus pu. recedens aliquantulū à p̄ dictis tribus apostolis: quia oratio est eleuatio mētis in deum, qd melius fit quando homo est sequestratus ab alijs. Secundò, qa humilis, qd notatur cū dicitur: Procedit in faci. suam. Tertiò, qa deuota. cū dicit: Pater mi. Quartò, quia recta: quia noluit cōtrarie prædestinationi diuinæ, quod notatur cū dicitur: b ¶ Si possi. est. Sed volūtatem suam supponit voluntati diuiæ di. c ¶ Verūtamē non sicut ego. Quintò, charitatiua: quia in agonia mortis posit⁹ dulciter suos discipulos visitabat. vnde sequitur: Et ue. ad di. su. d ¶ Et dicit Pe. Sic, &c. q.d, non ostendis tantū seruo rem facto

a ¶ Vt humilitatem mentis habitu corporis ostendat.

Et progressus pusillum † prōcidit [a] in faciem suam orans & dicens: Pa/

a ¶ f. vt me non moriente mora moriatur.

ter mi, si possibilē est transeat à me [b]

a ¶ Quasi in se reuersus hoc dicit.

calix iste. Vērumtamen non sicut [c]

a ¶ Humano affectu. b ¶ Docet humanæ voluntati voluntatem dei præponi.

ego uōlo, sed sicut tu uis. † Et uenit [b] ad discipulos suos, & inuenit eos

a ¶ Præ tristitia somnum vincere non possunt. b ¶ Quia præ cæteris erat gloriatus, præ cæteris erat increpandus.

dormientes, & dicit Pētro: Sic, non [d] potuisti una hora uigilare mecum?

a ¶ Non, ne tentemini, sed ne tentatione superemini.

Vigilate & orate, ut nōn intretis in [e]

¶ Ideo orandum. a ¶ Ad constituendum.

tentationem. Spiritus quidē prōm/ [f]

a ¶ Ad, tolerandum. ¶ Quia nondum induti virtute ex alto.

ptus est, caro autē infirmā. Iterum [g h]

¶ Similiter.

secundò abiit, & orauit dicens: Pater mi, si non potest hic calix transire, *nisi bibam illum, fiat uoluntas

¶ Vicina iam negatione.

tua. Et uenit iterum, & inuenit eos

a ¶ Languescebant enim eorum oculi vicina negatione.

dormiētes. Erant ēnim oculi eorum [i]

grauati: Et relictis illis, iterum abiit, [k]

& orauit tertiò eundem sermonem dicens. Tunc uenit ad discipulos suos, & dicit illis: Dormite † iam & re [l m]

¶ Interposito aliquo silentio ait.

quiescite. Ecce appropinquabit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum: Surgite eamus: [n o]

Ecce appropinquabit qui me tradet. † Adhuc eo loquente, ecce Iudas [q r]

unus de duodecim uenit, & cum eo turba mula cum gladiis & fustibus missi à principibus sacerdotū & senioribus populi. Qui autē tradidit [s t]

eū, dedit eis signū, dicens: Quēcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Et confestim accedens ad le

a ¶ Impudens confidentia: magistrum vocare, & osculum iungere ei quem tradidit.

sum, dixit: Aue rabbi: Et oscu/ [v]

ne ꝓditionē fugere videatur, vnde: Cū his qui oderunt pacē erā
A pa. a ¶Seruum prin. sa. Mystice. Seruus, est ppl's iudęorū prin
Psal. 118. a. cipibus sacerdotū indebitē mācipatus, q in domini passione dex
Mystice terā aurē. i. spūalē intelligētiā ꝓdidit, sinistra. i. vilitate literę cōten
tus, nō Petro tollēte, sed diuino iudicio ablatā pādente: qua auris
in his qui credere maluerūt pietate dei re
stituit. Vt auris amputata & sanata: signi
ficat auditū ablata vetustate innouatum
vt sit in nouitate, spūs, & non in vetustate
lr̄æ, qđ cui dat à Christo, dat & regnare
† ades? cū eo. Vnde bene Malchus dicitur, qđ
est rex vel regnaturus. Quod seru⁹ inuen
tus est pertinet ad vetustatē quæ in serui
tutē generat: sed cū accessit sanitas, figura
Luc. 22. f. ta est libertas. Lucas addit, qđ dn̄s tāgēs
aurē sanauit: qui nec hostiū pietatis obli
uiscit. b ¶Gladio per. Gladio illo quo
igneus vertitur ante paradisum. i. diuinę
vindictæ, & gladio spiritus. i. verbi dei:
c ¶An pu. q. d. nō indigeo auxilio apo
stolorum duodecim qui possum habere
duodecim legiones angelorum, in quib⁹
sunt. lxxij. milia, qb⁹ oīm gētium lingua
exprimit. Innuit aūt nō esse verēdū, si cō
tra Iesum oēs nationes insurgant, cū mul
tò fortiores ipse habeat exercitus angelo
rū. Aliter. Hic numerus significat oē gen⁹
hoīm cū Romano imperio contra Iudę
os certaturū. Hi sunt angeli dei, qui post
resurrectionem anno quadragesimo secū
do, cū Tito & Vespasiano perdiderūt ho
B micidas illos, & ciuitatem illorū succen
derunt. d ¶Existis cū gla. Stultū est cū
gladijs & fustib⁹ quærere eū qui vltrò se
tradit, & in nocte p. proditorē inuestiga
re q̄si latitantē, qui quotidie in templo
docebat. Sed in tenebris cōgregamini, qa
potestas vestra in tenebris est. e ¶Tunc
di-om. re. Sicut Petrus qui negationem
lachrymis abluit, & cōfessione dei sundi
tus extirpauit, recuperationem eorū si
gnificat qui in martyrio labuntur. Ita cæ
teri q fugerunt, cautelam fugiendi docēt
eos q minus idonei sunt ferēdis aduersis:
quibus tuti⁹ est latere, q̄ se discrimini cō
Marc. 14. c. mittere. Ita etiā adolescēs, q secūdū Marc
cū relicta Syndōe nudus profugit, illorū
opus & animū designat, q vt securiores
†Mar. 14. f. sint, oīa quę in mūdo hnt abijciūt: & deo
Luc. 22. f. poti⁹ famulari nudi q̄ hærendo mundi
Ioh. 18. c. reb⁹, materiā tentandi & à deo reuocādi
Gene. 39. c. dare didicerunt. Iuxta exemplū Ioseph, q
relicto adulteræ pallio, maluit nud⁹ deo
q̄ indutus meretricis cupiditatibus seruī
re. f ¶Ad Cai. Conuenit nomē actioi.
†Mar. 14. f Caiphas. i. inuestigator vel sagax ad im
Luc. 22. f. plendam. f. dolī sui nequitiā. Vel vomēs
Iohan. 18. c ore, quia impudens ad proferendum mē
dacium, & ad petēdū homicidiū. g ¶A
lon. Meritò à lōgè, q ī. pximo fuerat ne
gaturus, significat ecclesiam imitaturam
passionē Christi longè differenter q ec
clesia patiē. p se, sed Christus pro ecclesia.

Nicolaus de Lyra ☞ Duo fal

latus est eum. Dixitq̄ illi Iesus: Ami
d ¶Ironice. ¶Vt supra: Amice, quomodo huc intrasti
non habens vestem nuptialem.
ce, ad quid †uenisti? Tunc accesse/
runt, & manus iniecerunt in Iesum,
e ¶Petrus eodem
ardore mentis quo cæteri, relatus sicut Phinees.
& tenuerunt eum. †Et ecce unus ex
his qui erant cum Iesu, extendens
manum exemit gladium suum, &
percutiens seruum principis sacer/
dotum, amputauit auriculam eius.
f ¶Cessat vindicta, exhibeatur pa
tientia, vt patientiam nostros doceamus, non vindictā.
Tunc ait illi Iesus. †Conuerte gla/
g ¶Nam econtrario. ¶Si omnes, tunc & Iudæi.
dium tuum in locum suū. †Omnes
h ¶Exercuerint vindictam, ipsa vindicta erit eis causa perditionis.
enim qui acceperint gladium, gla/
dio peribunt. An putas, quia non
possum rogare patrem meum, &
exhibebit mihi modò plus quàm
duodecim legiones angelorum?
Quomodo ergo implebuntur scri/
ptūræ: Quia sic oportet fieri. In illa
hora dixit Iesus turbis: † Tanquam
ad latronem existis cum gladiis &
fustibus comprehendere me: quo/
tidie apud uos sedebam docens in
templo, & non me tenuistis. Hoc au
i ¶Promptum animum ostendit ad patiendum, vt
sua passione asseret prophetarum dicta.
tem totum factum est, ut adimple/
k ¶Tanq̄ ouis ad occ. ductus est.
rētur scriptūræ prophetarū † Tunc
l ¶Timorem mortis ostendentes.
discipuli omnes relicto eo fugerūt.
† At illi tenentes Iesum duxerunt ad
m ¶Qui pontificatum illius anni precio sibi acquisie
rat ab Herode Romanorum principe, prius tamen
ad Annam, vt Iohannes ait.
Caiphan principem sacerdotum,
ubi scribæ & seniores conuenerant.
n ¶In hoc diuersus a cęteris. o ¶Hoc est deuotionis.
p † Petrus autem sequebatur eum
q ¶Hoc timoris naturę est: quod negat, obreptionis
est: quod pœnitet, fidei est.
à lōngè usque ad atrium princi/
r ¶Per discipulum notum pontifici.
pis sacerdotum. Et ingressus in/
s ¶Expectans, vel amore discipuli, vel humana
curiositate.
trò sedebat cum ministris, ut ui/

a ¶Dixitq̄ il. Ie. Amice. q. d. tu ostendis amicitiā signo, & agis proditionem de facto: qđ patet ex hoc qđ sequit: b ¶Tunc accesse. scilicet qui erant in comitiua Iudæ. c ¶Et manus inie. in Ie. violentas quantū erat ex parte ipsorum. d ¶Et tenuerunt eum. quando enim voluit tentus est, & nō ante. e ¶Et ecce un⁹. Hīc describitur ipsius Christi patientia: & hoc dupliciter. primò, fa
Christi pa tientia. cto. secundò, verbo, ibi: In illa hora. Patientia autem Christi fa
cto ostenditur in hoc quòd discipulos suos prohibuit à defensiōe
eius. & hoc est quod dicitur: Et ecce unus ex his qui erant cū
Iesu. iste fuit Petrus, vt habetur Iohan. xviij. f ¶Extendens ma
nū. ex. gla. su. Habebat enim duos gladios, vt habetur Luc. xxij.
d. quos credo fuisse duos cultellos magnos quibus vsi fuerant in
decisione agni paschalis. g ¶Et percutiens seruum princip.
quem tamen

liter autem ingressus fuerit dicitur Ioh. xviij. scilicet per impetra
tionem alterius discipuli, qui erat notus pontifici. g ¶Vt
uideret finem. Licet autem non auderet Christum confiteri
seu defendere, tamen volebat videre, quid finaliter fieret de eo.

Moraliter ✠Principes

✻lium hominis tradis: Et ecce unus. Sequitur: g ¶Et percu
tiens ser. prin. sa. Hiero. Populus Iudæorum seruus factus est im
pietatis & deuoratiōis sacerdotum: dexteram q̄ perdidit auriculā,
vt literæ veritatem audiat in sinistram. i ¶Conuerte gla. tu. in
Io. su. Rabanus. Oportuit vt autor gratiæ fideles patientiam suo
doceret exemplo, & potius ad sustinendum aduersa fortiter istrue
ret, q̄ ad vindicandum prouocaret. x ¶Tunc discī. omnes re
licto eo fugerunt. sicut prædixerat eos scandalum passuros.

m iij ✻ Hic dixit

C

Rom. 13. a.

†Mar. 14. e Luc. 22. e. Ioh. 18. b. j 23. q. 3. c. p ppter hoc q̄ indigeret auxilio angelorū mēbris. & q. finali. & c. secūdo & 24. q. 1. c. si

Petrus.

† 23. q. 1. §. 1. &. q. 5. §. 1.

✻ modò ➤ modò

D

†Mar. 14. e Luc. 22. f.

†Mar. 14. e

a ℂ Duo falsi testes &c. Quia non eo sensu q̃ dñs, qui dixit de templo corporis sui: sed in verbis quibusdam additis vel mutatis quasi iniustam calũniã faciũt. Dñs dixerat: Soluite templum hoc: Cõmutant. Ego dissoluam tẽplũ hoc manufactum. Vos inquit soluite nõ ego: quia nõ est licitũ vt nobis mortem inferamus. Item dñs dixerat: Et ego suscitabo. qđ de aĩali tẽplo dicit. Illi inuertũt. Aliud manufactũ ædificabo, vt ꝓpriè de tẽplo Iudaico dictũ videaĩ. b ℂ Tu dixisti. Marcus: Ego sum: q̃d idẽ est: Et ẽ filius cõtra Pilatũ & Caiphã rñsio, vt à ꝓpria sententia condẽnentur. c ℂ Filium hoĩs. Me ĩ forma quã iudicatis exaltatũ, & habentẽ nomen qđ est sup oẽ nomẽ. d ℂ Scidit ue. Furor qui fecit de solio surgere, facit & vestẽ scidere. Magno mysterio: cũ vestis dominj nec à militib⁹ scindi potuit. Significat eñ sacerdotiũ eorũ ꝓ sceleribus pontificũ esse penit⁹ soluẽdũ: Sed soliditas ecclesiæ (quæ vestis dei dicit) vsq; in finẽ seculi indirupta manebit. ℂ Mos est Iudæorũ cũ aliq̃d blasphemiæ audiunt, scindũt vestimẽta. ℂ Quod Paulus & Barnabas fecerũt ĩ Licaonia, cũ dicti sũt Iupiter & Apollo. e ℂ Tunc expue. Sicut tunc cõsputus est saliuis infideliũ, ita nũc opprobrijs exhonorat falsorum fidelium, & colaphis. i. blasphemijs eorundem cæditur. f ℂ Prophetiza. Dicunt contumeliam ei, qui se ꝓphetam haberi voluit à populis. ℂ Velauerunt enim faciem ei⁹ secundum Marcum, non vt eorum scelera nõ videat, sed vt à seipsis gratiam cognitionis eius abscondant. Sicut velum fuit super faciem Moysi, quod vsque hodie manet

Ioh.2.d. Marc.14.f. Phli.2.c. Ioh.19.d. †Mar.14.f Ioh.2.d. † per triduum. Act.14.b. †Mar.14.f Luc.22.g.

Nicolaus de Lyra

a ℂ Principes. Hęc est q̃rta pars principalis huius ca. in qua describitur ipsius Christi apprehẽsi illusio, vbi quatuor tãguntur per ordinem. Primum est eius accusatio maligna per falsos testes. Secũdum, accusati iniusta cõdemnatio ꝑ malos iudices, ibi Et surgẽs. tertiũ, cõdẽnati vituperatio ꝑ malignos apparitores, ibi: Tunc expuerũt. q̃rtũ Petri negatio per tres vices, ibi: Petrus autem sedebat. Circa primũ dicit sic: Principes au sa. quia verum nõ poterant inuenire. b ℂ Vt eum mor. per Pilatum prẽsidem, quia ipsi nõ habebãt altam iusticiam. c ℂ Et non inue. vnde possent eũ accusare tanꝯ dignum morte coram Pilato. d ℂ Cum multi fal. ad id quod dictũ est procurandũ. e ℂ Nouissimè au. ue. Sed quæritur quõ isti dicuntur falsi testes, quia Iohan. ij. d. scribit ꝙ Christus dixit Iudæis: Soluite templũ hoc, & in tribus diebus excitabo illud. q̃d videtur idem esse cum eo qđ hic dicitur. Dicendum, quòd illa ẏba quæ dixit Christus Iohan. ij. intelliguntur de templo corporis sui, vt ibidem dicitur, & hoc sonant verba ibidem posita, quia dixit ibi: Soluite templum hoc, non præcipiendo eis, sed prædicendo eis quid essent facturi dissoluendo corpus eius: quod erat templum spirituale dei. vnde sensus est: Soluite id est soluetis corpus meum per mortem quã mihi inferetis. vnde sequitur ibidem: Et in tribus diebus excitabo illud. Excitare enim est à somno mortis reuocare: quod non cõpetit templo materiali sed templo spirituali scilicet suo corpori. Isti autem testes loquebantur ac si de templo materiali Christus intellexisset, cum dicebat: in tribus diebus rædificabo illud. quia rædificare propriè respicit templum materiale. Item, Non dixit destruam, vel possum destruere, vt ipsi imponunt. sed dixit: Soluite, id est soluetis mihi mortem inferendo: prædicens mortem suã & resurrectionem, vt patet ex prędictis. Et sic patet, quòd isti testes mutauerunt verba eius & sententiam: in quo apparet falsitas eorum. Dato etiam, quòd bene repetissent verba eius & sententiam tamen possunt dici falsi testes alia ratione scilicet ex falsa intentione, quia intendebant procurare mortem innocentis. g ℂ Et surgens princeps sacer. Hĩc cõsequẽter ostenditur qualiter Christus condemnatus est per malos iudices. Dicit ergo sic: Et surgẽs princeps sacer. Ex impatientia surrexit de tribunali, quia non inueniebat vnde posset iustè Christus condemnari. h ℂ Ait illi. Nihil respondes ad ea quæ isti aduersum te. quia ea quæ contra Christum dicebantur, erant falsa, & rñsione indigna, ideo nolebat respõdere. Itẽ, qua volebat adimplere illud qđ de ipso scriptum erat Isa. liij. c. Quasi agnus corã tondente se obmutescet, & non aperuit os suum. Sequitur: k ℂ Adiuro te ꝑ deum uiuum, ut dicas nobis si tu. Ad hoc autem respondet Christus ꝓpter reuerentiam diuini nominis inuocati dicens: l ℂ Tu dixisti. supple veritatem, quod patet ex sequentib⁹. m ℂ Verumtamen dico uobis, amodò uidebitis filium hominis sedentem à dexteris uirtutis dei, & uenientem. quia in iudicio extremo sic videbitur ab illis qui eum iniustè condemnauerũt. Dicit igitur amodò, quia à tempore suę passionis eum vlterius nõ viderũt. n ℂ Tũc princeps sacerdotum scidit uestimẽta sua. Iste erat mos Iudæorum, scindere vestimenta in signum doloris quãdo audiebãt blasphemiã diuini nominis. Hoc aũt imponebat princeps sacerdotũ Christo, propter quod subditur: o ℂ Blasphemauit. Quid adhuc egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiam. Quid uobis uidetur? At illi respondẽn. ꝓpter quod ipse & alij assistentes iudicauerunt eum dignum morte cum tamen diceret veritatẽ, vt patet multipliciter ex prædictis in hoc euangelio. p ℂ Tunc expuerunt in fa. Hĩc consequenter ostenditur qualiter Christ⁹ fuit turpiter vituperatus per malignos apparitores: & hoc dupliciter. Primò facto, cùm dicit: Expuerunt in faciem eius. tamquãm in hominem pestiferum & dignum morte. Mos enim erat Iudæorum super tales spuere in contemptũ. q ℂ Et colaphis eum ceciderunt. sine causa percutiendo & vituperando eum. Secundò, verbo dicentes: r ℂ Prophetiza nobis Christe. Quis est qui te percussit quasi dicat, tu ex falsus propheta. s ℂ Petrus uerò sedebat foris in atrio. Hĩc ostenditur qualiter Christus fuit negatus à suo discipulo per tres vices. Primò Trina Christi simplici: verbo. secundò cum iuramento sti negatio tertiò, per detestationem cum iuramento, id est per execrationem quod est quando aliquis non solum iurat per deum sed etiã imprecatur sibimet aliquod malum, nisi id quod dicit sit verum. Dicit igitur: Petrus uerò sedebat foris in atrio. Non enim Petrus erat simpliciter extra domum, vt iam dictum est, sed erat extra locũ, vbi Christus illudebatur in quodam atrio in quo erat ignis accensus in medio, secundum quòd dicitur Lucæ. xxij.

Et accessit

a ¶ Quid iudicaret pontifex de Iesu.

dẽret finem. † Principes autem sacerdotum & omne consilium quærebant falsum testimonium contra Iesum, ut eum morti traderẽt. Et nõ inuenerunt, cum multi falsi testes accessissent. Nouissimè autem uenerunt duo falsi testes, & dixerũt: Hic dixit: † Possum destruere templum dei, & † post triduum reædificare illud. Et surgẽs princeps sacerdotũ, ait illi: Nihil respondes ad ea quæ isti aduersum te testificantur? Iesus autem tãcebat. Et princeps sacerdotum ait illi: Adiuro te per deum uiuum, ut dicas nobis si tu es Christus filius dei. Dicit illi Iesus: Tũ dixisti.

a ¶ Quia non erant vt Marcus ait, conuenientia testimonia

b ¶ Motu corporis indicat insaniam mentis.

a ¶ Iratus: quia non inueniebat calumniæ locum.

a ¶ Sciens vt deus, quidquid respondisset torquendum in calumniam.

a ¶ Didicisti in lege.

a ¶ Quamuis vt hominem condemnaris, tamen dico.

† Verumtamen dico uobis, amodò uidebitis filium hominis sedentem

a ¶ Ad iudicium in nube, vel mirabiliter operantem in sanctis.

à dextris uirtutis dei, & uẽnientem in nubibus cęli. † Tunc princeps sacerdotum scidit uestimenta sua, dicens: Blasphemauit. Quid adhuc egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiam. Quid uobis uidetur? At illi respondentes, dixerunt:

a ¶ Quia eum blasphemum putauerunt, ideo morti addixerunt. b ¶ Significat eos qui graniç eius præsentiam respuunt.

Reũs est mortis. † Tunc expuerũt in faciem eius, & colaphis eum cæciderunt. Alij autem palmas in faciẽ eius dederunt, dicentes: Prophetiza nobis Christe: Quis est qui te percussit?

a ¶ Colaphis cædunt, qui honores suos præferunt.

a ¶ Significat eos qui eum venisse negant, tanquam præsentiam eius a se repellentes. ¶ Alias alapas

a ¶ Non appropinquabat Iesu ne ministris aliqua suspicio oriretur.

Petrus uerò sedẽbat foris

Ioh.2.d. † per triduum. Mar.14.f. Luc.22.g. Mar.15.b.

* f ℂ Hic dixit: possum destruere templum dei, & post triduum reædificare illud. Hieronymus. Falsus testis est qui non eodem sensu dicta proponit. Saluator dixerat: Soluite templum hoc. Isti commutant & aiunt: Possum destruere templũ dei. Item dixerat: & excitabo illud, quod est viuentis corporis, & non lapidei. i ℂ Iesus autem tacebat. Et princeps sacerdotum ait illi. Augustinus. Ex hoc autem loco discimus calumniãtium & falsorum testium voces, vt nec responsione dignas habeamus, maximè vbi maius est liberè sortiterq; sustinere, quàm defendere sine vllo profectu. p ℂ Tunc expuerunt in faciem eius & colaphis eũ. Augustinus. Per hoc significauit eos qui præsentiam gratię eius respuunt: Et tanquam colaphis eum cædunt, qui ei suos honores præferunt. Et palmas in faciem eius dant, qui superbia cæcati eum non venisse affirmant.

Moraliter

* At ille negat

die maner. a ¶ Vna ancilla. Cur prima ancilla prodit, cum viri magis poterāt cognoscere: nisi vt iste sexus ostendat in necē domini peccasse: & p passionē redempt⁹? Et iō, mulier prīa resurrectionis mysteriū accepit: & mādata custodiuit, vt veterē p̄uaricatiōis adoleret errorē. Sicut per fœminā hostis antiquus primū parētē seduxit, ita per mulierē ad magīm negādū quē Christū filiū dei confessus fuerat, principē eccl̄iæ cōpellit. b ¶ Exeunte aūt. Hic Marcus adimplet quòd iste breuitatis causa omisit. Exit inquit foras añ atriū, & gallus cantauit: quo reuerso, i a- trio fit negatio. Exeunte autē. In hac secūda negatione à duobus cōpellit. Ab ancilla. vt ait Mattheus & Marcus. Et ab alio vt ait Lucas dicēs: Et post pusillum ait alius: Et tu de illis es. In hoc pusillo exīit, & reuersus stās ad focum, vt Iohānes ait: Iterum negat. Exeūte aūt illo. id̄est cum exiret, hoc est cum exurgeret vt exiret, animaduertit eum ancilla, & dixit his qui circa ignē erāt: Quibus rediēs iurat petrus. Nō noui hoiem. i. nō sum eius discipul⁹, in quo & ipsum Christū negauit. Nota, primū ait: Nescio quid dicis. Secūdò, cū iuramēto negauit. Tertiò, cp̄it detestari & iurare, quia non nouisset hominē, quia perseuerare in p̄cō dat incrementū scelerū: & qui minima spernit, cadit in maiora. c ¶ Nō noui ho. Qd̄ noxia prauorū colloqa, q̄ cogūt Petrum negare Christū, vel hominē se nosse, quē confessus est inter discipulos dei filium: d ¶ Qui stabāt, Iohānes & Lucas vnū dicūt cognatū Malchi. Sed vel est plurale pro singulari. Vel vnus erat qui eum viderat. & p̄cipuè dicebat. quem secuti cæteri sīl̄ arguebant. e ¶ Et continuo gal. can. Post tertiā negationē sequitur gallicātus. Sacra rerū, p statū tēporū designāt. Media nocte negat, in gallican tu pœnitet, post resurrectionē sub luce quē ter negauerat, ter se amare p̄fessus ē: Quia quod in tenebris obliuionis errauit, sperate iā lucis rememoratiōe correxit: & eiusdē veræ luds p̄tia plenè quidquid nutauerat erexit. ¶ Mysticè. Gallus aliquis doctor est, q̄ somnolētos increpās, ait: Euigilate iusti & nolite peccare. Quòd Petr⁹ añ primū gallicātū negat, eos significat q Christū āte resurrectionē deū nō putauerūt esse morte eius turbati. Quòd bis ante secundum gallicantū negat, illos significat, q nūc in illo secundū hoiem vel sec̄m deū in vtraq; substātia errāt, & ideo veritatē negāt. Primus gallicātus, est dñi resurrectio in seipo. Sec̄s, ē eiusdē i corpe ecclesie, f ¶ Recordatus ē. In alio euāgelio dicit: Respexit dñs Petrū, & intuitu pu cauit ad lachrymas: q̄si in mentē ei reducēs q̄tiēs negauerat, & qd̄ ei p̄dixerat nec potuit i tenebris p manere, quē lux mūdi respexit. g ¶ Et egressus. Ab ipiorū cōsilio seclusus culpā lauat, quod nō intus. Ob hoc hesitare p missū⁹ est, vt i eccl̄iæ principe remediū pœnitētiq; cōderet, & nemo auderet de sua ỹtute cōfidere.

Nico. de Lyra.

a ¶ Et accessit ad eū una ancilla. De istis negationib⁹ pe tri videntur euangelistæ diuersimodè scribere maximè de secunda & tertia: quia de secunda dicitur hic, q̄ fuit ad vocem ancillæ. Lucas autē dicit q̄ fuit ad vocē hoīs. Iohānes autē dicit q̄ fuit ad vocem plurium. Similiter de tertia dicit Iohannes, q̄ fuit ad vocem vnius qui erat cognatus illius cuius Petrus abscidit auriculam. Matthæus aūt hīc dicit, q̄ fuit ad vocem illorum quia stabāt. Dicendum igitur q̄ principalis intentio euangelistarum erat negationem trinam Petri exprimere: & in hoc conueniunt omnes euangelistæ. Exprimere autem personas accusantes Petrum, non erat principalis intentio eorum, sed tantum ex accidenti. Tamen non contrariantur in hoc: quia verisimile, q̄ multi ad illa verba concurrebant circa Petrum: & consimilia verba proferebant ipsum accusando: & sic vnus euangelista vnam personam nominat: alius aliam: vnam vel plures: nec est ibi falsitas: ratione dicta. Videtur autem secundum veritatem historiæ, q̄ prima negatio fit facta ad vocem ostiariæ principaliter. Secunda ad vocem illorum qui stabant ad ignem: fuerunt tamen excitati ab alia ancilla. propter quod Matthe⁹ illam exprimit hic, & de alijs tacet. Quòd autem hīc dicitur q̄ facta est Petro exeunte ianuā, intelligēdum est sic

Euāgelista concordat de negationib⁹ petri.

idest se disponente ad exitum: quia adhuc erat prope ignem, vt dicit Iohannes sed timens ne perciperet⁹ volebat exire. Tertia aūt negatio facta est multis eum accusantibus, inter quos principalis erat cognatus illius cuius Petrus abscidit auriculam. propter qd̄ exprimit illum Iohānes de alijs tacēdo. His dictis Ifa patet vsq; ad illū locū: c ¶ Nā & loq̄la &c. licet em lingua Hebrea sit vna, tñ aliq̄ mō variabatur sec̄m diuersitatē, puiciar: & ideo illi de Galilea aliē loq̄bāt aliq̄ mō q̄ illi q̄ erat de Ierl̄m, sicut lingua gallica ē vna & tñ aliē loquūt illi q̄ sunt de Picardia q̄ illi q̄ habitāt Parisi⁹: & p talē varietatā pōt p̄cipi, vñ aliqs sit oriūd⁹. Sequitur: d ¶ Tūc cœpit de. &c. In hoc significat iuramētū p execrationem. e ¶ Et respexit Pe. Dñs em respexit Petrū, vt dicit Luc. xxij. g. Et ex hoc Petr⁹ recordat⁹ est de ỹbo Christi, q̄ dixerat eū negaſū & ad pœnitētiā reduct⁹ ē vñ seq̄t: f ¶ Et egressus foras. &c. Et extūc Petr⁹ traxit i cōsuetudinē, vt à primò gallorū cātu vsq; ad horā matutinā staret in oīone flēs, p ista negatione, vt hī in Itineratio Clemētis.

*b ¶ At ille ne. &c. Rab. In hac aūt negatiōe Petri discim⁹, nō solū negare Christum, q̄ dicit eum Christum nō esse: sed qui cū sit, se negat esse Christianum. Moraliter

¶ In ca. xxvj. vbi dicit i posti. Priā aūt die azymorū &c. Ista dies fuit feria q̄nta actione.

ADDITIO. Ad declarationē tpis cœnæ dñi, circa qd̄ nō solū it̄ græcos & latinos sed ēt it̄ sānos doctores diuersitas nō modica iuenit, oli q̄ndā formaui q̄stionē. quā i hoc loco supaddere decreui: cui⁹ tenor talē. Vtrū q̄nta fer. in q̄ Christ⁹ cū discipul⁹. pascha māducauit fuit. xiij. lūa primi mētis, i q̄ agn⁹ paschal sec̄m legē imolari debuit. Et videt prīo q̄ sic. Mat. xxvj. b. legit q̄ prīa die azymorū accesserūt discipuli ad Iesū, dicētes. Vbi vis pte. tibi pas. &, Sed prima dies azymorū. Vel ē. xiij. lūa i cui⁹ sec̄is vesp̄is imolat agn⁹ q cū azymis cōedebat. Vel. xv. luna q̄ erat prīa dies solēnitatis azymorū. Sed i ꝓpositio nō ē. xv. luna. Nā si sic nec Christ⁹ pascha cōedisset i tpe debito, nec i tpe à lege p̄figurato fuisset passus: q̄rū vtrūq; ē valde icōueniēs i ꝓposito. pater cōsequntia, q̄a sic cōedisset pascha i. xv. & fuisset pass⁹ in xvj. ergo prīa die azymorū p̄dictā ē. xiij. lūa. Prēterea Mar. xiij. Prīa die azymorum q̄n pascha imolat, dicūt ei dīs. &c. vbi exp̄sse hī q̄ in † ꝓpria die imolatiōis agni Christus pascha cōedit, qd̄ ē ꝓpositū, nā illa solū ē. xiij. ¶ Prēterea Lu. xxij. a. Venit āt dies azy. i q̄ necesse erat occidi pascha & misit Petrū & Iohannem. &c sed nulla dies est i q̄ ncesse sit occidi pascha nisi. xiij. lūa. vt patet Exo. xij. & Nu. ix. & i alijs q̄ plimis locis. ergo ꝓpositū. ¶ Idē patet p Chri. super Mat. dicentem quòd vsq; ad vltimum diem non fuit Christus contrarius legi: Quod fuisset si pascha comedisset non tē pore debito sec̄m legem ¶ Idem patet p Hier. dicētē exp̄sse, q̄ Christ⁹ cœnā fecit. xiij. Sed ad oppositū arguit sic: Sexta fe. i qua Christ⁹ fuit Pass⁹ erat lūa. xiij. ergo fe. q̄nta imediate p̄cedēs erat lūa. xiij. Cōsequntia patet de se, & antecedēs hī Ioh. xviij. e. vbi dicit q̄ Iudæi nō itroierūt ptoriū pilati vt nō cōtamīarēt, sed māducarēt pascha Sed cū pascha māducari nō possit legitie, nisi. xiij. lūa. s. sec̄is vesp̄is, vt Ex. xij. ergo dies passiōis xp̄i fuit. xiij. lūa qd̄ fuit assūptū. Nec cōsonū videt q̄ māducare pascha i loco euāgelij allegato itelligat⁹ d' cib. paschalib⁹. s. de azymis, put videt scīre Chriso. quē seq. s. Th. & ēt aliq moderni glossatores. Tū ga licet pasc. cū azymis hēbat cōedi: nusq; tñ legit q̄ azyma nec agrestia dicāt pascha nec ecōtra: Tū ga azyma poterāt cōedi etiā ab imūdis: cui⁹ cōtrariū ñ legit i aliq̄ loco vbi agat de hac matia i scīa scripta: Qd̄ etiā cōsuetudo Hebrēoꝝ hodierna testat: ga licet, pfitēt se esse imūdos & cōtamīatos isto tpe (cū careāt legitia asp̄siōe cineris vitulæ rufæ de q̄ Nu. xix.) comedunt tamen hodie azyma & agrestia in paschatis tempore, non curantes de contaminatione. ¶ Item Iohan. xix. expresse dicit: Erat autem para. paschæ &c. Cum enim paraseeue alicuius festi idem est quod præparatio ad illam diem & non dicit paraseeue sabbati, sed paschæ: manifestè ostendit, q̄ i illa die pascha spabat q̄ ꝓpositū. ¶ Itē si sexta fer. i q̄ est Christ⁹ passus fuisset. xv. seq̄retur q̄ res non corresponderent ꝓpriæ figuræ, qd̄ est valde inconueniens in hac materia. Nam cum agnus

Mar. 14. g.
Luc. 22. f.
Iohan. 18. c
Mystice
B
Io. 18. c.
Luc. 22. f.
My stice
Luc. 22. g.
Mar. 14. g
Luc. 22. f.
Ioh. 18. c.
† 22. q. 4. c.
† expro- brare.
† Ma. 14. g
Luc. 22. g.
D
† prima

E paſchalis nihil alid' figurabat niſi paſsionē Chriſti : ad cuius agni
immolationē ſola.xiiij.luna erat tp̄s determinatū, intātū ꝙ ipe-
diti à comeſtione agni ꝓpter euētū cōtamīatiōis, nō poterāt deſe
ctū ſupplere in.xv.ſequēti, nec in alia q̄cūq;, ſed in.xiiij.luna mēſis
ſcd'i, vt hr̄ Nu.ix.ergo nullo mō dicēdū videt̄, ꝙ res principalit̄ fi
gurata eēt in.xv.lūa.vn̄ & idē Chryſ.exp̄ſſe dicit, Chriſtū reſeruaſ
ſe ſuā occiſionē ſextę ferię, qn̄ vet⁹ paſcha fiebat. Nec videt̄ rōni cō
ſonū qd' Remigi⁹ & alij doctores dicūt.ſ.ꝙ Chriſt⁹ fuit ligat⁹ & tē
t⁹ in.xiiij.in veſp̄is, & ꝙ tūc incęperūt paſſiōis exordia. Nā immo-
latio Chriſti ꝓpria nō fuit niſi ī ara crucis, vt cōis doctrīa eccl'ię te
ſtat̄. Itē feria ſexta ī q̄ Chriſt⁹ fuit paſſus, nō fuit celebris nec ſolem
nis ī obſeruātia Hebręoꝝ.ergo nō fuit.xv.lūa menſis primi. cōſe-
quētia patet.nā Exo.xij.de eadē die.ſ.xv.legit̄: Dies prima erit ſctā
ac ſolēnis, nihil opis facietis ī ea, exceptis his quę ad veſcēdū ꝑtinēt
Ex qb⁹ v̄bis māifeſtè elicit̄ ꝙ qcqd opis ꝓhibet̄ ī ſabbato, ē ꝓhibi-
tū ī.xv.lūa primi mēſis.exceptis his quæ ad veſcēdū ꝑtinēt. Sed aſ-
ſūptū ꝓbat̄.nā mľta fecerunt Hebræi ī eadē ſexta feria, quæ nullo
mō licebāt fieri ī ſabbato, nec in tali ſolēnitate, videlicet accuſare,
flagellare, teſtes pręſentare, examīare & ſnīam diffinitiuā ferre quę
oīa exercuerūt circa ꝑſonā Chriſti, vt euāgeliſtę teſtāt̄. Quę qdē iu
dicialia etiam apd' nos ī ſolēnib⁹ dieb⁹ feſtiuis ſūt illicita, mľto ma
gis apd' eos q nimis lr̄alizāt. Itē āgariauērt p̄rem Alexādri & Rufi.
Mar.xv.qd' eſt māifeſtę ꝓhibitū in dieb⁹ feſtiuis, p̄ſertim extra ci
uitatē, Iere.xvij.qd' licet de ſabbato dicat, idē tn̄ ē de p̄ria die ſolē
nitatis paſchal', vt dictū ē. Nec ē dicēdū ꝙ hoc cōmiſiſſent ex odio
Chriſti.nā ipſi tenebāt̄ iuſtificare facta ſua: & ꝑ legē moſaicā ea re
uelare, dicentes: Nos legem habe. &c. Pręterea v̄itas aſſumpti pa
tet exp̄ſſe in ſepultura Chriſti, Fuit em̄ ſepult⁹ per Ioſeph ab Ari-
mathia & Nicodemū q iuſti erāt, & nullo mō qd' nō liceret ī tp̄e
ſolēni feciſſent. vn̄ ſup illd' Ioh.xix.ibi: Propter paraſceuę Iudęo-
rum, quia iuxta erat monumētū &c. Aug. Acceleratā vult ītelligi
ſepulturā ne aduesparet, qm̄ iā facere aliqd nō liceret. Sed cōſtat
ꝙ ſi feria ſexta fuiſſet.xv.luna, ſic erat illicitū in eadē ſepelire ſicut
erat in ſabbato. hoc idē patet Luc.xxiij.quia dies erat paſceue, &
ſabbatū illuceſcebat. Ex q̄ videtur ꝙ ſepultura illa licita erat in ſe-
xta feria, nō tamē ī die ſabbati. Ex q̄ patet ꝙ feria ſexta illa nō erat
prima die ſolēnitatis paſchalis apd' Hebręos, qd' fuit aſſumptum
&c. Nec valet dicere, ꝙ Ioſeph ab arimathia ex deuotione Chriſti
feſtū violaſſet ꝓ eius ſepultura. Nā de Magdalena quæ Chriſtū
F feruentius diligebat, & de cęteris mulieribus ip̄m ſequentib⁹ legit̄
Mar.xvj. Et cū trāſiſſet ſabbatū emerunt aromata: vbi manifeſte
app̄et, ꝙ ab emptiōe aromatū ꝓ ſepultura domini pertinentiū:
(qd' eſt valde leui⁹ opus q̄ ſepultura) mulieres deuotę ꝓpē obſer
uātiā ſabbati abſtinuerunt. Idem Hiero. ſuper illud Mat. xxviij.a.
Venit maria Magdalena &c. Sepulto namq; feria ſexta domino
mulieres pręparauerūt aromata & vnguēta, q̄diu licuit opari.ſ.vſ-
q; ad ſol' occaſum. Sabbato ſiluerūt.i.qeuerunt ab opando ſcd'm
legis mādatū, vt Lucas ait. Hęc Hiero. Ex quo ſequit̄ ꝙ feria ſexta
illa nō erat celebris ſolēnitas azimoꝝ. Nā ſi ſic oīa prædicta fuiſ-
ſent illicita, ſicut in ſabbato, vt dictum eſt. Pręterea Ioh.xix.ſ. Erat
dies illa magna dies ſabbati. ergo in illa die ſabbati concurrebant
duę feſtiuitates.ſ.ſabbatina & paſchalis. & ꝑ cōſequēs dies ſabbati
erat.xv.luna apud eos. cōſequētia patet: quia tota celebritas heb-
domadę azimoꝝ erat ſolū in p̄ria die &.vij.vt patet Leuit.xxiij.
Concordat Beda dicēs: Erat magna dies illa ſabbati.i.ꝓpter ſolē-
nitatē paſchalē. Ad cui⁹ difficultatis declarationē aliqua ſunt cir-
ca feſtiuitates legis antiq̄ p̄ſupponenda: q̄rū q̄dā ſumunt̄ ex ſacra
ſcriptura, vel in ea hn̄t aliqd' fundamentū. q̄dā ex regulis kalēda-
rij hebręoꝝ apud eos diuulgatis, & vſq; in hodiernū diē infallibi
liter obſeruatis. ¶ Primū p̄ſupponēdū eſt, ꝙ dies naturalis apud
hebręos incipit ab occaſu ſolis diei ſabbati, & terminatur in occa-
ſum ſolis diei dn̄icę: & ſic de alijs. Et ſic intelligitur illud: A veſpe
vſq; ad veſperā celebrabitis ſabbata veſtra, Leuit: xxiij. Secundū
eſt, ꝙ mēſis apud eos eſt lunaris, & ꝑficit̄ ex †.xxx.diebus &.xij.ho
† xxix. ris naturalibus & duab⁹ tertijs vni⁹ horę cū †tribus minutis: q̄ qdē
† certis. cōputatio cōcordat cū Ptolemęo & alijs aſtronomis ſcd'm curſū
mediū lunę q eſt inuariabilis. Tertium eſt ꝙ ann⁹ hebraicus inci-
pit à kalendis ſeu nouilunio. qd' eſt ꝓpe ęquinoctiū vernale. Vn̄
Exo.xij.a. Mēſis iſte vobis principiū mēſiū primus erit in mēſib⁹
anni. Et.ī.Exo.xiij.a. Hodie ingrediemini in mēſe nouarum fru-
gū. Quartū, ꝙ oīa feſta Hebręorū p̄ter ſabbatū exordium cōpu-
tatiōis, & ꝑ conſequēs mobilitatem ꝑ diuerſas ferias hebdomadę
ſumūt à neomenia primi menſis p̄dicti. Verbi grā. Sit p̄dicta ne-
omenia in q̄rta feria, tūc dies ſolēnitatis azimoꝝ erit ſiľr q̄nta fe-
ria: quia in.xv.luna & dies immolatiōis agni ſolennitatis paſchal'
iuxta illd' Nūe.xxviij.d. Nūerabitis ergo ab altero die ſabbati &c.
ſeptem hebdomadas plenas, & feſtū tubarum erit in die ſabbati.
Nā ſex menſes lunares qui cōputabant̄ à neomenia primi menſis
vſq; ad neome-

vſq; ad neomeniā ſeptimi ſunt cētū.lxx. & ſeptē dies integri, qui G
reuoluti ꝑ hebdomadas ī ſexta feria finiūt̄, & ſic neomenia menſis
ſeptimi ſequētis erit in ſabbato. Cōſeq̄nter feſtum expiationis erit
feria ſecūda. nā eſt in decīa die à feſto tubarū. Cōſequēter feſtū ſce-
nophegię ſeu tabernaculorū erit in ſabbato, quia in.xv.feſto tuba
rū & ſic de ſilib⁹, quę oīa Leuit.xxiij. & in alijs locis habēt̄. Quin-
tū eſt, ꝙ ī quacūq; die cōiūctio luminariū ſcd'm mediū curſum ſu
pradictū ꝓpe ęquinoctiū vernale occurrerit, ī eadē die ē kalendæ
ſeu neomenia mēſis primi prędicta, niſi ī certis caſib⁹ in quib⁹ re-
pellāda ē ſeu transferēda ad ſeq̄ntē diē, & q̄nq; ad ſubſeq̄ntē. Qui
quidē caſ⁹ duo ſūt. Prim⁹: qn̄ talis cōiūctio trāſcēdit.xviij.horam
eiuſdē diei in qua ē. Cuius repulſiōis rō ē, quia tūc magis declinat
talis cōiūctio ad diē ſeq̄ntē q̄ ad illā in qua ē: cū iā trāſit tres quar-
tas partes illi⁹ diei, & attingit quartā vltimā, & talis cōiūctio vo-
cat̄ apud eos nouiluniū vet⁹ ſeu antiquū. Verbi grā. Si nouiluni-
um æquinoctij vernalis eēt in.xviij.hora ſabbati vel infra, tūc ka
lendas ſeu neomenia eſſet fiēda in eadē die ſabbati: & per cōſeq̄ns
principiū cōputatiōis feſtiuitatū totius āni eſſet ab eadē die ſabba
ti. Si aūt cōiunctio eſſet vltra.xviij.horā, tūc tal' neomenia eēt trāſ
ferenda ſeu repellēda ad diem dn̄icā īmediate ſeq̄ntem: & per cōſe
q̄ns paſchalia feſta & aliæ feſtiuitates illius anni trāsferent̄ ad feri-
as corrn̄dētes diei dn̄icæ & nō ſabbati, vt patet ex dictis. Scd's caſ⁹
ē qn̄ nouiluniū v̄nale occurrit ī ſcd'a feria q̄rta vľ ſexta. In his em̄
trib⁹ ferijs non p̄nt figi kalēdæ ſeu neomenia ęquinoctij vernalis,
Cuius rō patebit infrà. Sextò pręſupponēdū ē, ꝙ q̄nq; oportet ꝙ
fiāt duæ repulſæ de eandē neomenia. Hoc patet ex duob⁹ caſibus
ſupradictis. nā ſi nouiluniū v̄nale occurrat ī die dn̄ica vltra.xviij.
horā: tūc ī eadē die nō eſt neomenia figēda ꝓpter antiqatē ſeu ve
tuſtatē nouilunij ſcd'm primū caſū: Nec ī ſcd'a feria ſequēti ꝓpter
hoc ꝙ eſt vna de tribus ferijs interdictis, iuxta ſcd'm caſum: & ſic
oportet ꝙ trāſferat̄ ad tertiā feriā: & hoc contingit apud eos ſatis
frequenter. Nec ſentiēdū eſt erroneū ſeu cōtra mētem legis loq̄n
tis ſimpľr de p̄ria die mēſis. nā cōputatio mēſium q̄tū ſpectat ad
cultū feſtuitatū ſufficit, ꝙ ſit vniformiter regulata & apud omnes
cōiter ſuſcepta, & aliqualiter v̄itati ꝓpinqua: ꝓut gratioſi⁹ & re-
motius cōtingit ī cōputo nr̄o circa feſtiuitatē paſchalē & alia feſta
mobilia ipſam ſequentia. Rō autē q̄re prædictæ tres feriæ.ſ.ſcd'a,
q̄rta & ſexta repelliūtur, ne ī aliq̄ earū neomenia primi mēſis fig a-
tur, q̄tū ad ſcd'am & q̄rtā feriā vna eſt & ē talis. Nā cū feſtū expia
tiōis ſit celeberrimū ſicut dies ſabbati, intātū ꝙ cibaria nō ꝑmittū- H
tur ī eadē die parari, ſicut nec in ſabbato, vt ex ſacra lr̄a pōt hri: in-
de eſt ꝙ ex earū traditione antiq̄ ſeu cōſuetudine īmutabili, q̄ vſq;
hodie durat, hr̄ ꝙ dies expiatiōis nūq; cōcurreret ī die veneris nec
in die dominica. Nam ſi dies ſabbati à parte an̄ vľ à parte poſt cō
tinuaret̄ cū feſto expiatiōis, tūc eſſent duo dies naturales cōtinui ce
leberrimi, in qb⁹ nullo mō liceret parare cibaria, quod eſſet graue
& valde oneroſum toti ppľo. Ex quo ſequit̄, ꝙ neomenia prędicta
primi menſis nō pōt eſſe in ſecunda feria. nā ſic feſtū expiationis
occurreret in ſexta feria, & cōtinuaret̄ cū die ſabbati à parte ante,
qd' eſt contra prędicta. Siľr nec neomenia primi menſis habet eſſe
in q̄rta feria. nā ſi ſic feſtū expiationis eſſet in dominica, & ꝑ cōſe-
quens cōtinuaret̄ cū ſabbato à partæ poſt: qd' eſt cōtra p̄dicta. vn̄
patet rō repulſæ ſcd'æ feriæ & q̄rtæ. Sed rō quare feria ſexta exclu
dit̄ ad hoc, vt ī eadē neomenia primi menſis nō figurat̄ apud eos
talis eſt: Nā in feſto tabernaculorū ſeu ſcenophegiæ, qd' feſtū ſecū
dū eos & etiā ſcd'm doctores noſtros pręceptū fuit ad cōmemorā
dū bn̄ficiū diuinæ ꝓtectiōis & deductionis: qd' habuerūt ꝑ deſer
tū, vbi ī tabernaculis habitauerūt, ī quo habebant lætari per ſeptē
dies coram dn̄o ſumētes fructū arboris pulcherrimę ſpatulaſq; pal
marum, & cæ. prout legitur Leuit.xxiij. ad ſignificandū, ꝙ per ari-
dam terram deſerti deduxit eos deus ad terram delitioſam, prout
ſanctus Tho. prima ſcd'æ.q.cij.arti.iiij.in reſponſione ad.x.ar.po-
nit. in qua læticia ꝓut tradit̄ in eorū codicibus apud eos autenti-
cis, circūibāt altare ſolēniter cū hmōi ſpatulis & ramis ſemel ī pri-
ma die & in alijs diebus vſq; ad ſextam incluſiuè. In ſeptima autē
circūibant ſepties in memoriam captionis Iericho quę fuit prima
ciuitas terræ promiſsionis ab eis capta per huiuſmodi circūitiōes
ſeptenarias, vt habet̄ Ioſue ſexto. Vnde & in illa ſeptima die pro-
cedebāt ī hmōi læticia intantū, ꝙ quædam ibi facta nō licebat fie-
ri in die ſabbati: Cui⁹ circūitiōis memoria hodie fit inter eos in gy
ro rotuli legis, cū altare non habeāt. Sed ſi neomenia primi mēſis
fuiſſet in ſexta feria, ſequeretur ꝙ feſtū tabernaculorum concurre
ret in die dominica, vt patet cōputāti, & ſic ſeptima dies taberna-
culorū eſſet in die ſabbati, vn̄ ceſſarent illa quæ dicta ſunt. ¶ Ex
quibus oībus elicit̄ quædam regula in kalendarijs eorū vbiq; &
apud oēs diuulgata, & vſq; in hodiernū diem īfallibiliter obſer-
uata. Quā p̄ria dies ſolēnitatis paſchalis nūq; eſt feria ſcd'a, q̄rta,
nec ſexta. Septimum eſt, ꝙ anno quo Chriſtus paſſus fuit, cōcurrit
coniunctio

A coniūctio lumi nariū ,ppe æquinoctiū vernale iuxta verā cōputationē Hebræorū q̄ est secundū mediū cursū solis & Lunæ, vt dictū est in feria qnta post.xix.horā cū certis minutis, hoc est certissimè calculatū p me,& cū pitis Hebræorū diligētissimè reptū & cōcorda tū. Quib⁹ ꝓsupposits patet solutio dubij p̄dicti. Nā in anno passionis Christi licet cōiūctio lūinariū,vt dictū est,fuit feria quinta, nō potuit in ea neomenia figi ,ppter ipsius vetustatem , quia fuit vltra.xviij.horā,vt patet in septimo prę̄supposito : & p cōsequēs occurrit primus casus repellēdi supradict⁹. habuit ergo transferri ad sequentem diem:sed quia sequēs erat sexta feria , nec in ea poterat neomenia assignari ,vt dictum est.nā est secundus casus repulsionis iā dict⁹:habuit ergo repelli seu transferri neomenia ad diem sabbati:& per cōsequens.xv.luna fuit eodem anno scd'm hebraicā cōputationem legitimā & assuetā in die sabbati,in qua cōcurrūt duę festiuitates solēnes apd' eos.sabbatina.ſ. & paschalis,q̄ est pria dies solēnitatis azimorū:& sic erat magna dies illa sabbati scd'm Ioh.& in feria sexta imediate p̄ceden̄ti fuit scd'm eos. xiij. luna in q̄ legitimè erat pascha immolandū. V n̄ in eadē sexta feria fuit immolat⁹ ver⁹ agn⁹ paschalis ab eis;sīr & typic⁹: ꝓ cui⁹ typici māducatiōe,vt nō cōtaminarent nō intrauerūt prętoriū scd'm Ioh.Christus aūt in hmōi neomenia primā repulsam tm̄ tenuit & nō scd'am.Pria em̄ est rōnabilis in se & sine respectu ad festa futura,sed solū ,ppē vetustatē cōiūctiōis.vn̄ neomenia illi⁹ anni apud ip̄m fuit trāslata ad sextā feriā:sed de sexta ad septimā nullatenus debuit trāsferri apd' eū,nā rō illi⁹ repulsę ex festis futuris in mense septimo depēdebat,vt patet ex iā dictis,q̄ festa.ſ.futura cū Christus scuisset ꝓ passionē suā de ,ppinq̄ imminētē cassari,sicut & cętera legis cerimonialia,nullā vim habebāt trāsferēdi seu repellēdi præsentē neomeniā,vt patet intuēti.Nā cessante causa prę̄sertim finali,cessare habet effect⁹.Fuit ergo iuxta v̄itsimā & infallibilem noticiā Christi neomenia tpe suæ passiōis in sexta feria.Sīr,& prima dies Paschalis solēnitatis,hoc est.xv.luna apud eū.vn̄ & in feria qnta p̄cedēti fuit v̄a.xiij. luna in q̄ Pascha cū discipulis tpe determinato scd'm legis v̄itatē māducauit. In hoc etiā v̄ cōcordare magr̄ historiarū,dicens. Qd' si tabulā cōputi diligēter retro p̄curram⁹,iueniem⁹ ꝓ tpe passiōis Christi feria sexta fuit.xv.luna. Et hoc est verū, licet tabula nr̄i cōputi sit grossior q̄ hebraica in hac materia. ¶ Ex qbus habet,ꝓ tpe passiōis Christi duplex fuit.

B xiij.luna sicut & neomenia primi mēsis.Vna.ſ.vera simul & legitima scd'm verā cōputationē Christi,cūcta legis mysteria tā p̄ntia q̄ futura sciētis.Alia v̄ò legitima tm̄ scd'm cōm & assuetā cōputationē aliorū oim̄ prętер Christū:& i vtraq; xiij.vterq; agn⁹ fuit immolat⁹ ver⁹ & Typic⁹. In.xiij. em̄ v̄a & legitia quæ fuit feria qnta Christ⁹ māducauit agnū typicū, & cōsequēter verū agnum sub sacrō discipl̄s tradidit.In.xiij .v̄o legitima tm̄ quę fuit sexta feria agn⁹ ver⁹ fuit immolat⁹,cōsequēter aūt Typicus: & sic reddendo singula singulis,oīa v̄a citer cōcordant.Nā Matthę⁹ Marcus & Lucas q de cœna dn̄i notabilē mētionē fecerūt exprimēdo, in illa agnū Paschalē solēniter Christū cū discipl̄s manducasse,& in eadē sacrm eucharistiæ instituisse,vt patet ex eorū dictis,qlibet eorū ip̄am feriā qntā notat,tā q̄ ppriā ad immolationē agni.& p cōsequēs.xiij.lunā scd'm verā cōputationē Christi p̄dictā scd'm quā autoritates Chrys.& Iero.ad ptē affirmatiuā supra inductæ & sīles obtinēt v̄itatē. Sed Iohānes q de cœna dn̄i breuissimè se expediuit solū,dicēs:Cœna facta &c.Iohan.xiij.nihil exprimēs de agni māducatiōe,nec de sacrī institutiōe,cū iā de hoc sacro pl⁹ cæ C teris tradide rat:fecit potiꝰ mētionē de scd'a.xiij.ſ.legitia tm̄, quę fuit sexta feria,vt dictū est. Ad excludēdū errorē q̄ surgere posset ex hoc,ꝓ principale figuratū nō correspōderet figurę i tpe tā distri ctę p legē determinatio:vn̄ & vocat eū pascue Paschæ.i.vigilia. Et dicit ꝓ hebræi nondū māducauerāt pascha tpe passiōis Christi: qd' habet v̄itatē scd'm legitimā cōputationē hebręorū & cætero rū mysteria passiōis ,ptūc ignorantiū. Et iō in illa sexta feria licuit eis iudicialia exercere,sepelire,angariare,& hmōi. Et sctis mulieribꝰ in eadē sexta feria aromata prępare,tā q̄ i die nō festiuo. ¶ Ex quo clarius patet error Græcorū dicentiū, ꝓ Iohānes correxit alios euangelistas asserētes qntā feriā protūc, †xiij.lunā. Nā vt exiā dictis patet: Iohānes nō correxit alios,sicut nec ip̄i ſſm aliq̄d' asse †xiiij ruerunt,sed potius vt de more euāgelistarū est,illd' qd' alij p̄ter- †xiij. miserūt ipse declarauit.ſ. †xiij.lunā protūc etiam fuisse feria sexta scd'm aliā cōputationē legitimā:cui cōcordāt historiæ Hebręorū dicentiū manifestè, ꝓ in vigilia paschæ Christus fuit patibulo suspensus: & ꝓ à seculis nūq̄ fuit inter eos pria dies paschalis feria sexta. ¶ Et attendendū,ꝓ ex v̄ bis euāgelij prædicta differētia dupli cis neomeniæ seu.xiij.lunæ aliqualiter posset notari. Nā Matth. xxvj.legit: Magister dicit: Tēpus meū ,ppe est,apd' te facio pascha cū discipulis meis.vn̄ si li tps meū ,ppe est,diligenter intelligebat, nō habet referri ad tps passionis,sicut cōiter exponit . Nā licet sit verū ꝓ tps passionis erat ,ppe:nō tm̄ cōsonat cū litera sequēti.Dato em̄ ꝓ tps passiōis esset ,ptūc remotius,adhuc Christus habebat pascha māducare cū discipulis suis,vt legē adimpleret:Sed verus intellect⁹ iuxta prædicta videt talis : Magr̄ dicit:Tēpus meū.i.tps māducādi Pascha scd'm verā meā cōputationē ,ppe est.i.hodie seria qnta:licet aliquorū tps iuxta ipsorū assuetā cōputationē fuisset remotius.ſ.in feria sexta.Et iō sequit:Apud te facio &c. ¶ Et notandū etiā videt,ꝓ in māducatiōe paschę cū Christo nō fit mētio de alīs discūbētib⁹ vel cōuescētib⁹,nisi de duodecim discipulis tm̄,sicut & illis tm̄ secretè passionē futurā denūciauit Mat.xx.c. cōcordat prędictis.Nā ex passione futura,quā solis Apīs secreto expresse prēnosticauit,diuersitas huius paschalis tpis dependebat vt dictū est.Et ideo nimirū si sctæ mulieres,& Ioseph ab Arimathia & hmōi,potius sequerent hebraicā cōputationē cōem,q̄ Christi verā cōputationē.Nā mysteria passionis & prēcipue legaliū euacuatio absconditа fuit etiā apīs post resurrectionē vsq; ad tēpus. Et sic iuxta sniam phi.j.Ethi.oīa vera cō sonāt vero . Diuina igit ,puidētia circa hæc deuotè attendēda est, quæ paschalia festa sic in antiquis prærdinauit,vt tpe passionis Christi duplex.xiij. luna ocurreret ad agni immolationē præsignata, vt in prima Christ⁹ sacrificium adimpleret legale & nouum instituerer, & in secunda se deo in sacrificium offerret vespertinum:vt vtrūq; tēpore præ- D signato ,ꝓ humana salute perficeret:Quam nobis concedat &c.

REPLICA. In capō.xxvj. cum postilator soluisset oēs difficultates circa cœnā dn̄i & esum agni paschalis moueri cōsuetas præsertim à Grēcis. Burgen̄.facit vnā lōgā singularē cōputationē in qua multa ponit multis dubia cui placet videat.Et finaliter in eodē capō dicit qs fuerit ille hymnus de quo dicit:Et hymno dicto &c.Et dicit,ꝓ fuit magnū alleluia quod incipit à psalmo:Laudate pueri:vsq; ad Beati immaculati,exclusiuē.Idē dicit circa psalmū Laudate pueri:si vtrū est placet,Autoritatē autem ad id sacri canonis non habemus.

Nicolaus De Lyra.

GLOR.ODDI.

CAP. XXVII.

Mar.14.f ☞ WAne autē.Matthæus & Marc⁹ cōtexerūt narrationē de his quę cū dño acta sunt vsq; ad mane: a sed postea redeūt vsq; ad negationē Petri narrandam:qua terminata redeūt iterum ad mane,vt inde cætera cōtexerent.

☞ Peccaui

NICO.DELY.

CaP. XXVII.

Diuisio MAne aūt.Ostenso q̄liter passio Christi fuit p Iudæos inchoata, hic ostēditur qualiter fuit p gētes cōsummata. Et diuiditur in duas partes,quia primo describitur ipsi⁹ Christi crudelis occisio.Scd'ò,el fidelis & deuota tumulatio , ibi:Cū sero factū esset. Pria adhuc in duas:qa primò describit ipsius Christi iniqua condēnatio.Scd'o: ipsius inię iniquę executio, ibi:Et postq̄ illuserūt ei.Prima in qua tuor:qa primò describitur ipsius Christi corā prę̄side presentatio. Scd'ò ipsius Scd'ò,ipsius p̄sentati diligens interrogatio,ibi:Iesus autē stetit. Tertio, innocentiæ eius declaratio,ibi:Per diē autem solemnem.Quarto, innocentis condemnatio,ibi: Videns autem Pilarus.Prima adhuc in duas: quia primo describitur ipsius Christi præsentatio,vt dictum est. Secundò , incidentaliter subditur Iudæ desperatio,ibi: Tunc videns. Circa primum dicitur sic: a ¶ Mane autem facto . Quia à media nocte vsq; ad illā horā illuserunt eum conspuendo & palmis cædendo,vt visum est. b ¶ Consilium inierunt.&c. Nō enim ex testimonijs præhabitis habebāt aliquid , vn̄ posset accusari coram Pilato, sicut reus mortis:& ideo vlterius,consulebant qualiter eum sicut dignum morte accusarent,vt patebit infra.Sequit: c ¶ Et uinctū adduxe.Illi em̄ qui reputabātur digni morte , ducebantur coram iudice ligati. d ¶ Et tradiderunt pōtio.Aliqui dicunt ꝓ Pilatus erat propriū nomen eius,compositum ex noie matris quæ ꝛdicebatur

CAP. XXVII.

¶ Vide quam solliciti in malo tota nocte vigilauerunt vt facerent homicidium.

M †Ane autem facto a †consilium inierunt b omnes principes sacerdotum & seniores populi aduersus Iesum , ut eum

c ¶ Quę vixerant in horto, vt Iohannes ait.

morti traderēt. Et uinctū adduxe c

a ¶ Mos erat, vt quem morti adiudicassent, ligatum iudici traderent.

runt eū,& tradidērūt Pontio Pilato d

†Mar.15. a
Luc.23.a
Iohā.18.c.
†cōsiliam

Pœnitẽtia Iudę infructuosa

†innocẽtẽ

†videbis

Pal.108.a

Actu.1.c

Allegoricè

Roma.9.c

Euãgelistarũ excusatio in alterna,pphetiarũ allegatione

Iere.32.c

Zacha.11.c

Iere.32.c

Moraliter

Ezech.18.g

Tues rex

Ieius autem

a ¶Peccaui tradens &c. Quasi in potestate sua esset mutare per secutorũ sniam: licet autem mutauerit volũtatẽ, tamen primę volũtatis exitũ nõ mutauit. b ¶Quid ad. Quid ad nos ptinet de hoc? tu videris, tu scias qd feci sti. Vel qd videris ptinere ad nos Quid ad nos pertinet p̃cium acceptũ: tu istud probaueras; tu inde fac quod vis. ¶Qui ad mortẽ peccant. tantam habent ignorantiã & cęcitatem, vt nec turbentur in sceleribus suis, nec pœnitentiæ dolore cruciẽtur. c ¶Et proiectis. Sicut pœnitentia eius fuit in fructuosa: sic & hæc oblatio in templo est execrabilis. d ¶Et abiens. Iero. Nihil profuit Iudæ egisse pœnitẽtiam, per quam scelus corrigere non potuit. Sed quando frater sic peccat in fratrem, vt emendare valeat quod peccauit, potest ei dimitti. Sinautem permanẽt opera, frustra voce assumitur pœnitentia. Hoc est quod de eo dicit: Et oratio eius fiat in pc̃m: vt non solum emẽdare neq̃uierit, p̃ditiõis nefas, sed p̃priã homicidij̃ scelus addiderit. ¶Leo papa. Scelerator omnibus ô Iuda & infelicior extitisti, quẽ non pœnitẽtia reuocauit ad dominũ, sed desperatio traxit ad laqueum: Expectasses cõsolationem criminis tui, & donec sanguis Christi pro omnibus effunderetur, informis læti suspendium distulisses. e ¶Non licet eos. verè colentes culicẽ & camelum glutiẽtes. si enim ideo non mittũt pecuniã in corbanam, i. in gazophylacium, i. inter dona dei: quia preciũ sanguinis est, cur ergo ipse sanguis effunditur? Et quid premij̃ eis, si inde ager emitur in sepulturã pauperum? f ¶Emerunt ex illis. Allegoricè. Magnum mysterium est in factis iniquitatis. Figulus est deus in cuius manu est ex eodem luto facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliã. Ager eius, seculũ quod vniuersum præcio eius emitur, vt ei commortui sepeliantur peregrini. Non vnq̃ Israel, sed alieni: qui in precio sanguinis Christi sepulti æternã requiem sortientur. Illi quidem fecerunt alia voluntate, vt eternum relinquerent suæ nequitiæ monimentum. Sed nos qui peregrini eram? à legẽ & prophetis, praua eorum studia suscepimus in salutem, & in precio sanguinis Christi requiescimus. g ¶Per Ieremiã. Iero. Hoc non in Ieremia: sed in Zacharia legitur: tamen alijs verbis. Legi nuper Ieremiæ apocryphum, in quo hæc verba scripta repperi. Sed tamen magis mihi videtur hoc sumptum de Zacharia more apostolorum, qui verborum ordine prætermisso, sensa tantum de veteri Testamento proferunt. Per Ieremiam, pphetam. Sed hoc in Ieremia non inuenitur: sed in Zacharia ferè secundum sensum, non secundum verba. Vnde quidam codices non habent, per Ieremiam, sed tantum, per prophetã. Tamen secreto dei consilio factum est, vt animo Matthæi pro Zacharia occurreret Ieremias: quia omnes prophetæ vno spiritu sunt loquuti, ita vt singula sint oim, & oia singulorũ. Quare ergo Matthæus hoc emẽdaret, qd̃ spũ regente fecerat: vt per hoc ammoneremur tantam inter prophetas esse concordiã, vt vni deputet cõgruẽ qd̃ ab alio dicit. Vel apud Ieremiã inuenit de empto agro, sed nõ sub hoc noĩe prę̃ij̃. Apud Zachariã de triginta argenteis. & nihil de emptione agri. Vtrũq; ergo interpretatur euangelista ad hoc qd̃ de dño cõpletũ est, & cõfert in vnũ triginta argenteos qd̃ est in Zacharia, & agrum emptũ qd̃ est in Ieremia. Quod subdit: Quẽ appreciauerunt. Apud neutrum inuenitur, sed ex persona euangelistæ accipiẽdum est, quia hoc ex reuelatione dñi cognouit ad hanc rẽ, quę de precio Christi facta est hmõi ptinere, pphetiã. Liber quippe empti agri apud Ieremiã iubetur mitti in vas fictile. Et hic emitur ager figuli de precio domini in sepulturã peregrinorũ, id est ad permanhonem quietis eorum qui peregrinantur cum dño & consepeliuntur ei per baptismum, nam & illã emptionem agri hoc significare Ieremiæ dominus dicit: qa erit pmãsio de captiuitate liberatorũ in illa terra. h ¶A filijs Israel &c. A quibus minus oportuerat, qui magnificare debuerant.

pręsidi. Tuncuidens Iudas qui eum
a ¶Magnitudinem nuaritię, impietatis pondus excludit.
tradidit, qp damnatus esset, pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotum & se-
a ¶Quanto magis qui emerunt.
[a] nioribus, dicens: † Peccaui, trãdens sanguinem † iustũ. At illi dixerunt:
¶Emisse se audiunt, & tamen extra reatum se credunt, & in vendente scelus constituunt.
[b c] Quid ad nos? Tu † uideris. Et proiectis argenteis in templo recessit,
a ¶Vt ostenderet se perosum cæli & terę
[d] & abiens laqueo se suspendit. Principes autem sacerdotum acceptis ar-
a ¶Oblatio impiorum abominabilis est domino quę offertur ex scelere.
[e] genteis dixerunt: Nõn licet eos mit-
a ¶Corbonan interpretatur oblatio. ¶Gazophilarium.
[f] tere in cõrbonan, quia precium sanguinis est. Consilio autẽ inito, emerunt ex illis agrum figuli in sepultu-
¶Huius seculi.
ram peregrinorum: propter hoc uocatus est ager ille Acheldemach,
† hoc est ager sanguinis, usque in hodiernum diem. Tunc impletum
[g] est quod dictum est per Ieremiam prophetam, dicentem † Et acceperunt
¶Quo d in Zacharia: appenderunt. i. alii iret comparauerũt.
a ¶Hoc, s.
triginta argenteos, precium
a ¶Illius Christi, b ¶Scilicet me. c ¶Id est non pluris precij me facientes, quam vile mancipium.
[a] appreciati, quẽm appreciauerunt
[h] à filijs Israel, & dederunt eos in
a ¶Constitutum mihi reuelauit.
agrum figuli, sicut cõstituit mihi

[a] Pontius autẽ cognomẽ ei⁹, qa fuerat iudex missus à Romanis ad insulã Põtianã, hoc autẽ diffuse hr̃ in quadã legẽda; quæ ꝓpter ꝓlixitatẽ omitto, lõ alit dicẽdũ, qꝓ Põti⁹ erat ꝓpriũ nomẽ ei⁹. qd̃ patet ex duob⁹. Priõ, qa postponit cognomẽ, & nõ ꝓponit, ꝓprio noĩ saltẽ de cursu cõi. Secũdo qa hoc nomẽ satis cõe est i Burgũdia, vñ ille Pilat⁹ erat oriũdus: Erat em natione Lugdunẽsis: vt dicit magister in historijs. Et idẽ dicit Iosephus libro antiqtatũ. Pilatus antem erat ei⁹ cognomẽ. Prẽses aũt erat nomẽ officij sui. Et dicit à præsidendo, qa p̃sidebat Iudæis ibidẽ missus à Romanis. a ¶Tũc ui. Hic incidentaliter subdit Iudę desperatio, cũ dr̃: Tũc ui. Iudas q eũ tra. qd̃ dã. es. Hęc aũt desperatio ꝓcessit ex duob⁹. Priõ, ex magnitudine sceleris, trãdẽdo ad mortẽ illũ cui⁹ tãta sanctitatẽ expert⁹ fuerat. Sed 2ᵒ, qa dãnationẽ suã audierat à Christo, vt dictũ est capitulo p̃ce. quẽ sciebat ꝓphetã verissimũ. b ¶Pnia du. Infructuosa tñ: qa erat sine spe venię, sicut de his q sunt in inferno dr̃. Sap. v. a. Dicẽtes intra se pniam agentes. c ¶Retulit tri. argen. prin. sa. Ex quo patet, qꝓ cupiditas sua nihil valuit sibi. Sequitur: d ¶At illi di. Quid ad nos. q. d. non curam⁹, si peccastis vel nõ. e ¶Tu uide. i. ad te pertinet videre factũ tuum. f ¶Et abi. lo. se su. ex desperatione: Et in hoc plus peccauit q̃ i tradẽdo Christũ, vt dicit Hiero. Cui⁹ rõ est qa in traditione Christi peccauit contra eius humanitatem directẽ: sed i desperatione illa peccauit directẽ contra eius diuinitatem, qa contra infinitatem diuinæ misericordiæ. Sequitur: g ¶Non licet eos mittẽ in corbonam. קרבן Corbam Hebraicè, idẽ est qd̃ oblatio. Corbonam autẽ erat locus ad ponẽdũ oblationes factas in tẽplo ꝓ reparatione tẽpli & alijs necessarijs. Magna igit apparet facerdotum excæcatio, qui occisionem Christi reputabãt sibi licitã, imo tanq̃ sacrificiũ deo faceret, & tamen precium venditionis ei⁹ reputabãt nefariũ & indignum applicandum ad vsus templi. h ¶Cõsilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli. quia ille cuius ille ager erat figulus fuit, ideo sic vocabatur. Vel fortè, quia ibi erat terra apta ad faciendum vasa fictilia. i ¶In sepulturam peregrinorum. qa non habebant proprium sepulchrum. k ¶Propter hoc uocat⁹ est ager ille Acheldemach. Hoc ex dei ordinatione factum est ad memoriam perditionis Iudæ & passionis Christi. l ¶Tunc impletum est quod di. est per Ier. Quia secundum quòd dicit Hiero. licet autoritas sequens non sit in libro Ieremiæ quem habemus: tamen Hiero. vidit autoritatem istam de verbo ad verbum in quodã libello Hebraico qui dicebatur esse Ieremiæ prophetæ. Multi enim libri prophetarum non habẽtur. Vel aliter, li. Ieremiam non est de textu, vt dicit Hiero. nec etiam in antiquis libris est & tunc quod dicitur per prophetam intelligere debemus Zachariam: quia Zachariæ vndecimo habetur ista sententia, licet verba aliquantulum sint mutata. m ¶Et acceperunt triginta argẽteos, precium appreciati. id est ipsius Christi. n ¶Quem appre. fi. Is. Quia istud precium fuit constitutum inter Iudam & sacerdotes qui erant de filijs Isrl. o ¶Et de. eos in ag. fi. Hoc est pro agro figuli. p ¶Sicut cõstituit mi. domin⁹. Hoc est additum ab euangelista, quia ista prædicta erant à deo prędordinata.

Moraliter. a ¶Tunc uidens Iudas qui eum tradidit quod damnatus esset pœnitentia. Orige. Si autem locum pœnitentiæ, requisisset, & tempus pœnitentię obseruasset, forsitan inuenisset eum qui dicit: Nolo mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur, & viuat. h ¶Emerunt ex illis agrum fi. in sepulturam pere. Augus. Peregrinis inquam qui sine domo, patria & toto orbe exules iactantur, requies Christi sanguine prouidẽ. Isros aũt peregrinos dicimus esse deuotissimos Christianos, q renũciãtes seculo & nihil possidentes in mundo in Christi sanguine reqescunt,

Ponti⁹ no- men ꝓprium & Pilat⁹ ꝓnomẽ ei⁹ Lugdunẽsis erat.

† i. q. 4. c. studet, & 23. q. 1. c. non licet. De pœnit. 3. c. litteras. cum. ibi. Iudas. & nihil Iudæ &c. dispositi. 6. dist. c. † videbis

Hæreticus ma. חרש hoc est.

† Zachar.

A a ¶Tu es rex Iudæorum. Secūdū Lucā duo obiecerāt, s. q̄ p hibebat dari cēsum Cæsari, & q̄ diceret se regē. De regno ergo
Luc.23.a Pilat⁹, quia nesciit interrogat. De tributis q̄a audierat eū rūdisse:
Luc.20.d Reddite quæ sūt Cæsaris Cæsari: q̄si aptū mēdatiū inuidorū negligit. Vnde Marcus: Et nō erāt cōueniētia testimonia eorū. In
Mar.24.f hoc q̄ Pilat⁹ nihil aliud criminis interrogat, nisi an sit rex Iudæorū: arguunt impietatis Iudæi, q̄ nec falsō inuenire potuerūt qd̄ obiicerēt Saluatori. b ¶Tu dicis. Sacerdoti, quasi de præteritis rndit: quia lex omnis venturū Christū prædicuerat. Tu dixisti: quasi venturū Christū ex lege ipe dixisset. Huic legis ignaro dicitur: Tu dicis: q̄a p fidē pūtis cōfessiōis salus gētiū est. Nota q̄ Pilato aliq̄ ex pte respōdet qui inuit⁹ ferebat sniam. Pharisæos verō indignos suo sermōe iudicauit. c ¶Qui di. Bar. Barrabas in euāgelio sec⁹m Hebræos filius pris vel magr
†quot eorū interpretat. Ipse est antichrist⁹, quē illi Christo præferunt, quib⁹ dicit: Vos ex
Iohā.8.f patre diabolo estis. Pilatus q̄os malleatoris interpretat, diabolū significat, q̄ est malleus vniuersæ terræ, p quē dns vasa
†Mar.15.a, sua pmittit, pbari: & ad vltimū conterit,
Luc.23.c quādo in extrema dānatione cōfringet.
Iohā.18.g, d ¶Quē uultis. Populo volens satisfacere dat optionem, q̄uis non dubitet Christū eligendū sciēs p inuidiā traditū.
e ¶Qui dicitur Christus. Idem qd̄ Marc⁹ ait. regē Iudęorū, quorū rex Christus vocabat. f ¶Pro tribunali. Tribunal sedes iudicū, vt solum regū, cathedra doctorum. g ¶Vxor eius. Vxor vir gentilis hoc in visione intelligit, quod Iudęi vigilantes intelligere noluerunt. h ¶Nihil tibi. Nunc demū
B diabolus intelligens per Christum se spolia amissurum, sicut primum per mulierem mortē intulit, ita modo per mulierē vult Christum de manibus Iudæorū liberare, ne per mortem eius mortis amittat imperium. i ¶Barrabam &c. Filium diaboli elegerunt p filio dei, vt Saluatorem cū sua salute perderent, & pditorem liberarent, quæ sua petitio hodie etiam hæret eis, amissa gente & loco & libertate: quia datorem libertatis perdere
†i somnis voluerunt. k ¶Quid igitur faciam
†Mar.15.a de Iesu. Multas quærebat occasiones,
Luc.23.c vt eum cum beniuolentia populi liberaret. Primò, latronem iusto consereus: Deinde. Quid ergo faciam de
Iohā.18.g Iesu, qui dicitur Christus? Et cum ☞dicerent:

Nico. de Lyra.

✠ a ¶Iesus autē stetit. Hic ponitur ipsius pūtati interrogatio. Ad cuius euidentiā cōsiderandū, q̄ Iudęi accusauerūt Christum corā Pilato de tribus, vt habetur Luc.xxiij.a. Primum
Iudęi accu fuit, q̄ subuertebat gentem Iudæorum à cultu legis. Secundum,
sauerunt Christū eo q̄ auertebat populum à redditione tributi imperatori Romano
ramPilato Tertium, q̄ dicebat se esse regem: & sic volebat sibi vsurpare re
de tribus. gnum. De primò non curauit Pilatus, quia erat homo gētilis: & ideo non curabat de obseruatione seu violatione Iudaicæ legis. Secundū sciebat esse falsum, quia audierat à Christo responsum fuisse Iudæis: Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, &c. vt supra. habitū est. xxij. De tertio autē interrogauit ipsum Christū: q̄a cōtra imperatorē videbat esse directē, q̄ aliqs diceret se esse regē Iudęorū q̄ seruiebāt imperatori Romano sub tributo, ppt qd̄ Romani abstulerāt à Iudæis nomē regiū à tpe Pōpei. & hoc est qd̄ dicit hic: Et interrogauit eū Præses, dic. Tu es rex. b ¶Dixit illi Iesus: Tu dicis. s. veritatē: q̄a nō negauit se esse regē: sed magis consensit, verūtamē exposuit dictū suū, dicēs: Regnū meū non est de hoc mūdo, vt hī Ioh. xviij. g. Et in hoc satisfecit Pilato: q̄a regnū imperatoris non pōt esse nisi in hoc mūdo, & sic regnū Christi non erat cōtrariū imperatori. c ¶Et cū accusaretur &c. Quę dicta sunt quæ expressius tāguntur Luc. xxiij. d ¶Nihil respondit. C Tum q̄a manifestē falsa erant & respōsione indigna. Tū q̄a volebat implere illud qd̄ erat scriptū de eo. Isa. liij. c. Sicut agnus corā tondente se obmutescet, & nō apiet os suū. e ¶Tūc dicit illi &c. Eadē rōne nō rndit ei: & iterū q̄a nobebat impedire passionē suā. Sequit. g ¶Ita ut miraretur. de †Mar.15.a Christi patiētia sic tacendo: cū oia quæ Luc.23.a cōtra eū dicebātur, posset exuflare vno Iohan.18.f ꝙbo. h ¶Per diē. Hic cōsequēter ponitur innocentiæ Christi declaratio. Et primò ostēditur eius innocētia. Secūdò Iudæorū resistentia, ibi: Principes autē Prima in duas: q̄a innocētia Christi primò declarat de verbo iudicis. Sed ò: ex testimonio suæ vxoris, ibi: Sedēte autē. Ad euidentiā primę partis aduertēdū, q̄ in fauorē Iudæorū concessum erat à Romanis, vt in solemnitate Paschali dimitteret vn⁹ incarceratus sec⁹m volūtatem eorū in memoriā liberationis eorum de Aegypto: quia in solemnitate Paschali fiebat memoria illius bnficij. Pilatus autē sciebat eos cupidos, de obseruāda illa cōsuetudine. Ex altera parte volebat Christū liberare: ideo ꝓposuit eis optionē dicēs, q̄ liberaret eis Iesum vel Barrabā, & nullū alium, p hoc subtiliter credēs liberare Christū de cōsensu eorū: q̄a non credebat aliquo modo q̄ peterent liberationē Barrabæ, q̄a erat homicida & seditiosus & pessim⁹, vt hī Luc. xxiij. Et ideo credebat, q̄ pręeligerent liberationē Iesu. Et hoc est qd̄ dicit: Per diē au. so. nō quēcū q̄, sed in solēnitate Paschali, vt dictū est. i ¶Cō
sueuerat. Ratio dicta est. k ¶Habe
bat au. Dicitur autē hic insignis nō nobilitate generis, sed ex famositate sui criminis: quia etiā bonū ad mala trāsferimus, vt dicitur, v. Meta. sicut aliqs dicitur bonus latro, ita pōt dici insignis. Sequit. l ¶Quē uultis. q.d. nullū aliū D habebitis: & p hoc credebat liberare Iesum, vt dictū est. Cuius ratio subditur. m ¶Sciebat enim. quia publicē ar- †in
guebat vitia sacerdotū & Pharisæorū. † ne quid
n ¶Sedente. Hic declarat innocētia rei sit tibi
Christi p testimoniū vxoris Pilati. Ad cui iusto
cuius euidentiā sciendū, q̄ diabol⁹ qui illo.
captionē Christi, pcurauerat p Iudæos, p aliq̄ signa ꝓpdit q̄ ipe eēt verē Christus, & p cōsequēs, q̄ peius mortē spoliaret infernus. hoc autē ꝓpdit p ei⁹ patientiā, & p scripturarū impletionē, & forte p sctōrū patrū in lūbo existētiū exultationē: & ideo mortē Christi impedire volebat p vxorē Pilati: cuius preces efficaces credebat in cōspectu viri sui. Et hoc est qd̄ dicit hic. Sedente aūt eo. Mar.15.b
iudicando. s. Christū: o ¶Misit ad Luc.23.c
eū uxo. q.d. nullo modo cōdēnes eum, sed magis eū dimitte. p ¶Multa enī passa. quia diabolus apparuerat ei, mouēs eā terroribus ad liberationē Christi. Vtrū aūt talis apparitio fuerit ei facta in somno vel vigilia expresse nō habetur hic: videt tū q̄ fuerit in somno, p hoc q̄ hic dicit ꝓ visum. Christus em̄ fuit pūtatus Pilato valde mane, vt dictū est in principio huius capli. Et ideo, ꝑbabile est, q̄ vxor eius iacebat adhuc in lecto: q̄a dnica nō solēt ita mane surgere sicut viri sui. q ¶Principes. Descripta Christi innocentia, hic subiūgit Iudęorū resistentia, in tantū em̄ odiebant eum, q̄ pręelegerunt liberare hominem pestiferū, ne Christus liberaret. Et hoc est qd̄ subditur hic. Princeau. sa. & se. Falsas rōnes inducēdo. r ¶Vt pe. Et patet vsq; ibi:
✠Quid enim mali

✠ a ¶Iesus autē stetit &c. Sequitur. f ¶Et nō rspō. ei &c. Moraliter,
Rō dicta est ca. pce. sec⁹m Aug. Hic. Vel ideo nihil respōdit ne crimē diluēs dimitteret à pcide, & crucis vtilitas differret. q ¶Principes. Orig. Est & nūd videre, quō pps Iudeorū à senioribus suis & Iudaicæ doctoribus suadetur, & excitatur aduersus Iesum, vt perdāt eū: & hodie in locis plurib⁹ fit idem aduersus membra ei⁹.

✠ Innocens

Glos. ordi. Matthæi Cap. XXVII. De Lyra

dicerēt, crucifigatur, nō statim acqeuit, sed iuxta suggestionē vxo
E ris ait: Quid em mali fecit? Quo dicto Pilat⁹ absoluit Christum.
a ¶ Lauit manus. Gētilem ppm ab impietate Iudeorū alienū
designās, qui clamauerūt: Crucifige crucifige eū. b ¶ Sanguis
eius, Perseuerat vsque hodie imprecatio: & sanguis Christi non
aufertur ab eis. c ¶ Tunc di. il. Barra.
Barrabas latro seditiosus, & homicidio-
rum autor, dimissus est populo Iudeorū.
Isidorus ¶ Isido. Diabolus q iam olim ob superbiā
à patria lucis expulsus, & in tenebrarum
carcere fuerat missus. Et ideo Iudæi pacē
habere nō possunt, qa seditionū princi-
Crucifigē- pem eligere maluerūt. Vel Barrabas Ty-
di lege Ro- pum gerebat antichristi. d ¶ Iesum ue-
mana pri⁹ rò fla. Ideo credēdus est Pilatus Iesum fla-
flagellabāt gellasse, & militib⁹ ad illudendū dedisse,
vt satiati pœnis eius & opprobriis, Iudei
mortē eius vltra nō sitirent. Iesum uerò
Seruiens Romanis legib⁹, quæ crucifigē-
dos prius iubēt flagellari. e ¶ Chlamy-
Mar.15.b dem coc. quæcūq; fecerūt, licet alia mē-
te, tamē nobis sacramēta dederunt. Chla-
mydē idem qd' Marcus dicit purpuram,
in qua Christi caro passiōib⁹ obiecta insi-
Isa.63.a nuat, vnde, ppheta: Quare ergo rubrū est
indu. tuū. In spinea corona, nostrorū fu-
1.q.4.c.cc- sceptio pctōrū, quæ per spinas notant. In
desia. calamo: venenata occidit animalia. Iuxta
Luc.23.b Lucā apd' Herodē alba veste induit, in q̄
innocentia & castitas assumptæ hūanita-
tis exprimit: & glia regni imortalis, quā
per passionē accepit. Vel induit purpura
id est sctis Martyrib⁹, alba veste, alijs sctis:
qa ÿ̄ solet calamo scriptura fieri, caput
Christi pcutiūt calamo, q diuinitati illius
cōtradicentes, errorē suū autoritate scri-
pturæ sanctæ cōfirmare conant. In faciē
spuūt, q Iesum in carnē venisse denegāt.
F Vt illi falso adorabāt, ita hodie q credūt
sed puersis actib⁹ verba eius & pmissa re-
gni despiciūt quāsi fabulosa. ¶ Iero. In
chlamyde coccinea opa gentiū cruenta
sustentat. In corona spinea, maledictum
soluit antiquū. In calamo, venenata occi-
dit animalia. Vel calamū tenet in manu,
vt sacrilegiū scriberet Iudæorum. In suis
vestibus non illuditur, sed in his quę pro
pter pctā nra portauit. Cū crucifigeretur
suū recepit ornamētū statim: qa elemēta
turbant, & creatori testimoniū dat crea-
tura. f ¶ Exeūtes aūt. Primò domin⁹
Iohan.19.c crucē suā portauit: qd' Iohānes refert an-
teq̄ iste veniret obut⁹: cui imposita est. Et
hoc cōgruo ordine mysteriū, qa Christus
1.Pe.2.d passus ē p nobis, no, re. e xē. vt se. ve. ci⁹.
Et qa Simō de cyrenis est, quæ est libya:
p eū gentes signant, qui primò peregrini
† Mar.15.b à testamēto dei, nunc obediendo ciues.
Luc.23.d. ¶ sunt & domestici

& fauorē Iudæorū habēdū. h ¶ Tūc di. il Car. Facta rnsiōe à Iu G
dæis, cp totū pctm reciperēt sup se & filios suos. i ¶ Iesum au. i-
cet ista flagellatio Christi ponat hic post sniam iudicis, tn fuit añ
facta vt hr Iohan.xix. quia ad hāc intētionē eū præcepit Pilatus fla-
gellari & illudi, vt Iudæi essent satiati sanguine ei⁹, videntes eū sic
punitū etiā vltra cōdignū. & iō ponit hīc
q̄si p recapitulationē. k ¶ Tūc mi. i. post
flagellationē imediatē & ante sentētiam.
l ¶ Susci. Ie. ī præ. vt magis illi illuderēt
in loco patenti & coram multitudine.
m ¶ Et exu. s. vestimētis suis. n ¶ Chla
my. coc. i. rubeā in similitudinē purpurę
q̄ vtunt reges. o ¶ Circūd. ei. ipsum ve
stiendo. p ¶ Et plecten. co. de spi. i. de
iūcis marinis ad modū spinarum acutis.
Et ego qui hæc scripsi, audiui à q̄dam q
fuerat vltra mare cū sctō Ludouico rege
Frācię, cp̄ī littore maris senserat pūcturas
iūcorū p̄sorulares intermedios. q ¶ Po
suerūt su. ca. e. p similitudine coronę re
giæ. r ¶ Et arū. i de e. p sceptro regio.
s ¶ Et genufle. an. eū il. ei. facto sīr &
ÿ̄bo. vnde sequit: t ¶ Dicen. Aue rex
Iu. q. d. voluisti regnare, & nō potuisti: &
sic eorū illusio accusationi Iudæorū cor- †videbris
rndebat. v ¶ Et expu. in eū. tāq̄ in p-
sonā cōtēptibilē & vilē. x ¶ Acce. arū.
de manu ei⁹. y ¶ Et percu. caput e. Et
rōne cōtemptus & ratione doloris infli-
gendi: qa ex tali p̄secutiōe aculei coronæ †Mar.15.d
intrabāt caput ei⁹. z ¶ Et posq. Positq̄ Luc.23.d.
descripta est ipsius Christi cōdēnatio in- Ioh.19.a.
iusta, hīc ponit iniquæ sniæ executio. Et
primò ponit ipsius Christi iudicati cruci H
fixio. Sed'ò, crucifixi illusio, ibi: Prętereū
tes. Tertiò, illi⁹ expiratio, ibi: A sexta autē Circa Chri
hora. Circa Christi crucifixionē q̄uor tā sti passionē
gūē loci vilitas: Iudęorū crudelitas, ibi: Et quatuor ci
dederūt. Militū cupiditas, ibi: Positq̄ aūt. guntur.
Latronū societas, ibi: Tūc crucifixi sūt. Cir
ca primū dicit sic: Et postq. il. ga chla-
mydē illā coccineā imposuerūt sibi solū
ad deridendum eum sicut regem falsum.
a ¶ Et indu. eū ue. e. qb⁹ spoliauerunt
eū, vt prędictū est: & hoc fecerūt, vt dus⁹
ad mortē magis cognosceret in ppria ve
ste q̄p in aliena. c ¶ Exeū. hoc nō est con
tra id qd' dr Iohan.xix.c. Et baiulās sibi cru
cē. &c. Ipe em prīò portauit crucē suā, qñ
exiuit de domo Pilati, vt dicit Iohānes. sed
qa erat fatigatus ex prędicti labore in ci- †Mar.15.b
ciu
nijs & vigi

¶ Inno. Leo Papa. Excesit ergo Pi Moraliter
lati culpā facin⁹ Iudęorū, sed nec ipse eua
sit reatū, q religt pprium iudicium, & in
crimē trāsijt alienū. h ¶ Tūc di. Hilarius
In quo archanū infidelitatis futuræ osten
ditur. s. Antichristū Christo præserendū.
k ¶ Tūc mili. Chrys. Quę igitur erit no
bis cura de cætero, si contumelias ab aliq̄
patiamur postq̄ Christus hæc passus est? Etem quod fiebat i Chri
sto, vltimus contumeliæ terminus erat. nec vna particula tantum
sed vniuersum corpus patiebatur iniurias caput per coronam &
arundinem & Colaphos. Facies: quia conspuebantur genæ & ala
pis cædebantur corpus totum per flagella denudatur, & circūda
tionem Chlamydis ad fictam adorationem. manus per arundinē
quam dederunt ei pro sceptro. ac si timerent ne præmitterent ali- Moraliter
quid grauissimæ præsumptionis. Moraliter. Rab. Caput Christi
deus, igitur calamo Christi caput per cutiunt qui diuinitati ei⁹ cō
tradicentes errorem suum autoritate sacræ scripturæ quæ calamo
scribitur firmare conantur. Spuunt in faciem eius, qui præsētiam
gratię suæ verbis execrandis respuunt, & deum in carne venisse de
negant. Falsò autem illum adorāt qui eū credunt, sed peruersis a-
ctibus despiciunt. b ¶ Et du. extra ciuitatem, vt per hoc ostende
retur, quòd pro totius mundi salute patiebatur. Heb.xiij.b. Iesus
vt sanctificaret populum suum extra portam passus est. c ¶ Ex-
euntes autem inue. ho. cy. Hierony. Mystice crucem suscipiunt
nationes, & peregrinus obediens portat ignominiam Saluatoris.
⁂ Et dederūt

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Quid enim mali fecit. q. d. nō allegatis causam sufficiē
tem, suæ mortis. b ¶ Et illi magis. per clamorē autē & tumul
tum populi voluerūt obtinere qd' nō poterāt p rōnē habere, di-
cētes: c ¶ Crucifigatur. i. morte turpissima & acerbissima mo
riat. d ¶ Vidēs au. Declarata Christi innocentia, vt visum est,
hīc ponit ipsi⁹ innocētis iniusta cōdēnatio, quæ ppcessit ex pte iu-
dicis ex timore, ne si dimitteret eū cōtra clamorē ppli, accusaretur
postea ad Cæsarē. & hoc est qd' dicit hic: Videns au. Pi. ostēden
do Christi innocētiā ad ei⁹ liberationē. e ¶ Sed magis tu. s. cla
mātis ad cōtrariū p seductionē sacerdotū, vt visum est. f. ¶ Ac-
cepta aqua la. ad hoc vt Iudæi totū pctm sup se accipent, & ipe
immunis esset à pctō. Sed hoc nō suffecit ad oimodā ei⁹ excusatio
nē, qa cū eēt iudex tenebat ex officio seruare iusticiā; & iō grauiter
peccauit faciēdo cōtra ea, ad hūdū ppli fauorē: minus tn peccauit
q̄p Iudæi: qa eius motiuū fuit minus malū: Iudæi em ad occidēdū
Christū moti sunt p̄cordē & odiū. Pilat⁹ aūt ppt timorē Cęsaris
& fauorem

17 sunt & domestici dei & hæredes. Simon enim obediens. cyrene
A hæres interpretatus, Qui bene devilla venit. i. de gentilitate. Villa
Græce pagus, vnde pagani, q à ciuitate dei sunt alieni: qui relictis
paganis ritibus passionis vestigia imitantur. Vel ī domino figu-
rantur: qui sponte portant crucem domini, in Simone qui inuiti.

a ¶ Cyreneum. Ecce non Hebræus, sed
alienigena opprobrio Christi subdit, vt
plenitudo sacramentorū transire à circū-
cisione ad præputiū oñdat. b ¶ Golga
tha. Syrum est, & interpretatur Caluarie
nō ob caluitiū Adæ quē mentiunt ibi se-
pultū, sed ob decollationē dānatorū. Adā
Iosue.14.d iuxta Hebron in libro Iesu legit sepultus.
Loca sunt foris portā in quib⁹ capita trū
cabantur damnatorū. Et Caluariæ: hoc ē
* Interpre tatum decollatorū sumpsere nomē. Q. ergo no-
xius inter noxios. c ¶ Cum felle mi-
Alius euangelista dicit Myrrhatū. i. ama-
rissimū. Et potuit vtraq; esse commixtio
† acetum Mar.15.b. fellis & myrrhæ. d ¶ Et cum gust. no-
luit. Hoc Marc⁹ tacet noluit bibere. Hoc
est quod Marcus ait: non accepit. s. vt bi-
beret. e ¶ Diuiserunt. Hoc Iohannes
distinctius: vestimenta in quatuor partes
Iohā. 19.d. vt ecclesia in quatuor partibus mundi si
gnet. Tunica sortita, significat oīm parti-
† Pſ.21.d. um vnitatem vinculo charitatis, q̄ sorte
i. grā dei, puenit, non humano arbitrio.
f ¶ Causam. Pro qua eū Iudæi Pilato
tradiderunt. Rex p crucem non perdidit,
sed confirmauit, imperium, velint nolint
Iudæi. g ¶ Vnus à dex. Vnus à dextris
p quē mortificatio significat carnis, p cę-
lesti gloria: vnus à sinistris, per quē iterū
Sap.2.d. significatur mortificatio carnis pro aliq̄
mūdi causa. h ¶ Blasphemabāt. Præ-
dictū erat in libro sapiæ: Morte turpissi-
ma condemnemus eū: Erit em̄ respectus
B in sermonibus illius: Si em̄ verē filius dei
est suscipiet illū, de manu contrariorū suo
rum liberabit illū. Quia ergo crucifigeba
tur, & non liberabatur, credebant illum
non esse dei filiū: propterea pendenti in li
gno insultant: & caput agitant. i ¶ Si fi
lius dei es. Si insultantibus cedens des-
cenderet de cruce, virtutem patientiæ nō
demonstraret. k ¶ Et credemus ei.
Fraudulenta promissio: maius facit sur-
gens de sepulchro, & non creditis: si ergo
de cruce descenderet, non crederetis. Sed
hoc dæmones immiserunt, statim em̄ sen-
serunt virtutē crucis, & suas vires fractas
* & Phari sæus & hoc agunt vt de cruce descendat. Sed
sciens hoc dīs, permanet. vt diabolū de-

Nicolaus de Lyra. ſtruat.

c Hugo vigilius: iō milites coegerē Simo
nē ad portādū ei⁹ crucē, vt citi⁹ possent p
uenire ad locum crucifixionis. vt dicitur
hīc. a ¶ Et venerunt in locum qui dicitur Golgatha: qd̄
est Cal. lo. Ille locus non est sic nominatus à Caluaria Adę ibi se-
pulti, vt dicūt aliqui: quia Adam fuit sepultus in Hebron vt habe-
tur Iosue, xiiij. ppter q̄ Hebron dicebat antiquitus Cariatharbe. i.
ciuitas q̄tuor: qa q̄tuor magni patriarchæ sunt ibi sepulti cū vxo-
ribus suis. s. Adā & Eua, Abraham & Sara, Isaac & Rebecca, Iacob
& Lia, Dicitur ergo Caluariæ loc⁹, qa locus ille erat plen⁹ capitib⁹
mortuorū, q̄ ibi decollabāt: qa ibi malefactores puniebantur: & sic
patet loci vilitas, in quo Christus crucifixus est. b ¶ Et dederūt
Hīc consequenter ponitur Iudæorū crudelitas, cū dr̄: Et dede. ei
ui. cū fel. mix. Iohānes āt dicit, q̄ dederunt ei acetum. Ad euiden
tiam autē huius considerandum, q̄ aliq̄ dicūt hoc esse factum vt ci
tius moreret: & sic milites de eius custodia citius expedirentur qa
debebant eū custodire, quousq; expirasset. Dicūt em̄, q̄ exītes ī tor
mento si potentur aceto citius moriuntur: Sed hoc nō videt mul-
tū probabile: qa acetū est frigidū, & p cōsequens videt magis mortē
talē differre: ppter qd̄ aliter dicendū est. Scribit em̄ in quodam li
bro Hebraico q̄ apud eos intitulatur liber Iudicū ordinariorū: q̄
quia Salomon dixerat: Prouer. xxxj. a. Date siceram. i. potū inebria
tiuum mœrentibus, & vinum his qui amaro sunt animo, vt bibāt
& obliuiscan-

a nerunt hominem cyreneum nomi-
ne Simonem: hunc †angariauerunt
ut tolleret crucem eius. † Et uene-
a ¶ Vt vbi erat area damnatorum, ibi sunt vexilla martyrum
b runt in locum qui dicitur Gólga-
a ¶ Decollatorum.
tha, quod est *Caluáriæ locus. Et de-
a ¶ Qui omnes conuersi sunt ei in amaritudinem vitis alienæ.
¶ Vel pro amaritudine.
c dérunt ei † uinum bibere cum felle
a ¶ Gustauit quidem mortem ad horam, sed tertia die resurrexit
d mixtum. Et cùm gústasset, noluit bi-
e bere. Postquam autem crucifixerūt
e eum, diuiserunt uestimenta eius sor-
f tem mittentes, ut impleretur quod
g dictum est per prophetam dicētem:
†Diuiserunt sibi uestimenta mea, &
a ¶ Tunicam inconsutilem.
super uéstem meam miserunt sor-
a ¶ Diligentia hęc nobis profecit, vt apertior virtus resurrectionis appareat.
tem. Et sedentes seruábāt eum. † Et
h i a ¶ Pilatus & ministri.
impositérunt super caput eius cau-
f sam ipsius scriptam: Hic Iesus †est
k rex Iudæorum. Tunc crucifixi sunt
g cum eo duo latrones, unº à dextris,
a ¶ Non in via veritatis pedem ponentes.
& unus à sinistris. † Prætereuntes
l a ¶ Sicut mobiles gressu corporum, ita & mente, ita sermone.
h autem blasphemabant eum mouen-
a ¶ Fatuus populus concordat voci falsorum testium.
tes capita, & dicentes: † Vah qui
m destruis templum dei, & in triduo
illud reædificas. Salua teipsum.
n i Si filius dei es, descende de cruce.
o Similiter & principes sacerdotum
p illudentes cum scribis & seniori-
q ¶ Nolentes verum dicant, & qui hoc potuit, posset vtique, sed minus volebat vt faceret maius.
bus, * dicebant: † Alios saluos fe-
r cit, seipsum non potest saluum fa-
s t cere. Si rex Israel est, descendat
v k nunc de cruce, & credemus ei. Con-

& obliuiscant egestatis suæ, & doloris sui nō recordent amplius. Iō C
ex occasiōe huius verbi seniores Iudæorū statuerūt, vt cōdēnatis ad
mortē daret vinū aromaticū ad bibendū, vt facilius toleraret pas-
sionē. In Ierusalē, aīt erāt matronæ deotæ & cōpassiuę, q̄ hoc vi-
nū dabāt ex deuotiōe. Iudęi ergo ex nimia crudelitate moti tale vi
nū datū, p Christo & alijs duob⁹ cum eo
crucifixis acceperūt sibi, sed m q̄ dictum
erat Amos. iij. c. Vinū damnatorū bibebāt † adegerūt
& loco ei⁹ posuerūt acetū cū felle mixtū. † Mar.15.b
c ¶ Et cū gu. no bi. Marc⁹ dicit: Et nō Luc.23.c.
accepit: qa non accepit ad bibendū, sed so † Ioh.19.d.
lū ad gustandū modicū, vt sic ip̄leretur ī
eo qd̄ scriptū est in Psal. lxviij. c. Dederūt † גַּלְגָּלְתָא
in esca meā fel, & in siti mea potauerūt me Golgoltha
aceto. d ¶ Postquā cruci. eū. Hīc ponitur militū crucifigēriū cupiditas in hoc q̄
abstulerūt sibi vestimenta sua oīa; cum tō
dānatis ad mortē dimittat aliq; vestimē
tū ad carnis suę operimentū. & hoc est q̄
dr̄: ¶ Diuiserūt si. ue. e. ī quatuor p-
tes, sed m q̄ dr̄ Ioh xix. qa q̄tuor erāt mi
lites ip̄m crucifigentes. f ¶ Sortē mittē. ► vt imple
Ista sors fuit missa sup tunicā dn̄i inconsu retur quod
tilē, q̄ erat facta q̄si reticulato ope: & iō dictū est p
nō poterat bene diuidi cū nō haberet ali- ꝓpheta di-
quā futurā, & iō miserē sortes, qs haberet cente: Diui
eā integrā. g ¶ Vt adimpl. qd̄ dictū ē per ꝓphe. d. Diui. si. sed m Hier. istud serunt sibi
nō est de textu Matthæi, nec est in antigs vestimenta
libris, sed tm̄ in euāgelio Iohānis. Expo mea, & sup
sitio tamē hui⁹ autoritatis patet ex dictis. vestē meā,
h ¶ Et sedē. ser. eū. ne aliqs raperet eū miserunt
de cruce anteqū esset mortu⁹. i ¶ Et ipo sortem.
sue su. ca. e. Iste erat modus Iudæorū, q̄ † Mar.15.c.
sup capita crucifixorū ponebatur causa Luc.23.c.
cōdēnationis ipsorū: Ipse autē accusatus Ioh.19.d.
fuerat, q̄ sibi volebat vsurpare regnū Iu- † Nazare-
dæorū, vt visū est. k ¶ Tunc cruci. sūt nus
cū eo. Hic describit latronū societas. Ad †Mar.15.c
hoc em̄ crucifixi sūt cū Christo ex intētio
ne Iudęorū, vt Christus videret particeps D
& magister ī malefactis eorū. Sed ex inten
tione dei hoc pmittēris factū est, vt ip̄lere †Mar.15.c.
tur qd̄ de Chr̄isto scriptū erat: Isa. liij. d.
Et cū sceleratis reputatus est. l ¶ Præter
euntes au. Hīc describit ipsi⁹ Christi cru
cifixi derisio: qa prīò fuit derisus à prę ter
eūtib⁹, hoc ē à vulgarib⁹ hoīb⁹ circa locū
crucis cōcurrēt ib⁹, dicēt ib⁹: m ¶ Vah.
Interiectio est insultantis seu deridentis.
Qui destruis tē. dei. Imponebāt em̄ si-
bi, q̄ hoc dixerat: Sed hoc falsū erat vt vi-
sum est cap. prece. n ¶ Salua te ipsū. q.
d. nō potes. ex q̄ parer falsitas tua. Secūdo †Luc.23.c.
fuit derisus à sacerdotib⁹. & hoc ē qd̄ dr̄:
p ¶ Similiter & prin. sa. illu. cū scri
bis. s. degisperitis. q ¶ Et seniori. s. iudi
cibus ordinarijs. r ¶ Dicebāt: alios sal-
fe. q. d. non est verū: qa si posset facere ta-
lia, saluaret semetipsū. s ¶ Si rex Israel est. nō qcū q̄ sed Messi
as pmissus i lege. t ¶ Descen. n. de cru. qa alij reges nō possēt ta
lia facere. v ¶ Et crede. ei. Falsū dixerūt: qa maiora fecit, q̄n La-
zarū suscitauit, & q̄n post mortē de sepulchro surrexit, & tm̄ nō cre
dideret ei. Tertiò fuit derisus à latronibus, & hoc est quod dicitur:
* Idipsum
* b ¶ Et dederunt ei uin. bi. cum felle mixtum, Hoc mora- Moraliter
liter faciunt qui membra eius amaritudinibus affligunt. c ¶ Di-
uiserunt uestimenta eius. Hoc nequiter attentant, qui ecclesias
spoliant. k ¶ Tunc crucifixi sunt cum eo duo. Per istos du-
os latrones designantur omnes qui artioris vitæ continentiam ap
prehendunt. Quicunque enim intentione placendi deo hoc faciūt
designantur per illum qui à dextris Christi crucifixus est. Qui verò
pro appetitu laudis humanæ, vel aliqua minus digna intentione,
per illum qui à sinistris. l ¶ Prætereuntes autem blasphe-
mabant eum mouen. capita & dicentes. Sic & modo qui vi
am prætergrediuntur iusticiæ, non cessant ipsum blasphemare.
o ¶ Si filius dei es. Ra. Si autem tunc de cruce descenderet, virtu
em patientiæ non demonstraret; sed expectauit paululum, irrisio-
nem sustinuit, & qui de cruce descendere noluit, de sepulchro resur

Gloſ. ordi. Matthæi Cap. XXVII. De Lyra

ſtruat. a ¶ Idipſum aũt & latro. Prius vterq; blaſphemauit, deinde vilis ſignis vnus credidit. Ita vterq; populus deum prius blaſphemauit: ſed alter ſignis territus pœnituit, & nunc Iudæos arguit. ¶ Viſitatè dicitur: Et ruſtici inſultant mihi, ſi vn⁹ hoc facit. Ita & hic. Lucas enim ait vnũ fideliter dixiſſe. Mémento mei

Luc. 23. f.

domine dum, &cæt. ¶ Moralem ſanctæ crucis figuram deſcribit Paulus, vbi ait: In charitate radicati & fundati, vt poſſitis cõprehẽdere cum omnibus ſanctis, quæ ſit lõgitudo, latitudo, ſublimitas & pfundum. Cognoſcere etiã ſupereminentem ſcientiæ charitatem Chriſti. In latitudine quippe opera charitatis ſignificat. In longitudine, perſeuerãtiã cõuerſatiõis ſanctę vſq; in finẽ. In altitudine, ſpẽ cæleſtium pmiorũ. In profundo, inſcrutabilia iudicia dei. Qũ iſta gĩa inter homĩes venit, & hæc coaptantur ſacramento crucis, vt in latitudine accipiat trãſeuntũ lignũ q̃ extẽduntur manus ppter operum ſignificationẽ. In lõgitudine, ab ipſo vſq; in terram, vbi totũ corpus erat ſignificatur perſitere. In lõganimiter pmanere. In altitudine ab ipſo tranſuerſo ligno ſurſum vbi caput erat, ppter ſpectationẽ ſupnorum, ne illa bona opa, & in eis perſeuerantia, ppter beneficia dei terrena ad tpalia facienda credat: ſed, ppter illud ſerpiternum qd' deſup ſperat fides q̃ p dilectionẽ operat. In pfundo aũt pars illa q̃ in terra abdita defoſſa latet, ſed inde conſurgit oẽ illud qd' eminet. Sicut ex occulta dei volũtate vocatiõ ad participationem tantę gratię alius ſic, alius aũt ſic. Supereminentem verõ ſcientiæ charitatẽ Chriſti, eã, pfecto vbi pax illa eſt, q̃ præcellit omnem intellectũ b ¶ A ſexta autem hora tenẽbræ factæ ſunt ſuper uniuerſam terram, uſq; ad horam nonam. † Et circa horam nonã clamauit Ieſus uoce magna dicens: † Eli ẽli lamma azabtani: hoc eſt: Deus meus deus meus, ut quid dereliquiſti me? Quidam autem illic ſtantes, & audientes dicebant: Eliam uocat iſte. † Et continuò currens unus ex eis acceptam ſpongiam impleuit aceto, & impoſuit arũdini, & dabat ei bibere. † Ceteri uerò dicebant: Sine: uideamus, an ueniat Elias liberans eum. Ieſus autem iterum clamans uoce magna emiſit ſpiritum. Et ecce

† אלי אלי למה שבקתני

eli eli lama ſabathani

Gal. 5. a.

Marc. 15. c.

Pſal. 68. c.

fiditin † deum: liberet eũ nũc ſi uult*.

a Dixit enim, quia filius dei ſum. Id ipſum autem & latrones, qui crucifixi erant cum eo improperabãt ei.

a ¶ Pluraliter pro ſingulari.

¶ Compatiuntur elementa conditori ſuo.

a ¶ Ne ſol pendentem dominum videret, vel ne impij ſua fruerentur luce.

b A ſexta autem hora tenẽbræ factæ ſunt ſuper uniuerſam terram, uſq;

a ¶ Ne putetur conſueta eclipſis per tres horas tene brę facę ſunt.

c que ad horam nonam. † Et circa horam nonã clamauit Ieſus uoce magna dicens: † Eli ẽli lamma azabtani: hoc eſt: Deus meus deus meus, ut quid dereliquiſti me? Quidam autem illic ſtantes, & audientes di-

a ¶ Suſceptę naturę in primis parentibus corruptę deplorat miſeriam.

d gna dicens: † Eli ẽli lamma azabtani: hoc eſt: Deus meus deus meus, ut quid dereliquiſti me?

a ¶ Humana natura erat dereliẽta, ſed non dei filius

e Quidam autem illic ſtantes, & audientes dicebant: Eliam uocat iſte. † Et continuò currens unus ex eis acceptam ſpongiam impleuit aceto, & impoſuit arũdini, & dabat ei bibere. † Ceteri uerò dicebant: Sine: uideamus, an ueniat Elias liberans eum. Ieſus autem iterum clamans

a ¶ Quid dixerit Lucas aperit. Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum.

Ioha. 5. d.

† Mar. 15. c. Luc. 23. f.

Ephe. 3. d.

† deo à Eum.

† Mar. 15. c. Luc. 23. f.

Eclipſim ge paſſionis Chriſti fuit miraculoſa.

† Mar. 15. c. Ioha. 5. d. † Mar. 15. c.

Interpretatio nominum Hebraicorum Eli eli lama azabtani.

Moraliter

Gen. 3. b.

F

H

I

K

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Idipſum. i. verba præmiſſa. b ¶ Et latro. impro. ei. cõtrarium videtur Lucæ. xxiij. f. vbi dicitur, q̃ vnus increpabat eum, alter autem rogabat eum, dicens: Dñe memento mei, dum veneris in regnum tuum. Dicendum q̃ Matthæus loquitur ſecundum illum modum loquendi, quo ſocietas dicitur aliquid facere q̃n vn⁹ de ſocietate hoc facit. Vel aliter dicendum, quòd vterque improperauit primò primò Chriſto: ſed alter videns poſtea patientiam Chriſti, pœnituit, & miſericordiam petijt; & ſic inuenit. c ¶ A ſexta autem hora. Hìc conſequenter deſcribitur ipſius Chriſti crucifixi & deriſi expiratio; vbi primò notatur perturbatio elementorum q̃ſi Chriſto morienti compatientium. Secundò confeſſio aſſiſtentium ibi: Centurio autem. Prima in duas: quia primò deſcribitur perturbatio corporũ ſuperiorum. Secundò inferiorum, ibi: Et ecce velum. Circa primum dicit ſic: A ſexta hora tenebræ factæ ſunt. Hieronymus dicit ſuper iſtum locum, q̃ iſtæ tenebræ fuerunt factæ per retractionem radiorum ſolis diuina virtute. Origenes autem dicit, quòd hoc factum eſt per interpoſitionem nubium denſarum. Sed in hoc magis credendum eſt Dionyſio, qui dicit in epiſtola Ad Policarpum hoc fuiſſe per interpoſitionem lunæ iter terram & ſolem: ſicut fit in eclipſi ſolis: Et ibidem dicit, quòd ipſe hoc vidit: tũc exiſtens in Aegypto, vbi eſt aeris puritas: quariſſimæ fiunt ibi nubes & pluuiæ: propter quod talia potuit tunc magis perpẽdere. Vidit ergo vt dicit lunam ab oriente aſcendentem verſus meridiem, & ſupponentem ſe ſoli. Hieronymus autem & Origenes non loquuntur de illa eclipſi aſſerendo, quòd ſic fuerit vt dicunt, ſed quòd potuit ſic fieri. Ex dictis patet, q̃ illa eclipſis nõ potuit naturaliter eſſe ſed miraculoſa: Et hoc multipliciter. Primò q̃ luna erat quintadecima, vt patuit ca. præcedenti. & tunc luna diſtat à ſole per diametrum cæli. Eclipſis autem ſolis nõ poteſt fieri naturaliter, niſi tempore coniunctionis ſolis & lunæ. propter quod dicit Dionyſius, quod mirabatur: quia non erat tempus conueniens ad talem coniũctionem. Secundum miraculum fuit ibi: quia tranſacta eclipſi, luna rediit ad orientem, ita q̃ in veſpere fuit in oriẽte ſole exiſtente q̃ occidente: & ſic orbes eorum ſunt ad priſtinum ſtatum reſtituti. Tertium miraculum fuit ibi, quia, pars orientalis ſolis primo fuit obſcurata, & iterum vltimo illuminata. Contrario autem modo fit eclipſi naturali. d ¶ Super uniuerſam terram. Hìc accipitur pars pro toto, Eclipſis enim ſolis non poteſt eſſe vniuerſalis. & propter hoc quando dicitur ſuper vniuerſam terram, intelligendum eſt de terra Iudææ. e ¶ Vſque ad horam nonam. Ex quo patet, q̃ luna fuit immobilis ſub ſole per tres horas. Et in hoc fuit quartum miraculum illius eclipſis: quia in naturali eclipſi luna cõtinuè mouetur ſub ſole. f ¶ Et circa horam nonam clamauit Ieſus uoce magna dicens: Eli Eli lamma azabtani hoc eſt Eli, Hebręo idẽ eſt qd' deus: tota litera Hebraica adiũcta facit ſignare cũ hoc me⁹, & ideo Eli idẽ eſt qd' de⁹ me⁹. lamma vna eſt dictio p ſe: & idẽ valet qd' ſ̃re in Latino. azabtani non eſt vera litera: q̃a non deſignat idẽ qd' dereliquiſti me, ſed debet præponi ibi quędã litera quæ vocatur Ain: & ſonat ſicut. a. formatũ in gutture. vnde debet ſic ſcribi azabtani, & tunc ſignificat idem qd' dereliquiſti me ſed per ignorantiam ſcriptorum corrupta eſt litera in latinis libris. Dicit autem Chriſtus ſe derelictum à deo patre, quia dimittebat eũ in manibus occidentiũ. h ¶ Quidam autem illic ſtantes. ſcilicet milites ipſum cuſtodientes qui erant gentiles propter qd' linguam Hebraicam ignorabant, dicebant: i ¶ Eliam uocat iſte. Cætera patent vſq; ibi: k ¶ Ieſus autem iterum clamans uoce magna emiſit ſpiri. Ex quo patet q̃ illa vox non fuit naturalis ſed miraculoſa: q̃a hõ magno cruciatu & longo afflictu, & ex tali afflictiõe morti ſic, p̃ximus nõ poſſet ſic clamare ſ̃ tute naturę. ✠ Et ecce

✠ rexit. c ¶ A ſexta. Orig. Sicut Moyſe extendente manus i cælũ factæ ſunt tenebrę ſuper Aegyptios, ſic & Chriſto hora ſexta manus extẽdẽte i cruce ad cælum ſuper populũ q̃ clamauerat Crucifige eũ: factæ ſunt tenebræ, & omni lumine priuati ſũt in ſignũ futurarũ tenebrarũ quæ apprehẽſurę erant Iudaicam gentẽ. g ¶ Deus meus. deus meus ut quid dereliquiſti me. Gloſſa. Subtraxit protectionem, ſed non ſoluit vnionem. Sic martyres in manibus carnificum dereliquit, quos tamen charitate firmiſſima ſibi iunxit. k ¶ Ieſus autem iterum clamans uo. ma. emi. ſpi. Oñdẽs ex clamore ſupernaturali, q̃ ex maxima charitate tradidit noſtræ ſalutis precium

a ℭ Et ecce uelũ tẽpli. Vt arca testamenti & oĩa sacramenta le
A gis q̃ tegebant appareant, & ad gentes transeãt. Iosephus ait virtu
Iosephus tes angelicas p̄sides quõdã templi tunc pariter cõclamasse: Trans
1.Cor.15.c. eamus de his sedib⁹. ℭ Velũ qd' dicebatur exterius, qa nũc ex pte
videm⁹: Cũ autẽ venerit qd' pfectum est, tũc velũ interi⁹ dirũpet
b ℭ Terra mo.est. Oĩa elementa suum
dñm crucifixũ demonstrant: Terra moue
tur, dñm suum pendẽtẽ ferre nõ sustinẽs.
c ℭ Petræ.i.corda gentilium, vel vatici
nia pphetarũ, qui petræ dicũtur à petra
Christo, vt qdqd in eis duro legis velami
ne clausum erat, scissum pateret gentib⁹.
Mysticẽ ℭ Mysticẽ. Corda terrenorũ p passiõem
Christi cõmutãtur. Petrę scissæ sunt, quia
duricia Iudaica ex parte erat emollienda.
d ℭ Et monumen. Et tñ cũ monumẽ
ta aperta sunt, nõ añ surrexerunt, q̃ domi
Roma.8.f. nus resurgeret, vt eẽt priogenit⁹ ex mul
tis fratribus. e ℭ Corpora s. Hi credẽdi
sũt cũ dño ascẽdẽte sim ascẽdisse cũ corpo
re. f ℭ In sanctam ciui. Ierlm quæ sctã
dicitur ppter templũ: & sctã sctõꝝ: quod
nulla alia. g ℭ Centurio autẽ. Hi ĩ scã
dalo crucis confitentur dei. Arrius in ec
clesia prædicat creaturã, quem cæci Iudęi
nec tot miraculis credunt. ℭ In centurio
ne fides ecclesiæ designat, quæ velo cæle
stium mysterioꝝ p mortẽ dñi reserato, Ie
sum filiũ dei tacẽte synagoga confirmat.
Luc.23.g. h ℭ Mulieres multæ. Matthęus & Lu
† facta fuerant. cas dicũt Mariã Magdalenã à longẽ stetis
se. Iohannes verò iuxta crucẽ, quia tanto
Ioh.19.f. interuallo aberat, vt iuxta diceret: quia p̄
sto erat in conspectu ei⁹, & longẽ cõpara
* spectãtes tione turbæ ppioris. Possum⁹ etiã dicere
q̃ illæ q̃ erãt cũ mr̃e dñi postq̃ eã cõmen
dauit discipulo, abire cœperãt iã, vt à dẽ
sitate turbæ eruerẽt se & cętera q̃ facta sũt
B lõgi⁹ intuerẽtur. i ℭ Ministrantes ei.
Cõsuetudinis Hebraicę erat, vt mulieres
de substãtia sua p̄ceptorib⁹ suis ministra
rẽt: qd' & dñs accepit, vt exẽplũ daret apo
† serum fie ret stolis. k ℭ Iaco. Iacob⁹ Alphęi minor dr̃
ad differẽtiã Iacobi, q inter primos apſos
vocatus est & electus à dño. l ℭ Homo
diues. qa ad p̄sidem nisi diues accedere
non poterat, nõ q̃ diuitias cõmendet euã
gelista. Dictus est & decurio, qa fuit de or
dine curiæ & officium curiæ ministrabat
p hoc potuit habere facultatem, per hoc
q̃ discipulus, hoc ministerio dignus fuit.
m ℭ Discipulus erat Iesu. Hic acces
sit ad Pilatum. Etsi occult⁹, vitãs prius
inimicitias Iudæorum, in hoc extremo officio nihil curat de illis.
In syndone

¶ Non alius extorsit.
a uoce magna, emisit spiritum. † Et a
ecce uelum templi scissum est in
a ¶ In nouum & vetus testamentum. b ¶ Ab initio mundi quando homo conditus est, vsq; ad consummationem seculi.
duas partes, à summo usque deor
b c sum. Et terra mota est, & petræ scis b c
a ¶ In typum futuræ resurrectionis.
d sæ sunt, & monumẽta aperta sunt: d
e & multa corpora sanctorum, qui e
a ¶ Quo ordine hoc, & quando, considerandum est.
dormierant surrexerunt. Et exeun f
a ¶ Ad testimonium dominicæ resurrectionis.
tes de mõnumẽtis post resurrectio
a ¶ Pro antiquo nomine, vt Matthæus publicanus.
f nem eius uenerunt in sanctam ciui g
¶.i.idoneis. ¶ Non omnibus: quia non generalis resurrectio.
g tatem, & apparuerũt multis. † Cen h i
turio autem, & qui cum eo erant,
¶ Milites.
custodientes Iesum, uiso terræmo
tu & his quæ † fiebant, timuerunt
ualde, dicentes: Verè filius dei erat k
h iste. Erant autem ibi mulieres mul l
tæ à longẽ * quæ sequutæ erant Ie m
i sum à Galilæa ministrantes ei. In n o
a ¶ De qua dominus eiecerat septem dæmonia.
ter quas erat Mãria Magdalenæ,
a ¶ Soror matris domini. b ¶ Minoris.
k & Mãria Iãcobi, & Ioseph mater, p
¶ Quæ regnum suis postulauerat filijs.
& mater filiorum Zebedæi. † Cũm q
† sero autem factum esset, uenit qui r
a ¶ Ipsa est Ramatha, Helchiæ & Samuelis ciuitas.
l dam homo diues ab Arimãthia no s t
m mine Ioseph, qui & ipse discipulus v
¶ Ecce Ioseph dignus apud seculum.
erat Iesu. Hic accessit ad Pilatum, & x
petijt corpus Iesu. Tunc Pilatus ius y
sit reddi corpus. † Et accepto cor z

tatis, q videntes signa p̄dicta in morte Christi, confessi sunt verita C
tẽ suæ diuinitatis dicentes: k ℭ Verè filius dei erat iste. & p cõ
seq̃ns eiusdem naturę cũ eo. Scd'ò ponit confessio mulierũ deuota
rũ, q̃ confitebantur cũ facto, in q̃tũ assistebant ipsi morienti: quod
nõ audebant facere apl̃i: quia solus Iohannes legitur ibi stetisse: &
hoc est quod dicitur; l ℭ Erant autem
ibi mulie. multæ à longẽ. Cõtrarium
videt Io.xix. vbi dr̃, q̃ stabant iuxta crucẽ † Mar.15.d
Dicẽdũ, q̃ erãt lõgẽ respectu militũ Chri Luc.23.f.
stum crucifigentium & custodiẽtium: sed
propẽ erant respectu aliorũ astantiũ. Nõ
erãt em̃ ita longẽ, q̃n possent eũ loquen
tẽ audire, q̃ñ dixit matri suæ: Mulier ecce
filius tuus, &c. m ℭ Quæ secu. erãt. Ex
deuotione quã habebant ad audiendũ v̾
bum eius. n ℭ Ministrantes ei. necessa
ria vitæ suæ de facultatibus suis. iste enim
erat mos Iudæorum, q̃ necessaria vitę ad
ministrabant doctoribus. o ℭ Inter q.
erat Maria Magdalenæ. sic nomiata
à Magdalo castello. p ℭ Et Maria Ia
cobi & Ioseph ma. Ista erat soror Ma
riæ matris Christi. Et mater filiorũ Zebe
dæi.s. Iacobi & Iohannis. q ℭ Cũ sero
autẽ factum esset. Hĩc describitur ipsi⁹
Christi mortui deuota tumulatio, vbi Diuisio
duo ponuntur. primũ est sepelientiũ de † Mat.15.d
uotio. scd'm, Iudæorũ malignãtiũ machi Luc.23.g.
natio, ibi: Altera autẽ die. Circa primum
aduertendũ, qd' licet mors Christi fuerit
ignominiosa, vt patet ex prædictis, sepul
tura tñ ei⁹ fuit nobilis & sumptuosa. Cu
ius rõ ẽ: qa passibilitatẽ & humanitatem
assumpsit Christ⁹ propter nr̃am redẽpti
onem: & iõ ipsa cõpleta ĩ sua morte, p̄di
cta debuerũt cessare: & ea que seq̃bantur
q̃dãmodo ad gloriã suæ resurrectionis p
tinere. Vtrũq; autẽ fuerat prædictũ p Isa.
pphetã de turpitudine mortis ei⁹, Isa.liij.
c. Tãq; ouis ad occisionẽ ducet. Et sequit D
ibidẽ: Cũ sceleratis reputatus est. De nobi
litate sepulturæ eius dr̃ Isa.xi.c. Radix Ies †Mar.15.d.
se qui stat in signũ ppl̃orũ, ip̄m gentes de Luc.23.g.
precabunt: & erit sepulchrũ ei⁹ gloriosũ: Ioh.19.g.
hoc est ergo qd' dr̃ hĩc: Cũ sero autẽ fa
ctum esset. qa circa vesperã feriæ sextæ
depositus est de cruce. r ℭ Venit qdam
homo diues. & ppter hoc potuit de fa
cili accedere ad Pilatũ: & quia erat nobi
lis, & vn⁹ de curia, vt habetur Lucę.xxiij.
s ℭ Ab Arimathia. Ista est ciuitas quę †De cõ.di.
j. Reg. dicitur Ramatha. De q̃ fuit oriun 1.c.consul
dus Samuel. t ℭ Noĩe Ioseph. Nomẽ to.
autẽ eius exprimitur, quia erat hõ famosus. v ℭ Qui & ipse di
sci. erat Iesu. occultẽ tñ ne expelleret de synagoga, quia scd'm qd'
dr̃ Ioh.xij.f. Ex principibus multi crediderũt in Iesũ: sed ppt̃ Phari
sæos nõ cõfitebant, ne de synagoga eijcerent. x ℭ Hic accessit ad
Pi. deposito em̃ timore, cõfidenter. y ℭ Petijt corpus Ie. ad sepe
liendũ honorificẽ. z ℭ Tũc Pilatus ius. reddi c. Tũ qa Ioseph
erat hõ valẽs & nobilis, propter qd' Pilatus petitioni ei⁹ voluit ac
quiescere: Tũ qa sciebat Christũ crucifixum iniustẽ. a ℭ Et acce
pto cor. Io. inuol. hoc est in panno lineo mundo: Propter quod
corpus Christi nõ consecratur in altari super pannũ sericũ sed line
um, qa corpus Christi in sepulchro tali panno fuerat inuolutum.
Et posuit

Nico. de Lyra.

a ℭ Ecce uelũ templi. Hĩc secũdò declarat pturbatio ele
mẽtorũ inferiorũ, qa ad motũ terræ & aeris velũ templi scissum ẽ.
Illud aũt velũ erat scd'm aliquos in introitu tẽpli, phibẽs aspectũ
eorũ q̃ erãt intra tẽplũ: & iõ p talẽ scissionẽ declarata est impletio
veritatis ĩ morte Christi, quæ latebat in figuris veteris Testamenti
Scd'm alios verò, non fuit velũ qd' erat ĩ itroitu templi, sed velum
qd' erat intra tẽplũ inter sctm̃ & sctũ sctõrũ: & scissio eius idẽ signi
ficat qd' prius dictũ est. & hoc dicũt communius doctores. De vero
que verò velo dict̃ fuit plenius, Exo.xxvj. b ℭ Et terra mo. est.
q̃si non potẽs sustinere mortem Christi. c ℭ Et petræ scissæ sũt.
in signũ huius, q̃ corda quãtũcũq; dura deberẽt Christo morienti
cõpati. d ℭ Et monumenta aperta sunt. ex terręmotu ad deno
tãdum, q̃ resurrectio Christi propinqua erat & alioꝝ cũ ipso resur
gẽtiũ. e ℭ Et multa corpora sanctorũ q dormierãt, surre
xerunt. non tũc q̃ñ monumenta aperta sunt.s. hora mortis Chri
sti, sed postea q̃ñ resurrexit: qa cũ eo surrexerũt tãq; testes suæ resur
rectionis. & hoc est quod subditur: f ℭ Et exeuntes de monu
mentis post resurrectionem eius. i. Christi. g ℭ Venerunt
in sanctam ciui. i. Ierusalem: Quæ dicebatur sancta, ppt̃ tẽplũ di
uino cultui deputatũ, quod erat ibi: h ℭ Et apparuerunt mul
tis. ad declarationem dominicæ resurrectionis. i ℭ Centurio ãt
Hĩc ponit assistentium cõfessio. & primò centurionis & suæ socie
tatis: qui viden

Moraliter a ℭ Ecce uelum templi scissum. Dei templum est fidelis ani
ma. j. Cor. iij. d. Templum dei sanctum est, quod estis vos. Cui⁹ ve
lum scinditur, quando velamen hypocrisis dissipatur. terra moue
tur, quando terrenum desiderium in amorem cælestium commu
tatur. & petræ scinduntur, quando duritia cordis per pietatem e
mollitur. & mortui resurgunt, quando somnus pigricię ad boni ope
ris exercitium excitatur. q ℭ Cum sero autem factum esset.
Sequitur: Et petijt corpus Iesu. Ille corpus Iesu postulat, qui p
digna receptione eucharistiæ, deum suppliciter exorat, & inuoluit
syndone munda, quando recepit mente pura, & ponit in mo
numẽto nouo, id est ĩ corde p gratiã renouato. Et aduolit saxũ ma
gnũ ad ostiũ, q̃ñ põit diligẽs obstaculũ cõtra pc̃ti recidiuũ. & mu
lieres sedẽt cõtra sepulchrũ, cũ aię deuotę cõsiderãt passiõis Christi

 mysterium.

a ¶ In syndone mūda. Mystice. Syndone munda Iesum inuolE uit, q pura mente eum suscipit. Hinc etiā mos ecclesiæ habet, vt
Mystice sacrificiū altaris nō serico, nō pāno tincto, sed puro lineo celebre
tur. b ¶ In monu. Quia si in monumento, vbi ali⁹ posit⁹ esset,
ponere⁊, ali⁹ fortasse resurrexille fingeret. In petra, ne si ex multis
lapidib⁹ ædificatum esset, fossilis tumu
li fundamentis ablatus furto diceretur.
c ¶ Erāt autem ibi. Alijs notis Iesu ad
sua redeūtib⁹, solæ mulieres quæ artius
amabāt, obsequiū funeris inspiciebāt, ex
pectātes q⁹ ꝓmiserat Iesus: & iō priæ re
surrectiōem vidēt. d ¶ Post parasceu. Parasceue. i. p̄paratio: hoc noīe dicit sexta
sabbati. i. q̄ p̄parabātur necessaria sabba
to, vt de māna dictū est: sexta die colli ge
Exo.16.b. tis duplū, qa sexta die hō factus est, & in se
Gen.2.a. ptima requieuit dūs. Iō sexta die Iesus ꝓ
Marc.15.d. hoīe morit: vñ & dixit: Cōsummatū ē. i.
Ioh.19.f. sexta die ꝓ redēptione mūdi opus explē
tū est: & in sabbato quieuit in sepuchro.
Ita & nos i hac sexta ætate, p dño pati de
bemus, & in septima (q̄ est mortuorū) in
secreta pace ꝙescere, donec octaua resur
Gene.2.a. rectionis veniat. In Genesi septim⁹ dies ve
speram hīe nō legit, qa in illo seculo re
quies aīaꝝ: nullo mœrore cōsumitur; sed
gaudio futuræ resurrectionis auget. No
strū pascha est immolatio Christi, i. para
sceue. i. p̄paratio eius ab hora captionis.
e ¶ Post tres dies. A parte totū: pars
sexti diei q̄ crucifixus est cū sua nocte pro
vno die. Sabbatū integrè. Tertius dies à
parte prima. i. nocte totus cum suo diur
no: & sic est triduū. f ¶ Munierunt se.
Diligentia eorū nostrę ꝓfuit fidei. Nam
quantò amplius seruabatur, tantò ma
F gis virtus resurrectionis ostenditur.

GLOS. ORDI.

CAP. XXVIII.

† Habete VEspere au. sabba. Marcus ait:
Valde mane. i q̄ discordat à Lu.
& Iohāne. Matthæus à ꝓria par
Mar.16.a. te noctis. i. à vespera noctē significat, cui⁹
Luc.24.a. fine venerunt ad monumentū. Iō aūt sic
Ioh.20.a. noīat, qa ab eo tpe licebat facere q⁹ vellēt
trāsacto sabbato. Vespere aūt sabbati. i.
nocte diei sabbati. Vespere q̄dē cœperūt
venire. i. aromata prępărare: sed lucescen
te mane puenerūt: Q⁹ Matthæus causa
breuitatis ponit obscurius, alij apertius.
Vespere solet tenebrescere: sed Mystice
dicit lucescere, pro gloria resurrectionis.
Hucusq̄ diem nox præcedere dicebatur:
nūc ordo mutat, & nox q̄ resurrexit, diei
q̄ se oīdit adiūcta est. Cōgruē pri⁹ diem
nox sequebat, qa hō à luce in tenebras ce
ciderat. Nūc dies sequitur nocte: qa post resurrectionē à pctis ad vi
tā reducimur. Vespere. i. nocte q̄ lucescit. i. q̄ terminat luce: q⁹
nō prima pars noctis ē, sed extrema ꝑs noctis est diluculū q̄ venert
¶ Hiero. Quòd diuersa tpa istarū mulierū in euangelijs describun
tur, nō mēdacij signū est, sed sedulæ visitationis officiū, dū crebro
abeūt & recurrūt, & nō patiunt à sepulchro dñi diu abesse vt longi⁹. Sepulto dño q̄diu licuit eis opari. i. vsq; ad occasū solis vnguē
ta parabāt: & qa prę angustia tpis opus explere nō potuerunt, trās
acto sabbato. i. occidente sole, vbi licentia operandi redijt, emerūt
aromata. Et qa nocte præoccupante sepulchrum adire nō potue
runt, mane adeunt. h ¶ Maria Magdale. & altera Ma. Duæ
vnius nominis & deuotionis mulieres, duas significant plebes pari
deuotione Christi passionem & resurrectionem amplectentes.

☞ Terræmo-

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Et posuit illud in monumento suo. quod erat sumptuose factum. b ¶ Nouo. quia si aliqs fuisset ibi ante sepultus, calumniari posset à Iudæis, quòd ille surrexisset, & non Christus. c ¶ Quod excide. in pe. Eadem rōne factum est hoc: ne Christ⁹ fuisset sepultus i terra, diceret à Iudęis q⁹ discipuli rapuissent corp⁹ eius fodientes eius fodientes in terra desubtus per viam subterraneam. d ¶ Et aduoluit sa. ma. q⁹ non posset de facili amoueri ne aliquis veniens posset rapere corpus Christi. e ¶ Ad ostium mo. Monumē tū illud factum erat ad modū cuiusdam domunculæ in cuius medio erat sepulchrū, & in domuncula erat quoddā ostium ad habē dū illuc ingressū. f ¶ Erāt au. ibi Ma. mag. assistentes sepelientibus Christum ex deuotione, ad videndū q̄liter possent reuerti ad ipsum iungendum. g ¶ Alte †De custo. ra au. Hīc ponitur Iudęorū machinatio dia. c. ſequi qa impetrauerūt custodiri sepulchrū, ne to. discipuli Christi raperent corpus eius, & diuulgarent eū resurrexisse. Sed qa nō est cōsilium cōtra dñm, vt dr̄ Pro. xxj. d. iō factū Iudęorū magis fecit ad oppositū. ad certitudinē dñicæ resurrectionis: qa ab ipsis custodibus testificata est, vt habe tur sequēti cap. & hoc est magnū. s. hīe te stimoniū ab aduersarijs. Dicit ergo: Altera die q̄ est post pa. i. sabbato: qa feria sexta i q̄ passus est Christ⁹, dicta est parasceues. i. p̄paratio: qa illa die p̄parabant cibaria, p sequēti die. In crastino igit dñi cæ passionis. h ¶ Conuenerunt prin. sace. patet vsq; ibi: ¶ Ait illis Pi. i. cō cedo, q⁹ accipiatis milites ad custodiendū eū, p voluntate vestra. m ¶ Illi autem abeun. militibus armatis. n ¶ Signan tes lapi. sigillo suo, ne aliquis posset ingredi sine scitu eorū. † munitis Moralitur

* mysterium. g ¶ Altera au. die. Sequ tur: i ¶ Iube ergo custodiri se. Notā dum: q⁹ volentes impedire diuinā, ꝓuidē tiā, cōtra suā intentionē, ꝓmouent illam: sicut fratres Ioseph vēdidert ipsū, ne ado rarēt eū, & p hoc cōpulsi sūt eū adorare se cundū ordinē, ꝓuidentiæ diuinæ. sic, pri cipes Iudęorū volentes impedire celebri H tatē noīs Christi, fuerūt valde diligentes de custodia sepulchri: & p hoc celebrata est fama de veritate suæ resurrectionis: & † Marafa p cōsequens sui noīs. k ¶ Et erit no. er. Veritatē ignoranter dixerūt: sicut & Caiphas. nā error eorū q̄ milites pecunia cor † sigillum rupert, vt furatū corp⁹ Christi mētirent, peior fuit errore, q̄ petiuert custodiā sepulchri, ne discipl corp⁹ Christi furarēt.

NICO. DE LYRA.

† Marafa Luc. 24. Iohan. 20 † sabbatum qui

CAP. XXVIII.

VEspere au. sab. Postq̄ euāgelista descripsit Christi passionē & sepulturā, hīc cōsequenter describit ipsius resurrectionē. & priò describit dñicæ resurrectionis manifestatio. Secūdò, ipsius manifesta diuulgatio ibi: Vnde cim autē. Pria in tres, qa priò, manifesta Diuisio est resurrectio per descendentē angelū. secūdò, per apparentē dñm. ibi: Ex exierunt. tertiò testimonium militum custodientium, ibi: Quę cum abissent. Circa primum tria notant. Mulierum deuotio, Angeli apparitio, ibi: Et ecce terræmotus. Et Resurrectionis manifestatio, ibi: Scio em. Ad euidentiam primi considerandum, quòd denominatio fit à nobiliori, ideo apud Iudæos omnes dies hebdomadę denominabātur à sabbato: ita quòd dies immediatè sequens sabbatum dicebatur prima sabbati, i. prima à sabbato, alia secunda sabbati, & sic consequenter. Ab illa autē hora q̄ Christus fuerat sepultus, non poterant mulieres emere aromata ad iungēdū Christum vsq; ad vesperam diei sequentis, quia solemnitas sabbati incępta erat ab hora sepulturę, in qua non licebat aliquid emere vsque ad vesperam sequentis diei, s. sabbati, & tunc, s. vespere sabbati emerunt aromata, & præparauerunt se ad veniendum: non tamen venerunt propter noctem de proximo imminentem, sed in mane sequenti venerunt in prima hora diei sequentis, quæ dicebatur pria sabbati. Sic ergo construenda est litera: o ¶ Vespere aūt sab. q̄ s. vespera. p ¶ Lucescit in prima sab. i. incipit illucescere ꝓncipio diei sequentis. q ¶ Venit Maria. præmittitur aūt ibi: Vespere autē sabbati: non quia illa hora venerūt ad momumētū, vt dictū est; sed qa tūc se præparauerūt ad veniendū videre sepulchrū. i. q̄

liter possent

a ¶ Terræmotus. Sicut in passiõe, & in resurrectiõe fit motus terr̃e: significat aũt corda terr̃enorũ p fidẽ passiõis & resurrectiõis ad pœnientiam mouenda. b ¶ Reuoluit la. Clauso potuit exire sepulchro, qui clauso nat⁹ est virginis vtero. Reuolutio lapidis significat relationem sacramẽtorum Christi, q̃ velo liter̃ tegebantur: q̃ ablato, resurrectio, mortis abolitio, vita æterna cœpit toto orbe p̃dicari. c ¶ Sedebat. Regnãtẽ indicans, q̃ i natiuitate stãdo, bellaturũ significaue rat. Sup lapidẽ, q̃ monumẽtũ claudebat, vt claustra ifernorum superata docerer. Mar.16.a. Marcus dicit. Introeũtes mulieres in monumentũ, iuuenẽ vidisse i dextris coopertũ stola cãdida. Qd̃ põt mouere, nisi itel ligam⁹, vel Matthæũ tacuisse de illo angelo, quẽ intrantes viderãt: vl̃ Marcũ de illo quẽ foris sup lapidẽ viderẽt, vt duos viderint, & vt à duob⁹ singulatim eadẽ audierint. Aut certe intrãtes i monumẽtũ, hoc i aliq̃ septa macerię debem⁹ accipere (qa locũ tũc fuisse munitũ credibile est) s.i aliq̃ spatio añ petrã: q̃ excisa loc⁹ fact⁹ †Mar.16.b est sepulturæ, vt ip̃m viderint i eodẽ spa Luc.24.a. cio sedẽtẽ à dextris, quẽ dicit Matthæ⁹ sedentẽ sup lapidẽ. d ¶ Sicut ful. In candore vestis significabat blãdũ iustis, i terrore fulguris, significat terribilẽ futuro reprobis. e ¶ Nolite ti. Quæ vos conciues videris. Illi timeãt qui ad eorũ societatẽ nõ ptinẽt. f ¶ Et cito eũ. Nec concessum est nobis hoc gaudiũ occulto cordis tenere, sed similiter amantibus p̃pandere. g ¶ Et ecce præce. qa iã à morte ad vitã trãsmigrauerat, cui⁹ resurrectiõis gloriã post lẽti videbimus: si mõ à vitijs ad v̄tutes trãsmigram⁹: ¶ Exierẽt cito cur Luc.24.c. rentes nũciare. Lucas idẽ dicit, Regressæ nũ ciauerũt oĩa illis vndecim & cæteris oĩb⁹. Marc.16.b. Sed Marc⁹ ait: fugerẽt excuntes. Inuaserat eã̃ eos timor, & nemini qd̃q̃ dixerẽt. Ne- B mini. s. nõ apl̃orũ, sed angelorũ, qb⁹ non fuerũt ausæ aliqd rñdere. Vel certe ipsis custodibus q̃s iacẽtes viderũt. h ¶ Cum ti. & gau. Duplex ẽ affect⁹ i eis, timoris & gaudij. Alter de magnitudie miraculi alter ex desiderio resurgẽtis. & vterq; gradũ fœmineũ cõcitabat. i ¶ Ecce Je. oc. il. dic. Sic oĩb⁹ iter virtutũ inchoantib⁹ adiuuãdo occurrit Christ⁹. k ¶ Et tenuerũt. Superius dictũ est clauso exisse monumento, vt immortale corpus intelligeres: Hic tenent̃ pedes, vt verã carnem cõprobes. Et qa tãta visione tremebant, primũ pellit timor: Nolite timere: vt mente placida possint audire quæ dicuntur. Iste tenent pedes quæ adorãt resuscitatum: sed illa quę nesciebat adhuc resurrexisse filium dei au- oh̃. 20.c. dit merito: Noli me tangere: nondum enim ascendi ad patrem meum. l ¶ Nunciate. Vt mulier mortifera serpentis verba narrauit ita modo v̄ba viuificatoris, vt à qua tunc mors, modo ab ea vita. m ¶ Fratribus meis. Ante etiam seruos vocauit, modo fratres, vt post resurrectionem eandem humanitatem resumpsisse, & illos idem sperare doceat. n ¶ Vt eant in Gali. Non tamen ibi solũ, neq; ibi primum visus est à discipulis. Lucas enim & Iohannes satis aperte dicunt, ipso die resurrectionis dominum visum esse in Ieru oh.20.d. salem: Primo Mariæ Magdalenæ, quando dictum est ei: Noli me Luc.24.b. tangere. Deinde eidem & alĳ Mariæ currentibus nũciare apl̃is, q̃ & pedes eius tenuerunt: visus est etiam ipso die duobus discipulis in via. Visus est etiam & Petro. Quod quomodo factum sit euãgelista nõ declarat. Visus est etiã & discipulis simul, cũ loquerent̃ re- oh.20.c. uersis illis q cognouerũt eũ in fractione panis: quando stans in medio eorũ dixit: Pax vobis. Tamen specialiter Matthæus & Marcus scribunt dixisse angelum, vel ipsum dominum q̃ i Galilæa vidẽd⁹ Mysticè esset. ¶ Mysticè quidem, quia Galilæa dicitur trans̃migratio.

☞ Præcedet

Nicolaus de Lyra.

✠ liter possent ingredi ad vngendum Christum. a ¶ Et ecce terræm. Hic describitur angelica apparitio, non ad hoc q̃ angel⁹ præpararet exitum p̃pararet exitũ de sepulchro dño resurgẽti: qa Christ⁹ exĩt clauso, se pulchro, sicut ĩtrauit ad discipl̃os ianuis clausis, sed vt oñderet sepulchrum vacuũ, & resurrexisse dominũ. hoc est ergo qd̃ dicit: Et ecce terræm. fa. est magnus. Cuius causa subdit: b ¶ Angelus autem do. de sce. de cæ. i. v̄tute ei⁹ fact⁹ ẽ ille terræmotus qa corporalia obediunt angelis ad nutũ q̃tũ ad motũ localẽ. c ¶ Et accedẽs re. la. vt oñderet Christi resurrectionẽ completam. e ¶ Erat autẽ aspe. ei⁹ sicut ful. ad incutiendũ terrorem custodibus. f ¶ Vesti. eius sicut nix. ad dandũ cõsolationẽ mulieribus. propter quod subditur: g ¶ Præ timore autem eius ex terri. sunt cu. & illud qd̃ sequitur: Re- ✳ab ostio spondens autem angel⁹ dixit mu- † species lieribus: nolite time. h ¶ Scio enim forma Hic ponitur dñicæ resurrectionis manifestatio: quæ quidẽ resurrectio prĩò manifestatur mulieribus ipsum deuotè quærentibus. Et hoc est q̃ dr̃: Scio enim, q̃ Iesum q crucifixus est. Hoc addit ad differentiã alior̃: qa multi erãt qui vocabant̃: nomine Iesu. i ¶ Quæritis. in sepulchro sicut mortuũ. k ¶ Nõ est hic surre. enim sicut dixit. Hoc autem addidit angelus, vt reduceret ad memoriã v̄ba Christi dicta ante passionẽ suã, vt sic magis̃ crederent resurrectionem eius factam. l ¶ Venite & ui. lo. vacuũ scilicet. m ¶ Vbi positus erat. & patet littera. Sequitur: o ¶ Præcedet uos in ✳ Vobis Gali. ibi. eum ui. non solũ, in beatitudine, sed i propinquo tpe & p̃pinq̃ regione añq̃ ascendat in cælum. q ¶ Et exierũt. Hic ponit manifestatio dñicæ ✳à mortuis resurrectionis p ip̃m dñm apparentẽ mulierib⁹ de sepulchro reuertẽtibus: & hoc D est q̃ dicitur: Exierunt cito. ad denunciandum bonos rumores Christi discipu †Mar.16.b lis. r ¶ Cũ timore. ex insolita angeli vi Luc.24.a. sione. s ¶ Et gaudio magno. ex Christi resurrectione. t ¶ Currentes nũci. discipulis: Mar. xvj. dicitur q̃ fugerũt de ✳ dum ibãt monumento, timentes & nemini qdquã vt renuncia dixerunt. Dicendũ, q̃ verbũ Marci intelli rẽt discipu gendũ est de militibus, qui iacebant præ lis eius. timore sicut mortui: & nemini illor̃ mulieres aliqd dixerũt, sed verba angeli cum eis loquentis apostolis dixerunt: v ¶ Et ecce Je. oc. il. reuertẽtib⁹. s. de monumẽto, añq̃ venirent ad apostolos. x ¶ Dicens: Auete. v̄bũ est consolatorium. y ¶ Ille aũt accesserunt & tenuerunt pedes. e. ex deuotione. z ¶ Et adorauerunt eũ adoratione latriæ. a ¶ Tunc ait illis nolite timere. Hoc dicit ad earũ p̃fectã cõsolationẽ, qa timor q̃ inuaserat eas ex aspectu angeli, adhuc nõ totaliter recesserat ab eis. b ¶ Ite & nũcia. Discipulos suos vocat fratres, eos amicabili⁹ noĩans solito, vt securi⁹ accedant, ad eum, & non timeant accedere. propter hoc q̃ reliq̃rãt eũ in ✠ sua captione Moraliter Mora. a ¶ Et ecce ter. Bed. Qd̃ terræmot⁹ resurgẽte dño sicut & ipso moriẽte i cruce fact⁹ est magn⁹, significat terrena pri⁹ corda, p fidẽ passiõis ac resurrectionis ei⁹ ad pniam cõcutiẽdo salubri pauore cõmota. b ¶ Ange. e. do. des. de cæ. Angelus iste significat bonũ p̃latũ. de q̃ dr̃ Malach. ĩ. b. Angelus dñi exercituũ est. qui descendit de altitudine cõtẽplatiõis diuiæ, p̃pter reuelationẽ necessitatis fraternæ. d ¶ Reuoluit la. ap̃edimẽtũ tollens accedendi ad Christi monumẽtũ, qa monet mẽtes subditorũ ad cõsiderationem mortis Christi p̃ cõpassionẽ, & resurrectionis ei⁹ p̃ cælestiũ amorẽ. e ¶ Aspectus ei⁹ sicut ful. nã obstinatos terret. f ¶ Et ue. si. nix. qa pœnitẽtes demulcet: i signũ hui⁹ subdit: g ¶ Præ timau. e. ex. s. cu. & mu. di. No. ti. uos. Veni. & ui. lo. p̃ diligẽtem meditationẽ p̃dictorũ. n ¶ Et cito eun. i. alios iducẽtes ad simile bonũ. o ¶ Præcedet uos i Ga. q̃ trãsmigratio ĩterpretat̃, quia Christ⁹ trãsmigrãs ad cælestia p̃cessit ad p̃parãdũ electis suis loca. p ¶ Ibi eum ui. facie ad faciem in gloria. v ¶ Et ecce Je. occurrit illis. Rab. Per hoc ostendit omnibus iter virtutum inchoantibus, vt ad salutem p̃petuã p̃uenire q̃ant, adiuuando se occurrere.

Glos.ordi.Matthæi Cap.XXVIII. De Lyra

Prēcedet ergo vos in Galileam.i.grā dei transmigratura à Iudeis ad gētes p̄cedet vos viam in cordib⁹ eorū p̄parādo:& ibi videbitis eum,i.membra eius & viuū corp⁹ ei⁹ ibi inuenietis. Vel Galilea dicitur reuelatio,nō i forma serui,sed in ea i q̄ patris 'est æqualis. Illic nos p̄cessit,cum similes ei erimus,ibi videbimus eum sicuti est. Et hæc est beata reuelatio vel trās migratio de isto seculo ad æternitatem.

1.Ioh.3.a.

a ¶ Pecuniā copio. Hiero. Qui rebus ecclesię abutūtur in alijs rebus quibus suam expleant voluntatē,similes sunt Scribarum & Phariseorū & sacerdotū redimentiū mendaciū & sanguinem Saluatoris. b ¶ Furati sunt eū n.dor. Augu. Si dormierūt,quō viderūt? Si nō viderūt,quō testes esse potuerūt? ¶ Auaricia q̄ captiuauit discipulū comitem dñi, decepit & milites custodes sepulchri: & sic Iudęos seduxit. vnde subdit: Et diuulga.est. c ¶ Abierunt. A Ierusalem in Ga. In montem: quia corpus de communi terra susceptū iā super oīa terrēna erat eleuatum. Et monet nos,vt si eum videre volumus,ad superna de ifimis eleuamur

† sub præsi deid ē,si res iudicē agatur.

Prædixit Christus primitiæ dormientiū sequuntur alij in suo ordine, & videntes eū adorāt.i.sine fine laudant. d ¶ Quidam au. Dubitauerūt vt Lucas ait: existimantes se spm̄ videre,quē moriēdo tradidit. e ¶ Et accę. Et iō pius magister & illos ad fidē confortat, & dubios ad fidē vocat,intimans ad quātā peruenerit gloriam. f ¶ Data est. Hoc non de coæterna patris diuinitate,sed de assumpta dicit

Luc.24.f.

Hebr.2.b.

hūanitate,in q̄ minor angelis,in q̄ etiam gīa & honore coronatus est & oīb⁹ suppositus. g ¶ Euntes. qa iam in lucē venit,qđ hactenus quibusdā de causis dubiū hoīb⁹ fuerat. h ¶ Docete. Cōgru⁹ ordo. Primò em̄ docendus est auditor. Deinde fidei sacramentis imbuendus,tūc ad seruanda mandata instruendus. Quia nisi prius anima fidem recipiat, non est dandus baptismus, nec valet mundari,si post non insistat bonis operibus.

F

¶ Et ecce

† Mar.16.f.

Nicolaus de Lyra.

☞ sua captione. a ¶ Quæ cum abijssent. i Hc declarat resurrectio Christi per testimonium custodū. qui vt dicitur hīc b ¶ Venerunt in ciuita. de sepulchro Christi, quod erat aliquantulū extra Ierusalem, vt dicitur Ioh.xix.c ¶ Et nunci. prin. sa. à quibus erant positi ad custodiendum sepulchrū Christi. d ¶ Omnia quæ fac. fue. s. Christi resurrectionē,& angeli terribilē apparitionem. e ¶ Et congrega. cum senioribus. Istud mendacium militū emerunt care,quod adhuc tenet Iudæos in errore. vnde sequitur postea: g ¶ Et diuulgatū. tanq̄ verū qđ tamen erat fallum apud Iudæos vsq; in hodiernum diem. h ¶ Vndecim au. dis. Hīc ponitur resurrectionis manifestatę diuulgatio. & primò quantum ad Christi discipulos. secundò,quantum ad omnes populos,ibi: Euntes ergo. In pria ergo parte dicit: Vndecim autem discipu. quia Iudas erat mortuus, vt visum est cap. præcedenti. i ¶ Abierunt in Galilæam. secundum mandatum Christi & angeli. k ¶ In montem. s. Thabor, in quo transfiguratus fuit coram Iacobo, Petro & Iohanne, vt habitum est supra capi. xvij. Ibi enim paucis ostēderat gloriam suę resurrectionis, vt ibidem dictum est: & ideo ibi resurrectionem cōpletam manifestauit omnibus discipulis sus. Vnde probabiliē creditur, quòd illa sit manifestatio, de qua scribit Apostolus. j. Cori. xv. a. Deinde visus est plus quàm qningentis fratribus simul. hīc tamen non exprimuntur, nisi vndecim Apostoli, qui erant principales Christi discipuli. Prius tamen visus est septies personis speciali-

ex euangelio quando facta est ei ista apparitio. Probabile tamē est G
q̄ hoc fuit quando ipse & Iohānes cucurrerunt ad monumētū: & non inuento corpore Christi abijt Petrus mirans secum quod factum fuerat, vt dicitur Lucæ vlti. & ideo dū esset in tali admiratio ne solitarijs creditur Christ⁹ sibi apparuisse. Quartò, apparuit duobus discipulis euntibus in Emaus, vt habetur Luc. vlti. Quintò, apparuit decē apostolis absente Thoma, vt habetur Ioh. xx. Et iste quinq̄ apparitiones factæ sunt ipa die resurrectionis, vt patet euangelia intuenti. Sextò, apparuit vndecim apostolis, existente ibi Thoma, vt habetur Iohannis xx. & fuit octaua die post resurrectionem, vt habetur ibidem. Septimò, apparuit Petro & socijs suis ad mare Tyberiadis, vt habetur Iohan. vlti. Et octauò, in mōte Thabor: vt hīc dicitur apparuit apostolis & multis alijs. Et iterum bis apparuit discipulis in die ascensionis: semel in Ierusalem ipsis conuescentibus, & semel in monte Olueti hora suæ ascensionis: vt habetur Marci vltimo: & Lucæ vltimo. & Actu. j. Sequitur: l ¶ Et uidentes eum adorauerunt. adoratione latriæ. m ¶ Quidam autem dubitauerunt. Ex quo patet, quòd ibi erant alij quàm apostoli, qui iam erant certificati de eius resurrectione, etiam Thomas qui inter alios fuit magis incredulus. & hæc patent ex præcedentibus. n ¶ Et accedens Iesus loquutus est eis dicens. ad certificandum eos qui dubitabant de sua resurrectione, dicens: o ¶ Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. quia licet Christus quantum ad diuinitatem ab ęter H
no haberet hanc potestatem, & inquantū homo ab instanti conceptionis haberet potestatem in cælo & in terra autoritatiuè, tamen executiuè non habuit ante resurrectionem suam: sed voluit esse passibilitati, subiectus propter nostram redemptionem. p ¶ Euntes ergo. Hīc ponitur diuulgatio dominicæ resurrectionis quantum ad omnes populos, quæ facta est per prædicationem apostolorum per vniuersum orbem. Et hoc est quod dicitur: q ¶ Docete omnes gentes. prius enim dixerat eis, quòd solum prędicarent Iudæis vt supra dicitur x. cap. quia ante Christi resurrectionem fides Christi non erat diuulgāda per vniuersum orbē, vt ibidem dictum est. r ¶ Baptizantes eos. Præposuit, docete, quia catheci-

debunt. Quæ cùm abijssent, ecce a
quidam de custodibus uenerunt in b
¶ Indocta simplicitas fatetur veritatem.
ciuitatem, & nunciauerunt princi- c
¶ Miracula quę viderant.
pibus sacerdotum omnia quæ facta d
a ¶ Astuta duplicitas modum quęrit quomodo astruat fallitatem.
fuerant. Et congrēgati cum seniori e
a ¶ De templo acceptam, sicut prius. xxx. argenteos.
bus consilio accepto pecūniam co- f
pioſam dederunt militibus dicentes: Dicite, quia discipuli eius no-
cte uenerunt, & furati sunt eum no
¶ Furtim eum sublatum.
bis dormientibus. Et si hoc audi-
a ¶ Ne quidquam a vobis exigat.
tum fuerit † à præside, nos suadebi-
¶ Absque periculo.
mus ei, & securos uos faciemus. At
illi accepta pecunia, fecerunt sicut
a ¶ Error empti mendacij perseverat ne in Christum credant.
erant edocti. Et diuulgatum est g
uerbum istud apud Iudæos usque
in hodiernum diem. Vndecim au- h
tem discipuli abierunt in Galilæam i
in montem ubi constituerat illis Ie- k
a ¶ Credentes, se ante eum humiliauerunt.
sus. Et uidentes eum adorauerunt, l
a ¶ Dubitatio eorum nostram auget fidem.
quidam autem dubitauerunt. Et ac m
cedens Iesus loquutus est eis, dicēs: n
a ¶ Vt qui ante regnabat in cælo, per fidem regnet in terris.
Data est mihi omnis potestas in cæ o
a ¶ Id est primum cathetizate: quia sine fide impossibile est placere deo.
lo & in terra. † Euntes ergo docete oēs p
a ¶ Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nō potest intrare in regnum cælorum.
gentes, bāptizantes eos in nomi- q
¶ In inuocatione nominis. ¶ In processione trinitatis.
ne patris & filij & spiritussancti: r

mus debet præcedere baptismum: vnde adulti prius debēt instrui de his quæ ptinent ad fidem q̄ baptizent. s ¶ In no. ppē vnitatē subltātię. t ¶ Pat. & f. ppē distinctionē psonaꝝ. Ista ē forma baptis

☞ mi instituta

✠ f ¶ Pecuniam copioſam dederunt militibus dicentes Moralis
Dicite. Hilarius. Emitur ergo resurrectionis silentium, & furti mendacium argento: quia honore seculi qui in pecunia est & cupiditate Christi gloria denegatur. Item istis Iudæis similes sunt qui cum magnis sumptibus & laboribus conantur ad subuersionem veritatis in speculabilibus vel agibilibus, cuiusmodi sunt aduocati dolosi & doctores glorioſi. Et illi qui eos ad hoc inducunt.
h ¶ Vndecim autem discipuli abierunt in Galilæam in montem ubi constituerat illis Iesus. Rab. In monte quidem apparuit eis dominus, vt significaret quòd corpus quod de communi generis humani terra nascendo susceperat, iam super omnia terrena subleuabat. Et vt admoneret fides si illic cęlestitudinem resurrectionis eius cupiunt videre, hīc ab infimis voluptatibus studeant ad superna desideria transire. p ¶ Euntes ergo docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti. Ex hoc pater, quòd prædicatores euangelij debēt omnibus magnis & paruis sine acceptione prædicare & ministrare sacramēta secundum gratiam & potestatem immediatè à domino vel per ministros suos sibi datā. Quibus promittitur assistentia domini, cū dicitur: Et ecce vobiscum sum, &c. scilicet dirigendo sermonem ad salutem audientium & meritum vestrum.

ex euangelio

A a ¶Et ecce ego uobiscū sum. Quæ autem merces piæ cōuersationis, quōdve pignus futuræ beatitudinis etiam in præsenti sit fidelibus, subdit: Ecce ego uobiscum sum &c. ¶Quod apostolis p̄ successiones vniuersali ecclesiæ promittit. Nota quōd vsq; in finem seculi non sunt desituri qui diuina mansione sunt digni.

¶Aug. Pria sabbati diluculo (sicut oēs cuāgelistæ consentiunt) ventū est ad monumētū. Iam factū erat, qd' solus Matthæus ait, de terræ motu & reuoluto lapide, & territis custodib⁹. Venit autem Maria Magdalena cæteris seruentior. Vnde Iohannes de ea cōmemorat tacitis aliis, quę
Ioh.20.a. cū ea fuerāt: vidensq; lapidem sublatum, anteq; diligentius inspiceret, credens sublatum corpus, cucurrit nunciās Petro & Iohanni, qui etiā cucurrerūt ad monumētū: & non inuento corpore crediderunt, qd' Maria dixerat, ablatum, abieruntq;. Maria autem stetit foras
Ioh.20.c. plorās, in horto. s. vbi ingressæ fuerant. Tunc viderūt angelum sedentem super lapidem reuolutum, de quo Matthæus & Marcus dicunt. Qui dixit illis: Nolite timere: scio enim q̄ Iesum qui crucifix⁹ est quæritis. Quibus similia Marcus non tacuit. Ad hæc verba Maria dum fleret inclinauit se, & prosp̄exit in monumētō, & vidit duos angelos, vnum ad caput & vnum ad pedes sedentes in albis. Dicunt illi: Mulier, quid ploras? Quia tulerunt dominum meum, &
Luc.24.a. nescio vbi posuerunt eum. Hīc intelligendum est angelos surrexisse, vt & stantes viderentur sicut Lucas ait, qui & eos dixisse refert:
Ioh.20.d. Quid quæritis viuentem cum mortuis. &c. Post hæc conuersa est Maria retro: & vidit Iesum stantem (vt Iohannes ait, & nesciebat quia Iesus esset, putans hortulanum: vbi & nominata agnouit eū cui & dictum est. Noli me tangere. Tunc egressa est de monumento, id est de loco ante lapidem effossum: & cum ea aliæ quas (vt
Mar.16.b. Marcus ait) timor inuaserat, & nemini quidquam dicebant. Tunc
Matt.28.b. iam secundum Matthæum: Ecce Ie. oc. e. di. Auete. Illæ autem ac, & te. pe. e. Sic colligimus & angelorum allocutionem bis eas habuisse venientes ad monumentum, & ipsius domini semel, quādo Ma-
B ria hortulanum putauit: & nunc cum eis iterū occurrit, vt eas ipsa repetitio firmaret. Venit ergo Maria Magdalenę nuncians discipu-
Luc.24.b. lis, & aliæ quæ cum ea erant, quas Lucas commemorat. Plures q-
1.Cor.15.a. dem fuerunt apparitiones quod innuit Paulus dicens: Visus est Iacob, visus est plus quām quingentis fratribus simul, sed decem legi-
Ioh.20.a. mus in euangelijs. Quinquies in ipso resurrectionis die. Primò apIbidem.c. paruit Mariæ Magdalenæ flenti ad monumentum. Postea eidem
Luc.24.b. & alij Mariæ egredientibus nunciare apostolis. Tertiò, Simoni.
Ibidem.c. Quartò, Cleophæ & socio eius. Quinto reuersis illis & narrantib⁹
Ioh.20.f. quomodo cognouerunt eum in fractione panis. apparuit ianuis
Ibidē.21.a. clausis vbi Thomas abierat. Sexto post dies octo, quando cum eis
Matt.28.d. erat Thomas. Septimò, piscantibus ad mare tiberiadis. Octauò, in
Luc.24.g. monte Galileæ qui non longè erat ab Ierusalem. Nonò, recumben-
Act.1.b. tibus illis vndecim, die quo ascendit. Decimò, viderunt eum iam non in terra positum, sed eleuatum in aera, cælos petentem, dicente eis angelo: Sic veniet quemamodum vidistis eum euntem in cęlum.

Nicolaus de Lyra.

¶ mi instituta à Christo, sed familiari consilio spiritussancti quodammodo mutata est in primitiua ecclesia. quando apostoli baptizabāt in nomine Christi, vt habetur Act. decimo & decimonono vt nomen Christi, quod tunc erat odiosum magnificaretur: & hoc diffusius tractatur in quarto sententiarum. ¶a ¶Docentes eos seruare omnia quæcunque mandaui uobis. videlicet sacramenta à Christo instituta & alia ad fidem catholicam pertinētia. b ¶Et ecce ego uobiscum sum omnibus diebus'. & hoc dupliciter. Vno modo assistendo eis in operibus miraculosis ad confirmationem doctrinæ. Alio modo existendo in sacramento eucharistiæ, vbi est totus Christus, vt patet ex prædictis capitu. vigesimosexto. c ¶Vsque ad consummationem seculi. Ex quo patet quōd fides catholica non deficiet vsque ad finem mūdi, quantuncunque tribulationibus agitetur. Aduertendum etiā. quōd licet deus non assistat continuè doctoribus ecclesiæ per operationem miraculorum: quia non est necesse cum fides chatholica sit sufficienter confirmata per miracula facta in primitiua ecclesia. tamen aliquando hoc modo assistit ecclesiæ faciendo miracula aliqua ad consolationem fidelium. Assistit etiam ecclesiæ semper ipsā dirigendo per occultos instinctus spiritussancti, vt sic non deficiat fides Petri. Ad laudem & gloriam domini nostri Iesu Christi: Cui est honor & gloria in secula seculorum. Amen.

a ¶Quia fides sine operibus mortua est.
b ¶Quæ quidem non sunt pauca vel leuia.

docentes eos seruare omnia quæ- a
cunque mandaui uobis. Et ecce b
¶Diuinitate.
ego uobiscum sum omnibus die-
bus usque ad consummationem se- c
culi.
¶Cum finitis laboribus mecum regnabitis.

Incipit prooemium uenerabilis patris fratris Nicolai de Lyra in euangelium Marci. C

Acies leonis à dextris ipsorum quatuor, Ezech. j. cap. Sec'm q̄ dictū fuit in principio euangelij sec'm Matthæū per quatuor facies q̄s vidit Ezechiel, ꝓpheta in animali vno, designāt q̄tuor euāgelistæ seu quatuor euāgelia ab eis scripta de dño nro Iesu Christo: & sicut ī facie hois designatur euāgelium Matthæi, sic in facie leonis designatur euangeliū Marci. de q̄ dicitur verbū propositum. Facies leonis, &c. In quo q̄dē verbo circa Marci euangelium possum⁹ q̄tuor notare, videlicet: Procedendi modū, cū dr̄: Facies. Speciale subiectū, cū dr̄, leonis. Ordinē vel situ, cū dr̄: à dextris. Ipsi⁹ cū aliis certū numerū, cū dr̄: ipsoꝝ quatuor. ¶Circa primū considerandū, q̄ licet facies sit breuis ps corporis: tn̄ in ea cōtinent̄ oēs sensus videlicet visus auditus, &c. sic in euāgelio Marci licet sit breue respectu aliorū: tn̄ in eo breuiter continent̄ sententiæ aliorū triū euāgeliorū, secundū quod dicit Grego. sup. Ezech. Si quæras quid Marcus de incarnatione dñi senserit, hoc nimirū qd' Matthæus Lucas & Iohannes. & ideo talis modus procedendi in quo sub quodam⁹ cōpendio cōtinent̄ aliorū sniæ cōpetenter p̄ faciem designant̄: de quo pōt accipi illud qd' dr̄ Esther. xv. d. Facies tua plena gratiarū: quia modus, pcedendi ipsius sc̄i Marci euangelistæ, licet sit breuis vt dictum est, tn̄ plenius est sniarū gratiosarū: & sic patet primum. ¶Circa secūdū considerandū, q̄ licet Marcus de omnibus Christi factis scribat, sicut & alij: tn̄ specialiter versat̄ & immorat̄ circa resurrectionē & regnū Christi qd' assequutus est Christ⁹ in sua benedicta resurrectione sec'm qd' dixit apls immediatè post resurrectionē suā. Matth. vlti. d. Data est mihi oīs ptās in cælo & in terra. Qd' quidem regnū p̄ leonē cōuenient̄ designat̄, q̄ est rex aīalium, vt dicit Isidor⁹ libro Etymol. xij. & iō speciale subiectū, circa qd' specialiter immorat̄: ¶Marci euangelium designat̄ in nomine leonis: & hoc ꝓpter tria q̄ in resurrectione Christi reperiuntur & ꝓprietatibus leonis assimilantur. Primū est, resurrectionis efficiens principium, qd' in aliis hoib⁹ est extrinsecū, sed ī Christo fuit intrinsecū, sec'm qd' ipse dicit Ioh. x. d. Potestatē habeo ponēdi aīam, & ptātē habeo iterū sumēdi eā, quia, ꝓpria ỹ tute resurrexit. Et simile huius in ꝓprietate leonis reperif. Dormit em̄ oculis apertis, secūdū q̄ dicit Isido. vbi supra. Licet aūt caro Christi in sepulchro dormierit p̄ verā mortē & aīe separationē, tn̄ diuinitas vtroq; cōiūcta vigilabat, sec'm qd' dr̄ Cant. v. a. Ego dormio & cor meū vigilat. & ỹ tute huius deitatis sic vigilātis surrexit à somno mortis. vn̄ pōt exponi de eo qd' dicit Iere. iij. b. Asc̄dit leo de cubili suo: q̄a Christ⁹ q̄ est leo de tribu Iuda de sepulchro asc̄dit ỹ tute, ꝓpria. Sec'd assimilat leoni ꝓpt̄ tps & modū: q̄a resurrectio Christi facta est post triduū; qd' tn̄ accipit̄ p̄ synecdochē, ita sic̄ leo nat⁹ de nouo tribus dieb⁹ dicit dormire secūdū Isidor: vbi supra, & postea fremitu & rugitu patris excitat̄: sic Christ⁹ post triduū dormitionis ī sepulchro ỹ tute dei patris fuit excitat⁹ à mortis somno, sec'm qd' dr̄ Actu. iij. c. Hūc deus suscitauit à mortuis, &c. & iō de hoc potest exponi illud Genē. xlix. b. Catulus leonis Iuda. & subdit: Requiescens accubuisti vt leo. s. in sepulchro. & subdit: Quis suscitabit eū, s. de somno mortis post triduum? Ad qd' pōt rn̄deri, deus pater, vt patet ex p̄dictis. Nec isti dictū cōtrariat̄ ei qd' p̄missū est, s. q̄ Christ⁹ resurrexit ỹ tute, ꝓpria q̄a vna & eadē simplr est ptās patris & filij. Tertiò assimilatur resurrectio leoni ꝓpter assequutū imperiū: q̄a licet Christus añ resurrectionē suā humilis & abiect⁹ apparuerit, tn̄ in resurrectione dominiū obtinuit, sec'm qd' dicit Apls ad Phil. ij. a. Humiliauit semetipsū fact⁹ obediēs vsq; ad mortē, mortem autem crucis'. Propter quod & deus exaltauit illū, & donauit illi nomē quod est super oē nomē vt in nomine Iesu omne genu flectatur cælestium, terrestriū, & infernorū, &c. Et in leone inuenit huiusmodi fortitudo. ī q̄tū est rex aīalium, vt p̄dictū est: & iō nomē leonis dr̄ à leon Græcē qd' significat regē Latinē. & de hoc dr̄ Apoc. v. b. Ecce vicit leo de tribu Iuda: q̄a per suā benedictam passionē & resurrectionē subiecit sibi omnem creaturā: & sic patet secundum. ¶Tertiò in verbo p̄assumpto notat̄ huius euāgelij situs vel ordo, cū dr̄: A dextris. In illa em̄ visione imaginaria Ezechieli prophetę ostensa sic apparebat animal habēs q̄tuor facies q̄ facies hominis erat in directo aspectu, ꝓphetę, facies autem leonis in dextera parte, & bouis in sinistra. & ideo sicut euangelium Matthęi, quod designatur per faciem hominis ponitur primum, ita euangelium Marci rationabiliter ponitur secundū: quia dextera pars prior est sinistra: & de hoc potest exponi quod dicitur Deuterono. xxxiij. d. In dextera eius ignea lex, id est lex euangelica

Quatuor notāda circa Marci euāgelium.

Quare euāgeliū Marci in leone designatur.

Gloſſordi. Prologus in Marcum De Lyra

Incipit quædam introductio circa hūc prologū.

Quatuor ī euangelijs

Hieronymus. Quatuor ſunt q̄litates de quibus ſancta euangelia cōtexuntur. Præcepta, mādata, teſtimonia, exempla. In præceptis, iuſticia: in mādatis, charitas: in teſtimonijs, fides: in exemplis, pfectio. Præ

Matt.10,a. cepta huiuſmodi: In viā gentiū ne abieris. Pſal.33.c. tis. hoc eſt: diuertere â malo. Mandata vt Ioh.13.d. hoc: Mandatum nouum do vobis, vt dilī gatis inuicem: hoc eſt facere bonū & charitatē implere. Teſtimonia quæ in ore duo

Ioh.8.c. rum vel trium teſtium, vt hoc: Iohannes Iohā.1.b. teſtimoniū perhibet de me: ſed habeo teſtimonium maius Iohanne: Eſt em̄ pater q̄ teſtimonium perhibet de me. Exempla vt

Matt.11.d. hoc: Diſcite â me, quia mitis ſum & humilis Ibidem.5.g corde. Et: Eſtote perfecti ſicut & pater Ioh.13.b. veſter, & alibi: Exēplū em̄ dedi vobis, vt Pſal.18.c. & vos ita faciatis. De his em̄ Dauid: Præceptū domini lucidum illu. Hiſtoriā maxiè

Ibi.118.m. præcepta continent. Et alibi. Latum man Ibidem. datū tuum nimis: quia qui diligit ꝓximū Pſal.18.d. totā legem impleuit. Itē: Teſtimonia tua intellexi. Et alibi: Teſtimoniū domini fidele. quia plus fide animi q̄ oculis carnis teIbidem.c. ſtimoniū indiget. Quarto. Iudicia domini ve.iu.in ſe. Vt ſicſ. ſint iudiciorū nr̄oꝝ exempla iuſtificata, ſicut in iudicijs dei cō

Ibid.118.p. parata habemus. Vñ idē alibi: A iudicijs Matt.7.a. em̄ tuis timui. In quo em̄ iudicio iudicauerimus, iudicabitur de nobis. In his quatuor qualitatibus ſunt timor, fides, ſpes, charitas. Timore nāq̄ incipimus, fide ſeruamus quæ incipimus: ſpe erigimur, cha-

1.Tim.1.a. ritate cōſummamur. Finis enim præcepti eſt charitas. Hi ſunt quatuor menſes, quos

Ioh.4.c. Chriſtus ante meſſē prædixit dicēs: Nōne quatuor menſes ſunt vſq̄ ad meſſem: Vt & nos ꝓ præcepta domini atq̄ mandata, F ac teſtimonia, & exempla, maturos poſt iudicium metam⁹ fruct⁹ cū gaudio: qui in lachrymis timoris ſemina pœnitentiæ iactauim⁹ in terra, noſtros portantes charitatis manipulos cum gaudio meta mus in cælo. ¶ Hieronymus. Marcus euangeliſta dei, Petri diſcipulus, Leuiticus genere & ſacerdos: in Italia hoc ſcripſit euangeliū primus Alexandriæ epiſcop⁹: cuius per ſingula opus euangelij dicta ſcire, & in ſe diſponere: & diſciplinam in ſe legis agnoſcere, & diuinam domini in carne intelligere naturam. Qui ſeminat poſt Matthæum, qui fremit vt leo, qui volat vt aquila, qui diſcit vt homo, qui immolat vt ſacerdos, qui irrigat vt flumen, qui floreſcit vt ager qui feruet vt vinum. Chriſtus enim de quo loquitur: vt homo naſcendo, vitulus moriendo, leo reſurgendo.

☞ aquila aſcendendo

Nicolaus de Lyra.

✠ à Marco deſcripta quæ dicitur ignea, quia accendit animos fidelium ad amorem cæleſtium inquantum deſcribit⁹ reſurrectionē Chriſti, per quam introducimur ad cæleſtia: quia tūc Saluator noſter deuicta morte æternitatis nobis, aditum reſeruit, ſicut dicitur in Collecta Paſchę, & in ſignum huius angelus reſurrectiōis Chriſti nuncius qui perennem vitam eius, nunciare venerat, recte in dextera ſedebat ſecundum qđ dicit beatus Gregorius Homel. xij. Et ſic patet tertium. ¶ Quarto in verbo præaſſumpto, deſcribit⁹ numerus determinatus euangeliorum, cū dicitur: Ipſorum quatuor. Circa quod conſiderandum, ꝓ licet plura euangelia & à pluribus fuerint ſcripta, quatuor tamen tantū ſunt approbata, ſecundū qđ dr̄ in prologo ſup̄ Matthæum: & hoc propter figuram ſacramenti quia iſte quaternarius numerus multipliciter fuit in lege figurat⁹. Primò in quatuor fluminibus de paradiſo exeuntibus, Gen. ij. Itē in quatuor patriarchis principalibus à quibus denominata eſt Ca riatharbe. i. ciuitas quatuor, Gene. xxiij. quia quatuor principales patriarchæ ſunt ibi ſepulti cum ſuis vxoribus. Tertiò in quatuor circulis arcæ Teſtamenti. Exo. xxv. Quartò in quatuor pedib⁹ mēſæ propoſitionis, ibidem. Quintò in quatuor cornibus altaris holocauſtorū, Exod. xxvij. Sextò in quatuor ordinibus lapidum rationalis, Exod. xxviij. Septimò in quatuor deambulatorijs dom⁹ Salomonis. iij. Reg. vij. Octauò in quatuor ventis mortuos viuificantibus, Ezech. xxxvij. Nonò in quatuor minimis terræ, præ cæteris tamen ſapientibus: Prouer. xxx. Decimò in quatuor viris I fornace deum laudātibus, Daniel. iij. Vndecimò in quatuor fabris corG nua hæreſum deijcientibus, Zach. j. Duodecimò in quatuor quadrigis per orbē diſcurrentibus, Zach. vj. Tertiodecimò in quatuor animalibus oculatis ante & retro, Apoc. iiij. de quibus ibidem ſub ditur, ꝓ requiem non habent die ac nocte dicentia: Sanctus, ſanctus ſanctus dominus deus oīpotens: Cui eſt honor & gloria ī ſecula ſeculorū. Amē.

Incipit Prologus beati Hieronymi in Euangelium ſecundum Marcum.

MArcus Euangeliſta [a] dei, electus & Petri [b] in baptiſmate filius atq̄ in diuino ſermone diſcipulus, ſa[c]cerdotium in Iſrael agens, ſecūdum carnem Leuita, conuerſus ad fidem Chriſti euāgelium in Italia ſcripſit: [d] oſtendens in eo quid & generi ſuo [e]

¶ Confirmationem.

deberet & Chriſto. Nam initium [f] [g]

a ¶ Quæ eſt de Iohanne Baptiſta, qui eſt de genere Marci, quia de tribu Leuitica: & ita oſtendit Marcus quid debeat generi ſuo.

principij in uōce propheticæ ex[h]clamationis inſtituens, ordinem [i]

¶ i. dignitatis.

Leuiticæ electionis oſtendit, ut [k]

a ¶ i. ſola gratia dei creatum.

prædicans prædeſtinatum Iohannem filium Zachariæ in uoce an[l]

¶ i. ad hoc emiſſum, vt eſſet vox & angelus annuncians, quæ notantur in illis duabus autoritatibus: Vox clamantis. Et: Ecce ego mit. an.

geli annunciantis emiſſum. Non [m] [n] ſolūm uerbum carnem factum,

Diuiſio

MArcus euangeliſta. Euangelio Marci beatus Hieronymus præmittit, ꝓlogum iſtum: Qui diuiditur in tres partes: quia primò Hieronymus oſtendit ſcriptoris autoritatem ſecundò, ſcribendi modum & ordinē ibi: Nā initiū principij, tertiò, ordinis rationē, ibi: Deniq̄. Circa primū oſtēdit autoritas beati Marci ſcriptoris huius euangelij. primò, quantū ad officium poſtea conuerſionem ad fidem catholicam, cùm dicitur: a ¶ Marcus euangeliſta dei electus. Ad officium enim ſcribendi euāgelium fuit à deo electus & aſſumptus. ſecundò, q̄tū, ad eruditionem in fide catholica pleniorem, cùm dicitur: b ¶ Et Petri in baptiſmate filius, atque in diuino ſermone diſcipulus. Ex hoc em̄, quòd fuit filius ſpiritualis beati Petri fuit ei magis familiaris: & ꝓ cōſequens ſpecialius ab eo eruditus de factis & doctrina Chriſti, ſecundum q̄ Petr⁹ viderat ī Chriſto, & audierat ab ipſo: ꝓpter quod ceteros poterat ſcribere euāgelium à Petro auditum, quàm cæteri diſcipuli eius. tertiò oſtenditur eius autoritas ex ſtatu quē habuit ante conuerſionem, cùm ſubdit: c ¶ Sacerdotium in Iſrael agēs. quia ad Sacedotes & Leuitas pertinebat ſcire præ cæteris ſcripturas ve[H]teris Teſtamenti, quæ de Chriſto teſtimonium perhibent. d ¶ In Italia ſcripſit. vbi tunc vigebat ſtudium quod à Græcia fuerat Romam translatum: & in eadem ciuitate Marcus rogatus à fratribus ſcripſit iſtud euangelium, vt dicit Hierony. in libro illuſtrium virorum: & ex ſolemnitate loci ſcriptoris oſtenditur autoritas: quia in talibus locis non ſolent ſcribere niſi homines autentici. e ¶ Oſtendens in eo. Sacerdotes enim Leuitici, qui debent intelligere ſcripturas prophetarum teſtimonium de Chriſto perhibentium, ex hoc redduntur magis idonei ad ſcribendum euangelium.

f ¶ Et Chriſto. quia licet breuiter ſcripſerit euangelium, tamen ſufficienter Chriſto reddidit debitum eius euangelium complete ſcribendo. g ¶ Nam initium. Hīc conſequenter oſtendit Hiero Diuiſio nymus ſcripturæ ipſius Marci ordinem. Circa quod ſciendum, q̄ Marcus in principio ſui euangelij ponit quandam prefationem vſque ad illum locum: Fuit in deſerto Iohannes: vbi præmiſſa præfatione incipit narrationem. Primò ergo oſtendit Hieronymus ordinem ſcripturæ Marci quantum ad præfationem ſeu prologum. Secundò, quantum ad narrationem ſeu tractatum, ibi: Deniq̄ cū perfecti. Circa primum ſciendum, q̄ Marcus in prefatione ſui euāgelij ponit duas prophetias. Prima habetur Malach. iij. a. Ecce ego mitto angelum meum. & loquitur de aduentu Chriſti in mundo: ad quem denunciandum præmiſſus eſt Iohannes Baptiſta in hac ꝓphetia deſignatus per angelum. Angelus enim interpretatur nūcius. Secunda habetur Iſa. xl. a. Vox clamantis in deſerto, parate viam domini. Et loquitur de aduentu Chriſti in corde humano per fidem & deuotionem: & de iſtis duobus oſtendit hīc Hieronymus: licet obſcurè q̄ contineanť in præfatione ipſius Marci euangeliſte, cū dr̄: Nam initi. prin. i. initiale principium: ſeu prologum à q̄, incipit ſuum euangelium. h ¶ In uo. prophe. exclamationis inſtituens. quia prologum ſuum inchoat à prophetijs: vt dictum ē. i ¶ Ordinem Leuiti. electionis oſtendit. i. ſuæ electionis ad ſcribendum euangelium oſtendit ordinem per hoc q̄ à principio ſui operis allegat prophetias, quarum intellectum ſacerdotes Leuitici generis, de quibus fuerat, debebāt habere. k ¶ Vt prædicans Iohannem prædeſti. i. à deo præordinatum. l ¶ Emiſſum in uoce angeli. id eſt ſignificatum noīe angeli, vt dictū eſt. m ¶ Annunciātis ſcilicet Iohannis, n ¶ Non ſo. uerbum car. factū. i. aduentum Chriſti in carnem, per quā in mundo viſibilis apparuit.

✠ Sed & cor.

a quila aſcendendo. ¶Hiero. Marcum penè intactum, maiores nostri p̄tercūt, qa penè eadē q̄ Matthe⁹ narrat, licet q̄tuſdā diſun ctis teſtimonijs, vt alteri⁹ ala alam alterius tanga. animalis, & ro ta rotam eadē via ſequat, & verſis adinuicem vultibus ſeſe anima lia contueātur. In primō canone Marc⁹ cum Matthęo Lucaq; co mitatur & Iohāne. In ſecūdo cū Matthęo & Luca. In quarto cum Matthæo & Iohanne. In ſexto canone comitatur ſemper cū Matthæo, vt duo annuli in vno vecte. Id eſt in quadraginta nouem capitulis

Nicolaus de Lyra. ☞ In octauo

a ¶Sed & corpus do.i. eccleſiam ſeu congregationem fidelium, quæ eſt corpus Chriſti myſticum. b ¶In oīa pue. di.an.i. viuificatum: quia ſicut anima viuificat corpus vita naturæ, ita verbū diuinum quod eſt deifilius veniens in mentibus hominū, viuificat eos vita gratiæ: & vtrumq; aduentū Chriſti. ſ. in carnē & in mentem denunciauit Iohannes baptiſta p ſuā prædicationē. Et qa iſta prædicatio Iohannis fuit ordinata ad eruditionem fidelium, ideo ſubditur: c ¶ Vt qui hæc legens ſci i. animaduerteret. d ¶ Cui initiū carnis. in deo. i. in Chriſtum, cuius caro non habuit principium ex viro: quia non de ſemine virili nat⁹ eſt, ſed virtute ſpiritusſancti illa caro ſanctiſsima fuit formata. e ¶Et Ieſu aduenien. ha. i. mentē humanā quæ eſt habitaculum ipſius Ieſu venientis in mētē, vt dictum eſt. f ¶Caro debe. agno. i. homo, qui in ſacra ſcriptura vocat caro, Iſa. xl. b. Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quaſi B flos agri: quia p̄ prologū Marci euangeliſtæ homo legēs debet cognoſcere vtrūq; aduentū Chriſti. ſ. in carnē & in mentem. g ¶Atq; in ſe uerbū uo. i. dei filiū q̄d Iohannē, q̄ vocatur vox verbi, ſed'm q̄d habet Ioh. j. c. Ego vox clamantis in deſerto annunciatum. h ¶Quod in cōſo. perdi. i. in primis parentibus ſuaſioni ſerpentis, conſentientibus in quibus genus humanum p̄didit verbum dei mentes viuificans vita gratiæ. i ¶Inueni. per fidem verbi incarnati, quā prædicauit Iohannes prout traditur in euangelio Marci. Aliter exponitur ab aliquib⁹ ab illo loco. Caro deberet agnoſcere. i. pater carnalis Iohannis baptiſtę. ſ. Zacharias deberet agnoſcere, q̄ angelus ei apparens verū ſibi annunciauerat: quia propter dubium verbi eius factus eſt mutus. ¶Atq; in ſe u. uo. i. loquelam articulatā. Quod in conſo. per. quia licet muti poſſint ſonare vocales ſaltē aliquas, non tamen cū eis poſſūt ſonare conſonantes. Inueniret: quia Zacharias in natiuitate filij firmiter credendo recuperauit loquelam, quam perdiderat verbis angeli diſcredendo. k ¶Denicq; cum perfecti euangelij &c. Hic conſequenter oſtenditur ordinem ſcripturæ Marci q̄tum ad narrationem ſeu tractatum ſui euangelij, oſtendens eum ordinatē ſcripſiſſe p hoc q̄d aliqua omiſit, eoq; ſufficienter erant à Matthæo expreſſa, aliqua etiam ab eodem Matthæo dicta breuiter tetigit, vt vitaret prolixitatem Mat.18.b. & verborum Matthæi oſtenderet firmitatem: quia In ore duorū Deut.17.b. vel trium teſtium ſtat omne verbum. Et in hoc etiam, q̄ aliqua addidit Matthæi dicta ad perfectam euangelij deſcriptionem. & hoc eſt quod dicitur: Denique cum perfecti &c. id eſt narrationē euangelij: incipiens. & dicit perfecti euangelij: quia lex Moſaica licet eſſet bona, tamen fuit ipſecta: quia populo rudi & imperfecto fuit data: ideo dicit Heb. vij. c. Nihil ad perfectum adduxit lex, ſed euangelium imperfectionem legis ſupplenit. vſ aliter dī. Perfeuā. vt continuetur litera cū hoc q̄d ſequit: l ¶A ba. inchoaq; a Chriſto tpe prædicatiōis ſue inceperat. xxx. ſuę ętatis annū. vt hī Lu. ij. q̄d ē ipſis ętatis pfectę; & ſecūdū hoc poteſt dici: Per. euāgelij opus in &c. eo q̄ incipit narrationē euangelij ſui à baptiſmo Chriſti, quo tpe in ætate fuit perfecta. m ¶Nō la. n. c. ſ. Chriſti n ¶Quā in prio. ui. ſ. dictis Matthæi ad vitandū ſuperfluitatem o ¶Sed to. ex. i. quomodo poſt baptiſmū imediate intrauit deſertum ibi habitando. p ¶Ieiunium nu. ſ. xl. dierum. q num erus eſt myſticus, eo q̄ conſurgit ex denario, per quaternariū ducto; in quo ſignifi catur, q̄ impletio decalogi in fide verbi incarnati in quaternario euangeliorū deſcripti ducit ad vitā beatā, ſed'm q̄ dicit Saluator Matth. xix. c. Si vis ad vitā ingredi, ſerua mandata. q ¶Tenta. diaboli: quæ plen⁹ deſcribitur Mat. iij. r ¶Cōgregationem beſtiarū & miſteriū protulit ange. vt oſtenderet, q̄ anima lia irrationabilia & creaturæ intellectuales cæleſtes obediant ei. s ¶Vt inſtitu. nos &c. Ad hoc prędicta breuiter tetigit vt inſtrueret nos. t ¶Ad intelligen. q̄ eadē latius dicta à Matthæo vera eſſent ideo ſubdit: v ¶Nec autoritatem ſa ctæ rei. i. euangelij deſcripti à Matthæo. x ¶Demeret: ſed magis adderet & confirmaret. y ¶Et perficiēdi operis ad dendo aliqua his quæ à Matthæo fuerant prædicta, z ¶Denicq; amputaſſe. Hic conſequenter oſtendit prædicti ordinis rationem. licet enim ſpūſſanctus principaliter cauſa fuerit huius ordinatæ deſcriptionis, Marcus tamen fuit cauſa inſtrumentalis: & exp̄te eius hic aſſignatur dicti ordinis cauſa: Et primō ex eius humilitate. ſecundò ex ſtudioſitate, ibi: Cui⁹ p̄ ſingula. Circa primū ſciēdū, q̄ ſapiētis eſt ordiare ſe & ordinatē ſcribere. Hūilitas aūt maximē diſponit ad ſapientiam diuinam. ſecū D dū q̄d dicit Prouer. xj. a. Vbi humilitas, ibi & ſapientia: & ideo oſtenditur Marci humilitas cū dicit: Denicq; amputaſſe ſibi poſt fidem pol. dicitur. ut ſa. repro. habe. Ex humilitate enim reputabat ſeſe indignum; & ideo reformidabat aſcendere tantum gradum. a ¶Sed tantū conſcentiens fidei prædeſtinata po. id eſt, diuina ordinatio, quæ ita potens eſt q̄ eis nullus poteſt reſiſtere. b ¶Conſentiens fidei. i. condeſcendens deuotioni fidelium, qui deſiderabant eum habere epiſcopum, fecit aliter ipſum promouendo, licet ex humilitate refugeret, ideo ſubditur: c ¶Vt nec ſic in opere uer. perderet. i. in prædicatione, quod eſt opus epiſcopi. vnde Act. vij. Apoſtoli quorum ſucceſſores ſunt epiſcopi, vt habetur in decretis diſt. xxj. ca. in nouo Teſtamento, ad miniſtrationem temporalium ſeptem diaconibus commiſerunt, vt operi prædicationis liberius vacarent. d ¶Quod prius meruerat in genere. fuit enim de tribu Leui, ad quam ſpectabat ſacerdotium. e ¶Nam Alexandriæ epiſcopus fuit: non obſtante, quòd amputaſſet ſibi pollicem. Non enim dicitur quòd amputauerit ſibi totum pollicem: ſed forte aliquam partem per quam non impediebatur à congregando. Et ſimile legitur factum in libro qui dicitur Paradiſus de Antonio Anachorita, quem cum quidam ciues vellent rapere & conſtituere ſibi epiſcopum, ferro ſecuit ſibi aurem ſiniſtram, dicēs Lex diuina iubet nullum aure præciſa optari in epiſcopum. quod cum Theophilo epiſcopo hoc dictum fuiſſet, reſpondit à Iudæis lex iſta ſeruatur: Ego autem ſi dederitis mihi aliquē auribus truncatū, ſed moribus probū, nō dubito eū epiſcopū facere: hoc tñ modo non obſeruatur. f ¶Cuius per ſingula opus. Hic conſequenter redditur ratio ex ſtudioſitate. Hoies enim ſtudioſi magis poſſunt cogitata ordinare & ordinatius ſcribere. Marcus autem fuit valde ſtudioſus, ſecūdum q̄d dicit hic: Cuius per ſingula op. ſci. ſ. prophetias de Chriſto prēnunciatas. g ¶Euangelij in ſe dicta diſponere: non ſolum intelligendo, ſed etiam operādo.

Ecclesiam.

b ſed & corpus domini in omnia
a ¶Id eſt prędicationem filij dei. ¶Quod oſtendit ibi ante faciem tuam, & ante re. ſ. hominem: & hoc eſt quod Chriſto debet. b ¶Iohannis.
per uerbum diuinæ uocis anima
a ¶. i. chariſmatum implerum donis. b ¶Hoc ibi: Qui præparabit viam tuam. Et ibi: Parate viam domini, rectas facite ſemitas. Et hoc item debet Chriſto.
a tūm in initio b euangelicæ prædi
c cationis oſtenderet: ut qui hæc † le
a ¶Iohanni. b ¶Principium carnis. c ¶In virture domini & operatione.
d gens sciret cui initium carnis in dō
a ¶Se eſſe habi.
e mino, & Ieſu aduenientis habitācu
a ¶Vt in ſe inuentret illa caro.
f g lum caro deberet agnoſcere: atque
a ¶Filium dei. ¶Iohannis. ¶. i. Adam & Euā. & diabolo.
h in ſe uerbum uocis quod in conſo
a ¶Illa caro. b ¶. i. recuperet in Chriſto.
i k nantibus perdidērat inuēniret. De
l nicq; cūm perfecti euangelij opus in
m traſſent, à baptiſmo domini prædi
care deum inchoans, non laborauit
n natiuitatem carnis, quam in prio
a ¶. i. Matthæo, pluralis pro ſingulari: vel quia plures ante eum ſcripſerunt.
ribus uiderat dicere, ſed totius expri
a ¶Non numerum ieiunij, ſed ieiunij numerum, quod quaſi ſubeſt numero pro myſterio numeri.
p mens expoſitionem deſerti, ieiuni
q um numeri, tentationem diaboli,
r congregationem beſtiarum, & mi
s niſterium protulit angelorum: ut
t inſtituens nos ad intelligendum ſin
v gula in breui compingens, ne au
a ¶. i. Matthæi dicta deſtrueret.
x y tōritatem factæ rei demeret, & per
a ¶. i. prætermiſſum ab eo ſuppleret.
ficiendi operis plenitudinem nōn
z negaret. Denique amputaſſe ſibi
a poſt fidē pollicē dicitur, ut ſacerdo
b tio reprobus haberetur: ſed tantum
¶Fidelibus volentibus ipſum paſtorem.
consentiēs fidei prędeſtinata potuit
c electio, ut nec ſic in opere uerbi pde
d ret, quod prius meruerat in genere.
e Nam Alexādriæ epiſcopus fuit. Cu
f ius per ſingula opus fuit ſcire euan
g

Mutilati : an & qñ ad orationes p̄mouendi ſunt

n v ☞ Et diſcipuli

Glos. ordi. Prologus in Marcum. De Lyra

☞ In octauo canone cum Luca comitatur in tredecim capitulis. In E proprijs verò quæ maximè vtuncq; explanare disponо, decem & octo incedit spaciatim capitulis, quæ simul oĩa ducentatrigинta tria sunt capitula. Marcus, exelsus mandato: Lucas, iste consurgẽs vel ipse eleuans. ¶ Beda. Marcus Petri discipulus rogatu Romanorũ euangelium scripsit, vt qđ Petrus verbo prædicauerat, cõseruaretur in perpetuum literarum memoria. Primò, expulsio dęmonis in synagoga ab homine Secũdò, liberatio socrus Simonis à febre. Tertiò, leprosum mundauit. Quartò, paralyticum curauit. Quintò, in synagoga manum aridã curauit. Sextò, dæmoniacum à legione possessum, liberauit. Septimò, fluxum sanguinis tactus à muliere retrinxit. Octauò, filiam Iairi in domo suscitauit. Nono, quinq; panibus quinque milia hominum satiauit. Decimò, à filia Syrophenissę dęmonium expulit. Vndecimò, surdi & muti hominis aures & linguam aperuit. Duodecimò, cęcum extra vicũ Bethsaidę illuminauit. Tredecimò, quatuor milia septem panibus saturauit. Quartodecimò hominẽ à surdo & muto spũ (quod discipuli nequibant) liberauit.

Marc⁹ qua re euangelium scripserit.

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Et disciplinã in se legis agnoscere: non solum literaliter intelligendo, sed etiam spiritualiter. b ¶ Et diuinam in car. domini intelligere naturam: quantum ad distinctionem naturarũ, vt suppositi vnitatem: Et quoniam vitam & doctrinam beati Marci debemus imitari, ideo concludit Hiero. c ¶ Quæ in nos primum opor. requi. doctrinam beati Marci imitando d ¶ Dehinc inquisita uolumus agnosci. supple ab alijs: qa perfectionem quam aliquis habet, debet alijs tradere, secundum illud. j. Petri. iij. b. Vnusquisq; prout accepit gratiam in alterutrũ illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratię dei quia hoc ceditad magnum meritum: vnde subditur. e ¶ Habentes mercedem &c. Sed quia iste labor sine dei adiutorio non proficit, ideo subditur: f ¶ Qui plantauit. primò erudiẽdo. g ¶ Et qui rigat &c. illam eruditionem fouendo & nutriẽdo. vnde dicit Apostolus. j. Cor. iij. b. Ego plantaui, Apollo rigauit, deus autem incrementum dedit, qui est benedictus in sæcula sæculorum: Amen. ¶ Occasione cuiusdam dicti in hoc prologo potest quæri, vtrum licitum sit alicui seipsum mutilare: Et arguitur q̃ sic, quia beatus Marcus amputauit sibi pollicem (vt dictum est) nec tamen ex hoc reprobatur. Item occidere seipsum peius est q̃ mutilare. Samson autem seipsum interfecit, vt habetur Iudi. xvj. g. Et tamen numeratur inter sanctos, vt habetur Hebr. xj. f. Item Razias seipsum interfecit, vt habetur. ij. Machab. xiiij. g. Et tamen scriptura videtur ex hoc ipsum commendare; quia ibidem dicitur eligens nobiliter potius mori, q̃ subditus fieri pctõrib⁹. Item minus bonũ est contemnẽdũ propter cõseruationẽ maioris boni, sicut ad cõseruationẽ vitæ aliquis prõijcit merces in mari: sed virg⁹ castitatis est maius bonũ q̃ mẽbrũ corpale: ergo licitè potest sibi qs abscindere virilia propter cõseruationẽ castitatis, Contrarium arguitur per illud qđ habetur in Decretis dis. lv. ca. Siquis amputauit sibi virilia, clericus non fiat, quia homicida sui est. Responsio. quælibet pars corpis ordinatur ad totũ, & ideo de ipso ordinãdũ est, prout respicit bonũ totius corpis, & vlteriꝰ prout respicit bonum hominis & cõmunitatis: quia sicut pars corpis ordinatur ad totũ corpꝰ, sic corpꝰ ad hominẽ, cuius est pars & vnus homo ad totã cõmunitatem. Ergo si membrũ aliquod sit noxium corpori, vtpote, quia ꝓpter aliquã egritudinẽ ẽ aliorũ mẽbrorũ corruptiuum, licitè potest abscindi, ne inficiat alia mẽbra: & hoc ab eo cuiꝰ est si habeat artẽ medicandi, vel ab alio de voluntate eius: quia cui libet est cõmissa cura salutis sui corporis: sicut etiam homicida vel raptor per iudicem licitè occiditur, & à communitate hominum abscinditur, in q̃tũ ei⁹ vita esset in nocumentũ cõmunitatis: quia iudicib⁹ cõmittitur cura salutis cõitatis. Si aũt mẽbrum sit sanũ, tũc regulariter nõ est licitũ alicui seipsũ mutilare. Primò qa hõ naturaliter amat seipsum, & p cõsequẽs oĩa quę sunt de integritate ipsius. Et ideo mutilare seipsũ est agere cõtra charitatẽ, quã qlibet tenet habere ad seipsum. Item homo singularis est pars cõitatis, & ideo inferre sibi nocumentũ per mutilationem, est agere contra cõmune bonũ. Item deus est institutor naturæ, instituendo membra in corpe: & ideo mutilãs seipsum agit contra deũ; in casu tamen licitũ est, videlicet ex ꝓcepto dei occulto, qđ alio mõ vocatur instinctus spũsancti: quia deus est autor naturæ & dñs vitæ & mortis

Queſtio: An liceat mutilare ſeipſum

& mortis humanæ, & per cõsequens omnium membrorũ: & ideo si ꝓcipiat hoĩ auferri sibi vitam vel mẽbrorũ aliquod, non solũ licitum, sed etiã debitũ est hoc fieri: & hoc modo dicit Aug. j. de ciui. dei q̃ Samson interfecit seipsũ cũ Philistęis: Quod, pbat ex hoc q̃ dominus ad hoc agendum restituit sibi miraculosè pristinam fortitudinem. vnde dicit ibidẽ Aug. q̃ illo hoc latẽter iusserat fieri, q̃ ꝓpsum miracula faciebat. Et hoc etiã modo dicit: Aug. de quibusdam sanctis mulieribus, quę tẽpore pśecutiõis seipsas occiderunt, de quib⁹ ecclesia memoriam facit. Iudęi verò & aliqui Christiani ĩ hoc ipsos seqn tes dicunt, q̃ etiã sine tali p̃cepto diuino vel instinctu licitum est alicui se occidere vel mutilare in casu. s. quando videt ratione suæ vitæ vel alicuiꝰ mẽbri ĩminere sibi ludibrium in contemptũ dei: quia debet negligere vitam ꝓpriam: multo fortius aliquam partem sui corporis: sed ad præcauendũ contemptũ honoris diuini: & hoc modo dicunt q̃ Samson interfecit seipsum, considerans q̃ Philistęi exercebant in eo ludibrium ad laudẽ idolorum suorũ, & in diuinum cõtemptum, & Razias vt habetur. ij. Machab. xiiij. Et eodem modo quædam mulieres sanctæ leguntur sibi nares amputasse, ne ab infidelibus exerceretur luxuria in corporib⁹ earũ in contemptũ diuinũ. Sed istud dictum videt esse expresse contra dictũ Saluatoris Iohãnis. vlti. s. dicẽtis Petro: Cum esses iunior cingebas te & ambulabas vbi volebas: cum autẽ senueris extendes manus tuas, & alius te cinget & ducet quo tu non vis. Et subdit: Hoc autẽ dixit significans q̃ morte clarificaturus, esset deũ: Super quẽ locũ dicit Augustinus q̃ hic satis expssit non à seipso sed ab alio debere occidi q̃ vestigia sequit Christi. Et eodẽ modo dicẽdũ de mutilatione. Ratio etiã quæ inducitur ꝓ oppósito nõ valet: qa licet intẽtio in fideliũ sit exercere ludibriũ in sanctis ad dei contẽptum: tamẽ ex diuina ordinatiõe quæ ex malis elicit bona, ordinatur ad dei gloriam, & meritum electorũ: Quod patet in martyrib⁹: qui quantò maiora ludibria & magis exquisita tormenta sustinuerunt, tantò gloriosius de tyrannis triumphauerunt ad tyrannorũ cõfusionẽ & ꝓprium meritũ & dei gloriam qui in martyrib⁹ triumphabat. Ex dictis patet ad primũ argumẽtum, q̃ Marcus credit sibi amputasse pollicem instinctu spũsancti. Et eodem modo dicendum ad secũdum & tertium. Ad quartũ dicẽdum, q̃ nõ est licitũ sibi amputare virilia ꝓpter obseruantiã castitatis: Tum quia hoc nõ est efficax remedium: Tum quia per hoc nõ absciduntur concupiscentiæ interiores: Tum quia per aliã viam habetur meli⁹ rẽmedium, videlicet per conatum liberi arbitrij resistẽdo tẽtationib⁹ cũ adiutorio dei, sec̃m illud. j. Cor. x. c. Fidelis deus est qui non patietur vos tentari sup illud quod potestis: sed faciet cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere.

¶ Marci in prologo secundò, vbi dicitur in postilla: Ratio etiam quæ inducitur pro oppósito.

ADDI. Hęc ratio est valida et consona autoritatibus sanctorum in postilla allegatis: licet postillator eam reijcere videatur. j. Reg. xxxj. vbi videtur tenere cum Hebrẽis & alijs minus bene sentientibus, q̃ asserunt q̃ Saul posset excusari ab occisione sui, eo q̃ timebat ne in ipsum, qui erat principalis in populo, fierent ludibria in contemptum dei: quam assertionem seu opinionem ibidem recitat tanq̃ veram vel saltem tolerabilem: q̃ manifeste cõtrariat his q̃ in hoc loco tenet, q̃ manifeste sũt vera: ꝓut patet legẽti ea q̃ hĩc & alibi à postillatore ponũt &c.

REPLI. In ꝓlogo circa euãgeliũ sancti Marci postillatur mouet quæstionem. An sit licitum quemquã seipsũ mutilare. Et respondet quòd non: nisi interueniat instinctus diuinus: Et addit q̃ Iudæi & quidam Christiani in hoc eos sequentes dicũt q̃ licitum sit non solũ se mutilare, verũetiam occidere sine tali instinctu, ad præcauendum ludibrium & contemptum honoris diuini: sed illum modum dicendi reprobat postillator: & excludit rõnem eius, quia ludibria & tales contemptus deus sit conuertere in bonum patientis, &c. Hĩc putat Bur. postil. velle inuoluere in cõtradictorijs cõmendans illũ modum dicẽdi hĩc. Sed dicit eum sentire oppositum illius. j. Re. vlti. Sed diligenter per legenti quod postilla. sentit de Saul & alijs se interficientibus, patet q̃ Burgẽ. ci falsum imponit. Postil. enim opinionem Hebræorum & aliquoꝝ Latinorũ ibi recitat: sed finaliter in hoc resident q̃ beatus Augustinus. j. de ciui. nullam personam excusat sese occidentem, nisi interuenerit diuinus instinctus. Ita de Saul dici potest, si viæ aliæ non sufficiunt vnde patet Burgen. frustra Postillatorem notasse.

Seipſos occidentes nulli quã excuſant.

1. Cor. 3. b

Incipit postilla venerabilis patris fratris Nicolai de Lyra in euangelium Marci.

INitium euangelij Iesu Christi. Cap. I.

Euangelium secundum Marcum in duas partes diuiditur. Diuisio

Incipit Euangelium secundum Marcum.

CAPVT I.

INITIVM EVANGELII ¶Saluatoris. ¶Vnäi. Iesu Christi filij dei, sicut scriptum est

a ¶Spiritus ad patrem de filio per Malachiam. vel vox patris ad filium de Iohanne. b ¶Iohannem. ¶Angelus nuncius, qui nunciat de Christo. Post me venit qui ante me factus est.

†in Isaia propheta. †Ecce mitto angelum meum ante faciē tuam, qui præparabit uiam

a ¶Pœnitentiam. b ¶Filium, vel ante præsentiam aut incarnationem. c ¶Iohannes, de quo clamat dominus ad Iudæos: Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista &c. d ¶Ad surdos obturantes aures voci. ¶Christi. e ¶De Iudæa.

tuam ante te. Vox clamantis in deserto:

a ¶Quas incuruastis declinando ad dexteram vel ad sinistram.

Parate uiam domini, rectas facite semitas eius. Fuit Iohānes in deserto baptizans, &

a ¶Beda. Vt ita baptismum pœnitentiæ quo peccata soluuntur, suo baptismate quo peccata solui non possent, præcurreret.

prædicans baptismū pœnitētię in remissio

¶Ideo.

nem peccatorū. †Et egrediebatur ad illum

Nitiū euāgelij. Isid. Euāgeliū bona Cap. I. nūciatio, qđ ꝓprie ad regnū dei & remissionē pcō rū pinet: vñ: Pœnitemi & credite euāgelio: & appropinq̄bit regnū cęlorū. ¶Hiero. Quatuor euangelia vnū sūt, & vnū quatuor: Itaq; & Marci liber dicit euangeliū, & sīl' aliorū: qa vnū oia, & oia vnū. b ¶Ie. Ch. Hiero. Iesus Hebraicè. S other Grecè, Saluator latinè. Christ⁹ Grecè, Messias Hebraicè vncⁿ⁹ Latinè. i. rex sacerdos: dr̄ de gñe Dauid regis, & Leuitico. c ¶Fi. d. Be. Matth. dicit, filij Dauid filij Abrahā. Marc⁹. dicit, filij dei: vt paulatī à mīoribꝰ ad maiora surgam⁹. Et Matheꝰ q hīanā gña tio nē scribit, cōuenienē eū filiū hois dixit. Marc⁹ aūt q suū librū ab ītio euāgelicę p̄dicationis ichoat, cōueniēter eū filiū dei appellat. Euāgeliū e m̄ soli⁹ dei est. Vbi notādū, q euāgelistę vno spū scripserūt sed diuersi sibi scribēdi & ītiū & finē statuerūt. Matthęꝰ, à natiuitate incipit, i resurrectiōe finit. Marc⁹, ab initio p̄dicatiōis Christi vsq; ad ascēsionē & discipulorū prędicationē p uenit. Lucas, à natiuitate Iohānis vsque ad ascēsionē dñi, cū discipuli in Ierūm expectāt aduētū spūsc̄ti. Iohānes ab ętinitate ỹ bi dei ichoat, in resurrectiōe dñi cōsūmat. d ¶Si. sc. Marc⁹ ꝓphetaꝝ testiōnia prēmittit

†in ꝓphetis

qbꝰ hęc vetera & nō noua, sed à ꝓphetis prēscita & prędicta asserit. i q & Iudęos q legē & ꝓphetas suscepērāt ad euāgeliū iuitat: & Gētiles q euāgeliū tenebāt ad veneratiōem legis & ꝓphetaꝝ ꝓuocat, ne qs iuxta hęreticos alteꝝ sine altero suscipiat. e ¶Ec. m. Be. Angel⁹ dr̄ Iohannes nō societate naturę, vt mētiť Orig. sed officij dignitate: Sicut & sacerdotes, de qbꝰ dr̄: Labia sacer. custo. sci. & legē exq̄rūt ex ore eiꝰ, qa angelus dñi exercituū ē. ¶Be. Nota q hoc testimoniū: Ecce ego mit. an. &c. Malachię ē, vtrūq; tñ dicit Isaię esse: qa & sīlꝫba. sensus tū inueniť in Isaia, & manifestiꝰ in hoc ỹ su: Vox clamantis in deser. Angelꝰ em̄ q mittiť ante fa. d. est vox clamātis in deserto. prępar aūt viam dicēs: Parate viam do. &c. Potuit aūt ꝓ Malachia Isaiæ nomē diuitus occurrere: nec voluit Marc⁹ emēdare, qa oēs ꝓpheę vno spū loquuti sūt q̄si vno ore. f ¶Cla. Isi. Ad Iudæos surdos propter peccata longè positos indignationis clamore dignos. g ¶In deser. In deserto fit vox & clamor: quia deserta domus Iudæa vacans scopata sine spiritu dei: ꝓpheta, rege sacerdote. Vnde Iesus & Iohannes quæsierūt qđ in deserto amissum est. Vbi vicit diabolꝰ, ibi vincit: vbi cecidit homo, ibi resurgit. h ¶Para. Isido. Pœnitētiā agite & prædicate. Vnde Paraseue ante sabbatum dicit. i. pnia añ requiē. Hīc & initiū prædicatiōis Iohānis & Christi: Pnīam agite &c. qa i die septima requieuit de⁹ ab oīb⁹ operibus suis. Necesse enim nobis septem vitia tanq̄ septem gentes delere p pœnitentiā, vt possideamus quieti terram desiderabilem. i ¶Vi. do. Hieroni. Via domini qua ad hoies ingreditur pnia est, p quā ad nos deus descendit, & nos ad illū ascendimus. Vnde angeli ascendentes descendentes q̄ memorantur super filium hominis. k ¶Re. fa. se. Isidor⁹ Prēcipit, vt regia via euntes, proximos diligam⁹ vt nos, & nos vt proximos. Qui se diligit & non proximum, ad dexteram declinat Qui proximum non se, ad sinistram. Multi bene agūt, & non corrigunt, vt Eli. Alij corrigūt sed nō bene agunt, vt Scribæ & Phari sęi, qui sedebāt sup cathedrā Moysi. Hinc os turturis ad ascellas in lege retorqueri iubetur, vt non separetur os ab opere, nec opus ab ore. ¶Semitæ post viam, qa mādata moralia post pœnitētiā scđm Marcū vel Matthæū explanantur. Parať via p fidē & baptismū & p̄nītētiā. ¶Rectę semitę p austera indicia vestis, zonæ, cibi, potus, vocis humillimæ. Vnde: l ¶Fuit Ioh. Isi. Iohānes: Gratia dei. A gra dei incipit. vnde sequitur: m ¶Bapti &c. Per baptismū p̄cā dimittuntur. vnde: Qđ gratis accepistis, gratis date. Et Apłus: Gratia saluati estis. ¶Baptizans &c. Baptismum

pœnitentiæ

Incipit postilla venerabilis patris fratris Nicolai de Lyra in euangelium Marci. c

Nitium euangelij Iesu Christi. Cap. I.

Euangelium secundum Marcum in duas partes diuiditur. Diuisio

uiditur. s. in prologum & tractatū. secunda ibi: Fuit in deserto Iohannes. Sicut patet ex prædictis Marcus breuitati studuit in scribēdo, & ego similiter intēdo breuitati studere ipsum exponendo, ea quæ repetit dicta in Matthæo omittendo, & ad expositionē ibi positā remittēdo, maximè vbi esset immorandū. Dicit ergo: a ¶Ini. euange. Euangeliū idem est qđ bona annūciatio, quia ibi annūciať inenarrabile bonū, qđ ab antiquis patribꝰ fuit summe desideratū, scđm q dicit Saluator Luc. x. d. Multi ꝓphetæ & reges voluerūt videre quæ vos videtis & nō viderūt, & audire quæ vos auditis, & non audierūt. b ¶Iesu. i. Saluatoris. c ¶Chri. i. vnctī: qa est rex & sacerdos, qbꝰ i lege debebať vnctio. d ¶Fi. D. Matthęꝰ aūt in prīcipio sui euāgelij dicit: Filij Dauid filij Abrahā, qa ei⁹ genealogiā scđm humanā naturā enarrare volebat, vt patet in prīcipio euāgelij sui. Marc⁹ verò illā tanq̄ sufficiēter enarratam dimittēs, vocat eū filiū dei. s. naturalē, nō adoptiuū, diuinā naturā (in q̄ est idē patri) ostēdēs. Sciēdū etiā, q ꝓ Marc⁹ ante cōuersionē ad fidē, erat instructꝰ in lege & ꝓphetis de Christo testimoniū perhibētibꝰ: & ideo à ꝓphetis de Christo incipit suū euāgeliū: sub vno cōtextu duas ꝓpheti as cōiungēs: Quarū prima scribitur Malach. iij. Secūda Esa. xl. quarū intellectus patet ex prędictis in prologo: verūtamē Marc⁹ hic solū exprimit Isaiā ꝓphetā dicēs: e ¶Si scr. quia licet ambo ꝓphetę vno spū ꝓ pretauerint, Isaias tamē principalior est altero: iō solꝰ noīatur. Et quia

†Mala. 3. a. Matth. 11. b Luc. 7. d. †Isa. 40. a. Matth. 3. b. Iohan. 1. c. D

autoritas vltima ē ipsi⁹ Isaię: res autē denominať à fine. Item quia Marc⁹ breuitati studebat, vt dictū ē in ꝓlogo. f ¶Fu. Io. in. Hīc ponit tractatꝰ siue narratio. Circa qđ cōsiderandū, q ꝓ intētio euāgelistę ē ostēdere reductionē pctōris in deū p opꝰ mediatoris: & iō primò ostēdit pśonā mediatoris, scđ'ò, reductionē pctōris, ibi: Et statim spūs expulit. ¶Circa primū mediator ostēdiť duplicit. Primò verbo prēcursoris, scđ'ò, facto & ỹ bo dei patris, ibi: Et factū est in dieb⁹. Circa primū describiť locus vbi Iohānes prędicabat, cùm dicit: Fu. Io. in d. qa prędicabat pniam agēdā, vt hoies ēēnt dispositi ad Christi de ꝓximo vēturi receptionē. Et sic loci conditio cōgruebat suę prædicationi. Asperitas em̄ deserti, austeritatē pœnitētiæ designat. g ¶Et præ. ba. Hoc exponiť duplicit. Vno modo de baptismo Christi, ỹ tute cui⁹ dimittunť pcā Et qa tale baptismū Iohānes dare nō poterat, iō ipsum prędicabat dādū per Christū in ꝓximo venturū: & secūdū hoc li baptizās, referť ad baptismum Iohānis. Et quod sequitur: Prædicans baptismum. ad baptismum Christi futurum. Alio modo exponitur de baptismo Iohannis: & sic baptizans & prædicans referuntur ad prædicationem Iohannis & baptismum eius: quia licet baptismo Iohannis non dimitterētur peccata, tamē susceptio illius baptismi erat quædā protestatio agendi verā pœnitētiam de peccato. per quā dimittuntur peccata. h ¶Egrediēba. ad illum omnis Iudææ, &c. i. multi de illa regione & de Ierosolymis: Et ē hyperbo-

lica loquutio

Moraliter. a ¶Initium euangelij Iesu Christi filij dei, sicut scriptum est in Isaia &c. Per hoc q Marcus euangelium à verbis propheticis inchoauit, prædicatorem euangelij sermonem incipere à sacra scriptura debere, non à poeticis verbis aut Philosophicis demonstrauit. f ¶Fuit Iohannes in deserto baptizans & prædicans &c. Hieronimus. Vestis autem Iohannis, cibus & potus austeram vitam prædicantium designat.

Moraliter

Venie

E pœnitentię dedit, baptismũ in remissionẽ pctõrũ pdicauit, tamẽ nõdedit. Sicut pdicatiõe sua Christi pdicationẽ pcurrit, sic baptismo pnię baptismũ remissiõis. Qd' cõsũmat q spõsum, initiatur p paranymphũ. Vnde cathecumini.i.instructi incipiũt p sacerdotem, chrismãtur q episcopũ. Nũc p amicũ sponsi inducit sponsa, vt Rebecca Isaac, p puerũ pallio albo velata. a ℭ In Iorda. Hiero. Iordanis aliena descensio, vbi peccata absoluũtur. Arca enim p eũ in terrã alienã trãsiuit, & media pte in mare fluẽte, altera ad mõtis formam erigit. Sic nos olĩ alienati à deo per
Lucę.14.c. baptismũ hũiliati erigimur ad alta. Quia q se hũiliat, exal. Pars quę fluit ĩ mare amaricat, qa arca dei.i.corp⁹ Christi, nõ mũdatis nõ pficit, sed ĩ deteri⁹ mutat. b ℭ Cõ
Psal.95.b. fi.p.s. Hiero. Confessio & pulchritudo ĩ conspectu ei⁹.i.sponsi. Vñ desilit spõsa de camelo, cũ se hũiliat eccłia Christo, q figu
Geñ.18.b. ratur p Isaac, in cui⁹ natiuitate risum fecit de⁹ Sarę. Sicut ad Mariã dicit, quę est pri
Lucę.1.d.c ceps cum deo: Bñdicta tu in mulieribus.
†Iohã .1.g ℭ Beda. Cõfitẽtes peccata sua baptizãt. Debẽt eñ melioris vitę nouitatẽ pmitte
Act.9.d. re, q baptismũ desiderãt accipere. Vñ prędicãte Paulo dicit: Multi veniebãt cõfitẽ
Act.10.b. tes & annũciãtes act⁹ suos. Et Petro dicit: Macta, & mãduca. Q. Occide mala quę in eis erãt, & sic mũdatos christianã religionẽ pmittẽtes in eccłię membra cõmuta. c ℭ Et er. Io. ue. Hic. Vestis pphetę & cibus & pot⁹, totã austerã vitã prædicãtiũ significãt: & gẽtes ad gratiã dei quæ est Iohãnes, int⁹ & foris esse iũgẽdas. Pili cameli, diuites gẽtium: zona pellicea, pauperes
F mũdo mortui. locustę, sapiẽtes hui⁹ mũdi, q stipulas aridas reliquẽtes Iudęis frumẽta mystica trahũt, & in calore fidei salt⁹ inhabitãt. Melli siluestri fideles de inculta silua
Roma.10.c præparati cõparantur, quia oĩa à gratia euangelij, in qua non est
Moraliter distinctio Iudæi & Græci. ℭ Beda, Moraliter. Vestit⁹ pi. came. qa
Lucę.3.b. peccata non fouit, sed aspere increpauit, dicens: Genimina vipera
Gal.5.d. rum &c. Zona pellicea circa lumbos, quia carnem suam crucifixerunt cum vitijs &c. Locustas & mel silue. e. qa prędicatio ei⁹ adeo dulcis fuit, vt etiam Christus putaretur. Sed cito hæc opinio decidit, quia eum nõ Christum sed Christi præcursorem esse innotuit In melle enim dulcedo, in locusta alacer volatus, sed cito deciduus d ℭ For. me. Hiero. Quis fortior est gratia qua abluunt pctã?
Matth.18.c Ille qui septies & vsq; septuagiessepties peccata dimittit. Gratia quidem prior est, sed semel remittit peccata per baptismum. Misericordia verò in miseros ab Adam vsque ad Christum, per septuagintaseptem generationes, & vsque ad centumquadragintaquatuor milia peruenit. e ℭ Soluere corrigam calciamentorum eius. Beda. Modus fuit apud veteres, vt si quis eam quæ sibi competeret accipere vxorem nollet, ille ei calciamenta solueret, qui ad hanc sponsus iure propinquitatis veniret. Christus autem sponsus est ecclesiæ: de quo dicit idem Iohannes: Qui habet spon
Iohan.3.d. sam, sponsus est. Quia ergo homines Iohannem Christum esse putabant, rectè se indignum soluere corrigiam dicit: Q. Ego Redemptoris vestigia nudare non valeo, quia sponsi nomen mihi non vsurpo. ℭ Hieronimus. Corrigia calciamentorũ, mysterium.s. in
Iohan.1.a. carnationis, quomodo verbum caro factũ est: vnde caro Christi, vnde anima, vnde spũs sumit exordium, vt verus homo fiat per oĩa absq; pctõ, vt verus de⁹ in deo vero sine principio.i. filius hoĩs
Psal.10.b. q est in cælo, & quõ tãq; sponsus pcedẽs de thalamo suo.i. de virginali vtero clausũ relinqns. Vñ adueniente vero spõso, domus Iohannis dom⁹ discalciati dicit. Vñ in specie colũbæ spũssanctus
Cañ.2.d. descendit. De sponsa dicit: Sponsa mea, amica mea, proxima mea, dilecta mea, colũba mea. Sponsa in patriarchis, amica in prophetia, proxima in Maria & Ioseph, dilecta in Iohanne baptista, colũ
Mat.10.b. ba in Christo & apłis: quibus dicitur: Estote prudentes sicut serpẽtes &c. Calx extrema pars corporis. In fine enim ad iusticiã ẽ Salua
Psal.59.b. tor incarnatus, vñ: In Idumęã extẽdã calciamẽtũ meũ: qa nisi iũgatur sciẽtia spũs nemo p gratiã remissionis inuestigat incarnationis mysteriũ. f ℭ Ego ba. uos aqua. Beda. Nondum Iohannes dicit deum aut dei filium esse aperte, quia rudes erant auditores: sed paulatim per humanitatem glorificatam ad fidẽ diuinitatis ducit, dicens: Ille verò baptizabit spũsctõ. Sed postea verò cum ca
Iohan.1.e. paciores iam videret, dei filiũ iam aperte prædicat dicẽs: Testimonium perhibui

omnis Iudææ regio, & Ierosolymitæ uniuersi, & baptizabantur * ab
¶Vel is. a ¶Aliter non valet baptismus.
illo in Iordane flumine confitentes
a ¶Merito egrediebantur, & baptizabantur a Iohanne, quia Iohannes erat vestitus &c. b ¶Conueniens vestis prædicatori.
peccata sua. †Et erãt Iohannes uestitus pilis cameli, & zona pellicea cir
a ¶Diuites gentium. b ¶Pauperes.
¶Habitatores solitudinis non decet ciborum delitias quærere, sed tantum necessitatem supplere.
ca lumbos eius, & locustas & mel
a ¶Sapientes. b ¶Fideles.
siluestre edebat: & prædicabat dicens: † Venit fortior me post me,
a ¶Misericordia. ¶Gratia.
a ¶Per gratiam remissionis.
cuius non sum dignus procumbẽs
a ¶Explicare. b ¶Quam fecit sibi de nostra mortalitate. ¶Id est mysterium incarnationis dei.
soluere, corrigiam calciamẽtorum
a ¶Quia. ¶Homo purus. b ¶Non spiritu. c ¶Deus.
eius. Egò baptizaui uos aqua, ille
a ¶Beda. Non solũ in die baptismi, sed quotidie, cum per gratiam spiritus proficimus. b ¶Qui super aquas.
uerò baptizabit uos spiritusancto.
a ¶Cum Iohannes baptizaret.
Et factũ est in dieb⁹ illis, uenit Iesus
Flos. ¶Rota.
à Nazaret Galilęę, & baptizat⁹ est in

niũ phibui, qa hic est dei filius. ℭ Isid. Ego baptizo vos aqua ille, G
Psal.45.a. &c. Dei fluuius semp plenus, semp ęqlis, de q̃: Fluminis impetus lętificat ciui. dei. Multũ distat inter spm̃ q fert sup aq̃s nõ subter, & aquã, q̃tũ iter aĩam q̃ regit, & corpus qd' regit. Sed mansit sup eũ
Psal.44.b. spũs. Hæc est vnctio Christi scd'm carnẽ, de q̃: Vnxit te de⁹, de⁹ tu⁹ oleo læticiæ p̃ consortibus tuis. Oleũ nõ potest esse sub aqua, nec creator sub creatura. Oleũ de amaritudine radicis surgit * omnes in pabulum luminis, medicinam vulneris, refectionem esurientis. Vñ fit q̃ vnctio Christi de amaritudine passionis peruenit ad gloriam resurrectionis. vñ apłs.
Phil.2.a. Hoc sentite in vobis, qd' & ĩ Christo Ie
†Mat.3.a. su, &c. vsq;: Propter qd' & deus illum exaltauit. g ℭ Et bapti. est in Ior. Trib⁹ causis: Vt iusticiam & hũilitatẽ impleret Vt baptismũ Iohãnis cõprobaret: Vt Iordanis aquas sctificãs per descensionẽ colũbæ spm̃sctm̃ ĩ baptismo adesse mõstraret
Psal.41.a. ℭ Hiero. Marcus: Sicut ceruus desiderãs ad fõtes aq̃rũ salt⁹ dat, culmĩa pratorũ carpit, palmas ĩ vertice portat, velut apis melliflua flores agri (cui odor veri Isaac lisai)
Gene.27.d. sũmatim gustat. Vñ à Nazareth Galilęę

Nicolaus de Lyra.

Venientẽ H
lica loquutio, sicut ĩ cõi mõ loquendi dr̃ de aliq̃ spectaculo: Tota ciuitas vadit ad tale spectaculum, licet aliqñ maior ps populi non vadat. a ℭ Et baptiza. ab illo in Iorda. flu. p illud eñ flumẽ filij Israel trãsierũt ad terrã pmissionis: & ideo baptismus Iohannis cõuenienter factus est in Iordane flumine: qa erat quædã protestatio pœnitentię agendę, p quã
H est transitus ad terram viuentium, scd'm qd' dicit Mat. iij. a. Pœnitentiam agite, appropinquabit eñ regnũ cælorũ. Et quia prædicatorem decet austeritas vitæ secundum q̃ dicit Paulus apłs 1. Cor. ix. d. Castigo corpus meum, & in seruitutẽ redigo, ne forte cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar, & ideo subditur: b ℭ Et erat Iohannes uestitus pilis camelorum. In quo ostẽditur austeritas vestitus. Et etiam quia Iohannes veniebat in spiritu & virtute Elię, vt habetur Lucę primo ideo describitur in consimili habitu, prout habetur iiij. Regum. j. c ℭ Et locustas & mel siluestre edebat. in quo ostenditur austeritas victus. Iste est enim cibus pauperum in terra illa. d ℭ Et prædicabat dicens: ueniet fortior me. Hoc autem dicebat Iohannes ad remouendam falsam opinionem populi: quia credebant ipsum esse Christum. e ℭ Cuius non sum dignus procumbens solue. corrigiã calceamentorum eius. Matthæi tertio. c. dicitur: Cuius non sũ dignus portare calceamenta. potuit enim Iohannes vtrunque dicere. Matthæus tamen expressit deportationem, Marcus autem solutiõem, tamen per vtrunq; idem intelligitur. Q. d. Iohannes: Tantę excellentiæ est Christus respectu mei, q̃ non sum dignus ei exhibere etiam minimum obsequium non enim Christus habebat calceamenta portanda vel soluenda, quia scribitur Act. j. a. Cœpit Iesus facere & docere. ipse autem discipulis ad prædicandum missis imposuit sine calceamentis incedere, vt habetur Lucæ. x. & ideo non est credibile, q̃ calceamentis vteretur. f ℭ Ego baptizo uos aqua. quia baptismus Iohannis lauabat tantum corpora. g ℭ Ille uerò baptizabit uos spiritusancto. quia in baptismo Christi confertur gratia spiritussancti. h ℭ Et factum est. Hic consequẽter ostenditur mediatoris persona testimonio dei patris, cum baptizaretur à Iohanne. & hoc est quod dicitur: i ℭ In diebus illis. s. in quibus Ioannes baptizabat & prædicabat, anteq; in carcere clauderetur. k ℭ Venit Iesus à Nazareth Galilææ. In illa ciuitate fuit nutritus, vt habetur Lucæ secundo. l ℭ Et baptizatus est à Iohanne in Iordane. Quamuis enim non indigeret aliquo baptismate, venit tamen ab baptismum Iohannis: Primò vt illum approbaret, & ipsum à deo ordinatum ostenderet contra maliciã aliquorũ Iudęorũ: q dicebant ipsum hũana fictiõe adinuẽtũ. Scd'ò vt Iohannes Moraliter
* e ℭ Veniet fortior me, &c. Per hoc autem ostendit Iohannes, q̃ prædicator veritatis se iactare non debet: sed magis alios (veraciter tamen) commendare. k ℭ Venit Iesus à Nazareth Gali. s. vt baptismũ Iohannis & eius doctrinam approbaret. In hoc dans exemplum maioribus, vt approbent bona opera subditorum.
* Et statim

¶ Gratia, a ¶ Post baptismum.

Iordane à Iohanne. Et ſtatim aſcen-[a]
a ¶ Q ui aperiuntur baptizatis, clauſi Adæ interpoſito Cherubin & flammineo gladio qui extinguitur in aqua baptiſmi.
[a] dens de aqua, uidit † apertos cęlos,
& ſpiritum tanquã columbam † de-
[b] ſcendentem & manentẽ in ipſo. † Et
a ¶ Non Iohannes.
[c] uox facta eſt de cælis: Tu es filius [b]
[d] meus dilectus † in te complacui. Et [c]
[d]
¶ Poſt baptiſmum. ¶ Sanctus.
ſtatim ſpiritus expulit eum in deſer

veniẽtẽ Ieſu ad baptiſmũ in Iordane acceptũ à Iohanne enarrat: A & ſtatim de aqua aſcendiſſe, apertos cælos vidiſſe, ſpiritũ vt columbã deſcendiſſe, in ipſo manſiſſe, voce de cęlis facta patri in dilecto filio cõplacuiſſe, & ſpiritũ eũ in deſertũ expuliſſe, tentatum à Sathana, q̃draginta diebus & q̃draginta noctib⁹ cum beſtijs angelis miniſtrãtib⁹ cõmoratũ. Quẽ ordinem nobis ſeq̃ndum ad cõſortia angelica feſtinantibus prius ope q̃ voce oſtendit Chriſtus. Debem⁹ enĩ de volubilitate mundi penduli, voluptatis odore, floris mũdicia tracti cũ adoleſcentib⁹ poſt ſpõſum currere: & ſic p baptiſmi ſacramenta de duobus fontibus dilectiõis dei & ꝓximi gratia remiſſionis abſoluimur: & aſcẽdentes, ſpe cęleſtia ſecreta mundis cordis oculis intuemur. Deinde ſpiritũ ſcũm ſpiritu cõtrito & humiliato, cũ ſimplici corde deſcendentẽ ad manſuetos, & cũ charitate nunq̃ cadẽte manentem ſuſcipimus & vox à deo ad nos dilectos dirigitur: Beati pacifici quoniã filij dei vocabũtur Et tunc in nobis cõplacet patri cum filio & ſpiritu ſancto, quãdo efficiemur vnus ſpiritus cũ deo. Vnde: Vt ſint vnũ, ſicut & nos vnum ſumus. Tunc ſpiritus nos expellit in deſertum. xl. dierum numero tentandos à Sathana, vt patientia probationem, probatio ſpem, ſpes autem charitatem generet, cũ nobis non ſit colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed ad. prin. re. te. Et tunc beſtiæ erunt pacatæ nobis, cũ in archa animæ noſtræ mũda cũ immũdis manſuefacimus, & cũ leonibus ſicut Daniel cubam⁹, cũ ſpũs nõ ſit aduerſus carnem, nec caro aduerſus ſpiritum. Poſt hæc angeli miniſtri, qui vident ſemper faciem patris in cælis, mittuntur in ſolatium dicentes: Exaudita eſt oratio tua: Et: Nolite timere, Ieſu quæ rentes Nazarenũ. &: Ego quos amo arguo &c. Et: Vincenti dabo edere de lig. vitæ, quod ẽ in p. d. m. a ¶ Vi. ap. Beda. Myſterium trinitatis in baptiſmo demonſtratur, filius baptizatur, ſpũs eſt in columba, pater in voce ſonat: Aperiuntur cæli non reſeratiõe elementorum, ſed ſpiritualibus oculis. Sedit columba ſuper Ieſum, ne putaretur vox ad Iohannem facta, nõ ad eũ. Pulchre autem addidit, & manentẽ in ipſo: hoc em̃ propriũ eſt Chriſto, vt ſemel eũ implens ſpiritus, ſemp in illo maneat. Fidelibus ỽ ô aliquãdo conferẽt ad miracula faciẽda, aliq̃n tollit: Quib⁹ tamẽ ad operationẽ iuſticiæ ad amorẽ dei, ꝓximi cõſeruãdũ nunq̃ abeſt. Vnde apud nos manebit & in nobis erit iuxta mẽſurã fidei ſpũs. De Chriſto autẽ B dicit: Plenũ gratię & veritatis. b ¶ Ma. in ip. Manet in eo ſpũs, non ex quo baptizatus, ſed ex quo cõceptus. Quod autẽ in baptiſmo deſcẽdit, ſignificat nobis gratiã ſpũalem in baptiſmo dari quibus in remiſſiõem peccatorũ ex aqua & ſpũ regeneratis ſolet amplior ſpiritus gr̃a p impoſitionẽ manũ ep̃i cælitus dari. c ¶ Tu es fi. me. di. Be. Non quod neſciebat docetur, ſed nobis qd̃ credere debeamus oſtẽdit, ipſum. ſ. q quaſi hõ cũ alijs ad baptizandum venit, verum eſſe dei filiũ: & ideo in ſpiritu baptizari poſſe, nos quoq̃ per aquã abſolutionis & ſpiritũ ſanctificationis dei filios efficiamur. Quotq̃t em̃ receperũt eũ dedit eis ptãtem filios dei fieri. Bene aũt in ſpecie colũbę deſcendit ſpũs, quæ ſimplex animal & ſine fel le: quia ſimplices quærit, nec habitat ĩ mẽtib⁹ ipuris. 'd ¶ Spiri. Be. Ne dubiũ quis ſpiritus. Lucas conſultẽ præmittit: Ieſus plen⁹ ſpiritu ſancto regreſſus eſt à Iordane, deinde intulit: & agebatur à ſpiritu ĩ deſertũ, ne putetur ĩmũd⁹ ſpũs quicq̃ contra eũ potuiſſe

Nicolaus de Lyra.

¶ Quadraginta

Iohannes ipſum'eſſe Chriſtum in lege & prophetis, pmiſſũ populis denũciaret, ſcd'm q̃ dicit Ioh. j. c. Sed vt manifeſtẽ in Iſrael: ꝓpterea veni ego ĩ aqua baptizãs. & iõ dixit de eo: Ecce agnus dei ecce qui tollit peccata mundi. a ¶ Et ſtatim aſcen. de aqua, uidit apertos cælos, & ſpiri. tanquam columbam deſcẽ. In baptiſmo enim Chriſti apparuit tota trinitas, pater ĩ voce, ſpiritus ſanctus in colũbę ſpecię, & fili⁹ in carne. verũtamẽ caro vnita erat filio in vnitate ſuppoſiti: vox aũt & columba non habebant vnitatem ſuppoſiti cũ patre & ſpũſancto, ſed tantũ ĩ repreſẽtatiõe ſigni: & cũ per talẽ apparitionẽ trinitatis baptizato Chriſto ſignificatũ fuit, q̃ baptiſmus Chriſti deberet conferri in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti: tamen in primitiua eccleſia ad tẽp⁹ collat⁹ fuit in nomine Chriſti, vt habẽt act. ij. & xix. vt nomẽ Chriſti ĩ maiori reuerentia haberẽt. Et ad excludẽdũ errorẽ illorũ, qui virtutẽ baptiſmi attribuebant miniſtris, ſcd'm q̃ habẽt. j. Cor. j. b. dicentes: Ego ſum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephæ &c. ſed ceſſantibus illis cauſis redijt eccleſia ad formã prędictã. b ¶ Tu es filius me. &c. præ cæteris: quia filius es naturalis, alij autem ad optiui

optiui. c ¶ In te cõplacui: ad pficiẽdũ in te opus redemptionis C humanę. Ad maiorẽ intellectũ dictorũ poteſt quęri hĩc vtrũ conueniẽs fuit cęlũ aperiri Chriſto baptizato, & vocẽ patris audiri. Arguitur q̃ nõ, q̃ talis aptio nõ fuit ſcd'm veritatẽ, cũ corpa cæleſtia ſint ĩcorruptibilia. Nec ſcd'm apparẽtiã tm̃, q̃ falſitas fuiſſet ĩ opib⁹ diuĩs, qd̃ nõ cõuenit. Itẽ, Chriſto baptizato nõ fuit apta ianua cęleſtis, ſed in paſſiõe: cũ ergo talis aptio cęli ſignificaret aptionẽ btitudinis, videt q̃ non debuit fieri Chriſto baptizato, ſed ipo paſſo Itẽ, vox patris ſup Chriſtũ erat q̃dam approbatio ſuę p̃dicatiõis. vnde Mat. xvij. a. vbi ſimilis vox facta eſt ſup ipſũ in trãſfiguratiõe, addit, ipſũ audite. ſed non p̃dicauit ĩmediate poſt baptiſmũ, ſed poſt incarcerationẽ Iohãnis, vt dicit. j. eo. ca. ergo &c. Rñſio: dicendũ, q̃ Chriſt⁹ baptizatus fuit à Iohãne nõ vt baptiſmo indigeret, ſed vt ỽ tutẽ regenerãdi aq̃s cõferret, & vt teſtimonio Iohãnis manifeſtaretur, vt dictũ eſt. Et ꝓpter vtrunq̃ cõueniens uit cælum aperiri, vocẽ patris audiri: quia cum teſtimonio Iohannis quod erat humanum, fuit teſtimonium dei patris & ſpiritus ſcũ apparentiũ in voce & colũba: & ſimiliter creaturę irrationabilis & inſenſibilis teſtimonium per illam apertionem cæleſtẽ. Item conueniẽs fuit ad ſignificandũ virtutem baptiſmi dandi per Chriſtum, p quẽ, eſt introitus in regnũ dei, ſcd'm qd̃ dicit Iohan. iij. a. Niſi q̃s renat⁹ fuerit ex aqua & ſpũſcto, nõ põt introire in re. dei. ¶ Ad primũ dicẽdũ, q̃ illa aptio nõ fuit ſũ corpe cæleſti, ſed ĩ aere: ſicut ſolet fieri in coruſcatiõe in q̃ videt cęlũ apiri: & ſic dicũt homines vulgares: Cælũ aperiri in coruſcatiõe, ſcriptura aũt ſacra cõter tenet modũ loq̃ndi vulgarẽ. Nec fuit ibi falſitas aliq̃, quia ſuffi ciẽs erat ad ſignificadũ aptionẽ ianuæ p baptiſmũ, ſicut ſecũdũ alios doctos. colũba illa nõ fuit vera colũba, & tm̃ nõ fuit ibi falſitas aliqua rõne dicta, q̃ ſufficiebat ad repſentãdũ vt ſignificãdũ ſpm̃ ſanctũ. Ad ſecũdũ dicẽdũ, q̃ licet p Chriſti paſſionẽ ianua cæli ſit apta q̃tũ ad remotionẽ ipedimẽti generaſ, qd̃ erat ex pctõ Adæ, D tm̃ applicat⁹ virt⁹ paſſiõis q̃tũ ad ſingulares pſonas beatitudinẽ intrantes p baptiſmũ: p quẽ incorporãtur Chriſto & efficiuntur participes redẽptionis factæ p paſſionem, & iõ cõuenient⁹ fuit cælũ aperiri in baptiſmo, q̃m in paſſione, q̃a p baptiſmũ eſt immediate ingreſſus ad beatitudinẽ, vt viſum ẽ. ¶ Ad tertiũ dicẽdũ, q̃ licet Chriſtus inceperit prędicare publicẽ & cõiter poſt incarcerationẽ Iohãnis, vt dicit. j. eo. ca. tamẽ ante ĩcarcerationẽ dictã docuit, & miracula aliqua fecit & diſcipulos habuit, vt habẽt Iohan. ij. & iij licet non ita publicẽ prædicauerit ſicut poſt. d ¶ Et ſtatim ſp. Hĩc conſequẽter deſcribitur reductio peccatoris in deum per op⁹ Diuiſio mediatoris: Et primò per ipſius prædicationẽ, ſecundò, p paſſionis redẽptionẽ, ca. xiij. tertiò, p reſurrectionis glorificationem. ca. xvj. Circa primũ ponitur prædicatio Chriſti p viam amoris. ſ. cũ prædicatiõe curando & miracula faciendo. ſecundò p viã timoris terrorẽ futuri iudicij incutiẽdo, ca. xiij. Adhuc circa primũ premittitur Chriſti prædicatio p ſeipſum tm̃. Scd'o, cũ hoc p diſcipulos. ſcd'a pars incipit circa mediũ. iij. ca. ibi: Et aſcendẽs ĩ mõtẽ. Adhuc circa primum præmittit Chriſti prędicatio. ſcd'o, ex hoc ponit Iudæorũ ęmulatio. ſe. ca. Adhuc circa primũ pręmittit prædicatoris debita diſpoſitio. ſcd'ẽ prędicatiõis executio. ibi: Poſtq̃ aũt traditus ẽ Iohãnes. tertiò, ſequẽs aliq̃rũ cõuerſio, ibi: Et præteriens ſecus mare quartò conuerſorũ confirmatio, ibi: Et ingrediunt Capharnaum. ¶ Circa primũ ſciendũ, q̃ debita diſpoſitio prædicatoris ẽ mortificatio carnis, vt ſit ſubdita ſpũi, ſecũdũ qd̃ dicit Paulus. j. Cor. ix. d. Caſtigo corpus meum & in ſeruitutem redigo, ne forte cum alijs prædicauerim, ipſe reprob⁹ efficiar. Et ſolitudo contẽplationis, vt ibi hauriatur qd̃ poſtea ppl'o p doctrinã effundatur Et licet Chriſtus talib⁹ nõ indigeret, cũ in carne eius nulla fuerit rebellio, & ab inſtanti ſuæ cõceptionis fuerit repler⁹ gr̃a, ỽ tutib⁹ & ſciẽtijs: verũtñ egit talia prębẽs alijs formã & exẽplũ: & iõ primò præmittit ſolitudo deſerti, cũ dicit: Et ſta. q eſt loc⁹ apt⁹ cõtẽplatiõi, ppt̃ ſegregatiõem à tumultu ſcl'arũ. ſpũs ãt iſte à q̃dẽ expuls⁹ ĩ deſertũ, itelligit ſpũs diuin⁹ & etiã human⁹: q̃a Chriſti voluntas erat oĩo cõformis volũtati dinæ. & ſeq̃t maceratio carnis, cũ dicit

¶ Et erat

✻ a ¶ Et ſtatim aſcendens de aqua uidit cælos &c. Per Moraliter hoc deſignatum fuit, q̃ baptizatus baptiſmo Chriſti recipit ſpiritum ſanctum, & efficitur dei filius adoptiuus. d ¶ Et ſtatim ſpiritus expulit eum in deſertum &c. Per hoc inſinuatur, q̃ illi qui ſunt dei filij adoptiui ſequuntur inſtinctum ſpiritus ſancti, Roma. octauo. c. Qui ſpiritu dei aguntur, hi filij dei ſunt

✻ Eratq̃ cũ.

Gloſ. ordi. Matthæi Cap. I. De Lyra

a ¶ Quadraginta di. Be. Totum temp⁹ ſignificat, quo mẽbra E ci⁹ diabolus tentat. Quadripti⁹ em̃ mũdus p obſeruantiã decẽ p̃ceptorũ cõtra diabolum certãdo dño famulat. Quater verò de cem q̃dragĩta faciunt. Vbiq; & ſemp adeſt aduerſari⁹, q; iter nr̃m impedire non ceſſat. b ¶ Eratq; cũ. Nos quoq; ſi in eremo ſanctę cõuerſationis beſtiales hominum mores impolluta mẽte toleram⁹, miſteri um angelorum meremur, à quibus cor† Mat. 4. a Lucę. 4. a. pore abſoluti in cælum transferamur. c ¶ Poſt. au. Iſi. Accepim⁹ gratiam pro gratia, carnalia decollantur, ſpiritualia vi uificãtur. Ceſſante vmbra adeſt veritas. Io hannes in carcere, lex in Iudæa, Ieſus in Ga lilæa, ſalus in gentibus. ¶ Be. Nemo pu tet traditũ Iohannem ſtatim poſt tentati onẽ. xl. dierũ & ieiunium domini. Inueni Iohan. 2. b. tur enim in euangelio Iohanis, dominũ ante multa docuiſſe & miracula feciſſe: & hoc fecit initiũ ſignorũ Ie. in Chana Ga. Iohan. 3. c. lilææ. Et iterũ: Necdũ erat miſſus in carce rem Iohannes. Fertur autem, quia cũ alio rum legiſſet Iohannes euangeliſta, & pro baſſet eos verè hiſtoriam texuiſſe, ſed vni us anni tantum in q̃ & paſſus eſt poſt car cerẽ Iohannis: prętermiſſo ãno cuius acta à tribus expoſita fuerant, ſuperioris tẽpo ris antecę⁹ traderetur Iohannes geſta nar Matth. 5. a. †Mat. 4. c Act. 3. d. rauit. d ¶ Prædicans euan. Hiero. Be ati pauperes ſpiritu, qm̃ ip. &c. Regno ter Iohan. 18. g reno ſuccedit pauperras, pauptati Chri ſtianorũ regnũ ſempiternũ. vnde: Regnũ meum nõ eſt de hoc mundo: omnis enim honor terrenus, ſpuma, fumus, ſomnus

E ę ¶ Pœnitemi. Hiero. Amaritudinẽ ra † Simonis dicis, dulcedo poni compẽſat: picula ma ris ſpes portus dđectat, dolorem medici nę ſpes ſalutis mitigat. Qui deſiderat nu cleum, nucẽ frangat, pniam agat, qui vult ęterno adhęrere hono. Præconia Chriſti †Mat. 4. d narrare poſſunt, qui ad palmã indulgen Lucę. 5. b. tię peruenire meruerũt: Vnde poſt pniã prędicatores diguntur. f ¶ Vidit Si. Hiero. Simon obediens, Andreas virilis, Iacobus ſupplãtator, Iohãnes gratia. His noĩbus in imaginem dei conuertimur: O bedientia vt obediamus, virilitate vt pu gnemus, ſupplantatione vt perſeueremus gratia vt conſeruemus. Niſi enim domi Pſal. 126. a nus ædi. do. in va. la. qui &c. Hæ quatuor virtutes cardinales dicuntur. Per pruden tiam obedimus, p iuſticiam viriliter agi mus, per temperantiã ſerpentes calcamus per fortitudinem dei gratiam meremur. Hiero. Quem non inebriat eloquentia ſe cularis: Difficile homines potentes, & no biles, & diuites: & multo his difficilius elo quentes credũt deo. Obęcatur mẽs eorum diuitijs & opib⁹ atq; lu xuria, & circũdati virtꝰ nõ pñt videre ỹ rutes, ſimplicitatẽq; ſcri pturę ſanctę, nõ ex maieſtate ſenſuũ, ſed ex ỹ borũ iudicãt vilitate. 4. Reg. 2. b. ¶ Hiero. Vocantur quatuor piſcatores, Simon, Andreas, Iaco bus, & Iohannes: Relictis omnibus ſequuntur. Hac quadriga ve himur ad æthera vt Elias. his quatuor angulis conſtruitur pri ma eccleſia, his quatuor literis Hebraicis Tetragammatõ nomẽ dei cognoſcitur à nobis. Quibus etiã ſimiliꝰ pręcipiꝰ, vt audiam⁹ dñm vocãtẽ, & obliuiſcamur ppñm vitiorũ, & domũ paternę tra ditiõis, quę eſt ſtulticia deo, & rete aranearũ q̃ nos pene lapſos ve lut culices tenebat aer inanis. Nauẽ priſtinę cõuerſatiõis fugiamus Eph. 4. c. Pellibus em̃ mortuis tegit. Adã pr̃ nr̃ ſed'm carnẽ, q̃ depoſito cum Cañ. 2. b'. actib⁹ ſuis nouũ ſequẽtes, pellib⁹ Salomonis tegimur, qb⁹ ſpon ſa ſe gloriatur formoſam. ¶ Be. Quærit quõ primũ Petrũ & An dreã & poſt puſillũ Iacobũ & Iohãnẽ vocauerit, ſicut narrat Mat thæus & Marchus: cũ dicat Lucas in magna captura piſciũ ſocios Petri fuiſſe Iacobũ & Iohãnẽ, & Ieſum dixiſſe Petro: Ex hoc iã eris hoĩes capiẽs: & ſiꝰ eũ ſecutos fuiſſe, ſubductis ad terrã nauib⁹. Sed qd' dicit Lucas, primò factũ ẽ & Petro prędictũ eſt q̃ hoĩes eẽt ca ptur⁹, ñ q̃ extũc ñ eẽt piſcatur⁹. Ad capturã em̃ piſciũ redierũt, & poſtea ſicut Matthę⁹ & Marcus narrat, bini vocati ſũt. Primò Pe trus & Andreas: deinde & alij. Tũc enim nõ ſubductis ad terram nauibus tãq; cura redeũdi, ſed tanq; vocãtẽ & iubẽtẽ ſequuti ſũt

Et ingrediuntur

a ¶ Vt & nos mundi illecebras fugiamus.

a tum. † Et erat in deſerto quadragin a

¶ In proſperis. ¶ In aduerſis.

ta diebus, & quadraginta noctibus,

¶ Vt nos poſt baptiſmum non ſolum ad bona agenda, ſed etiam ad mala toleranda accingamur.

¶ Vt homo.

b & tẽtabatur à Sathana. Eratq; cum b c

¶ Vt deo.

beſtijs, & angeli miniſtrabant illi. d

¶ Lex.

c Poſtquam autem traditus eſt Io c

¶ Euangelium. ¶ Gentes.

d hannes, uenit Ieſus in Galilæã præ f

¶ Quod ducit ad regnum.

dicans euangelium regni dei, & di

a ¶ Hoc. b ¶ Beda de qua: Vbi venit plenitudo tẽporis, in quo miſit deus filium ſuum in ter. &c.

cẽs: Quoniam impletum eſt tem g

pus, & appropinquabit regnũ dei. h

a ¶ Beda. Renunciate operibus mortuis. ¶ Ergo. ¶ Aliter non intelligeris. ¶ Non ſunt opera vt ſit fides, ſed fides vt ſequantur opera.

e † Pœnitẽmini, & credite euãgelio. f

¶ Mundum volubilem.

Et prætereiens ſecus mare Galilææ k

¶ Prius mittuntur piſcatores ad prędicandum, vt fides credentium in virtute dei putetur eſſemon in eloquentia vel doctrina hominum.

¶ Obedient. ¶ Virilis.

f uidit Simonẽ & Andream fratrem

a ¶ Mundanis intentos lucris.

† eius, mittẽtes retia in mare. Erãt enim piſcatores. Et dixit eis Ieſus:

a ¶ Cum retibus euangeliſ.

† Vẽnite poſt me, & faciam uos fie ri piſcatores hominum. Et † proti

¶ Omino

nus relictis retibus ſequuti ſunt eũ.

¶ Poſt vocationem horum.

Et progreſſus inde puſillum, uidit

¶ Supplantatorem. ¶ Fugitiui. ¶ Gratiam.

Iacobum Zebedæi & Iohannem fratrem eius, & ipſos † componen tes retia in naui, & ſtatim uocauit

a ¶ Obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui.

illos. Et relicto patre ſuo Zebe l

dęo in naui cum mercennarijs ſe

g quuti ſunt eum. † Et ingrediuntur m

Nicolaus de Lyra. ☞ Capharnarũ

✠ a ¶ Et erat in deſer. in quibus ieiu nauit, vt Matt. iiij. b ¶ Et tentabatur à Sa. Modus autem & ordo huius tenta tionis hic tacetur, ſed exprimitur Matth. iiij. c ¶ Eratq; cum be. non tamen no cebãt ei ſed magis applaudebãt. d ¶ Et an. mi. il. p hoc oñdebat dñs terreſtrium & cæleſtiũ. e ¶ Poſtq. aũt. tra. eſt. Hic conſequẽter deſcribitur Chriſti prædica tio. Et priò q̃tũ ad tps, cũ dr̃: Poſtq. tra. eſt Io. Sicut enim Iohannes erat Chriſti Diuiſio prærcurſor, ita p̃dicatio ipſi⁹ erat præuia prædicatiõi Chriſti. & iõ Chriſtus nõ p̃di cauit cõiter & publicè añq; incarceraret Iohannes finita eius prædicatione. ſcd'ò q̃tũ ad locũ, cũ ſubdit: f ¶ Venit Ie. in Gali. Quare aũt ibi primò prædicauerit loquendo de publica & cõi prędicatione, Matthæus expreſſit. iiij. ca. circa mediũ, & ibi eſt expoſitũ. g ¶ Imple. eſt tem. ſ. re demptionis humanę p. pphetas prędictę. h ¶ Et appropinqua reg. dei. quia p Chriſtũ aperta eſt ianua cæli. i ¶ Pœni temini & cre. euã. qa ſine pnia p̃teriti delicti & fide Chriſti nõ habet vita beata. †Pœnitẽ k ¶ Et prætери. Hic cõſequẽnt deſcribit p̃ vos, ſcꝫ dicatiõis Chriſti fructus. ſ. aliq̃ rũ conuer ſipiſcat. ſio ad ip̃m, videlicet Petri, Andręæ, & Ia cobi & Iohãnis. patet ſẽa vſq; ibi: l ¶ Et reli pa. ſuo. Dicunt aũt hic mercennarij aliq hoĩes, q in piſcatione iuuabant Ze bedęũ p. mercede. Sciẽdũ aũt, q̃ iſta voca tio de q̃ loquit̃ hic Marcus, fuit illa q̃ vo H cati ſũt prædicti ad diſcipulatum Chriſti vlterius ad propria negocia non reuerſu ri. Prius enim vocati fuerant ſaltem tres illorum ad quandam Chriſti familiarita †ſtatim tẽ. poſtea tñ reuerſi ſunt ad propria negocia, de qua loquitur Iohannes, primò di cẽs quòd duo diſcipuli Iohannis Bapti ſtæ audientes eũ dicentem de Chriſto: Ec ce agnus dei, ſequuti ſunt eum. Et ibidem ſubditur, quòd Andreas erat vnus ex il †reſidẽs, ſarcinas lis duobus: & de altero dicunt docto. qd' fuit Iohannes euangeliſta. Et de vocatio ne Petri ſubditur ibidem. Iſta tamẽ voca tio Iohannis & Andreæ fuit inſtrumenta †Luc. 4. liter verbo Iohannis Baptiſtæ, principali ter ãt Chriſti inſpiratione. ¶ Si autẽ quę ratur, quomodo homines ſecularibus im plicati ad ſolum Chriſti verbum, relictis omnib⁹ ſequebantur eum. Dicendum, quòd humanitas Chriſti i ſtrumentum erat diuinitatis coniunctum: ſicut man⁹ eſt inſtrumẽ tum artificis. & ideo ſicut verbum Chriſti inquantum vox mouebat aurem, ita inquantum inſtrumentum diuinitatis mouebat mẽtem. m ¶ Et ingrediuntur Capharna. Hic conſequenter po nitur conuerſorum confirmatio per opera miraculoſa. Et deſcri bunt̃ hic tria miracula. Primũ eſt de dęmoniaco curato. Scd'm eſt de ſocru Petri ſanata, ibi: Et protinus egredientes. Tertium autem de leproſo mũdato, ibi: Et venit ad eum. Circa primũ dr̃: Et ingre diun. Ca. In illa enim ciuitate in principio ſuæ prædicatiõis plu ries Chriſtus prędicauit, & multa miracula fecit: ppter qd' Lu. 4. c. Exprobrabat illi ciuitati, qa per hoc nõ fuerũt ad deum ỹ ẽ cõuerſi

✠ Et ſtatim

ỹ c ¶ Eratq; cũ be. ſ. pacifice. d ¶ Et an. mi. il. Per hoc moraſ Marcus ſinuat̃, q illi q̃rũ ſenſus alitas ſub rõne pacifice teneẽt, p angelorũ mi niſterij ad cęleſtia trãsferẽt. f ¶ Venit Ie. in Ga. præ. Per hoc in ſinuans q p̃dicator euãgeliꝫ prius debet trãſmigrare de carnalibus ad ſpũalia, & de terrenis ad meditãdũ cæleſtia: qa Galilæa tranſmi gratio interpretatur. k ¶ Et prætериẽs ſecus mare Galilææ uidit Simonem & Andream. Per hoc autem qd' Petr⁹ & An dreas relictis retib⁹, & Iacobus, & Iohãnes relicto patre vocantem dominũ ſtatim ſunt ſequuti, nobis oſtenditur, q non cupidras tẽ poralis nec affectio carnalis retrahere nos debent à ſequela Chriſti.

✠ Et ſupebant

¶ a ¶Capharnaũ.Hiero.Capharnaũ villa cõsolatiõis,sabbatũ A reqes,Homo in spiritu imũdo.gen⁹ humanũ.in quo imundicia regnauit ab Adã vsq; ad Moysen.Nam cp sine lege peccauerunt, sine lege pibunt.Qui sciẽs sanctũ dei,,obmutescereiubetur:Dum Roma.1.c scientes quidem deum,non sicut deũ glorificauerunt aut gratias egerunt,sed euanuerunt in cogitationib⁹ suis.Spiritus discerpens hominẽ exĩt ab eo,quia appropinquante salute, appropinquat tentatio.Pharao dimissus ab Israel,persequitur eum,diabolus cõeptus †Mat.7.b surgit in scandala.¶ Beda,q; sabbato maxime curat & docet,ostendit se non sub lege esse,sed supra:& docet nos verũ sabbatum,vt saluti .s. animarum studentes,ab omni opere seruili.i.ab omnibus illicitis abstineamus. b ¶Erat enim.Be. Scribæ dicebant quæ scripa erant in Moyse & prophetis.Iesus vt deus & dominus,ipsi⁹ Moysi libere quæ deerant legi addebat, vel commutabat:vnde in Matthęo: Au- Ah. Matth. .c. distis quia dictum est antiquis &c.Ego autem dico vobis. c ¶Quid nobis &c. Beda. Non est hic voluntatis confessio, sed necessitatis extorsio;sicut seruus fugitiuus visum dominum timet.& de verbe ex cõuexans ribus deprecatur.Dæmones enim in terris dominum cernentes,se continuò iudicandos credebant esse. d ¶Obmutes. Beda Congruo ordine lingua serpentina Gen.3.a. quæ prima virus sparsit,ne vltra spargat primò obcluditur:deinde femina quę prima seducta est à carnalis concupiscentiæ febre curatur.tertiò vir qui male coniugi obediuit ,ab erroris lepra mundatur: vt sit idem ordo restaurationis in domino, qui perditionis in protoplasto. e ¶Dis. Be.vel conuexans,sicut quidã codices habent, Lucæ.4.f. Lucas aũt dicit qa nihil ei nocuit. B Sed qd' Marcus ait,discerpens,idẽ est qd' †totam circũiacentem regionem Lucas;cum proiecisset eum in medium. Quod verò addidit,nihilq; nocuit: intelligendum est:quia illa iactatio non eum debilitauit:sicut exeunt dęmones amputatis vel auulsis aliquibus membris. ¶ Be. Moraliter Virum à dæmonio liberatum, animum ab immunda cogitatione purgatum intelligimus.Fœminam verò à febribus consequenter curatam ,carnem à concupiscentię feruore per continentiæ præcepta frænatam. f ¶ Quid nã est? Per ea quę vident ad inquisitionem eorũ quę audierant excitantur.Ad hoc enim & ipse domin⁹ signa facit,& discipulis facere dedit,vt per hoc euangelio certius credatur,dum qui cælestia promittit terrenis,cælestia & diuina opera operenr in terris. g ¶Et Lucæ.4.f. statim dicunt ei &c.Lucas dicit qu ia rogauerunt pro illa. Modo enim Saluator rogatus .modo vltrò curat, vt contra vitiorũ quoq; passiones,& se precibus fidelium semper adesse, & quæ nõ intelliguntur,vel intelligẽda dare,vel nõ itellecta dimittere pię pe Psal. 18.d tẽtib⁹ ostẽdat:vñ Ddicta qs intelligit?ab occultis meis mũda me.

☞ Aprehensa

Nicolaus de Lyra.

✠a ¶Et statim &c.Synagoga enim est locus vbi cõueniebãt legisperiti & cõis ppls ad audiẽdũ doctrinã legis,maximè diebus sabbatorum,in quibus diuinis erat vacãdũ:& ideo tali loco & tẽpore docebat Christ⁹,qa erãt cõueniẽtia doctrinę ei⁹. b ¶Et st. super do.eius.i.admirabantur:Tum quia legẽ & prophetas nõ didicerat:& tñ clarissimè docebat.Tum quia doctrinã suã diuinis opibus confirmabat.vnde subditur: c ¶Erat enim doctrina eius q.ha.s.faciendi miracula.Quod statĩ oñdit p factũ cũ subdit c ¶Et erat &c.ho.in sp.im.i.obsessus à dæmone. f ¶Et ex. dolens de Christũ doctrina,quæ erat animarum salus & medicina Et quia de salute hoĩm torquetur diabolus inuidia motus,ideo subditur: g ¶Veniſti perde.&c.i.diminuere & auferre potestatẽ nostram nocendi hominibus. h ¶Scio,quia sis sanct.id est Christ⁹ ad salutẽ hoĩm missus.Per pphetias em de Christo dictas quæ determinauerãt tps,locũ & modum veniendi ipsius Christi, secundum secundũ qd' plenius declarati in quadã quęstione de aductu Mes C się cõpletas in eo:& per alias circũstantias sciebãt Ipm esse Christũ in lege ,promissum.vñ.j.eo.ca.dicit:cp nõ sinebat eos loqui,quoniã sciebant eũ.s.esse Christũ,secundũ cp expresse dicitur Lucę.iiij.verũtamen nesciebãt ipsum esse deũ:Nec per tẽtationẽ Christi in deserto diabol⁹ potuit scire de Christo vtrũ esset dei filius per naturã,habens eandem naturã numero cum patre:licet ad hũc finem tripliciter eũ tentauerit,vt dictum fuit plenius Matth.iiij.Si enim cognouissẽt dęmones ipsum esse deum,nunq; induxissent Iudæos ad ipsum crucifigendũ,sed'm quod dicitur.j.ad Cor.ij.b.Si cognouiss †tanquam sent,nũq; dominũ glorię crucifixisset.Ali qui aũt doctores dicunt, cp non solum non cognouerunt dæmones ipsum esse deũ(vt dictũ est)sed nec etiam cognouerunt certitudinaliter ipsum esse Christũ in lege promissum:sed tantũ hoc cognouerunt quadã coniectura ꝓbabili multum, quæ in hoc loco & in alĩs locis euangelij pluribus nomine scientiæ exprimit. Sed primũ dictũ magis videtur consonũ textui & dictis sanctorũ. i ¶Obmu.Compellat enim Christus dæmones ad tacẽdũ de ipso,ne veris falsa miscerent,& ne vide retur quęrere testimoniũ ab ipsis:Maximè quia Pharisæi dicebant ipsum in Beelzebub principe dæmoniorũ exĩcere dæmonia,vt habetur.Mat.xij.vbi dictum Pharisæorum plenius excluditur, sicut ibidem exposui. k ¶Et discer.Contrarium videtur haberi Lucæ.iiij.vbi dicit de isto dęmone,cp exiuit ab illo & nihil ei nocuit. Dicendum,cp dæmones ab obsessis corporibus solẽt exire,non solũ cũ afflictiõe *etiam corporis,sed etiã cũ mutilatione alicuius †Ma.8.b membri.Per hoc ergo cp Lucas dicit cp ni Lucæ. 4.f. hil ei nocuit,intelligendũ est cptũ ad mutiD lationẽ,quia exiuit absq; mutilatiõe membri.Quod aũt dicit Marcus,discerpens eũ intelligendũ est cptũ ad afflictionẽ:quia licet in exitu nõ mutilauerit eũ,tñ multum afflixit:& hoc idẽ habetur Lucæ.iiij.s.vbi dicitur:Et cum proiecisset illud,dęmoniũ in medium: p quod intelligit obsessi afflictio,ibidem subdit:Exiuit ab eo,nihilq; ei nocuit.per quod excluditur mutilatio. l ¶Quæna do.hæc .quia præceptis veteris legis addebat nouitatẽ consiliorũ,& etiam quia nouo modo confirmabat doctrinam suam.s.p operationem miraculorum:& ideo subditur: m ¶Quia in po testate &c.Sequitur: n ¶Et protinus egredientes. Hîc po Diuisio nitur secundum miraculum:Et diuiditur in duas partes,in principalem & incidentalem,secundum ibi:Vespere autem facto. Circa primum dicitur:Et protinus egredientes de.sy.s.post Christi prædicationem & eius confirmationem per expulsionẽ dęmonis, o ¶Venętũr in do.Si.vt ibi acciperent refectionẽ post laborẽ. p ¶ Recũbebat aũt socrus Simo &c. Licet enim virtute naturæ febris possit curari,non tamen in instanti.Christus autem sanauit eã hic subito:& ita pfectè cp illa mulier mĩstrabat eis: Ex q ostenditur illa curatio miraculosa ad discipulorũ confirmationẽ.

Vespere autem

✠ ¶Et stupebant super doctrina eius.Erat enim docens Moraliter quasi potestatem habẽs.i.suam doctrinã confirmãs operibus miraculorum . d ¶Et non si. scri. qui suam doctrinã affirmabant iactantia verborum.Per hoc ostendit,cp prędicator cuãgelij nõ debet doctrinã suam ostentare verborum affluentia , sed eam firmare per opera sancta. e ¶Et erat in synagoga eorum homo in spiritu immũdo:per quem significatur homo pollut⁹ carnis vitio,de quo dicitur: k ¶Et discerpẽs eum . quia vitium carnale non curat,nisi carnis afflictiõe;vt per quę peccat quis, per hæc & torqueatur. p ¶Recũbebat autẽ socrus Simonis febricitans:per quã significatur mulier calore luxuriæ laborans berta te curat, Eccl.xxvj.b.In filiã nõ auertẽte se firma custodiam.

¶Vespere aũt

¶ a ¶Villa consolationis. ¶Requies.
capharnaum:& statim sabbatis ingressus in synagogam docebat eos. a
†Et stupebant super doctrina eius. b
¶Ideo. ¶Substantialem & propriam.
Erat enim docens eos † quasi potestatem habens,& non sicut scribę. d
¶Cum deceret.
Et erat in synagoga eorum homo e
in spiritu immundo, & exclamauit f
¶Commune.
dicens:*Quid nobis & tibi Iesu Na
a Presentia Iesu,tormenta sunt dæmonum.
zarene? Veniſti perdere nos? Scio g
quia sis sanctus dei. Et commina- h
tus est ei Iesus dicens: Obmutesce, i
& exi de † homine. Et † discerpens k
eum spiritus immundus, & exclamans uoce magna exĩt ab eo. Et
a ¶Quod exiens ei non plus nocuisset
mirãti sunt omnes, ita ut conqui- l
rerent inter se, dicentes Quid nam
¶Propria alij inaccepta. ¶Etiam.
est hoc? Quænam doctrina hæc no- m
ua? Quia in potestate *spiritibus
¶Vt deus.
immundis imperat,& obediunt ei.
¶Quia tanta faciebat.
Et processit rumor eius statim in
† omnem regionem Galilææ . † Et n
¶Iesus & discipuli.
protinus egredientes de synagoga,
a ¶Circumcisionem Petro commissam.
uenerunt in dõmum Simonis & o
Andreæ cum Iacobo & Iohanne.
a ¶Alleg Sinagoga quodammodo mater ecclesię commisę Petro.
Decumbebat autem socrus Simo- p
nis febricitans, & statim dicunt ei
a ¶Inuidiæ æstibus laborans & ecclesiam persequens.
de illa. Et accedens eleuauit eam
¶In spiritualem vsum erexit carnalia eius opera.

☞ a ¶ Apprehēſa. Socrus Petriſ febricitans apꝓhenſa manu leuatur. Febris, intemperantia eſt, de q̄ nos filij ſynagogæ p manum diſciplinæ, & leuationem deſidery ſanamur: & hui⁹ qui ſanat nos ad veſperū declinantis à nobis miſtramus voluntati. b ¶ Miniſtrabat eis. Be. Tropo. i. membra q̄ ſeruierāt immunditiæ: ſeruiant iuſticiæ. c ¶ Veſpere autem. Beda. Occaſus ſolis mors Chriſti. Afferebant ad eum omnes male habentes. Plures eī per apoſtolos poſt mortem ſuam ſanauit q̄ cum in carne viuens ludęis prędicauit. d ¶ Ad ianuam. Hieroñ. ianua regni, moraliter pœnitentia eſt cum fide, quæ operatur ſalutem varijs languoribus. Varia enim ſunt vitia, quibus langueſcit ciuitas mundi. e ¶ Quoniam ſciebant eum. Beda. Lucas dicit apertius: exibant dęmonia à multis clamantia & dicentia: quia tu es filius dei: & increpans non ſinebat ea loqui, quia ſciebant eum eſſe Chriſtum. Dæmonia ergo Chriſtum eſſe ſciūt & filium dei eſſe confitentur. In ieiunio enim fatigatum hominem diabolus putauit, nec tentando potuit eum experiri, an eſſet filius dei. Sed poſtea per ſignorū potentiam, vel potius ſuſpicatus eſt, vel intellexit. Non igitur eum quia ignorabat Chriſtum eſſe crucifigi perſuaſit, ſed quia morte illius damnandū ſe eſſe non præuidit. vnde 1. Cor. 2. b Paulus: Nemo principū huius ſeculi cognouit. Si enim cognouiſſent, nunq̄ dominū gloriæ crucifixiſſent. f ¶ Et dilu. Be. Sicut per occaſum ſolis mors, ſic per diluculum reſurrectio Chriſti: cuius manifeſta luce abijt in deſertum gentium, & in fidelibus orabat: quia eorum corda ad orationem excitabat. g ¶ Et erat prædicans in ſynago. Be. In hac prædicatione intelligitur etiam ſermo ille habit⁹ in monte quem refert Matthęus: nā Marcus adiungit: Et venit ad eum le. de quo talia dicit. Quibus intelligit ille eſſe quē Matthęus dicit ſanatum, poſtq̄ dominus deſcendit de monte. Sic enim Matthæus ait: Cum autem deſcendiſſet Ieſus de mōte, ſe. ſunt eū tur. m. & ecce leproſus veniens adorabat eum, dicens: Domine ſi vis potes me mundare. h ¶ Et genu. Be. Humilis pudibundus. Debet enim q̄ſq̄ de maculis vitæ ſuæ erubeſcere, ſed cōfeſſionē verecūdia non reprimat: oſtendat vuln⁹, remediū poſcat. ¶ Hiero. Leproſus geñuflexo domini voluntatē deprecans mundat, q̄ non vult mortē peccatoris, ſed vt cōuertat & viuat. Lepra nr̄a peccatū primi parētis, quę à capite iēcpit, q̄n regna mūdi deſiderauit radix oīm malorū cupiditas. vñ Giezi auariciā ſecut⁹, lepra ſuffundit. Hæc verò ſacerdoti ſed'm ordinem Melchiſedech oſtenſa, oblatione mundatur, dicenti: Date eleemoſinam, & ecce omnia munda ſunt. ¶ Beda. Leproſus genus humanum ſignificat, qui ſecundum Lucam, lepra plenus fuiſſe perhibetur. Omnes enim peccauerunt & egent illa gloria dei. ſ. vt extenta manu Saluatoris, id eſt incarnato verbo, humanamq̄ contingente naturam à varietate priſci erroris mundentur: & q diu à populo dei ſecreti erant à templo dei reddantur: & vero ſacerdoti offerre (qui eſt in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech) corpora ſua hoſtiam viuentem. ſ. d. p. i ¶ Si uis potes. Be. In voluntate tribuit poteſtatem, nec dubitat vt incredulus de voluntate domini, ſed colluuionis ſuę conſcius nō præſumit. ¶ Be. Qui excluſus à lege domini ſe poteſtati curari poſtulat, ſupra legē iudicat gratiam eſſe. Vt enim in domino poteſtatis autoritas, ſic in illo fidei conſtantia. k ¶ Extendit manum. Beda. Leproſū tangi lex prohibet, ſed q̄ dominus legis eſt, nō obſequit legi, ſed legē facit. Nō ideo tāgit, q̄ ſine tactu curare nō poterat, ſed ſic. p bat, quia legi ſubiectus nō erat. l ¶ Volo, mundare &c. Beda. Illud mirabile, quo rogatur eo ſanat genere. Volo, mundare: & cum dixiſſet, ſtatim diſceſſit ab eo lepra. Beda. Nihil medium inter opus & præceptum. Dixit & facta ſunt. Vides qui a voluntas poteſtas eſt. Itaq̄ tanq̄ poteſtatem habens ſanandi, & autoritatem iubendi, non refugit teſtimonium operandi. Volo enim dicit, ꝓpter Fotinū, imperat, ꝓpter Arriū, tangit, ꝓpter Manichęū.

Nicolaus de Lyra. ☞ Vide nemi-

a ¶ Non remanente moleſtia egritudinis, vt ſolet ſanitas quæ datur imperio domini, tota ſimul redit.

[a] apprehenſa manu eius: & cōtinuo [b] dimiſit eam febris, & miniſtrabat [a] ¶ Beda. Mōrte,
[c] eis. † Veſpere autem facto cùm oc- [2]
a ¶ Beda. Chriſtus qui dicit: quandiu in mundo ſum: lux ſum mundi.
cidiſſet ſol, afferebant ad eum omnes male habentes & dæmonia habentes, & erat omnis ciuitas con- [b]
¶ Pœnitentiam.
[d] gregata ad ianuam. Et curauit mul- [e]
¶ Vitijs.
tos qui uexabantur uarijs languoribus. Et dæmonia multa eijciebat, [d]
a ¶ Beda. Peccatori dixit: quare tu enerras iuſticias meas &c. ¶ Ne quis dum audit prædicantem: ſequatur errantem, & falſa veris miſcentem.
[e] & nōn ſinebat ea loqui, quoniam [c f]
[f] ſciebant eum *. Et diluculo ualde [g]
a ¶ A morte. b ¶ Gentes.
ſurgens, egreſſus abijt in deſertum [h]
¶ Beda: ſuis.
locum, ibiq̄ orabat. Et proſequu- [i]
¶ Obedientes.
tus eſt eum Simon, & qui cum eo erant. Et cùm inueniſſent eum, dixerunt ei: quia omnes quærunt te.
¶ Iam facto ſermone.
a ¶ Non decet ociоſum eſſe prædicatorem.
Et ait illis: Eāmus in † proximos ui- [h]
cos & ciuitates, ut ibi prædicē: Ad [i]
hoc enim ueni. Et erat prædicans in ſynagogis eorū, & in omni Galilæa, & dęmonia eijciēs. † Et uenit ad [i]
[h] eum leproſus deprecās eum, & ge- [i]
¶ Oſtendit vulnus, remedium poſtulat.
[i] nuflexo dixit: Si uis potes me mun- [k]
dare. Ieſus autem miſertus eius, [l]
a ¶ Miſericordię affectum. ¶ In hoc humilitas.
b ¶ Gratia ſuperat legem non timet contaminari qui alios liberat. ¶ Nullum ſpernamus, & ſi maculoſum videamus.
[k] extēdit mānū ſuam, & tāgēs eum, [b]
a ¶ In hoc pietas. b ¶ In hoc poteſtas.
c ¶ Be. Nihil medium inter præceptum & opus.
[l] ait illi: Vōlo: Mundare. Et cum [m n]
a ¶ Illud: Volo mundare.
dixiſſet, ſtatim diſceſſit ab eo lepra,

c ¶ Veſpere au. ſa. Hic ponitur ꝓ incidentalis: occaſione enim huius ſanationis illi qui habebant infirmos illa vilia adduxerunt eos ad Chriſtū quærentes remediū: & hoc eſt quod dicitur: Veſpere autem ſa. Dicit autē Theophilus expoſitor, q̄ ita tardē adduxēre eos ad Chriſtum, q̄a illa dies erat dies ſabbati, & credebant curationes non eſſe licitas durante die ſabbati, quæ finiebatur in veſpere illius diei. b ¶ Et erat omnis ciuitas congregata ad ianuam. i. multi de ciuitate: Et eſt modus loquendi hyperbolicus, ſicut ſupra dictum eſt. c ¶ Et curauit mul. i. oēs qui fuerūt ibi adducti, qui erāt multi. Aliter exponit: Multos. id eſt plures de adductis, quorū fides & deuotio curationem merebat. d ¶ Et dæmonia multa eijciebat: Eodē modo duplicit exponitur. i. oīa vel plura. e ¶ Et nō ſinebat ea lo. ex cauſis prędictis. f ¶ Qm̄ ſci. eum. lā dictū eſt, q̄liter hoc ſit intelligendū. g ¶ Et dilu. ual. ſur. In hoc dās exemplum, vt prædicator & mirabilium diuinorū operator debeat fugere ꝓpriā applauſum, veruntamē quia nō debet omittere ſalutem animarum, ideo ſubditur:
h ¶ Eamus in proximos uicos & ciuitates. ut ibi prædicem. Cætera patent. i ¶ Et uenit ad eum lepro. Hic ponitur tertium miraculum de leproſo mundato, cuius fides exprimitur cū dicit:
k ¶ Si uis potes me mun. confitēdo eū in Chriſto diuinam potentiam, meruit curationem ideo ſubditur: l Ieſus autem mi. e. Licet enim ſecundum determinationem legis ex tactu leproſi contraheretur immunditia, tamen hoc in Chriſto locum non habuit, quia ex tactu leprā curauit. m ¶ Atilli: uolo. Hic eſt punctus: & quod ſubditur: n ¶ Mundare. imperatiuum eſt, vt oſtendat ſe per modum imperij lepram curare, tanq̄ dominus creaturæ.
† proximos ut ibi, &c. H
† Mar. & Luc.
¶ a ¶ Veſpere autem facto cum occidiſſet ſol, afferebant ad eum oēs male habentes. Beda. Myſticē ſolis occubitus paſſionē mortēq̄ ſignificat illius qui dicit: Quādiu ſum in mundo, lux ſū mundi: & ſole occidente plures q̄ ante dęmoniaci & ægroti ſanantur: quia qui tēporaliter in carne viuens paucos Iudæorum docuit, omnibus per orbem gentib⁹ fidei ſalutiſq̄ dona tranſmittit. e ¶ Et non ſinebat ea loqui. Theophilus: In hoc docens nos non credere dæmonibus, etiam ſi vera dicant: quia ſi aliquos credentes ſibi inuenerint, veritatibus mendacia miſcēt. Vnde in collatione Moyſi abbatis dicitur quōd quidam anachorita deceptus fuit à dæmone in angelum lucis ſe transformante: qui poſt plura vera quæ ſibi dixerat, proiecit ſeipſum in puteum ad eius verbum. Nam ei dixit quōd tanti meriti erat apud deum, quōd ex hoc nullum pateretur malum, quod fuit falſum: nam ex hoc lætaliter fuit vulneratus & cito poſt mortuus.
Moraliter
Myſtice
g ¶ Et diluculo ualde ſurgens egreſſus abijt in deſertum locum. Per hoc oſtendens, quōd prædicator euāgelij redire debet ad orationis ſecretum, vt ibi hauriat quod poſtea populis effūdat. ideo ſequitur: h ¶ Eamus in proximos uicos & ciuitates, ut ibi prædicem. Ad hoc enim ueni. Et erat prædicans in ſyna. &c. Et uenit ad eum leproſ⁹. Per lepram quæ morbus eſt contagioſus, originalis culpa ſignificatur, quæ per carnalē generationem ad poſteros deriuatur, qui manu Chriſti tactus ſanatur, quia virtute eius per baptiſmum emundatur. Per oblationem aūt muneris & diuulgationem operis, ſignificatur quōd baptizatus tenetur deo fideliter ſeruire, & eum iugiter collaudare.

Matth. 8. b
Roma. 6. ad
Luc. 4.
Lucæ. 4. g
Moraliter
1. Cor. 2. b
Matth. 8. a
Ezech. 18. g
1. Timo. 9. b
4. Re. 5. g.
Lucæ. 11. ſ.
Lucæ. 5. c.
Roma. 3. c
Roma. 12. a
Pſal. 32. b.

☞ ¶Vide ne. Beda. Non quia voluit qđ non potuit, qa oĩa quæ
A cũq; voluit fecit. Sed docet nr̃a bñficia reprimi, nõ tm̃ à mercede
Psal.113.b. pecuniæ, sed etiã gratiæ. b ¶Osten. Beda. vt intelligat non legis ordine, sed gratia quæ sup legem est esse curatũ. Offerre iubet, vt ostẽdat, quia nõ legẽ soluit sed implet, dũ scđm legẽ gradiẽs sup legẽ sanat, quos remedia legis non sanabant.
Nec añ sacrificiũ, significãs cessare debebat, cũ nõdũ significatũ cõfirmatum erat constitutione apl'orũ & fide credentium.
✠quidquã c ¶At il. egres. Be. Vnius saluatio multos ad dñm cogit. Nõ potest tacere beneficiũ, etiã iussus ab eo q dedit. Præcepit
†sacerdoti dominus abscõdi. Vult em̃, vt ĩ bonis q agimus latere velimus, qđ est hũilitatis: & ĩuiti pdamur vt aliis psimus, qđ magnæ est sublimitatis, cũ etiã si ipsi velim⁹, opa nõ pñt taceri. d ¶Ita ut iã nõ. Hierony. Nõ oĩb⁹ manifestat⁹ ẽ Ies⁹, q latis atq; platancis seruiũt laudib⁹, & ppriis volupta-
†diuulgare tib⁹: sed his q foris cũ Petro exeũt, & ĩ desertis locis sũt, q̃ elegit dñs ad orãdũ & reficiẽdũ ppl̃m, q deserũt delectatiões mundi & oĩa q̃ possidẽt, vt dicãt: Portio mea
Psal.118.h. dominus. Gloria verò dñi manifestat his q cõueniũt vndiq;. i. p plana & ardua, q̃s nihil potest separare à charitate dei.

& mũdatus est. Et comminatus est [a] ei: statimq; eiecit illum, & dicit ei: Vi[b]de nemini * dixeris: sed uade ostẽde te † principi sacerdotum, & offer
a ¶Secundum legem offerri
pro emundatione tua, quæ præcẽpit Moyses in tẽstimonium illis.
a ¶Si deo credat, si impietatis lepra discedat.
¶Salutis.
¶Prohibitus est dicere. At ille egres. a ¶Sed nec ad horam potuit abscondi.
[c] At ille egressus cẽpit prædicare, & [b]
[d] † diffamare sermonẽ, ita ut iam nõ [c] posset manifestè in ciuitatem introire, sed foris in desertis locis esse: &
¶Tumultuosas carnalium mentes fugit, secretos a mundanis curis visitat.
¶Allego. Hi sunt quos nihil potest separare a charitate Christi.
conueniebant ad eum undiq;.

Nicolaus de Lyra.

✠ a ¶Et cõmi. est ei. phibẽdo ne hãc curationẽ diuulgaret. donec oñdisset se sacerdotibus, & sacrificiũ ĩ lege pceptũ p sua emũdatiõe obtulisset. Legalia em̃ habuerũt cursũ suum & obligationem vsq; ad Christi passionẽ, in qua oblatũ est vnũ pfectũ sacrificiũ euacuatiuũ legaliũ. & iõ vsq; tũc Christ⁹ legalia seruauit, sicut declaratũ fuit Mat. v. sup illud v̓bum: Non veni
B soluere legẽ sed adimplere. & sil'r aliis seruanda mãdauit, vt hĩc patet. b ¶At il. egres. cœ. s. post factã oblationẽ pdictã. c ¶Vt iã nõ pos. propter pressuram hominum sibi occurrentiũ ad quærendum sanitates, & videndum miracula. ¶In capit. j. vbi dicitur in posti. Ideo non est credibile, quòd calceamentis vteretur.

ADDI. I. Vti calceamẽtis manifestũ est eẽ de cõi hoĩm cõsuetudĩe, nõ solũ rudiũ seu imperfectorum, sed etiã sctõrũ, vt patet de Moyse Exod. iii. b. cui in reuerentiã terræ sãctæ dr̃ p angelũ: Solue calceamẽta de pedib⁹ tuis. Sil'r de Iosue legit Ios. v. d. Vñ nõ ẽ ĩcredibile, q Christ⁹ q nõ solitariã duxit vitã, sed cũ hoĩb⁹ cõuersat⁹ est, vt Baruch. iiii. d. calceamẽtis vteret. Cõuenietissimum em̃ est, vt qs cũ eis qb⁹ cõuersat, saltẽ ĩ licitis & honestis cõformet. vñ. j. Cor. ix. d. Oĩb⁹ oĩa fa. sum. Nec obstat illud qđ postil. allegat, q Christ⁹ imposuit discipulis ad pdicãdũ missis sine calceamentis incedere. ¶Priò, qa nõ oĩa q̃ ipsis discipulis ad prædicandũ missis imposuit Christus, ipse seruauit. Præceperat em̃ eis, ĩ ciuitates Samaritanorũ nõ intraueritis, Matth. x. a. qđ tñ ipse Christus nõ seruauit, vt hr̃ Ioh. iiii. Sil'r Mat. x. a. In viã gẽtiũ ne abie. Christ⁹ aũt abiit ĩ viã gentiũ, vt patet Mat. xv. b. vbi legit: Secessit ĩ ptes Tyri & Sydonis. Vñ illud qđ legit Actu. j. a. Cœpit Iesus facere & docere. ĩtelligit de his q̃ simpl'r sũt bona scđm legẽ naturalẽ vl' diuinã, seu de his q̃ ptinẽt ad pfectionẽ vitæ. Vsus ãt calceamẽtorũ de se nec est bon⁹ nec mal⁹ scđm vtrãq; legẽ pdictã. vñ secũdũ Aug. de doc. Christiana. In oĩb⁹ nõ vsus rerũ, sed libido vtẽtis in culpa est. ¶Scđ'ò, qa illud quod dr̃ Luc. x. a. Nolite portare perã nec calceamenta, à doctorib⁹ intelligit, non vt lr̃a sonat, sed figuratiuè. vnde ĩ glo. ibidẽ: vtrũq; de mortui aĩalis corio fit. vnde nihil mortale vult esse in illis q̃s ad pdicãdũ mittit. hæc ĩ glo. Quæ qdẽ glo. nõ mystica tm̃ cẽsẽda ẽ, sed poti⁹ lr̃alis. Nã cætera q̃ Christus phibuit discipulis ad pdicationẽ missis, ad literã ĩtellecta sunt ĩpeditiua officii pdicationis, inq̃tũ aliquã sollicitudinem supfluã secũ trahũt, sicut est possidere aurũ & argẽtũ, vl' portare sacculum vel perã & hmõi. Sed calceamẽta manifestũ est, q nõ impediũt ad itinerãdũ, sed potius expediũt. vnde domin⁹ q Israeliticis exeũtib⁹ de Aegypto, ad festinationem exeundi & ambulandi hortabatur ĩ esu agni paschalis, pcipiebat eos habere calceamẽta ĩ pedib⁹, vt patet Exo. xii. b. Cui⁹ rõ est, ne nudis pedib⁹ ambulando p offensionẽ lapidũ vel hmõi, ĩpedirẽtur ab itinere. Ex qb⁹ videt seq q Christ⁹ nõ phibuit pdicatorib⁹ materialiter calceamẽta, sed intelligẽdũ ẽ put ĩ glo. allegata. Hoc em̃ patet. j. vi. c. manifestè, vbi Christ⁹ discipulis ad pdicãdũ missis iubet calceari sãdaliis. vbi Aug. de cõsensu euãgelistarũ dicit, q Marc⁹ dicẽdo calceari sãdaliis, aliqd hoc calceamẽtũ mysticẽ significatiõis admonet. & iõ nullã cõtradictionẽ ĩcludit, si vno loco calceamẽta discipul' phibeãt, & ĩ alio eisdẽ pcipiantur, cũ scđm mysticã expositionẽ vtrũq; sit verũ. Si qs aũt ĩtã
C tũ voluerit pteruire, q nullo mõ calceamẽta intelligãt nisi materialiter, tũc ex dictis apl'i habebit concedere, q prædicatores euãgelii debẽt habere calceamẽta. Dicit eĩ Eph. vi. c. State ergo suc. &c. & sequit: Et calceati pedes ĩ pparatiõe euãgelii pacis. Optet ergo dicere, q tã ĩ dictis Christi phibẽtis calceamẽta discipulis, q̃ ĩ dictis Apl'i pcipiẽtis pdicatorib⁹ calceari, vtrobiq; ĩtelligant calceamẽta ñ material'r sed spũal'r. Tertiò, nã cõsuetudo ecclĩæ vl'is maxiam habet autoritatẽ. Ipsa em̃ doctrĩa catholicorũ doctorũ ab ecclĩa autoritatẽ habet. Dicit em̃ Aug. ĩ li. de vtilitate credẽdi: Nõ crederẽ euangelio, nisi ecclĩa illud mihi traderet. Cõstat ãt, q ex cõsuetudine ecclĩæ vniuersalis pdicatores diuini v̓bi materialibus vtũt calceamẽtis: nec ex hoc rephẽdũt, nisi forte illi q ex regula vl' constitutiõe ad hoc restringũt. Cæteri ãt nullo mõ tã generalit & irreprehẽsibiliter hoc fecissẽt, si ex pcepto Christi hoc fuisset ĩterdictũ pdicatorib⁹, vt posti. videt sentire. Quarto qa ex his v̓bis Iohãnis baptistæ August. ĩtellexit ad lr̃am, q Christus calceamenta material'r portabat. vñ dicit ĩ lib. de v̓bis dñi: De his calceamẽtis qb⁹ calceati sum⁹, cõfortat me dñs Ies⁹, qa nisi calceat⁹ fuis-
D set, de eo Iohãnes nõ dixisset: cui⁹ nõ sum dignus corrigiã calceamẽti soluere: Surrepat ergo hũana psũptio di. Ego euãgeliũ seruo: qa nudo pede ambulo. Hæc ille. Est etiã alia rõ ad ppositũ: vide. j. ca. vi. ĩ additione scđa. ¶In e. ca. vbi dr̃ ĩ pos. dicẽdũ q illa aptio nõ fuit ĩ corpe cælesti sed ĩ aere

ADDI. II. Meli⁹ dicẽdũ est scđm Hiero. sup Mat. dicẽtẽ, q nõ reseratiõe elemẽtorũ, sed spũalib⁹ ocul' cæli apti sũt, sicut Ezechiel ĩ priõ sui volumĩs aptos eẽ cõmemorat, scđm quã sñiam nec ĩ corpe cælesti, nec in aere aptio illa fuit facta, sed tm̃ respectu ipsi⁹ Christi hanc aptionẽ spũaliter cõsiderãtis. Qđ etiã ipse mod⁹ loq̃ndi euãgelistarũ testat. Dicit em̃ Mat. iii. d. Et ecce apti sũt ei cæli. vbi Chryso. Quod corporaliter apit, oĩb⁹ apertũ est. Sil'r & Marcus dicit de Christo tm̃: Vidit cælos aptos: q̃si ipsa aptio cælorũ ad visionẽ Christi referat. s. in telectualẽ, put Christus baptismo iã sctificato vidit aptũ esse cælũ hoĩb⁹: qđ tñ antea viderat fiẽdũ. vñ ĩ hac aptiõe scđm Tho. in iii. par. q. xxix. ar. v. ĩ cor. q̃stionis. Tria sunt considerẽda q̃ ptinent ad efficaciã nr̃i baptismi. Priò qdẽ pricipalis virtus ex q̃ baptism⁹ efficaciã habet: Quæ qdẽ est v̓tus cælestis. s. diuina. qđ rectè significat p apertionẽ cælorũ. Scđ'ò, ad efficaciã baptismi operat fides ecclesiæ & ei⁹ q baptizat. Baptism⁹ em̃ est fidei sacramẽtũ, p fidem autẽ cognoscim⁹ cælestia, q̃ sensum & humanã rõnẽ excedunt: ad qđ significandum apti sunt cæli. Tertiò, qa p baptismũ aperit nobis introitus regni cælestis, put in postilla. ¶In eod. ca. vbi dicit in postil. Si em̃ cognouissent dæmões ipsũ esse deũ, nũq; ĩduxissẽt.

ADDI. III. Non videt rõ q̃re dæmones nõ induxissent Iudæos ad crucifigẽdum Christũ, etiã si cognouissent ipsum esse deũ. Dæmones em̃ cũ sint in termino dãnatiõis, q̃ntò ad maiora pctã homines trahere pñt, tãtũ ad illud magis conant: & iõ Beda ĩ hoc loco loquens de diabolo sic dicit: Nõ igit ideo Iudæis eũ crucifigere persuasit, quia dei filium non esse putauit. Ex quo patet, q etiam si filiũ dei ipsum esse putasset, adhuc psuasisset vt crucifigeret. Dictum autem Apl'i. j. Cori. ii. b. dicẽtis: Si em̃ cognouissent, nũq; dominum glr̃iæ crucifixissent, &c. nõ facit ad ppositũ. Loqt em̃ de hoĩb⁹ q tãq; viatores q̃tuncũq; viles sint, nõdum tñ communiter attingunt ad terminum damnationis

REPLI. In primo ca. vbi dr̃: Non sum dign⁹ soluere corrigiam calceamẽti, &c. postil. hoc exponens dicit, p hoc significari vile obsequiũ. q. d. nõ sum dign⁹ ei ĩ minimo obsequm pstare. Nõ em̃ ad lr̃am Christ⁹ calceamẽta soluenda habuit, q apostolis ne portarẽt ĩterdixit, qa cœpit Ies⁹ facere & docere, &c. Bur. hoc dictũ ægrè ferẽs fortasse pter postil. nudi pedẽ calceamẽtorũ vsũ paruipẽdit, nõ attẽdẽs q sctũs Dionysi⁹ ca. xv. angelicæ hierar. singulari mysterio describit angelos discalceatos, vt oñderet ad diuinas illuminationes suscipiendas & cõicãdas nudi pedes eẽ aptiores. Attendat Burgẽ. primũ ecclesiæ electum & deputatum rectorem Moysen, non nisi nudipedẽ ad diuina cõtemplãda accedere potuisse: Exo. iii. a. Et pphetarũ disertissimũ Isaiã ad dei pceptũ nudipedẽ ĩcessisse, Isa. xx. b. Et magistrũ vnicũ nudipedẽ sedisse, vt patet ex Mariæ pnĩa, q̃ pedes eius lauit, Luc. vii. g. Apl'osq; calceatos nõ fuisse. Et q̃uis oĩm illarũ rerũ sint rõnes mysticæ per doctores & glossam

Eres & glossã assignatę, verũ est tamẽ ad literã illã cõtigisse, & Moysi & Isaię & aplis prędicta fuisse: Eccl̃ę catholicæ vsus ẽ ĩ picturis & imaginibus aliquor̃ sanctorũ depictis cũ calceis, imagines tñ aplorũ & Christi nudi pedes apparẽt: quæ pictur̃ę libri laicorum dicunt, & rerũ gestarũ rememoratiuę. vñ Bur. se inaniter fatigat, in cõmẽdatiõe calceamẽtor̃ in suggillatiõem postil. quasi dixerit vel senserit euãgelicos prędicatores sub prędicto Christi astrictos ad abiectionẽ calceorũ: qđ tamẽ nõ intendit: sed dicit aplos ꝓhibitos. Constat aũt prędicatores verbi dei multa licẽter facere, quæ facere aplis nõ licebat. Cõstat enim aplos reliquisse oĩa quæ eorũ successores nõ relinquũt, sed quidã thesaurizãt. Cõstat etiã aplos vora emisisse: quæ successores eorũ nõ emiserũt. Cõstat aplos in illatis cõtumelijs fuisse gaudẽtes, successores eorum iniurias acriter vindicantes, & sic de multis alijs. Frustra etiã Burg. se fatigat ad ꝓ suadendum Christum incessisse calceatũ, quia vt dicit cõuenientissimũ fuit se cõformare cũ his cũ qb⁹ cõuersabat ĩlicitis & honestis. Allegat ad hoc aplm. j. Cor. ix. d. Oĩb⁹ oĩa factus sũ. Et sicut Burgen. subsumit de calceamẽtis, ita & ego subsumo de diuitijs & possessionib⁹, q̃ sunt honestæ & licitæ. igitur cõueniebat Christũ fuisse diuitẽ & ꝓprietariũ, sicut Burg. arguit eũ calceatũ: sed consequens est cõtra Christi ꝓfessionẽ. Dixit em̃: Vulpes foueas hñt, &c. filius aũt hoĩs ñ habet vbi caput suũ reclinet. Ita subsumi põt de nuptijs & multis alijs licitis & honestis. patet igitur principiũ Bur. modicũ ꝓbitatis hñs. Itẽ si ꝓpter cõseruari cũ hominibus, ꝓut allegat Burg. Baruch. iij. Christ⁹ debuit esse calceatus, igitur fuit calceatus añq̃ incarnatus. Tenet consequentia, quia illa conuersatio cum hominibus, allegata, exponitur ad literam de conuersatione cũ Iudęis ĩ deserto. Aplis etiã ꝓ Burg. allegatus, ꝓ totũ capitulum probat oppositum intentionis suæ, quia probat ibi autoritatibus & rõnib⁹ à licitis abstinendũ veris prædicatoribus, sicut accipere sumpt⁹ necessarios ab his quibus p̃dicant: Vide Boñ. in apologia. Nec valet responsũ Burg. ad argumẽtũ postillatoris, quia facit glossam nouam illius dicti: Cœpit Iesus facere & docere. Et puto suam glossã fore errori ꝓpinquã: illud. s. dictũ intelligendum esse solũ de his q̃ simpliciter sunt bona scd'm legẽ naturalẽ & diuinam: qa scd'm illã glossam Christus nõ fecisse: nec docuisset opa supererogatiõis neque cõdescẽsionis, neq; cõsilia, quæ non sunt similiciter bona ad legem naturalem & diuinam pertinentia, alias em̃ nõ possent omitti
F sine peccato, quod falsum est, vt patet Matt. xix. Meli⁹ autem glossatur illud dictum, q̃ cœpit Iesus facere & docere. i. quidqd ad virtutẽ & austeritatem vitę pertinet, quod Christus docuit, ipse prĩo fecit. Et qa nudipeditio austeritatis est, & apostolis præcepit, iõ fecit, qđ est argumentũ postil. ¶ Sed huic rationi. Burgen. dat instãtiam dicens: Christus ꝓcepit apostolis: In viam gentium ne abieritis. Matth. x. a. & tamen ipse transijt per mediam Samariam. &c̃. Hĩc dico, ꝙ instantia non valet, quia non dicitur Act. j. ꝙ Christ⁹ docuit qđqđ

docuit quidquid fecit: sed dicitur: quidquid docuit, hoc primũ fe. Q cit: & fecit quæ non docuit facienda, prout Augus. dicit. Non em̃ Christus dixit: Discedite à me mortuos suscitare, super aquas siccis pedibus ambulare. Non hoc dixit: sed qd ait? Discedite à me, quia Matt. xi. d. mitis sum & humilis. Potest etiã dici, qđ? cũ Christus transiret per mediam Samariam, ibant etiam cum eo apostoli, qui per eum ꝓ hibiti erant ad prædicandum gentibus propter causas assignatas in glo. autoritatis allegatæ: & sic Christus etiam seruauit, quia occasionalis fuit eius transitus per Samariam, non pricipaliter intentus ad ibi prædicandum: ideo Matthęi decimoquinto. c. dixit mulieri: Nõ sum missus nisi ad oues quæ perierunt dom⁹ Israel. Et sequitur: Non est bonum sumere panem filiorum & dare canibus. ¶ In eodem cap. vbi dicitur: Cæli aperti sunt. postil. exponit de signo visibili sensibili, vel imaginaria visione considerato. Burgẽ. autem non vult aliquod fuisse reale signum in aere, sed soli⁹ Christi specialem intuitum significare cælum apertum. Sed doctores ꝓ eum allegati non loquũtur cum pręcisione, restringentes se ad solam spũalem visionem Christi, cuius signum representatiuum in aere apparuit etiam Iohanni baptistę: propter id quod dicitur Iohan. j. Ipse baptizans accepisse a deo signum agnoscendi baptizatum. Nam si pręcisẽ de Christo intelligeretur visio spũalis illius apertionis cæli, mirum videretur ad quem finem, cum aĩa Christi viderit omnia in verbo quæ verbum. Sicut igitur nõ oportuit dici aperiri cælum, vt cælum videat, quia perfectior est visio oĩm in verbo quã in specie propria. Intelligibilius igitur videtur dici, quòd Iohannes viderit imaginaria vel sensuali visione (sicut Ezechiel) super Christum cælum aperiri. sicut vidit spũm descendere ad perhibendum testimonium de efficacia baptismi Christi: ꝓ qđ aperitur ianua cæli: Vidit inquam in hoc, sicut in signo representante. ¶ In eodem cap. postil. præponderat opinionem dicẽtium dæmones non sciuisse Christum esse deum, propter hoc qđ dicitur prima. Corin. ij. b. Si enim cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent, id est induxissent Iudæos ad crucifigendum. Burgen. autem abijcit rationem dicens, quòd non videt nõ etiam si nouissent eum esse deum, quare non induxissent, quia conatur homines trahere ad peccata maiora libentius. Sed Burgẽ. potuit bene videre rationem multiplicem, cur ad crucifigendum non induxissent. Nam diabolus sciuit per mortem Christi suum perire imperium, & hominem saluari, & regnum Christi exaltari, &cæ. quæ quia diabolo præiudicant scienter, ad sui præiudicium H non conatur: vnde & si trahit libenter homines ad vitia, non tamẽ in suæ potestatis destructionem, & sic allegatum de Apostolo est magis ad propositum quàm de hominibus malis, de quibus Burgen. exponit qa nemo vtens ratione sibijpsi nocere cupit.

GLOS. ORDI.

Cap. II.

ETiterum intrauit. Seqt: a ¶ Ita ut non. Bed. Prędicante domino, in domo nõ capiunt, neq; ad Ianuã: qa ꝓ dicante in Iudęa Christo, gẽtiles ad audiẽdũ nondũ intrare voluerũt, ad quos tamen (& si foris positos) doctrię
Paralysis suæ verba direxit per prædicatores suos.
b ¶ Paralyticum. Hiero. Paralysis Typus cõtorporis, quo piger iacet ĩ mollicię carnis, habens desideriũ salutis: sed turbis ignauis & duplis cogitationibus, acsi
† ne ea qui dẽ quæ ad ianuam. eneruaris membris offẽditur. Quem portant quatuor quas supradixim⁹ virtutes
† Matt. 9 a ad tegulas diuinitatis & sapientiæ ĩ domo carnis Christi patefactas. Cui vice mu-
Luc. 5. d. neris dicitur portare carnem quæ se portabat, vt ꝓ alĩa viã cũ magis ĩ suam regionem redeat. c ¶ A quatuor portabat. Beda. Quia quatuor virtutibus ad domi-
Sap. 8. b num fiducia mentis erigitur. De quib⁹ dr̃ in libro Sapientiæ: Sobrietatem & sapientiam docet & scientiam & virtutem, q̃s alij prudentiam, fortitudinem, temperantiam & iusticiam nuncupant. d ¶ Nudauerunt tectum ubi erat. Tectum domus ĩ q̃
Psal. 118. b. Christus docet, sublimitas est scripturæ, in qua corrigit adolescen-
Luc. 5. c. tior viam suam, in custodiendo sermones tuos. ¶ Beda. Domus Iesu secũdum alium euangelistam tegulis tecta dicitur, quia vilitate literæ sensus spũalis tegitur. Cum grabato ante Iesum deponitur, quia cognoscere Iesum debet etiam in carne hac constitutus.

Cum vidisset

NICO. LYRA.

ETiterum ĩtra. ĩ Ca. Cap. II. post di. octo. Posq̃ descripta est Christi ꝓdicatio, hĩc cõsequenter describitur ĩsurgẽs ex ea Iudæorũ æmulatio, & hoc in quatuor casib⁹. s. ĩ paralytici curatione, ĩ Matthæi vocatione, in discipulorũ Christi argutione, & in manus aridæ sanatione. Secunda pars incipit ibi: Et cum præteriret, vidit Leui. tertia, ibi: Et erant discipuli Iohannis. quarta in principio se. c. Circa primum præmittitur æmulationis occasio. secundò, æmulorum peruersa cogitatio, ibi: Erãt autem illic quidam de scribis. tertio, ipsorum confutatio, ibi: Quo statim cognito Iesus. Iste tres particulæ exponẽdę sunt Matt. ix. in principio capituli: hoc excepto quòd ibi tacetur modus offerendi paralyticum ipsi Christo, qui hĩc exprimitur cũ dicitur: c ¶ Et cum non posset eum &c. nu. tec. s. domus in qua erat Christus. Ad cuius intellectum sciendum est qꝙ domus in terra illa habent plana recta & ibi ascendunt hoĩes causa recreationis ad habendum aerem & confabulãdum ad inuicem: quia

Moralitas

Mora. a ¶ Et ite. intr. ĩ Ca. Seqt: b ¶ Et tue. fe. &c. ꝓ quę significat turpi marcens ocio, Lect⁹ ĩ q̃ iacet est praua cõsuetudo. portatores ei⁹ vt saneẽ à Xpo sũt q̃tuor suæ salutis ꝓcuratores. s. monẽs secretè, ꝓdicãs publicè, orãs ꝓ eo, & iuitãs exẽplo: & sic añ deũ locat, & dictor̃ meritis, siltñ obicẽ nõ põat, sed magis cõsensũ, sanat & tollit lectũ malę cõsuetudinis ꝓexercitiũ bõi opis & sic ꝓcedẽs de

virtute in

Cap. II.

a ¶ Be. Post desertum. ¶ Sed quia nec carnales deserit, iterum intrauit in Caphar.

ETiterum intrauit a ¶ Be. ciuitatem. Capharnaum post dies octo: & auditũ

a ¶ Be. in Iudæa. ¶ Ideo. ¶ s. domus.

est, quòd in dom̃o esset, & conuene
a runt multi, ita ut non x † caperent
a ¶ Beda. Tamen. b ¶ Be. Per apostolos.
† neq; ad ianuam: ẽt b loquebatur eis
¶ Doctores.
uerbum. † Et uenerunt ferentes ad b
a ¶ Be. Alle. animam molicie carnis torpentem. b ¶ Quia quatuor libris euangeli somnis doctrina firmatur.
c eum paralyticũ, qui à quatuor portabatur. Et cũ nõ possent † offerre eũ
a ¶ Cogitationum. ¶ Domus.
d illi præ turba, nudauerũt tectũ ubi

x amplius † capere
† apponit quare illa

a ¶Cum au ..uidi. Beda. Multū valet apud deum fides propria, vbi tantū valuit alie na: vt homo interi⁹ & exteri⁹ sanar⁹ repēte exurgeret, alioruq; meritis, sua ei relaxarentur errata. b ¶Fili. Mira humilitas, despectū ab omnibus, dissolutum totis artubus, filium vocat. Aut certe ideo, quia dimittūtur ei pcā. c ¶Dimittun. ti. pec. Ostendit propter peccata fuisse morbo percussum, & iō nō posse sanari nisi pri⁹ his dimissis. Sicut paralyticus ad piscinam: Ecce sanus factus es, iā noli pec. ne deterius tibi con. Beda. Quinq; sunt causis afficiuntur hoīes molestijs carnis. Aut ꝓpter merita augenda, vt Iob & martyres. Aut ꝓpter hūilitatē cōseruādā vt Paulus ab angelo Sathanę. Aut ob peccata intelligenda & corrigenda, vt Maria soror Moysi. Et hic paralyticus qui nō nisi dimissis pcīs potuit curari, aut ad gloriam dei, sicut eęcus, de quo: Neq; hic peccauit, neq; parentes eius, &c. & Lazarus, cui⁹ infirmitas nō fuit ad mortē, sed pro gloria dei. aut ad initiū æternæ damnationis, vt Herodes. d ¶Quis potest di. Be. Verū dicūt: Sol⁹ de⁹ hoc pōt sol⁹ etiā p eos dimittit quibus potestatem dimittendi peccata tribuit, ideo verē de⁹. Verum testantur, sed personam Christi negando fallūtur. Errāt igit, qa vt deū esse, & peccaca dimittere credūt, Christū tñ eē eū ñ credūt. Sed dementius, Arriani qui & Christum esse & peccata dimittere negare nō audēt: deū esse, negare non timent. e ¶Quid ē. Bed. Q. Qua potentia cordis occulta ituor, eadē pcā dimitto. Q. Ex vobis intelligite qd cōsequatur paralyticus. f ¶Fili⁹ hominis. Bed. Solus deus dimittit pcā, & filius hominis habet potestatem dimittendi pcā: ergo idem deus & fili⁹ hoīs est: Ita homo Christus per diuinitatem dimittit peccata, per humanitatē pro peccatoribus potest mori. g ¶Vade in do. tuā. Beda. Qui languerat, grabatum domum reportat, cum anima peccatorū remissione curata, se ad diuturnam sui custodiam cum ipso corpore refert: ne quid iterum vnde leuiatur admittat. h ¶Et egressus &c. Bed. Post curationē paralytici i Capharnaum ad mare egreditur, quia nō solum ciues, sed & maris habitatores instruit, & fluctiuagos mūdi motus fidei firmitate cōtemnere docet. Ibi turbam multā erudit. ibi publicanum apostolum facit, ibi peccatores per pœnitētiam correctos, suo dignos reddidit conuiuio, & auditu suorum arcanorum, & ab vndis cupiditatum separatos, ad solitudinem quietę cōuersationis quæ est in spe cælestium pertrahit. Nam sequitur: Et cum præteriret, vidit Leui, &c. i ¶Leui. Hiero. Leui additus, quia à telonæo negociorum secularium sequitur solum verbū quod dicit: quia qui non renunciat omnib⁹ quę possidet, non potest meus esse discī. ¶Beda. Marcus & lucas verecundiæ causa & honore euangelistæ nomen vulgatum non ponunt. Ipse (secundum hoc quod scriptū est: Iustus in primis accusator est sui) Matthæum se & publicanum nominat. vt ostēdat nullum conuersum debere de salute diffidere, cum apostolus & euangelista de publicano sit factus repente. k ¶Sequutus est eum. Bed. Lucas plenius: Et relictis omnibus sequutus est eū. Sequitur. Qui vt pauperem Christū non tam corporis gressu quām mentis affectu posset sequi, omnia relinquit, sicut Matthæus qui non solum lucra vectigalium, sed etiam periculum quod propter ꝑfectas ratio

†perfodiūtes.

Ioh.5.c.

Quibus de causis afficiamur, mo lestijs carnis.

2.Cor.12.b Nu.12.c.

Ioh.9.a. Ioh.11.b.

†loquitur blasphemi as.

†Mat.9.a. Luc.5.c.

B

†stuperent

†honorificarent

Luc.14.g.

Prou.18.c.

Luc.5.f.

a ¶Scripturarum mysteria.

erat, & †pātefacientes submiserunt ᵃ
¶Carnem. ¶Torpens.
grabatum in quo paralyticus iacebat. Cùm autē uidisset Iesus fidem
¶Quia.
ᵇc illorum, ait paralytico: Fili dimittuntur tibi peccata. Erant autem il-
a ¶In incredulitate non surgentes ad fidem.
lic quidam de scribis sedēntes & co
a ¶Ideo inuident, quia dixit: Dimittuntur tibi peccata.
¶Non dei. ¶Despectiue.
gitantes in cordibus suis: Quid hic
¶Tam alte. ¶Enim.
ᵈ sic †loquitur? Blasphemat. † Quis
potest dimittere peccata, nisi solus
a ¶Quia perūdos saluare desiderat occultorum cognitione, & operum virtute se deum esse manifestat
deus? Quō statim cognito Iesus spiritu suo, quia sic cogitarent intra se,
a ¶Hoc. s. cognito.
dixit illis: Quid ista cogitatis in cor
a ¶Mihi.
ᵉ dibus uestris? † Quid ēst facilius di
a ¶Dixit & facta sunt ¶Hiero. Q. Eiusdem sententiæ est animam sanare & corpus. b ¶Quod spirituale, quod solus deus nouit qui facit.
cere paralytico: dimittuntur tibi
a ¶Quod corporeis oculis videri potest.
peccata, an dicere: surgē tolle grabatum tuum & ambula. Vt autem
a ¶Vt visibile miraculum probet inuisibile.
ᶠ sciātis, quia potestatem habet filius
hominis in terra dimittendi pecca-
a ¶Beda. A carnalibus desideriis. ¶Beda. Carnem per continentiam spe cælestium a terrenis segrega-
ta, ait paralytico. † Tibi dico, surgē,
a ¶Paradisum quæ prima domus hominis fuit.
ᵍ tolle grabatum tuum, & uade in dō
a ¶Mira domini virtus, sine mora salus in iussu est.
mum tuam. Et ſtātim surrexit ille, & sublato grabato abiit coram omnibus, ita ut †mirarentur omnes,
a ¶Damnata blasphemia ad laudem vertuntur.
& †glorificārent deum, dicentes:
¶Post curatum paralyticum.
ʰ quia nunquam sic uidimus. † Et e-
a ¶Capharnaum. b ¶Vt maritimos colligat.
grēssus est rursus ad mare, omnisq;
b ¶Oculis misericordiæ. b ¶Additus.
turba ueniebat ad eum, & docebat
ᵇ ᶜ
ⁱ eos. Et cùm præteriret, uidit Leui
a ¶Ad curam vectigalium, telos enim Græce Latine vectigal
Alphei sedentem ad tēlonæum,
a ¶Imitare.
ᵉ & ait illi: Sequere me. Et surgens
¶Pauper pauperem. Beda ¶Et fecit ei conuiuiū quod Lucas dicitur.
ᵏ/ˡ/ᵐ sequutus est eum. † Et factum est
cùm accumberet in domo illius, multi publicani & peccatores simul discumbebant cum Iesu & discipu-
¶Pœnitentes.
lis eius. Erant enim multi † qui sequebantur eum. Et scribæ & pharisæi uidentes, quia manducaret cum publicanis & peccatoribus, dicebant discipulis eius. † Quare cum publicanis & peccatoribus man-

C

Luc.5.f.

†Luc.5.d.

Moraliter

†Mat.9.a. Luc.5.e. Ioh.5.b.

D

†¡Mat.5.a. Luc.5.f.

† Mat.9.b. Luc.5.f.

Moraliter

†&sequuti fuerant

† Mat.9.b. Luc.5.f.

sectas rationes accidere poterat à principibus seculi contēnit, cupidus sequendi. Qui enim exterius vocauit, vt mox sequeretur, intus accendit, & modum docuit. Meritō ergo qui obediendo hūana contempsit negotia, diuinorum dispēsator factus est talentorum. l ¶Et factum est dum. Bed. Lucas. Fecit eis conuiuium magnū Leui ī domo sua. Qui em̄ Christum intus recipit, voluptatum delectatur vbertate, & dominus libenter īgredit, & in eius recumbit affectu. Hoc ē spirituale cōuiuiū bonorū pauperū, quo dues eget pauper epulatur. m ¶Publicani & peccatores simul discumbebāt cum Iesu & discipulis eius. Erant e. multi qui sequebantur eum. Et scribæ. Qui publica vectigalia exigūt, vl fesculi lucra sectantes, qui exemplo publicani conuersi iam de salute presumunt, nec vt pharisæi calumniantur in vitijs pmanentes. sed pœnitentes. Vnde enim, &cę.

¶Bed. Moraliter. Ad conuiuium peccatorum vadit. vt docendi occasionem habeat, & spirituales cibos ꝑtiat. Eūdo ad peccatores, domini humilitas ostenditur: in conuersiōe pœnitentium patet doctrinę eius potentia. ¶Be. Per vocationem Matthæi fides gentium, q̄ relictis lucris seculi, epulis charitatis & operum bonorū cum domino conuiuantur. Per pharisæorum supercilium, de salute gētiū Iudæorū īuidia designatur, quibus dicitur: Publicani & meretrices p̄cedent vos ī regno dei.

☞ Non necesſ

Nicolaus de Lyra.

ad inuicem: quia de tecto vnius dom⁹ potest de facili transiri ad tectum alterius domus. & ꝓpter hoc dicit Saluator Mat. x. c. Quod in aure auditis, id est in secreto prædicate super tecta, id est ī publico vbi conueniunt homines. Et ī quolibet tecto est vna clausura quę aperitur, q̄ homines de domo ascendunt super tectum, & claditur, quando descendunt. Illi igitur qui portabant istum paralyticum, nō potentes ingredi domum in qua Christus erat propter turbam: quæ non solum erat intra domum, sed etiam ad ostium, per aliā domum cotiguam portauerunt illum paralyticum super tectum dom⁹ ī qua erat Christus, & aperientes clausuram tecti p. dictam. a ¶Submiserunt. paralyticum in lecto ante Christum. Cætera exponuntur, sicut exposita sunt Matthæi nono.

b ¶Et cum' præteriret uidit Leui. Hīc describitur æmulatio Iudæorum contra Christum in Matthęi vocatiōe. Et primò ponitur æmulorum murmuratio. secundò, eorum confutatio, ibi: Hoc audito Iesus. Circa primum dicitur: c ¶Vidit Leui Alphei sedentem ad telonæum. Matthæus enim ante vocationē Leui vocabatur, & erat filius Alphei. Cætera exponantur sicut supra exposita sunt

✠ Matt. ix. Moraliter

✠ virtute in virtutem. vadit ad domū suam cælestem illi verō q̄ inde murmurant significant dæmones qui inde valde dolent. b ¶Et cum præteriret uidit Le. Ibi sedent aliqui cupiditate lucri per artē campsoriam, & aliqui per artem deceptoriam in ludo taxillorum. Et aliquando tales vocantur à domino, non solum ad pœnitentiam agendum, sed etiam ad prædicandum, sicut hīc vocauit Matthæum: & cum talibus voluit discumbere, ostendēs quōd nullus debet eos despicere, ignorans quid deus de ipsis disposuit ordiare.

a ℂ Non necesse. Be. Si medicum dicit, qui miro medicandi genere vulneratus est propter iniquitates nostras, & liuore eius sanati sumus. b ℂ Et erat dis. Bed. Alij euangelistæ dicunt phariseos & discipulos Iohānis hoc quæsisse. Hīc videtur dicere, q̄ alij quæsierunt quos eiusdē rei cura mouisset. Vnde colligitur hoc à pluribus fuisse obiectū, à phariseis, à discipulis Iohannis, à conuiuis, vel quibuslibet alijs. ℂ Bed. Mystice. Discipuli Iohannis & phariseorū ieiunant, quia q̄ operib⁹ legis gloriantur, vel (quod peius est) traditiones sequunt hominum, vel etiā Christi præconiū tm̄ aure, nō cordis amore p̄cipiunt, & spūalib⁹ bonis ieiuni corde tabescunt. Discipuli Christi nō ieiunant, q̄a q̄ fidelit mēbrū Christi est, corpore ipsius epulatur & sanguine aliter. Dās cū pc̄oribus manducat & bibit, sed ideo, q̄a illi abstinentia meritū auget, cui nulla potē tia naturæ est. Dās autē q̄ delicta naturaliter delere potest, manducnates ieiunātib⁹ pōt facere puriores. Ieiunauit tū Christus vt ieiunares: māducauit cum pc̄oribus, vt gratiā cernēs ptātē agnosceres. c ℂ Nūq. p. Matth⁹ ita Nūqd pūt filij sponsi luge re, q̄diu cū illis est sponsus, &c. Sponsus Christus, sponsa ecclesia, de quo spūali cō nubio apli creati sunt, qui lugere & ieiunare nō pūt, quādiu sponsum cū sponsa vident. Quando trāsierint nuptiæ, ac passionis & resurrectionis tps aduenerit, tūc ieiunabunt. ℂ Bed. Moraliter. Quādiu sponsus nobiscū est, in lætitia sumus, nec ieiunare possumus, nec lugere, cū verò p pc̄o recedit & auolat, tūc ieiunium indicendū, tūc luctus multiplicādus. d ℂ Nemo assumen. Beda. Discipulos, vestimēta vetera dicit, i. adhuc carnales, necdum innouatos fidei firmitate: quibus si nou⁹ pānus, i. ps doctrinæ quæ ad nouā vitā pertinet assuat, & ipsa q̄dāmodo scindit, cui⁹ pars importune tradit, q̄ ad ieiuniū valet ciborū, cū illa doceat generale, nō à cibis tm̄, sed ab omni voluptate carnis. ℂ Canondum à uendū est doctori, ne aīæ nondū innouatæ, sed in malicīæ vetustate perdurāti, nouorum mysteriorum secreta committat. Allegoricè ℂ Bed. Allegoricè. Veste foris tegimur vino intus reficimur. Vestis bona opera qbus hominibus foris lucemus. Vinum, feruor fidei spei & charitatis, quo in contemptu dei intus sensus nouitate reformamur. e ℂ Sed uinum no. Erant autem noui, cum post ascensionem desiderio cōsolationis eius sperando & orando innouabantur: tunc spūs. sctm̄ acceperūt, q̄ q̄si nouo musto noui vtres repleti sunt.

f ℂ Cū sab. Beda. Nota primò apostolos literam sabbati destruere contra Hebionitas, qui cum alios discipulos recipiant, Paulum quasi trāsgressorem legis repudiant. g ℂ Et uel. spi. Esuriunt vt homines. præ turba manducandi spaciū nō habentes. Sed exemplum austerioris vitæ præbent, non præparatas epulas, sed simplices quærunt. ℂ Be. Mystice. Discipuli per sata transeunt, cū prælati subditos pia sollicitudine circunspiciunt, & q̄liter quē q̄ ad fidem trahant, sedulè perpēdunt, quorū salutem esuriunt. Vnde Petro inter preces esurienti, oblatis quas esuriebat dapib⁹ dictum est: Surge Petre, occide & manduca. Et mira sacramenti cōcordia: ibi mactari & manducari iubent animalia, hīc spicas conuellunt discipuli: & secundum alios euangelistas manibus confricantes māducant. vnde: Mortificate membra vestra, & exuite veterem hominem. Aliter enim non transeunt in corpus Christi: Aliter doctorem sui profectus fructus non pascunt. Vellere ita q̄ spicas, est ab omni intētione terrena radicem mētis euellere. Fricare manibus, exemplis virtutū à cōcupiscētia carnis q̄si aristarum folliculis mentem exuere. Grana manducare, est purgatum quemque per prædicatorum ora ecclesię incorporare. Hoc discipuli adūm faciūt, q̄a p̄cedit sermo doctoris, subsequitur gr̄a superne visitatiōis. Et bene sabbatis: q̄a p̄dicatores pro spe quietis laborant, & auditores admonēt, vt à curis seculi feriantes, p̄aterna requie laborent. ℂ Beda. Moraliter. Per sata cum dño ambulant, qui eloquia sacra dño obtemperantes meditantur. Insatis esuriunt, cū in eis illa inuenire desiderant, quib⁹ amplius accensi, amore dei q̄si pane pascantur: & hoc sabbatis, vnde Gustate & videte, quoniā suauis est dās Vellūt spicas & cōterūt, q̄a testimonia scripturarū assumūt & pscrutant, donec medullā dilectiōis extrahāt q̄ sub vilitate litere q̄si sub aristarū horrore velat. Hoc dās sabbati, p̄bat, stulti defensores sabbati īprobant, qui solam literę superficiem diligunt, mentis refectiōem nescīūt, reqem animarum non norunt. vnde & ait illis: Nunquā legistis quid &c. h ℂ Sub Abiathar principe sa. Non te turbet quod alij

Nicolaus de Lyra

Mat. ix. a ℂ Et erant dis. Iohan. Hīc describitur æmulatio Iudæorum contra Christum in discipulorū Christi arguti one, volentiū retorquere apparētem defectum (licet non existentem) discipulorū Christi in magistrum. Et ponitur duplex casus. Secundus ponit ibi: Et factum ē iterū. Primus casus est de hoc, q̄d arguebāt discipulos Christi, eo q̄ nō ieiunabāt sicut discipuli Iohānis & phariseī; sed Christus eos confutat, discipulos suos Rationabiliter excusando, & expositio literæ patet ex his quæ dicta sunt Matt. ix. parū ante mediū capituli. b ℂ Et fac. est ite. Hīc ponit secūd⁹ casū, q̄a arguebāt Christi, discipulos, eo q̄ euellebant spicas, & comedebant in die sabbati: sed Christus confutat eos excusādo p scripturas vete. Testa. Et patet expositio huius literæ ex dictis Matt. xij. in principio: hoc excepto q̄d hīc additur: c ℂ Sub Abia. Et videtur hoc falsum: quia princeps sacerdotū tunc erat Achimelech vt habetur. j. Reg. xxij. Dicendum, q̄d Abiathar erat filius Achimelech, & tunc agebat sacerdotium sub patre. verūtamē magis hīc exprimit Abiathar q̄ pater ei⁹ Achimelech, quia interfecto Achimelech à Saule, Abiathar filius eius fugit Dauid vt ibidē dr̄, & fuit socius itineris & laboris ipsius, & p cons̄q̄ns maioris noīs & autoritatis fuerat quā p̄ ei⁹, p̄pter quod hīc exprimitur racito patre.

* a ℂ Et erant di. Io. Per istos autē q̄ p̄pter suū ieiuniū se discipulis Christi p̄ferebāt, significant hypocritę, p̄pter apparētiā suę religiositatis alios contemnētes, di. illud Luc. xviij. b. Non sum sicut cæteri hoīm, rap. adul. &c. Sequitur ibidem, Ieiuno bis in sabbato, &c. b ℂ Et fac. est ite. cū do. Per sata significantur sacri libri, in quibus sunt semina verbi dei, Luc. viij. b. Semē ē v̄bū dei. Igit̄ p. sata discipuli cum Christo ambulant, cū sacras scripturas deuotē studeant & hoc fit sabbatis: quia studium hoc quietem exigit mentis. Spicas autem vellūt, cum ibidem vitæ panem inueniunt: sed tunc manducant, cum sibi per impletionem operis incorporant: & hæc refectio à malignantibus reprobatur, sed à Christo veraciter approbatur.

¶ Cum peccatoribus iustus.

ducat & bibit magister uester? Hoc

¶ Magister pro discipulis respondit.

a audito Iesus, ait illis: Non † necesse

¶ Superbi. ¶ Humiles.

habent sani medico, sed qui male ha

a ¶ Ideo vos declino. b ¶ Vos qui tanquam iusti fugitis peccatores, qui vestram iustitiam flaruentes, iustificæ dei non estis subiecti.

bent. Nōn enim ueni uocare iūstos,

a ¶ Qui se peccatores agnoscunt. Non per legem iustificari se videntes, Christi gratiæ colla submittunt. ideo ad peccatores declino.

b sed peccātores*. Et erāt discipuli Io a

a ¶ Causam sequentis quæstionis præmittit.

hannis & pharisæi ieiūnantes, & ueniunt, & dicunt illi: † Quare discipuli Iohannis & Pharisæorum ieiunāt tui autem discipuli non ieiunant?

¶ Ideo. ¶. i debent.

c Et ait illis Iesus: Numquid possunt

¶ Apostoli. a ¶ Christi & ecclesiæ. b ¶ Christus.

filij nuptiārum, † quamdiu sponsus

a ¶ Corporis præsentia. ¶ Non. b ¶ Quia.

est cūm illis, ieiunare? Quanto tem

a ¶ Cuius plus proficit præsentia, q̄ corporalis abstinentia.

pore habent sponsum secum, non possunt ieiunare. Venient autem

a ¶ Ascensionis. ¶ Passionis. b ¶ Corporaliter.

diēs cūm † auferetur ab eis sponsus,

a ¶ Be. Tam a cibis q̄ a mundi amore.

& tunc ieiunabunt in illis diebus.

a ¶ Ideo non ieiunant, quia. b ¶ Sæueriora præcepta nouæ vitæ.

d Nemō † assumentum pānī rudis as

a ¶ Apostolis veteri cōsuetudini deditis. b ¶ Si assuit. c ¶ Repugnat noua vita veteri.

suit uestimento ueteri, aliōquin, aūfert supplementum* nouum à uete

a ¶ Quia si quid boni inerat, nimio quasi pondere pressum perit.

ri, & † maior scissura fit. Et nemo

a ¶ Spiritualia præcepta. n ¶ Apostolos.

mittit uinum† nouum in utres uete

¶ Non possunt pati, quia carnales adhuc

res, alioquin dirumpet uinum* u

a ¶ Doctrina spiritualis memoriæ non cōmendatur ¶ Qui habent perdunt.

tres, & uinum effundetur, & utres

¶ Spiritualis doctrina.

e peribunt. Sed uinum nouum in u

¶ Spirituales.

tres nouos mitti debet. † Et factum b

f est iterum cùm sabbatis ambularet per sata, & discipuli eius cœperunt

g prægredi, & uellere spicas. Pharisęi autem dicebant ei: Ecce quid faciunt discipuli tui sabbatis quod non

¶ Veterem historiam obiicit.

licet. Et ait illis: † Nūnquam legistis

a In Nobe. b ¶ Fugiens Saulem.

quid fecerit Dauid, quando necessitatē habuit, & esuriit ipse & qui cū

eo erāt: quomō introiuit in domū

h dei sub Abiathar principe sacerdo, c

℣ q̄ alij̄ dicunt Achimelech: ambo em̄ tūc illic aderāt, Achimelech
A pater, & Abiathar filius: qui occiso pr̄e à Saule, comes exilij̄ Da-
1.Reg.21.a. uid fact⁹ ē, & eo regnāte summ⁹ pontifex maioris nois q̄s pr̄: & iō
dignus cui⁹ dominus mētionē faceret, quasi sūmi sacerdotis, etiā
patre viuente. a ¶ Panes propo. Beda. Q. Si Dauid & Achime
lech à nobis nō reprehēdūtur, sed pro fa
me excusantur, cur i his cām improbatis
quā in cæteris, pbatis? q̄uis sit magna di
stantia: hi spicas cōfricant, illi panes Leui
ticos comedūt: & accedebat sabbato neo-
meniarū dies qñ ī cōuiuio reqsitus fugit
ex aula regis. ¶ Bed. Figuratē, qd̄ Dauid
& pueri eius panes sāctificatos comedunt
significat sacerdotalē cibum in vsum trās
iturū populorum: qa oēs sacerdotū vitā
debemus imitari, & omnes filij̄ ecclesię sa
cerdotes sūt, iuncti in sacerdotiū sctm̄, of-
ferētes seipsos spūales hostias deo. b ¶ Et
Hosee.6.b. dedit eis. Hoc sequut⁹: Misericordiā vo
lo, & no sacrificium: meli⁹ iudicauit à fa
mis periculo hoies liberare, q̄ sacrificium
offerre. Hostia dec placabilis, hominū sa
lus. c ¶ Homo pro. sab. Beda. Ita sabba
tū custodiri p̄ceptū est, vt si necessitas fue-
rit, non sit reus qui violauerit. Sabbato
circūcidi non est, phibitū, qa necessarium
Ioſ.6.a. Iosue muros iericho septē diebus circūit.
1.Mac.2.c. Machabęi in sabbato pugnāt: Quod non
✠ cum est licitū in lege, necessitas licitū facit. Sic
& hodie in iciunijs, si qs iciuniū fregerit
ægrotus, reus non tenetur. d ¶ Itaq̄ do
Matt.12.a. min⁹. Q. Si Dauid rex & sacerdotes (secū-
B dum aliū⁹ euangelistam) propter tēpli
ministerium sabbatū violantes, crimīe ca
†occiderē rent: q̄tō magis filius hominis verus rex
& sacerdos: & ideo dominus sabbati ī sab
bato vulsarum spicarum crimine non te-
netur reus?

GLOS. ORDI.

ET intro. &c. Seq̄t: Cap. III.
Manum ari. Beda. Quæ ad
fructū vetitū extēsa est, à bono
opere aruit. p man⁹ Christi in
Isa.4.c. cruce extēsas, bonorū operum sucis resti-
tuta. ¶ Hiero. Homo iste significat auа-
ros, qui nolentes dare, volunt accipere, prædari & non largiri: q-
bus dicitur vt extendāt manus suas. i. qui furabat iam non furetur
magis autē laboret operans manibus suis qd̄ bonum est, vt habe-
at vñ tribuat necessitatem patienti. f ¶ Et obseruabant. Beda.
Quia discipulos, pbabiliter excusauerat; ipsum obseruant, vt si in
sabbato curet, trāsgressionis: si non curet, crudelitatis aut imbecilli
tatis arguant. g ¶ Licet sabbatis be. Beda. Arguit, q̄ legis præ
Leui.23.a. cepta praua interpretatione violant, æstimantes in sabbato à bo-
no feriandum, cū lex dicat: Omne opus seruile non fa. in eo. i. pec-
catū. Hoc præcepto figuratur, qa q̄ p sex seculi ætates bona fecerit
Mat.12.a. in septima à malis cūctis feriabūt. Non em̄ erit ociosus boni opis fru
ctus, in laude dei quiescere. ¶ Matthę⁹ dicit illos interrogasse: Mar
cus & lucas, interrogatos fuisse. Sed illi prius interrogauerunt: &
Iesus cognita nequitia eor⁹, statuit in medio eorum sanandū, & in
terrogauit: qd̄ Marcus & Lucas dicunt: Et tunc illis tacentibus, si
militudinē præposuit de oue, & conclusit q̄ licet sabbato benefa-
cere. Et sic circunspiciens, &c. h ¶ Animam. Beda. Hominem ro
tum per partem significat. Vel quia propter animam hoc faciebat
vel q̄ hęc manus sanatio, animæ salutem significat. i ¶ Perdere.
Beda. Non q̄ summē pius quēq̄ possit perdere, sed eius non sal
uare est perdere. Sicut dicit induraſſe cor Pharaonis, non q̄ obdu
rauit, sed obduratum nō emolliuit. k ¶ Extende manum. Be-
Moraliter da. Moraliter. Infructuosa debilitas animæ, non melius curatur q̄
Lu.3.b. eleemosynæ largitione. vñ: Qui habet duas tunicas, detvnam non
habenti: & qui habet escas, similiter faciat. Et in ecclesiastico: Fi
li, non sit manus tua porrecta ad capiendum & ad dandum colle-
Eccle.4.d. cta. Frustra enim ī orōne manus ad dñm expandit, qui eas ad rogā
tē viduā non extendit. l ¶ Et resti. est ma. illi. Magnū studium
nequitiæ in crimen reputant, q̄ ad verbum illius sanata est man⁹.
Neque & sabbato potest conuinci laborasse, q̄ dixit & facta sūt: cū
ipsi ī sabbatis cibos portent, calices porrigant, & cætera victui ne-
cessaria. m ¶ Exeū. Qui p se no pñt. socios iniquitatis quærunt.

℣ Cum Hero.

ET intr. oiuit iterū. Hīc ponitur quartus Cap. III. C
casus de sanati one habentis manum aridam. Vbi pri
mò ponit ludæorū insidiatio. scd̄ò, eor⁹ cosultatio,
ibi: Et ait hoi. tertiò, eorū obstinatio, ibi: Exeuntes ät
Expositio primarū duarū partiū patet ex dictis Mat.
xij̄. vbi casus iste plenius ponit, hoc excę
pto, qd̄ subbit hīc: b ¶ Licet sab. be-
nefa. Circa quod sciendū, qd̄ aliq̄ sunt
actus boni in genere entis, qui tamen ex † etiā ijs
se nō habent bonitatē ī genere moris, si-
cut ædificare domū vel hmōi, & talia nō
erāt licita i die sabbati. Alij ät sunt actus
boni in genere moris secundum se, sicut
sunt opera ỹ tutū. & talia licita sunt ī die
sabbati: de qb⁹ erat sanatio man⁹ aridæ,
qa erat opus pietatis, & cum hoc erat ad
gloriā dei manifestādā inc̄tū fiebat mi- † Mat.12.a.
raculose. & iō de talib⁹ nulli debet eē du
biū, qn̄ possint fieri in die sabbati, nō so-
lum licitē, sed etiā laudabiliter: & hoc est
qd̄ dicit: Licet sab. benef. q. d. certū est
oīb⁹ q̄ sic. c ¶ Animā saluam face.
i. hoiem curare. Et accipit hic anima pro
ipso hoie: qa est principalior pars hois.
Et p talē modum loquendi dr̄ Exod. j. a.
Oēs aiæ q̄ egressæ sunt de femore Iacob
&c. d ¶ At illi ta. Non potentes cōtra-
dicere ỹ bis eius, nec tñ volētes confiteri
veritatē. e ¶ Et cir. eos. ppter eorū, cæ
citatē & malicā. Ad maiorē itellectū hu
ius dicti quęrit, vtrū ira fuerit ī Christo?
Arguit priō q̄ nō, qa nō est nisi duplex † Mat.12.a
ira scd̄m doctores catholicos. s. ira p vi Luc.6.b.!
tiū, & ira p cēlū: sed neutra fuit ī Christo:
ergo &c. Probatio minoris, qa Greg. di- D
cit mora. q̄ ira p vitiū excęcat oculū mē
tis, ira per cælū ipsum turbat: sed oculus
mentis in Christo non fuit excęcatus nec
turbatus, ergo, &c. Item ira opponit mā Philoso.
suetudini, vt habetur. iiij. Ethic. sed Chri Phus
stus fuit maximē mansuetus. ergo ira in
ipso nō habuit locū. Cōtrarium dicit in † illius sana
litera: Et circunspiciens eos. Dicendū vt altera.
q̄ ira est appetitus vindictæ ppter illatā † Mat.12.b
iniuriam sibi vel alteri, vt habet. ij̄. Rhe- Iohā.10.g.
toricę. Talis autem vindicta potest appe
ti præter ordinē rationis, & sic est vitiosa: & vocatur ira p vitiū, de
qua dicitur Iacob. j. c. Ira viri iusticiam dei nō operatur. Alio mo
do potest appeti secundum ordinē rectæ rationis: & hoc est lauda
bile, secundum q̄ dicit Psal. lvij̄. b. Lætabitur iustus cū viderit vin
dictam, &c. Istud em̄ laudabiliter appetitur de quo qs iustē lætatur
& talis ira est p cælū, secundū qd̄ dicit Augu. sup̄ Ioh. ij̄. Zelo do-
mus dei comeditur, qui oīa peruersa quæ videt emendare cupit:
& si emendare non potest, tolerat & gemit: & talis ira fuit in Chri
sto. vnde Ioh. ij̄. illud psal. lxviij̄. b. Zelus domus tuæ comedit me
introducitur tāq̄ dictū de Christo. Ad primū dicendū, qd̄ ira p ze
lū in nobis aliq̄liter bene turbat oculum mentis, quia potētiæ aīæ
sic se habent, q̄ vna intensa in actu suo alia remittit. Et ideo mo
tus iræ qui est in irascibili parte quāuis sit moderatus rōne, impe-
dit intellectū à contemplatione ỹ itatis: & sic dicitur turbare ocu-
lum mētis. Talis tñ turbatio nō ē peccatū, verūtñ ī Christo nō ha
buit locū: qa ỹ tute diuīa q̄libet potētia pmittebat agere illud qd̄
erat sibi ppriū, ita q̄ vna nō impediebat aliā ī actu suo. Et iō sicut
gaudiū fruitionis ī aīa Christi nō impediebat dolorē passionis in
parte inferiori, sic econuerso motus iræ in parte inferiori ī nullo
impediebat actum mentis siue rationis. Ad secundū dicēdū, q̄ ira
q̄ est ptēr rōnē opponit mānsuetudini, nō autē illa q̄ est moderata
rōne, qa de rōne mansuetudinis est, qd̄ faciat talē moderationem.
f ¶ Exeū. au. Hīc describit ludæorū obstinatio, quia nec verbis
Christi nec factis resilierē à malo suo: sed magis obstinati sunt in-
✠ cipien-

Morali. a ¶ Et intr. iterum ha. m. ari. Per manum quæ est or Moraliter
ganum organorum, vt dr̄, ij̄, de anima, conuenienter intelligitur
opus meritoriū. & ideo manus est arida, quæ est ad hoc opus inua
lida: sed cū ad ỹbū Christi surgit p gr̄am, tunc manum extendit ad
sctm̄ operationē. f ¶ Exeunt. autem. Per pharisæos qui diuisi
interpretantur, discoli qui dissensiones faciunt, significant. Per He
rodianos autem supbi, qa glorioſi in pellibus interpretantur. Isti

E se aduersus hominem exercebat, Iesum insidijs & odijs persequebatur quem Iohānes prędicabat. b ¶Se. Fugit vt homo, quia nōdū Allegoricè venerat hora eius, & passionis eius extra Ierūm non erat loc⁹. ¶Be. Alleg. De synagoga secedit ad mare &c. Iudæam relinquit, ad gentes venit cū discipulis. s. prędicatib⁹ apūs corda gētium adijt: & sic multos ad se venientes susc epit, & desideratam salutē dedit. vñ aptè subditur: & dixit dis. suc ¶Et mul. tur. Be. Magistri plebis & ministri regis odio psequūtur: vulgus in doctū dilectione sequitur, & plurimi sanari merētur. d ¶Nauicula. Eccl̄ia de gentibus congregata fluctus seculi mente transgressa: q̄ quantò sinū cordis gręcipiendæ dilatat, tātò fluctus seculi securius calcat, e ¶Ne compri. Cōprimūt, q ecclesiæ pacem turbant. Tāgūt, q fidem vero corde & dilectione suscipiunt q tetigere sanati esse perhibentur: fugiēs comprimētes nauiculam ascēdit. f ¶Et sp. im. &c. di. Be. Vterq; & plagas hūtes, & immundi spūs. Sed infirmi pia intētione salutis: dęmoniaci, vel potius in eis dæmones: non solū timore coacti ad ꝓcidendū, verūetiā ad confitendū maiestatē ei⁹. Præsentia em̄ ei⁹ pterriti, quē filium dei esse in hāc̄ nouerāt, celare non poterant. Saniores Arrianis, qui etiā hodie negant filiū dei esse. g ¶Ne manifesta rent. Bed. Nō solū dęmones, q inuiti, vl̄ ab eo sanati, qui spōtè cōfitent: sed & apūs toto orbe post passionē prædicaturi, añ passionē tacere iubentur, ne diuina maiestate p̄dicata passio differret, & sic̄ csal⁹ mūdi. h ¶Et asc. Be. Postq̄ imundos spūs se p̄dicare, phibuit, sctōs elegit, q eū p̄dicarent, & nefandos spūs eijcerēt. ¶Mōs iste significat altitudinem iusticiæ, q̄ istruendi, & quā p̄dicaturi erāt: p locū admonet ad cælestia erigi, sic & legem in monte dedit. ¶Hiero. Consuetudo diuię scripturę est Allegoricè loq; sed nos sic excelsa sensib⁹ nūs applicemus, vt historiæ ꝓfitatē cernamus. Christus em̄ solus spūalit mōs est, cælestiū rerū q̄litate copiosus, ex q̄ fluūt aq̄ viuæ, & qdq̄d sūmè bonū credit, in hoc fundat q est mons oīm montium, & sctūsctōrū, q̄s q̄tidie ad se inuitat. In mōtē vocātur excelsi & meritò & verbo, vt loc⁹ cōgruat meritis altis. i ¶Vt essent duode. Speciē Iacob dilexit deus cū videret excelsus gentes, & separaret filios Adam. Statuit terminos populorū iuxta numerū filiorū Israel, vt sint super thronos duodecim, iudicātes duodecim tribus Israel. Quib⁹ data est potestas, quā filius accepit à p̄e scd̄m carnē, vt opera q̄ ipse fecit & ipsi faciant, & maiora horū facient. ¶Be. Dedit etiā ptātē mortuos suscitandi, sicut Matthę⁹ dicit, vt ꝓtus oīs fa fidem verbo daret, & noua facerent q noua prædicabant. nunc autem quia numerus fidelium, creuit, multi vitam virtutū tenent, & signa ꝓtum nō habent: qa frustra foras miraculū ostenditur, si deest q intus operetur: quia linguæ in signū sunt nō fidelib⁹, sed infidelibus. k ¶Et imposuit. Beda. Non modo primū, sed cum adducto ab Andrea dixit: Tu vocaberis cephas, quod iterpretatur Petrus. Sed hic euangelista te attentum reddit dicens, quòd eū dñs sic cognominauerit. Aliter enim putares sic vocari casu, nō ꝓuidētia dei. Voluit autem eum deus prius alio nomine vocari, vt ex mutatione nominis ꝓfitatē viuacitas sacramenti notaretur. i. Græcè vel Latinè Petrus, quod syriace cephas: & in vtraque lingua à petra dictum: de qua: Petra autem erat Christus. Sicut enim à Christo luce lux mundi vocātur apostoli, sic à petra Petrus. Simon ponens mœrorem negationis. s. visio domino post resurrectionem. Vel audiens tristiciam mortis. s. cum ei dicitur: Alius te cinget & ducet quo tu non vis ¶Hiero. Et imp. Srmoni nomen Petrus. de obedientia ascēdit ad agnitionem. Qui enim habet dabitur ei, & abū. ¶Et Iacobum. qui supplantata habet desideria carnis. Et Iohānem, qui gratia

† vt

† Mat. 4. d
Luc. 4. g.

F

† Luc. 4. g.

† Mat. 10. a

† secum

Ioh. 14. b.

Mat. 10. a.

Ioh. 1. f.

1. Cor. 10. b

Ioh. 21. f.

Infra. 4. c

a ¶Hiero. Similis similem quærit. b ¶Quia soli nō possunt.

a tes autem statim pharisæi, cum He[b] a ¶Gens sine consilio. ¶Magna insania, qui salute indigent, denece Saluatoris conciliantur.

rodianis cōsilium faciebant aduer a ¶Quia ratione vincuntur mortem machinantur.

sus eum † quomodo eum perderēt. ¶Ideo. a ¶Medicus cedit insano populo. b ¶Odientibus cedit amantibus accedit.

b Et Iesus cum discipulis suis secessit[b] ¶Rota.

ad mare, † & multa turba à Galilæa ¶Confessio.

& Iudæa sequuta est eum, & ab Ie ¶Visio pacis. ¶Sanguinea.

rosolymis, & ab Idumæa & trans ¶Aliena discessio. ¶Angustia.

Iordanem, & qui circa Tyrum & ¶Venatio piscis.

c Sydonem, multitudo magna, au a ¶Quia. Beda. Opinionem virtutum.

diẽtes quæ faciebat, uenerunt ad ¶Ideo.

eum. Et dixit discipulis suis, ut in[c] a ¶Ecclesia de Gentibus congregata.

d nauicula sibi deseruirent propter ¶Discordes.

e turbam, ne comprimerent eum. a ¶Ideo consuebant quia.

Multos enim sanabat, ita ut irrue ¶Fideles.

rent in eum, ut illum tangerēt quot[d] f quot habebant plagas. Et spiritus[e] immundi cùm illum uidebant pro ¶Dæmones.

cidebant ei, † & clamabant dicētes: Tu es filius dei. Et uehemēter com[f] a ¶Peccatori dixit deus: Quare tu enarrasiusticias meas. &c. b ¶Dæmonibus & curatis. c ¶Deum esse, ne differretur passio.

f minābatur eis, ne manifestarent il

h lum. † Et ascendens in montem[h] a ¶Gratia ¶Non meriti, sed diuinæ gratiæ est. b ¶Non vos me elegistis, sed ego elegi vos.

uocauit ad se quos uoluit ipse: & ue[b] ¶Libero arbitrio.

i nerunt ad eum. Et fecit, ut essent[i] a ¶Vt ter quaterni fidem charitatis per quatuor partes orbis prædicarent: vnde ab oriente portæ tres, ab aquilone portæ tres, ab austro portæ tres, ab occasu portæ tres.

duodecim † cum illo, & ut mitte

k ret eos prædicare. Et dedit illis po[k]

l testatem curandi infirmitates, & [l]

k eiiciendi dæmonia. † Et imposuit Si

nem qui gratia accepit q̄ alī per laborem. Et impo. eis no. Bo G
aner. quod est filij toni. quorū sublime meritū in monte mere
tur audire tonitruum patris per nubem de filio tonantis. Hic est fi Mat. 17. a.
lius meus dilectus, vt per nubem carnis & ipsi Christi ignem ac ful
gura in pluuiam spargerent in terris: quoniam dominus in pluui- Psal. 134. b
am fulgura fecit, vt extinguat misericor.
dia quod iudicium exurit. vnde: Miseri
cordiam & iudicium cātabo tibi domie. Psal. 100.

Iacobum

Nicolaus de Lyra

cipientes machinari in mortē Christi.
a ¶Cum Herodia. hoc exponitur du pliciter: quia dicūt aliqui, q ipsi Herodiani fuerunt quidam Iudæi, fingentes quandam sectā nouam, dicentes de Herode Ascalonita, qd erat Messias, moti ex falso ītellectu illius qd dr Gene. xlix. b. Non auferet sce. de Iuda: vbi dicitur, q ablatio regni à tribu Iuda erat signum aduētꝰ Messiæ. Iste autem Herodes obtinuit regnum illud, cū tñ esset alienigena, qa pr eius fuit Idumæus, scd̄m q dicit Iosephus & alī historiographi. Et quia Messiam ꝓmissū illi intelligebant regnare temporaliē, nec videbāt aliū regnare tūc in Iudęa, nisi Herodē. ió dixerūt eū esse Messiam: cū tñ prophetia Iacob prædicta eēt scd̄m ꝓfitatem intelligēda de Christo, qui natus fuit tpe dicti Herodis, vt hr Mat. ij. a. Isti igitur habebāt occasionem persequendi Christū, eo q ipsum eē Christū sicut erat scd̄m veritatem, erat cōtrariū sectę suæ. Alī autē dicūt, q isti Herodiani erāt milites Herodis Antipę, q fuit filius prædicti Herodis H
& dñabat in Galilæa, non sicut rex, sed vt Tetrarcha, vt hr Luc. iij. Et iste incarcerauit Iohannem, ex q̄ hēbāt aliquā occasiō nē psequēdi Christū quē p̄dicauerat Iohānes. Et ex his patet malicia pharisæorum q cū peruersis hoīb⁹ tractabāt consilium ad perdendum Christum. b ¶Et Iesus. hoc expositum est Mat. xij. c ¶Et dixit Iesus discipulis suis &c. sibi deser. infirmitatē ostendēs ī se carnis. d ¶Quot quot hab. pla. id est infirmitates varias. e ¶Et spiritus immundi. i hoc ostēdebat virtutem suæ deitatis. vtrumq; em̄ necesse est confiteri fuisse in Christo. s. infirmitatem carnis, & potentiam deitatis. & ideo vtrumque manifestabat Christus in operibus suis. f ¶Tu es filius dei. coniecturaliter loquebantur. g ¶Et uehementer comminabatur eis. Cuius causa assignata est supra in primo capit. h ¶Et ascendens in montem uocauit ad se. Postquàm descripta est Christi Diuisio
prædicatio per scipsum tantum, hìc consequenter describitur eius prædicatio etiam per apostolos. & primò, describit⁹ potestatis collatio. secundò, dictæ collatiōis †Mat. 10. a. Luc. 6. a.

exequutio. vj. ca. ibi: Et vocauit. xij. Circa primum, primò potestas confertur, secundò, dubium remouetur, ibi: Et veniunt ad domū. Circa primum describitur electio apostolorum, & numerus, & nomina eorum, & potestas eis collata, & patet sententia ex his q̄ dicta

sunt. Mat. x. Moraliter

✻ verò consilium faciunt contra Iesum, qui cum humilibus & charitatem habentibus commoratur: & ideo recedit ab eis se elongādo, & humiles eum sequuntur, & à deo salutem consequuntur.
h ¶Et ascendens in mōtem. Per hoc autem quòd apostolos instituit in monte, ꝓ, significauit quòd epi qui sunt apostolorū successores, in superiori gradu sunt ecclesiæ. vnde dicunt ab epi quod est supra, & scopos intentio, quia supra gregem dominicum debēt intendere, vt eum dirigere valeant ad superna. i ¶Et fecit ut essent duodecim. ad significandum, quòd quilibet eorū, per quatuor partes suæ diocesis fidem trinitatis debent prædicare. duodecim enim consurgunt ex ductu quaternarij per ternariū. k ¶Et dedit il. po. curandi infirmitates peccatorum. l ¶Et eijciendi dæmonia. i, excommunicandi superbos & rebelles de ecclesia

✻ Et conue.

a ¶Ia. Qui cura carnis domino vocare supplantauit, & ipsam carnem Herode trucidare contempsit. b ¶Iohā. Beda. In quo est gratia, vt domini gratia. q ob amoris præcipui gratiam quā ꝑ gialilæa ꝓmeruit, supra redemptoris sui pectus in cœna recubuit. c ¶Fi. Boanerges. Quos vnus intonans, vocem theologam (quam nemo prius edere nouerat) emisit: In principio erat verbum &c, quā tanto pondere gravidā reliquit vt sit aliquanto plus intonare voluisse, nec ipse mundus capere potuisset. d ¶Et Andream. Hiero. Qui viriliter vim facit ꝓditionis suæ vt rursum mortis spin se habeat, & animam ꝓ in manibus suis. e ¶Et Philip. Hiero. Qui os lampadis est, qui illumiat ore quod accepit cui datum est ꝓ oris illumiati. Hoc loquutionis genus sæpe scriptura cōmemorat, quā noīa ꝓpter mysteria sunt posita, qd nunc euangelista, ex dei ꝑsona vehemēter affectans interserit. f ¶Et Bartho. Hier. Qui est filius suspendentis aquas illius, scilicet qui dixit. Mandabo nubibus meis, ne pluant. Nomē vō filij dei ꝓpace & dilectionē acquirit. Bti em pacifi. quā fi. d. v. Et diligite inimicos vros, vt sitis filij dei. g ¶Et Matthæū. Qui est donatus, cui nō solū remissio ꝓctorū, sed etiā i apostolorū numero esse dat, vt leo & bos simul comedāt, & lupus cum agno. ¶Nota, q alij euangelistę Matthæum ꝓponunt, & publicanū nō dicunt. Ipse post Thomā se ponit, & publicanū se dicit: h ¶Et Thomā. Hiero. Qui est abyssus. Multiem ꝓfunda sciunt, sed nō ꝓferunt. Vñ Scio hoiem in Christo &c. vsq; q non licet hoi loq. ¶Bed. Thomas abyssus: quia altitudinem virtutis in resurrectione penetrauit. Vel geminus Græce, qd dicitur dydimus. i. dubius ꝓpter dubium cor, quia resurrectionem vix credidit. i ¶Et ia. al. i docti vel milesimi cuius à latere cadent mille, & decem milia à dextris tuis. Hie. Iacobum alphæi, cui non est colluctatio aduersus carnem & sanguinē, sed aduersus ꝓncipes potestates &c. ¶Be. Iacobum alphæi, q & frater dñi dicit: qa Maria alphæi fuit Soror matris domini quam Iohannes Mariā Cleophę dicit fortasse, quia idē Alphæus & Cleophas. Vel defuncto Alphæo post natum Iacobum Cleophæ nupsit: Qui merito filius Alphæi. i. docti inde enim post resurrectionem. statim Ierosolymorum ordinatur epūs, tanquā doctus vel docti filius. k ¶Tadeū. Custos cordis: Hunc Lucas in euangelio, & in actibus apostolorum Iudam Iacobi nominat, quia frater Iacobi fratris domini. Vnde dicitur filius Mariæ matris Iacobi & Ioseph & Iudæ & Simonis. ¶Hiero. & Tadeum qui est corculus. i. Cordis cultor qui seruat cor suum omni custodia: Mundicia namq; cordis videtur deus vt per vitrum mūdum. l ¶Et Simonē. Be. Simō Chananæus à chana vico Galilææ, qui & Simon zelotes. i. æmulator. Chana zelus; chananæus Zelotes. ¶Et Simō Chananæū. qui & Zelotes. Simon ponens vel habens tristiciam. Beati namq; qui lugent, quoniā ip. cō. Trinum luctum implet q cōsolationē q̄ritis futuram. Deflet ꝓpria peccata cum Dauid & Maria: Cū Paulo flet cum flentibus: Et flet multū cum Iohanne q dicebat. Et ego flebā multum, quia nemo dignus inuentus est q aperiat & solui eius. Zelotes autem dr quem cōedit Zelus dom⁹ dei, vt Phinees: & cessauit quassatio. m ¶Et Iudā sca. Qui nō delet pctū suum ꝓ pniam, nec illud deleri ꝓ memoriam. Vnde & peccatum matris ei⁹ nō deleat: Fiat contra dñm sp. ¶Iudas confitens vel gloriosus, Scarioth memoria mortis. Cōfessores mrti sunt in ecclesia superbi & gloriosi quorum prim⁹ Simō magis, & alij hæretici, quorum memoria mortalis in ecclesia celebratur. vt deleat. ¶Hiero. Iudas scarioth à vico in quo ortus, aut à tribu Isachar. Isachar merces, ꝓtium. s. ꝓditiōis. scarioth memoria mortis, qa nō repetente, sed ꝓmeditat⁹ deum tradidit. Hic ꝓuide inter apostos eligit, quia magna vis veritatis quam nec aduersarius minister infirmat. Voluit dñs, pdi à discipulo, vt tu à socio, ꝓditus modestē feras, tuum errasse iudiciū tuū perisse beneficium. ¶Hie. Hi em apli circa tabernaculū dñi per quadrum terni excubant, & sancta dñi ꝙba proprijs operum humeris portant, vt tabernaculum vnum mansionib⁹ multis ad terrā promissionis portent, quos vnius exēplū ad timorem humiliat, vt angelos luciferi casus, vt nō glorie sapiensi sapia sua, sed qui gloriā in dño glorie. n ¶Et uenīūt &c. Be. qui aliorum curam susceperunt, sollicitē custodire debent cōscientiæ domum, vt se prius, inde alios regant. ¶Hieroni. Dom⁹ in q̄ cōueniunt, primitiua ecclesia est. Turbę quæ impediunt panem mādu care, pcta & vitia sunt quia qui māducat corpus domini indigne, iudiciū sibi mā ducat & bi. nō di. c. d. Vñ dominus in furorem vertit cum dicit: Nisi māducaueritis carnem filij hois & bi. e. s. n. h. v. o ¶Et cū audisset &c. Turba freqntat eū, sui tanquā furiosum despiciunt, in quo sal⁹ gentium notatur, & inuidia Iudæorū reprobatur de quibus: In ꝓpria venit & sui eū nō receperunt. p ¶Et scribe. Be. Si quis tarditate mentis nō intelligit verbū dei, remanet tam⁹ spes salutis, si forte intelligant. Qui autem intelligere nolunt & inuertunt qd intelligūt, nulla spes est. Vñ, scribe. i. sapientes &c. q ¶Ab Iero. Qd significat eū à ciuib⁹ suis esse ꝓsequendū vsq; ad mortē. Legimus. ē. quia sequuta est eū turba à Galilęa & Iudęa & Ierosolymis, & trās Iordanem & circa Tyrū & Sidonē, q̄ sunt ciuitates gētilium: & scribę ad Ierosolymis blasphemabāt: qatur ba ppli Iudęorū illū cum palmis & laudibus ꝓduxit gentiles desiderabāt. scribę & seniores ppli de nece ei⁹ tractabāt. r ¶Beelzebub Vir muscarū siue hīs muscas: quo noīe principē dęmoniorū cognoīabant propter sordes immolatiēs cruoris

Nicolaus de Lyra.

Quo sunt. Mat. x. hoc excepto. a ¶Boanerges. &c. si. to. Sic em vocati sunt à Christo: quia in transfiguratiōe Christi audierunt verbum dei patris dicentis de Christo: Hic est filius eius dile. &c. Quod quid ē verbum vocat tonitruū sc̄m illū &c. modū loq̄ndi Iob. xxvj. d. Cum vix paruam stillam sermonis eius audierimus, tonitruum magnitudis illius quis poterit intueri? b ¶Et ue. Hic cōsequenter remouetur dubiū: Ex hoc em, q cōtulerat potestatem prædicandi apīs, posset aliquis credere, q in persona propria vellet à prædicatione cessare: quod remouetur per hoc q feruentius prædicauit quām prius. Et iste feruor primō ostenditur in generali. secundō in speciali secundo. Adhuc circa primū dictus feruor primō ostenditur. secundō, irrationabilis loquutio ex hoc insurgens repellit. ibi: Et cum audissent sui. Circa primū dicitur: c ¶Et cōue. ite. tur. ad audiendum verbum dei ab ipso: & ipse ita feruenter intendebat prædicationi, q ipse & discipuli eius non habebant tēpus manducādi. d ¶Et cū audisset. Hīc irrationabilis loquutio insurgens ex prædicto feruore repellitur: & hoc in tribus casibus. Secundus. ponitur, ibi, Et scribę. Tertius ibi: Et veniunt mater eius. Circa primū sciendum q illi qui erant de cognatione sua ex parte matris videntes insolitum feruorem in eo, quia sicut dictum est, propter seruorem prædicandi omittebat horam comedendi. Videbant etiā in vultu eius insolitam claritatem ex virtute diuinitatis proceden tem. Item audiebant eum loquentem de diuinis arduā, & insolita, & p consequens eis non intelligibilia, ideo credebat eum loq sicut arrepticium vel furiosum: ideo voluerunt eum tenere & ligare, ne sibi vel alijs posset nocere: & isti mouebant pietate. Circa casū sc̄m qui pōitur, cum dicitur: e ¶Et scribæ. cōsiderandū, q isti moti cōtra Christum inuidia & malignitate dicebant ipm Christū habere q̄ndā dęmonē priuatū, alijs dęmōibus supiorē: p cuius virtutē expellebat dęmones iferiores à corpibus obsessis ab eis. & ideo Christ⁹ illorū & istoꝝ irrationabilia ꝙba repellit, cū dicitur. Et conuocatis &c. ¶Et conuenit iterum tur. &c. Hoc est contra illos, qui dimittunt opus prædicatiōis, ꝓpter saturitatē comestionis. d ¶Et cū au. &c. exi. te. eū. Sicut illi q sunt feruidi ad seqndū Christū à mūdanis hoibus insani reputāt, & ab eis qui ītū possūt retinētur. Quo potest

a ¶Vocauit ad se. b ¶Supplantatorē.

a ¶Fugitiui.

b ¶Os lampadis vel lampadarum.

a ¶Bedā. virilis, a Græco aner. quod est vir, quia virtuter domino adhęsit. b ¶Os lampadis vel lampadarum, c ¶Filius suspendentis aquas prædicatores ad cælestia, vnde vberius inebrient corda terrenorum ¶Syrum est.

a ¶Donatus. b ¶Abūsus vel geminus, Græce dydimus

a ¶Ad differentiam Iacobi Zebedæi. ¶Docti vel milesimi. b ¶Corculus. i. cordis custos.

a ¶Ponens tristiciam. b ¶Ad differentiam Simonis Petri c ¶Huius casus confirmat alios in hōilitate.

a ¶Memoria mortis.

a ¶Fœlix occupatio saluatoris, fœlix studium turbæ confluentis

a ¶Idiotæ minus eruditi. ¶Etiam,

a ¶Discipuli. ¶Quę faciunt alij magnum, sui despiciunt, quia non est prophęta sine honore nisi in patria sua c ¶Tanq furiosum. d ¶Quia sapientiæ eius altitudinem capere non poterant, alieno sensu loquutum putabant.

a ¶Ex hoc errabant discipuli.

a Sapientes.

a ¶Hoc.

a ¶Hic patitur ipse quod nos pati docuit dicens: Beati eritis cum male dixerint vobis ho. ¶Vir muscarum.

a ¶Quōp̄ōt &c. Be Eligant q̄d volunt.
E Si Sathanas Sathanam non potest ejicere,
nihil cōtra dominum dicūt. Si aūt p̄ōt, recedant à regno ei⁹, quòd diuisū stare non p̄ōt
b ¶Et tunc do. &c. Beda domū diripuit
quia omnes mundi partes à diabolo possessas, apostolis & eorum successorib⁹ quasi diuisas prouincias, vt populos ad fidē conuerterent distribuit. c¶Qui autem blaspe.
Hiero. quia non meretur pœnitentiam agere vt recipiatur. qui Christū intelligēs, principē demoniorū esse dicebat: quia nunq̄ solui tur à carcere qui quadrātem verbi nouissimum non soluerit ante finem vitæ. Quatuor nam q̄ partib⁹ fundatur denarius ꝑterDenari⁹ q̄ tuor ꝓtib⁹
næ vitæ, vt quod corde credis: ore confiteaMat.5.c.
ris: & quod cōfiteris, opere compleas: & qd̄ compleueris, docere non cessaueris. Qui em̄ fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur
Ibidē.12.c in regno cęlorum. ¶Beda. Matthæus dicit: qui blasphemauerit in spiritum sanctū, vel verbum dixerit contra spiritum sanctū, non habebit remissionem neq̄ in hoc sęco, neq̄ in futuro. Vbi ostēdit q̄dam relaxari in futuro. Quod de minimis intelligendū est, vt de sermōe ocioso, de risu nimio: q̄rū etiā hæc vita veniā ꝓmeruit. d¶In æter. Hoc cōtra Origenē, q̄ oīb⁹ pc̄tōrib⁹ veniā ꝓmittit post iudicium trāsactis inumeris seculis.
e ¶Re⁹ erit æter. de. Bed. Nō qa spiritū nōē: vl qa eē, sed nō deū eē: vel deū eē, sed minorem p̄re & filio: quia hoc nō iudia diabolica. sed humana ignorātia, sed, quoniā dice. &c. f¶Fatres. Hiero. Non filij Mariæ semp̄ virgis vt m̄ris Helindi⁹: vl Iesoph ex
F alia vxore, sicut alij garriunt, sed cognati.
Mystice ¶Be. Mystice. Mater & fres popul⁹ Iudæorū ex quib⁹ Christus sc̄d̄m carnē, foris stāt
†25.dist.c. qualis in literali sensu. Turba in domo gētes in spirituali mysterio. Foris volunt Iudæi videre Christum. quia spiritualem intelligentiā nō quærentes, potius ad carnalia docēda eum exire cogunt vel q̄runt, g¶Quæ est mater. Beda Nō refutat obseq̄ matri qui dicit
Exo.20.b Honora patrē & matrē: sed ostēdit se pl⁹ de
†Iudicij. bere paternis mysteriis, quā maternis affecti
†Mar.12.d bus: idē exēplo mōstrauit qd̄ ꝙbo ait: Qui
Luc.8.c amat patrem aut matrē plus quā me, nō est
Mat.10.d me dignus. Nec fratres iniuriosē cōtemnit, sed opus spirituale p̄fecit cognationi, docens meliorem esse copulam cordium quā corporum. h¶Ecce mater mea & cætera. Hiero. Vt sciamus nos esse & fratres eius & matrem si voluntatem p̄ris eius fecerim⁹, vt cohęredes simus quia nō in sexibus, sed in factis discernit. Soror & frater credendo, mater prædicando dum per prædicationem amor Christi quasi ipse Christus in corde auditoris generatur.

GLO. ORDI. Cap. IIII.

ET iterū cœ. docere Beda. Exiens de domo vbi dæmonium habere dicitur, docet ad mare, vt ostēderet se ob perfidiæ culpam Iudæam relicturum & ad gentes transiturum. Vnde aptē præmittitur, quia prædicante eo in domo, mater & fratres foris steterunt. ¶Hiero. Cœpit docere ad mare, vt locus indicet auditores amaros & instabiles. Et ideo in parabolis loquitur, vt qui non intelligerent: ab apostolis quos cōtemnebant inquirentes discerent mysterium regni quo carebant. Mare mundus est, qui gustatus amarus est, & viriorum fluctib⁹ inquietus; sed ab ipso domino eripiuntur prædestinati, qui amara dulcificat, tristia cōuertit in gaudium, ægritudinem in salutem.

a ¶Vt probet ratione, quia neq̄ mente captus est, neq̄ in beelzebub eiicit dæmonia.
monia. Et conuocatis eis, in para- a
a ¶Vt non intelligant donec capiantur.
b bolis dicebat illis: Quomodo po- b
Hoc. ¶Sicut dicitis me in Beelzebub eiicere dæmonia. ¶Nullo modo quia.
test Sathanas Sathanam eiicere?
¶Causa præmissa. a ¶Vt dæmones pugnēt cōtra se.
Et si regnum in se diuidatur, non c
a ¶Discordia maxima res dilabuntur.
potest stare regnum illud. Et si d
¶Aliter probat idem. b ¶Contra. ¶Pugnando
domus super semetipsam dispertiatur, non potest domus illa sta-
¶Ergo ¶De cuius regno estis. ¶Contra.
re. Et si Sathanas cosurrexerit in semetipsum, dispertitus est, & non poterit stare, sed finem ha-
a ¶Vos dicitis, quia in Beelzebub eiicio dæmonia, sed nemo po. &c. b ¶Homines a diabolo deceptos. c ¶Diaboli:
bet. Nemō potest uasa fortis in- e
a ¶Be. Mundum in maligno positum, in quo vsque ad aduentum Saluatoris quasi in pacato imperio sine contradictione quiescebat.
gressus in domum diripere, nisi
a ¶Diabolum. b ¶à seductione compescat
b prius fortem alliget, & tunc do-
a ¶Ereptos a diabolo ecclesiæ adunauit. & per distinctas graduū dignitates ordinauit.
mum eius diripiet. † Amen dico
¶Dicitis me immundū spiritū habere, sed. ¶Hæc cōtra Nouatianū qui in martyrio lapsis veniā negat.
uobis, quoniam omnia dimitten-
¶Digne pœnitētibus. a ¶In quoslibet. b ¶In deū.
tur filiis hominum p̄ccata & blas-
phēmiæ, quibus blasphemaue-
a ¶. i. qui intelligens opera dei, cum negare nō possit ex inuidia contradit: & opera spiritus sancti dicit esse Beelzebub.
c runt. † Qui autem blasphema- a ¶Quia pœnitere digne, non potest.
uerit in spiritum sanctū, nō ha-
d e bet remissionē in ęternū, sed reus
a ¶Quia similis diabolo, contra cōscientiam suā maiestatem dei oppugnat. b ¶Quia ipse delinquit qui nunquam pœnitet.
a ęrit æterni † delicti: quoniā dice-
f bāt, spiritū immundū habet. † Et
¶Bo prædicante. ¶Populus Iudæorum. a ¶In litera-
g ueniūt mater eius & fratres & fō- g
ris stantes miserūt ad eū uocan-
a ¶Foras. b ¶Be. In spāali intelligētia quiescebat. ¶Gentilium.
a tēseū. Et sedēbat circa eum turba,
b & dicūt ei: Ecce mater tua & fra-
a ¶Nos quoque si foris stemus, non cognoscemur.
tres tui foris quęrūt te. Et rndens
g eis ait: Quę est mater mea, & fra-
¶Vt attentos faciat.
tres mei? Et circūspiciens eos qui
h in circūitu eius sedebāt, ait: Ecce
mater mea, & fratres mei. Qui e-
a ¶Propter vtrumq̄ sexū fidelium.
nim fecerit uoluntatē dei, hic fra-
ter me⁹ & sorōr mea & mater est.

Cap. IIII.

¶Bodē die. vnde Matthęus post superiorē sermonē, cōtinuo subiūxit. In il. d. ex. &c.
i †ITerū cœpit do- i
¶Gētes tumidas & amaras.
cere † ad mare, &
a ¶Be. Frequētia populorū ad fidem confluentium.
k cōgregata est ad eū turba multa,
ita ut in nauim ascēdēs sederet in
l mari, & oīs turba circa mare sup
¶Infidelium.
m terrā erat: & docebat illos in pa-
rem. k ¶Nauim ascendens se. in Gma. Sed Ecclesiam, quæ est in mari inter infideles, quam deus gratia suæ visitationis illustrat, & dilectam sibi mīsionem cōsecrat. l ¶Et omnis turba circa mare. Hiero. Hi sunt qui nup̄ ad audiendum verbum venerunt, & inde pietate animi, ab amaritudine reproborū tanquam à mari, sequuti sunt: sed nōdū cum domino in naui sunt, quia nondū cælestibus mysteriis vel sacramentis quę desiderant imbuti sunt. m ¶In parabolis multa. Parabola est rerum natura discrepantium sibi sub aliqua similiParabola quid sit.
tudine facta comparatio. More suę prudentiæ loquitur, vt qui cælestia capere
non poterant

Nicolaus de Lyra.

a ¶Et conuocatis eis. Quia rōnabiliter loquendo, ostendit se non esse furiosum. Et vera & sancta docendo, oīdit se non habere dæmonem priuatum cum sit pater mendacij, vt habetur Ioh. viij. Cætera patent ex his quæ dicta sunt Matth. xij. f ¶Et ueniunt mater ei⁹ & fratres. Hīc consequenter ponitur tertius casus: Ipso enim prędicante nunciatum fuit sibi ifidiosē, quòd mater ei⁹ †Matth. & fratres stabant foris ad tentandum, si Lucæ. ex affectu carnali ad matrem dimitteret vel interrumperet prędicationem: & ipe hoc verbum malignum repulit rationabiliē vt patet ex his q̄ dicta sunt. Mat. xij.
*b ¶Quō potest Sathanas Sathanam eijcere. Hoc autem moraliter fit Moralitas quando vitiū vnum aliud expellit, vt pdigalitas auarici⁹, vel ecouerso. c ¶Et si re. in se diuida. Regnū animę diuiditur, quando sensualitas rationi contrariatur. d ¶Et si domus super se. Hoc contingit, quando ī eodem homine habitus malus ad aliquid declinat, cui conscientia recalcitrat. e ¶Nemo potest uasa for. Iste fortis est fomes, qui forti- H
ter inclinat ad malum, sed per rationē fortiter alligtur. quando virtutis habitus in irascibili & concupiscibili pbonum exercitium confirmatur, & tūc eō vasa, id est opera dissipantur. f ¶Et ueniunt mater eius & fratres foris stā tes. Christi mater, & eius fratres possūt dici synagoga & Iudæi, qui foris stare dicuntur Christo prædicante, quia gentibus Christo credentibus synagoga cū Iudæis extra fidem mansit pro maiori parte.

NIC. DE LYRA.

ET iterum cœ. Hīc Cap. IIII. cōsequēter ostēditur feruor p̄dicandi in spāli. Et primò describit feruor prædicationis sed ò, ex hoc insurgens liuor æmulationis: in principio. vj. ca. Circa primū euāgelista primò describit prędicationis typum. secundò, prædicationis fructum, ibi: Et dice. Sic est regnum dei. tertiò, cōfirmās miraculum, ibi: Et ait in illa die. †Lucæ. Circa primū priò describit prædicationis Christi tempus & modus. secūdò prę †iuxta dicationis parabola siue typus, ibi: Ecce exijt seminās. tertiò, huj⁹ ꝓbolæ aperit intellectus, ibi: Et cum esset singularis. Et ista pars diuiditur in duas: quia Diuisio primò aperitur intellectus parabolæ ✠apostolis ipe. Moralitas
Moraliter. g ¶Et iterum cœpit: docere ad mare, & cong. Sequitur.
*Ecce exij

non poterant, per similia
A tudinem terrenā auditam
†Mar.13.a Luc.8.a pcipere potuissent. Grȩcè, sistrudo dicit qñ qd' intelligi volum⁹, p aliqs cōparationes indicam⁹, vt ferrū, aliquē durū, velocē vētis cōpam⁹ & auib⁹. Idē fit in trigesimo sexagesimo & centesimo fructu, i. lege, pplicia, & euangelio, qp in ore
Matt. 17.a triū testiū mysteriū regni in monte ostensum, i. Moysi Eliæ & Iesu consistit.
a ¶ Aliud cecidit secus uiam: & uenerunt uo-
Luc.viij.a lucres &c. Lucas: Et conculcatum est, & volucres cæli comederūt. Via mēs, metu carnalium cogitationum trita, vnde semē perit nec fructum affert, & q̄ volucrib⁹ rapit. i. à dæmonibus. Qui volucres cæli dicūtur, siue quia cælestis & spiritualis naturę, vel, quia i aere habitāt. b ¶ Hi aūt
†Mat.13.b sunt. qui circa uiam ubi semiatur uerbū &c. Differentias ponit eorum
Prouc.7.a †Exterius. qui audiūt verbum. Sunt autē quidā, vt gentiles, qui nec audiūt. c ¶ Reli. cō. & c. suf. uer. Quod pcetū est, pcipit cm: Cōcupisces sapiam, serua mandata &c. Et alibi: Btūs vir qui ti
B met dām in mandatis eius volet nimis. Hę cōcupiscētiæ bonæ, q̄ reliq̄ cōcupiscit, & aberrat. d ¶ Lucerna. &c. Hiero. Lucerna. ꝟ bum dei. Modi⁹ aut lectus audit⁹ inobedientiū. Candelabrum, apostoli: quos illuminauit verbum dei. Absōditū & occultū, qd' palā fit cum à dño tractat ¶ Bed. modi⁹, vita nra diuina pscientia mensurata. Lectus caro, in qua quiescit anima. Lucerna verbū quod illuminat. Qui ergo amore pśentis vitæ & carnalis illecebrę occultat verbum dei, quasi sub modio vel lecto lucernam operit, quia ei carnis concupiscētias prę ponit. e ¶ Nōne ut super candelabrum ponatur. Bed. Vt domi
†Mat.5.b. Luc.8.c &11.e netur prędicatio veritatis, subsit seruitus corporis, p quam tamen excelsior apparet doctrina tanquam per candelabrum lucerna. f ¶ Non est enim aliquid &c. Q. Nolite erubescere euangelium, quia nihil occultū modo, quod non fiat palam in iudicio, quando illuminabit deus abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium vbi vobis à deo laus
†In propatulum. illis autem pœna æterna. g ¶ In qua mēsura mē. &cætera. Hieronimus. Etenim

rabolis multa, & docebat illos in doctrina sua. Audite:
a ¶Christus. ¶De sinu patris in mundum, vel de Iudæa ad Gentes. vnde Habacuc Egressus es in salutem populi tui. b ¶Verbum per se vel per suos.
†Ecce exiit seminans ad seminādum. Et† dum seminat: a
¶Circa.
b aliud cecidit secus uiam: & uenerunt uolucres, & come
¶Bed. Duriciam proteruæ mentis.
derunt illud. Aliud uerò cecidit super pętrosa, ubi nō ha
a ¶Be. Leuitatem animi obedientis. b ¶Be. Quia audito verbo ad horā delectantur.
buit terram multam & statim exortum est, quoniā non
a ¶Probitatem animi cælesti disciplina exercitati, & ad obediendum regulariter instituti. b ¶Feruor persequutionis.
habebat altitudinē terræ, & quādo exortus est sol, exæ
a ¶Firmi desideri. b ¶Quia huiusmodi ad horam tantum audito sermone delectātur.
stuauit, & eò q̄ non habebat radicem, exaruit. Et aliud ce
a ¶Corda diuitiarum cura sollicita. b ¶Multiplicatæ sunt diuitiæ.
c ¶Nec potest fructificare verbum.
cidit in spinas, & ascēderunt spinę, & suffocauerūt illud,
¶Ideo. ¶Fidelem mentem.
& fructū non dedit. Et aliud cecidit in terrā bonā, & dabat fructū ascendētem & crescētem: & afferebat unū tri
a ¶Fidem sanctæ trinitatis. ¶In coniugatis, quod significat index & pollex, ad significandum tricenarium quasi blando osculo iunctī. b ¶In viduis. c ¶In virginibus.
d ¶Significat se alta dixisse.
ginta, & unum sexaginta, & unū centum. Et dicebat: Qui
a ¶Cordis. b ¶Intelligat. c Secretus a turba.
habet aures audiēdi audiat. Et cū esset† singularis, inter b
a ¶Discipuli.
rogauerunt eum hi † qui cū eo erant duodecim parabo
a ¶Qui mecum, non his qui foris sunt. b ¶Secreta scripturarum.
lam. †Et dicebat eis: Vobis datum est† nosse mysterium
a Nolunt accedere. b ¶Non in naui mecum. c ¶Non modo verba, sed & facta: quia non poterant capere spiritualia, quæ in eis tegebantur.
regni dei: Illis autē qui † foris sunt, omniā in parabolis
a ¶Exterius. b ¶Exteriora. c ¶Corde. d ¶Exterius.
fiunt, ut uidētes uideant, & nō uideāt, & audientes audiāt,
¶Corde. a ¶Id est vt non. b ¶Q. Ideo non conuertuntur, nec remittuntur eis peccata.
& non intelligāt, nè quando cōuertātur, & dimittantur
a ¶Excitat attentionem.
eis peccata. Et ait illis: Nēscitis parabolam hanc: Et quo
modo omnes parabolas cognoscetis? Qui seminat uer
¶In quibus.
b bum seminat. Hi autem sunt qui circa uiam ubi semina
tur uerbū, & cùm audierint, cōfestim uenit Sathanas &
a ¶Quia nulla fide, nullo intellectu, vel tentandæ vtilitatis occasione percipiunt.
aūfert uerbum quod seminatū est in† cordibus eorū. Et
¶Be. Hi vtilitatem probant, desiderium gustant, sed aduersa impedit quæ formidant.
hi sunt similiter qui super petrosa seminātur, qui cū audierint uerbū, statim cum gaudio accipiūt illud, & nō ha
¶Fidem firmam. a ¶Ad tempus credunt. ¶Ergo. b ¶Interiori.
bent radicē in se, sed† tēporales sunt, deinde orta tribulā b
a ¶De loco in locum.
tione & pśequutiōe propter uerbū, cōfestim scādalizan
¶Diuitiis, quæ diuersiscuris pungunt, quia permultis indigent, qui permulta possident.
tur. Et alij sunt qui in spinis seminātur, hi sunt qui uerbū
a ¶Curarum. b ¶Appetitus deficiens.
c audiūt, & † erumnæ seculi*, & decęptio diuitiarū & circa
a ¶Acquirendi. b ¶Id est strangulant guttur mentis, nec bonum desiderium ad cor transire sinunt.
reliqua cōcupiscētiæ introeuntes suffocānt uerbum, &
¶Fidelem conscientiam.
sine fructu efficitur. Et hi sunt qui super terram bonam
a ¶Beda. Hi excipiunt, conseruant, & fructificant.
seminati sunt: qui audiunt uerbum & suscipiūnt, & fru
a ¶Fidem trinitatis in electorum cordibus. b ¶Perfectionem bonæ operationis, quia sex diebus ornatus mundi expletus est. c ¶Be. Perpetuam beatitudinem, quia centenarius a leua transfertur in dexteram digitali computatione.
ctificant, unum triginta, unum sexaginta, & unum cen
a ¶Q. Vobis datum est n. m. r. sed cæteris per vos idem mysterium reuelandum. & ideo carnali timore non absondatis. ¶Verbi dei.
d tum. Et dicebat illis: † Nunquid uenit lucerna, ut sub d
a ¶Vita vestra. b ¶Carne.
e modio ponatur, aut sub lecto? Nonne ut super can e
a ¶Corpus. ¶Vt dominetur.
f delabrum ponatur? † Non est enim aliquid absconditum, f
¶Aīs reueletur.
tum, quod non manifestetur: nec factum est occultū, sed
a ¶Intelligēdi verbō dei. b ¶Moriæ, mādet. ¶Nō se subtrahat, nō auditū ad fabulas cōuertat.
ut† in palā ueniat. Si quis habet aures audiēdi, audiat. Et g
a ¶Q. Omnia quæ potestis soleter facite, quia in qua mēsura mensi fue reme. vo.
g dicebat illis: Videte quid audiatis. † In qua mensura

Etenim secundū mesuram D
Ifidei vnicuiq; diuidit intel † factū est
ligentia mysteriorum, & dū semina
adijcietur nobis donū sciē ret.
tiæ, etiā adijcētur virtutes
¶ Qui em

Nicolaus de Lyra.

c ✝ apostolis specialiter. secundo prędicitur aperiendus per apostolos omnibus generaliter, ibi: Nunquid venit lucerna, Tres primę partes exponitę sunt Matthæ. xiij. paucis exceptis. b ¶ Et cū esset singularis ĩterrogauerūt eū hi qui cum eo erant duodecim para. i. extra pressuram turbarum tunc exposuit parabolam apostoli. c ¶ Nunquid uenit lucerna: ut sub modio ponatur & cæ. Hīc †solitari⁹
ostenditur doctrina euan- †qui circū
gelica per apostolos publi illū erāt cū
canda Quod factū est post duodecim
ascensionem Christi ad cęlos. tūc enim dispersi sunt †scire
per orbem vt in omnem terram exiret sonus prædicationis eorum: & etiam ante passionē Christi missi sunt ad prædicandum, nō tamē ita diffuse: & hoc est qd' dicit: ¶ Nunquid ue. lucer. idest doctria euangelica secundum illud Pā.118.o
Pā. Lucerna pedibus meis †corde
verbum tuum &cætera.
d ¶ Vt sub modio ponatur &c. idest occulte in latebris doceatur, sicut doctrinę suspectę hęreticorū & hominum malorum. q. dicat Non. e ¶ Nōne vt D
super candelabrum po †tēporarī
natur. hoc est in palam, & publicè doceatur. quasi dicat. Sic f ¶ Non est enī aliquid absconditum. quia illa quæ Christus docuit apostolos secretè, voluit per apostolos prędicari publicè & manifestè se- ✳huius
cundum qd' dicit eis Matt. x. c. Quod in aure auditis prędicate sup tecta. g ¶ Si quis habet aures audiendi, id est desiderium intelligendi doctrinam Christi. q̄si dicat tal' potest, pfi- Moraliter
cere non solum sibi intelligendo, sed etiam alīs ipsos docendo, ideo subditur:
i ¶ In qua mē. mēsi fu. Qd' expōit sic Be. Si soleter
✝ omnia †Mat.10.c
Luc8.c
✳a ¶ Ecce exijt seminans ad seminandum. Sicut docet quis verbo, sic etiam exemplo Matthei. xiij. parabolam istam exposui de ꝟbo docting Hīc †Mat.7.a
autem exponi potest de Luc.6.f.
✳exemplo

☞ E a ¶Qui em̄ habet dabitur ei. s. q fidē habet, habebit virtutem, & qui habet opus verbi, habebit intelligentiā mysteriū. Et ecōtra, qui nō habet fidē, deficit virtute: & q non habet op⁹ verbi: eius intelligētia caret: & qui nō intelligit iā auditū perdit, ac si nō audisset. b ¶Sic est regnum. Hiero. Scriptura diuina p terrenas similitudines monstrat cælestia sacramenta, sicut totum euangelium corpus cōstat. Regnum dei. est ecclesia quæ regitur à deo, & ipsa regit homines, & vitia calcat, vt centurio habens sub se milites. Homo iaciēs semen filius hominis est. Semē, est verbum. Terra, corda humana. Dormitio hominis, mors est saluatoris. Exurget semē nocte & die, post somnū Christi, numerus credentiū p. pspera, & aduersa magis, magisq; germinat Tropice uitin fide, & creuit in opere. dū nesciunt. Tropica est ista loquutio, & in diuinis creberrima: nescit, ideest nescire nos facit, quis fructum in fine afferat, dum dicit: Qui perseuerauerit in finē, hīc saluus erit. Vltro enim terra. fructifi. dum voluntatē nostrā deus expectat dicēs: Si vis puenire ad vitā serua mandata. Primū herbā. i. timorem. Initiū †De p̄. di. 2. c. dū sanctam sapientiæ timor domini. Deīde spi. pœnitentiā lachrymosam: Deīde ple. fr. i spi. idest charitatē. Plenitudo ei legis ē charitas. Ro. 13. c Et cū ex se p. Falx, est mors, vel iudicium quod secat oīa. Quo. adest mes. i. cōsummatio sæculi, in qua iusti gaudebunt qui in lachrymis seminauerūt. c ¶Sicut granū. Hiero. Hoc semen iterum comparat grano sinapis, quod minimū in timore est, magnū in charitate, quæ maior est omnib⁹ olerib⁹ quia de⁹ charitas est, & omnis caro fœnum & qui infirm⁹ est, olera manducet. Et facit ramos misericordiæ, & cōpassionis: Cuius sub vmbra paupes Christi qui sunt cæli animalia delectātur habitare. d ¶Semia tū fue. A Christo siue ab hoie i terra, vt in agro. i. in corde suo. Hīc homo, est sensus noster & animus, qui souēs granum prædicationis humore fidei facit pullulare in agro pectoris sui. e ¶¶Minus est &c. Quasi cōtēptibilia prædicās. & primò non credit, quia p̄dicat deū hominē mortuū crucifixū hoc eloquētiæ & sapientiæ Philosophorū cōparatum min⁹ inuenitur. f ¶Ascēdit in arborē. Quæ altitudine, amplitudine, annositate trāscēdit herbarū naturā. Alta est. quia ad cælestia sustollit. Ampla quia totū mundum occupauit. Annosa, quia non poterit finiri. g ¶Olerib⁹. Bed'. Philosophicis disciplinis, quæ quantò apertius excrescunt, viliores fiunt: quia sicut olera herbarū cito decident. h ¶Sine parabola. Bed'. non q̄ nullum sermonem turbis apertum faceret, sed quia nullus sermo eius inueniretur in quo aliquid parabolæ non inueniatur. i ¶Seorsum autem discipulis. Hiero. Illi enim digni erant audire mysteria in intimo penetrali sapientiæ, q remotis cogitationū tumultib⁹ in solitudie ỹ tutū p̄manebāt. Sapia em̄ ē in tpe ocij discenda.

Nico. de Lyra

☞ In naui.

☞ oīa quæ valeris bona facere ac proximis intimare studetis, aderit diuina pietas, q̄ vobis in præsenti sensū altiora capiendi conferet, & in futuro retributionem æternam adijciet; & ideo subditur: Attendite uobis. a ¶Qui enī ha. da. ille. &c. quia habens fidem & gratiam ex vsu talis gratiæ meretur, q̄ iterū sibi detur gratia ad augmentum præcedentis. b ¶Et qui nō habet. scilicet fidem & gratiā quales erant †mat. 3. c. 1 scribæ & Pharisei. c ¶Etiam quod habet au. ab eo. Quia notitia legis quam habebant ablata fuit ab eis inquantū non valuit eis ad salutem: sed magis fuit eis in augmentū suę dānatiōis, sed'm dictū Saluatoris Lucæ

†nidificare

ris Luc. xij. f. Seruꝰ qui sciuit voluntatē domini sui, & non fecit, vapulabit multis. d ¶Et dice. Hīc consequenē describitur Christi p̄dicationis fructꝰ prīò in vno hoīe. sed'ò, in cōicate ecclīæ, ibi: Et dice. cui assi. Circa primū sciēdū, q̄ p semē intelligit p̄dicatio, sicut patet i parabola p̄cedenti. Ex semine ār isto recepto in aliquo hoīe fit talis p̄cessus: q̄a prīò cōcipit timor diuinorū iudiciorū, & significat p herbam, q̄est qd imperfectū, cū dicit: Fructifi. prī. h. Et q̄a ex timore cessat homo à malis, & incipit se exercere in bonis: ideo secundò cōcipitur spes diuinorum beneficiorū quæ significatur p spicā, i q̄ iā est spes grani futuri, cū dr: Deinde spi. Tertiò, ex hoc datꝰ charitariꝰ amor, q̄ habet opus p̄fectū: & ideo significatur p plenum frumentū, cū dr: ¶Deind. plenum fru. Quia vt dicitur ad Ro. xiij. c. Plenitudo legis est dilectio: & tūc est homo dispositus, vt de statu gr̄æ transeat ad gloriam. ideo subditur: g ¶Et cū ex &c. mit. fal. ipse dns abscindendo iustos de præsenti vita, vt trāsferat ad gl̄iam. ideo subditur: h ¶Quoni. adest mes. i. collectio iustoꝝ in patria. i ¶Et di. Hīc consequēter describit fructus p̄dicationis Christi q̄tū ad communitatē ecclesię, quæ de paruo statu creuit ad magnū sicut sinapis granū: & patet snīa ex dictis. Matth. xiij. excepto, q̄ hīc subdit: m ¶Et tali. mul. Quod exponit Theophilus dicens: Quoniam turbæ erant indoctæ à consuetis noib⁹ instruit eas p similitudinē rerū sensibiliū, quæ erāt eis cognitæ. Sed hoc videtur cōtradicere ei qd'. ē. dixit Christus apostolis eodem capitulo. Vobis datū est nosse mysterium regni dei: Illis autem q foris sunt in parabolis, vt videntes videant & non videant: & Matt. xiij. d. In parabolis loquor eis, quia videntes non vident, &c. Dicendum, quòd sacra scriptura hoc habet proprium, quòd sub vna litera habent plures sensus, quorum aliqui sunt potentiores, & alij magis latentes: & iō in parabolis Christi turbæ capiebant sensum magis patentē, nō ār. latentem, sed de tali intellectu docebat Christus apostolos ad partem. ideo subditur: n ¶Seorsum autem discipulis. &c. De turbis autem prędictum est, vt videntes videant, & non videant, id est capiāt sensum magis patentem, non autem latētē ☞ Et ait illis

Parabolę quare ꝯ populis p̄dicauit.

H

† qua parabola

✻ exemplo vitæ, quod semen dici potest. Moralitas Videntes autem exemplum hoc semen recipiunt, sed diuersimodē: Nā aliqui sunt dęmonum suggestionibus paruꝝ qui rapiūt semen illud, significati per volucres, per superbiam alta petentes. Aliqui verò sunt, i malicia, idurati sicut petra, ꝓpter quod semen in eis non facit fructum. Aliqui verò sunt sicut spinæ pungitiui & maledici: propter quod ex bono exemplo non proficiūt sed magis deficiunt attribuentes illud hypochrisi. Aliqui verò sunt bonę voluntatis & deuotionis: & isti proficiūt inde diuersis ēn gradibus secundum gratiam à domino sibi datam. e ¶Sic est re. Grego. Cum desideria bona concipimus, semen in terra iactamus: cum operari recta incipimus, herba sumus: cum ad profectum boni crescimus, ad spicam peruenimus: cū in eisdem operationis perfectione solidamur, iam plenum frumentum in spica proferimus. Missio ỹ ò fallis tempus est bonæ mortis. k ¶Cui assimilabimus re. dei. sequitur: l ¶Sicut gra. si. Seminatio, est boni propositi conceptio: profectus seminis incipit à timore q̄ principium est sapientiæ: & est minimū inter septē spūsctī dona: sed fit magnum introducta charitate q̄ maior est oīb⁹ ỹ tutib⁹. f. Co. xiij. Et facit ramos p̄ actꝰ charitatis diffusos: i qb⁹ aues cęli, i. cōtēplatiui regescunt †ꝓficiūt

✻ Et facta est

☞ a ¶In naui. Bed. Allegori. Mare, seculi
A æstus. Nauicula, crux qua mūdi fluctus
allegorice. ascendimus, & ad littus patrię cælestis præ
†In vlteri- uenimus. Aliæ naues quę cū domino fuis
orem ripā. se, nec in altum ductæ, nec tempestatē per-
†Mat. 8.d tulisse dicunt: eos significant, qui ita fide dominicæ crucis imbuūt. vt tanq̄ rudes nondū tribulatione pulsati susceptā fidei mysteria in pace cōseruent. Vel eos q̄ post tribulationū crebras ꝓcellas ad tp̄s pacis serenitate vtūt. Erāt em̄ forsitā illæ naues nuper factæ, & in portū tm̄ deductæ: vel post maris pericula ad portum reductæ.

†Irruebāt b ¶In puppi. Hic. Puppis mortuis pellib⁹ viuos cōtinet, & fluctus arcet, & ligno solidatur, idest cruce & morte domini salua tur ecclesia. ¶Hiero. Puppis initiū est sanctę ecclesiæ in qua dominus dormit mortē corporali: qua nunq̄ dormiet, q̄ custo.

Pſ.120.a. Isti. Cōminat vēto & mari, de q̄b⁹ dr Tu dña
Pſ.88.b. ris ptāti maris, Vent⁹ & mare, dæmones & ꝑsequutores sunt, qb⁹ dicit: tace: qn̄ cōpescit edicta īq̄rū regū vt, voluerit, q̄ nō est h oīs, vt dirigat gressus suos. Tranquillitas mag. pax ecclesiæ post pressuras, siue theorica post actiuā vitā. c ¶Dormiēs. Bed. Discipul⁹ nauigātib⁹ Christ⁹ obdormit, quia fidelib⁹ regni futuri getē meditātib⁹, & spūsācti scd̄ō flatu vel Remigio ꝓpriꝰ conat⁹, mūdi fluctus post terga iactātib⁹ subito Christi passio aduenit: quo ascendēte puppī crucis, vt somnū mortis caperet, fluct⁹ blasphemātiū dæmoniacis excitati, ꝓcellis assurgunt: q̄bus tn̄ nō turbat ei⁹ patientia, sed discipuli turbāt: trepidāt, periditāt. ¶Moralē. Cū signo crucis imbuti, mundū relinquere disponimus:

Moraliter B nauē cū Iesu cōscēdim⁹, mare trāsire conamur. Sed q̄ nō dormitabit neq̄ dormiet

Pſ.120.a custodiēs Isr̄l, nobis nauigantib⁹ dormit, quia in ꝫ medios ỹ tutū ruīsus, vel dæmonū vel hoīm prauorū vel nostrarū cogitationū īpetu, fidei splēdor obtenebrescit, spei celsitudo tabescit, amoris flāma refrigescit Sed ad gubernatorē recurram⁹, illū seduloexcitem⁹, qui nō seruit, sed imperat vētis, q̄ oīa sedabit, q̄ portū salutis īdulgebit d ¶Tace ob. Nota q̄ oīs creatura sentit imperiū creatoris. Nō q̄ oīa aīata, vt mē tiūt hęritici, sed maiestate cōditoris q̄ nobis īsensibilia, illi sūt sensibila. e ¶Quid timi. estis. Be. Q. Quid me p̄sente timetis Cui sīse est, q̄ post resurrectionem expro

Luc.24.d. bris incredulitatē illorū, & duriciā cordis quia his q̄ viderūt eū resurgere, nō crediderūt. Et item: O stulti & tardi corde ad credendū in oīb⁹ q̄ loquuti sunt ꝓphetæ: Nōne oportuit sic pati Christū, & intrare in gloriā suā? f ¶Et timue. Matthæus.

Matth.8.d Porrō hoīes mirati sunt dicētes: Qualē est &c. Nō ergo discipul⁹, sed alīq̄ ī naui erāt mirabāt, de eo dubitātes, cui mare & vēt⁹ obedirēt. Vl etiā ipi discipli rectē hoīes dicti, q̄a necdū nouerāt potentiā Saluatoris

GLO. ORD. Ca. V.

ET uenerunt &c. Gerasenorū. Beda. Gerasa vrbs insignis Arabiæ trans Iordanē iuncta mōti Galaad ī tribu Manassę, non lōge a stagno Tyberiadis in quo porci p̄cipitati sunt significat gētes quas post resurrectionē suā dns missis p̄dicatoribus visitare dignat⁹ est. Vā bn̄ gerasa siue gergesi, colonū ejectēs, siue aduena appropinquās, interptat: qa gentiū popul⁹ colonū scilicet diabolū à quo diu incolebat expulit, & q̄ erat lōge, fact⁹ est prope in sanguine Christi

omnia. Et ait illis in die illa cùm [a]
a ¶Appropinquante occasu veri solis.
serò esset factum: Transeamus
†contra. †Et dimittentes turbā
[a] assumunt eum, ita ut erat in na-
¶Vel cum eo.
ui: & alię †naues erant cum illo.
a ¶Persequutorum vel dæmoniorum.
Et facta est procella magna uēti [b]
¶Ecclesiam.
& fluctus † mittebat in nauim,
ita ut impleretur nauis. Et erat
a ¶Alias naui. b ¶Corpus cui diuinitas, sicut caput inclinata recumbit. c ¶Corporaliter vt homo.
[b c] ipse in [b] puppi super [c] ceruical dor
a ¶Be. Ne diutius resurrectione dilata perirent omnino. b ¶Discipuli turbati precantes resurrectionem.
miens. Et excitant eū, & dicunt
¶Q. Non est tibi curæ.
illi: Magister, non ad te pertinet
a ¶A morte, per mortem destruxit eum, qui habebat mortis imperium.
quia perimus? Et exurgēs com
a ¶Diabolo. b ¶Persequutoribus.
minatus est uento, & dixit ma-
a ¶Be. Iudæorū rabiem per resurrectionē repressit, quæ caput quatiens clamauit: Si filius dei est, descendat nunc de cruce.
¶Imperat vt deus.
[d] ri: Tace, obmutesce. Et cessa-
uit uentus, & facta est tranquil
a ¶Pax in ecclesia post pressuras, vel theorica post actiuam.
[e] litas magna. Et ait illis: † Quid
¶Ideo timidi dixit quia nec &c.
timidi estis? † Necdum habetis
[f] fidem? Et timuerunt timore
magno: & dicebant ad alter-
¶Vere mirabilis.
utrum: † Quis putas est iste,
quia & uentus & mare obe-
diunt ei.

Cap. V.

[g] ET uenerūt † trās [c] fretum maris in regionem † Gerasenorum. Et † exeunti ei de
[d] naui statim occurrit de monu-
a ¶Beda. Gentes, quæ dæmoniacis illusæ doctrinis idola colunt.
[h] mentis homo in spiritu immun
a ¶Quia gentes mortuis operibus. i. peccatis delectantur.
do, qui domicilium habebat in
a ¶Beda. Perfidorum corpora animæ peccatis mortuæ sunt sepulchra. b ¶Legibus diuinis, quia non erat dignus.
[i] monumentis. Et neque catenis
¶Vel deus, vel homo.
iam quisq̄ poterat eum ligare:
quoniam sæpe compedibus &
catenis uinctus dirupisset catenas & compedes comminuisset: & nemo poterat eū domare.
¶Aduersis. ¶Prosperis. ¶In fœditate operum.
Et semper nocte ac die in monu [e]
¶In fastibus superbiæ. a ¶Be. Per vetha durissimæ infidelitatis.
mētis & in mōtibus erat clāmās
a ¶Beda. Idolis ¶Quoniam arreptis cautibus seipsos furibundi cōcidebant.
& cōcidens se lāpidibus. Vidēs autem Iesum à lōgè cucurrit, &

ne Christi. h ¶Hō in spū. Isido. Homo C
iste desperatissimus est ppt̄s gentiū quem 2.Tim.3.a
enumerat apl̄s, Elatus, supb⁹, immūd⁹, sanguinarius, idololatra, ignominiosus: nec
lege naturæ, nec dei, nec hūano timore †nauiculę
ligat⁹: cui legio nomē est, i. decē milia q̄ canunt à dextera patris quę est Christ⁹. Huic
grex porcorū creditur hi sine respectu misericordie simul in inferno per īperiū immaturæ mortis suffocāt. Ab his multi fugiunt, qui pascebant eos: Flagellato em̄ Pro.19.d
stulto sapiens sapiētior fit vel prudētior.
i ¶Et neq̄ catenis &c. Beda. Catenis & compedibus graues, & duræ leges gentiū signātur, quib⁹ peccata in re eorū publica cohibebant: Ruptis catenis (vt Lucas Luc.8.c.
scribit) subito agebat à domino in deserto quia etiam transgressis illis legibus ad ea scelera cupiditate raptabantur, quæ iam vulgarem excederent consuetudinem.

Nico. de Lyra ☞ Torque.

✠ a ¶Et ait illis in illa die. Hīc consequēter describunt miracula doctrię Christi cōfirmatiua. Et primo describit miracu lū factū in mari. scd̄ō, in terra. in prīcipio sequentis capituli: Sententia primæ partis patet ex his quæ dicta sunt. Matth. viij.
✠ b ¶Et facta est procella mag. &c. Moraliter
Nauis quam Christus ingreditur est aīa iusti quæ ab eo p̄ gratiā inhabitatur. Pro- D
cella verō surgens est tribulatio, q̄ frequenter insurgit pie viuentib⁹ in Christo. Sed
Christ⁹ dormit eum talia permitit secūdū †Mat. 8.c
vulgare dictum: sed excitat, cum oratio pa †Quo nō
tientis exaudit. Et fit tranquillitas exterius
cū persequutio cessat: vel interi⁹ q̄n de⁹ sustinenti patientiā bonam præstat: Et hæc trāquillitas melior est q̄ prima: sicut dictū
fuit Paulo. ij. Cor. xij. c. Sufficit tibi gra- †Quisnā
tia mea. Propter quod subiūxit: Libenter †Luc.8.d.
igitur gloriabor in infirmitatibus meis,
vt inhabitet in me virtus Christi.

NICO. DE LYR. Cap. V.

ET uenerunt trans fretum. Hīc consequēter describuntur †In vlteri
Christi miracula facta in ꝫa ad orē ripam
doctrinæ suæ cōfirmationē. Et †Gadare
primū describit dæmoniaci curatio, scd̄ō norum.
filiæ Archisynagogi resuscitatio ibi. Et cū Diuisio
ascēdisset Ies⁹ in naui. Prima in duas: quia †Mat.8.d
prīō describit curatio dęmoniaci, scd̄ō de Luc.8.d
uotio ipsi⁹ curati, ibi: Cūq̄ ascēderet: Ex- † exunte
positioprię partis patet ex dictis. Mat. viij. eo.
paucis exceptis q̄ discurrētur. d ¶Occurrit ei de monu. homo in spi. īmūdo.
idest obsessus à demōe Mat. viij. dr q̄ erāt duo. Ad quod dicēdū, q̄ scd̄m veritatem duo erāt dęmoniaci, vt dicit Matthe⁹. sed vn⁹ erat seuior altero in quo erat legio dę monum, vt dicit. j. & iste solus nominat hīc à Marco, & alius tacetur, quia nō erat ita famosus in malo. e ¶Et semper &c. in m. scilicet gentilium dānatorū sup q̄rū aīas dęmones iā hēbāt ptātē: & ideo habitabāt vbi corpa eorum erāt sepulta, tanq̄
habituri Moraliter
Moraliter. c ¶Et uenerūt trās fretū. Seq̄t: d ¶Strati oc. &c. Per istū dæmoniacū diabol⁹ significat, q̄ ī monumētis & in mōtib⁹. i. in sędis & ī supbis hoīb⁹ habitat & cōcidit se lapidib⁹. i. hoīb⁹ ī fide stabilib⁹ q̄s acriꝰ tēptat. Sed cōcidit: nā ab eis deuicit. Nomē ei⁹ legio: quia mlti ī malū sociat. Ei⁹ aūt ejectio p̄ Christū, significauit dęmonū mltitudinē deuicēdā p̄ ipm. Qd aūt dęmōes ejecti porcos intrauerūt, signi
ficat, q̄ intrāt ducētes vitam porcinam: &
✠ eos p̄cipi.

☞ a ¶ Torqueas. Beda. magnum tormentū E ei à læsione hominis cessare, & tantò dimittit grauiꝰ quantò possidet diutiꝰ. b ¶ Qd̄ tibi nomen estꝫ Beda. Non quasi nescius interrogat, sed vt cōfessa publica pete quā tolerauerat, virtus curantis gratior appareat. Sed etiam sacerdotes nostri temporis q̄ p̄ exorcismum dæmones ejciunt solēt dicere: non aliter patientes posse curari, nisi quantum sapere possunt omne quod à dæmonibus visu, auditu, vel quolibet sensu corporis aut animi vigilantes dormientes ve pertulerūt, patenter confiteantur. c ¶ Legio &c. Beda. Significat populum gentilem i numeris idololatriæ cultibus mancipatum: cui contra est: Multitudinis cre, e. cor vnum & anima vna. Vnde bene in Babylonis cōstructione linguarum vnitas p̄ spiritum superbiæ scissa, in Ierusalē p̄ gr̄am spūsc̄i linguarū varietas est adunata; & illa confusio & hæc pacis visio dicitur: quia electos ī pluribꝰ linguis & gentibus, vna fides & pietas toto orbe pacificando confirmat: reprobos aūt plures sectæ q̄ linguæ dissociando cōfundunt. d ¶ Mitte nos. Beda. Lucas: Et rogabant eum ne imperaret illis, vt in abyssum irent. Sciebant ergo aliquando futurū vt per aduentum eius mitterentur in abyssum, non futura prædiuinantes, sed prophetarū in se dicta recolentes: ideoq̄ gr̄ā Christi quā mirabantur, ad suam tendere timebant damnationem. e ¶ In porcos. Beda. Porci significant homines immundos, qui vocis & rōnis expertes in monte superbiæ pascunt, & lutulentis actibus oblectant: quibus per cultum idolorum possunt dæmo-

F nes dominari. Nam nisi quis porci more vixerit, in eum diabolus potestatem non accipit, nisi sorte ad probandum: nō autem ad perdendū. f ¶ Grex præci. est. Bed. Quia iam clarificata ecclesia, & liberato populo gentium à dæmonum dn̄atione in abditis agunt sacrilegos ritus q̄ Christo credere noluerunt cæca & profunda curiositate submersi. g ¶ Ad duo milia. Bed. Erubescat Manichæus si de eadem substantia, & ex eo

✻ eū q̄ ha- dem autore hominum bestiarumq̄ sunt
buerat le- animæ: quoniā ob vnius hominis salutem
gionem. duo mi. porcorum suffocantur. h ¶ Qui au. Quia quidam primates impiorū q̄uis Christianam legem fugiant, potentiam tamē eius stupendo & mirando per gentes p̄dicant. i ¶ Et uident illum. Beda. Lucas sedentem ad pedes eius: quod signat eos q̄ à peccatis correcti sunt fixa mentis intentione vestigia Saluatoris quę sequantur intueri. k ¶ Vestitum. Virtutum studio, quod

Luc. 15. d. vesana mente perdiderat. Vnde filius prodigus ad patrem rediens, mox stola prima cū annulo induiditur: q̄ q̄s vero corde pœnituerit potest donāte Christi gratia pristina iusticię opera de quibus ceciderat cum annulo inuiolatæ fidei recuperare. l ¶ Et timuerunt. Multi enim antiqua suauitate delectati honorare se, sed pati nolle Christianā legē dicut, quia eam implere nō possunt, admirantes tamen fidelem populum à pristina conuersatione sanatum. m ¶ Et ro. cœperunt eum. Rab. Vt̄ Petrus. Exi à me domine, quia homo peccator sum, &c.

Luc. 5. b. Ne tangant arcam dei, vt Oza.
2. Reg. 6. b. n ¶ Vade in domum tuam. Be. Sic quisq̄ post resur
† traiecisset rectionem peccatorum in conscientia, bonā redeat & propter aliorum salutem euangelio seruiat: vt post cū Christo q̄escat, nedū præ-

† illum properē vult iā esse cū Christo, negligat p̄dicationis mysterium fraternæ redemptiōi accommodatum. ¶ Hierony. Homo sanatus mittitur

adorauit eum, & clamans uo-

a ¶ Be. Q. nihil commune nobis.

¶ Hoc cōtra Iudæos qui dicunt: In Beelzebub ejicit dæmo-

ce magna, dixit: Quid mihi &

a ¶ Hoc contra Arrium, qui negat filium dei.

¶ Credunt & contremiscunt nlium dei.

¶ Alias summi.

tibi Iesu fili dei altissimi? Adiu-
a ro te per deū, ne me torqueas.
Dicebat enim illi: Exi spirit⁹ immunde ab homine isto. Et interb rogabat eum: Quod tibi nomē a
c est: † Et dicit ei: Legio mihi nob
men est, quia multi sumus.
Et deprecabatur eum multùm c

a ¶ Sed mitteret in gregem porcorum, & hoc est: Erat enim &c.

ne se expellèret extra regionē. d
Erat autem ibi † circa montem grex porcorum magnus pa-
scens in agris. Et deprecaban-
d tur eū † spiritus, dicentes: † Mit-
e te nos in porcos, ut in eos intro

a ¶ Vt porcorum perditio, hominibus esset salutis occasio: pastores enim videntes statim nō ciauerunt ciuitati.

eamus. Et cōcessit eis statim

a ¶ Beda. Accepta potestate a deo: aliter enim nec pecoribus nocerent.

f Iesus. Et exeuntes spiritus immundi introierunt in porcos,
f & magno impetu grex præci-
g pitat⁹ est in mare ad duo milia
h & suffocati sunt in mari. Qui
autem pascebant eos, fugerūt, & nunciauerunt in ciuitatem & in agros. Et egressi sunt uidere quid esset facti, & ueniunt
i ad Iesum, & uident illum qui
k à dæmonio uexabatur sedentem uestitum, & sanæ mentis,
l * & timuerunt. Et narrauerunt illis qui uiderant, qualiter fac-
r tum esset ei qui dæmonium

a ¶ Conscij fragilitatis suæ adhuc infirmi pondus sapiētiæ eius sustinere non poterant.

m habuerat, & de porcis. Et rōgare cœperunt eum ut discederet de finibus eorum. † Cumq̄ ascē e
deret nauim, cœpit illum deprecari qui à dæmonio uexatus fu-

a ¶ Dissolui, & esse cum Christo multo melius est. b ¶ Quia manere in carne propter alios necessarium est.

erat, ut esset cū illo, & nōn ad f
n misit eū, sed ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, & annuncia illis quanta tibi fecerit dominus, & misertus sit tui. Et g
abiit & cœpit prædicare in decapoli quanta sibi fecisset Iesus: & omnes mirabantur. Et cùm h
† trāscēdisset Iesus in naui rursus trans fretum, conuenit turba multa † ad eum: & erat circa

¶ Moyses legislator.

o mare. Et uenit quidam de ar- i

tus mittit in domū suā. ideſt in spūalē legis G
obseruantiā: & p̄dicat in decapoli ideſt obseruat decalogū, dū à Romano nunc regno cōuertuntur Iudæi ideſt sunt de ecclia. qui etiā in lra cm̄ pendent decalogi: quia moralia ad literā obseruāda sunt. Beda Matthæus duos. Marcus & Lucas vnum à dæmone curatum dicunt quia vnus eorum clarioris nominis, est famosioris: & ideo curatio eius & famosior. ¶ Alf. Duo, gentes significant de duobꝰ filiꝭ Noe. Cum enim Noe allegoria
tres filios genuerit. vnus assumptus est in possessionem dei, duo idolis dediti. o ¶ Et uenit quidam de ar. &c. Hiero. Post hęc Iairius archisynagogus venit, quia cum intrauerit plenitudo gentium tunc omnis Israel saluꝰ fiet. Iayrus illuminans vel illuminatus ideſt Iudaicus populus vmbra litterę deposita spiritu illustratus & illumina- Rau. d
tus, procidens ad pedes ideſt ad incarnationem Iesu se humilians, rogat pro filia: qui sibi viuit alios viuere facit. Abrahā & Moyses & Samuel, rogant pro plebe mortua, & sequitur Iesus preces eorum. ¶ Beda. Iair- † Mat. 9.
illuminans vel illuminatus: quia verbis vitę populum illuminauit: & vt hoc posset à spiritu sancto illuminatus est.

☞ Quoniam filia

Nico. de Lyra

habituri potestatem sup̄ ea post finale iudicium. a ¶ Et interrogabat eum. qd̄ tibi no. est. Interrogauit autem Christus, nō quia ignoraret: sed vt multitudo dæmonū in illo homine habitātium ex cōfessiōe eorū apparet vnde subditur: b ¶ Legio mi. no- Legio q̄
men est. Legio aūt proprie dicit numerus est
determinatus armatorꝫ in exercitu: Et cōtinet sex milia sexcentos sexaginta sex, & inde dicit legio in dæmonibꝰ qui militant contra H
nos. c ¶ Et dep̄cabatur. s. legio dæmonū.
d ¶ Ne se ex &c. i. extra hominū habitationē vñ & Luc. viij. c. dr̄ ī abyssū: loc⁹ em̄ inferni debet dæmonibꝰ, p̄mittit tamē inter homines habitare vsq̄ ad iudiciū vt gloriosior sit electorū victoria ī dæmonū tentatiū supatiōe. e ¶ Cūq̄ ascēde. Hīc describitur curati deuotio: quia gratus de beneficio sibi collato, voluit sequi Christum. Idꝰ aūt: f ¶ Nō admisit eū. ideſt nō recepit eū ad apl̄atū vel discipulatū propter horrorē p̄cedentis passionis. Itē ne ascriberet dæmoni, q̄ iste faceret si esset discipulꝰ Christi. Ex hoc loco accipitur, q̄ dæmoniaci & furiosi † Luc. 8
post curationē nō p̄mouēt in ecclesia dei.
g ¶ Et abijt & cœpit p̄dicare in decapo. quā &c. Nomen est regionis: & dicit à deca quòd est decē & polis quòd est ciuitas.
h ¶ Et cū trāscen. Ie. inna. Hic cōsequenter describit resuscitatio filiæ archisynagogi: Et primò describit huius facti inchoatio. secūdò, interponit mulieris sanguifluæ curatio ibi: Et mulier quæ erat in profluuio sanguinis: tertiò, describitur prædicti facti consummatio, ibi: Adhuc eo loquente: Sententia istarum triū partium patet ex his quæ dicta sunt Matth. ix. exceptis aliquibus quæ exponent. Quātum ad primā partem dicitur hīc

☞ Dep̄cabatur Moralia

✻ eos præcipitant in gehennā. i ¶ Et ue- Mat. 9.
nit quidā de archisynagogis. Per quem intelligi potest vnus de sacerdotibus curatis, q̄ si habeat aliquā p̄sonā ī periculo mortis spūalis, cui nō p̄t aut nescit succurrere, debet ad Iesū venire. i. ad illū q̄ habet zelū salutis animarū: & scit & potest remediū adhibere. Et si aliqui velint impedire dicentes:

✻ Quoniā filia

Luce.8.f.

a ¶ Quoniam filia mea. Beda. Lucas, quia filia vnica erat illi se re annorū. xij. & hæc moriebat. Filia Archisynagogi, est synago- ga sola legali institutione cōposita, quasi vnica Moysi nata. Hæc. xxij. anno. i. tpe pu berertatis appropinquante moriebat, quia nobiliter à prophetis educata, posti ad in tel ligibiles annos puenit, & spiritualē deo sobolē generare debuit, subito errorē lan guore consternata, spirituales vias despera biliter omisit. b ¶ Et comprimebant. Dū ad puellā sanandā vadit, a turba com primitur: qa Iudæis salutis monita prēbēs, qb⁹ ægrā eorū cōscientiā erigeret, noxia car naliū pp̄orum consuetudine grauatus est. c ¶ Et mulier &c. Pergēte domino ad fi liam Archisynagogi, morbosa mulier ānis xij. prēripit sanitatē, & post filia sanata est, & suscitata est: qa sic dispēsata est sal⁹ hūa ni generis: vt prīò aliq ex Isrl, deinde ple nitudo gētiū: & sic oīs Isrl salu⁹ fiet. ¶ Be. Notādū, qd puella duodenis & mulierē xij. annis sanguine fluxit. i. quādo hęc nata fuit illa ifirmari cœpit. Vna em penè eadē ꝙ̄ sęculi ętate & synagoga ī pīarchis nasci & gētes cœperūt idololatria fœdari. ¶ Be. Mulier sāguinaria à domino curata, eccl̄ia est de Gētib⁹ ingēti carnaliū delectationū fluxu polluta, & iā à cœtu fideliū segrega ta. Hæc dū Christ⁹ Iudæā sanare disceme ret, iā paratā alię̅scę̄ ꝓmissam salutē spec cer ta prævenit. d ¶ Multa perpessa à cō pluribus medicis &c. Beda: Falsis theo logis, philosophis, legū secularium doctoribus, q̄ se vtilia viuēdi prēcepta dare ꝓmit tebāt. Dęmones, quoq; q̄si hoīb⁹ cōsulēdo se ꝓ deo colēdos ingerebāt: quibus audien dis, quanto magis naturalis industriæ vi res expēdebant, tāto min⁹ sanari poterant. Sed cū audissent pp̄m Iudæorū ægrotasse & verū medicū de cælo veniss̄e, cœperunt languoris sui & sperare & inquirere reme dium. e ¶ Venit in tur. re. Bed. Si quis mihi ministrat me sequatur. Et alibi: Post dominū deū ambulabis, Vel qa deū prę se tē in carne nō videt, sed post ad fidei agni tionis gratiā puenit, & tactu. i. participatio ne sacramētorū ei⁹ meruit sanari à peccatis Frons q̄ppe, sanguinis, origo pcti, primor diū imūdæ cogitatiōis, ex q̄ oē peccatū ori tur. Sed dās non sol ū opa sed & ỳba ma la & cogitationū radicē sacramētis euāge licis q̄si suis vestimētis, fontes obsceni san guinis emūdat. f ¶ Tetigit. Bed. Sola fi delis mulier dominū tangit, quem passim comitans turba cōprimit. Quia qui diuer sis inordinatę glomerantiū hærelibus, vel puer̄is morib⁹ grauat, solo fideli ecclesiæ corde tāgitur. vñ: Nolite me tāgere: nōdū enim ascēdi ad pa. meū. Quia veraciter tā gere est eū̄ q̄l̄, patri credere. ¶ Hierony. Septima virtute suscitat mortua, sed intra viā tangit fimbriā retro mulier sāguinaria quę cū salute subst̄ātiā in medicos nihil, p ficiētes perdiderat. Septimo die requit de⁹ ab omni opere. Quando suscitatur mor tua intus, & semiuiua foris cum turbis, flu xus sanguinis sterilitatem facit. Vnde dici tur ad ecclesiā Gentiū: Lætare sterilis quæ non paris. Retrò accedit. i. post resurrectio nem. Fimbriam tangit, ac cymbala & ma lapunica quę pendēt in extremis oris tuni cę̄ summi sacerdotis. Cymbalū, cōfessionem. malū punicū martyrū volūtatem significat & virtutū candorē. g ¶ Mulier autē. Bed. Ecce quo tēdebat ī terrogatio, vt mu lier scilicet cōfiteat veritatē diuturnę ifirmi tatis, & subitę credulitatis & sanationis: & ita ipsa cōfirmaret in fide, & alię̅s prębere exemplum. h ¶ Adhūc eo so. Be. Mulier e sanata statim nūcia tur puella mortua, qa eccl̄ia Gētiū à labe vitiorum curata: & ob fi dei, meritū filia noīata, continuò synagoga p̄fidię̅ ſęto resoluta est, qa in Christum nō credidit, & inuidiæ, qa eccl̄esiā credere do luit. i ¶ Quia filia tua. Bed. Multi em̄ hodie statum synagogæ videntes, restau rari posse nō credūt: & ꝓ restauratione ei⁹ supplicandū esse nō ęstimāt, Sed qd̄ homi nib⁹ est impossibile, deo est possibile, vñ sęq̄ Iesus aūt &c. k ¶ Archisynagogo. Archisynagogus, cœtus est doctorū legis de quib⁹ Sup ca. mo. ſ. scrib. & phari. Qui si credere voluerint etiā subiecta eis syna goga salua erit. l ¶ Et non admi. Bed. blasphemis & irrisorib⁹ nō sunt reuelanda mysteria, sed fidelib⁹ q honorēt. Vñ alibi:

Nicolaus de Lyra. ☞ Iustificata est

☞ a ¶ Depecabatur eū mul. di. quo niam. Mat. ix. c. dicit qd̄ Archisynagog⁹ dixit Christo: Filia mea modo defūcta est. Ad qd̄ dicēdū, qd̄ euāgelistę repetendo di cta alicui⁹ vel aliq̄rū, aliquādo repetunt ea dem ỳba: aliq̄n ỳò sētētiā ꝓ alia ỳba. Filia aūt Archisynagogi laborabat ī extremis, secūdū qd̄ dicit hic Marc⁹. verūtn̄ erat ita ꝓpinq̄ morti, ꝙ reputabat mortua. vñ etiā secūdū cōem modū loquendi de aliq̄ q sic est morti ꝓpinquus dicit, ꝙ mortu⁹ est qa qd̄ modicū distat q̄si nihil reputat. & hoc modo loquēdi vl⁹ est Matthęus. Circa secū dam partem dicitur: d ¶ Et fuerat mul. scilicet nō solū in facultatib⁹, sed etiā ī cor pore, vt patet p ll̄ram sequētē. e ¶ Et sta. Ie. ín. Nō est intelligēdū, qd̄ aliqua ỳt⁹ ex istēs in Christo migrauerit extra ipsū, sed talis exit⁹ intelligit ꝓ modū causę, ꝓducen tis effectū in quē dicit exire inq̄tū causa re lucet in effectu. Et ꝓ talē modū loquēdi di cit Sap. vij. d. de sapiētia ī creata, ꝙ ꝓ natio nes in alias sanctas se transfert, & amicos dei & ꝓphetas cōstituit. Quę trāslatio nō pōt intelligi, ꝙ sapia ī creata sit alicubi ỳbi pri⁹ nō erat, cū de necessitate sit vbiq; prēsens: sed qa causat ibi nouū effectū. Vtrū autem talis virtus in Christo fuerit virt⁹ diuia tan tum, vel cū hoc humana, dicet in fine hui⁹ ca. f ¶ Quis teti. Nō quærit ex ignoran tia, sed vt ꝓ cōfessionē mulieris sanatæ ap pareat fides ei⁹, & à Christo cōmendet. & qa manifestatio miraculi dictæ sanationis cedebat ad glīā dei, & archisynagogi asse curationē: vt per hoc certificaret de futura suscitatiōe filiæ suæ. g ¶ Turba cōpri. Licet ī tali pressura eū tangęret corpaliter, nō tn̄ tāgebāt eū, cū tali deuotiōe & fide si cut illa mulier tetigerat. & de tali tactu sin gulariter quęrebat. Circa tertiā partē dicit sic: h ¶ Quid ultrà ue. Licet em̄ crederēt ipsū posse eam sanare, nō tn̄ à mortuis su scitare: ex quo patet ꝙ eorū fides erat imꝑ fecta. i ¶ Et non admisit &c. ostendēs quod in operibus miraculorum nō debet faciens quērere ostentationē, in hoc dans exemplum eius discipulis qui erāt facturi ☞ miracula. verūtn̄

* b ¶ Quoniā filia. i. qd̄ impossibile sit remediū adhibere, ꝓpter hoc dimittere nō debet: qa de nullo desperādū est vita præ sęti durāte. c ¶ Et mulier quæ erat in proſlu. hūanitas Christi dicit ei⁹ vestimētū Phil. ij. a. In sīlitudinē hoīm fact⁹ est, & ha bitu inuētus vt homo. Cuius fimbria sunt pedes tanq̄ extremitates. Mulier. xij. annis sanguinisflua fuit. Magdalena multo tem pore peccatis polluta, sed tangendo Chri sti pedes fuit simpliciter emundata.

Moraliter

E Iustificata est sapientia ab om.fi.su. a ¶ Flentes & usu.Beda.
☞ Letentur omnes, qui sperant in domino, & i ęternũ exultabũt, &
Luc.7.c ha,in.e.Hãc lętitiã merito ifidelitatis synagoga amisit:& ideo iter
Psal.5.c flentes & vlulãtes mortua iacet. Sed Iesus eam funditus interire
non patit.vnde sequitur. Et ingressus est b ¶Non est mor-
tua, sed dormit. Et irridebant eum. Ipse ue-
ro eiectis omnibus assumit patrem
& matrem puellæ, & qui secum erãt
& ingrediuntur ubi puella erat ia-
cens: & tenens mãnum puellæ ait il-
li: † Thabita cumi: quod est interpre-
tatum: puella tibi dico surge. Et con-
festim surrexit puella, & ambula-
bat. Erat autem annorũ duodecim:
& obstupuerũt stupore magno. Et
præcepit illis uehementer, ut nemo
id sciret. Et † iussit dare illi mãducare c

admisit quemq; sequi se, nisi Petrum & Iacobum & Iohannem fratrem Iacobi. Et ueniunt in domum Archisynagogi, & uidit tumultum, & a flentes & eiulantes multum: & ingressus ait illis. Quid † turbamini, & b ploratis? Puella non est mortua, sed dormit. Et irridebant eum. Ipse ue-
¶Irrisoribus. ¶Qui miraculum venerentur.
rò eiectis omnibus assumit patrem & matrem puellæ, & qui secum erãt & ingrediuntur ubi puella erat ia-
a ¶Be.prius mundat manus Iudęorum quę sanguine pleną sunt: aliter puella non resurgeret.
cens: & tenens mãnum puellæ ait illi:
¶Be.i.puella surge.
† Thabita cumi: quod est interpretatum: puella tibi dico surge. Et con-
¶Be.a vitijs.
festim surrexit puella, & ambulabat. Erat autem annorũ duodecim: & obstupuerũt stupore magno. Et præcepit illis uehementer, ut nemo
¶Be.inbonis operibus.
id sciret. Et † iussit dare illi mãducare c

miraculis Christi, quęrit vtrũ Christ⁹ fecerit miracula sola diuina G virtute. Et arguit primò qd' sic. Dicit enim Leo papa i epła ad Flauianũ: Cũ in Christo sint duę naturę, vna earũ est.s.diuina quę fulget miraculis, altera.s.humana quæ succũbit iniurijs ergo sicut se habet humana natura ad succumbendum iniurijs, sic se habet diuina ad agendum in operibus miraculosis: sed sola natura humana iniurijs succumbit, quia talia pati repugnat deitati ergo sola natura diuĩa agit in opib⁹ miraculosis. ¶Et confirmatur autoritate Psal.cxxxv.a. Qui facit mirabilia magna solus ergo sola diuinitas est principium agendi miraculũ. ¶Item opera miracu losa exedunt totam virtutẽ naturę creatę, natura autem humana in Christo creata est: ergo vt videt in nullo attingit o- † turmultuamini Matt.9.c pera miraculosa. ¶Contra quia Christus p tactũ corporis sanabat miraculo, sę, vt dictũ est de muliere patiente fluxũ sanguinis. & ifra.vj.g. Quotquod autẽ tangebãt eũ, salui fiebãt. si ergo tal⁹ tact⁹ nil ageret i sanatione prędicta, frustra adhiberetur: qd' nõ cõuenit ipsi Christo.s. aliqd frustra agere. ergo ille tact⁹ aliqd faciebat: & certũ est q̃ pertinebat ad hũanitatẽ. ergo &c. Rñsio. in hac quæstione sic est, ꝓcedẽdũ: qa primò videndũ est q̃liter viri sancti viui vel defuncti q̃rũ miracula scripta sũt, i il⁹ opati fuerunt, sed o q̃liter Christ⁹ in tactũ hõ opat⁹ fuerit. ¶Circa primũ aliqd est certũ, videlicet q̃ miracula non possũt fieri aliq̃ virtute tãq̃ principaliter agente nisi virtute diuina: quia sicut dictũ est, operatio miraculosa excedit totã facultatẽ virtutis creatæ. Sic certum H est, q̃ sancti viri ad miracula pũt operari meritorie: quia frequẽter exptũ est miracula sancta fuisse à deo ad preces sanctorũ. ¶Sed dubiũ ẽ vtrũ viri sancti in miraculis oliquãdo opati sũt per aliquã virtutẽ in eis existentẽ non quia illa sit principalis ratio agẽdi, sed tm instrumẽtalis, vt sic deus tanq̃ principaliter agens fecerit miracula per sanctos tanq̃ per quædam instrumenta. Et hanc quæstionem relinquit Augustinus, xxij.lib.de ciui.dei insolutam: vbi enarratis multis miraculis martyrum dicit sic: Siue enim deus per seipsum miro modo quo res temporales operatur æternus, siue per suos ministros ista faciat, & eadem ipsa quæ per ministros facit: siue quædam faciat, etiam per martyrum spiritus, siue per homines adhuc in corpore constitutos, siue deus ista per angelos quib⁹ iussibiliter immutabiliter, incorpaliter, sperat operet: vt quę p martyres fieri dicitur eis orantib⁹ tantum & impetrantibus: non etiam operantibus: fiant siue alia istis: siue alia illis modis, qui nullo modo comprehẽdi à mortalibus possunt: ei tamen attestatur fides hæc in qua carnis in æternum resurrectio prædicatur. Beatus tamen Gregorius hanc quæstionem determinare videtur.ij.lib. Dialogorum, vbi dicit sic. Qui deuota mente deo adhærent, cum rerum necessitas exposcit, exhibere signa modo vtroque solent, vt mira quæq; aliquando ex prece faciant, aliqñ ex potestate concessa illis à deo: Et hoc ꝓbat consequẽter ratione & exẽplo. Ratio autẽ talis est. Cui concedit illud qd' est mai⁹, nõ est mirũ si aliquãdo cõcedat qd' est min⁹, sed maior est potestas filios dei fieri, ẽt p adoptionẽ, cũ hoc solũ sanctis cõcedat q̃ miracula operari: qd' etiã aliquando malis conceditur, vt habetur Matt.vij. Sed primum conceditur hominibus sanctis, sec'm q̃ dicitur Ioã,j.a. Quotquot autẽ receperũt eum, dedit eis potestatẽ filios dei fieri. Item probat hoc exemplo: quia Petrus suscitauit Tabitam orãdo, vt habetur Act.ix.g. Aniam verò & Saphirã morti tradidit subito absq̃ oratione, sed solum culpam eorum increpando. Act.v.a. & sic videtur illud factũ fecisse ex aliq̃ potestate sibi cõcessa à deo tanq̃ instrumẽtũ diuinę iusticię. Itẽ ad hoc videt facere, q̃ grã dei diuidit p gram gratis datam & per gratiam gratũ facientem, & licet aliqñ ab aliquibus dictũ fuerit, qd' gratia gratum faciẽs nihil ponit in anima: tamen de gratia gratis data ab hoibus cõceditur, qd' aliqd ponit in aia, & hoc patet manifestè de gratijs gratis datis, quæ vocantur sermo sapiẽcię & sermo scientię. j.Cor.xij.a. qa significant quasdã eminentes cognitiones diuinorũ & humanorũ, quę ponunt aliqd in aia. Similiter fides, prophetia genera linguarũ, & interpretatio sermonũ. Et eadẽ ratione videtur, qd' gratia sanitatum & operatio virtutum, i. miraculorũ, quę ponũt grę gratis datę dicãt aliquam

virtutem

Luc.7.c
Psal.5.c

1.Thes.4.c
Ezec.18.a

Moraliter

טליתא קומי
talitha cumi.

† dixit dari Gal.3.a

Moraliter

Matth.9.c

F

Luc.7.c
Iohã.11.c

Mortui p Christum q̃t & quo suscitati sunt.

Mat.8.c

NICO. DE LY.

c ✠ miracula: verũtñ, qa in operib⁹ miraculosis manifestatur dei gloria, ideo aliqñ faciebat miracula valde publicè, sicut patet in Lazari suscitatione, & cæci illuminatione, ostendens exemplum discipulis, vt in talibus quærerent dei gloriam tãtũ, & nõ ꝓpriã. a ¶ Thabita cumi. Duæ sunt dictiones hebraicæ: quarum prima est nomẽ, & scd'a verbũ, vt patet p interpretationẽ. Sciendũ aũt q̃ Thabita nõ est nomen cõe: sed est propriũ nomẽ illi⁹ puellæ quæ fuit suscitata: & hoc patet per simile Act.ix.f. vbi dicitur: In Ioppe aũt fuit quędã discipula noĩe Thabita. & ideo Marc⁹ ꝓ noĩe ꝓpriè posuit cõe interpretãdo.s.puella. Sciendũ ẽt, q̃ illud qd' ibi interpoĩt.s. tibi dico. nõ est de significato sermonis hebraici hic positi: sed additũ fuit ab euãgelista ad maiorẽ expłionẽ, q̃ ad verbũ Christi illa puella suscitabat. b ¶ Et præcepit illis uehe. &c. Cã iã est expła, per hoc volẽs dare exẽplũ alijs, vt non quærerẽt ostẽtationẽ in opib⁹ miraculosis. c ¶ Et iussit dare illi mã. ad ꝓbationẽ veræ resurrectiõis, sicut & Christus post resurrectionẽ suã manducauit cũ apostolis, vt habetur Luc.xxiiij. ¶ Ad maiorem euidẽtiam eorum quæ dicta sunt hĩc & alibi de

miraculis

A

Ioh.1.c.

EGressus. Sequit: a ¶Vnde huic &c. Cap. VI. Mira cæcitas. In factis & dictis Christū cognoscere possūt, ob solā generis noticiā cōtenūt. b ¶Faber Be. Qui operat igni & spiritu. vnde: Ipse baptizabit vos in igne & spiritu. Faber est qui fabricatus est auroram & solē. Hiero. Filij fabri vocat: & hoc mysticū. s. fabri q fabricat⁹ est aurorā & solē, ecclesiā primā & sequentē, in q̄rū figura mulier & puella sanat. c ¶Nō ē &c.

Propè naturale est ciues ciuib⁹ inuidere quia non opa sed infātiā quam viderūt recordāt. ¶Isido. Comitat sępe vilitas originē. Vt qs est filij Isai. Sed hūilia domin⁹ respicit, & alta à longe cognoscit. d ¶Et non po. ibi. uir. ul. Ne ciues incredulos peius cōdemnaret faciēs multas virtutes. Vel quia ī patria sua despicitur, paucas ibi ỳ tutes fecit & signa, ne penitus excusabiles sint. Maiora q̄tidie in gētibus signa facit, non tā in corporū sanatione q̄ animarū. e ¶Et mirab. Bed. Non quasi de iprouiso, sed q̄si mirādum ostēdit: qa nec ꝓpheris credunt, nec ipsi quē prędestē cernūt. ¶Et cōuocauit. Hiero. Mittuntur. xij. apostoli, & datur eis potestas præcepta docēdi vt comitet ỳ bū simul & factū: & cū, ꝓmissis inuisibilibus ỳ tutes misceātur, & sic cū vngunt ægros oleo, infirmitatem fidei ỳ tute corroborant. g ¶Et dabat il. Benignus dominus & magister nō inuidet discipłis & seruis potestatē suā. Sed ipse potestate sua agit, illi sua īfirmitate, si qd agunt, & dñi virtutē cōfitētē dicētes In Iesu noīe surge & ambula, h ¶Ne qd tolle. &c. Tanta sit in domino fiducia, vt nihil deesse certissimè sciāt, ne dū sibi prouidēt tēporalia, minus aliis ꝓui deant æterna. ¶Beda. Matthæus & Lucas memorāt dñm discipulis dixisse, vt nec ỳgā ferrent: Marcus, ne quid tollerēt nisi ỳgā. Sed illi realiter virgam accipiunt. Marcus per ỳgam potestatem accipiendi necessaria à subditis intelligit.

☞Calciatos

Reg.12.d. Psal.137.b.

Mat.13.g.

Missio apostolorum

apud nos

Mat.13.g. Luc.4.d. Ioh.4.f. Act.3.a.

Mat.10.a Luc.10.b

B

Nico. de Lyra.

taduersus spūs immūdos

c ỳ virtutem in anima existētē. Dicūt tn aliq, qđ ista ỳ⁹ opantis miracula nō est aliq ỳ⁹ māsiua p modū habit⁹, sed per modū passiōis transcūtis, sicut & ꝓphetia: ꝓpter qđ tales nō possūt facere miracula q̄tienscūq; volunt, nec ꝓphetare. Sed q̄dquid sit de cōclusiōe, ratio tamē nō valet: qa sicut dictum est, talis virtus operandi miracula, non est principalis, sed tantū instrumētalis. Instrumentum autē opera ri nō potest, q̄uis sit perfectum, p formā suā, nisi moueat actualiter per manum artificis sicut patet qđ securis non potest secare, nisi p manū artificis moueat. & ideo dato qđ talis virtus sit mansiua nō potest tn opari ad miracula absq; motiōe diuinæ ỳ tutis principaliter agētis, si tamē talis ỳ⁹ sit māsiua vł p modū passionis trāseuntis solū, sicut est motio instrumēti, cū moueat ab agente principali, nihil dico modo. Itē ad conclusionem inducitur illud qđ à sanctis & doctoribus catholicis dicit de sacramētis nouę legis, videlicet qđ efficiūt qđ figurant, ita ꝙ tanq̄ quędā instrumēta diuinæ misericordiæ agūt ad inductionē gr̄æ ipam instrumentaliter attingēdo, vł saltē aliquā dispositionē ad ipam, vt characterē, vł aliq̄ sint correspōdēs in sacramētis, quę nō ꝓprie cūt characterē: ita ꝙ in sacramētis est aliqua ỳ⁹ ad efficiēdū modo prędicto: & tamē sacramēta consistunt in q̄busdā rebus sensibilibus: & ideo multo fortius videt qđ in aīab⁹ sctōrū virorum defunctorū vel viuentiū possit poni aliqua virtus diuinit⁹ eis cōcessa in operibus miraculosis p modū prędictū. Ex dictis patet qd dicēdū sit de hūanitate Christi, quę est organū seu instrumētū cōiunctū ipsius deitatis, sicut man⁹ est instrumentum artificis. Hoīes autē alij q̄tūcūq; scti nō sūt sic coniūcti. & ideo sūt q̄si quędā istrumēta deitatis separata. & adhuc plus separata sūt ecclesię sacramēta. instrumētū autē cōiunctū magis participat efficaciam agentis principalis quàm separatum: & ideo talis ỳ⁹ opandi miracula efficacior inuenitur hūanitat e Christi, q̄ in q̄buscunq; alijs. His dictis potest respōderi ad argumēta. Ad primū dicēdū, qđ sic se tenet q̄tū ad hoc qđ sicut hūanitas ī Christo fuit ratio patiēdi, sic deitas est ratio & principiū faciēdi miracula principaliter: nō tn tenet q̄tū ad sc̄m: qa nō repugnat hūanitati Christi opari ad miracula p modū instrumenti: repugnat autē deitati q̄litercūq; pati. Verūtn rōne idētitatis supposīti idsomata cōicātur: qa sicut hęc est vera: de⁹ pass⁹ est ita hęc est vera demōstrato Christo: iste puer creauit stellas. Ad illd q̄ iducit de psa. dicēdū qđ li sol⁹ nō excludit hūanitatē tāq; istrumētaliter agentē, sed tāq; pricipaliter. & sic ītelligēdū est respectu aliorū sctōrū, qđ sol⁹ de⁹ facit miracula. s. tāq; principale a gēs. Ad sc̄m dicēdū, ꝙ instrumentum in ỳ tute principalis agētis bene attingit ad aliqd, qđ excedit facultatē ꝓpriā cōueniētē ei sc̄m se, sicut calor naturalis i ỳ tute aię generat carnem, vt habet. ij. de aīa. Argumēta aūt ī cōtrariū cōcludūt tm, ꝙ hūanitas Christi agebat ad miracula sicut agēs instrumētale & secundariū: qđ conceditur.

GLOS. ORDI.

EGreſ. Cap. VI. Postq̄ descript⁹ ē feruor prædicatiōis ī Christo, hic conseq̄ter describit liuor ęmulatiōis cōtra ipm ꝓpter doctrinā & miracula ipi⁹: & patet ınia ex dictis Mat. xiij. exceptis quę sequūt: c ¶Nōne. In Mat theo dicit fabri filij⁹. Credebāt em̄ isti qđ esset eiusdē artis cū pre suo putatiuo Ioseph: q dicit fuisse faber lignari⁹. Et ꝓbabile videt, qđ Christ⁹ eādē artē exercuit qa nō fuit occupat⁹ ī doctria & miraculis vsq; ad triceſimū ætatis annū: nec aū fuit intēt⁹ studio sc̄m ꝙ dicit Ioh. vij. Quō hic lras scit, cū non didicerit. Nec verisīle, ꝙ tāto tpe fuerit otiosus: magis aūt verisīle est ꝙ fuerit occupat⁹ in arte prīs sui putatiui q̄ ī alia. & hoc videt p ỳ bū istorū q erāt de Nazareth, q modū suū viuēdi cognoscebāt, & fabrū eū vocabāt. d ¶Et non po. ibi &c. Istud non posse, non refertur ad potentiā ei⁹ absolutam, sed congruitatis & decentię: quia non erat congruum qđ ibi faceret multa miracula cuius causa subdit, cum dicitur: e ¶Et mirabatur propter. Fides enim credētiū est meritoria de cō

†in nullo præcio habitus

†inter cognatos

D

gruo, ꝙ eis fiāt miracla sicut patet. ca. prędēti de muliere sāguiniflua cui dictū est à Christo. Fides tua saluam te fecit: & ī multis alijs locis in euāgelio sic hr̄. f ¶Et circuibat. quia sui doctrinā ei⁹ repulerāt cōueniēter ad alios docēdos trāsiuit, & ita fecerūt apli, sc̄m ꝙ dicit Act. xiij. g. Vobis oportebat primū loqui. s. Iudæis ỳ bū dei sed qa repellitis illud & indignos vos iudicatis ęternę vitę, ecce conuertimur ad gentes: sic em̄ præcepit nobis deus. g ¶Et conuocauit duodecim & cœpit eos mitte. Supra. iij. c. descripta est collatio potestatis prædicādi facta aplis, hic describit executio dictę potestatis. & primò describit aplorū missio ad prædicādū. sc̄dò eorū reuersio ad Christū, ibi: Et cōuenientes apli ad Iesū. Prīa ī duas, qa prīò describit dicta missio, sc̄dò ex hoc surgēs Herodis opinio, ibi: Et audiuit rex Heredes. Eposītio primæ partis patet ex dictis Matthæi. x. exceptis quæ sequuntur

☞Sed calciatos

Moraliter

Moraliter. a ¶Et egressus inde abiit in patriam suā &c. b ¶Vnde huic hæc. Isti siles sunt rustico, qui crucifixū adorare nolebat, eo qđ lignum creuerat in horto suo. g ¶Et cōuocauit. xij. Sequit: h ¶Et præcepit eis ne qd &c. Beda. Per petram onera seculi, per panē delitiæ corpales. p ęs in zona sapiētię occultatio designat: qa qsqs officiū doctoris accipit, neq; onerib⁹ secularij negociorū deprimi, neq; delitijs carnalib⁹ resolui, neq; cōmissum sibi talentū ỳ bi sub ocio lenti corpis debet abscondere.

p ij ✕Quocumq; in

E a ¶Calceatos sandalijs. Beda. Vt pes neque tectus sit neque nudus ad terram id est nec euangelij occultetur, nec terrenis cõmodis innitat. b ¶Ne †Mat.10.b †vbicunq; ter ambulent, non dupliciter. c ¶Ex Luc.10.a. cutite puluerem de pe. Beda. Puluis excutitur de pedibus in testimonium laboris sui, qd' ingressi sunt ciuitatem, qd' prædicatio vsque ad illos peruenerit. Iaco.5.c. Vel quod nihil ab eis acceperint ad victum necessarium qui euangelium spreuerunt. d ¶Et ungebãt. Beda. Iacobus dicit: Infirmat' qs in vobis, indu. p. ec. & o. super e. vn. e. o. &c. Vnde patet ab apostolis hunc morem esse traditum vt energumini & alij ægroti vnguant oleo à potifice consecrato. e ¶Et audiuit rex. Beda. Lucas. Audiuit Lucæ.9.a Herodes tetrarcha omnia quæ fiebant, ab eo & hæsitabat, eo qd' dicebatur à quibusdam, qd' Iohannes resurrexit à mortuis: à quibusdam verò qd' Elias apparuit. Vnde intelligendum, aut confirmatum eũ ex aliorũ verbis credendo dixisse, aut adhuc hæsitãdo: Quem ego decol. &c. f ¶Quia Iohannes bap. &c. Bed. Mira cõtra dominum inuidia Iudæorũ Iohannẽ (de quo dictũ est, quia nullum signum fecit) potuisse resurgere nullo attestante credũt. Iesum signis & virtutib' approbarũ, cuius mortem elemẽta tremuerunt, & resurrectionẽ & ascensionẽ angeli & apostoli, viri & fœminæ prædicauerunt non resurexisse: sed subleuatum esse furtim credere maluerunt. *est ipse F g ¶Philippi fratris sui. Beda Vetus historia narrat Philippum maioris Herodis fuisse filium, & fratrem Herodis, sub quo passus est dominus, & duxisse Herodiadem filiam Arethæ, & postea Aretham ortis simultatibus filiam suam tulisse, & Herodi inimico Philippi in dolorem ipsius nuptijs copulasse. Egisippus vel Iosephus tamen longe aliter. 3.Reg.18.c. &.21.f. h ¶Non licet tibi ha. Beda. Qui venerat in spiritu & virtute Eliæ Herodẽ arguit & Herodiadẽ, sicut Elias Achab, & Iezabel, malens apud regem periclitari, quàm immemor esse præcepti dei. †obseruabat ¶Beda Soli Herodes & Pharao legũntur natalis sui diem celebrasse, & vterq; solennitatem sanguine fœdasse. Sed Herodes tanto nequius, quanto sanctum & veritatis doctorem & regis cælestis *quando †in natali eius suis præconem occidit; & pro voto saltatricis caput occisi ante cõuiuas inferre non puduit. Pharao peccantem Eunuchum occidit. Vtriusque tamen exemplo melius est & vtilius nobis, diem mortis Gen.40.d. Iob.5.b. per cõmemorando timere, quam diem natiuitatis luxuriãdo celebrare. Homo enim ad laborem nascitur, & sancti p mortem transeunt ad requiem. i ¶Et †vsque ad iura. Bed. Non excusatur à periurio p iuramentũ. Ideo eñ forte iurauit, vt occasionẽ inueniret occidendi. Et si illa patris aut matris interitũ postulasset, non vtiq; cõcessisset Herodes. k ¶Et contristatus, Bed. Consueto morte scriptupræ contristatus, non re, sed multorum opinione. Sicut & ipse Ioseph ab ipa q. & Maria dicit pater Iesu: sic contristatus Herodes, quia hoc discumbentes putabant. Dissimulator mẽtis suæ tristitiam preferebat in facie, læticiam celabat in mente. Scelus iuramento excusabat, vt sub occasione pietatis impius fieret.

Caput eius

a ¶Occultam sapientiam.

a in zonaẽs, sed calceatos sandaliis, a ¶Ne alia induti, aliam in futuro referuentinos q; vna tunica in locis glacialibus contenti esse debeamus

b & ne induerntur duabus tunicis. a ¶Alienum est prædicatore per domos cursitare, & hospicij iura mutare.

† Et dicebat eis, † Quicunq; introieritis domum, illic manete donec exeatis inde. Et quicunq; non receperint uos nec audierint uos, exeuntes c inde, excutite puluerẽ † de pedibus uestris in testimonium illis. * Et ex- a ¶Accepta potestate & auditis præceptis a domino. b ¶Quæ est prima via saluris.

euntes prædicabant ut pœnitentiã agerent, & dæmonia multa eiicie- d bant, & ungebant oleo multos æ- c ¶Sic. a ¶Quia tot signa fiebant,

c gros, & sanabantur. † Et audiuit rex d a ¶Pellicus b ¶Hiero. Non est fas luceram absconditi ob modio.

Herodes, manifestum enim factum a ¶Christi. b ¶Be. Bene sentit de resurrectione, q. f. ma iora potentiæ sunt sancti futuri post resurrectionem.

f est nomen eius, & dicebat: Quia Iohannes baptista resurrexit à mortuis: & propterea uirtutes operãtur in illo. Alij aũt dicebãt, quia Elias est: alij uerò dicebãt, quia propheta est, qua- a ¶Esset. b ¶Non dominus prophetarum.

si unus ex pphẽtis. Quo audito He- a ¶Be. Hæc pronunciatio vel affirmatiua vel dubitatiua.

rodes ait: Quẽ ego decollaui Iohan- a ¶Hiero. ¶Non per ironiam expresse pronunciat.

nem, * hic à mortuis resurrexit. † Ipse e enim Herodes misit ac tenuit Iohãnem, & uinxit eũ in carcerẽ propter a ¶Be. Tetrarchę liuteæ & Traconitidis regionis.

g Herodiadem uxorẽ Philippi frãtris sui, qa duxerat eã. Dicebat enim Io- h hãnes Herodi: Nõ licet tibi habere ¶Adhuc viuentis.

uxorẽ fratris tui. Herodias aũt insi- f diabatur illi, & uolebat eũ occidere ¶Ideo. vel enim.

nec poterat. Herodes aũt metuebat g Iohãnem, sciẽs eum uirũ iustũ & sanctum, & † custodiebat eũ. Et audito eo multa faciebat, & libẽter eũ audi h ebat. Et cũ dies oportunus accidisset *Herodes † natalis suę cœnã fecit prĩcipib' & tribunis & primis Galilęę. Cumq; introisset filia ipsius Herodiadis, & saltasset, & placuisset Herodi simulq; recumbẽtibus, rex ait puellæ: Pete à me quod uis, & dabo ti i bi. Et iurauit illi: quia quidquid petieris, dabo tibi, † licet dimidium regni mei: Quæ cùm exisset, dixit matri suæ: Quid petam? At illa di- a ¶Be. Timebat ne Herodes aliquando resipisceret vel fratri amicus fieret.

xit: cãput Iohannis Baptistę. Cumque introisset statim cũ festinatione ad regem, petiuit, dicens: Volo ut ¶In altari.

protinus des mihi in disco caput Io- ¶Dignum saltatione sanguinis præmium.

k hannis Baptistæ. Et contristatus est ¶Opinione non re. i

a ¶Sed calceatos sandaliis. G Matth.x. dicitur qd' nõ portarent calceamenta. Ex quo patet, qd' sandalia nõ dicuntur calceamẽta propriè, qa illis poterant vti apostoli, vt hic dicit. c ¶Et ungebãt oleo mul. Ex hoc loco patet qd' vnctio extrema quę est infirmorum fuit instituta à Christo. d ¶Et audiuit rex Herodes, Hic cõsequenter describitur opinio Herodis de Iesu. Et dicitur in duas partes, scilicet principa- †quia fili lem & inciẽtalẽ, secũda ibi: Ipse eñ Herodes. Circa primum sciẽdum, qd' apostolis prædicantib' aduẽtum Christi & eius miracula: qa nõ solũ erãt prędicãtes sed etiam facientes miracula in nomine eius, Herodes audiuit famam de Iesu & credidit. licet falso, q. ipse esset Iohãnes baptista, quẽ ipe decollauerat, & qa mortuis surrexisset, Ex quo patet, q. iste Herodes nõ fuit de secta Saduceorũ, qui negabãt resurrectionẽ: sed de secta Phariseorũ q eã cõfitebant, vt hr Act.xxiij. Cętera patẽt ex dictis Mat.xiij. ¶Ipse eñ Herd. Hic ponitur pars incidentalis. Intentio enim principalis euangelistę erat describere gesta Christi: Et quia ꝓpter opinionẽ Herodis de Christo fecerat mẽtionẽ de decollatione Iohannis baptistę ideo incidentaliter hic describit modũ dictæ decollationis. Et primò describitur eius incarceratio, secũdò incarcerati decollatio, ibi: Herodias autẽ, tertiò decollati tumulatio, ibi: Quo audito discipuli eius venę. &c. Sentẽtia autẽ istarũ triũ partiũ patet ex dictis Matth. xiij. et ceptis quę sequunt circa partẽ secũdam. f ¶Herodias autem insidi. Ipsa eñ timebat ne Herodes ad prædicationem Iohannis de peccato suo pœniteret, & hẽ marito suo redderet: & ideo quęrebat mortem Iohannis. g ¶Herodes autem metuebat Iohan. Sciebat enim metu tenebatur ab interfectione Iohannis, quia propter sanctitatem eius quæ erat nota toti populo, timebat si Iohãnem interficeret, ne totus populus insurgeret contra eum, vt plenius patet Mathæi.xiij. h ¶Et libenter eum audiebat &c. Totũ istud erat simulatorij, vt ex tali auditu Iohannis & obtemperatione dictis eius, in aliquibus retineret populum à rebellione cõtra ipsum. Et si militer qd' postea iurauit dare puellę sal tanti quidquid peteret, fuit maliciose factum, vt ratione iuramenti & multitudi ne magnorum cum eo comedẽtium haberet occasionem decapitandi Iohannẽ absq; rebellione populi, qui habuit cũ excusatum saltem in parte propter ista. Et hanc sententiam tenet Beda super Iocum istum, & qd' subditur: i ¶Et cõtristatus est rex. dicit Beda, qd' licet tristaretur in facie, lętabatur tamẽ in corde

Et conue Moralitas

* b ¶Quocunq; introieritis in domum &c. Theophilus ne de gula contingeret eos reprehendi ab aliis in alios transeuntes. d ¶Et audiuit rex Herodes manife. &c. Sequit postea i ¶Et contristatus est rex &c. Bed. Dissimulator mentis suæ tristitiam præfert in facie, cum lęticiam haberet in mẽte, sceluscj excusat iuramento, vt sub occasione pietatis magis impius fieret. & ideo q. ipsũ signanẽ illi q; sub specie religiositatis machinantur opus facere malignantis. Per Herodiadam verò signat *luxuria. Per

A a ¶ Caput eius in di. Be. Hiero. Caput legis quod ẽ Christus, à corpore abscidit: proprio, i. à Iudaico pp̃lo, & datur puellę de gẽtib⁹. i. romanę ecclę & puella dat m̃ri suæ, adulterę. i. synagogæ in fine crediturę. Corpus Iohannis sepelit, caput in disco locatur: Iñ humo tegitur, sp̃us in altari honorat̃ ac sumitur. ¶ Beda. Iohãnes capite minoratur. i. fama illi⁹ qua Christus à pp̃lo credebat̃ minorari ostẽdit. Christ⁹ in cruce exaltat̃, qa q ꝓpheta tm̃ credebat̃, de⁹ & dñs ꝓphetarũ est cognit⁹. Vñ & ip̃e Iohãnes: Illum oportet

Iohã.3.b crescere, me aũt minui. Iohãnes aũt quẽ

†& ꝑin⁹. oportebat minui, cũ dies decrescere inci

*rex piũt nat⁹ est. Christ⁹ aũt q est lux mũdi, cũ incipiũt crescere dies. b ¶ Et tule.

Ioseph⁹ anti. Iuda. li. 18. ca. 14. Be. Ioseph⁹ narrat Iohãnẽ vinctũ, in castellũ Macherõta adductũ, ibiq; trũcatũ. Ecclesiastica narrat historia, in Sebasthe vrbe palestinę, quæ dicta est quõdã Sa-

†Mat.14.b maria. Tp̃e v̄ò Iuliani paganos inuidentes Christianis, q sepulchrũ ei⁹ solicitudine frequẽtabãt, monumẽtũ inuasisse & ossa ei⁹ ꝑ cãpos disp̃sisse, & rursus collecta igni cremasse, ac denuo per agros sparsisse. Affuisse tñ ibi de Ierosolymis monachos, q imixti paganis ossa legentib⁹, maximã corũ p̃tẽ cõgregauerũt, & ad Philippũ Ierosolymã detulerũt, & ille misit ea Atthanasio Alexãdriæ vrbis epõ, & ibi postea seruata Theophil⁹ iubẽte Theodosio oĩb⁹ gentiũ phanis destructis, expurgato à sordib⁹ tẽplo Serapis ossa eadẽ ibi posuit, & basilicã in honore s̃ci Iohãnis cõsecrauit. c ¶ Et cõ

Eccle.4.b uenĩẽtes, Hiero. Ad locũ vnde exeunt

†abibant flumĩa redeũt, deo gratias s̃ep referũt super his quæ acceperũt. d ¶ Oĩa quæ. Nõ solũ quæ ip̃i egerãt & docuerãt ap̃li domino renũciãt, sed etiã quæ Iohãnes eis docẽtib⁹ passus sit. Vel sui vl̃ eiusdẽ

B

Mat.14.b Iohãnis discipuli, sicut Matthæ⁹ scribit, vñ sequit̃: Et ait illis. e ¶ Venite se. Bed. Nõ solum requietionis causa, sed mystice significat, qđ relicta Iudæa quę sibi ꝓphetiæ caput abstulerat, nõ credendo in deserto eccl̃iæ quę virũ nõ habue

*& conuenerũt ad illum. rat, v̄bi cibaria q̃si panẽ & pisciũ epulas esset largitur⁹. Ibi em̃ prędicatores s̃cti q apud Iudę̃ã nõ credẽtẽ, sed cõtradicentẽ diu graui tribulatiõe p̃mebãt̃, reqẽ adepti sunt de gẽtib⁹ gr̃a fidei collata. Ve. Seorsum ducit quos elegit, vt inter male viuentes mala non attendãt, vt Loth, in Sodomis, & Iob in terra Hus, & Ab-

†facta esset Tmulta Tcircũiacẽtes díãs in domo Achab. Et ait illis. f ¶ Requesci. vt aues ĩ ramis sinapis. Pusilla hic reqes s̃ctis, lõg⁹ labor: sed post dicit illis, vt requiescãt à laborib⁹ suis. g ¶ Erãt enim. Hiero. In arca Noe aĩalia quę int⁹ erant foras mittebantur: & quæ foris erant, intus erumpebant. Sic in ecclesia Iudas discessit, latro accessit. Qnãdiu recedit à fide, nec ecclesiæ requies est sine mœrore. Rachel plorans

Ierem.31.c. filios suos &c. Non est hic conuiuium in quo bibatur vinum nouum, cum cantabitur canticum nouum in cælo nouo. & in terra noua ab hominibus nouis? Cum quinque panibus & duobus

Roma. 9. f piscibus quinque milia hominum vespere vitæ pascentur? Cum

1.Cor.13.d decem cophini octaua virtute fragmentis pleni colliguntur? Cũ sunt super thronos. xij. tribus Israel. quæ sunt fragmenta Abraham Isaac & Iacob. quando reliquiæ Israel sal. fi. quando facie

1.Iohan.3.a ad faciem deum videbim⁹: qđ in lege Moysi & prophetis & psalmis de Christo legimus. Vnde post quartam vigiliam noctis cõpescit Christus Iesus tumorem maris ambulans super illud, & dicit: Confidite ego sum, quia eum videbimus sicuti est: tunc cessabit ventus & procella, Iesu sedente & regnante in naui que est vniuersalis ecclesia. h ¶ Abierunt in deserto. Be. Petendo solitudinem fidem turbarum an se sequatur explorat & exploratã digna mercede remunerat. Turbæ autem non iumẽtis non vehiculis, sed proprio labore pedum iter deserti arripiunt, & salutis desiderium

tis desideriũ ostẽdũt. Rursus ipse excipiẽdo fatigatos, docẽdo inscios, sanãdo ægrotos, recreando ieiunos, q̃tũ deuotiõe credẽtiũ delectetur insinuat. i ¶ Et pedestres. Nota qa non in aliã maris ripã sine Iordanis nauigio ꝑuenerũt. Sed trãsito aliq̃ freto vl̃ stagno ꝓximos eiusdẽ regionis locos adierunt, q̃ etiã pedestres indigente ꝑuenire potuerũt. k ¶ Et miser. Beda. Quõ misert⁹ sit, Matthę⁹ plenius exponit hoc modo. Et misertus est eis, & curauit lãguores eorũ. Hoc est em̃ pauperũ & nõ habẽtiũ pastorem veraciter misereri, & viam veritatis aperire, & lãguidos curare & ieiunos reficiẽdo ad laudem supernę largitatis aĩare quæ se quẽtia eũ fecisse declarãt. l ¶ Et cum. Die declinata Saluator turbas reficit, qa vel fine seculi propinquãte, vl̃ cũ sol iusticiæ ꝓ nobis occubuit, à diutina spiritalis inediæ sum⁹ liberati fame. ¶ Bed. Alle. Christũ deserta gẽtiũ petẽtẽ m̃ltę fideliũ cateruæ relictis mœnib⁹ priscę cõuersatiõis, neglectoq; variorũ dogmatũ p̃sidio sequũt̃, & cum primũ not⁹ in Iudęa deus) tunc exaltatus est super cælos & super omnem terram gloria eius: Allego. Ps̃.75.a

rex. Propter iusiurandum, & pro

a ¶ Be. vult omnes simul sceleris sui esse consortes vt in luxurioso conuiuio cruentę epulę deferrentur.

pter simul recumbentes noluit eam contristari: † sed misso spiculatore

¶ Altari.

a præcepit afferri caput eius in disco: & decollauit eum in carcere. Et attu

a ¶ Christum. b ¶ Legis.

lit caput eius in disco, & dedit illud

a ¶ Ecclesia de gentibus. ¶ Synagogæ.

puellæ, & puella dedit matri suæ:

b † Quo audito discipuli eius uene-

¶ Literam.

runt, & tulerunt corpus eius, & po-

c suerunt illud in monumento. Et cõ

a ¶ Riui ad fontem.

d uenientes apostoli ad Iesum, renun

¶ Gratias agentes.

ciauerunt illi omnia quę egerant, &

a ¶ Ne malis consentiatis.

e docuerant. Et ait illis: Venite seor-

a ¶ Hic Breuis requies sanctis, longus labor. ¶ Ideo oportuit discipulos requiescere: Erant enim &c.

f sum in desertum locũ, & requiesci-

a ¶ Felix studium discentium. ¶ Vt latro.

g te pusillum. Erant enim qui uenie-

¶ Vt Iudas.

bant, & † redibant multi. Et nec spa-

¶ Felix labor docentiũ. ¶ Quia nondũ est conuiuium horum.

h cium manducandi habebant. Et a-

a ¶ Non solũ discipuli, sed cũ domino vt Matthęus dicit

scendentes in nauim † abierunt in de

a ¶ Ignis non abscõditur qui semper lucet.

sertum locum seorsum. Et uiderunt eos abeũtes, & cognouerunt multi,

i & pedestres de omnibus ciuitatibus cucurrerunt illuc, & præuenerunt eos. * † Et exiens uidit turbam

k multam Iesus, & misertus est super eos: quia erant sicut oues non ha-

l bentes pastorem: & cœpit illos docere multa. Et cum iam hora mul-

a ¶ Vespere: vnde Lucas: Dies autem cœperat decli.

tã † fieret, accesserunt * discipuli eius dicentes: Desertus est locus hic: & iam hora † præterijt: dimitte illos, ut euntes in † proximas uillas & uicos emant sibi cibos, † quos mandu

Nicolaus de Lyra. ☞ Date illis

a ¶ Et conuenientes. Hic describitur reuersio ap̃lorũ ad Christũ, vbi primò describit̃ cõdescẽsio Christi ad apostolos redeũtes, scđ ò ad pp̃lm ipsum sequẽtẽ, ibi: Et viderũt. Circa primũ dicit̃ Et coue. de prædicatione redeũtes ad ipsum. b ¶ Renun. miracula faciẽdo. c ¶ Et docuerãt. prędicãdo ostẽdentes, qđ mãdatũ eius executi fuerãt fideliter. d ¶ Et ait il. compatiẽdo eis de laboribus suis. e ¶ Venite se. vt. s. post laborẽ quiescerẽt aliquãtulũ. in hoc ostẽdit Christ⁹ qđ prædicatores v̄bi diuini post laborẽ possunt recipere recreatiõnẽ cõpetẽtem. f ¶ Et ascendit in na. vt segregati à turbis possent quiescere. g ¶ Et uiderunt. Hic cõsequenter describitur cõdessentio ipsi⁹ Christi ad populũ ip̃m sequẽtẽ. Et primò describitur dicta cõdescentio. secundò Pharisæorũ confutatio. ca. sequenti. Circa primum primò describitur condescentio Christi ad populos ipsos pascendo. secundò ad discipulos eos de periculo liberãdo, ibi: Et coegit discipulos suos. tertiò ad infirmos ipsos curando, ibi: Et cum transfretassent. Sẽtẽtia aũt istarum trium p̃tium patet ex his quæ dicta sunt. Mat. xiiij. vsque ad finem illius ca. exceptis quæ sequuntur. Quantum ad primam partem dicitur: i ¶ Erant sicut oues non. Sacerdotes enim illius temporis & principes erant sicut lupi rapaces spoliantes populum bonis temporalib⁹ & per malum exemplũ spiritualibus: sed Christus tanq̃ bonus pastor pascebat eos sp̃ualiter cõtinuè v̄bo doctrinæ suę, & aliq̃n corporaliter, secũdum qđ dicit̃ cõsequenter.

[right margin: ascẽdentes ĩ nauim; †abijt; D; †Mat. 9. d; *ad eum.; † quid em̃ mãducerẽt, nõ habent.]

Euntes emamus

*luxuria, Per saltatricem dissolutio libidinosa. per quas Iohannis id est hominis gratiosi frequenter procuratur mors spiritualis, & aliquando corporalis. d ¶ Et ait illis: uenite seorsum. Theophil⁹. Quiescere facit Christ⁹ discipulos suos, vt discãt præpositi, quòd qui laborant in opere & sermone requiem promerentur: & q̃ non debent continuè laborare. h ¶ Et pedest. &c. Adhuc temporibus istis pauperes & mediocres personę magis currunt ad sermones q̃ magnæ. k ¶ Et cum iam hora multa &c. Beda. Mysticè declinata die, turbas saluator reficit: quia cum sol iusticiæ pro nobis occubuit, a spiritualibus inediæ tabe sumus saluati. Prouocat apostolos ad fractionem panis, insinuans q̃ quotidie per eos sint corda nostra pascenda, eorum scilicet literis & exemplis. Per quinq; panes quinq; libri Moysi. per duos pisces prophetæ & psalmi figurantur. Duodecim cophini Moraliter

 *sunt duode-

E a ¶Date illis. Prouocat apostolos ad fractionem panis, vt illis se non habere testantibus, magnitudo signi notesceret. Et insinuans, quia q̃tidie p eos ieiuna corda sunt pascenda', cũ eorũ exẽplis vel verbis ad amãda cælestia suscitamur. Notandum, quòd Iohã.6.a hoc panũ miraculũ Iohannes scripturus prẽmisit, q̃ ꝓximũ esset Mat.14.b pascha. Matthæus & Marcus hoc interfecto Iohanne, continuò esse factũ dicunt: vnde colligitur Iohannẽ imminẽte pascha fuisse decollatũ, & alio sequente pascha crucifixũ dominum. Allego. b ¶Quinq;. Bed. Alle. Quinq; panes quinq; Mosaicæ legis libri, quibus diuinæ æternitatis cognitio, mundi creatio, cursus labẽtis seculi, & vera deo seruiẽdi religio hũano generi innotuit. Duo pisces, psalmi & prophetæ, qui eruditũ in lege dei populum de promissione dominicæ incarnationis nouæ gratiæ dulcedine pascebant quibus tota veteris te.series comprehenditur. Vnde: Oportebat omnia impleri quæ scripta sunt in lege Noysi & prophetis & psalmis de me. Et cũ aperuisset illis sensum, vt intelligerẽt scripturas, & intellectas fideliter auditorib⁹ traderent, quasi benedicens apostolicis panibus & piscibus: & eos internæ suauitatis dono multiplicans turbis dispartiri præcepit. Et bene secũdũ Iohannem panes hordacei dicuntur, qui cibus est iumẽtorũ maxiẽ, rusticorum ac seruorũ: Iohã.6.a qa incipientibus auditoribus asperiora & quasi grossiora sunt cõmittenda præcepta. Aialis verò homo nõ percipit ea quæ sunt spiritus dei. Et ideo dñs cuiq; pro viribus tribuẽs dona, & semper ad perfectiora prouocans. Primò quinq; panibus quinq; milia. secũdò, septẽ panibus quatuor milia reficit. tertiò, discipulis suæ carnis & sanguinis mysteria credidit. ad vltimum verò magno mu- 1.Cor.2.d ltiplicatos panes dat electis vt edant & bibãt super mensam suam in regno suo. c ¶Secũ- †Mat.14.c dũ contu. Bed. Diuersi discubit⁹, distinIohã.6.b cti ordines ecclesiarũ qui vnam catholicam faciunt. d ¶Per cente. & quin. Per quinquagẽta iubilei requies. Quinquagenarius aũt bis ducẽ⁹ centũ facit. & ideo vtriusq; quieris perfectionẽ significat. s. corporis & mentis. Qui em̃ quie scit ab actibus prauis, requiẽ habet corporis. Qui aũt à cogitationibus etiã peruersis, requiẽ habet mentis. ¶Bñ aũt sup viride fœnũ discũbẽtes, dei pascunt alimẽtis, q̃ per studiũ abstinẽtię, calcatis illecebris carnis, audiẽdis implẽdisq; verbis dei operã impẽdũt. ¶Ideo alij qnquageni, alij cẽteni, qa reqescit pri⁹ à malo ope, vt post sit etiã requies in mente. e ¶Et acce. Nõ noua cibaria creat, qa incarnat⁹, nõ alia q̃ quæ scripta erãt prædicat: sed legẽ & ꝓphetas mysteriis grauida esse demonstrat. f ¶Fregit. Et ante turbas ponẽda distribuit discipulis suis, qa sacramẽta sanctis doctorib⁹, q̃ hæc toto orbe prædicent, patefecit. g ¶Et sustule. Be. Secretiora mysteria quæ rudes capere nequeunt, perfectiores diligẽter inquirũt. Nã per cophinos, duodecim apostoli: & p apostolos sequẽtes doctores figurantur. foris despecti, intus salutaris cibi reliquiis ad alenda humiliũ corda cumulati. In cophinis enim seruilia gerunt opa: sed ille eos panis fragmẽtorũ impleuit, q infirma mũdi, vt fortia frãgat vel cõ 1.Cor.1.d fundat, elegit. h ¶Quinq; mi. Bed. Propter quinq; sensus corporis. Hi dñm secuti, significant eos qui in seculari adhuc habitu positi, exteriorib⁹ quæ possident bñ vti norũt. Qui rectè quinq; panib⁹ alunt: qa necesse est vt tales legalib⁹ adhuc præceptis instruant. Qui aũt mũdo oĩno renũciant, & quatuor sunt milia & septẽ panib⁹ refecti, hoc est euãgelica perfectione sublimes, & spirituali gratia intus eruditi. i ¶Et sta.co. Exemplum dat nobis vt in oĩbus bonis quę agimus humani fauoris retributionem vi temus: ne nos operatio virtutũ ad cõcupiscentiam flectat temporaliũ. Q⁹ ipse dñs nobis insinuãs, cũ hi qui virtutes eius admirabantur, regem eũ facere vellent, fugit in montẽ orare: Crucifixoribus promptus occurrit, vt scilicet parati simus ad aduersa toleranda, cauti ad blandimenta si arriserint, & ne nos si affluant emolliẽdo ꝺecipiant crebris ꝺ̃ domino precibus imploremus. G k ¶Ad Bethsaidam. Be. Bethsaida ciuitas est in Galilæa Andreæ & Petri & Philippi, ꝓpe stagnũ Genesareth. Sed Marcus dicit pacta refectione venisse trans fretũ ad Bethsaidam: Lucas q̃ Luc.9.d in locis Bethsaidæ factũ fuerit miraculũ. Ait em̃: assumptis illis secessit seor. in locũ desertum qui est Bethsaidæ. Q⁹ cum cognouissẽt turbæ sequu †Mat.14.d tæ sunt illũ, & excepit eos &c. vsque ad Luc.9.d refectionẽ illã. Sed forsitã Lucas desertũ Iohã.6.d locũ q est Bethsaidæ, nõ ipsius viciniam ciuitatis dixit, sed loca deserti ad eã pertinentis. Marcus em̃ dicit aperte, q⁹ præcederent eũ ad Bethsaidã, vbi ipsi⁹ fines ciuitatis norat. Lucas verò q nõ dicit in desertũ locũ q est Bethsaida, sed qui est Bethsaidę. forte non ipam ciuitatẽ, sed Iohã.6.d locũ desertũ ad ipsam ptinentẽ intelligi voluit. Iohãnes dicit turbas manducasse panẽ iuxta Tyberiadẽ, & ascendentes nauim discipulos venisse in Capharnaum trans mare, quæ ambę sunt ciuitates †per mare in Galilæa iuxta stagnũ Genesareth: q̃ etiã Tyberiadis à Tyberiade ciuitate sic vocat⁹. l ¶Abijt in mon. Beda. Bene orat qui deũ orando quærit, & terrena ad superiora ꝓgrediens, verticem curię sublimioris ascẽdit. Qui de diuitijs, aut honore seculi, aut de morte inimici orat in imo iacẽs viles ad deum preces mittit: Orat autem dominus, non ꝓ se, sed Iohã.17 pro me. Nã & si omnia posuerit pater in manu filij, filiꝰ tñ vt formã hois impleret obsecrat patrẽ pro nobis, q̃ aduoHcatus est nobis. vñ: Aduocatũ habemus apud patrẽ Iesum Christũ. Si aduoca- 1.Iohã.2 t⁹ est, ꝺebet ꝓ nr̃is iteruenire pẽtis Non ergo q̃ si infirm⁹ obsecrat. sed quasi pius impetrat. Oĩa q̃ vult potest, quia aduocat⁹ & iud ex noster est alterũ pietatis officium, alterum potestatis iuꝺex.

℔ Et ple lo

Nico. de Lyra.

a ¶Euntes emamus ducẽ &c Ioh. vj. a. dicit, q̃ Iesus q̃siuit à Philippo Vñ ememus panes, vt mãducẽt hi. & ibidẽ subdit: Hoc aũt dixit tẽtãs eum. Ipe em̃ sciebat q̃ esse factur⁹: & tũc Philippus respõdit, vt ibidẽ dicit: Ducẽtorũ denariorũ panes non sufficiũt eis &c.q. d. Tãtũ preciũ nõ habem⁹ cũ pauperes simus Et hic Marc⁹ dicit discipl̃os generaliter hoc respõdisse, licet aliq̃ modo sub alijs vbis. Eũtes emamus ducentis denarijs quasi dicat si vellem⁹ eis dare ad manducan dũ, oporteret nos ire ad emendum panes precꝰ ducentorũ denariorum. & tñ hoc precium non habemus: & sic se excusabant per importentiam. Dicuntur autem hic discipuli respõdisse illud q̃d solus Philippus respondit. Tum quia non solum ex psona sua fed etiam aliorum loquebatur. Tum quia illud quod facit aliquis de aliqua communitate vel dicit, dicitur communitas hoc fecisse vel dixisse: & tunc discipulis se excusantibus de datione ciborum populis Christum sequentibus dixit Christus q̃d hic habetur. b ¶Quot panes habetis &c. quinque panes & du. pisces. Io. vj. dicitur solus Andreas hoc respondisse: per alia tamen verba dicens: Est puer hic vnus qui habet quinq; panes &c. Dicuntut tamen hic discipuli hoc respondisse in generali, quod dixit Andreas eo modo sicut dictum est de Philippo. Circa secundam partem dicitur: c ¶Et statim coegit discipulos suos ascendere nauim ut præcederent eum trãs fr. quia non libenter recedebant absque magistro suo, eius societate & doctrina delectati. d ¶Ad Bethsaidam dum ipse. loc⁹ erat vnde recedebant. e ¶Et cum dimisisset. p. h oc ostendens q̃d prędicator verbi ꝺ iuini debet post sermonẽ suum ad deũ in oratione redire, vt quidquid boni ibi fecerit glorię dei ascribat.

c✣Et volebat

Moraliter

✣sunt duodecim fructus spũsancti, quib⁹ reficimur in eucharistiæ sacramento. e ¶Et cum dimisisset eos, abijt in montem. p. hoc ostẽdẽs, q̃ orãs nõ debet in terrenis desideriis iacere.

✣Erat nauis

a ¶Et ipse solus &c. Qui aliqñ oino in periculis eccl̃iam deseruisse videtur. vñ: Vt quid dñe re. Ion. &c Sed qa differt auxiliū nō aufert subsidiū. vñ sequit: b ¶Et circa quar. Beda. Stationes & vigiliæ militares, horarū spacio diuiduntur: patet ergo eos tota nocte laborasse, & diluculo appropiuquāte auxilium habuisse: quia cū pressura obsita humana fragilitas paruitatē virtū suarū cōsiderat, i se nihil nisi tenebras angustiarū & hostū insurgentiū æstus cernit. Cumverò mentē ad supni præsidij lumē, & ad ppetuæ retributiōis dona erigit, quasi inter vmbras noctis repēte ortū luciferi conspicit qui diē ꝓximū. i. Christū nūciet. Luciser nāq; tres horas noctis. i. totam vigiliam matutinā illuminare dicit. c ¶Et uolebat. Bed. Vt ad horam. s. conturbati: sed cōtinuo liberati, plus liberatiōis suæ miraculum stuperēt, & ereptori suo maiores gr̃as referrēt. Sic sæpe diuia pietas in tribulatiōe videtur fideles deseruisse quasi laborātes in mari discipulos putet Iesus voluisse præterire. vnde: Quare me de. & qua. cōtri. in. dū. asli. me. inimi. Sed cōtinuò dominꝰ adest, q̃si diceret: Cū trāsieris p aquas tecū, ero, & flumina nō operient te: cū ambulaueris in igne, nō cōbureris, & flāma nō ardebit ite. vnde sequitur: Et statim loquutus est &c.

d ¶Putauerūt. Bed. Adhuc hæretici putant phātasma esse, nec verā carnē de virgine assumpsisse. Theodorꝰ em̃ Pharanitanꝰ ep̃s scripsit pondus corporale, secm̃ carnē nō habuisse dominū, sed absq; pōdere & carne supra mare ambulasse. Fides aūt catholica & pōdus eum secm̃ carnē habuisse prædicat, & onus corporeum & cū pondere & onere corporali incedere supra aquas non insuſis pedibꝰ. vnde Dionysiꝰ in opusculis de diuinis nominibus ita ait: Ignoramus qualiter de virgineis sanguinibus alia lege prꝫter naturalē formabat, & qliter nō insuſis pedibus corporale pōdus habentibus & materiale onus, deambulabat in humidam & instabilem substantiam. e ¶Nolite ti. Prima subuētio est p. llere timorē, secūda, tēpestatē prę sentiæ suæ virtute cōpescere. Nec mirū si domino ascendēte in nauim cessat vētus: qa in quocūq; corde per gr̃am sui amoris adest, mox vniuersa vitiorum & aduersantis mūdi & malignorū spirituum bella qescūt. f ¶Nō em̃. Be. Miraculo panū, qđ esset rerū cōditor ostendit. Ambulando super vndas, qđ totū corpus habebat, liberū ab oīi grauedine pcti. Placādo vētos & vndas, qđ elemētis domiaret ostēdit. Sed carnales ad huc discipuli magnitudine quidē virtutū stupebāt, sed diuinæ maiestatis veritatem nō cognoscebāt. g ¶Cognoue. Rumore, non facie vel magnitudine signorū: etiā vultu plurimis notꝰ erat. h ¶Fimb. Bed. Minimum mandatum qđ qui transgressus fuerit, minimus vocabitur in regno cælorum: vel assumptionem carnis per quā venimus aad verbum dei.

Nicolaus de Lyra.

b ¶Et uolebat præ. eo modo sicut post resurrectionem suam ambulans cum duobꝰ discipulis suis euntibus in Emaus, finxit se longiꝰ ire vt habeē Lucę vltī. Nec tamen fuit ibi aliq̃ duplicitas seu falcitas secum dū ꝙ dicit̃ bea. Greco. Hoc em̃ fecit vt sic ostēderet se eis exterius qualis apud eos erat in mentibus eorum interius. erant enim dubij in fide resurrectionis Christi, & tardi ad credendum, vt ibidē dicit: & ꝓpter hoc dubiū erāt aliquātulū elōgati à veritate & ideo apparuit eis in peregrina effigie & finxit se lōgiꝰ ire qa tales apparitiones fiūt cōiter secm̃ dispositionē interiorem ipsorū quibus fiūt: Et eodē mō dicit hic ꝙ volebat præterire eos: qa erant p ruæ fidei, secm̃ ꝙ dicit in textu, qa putabāt phantasma esse

a ¶Sic ecclesia in fluctibus seculi tendens ad littus patrię celestis.

sero esset, erat nāuis in medio mari, a

a ¶Petaris aspectu. f. corroborat.

a & ipse solus in terra. Et uidēs eos laborantes in remigādo, erat enim

¶Flatus demonum.

b uentus contrarius eis. Et circa quartam uigiliā noctis uenit ad eos am-

¶Comprimens omnia pericula mundi.

c bulans supra mare, & uolebat præ b

¶Ad horam, vt gratior esset liberatio.

terire eos. † At illi ut uiderunt eum

d ambulantem supra mare, putaue-

¶Non enim putabant verum corpus super aquas incedere posse.

runt phantasma esse, & exclamauerunt: Omnes enim uiderunt eum,

¶Isidorus. videbimus eum sicuti est.

& conturbati sunt: Et statim locutus est cum eis, & dixit illis: Confidite: ego sum, nolite timere. † Et ascen-

¶Ecclesiam.

dit ad illos in nauim & cessauit uentus. Et † plus magis intra se stupe-

a ¶Magnitudine miraculorum, & non cognitione deitatis, & hoc est: Non enim &c.

f bant*. Non enim intellexerunt de

¶Quare.

panibus: erat enim cor eorum obcæcatum. † Et cum transfretassent uenerunt in terram Genesareth, & applicuerunt. * Cumq; egressi essent c

¶Incolę.

g de naui, continuo cognouerunt eū,

¶Mira fides, non præsentium tantum salute contenti sunt, mittunt ad illos per circumitum, vt currant omnes ad medicum.

& precurrentes uniuersam* regio- d

¶Infirmos.

nē illam, cœperunt in grabatis eos qui se malè habebant circumferre, ubi audiebant eum esse: & quocūq;

h introibat in uicos uel in uillas aut ciuitates, in plateis ponebāt infirmos & deprecabantur eum ut uel fimbri-

¶Non ipsum.

am uestimenti eius tangerent: &

a ¶Hoc in futuro. ¶Quādo aulugiet dolor & gemitus.

quotquot tāgebāt eum, salui fiebāt.

a ¶Et erat na. in me. ma. &c. Nauis est corpus humanum, in q̃ secm̃ Platonicos alia est sicut nauta in naui: quæ fluctibꝰ passionū iræ & concupiscentiæ (quæ sūt in organis corpalibꝰ) frequenter impellit & aliquādo pcipitat. nā motus passiōis aliquando subuertit iudicū rationis. Sed quarta vigilia quæ terminatur i luce matutina, Christꝰ venit: quia dū mēs ad supni lumis claritatē oculos erigit, passionū ipet⁹ cōquescit: & tunc fit applicatio ad terrā Genesareth. i. generātis aurā, p quā significat spūs aurę lenis, vbi est dñs. in. Reg. xix & sanantur infirmi à languore peccati. Moraliter †Ma. 14. d

¶In ca. vj. vbi dicit in postil. Nec est verisimile, qđ tanto tpe fuerit ociosus.

ADDI. I. Cū Christus etiā in hac vita summum gradū cōtēplatiōis attigit, nullo modo dici potuerit ociosus, etiā si aliquando ab oīi actiōe seu exercitio corpali cessasset: hoc em̃ ptinet ad cōtēplatiuā vitam ab exteriori actiōe qescere secm̃ Greg. in vj. moral. & iō irrationabile est attribuere Christo occupationē i artibꝰ mechanicis ad remouēdū ab eo ociositatē: nec ex hoc qđ illi de Nazareth ipsum fabrū vocabāt, cōcludit ipm̃ fuisse fabrū sicut nec seqt̃ ipm̃ habuisse sorores, licet ipi dixissent. Nōne sorores ei⁹ hic nobiscū sūt? sed fabrū ipm̃ dicebant ad vilipēdēdā doctrinā Christi: Frequēter em̃ hi q occupāt̃ i actiōibꝰ corpalibꝰ, deficiūt ab itellectualibꝰ. Vt dicēdū secm̃ Aug. ꝙ eo ipo fabrū Christū credebant, q̃ fabri filū qa cōiter filij credūt hīe artē ꝑris D

¶In eo. ca. vbi dicit i postil. Ex q̃ paret qđ sandalia non dicuntur calceamenta.

ADDI. II. Manifestū est ex cōi modo loquēdi, qđ sandalia sunt quędā species calceamenti. Calceamētū em̃ se habet vt genꝰ ad oīa qbꝰ pes induit. Vñ si aplī, phibēt ne aliq̃ mō portarēt calceamēta, put itelligit Postillator, ex cōsequēti nō possent portare sandalia cū sint quædē species calceamenti: & sic essent eis iniuncta contraria præcepta, quod est manifestē contra rationem. vnde aliter dicendum est. Ad quod sciendum, ꝙ calceamenta seu sandalia possunt dupliciter portari. Vno modo in pedibus prout cōmunit⁹ fit. Alio modo ligata sub cingulo vel recondita in sacculo vel in pera & huiusmodi: prout pauperes itinerantes q̃nq; faciunt, vt cum corrumpuntur vel deficiūt calceamenta seu sandalia quæ habent in pedibus, prouideant sibi de alijs, quæ secum portant modo prædicto. Primo modo nunq̃ fuit prohibitum apostolis vti sandaliꝫ nec calceamentis scilicet in pedibus: quia hoc pertinet ad velocius seu expeditius incedendū. Vnde Israeliticis vt citius exirent de Aegypto, & nō delidiosē ambularent, præcipiebat à domino vt haberent calceamenta in pedibus, prout ipsemet postillator dicit Exo. xij. Sed ò verò modo prohibitū est apostolis eun tibus ad prædicandū, scilicet portare calceamēta in sacculo vel huiusmodi: qa hoc est impedimentū itineranti, sicut & alia superflua vel duplicia quę oino, phibebant aplis eūtibus ad prædicandū:

p iij vt in præsen

Psal. 9. d.

†Mat. 14. c

Psal. 41. c.

Isa. 43. a.

†valde supra modū

& admirabantur

†Ma. 14. d

in portū

circumiacentem

Additio Marci Cap. VII. Replica

Et in prēsēti ca. Veritas aūt huiꝰ distinctionis. ſ. de duplici mō portādi calceamēta, patet ex mō loquēdi ſacrę ſcripturę. Nam Math. x. b. vbi calceamenta eis, phibebāt, nō, phibet eis portare in pedibus. Dicit enim: Nec calceamēta, nec virgam. Siſr Luc. x. a. dicit: Nec peram nec calceamēta, nō exprimēs in pedibꝰ, ſecūdū Marcū in hoc ca. nō pmittit apſis portare ſādalia ſimplr; qa hoc eſſet cōtra aliud preceptū de directo, ſed pmittit eis calceare ſādaliis, qd' eſt portare ſandalia prio mō: vñ expoſſe dicit: Sed calceatos ſandaliis, Similiter Apls ad Eph. vj. c. i eadē materia dicit: Calceati pedes ī preparatione euangelij. Nō em̄ dicit, qp portēi calceamēta: qd' pōt itelligi ſecḟo mō portādi, ſed qp portent in pedibus. & ſic in his duobꝰ præceptis nulla eſt cōtradictio, etiā ſi ſandalia & calceamēta, p eodē ſumāt. & de hac materia vide. ē. c. j. ī additiōe ſecḟa

REPLI. In ca. vj. vbi dicit: Nonne hic eſt faber. dicit Poſtillator, qd' nō eſt veriſſe Chriſtū à iuuentute vſq; ad triceſimum annum fuiſſe ociosum. Bur. dicit Chriſtum non debuiſſe opari opera mœchanica, qa impediuiſſet opa intellectualia. in qbus Chriſtꝰ ſūmū gradū tenuit: iō ociosus dici nō potuit: Hoc dico, q̄ ad factū, qp & ſi Chriſtꝰ nihil opando corplr ociosus nō fuit, prębuiſſet tñ exēplū ociosis, q ab eo ſumerēt velamē excuſatiōis. Laborauit igiſ ſicut & orauit, nō ad ſuffragiū, ſed ad exēplū. Nec talis labor in Chriſto potuit remittere ſummū; gradum intellectualis cōtēplatiōis: vt Bur. arguit, ſicut nec dolor ſummꝰ in paſſione potuit remittere ſummam fruitionem. de quo alibi. ¶ In eo. c. vbi cōcedit apſis ſandalia, Poſtillatores volēs ſaluare literā. Mat. x. vbi, phibēt calceamēta, dicit ſandalia, qprie non eſſe nec dici calceamēta. Bur. vult, qd' ſandalia ſint contenta, vt ſpecies ſub genere calceamētorū. Et ſoluit eā cōtrarietatē quā mouit Poſtillator de Mat. x. & hic p portare in pedibus vl' in ſaeculo &c. Sed nō videt maturū de hoc oportere fieri mandatū, qd' raro & p viles pſonas fieri cōſueuit. ſ. portare calceamenta in dorſo ligata. Ridiculoſa igitur videt diſtinctio Burg. Satis em̄ dictum arbitror de vſu calceamētorū in pedibꝰ Chriſti & apſorū ſup. Mat. x. ¶ De ſandaliis aūt hic cōceſſis ſecus eſt, qa nō pinēt ad genꝰ calceamētorū: Genꝰ dico logicū: ſed ꝓpter ſimilitudinē vſus reſpectu pedū, modū habēt calceamēti, quę alio noīe dicunt calige, iuxta illud Act. xij. b. vbi dicit Petro: Calcea te caligas tuas, græcus ſermo habet ſandalia, vbi nos caligas: Et vt quidā volūt, ſandalia ſunt in ſoleis integra, ſuperius aperta. & ſic cū non ſint calceamenta, habēt tamē aliquid ſimile: qa pedū cōtra aſperitatem viæ ſunt munimenta. & ſic, phibitis calceamētis, cōcedunt ſandalia ſine cōtrarietate. Ad plenam enim calceationem requiruntur multa, ſcilicet caligæ ligaturæ &c. Ab huiuſmodi curioſitate ſunt apoſtoli prohibiti, & cæteris quæ in litera enumerantur, ſandaliis cōceſſis

GLOS. ORDI.

Et conue. Capl VII. Beda Pater quām vera ſit cōfeſſio domini ad patrem qua dicitur: Quia abſcondiſti hęc à ſapientibus & ad prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Indocti veniunt infirmos adducunt, vt vel ſimbriam eius cōtingant. & ideo cupita ſalute potiunt. Phariſæi verò & Scribæ q doctores populi eſſe debebant, non ad verbum audiendum, non quaſi ad medicū, ſed ad queſtionū pugnas cōcurrūt. b ¶ Communibus. Hiero. Immundis, vel communibus manibus communionem gentium ſignificat. Mundicia Phariſæorū ſterilis eſt, cōio apoſtolorum non tota extendit palmites ſuos vſque ad mare. c ¶ Non lotis. De non lotis corporis manibꝰ vituperant, cum in eorū opibꝰ nihil īmūdiciæ inueniāt. Ipſi aūt exterius loti, cōſcientiæ liuore intus ſunt polluti d ¶ Pha. Be. Supſtitioſa hoīm traditio crebrī lauari, ob manducandum & huiuſmodi. Sed neceſſaria doctrīa Vitatis eos iubet. q panē vitę q de cęlo deſcēdit manducare deſiderant, crebro deo moſynarum, aliorumq; iuſticiæ fructuū lamento ſua opera purgare. e ¶ Baptiſmata ca. Fruſtra vaſorum baptiſmata ſeruant, qui cordium ſuorum & corporum ſordes negligunt. Nō enim hoc de materialibus manibus dictū eſt, ſed pro mētiū emūdatione, & operū caſtigatione, & animarū ſanctimonia & ſalute. f ¶ Quare diſcipuli. Mira ſtultitia filium dei arguunt, quia non ſeruat præcepta hominū. Manꝰ aūt id eſt opera nō corporis ſed animæ lauandæ ſunt, vt fiat in illis verbū dei. g ¶ Bene propheta. Hiero. Latratum phariſæorum reprimit furca rationis. i. Moyſi & Iſaiæ increpatione, vt & nos hæreticos verbis ſcripturæ vincere poſſimus. h ¶ Bene irritum fe. Falſam calūniā vera ratione confutat, quaſi vos ꝓpter traditionē hoīm præcepta dei cōtēnitis & negligitis, quare ergo meos diſcipłos arguitis, q nulla ſeniorū pupēdūt, vt cuſtodiant mandata dei. i ¶ Vos autē dicitis. Beda. Conſulens dominus imbecillitati, vel ætatum vel penuriæ parentum, præcepit, vt filij honorarēt patres etiam

Caput. VII.

Et conueniunt ad eū pharisęi, & quidam de ſcribis uenientes ab Ieroſolymis. Et cùm uidiſſent quoſdam ex diſcipulis eius, cōmunibus manibus id eſt non lotis manducare panes uituperauerunt. Phariſæi enim & omnes Iudæi, niſi crebrò lauent manus, non manducant, tenentes traditionem ſenioꝝ. Et à foro niſi baptizentur, non comedunt: & alia multa ſunt quæ tradita ſunt illis ſeruare baptiſmata calicum & urceorum, & æramentorum & electrorum. Et interrogabant eum pharisæi & ſcribæ: Quare diſcipuli tui non ambulant iuxta traditionem ſeniorū, ſed cōmunibus manibus mā ducant panē? At ille reſpōdens dixit eis: Bene ꝓphetauit Iſaias de uobis hypocritis, ſicut ſcriptū eſt: Populꝰ hic labiis me honorat, cor aūt eorū longē eſt à me. In uanū aūt me colūt doctrinas & ꝓcepta hoīm, relinquētes mādata dei tenetis traditiōes hoīm, baptiſmata urceorū & calicū, & alia ſimilia his facitis multa. Et dicebat illis: Bene irritū feciſtis ꝓceptū dei ut traditionē ueſtrā ſeruetis. Moyſes em̄ dixit: Honorā patrē tuū & matrē tuā, & q maledixerit patri uel matri, morte moriatur. Vos autē di

a ¶ Aperit quare veniſſent.

b ¶ Lauentur. ¶ Fruſtra, bapt'zantur ſic, dum in nomine ſaluatoris non abluuntur.

a ¶ Et quia longe eſt cor: In vanum &c.

¶ Quia. ¶ Non dei

¶ Neceſſaria. ¶ Vana.

¶ Non dei. ¶ Scilicet.

¶ Superſtitioſa & inutilia facitis.

a ¶ Nō tantū ſalutatione & officio deferēdo, ſed munere, ſicut illud eſt: Honora viduas. i. tribue neceſſaria.

NICO. DE LY.

Et conueni. Cap. VII. Poſtq̄ deſcripta eſt erga diſcipulos Chriſti cōdeſcenſio hic cōſequenter deſcribitur Phariſæorū cōfutatio, & hoc q̄druplicit. Primò in eorū obſeruātijs. Secundò in miraculis Chriſti, ſequenti ca. ibi: Et exierunt phariſæi. Tertiò in lege permiſſis x. cap. Quartò in parabolis. xiij. ca. Circa primum primò deſcribitur phariſæorū confutatio. ſecundò populorum conſolatio ibi: Et inde ſurgens. Circa primum H primò deſcribitur phariſæorum obſeruatio vana. ſecundò, eorum interrogatio maligna, ibi: Et interrogabant phariſæi. tertiò eorum confutatio vera, ibi: At ille reſpondens. quartò, dictæ confutationis expoſitio plana, ibi: Et cum introiſſet in domum. Sententia verò iſtarū partium patet ex dictis Mat. xv. excepta quæ ſequuntur. b ¶ Phariſæi em̄ &c. la. ma. &c. volentes per mundiciam exteriorem prętendere, qd habent interiorem, cum tamē eſſ nt pleni iniquitate & immundicia. ſed'm qd' dicit Mat. xxiij. c ¶ Et à fo. niſi bap. non come. quādo em̄ exibant ad negocia exteriora in publico, reputabant ſe immundiciam aliquam contrahere ab aliis, qui tamen erant meliores ipſis: & ideo redeuntes à talibus negocijs lauabant ſe antequam comederent, quaſi purgantes immundiciam ab aliis contractam. f ¶ Moyſes enim dixit: Honora patrem tuum & matrem tuam &c. Dominus autem dixit hoc, vt habetur Exodi xx. ſed Moyſes explanauit q̄liter eſſet intelligēdū contra quē intellectū ſacerdotes & phariſęi docebāt Corban qd'

Moraliter. a ¶ Et conueniunt ad eum phariſæi, & quidam de ſcribis uenien. Spiritaliter. Illotis manibus manducare eſt immundum viuentem euchariſtiam tractare. d ¶ Populus hic labijs me honorat, cor autē eorum Labijs & non corde deum honorare, eſt bene loqui & male viuere. e ¶ Bene irritū feciſtis præceptū dei. Hoc autem faciunt principes & prælati facientes ſtatuta ſua ſub graui pœna diligenter obſeruari, & parū aut nihil curāt de obſeruatiōe mādatorū dei.

*Et aduo

A tres etiã in necessarijs huiꝰ vitæ. Hanc aũt legẽ scribæ & pharisæi ☞ subuertẽtes, vt impietatẽ sub nõe pietatis inducerẽt, docuerũt si lios suos, vt si quis ea quæ parẽtibus offerenda sunt, deo vouere voluerit: qui verꝰ pater est: oblatio dñi prępon. a ¶ Tibi pro de. Isido. in tuos vsus cõsumit: qđ sacrilegiũ est. Vel interrogati uẽ. Q Proderit tibi? Nõ debet: Hoc metuẽtes patres afficiebãtur ſnedia. b ¶ Nihil est extra &c. Bed. Nec idolothitum inq̃tũ

Allegorice. Mulier gentilis, sed cum fide ad dominum veniens, C ecclesiam significat de gentibus collectam, quæ pro filia dæmoniaca dñm rogat, id est pro suis populis nondũ credẽtibus: vt & ipsi à diaboli fraudibus absoluantur. Quæ bene secundum Matthæum de finibus suis egressa: secundum Marcum ingressa ad do Mat.15.b

Nicolaus de Lyra. ☞ minum

cibus est, inq̃tũ dei creatura est: sed dæmo
niorũ inuocatio hoc facit immundũ. Vn
1.Cor.10.c de: Nõ potestis bibere calicẽ dñi & calicem dæmoniorũ. ¶ Iudæi se partem dei iactãt, cões cibos vocant, quibus omnes homines vtunt. vt ostrea, lepores, & hmõi animalia, quæ vngulam nõ findunt, nec ruminãt, nec squamosa in piscibus sunt. c ¶ Et uos im pru. Corripiunt, qa quæ per se patẽt, mysti ca putant. Ex quo aduertimus vitiosum es se audi. orẽ. q obscura manifestẽ, aut manifestẽ dicta obscurè vult intelligere. d ¶ Et
†abrogantes. in secessu. Be. Hinc calũniantur quidã hæretici, qꝺ dãs physicæ ignarus putet omnes cibos in ventrẽ ire, & in secessũ digeri, cũ statim infusæ escæ per artus & venas & medullas, neruosq; fundantur. Vnde & multos q vitio stomachi perpetẽ vomitũ sustinent, post cœnas & prãdia statim cuomere dicũt, & tũ corpulẽtos esse: qa ad primũ tactũ liq
†trotã turbam. dior cibus & potus per membra sunditur. Sed q̃uis tenuissimus humor & liquẽs esca, cũ in venis & artubus cocta fuerit & digesta, per occultos meatus (quos Grẽci poros vocãt) ad inferiora dilabitur & in secessum vadit. ¶ Aug. Quædã sic accedũt vt etiam mutent & mutentur, sicut & ipse cibꝰ amittens speciem suã, in corpus nostrũ vertitur, & nos refecti in robur mutamur. e ¶ De
B corde hominũ. Be. Aiæ locus principalis nõ iuxta platonẽ in cerebro, sed iuxta Christum in corde est. Arguuntur etiam ex hac ſnia qui cogitationes à diabolo immitti putant, non ex propria nasci voluũtate. Diabolus incentor & adiutor malarũ cogitationũ esse potest: autor esse nõ potest. Si aũt in insidijs semper positus leuẽ cogitationum no
†de parabola. strarũ ſ. intillã suis somitibus inflammauerit, non debemꝰ opinari eũ quoq; cordis occulta rimari, sed ex corporis habitu & gestibus extimare, quid versemus intrinsecus vt
†Mat.15.b si pulchrã mulierem nos crebro viderit inspicere, intelligit nos amare. f ¶ Et inde surr. Relictis scribis & pharisæis calũniatoribus, in partes Tyri & Sidonis secessit, vt Tyrios Sidoniosq; curaret: g ¶ Neminẽ uo. Bed. Quamuis latere nõ potuerit, nõ tamẽ factũ est qđ voluit: Sed exemplũ eis dabat, quibus sanandi infirmos gratiam conferebat, vt in miraculis humani fauoris gloriã q̃tũ possent declinarẽt: nec tamẽ à pio ope
†cõicant ꝟ.15.q.5.c.1. re virtutũ cessarent, cũ hoc fieri vel fides bonorũ iustè expeteret, vel incredulitas prauorum necessario cogeret. Ob hanc enim causam Tyri & Sidonis fines intrabat, vt filiam syrophœnissæ à dæmonio liberaret, & per fidem gentilis fœminæ scribarum & pharisæorum perfidiam argueret. h ¶ Mulier
Mat.15.c enim. Marcus dicit dominum fuisse in domo, cum venit ad eum mulier. Matthæus dicit, qꝺ clamat post nos. Per quod innuit, qꝺ post ambulantẽ preces emiserit. Venit ergo ad eum mulier in domũ: sed quia Matthæus ait: Nõ respõdit ei verbũ, dedit intelligere, qꝺ ambo tacuerũt, & cũ silentio ingressi sunt: Et ita cætera conexũtur, quæ in nullo dissentiũt. ¶ Hiero. Allegoricè Mulier,
Allego. est mater nostra romana ecclesia. Nata, dæmoniaca, occidentalis barbaries, cuius fides fecit de cane ouem. Micas intellectus quærit, nõ panẽ infractum literæ cupit. ¶ Bed.
Allegoricè.

a ¶ Q. Bene potest dicere. b ¶ Filius.
citis: Si dixerit hõmo patri aut
¶ Quod deo voui.
matri, corban, q uod est donũ a
quodcumq; ex me tibi prode
¶ Alias profuerit. a ¶ sic.
rit: & ultrà non dimittitis eum
¶ boni. a ¶ Qui debet sustentari necessariis huius vitæ.
quidquam facere pãtri suo aut
a ¶ Quasi in hoc rescinditis. b ¶ De parẽtibus.
matri †rescindẽtes uerbũ dei
¶ Vestræ nutritiæ.
per traditionem uestrã quam
¶ Non deus.
tradidistis. Et similia huiusmo
¶ Contra mandatum dei ¶ Consuetudis superbia humiles adiuuat & docet.
di multa facitis. Et aduocans b
†iterum turbas, dicebat illis:
Audite me omnes & intelligi
te: Nihil est extra hominem, in
troiens in eum, quod possit eũ
coinquinare: sed quæ de ho
a ¶ De corde hominis.
minẽ procedunt, illa sunt quæ
a ¶ Alias communicant. Commune enim dicunt Iudæi immundum. ¶ Attentos facit.
coinquinãt hominem. Si quis c
habet aures audiendi audiat.
Et cùm introisset in domum à
¶ Relicta.
turba, interrogabant eum di
¶ Exponere.
scipuli eius † parabolam. Et ait
illis: † Sic & uos † imprudentes estis: Non intelligitis, quia
omne extrinsecus introiens in
hominem, non potest eum co
¶ Vel communicare.
inquinare: quia non intrat in
cor eius, sed in uentrem uadit,
d & in secessum exit, purgans o d
mnes escas. Dicebat autẽ. quoniam quæ de homine exeunt,
illa † coinquinant hominem.
¶ In quo est fedes animæ.
e † Abintus enim de corde ho e
minum cogitationes malę pro f g h i k l m n o p q r
cedunt: Adulteria, fornicationes, homicidia, furta, auaritiæ,
nequitiæ, dolus, impudicitia,
¶ Inuidia.
oculus malus, blasphemia, su
perbia, stultitia. Omnia mala
hęc ab intus procedũt, & coinf s t
quinãt hominẽ. Et inde surgẽs
abiit in fines Tyri & Sidõis: & t
ingressus domũ, neminẽ uolu u v x
it scire, & nõ potuit latere. † Mu
a ¶ Id est romana ecclesia. b ¶ Ideo. c ¶ In auditu auris obedijt mihi.
lier enim statim ut aũdiuit de eo

a ¶ Corbã quod est do. Corbã nõ significat donũ gnãliter acceptũ: sed donum deo oblatũ vel offerendũ. Pharisęi & sacerdotes auaricia moti dicebant, qꝺ melꝰ erat filijs offerre deo bona sua, q̃ prouidere parentibus in necessitate positis: & sic euacuabãt præceptũ dei de honore parẽtũ, vt plenius dictum fuit Mat. xv. c ¶ Si quis habet aures audiendi audiat. Si quis habet voluntatem audiendi verã doctrinam, audiat meam, & nõ pharisæorũ. d ¶ In secessum. Natura enim quę est sagax, impuritatẽ quæ est in alimẽto fusce pro, emittit per secessum, retinens illud qđ est ibi purũ ad corporis nutrimentũ, & sic purgatur esca corporis nutritiua. e ¶ De corde hominũ. i. cõsensus deliberatiui ad mala agenda: quæ explicat magis in particulari, cum subdit: f ¶ Adulteria. In quibus est violatio thori alieni. g ¶ Fornicationes. i. illiciti concubitus personarum à matrimonio solutarũ. h ¶ Homicidia. quibus infertur nocumentũ in pſonas proximorũ. i ¶ Furta. quibus res alienæ subtrahuntur. k ¶ Auaritiæ. inq̃tum aliqua iniustè retinentur. l ¶ Nequitiæ. Quę cõsistunt in calumnijs proximorũ. m ¶ Dolus. in deceptiõe eorũ. n ¶ Impudicitia, q̃tum ad tactus & aspectus immundos. o ¶ Oculus malus. q̃tum ad odium & D inuidiã, qa nõ permittit̃ videre recto oculo bonũ proximi. p ¶ Blasphemiæ. i. iniuriæ in deum. q ¶ Superbia. dei vel proximi cõtemptus. r ¶ Stultitia. i. quelibet iniuria in proximo. s ¶ Et inde surgẽs. Hic cõsequẽter describitur cõsolatio populorũ. Et primò gentiliũ. Sed ò Galilæorum ibi. Et iterũ exiens. Circa primũ dicitur: Et inde surgens. Vbi habitant gentiles, ad quos transijt Christus ad benefaciendum eis, relinquens Iudæam propter malitiam pharisæorũ & ingratitudinem. t ¶ Et ig. &c. ne. uo. i. noluit manifestari aduẽtũ eiꝰ per discipulos suos, ostendens, qꝺ prædicator & operator miraculorũ nõ debet quærere propriam ostentationẽ. v ¶ Et non potuit latere. Illud non posse, nõ refertur ad eius potentiam absolutam, sed ad congruentiã. Non enim erat congruũ, qꝺ aduẽtus medici lateret infirmos: Nec fuit decẽs, qꝺ manifestaretur per suos discipulos, vt dictum est. Et ideo manifestatus fuit per alios qui famam eius audierant, & aliqui eũ viderant: qa nõ solũ de Iudęa, sed etiam de nationibus alijs multi veniebant ad eũ propter miracula & sanitates quę operabatur, vt habetur. ē. iij. ca. x ¶ Mulier enim statim &c. Non est intelligendũ, qꝺ curauerit filiam eius existens in domo, quia tunc noluit facere, sed magis in via cum ipsa clamaret post eos, vt habetur Matthæi. xv. c
✠ Erat eñ
✠ b ¶ Et aduocans iterum turbas &c. Moraliter
Hoc est ita morale, qꝺ nõ indiget alia moralitate. Et inde surgens &c. Sequitur.
x ¶ Mulier enim &c. Peccatrix anima bene mulier dicitur fragilis & infirma: cuius filia est opatio à dæmone possessa. Peccatores dicuntur catelli, propter quod non sunt digni recipere panẽ dei, sed cũ humiliter cõfitent̃ pcã, de quorũ nũero est mulier ista cuiꝰ filia sanat: nã opatio praua deletur. †Mat.15.c
✠ Et adducunt

E minū atq; ad pedes,p cidisse dicit, vt ex vtro3 colligatur': quia illi ☞ soli fidelit & rectè ,p errātib⁹ orant, qui prisc as suę perfidię mā̄ones relinquūt, atq; in domū dei.i. ecclesiam pia se devotiōe transferunt. a ¶Sine prius saturari filios. Q. Futurum est, vt & vos gentes salutem cōsequmini:sed pri⁹ oportet Iudęos q ātiq; electiōe filij dei nominant̄ pane cælesti:refici,& sic tandē gentibus vitæ pabula ministrari. b ¶Filiorū & mit. Beda. Mira cōuersiō:nā Israel quondā filius, nos canes. Pro diuersitate fidei ordo nominū mutatur. De illis dicitur: Circūdederunt me canes multi. De nobis: Alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili. c ¶De micis. Nō itegros cibos digna sum recipere:reliquijs catellorū contenta sum, vt sic veniam ad panē integrum ¶Bed. Alleg. De micis &c. Mensa, scriptura. vñ: Parasti in cōspe. meo mē. &c. Micæ puerorū interna mysteria, quibus humiliū corda reficiūtur, secūdū illud: Et adipe fru. sati. te. Cōuersi enim ad fidē catelli.i. qui in gentibus erant despecti, nō literæ superficiē. sed spiritualium sensuū inquirunt medullā. Et hoc sub mēsa dominorū suorū, i. dū p̄bis dei humiliter subditi, & ad implenda quæ scripta sunt cūcta cordis & corporis officia supponunt, vt ad speranda superna quę à domino promissa sunt præmia in cælo, merito se hūilitatis erigāt. d ¶Propter hunc ser. Beda. Hīc dat exemplū cathezizandi & baptizandi infantes: qa p fidē & cōfessionē parētū, in baptismo liberant̄ à dæmonio paruuli qui necdū per se sapere vel aliquid agere boni possunt aut mali. e ¶Tyri. Hiero. Tyrus angustia, significans Iudæā, cui dominā Coangustatū est stratū, breue est palliū tuū: vtrūq; operire nō potest, vt transserat se ad alias gētes. f ¶Sidonē. Hiero. Sidō, venatio, fera indomita, nostra regio vel natio est. g ¶Decapoleos. Bed. Regio decē vrbiū trans iordanem ad orientē. Q. f aūt dicit: Venit ad mare Ga. iter me. fi. De. Nō ipos eū itrasse significat, neq; enim mare transnauigasse dicitur, sed vsq; ad mare venisse: atq; ad locum qui medios fines decapoleos longè transmare positos respiciebat. ¶Hic. Saluator ad saluandas gentes ab apostolis deducitur, & docet quod adolescenti interroganti respōdit: Nosti mādata, hæc fac & viues. h ¶Surdum & mutum. Be. Qui. s, neq; aures verbis dei audiendis, nec os pro loquendis aperit. Quales necesse est, vt hi qui audire & loqui verbū dei longo vsu didicerūt, dño sanandos offerant, vt eos quos humana fragilitas nequit, gratiæ dextera saluet. ¶Hier. Genus humanū tanq; vnus homo varia peste absumptus in protopla sto, cæcatur dū videt, surdus fit dum audit, dum odorat emūgitur, obmutescit dū loquitur, mancus fit dū manus erigit, incuruatur dū erigitur, hydropicus fit dū cōcupiscit, claudus dum progreditur, lepra suffunditur dum mundatur, dæmone impletur dū diuinitatem appetit, moritur morte dum audacter excusat. i ¶Et deprecabā tur. Incarnationē dñi prophetæ & p̄riarchæ cupiebant. k ¶Et apprehendens eum &c. Seorsum à turbulentis cogitatiōib⁹ & actibus inordinatis sermonibusq; incōpositis educitur qui sanari meret. Digiti qui in aures mittūtur, verba spūssancti, de quo dicitur: Digitus dei est hic. Et: opera digitorū tuorū sunt cæli. Tetigit linguā &c. Spuma de carne dñi, diuina sapientia, quæ soluit ignorātiā humani generis: vt dicat: Credo in deū patrē oīpotentē &c. l ¶Seorsum de tur. Bed. Prima salutis via est de turba educi. De turba educit dñs infirmū, cum mentem peccatis languidā visitando illustrat, & à cōsuetæ cōuersationis morib⁹ aduocat, & ad sequenda præcepta sua prouocat. Digitos autem in auriculas mittit, cū per dona spiritussancti aures cordis ad intelligenda & suscipienda verba salutis aperit. Et quia cognitionē veritatis debet sequi cōfessio. Sequitur: Et expuens te. Cum. s. ad cōfessionē fidei ora cathecizatorū instruit. Sputū nāq; dñi est sapor sapiētiæ quæ dicit: Ego ex ore altissimi prodij primogenita. Vnde: sputo eius terræ cōmixto cæcū illuminatur. Sputū enim qđ ex capite domini descendit, diuinā eius naturā exprimit, quæ ex deo est. Portio terræ cui sputū immixtū est, humanā significat naturam. Sic ergo ex sputo ac terra compositio medicamento oculos cæci nati aperit qa genus humanū per cōfessionē vtriusq; suæ naturæ ab ingenitis errorū tenebris eruit. Expuens ergo linguā muti, vt loqui valeat tangit, cū ora diu brura ad verba sapientiæ proferenda cōtactu suæ pietatis informat. m ¶Et suspiciens &c. Hier. Ingemuit. Gemere nos docuit, & in cælū thesaurū nostri cordis erigere, quod per cōpūctionē cordis à frutella uola carnis lætitia purgatur. vt dicitur: Rugiebam à ge. cor mei: Dñe ante te oē desi. meū &c. Et ait illi: Effeta: quod est adape. Corde creditur ad iustū. &c. Et statim apertæ &c. Aures apertæ sunt ad hymnos & cantica & psalmos. Soluitur lingua, vt eructet verbū bonū: qđ nō possunt nec minæ nec verba cohibere vel prohibere. Vnde Paul⁹. Ego vinctus sum, sed verbū dei nō est alligatum in me. Et præcepit illis ne cui dicerent. Nō in virtutibus gloriandū esse docuit, sed in cruce & in humiliatiōe. Quāto aūt eis præci. &c. Ciuitas in mōte posita vndiq; circunspecta abscondi nō potest: humilitas semper præcedit gloriam. n ¶Adaperire. Ad aures propriè. Aures enim ad audiendum aperiēdæ lingua vt loqui possit erat soluēda. Vnde sequitur: Statim apertę &c.

Nicolaus de Ly.

☞ Et loq. ¶Imperfecta linguæ.

a ¶Occidentalis ecclesia b ¶Causa cuius venerat mater ad Iesum.

cuius filiā habebat spiritū immun

a ¶Humanitatem.

dum intrauit, & procidit ad pēdes eius. Erat enim mulier gentilis Syro

a ¶Hic fides, qua credit filiam posse saluari.

phœnissa genere. Et rogabat eum, ut dæmonium eiiceret de filia eius.

Qui dixit illi: Sine prius saturari filios. †Non est enim bonum sumere

¶Gentilibus.

¶Hic patientia, qua toties contępta vt Matthęo dicit pseuerat.

panem filiorū, & mittere re †canibus.

At illa respondit, & dixit ei: Vtique

a ¶Humilitas: qua se non canibus sed catellis comparat.

domine. Nam & catelli comedunt

¶Mystice loquitur mulier gentilis.

a ¶Intellectus. b ¶Mensam.

de micis sub mensa puerorum. Et

¶Beda. Humilem, fidelem, ¶Hiero. Prudens humilis meretur quod poscit.

ait illi: Propter hunc sermonem uade, exiit dæmonium à filia tua. Et

¶Abeas.

cum abiisset domum, inuenit puellam iacentem supra lectum, & dæmonium exisse. Et iterum exiens de

¶Angustia Venatio.

finibus Tyri, uenit per Sidonem ad

a ¶Fluctuosam voluptuosam b ¶Alias contra.

mare Galileę inter medios fines De

¶Mandata decalogi. a ¶Genus humanum. ¶Quia audiuit.

capoleos, & adducūt ei surdum † &

¶Quia loquutum. b ¶Patriarchæ vel prophetæ incarnationem domini desiderantes.

mutum. Et deprecabantur eum, ut

¶Misericordiæ.

imponat illi manum. Et apprehen

¶Alias illum. ¶De strepitu mundi.

dens eum seorsum de turba misit digi

¶Isidorus, verba, spiritus.

a ¶Scientiam.

tos suos in auriculas eius. Et expū

a ¶Vt dicat, Credo in deum patrem &c. b ¶Quasi homo.

ens tetigit linguam eius, & suspiciēs

a ¶Quia inde verba mutis auditus surdis, medela cunctis infirmis. ¶Docens corda ad dominū dirigi. b ¶Gemere nos docuit, vel pro nostris vel pro nostrorum tentibus supplicantes. b ¶Vno sermone curauit quia deus.

in cælum ingemuit, & ait illi: †Effeta

a ¶Ad hymnos & cantica & psalmos.

quod est adaperire. Et statim apertę

¶Vt eructet verbum bonum.

sunt aures eius, & solutū est uincu

Igitur mare Galileæ qđ est quidā lacus, p quē trāsit iordanis fluuius respicit terminos vtriusq; partis regionis prædictæ. f ¶Et addu. ei sur. & mu. Mon erat talis à natiuitate, nec ab infirmitate superueniente, sed à dæmone ipsum obsidente, ei⁹ auditū ipe. dicere & loquelā. g ¶Misit digi. Christus aliquando sanauit infirmos tangendo corporaliter, vt ostenderet humanitatem suam esse diuinitatis instrumentum modo supradicto cap. v. h ¶Et suspiciens in cæ. inge. Vt ostēderet se verū hominē, à deo quærens auxiliū. i ¶Et ait il. Effeta &c. Ostēdens se verū deum curando p

Ecclę.24.b

Allego. Psal.22.b †Mat.15.c Psal.37.b Pś.147.a

Esa.23.c

Luc.18.d

Exo.8.c Psal.8.a

Moraliter

* ¶Et adducunt ei surdū & mu. Spūaliter, surdus est inobediens, mutus laudes dei debitas omittēs, sed tactu Christi vtrū q; tollit impedimētū: qa cū Christ⁹ sua gra tāgit cor hoīs fit hūiliter obediēs & deuotè deū laudās. Qđ aūt Christ⁹ surdū aspiciēs ingemuit, fuit ad oñdēdū, p oē remediū ē ide cū devotiōe quęrēdū

* Et præcepit

A a ¶ Et loquebatur re. Be. Ille solus recte loq; vł dñm cōfitēdo, vel alijs prædicādo: Cui⁹ audirū vt cæleſtib⁹ poſſit auſcultare & obſecūdare mādatis diuia gra referat: Cuius linguam dns tactu
pū.5.a sapię quę ipſe ē ad loq̄ndū inſtruit. Hic tal' dicere pōt: Domine labia mea aperies &c. b ¶ Quāto aūt. Sciebat ille qui omnia nouit
† seruētius anteq; fiāt, q magis prædicarent, & hoc præcipiē do pigris voluit oſtēdere, q; tō studioſius q; tō q; † frequenti⁹ prædicare debeant, quibus iubet vt prædicerent: qñ illi q prohibentur tacere nō poterāt.

GLOS. ORDI.

† abundantius. † ſupebāt

IN il. di. &c. Seq; : Ca. VIII. c ¶ Miſereor ſuper turbam. Quia ver⁹ hō miſereī & compatitur affectu humanæ fragilitatis. Q; de septē panibus & paucis piſciculis quatuor milia hoīm ſatiauit, diuinæ potētiæ opus eſt, cōtra Eutycetis errorē. d ¶ Triduo ſuſtinent. Quare triduo ſuſtinerent Matthæus dicit ſic: Et aſcendens in montē ſedebat ibi, & acceſſerunt ad eū turbæ multę, habentes ſecū
cū Ieſu. mutos, cæcos, claudos, debiles, & alios multos, & proiecerūt eos ad pedes eius, & curauit eos. Turba triduo dominū ſuſtinet propter ſanationē infirmorū ſuorū, cū electi quiq; fide ſanctę trinitatis lucidi, dño p ſuis ſuorū q; peccatis, animæ peccāris. ſ. languoribus inſtanter ſupplicāt. ¶ Et tē. Turba multa triduo dominū
† Ieſus † manēt apud me. ſuſtinet, cū multitudo fideliū peccata ſua per pœnitētiā declinās ad dominū ſe in
Myſticē opere in locutiōe & cogitatione cōuertit. ¶ Bed. Myſticē. Hoc miraculo deſignatur, q; viā preſentis ſeculi aliter incolumes tranſire nequimus, niſi alimento verbi ſui Chriſtus nos reficiat. Hoc verō typicē inter hanc refectionē & illam quiq; panū & duorū piſciū diſtat, q; ibi litera vcte, ſpirituali gra plenē deſigna-
B tur hic noui teſtamenti veritas & gratia miniſtrāda mōſtrat. Vtraq; aūt refectio in monte celebrata eſt, vt allorū euangeliſtarū narratio declarat: qa vtraq; ſcriptura rectē intellecta prædicat altitudinem cæleſtium præceptorum & præmiorum, & altitudinem Chriſti qui eſt mons in vertice montiū. Ipſe enim ædificatā ſup ſe ciuitatē. i. eccleſiā in alta bonorū operū extollit, & cūctis manifeſtat. Ipſe ab infimis delectationib⁹ abſtractā pane cæli reficit, atq; ad appetitū ſupnæ ſuauitatis cibi ſpūalis dato pignore accēdit. e ¶ Si di. eos. qa conuerſi pctōres in præſentis vitæ via deficiūt, ſi i ſua cō
Moraliter ſcīa ſine doctrinę pabulis dimittātur. f ¶ De lōgē. Mora. Qui nihil carnalis corruptiōis expertus, ad ſeruitutē dei ſe
† Mat. 15. b Iohan. 6. d ſtinat, de longinquo nō venit, qui etiam nulla impudicitia, nullis flagitijs inquinatus, ſolū aūt cōiugiū expertus, nec iſte de longinquo. Alij poſt multa flagitia veniūt: & ideo de lōgiquo. g ¶ Septē.
† ingreſſus Be. Myſteriū ē noui teſtamēti, in quo ſeptiformis ſpūs gra pleni⁹ creditē & daē. Nec ſunt panes hordacei, ſicut illi qnq;, de qb⁹ qnq; milia hoīm ſatiata ſunt: ne ſicut in lege, vitalis aīæ alimētū corpalibus ſacramētis tegerē. Hordei enim me
dulla tenaciſſima tegit palea. ¶ Hic. Septē panes, ſeptē dona ſpūſcti. Quatuor milia, annus noui teſta. cū quatuor tpibus. Septē ſportæ: ſeptē primæ eccliæ. Fragmēta panū myſtici intellect⁹ primæ ſeptimanæ ſunt. Piſciculi benedicti: libri noui teſtamēti. qūo piſcis aſſi ptē reſurgēs poſtulat, & piſcē ſuppoſitū prunis diſcipli in captura piſciū porrigit. h ¶ Sup ter. Be. In refectiōe qnq; panū turba ſupra ſcenū diſcubuit: quę ā t ſeptē panib⁹ reficiēda eſt, ſup; terrā diſcūbere præcipit: qa per legē carnis deſideriū calcare iubemur quæ eſt fœnū. Ois caro fœnū. In nouo aūt teſtō ipſam C quoq; & facultates tpales relinq̄re iubemur. Vel qa mōs in q̄ fit refectio, Chriſti altitudinē ſignificat: ibi ſupra fœnū, hic ſupra terrā reſicit: qa Chriſti celſitudo ibi, ꝓpter carnales hoīes & Ieruſalē terrenā carnali ſpe & deſiderio regi. hic aūt remota oī cupiditate carnali cōuiuas noui teſti ſpei pmanē
tis firmamētū tāq; ipſi⁹ mōtis ſoliditas nullo fœno interpoſito cōtinet. i ¶ Piſcicu. Be. Sctōs illi⁹ tpis, p q̄s eadē cōdita ē ſcriptura: vł q̄rū ipa ſcriptura: fidē, vitā & paſſiōes cōtinet, q de fluctib⁹ ſeculi erepti, & diuia bñdictiōe cōſecrati
rfectionē nobis, ne ī hui⁹ mūdi excurſu deficiam⁹ virę ſuę & mortis ſuę exēplo. prębuere. k ¶ Māducauerūt. Be. Sūt multi q q̄uis oīa ſua reliq̄re, & altiora hui⁹ mūdi nequeūt ipleri, tñ eſuriētes & ſitiētes iuſticiā ſaturāt, cū audiētes mādata dei ad vitā q̄uenīūt æternā. l ¶ Qd' ſu. Be. Altiora præcepta vel exhortamēta, & cōſilia, quę gñalis fideliū multitudo neq̄t attingere ſicut hic: Si vis perfect⁹ Mat. 19. c
ē, vade & vēde oīa quę ha. &c. m ¶ Septē ſpor. Septē ſportę, ſpūſſāti gra ſeptiformi repleti. Fiūt em ſportæ de iūcto, & palmarū ſoliis. Iūc⁹ naſcit ſup aquas, palma victorē coronat. Sti quoq; ne ab hūore æternitatis areſcāt, in ipō vitæ fonte ſe collocāt, & ęternę retributiōis † Mat. 15. d palmā expectant. n ¶ Et ſtatim. Pro Mat. 15. d hoc in Matthæo habemus: Aſcendit in nauiculam, & venit in fines Magedan. Sed non eſt dubitandum eundē locum

Nicolaus de Lyra. ☞ eē ſub

c ✠ curādo pī piū. a ¶ Et præ. Oſtendēs, q; bñfactor de ſuis bñficijs ꝓpriam laudē nō debet quærere. b ¶ Quāto D aūt. qa bñficiat⁹ de bñficijs acceptis debet ſe gratū oīdere, & bñfactorē laudare, q̄uis hoc bñfactor nō q̄erit. c ¶ Et eo. de tāta ei⁹ hūilitate. d ¶ Bñ oīa. licet nō exprimat hic niſi vnū ſurdum & mutū eſſe curatū, tñ plures fuerūt cęci & claudi & muti curati, vt hē Mat. xv. Sed inter illos erat vnus cuius cura fuit mirabilior inter ceteros: qa in ipſo tria mira cła cōcurrēt, ſcd'm q; d't Hie. qa audi t⁹ fuit ei reddit⁹, & affat⁹, & à dęmōe fuit liberat⁹ & hic ſol⁹ exprimitur à Marco. Moraliter ✠ a ¶ Et præcepit &c. ad oſtendēdū q; homo de ſuis bonis actibus non debet q̄erere laudes hominum.

NIO. DE LY. Cap. VIII.

IN die. Hic cōſequēter ponitur cōſolatio Galilæorū ī alimēti datiōe. Et patet ſnia ex his quę dicta ſūt Mat. xv. hoc excepto. g ¶ Venit in. Mat. xv. d. dicitur: Et vēit ī fines Magedā. Dicēdū ē q; eadē regio dupl'r vocata. h ¶ Et exie. Hic cōſequēter deſcribit cōfutatio Phariſeorū i miraclis. Et priō pōit dicta cōfutatio. Scd'ō, diſcipl⁹rū repḥenſio, ibi: Et præcipiebat eis. Snia priæ partis patet ex dictis Matthæi. xv. hoc excepto.
✠ Si dabitur
Mora. e ¶ In il. Seq; : f ¶ Miſereor Moraliter ſu. Triduo verò dñm ſuſtinēt, q cōtriti, miſereſ, & paſcit eos ſeptē pāib⁹. i. ſeptē dōis ſpūſcti ne deficiāt in via hui⁹ mūdi. Per ſeptē ſportas remanētes, ſignificāt ſeptē dotes quę reſeruāt dādę poſt hāc vitā: quæ ſūt, clara dei viſio, fruitio, tūtio, q̄tū ad aīam. Impaſſibilitas, ſubtilitas, agilitas, & claritas, quātū ad corp⁹ in reſurrectiōe. h ¶ Et exie. Iſtis ſignum de cælo quærentibus Chriſt⁹ nō dedit, quoniā irriſores erāt & indigni. Apoſtolis autem dedit, quando ipſis videntibus aſcendit in cælum.
✠ Videte &

cōfeſſi & ſatiſfactiētes ꝓ ſuo poſſe dei bōitatē expectāt q̄rū miſereſ, & paſcit eos ſeptē pāib⁹. i. ſeptē dōis ſpūſcti ne deficiāt in via hui⁹ mūdi. Per ſeptē ſportas remanētes, ſignificāt ſeptē dotes quę reſeruāt dādę poſt hāc vitā: quæ ſūt, clara dei viſio, fruitio, tūtio, q̄tū ad aīam. Impaſſibilitas, ſubtilitas, agilitas, & claritas, quātū ad corp⁹ in reſurrectiōe. h ¶ Et exie. Iſtis ſignum de cælo quærentibus Chriſt⁹ nō dedit, quoniā irriſores erāt & indigni. Apoſtolis autem dedit, quando ipſis videntibus aſcendit in cælum.
✠ Videte &

E esse sub vtroq; noīe. Nā plerīq; codices habēt Magedā, etiā secūdū Marcū. a ¶Quærētes ab. Quasi ea quæ viderāt, nō fuissent signa. Sed quid quærāt p hoc determinat, de cælo, vel in morē Eliæ ignē de sublimi.

†Mat.12.c Luc.11.d vel ad similitudinē Samuelis æstiuo tpe mugire tonitrua, vel fulgura, vel imbres: quasi nō possent & hæc calūniari q ea calumniabant quæ oculis viderāt, manu tāgebāt, vtilitate sentiebāt. Vel signa de cælo, manna, vt qui paucis panib⁹ multa hoīm milia satiauit, nūc sicut Moyses māna cælit⁹ missō populū omnē passim reficiat. Vnde Iohannes post eduliū panū turbas quæsisse dicit:

Iohā.6.c Quid operaris? Patres nostri māducauerūt māna in deserto &c. b ¶Si dabi. Aug. de cōcordia euāgelistarū. In Marco ita scriptū esse edicit: & signū nō dabitur ei. ¶Bed. Generationi isti. i. tentantiū deū & cōtradicentiū verbis ei⁹, nō dabitur signū de cælo, qd⁹

†Mat.16.b Luc.11.a tentantes quærūt; quib⁹ tn̄ multa cælestia signa dabat in terra. Generatiōi aūt quærentiū dn̄m signū de cælo ostendit, qn̄ cernentib⁹ apostolis in cælū ascēdit, spm̄ misit: ad impositionē manuū apostolorū gratiā scti spūs de cælo plurimis credentibus insudit. c ¶Ascendens na. Be. Septē sportis modo impletis statim ascēderūt in nauiculā, & venerūt in fines Magedā: & ibi nauigantib⁹ dictū est, q̄ cauerent à fermento phariseorū & Saducæorū. Sed scriptura dicit q̄ obliti sunt panes tollere, in quo ostenditur q̄ modicā curā carnis haberēt intēti domini præsentiæ. d ¶Quid cogi. Bed. Accepta occasione docet quid significēt quinq; panes, & septē, & pauci pisciculi, quinq; milia hominū aut quatuor. Si enim fermentū phari

†Psa.113.b F saeorū & Herodis traditiones peruersas & hæretica significat dogmata, quare cibi qui bus nutritus est populus dei, nō veram doctrinā integrāq; significat. e ¶Et expuēs.

†Mat.14.c ē.6.c. Bed. Sputū ab intus à capite domini procedit. Manus verò membra corporis exterius

Luc.9.b Iohan.6.b posita. Expuens ergo in oculos cæci, manus suas imposuit, vt videat: quia cæcitatē hūanī generis & per inuisibilia diuinæ pietatis dona, & per ostensa à foris sacramēta assum ptæ humanitatis absterſit. ¶Quē vno verbo totū simul curare poterat, paulatim curat, vt magnitudinem humanæ cæcitatis ostendat: & quæ vix & quasi per gradus ad lucem redeat, & gratiam suam nobis indicat. per quam singula perfectionis incremēta adiuuat. f ¶Video homines. Hiero.

2.Re.14.c Omnes æstimat sibi superiores, se indignū iudicans: vt Dauid se vocari hominem, sed canem mortuum & pulicem vnum. Primò autem videt homines quasi arbores ambulantes. i. formam corporum, ita vt non sit facile, an homo sit an arbor discerni: quia primus profectus virtutis est cæterorum vires, vitam, mores, inspicere, bonum imitari, malum cauere, Sed quia longa obscuritate desipuit, & inter. bonum & malū, fidem & perfidiam, sinceritatem & simulationem adhuc discernere nescit: homines cernit ambulantes sicut arbores: quia facta eorū absq; luce discretionis videt. Huic dominus secūda impositione manuum, lucem omnia clare videndi restituit: scilicet quid credendū, quomodo viuendum, quæ præmia sint sperandа. g ¶Deinde iterum &c. Hiero. Vt clarè videret omnia. i. per opera visibilia, inuisibilia intelligeret: & quæ oculus non vidit, & clarum animæ suæ statum

†fecit eum respicere. Mar.5.a post rubiginem peccati mundi cordis oculo contempletur. Beati enim mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt.

☞Et misit

a quirere cum eo, quærentes ab illo signum de cælo tentantes
a ¶Prosūp̄ delitate eorum. ¶Vt verus homo.
eum. Et ingēmiscēs spiritu, ait:
¶Incredula.
† Quid generatio ista signum quærit? Amen dico uobis, si a
a ¶Id est non dabitur, sicut illud est: Si Dauid mentiar. ¶Apposiopesis.
b dabitur generatiōi isti signum.
¶Vt infideles.
c Et dimittens eos ascendens iterum nauim, abiit trās fretum. a
¶Discipuli.
Et obliti sunt sumere panes: &
a ¶Mystice. Christum panem vitæ, cuius qui reficiuntur amore, minus curant de terreno pane.
nisi unum pānem non habebāt secum in naui. †Et præcipiebat b
eis, dicens: Videte & cauete à c
a ¶.i. Legem dei traditionibus hominum post ponere, verbi prædicare, factis impugnare, dominū rētare, doctrinę ei⁹ vel opibus nō credere.
fermēto phariseorum & her d
a ¶Quod est adulterium, homicidium, temeritas iurandi, simulatio religionis.
mēnto Herodis. Et cogitabāt
a ¶Quasi hoc ideo dicit: quia pa.
ad alterutrū dicētes: quia pānes non habemus. Quo cognito,
e Iesus ait illis: Quid cogitatis,
¶Me ideo hoc dixisse: quia pa.
quia panes non habetis? Non
e ¶Spiritualem sensum.
dum cognoscitis, nec intelligi
a ¶Post tot miracula.
tis? Adhūc cæcatum habetis cor uestrū: † Oculos habentes
¶Interius.
non uidetis, & aures habentes nō auditis. † Nec recordamini quando quinq; panes fregi in quinq; milia: & quot cophinos fragmentorum plenos sustulistis? Dicūt ei: Duodecim. Quā do & septem panes in quatuor milia: quot sportas *fragmēto rum tulistis? Et dicūt ei: Septē. Et dicebat eis: Quomodo non
a ¶Post tot miracula. b ¶Hiero. domus vallis i. mundus qui est vallis lachrimarum.
dū intēlligitis? Et veniūt Beth c
a ¶Qui non videt, quod fuit, quod est, quod erit.
saida, & adducūt ei cēcū, & ro
a ¶Vt lamētationē de cæcitate cordis agat filia cum ieremia iubentem lugere ciuitatis dei, i. animæ suæ. ¶Tangitur qui compungitur.
gabat eū, ut tangēret illum. Et
a ¶Vt ad bonum opus confortet.
apprēhensa manu cæci eduxit
a ¶Ciuitatē malorū. Corrumpūt bo. mo. co. ma.
e eum extra uicum: & expuens
a ¶Vt videant voluntatem domini per flatum spiritus sancti. b ¶Misericordiæ
in oculos eius impositis mānibus suis interrogauit eum, si f
a ¶Maiestatem. A magnitudine enim creaturæ cognoscitur creator.
aliquid uideret. Et aspiciens
f ait. Video homines, uelut
g arbores ambulantes. Deinde iterum imposuit manus super
a ¶Mundo corde.
oculos eius, & †cœpit uidere, & g restitutus est, ita ut clarè uideret

~+a ¶Si dabitur &c. i. non dabitur: qa accipitur si pro non, sicut Psal. Quibus iurauī in ira mea, si introibūt in requiem meā. G Ps.94.b

b ¶Et præcipiebat. Hic ponitur discipulorum Christi reprehensio. Et primò in eis arguitur ignorantia. Secundò ostenditur eorū impotentia, sequenti ca. ibi: Et veniēs ad discipulos. Tertiò reprimitur eorum ambitio vel superbia, ibi: Et inde profecti. Circa primum describitur primò reprehensio discipulorum generaliter. Secundò: ipsius Petri specialiter, ibi. Et ingressus est Iesus. Adhuc autem primò arguitur ignorantia discipulorum verbo. & secundò facto, ibi: Et veniūt Bethsaida. Circa primū dicit. c ¶Cauete à fer. i. à doctrīa eorū puersa q̄ pręponebāt traditiones suas diuinis præceptis, vt dictum est cap. vij. d ¶Et fermento Herodis &c. i. à secta erronea Herodianorum, de qua dictum est. ē. capitu. iij. Hoc autem dictum Christi discipuli intellexerūt de fermento vel pane materiali, in quo apparet eorum ignorantia: Tum quia Christ⁹ frequenter fuerat eis locutus in parabolis, & eas eis exposuerat, vt dictū est. ē. ca. iij. & ideo bene intellexisse debuissent hoc verbū Christi dictum parabolicè: Tum quia ipsis videntibus Christus satiauerat quinq; milia hominū de quinq; panibus & duob⁹ piscibus, vt dictū est. ē. vj. ca. Itē quatuor milia hominū de septē panibus, vt dictū est in hoc capitulo. Et ideo bene debuissent intellexisse q̄ Christus non erat solicitus de materiali pane, nec de ipso loquebatur. Cætera patent ex dictis Mat. xvj. e ¶Et veniūt Bethsaida. Hic arguitur ignorantia discipulorū facto, per hoc q̄ ipsis præsentib⁹ illuminauit cæcum. primò, imperfectè: quod notatur cū dicitur: f ¶Interrogauit eū si aliquid ui. Et aspi. ait: uideo ho. uear. am. Non enim distinguebat lineamenta humanorū corporū: videbat tamen obscurè corpora eorum moueri de loco ad locū, & postea illuminauit eū perfectè: quod notatur cùm dicitur: Iterū imposuit manus super oculos, eius. Et subdit: g ¶Et restitutus est. ita ut cla. ui. omnia. Certū est autem, q̄ Christus poterat eum statim perfectè illuminare: sed per talem modum fecit, vt designaret discipulos adhuc in parte obscuratos caligine ignorātie, & ad clare intelligendum indigebant maiori illuminatione, vnde & post resurrectionem suā aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas, vt habetur Luc. xxiij. Et per talem modū Christus maledixit ficum habentem tātum folia. vt habetur. j. xj. cap. ad significandum q̄ sacerdotes Iudæorum erant maledicendi & puniendi à deo eo q̄ non habebant fructum iusticiæ, sed tantum folia verborum, secundum q̄ dicit Augu. in home. Et simili modo Ieremias propheta qui denunciauerat captiuitatem babylonicam, hoc idem significauit sensibili signo p hoc q̄ demādato domini posuit catenas in collo suo, vt habetur Hieremie. xxvij. per hoc designās, q̄ sic catenati ducerentur Iudæi in babylonem captiui. Alij autem exponunt ~+illuminatio. Moraliter

*c ¶Videte & cauete à fermēto &c. Theophilus. Fermētum, vocat doctrinam corruptiuā. Herodiani enim doctores erāt qui Herodem Christum esse dicebant. pharisæi verò traditiones hominum dei præceptis præponebant. e ¶Et ueni. &c. Per hoc autem q̄ istum cæcum illuminauit successiuè, significauit, q̄ aliquando deus dat uā gratiam augmentando primam datā

*interrogabat

A a ¶ Et misit il. Hiero. Vt videret in se qđ ante nō vidit. nō enim putat desperans homo de salute, oīno posse se qđ facere illumi
Mystice natus per spem pōt pficere. ¶ Mystice. Admonet dominus omnes qui agnitione veritatis illustrant, vt ad cor redeant, & q̄tū sibi donatū fuerat solicita mēte perpendant, & beneficijs dei digna operatione respondeāt.
b ¶ Nemini dixeris. Bed. Qđ sanationē silere iubet, exemplum est suis, ne si mirāda faciant, fauorem quærāt: sed diuinis aspectibus sint placere cōtenti. ¶ Bed. Philippꝰ frater Herodis tetrarcha ituræe, & traconitidis regionis in honore Tyberij cesaris, Cæsareā philippi (quæ nūc Paneas dicitur) appellauit: imitatus Herodē patrem suum: q̄ in honore Augusti cæsaris appellauit Cæsareā, quæ prius turris strathonis vocabatur. Cæsarea philippi est, vbi Iordanis oritur ad radices Libani: & habet duos fontes: vnū ior, alterū dan, qui simul mixti Iordanis nomen efficiunt. c ¶ Quem me dicunt. Pulchræ primò sentētiam hominū interrogat, ne cōfessio eorū vulgi opiniōe, sed veritatis agnitione videatur infirmata: ne sicut Herodes
Mat.16.c de auditis hæsitare putentur. Vnde Petro secundum Matthæum dicit: Caro & sanguis non reuelauit tibi. i. doctrina hominum.
d ¶ Homines. Pulchrè qui hominū morē diuersam de domino sententiā ferunt, hoīes dicuntur. Nā qui veritatē potentiæ eiꝰ pia mente cognoscūt, nō homines, sed dij appellari merentur. Vnde dicit illis: Vos uero &c. Q. Illi homines humana opinantes, sed vos dij quē me esse dicitis. e ¶ Tu es Christꝰ. Bed. Omnia cōplectitur qui & naturam & nomen exprimit, in quo summa virtutum.
1.Cor.2.a Paulus dicit: Nihil iudicaui me scire inter
B vos, nisi Iesum Christū, & hunc crucifixum. Petrus nihil amplius q̄ dei filiū putauit confitendū. Nos & quando & quomodo natꝰ sit & quantus sit, humanæ infirmitatis cōtēplatiōe rimamur. Finis ergo fidei meæ Christus est, finis fidei meæ dei filius est. Non licet mihi scire generationis seriem. Nō licet tamen nescire generationis fidem. f ¶ Et comminatus est. Bed. Noluit se ante passionem & resurrectionem prædicari: quia
Mat.18.d complero sanguinis sacramento apostolis oportunius dicit: Euntes docete gētes Baptizantes eos in noīe patris & filij & spiritussancti: quia nō prodesset eū publice prædicari, quem flagellatum sunt visuri, & crucifixum multa pati. g ¶ Quoniam oportet &c. Hier. Sicut gubernator peritus tempestatē in tranquillitate præcauens, nautas paratos
Mat.16.d vult esse suos. Sicut alibi: Si quis vult venire post me, abneget se. &c. h ¶ Et apprehendens. Bed. Amantis affectu dicēs: Absit à te domine. Vel vt melius in Græco habetur: Propitius esto domine: non erit istud. i. non potest fieri: nec recipiunt aures meæ, vt dei filius occidendus sit. ¶ Beda. Et apprehēeum Petrus. Quia nimis amat dominum.
†Mat.16.d Et quia confitendo dixit: Tu es Christus. &
Luc.17.g præmium suum audiuit secundū Matthēū:
Mat.16.c Beatus es Simon ba. &c. non vult desirui cōfessionem suam, nec putat posse fieri, vt dei filius occidatur: apprehenditq̄ eum in affectum suum. vel separatim ducit, ne præsentibus cæteris magistrum videatur arguere.
i ¶ Vade retro me. Beda. Multi putant, q̄ nō Petrus sed aduersarius spiritus sit correctus, quo suggerente hoc Apostolus dice
†iacturam bat: Sed mihi error! Apostoli de pietatis affectu veniens, nunc̄ incentiuū videbitur diaboli. Diabolo dicit: Vade retro sata. Petro: Vade retro me, i. sequere sententiam meā.

Quæ dei

a ¶Cor. omnia. Et misit illum in domum suam, dicens: Vade in
domū tuam: & si ī uicū intro
¶ Hiero i. cæcitatem tui cordis prædica non virtutem. Vnde Paulus: Blasphemes fui, & persequutus sum ecclesiam dei.
b ieris, nemini dixeris. †Et egressus est Iesus & discipuli eius in
castella cęsareę Philippi, & in
a ¶ Nec in eundo docere cessat.
uiā interrogabat discipulos b
c suos, dicens eis: Quem me di
d cunt esse homines? Qui respō
derunt ei, dicentes: Alij Iohānem Baptistam, alij Eliā, alij
a ¶ Non dominum prophetarum opinātes.
uerò quasi unū de ꝓphetis.
¶ Vos qui dij.
Tunc dicit illis: Vos uerò quē
me esse dicitis? Respondens
a ¶ Be. Vnus pro oibus, omnes enim idē sciebāt.
e Petrus ait ei: Tu es Christus.
f Et comminatus est eis, ne cui
a ¶ Eum filium dei esse. b ¶ Præmunit ne passione deficiant. ¶ Causa quare non dicāt.
dicerēt de illo. †Et cœpit do c
g cere illos, quoniam oportet fi
a ¶ Nota quod eum quem tot pati oporteat, filium hominis appellat: quia passo in carne Christo diuinitas impassibilis manſit.
lium hominis multa pāti, &
reprobari à senioribus, & à
summis sacerdotibus & scribis, & occidi, & post tres dies
¶ Spe resurrectionis confortat ¶ De morte: resurrectione
resurgere. Et palam uerbum
¶ Seorsum.
h loquebatur. Et apprehēdens
eum Petrus, cœpit increpare
¶ Ad discipulos.
eum. Qui cōuersus, & uidēs
discipulos suos comminatus
a ¶ Non contra.
i est Petro, dicens: Vade rētro d
a ¶ Aduersarius siue contrarius, quia contraria loqueris voluntati meæ.
me Sathāna, quoniam non sa
¶ Vt pro salute hominum moriar.
k pis quæ dei sunt, sed quę sunt
¶ Prius solis discipulis loq̄batur altiora arcana.
hominum. Et conuocata turba cū discipulis suis, dixit eis:
a ¶ Siue discipuli siue alius. b ¶ Alter fiāt ex altero.
l Si qūis uult me sequi, †dēne- f
m a ¶ Veterem hominem exuat, & nouum induat. Vnde Paulus: Viuo ego iam non ego, viuit autem in me Christus.
get semētipsum, & tollat cru
n cem suam, & sequatur me.
¶ Ac si dicat agricolæ, frumentū si seruas, perdis.
o †Qui enim uoluerit animam
suam saluā facere, perdet eā:
¶ Si seminas, renouas.
Qui aūt perdiderit animā suā
ꝓpter me & euāgeliū, saluā eā
a ¶ Q. In aduersitate perdenda est anima, in pace autem cor muniendum omni custodia.
faciet. Quid enim proderit ho
a ¶ Tempore pacis: quia licet vincere, licet ambire.
mini si lucret mundum totū, &
†detrimētū faciat animę suę?
Aut qd dabit homo cōmuta-
p tiōis, p anima sua? Qui eīm me g
k ¶ Quæ dei sunt &c. Mea est voluntas C
& patris, vt pro salute hominum moriar: nō vis granū frumēti in terrā cadere, vt multum fructum afferat. l ¶ Si quis uult &c. Bed. Postq̄ mysterium suæ passionis & resurrectionis ostendit, hortatur oēs ad imitā
dū passionis exemplū, & omnibus salutem promittit animarū. Sed perfectioribus, q̄ta †Mat.9.b
passurus, q̄ à mortuis resurrecturꝰ esset ape Luc.9.c
ruit, formam tribuens prædicandi, vt. s. pro suo quisq̄ modo instruatur, neq̄ infirmis altiora cōmittantur. m ¶ Deneget. Nō valet apprehēdere qđ vltra ipsum est, si nescierit mactare qđ est. Nisi quis à semetipso deficiat, ad deū q̄ supra ipsum ē nō appropinquat. n ¶ Tollat crucē. Vel per abstinentiam macerando corpus, vel per compassionē animum. De corpore dicit Paulus. Castigo corpus meū, & in ser. re. &c. Id m de cō- 1.Cor.9.d
passione animi. Quis infirmatur, & ego nō 2.Cor.11.g
infirmor. o ¶ Qui enim. Bed. Duo ꝛpa ecclesiæ significat, aliud persecutiōis, quando ponenda est anima. Aliud pacis: q̄n frāgēda sunt desideria terrena. Vñ seq̄t: Quid eīm pro. &c. p ¶ Qui enim me. Quia multi auaricia vincūt: habētia despiciūt, sed fidei rectitudinē quā habēt verecūdia impediti, nō exprimūt voce. Addit: Qui enim me &c.
☞ Amē dico †Mat.16.c
Luc.9.c

Nicolaus de Lyra.

✠illuminationē huius cęci succesſiuè factā propter paruitatē fidei ipsius cæci, & offerētiū ipsum Christo. Et potest esse, q̄ ista causa & prædicta cōcurrerunt ad istū effectum.
a ¶ Et egressus est &c. Hic cōsequēter describitur increpatio Petri specialiter. Et pri- Diuisio
mò ponit increpatio Petri. Secdò, incitatio ad palmā martyrij, ibi: Et conuocata turba. D
Circa primū præmittitur de Christo hominū falsa opinio. Secdò: subditur discipulorū vera cognitio, ibi: Tūc dixit illis. Vos verò &c. q̄ Petrus pro se & alijs apostolis rndit. Tertiò, ponitur Christi passionis prænūciatio, ibi: Et cepit eos docere. Quartò, describitur Petri increpatio, ibi: Et apprehendēs Petrus eū. Petrus enim ex zelo Christi volebat impedire eius passionē: Et quia iste zelꝰ erat indiscretꝰ: q̄ passio Christi erat ordinata ad salutē generis humani: ideo meruit durā reprehēsionē. Snīa aūt ptiū istarū patet ex dictis Mat. xvj. e ¶ Et conuoca. q̄ Christꝰ increpauerat Petrum volentē impedire passionem eius, ideo hic cōsequenter inuitat fideles ad tolerantiam passionis. Et primò facit hoc verbo. Secdò facto in pricipio sequētis cap. Sentētia primæ partis patet ex dictis Mat. xvj, hoc excepto qđ subdit: g ¶ Qui †abneget.
enim me confusus &c. Hæc est vera litera: quia sic habent antiqui libri & correcti,
✠ & etiam Græci:
✠b ¶ Interrogabat discī. &c. Per hoc Moraliter
ostendens, q̄ doctores debent inquirere de sua fama, vt si bona sit, bonis operibus augeatur: si verò mala, occasio tollatur. Nam †Quicūq̄.
bona fama doctoris multū facit ad doctrinę fructū: & mala ad detrimentū. Greg. Cuius vita despicitur, restat vt eius prædicatio cōtemnatur: c ¶ Et cę. do. &c. Sequitur:
d ¶ Vade retro me &c. Per hoc ostendit q̄ illi qui detinentur affectu carnali adhuc apti non sunt eum sequi; propter quod petenti q̄ permitteret eum primò sepelire patrem suum, dixit: Dimitte mortuos sepelire mortuos suos, Matthę. viij. c. f ¶ Si quis uult post me sequi &c. Beda. Persecutionis tempore ponenda est anima. Pacis autē tempore, frangenda sunt desideria terrena:

✠Et dicebat

Glos. ordi. Marci Cap. XII. De Lyra

E a ¶ Amen dico. Bed. Cum de futura vita loqueret, ideo necessariū fuit, vt hoc ꝓmitteret de pūti vita, vt rudes adhuc discipuli
Ps.104.d hac cōsolatiōe cōfortarent, sicut de iudaicoppō dicit: Dedit illis regiōesgentium & la.po. pos. vt custodiāt iustificatiōes ei⁹, & legē ei⁹ requi. b ¶ Regnū dei. i. ecclesiam cōtra mūdi hui⁹ gḥam ere ctā. Vel futurā in cælis beatitudinem, quā in monte viderūt. Qd' pia ꝓuisiōe
† confusus factū est, vt æternū gaudiū, tametsi ad breue momētum prælibatū, ad aduersa ferenda fortius animaret.

GLOS. ORDI.

ET post dies &c. Cap. IX. Hic. Post cōminationē crucis resurrectionis gloria ostendi tur. vnde seqr. c ¶ Et post
Luce.9.d dies &c. Vt non timerent opprobria crucis, qui oculis suis viderant gloriam futuræ resurrectionis. d ¶ Bed. Et post dies sex. Lucas: Factū est autē post hæc verba ferē dies octo &c. Octauo die resurrectionis gloriam manifestat, vt ostē sa cælestis vitæ dulcedine, cūctorū corda quæ hoc audire possunt resoueat: & octonario numero verū tēpore resurrectionis gaudiū doceat esse vēturū. Ipse enim post sextā sabbati qua crucē ascendit, & septimā qua in sepulchro quieuit a mortuis resurrexit: & nos post sex huius seculi ætates in quibus pro dño pati gaudemus, & septimā aīarū quæ inte
† transformatus. rim in alia vita agitur, octaua ætate resurgemus. Qd' aūt Mattheus & Marcus
Mat.17.a domiṅū post sex dies trāsfiguratum dicunt, nec tpe, nec mysterio discrepant. Illi enim medios dies tantū ponūt. Vnde & absolute post sex dies dictū factū. Hic primū quomodo hoc domin⁹ promisit & vltimū quo cōpleuit adiūgit: & ideo tēperanti⁹ ponit, ferè dies octo. Et
Mystice mystice. Illi post sex mūdi ætates sanctis
† visus est. ab oī labore quiescendū: hic verò tēpore octauo significat esse resurgēdū. Vn
Psal.6.a de sextus psalmus, p octaua inscribitur: Dñe ne in furore tuo &c. quia p sex ætates quibus operari licet, precibus est insistendū, ne in octauo retributionis tpe
Luc.9.d ab irato iudice corripiamur. d ¶ In mōtē ex. Bed. In montē vt oraret, secūdum Lucā. In montem oraturus, vt sic transfigurandus ascendit, docens eos q fructū resurrectionis expectant, qui regē in decore suo videre desiderāt, mentē in excelsis habere, & cōtinuis precib⁹ incūbere. Tres solūmodo discipulos secū ducit, vel qa multi vocati, pauci verò electi. Vel quia q fidē sctē trinitatis incorrupta mēte seruauerint, tūc eterna eius visiōe merebūtur lætari. e ¶ Trāsfigurat⁹. Bed. Nō veram substantiā carnis amisit, sed gloriā futuræ suæ, vel nostræ resurrectiōis ostēdit. Talis post iudiciū cūctis appebit electis: In iudicio in forma serui & bonis & malis, vt impḭ quem spreuere, quē Iudæi negauere, milites quē crucifixere, Pilat⁹ He-
Gal.3.d rodesq; quē iudicare nequeāt iudicē agnoscere. f ¶ Et uest. Vestimēta dñi sctī. Vñ: Qui in Christo bapti. e. Chri. in. Hæc dño in mūdo manēte videbant de specta, sed ipso mōtē petēte nouo cā-
1.Iohā.3.a dore resulgēt. Quia nūc qdē filij sum⁹ dei, sed nōdū apparuit qd'
Deu.34.b erim⁹. Cū ergo apparuit similes ei erim⁹, qa videbim⁹ eū sicuti
1.Reg.2.b, est, vñ subdit: Qualia fullo. g ¶ Et ap. &c. Moyses sctūs mor
Luc.9.d tu⁹, Elias viu⁹ in cælū rapt⁹, visi in maiestate cū dño (vt Lucas dicit) futurā in illo oīm sctōrū gloriā significāt: q tpe iudicij vel vi ui in carne repient vel mortui. h ¶ Elias cū. Bed. Legislator, & eximi⁹ ꝓphetarū apparēt: Loquunt cū dño in carne viuēte ostendētes ipm esse quē lex & ꝓphetæ ꝓmiserūt: Nō in infimis sed in mōte cū illo, qa q terrena desideria mēte transeūt solui maiestatē scripturę sctē quæ in dño impleta est pspiciūt. i ¶ Rabbi. Quāuis stupefact⁹ instītū tñ affectū sibi indicat: oblitus sctis regnum ꝓmitti, nō i terris, sed & i cælis: & se & coapstos mortali carne idutos imortalis vitæ statū subire nō posse, & domū manufactā necessariā nō esse. Legi q̄q & ꝓphetis & euāgelio tria tabernacla q facere cupit, cū n̄ possint separi, vnū habētia tabernaculū. i. ecclesiā dei. k ¶ Bonū est. Multò ergo meli⁹ choris sctōrū interesse, deitatis ꝓfrui visiōe: Si sic delectat hūanitas Christi trāsfigurata, & duorū societas ad pūctū ostēsa. l ¶ Nubes obū. Vñ qa quæ

Corde, ore, opere.

† confessus fuerit, & uerba mea in
a generatione ista adultera & peccatrice, & filius hominis † cōfitebitur
b eum, cùm uenerit in gloria patris sui
c cum angelis sanctis. Et dicebat illis:
d ¶ Consolatoria promissio.

a Amen dico uobis: quia sunt quidam
a ¶ Discipulis. b ¶ Ad horam habituri vitā æternam.
de hic stantibus, non gustabūt mor-
a ¶ Corporalem. b ¶ Ecclesiam.
b tem, donec uideant regnum dei † ue
¶ Alias venientis vel vinentis.
niens in uirtute.

Cap. IX.

c ET post dies sex † assumpsit Iesus Petrū & Iacobum & Iohannem, & duxit illos in montem ex-
c ¶ Multi vocati pauci vero electi.
a ¶ Non substantiam veram carnis amisit. ¶ Gloriam resurrectionis ostendit.
e celsum seorsum solos, & † trānsfigu-
e ¶ Sanctis.
f ratus est coram ipsis, & uestimenta eius facta sunt splendētia & candida
a ¶ De quo: Amplius laua me ab iniquitate mea b ¶ Nō potest in terra claritatem dare fidelibus suis, quam eis conferunt in cælis.
nimis uelut nix, qualia fullo super terram non potest candida facere.
g Et † apparuit illis Elias cum Moyse:
& erant loquentes cum Iesu. Et re-
¶ Stupefactus tanta claritate.
i spondens Petrus, ait Iesu: Rabbi,
¶ Quamuis stupefactus, instītum tamen sibi affectū indicat.
k bonū est nos hīc esse & faciamus tria tabernacula, tibi unū, & Moysi unū,
¶ Quasi stupefactus.
& Elię unū. Non enim sciebat quid diceret. Erant enim timore exterriti.
l Et facta est nubes obumbrās eos, &
a ¶ Patris pro filio respondentis.
m uenit uox de nube dicens: † Hic est fi-

ceptis materiale tabernaculū, nubis accepit vmbraculū, vt discat in resurrectiōe nō tegmine domorū, sed spūālī sātō esse ꝓtegēdos. m ¶ Hic est fi. Q. Hic verē est ille quē Moyses iste vobis ꝓmisit, huic auscultate, & oēs auscultare iubete. Nota q̄ sicut in baptismo sic i mō te mysteriū trinitatis declaratur, qa glo riam eius quā in baptismo credentes cō fitemur, in resurrectione vidētes collaudabimus. Hic spūs in nube lucida, illic Matt.17.a

† cōfundo tur, eribu

Nicolaus de Lyra. ☞ in co. Iohā.2.c

& etiā græci. Et hoc patet p illd qd habeē Luc.ix. vbi eadē sntia ponit alia verba sic: Quia me erubuerit & meos † vanille sermōes. a ¶ In gene. qa Iudæi descē derār à pūb⁹ q ad idololatriā declinauerāt dimisso deo q eos despōsauerat i data tiōe legis in mōte Sinai. Et iō filiū ab eis † Matt.17.a descēdentes adultera gnātio vocantur. Luc.9.d
b ¶ Et pec. qa sicut patres eorū psecuti fuerāt ꝓphetas eos occidēdo, ita ipsi psequebant Christū mortē ei⁹ quærendo. c ¶ Et fi. Hæc est vera litera: qa sic habent græci & antiqui. Et patet p illd qd habetur Luc.ix.c. vbi dicit: Et filius hoīs erubescet eū. i. non recognoscet eū de suis, sicut hō nō libēter recognoscit illū de quo erubescit. Et per talē modū loquendi dicit Hiero. de quādā sancta: Quia nō est cōfusa Christū, Christ⁹ nō cōfundetur eā. Nec est curandū, si est im propria locutio secūdū regulas grāmaticæ quibus nō subiacet theologia.
d ¶ Et di. il. &c. Gustare mortē est incurrere culpam mortalem: qd' nō fa- Moraliter
ciūt illi q regnū dei semp attēdūt: vel q scueritatē veniētis iudicis cōtemnūt.

NIC. DE LY.

Ca. IX.

ET post dies. Hic ponit inditio ad martyrū factō. Illd em̄ qd' maximè excitat ad tolerantiā martyrij, est magnitudo prēmij, quæ magis mouet visa q̄ audita: ideo Christ⁹ ostēdit tribⁿ principalibus suis discipls gloriā resurrectiōnis in trāsfiguratiōe, in qua ostendit se
eis in claritate gḥiæ. Et priò describitur † Matt.17.a
ista ostēsio. Secd'ò ex hoc mouet qstio ibi: Et interrogabāt eū. Sntia istarū ptiū patet ex dictis Mat. xvij. exceptis quæ sequunt. f ¶ Et trāsfi. nō est intelligēdū, q̄ figura corpis Christi fuerit mutata: sed qa figura est i extremitatib⁹ corporis, & sic claritas gloriæ quā tūc in corpe suo habuit est in extremitate corpis: & iō vocat trāsfiguratio: & p talē modū loquē di dicit Aplūs Phi.iij.d. Saluatorē expectam⁹ dñm nr̄m Iesū Christū, qui reformabit corp⁹ hūilitatis nr̄æ cōfiguratū corpi claritatis suæ. h ¶ Et ue. Sicut in baptismo Christi auditū est testimoniū pris de filio ei⁹ naturali, sic & i trāsfiguratiōe. Cui⁹ rō ē, quia hoies fiūt filij dei adoptiui p assimilationē ad filiationē naturalē ipi⁹ Christi: Quę qdē assimilatio fit dupler. Vno mō i pūn p gratiā, Alio mō i futuro & pfect⁹ p gḥiā, secūdū illd⁹. j. Io. iij. a. Nūc filij dei sum⁹ & nōdū appuit qd erim⁹: Scim⁹ q̄m cū appuerit similes ei

Moraliter. e ¶ Et post dies sex &c. Sex dieb⁹ fact⁹ ē mūdus Moraliter Gen. j. propter qd' per sex dies figurari pōt tot⁹ mundi decursus: quo cōpleto Christ⁹ suos verè discipulos. i. electos ducet in mōtē excelsum, i. in cælū empyreū gḷiosos in aia & corpe videndos ei⁹ gloriā singularē. g ¶ Et ap. illis Elecū Moy. i. legē & ꝓphetas cū euāgelio cōcordātes. Qd' aūt Petr⁹ dixit: Faciam⁹ hic tria tabernacula: nesciuit quid diceret, nam omnium erit vna gloria, sicut vnus denarius diurnus, licet in illa sint diuersi gradus.

Prēcepit illis

A in colūba: qa quā pcipit fidē quisqs sim
☞ plici corde seruat: tūc lucē apertæ visio-
nis quā crediderat cōtēplabit: ipsaq; illu
strabitur gratia & in perpetuū ꝓgeſ.
1.Cor.13.d a ¶ Et statim. Bed. Cū fieret vox sup
Iohā.3.b filiū hoīs inuētus est ipse solus. Quia cū
manifestauerit seipsum electis: erit deus
oīa in oīb⁹: imo ipse cū suis vn⁹ per oīa
Christus. i. caput cū corpe splēdebit. vn
de: Nemo ascēdit in cælū, nisi qui de-
scendit de cælo filius hoīs q est in cælo.
b ¶ Præcepit illis. Nō vult gloriā re-
gni futuri & trūphi quā in mōte osten
derat publicē prædicari: ne & incredibi
le esset ꝓ magnitudine, & post tātā glīā
1.Cor.15.g apud rudes aīos sequēs crux scādalū fa
ceret. c ¶ Verbū cōti. Hie. i. cū absor-
pta mors fuerit in victoria, nō erūt i me
moria priora, cū abstulerit dñs sordē fi-
liæ Sīō, auferēs omnē lachrymā ab ocu
lis sctōrū. d ¶ Quid ergo. Tradūt scri
Mal.4.b bæ sc̄d'm Malachiā. ꝙ Elias veniat ante
aduentū saluatoris, & reducat corda pa
trū ad filios: & filiorū ad patres eorū, &
restituat oīa in anti quū statū. Existimāt
ergo discipuli hāc aduentus gloriā esse,
quā viderāt in mōte, & dicūt: Si iā veni-
sti in gloria, quare præcursor tuus non
†de filio apparet? maxiē qa vidēt recessisse Eliā.
e ¶ Restituet &c. scilicet cōuertet cor
patrū ad filios, & cor filiorū ad patres.
Restituet enim morti qd' debet & diu
viuendo sustulit. vñ addit: f ¶ Et quo
modo scrip. Q. Sicut de Christi passio
ne ꝓphetæ multifariæ scripserunt: sic &
Elias multa passurus est. Restituet ergo
oīa. Primò, corda hoīm illi⁹ tpis ad cre-
dēdū in Christo, resistendū Antichristo.
B Deinde pō et aiam ꝓ christo. g ¶ Tur
bam magnā. Hie. Nō est requies sub
sole: semp occidit paruulos inuidia, ma
gnos percutiūt fulgura mōtes, alīq discē
tes cū fide, alīq inuidētes cū fastu ad ec-
clesiam veniunt. h ¶ Cōquirentes.
†eum Be. Quid cōquirerēt euāgelistæ nō dicit
Sed pōt intelligi de hoc quæstionē mo
tā fuisse, quare discipuli dæmoniacū q
†Mat.17.c in medio erat, nō possent liberare: Hoc
Luc.9.c em̄ ex sequēnb⁹ cōcipi pt. i ¶ Et inter
roga. Be. Nota ꝙ loca rebus cōgruūt
In mōte orat, trāsformat, discipīs arca
na fuæ maiestatis aperit, in imo à turba
excipit, miserorū fletu pulsat. Sursum di
scipulis mysteria regni reserat, deorsum
turbis pctā infidelitatis exprobrat. Sur-
sum vocē patris his qui audire poterāt
pādit, deorsum malos spiritus expellit.
Nūc pro meritorū qualitate alīs ascen
dere, alīs nō desistit descēdere. ¶ Et in
terrogauit. Hie. Scit & interrogat, vt
cōfessio pariat salutem, & murmur cor
dis nostri sermonibus soluatur prius vt
Esa.42.d est: Dic iniquitates tuas prius vt iustifi-
sc̄d'm Lxx. ceris. k ¶ Et dixi discipulis. Lacēter
†Mat.17.c culpā obliquat in discipulos, cum sæpe
Luc.9.c curatio non curantiū, sed curandorum
impediat vitio. l ¶ O generatio. Nō
homini irascitur, sed vitio. Non tædio
†illū ad eū affectus hoc dicit, sed vt medicus ægro
†discerpsit contra præcepta agenti. Et arguit per
†cadens la vnū ludæos incredulitatis. m ¶ Stati
psus. spi. Quia dū post pcēm ad dñm cōuer,
ti volum⁹, magis à diabolo impugna-
mur, vt vel excutiat virtutē, vel vidicet
suam expulsionem. n ¶ Ab infantia.
Hieronymus. Significat gentilem po-
pulum cui à natiuitate increuit cultus
idolorum, vt stultè immolaret filios
☞ suos dæmo

a ¶ Moyses & Elias serui, huic faciendum tabernacu
lum, huic seruiendum, non illis. ¶ Et Moyses tan-
quam meipsum audieris.
lius meus charissimus, audite illū.
a ¶ Vdi cœpit filius designari, mox serui discesserunt
ne ad illos vox facta putaretur.
a Et statim circumspicientes, nemi-
nem amplius uiderunt nisi Iesum
¶ Post transfigurationem.
stantem tātum secum. † Et descēden
b tibus illis de mōte, præcepit illis ne a
cui quę uidissent narrarent, nisi cū fi-
lius hominis à mortuis resurrexerit.
¶ Nemini dicentes.
c Et uerbū continuerunt apud se, con b c
¶ Hoc.
quirentes quid esset, cùm à mortuis
resurrexerit. Et interrogabant eum
a ¶ Q. Si iam apparuisti in gloria, Quid ergo &c.
d dicentes: Quid ergo dicunt phari-
sæi & scribæ, quia Eliam oportet
a ¶ Non aliter est secundus aduentus, nisi ille
præcedat.
uenire primùm? Qui respondens ait
¶ Q. Non est hic aduentus quem putatis, quem præ
cedet Elias: Elias enim cum venerit &c.
e illis: Elias cùm uenerit, primò resti
tuet omnia: & quomodo scriptum
f est † in filium hominis, ut multa pa-
¶ Sic & Elias. ¶ Q. Venturus est Elias ipse in corpo
re, sed etiam venit in spiritu & virtute. ¶ Iohannes.
tiātur, & contemnatur. Sed dico uo d
bis, quia & Elias uenit, & fecerunt
a ¶ Spreuerunt, decollauerunt.
illi quæcumque uoluerunt, sicut scri
¶ ¶ De monte.
ptum est de eo. Et ueniēs ad discipu- e f
los suos, uidit turbam magnam cir
¶ Disputantes.
g ca eos, & scribas conquirentes cum
a ¶ Indocti, non scribæ sapientes.
illis. Et confestim omnis pōpulus
a ¶ Quasi stultus. ¶ Timor non est in charitate.
uidens † Iesum, stupefactus est, & h
a ¶ Quasi serui.
expauerunt, & accurrentes saluta-
f bant eum. Et interrogauit eos:
† Quid inter uos conqueritis? Et
respondens unus de turba, dixit:
a ¶ Deprecando per conquestionem exponit incom
modā filij.
Magister, attuli filium meum ad g
te habentem spiritum mutum, qui h
ubicumq; eum apprehenderit, † al- k
a ¶ Hiero. Alle. Peccatorum spumat stultitia. b ¶ Iracūdia.
lidit illum, & spumat, & stridet den l
¶ Ignauia.
k tibus, & arescit. Et dixi discipulis a
tuis, ut eiicerent illum, & non po-
a ¶ Q. Incredulitas vestra impedit salutem.
l tuerunt. Qui respondens eis, di-
xit: † O generatio incredula, quam
a ¶ Puerum non dæmonem, vt ostendat illum dæmonio
traditum propter peccatum suum vel parentum.
diu apud uos ero? Quamdiu uos
patiar? Afferte illum ad me. Et at-
tulerunt † eum. Et cùm uidisset eum o
m statim spiritus † cōturbauit eum, &
† elisus in terra uolutabatur spumās.
a ¶ Non quasi ignorans interrogauit, sed vt diu
turnitas infirmitatis offensa curationem gra
tiorem faciat.
Et interrogauit patrem eius: Quan- p
tum tēporis est ex quo ei hoc accidit?
a At ille ait: Ab infantia. Et frequen-

c † miles ei crimus: quoniam videbim⁹? C
eum sicuti est. In baptismo verò Christi
data est aquis virtus regenerandi ꝓ gra
tiā. In transfiguratione verò ostensa est
claritas gloriæ in corpore Christi. Et qa
in istis duobus vt dictū est, assimilantur
homines filio dei naturali, ideo conue-
niens fuit, vt in baptismo Christi & ei⁹
transfiguratione audiretur testimoniū †Mat.17.b
patris de eius naturali filiatiōe. b ¶ Et
uerbū cō. secundū præceptum Christi.
c ¶ Cōquirētes &c. Videbatur enim
eis inconueniens, ꝙ Christus moreretur
& resurgeret à mortuis: postq; viderant
eū i claritate glorioſa, ad quā alīq veniēt
post resurrectionem: ideo terminus re-
surrectionis vel finis iam videbat eis cō
pletus in Christo. e ¶ Et ueniens
ad discipulos suos &c. hic ostendi-
tur discipulorum Christi impotentia
in hoc ꝙ non poterant curare dæmo-
niacum eis oblatū. Vbi sic proceditur:
qa circa hanc curationē primo ostendi-
tur discipulorū impotentia. sed'ò Chri
sti efficacia, ibi: Qui respondens eis di-
xit: O generatio &c. Tertiò vtriusq; cā,
ibi: Et cū introisset in do. Sententia ista-
rū partiū patet ex dictis Mat. xvij. excep
tis quæ sequuntur: Et ue. ad dis. su.
f. quos dimiserat assumptis tantū secum
tribus, corā quibus transfiguratus fuit.
f ¶ Vidit turbā &c. conqui. quia de
ridebāt eos, eo ꝙ tētauerant curare dæ
moniacū eis oblatū & nō potuerant, vt
patet i litera sequēti. k ¶ Allidit illū.
i. ad terrā proiecit. l ¶ Et spumat &c.
Ad ostendendū vehementia passionis.
o ¶ Et cum uidisset eum statim spi
ritus &c. Videns enim se citò ejicien-
dum, faciebat peius quod poterat.
p ¶ Et inter. nō ex ignorātia, sed vt ex D
responsiōe patris appareret oībus diu-
turnitas passionis & difficultas curatio-
nis, vt ex his miraculum esset euidens.
c ✠ Si quid
✱ a ¶ Præcepit illis &c. per hoc ostē Moraliter
dens ꝙ secreta diuina non nisi debito
tempore publicanda. Elias cū uene.
Sequitur: d ¶ Sed dico uobis quia
&c. per hoc ostendit duplicem Eliam,
sicut & aduentū Christi duplicem. Offi
cium primi Eliæ facit homo monens
fratrem charitatiuè, sicut & primus ad-
uentus fuit in mansuetudine. Officium
verò secundi facit prælatus corripiens †lacerat.
ex autoritate, quia secundus aduēt⁹ erit
in potēcia & maiestate. g ¶ Magister
attu. &c. Per istum ab infantia vexatū
à dæmone, significatur peccator ab in-
fantia nutritus peruersè, sicut refert bea
tus Gregorius de puero quinquenni,
quem cum teneret pater in sinu suo, vi-
dit dæmones in specie maurorum ve-
nientes ad rapiendum ipsum: & tunc
deum blasphemauit, & statim expira-
uit. Et quoniam in tali ætate crescente
crescit malicia, subditur: h ¶ Haben
tem spiritum mutum &c. Quia ta-
lis non audit correctionem ad bonum.
i ¶ Qui ubicunq; apprehenderit
allidit illum &c. Quia cedit cuilibet
tentatiōi dæmonum. l ¶ Et spumat.
per gastrimargiam. m ¶ Et stridet dē
tibus. Per iracundiam. n ¶ Et are-
scit. per ignauiam, Hunc discipuli cu
rare non possunt: quia cōtemnit moni
tiōes hoīm, sed solus deus aliquādo de
gra speciali curat eum, Ideo subditur:
✱ Ego ubi

E suos dæmonijs. vnde sequit: ¶ Et frequenter eū in ignem & ☞ in aquā mi. Alij enim ignē, alij aquā venerabāt. a ¶ Adiuua. Hieronimus. Credulitas nostra, vt rostrata lingua infirma est, nisi innixta adiutorio dei. Fides cū lachrymis optata vota capit, vt
Mat.15.c est: Fiat tibi secundum fidem tuam. b ¶ Surde & mute Spiritui imputat qđ hoī præstat dū ille audiret, neq; loqueretur qđ peccator pœnitēs audit & loquit. Exi ab eo, & amplius ne introeas &c. Exiens ab hoīe nunq; reuertit, si cor suū seruauerit clauis humilitatis, & ostiū obtinuerit homo munitatis. vnde: Esto mihi in
Pſ.70.a deū protectorē, & in locū mu. vt sal. me facias. c ¶ Discerpens &c. Hiero. Discerpit diabolus appropinquātes ad salutē. qđ est ei esca dilecta, quos in ventrē suū trahere desiderat per terrores &
Col.3.a dāna, vt Iob. d ¶ Factus &c. Isido. Rab. &c. Sanatis enim dicit: Mortui eīm estis, & vita vestra ab. ē cū Christo Ie. d. Vnde infirmitas Christianorū non est mors: sed mortis similitudo. e ¶ Hoc. Hier. Stulticia ad luxuriā carnis ptinet & ieiunio sanat. Ira & ignauia oratione depellit. Medicina cuiusq; vulneris adhibēda est ei. Nō sanat oculū qđ calcaneū, ieiunio passiones corpis, oratione sanant pestes mētis. f ¶ Occidēt &c. Prosperis miscet tristia, vt cū venerint, nō impræmeditatis ferant animis. Si cō tristat eos, qa occidēd? ē, debet lętificare qa die tertia resurrectur? ē. g ¶ Ignorabant. Nō tā ingenij tarditate q; amore, qa deū verū cognouerāt, moriturū credere nequibant. Et quia eis in figuris loqui cōsueuerat, horrentes eius mortē, in his quoq; eū loqui figuratē putabant. h ¶ Capharnaum. Hier. Villa
Iohā.12.d cōsolatiōis: Cōgruit prædictæ sentētiæ: occisus die tertia resurget. Granum frumēti moriť, vt multiplici? colligatur: si nō moriť, solum manet. i ¶ Quid in. Hier. In via tractabant de principatu: similis tractatio loco. Principat? enim vi ingreditur, sic deseritur, & dū tenet labitur: & incertū in qua māsione. i. in qua die finiat. vnde dicit: Qui vult esse pri-
†Mat.17.d mus &c. ¶ Be. Hinc exorta videt disputatio: qa viderāt Petrū & Iacobū & Iohānē seorsum ductos in mōtē, & aliq̄d
Luc.9.e secretū ibi esse creditū eis: sed & Petro si
ꝫ.8.d. &.ſ. cut Matthæus dicit, claues regni cælorū
10.c. pmissas, & eccleśiā sup. Petrā fidei ſ qua
Mat.16.c ipse nomē acceperit ædificandam. Putabant ergo vel illos tres cæteris, vel oīb? Petrū esse prętū. k ¶ Et residēs &c. Illi euntes disputabāt de principatu, & ipse sedens docet humilitatem. Principes enim laborant, humiles quiescunt.
Desideriū gloriæ vult humilitate sanare, & prio simplici monet imperio, mox innocētiæ puerilis exēplo. l ¶ Cōplexus. Significat humiles dignos esse suo cōplexu, qui iure possunt gloriari & dicere: Læua eius sub capite meo, & dextera illius am. me. m ¶ Quisquis unū. Vel simpliciter pauperes Christi ab his qui velint esse maiores, pro eius honore ostendit esse recipiēdos. Vel ipsos malicia paruulos esse suadet, vt tanq; puuli simplices sint. n ¶ Et quicūq;. Quia in pueris se recipi docebat, vt caput in mēbris, ne putaret hoc solū esse quod videbatur, adiunxit: Et quicunq; me susce. &c. o ¶ Respondit illi. Quia dixerat: quisquis vnum ex huiusmodi pu. receperit, me recipit, intelligit Iohannes q; in nomine eius eos non recipiāt, qui nō sincere ambulant. vnde ait:

☞ Magister

a ¶ Si qđ po. Ex quo patet, q; pť erat dubi? in fide dubitās q de Christi ptāte. b ¶ Oīa, pos. sunt; cre. Fides enim credētis meretur de cōgruo, vt ei deť bñficiū p oīpotentiā dei. c ¶ Credo dñe adiu. qui dixit: Credo: nō erat oīno incredulus: sed vocauit incredulitatē suam fidei suæ imperfectionē, quā petebat ā Christo suppleri & perfici. d ¶ Surde & mu. Non formaliter, sed effectiue, quia in puero obsesso auditum impediebat & loquelā. g ¶ Et factus est sicut mor. vt per hoc magis declararetur Christi virtus: qa ad tactū Christi surrexit perfectē curat?. i ¶ Hoc genus in nul. Dæmones eīm nō sunt æquales in virtute naturali: & ideo vnus ab alio pōt difficilius expelli. Ad expulsionē aūt; istius requirebatur in expellente subiectio carnis ad spiritū, quæ fit per ieiuniū, & magna eleuatio spūs i deū quę fit p oronē. talia āt adhuc nō erāt in apłis qa, p tpe illo nō cōpetebat eis ieiunare, vt dictū est, 9.c.ij. Nec erāt adhuc deū pfectē eleuati: qa fuerūt rudes & imperfecti vsq; q; receperūt post passionē Christi pleniorē gratiā spiritus sancti. Mat. xvij. dixit illis Christus, q; nō potuerāt illum ejicere propter incredulitatē suam: quæ cā ibi est, expositā. Et tenendū, q; vtraq; cā. s. illa quæ hic exprimit, & illa quæ in Matthæo ponit, simul cōcurrerūt i discipulis: propter quas illū dæmonē expellere nō potuerūt. k ¶ Et inde. Hic cōsequēter exprimit discipulorū Christi superbia; vbi prīo exprimit ipsius Christi hūiliatio. Secđ exprimit discipłorū ambitio, ibi: Qui cū domi essent. Circa primū describit hūiliatio Christi p hoc q; prędixit eis ignominiā suę passiōis, quā voluntariæ erat passur?: & hoc debebat discipłis exēplū eē hūiliatiōis: verūtā H
q; adhuc rudes nō capiebāt ad plenum †Mat.9.d
verbū ei?, lō sequit. m ¶ At illi igno. qa frequēter loq̄bat eis in pabolis: propter qđ dubitabāt si hoc verbū eet pa- Diuiſio
bolicū. n ¶ Qui cū &c. Hic reprimit ambitio discipulorū. Et diuidit in ptem principalē & icidētalē. Secđa ibi: Et rndit illi Iohānes. Et priæ ptis pate tnia ex dictis Mat. xviij. exceptis quæ sequuntur.
o ¶ Interrogabat eos. Nō ex ignorātia, sed vt ex doctrina sequenti appteret Christū nō ignorare verba quę dixerūt inter se ipso absente. p ¶ At il. verecūdia ducti. Cui? cā subdit cū dr: q ¶ Siq ▸ At illi
dē in. qđ in eis erat verecūdū & repre- ignorabāt
hensibile, cū magister eorū esset humilli verbū & timebāt
mus, & immediatē eis prædixerat hūi- eum inter-
liationē suæ passiōis. s ¶ Rndit il. Hęc rogare eū.
est ps incidētalis. Ex hoc enim q; Christ? dixerat paruulos recipiendos in nomine eius, q̄uis sint paruæ reputationis: †Mat.18.a
ideo Iohannes mouit quæstionem de Luc.9.f
quodam ejiciente dæmonia in nomine
☞ Christi, qui tū Moraliter
✻ ¶ Ego ti. Et nō ali?. f ¶ Exi ab. qđ fit qñ ex dei adiutorio nō patť reciduū. ad qđ designādū subdit: h ¶ Iesus au. Docebat aūt di. &c. Sequit:
l ¶ Et occi. Theophil?. Postq; verò dixerat, qđ erat triste, adiūxit qđ debet lætificare, vt discerem? ex hoc q; post ægustias lætitiæ subsequent. q ¶ Siqdē in
uia &c. Hic. Vbi notandū, q; illi cūtes disputabāt de principatu: ipse verò sedēs docet humilitatē: qa principes laborāt, & humiles requiescūt. r ¶ Et accipiens pue. &c. Be. In quo malicia paruulos esse suadet, vt simpliciratem sine arrogantia, charitatem sine inuidia, deuotionem sine iracundia conseruent. †Luc.9.f

✻ Magister vi

a ¶ Moraliter. ire; vel libidinis. b ¶ Cupiditatis.

ter eum in ignē̄m & in aquam misit, ut eum perderet. Sed si quid potes, a adiuua nos misertus nostri. Iesus autem ait illi: Si pōtes credere, omnia b
a ¶ Libertatem arbitrij indicat.
a ¶ Que in nomine Iesu postulantur.
pōssibilia sunt credenti. Et continuò exclamās pater pueri cū lacry- c
a ¶ Alias sine in.
mis, aiebat: Credo domine, adiuua incredulitatem meam. Et cum ui- d
a ¶ Alias credentem.
disset Iesus concurrēntem turbam, e
a ¶ Q. Comminatio potentia est.
comminātus est spiritui immundo f
b dicens illi: Surde & mute spiri- g
¶ Cuius prę̄cipere, est facere.
tus, ego tibi præcipio, exi ab eo, & amplius ne introeas in eum. Et cla- h
c mans & multum discerpens eum, i
d exiit ab eo, & factus est sicut mor- k
¶ Mundo.
tuus, ita ut multi dicerent: quia mortuus est. Iesus autē tenens manum l
eius eleuauit eum, & surrexit. Et cum introisset in domum, discipuli m
e eius secreto interrogabant eum: † Quare nos non potuimus ejicere eum? Et dixit illis: Hoc genus in n
nullo potest exire, nisi in oratione & ieiunio. Et inde profecti prætergre- o
diebantur Galileam, nec uolebat p
¶ Se ibi esse.
quenq; scire. † Docebat autem discipulos suos, & dicebat illis: Quoniam filius hominis tradetur in ma- q
f nus hominum, & occident eū, & occisus tertia die resurget. At illi ignorabant uerbū, & timebant eū inter- r
¶ Villa pulcherrima.
h rogare. Et uenerunt Carpharnaum. Qui cum domi essent, interrogabat
i eos: Quid in uia *tractabatis? † At illi
¶ Prę verecundia. ¶ Quia.
tacebant. Siquidem in uia inter se disputauerant, quis eorum maior
k esset. Et residens uocauit duodecim & ait illis: † Si quis uult primus esse, erit omnium † nouissimus, & omnium minister. † Et accipiens puerum
a ¶ Qu. Formam virtutis seruent propter me rationis auxilio, quam paruuli gratis beneficio.
statuit eum in medio eorum. Quem
l m cum cōplexus esset, ait illis: Quisquis unum ex huiusmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit:
n Et quicumq; me susceperit, non me
a ¶ Solū. ¶ Suscepit. ¶ Quia inter eum & me nihil distat.
o susc̄ipit, sed eū q me misit. † Respon-

℣ ℂ Magister ui. quē. Qua. Hic in nomine tuo nō debet suscipi.
A a ℂ Et prohibuimus eū. Putauit eum excludēdū à bñficio q nō uit officio, sed doctōneminē à bono qđ ex parte habet arcēdū sed ad hoc potē qđ nō habet, puocādum. vñ: Nolite prohibe.
b ℂ Nolite, phibe. Be. Hinc Apostolus: Sed siue occasione si-

Phil.1.c.

dē, prohibitio scandali, ibi: Et quisquis vnū de pusillis, &c. tertiō, C declaratio cuiusdam dicti, ibi: Omnis ēnigne salietur. Circa primum est duplex modus dicendi. Dicunt enim alīq ꝙ iste de q̄ quę fuit Iohannes, non erat fidelis. Aliqui enim infideles videntes per experientiam nomen Christi ꝙ tuosum in noie ei⁹ eiciebāt dęmones, vt habetur Act. xix. Dicit tñ Christ⁹ ꝙ ille qui sic facit, nō est prohibēdus: qa talis eiectio dæmonis facit ad declaratio nem virtutis Christi. Nec etiā talis (licet sit infidelis) habet frontē loquendi cōtra fidem Christi, cū glorietur de signis in no mine eius factis. & hoc est quod subdit:
b ℂ Nemo est enim qui fa. uir. i no. m. Infideles enim aliqui bene ī aliquib⁹ conueniūt cū fidelibus, vt qđ de⁹ sit vn⁹ & hmōi: & in talib⁹ sunt cū eis, licet non in alijs. Alij verò dicūt, ꝙ iste de quo Iohānes quæsiuit, erat fidelis credēs ī Christum. & i hoc dicit Chrisosto⁹. verūtamē nō erat tātæ perfectionis, ꝙ vellet sequi Christū & discipulos eius in modo viuēdi, sicut nec modo omnes fideles volunt sequi Christum per religionis ingressū. Et talis etiā nō est prohibendus, quia bñficia diuina non solū dantur per maiores sed etiā aliquando p minores & imperfectos: vt in hoc etiam declaretur virt⁹ no minis Christi, quæ per magnos & puos indifferēter potest operari. Et quia tales imperfecti aliquando ad tempus credūt, & in tempore tentationis à fide recedūt. ideo subditur: Nemo est enim qui fa. cit uirtutem in nomine meo. Quia si aliquis imperfect⁹ fecerit miracula in no mine Christi, & postea recedet à fide, non habet frontem loquendi contra Christū in cuius nomine fecerat miracula, de qui bus gloriabatur. Et quia non solū i nomine Christi fienda sunt miracula, sed etiam opera meritoria, ideo sequitur:
c ℂ Quisquis enim potum dederit uobis calicem aquæ frigidæ. Hoc dicit, ad ostēdendum, quōd quilibet quātū cūq; pauper potest aliqua pietatis opera facere: quia potum aquæ frigidæ potest dare quilibet quātūcūq; pauper. d ℂ Et quisquis scandalizauerit unum ex his pu. Hīc consequenter ponitur prohibitio scandali. Et patet sententia ex dictis Matt. xviij. excepto quod sequitur:
f ℂ Vbi uermis eorum non morit. & ignis non extin. a. cule⁹ vel remor sus conscię, qui cōtinuē affliget dānatos.
c ✣ Omnis ēm

Matt.7.d.

Gal.6.b.

Ibidem

B

†Matt.5.c. Sc&a.

† mancū, mutilū

dit illi Iohannes, dicens: † Magister a uidimus quendam in nomine tuo eiscientem demonia, qui non sequi a tur nos: & prohibuimus eum*. Ie/ sus autem ait. Nolite prohibere b eum. Nemo est enim qui facit uirtu b tem in nomine meo, & possit cito malè loqui de me. Qui enim non est
a ℣ Q. dicoquisquis vnum ex huiusmodi &c. sed ne paupertatis excusationem prętendat. Quisquis enim.
aduersum uos, pro uobis est. Quis, c c
quis enim potum dederit uobis cali
a ℣ Leuissimo enim præcepto excusationem dilui.
cem āquæ frigidæ in nomine meo, quia Christi estis, amen dico uobis, d
non perdet mercedem suam. Et quis 4
quis scandalizauerit unum ex his
a ℣ Magni nullo modo mouentur: pusilli occasiones quęrunt.
pusillis credentibus in me, bonum e
est ei magis, si circumdaretur † mola asinaria collo eius, & in mare mitte/ e
retur † . Et si scandalizauerit te ma/ f
nus tua, abscinde illam. Bonum est g
℣ Quia. ℣ Sine cupito principatu.
tibi † debilem introire in uitam, q̄ h
duas manus habentem ire in ge/
a ℣ Inferni pœnas enumerat, vt exterreat.
hennam in ignem inextinguibilem,
a ℣ Putredo gehennæ. ℣ Conscientia sera. f. dolor ta terius accusans eos.
ubi uermis eorum non moritur, &
a ℣ Hiero. pœna exterius seruientis consumpta. vnde pro pheta: Ambulate in lumine ignis vestri, ui flammis quas succendistis vobis. b ℣ Amicus necessarius cuius tibi i quotidianis vsibus seruit discursus.
ignis non extinguitur. Et si pes tuus i b
a ℣ Cum corrigere nequeas, amputa a societate tua. b ℣ Quia.
te scandalizat, amputa illum. Bo/
num est tibi, claudum in uitam ęter/
nam introire, quàm duos pedes ha/
bentem mitti in gehennam ignis in/ i
extinguibilis: ubi uermis eorū non
moritur, & ignis non extinguitur. f
a ℣ Qui tibi prouidet. ℣ In oculo: nostri carnaliter amisi, spiritualiter aduersarij significantur.
Quod si oculus tuus scandalizat te,
℣ Quia.
eiece eum. † Bonum est tibi, luscum introire in regnū dei, quàm duos oculos habentem mitti in gehen/ nam ignis: ubi uermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.

† Luc.9.f.

✣ quia' nō sequit nos

† lapis' mo laris

D

Moraliter

† Mat.18.b

℣ Omnis enim

Nicolaus de Lyra

✣ Christi q tñ nō erat de societate eius, quē ꝓhibuerāt discipuli: vtrū bene vel malè fecissent ad sciendū si essent hoc alīs faciuri in casu consimili. Et circa hoc primō ponit responsio Christi. secundō, p ro

natio designatur. Qui ergo ad secularitatis speciem deductus, ꝙ bo cæteros destruit vel exemplo, melius profecto erat vt hunc ad mortem sub exteriori habitu terrena acta constringant, quàm sacra officia i culpa cæteris imitabilem demonstrarent: quia nimirū & si solus caderet, vtcunque hunc tolerabilior inferni pœna cruciaret. e ℂ Et si scandalizauerit te manus tua abscide illam &cætę. Sanctus Iob vigesimonono. c. dicit: Oculus fui cæco & pes claudo, id est consiliarius ignorantium & adiutor impotentium. Ergo manum abscindere, & oculum eruere ne scandalizent, est hominem quantumcunque sibi vtilem in tēporalib⁹ à sua societate expellere, si sit sibi ad periculum ruinæ i spūalibus.

q ✣ Omnis enim

a ¶Omnis enim igne. Quia tertio mētionē fecit ignis & ver-
Emis, ostēdit quō vtrūq; valeamus vitare. Omnis en. ig. Mirē di-
ctum ē: Q; em̄ sale salit, vermis putredinē arcet. Q; verō igne. i
Leui. 2. d. ī igne, aspso sale carnē q̄p cōsumit. Hęc sec'm legē ī hostijs fiebāt
quę ī altari cremabātur, vbi in oī victima & sacrificio sal offerri
præceptū est. Sal dulcedo sapię, ignis, sc̄i
spūs gr̄a. Oīs e. ig. sal. qa omnis electa sa-
pietia conditur, vt digna victima dei effi-
ciat altarib⁹. vnde bene addit: b ¶Oīs
ui. sa. sal. Ille em̄ verē domini victima est
† Matt. 5. b. q corpus & aīam à vitijs emūdando per
Luc. 14. g. tæ delectatio tollit, & futurę vitæ cōuer-
Phil. 3. d. satio tota mēte suspiratā. vnde: Nr̄a cōuer-
Rom. 12. a. satio in cælis est, Et, Obsecro p misericor-
diam dei, vt exhibeatis corpora vestra ho-
stiam sc̄am, &c. Aliter. Altare dei, cor ho-
norū: hostiæ & sacrificia, bona opera fide-
liū. In oīb⁹ sacrificijs sal, qa nullum opus
Mat. 3. c. bonum sine sapīa. Ignis sacrificia ī altari
cōsumit. de q̄: Ipse vos baptizabit in spū-
sc̄o & igne. Vel, ignis, tribulatiōes. Respi-
cit hoc ad superiora, vbi scandalizantia
mēbra euelli præcepta sunt: quia hoc est
igne salliri, & tentationibus exerceri ob
Christi amorē dilectos & ꝓximos nobis
abnegare. Oīs ui. sa. sal. Hiero. Victima
genus hūanū, qd̄ hic sapiæ sale vel rōne
sallit, dū corruptio sāguinis, custodia pu-
tredinis, & mater vermiū hic cōsumit, &
post purgatorio igne examinabitur.
c ¶Quod si sal. i. si qs semel cōdimen-
tis veritatis refectus ad apostasiam redie-
rit, q̄ alio doctore corrigit' q eā quā gu-
Eccle. 12. c. stauit sapientiā, vel aduersis territus, vel prosperis illectus respuit?
F Vnde: Quis medebitur incantatori à serpente percusso? In hoc Iu-
dā & socios eius significare creditur, qui philargiria corruptus, &
apostatū perdere, & dīm tradere nō dubitauit. ¶Quia autem sunt
multi q̄s dū maior scīa erigit, ab aliorum societate desipiunt, subiungit:
d ¶Habete in uobis sal & pa. Bed. Habere sal sine pace, non
virtutis est donum, sed damnationis argumentum. Quo enim q̄s
que melius sapit eo deterius delinquit.

GLOS. ORDI.

THinde ex. Hucusq; ea quæ in Galilęa fecit Cap. X.
& docuit: Hinc narrat quæ in Iudæa fecit & docuit &
passus est. Et primō quæ trans Iordanem ad orientem
deinde: quæ cis Iordanē, quando venit Iericho, & Be-
thaniam & Ierusalem. Cum enim omnis Iudæorum prouincia ge-
neraliter ad distinctionem aliarum gentium Iudęa dicta sit, specia-
lius tamen meridiana plaga dicitur Iudæa ad distinctionem Gali
leæ, Decapolis, & cæterarū in eadem prouincia regionū. f ¶ Pha
risæi inter. Magna distantia inter turbas & Pharisæos. Hæ con-
ueniunt, vt doceantur, & infirmi curentur, sicut Mathę⁹ aperte di
cit: Illi vt tentando decipiant. Has enim deuotio pietatis, illos ad-
ducit stimulus liuoris. g ¶Si licet ui. Bed. Cornuto syllogismo
tentauit, & quidquid respondeat capere putant. Si dicit dimitten
dam & aliam ducendam, pudicitiæ prædicator sibi videtur cōtra
ire. Si non dimittēdā, reus sacrilegij, & contra doctrinam Moysi,
& per Moysen contra doctrinam dei facere. Igit̄ dominus rn̄sum
sic tēperauit, vt trāseat decipulam, scripturam sanē intellectā in te
stimoniū adducens & naturalē legē, primamq; dei sniam sec'q; op
ponēs: quę nō voluntate dei, sed peccātium necessitate cōcessa est.

Nicolaus de Lyra

✠ a ¶Oīs e. ig. Hic ponitur declaratio cuiusdam dicti. Dixe-
rat em̄ Christus, q̄p ad euitandū scandalum pes esset amputandus
& manus & oculus eruendus. Quæ quidem mutilatio non est in-
telligēda p abscisionē vel erutionē alicuius membri, sed p restri-
ctionē ab actu malo, qd̄ fit p macerationē carnis & disciplinā: vbi
necessaria est discretio sapię. vñ dicitur: Oīs enim ig. sal. In q̄ do-
cet modū acquirendi discretionē sapientiæ, quæ acquirit tribulatio
nis igne, qa vexatio dat intellectū: & hoc est q̄p dicitur: Oīs enim
igne sa. i. tribulationis igne sapiens efficietur. Sicut enim p ignē
decoquentem materia conuertitur in sal, sic per ignem tribulatio
nis acquiritur nis acquirit sal discretiōis. b ¶Et o. ui. Sicut em̄ ī lege veteri sal po
nebat ī oī sacrificio dei, sic in omni opere bono requirit discretio.
c ¶Bonū est sal. i. discretio bona est, p quā opera hūana habent
bonitatē. d ¶Quod si sal. insul. fu. Hīc accipitur sal, p hoīb⁹ di-
scretionē hūtib⁹, eo q̄p aliq̄s excellens ī aliq̄ ꝓprietate nō solū deno-
minat ab ea cōcretiue, sed etiā abstractiue
sicut notabiliter liberalis vl sapiēs dr̄ ipsa
liberalitas vel sapīa. Et p talē modū loq̄n
di Christ⁹ dixit apīs q; cęteros præcellere
debēbāt sapīa: Vos estis sal terrę, Matt. v.
b. Dicit ergo Saluator: Quod si sal. insi-
pida fuerit, in quo salietur? Quasi dicat: Si ille q debet alios dirigere p eminen-
tiā suæ discretiōis & sapiæ, fuerit insulsus
p defectū discretiōis, iste defect⁹ redūdat
ī alios. e ¶Habete ī uo. si. discretionē.
f ¶Et pa. ha. ī u. q. d. p sapiētiā pax inter
hoīes acquirit, & etiā conseruatur.

a Gratia spiritussancti vel tribulatione. b Aspersio sale sicut in hostijs fiebat.

a b Omnis enim ignē sallietur, & om-
a Humanum genus. b Purgatorio igne.
nis victima salē sallietur. Bonum est c
a Sapientia. Hie. Bonum est verbum dei audire, sa-
le sapientię cor condire, immo cum apostolis sal esse. i. alijs sapientiam ministrare. b Hiero. Sal insulsum est qui amat principatum, qui increpare non audet nec conniteri, ne de synagoga ejiciatur, diligens gloriam hominis magis q̄p dei.
c sal. † Quod si sal insulsum fuerit, in d
quo illud condietis? † Habete in uo-
a Insulsum. Hiero. Sal correctionis amor proximi temperet, & dilectionem sal iusticię condiat. b Dilectionem. Qui sapienter loquitur, magnopere metuat, ne eius eloquio vanitas rumpatur.
bis sal, & pacem habete inter uos. f

Cap. X.

c THinde exurgens ue- g
nit in fines Iudęę ultra Iordanē: & con-
ueniunt iterū turbæ ad eum: & sicut con
sueuerat iterū docebat illos. Et acce-
f dentes Pharisęi interrogabāt eum si h
Hoc.
licet uiro uxorē dimittere: tentātes eū

ADDI. Quod figura sit ī extremi-
tatibus corporis, patet ex
definitiōe. Figura em̄ ē quę termino vel
terminis comprehēditur, vt ait Geome-
tra: Sed q̄p sit se habeat claritas glorię vt
s. sit tm̄ in extremitatib⁹ corporis, hoc nō est verū. Claritas em̄ glo-
riæ nō solū extremitates cōtinet, sed totū corpus penetrat, cū totū
sit gl'osū, sicut & totū agile. Et iō ī trāsfiguratiōe legit: resplenduit
facies ei⁹ sicut sol. Sed cōstat, q̄p claritas solis nō est tm̄ ī extremita-
tib⁹ ei⁹, sed etiā in oīb⁹ partib⁹ suis intrinsecis. Rō aūt ꝓpter assūptio
claritatis trāsfiguratio dicit, licet figura nō mutet, est, qa sicut co-
lor (q̄ pricipat claritatē imperfectę) in superficiē corporis colorati
attēdit, sic & claritas quę est pfectę lucida, in ei⁹ supficiē attēdi pōt.

REPLICA. In ca. ix. vbi dr̄ de trāsfiguratiōe, postil. dicit H
daritatē trāsfigurati fuisse ī forma & figura
corporis, p consequēs in extremitate. Bur. aūt dicit hoc non esse ve-
rum: qa vt inquit, claritas gloriæ non solū extremitates continet
sed totū corpus penetrat, cū totū corpus sit glorioſum, sicut & to-
tū agile. Sed Burg. hic vnum supponit satis dubiū, q̄p videlicet cor
pus Christi in trāsfiguratione fuerit glorioſum: non fuit verē pas-
sibile & formaliter: qd̄ cū glorioſo corpe simul stare nō pōt qa oē
corpus glorioſum impassibile est. Cū enim Christi trāsfiguratio
fuit facta ad ostendendū gloriam resurrectionis ipsis apīs, quorū
oculi, pfundū corporis videre non potuerūt, sed solū supficiē cor-
poris & figurā, sufficere debuit claritas extremitatū. Et dato, q̄p re-
dundantia gl'æ in corpus passibile ex singulari dispensatione fue
rit penetratiua, ab oculis tamē non glorificatis videri nō potuit,
nisi superficietenus, nisi Burg. aliud ponat miraculū circa miracu-
lū qd̄ cōiter ponit in amotione obicis redūdantiæ gl'æ. s. q̄p ocu-
li apīorū fuissent miraculosē eleuati ad videndum claritatē existen
tē in profundo corporis. ¶Nec rō Burg. concludit, q̄ vult ex lia
q̄p resplenduit facies eius sicut sol. Sol autē habet claritatē non mō
in superficie, sed etiam in profundo. nam secundum Burg. in mul
tis locis similitudo non est recipienda oīmodē, qa alias esset identi-
tas non similitudo, quæ currat quatuor pedibus. Argumentū aūt
à simili non valet generaliter: quia stat faciem Christi sicut solem
resplenduisse, & tamen claritatē tm̄ superficietenus habuisse.

NIC. DELYRA. Cap. X.

THinde ex. Hīc ponit cōfutatio Pharisæorū de aliqb⁹
in lege pmissis. & prio, describit cōfutatio Pharisęorū.
✠ secundò sa Moralitur
Morali. g ¶Et inde ex. sequitur: h ¶Si licet uir. Vxor ista
potest itelligi sapīa philosophica: & hęc nō est à doctorib⁹ theolo
gis simplr repellēda: nā ī multis valet ad fidei cōsolationē, & dispu
tando cū hæreticis ad ei⁹ defensionē: sed si fornicet est repudiāda.
Et hoc fit, quando ꝓpter rationes philosophicas incipit quis du-
✠ bitare de fide

a ¶ Ad duri.c.Be.Nūquid deus cōtrarius A libi ē,vt aliqd añ iusserit, & idem post nouo
Rupudij li. bellū qua. re Moyses permisit.
†Deu.24.a & Mat.5.c.& 19.a.
1.Cor.7.c.
† creatiōis
Eccle.24.c.
† vna caro vsq; in carnē vnam.
Exod.16.c. Matt.13.f. Luc.9.c. Matth.5.e
Separatiōis cōiugatorū causa solā est fornicatio.
† increpabant 1.Co.14.d.
Psal.106.a. Iohā.10.b. Luc.18.b.

frege ic imperio? Nō. Sed Moyses vidēs propter desiderū sedarū nuptiarū vxores prias interfici,aut i malā vitā duci, maluit indulgere discidiū,ppē discordiā, q̄ p odia & homicidia pseuerare nuptiarū copulā. b ¶ Ete. Prēmiū nuptiarū est ē duob⁹ vnā carnē fieri Castitas iūcta spūi vn⁹ spūs efficit. c ¶ Hō nō se.desiderio sedę,vxoris.De⁹ separarq cōiūgit, qñ ex cōsensu vtriusq; ppē seruitutem dei(eo q̄ tps breue sit)sic hūt vxores q̄si non habentes.d ¶ Etī d.Hiero.Nō discipuli interrogauerūt prius,sed Phariſęi.Sed sed'a interrogatio ab alijs.1.ab apīis iterū dicta est,qa de eadē re de q̄ Phariſęi. ¶ Hiero. Iterata sententia ꝓbi, nō fastidiū,sed esuriē & sitim præstat,vnde:Qui me cōmedūt,adhuc esuriūt,& q̄ me bibūt,adhuc sitiunt. Melliflua sapię eloquia gustata,diligē.ib⁹ multimodū saporem reddūt. Qđ significatū est qñ dns pluit manna ad māducādū,sub sole liquescens,vt ē hoc Fulgebūt iusti sicut sol i regno p̄ris eorū. Ad ignē durat,vt panis cor hoīs cōfirmet, vt est Si q̄s vult post me venire,&c. e ¶ Quicūq; dimisę. Beda. Matthæ⁹ pleni⁹:Quicunq; dimiserit vxorē suā,nisi ob fornicationē & aliā duxerit,mœchat. Vna ergo solūmō causa est carnalis,fornicatio:vna spūalis,timor dei,vt vxor dimittat, sicut multi religiōis cā fecisse legūtur. Nulla aūt cā est dei lege præscripta, vt alia ducat viuēte ea q̄ est relicta.f ¶ Discipuli au.co.of.Nō qa nollent eis & manu & B voce Saluatoris benedici, sed nōdū plenā fidē habētes putabāt eū morē hoīm offerentiū importunitate lassari. g ¶ Taliū e.est.Talium significanter dicit,nō istorū. Q.dicat:Mores regnār,nō ętas. His ꝑmittit regnū cęlorū q̄ simulē habēt simpliciratē & innocentiā,qui bus cōgruit illud Apostoli:Nolite effici parvuli sensibus,sed malicia paruuli estote.

h ¶ Quisq; non. Qui non perseueratī ira, Iesus nō meminit,vidēs pulchrā mulierē nō cōcupiscit,non aliud habet in ore,aliud ī corde.Q.Si tales non fueritis,non intrabitis ī regnū cælorū. i ¶ Regnū dei.Id est,doctrinā euāgelij sicut paruuli accipere iubemur,i. sicut paruulus doctorib⁹ nō cōtradicit, rōnes aduersus eos nō componit,sed fideliter suscipit,cū metu obtemperat & quiescit:ita & nos obedīdo simplr,& sine oi cōtradictione verba domini debemus suscipere. k ¶ Procurrēs q.g.Be.Audierat credo iste â dño tm eos q̄ volūt paruulis esse similes ītroitu regni cę lestis esse dignos, & iō certior esse desiderat. nō ꝑ parabolas sed apte:quibus operū meritis vitam æternā consequi possit. l ¶ Quid me di.Bed.Quia magistrum vocauerat bonū,& nō deū,vel dei filium,discit quēuis sanctum hominem, comparatione dei non esse bonum.De quo:Confitemini domino quoniam bonus. Vnus autē deus bo.⁹,nō pater solus,sed & filius, qui dicit: Ego sum pastor bon⁹. Et spūssanct⁹ bon⁹ est de quo: P̄ de cę lo dabit spm bonū petētib⁹ se. Vna.s.& indiuidua trinitas,pater & fili⁹ & spūssanctus,solus & vnus deus bonus est. Non igitur bonū senegat,sed deū esse significat. Nec se magistrum bonum nō esse,sed absq; deo, nullum bonum esse testatur. m ¶ Ne adul. Bed. Hęc est puerilis innocētiæ castitas,quæ nobis imitanda proponit, si regnum dei intrare velimus. Notādum sanē,quōd iusticia legis suo tempore custodita,nō solū bona temporalia sed etiam vitam conferebat æternā. n ¶ Magister omnia. Bed. Non putandus est voto tentantis(vt quidam putāt)dominum interrogasse,& de sua vita mentitum esse,cū legis
☞ mandata custodisse

At ille respondens dixit eis: Quid uobis præcepit Moyses? b
†Qui dixerunt, Moyses permisit libellum repudij scribere, & dimittere. Quibus respondens Iesus,ait: Ad duri
a ¶Moyses.Q.Hominis est cōiliū,non dei impiāciam cordis uestri scripsit uobis præceptū istud. Ab initio
¶Non feminas.In hoc ostendit secunda esse vitanda coniugia.
autem †creaturæ, masculū & fœminam fecit eos deus. †Propter hoc relinquet homo patrem suum & matrē, & adhæ
¶Non ad vxores. ¶Non res.
b rebit ad uxorē suā, & erūt duo †in carne una. Itaq; iā non sunt duo, sed una caro. Quod ergo
a ¶Faciendo vnam carnem viri & fœminæ.
c deus cōiūnxit, homo nō sepa
d ret. Et in domo iterū discipuli
¶De quo pharisæi.
eius de eodē interrogauerunt eum. Et ait illis: †Quicūq; dimiserit uxorē suam, & aliā duxerit, adulteriū committit †super eā. Et si uxor dimiserit uirum suū, & alij nupserit, mœ
a ¶Forsan quia paruulum staturam in mesium discipulorum, & complexatus fuerat.
chatur. Et offerebāt illi †par
e f uulos, ut tāgeret eos: discipuli autē †comminabātur offerētibus. Quos cùm uideret Iesus, indignè tulit. Et ait illis: Sinite paruulos uenire ad me: &
d ne prohibueritis eos. Talium
¶Vere talium, quia amen dico vobis.
enim est regnum dei. Amen
h dico uobis: Quisquis non re
e i ceperit regnum dei uelut parvulus, non intrabit in illud.
f ¶Vt significet tales sua dilectione & gratia & benedictione esse dignos.
Et complexans eos, & imponens manus super illos, be
g k nedicebat eos. Et cùm egres sus esset in uia, procurrens quidam genu flexo ante eum, rogabat eum, dicens: † Ma
h l gister bone, quid faciam, ut uitam æternam † percipiam?
i Iesus autem dixit ei: Quid
¶Comparatione dei.
me dicis bonum? Nemo bo
a ¶Qui solus bonus ex se, alij per ipsum boni.
j m nus, nisi unus dēus. † Præ
k cepta nosti: ne adulteres, ne occidas, ne fureris, ne falsum testimonium dixeris, ne fraudem feceris, †honora patrem tuum & matrem. At
n ille respondens ait illi: Magister, omnia hæc obseruaui à
l iuuentute mea. Iesus autem

¶ secundò sacerdotū.se.ca. Prima in duas: C
quia primò describitur Phariſæorū confutatio, secundò discipulorū instructio ibi: Et offerebant illi paruulos. Sententia primę partis Diuisio
patet ex dictis Mat.xix. Licet enim Matthęus idē factum sub alio referat ordine, non tamen differt q̄tū ad veritatem, vt dicit Aug. & hoc inuenitur frequenter in vtē. Testa. vtpotē libris Reg. & Para. ꝙ eadē dicta & facta expriműt hic & ibi, sub alio tū ordine. a ¶ Quid uo. p. Mat. xix. dicit ꝙ Phariſæi hoc dixerunt Christo q̄si ei obijciēdo. Et dicendū, ꝙ Christus priō quęsiuit hoc ab eis, vt hīc dicitur: qa anteq; diceret suā sententiā: volebat ꝙ audiret eorū falsa opinio, q̄ credebāt hoc esse licitū: & ideo tunc quasi obijciendo dixerunt. †Genē. 2.d. Matth.9.a.
b ¶ Moyses permi.&c. Et in do.ite.di. Ephe.5.g.
quia discipuli adhuc rudes ad plenū non intellexerunt verbū Christi. iō cū venissent ad 1.Cor.6.d.
domū iterum interrogauerūt eū, & ipse idem repetit qđ prius dixerat in pūtia Phariſæorū. c ¶ Et offere. Hīc consequenter describitur institutio discipulorum. & primò ponit dicta institutio, secundò institutionis cōfirmatio, ibi: Et ꝑficiscente eo de Ier. Prima in tres: quia primò instruit discipulos de humilitate, quæ est fundamentū aliarū virtutū. secūdò, de voluntaria paupertate, ibi: Et cū egressus esset. tertiò, de tolerāda aduersitate, ibi: Et †Matt.5.e.
assumens iterū duodecim. Primū autem do- &.19.b.
cet per hoc qđ dicit nullū intrare in regnū cę Luc.16.c.
lorū, nisi puerū, i. hūilē, eo mō loquēdi quo †in eā, ad
dicitur. j. Reg. xv. c. Cū esses paruulus in ocuuersus eā
lis tuis. Et patet sententia ex dictis Matth. xix.
g ¶ Et cū egi. es. esset. Hīc consequenter docet discipulos de volūtaria paupertate. Circa †puellos
qđ primò mouet quæstio, secūdò ponit quę stiōis solutio, ibi: Iesus autem dixit ei. In qua solutiōe Christus primò ostendit quid sit necessariū ad salutē, videlicet obseruatio mādatorū. secūdò, qd regrit ad maiorē ꝑfectionē q̄ cōstitit ī obseruatione cōsiliorū, i q̄ ꝑfectione, primum est abrenuntiatio tpalium, vt qs liberē possit sequi Christum. & hoc ponitur D
ibi: Iesus autem intuitus, &c. Sentētia duarū partium primarum patet ex dictis Matt. xix.
l ¶ Iesus autem intuitus. Hīc docetur voluntaria paupertas. & primò quantū ad eius perfectionem. secundò, quantū ad eius difficultatem, ibi: Qui contristatus. tertiò. quantū ad eius remunerationem, ibi: Et post hæc cœpit ei pe.di. Sententia istarum partium patet ex dictis Mat. xix. exceptisquæ sequuntur: Iesus autē in. est eum & di. ei. Propter bonam conseruationem suam prēteritam, ostēdit sibi vultum amicabilem. Verūtā ad ꝑfectionē maiorē nō potuit ascēdere, ꝓpter ipedimētū diuitiarū. Aliqui em̄ sunt apti ab bñ
¶ viuēdū in infe- †Mat.19.b
k bitare de fide quę est suprà rationē. c ¶ Et Luc.10.d.
offere. Paruuli possunt dici pauperes & ge- &.18.d.
neris infimi. per discipulos autem impedien- Moraliter
tes ne offerātur Christo, significātur ecclesiæ †hæredita
rectores vł religiosi, qui propter paupertatē te possidevel generis infirmitatem repellunt eos à debo
bita promotione vł receptione ad religiōem
cum tamen aliās sint apti: propter quod impidientes arguuntur ore Christi. ideo subdi- †Exo.20.b
tur: d ¶ Talium est r. dei. Matth. v. Beati
pauperes spiritu: quoniam ipsorum. &cætc.
e ¶ Quisquis non re. re. dei ue. par. id est
sine superbia & dolo. f ¶ Non intrabit.
Sequitur: h ¶ Magister bo. q. Ipsum interrogabat. quia licet crederet eum hominē pu- †Eccle.3.b.
rum, tamen eum reputabat in lege peritum.
propter quod respondit dicens: i ¶ Quid
me dicis bonum. ex quo credis me hominem purum, k ¶ Præcepta no. &cæ. q. d.

q ñ ✻eorum ob

Gloſ. ordi. Marci Cap. X. De Lyra

mandata cuſtodiſſe dixerit, ſed ſimpliciter cō
E feſſus. Si enim mentiretur, nunc̄ intuitus ar/
cana cordis ei⁹ eum diligere dicere⁊ Ieſus. Di
†Mat.19.c. ligit enim eos qui mandata legis etiam mino
Luc.18.d. ra cuſtodiunt: & quod in lege minus fuerat,
his qui perfecti eſſe deſiderāt, oſtendit: qa nō
venit ſoluere legem, ſed adimplere. vnde ad/
Mat.5.b. dit: Vade, quæcunc̄ habes vende, & da pau.
&cę. a ¶ Et u. ſm. Be. q. d. Poſt contemptas
diuitias Saluatorē imitare i. relictis malis fac
bona. Facilius ſacculus contemnitur q̄ cōcu/
piſcentia vel voluptas. b ¶ Quā difficile.
Bed. Qui multiplicandis diuitijs incumbunt
patet quia vitæ alterius gaudia quærere con
temnūt. Sed aliud eſt pecuniam habere, aliud
amare. Multi habent, & non amant, & multi
non habent & amant. tem alij & habent &
amant. Alij verò nō habere nec amare ſe gau
dent, qui tutiores ſunt. & quidem cū Apſo di
Ga' 6.d. cere pñt: Mihi mūdus crucifix⁹ eſt, & ego mū
Eccle.5.b. do. Vnde & Salomon non ait. Qui habet, ſed
qui amat diuitias, fructus nō capiet ex eis. Et
ipſe dominus in his verbis diſcipulis obſtu/
pentibus dicens: Filioli, non ait, impoſsibile
(Quod enim impoſſibile ē, omnino fieri nō
poteſt: qd̄ difficilē, cum labore poteſt fieri) ſed
cū magno labore iuuante dei gratia, vt pecūi
as habentes, vel etiā in eis confidentes exutis
Phylargyrię retinaculis intrare poſsint regnū
dei. c ¶ Facilius eſt ca. Beda. Quō ergo in
euangelio Matthæus & Zachæus & Ioſeph
& in veteri Teſtamento quā plurimi diuites
†Mat.19.c. itrauere? Fortè qa diuitias ꝓ nihilo habuere
Luc.18.c. vel ex toto contemnere didicerunt. vnde Da
Pſal.24.c. uid: Vnicus & pauper ſum ego. Et idē, Diui/
Ibidē. 61.c. tiæ ſi affluant, nolite cor apponere. Non ait,
Allego. nolite ſuſcipere. ¶ All. Facilius eſt Chriſtum
F pari pro dilectoribus ſeculi, q̄ eos ad Chriſtū
poſſe conuerti. Camelius enim Chriſt⁹ eſt q
† amplius ſponte humiliatus infirmitatis noſtræ onera
ſtupebant ſuſtulit. In quo enim melius intelligitur: Quā
Eccle.3.c. to maior es, humilia te in omnibus? Ac⁹, pū/
ctiones, i. dolores, paſsiones. Foramen acus,
anguſtia paſsionis, qua (velut ſciſſa) veſtimē
ta noſtræ naturæ quodammodo reſarcire. i.
reparare dignatus eſt. Vnde poſt lapſum me
Gal.3.d. lius induti gaudeamus. Ad hoc teſtimonium
Apoſtoli: Quicunc̄ baptizati eſtis ī Chriſto.
Chriſtum induiſtis. d ¶ Et quis po. Cū plu
res ſint pauperes quā diuites, non hoc dixiſſēt
niſi in diuitū numero intellexiſſēt cunctos. q
diuitias adipiſci vellent. e ¶ Apud de. Qui
à cupiditate terrenorum ad charitatem æter
norū conuertere poteſt, & ſuperbos facere hu
miles. f ¶ Ecce nos di. Grandis fiducia. Pi/
ſcator erat diues non erat, victum manu & ar
*aut vxorē te quærebat, & tamen confidenter dicit: Ecce
nos relinquimus omnia, &cę. g ¶ Et ſe. ſu.
Quia non ſufficit ſic dimittere, iungit quod
perfectum eſt, & ſecuti ſumus te. Q. Fecimus
qd̄ iuſſiſti: Quid ergo dabis prēmiſ? h ¶ Cē
ties ta. Be. Hac occaſione quidā Iudaicā mil/
le annorū fabulam poſt reſurrectiōem iuſto/
rum dogmatizant, quando omnia quæ pro
pter deum dimiſimus, multiplici nobis fœno
re ſunt reddenda, inſuper & vita ęterna. Nec
vident q̄ ſint inepti, ſaltem in cētenis vxorib⁹
Luc.20.f. ſecundum alios euāgeliſtas, præſertim cū dñs
dicat: nec nubēt nec̄ nubētur: & ea reddenda
†Mat.19.d in hoc tempore, cum perſecutionibus, q̄ poſt
Luc.13.f. reſurrectionem omnino iuſtis nullæ erunt.
Senſus ergo eſt: Qui propter euangeliū Chri
ſti carnalia reliquerit, ſpiritualia bona recipi
et: quæ ſui meritò & comparatione ita erunt
quaſi paruo numero centenarius comparat⁹
quia à fratribus & ſororib⁹ (quibus ſpiritua
li glutino colligatur) multò gratiorem etiam
in hac vita recipiet charitatem. vnde: Multitu

a ¶ Arcana cordis eius.

intuitus eum, dilexit eum, &
a ¶ Ad perfectionem.
dixit ei: † Vnum tibi deēſt. a
a ¶ Omnia omnino, non partem ſicut Ananias.
Vade, q̄ cumque habes uen
a ¶ Beatus qui intelligit ſuper egenum
& pauperem.
de, & dā pauperibus, & habe b c
a ¶ Quem nec erugo nec tinea demolitur.
b ¶ Quia hoc ſolum nō ſufficit.
bis theſaurū in cœlo, & ueni,
a ¶ Imitando, ſicut ego ambulo ambulando.
ſequere me. * Qui contriſta d
tus in uerbo, abiit mœrens.
a ¶ Cauſa triſtitiæ. b ¶ Hiero. Q. ſpinas
naſcentes & tribulos, quæ ſementem
dominicam ſuffocauerunt.
Erāt enim habens multas poſ
b ſeſsiones. Et circumſpiciens
D Ieſus ait diſcipulis ſuis: Quàm c
difficile qui pecunias habent
in regnum dei introibunt. Di
a ¶ Quia non poterant intelligere.
ſcipuli autem obſtupebant in
uerbis eius. At Ieſus rurſus
reſpondens, ait illis: Filioli,
a ¶ Non dicit habentes, ſed in eis con-
fidentes.
quàm difficile eſt cōfidentes
in pecuniis in regnum dei in
a ¶ Vere difficile, quia. b ¶ Chriſtum.
c troire. † Făcilius eſt cāmelum
a ¶ Anguſtias paſsionis.
per foràmē acus trāſire, quàm
¶ Diuitias amantem ¶ Quod eſt pauperum.
diuitem intrare in regnum dei.
a ¶ Quam ante, quia idem repetendo
confirmauit.
Qui † magis admirābantur,
d dicentes ad ſemetipſos. Et
¶ Cum pene omnes cupiunt fieri diuites.
quis poteſt ſaluus fieri? Et in
tuens illos Ieſus ait: Apud ho
mines impoſsibile eſt, ſed non
apud deum: Omnia enim poſ
e ſibilia ſunt apud deum. Et cœ
¶ Quia audiunt diuites non poſſe intrare in
regnum cælorum.
pit ei Petrus dicere: Ecce nos f
g dimiſimus omnia, & ſequuti
ſumus te. Reſpodens Ieſus,
ait: Amen dico uobis, nemo
eſt qui reliquerit domum, aut
fratres, aut ſorores, aut patrem
aut matrem, * aut filios, aut a/ g
gros, propter me & propter h
euangelium, qui non accipiet i
a ¶ Omnes ſancti, & quęcunq; habent
communicantur ei.
h cēties tantum nunc in tempo
a ¶ Spirituales.
re hoc, dōmos & fratres & ſo/
rores & matres & filios & a/
a ¶ Hoc ēſt perſequutionibus plenū eſt tempus.
gros cū perſequūtioni bus, &
in ſeculo futuro uitam ęternā.
¶ Iudas de apoſtolo apoſta ta.
i † Multi aūt erūt primi nouiſsi k
¶ Vt latro.
mi, & nouiſsimi primi. Erant l
aūt in uia aſcendentes Ieroſo/
a ¶ Quaſi caput vnus moriturus pro omnibus.
¶ Ad mortem imperterritus.
lymam, & prēcēdebat illos Ie

tudinis cre, erat cor vnū & anima vna: & erāt G
illis omnia cōia. Aliter. Centenarius à lęua
translatus in dexteram, licet eadem in flexu di Act.4.f.
gitorum videatur tenere ſignificatiō em vſi
guram quā denarius in leua numerum tamē
quantitatis magnitudine ſuperuadit, qa oēs
qui propter regnum dei temporalia ſpernūt,
etiam in hac vita perſecutiōibus plena regni
gaudium ſide certa præguſtant: & in expecta
tione patriæ cælestis quæ per dexteram ſigni
ficatur, omnium pariter electorū veriſsima
dilectione fruūtur. i ¶ Nulti au. quia multi Nicolaitæ
incipiunt ſed non perficiunt. Terribilis ſenten cum
tia ſubditur: Multi autem, &c. ¶ Latro in cru
ce confeſſor eodem die quo pro peccatis ſuis
crucifixus eſt, gratia fidei cum Chriſto in pa
radiſo gaudet. Q. otidie quoque videmus
multos laicos magnis vitæ meritis excel
lere, & alios à prima ætate ſpirituali ſtu
dio feruentes, ad extremum ocio tor
pescere

Nicolaus de Lyra.

viuendū in in feriori ſtatu, non tamē i ma
iori & perfectiori. g ¶ Propter me. i. ꝓpter
amorem mei. h ¶ Et propter euangeli. do
ctrinam Chriſti. i ¶ Qui non ac. quia pro
temporalibus accepit in præſenti bona ſpiri
tualia, quæ tantū excedūt temporalia q̄tum
centenari⁹ vnitatē. Aliter autem poteſt expo
ni de religioſis, qui ꝓ vno parre carnali vel
fratre dimiſſo, habent ſpirituales patres & fra
tres multos, & poſſeſsiones & agros, inquan
tum ex poſſeſſionibus omnium fidelium ſuf
ficienter ſuſtētantur, ſecundū illud Apoſtoli
ad. Cor. vj. b. Quaſi nihil habentes, & oīa poſ
ſidentes. l ¶ Et no. p. quia reprobatis Iudęis H
quibus data fuit lex tanc̄ ppō à deo præ le
cto, gentiles ſunt vocati. Poteſt etiam exponi
aliter, quia aliqui tardè nentes ad fidem vt
religionem, aliqñ ita feruidè operantur, qd̄
præcedunt meritis illos qui venerunt in iuuē
tute. m ¶ Erāt au. inuia. Hīc conſequenter
Chriſtus inſtruit diſcipulos de toleranda ad
uerſitate. Et primò ponitur eorum inſtructio
ſecundò, reprimitur ipſorum ambitio, ibi: Et
accedunt. Primum docet Chriſtus exēplo ſui,
quia promptè & hilariter aſcendebat in le ru
ſalē vbi erat paſſurus mortem ſecundū q̄ di
ſcipulis iā p̄dixerat: & hoc adhuc replicat. &
patet ſnīa ex dictis Matthæi. xx. hoc excepto,

Et ſtupe
*eorū obſeruatio ſufficit ad ſalutē, ſed nō ad Moralia
euangelicā pfectionē. iō ſubdit: a ¶ Vnū ti
dee. Be. Nō partē tm̄, ſicut Ananias & Saphi
ra Act. v. b. b ¶ Et da pau. Non amicis car
nalibus, niſi fuerint indigentes. c ¶ Et ha
the. in cæ. Chriſo. Oſtendit q̄ plus reddit q̄
tō maius eſt cælum quàm terra. d ¶ Qui cō
tri. abrjt mœ. ipeditus à perfectione quā que
rebat, poſſeſsionū amore. Beda. Inter pecunias habere, & amare, multa diſtantia eſt. vnde
Salomon non ait: Qui habet, ſed qui amat di
uitias, fructū non capiet ex eis. Et accipit ama
re pro finem ī diuitijs ponere. Et de talib⁹ ſub
ditur: e ¶ Quā diffi. qui pecūias ha. Et ca
cipitur hīc difficile pro impoſsibili, vt pa
tet ex litera ſequenti, & declaratum fuit pleni
us Matthæi. xix. f ¶ Ecce nos dimiſimus
omnia & ſe. Hoc moraliter facit qui inor
dinatum amorem ad omnia terrena deponit:
& talis nunc recipit centies tantum, quia pro
abiectione carnalis amoris recipit charitatis
donum, quo ſe & omnia ordinat in deum.
k ¶ Multi autem erunt. quia detenti circa
terrenorum amorem inordinatum, primi ſūt
in hoc ſeculo: ſed erunt nouiſsimi in futuro.

* Quia ecce

pescere.a ¶ Et stupebāt. Ideo. s. qa memi
A nerāt qp̄ s̄ passurū multa à summis sacerdo
†Mat.20.d tibus & scribis prædixerat, & occidendū. Me
Luc.18.f. tuebant ergo ne vī ipsi cū eo occiderentur,
vel ille cui' vita & magisterio gaudebāt, occideret. b ¶ Et assū. Be. Prēuidēs discipulorum animos ex passione sua perturbandos, longè ante & passionis pœnam & resurrectionis gloriam prædicit: vt cū morientē viderent, resurrecturū nō dubitarent. Pagano rū quoq; dementiā (qui eius crucem irridēt) apertè cōfutat, cū & passionis tps quasi futurorū præscius ostendit, & locū mortis quasi intrepitus adit. c ¶ Et acce. Audita resurrectione, immemores secundi aduentus, putāt cum morē hominū regnare. Matthæus dicit matrē postulasse: sed Marcus dicit ipsos: desi
†Mat.20.e. derium eorum volens aperire, quorū consilio mater petebat. Et in vtroq; euangelista, dominus non matri, sed ipsis respondit.
d ¶ Aut baptismo. Idēq; calix: Vnde alibi de passione sua dicit: Baptismo habeo baptizari: & quomodo coartor: vsq; perficiar.
e ¶ Calicē qui. Beda. Iacobus ab Herode capite truncatus. Iohannes in feruentis olei doliū missus. Inde ad coronā martyriī Athleta Christi processit, statimq; in Pathmos relegatus. Itaq; & martyrio animo non defuit, & calicem confessionis bibit, quem biberunt in camino tres pueri, licet pſecutor sanguinem non fuderit. f ¶ Sedere au. Q. Vultis vt hoc tribuam vobis? Sed regnū cælorum
A &, to.e. non est dantis, sed accipientis. Non enim p̄sonarū acceptio est apud deū: sed quicūq; dignus fuerit, accipiet: quod non p̄sonæ sed
B vitæ paratum est. g ¶ Vobis. Adhuc super bis. Q. Si vultis accipere: nolite esse qđ' estis. alīs paratum est, & vos alī estote, & vobis paratum est, quod est, prius humiliamini q iam vultis exaltari. h ¶ Indignati sūt. Nō de matre, sed de filīs, qui ignorantes mensuram suam immodica cupiditate ardebant.
►quē ego bibo i ¶ Iesus autem uocās eos. Humilis magister, & pius & mitis, nec cupiditatis immodicæ duos arguit, nec decem indignationis increpat & liuoris, sed docet maiorem esse q minor fuerit, & dominum qui seruus sit. Frustra igitur, aut illi ad maiora suspirant, aut hi super desiderio eorum dolent, cum ad sūmitatem virtutū non potentia sed humili
† cœperūt indignari tas ducat. Suis denicq; proponit exemplū, vt si dicta paruipenderēt, ad opera erubescerēt. Nam & filius hominis. k ¶ Et ueniunt Iericho. Hiero. Iericho luna vel Anathema quod congruit appropinquanti passiōi. De
†imperare sectus carnis Christi, præparatio est cælestis Ierusalem. vnde Iericho deferentes, Ierusalē
†33.di. dia conisūt. 9. q3.c. null' primas. id est visioni pacis appropinquant. l ¶ Et proficiscente eo de Iericho & discipulis. Beda. Quia ascendente ad cælos domino & fidelibus sequentibus, cunctis, scilicet electis ab initio mundi cum illo regnum cælestē ingredientibus, mox gentium popul' diu perfidia cæcus, audito Christi aduentu, cœpit lumen salutis sperare. Iuxta viā sedēs mē
Act.10.d. dicat, quia nondum veritatis iter agnoscens sedula desiderij inquisitione ad hoc venire contendit, vt Cornelius qui deum quem colebat, crebris precibus vt se illuminare dignaretur, orabat. Transeundo audit, stando illuminat: quia per humanitatem miseretur, in qua natus, passus, resurrexit, ascendit: quę est actio temporalis & transitoria. Et stans cæcum illuminat, quia verbi æternitas non trā
†Mat.20.d Luc.18.f.j sit, quæ in se manens omnia renouat. Stare dei, est incommutabili dispensatiōe mutabilia cuncta disponere. Quare ergo transiens audit stans illuminat: quia qui propter nos temporalia pertulit, inde nobis lumē tribuit vnde trāsi

a sus, & stupebant, & sequentes a
b timebant. † Et assumens ite, b
¶ Quia videbat eos timere.
rum duodecim cœpit illis di-
¶ Hæc. s.
cere quæ essent ei uētura: quia c
ecce ascēdimus Ierosolymam,
a ¶ Ad quem pertinet pati, quia non potest diuinitas pati vel lædi.
& filius hominis tradetur principibus sacerdotum & scribis & senioribus, & damnabunt eum morte, & tradēt eum gentibus, & illudēt ei, & cōspuent eum, & flagellabūt eum, & interficiēt eum, & tertia die resurget. † Et accedunt ad eum Iacobus & Iohannes filij Zebedæi dicentes: Magister uolu- e
¶ Absque sine nomine munus.
mus, ut quodcumq; petieri- f
mus facias nobis. At ille dixit
¶ Interrogat. vt stultitiam confessis corrigat.
eis: Quid uultis ut faciam uobis? Et dixerunt: Da nobis, ut unus ad dexteram, & alius ad sinistram tuam sedeamus in gloria tua. Iesus autem ait eis:
¶ Regnare vultis qui non meruistis, culmen honoris sine exercitio laboris.
Nescitis quid petatis. Potestis f
a ¶ Passionē, vnde appropinquāte passione sua: Pater si vis transfer calicem hunc a me.
bibere cālicē quem ego bibo,
a ¶ i. tinctura passionis.
d aut bāptismo quo ego bapti- g
zor baptizari. At illi dixerunt
e ei: Possum⁹. Iesus aūt ait eis: Calicē quidē † quē ego bibo bibetis, & baptismo quo ego bapti
f zor baptizabimini, sedere aūt ad dexterā meā uel ad sinistrā,
g non est meum dare uobis: sed
¶ Petitionem eorum.
quibus paratum est. † Et audi- h
h entes decem † indignati sunt de
i Iacobo & Iohanne. Iesus autē uocans eos, ait illis: Scitis quia hi qui uidētur † principari gentibus, dominantur eis, & principes eorum potestatem habēt ipsorum. † Non ita est autem in uobis: sed quicumque uo-
¶ In cælo. ¶ In terra.
luerit fieri maior, erit uester mi-
¶ Id est.
nister: & quicumque uoluerit in uobis primus esse, erit o-
a ¶ Quod debetis amplecti.
mnium seruus. † Nam & filius
¶ In carne.
¶ Nota eum qui ministrat, hominis filium appellari.
hominis non uenit ut ministra-
a ¶ Intantum vt etiam animam daret.
retur ei, sed ut ministraret, & k
daret animā suā redēptionem
¶ Non p̄ omnibus sed p̄ his q credere voluerūt.
pro multis. † Et ueniūt Iericho. l
Et proficiscente eo de Ierico &

vnde transitum mutabilitatis habere nescit. C
¶ Beda. Matthæus in hoc loco dicit duos cę Matt.20.d.
cos secus viam sedentes illuminatos. Lucas: Luc.18.f.
cum appropinquaret Iericho, vnum illuminatum pari ordine: sed Lucas scribit quod Matthæus omisit. Quod autē hoc loco Matthæus duos dicit, Marcus dicit vnum, alterū non negat. Sciendum est vnum eorum fuisse notissimum: vnde nomen eius & patris commemorat Marc⁹: qđ' in alīs nō facit. nisi cum Iairum expressit nomine quia & ille nobilis fuit: Ita iste ex aliqua fœlicitate dejectus, notissimę & famosissimę miserię fuit q non solū cęcus, verumetiā mēdicus sedebat: Huius ergo illuminationem Marcus describit, qa hoc miraculo maiorem famam comparauit. ¶ Be. Appropinquās ergo Iericho cæcū vnū illuminauit, quia in carne veniens & passioni propinquans, non multos ad fidem adduxit. Non enim primō j, sed paucis annis antequā pateretur lumē verbi exhibuit. Sed de Iericho proficiscens cęcos illuminauit: quia resurgens à mortuis atq; ascendens in cælū, spm̄ sc̄tm̄ apostolis misit, eosq; ad illuminationē oīm ppforū i mūdū disperſit.
Typicè

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Et stupebant. Ex hoc cp̄ ita promptè & hilariter ibat ad locū passiōis. b ¶ Et sequentes timebant. quia nondum erant perfecti vsq; ad tolerātiam martyriī. Quod patuit per effectum: quia Petrus inter alios feruentior, postea timore mortis negauit Christum. d ¶ Et accedunt. Hīc conseqn̄ter reprimitur discipulorum ambitio. Et primō duorum in speciali, secundò omniū in generali, ibi: Audientes decem. Sentētia primæ partis patet ex dictis Mat. xx. excepto qđ' sequitur: e ¶ Filij Zebedæi di. Magist. Matth. xx. dicitur, cp̄ mater eorum formauit istam petitionem. Sed quia fuit inducta ad hoc p̄ filios, ideo dicūtur hic eā fecisse: Quia D
quod per amicos facimus, quodāmodo per nosipsos facimus. g ¶ Aut baptismo quo ego baptizor. Tincturam enim sanguinis sui in sua benedicta passiōe vocat hic baptismum. h ¶ Et audientes decem. Hīc reprimitur ambitio discipulorum in generali. Et patet sententia ex dictis Matth. xx. i ¶ Et p̄ficiscente eo de Iericho. Hic ponitur, istructionis præcedentis confirmatio per illumi- †Mat.20.d
nationem cæci. Et patet sententia ex dictis Matthæi vigesimo, excepto quod sequitur:
►Cæcus sedebat
* c ¶ Quia ecce ascendimus Ierosoly- Moraliter
mam. Frequenter prædixit discipulis passionem suam, per hoc significans quòd multoties esset passurus i membris suis. vnde Act. ix. a. dixit: Saule Saule quid me persequeris? Et Petro imminente sua passione dixit: Vado Romam iterum crucifigi. d ¶ Et accedunt ad eum Iacobus & Iohannes filij Zebedæi dicentes: Isti credebant Christū in Ierusalem temporaliter regnaturum. Et quoniam erant eius cognati, volebant esse post eum primi. Et istis quantum ad hoc sūt similes, qui terrenis honoribus sunt multū solliciti, & de cælestibus negligentes. quod † Mat.20.d
est valde fatuum. Ideo dominus dixit illis:
f ¶ Nescitis quid petatis. Sicut fauus q petit caseum & negligit aurum. h ¶ Et audiētes decē indignati sunt de Iacobo & Iohanne. humanum quid passi, propter quod Christus vtroſq; reprimens, cœpit eos docere de humilitate: per quam honor cælestis acquiritur, & contemnitur terrenus.
i ¶ Et proficiscente eo de Iericho & discipulis eius, & plurima m. Sequitur:

☞ ℂTypice. Vnum, appropinpuans Iericho illuiat, qa ante passione suā vni tātū Iudæorū populo prędicauit. Et proficiscens de Iericho duos: quia post resurrectionem per apostolos & Iudæis & gentibus prædicauit, & ęternæ diuinitatis & assūptæ humanitatis archana patefecit. Marcus vnū scribit: quia ad gentes quib⁹ scribebat, respicit, q omnino à luce erāt alieni. quorū cæcitas q̄tò famosior, tātò illuminatio gratiosior. Matthæ⁹ duos, qa Hebræis credentibus scribebat euangeliū: qđ ad gentiū quoq; noticiam erat puenturum, vt ad easdem vnam fidei gratiam ptinere doceret. Hinc etiam est q̄ Matthęus asinam & pullū refert, alij tres q gentib⁹ scribūt conuersis, asinum tantū ad dominum ductū dicunt. ℂ Cæci quos dominus illuminauit, homines sunt supernæ lucis (quæ Christus est) nescij: sed ipso donante ad confitendā cæcitatem & petendam veritatis lucem sunt compuncti. Iericho, luna: quæ defectum nostrę mutabilitatis significat. vñ: Homo qdam descendebat ab Ierusalem in Iericho. a ℂ Barthimæus cæ. Hiero. Cæcitas Iudęorum quę illustrabitur ī fine ī aduentu Eliæ & Enoch. b ℂ Qui cum au. Popul⁹ gentium audita fama Christi, cuius particeps quęrebat fieri, cōtradicebāt multi. primò Iudæi. post etiam gētiles, ne illuminādus sanādusq; mundus Christū inuocaret, nec tñ ad vitā præordinatos æternā poterat impugnantium furor ,p hibere. c ℂ Fili Da. Hiero. Per merita patriarcharum illuminat̄ Iudaicus ppl's, cui adest misericors deus & miserator, illuminans cæcos & erigens elisos. d ℂ At il. mul. ma. Ingrauescente bello vitiorū, manus leuandæ sunt ad lapidem adiutorij cū clamore. i. ad Iesum. ℂ Hiero. Conueniens ordo salutis, Audimus primò, deinde clamamus per fidē, vocamur p apostolos, surgimus p pniam, exuimur p baptismū, interrogamur p voluntatem. vñ Qui proiecto vestimento suo, exilire nudus veteri hoīe dicitur, vt hinnulus saliēs sup mōtes, segniciem deponens, patriarchas & ,pphetas, apl'os in altis cōsiderās. e ℂ Et uo. cæ. Beda. Alle. Cæcū clamantē dominus vocat, dū ppl'o gentiū scienti am veritatis desideranti, p sctōs prædicatores verbū fidei cōmittit: Qui vocantes cæcū aīæquiorē esse & surgere, ad eūq; venire pręcipiunt: cū prędicando spē salutis habere, de vitiorū torpore surgere, atque ad virtutum studia quib⁹ illuminari mereatur, accingi iubēt. Q. Accedite ad eum & il. Et, Surge qui dor. &c. f ℂ Qui proiecto ue. suo. i. abiectis mūdi curis, expedito mentis gressu ad datorem lucis properat. g ℂ Exiliens. Promptam voluntatem completione desiderij remunerat. vnde: Quodcunque petieritis ī oratione credentes accipietis. h ℂ Quid tibi uis. Scit quid velit, sed peti vult, quod se dare & nos petere prænoscit, quį īportunè admonet ad orādum; & tamen dicit: Scit namq; pater vester quid opus sit anteq̄ petatis eum. Ad hoc ergo requirit vt petatur, & cor ad orationem excitet. vnde cęcus: i ℂ Rabboni, ut ui. Non aurum quærit, sed lumen. Cæcus enim diuitias habere potest, sed non videre qđ habet. Exemplo huius non falsas diuitias quæramus, sed lucē quā cū solis angelis videre possum⁹: ad quā via fides ē. Vñ illumiato cęco dicitur: Vade, fides tua saluum te fe. k ℂ Vidit & se. Beda. Moraliter. Videt & sequitur, qui quod bene intelligit operatur sequi imitari. vnde: Siquis mihi ministrat me sequatur. l ℂ In uia. Consideremus qua via graditur, & sequamur per humilitatem, per labores. ℂ Via, quæ dicit: Ego sum via, veritas & vita. Hęc est via angusta quæ ducit ad ardua Ierosolymę & Bethaniæ ad montē Oliuarū, qui est mons luminis & consolationis.

[Margin: Typicè; Mat. 21. a.; † esset; Luc. 10. c.; † Confide, vel, Bono animo esto; F; † visum recipiam; † Mat. 20. d; Luc. 18. g.; Allego.; Psal. 33. a.; Ephe. 5. d.; Infrà. 11. c.; Matth. 6. b.; Moraliter; Iohā. 12. d.; Iohā. 14. a.]

GLOS. ORDI. Cap. XI.

ET cū ap. Sequitur: m ℂ Betha. Bed. Bethania villa siue ciuitas in latere montis Olïueti, quæ stadijs. xij. ab Ierusalem vbi Lazarus suscitatus est, domus obedientiæ interpretat̄ Et bene Ierusalem venturus, & mundum sanguine redempturus, primò Bethaniam venit: & ibi à deuota muliere vnct⁹ est qa multos ante passionem docendo, domū sibi obedientię fecit, quorum pia actione q̄si odorifero vnguento delectat̄. Hinc ciuitas etiā hęc in monte Oliueti posita dicitur, vt ecclesia per gratiā dei esse saluāda signetur, quā vnctione spūaliū charismatum, & scientię & pietatis luce fouet. Mōs enim Oliueti spūalium distributor grarū. Ne autē absconderetur ciuitas super hunc mōtē posita mittit duos de discipulis suis in castellū qđ cōtra eos est, doctores. s. qui indocta vel barbara orbis loca, quasi oppositi castelli mœnia p̄dicatione diruerent. Duos, ,ppter veritatis scientiā, & operis mundiciā. n ℂ Duos & disci. Hier. Bini vocant̄, bini mittuntur, quia charitas non in vno consistit. vñ: Væ soli. Duo educunt Hebræos de Aegypto: Duo portant botrū de terra sancta, vt semper pręposití coniūgāt operi scientiā. Duo mandata de duabus tabulis ,pferant, in duobus fontibus abluantur & abluāt, & duobus vectib⁹ arcam domini portant, & inter duo cherubim dñm cognoscant, spū mente psallētes. o ℂ Et statim. Be. Alle. Introeuntes mundum prædicatores inuenerunt ppl'm nationū, pctōrū funiculis alligatū & etiā Iudęorū. Oēs em̄ peccauer̄t Vnde apud Matthęū asina q̄q; cū pullo alligata reperit̄, q̄ subiugalis & domita significat synagogā, q̄ iugū legis traxerat. Pullus lasciu⁹ & liber, gentes sup quē nemo adhuc sedit: qa nemo rōnabiliū doctorū ei frenū correctionis īposuit, quo vel linguam à malo cohiberet, vel in artā viā vitæ ire cogeret. Duo discipuli ad aīalia missi, duo ordines prædicatorū. vnus in gentes, alius in circūcisionem missus. Et abeuntes inue. pul. &c. Bene pullus ante ianuam foris inuenitur in biuio. Ianua enim est ille qui ait: Ego sum Ianua ouium: per me si quis introierit, egredietur & ingredietur, & pas. inue. quibus pascuis ppl's gentium carebat, cū adhuc ex ☞ tra ianuā

[Margin: G; Matt. 5.; Eccle. 4.; Allego.; † Iesum; Roma. 3.; Mat. 21.; H; Iohā. 10. b.; † ad Bethphage & Bethaniā]

disciplulis ei⁹ & plurima multitudine: filius Thimei Barthimæus cęcus sedebat iuxta uiam mendicās. Qui cùm audisset, quia Iesus Nazarenus † est, cœpit clamare & dicere: Iesu fili Dauid miserere mēi. Et cōmminabantur illi multi ut taceret. At ille multò magis clamabat, fili Dauid miserere mei. Et stans Iesus præcepit illum uocari. Et uocant cæcum, dicentes ei: † Animæqūior esto, surge uôcat te. Qui proiecto uēstimento suo, exiliens uenit ad † eum. Et respondens Iesus dixit illi: Quid tibi uis faciam? Cæcus autem dixit ei: Rabboni, ut † uideam. Iesus autem dixit ei: † Vade, fides tua tua te saluum fecit. Et confestim uidit, & sequebatur eum in uia. Cap. XI.

[Interlinear: a Hiero. Qui scripturam seruat, nec complet, iuxta mensam mendicans esurit. — a Peccatoris. b Dæmones compescunt clamorem pauperis quem exaudiuit dominus. — Qui transiens audiuit. — Per apostolos. — a i. Perseuera in oratione. b Per pœnitentiam. — a Per baptismum. b Nudus veteri homine. — Vt hinnulus super montes. — Magister. a Vnam petij a domino, hanc requiram, vt videam volunta. do. — Vide.]

ET cū appropinquaret Ierôsolymæ † & Bethanię ad montē oliuarū, mittit duôs ex discipulis suis, & ait illis: Ite in castellum quod contra uos est. Et statim introeuntes illuc, in

[Interlinear: a Visioni pacis, in qua immobilis fœlicitas quę est mater omniū nostrum. — a Charitate iunctos. — Propter dilectionem dei & proximi.]

[Margin letters: a b c d e f g h i k l m n o]

Nicolaus de Lyra

☞ a ℂ Cæcus sedebat. Mat. xx. dicit̄, q̄ erant duo cęci: sed quia vnus erat magis notus, & clamabat altero fortius: iō hic solus exprimit̄. c ℂ Animæquior esto. i. magis quietus animo: ac si dicant appropīquat tua illumiatio. d ℂ Qui proiecto. In quo mendicabat, vt celerius veniret ad Christum. e ℂ Rabboni. id est magister mi.

⁎ a ℂ Barthimæus cæ. se. Barthimæus qui filius pinguedinis interpretatur, significat hominem in delitijs carnalibus nutritum ideo dicitur cæcus. s. sapientiæ lucæ priuatus. de qua dicitur Iob xxviij. quòd non inuenitur in terra suauiter viuentium, quia delitiæ carnales hebetant intellectum. b ℂ Qui cum audisset. Talis enim cum audit de saluatore, debet clamare per orationem deuotam. vt ab eo recipiat sapientiæ lumen, qui dat omnibus affluenter, saltem de necessarijs ad salutem. [Margin: Moraliter]

NICO. DE LYRA. Cap. XI.

ET cum ap. Hîc cōsequenter describitur confutatio sacerdotū: Et primò ponitur aduentus Christi ad tēplū secundò, subditur confutatio sacerdotum, ibi: Et alia die. Sententia primæ partis patet ex dictis Mat. xxj. exceptis quæ sequunt̄: f ℂ Et cū ap. Ier. Mons enim Oliueti est medius inter Ierusalem & Bethaniam; & ideo est propinquus vtriq;. i ℂ Inuenietis pul. li. Cum ipso asina erat similiter, scđ'm q̄ dicit Matthę⁹. Sed Marc⁹ hic tacet de ea: qa non oportet q̄ oīa à q̄ ☞ libet [Margin: Diuisio]

Morali. f ℂ Et cū ap. Sequit̄: g ℂ Mittit d. ex di. Per binariū insinuās q̄ discipuli sui hr̄e debēt geminā charitatē. s. dei & ,pximi. h ℂ Ite in ca. i. i mundum ad prædicandum. i ℂ Illuc, inue. pullum liga. i. hominem dissolutum, praua consuetudine ligatum. [Margin: Moraliter]

⁎ Super

tra ianuam,in biuio ligat⁹ erat. Bene in biuio: quia nō adhuc vnā vitę fidei,q; vitā cert⁹ tenebat,sed plures sectas. Vñ Lucas ait,qa dixerūt domini ei⁹ ad illos: Quid soluitis pullū? Nā vnique supstitioni dedit⁹ erat,sed,plibitu ĩmūdorū spirituū rapiebat varijs errorib⁹. Cōis em ē q ĩmūd⁹ ē q aūt mūd⁹ & sctūs est,solius dei est. a ¶Pullū li.Iero.Pull⁹ ligatus & indomitus, quē soluūt & domāt,popul⁹ gētilis est. Ante ianuā fidei, cū vinculis pctōrū suorū in biuio stat: in libertate arbitrij dubitat inter mortē & vitā. b ¶Et dimi.Beda.Allego. Qui in soluēdo cōtradicebāt,audito noie dñi dimiserūt. Quia magistri errorū qui pri⁹ doctorib⁹ cōtradicebāt, posticq; per miraculo virt⁹ fidei dominicę appuit,ampli⁹ resistere nō valebāt: & sic liber credentiū popul⁹ ad dominū ducebaī. Et impo.il li ue.sua.doctrinā.s.x tutū: vel scriptura rū diserationē, vel ecclasticorū dogmatum varietates, quib⁹ hoīm corda,nuda ante & frigida,quo Christo⁹ sessore fiant digna operiūt. c ¶Et sedit.Iero.Cœpit regnare vt nō regnet pcā in mortali vel lasciua carne: sed justicia & pax & gaudiū in spiritusancto. d ¶Multi autem stra.Quia multi martyres se,ppriæ carnis amictu exuentes,simpliciorib⁹ viā suo saguine parāt, vt inoffensi ad supnā ciuitatē,ad quā ducit Iesus icedāt. ¶Moraliter.Saluator noster asino sedens Ierusalē tendit,quādo aiam cuiusq; fidelis regens,quasi iumētū suū ad pacis ęternę visionē ducit. In pullo etiā sedet, cū ecclesię vniuersalitē prēsidet, eāq; in supnæ pacis desiderjū accendit. ¶Iero.Multi &c. Pedes,sunt extremi quos ad iūgendū cōstituit Apls,q & si nō sunt dorsum,in quo B sedit domin⁹, tamē cū militib⁹ à Iohāne instruūtur. e ¶Alij autem. Iero. Iusti vt palma florebūt, Angusti in radicibus, lati in florib⁹ & fructibus: qm bonus odor Christi sunt, & sternūt viā mādatorū dei bona fama. ¶Bed.Alle. Alij autem. Frondes vel ramos de arboribꝫ cædunt, qui in doctrina veritatis ꝑba & snīas patrū de eorū excerpūt libris. Et hæc in via dei ad animū auditoris venientis humili prædicatiōe submittūt. f ¶¶Et qui præibant. Præcesit Iudaicus populus, secutus est gētilis. Et quia oēs qui fideles sunt vel fuerūt in Christū crediderūt & credūt, & q præeūt, & qui sequūtur osanna clamāt: qd salua nos Latinē dicit: ab ipo em oēs priores etiā salutē quęsierūt.

Luc.19.c

Allegorice

†Mat.21.a Ero.12.a

Ecc.6.b

Moraliter.

†Mat.21.a Luc.19.f. Iohan.12.b

Psal.91.c 2.Cor.2.d

Allegorice

Hosiah na

saltissimis

Pfal.21.b

Iohan.6.b

Mat.28.d

Philip.2.d. Luc.1.c

¶ Gentes. ¶ Peccatis.

a uenietis pullū ligatum, super quem a ¶Rationabilium doctorum corrigendo.
nemo adhuc hominum sedit. Soluite illū, & adducite. Et si quis uobis b
dixerit, quid facitis, *dicite quia †domino necessarius est: & continuo illū
dimittet huc. † Et abeuntes inuene-
¶ Fidei.
runt pullum ligatum ante ianuam
foris in biuio, & soluunt eum. Et
quidam de illic stantibus, dicebant
¶ Q. Quis potest dimittere peccata.
illis: Quid facitis soluentes pullum
¶ Quia domino necessarius est
Qui dixerunt eis sicut præceperat
¶ Pullum.
b illis Iesus: & dimiserunt eis. Et du- c
a ¶ Per baptismum. b ¶ Id est primam stolam immortalitatis. d
xerunt pullum ad Iesum: & †impo-
c nunt illi uestimenta sua, & sedit su- e
a ¶ Hi sunt qui corpora sua per abstinentiam domāt, vt menti iter parent, vel, bona exempla sequentibus prębeant.
d per eum, † Multi autem strauerunt f
¶ Vt inoffenso pede pullus transiret.
e uestimenta sua in uia. Alij autem g
¶ Sententias. ¶ De libris,
frondes cædebant de arboribus, &
¶ Prophetę, Patriarchę.
f sternebant in uia. Et qui præibant
¶ Apostoli.
& qui sequebantur, clamabant di-
¶ Saluifica
g centes: † Osanna, benedictus qui ue- h
nit in nomine domini, benedictum h
i quod uenit regnū † patris nostri Da- k
a ¶ Mane venit ad Iudęos Christus.
k uid: osanna in † excelsis. Et introiuit l
a ¶ Siquis eum hospicio suscaperet: Tantęnim pauperatis fuit, & ita nullis adultus, vt in tanta vrbe nullum hospitium inuenirent.
m Ierosolymā in templū, & circunspe- n
¶ In vespera mundi visitat nos.
ctis omnibus cum iam uespera esset

pit: & pater de filio. ¶ Osanna: verbū Hebræū, & cōpositū ex integro & corrupto. הושיעה Hosiah em̄ salua vel saluifica נא na interiectio deprecātis. Deniq; in psalmo vbi Lxx. interpretes trāstulerūt: O dñe saluū me fac: i Hebręo habet na adonai Hosiah na quod noster Iero. ita trāstulit: Obsecro dñe, salua obsecro: Id em ergo est. O Dñe, per interiectionē obsecrantis, qd obsecro dñe, per ipm verbū obsecrationis. l ¶ Et intro. Iero. Iā appropinquāte passione i loco passiōi præfinito ante seculavult esse, vt qui eū cape vellēt ibi inuenire possent, vt ostenderet, q; nō inuitus, sed sponte mortem subiret. Introiuit autem ante qnq; dies Paschę. Dicit em̄ Iohānes, q; aī sex dies Paschę venit Bethaniā, vbi cœna ei fcta & Maria soror Lazari vnguēto eū perfudit, & in crastino asino sedens obuiāte cum palmis turba Ierusalē venit. In lege em̄ dictū est, q; decima die mēsis tollat vnusq; q agnū, & seruet eū vsq; ad decimū quartū diē mēsis, immoletq; eū multitudo filiorū Israel ad vesperū. Vñ dñs decima die mēsis. i. ante quinq; dies Paschæ ciuitatē in qua paterēt ingressus est, & certū fuæ immolatiōis diē cōspirāte contra eū omni consilio principū & seniorum expectauit. Agnus immolabatur. xiiij. die primi mensis ad vesperum, & dominus eadem hora agnū cū discipulis suis māducans vbi legalis Paschæ decreta cōpleuit, egressus est, cum eis ad locum orationis, vbi comprehensus à Iudæis & legatus, iam sacramētum beatæ immolatiōis inchoauit. m ¶ Intēplum. Exemplū dedit nobis, vt quocumq; veniremus, primū ad domū orationis si ibi sit diuertamus: & cum nos p orationis studium deo commendauerimus, ad ea propter quę venimus agenda secedamus. n ¶ Et circumspe. &c. Nō semel hoc fecit, sed per omnes quinque dies. Per diem in tēplo docebat, nocūbus exiens in monte Oliueti morabatur, sicut Lucas ait: Docendo enim incredulis officiū correctionis sedul⁹ impēdebat, manēdo apud fideles grām benignitatis ppiti⁹ exhibebat. ¶ Moraliter. Circunspectis &c. Inspicit omnia corda, & in contradicētibus veritati nō inuenit vbi caput reclinet. Secessit ad fideles, & in eis qui obediunt māsionem fecit. Bethania nāq; dom⁹ obedientię interpretatur.

†imponētes ei

Luc.12.g. *in noie domini Moraliter.

C

D

¶ Cūq; vi.

Nicolaus Le Lyra.

g ¶ Benedictus qui ue. Quoniā vna fides, vna spes omniū. Illi expectabant & venturū credebāt, & nos venisse credimus. Et qui præibāt. Iero. Præeunt ꝑphetæ, sequunt apostoli. Abyssus abyssum inuocat. i. lex legem alterā. h ¶ Benedictū. Sc̄m Iohannē: Cum turbæ eū rapere vellēt, & facere regē fugit: & regnū adhuc victurus noluit. Nunc autē iam passurus regē nō refugit se dici: Non hymnos filio dei & rege dignos nō eos reprimit qui regnum Dauid in eo restaurandū, & Priscæ benedictiōis donum concinnūt; quia. s. non tpalis & terreni, sed æterni in cęlis rex esset imperij: ad quod per contemptū mortis & gloriā resurrectionis, & triumphū ascensionis peruenire. Vnde discipulis post resurrectionem ait: Data est mihi oīs potestas in cæ. & in terra. i ¶ Regnum pa. &c. Be. Per hoc quod iungitur: osanna in excelsis: qd est salus: significat q; aduentus Christi non solū hominū salus, sed totius mundi terrena iungens cælestibus, vt ei omne genu flectatur, cœlestium terrestriū & infernorū. ¶ Iere. Hoc Gabrieli cōsonat. qui ait: Hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur: & Dabit illi dominus deus sedem Dauid patris sui. Vt. s. gentē quā Dauid tempaliter rexit & exempla iusticiæ præbuit, & spūalib⁹ hymnis ad fidem, & dei amorē accēdit, ipse factis, verbis, donis & ꝑmissis regnū cœleste regeret, & ad visionē dei introduceret. k Osanna in ex. Iero. Saluifica vt iusti ædificētur in ruinam angelorū, & terreni saluentur ab eo benedicto vincente & veniente in nomine domini. i. patris sui: quoniam filius de patre nomen susce-

pit, & pa-

c ✠ libet euāgelista referaī. Et qa principaliter quęrebaī pull⁹ ad obsequium Christi. h ¶ Benedictum quod. Credebant em̄ ipm̄ cito regnare in regno Dauid, & restituere regnū tempale qd à Romanis erat vsurpatū, cuius contrariū dixit Christus corā Pilato. Iohā. xviij. s. Regnū meū nō est de hoc mū. sed supple de cælo. Et hoc diuina ordinatiōe signabaī ꝑbis laudātiū, cū dicebant, i ¶ Osanna i ex. licet nō intelligerēt, sicut & Caiphas dixit mortē Christi futurā ꝓ salute mūdi, Ioh. xj. licet hoc nō intelligeret. l ¶ Et cir. di. &c. licet fuisset honorifice recept⁹ à cōi populo & prædicasset p totā diem vsq; ad vesperā, nullus tn̄ inuitauit eum

c ✠ ad hospi-

Moraliter.

* a ¶ Super quē ne. quia nulli voluit obedire. b ¶ Soluite monitis vestris exhortantes eum de sua praua consuetudine.
c ¶ Et du. pul. ad confessionē fidei christianæ. Sequit. d ¶ Et impo. illi ue. i. virtutū opa. e ¶ Et sedit su. eū. per obedientiæ actū. f ¶ Multi autem stra. Nam quādo aliquis insolens perfectē cōuertit ad deū, alij⁹ plures animari solent ad simile faciēdum. g ¶ Alij autē frondes. per quas significatur lętitia: ꝓpē quod p istos significātur illi qui gaudent & deū laudāt de mutatione tali. k ¶ Et introiuit Iero. in templo. Beda. formam nobis religionis quā sequamur demōstras, vt cum quælibet loca in quibus sit domus oīonis intramus, ad hanc primō diuertam⁹.
l ¶ Et circunspe. om. quia nullus recepit eū in domum suam.

¶a ¶Cumq; uidisset. Be. Sicut p parabolas loquit ita facit: iō
E esuriēs in sicu fructū quærit cuius nōdū tps esse nouit. Eā tñ ppe-
tua sterilitate dānauit vt oñderet plebem quam docebat, ppter so-
lia, i. verba iusticię quę hēbat sine fructu, i. bono ope nō posse sal-
uari: sed exoldi, & in ignē mitti. Esuriens ergo dñs vidit ficū folia
habentē, & fructū in ea quęsiuit & nō in
†abijt uenit: qa salutem humani generis desi-
derans vidit Iudææ habētē eloquia legis &
pphetarū: quęsiuit in ea fructū boni ope-
ris docendo, corripiēdo, miracula facien-
†Mat.21.b do: & nō inuenit: iō dānauit. b ¶Iā nō
Moraliter. amplius. B. Moraltier. Tu quoq; si non
Mat.25.d. vis audire in iudicio à Christo: Discedite
à me maledi. in ig. æter. qa esu. & nō de-
mi. mā. Arbor sterilis esse caueto, sed po-
tius Christo paupi & esurienti fructum
pietatis quo indiget offert. c ¶Cœpit
†vtiq; eijce. In ipsa re oñdit qd' p figurā in ficu
fecit. Fie? cū nō peccauit si añ tps fructū
nō habuit, sed sacerdotes. d ¶Vēden-
tes. Be. Ea. s. quę q de lōginq; venerūt ab
indigenis offerēda emebāt. Si ergo hoc p
hibet, q̄to magis risum & vaniloquiū &
*Iesus hmōi. e ¶Et ca. Be. All. Colūbas vēdūt
Allegorice q de impositiōe manuū mun? accipiūt,
p quā spūs dat, q p colūbā significat q in
specie colūbæ sup Christū appuit. Horū
cathedras euertit, quia sacerdotiū talium
dñs deseruit. Hinc canones tales à sacer-
dotio priuari precipiūt. Oēs em̄ tales vel
añ dei oculos vel añ hūanos semp priuā-
tur sacerdotio. f ¶Et nō si. Futuri iu-
†De custo. deiij exēplū præmittit, qñ oēs reprobos
eucha. c. fi. ab ecclia repellit: & ne vltra ad eā turbā-
Luc. 19. g dam intrent æterno verbere compescit.
Moraliter. g ¶Dom? me. Mo. In pūti dom? dñi
cor est. Electio, cordis purificatio, vt nō
tm̄ pctā quę inerāt tollat cōpūctio diui-
nit? immissa: sed ne vltra repetant adiu-
†Isa.56.e uet diuina gra pseuerās. h ¶Vos aūt
Iere.7.l fe. Ad hoc em̄ in tēplo erāt, vt vel nō dā-
tes corpaliē psequerētur, vel dātes spūa-
liter necarēt. Tēplū & dom? dei mēs est &
cōscia fideliū, quę in lesiōe pximi puersas
Allegorice cogitatiōes, pfert, qui in spelūca latrones
residēt, & simplr gradiētes intficiūt: & sic
mēs iā nō dom? dei, sed spelūca est latro-
nū. i ¶Aridā fa. Be. Alle. A radicibus
arefacta est ficus, vt oñderet gens impia,
nō ad tps, vel ex pte corripiēda ext̄norū
incursib?, & p pniam liberāda, sicut sæpe
factū ē: sed oi & eterna dānatiōe feriēda.
¶Aliē. Arefacta est à radicib?, vt oñdat
nō solū hūano extrinsec?, sed diuio int?
fauore fundit? destituēda: nā & vitā pdi-
dit in cælis, & patriā in terris. k ¶Re-
cordatus pe. Petr? agnoscit aridā, & ab
scisam radicē cui succedit oliua pulcher-
rima fructifera vocata à dño. Vñ sequit.
Amē dico uo. l ¶Quicūq; dixe-
Luc.17.b rit. Be. Solēt quidā dicere, q̄ nostri nondū
plenā fidē habuerūt, qui mōtes trasferre
nō potuerūt. Quibus respōdem?, q̄ nec
†habetis oīa facta Christi sunt scripta: & hoc tñ le
†Mat.17.c gim? factū precib? gregorij necessarię Pō
& 21.c ti epi: Sed mōs, diabol?, ppē supbiā q̄ se
Isa.14.c cōtra deū erexit dicēs: Similis ero altissimo:
hic ad præceptū prędicatorū ab electis ex
pulsus in mare. i. in infidelijū amaras & tur
bulētas mētes vesaniā suā exercere pmit
titur: qui tanto acrius in eos q̄s possidet
†Mat.21.a sæuit, q̄to à piorū lesiōe se expulsum ge
Ioh.14.b mit. ¶Iero. Sed hoc factū est. qñ dixerūt
apli: Dignē transferimur ad gentes, quia
vos indignos iudicatis. ¶Beda. Notan
da est distinctio deprecantiū: Qui pfectā
fidē habet orādo vel iubēdo etiā potest trāsferre vel corpales mō
tes vel etiā spūales: vt Pau. de Elima mago quē oculis & arte nefan
da priuauit: & de

¶Vt qui in vrbe non inueniebat, in agro paruulo apud Lazarum & sorores eius haberet hospicium.

hora, † exiit in Bethaniam cum duo a b
decim. Et alia die cū exirent à Be-
a ¶Veritatem humanę carnis ostendit. ¶Salutem homi-
num cluans ad incredulitatem Israelis.
a thania esurijt. †Cumq; uidisset à lon c
a ¶Id est synagogam, vestitam mandatis hominum, & superstitionibus scoparam, cui denegat fructum in æuum vnde templum ingrediens exijcit vendentes & emētes &c. b ¶Verba. c ¶Homo sacius.
gè ficū habentem fōlia, uēnit, si
a ¶Boni operis.
qūid † fortè inueniret in ea. Et cū ue-
nisset ad eam, nihil inuenit pręter fo-
a ¶Reliquię in fine fructificabunt.
lia. Nōn enim erat tempus ficorum. d
b Et respondens † dixit ei: † Iam non
amplius in ęternum quisquam ex te
fructum manducet. Et audiebant di-
scipuli eius, & ueniunt Ierosoly-
mam. Et cum introisset in templū d
c cœpit eijcere uendentes & ementes e
d ¶Quod soli orationi dedicatur.
de templo: & mensas nummulario- e
¶Qui honores vendunt: & gradus emunt.
f rum, & cathedras uendentium co- f
f lumbas euertit. † Et non sinebat ut g
a ¶Commune immundum mercandi gratia non deo dedicatum.
quisquam transferret uās per tem-
plum: & docebat dicens eis: Nonne
¶In Isaia.
g scriptum est: † quia domus mea do-
¶Non taurorum vel hircorum. a ¶Non in Iudea vel Ierusalem tantum.
mus orationis uocabitur ōmnibus
h gentibus: Vos autem fecistis eam
a ¶In Ieremia.
spēluncam latronum. † Quo audi- h
to principes sacerdotum & Scribæ
quærebant quomodo eum perde-
rent: timebant enim eum: quoniam
uniuersa turba admirabatur super
a ¶Quia in Iudęis tenebras reliquit sol egrediens.
doctrina eius. Et cum uēspera esset
t ¶Ad aliam beniuolam & obedientem.
facta egrediebatur de ciuitāte. † Et i
a ¶Cum sol occidit Iudęis, oritur apostolis.
b ¶Ipse cum apostolis.
cum mane trānsirent, uiderunt fi-
a ¶Synagogam. b ¶Caim & cęteris, a quibus omnis sanguis iustus requiritur ab Ab el vsq; ad Zachariā
i cūm aridam factam à rādicibus, Et
k recordatus Petrus dixit ei: Rabbi: ec-
ce ficus cui maledixisti aruit, Et re
spōdēs Iesus ait illis. † Habete fidē dei l
† Amē dico uobis: quia quicūq; dixe
a ¶Id est Christo, qui est mons crescens de lapide absci-
so sine manibus.
rit huic mōnti, tollere, & mittere ī ma
a ¶Gentes.
rē, & nō hęsitauerit in corde suo, sed
crediderit: quia quod cumq; dixerit
fiat, fiet ei † Propterea dico uobis, k
omnia quęcūq; orantes petitis credi- l

¶Et cum introisset templum. Hic ponitur confutatio sacerdotū facto mirabili, & primò describitur dicta cōfutatio, secūdò, incidēter ponitur discipulorū instructio, ibi: Et cum vespera esset. Circa primū sciē-dū, q̄ satis mirabile factū fuit, q̄ vn? hō paup oēs vēdētes & emētes ejceret de templo, & nullus ei resisteret: Secundū enim q̄ dicunt sancti, quidā fulgor mirabilis egrediebatur devultu ei? & ocu-lis: quo territi sacerdotes & etiam alij non valebant resistere ei. Et ista ejectio fuit signum, q̄ sacerdotes essent ejcien-di de templo & officio tanq; indigni.
g ¶Et non sinebat ut quisquam trāsser. uas per templū. Et loquit de vasis humanis vsibus applicādis, quia vasa diuīo cultui deputata ibi debebāt esse, & non alia, Cętera patent ex dictis Mat. xxj. i ¶Et cū uespera esset. Hic incidenter describitur discipulorū instructio, eo q̄ Petrus fecit mentiōe de arefactiōe fic? subita ad maledictiōnem Christi: & ideo instruit eos occasione huius de efficacia fidei. Secundò, de efficacia oronis, ibi: Propterea dico vobis. Sententia primę partis patet ex dictis Matt. xxj. k ¶Propterea di co uobis. Hic instruit discipulos de efficacia orationis quæ procedit ex duobus, videlicet ex fidei certitudine: quod notatur cum dicit. l ¶Quæcumq; qrantes &c. Et hoc est intelligēdum, ouādo quis orat, piè, pro se, & pseuerāter: Nisi em̄ quis piè oret. i. de pūnenti bus ad salutē, oratio eius nō est exaudibilis. Itē si oret, p alio de pūnētibus ad salutē: potest carere effectu ex demeri-to illius pro quo orat. Itē si orat pie, p se, non tamē perseueranter potest carere effectu: quia deus nō statim dat bene ficium petitū, sed differt aliquando vt congruo tēpore detur, & vt ex dilatione carius habeat: Secundū ex quo oratio habet efficaciā, est dispositio orantis. s. quando non retinet, iram vel rancorē contra illū qui sibi iniuriam fecit vnde dicit Eccli. xxviij. a. Homo homini seruat iram, & à deo quærit medelā, q. d. frustra. propter hoc Et subditur:
¶Et cum sitabi.
*a ¶Abijt in Bethaniam, q̄uis gau-dioſe recepissent eum in mane: & ideo pistos significat illi q cū gaudio recipiūt prædicatiōis verbū, & tamē nō fa-ciūt fructū. c ¶Cūq; uidisset. ideo per ipam significat hypocrita habēs tm̄ ap-parētiā scītatis & nō opa: ppē qd' deī maledictionē incurrit. d ¶Et cū introisset &c. Isti sunt adulatores q laudes falsas vendunt prælatis, & ipsi eas emunt ecclesiasticis, beneficijs indebitē collatis. e ¶Et mēsas. Isti sunt mali prelati & curati qui magis studēt pecunijs leuandis, q̄ animab? saluandis.
f ¶Et cathe. &c. i. ecclesiastica sacramenta, in qb? datur gra: sic igit domus dei spelunca latronū efficit: qa latrocinij est qdqd dictis modis acquiritur.

h ¶Quo audito prin. sacer. &c. Adhuc durat ista persecutio contra detestātes vitia eorum. Baptismus Iohānis. Sequitur
*Neq; ego dico:

Glos.ordi. Marci Cap. XII. Delyra iii

Vrda priuauit: & de Phython issa in Philippis. Qui aũt ad fastigium
A tãtæ pfectionis ascẽdere ne queũt, petãt sibi peccata dimitti, quo
ad vitã mereãtur intrare perpetuã: & sine dubio impetrabũt si ta
mẽ in se peccãtibus primò dimittunt. a ¶Et cum sta. Hiero.
Marcus suo more, septẽ versus orationis dominicę vna oratione
comprehẽdit. Is nãq; cui dimissa sunt oĩa
gd amplius rogabit, nisi qpseueret in eo
qd obtinuit? b ¶In qua po. De dei du
bitãt ptãte: & volunt subintelligi diaboli
esse qd facit. c ¶Interrogabo. Pote
rat aperta respõsione calũniũ tentatorũ
cõfutare: sed prudẽter interrogat, vt vel
silẽtio suo vel snĩa cõdẽnent. d ¶Si di
Psal.131.c. xerimus. Iero. De lucerna mũdi obscu
rant. vnde dicit: Paraui lucernã Christo
meo: inimicos ei⁹ indu. cõfu. e ¶Quare
ergo &c. Q. Quẽ cõfitemini de cælo ha
buisse ppheiã. mihi testimoniũ phibuit
& ab illo audistis in qua ptãte hæc facio.
f ¶Si dixerim⁹. Quodlibet horũ respõ
deant: vidẽt se in laqueũ ruituros timent
lapidationẽ: sed magis cõfessionẽ verita
tis. g ¶Neq; ego dico uo. Be. Dua
†Mat.21.c bus de causis scientia veritatis occultatur
Luc.20.a quærẽtib⁹, cũ aut his qui quęrit min⁹ in
Iohã.16.c. telligit, aut odio aut cõtẽptu veritatis in
dignus est cui debeat aperiri. Propter al
terum dicit: Adhuc multa habeo vobis
Matth.7.a dicere, quæ non potestis portare modo.
Propter alterũ: Nolite sctm dare canib⁹.

GLO. ORDI.

CAP. XII.

ET cœ. il. &c. Sequit. Lacũ. si
ue torculor aut altare, aut illa
torcularia q̃rũ titulo qdã psal
mi prænotant. i ¶Peregrẽ, pse. Dans
liberũ arbitriũ operandi, non mutatione
loci: quia vbiq; deus, & omnia complet.

Nico. de Lyra. ☞Seruum

a ¶Et cũ stabi. ad orandũ. Scien
B dum tamẽ, qp hoc intelligit de remissiõe
offensæ, quia hõ tenetur esse in charitate.
sed remissio iniuriæ nõ est de necessitate.
Potest enim aliquis petere scd'm ordinẽ
iusticiæ recompẽsationẽ, p iniuria sibi fa
cta. b ¶Et veniũt tur. Iero. Hĩc po
nitur cõfutatio sacerdotũ, Scribarũ, & Se
niorũ verbo rõnabili: & patet sentẽti a ex
dictis Matt. xxj. ¶Ad euidentiam dicto
rum & dicendorũ quæritur vtrũ Christ⁹
An Chri stus, vitãdi scãdali cau sa, debuit inmittere pharisęorũ increpatio nem, in prædicatiõbus suis debuit vitare offen
sionẽ vel scandalũ sacerdotũ, scribarũ &
pharisæorũ: ¶Et arguit priò qp sic. j. ad
Timo. v. a dicitur: Seniorẽ ne increpaue
ris: sed obsecra vt patrem: prædicti autẽ
erant seniores populi & patres: ergo &c.
¶Item. j. ad Corint. x. g. dicitur. Sine os
sensione estote Iudæis & gentibus, & ec
clesiæ dei: cum igitur facta Christi & dic
ta fuerint nobis data, p exemplari, vide
rur qp debuit cauere ab offensione prędic
torum. ¶Contra. Isa. viij. fuerat, ppheta
tum, qp Christ⁹ foret in lapidẽ offensio
nis, & petrã scãdali duab⁹ domib⁹ Israel.
Scandalũ duplex ¶Rãsio: Duplex est scandalũ, actiuũ &
passiuũ: Actiuũ nõ habuit in Christo Io
cũ, qa tale scãdalũ est dictũ vel factũ alicu
ius min⁹ rectũ, prębẽs alteri occasionẽ ruinæ, vt hĩ ex vbis Iero.
sup Mat. Oia aũt facta & dicta Christi fuerũt rectissia: & iõ quæstio
ista intelligit de scãdalo passiuo: Qd est qñ aliqs ex dicto vel factõ
alterius bono scãdalizat ex ipfectiõe sua. Et istud scãdalũ aliqñ, p
cedit ex ignorãtia, vel infirmitate illi⁹ q scãdalizat: Et tũc dctã vel
facta bona, occultãda sunt vel differẽda q̃usq; infirmi vel ignorã
tes instruant, nisi sint talia bona quę sint de necessitate salutis, quę
non sunt omittenda propter scandalũ alterius. Si autem infirmi
vel ignorantes post instructionẽ debitã in scãdalo pmaneant: iam C
tale scãdalũ nõ, pcedit ex infirmitate vel ignorantia, sed malicia. Et
tale scãdalũ r rõtẽnẽdũ, maxiè qñ est cõtra bonũ cõmune: qa bonũ
cõe semp est prẽferẽdũ vtilitati & paci quorũcũq; hoĩm singulari
um. Tale aũt fuit scãdalũ sacerdotũ, Scribarũ; & Pharisæorũ: quia
sua malicia nitebãtur impedire doctrinã
Christi, inqua cõsistebat salus populi. Itẽ
suis malis exẽplis & moribꝰ trahebaĩ po
pulus ad peccãdũ. Itẽ p doctrinã suã ma
lã euacuabãt dei mãdata, ppter suas tra
ditiones, vt dictũ est. 8. & iõ Christus ĩ pu †Mat.6.b.
blico debuit vitia eorũ reprehẽdere: nec
ab hoc cessare, ppter eorũ scãdalũ. Propẽ
qd Matt. xv. b. cũ discipuli dixissẽt Chris
sto. Scis, qa Iudæi audito hoc vbo scãda
lizati fũt: rñdit: Sinite illos: ceci sunt, & du
ces cæcorũ. Si cæcus cæco ducatũ prẽstet, †Mat.18.d
ambo in foueã cadunt. ¶Ad primũ dicẽ
dum, qp loquit de senib⁹ honestatẽ & mo
rib⁹: non de senibus ætate, malicia corru Ratiões ad argumẽta
ptis: quia tales sunt acriter arguendi, sicut
Daniel durẽ increpauit illos senes impu
dicos Danie. xiij. ¶Ad secundum dicen
dũ, qd homo debet esse sine offensiõe Iu
dęis & gentib⁹, ita qp dicto suo vel facto
minus recto nõ præbeat alicui occasionẽ
ruinæ, Sed si de veritate scãdalum sumit
rectius oriri permittit, quã quod veritas
relinquatur, secundũ qd dicit btũs Gre
go. super Ezechielem.

Moraliter.

*c ¶Neq; ego dí. uo. Bed. q.d. Nõ di
co vobis quod scio, quia non vultis dice
re qd scitis. Duabus autem causis maxiè
scientia veritatis est occultanda quærenti
bus: Cum. s. is qui quærit aut non est ca
pax ad intelligẽdũ quod quærit, aut indi
gnus est, vt ei debeat aperiri: & hic vtrũq;
concurrebat.

Duabus de causis scia ỹ itatis occultanda.

NICO. DE LYRA.

Cap. XII. D

ET cœpit il. in pa. Hĩc conse
quenter ponitur cõfutatio sa
cerdotũ. & seniorũ in paraboꝫ
lis. Et primò ponitur confuta
tio sacerdotũ, secũdò, Pharisæorũ & He
rodianorũ, ibi: Et mittũt ad eũ, tertiò Sa
ducęorũ, ibi: Et venerunt ad eũ Saducæi
quartò scribarũ, ibi: Quõ ergo dicũt scri
bę. Sententia primæ partis patet ex dictis
Matt. xxj. exceptis quæ sequunt. e ¶Vi
neam pasti. ho. i. coluit. Et dicitur à pa
stus pasta pastum, & est propriè modus
colendi quo ponitur fimus vł pinguedo
terrę circa radicẽ vineæ vel arboris. Radi
ces eum secundũ Philosophum. ñ. de aĩa
sunt ori fimiles, qa sicut ĩ animalib⁹ p os
sumit alimentum vnde animalia nutriũ
tur, sic per radicis trahitur alimentum ter †Mat.21.d
renascentium. g ¶Et fodit lacum. La Luc.20.b
cus propriè dicitur locus vbi recipiuntur †plantauit
aquæ à riuulo, & ibi colligũtur. Et ad si
militudinẽ huius loc⁹ vbi recipitur uinũ
fluens à torculari, dicitur hĩc lacus.

✠ Hic est hæ.

Morali. d ¶Et cœpit illis in parab. Moraliter.
log, uineã pasti. hõ. Id est Christus plã
tauit ecclesiam sanguine suo. f ¶Et cir
cundedit sep. Id est euangelicam doctri
nam. g ¶Et fodit lacum. id est abundantię spiritussancti desti
xum. h ¶Et ædificauit turrim. Id est spiritualem angelorum
custodiam. i ¶Et locauit eam agricolis. id est Christianis.
k ¶Et peregrẽ prefectus est. Beda. Non loci mutatione, sed
abirẽ dicitur à vinea: quia vinitoribus liberum operandi arbitri
um dereliquit. l ¶Et mi. seruos suos ad agr. i. bonos epos ad
malos Christianos arguẽdũ: Et aliquos cęciderunt, vt Iohãnẽ Da
mascenũ, cui absciderũt manũ, & sanctum Brictium contumelijs.

*afflictum

☞ a ¶Seruũ. Primo missus est Moyses, q̃ fru
E ctũ legis quã dederat à cultoribus ingrebat:
Psal.105.c sed cæsum dimiserũt & vacuũ. vñ: Irritaue-
Ibidem rũt Moysen in ca. & a. san. do. Et vexatus est
Moyses, ꝓpter eos &c. b ¶Et iterũ mi. a-
ser. Dauid & alios psalmistas, qui missi sunt
†remiseꝛt post Moysen; vt cultores vineæ ad exercitiũ
boni opis excitarẽt. Sed ipm quoq; Dauid,
q̃ caput psalmodiæ & fons in psũsctõ clarue-
3.Re.12.d rat, abiecerũt dicẽtes: Quæ nobis pars in Da
uid, aut quæ hæreditas in filio Isai? c ¶Et
rursum aliũ. Prophetarũ, chorum cum suis
Nũc.16,a socijs, qui suis attestationib? populũ conue-
nerunt, & mala huic vineæ ventura predixe-
runt: Et rursum aliũ mi. &c. His trib? ser-
uorum gradibus omnes doctores qui sub le
ge & ꝓphetis fuerãt intelligim?. vnde alibi:
Luc.24.f Nec esse est impleri oĩa quæ scripta sunt in le
ge Moysi & prophetis & psalmis de me.
*suum d ¶Quia reuerebũtur. Nõ hoc ignoran
do dixit, quia omnia nouit, sed semper ambi
gere dicitur deus, vt libera voluntas homini
†Agricolæ reseruetur. ¶Beda Interrogem? Arrium &
Iohã.12.c. Eunomiũ. ecce pater dicitur ignorare, & sen
tentiam temperat, & q̃tũ in nobis est dicitur
esse mentitus, Quid quid pro patre respõde-
rint, hoc intelligant pro filio, q̃ se dicit igno-
rare consummationis diem. e ¶Coloni
autẽ. Beda. Probat Iudæorũ principes nõ ꝓ
ignorantiã Christum crucifixisse, quia intel-
Psal.2,b lexerũt eũ esse, de quo dicit: Postula à me &
da tibi gen. hæreditatẽ tuã &c. Vnde sibi consulẽ-
Io.12.c tes dicebant: Ecce mũdus totus post eum a.
& si dimittimus eum sic, omnes credẽt in eũ.
Hæreditas ergo filij dei ecclesia est de cunctis
gentibus ei data, quẽ sanguine acquisiuit, re
surgendo possedit. Hanc mali coloni præri-
pere moliebantur, cum eum crucifigentes fi-
dem eius extinguere, & suã iustitiã quę ex le
ge est, præferre nitebãtur. f ¶Et eiecerũt.
Notat pertinaciam eorum; qui nec crucifixo
ac resuscitato domino ad prædicationẽ apo
stolorũ credere voluerũt, sed quasi vile ca-
uer proiecerunt: quia q̃tum in se erat, à suis
†Mat.21,d finibus excludentes gentibus suscipiendũ de
Luc.19.g derunt. g ¶Veniet &c. Beda. Auferet à
Mat.21.d vobis regnũ dei, & dabitur genti facienti fru
ctum eius. Hoc autẽ diuinitus fuisse, pcuratũ
ꝓphetico testimonio vel exẽplo ꝓbat dicẽs:
Nec scripturam. &c. ¶Iero. Vinea datur
Matth.8.b alijs ab oriente & occidente & austro & aq-
lonæ venientibus & recũbentibus cũ Abra-
ham, Isaac & Iacob in regno cælorũ. ¶Bed.
Moraliter. Moraliter: Cuicunq; fidelũ mysteriũ bapti-
smi, ꝙ operãdo exerceat cõmittit, quasi vinea
quã excolat ei locatur. Mittit seruus vnus, &
†captarẽt alter, & tertius: q̃ de fructu accipiant, cum lex
psalmodia, ꝓphetia, quarũ ammonitionem
ad bene agẽdũ populus sequat legitur. Sed
missus seruus cõtumelijs affect? vel cæsus eij-
citur, cũ sermo auditus vel cõtemnit vel blas
phemat. Missum Hæredẽ q̃tũ in se est occi-
dit, qui & filiũ dei cõculcat, & spũi gratiæ quo
sctificatus est contumeliã facit. Perdito malo
cultore vinea datur alij, cũm dono gratiæ quod
†censum superb? spernit, hũilis ditatur. Manũ mittere
*an nõ da in Iesum, timore turbæ retinent, cũ qlibet so
bimus lo noie super eã quã non diligit ecclesiasticę fi
dei & pacis vnitatẽ, ꝓpter cohabitantiũ mul
titudinẽ aut erubescit, aut timet impugnare.
Cũ autẽ tempus fuerit pfectũ dominũ crucifigere & ostẽtatui habere gau-
debit. h ¶Lapidẽ quã re. Iero. Lapis re-
prob?, quẽ gessit angulus, cõiungẽs in cœna
agnũ cũ pane, finiens vetus, nouũ inchoans
Testamẽtũ, hic præstat mira in oculis nostris.
†Mat.22.e i ¶Et mit. ad eũ. Be. Turbã timebãt, atq;
Lu.20.d quod per se non poterant, terreno potestatis
Ro.13.b manibus

a ¶Non in prouentu, fructus, quia nullus erat.
b ¶Prophetas.
tẽpore seruum, ut ab agricolis
a ¶Fructus vineę obedientia.
acciperet de fructu uineæ. Qui
a ¶Alij prophetę cæsi, alij vulne-
rati, alij occisi.
apprehensum eum cæciderunt &
b †dimiserunt uacuum. Et iterum
misit alium seruum ad illos, & †il-
lum in capite uulnerauerunt, &
c contumelijs affecerunt. Et rursum
alium misit, & illum occiderunt,
& plures alios quosdam cædentes,
alios uerò occidentes. Adhuc er-
a ¶Christum vnigenitum.
go unum habens filiũ charissi-
mum* & illum misit ad eos nouissi-
¶Per Ironiam.
d mum, dicens: quia reuerebuntur
e filium meum. † Coloni autem di-
xerunt ad inuicem: †hic est hæres. b
Venite occidamus eum, & nostra
f erit hæreditas: & apprehendentes
a ¶Id est plebem, dicentes: quia Samaritanus es tu,
& dæmonium habes.
eum occiderunt, & eiecerunt extra
uineam. Quid ergo faciet domi-
g nus uineæ? Veniet, & perdet colo-
¶Q̃. quo alio modo impleb itur hęc
scriptura?
nos, & dabit uineam alijs. Nec scri-
¶Christum.
h pturam hanc legistis: † Lapidem
a ¶Magistri: qui se & alios deo dignam
domum ædificare debebant.
quem reprobauerunt ædificantes,
a ¶Duos condens in semetipso, ex
vtroq; populo vnam ciuitatem & vnum templum.
sibi ædificans.
hic factus est in caput anguli: à do-
mino factum est istud, & est mirabi
lis in oculis nostris. † Et quærebant
a ¶Quasi mentitum contra se, in quo magis probant
eum vera dixisse. ipse enim est hęreditati malę coloni.
b ¶Ad modicum tempus retardantur, quia
nondum venerat hora eius.
eum tenere, & timuerunt turbam.
¶Id est propter.
Cognouerunt enim, quoniam ad
¶Alias. direxit.
eos parabolam hanc dixerit. Et reli
i cto illo abierunt. † Et mittunt ad
a ¶Militibus Herodis,
qui Ierosolymis erant illis diebus.
eum quosdam ex Pharisæis & Hę-
rodianis ut eum †caperent in uerbo.
a ¶Mellitis sermonibus circundant, sicut
apes mel portantes in ore, aculeum
in dorso.
k Qui uenientes dicunt ei: Mãgister,
scimus quia uerax es, & non curas
quemq̃. Nec enim uides in faciem
hominum: sed in ueritate uiam dei
doces. Licet dari †tributum Cęsari,
l *an non dabimus? Qui sciens † uer
sutiam eorum, ait illis: Quid me ten
a ¶Sapientia sapienter agit, vt suis sermonibus
capiantur.
m tatis? Afferte mihi denarium, ut ui-
deam. At illi obtulerũt ei. Et ait illis:
Cuius est imago hæc & inscriptio?
Dicunt ei: Cęsaris. Respondens autẽ
¶Quod necessitatis.
Iesus ait illis: †Reddite ergo quę sunt

manibus efficere tentabant: vel vt ipsi à G
morte eius viderentur immunes. Nuper
enim ludęa sub Augusto Cæsare, q̃ in to Luc.2.a.
to orbe celebrata est descriptio, stipendia
ria facta erat. Vnde seditio magna. Alij
dicebant Romanis ꝓ oĩbus militantibus
debere tributa ꝓsolui. Pharisæi nõ debe-
re ppsm dei q̃ decimas, & quæ in lege pre
cipiebant̃ soluere, subiacere legib? hũa- †illi fabris lapidibus
nis. Cui? seditiõis fomes adeo ualuit, vt caput cõtu-
post resurrectionẽ dñi patriã & gentẽ & derunt, & remiserunt
regnũ & oĩa ꝓdere maluerint, q̃ esse tri- cõtumelias
butarij. k ¶Magister sci. Be. Blanda & affectum.
fraudulenta interrogatio ad hoc ꝓuocat
respõdentẽ, vt magis deũ q̃ Cæsarẽ time
at, & dicat nõ debere tributa solui, vt au-
dientes Herodiani seditionis cõtra Roma
nos autorem teneãt. l ¶Qui sci. uer.
Qui putant interrogationem Saluato-
ris ignorationẽ esse nõ dispensationẽ, ex
hoc loco discãt, qd̃ potuit scire cui? ima
go esset. Sed interrogat, vt ad sermonem
eorũ cõpetenter respondeat. m ¶Dena
rium. Denarius gen? nũmi qui ꝓ decem †Mat.22.d
nũmis cõputatur, & habet imaginem Cę
saris. n ¶Reddite er. quæ sunt Cæ.
Hoc ipse fecit, ꝓ se & ꝓ Petro soluẽdo tri-
buta Quæ sunt dei deo. Hoc q̃q; fecit
patris implens voluntatem. Aliter: Red
dite quæ sunt Cæ. Cæ. impressionẽ suę
imaginis. Quæ sunt dei deo, animam
lumine vult? ei? illustratam. vnde: Signa Psal.4.b
tum est super nos lumen vultus tui, &c.

☞ Sadu.

Nicolaus de Lyra.

✠b ¶Hic est hæ. Ex hoc dicit Bed. q̃ H
sacerdotes & legis ꝓti habuerũt cognitio- †Pũ.tri.c
nẽ de Iesu, q̃ ipse erat x̃ps Christ? i lege ꝓ Mat.21.d
missus: sed ista cognitio postea ex inuidia Luc.20.c
fuit i eis obscurata, & hoc pleni? fuit de-
claratũ Mat.xxj. i quæstione q̃dã de hoc
mota i fine hui? capi. c ¶Et quære. eũ
tenere. Ex quo patet eorũ obstinatio in
malo. d ¶Et timuerunt turbã. Ex q̃
patet, q̃ ex solo timore ppũ retardabant
à morte ei?. e ¶Et m. ad e. Hic cõsequẽt
describit cõsutatio Pharisæorũ & Hero-
dianorũ; & patet sñia ex dictis Mat. xxij.

✠Et venerunt

✠afflictũ, & sctm̃ Thomã Cantuariẽsem Moralitas
occisũ, & de plurib? alijs sibi a legunt̃ur.
a ¶Adhuc er. unũ h. f. Hic Christ? q̃
mittit iuisibiliter à patre, qñ aliquẽ insti- †Mat.21.b
gat ad bonũ; sed alij sunt ingrati, et? in- Luc.20.d
stictũ nõ solũ repellẽtes, sed & pessimè a-
gẽtes: ꝓpter qd̃ q̃tũ i eis est, occidũt eũ,
de qb? dicit Hebr. vj. a. Rursus crucifigen
tes filiũ dei. Et sic dei iustitia mali pdũtur
& vinea locat̃ alij, cũ eorũ loco boni sub-
rogant̃. c ¶Et quærebãt eũ te. & ti. t.
Raban?. Hoc q̃tidie geritˇ i eccl̃ia, cũ quili
bet solo noie sup eã quã diligit ecclesiasti
cæ fidei & pacis vnitatẽ, propter cohabi-
tantiũ fratrũ bonorũ multitudinem aut
erubescit aut timet impugnare. f ¶Ma
gister scimus, quia uerax es, & non
curas quemquã. Nec enim. Cõmuni
ter dicitur: Qui bene scit vngere, bene scit † hypocri-
pungere: ꝓpter quod minutores vngũt sim, similis
oleo oliuæ Lanceolas suas, vt melius poꝛ ticorum
sin venam pungere: & sic fecerunt isti &
similiter alij proditores. g ¶Reddite
ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari. Per
Herodianos qui gloriantes in pellibus in
terpretantur, prælati bene forrati signifi-
cantur. Per Pharisæos qui interpretan-
tur diuisi, significantur religiosi habitu
✠& vita ab alijs

a ¶Saducæi &c. Duæ hæreses erant in Iudæis, Phariſæorũ & Saduçæorũ. Phariſæi traditionũ & obſeruationũ (quas illi deuteroſis vocant) iuſticiam præferebant; vnde & diuiſi vocant à populo. Saducæi autẽ .i. iuſti, & corporis & animæ reſurrectionẽ negabant. Saducæi &c. Bed. Qui reſurrectionẽ corporũ eſſe negant, vel non credunt, animas iudicantes interire cum corporib⁹, rectẽ huiuſmodi fabulã fingunt, quæ deliramenti arguat eos qui aſſerunt reſurrectionem corporum. Potuit autem & in gente eorum aliquando hoc accidere. b ¶Septẽ ergo &c. Beda. Turpitudinem fabulæ opponũt, vt reſurrectionem negent. Sed myſticè, ſeptẽ fratres ſine filijs defuncti, omnibus reprobis cõgruunt. q̃ per totam vitam (quæ ſeptẽ dieb⁹ voluitur) à bono ope ſteriles ſunt, quibus viritim morientibus, ad vltimũ & ipſa mundana cõuerſatio moritur .i. tranſit, quaſi vxor infœcunda, quã illi ſine fructu boni operis exegerũt. ¶Clero. Mulier ſterilis, nec relinquens ſemen ex ſeptem fratribus, nouiſsimè moriens, ſynagogam ſignificat relictam quaſi mortuam à ſpiritu ſeptiformi, qui ſeptẽ patriarchas impleuit, qui non reliquerunt ei ſemẽ Abrahæ quod Chriſtus eſt: Licet enim Iudæis natus, tamen gentibus datus. Hæc mulier mortua Chriſto, nulli de ſeptem in reſurrectione iungetur. Septenario em̃ perfectorum vniuerſitas ſignificatur: Sicut verſa vice per Iſaiam dicitur: Apprehendent ſeptem mulieres virum vnum. Septem ſunt eccleſiæ quas dñs vnus amat, arguit, caſtigat, adorant enim vna fide. Hæ ſunt ſeptem ſportæ fragmentis panum plenæ. Panes, verba ſpũſſancti. Sportæ verò eccleſiæ. Panes Ieſus benedicens fregit, & diſcipuli eius diuiſerunt turbæ, cùm die ſeptimo benedixit opera ſua requieſcẽs in eis. Vñ luce facta primo die, qui eſt ſapientiæ: & firmamento in ſecũdo, qui eſt intellectus: & ari da tertio, qui eſt conſilij: & luminibus quarto, quæ ſunt virtutes: & volatilibus & piſcibur quinto, qui ſunt ſcientię: animatis & aĩa viuente ſexto .i. homine ad imaginem dei ſacto, quod eſt pietatis: ſeptimo die ſpiritu timoris domini qui permanet ſanctus in ſeculum ſeculi, & replet orbem terrarum, ſancta eccleſia repletur non habens maculam neq; rugam. Ideoq; eccleſia ſeptiformi .i. perfecto timore repletur, quia iuſtus vix ſaluabitur, q̃ rogat: Nõ intres in iudicium cum ſeruo tuo domine: quia nõ iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. De his ſeptem qualitatib⁹ ſpiritus, commemorat Dauid: Quid negligẽtia noſtra peperit, quid diligentia quæſierit, quid diuina prouidentia contulerit, quid inimici inſtigatio fraudauerit, quid obliuio lubrica ſubtraxerit, quid humana fragilitas intulerit, quid ignorãtia improuida fefellerit. Hos omnes effectus in pſalmis inuenimus. Primus: Concepit dolorem & peperit iniquitatem. Secundus: Prẽueni in maturitate & clamaui: Tertius. Incerta & occulta ſapiẽtię tuę. Quartus eſt: Inimici mei animam meam circundederũt. Quintus: Obliuioni datus ſum tanq; mortuus a c. Sextus: Quoniam lumbi mei impleti ſunt illuſionibus, Septimus: Delicta iuuentutis meæ & ignorãtias meas &c. Hos effectus, ſpiritus ſeptiformis eneruat vel eliminat & illuminat. Vnde ſeptem lucernæ ab auſtro ardentes, & aquilonares tenebras in tabernaculo domini illuminantes. Spiritꝰ ſapientiæ in pigro negligentiam repellit. Spiritus intellectus diligentiam rõnabiliter quærit. Spiritus conſilij, diuinã prouidentiã prudenter innuit. Spiritus virtutis, inſtigationes fortiter retundit. Spũs ſcientiæ, obliuionẽ lubricam diu eſſe nõ ſinit. Spiritus pietatis humanam fragilitatẽ clementer indulget. Spiritus timoris improuidã ignorantiam arcẽt & bene decoquit & bene replet. Sapiẽtia domũ ædificat. Intellect⁹ guberna cula inuenit. Cõſilij bona diſcreta facit. Virtus, in patiẽtia aĩam poſsidet. Sciẽtia diuitiæ fidei & ſalutis munera acquirunt. Pietate, proſperitas pñtis vitæ & futuræ cõſiſtit. Timore, hũilitas cõſeruatur, & oẽ pctm̃ expellit, q̃a initiũ ſapiẽtię timor domini. c ¶Neq; nu. neq;. Be. Græco idiomati Latina cõſuetudo nõ reſpõdet: Nubere em̃ ꝓpriè mulieres dicunt: & viri ducere: Sed nos ſimplr dictũ intelligam⁹ neq; nubent viri neq; nubẽtur mulieres. d ¶De mor. au. &c. ſup ru. Ie. In quo ſiſitudo vĩa in quo ignis ardebat, ſed nõ ei⁹ ſpinas cõſumebat, ſic vos eloq̃ meũ inflãmat nec ſpinas ſub maledicto germinatas abſumit. Inqẽs: De⁹ Abrahã & de⁹ Iſaac & de⁹ Ia. Ter deũ noĩando trinitatẽ ſignificat, deũ iterãs vnã ſubſtãtiã. Viuũt autẽ q̃ vendicãt portionẽ ſuã quã elegerãt. Mortui verò ſunt q̃ qd⁹ vẽdicauerũt ꝓdiderũt. ¶Be. Cũ multa aptiora teſtimonia de reſurrectione poſſet ꝓferre, hoc tm̃ ꝓtulit q̃uis ambiguũ: q̃a Saducęi, nec angelos, nec ſpm̃, nec reſurrectionẽ corporũ cõfitent̃: & aĩarũ interitũ mentiũtur: Tm̃ quinq; libros Moyſi recipiũt, ꝓphetas reſpuũt. Stultũ ergo erat eorũ teſtimoniũ ꝓferre: quorũ autoritatẽ nolebãt recipe. Porrò ad ꝛternitatẽ aĩarum ꝓbandã ponit exemplũ: Ego ſum deus Abra. & de. Iſa. & de. Ia. Et infert: Deus nõ eſt mor. ſed ui. vt cũ ꝓbauerit aĩas manere poſt mortẽ: nõ em̃ poterat de⁹ eſſe eorũ q̃ nõ ſubſiſterẽt, cõſequẽter iduceret cor porũ reſurrectio, quę cũ aĩabus vel bona vel mala geſſerũt. e ¶Interroga. Ie. Iero. Quid ſibi vult hæc queſtio, cũ hoc ſciãt omnes periti in lege? Sed diuerſe in Exodo & Leuitico & Deute. ordinantur mandata. De his enim duobus vberibus ſuper pectora ſpõſæ leuatis alitur noſtra infantia. f ¶Primũ oĩm &c. Maximũ quod ante omnia debemus in corde, q̃ſi vnicũ pietatis fundamẽtũ locare, hoc eſt, ſ. cognitio atq; confeſsio diuinæ vnitatis cum executiõe diuinæ opatiõis, quę in dilectione dei & proximi perficitur: hæc eſt fides quæ per dilectionem operatur.

☞Bene ma.

Nico. de Lyra.

✠a ¶Et ue. ad eũ ſa. Hic cõſequẽter ponit confutatio Saducæorũ: Et diuidit in duas, in ꝓpẽ principalẽ & incidentalẽ. ſecũdo ibi: Et acceſsit vn⁹ de ſcribis. Sentẽtia primę partis patet ex dictis Matth. xxij.

c ¶Et acceſ. Hęc eſt pars incidentalis: Quia em̃ Chriſt⁹ cõfutauerat rõnabiliter Phariſæos, & Saducęos, hoc vidẽs quidã ſcriba queſiuit ab eo. e ¶Quod eſſet prí. qa de hoc erãt tũc queſtiões apud ſapientes. f ¶Ieſus aũt re. vt patet ſnia ex dictis Mat. xxij. exceptis quę ſequũtur.

✠Bene ma.

* & vita ab alijs diuiſi, & iſti reddere debent deo deuotionẽ, & mũdo vitã exemplarem. b ¶Magiſter, Moyſes ſcripſit nobis. Exponatur vt ſupra. Mat. v. d ¶Interrogauit eũ quod eſſet primũ oĩm mãdatum. Iſte quęrebat de primitate dignitatis, vt patet ex ſequentibus: propter quod ſibi ſimiles ſunt nouiti qui ſtarim ardua religionis volunt facere & non potentes recedũt à religione,

*Quomodo

a ¶Nummum, tributum, pecuniam. b ¶Quod voluntatis. ¶Vos, & decimas, primitias.

Cę̃ſaris Cæſari, & quæ ſunt dei deo. Et mirãbantur ſuper eo.

a ¶Qui ſi inſidiarum calliditate prævalere non poterant. b ¶.i. ſuper ſapientia eius.

a †Et uenerunt ad eum Saducæi, qui dicunt reſurrectionem non eſſe, & interrogabant eum, dicentes: Magiſter, † Moyſes b ſcripſit nobis, ut ſi cuius frater mortuus fuerit, & dimiſerit uxorem & †filios non reliquerit, accipiat frater eius uxorem ipſius, & reſuſcitet ſemen fratri b ſuo. Septem ergo fratres erant, & primus accepit uxorem, & mortuus eſt, non relicto ſemine. Et ſecundus accepit eam

¶Ipſe.

& mortuus eſt: & nec iſte reliquit ſemen. Et tertius ſimiliter. Et acceperunt eã ſimiliter ſeptẽ & non reliquerunt ſemen. Nouiſſima omnium defuncta eſt

¶Mundana conuerſatio.

& mulier. In reſurrectione ergo cùm reſurrexerint, cuius de his erit uxor? Septem enim habuerunt eam † uxorem. Et reſpondens Ieſus, ait illis: Nonne ideo

¶Quia.

erratis, non ſcientes ſcripturas a ¶Ideo. b ¶Chriſtum. nẽq; uirtutem dei? Cùm enim à c mortuis reſurrexerint, neque

a ¶Nemo ibi moritur, nemo naſcitur, nec infans nec ſenex ibi.

†nubent neq; nubẽtur, ſẽd ſunt

a ¶Soluta quæſtione probat reſurrectionem eſſe.

d ſicut angeli dei in cælis. De mortuis autem, quòd reſurgãt, non legiſtis in libro Moyſi † ſuper rubum, quomodo illi dixerit

a ¶Hic probat ꝛternitatem animarum.

deus, inquiens, † ego ſum deus Abraham, & deus Iſaac, & deus Iacob? Non eſt deus mortuorum, ſed uiuorum. Vos ergo multum erratis. †Et acceſsit u- e nus de ſcribis, qui audierat illos † conquirentes: & uidens quo e niam bene illis reſponderit, in-

¶Hic reſurrectionem corporum.

¶Cum in diuerſis libris diuerſe ordinentur.

terrogauit † eum, quod eſſet pri- f mum omnium mãdatum. Ieſus autem reſpondit ei: quia primum omnium mandatum eſt. f †Audi Iſraël, dominus deus

a ¶Diſ Gentium multi ſunt.

†tuus deus unus eſt. Et diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex

¶Id eſt maximũ.

tota uirtute tua. Hoc eſt primũ mandatum. Secundum autem

a ℂ Bene magister. Be. Ostēdit scriba in hac rēspōsiōe inter scribas & phariseos grauē quēstionē diu versatā esse, qđ esset primū mandatū & maximū in lege. Alij hostias & sacrificia laudabant. Alij fidei & dilectiōis opera prēferebāt: qa plurimi patrū aīi legē absq; omni sacrificiorū cōsuetudine, ex fide tm̄ quę p dilectionem operatur deo placuerant: nemo autem absq; fide & dilectione. In qua sententia scriba iste declarat se fuisse. b ℂ Non longe &c. Ilsido. Quāuis ad tentandū venerit: Longior nāq; est ignorantia cū scientia, vt Saduceis dicitur. Erratis nescientes scripturas neq; virtutem dei.

ℂ Beda. Matthęus dicit, quia tentando quærebat, cui sed'm Marcū dicitur: Nō longe es à regno dei, cū scriptura dicat: in simplicitate cordis quęrite illum, quoniam inuenietur ab his qui nō tentant eum. Sed fortè audito rēsponso domini mox ad pietatis gratiam redijt. & quem prius tentando decipiendum putauit, mox amplectendo sequendum cognouit. Aut certè tentationem accipiamus nō malā quasi decipere volētis inimicum, sed cautā quasi experiri amplj volentis ignotum, secundum illud: Qui facile credit leuis est corde, & minorabitur. c ℂ Et nemo, quia in sermonibus confutantur, vltra non interrogant, sed aptè cōprehēsum Romanę ptāti tradūt, Vñ patet venena inuidiæ supari posse, sed difficilè q̄scere. d ℂ Sede à dex. Nā in hoc infirmitatē filij: sed qa alter in altero opaī ostēdit. Nā & filius subijcit inimicos patri, & deū patrē glificat super terrā. e ℂ Cauete. Bed. Nota, qa non vetat eos q huius officij sunt in foro salutari, priō sedere, sed qa hoc amātes quasi improbos docet esse cauēdos, aīm. s. nō gradum redarguēs: Quāuis & hoc nō culpa careat cū in foro litib⁹ interesse, qui in cathedra Moysi magister vult appellari. Duab⁹ de causis vanę gloriæ cupidos cauere iubemur: ne eorū simulatione seducamur, vel æmulatione ad idem inflammemur. f ℂ Qui deuo. do. Quasi patroni in iudicio futuri, ab infirmis & peccatorū conscientia turbatis pecuniā accipere nō dubitāt: cum cōmendet deo oratiōnē man⁹ porrecta ad dandū. nō collecta ad accipiendū. quib⁹ illud congruit: Oratio eius fiat in pctm̄, g ℂ Gazophylaciū. Be. Phylaxe grecē, seruare Latinē. Gaza persicē, diuitiæ. Gazophylaciū locus quo diuitiæ seruātur, & Arca. s. in qua populi donaria cōgregabant ad vsus tēpli, Vñ in lib. Reg. Tulit Ioiada pontifex Gazophylacium vnū, apuitq; foramē desup &c. & porticus in quib⁹ seruabātur. Vñ. Hæc verba loquut⁹ est Iesus in Gazophylacio, docens in tēplo. h ℂ Aspiciebat quō, Sicut appetitores primat⁹ & vanæ glīæ cauēdos esse dixit, & simulatiōe orātib⁹ plixius iudiciū prædixit, sic etiā offerentes iusto examine discernit, vt retribuat singuli, sed'm cor & opa: quod & hodie facit in eccl'a. i ℂ Diuites: B. Allego. Diuites, Iudæi de iusticia legis elati. Vidua paup, ecclesia quæ spm̄ superbiæ, & tpales rerum cōcupiscentias quasi mundi diuitias abiecit. Vidua, quia eius vir pro ea mortuus est, & ab eī⁹ oculis occultus in cœlo est. Hæc duo minuta offert: quia in conspectu diuinæ maiestatis qua oblationes deuotæ nostræ operationis quasi certo numero cōscriptæ, & cōsignatæ seruant, vel dilectionē dei vel proximi, vel fidei orationisq; munera deo offert. Quæ respectu fragilitatis minuta, sed merito piæ intentionis accepta, cunctis superborum Iudæorum operibus præstant,

Nico. de Lyra.

Vidua pau.

Matt. 22. c

Matt. 22. d.

Sapiē. 1. a

Eccli. 19. a

Mat. 22. d. Luc. 20. d

Psal. 109. a

Eccli. 4. d

Psal. 108. a.

Allegori.

---

sicut

prętextu prolixè orātes

ex aduerso Gazophylacij

---

simile est illi. Diliges proximum tuum tanquam teipsum. Maius horum aliud mandatum nō est. Et ait illi scriba: Bene magister in ueritate dixisti, quia unus est deus, & non est alius prēter eum. Et tut diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine: & diligere proximum tanquam seipsum, maius est omnibus holocaustomatib⁹ & sacrificiis: Iesus aūt uidens cp sapienter rēspōdisset dixit illi: Nōn longè es à regno dei: Et nemo iam audebat eum interrogare.

a ¶ Quia noui testamenti sententiæ & euangelicæ per fectioni consentit.

Et respondens Iesus dicebat dōcēs in templo. † Quomodo dicunt scribę Christum esse filiū Dauid? Ipse enim Dauid dicit in spiritu sancto: † Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedū tuorum. Ipse ergo Dauid dicit eum dominū & unde est filius eius? Et multa turba eum libenter audiuit. Et dicebat eis in doctrina sua: † Cauete à scribis qui uolūt in stolis ambulare, & salutari in foro, & in primis cathedris sedere in synagogis, & primos discubitus in cœnis: qui deuorant domos uiduarum † sub obtentu prolixæ orationis: hi accipient † prolixius iudicium. Et sedens Iesus contra gazophylacium aspiciebat quomodo turba iactaret æs in gazophylacio: & multi diuites iactabant multa. Et cum uenisset una uidua paupercula, misit duo minuta, quod est quadrans. Et conuocans discipulos suos dixit eis: Amen dico uobis, quoniam uidua hæc paupercula plus omnibus misit, qui miserunt in gazophylacium. Omnes enim ex eo quod abundabat illis, miserunt: hæc autem de penuria sua omnem uictum suum quem habuit, misit.

a ¶ Hiero. Palā loquitur, vt inexcusabiles sint, & vt ignis incendit aridā scriptarū & phariseorū exēpla.

a ¶ Non reprehenduntur, quia Christum Dauid filium dicunt, sed quia filium dei esse non credunt.

a ¶ Hominem simplicem

a ¶ Non errore, non propria uoluntate.

a ¶ Voluntatem arguit, non gradum. b ¶ Cultioribus uestimentis ad publicum procedere.

a ¶ Quam qui amant in angulis stantes orare, hi enim non solum laudes hominum, verumetiam pecuniā quærunt.

¶ Diuitiarum custodiam.

† contra gazophylacium aspiciebat quomodo turba iactaret æs in

a ¶ Hiero. Qui proferunt de thesauro cordis sui noua & vetera, quæ sunt incerta & occulta vtriusque testamenti.

gazophylacium: & multi diuites iactabant multa. Et cum uenisset una uidua paupercula, misit duo minuta, quod est quadrans. Et conuocans discipulos suos dixit eis: Amen dico uobis, quoniam uidua hæc paupercula plus omnibus misit, qui miserunt in gazophylacium. Omnes enim ex eo quod abundabat illis, miserunt: hæc autem de penuria sua omnem uictum suum quem habuit, misit.

Augustinus

Augustinus

Moraliter

---

c ✠ a ℂ Bene magister in ue. dixisti. Ex dictis videtur, cp ille scriba interrogauerat Christum, nō ad capiēdū eū in verbo sicut alij p̄cedētes, sed ad audiēdū ytatē, quā scire desiderabat ppt̄ varietatē opinionū. Vel aliter pōt dici, cp à principio malicioſe quęsiuit, sed ex Christi rīsiōe contrit⁹ Christū cōmendauit, & Christ⁹ eū: videns ipsum emēdatū: Et hāc sed'am expositionē posui Matth. xxij. Aug. verò libro de consensu euangelistarū ponit verūcp dicens: Nec moueat quēq;, cp Matthæus dicit tentantem fuisse à quo dominus interrogatus est. Fieri enim potuit, vt quāuis tentans accesserit domini tamen rēspōsione correct⁹ sit, aut certè ipsam tentationē nō accipiam⁹ malam tāq; decipere volentis inimicum, sed † tanq; experiri volentis amplius ignotum ipsum

b ℂ Et di. pro. tā. seip mai⁹ est. Circa hoc em̄ tūc erāt opiniones doctorū: quia quidā dicebat sacrificia & oblatiōes magis esse accepta deo cp exercitium in operibus charitatis. Alij autē dicebant cōtrarium: Et huius opinionis quæ vera esse videtur fuisse iste scriba: & ppt̄ hoc etiā dicū approbat à Christo cū subditur: e ℂ Nō lōges à re. d. i. à veritate euāgelij, quæ in pluribus locis vocatur regnum dei: & in de credendum est, cp iste cōuersus fuit ad Christū. d ℂ Et respondens Iesus. Hic describitur confutatio scribarum. & primō ponitur dicta confutatio. secundò discipulorum instructio, ibi: Et sedens Iesus contra Gazophylacium: Sententia priæ partis patet ex dictis Matthæi. xxiij. excepto quod subditur: g ℂ Qui deuorāt domos uiduarum. bona earum sibi attrahendo fallaciter per simulationem sanctitatis. h ℂ Hi accipient prolixi⁹ iudicium. quia simulata sanctitas duplex est iniquitas, secundum quòd dicit Hier. i ℂ Et sedens Iesus contra gazoph. Hīc ponitur discipulorum instructio. Sacerdotes enim qui erant auari, docebant quòd ille qui plus offerebat in templo absolutè loquendo, plus habebat de iusto: quod est falsum: quia quantitas meriti non accipitur secundum quantitatem doni absolutè, sed per comparationem ad facultatem dantis, & promptitudinē huius voluntatis & deuotionis: Et hanc sententiam docet Christus cùm dicitur: Et sedens Iesus contra gazophylacium. Locus erat vbi ponebatur pecunia oblata pro necessarijs templi & sacerdotum & ministrorum. k ℂ Et multi diuites iacta. multa. secundum doctrinā illorū sacerdotum. Sequitur sententia Christi:

H

† Matt. 23. Luc. 11. 20.

✠ Vidua

† abundantius

✠ e ℂ Quomodo dicūt scribæ Christum esse filium Dauid. Per Christum qui vnctus interpretatur rex, per vnctionem institutus sicut est rex Franciæ significatur: qui filius est episcopi Parisiensis in spiritualibus, & eius dominus in temporalibus: sic Christus est filius Dauid secundum carnem eius dominus secundū deitatem. f ℂ Cauete à scribis qui uolunt. In fine concluditur: h ℂ Hi accipient prolixius iudicium. Id est condemnationem, quia sicut dicit Hier. Simulata sanctitas duplex est iniquitas. i ℂ Et sedens Iesus contra gazophylacium aspiciebat quomodo turba iactaret æs in gazophylacium. Magis ponderans quantitatem deuotionis quàm muneris: vnde cōsequēter vidua pauper ponēs duo minuta plus laudatur ab eo cp diuites ponentes munera magna. ℂ Moraliter. Hæc vidua pauper dici potest persona simplex carens diuitijs & scripturarum noticia: quæ tamen apud deum plus meretur orationibus & bona vita quā potentes in temporalibus & scientia magna. Vñ Augustinus cum legisset vitam Pauli simplicis dixit: Simplices & illiterati rapiunt cælum, & nos cum literis nostris trahitur ad inferuum.

Moraliter

Augustinus Paulo simplici

A ¶ Vidua pauper. Hiero. Hęc paupercula me & similes signat, ☞ q mitto quod possũ & desidero quod non possum vobis explanare. Non quãtũ, sed ex quãto desiderat de⁹. Vnusq; quadrãtẽ põt offerre. Hęc ẽ torta panis ĩ leuitico, quę est voluntas prõpta. Quadrãs ga ex trib⁹ cõsistit, cogitatu ⁹bo & facto. b ¶ Quadr. Quadrantẽ vocãt calculatores q̃tã ptẽ cuiusq; rei, loci, tpis, pecuniæ. Forsitan ergo hic quartã ptẽ sicli, i. quicq; obolos significat. c ¶ Vidua hæc. Moraliter intimat q̃ sit acceptabile deo qđ offerẽ bono animo, q nõ offerẽtiũ substantiã sed pẽsat cõsciẽtiã. Nec ꝓpedit quãtum offeras in eius sacrificio sed ex quanto. d ¶ Oẽs em̃. Be. Alleg. Iudę⁹ ex abundãti mittit in munera, qa de iustitia sua p̃sumit & dicit: De⁹ gratias tibi ago, qa nõ sum sicut cęteri hoies &c. Oẽm victũ suũ in dei mũera mittit ecclia, qa oẽ qđ⁹ vicit dicit nõ sui eẽ meriti, sed diuini muneris dicẽs: Deus, ꝓpiti⁹ esto mihi pctõri. Et iterũ: Fortitudinẽ meã ad tecustodiã: qa tu de⁹ susceptor me⁹, deus meus, misericordia eius præueniet me.

Luc. 21. a
Moraliter
† pauper-a.
Allego.
Mat. 18. b
ibidem
¶ 8. b
Mar. 24. a
Luc. 21. b

GLOS. ORDI.

ET cũ egre. Bed⁹. Ca. XIII Recedẽte de tẽplo dño oĩa legis ædificia & cõpositio mãdatorũ ita destructa est, vt nihil à Iudæis impleri possit: & capite sublato vniuersa inter se mẽbra cõpugnẽt. Aptẽ post laudatã in paupcula muliere ecclię deuotionẽ, de tẽplo egreditur, qa fundata in gẽtibus Christi ecclia, Iudæa suæ perfidiæ pœnas, erat luitura & ædificia ruitura. f ¶ Vides has. Diuinitus aũt procuratũ est, vt patefacta p orbẽ fidei euãgelicæ gra, ipsũ tẽplũ cũ ceremoniis tolleret: ne fortẽ aliqs puul⁹ adhuc: ac lactens in fide, si videret manere illa à ꝓpheta facta à dño instituta, admirãdo sanctũ seculare, paulatim ad iudaismum relaberetur. Auferẽ ergo vmbra & palmã tenet veritas p orbẽ declarata. ¶ Hiero. Prænũciat cladẽ nouissimi tpis, i. destructionẽ tẽpli cũ plebe & litera sua. De qua: Lapis sup lapidẽ nõ relinquet, i. testimonia ꝓphetarũ sup eos ĩ quos Iudęi retorquebãt ea vt in Esdrã, in Zorobabel, ĩ Machabeos. g ¶ Et cũ. Be. Mystice in sctis qđ⁹ manet, dũ supborũ detestat amẽtiã. Mons em̃ oliuarũ fructiferã ecclesię celsitudinẽ significat: Mõs ille nõ infructuosas arbores sed oliueta gignit, quibus lumen alitur, vmbra fugatur, requies lassis tribuit, infirmitas soluit. h ¶ Et respon. Be. A tẽpore dñicæ passiõis in populo Iudęorũ q latronẽ seditiosũ elegerũt Christũ saluatorẽ abiecerũt, nec bella hostiũ, nec seditiões ciuium cessauerũt. Sed apli ne his aduẽtãtib⁹ terreant, & ne Ierosolymã Iudæamq; deserãt, admonent, qa nõ statim finis. In quadragesimũ em̃ annũ desolatio ꝓuincię & vltimũ vrbis ac templi excidiũ protelatũ est. i ¶ Multi enim uenięt: Imminẽte excidio multi venerũt qui se esse Christos, & iam tempus libertatis adesse mẽtirentur. Multi etiã in ecclesia tẽporib⁹ apostolorũ inter cætera diẽ dñi instare minati sunt. Multi ĩ noie Christi venere antichristi quorũ prim⁹ Simõ mag⁹, cui auscultabãt oẽs q erãt ĩ Samaria à minimo vsq; ad maximũ dicẽtes: Hic est virtus dei quæ vocatur ☞ magna:

Luc. 21. b
¶ cõsumanda sunt
Mystice
† Mat. 24. a
Luc. 21. b
¶ phes. 5. b

Nicolaus de Lyra.

¶ 2 ¶ Vidua pauper. nõ absolutè loquendo sed considerata facultate sua. plus est enim vni puero ferre qnq; q̃ viro forti ferre viginti. Et eodẽ modo plus est pauperi dare modicum, q̃ diuiti multũ modo prædicto.

¶ In ca. xij. vbi dicitur in postilla, q̃ quantitas meriti non accipitur secundum quantitatem doni.

Quantitas meriti dupliciter pẽsatur.

ADDI. De quãtitate meriti qđo accipi debet ꝓpriè hĩ i pria pte. q. xcv. art. iij. in cor. q. vbi sic quãtitas meriti ex duob⁹ põt pẽsari. Vno mõ ex radice charitatis & gręe: & talis & quãtitis meriti respondet præmio essentiali: qđ consistit in dei fruitione. Qui em̃ ex maiori charitate aliqđ facit, fruetur deo pfectius. Alio modo potest pensari quãtitas meriti ex quantitate opis: Quę quidẽ est duplex, s. absoluta & ꝓportionabilis. Vidua em̃ quę misit duo ęra minuta in gazophilaciũ, min⁹ opus. fecit quãtitate absoluta, q̃ illi q magna numera posuerũt: sed quãtitate ꝓportionabili vidua pl⁹ fecit secundũ sententiã domini: qa magis eius facultatẽ superabũdabat: vtraq; tamen quãtitas meriti respondet præmio accidẽtali, qđ est gaudiũ de bono creato. Hęc sic⁹ Thomas. Quib⁹ bene cõsideratis & ad ꝓpositum applicatis, patet qđ hęc vidua cõmẽdat â Christo, ex hoc solũ qđ quãtitate proportionabili pl⁹ fecit q̃ alĩ q maiora obtulerũt: nõ autẽ de quãtitate meriti essentialis, quæ consistit in radice charitatis: quę qdem charitas est causa proxima deuotionis. Hoc em̃ soli deo est notũ. Vnde non dixit Christus: hęc vidua pl⁹ meruit: sed dixit, plus omnibus misit.

C
† aduocans
¶ 24. q. 1. odi. in fi.
De pę. dis. 5. ca. 1. ac fi.

REPLI. In ca. xij, vbi postillator dicit, qđ quãtitas meriti nõ accipiẽ secundũ quãtitatem doni. Ibi Burgẽn. dicit satis bene & cõformiter cũ sancto Thoma & Postillatore: Sed addit de suo, qđ Christus non cõmẽdauit viduã de quãtitate meriti essẽtialis: qđ cõsistit in radice charitatis quę est causa ꝓxima deuotionis: Sed sic dicẽdo videt Christũ nõ directè reprobasse errorẽ sacerdotũ dicentiũ, qđ plus meretur q plus offert. Hoc autem ꝓbat Christus esse falsum de vidua quę obtulit minuta duo: quia maioris meriti est ex magna deuotiõe offerre modicũ, quã remissa deuotiõe multũ quia de⁹ pl⁹ pensat affectũ q̃ censũ, secũdum beatũ Greg. Si igitur vidua cõmen datur ex deuotione quæ secũdum Burgẽn. causatur ex charitate, sequit qđ eius cõmendatio pertinet ad quãtitatẽ meriti essẽtialis, cuius oppositũ dicit Burgẽns.

D
† ex aduerso tẽpli, ẽ regione tẽpli

Nicolaus de Lyra.

Cap. XIII.

Diuisio

ET cum egrederetur temp. Superius à prĩo capitulo vsq; huc docuit Christ⁹ p viã amoris miracula faciẽdo, & beneficia conferendo. Hic incipit docere p viã timoris, terrorem futuri iudicij incutiendo. Et circa hoc primò duplex quæstio ꝓponit. secũdò soluit. ibi Et respondens Iesus. Circa primum prꝫponitur quęstio

seductio

Moraliter. b ¶ Et cum egrederetur de templo. Templum dei quælibet religio potest dici, quę sic destruitur, qđ⁹ non remanet lapis super lapidem, quando non remanet ibi conformitas aliqua ad primum fundatorem. c ¶ Et cum sederet in monte oliuarum contra templum, in, per hoc significauit, qđ⁹ cultus noui Testa. abijceret ceremonias Iudęorũ. g ¶ Multi enim uenient in nomi. Athanasius. In vnaquaque hæresi diabol⁹ figurat⁹ dicit: Ego sum Christ⁹, & apud me veritas est.

Moraliter

r ¶ Cum autem

† TCũ egrederetur de templo, ait illi unus ex discipulis suis: Magister aspice quales lapides, & quales structuræ! Et respondẽs Iesus ait illi: Vides has omnes magnas ædificationes? Non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur. Et cùm sederet in monte oliuarum † cõtra templum, interrogabant eum separatim Petrus & Iacobus & Iohannes & Andreas: Dic nobis quando ista fient: & quod signũ erit quãdo hęc omnia † incipiẽt cõsummari? Et respondens Iesus cœpit illis dicere: †. Videte ne quis uos seducat. Multi enim uenient in nomine meo dicentes, quia ego sum: & multos

a ¶ Ecclesiã. ¶ Spiritu. a ¶ Dilectionem dei & proximi.
b
a ¶ Hiero. quia tota voluptas corporis in victu consistit vnde: Totus labor hominis in ore suo est.
c
a ¶ Hiero. quæ enumerat ponus spernenda sunt q̃ tractãda.
d
a ¶ Ipse situs corporis congruit verbis.
e
a ¶ Quia prædixerat omnia esse destruenda, discipuli secreto tempus & signa destructionis quærunt: &, cum se. in mon.
f
g
h
i

magna,eo qđ multo tempore magicis artibus dementaſſet eos. a ¶Exurget eñ
†rumores Beda.Hæc omnia ante vltimos & acerbiſſimos dolores, quibus oīs vaſtata eſt prouincia tempore Iudaicæ ſeditionis conſtat
†turbemini ad literam contigiſſe.Poteſt verò regnum
†Luc.21.c. ſup regnū,& peſtilentię eorū q̄rū ſermo ſerpit vt cancer,& fames audiēdi verbum dei, & cōmotio vniuerſę terræ,& à vera fide ſe
†Initia paratio,in hæreticis magis intelligi:qui cōtra ſe inuicem dimicantes, eccleſiæ victoriam faciunt. b ¶Videte autem. Bed.
†Cauete aūt vobis ipſis Quare hęc omnia inferantur,dicit: Videte &c.Ea enim vel ſola vel maxima cauſa
†Mat.10.b & 24.a eſt excidij:qa poſt occiſionem domini,nominis q̄q̄ ac fidei prędones ſiſ & cōfeſſores
Lucæ.21.c. impia crudelitate vexabāt. c ¶Et in o
†apud mnes gen.Bed.Quia nouerat dñs corda
†ſtatuemini diſcipulorū de pditione ſuæ gentis triſtan
da,hoc modo cōſolat, vt ſciant amiſſis ſu
dæis ſe ſocios regni cæleſtis ex toto orbe habituros.Sicut enim eccleſiaſticæ hiſtorię teſtantur,multò ante excidium Iudęæ, oēs apoſtoli ad prædicandum euangeliū p totū orbē ſūt diſperſi,exceptis Iacobo Zebe
†Ma.24.b dæi,& Iacobo fratre domini:qui pri⁹ in Iudęa p verbo euangelij ſanguinē ſuderunt.
†ne añ ſoliciti ſitis, vl anxij d ¶Cum aut cuideritis &c. Be.Poteſt abomīatio intelligi,vel Antichriſt⁹,vl prima
go Cæſaris,quā Pilatus in templo poſuit.
✻neq; meditemini vel ſtatua Adriani equeſtris, quæ in ipſo ſancto ſanctorum loco multo tempore ſtetit.Abomiatio quo q; ſecūdū ſcripturā,ido lū nuncupatur.& ideo addit, deſolationis. qa in deſolato tēplo atq; deſerto,idolū poſitū eſt. ¶Be.Iuxta ſpiritualē ſenſum:cum viderimus abominationem deſolationis ſtare vbi non debet.i. hereſes & flagitia regnare in eis qui eccleſtibus myſterijs ſunt cōſecrati,cum operantes iniquitatem loquentes mendaciū, viros ſanguinū & doloſos.
F pacem fidelium turbare perpēdim⁹. Tunc qui in Iudęa id eſt in cōfeſſione veræ fidei perſiſtimus,ad montes fugiamus,id eſt culmina virtutum. Tunc qui ſuper tectum q
†perſeuerauerit ſcilicet exeedit animo carnalia,& tāq; in aura libera ſpūaliter viuit,nō deſcendat in domum ad infimos ſcilicet actus priſtinę conuerſationis,vt ea quæ reliquerat mūdi de
† Dañ.9.g. ſideria carnisuę repetat.Domus enim noLucę.21.d. ſtra,vl hic mūd⁹,vel caro,in qua degimus
e ¶Tunc quæ in Iu &c.Beda.Hæc facta ſunt, cum appropinquante Romano
✻quę dicta bello & Iudææ exterminio qui in prouincia erant Chriſtiani ammoniti oraculo(vt
eſt à Danie le ꝓpheta Eccleſiaſtica narrat hiſtoria) trans Iordanē ſecedentes,ſub Agrippę regno manebāt ad tempus in Pella ciuitate: qui cū ea quæ
2.Reg.4.b. ſibi obtemperare voluit parte Iudæorum ſemp parebat īperio Romanorū. f ¶Væ autē præg. &c.Quia vl vteri pondere vel filiorum Sarcina grauatę fugere nō po
†Mat.24.b terunt.Vnde libro hiſtoriarum legit vxoLucæ.21.d. rem Ionathæ turbatam fuga,filium ſinu
†lactātib⁹ ſuo lapſum recepiſſe perpetuò claudum. g ¶Orate autem.Hieron⁹.Vt non fiat fuga veſtra hyeme vel ſabbato.Iſido.ne finiat fructus operis veſtri cū fine temporis Hyeme em finitur fructus,ſabbato tempus Bed.Orate autem.Si de captiuitate à Tito & Veſpaſiano facta hæc accipim⁹ ,orare debent,ne fiat fuga eorū hyeme vel ſabbato.Hyeme enim prohibet frigus fugere ad ſolitudinem,& in montibus deſertis latere.In ſabbato autē,aut traſgreſſio legis ſi
†Ma.24.b fugiunt,aut mors,ſi remanent. Si de cōſum
†decurtaſſet matione mundi intelligi⁹ ur, præcipitur,vt fides & charitas noſtra in Chriſtū nō refrigeſcat,neq;

ſeducēt.Cùm audieritis autem a
a ¶Hoſtium. b ¶Seditiones ciuium.
bella & † opiniones bellorum ne † timueritis.† Oportet enim b
hæc fieri, ſed nundum finis.
a Exurget enim gens ſuper gentem,& regnum ſuper regnum:
a ¶Lu.Terræ motus magni erunt per loca & peſtilentiæ & fames.
& erunt terrę motus per loca & fames.† Initium dolorum hęc.
b † Videte autem uoſmetipſos.
† Tradēt enim uos in conciliis, & in ſynagogis uapulabitis, &
a ¶Conſtantes animos tam bona cauſa dabit.
† ante reges & prędes † ſtabitis propter me in teſtimonium il
¶Hiero.vt clamet eccleſia:A finibus terræ do.cla.¶Q.Ne de perditione veſtræ gentis triſtemini,qui ſocios de omnibus gentibus eſtis habituri.
c lis.Et in omnes gentes primùm oportet prędicari euangelium.
¶Ante prędides.
† Et cùm duxerint uos tradētes, c
a ¶Voluntatem tantum offerte:ego loquar qui ſum in vobis. & gratia ſpiritus ſancti in reſpondendo aderit. b ¶Ante prędides.
† nolite pręcogitare quid loqua
¶A ſpiritu.
mini*: ſed quod datum fuerit uobis in illa hora, id loquamini.Non enim uos eſtis loquen
¶Quod continet omnia ſcientiam habet vocis.
a ¶Hoc in perſequutionibus frequēter viſum eſt.
tes,ſed ſpiritus ſanctus.† Trādet d
autem frater fratrē in mortem,
a ¶Non eſt eorum fide affectus,quorum diuerſa eſt fides.
& pāter filium,& conſurgent filij in parentes, & morte afficient eos. Et eritis † odio omni
a ¶Tam bona conſtanter cauſa tuēda fuit.¶Non enim martyrem facit pœna ſed cauſa.
bus propter nomen meū.† Qui
a ¶Finis non pugna coronat.
autem † ſuſtinuerit in finē, d
hic ſaluus erit.† Cùm autem ui e
a ¶Antichriſtum vel imaginem Adriani, vel Cæſaris.
deritis abominationem deſola
a ¶Matth.In loco ſancto: qui idem eſt: quia in loco ſancto abominatio ſtare non debet.
tionis* ſtantem ubi non † debet,
a ¶Prophetas qui hoc prædixerunt.
qui legit intelligat. Tunc qui in f
Iudæa ſunt fugiant in montes, g
& qui ſuper tectum, non deſcendat in domum, nec introeat ut h
tollat quid de domo ſua: & qui
in agro erit, nō reuertatur retrò
tollere veſtimentum ſuum.
† Væ autem prægnantibus & i
† nutrientibus in illis diebus. k
a ¶Matthæus autem:Orate autem vt non fiat fuga veſtra hyeme vel ſabbato.
Orāte uerò ut hyeme nō † fiant. l
¶Ideo orandū.¶Erunt enī.¶Hæc proprie ad Antichriſtū qñ crebriora & acerbiora terrēta inferent fidelib⁹:& qđ grauiſſ eſt,ligni quoq; comitabūtur.
Erūt enim dies illi tribulationis m
tales, quales nō fuerūt ab initio
creaturæ quā cōdidit deus uſq;
nunc, neq; fient.† Et niſi † breuiaſ
ſet dominꝰ dies, nō fuiſſet ſalua

geſcat neq; vt otioſi ī opere dei torpeam⁹ G
virtutum ſabbato,Hæc em̄ domini loquutio partim ad captiuitatem Iudaicam, partim ad diem iudicij pertinet. vnde Matthæus:Dic nobis quando hæc erunt, & ſignum aduentus tui, & conſummationis ſæculi. h ¶Et niſi breuiaſſet dominus. Q.Quod in tantis malis refugium? Quæ ſpes electis? Hoc ſolum ſcilicet vt deus qui dat virtutem patiendi,breuiet potentiā ꝑſequendi. & hoc eſt: Et niſi breuiaſſet &c. ¶Bed.Et niſi breuiaſſet dominꝰ dies.Hæc tribulatio quātò cęteris grauior, tātò breuitate mo

Nicolaus de Lyra.

✠ ſeductio, erroris, ibi: Videte neq; vos ſeducat.incuſſio timoris,ibi:Cum audieritis. commotio plebis,ibi: Surget gēs &c. turbatio orbis,ibi:Et erūt terræmotus. Et patet ſētētia iſtarū partiū ex dictis Matthæi.xxiij.vſq; ibi: c ¶Et cum duxerint uos. Cuius ſententia patet ex dictis Matthæi.x. e ¶Cum autem uideritis abominationem &c.Hic prædicitur cōſummatio deſolationis templi. & patet ſententia ex dictis Matth.xxiij. l ¶Orate uerò ut hyemę.Hic ſoluitur ſecunda quæſtio: In cuius ſolutione Saluator primò excitat diſcipulorum deuotionem,quæ eſt neceſſaria tēpore magnę tribulatiōis.Secūdò prædicit tribulationem futuram ante iudiciū,ibi:Erūt em̄ dies illi tribulationis,tertiò prędicit iudicis aduētū,ibi:Et tunc videbunt filiū ho. quartò excitat attentionem credentiū,ibi: Videte vigilate &c. & ideo cōcludit in fine †Luc.21 ✠Quod autem Moraliter

✻a ¶Cū autē audieritis bella &c. &c.Ambro.Sunt autem & alia bella quæ vir ſentit chriſtianus.ſ. diuerſarum prælia cupiditatum,ſtudiorum conflictus. multò em̄ grauiores ſunt hoſtes domeſtici quā extranei. b ¶Oportet enim hæc.ſed non dū eſt finis.Magnitudo malorū præcedentium generale iudicium eſt figura ſequentiū in comparabiliter grauiorum. d ¶Trā- †Mat.10.a det autem frater fratrē in mortem,& pater filium &c.Spiritualiter autē vnus q̄q; tradit ꝓpinquū ſuū in mortē, quādo vn⁹ iducit alterū ī culpā mortalē. e ¶Cū autem ui.abo.deſ.per quā poteſt intelligi ſimonię vitium quod eſt deo abominabile.Eſt etiā deſolatiuū eccleſię:qa per hoc indigni ꝓmouētur,& digni repelluntur. Quæ †populus qđ abominatio ſtat vbi nō debet, quādo in eccleſię prælatis locū habet. f ¶Tūcq; id eſt in cōfeſſiōe ỳritatis,eo qđ Iudęa cōfeſſio iterpretat. g ¶Fugiāt in mō.i.recurrant ad ciues cæleſtes per orationem deuotam vt de⁹ amoueat peſtem iſtam. h ¶Et qui ſuper te.i.bon⁹ cōtēplatiu⁹. Et q; in agro,id eſt bon⁹ actiu⁹:neuter iſtorū quęrat ſed magis fugiat talem promotionem,vel potius dānationem:ideo ſequitur: i ¶Væ autem præ.id eſt illis qui conceperunt in animo taliter ꝓmoueri. k ¶Et nutrientibus.i. ꝓmotis ſimoniacę,ſe laute nutrientibus de bonis eccleſię. l ¶Orate uerò ut hyeme non fi.i. vt dictę promotiones ſimoniacę non fugiantur tepidè, ſed in charitatis feruore. m ¶Erunt enim dies illi ꝓtribulationis tales quales non fuerunt ab initio creaturę quā condidit deus.ſcilicet maiores quā tēporibus tyrānorū,de qua beat⁹ Bernard⁹ exponit illud Iſaiæ.xxxviij.c. Ecce ī pace amaritudo mea amariſſima; dicēs q; hoc dicere pōt modernis tpibus eccliā,qa maiora mala,ſpūaliter ✻patitur ſub †Mat.24.b fuga veſtra hyeme vel ſabbato

uitate moderatior. Tribus annis. ſ. & dimidio quātū ex Daniele & Apocalypſi Iohānis conſtat poteſt eccleſia p orbem ipugnatura eſt. a ¶ Et tunc ſi qs. Beda. Quidā hoc ad captiuitatem Iudaicam referunt, quando multi Chriſtos ſe eſſe dicentes, populū poſt ſe deceptū trahebāt. Sed ibi nullꝰ erat fideꝫ, quē deꝰ exhortareť, ne puerſos magiſtros ſequereť. Omnes & obſidentes & obſeſſi alieni à Chriſto obdurabāt. vñ melius de hæreticis accipiēdū, q cōtra eccleſiā venientes, ſe Chriſtos eſſe mentiuntur, q̄rū primꝰ Simō magꝰ extremꝰ Antichriſtus. b ¶ Sed in illis diebus &c. Beda. Sidera in iudicio videbuntur obſcura, non lucis ſuæ diminutione, ſed ſuperueniēte veri luminis claritate. i. ſummi iudicis, cū venerit in maieſtate ſua & patris, & ſanctorū angelorū. q̄uis nihil, phibeat ỹ intelligi tūc ſolē & lunā cū alijs ſideribꝰ ad tēpus ſuo lumine priuari, ſicut ſol in paſſione domini. Luna eñ tūc temporis cū eſſet plena ſub terra latebat. vñ illud Ioel adhuc impfectū eſt, qui cū dixiſſet: Sol cōuertetur in tenebras, addit, & luna in ſanguinem anteq̄ veniat dies dñi magnus & manifeſtus. Et qd̄ de die iudicij Iſaias dicit: Erubeſcet luna & confundetur ſol &c. Sed peracto die iudicij & clareſcente futurę glīæ virę, cū fuerit cælū nouum & terra noua, tunc fiet qd̄ idē ꝓpheta alibi dicit: Et erit lux lunæ ſicut ſolis, & lux ſolis erit ſeptēpliciter ſicut lux ſeptē dierū. c ¶ Decident. A lumine quādo penè deerit ſemen Abrahę, cui aſſimilareę ſunt ſtellę. d ¶ Et uirtutes quæ. Beda. Quid mirū tremere homines, cum aſpectu iudicij tremant angelicæ poteſtates. Vnde Iob: Colūnæ cæli cōtremiſcūt, & pauent ad nutū eiꝰ. Et quid patitur virgula B deſerti, vbi concutitur cedrus paradiſi. e ¶ Mouebuntur. Hierony. Ad iræ vindictæ quādo mittenť à filio hominis veniēte in nubibꝰ cæli cum ỹtute, quę priꝰ ſicut pluuia in vellus deſcendit in humilitate. f ¶ A quatuor uen. ab oriente & occidente, auſtro aglone, & non eñ ab his, ſed à ſūmo terrę vſq̄ ad ſūmū cęlī. i. ab extremis finibꝰ terræ p directū vſq̄ ad vltimos termios eiꝰ: vbi lōgè aſpicietibꝰ circulꝰ cæli terræ videť iſidere. g ¶ A ficu autē. Q. q̄modo cū fuerint i ficu teneri cauliculi, & gemma in florē erūpit, intelligitis aduentū æſtatis & veris & fauoniꝰ, ſic cum hæc quę ſcripta ſūt videritis, nō putetis iā adeſſe finē mūdi, ſed q̄ſi pręcurſores venire, qui oſtendāt ꝓpē eſſe. ¶ Bed. Myſticè. Ficus ſynagoga, quæ qa ad ſe veniēte dño fructū iuſticię nō habuit, æterna ſterilitate dānata eſt. Sed qa cæcitas exꝑte cōtigit in Iſrael do. p. g. i. & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret, diu ſterilis arbor ſici fructum reddet quē negauit. vñ: Iob: Lignū ſi præci. ſu. rur. vi. &c. Hoc vt ſactum videris, ſcito in ꝓximo eſſe diem iudicij, & æſtatē verę lucis & pacis. ¶ Hiero. Fici parabola. i. ꝓphetia. Folia nata, ỹba ſūt præſentia, æſtas ỹ ꝓxima dies eſt iudicij, in quo vnaquæq̄ arbor manifeſtabit qd̄ intus habuit an aridū ad cōburendū, an viride ad plantādū in eden cū ligno vitæ; cui folia in ſalutē Gētiū. i. verba qbꝰ dicet: Venite benedicti pa. mei &c. h ¶ Cælum & terra tranſibunt. Cælum aereum, à quo aues cæli & nubila cæli. vnde Petrus: Cælū autē qui nūc ſunt & terra eodem verbo repoſiti ſunt & igni reſeruati, aperte docens, qa alij cęli ſūt igne perituri q̄ aqua ꝓditi. i. inania & nebuloſa. Aqua eñ diluuij quæ cātū quindecim cubitis cacumina mōtium tranſcendit vltrà

¶ Hiero. Ne malicia mutet intellectum eorum.

omnis caro. Sed propter electos quos elegit breuiauit dies. † Et tunc ſi quis uobis dixerit: Ecce † hic eſt Chriſtus, ecce illic, ne crediderit is. Exurgēt enim pſeudo chriſti & pſeudo prophetæ. & dabunt ſigna & portenta ad ſeducendos (ſi fieri poteſt) etiam electos. Vos ergo uidete: Ecce prædixi uobis omnia. Sed in illis diebus poſt tribulationem

¶ Ad gelida corda.

illam † ſol contenebrabitur, & luna non dabit ſplēdorem ſuū, & ſtellæ cæli erunt decidentes, & uirtutes quę ſunt in cęlis † mouebuntur. † Et tunc uidebunt filium hominis uenientem in nubibus cum uirtute multa & gloria. Et tunc mittet angelos ſuos.

a ¶ Vt triticum ventilatum, de area totius terræ.

& congrēgabit electos ſuos à quatuor uentis, à ſummo terræ

¶ Prophetia.

uſq̄ ad ſummum cæli. † A ficu autem diſcite † parabolam: Cùm iam ramus eius tener fuerit, &

¶ Verba.

nata fuerint folia, cognoſciti s, quia in proximo ſit æſtas. Sic & uos, cùm uideritis hæc fieri, ſcitote q̄ in proximo ſit in oſtiis. Amen dico uobis, quoniam nō

a ¶ Vel omne genus hominum, vel ſpecialiter Iudæorum.

trāſibit generātio hæc, donec omnia iſta fiant. † Cælum & terra tranſibunt, uerba autē mea non

a ¶ Q. Signa illius diei prænuncia. diei: De die autem illo.

tranſibūt. De diē autē illa uel hora nemo ſcit neq̄ angeli † in cęlo,

¶ Hiero. Corpus eius in terra poſitum, quod eſt eccleſia. ¶ Nobis. ¶ In quo & illius

neq̄ filius, niſi pater. Videte, uigilate & orate: Neſcitis enim

¶ Hiero. Vigilia opus eſt mentis ante mortē corporis.

a ¶ Iudicij. b ¶ Hiero. Corpus Chriſti in cælum delatum relinquens domum. i. eccleſiā.

quādo tempus ſit. † Sicut hō homo

¶ Locus carnis proprie terra eſt.

qui peregrè profectus reliquit domū ſuam, & dedit ſeruis ſuis

a ¶ Hiero. Octo talenta ſecundum Matthæum, decem mnas ſecundum Lucam.

poteſtātem † cuiuſq̄ operis, & ianitori præcepit ut uigilet. † Vigilate ergo, neſcitis enim quādo dominus domus ueniat, ſero,

a ¶ Quando occiſa ſunt primogenita Ægypti.

an mēdia nocte an gallicātu, an mane: ne cùm uenerit repentè,

a ¶ Hiero. Hoc fine concludit ſermonem, vt commune omnium præceptum nouiſſimi per primos audiant.

inueniat uos dormiētes. Quod autem uobis dico, omnibus dico, uigilate.

a ¶ Generale bonum non ſingulare.

tranſcendit vltrà aeris ætheriſq̄ cōfinia nō peruenit. Eccleſiaſtes: Generatio præterit, & generatio aduenit: terra verò in æternū ſtat. Sic ergo cælū & terra tranſeūt, ſecūdū imaginē, manēt in æternū ſecūdū eſſentiam. ¶ Neq̄ ſi. In eo eñ ſūt oēs theſauri ſapiētiæ & ſcięntiæ abſcōditi. Ideo abſcōditi, quia nobis ſcire nō expedit. vñ ait: Nō eſt veſtrū noſſe tēpa, vel mo. quę p. p. in ſ. p. In q̄ oſtēdit q̄ ſciat, ſed noſſe apſis nō expediat, vt ſē per incerti de aduentu iudicis, ſic quotidie viuāt q̄ſi alia die iudicandi. Scit ergo filius ſibi, ſed nō nobis, vt ſemper ſimus ſoliciti. Vnde: videte, vigilate &c. ¶ Hilarius. Fili? & ſpiritusſanctus: quia non ſunt à ſe, de die illa neſciūt à ſe: pater autem quia à ſe eſt, ſcit âſe. k ¶ Et ianitori præcepit &c. Hierony. ci. ſ. qui prædicat. Cui dicitur: Si non annunciaueris iniquo iniquitatem ſuam, ſanguinē eiꝰ de manu tua requīrā. l ¶ Vigilate ergo. Præmiſſo patriſſamilias exemplo cur conſūmationis diem reticeat, dicit: Vigilate erg. Qui dormit: non corpa ſed phantaſias videt, cū euigilat nihil habet de his quæ viderat. Sic ſunt q̄s mundi amor rapit in vita, deſerit poſt vitā. m ¶ Qd̄ autem uobis. Non ſolum rectores eccleſię ſed & omnes vigilare præcipimur, ianuas cordium cuſtodientes, ne antiq hoſtis mala ſuggeſtio ſub intret, ne nos dominus dormientes inueniat. vnde Paulus: Vigilate iuſti, & nolite peccare.

C
Eccleſi .1.2
† Mat.24.b
Luc. 17. d
Act.d.a.
Matt.24.c.
Ezechi:3.c.
† quatient cōcutiētur
† mat.24.c
Luc. 21.f.
1.Cor.15.c.
D

Nicolaus de Lyra.

m Quod autem uo. oſtēdens quòd nō loquebať p diſcipulis tātū ſed p oībus fi

delibus

patitur ſub pace principū Chriſtianorū, ꝓpter ſimonias & alia mala clericorū quā pateretur ex pſequutione tyrānorū: & dominus per ſuam gratiam breuiet iſta mala.

Moraliter

a ¶ Tunc ſi quis &c. de epiſcopo vel ſacerdote maleˌ pmoto, q chriſtꝰ. i. vnctus dici poteſt, eo qd̄ p vnctionem eſt inſtitutus.

Lucæ. 21.

b ¶ Ne crediderítis. qa ſic cōmendātes eos de ſcientia vel vita ſunt mendaces. Sequtur: c ¶ Sol contene. i. Chriſtꝰ ſecūdū apparētiā hoīm: vnde dicūt, quādo fiūt tales puerſæ, pmotiones, qd̄ Chriſtus dormit, eo qd̄ talia mala pmittit. d ¶ Et ſtellæ cæli &c. nā hoies boni & ſancti per dicta deprimūt in eccleſia dei. e ¶ Et uirtutes quæ. ꝓnam homines cōtemplatiui miranť aliquādo ꝓpter prædicta de patientia dei.

† qui in cęlo ſunt.

Lucę. 9. b.

f ¶ Et tūc uidebūt filiꝰ. quia recogitāt, q̄ Chriſtus bonis viris hic deiectis reſeruat bona maiora. g ¶ A ficu autem diſci. pa. Cum enim incipit ramos & folia ꝓducere, ſignum eſt fructificationis futuræ, ſic bona indoles iuuenis ſignum eſt boni ꝓfectus ſequentis. h ¶ Sicut homo qui peregre ꝓfect. hoc de deo dicitur, eo qd̄ à nobis in præſenti non videtur. i ¶ Et dedit ſeruis ſuis poteſtatē cuiuſq̄ operis &c. Hoc dicitur, quia dimittit homines agere ſecundū libertatē ſuæ voluntatis. k ¶ Et ianitori præcepit ut uigilet &c. id eſt rationi, quæ debet eſſe vigil ad claudendū oſtium conſenſus diabolo, & ad aperiendū Chriſto q ad oſtiū pulſat, quādo ad bonū nos iuuat. l ¶ Sero an media nocte, an gallicantu, an mane, ne cū uenerit re. Per mane ſignificatur iuuentus, per galliſcātum virilis ſtatus, per mediam noctem ſenectus, per ſero ſenium. Et quia domini aduentus eſt nobis incertus, ideo vigilādum eſt omnibus ætatibus, vt i morte venientem eum recipiamus per bonā volūtatem.

† Mat.24.d & 25.a.

E Cap. XIIII.

Rat aũt pa. Hiero. Pascha, tralitus, interptaf. phase verò immolario. In immolatiõe agni & transitu p mare vel p Aegyptũ prefiguraf passio Christi, & redẽptio populi de inferno, qñ post biduũ nox visitat. i. plenissima luna, ętate Christ pfecta, vt pte nulla tenebrosa carnes agni immaculati q tollit peccata mundi, in vna domo quę est vna ecclesia catholica, calciati charitate, & armati virtute comedam⁹ dicentes: Et eñ Pascha no. imo. est Christ⁹, ¶ Bed. Pascha qđ Hebraicè Phase, à trãsitu, non à passione, eo qđ exterminator videns sanguinẽ in foribꝰ Israelitarũ trãsierit, nec pcusserit eos: vł dñs auxiliũ dãs eis defu p ambulauerit, cuiꝰ mysteriũ Iohannes aperuit. Ante diẽ festũ Pasche sciẽs Ielꝰ qa venit hora eiꝰ, vt trãseat de hoc mũdo ad patrẽ. Vbi ostẽdit sic mystice notatũ, qđ agnꝰ dei q peccata mundi tolłit, de hoc mũdo esset transiturus. Vel nos salubri transitu, de Aegyptiaca seruitute, redempturus est vel educturus.

F Bed. Pascha, solus dies quo agnus occidebatur ad vesperum quartadecima luna primi mẽsis, Azima qndecima luna, quãdo filꝰ Israel egressi sunt de Aegypto, quæ septẽ celebrabantur diebus. i. vsq; ad viceſimum primũ eiusdẽ mensis diem ad vesperũ. Sed indifferẽter alterũ, p altero ponit, qa & dies Paschę in azimis celebrabatur, & nos quasi perpetuum Pascha faciẽtes, semp ex hoc mũdo trãsire præcipimur. Vno quippe die agno imaculato imolato ad vesperũ, septẽ ex ordine dies sequũt azimorum: quia Christ⁹, p nobis semel in fine seculorũ vel tẽporũ passus, per totũ huius seculi tempus (qđ septem diebus agit in azimis sinceritatis & veritatis nobis præcepit esse viuendũ: & oĩ nisu desideria terrena quasi Aegypti retinacula fugere, & velut à mundana conuersatione secretam solitudinem, iter. s. admonet subire virtutum. b ¶ Et quærebant sũmi sa. Hiero. A principibus egressꝰ est iniquitas, qui templum parare, & vasa, & se purificare secũdũ legẽ ad esum agni debuerant. c ¶ Non in die festo. Hiero. Vitant diẽ festũ, qđ cõuenit illis: Nõ est festiuitas eis qui vitã & misericordiam pdiderunt. d ¶ Et cum esset Beth. Hierony. Hinnulus ceruorum semper ad lectulũ suũ redit. i. filiꝰ obediẽs pri vsq; ad mortẽ, obedientiam à nobis petit: Simon eñ obediens dicitur. e ¶ Simon. leprosi. Hiero. Simon leprosus mũdũ infidelem primò, postea fidelem significat. f ¶ Et recumberet, ue. &c. Hiero. Recumbente scipso id est humiliãte se, vt eum tangeret fides peccatricis: quæ de pedibus ascendit ad caput à capite descẽdit per fidẽ. id est à Christo ad mẽbra eiꝰ. g ¶ Mulier. Bed. Maria Magdalena sorror Lazari quem suscitauit dominus Hoc Iohannes dicit esse factum ante sex dies Paschæ pridie q̃ asino sedens venerit Ieruſalem. Ipsa est enim non alia, quæ quondam adhuc peccatrix (vt Lucas scribit) pedes domini rigauit & vnguento vnxit. nunc iustificata & familiaris facta, non tãtum pedes, vt Iohannes dicit, sed & caput, vt Matthæus & Marcus perhibent, oleo sancto perfudit. h ¶ Alaba. Alabastrũ marmor cãdidũ variꝰ gurtis distinctũ vnguẽta icorrupta seruat. i ¶ Nardi spicati. Pistica nardus dicitur mixta, quia non solum de radice, sed de spicis & de folijs compositum erat: quod est preciosius.

Nicolaus de Lyra.

Cap. XIIII.

¶ Transitus, qnod Heb. phase

a †Rat autem pascha & azyma post biduum, & quærebant b summi sacerdotes & scribæ, quomodo eum dolo tenerent, & occiderẽt.

¶ Non seditionem timebant, sed ne auxilio populi de manibus eorum tolleretur.

c Dicebant enim: Non in die festo, ne d fortè tumultus fieret in populo. †Et c

a ¶ Simon enim obediens dicitur.

e cũ esset *Bethanię in domo Simõis

a ¶ Nomen prisinum manet, vt virtus curantis appareat. Leprosus enim fuerat, sed a domino curatus erat. b ¶ Hiero. Ecclesia habens fidem quæ dicit: nar me. de. o. suum.

f g leprosi, & recũberet, uenit mũlier ha d

¶ Carnale desiderium.

h i bens alabastrum unguenti nardi nũ, quæ sunt ad imaginẽ dei factæ. Qđ factũ ẽ de doctrina Christi, quã impressit mẽtibꝰ discipulorũ. Et hoc fuit prædictũ Iere. xxxj. e. Ecce dies vẽi. dicit dñs, & feriã domui Iſrł & domui Iuda fœdꝰ nouũ, nõ secũdũ pactũ qđ pepigi cũ pribꝰ vestris i die qua apphẽdi manũ eorũ, vt educerẽ eos de terra ægypti &c. Et subditur: Sed hoc erit pactũ qđ feriã cũ domo Israel: dabo legẽ meã in visceribꝰ eorũ, & i corde eorũ scribã eã. Sed p apłos aliosq; discipłos Christi deriuata est doctrina eiꝰ verbo prædicatiõis & etiã scripto, vt patet i euãgelijs apłorũ & epłis. Ex hoc patet solutio primi argumenti. ¶ Ad secũdũ dicẽdũ, qp figura deficit à psectiõe figurati: & iõ lex euãgelica non solũ fuit scripta in tabulis lapideis & pellibus mortuis sicut lex vetus, sed etiã in mẽtibꝰ hũanis, vt dictũ est, q̃tũ ad primã eiꝰ cõscriptionẽ. Secũdariò autẽ fuit scripta in libris: vt dictum est.

NICO. DELY.

Ca. XIIII. †Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Ioh. 12. 13.

Rat aũt. Postq̃ descripta ẽ reductio pctoris in deũ per mediatoris prædicationem, hĩc cõsequẽter describit eadẽ reductio p passionis suæ redẽptionẽ. Et qa superiꝰ prædixit passionẽ suã per ludæos inchoandã, & p gẽtiles cõsummãdã, ad quos tũc ptinebat iudiciũ sanguinis in Ieruſalẽ: iõ primò describit eiꝰ passio p Iudæos inchoata: secdò, p gẽtiles cõsummata, ca. sc. Circa primũ quatuor p ordinẽ describunt. Primũ est ipsiꝰ Christi vẽditio, nõ ex eius ignorãtia, sed ex eiꝰ præscięntia & volũtate. secdò, vẽditi traditio, nõ ex eiꝰ displiciẽtia, sed charitate, ibi: Et pria die azymorũ. tertiò, traditi cõprehẽsio, nõ ex sua ipotẽtia, sed mititate, ibi: Et adhuc eo loquẽte. quartò, cõprehẽsi cõdẽnatio, nõ ex sua iniusticia sed humilitate, ibi: Summi verò sacerdotes. ¶ Circa primã ptẽ præmittit vẽditiõis occasio, quæ fuit duplex. Prima sacerdotũ invidia: & hæc ponit in principio. Secda fuit Iudæ auaricia, qui voluit recupare pciũ vnguẽti effusi: quæ ponit ibi: Et cũ esset Bethaniæ &c. Tertiò ponit ipsa vẽditio, ibi: Et Iudas Scariothes &c. Secũda ps principalis incipit ibi: Et prima die azymorũ, vt dictũ est. Et diuidit in quatuor: qa prio ponit paschale cõuiuiũ ad ,pditoris revocationẽ, secdò, institutiõ eucharistiæ sacramẽtũ ad charitatis vnionẽ, ibi: Et mãducantibꝰ illis. tertiò, prædicit discipulorũ scãdalũ ad eorũ cõfirmationẽ, ibi: Et ait illis Iesus: Oẽs vos scandalizabimini &c. quarto, describit Christi desideriũ ad nostrã redẽptionẽ, ibi: Et veniũt in prædiũ. Tertia pars principalis huiꝰ capituli q̃ incipit ibi: Et adhuc eo loquẽte. diuidit in tres: qa primò describit Iudæ fraudulẽtia. secũdò, Christi patiẽtia, ibi: Vnus autẽ de circũstãtibꝰ. tertiò, discipulorũ ignauia, ibi: Tũc discipuli relicto eo fugerũt. Quarta pars principalis quæ incipit ibi: Summi verò sacerdotes. diuidit in quatuor: qa primò scribitur accusatio Christi p falsos testes. secũdò, eius cõdẽnatio p iniustos iudices, ibi: Exurgens aũt summꝰ sacerdos. tertiò, cõdẽnati vituperatio p malignos satellites, ibi: Et cœperũt quidã cõspuere eũ. quartò, negatio Petri p tres vices, ibi: Et cũ esset Petrus. Sententia aũt huius totꝰ capituli patet ex dictis Mat. xxvj. vbi ista sunt exposita eodem ordine quo hic ponũtur: & sub eisdẽ verbis pro magna parte & restant pauca exponẽda quæ discurrẽtur. In prima parte principali dicitur: Erat autẽ pascha & azyma post biduũ. Solẽnitas autẽ paschalis Iudęorũ celebrabatur quintadecima die primi mẽsis, vt habetur Leui. xxiij. Hęc solẽnitas incipiebat à vespere quartædecimæ diei qñ immolabatur agnus, & tũc vescebant azymis vsq; ad septimũ diẽ. e ¶ Alabastrũ unguen. Dicunt aliqui, qp nard⁹ est herba faciens spicas in cacumine, de quibꝰ extrahitur liquor optimꝰ, sicut aqua rosacea de rosis: & talis liquor vocatur hic vnguentũ. Alij dicũt, qp est frutex vel arbor puula, & ide fluit vel extrahitur liquor mõ prædicto. In secda pte principali dicit.

Et primo

Moraliter. a ¶ Erat autem Pascha &c. Theophilus. Voluit enim dominꝰ in paschate crucifigi, qa ipse erat verũ Pascha. b ¶ Et quære. sum. sa. &c. Adhuc aliqui de istis Christum persequitur in membris suis. c ¶ Et cum esset &c. per hoc ostẽdit, qp prædicatores nõ debẽt abhorrere peccatores. d ¶ Venit mulier ha. ala. &c. Mulier ista est rõnalis aia, quæ frangit alabastrũ, cũ rõnabiliter domat corpꝰ, ppriũ. Et qm̃ hoc cedit ad honorẽ dei, effundit supꝫ caput Christi. j. Cor. xj. a. Caput Christi deus.

Erant autẽ

Christ⁹ an doctrinam suã debuit tradere scripto

delibꝰ pũtibꝰ & futuris. Sententia aũt istarũ ptium patet ex dictis Mat. xxiij. ¶ Ad maiorẽ prędictorũ itelligẽtiã quęriẽ hic, vtrũ Christi doctrinã suã debuerit tradere scripto. ¶ Et videt qp sic qa scriptura iuẽta est ad hoc vt doctria memorię cõmẽdet sed doctrina Christi erat maximè memoriæ cõmẽdãda, ergo &c. ¶ Itẽ figura debet rñdere figurato & ecõuerso: sed lex vetus quę fuit figura legis nouę, fuit data in scripto: ergo &c. ¶ Ad contrariũ arguit, qa nulli libri ab eo scripti habẽt i canone: sed tãtũ à discipulis suis, vt apostolis & euãgelistis. ¶ Rẽsponsio: Doctrina Christi fuit imediate tradita à deo: qa ipse i vnitate psoę fuit, & est verus deꝰ & homo. Vetꝰ autẽ Testamẽtũ licet fuerit datũ à deo, non tñ immediatè, sed mediãtibꝰ angelis, vt dicit Gal. iij. c. Lex data est p angelos in manu mediatoris. & Act. vij. g. dixit Stephanꝰ Iudæis: Accepistis legẽ in dispositiõe angelorũ. Et iõ doctrinę Christi debebat excellẽtissimꝰ mod⁹ tradẽdi eã, q est in hoc qp doctrina aliqua nõ immediate scribit in pelle mortua, sed in mẽtibꝰ hominum, quæ sunt

A a ¶Et fract.Hiero.Domus impleta odore, cęlum & terra est ☞ Fractum alabastrū,carnale est desideriū ,qđ frangitur ad caput : ex quo omne corp⁹ compaginatum est. ¶ Beda.Mysticè.Deuotio Marię,fidē & pietatē designat ecclesię,quę dicit:Dū esset rex in accubitu suo,nardus mea dedit odorē suū.Quod ad literā Marię

Mysticè Cant.1.d.

†fidelis vel probatæ

manib⁹ compleuit,& quotidiē spiritualiter in mēbris suis implere nō desinit, quę in toto mūdo gloriādo dicit :Deo autē gratias ago q̄ semp triūphat nos in Christo Iesu.Et odorem notitię suę manifestat p nos in omni loco: qm̄ Christi bon⁹ odor sumus deo, cū potentiā diuinitatis ei⁹ quę illi vna est cum patre digna reuerētia cōfitetur,laudat, & prædicat.Caput ei⁹ vnguento pfundit pręcioso,cū humanitatē digna reuerētia suscipit.In pedes vnguentū pistícum.i.fidele & verū perfundit, quia illā naturā eius q̄ terrā contigerat.i. interhoies cōuersari dignat⁹ est,pia prędicatiōe & deuotis

.Cor.2.d.

ibidem

Mat.26.a

ohan.b.

2.12.a.

veneratur obsequijs. b ¶Erant aūt quidā. Beda. Per synedochen plurale pro singulari posuit. Iohānes Iudā hoc dixisse dicit, qa fuerat fur:& loculos habens ea quæ mitte.por. Forsitan & alij discipuli aut senserunt hoc,aut dixerūt, aut Iuda dicente persuasi sunt ,& omnium volūtatē Matthę⁹ & Marcus verbis expresserunt. Sed Iudas quia fur, & alij ꝓpter curam pauperū.Iohannes autem illū solum cōmemorare voluit,cui⁹ hac de causa furandi consuetudinem intima re curauit.c ¶Vt quid perditio ista.

B Hiero. Perditus de salute perditionem inuenit, vt in ficu fructifera mortis laqueum nāsceretur. d ¶Poterat em̄ unguē.Hierony.Sub prętextu auaritię

⁹ seemi. inum est Mat.26.a ucæ.22.a Cor.4.b. adic.7.b. traderet en.14.b. oma.4.d

mysterium loquitur fidei.Et enim nostra fides trecentus emitur denarijs.i.decem sensibus per corpus & animam & spiritū triplicatis: vt & nos sicut Gedeon trecentorum virorum numerum assumentes, Allophylorū castra pauperes spiritu fractis lagunculis nostris cū tubis & lucernis destruamus.Et sicut Abrahā cum trecentis viris spolia diuidamus ad vesperam. e ¶Bonum opus operata. Hierony. Qui credit in deum, reputat ei in opus iusticiæ.Aliud enim est credere ei, aliud est credere in eum.i.totum se inijcere in illum. f ¶Me autē nō semper.Beda. Corporali præsentia & familiaritate coniunctum sicut nūc. vñ Apostolus:Et si nouerim⁹ Christum secundum carnem,sed nunc iam nouim⁹ Spiritualiter autem semper est nobiscū. vnde: Ecce ego vobiscum sum vsq̄ ad consummationē seculi o.di. ¶Hiero. Ita intelligendum est:Me autem non sēper habebitis in corporali præsentia,vt prius in conuictu & familiaritate.Vnde & per Apostolum:Si nouimus Christum secundum carnem,sed nūc iam nō nouim⁹. g ¶Quod habuit hæc fecit.Quod putatis perditionem esse vnguenti,officium sepulturæ est. Nec mirum si mihi dedit odorem fidei bonum,cum ego pro ea fusur⁹ sum sanguinem meum. g ¶Amen dico uobis. Beda.Nota in Christo noticiam futurorum, passuros post paucos dies præscit euangelium suum toto orbe prædicandum. ¶Bed.Notādum,qđ sicut Maria toto orbe quo est ecclesia diffusa gloriā meruit de pio obsequio,qđ domino deuotē exhibuit:sic & Iudas qui ei detraxit, perfidiæ nota longē late.p̄ infamatur, Sed dominus bonum pia laude remunerat,futuras ip̄i cōtumelias tacet. i ¶Vn⁹ de duo. Hiero.Vn⁹ numero,nō merito,noīe nō numine,corpore nō animo.vñ spōsus ad sponsam: Vulnerasti cor meū soror mea i vno oculorū tuorū,& in vno crine colli tui. Oculus & crinis sapiētia est & virtus,quoniam Iudæ cum cæteris dicit: Vobis datum est nosse mysteriū regni dei.Et:Dedi vobis potestatē cal.&c. k ¶Abijt ad.

Cor.5.c. Mat.26.b ucę.22.a lat.28.d.

Cor.5.

an.4.b. lat.13.b. ucæ.10.c.

Abijt ad.Ille abijt ad principes:& positō exiuit,intrauit i eū Satha nas.Hic nox nocti indicat scientiam.Vnūquodq̄ animal ad sibi simile iūgit.Maria currit ad apostolos.vt dies diei eructet ✠bum Iudas ad Iudæos,vt nox nocti indicet scientiā. l Et quærebat. Hiero.Promittit se tradere, vt magister eius ante dicebat:Tibi dabo hanc potestatē vniuersam.Be.Multi hodie scelus Iudæ exhorrent,nec tamen cauent.Cum enim pro muneribus falsū contra quemlibet testimonium dicunt: quia veritatem pro pecunia negant,deum pro pecunia vendūt:Qui dicit:Ego ✠apud sese sum via, veritas & vita. Cum societatē †Ad quid fraternitatis aliqua discordia commaculant,deum produnt,quia Deus charitas est. Et quod peius est, non infirmitate, non ignorantia,sed sicut Iudas quærūt oportunitatem,vt amotis arbitris mendacio veritatem,crimine mutent virtutem. m ¶Et prima die azimorū. Bed.Quartadecima luna,quando abiecto fermento agnus occidebatur ad vesperum.Quod exponens Apostolus ait Et enim Pascha nostrum immolatus est Christus.Quāuis enim sequenti die qndecima luna sit crucifixus,hac tamen nocte qua agnus immolabatur,& discipulis suis corpus sanguinemq̄ suum dedit & à Iudæis tentus & ligat⁹ ipsius immolationis,i.suę passionis exordiū sacrauit. ¶Isido.,Cum amaritudine comeditur azima,quę est redēptio nostra.Amaritudo enim est passio domini. n ¶Ite in ciuita. Beda. Indicium est præscientiæ diuinitatis,qđ & eum discipulis suis loquens quod alibi fit nouit. Pulchrē autem paraturis Pascha homo lagenam vel amphoram (secundum alium euangelistam) aquæ baiulans occurrit,vt ostendatur huius Paschæ mysterium pro ablutione mundi esse celebrandū.Aqua enim lauacrum gratiæ,lagena fragilitatem eorum designat,per quos hæc gratia mundo erat ministranda.Vnde: Habemus ꝓthesaurum istum in vasis fictilibus.Parant Pascha discipuli,vbi aquæ infertur lagena, vt ad esse tempus insinuēt q̄ cultoribus veteris Paschæ typicus de limīe ac postib⁹ cruor auferat:& ad tollēda mūdi crimina viuifici fōtis baptisma cōsecret. ¶Hie.Ciuitas est ecclia quę muro fidei cingit,hō occurrens primitiu⁹ ppls est,amphora aquę lex literę. ☞Homo lage

Lucæ.22.a. D

Nicolaus Le Lyra.

c-✠d ¶Et prima die azimorum. De ista die est cōtrouersia inter Græcos & Latinos,quę pleni⁹ tractata est Mat. xxvj.& Iohā.xiij. f ¶Occuret uobis homo lagenam aquæ baiulās &c. Istud signum dedit eis ad inueniendum locum pro cœna. Et credit qđ domin⁹ illi⁹ dom⁹ esset discipul⁹ Christi occult⁹

c-✠Vbi est re

✠a ¶Erant autem quidam indigne ferētes intra semet. Istis sunt similes illi qui grauius portant expensas decem solidorum pro Christo quām quinquaginta vel centum pro mundo.ideo sequitur: b ¶Sinite illam.eius approbando operationem. c ¶Et Iudas scharioth is unus. Beda. Multi hodie scelus Iudę.s.,qđ dominū ac magistrū deūq̄ suū pecunia vēdiderit,velut imane ac nefariū abhorr⁹t.Nec tū cauent.nā cū pro munerib⁹ charitatis ac veritatis vitā spernūt,deū q̄ vitas & vita est spernūt. Et primo die azimo.Sequitur: c ¶Et mit. duos ex di.suis &c.s.Petrū & Iohānē,vt dicit Lu. xxij.p Petrū signi ficat actio bona, p Iohānē cōtēplatio deuota:quæ prępārat Pascha.i.dispōnūt ad Christi corp⁹ debitē sumendū prępārant autē in cœnaculo.i.in hoie p orōnē i deū eleuato. Grādi lōgitudine longanimitatis:lato latitudie charitatis,stra to varietate virtutis.

r iij ✠Vespere autē

Ea ☞ mus tacita sunt vocabula: vt omnib⁹ verū pascha celebrare volen tibus. i. sacramētis Christi imbui: cūq; suę mentis hospitio suscipe re quærentibus, facultas danda signetur. b ¶ Sequimini Hie Ios.2.c roni. Qui ducit in altum vbi refectio Christi. Vnde Raab explo ratorib⁹ mādat: vt nō p ima sed p excel †vas fictile vel aquale fictilem. sa irent. c ¶ Cœnaculū gran. Hier. Ec clesia magna: quæ narrat nomē dñi stra Psal.44.c ta varietate virtutū & linguarū. vnde: Circūamicta varietate virtutū. in qua paratur dño pascha. Dñs dom⁹ Petrus apostolus cui dominus domū suā credi dit: vt sit vna fides sub vno pastore. ¶ Be. Cœnaculū lex spūalis: quæ de an 2.Cor.3.b gustijs literæ egrediens in sublimi loco recipit saluatorē. Nam qui adhuc occi dētē literā seruauerit: qui in agno nō a liud q̄ pecus intellexerit in imo pascha facit: ga maiestatē spiritus nō cōprehen dit in verbis dei. qui autē baiulū aquæ i. gratiæ præconē in domū ecclesiæ fuerit secutus, p spm̄ sciæ illustrātē superfi ciē lr̄æ transcendendo in alto mētis so lio parat refectionē Christo: ga cuncta paschæ sacramēta & cætera legis decre †Iohā.13.c ta ei⁹ esse sacramēta cognoscit. d ¶ Ve spere au. Hie. Vespera dici vesperā idi cat mūdi. Circa vndecimā nāq; horam veniūt nouissimi: q primi denariū acci piūt vitæ æternę: ga ante crucē Abrahā erat in inferno: & post crucē latro in pa †& ali⁹, nū quid ego? diso. e ¶ Amē di. Sicut de passiōe prę dixerat: ita de proditore prædicit, dans locū pœnitendi, vt cū intellexisset cogi tationes suas præsciri à deo pœniteret eū facti sui. Nō tñ ex noīe designat, ne apte redarguutus impudētior fiat. Mit tit crimē in numerū: vt cōsci⁹ pœniten tiā agat. f ¶ Vnus ex uo. Dū falsitas Psal.40.c arguitur veritas cōprobat & impletur. Qui edebat pa. me. ma. sup me sup. Oēs tāgunt vt fiat harmonia in cithara. Oēs †Mat.26.c nerui bene suspēsi cōsona voce respon Luc.22.b dēt: Nūqd ego sum dñe? Vn⁹ remissus Iohā.13.c & pecuniæ amore affect⁹ dixit: Nunqd 1.Cor.11.e ego sum rabbi. g ¶ Cōtristari. Sciūt vndecim qa nihil mali cōtra dñm cogi tauerāt: sed plus credūt magistro q̄ sibi & timētes fragilitatē suā tristes de pctō suo interrogāt: cui⁹ nō habebāt cōscien tiā. h ¶ Vnus ex duodecim. Hie. Se parat seorsū ouē lup⁹ quā cupit. Ouis quæ de ouili egredit, lupi patet mor sibus. i ¶ Qui intin. Be. Mira domini †Mat.26.c patiētia. Prius dixit: vnus ex vobis tra det me, p seuerat, p ditor in malo. Aper tius arguit: & tñ nō, pprie designat. Iu das alijs cōristatis & manū retrahētib⁹ à cibis remeritate & ipudētia qua dñm tradit: etiā manū cū magistro in catino mittit vt audacia bonā cō scientiā mētiretur. k ¶ Væ au. Bed. in sempiternū væ hoī illi q ad mēsam dñi indigne accedit. Ille em̄ in exemplum Iudæ filium hominis tradit nō Iudæis quidē pctōribus: sed tñ pctōrib⁹ mem bris: scilicet suis: q accipe dñi corpis sacramētū temerarie præsu mit. Ille dñm vēdit q ei⁹ timore & amore neglecto, terrena, p illo & caduca imo & criminosa diligere & curare nō metuit. Væ au tē. Be. Nec prio nec secūdo correct⁹ pœniteat: sed patiētia dñi nu trit impudentiā suā & thesaurizat sibi irā. Pœna prædicit vt qui pudore nō vincit, timore corrigat. l ¶ Manducantibus. Be. Psal.109.d Finito veteri pascha qd̄ in cōmemoratiōe liberationis ppli dei ab Aegypto agebatur: transit ad nouum, qd̄ in suæ redemptiōis memoriā ecclesiā frequētare volebat: vt. s. pro carne agni ac sanguine sui corpis: ac sanguinis sacramētū substitueret: & se esse mō straret: cui iurauit dominus: & nō pœnitebit eum: tu es sacerdos in æternū &c. Frangit ipse panē: quē discipulis porrigit: quia fra Iohā.19.d ctio sui corpis sponte sua & ,pcuratiōe venit: vnde, Potestatē ha beo ponendi ani. meā &c. Prius q̄ frāgeret benedixit: ga naturā humanā quā passur⁹ assumpsit: vna cū patre & spūsancto grā di uinæ virtutis impleuit. Benedixit panē & fregit: qa hominē assū ptum ita morti subdidit: & ei diuinæ immortalitatis veraciter in esse potentiam demonstraret: ideoq; velocius à morte resuscitan dum. m ¶ Acce. Ie. pa. Hiero. Figurās corpus suum in pane: qd̄ est ecclesia pñs quæ accipit in fide: benedicit in nūero frangit in passiōib⁹: dat exēplis: sumit doctrinis. Formās sāguinē snū in calice vino & aq̄ mixtum: vt alio purgemur a culpis, alio redimamur a pœnis. Sanguine nāq; agni Exod.xij. domus seruatur à percussiōibus angeli. Et aqua maris rubri extinguitur inimi ci quę sunt mysteria ecclesiæ Christi. Beda. Mysticè. Panis qui cōfirmat cor hoīs re Mystice fertur ad corpus: vinū qd̄ sanguinē ope ratur ad sāguinem. Sed qa nos in Christo: & Christū in nobis manere optet vinū aqua miscetur: qa teste Iohāne: Aquę po *Paratum puli sunt: nec aquā solā nec vinū solū Apocry.xij. sicut nec solū granū sine aquæ cōfectiōe in panē cuiq; licet offerre: ne videatur a membris caput secernere: vel Christum sine nostræ redēptionis amore pati po tuisse, vel nos sine illius passione saluari. n ¶ Gratias ag. Gratias egit & bene dixit iā proximus passiōi: qui pœnā alie næ iniquitatis suscipit: qui nihil dignum passione egit; vt ostendat q̄ æq̄nimiter *Iesu vnusq̄sq; ,priæ culpæ flagella sustinere debeat. o ¶ Bibe. Hie. Ebrietas sęlix sa lutaris facietas quę q̄tò copiosi⁹ fuit, tātò sobrie: atem mētib⁹ dignat donare. Et lu dās bibit, sed nō saturat, nec sitī extinguit ignis æterni: qa q̄ idigne sumit mysteria Christi, hic macula in luna ostendit quæ nūq; deletur. Luna ecclesiæ cōparat me ritò, quæ à se nō habet splēdorē sed à so le certis modis suscipit lumē. i. à Christo qui pmanet in æternū. Sūt em̄ qdam in ecclia q̄s sacrificiū nullū emūdat, sed insi piens cogitatio perducit ad culpas: q se crudelitatis cœno miscuerūt. Sanguis ei Matt.xxvi. noui Testamēti qui ,p multis effūdit nō oēs emūdat. p ¶ Iā non bi. Hiero. Hic mutat sacrificiū sed nō mutat tempus: vt nos nūq; cœnā Iesu añ q̄rtādecimā lunā *comedat faciam⁹. Qui facit i q̄rtadecima resurre ctionē, i vndecia cœnā dñi facit, qd̄ nūq; iuētū ē necī no. nec ī ve. Te. q ¶ Vitis. Be. Vitis vel vinea domini synagoga. vñ Isa. Vinea domini Sabaoth domus Isaiæ.v. Israel est. De hac dominus mīsto rpe bibit: q̄uis plurib⁹ ramis in amaritudinē con uersis. pñs tamē q̄rūdā cogitatiōib⁹ sum mis q̄s⁹ tutib⁹ delectabatur. Sed post pas sionem domini figuralia in spiritualem sensum translata sunt. Itur⁹ ergo ad pas sionē ait: Iam non bibam de genimine vi tis vsque in diem cum il. bi. vo. in. re. dei.

Nico. de Lyra. ☞ Quod est

a ¶ Vbi est. i. agn⁹ Paschalis: qa dñs illi⁹ dom⁹ non solū pu dit de loco, sed etiā de agno. b ¶ Vobis de. In illo cœnaculo Pascha comederunt, & in illo post resurrectionem latuerunt di scipuli, ,pter metum Iudæorū: & i illo spiritūsanctum recepe runt in die Pentecostes: vt habetur Act. ij. d ¶ Qui intin. ma. in. Vas est fictile ad refrigerandū vinū, in q̄ illoī erat ius lactucarū agrestiū, cū quo carnes agni debebant comedi: vt dicit Exodi. xij.

✠Abba pater

* c ¶ Vesp. p hoc aūt q̄ Christ⁹ ī mēsa denūciauit suū ,ditorē Moraliter designauit q̄ mīsti ,ditori eveniūt ad mēsā suā. Hiero. Quis sacer dos, die clerice, q̄modo eis dē labrijs deosculatis filiū ꝟ guis q̄bus deosculat⁹ es filiā meretricis, o Iuda osculo filiū hominis tradis? e ¶ Et māducātibus. Per Iesum q sal⁹ interpretat, intelligitur bon⁹ prelat⁹ Christi vicari⁹, & de sua subditorū q̄ suorū salute sol licit⁹: hic accipit panē cū diligēter studet sacrā scripturā & hūdicit quādo deo attribuit ei⁹ intelligētiā. frāgit aūt & dat deuotē prędi cādo eōtra de ignorāte dē. Thr. iij. a. ,puuli petierūt panē & non fuit q frā. e. ¶ Et ac. per quā plequutio designat i scriptura, hic calix, sumit patienter tolerādo & datur alijs ad simile exhortādo

Et hymno

illum cùm illud bibam nouum in
a ¶Hiero. Laudabunt deum qui requirunt eum. Et adora uerũt eum & mãducauerunt oẽs pingues terr̃.
regno dei. Et hymnõ dicto exi e/
b runt in montem oliuarum. Et ait b
c eis Ies⁹: Omnes scandaliz abimi/
d ni in me in nocte ista, quia scriptum
e est: †Percutiam pastorem, & disper
a ¶Apostoli. b ¶Hiero-Promittitur resurrectio, ne desperent.
gentur oũes. Sed postquàm rẽsurre
xero, præcedam uos in Galilæam.
a ¶Non est temeritas nec mendacium, sed fides & ardens affectus.
f Petrus autem ait illi: † Et si omnẽs c
a ¶Petrus ex ardore fidei promittebat, sed Christus vt deus futura prænouerat.
scandalizati fuerint, sẽd non ego.
Et ait illi Ies⁹: †Amẽ dico tibi, quia a
tu hodie in hac nocte prius quàm
g bis gallus uocem dederit, ter me es
negaturu. At ille amplius loqueba
tur: Et si oportuerit me simul com/
h mori †tibi, non te negabo. Similiter
autẽ & omnes dicebant. Et ueniunt
i in prædium cui nomen †Gethsema/
k ni, & ait discipulis suis: †Sedete hîc
donec orem. Et assumit Petrum &
l Iacobum & Iohannem secum, & cœpit † pauere & tedere. Et ait illis:
m Tristis est anima mea usq; ad mor/
n tem. †Sustinete hîc & uigilate*. Et
a ¶Humilitatem mentis ostendit habitu corporis.
cùm processisset paululum, prõci/
o dit super terram & orabat, ut si fieri
posset transiret ab eo hora, & dixit:
a ¶Hiero. Hebraice & Græce, quia non eũ distinctio Iudæi & Græci.
Abbã pater, omnia possibilia sunt c
tibi: trãsfer calicem hunc à me: sed
p non quod ego uolo, sed quod tu. Et
uenit & inuenit eos dormientes. Et
¶Hiero. Sicut dormiunt mente, ita dormiunt corpore.
q ait Petro: Simon dormis. †Non po

A Quod est, non ultra carnalibus ceremoniis synagogę delectabor
☞ in quibus erat & paschalis agni sacramentũ qđ̃ præcipuũ est. Ade
rit tẽpus cũ in regno dei positus immortali gloria sublimat⁹, de
salute eiusdem populi baptismo regenerati nouo vobiscum gau
dio perfundar. a ¶Et hymno dicto. Beda. Potest intelligi hy
Iohan.17. mnus quẽ secundũ Io. prĩ gratias agens
decantabat in quo & ꝓ se & ꝓ suis disci
pulis: & ꝓ his qui per verbũ eorũ credi
turi erãt, eleuatis sursum oculis præca
batur: Et pulchrè discipulos sacramẽto
sui corpis & sanguinis imbutos: & hym
no dicto patri cõmẽdatos, educit in mõ
► in nocte tem oliuarũ: vt doceret nos ꝓ acceptio
ista nẽ sacramentorũ: & per opem interces
† Mat.26.c sionis suæ ad altiora virtutum dona, &
Zach.13.d charismata sanctiꝭ spiritus quib⁹ in cor
dẽ perungamur debere conscendere.
b ¶In montẽ oli. Hier. In monte oli
ueti tenetur Ies⁹: & inde ascendit ad cæ
los: vt sciamus quia inde ascendim⁹ ad
cælos: vnde vigilamus: & oramus: & li
gamur nec repugnam⁹ i terra. c ¶Om
nes scanda. Be. Prædicit quid p̃sturi
sunt: vt cũ passi fuerint nõ desperẽt: sed
1.Thess.5.b pœniteant. d ¶In no. ista. Qui ebrĩ
† Mat.26.d sunt, nocte ebrĩ sunt, & qui scandalizan
Luce.22.d tur, nocte scandalizantur. i. mẽte obscu
ps.40.b rati. ¶Hiero. Omnes cadũt: sed nõ oẽs
iacent. Nunquid quid dormit nõ adꝛ/
ciet vt resurgat? Carnale est cadere: dia
bolicũ est iacere. e ¶Percutiam pa
storẽ. Hiero. Percute pastorem. Prophe
ta postulat passionem domini: pater re
spondet. Percutiã pastorem. Precib⁹ san
ctorũ filius à patre mittitur: id est incar
natur & percutitur & patitur: dispergũ
tur oues pastore capto. Resurrectio pro
mittit vt spes nõ extinguatur. f ¶Pe
rus autẽ. Hiero. Auis sine pennis in al
tũ volare nititur: sed corpus aggrauat
† Expauescere & gra animã vt timore humanę mortis, timor
uiter angi domini superetur. g ¶Bis gall⁹ uo
Mat.26.d cem. Be. Alij simpliciter: Prius q̃ gall⁹
canter, ter me negabis. Marcus: Prius q̃
gallus bis vocẽ dederit, ter me negabis.
B qđ̃ nõ est contrarium. Tota enim Petri
negatio, trina negatio est: & in eo ꝓpo
sito animi remansit vsq; quo amare fle
uit. Hęc tota si post primũ gallicantum
inciperet: falsum tres dixisse viderentur
qui dixerũt dñm dixisse: Prius q̃ gallus
cãterit, ter me negabis. Itẽ si totã ante per
egisset q̃ gallus cantare inciperet, super
fluẽ dixisset Marcus ex persona domini:
prius q̃ gall⁹ bis vocẽ dederit: ter me es
negaturus. Sed qa ante primũ gallican
tũ inceꝑta est: attenderũt tres nõ quãdo
eam impleturus esset: sed quando futura: quando cęptura: quia
trina. sęcepit ante gallicantum. Potest etiam intelligi: quia ante
primum gallicantum tota in animo eius fuerit: q̃uis enim ver
bis ante primum gallicantum sit cœpta: & ante secundum cõple
ta: tamen in affectione & timore animi Petri ante primum galli
Matth.5.d cantum tota cępta est: sicut & illud: Qui viderit mulierem ad cõ
cupiscendũ eam, iã mœchatus est eam. ¶Hiero. Gallus cãtat: Pe
trus negat ter. Gallus nuncius lucis spiritusſanctus est: Cuius vo
ce in propheris & apostolis nos de trina negatione qua dominũ
negauimus nosse: voce ancillæ exterriti exhortamur ad amarissi
mos fletus post lapsum: qui malè cogitauimus de deo; malè locu
ti sumus ad proximum: & malè fecimus ad nosmetipsos. ¶Hie
ro. Nota q̃ Petrus negat & tertio negat: sed postq̃ gallus cecinit
& discedentibus tenebris vicina lux nunciata est, conuersus amarè
Pę.ult.c fleuit & trinæ negationis sordes lauit lachrymis. h ¶Geth
semani. Hiero. i, vallis pinguium. vbi tauri pingues obsederunt
eum; & vituli multi circundederunt eum. i ¶Sedete hic.
Isi 40. Separantur in oratione qui separantur in passione: quia ille
orat, illi dormiunt pinguedine cordis oppressi. k ¶Donec
orem. Beda. Cum dominus in monte orat: admoner & nos vt
orando sublimia i, cælestia petamus. Sed cum in valle; & hoc in
valle pinguium vel pinguedinis: moner nos humilitatem in ora C
tionibus habere: & pinguedine dilectionis internæ. Et pulchrè ap
propians morti in valle pinguium orat: quia per vallem humili
tatis & pinguedinem charitatis pro nobis subiit mortem, vnde:
Humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortẽ. Et ma- Phil.2.a
iorem hac dilectionẽ nemo habet vt po Io.15.b
nat quis animam suam pro amicis suis.
l ¶Et cœpit. pa. Hiero. Pauere & tri
stati docemur ante iudiciũ mortis qui
non possumus per nos dicere nisi per il
lum: Venit princeps huius mundi & in
me non habet quidq̃. m ¶Tristis est. Ioh.14.c
Be. Non propter mortem tristis est: qa
eum conditio corporalis affect⁹ nõ for
mido mortis offendit. Nam qui corpus
susceꝑit omnia debuit subire quæ sunt
corporis: vt esuriret, & sitiret angeretur
& tristaretur: Diuinitas autem nescit cõ
mutare per hos affectus. Be. Tristis est a
nima &c. Timet Christus Petrus non ti
met, immo dicit: Animam meam ꝓ te
ponam. Christus dicit: Anima mea tur- Io.13.ds
bata est vsq; ad mortem. Petrus quasi Mat.26.d.
homo vim morti signorat. Christ⁹: qa †Imo
deus in corpore constituturus exponit fra
giliratem carnis: vt homo verus appare
at: tristis est anima mea. Susceꝑit tristitiã
hominis & volũtatem hominis sicut &
dolorem hominis qui pro se qđ̃ doleret
non habuit semota delectatione ęternę
diuinitatis afficitur tędio humanę infir
mitatis. n ¶Sustinete. Bed. Nõ à dor D
mitione præcipit abstinere: cuius nõ est
tempus imminente discrimine sed a cõ- †gessema-
no ifidelitatis & torpore mẽtis. o ¶Et ni
orabat ut si. Bed. Hæc vox est sonus in
firmitatis nostræ. Multi tristantur mor
te futura sed habent rectũ cor vt vitent †Mat.26.c
mortem quantũm pñt. Sed si non pos
sunt dicant qđ̃ ipse Christus: Pater si fie
ri po. tran. a me ca. iste. Ecce habes volũ Mar.26.d.
luntatem humanã expressã. vide rectũ †manete
cor. Sed nõ qđ̃ ego volo sed qđ̃ tu vis. ✻mecum
vnde Nõ veni facere voluntatem meã Ioh.6.d.
scilicit quam temporaliter sũpsi ex vir
gine sed vo. eius qui misit me. quam. s.
habuit æternus cum patre. Orat trãsire
calicem: quia homo sed ꝓpter qđ̃ miss
sur⁹ est reminiscens: perficit dispensatio
nem, & dicit: non qđ̃ ego, volo sed qđ̃
tu. Q. si moritur mors me non morien
te: secũdũ carnem transeat calix: sed quia
aliter non fiet, nõ quod ego volo sed qđ̃
tu. ¶Hiero. Hoc contra eutichianos qui
dicunt vnam tãtũ in Christo operatio- †Mat.26.d
nem: vnam volũtatẽ: hic aũt ostẽdit hu
manam qnæ per infirmitatem carnis re
cusat passionem, & diuinã quæ ꝓmpta est perficere dispensatio
nem. p ¶Sed non quod. Hiero. Vsq; in finem non cessat do
cere nos patribus obedire: & voluntatem eorum voluntati nr̃æ Matt.26.c.
præponere. q ¶Et ait Petrus &c. Qui dixerat: Et si oporteat
me mori tecum non te negabo & si omnes scãdalizati fuerint sed
non ego nunc tristitiæ magnitudine somniũ vincere non potest
Nico. de Lyra. ☞Vt non
e ¶Abba pater &c. idem significant: tamen vnum est Græ
cum & aliud Latinum: In tertia parte principali dicitur:
Et ducite
a ¶Et hymno ꝓ hoc ostẽdit q̃ ascẽdẽs ad vitã artiorẽ primõ
debet iplorare clemẽtiã diuinã. b ¶Et ait. Chry. Carnale est ca Moraliter
dere sed diabolicũ est iacere. c ¶Petrus. Cõiter accidit q̃ illi q
aliis in ꝑtute se prę̃ferũt turpi⁹ aliꝭ cadũt. iõ subdit: d ¶Amen
di. &c. Et tue. in præ. qđ̃ di. qđ̃ interpretatur vallis piguedinis
ideo significat humilitatẽ gratiosã. Per hoc igitur qđ̃ Christ⁹ ora
uit ibi humiliter significatur qđ̃ oratio humiliantis se veraciter
deo est accepta. Eccl. xxxv. c. Oratio humiliantis se, nubes pene
trat &c. Per hoc autẽ qđ̃ dicit dñs hic ter orasse docuit nos orare
perfectè, quia ꝑfectio cõsistit in tribus. s. principio medio & fine.

Ea ¶Vt non in tẽ. Nõ ait vt non tentemini, sed, vt nõ intretis in tẽtationẽ. i. vt tẽtatio vos nõ superet, nõ teneat ĩtra suos cãsses. ¶Hieronỹ. In tentationem ĩtrat qui orare negligit. Ter discipuli dormiunt, ter dominꝰ orãs suscitat. Trina dormitio tres mortuos quos dñs suscitauit, significat. Primꝰ in domo secũdus ad sepulchrũ, tertiꝰ de sepulchro. Trina domini vigilia tres psonas nos habere in orãdo docet, & de prẽteritis & de prẽsẽtib⁹ & futuris veniã rogare. b ¶Spiritus qdem. Temerarios reprimit, q quidqd crediderint putant se posse consequi: sed ẽ̃tũ ex mẽtis odore confidim⁹, tãtum ex fragilitate carnis timeam⁹: sed tamẽ secũdũ Apl'm spiritu facta carnis mortificem⁹. c ¶Dormite. Nota cꝫ hoc dicto, aliq̃tulũ siluit & requieuerũt vnde dicitur: Suffi. q. requiestis. deinde intulit: Ecce venit hora &c. d ¶Surgí. eamus. Postq̃ rertiõ orauit, apostolorũ timorẽ pœnitẽtia corrigẽdũ docuit, securus ad passionẽ pgit, dicẽs: Sur. ea. Q. nos nõ in ueniãt timẽtes, sed vltrò eamꝰ obuiã, vt passuri gaudiũ & cõdẽtiam videant. e ¶Sig. Hiero. Dat signũ osculi cũ veneno diaboli: Sicut Cain obtulit sacrificiũ subdolũ & reprobatũ. vnde vinũ cũ aceto in cruce ponit. f ¶Rabbi. Bed. Impudẽs & scelerata cõfidẽtia magistrũ vocat, & osculũ ingerit ei quem tradit. Aliquid tamẽ habet de ỹ ecũdia discipl̃. quia nõ palã eum psequutorib⁹ tradit, sed signo osculi. Suscipit osculũ dominꝰ nõ vt doceret nos simlare, sed ne ꝓditio nẽ videaĩ fugere. Illud etiã complet: Cũ his qui ode. pa. &c. g ¶Vnus. Beda. Petrꝰ sc̃m Ioh. eodẽ ardore mẽtis q̃ cætera. Sciebat em quãdo Phines puniendo sacrilegos, mercedẽ iustitię & sacerdotij pœnis accepat. Lucas alt: quia dominꝰ tã auricu. sa. eã. Ipse em pietatis nũquã obliuiscẽt, hostes etiã suos vulnerari nõ patit. ¶Mystice. Docens eos qui in suæ mortis cõsensiõe vulnꝰ aĩę cõtraxerunt, si digne pœnituerũt salutem posse mereri. h ¶Tam q̃ ad latro. Bed. Q. Stultũ est cum gladijs & fustibus cõprehendere, qui vltrò se vobis tradit: & in nocte quasi liti tãtẽ inuestigare ꝓ ꝓditorẽ, cum q̃tidie in tẽplo doceat. Sed ideo aduersũ me cõgregamini in tenebris, quia potestas vrã in tenebris est, i ¶Tũc. Be. Impleẽ qd̃ dixit, cꝫ oẽs scãdalizarent in ipso in illa nocte. Nã & si turba permittente ad petitionẽ domini fugerũt sc̃m Ioh. pauorẽ tamẽ mẽtis ostẽdebãt, & ad fugã ꝓmptiores erãt q̃ ad patiẽdi fiduciam. ¶Be. Tũ discipuli. &c. Sicut Petrꝰ qui negationẽ lachrimis abluit, & confessione dominici amoris trina, sunditus extirpauit, recuperationẽ eorũ ostẽdit, qui ĩ martyrio labũt. Sic displ̃ alĩq articulũ conprehẽsiõis fugiẽdo puenerũt, cautelã fugiẽdi docẽt eos, qui se ad supplicia minꝰ sentiũt idoneos: quibꝰ tuti⁹ est latere, q̃ se discrimini opponere. Ita etiam adolescens qui relicta syndone mudꝰ profugit ab ipis, illorũ opꝰ designat & animã qui vt securiores sint, oĩa mũdana abijciũt: & nudi potiꝰ domino famulari, cꝫ mundo adhęrẽdo materiã tẽtãdi, & à deo reuocandi, aduersarijs dare didicerunt. k ¶Adole. Quis iste fuerit euangelista nõ dicit. Quia ỹ ò plꝰ cęteris dñm amauerit, res ipa indicauit, alĩs fugiẽdꝰ ipe q̃ donec ab hoste cõprehenderetur charitatis

traditur

tradit

continuò

Gene. 4. a.

tutò securè

Psal. 119. a

Ioh. 18. b.

Num. 25. c.

Lucæ. 22. f.

Mystice

vacem

Summi

tcalefiebat ad lucem

tuisti una hora uigilare? Vigila a te & orate, ut non intretis in tentationem. Spiritus quidẽ promptus est, caro uerò infirma. Et iterum abiens eũdem sermonẽ orauit, dicẽs. Et reuersus denuo inuenit eos dormiẽtes. Erant enim a ¶Languescunt oculi apostolorũ negatione, vicina. oculi eorũ grauati, & ignorabãt quid responderẽt ei. Et uenit tertiò, & ait illis: Dormite iam, & requiescite. Sufficit: Venit hora: ecce filius hominis †tradetur in manus peccatorũ. Surgite, eamus. Ecce qui me † tradet, ppè est. †Et *adhuc eo loquente uenit Iudas Scharioth unus de duodecim, & ¶Hiero. Confidit de virtute seculi, qui desperat de auxilio dei. cum eo turba multa cũ gladiis & lignis missi à summis sacerdotibus & scribis & senioribus. †Derat autẽ traditor eis † signum. dicens: Quem cũcꝫ osculatus fuero, ipse est, tenete eum, & ducite †cautè. Et cùm uenisset, statim accedens ad eum, ait: †Aue rabbi: Et osculatus est eum. At illi ma a ¶Hiero. Adest Ioseph vinctus, venditus, a fratribus, & ferrum pertransiuit animam eius. nus iniecẽrunt in eũ, & tenuerunt eum. †Vnus autem quidã de circũstantibus educẽs gladium percussit seruum summi sacerdotis, Hiero. Prædicatio Petri, auditum regni dei abscidit a Iudæis. & amputauit illi auriculam. Et respondens Iesus, ait illis: Tanquã ad latronem existis cum gladiis & lignis comprehendere me. Quotidie erã apud uos in tẽplo docens, & non me tenuistis. Sed ut impleantur scripturæ. †Tunc a ¶Hiero. Adimpletum est. Elongasti a me amicum & proximum & notos meos a me. discipuli eius relinquẽtes eum, omnes fugerunt. † Adolescens autem quidam sequebatur eum ¶Nihil indumenti habebat nisi solam. syndonem, amictus syndone super nudo: & ¶Alias reiecta. tenuerunt eum*. At ille relicta syndone, nudus profugit ab eis. Et adduxerunt Iesum ad sum ¶Hiero. Fit congregatio taurorum in vaccis populorum. mum sacerdotem. † Et conuenerunt * omnes * sacerdotes & a ¶Hiero. Vir duplex animo inconstans est in omnibus vijs suis. timor terruit, charitas traxit. scribæ & seniores. Petrus autem à longè sequutus est eum, usque intrò in atrium summi sacerdotis, & sedebat cũ ministris, & †calefaciebat se ad ignẽ. †Summi uerò sacerdotes & omne cõci

tatis vinculo astrictus dominũ sequi nõ omisit. Nõ dũ tamẽ pfectã charitatẽ habuit q vel tẽt⁹ fugere potuit. Possumus tñ hũc Iohãnẽ fuisse itelligere præcęteris dilectũ à mro. quẽ eo tpe fuisse adolescẽtẽ lõga post vita eiꝰ acta indicio est. Potuit aũt hoc fieri, vt ad horã elapsã, mox sũpto vestimento redierit. & sub dubia noctis luce se turbis ducẽtiũ Iesũ q̃si vnꝰ exipis ĩmiscuerit, q̃ ad gueniret ad atriũ pontificis, cui erat notus, sicut ipse dicit. l ¶At il. Sicut Ioseph relicto pallio nudꝰ de manibus ipudicæ domine effugit. Qui aũt vult effugere manꝰ iniq̃rũ relinquẽte quę mũdi sũt, post Iesũ fugiat. m ¶Abe. q̃rũ & præsciã detestabãt & faga. Nõ à domio cuiꝰ amorẽ etiã absẽs corpe fidẽ seruauit ĩ mẽte. n ¶Sũmũ. Caiphã. s. qui sc̃m Ioh. erat põtifex ãni illiꝰ. de q̃ cõsẽtaneũ scribit Ioseph⁹, cꝫ põtificiũ sibi absq; merito dignitatis emeratà pricipe Romano: qd ergo mirũ, si iniquꝰ põtifex iniquè iudicat? o ¶Alõgè. Be. Quia negatiõi ꝓximꝰ, si Christo ꝓximꝰ fuisset nõ negasset. In hoc tamen admirãdꝰ est, qd̃ dominũ nõ reliqt etiã si timeat. Q. d timeat, naturę est: qd̃ fragi, deuotiõis est: qd̃ negat, obreptiõis est: cꝫ pœnitet, fidei est. ¶Alle. Q. d ad passionẽ eũtẽ Petrꝰ à lõgè sequit, significat ecclesiã quidẽ secuturã domini passionem sed lõgè differẽter, eccl̃a em ꝓ sepaneãlle. eccl̃a. p ¶Atriũ. Hiero. Atriũ, secularis ciciꝰ est. Ministri dæmonia sunt. Ignis desideriũ carnale, cũ quib⁹ qui manet, flere pctã nõ valet. q ¶Et calefaciebat se. Beda. Est ignis charitatis; de q̃ dicitur: Ignem veni mittere in terram & quid volo nisi vt ardeat? Est etiam cupiditatis, de q̃ dicit: Omnes adulterates velut clibanus corda eorum. Hic super credẽtes descẽdẽs, varijs liguis eos dñm ☞laudare

Nicolaus Le Lyra.

✠b ¶Et ducite eum cau. ne fortè rapiatur de manib⁹ vestris: quia ppẽs cõis habebat deuotionẽ, ad eũ. d ¶Adolescens autem. quia iste nõ notaĩ hic ideo dicit⁹ aliqui cꝫ fuit Iacob⁹ frater domini. Alĩj aũt cꝫ fuit Iohãnes euãgelista, qui iunior erat inter apostolos. Alĩj autem dicunt, cꝫ fuit iuuenis de illa domo in qua comederãt pascha. e ¶Amictus syn. nudone id est veste linea. f ¶Super nudo. s. corpore: quia nõ habebat aliã vestem. In quarta parte principali dicitur. ✠Audiuimus

✠a ¶Quem cũcꝫ. amicitiæ signis pro tuitoribus vtunt, vt eorũ dol⁹ latẽat⁹ pagat. c ¶Et am. Hoc signũ fuit de mẽtis aure Iudęorũ amputãda, sicut patet ꝓ effectũ: q̃a nihil audire volunt de salute sua. g ¶At ille re. syn. nu. profu. ab. Bed. Qui vult fugere manꝰ, iniq̃rũ, relinquẽs mente quę mũdi sunt fugiat, post Christũ: sicut Ioseph, relicto pallio fugit de dominę manib⁹ impudicę. h ¶Petrus autẽ &c. Bed. Meritò à longè sequebat q̃ erat de ꝓximo negatur⁹. nõ em negare posset, si Christus ꝓximus adhæsisset. i ¶Et sedebat. Hieron. Atrium sacerdotis est circũitus secularis, Ministri dæmonia, cũ quib⁹ qui sedet non põt flere peccata. Ignis autẽ desiderium est carnis. k ¶Summi uerò sacer. &c. Modus autẽ iudiciũ iniquorũ est aduersus innocentes quęrere testimonia & recipe falsa

✠Summus

A laudare docebat. Ille in atrio Caiphę insinctu maligni spiritus accensus, ad negandum ac blasphemandum dominū plidorū linguas armabat. Quod em̄ int⁹ in domo maligna synod⁹ gerebat hoc ignis in atrio inter frigora noctis accensus figurabat. Qui huius ignis in prętorio flāmā extinxit, dicat: Fac⁹ Jū sicut vter in pruina &c. In qbus aūt flāmā charitatis vitiorū flumina obruerūt, à dño audiāt Qm̄ abundat iniqtas, refrigescit charitas multorum. Hoc frigore torpens ad horā Petrus, quasi prunis ministrorum Caiphæ calefieri cupiebat: qa tpalis cōmodi tolatiū plidorū societate quærebat. Sed respectus à dño tum ignē perfidorū corpore, tum infidelitatē reliquit mente. Et post resurrectionē dñi, sancto igne recreatus, fundit⁹ excessum trinæ negationis trina dilectionis confessione purgauit. Tunc enim completa illa memorabili captura piscū, cū veniret ad dominū, vidit cū discipulis suis prunas positas & piscē suppositū & panē: mox ęs sui cordis arcana prunis inflāmauit amoris. a ¶ Falsum testi. Bed. Falsus est qui nō in eodē sensu dicta intelligit quo dicunt. Dns enim dixerat de tēplo corporis sui: sed in ipsis verbis calūnian tur paucis additis vel mutatis. ¶ Mos hæreticorū est, vmbram de veritate trahere. Ille nō dixit quod illi dicunt, sed simile verbū: Vt de templo corporis sui qd⁹ post triduum resuscitauit, dominus dixit: Soluite vos, sed nō ego: quia null⁹ debet sibi mortem inferre. Hoc addūt, vt propriē de tēplo Iudaico videatur dixisse. b ¶ Et exur. Irat⁹, qa nō inuenit locū calūniæ, motu corporis insaniam mētis demōstrat. c ¶ Nō respondes &c. Ad respōsum prouocat, vt ex qualibet occasione sermonis locū accusandi inueniat. Iesus aūt nō rndit: qa pręuidit qdquid rnderet in calūniam verti.

d ¶ Tu es Chri. Hic. Quē expectabat à lōgē nō videbat ppē: sicut Isaac caligāub⁹ ocūs, Iacob sub manib⁹ nō agnoscebat, sed lōgē post de eo futura canit.

e ¶ Et uide. Sacerdos interrogat filiū dei: Iesus respondit filiū hominis, vt itel ligamus cundē filiū dei esse & filium hominis, ne quaternitatem faciamus in trinitate; & homo in deo, & deus in homine sit. f ¶ A dextris. uir. Quia humiliauit seipsum factus obediēs vsq; ad mortē: ppter qd & deus exaltauit illū, & dedit illi nomen qd⁹ est super oē nomen. g ¶ Cū nubibus cæli. Hic. Ascēdit in nube, cū nube veniet. i. cū corpore solo suo qd⁹ assumpsit à virgine ascēdit & cū multiformi ecclesia, quæ est corp⁹ ipius & plenitudo ad iudicium ventura est, sicut dicit Matthæus: Cū autē venerit filius hominis, & omnes angeli cū eo &c. h ¶ Summus autē sacerdos. Beda. Eadē rabies quæ prius de sede excusserat, ad scissionē vestiū prouocat, vt ostendat iudæos sacerdotalē gloriā perdidisse, & sedem vacuā esse. ¶ Mos Iudeorū erat, cū aliqd blasphemię, & qua si contra deum audiunt, scindere vestimenta: Quod etiam Paul⁹ & Barnabas cum in Licaonia quasi dn̄ honorarentur, fecerunt. i ¶ Vestimenta sua &c. Hiero. Hoc est Ephod in quo Iudæi habebant honorem, amiserunt. Hic adest Samuel scisso pallio de manu Saul: id est regno. Milites gentiles non scindunt tunicam Christi, sed sacerdos scidit sacerdotū sui dignitatem. ¶ Magno mysterio factum est, vę in passione domini pontifex sua vestimēta scinderet: cum domini tunica nec à crucifigentibus militibus scindi potuit. Figurabatur enim, ęp sacerdotium Iudæorum pro sceleribus pontificum esset scindendum. Soliditas verò ecclesiæ quæ vestis est redemptoris sui, nunq; valet dirumpi. Quamuis enim Iudæi, gentiles, hæretici, mali, catholici, humilitatem domini contemnant: eius tamen inuiolata permanet castitas vsq; ad consummationem seculi in illis quos sors electionis inuenerit. k ¶ Qui oēs. Hic. Quo reatu suo nostrum reatum solueret, & velamen faciei suæ velamen cordium nostrorum auferret: & sputis susceptis faciem animæ nostræ lauaret, & colaphis quibus in caput pcussus est, capur humani generis qd⁹ est Adam sanaret: & alapis quibus expalmatus est maxima laus ęius à nostris manibus & labrijs plauderet. Vnde: Omnes gentes plaudite manibus. Et cruce sua, crucatum nostrum solueret, & morte sua, nostram necaret, quia serpente de virga facto, alį absorpti sunt serpentes. Vnde: Ero mors tua ō mors, & morsus tu⁹ ero inferne, Opprobria eius nostrū obstruxerunt opprobrium. Vincula eius nos liberos fecerunt. Corona spinea capitis eius, diadema regni adepti sumus. Vulneribus eius sanati sum⁹. Sepultura ei⁹ resurgimus. Descensu eius ad inferos ascendimus ad cælos. Hic inuenitur mel in ore leōis mortui. Hinc ꝓphera: Quid retribuā domino pro oībus quæ retribuit mihi. l ¶ Velare fa. &c. Non vt scelera eorū non videat, sed vt ipsi quōdam Moysi fecerunt, à se gratiā cognitionis eius abscondant. Hoc velamentū vsq; hodie manet super cor eorū, qd⁹ in Christū credētibus est ablatū. Vnde eo moriēte velū tēpli scissum est, & sancta sanctorū arcana patefacta. m ¶ Prophetiza. secūdū alios. Quis te percussit Hoc faciunt in cōtumeliā eius q se prophetā volūt haberi. Sed dispēsauit hoc, te tacente vt nos ad tolerādā pro eius nomine irrisionem præpararet, qui pro nobis sustinebat. n ¶ Alapis eū cæ. Bed. Qui tunc cæsus est alapis, & nunc cæditur blasphemijs falsorum Christianorum. Qui conspurus saliuis infideliū, nūc væ sanis fidelium opprobrijs exhonoratur

☞ Et cum

Nicolaus de Lyra.

c ✠ a ¶ Audiuimus eum dicētem: Ego dissoluā templum hoc manufactum &c. Falsum enim imposuerūt ei, quia hoc nō dixerat, vt habetur Iohannis. ıı., sed sic dixerat: Soluite tēplū hoc &c. prædicens mortem suā, in qua corpus eius quod erat templum deitatis solutū est. Et si de materiali templo intelligatur, adhuc falsum imposuerūt, quasi absolute dixerit: quod tamen dixerat conditionate. & ideo bene subditur: Et nō erat cōueniēs testimonium illorum. b ¶ Iesus autē dixit il. &c. Interrogatus de veritate diuinorum respondet qui prius in alįs tacuerat, quia de diuinis non debet ita taceri veritas si interrogetur sicut de humanis. In quarta parte minus principaliter dicitur sic

c ✠ Nam &

✠ c ¶ Summus autē sa. scin. per hoc fuit significatum, quod pręscindendum erat sacerdotium iudeorum, sicut & stabilitas sacerdotij christi: per hoc quod eius tunica etiam à crucifigentibus eum nō fuit scissa. d ¶ Et cœperunt quidam conspuere eum &c. Hiero. Vt sputaminibus susceptis, faciem animę nostrę lauaret, & velamine faciei suæ velamen cordium nostrorum auferret. e ¶ Et colaphis eum cedere, & dicere ei: prophetā. &c. quibus in capite percussus est, caput humani generis quod est Adam sanaret. f ¶ Et ministri alapis eum cedebant. quibus expalmatus est laus eius maxima manibus nostris labrijsq; plauderet, vt dicitur: Omnes gentes plaudite manibus.

r v ✠ Et tarum

Mat. 24. a — pū. 118. l — †æqua, sufficētia, aut bona — †per — Gen. 27. a — †op⁹ habemus tesub⁹ — Phil. 2. a — Esa. 19. a — Mat. 24. c — Act. 14. c — 1. Reg. 15. f — Iohā. 19. d — pū. 46. a — †autem — Osee. 13. d — †Mat. 26. f — Iohā. 2. d — Iud. 14. b — Psal. 115. a — †ne sic qdē — †Quid isti aduersum — †Mat. 26. f — Luc. 22. g — †Mat. 26. g — Luc. 22. g — Moraliter — Psal. 46. a

☞ E

a ¶ Et cū esset. Ancilla primū Petrū prodit, cū viri magis posset eū cognoscere, vt & iste sex⁹ in morte domini videat peccasse, & ppassionē dñi redimeret. Et ideo mulier, prima resurrectiōis accepit mysteriū, & mandata custodit, vt veterē prævaricatiōis aboleret errorē.

†Mat.26. Luc.22.g Iohā.18.c

†Neq; noui neq; scio †Mat.26.g Luc.22.f Io.18.c

b ¶ At ille. Nota, q̄ negat Christū q̄ se negaret⁹ esse discipulū. Dās enim nō dixit: Negabis te discipulū meū, sed me negabis. Negauit ergo eū cū se negauit eⁱ⁹ esse discipulū. c ¶ Et exijt fo. &c. Hiero. Petrus sine spiritu, voci ancillæ cessit, cū spū, nec regib⁹ nec principibus terræ credit. Prima ancilla titubatio, secūda cōsensio, tertia⁹ vir: ad q⁹. Hæc trina negatio quā abluit per flet⁹ verbi Christi recordatio. Tūc aūt nobis gallus cāt at, cū prædicator ad cōpūctionē corda nostra revocat. Tunc incipim⁹ flere, cū ignimur intus p scintillā sciēriq;, & foras eximus extra q̄d⁹ fuimus. d ¶ Gallus cātauit. De hoc gallicantu alij tacent, nō tamē negāt, sicut & alia multa quæ alij dicūt, alij prætereunt. e ¶ Nam & gal. Be. Eadē lingua Galilęis & Ieroso lymitis est, sed tamē quæcūq; ,puincia & regio habet propriū loquēdi sonum quē mutare nō possit. Vnde cū apostoli oibus linguis loquerent, inter alios etiā qui habitabant Iudæā dixisse referunt, Nōne ecce oēs isti qui loquunt Galilæi sunt? & quo. n. a. v. l. n. i qua nati sum⁹? Et Petrus loquēs fratribus in Ierusalē ait: Notū factū est oīb⁹ habitātib⁹ in Ierusalē, ita vt appellaret ager ille lingua eorū acheldemach: q̄d⁹ iō dr̄: qa nomen illud aliter Ieroſolymitę, aliter Galilæi sonabāt. f ¶ Et recor. Be. Petr⁹ nocte negat ad gallicantū pœnitet. In die quē terrio negauerat, se tertio amare professus est. Q̄d⁹ em̄ in tenebris obliuiōis errauit, sperate iā lucis rememoratiōe cor rexit, & eius iā adepta prę̄sentia plenè totū quicquid mutauerat, erexit. g ¶ Et cœpit. Bed. Quā noxia prauorū colloquia inter fideles: hoiem se negauit nosse quē inter cōdiscipulos iā filiū dei fuerat cōfessus, Sed in atrio Caiphæ pœnitētiā agere nō pōt: egredit foras (vt alij euāgelistæ narrāt) vt ab impijs secretus, negationis culpā liberi⁹ abluat fletib⁹.

†Mat.26.g Luc.22.f Io.18.c

†derestari, deuouere.

†nō noui †secundò, iterum.

†Mat.26.g Luc.22.g

†prorupit in fletum.

Act.2.b.

†Mat.27.a Luc.22.a Iohā.8.c Actu.1.c

F

†Mat.27.b

†Luc.23. a Iohā.18.f

GLOS. ORDI.

†Mat.27.b Luc.23.c Iohā.18.g

ET cōfestim &c. Ca. XV. Seq̄t: uin. Iesum. Mos erat Iudæis, vt quē morti adiudicassent, vinctū iudici traderent. Et notandū, q̄ nō tūc primū ligauerāt, sed mox cōprehēsum nocte i hora, vt Iohānes dicit: & sic adduxerūt eū ad Annā primū. ¶ Hier. Adest Sanson vinctus à Dalila. Sanson interprætatur sol eorū q̄⁹ occubuit sol i meridie, Dalila, situla interpretat⁹. i. synagoga quæ situlæ morē limpidū liquorē nō tenet, & q̄sq; as immūdas colligit. Sanson nē maxilla verbi sui inumeras cateruas Iudæorū & dæmonū hic sternit, & fonte perennis vitæ sitientib⁹ nobis, i. corpi sui aperit. i ¶ Tu es rex Iudæorū. Cum Pilatus nihil criminis interrogat nisi an sit rex Iudæorū: arguit impietas eorū, q̄ nec falso q̄dem q̄d⁹ obiciāt inueniunt. k ¶ Tu dicis. Sic tēperat responsum: vt verum dicat: nec tamē calumniæ patei quē dicreat. Et nota, q̄ Pilato q̄ iuitus fert sentē citis regem tiā, aliqua in parte respōderit. Sacerdotibus aūt &

Iohā.18.b Iudic.16. †accidamas ser.

†Mat.27.b Luc.23.c Iohā.18.g

a †Et cū esset Petrus in atrio deorsum, ¶ Titubatio.

b uenit una ex ancillis summi sacerdotis, & cùm uidisset Petrū calefacientem se, aspiciens illum, ait: Et tu cum Iesu Nazareno eras. At ille negauit dicens: †Neq; scio, neque noui quid

c dicas. †Et exiit foras † ante atrium, a ¶ Prædicator qui dicit: Vigilate iusti & nolite peccare.

d & gallus cantauit. Rursus autem a ¶ Consensus. ¶ Non que prius. Vnde Matthæus: Vidit eum alia ancilla.

cùm uidisset illū ancilla, cœpit dicere circūstantibus: quia hic ex illis est. At ille iterum negauit. Et post pusil ¶ Actus.

lum rursus qui astabant, dicebāt Petro: Verè ex illis es, nā Galilęus es*. e Ille autem cœpit †anathematizare & iurare, quia † nescio hominem istum quem dicitis. Et † statim iterū gallus f cantauit. † Et recordatus est Petrus uerbi quod dixerat ei Iesus: priusq; g gallus cantet bis, ter me negabis. Et ¶ Compungi.

† cœpit flere.

Cap. XV.

¶ Vide q̄ sint solliciti in malo tota nocte vigilauerunt vt facerent homicidium.

h †T confestim mane a ¶ Non solum ad Pilatum, sed etiam ad Herodem ductus est, vt illuderet ei vterq;.

i sum dūxerunt & tradiderūt Pilato. †Et interrogauit eū Pilatus: Tu es

k rex Iudæorū. At ille respondens ait illi: Tu dicis. † Et accusabant eū sumi sacerdotes in multis. Pilatus autem rursum interrogauit eū, dicens:

l Non respondēs quicq̄? Vide † in a ¶ Ne crimen diluens a prę̄side dimitteretur, & crucis vilitas differretur.

quantis te accusant. Iesus autem amplius nihil respondit, ita ut mirareturPilatus. † Per diem autem festum solebat dimittere illis unum ex uinctis quem cūq; petissent. Erat autem qui dicebatur Barrabas, qui cum seditiosis erat uinctus, qui in seditiōe fecerat homicidium. Et cùm † ascendisset turba, cœpit rogare sicut semper faciebat illis. Pilatus autem respondit eis, & dixit: Vultis dimittam uobis uobis regem Iudęorum? Sciebat enim q̄ † per inuidiā tradidissent eum summi sacerdotes. † Pontifices autem concitauerunt g ¶ Hircum emissarium.

m turbam, ut † magis Barrabā dimitteret eis. Pilatus autē iterum respondens, ait illis: Quid ergo uultis faciam † regi Iudęorum? At illi iterū clamauerunnt: Crucifige eum. Pilatus

tibus aūt & principib⁹ respōdere nolue G rit, indignos iudicans se uoce suo iudicari.

l ¶ Vide in quan. Ethnicus condēnat Iesum, sed cautam refert in populū Iudæorū. Vide in quātis &c. m ¶ Vt magis Bar. Be. Adhæret Iudæis vsq; hodie pessimo suo: quam toto labore impetrauerūt. Data em̄ optiōe sibi, p Iesu latronē, p saluatore interfectorē elegerūt. Meritò ergo salutē & virā pdiderūt † in vtq; & latrocinijs ac seditionibus intātum se⁹ ulā subdiderūt, vt regnū & patriā perderēt & libertatē corporis & aiæ nunq̄ recuperent. n ¶ Pilatus uerò. Multas occasiones dedit Pilatus liberandi saluatorē. primò iusto conferens latronē, deinde inferēs. Quid ergo uultis faciam regi Iu. Cūq; nūdiss⁹ nt: crucifigat: nō statim acq̄uit: sed sec⁹m suggestionē vxorisq; mādauerat ei (vt Matthę⁹ dicit) Nihil tibi & iusto illi rnd⁹s ait: Quid em̄ mali fecit? q̄d⁹ dicēdo Iesū absoluit

† Et loqua latrone libe vt ciuem Mar.15.b

Nicolaus de Lyra. ☞ Ait illi

a ¶ Nā & Galilæus es. Licet em̄ esset vna lingua oim Hebręorū: tñ secū dū varias ptes Iudææ variabat i aliqua ,pprietate: sicut lingua Gallica in Picardia & i Normādia p quā patet i loq̄la de q̄ natiōe sit aliqs b ¶ Cœpit anathematizare sibi ipsi si cognouisset Iesū vñ anathematizatio signat iurationē q̄ē p execrationē. s. q̄n aliqs ipsā sibimet ipsi malū pœnę si ita sit sicut impōit ei

c ¶ Et sta. Hie. Gallus lucis nūc⁹ q̄d est nisi spiritus sanct⁹, cui⁹ voce in ,phetis & aplis nos de trina negatiōe excitamur ad amarissimos post lapsū flet⁹, q̄ malè de deo cogitauim⁹, & malè locuti sum⁹ d⁹ ,pxio, & malè, fecim⁹ ad nosipos ¶ In capi. xiij, vbi dicit in postilla: Ab H ba pater idē significant tñ vnum &c.

Moraliter

ADDITIO.

Abba est proprię nomē syrum, id est chaldaicum, & frequēter habetur in trāslatione bibliæ chaldaica.

NIO. DE LY.

Ca. XV.

†quin ad uerbum ut testantur

ET cōfestim. Hic cōsequēter describit Christi passio p gētes cōsummata. Et prīò describit ipsi⁹ Christi crudelis occisio. Sec⁹d⁹ ei⁹ fidelis & deuota turbulatio, ibi: Et cū iā sero esset factū. Primā in duas: quia prīò describit Christi iniqua cōdēnatio. Sec⁹d⁹, iniquę sniæ executio, ibi: Et postq̄ illuserūt ei. Prima in quatuor. qa prīò, Christus gētili iudici præsentat. Sec⁹d⁹, ab eo examinat, ibi: Et interrogauit eū Pilat⁹. Tertiò, ei⁹ innocentia declarat, ibi: Per diē āt festū. Q̄artò, iniquę cōdēnat, ibi: Pilat⁹ aūt volens satisfacere populo. Sententia istarū pūt patet ex dictis Mat. xxvij. vbi ista ponūtur eodē ordine à principio illi⁹ ca. vsq; ,ppe medium: tñ aliq̄ sūt ibi iterposita quę hic omittunt; qa Marc⁹ breuitati studebat, vt dictum fuit à principio libri huius.

Divisio

† propter Moralitē

Positq̄ il.

Moraliter. e ¶ Et interroga. Iusti traditi sunt Romano exercitui qui saluatorem tradiderunt Romanorū prætoribus. f ¶ Ita ut miraretur Pilatus. s. de eius patientia quem audierat peritū in lege & potentē ad omnia respōdere. g ¶ Pōtifices aūt &c. Adhuc enim hodie aliq magis nituntur saluare & eūm promouere malos homines q̄ bonos.

† pecias

* Pilatus

a ¶At illi magis. Dauid: Circūdederūt me ca m. &c. Esa. Expectaui vt faceret iudiciū: fecerūt autem iniquitatē. & iniust. Hiero. Facta est hereditas mea mihi sicut leo ī silua: dederūt super me vocē suā. b ¶Barrabam & tra. Hieroni. Hi sunt duo hirci. vn⁹ apō petius. i. emissari⁹ cū pctō populi in desertū īsermi absolut⁹ dimittit. Alter .p. pctis absolutorū, vt agnus occidit. Pars dñi semp mactat. ps diaboli, q est magister eorū effrænata in tartara præcipitat. c ¶Iesum fla. Vt nos à flagellis liberaret. vnde: Flagellū nō appropriatu. Cū pri⁹ diceretur: Multa flagella pctōris. ¶Bed. Iesum fla. cæ. Cæsus est ab ipso Pilato. vnde Iohānes. Apprehendit Pilatus Iesum & flagellauit. Et post subiūxit: Et milites plectētes coronā de spinis &c. & militib⁹ illudendū præbuit. Qđ ideo fecit, vt eius pœnis & opprobrijs saturati vltra mortē nō sitirent. d ¶Et indu. Bed. Matthæus ita: Et ex. cū chla. coc. cir. ei: qđ idē est. Pro regia enim purpura data est ei chlamys ab illudentibus: & est quędā rubra purpura cocco simillima. Pōt etiam videri, q Marcus purpurā cō nemorauit, quā chlamys habebat, q̄uis esset coccinea. Et indu. Vestimētis suis nudatur. i. Iudæis: purpura induit. i. gētili ecclesia de amaris populis collecta. Itē ea scādalizāte exut⁹, in fine Iudaica rursum induit plæbe. Cū em plenitudo gētiū subintrauerit, tūc oīs israel saluus erit. Quia rex dicebat, & hoc sacerdotes & scribæ ipo nebāt. q̄a imperiū in populo vsurparet, illudēdo induūt purpura qua reges vtūtur. p. diademate spineā coronā. pro sceptro regali calamū donāt: sicut Matthę⁹ dicit. Et adorāt quasi regem &c. ¶Sicut Caiphas nescięs dixit: Oportet enim vnū hominē mori .p. populo: sic milites oīa mystice nescientes faciūt. Purpura: caro eius rubra passionibus. vnde. Quare rubrū est indumentū tuū, & ve. r. si. cal. in tor. Spineā coronā portat, q̄a .p. nobis factus mortalis nostra suscepit delicta. Vnde: Ecce agnus dei, ecce q̄ tollit pctā mūdi. Qđ autē spinæ pctā significāt dñs sic ostendit. Terra tua spinas & tri. ger. tibi. i. conscięntia tua, pūctiones tibi & aculeos vitiorū .p. creare nō cessabit. Qđ verō secūdum Lucā apud Herodē alba veste induitur, & secundū alios à militibus Pilati coccineo vel purpureo habitu induitur. in vno innocentia & humanitatis castitas, in altero exprimitur veritas passionis. per quā venit ad gloriā regni immortalis. Purpura enim & passionē & regnū significat. Sed q̄a vt ait Apostol⁹: Quotquot baptizati estis, Christū indui. & Esa. His vt ornamēto indueris. Potest in vtroq̄ habitu probrosa quidē inimicorū iudicio, sed domini electiōe gloriosissima multitudo electorū designari, quæ in martyres cæteroscq̄ fideles distinguit. Alba veste induitur, cum munda confessione iustorum circundatur. Purpura vel cocco vestitur, cum triumpho gloriosorum martyrum gloriatur. e ¶Et percutiebant caput eius arū dine &c. Caput Christi deus est. Caput ergo Christi percutiunt qui eum denegāt esse deū. Et q̄ scripturæ autoritate errorē suum defendunt (q̄a scriptura arūdine solet fieri) quasi arūdine caput eius feriūt. In faciē eius spuunt q̄ præsentiā gratiæ ei⁹ execrandis verbis ex interna cæcæ mētis insania cōceptis respuunt, & eū in carne venisse negār. f ¶Adora. eū. Quasi falso se dixisset deū. Sed hodie (qđ est grauioris insaniæ) quidā eū certa fide vt deum verū adorant, sed puersis actib⁹ mox verba ei⁹ quasi fabulosa despiciunt, ac .p. missa regni illius tpalibus illecebris postponunt. g ¶Et educunt illum. ut crucī. Hiero. Hic educitur Abel in agrum à fratre vt perimatur. Hic adest Isaac cū lignis, & Abrahā cum ariete inter vepres herente. Hic adest Ioseph cum ralari tunica lita sanguine. Hic adest Moyses cū virga & serpente suspenso in ligno. Hic botrus in ligno portatur. Hic adest Elisæ⁹ cū ligno ad quærnedam securim quæ in imo demersa est: & natauit ad lignum. i. genus humanum: quod à ligno vetito in infernumecidit, per lignum crucis Christi & per baptismū aquæ ad padisum natauit. Hic adest Ionas de ligno nauis foris & in mare ventrēcq̄ C
cæti triduo missus. h ¶Vt cru. Hier. Ipsa crucis species quid est Ion. 1. & 2.
nisi forma quadrati mundi? Oriens de virtute fulget, arcton dextera tenet, auster læua cōsistit, occidēs sub plantis firmatur. Vnde Apostolus: Vt sciamus quæ sit latitudo, lōgitudo, sublimitas Ephe. 3. d
& .p. fundū. Aues ī forma crucis ad ęthera volāt, homo adorat & natat ī forma crucis, nauis .p. maria antenna cruci assimilata sufflat. Tau lra signum salutis & crucis demōstrat. i ¶Et an. Bed. Ipse Io. 19. c
domin⁹ primò crucē suā portauit, sicut Iohānes dicit. Post iste Simō, de quo & alij dicūt: & hoc satis cōgruo ordie my sterij. Christus em passus .p. nobis, nobis re. ex. vt se. ve. c. Et quia nō Ierosolymita, sed Cyrene⁹ à ciuitate libye rectē per eū gētes signant, qui quondā peregrini & hospites testamētorū, nūc obediēdo ciues sunt & domestici dei sicut alibi: Hæredes quidem dei, cohæredes autem Christi. Vnde: Simon obediēs, Cyrene⁹ hæres iterp̄tat. ¶Et nota, q̄ de villa venire dicit. Villa enim græcē, pagos, vnde paganos appellamus, quos à ciuitate dei alienos & quasi vrbanæ cōuersationis videm⁹ expes, Sed de pago Simō egredięs crucē Iesu portat, cū popul⁹ nationū paganis ritib⁹ relictis vestigia dominice passiōis obediēter amplectitur. ¶Hic. Simon q̄ portat crucē ī angaria, hic est q̄ laborat .p. laude hūana. Cogūt eū hoies huic labori quē nō cogit timor vel dilectio dei. k ¶Patrē Alex. Magnæ opinionis Simō iste videt esse, cū & filij eius tā q̄ noti oībus ex noīe designant. ¶Hic. Alij per merita patrū suorū cōmemorant, alij .p. merita filiorum. Hic autē Simō q̄ crucē in angaria portat, filiorū suorū meritis q̄ erāt discipuli cōmemorat. Per hoc monent in præsenti vita patres adiuuari p merita filiorū suorū, vt popul⁹ Iudaic⁹ .p. patriarcharū, .pphetarū, & apl̄orū merita sæpe cōmemorat. De amaritudie em radicis surgit dulcedo oliuæ. Vnde Hier. Oliuam vberē, pulchrā, fructiferā, speciosam vocauit dominus nomen tuū. l ¶Calua. Io. Hic. Tradūt Iudęi, q̄ in hoc loco mōtis, immolat⁹ fuerit aries .p. Isaac, vt ibi decaluetur Christus. i. carne sua scilicet Iudęa carnali separet. Be. Extra portā trūcabant capita dānatorū, & caluariæ decollatorū loca dicūtur. Ideò ibi crucifixus dominus, vt vbi erat area dānatorum, ibi erigātur vexilla martyrū. Et quoniā pro nobis factū est maledictū crucis & flagellatus & crucifixus pro salute oīm quasi noxius inter noxios voluit crucifigi. m ¶Et dabant. Be. Matthæus, cū felle mixtū, qđ idē est. Fel enim .p. amaritudine posuit. Myrrhatū enim vinū est amarissimum: q̄q̄ fieri possit vt & felle & myrrha amarissimum redderent vinum. ¶Hierony. Et dabant &c. hoc aceto sucus lætalis pomi abstergitur. Et non accepit. id pro quo patitur. vnde de eo. Qđ nō rapui tūc exoluebā. Mat. 27. d Psal. 68. a

Nicolaus de Ly.

☞ Et nō ac

✠ c ¶Postq̄. Hic cōsequēter describit iniuq̄ sniæ latę in Christū executio: vbi priò pōit ipsius Christi iudicati crucifixio. sed'ò, crucifixi illusio, ibi. Et prętę. blasphemabāt. tertio, illusi expiratio ibi: Et facta ho. sexta. snia istarū ptiū patet ex dictis Mat. xxvij. exceptis quæ sequūt. c ¶Patrē Ale. Hic dicit Hic. q̄ nomē istius Simōis hic exprimit rōne filiorū suorū q̄ erant discipuli Christi. f ¶Et da. Dicūt alij, q̄ isd⁹ vinū dr̄ myrrhatū ex .pprietate myrrhæ quę ē valde amara: ista tn amaritudo causabat ex admixtiōe fell. Alij aūt dicūt, q̄ nō solū fuit ibi mixtio fellis, sed etiā myrrhę.

✠ Et nō ac

✻ a ¶Pilat⁹ āt. Sic faciūt mali iudices .p. fauore humano iustitiā subuertētes. b ¶Et cœ. ita faciūt multi in ecclesia, deuotę salutātes eū in apparētia, sed eū expoliāt bōis & affligūt & pcutiūt in mēbris suis. d ¶Et an. sic multi portāt hodie in āgaria crucē pniæ. f ¶Et da. Sic⁹ hodie multi dāt Christo bibē potū amarū, & diuidūt sibi vestimēta sua, rapiētes bōa simpliciū Christiānorū. Moraliter

✻ Et cum

a ¶Quod dicendo Iesum absoluit.

uerò dicebat illis: Quid enim mali
a ¶Insanię suę satisfacientes, non interrogationi respondentes prędicta.
[a] fecit? At illi † mágis clamabant: Crucifige eum. Pilatus autem uolens sa [a]
[b] tisfacere populo, dimisit illis Barra
a ¶Hircum emissarium. a ¶Pro peccatis occidendā.
[c] bām, & tradidit Iesum flagellis cæ,
¶Vt nos a cruciatibus liberaret.
sum, † ut crucifigeretur. † Milites autem duxerunt eum in atrium † prætorij, & conuocant totam cohor,
a ¶Gentili ecclęsia.
[d] tem, & induunt eum purpura, & †
imponunt ei plectentes spineam co
a ¶Vt reges efficiamur.
rōnam: & cœperunt salutare eum. [b]
[e] † Aue rex Iudæorum. Et percutie,
bant caput eius arundine, & con,
[f] spuebant eum, & ponentes genua a
dorabant eum. † Et postquàm illu, [c]
¶Gentili ecclesia.
serunt ei, exuerunt illum purpura,
¶Iudęis.
& induerunt eum uestimentis † suis:
¶Tanquam frater Cain, Abel in agro.
[g h i] & educunt illum, ut crucifigerent
eum. † Et angariauerunt quempiam [d]
[k] prętereuntem Simonem cyreneum
uenientem de uilla, patrem Alexan [e]
dri & Rufi, ut tolleret crucē eius. Et
perducunt eum in † Golgotha lo,
[l] cum: quod est interpretatū Caluarię
a ¶Amara vitis, amarum vinum facit, & propinat Iesu vnde: Dederunt in escam meam fel. & in siti mea potauerunt me aceto.
[m] locus. † Et dabant ei bibere myrrhā: [f]

† Mat. 27. b
Roma. 8. c
† quod est prætoriū.
† circūponunt.
† Mat. 27. d
Iohā. 19. a
† proprijs
† Mat. 27. d
Luc. 23. d
Hiere. 11. c
† golgoltha גולגל תא
Genē. 22. c

a ¶Noluit bibere secundum Matthæum. b ¶Maledictus omnis qui pendet in ligno: factus est maledictus vt nostrum tolleret maledictum.

a b tum uinum, & nōn accepit. †Et cru- a
a ¶In quatuor ordines. ¶In quatuor partes secūdum Iohannem. b ¶Mandata. ¶Et alia præter tunicam.
c cifigentes eum diuiserunt uestimen
¶Alias sua.
d ta eius, mittentes sortem super eis
e quis quid tolleret. Erat autem ho- b
f ra tertia, & crucifixerunt eum. † Et
erat † titulus causæ eius inscriptus:
¶Hebraice, Græce, & Latine.
g Rex Iudæorum. Et cum eo cruc fi-
a ¶Oues a dextris. ¶Hic assumitur.
h gunt duos latrones, unum à dextris
b ¶Hædos a sinistris. ¶Hic relinquitur.
& alium à sinistris eius. Et impleta
¶Latronibus.
est scriptura quæ dicit: †Et cum ini- c
i quis reputatus est. Et prætereuntes d
blasphemabant eum mouētes capi
ta sua, & dicētes: † Vah qui destruis
templum dei, & in tribus diebus re-
a ¶Insultant nefarij salutem quam inchoauerat.
ædificas. Saluū fac temetipsum de-
scendens de cruce. †Similiter & sum
mi sacerdotes illudentes ad alteru-
k trum cum scribis dicebāt: Alios sal
uos fecit, seipsum non potest saluū
facere. Christus rex Israël descendat
¶Fraudulenta promissio.
l nunc de cruce, ut uideamus & creda
¶Plurale pro singulari.
m mus. †Et qui cum eo crucifixi erant
n conuiciabātur ei. Et facta hora sexta
a ¶Sol refugit quia non potest videre mortem Christi & collaborat labor anti: Vel ne impij blaphemantes sua luce fruerentur.
o tenebræ factæ sunt †per totā terram
usque in horam nonam. † Et hora
nona exclamauit uoce magna Iesus
a ¶Beda. vt homo loquitur. vt homo flet. vt homo crucifigitur. vt homo turbatur.
dicens: † Eloi eloi lammaazabtha-
ni: quod est interpretatū: deus meus
¶Hiero. principium est vicesimiprimi psal. quod enim in medio ponitur respice in me. in Hebræo non habetur.
p deus meus, ut quid me dereliquisti e

E a ¶Et non accepit. Mathæus: Et cum gustasset noluit bibere. Indicat Mathæus, q̄ p nobis amaritudinē mortis gustauerit, sed die tertia resurrexerit. b ¶Et crucifigen. Hier. Hic figitur salus in ligno. Primò infixa est mors in ligno: lignum primū, sciæ boni & mali. Scd'm boni tm̄, & vitę nobis lignū est. Extēsio primę manus ad lignū, mortē apprehēdit, extēsio secūdæ vitā quæ perierat iuenit. Ligno hoc vehimur p mare vndosum ad terrā viuētiū. c ¶Vestimēta sua. Be. Quadripertita vestis Christi secūdū numerū militū, significat ecclesiā quatuor ptibus orbis ęqualiter. i. cōcorditer distributā. ¶Hie. Vestimēta dñi, mādata sunt quibus tegit corpus eius qd' ē ecclesia: qa diuidunt inter milites gentiū, vt sint q̄tuor ordines, cū sit vna fides. i. coniugati, viduati, præpositi, separati. Sortiti sunt tunicā indiuisam quæ est pax & veritas in cūctis in modū regalis amictus vel anuli. d ¶Mittētes sor. Hier. Super tunicā. s. quę erat incōsutilis. Hęc sortita oīm ptiū significat vnitatē, quæ vno viculo charitatis cōtinet, qa quæ supeminet oī sciētiæ, & sup oīa præcepta ē, quasi desup cōtexta est. In sorte, grā dei cōmēdatur. sic em̄ in vno ad oēs puenit, cū sors oibus placeat, qa dei gratia in vnitate ad oēs puenit, & sors solius dei iudicio venit vel cedit. e ¶Erat autē hora ter. Hie. Hoc propriè Marcus, nā sexta hora tenebræ suffuderūt terrā, vt nō qs posset mouere caput. A tricesimo nāq; fructu Marcus ascēdit ad cētesimū. i. a tertia hora crucis vsq; ad tertiā resurrectionis quę post tres dies fuit. Tricesimus fructus in cruce. sexagesimus in inferno. cētesimus in paradiso. Quasi dico, q̄ milites crucifixerūt eū, qd' factū est hora quasi sexta secūdū Iohānē. sed prius Iudęi hora tertia crucifixerūt eū q magis dicēdi sūt eū crucifixisse, q̄uis nitanī hoc dissimulare, q̄ milites q secūdū officiū suū duci suo paruere. f ¶Et erat ti. Beda. Titulus ostēdit, q̄ nec occidēdo potuerūt efficere, q̄ nō esset eis rex. vnde: Ego aūt cōstitutus sum rex ab eo. &c. Bn̄ enim simul est rex & pōtifex, cū eximiā pñi suæ carnis hostiā offerret in altari crucis, & regis dignitatē titulo prætēderet, vt cūctis insinuaret, q̄ p crucis patibulū non pdiderit, sed cōfirmauerit iperiū. ¶Hiero. Qd' in titulis psalmorū prenotatur. In finē ne corrūpas, & cū tribus linguis, Malcus Iudæorū, basileos exomolisson, rex cōfessorū: hæ tres linguę in crucis patibulo cōiūctę sunt, vt oīs lingua cōmemoraret pfidiā Iudęorū. g ¶Et cū eo cru. Be. Sicut dicit apl's: Vetus hō noster simul cū illo crucifixus est, vt destruat corpus pcti, vt vltrà nō dñet super nos pctm̄. Quādiu ergo id agūt opa nostra vt euacuet corpus pcti, q̄diu exterior hō corrūpit, vt interior renouet, tp̄s est crucis. Hæc qdē etiā sunt bona opera, tn̄ adhuc laboriosa, quorū merces requies eius. Sed iō dicit spe gaudētes, vt requiē futurā cū hilaritate expectemus in laboribus. Hāc hilaritatē signat crucis latitudo in transuerso ligno, vbi figuntur manus. Per manus enim, opera, per latitudinē, hilaritatem operātis intelligimus, qa tristicia facit angustias. Per altitudinem cui caput adiungitur, expectationē retributiōis de sublimi iusticia dei. Per longitudinē, qua totū corpus extenditur, tolerantiam: vnde longanimes dicunt: Per pfundū qd' terrę est infixū, ipsū sacramēti secretū. Vnde apl's: Vt in charitate radicati & fundati possitis cōprehēdere cū oibus sctis quæ sit latitudo, lōgitudo, sublimitas & pfundū. h ¶Duos latrones. Bed'. Latrones q cū domino crucifixi sunt, signāt eos qui fide & cōfessione Christi, vel agone sui martyrij, vl' quālibet artā cōtinētiā subeūt. Et q hoc p eterna glia gerūt, dextri latronis merito & fide signanī. Qui aūt p hūanæ glorię vel qualibet minus digna intētione, sinistri latronis mētē imitaī & actus. Hie. ¶Cū iniqs veritas deputata, vnū relinquit sinistrum,

†Inscriptio

F

†Mat.27.e
Luc.23.f
Ps̄.2.a

אלי אלי למה שבקתני
Eli Eli lamma sabacthani

Roma.6.a

Ephe.3.d

G sinistrū, alterū assumit dextrū, sic faciet in die iudicij, ex simili crimine dissimiles sortiunī vias. Alter præcedit Petrū in padisum, alter Iudā in infernū. Cōfessio breuis vitā acqrit lōgā, & blasphemia finita pœna plectiī æterna. Hic pullus Iudæ ligaī ad vitē, anabologiū. i. palliū tingiī in sanguine vuæ. hic lacerāt hœdi vineā. i ¶Mouētes ca. Hiero. Emittiī mors iniquorū qn̄ excitantur vincula inferni vsq; ad ceruicē, quæ est ceruix hūani generis. k ¶Alios sal. Hie. Etiā nolētes cōfitentur, q̄ alios fecit saluos, & se propria dānant snīa, quia alios saluos fecit, & se si vellet: saluare poterat. l ¶Descendat nūc. Plus est de sepulchro surgere, & tamē nō crediderūt. Hi oēs declinauerūt, simul inutiles facti sunt. m ¶Et qui cum eo. Beda. Secūdū Lucā vnus latro blasphemabat dicēs. Si tu es Christus, saluū fac te & nos. Alter eum redarguit & dicit: Domine, memento mei, dū veneris in regnū tuum. Sic hodie qui ficto corde & ficta mente dñicę passionis sacramēta gestāt, ad mundi gaudia liberari à domino cupiunt: & ideo à domino cōtemnunī, nec vlla respōsiōe digni iudicātur. Qui autē cū Apostolo in cruce Christi glorianī, ita potius à præsentibus erumnis optāt exui, vt spiritum sanctū suū in manus dei cōmendent, vnaq; cū Christo regni cælestis participes esse desiderent. Vnde dominus preces eius q salutē quærebat piè audiuit, qa qui i tribulationibus positi à dño tm̄ tēporalia solacia quærūt, & à tpalibus separātur & æternis priuanī. Qui cælestia petunt, ad ea sine dubio Christo mediāte & miserante perueniūt. n ¶Et facta hora. Beda. Notandū, qa hora sexta. i. sole recessuro à centro mūdi crucifixus sit, & diluculo, oriēte sole resurrexit, quia mortuus est propter pctā nostra, & re. pp̄ter iusī. no. De Adam enim peccāte dictum est, q̄ audierit vocē dñi in paradiso deambulantis ad auram post meridiē idi nata iā luce fidei. Ad auram refrigescēte feruore charitatis, Deambulans autē audiebaī, qa ab homine peccāte recesserat super. Rationis ergo imo diuinę pietatis ordo poscebat, vt eodē tēporis articulo quo Adæ preuaricāti obduserat, latroni pœnitenti ianuā reseraret paradisi. Et qua hora primus Adam peccando mundo mortem intulit, eadē hora secūdus Adā mortē moriendo destrueret. o ¶Tenebræ fa. Hie. Hic adest Noe inebriatus ac nudatus, cælo ac terra ebrioso pallio tectus, & ab homine irrisus: hic stillauit de ligno sāguis. p ¶Deus meus. Hier. Inde inscribitur psalmus iste. Pro assumptione matutina, qua Christus ad crucē duciī. Verba filij hominis in pp̄heta. Vnde etiā sequiī iuxta Lucam, In manus tuas commendo spiritum meum. Nona hora, inuenitur euersa domo decima drachma quæ perierat.

†Mat.27.d Luc.23.e Iohā.19.e

Ps̄.13.a

Luc.23.e

†Mat.27.e Iohā.19.d

Gal.6.d

†Esa.64.d Luc.23.d

†Mat.27.e

†Mat.27.e Rom.4.d

H

Gen.3.b

†super

†Mat.27.e

Luc.23.f

☞Et quidā

Nicolaus de Lyra.

a ¶Et nō acce. Cōtrariū tamē videtur Io. xix. f. vbi dicitur; Cū acce. Iesus ace. &c. Ad qd' dicendū, q̄ aliqd accepit ad gustandū, modicū tn̄ pp̄ter ipletionē pphetiæ dicētis: In siti mea potauerūt me aceto. Et quia illud qd' modicū est quasi nihil reputaī, iō hic diciī: q̄ nō accepit. s. ad pfectè bibendū. b ¶Erat au. Io. xix. c. diciī: Erat aūt hora quasi sexta. scd'm veritatē erat hora media inter sextā & tertiā, mediū verò denoīaī ab vtroq; extremorū, & iō ab euāgelistis aliqn̄ denominatur tertia aliquādo sexta. ☞Videns

Moralit.

✱ c ¶Et cum ini. sic fit hodie ipsius membris per iusticiæ subuersionē in multis locis. d ¶Et præter. blas. &c. Hoc similiter faciunt detractores bona facta membrorū Christi denigrantes. e ¶Deus meus, ut quid. propter qd' nō debet Christianus mirari, si à deo pmittiī p malos tribulari, qa sic suo capiti cōformaī.
✱Et velum

A a ¶Et quidam. Non oēs. Forsitan milites romani nō intelligentes, ꝓprietatē Hebrēi sermonis, ex eo qđ dicitur Eloi, putauerūt Eliā ab eo vocari. Vel Iudēi solito sibi sermone verba dñi deprauātes, imbecillitatis i famabant eum, ꝙ Eliē vocaret auxilium

b ¶Currens autem. Beda. Iohannes plenius dicit. Posteaq̄ scies Iesus, qa iā oia cōsummata sunt, vt cōsūmaret̄ scriptura dicit: Sitio. Vas erat positū erat aceto plenū &c. Q. Hoc min⁹ fecistis, dare qđ estis. Erant em̄ ace

tū degenerātes à vino prophetarum & patriarchārū, ranc̄ de pleno vase de iniquitate huius mūdi pleni, cor habētes sicut spongiā cauernosis & tortuosis latibulis fraudulentū. Isopo circūposuerūt spongiā aceto plenam. Isopus herba humilis pectus purgans, Christi significat humilitatē, quā circūdederūt & circūuenisse putauerūt. vnde: Asperges me domine isopo, & mūdabor. Christi enim humilitate mūdamur, qa nisi humiliasset semetipsum factus obediens vsq; ad

mortē, mortē autē crucis, sanguis ei⁹ in mūdationē nostrā fusus nō ēet. Per arūdinem cui imposita est spongia, scriptura significatur, quæ hoc facto impletur, quia arūdine scribit, sicut locutio (quæ per linguā formatur) lingua dicit: Vnde linguā græcā & latinā dicimus. Hic. Currens autē: Inuenit similitudinē eorū: Spongiam concauā, ꝙtatem aridam, ignibus aptā, implet aceto, hoc est malicia & odio vel dolo: de quo dñs plantauit vineam Soreth. Et quomodo cōuersa es in amaritudinē vitis alienæ, & expectaui vt faceres vuas, & fecisti spinas. c ¶Iesus au. Beda. Quid dixerit Lucas aperit. Pr̄in man⁹ tuas cōmendo spiritū meū. & hoc dicēs expirauit. Qđ autē dicit Iohannes: Cū accepisset acetū dixit: Cōsummatū est: & inclinato capite tradidit spiritū. Inter hoc qđ ait: Consummatū ē & illđ: Inclinato capite emisit spiritū: emissa ē vox illa magna, quā Iohānes tacet, cæteri cōmemorāt: In manus tuas &c. ¶Hic. Iesus autē. Infirmata etenim carne, mox virtus diuina īualuit quæ dicit: Aperite mihi portas iustitiæ &c. Nos aūt cū nulla, vel vna voce morimur, qui de terra sum⁹. Ille em̄ cū exaltata voce expirauit, qui de cælo descēdit. d ¶Et uelū tē. Vt arca testamēti, & oia legis sacramēta quæ tegebātur appareant. & ad gentes transeant. Ante dicebatur: Not⁹ in Iudea deus in Isra. m.n.e. Nunc aūt: Exaltare sup er cę.de⁹, & in oī &c. Et in euangelio prius. In viam gentium ne abieritis. Et post passionem: Ite & docete omnes gentes &c. e ¶Videns autē. Ostēditur quare centurio mīratur, quia vidit eum sic expirasse, i. spiritum emisisse. Nullus enim habet potestatem emittendi spiritū, nisi conditor animarum. f ¶Verē &c. Hiero. Nota ꝙ cēturio ante crucē in ipso scandalo passionis verē filiū dei confitetur: & Arrius in ecclesia prædicat creaturam. Vnde meritò per cēturio nem fides ecclesiæ significatur, quæ velo mysteriorum cælestiū per mortem domini referato cōtinuò Iesum & verē iustū hominem, & verē filium dei synagoga tacente confirmat: g ¶Erant autem. Hiero. Sicut non excluditur mulierbris sexus à salute per Mariam virginem: ita nō repellitur à mysterio crucis scientiæ & resurrectionis per viduam Mariam magdalenam & cæteras matres. h ¶Iacobi minoris: & Ioseph. Beda. Minorem Iacobum dicit Iacobum Alphei, qui & frater domini, eo ꝙ esset filius Mariæ materteræ domini. De qua Iohannes: Stabant autem iuxta crucem Iesu mater eius, & soror ma. eius Maria cleophæ, & Maria magdalenæ Cleophæ videtur eam dicere à patre vel à cognatione. i ¶Et cum iam sero esset &c. Beda. Parasceue Græce. preparatio Latinē. Hoc nomine Iudēi inter græcos morātes sextam sabbati appellabant, quia in eo quæ sabbato erant necessaria præparabant. secundum ꝙ de manna dictum est: Sexta die colligetis duplum &c. Quia ergo sexta die homo factus est, & tota mūdi creatura perfecta est, septima autē cōditor ab omni opere suo requieuit. Vnde & hunc sabbatū. i. requiē dici voluit, C rectē saluator eadem sexta die crucifixus hominem restaurauit. Ideoq; cū accepisset acetū dixit: Consummatū est. i. diei sextæ op⁹ cōpletū est, qđ pro mūdi reparatione suscepi. Sabbato autem in sepulchro requiescēs, resurrectiōis quæ octaua die futura erat, ex

me. Et quidam de circumstantibus audientes, dicebant: Ecce Eliam uo-

b cat. † Currens autem unus, & im-

a ¶Ipsos cauos igni aptos. b ¶Dolo, malicia.

plens spongiam aceto, circumpo-

a ¶Amaritudinem. b ¶Dulcedini.

nensq; calamo potum dabat ei, dicens: Sinite, uideamus si ueniat Eli-

¶Qui de cælo.

c as ad deponendum eum. Iesus au-

a ¶Nos cum nulla, vel cum vna quæ de terra.

¶Pater in manus tuas commendo spiritum meum.

tem emissa uoce magna expirauit.

¶Cælum aperitur.

d † Et uelum templi scissum est in duo, a

e à summo usq; deorsum. Videns au- b

a ¶Nouissimi primi. Gentilis confitetur plebs, iudaica cęcata negat, vt fiat eius error pelor priore.

tem centurio, qui ex aduerso stabat,

f quia sic clamans expirasset, ait: Ve-

¶Beda. Hominem & deum confitetur.

g rè hic homo filius dei erat. † Erant autem & mulieres de longe aspicientes: inter quas erat Maria Magdale-

a ¶Ad differentiam Iacobi Zebedęi qui inter primos apostolos vocatus est & electus a domino.

h næ, & Maria Iacobi minoris, & Ioseph mater & Salomæ. Et cùm esset in Galilæa sequebantur eum, & mi-

a ¶Beda. Mos erat vt mulieres præceptoribus de sua substantia ministrarent.

nistrabāt ei, & aliæ multæ quę simul ascenderant cum eo Ierosolymam.

¶In fine.

i † Et cū iam † sero esset factum, quia c

d erat parasceue, quod est ante sabba-

a ¶Deponens. ¶Allego. Iudaicus populus deponens desperationem. b ¶Quæ & Ramatha ciuitas Helcanæ & Samuelis.

k tum, uenit Ioseph ab Arimathia e

f ¶Fide.

l † nobilis decurio, qui & ipse erat ex g

pectans regnum dei. Et audacter in- h

pectabat exitū, vbi nostræ deuotiōis & retributiōis prælucet exēplū. quos ī hac sexta ætate, pro domino pati, & mūdo necesse est crucifigi. In septima verò ętate. i. cū lęti qsq; debitū soluerit: corpora quidē in tumulis, aīas autē in secreta pace cū domino gaudere, & post bōa opa oportet quiescere, donec octaua veniē te ętate & ipsa corpora resurrectiōe glorificata, cū animabus simul incorruptionē æternæ hęreditatis accipiāt. k ¶Venit Ioseph. Hiero. Ioseph venit sero parasceue ab Arimathia, quę interpretat̄ deponēs, ad deponēdū corp⁹ Christi in monumēto. Nobilis decurio expe-

redem. dei. Intrauit ad Pila. & petiit cor. Iesu. Ioseph inuoluit syndone, in syndone inuolutū corpus posuit in monumētū qđ excisum erat de petra, & aduoluit lapidē ad ostiū monumenti. Mariæ aspiciūt vbi ponere⁹. Hæc oīa cōgruūt ad populū Iudaicū in fine credentē, qui nobilitatur fide, vt Abrahæ sit fili⁹: Deponit desperationē, expectat regnū dei. itrat ad Christianos vt baptizetur, quod significat nomē Pilati. i, os malleatoris. i. qui domat gētes feras, vt regat eas in virga ferrea, & petit sacrificiū qđ donat̄ pœnitētibus in fine. i. viaticū. Et mundo corde & peccatis mortuo, inuoluit in munimine fidei, stabilitū operculo spei per opa charitatis concludit. Finis enim præcepti est charitas. Aspicientibus à longè electis, qui sunt stellæ maris, quando si fieri potest scandalizabunt̄ etiā electi. l ¶Decurio. Officium curiæ administrās magnæ dignitatis apud seculū, maioris apud deū fuisse legitur. Talē enim fuisse decebat, qui corpus domini sepeliret, q & p iusticiā dignus esset, & p nobilitatē secularis potentiæ facultatē obtineret. Nō em̄ ignotus aut mediocris ad præsidem accedere, & crucifixi corpus, posset impetrare.

☞ Ioseph

Nicolaus de Ly.

c✠b ¶Videns autem centurio qui ex aduerso. Videbat enim, ꝙ illa vox non poterat naturaliter formari ab homine sic propinquo morti, & ideo concluſit, ꝙ esset formata virtute dei dicens: Verè hic homo filius dei erat. c ¶Et cum iam sero factum esset. Hic describitur ipsius Christi deuota tumulatio: & patet sententia ex dictis Matthæi. xxvij. exceptis quæ sequuntur. d ¶Quia erat parasceue: id est præparatio: quia tunc erat feria sexta, in qua præparabantur ea quæ debebant comedi die sequenti. e ¶Venit Ioseph. ad sepeliendum Christum antequām intraret sabbatum: in quo non erat licitum facere talia.

f ¶Ab Arimathia. quę antiquitus dicta est Ramatha, de qua fuit Samuel, vt habetur. j. Regū. g ¶Decurio, qui & ipse Decurio erat &c. id est vnus de curialibus. Decuriones enim dicūtur, qui sunt de curia alicuius magni principis. Dicuntur etiam decuriones, qui accipiunt curam plebis. h ¶Et audacter introiuit ad Pilatum. Prius enim erat discipulus Christi occultus ꝑpter metum Iudæorum, sed exemplo mortis Christi aīatus ostēdit se publicē esse Christi discipulū, petēdo ei⁹ sepultura & exequēdo.

✠ Et aduoluit

✠a ¶Et uelum templi scissum est. j. Corin. iij. d. dicitur Tem Moraliter plum dei sanctum est, quod estis vos. & ideo velum hui⁹ templi scinditur quando per compassionem mortis Christi, fidelis ab omni terrenorum inordinato amore separatur. b ¶Videns autē centurio. Per hoc ꝙ iste gentilis confitebatur in Christo veritatē deitatis, significata fuit illuminatio futura gētium, & excæcatio Iudęorū. c ¶Venit Ioseph ab Arimathia. Sequitur

✠ Et petiit

Glos. ordi. Marci Cap. XVI. De Lyra

E a ¶Ioseph autē. Beda. Ex simplici sepultura domini, ambitio ☞ diuitum condēnatur, qui nec in tumulis possunt carere diuitiis.

Allego. ¶Allego. Corp⁹ Christi, nō auro, nō gēmis, aut serico, sed lineo

Moraliter puro obuoluendū est. ¶Moraliter aūt: Ille in syndone mūda Iesum inuoluit, qui eum pura mēte suscipit. Hinc ecclesia sacrificiū altaris nō serico neq; pāno tincto, sed lineo terreno celebrat, sicut corpus dñi in syndone mūda sepultū est. sic à papa Sil

Descriptio uestro statutū est. b ¶Qd' erat excimonumē- Beda. Dicitur, cp monumentū dñi dom⁹
ti domini rotunda fuit de subiacēte rupe excisa, tā-
†dudum tæ altitudinis, vt homo rectus cōsistens
mortuus vix extenta manu culmen possit attinge re. Et habet introitū ab oriente, cui lapis ille magnus aduolut⁹ atq; impositus est. In ei⁹ parte aquilonari ipsum sepulchrū i. locus dñici corporis de eadē Petra factus est septē habens pedes lōgitudinis, triū palmorū mēsura à pauimēto altius

Luc.23.g eminens. Qui scilicet loc⁹ nō desuper, sed à latere meridiano per totū patet vñ corpus inferebatur. Color aūt monumenti & loculi albo & rubeo dicitur esse pmixtus. c ¶Maria au. Beda. Lucas dicit quia astabāt oēs noti eius à lōge, & mulieres quæ secutæ fuerant eū. Sed alijs de posito corpore eius ad sua remeantibus solæ mulieres quæ artius amabant fun⁹ subsecutæ quomodo poneretur inspice re curabāt, vt ei cōgruo tēpore mun⁹ de

Moraliter uotiōis offerrēt. ¶Be. Moraliter. Sanctę mulieres die parasceues. i. præparationis idē faciūt, cū animæ humiles & quo maioris sibi conscię fragilitatis, eo maiore saluatoris amore feruentes, passiōis eius vestigijs in hoc seculo (quo præparāda reges futura) diligēter obsequūtur. Et si forte valeāt imitari pia curiositate q̄ or-

F dine sit ei⁹ passio amplectenda ppēdūt.

GLOS. ORDI.

†Mat.28.a Luc.24.a Iohā.20.a

ET cū trās. Bed. Ca. XVI. Lucas dicit: qa reuertentes à monumēto pauerūt aromata & vnguēta, & sabbato siluerūt: qa mādatū erat, vt sabbati silētiū à vespera vsq; i vesperā seruarēt. Ideoq; religiosæ mulieres sepulto dño dū licuit opari. i. vsq; ad solis occasum vnguenta parauerūt, vt Lucas dicit: Et qa præ angustia tpis explere non potuerunt, mox trāsacto sabbato. i. occidēte sole, vbi operandi licentia redijt, festinauerūt emere aromata sicut Marcus dicit, vt, veniētes mane vngerent Iesum. Neq; vespere sabbati præoccupante iam noctis articulo monumentū adire valuerunt. e ¶Vt veniētes

Moraliter ungerent. Moraliter Sanctæ mulieres, quæ dominum fuerant secutæ cum aromatibus ad monumentū venerunt, & ei quem viuentē dilexerunt, etiā mortuo studio humanitatis obsequuntur. Et nos ergo in eū qui mortuus est credentes: si odore virtutū resedi cū opinione bonorū operū quærim⁹ dominū, ad monumētū eius cū aromatibus venimus. Qd' autē valde mane veniūt ad monumentū orto iā sole. i. cū iā cælū ab oriētis parte albesceret, qd' fit solis orientis vicinitate, ad literā magnus quærendi & inueniēdi dñm feruor charitatis ostendit. Mysticè aūt nobis exemplū datur illuminata facie decussis vitiorū tenebris odorē bono

Mysticè rū operū dño & orationū suauitatē offerre. ¶Hier. Nūc cū aromatib⁹ redolentib⁹ cū spōsa & adolescētulis quæ currūt, post eā

Can.2.a cōspergim⁹ librū. i. cubile mentis nostrę. Nūc introducit nos rex

Ibidem.2.a in cellaria sua. Nūc surgit amica Maria, hyems abijt, pluuia recessit, flo. ap. vox turturis audita est in terra nostra: vt flo. odo. de. redijt spōsus de vmbra, sub qua dormiūt in meridie. Post tristia sabbata felix irradiat dies, quæ primatū in dieb⁹ tenet: luce pria

Pā.117.d in ea lucescēte, & dño in eo cū triūpho resurgēte & dicēte: Hęc est dies quā fecit dñs &c. f ¶Et ualde ma. Hier. Quod alius dicit diluculo. Diluculū est inter tenebras noctis & diei claritatē i qua salus venit in ecclesia declarāda more solis, qui cōsurgēs roseam præmittit aurorā, vt tant⁹ splēdor præpatis oculis possit videri: cū tēpus

¶Ad Christianos. Malleator. ¶Viaticum.

troiuit ad Pilatum, & petiit corpus [a] Iesu. Pilatus autē mirabatur si iam obiisset, & accersito centurione interrogauit eum, si †iam mortuus esset: & Cùm cognouisset à centurione, donauit corpus Ioseph. †Ioseph

a ¶Cor mundum & peccatis mortuum.

autem mercatus syndonem, & deponens eum, inuoluit syndone: & po-

¶In munimine fidei.

[b] suit eum in monumento quod erat

a ¶Quæ est Christus. b ¶Per opera charitatis.

¶Alias: in. c ¶Operculum fidei.

excisum de pētra, & aduoluit lāpidē [b]

a ¶Electi qui sunt stellæ maris.

[c] ad ostium monumenti. †Maria autem Magdalenæ & Maria Ioseph [c]

¶Alonge, quia scandalizabuntur si fieri potest, etiam electi.

aspiciebant ubi poneretur. [d]

Cap. XVI.

¶Post tristia sabbata, felix irradiat dies.

[d] ET cùm transisset sab- [e]batum, Maria Mag

¶Electi qui sūt stellæ maris.

dalenę & Maria Iacobi & Salome eme

[e] runt aromata, ut uenientes ungerēt

a ¶i. prima a sabbato. Eadem, prima sabbati dicitur, quę nunc dominica appellatur.

[f] Iesum. † Et ualde mane unā sab- [g]

a ¶i. requietionum quæ in sabbatis custodiebantur.

bātorum ueniunt ad monumētum

a ¶Post occasum corporis. b ¶Christo.

[g] orto iam sole: & dicebāt adinuicem: [h]

¶Legem mortis.

Quis reuoluet nobis lāpidem ab [i]

ostio monumenti? Et respicientes

a ¶Originale peccatum. b ¶Legem mortis.

[h] uiderūt reuolutum lāpidem. Erat [k]

¶i. etiam infantes tangit in vtero gemitus omnium & omnibus grauis.

quippe magnus ualde. Et intro- [l]

cū tps dñicę resurrectiōis illuxit, vt tūc laudes Christi tota cātaret G ecclesia sctārū fœminarū, qn̄ vitā præstitit & lumē credulitatis in fudit. g ¶Et dī. Hiero. Aquilę cōgregant ad corp⁹ martyres & apli vidēt lapidē reuolutū, qui est lex mortis. q. d. Vbi est mors aculeus tuus? h ¶Reuolutū la. Be. Quō lapis p angelū sit re-

Allego. uolutus. Matthæus dicit. ¶Alleg. autē Mat.28.a lapidis reuolutio resurrectionē sacrorū Christi quæ velamine lītæ legis tecta erat insinuat. Lex enim i lapide scripta ē cui⁹ Exo.34.a ablato tegmīe, gīa resurrectiōis ostensa &, Ro.4.a ē, & abolitio mortis ātiquę, & vita nobis sperāda ppetua toto orbe cœpit pdicari

Nicolaus de Ly. ☞Iuuenē.

b ¶Et aduol. Circa eū sepulchrū [ipsi †Mat.27 erat quędā clausura, & ad ostiū illi⁹ clau Luc.23.g
suræ fuit posit⁹ lapis magn⁹ nō à solo Io Iohā.19.g
seph, sed etiā ab alijs, qui fuerūt cū eo in sepultura Christi. c ¶Maria au. i. quę erat mater Ioseph. d ¶Aspiciebant ubi ponere. ad hoc, vt transacto sabbato venirent ad vngendum corpus eius.

Moraliter *a ¶Et pe. Moraliter: Ioseph q inter- pretat accrescēs corp⁹ Iesu perit, qñ pso- na crescēs in virtutibus eucharistiam sumit. Et †uoluit i syndōe, quādo deuotionē suā absōdit ab hūana laude. Et pōit in monumēto, quādo iugiter cogitat de ipso, qa monumētū dicit⁹ quasi monens mētē. p hoc aūt ep sctæ mīeres aspiciebāt vbi poneret, significatū fuit ep religiosę psonæ quæ sunt mundo mortuę, debēt cū eo p cōpassionē sepeliri vt resurrectionis eius participes fieri mereantur.

†Mar.15.g

NICO. DE LY.

Ca. XVI. H

ET cū trans. Posit⁹ descripta est reductio pctōris in dcū p Christi prædicationē & suæ passionis redēptionē. Hic cōsequēter describit dicta reductio per suā resurrectionē & ascēsionē. Et prio describit manifestatio suę resurrectiōis. Sed ò, sublimatio suæ ascēsiōis, ibi: Et dom⁹ qdē Iesus. Prima i duas. qa prio describit manifestatio resurrectionis p denunciationē angeli. Sed ò p apparitionē ipi⁹ domini, ibi: Surgens Iesus. Circa primā ptē describit aduēt⁹ mulierū ex deuotione ad sepulchrū, vbi audierūt ab angelo resurrexisse dominū. & hoc est qd' dicit: e. ¶Et cū trās. Quādiu em̄ durauerat sabbatū n̄ erat eis licitū aliqd emere, sed i vespe eiusdē diei terminabat solēnitas:

& tūc emerūt aromata, vt i crastino bñ māe vēnīrēt ad sepulchrū. iō subdit: g ¶Et ual. i. pria dierū illi⁹ hebdōadæ post sabbatū, sicut dī Gen. j. a. Et factū ē vespe & mane dies vn⁹. i. prim⁹. Sciē dū ēt ep oēs dies illi⁹ hebdomadę vocabāt sabbata, p tāto qa erāt festiuæ, eo ep solēnitas paschalis durabat septē diebus. Pria jtn̄ dies & septima erāt celebriores intermedijs, ita ep in illis poterant emi aromata illa. h ¶Orto iam so. i. ad ortū iā appropinquante. Sol enim pōt intelligi oriri dupliciter. Vno modo perfectē, quādo primò egreditur & apparet super terrā: & sic nō accipitur hīc. Alio modo quando lux eius incipit apparere. s. in aurora: & sic accipitur hīc ort⁹ solis. & ideo Io. xx. dicit adhuc ep tenebræ erāt: qa aurora media est inter tenebras noctis & lucē perfectam dicta, & ideo ab vtroq; pōt noīari sicut mediū ab extremis: qa participat naturā vtriusq; extremi. i ¶Quis reuol. q. d. non possum⁹ reuoluere per nosipsas, qa erat magn⁹ valde. & postea subditur k ¶Viderūt reuo. per angelū q venerat ad manifestādū Christi resurrectionē factā. l ¶Et intro eun. i. intra clausuram quæ erat circa monumētū. Dicit aūt monumētum quasi mouēs mentem, ☞ alli⁹

Mora. e ¶Et cū trans. Sequit: Vt ueniētes un. Grego. Nos Moraliter aūt in eū qui mortu⁹ est credētes si odore virtutū referā eū opatiōe bonorū operū deū quærim⁹, ad monumētū ipsi⁹ cū aromatib⁹ vēnim⁹. k ¶Viderūt re. p hoc ait reseratio mysteriosi Christi significatur, quæ velamine legis in lapide scriptæ tegebantur.

Præcedet

A a ¶Iuuenē Hieroni. Non senē, non infantem, sed iocūdū ętate vt dicit. Lętare iuuenis in adolescentia tua, quæ nō est hic vera dū senio mixta. ¶Beda. Mulieres angelos vidēt quæ cum aromatibus venerūt, quia ille mētes supnos ciues aspiciūt, quę cū virtutib⁹ ad deū p sētā desideria veniūt. b ¶Sedētem in dex. Beati meridianā partē loci illi⁹, vbi positū fuerat corp⁹ Iesu. Corpus enim qđ supinū iacens caput habet ad occasū, dextrā necesse erat habere ad austrū. Scribit ãt Matthæ⁹, qp angelū q reuoluit lapidem ab ostio monumēti, primo viderūt sup ipsum lapidē sedentē, q eas intrare in locū vbi positus erat dñs iusserat, & videre qp iā resurrexit à mortuis. Lucas autē, qp intrātes in monumētū duos angelos stantes ibi inuenerūt. ¶Greg. Per sinistrā vita præsens, per dexterā vita æterna signat. iuxta illud: Læua eius sub capite meo, & dextera ei⁹ amplexabit me. Quia Christ⁹ iā p̄sentis vitę corruptionē trāsierat, rectē qui eius vitā perennē nūciabat in dextera sedebat. Qui in stola candida apparuit, qa & suæ & nostrę festiuitatis gaudia nūciauit. Illa em̄ dñi resurrectio, & nos ad immortalitatē reduxit, & ad angelorū numerū restituēs cælestis patrię dāna reparauit. c ¶Nolite expaue. Greg. Q. Paueant illi qui nō amāt aduētū dñi vel supernorū ciuiū, qui vitijs p̄ssi de eorū societate desperāt. Vos aũt qđ timeris quæ vestros cōciues videris? Vnde Matthæ⁹ angelū apparuisse describēs ait: Erat aspect⁹ ei⁹ sicut fulgur, & vestimēta eius sicut nix. d ¶Iesum. Salutare, Sed qa multi nō substātialiter sed nūcupatiuè hoc noīe dicebant, determinat per locū nazarenū, & causam subdit: cruci. Atq; addit: e ¶Sur. nō est hic. per præsentiā carnis, qui tamē nusq; deest per p̄sentiam maiestatis. f ¶Ecce lo. Ostenditur mortalitas mortalib⁹ ad actionē gratiarū debita, vt intelligamus quid simus & fuerimus, & sciamus quid erimus. g ¶Et Petro. Beda. Petr⁹ vocatur ex noīe, ne desperet ex negatione. Nisi enim eū angelus noiatim ex primeret qui magistrū ter negauerat, inter discipulos venire non auderet. Et notandū cur eū quē ecclesiæ suæ oīpotens præferre ꝓposuit, ad ancillæ vocē negare ꝓmisit. Hoc em̄ actū est magna pietatis dispēsatiōe, vt qui futur⁹ erat pastor ecclesiæ in sua culpa disceret quomō alijs misereri deberet. ¶Hiero. ¶Et Petro. Qui se indignum discipulatu indicat, cū ter magistrū negat. Sed pcā p̄terita nō nocēt, qñ nō placent. h ¶Præce. uos. Breuis sententia in syllogismis, licet ingēs in quātitate ꝓmissio. Ibi ē gaudiū nostri fons, æternitatis nostre origo præparata est. Ibi cōgregant̄ dispersiones israel: & sanant̄ cōtriti corde. Ibi eū vi. sicut dixvo. Nō sicut vidistis. ¶Præcedet. Bū de redēptore nostro dicit. Galilæa nāq; trāsmigratio facta interp̄tat. Iā enim à passione ad resurrectionē, à morte ad vitā, à pœna ad gloriā trāsmigrauerat. Et bene post resurrectionē in Galilęa à discipulis videtur, quia resurrectionis eius gloriā post læti videbimus, si modo à vitijs ad virtutū celsitudinē trāsmigremus. Qui ergo in sepulchro nūciatur, in trāsmigratiōe ostēdit. Et qui in mortificatiōe carnis agnoscitur, in trāsmigratiōe mentis videtur. ¶Beda. Nota qp Marcus dicit: Præcedet vos in ga. ibi eū vi. sicut dixit vobis. nec tamē ibi visum retulit. Matthæus aũt dicit, discipulos in Galilęa abijsse in mōtē, ibiq; dñm vidisse & adorasse, & p̄ceptū ab eo accepisse eū docēdi, baptizandi oēs gētes in noīe patris & filij & spiritussancti. Alij aũt euāgelistæ docent eū an rea sæpius discipulis visū fuisse, maximē die resurrectionis in Ierusalem, & ipso die in castello Emaus. Quare ergo in Galilæa specialiter præcessurū, & ibi vidē dū prædixit, cū neq; ibi solū nec primū visus sit? Quia verò spāliter hæc vox nō euāgelistę narrātis, sed angeli ex mādato domini, & ipsius dñi est, ꝓpheticē dictū intelligendū est. Galilæa namq; trāsmigratio vel reuelatio dicit: Prius secūdum transmigratiōis significationē. qđ dicit. Præcedet vos in Galilęā ibi eū videbitis, significat, qp gratia Christi de populo Israel erat transmigratura ad gentes à quibus apostoli nullo mō prædicātes susciperēt, nisi eis dñs viā præparasset in eorū cordib⁹. & hoc est. Præcedet vos in Galilæā. Q. aũt gaudētes mirant, victis oībus difficultatibus aperiri sibi ostiū in dño p illuminationē fidelijs: hoc est: Ibi eū videbitis, i. ibi membra eius inuenietis, ibi corpus eius viuū in eis q vos susceperint cognoscetis. Secūdū aũt hoc qp Galilęa reuelatio dicitur: nō intelligēdū est in forma serui, sed in qua est ęqualis p̄ri q dicit: Ego dūmodo eū & oñdā ei meip̄m. nō scd'm hoc qp videbāt eū: nō etiā secūdū hoc qp cū cicatricib⁹ vidēdū & tāgēdū post resurrectionē ostēdit, sed secūdū ineffabilē lucē quæ illuminat oēm ho. ve. in hūc mūdū, secūdū qp lux lucet in tenebris & tenebræ eū nō cōpre. Illuc nos præcessit, vnde ad nos veniēs nō recessit, & quo præcedēs nos nō deseruit. Illa enim reuelatio vera est Galilæa cū similes ei erimus, & vi. e. si. est. Ipsa etiā erit beatior transmigratio ex isto seculo in illā æternitatē, si ei⁹ præcepta sic amplectamur, vt ad eius dexterā aggregari mereamur. Tūc em̄ ibūt in ignē æternū sinistri, iusti aũt in vitā æternā. Hinc illuc transmigrabūt, & ibi eū videbunt, quo mō nō vidēt impij. Tollet̄ em̄ impius vt nō videat claritatē dei, & impij lumē nō videbūt. Hæc est aũt vita æterna, vt cog. te ve. de. & quē mi. Iesū Christū, sicut in illa æternitate cognoscetur, quo & nos pducet, ꝓpter formā serui, vt liberi cōtēplemur formā dñi. i ¶Fugerūt. Hic. De futura vita dicit: Fugiet dolor & gemit⁹. Imitant̄ mulieres aĩ resurrectionē oīm qđ' faciūt post. i. qp facturæ sunt fugiunt mortē & pauorem. k ¶Et ne. Hier. Quia illi soli mysteriū resurrectionis vidēt, q meruerūt. vñ secūdū Iohānē: Petr⁹ aũt surgēs cucurrit ad monumētū, vt videret quæ audiuit. ¶Bed. ¶Marcus. Et ne. q. d. Lucas: Et regre. à mo. nū. hæc o. il. vn. Matthæ⁹: Et exierunt ci. de mo. cū ti. & gau. mag. cur. &c. Sed possum⁹? intelligere, qa nemini ãgelorū quicq; dixerūt. i. ad ea quæ ab illis audierāt nihil respondērūt, aut custodib⁹ quos iacētes viderūt. Illud aũt gaudiū, qđ' Matthæ⁹ dixit, nō repugnat timori de quo Marc⁹ scribit; vtrūq; em̄ in earū aīo fuit sed Matthæ⁹ timorē tacuit. l ¶Sur. au. Mãe surrexit, sero sepultus est, vt hoc adimpleret: Ad vesperū demo. fle. & ad ma. læ. Sepultus ergo sexta sabbati quæ vocat̄ parasceue circa vesperū sequēti nocte & die sabbati, cū sequēti nocte in monumēto posit⁹, die tertia. i. prio mane pria sabbati surrexit. Et bñ vna die & duabus noctib⁹ in sepulchro iacuit, qa lucē suæ simplæ mortis, nr̄æ duplę mortis tenebris adiūxit. In morte enim aĩę & spūs tenebramur, vñ ad nos suā. i. carnis mortē attulit, & duas nr̄as soluit: simplā suā duplæ nostræ contulit, & duplā nostrā moriens abstulit.

Nicolaus de Lyra.

Apparuit primum, scilicet illius qui aspicit vt oret pro aīa sepulti & p̄cogitet de morte ꝓpria: a ¶Viderunt iu. Lu. xxiiij. a. dicit. Ecce duo viri astiterūt secus illas in veste fulgenti. i. duo angeli in specie virorū, ꝓpter hoc dicit Aug. qp ibi apparuerūt tres angeli. vn⁹ extra monumētū, intra tñ prædictā clausurā sedēs sup lapidē reuolutū, sed intra monumētū apparuerūt duo. vnus ad caput & alius ad pedes vbi positū fuerat corpus Iesu, vt dicit Io. xx. b ¶Dicite discipulis eius & Petro: aliter nō fuisset ausus venire ad p̄sentiā domini quē negauerat. d ¶Inua. e. e. p. ex insolita apparitione angeli, & ex visiōe custodū q iacebāt ibi q̄si mortui. e ¶Et ne. q. di. Contrariū videtur Mat. xxviij. b. vbi dicitur. Currētes nūciare discipulis. Qđ' soluit Augu. quia cū dicit hic: Nemini q̄cq; dixerunt. s. de custodibus, nec etiā angelo loquēti respondērūt: sed cucurrerūt nūciare aplis qđ' audierāt & viderāt, f ¶Sur. aut̄ Ie. hic manifestat̄ resurrectio per apparitionē dñi. Et diuiditur in tres partes secūdū tres apparitiones. Secūda ibi: Post hæc autē du. tertia ibi: Nouiss. aũt. Circa primū dicitur: Surgens autē Ie. Sciendū, qp apud heb. dies hebdomadæ denoiant̄ à sabbato: qa denoiatio fit à digniori: & iō dies illa quæ imediate sequit̄ sabbatū vocat̄, prima sabbati; & alia, sc'd'a sabbati. i. à sabbato, & sic de alijs.

Moraliter e ¶Præcedet &c. quæ trāsmigratio interp̄tat̄, ꝓpt̄ qđ' q vult deū videre debet de vitijs ad virtutes trāsmigrare. e ¶Et nemini. Theophil⁹, Mulieribus em̄ audire, nō loqui datū est, discere, nō docere. f ¶Surgens au. Beda. Rectē autē hæc mulier quæ lætitiā dominicæ resurrectiōis prio nūciauit, à septē dæmonibus curata memoratur, ne quisq; dignē pœnitēs de venia cōmissorū desperaret, & vt ibi abūdauit pctm̄, sup abūdare gra monstraretur.

*Post hæc

Mat. 28. a
Luc. 24. a f
Iant. 2. b.
Mat. 28. a
Mat. 28. b
Iohā. 1. c
†adolescē-tulum
†indutum
Mat. 25. d
Esa. 26. c
scd'm Lxx,
Iohā. 17. a
Esa. 35. d
Iohā. 20. a
Luc. 24. b
Mat. 28. a
Pſa. 29. b
Diuisio

Glos. ordi. Marci Cap. XVI. De Lyra

E a ¶ Aparuit primo Ma. magda. Marię magdalenæ primò ostendit, de qua ieecerat septē dæmonia: quia meretrices & publicani præcedūt synagogā in regnū dei, vt latro præcesserit apostolos. Apls flēt & lugēt, quia necdū viderūt, sed cito cōsolabūt. vn. Et illi audientes &c. ¶ Be. In principio mulier autor culpę viro fuit, executor vir erroris extitit: nunc quæ prima morte gustauit, resurrectionē prima videt: Et ne perpetui reat⁹ apud viros opprobriū sustineret, quæ viro culpā trāstulerat: trāstudit & gratiam. Vnde hæc quæ lugentib⁹ lætitiā resurrectiōis prānūciauit, à septē dæmōib⁹ curata memoratur, vt vbi abūdauit peccatū, superabūdasse & gratia monstraret. Septenarius em̄ pro vniuersitate ponitur. Quæ aūt à septē dæmonibus hoc est vniuersis scelerib⁹ liberata erat, prāa resurgētē dm̄m vidit: ne qs dignè pœnitēsde venia desper, vidēs eā quōdā tot vitijs subditam, nec

Mat.28.c

a ¶ Quomodo, & vbi hęc apparitio facta sit, Iohannes plenissime dicit.

a sus mane prima sabbati apparuit primò Marię Magdalenæ, de qua ieecerat septem dæmonia. Illa uadens nunciauit his qui cum eo fuerant lugentibus & flentibus: & illi audientes quia uiueret, & uisus esset ab ea,

a ¶ Quomodo factum sit, Lucas exponit.

non crediderunt. † Post hæc autem

¶ Laborantibus.

b c d duobus ex eis ambulātibus ostēsus

a ¶ Non in natura sua.

est in alia † effigie eūntibus in uillā,

e Et illi eūtes nunciauerūt cęteris, nec

¶ Aliqui eorum. a ¶ Die ascensionis ¶ vt omnes testes sint, & omnibus narrent quod communiter viderunt & audierunt.

f illis crediderūt. † Nouissimè autē recūbentibus illis undecī apparuit, &

a ¶ Vt succedat credulitas.

exprōbrauit incredulitatē illorū & duriciam cordis: quia his qui uiderant eum resurrexisse, non credide-

a ¶ Hieron. Nunc post acceptum spiritum sanctum, tamęq; vasa limosa per ignem confirmata.

runt. Et dixit eis: † Eūntes in mundum uniuersū, prędicate euangeliū

a ¶ Be. fide, quæ per dilectionem operatur.

omni creaturę. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: qui uerò non crediderit condemnabitur. Si gna autē eos q̄ crediderint hęc sequē-

a ¶ Beda. Bonis exhortationibus maliciam auferendo ab aliorum cordibus.

tur: In nomine meo dęmonia ēijci-

tem eius de hæreditate paterna. & ista nō legitur fuisse dæmonia G
ca. Alia quæ fuit nata de Magdalo, nō tamē dña illi⁹ castri, & ista
dicit fuisse peccatrix, & propter peccata sua possessa à dæmonijs.
Grego. autē dicit q̄ fuit eadem, & q̄ per septē dęmonia intelligī
tur oīa vitia: Et vsus ecclesiæ in officio hoc tenet. b ¶ Post hoc
autē. Hic describit sc̄a apparitio, quæ facta fuit duobus discipulis Christi eun- Secūda ap
tibus in emaus. Quā apparitionē descri paritio
bit plenius Luc. xxiiij. Et q̄a erant dubij
in fide, vt ibidē dicitur, ideo Christ⁹ apparuit eis in alia effigie, vt per hoc dēsignaret q̄ talis erat apud eos in mēte. Dicunt aūt aliqui q̄ hoc factū est p aliquā
mutationē factā in facie Christi, sicut in
trāsfiguratiōe p claritatē gloriæ ad horā, vt dictū fuit S. ix. ca. Alij verò dicūt, †Luc.24.
q̄ ista mutatio fuit rantū in oculis videntiū. & huic dicto cōcordat q̄d dicitur de
ista apparitiōe Lu. xxiiij. c. Oculi aūt eorū tenebāt, ne eū agnoscerēt: qualitercū
q̄ tamē factū sit nō fuit ibi aliq falsitas,
cui⁹ rario est q̄a sicut aliq̄d potest fingi
verbis, ita & factis; primū aūt sit sine falsitate: vt paret in parabolis no. ac ve. Te
sta. quib⁹ aliq̄d fingitur verbis ad veritatē aliquā cōuenienti⁹ dęsignandū. Et eo
dē modo hic Christus facto apparuit in
effigie, vt hic dicit. Et finxit se longi⁹ ire,
vt habetur Lu. xxiiij. d. vt p hoc dęsignaret q̄ erat quodāmodo alien⁹ & lōginquus ab eorū cordibus qbus apparebat
propter dubiū in fide. & hoc est q̄d dicit
Greg. Home. xiij. q̄a adhuc in eorū cordib⁹ peregrinus erat eis à fide ire se longius finxit. c ¶ Nouissimè autē re. Tertia p
Hic describitur tertia apparitio de qua paritio
dicūt aliqui, q̄ nō fuit facta in die ascēsio H
nis dñi, sed ante, q̄a hic subscribit. Et ex
probra. incre. Ante enim diē ascensionis resurrectio dñi tot argumētis fuerat
declarata, q̄ iā nūc nō erāt increduli. Alij
aūt dicūt, q̄ facta fuit in die ascensiōis. &
ad hoc cōcordat text⁹, cū dicit: Nouissimè autē re. similiter q̄d postea subdit:
Et dñs quidē Iesus postq̄ locutus est eis
assumptus est in cęlū. Ex quo videtur q̄
ista appitio fuit facta immediate aā ascēsionē suā. Ad argumētū
in oppositū p̄t dici, q̄ increpauit incredulitatē ñ apl̄orū, sed aliq̄rū
aliorū q̄ erāt cū eis qui de resurrectiōe xp̄i nō credebāt ad plenū
apl̄is. Alr ēt dicit q̄ increpauit incredulitatē apl̄orū. ñ quę tūc erat i
eis, sed quę fuerāt añ: sicut patet de Thoma q ñ credidit alijs discipl̄is. Io. xx. & sīr alij ñ crediderūt Marię magdalenę, quę eū viderat, & alijs mulieribus. Et cōuictēter Christ⁹ recedēs ab apl̄is increpauit hāc incredulitatē ad dęsignādū q̄ gētes ad q̄s apl̄i erāt mittēdi,
vt patet ex seq̄ntib⁹ ecnt merito increpādę à deo & cōdēnādę, si nō
crederēt apl̄is de his quę ipi viderāt i Christo. vñ subdit: d ¶ Eūtes in mū. i. oi hoi q habet cōuenientiā cū oi creatura. per cē enim
cōuēit cū inaiatis, p viuere cū vegetabilib⁹ & plātis, p sentire cū
aīalib⁹, p intelligere cū angelis. iō dęsignat nomine ois creature.
f ¶ Qui cre. Nō enim sufficit fides absq; baptismo, per quē aliquis incorporat Christo si adsit facultas recipiēdi baptismū. si aūt
nō adsit facultas, sufficit baptism⁹ sanguinis vt in martyrib⁹ qui
pro Christo fuerūt interfecti anteq̄ essent baptizati: vel flaminis
sicut ē i habētib⁹ fidē Christi, q̄ desiderāt baptismū sed prueniūt
morte, añq̄ hoc possint adimpleri: g ¶ Signa au. In primitiua
eccl̄a fides erat nutriēda & firmāda miraculis. ideo grata mirae
culorū nō solum

* b ¶ Post hæc au. per hoc significatur q̄ dubitantibus de fide Moralit
veritas nō reuelat apertè. e ¶ Prædicate euan. i. oi hoi indifferēter sine acceptiōe. g ¶ Signa au. In nōie enim eius dæmonia
ejciunt, qui dæmonū tentatiōes fide & signo crucis repellunt, sicut legit de sctā Iustina: Linguis loquunt nouis qui verba sacra
habēt in ore, dimissis friuolis & imūdis: Serpētes tollūt qui detractores efficaciter repręhēdūt. mortiferū bibūt: sed eos nō nocet, q
psuasiones mortiferas audiūt sed nō cōsentiūt: Sup egros manū
iponūt & bñ habēt, q p bona ẏba & opera alios à pctis retrahūt
& in bono cōfirmāt: Et hęc signa spūalia sunt corpalib⁹ meliora,
quantò quæ sunt animæ corporalibus præferuntur.

Mat.21.c
Luc.24.c
Exo.33.d
Luc.24.e
Mat.10.a

†forma
†postea
Ibidem
†36.dist.c. quieccl̄esia
sticos

F

Prīa appi. 10. Maria magdalena apud diuersos alia

c ¶ Linguis lo-

c alijs. Dixerunt autem aliqui, q̄ Christus resurrexit media nocte, & tunc hæc dictio mane non refertur ad surgens, sed ad verbum quod sequitur: appuit, quia illa hora primò apparuit Mariæ magdalenæ. Alij autem dicunt, q̄ resurrexit in aurora; & tūc
li mane refertur ad surgens, ita q̄ determinat horam resurrectionis. Et huius opinionis est Aug. & communiter tenetur. a ¶ De
qua eiecę. septem dæmo. Ex hoc dicunt aliqui, q̄ fuerunt duę
Mariæ, & quælibet fuit cognominata Magdalena. Vna earum
& alia dicit fuit soror Lazari nominata à Magdalo castro, quod cessit in par

a ¶ Linguis loquẽtur nouis. Hoc fit dum fideles veteris vi-
A te secularia verba relinquũt, & sctã mysteria insonant. & dei laudes
& potentiam quantũa vlent extollunt. b ¶ Et si mortife. qd.
Dum pestiferas psuasiones audiunt, nec ad opationes vsq; perdu
cunt, q; inde eis nõ nocet si mortiferũ bibũt. c ¶ Super ægros.
Dũ primos in bono ope cõfirmatos ro-
borãt exemplo bonæ opationis, super æ-
gros manꝰ iponũt, & bene habebũt. Hęc
miracula tantõ maiora, quantõ spualia.
p hoc em̃ aiæ suscitãt nõ corpa. d ¶ In
cæ. Aug. Nota, q; aliq̃ cælos pluraliter
& aliq̃ cælũ singulariter inuenis: sed q̃dã
modo loquutionis abusiue, singularia plu-
rali nũero dicimus, & pluralia singulari.
Ad oriẽtẽ verõ qd' Psalmista dicit, euan
gelistæ tacẽt, significat lerim, quæ est in
orientis ptibus collata. vñ aplis videnti-
bus ascendit: & terra multis plena mira-
culis vbi fidelium credulitas plus actibus
q̃ loquutionibꝰ erudit. e ¶ Et sedet à
dex. Beda. Et nũc omnia iudicãs, in fine
oim̃ Iudex venturꝰ est. Stephanus aũt vi
Actu.7.g. dit eum stãtem, qa in certamine habuit
eum adiutorẽ. f ¶ Illi aũt. Beda. Nota
q; Marcꝰ euãgelium suũ quãto ĩchoauit
tardius, tãto in lõginquiora tpa scribẽdo porrexit. Neq; enim de
natiuitate ipsi⁹ domini aut p̃cursoris eiꝰ, neq; de infantia, nec de
puericia cuiuslibet horũ aliq̃ cõmemorãs, nec de natiuitate salua
toris aliquid scribens: excepto q; in capite euangelij sui filium dei
nominat. Ab initio euãgelicę prędicatiõis qd' p Iohannẽ factũ est
narrãdo puenit, q̃ aplꝰ idẽ euãgelij ꝟbũ p totũ orbẽ seminauerũt

Nicolaus de Lyra.

c culorũ nõ solũ dabaẽ apostolis & aliꝭ maioribꝰ, sed etiã fre-
quẽtẽ aliꝭ simplicibꝰ credẽtibꝰ. a ¶ Linguis loquentur. Hoc
factũ est in aplis & aliꝭ credẽtibus q erãt cũ eis, qñ p gratiã spũs-
sctã in die Pẽtecostes receperũt donũ linguarum. b ¶ Serpẽtes
tol. Hoc patet de Paulo Act. xxviij. a. q; pcussus à vipera in nullo
B læsus fuit: sed vipe erã pendentẽ ad manũ eius in ignem exussit.
c ¶ Et si mor. qd bibe. Quod patet de Iohanne euangelista,
qui venenũ mortiferũ hausit, & nihil ei nocuit. d ¶ Et do. qdẽ
Iesus. Hic consequenter describitur ascẽsionis Christi sublimatio,
cũ dicitur: e ¶ Assumptus est in cæ. Nõ ꝟtute aliena, sed ꝓpria
Tũ rõne deitatis quæ põt oĩa. Tũ rõne humanitatis gsos; quia cor
pus gliosum obedit ad nutũ aiæ q̃tũ ad motũ localẽ p dotẽ agili-
tatis quæ erat in corpore Christi glorioso: & iõ nubes quę suscepit
eũ ab oculis apsorũ, vt habetur Act. j. & angeli assistentes nõ fuerũt
ibi nisi ad oñdẽdũ, q; creatura corporalis & spualis subiecta est ob
sequio Christi. f ¶ Et sedet à de. dei. Si referaẽ ad Christum rõne
deitatis, sic ista sessio importat æqualitatem cũ prædicta scd'm diui-
nitatẽ filiꝰ est æqlis pri. Si aũt referaẽ rõne hũanitatis. hoc põt eẽ du
pliciter. Vno mõ in quantũ est vnita actualiter ipsi ꝟbo: & sic ista
sessio importat quãdã associationẽ honoris: quia eadem veneratio
ne veneratur hũanitas in quantũ vnita ꝟbo cũ ipsa deitate, sicut vc
suis regia cũ ipso rege qñ est ea actualiter indutus. Alio mõ secũdũ
sc̃ẽ hic sedere ad dexterã pris designat esse in potioribus eiꝰ bonis
sicut dextera est pars nobilior & potior corpis. Designat etiã quã
dã iudiciariã ptãtẽ q̃ cõicata est ipsi Christo hoĩ, qa sicut fuit iudi-
catus ĩ forma hũana, sic veniet ad iudicandũ mundum, scd'm qd'
dr̃ Act. j. b. Quẽadmodũ vidistis eũ ascẽdẽtẽ in cęlũ. ĩ forma hu
mana, cui cõpetit videri oculis corporalibꝰ & de loco ad locũ mo-
uerĩta veniet in eadẽ forma ad iudicãdũ mũdũ: veruntñ iudicatꝰ
fuit in forma humana passibili, ascendit autem in cęlũ & veniet ad
iudiciũ in forma humana impassibili & glorioſa. g ¶ Illi autẽ
aplꝰ & Christi discipuli. h ¶ Profecti. secundũ mandatũ Chri-
sti p̃dictũ. i ¶ Prædicau. ubiq;. secundũ qd' dicitur Psal. xviij. a.
In omnem terrã exi. so. eo. k ¶ Domino coo. Eos dirigẽdo & p
tegendo. l ¶ Et sermo. confir. se. si. Sicut em̃ veritas q̃ subiacet
facultati naturali intellectꝰ, declaraẽ & firmaẽ p̃ reductiõem ad pri
ma principia per se nota, sic veritas quæ transcendit naturale lumẽ
intellectus (cuiusmodi est doctrina fidei catholicæ, saltẽ quantũ ad
principales articulos fidei) declaratur & firmaẽ p opera miraculo-
sa soli deo possibilia: Cum em̃ talia fiunt ad testimonium veritatis
ipsius doctrinæ, declarata est veritas, cum deus non possit esse te-
stis alicuius falsitatis. Et hoc; modo declarata est veritas euangelica
coram principibus & potestatibus ac sapientibus huius mundi ad
laudem & gloriã domini nostri Iesu Christi: Cui est honor & glo-
ria in secula seculorum. Amen.

Incipit prooemium uenerabilis patris fratris Nicolai de Lyra super Lucam. C

Acies bouis à si. ipso. qua. Sicut fuit dictũ in prin-
cipio euangelij secundũ Matthæum, Ezechieli prophe
tæ in visiõe aialis q̃tuor facies hñtis, desi-
gnatũ fuit Christi euãgeliũ fore q̃drifariẽ
describendũ. videlicet à Matthæo in facie
humana, à Marco in facie leonina, à Luca
in facie bouina, à Iohanne in facie aqlina
& iõ ĩ ꝟbo, ppositoꝰ circa euãgeliũ Lucæ
q̃tuor designanĩ. primũ est elegantia stili,
cũ dr̃: Facies. Materia libri: cũ subditur:
Bouis. Ordo euãgelij, cũ dr̃: A sinistris
pfixio nũeri, cũ addit: Ipsorũ qua. Circa
primũ cõsiderãdum, q; facies est elegãtior
& nobilior ps corporis: & iõ cõuenienter
p faciẽ notícia & elegantia scripturæ desi-
gnatur q̃ in euangelio Lucæ speciali repe
ritur, vt patet intuẽti. ppter qd' dicit bea
tus Hiero. Sermo aũt Lucę tã in euãgelio
q̃ in Actibus apsorũ cõptior est & secula
ri redolet eloquentia: ppter quod de hoc
põt dici illud qd' scribit Apo. j. Facies eiꝰ † per subse
sicut sol lucet in ꝟtute sua: qa sicut clarita quentia si-
te solis refulget tota mundi machina, sic ex descriptione euangelij gna
scd'm Lucã tam eleganter tradita, refulget & relucet tota vniuersa
lis eccl̃ia. Circa scd'm considerãdũ. q; licet Lucas euangelista deseri
bat totũ decursum euãgelij: incipiens à Christi miraculosa cõcepti
one, ptrãsiẽs per eius natiuitatẽ, conuersationẽ, mortem. & resur-
rectionẽ, terminãs eius euangelium in eius ascensione, vt sic ab eo-
dem inciperet Actus apostolorũ in quo terminauerat Christi euã
geliũ, tñ eius principalis intentio est circa Christi mortẽ & passio-
nem describendã, ppter quod ipse Lucas designaẽ in facie bouis q
est aĩal immolaticiũ secũdũ traditionẽ legis: ppter qd' suũ euãgeli
um incępit à sacerdotio Zachariæ: ad qd' officiũ spectat immola-
re: & iõ materia principalis huius libri designaẽ in facie bouis: qa si
cut dictũ est, Lucas principaliter describit Iesum Christũ, p nobis ĩ D
molatũ: ppter qd' de hoc põt exponi qd' scribit Prouer. xiiij. Vbi
plus sunt segetes, ibi manifesta, est fortitudo bouis. In euangelio
enim Lucæ continentur segetes plurimæ. videlicet domini nostri
Iesu Christi ꝟba q̃ sunt aĩarũ pabula: ibi etiã manifesta est fortitu-
do bouis. Virtus enim fortitudinis est circa terribilia bonæ mor-
tis: fortis em̃ impauidus est circa bonã mortẽ, vt dr̃. iij. Ethi. mors
autẽ Christi non solũ fuit bona, sed etiã præciosissima. fuit etiã cir
ca maximè terribilia. & iõ ꝟtus fortitudinis Christi hominis maxiẽ
apparuit in ipsa. Et quia Lucas præ cæteris describit hãc mortem
& passionẽ, vt dictũ ẽ, iõ de eiꝰ euãgelij descriptione cõueniẽter dr̃
q; ibi est manifesta fortitudo bouis: qa ibi maxiẽ relucet fortitudo
Christi hominis p nobis immolati ad modũ bouis. Circa tertium
considerãdũ, q; facies bouis erat tertia in situ illius animalis haben
tis quatuor facies. Facies em̃ hois erat prima, quia ĩ recto aspectu
prophetæ sita, & p cõsequens facies leonis secunda q̃ erat in dexte
ra: quia pars dextera prior est, & potior siniſtra, & sic facies bouis q̃
describitur in siniſtra parte erat tertia, put ĩ principio Matthęi ple
nius fuit declaratũ, & sic inter quatuor euangelia euangelium Lu-
cæ tenet tertiũ locũ, qd' notaẽ cũ dicitur: A siniſtris. In figurã huiꝰ
dicit Iudi. vij. e. q; Gedeon habebat in dextera tubã, & in siniſtra lã
padem. Per Gedeon ꝟbũ Matthæus euãgelista põt intelligi: qa Ge
deon interpretatur circũiens in vtero, & Matthæus describit Chri-
stum natũ de vtero ꝟginali. Per tubã verõ in eius dextera exũtẽ, ĩ
telligitur euangeliũ Marci, qd' est q̃si qdã rugitus leonis q assimi-
latur sono tubæ terribilis. Per lãpadẽ in siniſtra existẽtẽ, intelligit
euangelium Lucę qd' ꝓcedit lucidẽ & clarẽ: & iõ de hac siniſtra po
test exponi qd' scribit Prouer. iij. In siniſtra illius diuitiæ & gloria.
In euangelio enim Lucæ virtutũ diuitiæ continentur actualiter,
& gloria virtualiter, quia per exercitium virtutum acquiritur glo
ria btõrũ. Circa quartũ considerandũ, q; licet plures scripserint euã
gelia, tñ q̃tuor sunt approbata, vt dr̃ in prologo sup Matthæũ: &
hoc, ppter figurã sacramenti ostensi Ezechieli, pphetæ ĩ aĩali hñte
q̃tuor facies, & in rota q̃tuor facies habente, Ezech. j. Et iste q̃terna
rius figuratus est in multis quaternarijs, vt declaratum fuit diffusiꝰ
in principio euangelij secundum Marcum. Et vltimò designaẽ ma
nifestè Apoc. iiij. in quatuor animalibus oculatis ante & retro, qa
euangelistæ respiciunt ad tempus præteritum & futurum. De qui-
bus animalibus ibidem subditur, quòd requiem non habebãt die
ac nocte, dicentia: Sanctus sanctus sanctus dominus deus omnipo-
tens, cui est honor & gloria in secula seculorum. Amen.

Incipit postilla uenerabilis patris fratris Nicolai de Lyra super prologum Hieron. in euangelium Lucæ.

LVcas Syrus natio. Euāgelio secundū Lucā btūs Hierony. prologū p̄mittit. In q̄ prīò exprimit btūs Lucæ cōmēdationē, sec'dò, suā excusationē ibi. Q̄t & legētibus. Circa primū p̄mittit cōmēdatio btūs Lucæ, q̄tū ad euangeliū ab eo descriptū, sec'dò, q̄tū ad descriptionem Actuū apl̄orū, ibi: Cui Lucæ nō immeri. &c. Prima diuidit̄ tres ptes: qa prīò oñdit Lucæ scriptoris autoritas, sec'dò, scribendi necessitas, siue vtilitas, ibi: Qui cū iā essent scripta, tertiò, scribēdi mod⁹ seu q̄litas, ibi: Cui iō post baptismū. Circa primū declarat Lucæ autoritas ex patria, cùm dicitur:

a ¶ Lucas Syrus. Fuit em̄ antiquitus Syria valde nobilis p̄uincia: Et à ciuitate propria eī subdit: b ¶ Antiochensis. Fuit em̄ Antiochia valde nobilis ciuitas à Seleuco rege Asiæ ædificata, & ī noīe Antiochi p̄ris sui denoīata. c ¶ Arte medi. vt ex medicina corporali designaret futurus medic⁹ sp̄ualis aīarū. d ¶ Discipu. apo. qa ab ipsis didicit euāgeliū, sec'm q̄ ipe dicit in ꝓlogo sui euangelij vt patebit infra. e ¶ Paulū sec. qa fuit comes indiuiduus suæ peregrinationis. f ¶ Vsq; ad cō. ep̄ martyriū ī vrbe Roma. g ¶ Seruiens d. fuit q̄tū ad exercitiū boni. h ¶ Sine cr. q̄tū ad euitationē mali: qa vixit sine p̄cō notabili saltē post suā cōuersionē: Q̄d declarat̄ p̄ hoc q̄d̄ subdit: i ¶ Nā neq; ux. unquā. h. Ex quo patet eius continentia. k ¶ Septuaginta & quatuor anno. obīt. In ꝓlogo sup. Act⁹ apostolorū dicitur: Octogintaquatuor annos ætatis agēs, &c. Et dicūt alīq̄, q̄ istud cōtigit vitio scriptorū à principio, ex q̄ alīs libri sequētes in hoc sunt deficientes. Alīs dicunt, q̄ in prologo super Actus apostolorum cōputant oēs anni suę ętatis, hīc v'ò cōput̄ tm̄ annos cōuersionis suæ ad fidē catholicam. Sed hoc nō videt̄ probabiliter dictū, qa hīc dīc q̄ aū cōuersionē fuit arte medicus. Puer āt decē annorū tm̄ nō pōt illā artem scire, & multo minus exercere: quod tamen oportet dicere sec'm istos. l ¶ Plenus spīri. san. ex quo patet eius felix consummatio. m ¶ Qui cū iam essent scri. Hīc consequenter oñdit suæ scripturæ vtilitas, ac etiam necessitas, q̄ fuit duplex. Vna p̄p̄ eros euangelistas, q licet vera scripsissent, tñ aliq̄ de Christo omiserant, q̄rum noticia ē valde vtilis, immò necessaria: vt de conceptione & natiuitate nostri Saluatoris, & etiā sui p̄cursoris, quę p̄ Lucam fuerūt supplera, vt patebit. ī. vt sic quatuor euangelistæ in describendo veritatem euangelij cōcordarent: & tñ singuli aliqua propria dicerent. Secunda fuit necessitas p̄pter p̄seudo euangelistas, qui sub nomine discipulorum Christi, vtpotè Thomæ & Matthiæ, scripserunt euangelia inserentes hæreses, vt sub nomine discipulolum Christi faciliùs seducerent simplices, quorum falsitas ex descriptione euangelij Lucæ deprehenditur, sicut & per alia euangelia à Matthęo Marco & Iohanne descripta. Hanc igitur sententiam ponit hīc Hieronymus satis in uoluīe p̄mittens q̄d̄ Lucas scripsit post Matthæum & Marcū, cū dī: Qui cū iam es. scri. n ¶ In Achaiæ par. hoc est i Græcia. o ¶ Significans etiā ipse ī princi.

Id est in

Incipit Prologus sancti Hieronymi in Euangelium secundum Lucam.

a LVcas Syrus natio
¶ Vel Antiochenus.
b c d ne & Antiochen/
sis arte medicus,
a ¶ Petri & Pauli, sed maxime Pauli.
e discipulus apō/sto
a ¶ Commendat a conuictu.
f lorum, postea Paūlum sequutus
a ¶ Mortem vel fidei, quia idem prædicauit.
g usq; ad † cōsummationem eius
a ¶ Mortali, quod ex continentia patet.
h seruiens domino sine crimine.
i Nam neq; uxorem unquam ha/
¶ Existens.
k bens neq; filios, septuaginta qua
l tuor annorum obīt in Bithynia
m plenus spiritu sancto. Qui cū iam
a ¶ A pseudo, & à veris. b ¶ Hebraice. s.
essent scriptà euangelia, per Mat
thæū quidem in Iudæa, per Mar/
¶ Inspirante.
cum autē in Italia, sancto instigan
¶ Græcię.
te spiritu in Achaiæ partibus hoc n
¶ Græce.
scripsit euangeliū, significans etiā o
a ¶ In prologo suo. b ¶ Ad differentiam præsentis qui est Hieronymi.
ipse in principiò ante † suum, alia
a ¶ i. præter hoc quod melius ordinauit.
esse descripta. Cui extrà ea quę or p
q ¶ Historię.
do euangelicæ dispositionis expo
¶ Necessaria causa.
scit, ea maximè necessitas laboris r
a ¶ Et maxime.
fuit, ut primùm Græcis fidelibus s
t
a ¶ Ab omnibus ꝓphetis p̄dicti. b ¶ Quātū ad ꝓphetas.
ōmni prophetatione uēturi in car v
nem dei Christi manifesta esset hu
¶ Et vt.
manitas, ne Iudaicis fabulis atten x
ti, in solo legis desiderio teneren/
tur, uel ne hæreticis fabulis & stul y
tis sollicitationibus seducti exci/ z
derent à ueritate, elaboraret. De/ a
¶ Alia causa, s. tertia. s. ¶ Sui.
hinc, ut in principio euangelij Io/
¶ Baptistæ. ¶ Præmissa.
hannis natiuitate præsumpta, cui b
¶ Ad honorem cuius.
euangelium scriberet, in quo ele/ c d
a ¶ Verbo in prologo suo, & in ipso opere.
ctus scriberet indicaret, cōnte/ e
¶ Plene scripta.
stans in se completa esse, quæ ab f
¶ Euangelistis. ¶ Lucæ.
aliis essent inchoata. Cui ideo post g
baptismum filij dei à perfectio/
ne generationis in Christo † im/
a ¶ Quia Matthæus iam scripserat ¶ Sed. ¶ Christo, vel Ioseph, qui fuit initium natiuitatis Christi, vnde Genealogia incipit a Ioseph.
pletæ, & repetendæ à principio
natiuitatis humanæ potestas per/
¶ Aspiritu sancto. ¶ Scire volent. bus.
missa est, ut requirentibus de/
a ¶ Per quem. s. per Christum.
b ¶ Ipse vel quilibet deum-
monstraret in quo apprehendens
a ¶ Dauid. s. in principio.
erat per Nathan filium * introitu

Id est in ꝓlogo euangelij ab eo descripti. C vt patebit infra. Consequenter ponit causam secundam, quare scripsit scilicet ad excludēdū hæreses cùm dicitur: p ¶ Cui extra. d. præter. q ¶ Ea quæ ordo euangelicæ. Id est præter illā causam scribēdi illud euangelium, quæ fuit vt veritas euangelij in quatuor euangelijs ordinaret̄ propter mysterium ī scriptura sacra multiplicitèr designatur. r ¶ Ea maximè necessitas laboris. s. Lucæ scribentis. s ¶ Fuit ut elaboraret qualiter manifesta esset humanitas Christi dei. quia est verus homo & verus deus. t ¶ Omni prophetatio. uenturi in carnem. quia oēs proph. tæ de eius aduentu prophetauerunt, secundum quod dicitur Actu. x. g. Huic omnes properæ testimonium perhibent. v ¶ Primum Græcis fideli. scilicet esset manifesta, dicta Christi humanitas. x ¶ Ne Iudaicis fabulis attenti, in solo legis desiderio tenerentur. ardentes esse salutem in legis obseruatione. y ¶ Ne hæreticis fabulis & stultis sollicitationibus seducti. Per pseudo euangelistas vel alios hæreticos. z ¶ Exciderent à ueritate. quia primi credentes de Græcia erant in fide teneri: & ideo indigebant per euangelium Lucæ (qui Græca lingua scripsit) in fide solidari. Consequenter Hierony. ponit causam primam scribēdi euāgelium scilicet vt ea quæ omissa erāt ab alīs complerentur: & hoc est quod dicitur: a ¶ Dehinc ut in principio euan † hoc
ge. Iohannis. scilicet baptistæ præcursoris domini. b ¶ Natiuitate præsumpta. i. in principio euangelij Lucæ posita. c ¶ Cui euangelium scriberet. scilicet Theophilo episcopo in hoc q̄ euangeliū suum inceꝑit à sacerdotio. d ¶ Et iquo electus scri. i. in quo animali electus esset ad scribendum euangelium. s. in figurabo uis, quod est animal immolaticiū. e ¶ Cō H
testans in se. i. in euangelio ab eo descripto. Et bene dicit in se & non à se. per hoc insinuans q̄ scripturæ sui euāgelij esset deo attribuenda tanquā principali scriptori. f ¶ Completa esse quæ ab alīs essēt inchoata. licet enim Matthæus de natiuitate Saluatoris scripserit, non tamen ita perfectè sicut Lucas. Matthæus etiam & Marcus conceptionem & natiuitatem præcursoris tacuerant quam Lucas expressit, & in multis alīs dicta eorū cōpleuit. g ¶ Cui ideo. Hīc consequenter describitur mod⁹ scribendi euangelium Lucæ seu qualitas. In describendo enim Christi genealogiam Matthæus inchoauit ab Abraham vsque ad Christum descendendo. Lucas autem ordine retrogrado inchoauit à Christo ascendendo, non solum vsque ad Abraham sed etiam ad deum, vt patebit infra. ibi. a. Cuius ratio fuit, quia sicut Matthæus oñdebat modum qualiter deus venit in mundum carnem assumendo à patribus descendentibus, ita Lucas ostenderet quomodo † complet
per benedictam Christi incarnationem reducimur in deum p veram fidem quæ etiam fuit in patribus vete. Testa. licet nō ita explicita sicut est in fidelibus noui Testa. Hāc aūt sniam ponit btūs Hierony. multū intricatè: sed ego accipiam verba eius non secundum ordinem scripturæ sed sententię: Cui. s. Lucæ: ptās permissa est. i. concessa: à perfect. generationis in Christo impletæ. i. scribere perfectè genealogiam in Christo impletam: quia ibi terminatur descendendo. Et repeten. à princip. na- ¶ Dauid
¶ Iudæorum

A QVoniã quidẽ. Beda. Lucas de oĩbus quæ fecit Iesus & docuit vsq; in diem q̃ assumpt⁹ est sermonẽ factur⁹, primò eorũ q̃ de eo falsa scripserũt redarguit audacia. Scribit aũt historico stilo. Magis enim in describẽdis rebus q̃ exprimẽdis præceptis studium habuit, & historico more de narratiõe sumpsit exordiũ, & eã historiã plena digestiõe, pseq̃s. ¶ Be. Nota, ea cã maxiè scripsisse euãgeliũ, ne pseudo euangelijs eẽt facultas p̃dicãdi: q̃ sub noĩe Christi apl̃orũq; conati sunt sectas p̃dicę inducere. b ¶ Multi. Be. Nõ tã numerositate q̃ hæresũ diuersitate. Qui nõ sp̃ũsscti mũere donati, sed vacuo labore conati, magis ordinarẽt narrationẽ q̃ historiç texerẽt y̓ itatẽ. c ¶ Conati. Amb. Conaẽ, q̃ incipit nec pficit, q̃ suis viribus nõ gr̃ę dei q̃ irrigat cõfidit, q̃ qđ ab alijs dictũ videt abolere intẽdit. Nõ conaẽ, q̃ diuĩo spũ res & dicta ministrante, cœpta cõplet. d ¶ Cõpletæ. Amb. Redũdãt p vniuersũ mũdũ, mẽtes fideliũ rigãt & cõfirmãt. ¶ Ambro. Qđ redundat ĩ nullo deficit, & de cõpleto nemo dubitat, cũ fidẽ affect⁹ astruit, exit⁹ pbat. e ¶ Nobis. Bed. Nõ solũ Marc⁹ & Lucas auditu didicerũt q̃ scriberẽt, sed etiã Matthæus & Iohãnes multa de infãtia, puericia, genealogia Saluatoris alijs narrãtib⁹ didicerũt. f ¶ Viderũt & mi. Amb. Gemĩa y̓rus est ĩ hoĩe pfecto, itẽtio & actio vtrã B que notat ĩ apl̃is fuisse, & visionẽ. i. ĩtentionẽ, & ministeriũ. i. actionẽ, vt p id qđ viderint diuinæ cognitionis intelligaẽ in†querẽtib⁹ tẽtio: p id q̃ ministri fuerũt eor̃ actio dareẽ. ¶ Amb. Hoc y̓ bũ nõ ꝑlatiuũ: sed subst̃atiuũ iteriori mẽte videẽ. Vñ Mar. 4. c. Moyses dicit, qa pp̃s videbat vocẽ: q̃ nõ solet videri, sed audiri. Audiuit Petr⁹ y̓ bũ, qũ dictum est ei: Veni post me, faciam te piscato. ho. Ministrat qũ tollit crucẽ, & seq̃t Exod. 20. c. Christum.

Nico. de Lyra.

☞ tiuitatis hũa. i. retrogrado mõ scribere genealogiã p̃dictã, ĩ q̃ incipit ab hũanitate Cxristi. Post bap. fi. dei. qa post baptismũ Christi imediatè scripsit genealogiã p̃dictã, vt hr̃. ſ. iñ. ca. lõ. i., ppr̃ cãm q̃ statim diceẽ p̃dicto mõ descripsit genealogiã: Vt req. i. scire desiderãtibus. Demõstra. ĩ quo ap. e. i. ip̃m deũ ĩ q̃ terminat genealogiã, ĩ cui⁹ ap̃hẽsione p aptã visionẽ cõsistit bt̃itudo. Introi. admisge. ĩ disp. dei. i. ipsi⁹ Christi q̃ scd̃m dei tatẽ ẽ idispar à pr̃e, qa sicut est ei æqualis. Quẽ Christũ. Ponit ĩ itroitu. i. ĩ pricipio Genera. i. genealogiæ ab eo descriptæ: Recur. ĩ deũ. qa ad ipsũ terminaẽ, vt dictũ est: Per Nathã filiũ. Sicut eñ Matthę⁹ ponit Salomonẽ filiũ Dauid ĩ genealogia Christi ab eo descripta, ita Lucas põit Nathã filiũ Dauid duplici de causa. Vna est, qa Nathã dr̃ fuisse fili⁹ Dauid adopti uus: nos ãt reducimur ĩ deũ p hoc q̃ efficimur filij dei adoptiui: & iõ Lucas q̃ scribit genealogiã ascẽdẽdo ĩ deũ, descripsit eã p Nathã filiũ adoptiuũ. Alia cã ẽ, qa Nathã iterpretaẽ donũ, & iõ figurat Christũ, q̃ est dei fili⁹ naturaẽ. & p hoc q̃ fuit ĩ nobis dat⁹ à pr̃e, efficimur filij dei adoptiui: qa p eũ tã q̃ p mediatorẽ reducimur ĩ deũ pr̃em. iõ subdit: Vt præ. ſ. ipse Lucas. Hoĩb⁹ Chri. ſu. qa dat⁹ est hoĩb⁹ à pr̃e, p eor̃ salute. Op⁹ p. h. i. cõditiõe naturalę hũanę ĩ statu inocẽtiæ q̃ fuit pfecta y̓rtib⁹ & sciẽtijs. Recurre. in se. i. redire ĩ dignitatẽ pristinãã q̃ ccideraẽ. Face. p fi. i. p Nathã figuratiuẽ, rõne p̃dicta, sed p Christũ effectiuẽ, q̃ est dei fili⁹ scd̃m naturã diuinã & fili⁹ Dauid scd̃m carnẽ. Qui p Da. pa. ue. in Chri. i. descẽdentibus vsq; ad Christũ p generationes. Iter præbe. ĩ Chris. viam & i. viã & modũ veniẽdi vsq; ad Christũ. a ¶ Cui Lucæ. Posita cõ C mẽdatione btĩ Lucæ ĩ scribẽdo euãgeliũ, hĩc cõsequẽter ponit ei⁹ cõmẽdatio ĩ scribẽdo Act⁹ apl̃orũ, cũ dr̃: Cui Lucæ nõ imme. i. nõ irrõnabiliẽ, sed ex magna rõne. b ¶ Etiã scrib. Actuũ apo. po. in mini. da. Quia sicut. ſ. dictũ est, fuit discipulus apostolor̃ & speciaĺr Pauli, cuius fuit comes indiuiduus: & sic vidit facta ei⁹, de qb⁹ liber Actuũ apl̃orũ pro maiori parte loq̃t quæ certius potuit scribere tã q̃ visa. In principio tñ illi⁹ libri fit mẽtio de Christi ascensione & Matthię electiõe. & hoc est quod dr̃. c ¶ Vt deo ĩ deũ ple. Christ⁹ aũt dr̃ de⁹ ĩ deo, qa filius semp̃ est in pr̃e q̃tũ ad ipsã deitatẽ. q̃tũ verò ad humanitatẽ fuit plenè cũ deo pr̃e, qñ ĩ hũanitate gl̃iosa assumptus est ad dexterã p̃is. de q̃ fit mẽtio in principio libri. d ¶ Et fi. pd. extin. i. Iuda, pditore, de cui⁹ morte ibidẽ agit añ electiõem Matthiæ. e ¶ Oratione ab ipsis apo. fa. for. do. ele. nu. cõ. Quia ĩ electione Matthiæ apostoli p̃missa oõne dederũt sortes, & ccidit sors sup Matthiã & sic cõpletus fuit nũerus apl̃orũ duodecim à Christo electorũ: de q̃rũ nũero Iudas ccideraẽ. f ¶ Sicq; Paulus. Quia ĩ actib⁹ ei⁹ iste liber terminaẽ. g ¶ Quem diu con. sti. re. do. ele. Quia dũ perseq̃rẽt Christũ in mẽbris suis, fuit à Christo † domini electus, vt hr̃ Act. ix. h ¶ Qđ & legẽti. Post Lucæ cõmendationẽ, hĩc Hieronymus ponit suã excusationẽ ad hoc qđ ita breuiter trãsierat, qđ fecit ad vitãdũ plixitatẽ & curiositatẽ, & hoc est quèd dicit Quod etsi. i. q̃uis: Legenti. ac re. deũ utile fue. à no. expe. i. p nos enucleari. i ¶ Per singu. i. particulatim & pleni⁹. k ¶ Sciens tamẽ. ſ. ego Hieronymus. l ¶ Quod operantem agri. id est doctorem. m ¶ Oporteat primum de D fructi. suis ede. i. de doctrina sua fructũ percipere. qđ fit qñ auditores proficiũt. n ¶ Vitauimus publicã curio. ne n. uidere. tam. i. tr̃tũ: Demõstra. i. plane oñdere. Deũ. i. veritatẽ de diuinis. Qđ i. quãtũ. Fastidientib⁹ prodi. i. scribere ad libitũ & voluntatem curioſorũ, q̃ ar† prodesse tediantur in auditu vtiliũ: & magis ĩ subtilibus & parum vtilib⁹ delectañ. Videt tñ aliquibus salua reuertentia btĩ Hieronymi ipsam sententiam quæ planè & lucidè dici posset, verbis obscuris & intricatis obumbrasse.

Incipit expositio uenerabilis patris, fratris Nicolai de Lyra super prooemium.

QVoniam quidem. Hĩc incipit btũs Lucas scribere. Et prĩò suo euãgelio p̃mittit pfationẽ, scd̃ò Diuisio subiũgit euãgelij narrationem, ibi: Fuit ĩ diebus Herodis. In p̃fatiõe sua ponit duplicẽ causam quare scripsit euangeliũ, sci licet ad cõplẽdũ aliq̃ quæ à Matthæo & Marco fuerãt omissa, vel minus plenę dicta, & ad excludendum falsa quæ ab hæreticis sub noĩe discipulorũ Christi scripta fuerant: sicut pleni⁹ dictum est in prolo. Hieronymi. & hoc est quòd dicitur: † Quando quidem † agressi † narratio nem † plenissimæ sciẽtiæ o ¶ Quoniam quidem. id est certe. p ¶ Multi conati sunt ordinare narratio. rerum. i. gestorũ euangelicorum: quia sicut dictum est aliqui scripserant verè, sed tamen aliqua omittendo, aliqui ãt falsè hæreses inserendo. q ¶ Quæ ĩ nobis completæ sunt rerum. i. euangelio à nobis scripto, quia cõpleuit dicta eorum q̃ vera scripserãt, & excluſit dicta eorum q̃ falsa inseruerant. r ¶ Sicut tradiderunt nobis qui ab initio ipsi uiderũt & ministri. Ipsi apl̃i à quib⁹ didicit veritatem euãgeli⁹.

recurrentis in deum generationis
¶ i. deductio. ¶ Alias inseparabilis.
admisso, indisparabilis dei, ut prædicans hominibus Christum suum,
a ¶ i. hominem in quo perfecta sunt opera sex dierum.
b ¶ Ad statum vnde cecidit. ¶ Vel propter quem omnia sunt perfecta.
opus perfecti hominis redire in se per filium faceret, qui per Dauid
a ¶ Christi vel Nathan. b ¶ Ad deum. c ¶ i. præberi ostendebat.
patrem uenientibus iter præbebat in Christo. Cui Lucæ non immeritò etiam scribẽdorum actuum apo
a
b
¶ Bene in ministerio, quia bene scripsit.
stolorum potestas in ministerio da
a ¶ Dicta ascensione in qua plenus deus esse comparuit. ¶ Iuda, scilicet.
tur, ut deo in deum plẽno & filio c
perditionis extincto, oratione ab d
ipsis apostolis facta, sorte † dominicæ electionis numerus complere
e
tur. Sicq; Paulus cõsummationem f
apostolicis actibus daret, quem diu g
contra stimulum recalcitrãtem dominus elegisset. Quod & legen
tibus ac † requirentibus deum et
h
¶ Pro quamuis.
si per singula expediri à nobis uti
i
le fuerat, sciẽs tamen quòd operan
k l
tem agricolam oporteat primùm m
de fructibus suis edere, uitauimus n
¶ Laudem humanam. ¶ Prout.
publicam curiositatem, ne non tam uolentibus deum demonstrare uideremur quàm fastidientibus † pro didisse. † Lectorem obsecro studioſè paginas recensentem huius libri, ea quæ incautè contra eas styli præ currentis designata uestigio sunt, nõ modo coniũgat errori, sed peto meę ignoscere ignorãtiæ: & quę obstinatio legantis ampliata uirtus excitat ad purũ dociles, mẽtis meæ fauoribus meiq; memor benignè.

Prooemium beati Lucæ in Euangelium suum incipit.

† VOniam quidem o
a ¶ Vt Basilides & Appelles & qui sub nomine Thomę vel Matthiæ vel aliorum apostolorum falsa scripserunt.
multi conati † sunt p
ordinare † narratio q
¶ Nõ nos sed in nobis deus fecit.
nes quæ in nobis † completæ sunt,
a ¶ Euangelij.
rerum, sicut tradiderunt nobis qui r
a ¶ Non solum corporali sed potius mentis intuitu.
ab initio ipsi uiderunt, & ministri

Christum. a ¶Omnia. Bed. Non omnia quæ assecutus, sed de
E oibus q̄ ad fidem legentiū cōfirmandā credit idonea. Et consulto
enim mīta p̄terit, quę alī dicūt, vt diuersa in euāgelio gr̄a resulge
ret, & ꝓprijs qbuslā libri singuli mysteriorū gestorūq; miracu-
lis eminerent. ¶Ambro. Prolixiorē notat hunc euāgelī librum
2.Cor.8.d. q̄ alior euangelistarū. vnde & à Pau
lo laudatur, quia omnia assequutus
est, non q̄ omnia scripserit, quæ nec
mundus capit. b ¶Theophile. Be
da. Theophilus, amās deum, vt ama
tus à deo. Qui amat deum vel à deo
vult amari, ad se putet euangelīū scri
bi, & vt bonū depositum sibi com-
mendari. Non noua Theophilo pro
mittuntur, sed eadem quibus est eru
ditus, vt quo quid ordine à domīo
gestum dictūm ve sit agnoscat: quia
perfectus non solum in Iesum crede-
re, sed & fidem perpetuæ diuinitatis
& temporaneæ dispensationis illius
debet ordinem nosse.

GLOS. ORDI.

CAP. I.

EVIT in die. Amb. Vitulus
sacerdotalis hostia. Per vitu
lum ergo hoc euangelium
figuratur, in quo à sacerdotibus in-
choatur, & in vitulo consummatur.
i. in Christo qui pro mundi vita im-
molatur. d ¶Sacerdos quidam.
Impleuit ordinem: dixit regem, & re
gionem in qua fuit, sacerdotē & gē-
tem eius & vxorem illius indicat.
¶Bed. Amb. Non solum à parenti
F bus, sed etiam à progenitoribus no-
bilitas Baptistæ monstrat, non secu
lari potestate sublimis, sed religione.
Tales enim parentes prænuncius ha-
bere debuit, vt quasi iure naturæ in-
fusam fidem aduentus Christi prędi-
caret. ¶Amb. Docet diuina scriptu
ra in his q̄s cōmendare volum, non
solum mores, sed etiā parentes opor
tere laudari, vt quasi hæreditario iu
re puritatē hr̄e videant illi quos laud-
dam. Nobilitatur itaq; Iohānes ba
ptista parentibus, miraculis, moribus, munere, passione, sic Samu-
el, sic Isaac à parentib nobilitatem pietatis accepit, quam posteris
reliquit. e ¶Zacharias. Zacharias, memor domini: Cui appa
ret angelus à dextris altaris: quia ei q memor domini est, demonstra
tur mysterium. f ¶De uice Abia. Beda. Abia, pater dominus.
Et apertum fuit vt in tēpore officij patris domini conceptus esset
1.Par.24.a iste qui patrem dominum prædicaret. ¶Cum Dauid cultum do-
mus domini ampliaret, ministeria sacerdotum in. xxiij. sortibus di
uisit. In quibus familiam Abia de qua Zacharias sors octaua con-
tigit, vt prœco noui Testamenti in octauę sortis vice nascat: qa per
octo, nouum, sicut per septem testim declaratur vetus. g ¶Elisa-
bet. Elisabeth, dei mei saturitas. signat Mariam quæ plena deo fu-
it. h ¶Erant autem. Beda. Ambro. Plena laudatio quæ genus
in maioribus, mores in æquitate, officium in sacerdotio, factum in
mandatis iudicium in iustificationibus comprehēdit. i ¶Iusti an
te deum. Ambro. Non enim omnis qui iustus est ante homines,
iustus est ante deum. Aliter enim vident homines, aliter deus. ho-
mines in facie, de in corde. Ideoq; fieri potest, vt aliquis affectata
bonitate populari iustus videat mihi, iustus tamen non sit añ deū:
si iusticia non ex mentis simplicitate formetur, sed adulatiōe simu-
let. k ¶Mādata. & iu. Amb. Be. Prius mādatū, sed a ē iustificatio.
cū em mādatis cælestibus obedimus, in mādatis dei incedimus. Cū
rectē & cōgruē iudicam, tenere domini iustificationem videmur.

Nico. de Lyra.

Sine querela

a ¶Visum est & mi. asse. s. veritatē euangelij mō prędicto.
b ¶Oia à prin. di. ex or. ti. scri. quia incępit euāgelīū suū à cōce
ptiōe p̄cursoris & Saluatoris. Quod aūt dicit oia, nō est intelligen
dū, q̄ oia acta Christi scripserit: qa totus mund nō posset cape tā-
tā scripturā, vt hr̄ Ioh. xxj. sed accipit hīc oia, qa scripsit de oib ne-
cessarijs, q̄rū noticia erat necessaria ad salutē. c ¶Optime Theo
phi. Ex hoc ꝓbo dixerūt alīq, q̄ iste Theophilus fuit vir potens &
princeps in

princeps ī Achaia: qa Paulus tali mō loquēdi vtit ad Festum. Act. C
xxvj. s. Nō insanio optime Feste. Sed illud motiuū nullū videt, qa
talis modus loquendi, ꝓprius est ad p̄latos q alios debent excellere
in bonitate vitæ. Itē nō est verisimile, q̄ tantus euangelista omissis
ep̄is (ad q̄rū officiū spectat euangeliū scire, & de hoc alios docere)
scriberet prīcipi seculari euāgelium
Et iō melius videt dicendum, q̄ fuit
ep̄s, vt dictū est. ℣. & hoc videt p hoc
qd subdit, Quibus eruditus es, &c. Di
cit ergo optime Theophile, nō q̄ p
ipso solo scriberet, sed qa scripturam † assistēs
ei dirigebat, p ipsius & oīm fideliū sa. † exāis
lute. d ¶Vt cognoscilicet pleni,
f ¶Veritatem eorum uerborū.
ad fidē catholicā pertinentiū. e ¶De
quibus eruditus es ueritatem.
non tamen ita perfectē sicut post lē
ctionem huius scripturę.

Euangelium secundum Lucam incipit.

CAPVT I.

a ¶Fuit in diebus b ¶Iam alienigena regnabat.
Herodis regis Iudææ sacerdos qui
dam nomine Zacharias de uice A
bia, & uxor illius de filiabus Aaron, & no
men eius Elisabeth. Erāt autē ambo iusti
a ¶Non coram hominibus, quia omnis sterilis in lege male
dicta fuit. b ¶Quinon fallitur vt homines.
ante deum, incedētes in omnibus manda

Incipit postilla uenerabilis patris, fratris Nicolai de Lyra super euangelium secundum Lucam.

CAP. I.

HVit in diebus. Hīc incipit
Lucas narrationem euange
lij: Et diuiditur in quatuor Diuisio
partes, qa prīo describit Saluatoris i.
gress in mundū p̄ suā incarnationē.
Secdō, eius, pgressus p̄ suā p̄dicationē
ij. ca. Tertiō, ei egress de mundo p
suā passionē. xxij. ca. Quartō eius re-
gressus ad p̄em p̄ suā resurrectionem
& ascēsionē. xxiiij. ca. Prīa in duas: qa
prīo describit p̄cursoris & Saluatoris
cōceptus. Secundo vtriusq; ortus. ci
ca mediū huius ca. ibi: Exurgens autē
Maria. Prīa adhuc in duas: qa primo
describitur conceptus p̄cursoris. secū
dō ipsius Saluatoris, ibi: In mense aūt
sexto. Circa primum, concept p̄cur. H
soris ostenditur mirabilis ex trib, pri
mō ex parentum conditione. secdō ex
angelica nunciatione, ibi: Factū est aūt
cū sacerdotio, tertiō ex p̄is incredu li
punitiōe, ibi: Et dixit Zacharias. Circa
primum in describendo conditionē
parentum beati Iohannis præmittitur tempus regis sub quo fue
runt, cùm dicitur: g ¶Fuit in diebus Herodis regis Iudæ
quia Iacob patriacha spiritu prophetico dixit Genesis quadragē-
mo nono. b. Signum aduentus Christi quando regnum Iudæ es-
set trāslatum ad alienigenam, secundum quòd dicitur ibidem: Nō
auferetur sceptrum de Iuda & dux de femore ei, donec veniat qui
mittendus est, &c. Iste autem Herodes fuit alienigena: quia pater ſu
us fuit Idumęus. h ¶Sacerdos quidam nomine Zacharias. Per expressionem nominis intelligitur quòd iste fuit famosus
in vita & doctrina. i ¶De uice Abia. secundū quod dicitur pri
mo Paralipome. vigesimoquarto. a. Dauid volens ampliare cul-
tum dei ordinauit de vigintiquatuor generationib, viginti quatu
or sacerdotes, qui succedentes seruirent per hebdomadas in templo
domini, & octaua sors cecidit super Abiam, vt ibi dicitur, de quo
descendit iste Zacharias. k ¶Et uxor illius de filiabus Aa-
ron. Hoc exprimitur: quia propter dignitatem sacerdotalem filiæ
de tribu Aaron diligentius & honestius seruabantur. l ¶Et no-
men eius Elisabeth. Quod nomen exprimitur propter eius bo-
nam famam & vitam, sicut dictum est de Zacharia. vnde subditur:
m ¶Erant autem ambo iusti ante deum. Hoc dicitur ad
excludendum hypocrisis fictionem. n ¶Incedentes i omni-
bus mandatis. quantum ab obseruantiam moralium ꝑceptoꝝ.
Et iustificationibus

Moraliter. g ¶Fuit in diebus Herodis regis Iudææ sa- Moralis
cerdos. Inter euangelistas Lucas significatur per mysticum vitu
lum qui est animal immolaticium, quia prædicauerat Chri-
stum pro nobis immolatum. Immolare verò pertinet ad sacerdo-
tis officium. propter quod à sacerdotio euangelium incępit.
m ¶Erant autem ambo iusti. Bene ex iustis accepit originem
qui nunciare venerat iusticiam consummatam. n ¶Ante deū
inced. non sicut hypocritæ qui finguntiusticiam ante mundum.

* Factum est autē

a ¶ Sine quer ela. Ecce temperata iusticia. Plærunq; durior
A iusticia hominū querel am ,puocat. vnde Apls: Prouidēres bona
2.Col.8.d. non tārum corā deo,sed etiā corā oīb' hoīb'. Et eccl'iastes: Ne sis
Eccle.7.c. multum iustus. Vel, incedētes in oībus manda. & iusti. do-
sine querela .i. sine conscīētia vanæ laudis. b ¶ Et nō erat
illis. Be. Diuinitus ,curatū fuit, vt de ,p uectis diuq; fructu cōiugij priuatis Iohā nes nasceretur, vt inopinato ortu prolis & ipsos donū dei gratius afficeret, & cæ teros stupor miraculi pararet auditui fu turi ,pphetiæ. Vnde postea subditur: Po fuerūt oēs q audierant ī corde suo dicen tes: Quisputas puer iste erit? c ¶ Fa ctū est aūt. Cum ex ,ceptо Moysi vno
► Zachari as sacerdote decedente, vnus succedere iu beat, tēpore Dauid statutū ē, vt vicissim ministrātes p octonos dies à sabbato vs q; ad sabbatū tpe vicis suæ singuli casti moniæ studerent, nec interea domū tan gerent. d ¶ In or.ui. Ambro. Zachari as designatur summ' sacer dos, q vno tā tum anni tēpore sol' intrat tēplū, cū san guine quē offert ,p ppło. Qui tūc sorte q rebat, cum ver' sacerdos adhuc ignora batur q in æternū ,manet: & tūc vices erant, nunc ,peruitas. Solus intrat, quia illum significat cuius sacrificium non esset commune cum cæteris. e ¶ Sorte. Be. Non noua tunc sorte electus, quando incensū erat adolendum: sed prisca sorte ,prælectus, cum primùm ex ordine sui pontificatus in vicē Abia succederet. Hæc solemnitas septimo mē se celebrabatur, & dies expiationis siue propitiationis vocabatur: quando solus pontifex introibat in secundum tabernaculum cum sanguine. In quo significatur Iesus sacerdos qui impleta dispensa tione carnis, cæli secreta subiit, vt propitium faceret nobis patrem & interpellaret pro peccatis eorum q; adhuc pro foribus expectāt orātes & diligunt aduentum eius. Pulchrè igitur ea die descēsio
Ephe.4.b. eius per angelum nunciatur, qua eius per legem ascensio figurabat
B qa q descēdit ipse est qui ascendit. q quodāmō ,dicit dū ille ,mit titur ,curfurus. f ¶ Ingressus in templum. Ambro. Ingreditur Zacharias templum, id est Christus ī Mariam, populus orat liber tatem de captiuitate. Apparuit non dixit, venit, quia ante ibi erat. Zacharias turbatur, i. Iudæi aduenientе Christo. g ¶ Apparu it. Ambro. Beda. De deo vel de angelis dicitur apparere q nō pos- ☞ sunt prēuideri:

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Et iustificationibus domini, Quantum ad obseruanti am ceremonialium. b ¶ Sine querela. Quantum ad obseruan tiam iudicialium: quia pacificē ad proximos se habebant. c ¶ Et non erat eis filius. Cuius duplex causa subditur. Vna specialis mulieri scilicet sterilitas. Alia communis viro & mulieri scilicet se nectus. & hoc est quòd dicitur: d ¶ Eo quòd esset Elisa. ste. & ambo pro. Ita q; transierat tempus generandi in patre & concipi endi in matre secundū cursum communem naturæ. Ex quo appa ret conceptio præcursoris miraculosa, quia non fuit per naturam tātū, sed p naturam gratia diuina adiutam. e ¶ Factum est au. Hīc describitur conceptio præcursoris mirabilis ex denunciatiōe angelica. Et primò describitur loci conditio. secundò denunciatio angeli, ibi: Apparuit autem. Circa primum dicitur: Fa. est au. Pa tri ēn existenti in loco sancto, .i. in templo & in diuino officio oc cupato, facta est diuina denunciatio de prole habenda. ad denotan dum sctitatē futuram prolis. f ¶ Sorte exijt. Quia distributiones hebdomadarum in quibus successiuè debebant vigintiquatuor sa cerdotes ministrare, vt prædictum est, fuerunt distributę per sortē, vt habetur .j. Para. xxiij. g ¶ Vt incen. poneret. Ex hoc loco di xerunt aliqui, q; Zacharias fuit pontifex vel summus sacerdos, qa incensum ponere semel in anno intra sctm sctōrū. .i. festo expiatio nis soli summo sacerdoti erat licitum: & hoc videtur dicere beatus Ambrosius, & Beda super locum istum, & tempus conceptionis præcursoris videtur concordare: quia festū expiationis celebrabat decima die septembris, & post illud fuit conceptio beati Iohannis circa finem eiusdem mēsis, reuerso Zacharia ad domum suam post complerionem sui officij: & sic ab illo tempore, vsq; ad natiuitatē beati Iohannis fluxerunt nouem menses: qui continent periodum à conceptu pueri vsq; ab natiuitatem. Sed qualiter ille Zacharias fuerit summus sacerdos non legitur. ideo ad declarationē huius di xerunt aliqui, q; vigintiquatuor sacerdotes prædicti erant ęquales in ordine & in dignitate, non tamen simul sed successiuè, quia ille in cuius hebdomada festum expiationis cadebat, erat summus sa cerdos toto illo anno. Et ad hoc confirmandum inducunt illud quod dicitur qđ dicit Iohānis, xj. q; Caiphas erat pōtifex anni illi'. Dicit ergo q; Zacharias fuit sūm' sacerdos anno illo, eo q; p̄dictum festum cecidit in hebdomada ip̄i': sed qa nulla scriptura autētica neq; Io sephus neq; alij historiographi describētes sacerdotium Iudęorū, aliquā mētionem faciunt de summo sacerdotio huius Zachariæ. ſō saluo meliori iudicio videt meli' dicē dū eū fuisse simplicē sacerdotē. Nec ex his q; inducta sūt, oñdit fuisse summus sacer dos: sed magis oppositū vt videt. ¶ Tū qa dr hīc q; ingressus fuit tēplū ad ponē dū incēsū tm: hoc āt licitū erat minorib' sacerdotib', sed m q; dicit Heb. ix. In pri mo qdē tabernaculo q̄tidie intrabant sa cerdotes sacrificiorū' ministeria cōsūmā tes: qa pacto sacrificio ī altari holocausto rū qđ erat ī atrio vbi ministrabāt mino res sacerdotes, sacerdos q; ibi ministraue rat, lotis pri' manib' & pedib' accipiebat prunas de altari holocaustor, & intrās pri mā partē tēpli q̄ vocabat sctm vel sancta, cōremabat ī illa sup altare incēsi thymia ma, & tūc erat sacrificiū cōsummatū. In il la verò pte tēpli q̄ dicebat sctm sctōrū so lus summus sacerdos intrabat cū sangui ne hirci & vituli īmolati ,p pcō ppi, vt ex illo aspgeret cōtra ,ppitiatoriū. Quod autē Zacharias intrauerit cū sanguine tali, nō dicit hīc: sed solū ad ponendū incensum. Si enim intrasset templū ad inferēdum sangui nē intra sctm sanctorum, non est verisimile, q; euangelista tacuisset ct hoc sit maximum inter oīa q; ad officium summi sacerdotis pti nebant, vt hr Hebr. ix. & Leui. xvj. & iō non videt, qđ intrauerit sctm sctōrū qđ erat de officio summi sacerdotis, sed solā primā ptē templi, ad quā simplices sacerdotes poterant ingredi, vt dictum est. ¶ Item angelus apparuit ipsi occupato in solemniori pte sui offi cij propter solēnitatem nunc; quod nunciare venerat. Hic aūt dr q; apparuit ei stās à dextris altaris incensi. Illud altare non erat intra sctm sanctorum, secundū q; dicit Hiero. & oēs doctores Hebrai & chatolici, excepto Augustino, cuius dictū non videtur in hoc tenē dū: Tū qa cōtrariatur dictis oīm aliorū, q̄rū aliq; fuerunt valde ex perti in scriptura vete. Te. Tum quia textus sacræ scripturæ videt cōtrariū dicere Exo. vl. & xxx. vt ibidē plenius declarabi. Qđ āt dr soli sūmo sacerdoti licitū esse ponere incensū intra' sctm sctōrū in die expiationis, dicendū q; verū est: sed illud incensum nō ponebat ad offerendū, sed vt nebula inde consurgens operiret oraculū qm pōti fex aspergebat sāguinē hirci & vituli cōtra oraculū, vt hr Leui. xvj. nō aūt hr ex hoc loco q; Zacharias posuerit īcēsum hoc mō, vt pa tet ex dictis: sed solū q; posuerit incensum offerēs ipm sup altare in cēsi adcōsummationē sacrificij. Quòd aūt dr, q; expiationis dies ce cidit ī hebdomada sua, hoc nō ,phat, vt patet ex dictis: & dato q; ve rū fuerit, nō tm ex hoc cōcludit q; intrauerit sanctum ad ponendū incensū: qa præter illū ingressum q; ptinebat ad summū pontificē tm, q̄tidie intrabāt sacerdotes minores ad offerendū incensum ī al tari incensi, vt p̄dictū est: & hoc mō ingressus est Zacharias ī hebdo mada sui ministerij. Quod aūt vlterius dicitur, q; de vigintiq̄tuor sacerdotib' ille erat summus sacerdos vel pontifex p annū, ī cuius hebdomada cadebat expiatiōis festū videt esse ficticiū. Tū qa hoc in nulla scriptura autentica habetur. Tū qa vt hr in libris Regū & Pa ralip. post ordinationē vigintiquatuor sacerdotū vnus erat sum mus sacerdos super eos, non solū vno anno sed totā vitā suā: & ita cōiter factū est vsq; ad tempus Machabæorū, in quo Græci sup Iu dæos obtinuerūt dominiū: & tunc ex cupiditate Græcorū & ambi tione Iudæorū aliqui sunt amoti de sacerdotio ante mortē, & alij ī stituti, sicut patet. ij. Machabę. iiij. de Iasone & Menelao & Lisima cho. &. xiij. ca. de Alchimo. Et eodē mō postea factū est q̄n Roma ni cœperunt Iudæis dūari', qa tūc erat venale sacerdotiū. Vnde di cit Iosephus, q; Caiphas emit ,sacerdotiū, vnius anni potuit etiā es se q; Iudæi inter, se ordinauerūt ,pter istas contentiones & ambiti ones q; sacerdotiū vnius duraret tantum p annū. Ad dictum verò Ambrosij & Bedę dicendum, q; non loquuntur assertiuè. h ¶ Et oīs mul. quia non erat licitum ppło ingredi tēplū: sed tm atrium. i ¶ Apparuit. Hīc consequenter describitur angeli denunciatio: ✠ & præmittitur

Moraliter

✠ e ¶ Factum est autē. Per Zachariam quis domini memor iter pretat, bonus ,platus significatur, q; semper ī suo pectore deber gere re dei memorīā ,p sua & suorū subditorū salute. Hīc autē templum ingreditur p diligētē diuini cultus solicitudinem, & offert incensū per feruentem orationem: & populus orat per ei' informationem & angelus apparet ei per diuinam consolationem. ideo subditur:

sunt ꝑuideri: sed repᵉtino aspectu videnᵗ. nec in ptāte nr̄a est illos
E videre sed in ptāte illorū est apparere & videri qñ volūt. Et bene
in templo, juxta altare & à dextris, apparet: qa veri sacerdotis ad-
uentum, & ministeriū sacrificij vniuersalis, & cęlestis doni gaudiū,
qđ' p dexterā significaᵗ prædicat. a ¶ Et Zacharias. Ambro.
Solemus turbari & à nr̄o affectu alienari
qñ pstringimur supioris ptātis occursu.
Sed sicut hūani defectᵘ est terreri, ita ange
licę benignitatis est pauētē de suo aspectu
blādiᵗ do solari. Cōtrà, dæmones, si quos
sua præsentia territos senserint, ampliore
horrore cōcutiunt. b ¶ Qm̄ exau. Ex-
audita est magis q̄ petisti. Rogasti pro
liberatione plebis, & donatus est tibi præ
† oratio curſor. ¶ Amb. Multa diuina bñficia hîc
sunt congesta. Primum, deprecationis
fructus, deinde sterilis partus. Tum lætic-
cia plurimorū, & magnitudo ꝓ tutis, altis
simi etiā, ppheta, pmittit. Quinetiā ne q̄
esset dubitatio, futuri nomē designatur.
Tantis igit̄ supra votū fluctib⁹, nō imeri
to diffidentia pœna plectit silētū. c ¶ Io
hānē. Be. Singularis meriti est indicium
q̄ries hoīb⁹ à deo vel imponit nomē vel
Geñ. 17. a. mutat: vt Abrahā q pater multarū gentium erat futurus, Abrahā est vocatᵘ. Ia-
Ibid. 32. f. cob q deū vidit, Israel est appellatus. Iohā
nes ergo interpretat in quo est gr̄a vł dñi
gratia. Primò, gratia sterilib⁹ parentibus
donat, deinde ipsi Iohāni, q magnᵘ corā
dño futurᵘ, & spūsc̄o ex vtero mr̄is replē
dus. Postremò filijs Israel, q̄s ad dñm erat
cōuersurᵘ, d ¶ Gaudi. Be. Meritò gau-
det pr̄ op̄ i senectute natū, & op̄ talis gr̄ę ac
cepit filiū. Gaudēt alij qb⁹ regni cælestis
F eu angelizaret igressū. Nato ꝑcursore mul
† incredibi ti gaudēt. Nato dño gaudiū magnū nū-
les ciat, qđ' erit oī ppło: qa hîc salutē multis
Parentes p ꝑdicat, ille vō oibus dat. ¶ Amb. Gaudi
naris proli- um & exultatio. Monent parētes ñ min⁹
bus gratias gr̄as agere p ortu sc̄ōr̄ filiorū q̄, p me-
agant. ritis. Nō em̄ paruū munus dei est dare li-
† apparatā beros, ppagatores generis, succesſiōis hæ-
dispositam redes. Iacob in generatiōe.xij. filiorū gau
† In quo co det, Abrahæ filius daſ. Zacharias exaudit.
gnoscam? Diuinum igit̄ munus, est fœcunditas pa-
rentis. Agant igitur patres gratias quia genuerūt, filij quia genera
ti, matres quia honorantur præmijs coniugij. c ¶ Vinū & sice-
ram. Bed. Magnæ coram deo virtutis est prædicare in deserto gau
dia cælestia, terrenas delicias aspernere, ob ludum lasciuientis pu-
ellæ capite truncari. Cuius ordinem magnitudinis subiungit: Vi-
num & siceram non bi. Sicera interpretatur ebrietas: Quo no-
mine signatur omne poculum dei quacunque materia factum
quod inebriare possit. Decet autem vas cælesti glorię mancipatum
à seculi illecebris abstinere. f ¶ Et spiritu sc̄. replebi. Beda. Cum
intrante beata Maria, in vtero genitricis exultauit, & præcursoris
suæ officium quoad potuit impleuit: Necdum erat illi spiritus
vitæ, & iam erat spiritus gratiæ. g ¶ Et multos filiorum Isra-
el conuertet. Beda. Cum Iohannnes Christo testimonium perhi-
bens, in fide Christi baptizans, dicatur filios Israel ad deum conuer
tisse, patet Christum esse dominum deum Israel. h ¶ Præcedet
ante. Bed. Sicut Elias prędo iudicis, sic Iohannes prędo redemptoris. Ambo in deserto, ambo victu parci, vestitu inculti. Ambo re-
gum insaniam tolerant. Ille Iordanem diuisit cælum petiturus, hîc
ad lauacrum salutare quo cælum petitur conuertit. Hîc cum domi
no conuersatur in terris, ille cum eo manifestatur in gloria. i ¶ In
spiritu & uirtute. Ambro. Bene iunguntur spiritu & virtute.
Non em̄ sine virtute spiritus, nec sine spiritu virtᵘ est. Elias virtutē
habuit abstinentiæ, & patientiæ, & conuertendi animos populorū
à perfidia ad fidem, spiritum autem prophetandi habuit. k ¶ Cō
uertat corda. Beda. Corda patrum in filios conuertit, dum spi-
ritualē sanctorum antiquorum scientiam populis prędicando in-
fundit. Prudentia verò iustorum est, non de legis operibus iusticia
am præsumere, sed ex fide salutem quærere, vt quamuis in lege po
siti, legis iussa perficiant: gratia tamen dei se saluandos per Christū
Rom. 1. b. intelleganti: Iustus enim ex fide viuit. Qua sententia, quia diutius in
creduli, & per Iohānem imbuti, & per Eliam sunt imbuendi. fere
Mala. 4. b. eadem verba quæ angelus de Iohanne, Malachias prædixit de
Elia. l ¶ Vnde hoc sciam? Beda. Si homo esset qui promitte-
ſ bat impu-

gelus domini stans à dextris altaris
incensi. Et Zacharias turbatus est a
uidens, & timor irruit super eum.
Ait autem ad eum angelus: Ne ti- b
meas Zacharia: quoniam exaudi- c
a ¶ Facta pro populi redemptione, non pro sobole. quam desperabat se posse habere.
ta est † deprecatio tua. Et uxor tua d
¶ Bed. Ecce ordo salutis exprimitur, cum illius nati uitas prædicitur, qui precando redemptori sit iter facturus, prædicando pœnitentiam & fidem christi.
Elisabeth pariet tibi filium, & uo- e
cabis nomen eius Iohānem. Et erit f
tibi gaudium & exultatio, & multi g h
a ¶ Quia per eius prædicationem gaudebunt in vitam æternam.
in natiuitate eius gaudebunt. Erit i
a ¶ Ambro. Non virtute corporis, sed animi magnitudine.
enim mągnus coram domino, ui- k
num & siceram non bibet, & spiri- m
¶ Manens in vtero.
tusancto replebitur adhuc ex utero
matris suæ: & multos filiorum Is- n
a ¶ Prius natus, prius prædicat, prius moritur, præcurrit præco iudicem.
rael conuertet ad dominum deum
ipsorum. Et ipse præcędet ante il- o
¶ Sancto. ¶ Signorum.
lum in spiritu & uirtute Eliæ, ut p
conuertat corda patrum in filios, q r
& † incredulos ad prudentiam iu-
¶ Præcedet.
storum, parare domino plebem s
† perfectam. Et dixit Zacharias t
ad angelum: † Vnde hoc sciam? v

c ✠ & premittit Zachariæ stupefacto, cū dicitur: a ¶ Et Zac. tuba. G
s. ex visiōe angeli insolita, & ex fragilitate humana iuxta angelicam
poreſtatem, sicut de Daniele legit: Dañ. x. ppter qđ' angelus cōsola-
tus fuit eū dicens: b ¶ Ne timeas Zacha. q. d. Veni ad consola-
tionē tuā. iō subdit: c ¶ Quoniā exaudi. est depre. tua. Freq̄n
ter em̄ deū deprecatus fuerat de aduentu
Messiæ, & de habenda prole. Et iō angel⁹
vtrūq; sibi denunciat, dicens: d ¶ Et u-
tua Eli. pa. tibi fi. Et dicit: Tibi, hoc est,
ex te tamen cū virtute naturę fuit ibi vir-
tus gratiæ, vt prædictū est. Angelus autē
loquens Ioseph de partu Mariæ, non di-
xit: pariet tibi, sed pariet absolutē: qa Io-
seph nihil cooperatus est, ibi: e ¶ Et uo-
no. eius Io. Prænominat ab angelo pro
pter sanctitatem eius futurā, & officij pro
prietatē. Iohannes em̄ interpretatur, inq
est gratia, qa Iohannes Christū manifesta-
uit p quē gr̄a & veritas facta est, vt hr̄ Io-
han. j. f ¶ Et erit tibi gau. in mente in
terius. g ¶ Et exultatio. exterius. Dici
tur enim exultatio, quasi extra saltatio. &
hoc est propriè, quando gaudiū est tantū
interius, op non potest bñ cōtineri, qn ap-
pareat exterius. h ¶ Et multi in nati.
e. ga. sed'm qđ' dr̄. j. op in ortu ei⁹ cōgra-
tulabātur vicini. Et nūc etiā videmus im
pletū, op dies suæ natiuitatis nō solū festi-
uatur ab oīb⁹ Christianis, sed etiā à Sara
cenis & aliquibus alijs. i ¶ Erit enim
mag. co. do. Vñ dicit Saluator. Matth.
xj. b. Inter natos mulierū non surrexit ma
ior Iohanne Baptista. k ¶ Vinum &
sic. i. quęcūq; potū inebriatiū. l ¶ Nō
bibet. Erat em̄ Nazaręus. i. cōsecrat⁹ do-
mino p totā vitā suā: & iō ab oī inebriati
uo abstinuit. sicut Nazarei in veteri lege
tpe separatiōis suæ, vt habet Nume. vj.
m ¶ Et spiritu sanc. re. c̄tum ad purga-
tionem originalis pct̄i, & ad operationē
boni meritorij. n ¶ Et multos fi. Isra. H
cō. ad do. i. ad Christū per suā ꝑdicatio-
nem. o ¶ Et ipse præce. Primò propt̄
similitudinē vitæ, qa vterq; vixit in auste
ritate victus & vestitus. Sec'dò, ppter simi
litudinem in veritate doctrinæ: qa vterque
constanter vitia redarguit, etiam personarum magnarum. Tertiò
propter similitudinem officij, quia sicut Elias præcedet aduentum
Christi secundum, ita Iohannes primum præcessit. p ¶ Vt con-
uertat cor. pa. in fi. s. patrū veteris Testamenti ad discipulos Chri
sti, quia plures de sacerdotibus & senioribus Iudæorū qui dicēbā
tur patres populi, conuersi fuerūt per apostolos ad fidem Christi.
q ¶ Et incredulos. scilicet illos qui prius fuerant increduli.
r ¶ Ad pruden. iusto. quæ prudentia non consistit in operibus
legis, et quibus non iustificat̄ homo, vt habetur Romaij, sed in o-
peribus fidei charitate formatæ & deuotionis. s ¶ Parare domi
no plebem. Per euangelij susceptionem, quia neminem ad per-
fectum adduxerat lex, vt habet Hebr. vij. c. & ppt̄ hoc illa lex dr̄ lex
timoris, quia imperfectorum est timore pœnæ retrahi à malis. Lex
autem euangelica dicitur lex amoris: quia perfectorum est retrahi à
malis amore boni. t ¶ Et dixit Zacharias. Hîc ostenditur con-
ceptio præcursoris mirabilis ex punitione incredulitatis in patre:
Et primò ponitur dicta punitio. secundò: sequens consolatio,
ibi: Et factum est. Circa primum sciendum, quòd Zacharias
verbis angeli non credidit, quod ostendunt verba eius, cùm dici-
tur: v ¶ Vnde hoc sciam? Et causa incredulitatis subditur:

✠ Ego sum senex Moralia

* b ¶ Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est. Et filius
ei nasciturus nūciatur, id est de bono successore aliquando certifica
tur, sicut fuit beato Martino de successore beati Briciij, & beato
Amatori de successione beati Germani. h ¶ Et multi in nati-
uitate eius gaudebunt. Magnum enim gaudium debet esse de
boni pastoris creatione, quæ est quædam natiuitas. v ¶ Vn-
de hoc sciam? Per hoc autem, quòd dubitans factus est mu-
tus, & fidem calamo confitens apertum est os eius, & loquebā-
tur benedicens dominum, significatur quòd lingua dubitantis
in fide facta est muta, quoniam eius oratio non est deo accepta,
sed hominis in fide firmi est deo grata. ideo dicitur Iacobi, pri
ma. a. Si quis vestrum indiget sapientia, postulet eam à deo: qui

* dat omnibus

bat. ipune liceret q̄rere signū: sed cum ag̃elus sit q̄ p̄mittit nō de-
A cet dubitare. ¶ Beda. Propē altitudinē p̄missorū dubitat, signū in-
grens, quō credere valeat, cui angeli visio & allocutio p̄ signo
sufficere debuerat. Vnde tacēdo merito diffidētiæ pœnam luit:
cui eadē taciturnitas, & signū fidei qđ q̄siuit, & infidelitatis esset
pœna quam meruit. a ¶ Ante deum.
†Gen.18.b Be. Cū ad nos veniunt angeli, sic exterius
implent misteriū, vt tamē ante deum inte-
rius per cōtēplationem assistant. Quia &
si angelus est spiritus circūscriptus, sum-
mus spiritus qui deus est, incircūscriptus
Allego. est intra quē currit angelus quocūq; mo-
uet vel mittatur. ¶ Be. Alle. Per Zachari
am sacerdotē, sacerdotiū Iudæorū. Per E-
lisabeth, lex signatur: quę sacerdotum do
ctrinis exercitata, quasi virili auxilio spū
les filios deo gignere debebat. Sed quasi
sterilis erat: q̄a neminē ad p̄fectū ducebat,
nec ianuā cæli aperiebat. Ambo erāt iusti
►pro quia lex bona, & mandatū iustū & sanctū
& sacerdotiū legale sc̄d'm dispensationē i-
lius temporis, bonū, sanctū & iustū. Am-
bo processerant in diebus suis, quia lega-
lis deuotio tēpore Moysi quasi in adole-
scētia fuit & effloruit: sed aduenięte Chri-
sto iam incuruatur ad senium, cum & sa-
cerdotiū ordo per ambitiones & cōtentio
nes pontificū confunditur, & ipsa lex per
traditiones Phariseorum discisa minus ha
bilis est ad generandū. ingreditur Zacha-
rias templum, quia sacerdotum est intra-
re in sanctuarium, & intelligere nouissi-
ma mysteriorū cælestiū. Foris erat multi-
tudo, quia dum mystica penetrare nequit
necesse est vt humiliter intendat doctorū
monitis. Dū altari Thymiama imponit,
nasciturum Iohannem agnoscit: quia dū
doctores altior: flamma diuinæ lectionis
arderent, gratiam dei per Iesum Christū
venturam, de interiori literam medulla q̄-
si de vulua Elisabeth prodituram reperi-
unt. Et hoc per angelum: quia lex per an-
!B gelos ordinata in manu mediatoris. Non
credens mutus fit, quia mutus est qui spi-
ritualem sensum in litera non intelligit, &
talis magister quasi verbi & rationis expers populū non docet, sed
quasi tacitis nutibus innuit: quia nec rōnē attēdit sacrificiorū, nec
curat scire dicta prophetarū. Muto p̄manēte Zacharia cōcipit Eli
sabeth Iohannem, q̄a licet pontifices & Pharisæi, nec ipsi intrēt, nec
auditores in interiora legis intrare permittant, interiora tamē le-
gis sacramēris Christi abūdat. Cōceptū Elisabet quinq; mēsib⁹ oc
cultat: Siue q̄a Moyses legifer quinq; libris mysteria Christi p̄abo
latim designat: Seu q̄a ipsa lex, Christi dispēsationē in quinq; mū-
di ętatibus p̄ sanctorū facta vel dicta figurat. q̄a ideo Et īcarnatio
Christi, vel sexta seculi ætate futura, vel ad īpletionē legis erat pro
futura, rectē sexto mēse cōcepti Iohannis Christi incarnatio nunci
atur. b ¶ Et ip.e.in. Sine voce corporales actus indicare moli-
Sacerdota- ens, nec exprimēs voluntatē. Cui similis popul⁹ Iudęorū, actuum
lis castitas suorū ipotēs reddere rationem. c ¶ Vt im.s.&c.a.i d. Quia vi-
cis suę tēpore, pōtifices tēpli tm̄ officijs mācipati, nō solū à cōple-
xu vxorū, sed etiā à domorū ingressu abstinebant. Nostris aūt sa-
cerdotibus quibus nō carnalis succesio, sed spūalis p̄fectio quæri
tur, qui q̄tidie præsto debēt esse altari, perpetua castitas indicitur.
d ¶ Occul. Amb. Occultat. q̄a partus sui erubescit ætatem, ne in
senectute libidini vacasse videatur quę etiā in iuuentute nō debet
exerceri nisi causa sobolis. Et tamen lætatur carere opprobrio ste-
rilitatis, q̄a opprobriū est mulieribus nō hre filios, nō hre præmia
nuptiarū. Propterea ipsę nuptię celebrātur, & coitus carnalis in tē
pore cōgruo generationi excusatur. Hinc daē intelligi, q̄ iā non
conueniębāt inter se coniugali cōcubitu, neq; enim ea quę senilē
nō erubescęret coitū, erubescęret partū. ¶ Beda. Erubescit onus
parētis q̄diu nescit mysteriū religionis, sed quæ occultat se, quia
genuit filiū, veniēte beata Maria exultat, quia genuit prophetā,
quę ante erubescębat bēdicit, & quæ dubitauerat firmatur & cla-
mat: Ecce vt facta est vox salutationis tuę in &c. ¶ Am. Occultat
se propter pudicitiā, vt probaret si verū esset qđ cōceperat. Mē
sibus quin. Hoc est, quinq; milibus seculi, siue quinq; libris Moy
si. auferre oppro, sterilitatis, & conceptionis in senectute inter
hoies, quod non fuit opprobrium apud deum. e ¶ Quia sic
fecit. Be

† Ego enim sum senex, & uxor mea a
processit in diebus suis. Et respon- b
dens angelus dixit ei: Ego sum Ga- c
a ¶Fortitudo dei. b ¶Alias assisto.
briēl qui astō ante deum, & missus d
sum loqui ad te, & hæc tibi euange- e
a ¶Bed. Dat signum quod rogatur vt qui discredendo loquutus est, tam tacendo credere discat.
lizare. Et ecce eris tācens & non f
poteris loqui, usq; in diem quo hæc
fiant pro eo quòd non credidisti
uerbis meis quæ implebuntur in g
tempore suo. Et erat plebs expectās h
Zachariam, & mirabantur q̄ tar-
daret ipse in tēplo. Egressus autem
¶Per hoc. s.
non poterat loqui ad illos. Et co- i
gnouerunt quòd uisionem uidisset
b in templo. Et ipse erat innuens illis, k
& permansit mutus. Et factum est, l
c ut impleti sunt dies † officij eius,
abijt in domum suam. Post hos au-
¶Officij. Zachariæ.
tem dies concepit Elisabeth uxor e- m
d ius: & occultabat se mēsibus quinq;
e dicens: Quia sic fecit mihi dominus
¶Ista.
in diebus quibus respexit auferre
¶Quod non opprobrium domini.
f opprobriū meum inter homines. In n
¶Vicesimo quinto die marcij dominus cōceptus est & passus.
mense autē sexto missus est angelus o

Nicolaus de Lyra. ☞ Gabriel.

a ¶ Ego e.sū se.&c.q.d tēpus ge-
nerandi in me trāsijt, & in ea tēpus cōcipi
endi. b ¶ Et re.an. Arguēdo eius incre
dulitatē. c ¶ Ego sū Ga. angelus san
ctus zelans p̄ salute Israel, vt hī Dan. ix.d
¶ Qui asto.a.d. Licet enim angeli mit-
tant̄ i mynisteriū p̄ salute hoim, vt hī He.
j. tū non recedūt à cōtemplatione diuina:
& sic dicūtur deo astare p iugem contēpla
tionem. e ¶ Et missus sum lo. &c. Ex
parte dei cuius veritas non potest impedi
ri. f ¶ Et ec. eris ta. propter incredulita
tem tuam: Tum quia angelus dedit, sibi si
gnum respectu futuri implendi, & pœnā
rōne incredulitatis præteritæ. Tot enim
signa veritatis concurrebant q̄ Zacharias †ministerij
non potuit discredere absq; pēnō, q̄a ange
lus apparuit ei in sacro loco, & existenti
in misterio diuino, nūciabat etiam ea quę
pertinebāt ad oim hoim salutem & ad
dei gloriā: ex quibus debebat Zachariæ
cōstare, q̄ erat bon⁹ angel⁹, & p cōsequēs
q̄ erat verū dictū eius, cū mentiri nō pos-
sit: & in hoc peccauit Zacharias, q̄a credēs D
ip̄m bonū angelū ex prædictis circūstātijs
(quibus cōcurrentibus non p̄mittitur
angelo Sathanæ vt transfiguret se in an-
gelum lucis) & tamen non credidit verbo
eius, & in hoc peccauit: propter quod pu
ntus fuit. g ¶ Et erat p.ex. quia non erat eis licitū intrare tem
plū: sed. atriū tm̄. h ¶ Et mi. q̄ tar. quia oblatio incensi non re-
quirebat tantū tempus. i ¶ Et co. Tamen nesciebāt q̄lē. Ex hoc
enim q̄ videbant faciē eius mirabiliē mutatā ex collocutione cū
angelo, & ip̄m loqui nō potentē, cōiecturabāt ip̄m habuisse visio
nem. k ¶ Et ip.e.in. il. s. signis visibilibus, q̄a audibilib⁹ nō po-
terat. l ¶ Et factū est. Hic consequenter ponitur Zachariæ cōso
latio, nō q̄tū ad quodlę restitutionē, sed q̄tū ad filij sibi p̄missi
conceptionem, cū dicitur: Et factū est, ut imple. sunt di. of. e.
abijt in do. suam: quia tota hebdomada qua in templo mīstra-
bat sacerdos ad hoc deputatus in templo manebat, & non exibat
ad propria negocia intentus ad diuina. Et ex hoc inoleuit cōsuetu
do apud aliquos religiosos sancta & honestā. s. q̄ ille qui est heb-
domadarius p̄ totā hebdomadā manet intra claustrum, nō exiens
ad exteriora negocia, intentus ad diuina, quia illo tēpore medi⁹ ē,
& seq̄ster inē conuentū & deū. m ¶ Con. Eli. &c. & oc. Duplici
de causa. Vna, quia licet de cōcepta, ple gauderet, tamen verecūda
batur aliquātulū eo q̄ iā transierat tps vacādi āplexib⁹ causa, plis
generādæ: sicut Sarra dixit Gen. xvij. b. Posteā cōsenui & dñs me-
us vetulis est, voluptati operā dabo? q.d. nō decet. Alia causa ē, q̄a
magis voluit certificari de aduētu rei añq; ꝓpalaret. n ¶ In mē.
au. sex. Descripto cōceptu præcursoris, hic consequēr describi cō Diuisio
ceptū Saluatoris. Circa qđ primō ponit angelica salutatio. Scd'ō
Mariæ cōsolatio, ibi: Quæ cū audis. Tertiō, filij cōceptio, ibi: Dixit
aūt Maria. Circa primū præmittit tēpus salutationis, cū dr̄: In mē.
aūt s. cōceptu præcursoris: q̄a fuit cōceptus i Septēbri circa finē
mēsis: Saluator aūt circa finē Martij. o ¶ Missus est an. Ga. Qđ aūt
hic ponūtur tot noīa, ꝓpria. s. angeli missi, virginis, ad quā mitte-
bat, spōsi sui, & loci: hoc fuit ad ostendēdū certitudinē hystoriæ.
Cui nomen
⁂ dat omnibus affluenter: postulet autem in fide nihil hæsitans: Moraliter.
q̄ ei hęsitat simlis ē fluctui maris &c. Seq̄t: Nō ergo ęstimet hō ille
q̄ accipiat aliq̄d à dño. n ¶ In mēse autē &c. Hiero. Et bñ an
gelus ad virginē mittit, quia semp est angelis cognata virginitas.

a Gabriel à deo in ciuitatem Gali-
a ¶Quia Nazareus, i. sanctificatus
lee cui nomen Nazareth, † ad uir
b ¶Non solum
gine desponsatam uiro, cui no-
a ¶Ioseph, saluator, quia saluauit Ægyptum a fame: sic iste Mariam ab infamia. b ¶Non solum ad Ioseph, sed ad Mariam hoc referendum est.
men erat Ioseph, de domo Dauid:
a ¶Bed. Maria maris stella vel domina, quæ lucem fluctuantibus in seculo genuit, & dominum totius mundi.
& nomen uirginis Maria. Et ingres-
sus angelus ad eam, dixit: Aue gra-
tia † plena dominus tecum, bene-
dicta tu † in mulieribus. Quæ cùm
a ¶More humanæ fragilitatis, de angelica visione & de insolita salutatione.
† audisset, turbata est in sermone e-
ius, & cogitabat qualis esset ista sa-
lutatio. Et ait angelus ei: Ne time-
as Maria: inuenisti enim gratiam
a ¶Hic verum hominem de substantia matereæ carnis angelus asserit.
apud deum. † Ecce concipies in

a ¶Gabriel. Beda. Ideo angeli ex noīe aliquādo signant, vt ex ipso noīe qd ministraturi veniāt, demōstretur. Gabriel fortitudo dei, qa illā nūciat q ad debellādum diabolū veniebat. b ¶Ad uirginē. Mulier à diabolo seducta mortē intulit: Contra mulier ab angelo edocto salutem edidit. ¶Be. De desponsata voluit nasci, vt per Ioseph texeretur ordo generationis, & ne quasi adultera lapidaretur. In quo & impudicis virginibus occasio tollitur, ne dicant matrem domini fuisse infamatam. Et virgo solatium viri, & testem virginitatis haberet, & vt diabolus mysterium ignoraret. Fides etiam Mariæ verbis maior ascribitur, & mendacij causa remouetur. Videl enim culpā obūbrasse voluisse mendacio inupta virgo. Maluit dominus aliquos de suo ortu q̄s de matris pudore dubitare. Sciebat enim lubricam famam pudoris, nec voluit ortus sui fidē matris iniurijs astruere. ¶Amb. Mysticè. Maria desponsata, sed virgo: typus ē ecclesię, quę c̄ immaculata, sed nupta. Cōcipit nos de spiritu y̆go, parit nos sine gemitu virgo. Et ideo forsasse Maria alij nupta, ab alio repleta, quia singulæ ecclesiæ spiritu quidem replent: tamen ad speciē tēporalis sacerdotis. c ¶Aue gra. p. Gregorius, Verè gratia plena, quę prima inter fœminas virginitatis gloriosum munus deo obtulit, quę etiam ideo angelico visu & alloquio meruit, perfrui, quę gratię totius autorem mundo edidit d ¶Dominus tecum. quam nouo castitatis amore ad cælestia sustulit, & post mediante humana natura, omni plenitudine diuinitatis cōsecrauit. e ¶Benedicta tu in mulieribus. Quæ sine exemplo muliebris conditiōis & virgo & mater est, & deum genuit. f ¶Turba. &c. Quia nesciebat si præteritum an futurum esset, quod angelus dixit ¶Be. Trepidare virginum est, & ad omnes viri ingressus pauere, & oēs affatus vereri. Hinc discant mulieres propositum pudoris imitari. Solā sine comite angelus repperit, ne quo genere de hominis deprauaretur affatu. g ¶Qualis esset. Ambrosius. Ex verecūdię pauet, ex prudentia nouam benedictionis formulam miratur. Erubuit Elisabet de culpa. Maria de verecundia. In muliere enim modus adhibetur, in virgine gratia pudoris augetur. h ¶Et ait angelus ei: Ne timeas Maria. Turbatam insolita salutatione quasi familiarius notam vocat ex nomine. Ne timeat iubet, & quare gratia plenam vocauerit, plenius explicat. ☞ Iesum.

Quare Maria desponsata viro.

Mystice

†repleta

†intersmulieres

†vidisset

†Isaie. 7. c.

Mulieris verecundia.

Quare gra plena.

Nicolaus de Lyra.

✠ a ¶Cui no. Na. Hoc fuit, vt adimpleretur ppheria Isa. xj. a. vbi dicit: Egredietur y̆ga de radice Iesse. & flos de radice eius ascendet. Vbi secundū ytatē Hebraicā hī: Et Nazareus de radice eius ascendet. b ¶Ad uirgi. de. Et hoc diuina ordinatione multiplici ratione factum est, vt desponsaretur antequā impregnaret. Et accipiunt aliquę causę ex pte pueri, aliquę ex pte matris, & aliq̄ ex pte nostra. Ex pte aūt pueri fuit conueniēs ip̄m de virgine desponsata nasci, ne ab infidelibus tanq̄ illegitimè natus abhorreretur. vñ dicit Amb. sup. Lucā. Quid Herodi, quid Iudęis posset ascribi, si natum ex adulterio viderentur psequi? Secundò. vt modo consueto scripturarū genealogia Christi describeretur per virū. Tertiò, vt partus virginis diabolo celaretur. Quartò, vt puer natus à Ioseph nutriretur. vnde & pater eius dictus est, quia nutritius eius fuit. Ex pte y̆ō matris accipiuntur aliquę causę. Primò: quia p desponsationem fuit imunnis à pœna lapidatiōis, ne tanq̄ adultera calūniaretur à Iudęis. Secundò, vt p hoc ab infamia liberaret. vnde dicit Ambrosius sup. Lucam, q̄ desponsata est ne temeratæ virginitatis aduereretur infamia, cui grauis aluus corruptelæ videretur insigne prę ferre. Tertiò vt virgini à Ioseph exhiberetur ministerium, vt dicit Hieronimus. Item ex parte nostra accipiuntur quinque causę. Primò, quia ex testimonio Ioseph comprobatum est certius Christū ex virgine natum. vnde dicit Ambrosius, super Lucam. Locupletior testis pudoris maritus adhibetur, qui posset dolere iniuriam, & vindicare opprobrium, si non agnosceret sacramentum. Secundò, quia per hoc verba virginis virginitatem suam asserentis magis credibilia redduntur. vnde dicit Ambrosius super Lucam. Fides Mariæ verbis magis ascribitur, & mendacij causa remouetur culpam enim obūbrare voluisse mendacio videretur innupta prægnans. Causam autē mētiendi desponsata non habuit, cū coniugij premium & premiū & gra nuptiarū part? sit fœminas: q̄ qdē duo pertinēt ad nīs fidei firmitatē. Tertiò, vt tolleret excusatio y̆ginū q̄ ppter icautelā suā incurrunt infamiā. Vñ Amb. sup. Lucā: Nō decuit y̆ginibus siniſtra opinione viuēti? velamē excusatiōis relinqui, q̄ infamata q̄q; mr̄ dñi videret. Quartò, p hoc designat ecclia q̄ cū sit virgo, desponsata tñ est vni viro: vt dicit Aug. libro de sctā y̆ginitate. Quintò, quia to q̄ mater dñi fuit desponsata & y̆go, in pso na ipsius simul y̆ginitas & matrimonium honorant cōtra hæreticos alteri istorum detrahentes. c ¶De domo Da. Hoc accipitur ad oñendū, q̄ Christus descendit de semine Dauid, sicut fuerat p ppheras p̄dictū. Licet em̄ Ioseph n̄ fuerit pater Saluatoris, tñ y̆go Maria de q̄ Christ? cat nē assumpsit, fuit de eadē tribu cū Ioseph. Qd' p hoc p̄bat p hoc qd' mulieres i hæreditate patna succedēt es n̄ poterāt cōtrahere matrimoniū nisi cū viris suæ tribus, ne fieret cōfusio sortiū, vt hī ex dñi sniā Nu. xxxvj. Btā y̆go Maria fuit vnica Ioachim patri suo, succedēs ei in hæreditate. Ex q̄ sequit, q̄ ipsa & Ioseph cui desponsata fuit erant de eadē tribu. ¶. Dauid. e ¶Et ingress? ang. ad eā. Bernardus sup. Missus est. dicit q̄ ingressus est in secreto cubiculo, vbi clauso sup se ostio orabat patrē i absc̄ōdito. Si em̄ cōceptio p̄cursoris, fuit denūciata p̄ri occupato in sacro officio, vt p̄dictū est, multò p̄babilius est q̄ cōceptio Saluatoris denūciata fuit y̆gini i deuotione & & orōne actualit existenti. f ¶Aue gra. plę. Qd' exponit Hiero. in sermone de assumptione: & bene plena: qa cæteris p partes præstatur gra: Mariæ verò tota simul se infudit plenitudo gratiæ. Itē ista gra nō solū impleuit eius mētē, sed etiā vētrē, in quātū singulari gra dei factū est, vt conciperet Saluatorē. g ¶Dominus te. Non tm̄ p essentiā, potentiā, & p̄nti?, q̄liter est in oīb? reb?: Nec solū p gram, eo mō quo est in sctis hoīb?, sed etiā p carnis assūptionē: qa corpus diuinitati vnitū, fuit formatū de beatæ y̆ginis purissimis sanguinib?: & intra viscera y̆ginis latuit nouē mentibus. h ¶Benedicta tu in mu. p̄ oībus mulieribus. i. oēs mulieres benedicentur in te, sicut & viri in filio. i ¶Quæ cum. Hīc consequenter ponit y̆ginis consolatio de duobus, primò, de conceptione filij. Secundò, de modo concipiendi, ibi: Dixit autem Maria ad ange. Circa primū sciēdū, q̄ btā y̆go solita erat videre angelos: & iō de apparitione angeli nō fuit admirata & turbata, sed de salutatiōe insolita: qa nihil mirabili? est verè humili q̄ sua exaltatio. & iō cū btā virgo esset humillima, audiens salutationē tantæ excellentiæ turbata fuit non turbatione incredulitatis, sicut Zacharias vt supra dictum est, sed turbatione admirationis. Ideo bene dicitur: k ¶Turbata est in ser. ei?. Angeli, non autē in visione. l ¶Et cogita. Quòd enim turbata fuit, y̆ginalē verecundiā humilem ostendit. Quòd autem cogitauit de ista salutiōe, declarat prudentiā maximam Mariæ, & iō angel? eā cōsolat dicēs: m ¶Ne timeas Maria. de salutatiōe insolita. Cuius cā subdit: n ¶Inuenisti enim. Non solum pro te, sed pro toto hūano genere. Iō subditur: o ¶Ecce concipies in utero. quia hęc conceptio non est facta p apertionem claustri virginalis, sed p virtutem spiritussancti intra vterum virginis corpus filij formantis.

✠ Et paries

✠ d ¶Et nomen uirginis Ma. Quæ interpretatur maris stella. Bernō. O q̄sq̄s te intelligis in hui? seculi pfluuio inter turbines & procellas magis fluctuare q̄ sup terrā ambulare, respice stellā, voca Mariā. e ¶Et ingress. ang. ad eā. Bernō. Quo ingressus. In secreto cubiculo, vbi orabat patrem in absconditō. Itē Ambro. Discę y̆ginē moribus q̄ sola in intimis penetralibus, quā nemo virorū videre solus angelus reperiret. f ¶Aue gratia plena. Hiero. Et bene plena, quia cæteris per partes præstatur gra. Mariæ y̆ō simul tota infudit plenitudo gratiæ. i ¶Quæ cum audisset. Quòd turbata fuit, y̆ginalis fuit verecūdię. Quòd non perturbata, cōstātię. Q̄ cogitauit q̄lis esset ista salutatio, prudentiæ. Vñ canit ecclesia: Virgo prudentissima quo progrederis, quasi aurora valde rutilans, &c. m ¶Ne timeas Mar. Bernō. Solent y̆gines (q̄ verè virgines sunt) semper esse pauidæ & nunq̄ securæ & vt timenda caueant, certam tu ta p timescere. Dicit em̄, ij. Regū. xiij. c. q̄ Thamar cum fratre suo credens esse secura fuit ab eodem violenter defloratā. o ¶Ecce cōcipies in ute. Iam em̄ eū p fidem & deuotionem cōceperat in corde suo. Et hoc mō debemus eū cōcipere p fidē & deuotionē, & parere p

a ¶ Iesum. Iesus Saluator, siue salutaris dicit. Ipse enim saluū faciet, nō populū Israel, sed suū ppīm, siue ex ꝓputio, siue ex circūcisione, in vnū ouile sub vno pastore congregatū. b ¶ Hic erit magnus. Bed. Ambro. Nō q̄ añ partū virginis magnus nō fuerit, sed qa potētia quā filius dei naturaliter habet, hō ex tpe erat acceptur⁹, vt vna sit persona, hō est deus. ¶ Beda. Iohannes, magnus, vt homo coram domino. Hic magnus, vt deus & dei filius. Iohannes magnus merito abstinentiæ, quia vinum & siceram non bibit hic magnus potentia naturæ, quia cū peccatoribus comedit. c ¶ Sedē. Beda. i. Israeliticam plebē, cui Dauid & filijs eius tēporalis regni gubernacula præbuerunt. Huius regnum spirituale datum est Christo, quando dispositum est â deo, vt de semine Dauid incarnaretur, qui illam gētē in perpetuum vocaret regnū. Et non solum in vna gente Iudæorū, sed regnabit in domo Iacob in æternum: hoc est, in tota ecclesia, quę per fidē & cōfessionē, Christi ad patriarcharū pertinet sortē. Siue in illis qui de patriarcharū sorte nati: Siue in his qui de oleastro inciſi in oliuā bonam sunt inserti. d ¶ Quomō fiet. Ambro. Cum Sara risit de promissione dei, & Maria dixit: Quō fiet istud, quo. ui. non cognosco. Cur non fuerunt mutę, sicut Zacharias? Sed Sara & Maria non dubitant faciendū quod promittitur, sed modū requrūt. Zacharias q negat, scire negat se se credere, & aliū autorē suæ fidei quærit: & ideo accepit signum tacendi: quia signa non fidelibus, sed in fidelibus dantur.

¶ Beda. Legerat Maria virginem pariturā, non dubitabat. Sciebat enim quia impleri oportebat quod ab angelo nunciabatur. Sed quia quomodo fieret non legerat, nec ab angelo audierat, q̄ ordine impleri debeat, requirit, quia hoc mysterium â seculis absconditum, â prophetis non prædictum, ab angelo est reseruatū. e ¶ Spiritus sanctus. Spiritus superueniens in virginem, & mētem illius â sorde vitiorum castificauit, vt cælesti esset digna partui: & in vtero eius, redemptoris corpus sua operatione, non viri li semine, creauit de carne virginis. Vnde etiam idem spiritus nominatur altissimi. Spiri. Nomen est omnis gratiæ quæ â deo inspiratur. Virtus altissimi obūbrabit tibi. Absconditē in Aegyptum fugiendo. Vel, Virtus altissi. obum. tibi. Potest vtraque Saluatoris natura intelligi, quia vmbra â lumine & corpore obiecto solet formari. Et virgo sicut purus homo plenitudinem diuinitatis capere nequibat, sed virtus altissimi obumbrat, dū incorporea lux diuinitatis, corpus suscepit humanitatis, vt sic posset deum pati. f ¶ Sanctū. Iesus nascitur sanctus, qui conditionē naturæ corruptibilis vinceret, & commixtione copulę carnalis conceptus non est. Nos conditione corruptibilis naturæ constricti, p gratiam possumus sanctificari. Et congruit, vt quę cōtra morē virgo cōcepit, supra morē humanę cōsuetudinis dei filiū generet. g ¶ Et ecce. Beda, Ne virgo desperet de partu, accipit exemplū sterilis anus pariturę, vt discat omnia deo possibilia quæ ordini naturæ videntur contraria. Vel, non quasi incredulam exemplis hortatur ad fidem, sed credenti quæ audierat ampliora replicat mysteria, vt quę deū ꝓgo erat pitura, precurſorē q̄q̄ de anu sterili nasciturū cognosceret. h ¶ Co. t. Quia de tribu Leui. i. de tribu dei. ¶ Be. Legimus, q̄ Aaron qui de tribu Leui erat, accepit vxorem de tribu

qui solus est altissimus: hō em̄ alt⁹ est inē creaturas corpales, sed angelus altior, deus autē solus altissimus. Ista etiam filiatio dei accipitur hīc per naturā, in oībus autē alijs cētūcūq̄ sanctis est tm̄ filiatio dei adoptionem. e ¶ Et dabit illi dominus deus se. Da. Contrariū videt p hoc q̄d habet Hiere. xxij. g. de Iechonia rege Iuda: Scribā virū istum sterilem, nec erit de semine eius qui sedeat super thronū Dauid. Beata aūt virgo Maria de q̄ nat⁹ est Iesus, descendit de Iechonia, vt patet Mat. j. q̄a ponit in Christi genealogia. Dicēdū q̄ Ieremias loquitur de regno tēporali ipsius Dauid in quo nullus postea regnauit de semine Iechoniæ: qa Iohannes Hircha & aliqui alij q̄ resumpserūt regiū nomen in Iudęa ante Herodē Ascalonitā, nō fuerunt de tribu regia, sed de tribu sacerdotali: Christus etiam qui descēdit de Iechonia sec'm carnē p virginē Mariā non sedit super thronū Dauid loquēdo de t. porali regno, imo istud negauit corā Pilato, dicēs: Regnū meū nō ē de hoc mūdo. Ioh. xviij. g. tamē in resurrectiōe sua accepit potestatem etiā inc̄tū homo sup oēm creaturā, secūdū q̄d ipe dicit Mat. xxviij. d. Data est mihi oīs potestas in cælo & in terra. Inc̄tū enim deus non accepit aliquā potestatē de nouo siue in tēpore. Angel⁹ aūt hic loquitur de regno spirituali & cælesti, q̄d figuratū fuit per regnū Dauid tpale, sicut & cælestis Ierusalē per tēporalē. vnde & subditur: f ¶ Et regnabit in domo Iacob in æter. i. super electos: De domo enim Abraham & Isaac aliqui fuerunt reprobati, sicut Ismael & Esau: sed in domo Iacob omnes eius filij â sanctis doctoribus inter electos sunt computati: quia & si ali qui peccauerūt, pœnitentiam egerūt. g ¶ Et re. e. nō erit fi. Christus enim non solū inc̄tū deus, sed etiā inc̄tum hō regnabit in ęternū, nō solū sup hoīes, sed etiā sup angelos. h ¶ Di. au. Ma. ad a. Hīc cōsequēt ponit cōsolatio Mariæ q̄tū ad modū cōcipiēdi: licet em̄ crederet firmiter ꝺ̄nū angeli implendū de cōceptiōe filij ꝓmissi, qa tm̄ angel⁹ ad plenū non expresserat modū cōcipiēdi, ideo de hoc quęsiuit beata ꝺ̄go dicēs: i ¶ Quō fi. i. Tāq̄ em̄ certa de facto, quērit de mō fiēdi. Cuius causa subdit k ¶ Quo. ui. nō co. i. non cognoscere propono. Secundū enim q̄ dicunt doctores catholici, beata virgo antec̄ despōsaret Ioseph habuit obseruantiā castitatis virginalis in desiderio: non tamē sic vouit expresse: sed cū postea deo ordināte esset ei desponsata qui erat in simili proposito, simul emiserunt votū l ¶ Et re. an. Ad declarandū modum concipiendi. m ¶ Dixit ei: Spiritus san. su. in te. i. non concipies humano modo, sed diuino, quia nō virtute semis virilis, sed virtute spūssancti. Et bene dixit. superue. in te. quia prius venerat spūssanctus sup virginē adhuc in vtero matris existentē eam ab originali purgādo, vt cōmuniter dī. Vl sec'm alios, vt cōiter etiā dr̄ â pcto origiali pręseruādo. Sed i cōceptiōe fuit dei supuenit spūssanct⁹, i. iterū venit ad cōferēdū maiorē gr̄ę plenitudinē quę no solū sctificauit mētē, sed etiā vētrē. n ¶ Et uir. altissi. dei filius, qui est dei patris sapiētia & virt⁹, vt dr̄. j. ad Co. j. o ¶ Obum. ti. quia in beata virgine sub vmbra carnis latuit virtus deitatis. p ¶ Ideoq̄ & q̄d nasce. &c. Dicit sanctum, absolutē, absq̄ determinatione: quia si dixisset sanctus deus vel sanctus homo vel aliquid cōsimile, non expressisset sanctitatē eius cōpletē: quia in eo est sanctitas diuina & hūana: & qcquid sanctitatis pōt cogitari in q̄cūq̄ creatura, eminētius ē in Christo: iō dicit sanctū absq̄ determiatiōe: Sicut etiā dns dixit Moysi Exo. iij. d. Ego sum qui sum: sic dices filijs Israel: Qui est misit me ad vos: vt per hoc ostēderetur q̄ plenitudo essendi, immo infinitas est ꝓpria ipsius dei. q ¶ Vocabi. fi. dei. Non adoptiuus sicut alij, sed naturalis. Et ad maiorē assertionem declarat angelus dictum suum per exemplum, cum subditur: r ¶ Et ec. Eli. co. &c. cō. i. s. Vt quę supra naturā cōceptū dederat sterili, daturus crederet & virgini.

Duæ opiniones quę catholicæ tenentur.

Moraliter

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Et paries fi. virgo permanens in partu, sicut & in conceptu. b ¶ Et uocabis nomē eius Iesum. Non dicit imponens q̄a hoc nomē fuit ipositū â deo patre, secundū q̄d̄ fuerat prędictū p Isaiā ꝓphetā. Jxij. a. Vocabitur tibi nomen nouū, q̄d̄ os domini nominauit. Sed istud nomē fuit diuulgatū p angelū ipsi Marię & Ioseph, & p eos alijs. Nomē etiā impositum est secūdū proprietatem futuram: quia salus humani generis futura erat per Iesum. Et hoc est quod dixit angelus ipsi Ioseph Matth. j. d. Vocabis nomē eius Iesum: ipse enim saluum faciet populum suū â peccatis eorū. Iesus enim salus interpretatur. c ¶ Hic erit magnus. Semper enim fuit magnus deus, sed futurus erat magnus homo & magn⁹ prophera, secūdū quod dicit Lucę. vij. c. Propheta magnus surrexit in nobis. d ¶ Et filius altissimi uocabitur, id est, ipsius dei qui solus est

* & parere per sanctā operationē. f ¶ Et re. i. d. Ia. q̄ interpretat supplātator. In illis ei q̄ supplātāt passiōes inordiatas & vitia, regnat Christus. In illis aūt q̄ supplātāt ab eis, diabol⁹. m ¶ Spi. &c. prius enim in eā veneratꝭ in sua sanctificatione, & superuenit in filij conceptione. r ¶ Et ecce Elisabeth &c. quæ senex erat & sterilis: & tamen ex dei dono cōcepit & peperit filiū maximi va

* loris, & per hoc

E ☞ vxorē de tribu Iuda Elisabeth, sororē Naason. Et in posteris Da
Pa.22.d. uid legimus, ꝙ Ioiada pontifex vxorē habuit de tribu regali Io
sabeth filiā Ioram; vnde vtrēq; trib⁹ regalis & sacerdotal⁹ erāt cō
Psal.109.a. iūcte, Hic Maria & Elisabeth cognate. Et cōgruit, vt de vtraq; tri
bu mediator nascat, q regnat in æternū: & est sacerdos in æternū
secundū ordinem Melchisedech. Et conue
nit vt eū altera de spū conceperit ', altera
spū repleta prophetauerit: Sed'm carnem
quoq; videantur fuisse cognate, quæ secū
dum deū spiritualis cognationis cōsortio
non carebant. a ¶ Ecce anc.do. Non
de singularitate meriti se extollit, sed suæ
conditionis & diuinæ dignationis p oīa
memor, se ancillam illius esse fatetur, cui⁹
mater eligitur, & cū magna deuotiōe pro
missionē angeli optat ipleri. b ¶ Et di.
Be, Accepto virginis cōsensu, cœlestia pe
pit angelus, quē virgo sequit quæ in mon
tana progredit; sic aīa quæ verbū dei con
cepit, virtutū cacumina gressu amoris cō
scendit, vt ciuitate Iuda i. confessionis &
laudis arcē penetret, & vsq; ad perfectio
nem fidei, spei, & charitatis, quasi tribus
mensibus in ea cōmoret. c ¶ Exurgēs.
Ambro. Non incredula de oraculo, non
incerta de nūcio, non dubitans de exēplo
† subsilijt, sed lęta pro voto, religiosa pro officio, se
subsultauit stina pro gaudio, visitat Elisabeth, & ean
dem hūilitatē quā angelo exibuit, homi
nibus quoq; exibere curat. Et hoc etiam
minoribus superior vt minor adiuuetur
vnde cito bñficia aduentus Mariæ & do
minicę pñtię declarātur dū subdit; Et fa
est, ut au. d ¶ Et intra. Hinc discant
F sancte mulieres, quam sedulitatem prēgnā
tibus debeāt exibere cognatis. e ¶ Et sa.
Elisa. Be. Prior salutat, quia decet vt q̄
to castior, tanto humilior sit. f ¶ Vt au
diuit salu. &c. Be, Amb, Ordine naturę
† in mulie- prior Elisabeth audit vocem, sed ratione
ribus mysterij prior Iohannes exultat; quia pri
or sentit gratiam, quia sicut illa Mariæ, sic iste domini sentit aduē
tum. g ¶ Exultauit &c. quia lingua non poterat, animo exul
tante salutat, & suæ præcursionis officium inchoat. Ecce apparet
quod angelus dixerat, spirituscto replebit adhuc ex vtero matris
suæ. h ¶ Et re. Ambro. Beda. Non prius repleta mater q̄ filius:
sed filius repletus replet & matrem. Maria ante conceptum. Elisa
bet post conceptū repletur. i ¶ Benedicta tu. Beda. Ambros.
Conueniunt verba euangelij cum verbis Psalmi in quo promitti
Psal.131.b. tur Dauid: De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Et ea
dem voce Maria benedicitur ab Elisabeth qua à Gabriele, vt & an
gelis & hoībus v enerāda, & nostris fœminis prę ferēda mōstretur.
☞ Et vnde hoc

Nicolaus de Lyra.

✠ a ¶ Et hic m.s. mensi in quo ipsa concepit. b ¶ Quæ uoc.
Eius enim sterilitas à tanto tempore iam erat nota, ꝙ sic vocabat:
Verūtamē, quia istud exēplum non est vsq; quaq; perfectū, qa ma
ius est ꝙ ginē cōcipere q̄ sterilē, ideo angelus inducit rationis effi
catiā ex dei omnipotētia, cū dicitur: c ¶ Quia n. e. om. uer. i. fa
ctum: quia dicere dei est facere. Sed'm illud Psal. od viij. a. Dixit & fa
cta sunt. Quicquid enim cōtradictiōem nō implicat, totū est deo
posibile, cuiusmodi est, virginē concipere. d ¶ Dixit au. Ma.
Hic cōsequēter ponitur filij dei conceptio, quia Maria certificata
de facto & de modo fiendi assensit fide & deuotione dicens humi
liter: e ¶ Ecce an. Super quod verbū dicit Bernardus: Quæ est
tam sublimis humilitas, quæ cedere nescit honoribus: insolescere
gloria nescit, mater dei eligitur & ancillam se nominat. f ¶ Fiat
mi. se. uer. Quod statim factum est, qa virtute diuina concepit fi
lium. g ¶ Et discessit. angelus ab illa. Peracto nuncio & fi
lio dei concepto. i ¶ In die. il. Postq̄ descriptus est præcursoris
Diuisio & Saluatoris conceptus, hic consequenter describitur vtriusq; or
tus. Et primō præcursoris, Secundō Saluatoris, se. ca. Circa ortum
præcursoris premittūtur aliqua præcedentia, Secūdō aliqua ortū,
concomitātia, ibi: Manst autē. Tertiō, quædā ort ū consequentia:
ibi: Et factum est die octauo. Circa primū tria ponūtur. Primū est.
exultatio nascituri infantis. Secundum est inspiratio matris, ibi
Et repleta est', Tertium, decantatio virginis, ibi: Et ait Maria:
Mirabilis aute

ipsa concepit filium in senectute
¶ Martius. ¶ A conceptione.
sua. Et hic mensis est sextus illi quæ a b
uocatur sterilis, quia non erit im c
possibile apud deū omne uerbum. d
a ¶ Ecce prompta obe
dientia. ¶ Vt dicitur: Filius ancillæ tuæ.
a Dixit autem Maria: Ecce ancilla do e
¶ Fiat sine virili semine conceptus in virgine.
mini fiat mihi secundum uerbū tu f
um. Et discessit angel⁹ ab illa. Exur g h
gens autem Maria in diebus illis, i
a ¶ Non retardat asperitas itineris. b ¶ Non gaudet
diu in publico videri.
abiit in montana cum festinatione k
a ¶ Vt grandæuæ prægnanti iuuencula deseruiret.
d in ciuitatem Iuda: & intrauit in do m
a ¶ Quasi congratulans de dono
quod eam accepisse didicerat.
e mum Zachariæ, & salutauit Elisa n
f beth. Et factum est, ut audiuit salu o
g tationem Marię Elisabeth, † exulta
a ¶ Quia senserat aduentum domini.
h uit infans in utero eius. Et repleta p
est spiritu sancto Elizabeth, & excla q
a ¶ Non tā clamosa q̄ deuota. b ¶ Quia magna dona
dei cognouit. c ¶ Prophetant matres spiritu paruu
lorum. d ¶ Non solum inter mulieres benedicta,
sed inter benedictas maiori benedictione insignis.
mauit uoce magna, & dixit: Benedi r
a ¶ Non sicut alij homines benedicti, sed sicut
Apostolus ait: Qui super omnia deus benedictus in
secula, & per quem benedictio venit ad alios.
cta tu † inter mulieres, & benedictus s

Mirabilis āt exultatio pueri nascituri fuit ꝓpter pñtiā domini sui G
in vtero ꝙginali, & iō pmittit aduent⁹ Marię, cū dr. h ¶ Exurg.
au. Ma. A quiete deuotionis & orationis q̄ erat præuia oīb⁹ ope
rib⁹ suis. k ¶ Abijt in m. Quia loc⁹ vbi manebat Zacharias erat
altior Galilea, à q̄ recessit Maria. l ¶ Cū festinatio. Vt ostēderet,
ꝙ vigo non debet morari in loco publi
co, nec ibi contrahere colloquia. n ¶ Et
sal. Elisa. Tū qa erat humilima, tum qa
erat iunior. & iō prius eā salutauit, & qa
ad ei⁹ obsequiū venerat. o ¶ Et fac. est
&c. exul. inf. Cōgaudens ad pñtiā dñi.
Hoc autē duob⁹ modis potuit fieri sed'm
ꝙ dicit Aug. Vno mō si c, ꝙ Iohānes nō
dū natus cognosceret p spūm sctm dūm p
sentē in vtero virginis: & sed'm hoc opor
tet dicere e, ꝙ in eo fuit acceleratus vsus rō
nis. Alio mō sic, ꝙ Iohannes non cogno
sceret pñtiā Saluatoris, sed mater ei⁹ q̄ ha
bebat vsum rōnis. Illa tñ motio pueri &
exultatio facta à deo ad declarationem sā
ctitatis virginis & ꝑlis in ea existētis, sicut
de btō Franciſco legit, ꝙ anes rōne caren
tes prædicationē ei⁹ attentè audiebāt ac si
ꝙha ei⁹ intelligerēt. Quod fctm est à deo
ad approbationē ꝓdicatiōis viri sctī. Neu
trū tñ modū determinatè asserit Aug. sed
dicit, ꝙ siue hoc modo siue illo facta fue
rit dicta exultatio, attribuēda tñ est diuio
miraculo. Et hoc satis patet, qa non pote
rat fieri per naturā. Aliq aūt alij expositio
res dicunt determinatè, ꝙ facta fuit dicta
exultatio primo mō. Vñ dicit Græcus ex
positor: Propheta parente acutius videt,
& audit salutatq̄ ꝓphetatū. Et subdit ibi
dem: Et in finu auit gra, q̄ naturę ignota ex
tirerant; reclusus ventre miles agnouit
dñm ac regem orituru, vētris tegmine nō
obstante mystice visioni, inspexit em non H
palpebris, sed spiritu. p ¶ Et repleta ē.
Hic consequenter describitur inspiratio
matris quæ ostenditur, cū subdit: q ¶ Et
exclamauit uoce magna. Ista magnitudo magis intelligenda est
ratione deuotionis interioris quā soni exterioris. r ¶ Benedicta
tu inter mu. i. sup omnes mulieres. Cuius ratio subditur: s ¶ Et
benedi. fru. Per hoc enim quōd conceperat dei filium, contrahe
rat quodāmodo infinitatem bonitatis, inquātū mater est filij boni
tatis infinitæ. Augelus autē salutans virginem. supra non dixit: bñ
dictus fructus ventris tui, quia virgo nondum conceperat filium
dei, sed postea cum consensit tunc concepit, vt supra dictum est.
✠ Et vnde hoc mi. Moralitas
noris. Et per hoc significatur: ꝙ aliquando personæ proiectę ęta
tis & bonis operibus steriles ex donis spiritussancti faciunt magnū
fructum in ecclesia dei. sicut patet de sancto Dionysio & Augusti
no, qui proiectæ ætatis vocati fuerunt ad fidem Christi. e ¶ Ec
ce ancilla domini. Bernū. Quæ est tam sublimis humilitas, quę ce
dere nescit honoribus & insolescere gloria nescit: mater dei eligitur
& ancillam se nominat. h ¶ Exurgens autem Maria in die
bus illis. Ambro. Quo iam deo plena nisi ad montana consce
deret cum festina. ¶ Ambrosi. Discite virgines non circumcursi
tare per alienas ædes, non demorari in platæis, non aliquos in pu
blico immiscere sermones: ecce Maria in domo sera, festinat in pu
blico. m ¶ Et intrauit in domum Zachariæ, & salutauit.
Ambrosius. Discite vos sanctę mulieres sedulitatem quam debeas
tis prægnantibus exhibere cognatis: Maria quæ ante in intimis pe
netralibus versabatur: non eam à publico virginitatis pudore: non
ꝙ studio asperitas montium, non ab officio, prolixitas itineris reta r
dauit. Discite etiam vigines humilitatem Mariæ: venit propinqua
ad proximam, iunior ad seniorem, nec solum venit, sed etiam pri
or salutauit. Decet enim, vt quantò castior virgo, tantò sit humi
lior: nouerit deferre senioribus: sit magistra humilitatis in qua est
professio castitatis: quia superior venit ad inferiorem, vt inferior ad
iuuetur: Maria ad Elisabeth, Christus ad Iohannem. p ¶ Et re. ē
spiritusancto Elisabeth. s. audita salutatione Mariæ: quia quę
cunq; ipsa respicit oculo clementiæ vel affat, recipit à deo donum
gratię & laudē prorumpit Marię. Ideo subditur: q ¶ Et exclam.
uoce magna, & dixit. Origenes. Si autem dominus necaugmē
tum nec detrimentum recipere potest, quid est ꝙ Maria loquitur?
à Magnificat

a ¶ Et un. hoc. Beda. Amb. Nō ignorat spūssanctū esse operatorē, q̄ mater ꝓphetę à matre dñi ad ꝓfectū sui pignoris salutetur, sed nō sui meriti hoc, sed diuini fateť esse mūeris: qa idē spūs q̄ ꝓphetię donū dedit, parię humilitatē ꝓstitit. b ¶ Mater do. Sentio miraculū, mysteriū cognosco: mater dñi verbo fœta, deo plena. c ¶ Vt facta. Ipso momento quo vox intrat ad aures corporis, virtus spiritualis eor intrat audientis: & non solum matrem, sed etiā sobolem amore advenientis accendit. d ¶ Exultauit. Be. Reuelante spiritu quo impleta erat, intelligit quid exultatio infantis significet: scilicet venisse matrem illius cuius prę cursor erat futurus. Et quę ante onus parētis erubescat, dū nesciret mysterium religionis, iam benedicit: Et qui se occultabat, quia conceperat filiū, iactat se, quia genuit prophetam. Et quę in occulto cognouerat, his qui simul aderant & audiebant palam euangelizat, dicens: Beata quæ credidit ỹ go, vbi sacerdos negauit. e ¶ Et be. Apparet Mariam non dubitasse, sed credidisse: & ideo fructū consecutam esse. Apparet etiam Elisabeth ipsa verba angeli ad Mariam dicta p̄ spiritum intellexisse. ¶ Ambro. Be. Congruè ante Iohannem Elisabeth, & ante domini generationem prophetat Maria, vt sicut pc̄m in initio à muliere cœpit, ita in initio saluris bona à muliere inchoarent. f ¶ Magnifi. an. Beda. Primò dona sibi spiritualiter cōcessa profitetur, deinde beneficia dei quibus generaliter humano generi in æternum consulere non desiſtit, enumerat. Q. Tanto munere me dominus sublimauit, vt nullo linguæ officio explicare possim, sed totum animi interioris affectum magnis gratiarum laudibus offero. Totum quod viuo totū quod sentio, totū qd̄ discerno, in eius magnitudine contemplanda, in eius præceptis obseruandis impendo. ¶ Beda. Moraliter. Quæcunq; anima credit, concipit & generat verbum dei, & opera dei agnoscit. Sit ergo in singulis anima Mariæ vt deum magnificet. Sit in singulis spiritus Mariæ, vt exulter in deo. Et si secūdū carnem vna est mater Christi, secundū spiritū omniū fructus est Christus. Magnificatur dñs, non q̄ ei aliquid humana vox adiungat, sed quia magnificatur in nobis: dum anima nostra quæ ad imaginem dei creata est, per iusticiam se Christo conformat qui est imago patris. Et sic dum ipsum Christum imitando magnificat, quadā participatione magnitudinis, eius fit sublimior, vt illam imaginem splendido bonorum colore factorum, & quadā emulatione virtutis in se videatur exprimere. g ¶ Et exultauit. Beda. Quia terrena non curo, prosperitas non emollit me, aduersitas non frangit, sed sola illius memoria delectat, à quo salus speratur æterna: illius diuinitate lætor cuius temporali conceptione mea caro fœtatur. h ¶ Quia respexit. Beda. Ecce q̄s vilia de se sentit, & totum gratiæ attribuit suo iudicio se humilem sentit: sed respectu gratię sic sublimatā, vt voce cunctarum gentium beatitudo eius præcipua dicatur: vt sicut per superbiam Euæ mors intrauit in mundū, sic per hūilitatem Mariæ vitæ introitus pandatur. Ideo etiam magnificat aīa mea dominū, quia mihi magna dignatus est facere, nihil meis meritis tribuo, sed magnitudinem ad illū refero, qui essentialiter potēs est, & de paruis & infirmis magnos facit & fortes. i ¶ Quia fecit mihi magna. quia in me carnem sumpsit, & mea peccatis mundauit, & dona spiritussancti mihi contulit. k ¶ Et san. Be. In Græco Agyon, quod sonat extra terrā, quia nomini eius cōsecrati, nō in terrā cōuersionē, sed in cęlis debēt habere. l ¶ Et mi. Beda. A specialibus donis ad generalia dei iudicia se conuertit, & totius humani generis statum describens, quid superbi, quid humiles mereantur, qd̄ filij Adæ per liberū arbitriū, qd̄ filij dei sunt p̄ gratiā explicat. Q. Non mihi soli fecit magna, sed etiam omnibus timentibus eum, in omni progenie Iudæorū & gentiū. Vel in omnes progenies totius mūdi quas creaturas p̄euidit. ¶ Cōmē data misericordia in timentibus, subdit qd̄ contēptores mereanť,

Nicolaus de Lyra.

☞ Fecit potentiam

✣ a ¶ Et unde hoc mi. Ista enim non poterat scire Elisabeth nisi per reuelationē spiritussancti. b ¶ Exul. in gau. Ipsa enim Elisabeth per Elisabeth per spiritūsc̄m cognouit, q̄ illa exultatio fuit propter prę sentiā dñi in vtero virginali, c ¶ Et be. quæ qa per ascensum fidei concepit. d ¶ Perfi. ea. &c. quæ d. p̄ angelū nunciantem & etiā p̄ spiritūsanctū mentē virginis illustrantē, & eā immediate docentē. e ¶ Et ait Ma. Hic cōsequēter describit decūtatio virginis: & præmittitur titulus cantici, cum dicitur, Et ait Maria. Hoc em̄ cāticū sic intitulatur, qa Canticū Mariæ nominatur. Et subdit ipsum cāticū: f ¶ Magni. q. d. Maria: O Elisabeth tu me magnificas: sed ego totū deo attribuēs ipsum magnifico in hoc cantico: Vbi primò ponit modus cantici. Secūdò, subdit causa cantādi, ibi: Quia respexit. Circa primū declaratur laus virginis tanq̄ magna, cū dr. Magnifi. Secūdò, vt deuota, ibi: g ¶ Ani. me. non trīs labia mea. Tertiò, vt debita, cū dr h ¶ Do. cui debeť laus & honor. Quartò, vt iucunda, ibi: Et exul. spi m. Quinta: vt recta, ibi: In deo saluta. &c. Et dicit: i ¶ In deo. rōne creatiōis. k ¶ Salu. ratione recreationis. l ¶ Meo. rōne assumptę hūanitatis, qa sic fuit ipsius ỹ ginis & non alteriꝰ. m ¶ Quia re. Hic cōsequēť describit causa cantādi. s. diuina beneficia collata. Et primò ỹ go recolit bīficia sibi collata singulariter. Secdò, bīficia collata toti mūdo generaliť, ibi: Et misericordia eius. Tertiò bīficia collata populo Iudęorum specialiť, ibi: Suscepit Isr. Circa primum dr: Quia re. hu. an. s. q. d. virgo beata: Bñ debeo magnificare & laudare dominum: Quia res. hu. an. s. quia licet ex omnibꝰ virtutibus fuerit disposita ad cōceptionē filij dei, specialiter tamen hoc fuit ex hūilitate. n ¶ Ec. enim. ex hoc bea me d o. gene. id est Iudæi & Gentiles. Ex omnibus generationibꝰ aliqui sūt conuersi ad fidem qui confitentur ipsam virginem beatam. Hoc etiam patet in Saracenis. vnde in Alchorano Mahumeti dicitur de Maria virgine. Dixerunt angeli: O Maria deus annunciat tibi verbum ex ipso, & erit nomen eius Iesus filius Mariæ. Et alibi in eodem libro dixerunt angeli: O Maria deus vtique elegit te, & purificauit te, & elegit te clariam super mulieres seculorum: Et multa alia ibi dicuntur ad laudem virginis. o ¶ Quia fecit mihi magna. in sanc̄ificatione: sed maxima in filij dei conceptione. p ¶ Qui potens est. Virtute enim potentiæ dei infinitæ facta sunt hæc. q ¶ Et sanctum nomē eius. quia quicquid sanctitatis potest cogitari, totum eminentius est in eo. r ¶ Et mi. ei us. Hic recolit beata virgo beneficia exhibita toti mundo, cū dicitur: Et misericordia eius. id ē ben eficiū incarnationis qd̄ ex misericordia dei factū est. Vñ petebat Daui d: Oñde nobis dñe misericordiā tuā. q. d. ostēdisti potentiam tuā in creatiōe mundi de nihilo, & sapientiam tuā in mundi gubernatione sic ordinata, & iusticiam tuam in peccatorum punitione:

✣ f ¶ Magnificat anima mea dominum. Sed si considerem dominum Saluatorem imaginem esse inuisibilis dei, & animam meam factam ad eius imaginem, vt sit imago imaginis: tūc videbo quoniam in exemplo eorum qui solent imagines pingere quando magnificauero animam meam opere, cogitatione, sermone, tunc imago dei grandis efficitur & ipse dominus cuius imago est in anima mea magnificatur. b ¶ Et exultauit spiritus meus in deo salutari meo. Theophilus. Ille autem deum magnificat, qui dignè sequitur Christum, & dum Christianus vocatur, Christi non minuis dignitatem magna & cælestia operando, & tunc spiritus eius id est spirituale charisma exultabit, & non mortificabitur. m ¶ Quia respexit humilitatem an. Aug. O vera humilitas, quę deum hominibus peperit, vitā mortalibus edidit, cælos innouauit, mundū purificauit, paradisum aperuit, & hominum animas liberauit: facta est Mariæ humilitas, scala cælestis, per quā deus descendit, ad terras. o ¶ Quia fe. mihi. Chrys. Dicit autem qui potēs est. vt si quis diffidat in conceptionis negocio, dū virgo manēs cōcepit, retorqueat miraculū ad potentiam operantis. r ¶ Et miseri. Be. A specialibus se donis ad generalia conuertens, totius humani generis statum describit, dicens. Et mi. eius à pro. in pro. timen. eum. q. d. non mihi soli fecit magna, sed & in omni gente, qui timet deum acceptus est illi

✣ Fecit potentiam.

Moraliter

Moraliter

Moraliter

Gloſ. ordi. Lucæ Cap I. De Lyra

a ¶ Fecit potẽ. in brachio ſuo. Beda. i. ipſo dei filio p quem omnia facta ſunt, p quẽ oia poteſt. Per qd brachiũ diſpſit ſuper Eccle. 10. b. bos mẽte cordis ſui. Initiũ totiꝰ mali ſuperbia, p quã primꝰ hõ exul factꝰ eſt, in q̃ pſeuerãtibꝰ grauior vindicta futurę diſpſionis reſer/ Act. 8. a. uatur. b ¶ Depoſuit potentes de ſede. Beda. Paulus pro ſuperbia de ſede legalis doctrinę depoſitus, ob humilitatẽ ad euangelizandã fidẽ ſublimaꝝ. Sic etiã fit ſæpe in alijs. Superbi qui ſupra mẽſurã ſe extollũt. idẽ potentes qa non in deũ, ſed in ſua ỹtute cõfidũt, qui Lucæ. 14. c deponũtur, quia oĩs qui ſe exaltat humiliabitur, & q ſe hũiliat exaltabiť. c ¶ Eſu 1. Iohan. 3. a rien. im. bo. Beda. Qui æterna toto ſtu/ † cogitatio dio deſiderãt, ſaturabuntur, cũ Chriſtus apparuerit in gloria. Sed qui terrenis gaudent, in vltimo inanes totius beatitudinis dimittunť. In præſenti etiam videmus humiles diuina gratia impleri, ſuperbos lumine veritatis priuari. d ¶ Suſce. Iſra. pue. ſu. Poſt generalem diuinæ pietatis & iuſticiæ cõmemorationem, ad ſingularem nouæ incarnationis diſpenſationem conuertit verba. Suſcepit, quaſi medie/ † vſq; in ſeculum ægrum. Viſibilis inter hoies factus, vt faceret Iſrael. i. videntes deum, puerũ ſuum ſibi obedientem & humilem, quia non niſi per humilitatem ſaluãdi ſunt. e ¶ Memo. mi. ſuæ: quia q; hominẽ redemit, nõ meritũ eſt hominis, ſed donum diuinę pietatis. f ¶ Sicut loquutus eſt. Memoriam patrum quibus hæc ſalus reuelata ẽ faciens, Abraham nominatim exprimit, p cui primõ ipſa incarnatio manifeſtata eſt g ¶ Et ſemi. Non tam carne geniti, q̃ fidei veſtigia ſecuti: quibus aduentus Saluatoris in ſecula eſt promiſſus: quia ipſa promiſsio hęreditatis nullo fine claudetur. Nam & vſq; in finẽ ſeculi credentes non deerũt, & beatitudinis erit gloria perẽnis. h ¶ Manſit autem Ma. Beda. Tandiu mãſit, donec videret præcurſoris natiuitatem: propter quam maximè venerat. Nec cauſa ſola familiaritatis tandiu manſit, ſed vt tanto tempore & Elizabeth & Iohannis creſceret p fectus. Nam ſi in primõ aduentu Mariæ, ſpũſancto ſunt repleti, multũ eſt illis ſuperadditũ tanta mora mãſionis. ¶ Myſtice. Ani Myſticè ma caſta quæ ſpũalis verbi deſiderium cõcipit, neceſſe eſt, vt alta exercitus cæleſtis iuga ſubeat, & quaſi trium menſium dies ibidem demorata, quouſq; fidei, ſpei, & charitatis luce radiętur, perſeuerare non deſiſtat. i ¶ Impletũ eſt. Beda Verba impletionis ſacra ſcriptura in bonorum tam ortu, vel obitu, vel actu ponere conſuevit. quorũ vitam plenitudinem perfectionis habere ſignat: Vt Impleti ſũt dies Marię vt pareret. Impleuit Salomon ędificare domum. Defunctus eſt Abraham plenus dierum. Cum venit plenitudo tẽpis, miſit deus filium ſuum. Sed cõtra dies impiorũ, inanes Iſa. 2. a. & vacui. k ¶ Et audie. Ambroſius. Be. Habetur ſanctorũ editio lętitiã plurimorum, qa cõe bonũ ẽ. Iuſticia eñ cõmunis virtꝰ eſt & ideo in ortu iuſti futuræ vitæ inſigne præmittitur, & gratia futuræ virtutis exultatione vicinorum præfigurante ſignatur. Gal. 4. a.

☞ Die octauo

Nicolaus de Lyra.

punitiõe, ſicut in diluuio & ſubuerſiõe Sodomę & Gomorrę: & iõ oſtẽde nobis dñe miſericordiã tuã in filĳ tui incarnatione. a ¶ A pro. ſ. Iudęorum, quia ſicut dñ Ioh. iĳ. c. Salus ex Iudęis eſt, qa incarnatio facta ẽ in ỹ gine Iudęa natiõe, ſed qa bñficiũ incarnatiõis ad totũ mũdũ diffundiť. Ideo ſubditur: b ¶ In proge. ſ. omniũ gentiũ. Verũtamẽ, qa licet beneficiũ incarnatiõis ſe extẽdat ad oẽs q̃tũ ad ſufficiẽtiã, nõ tñ q̃tũ ad efficaciã, ſed tm̃ ad iuſtos. Ideo ſubditur: c ¶ Timen. cum. ſ. timore filiali & caſto. d ¶ Fecit potentiã in bra. ſuo. i. in filio ſuo, qui vocať brachium dñi, Iſa. liĳ. a. Brachiũ dñi cui reuelatum eſt. e ¶ Diſper. ſu. i. legiſperitos & Phariſæos qui fuerunt ſuperbi. f ¶ Mẽte cor. ſui. Spernentes conſiliũ dei, vt dicitur. ĳ. vĳ. cap. Et ipſi cũ cæteris Iudæis. xlĳ. anno à paſſione Chriſti fuerunt capti, & captiuati p Titum & Veſpaſianum, & p orbẽ diſperſi. Et loquit hic ỹ go de futuro p modũ pręteriti, ppter certitudinem euẽtus ſuæ ꝓphetię g ¶ Depoſuit potentes de ſe. i. Iudæos qui erant potẽtes in lege & ꝓphetis, dimittens eos ex ſuo demerito in profundo erroris ſecundũ q̃ dicitur Roma. xĳ. c. Cæcitas ex parte contigit in Iſrael. h ¶ Et exal. humi. i. Gentiles hũiliter & deuotè prędicationem apoſtolorum ſuſcipientes. Et ideo ſubditur: i ¶ Eſuri. im. bonis, quia Gentiles cordia eius à progenie in progenies: a b

¶ In omni gente, qui timet deum acceptus eſt illi. ¶ Et hoc per filium.

a timentibus eum. Fecit potentiam c d
in brachio ſuo: diſperſit ſuperbos e
¶ Id eſt voluntate. ¶ Id eſt deponet.
b † mente cordis ſui. † Depoſuit po/ f g
tentes de ſede, & exaltauit humiles. h
c Eſurientes impleuit bonis, & diui/ i k
¶ Bed. Sicut medicus ægrum.
d tes † dimiſit inanes. Suſcepit Iſ/ l
¶ Id eſt vt memor eſſet.
e raẽl puerum ſuum: † memorari mi m
f ſericordiæ ſuæ. Sicut loquutus eſt n
g ad patres noſtros, Abraham & ſe/ o
h mini eius † in ſecula. Manſit autem p q r
Maria cum illa quaſi menſibus tri/
a ¶ Poſt partum eius.
bus, & rẽuerſa eſt in domum ſu/ s
i am. Elizabeth autem impletum t
eſt tempus pariendi, & peperit fi/ v
k lium. Et audierunt uicini & cogna/ x y
ti eius, quia magnificauit domi/ z

nis. quia gentiles cum magno deſiderio, quod per eſurientem de G ſignatur, verbum dei receperunt. k ¶ Et diuites di. inanes. i. Ie. giſperitos diuitijs ſcripturarũ prius repletos, dimiſit inanes per excæcationẽ eorum & falſum intellectum ſcripturarum. l ¶ Suſce. Iſrael pue. ſu. Hìc recolit beata ỹ go beneficia exhibita ppſo ſuis dæorũ ſpecialiter, cũ dicitur: Suſcepit. Quia deus accepit carnem puerilẽ de populo Iſrael, quod fuit beneficiũ illi populo collatũ, maximè quãtũ ad credentes de populo illo. m ¶ Memorari miſericor. ſuæ. Ad modũ enim recordantis ſe habuit quando filium ſuũ pñbus antiqꝰ promiſſum in carne miſit. Ideo ſubditur: n ¶ Sicut loquu. eſt ad pa. no. i. ad patriarchas & propheras. o ¶ Abraham † Deinde & ſemini eius. ſecundũ qd dicitur Ge. xxij. In ſemine tuo benedicentur omnes gentes terræ. p ¶ In ſecula. Quia caro humana, permanebit æternaliter deitati vnita. q ¶ Manſit autẽ Maria. Hìc cõ ſequenter deſcribuntur cõcomitantia ortum præcurſoris, quorum primum reſpicit virginem. quod notatur cùm dicitur: Manſit autem Maria cum illa. i. cum Elizabet pro cuius conſolatione & obſequio venerat. r ¶ Quaſi menſibus t. Et ſic pater, q̃ manſit vſq; ad tempus partus Elizabet, quia in fine ſexti menſis nunciauit ſibi angelus conceptionem Elizabeth. s ¶ Et reuer. eſt in do. ſuam. Cõpleto tamen prius ortu prę curſoris, vt cõmuniter dicitur. Vnde dicunt aliqui, qd ipſa recepit præcurſorem & tenuit. Aliq tñ doctores, vt Theophilus Grẽcus, dicũt q̃ imminente partu Elizabeth receſſit. Tũ qa virgines ĩ partu mulierũ nõ ſolent adeſſe. Tum quia aliæ mulieres iam venerant ad partum Elizabeth. Et ideo obſequium Mariæ non erat vltrà ſibi neceſſarium, quod per alias mulieres poterat fieri. Secundum reſpicit matrem præcurſoris, quod notatur cũ dicitur: t ¶ Elizabeth autẽ &c. tẽ. pa. ſ. nouem menſium. v ¶ Et pe. fi. Sicut per angelum fuit prædictũ. x ¶ Et audie. uicini. illi qui erãt cohabitantes. y ¶ Et cognati. qui erãt ex eiꝰ cõſanguinitate & affinitate. z ¶ Quia magnific. domi. i. magnam miſericordiã ei fecit auferendo ſterilitatis opprobrium, & dando tantũ ac talẽ filium ſic nunciatum mirabiliter, & conceptũ ſupnaturaliť.

☞ Et congratu

¶ Fecit poten. in brachio ſuo. Orige. Timentibus autem Moraliter fecit potentiã in brachio ſuo, quia licet infirmus ad deũ accedẽris, ſi timueris eũ, promiſſam ỹ tutem cõſequeris. g ¶ Depoſuit poten. Cyrillus. Magna ſapiebant dæmones, gentilium ſapiẽtes. Phariſæi & Scribæ Iudæorũ: hos tamen depoſuit, erexitq; humiliãtes ſe ſub potenti manu eius, dans illis virtutem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones omnemq; poteſtatem inimici. i ¶ Eſurientes impleuit bonis. Gloſſa. Qui æterna toto ſtudio quaſi eſurientes deſiderant, ſaturabuntur cũ Chriſtus apparuerit in gloria: Sed qui terrenis gaudent, in fine totius beatitudinis inanes dimittentur. l ¶ Suſcepit Iſrael puerum ſuum. Bed. Puerũ ſuum obedientem, ſ. & humilẽ. nam qui contemnit humiliari, non poterit ſaluari. n ¶ Sicut loquu. eſt ad patres no. Abra. & ſemini eius. Bed. Semini eius dicit, non tam carne q̃ genitis q̃ fidei eius veſtigia ſequutis, quibꝰ aduentus Saluatoris in ſecula eſt promiſſuꝰ. q ¶ Manſit autẽ Maria cum il. Moraliter autem Maria dici poteſt quęli Moraliter bet perſona ſibi deuota, ſicut & diligens deum deus dicitur ſecundum Augu. Dicit enim ſic: Si terram diligis, terra es: ſi aurum diligis, aurum es, & ſi diligis deum, deus es. ſ. p charitatis vnionem. Hęc igitur Maria exurgens aſcendit in montem: exurgit acidiæ reporẽ excutiendo: aſcendit in montana diuina meditando: in ciuitatẽ Iudę, confeſſionem diuinæ laudis exercendo: Intrat domum Zachariæ eccleſiã deuotè frequẽtãdo; & ſalutat Elizabeth id eſt Mariam ad quã habet ſpecialem deuotionẽ. Elizabeth enim interpretatur dei abſconſio. Et hoc competit Mariæ in qua deus nouem menſibus fuit abſconditus, Iſa. xlv. c. Verè tu es deus abſconditus Saluator Iſrael. Et ab Elizabeth. i. Maria reſalutaťur, quia ſui memorum neq̃quam immemor exiſtit. Et manet cum tali perſona ſibi deuotatribus menſibus. i. tribus tẽporibus. ſ. iuuẽtute, ſenectute, & medio Allego. tempore. t ¶ Elizabeth autem &c. Beda. Alle. autem Iohannis celebrata natiuitas, graria nouĳ Teſtamenti inchoata ſublimitas. Cui vicini & cognati patris nomen magis quàm Iohannis imponere volebant, quia Iudæi qui ei legis obſeruatione quaſi

* affinitate iunctę

a ¶Die octauo. Per circūcisionem resurrectio domini figurat, qa & octaua dicit. post sabbatū facta est: Et sicut illa à reatu mortis absoluere solebat, sic ista immortalis vitę natiuitatē, & in autore nostro exhibuit, & ī nobis mōstrauit sperandā. b ¶Et uocabāt eū Be. Iohānis celebrata natiuitas, est noui testamēti ichoata gratia: cui Iudæi (qui legis obseruatione q̄si affinitate iuncti erāt) nomen patris uolūt imponere: quia magis iusticiā quæ ex lege est, volūt suscipere, q̄ gratiam quæ ex fide. Qui puerū nomine p̄ris vocāt, eos figurāt qui domino noua gratiæ munera declarante, cuperent eū potius per cōsuetā veteris sacerdotij edictā prædicare. Vnde bene Zacharias memor domini interpretatur, qa memoriā antiq̄ obseruationis à dño datæ figurāt, Mater quæ ꝓbis, & pater qui scriptis q̄ Iohānes vocetur astruūt, significat q̄ ipsa legis doctrina, de susciptēda gra Christi viua voce instruit, dicēdo p legislatorē: Prophetā suscitabit vobis dñs de fratrib⁹ vestris ipsum audite: & ipsum sacerdotiū legale ceremoniarū typis (q̄si mutis lrarum figuris) gratiam euangelij si rectè intelligatur exprimit. c ¶Innuebāt. Qui innuūt p̄ri de noīe pueri, significant illos q testimonio legis, intēdūt astruere gratiā fidei. d ¶Aper. ē au. Q̄ declarato & cōfirmato noīe Iohānis, apiē os Zacharię & bñdixit, patet, qa manifestata est p apl̄os gra noui Testamēti. Multa etiā turba sacerdotū, relicta taciturnitate nociua, obedit fidei, & prędicat dona remissionis: & q̄ pri⁹ occultabant in sacerdotio legali, rōnabiliter intellecta soluūtur. Quod in die circūcisionis Iohannis factus est timor super vicinos, significat q̄ tpe dñicæ resurrectiōis, apl̄is dato spū & prædicata gra Christi, salubris timor nō solū Iudæorū q erāt vicini vl̄ situ loci, vel scia legis, sed etiā exterarū gentiū corda cōcussit. Nec tm̄ mōtana Iudææ, B sed oīa mūdani regni mūdanæq̄ sapientiæ culmina Christi fama trāscendit. Pręcurrētia signa prębēt iter præcursori veritatis, & futurus ꝓphęta pręmissis commendatur auspitijs. e ¶Et propheta. Bed. Magna largitas diuinæ pietatis. Ecce loquela quæ tota ablata est diffidenti, cum spū propetiæ restituta est credenti. ¶Ambros. Elisabeth paucis, Zacharias multis prophetat: vterq̄ sancto spiritu replet⁹ loquebatur, sed disciplina seruatur, vt mulier magis discere quæ diuina sunt studeat q̄ docere. f ¶Benedict⁹. quia dum bonitatem dei rogauit, pro liberatione pręcursor donatus est. g ¶Visitauit. Quod proximè faciendum cognouerat, prophetico more q̄si iā factum narrat. h ¶Cornu. Bed. Per cornu quod carnem excedit, cū omnia ossa carne tegantur, regnum Christi significatur, quo mūdus & gaudia carnis superant. In cuius figuram Da.

Nicolaus de Lyra.

congau. ebāt

ute, 28. c.

in tota itana. s. gione

Nō est irelligēdū, q̄ nullus Iudęus vocat⁹ fuisset prius Iohannes; C qa alij Iudęi fuerūt añ sic noīati, vt patet. j. Mach. ij. de Iohāne frē Iudę Machabęi, & de Iohāne Eupolemi: sed cognatio hic accipit ꝓpinquitas generis, qa null⁹ fuerat sic vocat⁹ de cognatiōe Elisabet aut mariti ei⁹. i ¶Innue. au. pa. e. p signa visibilia, ex q̄ patet q̄ nō tm̄ erat mut⁹ sed etiā surdus. Si em potuisset intelligere verba quæ melius & breuius exprimūt mētis cōceptū, quæ fuissent ab eo p verba, & non p alia signa. k ¶Iohānes est nomē ei⁹. i. hoc nomē nō ipono, sed impositū est à deo. l ¶Et mirati sunt. Hīc consequēter describitur ppī admiratio ex mirabilibus quæ videbāt circa puerū natū & parētes eius, videlicet ex mirabili conuenientia patris & mr̄is in nomine pueri, & in loquela reddita patri. ideo subdit: m ¶Apertum est au. ili. os eius. Per confessionem em̄ fidei in scripto quā verbo facere non poterat, meruit liberari, sicut ꝓpter ꝙ bum dubitationis demeruerat ligari. n ¶Et fa. est t. ma. super omnes ui. eo. i. admiratio magna vel timor dñi qui sic mirabiliter punierat Zachariam & liberauerat. o ¶Et super oīa. quia † quid facta insoluta & mirabilia libentius narrātur. p ¶Et posuerunt omnes. qa talia magis memoriæ commendantur. q ¶Dicentes: Quis putas puer iste erit. q. d. valde magn⁹ erit. Cuius cā subditur: r ¶Etenim manus domini e. cū illo. i. virt⁹ dei operatiua miraculorū in eius annunciatione, conceptiōe & natiuitate ostensorum: ex qbus rōnabiliter concludebatur magnitudo pueri futura coram deo, sicut fuerat prædictum Za- D chariæ: Erit enim magnus coram domino. s ¶Et Zacharias. Hīc consequenter describitur patris inspiratio, cùm dicitur: Et Zacharias pater eius impletus est spiritusan. Et subditur eius ꝓphetia p modū cāntici seu diuinæ laudis expressa, cū dr̄it: ¶Benedict⁹. In q̄ cāntico priō prætmittit ptinentia ad redēptorē: sec'ō ptinētia ad ipsi⁹ præcursorē, ibi: Et tu puer. Circa primū dicitur: Benedic. dominus. oīm per generalem gubernationem. v ¶Deus. per creationem. x ¶Israel. per specialem cultum & deuotionem, & beneficiorū specialem populo Israel exhibitionem. y ¶Quia uisi. i. visitabit. Loquitur enim de futuro per modum præteriti propter ꝓphetiæ certitudinem. Hęc autem visitatio facta est in Christi natiuitate, quæ erat adhuc futura, & cōuersatiōe, qa visitauit nos sicut medicus infirmum, sicut dicitur Lu. vj. c. Virt⁹ de illo exibat & sanabat oēs. z ¶Et fecit redem. in sua benedicta passione, per quam redempti sumus. a ¶Et erexit cornu salutis nobis. id est virtutem consequendi salutem æternam, & hoc fecit in sua resurrectione, qua resurre-

c ✠ xit ad

Moraliter

* affinitate iuncti erant, magis iusticiam quæ ex lege est sectari: q̄ fidei gratiā suscipere cupiebāt: sed Iohannis, hoc est gr̄æ dei vocabulum, mater verbis, & pater lr̄is ꝓnūciare satagūt: qa & lex ipsa psalmicę ac ꝓphetæ aptis sniarū voob⁹ gratiā Christi prędicant. n ¶Et fac. est ti. Greg. Mysticè Tpe dominicæ resurrectiōis prędicata gratia Christi: salubris timor non solum Iudæorum q erāt Mysticè vicini vel situ loci, vel scia legis: sed etiam exterarū gentiū corda cōcussit: Nec tm̄ montana Iudææ, sed omnia mundani regni, mūdanæq̄ sapię culmina Christi fama trāscēdit. s ¶Et Zacharias pa. ei⁹ im. est. Per Zachariā sacerdotē, designatur bonus ep̄s, qui spūsancto debet esse plenus, & pater spūalis Iohannis, id est hominis gratiosi coram deo & hominib⁹ bonis. Debet etiam deum de suis beneficijs collaudare: ideo subditur dicens: r ¶Benedictus dominus deus. i. oīm fidelium. y ¶Quia uisitauit. in sua natiuitate, in qua visitauit nos oriēs ex alto, vt dicitur infrà. z ¶Et fecit redemptionem plebis suæ. in sua passione. a ¶Et erexit cornu salutis nobis. in sua resurrectione & ascensione.

c * In domo

Non est

figurã Dauid & Salomõ cornu olei, fũt in regni gloriã consecrati,
E vt prius Saul lẽticula. ¶ Cornu. i. Christũ, quia cornu nec caro
1. Reg. 10. a nec os. Sic Christus nec caro tm̃, nec os tm̃ diuinitatis. a ¶ Qui
à se Bed. Tota veteris te. scriptura de Christo præcessit: Et à tpe
Ade sẽti pres, suis quiq; factis ei⁹ dispẽsatiõis testimoniũ reddunt
b ¶ Salutem. Erexit nobis salutem ex
inimicis: & est explanatio superioris ver
siculi, in quo breuiter idem præmiserat:
Et erexit cornu sa. nobis. c ¶ Oim.
Bed. Q. d. vel hominum peruersorũ, &
spirituum immundorum, de quorũ ma
nu interim, & spe salui facti sumus, & in
futuro re ipsa saluandi. d ¶ Ad faci en
dam. Locutus est: & erexit nobis salutẽ
ad faciendam misericordiam, vt miseri
cordiam quã patrib⁹ promisit, impleat
in nobis, & iuramentum quod fecit pa
tribus de liberatiõe nostra, in nobis per
Christum compleatur. e ¶ Et tu puer.
Beda. Non mirũ, si alloquitur infantem
octo dierum, quia qui in vtero matris
salutationẽ Marię audiuit, iam natus pa
tris vocem agnouit. Vel propter illos in
struendos qui aderãt, futura filij munera
quæ per angelum didicerat, depromit.
¶ Bed. Cum de domino loqueretur, re
pente ad prophetã ỹba cõuertit, v t hoc
quoq; beneficium esse domini designa
ret, ne cũ publica numeraret, quasi igra
†i vitę nr̃æ tus sua beneficia tacuisse videretur: quæ
agnoscebat se in filios susceptisse. f ¶ Sci
F entiã salu. Beda. Nomen Iesu. i. Salua
toris exponere, & diligentius commen
†cognitio dare volens, salutis frequẽtat mentionẽ
nem cũ cornu salutis erigẽdũ, saluẽ ex inimi
cis futurã, scientiam salutis plebi dandã
commemorat. Et ne temporalem salutẽ
promitti putares, addit in remissionem
peccatorum eorũ. g ¶ Illuminare his.
Be. In longa peccatorum & ignorantiæ
cæcitate depressis: quia exclusis errorum
tenebris attulit veram cognitionis suæ
lucem, & certum iter patriæ cælestis ape
ruit. h ¶ Ad dirigendos. Vt per oĩa
gressus nostrorum operũ, illuminatoris
nr̃i gr̃æ concordent, donec ad mansionẽ
†1. Reg. 2. c. perpetuæ pacis intremus. i ¶ Et erat.
† potẽs fie bat

☞ in deser-

Nicolaus de Lyra

illud Iohan, j. c. qđ Iohannes baptista negauit se esse prophetam Q
Ad quod dicendũ, q̃ verũ respõdit secundũ intentionem quẽren
tium: quia quærebãt si esset vnus de antiquis prophetis, vt Elias
Elisæus, vel hmõi, vt patet ibidem; & secundũ veritatem non erat
vnus de illis. Aliter etiam dicitur q̃ negauit se esse prophetã tãtũ,
qa fuit propheta, & plus q̃ propheta, se
cundum testimonium Saluatoris Matt.
xj. m ¶ Præibis enim an. fa. do. id est
ante filium dei qui est similitudo vel faci
es dei patris. Per faciẽ em̃ designatur no
ticia secundũ Greg. super Ezechielem. Ea
autẽ quæ ad noticiã pertinent in diuinis † Gratie
filio appropriantur. n ¶ Parare uias
eius. per prædicationem Christum an
nunciando, & p̃ baptismum assuefacien
do, quia homines per baptismum Iohã
nis disponebantur ad facilius recipiendũ † ad recipiendum
baptismũ Christi. o ¶ Ad dandã scię. dandam
salu. ple. ei⁹. i. ad prædicandũ salutem fi
endam per Christũ. q ¶ Per uis. mise.
dei nostri. i. per intimam & occultã dei
misericordiam facta sunt hęc. r ¶ Oriẽs
ex alto. i. ex sinu patris in mundo. s ¶ Il
luminare his qui in tenebris. id est pa
tribus in limbo existentibus, quos Chri
stus illuminauit, quando post passionem
suam ad illos descendit. t ¶ Et in umb
ra mortis. i. viuentibus adhuc in hoc
mundo, qui est quædam vmbra mortis,
quos illuminauit Christus per seipsum
prædicando, & apostolos per orbem ad
prædicandum mittendo, vt habet Mar
ci vltimo. x ¶ Puer aũt crescebat. Hic
consequenter describitur præcursoris na
ti profectus & conuersatio, cũ dicit: Pu
er autẽ cre. quantũ ad augmentum cor
poris. y ¶ Et confortabatur spi, quã
tum ad augmentum gratiæ & virtutis.
z ¶ Et erat in desertis. quantũ ad p
fectionem conuersationis: ibi enim habi
tauit vsq; ad tẽpus suæ prędicationis, vt
contemplationi liberius vacaret, diuinã
sapientiã hauriendo, quã postea effudit
prædicando, & vt viuens in deserto vitã
austeram duceret, & ne ex cohabitatione
cum peccatoribus in tumultu popu
li maculam aliquam in fama vel vita
contraheret

H
† oriens
statuit hic
est. Lucas
solus hoc
Christus.

Mortalis

✠ a ¶ In domo Dauid. qa de illa do
mo natus fuit. b ¶ Sicut loquutus est
per os sanctorum. Actu. x. g. Huic oĩs
prophetæ testimonium perhibent. c ¶ Salutẽ ex inimicis no
stris. scilicet dæmonibus & tyrannis. d ¶ Ad faciendam mise
ricordiam cum patribus nostris. in limbo prius detentis.
e ¶ Et memorari testamenti sui sancti. Et qd sit illud testamẽ
tum, subditur: f ¶ Iusiurandum quod iurauit ad Abraham
patrẽ nostrum daturum se nobis. Gene. xxij. d. Benedicentur
in semine tuo omnes gentes terræ. Quod impletum est i Christo.
h ¶ Vt sine timore de manu. scilicet seruili. i ¶ Seruiamus
illi, in sanctitate & iustitia coram ipso omnibus. quia ipse
est sanctus sanctorum. k ¶ Et tu puer propheta altissimi uo
caberis prębis enim ante faciem domini parare ui. Grego.
Quisquis autem prædicando, à sordibus vitiorum audientiũ cor
da mundat, domini venientis ad cor viam præparat. Et sic patet,
quòd per Iohannem prædicator euangelij designat. o ¶ Ad dã
scientiam salutis. & non curiositatis. p ¶ In remissionẽ pec
catorum. quæ fit per dominum operantem, & per prædicatorẽ
disponentem: ideo subditur: q ¶ Per uiscera misericordiæ
dei nostri, in quibus uisitauit nos in sua natiuitate, vt dictum
est: Et adhuc quotidie visitat illustratione suæ gratiæ ideo subdi
tur: s ¶ Illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis
sedent. id est in culpa mortali: quæ est vmbra pœnæ inferni.
v ¶ Ad dirigendos pedes nostros in uiam pacis. fraternæ
fraternæ & supernæ, in qua diriguntur liberati à peccato morta
li per donum gratiæ diuinæ. x ¶ Puer autem crescebat & cõ
fortabatur. Beda. Prædicator pœnitentiæ futurus, vt liberius au
ditores suos à mundi illecebris eruditendo sustollat, in deserto pri
mæuam transiuit vitam.

Rexit ad vitam immortalem, educens
patres sctõs de limbo inferni, detentos ibi, & sua ascensione qua il
los ad cęlestia introduxit. a ¶ In domo Dauid pueri sui. quia
ista adimpleuit, Christus ĩ carne assũpta de domo Dauid. b ¶ Si
cut locu. est &c. qui à se. sunt. Hoc est, à mundi principio q ista
prædixerunt, secundũ quod dicitur Act. x. b. Huic oĩs ꝓphetæ te
stimoniũ ꝓhibent, &c. Et sicut promiserat p̃ ꝓphetas, ita fideliter
adimpleuit c ¶ Salutem ex inimi. no. supple cõsecuti sumus
per Christum, videlicet de mundo, carne & diabolo. d ¶ Ad fa
ciendam mise. cũ pa. no. quia mysterium incarnationis imple
uit, nõ ꝓp̃t nostrã, iustitiã sed ꝓpter suã misericordiã adimplẽdã
quã patrib⁹ promisit. e ¶ Et memora. test. sui sancti. i. pacti fit
mi simi quod habuit cum patribus veteris Testa. de Christo vẽ
turo. De quo testamẽto ad modũ rememorantis seu recordantis
se habuit quando pactum impleuit. f ¶ Iusiurandum quod iu
rauit. de quo dicitur Gene. xxij. c. Per memetipsum iuraui, &cæt.
Quod iuramentum impleuit deus pater mittendo filiũ. g ¶ Da
turum se no. quia deus pater dedit etiam se nobis in filio, qui est
eiusdem substantiæ cũ patre. h ¶ Vt sine timore de manu. qa
per hoc enacuatur timor seruilis, qui non est in charitate. k ¶ Et
tu puer al. Hĩc consequenter exprimit in cantico quæ ptinẽt ad
præcursorem, dirigens ad ipsum sermonem. Si autẽ quęratur, q̃re
ad ipsum sermonẽ dirigeret, cũ puer adhuc nõ intelligeret? Dicũt
aliq., q̃ ỹ tute supernaturali intelligebat patrem loquentem, sicut
intelligit Christum in vtero matris existentẽ, vt prędictũ est. Alij
aũt dicũt, q̃ sic loquebat puero, nõ ꝓpter eius intellectionem, sed
propter aliorũ instructionẽ de mysterio incarnationis qui habe
bant vsum rationis. l ¶ Propheta altissuo. Contra hoc videtur
illud Iohã.

A in desertis. Be. Prędicator pœnitentiæ futurus aspera solitudinis degit, vbi primæuã exigit ætatem, vt iuuenis liberius ab amore mundi auditores suos reuocaret.

Nicolaus de Lyra.

in desertis usque in diem ostensionis suæ ad Israel.

contraheret. a ℭ Vsque in diem ostensio. ad suæ Israel. Quod factum est ãno. xv. imperij Tiberij Cęsaris: Tunc enim exijt de desertis ad prædicandum populis, vt habetur infra iij. capitulo.

ℭ Luce in cap. j. vbi dicitur in postil. Iõ saluo meliori iudicio videtur melius dicendum eum fuisse simplicem sacerdotem.

ADDI. I. Snia Ambro. & Bedæ videt̃ ꝓbabilior, non obstãtibus his quæ per postillatorem obijciuntur. Ex his em̃ q̃ ab euangelista traduntur in hoc loco, satis ostendit̃ Zachariam fuisse sũmũ sacerdotẽ. ℭ Ad cuius euidentiã sciendũ, ꝙ incensum de q̃ euangelista hic facit mentionem, non debet intelligi de cõi incenso, qđ in qualibet die bis concremabatur in altari incẽsi, vt habetur Exod. xxx. Quod quidem incensum etiam ꝑ simplicẽ sacerdotẽ administrabat̃, sed intelligendum est de ĩcenso illo qđ semel ĩ anno. s. ĩ festo expiationis tm̃ ꝑ summũ sacerdotẽ ĩ scãsctõꝝ administrabat̃. ℭ Quod qdẽ incensum licet esset eiusdẽ speciei cũ alio cõi, tñ q̃tũ ad ei⁹ administrationẽ ĩ tẽplo, à cõi incenso differebat ĩ multis, & spãliter in trib⁹. Primo. s. in hoc, ꝙ qñ summus sacerdos prędicta die illud incensum ministrabat, nulli erat licitũ esse in tabernaculo, donec summus sacerdos inde egrederetur, vt habetur expresse Leui. xvij. vbi tractans quomodo summus sacerdos intrare deberet in scã, & ponere super ignem aromata, & aspergere sanguinem, & hmõi, subdit: Nullus hoĩm sit in tabernaculo quando pontifex ingredit̃ sanctuariũ, &c. donec egrediatur, qđ de alio incenso quotidiano minimẽ legitur. Et ideo euangelista notanter dixit, ꝙ omnis multitudo ppl̃i erat orans foris hora incensi. In q̃ ostenditur ꝙ hora istius incensi omnis multitudo debebat esse foris. s. extra tabernaculũ seu tẽplũ, qđ pertinebat in ĩcenso diei expiationis tm̃. Scđ'ò, ꝙ ĩ incenso hui⁹ festiuitais erat singulare, qđ q nisi administraretur ritè cũ igne ab altari holocausti accepto, pontifex erat reus morte temporali, prout de filijs Aaron: Nadab & Abiu. Leui. x. legitur. Et inde est qđ Leui. ca. præallegato: vbi de solemnitate festi expiationis agitur, præmittitur ibidem. Loquutus est dñs ad Moysen post mortem duorum filiorum Aaron, quando offerentes ignem alienũ interfecti sunt, &c. q. d. cõminatoriè ꝙ illa quę ibi pręcipiebãt̃, oportebat seruari ne contingeret ipsi Aarõ sicut & filijs suis supradictis in administratõe incẽsi. Et. j. declarans ꝙ istud periculũ spãliter erat referendum ad officium ꝓpriũ incensi illius festi, subiungit: Assumptoq; thuribulo, qđ de prunis altaris impleuerat, & hauriẽs manu thymiama incẽsum, &c. vapor operiat oraculũ quod est super testimonium. i. sup arcam, & non moriatur. Ex quo patet ꝙ summus sacerdos in officio huius incẽsi in die expiationis erat maximè astrictus ad ceremonialia eius ritè celebrãda sub pœna subitę mortis tp̃alis, sicut de Nadab & Abiu. Et ideo hora in qua istud incensum administrabat̃, populus attentè aspiciebat orando deum pro summo sacerdote, ne periclitaretur ĩ illo officio, vt & ipse cum eis expiarentur. vnde notanter dicit euangelista. Et omnis multitudo populi erat orãs foris hora incẽsi. Nõ em̃ in cęteris dieb⁹ qñ bis in die incensũ cõcremabat̃ ꝑ simplicẽ sacerdotem, credendum ẽ ꝙ oĩs multitudo ppl̃i cõuenisset ad orandũ: esset em̃ valde onerosum. Sil'r notãter dicit euangelista, hora incẽsi, non faciens mentionem de immolationibus & distillationib⁹ & cæteris officijs in illo festo. s. celebrandis, ꝓpter rõnẽ p̃dictã: qa in illo officio incensi præcipuè consistebat prædictum periculũ sacerdotale. Hoc idẽ patet ex eo qđ dr̃ infra eo. ca. Et erat plebs spectãs Zachariam, & mirabãtur ꝙ tardaret. Nõ enim verisimile videtur, ꝙ plebs spectasset simplicẽ sacerdotẽ ĩ officio incensi q̃tidiani: qđ bis q̃libet die administrabat̃. Tertiò, qa sicut dicit postillator, hoc incensum. s. festi expiationis non exponebatur ꝑ modũ oblationis seu ad adolendum sicut quotidianum, sed solum vt nebula cõsurgens operiret oraculum, vt patet Leui. ca. alleg. quod denotat euãgelista, cum dicit. Vt incensum poneret: Non enim dixit, incensum offerret, sicut supra eo. ca. Sacerdotes dei incensum offerũt. Nec etiam dixit, vt adoleret, sicut Exod. xxx. loquens de quotidiano incẽso dicit: Et adolebit incensũ super eo, Aaron suaue flagrans, &c. sed tantũ dixit, vt incensum poneret, vt denotaret ꝙ hoc incensum nõ administrabatur ꝑ modum oblatiõis seu ad abolendum, sed tm̃ ponebat̃ rõne prædicta. Itẽ notanter dixit euangelista, vt incẽsum poneret ingressus in tẽplũ dñi, &c. In quo ostendit̃, ꝙ positio hui⁹ incensi erat sibi debita ex ingressu templi dñi, non ratione consumptionis sacrificij, sed ad tuitionem sacerdotis sanguinem intra sancta sanctorum aspergentis hoc incensũ ponebatur: quod ẽ singulare in summo sacerdote & in festo expiationis, vt dictũ est. Ex quibus manifestè patet, ꝙ officium hui⁹ incensi de quo euãgelista loquitur, ꝑtinebat tm̃ ad summũ sacerdotem, ad quem solũ officiũ festi expiationis pertinebat. vt Le. ca. allegato. Idẽ patet ꝑ hoc qđ habet̃ eo. ca. vbi sic: Et factũ ẽ vt ĩpleti sũt dies officij eius, abijt ĩ domũ suã. Singulare enim erat in summis sacerdotibus, vt ꝑ septẽ dies ante festũ expiationis separ̃etur à proprijs domib⁹, & habitarẽt in certis cœnaculis tẽpli, vt deo deuoti⁹ mãciparẽtur, vt habetur exp̃sse in Thalmud ĩ libro q intitulatur Ioraa id est dies expiatiõis. s. vbi tractatur pricipalit̃ de hoc festo. Quæ qdẽ sepatio scđ'm eos habet fundamentũ Leuit. xxj. vbi de summo sacerdote ad literã tractãs dicit: Et nõ egrediatur de sãctis. vbi Hebraica veritas habet, de sãctuario. Quod intelligit̃ de tẽpore celebrationis hui⁹ festi. De cęteris aũt sacerdotib⁹ nõ legit̃ sic. Et sic manifestè patet ꝙ Zacharias erat summ⁹ sacerdos, eo ꝙ incẽsum ponebat in festo expiationis, q̃ positio soli summo sacerdoti ꝑtinebat̃. Et sic sniæ sctõrũ scilicet. Ambrosij & Bedę sũt validę. Cui cõcordat magister historiarum, & nullus sanctorũ doctorũ oppositũ asserere videt̃, Vñ & in ecclesijs hui⁹ regionis in officio matutinali natiuitatis beati Iohãnis baptistę, exp̃sse legit̃, ꝙ hęc positio incẽsi fuit in die expiationis. Est etiã maxiè consonũ rationi, ꝙ cõceptio p̃cursoris Christi (q ad dandã sciam salutis plebi in remissionẽ pctõrũ venerat) in die expiatiõis (q in memoriã remissiõis pc̃ti vituli agebat̃) fuisset annũciata, & cõsequẽter cõceptio Christi die inmolatiõis agni pachalis, quãdo etiã Christ⁹ passus est, ãnũciata fuisset. Cum em̃ annũciatio p̃cursoris fuit in die expiatiõis. s. x. luna mẽsis septimi cui⁹ cõceptio fuit ꝑ aliq̃s paucos dies post, quãdo. s. Zacharias reuersus fuit ad domũ suã, sequit̃ ꝙ sextus mẽsis à dicta cõceptione finiretur in. xiiij. luna primi mensis, ferè quando agnus immolabatur. Vtrum autem hoc. xiiij. luna concurrisset cũ. viij. kalẽdas Aprilis, prout magister historiarum dicit, vel non, non est multum curandum. Nam computatio festiuitatum in lege antiqua, solum respiciebat menses lunares. Ad illud autem quod obijcit postillator de hoc ꝙ non fuit facta mentio ꝙ ingressus esset Zacharias nisi ad imponendum tantũ incensum, &c. Dicendum, ꝙ qa in administratione incensi præcipuè consistebat periculum summi sacerdotis in illo festo: q̃ rõne & mltitudo ppl̃i ĩ illa hora spãliter orabat, vt dictũ ẽ. Idcirco de illo officio tm̃mõ fecit mẽtionẽ, nõ autẽ de aspersione sanguinis, ĩ q̃ non consistebat eodem modo periculum tale: Licet etiã credẽdũ est, ꝙ celebrasset aspsionẽ sanguis, & fecisset oĩa alia ad hmõi officiũ ꝑtinẽtia, q̃ tñ euãgelista p̃termisit, non curans tractare nisi de incenso, in quo tp̃e ppl̃s orabat & angelus apparuit. ℭ Ad aliud quod obijcit de hoc quod dicit̃: Apparuit ei angel⁹ stãs à dextris altaris incensi, &c. Dicendũ, ꝙ posito ꝙ illud altare nõ sit intra scãsctõrũ, sed intra scã tm̃, ex hoc nõ sequit̃ ꝙ Zacharias nõ intrasset scãsctõrũ, sed ꝙ angelus apparuit ei intra scã. ℭ Ad aliud aũt qđ dicit, ꝙ illud incensum. s. festi expiationis non ponebat̃ ad offerẽdũ, sed vt nebula cõsurgẽs operiret oraculũ, &c. Dicendũ ꝙ hoc est verũ, sed magis facit contra eum, vt dictum est. ℭ Ad hoc autem qđ dicit vlterius, ꝙ præter illũ ingressũ qđ ꝑtinebat ad sũmũ sacerdotẽ tm̃, q̃tidie ĩtrabãt sacerdotes minores, &c. Dicendũ ꝙ verũ est, sed Zacharias intrauit vt summus sacerdos ad ponẽdũ incensum, ꝑtinẽs ad diem expiatiõis, vt iã dictũ est. ℭ Ad aliud qđ dicit, qđ videt̃ esse ficticiũ, vt summus sacerdos esset ille in cui⁹ hebdomada cadebat expiationis festũ, &c. Dicendũ, ꝙ verũ est hoc nõ esse autenticũ, sed veritas huius non requirit̃ ad veritatẽ snię Ambrosij & Bedæ supradictæ, sed tantũ requirit̃ ꝙ essent plures summi sacerdotes sil', & non vnus tantũ: Quod etiam ĩ templo primo posset cõcedi. Nã in illa ordinatione, quã fecit Dauid de sacerdotibus, vt videt̃. j. Parali. xxiiij. a. satis patet qđ Sadoch erat sũm⁹ sacerdos inter filios Eleazar, & Achimelech inter filios Ithamar & sic erãt duo summi sacerdotes seu pontifices, licet postil. videtur dissentire huic. Sed quidquid sit de templo primo saltem in tẽplo secundo, pręsertim versus finem manifestè patet, ꝙ erant plures sũmi sacerdotes simul. Nam in passione Christi Mar. ca. xiiij. dicitur, ꝙ illi q venerant ad capiendum Christum, fuerãt missi à summis sacerdotibus. Et sic patet, qđ sil' concurrebant p̃res summi sacerdotes in vnum, quorum q̃libet poterat celebrare in festo expiationis. Sed ad eligendũ quis eoꝝ ministraret, prouidebat̃ per sortem: quia forte q̃libet retrahebat se à celebratione illius diei timore periculi supradicti. vnde euangelista dicit: Sorte exijt, vt incensum poneret. Non enim dixit, vt sacrificaret, vel huiusmodi: licet essẽt principalia in illo officio: Sed positionem incensi commemorat, vt innueret periculum quo ab hoc officio retrahebãtur. Posset etiam illud verbum, forte exijt (vt quidam dicunt) referri ad primam electionem Zachariæ in pontificatum, quæ fortè per sortem fuerat, &c.

In quibus differt incẽsum in festo expiationis à cõmuni.

B

C

D

E ¶ In eo.ca.vbi dicitur ſi poſtil.quia fuit cõceptus ī ſeptẽbris mẽſe.

ADDI.II. Vt dictũ eſt in præcedenti additione, præcurſor conceptus fuit circa medium menſis ſeptimi,& per conſequens Saluator circa medium menſis primi,loquẽdo de menſibus lunaribus,quibus tunc feſta regulabantur.

¶ In eo.ca.vbi dicitur in poſtil.Licet enim Ioſeph nõ fuc. Sal.pr̃.

ADDI. III. De hac materia fuit largè tractatum ſupra in additione Matthęi primo vbi agitur de genealogia Chriſti. videibi.

¶ In eo.ca.vbi dicitur in poſtil.Mulieres benedicentur in te.

ADDI. IIII. Melius videtur dici ſecundũ Greg.in glo. vbi ſic:Vtriq; in vtriſq; benedicũtur.Velut em̃ p vnã & vnũ fœminã & marẽ pctm̃ ſiꝫ & triſticia,ſic & nũc p vnã & vnũ bñdictio reuocata ẽ, & lętitia ad ſingulos ẽ ꝓfuſa.

¶ In eod.cap.vbi dicitur in poſtil.Quoniam virũ nõ cognoſco.

ADDI. V. Licet em̃ qd̃ noſtri doctores tradunt de ꝓpoſito beatæ virginis circa virginitatem, ſiſr & de eius voto ſint tenenda tãq; vera,verba tamẽ beatæ virginis dicentia:Qm̃ virum non cognoſco,non videntur hoc dicere, nec ex eiſdem ẏbis videtur hoc ſequi.Poſſibile em̃ eſt,ꝙ aliq; ẏgo nõ cognoſcat virũ,cõiter loquendo ſeu intelligendo de viri cognitiõe, & tamen non habeat ꝓpoſitum nec votũ virginitatis.Sed prædicta ẏginis ẏba peramplius videnẽ enucleanda. ¶ Ad quod ſciendum,ꝙ ſcd̃m Aug.ī libro de moribus eccl̃ię, & etiã antiquos Philoſophos,ẏtutes multipliciter cõſiderãtur.Vno.ſ.mõ,put ſũt exemplares,& ſic ptinẽt ad deũ,in q̃ prẽexiſtunt omnium rerũ rõnes Alio modo ,put ſunt politicę,& ſic ptinent ad hominẽ ī quantum rectè ſe habet ín rebus humanis gerendis:De quibus vi rtutibus.ſ. politicis Philoſophi cõiter tractant:Inter quas virtutes.ſ.politicas & exemplares,quędã mediꝫ interponunt.ſ.ẏtutes purgatorię,quę pertinent ad illos qui virtutes politicas trãſcendentes in diuinam ſimilitudinem conantur tendere.Sunt etiam ſuꝑ hæc ẏtutes purgati animi,quæ dicuntur ẏtutes iã quodãmodo aſſequẽtium diuinã ſimilitudinem,q̃tũ in hac vita poſſibilẽ eſt q̃ à Philoſopho. in.vij,Ethicorũ virtutes Heroicæ dicunt.i.diuinæ:Scd̃m quã cõſiderationẽ dicũt,ꝙ temperantia purgati animi attingit, cum iã qs tm̃ aſſequit diuinã ſimilitudinẽ,vt terrenas cupiditates neſciat. Et
F ſcd̃m hũc modũ ẏginitas videtur attribuenda beatæ ẏgini,ſic.ſ. vt terrenas concupiſcentias nedum nõ habeat,ſeu ꝓponat vel voueat non habere, ſed etiam vt eas penitus neſciat: quod eſt altius & perfectius quã virginitatis propoſitum habere ſeu vouere. Et hanc ſententiam propriè ſonant ipſius verba,cùm dicit: Virũ nõ cognoſco.quæ propriè pertinent ad viginitatem purgati animi.ſ. heroicã: Quæ quidem diſtinctio virtutum quadriperdita tractatur ad plenum ī prima ſecundæ.q.lxj.arti.v.in corpore queſtiõis. ¶ In eodem cap.j.vbi dicitur in poſtil.Verumtamen. quia iſtud exemplum non eſt vſque quaque.

ADDI.VI. Hoc exemplum eſt ſatis perfectum ĩterrogationis virginis Mariæ .Ipſa em̃ (vt dictũ eſt) non quærebat de facto,ſed de modo fiendi.ſ.vtrum ordine naturali conceptura erat vel ſupernaturali : & ideo cum angelus ei inducit exemplũ de conceptione ſterilis,quæ eſt ſupernaturalis,ſuffi cienter erat virgo edocta de modo fiendi, ꝙ erat.ſ.miraculoſum per omnipotentiã diuinã,& ideo ſubdit,q̃a nõ eſt impoſſibilẽ &c. ¶ In eo.ca.vbi dr̃ in poſtil.Sed poſtea cum aſſenſit tũc cõce.&cę.

ADDI.VII. Videt poſtill.ſentire: ꝙ conceptio filij dei fuit facta ſtatim cum beata virgo dixit:Fiat mihi ſcd̃m ẏbum tuũ,& non antea:Et ẽ vera & cõis opinio doctorũ.Vnde magiſter ī.iij.di.iij.dicit:Poſt conceſſum ſeu conſenſũ ẏginis ſanctæ,ſpũſſctũs puenit ī ipſam ſcd̃m ẏbũ dñi.Et.j.Potẽtiã dei ẏbi receptiuã ,pparans ſiꝫ autem & generatiuã . Siſr ſanct⁹ Tho.ī.iij.qte.q.xxx.arti.j . in corpore. q. Inter alias rationes quas aſſignat,q̃re fuit cõueniẽs ẏginẽ annunciari p angelũ.Vna eſt, vt oſtenderetur eſſe quoddam ſpũale mr̃imoniũ inter filiũ dei & humanam naturã:vñ p annunciationẽ ſpectabat conſenſus virginis quẽ expreſſit dicendo:Ecce ancilla domini,&c.q requirebat ad illud ſpũale mr̃imoniũ.ſ.incarnationis inter filium dei& humanam naturã.Berñ,etiã ſuꝑ miſſus eſt.homel.iij,oſtendẽs, ꝙ conſenſus ẏginis requirebat ex diuina ordinatione ad incarnationem verbi diuini,quaſi alloquens ẏgini ī ꝑſona humani generis ſic ait: Statim liberabimur ſi conſentis.Et infra eam alloquẽs,dicit:Rñde ita que citius angelo, immo p angelũ dño rñde,,verbum proſer tuũ & concipe diuinũ : Emitte tranſitoriũ, & amplectere ſempiternũ. Ex quo patet,ꝙ ex mente Bernardi eſt, ꝙ dum beata virgo ,ptulit ẏbũ,tuũ: vel ſaltem in vltimo inſtanti prolationis cõcepit ẏbum ęternũ.Sed fuerũt q̃dã ab huius veritate deuiantes,q̃ videntur aſſeruiſſe,ꝙ incarnatio ẏbi diuini prẽceſſit ſalutationẽ angelicã.Vñ ī q̃buſdã eccl̃ijs etiã cathedralib⁹ & alijs nõ modicæ autoritatis, in quadam q̃dã lectiõe de annunciatiõe ẏginis hæc verba continent: Miſſus G fuit Gabriel ad ẏginẽ & añq̃ ad virginẽ peruenirſſet,inuenit deũ ẏgineis illapſum viſcerib⁹ & diuinã maieſtatẽ ẏginalis vẽtris breuitate cõcluſã.Et.j.poſt pauca ſubdit.Deniq; & archangel⁹ nõ ait: Aue gr̃a re plenda,ſed plena:nec,veniet in te:ſed dñs tecũ.Hæc in prædicta lectione.Quæ quidẽ aſſertio veritati euangelicę manifeſtè repugnat. Teſtatur enim euangeliſta angelum poſt ſalutationẽ virgini dixiſſe,Ecce concipies in vtero.Ex quo patet,ꝙ conceptio Chriſti ī vtero etiã poſt ſalutationẽ fuit futura:nõ ergo ante p̃dictã ſalutationẽ ī vtero cõcepit,cũ talis cõceptio nõ fuit niſi ſeſ. Legiſ etiã.j.Luc.ij.de Chriſto,ꝙ vocatũ eſt nomẽ ei⁹ Ieſus:qd̃ vocatũ eſt ab angelo priuſquã ī vtero cõciperet.Ex q̃ patet manifeſtè ꝙ qñ angelus dixit beatæ ẏgini:Vocabis nomen ei⁹ Ieſũ,nõdũ cõceptus erat ī vtero Chriſtus.Sed conſtat,ꝙ ſalutatio p̃ceſſit p̃dictã vocationẽ:ergo qñ ẏgo fuit ſalutata,nõdũ cõceptus erat Chriſt⁹ in vtero.Qd̃ manifeſtè euacuat p̃dictã aſſertionẽ.Probationes ãc q̃s p̃dicta lectio ĩducit,nihil faciũt ad ꝓpoſitum ſuũ oñendũ.q̃a cũ dicit,gr̃a plena,intelligiſ de gr̃a iuſtificationis ſeu ſctificationis, q̃ ſemp fuit ī ẏginę.Siſr cũ dicit,dñs tecũ. Sed cũ hoc ſtat ꝙ erat replẽda p cõceptionẽ ẏbi incarnati.& iõ augelus ad eam poſt ſalutationẽ ꝓrentem: Quomodo fiet iſtud,ait: Spũſſctũs ſupniet in te qd̃ ſonat de futuro.Siſr.Et ẏtus altiſſimi obũbrabit tibi . qd̃ ſiſr de futuro ſonat.Vñ ſi in dictis aliquorũ doctorum inueniant verba quæ prima facie ſonant,ꝙ de⁹ erat cũ beata virgine añ miſſionem angeli ſeu añ ſalutationẽ,& hmõi,intelligẽda ſunt ſcd̃m gratiam habitualẽ ſeu ſanctificationẽ mentis ẏginis,nõ autẽ ſcd̃m ẏbi diuini incarnationẽ,Aliter em̃ cõtradicerẽt euangelicę veritati, vt dictũ eſt.Quã qdem lectionẽ tãquã erroneã & euangelicę veritati inconſonã in eccleſia Burgenſi,cui ad pręſens indign⁹ & immeritus diuina tñ ꝓmiſſiõe ꝓſũ,correxi:& ad cõformitatẽ euãgelicæ veritatis & ſnĩę ſctõrũ doctorum ſub verbis ad hoc pertinentibus reduxi:ſubmittens tñ me & quæcunq; mea ſacroſanctæ ſedis apoſtolicę determinationi & correctioni,& cuiuſcũq; veriusſentientis,&c. ¶ In eo.ca.vbi dr̃ i poſt.Quia licet ex oĩb⁹ ẏtutib⁹ fuerit diſpoſita ad conceptionem filij dei,ſpãlter tamen hoc fuit ex humilitate.

ADDI.VIII. Rõ q̃re virt⁹ hũilitatis magis fuit diſpoſi H ti ad cõceptionem q̃ aliæ virtutes,Bed. declarat dicens:Dicebat enim,vt ſicut per ſuperbiam primę parentis mors intrauit in mundum,ita per humilitatem Mariæ vitę introitus panderetur.Et nota ſecundum Greg.ſuper illud:Beatam me dicent.Non autem beatam ſe appellat inani vexata gloria,ſed ſacro tacta ſpiritu,quę futura ſũt ꝓphetauit &c.

¶ In eo.ca.vbi dr̃ in poſtil.Aliter etiã dicitur,ꝙ negauit ſe eſſe ꝓphetam tm̃ , &c.

ADDI.IX. Aliter etiã poſſet dici,ꝙ negauit ſe eſſe prophetam.ſ.illũ de quo Deu.xviij.d.legiſ:Prophetã ſuſcitabo eis,&c.qd̃ intelligiſ ad literam de Chriſto,de quo principaliter quærebant ſacerdotes & Leuitæ,vt Iohã.j. põt hſi.

REPLI. In primo ca.euangelij Lucæ poſtil.dicit,quorũdã etiã ſctõrũ ſniam eſſe,ꝙ Zacharias pr̃ Iohannis fuerit ſũmus ſacerdos:cui ſniæ adhæret Bur.contra poſtill⁹,qui tenet contrarium.Et quãuis hæc veritas opinionũ de ſacerdotio Zachariæ non videtur multum facere ad ſenſum literæ:q̃a ſiue Zacharias poſuerit incenſum,vt ſummus ſacerdos,ſiue vt ſimplex:ſufficit hora incenſi fuiſſe Iohannem annũciatum p angelũ, tũ veriſſe eſt Zachariam ſnon fuiſſe ſummum ſacerdotẽ: Maximè iõ,q̃a tpe dominij Grẽcorũ & Romanorũ ſuꝑ Iudæos,ſummũ ſacerdotiũ vẽdebatur.Iõ dicit Ioſeph⁹ Caiphам ſummũ ſacerdotiũ emiſſe.Nõ ãt ẏiſiſe,ꝙ Zacharias cum eſſet iuſtus,hmõi contractus ſimoniacos fecerit vel approbauerit.Ea autẽ quæ Bur . p confirmationẽ ſuæ opinionis narrat,videntur ficta,quia ex ſcriptura fundamentũ nõ habẽt.Primũ qd̃ dicit,ꝙ tpe incenſi in die expiationis tm̃ populꝰ foris orabat,non probat,quia poterãt ſingulis diebus tempore incenſi foras orare. Nec ſecundũ dictum Burg . fundatur in litera p eũ allegata.Dicit em̃,ꝙ filij Aaron fuerunt puniti ꝓpter exceſſum factum p eos ī feſto expiationis.Nã ex ĩra põt haberi oppoſitũ,ꝙ pctm̃ illorũ nõ fuit factum in die expiationis:q̃a ponere incenſum illa die,veri⁹ ptinebat ad ſummũ ſacerdotẽ.q̃a ſolus illo die intrauit in ſctã ſctõrũ . Filij aũt Aarõ non fuerũt ſummi ſacerdotes,ſed ſimplices,vt patet ex eorũ conſecratione & veſtione,Leui.viij . iõ nihil ad eos d e depoſitione incenſi illi⁹ . Fuit igitur error eorũ de q̃tidiana poſitione incẽſi p ſimplices ſacerdotes fiendi. In q̃ q̃a cõtra p̃ceptũ dñi fuerũt ebrij,vt vſi igne alieno ,phibito puniti ſunt, vt colligit Leui.x.a.Nec illud periculum mortis cõminatũ eſt ipſi Aarõ & filijs ei⁹ reſiduis & eorũ ſucceſſoribꝰ ,p ſolo feſto expiationis:ſed in omni miniſterio qd̃ corã dño facere debuerunt,iõ dr̃ cõſequenter vbi ſupra.Hoc eſt qd̃ loquut⁹ eſt dominus:Sctificabor in his q̃ appropinquãt mihi,id eſtqui in tabernaculo faciunt alio quod officium

A quod officiū ſacerdotale: Ad obiurgādū autē vitia punitorū ſubdit eōſequēter: Vinū & oē qđ iebriare pōt nō bibetis tu & filij tui qñ intrabitis tabernaculū teſtionij, ne forte moriamī, ſubitell igit, ſicut filij tui puniti ſūt ob ebrietatē & ignē alienū: iō ſequit: Vt habeatis ſciam diſcernēdi iter ſctm & ꝓphanū. ſ. ignē offerēdū. Conſtat igit illū ingreſſū tabernaculi nō ſolū fieri ī die explationis, nec ſciam diſcernēdi eſſe neceſſariā ſolū die illo. Patet igit ꝙ eā quæ Bur. ꝓ ſua opinione adducit, ex plana lra nō habēt, ſed potius oppoſitū. ¶ Et ꝙ dic. Bur. pſes ſimul fuiſſe ſummos ſacerdotes, non hī ex lra per eum allegata, ſed potiꝰ oppoſitū. ¶ Nec valet qđ allegat ex euāgelio pſes fuiſſe ſūmos ſacerdotes, quia ꝓut dictū eſt hoc ꝓceſſit ex auaritia Romanoꝝ, & Iudęoꝝ ambitiōe: q emerēt ſū mū ſacerdotiū à Romanis, & Romani vt ampliꝰ reciperēt pluries & plurib⁹ vendiderunt, q cōtractus ī Zacharia nō putaī veriſimis ¶ In eo. ca. vbi cōceptionis ỳginis, ponit exēplum cōceptio ſterilis, nō vſq; ꝙ ſile, vt inquit poſtil. Bur. autē dicit ipm exēplū ſufficere ad ỳginis interrogationē, quę nō de facto, ſed de mō fiēdi queſiuit. hoc tn nō videt verū, qa ỳgo priꝰ de facto & de mō fuit ſufficiēter inſtructa qñ angelus dixit: Spūſctūs ſupueniet in te &c.

Exemplum

GLOS. ORDI.

Actū eſt au. Seqtur: Cap. II. a ¶ Exijt edi. à Cæ. Au. Bed. Auguſtus, xlij. annis circa natiui tatē Chriſti in pace regnauit, vt etiā ad literā cōpletū videat illud ꝓpheticū: Conflabūt gladios ſuos in vomeres, &c. Pacatiſſimo aūt tpe voluit Chriſtus naſci, qa pacē magnopere quæſiuit & amauit, qa pacis amatores ſemper inuiſit. Voluit etiam vt diſcipuli quos ad prędicandū miſ ſurus erat, quocūq; vellēt ſecuri tranſire poſſent, & ab imminentiū ſeditionū ſeruore tremēda Romani noīs vmbra protegerētur. ¶ Naſcituro dño deſcribitur mūdus, qa ille apparebat in carne, B q electos ſuos aſcriberet ī æternitate: in q nomē Auguſti verē impleī, q ſuos augere ſufficiēs, cēſoribus ſuæ ꝓfeſsiōis nō pecūiæ, ſed fidei oblatione ſignare prēcepit: qa dū ꝓfeſsio ſecularis obtēdit, ſpūalis impletur. Abolito autem cenſu ſynagogæ vetuſto, nouus cenſus eccleſię paratur, qui tormenta nō exigit ſed auſert: q non vno nūmiſmate, ſed vna ſignatur fide. ¶ Quietiſſimum & pacatiſſimū erat regnum, quia vna deſcriptione totum mundum concluſit.

¶ Propterea cēſus datus eſt, vt ſciret rex numerum hominum & magnitudinem. Hīc primū Iudæa facta eſt ſtipendiaria Romanis.

b ¶ Vniuerſus orbis. Bed. Ambro. Multæ gentes erant quib⁹ nonimperabat Auguſtus, ſed his ỳbis regnum Chriſti exprimit, q omnibus erat imperaturus. Quis enim poſſet totius orbis profeſsionem exigere, niſi qui totius orbis habeat imperium. c ¶ Prīa. Bed. Iam diuerſis temporibus plerę; partes terrarū leguntur deſcriptæ: ſed hæc eſt prima earum quæ totum orbem concluſerunt quæ profeſsio eſt mentium, quia nullus excluditur. Vel certē tūc primū cœpit: quando Cyrinus à Cæſare in Syriam miſſus eſt, cē ſor patrimoniorum futurus. d ¶ Syriæ. Syria in qua Iudæa eſt media, & quaſi vmbilicꝰ eſt totius terræ. Cenſus ergo primū in medio terræ exigitur, vt inde poſtea vſq; ad fines terræ exigeretur & redderetur. e ¶ Cyrino. Ambroſ. Hiſtorico morē ſcribens, vt ſeriem temporis deſignet: nomen præſidis tanq; cōſulis, ſigni gratia huic libro aſcribit. Nam ſi conſules aſcribūtur tabulis emptionis, quantō magis redemptori omnium debuit tēpus aſcribi. Habemus hic omnia quę in contractibus eſſe ſolēt. Vocabulū ſummam ptīt gerentis, diem, locum, cauſam, teſtes etiam qui adhiberi ſolent. Hos quoq; natiuitati ſuæ & generationi Chriſtus adhi- Actu. 1.a. buit, qui ſignarent euangelium, dicens: Vos eritis mihi teſtes in Ieruſalem. ¶ Beda. Sicut imperante Auguſto & præſidente Cyrino, ibant ſinguli in ſuam ciuitatem vt profiterentur cenſum, ſic mō iperante Chriſto, ꝓ doctores, eccliæ præſides, profiteri debemus cenſum iuſticię. Subeamus iugū qđ leue eſt, veniamus ad requiem aīarū quæ eſt patria nra. Et ſicut Cæſari ſoluebat denarius q decē nūmos habebat, q etiā noīe Cæſaris titulabatur: ſic offeramus regi nō decalogū legis, in quo vultū noſtri regis. i. agnitionē voluntatis eius inueniemus: Quem denarium quaſi ſaculo nclu ſum portamus in via, cū in occulta conſcientiæ meditatione ſeruamus. Proferemus autem cū regem in decore ſuo contuebimur, vel etiam proferimus, cum ea quæ in tenebris diſcimus, in lumine dicimus: & quod in aure audiuimus, prædicamus in tectis. Mat. 10.c.

Nazareth

Exēplū igit nō fuit poſitū ad docēdū virginē de aliquo: Nec vir- C go ſumpſit exēplū illud ꝓ doctria, ſed ꝓ conſolatio: quia aliās ſequeret ꝙ virgo viſitās Eliſabeth iuiſſet ad probandum exempli dati veritatē: quod falſum eſt, & contra beatum Ambro. ſup. Lucam: q dicit virginē viſitaſſe, nō quaſi incertā de nuncio, nec quaſi dubitātē de exēplo: ſed quaſi lætam ꝓ voto, religioſam pro officio: nec vt verbum angeli mulieris in atteſtatione probaret. In eo- dem. ca. vbi dicitur de Iohanne, Tu puer propheta altiſſimi, &c. Poſtillator obīcit, qa Iohānes dixit ſe non eſſe ꝓphetā id eſt procul fantē, ſicut antiquitus, qa qđ dixit: digito mōſtrauit. Vt aliter negauit ſe prophetā tm, qa fuit plus q; prophera. Burgen. autē alter ſoluit, dicens, ꝙ negauit ſe illū prophetā, de quo dicit Deuter. xviij. quod ad literā de Chriſto exponitur. Sed videtur qđ iuxta Burg. ſolutionem non ſatisfeciſſet quærentibus neque quæſtioni quia cum prius dixiſſet: Non ſum ego Chriſtus, de quo vt dicit Burg. exponitur illud Deute. allegatum, de hoc non quæſierunt amplius: Sed cum audirent quōd non eſſet Chriſtus, neque Elias. queſierunt, quid ergo? ſaltem propheta es tu? Non igitur quæſierunt de propheta promiſſo in Deute. prout Burgen. vult.

NICO. DE LYRA.

Actū ē au. Deſcri- Cap. II. pto ortu præcurſoris, hīc cō ſequenter deſcribit ortus Saluatoris. Et primò deſcribitur Saluatoris ortus, ſecundò, debitus ritus, ibi: Et poſtq; conſummati. tertiò, pueri profectus, ibi: Puer autē creſcebat. Circa ortum Saluatoris primò deſcribit tps, ſcdò locus, ibi: Et ibant oēs. tertiò, virginis partus, ibi: Factū eſt autē. quartò angelorū cantus, ibi: Et paſtores erāt. Circa primum dr: b ¶ Exijt edi. à Cæ D ſare Aug. Hīc oſtenditur tempus natiuitatis Chriſti, q natus eſt anno xlij. Auguſti Cæſaris, qui nominatus fuerat Auguſtus ab augendo, qa notabiliter auxit imperium Romanum: & propter hoc in diebus ſuis alijs gētibus imperio Romano ſubiectis, fuit in orbe pax vniuerſalis ideo mandauit: c ¶ Vt deſcribe. uniuerſ. or. Vt ꝓ hoc ſciret qualiter terræ diuerſę eſſent populatę, & quanta tributa ſingulę poſſent reddere, vt ſic tributis indebitis nō grauarentur, & ſciretur per quem modum ſingulæ terræ ſub imperio Romano melius regerentur. Ex hoc etiā patet, qđ Chriſtus natus fuit tpe maxię pacis, ſicut fuerat prēnunciatum à prophetis. Pſal. lxxj. b. Orieī in diebꝰ eius iuſticia, & abundantia pacis. Itē Iſa. ij. b. Non læuabit gens contra gentem gladium. Et. ix. b. Vocabitur nomen eius admirabilis, conſiliarius, deus fortis, pater futuri ſeculi, princeps pacis. d ¶ Hæc deſcriptio prima facta eſt. Dicitur autem prima quantum ad generales deſcriptiones orbis: qa ante iſtam bene fuerunt alię deſcriptiones partiales, ſicut patet. ij. Reg. xxiij. & j. Parali. xxj. de numeratione populi & deſcriptione quā fecit Ioab de mandato Dauid. Dicitur etiam prima ſecundū alios quātū ad alias partes eiuſdem deſcriptionis, quia Syria eſt in medio terræ habitabilis. & ideo ibi fuit inchoata iſta deſcriptio, vt inde denūciaret fieri in alijs prouincijs circulariter. e ¶ A præſidæ Syriæ Ciri. Hunc enim Cyrinum Ceſar Auguſtus præfecerat Syriæ ad ipſam regendam. f ¶ Et ibant omnes, ut profiterentur ſinguli in ſuam ciuitatē. Hīc deſcribitur natiuitas Saluatoris ꝙtū ad locū, quia iſta deſcriptio præcepta erat fieri in principalibus ciuitatibus: & ibi cōueniebant q ibi habuerāt originem vt ſic deſcriptio fieret non ſolū ſecūdū numerū perſonarū, ſed etiā ſecundum determinationem genealogiarum, vt ſciret numerꝰ determinatus nobilium & ignobilium, & hoc eſt qđ dicit: Et ibāt oēs, ut profiterentur ſing. i ciuitatem ſuā. Profitebantur aūt dupl r ſe eſſe ſubiectos Romano iperio. ſ. ſcripto, qa eorū noīa ſcribebantur de mādato imperatoris. & etiā facto, quia ſoluebāt cenſum imperatori: ꝓpt qđ ī nūmiſmate cenſus erat imago imperatoris, vt hī Mat. xxij. g ¶ Aſcēdit au. & Io. à Ga. i. q manebat.

In Iudæam

Morali. a ¶ Fa. eſt au. Sequitur: g ¶ Aſcendit au. & Io. Per Moraliter Mariam, eccleſia deſignatur, & per Ioſeph ſponſum eius eps, ꝓpt quod annulum habet ſicut ſponſus. Et ſicut Maria foecūdata fuit, non tamen à Ioſeph ſpōſo, ſed à ſpiritu ſancto: ſic & eccleſia foecūditatē gię habet à deo. Aſcēdūt aūt ī Bethleē ciuitatē ſuā. ſ. cæleſtē. Bethleē ēm dom⁹ panis interpretat, & ī cæleſti ciuitate panis viu⁹ in propria ſpecie deguſtatur, & profitētur, oim iperatori ſe ſeruire.

 * Et peperit

☞ a Nazareth. Be. Quotidie domin⁹ in Nazareth concipitur, in
E Bethleem naſcitur, cū aliquis flore verbi ſuſcepto, ſe domū ęterni
panis operando efficit. Quaſi ī aluo virginali cōcipiť, ī corde ere-
dentis p fidem, generať p baptiſma. Quotidie dei genitrix eccle-
ſia, ſuum comitata doctorem, de rota mūdi in ciuitatē cōſeſſiōis
& laudis aſcendens, cenſum ſuæ deuotio
nis regi æterno perſoluit. Quæ quaſi alĳ
deſponſata, ſed ab alio fœcundantur, dū
ꝓpoſito ſibi pontifici viſibiliter iungiť,
ſed inuiſibili ſpūs ꝓtute cumulatur. Vñ
Ioſeph auct⁹ interpretať, indicās ipſo no
mine, ꝙ inſtantia loquētis magiſtri nihil
valet niſi augmentū ſupni iuuaminis vt
audiať acceperit. b ¶ Factum eſt autē.
Alibi concipi, alibi naſci dominus volu
it, vt inſidiantis Herodis furorem facili⁹
euaderet. Humilitas Chriſti commenda
tur, quia non ſolum incarnari, ſed etiam
illo tempore naſci voluit, quo mox nat⁹
tus cenſui Cæſaris propter noſtram libe
rationem ſubderetur. c ¶ Pannis eum
inuol. Vilibus induitur pannis, vt ſtolā
immortalitatis reciperemus. Man⁹ & pe
des ſtringuntur, vt manus noſtræ ad bñ
operandum pedes in viam pacis dirigan
tur. Paruulus factus vt nos perfecti ſim⁹.
d ¶ Locus ī diuer. Diuiſorium eſt do
mus inter duos muros, duas ianuas ha
bens. Figurat eccleſiam inter paradiſum
& mundum. ¶ Bed. In diuerſorio, vt in
Iohā. 14. a. via naſcitur, qui ait: Ego ſum via, qua ad
patriā veritatis & vitæ veniam⁹. e ¶ Et
F paſt. Beda. Nato ſummo paſtore, paſto-
res ab inſidĳs noctis, gētium greges mo-
rē pecudum prius viuentes vigilando de
fendunt, & in aulā dei congregant. Quĳ
bus bene vigilantibus angelus apparet,
† gloria & eos claritas circūfulget: quia illi præ cę
teris ſublimia videre merentur, qui fide-
libus ſolicitē pręſunt, ſuper quos diuina
gratia largius coruſcat. f ¶ Et ecce an.
† annūcio Bed. Et concipiendum, & conceptum, &
natum dominum, cęli ciues teſtantur, vt
& mortales ſufficienter imbuant, & ſuū
autori ſeruitium impendant. g ¶ Circū
fulſit. Bed. i. ex oī parte illorū fulſit radi
Rom. 13. d. os ſui luminis aſperſit, quod in tota vete
ris Teſtamenti Serie non inuenitur. Con
ſonat autem qui ait: Nox præceſſit, dies
autē ap. Abĳciam⁹ ergo. o. te. & ind. ar. lu. h ¶ Hodie. Cū nox eſ
ſet: Nō ait, hac nocte, ſed hodie, qa. ſ. gaudiū venerat nūciare. Vbi
triſtitia gerūť, noctis mentio ſolet fieri: vt, Scādalū patiemini in me
☞ nocte iſta

maximo gaudio & delectatione: & ideo per ſeipſam puerum na-
tum recepit, inuoluit & reclinauit, vt hīc dicitur. g ¶ Et reclina
uit eum in præſepio. Ioſeph enim in illo itinere adduxerat ſecū
aſinum ad portandum vxorem prægnantem, & bouem ad vēdē-
dum in Bethleem vbi erat congregatio populi magna, vt de pre-
cio ſolueret expenſas in via, & illis duo-
bus animalibus fecit præſepium iuxta
ſe in quo beata virgo reclinauit filiū na-
tum, ſecundū qđ fuerat prædictū Haba
cuc. iĳ. ſecundum translationem. LXX.
quā ſequitur officium Eccleſiaſticū: Dñe
audiui auditum tuum & timui, Conſide
raui opera tua & expaui, in medio duū
animalium. Fuit enim prophetæ admi-
rationis pauor qđ in loco tam humili re
clinareť Saluator. vñ ſubdiť: h ¶ Quia
nō erat ei lo. ī di. Eſt enim diuerſorium
hoſpitalaria ad quā diuertunt venientes
ab extra ad hoſpitādū. Ciuitas āt Bethle
em tūc erat plena populo, q venerat ad † Matre
prædictā profeſſionē: & illi qui erāt po-
tētiores occupauerāt loca maiora: & iō
licet Ioſeph erat de nobili genere, vt præ
dictum eſt, nō tamen erat de ditiorib⁹: &
iō ita paruū locum habuit, qđ Saluator
natus in præſepio reclinatus fuit, ad im-
pletionē ꝓphetiæ prædictæ, & ad dandū
exemplū humilitatis perfectæ, à q̄ Salua-
tor incœpit à natiuitate, & eam cōtinua-
uit vſq; ad mortē: ī q̄ humiliauit ſemet- † prſepe
ipſum factus obediens vſq; ad mortem,
mortem autē crucis, ſecūdū ꝙ dicit Phil. † in agro
ĳ. i ¶ Et paſto. Hīc cōſequēter deſcribi pertinet
tur angelorum cātus exultantiū in nati-
uitate Saluatoris: vbi primò deſcribitur † cuiusdā
natiuitatis huius denunciatio. Secundò H
angelorū exultatio, ibi. Et ſubitò facta eſt
cum angelo. Tertiò, paſtorum deuotio,
ibi: Et factum eſt. ¶ Circa primum præ-
mittitur quibus facta eſt dicta denuncia-
tio, cū dicitur: Et pa. e. in re. ea. ui. Erāt
enim ſimplices & abſq; cautelis malicię,
& occupati in officio ſanctorum patriar
charum, qui dicuntur fuiſſe paſtores: Ge
ne. xlvĳ. Talibus āt ſolent fieri diuinę illu
minationes & conſolatiōes, & non homi
nibus in ſapientia huius mundi, quæ ſtul
titia eſt apud deum, occupatis, ſecūdum † vobis
qđ dicit Saluator Mat. xĳ. d. Confitebor
tibi pater domine cæli & terræ, quia abſcondiſti hęc à ſapientibus
& prudentibus, & reuelaſti ea paruulis: ideo ſubditur: k ¶ Et ec-
ce angelus domini ſtetit iuxta illos. paratus ad reuelandum
eis diuina. l ¶ Et claritas dei circunfulſit eos. non tantum ex
terius in corpore, ſed etiam interius in mēte. m ¶ Et timuerūt.
ex inſolita viſione: ſed angelus eos conſolatur, dicens: Nolite ti-
mere. Cuius cauſa ſubditur, cùm dicitur: n ¶ Ecce enim euan-
geli &c. quod erit omni pop. Non ſolum Iudæorum, ſed etiā
gentilium. o ¶ Quia natus eſt no. hodie Salua. Et dicit hodie
quia quamuis eſſet nox, erat tamen pars dei naturalis. Vel aliter,
& melius vt videtur, quia nox illa ex claritate diuina prædicta fuit
ita illuminata, ac ſi eſſet dies clariſsima, ſecundum quòd fuerat
prædictum Pſalmo. cxxxviĳ. b. Et nox ſicut dies illuminabitur.
✠ Qui eſt

Nicolaus de Lyra.

✠ a ¶ In Iudæam ciuita. Da. Iudæam hīc accipitur adiectiuè,
quia Bethleem eſt quædam ciuitas in regno Iudææ, & vocatur ci
uitas Dauid, quia inde oriundus fuit, vt habetur. ĳ. Regum. xvĳ.
b ¶ Eo qđ eſſet de domo & familia Dauid. vt patet per ge-
nealogiam deſcriptam cap. ſe. & Mat. ĳ. c ¶ Vt profiteretur cū
Ma. ſibi. Ipſa em̄ erat de eadē tribu cum Ioſeph, & ſucceſſerat in
hæreditate paterna: ideo iuit ad profitendū cum eo, licet eſſet par
tui propinqua. Hoc etiam diuina diſpenſatione factum eſt, vt ſic
Chriſtus naſceretur in Bethleem, ſicut erat prædictum Micheę. v.
a. Et tu Bethleem Ephrata paruulus es in milibus Iuda, ex te mihi
egredietur qui ſit dominator in Iſrael, & egreſſus eius ab initio à
diebus ęternitatis. d ¶ Factum eſt autem cum eſſent. Hīc cōſe
quenter deſcribitur viginis partus cùm dicitur: e ¶ Et peperit fi
lium ſuum primo. Et dicitur primogenitus, non quia poſt illū
Maria alios filios habuerit, vt dicit Heluidius hæreticus: ſed quia
antè illum alium non habuit: vnde & in lege filius vnigenitus of-
ferebatur domino, & redimebatur tanquam primogenitus, qa ab
vno menſe redimebatur, vt habetur Nume. iĳ. & tunc primogeni
tus dicebatur, dato ꝙ nullus ſequeretur. f ¶ Et pannis eum in
uoluit. per ſeipſam. Ex hoc patet falſitas quæ ſcribitur libro de in
fantia Saluatoris ſcilicet ipſam obſtetrices habuiſſe in partu, quæ
non requiruntur niſi propter afflictionem matris in partu, quæ
non habuit locum in virgine, quia peperit ſine dolore: imo cum
maximo

a ¶ Vbi conceptus eſt Chriſtus.

a Galilæa de ciuitate Nazareth, in Iu
a ¶ Qui gerebat typum Chriſti.
dæam ciuitatem Dauid, quæ uoca
a ¶ Domus panis, quia ibi natus eſt qui ſacos reficit ęter-
no pane. ¶ In prœconium futuri.
tur Bethleem, eo quod eſſet de do b
a ¶ Vbi profiterentur iuſtus & virgo, niſi vbi Chriſtus
naſcitur. i. in pacato corde? Prope eſt verbum in corde
tuo & in ore tuo.
mo & familia Dauid, ut profitere c
tur cum Maria deſponſata ſibi uxo
b re prægnante. Factum eſt autem d
cū eſſent ibi, impleti ſunt dies ut pa
a ¶ Non in domo perentum, ſed in via naſcitur: quia per
humanitatem quaſi in alieno naſcebatur: non ſecundum
poteſtatem, ſed ſecundum naturam.
reret: & pēperit filium ſuum primo e
a ¶ Be. Non poſi quem alĳ, ſed ante quem nullus.
c gēnitum, & pannis eum inuoluit, f
a ¶ Ponitur in prœſepio. i. corpus Chriſti ſuper altare.
b ¶ Be. vt ſancta animalia carnis ſuę frumento reficiat,
qui panis eſt angelorum. c ¶ Be. Loco eget, vt nos
plures in cœlis habeamus manſiones.
& reclinauit eum in † præſepio: quia g h
d e non erat ei locus in diuerſorio. Et pa i
ſtores erant in regione eadem † uigi
lantes & cuſtodientes † uigilias no
a ¶ Ambro Grex populus, nox ſeculum, paſtores facer-
dotes, vel etiam angeli.
ctis ſuper grēgem ſuum. Et ecce an k
f gelus domini ſtetit iuxta illos: &, l
a ¶ Vt non ſolum voce ſermonis, ſed etiam diuinę lucis
claritate ortus veri luminis aſtruatur.
† claritas dei circumfulſit illos: & m
timuerunt timore magno. Et di
xit illis angelus: Nolite timere:
Ecce enim † euangelizo uobis gau n
dium magnum, quod erit omni po
a ¶ Be. Fidelium de cunctis diuerſitatibus gentium con
gregando, æternum gaudium nunciatur.
h pulō: quia natus eſt † nobis hodie o

✠ c ¶ Et peperit filium ſuum primogenitum. Eccleſia verò Moraliter
filium parit in qualibet bona perſona, quando bonum prius con
ceptum producit ad effectum, & pannis inuoluit, quando ab hu
manis laudibus hoc abſcondit: Et in præſepio reclinat, quando ex
opere bono non eleuatur, ſed ſe magis humiliat. i ¶ Et paſto-
res erant in regione eadem uigilantes & cuſtodientes ui
gilans noctis ſuper gregem ſuum. Hi ſunt boni prælati & ſcu
rati, qui vigilant ſuper propriam vitam ne delinquāt, & cuſtodi-
unt vigilias noctis ſuper gregem ſuum, ne luporum infernalium
morſibus pereant. Et iuxta illos ſtat angelus ad eorum cuſtodiam
& claritas dei circunfulget illos, ad ſuam & ſubditorum directio-
nem, & timent timore filiali, propter quod eis dicitur: o ¶ Na
tus eſt no. h. Sal. q timētib⁹ deū ſpūaliť naſciť p gr̄æ ſuæ influxū.
Malachi. iiĳ. a. Oriet vobis timentib⁹ nomen meum ſol iuſticię.
✠ Et ſubitò

no. cte ista. a ¶ Infantē pānis inuo. Be. Crebris infantia salua
A toris & angelorum testimonijs, & euangelistarū ē iculcata, vt mē
tib⁹ nōstris alu⁹ ifigaī qd pro nobis sit fact⁹: In q̄ hūilitas notatur,
quia cū esset dies, pauꝑ ꝓ nobis fact⁹ est, vt inopia sua nos dita-
2.Cor.8.b. ret. b ¶ Multitudo mi. cæ. Ambros. Bñ angelorū noiaī exer
citus, qui sequebantur militiæ ducē, qui
cōtra malignos spūs ad tutelā nr̄am ange
lorū ordinat exercitus. ¶ Be. Vno euan
gelizante, multitudo cōlonā in laudē, p-
rumpit, vt & officium suū deo impēdat
& nos instruat, vt quoties sacram eruditionem ex fratris ore audimus, deo lau-
des corde ore, opere reddamus. Quia ve
rò deus & hō nascit⁹, hoibus pax cū ipsis
†De cō. di. 1. c. nocte. & c. dej hymnis. & 1. c. hi duo. angelis, deo caritꝫ gr̄ia, q̄ ab angelis ꝓ nr̄a
redēptiōe gr̄ificat. c ¶ Et in t. pax. Qñ
peccando eram⁹ à deo extranei, extranei
os nos angeli deputabāt. Sed qa cognoscimus regē nr̄m, recognouerūt nos an-
geli ciues suos. Et timet angelus adorari
ab hūana natura quā in suo rege cōsidē-
rat. d ¶ Hoīb⁹ bo. uo. Be. Qui suscipi-
Isa.48.d. unt natū Christū, Nō his q audita ei⁹ na
tiuitate sunt turbati & eum pſecuti. Nō
est pax impijs, dicit dñs. e ¶ Pasto. loq.
Amb. Nō sit vilis ꝑsona pastorū, qa q̄ vi
lior ad prudentiā, eo preciosior ad fidē.
A pastorib⁹ fidem Maria colligit. A pa-
storibus populus ad dei reuerētiā cōgre-
gat: Mirati sunt em̄ de his quæ decebant
Moraliter à pastoribus ad illos. f ¶ Transeam⁹.
Moraliter. Sic nos abiectis carnalibus cō
cupiscentijs, cogitatione & desiderio mē
tis in supernā domū viui panis debemus
transire, illum amando qui pro nobis ca
B ro factus est, vt ad eius visionē peruenia-
†notū fa. cit mus. g ¶ Et ue. fe. Bed. Non cū desidia
Christi quęrenda est pñtia: Iō pastores si
ne mora inueniunt. qa non ficta fide cur
rūt videre quæ audierāt. Horū exemplū
pastores ecclesiæ, imò cuncti fideles imita
ri debent vt fide & virtute proficiāt, & cælesti oraculo erecti, præ-
cedentium patrū vitam in qua panis vitæ semper & seruat & resi
cit, quasi Bethleē portas contemplando subeant. Ibi catholicæ ec-
clesię pulchritudinē q̄si Mariā, & doctorū coetū q̄si Ioseph, & hūi
lemediatoris aduētū scripturæ paginis isertū q̄si ī pēsepio iueniēt.

Nicolaus de Lyra.

☞ Videntes

✠ a ¶ Qui est Christus do. Christus Græcè idē est qd̄ vnct⁹
Latinè. Antiquitus aūt in veteri lege vngebāt tm̄ reges & pōtifi-
ces. Christus autē rex est & pontifex: & iō bene dicitur Christus, id
est vnct⁹, non vnctione humana sed diuina: quia ī hūanitate pro
nobis assumpta fuit vnctus à deo pr̄e, imo à tota trinitate plenitu
dine gratię, secundū ꝙ dicit Psal. xliij. b. Vnxit te de⁹ de⁹ tu⁹ oleo
lætitiæ præ consortibus tuis. Propter qd̄ dr̄ Ioh. iij. ꝙ datus est ei
spūs, nō ad mensurā. s. aliorū hoīm, sed secūdū oēm plenitudinem
Nō solū sufficientiæ, sed etiā redūdātiæ in oēs alios q̄tū ad suffici
entiam. sc̄m qd̄ dicit Ioh. j. b. Et de plenitudine ei⁹ oēs nos acce-
pimus. b ¶ Et hoc uo. sig. Per hoc enim quòd angelus dedit eis
signum magnæ humilitatis & paupertatis, significatum fuit pasto
ribus, ꝙ nō venerat ad regnandum temporaliter: vt Scribę Iudęo
rum credebant Christum venturum. Potest autem aliter dici, qd̄
illud fuit ꝓprium signum Saluatoris nati. Ad cuius intellectum
considerandum, qd̄ illa quæ fuerunt in veteri testamento, fuerūt
figuræ noui: vt dicitur. j. Cori. x. In veteri autem testamento duo
Saluatores Iudæorum, imperfecti tamen, præcesserant tanq̄ figu
ræ Saluatoris perfecti Iesu Christi. Primus fuit Moyses, qui libe
rauit eos de seruitute Aegyptiaca, vt habetur Exod. xiij. c. Secun-
dus fuit Cyrus, q liberauit eos de captiuitate Babylonica, vt hr̄. j.
Esd. j. Et vterq̄ de nouo nat⁹ fuit [illegible] ī magna paupertate, sicut
patet de Moyse Exod. ij. quem inuenit filia Pharaonis positum in
flumine in fiscella juncea. Similiter de Cyro dicitur in Ecclesiasti-
ca historia super Danielem, quòd Astyages rex Medorum & Per
sarum vidit in somnis vitem nascentem de vtero filiæ suæ totam
Asiam occupantem, & à coniectoribus fuit sibi responsum, ꝙ vi-
sio ista significabat ex ea puerum nasciturū q occuparet regnū Me
dorū & Persarū; ꝓpter quod timens ne ipse vel filius su⁹ ꝓ hoc re-
gno priuaretur, dedit filiam suam militi pauperi; & cū hoc etiam
cum filia sua cū filia sua facta fuisset prægnans, fecit tempus partus sui explora- C
ri, & puerum natum sibi apportari, quem tradidit cuidam militi,
vt secretò interficeretur. Qui compatiens puero ipsum non, inter
fecit, sed in quodam nemore puerum fortunæ dimisit. Ad quem
quædam canicula pastoris regis quę erat iuxta nemus, frequenter
veniebat, & ipsū lactabat: & pastor prędi
ctus volens scire vbi canicula declinabat
inuenit puerū ita ī paupertate iacētē: quē
accepit & tradidit vxori suæ nutriēdum
& postea factus est rex Persarū atq; Me-
dorū ad liberationē Iudæorū. Cū igitur
figura & figuratū debeāt hīe corrūdenti
am, & prædicti duo qui fuerunt figuræ
Christi, in maxima paupertate inuēti fue
rūt in sua natiuitate, signū cōuenjens &
corrūdēs figuræ dedit angel⁹ pastoribus
de Christi nati inuētione di. c ¶ Inuen.
infan. pā. inuo. & po. in præ. Et credē-
dū est, ꝙ pastores hoc intellexerūt illumi
nati à deo. d ¶ Et subi. fa. est. Hīc con-
sequenter ponit angelorū exultatio, cùm
dr̄: Et subi. fa. est cū an. q tā ꝙ principa
liter inter alios nūciauerat Christi natiui
tatē. e ¶ Multitudo mi. cæ. i. angelo- †in homi-
rū, q noīe militiæ designātur: qa ꝓ salu- nib⁹ bona
te hoīm cū dęmonib⁹ prælianť, scd'm ꝙ voluntas,
dr̄ Apoc. xij. b. Michael & angeli eius prę seu bōpla-
liabanť cū dracone, &c. f ¶ Laudan. d. citum.
de Christi natiuitate, eo ꝙ ꝓ ipsum scie-
bāt deduci hoīes ad salutē quā desiderāt
& ruinā angelorum ꝓ hoc reparandam.
g ¶ Et di. Gloria in altis. deo. qa licet
ei⁹ gr̄ia vbique reluceat maxiē tñ in cælo
empyreo, vbi est angelorū & btorū habi
tatio. h ¶ Et in ter. pax ho. bo. uol. i.
hoīb⁹ bonis. Per bonitatē em̄ voluntatis
dr̄ hō simpl'r bonus, magis q̄ per bonita D
tē aliarū potentiarū aiæ, qa volūtas mo-
uet alias potērias ad act⁹ suos: & iō boni-
tas ei⁹ vel malicia in oēs alias potērias re-
dūdat, sicut influentia causę mouentis in
motis ab ipsa. Malis aūt hoībus non est
pax, secūdū qd̄ dr̄ Isa. xlviij. d. Non est pax impijs dicit dominus
Ex hoc etiā verbo angeli patet, ꝙ ista pax quæ principaliter per ꝓ
phetas prędicta fuit futura in aduentu Christi, erat pax interior bo
næ voluntatis, quia secūdū ꝙ dicitur Prouer. xij. c. Nō contrista-
bit iustum quidquid ei acciderit. Pax autē tpalis quæ fuit in aduē
tu Christi pacatis omnibus gentibus sub imperio Romano, fuit
figura huius pacis principaliter intentæ. i ¶ Et fa. est. Hīc conse-
quenter describitur pastorum deuotio, quia statim post visionē
istam, dimisso grege iuerunt ad videndū puerum natum, dicentes:
l ¶ Transeam⁹ usq; Bethleem, ut uideamus hoc uerbum.
i. puerū natū per verba angeli nobis significatū. n ¶ Quod fecit
domi. Hoc non est de textu. Græci enim & antiqui non habent. se
cit, sed tātum: qd̄ dominus ostendit nobis. o ¶ Et uenerunt fe.
ex desiderio vidēdi Christū principaliter, & secūdariò, vt citi⁹ redi
rēt ad gregē quē sine custodia dimiserāt. p ¶ Et iue. sicut angelus
✠ eis dixerat.

✱ d ¶ Et subitò facta est cum angelo multitudo. Beda. Vno
angelo euangelizante natum in carne deum, mox multitudo mi- Moraliter
litiæ cælestis in laudem prorumpit creatoris, vt & Christo deuo-
tionem impendant, & suo nos instruant exemplo, quoties aliquis
fratrum sacræ eruditionis verbum insonuerit, vel ipsi quæ pieta
tis sunt ad mentem reduxerimus, deo statim laudes corde, ore &
opere reddamus. k ¶ Pastores loquebantur ad⁹ inuicem.
Nam de reuelationibus angelicis loqui debent pastores ecclesiæ
quæ continentur in sacra scriptura. propter quod subditur:
l ¶ Transeamus usque Bethleem. Quæ domus panis in-
terpretatur: ideo per eam sacra scriptura significatur. nam in ea
dei verba quæ sunt panes vitæ continentur. Et sic in Bethleem
transire, est sacram scripturam diligenter studere. m ¶ Et ui
deamus hoc uerbum quod factum est quod fecit domin⁹
& ostendit nobis. Nam in ea videtur verbum; caro factum.
o ¶ Et uenerunt festinantes. id est cum desiderio studendi.
p ¶ Et inuenerunt Mariam & Ioseph. Per Mariam quæ
interpretatur amarum mare, significatur amaritudo pœniten-
tiæ, & per Ioseph qui interpretatur accrescens, significatur augmē
tum virtutis & gr̄ę. Et ad hæc duo inducit studiū sacræ scripturæ.

✠ Homo & deus.
saluator qui est Christus dominus a
a ¶ In Bethleem, vnde Dauid natus.
in ciuitate Dauid. Et hoc uobis si- b
a ¶ Signum saluris fidelibus, humilitas saluatoris, quæ est opposita superbię, per quam mors in mun
dum intrauit.
a gnum. Inuenietis infantem pannis c
inuolutum, & positum in prę sepio.
b † Et subitò facta est cum angelo mul d
a ¶ Ne parua vnius angeli videatur autoritas.
b ¶ Quæ Christum ducem sequitur.
titudo militię cælestis, laudantium e
deum, & dicentium: Gloria in al- f
a ¶ Pax multa diligentibus legē tuā domine, & non est illis scādalum.
c d tissimis deo, & in terra pax † homi- h
nibus bonæ uoluntatis. Et factum i
est, ut discesserunt ab eis angeli in cę
a ¶ Credentes verbis angeli pastores, testimonium
dant vero agno.
e lum, pastores loquebantur ad inui- k
f cem: Transeamus usq; Bethleem, l
a ¶ Non aspiciamus retro, nec ad dexteram vel sinis
tram: mili in solum Christum. b ¶ Be. Quod in
principio apud patrem fa. est caro, & sic ostensum
nobis quod in deitate non poterat videri. ¶ Ambr.
Cum caro domini videtur, verbum videtur, quod
est filius.
& uideamus hoc uerbum quod fa m
a ¶ Caro. b ¶ Pater & filius & spiritus sanctus fecit.
Liucarnari constituit, & sic factum ostendit.
ctum est, quod fecit dominus, & n
g † ostendit nobis. Et uenerunt fe- o
¶ Ministros natiuitatis.
stinantes, & inuenerunt Mariam & p

a ¶Vidētes au. Visio dei, cognitio dei est: & hæc est sola vita
E hominū vt cognoscāt verū patrē, & quē misit Iesum Christū esse
Ioha.7.a. vnū deū. b ¶Mirati sunt. Miranē & de mysterio incarnatiōis
& de tanta pastorū attestatione: q̄ fingere audita nescirēt, sed sim
plici facūdia vera prædicarēt. Sic dñs nō rhetores, sed piscatores ad
euangelizandū destinauit. Sic & in vete.
Testa. suæ dispensationis nuncios pasto-
res ordinauit. Iō non est penitipendenda
pastorū attestatio. c ¶Maria au. Amb.
Maria nō minus ore pudica q̄ corpore se
creta, quæ nouerat nulli diuulgat, sed ta-
cito corde scrutās congruū tps q̄ hæc de
vulgari velit reuerēter expectat: cōferens
ea quæ viderat circa se acta, & quæ lege-
Sup.1.c. rat in scripturis agēda. Et dictū erat ab an
Isa.7.c. gelo: Ecce concipies i vtero, & pa. fi. Præ
dixit Isa. Ecce virgo cōci. & pari. fi. Vide-
bat se de stirpe Dauid ortā. In Nazareth
de spūsctō cōcepisse, in Bethleē peperis-
se. Quorū oim testimonia in diuersis p.
phetis legerat. Cōparat ergo verba pphe
tarū factis, & in oibus habet argumenta
fidei. Si Maria a pastoribus discit: debem
Maria à pa storib⁹ di- cerat, & facta scri- pturis com parabat. à sacerdotibus discere. Si Maria ante apli
præceptū tacet debemus post apli præce-
ptū magis doceri q̄ docere. d ¶Et reu.
Be. Sic spūales pastores, mō dormiētib⁹
alijs cōtemplādo cælestia subuehunt, mō
castra fidelitū lustrant, & probitatis exem-
pla quērēdo circūcūt: mō ad publicū pa-
storalis officij redeūt docendo, vt qd' in
priuato gustauerunt, alijs prædicādo eru
ctent. e ¶Sicut di. Bed. Et in hoc glori
ficant, q̄ nō aliter inueniunt q̄ dictū erat,
vel sicut dictum est ad illos ab angelis, referunt laudes & gloriam
deo, Non quòd angeli imperassent laudare, sed ipsi laudando of-
ferebant formam deuotionis suæ, dū dicūt: Gloria i altissimis deo
F & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. f ¶Vt circuncide.
Circūcisio ab Abrahā sumpsit ex ordium. Beda. Ritus circuncisionis ab Abraham sumpsit erordium, quando & nominis amplificationem accepit, ad quam imitationē no-
men imponebatur pueris in die eorum circuncisionis: Sic etiā fa-
ctum est ipsi Iesu. Octaua die circūciditur Iesus, quia vtraq; nra in
nouatio, & in præsenti, spiritus per baptismum, & i futuro, carnis
& in sua resurrectione est præfigurata, & in nostra quando q; est p
ficienda. Christus autem die octaua surrexit, & post sex seculi hui⁹
ætates, & septimam sabbati quæ nunc interim in alia vita gerit,
quasi octauo tempore resurgemus, tunc verissimè ab omni cor-
ruptione circuncisi, vbi verum præputium auferetur, quia ibi ne
Infrà.20.f. que nubent neq; nubentur. ¶Grego. Qui in similitudine carnis
peccati venerat remedium quo caro peccati mundari cōsueuerat,
non respuit: sicut baptisma nouæ gratiæ, non necessitatis, sed exē-
pli causa subijt. Et nota, quòd idem auxilium curationis in lege cir
cuncisio prēstitit: quod nunc baptisma confert tempore gratię, ni
si quòd introitus in regnum nondum patebat. Significat autē hęc
circuncisio carnalis illam circuncisionem in die iudicij, cū omnib⁹
animæ & carnis corruptionib⁹ exuti, ad faciem creatoris videndā
ingrediemur. Significat etiam prēsentem circuncisionem, id est ab
lutionem vitiorum per baptismum. Significabat etiam illum de
Abraham nasciturum, qui & in præsenti per baptismum, & in fu-
turo per resurrectionem ab omni sorde suos purgaret: erat etiam
in Abraham signaculum iusticiæ. ¶Bed. Sicut à Christo Christia
ni, sic & i vtraq; nostra circuncisiōe à Iesu, id est à Saluatore salua
ti vocamur. Quod nomen, non solum antequā cōcipiamur i vte-
ro ecclīæ p fidē, sed etiā añ tēpora secularia à deo nobis vocatū est.

☞Tulerunt

Nicolaus de Lyra.

☜eis dixerat. b ¶Viden. au. co. de uer. quia non solū fuerant
illuminati exterius, sed etiam interius de cognitione ꝑbi incarna-
ti, vt prædictū est. c ¶Et oēs q au. mi. sunt. Et materia admira
tionis subdit, cū dr: d ¶Et de h. Et accipitur hīc &, pro id est, de
his quæ dicta erant à pastoribus ad ipsos, sicut superius est expres-
sum, e ¶Maria au. ;conser. quia prudenter attendebat quō, p-
phetię implebantur in puero nato. Et ista collatio erat ei valde de
lectabilis, & toti ecclesiæ valde vtilis: quia secundum q̄ dicit Hie-
ro. in sermone de Assumptione beatæ virginis. Ipsa post ascensio
Maria apo stolos do- cuit. nem filij sui remāsit ad tempus in terris cū apostolis, vt eos pleni⁹
instrueret de verboincarnato, de quo erat plenius edocta per spi
ritūsanctum, & omnia familiarius viderat & tractauerat: propter
quod

¶Hominem natum. ¶In carne.

Ioseph, & infantem positum †in prę a ¶Carnem: ¶Recto ordine per cognitionem nativita
tis venerunt ad cognitionem verbi.
sepio. Vidēntes autem† cognoue- b
a ¶Quod erat in principio.
runt de uerbō quod dictum erat il- c
lis de puero hoc: & omnes qui au- d
dierunt mirati sunt: & de his quę di e
cta erant à pastoribus ad ipsos. Ma- f
ria autem conseruabat omnia uer- g
ba hæc, conferens in corde suo. Et h
reuersi sunt pastores glorificantes i
& laudantes deū †in omnibus quæ
a ¶Ab angelis. b ¶In Bethleem.
audierant & uiderant, sicut dictū est k
ad illos, & postquàm consummati l
sunt dies octo, ut circunciderētur
†puer, uocatum est nomen eius Ie- m
a ¶Non decuit tam gloriosum nomen primum ab
hominibus appellari, sed excellentiori natura, u e
homo videatur machinator huius nominis.
sus. Quod uocatum est ab angelo,
priusquàm in utero conciperetur.

quod melius exprimere poterat, secundum qd' dicit Hiero. Quod melius nouimus, melius & proferimus. f ¶Et re. sunt pa. red. undo ad gregem suum. g ¶Glorifican. & lau. d. de beneficio toti mundo collato generaliter, & eis ostenso spāliter. ideo subdit: In omnibus quæ audierāt & viderāt. h ¶Et postq. Hīc ponitur debitus rit⁹ circa puerū natū, q̄a secundū ritū veteris legis debebat circūcidi & ite plo offerri: & iō prīò agitur de eius circū cisione, sed ò, de oblatione, ibi: Et posti impleti sunt dies circa primū dicitur: Et postq. cō. s. Hoc erat tps determinatum circūcisioni, put hī Gene. xvij. b. ¶Vo luit aūt Christ⁹ circūcidi, q̄uis non esset legi subiect⁹. Prīò vt ostenderet in se veri tatem carnis hūanę, cōtra Manichęum q dixit ipsum deū habuisse corpus phanta stici: & cōtra Valentinū dicentē Christū corpus de cælo attulisse. Sed ò, vt appro baret circūcisionē, quā de⁹ olim institue rat. Tertiò vt ostenderet se esse de genere Abrahæ, q̄ circūcisionis mādatū accepit: Gene. xvij. b. Et facta est repromissio de Christo. Quartò, vt iudęis excusationem tolleret de nō recipiendo eū, si esset incir cuncisus. Quintò, vt obediētiæ virtutem nobis suo cōmēdaret exēplo, præceptū legis obseruans, cui tn̄ non erat subiectus. Sextò, vt q̄ in similitudinē carnis pcti ve nerat remediū q̄ caro pcti cōsueuerat mū dari nō renueret. Septimò: vt legis on⁹ in se sustinēs, alios à legis onere liberaret, se cūdū illud Gal. iij. a. Misit deus filium su um factū sub lege, vt eos qui sub lege erāt redimeret. i ¶Voca. est no. e. Ie. Non dicit impositum: quia à deo fuit impositum hoc nomen, sed p angelum denunciatum Marię & Ioseph, & per ipsos alijs diuulgatū. ¶Et quia aliquis infidelis, potissimè Iudæus, q̄ hoc nomen non fuisset conuenienter impositum, posset arguere. ¶Tum quia Isa. lxij. a. dicitur: Vocabitur tibi nomē nouum quod os domini no minauit. Hoc āt nomē Iesus non erat nouū tūc, quia ante alij fue rant nominati hoc nomine, vt patet de Iesu filio Iosedech, & de Ie su Naue. in genealogia Christi qui describitur ca. se. vbi idem ha betur. ¶Item quia Isa. vij. c. dicitur: Vocabitur nomen eius Ema. &. viij. a. dicitur: Voca nomen eius, accelera, spolia detrahe, &c. & ix. b. Vocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, deus fortis, &c. quæ nomina sunt alia à nomine Iesu: Et similia possunt indu ci de alijs locis scripturæ. ¶Ideo dicendum qd' hoc nomen fuit p priè impositum ei. Nomina enim si bene imponātur, imponi de bent à proprietatibus rerū, & hoc patet de noibus generū & spe cierum, de quibus dicitur. iiij. Metaph. Ratio quā significat nomē est definitio, quę designat propriam rei naturam. Nomina autem singulorum hominum si bene imponantur, imponi debēt ab ali qua proprietate eius, cui imponitur nomen. Aliquando à tēpo re, sicut nomina aliquorū sanctorum imponuntur pueris natis in festis eorum. Vel à cognitiōe, sicut cum filio imponitur nomē pa tris, vel alicuius de cognatione eius. Aliquando ab euentu, sicut Moyses vocauit filios suos vt hī Exo. ij. Aliq̄n autem ex aliq̄ qlita te ei⁹ cui nomē iponit, sicut Gen. xxv. b. Primogenitus Isaac vo catus est. Esau: qd' interpretatur rubeus vl rufus, q̄a de vtero mris exiuit rufus, & totus i morem pellis hispidus. Aliq̄n ex aliq̄ dono dei gratuito, sicut Mat. xvj. c. dictum est Petro: Tu es Petr⁹, & sup hanc Petram ædificabo ecclesiam meā. Et Iohan. j. f. Tu vocaberis Ce
Philosophus ☜phas: igitur

Moralitas Ecclesia Sanctorum dicit cōsuetudinis

*a ¶Et infan. po. in præse. quod est maximum mirabile, cū di cat Iere. xxiij. c. Cælum & terram ego impleo. c ¶Et oēs q aud. Pastores enim ecclesiæ & doctores debent alijs communicare quę didicerūt ab angelis, id est per studium sacræ scripturę per sanctos angelos reuelatæ. f ¶Et reuersi sunt pastores. nam doctores ecclesiæ post aliorum doctrinam debēt ad considerandum propri am conscientiam reuerti, & laudare bonitatem dei. h ¶Et post quam consummati &c. puer. Cui debemus conformari, nō cir cuncisione carnis, sed mentis, Ro. ij. d. Non qui in manifesto Iudę us est, neq; quæ in manifesto in carne est circuncisio, sed qui in ab scondito Iudęus est, & circuncisio cordis i spiritu non litera: cuius laus non ex hominibus, sed ex deo est. i ¶Vocatum est nomē eius Iesus. id est salus: quia fecit salutem in medio terræ. Ideo di cit Bernar. de hoc nomine, quòd est mel in ore, melos in aure, iu
* bilus in corde

a ¶ Tulerunt illum. Paruuli q de toto regno Iudeorū ad tēplū A portabāt, si erant de tribu Leui, in ministeriū dom⁹ ꝑpetuo detinebant. Si de alia tribu, precio dato à parētib⁹ primogeniti redimebantur ad, ꝓpria referēdi. b ¶ Sicut scri. Beda Scripiū est in lege: Mulier quę suscepto semine pe. masculū mūda erit sep. diebus, Leui.12.a Ad distinctionem illius quæ virgo pepe rit. Non ergo filius, nō mater hostiꝫ indigebat purgari, sed vt nos saluaremur à timore legis. Decretū autē erat puerū post tricesimū tertiū circumcisionis diē ad templū deferri, & pro eo hostiā dari, primogenitū sctm domino fieri. Per quod significatur, nullum nisi circūcisis vitiꝫ dignū esse conspectu domini: nullū nisi mortalitatis nexib⁹ absolutum, supernę ciuitatis gaudia subiturum. Vera em̄ circumcisione purgatus templū Ierusalem cum munerib⁹ ingreditur, qui gloria resurrectionis ab omni labe excoctus, cum bonorum operū fructibus supernę beatitudinis gaudia subit. c ¶ Omne masculinum. Be. Omne, tam hominis q̄ pecoris, quod deo sanctificari & sacerdotis esse iubebatur, vt sacerdos primogenitū hoīs redimi faceret, sic & omne animal immūdum. Quæ primogenita illū, significant, qui vnigenitus dei, dignatus est fieri primogenitus omnis creaturæ, qui verè est sanctus domino, quia sine pcō. Qui ad generandos sibi⁹ populos secretū genitale sanctæ ecclesię sibi aperuit. ¶ Vel moraliter. Primogenita, significāt bona inita nostræ actionis, quæ quasi corde gerimus, quæ dei gratiæ deputare debemus. Malè gesta redimere fructibus pœnitentiæ iubemur. d ¶ Par tur. Beda. Hæc oblatio pauperū erat, qui nō sufficerent offerre agnū, vt per oīa hūilitas dñi pateat. ¶ Moraliter. Siue qs fortia opa quę masculi noīe, siue infirma, quę fœminę significanē, creauerit: vt hęc dño legitimę cōsecrenē, necesse est, vt lachrymas cōpūctiōis offerat, quę p gemitū illarū auiū significanē: qa lachrymis etiā in bonis indigem⁹, qa quo fine cōsummādi sumus, nescim⁹. Qui nō inuenit agnū, i. diuitias innocuæ vitæ ad lachrymas recurrat. Sūt autē duo genera cōpūctiōis: Dū vel malorum recolētes supplicia timem⁹. Vel dum desiderio cœlestiū ardētes de dilatione geminus. Vnde duo pulli offerri iubentur, vn⁹ in holocaustū, quando amore cœlestiū inflāmamur. Alter ꝓ pcō. dum de malis perpetratis geminus. ¶ Be. Ambro. Colūba. quæ in grege cōuersatur actiuam, turtur soliuagus cōtēplatiuā vitam significat, quæ paucorū. Et quia vtraq; hostia accepta est deo, cō sultē vtraq; auis oblata est ꝓ dño. Qui clauso ostio patrē orat in abscondito, turturē offert. Qui compares opis quærit, colūbam ad altare portat. ¶ Turtur in desertis habitat, non multis diuulgatur: pullos nocte pascit, morticino non pascitur. Sic ecclesia deserta est à peccatis, nec Christus in multis locis diuulgatur, nisi in fide trinitatis & vnitatis. In nocte mundi sanctos pascit, heresim non suscipit. ¶ Beda. Puer primò circūciditur, & post interpositis diebus, cum hostiꝫ Ierusalem defertur, qa & ipse iuuenis resurgendo corruptionē carnis calcauit, & interpositis dieb⁹ cū carne quā hostiā fecerat, ad cœlum ascēdit. Sic & nos prius in baptismo circūcidimur à peccatis, & ꝓficiente gratia ad altare ingredimur, consecrandi hostia corpis & sanguinis domini nostri. Sed in fine oīs ecclia corruptionē exuet, & cū victimis bonorū operū in ęternā Ierusalē transferetur. e ¶ Et ecce hō. Nō solum angeli, sed omnis ætas & sexus testimonium nato reddūt puero. Et sicut ab omniū seculorū fidelib⁹ prędicabat, ita veniēs oīm sanctorū laude prædicatur. f ¶ Iustus & timoratus. Difficile iustitia sine timore custodit: Nō pœnali, sed qui ꝑmanet in seculum seculi, q̄ iustus q̄to plus deum diligit, tanto solertius offendere cauet. Et bene iustus, q nō suā, sed populi gratiā quærebat, cupiens ipse dissolui: sed expectās videre ꝓmissum autorē salutis, vt q ab Herode presi fuerāt, ꝑ aduentu Saluatoris liberati acciꝑēt cōsolationē. ☞ Puerum

Nicolaus de Lyra.

Iesus, q̄liē nouo noīe nūcupat⁹ est

¶ Ꝓphas igit̄ qa hoī Christo hoc mun⁹ grę collatū erat, vt ꝑ ipm oīs saluarēt, iō vocatū est cōueniēter nomē eius Iesus, i. Saluator vel sal⁹. Et hāc rōnē assignauit angel⁹ Ioseph. Matt. ꝯ. d. Vocabis nomē ei⁹ Iesum: ipse em̄ saluū faciet populū suū à pcīis eorū. Ad primū dicēdū q̄ hoc nomē fuit nouū i Christo, in q̄tū fuit ei ipositū ab hac ꝓprietate, qa ē oim Saluator, quę nō fuit in aliq̄ ꝑcedē-

Et postquàm impleti sunt dies pur a
¶ Mariæ vel domini.
gationis eius secundum legem Mo
yſi, tulerunt illum in Ierusalem, ut b
a ¶ Offerrent & consecrarent,
b sisterent eum domino, sicut scriptū c
est in lege domini. † Quia omne ma c
a ¶ Be. Consueto nativitatis more loquitur, non q dominus ventris hospicium ingrediens vel egrediens deuirginasset.
sculinum adaperiens uuluam san d
ctum domino uocabitur. Et ut da
a ¶ Turtur, castitatem: columba, simplicitatem significat: & casta & simplex iustorum conuersatio gratum deo offert sacrificium.
d rent hostiam, secūdum quod dictū e
est in lege domini, par turturū, aut e
duos pullos colūbarum. Et ecce ho f
mo erat in Ierusalem, cui nomē Sy
¶ Id est signum.
g meon: & homo iste iustus & † timo i
ratus expectans consolationem Is
raēl, & spiritussanctus erat in eo. k

tū, licet fecerint salutē in aliquo facto particulari: Sicut Iesus naue C saluauit populum Israel, hostes eius debellādo, vt legitur in libro Iosue: & ita potest dici de aliis. ¶ Ratio autē huius nominis Emanuel, quod interpretatur nobiscū deus, includitur in nomine Iesu. Per hoc em̄ q̄ fuit nobiscū ꝑ suam incarnationem, fecit nobis salutē: Et eodē modo potest dici de alio: quia saluauit nos infernū spoliando: Et sic de tertio, & de consimilibus. a ¶ Et postquā impleti sunt. Hīc cōsequēter agitur de pueri oblatione, vbi primò describitur huius oblationis ꝓsentatio, secūdò, ꝓsentati receptio. ibi: Et ecce hō. tertiò recepti cōmēdatio, ibi: Et erat Anna. ¶ Circa primū sciēdum, q̄ in lege veteri circa pueros natos duo fiebant in tē- †Exo.13.a plo. Vnū erat generale omnibus: qa pro &.34.c filio nato vel filia completis diebus purificationis matris offerebatur sacrificium, vt habet Leu. xij. c. Aliud erat speciale circa primogenitos quia erant cōsecrati domino, eo q̄ percussit primogenitos Aegyptiorū, filios Israel saluans, & ideo offerebātur in templo, & redimebantur, vt habetur Exo. xiij. Christus aūt fuit primogenitus, vt dictū est supra: & ideo vtrūq; fuit factū circa eū, vt hic dicit. Et primò q̄tum ad id quod erat speciale primogenitiscū dicitur: b Tulerunt illū in Ierusalem, id est offerrent dño. Cui⁹ causa subditur: c ¶ Quia omne masculi- †pius, religiosus num adaperiens uuluam. i. primò nascens, cujusmodi erant primogeniti. Secundò, q̄tum ad illud quod erat generale: quod notatur cum dicitur: d ¶ Et ut darent hostiam &c. par turturū aut duos pullos columbarū. Ista erat oblatio pauperum, secundū q̄ habetur Leui. xij. d. Ex quo patet, quod supra dictum est de pauper Maria libera à lege & tate Mariæ & Ioseph. Sciendum autem circa hoc q̄ beata virgo non tenebatur ad ista quæ dicta sunt de purgatione, quia Leuiti, tū ea seruauit & q̄re xij. a. scribitur: Mulier si suscepto semine peperit masculum &c. & ideo lex illa ligabat tantum mulieres de viri semine concipiētes: D quod non habuit locum in virgine: Hoc etiā patet per hoc q̄ hīc dicitur, & accipitur de Exo. & Leuitico. Omne masculinū adaperiēs vuluam, sanctum domino vocabitur. Ex quo patet, q̄ loquitur de masculino concepto & nato per apertionem clausuri virginalis. Quod non habuit locum in beata virgine, quæ virgo permansit in conceptu & partu. Verūtamen sicut eius filius circumcidi voluit & legalia obseruare ex sua humilitate, q̄uis non teneretur, sic beata virgo quæ fuit hūilima voluit obseruare. e ¶ Et ecce hō erat in Ierusalem, cui no. Simeon &c. Hīc describitur Christi præsentati receptio: vbi primò describitur recipientis conditio, cum dicitur: ¶ Et ecce homo erat in Ierusalem. in loco solemni & sacro. Tum quia ibi erat diuin⁹ cultus: Tum qa ibi erat studium legis & prophetarum. f ¶ Cui nomen Simeon. Ex hoc patet eius fama, quia inter sacerdotes erat famosus & nominatus. Patet etiam eius sancta vita, cum dicitur.

g ¶ Et homo iste iustus. rectè se habendo ad proximum.

h ¶ Et timoratus. quò ad deum. i ¶ Expectans consolationem Israel. q̄tum ad fidei rectitudinē. k ¶ Et spūssanctus erat cum eo. q̄tū ad gratiæ plenitudinem: quia nō solū habuit gr̄am iustificātem, put habetur cōiter à iustis, sed etiā q̄tūm ad illuminatiōes & consolatiōes diuinas speciales, ideo subditur.

✠ Et respō. Moraliter. ꝟbilus in corde. a ¶ Et postquam impleti sunt dies purgationis &c. Beda. Post tricesimū autem & tertium circumcisionis diem domino sistitur. Insinuans mysticè, Neminem nisi circumcisum vitiꝫ domini dignum esse conspectibus: neminem nisi mortalitatis nexibus absolutum supernæ ciuitatis gaudia perscē posse subire. Et per hoc etiam ostenditur, q̄ christianus debet à vitiꝫ circuncidi: & tunc per deuotionem apparere in cōspectu dei, & offerre par turturum, i. castitatem mētis & corporis, & duos pullos columbarum, id est multiplicationē operum bonorū, eò q̄ columbæ sunt aues in prole fœcundę. e ¶ Et ecce homo erat in Ierusalem &c. Symeō (qui obediēs interpretatur) bonum religiosum significat. Et hic manet in Ierusalem, quæ interpretatur pacifica, quia manet in pace interna & fraterna. Et bene dicitur iustus. ſ. ad ꝓximum, & timoratus ad deum, expectans consolationē Israel, id est diuinæ visionis, eo q̄ Israel interpretat̄ vdens deum: & spiritussanctus est in eo, per suæ gratię beneficiū,

 ✠ Et cum indu.

a ¶ Puerum. Cum puericia post septem annos ifātię incipiat, E Iesus frequēter puer dicit, nō tā ꝓ ætate, qꝫ ꝓ seruitio. vnde ꝓphe
Esa.42.a ta: Ecce puer meus: quia filij hois no venit mistrari, sed ministrare
sed'm Lxx. b ¶ Et ipse acce. Bed. Moraliter. Veter anus accipit infantem,
Mat.20.d. docēs vt exuentes veterē hoīem q corrūpit, iduamur eū q secūdū
Moraliter. deum creatus est. Iustus secūdum legem
Col.3.b accipit puerum in vlnas, vt innuat iusti-
ciam legis gratia euangelicæ fidei mutā-
dam. Accipit etiam senior mūdus inno-
centiam christianæ infantiæ, vt renoue-
tur sicut aquila. ¶ Bed. Quod Symeon
& Anna proueḗti Iesum excipiūt, & lau-
dant, significat fidelem synagogam, quæ
post longam expectationem promissio-
num fide non ficta eum recepit qui præ-
nūciabatur. c ¶ Nunc dimittis ser-
uū tuū do. Ambr. Qui vult dimitti, ve
Philip.3.d. niat in Ierusalem. cōuersationē habens in
cœlestibus: veniat in templū: imitetur ex-
empla illorū in quibus deus habitat. Ex-
pecter dīm, accipiat in manib⁹ verbum
dei, brachijs fidei, spei, & charitatis ample
cāē, tunc dimittet vt nō videat mortem,
quia viderat vitā, d ¶ Quia uiderūt
Luc.10.d ocu. &c. Sciebat ꝓ beati oculi qui Chri
stum essent visuri: & ideo donec illū vide
ret, nolebat morte dissolui, quem tamen
vt vidit mox optauit in pace dimitti.
e ¶ Quod parasti &c. Et in primo ad
uentu Christus ante faciem populorum
à deo paratur, vt credāt & diligant: & in
sc'o aduentu parabitur, vt videat eum
Roma.2.a. omnis populus, & reddat vnicuiq; sc'm
opera sua. f ¶ Ad reuelationē gent.
F Vt reueletur cæcis oculis gētium nulla
spe dñici aduentus erectorum: & vt ipse
Israel glorietur, excipiens suū ꝓmissum,
& desideratū, & præfertur reuelatio gen
tium gloriæ Israel. Quia cum plenitudo
Rom.11.c. gētium intrauerit tunc oīs Israel saluus
erit. g ¶ Symeon, Qui interpretatur,
audiens tristitiam, figura est ꝓphetarum,
qui vindictam sibi à deo dictā super po-
pulum audiebant. Anna quæ gratia dici
tur: figura est ecclesiæ. h ¶ Ecce posi-
tus est hic &c. In ruinam illorū qui ste-
terant, & resurrectionē illorum qui ceci-
derant. Vel in ruinam vitiorum, & in re-
surrectionem virtutum. ¶ Non in se tā-
tum. sed in suis quoq; prædicatoribus
2.Cor.2.d. positus est in ruinam & resurrectionē, vñ
apostol⁹: Christi bon⁹ ordor sum⁹ deo,
in his qui salui fiunt, & in his qui pereūt,
†cōtradici Bono ēm odore, alij saluant, alij pereūt.
tur i ¶ In signū cui cōtra. Omnia quę de
†ipsius fœ Christo narrantur, signum sunt: ꝓ natus
minimum de virgine, ꝓ surrexit, ꝓ clausis ianuis in
trat, cui signo cōtradicitur ab infidelib⁹.
Spūaliter signum est in fide dñicę crucis,
quod vbiq; contradicitur. k ¶ Gla-
dius. Be. Dolor dñicæ passiōis: quia nō
potuit videre crucifigi sine affectu mater
ni doloris & si speraret resurrecturum, &
mortē deuicturū. Vsq; ad finē seculi aiam
ecclīæ gladius tribula-
tiōis ꝓtransit, cū signo fidei ab improbis cōtradicit, cū multos rue
re videt, cū reuelatis cordiū cogitatiōibus, vbi bonū semē semina
uerat, zizania germinare cōspicit. l ¶ Vt reuelētur. Ante erat
incertum, qui Iudęorū Christi gratiā reciperent, qui cōspuerent.
Sed audita natiuitate reuelant cogitatiōes. & Herodes & alij tur-
bantur, quidam ad Christi magisterium accedūt. m ¶ Et erat
Anna &c. Quia per virū & mulierem vita totius mundi perdi
dita est, in testimonio vitæ per Christum redeuntis Anna co-
iungitur Symeoni. ¶ Con uenimysterijs e
clesiæ, ꝓ Anna gra
ꝫ interpretat, quæ

Nicolaus de Lyra.

¶Mente.

Et responsum acceperat à spiritu sanc
¶Experturum. ¶Carnis.
to, non uisurum se morte m, nisi pri
a ¶Oculis carnis, alias cordis. b ¶Messiam.
¶Messias hebraice, Christus Grece, vnctus Latine.
us uideret Christum domini. Et ue
a ¶Be. Eadem gratia qua venturum pręnouerat: ve ni-
entem cog nouit.
nit in spiritu in templum. Et cum in
ducerent puerum Iesum parentes
eius, ut facerent secundum consue
b tudinem legis pro eo: & ipse acce
a ¶Be. Magna humilitas saluatoris, qui loco non capi-
tur, grandęui hominis vlnis gestatur.
pit eum in ulnas suas, & benedixit
a ¶Viso redemptore.
¶Q. Dimitte. ¶Ad mortem carnis.
deum, & dixit: Nunc dimittis ser
¶Quia responsum acceperat a spiritu sancto, non visu-
rum se mortem, niū prius videret Christum domini.
b ¶In sinu Abrahę requieturum.
c ¶Beati qui vident quod Symeon vidit.
¶Beati qui non viderunt & cre diderunt.
uum tuum domine, secundum uer
bum tuum in pace. Quia uiderunt
a ¶Et carnis hominem, & cordis deum. ¶Christū.
b ¶Quem postmodum omnibus populis quęrendum
dilectione, & conspiciendum fide prędixit, iam carnis &
mentis oculis saluatorem contemplor.
oculi mei salutare tuum, Quod pa
raſti ante faciem omnium populo
a ¶Ipse saluator, ipse lux illuminans. ¶Ad gloriam
fidei. ¶Ad.
rum. Lumen ad reuelationem gen
tium, & gloriam plebis tuæ Israel.
a ¶Ioseph, qui ad conseruandam famam Mariæ pater est
ab hominibus deputatus: & quia erat nutritius.
Et erat pater eius & mater mirantes
a ¶Ab angelis, a pastoribus, a Symeone.
super his quæ dicebantur de illo. Et
¶Deo & Mariæ
benedixit illis Symeon, & dixit ad
a ¶Quia lapis offensionis.
Mariam matrem eius: Ecce posi
a ¶Non credentium.
tus est hic in ruinam, & in resurre
¶Quia lumen: quia gloria. ¶Credentium.
ctionem multorum in Israel, & in
¶Id est euangelium. in quo dicitur: Veni hominem sepa-
rare aduersus matrem, & reliqua.
signum cui †contradicetur. Et tuam
†ipsius animā pertransibit gladius,
a ¶Vt malę cogitationes quę prius occultabantur
proferantur in publicum, & destruantur a deo. quędam
enim occultantur non possunt sanari.
ut reuelentur ex multis cordibus co
a ¶Anna (quę gratia dei) figura est ecclesiæ. ¶Gratia
eius.
gitationes. Et erat Anna prophe

Origenes de reuelatione occultorum peccatorum in confessio,
quæ per effectum passionis in sacramento pœnitentiæ operantis
sanantur. v ¶Et erat Anna prophetissa filia Phanuel de
tribu Aser. Hīc consequenter describitur Christi recepti confes-
sio seu commendatio: vbi primò describitur persona confitens ex
nomine eī

a ¶Et resp̄o. ac. in oīonibus suis deuotis ad deū. Tūc enim
erat opinio cōis apud intelligētes, ꝓ imminebat aduētus Christi
sc'm signa à patriarchis & ꝓphetis data: & iō Symeō de hoc feruē
tius ora bat tius orabat deū & in oratione rēsum acceperat, ꝓ Christū natum G
videret, anteqꝫ vitā pñtē finiret. b ¶Et uenit in spir. i. ꝓ reue-
tionem spūsancti, vt videret Christū sicut erat ei ꝓmissum. c ¶Et
cū indu. pue. Iesum pa. ad faciendum quæ prædicta sunt secū-
dum legē. d ¶Et ipse acce. eū in ul. suas. cū maxio cordis gau
dio, secūdum ꝓ dicit Prouer. xiij. d. De fi
derium si compleatur delectat animam.
Secūdō, ponitur gratiarum actio, cū dr:
e ¶Et bene. deū. gras agendo, ꝓ tanto
beneficio. f ¶Et dixit: Nūc dimi. ser.
i. de cętero dimittes me de hac vita trāsire
in cordis quiete. g ¶Quia ui. oculi. m.
sa. tu. Lętāter ēm volebat descendere ad
limbum patrū, ex quo sciebat Saluatorē
natum. h ¶Quod pa. an. fa. oīm po.
i. corā oībus populis, qb⁹ mysteriū in-
carnationis & redemptiōis prædicarum
est ꝓ apl̄os, sed'm ꝓ dicit Psal. xviij. a. In
omnem terrā exiuit sonus eorū. i ¶Lu-
men ad reuela. gen. quæ prius errorū
tenebris tenebantur. k ¶Et glo. ple. t.
Isra. Magna est ēm gr̄ia Iudæis ad fidem
Christi cōuersis, ꝓ Christus sc'm carnē
natus est de ipsis. Tertiò ponit parētum
benedictio cū dicitur: l ¶Et erat pa. e.
i. Ieseph q meruit, vocari p̄ Christi, eo ꝓ
nutriti⁹ ei⁹ fuit. m ¶Et ma. s. Maria q̄
fuit mater eius vera. n ¶Mirā. sup. his
quæ di. de il. tūc à Symeone: & prius à
magis, & pastoribus & Zacharia & Elisa-
bet. o ¶Et bene. il. Syme. Quāuis ēm
Maria, & Ioseph essēt maiores Symeone
in sctitate, ille tn erat maior. q̄tū ad sacer
dotis officium, ad quem spectabat bene-
dicere pp̄m. Et nō solū benedixit, sed eī
am futura prędixit. p ¶Ecce p. est h. H
ī ruī. & ī re. qa ī passiōe Christi, quæ fu-
tura erat multi Iudęi fuerāt exęcrati à ve
ritate cadētes, & multi fuerāt illumiati, q
pri⁹ erāt simplices, & ignorātes, vt pater
de apostolis, qb⁹ post passionē Christi,
data est intelligentia scripturarum: secun
dum ꝓ dr. Ī. vl. g. Et tūc aperuit illis sen
sum, vt intelligerent scripturas. q ¶Et
in signum. s. fœderis inter homines &
deum. r ¶Cui contradicetur, à sacer
dotibus, & legisperitis, & multis alijs.
s ¶Et tuam ip. pertransibit gladi⁹.
i. dolor passionis eius pertransibit aiam
tuam ꝓ compassionē. Ex hoc dicit Hie-
ro. in sermone de assumptione beate vir
ginis, ꝓ quia ī parte impassibili passa ē,
plus quām martyr fuit. t ¶Vt reuelen
tur ex multis cordib⁹ cogitatiōes.
Li. vt, non tenetur hic causaliter, sed con
secutiuè seu concomitatiuè. Licet enim
beata virgo ex passione filij maxime affli
cta fuerit, tamen in fide immobilis, & fir-
miter stetit. Alij autem discipuli quan
tumcunque solidi dicuntur dubitasse, &
circa hoc mutationes diuersarum cogita
tionum habuisse quousq; viderunt ipm
à mortuis resurrexisse. ¶Aliter, exponit

¶c ¶Et cum inducerent puerum Iesum parentes eius. ut Moraliter
facerent secundum consuetudinem. Pater enim autoritatiuè
& mater impetratiuè inducūt Iesum, vt detur deuotis dulciter am
plexandum: & sic cum Symeone de tanto beneficio benedicunt
dominum, & desiderāt exire de mūdo, vt eis detur ad perfectè fru
endum, sicut & Paulus dicebat Phili. j. Desiderium habens dissol-
ui, & esse cum Christo. v ¶Et erat Anna prophetissa filia
Phanuel &c. Ista moraliter est exemplar non solum viduis, sed
¶ etiam mulieribus

interpretatur, quę est filia Phanuel, qui facies dei dicit: vñ. ē. Signatum est sup nos lumē vultꝰ tui dñe. De tribu Aser. i. beati, destē- A
Psal. 4. b dit, qui inter duodecim patriarchas ordine nascēdi octauus est, propter mysterium resurrectionis. Quinq; sunt Annæ. Prima mater
Nomē Anna quinq; leguntur habuisse Samuel, secūda vxor Raguel, tertia mater Tobię, quarta filia Phanuel, quinta mater Marię. a ¶Processerat in diebus multis: Beda. iuxta historiam Anna, & deuotæ conuersatiōis, & venerandæ ætatis digna describitur, quæ domino testimonium perhibeat: Significat autem ecclesiam quæ in præsenti quasi sponsi dominicę sui morte est viduata. Septies. xij. octoginta quatuor faciunt. Septem ad cursum huius tēporis, duodecim ad perfectionem apostolicæ doctrinæ pertinent. Quisquis ergo totū vitæ tempus apostolicis mancipat institutis, quasi octoginta quatuor annis cælestis limina tēpli seruare, & domini præstolari aduētum laudatur, dum à domino peregrinatur. Septem anni quibꝰ cū viro vixit, significant perfectionem illiꝰ temporis, quo à domino cōuersante in carne edocetur: qui anni postea per duodecim multiplicātur propter apostolicā doctrinā. b ¶Quæ non discedebat. &c. Quia circa templum frequēs erat: Eam non discedere dicit, non q̄ ad horam nō discesserit. Sic sancta ecclesia & in prosperis, & in aduersis deo seruiens à cœlo nō recedit. ¶Vel moraliter. Anima à templo non recedit, cum semper studet, & castum & immaculatum custodire templū corporis sui. Hinc præcipitur sacerdotibus veteris testamenti, vt tempore ministrationis iugiter maneāt in sanctis, quatenus anima quæ deo ministrare cupit, non quiescat à bonis operibus suis.

c ¶Et hæc ipsa &c. Prophetauerat Symeon, prophetauerat copulata coniugio, prophetauerat virgo, ꝓphetauerat & vidua, ne qua aut professio deesset, aut sexus; & ideo talis Anna inducit, & stipēdijs viduitatis & moribus, quæ digna sit nunciare redemptorem omniū venisse. Con- B
gruus ordo, non venit ante virum mulier, cuius verba non sunt digesta, sed generaliter dictū est, q̄ confessa sit domino, & loquuta de eo, quæ longa castitate, longisq; ieiunijs ad hoc culmen per uenerat, vt spiritum prophetiæ acciperet: sed autoritatem docēdi mulier non accepit. d ¶Omnibus qui &c. Omnibꝰ fidelibus qui iugo Herodis alienigenæ grauati, liberationē, ciuitatis & populi expectabant, promittebat per aduentū Christi in proximo redēptionē à tyrannide alieni. e ¶Reuersi sunt in Galilæam in ciuitatem suam. Prætermittit hoc loco Lucas. quæ à Matthæo plenius posita sunt, scilicet puerum ob metum Herodis, delatum esse in Aegyptum: & mortuo Herode inde relatum, & habitasse in Nazareth. Solent em̄ singuli euangelistæ, sic quædam omittere quę ab alijs cōmemorata viderint, vel ab alijs commemoranda spiritu præuiderint, vt continuata suæ narrationis seriæ, quasi nulla prætermisisse videantur. f ¶Puer autē. Be. In eo q̄ puer erat. i. homo fragilis, poterat crescere & confortari. Mon in eo q̄ verbū, sed m quod plenus sapientia & gratia perhibetur. Sapientia, quia in ipo habitat ois plenitudo diuinitatis corporaliter. Gratia, quia eidē homini Christo magna gratia donata est, vt ex quo homo fieri cœpisset, pfectus esset vt deus. g ¶Et ibant pa. &c. Beda. Merito Lucas inter quatuor animalia vitulo comparat, qui quasi animal hostijs deputatum, circa templū, maxime & Ierusalem, narrationis suæ versat incessu. In principio sacerdotē collocat ad arā orantē populo foris stante. Maria concepto dño Ierusalē mittit ad domū pontificis: ibi baptistā natum refert. Illuc dñm natū cū hostia trasfert. Illuc ipsum cū parentibꝰ singulis annis ducit. Duodēnē in templo choris doctorum interseri: Et post cætera talia, discipulos domini in templo laudantes in fine euangelij sui concludit, h ¶Et cum factus esset &c. Vtraq; natura Christi hic aperitur, & quæ iuxta maiestatē patri, & quæ iuxta fragilitatē decebat matri. Ascendit homo cū hoibꝰ ad offerenda sacrificia, seruat legem quā seruandā impauerat, vt nos ad seruādū instrueret. Duodecēnis audit seniores, & interrogat, vt eorum reprimat audaciam: qui indocti, nō ad discēdū, sed ad docendum ad docendum volūt submitti: Mox maiestatē suā aperit, Cōgruè C
duodecimo anno prima fidei rudimēta reuelat, quę p duodecim apostolos p totum mundū erant propaganda. ¶Beda. Cū duodenarius multiplicatis inter se septenarij partibus constet, iurè per ipsum rerum & temporum vniuersitas, & perfectio designatur. Et ideo rectè à duodecimo anno iu-

☞

a ¶Persona dei. ¶Aula dei.

tissa filia Phanuel de tribu Aser.

¶Prouectæ ætatis erat.

a Hæc processerat in diebus multis:

¶Similiter synagoga cum heptatico ante octauam diem noui testamenti, a virginitate, id est a lege natura.

& uixerat cum uiro suo annis septē

a ¶A tempore amissæ virginitatis. b ¶Erat.

à uirginitate sua. Et hæc uidua usq; b

ad annos octoginta quatuor, quæ a

a ¶Hoc exemplum viduis proponitur quæ sunt in ecclesia.

non discedebat de templo: ieiuniis b

¶Alias orationibus.

& obsecrationibus seruiens nocte c

a ¶Qua Symeon accepit.

c ac die. Et hæc ipsa hora † superue- e

¶Laudabat.

niens * confitebatur domino, & lo- f g

d quebatur de illo omnibus qui expe h

ctabant redemptionem † Israël. Et

ut perfecerunt omnia secundum le-

e gem domini, reuersi sunt in Galileā i

¶Ætate.

f in ciuitatem suam Nazareth. Puer k

¶Corpore. ¶Spiritu.

autem crescebat, & † cōfortabatur,

plenus sapientia, & gratia dei erat

a ¶Secundum quod homo.

g in illō. Et ibant † parētes eius per oēs l

¶Ad immolandas hostias.

annos in Ierusalem in die solen- m

h ni Paschæ. Et cùm factus esset an- n

Nicolaus de Lyra.

☞nomine: cum dicit: Et erat Anna. Secundò, ex mentis eleuatione cum dicit: Prophetissa: Et ex cognatiōe, cū dicitur: Filia Phanuel de tribu Aser: Et exprimūtur pater & tribus, ad declarandū certitudinem historiæ: Et fortè ad distinctionē huius Annæ, ab alijs quæ vocabant hoc noīe. Describitur etiā ab ętatis maturate, cum dicitur: Hæc processerat in diebꝰ multis: & à castitate, in matrimōio, & añ & post, cū dicitur: Et vixerat cum v i. &c. Cōmendatur etiam ab orationis sedulitate, cum dicitur: a ¶Quæ non discedebat. de templo: Nō q̄ ibi semper esset, sed frequēter: Sicut de homine bene frequētante ecclesiam dicitur cōi modo loquēdi: Talis semper est in ecclesia. †assistens

b ¶Ieiunijs. quibus incentiuum carnis reprimitur. c ¶Et obsecrationibus: Id est sacris orationibus, quibꝰ mēs in deum eleuatur. d ¶Seruiens nocte & die. id est valde frequēter: vel qa non erat ibi interruptio per peccatum mortale, auferens meritum prædictorū. e ¶Et hæc ipsa hora super. Non à casu vel humana dispositione, sed spiritussancti reuelatione, sicut dictum est de Symeone. f ¶Confitebatur domino. gratias agens de tanto beneficio adimpleto. g ¶Et loquebatur de illo omnibus qui expectabāt redemptionem Israel, annuncians eis natum esse redemptorem. h ¶Et ut perfe- D
cerunt omnia secundum legē domini. s. Maria & Ioseph nihil omittentes, q̄uis non tenerentur. i ¶Reuersi sunt in Galilæam ciuitatem suam Nazareth. Hīc accipitur Galilæa adiectiuē: quia Nazareth est in terra Galilęę, sicut supra dictum est de Bethleem quæ vocatur ciuitas Iudæa. k ¶Puer autem crescebat & confortabatur. &c. Hīc consequenter describitur pueri oblati profectus, q̄tùm ad corpus, cum dicitur: Crescebat. & q̄tū ad animam, cum dicitur: Et confortabatur. Aduertendum tamē, q̄ in corpore Christi fuit augmentum reale q̄titatis, sed in anima eius non fuit augmentum reale gratiæ & virtutis: quia totam plenitudinem gratię habuit ab instanti suæ conceptionis. Sed quātum ad ostensionem in effectu magis apparebat, sed m q̄ ille crescebat, & sed m q̄ volebat. l ¶Et ib. parentes eius. tamquā deuoti q̄ religiosi. m In die solemni Paschæ, Ter in anno debebant omnes masculi apparere in Ierusalem coram domino secundum q̄ habetur Exo. xxiij. scilicet in pascha, pentecostę, & festo tabernaculorum. Sed cum illis qui erāt longē à Ierusalem, cuiusmodi erant Galilæi, dispensabatur de duobus vltimis festis. †corrobo rabat spū.

☞Remansit puer

☩etiam mulieribus alijs. Primò, q̄tum ad castitatem ante matri- Moraliter.
monium, & in matrimonio, & post per tempus longum. Secundò, quātùm ad deuotionem. Nam in obsecrationibus, & ieiunijs dicitur hic seruiens die ac nocte. Tertiò, quantùm ad loquendi modestiam: quia non de fabulis, sed de Christi mysterijs loquebatur, propter quæ & alia, bona dono prophetiæ repleba-
Col. 2. b tur. k ¶Puer autem crescebat, & confortabatur &c. scilicet secundum corpus: Nam secūdum animam ab instanti cōceptionis fuit totaliter perfectus. Sed hanc perfectionem nō ostēdebat, nisi prout conuenientia temporis exigebat, secūdum illud Ecclesiastes. viij. a. Tempus & respōsionem cor sapiētis intelliget. Et in hoc literatis & sapientibus dedit exemplum, vt non ostendant sapientiam suam, nisi secundum loci & temporis oportunitatem. n ¶Et cum factus esset Iesus annorum duodecim, ascendentibus &c. Per hoc ostendit, q̄ à pueritia decēt assuefieri homines ad diuina. Et ad idem facit, quòd alijs recedentibus

☩

anno iubar sumit exordiū, quo omnia loca vel tēpora deceat oc
E cupari. Nō ergo ociosē īmemor phibet carnaliū parētum, sed vt
oñdat, quia antecp̄ ibi parētes essent, ipe in ciuitate & templo dei
paterno iure residebat. a ¶ Et non cognouerunt. Be. Si quæ
ritur quō potuit à parētibus obliuiscēdo relinqui, q tāta parentū
puidētia nutriebatur. Respondendū est,
quia filijs Israel ad festa cōfluētib⁹, vel ad
ppria redeūtib⁹, mos erat seorsum viros,
seorsum fœmias choros ducētes īcedere,
pueri cū quolibet parēte indifferēter ire
poterant, ideo Mariā & Ioseph vicissim
putasse puerū Iesum quē secū nō cerne
bāt, cū altero parēte reuersum, b ¶ Re
quirebāt eū. Metuebāt, ne quod Hero
des in infantia eius patrare quęsierat, tūc
† Ierosoly mam iām in puericia positū, inuēta oportuni
tate alq interficerēt & ipsi pditores illius
inuenirent. c ¶ Post triduū &c. Vna
die reuersi sunt ab Ierusalē. scd'a die quę
runt inter cognatos: & nō inuenientes, ter
tia die regressi Ierusalē inueniūt. ¶ Post
triduū reperit in templo, vt esset indicio,
†36. di. c. q̄ eccłiastici. quia post triduū illius triūphalis passio
nis, in sede cælesti & honore diuino fidei
nostrę, se resurgens ostenderet q mortu⁹
credebat. ¶ Quæsitus aducētus Christi à
patriarchis añ legē, nō est inuēt⁹. Quęsit⁹
à pphetis & iustis sub lege nō est iuētus.
Quęsit⁹ sub gra, à gētilib⁹ inuenit. ¶ Pī
i. eccłia. Mī. i. synagoga, p tres leges quæ
rūt Christū, & nō inueniūt nisi p euāge
†intelligē tia. liū. d ¶ In me. Be. Quasi fōs medi⁹ docto
rū sedet, sed q̄si excplar hūilitatis pri⁹
terrogat, & audit q̄ instruat, ne paruuli à
seniorib⁹ doceri erubescāt, ne infirm⁹ do
cere audeat, e ¶ Stupebat. Ecce signū
diuinitatis. Apparet, q̄ nō ob imperitiæ
necessitatē audiebat, sed ad ostendēdum
q̄ homo erat, hoies magistros humiliter
audit. Ad pbandū, q̄ deus, eisdē loquēti
F bus sublimiter rndet, diuina lingua sapiē
tiam pdebat, sed ætas hūanā infirmitatē
prætendebat. Vnde mirātur Iudęi & tur
bant, sed nō miratur fidelis, qui cum pro
pheta clamat: Paruulus natus est nobis,
filius datus est nobis. Paruulus factus, vt
inter paruulos crescendo & proficiendo
paulatim eos ad capienda suæ virtutis ar
cana proueheret. f ¶ Quid est q̄ me
quærebatis. Bed. Non q̄ eum quasi fi
lium quærunt vituperat, sed quis sit sibi
verus pater insinuat, & quid potius de
beat ei cui est æternus filius, mentis ocu
los attollere cogit. Quia enim deus & ho
mo est, nunc excelsa deitatis, nūc infirma
præfert humanitatis. Quasi filius dei in
templo commoratur, quasi filius hominis cū parentibus quo iu
bent regreditur. g ¶ Nesciebatis, Inuentus in templo dicit
In his quæ patris mei sunt oportet me esse. ostendens tem
plum non minus ad se q̄ ad patrem pertinere, quia quorum est
vna maiestas horū etiam vna fides, & vna domus: non solū mate
rialis, sed etiam spiritualis. Alibi eū ad mysterium mater impel
lit, hic mater arguitur: quia adhuc quæ humana sunt exigit. Sed
cum hic duodecim describatur annorū: ibi discipulos habere do
cetur. Vides matrem didicisse de filio: vt exigeret à validiore my
sterium, quæ stupebat in iuniore miraculum. ¶ Ambro. Magi
ster veritatis officium implet pietatis. Et miramur si defert hono
rem patri q subditus est matri. Ista subiectio non est necessitatis,
sed pietatis. Ecce quid parentibus debeamus ostendit: h ¶ Et
mater eius conseruabat omnia uerba hæc in corde suo.
Omnia quæ de domino, vel à domino facta cognouit, siue quæ
intellexit, siue quæ nondum intelligere potuit, omnia in memo
ria recōdebat, vt quando tēpus prædicandæ seu scribendæ incar
nationis eius aduenirет, sufficienter vniuersa put essent gesta pos
set explicare quærentibus. Sic nos crebra factorum & dictorum
domini meditatione importunos cogitatus repellamus, & alios
instruere laboremus. i ¶ Proficiebat sa. Bed. Sicut est carnis
ætate proficere, sic est animæ rationalis sapientia & gratia profi
cere: non

cere: non q̄ hoc eguerit susceptor deus, præsertim cū supra plenus G
fuisse sapientia describitur, sed quia hoc, p remedio nostræ salutis
suscipere cle.

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Remansit puer Ie. in Ieru. Non à casu vel obliuione,
sed sua voluntate & ordinatiōe, vt à pue
ricia ostenderet zelū suū circa spiritualia
b ¶ Et non cogno. paren. eius. Ad
solennitatē verō Paschę, viri ibant seor
sum à mulierib⁹ in vno comitatu, & mu
lieres in alio, & similiter reuertebantur,
vt magis religiosę solēnizarēt festum ab
vxorib⁹ continentes, sicut & in datiōe le
gis præceptū fuit, q̄ continerent per tres
dies ab vxoribus suis, prout habet Exo.
xix. Pueri aūt indifferenter poterāt ire in
comitatu virorū aut mulierū: & ideo Io
seph quando nō vidit puerū Iesum i co
mitatu virorū, existimauit eum esse cum
Maria in comitatu mulierū: & eodē mo
do Maria credidit eum esse in comitatu
virorum. c ¶ Venerunt iter diei. Et
cum die sequēti quęreretur i ista comiti
ua, & in illa, non inuenerunt eum: ideo
tertia die redierunt in Ierusalem: à qua re
cesserant per vnam dietam & sic quarta
die inuenerē eum: & hoc est quod subdi
tur: e ¶ Post triduū inuenerunt il. in
templo. Non in theatro, vel in ludo, si
cut solent pueri inueniri, sed in loco ora
tioni, & doctrinæ sacræ deputato.
f ¶ In medio do. vt melius posset oēs
audire, & mel⁹ cū eis conferre. g ¶ Stu
pebant. i. valde mirabantur. h ¶ Sup
prudentia & responsis eius. quia ab
mauditū fuerat, q̄ puer talis ætatis, tam
sapienter loqueretur. i ¶ Et di. ma. e.
ad il. Fi. qd fe. no. sic: Ioseph autem li
cet pater eius diceret, tn̄ non fuit ausus
illū arguere, cū firmiter crederet ipsum H
esse dei filium, sed mater ex maxima dilo
ctione, quā habebat ad illum hoc fecit,
quia amor excellens dominium nesciat.
k ¶ Dolentes quære. te. i. dolentes de
absentia tua, cuius prętentia est nobis dul
cissima. Per hoc moraliter designatur q̄
Christus in dolore cōtritionis quęrēdus
est, & sic inuenitur, nisi p peccatum à no
bis absenteē. l ¶ Et ait ad illos: Quid
est q̄ me quærebatis. s. inter cōsangui
neos. q. d. magis quęrendus sum in occu
patione circa spiritualia. Ideo subditur.
m ¶ Nesciebatis quia in. Magis enim
afficiebatur ad patrem naturalem, & eter
num, quàm ad matrem naturalem & pa
trem putatiuum. n ¶ Et ipsi non intel
lexerunt uerbum q. locutus. quia non erat adhuc assueti audi
re talia ab eo. o ¶ Et descendit &c. ad eorum consolationem.
p ¶ Et erat subditus illis. ad nostram instructionem, & super
biæ nostræ confusionem. q ¶ Et mater eius conseruabat o
mnia uerba hæc. Exponatur sicut suprà. r ¶ Et Iesus profici.
Et iste profectus erat realis in quantum erat à parte corporis, vt
prædictum est. s ¶ Et sapientia & ætate. In Christo duplex
ponitur sapientia. Vna diuina, & hæc non potuit augeri vel di- Duplex sa
minui cum necessa. pientia in
Christo.

Moraliter

dentibus in loco diuini cultus remansit. d ¶ Et requirebant
eum inter cognatos & notos, & non inuenientes, regressi
sunt in Ierusalem requirentes eum. Per hoc ostenditur, q̄
spiritualiter non inuenitur in carnali societate: sed in templo qđ
est locus orationis, & sacræ doctrinæ. Per hoc autem, quòd inuen
tus fuit post triduum significatur quòd post triduum contritiōis
confessionis, & satisfactionis à fidelibus spiritualiter inuenitur.
o ¶ Et descendit cum eis, & uenit in Nazareth & erat sub
ditus illis. Ex hoc arguitur humana superbia, quę frequenter re
nuit subijci superioribus suis. r ¶ Et Iesus proficiebat sapi
entia & ætate & gratia apud deum & homines. Exponatur
vt suprà.

suscipere elegit: vt cum caro & anima rationalis à deo susc̃ipitur, A vtraq; pariter saluaretur. ¶ Gego. Iuxta hominis naturam ꝓficiebat sapientia. non q̃ ipse sapiẽtior tẽpore q̃ à prima cõceptionis hora spũ sapiẽtię plene ꝓmanebat: sed eandẽ q̃ plen⁹ erat sapiam cæteris ex tẽpore paulatim demõstrabat. Iuxta hoïs naturã profi ciebat gratia, nõ qd' ipe nõ hẽbat ꝓ accessum tpis accipiendo: sed pandẽdo donũ grãe qd' habebat apud deũ & hoies. Quia quantũ ꝓficiente ętate patefaciebat dona grãe hoïb⁹ q̃ sibi inerant & sapientiæ, tantum eos ad laudem dei excitabat ꝓ cõsiderationẽ ipsius sapientiæ & gratiæ quas deus ipsi contulerat: sic & deo patri ad Ecclesiastes 2.b. secũdũ aliã ltam. laudem & hominibus ad salutem proficiebat. ¶ Ecclesiastes ait: Sapientia mea steterit mihi. Hiero. Stetisse sapiam est, q̃ etiã in carne posito sibi ꝓmansit sapientia. Quod habet profectum in sapientia, non stat ei sapientia qui autẽ non recipit profectum: nec ꝓ momenta succrescit, sed semꝑ in plenitudine est, iste dicere potest, steterit mihi sapientia. ¶ Beda super exodum. Portat verbo virtutis suæ Christus oĩa, & est agnus dei qui tollit peccata mũdi: & sacerdos in æternum, oĩs sanctitatis ornatu præclarus: non quem natus in carne ꝓ exercitiũ laboris accepit, sed qui in vtero virginis incarnatus, ꝓueniente gratia spiritus totũ simul habuit.

Nico. de Lyra

Minui cum necessario sit infinita, alia humana: Et hæc ponit duplex in Christo. Vna habitual, & ista in Christo nõ fuit augmẽtata: quia ab instanti conceptionis habuit tantã plenitudinẽ sapientiæ, quãta põt cõferri naturæ humanę. Alia experimẽtalis quę accipit ꝓ operationẽ sensuũ. Et secundũ hoc dicũt alig, q̃ in Christo fuit sapientia vel scięti̇a acquisita: quia intellectus agẽs in Christo fuit eiusdẽ naturæ cum alĩs hominibus; & ideo cũ nõ sit ponendus ociosus: in eo habuit operationẽ abstrahendi species intelligibiles à phantasmatib⁹: & istę species recipiebãtur ĩ intellectu possibili ipsius: & sic profecit in tali sapientia seu scientia accepta à sensibilibus. Alĩ verò dicunt, q̃ non profecit in tali scientia, quãtum ad habitũ: quia duo habitus eiusdẽ rationis nõ possunt esse simul in eodem intellectu talis autẽ scientia acquisita non videtur esse alterius rationis, quã infusa circa idẽ obiectũ: sicut oculus miraculose datus, est eiusdem rationis oĩno cũ oculo dato, vel generato per naturã: Nec tñ ꝓpter hoc ĩtellectus agẽs in Christo fuit ociB sus, quia non solum in abstractione specierũ intelligibiliũ necessaria est operatio intellectus agẽtis, sed etiã in cõsideratione scd'm habitũ scięti̇æ iã prius acquisitę, in qua cõsideratiõe nõ abstrahit de nouo species. Si autẽ cõsideretur sapiẽtia Christi quãtum ostẽsionem in effectu, sic fuit ibi ꝓfectus quodãmodo, inquãtum sapientiã suã nõ tantũ humanã sed etiã diuinã magis ostendebat secundum suũ beneplacitũ, & ꝓut nr̃ę saluti expediebat, sicut dictũ est. ℣. de ꝓfectu ipsius in gratia & virtute.

¶ In ca. ij. vbi dicitur in postilla: Quia duo habit⁹ eiusdem rõnis non possent esse simul &c.

ADDITIO. Habitus scięti̇ę infusę nõ est idẽ specie habitui scięti̇æ acquisitæ, licet sint de eodem & circa idem obiectum: Cuius ratio ẽ: Nã habitus nõ solum distinguũtur secundum naturã aut obiecta, sed etiã scd'm pricipia actiua talium habituũ seu dispositionum, ꝓut habetur in pria scd'æ q. iiij. arti. ij. in cor. q̃stionis. Et inde est, q̃ habitus scientiarum diuersificanẽ nõ solũ secũdũ diuersitatẽ obiectoꝝ sed etiã scd'm diuersa media, quibus demonstranẽ conclusiones ipsarum scientiarum. Sicut habitus scięti̇ę astrologię de rotunditate terrę, qui demonstratur per media mathematica, est ali⁹ ab habitu scięti̇ę naturalis de eadem rotunditate terrę, qui demõstratur per medium naturale. Vnde licet conclusio demonstrata per vtramq; prędictarum scientiarum circa hoc sit eadem, habitus tamen scięti̇ę talis conclusionis diuersificantur specie secundum diuersitatem harum scientiarum, prout habetur parte. ij. q. allegata. Cum igitur principium actiuum habitus scięti̇ę acquisitę sit lumen naturale intellectus agentis principium verò actiuum habitus scientiæ infusę sit lumen supernaturale, sequitur q̃ tales duo habitus sunt diuersarum rationum, & sic possunt esse simul in eodem intellectu. ¶ Nec est simile de oculo miraculosẽ facto &c. prout dicit postillator. Nam res naturales distinguũt ꝑ specie secundum principia intrinseca tantum, ꝓcipuẽ secundum formam, non autem secundum principia extrinseca, sicut est principium efficiẽs. Ignis enim generatus ex alio igne idẽ est specie igni generato ex reflexione solariũ radiorũ, eo q̃ forma specifica vtriusq; ignis est eadẽ specięs licet causa efficiens sit diuersa. In habitibus aũt diuersitas specifica accipitur, etiã secũdum principium extrinsecum, vt ẽ principiũ efficiẽs, sicut etiã diuersificat scd'm obiectũ, qd' ẽ extrinsecũ: vñ credendum est, q̃ Christ⁹ ꝓfecit in scientia acquisita, scilicet experimentali, non solum q̃tũ ad actum, sed etiã q̃tum ad habitum. C Et hæc est opinio, quã sanctus Thomas veriorẽ esse asserit in hac materia tertia parte. q. xij. arti. ij. in cor. q. Quæ quidem opinio magis consonat literæ. Testat enim euangelista, q̃ Christus profecit in sapientia. Cũm igitur quælibet sapientia propriè dicta, est habitus, sequitur q̃ profecit in habitu sapientiali. Similiter prædicta opinio est magis consona rationi. Nam non solum est inconueniens dicere, q̃ intellectus agens in Christo esset ociosus, sed etiam si Christo deesset aliqua naturalis actio intelligibilis, humanę naturę pertinens, sicut est actio abstractionis intellectualis, qd' maximè pertinet ad humanum intellectum.

REPII. In cap. ij. vbi Iesus dicitur profecisse sapientia posti̇l. excludit vnam opinionem dicentem. quòd nõ profecit secundum habitum infusum, sed experimentalem & acquisitum. Et arguit postillator, qa habitus vterq;, est eiusdem rationis circa idem obiectum: duo autẽ accidentia eiusdẽ speciei in vno subiecto esse nõ possunt: qualiter igitur illi habitus essent in eodẽ intellectu. Hïc Bur. sumit certamen pro sancto Tho. dicens q̃ illi habitus non sunt eiusdem speciei, quia habitus non solum distinguunturꝑ obiecta, sed etiam secundũ principia actiua talium habituũ. Sed hęc Bur. inuolutio est contra communẽ philosoforum scholã: Secantur emi scięti̇ę, quemadmodũ secantur & res, vt dicitur. iij. de anima. Nihil enim pertinẽs ad causam effecti uã ponit distinctionẽ in scięti̇s: qa alĩs scientia à diuersis præceptoribus tradita caperet distinctionẽ: quod falsum est: Nec valet qd' de sancto Thoma adducit, q̃ habitus diuersificantur diuersitate mediorum: nam hoc improbat Aristo. ij. poste. Nam demonstratio non variatur per media, sed in post vl' latius subsumendo, vt dicitur ibidem in cap. Augentur autẽ demõstrationes. Nec valet qd' adducit de medĩs mathematico & naturali: nã si eadẽ conclusio probatur per diuersa media, ex hoc non variatur scięti̇a, quia manet eadẽ conclusio, q̃uis diuersimodè ꝓbata. Sicut si eadẽ conclusio. ſ. deus est vnus, probaretur ratiõe & autoritate. ſ. sacræ scripturæ, vnum esse principium creditum, aliud autẽ ratiocinatiuũ, eadem tamen esset scientia illius conclusionis, q̃uis non idẽ principium: ideo in talibus bene diuersificatur intellectus, sed nõ scientia. Quia intellectus est habitus principiorum: scientia verò cõclusionum ex primo posteriorum: principiꝫ enim existẽtib⁹ plurib⁹ manet mea conclusio, per cõsequens vna scientia. Nec verum est D quod Burgen. adducit, q̃ principium actiuũ scięti̇ę acquisitę est lumen naturale intellectus agentis, & scięti̇ę infusę lumen supernaturale: quia huiusmodi lumina, & si sint principia manuductiua actuum, non tamen habituum vnde & si habitus acquisiti sint ab actibus frequentatis, hoc solum est materialiter non efficienter. ideo Aristote. circumloquẽdo genus causę materialis dicit habitum ex actibus, non ab actibus, quia actiuum respectu act⁹ & habitus est potentia cum obiecto tanq̃ duę causę partiales cõcurrẽtes ad actum eliciẽdum: ex cuius actus multiplicatione habitus fit: nõ tanq̃ à principio actiuo sed materiali, quia actus non mouet potentiam, sed producitur à potentia & obiecto concurrentibus secundum Burgen. igitur fieret circulatio in causis eiusdem generis prohibita philosophis. Lumina igitur dicta concurrunt in productione actuum. non vt principia actiua, sed vt obiecti ostensiua Sicut lumen concurrit ad visiõem coloris: visionem tamẽ nõ efficit, sed solum visibile in potẽtia. vt visio fiat ostendit, & sic pertinet ad actũ, si quã causalitatrm habet. Ex quo igitur actus nõ habet causalitatem actiuam, sed materialem respectu habitus, vt dictum est, nec lumina illa efficiunt habitum. Nec valet quod Bur. ad probandum inducit, quòd videlicet principium effectiuum, extrinsecum aliquid faciat ad specificandum habitum, quia vt dicit obiectum distinguit & specificat habitum, & tamen est principiũ habitus extrinsecum. Ad hoc dico, quòd obiectum se solo non est principium actiuum respectu habitus, sed est materiale: quia materia, circa quam habitus versatur, & sic distinguit & specificat, sed actiuum & motiuum est, non respectu habitus sed potentiæ: cum concursu potentiæ est actiuum, respectu act⁹ eliciendi. Ex istis igitur dictis falsis non bene infert Burgen. quòd habitus infusus & acquisitus, circa idem obiectum sint diuersi propter agens naturale & supernaturale. Nam supernaturaliter illuminatus naturaliter videt, ita & supernaturaliter instructus naturaliter intelligit. Hæc autem opinio Burgens. & sancti Thomæ est contra beatum Augustinum tertio de trinitate capitulo nono & beatum Ambrosium de incarnatione verbi: quorum sententia est, quòd differentia originis non diuertificat speciem. Et ponunt exemplum de homine creato, & generato qui sunt eiusdem speciei. Volens videre huius opinionis pulchram deductionem videat Scotum circa tertia distinctione decimaquarta. vbi soluuntur omnia argumenta opinionis contrariæ

Gloſ. ordi. Lucæ. Cap. III. De Lyra

Cap. III.

ANno aũt. Herodes, Philippus, & Liſanias, qui eũ Pilato Rõmão pręſide regũ Iudęã, filij ſuę rũt maioris Hęrodis ſub q̃ nat⁹ eſt dñs. Inẽ q̃s & ipm Archela⁹. x. annis regnauit: q̃ ,ppẽ ſuꝑbiã remoto regnũ in quatuor tetrarchias diuiſum eſt, vt ſic minueretur ſuꝑbia Iudeorũ. ¶ Annas & Caiphas erat principes ſacerdotũ quãdo Iohãnes cœpit p̃dicare: ſed Annas illũ annũ q̃ Iohãnes ichoat p̃dicare: Caiphas illũ q̃ dñs crucifix⁹ eſt adminiſtrabat: quia tũc pontificat⁹, nõ ꝑ tute vel generis merito, ſed Romana prãte pſtabatur. Vltos legimus pontifices tũc fuiſſe, q̃ ſubticet euãgeliſta, ponẽs tantũ illos q̃ ad dñm ptinent paſſionẽ. Quia verò Iohãnes illũ veniebat p̃dicare, q̃ ex Iudęa q̃ſdã, & multos ex gẽtibus redempturus erat p regẽ gentiũ & principes Iudæorũ p̃dicatiõis ei⁹ tpa delignant. Et quia gentiles tras p fidẽ colligenda, Iudæa, p perfidia diſpgẽda erat, vnus gentium, multi Iudę orũ principes deſcribũt: quia ad finem regni venerat, q̃ tot regibus ſubiacebat. Sacerdotum etiam facta eſt memoria: quia ille nunciat, q̃ ſimul rex & ſacerdos erat.

† Principę

b ¶ Factũ eſt uerbũ &c. Be. Congregaturus eccleſiã dei fili⁹ primũ opatur in ſeruulo, vt eccleſia non ab hoie cœperit, ſed à verbo: vt appeat maior auctoritas Iohãnis nouum baptiſmi ritũ inſtituẽtis factum eſt verbũ do. ſup Iohã. i. ad Iohãnẽ. Q̃ꝰ quidẽ eſt deſup, ſola dei gr̃a, pri⁹ opat verbũ intus, & declarat Iohãni quę velit ab ipo ,pferri, poſtea ,pfert Iohãnes Sequitur verbũ interius operãs, ſon⁹ vocis exterius ſonans. In deſerto. i. in eccleſia q̃ prius deſerta, modo plures habet filios. Factũ eſt ergo verbũ in deſerto, vt q̃ tũc erat deſerta fructũ nobis terra generaret factũ eſt verbũ, vt Iohannes pœnitentiã p̃dicaret, non remiſſionẽ daret: Vnde Iohãnes ẽ figura legis q̃ pctm̃ nũciat, nõ cõdonat. Iohãnes pnũcius Chriſti, ita lex prænunciat gr̃am eccliæ. Matthæ⁹ & Marcus cõmendant Iohannẽ ex veſtitu, & cibo, & cinctu: ſufficit Lucæ Iohannẽ cõmendare ſola cõmemoratiõe ꝓphetiæ. Nullo em̃ indicio ſui eget, q̃ verbo dei abundat. Vnũ itaq; dixit, & oĩa declarauit.

* Dicentis

F Matth. 3. a Mar. 1. a

c ¶ Prædicans baptiſmũ pnię &c. Be. Iohannes baptiſmũ pnię p̃dicauit: & q̃ hucdam etiã dedit ſed remiſſionẽ pctõr̃ dare nõ potuit. Nõ ergo ait: Dãs baptiſmũ pnię in remiſſionẽ pctõr̃, ſed p̃dicãs: Quia em̃ dare nõ potuit baptiſmũ q̃ pctã ſoluerent, p̃dicabat, vt ſicut ꝑ verbo p̃dicatiõis verbũ pris præcurrit, ita baptiſmũ pnię quo pctã ſoluuntur p̃curreret ſuo baptiſmate, q̃ pctã ſolui nõ pñt.

d ¶ Vox clamãtis. Vox quia pnũcius verbi. In deſerto. quia deſertæ & deſitutæ Iudeæ ſolatiũ redemptiõis annũciat. Nullũ verbũ ſine voce auditur, nec vox ſine verbi intelligentia valet.

e ¶ Parate uiã dñi &c. Qui fidem & bona opa p̃dicat, quid aliud quàm venienti dño ad corda audientiũ viam parat, vt hæc vis gratiæ illuſtret, vt rectas deo ſemitas faciat dum mũdas cogitationes in aĩo per ſermonem p̃dicationis formar.

f ¶ Oĩs ual. In aduentu dñi humil⁹ gr̃atitas impleta eſt & creſcit plenitudinẽ gratię accipiẽdo. Et Iudæa ſuperba p errorem p̃fidiæ hoc vnde ſuꝑbiebat p̃didit.

Nico. de Lyra.

ANno aũt quintodecimo. Poſtquam deſcriptus eſt ſaluatoris ort⁹ p ſuã icarnationẽ, hĩc cõſequẽnẽ deſcribit ei⁹ ,pgreſſ⁹ p ſuã p̃dicationẽ. Et circa hoc prio deſcribit p̃dicatio p̃curſoris, ſecũdo ipi⁹ ſaluatoris ſe. ca. Circa primũ pmittit p̃dicatiõis Iohãnis tps, ſecũdo ſubdit p̃dicatiõis act⁹ ibi: Et venit in oẽm regionẽ. ꝛtio, p̃dicatiõis fruct⁹, ibi: Et interrogabãt eũ. Circa primũ cõſideradũ, q̃ tps p̃dicatiõis Iohãnis deſcribit p noia & tps ipatoris tũc regnãtis & pſidis Iudeæ & tetrarcharũ & ſacerdotũ, ad oñdẽdũ certitudinẽ hiſtoriæ & auctoritatẽ p̃dicatiõis Iohãnis baptiſtæ, ſicut in ſcriptis autenticis ſolet fieri, eũ dẽ. Anno aũt quintodecio ipij tyberij Ce. Iſte tyberi⁹ ſucceſſit Octauiano Auguſto: ſub q̃ nat⁹ eſt Chriſt⁹. l. xlij. ãno impij ei⁹: & ſi ꝛ Iohãnes baptiſta p dimidiũ annũ ãn: Auguſt⁹ aũt ipe rauit. lvij. annis: ex q̃ patet q̃ anno. xv. Tyberij Iohannes fuit. xxx. annorũ: & hoc eſt tps debitum p̃dicatiõi: quia tũc viget ætas virilꝭ vnde Ioſeph vñ Ioſeph. xxx. anno rũ erat. quãdo ſtetit corã Pharaõe, Gen. xli. & G Ezechiel quando incepit ,pphetare. Ezech. j. b ¶ Procurãte põtio Pilato Iudæã Pilat⁹ iſte nõ fuit Iudę⁹, ſed gẽtil⁹ de territorio Pilatus oriundus Lugdunenſi oriũdus ſec̃m Ioſephũ: & à romano imperatore fuit miſſus ad regendã Iudæã tunc Romãis ſubiectã.

a

A Nno autem quin/todecimo imperij Tyberij, Cęſaris procurante Pon/tio Pilato Iudæam, tetrarcha au/tem Galilææ Herode, Philippoau/tem fratre eius tetrarcha Ituręę & Traconitidis regiõis: & Liſania Abilinę tetrarcha. ſub † principibus ſacerdotum Anna & Caipha, factum

a ¶ Iſtud. Vade & prędica baptiſmum.

eſt uerbum domini ſuper Iohannẽ Zachariæ filium in deſerto. † Et uenit in omnem regionem † Iordanis

a ¶ Idem præco prænunciat, quod poſt per ſeipſam veritas.

prędicans bapti/ſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum: ſicut

a ¶ Bece Iohannis prædicatio firmatur propheticæ eſtimonio.

ſcriptum eſt in libro ſermonũ Iſaię

¶ Iohãnes eſt verbi vox.

prophetæ. * † Vox clamantis in de/

a ¶ Iſtud. ¶ Prauitates abiicite, iidem & bona opera accipite. b ¶ Vt non pro terreuis ſeruiatis.

ſerto parãte uiam domini, rectas

a Omnis qui ſe humiliat exaltabitur.

facite ſemitas eius. Omnis ual/

b

a

c

d

e

f

Cap. III.

a Anno autem quintodecimo imperij Tyberij, Cęſaris procurante Pontio Pilato Iudæam, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre eius tetrarcha Ituręę & Traconitidis regiõis: & Liſania Abilinę tetrarcha. ſub † principibus ſacerdotum Anna & Caipha, factum a ¶ Iſtud. Vade & prędica baptiſmum. eſt uerbum domini ſuper Iohannẽ Zachariæ filium in deſerto. † Et uenit in omnem regionem † Iordanis a ¶ Idem præco prænunciat, quod poſt per ſeipſam veritas. prędicans bapti/ſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum: ſicut a ¶ Bece Iohannis prædicatio firmatur propheticæ eſtimonio. ſcriptum eſt in libro ſermonũ Iſaię ¶ Iohãnes eſt verbi vox. prophetæ. * † Vox clamantis in de/ a ¶ Iſtud. ¶ Prauitates abiicite, iidem & bona opera accipite. b ¶ Vt non pro terreuis ſeruiatis. ſerto parãte uiam domini, rectas a Omnis qui ſe humiliat exaltabitur. facite ſemitas eius. Omnis ual/

a

b

c

d

e

f

a

b

c

d

e

f

g

h

i

k

l

a Anno aũt

¶Et qui se exaltat humiliabitur.

lis implebitur,& omnis mons & col a
a lis humiliabitur. Et erunt †praua in b
b c directa,& aspera in uias planas,& c d
a ¶Homo Iudæus & gentilis, vir& mulier,iuuenis & senex. ¶Christum.
d uidebit omnis cāro salutare dei. Di e
a ¶Bed.Phariſæorum & Sad ucæorum qui pœnitentia & correctione maxime indigebant.
cebat ergo ad tūrbas quæ exibant
a ¶Venenati venenatorum filij, qui bonis inuidetis & perſequimini.
ut baptizarentur ab eo:†Gēnimina f
a ¶Bed.Quare non prius deponitis venenum, vt ſic ad baptiſmum veniatis? ¶Nemo,cum non pœnitetis: Sed ego demonſtro. & hoc eſt:Fa.ergo fru.di. ¶A vindicta.
e uiperarum,quis ostendit uobis fu/ g
gere à uentura ira? Facite ergo fru/ h
¶Pro equalitate culpę. ¶Peccatores enim eſtis.
fg ctus dignos pœnitētię:& ne cœperi i
tis dicere,* patrem habemus Abra/ k
h ham . Dico enim uobis,quia potest
a ¶Be.gentilibus quorum corda inſenſibilia.
deus de lāpidibus istis suscitare fili/ l
a ¶Si autem vos Chriſti,ergo Abrahę ſemen eſtis,quia ſemini eius Chriſto per fidem vniti. b ¶Seueritas iudicaria,ad funditus extirpādos infructuoſos pręparata eſt.
l os Abrāæ. † Iam enim secūris ad ra m
dicem arboris posita est. † Omnis
a ¶Vt gentiles &hypocritę qui nullum,& hęretici qui malum.
ergo arbor non faciens fructum bo n
num , † excidetur , & in ignem † o
a ¶Ex verbis Iohannis terrore percuſſi notantur, qui conſilium quęrunt.
mittetur. Et interrogabant eum tur p
a ¶Ne excidamur,& ne in ignem mittamur.
bę dicentes: Quid ergo faciemus? q
Respondens autem dicebat illis . r
¶Id eſt ſuperfluas.
k Qui habet duas tunicas † det non s t

a ¶Et omnis mons & collis.quando ſuperbus obedientiæ dei ſubijcitur. b ¶Et erunt praua. in di.&c.quando diſtortio iuſticiæ ad rectitudinem reparatur. i ¶Et aſpera in uias pla.quando per exercitium bonū efficitur leue quod prius erat durū,& ſic diſponit auditor verbi diuini ad videdū ſalutare dei. c ¶Dicebat ergo ad tur.Hoc quātū ad ſenſum literalē dicebat ,ꝓpter Phariſæos & Saducæos in malū obſtinatos, vt patet Mat.iij.de quib⁹ ſubditur: f ¶Genimina uiperarum.q. d.nullus:ga ſupius erit,iudex iratus:Inferius,horrendū chaos inferni.A dextris,pctā accuſantia:A ſiniſtris, dæmonia ad interitū trahentia:Foris,mundus ardens:Intus , conſcientia vrens:pctōr ſic reprehēſus quo fugere poterit.latere erit impoſsibile:appareꝛe autem intolerabile:ideo ſubditur: g ¶Facite ergo fructū dignum pœni.Hæc eſt em̄ via euadēdi mala prędicta.h ¶Et ne cœ.dicere patrē habemus Abrahā. nā ſine fructu pœnitētię nullus ſanctorum per ſua merita poterit peccatores ſaluare. i ¶Iam enim ſecuris ad radicem ar.po.eſt. Iſta ſecuris dici poteſt calor naturalis,qui continuè cōſumit humidum radicale: quo cōſumpto arbor mala, ꝓ quam ſignificatur pctōr excidit ꝓ mortē,& ꝗtum ad animā mittit in gehennam. m ¶Qui habet duas tuni.Per quas poſſunt virtutes quæ ſunt animæ veſtes intelligi:nā habēs eas debet eas applicare ad bonū proximi.

*Et qui habet

a ¶Et erūt praua.Bed.Praua.i.malorum corda,per iniuſticiam diſtorta. ad regulā iuſticię dirigent. b ¶Et aſ.i.immites, & iracūdæ mētes per infuſionē gr̄æ ad māſuetudinē redibūt , vt ibi prędicator planā viā inueniat, vbi prius ꝓ aſperitate greſſū ponere non poterat. c ¶Et uide.Bed.In hac vita oīs homo Chriſtū videre non potuit,ſed in die iudicij in ſede maieſtatis, & electi & reprobi pariter videbunt,vt iuſti remunerent, & mali in æternum gemant.Vnde & ſubditur:

d ¶Dicebat ergo ad tur. &c. Genimina ui. quis oſten. Ventura enim ira eſt aiaduerſio vltioīs extremæ, quam tunc fugere pctōr non valet , qui nūc ad lamēta pœnitētię nō recurrit. e ¶Quis oſtēdit.Ambro. Quis oſtēdit in prudētia miſeratione dei infuſa, vt pœnitentiā delictorū agētes,terrorē iudicij prouida deuotione metuatis? Ad gn̄ationē ergo nō ad ſucceſsionē referēda eſt cōparatio viperarū.Vel ideo ſerpētib⁹ comparat, vt oſtendat eos habere naturalē prudentiā prouidendi futura.vñ:Eſtote prudentes ſicut ſerpentes:Ideoq; monent operis potius ꝗ generis claritatē quęrere,ꝗa nō genus,ſed ſola fides valet, quā ad gentes tranſferendā ꝓphetat. f ¶Dignos. Beda.Nō debet eſſe par fructꝰ boni operis eiꝰ qui nihil vel minus peccauit,& eiꝰ quigrauius cecidit. g ¶Et ne cœ.Beideo ſe pctōres cognoſcere nolebant,ga de ſtirpe Abrahæ deſcenderant.Vñ dicit: Ne cœperitis dice.quia nō qui filij carnis,hi ſunt in ſemine,ſed q fidei.Vñ ſubditur:Potēs eſt deꝰ de lapi.iſtis ſuſci. &c.

b ¶Dico enim uo.Ambro.Qui amiſſo ſenſu rōnis,lapidibꝰ putāt ineſſe alicuius rōnē diuinitatis,ipſi in naturā lapidū, nō vſu corpis,ſed mētis habitu vertunt. Quos uatē lapidibꝰ cōparauerat,ꝗa ante deformes ad vſum,nudi ad ornatū,ſteriles ad fructū,irrōnabiles ad ꝓfectū.Iā arbonꝰ cōparat,quia ꝓceſſu rōnis iam intelligit in illis aliquē clementiorē,ꝓfectū, ꝙ rōnabili quodā mūere naturæ,iā ſunt decori ad vſum,venuſti ad aſpectū,optimi ad fructū,ſurgūt cacuminibus,fundū tur brachijs repleni fructibus, veſtiuntur frōdibus. i ¶Iam enī.Be.Ideo agite pœnitentiā & ne.d.pa.ha. Iam enim ſecuris ad radicem ar.&c. Faciet ergo fructum qui poteſt gratiæ,qui debet pœnitentiæ. ¶Bed.Arbor, humanum genus:ſecuris,redemptor:qui velut ex manubrio tenetur ex humanitate,ſed ferro incidit.i.ex diuinitate:Qui & ſi expectet per patiētiam,videt tamen quid facturus ſit ꝓ iniuſtitiam. Nec ad ramos: ſed ad radicem poſitam dicit ſecurim . Cum enim filij malorum tolluntur,quid aliud ꝗ rami infructuoſæ arboris abſcinduntur? Cum tota progenies cum parēte tollitur,arbor radicitus abſcinditur,ne quid remaneat vnde iterum aliquid germinis oriatur.

k ¶Qui habet duas.Bed.Tunica plus vſui neceſſaria quàm pallium ad dignum pœnitentiæ fructum pertinet,vt non exteriora minus neceſſaria:ſed etiam ipa valde neceſſaria cum proximis diuidamus . vt eſcam qua viuimus, & tunicā qua veſtimur. Ecce ꝗtum valent opera miſericordiæ quæ ad dignum fructū pœnitentiæ præ cæteris pręcipiūtur.vñ:Date eleemoſynā: & ecce omnia m.ſ. v. De duabus tunicis diuidendis datur præceptum, quia ſi vna diuidatur, nemo veſtitur. In dimidia tunica,& nudus remanet,qui accipit & qui dedit. Miſericordiæ enim ipſius

☞ pro poſſibilitate

Nico.de Lyra.

*adimpletum,per quem humiles qui per valles intelliguntur,repleti ſunt bonis ſpiritualibus,& ſuperbi qui per colles intelligūtur humiliati ſunt ſicut ſupra expoſitum eſt. ca.j.in cantico beatæ virginis. ¶Aliter etiam exponitur hoc,quia ſicut via corporalis redditur difficilis ad ambulandum propter profunditatē vallium,& eleuationem collium,ita via ſpūalis,qua deus gradit ſup corda fidelium,impedit per depreſsionē terrenæ cupiditatis & p eleuationē mūdanę vanitatis,& vtrūq; impēdimentū fuit amotū p aduentū Chriſti in multis.Primū patuit in Zachęo q dixit dño: Ecce dimidium

di.Quid ergo faciemus.q.d.vitam noſtram corrigere parati ſumus. l ¶Reſpondens autē &c. ¶Qui habet duas tunicas.i.veſtimentum ſuperfluum. n ¶Det nō habenti .Illa enim terra in qua erat Iohannes calida eſt, & de communi curſu ſufficit vna tunica,vel vnum veſtimentum:Et ita intelligendum eſt de aliꝭ rebus quibuſcumq; quæ ſuperfluunt.conſiderata conuenienti neceſsitate ſtatus & perſonæ. Secundo, hoc oſtenditur in pedagiorum & tributorum collectoribus, cum dicitur:

c✠Venerunt

Moraliter,

† obliqua in directā, ſub.viam

†Mat.3,b

†excidituꝛ D

†cōicer,ima pertiatur

Mat.10.b

*in vobiſmetipſis

†Matt.3,c

*ipſi

†Mat.3.c.

†Mat.3.c

&7.c

Matth.3.b

†expedit

†mittitur

Infra.11.f

☞ p possibilitate hūanæ conditionis seruat mēsura, vt nō sibi vnus-
E quisque totū eripiat, sed quod habet cū paupere partiat. a ¶Pub.
Bed. Qui vectigalia publica exigunt, siue qui conductores sunt
vectigalium fisci, vel rerū publicarū. Nec nō & hi qui huiꝰ secli lu
cra p negotia sectāt, quos pariter vnūquēq; in suo gradu ab agē-
da iniuria coerceat, vt dum primò ab alie
norū se temperarēt appetitu, tandē ad, p
pria cū proximis cōicanda pertingerent.
b ¶Magister quid faciē &c. Beda.
Magna vis in sermone Iohannis, qui etiā
publicanos & milites ad consilium salu-
tis suæ cogit, quibus præcepit, ne vltra
præscriptū exigant. c ¶Neminē cō.
Bed. Iusto moderamine eos, pmouet, ne
†23. q.1.c. ab eis calumniando prædā requirāt, qui-
paratus.& bus militando, pdesse debuerāt. Docens
c.qd culpa idcirco stipēdia constituta militiæ, nedū
tur.&.c.mi sumptus quæritur, prædo grassetur: Nullū
litare. officiū, nullum genus, nulla ætas, ab agē
da misericordia excludit: oēs in cōe mo-
nentur, vt cōferāt nō habēti. Mia em̄ ple
nitudo est virtutū. d ¶Existimā. aūt.
Bed. Non solū cogitabāt, sed sicut alius
euangelista declarat, missis ad eū sacerdo
Iohan.1.b. tibus & leuitis an esset Christꝰ requirebāt.
Vnde & Iohānes subditur respōdisse. Pa
tet Iudæis fuisse notū secundū scripturas
dominicæ incarnationis tempus adesse,
sed mira cæcitas, quod in Iohāne sponte
†Mat.3.c. credebant, hoc in Saluatore tantis signis
Mar.1.a &virtutibus approbato, & ipso etiā Io-
Iohā.1.d hanne attestāte nō credūt, quem per mu-
lierē credebant venturū, p virginē venis-
F se non credūt. ¶Ambro. Videbat Iohā
nes cordis occulta, sed dei reuelantis gra-
tia, qui, pphetis palam facit occulta cor-
dis. e ¶Ego qdem. Be. Ambro. Cito
, pbauit se nō esse Christū qui visibili tm̄
operatur officio. Aqua nō spiritu baptiz
zat, quod solius est Christi, nec verbo sed
opere Christū se nō esse declarat. Vt sicut
natiuitatē Christi, ita baptismū quoq; ei⁹
†Matt.3.c suo præcurreret, imitatione sacramēti nō
†pmūda- virtute. f ¶Veniet aūt. Ideo baptizo
bit. aqua: qa ille venit q baptizabit spiritu,
& oportet, vt illi via præparet. g ¶Cu
ius non sum dī. Be. Nō sum dignꝰ my
sterium incarnatiōis inuestigare. Vel no
men sponsi mihi nō vsurpo, nec sponsus
credit, sed amicus spōsi volo, vel nō sum
dignus portare p totū mundū prædicando
calceamēta, i. mysteriū incarnationis.
Hoc ei nō est Iohānis præcurrētis officiū,
sed apostolorū sequētiū. Calceamēti nu
ptiale, euāgelica prædicatio, qua calciati
sunt apostoli, h ¶Purgabit. Be. Pur
gat, dum vel in præsenti ob manifesta pctā peruersus de eccla ejī-
citur, vel post mortē damnatur. i ¶Paleas, Paleę sunt qui fidei
sacramentis imbuūtur, sed solidi nō sunt. Zizania q & ope & p-
fessione ab electis secernūtur, q hoc vētilabro nō remouētur, qa
iam iudicati sunt: sed paleæ ventilātur. k ¶Herodes aūt. An
Luc.3.d teq; Lucas aliquid narrat de actibus Iesu, dicit Iohanē ebHerode
capti, vt ostendat se solūmodo ea facta descripturū, quę eo anno
gesta sunt, quo Iohānes vel captus est vel punit⁹. Herodes aūt
tetrarcha. Be. Non his diebus captus est Iohānes, sed iuxta euan
geliū Iohānis post aliqua signa gesta à dño, & post eius baptismū
diffamatū, Sed à Luca ad exaggerādam Herodis malicia præoc-
cupatū est, qui cum videret ad prædicationē Iohānis multos con
fluere, milites credere, publicanos pœnitere, & totū vulgus baptis
mum suscipere, ipse econtrario non solū Iohānem contēnit, sed
& vinculat & occidit. ¶Be. Notandū q Iohānes euāgelista qui
Ioha.1.e. de diuinitate Christi scribere suscepit, testatur: qa Iesus Ioāne ba
ptista q figura legis est adhuc prædicāte & baptizante plures face
ret discipulos, & baptizaret, mystice docens Iesum añq; in carne
nasceret æternū p secula deū, & fidelū p legē doctorē fuisse popu
lorū. Alij euāgelistę q hūanitatē Christi describūt ab incarcerati o
ne Iohānis, sumūt exordiū dūicę prædicatiōis, quorū officium est,
post corruptā à Iudæis legē, & quasi tenebris carceris ignorantia
cæcaq; tra

habenti, & qui habet escas, similiter a
faciat. Venerunt autem & publica- b
ni, ut baptizarentur, & dixerunt ad
b illum: Magister quid faciemus? At c
ille dixit ad eos: Nihil amplius quā
quod constitutum est uobis † facia-
tis. † Interrogabant autem eum & d
milites, dicentes: Quid faciemus &
c nos? Et ait illis: Neminem concutia e
¶Non timore & amore.
tis, neq; calumniam faciatis: & con- f g
d tenti estote stipendiis nestris. † Existi- h
mante autem populo, & cogitanti- i
bus omnibus in cordibus suis de Io
¶Id est an.
hanne, ne forte ipse esset Christus:
respondit Iohannes dicēs omnibus:
a ¶Tingo corpora aquæ, & instituo vsum baptizandi,
donec veniat qui abluat animas per spiritum.
c f † Ego quidem aqua bāptizo uos: ue
a ¶Et si humilis, & ego magnus reputor: tamen ille
fortior, quia deus.
g niet autem fortiōr me post me, cu-
¶Ligaturam mysterij.
ius non sum dignus soluere corrigi-
am calceamentorum eius: ipse uos
a ¶Bed. i. purgatione sanctificationis, & probatione
tribulationis, vel spiritu qui sanctificat, & accendit
amore dei. vel hic spiritu in futuro igni purgatorio
permundabit.
baptizabit in spiritū sancto & igni.
a ¶Discretio iusti examinis b ¶Quia omne iudicium
dedit pater filio.
† Cuius uentilābrum in mānu eius,
a ¶A paleis. b ¶Præsentem ecclesiam.
h & † pūrgabit aream suā, & congrega
a ¶Immobiles a spe æternorum.
i bit triticū m in horreū suū: paleas aūt
¶Be. Quia neq; extinguetur, neq; extinguet cruciatos
sed æternaliter punient: dicitur autem ad differentiam
illius de quo dicitur, Ignem nos exanimabit.
comburet igni inextīguibile. Multa k
quidē & alia exhortās euāgelizabat
k populo. Herodes autem tetrarcha, l
cùm corriperetur ab illo de Hero-
diade uxore fratris sui, & de om-

cęcaq; traditione fœdaram, domini in carne apparentis & p carnē G
operantis q̄si aduenientis in Galilæam cęlestem pandere doctrinā.
Nicolaus de Lyra. ☞ Et Iesu baptizato

b ¶Venerunt au. pu. Tales enim dicunt publicani, quia in-
tromittūt se de negocijs principantibus ad
publicū. c ¶At ille dixit ad eos Ni.
am. Hoc aūt dixit, quia collectores taliū
solēt esse proni ad plus colligendū q̄ sit
eis mandatū, vt qd̄ est amplius, eis rema
neat. Tertiò, ostenditur in militibus: cū
dicitur: d ¶Interrogābat au. eum &
mili. parati cōsilio eius vti. e ¶Et ait † exigas
illis: Nemi. cōcu. s. opprimendo pau-
peres, & eos despiciendo. f ¶Neq; ca-
lumniā faci. i. nō imponatis falsum cri
mē diuitibus, & potentibus, vt occasio-
nem extorquēdi bona eorū habeatis: qa
per aliam viam à talib⁹ bona rapere nō
possunt. g ¶Cōten. esto. sti. ue. quæ
dabantur eis ab imperatorib⁹ pro labore † Expedi-
militū, quē habent sustinere in defensiōe te, Speria.
patriæ. Reddit⁹ aūt q̄s hñt multi mili-
tes sup hoīes sibi subditos, hñt locū stipē
diorum: & iō debēt eis esse contenti. Ad
tria autem dicta inducebat beatus Iohā-
nes milites, quia solent esse, pni ad vitia
contraria. h ¶Existimāte au. po. Hic
describitur fructus prædicationis Iohā-
nis q̄tū ad Christi manifestationem. Et
primò manifestat Iohannis testimonio, H
secūdò, dei prīs signo ibi: Factū est autē,
tertiò, euāgelistę scripto ibi: Et ipse Iesus
erat inci. Circa primū, ostendit in Iohan
ne, doctrinæ veritas in Christi manifesta
tione. sed̄ò, mentis stabilitas in Herodis
reprehēsione, ibi: Herodes aūt tetrarcha.
Sēctia primę partis patet ex dictis Mat.
iij. exceptis quæ sequunt: Existimante
aūt po. quia aliqui eorū viderāt, & alij
fama publica audierāt mirabilē eius cō
ceptū, ortū, & vitæ sanctę meritū, quę su
perius sunt declarata: & ex his opinaban
tur ipsum esse Christū. i ¶Et cogitan
tibus omnibus in cordibus. Nō so-
lum cogitauerunt, sed etiam de Ierusa-
lem (quæ erat Metropolis) miserunt Iu-
dęi nuncios solennes ad Iohannē, vt quę
rerent ab eo, si ipse esset Christus, vt ha-
betur Ioh. j. k ¶Multa quidē & alia
exhortans. Ex quo patet, qd̄ nō oia fa-
cta & dicta Iohānis scripta sunt, sed pau
ca respectiuè sicut & de Christo dicitur
Iohā. xxj. g. Multa quidem & alia, &cæt.
l ¶Hero. au. tetra. cū cor. Hic describi
tur stabilitas mētis i Iohāne, q nō timuit
facinus Herodis tetrachæ arguere: & sententia huiꝰ patet ex dictis
Matthæi. xiiij. & Marc. vj. vbi factum istud plenius continetur.
☞ Factum est

✻ a ¶Et qui habet escas simi. fa. Spirituales esce sunt sacre scri- Moralia
turæ, quas habens debet proximum spiritualiter pascere. b ¶Ve
nerunt autem & pu. Per quos possunt intelligi officiales & pre
positi, qui non debent à populo exigere, nisi quod constitutum
est secundum ordinem iusticiæ. d ¶Interrogabant autem eū
& milites dicentes. Per quos possunt intelligi prædicatores,
quos armat Apostolus Ephe. sexto. b. dicens: Accipite armaturam
dei, &c. Et in fine dicit: & gladium spiritus quod est verbum do:
Istis dicitur: e ¶Neminem concutiatis. nimis aspere prædican
do: & sic ad desperationem inducendo. f ¶Neque calomniam
faciatis. prædicationem subtrahendo, reputantes eos indignos
exhortatiōis verbo. i ¶Et contenti estote stipendijs uestris.
Quæ stipendia sunt redditus assignati prædicatorib⁹, possessiōes
habentibus, & elemosynæ datæ mendicantibus. h ¶Existimā-
te autem populo, & cogitantibus &cæ. de Iohanne, ne for
tè ipse esset &cæ. respondit Iohannes. Per eius responsionem
qua se humiliauit, & Christum exaltauit, informatur prædicator
euangelij, vt de bonis operibus suis, non quærat laudem propri-
am, sed diuinam. l ¶Herodes autem tetrarcha, cum corrip-

✻ Iste qui Iohannem

a ℭEt Ieſu baptizato. Be. Baptizaē domin⁹, nō mūdari indi-
A gens, ſed tactu mūdę carnis aquas mūdans, vt vim abluendi ha-
beāt. Et iō qui ad lauacrū Chriſti venerit, pctā deponit: qa (quod
innumera ſub lege baptiſmata nō poterant) cōtra pręuaricationis
malū, vi regeneratiuę ſctificatiōis aquę cōcipit. Vn̄ cū baptizatū
ppſm diceret, nihil magnū addidit, ſed
baptizato Ieſu & orāte, dicit aptū cælū
quia dum ille aqs Iordanis ſubijt, no-
bis cæli ianuā pandit: & dum caro in-
noxia aqs frigentibus tingitur, oppoſi-
ta quōdā noxijs rōphea ignea reſtringi
tur, nec ibi Chriſto cælū cœpit aperiri,
ſed his verbis oſtenditur vt⁹ baptiſmi.
Orat autē, vt nos ad orandū informet,
vt poſt baptiſmum precibus & ieiunijs
& eleemoſynis & alijs bonis cęlū nobis
aperiaē. Quia & ſi peccata in baptiſmo
ſunt laxata, nō adhuc caro eſt ſolidata,
ſed in deſerto mundanæ cōuerſationis
hoſtes occurrūt, q ſudore nr̄o vincunē
p gratiā Chriſti, donec tādē inducamur
in aulā pacis. Nulli inter natos mulierū
ſecundus eſt Iohannes, cui ſe Chriſt⁹ cre
dit baptizandum, ſe videndū in colum
ba exhibet ſpūſſctūs, de cælo pater cō-
mendat filiū. Nō enim filio qđ ignora
ret, ſed Iohanni, & cæteris qui aderant
qđ ignorabant indicabaē. vn̄ & Iohan
nes quē pri⁹ virū fortiorē & Chriſtum
euāgelizabat, iā edoctus dei filiū apertè
prædicat. b ℭSicut colū. in ip. Bed.
B Poſt diluuiū nō coruus, ſed columba ra
mū qui pacē redditā nunciaret detulit
docens quia ſolis in ſimplicitate cordis
baptizatis, vnctio ſctiſpūs aſsit. Et dn̄s
nō primum poſt baptiſmum ſpūſctō eſt
vnctus, ſed ideo monſtratur colūba, vt
intelligamus ꝙ in corpore ei⁹ .i. eccſia,
baptizati pręcipuè accipiūt ſpm̄ ſanctū.
Et q ad exemplū Simonis in felle amari
tudinis iniquitatis obligatione pdurāt
ſortē in ſpūſctō & partē nullaten⁹ hr̄e
pn̄t. Vnde cū mundi crimina quōdam
in figura baptiſmi diluuio purgarenē,
nō corui, ſed colūbæ ore delatus oliuę
ramus pacem redditam ſeculo nuncia-
uit. c ℭIn te cō. Nō aliena in filio, ſed
ſua laudatur. q. d. Quęcunq; habes tu,
mea ſunt. d ℭAnnorū tri. Be. Quod
tricennalis baptizaē, nobis etiā cōuenit
ppter myſteriū trinitatis & operationē
decalogi, quia decalogus p fidē & meli
us intelligiē & impleē. ℭBed. Tricesi-
mo āno baptizaē, facit miracula, docet
vt reprimat temerarios q oēm ætatem
ad hæc officia idoneā credūt: qđ nō eſt,
niſi aliqñ miraculo dei cōtigat, vt in Ie
remia & Daniele. e ℭVt pu. fi. Io. Be
da. Nō p Mariā quę ꝟè genuit, ſed p Io-
ſeph q alienus eſt à generatione texitur
ordo generationis, quia nō eſt mos ſcri
pturarū vt generatio texaē p noīa mulierū, & ex vna tribu erant
Maria & Ioſeph, vnde & ſimul cēſentur, & ſic p Ioſeph origo Ma
Matth.3.d. riæ declaratur. Generationē carnis dictur⁹, præmiſit teſtimonium
pr̄is. Tu es fili⁹ me⁹ dilect⁹, vt appareat verū deū & hoīs eſſe filiū.
ℭAmbroſi. In generationib⁹ viri nomē & perſona quæriē, quæ
etiam in ſenatu & in reliqs curijs ciuitatū generis aſſerit dignitatē.
f ℭQui fuit. Matthęus ponit, genuit: quia carnis ſolas ſucceſsio
nes numerat. Lucas: nō genuit, ſed q fuit, in q̄ deſignat ſe etiā ad-
optiuos interponere filios: & Matthę⁹ à Dauid ad Chriſtū paucio
res. Lucas ponit plr̄es generatiōes: qa cū p al̄s pſonas generatio ta-
xaē, pōt fieri vt alij lōgęuā, alij breuiorē trāſegerint vitā, cū videa
mus plures ſenes cū ſuis nepotib⁹ viuere, multos ſtatim ſuſceptis
filijs obire. ℭQui Io. fuit filius Heli. q Heli fuit filius Mathat.
Aug. verò de veteris & noui teſta. quæſtionib⁹. Qui Chriſt⁹ fuit fi
li⁹ Mathat. g Qui fuit Ma. Be. Mathā q per Solomonē deſcē
dit, de vxore ſua Iacob filiū genuit, & defunct⁹ eſt, Tūc Mathat q
de Nathan, de eadem vxore ſuſcitat ſemen defuncto fratri, & gene
rat Heli, & ſunt vterini fratres, Iacob & Heli. Et Heli accepta vxo- C
re moritur ſine ſemine, cuius vxorem accipit Iacob, & generat Io
ſeph. Et meritò Lucas adoptionis originem ſuſcipit & vſque ad
deū tranſit

nibus malis quæ fecit herodes, adie
cit & hoc ſupra omnia, & incluſit
ſPrius autem hoc. ſNam quaſi tranſito mari ru-
bro, necatos quidem gratulamur ægyptios.
Iohannem in carcerem. † Factum ^a
eſt autem cum baptizaretur omnis
a ſA Iohanne, quod alij plenius dicunt.
^a populus, & Ieſu baptizato & oran- ^b ^c
te, apertum eſt cælum, & deſcendit ^d
a ſQuia in natura diuinitatis a mortalibus non pote-
rat videri. ſBe. Quia ſpiritus diſciplinæ effugiet fi-
ctum non ha. in cor. ſub. peccatis.
ſpiritusſanctus corporali ſpecie ſi-
^b cut colūba in ipſum, & uox de cælo
a ſNon Iohannes. b ſConſubſtantialis.
facta eſt † Tu es filius me⁹ dilectus:
a ſPlacitum meum conſtitui. i. per te facere quod mi-
hi placet. ſIn adam diſplicuit.
^c in te † complacui mihi. Et ipſe Ieſus ^e
^d erat incipiens quaſi annorū trigin-
a ſQuia natura non erat, ſed putabatur. quia Maria eū
genuit, quę Ioſeph erat deſponſata.
b ſAuctus.
^e ta, ut putabatur filius Ioſeph, qui fu ^f
Secundum legem Ioſeph filius eſt Heli: ſed ſecūdū carnē
Iacob. a ſDeus meus vel ſcandens. b ſDonās peccata.
c ſAdditus.
it Heli, qui fuit Mathat, qui fuit Le- ^g
a ſRex meus. b ſDexter.
^f ui, qui fuit Melchi, qui fuit Ianne,
a ſAuctus, alius iſte Ioſeph. b ſDonum dei vel
aliquando.
^g qui fuit Ioſeph, qui fuit Mathathię,
a ſOnerans vel onerauit. b ſConſolatio vel cōſolator.
qui fuit Amos, qui fuit Naum, qui
a ſAdiuua me. b ſMeridies vel meridianum.
fuit Hesli, qui fuit Nage, qui fuit
c ſDeſiderium. b ſDonum dei vel aliquando.
Maath, qui fuit Mathathię, qui fuit
a ſObediens. b Augmentum. c ſConfitens.
Semei, qui fuit Ioſeph, qui fuit Iuda,
a ſDominus gratia eius, vel dominus miſericors.
b ſMiſericors.
qui fuit Iohanna, qui fuit Reſa, qui
a ſPrinceps vel magiſter Babylonis. b ſPetitio
mea deus.
fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel,
a ſLucerna mea. b ſRegnum meum.
qui fuit Neri, qui fuit Melchi, qui ^h
a ſRobuſtus vel violentus. b ſDiuinans.
fuit Addi, qui fuit Coſan, qui fuit
a ſDei menſura. b ſVigilans vel vigilia vel pel
liceus. c ſSaluator.
Helmadan, qui fuit Her, qui fuit Ie-
a ſDeus meus adiutor. b ſDominus exaltās, vel eſt exaltās.
ſu, qui fuit Eliezer, qui fuit Iorim,

Nicolaus de Lyra.

a ℭFactū eſt au. Hic deſcribiē ma-
nifeſtatio Chriſti per ſignum datum de
cælo à deo patre cū baptizaretur à Iohā
ne: & patet ſententia ex dictis Matt. iij. &
Mar. j. excepto ꝙ hic additur. c ℭEto. † Eum
in quo dedit Chriſt⁹ exēplū ꝙ ī receptio Mar.3.d.
ne ſacramentorū debet mēs hoīs eleuari Mar.1.a.
in deum. e ℭEt ipſe Ieſus. Hic conſe- Ioh.1.d.
quēter deſcribiē manifeſtatio Chriſti euā
geliſtę ſcripto, q hic deſcribit ei⁹ genealo
giam, vt ſicut natiuitas eius ęterna fuerat
manifeſtata verbo patris dicentis: Tu es
filius meus. ſ. naturalis: ita natiuitas eius
temporalis manifeſtaretur per deſcriptio
nem genealogiæ. In qua deſcriptione cō
ſiderandū, ꝙ ſicut ſuprà dictum eſt in p-
logo. Matthęus oſtēdit qualiter Chriſt⁹
venit ad nos, ideo deſcribit genealogiā
deſcendēdo, Lucas verò qualiter p Chri
ſtū reducimur in deū: ideo eā deſcribit a-
ſcēdendo: ppter qđ eā terminat in ipſo
deo. Dicit ergo: Et ipſe Ie. erat in. qua.
anno. tri. Scđm Auguſ. & Chryſ. Chri-
ſtus tūc habebat triginta annos comple-
tos & incœperat triceſimumprimū. & ſe
cūdū hoc ſic itelligēda eſt hęc lr̄a: Erat au D
tem Ieſus annorū triginta incipiens. i. in-
cœperat. xxxj. & ſecundum hoc Chriſtus
prædicauit duobus annis cū dimidio. ſe
cundum alios verò doctores quorū opi-
nio cōmunius tenetur. Ieſus tūc habebat
xxix. annos completos, & icœperat. xxx.
& ſecundum hoc eſt ſic intelligenda hæc
litera: Erat Ie. inci. an. tri. i. triceſimum
annum, de quo habebat. xiij. dies: & ſecū
dum hoc Chriſtus prædicauit tribus an-
nis & dimidio vſq; ad paſsionē ſuā. xviij.
anno Tyberij. f ℭVt putabatur fili⁹
Ioſeph. qui erat ſponſus Marię, cui⁹ cau
ſę ſuprà expreſſę ſunt ca. j. g ℭQui fuit
Heli. In Matthæo dicitur quòd Ioſeph
fuit filius Iacob, & ibi iſta cōtrouerſia ſo
luta eſt. h ℭQui fuit Neri. Matthæi
primo dicitur quòd ille Salathiel fuit fi-
lius Iechoniæ. Ad quod dicendum, qđ
verum eſt quod Salathiel fuit filius natu
ralis Iechoniæ, ſed fuit filius Neri adop-
tiuus: quia mortuo Iechonia Ner⁹ adop
tauit eum in filium: & ideo Matthæus q
deſcribit genealogiam Chriſti carnalem
poſuit Iechoniam. Lucas qui magis de-
ſcribit genealogiam ſpiritualem ponit
iſtum Neri

Moraliter
Iſte qui Iohannem ligauit in carcerem,
eo quòd de malis ſuis arguebat cum cha
ritatiuè, & qui ſimilia faciunt ſunt ſimiles freneticis qui pium me-
dicum percutere vel occidere quærunt. b ℭEt Ieſu baptizo
&c. apertum eſt cælum, & deſcendit. Beda. Non ei tunc aper
tum eſt cælum, cuius oculi cernebant interiora cælorum, ſed vir-
tus baptiſmatis oſtenditur, de quo quicunque egreditur ei regni
celeſtis ianua aperitur. d ℭEt deſcendit ſpiritusſanctus cor
porali ſpecie ſicut columba in ipſum, & uox de cælo fa-
cta eſt. Per apparitionem ſanctę trinitatis in baptiſmo Chriſti, ſi
gnificatum fuit, quòd eius fideles deberent in ſanctiſsimæ trinita-
tis nomine baptizari. e ℭEt ipſe Ieſus erat incipiens qua-
ſi annorum triginta, ut putabatur fili⁹ Ioſeph. Per hoc inſi-
nuans, quòd officium prædicandi non debet aliquis exequi an-
te perfectam ætatem ſicut non legitur Chriſtus antea prædicaſſe.
g ℭQui fuit Heli, qui fuit Mathat, qui fuit Le. Hic non oc
currit aliqua notabilis mortalitas, niſi quòd per generationem
ſpiritualem quæ deſignatur per hanc genealogiam, homo recur-
rit in ſuum creatorē, ſicut hęc genealogia in deū terminaē cū dicit:
Qui fuit

ꝺeū transit: quia ꝑ adoptionē efficimur filij dei, credēdo in filium E dei, qui ꝑ carnalem generationem ostenditur factꝰ filiꝰ hominis.

¶Be. Si intelligimus Matthæū quadraginta duas generationes posuisse, vt vnū Iechoniæ nomen bis numeretur, pro patre & filio: hic numerꝰ ꝓsens ecclię tēpꝰ designat, quo domino coopante in spē sururi sabbati laborat. Septies ēm sem quadraginta duo. Sex ad opera, septem ad requiem pertinent. Vnde populus de Aegypto liberatus, quadraginta annis in deserto moratur, sed quia sub spe intrādi in requiem exercetur, septies sena, id est quadraginta duo castra metatur. Quorum vltimo Iesu duce aperto Iordane, victis hostibus, promissas olim sedes ingreditur. Sic dominus quadragesimasecunda generatione, ex quo mundus priscæ cęcitatis renebras ab Abrahā, credente discussit, veniens in carne, per baptismum cęli ianuas pandit, & nos per sectæ vitæ cursu sub eiusdem numeri sacramēto, posti siccatum Christo duce Lœti fluuium promissa regna intramus.

¶Beda. Matthæus qui regiam instituit in Christo insinuare personam, præter ipsum Christum .xl. homines in generationis Serie nominauit, quo numero signatur istud tempus, quo in hac terra regi nos oportet à Christo per laboriosam disciplinam. Neque enim quadraginta duę quę faciunt ter. xiij. sed ꝓpter vnum Iechoniam bis numeratum. xlj. generationes fiunt si ipsum Christum annumeramus qui temporali vitæ regendæ tanquā quadragenario numero ꝓsidet regaliter. Quatuor ad mundi partes, vt tēpora referuntur. Decem ad legis decalogum, q̄ cōtra vitia pugnamus. Vnde & iciuniū ecclesiæ spacio .xl. dierū consecratur. Et quia ad istā mortalitatē nobiscū participādam descendentem Christum significare voluit, ideo istas generatiōes descendēdo cōmemorat, ab initio euangelij sui: i quo significatur susceptio peccatorū nostrorū à domino Christo. Lucas q̄ vitulus tanq̄ sacerdotē in explādis pctis assignās, à baptismo in q̄ hoim incipit ascensus, generatiōis serię ascēdendo disponit: à quo abolitio pctōrū nostrorum significatur à domino Christo. Proinde Matthęꝰ à Dauid ꝑ Salomonē descendit, i cuiꝰ matrē ille peccauit. Lucas ad Dauid ꝑ Nathan ascēdit, ꝑ cuiꝰ noīs ꝓphetā deꝰ pctm illiꝰ expiauit. Lucas septuaginta septē generatiōes ponit, q̄ numero remissio oim pctōrū significat: qđ considerandum est in partibus in quibus multiplicatur, id est vndecim & septem. Per vndecim transgressio denarij (quo in vineam Christi conducti sunt remunerandi). i. ꝓfectiōis significatur. Et multiplicantur vndecim ꝑ septem, vt significet illa transgressio ex motu hominis fieri. Septem ēm è tribꝰ & quatuor congregantur. Tria ad naturā humanæ animæ: ꝓpter triplicem vim referunt. Quatuor ad corpus quod quatuor constat elementis. Vnde homo non incōgruè per septenarium numerum significatur. Per septem vndecim multiplicantur, quia per motū hominis transgressio ꝓpetrat. Hoc ergo nūero oē pctm intelligit: hoc ipso numero oim pctōrū remissio accipit, expiāte nos carne sacerdotis, à q̄ nūc iste numerus incipit, & reconciliāte nos deo, ad quē nunc iste nūerus ꝓuenit: ꝑ spiritum sanctū, q̄ in colūbæ specie i baptismo vbi iste numerus cōme moratur apparuit. a ¶Qui fuit Leui. Non autem hi quatuor qui hoc loco inseruntur Iacob filij fuerunt, sed quòd eorum nominibus participabant. Beda. Quasi nominibus alludēs quod in illis figuratum est, hoc istis adaptat. Quatuor genera virtutum cognoscimꝰ fuisse in quatuor filijs Iacob, quorum isti posteri sunt. In Iuda, ꝑ figurā dñicę passiōis mysteriū, ꝓphetarū. In Ioseph præcessisse castitatis exēplū. In Simeone vindictā lęsi pudoris. In Leui officiū sacerdotis. Nō ergo noīa tantorū patriarcharū Lucas prætermittēda putauit, vt qa vn' oīa Christi' Iesus i singulis q̄q; maiorib' genera ꝑfectorum diuersa ꝓcederēt. b ¶Nathan. Be. Qđ Matthęꝰ ꝑ Salomonē. Lucas ꝑ Nathā texit generationē: ille regalē, iste vt vitul' sacerdotalē oñdit familiā, qa Christiꝰ r ex ex regib' & sacerdos & sacerdos ex sacerdotibus, scd'm carnē ex regali & sacerdotali sa G milia est exort', qui cęlestis rex in dei virtute lętat, & cui iudicium à deo rege defertur. & sacerdos est in æternum secundum ordinē Melchisedech. c ¶Qui fuit Sale. Vel Sela. Beda. Generatio Cainan non de Hebraica veritate, sed habetur de septuaginta interpretum editione. In Gene. Arphaxat Sela pro Sale filiū nullo interposito perhibet genuisse. Porrò Arphaxat vixit trigintaꝫ annos: & genuit Sale. Item in Paralipomenon. Arphaxat autē genuit Sela q̄ & ipse genuit Heber. Sed apud septuaginta ita scribitur, q̄ Arphaxat centū triginta quinq̄ annorū genuit Cainan, & ipse Cainan cū centum triginta annorū esset genuit Sela, quorū quid verius sit, deus nouit. d ¶Noe. Noe iustus, ædificator arcæ, præfigurat ædificationem ecclesiæ. e ¶Mathusale. Ambro. Anni Mathusale vltra diluuiū numerantur, significat Christum, cuius vita ætatem nescit. f ¶Qui fuit Enoch. Bed. A baptizato dei filio vsque ad deum patrem ascendens, septuagesimo gradu Enoch ponit, qui dilata morte translatus in paradisum est, vt significet eos qui in gratiam electionis filiorum ex aqua & spiritu sancto regenerant, interim post corporis absolutionem ęternā susciꝑēdos i requiē. Septuagenariꝰ ēm, ꝓpter septimā sabbati illorū requiem significat, qui iuFuante dei

a ¶Vt supra. b Additur.
qui fuit Mathat, qui fuit Leui, qui
a ¶Audiui tristitiam vel ſignum. b ¶Confitens.
fuit Simeon, qui fuit Iuda, qui fuit
¶Augmentum. ¶Columba, vel dolens. ¶Dei resurrectio.
Ioseph, qui fuit Iona, qui fuit Helia,
¶Rex eius. ¶Viscera mea.
chim, qui fuit Melcha, qui fuit Men
¶Donum. ¶Be. Per Nathan, prophetæ dignitatem expressam aduertimus.
b na, qui fuit Mathatha, qui fuit Na, a
¶Dedit vel dantis. ¶Manu fortis. ¶Incensum.
than, qui fuit Dauid, qui fuit Ieſſe,
¶Seruitus. ¶Fortis.
qui fuit Obeth, qui fuit Booz, qui b
¶Sensibilis vel pacificus. ¶Augurium vel serpentinus.
fuit Salmon, qui fuit Naason, qui
¶Populus voluntarius. ¶Electus vel excelsus.
fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui
¶Sagitta. ¶Diuisio.
fuit Esrom, qui fuit Phares, qui fuit
¶Confitens. ¶Supplantator. ¶Risus vel gaudiū.
Iudæ, qui fuit Iacob, qui fuit Isaac,
¶Pater multarū gentiū vel videns populū. ¶Exploratio vel pastura, siue nequitia.
qui fuit Abraham, qui fuit Thare,
¶Requieuit lux. ¶Lorum vel corrigia vel dependens vel perfectio.
qui fuit Nachor, q̄ fuit Saruch, qui
¶Ægrotans vel pascens. ¶Diuidens vel diuisus.
fuit Ragau, qui fuit Phaleg, qui fuit
¶Transitus. ¶Tollens. ¶Lamentatio vel possessio eorum.
c Heber, qui fuit Sale, qui fuit Cainā. c
¶Sanans depopulationem. ¶Nomē vel nominatus.
qui fuit Arphaxat, qui fuit Sem,
¶Requies. ¶Humiliatum vel percutientem vel percussum vel humilem.
d qui fuit Noe, qui fuit Lamech, qui
¶Mortis emissio vel mortuus est & interrogauit. ¶Dedicatio.
e fuit Mathusale, qui fuit Enoch,

Nicolaus de Lyra.

ſiſtum Neri. a ¶Qui fuit Nat. De isto Nathan dicūt aliq̄, q̄ fuit filius Dauid naturalis de Bethsabeę, vt videtur dici. ij. Parali. iij. Sed hoc videt esse contra illud qđ dicit Salomon Prouerbi. iij. a. Ego fui vnigenitus & tenellus corā matre mea. Ille enim filiꝰ, quem habuit Bethsabeę de Dauid ante Salomonē nō cōputatur, q̄a fuit mortuus incircunciſus. Per hoc ergo qđ Salomon dicit se vnigenitū matris suæ videt q̄ Nathan non fuit natus de Bethsabeæ & Dauid. & iō dicunt aliq̄, q̄ iste Nathan fuit Nathan propheta quē propter eminentū sanctitatis Dauid adoptauit in filium mortuo eiꝰ ꝑe naturali. Et secundum hoc potest dici, qđ fuit filius adoptatiuus Bethsabeæ vxoris Dauid, & secundum hoc connumeratur inter filios Bethsabeæ. ij. Parali. iij. b. De alijs autem tribus ibidem nominatis dicendum, quòd fuerūt filij Vriæ naturales & adoptiui filij Dauid, quando accepit matrem eorum, & sic Salomon fuit vnigenitus matri suæ respectu Dauid vt dicitur Prouer. iiij. Causa autem quare Lucas describit Christū descendere à Dauid per Nathan vna fuit: quia licet omnes sapientes Hebręorū cōcorditer tenerent Christum debere descendere de Dauid: aliqui tamē eorum opinabantur ipsum descendere ab eo ꝑ Nathan, ꝓpter excellētiā suę sctitatis & ꝓphetiæ. Alij verò ꝑ Salomonē, ꝓpter dignitatē regiā & suæ excellētiā sapię. Scd'm ꝙ autem descendit per vtrunq̄. aliter tamen: quia ꝑ Salomonem descendit secundum lineam naturalis generationis. Per Nathan verò secundum lineā legalis generationis, quia Nathan fuit filiꝰ Dauid adoptiuus, vt prædictum est: & Ioseph qui ponitur immediatē posti Christum ascendendo, fuit filius Heli adoptiuus seu legalis prout plenius fuit declaratum Matth. j. Alia causa est, quia Lucas describit Christi genealogiam prout in deum reducimur, vt prædictum est. Reducimur autem in deum per Christum in quantum efficimur filij dei adoptiui. b ¶Qui fuit Booz. Tres fuerunt immediatè se sequentes huius nominis scilicet filius, pater, & auus vt plenius declaratum fuit. Matth. j. c ¶Qui fuit Cainan. Secūdum Hiero. & secundum translationem qua vtimur, non ponitur aliquis medius inter Sale & Arphaxat, vt patet Gen. x. Septuaginta autem interpretes ponunt istum Cainan mediū. Et ad concordiam huius potest dici, quòd iste Cainan fuit pater Sale legalis siue adoptiuus. Arphaxat verò pater naturalis ipsius. & vterq̄ pater hīc ponitur, & maximè, quia Lucas in describēdo sequitur translationem septuaginta, quæ suo tempore erat valde autētica.

Qui fuit Da

uante dei gratia decalogū legis īplent, quos in resurrectione īmu
A tabili dei sapię contēplandę per secula monstrat esse iungendos.
a ¶Seth. Seth posterior adę filius, nō sileę, vt cū duæ ppīi sint
generationes, significet Christum in posteriore potiꝰ q̄ in priore
generatione numerādum. b ¶Qui fuit dei, A filio dei gene-
ratio incipit, terminat in filium dei, præ-
cedit creatus in figura, vt sequatur na-
tus in veritate: præit factus ad imaginem
vt propter eum imago descendat.

GLOS. ORDI. Cap. IIII.

Esus &c. Sequitur: Et age-
bant. Ambr. Agebat i deser
tū hoc cōsilio, vt diabolū ꝓ-
uocaret. Nā nisi ille certasset,
iste mihi nō vicisset. Mysterio, vt Adā de
exilio liberaret. Exēplo, vt ostēderet no-
bis diabolū ad meliora tendentibus inui
dere. ¶Bed. Ne cui in dubiū veniret, à q̄
spū ducē⁹ Iesus in desertū diceręt: prę-
posit qa plen⁹ spūsctō: cui⁹ voluntate locū
certaminis q̄ aduersariū sternat, de victo
ria cert⁹ ingredit. Sic nos accepta ī baptis
mo remissiōe, & spūsctō illuminati, con-
tra insidias diabolī accingi, & seculū de-
bemus deserere, vt q̄si māna deserti sola
æterna esuriam⁹. d ¶In deser. Histo-
liter i illo deserto qđ est iter Ierm & Ieri
cho, vbi figuraliter dixerat Adā à diabo
lo victū fuisse. ¶Beda. Tria sūt quæ pro
ficiūt ad vsum salutis. Sacramētū baptis-
mi, desertū, ieiuniū. Nemo em̄ coronabit
nisi legitimē certauerit. Nemo ad certa-
mē admittit ꝑtutis, nisi pri⁹ ablut⁹ à ma
culis, gr̄ę celestis mūere cōsecret. e ¶Die
bꝰ xl. Quadragīta dieb⁹ ieiunauit legis-
lator & propheta, vt ieiuniū Christi testi
moniū habeat à lege & ꝓphetis. Hoc nu
mero significat excurs⁹ huiꝰ seculi i his q
vocāt ꝓ gr̄am ad eū q venit legē nō sol-
uere sed adimplere. Decē sūt ꝓcepta le-
gis, & q̄tuor ptes mūdi, & q̄ter decē fiūt
B q̄draginta: & ꝓ gr̄am dei, ad impletionē
decalogi vocātur de q̄tuor partib⁹ mun
di. Ieiunat Christus añ mortē carnis, q̄si
clamet: Abstinete à desiderijs seculi dū estis i agone. Comedit post
resurrectionē, q.d. & si nō dū habetis corpus immortale, spe imor
talitatis iā pascimini, qa dū viā domini capim⁹, & à vanitate secu-
li iiunare & refici debemus futuri promissione. ¶Quadraginta
diebus, decem ad decalogum, quo deum & proximum diligere iu
bemur refertur. Sed quia motu corporis quod de q̄tuor elemētis
cōstat charitas dei & ꝓximi violat, ad diluenda peccata, in. xl. tem-
pus pnię surgit. ¶Cōgruē exercet ieiuniū in illa anni parte q̄ cōti
gua est passioni dominicæ, quia in ea significatur hæc vita labo-
riosa, cui opus est continentia, vt ieiunetur à mundi amicitia.
¶Beda. Nisi ieiunasset, diabolo occasio tentandi nō adesset, secū-
dum illud: Fili accedens ad seruitutē dei præpa. ani. tu. ad tē. Quia
quantò magis diabolus sibi rebellare conspicit, tantò amplius ex
pugnare contendit. f ¶Esurijt. Beda. Non est scriptū de Moyse
vel Elia, ꝙ post ieiunia esurierint. Nō ꝙ homines illi fortiores q̄
hic deus. Sed ideo factum est, ne ab eo tentando pauens hostis au-
sugeret, qui multa cælestia signa viderat in eo. Esurit ergo humi-
lis deus homo, ne inimico innotescat sublimis homo deus. Fames
domini pia fraus est ne caueat diabolus tentare. Esurit autem non
tam cibum corporis, q̄ salutem animæ. g ¶Si fi. dei. Amb. No
uerat dei filiū venturum, sed venisse per infirmitatem corporis nō
putabat. Nam fastuosus i deo humilia non potest credere. Aliud
itaq; explorantis, aliud tentantis est & deo profitetur se credere, &
homini conatur illudere. Sed cum ille tentat vt explorer, sic explo
rat vt tentet. Dominus econtra sic fallit vt vincat: sic vincit vt fal-
lar. Si enim conuerteret naturam, proderet creatorem. Ergo sicut
homo commune sibi accersit auxilium, vt diuinæ lectionis pabu-
lo intentus famen corporis negligat: His armis dominus hominē
aduersus irritamenta gulę munit. Huic pani intēti Moyses & Elias
famen ꝓlixioris nō senserūt ieiunij: q hoc ꝙbo nō vescit, nō viuit.
¶Greg. Tribus modis fit tentatio, suggestione, delectatiōe, cōsen
su. Christo aūt suggestione sola, quia delectatio peccati mentē eius
nō momordit. Nec illum indignum est tentari, q occidi venerat:
vt sua tenta

a ¶Descendens siue continens. b ¶Laudatus dei. vel laudans deum.
qui fuit Iaręd, qui fuit Mālaleel, qui
a ¶Lamentatio vel confessio eorum. b ¶Homo vel desperans vel violentus.
fuit Cāinan, qui fuit Enōs, qui fuit
a ¶Positio siue positi. b ¶Homo ver terrenus, vel indigena.
a b Sēth, qui fuit Adām, qui fuit Dei. a

Cap. IIII.

c Esus autem plenus b
spiritusancto regres
sus est à Iordane: & a
agebatur in † spiri-
a ¶In quo Adam exulauerat, nec quomodo redire posset, ha bat. Dux ergo ad erroneū acce sit.
d tu in desertum diebus quadraginta
& tentabatur à diabolo. Et nihil mā d
e ducauit in diebus illis, & consum- e
f matis illis* esuriit. Dixit autem illi f
¶Tentatio a gula. ¶Vitl. ¶Duriciam significat dia-boli. ¶Quia scriuit scriptum. Ipse dixit & facta sunt.
g diabolus: Si filius dei es, dic lapidi g
huic, ut panis fiat. Et respondit ad
a ¶In Deuteronomio. ¶Q. persuasio ma tentatio est, quia agis de cibo corporis, & non de cibo mentis.
h illum Iesus: † Scriptum est: quia nō h
in pane solo uiuit homo, sed in om-
i ni uerbo dei. Et duxit illū diabolus i
¶Tentatio de ambitione.
k in montē excelsum, & ostendit illi k
l omnia regna orbis terręꝫ in momē l
¶Non quia hoc posuit.
m to tēporis, & ait illi: Tibi dabo pote m
¶Regem te faciam horum.
statem hanc uniuersam, & gloriā il-
vt sua tentatione nr̄as vinceret, sicut sua morte nostra tulit pēā. C
h ¶Scriptū est. Docet magis doctrina q̄ miraculis pugnare: hūi
litate q̄ potētia nihil ꝓ diaboli arbitrio, nec declarādę virtutis cō
sideratione faciendū. i ¶Et duxit. Lucas, sicut res gesta est exeq.
tur, mediam ponēs auaritiā, vltimam superbiam, secundū mores
pūris tpis, qa supbia post oēs ꝑtutes se-
uit. Matthæ⁹ nō sequtur ordinē historię,
sed tētationū Adę. k ¶Ostendit. Nō
ꝙ visū eius, q oīa videt, amplificaueri t:
sed vanitatē hūanę pōpę quē amabat q̄
si speciosā oñdēs, facere amari volebat.
Vel sciēs diabol⁹, qđ Christ⁹ sibi regnū
tolleret: ostendit ei oīa regna mundi: nō
persas, non indos, sed quō in oīb⁹ terre
nis regnaret, vel ꝓ gulā, vel ꝓ supbiam,
aut ꝓ alia: vt suadēs qđ volebat, eum si
bi subīcerer. l ¶In momē. Amb. Be.
Nō tam celeritas conspectus, quā cadu
cæ fragilitas ptātis exprimitur. In mo-
mento em̄ cuncta prętereūt. m ¶Tibi
da. Hæc de arrogātia dicit: non ꝙ tot⁹ †Mar. 4. a.
mundus sit suus: sunt enim aliqui boni. Mar. 1. b.
Mihi

Nicolaus de Lyra

a ¶Qui fuit dei. non per genera- a
tionem sicut alij, sed per formationē de
limo terrę & ifusionē aīę, vt hī Gene. j.
a ¶Qui fu. Adā. nā ꝓ generationē Moraliter
spiritualem efficimur dei filij adoptiui.

NICO. DE LY.

Esus au. Descripta Cap. IIII.
prędicatiōe præcursoris, hīc cō-
sequenter describit prædicatio
Saluatoris, & prīò describit ei⁹ p̄dicatio
p modū amoris miracula faciēdo & be-
neficia cōferēdo. Scd'ò p vīā timoris ter
rorē futuri iudicij incutiendo capi. xxj. D
Adhuc circa primū describit prīò prędi
catio Saluatoris p seipsū tm̄. Scd'ò, cū † in pūcto
hoc p missionē discipulorū. ix. ca. Circa
primū præmittit Christi prædicatio. se-
cūdò ex hoc sequēs aliquorū cōuersio.
ca. seq̄nti. Pria adhuc i duas, qa prīò de-
scribit idoneitas prędicatoris. Scd'ò exe-
cutio prædicationis, ibi: Et regressus est, Ieꝰ. Idoneaꝰ ò dispositio
prædicatoris est maceratio carnis ꝓ ieiuniū, ꝓ qđ carnis icētiuū re-
primit, sed m̄ ꝙ dicit Paulus, j. ad Cor. ix. d. Castigo corp⁹ meum
& in seruitutē redigo, ne forte cū alijs prędicauerim ipse reprob⁹
efficiar: & scd'ò, feruor orationis in loco solitudinis, vbi diuina sa
pietia hauriť, quę postea ꝓ prędicationē effundit, vnde Paul⁹ ante
q̄ mitteret ad prædicandum, in oratione fuit illustratus, secundū
ꝙ habetur Act. ix. c. Ecce enim orat. & postea subditur: Vas ele-
ctionis est mihi Iste, vt portet nomen meū, &c. Tertiū est victoria
tentationis. Non enim est ad prædicādū idoneus qui succumbit
tentationib⁹. Ista autē tria ostenduńt de Christo ꝓ hoc ꝙ añ prędi
cationē intrauit in desertū orationi solitariæ aptū: & ꝙ ibi ieiuna
uit & triplicē dęmonis tentationē deuicit, nō qa istis indigeret pro
se sed ꝓ nobis ad dandū exemplū prædicatorib⁹ alijs. Et patet sen
tentia prædictorum ex dictis Matt. iiij. vbi ista sunt expolita exce-
ptis paucis quæ sequuntur. e ¶Et nihil man. Hīc accipiuntur
dies naturales, quia nihil māducauit de die nec de nocte. f ¶Dic
lapi. huic ut pa. fi. Hīc accipit singulare ꝓ plurali eo mō loquē-
di quo dicit Exo. viij. f. Venit musca grauissima. i. multitudo mu-
scarū. vñ Mat. iiij. a. dī. Dic vt lapides isti panes fiāt. g ¶Et duxit
il. dia. Ista tentatio quæ ponitur hic secunda, Matth. iiij. ponit
tertia, quæ istarum fuit secūda, & quæ tertia, certū nobis nō est, vt
dicit Augu.

Morali. b ¶Iesus autē &c. Sequitur: e ¶Et agebatur. per Moraliter
hoc significans, ꝙ homines spūales cuiusmodi sunt religiosi, debēt
in asperitate nutriri: nam acrius solent à dæmone tentari. Eccle. ij.
a. Fili accedēs ad seruitutem dei sta in iustitia & timore dei, & præ
para animam tuam ad tentationem. Et hoc significatur, cū dī hīc
de Christo. d ¶Et tentabatur à diabo. Per hoc autem, qđ hic
primò ponitur tentatio de gula, cū dicitur: f ¶Dic la. huic. desī
gnatur ꝙ hęc tentatio occurrit homini. Primò quoniam ab infan
tia. Secundò verò ponitur tentantio de cupiditate terrenorum cū
dicitur: g ¶Et duxit il. dia. quia post tentationem gulæ sequi-

 tur tentatio

a Mihi trad. Non à diabolo est potestas: sed obnoxia tamen E isidis diaboli. Neciō mala ordinatio potestatum, quia malo sūt obnoxię ptātes. ¶ Amb. Docemur hic omnem ambitionē despi cere: quia omnis dignitas seculi diabolicæ subiacet ptāti: ad vsum Rom.13.a. fragilis, & ianis ad fructū. Nota aūt quia oīs ptās à deo: quia ordi natio potestatū à deo, sed à malo ambi †illā.s.glo riam tio ptātis. Licet ergo diabolus se dicat dare ptātē, oīa tamen illa ad tempus per missa non abnuit. Itaq; ille qui permisit ordinauit, nec ptās mala, sed is qui malè vtitur ptāte q ambit. b ¶ Tu ergo. Be. Dicens diabolus Saluatori, si procidens ✻Abi post me satana. adoraueris me. econtrario audit, q̄ ipse magis adorare eū debeat, dīm & deum †Deu.6.b. suum. c ¶ Et illi soli ser. Beda. Græcè latria dicit seruit⁹, quæ soli deo debetur Dulia quæ etiā hoīb⁹ inuicē exhibet. Iubemur ergo p̄ charitatē seruire inuicem qd' Græcè duliū dicitur. Iubemur deo ser uire sc̄m q̄ Græcè latriū dr. vñ hic: & il †Mat.4.a. li soli seruies. d ¶ Et du. Nec indignum †Psal.90.c. videatur dominū ab illo deferri, q̄ crucifigi à mēbris diaboli. e ¶ Supra pin. † mādabit tē. In hoc q̄ Christ⁹ in altū tolli se p̄mitsit: sed monenti cadere nō obedit, ostendit q̄ cuiq; bona & alta ip̄eranti obedia mus: sed præcipitare volenti contra ea mus. Supra pin. t. Ita est iactātia, vt dū †Deu.6.c. putat vnusquisq; ad altiora ascendere, sublimium vsurpatiōe ad inferiora trudatur: Quia verò diabolus sortem sentit F iactātiā prætendit, quæ etiā fortes decipit. f ¶ Si fili. dei. In oīb⁹ tētationibus hoc agit, vt intelligat si filius dei sit. Sed Christus sic respōsum tpat, vt ambigu um relinquat. g ¶ Mitte te de. Quem nec gula nec auaricia vicit, tentat vana gl'ia, si fortè illum vel ipsa victoriæ suæ iactātia valeat deijcere. Mitte. Hæc vox ei conuenit q oēs præcipitare satagit. In q̄ infirm⁹ oñditur, q nulli possit nocere nisi pri⁹ ille se deorsū miserit. h ¶ Scri †glorificabat ab oīb⁹ ptū est. Quia scripturarū exēplū prætu lerat, scripturarū vincit exēplis. Vtitur aūt diabolus p̄ hereticos testimoniis scri †Mat.13.g. pturarum, non vt doceat, sed vt fallat. i ¶ Ange. s. Be. Hæc pphetia nō de Chri sto ē, sed de sctō viro. Quę etiā si de Chri sto esset etiā qd' seq̄t debuerat meminisse: Super aspidem & basiliscum ambula Psal.90.c. bis, & cōculcabis leonē & draconē. Sed †sabbatho rum de angelorū auxilio quasi ad infirmum loquitur, de sua cōculcatione quasi tergiuersator tacet. k ¶ Non tēta. Beda. Suggerebatur enim quasi hoī, vt signo aliquo exploraret, q̄tū apud deū valeret: sed pertinet ad sanā doctrinā, quādo Matt.10.c. habet quid faciat hō, nō tētare deū. Vñ præcipit: Si vos persecuti fuerint in ciuitate vna, fugite in aliā. Qñ verò deficit humana p̄uidētia, si hō se totū diuinæ cōmittit potētiæ, nō est dicēda tētatio. Nūc aūt poterat Christus aliter descēdere de tēplo q̄ p̄ iactantiā se 1.Reg.17.f. p̄cipitare. ¶ Dauid Goliā trib⁹ lapidibus de torrēte prostrauit: Deute.6.c. Christus diabolū trib⁹ testimoniis de lege. Notandū, q̄ exēpla de &8.a. Deuteronomio tm̄ ꝓtulerit vt secūdę legis sacra cōfirmet. l ¶ Et cōsū. Beda. Tribus tentationibus victis omnem tētationem dicit consummatam, quia in his omnium vitiorum origo continetur, 1.Ioh.2.c. Quia omne quod in mundo est, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. quæ aliis nominibus, curiositas, gula, vana gloria nominantur. Cum tentatur homo con Deute.8.a. cupiscentia carnis, dicat: Non in solo pane viuit homo, sed in oī Col.3.a. verbo dei. Cū tentatur auaricia, quā Apostolus seruitutem simula crorum nominat, deum adoret, pro solis æternis illi seruiat. Si tētatur vana gloria, quæ etiam de præcedentibus victoriis solet crescere, non tentet dominum: quod facit qui de suis viribus præsumit, quasi amplius peccare non possit. ¶ Nota diabolum in his vinci, in quibus vicit Adam: Quem de gula tentauit, dum de li Genes.3.a. gno vetito gustare rogauit. De vana gloria dum dixit: Eritis sicut dñi. De auaricia, dum dixit. Scientes bonum & malum. Nota diabolum non esse pertinacem in stadio, sed cedere vere virtuti, & si non desinit inuidere, tamen formidat instare, ne frequentius triū-

phetur. m ¶ Et fama exijt. Nō tantū à pūtibus propter visa mi C racula honorat, sed apud absentes fama diuulgabatur. ¶ Bed. Ne quis putet ea quæ per ordinē sunt exponenda, post ieiuninm cō festim facta, sed post aliquot à domino miracula, vel in Iudea, vel in Galilæa Patrata: quæ apud Iohannem leguntur primo aduen tu facta. n ¶ Dicebat. Post miracula et ce sapientia qua docet, qua doctrina per miracula præcedētia magnificat. o ¶ Et intra. Intrauit Christus die sabbati in sy ▸ gloria nagogam, vt ritū legis Mosaicę cumulo † ens ma ¶ cælestis gīæ omnia

Nicolaus de Lyra

dicit Augu. nec̄ refert ad veritatem, quia nō oportet, q̄ facta semper eodem ordine referāt quo facta sunt, vt frequen ter dictū est. Sed q̄ duo euangelistę variè narrāt ordinē pōt rō assignari, quia vna tentatio est de cupiditate principaliter, alia de elatione. Et frequenter contingit q̄ vnū vitiū ex alio nascit & ecōuerso. ō Matthæ⁹ vnā præponit, Lucas verò alia am. a ¶ Quia mi. tra. Mentit hic diabo lus, nec̄ mirū: q̄a mendax est & pater mē dacij, vt hī Iohā. viij. f. Non em̄ potestatē habet super creaturas ad libitū suum, sed solū in quātū deus permittit secundū oc cultū iudiciū suum ad exercitiū patiētiæ electorū: Sicut data est ei ptās affligendi Iob in uastatiōe bonorū suorū: & i mor te, plis, & i infirmitate sui corporis, vt hī Iob. j. c ¶ Et consum. &c. recessit a⁹ H vict⁹. d ¶ Vsq; ad tē. q̄a appropinquā te tpe passionis suscitauit ei pśecutionem p̄ principes sacerdotū. e ¶ Et re. est Ie. †Mat.4.b. Descripta idoneitate prędicatoris, hic cō Marcus sequenter describitur executio prædica Iohā.4.a. tionis: & primò quātū ad eius doctrinā, secundò, q̄tū ad doctrinæ cōfirmationem, ibi: Et in synagoga erat homo hīs dęmo ✻ finitimi nium. Prima in duas, quia primò describitur docuisse in Galilæa generaliter. Secundò in ciuitate sua Nazaret specialiter ibi: Et venit in Nazareth. Circa primum dicitur, Et regressus est Iesus. q̄ deser to quod in trauerat post baptismum, vt doceret populū. f ¶ In uirtu. spiritu. ꝑ tute signa & miracula faciēdi de quo spi ritu dicitur. iiij. Regum. ij. c. Spiritus Eliæ requieuit super Elisęum quando diuisit aquas miraculosè: verumtamen virt⁹ sa cendi miraculo non erat in Elisæo sed in deo qui faciebat miracula ad preces Elisęi; sed ista virt⁹ erat ī Chri sto cum sit deus & homo. g ¶ In Galilęam. Ibi enim primo prę dicauit, vt impleretur prophetia Isa. nono. a. Primo tempore alle uiata est terra Zabulon & terra Neptalim, &c̄. vt habetur Mat. quarto. c. h ¶ Et magnificabatur. propter excellentiam doctri næ & miraculi. i ¶ Et uenit Nazareth. Hīc consequenter de scribitur eius doctrina in Nazareth ciuitate sua: circa quod ei⁹ do ctrina præmittitur. Secundò contra eum æmulatio excitatur, ibi Et dicebant: nōnne hic est, &c̄æ. Circa primum dicitur: Et uenit Nazareth ubi erat nutritus. Hoc autem dicitur ad designan dum, quòd alibi fuerat natus scilicet in Bethleem, vt supra dictum est. ca. ij. k ¶ Et intrauit secundum consuetudinem suā die sabba. in synago. quæ erat locus orationis & doctrinæ legis: q̄ bus Iudæi secundum præceptū legis vacare debebant in die sabba ti. Christ⁹ aūt legem obseruare voluit, vt dictū est supra capitu. ij. ¶ Et surrexit

✻ tur tentatio cupiditatis terrenæ. Tertiò verò ponitur tentatio Moralitas de præsumptione cùm dicitur: b ¶ Et duxit illum in Ierusa lem, & statuit eum supra pinnaculum templi, & dixit illi. Si fili⁹ dei es, mitte te hinc deorsum. Nam tentatio qua quis de meritis suis præsumens exponit se periculis, nō est nisi post plu rima tempora. i ¶ Et uenit Nazareth, ubi erat nutritus: & intrauit secundum consuetudinē suam die sabbati i syna gogā. Per hoc ostendit, q̄ prædicator enangelij debet diebus do minicis & festiuis populo prædicare, & Christi mysteria nūcare.

✻ Et omnium

a ¶ Qui diabolum adorat, ante corruit.

a lorum: quia mihi tradita sunt: & cui a b uolo do †illa. Tu ergo si † procidens adoraueris coram me, † erunt tua omnia. Et respondens Iesus, dixit illi

a ¶ In deuteronomio. b ¶ Qui solus remunerat fructu amplissimo

*Scriptum est: †Dominum deum tu

¶ Caret ambitione deuota religio.

c d um adorabis, & illi soli seruies. Et b e duxit illum in Ierusalem, & statuit f g eum supra pinnaculū tēpli, & dixit h illi: † Si filius dei es, mitte te hinc de i orsum. † Scriptum est enim: quòd angelis suis † mandauit de te, ut con seruent te: & quia in manibus tollēt te, ne fortè offendas ad lapidem pe dem tuum. Et respondens Iesus, ait

a ¶ O homo. b ¶ Patrem & filium: quia Ego & pater vnum sumus.

illi: Dictū est. † Non tentabis dñm i k num deū tuum. Et cōsummata om c l ni tentatione, diabolus recessit ab il

a ¶ Passionis, quando non tantum dolis, sed aperte impugnauit. Sic etiam nos ille antiquus hostis aliquando tentare intermittit, vt quasi securos repente rediens facilius irrumpat. b ¶ Cum iam traditus esset Iohannes, iterum venit in Galilęam. De primo aduentu tacet.

lo usq; ad tēmpus. † Et rēgressus est d a e

¶ Signis miraculorum.

Iesus in uirtute spiritus in Galileam f g m & fama exijt per uniuersam * regionē n de illo. Et ipse docebat in synago i gis eorū, & † magnificabatur ab om b

a ¶ Ecclesiam: in qua sit homo non obliuiscitur.

nibus. † Et uenit Nazareth, ubi erat i

¶ Vnde illis vilescebat.

o nutritus: & intrauit secūdum cōsue k

a ¶ Quando omnes consuebant ad legis monita quieto corde meditanda. Ad publicos autem conuentus accedit, vbi doctrina illius a multis auditur.

tudinē suā die † sabbathi in synagogā:

cęlestis gratię adimpleret. a ¶ Et surrexit legere. Be. Qui non A venerat ministrari, sed ministrare, lectoris officium non dedigna
Matt.20.d. tur suscipere. Et prouidè Lucas gesta domini scriptur⁹, ab explicatione propheticę inchoauit: quia oēs ,pphetię ad ipm ptinēt, & ī ipso complent: & per ipm nobis aperiunt. Surrexit igit legere, vt quos noua signorū operatione non cō uerterat: vel ,pphetiæ lectionis attestatione corrigeret. b ¶ Et ut re. Librum ,ppheticæ clausum accipit, sed reuolutū legit, quia mysteriū incarnationis suę in ,ppheris obscurum, & prius suscepit implendū, & post mortalibus aperuit intelligēdum. ¶ Accipit librū, vt ostēdat se esse qui locutus est in prophetis, & remouet sacrilega perfidorū testimonia, q aliū
†Isa.16.a. veteris dicūt, aliū deū esse noui testamēti. Vel qui dicūt, initiū Christi esse ex v̄gine. Quō em cœpit ex virgine q añ virginem loquebatur? c ¶ Spíritus. Bed. In supioribus ,pphetiæ Saluator de gēti um vocatione, & ecclesiæ confirmatione loquēs, dicebat: Ego dominus in tempore ei⁹ subitò faciā illud. Cōsestimq; in
Isa.60.d. tulit: Spūs dñi sup me, sed'm q hō. Vñ in psal. Vnxit te de⁹ oleo lætitiæ præ cō
Psal.44.b. sortib⁹ tuis. Præ cęteris sctis vnct⁹ est spirituali vnctiōe, qñ in Iordane sup baptizatū spūs in specie colūbæ descendit, & mansit cū illo. Vnct⁹ est igitur virtute cælesti, vt paupertatē conditionis hūanę thesauro resurrectionis rigaret æterno: captiuitatem mentis auferret, cæcitatē illuminaret animarū, cōfractis & cōtritis corde mederetur, alligādo contritiones eorū, & remittendo pctā, vel vt eos q legis pondere deprimebātur releuaret, &
B in remissionē gr̄ę spūalis admitteret prę dicare annū domini aceptū. Annus iubilei & verę liberatis, tempus gr̄æ, quo
1.Cor.6.a. ecclesia in corpore versata pereginatur à domino. vñ Apl's: Ecce nūc tps accep. ecce nūc dies salutis: Et post annum acce ptabilē prędicare diem retributionis, qū filius hois veniet ī gr̄ia cū angelis redde re vnicuiq; sed'm opera sua. Ad hæc cū
†Omnino ęta euangelizanda vel agēda. ideo se dicit missum, qa spūs domini est super eū. d ¶ Et cū pli. Bed. Audientib⁹ illis qui aderant legit: sed lectum ministro reddit
Ioh.7.a. quia cū esset in mundo, palā locutus est mundo, docensin synagogis & in templo: sed ad cælestia regressu rus his qui ab initio ipsum viderant & ministri sermonis fuerant, euangelizandi officium tradidit. Stans legit, quia dum nobis scripturas quę de ipso erāt aperit, ī carne dignat⁹ est operari. Sed redditolibro; residet, quia peracto dispensatiōis officio, discipulos do ctrinæ suæ sequaces elegit, seq; supernæ quietis solio restituit. Sic
Iohā.16.c. prædicator verbi surgat, legat. i. operetur & prędicet. Et resideat id est, premia quietis expectet. ¶ Beda. Reuolutum legit, quia ecclesiam misso spū oēm veritatem docuit. Plicatum ministro reddidit, quia non omia omnibus dicenda, sed pro capacitate audientium committit doctori dispensandum verbum. e ¶ Testimonia. Testabantur, vt ipse dixerat eū esse de quo ,pphetæ cecinerant. verè spūs sancti gratia perunctū verè se pauperes cæcos, captiuos. confractos, illius super omnia indigere muneribus. f ¶ Medice. Sicut fabri filū, ita eadem erroris, dementia medicum vocant: sed in errore illorum veritas latet. Verè em erat filius fabri, qui per ipsum in principio omnia fecit, qui operatur in spūs sctō & igni, q
Matt.9.b. in magna domo hui⁹ mundi facit vasa diuersi generis. Est & medicus, qa p ipsum oia quæ in cælis & quæ ī terra sunt restaurata. Qui de se dicit: Nō est opus valentib⁹ medicus, sed malè habētib⁹. g ¶ Cura teipsum. Quia in capharnaum plures te curasse audiuimus, cura etiam teipsum, & fac similiter in tua ciuitate vbi con-

Nicolaus de Lyra.

☞ ceptus es & nu

a Si minori reuelatum fuerit, senior taceat. b Ab illis qui Christi aduentum desiderantes, etiam ipsius aduentus manifesta in licia reliquerunt.

a & surrexit legere, Et traditus est ili, a
b li liber Isaiæ prophetę. Et ut reuolu b
c uit librum, inuenit locum ubi scri, c
d ptum erat † Spiritus domini super d
e me, eò quòd unxit me: euangelizare e

f Vt, beati pauperes spiritu. f

a Iudęis de Pharaone, gentibus de Diabolo.

tos corde, prędicare cāptiuis remissi g
a Tam Iudęis q̄ gentibus. b Vnxit, vel misit

onem, & cęcis uisum: d imittere con h i

a Iudęos lutum fabricando, gentes idolis supplicando.
b Annus domini quatuor habet tempora. i. quatuor euangelia. Duodecim menses. i. duodecim apostolos.

fractos in remissionē, prędicare an k
a Prędicare. l

num domini acceptum & diem re
a Iudicij.

d tributionis. Et cum plicuisset librū, m
reddidit ministro, & sedit. Et omni n o
um in Synagoga oculi erant inten
dentes in eum. Cœpit autem dicere p

a Impleta est in hoc, quia sicut illa prędixerat, & magna faciebat, & maiora euangelizabat.

ad illos: Quia hodie impleta est hęc
e scriptura in auribus uestris: & om q
nes illi testimonium dabant, & mi r
rabantur in uerbis gratię quę proce

a Tamen. b Scribę & Pharisęi inuidentes.

debant de ore ipsius: & dicebant: † s
a Be. Magna cęcitas, eum quem verbis & factis Christum esse cognoscunt, ob solam generis noticiam cōtemnunt: quia apud se nutritum, & per ętatum tempora profecisse viderant.

Nōne hic est fili⁹ Ioseph? Et ait illis: t
† Vtiq; dicetis mihi hāc similitudinē: v
a Quid prouerbium contineat aperit. f. Quīta. a. f.
f g Medice cura teipsum. Quanta audi x

neret maturè qd' stando legerat reuerēter & deuotè. o ¶ Et oīm &c. oc. in. in eū. quia in facie eius quidam fulgor diuinæ gratiæ relucebat qui animos intuentium attrahebat. p ¶ Cœpit autē &c. imple. est. scilicet in ipso, vt patet ex prædictis. q ¶ Et oēs testi. illi. da. videlicet q̄ illa scriptura in eo esset impleta. r ¶ Et mirabantur in uerbis gra. i. gratiosis. s ¶ Et dicebāt. Hic cōsequenter describitur æmulatio contra eum. Licet enim illi de Nazareth primò recepissent verba eius reuerenter & gratiosæ, vt dictum est, tamen postea moti sunt contra eum ex inuidia, despicientes eū, ,pter paupertatē parētū: qa licet essent nobiles, vt supra dictū est ca. ij. tn erāt pauperes. vnde dicebāt despectiuè. t ¶ Nōne hic ē fi. Io. vt patet Mat. xiij. & Marc. vj. ,ppē qd' pauca miracula fecit ibi, quia erāt indigni, vt ibi dicitur. Vnde & eorum inuidia intantū, peesit, q̄ miracula eius dicebant esse falsa. Et hoc est qd' subditur: v ¶ Vtiq; di. mi. hāc simi. i. obiectionem à similitudine sumptam. x ¶ Medice cura teipsum. Sicut enim medicus verus citius & libentius seipsum curat & alios ad se pertinētes q̄ extraneos, ita dicebant ei: Si tu faceres vera miracula citius faceres ea inter propinquos tuos & in ciuitate tua quàm inter extraneos. Sed ipse consequenter respondit, quòd non dimittebat inter eos

☞ facere miracula

Moraliter ✻o ¶ Et oīm in syna. ocu. e. inten. Nam illi qui sunt meritò de numero fidelium, audiunt deuotè verbum diuinum. Sed de indeuotis subditur: s ¶ Et dice. nōne hic est filius Ioseph. Hoc autem dicebant contemptibiliter, per quos significantur illi qui sermonem audiunt vel lectionem non ad suam ædificationē, sed ad prędicatoris vel doctoris derisionē, ,ppē qd' arguunt à Christo p duas historias veteris testamēti, q̄rū sensus moralis positus est. in.

cept⁹ es & nutrit⁹, Quod quare domin⁹ nō fecerit, ali⁹ euāgelista
E ostēdit, & excusat dominū, dicēs: Quia non poterat ibi vllā ȳ tutē
Marc.6.a. facere, nisi q̄ paucos infirmos curabat: & mirabat propter incre-
dulitatem eor̄. Nō ergo vilueratdomino patria, q̄ amabat ciues:
sed īcredulitas eor̄ hoc nō merebat: & patria se charitate p̄uale-
bant despicientes Christum quasi notū.
a ¶ Amē dico uo. Bed. Nō solū dns & caput ꝓpheta rum, quia à Moyse, ꝓphe-
ta nominat: sed & Elias & cęteri minores ꝓphetæ minus in patria q̄ in cæteris ci-
uitatibus sunt honoratiꝫ: quia ꝓpe mo-
dū naturale est ciues ciuib⁹ iuidere. Nec
em̄ cōsiderāt præsentia viri opera, non
virtutē, sed fragilē recordant infantiam,
quasi nō & ipsi p eosdē ætatis gradus ad
maturā ætatē peruenerint. ¶ Hinc decla
rat, q̄ frustra opē misericordię cęlestis ex
pectes, si alienæ ȳ tutis fructibus inuides
Aspernator em̄ dns est inuidorum, & ab
his qui diuina beneficia in alīs p̄sequun
tur, miracula suę virtutis auertit. b ¶ In
dieb⁹ Eliæ. Bed. Q. Nō est cōtrarium
exēplo ꝓphetarū, q̄ vobis meis ciuibus
fastidiosis diuina beneficia subtraho: qa
sicut tpe famis nemo in Iudæa est dign⁹
†4.Re.5.b. repertus hospitio Eliæ: sed exterę gentis
3.Re.17.b. vidua est quæsita, quæ à tāto ꝓpheta vi
4.Reg.5.b. sitaretur. Et sicut multis leprosis ibidem
existentib⁹ solus Naaman Syrus, qui de
uotē quæsiuit, est curatus: sic & vos mō
qui me ex inuidia spernitis superno mūe
re estis priuati, nō causa meę impotentię
vel inuidiæ. In diebus Eliæ. In quibus
Elias est operatus. Vel quia diem facie-
bat illis qui in eius operibus lucem vide
bant gratiæ spiritualis, & cōuertebantur
ad dūm. Et ideo aperiebatur cęlum vidē
F tibus diuina mysteria, claudebatur q̄
fames erat: quia nulla erat cognoscendæ
diuinitatis vbertas. c ¶ Viduā. Bed. Vi
†Mat.7.d. dua ad quā Elias mittit, gentiū figurat ec
Mar.1.c. clesiam, quæ à suo cōditore diuti⁹ deser
ta, populū rectæ fidei nescivit, quasi pau
perem filium egena stipe nutriebat. i. ȳ-
bo secularis scientiæ absq; humilitatis fructu docebat: Quæ bene
in Sarepta Sidoniorum fuisse dicitur. Sidonia enim venatio inuti
lis. Sarepta, incendium vel angustia panis interpretatur. Quibus
omnibus Gentilitas exprimitur, quæ inutili venationi dedita id
est lucris, & negotijs seculi seruiens incendium carnalium cupidi-
tatum, panisq; spiritualis angustias patiebatur, donec Elias, id est
propheticus sermo mittitur ad eum, qui in Iudæa fame periclita-
batur. Clausa cæli ianua, id est cessante scripturarum intelligentia
pro perfidia Iudæorum. Venit ergo propheticus sermo ad eccle-
siam, vt receptus pascęretur & reficeret corda credentium. Vbi pri⁹
panis spiritualis erat in angustia, ibi farina & oleum ore prophe-
tico benedicitur, id est fructus & hilaritas charitatis, vel gratia do
minici corporis, & vnctio chrismatis: indefectiuo ȳ bi cælestis mu
nere fœcundatur: & hactenus hæc munera, apud ecclesiā non defi
ciunt. Hæc mulier mysticum panem factura duo ligna colligit, in
quo figuram crucis exprimit, in qua nobis vitæ æternæ præpara-
tur panis. d ¶ Naaman Syrus. Beda. Naaman qui decor inter-
pretatur, populum significat nationum, olim perfidiæ scelerumq;
lepra maculosum, sed sacramento baptismi ab omni mentis &
corporis fœditate purgatum. Qui captę concilio puellę, id est su-
pernæ inspirationis gratia (quam Iudęis seruare non valentib⁹ ra
puere gentiles) commonitus, septies lauari iubetur: quia illud ba-
ptisma saluat quod septiformi spiritu regenerat. Vnde caro eius
post lauacrum sicut pueri apparuit, quia mater gratia, omnes in
vnam parit infantiam. Vel factus est vt puer, id est exuto veteri
homine conformatus est Christo, de quo dicitur: Puer natus est
Isa.9.b. nobis, & filius datus est nobis. Partem sanctæ terræ secum tulisse
dicitur, quia oportet baptizatos dominici corporis participatio-
ne confirmari. e ¶ Et eiecerunt. Beda. Quod dominus de eis su
pra dixerat. hoc ipsi de se verum esse facto ostenderunt, quia eiici-
unt extra ciuitatem nec salutem merentur, qui Saluatorem pel-
lūt de suis finibus. f ¶ Et duxerunt. Bed. Peiores Iudęi discipu
Mat.4.a. i, diabolo magistro. Ille verbo ait: Mitte te deorsum. isti facto mit
tere conantur. Sed illorum mente mutata subitò, vel obstupefa-
cta descendit:

a ℣Q. Non credimus quod incerta fama vulgauit, cum apud nos nihil tale feceris, quibus conuenientius talia impendenda erant beneficia.

uimus facta in Capharnaum, fac & hīc in patria tua. Ait autem: †Amen
a ℣Q. dicat: Ideo non operor inter vos, quia vos incredu li, non quia patriam oderim, cui beneficium meæ natiuitatis contuli.
dico uobis: quia nemo propheta ac
cept⁹ est in patria sua. †In ueritate dico uobis: multæ uiduæ erant in die-
b bus Elię in Israël, quādo clausum est
cęlum annis tribus & mensibus sex,
cū facta esset fames magna in omni
terra: & ad nullā illarum missus est
b Elias, nisi in sarepta Sidoniæ ad mu-
c lierem uiduā. †Et multi leprosi erant
c in Israël sub Elisæo propheta: & ne-
d mo eorū mundatus est nisi Naaman
d Sirus. Et repleti sunt omnes in syna-
e goga ira hæc audientes. Et surre-
e xerunt, & eiecerunt illum extra ciui-
f tatem: & duxerunt illum usque ad
supercilium montis, supra quem ci-
uitas illorum erat ædificata, ut præ-
cipitarent eum. Ipse autem transi-
g ens per medium illorum ibat. Et
h descendit in Capharnaum ciuita-
h tem Galilææ, ibique docebat il-
i los sabbatis, † Et stupebant in do-
i ctrina eius: quia in potestate erat ser-

ecta descendit: quia adhuc illis locū pœnitentiæ reseruat. Et quia G
nōdum venerat hora passiōis, nec elegerat hoc genus inortis. Q.d
capitur à paucis & tenet, voluntatis est, qd' à populo nō tenet, sed
trāsit maiestatis est A paucis voluit crucifigi, vt non multorum el
set sacrilegium: sed in autores crucis inuidia retorqueret, & à pau
cis affigeretur pro omnibus moriturus.
¶ Bed. Dicitur, q̄ cū dominus de manibus illorum elapsus per medium illorū
de rupis vertice descēderet, atq; sub ipsa †Mat.4.a
rupe lateret, subitò ad tactū vestis illius Marc.1.c
saxum illud subterfugit, & ad instar cerę lolā.4.d
resolutū quēdā sinū q̄ dñicū corpus reci
peret effecit. Tantæ vtiq; capacitatis, q̄n †De ima
tæ ipsū corp⁹ extitit quantitatis. In quo iur.c.3
vsq; hodie vniuersa liniamenta & rugæ Chrisos.
vestitis quæ à tergo dñi fuerāt: veluti di- 3.Reg.6.d
uini sculptoris expressā manu seruantur. * aura
g ¶ Et descendit. Be. Nec indignatio
ne cōmotus, nec scelere offensus, nec iniu
ria violatus, Iudęam deserit, sed memor
clementiæ nunc docendo, nunc liberan-
do, nunc sanando, ī fide plebis corda de
mulcet. Quod sabbatis maximè sanat &
docet, se non sub lege, sed supra legem es
se docet, nec soluitur lex si fit renouatio
hominis iam labentis. h ¶ Sabbatis.
Bed. Sabbatis dominicæ medicinæ ope
ra cœpta significant ibi nouam creaturā
incipere vbi vetus creatura ante desinit.
In quo etiam se creatorem ostendit, qui
opera operibus intexit & prosequi⁹ op⁹
quod iam cœperat. Incipit autem à mi-
noribus, vt ad maiora perueniat, libera-
re à dęmone etiam homines p̄ns, sed ī dei
verbo resurrectionē mortuis imperare,
soli⁹ diuinæ est potestatis. i ¶ Quia in
pote. Bed. Sermo doctoris in potestate
sit cum cuncta quæ docet operatur. Qui
em̄ facto destruit qd' prædicat, contem-
nit. V. Sed m aliū euāgelistā, erat docens
illos sicut potestatē habēs, & nō sicut scri
bæ q de præceptis legis alios docebant.
sed Iesus q̄si autor & impletor legis, vel
☞ mutabat

Nicolaus de Lyra

↬ facere miracula ex impotentia vel falsitate aliqua, sed ex eorū malicia. Et ad hoc inducit sacræ scripturæ exempla. Cum subdit:
a ¶ In ue. &c. Mul. ui. &c. clau. est cæ. orōnib⁹ Eliæ, vt hī. iij. Rex. xvij. vbi ista historia diffuse tractat quæ hic breuiter ponitur:
b ¶ Et ad nul. il. qa nō erāt ita deuotę sicut illa mulier gētilis Sareptana. Et qa Elias p̄secutionē patiebat ī terra Israel, quæ debuit set sibi esse grata. c ¶ Et mul. le. &c. & ne. il. mū. ē. ꝓpt eorum ingratitudinē erga deū, qa regnū Isrł declinauerat ad idololatriam colēdo vitulos aureos, q̄s fecerat Ieroboā. d ¶ Nisi Na. Sy. cui⁹ historia ponit. iiij. Reg. v. vbi describitur bonitas ei⁹ aī curationē, cū dr: Per illū em̄ dedit de⁹ salutē Syriæ. Et post curationē fuit ad-
huc melior & valde gratus deo & Elisæo, vt hī ibidē. e ¶ Et re. sunt oēs in syna. ira. quia prę ponebāt eis gētiles quos abomina bantur sicut canes. f ¶ Et eiecerūt il. extra. tanq̄ dignum mor te, vt illū interficerēt, vt patet in litera. g ¶ Ipse au. tran. virtute diuinitatis, qua poterat sic se seruare illæsum quando volebat. Di cit autem Beda, quòd cum dominus de manibus eorum elapsus, de vertice montis descenderet, & sub rupe latere vellet, subitò ad tactum dominicæ vestis saxum illud subterfugit, & instar cerę so-
lutum quendam sinum effecit, id est concauitatem, in quo domi-
nicum corpus reciperetur. In quo loco omnia liniamenta & rugę vestis & vestigia pedum in rupe apparent adhuc sicut testantur q̄ viderunt. h ¶ Et descendit in Capharnaum. vt impenderet alīs doctrīam sacram, qua illi de Nazareth erant indigni. i ¶ Et stupebant in doctrina eius: quia in potestate erat sermo ipsius. scilicet miracula faciendi, vt patet ex sequentibus.
↬ Et in synagoga
* &. iiij. Regum in suis locis. e ¶ Et re. Per istos significantur illi Moralia
qui prædicatores veritatis persequuntur, eo quòd dicūt eis displi
centia. g ¶ Ipse autem transiens per medium. non percutiēs
illos aut impellens, nec aliquo modo se vindicans. In hoc docens
prędicatores euāgelij, vt nō quęrant vindictā de iniurijs factis sibi.
* Et in syna

mutabat vel augebat. a ¶ Et in synagoga. Bed. In synago-
A ga est homo habens spm̃ immundũ, quia spm̃ sanctũ amiserat. In
Mystice. eo erat enim diabolus: vnde Christ⁹ spũm̃ exierat. ¶ Mystice.
Homo in synagoga habẽs dæmoniũ. ppls est iudæorũ q adeo im
probi, vt negent quẽ diabolus cõfitetur. b
Moraliter. ¶ Et exclamauit.
Moraliter. Ois amaritudo, & ira & cla-
mor, immũdi spiritus furor est. Fornica-
†spiritũ dę mony im- mundi. tio, immũdicia, cõcupiscẽtia mala, auari
cia, febris illecebrosę carnis est. c ¶ Si-
ne. Be. Paululũ à me vexãdo quiescite, cui
nulla est societas cum nostra fraude.
†Marc. 1. c. 1. Cor. 2. b. d ¶ Quid nobis & tibi. Be. Extorta
confessio non habet meritũ: sed est velu-
ti fugitiui serui: qui post multũ tẽpus vi
dens dominũ suũ, nihil aliud nisi de ver-
†Eu, Age. beribus deprecat. Sic dæmones ad se vin
dicãdos dñm venisse credẽtes, præsentia
illius tormẽtant. e ¶ Iesu Nazarene.
Bona natura quæ deum confitetur, ma-
la operatio diaboli, quę deo aduersatur.
¶ Nota q̃ nomẽ Iesu Nazareni ab euã-
gelista diabolus primus dixisse inducit,
fei quia est huius impudẽtiæ, vt inter hoies
aliquid prius vsurpet: & ad hoies q̃si no-
uum deferat, quo errorẽ suæ potentię in
cutiat. In Genesi etiã diabolus prim⁹ deũ
†Quis ser- mo hic Hebraismꝰ pro. Quid hoc, q̃ &c. nominauit. f ¶ Scio te. Per opa po-
tuit ꝓbari filius dei. Sed nõne dixit aplis
Maiora facietis? Solutio, per opa. i. mo-
dum operationis. Alij dicebãt: In nomine
Iesu &c. Ipse dicebat: Tibi dixi. & cætera.
g ¶ Obmutesce. Beda. Quia per lin-
guam serpẽtinã primò intrauit mors in
mundũ, prius lingua serpentina occludi-
tur, ne virus vltra spargat, Deinde fœmi
†Mat. 8. b. Mar. 1. c. Gene. 3. a na quæ prima seducta est, à carnalis con-
cupiscẽtię febre est curata. Tertio vir qui
dicta coniugis audiuit, à lepra curatur.
h ¶ Et cũ proie. Be. Curandus pmitti
tur à dæmone in mediũ, ꝓiici, vt virt⁹ pa
tefacta plures ad salutem inuitet. Beda.
†increpa- uit febrẽ. Mar. 1. c Marcus ait: Et discerpens eũ spiritus im-
mũdus, & exclamans voce magna exĳt ab
eo. Et hoc est quod Lucas ait: Et cũ proie
†quot ęt B iactatio, nec eum debilitauit, sicut solent
esse cæteri dæmones quibusdã mẽbris ampu-
†Mar. 3. b. Moraliter. tatis vel euulsis. Vnde etiã ꝓ tã integra
restauratione etiã nõ credentes admirã-
tur. ¶ Be. Moraliter. Homo à dæmonio
Christus. liberatur, cum animus ab immũda cogi
tatione purgatur. Fœmina à febribus cu
ratur, cum caro à concupiscentiæ feruo-
re refrenatur. i ¶ Et virtute. Non vt
homines qui in verbo dei dæmonia ejĳ-
Moraliter. ciunt, sed ꝓpria potestate virtutes opaꝰ.
k ¶ In domũ Simonis. Dom⁹ Petri,
circũcisio est eius apostatui cõmissa. Socr⁹,
est synagoga quæ quodammodo mater
est ecclesiæ Petro cõmissæ. Hæc febricitat,
quia inuidiæ ęstibus laborabat perse
quens ecclesiam. Sed Iesus stans super eã
sanat, quia vbi timor dei incipit esse, talis
æstuatio solet recedere. l ¶ Et roga-
uerunt. Bed. Modo Saluator rogatus,
modo non rogatus curat, ostẽdens se cõ
tra vitiorum quoq; passiones & preci-
†Mar. 4. a bus fidelium semper annuere, & ea non-
numq̃ quæ ipsi non in se intelligunt, vel
intelligenda dare, vel piè petentibus etiã
Psal. 18. d non intellecta dimittere. vt Delicta quis intelligit: ab occultis me-
is munda me domine. m ¶ Surgens. Beda. Naturale est fe-
bricitantibus incipiente sanitate lassascere, & molestiam ęgritudi
nis sentire. Sed sanitas quæ domini datur imperio, tota simul re-
dit, & etiam eo robore firmat, vt suis adiutoribus continuò mi-
nistrare sufficiat, & iuxta leges tropologiæ membra quæ seruie-
Roma. 6. d rant immundiciæ, seruiãt iusticiæ. n ¶ Cum sol autẽ occi. Be
da. Solis occubitus, passio Christi: per quã plures sanantur dæmo-
niaci, q̃ ante viuens in carne ægrotos sanauerat: quia in carne vi- C
uens paucos Iudæorum docuit, post resurrectionem gentib⁹ ap-
paruit. o ¶ Tu es filius dei. Be. Cum ieiunio fatigatum dia-
bolus videret, verum hominem intellexit: sed quia tentando nõ
prualuit, vtrum etiam dei filius esset, dubitabat. Nũc ergo per si
gnorũ potentiã iam certior effect⁹, filiũ
dei arbitrabatur. Non ergo eũ ideo cru
cifigit, vt filium dei ignoret, sed quia ei⁹
morte se dãnandũ nõ præuidet. Hoc em̃
mysteriũ à seculis est absc̃ditum, quia si
cognouissent, dominũ gl̃æ nunq̃ crucifixissent. p ¶ Et increpans non si-
nebat. Be. Ideo prohibet loqui, ne dum
aliquis audit vera prædicantẽ sequatur
errantem. Improbus em̃ magister veris
falsa permiscet, vt specie veritatis testi-
monium fraudis obtexat. q ¶ Facta Mystice
autẽ die. Mystice. Manifesta luce resur-
rectiõis, à credentiũ turmis requirit, & in
gentiũ deserto inuctus ne abeat retinet.

a ¶ Quę communicatio Christi ad Belial? ¶ Nobis tor-
menta, & tibi gloria.
b cens † Sine, quid nobis & tibi Iesu
c Nazarene? Veniſti perdere nos.
¶ Vehementer opinor.
d Scio te, quia sis sanctus dei. Et increpauit illum Iesus, dicens: Obmute-
e scе, & exi ab illo. Et cum proiecisset
illum dæmonium in medium, exĳt
a ¶ Nullum membrum amputauit.
ab illo, nihilq̃ † eum nocuit. Et fa-
ctus est pauor in omnibus, & collo
quebantur ad inuicem, dicentes:
¶ Rei digna verba.
†Quod est hoc verbum: quia in po-
i testate & uirtute imperat immũdis
spiritibus, & exeunt? Et diuulgaba
tur fama de illo in omnem locum re
gionis. Surgens autem Iesus de sy-
k nagoga introiuit in domum Simo-
nis. † Socrus autem Simonis tene-
b a ¶ Alij euangelistæ non dicunt q̃ rogassent.
l batur magnis febribus: & rogaue
runt illum pro ea. Et stans super il-
m lam † imperauit febri, & dimisit illã:
& continuò surgens ministrabat il-
n lis. Cùm sol autẽ † occidisset, omnes c
† qui habebant infirmos uariis lan-
guoribus, ducebãt illos ad eum: At
¶ Misericordiæ.
ille singulis manus imponens cura
bat eos. † Exibant autem dæmonia
à multis clamantia & dicentia: quia
o tu es * filius dei. Et increpans non si
p nebat ea loqui, quia sciebant ipsum
q esse Christum. Facta autẽ die, egres- d
sus ibat in desertum locum, & turbę
requirebant eum, & uenerunt us-
que ad ipsum, & detinebant illum,
ne discederet ab eis. Quibus ille ait:
Quia & aliis ciuitatibus oportet me
euãgelizare regnum dei: quia † ideo
missus sum. Et erat
prædicans in syna-
gogis Galilææ.

Cap, V.

r † Actũ est aũt cũ tur- e

GLO. ORDI.

CAP. V.

Actũ est autẽ. Nec tpe, nec loco turba à studio sanandi cohibetur, vesper incũbit, & tamẽ sequit, stagnũ occurrit.
☞ & turba

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Et in synago. Hîc consequẽter describit doctrinæ Christi cõfirmatio p miracula Christi. Sicut em̃ illa quorũ cognitio subest naturali facultati intellect⁹, confirmant esse vera p reductionẽ ad pri D
ma principia, sic vitas illorũ q̃ trãscẽdũt naturalẽ facultatẽ intellectus, de quibus erat doctrina Christi, cõfirmat̃ p opationẽ miraculorũ: quæ à solo deo possunt fieri: & ideo cũ inducũtur ad cõfirmationẽ alicuius doctrinę ostẽdit esse vera, cũ †occideret deus testis esse nõ possit aliqui⁹ falsitatis. igit̃ ad hoc inducũtur hic duo miracula in speciali. Primũ est de dæmoniaco curato. Sec⁹m de socru Petri à febrib⁹ curata, ibi: Surgẽs autẽ de synagoga, Tertiò multa ponunt̃ in gñali ibi: Cũ em̃ sol occubuisset oẽs qui habebant infirmos &c. Et pater sentẽtia istarũ partiũ vsq; ad finem ca. ex dictis. Mar. 1. vbi ista posita sunt eodem ordine quo hic & exposita.

*a ¶ Et in synag. Per hoc aũt q̃ Chri Matth. &c.
stus increpauit dæmonẽ qui suã ptẽ cõfitebat & sc̃itatẽ, ei silẽtiũ imponẽs, docuit nos fugere laudes turpiũ psonarũ: qa sicut dicit Seneca libr. de ꝓtutib⁹: Tãtriste tibi sit laudari à turpib⁹, q̃ si laudaris ob turpia. b ¶ Socrus autẽ Si. &c. Per quã significat̃ plona, iracũdiæ, calore aut cõcupiscẽtię laborãs: sup quã stans Iesus istas passiones mitigat, & tũc ei deuotẽ †ad hoc
ministrat. c ¶ Cũ sol autẽ oc. Per hoc significauit, q̃ passio sua i qua iusticię sol occidit, futura erat medicina oĩs spũalis infirmitatis. d ¶ Facta autẽ die &c. Dans in hoc exemplum prædicatoribus reuertendi ad solitudinem contemplationis post laborẽ prędicatiõis, & vt gratias deo agãt de profectu præterito, & se disponant pro futuro.

NICO. DE LY.

CAP. V.

Factum est autẽ cum turbæ &c. Descripta prædicatione Christi & eius confirmatione. hic consequenter describitur conuersio aliquorum ad ipsum. Et primò describitur eorum vocatio ad discipulatum Christi. Secundò, eorum promotio ad apostolatum, sequẽti capitulo, ibi: Factum

& turba vrget: & ideo ascendit in nauim Petri. a ¶ Secus sta. Be. Stagnū, præsens seculū designat. Dominꝰ autē iā nō in stagno quasi iā non in carne passibili, sed secꝰ stagnum: quia in ea carne ī qua passus est, stabilitatē ppetuæ qetis adiit. b ¶ Genesareth. A proprietate loci, quasi generās aurā, quia crispātibꝰ aquis de se auram emittit. c ¶ Vidit duas na. Be. Duæ naues, circūcisio & prepūtium: quas videt, quia in vtrocꝫ populo nouit qui sunt eius, quorum corda à fluctibus seculi ad futuræ vitæ trāquillitatē, quasi ad littus misericorditer vidēdo, puehit. d ¶ Piscatores. Doctores ecclesiæ retibus fidei cōprehēsos, & de profundo ad lumē elatos, terræ viuentiū quasi littori pisces ingerunt, e ¶ Lauabāt re. Lota rætia plicat, qui intermisso prædicādi officio, quod alios docuit, ipse implere satagit. f ¶ Quæ erat si. Nauis Simonis, primitiua ecclesia circūcisiōis, de cuius autoritate docet gentes vsqꝫ hodie.

Actu. 4. f Quæ benè vna, quia multitudinis credē
Matth. 8. c. tium, erat cor vnum & aīa vna. ¶ Hæc nauis apud Matthæū fluctuat, in quo attenditur principiū ecclesiæ, quādo trepi
†2. q. 1. c dantibus discipulis Christus adhuc dor-
nō turba mit, qñ Petrus suis meritis firmus, alienis turbatur, quādo Iudas, pditor adhuc est immixtus. Lucas dicit, piscibꝰ repleri, qa ad finē ecclesiæ respexit, vbi fructus exuberat, vbi perfectis in fide Christus vigilat, vbi pfidia, pditoris cessat, vbi pfecta dilectio. g ¶ Rogauit eū. Bed. Qd primo rogat nauim a terra reduci pusillū, significat vel temperatè vtendū verbo ad turbas, vt nec terrena eis præcipiantur, nec à terrenis in pfunda sacramentorū recedant, vt ea pœnitus non intelligant. Vel prius in pximis regionibus gētibus præ dicandum. Sed dū dicit Petro: Duc in al

F tum, ad remotiores gentes quibꝰ postea prædicatū est pertinet. h ¶ Duc in altum. Ambro. Et si alijs imperatur vt laxent retia, soli Petro dicit: Duc in altū. id est in pfundum disputationū, vt quādo de æterna verbi generatione dilleriꝫ, quæ non visu sed sola fide attingitur: vel qñ de virtute resurrectionis: vel de spūs sancti, pfluentibus donis instruit ecclesia & armatur. i ¶ Laxatæ retia. Be. Retia sunt verborū complexiones & quasi quidam orationis sinus & disputationū recessus, qui quos capiūt nō amittūt. vñ & retia quasi retinētia sunt vocata, quæ captos nō perimūt, sed reseruāt. k ¶ In uerbo autē tuo. Be. Nisi in verbo gr̄æ laxata fuerint instrumēta disputationū, frustra prædicator vocis suæ iaculū mittit, qa fides populorū nō in sapiētia ẏbi cōpositi, sed diuinæ vocatiōis munere p uenit. O vacua prēsumptio, O humilitas fructuosa. Qui nihil ante ceperant, magnā in verbo concludunt multitudinē. Rūpitur rete, p multitudine piscīū, qa modo cū electis tot reprobi intrant, qui ipsam ecclesiam hæresibus scindant.

Boni & si pſequutio nō patiant, si domino seruantur. Rumpitur rete, sed nō labitur piscis, qa dominus suos seruat, etiā inter persequentium scandala. l ¶ Rumpebatur. In ecclesia circūcisionis rumpitur rete, quia non tot intrant de Iudæis quot apud deum ad vitam erant præordinati, Alia ergo nauis. i. eccle sia de gentibus succedit, quæ electos ad salutē colligit. Qui nō intrant nisi rupto reti: quādo ante Iudas, pditor, añ Simon magus, aña Ananias & Saphira, ante multi ꝗs Iohānes antichristos vocat,
1. Iohā. 2. c abierūt retrorsum, ꝗ Paulo vel Barnabæ cōmittatur apostolatus gētiū. m ¶ Et impleuerunt. Be. Hæc impletio vsqꝫ in finem seculi crescit. Sed impletę mergūtur. i. in submersiōe premunt, nō tamē pclitant sic vt mergātur. Mergi em̄ est hoīes ad prauitatē seculi de qua elati fuerāt redire. Quales etiā Petrus adhuc in infirmitate posit̄ hoc loco demōstrat. vnde sequit: Quod cū uidisset Si. Pe. qa carnales in ecclia spūalibꝰ rectoribꝰ in quibꝰ pſona Christi eminet, honorē quidē exteriꝰ deferūt, & specieten̄ humiliantur

¶ Conuentus turbarum, fidem designat populorum.

bæ irruerent in eum, ut audirent uer
a ¶ Qui magna fecit in terra, transit ad mare, vt & ibi faciat, & dominus maris terræq; appareat. b ¶ Legē.
a bum dei: & ipse ē stabat secus stagnū a
b c Genesareth. Et uidit duas naues b
¶ Legem.
d stantes secus stagnum: pisatores au, c
¶ A naui in littus.
e tem descenderant, * & lauabant re, d
tia. Ascendens autem in unā nauim
f g quæ erat Simonis, rogauit eum à
¶ Ab amore terrenorum.
terra reducere pusillum. Et sedens
docebat de nauicula turbas. Vt ces, e
sauit autem loqui, dixit ad Simo,
a ¶ Ad Christum ascendentem in altum. b ¶ Quia boni & gentiles parati erant accipere legem.
h nem: † Duc in altū, & laxate retia f
i uestra in capturam. Et respondens
¶ Sicut humilis.
Simon dixit illi: † Præceptor per to g
¶ Per veterem legem laborantes nullum duximus ad vitam.
tam noctem laborantes nihil cepi,
k mus: in uerbo autem tuo laxabo re h
te. Et cùm hoc fecissent, concluse,
¶ Pisces sunt qui hanc vitam enauigant.
runt piscium multitudinem copio,
¶ Moraliter. Rumpitur qui diuitias & pauperrates non sustinet.
l sam. Rumpebatur autem rete eo, i
rum, & annuerūt sociis qui erant in k
alia naui, ut uenirent & adiuuarent
m eos. Et uenerunt & impleuerunt l
a ¶ Quia ecclesiam & synagogam conuertit.
ambās nauiculas, ita ut † penè mer, m
gerentur. Quod cùm uideret Si, n
mon Petrus, procidit ad genua Ie, o
su, dicens: Exi à me domine, quia ho
n mo peccator sum. Stupor enim p
circundederat eum, & omnes qui
cum illo erant in captura piscium
¶ Circundederat stupor.
quam ceperant. Similiter autem
Iacobum & Iohannem filios Ze, q
bedei, qui erant socij Simonis. † Et r
o ait ad Simonem Iesus: Noli timere: s

liantur sub illis: Sed tamē moribus non voce cōtradicūt, & nolūt ab illis gubernari, quorū vita & prædicatio ipsorū cōtraria est voluntati. n ¶ Stupor enim cre. Excusat Petrū, nō studio malitiæ sed ex humano defectu hoc dixisse. Admirabat aūt diuina dona, & quò plus meruerat, hòc præsumebat minus. Et talis humilitas meret piā dñi consolationem. o ¶ Noli time. Bed. Non recedit, sed ad littus producit, & viuificandi potestatem tribuit. In quo significatur, quòd spūales viri & si peccatis turbarum commoti, nō tamē debent ha.

Nicolaus de Lyra

est autem in diebus illis. Primā duas quia primò describitur vocatio Petri cū alijs adiunctis sibi. secundò, vocatio Matthæi, ibi: Et post hæc exiuit & vidit Iesus publicanum. Circa primū primò describitur discipulorū vocatio seu conuersio. secundò, cōuersorū confirmatio ibi: Et factum est. cū esset in vna ciuitatū. Circa primū dicit sic: Factū au. cū turba irruerent in eum. præ nimia deuotione audiēdi ipsum. a ¶ Et ipse sta. lacus magn̄ est per quē transit Iordanis fluuius. Et quia ibi extenduntꝰ aquæ ī latitudine magna, aliquando vocatur stagnū, aliquando lacus, & aliquando mare secundum modum loquendi Hebraicū: q̄ omnis congregatio magna aquarū vocat mare, secm illud Gen. j. a. Cōgregationesq; aquarū appellauit Maria. c ¶ Piscatores autē descē. & la. re. amouētes immundicias vt retia plicarēt: qa nullos pisces ceperant, vt patet ex sequentibus. d ¶ Ascendens autē in unā nauim. vt populi plausum declinaret, & de nauī populum sedentem in littore conueniēt ius doceret. e ¶ Duc in al. hoc est ad locū aquæ magis profundum, qui est cōuenientior ad piscandum. f ¶ Præceptor p totā no. labo. nihil cepi. q̄uis diligentiam magnā adhibuim⁹. g ¶ In uerbo autem tu la. re. i. cōfidens in ẏ tute verbi tui. h ¶ Rumpeba. autem rete eorum &c. Ex quo patet duplex miraculum: quia non sol̄ū ceperant magnā multitudiem piscium suprà modū solitum & posibilem per viā humanā, sed etiam illa multitudo tenebatur in rete rupto: ideo subditur: i ¶ Quod cū ui. Simō pe. pci. ad ge. Ie. ꝓpter prædicta miracula facta, dicens: k ¶ Exi à me do. quia homo peccator sum. Reputabat enim se indignum præsentia tam sanctæ personę. l ¶ Stupor enim circundede. eum, id est admiratio magna propter facta Christi insolita. m ¶ Et ait ad Simonē Ie. ipsum cō solando. n ¶ Noli. ti. ex h. i. de cętero.

Ex hoc iam

*b ¶ Et ui. du. na. Be. Duæ naues mystic̄ circūcisionē & prepūtiū significāt, q̄s vidit dñs: nā in vtrocꝫ pplo nouit qui sunt eius, & ad futurę vitæ tranquillitatem q̄si ad littus vidēdo hoc est misericorditer visitando prouehit. e ¶ Duc in al. & lax. re. Amb. Mystic̄ autē nauis Petri secundum Matthæum fluctuat, secundū Lucā repletur piscibꝰ, vt & principia fluctuātis ecclesię, & posteriora exuberātis agnoscas. Nō turbatur ista quæ Petrum habet, turbatur illa quæ Iudam habet: in veraq; tamen Petrus, sed qui suis meritis firmus est, turbatur alienis. Caueamus ergo proditorē ne p eū plurimi fluctuemus. k ¶ Exi à me domine. Per Petrum, qui cū socijs per totam noctem laborās nihil ceperat & in verbo Christi cepit multitudinem piscium copiosam, & tū sibi non attribuit nisi culpam, dicens: Exi à me domine, quia hō peccator sum, significatur prædicator euangelij, qui propriè innitens ẏ ruti nihil pficit, sed innitens diuię ẏ tuti, facit magnum pfectum: tū nō debet attribuere sibi nisi defectum: & tunc à deo cōfortaf dicē te: n ¶ Noli time. & maior profectꝰ sibi, pmittitur, cū subditur:

Ex hoc iam

☞ debẽt habere volũtatẽ dimittẽdi eccleſiaſticũ mun⁹ & ſecuri⁹ & A tranquillius viuãt. Nemo de ſuæ cõſcientia culpæ tremẽs, vel de aliorum innocentia ſtupens, ſanctitatis iter formidet aggredi. a ¶Ex hoc iam. Be. Hoc ad ipſum Petrum ſpecialiter pertinet cui exponit̃ q̃d captura ſignificet piſciũ. Sed ſicut tũc per retia piſces, ſic p̃dba aliquãdo capiet hoĩes, in q̃ Petro eſt Typus totius eccl̃ię. b ¶Relictis omnibus. Be. Myſticè finẽ ſeculi ſignificat, quò ab huius mundi ſalo qui Chriſto inhæſerint, pœnitus ſunt receſſuri. c ¶In una ci. Hîc duo aduentus in capharnaũ notantur. Primus incarcerato Iohãne, quãdo fecit continuè illa tria miracula, Scd's, quãdo deſcendit de mõte electis apoſtolis quãdo ſit iſtud miraculũ de leproſo. d ¶Vir plenus. Ambro. Be. Quarto ſigno ex quo in Capharnaũ venit iſte ſanatur. Nã ſicut quartum diem ſol e illuminauit, & clariorẽ cæteris fecit diebus cũ illuceſcerent elemẽta mũdi: ſic & hoc clarius opus debet exiſtimari. Secũdũ Matthæũ, poſt nouũ Teſtamẽtum in monte datum, hic primus à dño ſanatus inducitur: vt ille qui excludebat à lege, purgari ſe domini poteſtate præſumens: nõ ex lege ſed ſupra legẽ eſſe gr̃am indicaret, qua leproſi maculã poſſet abluere. e ¶Et proci. Sicut humilis & vitæ ſuæ maculas erubeſcens, & confeſsionem verecundia nõ reprimens, ſed detecto vulnere remediũ quærẽs. f ¶Domine ſi uis po. Ambro. Be. Sicut in dño poteſtatis autoritas, ita in iſto fidei conſtãtia declarat̃. g ¶Tetigit. ꝓpter humilitatẽ, vt nos doceret nullũ ſpernere pro aliqua corpis maculatione. Tangit, nõ dedignatus, impat nõ diffiſus, adhibet opis teſtimonium. Volo, dicit, propter Fotinũ: impat. ꝓpter Arriũ: tãgit, ꝓpter Manichæũ. ¶Bed. Tetigit nõ quin ſine tactu ſanare poſſet, ſed vt indicet ſe nõ ſubiectum eſſe legi, ſed dominum legis oſtendens, qui non timet contagiũ. h ¶Et confeſtim le. &c. Ambro. ſup hunc locum. Vides q̃ dubitari non poteſt: quia volũtas dei, poteſtas eſt. ¶Be. Vbi leproſus mundatur nõ exprimitur locus, vt oſtendatur non vnus populus alicuius ciuitatis ſpecialis, ſed omnium populos fuiſſe ſanatos. ¶Be. Typicè Leproſus, gen⁹ humanum ſignificat, plenũ lepra: quod extẽta manu. i. verbo dei humanam contingente naturam, à priſci erroris varietate mundatur, vt diu abominabiles & ſequeſtrati, iam queãt templo reddi. Templum dei ſanctum eſt, quod eſtis vos. Et ſacerdoti oſferri. De quo dicitur: Tu es ſacerdos in æterñ ſecũdũ ordinẽ mel. Et offerant pro emundatione, corpora ſua hoſtiam viuam, ſanctam deo placentem. i ¶Præcepit illi. Bed. Taceri iubet, nec taceri poteſt. Non q̃ aliquid voluerit & non potuerit, ſed dat exemplum vt ſui in magnis quę̃ faciunt latere velint, ſed vt proſint alĩs, probantur inuiti. ¶Hilarius. Docet non vulganda noſtra beneficia, ſed premenda, vt non ſolum à mercede abſtineamus pecuniæ, ſed etiam gratiæ. Iactantia vitata facit, ne lepra poſsit transire in medicum. Ideo etiam imperatur ſilentium, quia meliores putabat qui fide magis ſpontanea q̃ qui ſperatis beneficijs crediderunt. k ¶Oſtende te ſacerdoti. Bed. Vt intelligeret ſacerdos non legis ordine, ſed gratia dei curatũ. l ¶Offert pro. Non ſoluit legem ſed implet, qui ſecundum legem gradiens, ſupta legem ſanare eos quos remedia legis nõ ſanauerant videtur. m ¶Sicut præcepit Moyſi. Lex ſpiritualis eſt, ideo videtur ſacrificium ſpirituale mandaſſe, vt ſit in teſtimonium illis, ſi deo credant, ſi impieratis lepra diſcedat. n ¶Et cõueniebant turbæ &c. Bed. Sanatio hui⁹ multas ad dominum cogit turbas. Vt enim ipſe interius & exterius ſe ſanatum doceret: perceptum beneficium etiam iuſſus non tacet. Sed & Marcus ait, euangelico functus officio, mox egreſſus, cœpit prędicare & diffamare ſermonem, ita vt non poſſet manifeſtè in ciuitatem introire, ſed foris in deſertis locis eſſe: & cõueniebant ad eũ vndiq̃. o ¶Et orabat &c. Quãdo orat, theoricam vitam: quãdo ſanat, actiuam informat. ¶Be. Sanat vt deus, orat vt hõ. In vrbe miracula facit, in deſerto orat, vt & actiuæ & contẽplatiuæ documẽta mõſtret ne q̃s ꝓ cura ꝓximi amorẽ dei, vel ꝓ amore dei q̃uis ſit ſupior, curã dimittat ꝓximi. In deſertũ ſecedit & orat, qui exurgentẽ ſtrepitũ vitiorũ premit, & quoddã ſibi cum domino intra ſe deſertũ, quęrit (vt cũ illo exẽre tumultu ceſſante) ꝓ interna deſideria ſilenter loquatur. p ¶Et factum eſt. &c. Be. Vbi ſedens docuerit Lucas breuiãdi gratia præterijt, ſed Matthæus in ciuitate ſua. Marcus in Capharnaũ hoc eũ feciſſe teſtatur. Sed ciuitas Chriſti dicitur Galilęa, in qua erat Nazareth & Capharnaum, ad diſtinctionẽ regionis trãſmarinæ Geraſenorũ de qua transfretãdo venerat Galilæã, ſicut Matthæ⁹ ſcribit. Vel ipſa Capharnaũ ciuitas Chriſti eſt, quã nõ naſcẽdo, ſed ꝑtutib⁹ illuſtrãdo ſuã fecerat. q ¶Et erãt Pha. Amb. Inter cæterorũ remedia debiliũ, cõueniẽtib⁹ ex oĩ ꝑte doctoribus hęc paralitici ſanatio deſcribit, vt magna & magnę rei ſignificatiua, vñ oraſſe prędicit, nõ ꝓpẽ ſuffragiũ ſed ꝓpter dãdũ exẽplũ. i. q̃ doceẽt vnuſq̃q; ęger petendæ ſalutis prędicatores adhibere, p q̃s vitę nr̃æ.

☞ compago

Nico. de Lyra.

✠ a ¶Ex hoc iam eris ho. per ſanã doctrinã trahẽdo ad vitã beatã. Verbum em̃ dei hamo piſcatoris cõparat̃, qa ſicut hamus non capit piſcem, niſi ab ipſo capiatur, ſic nec verbũ dei capit hominem ad vitã æternam, niſi ipſum verbũ mente ipſius capiatur. b ¶Et ſubductis &c. ſe. ſunt. ſ Simon petrus & alĩ qui erant cum eo. Et licet Andreas hoc non noĩetur, tamen intelligit̃ ibi fuiſſe, ſcd'm q̃ dicit Aug. vt habet ex verbis Mat. iiij. & Mar. i. Dicunt tñ aliqui, q̃ ipſi non ſecuti fuerũt Chriſtũ, tunc ei totaliter inhęrendo, ſed cauſa reuerentię aliquãtulum ſecuti ſunt eũ aſſociando: ad ꝓpria tñ reuerſuri. Sed poſtea vocati ſunt, nõ reuerſuri amplius ad ꝓpria. De qua vocatiõe loquitur Matthæus & Marcus. Alĩ verò dicunt q̃ iſta vocatio de qua hic loquit̃ Lucas, eſt eadem cũ illa de qua loquitur Matthæus & Marcus: qa vocati ſunt ſimpliciter ad ſocietatem Chriſti: & hoc videtur verius: quia hic dicit̃, relictis oĩbus ſecuti ſunt eum. Qui modus loquendi ꝓ priè non conuenit niſi adhærentibus Chriſto totaliter. Item quia hic dicitur Petro à Chriſto: Ex hoc iam eris hoĩes ca. de cætero vacabis prædicationi. Et tali modo loquendi vtuntur Matthæus & Marcus, qui ſcd'm alios deſcribunt vocationẽ eorũ ſimpliciter adhærẽdo Chriſto abſq; reuerſione ad propria. c ¶Et factum eſt. Hîc conſequenter deſcribitur vocatorũ confirmatio per opera miraculorum. Et deſcribuntur hic duo miraculo. Primum eſt de leproſo ſanato, ſecũdũ de paralytico curato, ibi: Et factum eſt in vna dierũ. Sentẽtia primæ partis patet ex dictis Mat. viij. & Mar. j. excepto quod ſequitur: d ¶Ipſe autem ſecedebat &c. Ad oſtendendũ, q̃ prędicator verbi diuini debet fugere populi applauſum. & retrahere aliquãdo ſe à multitudine vt vacet oꝛoni. e ¶Et fa. eſt. Hîc deſcribit̃ de paralytico curato miraculũ, quod factũ fuit in capharnaũ, vt hĩ Mar. ij. Et patet ſnĩa huius ꝓtis q̃tũ ad curationẽ palitici ex dictis Mat. ix. & q̃tũ ad pñtationẽ dicti palitici Mar. ij. quæ omittũt in Mat. & à Mar. ſupplet.

✠ Et poſt hæc

✠ a ¶Ex hoc iam homines &c. Et factum eſt cum in una eſſet &c. Bed. Typicè autẽ leproſus humanum genus languidũ peccatis deſignati plenum lepra, quoniam omnes peccauerunt & egẽt gratia dei. vt ſcilicet extenta manu, id eſt verbo dei, hũanã & contingente naturam, à priſtini erroris varietate mundentur, & offerant pro ſua emandatione corpora ſua hoſtiam deo viuam.

✠ Et ecce viri

a ¶Nondum eligitur in apoſtolatum, ſed prædicitur q̃ aliquando ſit eligendus.

a ¶Quia adhuc habent voluntatem redeundi.

a ¶Alias veniſſet in vnam ciuitatem.

a ¶In hac humilitas. Be. Non q̃ ſine tactu ſanare non poſſet, ſed vt indicet ſe non ſubiectum eſſe legi.

a ¶In hoc pietas. ¶Bo genere ſanat quo obſecratur. Si vis po. me mun. b ¶In hoc maieſtatis potentia. c ¶Quia dixit & facta ſunt.

a ¶Amb. Nihil medium inter præceptum & opus quia in præcepto eſt opus.

a ¶Non erat neceſſe, vt ſermone iactaret quod corpore præſerebat. b ¶Mittit ad ſacerdotes propter humiliatem, & vt videntes credant ei, vel nũ credentes inexcuſabiles ſint.

a ¶Non debent auferri ſigna priuſq̃ veniant ſignificata.

a ¶Pro emundatione offerebant eorum panis, turtures duos, & ſextarium olei.

¶Sanitatis & doctrinæ.

C

†ex hoc nunc, vel poſthac

✠ viuos

Mat. 9. a

† Mar. 2. a

Mar. 9. a.

Mar. 1. d

Myſticè

† Mat. 8. a

Mar. 1. d. d

Gene. 1. b

† De pœn. di. 1. c. voluiſſent

Hæreſes hic perimuntur.

B

1. Cor. 3. d

Pſal. 109. a

Rom. 12. a

Mar. 1. d

✠ ab eo

Moraliter.

℣ compago resoluta, actuumq; nostrorū clau
E da vestigia verbi cælestis remedio reformē-
Allego. tur. a ¶ Viri portantes. Allego. id est, erigentes ad superiora animum hominum. q̄uis exterioris hominis debilitate torpentem, quorum rursus adminiculis, & attollere & humiliare, se facilius ante Iesum loceť, dominico dignus videri aspectu. Humilitatem enim respicit deus. b ¶ Et quærebāt &c. Bed. Desiderāt offerre, sed turba interposita recluduntur: quia sæpe aīa post infirm corporis desidiam ad deum respiciēs, & diuina gratia innouari desiderans, pristinæ conuersationis obstaculo retardatur. Sæpe dum cū deo in orationib⁹ colloquiť, turba cogitationū intercluditur, aciē mēris ne Christus videatur intercludit. Sed non est exterius in infimis, vbi turbæ tumultuantur remanendū: sed tectū domus in qua Christus docet ascendendū. i. sacræ scripturæ sublimitas est appetenda, & lex dei nocte dieq; meditanda: quia in custodiendo sermones dei corrigit iunior viam suam. Et patefacto tecto, id est reseratis scripturis, eger submittitur: quia ad Christi humilitatem fidei pietate descenditur, & ad Christi notitiam veniť.
c ¶ Et per tegu. Bed. Domus Iesu tegulis tecta describitur, quia sub contēpribili lit terarū velaminę, si absit doctor, qui reseret diuina, spūalis gratiæ virtus inuenitur. Qđ cum lecto deponiť, significat ab homine ad
†Mat. 9. a. Mar. 2. b huc in ista carne cōstituto Christum debere cognosci. d ¶ Quorum fi. Be. Multum valet fides ꝓpria cuiusq;, cum per alienam fidem homo interius & exterius sit saluatus
†grabatū tuū. & ambula. ¶ Be. Hæc curatio paralytici significat salutationem animæ suspirantis ad deū de diuturna illecebra carnalis inertię, quæ indiget bonis doctoribus qui eū subleuent: & Chri
F sto offerant, & pro ea intercedant. Qui apd Marcum quatuor fuisse leguntur: propter quatuor euangeliorū libros, seu ꝓpter quatuor virtutes, quibus ad ꝓmerendam sospitatem mentis fiducia erigitur, que sunt, prudentia, fortitudo, temperantia, iustitia.
†glorificās c ¶ Homo remittuntur &c. Tu homo pc̄or: ego de⁹ q pc̄a remitto, qui aliorum merito tibi pc̄a relaxo. Qui ergo pc̄is grauatur, adhibeat ecclesiā quæ pro eo precet.
¶ Quia pro culpa animæ etiā corpus infirmabatur: ideo sanaturus corpus prius sanat
† Mat. 9. a. animam. f ¶ Quis pōt dimittere &c. Nemo dimittit pc̄a nisi deus, qui per eos quoq; dimittit quib⁹ potestatē dimittendi dedit. Cū ergo Christus dimittat, verè deus probatur. Verū testimoniū deo reddūt, sed personā Christi negando falluntur. Perfidia em confiteri pōt, credere non potest. Itaque testimoniū non deest diuinitati, fides deest saluti. Deus autem volens saluos facere peccatores, & occultorum cognitione se deum esse demonstrat, & admiratiōe factorum illis respondens: Quid cogitatis mala in cordibus vestris? Eadem maiestate & potentia q̄ cogitationes vestras intueor, possum hominibus delicta dimittere. Ex vobis intelligite quid paralyticus consequatur. Sed quia spūalem gr̄am non cognoscitis, nec creditis quod interius factū est, pbetur signo visibili qđ non minoris cōstet esse potentię, vt in filio hois latentē cognoscatis potentiā manifestatis, qua pōt peccata dimittere vt deus.
Leui. 13. a g ¶ Vt autem co. &c. Ambro. Magnus sacerdos lepram videbat in cordibus ludęorum, & peiores ostendit illo leproso cui purgato iussit se offerre sacerdoti. Sed hos summus sacerdos repudiat, ne alios quoque eorum lepra contaminet. h ¶ Tibi dico

a ad sanandū eos. † Et ecce uiri por a
tantes in lecto hominem, qui erat
b paralyticus: & quærebant eum
inferre, & ponere ante eum Et
non inuenientes qua parte illum
inferrent præ turba, ascenderunt
¶ Diuinitatem cognitam.
c supra tectum, & per tegulas † sub
miserunt eum cum lecto in me
a ¶ Non paralytici qui sensu carebat.
d dium ante Iesum. Quorum fi
e dem ut uidit, dixit: Homo remit
tuntur tibi peccata tua. Et cœpe
runt cogitare scribæ & pharisæi
dicentes: Quis est hic qui loqui
f tur blasphemias? † Quis potest
dimittere peccata, nisi sol⁹ Deus?
g Vt autem cognouit Iesus cogi
tationes eorum, respondens di
xit ad illos: Quid cogitatis † ma
la in cordibus uestris? Quid est
a ¶ Dicto facere. ¶ Quod solus noui, qui dimitto.
facilius dicere: dimittuntur tibi
a ¶ Quod vos etiam videre potestis. ¶ Innuit resurrectionem omnium.
peccata: an dicere: surge & am
¶ Quia idem est filius hominis & deus.
bula? † Vt autem sciatis, quia fi
lius hominis habet potestatem
in terra dimittendi peccata, ait
a ¶ Vt qđ fuit testimoniū infirmitatis, fit probatio sanitatis.
h paralytico: Tibi dico surge, tolle
a ¶ Ne christiana fide curatus, moreris in pfida iudæorū.
† lectum tuum, & uade in domū
a ¶ Be. magna virtus, vbi sine mora salus imperiū comitatur vnde merito qui aderant relicta blasphemię stupentes ad laudem conuertuntur tantæ maiestatis.
tuam. Et cōfestim consurgens
coram illis, tulit lectum in quo
i iacebat: & abiit in domum suam
† magnificans deum. Et stupor
apprehendit omnes: & magnifi
cabant deum. Et repleti sunt ti
more dicētes: quia uidimus † mi
rabilia hodie † Et post hæc exiit,
b a ¶ Non tam corporeo quam miserantis intuitu.
& uidit Iesus publicanum nomi
a ¶ Leui additus vel assumptus, quia diuina eum electio assumpsit, & in numero apostolorum addidit b ¶ Pertinacitur lucris inhiantem. ¶ Telos
ne Leui sedēntem ad telōnæum,
græce, vectigal. a ¶ Ambro. non gressu corporis sed mētis affectu. ¶ Amodo. b ¶ Non iucra.
& ait illi: Sequere mē. Et reli
a ¶ Non locitate ductus, sed virtute operum & diuina potentia intus operāte, sequitur tam corpore quā mente.
ctis omnibus surgens secutus est
eum. Et fecit ei conuiuium ma
k gnum Leui in domo sua: Et erat
a ¶ Be. viderant publicanum a peccatis ad meliora conuersum, locum inuenisse pœnitentiæ: & ob id
turba turba multa publicanorū
etiam ipsi non desperant salutem.
& aliorum, qui cum illis erant
a ¶ Dupliciter erant, quia & se iustos putant cum sint superbi, & illos reos cum iam pœniteant.
discumbentes. † Et mūrura
¶ Vel uerunt. a ¶ De ieiunio gloriantes.
bant Phārisæi & scribæ eorum,
l dicentes ad discipulos eius Qua
re cū publicanis & peccatoribus
māducatis & bibitis? Et rndēs Ie
bi dico sus. Bed. Surgere, est aīam à car. G
nalibus desideriis abstrahere. Lectum tol † Mat. 9. a
lere, carnem à terrenis desideriis, ad volun Mar. 2. a.
tatem spiritus attollere. Domū ire, ad pa
radisum redire, vel, ad internā sui custodi
am, ne iterum peccet. Ecce per remissionē
pœnæ, remissionē culpæ intellige. i ¶ Et
stu. Amb. Spectant surgentem incredu
mirantur abeūtem, & diuini operis mira † demiss
cula malūt timere, q̄ credere. Nam si cre
derent, non timerent, sed diligerent. Perfecta, Ioh. 4
cta enim dilectio foras mittit timorem.
k ¶ Leui. Bed. Idem Leui q & Matthæ⁹
Sed Lucas & Marc⁹ ꝓpter honorem euā
gelistę nomē vulgatū tacēt. Matthæus ūt
in sermonis principio, accusator sui sacꝰ
Matthæum seu publicanū noīat, ne qs à
salute desperet ꝓ immanitate peccatorū, † Mat. 9
cū ipse de publicano in apostolum, de te
loneario in euangelistam sit mutatus.
¶ Be. Amb. Reliquit ꝓpria, qui rapiebat
aliena. Nec solum lucra reliquit vectiga
liū, sed & periculū cōtemnit, qđ poterat
venire à principibus seculi: qa rōnes vectī
galiū incōpositas reliquerit. Et qa i nullo ▸ nulla
prorsus hui⁹ vitæ respectū vel cogitatiō
nū sibi reseruauit, dñicorū talentorū fide
lis dispēsator esse meruit. ¶ Be. Per Mat
thæi electionē, fides gētiū, quæ prius mun
danis inhiabant, sed nūc corpus Christi se
dula deuotione reficiūt, exprimit. Per sup
biam Pharisæorū insinuatur Iudæorū in
uidia, quæ de gentium salute torquetur.
l ¶ Quare cū p. Amb. Ois quæstio ex le H
ge quæ tenax iusticiæ, nō habet misericor
diā. Oēs ergo declinauerāt, sed ei⁹ austerita
tē missus fili⁹ dei gr̄a euāgelica tpauit. Pro
uocat ergo ad pniam pc̄ores, cui⁹ cib⁹ &
potus & ambulatio & omnia quæ gessit,
saluti seruiūt. Amb. Beda. Qui domicilio
Christum recipit interno, maximis exube
rantium pascitur delectationib⁹ voluptatum. Itaq; dominus ingreditur, & i eius q
℣ crediditre

Nicolaus de Lyra

c-b ¶ Et post hęc exiit. Hīc consequēter describit vocatio Matthæi; & priō describitur ista vocatio, sed ō describit murmurātiū cōfutatio, ibi: Et murmurabant, sentētia priæ partis patet ex dictis Mat. is. †inopin
b. d ¶ Et mur. Hīc cōsequenter describit bilis, m
malignātiū cōfutatio, & hoc i tribus casi dubia.
bus. Secund⁹ ponitur ibi: At illi dixerūt. Tertius, in principio sequentis capituli. Primus casus est: quia Pharisæi mur-c-b murabant Moral
✕ a ¶ Et ecce uiri &c. para. Paralytus est peccator operibus meritoriis priuatus sed iacet in lecto, quando tenet eū pc̄i cō suetudo. Ipsum aūt portantes, sunt iusti p eo deprecātes, & sic ponūt eū ante Iesum, qui eū respicit quando preces eorū exaudit. Et tūc lectū suū tollit, qñ à pc̄orū consuetudine recedit: & vadit i domū sui, qō bonis actibus festinat ad patriā celestē: & ppls deū magnificat de tali mutatiōe, qm est dexteræ excelsi. b ¶ Et post hæc ex. & ui. Ie. Sequitur: c ¶ Et fecit ei cōui
ma. Le. Chriso. Christus quodlibet gen⁹ †Mat. 9
remedij exhibebat, & non solum dispu Mar. 2
tando, & præstando sanitatum remedia, ꝓ qđ dic
vel etiam redarguendo ꝯmulos sed etiam fidēlis
comedendo nōnullos erantiū dirigebat. Inde nos instruens, q̄ quodlibet opus & tps potest nobis vtilitatem afferre. Et publicanorū participationē nō vitauit, ꝓpt vtilitatē sequētem, more boni medici qui ✕ nisi sanē

credidit recūbit affectu, Sed rursus accendit inuidia pfidorum & futurę pœnę species prefigurat. Epulātib⁹ em̄ fidelib⁹ & in regno cęlorū recūbentibus, pfidia ieiuna torquebit. Ostēdit etiā ctus inter sit inter æmulos legis & gratię, quia q legē sequūtur, mētis famē patiētur ęternā. Qui verò in interioribus verbū receperint, alimē-
ti cælestis & fontis vbertate recreati esu-
rire & sitire non possunt. & iō q aīo ieiu
nāt, murmurāt, dicētes: q re cū pu. &c. Fi
ij diaboli, venenū serpentis diffundunt.
Gen.3.a Serpens primā vocē emisit, dicens Euæ,
gd vtriq; de⁹ dixit: Nolite manducare ex
oi ligno hunc imitātur isti. a ¶ Me-
dico. Christus medic⁹ q miro medicādi
genere vulnerat⁹ est, ppter iniqtates no
stras. Hoc medicamine serpentis venenū
excudit, Qui hoc medicamēto vtit, non
remanet ieiunus. b ¶ Vocare iustos.
Beda. Iustos vocat eos, qui de iustitiam
ignorātes, & suā volētes cōstituere, iusti-
†Mat.9.b Mar.2.c tiæ dei nō sunt subiecti: & de lege præsu-
mentes gratiam euāgelij nō quærūt. Pcō-
†thalami nuptialis. res q sua mala attendentes, nec p legem se
posse iustificari putātes, Christi se grē pœ
nitendo submittūt. c ¶ Quare disci.
Beda. Matthæ⁹ dicit ipsos discipulos hoc
Matt.9.b quęsisse. Sed scīdū, qa vtriq; quæsierūt.
¶ Bed. Spūalr discipuli Iohānis & Pha-
riseorū ieiunāt, qa q opa legis vel tradi-
tiōes hoim sequit, vel qui etiā vocē Chri
sti tm̄ aure pcipit, abstinēs à bōis, ieiuno
†Mat.9.b Mar.2.d corde tabescit, Sed q Christo adhęret, re
ficit: qa carne eius epulat & sanguine. Io
hānes vinū & sicerā nō bibit, quia absti-
nētia meritū auget, cui nulla est potentia
naturę. Dās aūt q pcta pōtcō donare, cur
§ pōnib⁹ declinaret q̄s abstinētibus po-
terat facere iustiores? Ieiunat & Christus
ne præceptū declines. Māducat cū pcō-
ribus, vt gratiā & potestatem intelligas.
Bd ¶ Numquid po. Be. Moraliter. Quā
Moraliter. diu sponsus nobiscū est & in lętitia sum⁹,
nec ieiunare possumus, nec lugere. Cum
autē propter pcta ille recedit, tūc indicē-
dum est ieiuniū, & recipiēdus est luctus.
e ¶ Filios sponsi. Bed. Sponsus, Chri
stus, sponsa, ecclesia. De hoc sancto' con-
†Mat.9.c. nubio apostoli sunt creati per lauacrum
Mar.2.d. regenerationis, vñ Marcus filios nuptia-
Mar.2.c rū eos appellat. Qui lugere & ieiunare
non possunt, q̄diu sponsum in thalamo
vident: & sciunt esse cum sponsa, sed qñ
transierint nuptiæ & passionis & resur-
rectionis tempus aduenerit, tūc filij spō-
si ieiunabunt, desiderantes iudicis aduen
tum. f ¶ Venient autem. Bed. Q. Fa
cturi estis, vt lugentes ieiunent, quia est is sponsum occisuri. Hic
luctus absentiæ sponsi, non tantum post mortē sponsi, sed & an-
te incarnationem illius per totū huius seculi tempus est celebra-
tus, quando desiderabant sancti incarnationem. Post ascensionē
verò desiderant sancti aduentum iudicis. Nec; hic luctus requie-
uit nisi q̄diu cum discipulis dominus in carne conuersatus est.
g ¶ Tunc ieiunabunt in illis diebus. De vtroq; ieiunio, qd'
est in tribulatione vel gaudio respondet: Cum ablatus erit spon-
sus tunc erunt in mœrore & luctu, donec per spiritum sanctū con
solatio tribuatur: quo dono percepto, ieiunium quod fit per læ-
titiam, iam renouati in vitam spiritualem celebrabunt. Et hic pri
us agit de ieiunio quod pertinet ad humilitatem tribulationis. Il
lud autem quod ad gaudium mentis pertinet (quando mens ad
spiritualia suspenditur, & ideo à cibis corporeis alienatur) sequē-
tibus similitudinibus significat, ostēdens q; carnalibus. & ob hoc
adhuc veterem sensum trahentibus, hoc genus ieiunij non con-
gruit. h ¶ In uestimentum. Beda. Veteri vestimento compa
rantur discipuli, qui adhuc sunt vetus homo: Quibus nouus
pannus, i. aliqua particula nouæ vitæ nō debet immitti. Quod si
fit, etiā ipsa noua vestis, i. doctriua nouæ vitæ quodāmō scindi
tur, cuius particula quæ ad ieiunium ciborum valet importunè
tradit, cum illa docear generale ieiunium: nō ab; concupiscentia ci
borū tm̄, sed ab oi lętitia tpalium delectationū. Cuius gnāli ieiu
nij illa pars quę ad cibos pertinet, non debet impertiri hominib⁹ C
adhuc veteri cōsuetudini deditis, quia & illic videtur quasi scisio
fieri. Et ipsi vetustati non conuenit, quia timendū est ne p nimiā
austeritatē, etiā fidem quā habebāt, amittāt: quia non deberet mi
sceri actus veteris & noui hois. Non em̄ placet spōso discolor ve
stis. vñ Apostolus: Exuite veterē hoiem
cū actib⁹ suis, & induite no. i ¶ Vinū Col.3.b
no. Vino intus reficimur, veste foris te- †2.q.1.c.
gimur. Vestis ergo sunt bona opera qui multi
foris agimus, quibus coram hominibus De pe.di.
lucem⁹. Vinum, feruor fidei, spei, & cha- c.eccle. &
ritatis, quo in conspectu dei in nouitate di.3.c.ad
sensus int⁹ reformamur. k ¶ In utres huc.
&c. Be. Veteribus etiā vtribus compa-
rantur, qui nouo vino. i. spūalibus pręce
ptis facilius dirūpunt, q̄ contineāt. Erūt
autē noui vtres, cum post ascensionē ac
cepto spiritu, desiderio consolatiōis eius † obserua-
orādo & sperando innouabunt. ¶ Ali- tiones
ter. Animæ nondū innouatæ, sed in ve-
tustate maliciæ pseuerāti, nouorū myste
riorum sacramēta non debent cōmitti.
Aliter. Veteres vtres sunt scribæ & pha-
risæi. Nouus pannus & nouū vinū, pręce
pta euangelij: q̄ non pūt sustinere iu-
dęi: ne maior scissura fiat: cum quib⁹ Ga
lathæ præcepta legis miscebant in vtres
veteres vinū nouum. Conueniunt autē
aplis nō his qui traditionib⁹ maiorū de-
prauati, sinceritatē præceptorū Christi
nequeūt custodire. vñ subdit: Et nemo
b.ue.sta.u. quia iudęis veteris vitæ sali-
uis imbutis: nouę grę pręcepta sordebāt:
quia maiorum traditionibus accumula-
ti, dulcedinem spritualiū ✠ borū percipe
nō valebāt. l ¶ Sed uinū nouū. Fra- D
gilitas humanæ cōditionis aperit cū cor- ✠ cōuenie
pora nostra exuuiis defunctorū animā-
liū cōparantur. Sed renouatis vtrib⁹ no-
ua vina cōdūtur, cū sacramēta quæ acce-
pimus inuiolata seruamus. Hos vtres si
pleni sunt, gratia seruat, si vacui, tinea &
erugo consumit. semper ergo sint pleni.

Nicolaus de Lyra.

murabant de cōmunicatione Christi Moraliter.
cum pcōribus in cibo & in potu, quam
murmurationē Christus ostēdit irratio-
nabilē, & patet ex dictis Mat. ix. Secūdus
casus est, ꝙ arguebāt discipulos Christi,
eo ꝙ nō ieiunabant sicut Pharisæi & Io-
hānis discipuli: sed Christus eos excusa-
bat rationabiliter: & patet snīa ex dictis
Matth. ix. hoc excepto. c ¶ Quia ne- †suauius.
cō. &c. commissura idem est quod tun-
ctura: Et dicit à cō quod est simul, & mitto tis. quasi simul mitte-
re, Illa em̄ quæ coniūguntur, simul mittuntur. d ¶ Et ne. &c.
ui, consuetudinarię. e ¶ Statim uult. i. repentè. f ¶ Dicit
enim ue. quia magis sapit sibi, ppter consuetudinē bibēdi, eo ꝙ
consuetudo est quędā natura, sed paulatim assuefaciēdo ad bibē
dum nouū tandē efficitur sibi sapidum: Et eo modo hoibus con
uersis de nouo ad vitā pfectionis, opa incōsueta sunt eis difficilia:
sed paulatiuè assuefaciendo efficiuntur eis facilia & delectabilia.
✠ nisi saniē tangeret à morbo non liberaret. a ¶ Quare disci. Moraliter.
&c. per Phariseos, qui diuisi interpretātur, hęretici ab ecclia pręci-
si significātur. p discipulos ergo Iohānis q se coniūxerūt phari-
sæis, significātur simplices christiani, qui cū hęreticis familiaritatē
contrahunt ex aliqua occasione, & ex hoc aliq̄ trahūtur ad eorū
mala. b ¶ Numquid &c. q.d. Nō, ppter quod apud phatisi
mos Aegypti monachos statutū fuit, vt null⁹ ieiunaret à Pascha-
te vsq; ad Ascēsionē, ppter gaudiū resurrectiōis Christi: quo tpe
frequenter discipulis apparuit & cum eis comedit: vt dicit in Col
lationibus patrū Collatiōe prima Theonis abbatis. i ¶ Quia
nemo cō. &c. Per istas similitudines significat, ꝙ doctrina no.
testa, nō cōueniebat actiuè nisi hoibus renouatis p donū spūssan-
cti. Tunc em̄ data fuit eis intelligētia perfecta scripturarū, & elo-
quētia omniū linguarū. d ¶ Et ne. &c. Sic imbuti legalibus
obseruantiis nolebant eas dimittere, vt habetur Actu. xv.

CAP. VI.

EActū est aūt in sab.secū.primo Bed.Dicit quo sabbati litera solui cœpat, deuteron, ,pteron.i. scd'o primū sabbatū vocat,p hoc inuēs obseruātiā legalis sabbati cessaturā, & naturalis sabbati libertatē(quę vsq; ad Moysi tpa cęterorū dierum similis erat restituēdā)q̄ credētes pgrām septiformis spūs à malis opib⁹ vacāt.Sabbatum ergo gratiæ,ad distinctionē legalis sabbati,scd'o primū dicit.i.primū scd'o prælatū. i.superi⁹ & digni⁹ inferiori legali.Vel ordine tpis, qa & ante legē hoc sabbatū à patribus ita agebat,sicut nunc agit à nobis.Vel scd'o, primū dici pōt,vt vnū idemq; nouī testamenti sabbatū,& secūdum sit: qa post legale à nobis obseruat,& primū, qa ante decreta legis à iustis obseruabatur antiqs. ¶Scd'o primò, Ad literam, in altero sabbato quod post illd' fuit primit⁹ secūdū,vel qd' occurrit pri⁹,post secūdū ab eo quo prędecentia sunt dicta vel facta. b ¶Per sata &c.Mysti.Ager mundus.Agri leges, humani generis fœcunditas. Spicæ,fructus ecclesiæ,quibus saturātur apostoli nostro se alentes profectu. c ¶Vellebant di.&c. Nō habētes discipuli spaciū māducādi ,ppter importunitatē turbarū esuriebāt vt hoies,sed vellētes spicas inediam cō solantur,quod est indicium austerioris vitę: nō præparatas escas,sed cibos simplices quęrere. Et nota q̄ apostoli literā sabbati iam destruūt aduersus Hebionitas,qui alios apostolos recipiunt,Paulū quasi legis transgressorē repudiant. ¶Bed.Mysticē. Discipuli esurientes salutem hominum,transeunt p fata.i. per regiōes quæ albæ sunt ad messem.Spicas cōfricāt,quia in illis quōs in corpus Christi volunt trāsire, mortificabant veterē hominē cū actib⁹ suis, à terrena intentione extrahendo,exempla operū proponēdo,aristarū intergumēta remouēdo, & grana mundata p ora prædicantiū membris ecclesiæ incorporādo.

F Apud Marcū discipli prędicētes dñm, hoc egisse referunt. qa necesse est, vt doctoris sermo prędecat;& sic cor auditoris grā supnę instituti⁹ illustret.Sed hoc putāt Iudæi sabbato non licere.Christus verò nouæ grāe munere designat esse ociū legis,opus gratię,arguēs doctores legis nescire legē. d ¶Dicebant il.&c.Alij dicunt ipsi domino hæc fuisse obiecta.Sed à diuersis,& ipsi dño, & discipulis potuerunt obiici: & cuicumq; obiectum sit, ad ipsum maximè respicit. e ¶In sabbatis &c.Sabbata significant feriationes:Vel quæ in hoc sæculo agūtur à vacātibus superstitionibus Iudęorū. Vel quæ in futuro agent,qñ in ppetua solēnitate māducabim⁹ bona terræ. f ¶Nec hoc legi,&c.Be. Quomodo dño ad crimē obiciē, qd' in seruo ,p crimine nō tenet? Verus rex & sacerdos.& ideo dominus sabbati euullarū sabbato spicarum noxa nō tenet. g ¶Dauid cum esu.&c.Be.Si Dauid & Achimelech excusatiōe famis mandatū legis trāsgredientes nō reprehēdūtur,cur eādē in apostolis famē nō ,pbatis? ¶Allego. Dauid qui cū socijs fugit à facie Saul,significat Christū,qui cum discipulis latet principē mundi.Dauid obseruator legis panes consecratos manducat, & dat illis qui cū illo sunt, significans sacerdotalē cibū ad vsum trantitorum populorū: siue quia oēs filij eccliæ sunt sacerdotes,vncti spūsancto vt seipos offerāt. h ¶Intrauit in domum dei. Magna hospitalitatis gratia, proposito mortis periculo,non declinat hospitem animus sacerdotis. Et sic nos debem⁹ aliena pericula in nos trāsferre. Sed & verum Dauid hospitio mentis nec pro periculo mortis veri excludunt sacerdotes.i ¶Homo & ma.Bed.Mysticè.Hō C iste hūanū genus significat in fœcunditate boni operis arefactū, p manu in primo parente ad lignum extensa,quā sanat man⁹ i- nocēs in cruce extensa.Et bene manus in synagoga erat arida,quia vbi maius domum scientiæ,ibi maiori trāsgressor subiacet culpę.k ¶Obserua.au.Bed.Quia destructio nem sabbati,quā in discipulis arguebāt,pba bili magistri excusauit exēplo:nūc ipsum ob seruādo magistrū,calūniari volūt,vt si non curet crudelitatis vel imbecillitatis, si curet, trāsgressionis arguāt.l ¶Interrogo uos. Bed.Præueniēs calūniā quā sibi parabant arguit eos q̄ præcepta legis malè interpretando,etiā à bonis operibus sabato feriandum æstimabāt,cū lex à seruili opę.i.à malis abstinere præcipiat in sabbato.In quo significat in septima ętè,illos q̄ in sex ætatibus huj⁹ sęculi bona fecerūt,nō à bonis,sed à malis sęcularias habituros. m ¶Animā saluam.Bed. Corpus curaturus de aiæ saluatiōe interrogat,qa illa miracula ,ppter aiæ salutē faciebat,& ipsa sanatio manus salutem aiæ significabat.Vel,noīe aiæ totus homo significat. n ¶An perde.Bed.Nō est autor mali dę sed quos nō saluat,perdere dicit.o ¶Extē de.Beb.Infructuosæ debilitas aię nullo me li⁹ ordine curat, q̄ę eleemosynarū largitate, vñ dicitur:Nō sit man⁹ tua ad accipiendum porrecta,& ad dandū collecta.Quia frustra pro peccatis rogaturus manus ad deum extendit,qui has ad pauperes pro posse nō extendit. p ¶Insipi.quia solo liuore permoti sunt,nō enim i culpa fuit,vt hois manū extendere

NICO.DE LYRA.

EActū est.Hīc ponit Cap.VI. tertiū casus,qa Scribę & Phariseī arguebāt Christū & discipulos ei⁹ de violatiōe sabbati,& hoc in duplici casu,secūdus ponit ibi: a ¶Factū est.Sn̄ia autē istarū duarū partiū patet ex dictis Matt.xij.vbi isti duo casus ponūtur eodē ordine quo hīc, & exponūtur eodem modo,excepto qd' sequtur: d ¶Et ait ho.q.Hoc autē fecit Christ⁹ vt miraculū esset euidenti⁹, & vt manifesti⁹ argueret ęcitas malignātiū. e ¶Ipsi au.re. sunt insipi.i.irrōnabili iracundia,cū magis deberēt esse grati de bñficio diuino. f ¶Et col.ad inui.quid nā fa.de ie.iam em̄ tractabant de morte ipsius:sed Christus noluit mori ante tempus præfinitū à patre, vt implerentur scripturæ prophetarum de ignominiosa eius morte. g ¶Factum est autem in illis. Postquam descripta est vocatio pluriū ad Christi discipulatum,hīc cōsequēter describitur ,promotio aliquorū ex illis ad apostolatum

Moraliter. a ¶Factū est aūt. Per spicas cōuenienter intelligi pōt figuræ ve.testa.cōtinentes sub velamine lrāe grana spūalia nostri,vt sub præcepto carnalis circūcisionis,mūdicia circūcisionis mentalis. Sic ergo spicas vellere est literam occidentem tollere & spiritalē sensum retinere. Quod fecerunt apli alijq; discipuli,& sic manducabant,incorporando credentes ecclesiæ mystico corpori. b ¶Nec hoc le qd' se.Da.Moralitas autem huius ponitur.j.Reg.loco suo.c ¶Factum est autem in alio sab.Manus arida ad operandum est inualida: ergo per hominem manum aridam hūtē, significat piger & ociosus;sed cū ad ȳ bū Christi stat i medio ȳ tutis,manus eius sanat, & i bonis operib⁹ exercet. g ¶Factum est au.i die.il.Christus aplos electur⁹ orauit ,plixē:vñ subditur:

*Et erat

A tendere, vel Ies̄ sanare. Magna īsp̄ictia erat de nece eius tractare
cuius beneficiis plurim̄ indigebāt. a ¶Exiit in montē ora
re. Mons in quo apostolos eligit & docet, altitudinem significat
fidei: quia instituēdi erāt & p̄dicaturi, ne in infimis remaneāt
sed ad superna erigantur. Sic & lex in monte data fuit. Apostolos
p̄eminentius adducit, vt à monte pri
us mōtes suscipiant pacem pp̄o annun
ciādā. Sic & Moyses soluslegem spūalter
intelligens, montis verticē in q̄ de⁹ erat
ascēdit, ¶Moraliter. Qui deum orando
quērit, ad superiora p̄gredit, verticē cu
riæ sublimis ascēdit. Orat aūt dn̄s, nō, p
se q̄si ipotēs: sed p me sicut clemens. V̄n
statim subdit: Et cum dies fa. esset. oēs
qui eius magisterio discunt iter regni.
b ¶Discipulos. De q̄bus elegit. xij. q̄s
apostolos, i. suo loco missos nominauit
vn̄: Sicut misit me p̄r, & ego mitto vos.
In montem ascēdēs ad se vocat. eligit q̄s
vult, qa non illorū est studiū, sed diuinę
gr̄æ, vt in apl̄atū vocarētur. vn̄: Nō vos
me elegistis, sed ego elegi vos. Nō sapien
tes, nō diuites, nō nobiles elegit, ne duxis
se p̄ prudentia, ne redemisse diuitijs, ne
potentiæ nobilitatisq; auctoritate aliq̄s
ad gratiā traxisse videret. c ¶Cogno.
Nō mō primū, sed longē pri⁹ cū ab An
drea adduct⁹ dicit: Tu vocaberis Cephas
qd̄ interpretat̄ Petrus. Sed volēs Lucas
noīa. xij. apostolorū noīare, cū necesse ha
beret Petrum dicere, breuiter voluit in
nuere, qd̄ nō antea vocaret: sed ita dn̄s
cognominauit, vt nō casu factū putetur
B sed ex cōmutatione sacramētū p̄ petræ au
dientibus cōmēdaret. d ¶Matthæū.
Matthæus cōpari suo Thomę, in ordine
causa humilitatis se supponit, cū à cęteris
euangelistis p̄lat⁹ fit, e ¶Et descen.
Electur⁹ apostolos dn̄s i mōtana subijt,
turbas docturus ad cāpestria redit: quia
nō nisi in humili turbę Christum videre
sufficiūt, & raro inuenitur qd̄ vel turba
dīm ad altiora sequatur, vel quispiā debilis in monte curet: sed
extincta febre libidinū & succēsa luce sciētiæ, pedetentim quisq;
subijt culmē virtutū. f ¶Marítima. Non à p̄ximo mari Ga
lileę, qa hoc non miraculi loco ponūt, sed à mari magno cogno
minatur. In quo etiam Tyrus & Sidon comprehendi poterant,
Sed qa sunt ciuitates Gētiū, cōsultè noīatim ponuntur, vt quan
ta sit virtus Christi intimetur, quæ etiam exteras ciuitates excitat
g ¶Vt audirent. Si dicamus duos esse sermones, ascēdit in mō
tem, & habuit ibi discipulos: & post descēdit & fecit istū ad turbā.
Si dicim⁹ vnū fuisse, ita intelligēdū est, qd̄ ascēdit in mōtē, & post
aliq̄ tulum descendit, & ibi fecit sermonē, vbi erat planicies,
h ¶Eū tangere. Tangit Christum q̄ fideliter credit in eū, Tan
gitur à Christo qui firmatur i illo. Qui sic tāgit & tāgit, spūs ipsi⁹
virtute sanatur. i ¶Et ipse eleuatis ocu. in discipulos &c.
Et si generaliter oīb⁹ loquit, specialiter in discipulos oculos leuat
vt qui intenta cordis aure verbum dei percipiunt, latius saporis
intimi lumē accipiāt, q̄bus os i mōte sedens apit, vt magna p̄fer
ret in eos stās i cāpo oculos dirigit, vt audita patenter intelligant
☞Beati pau

Diuisio

Nicolaus de Lyra.

c✠ ad apostolarū: & primò describitur dicta promotio. scd̄ò, p
motorū instructio, ibi: Et descendēs Iesus de mōte. Circa primū
dicit: Factū est. per hoc ostēdit Christus, qd̄ promotioni aliquorū
ad statū dignitatis in ecclesia dei debēt orōnes deuotę p̄remitti,
ideo subdit: b ¶Et elegit duode. quibus succendunt episcopi
in ecclesia dei. c ¶Simonem quē co. Ante conuersionem em
vocatus est Simon, sed postea mutatum est nomen eius. Et ex hoc
innoleuit consuetudo, qd̄ quādo aliquis creat in papā mutat no
mē eius. d ¶Iacō. id est filiū Alphei: Et iste vocat⁹ est Iacob⁹ iu
stus, & frater domini, qa erat ei valde similis in facie, & i lineamē
tis corpis. e ¶Iudam Iacō. i. fratrē Iacobi. f ¶Et descēdēs.
Hic consequēter post electionē apostolorū ponit instructio de o
perib⁹ p̄fectionis, qa p̄moti ad gradū maiorē debēt habere maio
rē cognitionē, licet aūt sermo Christi sequens factus fuerit magnę
multitudini, tamē Christus sermonē suū ad apostolos principali
ter dirigebat

a ¶Forma p̄scribitur, quam debeas æmulari.

c exiit in montem orare: & erāt per
¶Non seculi.
noctans in oratione dei. Et cū dies
b factus esset, uocauit discipulos suos
a ¶Vt quadratum orbem fide trinitatis insigniret.
†& elegit dūodecim ex ipsis, quos b
& apostolos nominauit: Simonem c
a ¶Scilicet vocauit.
c quem † cognominauit Petrum, & d
Andreā fratrē eius: Iacobum & Io
hannem Philippum & Bartholo
d meum, Matthæum & Thomam, Ia
cobum Alphei & Simonem qui uo
catur Zelotes, Iudam Iacobi, & Iu
e damScarioth, qui fuit proditor. † Et e
descendens cum illis de monte, ste
tit in loco campestri, & turba disci
pulorum eius: & multitudo copio
sa plebis ab omni Iudæa & Ieruſa
f lem & maritima, & Tyri & Sidonis
g qui uenerant ut audirent eum, & sa
narentur à langoribus suis. Et qui
uexabātur à spiritibus immūdis cu
rabātur. Et omnis turba quærebat g
h eum tangere quia uirtus de illo exi h
i bat, & sanabat omnes. Et ipse eleua i
tis oculis in discipulos suos dicebat:

ter dirigebat. Dubitatur tamen hic, vtrū iste sermo fuerit idem C
cum illo qui à Matthæo describitur. v. ca. Et dicunt aliqui quod
sic. Tum quia hic & ibi eodem modo incipitur, cum dicitur:
Beati pauperes &c. & eodem modo terminatur cum dicitur:
Oīs q̄ audit sermōes meos & facit: versus finē hui⁹ ca. & Mat. vij.
in fine. Item quia illaq̄ ponūt hic ferè
ibi ponūt, Alijs autē videt oppositū. Tū
qa hic dicit: Et descendēs Iesus Mat. v. a.
dicit: Videns Iesus turbas, ascendit i mō
tem. Itē hic dicitur Stetit in loco cāpestri
&c. ibi aūt dicit: Et cū sedisset accesserūt
ad eum discipuli eius. Et aperiens os suū
docebat eos &c. Et ideo iste sermo & ille
vident differre ꝯtum ad locū, quia iste
sermo videt esse factus in terra plana &
cāpestri. Alius autē in monte. Itē ꝯtum
ad faciendi modum, qa iste videt esse fa
ctus à Christo stando, alius aūt sedendo.
Itē qa multa in illo ponūt quę hic omit
tunt, vt patet intuenti. Qui vult tenere
primā opinionē, pōt dicere ad ista quæ
videtur cōtrariari. Dicēdo, qd̄ Christus
primò ascēdit cacumē montis ad eligen †2.q.7.c.
dum ap̄os, & ibi docuit eos de aliquib⁹ Plerumq;
sedendo secūdū qd̄ dicit Matthę⁹: sed po
stea descēdit ad aliquā partē montis pla
niorē, quę hic dicit cāpestris, vt ibi cōueni
enti⁹ doceret mītitudinē, & hoc stādo: se
cūdū qd̄ hic dicit: Qd̄ aūt dicit, qd̄ hic
multa omittūt quę in alio ponūt, nō ob
stat: qa euāgelistę nō semp vniformiter ohān escō
referūt idē factū Christi vel dictū: & qd̄ mendat ex
vnus omittit ali⁹ supplet, vt sic cōueniāt
& cum hoc specialia & singularia dicāt.
Qui aūt vult tenere secūdā opinionem,
potest dicere ad primū alterius opinio
nis. Nō esse incōuenīēs, qd̄ duo sermoēs
à Christo facti diuersis tēporib⁹ eodem
modo incipiāt & terminētur, & eādē ma
teriā saltem p̄ magna parte contineant.
His premissis, p̄cedēdū est ad diuisionē: D
qa primò describit instructio Christi di
recta principaliter apſis. scd̄ò, cōmūiter facta turbis c. vij. Adhuc
p̄jō ponit confirmatio. scd̄ò, eius cōfirmatio. cap. sequenti.
Prima in tres. Quia primò, in sermone præmittitur quali quæ
dam prefatio. secundò subditur ipsa instructio, ibi: Et ipse eleua
tis oculis, tertiò, infertur intenta conclusio, ibi: Omnis qui venit
ad me. Circa primum describitur locus, cum dicitur: Et descen
dens cum illis &c. Et faciendi modus &c. cum dicitur: Stetit
in loco. Et expositio patet ex dictis secundum duplicem opinio
nem: Et a sistens populus, cum dicitur: Et turba discipulorum.
Et causæ aduentus, cum dicitur: Qui uenerant ut audirent
eum & sanaren. quantū ad illos qui erant infirmi. h ¶Quia
uirtus de illo exibat, & sanabat omnes. Non est intelligen
dū qd̄ aliqua virt⁹ existēs in Christo, trāsiret ad alios eadē nume
ro; sed iste exitus intelligit inꝯtum effectus exit à causa, quia vir
tus diuina existens in Christo faciebat sanitates in infirmis.
Qualiter aūt humanitas Christi ad hoc operabatur, dictum fuit
Marci. v. i ¶Et ipse eleuatis oculis in dis. Hic cōsequenter Diuisio
describit ipsa instructio. & primò de actib⁹ beatitudinū, scd̄ò, de
actib⁹ virtutum, ibi: Sed vobis dico. Prima i duas. Quia primò,
inducit ad actus beatitudinū. Scd̄ò, retrahit ab actibus vitiorum
cōtrariorū ibi: Verūtamē vę vobis. Secūdū opinionē illā quę di
cit eūdē sermonē hic descriptū. & Mat. v. tres primæ beatitudines
hic positæ exponentur sicut expositæ sunt ibidem. Hoc addito,
qd̄ secūda beatitudo hic posita intelligēda est de esurie iusticię, si
cut ibi ponit Btī q̄ esuriūt & sitiūt iusticiā &c. Quarta aūt bītu
do hic posita quę ibi pōit octaua, nō ē, p̄prie bītudo dicēda: sed
c✠ confirmatio Moraliter
✱a ¶Et erat pernoctans in oratione dei. Per hoc ostendens
quòd episcopi qui sunt successores apostolorum. non sunt eligē
di per inductiones. & p falsas, p̄missiones, sed per deuotas oratio
nes, g ¶Et omnis turba quære. Bed. Tactus saluatoris est
opus salutis, quem tangere est in eum fideliter credere: & ab eo
tangi est ab eius vulnere sanari. i ¶Et ipse eleuatis oculis.
Illa quę sunt ab hoc loco vsque ad finem huius capituli sunt
de se moralia propter qd̄ nunc pertranseo: & qa. ō. Matth. v. vj.
&. vij. ea tetigit breuiter mystice exponendo.

x

Et ē ¶ Beati pauperes. Qui nōdum cōſūmatę ꝟtutis arcē cōſcendere poſſunt: generalis interim pfectionis ſunt btūdine perſouendi, vt paulatim ad meliora ꝓgreſſi, dū dño in planicie ſtante libenter, auſcultāt, ad hunc quādoq; in monte ſedentem ſublimiter aſcēdant. Nam quorum cordibus adhuc edomandis inſiſtit, hos quaſi ſtans affatur. Quos longo ſtudio exercitatos & iā dociles inuenit, his quaſi quietus reſidens myſtica intimat.

Mat. 5. a ¶ Be. Quod apud Matthæū plenarie ꝑ
†Mat. 5. a. octo beatitudines dicit in ſermone perfectionis ad apoſtolos in ſummo mōtis hoc apud Lucā temperantius per quatuor cardinales virtutes cōprehendit in leuiore ſermone ad turbas in imo. Di-
†Mat. 5. a cit ergo: Beati pau. Ecce temperantia, quæ etiā facit cordis mūdiciā. Beati q̄ nunc eſuritis. q cōpatiūtur alijs & miſerent, & tribuūt ſua: non quærētes aliena. Ecce iuſtitia: quæ etiā facit miſericordiā. Beati q̄ nūc fletis. Ecce prudentia, quæ attēdit cę miſera hęc terrena: cę btā cęleſtia: quę etiā pacē facit. Beati eritis cū uos ode. Ecce fortitudo quę facit ēt
† 23. q. 4. ꝙ māſuetudinē: Fortis eſt qui vincit iram,
Chriſtus & alios motus animi. Cōnexæ virtutes: vt q vnā habeat plures hre videatur, ſed ei⁹ quę fuerit vberior, & vberius ꝑmiū. Hoſpitalitas & humilitas & ſanctitas Abrahæ cōmendant: ſed ꝙa fide præſtitit: fide præ cęteris meruit principatum.
b ¶ Qui nunc. Qui eſurit eſurienti cō patitur: cōpatiēdo largit, largiēdo fit iu-
†amos. 6. a ſtius, æqualē ſe inferiorib⁹ præſtat, dolū excludit: veritatē requirit. c ¶ Qui nūc. Qui ꝓpter diuitias hæreditatis Chriſti, ꝓpter panē vitæ æternæ: ꝓpter ſpē cęleſtiū gaudiorū: fletus: eſuriē: pauptatēq; deſiderat beatus eſt: multo beatior, qui has virtutes inter aduerſa ſeruare nō trepidat. d ¶ Gaudete & exul. Inter odia cordiū, inter ꝓbra linguarū, iter manus pſequētiū, lætiori corde verſamini, intuitu ſupnæ mercedis. e ¶ Secundū hæc. Exēplo prophetarū cōfortat illos, ꝙa vera dicētes perſecutionē ſolēt pati.
f ¶ Veruntamen uæ &c. Matthęus,
Mat. 5. a in mōte, beatitudines ſolūmodo probo
†Pſeudo rum: Lucas verō in campo, etiam vę deſcribit improborū, ꝙa rudes adhuc auditores minis & terroribꝰ ad bona ſunt cōpellendi, perfectos ſatis eſt præmijs inuitari. Veruntamē uæ. Cū ſuprà regnū cælorū pauperū eſſe dicatur: ex oppoſito apparet, ꝙ ab hoc regno ſe alienat q cōſolationē quærit in tēporali-
Myſticè bus: Nec tā diuitiæ cę amor diuitiarū in culpa eſt. ¶ Myſticè. Dues populus Iudaicus, vel hæreticus, vel philoſophus mūdi, qui vbertate verborum & facundiæ patrocinio delectati, ſimplicitatem veræ fidei ſupergreſſi: theſauros inutiles condiderunt: ſecūdum vſum ſeculi de generatione Chriſti diſputantes: qui in futuro egeſtatem fidei ſuæ recognoſcent, cibumq; perfidiæ: quæ in præſenti ructant æterno macerati ieiunio cauſam tanti ſupplicij eſſe ſcient. Eritq; tempus cum riſus ſuos lugeant. Quibus bene dicitur: Væ cum benedixerint vo. ho. quia dum hic placent potentibus, maledicto perpetuo ſe ſubdunt: quia ſicut pauperes, eſurientes, flentes, in probitate malorum probantur: ſic diuitijs, epulis, riſuiq; vacantes, mala obſequentium clientela: maiorem ſouentur ad pœnam. g ¶ Qui ſaturati eſtis, quia eſurietis. Qui
ſ. 16. d inter diuites amplius abundaris, ſicut dives qui induebatur purpura & byſſo & epulis, qui de digito Lazari quærit guttam
Eccleſi. 7. a aquæ. h ¶ Væ uobis, qui nunc &c. Salomon: Cor ſapientis, vbi eſt triſticia, cor ſtultorum vbi eſt lætitia. docens ſtultis ciam ridentibus, prudentiam flentibus aſcribendam. i ¶ Benedixerint uobis omnes homines &c. Magna pars pœnæ eſt peccatorum ſua ſcelera non modo non argui: ſed inſuper quaſi bene geſta laudari. k ¶ Diligite inimicos ueſtros: benefacite &c. Dicto quid ab inimicis poſſint pati, ſupponit qualiter ad ipſos ſe debeant habere inimicos: Et hic eccleſia non facte imbuitur, ſed validiore charitatis cibo roboratur. Non ſufficit non odiſſe, ſed quod vltra humanam
☞ naturam eſt confirmatio prędictiū, vt ibi dictū fuit. Secūdū opinionem aliā, quę dicit iſtū ſermonē alīū ab illo, dicē dū, qd' ſaluator hic inducit ad quatuor virtutes, quę videtur oppoſita terrenę ſeu mūdanę btūdini: quā Boetius in libro de conſolatione vocat falſam vel mendacem felicitatē: ꝙ quas quidē virtutes deuenit ad verā beatitudinem. Beatitudo em̄ terrena primò cōſiſtit in abūdātia temporalium bonorū, quę frequēter eſt occaſio multorū malorū: Et ideo ſaluator inducit ad oppoſitū, cū dicit: a ¶ Beati. Et accipitur hic paupertas voluntaria per quā quis contemnit & abijcit à ſe bona temporalia, quātū poteſt fieri bono modo, vt homo liberius vacet operib⁹ vitę cōtemplatiuę. b ¶ Quia ueſtrum eſt reg. ſcilicet hic in ſpe. & poſtea erit veſtrum in re. Sed ò cōſiſtit in hoc qd' bñ ſit homini quātum ad corp⁹, videlicet in cibis & potibus, & huiuſmodi carnis delectabilib⁹: Et ideo ſaluator iducit ad † prō oppoſitū dicēs: c ¶ Beati q nūc. abſti nentes à prędictis delectabilib⁹, ꝙtū bono modo poteſt fieri, vt caro redigatur in ſeruitutē animę, vt ſic percipiant conſolatiōes diuinę, ideo ſubdit: d ¶ Quia ſatura. inchoatiuè in preſenti vita, percipiendo prædictas cōſolationes, ſed perfectè in pria, ſecūdū qd' dicit Pſal. xvj. d. Satiabor cū appuerit gloria tua. Tertiò cōſiſtit in tęali iocūditate inepta: Ad cuius oppoſitum inducit dicēs: e ¶ Beati qui nūc. cōſiderādo, qd' tēpus preſentis vitæ nō eſt niſi luct⁹ & triſtitiæ: Tum ratione culpę, ſine cuius cōmiſſiōe vita prę-
H ſens nō poteſt trāſire, ſaltē ꝙtum ad culpā venialē: Tum ratione dilatiōis glorię ſecūdū qd' dicit Can. v. c. Nunciate dilecto, quia amore lāgueo. Quartò, conſiſtit in fauore hominū & laude, ex quib⁹ frequēter hoīes ſupbiunt & in alia vitia cadūt. Ideo iducit ad contrariū. ſ ¶ Beati eri. Nō qd' aliqs debeat odiū hominum quærere & affectare, ſed quia timore huius odij nō debet veritatē vitæ iuſticiæ & doctrinæ dimittere. g ¶ Sēcū dū hæc. ſ. veris vt patet de Ieremia quē propter veritarem ab eo dictam reputauerunt proditorem, & eum incarcerauerunt, & tandem lapidauerunt, vt dicunt aliqui. Et de Iſaia quem ſerra ſecauerunt: & de multis alijs. h ¶ Veruntamen. Hic conſequēter retrahit ab actibus vitiorum dicens: i ¶ Væ uobis, diuitijs abutentibus: veruntamen ꝙa multi bene vtuntur diuitijs, ſecūdū qd' dicitur Eccle. xxxj. a. Beatus vir dives q̄ inuentus eſt ſine macula &c. Et btūs Ambro. dicit: Sicut diuitiæ ꝑ ſe impedimēta ſūt reprobis, ita ꝑ ſe ſūt adiumēta virtutis: ideo ſubdit: k ¶ Qui habetis conſolationē ueſtrā. abutēres diuitijs ad vitæ voluptatem. l ¶ Væ uobis qui ſaturati eſtis. in præſenti. m ¶ Quia eſurietis. in futuro. n ¶ Væ uobis qui nunc ridetis. per ineptam lætitiam ad peccatum mortale declinantem, ſecundum quod dicitur Prouerbiorum ſecundo. c. Qui lætanter cum male fecerint, peſſimis. o ¶ Væ cum benedixerint uobis omnes homines. per applauſum talem nutrientes vos in malis, ſecundum q̄ dicitur. Pſal. ix. d. Laudatur peccator in deſiderijs animæ ſuæ, & iniquus benedicitur. p ¶ Secundum hæc faciebāt prophetis patres eorū. ſcilicet falſis qui ad habendum populi applauſum prophetabant falſum, ſicut patet. iij. Regum. xxij. de Sedechia qui fecit ſibi cornua ferrea ad prophetandum falſa, non ſolū verbis ſed etiam factis, ſicut & prophetæ veri verbis & factis alijs quando vera prophetabant. q ¶ Sed uobis dico qui auditis. Hic conſequenter inducit ad actus virtutum: & primò quātum ad illas ad virtutes quæ pficiunt appetitum. Secundò quantum ad illas quæ perficiūt intellectum, ibi: Dicebat autē illis. Illa diſtinctio ramē nō eſt præciſa ſed à principaliori parte, ꝙa in ꝙlibet ponūt aliqua ptinētia ad pfectionē intellect⁹ & volūtatis. Circa primū dicitur: r ¶ Diligite inimicos ue. Phariſæi & legiſperiti circa hoc errabant dicētes, qd' ſicut amicus eſt diligēdus, ita inimicus odiēdus, quē errorē remouet ſaluator dicēs: Diligi. quia licet vi-
☞ tium eorum

a ¶ Hi a peccato abſtinent: ſeculum calcant: illecebroſa non quærunt. ¶ Spiritu.

Beati pauperes, quia uestrum est re- a b
¶ Iuſticiam.
b gnum dei † Beati qui nunc esuritis, c d
c quia saturabimini. Beati qui nunc
a ¶ De prſenti miſeria, de dilatione bonorum.
flētis, quia ridebitis. † Beati eritis, f
¶ Corde.
cum uos oderint homines, & cum
a ¶ Pellendo de ſynagogis. b ¶ Nomen crucifixi
separau ērint uos, & † exprobaue-
a ¶ Quantum ad iudæos & gentiles, nomen chriſtianum ſæpe a memoria abraſum, & electum eſt ab hominibus.
rint, & eiecērint nomen uestrum,
a ¶ Nulla alia cauſa. b ¶ Cuius nomen veſtrum faciris cognomen.
tanquam malum propter filium hō
d minis. † Gaudete in illa die, & exul
a ¶ Multa patientibus in terris, multa merces erit in cęlis.
tate: ecce enim mērces uestra multa g
c est in celo. Secundum hæc enim fa-
a ¶ Qui timore non deficiebant a veritate.
ciebant prophētis patres eorum.
a ¶ Nunc quidem poſſunt exprobrare, & deijcere. Sed inde eis vę.
b ¶ Quia perdetis vſum temporalium quem nunc diligitis
f † Verūtamen uę uobis diuitibus, h i
a Contra neceſſarias temporis miſerias.
b ¶ Quam quæritis.
qui habētis cōsolationem uestram k
a ¶ Qui in deſiderijs vobis placentes, nullam veri boni famem patimini.
g Væ uobis qui saturati estis, quia l m
¶ Scilicet epicuris.
h esurietis. Væ uobis, qui nunc ride- n
i tis, quia lugebitis & flebitis. Væ o
cum benedixerint uobis omnes ho
a ¶. i. benedicebant pſeudo prophetis, qui ob captandum vulgi ſimorem de corde ſuo prophetabant.
mines. Secundum hæc faciēbant p
† prophetis patres eorum. Sed uo- q
a ¶ Hoc perfectum non impoſſibile.
k bis dico qui auditis: Diligitē inimi- r

A natura est, præcipiẽ diligere. Et cũ lex vicissitudinẽ imperet vltionis, euãgelium inimicitijs charitatẽ, odijs benignitatem maledictis vota, psequẽtibus patiẽtiam, esurientib⁹ etiã gratiam remunerationis impertit. a ¶ Orate pro calũ. Quod ꝓphetę videntur imprecari, nõ vota sũt optantiũ, sed prenũciationes futurorũ: ipsi enim pro inimicis orabãt. b ¶ Et q te. Cũ charitas patiẽs sit, debet patiẽtiã verbãtis sustinere, cum benigna sit, nõ debet respõdere maledictis. Si non quærit quę sua sũt, nõ debet resistere rapienti: si nõ æmulat non debet odisse inimicum. c ¶ Præbe il. Medicus animarũ quos ad curãdos proximos instruit, oĩa quæ ad salutem ꝓximorũ valere possũt tolerare præcepit. Et ptinet ad misericordiã, vt tanq̃ ã filijs ægrotãtib⁹ & freneticis si salus illorũ hoc exigat, multa patiant, donec infirmitas transeat. Quid tã mirũ quã ꝑcutienti maxillã præbere, immo. eis indignãtis impetus frangit, ira sedat, & per patientiã ille inuitat ad pœnitentiam. d ¶ Vestimen. Qđ de vestimento & tunica dicit. & in alijs est faciendũ, quę aliquo iure temporaliter nostra esse dicimus. Si eñ de necessarijs hoc ipertur, multo magis supflua cõtemnere pcipitur. e ¶ Ne repetas. Quia charitas est patiẽs, benigna est, nõ tm iniurias inimici fortiter sustinet, sed etiam amici quoq̃ gratiã benignè pręuenit, vt beneficijs alijs trahãtur. Vñ lati⁹ instruit subdẽdo: Et si dili. f ¶ Et prout vultis. B Ne videat legẽ dissoluere, i beneficijs vicẽ seruat, quam negligit in iniurijs. Nec ait prout faciũt, sed ꝓut vultis vt faciãt vobis homines, & vos faciatis illis. vt vicissitudo sit cumulatior, cũ votis actus ęquatur. Et nõ tm iam ad amicos opa charitatis extẽdite, sed etiã ad inimicos. vt amici esse incipiant: & pri⁹ affectũ dilectionis, & post modũ opera extẽdite charitatis g ¶ Et si diligi. Quantũ vobis gradus ꝓfessionis eximior, ita necesse est. vt cura virtutis sit vberior: vt etiam nõ amãtes charitatis sinu ãplectamini. ¶ Duo sunt genera bũficij: Vel cũ benuolè donam⁹ qđ dam⁹: Vel cũ reddituro cõmodam⁹. h ¶ Verũtamẽ Postq̃ dilectionem & mutuũ beneficiũ peccatorũ quasi infructuosa redarguit: Nunc qualiter hęc ã fidelibus fructuosè fieri debeãt, ostendit: Q. Quãuis peccatoribus non prosit talis dilectio & mutuum beneficiũ, tamen vos diligite, non tm ductu naturæ, sicut illi amicos, sed altiori gradu virtutis inimicos. Philosophi in tres partes diuidunt iusticiam. Vnam in deum quæ pietas dicitur. Aleram in parentes, vel reliquum humanum genus. Tertiam in mortuos, vt his exequiarum iusta, soluantur. Sed dominus legis oraculum, & prophetiæ fastigium supergressus, in eos quoque qui læserint pietatis porrexit officium. i ¶ Nihil inde sperantes: & erit. Non in hominem spem mercedis figentes: Qui siue reddat qđ cõmodatis, reddet tm & deus quo iubente feciſtis, siue nõ reddat, hęreditas vestra in ęternũ erit. k ¶ Estote ergo misericordes sicut & pater uester misericors est. Pluit super malos ꝓuentus, terra nõ negat, idem sol bonos & malos illumnat. ¶ Mystice populũ Iudæorum propheticis pluuijs irrigat, & non merentibus radius æterni solis resulsit. Si ergo illi crediderint, estote eis misericordes, docendo, & extollendo, & nolite temerè iudicare ne qs sui conscị delicti, in alterũ cogatur ferre sententiam. Noli.

Nicolaus de Lyra.

c ✠ tium eorum sit odiendũ. natura tm est diligẽda. Sciẽdũ tm qđ diligere est velle alicui bonũ. Triplex est aũt genus bonorum: quędã sunt spiritualia, quę sũt bona gr̃ę & gloriæ & quantũ ad hoc omnes tenemur inimicos diligere optando eis bona gratiæ, quibus homo non potest malè vti: & ideo tenemur ea velle etiã inimicis: quia inimicis: quia omnis homo ex charitate est diligendus. Alia sunt C bona naturæ, vt fortitudo corporis, sanitas, subtilitas ingenij, & consimilia. Alia autem sunt bona fortunę. s. diuitiæ, honores, & similia. Et istis duplicibus bonis possunt homines bñ vti & malè: propter quod talia non tenemur inimicis velle, nisi inq̃tũ faciunt ad eorum salutẽ. a ¶ Benefacite his qui uos oderunt. Beneficentia est effectus dilectionis. & ideo proportionatur ei sicut effectus suæ causæ: & ideo tenemur benefacere inimicis i his quæ spectant ad eorũ salutem pro loco & tempore & alijs circũstantijs debitis cõcurrentibus: nõ aũt tenemur in alijs. Et quia est quoddã beneficium, quod ã quolibet q̃tũcũq̃ paupere potest exhiberi, & pertinet ad salutẽ. s. orare pro salute animarũ: & ideo istud beneficiũ ꝓ loco & tẽpore & alijs circũstantijs tenemur exhibere etiã inimicis. ideo subdit: b ¶ Benedicite maledicẽtibus uobis. imprecando eis bona gratiæ & gloriæ. c ¶ Et orate pro calũniantib⁹ uos. optando eis dicta bona. d ¶ Et qui te percusserit i maxillã, præbe illi & alte. Istud nõ est intelligendum semper q̃tũ ad effectũ exteriorẽ: vnde & Christus in maxilla percussus, vt habetur Iohã. xviij. nõ obtulit aliã: sed magis percutiẽtẽ se charitatiuè correxit dicens: Si malè locutus sum, testimonium perhibe de malo. Si autẽ bene, cur me cædis? Sed est intelligendũ sed m præparationẽ animi, secũdũ ꝙ dicit Aug. lib. de sermone dñi in mõte: quia homo debet habere animũ præparatũ ad sustinẽdum percussionẽ in illa maxilla anteq̃ susciteret scandalũ vel aliquid aliud cõtra charitatem. e ¶ Qui aufert tibi D uestimentũ aut tunicam noli ꝓhibere. Eo modo intelligendũ est secũdũ præparationem animi in casu cõsimili. Nõ aũt in casu, in quo ex tali permissione nutriretur rapiẽs in malicia sua: imo in tali casu nõ esset bonũ sustinere, nisi propter scandalũ vel aliqđ aliud mal⁹ malũ euitandũ. f ¶ Omni autẽ petenti te tri. s. donũ, vel verbũ, secundũ ꝙ dicit Aug. Quia si irrationabiliter petat, tribuendũ est ei verbũ, ostendendo ꝙ irrationabiliter petat: Et tunc sicut dicit Aug. Melius enim ei aliquid dabis, cũ iniustè petentẽ correxeris. Si autẽ rõnabiliter petat, tribuendũ est ei donum qđ petit. Et si sit in necessitate extrema positus: talis datio cadit sub præcepto. vnde dicit beatus Ambro. Pasce fame morientẽ: si nõ pauisti occidisti, alias est supererogatiõis. g ¶ Et q̃ au. scilicet in iudicio. Et hoc intelligendũ est secũdũ ꝓparationẽ animi, sicut dictũ est de auferẽte vestimentũ. h ¶ Et prout uultis. Hoc intelligitur de velle rationabili & ordinato tãtum. i ¶ Et uos faci. istud facere in casu necessitatis est præceptũ: in alijs supererogationis. k ¶ Et si di. eos qui uos diligunt. tantummodo. l ¶ Que uobis est gratia. merces ã dęo reddenda in æterna vita? q. d. Nulla: quia talis dilectio nõ ꝓcedit ã charitate quę se extẽdit ad omnes homines: & ideo nõ est meritoria. m ¶ Et si benefe. Eodem modo exponendũ est, quia beneficẽtia est effectus dilectionis, vt prędictum est. n ¶ Et si mutuum dede. Eodẽ modo exponendũ est. o ¶ Nã & pecca. i. dant mutuum: quod patet ex hoc quod subdit: p ¶ Vt recipiãt ęqualia. nõ vltra sortẽ sed mutuũ ęquale si voluerint petere. q ¶ Verumtamẽ dili. inimi. nihil extra sortem, nec seruitiũ, nec aliud sed ex charitate quæ est principium & ratio merendi apud deum. r ¶ Et mutuum date nihil inde spe. hoc est iam expositum suprà, ideo subditur: s ¶ Et erit mer. &c. & eritis fi. al. quia sola charitas diuidit inter filios regni & perditiõis. t ¶ Estote misericor. &c. Deus enim releuat miserias nostras nõ expectando aliqd ã nobis, sed propter suã bonitatẽ. Sic hõ debet moueri ad releuandũ miseriã proximi propter amorem bonitatis diuinæ.

x ij ✠ Nolite iu-

a ¶ Homines, non vicia. mentis vel etiam corpora.

b ¶ Ministrando cibũ

a ¶ Bona optate. ¶ Hinc ꝓpositus. Maledicimur & benedicimus blasphemamur & obsecramus.

a ¶ Ex hoc solo q̃ sperat is recipere, non ꝓ deo datis

a ¶ Dedit eis potestatem filios dei fieri. ¶ Cohęredes Christi

Bõa tripli. cia sũt non ãq̃liter oĩb⁹ optãda

Percutit

Tob. 4. c

Mar. 5. g

mutuum

et pluit

ũsticiq̃ partes tres secũdũ philosophos.

Glos. ordi Lucæ Cap. VI. De Lyra

Etentiam. a ¶Nolite iudicare. Sunt quædam media & incerta quo animo fiãt, quia benè & malè possunt fieri. Nescimus etã qualis futurus est, qui nũc apparet malus: de cuius correctiõe desperare, cumq; quasi abiectũ reprehẽdere temerariũ est. ¶De aptis q̃ bono aĩo fieri nõ possũt, pmittit nobis iudicare. b ¶Eadẽ qp. Generaliter de oĩbus potest accipi. quæ mẽte, manu lingua aguntur, qa secundũ opera singulorũ reddet deus. Eadem qppe. Ambro. Non iniqua mensura rependet de⁹: sed est ac si dicat: Ipsa temeritas iudicãdi & iniqua mensura tibi nocet, te punit, & sæpe nõ illũ de quo hoc agis. Vel si rectè iudicas & metiris tibi, pdest, te saluat, & si aliquãdo non illũ cui hæc impẽdis. c ¶Dicebat. p quã inuitat ad eleemosynã dãdam. & ad dimittẽdam iniuriã. d ¶Nunqd põt. Si cõtra violentũ ira te cæcauerit. Si contra petẽtem auarus eris, nunqd vitiata mẽte tua, vitiũ eius curare poteris? Nec solum qui tibi iniuriam fecit, sed etiã tu qui ferre nescis reus eris. Sed si improbitas illius te tranquillũ inuenit, & ille pœnitebit, & tu de patientia coronaberis: quia cæcũ vidẽte oculo. i. sereno corde ad lumẽ ducere curasti. e ¶Sicut ma. Deus non suas vlciscitur iniurias, sed tolerando persequutores mitiores reddere voluit: discipuli q hoĩes sunt, hanc regulam perfectionis debent imitari. f ¶Quid au. Verè peccãs peccãtẽ castigare nõ valet, qa qui superbia vel odio vel alio vitio prẽuẽti, leuia hęc vel nulla iudicãtes, grauiter increpãt illos q̃s à statu mẽtis vident, vel ira vel aliquo leui peccato pturbatos: hi tales amãt magis vituperare & cõdẽnare, q̃ corrigere & emendare. g ¶Nõ consi. Aptus oculꝰ malè videt. s. iactantiã sui, dum alĩ vult mederi: sed cæcus se nõ valet intueri dũ F in hoc deterius cadit. h ¶Hypocri. Si quẽ vis reprehẽdere, primũ vide si similis eis sis. Qd̃ si es, pariter ingemisse. & noli eũ tibi obtẽperare, sed pariter conari monere. Qd̃ si non es similis, tñ qa olim fuisti. vel esse potuisti, condescẽde. & nõ ex odio sed misericordia argue. Raro ergo non sine magna necessitate sunt obiurgationes adhibẽdæ: & nõ nisi respectu dei, remota ab oculo trabe. ¶Hiem odio vel liuore oĩa accusare suscipiũt & volũt videri cõsultores, sine exẽplo suę emendationis. Sed priꝰ debẽt auferre trabẽ inuidiæ, vel maliciæ, vel simulationis de occulto suicordis vt valeant eĩcere festucã irę vel alicuius liuoris culpæ de oculo fratris i ¶Nõ est. Arbor bona vel mala, nõ natura, quę à deo in omnibꝰ bona creata est, sed bona vel mala voluntas: Fructus, opera: quæ nec bona malæ voluntatis possunt esse, nec mala bonæ voluntatis. k ¶Neq; ar. Si veram vis habere iusticiam & non fictam quæ verbis ostendis factis imple, vt sis bona arbor, & bonis fructibus orneris: Quia & si fingat hypocrita, non est bonus qui facit opera mala: & si reprehendit insontem, non ideo malus est qui facit opera bona. Et nota, quod de manifestis hic agitur. l ¶Vnaquęq; enim arbor ex fructu suo. Mali suo fructu noscuntur, dum bonos opprimunt, & deum si non verbis, blasphemant factis: Et maximè per impatientiam dinoscuntur in tempore aduersitatis. Se iunia enim & oratio. & huiusmodi sunt simulatis vt & bonis: Sed non debent oues pelles suas deponere etiam si aliquando lupi eis se contegant. m ¶Cognoscitur. Non à veste, sed ab operibus quæ fiunt ab eis cognoscuntur. Quia vt spina non facit vuam, sic bona arbor bonum, mala malum: & non econuerso. n ¶Neque enim de spinis. Non de spinis id ẽ solicitudinibꝰ mundi. ficus id est dulcedo resurrectionis, neque de rubo id est punctione vitiorum, vua. i, fructus animæ. Quæ sicut vua proxima terrenis, ximaterrenis, corrumpitur, in superioribus maturatur. Vel de ea re G ne quæ generat spinas & tribulos. non vindemiamus Christum, qui sicut vua; pependit in ligno. ¶Spina & rubus, hæreticis à quibus nullus sapientium sanctitatem vel virtutem poterit inuenire: sed conscindunt & cruentant approximantes. Vel spinæ & rubi, curę seculi & punctiones vitiorũ. Vua & sicꝰ, dulcedo nouę cõuersationis quã Christꝰ in nobis esurit, & seruor dilectionis q lętificat cor hois. ¶Nõ de spinis & rubis vua vel ficus, quia mens adhuc hominis veteris pressa consuetudine, potest quidem simulare, sed non ferre fructum noui hois. Qd̃ si quando facta vel dicta malorũ, psunt bonis, non hoc faciunt mali, sed fit de illis consilio dei.

☞Profert bo

a ¶Non tantum in largitate beneficiorum sitis misericordes, sed etiam in iudicando.

a ¶Nolitẽ iudicare, & non iudicabi- a ¶A deo.
mini. †Nolite condemnare, & non
a ¶Iniurias. ¶Et quędam aperta.
condemnabimini. Dimittitẽ, & di-
a ¶Peccatum vestrum. b ¶Beneficia. c ¶Vita æterna.
mittẽtur uobis. Dãte, & dãbitur uo b
a ¶Vtilem. b ¶A plenam.
bis. Mensuram bonam & †cõfer- c
a ¶Conquassatam. d
tam & cõagitatam, & supereffluen e f
a ¶Erunt causa vt deus det, quia occasio promerendi fuerũt.
b tem dãbunt in sinum uestrum. † Ea g
dem quippe mensura, qua mensi fu h
c eritis, remetietur uobis. Dicebat au i
d tem illis & similitudinem. † Nun-
¶Stultus stultum docere.
quid potest cæcus cæcum ducere? k
¶In perditionem.
Nonne ambo in foueam cadunt? l
a ¶Apostolus homo fragilis. b ¶Christũ deũ omnipotẽtem.
† Non est discipulus super mãgi- m
strum. Perfectus autem omnis erit n
e si sit sicut magister eius. † Quid au- o
a ¶Leuius crimen, vel quicquid turbat oculum mentis.
tem uides festũcam in oculo fratris
¶Grauius crimen. ¶Intentione.
tui, trabem autem quæ in oculo tuo
¶Non potest minus, vt iram in fratre emendare, donec maius vt odium, vel inuidiam pepuleris de corde tuo.
g est non consideras? Aut quomodo
potes dicere fratri tuo: frater, sine
eĩciam festucam de oculo tuo: ipse
h in oculo tuo trabem non uides? Hy
pocrita, eĩce primùm trabem de
a ¶Non enim est prius doctor alij idoneus mederi, qui nondum se sanauerit.
oculo tuo, & tunc pẽrspicies ut educas festucam de oculo fratris tui.
¶Voluntas.
i †Non est enim arbor bona quæ fa-
¶Opera. ¶Voluntas.
k cit † fructus malos: neq; arbor mala
¶Opera.
l faciens fructum bonũ. Vnaquæq;
m enim arbor ex fructu suo cognosci
n tur. Neq; eñ de spinis colligũt ficus,
¶Sed.
neq; de rubo uindemiant uuã. † Bo- p
a ¶Intentione cogitationis.
nus homo de bono thesaũro cordis.

Nicolaus de Lyra.

†Mat. Marc.

a ¶Nolite iudicare. Qualiter autem iudicium sit peccatum dictum fuit Matth. vij. b ¶Date & dabitur uo. scilicet bonum naturæ, fortunæ, gratiæ †Mat & gloriæ, dum tamen datio fiat ex charitate, ideo subdit: c ¶Mensuram bo. quantum ad bona fortunæ, quæ aliquãdo conferuntur propter opera pietatis. d ¶Et confertã. quantũ ad bona naturæ, sicut sanitas: & huiusmodi, quæ etiam aliquãdo conferũtur propter opera pietatis. e ¶Et coagita, quantum ad bona gratiæ. f ¶Et supereffluen. †Mat quãtùm ad bona gloriæ: & ideo dicit Apostolus, j. ad Timo. iiij. c. Pietas ad omnia valet: promissionem vitę quæ nunc est habens & futuræ. g ¶Eadem qppe mensura &c. quia secundum quòd opera pietatis sunt maiora, & retributio diuina. Ista tamen maioritas non est attendenda semper secundum magnitudinem operis exterioris, sed magis secundum magnitudinem interioris affectus. Vnde & Marci. xij. vidua quę misit duo minuta in gazophylacium secundum testimonium Saluatoris dicitur plus misisse quàm multi diuites qui magna dona miserant. h ¶Dicebat autem il. Hic consequenter inducit Saluator exẽplum ad virtutes perficientes intellectũ quæ sunt sapientia de diuinis, & scientia de humanis. in quantum ordinantur in deum. Et istæ virtutes potissimè requiruntur in prælatis & rectoribꝰ aliorum, cuiusmodi futuri erant apostoli, & alĩ Christi discipuli, & eorum successores scilicet episcopi & sacerdotes curati, & hoc est quòd dicitur. i ¶Nunquid potest cæcus &c. Id est carens scientia †Mat & sapientia. k ¶Cæcum ducere. id est ignorantem dirigere. quasi dicat. Non, ideo subditur: l ¶Nonne ambo in foueam cadunt. id est in trasgressionem & peccatũ. quasi dicat. Sic: Vnde Gregorius in pastorali. Cum pastor per abrupta graditur, consequens est vt grex ad præcipitium sequatur. ideo sequitur: m ¶Non est discipulus super magistrum. & ideo non est mirum, si ipsum sequatur: vnde sequitur n ¶Perfectꝰ autem omnis erit si sit sicut magister eius, quia si assimiletur bono magistro, erit perfectus secundum veritatem. Si autem malo, erit perfectus secundum quandam trãsumptionem: eo modo loquendi, vt dicitur quinto Metaphi sices. Sic autem transferentes & ad mala, dicimus calumniatorem perfectum, & latronem perfectum: quoniam & bonos dicimus ipsos, & latronem bonum, & calumniatorem bonum: Et quia prælatus & rector malus non habent frontẽ corrigendi. ideo subditur: o ¶Quid autem uides festucam in oculo fratris tui: trabem autem quæ. hoc expositum est Matth. vij. p ¶Bonus homo de bo. Qui thesaurus est scientię & virtus.

☞Profert bo

A a ¶Profert bo. Diligit inimicū. Omni petēti tribuit, & hmōi.
☞ b ¶Profert malū. Odit amicum: aufert aliena, non dat sua: & hmōi quæ d: us iudicat secūdum ītentionē cordis: Et verè, quia de bono vl malo corde ,pcedit, bon⁹ vel mal⁹ debet iudicari fruct⁹ quia: c ¶Ex abū. qd' iterius latet, loquitur os. i., pcedit exterius effect⁹ tā in verbis q̄ in factis. Hoc est q̄tum ad diuinū examē cui loquit̄ os cordis: quia ex qua intentione verba, pcedunt, nō ignorat: Quia etiā verba quæ exterius bona videntur, qa ex mala radice ,pcedūt. nō bona esse iudicat. vñ subdit: Quid autē uoca me do. Q. Quid folia rectæ confessionis vos germinare factis, q nullos boni opis fructꝰ ostenditis: ¶Ex abundātia. Per oris loquutionē, vniuersa quę actu vel cogitatu de corde ,pferūtur, dñs significat, Nā & verbum ,p facto solet poni, Vñ: Nō fuit verbum, qd' nō ostēderet eis. d ¶Quid. Hæc vocatio videtur fructꝰ bonæ arboris: sed qa non ,pcedit de pinguedine charitatis, de⁹ non bonū iudicat. Quæ autē bonorū malorūve fructuū vera discretio sit, sub alia figura supponit: Omnis qui ve. &c. e ¶Omnis q ue. Postquā de apte mal: de verè & simulatis bonis diu disputauit, bonos auditores verbi si bīpsis, malos diabolo assimilat. Quia sicut Christus varijs hominū psonis vnā ecclesiā cōstruit, erudit, gubernat, in vitā æternā pducturus: Sic bon⁹ auditor varijs virtutib⁹ supnā sibi māsionē ędificat in futuro cū Christo de dedicatione lętaturus, Et sicut diabol⁹ obedictes sibi de cælis ad terrena & ad pētā trahit, vbi nō ē fūdamētū, qa malū est sine subst̄atia, & sē per in deteriora præcipitat: sic mal⁹ auditor siue sit initiatus mysterijs Christi, siue ex toto alien⁹, quasi in puteū sine fundo pręcipitat⁹, nō inuenit vbi se retineat: sed cū venerit in ,pfundū malorū, cōtemnit. f ¶Fodit in. Fodit in altum q præceptis humilitatis terrena oīa de suorū cordib⁹ tūdit⁹ eruit, ne ,pter aliqd' fluxibile deo seruiat, vt incōcussā in eis habeat māsionē. g ¶Posuit fund. Fundamēta pluraliter, doctores: singulariter fūdamētū, doctor doctorū Christ⁹. ¶Moraliter. Fundamēta dom⁹, int ētiones bonæ cōuersationis: quas p humilitatem christianā exhaustis superuacuarum cogitationū ruderib⁹ pfectus auditor in se inserit, hoc inse spūaliter agēs, qd' Christus in vniuersa ecclesia generaliter agit. h ¶Inundatione. Hanc inundationē alibi portas inferi appellat. Et portę inferi non præ.ad.eum. Hæc inundatio tribus modis fit: qa tētat, qsq; à ,ppria cōcupiscētia, vl falsorū fratrū ipprobitate, vl'apta exteriorū impugnatione. i ¶Illisum. Potest per impetum fluminis, extremi iudicij discrimen intelligi, quando ecclesia vtraque est consummata: Omnis qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur. k ¶Domui illi. Singulæ nostræ domus, quotidie, vel immūdorum spirituum vel improborum hominum: vel suæ ip sius mentis vel carnis inquietudine pulsantur. Et quantum promptis viribus fidunt indinantur; quantum inuictissimæ petræ ad herent: labefactari nequeunt. l ¶Supra terram &c. Diabolus mundum qui in maligno positus est super terram ædificat: quia ad terrenorum amorem trahit. Sine fundamento ædificat, quia peccatum in propria natura non subsistit, quia malum substantia non est, qd' tamen vbicumque fit i bona natura coalescit vel sine fundamento. i., sine fundo. Sicut ergo qui in puteo mergitur, putei in fundo retinetur, sic anima lapsa quasi inquodam loco fundi consistit, si in aliqua peccati mensura se retinet. Sed cū peccato in quo labitur non potest esse contenta, dum ad deterior quotidie ducitur, quasi in puteo quo concidit fundum quo figatur non inuenit, m ¶Concidit &c. Omnis conscientia, quæ spe fixa quæ spe fixa in deum non pmanet, in tētationibus non valet persistere, & tantò plus agitur, quantò plus in illis quę mūdi sunt à superioribus diuīgit: Et verè omnes mali vl ficte bōi grucre q̄libet tētatiōe. peiores fiūt. C

† Mat.7.c

Isa.33.b.

Christ⁹ & diabolus si obedientes diuerso fine rerum nerant.

B

†firmam †ędificanti

Pro.18.a.

Moraliter

Matt.16.c.

Infra.14.c

1.Io.5.d.

Sup terrā ędificās, sine fūdamēto ędificat,

GLOS. ORDI.

CVm autē ím. Cap. VII. Pulchrè vbi pręcepta cōpleuit, formam docet suorū exercendi pręceptorū. Nam statim gētilis cēturionis seru⁹ dño sanādus offert, in q̄ Gētiles q mūdana seruitute ægri tenebātur, bñficio dei saluādi exprimunt. o ¶Intrauit. Nō añ intrauit q̄ verba terminasset, & si statim post hæc verba nō intrauit. Priusq̄ em intraret, i ipso interuallo mundat⁹ est leprosus, vt Matthęus pōit. p ¶Misit. Diuina prouidētia seniores Iudæorum mittuntur, & eis pręsentib⁹ lāguidus sanat, vt inexcusabiles sint si credere noluerint. ¶Cēturio amicos mittit, ne pręsētia sua vere cūdiam dñi grauare videretur, & officiū officio ,puocasse. Significat autē, qa nos qui de Gentib⁹ credim⁹ ad dñm, nō ipsi venire possumus quem in carne videre non possumus, sed ad residentem in dextera pris. Gētilis ppl⁹ q̄si cēturio stipat milite virtutū & spūaliū pfectiōe quę icētū significat, Sublimis nihil crenū à dño D sibi suiscp regrēs, sed sola q̄nę salutis gaudia: Et hi ,p seruis. i., p his qui adhuc spū ☞ seruituris

cordis sui

Nicolaus de Lyra.

a ¶Profert bonū. p doctrinā sanā & vitam exēplarē. b ¶Ex abundan. quia secūdum qd' dicit ȷ. Peri hermenias. Voces sūt notę. i., signa earū passionū quę sūt in anima. Et qa mali rectores dicūt se esse vicarios Christi. iō subditur: c ¶Quid autē. q. d. talis autoritas nō cedet vobis ad vnlitatē, sed magis ad dānationē. d ¶Ois. posq̄ saluator pręmisit suā istructionē hic cōsequēter iducit, ad ei⁹ cōseruatioē & patet lra ex dictis Mat. vij. Philoso.

Nicolaus de Lyra.

CVm autē im. Cap. VII. Posq̄ de scripta est Christi in structio. hic cōsequēter ponit eius dē institutionis cōfirmatio. & prio signo sēnibili, scd'o facto insibili, ibi: Rogabat autē illū. Pria in duas qa primò describunt quędā miracula facta corā turbis. scd'o, corā discipul⁹ Iohānis, ibi: Et annūciauerūt Iohanni. Circa primū ponunt duo miracula. primū est de seruo cēturionis sanato, scūdū de filio viduę resuscitato, ibi: Et factū est deinceps. Sētētia primæ partis patet ex dictis Mat. viij. exceptis quæ sequuntur. g ¶Erat moriturus. ex illa infirmitate nisi per Christum fuisset sanatus. h ¶Qui illi erat pręciosus. i. charus & dilectus & ,pter hoc vocat eius filius, Ioh. iiij. secundum Chrys. Alij tamē dicūt, qd' fuit aliud miraculū ab isto: & etiam alia persona curata hic & ibi, vt ibidem plenius dicetur. i ¶Misit ad eum seniores Iudæorū. Mat. viij. dicit qd' ipse met accessit ad Iesū. Sed nō est intelligēdū in psona, ppria, sed qa accessit p amicos & nūcios. Qd'enim p amicos facim⁹, facimus ✠ quodammodo Moraliter

Moraliter. a ¶Cum autem implesset omnia uerba sua. Sequitur: f ¶Centurionis autem cuiusdam seruus malē. Per istum centurionem significatur ratio vel intellectus, cuius seruus est appetitus sensitiuus, qui debet obedire rationi, vt dicitur. ȷ. Ethicorum. sed ex corruptione naturæ, infirmus est ad obediendum, preter quod homo per rationem cognoscens hanc infirmitatem in suo appetitu sensitiuo per se & per alios rogare debet deū, vt sanet seruū suū. Et quoniam humilitas rogātis pro se, pl⁹ aliquādo placet deo, q̄ preces aliorū. iō subdit

x inj ✠ Nec in Israel

a ¶Proceuntum operis.
a sui profert bonum, & malus homo a
¶Thesaurus cordis idem est quod radix arboris: quod de corde profertur, idem est quod arboris fructus.
b de malo thesauro *profert malum.
a ¶Quasi ex thesauro. b ¶Deo & si non hominibus.
c † Ex abūdātia enim cordis os lōquitur. Quid autem uocatis me domine domine: & non facitis que dico?
¶Per fidem. ¶Cum deuotione.
d Omnis qui uenit ad me & audit sermones meos & facit eos: ostendam
a ¶Ipsi christo mediatori
uobis cui similis sit. Similis est hō
¶Ecclesiam, in qua perpetuo manet.
e mini ædificanti domum, qui fodit
f in altum, & posuit fundamenta su
a ¶Petra erat Christus, cuius fidei & dilectioni ecclesia sancta nihil præponit. ¶Non in terrenis.
b ¶Persecutione insurgente.
pra petram. Inundātione autem fa
a ¶Vniuersæ impulsiones. b ¶Edificationi virtutum.
¶Fluminis impetus terr. c, dei. san. ta. su. al. deus im me. e. si commouebitur.
g cta illisum est flumen dōmui illi, &
a ¶Potest irruere sed non diruere. ¶Quod stat non sibi: sed deo tribuitur.
nōn potuit eam mouere. Fundata
a ¶Que ergo cadit non ædificatur in christo.
enim erat supra † petram. Qui au
a ¶Exterius & ideo non habet excusationem.
tem audit & non facit, similis est ho
¶De quo dicitur: Inimicus homo hoc fecit.
mini qui † ædificat domum suam
h supra terram sine fundamento: in
qua illisus est fluuius: & continuò
a ¶Quia monita salutis contempsit. ¶Vt in igtem ęternum.
m concidit & facta est ruīna domus illius magna.

Cap. VII.

a ¶Stans in loco campestri.
n CVm autē † implesset omnia uerba sua
a ¶Ad quam descenderat.
o b ¶De eacum ine montis.
in aures plēbis intrauit Capharnaū Cen
f turionis autē cuiusdā seruus malē ha
a ¶Nisi fide precantis deum, & miserantis christi pietate fuisset vite redditus. In quo notatur q̄ sic inimicos diligit: vt morti eriperet: & spem salutis perpetuæ daret.
bēs erat mōriturus, qui illi erat pre
p ciosus. Et cum audisset de Iesu, misit
ad eū seniores Iudæorū, rogās eum

E seruitutis in timore premũt, domino supplicant, vt eis paulatim ad superiora, puectis, pfecta dilectio foras mittat timorẽ. ¶ Mat. thæus dicit, cẽturionẽ accessisse, qđ p fidẽ intelligẽdũ est, Per fidẽ enim verè ad deũ accedit, quę in centurione à domino commendat. Non inuenit t. fi. in Israel. Porrò Lucas ordine quo gestũ est exequitur, vt itelligere cogeremur, qũo eũ accessisse dicit Matthæus. a ¶ Gentem nostrã. Mystice. Gẽtilis populꝰ (cuius figurã gestat cẽturio) nõ longè habet à domo Iesum: tametsi sub tecto inuitare nõ audet, qa ppe timẽtes eũ salutare ipsius. Qui naturali lege rectè vtitur, vt bona quæ nouit optatur, eo illi qui vere bonus est appropiat. At illis quoserrore gẽtilitatis crimina vinxerant aptari potest, qđ alibi dicit: Quidã enim ex his de lõgè venerũt. b ¶ Iesus autẽ ibat. Solo verbo potẽter curaturus, ad humilitatis cõmẽdationẽ visitare dignatur lãguẽtem, & qui ad sanandũ reguli filium ire noluit, ne diuitias honorasse videretur, ad seruũ vadit, ne seruilem cõditionem spreuisse putaret. Elucet fides in operibꝰ dum sanat: sed plus operatur humilitas in affectibus, dum vadit. c ¶ Nõ sum arbitratus. Propter vitæ gentilis conscientiã: grauari se magis dignatione putauit dñi q̃ iuuari: nec posse habere hospitẽ Christũ, cuius & si fide prædit ꝰ: nõdũ tamẽ sacramentis imbutus. Sed quia qđ infirmitas humana nõ præsumit, diuina gratia dare nouit, in figuram gentilis populi, & suam fidem nondũ cathezizatus à dño laudari & famulũ sanari, p meruit. d ¶ Nã & ego. Si ego homo sub alio possum impare minoribꝰ: quanto magis tu qui super oĩa habens famulãtes angelos, potes per eorũ ministeria sine corporis præsentia dicere infirmitati vt recedat & receder: & sanitati vt veniat, & veniet. e ¶ Nec in Israel. Fides istius etiam electioribꝰ & deũ videntibꝰ antefertur. Etiã in isto vno, fides gentiũ præfertur Israeli. f ¶ Et reuersi sunt. Matthæus planius explicat, cp dicẽte domino: Sicut credidisti fiat tibi: sanatus sit puer. Sed mos est beato Lucę ab alijs plane exposita breuiare, vel etiã de idustria præterire quæ breuiter dicta ab alijs: vel omissa solertius dilucidare. g ¶ Inuenerunt ser. Credẽte dño sanat seruꝰ: qa potest meritum dñi etiã seruis suffragari: nõ tãtũ fidei merito: sed etiã studio disciplinæ. h ¶ Et factũ est &c. Post sanatum infirmũ suscitat mortuũ, qa infirmitas præcedit mortẽ. i ¶ Quę uocatur Naim. Naim est ciuitas Galileæ ĩ secũdo miliario à Thabor cõtra meridiẽ iuxta Endor qui est vicus grandis. Naim autem interpretatur fluctus vel commotio. k ¶ Cum autem appropinquaret portæ ciuitatis &c. Be. Cum verbum caro factum, gentilem populum per portas fidei ad cælestem Ierusalẽ induceret, ecce Iudaicus populus minor, propter perfidiam defunctus effertur: quem mater ecclesia nil in mundo quasi proprium possidens, multis populorum turbis circumsepta: pio affectu plorat: & ad vitam pijs lachrymis reuocare laborat. Quod & interim in paucis Iudæorum conuersis: & tandem in plenitudine impetrat. l ¶ Ecce defunctus efferebatur &c. Defunctus, qui coram multis extra portam effertur: significat criminaliter peccantem: & peccatum non cordis cubili tegentem, sed indicio operis vel locutionis, quasi per ostia suæ ciuitatis alijs propalantem: Quem sicut vnicum deflet mater ecclesia, quæ licet ex multis collecta personis: vna est tamen virgo mater ecclesia, singuli autem filij: Porta qua effertur, aliquis est de sensibus quo aliquis in peccatum corruit: Vt qui videt ad concupiscendum, qui aurem ociosis vel turpibus audiendis: qui linguam commodat litigijs. m ¶ Filius vnicus uni. Amb. Adam de terra portat à quatuor elementis, vnde G homo cõstat. Tangit loculus à deo, i. lignum crucis, quia perijt Adam per lignum paradisi. Homo à terra portatur, quãdo sola ea terrena cogitat vel quãdo æger est, & ambulare non potest. Ab aqua portat, quãdo luxuriari cogitat, vel quãdo prænimio fluxu gore corpus tangi non potest. Ab aere portatur, quãdo omnia pro laude humana facit, vel quãdo pro grauitudine flare non potest. Ab igne portat, quãdo auariciam cogitat, vel quãdo pro nimia febre tãgi non potest. n ¶ Et tur. Multi cum domino, multi cũ vidua: vt viso miraculo multi dei laudatores & testes fiant. o ¶ Tetigit locu. Loculus quo effertur, secura desperati peccatoris est cõscientia, quem fert sepeliendum vel immũda desideria vel adulantium blandimenta, quæ quasi agger terræ pec cantes obruũt. Sed domino tãgẽte cõ scientiam peccatoris, futuri metu iudicij, turba carnalium voluptatum, & inutilium laudationũ coercet, & mẽs ad se reuersa, deo vocanti ad vitam occurrit, & respondet obediendo saluatori. ¶ Loculus quo defertur, corpus est humanũ. Portatores, sunt mali mores, qui ipsum corpus ad mortẽ trahunt. Sed Iesus loculum tãgit, cũ fragilẽ naturã in ligno crucis

Nicolaus de Lyra.

ut ueniret, & sanaret seruum eius. At illi cùm uenissent ad Iesum, rogabant eũ † sollicitè dicentes ei: Quia † dignus est ut hoc illi præstes: Dilegit enim gentem nostram, & synagogam ipse ædificauit nobis. Iesus autem ibat cũ illis. Et cùm iam non longè esset à domo, misit ad eũ centurio amicos, dicens: † Dómine, noli uexari. Non enim sum dignus, ut sub tectum meum intres: propter quod & meipsum non sum arbitratus dignum, ut uenirem ad te: sed dic uerbo, & sanabitur puer meus. Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites: & dico huic uade, & uadit: & alio ueni, & uenit: & seruo meo fac hoc, & facit. † Quo audito Iesus mirãtus est*: & conuersus sequentibus se turbis dixit: † Amen dico uobis: nec in Israẽl tãntam fidem inueni. Et reuersi qui missi fuerãt domum, inuenerunt seruum qui languerat, sanum. Et factum est deinceps, ibat Iesus in ciuitatem quæ uocatur Naim: & ibant cum illo discipuli eius, * & turba copiosa. Cùm autem appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur filius † unicus matri suæ. Et hæc uidua erat, & turba ciuitatis multa cum illa. Quam cũ uidisset dominus, misericordia motus super eã, dixit illi: Noli flere. Et accessit & tetigit loculum.

a ¶ Militari tumore depositio, reuerentiam sumit, ad fidem facilis, ad honorificentiam promptus.

a ¶ Magna fides quæ dei dicere credit esse facere.

a ¶ Ita angeli tibi seruiunt.

a ¶ Quod suam intelligit maiestatem. ¶ Nonvt turbati animi, sed docentis nos, quos opus est moneri de hu iusmodi mirari.

a ¶ Præsentis temporis. Innenit enim in antiquis.

b Et si a prophetis edocti.

a ¶ Vidua est ecclesia quæ sponsi morte redẽpta, ab ipso peregrinatur tẽpore sui incolatus.

a ¶ Misericordia mouetur. Ecce imitandæ pietatis exemplum. Postea suscitat, in hoc fides mirandæ potestatis astruitur.

a ¶ Mortuum quem mox resurgere videbis.

c ✠ quodãmõ p nosipsos. a ¶ Vt ueniret & sana. Centurio non rogabat, vt veniret ad sanandum, vt pater ex litera sequenti: sed seniores Iudæorum misi hoc petierunt præter centurionis intẽtionem credentis qđ solo verbo posset eum curare absque præsentia corporali. b ¶ Diligit enim. Id est Iudæos: Ecpatet, quod erat gentilis positus ibi ad custodiam terræ à principibꝰ Romanis. c ¶ Et synagogam ipse ædificauit. Licet enim haberent vnum locum tantum ad offerendum sacrificia & oblationes scilicet templum quod erat in Ierusalem, tamen in singulis ciuitatibus & castris habebant loca, in quibus conueniebant causa orationis & audiendi verbum dei: quæ synagogæ vocabant. e ¶ Inuenerunt seruum qui languerat sanatum. ex verbo Christi absentis vt habet Mat. viij. f ¶ Et factum est deinceps. Hic consequenter describit miraculum de filio viduæ resuscitato. g ¶ In ciuitatẽ quę uocatur Naim. Ciuitas parua est in Galilæa prope mõtẽ Thabor. h Et ibant cũ illo discipuli eius & turba. Hoc factum est, vt cui dentius esset miraculum coram multis factum. i ¶ Ecce defunctus efferebatur filius unicus ma. ad sepeliendũ. Antiquitus enim loca sepulturæ erant extra ciuitates, ne ex cadaueribus interirẽ cerentur habitatores ciuitatum. k ¶ Misericordia motus super eam dixit. Tum quia erat vidua: Tum quia non habebat alium filium à quo posset in senectute sustentari. l ¶ Noli flere. Quasi dicat Cito consolata eris. m ¶ Et accessit & tetigit loculum. id est feretrum. Ad hoc enim tetigit, vt ostenderet, qđ corpꝰ suũ diuinitati vnitũ erat instrumẽtũ, diuinitatis etiã in miraculis faciẽdis. De mõ aũt cooperãdi ad hoc dictũ fuit. Mar. v.

✠ Et cœpit

✠ d ¶ Nec in. Et sic puer eius sanat. f ¶ Et factũ. Sequitur,

i ¶ Ecce defũ. Per istũ defunctũ significat mortuus p mortale peccatũ. Eiꝰ mater est ecclesia. Portitores huiꝰ funeris, sũt facto vbo foucẽtes hominẽ ĩ pctis. Porta p quã effert mortuꝰ, est exterior sensus peccati manifestatiuꝰ. Isa. iij. b. Peccatum suum quasi Sodoma prædicauerũt, nec absconderũt. Talis enim mortuꝰ per peccatũ mortale suscitat misericorditer à deo p preces ecclesiæ.

✠ Et nunciauerũt

A cis erigit. Tūc stant funeris portatores, quia non valēt sicut prius ad mortem trahere, tūc loquitur Iesus. i. monita salutis insundit. Quo verbo audito lāguidus ad vitā erigit, & loquit de eo bonis actibus: & sic redditur matri. a ¶ Et resedit. Tres mortuos suscitauit dominꝰ. Filiā archisynagogi ī domo. i. ī cogitatione. Filium vnicum matris in porta. i. in verbo Lazarum in monumēto. id est in opere. b ¶ Visitauit. Dum & verbum semel incorporari constituit, & quotidie spiritum sanctum in corda hominum, vt suum sciens mittit. c ¶ Et nūciauerūt. Ambro. Non simplici corde, sed inuidia stimulante. Vnde alibi quærunt dicentes: Rabbi qui erat tecum trans Iordanē cui testimonium perhibebas, &c. hic ba. & omnes ve. ad eum. Quibus tunc respondit Iohannes: Quia non potest homo accipere quidquam, nisi fuerit ei data de cælo. Quibus verbis se purum hominem, & Iesum dei filium declarabat. ¶ Ambro. Sed qa inuidia ad huc expelli nequibat mittit eos ad Iesum vt hac occasione videant signa, & correcti credant in Iesum & magistro interrogāte sibi dicant: Tu es qui venturus es? ¶ Beda, Gregorius. Non ait, qui venisti: Q. Cū ab Herode īterficiendus, & ad inferna sum descensurus, debeo te nunciare inferis qui nuncia ui superis? An conueniat filio dei mori, an alium ad hæc sacra missurus es? Potuit enim vates pius quem venturum prædixerat nō credidisse moriturū, nec fide sed pietate dubitauit: qa lapsus amoris fidem non impedit. talis enim lapsus est religiosus. ¶ Allegori. Iohannes figura est legis, quę prænuncia Christi, pectoribus perfidorum quasi carceribus luce vacuatis indusa tenebatur, ne plenum testimonium dominicæ dispensationis sine euangelij attestatione proferret. Mittit ergo discipulos ad Christum, vt supplementum sciētiæ assequantur: qa plenitudo legis est Christus: vt qa plęrumq; nutabant dicta sine factis, eo fideles plenior gestorum testificationibus quām verborū spōsionibꝰ exhiberetur: & quę tunc in pectoribꝰ Iudęorū velut obscurata lege nutabat, eo ipso spectaculo dominicę crucis, & pleno resurrectionis testimonio panderetur. Qđ ergo lex dubiē Christum venturum nūciat, euāgelium vbi tot miraculorum exhibitionē venisse certissimē cōfirmat. d ¶ Et respon. Saēs Iesus neminē sine euāgelio plenē posse credere, quia sicut fides a veteri incipit Testamēto, ita īplet in nouo. Interrogatꝰ de se, nō ꝓbo aliquo, sed factis se esse signauit, nō respondens ad ea quæ interrogabātur, sed ad scandalum nunciorum. e ¶ Cæci uident. Ecce plenum testimonium, qđ sit filius dei. Hæc enim ante euangelium vel rara vel nulla. Vnde Tobias oculos recepit: & hoc fuit angeli, non hominis medicina. Elias mortuum suscitauit, ipse tamen rogauit & fleuit. Eliseus leprosū mundari fecit, non tamen ibi valuit præcepti auctoritas, sed mysterij figura. Sed quia adhuc ista sunt dominicę testificationis parua exempla, addit post supradicta de cruce, & obitu, & sepultura, qđ est plenitudo fidei. Nullū em̄ maiꝰ diuiq; plōę testimoniū, q̄ toto se vnū obtulisse, p mūdo, hoc solo, plene dns declarat, sicut etiā a Iohāne declaratꝰ est: Ecce agnꝰ dei ecce q tollit peccata mūdi. f ¶ Beatus. Q. Mira quidē facio sed abiecta pati non dedignor, & cauēdū ē hoibꝰ, ne i me despiciāt mortē, q signa venerāt, g ¶ Qui nō. Gre. Qui de potētia diuitatis nō dubitauerit. Hoc nō cōra Iohānē, quē mox a deo cōmēdat, sed non credētes a perfidia reuocat, & Iohāni expoōit qđ quęrebat: qa deꝰ saluos faciēdi, & dīu dns ex. mortis. Viis tot signis & ꝓtutibꝰ fidelis non potuit nō potuit, de morte eiꝰ dubitare sed admirari: sed infidelitū mens scandalum in illo pertulit, cum & post miracula moriētē vidit, b ¶ Quid. Vbi monui discipl'os Iohānis ī crucē dñicā esse credēdum cōuersus ad turbas, ad ꝓtutē pauperes, ꝓuocat, ne exaltati corde, mēte īstabiles, cōsilio īfirmi, speciosa vilibꝰ, ęternis caduca prę ferrent, sed crucē potius q̄ mundi phaleras tollant. Et ideo laudat personā Iohānis, qui posthabito amore vitæ etiā iusticiæ formam nec mortis timore mutauit. ¶ Deserto mūdus comparatur, quia adhuc incultus & sterilis, in quē nō est ita prodeundum, vt homines mente carnis inflatos, & virtutis vacuos, & de fragilis mundi gloria iactantes, putemꝰ esse imitandos. i ¶ Arundinem uen. Be. Per arundinē carnalis animus, q cū fauore vel detractione tāgitur, īn quam libet partem inclinatur. Sed Iohannes non est arundo vento agitata qa illū nec gratia blandum, nec cuiuslibet ira faciebat asperum, nec ꝓspera erigebant, nec aduersa inclinabant. k ¶ Quid exi. Bed. Quomodo in deserto Iohannē videre cupiebant, qui erat clausus in carcere? Totꝰ ergo hic sermo spūaliter est intelligendus. l ¶ Mollibus uestimentis indu. Per vestem, corpꝰ humanū intelligitur. Prophetico ergo exēplo ad ꝓtutē subeūdę virtutis hortat: Ecce qui in veste prę ciosa. Quibus fluida diuitiꝰ membra soluuntur.

Hi autem qui portabant steterunt: & ait: † Adolescens, tibi dico surge.
a ¶ Interna compunctione reuiuiscens.
a Et resedit qui erat mortuus: & cœpit
a ¶ His qui peccatum luxerant, vitā reducere indicās. b ¶ Sacerdotali iudicio, solo communioni ecclię.
loqui: & dedit illum matri suę. Ac
¶ Quanto desperatior mors animę ad vitam reuocatur, tanto plures eodem corriguntur, & pietas domini maior intelligitur.
cepit autem omnes timor, & magnificabant deum dicentes: Quia propheta magnus surrexit in nobis: & b quia deus uisitauit plębem suam. † Et exiit hic sermo in uniuersā Iudęam de eo. & omnem † circa regionem. Et nunciauerunt Iohanni discipuli eius de omnibus his. Et conuocauit duos de discipulis suis Iohannes, & misit ad Iesum, dicens: Tu es qui uenturus es, an alium expectamus? Cum autem uenissēt ad eum uiri dixerunt: Iohannes baptista misit nos ad te, dicens: Tu es qui uenturus † es, an alium expectamus? In ipsa autē hora curauit multos à languoribus & † plagis. & spiritibus malis, & cęcis multis donauit uisū.
¶ Hoc dicite.
d Et respondens dixit illis: Euntes † renunciate Iohanni quę uidistis & audistis: † Quia cęci uident, claudi ambulant, leprosi mundātur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur: & beatus est † qui
a ¶ Spiritu vel operibus illuminantur, vt in prędicatione nulla sit distantia inter pauperes & diuites.
f g
¶ In hoc nuncios percutit.
non fuerit scandalizatus in me. Et cū discessissent nuncij Iohannis, cœpit
h
a ¶ Ne turbę Iohannem liuore motum suspicarentur, & vt sciant eum quęsisse, non sibi sed discipulis. b ¶ Quę nesciebant mysterium interroga tionis eius.
dicere de Iohanne ad turbas: Quid
i
existis in desertum uidere: arundinem uento agitatam? Sed quid
k
a ¶ In vana gloria ducus locra quęrit, pro lapibus vel vestibus, qui locuftis vtuit, & pilis camelorum induitur.
existis uidere? Hominem molibus uestimentis indutum. Ecce qui in ueste preciosa. Quibus fluida diuitiꝰ membra soluuntur.

Nicolaus de Lyra.

† Erat

✠ a ¶ Et cœpit. vt manifestē appareret, qđ erat verē resuscitatꝰ, & nō apparēter tantū. Vñ &de Simone mago legitur, qđ apparēter resuscitauit quędā mortuum q tamē loqui nō poterat: per qđ apparuit illā resurrectionē fuisse tātū apparenter. b ¶ Quia propheta magnus surrexit in nobis. Id est, ille magnus ꝓpheta, de quo dicit Deute. xviij. c Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorū &c. Quod intelligit de Christo in lege & ꝓphetis promisso, & ideo subditur. c ¶ Et. quia deus uisitauit † quicūq; plebem suā. mittendo eis saluatorem. d ¶ Et nunciauerunt Iohanni. Hic consequēter ad confirmatiōē doctrinæ Christi ponunt miracula corā discipulis Iohannis facta, cū subdit: e ¶ In ipsa autē hora curauit mul. & per hoc respondit quæstioni Iohannis ostendens quòd ipse esset verus Christus per miracula soli diuinæ virtutis possibilia ideo subditur: f ¶ Et respondens dixit illis &c. Consequenter ponitur Iohannis cōmendatio, cū dicit: h ¶ Et cū discessi. Magis enim voluit Iohannem commendare in absentia discipulorū ei? quā in prętia, vt eius cōmendatio nō ex fauore humano, sed amore veritatis procedere videretur. Cætera, autem patent ex dictis Math. xj. vsque ibi.

✠ Et omnis Moraliter

*d ¶ Et nunciauerunt Iohanni discipuli eius de omnibus his. Per Iohannem qui supra. iij. ca. dixit de Christo: Venit fortior me post me. significatur vetus Testamentum, quod in prophetis denunciauit Christi aduentum. Per Christum autem significatur nouum, quod est veteris implementum. De Christo verò dicitur Isaiæ. lxj. a. Spiritus domini super me, eo qđ vnxerit me. Sequitur: Vt mederer cōtritos corde &c. Et hęc ostēdit Christꝰ discipulis Iohānis esse cōpleta dicēs: g ¶ Euntes. In hoc etiā iformauit prędicatores euāgelij & doctores, vt nō solū ꝓbis doceāt, sed etiā factis. h ¶ Et cū. Per hoc docuit nos fugere notā adulatiōis ī cōmendatiōe aliorū & maxime magnorū ī eorū prętēta: talis erat Iohānes baptista sicut dicit poste à

x iiij *Maior in.

E bra soluunt exteros cęlestis regni, sub iure diabolorum (qui sūt reges tenebrarū) intra habitacula huius mūdi cōsenescunt. ¶ Allego. Iohannes nō fuit mollibus indutus, qui vitam peccantium non blandimētis fouit, sed asperē increpauit. ¶ Gregorius. Nota. Rigida vita & prædicatio, debet palatia mollū declinare, quæ frequentant mollib⁹ iduti adulātes. Nemo putet in fluxu & studio vestium peccatū esse, alioquin de asperitate vestiū nō laudarēt. ¶ Officiū ꝓphetę est vētura prædicere, nō etiā demōstrare. Maior ꝓpheta in ꝓphetarū. a ¶ Pluſquā pro. Quia angel⁹. Nō natura sed officio, q̄ supnū iudicem nūciare mittit. b ¶ Dico autē. In hoc nō pręfertur patriarchis & cunctis hoibus, sed

†excellētio rē ꝓpheta

æq̄lis cæteris sāctis ostēdit. c ¶ Qui autem minor in regno dei, māior est illo. Omnis sanct⁹ qui iā est cū deo, maior est eo q̄ adhuc est in mūdo. Vel, Ego: quē minorē facit multorū opinio, in ecclesia sāctorū illi prælat⁹ sum. Vel nouissimus angel⁹ cæli, melior est quouis hoīe. d ¶ Et oīs po.

† Mala.3.b
Mar.11.b.
Marci.1.a.
Ego
Mcr.3.b.

Si hoc à dño dictū esse intelligit: Audiēs Iohānem, pp̄s intelligit esse designat⁹: Si ab euāgelista dicit interpositū. Audiēs ipsū dominū, de Iohānis magnitudine disputātē, restat intelligi. e ¶ Iustifica. Iustificat de⁹ per baptismū, dū homines propria peccata cōfitēdo se iustificant, sicut scriptū est: Dic tu iniquitates tu. vt iusti. Et iustificat in eo, q̄ nō p̄ cōtumaciā confutat, sed p̄ iusticiā dei mun⁹ agnoscit. Iustus ēm dominus & iustitias dilexit. In eo ergo iustificatio dei est, si nō ad īdignos & noxios, sed ad inocētes p̄ ablutionē factos, etiā ad iustos videat sua munera cōtulisse. Qui ergo confitetur deo peccatū, iustificat deū, cedēs ei vincēti, & ab eo gratiā sperās, In baptismate ergo iustificatur deus, in quo est confessio & venia peccatorum, f ¶ Cui ergo &c. Laudato Iohanne: transit ad increpādum illos qui nec prædicatione Iohannis moti sunt, vel ipsi⁹ Christi prædicationē despiciunt. g ¶ Similes sunt pueris. Pueri, doctores sunt spiritu humiles. Forum, synagoga, vel ipsa Ierusalem: in qua iura præceptorū dei condebantur, quia contribulibus solebant exprobrare, qd⁹ nec psalmis allecti ad laudes dei assurrexerunt corde deuoto, membrorum agilitate (quod notat saltus) nec Threnis (id est lamentationibus prophetarū pro excidijs iam factis vel faciendis) ad pœnitētiam sunt conuersi. h ¶ Cantauimus. Nuptiale carmen, vbi verbo anima, spiritui caro nubit. In his nuptijs Dauid nos voluit ludere dicēs: Exultate deo adiutori nostro, iubilate deo Iacob. Su. psal. & da. tym. Quasi: In ipso actu nuptiarum positus, ꝓpheta quadam lætitia saltat. Sed non audiuit populus meus vocem meā, & Israel nō in.m. i ¶ Venit filius hominis mā.

Iſa.43.d.
Pſal.10.b.
† Mat.11.b
F
Pſal.80.a.
►tibijs
Ibidem.c.
✱vobis

Venit sicut tunc, ita & nunc, vtramq; viam salutis respuitis. Lamentauimus ad Iohannem, cantauimus ad Christum. k ¶ Iustificata est sapientia. Ostendit filios sapientiæ intelligere, nec in abstinando nec in mā ducando esse iusticiam: sed in æquanimitate tolerandi inopiam & temperantia, non se corrumpendi per abundantiam. Non est

Rom.14.c.

regnum dei esca & potus. Quorum non vsus, sed concupiscentia reprehendit. Iustificata &c. Quidquid me putetis, ego tamen dei virtus & dei sapientia iuste facere intelligor ab apostolis, quibus pater reuelauit quæ prudentibus abscondit. l ¶ Roga. Sicut proposuerat verbis, ita factis etiam astruit iustificatam sapientiam ab omnibus filijs quia etiam à Maria pœnitēte post cupam. m ¶ Quidam de pharisæis. My

Myſticē

stice. Pharisæus de falsa iusticia præsumens Iudaicum populū signat, qui dominum ad conuiuiū inuitat, quia quē venientē nō credidit, vēturū sperare nō desijt. Sed adhuc cū voto dicit: Excita potentiā tuā, & veni. Dom⁹ pharisæi, ex & ꝓ phetæ, in quib⁹ ille populus mansionē habere gloriabat. Quam domū in carne apparēs ingredi, qa nō venit legē soluere, sed adimplere. Discūbit, qa in maiestate sua non intellectus, per formā serui visibilis est factus. Cognoscit aūt gētilitas immūdis actibus dedita per famā apīci sermonis, ꝙ misit deus fi. su. sa. ex mu. fa. sub le. Nō vt pharisę⁹, qui tm̄ literā attēdit, iustificet. Sed domus. i. nos q̄ gratiā spiritus in lege sequimur, qui nō vituperam⁹, ꝙ peccatores recipit: sed laudam⁹, ꝙ peccatores iustificat.

Pſ.77.a
Mat.9.b
Gal.4.a

☞ In domo

Nicolaus Le Lyra.

✠b ¶ Et oīs po. Vbi post Iohannis cōmendationē ponit euāgelista pharisæorū & legisperitorū cōfutationē. Et primo verbis populi: secūdo, verbis Christi, ibi: Cui ergo. Circa primū dr: Et oīs po. i. simplices & vulgares. c ¶ Et publi. id est mūdanis & publicis negociationibus occupati, d ¶ Iustificaverūt deum. Ex hoc enim ꝙ audierunt Christum tam excellenter cōmendantem Iohannem cœperunt laudare & glorificare deum tanq̄ iustum & gloriosum de hoc ꝙ erant baptizati à tanto & tali, & ad pœnitentiam vocati. Et hoc apparet confutatio phariseorū, qui dessuta scientia superbiētes, spreuerunt baptismū Iohānis à deo institutum, & hoc est quod dicitur: Pharisæi autem & legisperiti consilium dei spreuerunt. f ¶ Cui ergo similes. Hic consequēter ponitur confutatio pharisæorū & legisperitorū ex verbis Christi. Et patet sentētia ex dictis Matxj.g ¶ Rogabat au. Descripta confirmatiōe doctrinæ Christi signo visibili, hic cō sequenter describitur eiusdem confirmatio facto inuisibili. videlicet per remissionem peccatorum mulieris peccatricis. vbi primò describitur locus, cum dicitur:

H

✠b ¶ Et ingressus

✱a ¶ Maior inter natos mulie. Sequitur: Et omnis po. Ita modo cōtingit frequenter, ꝙ simplices & illiterati gratiā dei consequuntur, à qua mundi sapientes & superbi dei iudicio priuātur. e ¶ Ait autem. Cantauimus uo. ti. Per istos significantur inuidi, qui nō gaudent de prosperitate bonorū, nec tristātur de aduersitatibus eorū. g ¶ Rogabat. per mulierem peccatricē ad domini pedes accedentem, fi

Matxi.g
†accedens
tibus

gnificatur quælibet persona verē de peccatis pœnitens & cōtrita: Ad qd⁹ requiritur, ꝙ sicut deū offendit per culpā ita seruiat ei per pœnitentiā. Roma. vj. d. Sicut exhibuistis membra vestra seruire immūditie & iniquitati ad iniquitatē, ita exhibete nunc seruire iustitię in sanctificationem. Et sic fecit mulier ista. Vnde dicit Gre. Hom. xxv. Liquet fratres ꝙ illicitis actibus prius mulier intenta, vnguentū sibi pro odore suæ carnis adhibuit. Quod ergo sibi turpiter exhibuerat, hoc iam deo laudabiliter offerebat. Oculis terrena concupierat, sed hos iam per pœnitentiā conterens flebat. Capillos ad compositionem vultus exhibuerat, sed iam cum capillis maculas tergebat. Ore supba dixerat, sed pedes domini osculans, hoc in redemptoris sui vestigia figebat. Quot ergo in se habuit oblectamenta: tot de se inuenit holocausta. Conuertit ad virtutum munera numerum criminū, vt totum seruiret deo in pœnitentia quod

†Matxi.g
†pedes

quid ex se deum contempserat in culpa.

✱Videns autem

A a ¶In do. In cuius cuiq; domo ĩteriore cognoueris sapiẽtiã & iu
☞ sticiã recũbẽtẽ, recurre ad pedes. i. ad extremã sapiæ ptẽ, ingre la-
chrymis cõfiteri pẽã, expãde capillos id est ĩterne añ eũ cunctas
corpis tui dignitates: osculare. i. nihil nisi sapiẽtiã loq̃ris. b ¶At
tulit. Quot habuit ĩ se oblectamẽta, tot de se iuenit holocausta.

Moraliter ¶Moraliter. Affert vnguẽtũ: quia bona
opera agit: quib⁹ ecclesiã odore bonæ opi
1.Cor.2.d nionis respergit. Vnde dicitur: Christi bo-
nus odor sumus deo &c. ¶Hic. Alabastrũ
vnguenti. i. corpus cũ fide, stãs retro. i. post
ascensionẽ dñi, secus pedes. i. apostolos, la-
chrymis rigãbat. i. charitate ĩterna in deo:
capillis tergebat. i. supfluos cibos & vesti-
mẽta dat: osculatur, cũ oĩbus patẽ habet.
Debebat denarios qngẽtos: hæc sunt pẽã
gẽtiũ qnq; sensib⁹ cõmissa, alius quinqua
ginta id est peccata Iudæorũ. c ¶Secus
pedes. Cõtra pedes stat, qui in peccatis po
situs itinerib⁹ domini renititur. Sed qui ad
pœnitentiã post pẽã cõuertit, iã retrò sec⁹
pedes stat, dũ vestigia dñi quæ impugna-
bat, sequitur: Lachrymis pedes rigat, q̃ san
ctorũ tribulatiõib⁹ cõpatitur: qui tristiciã
illorũ putat esse suã, qui vltimis membris
Christi inclinatur per affectũ cõpassionis.
Capillis (q̃ corpori superfluũt) pedes quos
rigauerat tergit, qui de terrena substantia
quæ superfluit sanctis, quibus ex charitate
cõpatitur, incipit misereri. Pedes osculat, q̃
studiosẽ diligit illos quib⁹ sua largitur, ne
sit grauis tribuẽti necessitas proximi. Vn
gũẽto vngit, qui bene operãdo bonæ opi
nionis odore alios respergit, & ad bñ ope-
rãdũ exẽplo suo inducit. Vel potest per pe
des, caro Christi significari, quam oscula-
mur, dũ mysteriũ incarnationis eius diligi
B mus. Vngim⁹, dũ ipsius humanitatis potẽ
tiã sacri eloquĩ bona opiniõe prędicam⁹.
Sed pharisæus hoc vidẽs inuidet, qa cũ Iu
dæi gentiles vidẽt prædicare deũ, sua mali
cia tabescũt. Quibus dñs bona gentilitatis
enumerat, vt cognoscãt in quib⁹ malis ipsi
Beda iacẽãt. d ¶Cœpit riga. Maria soror La
Luc.7.f zari bis eodẽ functa est officio: Semel ĩ Ga
lilæa cũ primò accedit cũ humilitate & la-
chrymis, vbi & remissionẽ pctõrũ accepit.
ohã.12.d Sed ò, in bethania, nõ iam peccatrix noĩa
ta, sed casta, & iõ deuota: ibi pedes, hic ca
put inũgit. ¶Moraliter. Sic quoq; fidelis
Moraliter aĩa pri⁹ ad pedes domini humiliata à pec
catis absoluenda incuruatur: post crescẽti-
bus meritis fragrãtia lætæ fidei, domino
quasi caput odore persundit aromatũ. Sic
etiã vniuersalis ecclesia in præsenti: Chri-
sti incarnatiõis (quæ pedũ noĩe signatur)
†Vter eũ &c. mysteria celebrãdo, deuota redẽptori red
†Estimo dit obsequia. In futuro etiã humanitatis ei⁹
c gloriã & diuinitatis æternitatẽ (qa caput
f Christi est deus) simul intuendo: ppetuis
cõfessionũ laudib⁹ quasi pistica nardo glo
Mystice rificabit. ¶Mystice. Duo debitores, duo
populi sunt, qui deo creatori debent num
mũ. i. animam suã, regis imagine insignitã,
& ad seruandũ sibi commissam. Vtriusq;
debitũ populi per quinariũ multiplicatur
quia quinq; sensus sunt quibus in hac vita
vtimur, quibus imaginẽ cõditoris quã ac-
cepimus extollere debemus. Sed minus de
bet Iudæus cui decalogus legis p seruũ daf
plus debet Christianus, cui per filiũ gratia
vitæ cõmittitur. Ideo Iudæi per denariũ,
Christiani per centenarium numerũ fœn⁹
accumulant. Sed quia neuter suis viribus, sed gratia dei per fidẽ
saluatur. Rectè dicitur: Non habentibus illis unde red. do.
utriscq;. Plus ergo diligit ecclesia gentium q̃m Iudæus, quia ei is se
cundum præsentem statum maior ei gratia confertur, & secũdũ
præteritum de maiori fœditate extrahitur: plus debet qui pl⁹ ac-
cepit. Nullus potest tantũ diligere, q̃tum ea quæ in pluribus di-
ligit.

ligit. e ¶Is cui plus. Secundũ homines plus fortasse offendit, C
qui plus debuerit. Sed per misericordiã domini causa mutatur,
vt amplius diligat qui ampli⁹ debuit, si tamẽ gratiã cõsequatur.
f ¶Rectè iudicasti. Sua sententia pharisæus cõuincitur: quia
sicut freneticus funẽ portat ex quo ligetur. g ¶Intraui in do
mum. Intraui carne assumpta in populũ
Iudæorũ. h ¶Aquã pe. Aqua extra nos
est, humor lachrymarũ intra nos. Infidelis
autẽ populus, nec exteriora pro domino
incarnato tribuit. Cõuersa gentilitas nõ so
lũ substãtiã, sed & sanguinẽ p domino fu
dit. ¶Osculũ, dilectionis est signũ, & infi-
delis populus ex dilectiõe ei seruire noluit,
cui tamẽ ex timore seruiuit. Sed gentilitas
vestigia osculari nõ cessat, quia in ei⁹ amo
re cõtinuẽ suspirat. ¶Oleo caput meũ
non un. Et si populus ille in deũ se credere
& nõ in hominem fatebatur, tamen ipsam
potentiã diuinitatis quæ per miracula ap-
parebat digna laude prædicare neglexit.
Sed gentilitas dum mysteriũ incarnatiõis
credit, summa laude etiam infima eius prę
dicat. ¶Aquam pedibus. Enume-
rãtur bona peccatricis, & mala falsi iusti.

☞ Remittũtur

manducaret cum illo. Et ingres[a] sus domum Pharisæi discubuit.
Et ecce mulier quæ erat in ciui[b]
¶Iam pœnitens.
a ¶In domo Pharisæi pec-
catrix meretur veniam, quia cogitatio pec-
cati per legem, sic lex mittit ad gratiam.
tate peccatrix, ut cõgnouit q̃
[c] Iesus accubuisset in domo Pha
a ¶Prætendit præripere gratiam hospitis.
b ¶Genus est marmoris, in
quo incorrupta seruantur vnguenta.
risæi, attulit alabastrum un-
c guenti: & stans retro secus pe
a ¶Oculos quibus terrena con
cupierat, iam per pœnitentiam conterens
plorat.
d des eius, *lachrymis cœpit ri-
a ¶Quos ad compositio-
nem vultus exhibuerat.
gare pedes eius, & capillis ca-
e a ¶Lachrymas. b ¶Ore quo superba dixerat.
pitis sui tergebat, & osculaba-
f a ¶Quod sibi pro odore suæ carnis adhibuerat.
tur pedes eius, & unguento un-
g a ¶De falsa iustitia
superbus, nulla compassione naturę motus,
suæ fragilitatis oblitus.
gebat. Videns autem Phari-
h sæus, qui uocauerat eum, ait in-
i ¶Medicum reprehendit, qui a subuenit.
tra se, dicens: Hic si esset pro-
pheta sciret utique quæ & qua-
k a ¶Vnguentum eius vitare deberet.
lis est mulier quæ tangit eum:
a ¶Ægram reprehendit de ægritudine.
quia peccatrix est. Et respon-
l ¶Conuincens superbum & sub specie mu-
lieris commendans ecclesiæ meritum.
dens Iesus, dixit ad illum: Si-
mon, habeo tibi aliquid dicere.
m At ille ait: Magister, dic. Duo
debitores erant cuidam †fœnera-
tori: unus debebat denarios
quingentos, & alius quinqua-
ginta. Non habentibus illis
unde redderent: donauit utris-
que. † Quis ergo eum plus dili-
n gat? Respondens Simon, di-
e xit: † Æstimo quia is cui plus do
f nauit. At ille dixit ei: Rectè iu-
¶Per misericordiam.
dicasti. Et conuersus ad mulie-
a ¶Corporaliter quidem
vides, sed mysterium non vides.
rem, dixit Simoni: Vides hanc
¶Iam olim intranit cum legem dedit.
o mulierem? Intraui in domum
h tuam: aquã pedibus meis nõ de-
disti. Hęc autẽ lachrymis rigauit
pedes meos, & capillis †suis ter-
p sit, Osculũ mihi nõ dedisti: hæc

†creditori

†capitis sui

Nicolaus de Lyra.

✠a ¶Et ingres. Legitaũt Christ⁹ mãdu
casse cũ pctõrib⁹, vt eos ad pniam ꝓuoca-
ret, vt habeẽ Mat. ix. Itẽ cũ amicis familiari
bus vt eorũ deuotionẽ nutriret, vt dr Io.
xij. de Martha & Maria. Itẽ cum cognatis
pauperib⁹, vt eorũ inopiã suppleret, vt ha
betur Io. ij. de nuptijs: vbi deficiente vino, D
Christus aquam vertit in vinũ. Itẽ cũ pha-
risæis superbiẽtibus vt eorũ superbiã cõfu
taret, prout hic habetur, vt videbitur ꝓse-
quendo. b ¶Et ecce mu. de peccatis suis
plenẽ & perfectẽ cõtrita. c ¶Et stans re
trò. quia præ verecundia sui peccati nõ au-
debat se anteponere. d ¶Lachry &c. Ex
quo patet magnitudo cõtritiõis ex qua tã-
tũ fluxit, q̃p poterãt lauari pedes vni⁹ hoĩs
nudis pedibus incedẽtis. e ¶Et ca. quib⁹
ante ad cõpositionẽ vultus sui fuerat abu-
sa. f ¶Et oscu. vt totũ deo seruiret in pœ
nitentia, quidquid ex se deũ cõtemplerat in
culpa, secũdum q̃p dicit Greg. g ¶Et un-
gũẽto. Ad refrigeriũ caloris & mitigatio
nẽ doloris ex labore itineris. h ¶Videns
autẽ. Hic cõsequẽter ponit⁹ pharisęi indigna
tio. vñ subdit: i ¶Ait intr. &c. p. verus
sciens occulta. k ¶Sciret u. Et per conse-
quẽs nõ permitteret se tangi ab ea. l ¶Et
respon. Ad cõfutationẽ illius. Per hoc em
q̃p respondit ad eius cogitationẽ quæ soli
deo nota est, ostendit se plus q̃m prophetã.
m ¶Duo debito. Parabola est, vt conue
nientius cõcludatur cõtra pharisæũ de sua
respõsiõe. Quę subditur, cũ dicit: n ¶Re
spondens &c. qa amor in humanis plæ-
rũq; causatur ex præcedẽtibus donis, & p
cõsequẽs maior amor ex maioribus donis.
Consequẽter eũ Christus redarguit ex tri-
plici defectu pietatis, cũ dr: o ¶Intrauĩ
do. qui tamẽ erant fessi & dolẽtes ex labo-
re itineris, & lutosi seu pulueriẽti, eo q̃p si
ne calciamẽtis incedebat. Sed ò, ex defectu
charitatis, cũ dicit: p ¶Osculum mihi.
q̃d est amicitiæ signum. Tertiò, ex defectu
✠hilaritatis
✠b Videns autẽ. Per istum qui Christũ Moraliter
notauit de ignorantia, & mulierẽ de immũdicia, significat hypo
crita de sua falsa iustitia præsumẽs & alios cõtẽnẽs: qa sicut dicit
Iohãnes os aureũ: Vera iustitia cõpassionẽ habet falsa verò indi
gnationẽ; ppter q̃d iste pharisæ⁹ arguit, de pietatis omissione in
modicis respectiue, & mulier cõmẽdat de maioribus valde, cũ dici
tur: o ¶Intra. &c. propter q̃d sibi dicitur: Remittuntur ti.

Ea ¶ Remittuntur ei peccata. In domo Pharisæi. i. in custodia legis & pphetarū: nō pharisæus incredul⁹, sed peccatrix pœnitēs glorificatur, quia ardor charitatis, in ea rubiginē delictorū cōbus sit. b ¶ Et cœperūt qui simul. Sanata ægra, de salute eius alij ægrotāt c ¶ Fides tua te saluā fecit. Fides saluam fecit, quia qđ petijt, posse accipere non dubitauit: quia iam spē ab illo acceperat, à quo salutem quærebat.

Nicolaus de Lyra.

¶ Hilaritatis seu læticiæ quæ nōie olei designat, vt dicit Pſ. xliij. b. Propterea vnxit te deus deus tuus &c. Tria autē dicta requiruntur in hospitalitate gratiosa. Et ecōtra laudat mulierem de triplici perfectione opposita, vt patet in litera. Et ideo conduditur: a ¶ Remittūtur ei peccata multa &c. Videtur autē, q̄ deberet dici cōtrariū: qa primò prædixerat donū esse causam amoris, hic autem econtrario infert amorē esse causam doni. Dicendum ad hoc, q̄ primò in parabola loq̄bat modo humano, vbi amor ex dono causatur. Sed in applicatiōe parabolę ad ꝓpositū cōuertit se ad loquendū de amore dei erga nos, qui nō ꝓcedit ex bonis meritis nostris, sed magis causat bonū in nobis. & ideo cōuenienter concludit dicto modo. ¶ Vel aliter pōt dici, q̄ in peccato sunt duo remittenda. s. culpa & pœna. Culpa aūt ex dei liberalitate remittitur, cum nullum bonum meritorium possit esse in nobis sine gratia, quam nō habemus ante culpæ remissionē, sed habita gratia, & culpa dimissa, adhuc remanet pœna remittenda, ad cui⁹ remissionem facit bonū opus nostrū charitate informatum. Et de hac remissione loquitur dominus. Vnde sequitur: Cui autē minus dimittitur, minus diligit. Remissio autē culpæ, aut nulla est, aut totalis simul: sed remissio pœnæ fit per partes & non tota simul, de cōmuni cursu, licet aliquādo fiat tota simul propter feruorem pœnitentis & exliberalitate dei: & hoc fuit in proposito in hac muliere. Ideo sequitur: b ¶ Remittuntur tibi peccata. Nō solum q̄tū ad culpam, sed etiam q̄tum ad pœnam ex vehementi amore dei & horrore peccati præteriti. c ¶ Quis est hic qui &c. Hoc dicebant, qa videbant tantū humanitatem exteri⁹ apparentē: sed ignorabant deitatē interius latentē, quæ pōt peccata dimittere. d ¶ Fides tua saluam te fecit. Quia ista fides fuit formata charitate, & ideo fecit habentem dignam vita æterna. De ista muliere peccatrice dubitabant aliqui doctores vtrum fuerit Maria soror Lazari vel alia: De quo dictum est, quid sentiant doctores: Iohā. xij. Ibi enim hoc posui; quia prius scripsi super Iohannem q̄ super Lucam.

¶ In ca. vij. vbi dicitur in postilla: Videtur aūt, q̄ deberet dici cōtrariū: qa primò dixerat donū esse causam amoris.

ADDITIO.

Stant simul, q̄ donum sit causa amoris: & amor causa doni, etiam loquendo de amicitia modo humano. Quod sic patet: Nam amicitia humana secundum philosophum in. viij. Ethicorum triplex est scilicet vtilis delectabilis, & honesta. Sed constat q̄ amor in amicitia vtili, causat ex dono seu vtilitate ab amato habita seu spectata. In amicitia verò honesta, causatur amor ex virtute amantis, quæ amatum diligit, nō propter donum vel vtilitatē habitā vel cōsequendam, sed propter virtutem ipsius amati; ex quo amore causatur, q̄ vult amato bonum, & bonum operatur ei q̄tum in se est, vt verus amicus, & sic in amicitia honesta amor est causa doni. Vnde nulla contrarietas in hac parabola, nec in eius applicatione sane intellectis reperitur, etiam loquendo vtrobiq; secundum modum humanum. Nā primò in parabola Christus loquitur modo humano secundum amiciciam vtilem, vbi amor ex dono causatur. Vnde rectificat iudicium Simonis dicentis, q̄ is cui plus donauit, plus diligit. Secūdò verò in applicatione loqtur etiam mō humano secūdū amicitiā honestā, quæ procedit ex virtute seu meritis amātis & amati: sec⁹m quā amās certificat⁹ de amicitia quā amatus habet erga amantem (quæ quidē amicitia secūdū philosophū vbi suprà, est virtus, vel nō sine virtute) puocatur ad amorem sui amati: & per consequens ad impendendū ei bona. Et de hac amicitia loquitur, cum dicit: Remittunt ei peccata multa &c. Quod autem sequitur: Cui autem min⁹ dimittitur, minus diligit, Potest vno modo intelligi secundum amicitiā vtilem, & sic correspondet principio huius altercationis vbi dicebatur, q̄ is cui plus donauit, plus diligit &c. Alio modo potest ¶ intelligi de amicitia honesta, de qua vltimo loquitur, vt sit sensus. Causa autem quare alicui minus dimittitur est, quia minus diligit. Et sic est amor causa doni. Vnde nulla contrarietas in huiusmodi reperitur, cū de diuersis amicitiæ speciebus loquantur, & vtrobiq; secundum modū humanū.

Amorisca, quō & q̄n sit donū & conuerso

autem ex quo intrauit, non cessauit osculari pedes meos. Oleo caput meum non unxisti, hæc autem unguento unxit pedes meos. Propter
a quod dico tibi: Remittuntur † ei a peccata multa, quoniā dilexit multum. Cui autem † minus dimittitur, minus diligit. Dixit autem ad illam: Remittuntur* tibi peccata. b
b Et cœperūt qui simul accumbebāt dicere intra se: Quis est hic qui c etiam peccata dimittit? Dixit au-
¶ Quia intelligunt hoc opus esse solius dei.
¶ Confortans fanatam per pietatis sententiam.
c tem ad mulierem: Fides tua te sal- d
a ¶ Ne a via veritatis in viam scandali viterius labaris.
uam fecit: Vade in pace.

Non est enim verisimile, q̄ Christus loqueretur illi pharisæo de amore diuino, qui pertinet ad prædestinationē, vel de remissione culpæ & pœnæ, quorū scientia pertinet ad eos qui iam perfecti sunt in fidei rudimentis. Iste enim pharisæus adhuc erat infidelis & satis ignarus, vt satis patet. Et notandū, q̄ processus Christi circa informationem pharisæi, de his amicitijs est connaturalis homini. Incipit enim ab imperfecto & magis noto ad † parum perfectū & minus notū. Amicitia enim vtilis est hominib⁹ magis nota: & est im perfecta, tanq̄ deficiens à ratione veræ amicitiæ secūdū Philosophū vbi suprà. Vnde istam amicitiam tātummodo rudis cognoscebat. Christus verò tradidit sibi noticiam perfectioris amicitiæ: scilicet honestę, quæ habet veram rationem amitiæ secūdū Philosophū. Item notandum q̄ secūdū vtrāq; amicitiā Christus pharisæū cōuincit, ostendendo ei q̄ illa mulier erat dignior ad recipienda bñficia Christi q̄ ipse pharisæus. Nā secundū primā scilicet amicitiā vtilē sibi ostēdit, q̄ plures vtilitates seu obsequia habuit ab illa muliere q̄ à pharisæo: & hoc cū dicit: Intraui in domum tuam &c. Secūdū verò amicinā honestā, similiter ostendit ei q̄ erat dignior: & hoc cū dicit: Quia dilexit multū. In quibus bene consideratis nos docet, q̄ verus pœnitens debet habere exteriora opera pia & deuota, & interiora amore feruentia secundū doctores.

† tua

REPLICA.

In capitulo. vij. vbi in parabola Christi innuitur, q̄ morē humano loquēdo amor oritur ex dono, cum dicitur: Quis plus diligit? Respōsum H est: Estimo cui plus donauit. Et sequitur verbum Christi: Rectē iudicasti. Postillator exponit hoc de hūano amore, in quo amor oritur ex dono, sed in applicatione parabolæ Christus conuenit stilum ad loquendum de amore dei erga nos, qui non est ex meritis nostris, sed magis causat bonum in nobis, & est donatiu⁹: ideo dixit: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum, vt sic amor non fit ex dono, sed donū ex amore. Sed Burgen. hic vult absoluere contrarietatem quæ videtur in litera, per amorē vtilem & inhonestum, vtrobiq; dicendo morē humano. Secundum primū dictū rectificatur iudicium Simonis, vt ex vtili surgat amor. Iuxta secundū fit applicatio, qa dilectione ex meritis & virtute impenduntur ei bona. Hęc autē applicatio Burgen. laborat in æquiuocis, qa amor cōcupiscentiæ, & amor amicitiæ, sunt æquiuocè amor, quia diuersis ratiōibus. Nō est autem verisimile Christū amorem æquiuocasse, nec est necessarium amorem honestum esse causam doni, prout Burgen. vult; quia stat illū amorem esse rectū sine omni dono dato vel sperato: alias esset amor mercennarius, per consequēs nō honestus. Virtus enim diligitur propter se, per consequens virtuose sine respectu ad donū. Q̄ autē Burgen. dicit nō esse verisimile q̄ Christus sit locutus pharisæo de amore pertiente ante prædestinationem & remissionē pœnæ & culpę: hoc est contra beatum Augustinum in sermone de Maria magdalena sic exponentē hunc passum & contra beatū Bernardum super Cañ. sermō. xxij. ante medium. Et vide de hac materia sanctū Thomā prima secūdæ. q. xxvj. art. iiij. Ratio autem Burgen. ad sic dicendum non valet, quia propter ruditatem vel infiditatem pharisei, Christus non voluit prętermittere ea quę fidelibus ad instructionem poterant valere. Sæpe enim dixit coram perfidis quæ ipsi non intellexerunt: tamen ecclesiæ prodesse non cessat: cui datum est nosse mysterium regni dei, cæteris autē in parabolis, vt videntes non videant, intelligentes nō intelligāt. Quamuis enim pharisæus modo non intellexit, imo impugnauit veritatem dicendo intra se: Quis est hic qui etiam peccata dimittit? Nihilominus Christus dixit coram eo de remissione peccatorum quò ad culpam & quò ad pœnam q̄tum ad liberalitatem dei præcedentem mulieris dilectionem quæ in peccato existens diligere non poterat: & quo ad pœnam debitam; propter mulieris primam dilectionē. Vnde dixit: Remittuntur ei pcā multa, quia dilexit multum.

Cap. VIII.

A ET factū est. Morē aglę, puocātis ad volādū pullos, suos paulatim dñs discipulos suos in nido fidei plumis virtutū induit, qbus postea sublimē volare, & alios instruere valeant. Prius docet in synagogis, miracula facit, famam vbiq; dispergit, turbas suscipit, curat, instruit, hic discipulos facit: ex qb⁹, duodecim elegit: quos primò præsentē turba docet: & miseris solita præstat bñficia: iā verò solos ipsos secū retinet, vt eū familiarius audiāt: solis illis occultiora exponit mysteria, & sic demū virtutū suarum ostēsione quasi alarū ꝓtectiōe firmatis: dat ipsis potestatem curādi, & mittit prę dicare regnū dei. b ¶ Maria quæ uocatur Magdalena. Cū Maria iter faceret cū dño: & ei ministrare cōmemoraī: celebri eā vocabulo Magdalenā vocat:

†De pœni. di. 3. c. sunt plures. Vbi eādē peccatricē describit, reuerēter eā generali noīe mulierē dicit: ne nomen tantæ famę qđ hodie veneramur, prisci erroris nota fuscaret. ¶ Maria, amarum mare, ꝓpter institū pœnitentiæ rugitum: quo ipsa vel nos singula mala deflem⁹.

c ¶ Magdale. i. turrēsis: à Magdalo. i. turri. de qua dicitur: Tu es spes mea: turris for. a f. ini.

Pś. 60. a d ¶ Dæmonia septē. Eādē ecclesiā de gentib⁹ à sordib⁹ vitiorū mundatā, quā Maria significat: significat & Iohāna prius cultib⁹ idolorū dedita: sed iā Christi pietate redēptā: & gratia impletā: quæ quasi vxor erat prius diaboli. e ¶ Et Iohāna &c. Iohāna: dñs gratia eius, vel dñs misericors, cuius est

†Mat. 13. a Mar. 4. a omne qđ viuimus. f ¶ Procuratoris Herodis. Cum quilibet malignus spūs ꝓ regno diaboli ad decipiendum laborat: quasi Herodis impiissimi ꝓcurator exstit.

B g ¶ De facultatibus &c. Antiquus mos erat Iudæorū, nec ducebatur in culpā, vt mulieres sua substātia pascerēt & vestirēt doctores. Hic quia hoc in

1. Cor. 9. b gentib⁹ scādalū poterat facere, Paul⁹ sē memorat abstinuisse. Ministrābat ergo dño carnalia: cuius metebant spiritualia vt formam daret prædicatoribus q̄ victu & vestitu deberēt esse cōtēti: accipiēdo à plebibus. h ¶ Cum autē turba &c. Quotiens in euangelio turbæ vocabulū interseritur: sicut diuersitas hoīm: ita etiā diuersitas intimaē voluntatum. Non em̄ oēs eadē volūtate: sed diuersis ex causis Christū sequebantur: Quidam pro bono, quidā pro malo, omnibus tamen dominus beneficia præstat, docendo, alendo, sanādo. i ¶ Exijt qui seminat &c. Exijt fili⁹ dei de sinu patris, quo creaturæ nō erat accessus: vt seminaret semen suum venit in mundum, vt testimonium perhiberet veritati. Vnde secundum alios euangelistas

Mat. 13. a Mar. 4. a hanc parabolam dicturus de domo exijsse: mare adijsse, nauē conscendisse memoratur, idipsum situ corporis qđ processus sermonis insinuans. k ¶ Secus uiam. Via, est cor sedulo malarū cogitationum transitu attritū & arefactū: ne semen verbi possit accipere vel germinare, sed à pessimis cogitationibus conculcatur, & à dæmonibus rapitur. Qui ideo volucres cæli dicuntur: quia cælestis & spiritualis sunt naturæ, vel quia per aerem discurrunt.

l ¶ Supra petram. Petra indomitū cor nullo veræ fidei vomere penetratū, in quo nō est verus amor & perseuerantiæ virtus.

m ¶ Centuplum &c. Cū denarius pro perfectiōe soleat accipi (qa in decē legis præceptis custodia continetur.) centenari⁹ qui per multiplicatū denariū surgit, pro magna perfectione ponit. Corrigitur cētuplū facit factū, qđ per amorem proximi actiuā, & per amorē dei cōtēplatiuā adipiscitur vitā, & spūaliū ornatur

Mar. 4. b pfectō virtutū. n ¶ Qui habet aures. Vbicūq; hæc ammonitio interponit: my sticū est: qđ dicitur & attētius quærendum est. o ¶ Interrogabant. Non mox finita parabola (sed vt Marcus ait) cum esset singularis interrogauerunt eum hi qui cum eo

Cap. VIII.

a T factum est dein- a ceps, & ipse iter fa- b ciebat per *ciuitates & castella prędicās & euangelizans regnum dei: & duodecim cum illo, & c mulieres aliquæ quæ erant curatæ à spiritibus malignis & infirmitatibus. †Maria quæ uocatur Magda- d e lenæ, de qua dæmonia septem exie- f rant, & Iohanna uxor Chuzæ procuratoris Herodis, & Susanna, & g aliæ multæ, quæ ministrabant ei de h facultatibus suis. Cùm autem tur- i ba plurima conueniret, & de *ciuitatibus properarent ad eum, dixit per

a ¶ Vitia vniuersa quibus plena fuerat, in figura eccle siæ de gentibus fordidæ.

a ¶ Parabolam. b ¶ Cuius est declarare voluntatem patris.

k similitudinem. †Exiit qui †seminat seminare semen suum. Et dum semi- l nat, aliud cecidit secus uiam, & con-

a ¶ Vt nec in memoria mea teneat, quod opere exercere neglexit.

culcatum est, & uolucres cæli cōme- derunt illud. Et aliud cecidit supra

a ¶ Vbi non est altitudo terræ, id est studium discipline.

petram, & natum aruit, † quia non

a ¶ Ad nutriendas lampadas virginum.

habebat humorem. Et aliud cecidit

a ¶ Corda sollicitudinibus agitata.

inter spinas, & simul exortæ spinæ, suffocauerunt illud. Et aliud ceci- i

a ¶ Mite cor & docile.

b ¶ Cum perfecta bonorum operum plenitudine crescit.

dit in terram bonā, & ortū fecit fru- m ctum centuplū. Hæc dicens clama-

a ¶ Intelligentiam mentis.

b ¶ Spiritualiter hæc verba intelligat.

bat: Qui habet aures audiēdi audiat. n Interrogabant autē eū discipuli eius o quæ esset hæc parabola. Quibus

cū eo erant duodecim parabolā. In quo moraliter instruimur: vt C si intelligentiā diuinorū verborū assequ volumus: sepositis terrenorū tumultuū curis, domū dei, i. occulta scripturæ penetralia, orando & meditādo intremus, dicētes: Reuela oculos meos &c. Pś. 118. c

p ¶ Hæc parabola. Nota hanc esse primā parabolā quæ cū interpretatione sua posita sit. Et cauēdū ē vbicūq; dñs rogatus à discipulis intrinsecꝰ sermōes suos disserit, ne vel aliud vl

Nicolaus de Ly. plus vl Cap. VIII.

ET factū est &c. Descripta institutiōe Christi facta apīs principaliter: hic cōsequenter ponit⁹ eiusdē institutio facta apīs ꝓ turbas cōiter. Et primò præmittitur quasi quædā præfatio. Secdò subdit⁹ dicta institutio, ibi: Cū aūt plurima turba. Circa primū dicitur. b ¶ Ipse iter faciebat per ciuitates. In quo apparet Christi diligētia in opere prædicationis. c ¶ Et duodecim cū illo. i. duodecim apostoli, de quorū electione dictū est. 3. vj. ca. nō tn ibāt cū illo ad prædicandū, sed magis ad audiendū: vt possent cōuenientius prædicare ad qđ⁹ missi sunt postea, vt patebit cap. se. d ¶ Et mulieres ali. Ideo sequebant eū. e ¶ Maria quę uoca. Sic nominata à Magdalo castro: & ista est de qua est sermo factus capitulo præcedenti. Ratio tn sui cognominis diuersimodè assignat⁹ à doctorib⁹ diuersis. Illi enim qui dicunt, ꝙ ista fuit soror Lazari, dicūt ꝙ nōiata est Magdalena, eo ꝙ Magdalū castrū cecidit in partem suā de hæreditate paterna. Fuit em̄ pater eius magn⁹ homo & nobilis, habens dominiū in pluribus locis, inter quę erat dictū castrū. Alij verò q dicūt ꝙ ista nō fuit soror Lazari, sed alia eiusdē nois, dicūt ꝙ nōiata est Magdalene à Magdalo castro, eo ꝙ erat inde oriūda. f ¶ Quæ mini. &c. Apud Iudeos erat cōsuetum, ꝙ mulieres sanctę & deuotę ministrabāt doctorib⁹ necessaria ex deuotione. Et iō quia Christ⁹ docebat & prædicabat iter Iudæos; hoc modo accipiebat necessaria ab eis. Paul⁹ aūt qui prædicabat gentilibus inter quos nō erat talis cōsuetudo, nō habebat mulieres sequētes ipsum & ei ministrātes: vt habetur. j. Corin. ix. ne fortè ex hoc gentiles scandalizarentur.

Diuisio g ¶ Cū autē. Hic cōsequenter describit ipsius Christi doctrina seu institutio. Et primò describit dicta institutio. Secdò institutionis cōfirmatio, ibi: Factū ē autē. Prima in duas: qa primò describit parabola suæ prædicationis. Secdò seruor prædicātis, ibi: Venerūt aūt ad illū. Pria adhuc in duas: qa prio pabola præponitur. Secdò, exponit, ibi: Interrogabāt aūt. Snia aūt istarū duarū ꝑtiū patet ex dictis Matth. xiij. Excepto qđ sequit in parte secūda.

Nemo

Moraliter Moraliter. a ¶ Et fa. Sequitur: d ¶ Et mulieres &c. quę ministrabant ei necessaria de facultatibus suis tanq; gratæ de suis cu rationibus & factæ sibi deuotæ. Hoc etiā cōsuetū erat fieri prędicatoribus Iudæorū. h ¶ Exijt qui seminat &c. Semen istud potest dici eleemosyna: De cui⁹ seminatione dicitur. ñ. Corin. ix. b. Qui parcè seminat, parcè & meret &c. Huius autē seminis cadit pars secus viā & diabolus tollit illud: Et hoc est qñ recipiēs eleemosynam, inillicitis cōsumit eā. Et aliud supra petrā: quod fit: qñ recipiēs de beneficio nō est grat⁹ homini neq; deo. Et aliud cadit inter spinas, per quas significant solicitudines vitæ prēsentis. Et hæc ꝓ pte sunt bona ecclesiæ, data clericis & religiosis, q de illis viuūt carnaliter & pompaticè: & implicant seculanibus negociis: cū tn illa bona sint data ad seruiendum deo deuotè, & ad ministrandum pauperibus in sua necessitate. i ¶ Et aliud ce. in terram bonā: & ortum fecit fructum cētu. Istę sunt eleemosynæ receptæ ad victū & vestitum necessarium deo seruientiū.

Nemo

E plus vel min⁹ intelligere velim⁹, quã ab eo expositũ ẽ. Iõ autẽ hãc ☞ parabolã p seipm dignat ostendere, vt se figuratẽ loq; innotesceret, & reꝝ significatiões etiã in his quæ exponere noluit, quærẽdas eẽ doceret. a ¶ Videntes Doctores iudæoꝝ q cũ merito peruersitatis suæ exæcan sũt, mẽdaciter se vidẽtes putãt. b ¶ Qđ. au. Secus viã seminant: qui nulla fide: nullo intellectu: nulla saltẽ tentante vtilitatis occasiõe percipere dignant. Porrò su

†Mat.13.b Mar.4.b †mysteria per petrã & in spinis seminant: q audiũt quidẽ & vtilitatẽ verbi probãt & desideriũ gustãt: sed ne perueniãt ad id qđ' gestiũt: vel per aduersa terrẽdo, vel, pspera blandiẽdo retardãt. His tribus generib⁹ quicũq; verbũ auditũ nõ faciũt designãtur. c ¶ Ad tempus cre. Multi audiẽtes disputationẽ cõtra auariciã vel luxuriã: dicunt cõtẽptores seculi & castos homines esse beatos: sed vbi species cõcupiscibiles eorũ obtutibus presentant: mox recedũt ab eis quicquid rectè cogitauerãt. ¶ Et diuitijs. Diuitiæ & si delecta-

†quia re videntur: tñ possessoribus suis spinæ sunt, cũ aculeis curarũ mẽtes eorũ cõfodiũt: quæ auidè quærunt, sollicitè seruã-

Mat.13.c tur: Vnde ab alio euãgelista fallaces diuitiæ vocãtur: ga mẽtis inopiã nõ iplẽt, nec diu manẽt. Et nota q diuitijs duo iũgit: sollicitudinẽ & uoluptatẽ: ga & per curã mẽtes opprimũt & per affluẽtiã resoluũt. e ¶ Suffocantur. Quia voluptates & diuitiæ suis importunis cogitationibus guttur mentis, ne bonũ desideriũ ad cor possit intrare quasi aditũ vitalis strangulant flatus. f ¶ In terram F bonã &c. In bonos auditores q verbũ audire satagũt: & in ventrẽ memoriæ recondunt: & sic oportuno tẽpore fructũ operatiõis, pferunt: inter prospera & aduersa seculi patiẽtes, Et bona terra cũ patiẽdo fructũ reddit: qa bõa agit: & mala, pximorũ eẽnimiter tolerat: & dũ hũir flagella suscipiũt: post flagella in requiẽ

†Mat.10.c Mar.4.c Mystice suscipiũt. g ¶ Nemo au. Hęc yba ponunt scd'm sitũ hũanæ cõsuetudinis. ¶ Mystice aũt docẽt fiduciã prędicãdi vel patiendi. h ¶ Supra can. Quia dixerat apostolis: Vobis datum est nosse

†propatulũ, apertũ. myste. reg. dei cæ. a. in. p. Nunc ostendit per eosdẽ apostolos: aliqñ & cæteris idẽ mysteriũ esse rẽuelãdũ: & oĉs qui domũ

†Mat.13.b Mar.4.c dei essent intraturi flamine fidei illustrãdos: Q. Vobis pãdo mysteria: in vobis accẽdo lumẽ fidei, vos aũt hãc eandẽ lu-

†Mat.12.d Mar.3.d cẽ alijs pãdite: nec timore carnaliũ incõmodorũ abscondite. Valis noĩe vel lecti designatur caro, in qua anima continet & quiescit. Per lucernã, verbũ dei. Qui aũt metu carnali occultat verbũ dei, ip-

†ad sam carnẽ præponit manifestationi veritatis: & ille quasi occultat verbum, qui prædicare trepidat. Sup candelabrũ ponit verbũ, qui corpus ministerio dei subijcit, vt superior sit prædicatio veritatis: & inferior seruitus corporis: per ipsam tamẽ corporis seruitutẽ excellior luceat doctrina, quæ officio linguæ & cęterorum membrorum insinuaturi ¶ Non enim &c. Q. Timor carnalĩ nõ vos retardet sed nec mala opinio, quæ de vobis modo habetur apud incredulos: quia & si viles apparetis: quãdoq; clatitas vestra apparebit, cum dominus illuminabit abscondita tenebrarum: tunc &vos coronabimini, & punientur vestri aduersarij. k ¶ Qui enim habet &c. Hæc specialiter apostolis: quibus ex charitate nosse mysteria

Ingeniosis negligenti bus nõnũ datur: & perfidis Iudęis (qui per parabolas quod nõ intelligunt audiunt) dicta videntur. Potest & generaliter accipi: quia & ingenios⁹ negligendo, sapientia vera se priuat: & simplex studiosus q; simpli- laborando degustat. Quia qui amorem verbi habet: dabitur & ces studiosi sensus intelligendi quod amat. Sed qui nõ habet amorẽ audiẽ- præsunt, di, etiam si naturali ingenio vel labore studioso se intelligere putat nullam tat nullã tñ verę scientiæ dulcedinẽ gustabit. l ¶ Et qcũq; nõ. Q. Ideo desidiosus ingeniũ accipit sæpe: vt de negligentia suũ⁹ puniatur: qui scire cõtẽpsit qđ' sine labore assequi potuit: & aliquãdo studiosus tarditate intelligentiæ premit, vt eo maiora premia inueniat: quo studiosi⁹ elaborat. m ¶ Venerũt. Qđ' dixeratin verbo, ostẽdit i mystico facto. s. q⁹ Iudæi solã literã sequentes: etiã qđ' videnẽ habere perdũt. Nã mater, synagoga: & fratres populi iudæorũ, de quib⁹ est Christus secundũ carnẽ: ipso interius docẽte nequeunt intrare: quia ei⁹ dicta spiritualiter negligunt intelligere. Sed præoccupãs turba domũ ingreditur, quia tarde Iudæa, confluit ad Christum gentilis †Mat.12 tas & illuminatur. n ¶ Foris stãt. Fo- Mat.12 ris stantes, volunt deum videre: qui spiritualem sensum in lege nõ quærentes, ad custodiã literæ esse fixerunt: & quasi Christũ ad carnalia docenda potius cõgunt exire: q; se ad discẽda spiritualia cõsentiãt intrare: merito ergo nõ agnoscũtur. Quo exẽplo & nos informamur q; nõ agnoscemur si foris steterim⁹. ¶ Nõ autẽ iniuriose negligit matrẽ, nec mater negatur, quæ etiã de cruce agnoscit. Sed religiosiores copulæ mentiũ monstrant

Nicolaus de Lyra. ☞ q; corporũ

†Mat.12 ✠a ¶ Nemo autẽ lucernã &c. Per lucernã saluator hic intelligit doctrinã euãgelicã, quæ nõ est occultanda: nec in latebris tantũ docenda sicut doctrina superstitiosa & malæ: sed in palã corã omnibus. b ¶ Nõ est enim occultũ &c. q licet Christus aliqñ docuerit discipulos secrerõ: voluit tamen q; per eos talia publicè docerentur, vnde dicit Mat. x. c. Quod in aure auditis, prædicate super tecta. Ideo subdit: c ¶ Videte ergo qđ †Mat.12 au. vt constanter per orbem prædicetis. H d ¶ Qui enim ha. &c. Hoc subdit ad ostendendũ præmiũ prædicationi apostolorũ: Qui enim prædicant ex fide formata charitate merentur, vt sibi dei augmentũ gratiæ in præsenti: & præmiũ gloriæ in futuro. e ¶ Et quicunq; nõ ha. videlicet fidem charitate formatam. f ¶ Etiam quod putat &c. quia gratiæ gratis datæ non valebunt ei ad salutem: sed magis cedent ad dãnationis suæ augmentũ: in ꝯtum abusus fuerit ea. ¶ Aliter exponitur de legisperitis & sacerdotibus Iudęorũ, qui fidẽ Christi nõ habuerũt: & ideo noticia legis & pphetarũ nõ valuit eis ad salutem sed magis nocuit eis ad augmentum suæ dãnationis, secundũ q; dicit. J. xij. ca. Seruus qui sciuit volũtatẽ dñi sui & nõ fecit, vapulabit multis. g ¶ Venerũt au. Hic cõsequenter describitur feruor Christi prędicantis ex hoc q; propter aduentũ matris suę, & expectãtis foris. nõ iterrupit prędicationẽ: licet eã sũme diligeret & honoraret: sed rñdẽs nũciãti sibi aduẽtũ, dixit:

✠Mater mea Matthe

✠a ¶ Nemo accẽ. Hęc lucerna dicit sacra scriptura. Ps. cxviij. o Lucerna pedib⁹ m. ver. t. &c. Hãc aũt lucernã opit vas eq verbis curiosis & extraneis expõit eã ad iactãtiã suæ famę. Ille ✠o subtectũ ponit q ignẽ hęresis ex sua expositiõe puersa accẽdit: sicut lucerna sub lecto posita accẽdit stramina. Et de hac accẽsiõe dicit Hie. & hĩ in decretis. xxiij. q. iij. secũdę. Arri⁹ in alexãdria vna scintilla fuit: sed qa nõ statim fuit oppressus, ei⁹ flãma totũ orbẽ depopulata ẽ. Illi aũt ponũt sup cãdelabrũ, q p bonã vitã faciunt efficax verbũ suũ: sicut ecõuerso illi vas q; opitur, q p malã vitã doctrinã suã cõtẽpribilẽ reddũt. h ¶ Et nun. Secũdũ sensum Ilariũ manifestiõe fuit ei nũciatũ: vt si per aduẽtũ mris & fratrũ prædicationem dimitteret, argueret hõ purus, vtpote affectione carnali motus: propter qđ' rõnabiliter imposuit nũcianti silentium, dicens:

✠Mater mea

A quam corporũ,& corpali necessitudini ꝓscriptorũ cęlestiũ forma ☞ pferẽ. Figurat etiã,iudæis(de qb⁹ secũdũ carnẽ)ecclesiã de gẽtib⁹ Moraliter quę credidit anteferẽdam. ¶Moraliẽ. Magister pręcepturus aliꝭ, qui nõ reliquerit patrem & matrem,non est me dignus, sentẽtiæ suæ ipse primus se subjcit,nõ refutãs officiũ maternę pietatis:sed paternis se ministeriꝭ amplius q̃ mater nis affectib⁹ debere cognoscit. Itaq; qui se intelligit propter diuinũ mysteriũ in terras venisse,& propter cõuentũ ecclesiæ relictis parẽtibus ascendit in nauem.

Moraliter. a ¶Et ascenderunt. Moraliter. Cũ Ie
†Mat.8.c su nauim ascendit,qui signo dñicæ cru
Mar.4.d cis imburus,seculũ relinquere disponit.

b ¶Obdormiuit. In hoc facto verus hõ mõstrat̃ q dormit,& ver⁹ de⁹ q furo rẽ coercet maris. c ¶Et cõple. Meritò turbat̃ nauis in qua ꝓditor est cũ bonis, & q suis meritis firmi fuerãt,turbãt alie nis. d ¶Suscitauerũt. Aduerte nemi nẽ sine tẽtatiõe de hac vita trãsmigrare, cũ ẽt apl̃os (qb⁹ dñs adest)tẽtationũ se culariũ sæpe ꝓcella perturbet. Sed cũ si mus subiecti ꝓcellis spũalis nequitiæ,ex citemus gubernatorẽ q imperat vẽtis,q impat mari,q & si iã nõ dormiat corpis sui sõno:caueam⁹ tñ ne nr̃i corpis somno dormiat & gesc̃at. e ¶Et cessa. Nota,q̃ ois creatura sentit creatorem. Imperat,increpat,sentiũt imperantẽ, nõ q̃ secũdũ hæresim quorundã sint animan tia:sed maiestati conditoris sunt sensibilia, quę apud nos sunt insensibilia. ¶Al

Allego. leg. Mare vel stagnum:tenebrosus est &
†Mat.8.c amarus mundi æstus. Nauicula, arbor
Mar.4.d crucis,cuius bñficio fideles ꝙiuti,emer
†aquæ sis fluctibus mundi,obtinent littus pa triæ cęlestis. Ascendunt discipuli amoni
infra.9.c ti cũ eo.vnde ipse ait: Si quis vult post
Mar.8.d me venire,abneget semetipsum: & tol
B lat crucem suã,& sequatur me. Discipu
†Aliqbri lis nauigãtibus.i.seculũ fidelibus calcan
nõ habent tib⁹,& iuturi seculi quietẽ animo medi denaui. tãtibus:& per sanctũ spiritus flatum,vel etiã per propr̃ regiminis conatũ infi dos mũdi fast⁹ certatim post terga iactã tibus:subitò obdormit dñs.i.aduenit tẽ
Mar.4.d pus dñicæ passionis. Vnde & Marc⁹,no
c tẽ hoc factũ memorat:vt veri solis oc
†Mat.8.d cubitũ significaret. Descendit procella,
Mar.5.a qa dño somnũ mortis in cruce subeũte, fluct⁹ persecutionũ dæmoniacis flatib⁹ excitati assurgunt:quibus non ipsius pa tientia,sed discipulorũ imbecillitas cõcutit & trepidat. Suscitant, ne eo dormiente pereant:qa cuius mortem viderant,resurrectio nem optant;quæ si differretur:ipsi in perpetuũ periclitarent. vn de Surgens increpa.uen.qa celeri resurrectione,per mortẽ de struit superbiã diaboli,qui habebat imperiũ mortis. Tẽpestatem etiã aquæ facit cessare,qa rabiem Iudæorũ morti eius insultãtiũ resurgens labefacit. Arguit eos qui se præsente timebant,cũ peri re nõ possit qui firmiter adhæret ei:Quasi ipso gestu nauigatio
infra.24.d nis diceret,qd̃ post resurrectionẽ etiam voce dixit:O stulti & tar di corde ad credendũ in oĩbus quæ locuti sunt ꝓphetæ. Nonne opor.pa.Christũ soporari,vndis nauem(in qua quiescebat)hinc inde vexantib⁹:& sic ex tẽplo tumidis gurgitib⁹ sedatis,patefacere cunctis potentiã suæ diuinitatis? f ¶Mirati sunt. Non discipuli:sed nautæ & alꝭ qui in naui erant mirantur. Vnde Matthę⁹:

Mat.8.d Porrò hoies illi mirati sunt,dicentes:Qualis est hic. Quod si discipulos dicimus miratos fuisse,meritò & ipsi homines sunt appellati. g ¶Ad regionẽ Gerasenor. Gerasa ciuitas Arabię iuxta mõtẽ Galaad in tribu Manassę:nõ longè à stagno Tyberiadis,significat gentes quas post passionem & resurrectionẽ dominus ꝙ prędicatores visitauit.vnde Gerasa siue Gergesi colonũ eiciens. i.diabolũ à quo prius incolebatur vel aduena propinquãs, qui longè erat in tempore. h ¶Occurrit illi uir. Cum Lucas vnũ:

Mat.8.d Matthæus duos occurrisse memorat,in figuram eiusdem gentilis populi est:quia cum Noe tres filios genuerit;& familia solius Sem in possessione dei abscissa est:ex duobus aliꝭ diuersarum na tionum populi pullularunt,qui idolis seruierunt. Et nota hunc vnum fuisse vnum fuisse celebrioris personę & maioris insanię,de quo regio C illa maximè dolebat. Occurrit ergo uir:id est ipse gẽtilis popu lus,qui multis temporibus.i.ab ipso penè mundi exordio vexa batur à dæmonio,nec vtebatur veste naturæ suæ.i.virtutibus fi de & charitate,quibus primi parentes post culpam nudati legũ tur:hæc stola redeunti filio offert. Neq; in domo cõscientię qescebat,sed in mor tuis operibus corpis quasi in sepulchris manebat. i ¶In monumentis. Quid aliud sunt perfidorũ corpora,nisi quæ dam defunctorum sepulchra in quibus nõ habitãt dei verba? k ¶Iesu fili dei. Arrius contendit esse creaturam, quem dæmon confitetur esse filium dei. Iudæi dicunt: In principe dæmoniorum eiꝭ cit dæmonia, quem dæmonia negant aliquid secum commune habere. Tor †recesserũt mentum est diabolo ab hominis læsio ☞ ne cessare:

Nico. de Lyra.

†comple buntur

✠ a ¶Mater mea & fratres mei hi sunt,qui uerbum dei audiunt et faciunt. q.d. ille est mihi propinquus, †expreꝯ qui spiritualibus operibus est magis in tentus. In hac etiam responsione Chri stus confutauit illum,qui ei nũciauit ad uentum matris suæ:quia secundum do ctores nostros malicioſe hoc fecit, vt si ex hoc prędicationem dimitteret,argue ret ipsum esse hominem purum carnali affectione motum. Aduertendum tamẽ q̃ fratres Christi hic dicũtur cognati sui Germani,eo modo loquendi,quo apd̃ hebræos,fratres dicũtur illi qui sunt de eadem cognatione,& hoc modo voca uit Abraham Loth nepotem fratrẽ suũ, vt habetur Gen. xiij. b ¶Factum est au. &c. Hic consequenter describit̃ do D ctrinæ Christi confirmatio, quæ ꝓpriè ✠è ciuitate fit per miracula,secũdũ q̃ dicitur Mar. vlti.d. Sermonem confirmante sequen tibus signis. Et primò describitur mira culum factum in mari. Secundò factum in terra,ibi: Et cum de naui egressus esset ad terram. Sententia primę partis patet ex dictis Matthæi.viij. Hoc excepto.

c ¶Transfretemus transstagnum. Matth.viij. vocatur mare:modo loquẽ di hebraico,quo, omnis congregatio a quarum in notabili quantitate vocatur mare,secũdũ illud Gen.j.b. Congrega tionesq; aquarũ vocauit maria. Secundũ veritatem aquæ Iordanis fluuij extendũtur ibi in magna latitudine,ideo frequẽter vocatur mare,& aliquando lacus,& aliquando stagnum, sicut hic.

e ¶Et cum &c. Hic describit̃ miraculũ factũ in terra. Et primò de curatiõe dæmoniaci. Sed ò,de suscitatiõe filię Archisynagogi, ibi. Factũ est aũt. Sententia aũt primæ partis patet ex dictis Mat. viij.& Mar.v. Hoc excepto qd̃ sequit: f ¶Et uestimẽto &c. Amentes enim & dæmoniaci multa possunt sustinere quæ non possũt aliãs sustinere,sicut patet de Nabuchodonosor. Dañ.iiij. qui per septẽ annos habitauit cũ feris,fœnũ quasi bos comedẽs.

✠ Ipse autem

✠a ¶Mater mea &c. Et in hoc docuit prædicatorem euange Moraliter liꝭ rationabiliter reprimere volentes eum malicioſe impedire.

b ¶Factum est autẽ &c. Per quam significatur corpus huma nũ in quo secũdũ platonicos,anima est sicut nauta ĩ naui. In hac autẽ nauicula anima gubernat secundũ partẽ rationalẽ. Irascibilis autẽ & cõcupiscibilis,sensus interiores & exteriores sunt in corporalibus organis,& sic debent per rationẽ quæ nõ est virt⁹ organica gubernari,deus tamen principalis est gubernator. Turbatur autem nauis ista corporis infirmitatibus,& mens interior,dæmonum tentationibus. Et deus qui principalis est gubernator, dormire dicitur,dum ab eo talia permittuntur: Excitatur autem deuotis precibus partis rationalis, quæ ad optima depræcatur & tunc iubente domino turbatio quietatur. d ¶Enauigauerunt autem ad regionem Gerasenorum quæ &c. Per hominem obsessum à dæmone,significatur populus gen

✠tilis longo

E ne cessare,& quātūm diutius possederat,tātū difficilius dimittit.
☞ Caueat ergo aliqs ḷesus ā diabolo,vt citò ei⁹ iugū dirūpat quiatā tò facili⁹ quātò citius eius dominiū euitat. a ¶ Vincieba.cate. Catenę & compedes,durę & graues sunt gentium leges,quib⁹ & in eorum republica cohibebātur pctā. His tamē legib⁹ ruptis, ad ea scelera' cupiditate ducebant, quæ vulgarem consuetudinem excedebant.
b ¶ Quia intraue. Multa dæmonia quæ vnū præmūt,signant multos cultus idolatriæ in vno gētiū populo. Ecō tra dicitur: Multitudinis credentiū erat cor vnū & anima vna. Vnde bene ī Babylone vnitas linguarū scissa,in Ierusalē est adunata. c ¶ Et roga. Sciebant dæmones per aduentum domini se alios quando in abyssum mergendos: Non ipsi futura prædiuinātes,sed prophetarū de se dicta recolētes. d ¶ Grex porco. Porci,sunt homines,vocis & rationis expertes,lutulētis actibus dediti,in monte superbiæ pascentes. Et nisi quis morē porci vixerit;diabolus in eo potestatē nō accipit,vel ad probandū tātū, nō aūt ad perdendū accipit. e ¶ Et rogabant eum. Aduerte clemētiā domini. Nullum prius ipse condemnat,sed vnusquisq; ipse sibi mali autor est. Nō mittūtur in porcos dęmones,sed ipsi petunt: quia cælestis luminis claritatē ferre nō poterant. Vnde & ante tempus debita sibi torměta formidāt. f ¶ Et p̄mi. Permittit,vt per interfectionē porcorū, detur occasio salutis hominibus. Pastores autē videntes statim nunciāt. In quo notandum,q̄ nec porcis nisi p̄missa dæmonia nocere possunt: multo minus hominibus,nisi occulta tamen iustitia dei permittantur. g ¶ Abiit grex. Allego. Liberato populo gentiū à dominatiōe dæmonū,increduli in abditis agūt suos ritus sacrilegos,cæca & p̄funda curiositate submersi,& impetu' ferūtur in præceps: quia nullius meriti cōtēplatione reuocātur,sed ad iferiora per improbitatis procliuē detrusi suffocātur,interclusō vitali cōmeatu spiritus in aq's vo luptatū huius mundi. h ¶ Fugerūt &c. Pastores fugerūt,quia nec philosophi gentiū,nec principes synagogę pere untibus possunt conferre medicinā: & licet Christianā fugiant legē,potentiam tamē eius stupendo,& mirando prædicant. i ¶ Exierunt autem. Significat multitudinem sua venusta vita delectatam,honorare quidem,sed nolle pati religionem Christianam, dum dicūt, q̄ eam implere nō possunt. Mīrātur & fidelem populū à pristina conuersatiōe sanatum,& sedere ad pedes domini.i.sano mentis examine vestigia saluatoris quæ sequatur intueri,& vestitū studijs virtutū,quę deceptus amiserat. k ¶ Et rogaue. Conscij fragilitatis,præsentia dīi se indignos iudicant: non capientes verbū dei,& infirma mente pondus sapientiæ nō sustinentes: & ideo diutius molestus nō fuit,sed regreditur: quia nō dignatur curare inuitos,sed cito deserit videt esse suam p̄sentiam. l ¶ Ipse autem &c. Quando de synagoga ad gentes transiuit,ipse somno,nauis tempestate præssa memoratur: hic nec ipse dormit,nec nauis periclitat. Quia Christus resurgens ex mortuis,iam nō moritur,mors illi vltra nō dominabitur. Tamen in hoc innuitur,q̄ passionis eius triumphus, & resurrectionis gloria crediturīs Iudeæ populis intimabitur: & cū prædicatio mortis suæ vexillo credi ab hebræis cœperit,quasi repetita naui in qua dormierat,patriam reuisit. ¶ Ipse autem qui relictis parentibus.i.iudæis,ascenderat nauim.i.post resurrectionem,quasi transacta passionis suæ tempestate gentiū,p̄curauerat salutem:

as. Præcipiebat enim spiritui immundo,ut exiret ab homine. Multis enim temporibus arripiebat illū, & uinciebatur cathenis & compedibus custoditus, & ruptis uinculis
a ¶ In loca spiritualium insecunda virtutum, sicut prophetia a lege, discretus a prophetis, remotus a gratia
agebatur à dæmonio in desērto.
a ¶ Non vt ignarus inquirit, sed vt confessa peste quā furens tolerabat, virtus curantis gratior emineat.
†Interrogauit autem illum Iesus,dicens: Quod tibi nomen est? At ille
a ¶ Legio. Nos, non vnus spiritus tantum.
b dixit: Legio. Quia intrauerunt dæ
c monia multa in eum. Et rogabant
¶ Id est gehennam.
illum ne imperaret illis, ut in abys
d sum irent. †Erat autem ibi grex porcorum multorū pascentium in mō
e te: & rogabant eum, ut permitteret
f eis in illos ingredi. Et permisit †illis. Exierunt ergo dæmonia ab homine, & intrauerunt in porcos, &
g impetu abiit grex per præceps in stagnum, & suffocatus est. † Quod ut
h uiderunt factum qui pascebant, fugerunt & nunciauerunt in ciuitatē,
i & in uillas. Exierunt autem uidere quod factum est, & uenerunt ad Iesum, & inuenerunt hominem sedentem à quo dæmonia exierant, uestitum, ac sana mente ad pedes eius: & timuerunt. Nunciauerunt autem illis & qui uiderant, quomodo sanus
k factus esset à † legione. Et rogauerunt omnis multitudo regionis Gerasenorum, ut discederet ab ipsis, quia timore magno tenebantur.
l † Ipse autē ascendens nauim, reuersus est. Et rogabat illum uir à quo dæmonia exierant, ut cum eo esset.
¶ Vt lactantiæ causa vitetur, & infidelibus sit exēplo.
m Dimisit autē eum Iesus, dicens: Redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit deus. Et abiit per uniuersam ciuitatem prædicans, quanta illi fecisset Iesus. † Factum est au-
b n tem cum rediisset Iesus, excepit il-
c lum turba. Erant enim omnes ex-

uerat salutē,iam in patriā reuertitur,q̄ positę plenitudo gentiū G intrauerit,tūc oīs israel saluus erit. m ¶ Redi in domum &c. Roma.11 Allego. Post remissionē peccatorū redeundū est in bonā cōsciē. Allego tiā,& seruiendū euangelio,propter aliorū etiam salutē,vt deinde cum Christo requiescat,ne cū iam prope vult esse cū Christo, negligat mysteriū prædicationis accom Phil.1.c modatū fraternæ liberatiōi. vnde Apostolus: Cupio dissolui,& esse cū Christo, multo melius: manere autē in carne necessariū propter vos. n ¶ Excepit il. In fine seculi cum adhuc ad Iudęos redibit,per fidei cōfessionē libenter excipiet, Osee.3.b q̄ expectant eū sicut ait propheta: Dies multos expectabis me. Nō fornicaberis & nō eris cū viro,q̄ nūc synagoga nec ē subdita Christo viro,nec fornicata cū idolo,longa expectatiōe spōsi amplexū præstolans. ¶ Huic lectioni cōsequēter subiungit mors filię Archisynagogi,in figurā eiusdē synagogæ,quā dū properat suscitare dīs,prærripit sanitatē emoroyda mulier in figurā gētiū quæ post venientes prius sanātur. Venit ergo ad Iesum princeps: scilicet Moyses: q̄ merito Iairus dicit',id est illuminat⁹ à deo,vel illuminās alios,dū verba vitæ quæ,à spū
☞ sancto acce-

Nico.de Ly. †illos

a ¶ Ipse autem ascendēs na. &c. & rogabat illū uir à quo dæmonia exierāt,ut cum eo esset: dimisit &c. i.noluit q̄ ipsum sequeretur. Cuius ra- †Mar.5.d
tio est: quia discipulis sequentibus Chri H
stū data est potestas faciendi miracula, vt patebit ca.ix.&.x. Si autem iste q fuerat dæmoniac⁹ talia faceret,posset à simplicibus & etiam à malicios hominib⁹ imputari,q̄ talia faceret virtute dæmonis: quod Christus excludere intēdebat Et ex hoc consuetū est in ecclesia,q̄ dæmoniaci & furiosi si curent,nō tamē ad ecclesiastica officia p̄mouent. b ¶ Factum est autem. Hic consequenter describitur miraculum de resuscitatione filiæ Archisynagogi. Circa quod prius ponitur dicti miraculi inchoatio. Secundò interponitur mulieris patientis fluxum sanguinis curatio,ibi: Et cōtigit dū iret. Tertiò: dictæ suscitationis consummatio,ibi: Adhuc illo loquente. Sententia istarū partium patet ex dictis Mat.ix. & Marci.v. excepto quod sequitur in pria parte. c ¶ Excepit illum turba. Licet em̄ sacerdotes & legisperiti ex odio ip̄m despicerent & doctrinā eius,tn̄ cōis populus deuotè audiebat verbū eius.
☞ Et ecce ve.
Similis longo tempore seruiens dæmoni Moraliter
bus in idolis,& vestibus non vtebatur, quia nudatus erat virtutum ornamētis. Ruperat etiam catenas & vincula legis naturalis,sed domino iubente per prædicationem apostolorum dęmones sunt ab eis electi: & ad sanam mētem sunt reducti,& virtutum vestibus sunt ornati.

†dęmonijs agitatus

†Mar.5.b

†Mar.9.c Mar.5.c

Roma.6.b

Per hoc aūt q̄ dæmones porcos intrauerunt,& in mare demersi rūt,significat,q̄ dæmones intrant detractores qui tāquam porci pascuntur immundicijs aliorum & grinniūt contra vitam bonorum: propter quod cum dæmonibus demerguntur in infernum. b ¶ Factum est autem, cum rediisset Iesus: excepit illum turba. Per Archisynagogum sacerdos curatus,& p̄fi liā eius vnicā,sua parrochia designatur. Igit' Archisynagogi vna filia moritur,cū sacerdotis parrochia malæ disponitur: sed pro eius sanitate Iesum rogat cum prædicatorem & cōf. ilorē p̄ salute animarū zelantem in auxiliū suū vocat: & tunc eius filia sanatur,& ei cibus verbi dei & eucharistię sacramentum ministratur.
✻ Et mulier

A sancto acceperat,alijs ministrat. Cadit ad pedes,quia legislator cum toto populo illo,Christum in carne venturum longè sibi intelligebat præferendū.Rogat intrare in domum,quia desiderabat eum videre. Vnde:Multi reges & pphetæ v.vi. quæ vos vi. ¶Huic erat vnica filia.i. synagoga sola legali cōpositione instituta: Quæ cū ad duodecimū annum peruenisset.i.cū per legis & pphetarū institutionē edocta ad annos intelligibiles peruenisset,vt iam apostolica doctrina viueret. & deo spirituales fructus gigneret,moriebatur erroris languore.Ad hanc sanādam,dū carne assumpta properat dei verbū,grauat noxia cōsuetudine carnaliū populorū.Et ecce mulier id est ecclesia de gētib⁹ cōgregata,quę interiorū lapsu criminū deperibat, à cœtu fideliū segregata:paratā alijs præripit fide salutē,ab ānis duodecim.Quo tē pore synagoga in cultu dei creuerat,eodē tpe gētilitas p orbē idololatrię sanie fœda batur:& carnis oblectatiōe. Quæ substantiā.i.naturalis,industriæ vires expēderat ī medicos.i.philosophos:& legū doctores, q multa de virtutib⁹ disputauerāt & præcepta viuendi dederāt,nec p eos curari poterat:sed(vt Marcus ait)deteri⁹ habebar.Sed vt vidit Iudęos ægrotare,& verū medicum vidit adesse:sperat,& quærit medicinam,accedit per fidem,appropinquat retrò,posti dñm suū ambulādo. Vel, qa in carne dominū nō videns, peractis incarnatiōis sacramētis,per fidē cœpit ei⁹ vestigia subsequi.Tangit fimbriam,& vndā sanguinis restringit:quia beat⁹ & verè mūdandus,qui minimā verbi partem: manu fidei contingit. a ¶In medicos. Medici,dæmones:qui quasi consulentes hominibus,pro deo se coli exigūt:quib⁹ seruierat gentilitas. b ¶Tetigit fimbriam. Fimbriā tangit: qui incarnationis mysteria perfectè amat & credit,donec ad maiora capienda perueniat. ¶Si considerem⁹ quanta sit fides nostra:& intelligam⁹ quātus sit filius dei,videmus quia cōparatiōe eius,fimbriā tantūmodo tangimus,superiorem vestimenti eius partē nequimus attingere. c ¶Et cōfestim &c.Suscitaturus mortuā,redijt ad fidem faciendam: prius curat emorroidam.Sic Elisabet sterilis paritura indicatur:vt conceptura virgo credatur. d ¶Quis est.Nō quærit vt doceatur quæ nescit:sed vt fides mulieris appareat. e ¶Turbæ te comprimunt.Quē turbæ diuersis hæresibus affligunt,sola catholica ecclesia fideli corde tāgit.nā alij tangentes nō tangunt, sicut vidētes nō vident,audientes nō audiūt.Vnde & Mariæ dicit:Noli me tāgere: nondū enim ascēdi ad patrē meū. f ¶Nam & ego noui.Nō latet quicūq; tangit:Deus nō indiget oculis vt videat,nec corporaliter sentit,sed in se habet cognitionem omniū.Etiā virtus quæ ppiatur oībus iniquitatib⁹ nostris:& sanat oēs infirmitates nostras:nō ex nobis,sed ex deo exit. g ¶Vidēs autē mu.Hæc mulier verecūda fimbriam tangit,fidelis accessit,religiosa credidit:sapiēs se esse sanatam cognoscit.Sic plebs gentiū quæ deo credidit, peccatum erubuit vt delereret.fidem detulit vt crederet:deuotionē exhibuit vt rogaret,sapientiam induit vt sanitatē suam & ipsa sentiret.fiduciam sumpsit vt fateret qd' præripiebat alienū. h ¶Adhuc illo lo.Munda ecclesia gētium à profluuio vitiorū, & cognominata filia ob fidei meritū,nunciat synagogā lœto perfidiæ & inuidiæ soluta:qa in Christū nō credidit, & ecclesiā credere doluit.Nūcius iste est,quicūq; credit statū synagogæ à deo destitutum vt resiaurari nō possit:ideoq; p restitutiōe illi⁹ supplicādū esse nō credidit,sed quę impossibilia sunt apud homines,possibilia sunt apud deū.vñ sequit:Iesus autē audito hoc uerbo.i ¶Nō permisit &c.Paucos arbitros resurrectiōis acciuit, quia nō à multis continuo credita est resurrectio. ¶Filius viduę publicè suscitatur,hic paucis admittitur:In quo moraliter pietas domini notatur,quia vidua mater vnici nō patiebatur moras:& ideo ne amplius afficeretur, maturitas additur. Significatur etiam in filio viduæ ecclesia cito creditura. In archisynagogi filia Iudæi qui crediturі,sed ex pluribus pauci. k ¶Patrem puellæ.Pater puellæ.cœtus doctorum legis.s.scribæ & pharisæi,qui si credere voluerint etiam subiecta synagoga salua erit. l ¶Flebant autem.Elent qui synagogam à deo qui vita est vident alienam & dolent,nec ampliusposse viuificari putāt, & illa quæ sponsi præsentiam qua viuere debet amisit,quasi inter plangentes mortua iacens,nec hoc ipsum quidem quare plangatur intelligit. m ¶Nolite flere. Fleāt mortuos suos,qui putāt mortuos, vbi est fides resurrectionis non est mortis, sed spes quietis. n ¶Non est mortua &c.Mortua est puella hominibus qui suscitare non possunt.Non deo, cui anima viuit,& caro suscitādo quiescit. o ¶Sed dormit &c.Allego.Cum anima peccās moriatur:si tamen à Christo suscitari meretur: nobis quidē mortua fuisse,sed deo dici potest obdormisse. p ¶Derideb ant &c.Merito excluſi sunt,qui deridere q̄ credere malebant:indigni videre resurrectionis miraculum. q ¶Tenens manum.Tenet manū,qa nisi manus Iudæorū(quæ sanguine plenę)prius fuerint mundatæ,synagoga nō surget. r ¶Puella surge.Quisquis à morte animę,à Christo manū sibi consortāte respiscit:à sordibus vitiorū debet exurgere:&(sicut Marcus ait)in bonis operibus ambulare,& cælesti pane necesse est vt mox satietur,id est verbi dei & altaris. s ¶Quibus præcepit &c.Sicut publica noxa publico eget remedio:ita leuia peccata leuiori & secreta queunt deleri pœnitentia. Vnde puella in domo iacens,paucis arbitris exurgit, eisdemq; ne miraculum vulgarent, interdicitur.

Nicolaus de Lyra.

✠a ¶Et ecce ue.uir cui no.Iairus: Istud nomen nō exprimit Mat.ix.& Marci.v.& ideo hic suppletur.Sciēdum tamē, q̄ iste vocabatur Iair in idiomate hebręo. Sed nomina propria hebraica quādo trāsferuntur ad latinum frequenter accipiunt hanc syllabam us in fine,sicut Iacob in hebræo,Iacobus in latino,& Saul saulus.Et eodem modo Iair Iairus.

✠b ¶Et mulier quædam erat in fluxu sanguinis.Per quam significatur persona peccatrix à longo tempore, quæ tamen remedium quærit à domino, dicēs: Libera me de sanguinibus deus,deus salutis meæ &c.Et illa sola dicitur Christum tetigisse.s.spiritualiter per fidem,licet multi eum comprimerent per tactum corporalem:ppter quod ei singulariter dicitur: Filia fides tua saluam te fecit.

Luc.10.d

†quæ

†insumpsc

Mar.5.c

Mat.9.c
Mar.5.c

B

Mat.9.c
Mar.5.c

i principe

magistrū

hā.10.d

Mat.9.c
Mar.5.d

C

†turbæ suf focabāt eū
†Mat.9.c
Mar.5.c

†ab illis
5.dist.c.ad eius.de pe. di.3.c.inter hęc hiercū.s.

Allego.

D

†cōuersus

a ¶Illuminans.Moyses enim dicitur Iairus, qui diuinis præceptis populum instruxit.

a ¶Synagoga,lege vel prophetis instructa.

b

a ¶Q.Multi sunt qui te tetigerunt.

a ¶Q.Non quæro de tactu corporis,sed de actu fidei.

a ¶Per fidem.

a ¶Non factura est,sed fecit.In eo enim iam saluata est q̄ credidisti.

a ¶Petrus Iacobus & Iohānes, fides spes & charitas.

a ¶Pater episcopus. b ¶Mater ecclesia.

a ¶Et dixit illis:Recedite,non enim mortua est puella,sed dormit.

a ¶Ad'testionis vitę,vt nō phātasma sed veritas crederet.

E Caput. IX.

CONuocatis au. Cōcessa primū potestate signorū mit
tuni prędicare regnū dei, vt magnitudini ,prīmissorū
attestet etiā magnitudo factorum & fidē verbis daret
Mar.6.b virt⁹ ostēsa,& noua facerēt q noua prædicarēt. b ¶Nihil tu-
In marco legit,vt nihil tollerēt in via ni
si virgā tantū. Sed sciendū est:qa vtrūq;
præceptū est à dño,**vt nihil nisi virgam**
ferrēt,& vt nec **virgā ferrēt.** Nō ferre virgā,est nō esse solicitū de his quæ necessa
ria sunt humanę sustentationi:quia hęc
debent prędicatoribus ab his quib⁹ prę
dicant:quādo sine scādalo possunt acci
pi. Nihil ferre nisi virgā,est vti illa pote
state accipiendi necessaria quæ data est
prædicatoribus. c ¶Duas tuni. Sim
plex vestimētū,est qcqd est necessarium
alicui scd'm qualitatē loci vel tpis. Du-
†viam plex est:qd' vltra necessitatē est. Allego.
in duabus tunicis,duplicitatē prohibet.
d ¶Ibi mane. Ne excursetis p domos
Mat.10.b & iuiolabilis hospitij iura muretis. Vn-
de secundū Mar. domus in qua manere
debeāt prius eligenda est, vt mutādi ho
spitij necessitas auferat. e ¶Puluerē
pe. Puluis excutitur in testimoniū labo
ris suiq; ingressi sunt in ciuitatē,& vsq;
ad illos prædicatio peruenit. Vel,excuti
tur,vt nihil ab eis accipiant q euangeliū
spreuerūt,nec etiā necessaria vitæ. ¶Al
Allego, lego. Ne cōicetis inanibus verbis & ge
stis perfidorū, quæ pulueri cōparanda
sunt,ne castæ mentis vestigiū polluat.
Pulueré verò fidelis populi q humana
fragilitate colligitur, debet prædicator
2.Cor.11.g euangelij abolere,& quasi suū in se susci
F pere. Vnde Apostol⁹:Quis infirmat,& ego nō infirmor? Quis scādalizatur,& ego nō vror? f ¶Egressi au. In mar-
Mar.6.b co legit:Exeūtes prædicabāt,vt pœnitē
tiā agerēt,& dæmonia multa ejciebāt,
& vngebant oleo multos egros & sana-
bāt. g ¶Audiuit au. Notandū q⁹ He
rodes propter dissonos populi rumores
pri⁹ hæsitauit,sed postea cōfirmato aio
dixit pueris suis,vt apud Matthæum &
†Mat.14.a apud Marcū legit:Hic est Iohānes bapti
Mar.6.c sta:& ipse surrexit à mortuis:& ideo vir
Mat.14.a tutes operant in eo. h ¶Iohānes sur
Mar.6.c rexit. Qui Iohānē cuius nullū signū vi-
derāt,resurrexisse dicebāt,p summā ma
†nunciaue licia Iesu resurrexisse negabāt, cui⁹ mira
runt. bilia opa viderāt,i cui⁹ passiōe mi-
†Mat.14.b ta mirāda cōtingerāt. i ¶Narra. Nar-
Mar.6.d rāt apli dño quæ fecerāt,& quo docue-
rint,quo Iohānes dū ipsi docerēt passus
sit. Vnde sequit. k ¶Et assump. Non
ociosis,nō in ciuitate synagogę,id est,se-
cularis dignitatis residētib⁹,sed inter dese
ta Christū quærentibus cælestis gratiæ
alimonia impertitur. Qui em̄ non fasti-
diūt,à Christo suscipiuntur,& spūaliter
& corporaliter:etiā si indigēt curant. Et nota,qa post hanc pfecta est
mētio passionis Iohānis, Christ⁹ reficit,qa post defectū legis,euā-
gelic⁹ cibus incipit. Denicq; postq; curata est mulier quæ gestat fi-
gurā ecclesiæ:& postq; apli ad prædicādū sunt missi,fit mētio re-
fectiōis,qa p apl̄os in eccl̄ia vera refectio fit. l ¶Secessit seor.
Decollato Iohāne secedit in desertū,qa relicta iudæa,quę ,phe-
tiæ sibi nō credendo caput abstulerat,in desertū eccleliæ quæ vi
rū nō habebat verbi pabula largitur. Vnde & Bethsaida domus
fructuū interpretatur. Et trāseūtē ad gentes,multæ earuæ fideliū
relictis mœnib⁹ prisæ cōuersatiōis:neglecto variorū dogmatū
munimine,sequūtur,vt qui prius in Iudæa tantū erat not⁹,iā su
per oēm terrā exaltaret. Secessit. Cū turbę quidē volūtatē eūdi,
sed pueniendi vires nō haberēt,ideo egreditur dñs de loco suo,
& pgit obuiā,& visa turba miserē,& curat lāguores,vt fides ple
na statim præmiū cōsequat. m ¶Secutę sunt. Nō iumētis,nō
vehiculis,sed ,pprio labore pedū,vt ardorē mentis ostenderent.

Cap. IX.

a † Onuocatis au-
tem Iesus duode-
cim apostolis de-
dit illis †uirtutem
& potestatem su-
per omnia dęmo
nia,& ut langores curarent. Et mi-
sit illos prædicare regnum dei, & sa
b nare infirmos. Et ait ad illos: † Ni-
hil tuleritis in †uia, neque uirgam,
neq; peram, neq; panem, neq; pecu
c niam, neque duas tunicas habeatis.
Et in quamcumque domum intra-
a ¶Quamdiu in illa ciuitate prędicabitis.
d ueritis, ibi manete, & indē ne ex-
e eatis. Et quicūq; non receperint uos
exeuntes de ciuitate illa, etiam pul-
uerem pedum uestrorum excutite
f in testimonium supra illos. Egressi
autem circuibant per castella, euan-
a ¶Dum hęc fierent a do-
mino in Galilæa m Herodes decollauit Iohannem.
g gelizantes & curantes ubiq;. Aud-
h diuit autem Herodes tetrarcha
omnia quæ fiebant ab eo, & hęsita-
bat, eò q; diceretur à quibusdam,
quia Iohannes surrexit à mortuis: à
quibusdam uerò quia Elias appa-
ruit: ab aliis autem, quia propheta
unus de antiquis surrexit: Et ait He
rodes: † Iohannē ego decollaui, quis
autē est iste de quo ego audio talia?
a ¶Vt forte si ipse sit Iohannes, possit agnoscere.
i Et quærebat uidere eum. Et reuersi
apostoli † narrauerūt illi quęcūq; fe
a ¶Non timore mortis, sed vt parceret inimicis, ne
homicidium homicidio iungerent.
k cerūt. † Et assumptis illis secē sit se-
l orsum in locū desertū † qui est Bethsa
a ¶Pertinens & vicinus Bethsaidæ ciuitati Galilææ.
m idę. Quod cū cognouissent turbę, se-
¶Fatigatos.
quutę sunt illū, & excepit illos & lo-
a ¶Docet infcios. b ¶Non defecularibus. c ¶Ægros.
quebat illis de regno dei, & eos qui

Cap. IX. G

CONuocatis au. Descripta prædicatione Christi p seipsum, hic cōsequēter describit prędicatio sa
cta per missionē discipulorū. Et qa prædicator verbi di-
uini post descensum per prædicationē ad proximū, debet per ora
tionē ascēdere in deū, sicut & in scala Iacob angeli descēdebant &
ascendebāt, vt habetur Gen. xxviij. Ideo Dñs
saluator primo mittit discipulos prædi † Mat.10.a
care. Secundò docet eos orare. ri. cap. Mar.6.a
Adhuc circa primū premittit missio apo
stolorū. Secūdò, subditur missio septua-
gintaduorū discipulorū sequenti capi.
Prima in duas: qa primo describit apo-
stolorū missio. Secō: eorū reuersio, ibi †postea
Et reuersi apostoli. Prima adhuc i duas, & autem
in partē principalē, & incidētalē, quæ in eam
cipit ibi: Audiuit aūt herodes. Circa pri
mā partē dat autoritas apostolis prædi
candi, & potestas miracula faciēdi ad cō
firmationē suæ doctrinæ: & sic mittunt † Mat.10.b
prædicare. Et patet sententia huius ptis
ex dictis Mat.x. d ¶Audiuit au. Hęc
est pars incidētalis: qa per prædicationē
apostolorū facta Christi prædicantium
Herodes audiuit famā de miraculis Chri
sti: & desiderabat videre ipsum, magis
ductus curiositate vidēdi miracula q; de
uotione: propter qd' Christus noluit in
prsentia eius aliqd' miraculū facere, vt
habetur. j°. xxiij. Rationes verò quare ali-
qui credebant Christū esse Iohānem de
quibus fuit iste Herodes, alij Eliam, alij
Ieremiam: alij vnū ex ,pphetis antiquis:
tactæ fuerūt breuiter Mat.xvj. e ¶Et H
reuersi apostoli. Hic describitur reuer
sio apostolorū de prædicatiōe: circa qd'
ostenditur benignitas Christi ad aposto
los. Primo eos benignè recipiendo. Se
cundò eos ad maiora incitādo, ibi: Et fa
ctum est cū solus esset. Pria in duas: qa
primò, describitur benignitas Christi ad
apostolos. Secūdò ad populos ibi: Qd'
cū cognouissent turbæ. Circa primū di
citur: Et reuersi apostoli narrauerūt
illi quęcunq; fecerunt. Licet enim nō
indigeret tali narratiōe cū omnia sciret
p seipsum; & hoc etiā apostolis esset no
tum, tamen retulerūt ei per modū ami-
cabilis collationis discipulorū cum ma-
gistro. f ¶Et assump. Vt requiesce-
rēt segregati à tumultu populorum, &
vt se recolligerent in oratione, sicut fece-
rūt dispersi in prædicatione. g ¶Qd'
cū cognouissent turbæ. Hic cōsequē-
ter describitur benignitas Christi erga
populos. Primò recipiendo eos curiali Dictio
ter: quod notatur cū dicitur: Et excepit † Ciuitatis
illos. Secundò: quia pauit eos spirituali quæ vocat
ter. Ideo subditur: Et loquebat eis de re Bethsaida.
gno dei. Tertiò, quia curauit languidos
generaliter, cum subditur: Et eos qui
cura indigebant, sanabat. Quartò, quia
c→ † sanelicos

Moraliter. a ¶Conuocatis au. Hæc aūt facit prædicatorib⁹ Moraliter
euangelij, si faciant qd' in se est: eis dando potestatem ejciēdi dæ
mones spūaliter de cordibus hominū & sanandi languores vitio
rū. b ¶Nihil tule. Hoc faciunt qui se diuinæ prouidentiæ cō-
mittunt, rationabiliter tñ ne deum tentent. c ¶Et quicunq;
non receperint uos, exeun. &c. Per quem signi&icantur leues
motus impatientiæ qui solent etiam in viris perfectis ex hoc subi
to surgere, qui statim sunt excutiendi per virtutem patientiæ.
d ¶Audiuit autem. Per istū signi&icatur curiosi qui facta mi-
rabilia bonorū videre quærūt & audire, sed nō imitari. e ¶Et
reuer. Per hoc ostēdit q; prædicatores post prædicatiōis discur-
sum redire debēt ad cōtēplatiōis secretū, & opa sua corā deo di-
scutere, vt de bonis gras agāt, & de defectib⁹ veniā petāt. h ¶Et
loque. Ostēdens q; inter religiosos nō debet esse locutio de fabu-
lis, sed de sacris scripturis. i ¶Et eos &c. Et sicut fecit corpora
liter, sic debent prædicatores & doctores facere spiritualiter. Et
*hoc est contra

a ¶ Sanabat. Nemo cibum Christi accipit, nisi antea sanatus fuerit: quia post remissionē pctōrum tribuit alimonia cęlestis. b ¶ Dies aūt cœper. Declinata die reficit, quia vel fine seculorum propinquante: vel cū sol iusticię occubuit, a spūali fame sumus saluati: Et nota ordinē, mysterij: Prius p remissionē pctōrū vulnerib⁹ medicina tribuit, postea alimonia mēsę cælestis expendit. c ¶ Nō s.n. Nota qa dn̄s cuiq; p virib⁹ dona tribuens, & ad pfectiora semp puocās, ne aut infirmū validior cib⁹ opprimat, aut validū exilia alimēta non satiēt. Priō quinq; panib⁹ hordeaceis quinq; milia. Scd'ō, septē panib⁹ q̄tuor milia hoim refecit. Terriō, discipulis mysteriū suæ carnis & sanguinis tradidit: Ad vltimū magno mūere dat electis, vt edāt & bibāt sup mēsam suā i regno. ¶ Non erant apl̄is nisi qnq; panes Mosaicæ legis, & duo pisces. i. illæ duæ psonæ quę i Israelitico pplo vngebātur, ad regēdū pplm: reges & sacerdotes, i qb⁹ nulla plenaria refectio poterat inueniri. Quādiu em̄ legit Moyses, velamē positū est sup corda corū. d ¶ Nisi for. Nōdū intellexerāt apl̄i fidē ppl̄i credētis nō esse venalē, sed nouerāt nos pon⁹ esse redimēdos p suas escas gratuitas. e ¶ Quinq; mi. Per quinq; milia significātur, q in seculari adhuc habitatu per qnq; sens⁹ corporis exteriorib⁹ quę possidēt, bene vti nouerūt. Qui quinq; panibus alunt, qa tales necesse est legalibus adhuc pręceptis institui, & legali timore cōprimi. Nam q mūdo integrè renūciāt & quatuor sunt milia, ppter euāgelicam doctrinā, & septē panibus. i. septiformis spiritus reficiūtur gr̄a. f ¶ Per cō. Diuersi cōuiuātiū discubitus, diuersos p orbē ecclīarū designāt cōuentus. Quinquageni discumbūt, q adhuc i pnia pctōrū positi, auditū vbi papiūt. Nā quinquagesimus est pœnitētię psalm⁹. Scd'm aliū euāgelistā cēteni discūbūt, q præsumpta veniæ spe solo vitæ æternę desiderio suspirāt, qa cētenarius de lęua trāsit ad dexterā. g ¶ Et dis. o. Scd'm aliū euangelistā qnq; milia sup fœnū discūbunt, qa illi q bus adhuc sūt corporales sens⁹, mollioribus delectāt. Ois em̄ caro fœnū. Quatuor milia sup terrā recūbunt, plus est em̄ terrā premere q̄ sup fœno iacere. h ¶ Acceptis autem quinq; panib⁹ & duobus piscibus, res. Non noua creat cibaria, sed his quæ habent discipuli, benedixit: qa veniēs in carne non alia q̄ quę prędicta sunt prædicat: sed prophetiæ dicta mysterijs gratiæ grauida demonstrat. Aspicit in cælum, vt illic dirigatur mentis acies, vbi lux est scientiæ. Frangit & discipulis tribuit: vt ponerent ante turbas: quia clausa legis & prophetarum sacramenta eis qui p mūdum prędicant patefecit. Quod superest turbis discipuli tollunt: quia secretiora sacramenta quæ rudes non capiunt, perfecti inquirunt. Nam p. xij. cophinos Apostoli & eorum sequaces figurant foris hoībus despecti, intus salutaris cibi reliquijs ad alenda humilium corda cumulati. Elegit em̄ de⁹ infirma mundi, vt confundat fortia. Et manus quæ prius in cophino seruierat, iam per crucem Christi vitæ cælestis operatur alimoniā: & eo cibum fidei congerit, vbi ante erat cœnum perfidiæ Gentilis. i ¶ Et fregit. Frāgēdo multiplicati sunt panes, vt plurimos pascant. Lex enim Moysi dum exponitur, multos libros facit. In lege dicitur: Non mœchaberis. Hunc panem frangit Christus, diuidit hoc verbum non aliunde adijciens, sed de suo partiens. Qui videt inquit mu. ad con. eam: iam mœ. est eam. Habes fragmentum: De suo addit: Si ocul⁹ tuus dexter scandalizat te, erue eum. Habes aliud. Etsi dextera tua &c. abscide eam. Et: Qui dimissam à viro ducit, mœchatur. Vides ex vno quàm multa fragmenta. k ¶ Distribuit discipulis su. Prouocat apostolos ad fractionem panis, vt illis nō habere testātib⁹ magnitudo signi notior fiat. Insinuat qd' per eorū doctrinā ieiuna corda quotidie sunt pascenda. l ¶ Et saturati sunt. Quòd manducans populus satiatur, significat famē in perpetuum ab electis repellendam, quia non esuriet qui acceperit Christi cibū. Qd' Apostoli ministrant, futurā diuisionē dominici corporis & sanguinis pronunciat. m ¶ Cophini duode. Cur quinq; milibus hominū plus redundat, q̄ quatuor militibus min⁹? Quia quatuor milia triduo cū Christo fuerūt, & ideo amplius cęlestis pabuli receperunt. n ¶ Et factum est. Post miraculū cū turbæ vellent eū facere regem, dimissa turba fugit & ascēdit in montē solus orare: & anteq̄ dispuli ascenderent in nauiculā, aderāt cū ipso: Ipse autem sol⁹ orat patrē. Possunt em̄ sc̄ti fide & amore domino cōiūgi, & eū hoībus excellentiorē intueri, & cōuersationem eius in carne passibus humilitatis subseq, sed incomprehēsibilia paternæ positionis arcana solus penetrat, & solus qd' orādū nouit orat. Cū discipulis autem nō reperit orasse, sed solus obsecrat, quia dei consilium humana corda nō capiunt, nec quisquā potest interiorū particeps eē cū Christo. o ¶ Quē me di. es. tur. Exploraturus fidē discipulorū, prius vulgi sniam inquirit, ne apostolorū fides firmata videatur vulgari opinione, sed veritatis agnitione. ¶ Meritò turbę noiant quę diuersas de domino ferūt sententias, quorū sermo & sensus instabilis est & vagus: à quib⁹ suos distinguens ait: Vos autē quem me esse. p ¶ Iohannem baptistam. Opinio de Iohanne ideo forte erat, qa in vtero matris positus, domini præsentiam sentiebat. De Elia, quia rapt⁹ est in cęlum, & venturus creditur. De Ieremia quia in matris vtero sanctificatus est. q ¶ Vos autem. Qui tractat debet audientium considerare personas, ne pri⁹ irrideatur q̄ audiatur. r ¶ Christum dei, Complexus est oīa, q & naturā & nomē expresit. In noīe em̄ Christi & diuinitatis & incarnatiōis est expresio & fides passionis. Hęretic⁹ & si nomē Christi nō negat Christū tn̄ negat, q nō oīa quæ Christi sunt confitetur. s ¶ Præcepit ne. Iubet tacere discipulos vt fallat principem mundi, & vt decliner iactantiam, doceat humilitatem. Simul ne adhuc rudes & imperfecti discipuli maioris prędicatiōis mole opprimerēt.

Ioh. 6. b. Mar. 8. b. Ioh. 6. f. † cōmeatū Luc. 22. c. Exo. 34. d. † discubit⁹ † solitarie Mar. 6. f. Mat. 14. b. † antiquis Isa. 40. b. † intermi. natus illis 1. Cor. 1. d. Exod. 20. b. Mat. 5. d. Ibidem

A ... cura indigebant, sanabat. † Dies autem cœperat declinare. Et accedentes duodecim dixerunt illi: Dimitte turbas, ut euntes in castella & uillas quæ circa sunt, diuertant & inueniant † escas, quia hic in loco deserto sumus. Ait autem ad illos: Vos date illis māducare. At illi dixerūt: † Non sunt nobis plus quàm quinque panes & duo pisces: nisi fortè nos eamus, & emamus in omnem turbam hanc escas. Erant autem ferè uiri quinq; milia. † Ait autem ad discipulos suos: Facite illos discumbere per † conuiuia quinquagenos: & ita fecerunt. Et † discubuerunt omnes. Acceptis autem quinq; panibus & duobus piscibus, respexit in cęlum & benedixit illos, & fregit & distribuit discipulis suis, ut ponerent ante turbas. Et manducauerūt omnes, & saturati sunt. Et sublatū est quod superfuit illis fragmentorum cophini duodecim. Et factum est cùm † solus esset orans, erāt cum illo & discipuli: & interrogauit illos dicens: Quem me dicūt esse turbę? At illi responderunt & dixerunt: Iohannem baptistam, alij autem Eliam, alij uerò quia propheta unus de † priorib⁹ surrexit. Dixit aūt illis: Vos autem quē me esse dicitis? Respondēs Simō Petrus, dixit: Christū dei. At ille † increpans eos præcepit

¶ Non populi sententiam expectat, sed suam promit.
¶ Vnus pro omnibus.

B ... C ... D

Ioh. 6. b. † Mat. 14. b † Mat. 14. d Mar. 6. e. † Marc. 6. f. Ioh. 6. b. † discūbere fecerunt. 4. Reg. 2. b. Iere. 1. b.

Nicolaus de Lyra ☞ Cōpleto ⁓ famelicos pauit corporaliter, vt patet i l̄ra sequēti. cuius expositio patet ex dictis Mat. xiiij. b ¶ Et fa. est. Hīc cōsequenter ostēdit beniuolentia Christi ad discipulos, incitādo eos ad meliora, videlicet ad martyrium, qd' est præcipu⁹ actus charitatis, secundum quòd dicit Saluator Ioh. xv. b. Maiorem hac dilectionē nemo habet, quā vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Primò igit inuitat eos ad martyrium verbo. Secundò, facto, ibi: Factum est autem dum complerentur. Prima i duas: quia primò, incitat eos verbo ad martyrium. secundò, ostendit martyrij præmium, ibi: Dico autem vobis. Circa primum præmittitur Christi duplex interrogatio, & duplex discipulorum respōsio: Videlicet quid vulgares de Christo dicerent: Et quid apostoli de hoc sentirent. & patet sententia ex dictis Matth. xvj. Sciendum tamen, quòd interrogatio Christi non procedebat ex ignorantia, sed vt ex responsione discipulorum qui credebāt ipsum esse veraciter Christum dei filiū efficaci⁹ incitaret eos ad martyriū exemplo eiusdem animati, qui cū esset tātæ dignitatis, voluit p nobis mortem pati. iō subditur: ⁓ Hoc dicens

※ hoc est contra illos qui multū occupantur circa vnam personā consilio spirituali, non multum indigentem, & circa peccatores multum indigentes, paruam aut nullam adhibent curam. a ¶ Et ac. xij. di. il. di. t. Per quinq; panes, quinq; libri Moysi. Per duos pisces, prophetæ & agiographa. per. xij. cophinos, noui testamenti doctrina. per apostolos, scripta & prædicata designantur, qbus fideles spiritualiter nutriuntur. c ¶ Et inter. il. di. quem me d. esse turbæ. Hoc autem quęsiuit, vt falsas opiniōes à suis discipulis remoueret, & de veritate melius informaret. Sic doctor euangelicus debet errores destruere, vt melius posit astruere veritatem. Moraliter

Y ※ Quia oportet

☞ E Complero autē passionis sacramēto, oportuni⁹ dicit aplis: Euntes docete oēs gentes, baptizātes eos in noīe patris & filij & spūssācti

Matt.8.d. Tūc non ꝓd sset eū publicē prędicari dei filiū, quē mox erāt visuri flagellatū & crucifixū. Prohibent ergo eum euāgelizare dei filium, vt euangelizarent postea crucifixum. a ad fidē dominicæ natiuitatis vel passiōis pertinēt, solis seorsum discipulis aperuit: sed hæc ad oēs. b ¶ Abneget semetip. Nisi quis à seipso deficiat, ad eū qui super se est nō appropinquat: Et nouitatē ad cp̄m vocat nō apprehēdit, nisi mactet vetustatem, in qua natus fuit: Et cum cessat à vitijs exquirat etiam virtutes. vnde subiungitur: c ¶ Et tollat cru. Crux tollit quādo per abstinentiam corpus afficitur, vel per cōpassionē ꝓximi affligitur animus: Quod etiā aliqui philosophi fecerūt. Et sequatur me: Hoc solus Christianus.

d ¶ Nam qui me eru. Sicut persecutionis tpe ponēda est anima: ita in pace frangenda sunt desideria terrena, vt quantò videtur hō securior, tantò sit ad sui custodiā sollicitior. e ¶ Quid enim, ꝓf. Quia

†Mat.16.d Mar.8.d. aliquādo tpalia despicimus, sed humana verecundia prępediti, rectitudinē quam habemus in mēte, non audemus voce exprimere, congruum medicamentum subiungit: Qui me eru. ¶ Persecutiōis tpe poterāt erubescere fideles substātijs nudari, honorib⁹ deiici, verberib⁹ affligi. Pacis tpe sępe veremur à ꝓximis despici, iniurias verborū pati, prius satisfacere illis qb⁹ fuimus irati. Habet ergo Christianus etiā in pace vbi cōfessiōe Christi veraciter

†Mat.16.d Mar.9.a. posit ꝓbari. f. sī imitatē humilitatē sui capitis. f ¶ Hunc fi. ho. Nō sufficit ad probationē fidei vox ꝓfessionis, quā defendit à verecundia professio generalitatis.

F g ¶ Aliq hīc stan. Qui stat cū Christo nō gustat mortē, quia nec tenuem mortis æternæ sensum habebit. q Christi consortia meruerit, cui necī morte interrumpit

†Mar.17.a Mar.9.a. ordo viuendi. h ¶ Donec ui. re. Quia arduū erat animam periculis, corp⁹ morti offerre, sustētat infirmitatē humanę mētis remuneratione præsentiū, ne frangat desperatiōe vel tędio. Visa em̄ ęterna gloria, cōsi in transitu & ad breue momētū, fortiores tm̄ cōtra mūdi aduersa reddūt. Promittit itaq; futurā gliam i trāsitu vidēdā i terra, vt certi⁹ i cælo sperēt ęterna. Vel ꝓmittit aliquos de discipulis visuros dilatationē eccliæ antecp̄ ꝓmortē recedāt de mūdo, vt in præsenti cōtra mūdi gloriā erecti, certi⁹ credantur in cęlo regnaturi. i ¶ Post h. u. Alij qui sex dies tm̄ nūerāt. post sex ætates seculi sanctis à labore quiescendum signāt. Lucas q & primū quo ꝓmittit, & vltimū quo promissio implet cōnumerat, octaua inuit resurgendū. Nam sicut Christ⁹ post sextam sabbati, q̄ crucē ascendit, & post septimā sabbati, qua i sepulchro quieuit, octaua die resurrexit. Sic nos post sex seculi ętates quib⁹

Matt.20.b. ꝓ domino patimur & laboramus, & post septimā quietis aiarum quæ interim in alia vita geriī, octaua ętate resurgemus. k ¶ Assūpsit Pe. tres tm̄ dicit: qa multi vocati, pauci electi: & q fidē trinitatis inuiolatam seruant, æterna merentur visiōe lætari. ¶ Scit meritorum cognitor perfectiores fuisse cæteris tres apostolos. Signant illos qui habent fidem, spem, charitatem. Vel per Petrum, præpositi siue coniugati, per Iacobum, pœnitentes vel actuales, ꝓ Iohannem, Virgines vel Theorici. l ¶ Ascendit in montem. In montem oraturus ascēdit, vt innuat, quia qui resurrectionem expectant, mentem in excelsis eleuare, & continuis precibus debēt īsistere. ¶ Pro possibilitate cuiusq; minuitur verbum, aut crescit: & nisi altioris prudentiæ cacumen ascendas, non tibi apparet sapientia non apparet mysteriorum cognitio, non apparet quanta sit gloria, quanta sit spes in dei verbo: sed apparet sermo natus ex virgine literarum opertus inuolutionibus. Sed ascende, crede natum de virgine, natum de spiritu triumphantē in cruce, mortuos suscitantem. ā perfecta est verbi facies altera. m ¶ Et facta est.

Transfiguratus, non substantiam veræ carnis amisit, sed gloriam, G vel suæ vel nostræ resurrectionis ostendit: qui qualis tunc apostolis, talis post iudicium cunctis apparebit electis. Nam in ipso iudicio & bonis & malis in forma seruī apparebit, vt videant in quē pupugerūt. n ¶ Et uesti. e. Vestes domini, sti sunt q Christum induerūt: Quæ vestis domino in terra consistente despicabilis, & aliorū similis visa est, sed dño mōtē ascendēte fulget quia nondū apparuit quid erimus: sed tādem similes ei erimus, quando videbimus eū sicuti est, Vel vestimenta ꝓbi sermones sunt scripturarū. & quædam indumenta diuini intellectus: Quia sicut illis apostolis in altera specie apparuit, ipse, & vestis eius refulsit, ita & oculis mentis tuæ iam diuinarum sensus al † Mat.17.a Mar.9.a. besci lectionum. o ¶ Ecce duo uiri. Notādū est, nō corpa vl animas Eliæ vl Moysi apparuisse, sed ex aliq subiecta creatura illa corpa formata fuisse. Pōt etiā credi angelico ministerio illud factū esse, vt angeli eorū psonas assumerēt. ¶ Mortu⁹ & viu⁹ apparēt, vt signi ☞ ficent Christū

Nicolaus de Lyra.

☞ a ¶ Hoc dicēs. qa o. fi. ho. mul. pa. Patet sententia ex dictis Matt. xvi. excepto quod subditur: c ¶ Nā q me eru. nō audens cōfiteri Christū & veritatem euāgelij, d ¶ Hūc fi. ho. eru. nō reputans eum de suis. Ratio autem huius est, qa nō solū credere est necessariū ad salutē, sed etiā cōfiteri ore, secundum ꝓ dī Ro. x. b. Corde em̄ creditᵉ ad iustiti H am, ore autē fit cōfessio ad salutē. Hæc † glora tamē cōfessio pertinet ad præceptū affirmatiū: Qđ licet obliget semp, non tm̄ ad semp: sed ꝓ loco & tpe, occurrēte casu i q̄ ex omissione cōfessionis fidei subtraheretur honor debitus deo. Vel si quis interrogatus de fide taceret, quando ex sua taciturnitate crederet ab alijs ipsum fidem non habere, vel ipsam fidē falsam esse: vel ob ei⁹ taciturnitatē alios auerti contingeret à fide: & sic peccaret mortaliter, & per consequens inter dei filios non esset cōputandus. e ¶ Dico autē uob. Hīc consequenter ostendit martyrij præmium, vt magnitudo præmij auferat terrorem supplicij. Et prīò describitur illa ostensio. Secundò, gmulationis discipulorum repressio, ibi: Et factum est in sequenti die. Circa primū sciēdū, ꝓ in hoc ostendit præmium martyrij, inquātum ostendit se tribus discipulis suis ī forma glorioſa, quando transfiguratus fuit coram eis quia ad consimilem gloriam resurgent corpora martyrum, secūdum qđ dicit Apostol⁹ ad Phil. iij. d. Saluatorem expectamus le sum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostrę configuratum corpori claritatis suæ. Et patet sententia huius partis ex dictis Matt. xvij. exceptis que sequuntur. g ¶ Et facta est dū oraret. Nō ē intelligendum, ꝓ quantitas vel figura faciei Christi fuerit mutata, sed ā gloria animæ tunc redundauit, in corpus ipsius claritas, quæ est proprietas ipsius corporis glorioſi. h ¶ Et uestitus eius albus refulgens. vt claritas vestis correspon- ~deret claritati

☞ a ¶ Quia opor. fi. ho. mul. Prædixit suam passionem: & con Moralitas sequenter induxit ad ipsius imitationem di. b ¶ Si quis uult post me uenire abneget. Consimiliter boni prælati inducunt subditos ad bonum per exemplum sui. f ¶ Factum est autem post hæc uerba. Per Petrum in fide feruentissimum, significatur fidei feruor. Per Iacobum inter apostolos primò martyrizatum, constantiæ vigor: Et per Iohannem virginem, mundiciæ decor. Ista tria conscendere faciunt cum Christo montem contemplationis, & ibi videre speciem futuræ beatitudinis: Et Moysen & Eliam cū Iesu loquentes, id est concordiam legis & prophetarum cū euāgelio: Et audire verbum illud, mentis auditu: Hic est filius meus ✻ dilectus, &c.

a bantur cum illo.†Erant autem Mo a
b yſes & Elias uiſi in maieſtate,& dice b
bant † exceſſum eius quem comple
turus erat in Ieruſalem. Petrus ue
c rò & qui cum illo erant,grauati erāt c
a ❡Nemo niſi vigilans videt gloriam dei.
ſomno:Et euigilantes uiderunt ma
ieſtatem eius,& duos uiros qui ſta
bant cum illo.Et factum eſt cùm di
ſcederēt ab illo,ait Petrus ad Ieſum:
a ❡Vnde Apoſtolus:Cupio diſſolui,& eſſe cum Chriſto.
d Præceptor,bonum eſt nos hîc eſſe,
e & faciamus tria tabernacula,unum
tibi,& unum Moyſi,& unum Elię.
f Neſciens quid diceret. Hæc autem
g illo loquente,facta eſt nubes,& ob
❡Quia maiori luce ſuffudit.
h umbrauit eos,& timuerunt intran
i tibus illis in nubem.Et uox facta eſt
de nube, dicens:† Hic eſt filius me
us dilectus,ipſum audite. Et dum
k † fieret uox, inuentus eſt Ieſus ſo
l lus, & ipſi tacuerunt, & nemini d
† dixerunt in illis diebus quidquam
m ex his quæ uiderant.† Factum eſt e
autem in ſequenti die, deſcendenti
n bus illis de monte,occurrit†illis tur
ba multa:Et ecce uir de turba excla
mauit,dicēs:Magiſter, obſecro te, f
reſpice in filium meum:quia unicus
o eſt mihi.Et ecce ſpiritus apprehen
dit illum,& ſubitò clamat, & elidit,
& diſſipat eum cum ſpuma, & uix
p diſcedit†dilanians eū.Et rogaui diſci
pulos tuos ut eiicerēt illū, & nō po
tuerunt.Reſpōdēs autē Ieſus,dixit:
†O generatio infidelis & †peruerſa: g

☞ ſi:& Chriſtū moriturū & poſt victurū:& vt viuamus Chriſto,&
A moriamur mundo.Etiā apoſtolis dat ſignū de cęlo, vt fides eorū augeatur: Sed ſcribis tentantibus dare noluit, vt indurarentur. a ¶ Erant autē Moy.Per Moyſen,infernales,per Eliam, cæleſtes.per apoſtolos, terreſtres ad iudicium venturi ſignificantur. b ¶ Dicebāt exceſ.Moyſes.i.legiſlator:& Elias ꝓphetarū eximius apparent cū ỽbo,vt oſtēdāt ipſum eſſe qui locutus eſt in lege & ꝓphetis,& quē lex & ꝓphetæ promiſerūt:Qui nō in īfimis,ſed in mōte viſi ſunt: q̄a ſoli mente excelſi maieſtatē ſcripturæ quæ in domino impleta eſt pſpiciūt. ¶ Dicebāt exceſſum eius quē cōpleturus erat in Ierſm:q̄a lex & ꝓphetę quoſcunq; in cacumine fidei inueniunt, diſpenſationis ſuæ myſteriū docent.Per Moyſen mortuū,ſignantur ſcti,q ab initio mundi vſq; ad diem iudicij defuncti:ī ipſo iudicio ſunt reſuſcitandi.Per Eliam viuentem,q viui inuenient,qui ī maieſtate vident:q̄a cū Chriſto regnabūt glīoſi,q exceſſum ei⁹ dicūt q̄a tunc ſcti miſericordiā dn̄i laudabūt q ꝓ ſalute eorū dignat⁹ ē mori.¶ Tres teſtes habem⁹ de terra,tres de cęlo:Moyſen & Eliā & ipſum patrem.Septimus in medio eorū eſt dei fili⁹,cū ſoleat ſufficere teſtimoniū triū, & hic eſt teſtimoniū plurimorū.c ¶ Grauati e.ſom.Sōno grauantur,quia ſplendore incōprehēſibilis deitatis premit ſenſus hūani corporis.Vel ſomno grauant,vt reſurrectionis gloriā poſt corporis quietē viderent & ſancti eo verius maieſtatē domini videbūt,q carnis ſuæ in q̄ mortē vicerant immortalitate gaudebūt. Tūc Moyſen & Eliā ſpeculabūtur ī gl̄ia,q̄a melius intelligēt quō vnū iota aut vnus apex nō pręteribit à lege,& quō dn̄s legē & prophetas non ſoluerit,ſed adimpleuerit.

†q erant — †exitum — †Matt.3.d. Mar.a.b. — †facta eſſet — †renunciauerunt — Mar.5.b.

B d ¶ Bonū eſt.Qui ad mōtana cōſcēderat nō vult ad terrena deſcēdere,ſed ſēp in ſublimi pſeuerare:& eſt Petrus ī perſona ingrediētiū regnū dei. Bonū eſt n.h.eſſe.Bonū eſt in regno dei eſſe.Q. Nos ſoli hac luce fruemur,nō Iudæi inuidi.Tria ta.i.ỽba cogitationes opera. e ¶ Vnum Moyſi.Quō noſcūt q̄s antea nō viderūt:Per maieſtatē ſuper eos veniētē,ſicut ī futura reſurrectiōe vnuſquiſq; alterū cognoſcet, & deſiderata in altero alter p charitatē ītelliget.f ¶ Neſciens q̄d.Et ſi Petrus ex humana infirmitate neſcit q̄d dicat, inſiti tamē dat ardoris indicium,dum eos quos videre delectabat,etiā officio ſiſtere quærit.Errabat,quia in terra & in hac mortali carne, ſibi & coapl̄is ſuis dari cupiebat regnū,q̄d in cælis & carne mortali expoliatis eſt promiſſum. Sic errat qui tria tabernacula legi & prophetis & euangelio facere deſiderat,cū hæc ab inuicem non diſcrepēt, non tria ſed vnum habentia tabernaculum,id eſt eccleſiam dei.

†ab eo,cōteris cum. — †Mat.17.c. Mar.9.c.

g ¶ Facta eſt nu.Etſi Petrus ex infirmitate ignorat, placet tamē obſequij deuotio.Vnde & nubes obūbrat, diuini ſpiritus eſt iſta obūbratio quæ nō caligat affectibus hoīm,ſed reuelat occulta,cuius pfectus oſtēdit audita voce dicentis:Hîc eſt fili⁹ meus.¶ Quia materiale quæſiuit tabernaculū,nubis accepit obūbraculū,vt diſcat ī reſurrectione,nō regimine domorum, ſed ſpūſſcti gl̄ia ſctōs eſſe ptegēdos. h ¶ Et timuerunt.Timent quia humana fragilitas conſpectum maioris gloriæ ferre non ſuſtinet,& quantò quis ampliora quæſierit,tanto magis ad inferiora collabitur,ſi menſuram ſuā ignorauerit. i ¶ Facta eſt uox.Vox patris Petrū ſublato terrore docet veritatem.Et nota,q̄ ſicut domino baptizato,ſic & transfigurato myſteriū trinitatis declaratur,q̄a gl̄iam quā in baptiſmate cōfitemur,in reſurrectione videbimus.Spūs in columba hîc in nube lucida:q̄a qui nunc ſimplici corde fidem ſeruat, tunc aperta luce viſionis cōtēplabitur q̄d credidit:ipſaq; qua illuſtrabitur gl̄a ptegēt. k ¶ Inuē.eſt Ie.Nō Elias,non Moyſes,ſed quē ſolū videtis,huic figendū eſt tabernaculū in corde.Recedunt ergo illi vbi

illi vbi dominus cœpit deſignari,ne ad ſeruos vox patris miſſa putetur. C ¶ Typicè.Ablata nube,& euaneſcētibus Moyſe & Elia ſolus cernit:quia legis & ꝓphetarū vmbra diſcedēte, verū lumē coruſcante euangelij gr̄a reperit. (Typicè) ¶ Tres in principio videntur,vn⁹ in fine:q̄a in fide pfecta vnū ſunt.Oēs em̄ in corpore Chriſti vnū ſum⁹. (Rom.12.b.) Vel fortaſſe:quia lex & ꝓphetę ex ỽbo quæ aūt ex verbo cœperunt,in ỽbo deſinūt.Finis em̄ legis eſt Chriſt⁹ ad iuſticiā omni credenti. (Rom.10.a.) l ¶ Et ipſi tac. Domino iubente tacent:donec fili⁹ hominis à mortuis reſurgat:ne incredibile ſit ꝓ rei magnitudine,& poſt tantā gloriā apud rudes ſequens crux ſcandalum faciat.m ¶ Factum eſt au.Pro qualitate meritorū, quotidie dominus alijs aſcendit,dū pfectos quorū cōuerſatio in cęlis eſt, ſublimi⁹ extollendo glorificat: (Phil.3.d.) & de æternis inſtruit & docet quæ à turba non audiri valeant. Alijs deſcendit, dum terrenos & incipientes confortat & docet & caſtigat.n ¶ Occurrit illi t. In monte orat,docet,maieſtatē ſuam demonſtrat,patris vocem apoſtolis aperit deſcendens à turba excipitur, miſerorū fletu pulſat, infidelitatis peccata exprobrat,malos ſpiritus expellit.o ¶ Et ec. ſpi.Matthęus Lunaticū: Marcus ſurdū & mutum deſcribit. (Matt.17.c. Marc.9.c. Eccle.27.b Iob.14.a.) Significat autem illos qui vt luna mutantur,nunquā ī eodem ſtatu manentes,ſed per diuerſa vitia creſcunt & decreſcunt,qui nec fidem confitentur,nec ipſi⁹ fidei audire volūt ſermonem. p ¶ Roga.di.Latenter diſcipulos accuſat impoſsibilitatis,cū impoſsibilitas aliqñ nō ad curatorē ſed ad curandū referat.Vñ dn̄s:Fiat tibi ſecun
☞ dum verbum

Nicolaus de Lyra

†Mat.17.c. Mar.9.c.

D ☙ deret claritati corporis.a ¶ Erāt autem Moy.&c.in ma.ſ. ipſius Chriſti qui tunc apparuit in claritate glorioſa, vt dictum eſt. b ¶ Et dicebant ex.e. i.paſsionem eius futuram quā ſuſtinuit ex maxima charitate:Quę dicitur hîc exceſsiua, nō quia exceſſerit modū virtutis,ſed q̄a excellētiſsimū ei⁹ gradū attingebat. c ¶ Petrus uerò & q cū il.e. Nam in præſentia maieſtatis opprimit fragilitas humana. d ¶ Et nemini dixerunt.Et hoc ex præcepto domini,vt patet Matt.xvij.vbi præcepit eis dicens: Nemini dixeritis viſionem,donec filius hominis à morte reſurgat.e ¶ Factum eſt autem in ſequenti die.Hîc conſequenter reprimitur diſcipulorum æmulatio.Et primò facto.Secundò,verbo,ibi:Intrauit autem cogitatio.Circa primum ſciendum,quòd eo q̄d Chriſtus duxit Petrum,Iacobum & Iohannem ſeorſum ab alijs ad videndum gloriam ſuæ maieſtatis,vt prædictum eſt,alij diſcipuli (qui nondum erant in bono confirmati) aliquid humanum paſsi,moli fuerunt quodam zelo inuidiæ contra tres prædictos:& ideo poteſtas eijciendi dæmones fuit eis ſubtracta:& ideo non potuerunt curare dæmoniacum eis oblatum,vt patet in litera, vt hoc aduertentes reſilirent à tali æmulatione:& ideo in fine dicitur eis:
☙ Ponite

†illi — ► & elidit — †diſtorta

✱ dilectus,&c.& dicere per experientiam dulcedinis diuinæ:Bonum eſt nos hîc eſſe.f ¶ Magiſter,obſe.te,re.in filium meum.Iſte non plenè credebat:ideo dictum fuit ei: g ¶ O generatio infidelis & peruerſa.Et per eius filium dæmoniacum ſignificatur peccator à pueritia malè nutritus,propter quod difficilior eſt cura eius:ideo dicitur, quòd apoſtoli non potuerunt eum curare.Et cum adduceretur ad Chriſtum,dæmon alliſit eum,& grauiter afflixit.Per quod ſignificatur,q̄d quando peccator maximè diuturnus vult reuerti ad deum,diabolus ſibi ſuſcitat graues afflictiones ad ipſum impediendum. Per hoc autem, q̄d Chriſtus increpauit dęmonem affligentem,& non afflictum hominem,ſignificat q̄ medicus animarū debet fouere naturā, & vitiū increpare. (Moraliter)

 ✱ Intrauit autem in

dū v̄bū tuū. a ¶ Vſq; quo ero apud uos & pa. Nō eſt tædio affectꝰ domin⁹, nec irat⁹ hoi ſed vitio: ſicut medic⁹ quando videt ęgrotū cōtra ſua p̄cepta agētē, īcrepat illū. Cur artis ſuę faciat in duſtriam perire, ſe aliud iubēte, illo aliud ppetrāte? Et per iſtum vnū iudæi arguunt infidelitatis, vnde & addit: ¶ Adduc huc fi. tuum. b ¶ Et cū acced. Dum puer ad dominum accedit, eliditur; quia conuerſi ad dominū plerūq; à dæmonio grauiꝰ pulſantur; vt vel ad vitia reducantur, vl̄ de ſua expulſione diabolus ſe vindicet: Sicut in principio naſcentis eccleſiæ multa & grauia oppoſuit certamina illis q̄s ſuo regno ſubtrahi videbat. c ¶ Et increpauit. Nō puer vim patiēs, ſed diabolꝰ vim inferens increpatur, quia qui peccantem vult ſanare, vitium debet arguere & depellere: ſed hominem amando refouere donec ſanatum ſpiritualibus reddat patribus eccleſiæ. d ¶ Ponite uos. Vos q meo diſcipulatui adhæretis, quibus arcana mea manifeſtius aperui, p̄cioſi ſanguinis quo mundus redimendus eſt, euentū mēte recondite: dū cæteri mirantur tanta facta diuinæ altitudinis. e ¶ Futurū eſt ut. Inter magnalia potentię diuinę ſę pius replicat abiecta paſsionis humanæ, ne ſubito veniens terreat, ſed leuius ferat̄ p̄cogitata. f ¶ At illi ignoⁿ. Hæc ignorantia non tam de tarditate, quàm de amore naſcitur, quia adhuc carnales, & myſterij crucis ignari, quē deū cognouerunt, moriturum credere nequeūt: ſed ſicut p̄ figuras loquentē audire ſolebant ſic etiam quod de ſua traditione loquebatur, figuraliter aliud ſignificare putabant. g ¶ Intrauit au. co. Quia viderāt Petrum & Iacobum & Iohannem ī mōtem ſeorſum ductos, ſecretumq; aliquod eis eſſe traditum: Sed & Petro ſuperius dauēs regni cęlorum eſſe promiſſas, eccleſiamq; ſuper eum eſſe ædificandam rati ſunt. Vel, iſtos tres cæteris: vel, omnibus apoſtolis Petrum eſſe p̄latum. Vel qa in tributi ſolutiōe Petrum ipſi domino parificatum viderāt, ipſum cæteris p̄ferendum arbitrabantur. Sed ſciendum eſt iſtā quæſtionē & ante tributū & poſt tributum ſolutum eſſe factam. h ¶ Qui cunq; ſuſ. pu. Vel ſimpliciter: Pauperes Chriſti ab his qui volunt eſſe maiores, p eius docet eſſe honore ſuſcipiendos. Vel paruulos malicia docet eſſe, vt puerilis īnocentiæ ſimplicitatem conſeruent, vt formam virtutis quam natura duce puer obſeruat, ipſi p nomine Chriſti ſequātur ex induſtria. i ¶ Me reci. Qui imitatorē Chriſti recipit, Chriſtum recipit, & qui imaginem dei recipit, deum recipit. k ¶ Iohannes dixit. Iohannes diligēs deum, & à domino dilectus, excludendū putat à beneficio qui non vtatur obſequio, ideo docetur neminem à bono qđ ex parte habet eſſe arcendum, ſed ad hoc potius quod nondum habet eſſe prouocandum. Tales etiam ob aliorum ſalutē admittendi cenſentur. Igitur in hæreticis vel in malis catholicis, non ſacramenta communia in quibus nobiſcum ſunt, & aduerſum nos non ſunt, ſed diuiſionem paci veritatiq; contrariam, qua aduerſū nos ſunt, & dominum non ſequuntur nobiſcum, deteſtari & prohibere debemus. l ¶ Nolite prohibere. Qui enim. Non reprehenditur Iohannes quia amore faciebat: ſed docetur, vt nouerit infirmorum

Nicolaus de Lyra

a usquequo ero apud uos, & patiar
b uos? Adduc huc filiū tuum. Et cùm
accederet eliſit illum dæmonium,
c & diſsipauit. Et increpauit Ieſus ſpiritum immundum, & ſanauit puerum, & reddidit illū patri eius. Stupebāt autem omnes in † magnitudine dei omnibusq; mirantibus in omnibus quæ faciebat*, dixit ad diſci
d pulos ſuos: Ponite uos in † cordibus
a uestris ſermones iſtos: † Filius enim
e hominis, futurum eſt, ut tradatur in
b f manus hominum. At illi ignorabant uerbum iſtud, & erat uelatum
† ante eos, ut non ſentirēt illud: & timebāt eum interrogare de hoc uer-
g c bo. † Intrauit autē cogitatio in eos,
quis eorum maior eſſet. At Ieſus

a ¶ Intelligens cauſas errorum vult deſiderium gloriæ humilitatis contentione ſanare.

uidēs cogitatiōes cordis illorum, apprehendens † puerū, ſtatuit eum
h † ſecus ſe, & ait illis: Quicūq; ſuſce-

¶ Pauperem.

perit puerum iſtum in nomine meo

a ¶ Non ſolum ſecundum quod homo extra videor, ſed etiam ſecundum deitatem qua ſum patri æqualis.

i me recipit: Et quicūq; mē recipit, re

¶ Quia idem ſum cum illo.

cipit eum qui me miſit. Nam qui minor eſt inter omnes uos, hic † maior
k d eſt. Reſpondens autem Iohannes,
e dixit: † Præceptor, uidimꝰ quēdam in nomine tuo eiiciētem dæmonia: & prohibuimus eum, quia non ſequitur nobiſcum. Et ait ad illos Ie-
l ſus: Nolite prohibere: Qui enim non eſt aduerſum † uos, pro † uobis eſt. Factū eſt autem dum comple

¶ Imminente tēpore quo pati debuerat.

¶ Paſsionis.

rentur dies aſſumptionis eius, &
g a ¶ Obſtinata & imperterrita mente locum quo pati decreuerat, petit,
h ipſe faciem ſuam firmauit, ut irēt in
i Ieruſalem. Et miſit nuncios ante conſpectum ſuum, & euntes intrauerunt in ciuitatem Samaritano

¶ Hoſpicium.

a ¶ Samaritani, quia conſpiciunt eum ire Ieruſalem, non receperunt, quia non coutuntur Iudæi Samaritanis.

k rum, ut pararent illi. Et non rēcepi
l runt eū, quia facies eius erat † euntis Ieruſalem. Cùm uidiſſent autem di-

tem, & cæte. quaſi dicat. Non debetis per ambitionem inuicem æmulari, ſed magis in vobis humiliari. Cætera quæ in hac parte exponenda ſunt, patent ex dictis Matthęi decimoſeptimo. e ¶ Intrauit autem cogitatio in eos, quis eorum maior eſſet. Et non ſolū cogitatio interior, ſed etiā contentio exterior, ſecūdum quòd habetur Marci. ix. e. vbi dicitur. Si quidem inter ſe in via diſputauerant. qs eorum maior eſſet: Quod reprimit Saluator verbo & exemplo pueri poſiti in medio. Et patet ſnia ex dictis Mat. xviij. & Marci. ix. d ¶ Reſpondens autem Iohannes. Hīc ex incidenti reſpondet ſibi factæ queſtioni. Et patet ſententia ex dictis Marci. ix. f ¶ Factum eſt autem † magnificatum complerentur dies aſſumpſit. cetera. Superius Saluator excitauit diſcipulos ſeſtate ad martyrium verbo, hic hoc idem facit * Ideo facto: Et diuiditur in duas. quia primò ſatisfecit quod dictum eſt. ſecundò, remouet ſtras aliqua à ſuis ſequacibus, ibi: Factum eſt † Marci. autem. Circa primum dicitur: Factum Mar. ix. eſt autem dum complerentur dies aſſumptionis eius. Id eſt paſsionis, per quam tranſiturus erat & aſſumendus ad gloriam patris, ſecundum quòd habetur infra. xxiiij. d. Oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam. g ¶ Et ipſe firmauit faciem ſuam. Id eſt firmiter diſpoſuit. h ¶ Vt iret in Ieruſalem. conſtanter & prompte ad ſuſtinendum mortem vt ſuo exēplo diſcipulos animaret. i ¶ Et miſit nuncios ante conſpectum ſuum. vt aduentus eius non lateret. k ¶ Vt pararent illi. ſcilicet hoſpitium. l ¶ Et non receperunt eum. qa facies eius. Ex modo incidendi apparebat, vt iter eius eſſet in Ieruſalem ad feſtū Paſchale, in quo & Chriſtus paſſus eſt. Samaritanis autem diſplicebat, quòd aliq; irent in ſolēnitatibus Ieruſalē cauſa orationis; quia dicebant, quòd locus oratio nis erat apud eos in monte Guarizim, vt † magnus habetur Iohannis quarto. Item quia ex eſt veſtimentis Chriſti & diſcipulorum eius cognouerūt Samaritani qđ erant Iudęi qa Iudęi erāt diſtincti ab aliis Gētib⁹ in veſtib⁹, vt habetur Nume. decimoquinto. d. Iudæi autem erāt Samaritanis odioſi, eo quòd contemnebant eos, nolentes comedere & bibere cum eis: ſecundum quod habetur Iohannis quarto. b. Non enim coutuntur Iudæi Samaritanis. † nos

¶ Domine vis † nobis

* c ¶ Intrauit autem in eos cogitatio quis erum maior eſſet. At Ieſus uidens cogitationes cordis illorum apprendens. Per puerum quem Ieſus accipiens ſtatuit iuxta ſe, ſignificatur innocens ſecularis, quem Chriſtus vocat ad obſeruantiam vitæ regularis. Et de iſto dicitur, quòd licet ſit minor in mundo, tamen eſt de maioribus in cælo. Moraliter

e ¶ Præceptor, uidimus quendam in nomine tuo eiicientem dæmonia: & prohibuimus eum, quia nō † recta ſequitur nob. Per hanc eiectionem (licet aliquando fiat à malis hominibus, vt dicitur Matthæi ſeptimo) ſignificatur opus bonum de genere, non tamen proprie

hibendi ſunt hoc facere. Prouer. tertio. b. Noli prohibere eum qui bene facit, ſi vales & ipſe bene fac. Licet enim opus tale non ſit meritorium ſine charitate, tamen eſt diſpoſituum ad emendationem vitæ. i ¶ Et miſit nuncios ante conſpectum ſuum, & euntes intrauerunt in ciuitatem Samaritanorum, ut pararent illi. Et non receperunt eum, quia. Per Iacobum & Iohannem, qui adhuc imperfecti erant, ſignificantur hoīes imperfecti quęrētes nimis durē vindicari, ſed magiſter p̄fectiōis ſpiritus

* huius hoc

† ab eis

† Mat. 18. a Mar. 9. c.

† puellum

† iuxta

† Marc. 9. f.

c ¶ Ponite uos ī cordi. ue. ſer. iſtos. ſ. ad imitādū. b ¶ Filius ho. fu. eſt ut tra. ī manib. ho. ad ſui hūiliationē, ſcd'm illud Phil. ij. a. Humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, &c.

rit infirmorũ eſſe firmorũq; diſtãtiam, quia domin⁹ & ſi remũerat fortiores, non excludit itinnos. a ℂ Domi. uis. Bed. Apſi adhuc rudes & modũ vindicãdi ignorantes, non ex amore correctionis aliorũ, vel ſiniendę malitię in illis, ſed ex odio vindictã deſiderãt. Hanc autẽ ignorãtiã dominus reprehẽdit. Poſtq; verò eos de vera proximi dilectiõe docuit, aliquando poteſtatem tribuit tales vindictas exercendi, ſicut Petro i Ananiã & vxorẽ ei⁹ quorũ mors viuentibus vtilem metum mortis incuſsit: & in illis qui puniebantur, pcẽm qd augere poterãt ſi viuerent finiuit. Sed hoc rarò in nouo teſtamento, vbi ex amore ſeruit, ſpi⁹ verò i vetere teſtamento vbi timore premebãtur, talis ptãs ſanctis viris à deo collata eſt.

b ℂ Dicimus ut. Ad ſermonem iſtorũ ignis de cælo deſcenderet, quia ſunt filij tonitrui. c ℂ Et cõſumat. In ſimili tudine Eliæ, q & ꝓpria manu & igne diuinitus ꝑpetrato, preſbyteros Baal mor te affecit. Et in hoc ꝙ apoſtoli poteſtatẽ talis ꝓphetæ ſibi preſumũt, oſtẽditur in ipſis fuiſſe meritum prophetarũ. ℂ Ambro. Nõ peccãt apoſtoli, q legẽ ſequunt̃ qa ſciebãt, & Phinees reputatũ ad iuſticiam, q ſacrilegos iteremerat, & ad preces Elię ignẽ deſcẽdiſſe, vt ꝓphetæ vindicaret iniuria.. Sed vindicẽ q timet, vindictã nõ quęrit q nõ timet. d ℂ Neſcitis cui⁹. Cui⁹ ſpũ ſignati eſtis, cui⁹ acta imitamini, nũc piè cõſulẽtes, ſed i futuro iuſtè iudicãtes. e ℂ Filius homi. Perfecta virtus nõ habet ſtudiũ vltionis, nec vlla eſt iracũdia, vbi eſt charitatis plenitudo. ℂ Bed. Nõ ſemp in eos q peccãt eſt vindicãdũ, qa nõnũq; amplius prodeſt dęmẽtia tibi ad pœnitẽtiã, lapſo ad correctionem. Denicq; Samaritani citius crediderunt, à quibus hoc loco ignis arcetur.

f ℂ Dixit quidã. Bed. Iſte ſignorũ magnitudine motus vult ſequi, vt ex miraculo operũ quæreret lucrum. Vnde & à domino repudiat̃, qui non obſequiorũ ſpeciem, ſed affectus quærit puritatem. Dicit ergo tali fideli: Quid me propter diuitias & ſeculi lucra cupis ſequi? Ego tãtæ ſum paupertatis, vt nec hoſpitiolum quidem habeam, nec meo vtar tecto. Vel, miraculis motus propter inanem iactantiam ſeq voluit, quã ſignificant aues, & finxit obſequium diſcipuli, quę fictio per vulpem figuratur. g ℂ Vulpes ſo. ha. Beda. Vulpis animal ſallax, inſidijs intentũ, rapinas fraudis exercens: etiã inter ipſa hoĩm hoſpitia habitãs i foueis. Ita hęretic⁹ domũ fidei nõ hñs alios in ſuam fraudem trahit & à fide ſeducit. h ℂ Vbi ca. ſu. re. Reclinatio capitis, hũilitatẽ Chriſti ſignificat, quæ i illo ſimulatore & ſupbo nõ habebat locũ. Debet aũt circũſpectũ eſſe fidei hoſpitiũ, nedũ infidelib⁹ nĩæ dom⁹ interna reſeram⁹, i alienę perfidię caſſes improuida credulitate labamur. i ℂ Ait autẽ ad al. Autẽde dñm nõ culpas aſpernatũ ſed fraudes, qa q repudiauit fraudulẽtũ, elegit innocẽtẽ. ſed eũ cui⁹ patrẽ ſciebat mortuũ: Illũ patrẽ de q̃ dr: Obliuiſcere domũ patris tui, &c. k ℂ Domi. p. Quẽ miſerat dñs imprudẽtẽ, vocat. q diſcipulatũ nõ reſpuit, dignus eſt i q̃ diuinitas geſcit: ſed prius pietate funeris expleta liberior ſeq deſiderat. Sed dñs docet minora bona, ꝓ vtilitate maiorũ eſſe prętermittẽda. Mai⁹ em̃ eſt alas mortuorũ prędicãdo ſuſcitare, q̃m corpus mortui terra abſcõdere. l ℂ Sine ut m. Bed. Myſticè. Nõ reuocat̃ ab officio pĩs filij⁹, ſed fidelis ſecernit, à cõmuniõe pfidorũ: Quorũ guttur ẽ ſepulchrũ patẽs, q̃lis etiã hęretic⁹ erat, quẽ ſupra vulpib⁹ cõparauit & auib⁹. Eſt em̃ ꝓpria iuſtorũ ſepultura, de q̃ dr: Hęc em̃ mittẽs hoc vnguẽtũ i caput meũ ad ſepeliẽdũ me fecit. Et iõ q bona i ſe fide ſe pdit Chriſtũ vt cũ eo reſurgat, diaboli pfidias i ſe ſepelire non debet. m ℂ Renũciare h. Si diſcipulus deũ ſecutur⁹ arguit, ꝙ renũciare domui velit, qd fiet illis q nulla vtilitate ſępe viſitãt domos ſuorũ q̃s derelinq̃ũt? n ℂ Nemo mit. ma. Manũ ad aratrũ mittit, q q̃i q̃dã iſtrumẽto cõpũctiõis, ligno & ferro dñicæ paſsionis duricię ſui cordis euertit, & ad bonos fructũ⁹ apit. Qui ſi ad relicta vitia deſiderio rapit, à regno dei cũ vxore Loth excludit. ℂ Mora. Qis arãs ſi retrò reſpiciat, aut iuutilẽ aut tortuoſũ faciet ſulcũ, aut arãtũ boũ ſuorũ veſtigia vulnerabit? ita & q directo tramite ac ſpũali vomere vitia mũdana ꝓſulcãs, incedit ad regnũ dei. Si ãt aſpectum ſuum ad impia & vana conuerit, bĩjugos ſuos, hoc eſt corpus atq; animã vulnerabit, & optimi itineris periculoſum nimis incurrit errorem.

Nicolaus de Lyra.

a ℂ Do. uis di. ut ig. deſ. & c. ꝓpter maliciã ſuã, ſcd'm Ambro. Hoc bono zelo dixerũt, licet ĩdiſcretẽ: Et allegauerũt ſiḿ de Elia. vñ ſequit: Sicut Elias fecit, vt hĩ. iiij. Reg. j. c. Beda ꝙ̀ dicit, ꝙ hoc dixerãt impatiẽtes, ſicut adhuc carnales volẽtes vindicari. Et iõ reprehẽdunt̃ a Chriſto de idiſcretiõe ſcd'm Ambro. & de impatiẽtia ſcd'm Bed, cũ ſubditur: b ℂ Neſcitis cu. ſpi. e. Quia i nouo teſtãmẽto (qd' eſt lex amoris, nõ timoris ſicut vetus teſtamẽtũ) ꝓcedẽdũ eſt ſuauiter & benignè. vñ ſubdit: c ℂ Filiꝰ homĩ. nõ ue. ani. per. ſtatim inferendo pœnã mortis, ſicut vos vultis. Et i hoc daṫ exẽplũ prędatis, vt non ſtatim cũ ĩpetu pcãt punĩãt, ſed magis tps & locũ expectent. d ℂ Factũ eſt au. Poſtq; Chriſtꝰ incitauit diſcipulos ad ſequẽdũ ipſum etiã vſque ad martyriũ, hĩc cõſequenter remouet aliq; à volẽtib⁹ ſeq ipſũ. Primũ, eſt cupiditas terrænorũ, cũ dr: Vulpes fo. habẽt, &c. Secũdũ, eſt carnalitas, ꝓpi quorũ, cũ dr: Sine vt mortui ſepeliant mortuos ſuos. Et patet ſnĩa iſtorũ duorũ ex dictis Mat. viñ. c. Tertiũ, eſt inutilis dilatio, quę notaṫ cũ dr: k ℂ Et ait alter: ſeq. te domi. ſed ꝓmit. mi. pri. Sic faciũt q inutiliter ingreſſum religiõis vel excutionem melioris vitæ differunt. Et hoc remouet exẽplo cõueniẽti, cũ ſubdit: l ℂ Nemo mit. ma. ſu. Arator em̃ retrò reſpiciẽs ſacit ſulcũ tortuoſum aut inutilẽ, ſic accipiẽs melioris vitæ ſtatũ, & hñs affectũ redeundi ad priſtinũ ſtatũ: & prędicator ꝙ̀ bi diuini retardãs opus prędicatiõis, ꝓ amicis carnalib⁹ vel terrenis negocijs, ineptꝰ eſt regno dei adipiſcendo vel poſsidẽdo. * buit hoc fieri. e ℂ Dixit q. &c. quo ieris. Iſte nõ veraciter loquebatur: ideo ſibi dr: f ℂ Vulpes fou. ha. i. doloſi hñt cautelas ad q̃s refugiũt, ne i ſuis malicijs cõprehẽdãt. g ℂ Et uo. cæ. ni. i. ſupbi quęrũt i alijs eleuari. h ℂ Filiꝰ au. i. q ſcd'm dictamẽ rõnis viuit, talia nõ quęrit. i ℂ Sine ut mor. Moraliter. Mortui ſepeliũt mortuos, qñ pctõres i pctis ſuis mutuo ſe celãt, & operiũt ſemetipſos. l ℂ Nemo mit. Bed. Si aũt ſecutur⁹ dñm diſcipulus, quia domi renunciare velit arguit: quid fiet illis q nulla vtilitatis gra viſitãt ſępius domos illorũ, quos i mundo reliquerunt?

ℂ In ca. ix. vbi dicitur in poſtilla: Sicut & in Scala Iacob angeli deſcendebant & aſcendebant.

ADDI. Qd' inducit de Scala Iacob, nõ facit ad ꝓpoſitum ſuũ. Nã ibi ꝓ oppoſitũ legit, ſ. ꝙ angeli aſcẽdebant & deſcẽdebãt ꝓ eã, ſcd'm quã cõſiderationẽ prędicator pri⁹ debet orare, & ſic i deũ aſcẽdere, q̃ ꝑ prędicationẽ ad ꝓximũ deſcendat. Et hic eſt mod⁹ rõnabilior. Nã oro poti⁹ reſpicit futurũ q̃s pręteritũ. Iuxta illud Mat. vij. a. Petite & accipietis. Qd' cõſonat vniuerſalis eccl̃ię cõſuetudini, ſcd'm quã prędicatores ꝙ̀ bi diuini & etiã auditores pri⁹ orãt. Vnde nõ eſt neceſſariũ, ꝙ hæc viſio Scalę Iacob applicẽt diſtictiõi poſtil. ſed poti⁹ applicãda eſt ꝓdicationis ꝓceſſui debito.

REPLICA. In ca. ix. vbi poſtil. facit aggreſſũ & diuiſionẽ huiꝰ capli, dicẽs: Chriſtꝰ primùm mittit apoſtolos ad prędicãdũ: ſcd'o docet eos ad orãdũ. vt prædicator ꝙ̀ bi dei priò ꝑ prædicationẽ deſcendat ad ꝓximũ: ſcd'o, ꝑ orationẽ aſcẽdat ad deũ, ſicut i Scala Iacob vidit angelos deſcendẽtes & aſcẽ. &c. Iſtud exẽplũ Burg. ægrè ſerẽs, dicit ſcribi ꝓ oppoſitũ Gene. xxviij. c. Sed vide ibi correctum, & etiã dicit ordinẽ illũ eſſe rõnabilẽ, ꝙ prædicator primũ aſcẽdat ꝑ orõnẽ q̃s deſcẽdat ꝑ prædicationẽ. Sed nõ videṫ cõueniẽs talis ordo, nã q cõſtituit prædicator, debet primũ, exercere officiũ ad qd' iſtitui⁹ eſt: & ſic priò alijs ꝓficere iuxta materiã inſtitutionis, & cõſequẽter ad deũ Inſtituentẽ cõuerti in orõne. Et qa facit iuxta inſtitutionẽ ſuum debitum, orare debet poſt vt ſortiatur effectũ. Quilibet enim, non ſolũ prædicator, pri⁹ debet ſe exercere in campo actionis quã ad cõtemplationẽ accedat. Niſi em̃ prius cũ Lia cõtraxerit, ad amplexus Rachelis puenire nõ mereṫ. Cui nõ obſtat vius eccleſiæ, q prædicationi

 prę mittit orationem

Mar. 18. b

D

† vt valde dicam

† De pœn. di. 2. c. pœnata.

Moraliter

Gene. 28. c.

E præmittit orationem: nam talis oratio est petitio suffragij: Illa autem quæ est portio contemplationis, est sursum actio desiderij, sicut prædicationi præmittit studiū, vt reprimat prēsūptio: sic & oratio p adiutorio, quę ad cōtēplationē nō ptinēt, quę est ascensus scalæ &c. Cōtēplatio ēm orat p gra surſū actionis, sed actio orat pro remotione impedimēti frustrationis: Contemplatio in solo deo quiescit, actio pro se & alijs sollicitatur.

GLOS. ORDI.

Cap. X.

POst hæc &c. Sicut in apostolis est forma episcoporum, sic in septuagintaduob⁹ forma est presbyterorum. Secundi ordinis septuaginta duo mittuntur, qui totidem linguarum gentibus euangeliū prædicarent, vt sicut primò, duodecim apostoli propter duodecim tribus Israel, ita & hi propter exteras Gentes destinentur imbuendas. Vel, cum Christus se diem, apostolos horas huius diei nominet. per hunc numerum prædicantiū signum dat se fidem sanctæ trinitatis mundo annunciaturum, sicut sol triduanum suæ lucis ambitum per septuagintaduas horas efficere solet. b ¶Misit illos binos. Per hoc quòd binos mittit, innuitur quòd nemo prædicationis officium debet suscipere, qui erga alium charitatem non habet. Vel bini mittuntur, secundum quod bina animalia missa sunt in arcam id est masculus & fœmina: immunda prius in carnali generatione, sed mundata ecclesiæ sacramento p spiritualem gratiam in discipulorum prædicatione. c ¶Messis quidem multa, operarij autem pauci. Messis, turba credentium, operarij apostoli & sequaces eorum. Et licet messis verbo dei sit sata, tamen culturæ laborem & sollicitum munus operarij requirit, ne aues cæli sparsa semina dissipent. d ¶Sicut agnos inter lupos. Sicut lupus ouibus, sic hæreticus insidiatur fidelibus. Et sicut lupus ouile circumit nocte, non audens intrare, canis somnum, pastoris absentiam vel desidiam explorans, sic hæreticus noctæ suæ interpretationis fideles decipere conatur ecclesiā non intrans, pastores ecclesiæ vel vitare, vel necare, vel in exilium mittere contendit. Lupus natura corporis rigidus, se inflectere sacilè non potest, sic hæreticus intentionem duri cordis non solet ab errore reuocare. Vnde apostolus: Hæreticum hominem post primam & secundam correctionem diuita, &cæ. Lupus verò suo impetu fertur, & ideo sæpe illuditur, sic hæreticus impetum facit, sed sæpe remanet inanis ne nocere possit. Lupus si prius aliquem viderit, vocem illius quadam naturæ vi eripit, si homo illum prius viderit, eū exagitat. Sic quem versuta disputatione hæreticus prævenit, mutum reddit ne confiteatur verbum dei: sed si quis cōmēta fraudis eius agnouerit, non patitur iactantiam vocis. Sicut lupus, sic & hæreticus guttur inuadit; vitalibus vulnus affigit. Qualiter autem hos effugere possimus, supponit di. e ¶Nolite ergo portare sacculum, necp. Inde Matthæus: Nolite possidere aurum neque argentum, non peram neque calceamenta: Vtrumque de corio mortui animalis fit, id est nihil mortale vult esse in illis qs ad prædicandum mittit, ne mortis timore retardentur ab iniuncto itinere. ¶Nolite ergo portare sacculum, neque. Tanta prædicatori debet esse fiducia in deo, vt præsentis vitæ sumptus & si non præuideat, tamen sibi non defecturos certissimè sciat: ne dum occupatur mens ad temporalia, minus prædicet æterna. ¶Allegoricè. Pecunia in sacco clausa, sapientia est occulta, quę proximo non erogatur. Per peram, opera seculi: Per calceamenta, mortuorum operum exempla figurantur, vt prædicator onus secularium negociorum non portet, nec stultorum operum exempla conspiciat, ne sua opera quasi ex mortuis pellibus credat munire. Qui non amore æternæ patriæ, sed præmiorum ambitu salutem prædicat audientibus, quasi in itinere salutat: quia hanc ex occasiōe, non ex intentione salutem audientibus exoptat. Omnis enim qui in via salutat, ex occasione itineris salutat non ex intentione habendæ eiusdem salutis. f ¶Neminem per uiam salutaueritis. Festinare iubet contendere, ne alicuius obuij confabulatione reflectantur ab iniuncto itinere. Nec simpliciter ait: Neminem salutaueritis, cum sit vsus humanitatis alios salutare, sed addidit, in via, quia non salutationis sedulitas auferatur, sed obstaculum

Cap. X.

POst hæc autem desi-gnauit dominus & alios septuaginta duos, & misit illos binos ante faciē suam

a ¶ V verba prędicationis prędcurrunt, vepit dominus a dmentis habitaculum.

in omnem ciuitatem & locum, quo erat ipse uenturus. Et dicebat illis: †Messis quidem multa, operarij autem pauci. Rogate ergo dominum messis, ut †mittat operarios in messem suam. Ite. Ecce ego mitto uos si cut agnos inter lupos. Nolite ergo portare sacculum, neque peram neque calceamēta, & neminem per uiam salutaueritis: †In quācumque obstaculum impediendę deuotionis aboletur. vt quando diuina ℣ mandantur

a ¶ Septuaginta duos.

a ¶ Secundum prophetiam: Lupi & agni simul pascentur.

b ¶ Lupi, Scribæ & Pharisæi, qui sunt clerici Iudæorū.

a ¶ In via non salutetis, sed in domo.

NIC. DE LYRA.

Cap. X.

POst hęc autem. Postquā descripta est publicatio doctrinæ Christi per prædicationem apostolorum, hic consequēter describit eius dem publicatio per prædicationem septuagintaduorum discipulorum. Circa quod primò describitur eorum electio, secundò ad prędicandum missio, ibi: Ite ecce ego mitto vos, tertiò, eorum reuersio, ibi: Reuersi sūt autem. Circa primū dicitur: Post hæc autē. id est post missionem apostolorum ad prędicandum. b ¶Designauit dominus. Ie⁹ id est signanter elegit. Vel dicitur, designauit quia quos ab æterno prædestinauit ad hoc opus, temporaliter ad hoc instituit & applicauit. c ¶Septuagīta. ī signū ęp post Christi resurrectionē & ascēsionē in cęlū, prędicaturi erāt fidē Christi gēri⁹ septuagintaduarū linguarū. d ¶Et misit il. bi. Tū ppē mutuā consolationē, & ppē mutuā cōseruationē vt vnus esset custos castitatis alterius & aliorum bonorum. Tum propter cōfirmationē veritatis prædicandæ ab ipsis, vt in ore duorum testiū staret ỹ bū. Tū in signum charitatis quæ debet esse in prædicatore, secundum ęp exponit beatus Greg. dicens: Binos ergo discipulos in prædicationem mittit, vt per hoc nobis tacitus innuat, ęq⁹ erga alterum charitatē non habet prædicationis officium nullatenus suscipere debet. e ¶Ante faciem suam. vt aduentus Christi non lateret. f ¶In oēm ci. & lo. quia indifferenter Christus & apli prædicabāt ī ciuitatib⁹ & locis magnis & paruis. g ¶Mes. q. mul. qa multitudo gētiū ad suspiciendū ỹ bū Christi p prædicationē apl̄orū erat parata, vt dicit apls ad Ro. xj. & patet p effectum ī Actib⁹ apl̄orū. h ¶Operarij au. pau. qa apli & Christū discipuli erāt pauci respectu tātę multitudinis cōuertēdæ. Et adhuc est ita scd̄m ęp exponit Greg. qa licet ī eccl̄ia sint multi curati & ecclesiæ ministri, tñ pauci inueniūtur apti ad prędicā dū rōne vitę sanctę & sanę doctrinæ. Vñ dicit Greg. sup locū istū: Ecce mūdus sacerdotibus plen⁹ est, & tñ in messe dei rarus valde inuenit operar⁹, qa officiū, quidem sacerdotale suspicimus, sed opus officij non implemus. i ¶Rogate ergo do. mes. ut mit. ope. ī mes. suā. qa nullus sit aptus ad prædicationē ỹ bi diuini nisi p gratiā dei, & nisi ab eo missus mediatè vel immediatè: k ¶Ite: Ecce ego mit. uos. Hīc cōsequenter describit discipulorū missio ad prædicādū: & patet lr̄a ex dictis Matt. x. vbi ea quæ hīc ponunt posita sunt, licet nō eodē ordine: exceptis quę sequunt. n ¶Neminē p ui. sa. i. salutē dixeritis in hac vita, in qua quilibet est incertus de salute futura, nisi sup hoc certificatus fuerit reuelatione diuina. Sed quia hęc expositio licet communis sit tamē videtur spiritualis seu mystica: ideo aliter potest exponi magis ad literam, dicendo, qd̄ in hoc ostenditur quanta diligentia & festinatione prędicator verbi diuini debeat officium sibi iniunctum exercere, quia per hoc intelligitur, ęp non debeat ab officio sibi iniuncto retardari propter familiaritatem cum aliquo

Morali. a ¶Post hæc desi. do. Septuaginta consurgūt ex ductu denarij p septenariū, iō significāt impletionē decalogi cū septē donis spūssancti. Per binariū superadditū significat gemina charitas, dei. s. & proximi, quæ debet esse in prædicatoribus euangelij. d ¶Et misit il. binos. ī signū mutuę charitatis. f ¶In oēm ci. & lo. quo erat ip. uē. Greg. Prędicatio prævenit, & sic ad habitaculū mentis dominus venit. g ¶Messis qui. mul. i. credentium multitudo. h ¶Operarij autem pauci. quia licet sint multi prędicatores quærētuarij, tamen quęrentes tantū animarū salutem sūt pauci, ppter qd̄ rogandus est dominus, vt tales multiplicet atque mittat. k ¶Ego mitto uos si. agnos. i. mansuetos etiam inter crudeles. Psal. cxix. b. Cum his qui oderunt pacem eram pacificus. l ¶Nolite ergo portare saccu. i. prædicare propter quęstum. m ¶Necp calceamenta. i. exempla dare mortifera, nam calceamenta fiunt de pellibus mortuorum. n ¶Et neminem per ui. salu. i. nullū existentem in via prēsentis vitæ saluū dixeritis, †sicut † sed ✻ aliqui propter

Quare dicit discipulos mittunt.

mãdãt,pauliſp ſeq̃ſtrent hũana. a ¶In e.a.d.Sipax vr̃a recipiẽt dignũ ẽ vt i ea maneatis,carnalia ſtipẽdia ab eis accipientes, qb̃ celeſtia offertis. Ecce q̃ ſæcũ & perã ꝓhibuit, ſumptus ex prædicatione concedit,ſic tamen vt oblato cibo & potu ſint contenti, b¶Mane.Nõ eſt de domo in domũ vaga facilitate demigrãdũ vt in hoſpitali amore ſeruet cõſtãcia, ne coalita amicitiæ neceſsitudo facilẽ reſoluaſ. c ¶Dignus eſt e. Nota q̃ vni operi prædicatorũ duæ mercedes debentur: Vna in via,quæ nos in labore ſuſtẽtat:Alia in patria,quę nos in reſurrectione remunerat. d ¶Et in quãcumq̃ ciui. Deſcripto diuerſo dom̃ hoſpitio, quid etiã in ciuitatib̃ agere debeant docet:pñs. ſin oibus cõicare, ab impiorũ q̃ oĩa ſocietate ſeparari. e ¶Etiã pul. Puluerẽ excutere iubet: Vel ad cõteſtationẽ terreni laboris,quẽ ꝓ illis inaniter ſuſceperũt;Vel vt oſtendant vſqueadeo ſe ab ipſis nihil terrenũ quęrere, vt etiã puluerẽ de terra eorũ nõ ſibi patiant adhęrere ¶Aliter:Per pedes,ipſum opus & inceſſus prædicationis ſignificatur:Per puluerem quo aſpergũtur,leuitas terrenæ cogitationis, â qua ipſi doctores immunes eſſe nequeũt, cũ pro auditorib̃ ſolliciti ſalubribus curis intendũt, & quaſi pitinera mundi vix calcaneo terræ puluerẽ legunt. Qui ergo recipit verbũ, ipſe afflictiones & curas doctorũ,quas ꝓ ſe tolerabãt, in argumentum vertit humilitatis. Ab hoc puluere per bonos auditores iubẽtur pedes euãgeliſtarum:ablui,& ꝓ ipſum Saluatorẽ narrantur abluti.Sed qui ſpernit doctrinã prædicatoris,ipſe labores & pericula,tẽdiũq̃ ſollicitudinum ad teſtimoniũ damnatiõis ſibi inflectit.

B Hic ergo puluis in contẽptores euangelij iubetur extergi. f ¶Quia Sodomis. Sodomitæ,& ſi in vitijs exardebãt: & inhoſpitales erant, tamen apud illos nulli hoſpites tales quales apud Iudæos prophetæ,quales apoſtoli reperti ſunt. Loth inter eos & ſi iuſtus,non tamen ali quid docuit,nulla ſigna fecit.Et ideo cui multum donatum eſt,multũ ab eo quæritur. & potentẽs potenter tormenta patientur. g ¶Væ tibi Corozaim. Corozaim,Bethſaida,Capharnaum, & Tyberias ciuitates ſunt Galileæ, in littore laci Geneſareth. Has plangit dominus,quia poſt tanta miracula & virtutes non pœnituerunt:Et ſunt peiores gentibus:naturale ſolummodo ius diſsipantibus: quia poſt deſcriptæ legis contemptum,filium quoq̃ dei conculcare, gratiamq̃ ingrati ſpernere non timuerunt. h ¶In cili. Aſpera peccati pungentis memoria (qua in die iudicij ſiniſtra pars induenda eſt) ſignificatur.In cinere,mortis conſideratio,per quam tota humana generis maſſa in puluerem eſt redigenda,figuratur:In ſeſsione, humilitas propriæ conſcientiæ.Vnde propheta: Surgite poſtq̃ ſederitis.i. humiliamini ſub potenti manu dei,vt v.ex.in di.viſitationis. i ¶Et cinere. Impleta videmus verba Saluatoris,quia cum illæ ciuitates prædictæ, domino pręſente credere noluerunt,Tyrus & Sidon olim fuerunt amicæ David & Salomoni:& poſtea euangelizãtibus Chriſti diſcipulis,de uote fidem ſuſceperunt.Quare autem ſit prædicatum non credituris,& non prædicatum crediturꝭ, nouit ille qui omnia nouit. k ¶Et tu caphar.uſq̃ ad cœ.exal:&c.Vel exaltata es ſuper hẽ reſiſtendo meæ prædicationi.Vel exaltata es,meo hoſpitio,& meis ſignis & virtutibus:& ideo maiori plectẽris ſupplicio, quia his credere noluiſti.Et ne aliquis putaret illis tantum ciuitatibus vel perſonis quæ dominum in carne non receperunt conuenire hæc verba addit. l ¶Qui uos audit me audit.In audiendo vel ſpernẽdo vel ſpernendo euangelij prædicatorem quiſque ſciat ſe non viles perſonas,ſed ipſum Saluatorem ſpernere vel audire:quia in diſcipulo magiſter auditur:& in filio pater honoratur. m ¶Domine etiam. Bene cõfitentur deferentes honorem nomini Chriſti Sed qa infirma adhuc fide,gaudẽt in virtutib̃,& de ſignorũ opatiõe efferuñt,exẽplo terreni,& ad humi- ℣litatem re-

domum intraueritis, primũm di-

a ¶Offerte pacem, vt ipſe ingreſſus pacis benedictione celebretur.

cite:Pax huic domui. Et ſi ibi fuerit

a ¶Prædeſtinatus ad vitam, ſequetur cęleſtẽ verbum quod audit-

filiũs pacis, requieſcet ſuper illum

a ¶Si audire noluerit. b ¶Laboris veſtri fructu non priuabimini.

pax uestra:Sinautem, ad uos reuertetur.In eadem autem domo manete,edentes & bibentes quæ apud illos ſunt:Dignus eſt enim operarius

a ¶Cibo ſuo.

mercede ſua. Nolite transire de do-

domo in domum. † Et in quamcumque ciuitatem intraueritis, & ſuſceperint uos,manducate quæ apponuntur uobis:& curate infirmos qui in illa ſunt,& dicite illis: appropinquabit in uos regnum dei. In quamcumque autem ciuitatem intraueritis, & non ſuſceperint uos, exeũtes in plateas eius dicite: Etiam puluerem qui adhæſit nobis de ciuitate ueſtra, extergimus in uos. Tamen hoc ſcitote,quia appropinquabit regnum dei. Dico uobis, quia Sodomis in die illa † remiſsius erit quàm illi ciuitati. † Væ tibi Corozaim,vę tibi Bethſaida:quia ſi in Tyro & Sidone factæ fuiſſent uirtutes, quæ factæ ſunt in uobis,olim in cilicio & cinere ſedentes † pœniterent. Verumtamen Tyro & Sidoni remiſsius erit in iudicio quàm uobis. Et tu Capharnaum uſque ad cælum exaltata,uſq̃ ad infernum demergeris.† Qui uos audit, me audit,& qui

a ¶Non faciendo miſericordiam vni de fratribus minimis,nec mihi fecit.

¶Nolens credere in filium dei.

uos ſpẽrnit, me ſpernit. Qui autem

a ¶Quia ego & pater vnum ſumus.

me ſpernit,ſpernit eum qui mẽ miſit. Reuerſi ſunt autem ſeptuaginta

duo cum gaudio,dicẽtes: Domine,

¶Quod in lege non fuit.

etiã dęmonia ſubiiciũtur nobis in no-

a ¶Tunc quando corruit præſens erat.

mine tuo. Et ait illis: Videbam ſa-

Nico.de Lyra.

cum aliquo. Et tali modo loquendi vſus eſt Eliſęus mittens feſtinanter famulum ſuum ad ſuſcitationem pueri defuncti,vt habetur.iiij.Reg.iiij.c. Accinge lũbos tuos &c. Et ſubditur:Si occurrerit tibi homo,non ſalutes eum: & ſi ſaluauerit te quiſpiam,non reſpondeas ei,ꝓ hoc ẽm intendebat excludere verba cũ alijs retardantia eum ab itinere. f ¶Edẽtes & bibentes. nihil interrogantes ꝓpter conſcientiam,ſicut & Paulus poſtea docuit.j.Co.x.b. g ¶Et curate infir- †Mat.10.b
mos. qa ſimplicibus hominibus & illiteratis,quales erant diſcipuli Chriſti,promittẽtibus regnum dei non crederetur, niſi haberent poteſtatem miracula faciẽdi ad confirmationem ſuæ doctrinæ.

k ¶Væ tibi Corozaim. Sẽtẽtia huiꝰ partis patet ex dictis Matt.xj. l ¶Qui uos audit me audit. Hoc addit Saluator in fine ad oſtendendum, q̃ doctrina diſcipulorum eius eſt deuotẽ & reuerenter audienda,ſaltem propter reuerentiã dei,cuius principaliter eſt doctrina hæc. m ¶Reuerſi ſunt autem ſeptuag. Hîc conſequẽter deſcribitur ſeptuagintaduorum diſcipulorum reuerſio. Et diuiditur in partem principalem & incidětalem,quæ incipit ibi: Et ecce quidam le- Diuiſio
giſperitus. Circa primam partem oſten- D
ditur benignitas Chriſti,erga diſcipulos †tolerabi-
reuerſos in duob̃,videlicet eos benigne lius
corripiendo,ſecundò, de illorum illumi- †Mat.11.c
natione,deo patri gratias agendo,ibi:In ipſa hora.Circa primũ dicitur. Reuerſi ſunt autem ſeptuaginta duo. miniſterio ſuæ legationis completo. n ¶Cũ gaudio.tum de ſua prędicatione ꝓ quã populum ædificauerant.tum de miracu- †pœntuiſ
lorum operatione,quia dæmones ecce- ſent.
runt.vnde ſubditur:Dicẽtes, o ¶Domine etiam dæmonia ſubijciuntur nobis.Veruntamen,quia ex hoc nimis †Mat.10.d
gloriabantur,tanq̃ adhuc infirmi & im- Iohã.13.c
perfecti,ideo hęc gloria reprimitur,cum 8.q.1.c.qui
ſubditur: p ¶Et ait illis: Videbam vos ſpnit
ſa.ſicut ful.de cœ.cadentem. Fulgur Fulgur
eñ cadit celeriter, manifeſtè, & cũ fœtore & inflammatione: ſicut dæmones de cælo empyreo eciderunt in inſtãti, & vi dentibus ſanctis angelis, & cum fœtore peccati propriꝭ: & ad inflammãdũ hoĩes per tentationẽ parati: Et cauſa huius ruinæ elatio fuit ſiue ſuperbia de ſua excellentia, quaſi diceret Saluator diſcipu-
lis:cauere

aliqui ꝓpter quæſtum aliquos aſſecurãt de ſua ſalute futura,cũ tamẽ ſit valde ℣oraliter.
dubia, a ¶Dicite pax huic do.i.inducite inhabitantes ad pacem internã & fraternam. b ¶Et ſi ibi fuerit.i. prędeſtinatus ad pacẽ æternã. c ¶Requieſcet ſuper illũ.i.à vobis nunciata. d ¶Sinautẽ reuer.i. non eritis priuati merito veſtro. e ¶In ea autẽ domo.ma.&c.non mutantes hoſpitiũ propter lautius prãdium habendũ. h ¶In quãcumq̃ autem ciui.intra. oſtendentes q̃ ipſos quærebatis, & non ſua. i ¶Dico uobis. quia Sodo.&c.quia Iudæi veritatẽ agnitam de Chriſto nequiter impugnauerũt, qd̃ eſt ſpecies peccati in ſpiritũſanctum. k ¶Væ tibi co.In iſtis duabus ciuitatib̃ fecerat Ieſus ſanitates & miracula multa,quibus ingrati fuerunt:propter qd̃ taliter imprecãtur.

 ✠Ecce dedi

litatē reuocātur. Quia si diabolus ꝓpter supbiam de cælo est ꝓ
cipitatus, multo magis isti de terra editi si supbierunt humiliabū
tur. a ¶Supra serpentes. Serpentes, sunt mali homines vel
diaboli, qui inchoādis virtutibus venena prauæ persuasionis
obijciunt. Scorpiones, qui cōsumandas virtutes ad finē vitiare cō
tendunt. b ¶Et super omnem uir-
tutem, Omnes immundos spiritus po-
testis ejicere de obsessis corporibus. Vel
ad literam. Sicut vipera non nocuit ma-
nui Pauli, & haustum venenum non no
Actu.28.a cuit Iohanni. vnde & ipse dominus: Et
Mar.16.d. si m.quid.bib.non.e.noc. c ¶Nolite
gaudere, quia spiritus uob. &c. Ma-
los spiritus ejicere & alias virtutes face-
re, aliquādo non est meritum illius q illa
operatur, sed inuocatio nominis Christi
hoc agit ad cōdemnationē eorū q inuo-
cant, vel ad vtilitatē eorū qui vident &
audiūt: vbi licet hoīes despiciēt signa fa
cientes, deū tn honorāt, ad cuius inuoca-
tionē miracula fiunt. Prohibet gaudere
de hūiliatiōe diaboli, q ꝓpter supbiā ceci
dit, sed gaudeant de sua sublimatiōe: vt
►sancto vnde illi ceciderunt subleuati, isti ascen-
dant humiliati. d ¶Gaudete aūt. Si
quis cœlestia siue terrestria opera gesse-
rit, per hæc quasi litetis adnotatus, apud
dei memoriam æternaliter est affixus.
e ¶In ipsa hora. Cum de sub ectione
immūdorū spirituū de noīb⁹ scriptis in
cælo loquereť. ostendit p qd hæc tanta
celsitudo data sit hoibus. s. p hūilitatē fi-
✻Et cōuer- dei christianę. f ¶Confiteor tibi do.
sus ad disci Gratias ago, quia apostolis aduētus mei
pulos suos. aperuisti sacramenta, quæ ignorāt scribę
dixit. & Pharisæi, qui sibi sapientes videntur.
g ¶Reuelasti ea puulis. Non ait insi-
pientib⁹ & hebetibus, sed paruulis. i. hu-
milib⁹, vt probet se tumorē dānasse, nō
acumen. h ¶Quia sic. Non rationē
reddit cur hos elegit, illos reprobauerit,
sed sic deo placitum dicit. In quo accipi-
mus exemplū humilitatis, ne temere di-
F scutiamus de supernis consilijs i ¶Oīa
mihi &c. Commēdata humilitate, per
quam ad fidem veni tur, pulchrē de ipsa
fide locus connectitur, cū omnia sibi tra
dita dicit: non elementa quæ ipe creauit,
sed illos paruulos, quibus pater sacramē
ta filij reuelauit. ¶Cū audis, oīa agno-
scis omnipotentē, nō decolorem, nō de-
generem patris. Cum audis, tradita, cōsi-
geris filium, cui per naturā vnius substan
tiæ omnia iurē sunt ꝓpria, nō domo col
lata per gratiā. k ¶Quod multi pro
phetæ. Prophetæ & iusti à lōge dñi glo
riam viderūt per speculū in ęnigmate, sed
apostoli prēsentem dīm habentes, & ab
ipso quæ volebāt interrogātes, non per
angelos vel varias visionū species doce-
bātur. l ¶Legisperitus surrexit. Le
gisdoctor q̄ sine fide in lege iacebat, sur-
git vt stet: Stat dū magistrū vocat, sed &
stando tentat, deum tacendo quod erat.
m ¶Tētans illū. Legisperitus occasio
nem tētādi accipit ex verbis domini: vbi
ait: Gaudete, quia noīa vestra scripta sūt
in cælis. sed ipse in sua tētatione mōstrat
q̄ vera sit confessio domini, qua patrem
Matt.11.d laudās dicit: Abscōdisti hæc à sapientib⁹
& potēribus, & reuelasti ea paruulis. n ¶Ille respondens di-
xit. Dxit quod legerat, sed non impleuit qd̄ scriptum erat: quia
in præsentia habebat dominum quem diligere debebat: sed hunc
magistrum non deum vocat. o ¶Rectè respōdisti. Perfectū
iter vitæ cœlestis ostendit, dum legisperito de dilectione dei & pa
simi scripta proponenti respondit: Rectè respndisti: hoc fac
& uiues. & finita parabola adiecit. Vade & tu fac similiter.
In quo ostendit, q̄ per solā dilectionē venitur ad vitā æternam:

a ¶Ita præcipiten de supernis ad ima lapsum.
¶Vel sicut fulgur, quis dejectus adhuc transformat se in
angelum lucis.

thanam sicut fulgūr de cælo caden
tem. Ecce dedi uobis potestatem cal a
a ¶Qui dente aperte lædunt. b ¶Qui cauda
clam insidiantur.
candi supra serpentes & scorpiones b
& super omnem uirtutem inimici,
& nihil uobis nocebit. Verumta- b
c men in hoc nolite gaudere, quia spi- c
d ritus uobis subiiciuntur. Gaudete d
a ¶Quæ mundo vilescunt. b ¶Per humilitatem fidei
vestræ.
autem, quòd nōmina uestra scripta
a ¶De salute humilium quibus loquebatur.
e sunt in cælis. In ipsa hora exultauit d
f in spiritu sancto & dixit: †Confiteor
a ¶Meus consubstantialis. b ¶Non pater, sed creator.
tibi domine pater cæli & terræ, q
abscōdisti hęc à sapientibus & † pru
¶Qui se exaltare non norunt.
g dentibus, & reuelasti ea † paruulis.
h Etiam pater, quia sic † placuit ante
¶Iniustum esse non potest quod iusto placuit.
i te. ✻Omnia mihi tradita sunt à pa-
tre meo. Et nemo scit quis sit filius
nisi pater &, quis sit pater nisi filius,
& cui filius uoluerit reuelare. Et con
uersus ad discipulos suos, dixit. †Be- e
a ¶Interiores, non exteriores Pharisæorum qui corpus
meum viderunt. b ¶Agnoscunt illa sacramēta quæ
reuelantur paruulis.
c ¶Quibus me & patrem reuelaui.
ati oculi qui uidēt quæ uos uidētis.
k Dico enim uobis, quòd multi pro-
a ¶Ventura prædicando. b ¶Se & alios regendo.
phētæ & rēges uoluerūt uidere quę
uos uidetis, & non uiderunt, & au-
dire quæ auditis, & non audierunt.
a ¶Verba legis tenens, vim legis ignoras.
l Et ecce quidam lēgisperitus sur- f
m rexit tentans illum, dicens: † Magi-
ster, quid faciendo uitam æternam
possidebo? At ille dixit ad eum: In
a ¶Interrogat quod scriptum est, vt ex suis responsis
iustificetur vel damnetur.
lēge quid scriptum est? Quomodo
n legis? Ille respondens, dixit: † Dili-
ges dominum deum tuum ex toto
corde tuo, & ex tota anima tua, &
ex omnibus uiribus tuis, & ex omni
mēte tua: & proximū tuum sicut te-
¶Laudat responsionem, non laudat factum.
o ipsum. Dixitq̄ illi: Rectè respōdisti:
a ¶Quia putabat non ante deum sed ante hominem
se stare, nec ipsum quem magistrum vocat, proxi-
mum cognouit.
p Hoc fac & uiues. Ille aūt uolēs iūstifi- g
q metur. c ¶Beati oculi qui uident quæ uos uidetis. Vidē
tes enim Christum p fidem charitate formatam beati sunt in spe.
& si perseuerent beati erunt in re. f ¶Et ecce quidam legispe-
ritus surrexit tentans illum dicens: Magister, quid faciē.
Beda super locum istum dicit, quòd iste tentando quæsiuit de vi
ta æterna, si fortè Christus diceret aliquid contra Moysen: & ideo
Christ⁹ p verba Moysi rūdēdo confudit eū, p hoc ondēs q̄ derisor
res fidei catholicę sūt cōsutādi ab illis q sciūt & pñt p illd qd̄ tenēt
se p ille

Nicolaus de Lyra

►lis: cauere diligēter debetis ne ex ela-
tiōe de potestate vobis cōcessa sup dę
mones nimis eleuemini, & sic corruatis
a ¶Ecce dedi uo. po. Et sic in aduen-
tu Christi videtur impletum illud Isai.
xj.b. qd̄ dī de serpentib⁹: Nō nocebunt †Mat.28.d
& nō occident in vniuerso mōte sancto
meo. q̄ repleta est terra scientia domi-
ni, videlicet per prædicationē Christi, &
discipulorum eius. b ¶Verumtamē †intelligis
in hoc nolite gau. Quia signa facere ratum.
in hoc mundo aliquando cōcessum est
etiā malis hoib⁹, vt hī Matt.vij. Nō p †insanas &
pter ipsos, sed ad confirmationem fidei infignitas
Christi prędicate per ipsos. c ¶Gaude † suæ bñ
te au. &c. sc. i cæ. i. libro vitæ: In quo voluntas.
aliquorū nomina dicunt scribi duplici-
ter. Vno modo scd̄m pñtē iustitiā, alio
modo scd̄m ęternā prædestinationē. Et
vtroq̄ mō noīa eorū erant scripta in ę
lis, q̄ erāt prędestinati, excepto Iuda p Mat.xjb
ditore, & cū hoc habebāt grām dei, qua
illa gloriatio quā habuerūt de ejectione H
dæmonū, vt prædictū est, nō fuit morta
le peccatum. Sequitur: d ¶In ipsa ho
ra exultauit in spiri. sancto. Et patet
snīa ex dictis Mat.xj. vsq̄. ibi. e ¶Bea
ti oculi q uident quæ uos uidetis.
Et similiter patet sententia huius partis
ex dictis Matth.xiij.f ¶Et ecce quidā
legisperit. Hæc est pars incidentalis, in
qua ponitur duplex incidens. Primum
est Christi responsio ad legisdoctorem.
Secundum est, excusatio Marię erga so
rorem, ibi: Factum est autem. Primę par †Mat.xj
tis sententia patet ex dictis Matthæi vi Mar.xx.
gesimosecundo & Marci. xij. vsque ibi:
g ¶Ille autem uolens iustifi. seip.
Qd̄ exponit dupl'r. Vno mō q̄ vellet se
►iustificare
Moraliter
✻a ¶Ecce dedi uo. potest. calcan. † Deut.xix.
Calcare serpentē est subjcere rationi sen Leui.xxvi.
sualitatem, quæ secundum Augu. signi Rom.xvi.
ficatur per serpentem: Calcare scorpionē Iacob.iij.
est detestari detractorē: Et calcare omnē
virtutē inimici, est abjcere omnem occa
sionē mortalis pēti. d ¶In ipsa autem
hora exulta. Per hoc q̄ Christus homo
exultauit in spiritu de simplicium illumi
natione, & superborum excęcatione, signi
ficatur, quòd quilibet Christianus debet
gaudere de similibus, vt Christo consor
tes enim Christum p fidem charitate formatam beati sunt in spe.
& si perseuerent beati erunt in re. f ¶Et ecce quidam legispe-
ritus surrexit tentans illum dicens: Magister, quid faciē.
Beda super locum istum dicit, quòd iste tentando quæsiuit de vi
ta æterna, si fortè Christus diceret aliquid contra Moysen: & ideo
Christ⁹ p verba Moysi rūdēdo confudit eū, p hoc ondēs q̄ derisor
res fidei catholicę sūt cōsutādi ab illis q sciūt & pñt p illd qd̄ tenēt
✻ indisculle

℣ recusans,& seipsū iustificare volens,archana non pōt videre quæ A reuelantur paruulis Christi,cui Christus ita respōsum tēperat, vt & ois qui misericordiā facit, pximus intelligatur,& specialiē ipse dei filius q nobis per humanitatē ,pximus factus est desīgnetur. a ℂ Quis est meus Nemo proximior homini q̄ deus, qui intrinsecus & extrinsecꝰ nouit, & omnia curare potest:sed ois incredulus vel tentator nec deū nec hoiem ,pximū habet. b ℂHomo qdā &c.Homo iste Adam intelligitur in genere hūano: Qui à beatitudine cœlestis Ierusalē, præuaricatiōis prolaptione ad miserias, & defectū huiꝰ vitæ mutabilis & erroneæ descendit, cū intumescere cœpit.Et per hoc etiam incidit in latrones,i.in potestatem angelorū nocꝫis,qui se transfigurant an angelos lucis:sed perseuerare non possunt:In quos non incideret, nisi eius mandati cœlestis deuius se fecisset obnoxiū.Qui etiā indumēta gratię spūalis,immortalitatis scilicet & innocētię offerūt, & sic vulnera inferunt.i.peccata, q̄bus hūanæ naturæ integritas violatur, & mors quasi fossis vi sceribus inducitur.Qui seruat intemerata,quæ sumpsit indumenta,non pōt sentire latronū plagas.Abierunt,nō cessando ab insidijs,sed occultādo insidias.Semiuiuo relicto,qa immortalitatē exuere sed rationis sensum abolere nō possunt: quin homo sapere,& deū posse cognoscere.Sacerdos & leuita qui transeunt, sacerdotium & ministeriū veteris figurant testamēti, vbi vulnera languētis mundi monstrātur,sed nō curantur. Samaritanus,qui custos interpretatur dñs est,qui propter nos.hō factus,vitę p̄sentis iter arripuit,& venit secus vulneratum.In similitudinē hoēm factus,& h.i.v.h.compassionis nostræ susceptione finitimꝰ, & misericordiæ collatione vicinus. Alligauit vulꝰ ei peccata redarguēdo cohibuit.Infundit oleū dū pœnitētibus tribuit spem dicens:Pœnitentiā agite, quia appropinquabit regnū cælorum.Infundit vinū dū petentibꝰ terrorē pœnę incutit dominus dicens:Omnis arbor quę non facit fructum bonum excidetur,& in ignem mittetur.Iumentū,caro ipsius est:in qua ad nos venit,in quam sauciū imponit,quia peccata nostra portauit in corpore suo.Imponitur verò qui ipsam incarnationē credit.Stabulum est præsens ecclesia,vbi reficiuntur viatores in æternam patriam redeuntes.Impositus iumento, in stabulum ducit, quia nemo nisi baptizatus, nisi corpori Christi adunatus ecclesiam intrauit.Et curam egit:ne æger præcepta quæ acceperat dimitteret.Sed non vacat Samaritano diu in terris degere,redeundum erat vnde descenderat.Itaq; altero die. i. post resurrectionē suam quando amplior æternę lucis splendor, q̄ ante passionem effulsit in mundo,protulit duos denarios, duo testamenta,in quibus æterni regis nomen & imago cōtinetur,stabulario.i.apostolis dedit,quia tūc illis sensum aperuit,vt intelligerēt scripturas ad regēdum populum.Quodcumq; supererogaueris. Supererogat Apostolus cum dicit:De virginibus præceptum domini non habeo,cōsiliū autē do.Superogat,cū nō vtitur potestate accipiendi necessaria.Rediēs in iudicio reddet dicēs,Quia sup pauca fuisti fidelis,sup multa te cōstituā, intra in gaudiū dñi tui. Quis horū iuxta literā patet, q̄ alienigena Ierosolymitæ cui misericordiam impēdēs,proximior fuit q̄ sacerdos vel leuita eiusdem gentis. c ℂAccidit aūt &c.Sacerdos dei legem annunciat: Descendit quidē lux per Moysen in mundū,& nullā sanitatē cōtulit hmōi. Descēdit Leuita,qui typū ostēdit ,pphetarū.sed &hic nullū sanat: quia lex peccata arguit,sed pertransit, quia indulgentiā non largitur. d ℂMisericordia motus. Hoc de sacerdote & leuita non est dictū: qa lex nō habet miam. sed iudicium & vindictam. e ℂDucit in sta.Non domū,sed stabulū vocat,quo noīe miserias,& fœtores huius vitæ signat,ne hō in hoc exilio tanq̄ in patria gaudeat. f ℂQui fecit.Cognatio non facit proximū,sed mia,quę mia est secundum naturam.Nihil enim tā scd'm naturā q̄ naturæ iuuare consortē. ℂAllego. Nemo ,ppinquior q̄ qui nā vulnera curauit,qui vnū est caput cum membris.Diligamus ergo cum ergo eū,vt deū & dñm.Diligam' quasi proximū, diligamus ergo ā C eū qui imitator Christi est. Vnde sequit:Fac similr.i.verè te proximū sicut teipsum diligere manifestes, qdqd vales in eius corpo rali vel spūali necessitate subleuāda deuotus opare. g ℂFactū est dum.Habito sermone de dilectione dei & proximi,supponitur exēplum vtriusq; dilectionis,nō tam in solo verbo,q̄ in opis exhibitiōe.Per istas enim duas sorores,duæ significātur vitæ spūales.Per Martham,opibus actuosa deuotio, qua ,pximo in charitate sociamur.Per Mariam,religiosa mentis intentio in dei verbo,qua in dei amore suspiramus. Actiua panē vel corporalem esurienti,vel doctrinæ ignorāti tribuit. ℣errantē cor. †Suscipiēs vel Excipiens.i.succedēs inuicē respōdēdi

Nicolaus de Lyra.

↬ iustificare scd'm apparentiam. Alio modo scd'm veritatē quærens à Christo intellectū præcepti huius, vt opere adimpleret.Et causa huius duplicis expositionis est,quia sicut dictum fuit Matth,xxij. iste videtur primo venisse ad Christum mala intentiōe,& scd'm hoc procedit prima expositio,sed postea Christi verbis cōpunctus fuit:& ideo dixit ei Christus.Nō longè es à regno dei Marci.xij.c.&scd'm hoc procedit secunda expositio,quia nō apparet clarè ex textu vtrum quæstionē de proximo fecerit ante cōpūctionē vel post. a ℂHomo quidam descēde. de Ieru.in Ie.Secūdum al iquos hęc est parabola:scd'm alios est res gesta: qa inter Ierusalē &Iericho erat quædā solitudo, vbi frequēter hoīes trāseūtes spoliabātur à latronib' & occidebātur. In qua solitudine captus fuit Sedechias fugiens ab exercitu Nabuchodonosor, vt habet Iere. vj. Moraliter tamen exponitur de peccatore descendente à statu iusticiæ in peccatum mortale:qui spoliat à dæmonibus bonis gratiæ,& vulneratur in bonis naturæ:& relinquitur semiuiuus. qa tollitur ab eo vita gratiæ remanente vita naturæ:Cui Christus appropinquans infundens oleum.misericordiæ cum vino iusticię. c ℂDuxit in stabulum.id est in domum ecclesiæ,vbi simplices reficiūtur. d ℂEt altera die id est post resurrectionem suam. f ℂDedit stabulario.id est cuilibet apostolo: e ℂDuos denarios. id est intelligentiam noui & veteris testamenti : quia aperuit illis sensum,vt intelligerent scripturas,vt habetur infra.xxiiij.g.Et eis curam pœnitentium commendauit,promittens pro salario vitā æternam. i ℂVade & tu fac simi.Ex respōsiōe cōcludens,q̄ ppinquitas generis nō facit proximū,sed opus misericordiæ impensum. k Factū est au.Hīc ponitur secundū inicidens quod est excusatio Mariæ erga sororē suā, vbi p̄mittit locus cū dicit: ↬Et ipse intrauit *Moraliter.

*indiscussē, scilicet Iudæi per scripturas Hebræorum, & Saraceni per legem Mahumeti. a ℂHomo quidam descendebat ab Ierusalem &c. Per Ierusalem status virtutis designatur: & ideo per hominem descendentem ab Ierusalem in Iericho, peccator designatur.Qui incidit in latrones.i. dæmones spoliantes eū gratuitis,& in naturalib' vulnerantes.Sacerdos autem & Leuita pertranseuntes absque misericordia, sunt ecclesiæ mali ministri, curantes tantum de leuatione pecuniæ,& non de sanatione culpe.Samaritanus autem est ptædicator & confessor motus ex charitate,alligans vulnera sauciati per sanum consilium, infundens oleum misericordię,& iusticie vinum, & imponens illum in iumentum,quia non solum mente præbet auxilium,sed etiam prout potest corpore,quod est animæ iumentum,& ducit in stabulū scilicet ecclesiæ,vbi datur pubulū verbi dei,& sacramēti eucharistiæ. d ℂEt altera die protulit duos dena.per quos significatur gra in præsenti,& gloria in futuro,dandæ bono curato faciēti debitum suum erga peccatorē sibi subditū. f ℂEt dedit stabulario.i.dandos denunciauit. g ℂEt quodcumq; supererogaueris.faciendo circa subditum bonum ad quod non tenetur curatus. h ℂReddam tibi.i. reddendum denuncio.

*Et ipse intra.

☞ errantē corrigit, ſuperbū ad humilitatem reuocat: quę ſingulis ex
E pediāt diſpēſat, Cōtemplatiua, charitatē dei & proximi retinet:
ſed ab exteriori actione qeſcit, ſoli conditoris deſiderio inhæret:
& calcatis oībus curis ad videndū faciem creatoris inardeſcit: &
deſiderat miſceri ſupernis ciuib⁹, de æterna in cōſpectu dñi in-
corruptione gaudentibus. a ¶ In do-
mū ſuā. Intrante Ieſu in domū, vita ini-
qua, & ſi aliquādo fuerat auſugit, rema-
nēt duę vitę innocētes, laboriosa & ocio
ſa, inter eas medius eſt ipſe fons vitæ.
b ¶ Sedēs ſecus. Quātō humilius ſe-
det, tantō amplius cadit: Aqua confluit
ad conuallē de tumorib⁹ colſis. ¶ Maria
ſeder, qa cōtemplatiua pacatis vitiorum
tumultibus, optata iam in Chriſto men-
† diſtrahe- tis quiete fruit. Martha ſtat, qa actiua la-
batur. boriosa deſudat in certamine. c Mar-
tha autem. Intenta erat Maria quomo
do paſceret à dño: intenta erat Martha,
quomodo paſceret dñm: hæc conuiuiū
parat dño: in conuiuio dñi illa iā iocūda
tur. d ¶ Domine nō eſt tibi curæ.
Ex illorū perſona loquit, qui adhuc diui
nę contēplationis ignari, ſolū qđ didice
re, fraternæ dilectionis opus deo placitū
dicunt: ideoq; cunctos, q Chriſto deuoti
eſſe velint, huic mācipandos autumant.
e ¶ Et reſpōdens. Maria nō reſpōdet,
† bonam ſed cauſam ſuā tanq; ociosa cōmittit iu-
dici. Si em pararet reſpondendi ſermo-
nem remitteret audiendi intentionem.
f ¶ Martha Martha. Repetitio indi-
ciū eſt dilectiōis: vel forte monēdæ intē
tionis, vt audiret attentius. g ¶ Porrò
unū eſt. Præponit vnū multis. Non em
F à multis vnū, ſed multa ab vno: & tamen
multa ſunt neceſſaria tēdentib⁹ ad vnū.
h ¶ Maria optimā. Non reprehendit
pars Marthæ, quia & ipſa bona, ſed lau-
datur pars Mariæ: Quę quare ſit optima
ſubinferē, i ¶ Quæ nō auſe. qa contemplatiua hic incipit, &
in cæleſti patria pficietur, qa amoris ignis, q hic ardere inchoat,
cum ipſum quē amat viderit, in amore ampli⁹ igneſcet, Nō ergo
auferet cōtēplatiua quæ ſubtracta luce pñtis ſeculi pficit. Actiua
cū corpe deficit, qa i æna pria panē nō porrigit eſuriēti: qa nemo
eſuriet, nec cęca pietatis opa aget, qa nō erūt neceſſaria, cū pñti er-
go ſeculo auferet actiua. Merito igit cōtēplationi oia iuſtificatio
nū merita, immēſa vtutum ſtudia poſtponūtur. Quæ non auſe
retur. Ex oppoſito intellige cp à Martha auferet pars quā elegit,
quia tranſit labor multitudinis, remanet charitas vnitatis.

GLO. ORDI.

CAP. XI.

ET factū eſt. Poſt hiſtoriam ſororum (quę duas vitas
ſignificāt) inducit dñm oraſſe, & diſcipulos ad orādū
informaſſe, qa & oro quā docuit vtriuſq; vitæ in ſe
continet myſteriū, & ipſarū pfectio vitarū nō nīs viri
bus, ſed precib⁹ eſt obtinēda, l ¶ Vt ceſſauit. Ideo ſępe Saluator
orās inducit, vt diſcipulos ad oronis ſtudiū inducat. Vnde finita
oratione, à diſcipulis ſciſcitatur, vt doceat qualiter debeāt orare:

Nicolaus de Lyra. ☞ Cū oratis

✠ a ¶ Et ipſe intrauit in quoddā ca. ſ. Bethaniā. b ¶ Et
mulier quædā noīe Martha &c. Ad illā em domū Chriſti⁹ fre
quēter diuertebat, & ſecurē: Tū, ppter deuotionē ibi habitantiū:
Tū qa plura beneficia eis contulerat, qa ipſam Marthā à, pfluuio
ſanguinis ſanauerat ſcđm Ambro. & Mariā à ſeptē dæmonibus
liberauerat: ſcđm illos doctores, q dicūt illā fuiſſe ſororē Lazari,
ſicut ſupra dictū eſt. vij. c. c ¶ Quæ etiā ſedens ſecus pedes.
Intenta operibus vitæ contemplatiuæ. d ¶ Martha autē fa-
gebat circa frequens miniſteriū. Occupata in operibus vitæ
actiuæ. e ¶ Quæ ſte. Quia feſſa labore miniſterij diſcurrendo
per domum, vt Chriſtus & eius diſcipuli eſſent conuenienter rece-
Maria ma- pti & refecti. f ¶ Et ait: Domine nō eſt tibi curæ. Conque-
gda. ter ac- rens de ociositate ſororis ſuæ, & de Chriſti negligentia hoc pmit
cuſatur. tentis, g ¶ Et reſpondens dixit illi do. Excuſando Mariā.
Inuenitur aūt Maria accuſata tripliciter, ſ. à Phariſæo, de prſum
ptione ſeu temeritate, eo cp Chriſtum tetigit recumbentem, vt di
ctū eſt

& ipſe intrauit in quoddam caſtel-
lum: & mulier quædam Martha no b
a mine excepit illum in domum ſuam:
& huic erat ſoror nomine Maria.
b Quæ etiam ſedens ſecus pedes do- c
c mini audiebat uerbum illius. Mar- d
a ¶ Miniſtrans neceſſaria mortali carni, qua indutus erat dei filius.
thā autem † ſatagebat circa † frequēs
a ¶ Conquerens de ſorore.
miniſterium. Quæ ſtetit, & ait: Do- e f
d mine, non eſt tibi curæ, quòd ſoror
mea reliquit me ſolam miniſtrare?
e Dic ergo illi, ut me adiuuet. Et reſpō g
f dēs dixit illi dominus: Martha Mar h
tha ſollicita es, & turbaris erga plu
a ¶ Deo iugiter inhærere.
g rima. Porrò unum eſt nēceſſarium. i
a ¶ Mariæ factus eſt aduocat⁹, qui iudex fuerat interpellatus.
h i Maria † optimām partē elegit, quę k l
non auferetur ab ea. Cap. XI.
k
ET factum eſt, cùm m n
ſſet in loco quodā
1 a ¶ Orare.
orans, ut ceſſauit, di
xit unus ex diſcipu-
lis eius ad eū: Domi-
ne doce nos orare, ſicut Iohānes diſci

ctū eſt. ā. vij. ca. & hoc ſcđm illos q dicūt illā fuiſſe ſororē Lazari G
& Marthę. Itē à Iuda, de pdigalitate, eò cp pciosum vnguētū effu-
dit, & pedes Ieſu vnxit, vt habet Ioh. xij. Tertiò à ſorore, de ociosita
te, vt hic hī: Et vbiq; Maria tacuit, & Chriſt⁹ eā excuſauit, oſtēdens
Phariſæo, cp ſ. ſtm Mariæ non erat præſumptionis, ſed deuotionis.
Itē oīb⁹ ſanctis ſuę, & alijs diſcipulis, cp illa
effuſio vnguēti nō erat pdigalitatis, ſed
pietatis. Itē qa oſtendit ſorori, qđ ſeſsio
Marię nō erat ociosa, ſed meliorib⁹ actī
bus applicata: iō ſequit: h ¶ Mart. Mar.
ſ. es. Quia opa actiuę vitæ ſollicitudinē
& diſtractionē mētis īducūt, & frequēter
pturbationē ingerūt. i ¶ Porrò unum
eſt ne. i. ipſe de⁹ q vn⁹ eſt, & prę oib⁹ q-
rēdus, vel vnū. i. vnitas mētis ad deū: Et † multa
iſtud reſpicit vitā contēplatiuam p quā mentes
mēs hęret deo, q eſt ſimplex vnus, ſcđm nem
cp dicit apls. j. Cori. vj. d. Qui adhæret
deo, vn⁹ eſt ſpūs, ſicut ecōuerſo p vitam
actiuā itēdēdo creaturis quę multę ſunt
aīa diuidit. k ¶ Maria op. par. ele. q.
d. nō tu malā, ſed illa meliorē. Diſtingui Actio dup
tur em duplex actio à doctorib⁹. Vna q plex &
cōſiſtit i exercitio ✠ tutū moraliū: & iſta ſimplex
diſponit ad cōtēplationē, ſcđm cp dicit plano ſi
beat? Greg. vj. moraliū. Qui cōtēplatio gaudere
nis arcē tenere deſiderāt, neceſſe vt prius
i cāpo actiōis ſe. pbēt. Cui? rō eſt, qa ſe-
cūdū Philoſophū. vij. phyſicorū: Seden
do & q eſcēdo ſit aīa ſciēs & prudēs. Se
datis em paſſionib⁹ & tumultib⁹ paſſio
nū p exercitiū ✠ tutū moraliū diſponit
aīa, vt libere poſsit eleuari i cōtēplatio-
nē ✠ vitatis. Ex q patet, cp talis act⁹ ordi- H
tur ad cōtēplationē ſicut ad finem: Finis
aūt melior eſt his quę ſūt ad fīnē: & iō de
tali actiōe cōcedūt oēs, cp cōtēplatio eſt
melior. Alia āt ē actio quę ſequ cōtēpla
tionē, pcedēs ex plenitudine cōtēplatio-
nis, ſicut eſt docere, & i regimine aīarū
laborare, & hmōi. De tali actiōe dicūt aliq, cp eſt melior ipſa cōtē-
platiōe, & de iſta actiōe nō log hic Chriſt⁹, vt patet intuenti. Alij
verò dicūt, cp etiā iſta actiōe cōtēplatio melior ē qa illud qđ ſim
pliciter prælegit, videt eſſe meli⁹ abſolutè, q illud qđ prælegit
tm i caſu: Sicut philoſophari, meli⁹ eſt ſimpliciter q ditari; licet di
tari ſit magis eligibile in caſu magnę paupertatis. Cōtēplatio aūt
eſt p ſe eligēda; Cura aūt & regimē aīarū, ad qđ ſpectat pplm do-
cere, & dirigere in ſalutē eſt eligenda, vel potius ſuſcipiēda in caſu
neceſsitatis fraternæ. vnde dicit Auguſt. xix. de ciui. dei. Otiū ſctm
quęrit charitas, negociū iuſtū ſuſcipit neceſsitas charitatis; quū ſar
cinā ſi nullus imponit intuēdæ veritati vacādū eſt: ſi aūt imponit
ſuſcipiēda eſt, ppt̄ charitatis neceſsitatē. l ¶ Quæ nō au. ab ea.
Opera em vitæ actiuæ nō habet locū niſi in pūti vita & iō aduen
iente futura auferentur, ſed cōtemplatio primę ✠ vitatis nō tollit, ni
ſi q̄tū ad illud quod eſt imperfectionis: qa videm⁹ nūc p ſpeculū
in ænigmate, tūc aūt facie ad faciē, ſcđm cp habetur. j. Cor. xiij. d. Moraliter
✠ a ¶ Et ipſe intra. ī qđ. ca. Per qđ & etiā p domū ī q receptus
fuit Chriſtus ſignificat eccleſia. De qua dicitur Can. vj. d. Terribi-
lis, vt caſtrorū acies ordiata. Et illud Ioh. ij. c. Nolite facere domū
pñs mei domū negociatiōis. In hac aūt domo ſunt tres ſtatus ſcīo
cet. Actiuorū, qui ſtatus ſignificatur per Martham de q̄ dicit cp ſa
tagebat circa fre. mi. Et cōtemplatiuorū, qui per Mariā, de qua di-
citur, cp ſedebat circa pedes dñi, & au. ver. al. Et tertius ſtatus eſt mi
litū ad vtrorūq; defenſionē: & ſignificatur p Lazarum militem.

NIC. DE LYRA.

ET fa. eſt. Poſtq; Chriſt⁹ miſit diſcipulos Cap. XI.
ſuos prædicare, hīc cōſequēter docet eos orare. Et prīd
inducit eos ad oratiōis iſtātiā. Secūdò, ad fidei cōſtātiā
ca. ſequēti. Et tertiò inducit populos ad pœnitētiā, ca. Dimiſſo
xiij. Circa primū ſciendū, cp ad orationē debitam duo requiruntur,
ſcilicet affectio pura, & intentio recta. Primò igitur inducit ad pri
mū. ſecundò, ad ſecundum, ibi: Nemo lucernam accēdit. Circa pri
mum inſtructio diſcipulorum. ſecundò, præmittit cōſutatio emu
lorū, ibi: Et erat ejiciēs dæmoniū. Adhuc circa primū. Primò docet Duo ad hoc
modū orādi. ſcđ̀, orationē continuandi, ibi: Et ait ad illos. Circa duum ordi
primum præmittit Chriſti oratio, quia cœpit facere & docere vt eorum re
dicit Act. j. a. & iō eius orationem præmittit cū dicit: n ¶ Cū eſs. quaſi.

✠ Sciendum

a ¶Cum oratis dicite. Matthæus septem petitiones ponit. A in tribus, eterna poscūtur, in quatuor, tpalia. q̄ trā propter eterna cōsequenda sunt necessaria. Quod em̄ dicimus: Sāctificetur nomē tuum: Adueniat regnū tuum Fiat volūtas tua, sicut in cęlo & ī terra. Hic inchoatur, quātumcūq; pficimus augētur in nobis & perficiet̄ sine fine in alia vita posidebūtur.

Matth.6.b. Septē sunt petitiones diuīę oratonis.

Qđ verò dicimus: Panē nostrū quotidianum da nobis hodie. Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in tentationē, sed libera nos à malo. Ad præsentis vite indigentiā pertinēt: qa hic & panis, tam corpalis q̄m spūalis est necessarius, tam animę q̄m corpori. Hīc etiam fit remissio pcōrum, quæ hic cōmittūtur. Hīc siunt tentationes, hic etiam fit malū, vnde cupimus liberari. In alia vita nihil horum est, Lucas nō septem, sed quinq; ponit. & hoc causa breuitatis. In quinq; quæ ponit, septē illa intelligit̄ contineri. Nomen quippe dei sanctificatur in spū. Regnum verò dei in carnis resurrectiōe venturum est. Ostendens ergo Lucas tertiam petitionem duarum superiorum quodammodo esse repetitionem, magis eam intermittendo fecit intelligi. Deinde tres illas a diūgit, de pane quotidiano, de remissione pcōrū, de tentatione vitanda. At verò quod Matthæus in vltimo posuit: Sed libera nos à malo: iste non posuit vt intelligeremus, ad id qđ de tentatione dictum est pertinere. Ideo em̄ Matthæus non ait, Et libera nos à malo, tanq̄ diuersam petitionem poneret, sed ait: Sed libera nos à malo. vnam petitionem esse demonstrans, vt sciat vnusquisq; in eo se à malo liberari, q̄ non inferatur in tentationē. b ¶Panē nostrū quotidianū. Panis quotidian⁹ dicitur, qui hīc est necessari⁹, q̄t⁹ aīæ carniq; est tribuēdus, siue corpaliter, siue spiritualiť siue vtro que modo intelligatur. ¶Nota legisperitus se iustificare volens dām tentaturus adiit, sed confusus abscessit. At Maria pedib⁹ ac eius optimam partem philosophiæ cælestis elegit. Item paruuli Christi, non de sua iustitia, sed de redemptoris gloria prsumētes, quibus orationum modis eandem gratiam aduocare debeāt inquirunt audiūtq; & quibus verbis orare, & qua instātia pseuerare, & pro quibus maximē rebus supplicare debeant, ſ. fide, spe, & charitate: quo dq; pfectē petentes earūdē largitorē à patre spiritū bonū percipiant. Cōtra hoc verò sicut in lectione de dęmoniaco legit: sapientes & prudentes; quia spm̄ gratiæ nō petere, quærere & pulsare, sed blasphemare satagunt, irremissibiles, & hic & in futuro suæ pertinaciæ pœnas luunt. c ¶Quis uestrum habet amicū. Posq; formā orationis rogātibus, pposuit. instantiā etiā & frequētiā orandi illis iniungit, vt non solum diebus, sed etiam noctibus oratio deseratur, qui em̄ media nocte panes ab amico petit, & in petendi intentione pstitit, nō fraudat orans. ¶Mystice. Amicus ad quem nocte venitur deus est, qui corpus suum tradidit pro nobis: Cui in nocte tribulationis supplicare, & tres panes, i. intelligentiam sanctæ trinitatis, qua in præsentis vitæ laboribus viuamus, effagitare debemus. Hos panes, si dominum deum tuum diligas, non solum tibi, sed etiam alijs poteris emereri, Amicus qui de via venit, ipse est noster animus, qui quotiens ad temporalia petenda euagatur, toties à nobis recedit. Redit cum superna meditatur, & cęlesti alimonia refici desiderat. Cui quod proponat non habet, quia animę post tenebras ad deū suspiranti, nil præter ipsum cogitare vel loqui vel intueri libet, sed solum trinitatis gaudium quod recognouit, amplius intueri & ad hoc peruenire satagat. d ¶Noli mihi. Non auſert spem impetrādi, sed vehementius accēdit desideriū orandi, ostensa difficultate consequendi. e ¶Iam ostium. Ostium qđ Paulus sibi aperiri petit ad loquēdū mysteriū Christi, & quod Iohānes sibi apertum vidit, intelligētia est diuini sermonis, quod est clausum tempore famis verbi dei, cum intelligentia non datur. Et pueri. i. illi qui euangelicam sapientiā tāq; panem erogantes per orbem terrarum prædicauerūt, iam cū domino sunt in ęterna quiete, & trā orādo efficit, vt orās accipiat intellectū ab ipso domino, etiā si homo desit per quem sapientia prędicetur. f ¶Nō possum surgere. Ambrosi. Nemo timet ne excitet dormientem, quem scit semper orare vigilantem. g ¶Propter improbitatem tamē eius &c. Multæ sunt insidiæ, & grauis corporis somnus: quia si dormire mens incipit, vigorem suæ virtutis amittit. Excita ergo somnum tuum, vt pulses Christi ostium: vt cum intraueris aperiantur tibi thesauri absconditi, & tenebrosi in Christo Iesu.

☞Petite &

Nico. de Lyra.

†Mar.6.b

✠Sciendū tamē, q̄ Christus non orauit in q̄tū deus, quia sic nō cōpetit ei orare. Oratio em̄ est explicatio ppriæ voluntatis apud deū, vt eam impleat. Volūtas autē diuina per seipsam est effectiua eorum quæ vult, sc̄dm illud Psal. cxiij.b. Omnia quæcumq; voluit dñs fecit: sed qa Christus in q̄tū hō habuit voluntatē humanā, quæ nō est p seipsam efficax ad implendū ea quę vult, nisi p virtutē diuinā, ideo Christo sc̄dm q̄ hō comperebat orare. Orauit igit̄ vt p nobis impetraret & vt exēplū nobis orandi daret, Orauit etiā, p seipso ad obtinendū quod sibi deerat. ſ. gloriam corporis Ioh. xvij.a. Clarifica me tu pater. ¶Cōsequēter docet discipulos orare. cum dicitur: a ¶Cū oratis, patet sententia ex dictis Matth. vj. Sciendum, q̄ Lucas hic omittit duas petitiones orationis dñicæ, scilicet tertiā & septimam: quia tertia implicitē continetur in duabus præcedentibus. Si enim gloriam dei principaliter quærimus, & participationem regni eius quæ continētur in duabus primis petitionibus, bene voluntatem eius facimus, & eius voluntas impletur in nobis: quod cōtinetur in tertia petitione quæ est. Fiat voluntas tua &c. Similiter septima quæ est, Sed libera nos à malo: continetur in sexta. Si enim in tentationem non inducimur ei succumbendo, sed magis pręualemus resistendo, bene liberamur à malo. f ¶Et ait ad illos. Hic consequenter inducit ad orationis continuationē. Primo per exemplum eius, qui nō solū ab amico impetrat illud qđ est sibi necessariū propter amicitiā, sed etiam propter petēdi continuationem. ¶Moraliter autem iste amicus intelligit ipse deus, à quo, puenit nobis omne bonū: tamē aliq̄n differt dare illud qđ dare intendit, vt qđ est nobis necessariū, impetremus à deo per orationis instantiā: & tale est quod ptinet ad salutē. Quā do tamē ista tria cōcurrūt, videlicet, q̄ aliquis petit, pie. i. de ptinētib⁹ ad salutem, & pro se, & pseuerāter seu cōtinuē semp impetrat qđ petit à deo: nō tamen semp statim datur sed aliq̄n differt, vt cōgruotpe det. Si aūt aliqs petat de impertinētib⁹ ad salutē, non semper exaudit: quia frequēter sibi nō expedit exaudiri. Similiter si petat de ptinētibus ad salutē, p alio, aliquādo nō exaudit propter defectum illius pro quo petit. Item si petat pie & pro se, nō tamē pseueranter, impeditur effectus, ppter defectū orōnis: ideo subditur.

☞Petite pseueranter

Moraliter. a ¶Cum oratis dicite: Pater sancti. nomen tuum. Augusti. Sanctificetur &c. scilicet in nobis, vt ad nos possit ei⁹ sanctificatio peruenire. b ¶Adueniat reg. Augusti. Tunc em̄ venit regnū dei, quādo sumus ei⁹ gratiā cōsequuti. c ¶Panem no. quoti. da no. ho. Augu. Accipe quotidie, q̄ quotidie tibi, plit: hic viue, vt quotidie merearis accipere. d ¶Et dimitte no. de. no. Titus. Hoc autē necessatio additū est pro eo q̄ nullus sine peccato inuenit, ne impediamur in sacra cōione, ppt̄ humana pēta. e ¶Et ne nos indu. Maximus. id est non permittas nos voluptuolarum tentationum experientiā pati, vel mori. g ¶Quis uestrum ha. am. Per istum qui, media nocte recurrit ad amicum panib⁹ abundantē, vt reficere possit amicum famelicum ad ipsum venientē, significatur doctor vel cōfessor, ad quē aliqs recurrit, p sua cōsolētia serenādā. Et freq̄nter cōtingit, q̄ talis doctor & cōfessor dubius est in casu sibi, ppōsito, ppter quod debet recurrere ad magis intelligentē, vel ad deū p orationē, qui pōt omnē supplere defectum. Per excusationē quæ ponitur hic. h ¶Noli mihi molestus esse. significatur dilatio q̄ deus non statim donat quod petitur, vt eius donū carius cōseruet. Qđ aūt subditur: i ¶Et si non dabit illi sur. eo quod ami. eius sit, propter impro. non habet locum in deo, qui nihil dat ex tædio, sed ex amicitia. Tū est hic argumentū, q̄ si hō pseueranter petenti

✠dat ex tædio

[a] pulos suos. Et ait illis:† Cum oratis dicite: Pater, sanctificetur nomē [b] tuum: Adueniat rgnum tuū.* Panem nostrum quotidianum da nobis † hodie: & dimitte nobis peccata nostra, † siquidem, & ipsi dimittimus omni debenti nobis: Et ne nos [c] inducas in tentationem.* Et ait ad [d]

¶Aliquis vel ſ quis.

[e] illos: Quis uestrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice commoda mihi tres panes, quoniam amicus meus [f] uenit de uia ad me, & non habeo quod ponam ante illum, Et ille de-

¶Non debeo precibus tuis inquietari, quia.

[g] intus respondens dicat: Noli mihi [h] molestus esse: iam ostium clausū est, & pueri mei mecū sunt in cubili: non [i] possum surgere & dare tibi. Et ille ſi

[a] ¶Non pudore perterritus, ſed necessitate coactus.

perseuerauerit pulsans, dico uobis & si nō dabit illi surgēs, eò q̄ amic⁹ [i]

¶Vel per ſe inſpirando, vel doctorem mittendo.

[g] ei⁹ sit,, ppter † improbitatē tamē eius

† quotidie

† impudētiā, inuerecundiam.

B

† supra. d

† idem. g.

Mystice

C

† qa & ipsi

* Sed libera nos à malo.

† Mar. 6. b

* fiat volūtas tua sicut ī cœlo & in terra.

Moraliter.

D

* dat ex tædio

a ¶ Petite & dabitur uobis. Si amicus homo surgit, & dat non amicitia: sed tædio cōpulsus, quantomagis, dat' deus qui sine tædio largissimè donat qđ petitur? Ne ergo animꝰ ab erroris vanitate conuersus spūali inopia diutius tabescat, petamus epulas verbi, queramus amicū q det, pulsemus ostium vbi seruantur abscondita. Magnā em̄ spem tribuit, qui promittendo nō decipit. Omnis enim qui pe.ac. Opus est perseuerātia, vt consequamur. Qđ si petēti datur, & quęrēs inuenit, & pulsanti aperit, cui ergo non †Mat.7.a datur: & qui non inuenit, & cui nō aperitur: apparet cp non bene quęsierit, petierit & pulsauerit. b ¶ Quæritæ & inPsal.44.d uenietis. Prope est dñs oībus inuocātibus eū in veritate, & voluntatē timentiū se facient. Alios qui non ita petunt redarguit Iacobus dicens. Petitis & nō accipitis, eo cp malè petatis: quia pseueratis in Iaco.4.a pētis, c ¶ Quis aūt ex uob. Beda. Myfilius Mystice, Panis signat charitatē, ppter maiorem appetitū & necessariū vsum, quia sicut sine pane mensa videtur inops, ita sine charitate, aliæ virtutes nihil sunt, quę in sola charitate perficiuntur. Huic contraria duricia cordis, quā lapidi cōparauit. Piscis, fides est inuisibilium, Sicut em̄ piscis sub tegumēto aquarū nascitur: viuit, & alitur, sic fides quæ in deum est, in uisibiliter in corde gignit, inuisibili gratia spūs per aquā baptismi consecrat, inuisibili auxilio diuinæ ptectionis ne defi ciat nutritur, inuisibilium præmiorū intuitu quęq; valet bona operatur. Vel etiā ideo fides pisci cōparat, quia sicut ille crebris fluctibus maris tundit nec perimit: ita fides aduersitatibꝰ nō frangit. cui cōtrarius est serpens, ppter venenū infideli tatis. Per ouū spei nostræ cerūtudo figuratur, quia in ouo nōdum fœtus pfectus cernitur, sed fouendo sperat. Cōtra spem scorpionē ponit, cuius aculeus venenat retro est timendus, sicut spei cōtrarium est retro respicere, cum spes futurorū, in ea quæ antea sunt se extendat. d ¶ Cū sitis mali. Malos vocat seculi amatores, qui dant illa quæ secundū suum sensum iudicant bona, quę etiā in sua natura sunt bona, & ad vsum infirmæ vitę pertinētia. Vel, apostoli, qui merito electionis bonitatem humani generis excesserant, intuitu supernæ bonitatis adhuc sunt mali, quia nondum immunes, à delictis, maximè in verbis & in cogitatu: quæ quotidianis orationibus iubētur curari. Vel malos vocat, quia omnis Luc.18.d creatura in conspectu diuinæ bonitatis est mala, quia nemo bonus nisi deus, & tamen diuinæ bonitatis participatione rationalis creatura bona fieri potest, domino ita promittente, dabit spiritum bonum pe.se, vt per participationē spiritus fiant boni qui erāt mali, dum per gratiam spiritus: fidem, spem & charitatem & Mat.7.b cæteras virtutes consequentur. Vnde Matthæus non dixit, dabit spiritum.bo.pe.s. sed dabit bona petentibus se. Ostendens spiritū sanctum plenitudinem esse omniū bonorum, quia p eum omnia bona ministrant. e ¶ Quanto magis. Aperta comparatio. Si enim homo pātōr adhuc fragili carne grauatur, petentibus filijs talia dare nō abnegat, multo magis pater cęlestis filijs suo timore & amore prēditis, nō deficiētia bona largitur in cælis. f ¶ Et erat eijciens. Post prædicationis verba quæ humilibus proposuit etiam miracula operat, vt qui prædicanti nō credūt, visis miraculis credēt. Mathæus hūc dæmoniacū etiā cæcum fuisse dicit: Mat.12.b In quo tria miracula à dño fiunt, videt, loquitur, à dæmone liberat. Qđ aūt tūc in vno carnaliter factū est, q̄tidie fit in conuersiōe gentium, vt primū expulso dæmone, & oī spurcitia idololatriæ, fidei lumen videāt, deinde tacētia prius ora ad laudem dei laxarē tur. g ¶ In Beelzebub: Ninus rex conditor Niniue Belo prī suo statuā cōsecrauit, eiq; diuinos honores instituit, cuius simulacri similitudinē susciptētes Chaldæi Bel vocabāt. Palæstini susciptentes, Baal dicebāt, Moabitę Beelphegor. Iudæi autē vnius dei cultores propter derisionē gētilium Beelzebub appellabāt. Baal enim vir dicit, Zebub musca, inde beelzebub. i. vir muscarum, siue habēs muscas: ppter sordes cruoris, qui in tēplo eiꝰ immolabat. Afferebāt etiā Iudæi in hoc simulacro principem dæmoniorum habitare, p cuius ptātem dicebant Iesum dæmonia pellere. G h ¶ Signum de cæ. Vt vel ignem de cælo descendere faceret, sicut tpe Eliæ duo quinquagenarij igne de cęlo sunt peremptꝰ. Vt 4 Reg. 1. vt cōtra cōsuetudinē terræ istius, æstiuo tpe tonitrua audirentur: 1 Reg. 12. imbres ruerēt, fulgura discurrerent, sicut sub Samuele actum est. Vel quæsierūt manna de cælo: Quæ signa ideo à Christo tūc nō sunt exhibita, qa fiēter & illa calūniarentur dicentes ex varijs aeris passionibus cōtigisse. Vñ sub ditur: i ¶ Ipse au. ut ui. co. eo. Hoc sibi ppriū dominus reseruauit, vt cogitationes itueat & iudicet. ¶ Propriū ē Iudeorum quærere signa, vnde Paulus: Iudæi 1.Cor.1. signa petūt gentes sapientiam. Ipse aūt ut ui. Nōad verba, sed ad cogitata respōdet: In quo dat certū potētiæ suæ signū, qua secreta cordiū rimat. Iuxta literā patet, cp oē regnū solidū, & firmū si per partes diuidit, i solitudinē redigit, vacuatū † pontige ab habitatoribꝰ, & domꝰ. s. domū cadet eū habitatoribꝰ vniꝰ domꝰ ab alteriꝰ domus familia: vel opprimūtur vel punīūtur. Quo autem hęc spiritualiter tēdant, exponit cū adiungit: ¶ Si au. & Sa in seipsum di. est. Si ego vt vos dicitis, in principe dæmoniorum eijcio dæmonia, ergo regnū diaboli est diuisum cōtra se: † donec & ita potestas maliciæ eius stare nō pōt: † liberis Si autē dæmon dæmonē non potest expellere, falso dicitis me i principe dæmoniorū dęmonia eijcere. Si verò pōt sicut † familiæ dicitis, prospicite vobis, vt de regno eiꝰ quod diuisum est exeatis, ne in ruina eiꝰ pariter inuoluamini. In quo autē dominus eijciat dęmones, ne dęmoniorū principē existimēt, attendant quod sequitur:

☞ Si autem

Nicolaus de Lyra.

✠ a ¶ Petite. perseueranter. b ¶ Et da.uo. Tribus prędictis concurrentibus Et patet sētētia ex dictis: Mat. vij.c ¶ Et erat eijci. dæ. & il. erat mu. Posita instructione discipulorū de sancta affectione in orando, hīc consequenter describitur confutatio æmulorum de praua affectione facta Christi per uersē deprauando. Et primò describitur eorum æmulatio. Secundò eorum confutatio, ibi: Ipse autem vidit. Circa primum sciendum, quòd aliqui malignantes miraculis Christi detrahebant dupliciter. Vno modo, attribuendo virtuti dæmonis: & hic modus dictus est Matt. ix. & xij. Alio modo, miracula Christi reputando parua, eo quòd erant circa inferiora, vt communiter: vrporē circa sanitates corporum, & huiusmodi. Et ideo quęrebant ab eo signa fieri circa corpora cælestia: sicut tempore Iosue, sol stetit immobilis ad spacium vnius diei: vt habetur Iosue. decimo. c. Et tempore Ezechiæ retrocesit sol decem gradibus, vt habetur Isa. xxxviij. b. Et hoc notatur cùm dicitur: Et alij tentantes. signum de cælo quærebant ab eo. f ¶ Ipse autem ut uidit. Hīc consequenter describitur confutatio malignantium prædictorum. Et primo illorum, qui opera Christi, dæmoni attribuebant, secundo, illorū qui signum de cælo quærebant, ibi: Turbis autem concurrentibus. Prima in duas: quia primò confutantur verbo Christi eorū malicià arguentis, secundò, verbo mulieris deuotè virtutē Christi cōfitētis, ibi: Factū est aūt. Sn̄ia autem primę partis patet ex dictis

✠ Matth.xij. Marcilius

✠ dat ex tędio: multo magis deus perseueranter petēti dat ex amicitia: ideo subditur: a ¶ Petite & dabitur uobis quærite & inuenietis. pulsate. Et erat Iesus eijciens dæmonium, & illud erat mutum scilicet effectiuè tantum, eo quòd obsessum ab eo secerat mutum: Hoc autem fit spiritualiter, quando gratiam habēs prædicandi, vel ecclesiam officiandi cessat ab istis instigante diabolo quasi mutus: sed cum gratia dei visitatur, eijcit dæmon, & os eius ad prædicandum & laudandum deum aperitur. Per illos autem qui dicebant. d ¶ In Beelzebub principe dæmoniorū eijci, dæmonia. Significantur maledicti qui peruertūt aliorum bona. e ¶ Et alij tentantes signum de cælo quærebant ab eo. Per istos significantur doctores, & studentes nimis curioſè scrutantes diuina, propter quod opprimuntur à gloria.

✠ Omne regnum

a ¶ Et si non quantum ille aliquando voluerit. surget & dabit illi quotquot habet necessarios. Et ego uobis: dico: ¶ Orando. ¶ Recte viuendo. a b †Petite & dabitur uobis: quærite & b ¶ Perseuerando. inuenietis: pulsate & aperietur uobis. Omnis enim qui petit accipit: & qui quærit inuenit: & pulsanti aperietur. ¶ Si quis. c Quis autem ex uobis patrē ¶ Rigorem odiorum. petit panē: nunquid lapidem † dabit illi? Aut piscem: nunquid pro ¶ Infidelitatem quam serpens primo homini inspiravit. pisce serpentē dabit illi? Aut si pe- ¶ Spem. tierit, ouum nunquid porriget illi ¶ Desperationem. d scorpionem? Si ergo uos cum sitis ¶ Quia non vestra data. mali, nostis bona † data dare † filijs e uestris, quanto magis pater uester cęlestis de cælo dabit spiritū † bonū f petentibus se. Et erat eijciens dæ- c ¶ Mutos faciens. monium, & illud erat mutū. Et cū † eiecisset dæmoniū, locutus est mu a ¶ Scribę & Pharisęi, non simplex turba. tus, & admiratę sunt turbę. Quī g dam autem ex eis dixerunt. In Beel- d zebud principe dęmoniorū eijcit dę e monia. Et alij tentantes: signum de f cælo quærebant ab eo. Ipse autē ut

uidit cogitationes eorum, dixit eis: †Omne regnū in seipsum diuisum, [a] † desolabitur: & domus supra domum † cadet. Si autem & Sathanas in seipsum diuisus est, quomodo stabit regnū ipsius? quia dicitis, in Beelzebub me eiicere dæmonia? † Si autem ego in Beelzebub eiicio dæmonia, filij uestri in quo eiiciunt? [b] [c] Ideo ipsi iudices uestri erunt. Porro si in digito dei eiicio dæmonia, [d] profecto † peruenit in uos regnum [e] dei. Cùm fortis armatus custodit [b] atrium suū, in pace sunt ea quæ possidet. Si autem fortior illo superueniens uicerit eum, uniuersa eius arma † auferet in quibus confidebat, [f] & spolia eius † distribuet. Qui non [g] est mecū, † aduersum me est, & qui [h] non colligit mecū, dispergit. † Cùm [i] immundus spiritus exierit de homine [k] ambulat per loca inaquosa quærens requiem, & non inueniens, dicit: Reuertar in domum meam, unde exiui. Et cū uenerit, inuenit eā [l] scopis mundatā. *Et tunc uadit & assumit septem alios spiritus secū nequiores se, & ingressi habitant ibi. Et fiunt nouissima hominis illius peiora [m] [n] [o] [p] [q] † prioribus. Factū est aūt, cū hæc dicerent, extollens uocē quędā mulier de turba dixit illi: Beatus uenter qui te [r]

a ¶ Magna fiducia inter blasphemos cōfiteri dei filium.

a ¶ In figura ecclesiæ quæ in medio gentium confitetur creatorem.

In quibus iam non inuenit requiē, qa iam à cordibus Gētiū fusce C pta fide Christi expelliſ, qñ dicit; Reperā Iudęos quos ante dimiſi. Et inuenit scopis mundatā illam plebē, i. superfluis obſeruatiōib⁹ Phariſęorum & ceremoniis legis, quæ tam nihil valēt, poſt aduen tū Chriſti. Et vt firmius poſsideat, aſſumit vniuerſitatē dæmonū. Et modo deteriores Iſraelitæ ſunt, blaſphemātes Chriſtū in ſuis cōuenticulis, cū olim fuiſſent i Aegypto ante peceptā legē; qa maior infidelitas eſt venientē non ſuſcipere, cū vēturū non credere. ¶ Poſſunt hæc ad vnūquēq; baptizatū referri q poſt acceptā gratiā negligit opari bona, ſed potius originalibus pcā actualia adiicit. Diabol⁹ exit ab hoīe, cū in baptiſmo Pompis illius hō abrenūciat, & præcedentiū pcōrū illecebris, quē deſerens ambulat per loca inaquoſa, quia corda ſanctorum ab omni mollicie fluxarū cogitationū & humore libidinis immunia callidus tentator explorat, ſi quos ibi ſuę nequitiæ greſſus figere poſsit. vnde ſubditur: l ¶ Quærens requi. & nō inuenit qui qui in prauis cogitationibus & actibus paſcitur in mentibus fideliū oia ſua tentamenta ceſſare perpendit. Tūc dicit: m ¶ Reuertar in do. meā unde exi. Reuertar ad illius conſcientiam, vnde in baptiſmo electus fueram, & priſtinā poſſeſsionem conſueto dominio mihi ſubiiciam. n ¶ Et cū ue. inue. eā ſco. mū. quia cum huiuſmodi reprobum delictis cogentibus repetierit, inuenit conſcientiam peccatoris à vitiis in baptiſmo mundatam; ſed nullo bono opere cumulatā. D o ¶ Tunc aſ. ſep. plenitudinē omnium vitiorum. Qui ſ. tales ſpūs, nequio. diabolo dicuntur, quia cum diabolus malꝰ ſit illi tamen qui ſuis meritis impellentibus vitiis mancipantur, non ſolum mali *Et ornatā ſunt, ſed etiam ſpeciem bonitatis affectant virtutibus per hypocriſim oſtentare nituntur: p ¶ Et fiunt no. ho. il. pe. p. Melius erat viam veritatis ignorare: cū poſt agnitionem conuerti retroſum. q ¶ Beatus. Hic Maria laudatur quę dominum portauit. Et prauitas tam pręſentium Iudæorum quàm futurorum hæreticorum, qui veram Chriſti humanitatē negant, confutatur: quia verū dei filium aduerſus blaſphemos Iudęos cōfitet, & verū hominis filiū teſtiat, matri cō-

☞ ſubſtātialē

Nicolaus de Lyra.

✠ Matt. xij. ca. g ¶ Factum eſt au. Hīc ponitur confutatio prędictorum verbo mulieris virtutem Chriſti confitentis, cùm dicit: Factum eſt au. cū hæc di. ſ. Chriſtus reſpondens blaſphemijs iudæorum. h ¶ Extol. uo. i. ex corde & conſtanter alte proferens laudem Chriſti contra vituperium Iudæorum. i ¶ Quædam m. iſta à ſanctis doctorib⁹ dicit fuiſſe iſta Marcella famula beatę Marthæ ſororis Lazari. k ¶ Beatus uen. qui te por. matrem beatificat & laudat ex filio, & non ecōuerſo; qa ab illo, puenit grā & gloria principaliter ratione deitatis, & inſtrumentaliter ratione

✠ humanitatis

Moraliter

*a ¶ Omne re. Per qđ ſignificat oīs cōgregatio carēs cōcordia, in q̄ ſunt duo Sathanę, quorū qlibet nitit partē ſuā augmētare, vt ſic poſsit alteri prævalere. b ¶ Cū au. f. ar. cu. Hoc l̄raliter exponi de diabolo. moraliter pōt exponi de pctōre obſtinato, q deſēdit pctm ſuū cōtra reprehēdētē, ſicut Saul cōtra Samuelē. j. Regū. Sed aliq̄n talis cū dei adiutorio vincit, q aufert arma ſua. i. rōnes quibus defendit pctā. & ſpolia diſtribuit, qñ eius actus & mēbra ad bonū cōuertit. c ¶ Cū im. ſpi. i. pcti carnalis appetit⁹. d ¶ Exierit ab ho. p ✠ tutē pnæ. e ¶ Ambu. p loca ari. i. p corda humanæ mollitiei carētia, ī quib⁹ fornicatiōis ſpūs requiē nō invenit, & tūc ad priſtinū locū redit qñ pœnitēs patiē recidiuū. ſ ¶ Et, tūc: fi. e. no. ho. il. pe. prio. qa, ꝓpter ingratitudinē doni pœnitētię pręcederis aggrauat peccatū. h ¶ Extol. uo. quædam mu. &c. Per quā ſignificatur quælibet perſona beatę virgini devota.

z *Atille

substãtialẽ. Nisi em̃ esset vna caro cũ matre, frustra venter ille vir
E ginis & ybera beatificarentur. a ¶ Et ubera. secũdum physicos
Ex eodem fonte & lacte nutriendis & semẽ procreandis pueris e-
manat, ergo de semine virginis potuit concipi, qui eius lacte po-
tuit nutriri. b ¶ Quinimmo. q.d. Non solum laudãda Maria,
quia verbum dei portauit in vtero, sed
maximẽ beata est, quia præcepta dei ser
uauit in opere. Sic etiam oẽs beati sunt
qui verbũ dei auditu fidei cõcipiunt, &
boni operis custodia in suo vel ꝓximo-
rum corde pariunt & nutriũt. c ¶ Qui
au. In laude ecclesiæ. Ecõtrario damnan
‡ conglo batis tur Pharisęi, qui verbum dei nec audire
nec implere, sed blasphemare quęrebãt.
d ¶ Cœpit di. Quidã calumniabãtur
† Mat.12.c, Mar.8.d. opera eius, quibus hucusq; respondit.
Alij tẽtates, signũ quærebãt de cœlo, &
illis hic respondet: e ¶ Signũ quæ. Di
scipulis signũ dedit diuinitatis, & prius
Matt.17.a. Actu.1.a. transfiguratus in monte, & postea ipsis
videntibus subleuat9 in cœlum. Sed in
credulis de inferiori humanitatis passio
ne. f ¶ Regina aust. Hic condemnata
† 3.Reg.10.b. plebe Iudæorum, ecclesiæ mysteriũ ex-
primit, Quę i Ninuitis per pniam (quę
2.Para.9.a. 8.q.1.c. ve reor, pctm̃ abolet) in regina Austri studiũ p-
cipiendæ sapientiæ (quæ pctm̃ cauet) de
totis finib9 orbis cõgregat, vt veri paci-
fici verba cognoscat. Ex duobus em̃ cõ-
stat ecclesia, vt aut peccare desistas, aut
peccare nescias. g ¶ In iudi. Nõ mille
† Ionę.3.a. Mat.12.c. annis ante iudicium sicut Iudęi fingunt
sed in ipso iudicio surget. h ¶ Cum ui.
Be. Ecce cõis ostẽditur resurrectio, tam
F bonorum cꝫ malorũ. i ¶ Cõdemna.
Nõ ptãte iudicij, sed cõparatione melio
ris facti, qa relicto imperio, venit in Iu-
dæam audire hominem sapientia famo
sum: sed Iudęi verã dei sapiẽtiã cũ ipsis
cõuersantẽ, nõ audiũt sed blasphemãt.
k ¶ In præ. Ionas paucis diebus, Chri-
stus longo tpe prædicauit. Ille peregri-
nis, Christus suis ciuibus. Ille signum nõ
‡ Mat.6.c. † Quando igitur oculus, fecit Christus multa fecit. l ¶ Nemo.
Qui in figura reginæ & Niniuitarũ ec-
clesiam prætulit synagogæ, nunc horta
tur nos vt fidem nostram potius ad ec-
clesiam transferamus. Q. dic. Quamuis
dixerim nullum signum nequam gene
rationi dandum, nisi Ionæ signum, ta-
men fidelibus meis non occultabo lucis
meæ claritatem, sed testam humanæ na
turæ flamine meæ diuinitatis implebo,
id est fide mea illuminabo. Et hanc fidẽ
nõ ponã sed vmbra veteris legis, sed in
claritate noui testamenti. Nec; sub men
sura ipsius legis, & intra terminos Iudææ Gentis cohibebo: sed cõ
stituam super ecclesiam, in qua septiformis gratia spiritus relucet.
In cuius rei signum solet in frontibus credentium signum fidei af
figi, vt qui ecclesiam voluerit ingredi, lumen veritatis palã queat
intueri. Hinc condemnantur Iudæi qui signa exterius quærẽdo,
apertã lucis ianuã nolũt ingredi credẽdo. m ¶ Vide er. ne. Post
institutionẽ rectę fidei etiã de bonis operibus & bona intẽtiõe in-
struit, vt nõ tãtum opera, sed etiã cogitationes & cordis intentio-
☞ nes mundentur

Matt.xij. g ¶ Nemo lu. ac. quia sicut dictũ est, in deuota orõne G
requiritur affectio sctã & intẽtio recta, lõ posit9 Saluator docuit
discipulos de sctã affectione, hic consequenter instruit eos de re-
cta intentione. Et quia recta intentio quę dirigit oia ad gloam dei
corrumpit9 p hypochrisim, quæ ordinat oia ad ꝓpriã laudẽ, ideo
Saluator primò discipulos de recta intẽ
tione instruit, sed ð de hypocrisi ęmulos
arguit, ibi: Et cũ loqueret. Circa primum
sciendũ, qꝺ intẽtio recta est actus volun-
tatis tendentis in finẽ debitum p aliquid
ad finem debito modo ordinatũ. Sicut
cũ aliqs dat eleemosynam ꝓpter deũ, p
hoc tendens in ipsum deũ, & iõ prędigit
actũ charitatis in deũ tẽdẽtis sicut in finẽ
ꝓpter quẽ elegit illud qꝺ est ad finẽ. Prę
exigit etiã actũ fidei vel cognitionis, cui9
est ordinare hoc in illud. Lucerna autem
hîc accipitur pro intentione recta, vt vi-
debitur: & ideo dicit Saluator: Nemo
ac. lu. i. qa intẽtio est recta, includit lumẽ
fidei, & ardorẽ charitatis, ad modũ lucer
næ ardentis. h ¶ Et in absc. qa intentio
recta dirigitur ad superna: ideo sequit:
i ¶ Sed su. c. Sicut em̃ lucerna ĩ alto po
sita illuminat ea quæ sunt in domo ma-
teriali, sic intentio recta ea quę fiũt & di-
sponuntur in domo ecclesię & etiã i do
mo conscientiæ, ideo subditur: k ¶ Lu
cer. c. t. Hęc est locutio metaphorica, qa
corpus accipit hic pro cõgerie operatio-
nũ, sicut corpus materiale est quędã ag-
gregatio mẽbrorũ diuersorũ, & iõ sicut
oculus dirigit membra ad operandũ, vt
pedem ad ambulandum, manũ ad scri-
bendũ, sic intentio recta, ꝓut includit fi-
dem & charitatẽ, vt prædictũ est, dirigit † Matth. varias operationes in finẽ debitũ; iõ sub- Marc. ditur: l ¶ Si ocul. t. fuer. sim. intẽtio
tua recta sine plica falsæ simulationis. H
m ¶ Totũ c. tu. i. congeries operationũ
tuarũ. n ¶ Luci. e. i. meritoriũ vitæ æ-
ternæ, dũ tamen operationes sint bonæ
de genere vel saltem indifferentes, aliter
non caderẽt sub recta intẽtiõe. o ¶ Si
au. ne. fue. i. intẽtio peruersa. p ¶ Totã
cor. tu. te. e. i. cõgeries operationũ ma-
la erit: quia opus bonũ de genere, malũ
efficitur ex peruersa intentione. Sicut cũ
aliqs dat eleemosynã mulieri pauperi
ę, itẽtiõe trahẽdi eã ad pctm̃ luxurię ideo
subdit: q ¶ Vide er. id est diligenter at-
tẽde, ne intẽtio tua sit puersa: quia p hoc
corrumperẽtur Matth.
☞ a ¶ At il. di. qui. per qꝺ significauit
Christus beatam virginẽ se cõcepisse fe-
licius p fidẽ & deuotionẽ ispiritualiter q̃
corporaliter. Et hoc dicit Aug. lib. de sancta virgnitate. d ¶ Re-
gina au. per quã significatur rõnalis aĩa, quæ si bene regat vires
inferiores secũdum dictamẽ legis naturæ, dicitur regina. Sed si cũ
hoc faciat ex charitatis feruore, cũ dicitur regina austri, eo qꝺ ab
austro ꝓpenit feruor caloris significans feruorẽ charitatis. Et hęc
regina venit ad verũ Salomonẽ Iesum Christum, p deuotionem
offerens ei aurum sapientiæ, gemmas virtutum, & aromata bonę
famę: istis vtendo ad honorem diuinum. e ¶ Viri Niui. Niniui
tæ q interpretant9 germĩa pulchritudinis, iõ significãt iuuenes, ex-
eũtes ĩ statu potissimo iuuẽtutis. Qui solẽt de facili ad vicia decli-
nare & ad bonã monitionẽ de facili pœnitere, ꝓpt qꝺ subdit qꝺ
pniam fecerũt ad prędicationẽ. f ¶ Ionæ. q cõlũba iterp̃tat, ꝓpt
qꝺ p. eũ simpliciter admonẽs signficat. Ex facto ergo iuuenũ prę
dictorũ ostenditur cõdẽnabiles obstinati senes, significati p gene
rationẽ Iudæorũ. g ¶ Nemo ac. lu. secundũ sensum lrałẽ hîc ac-
cipit9 lucerna, p intẽtione, quæ est actus voluntatis, præsuppositio
tamen actu rationis. Et ideo ad hoc qꝺ intentio sit recta, requi
ritur fidei lumen in ratione, & feruor charitatis in voluntate, &
sic lucerna non absconditur per falsam simulationem, nec restrin-
gitur sub modio, id est per carnalem affectionem: sed in alto poni
tur per debitam in deum eleuationem, & sic totum corpus ꝺ. con
geries operationũ lucidũ est, id est deo gratum. o ¶ Si au. qa si in
Xcenno

a portauit & ubera quę suxisti. At il- a
a ¶ Interiori aure percipiunt.
le dixit: Quinimmo: Beati qui aũdi b
¶ Opere.
unt uerbum dei, & custodiunt illud. c
a ¶ Quasi ad videnda miracula quę ab eo audiebãt fieri.
Turbis autem † cõcurrentibus cę d
¶ Iudæorum.
pit dicere: † Generatio hęc generatio
a ¶ Adultera. b Quasi illa quę viderant signa nõ fue-
rint. c ¶ De cęlo, quo indigni sunt.
nẽ quã est, signum quęrit: & signũm b
non dabitur illi, nisi signũ Ionę pro-
phetę: Nam sicut Ionas fuit signum
Niniuitis, ita erit & fili9 hominis ge
¶ Hęc electa fuisse non dubitatur.
nerationi isti. † Regina austri surget d
in iudicio cũ uiris generationis hu-
ius, & cõdemnabit illos: quia uenit
à finibus terrę audire sapientiam Sa
¶ In hoc loco,
lomonis. Et ecce pl9 Salomone hic.
† Viri Niniuitæ surgent in iudicio e
cum generatione hac, & condemna
a ¶ Quod Iudęi nõ fecerunt ad prędicationẽ Christi.
bunt illam: quia pœnitentiam ege- f
runt in prædicatione Ionę. Et ecce
a ¶ De seipso hoc dicit. b ¶ Fidem.
plus quàm Iona hic. † Nemo lucer- g h
nam accendit, & in abscondito po- i
nit neque sub modio, sed supra can- k
delabrum, ut qui ingrediuntur lu-
a ¶ Id est totius tuę operationis.
men uideant † Lucerna corpis tui est l
a ¶ Id est mentis intentio. ¶ Intentio.
oculus tuus. † Si oculus tuus fuerit
a ¶ Pura & recta. b ¶ Et si coram hominibus aliquid im
persectionis habere videaris.
simplex, totum corpus tuum luci- m n
¶ Si peruersa intentio pręcesserit, prauum opus seque
tur: & si aliquando iustum videatur.
dum erit. Si autem nequam fuerit o
tiam corpus tuum tenebrosum erit. p
a ¶ Ipsa intentio quę animę lumen est, viciorum tenebris
fuscetur.
Vide ergo, ne lumen quod in te est, q

Nicolaus de Lyra.

✠ humanitatis, quia humanitas Christi est organum coniunctũ ipsius deitatis. a ¶ At ille dixit. commendando fidem & con-
stantiam mulieris & aliorum similium. b ¶ Quinimmo. Bea-
ti qui audiunt uerbum dei, & custodiũt illud. Istud quin-
immo non dicitur aduersatiuè, sed concomitatiuè, quasi dicat
non solum illa quæ me portauit, beata est, sed etiam qui audiunt
verbum dei, corde credentes & opere adimplẽtes. Vnde dicit bea
tus Augustt, libro de virginitate, quòd beata Maria felicius conce
pit deum mente per fidem: quàm corpore per carnis assumptio-
nem. c ¶ Turbis autem concurrenti. Hic consequẽter ponit9
cõsultatio illorũ, q signũ de cœlo quærebãt. & patet snĩa ex dictis
Matth. xij.

A nes mundētur. Q. Ego lucernā fidei in vestris sensibus accēdo, & in ecclesiam pono. Vos autē quantum ex vobis est, lucernas vestras accēdite, i. intētiones cordis vestri mūdate, vt ex intentione munda placeāt etiā opera. ℭ Hæc cōtra hypocrisim Phariseorū sub dolo signa quærentiū specialiter dicta, nos iuxta moralē sensum generaliter instruūt. a ℭ Et cū lo. Nō ait: cū loqueret hæc, sed cū loqueret. In quo innuit, nō statim finitis his verbis, sed alijs iterpositis ad Pharisæum diuertisse: qa finito hoc sermone adhuc eo loquente, ecce mater & fratres quærebant loq ei. De qb⁹ postq̄ nūciāti sibi rñdit: Qui fc. vo. pa. m. hic fra. me, & so. & mr̄ est. Postea intrauit ad cōuiuiū Pharisæi. b ℭ Quare nō ba. Iudæi frequenter lauant manus antequā māducēt, tenētes traditionē seniorū: & à foro reuertentes nisi baptizent nō comedūt. c ℭ Calic. Marcus refert, Iudęos baptismata calicis & vrceorū lectorūq; & æramentorū solitos obseruare. Calix vas vitreū. Catin⁹, fictile de terra. Per hoc figuratur fragilitas hūani corporis, ī quo exterius prętendūt sctītatē & simulant iusticiā, qd foris erat lauabāt, intus nequissimi. d ℭ Qd aūt. Nemo putet fornicationē & hmōi corporalia vitia solūmō grauia esse, & spūalia vitia esse leuia, sicut auariciā, irā, superbiam, &c. sicut Pharisęi putabant. e ℭ Verūta. qd sup. Iā bonus doctor, quō cōtagiū corporis mundari debeat, docet. Et hic latius explicatur: qd supra breuiter dixerat de mūdādo cordis oculo. Tot⁹ em̄ hic locus ad hoc dirigit, vt nos ad studiū simplicitatis inuitet, & superflua Iudęorū & terrena cōdēnet: qui scdm corp⁹ itelligēdo, legē vitro & catino pp̄t fragilitatē cōparāt. In q & si grauiter peccāt: ipsis tū absolutio pctī pmittit, si misericordiā facere nitant. Qd necessario victui & vestimēto supest, date pauperib⁹. Vel do cōsiliū, qd restat solū modo post tāta scelera, date eleemosinā. Pria eleemosyna, est, mederi aīab⁹ vrīs credēdo ī me q corda mūdo, & p fidem mūdatis cordib⁹ oīa etiā exteriora erūt mūda. Qui ordinatè vult dare eleemosinā, à semetipso incipit, & eā sibi primū dat. Est em̄ eleemosyna opus misericordiæ. vñ dr̄: Miserere aīæ tuæ placēs deo. f ℭ Væ uo. Cū ad eleemosynā hortaretur Pharisęos, qui corporaliter quotidie eleemosynas faciebāt: quę quia sine fide erāt deo nō placebāt, dicit se eleemosynas eorū nō ignorare, vt ostendat cuiusmodi eleemosynas ab istis requirat. q. d. Cōmonui vos ad dādā eleemosynam, per quā oīa sunt mūda. Sed sciatis q eleemosynæ quas facitis ad hoc nō valēt, nec de huiusmodi eleemosynis me admonere credatis, sed de iudicio & charitate, vt de vrā miseria iudicantes, & dei charitatem quam vobis donauit diligentes, piè viuatis, iustū iudicium dei cōfitentes, quia miseri effecti estis, & gratias referētes charitati qua liberati estis. g ℭ Præteritis iudi. Breuiter multa eorū vicia pstrinxit, q ad vilia ad decimāda itēdētes, futuri iudicij metum, & dei charitatē non habent. Prætereunt iudicium, quia non oīa quæ agunt in iudiciū referunt. Charitatē prętereūt, qa non ex affectu deū diligūt. Sed rursus, ne fidei vos studiosos faciat operū negligētes, pfectionē fidelis viri supponit, vt post fidem operetur. h ℭ Quis estis ut mo. Hîc superstitionē ipsorū doctorū redarguit, q foris speciē rectæ doctrinæ prętēdūt, foeditatē vò quā itus gerunt, occultant

† tenebrosam. Mat.12.d. † vt cū lucerna fulgore illuminabit te. Mar.7.a. † malignitate. † Imprudentes. † 11.q.3.c. qa tua.16. q.1.c. decimas. De pœni. dis.1.c. medicamētū. B Eccle.30.d.

a Si bonum bona intentione facis, non habens in tua conscientia aliquam partem malæ cogitationis.

tenebræ sint. Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem † tenebrarum, erit lucidum totum, † & sicut lucerna ful-

a Et hic & in futuro gratia lucis donaberis.

goris illuminabit te. Et cùm loqueretur rogauit eum quidam Pharisæus ut pranderet apud se. Et ingressus recubuit. Pharisæus autem † cœpit intra se reputans dicere: quare

a Lauatus more Iudæorum.

non baptizatus esset ante prandiū. Et ait dominus ad illum: † Nunc uos Pharisæi quod deforis est calicis &

a Mundiciam carnis exterius obseruatis.

catini mundatis: quod autem intus

a Animæ turpitudinem retinetis.

est uestrum, plenum est rapina &

Sed. Q.d. Qui facit vtramque naturam, vtramque mundari voluit.

† iniquitate. † Stulti, nonne qui fecit quod deforis est, etiam id quod deintus est fecit? † Verūtamen † quod superest, date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt uobis. † Sed uæ

a Iustum iudicium dei confitentes.

uobis Pharisæis, qui decimatis

a Non triticum solummodo & vinum.

mentam & rutham & omne olus & præteritis iudicium & charita-

Iudicium & charitatem. Vel tet.

tem dei. Hæc autem oportuit fa-

a Primo loco. b Eleemosynas fructuum.

cere, & illa non omittere. Væ uobis

a Arrogantiam redarguit, qua primatus appetunt.

Pharisæis, qui diligitis † primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro.

Arguit de hypocrisi.

Væ uobis * qui estis

Nicolaus de Lyra

✥ corrumperentur omnia bona. a ℭ Si ergo cor. tu. i. cōgeries operationum. b ℭ Totū luc. fue. Tum ex bonitate intentionis, Tum ex bonitate operis de genere. c ℭ Erit lu. to. quia oīa cedēt ad vitæ ęternę meritum. d ℭ Et sicut lu. ful. il. te. in pñti per gratiam, & in futuro p glīam. e ℭ Et c. lo. Hîc cōseqnē arguit æmulos de hypocrisi, quę est corruptiua rectæ intētionis. Et priò ponitur Christi argutio, scdò, reprehēsorū obstinatio, ibi: Cū autē hęc ad illos diceret. Prima in duas, quia primò arguit Pharisæos. & secundò legisperitos, ibi: Respōdens autem. Circa primum dicitur: ℭ Roga. il. qd. Pha. Vtrū autem ex deuotione seu æmulatiōe psum inuitauerit, hic non dicitur: Videtur tamen ex fine hui⁹ ca. q maliciosè eū inuitauerit, vt inter epulas aliqd calūniabile de verbis Christi audiretur. g ℭ Et ingres. re. Sed hoc videtur esse cōtra doctrinā eius qa mittēs discipulos suos ad prædicādū dixit: In quācunq; ciuitatem aut castellū intraueritis, interrogate quis dignus sit, & ibi manete, vt habet Mat. x. b. Iste autē Pharisęus erat indign⁹, vt videt ex sequētibus. Dicēdū, q nō est simile de Christo & de dispulis eius: quia ex cohabitatiōe cū peccatoribus non poterat peiorari sicut discipuli, qñ erāt ab eo segregati ad exequēdū actū prędicādi, & maximè qa tūc nōdū erāt cōfirmati: & iō Christ⁹ domū Pharisęi intrauit, vt haberet occasionē arguēdi vitia Pharisęorū. h ℭ Pharisæ⁹ au. c. in se re. di. q. nō esset ba. i. lotus scdm traditiōes Iudæorū. i ℭ Et a. do. ad il. Per hoc aūt q respondit cogitationi ei⁹, ostēdit se esse deū cui nuda & aperta sunt secreta cordiū. k ℭ Nunc u. Pha. q. def. est munda. Quia de mūdicia exteriori in vasis & corporib⁹ suis erāt multū solliciti, & de mūdicia iteriori ipsius mentis negligentes, cū tamē deberet esse econtrario: qa interior mundicia nessitatis est, exterior autem solūmō honestatis, quæ potest omitti sine pctō & iō Christus prędictam lotionē omisit, vt haberet occasionem arguendi Pharisęos, de exteriori mundicia tm̄ curantes, & interiorem negligentes: & ideo sequitur: l Quod autem int. est ue. ple. est rapina. aliorū bona violenter accipiendo, & iniquitate & fraudibus eos decipiendo. m ℭ Verūtamē. q. su. da. elee. qa primò debet fieri restitutio, & de eo quod remanet eleemosynarū largitio. n ℭ Et ecce oīa mū. sunt uo. qa eleemosyna magnam habet virtutē ad peccatorū remissionē, vt habetur Dani. iiij. e. Peccata tua eleemosynis redime, &cę. Sed quia Pharisęi ex hypocrisi non solū quærebant exteriorem mundiciā, sed etiam apparētem iusticiam, ideo subditur: o ℭ Sed uæ uo. Pha. q de. mē. & ru. vt per hoc apparerent iusti, quasi volentes implere mandatum de decimis, reddum etiam circa minima, vt per hoc crederentur multum voluntarij ad implendum diuina mandata, cum tamen essent transgressores in maioribus: ideo subditur: p ℭ Et præteritis iudi. iusticiam subuertendo. q ℭ Et charitatem d. opera misericordię omittendo. Et quia honor est præmium virtutis secundum Philosophum, & ex appetitu apparentis iusticiæ, sequitur appetitus indebitus honoris, ideo sequitur: r ℭ Væ uobis Phari. Et quia vitia occulta àdeo punientur, grauius quàm manifesta, quanto peccatores tales volūt hîc alijs præferri in honoribus iō sequitur: s ℭ Væ uo. In hoc est comminatio pœnæ ęternę. t ℭ Qui estis ut monumenta. id est sepultura. Et dicitur monumentum quasi monēs mētē, quia viuētes p hoc monētur de sua morte cogitare.

✥ Quæ non * tentio fuerit peruersa, tota congeries operationum erit mala.

C † cū vidisset, admiratus est, qd non prius lotus esset. † Mat.23.c. D † quæ adsunt. † Mat.23.c. † præsidentiam. * Scribę & Pharisęi hypocritę, qa

Moraliter

e ℭ Et cum loqueretur rogauit eum quidam Pharisæ⁹ ut pranderet apud se. Spūale prandium est eucharistia. ante cui⁹ celebrationem vel sumptionem requiritur baptismus spiritualis, qui est confessio pura, & non exterior mundicia, quæ est hypocritarum propria. o ℭ Sed uæ uobis Pharisæis qui decimatis mentam. per hoc arguuntur illi qui de minoribus magnam vim faciunt & de maioribus parum curant, sicut aliqui religiosi plus ponderāt fractionem silentij quàm iniustum grauamen proximi. r ℭ Væ uobis Pharisæis qui diligitis primas ca. per hoc reprimitur omnis indebitus honoris appetitus. s ℭ Væ uo. q estis ut monumē. Hîc reprimitur quælibet sanctitatis simulatio falsa.

gerunt, occultant. a ¶ Respon. au. Audi-
E to verbo dei Phariſçus ex mala conſciẽtia ſi
bi cõtumeliã fieri putat, & cõmemorata pœ
na perfidorũ, intelligit ſe dãnãdũ. b ¶ Væ
uo. Nõ arguũtur q exornãt monumẽta, p
phetarũ, ſed qa interfectores ꝓphetarũ imi
tantur, ædificãdo ſepulchra, accuſant pater
na facinora. Sed ꝓſequẽdo Chriſtũ & Apſos
imitãt ſcelera patrũ, & ſniam dãnatiõis quã
in patres proferebãt, in ſeipſos retorquent.
c ¶ Profecto. Propter vulgi fauorẽ captã
dũ ædificatis, q̃ſi exhorreatis ſcelera eorum:
ſed ipſo ope oñditis, q ꝓfidiæ eorũ cõſenti
tis: qa hoc bonũ nõ bene facitis ſed ꝓ vana
gl̃a. d ¶ Vos au. Propterea qa eſtis imita-
tores illorũ, vt ipleatis qd̃ p̃ib⁹ defuit. ſ. vt
me & meos ꝓſequamini, quẽ illi ꝓſecuti ſũt
i ꝓphetis. e ¶ Prophetas. Mẽtiũtur hęre-
tici, q aliũ veteris, aliũ noui teſtamẽti dicũt
inſtitutorẽ. f ¶ A gener. Oẽs mali, vna ge
neratio ſũt, vna ciuitas, vnũ corpus diaboli
ſicut oẽs boni vna generatio, & vnũ corp⁹
ſunt dicti. g ¶ Vſq; ad ſan. Za. Cur vſq;
ad hũc, cũ poſt hunc multi occiſi añ natale
Chriſti, & nato Chriſto mox pueri ab hac
Gene. 4. b. generatione ſunt empti? Sed qa Abel pa-
2. Par. 24. f. ſtor ouiũ fuit, necatusq; in agro. Zacharias
ſacerdos necat⁹ in atrio tẽpli, duos ordines
martyrũ ſignãt, laicos, & eos q altaris offi-
Exo. 30. a. cio mãcipant. h ¶ Qui pe. Duo erant alta
ria i tẽplo. Vnũ, incẽſi interi⁹. Alterũ, holo-
cauſtorũ exterius: inter qd̃ & tẽplũ Zachari
as eſt occiſ⁹. Vel, inter al. & ædẽ. hoc eſt in
ter cõſenſũ ꝓpſi & ſacerdorũ: q̃rũ alij ꝓ tẽplũ
alij ꝓ altare ſignificant. i ¶ Qui tuliſtis c.
† Mat. 23. d Claui, humilitas Chriſti: quã q habent, ſcri
pturas intelligũt. Hãc legiſperiti, nec ipſi in
lege & ꝓphetis intelligũt, nec ab alijs intelli
gi volũt. Intrare clauẽ, eſt nõ eſſe cõtrũ ſup
ficie literæ, ſed vſq; ad arcana intelligẽda pe
netrare. Vel doctor ſi illos quos verbo ẽdi
ficat exemplo ſcandalizat, nec ipſe regnum
dei intrat, & illos qui intrare poterant ex-
F cludit. k ¶ Cum autem hæc. Quã vera p
fidiæ, ſimulatiõis & ipietatis ſuę crimina au
dierint, ipſi teſtant, q tãto intonãte turbine
non reſipiſcunt, ſed doctorem veritatis ag-
grediuntur.

GLOS. ORDI.

Cap. XII.

† Profecto

1. Cor. 5. c.

MVltis autem &c. l ¶ Attendi. Ad hoc fermentum pertinent oĩa quæ ſuperius in domo Phariſęi di ſputauit, vnde & Apoſtolus: Non i fer. ve. neque in fer. ma. & cæte. Attendite à ſer. Pulcher loc⁹ tenẽdę ſimplicitatis & æmulã-dę fidei, ne more ludęntũ aliud ꝓmam⁹ af-fectu, aliud voce ſimulemus, cũ ſciamus in die iudicij non poſſe eſſe latebram fraudis.

☞ Neq; abſcon.

Nicolaus de Lyra

† tẽrare, vl̃ percontari eum,

a ¶ Quæ non patent & homines ambulantes ſuprà neſciunt. ſcilicet exte-rius, qualia ſunt interius, quia aliquando monumenta pinguntur & ornantur exteri⁹ us, & ſcetoribus replentur interi⁹. b ¶ Re-ſpondens autem quidam ex legiſperi tis, ait illi: Magiſter, hæc dicens etiam nobis contumeliam facis. At ille ait. Hĩc conſequenter Chriſtus arguit legisperi tos. Peccata enim eorum erant publica & manifeſta: & ideo Chriſtus contumeliam eis non faciebat publicè arguendo, prout iſte legiſperitus imponebat ei, & ideo Chri-ſtus eos arguit de tribus. Primò de immo-derata dominatiõe, cùm dicitur: c ¶ Et uo bis legiſpe

¶ Quia ſuperficiem terræ cõmunis oſtendãt.

ut monumenta quæ non † pa- a

¶ Vel rent.

tent, & homines ambulantes ſuprà neſciunt. Reſpondẽs au- b tem quidam ex legiſperitis, ait illi: Magiſter, hæc dicens etiam nobis contumeliam fa- c cis. At ille ait: † Et uobis legiſ

¶ Sicut phariſæis.

peritis uæ, quia oneratis homi

a ¶ Legis. b ¶ Secundum quod intelligitis & imponitis.

nes oñ̃ribus q̃æ portare nõ

¶ Id eſt, nec in minimis perficitis, quia gra-tiam meam non quæritis, & ingum leue re-pellitis: ſed iex ſine gratia nequit impleri.

¶ Et hoc legis.

poſſunt: & ipſi uno digito ue- d ſtro non tangitis ſarcinas: Væ

a ¶ Ambitioſe ornando & ſeruando.

uobis qui ædificãtis monu- e menta prophetarum: patres autem ueſtri occiderunt illos. f Profectò teſtificamini, † quòd

consentitis operibus patrum ueſtrorum, quoniamquidem

d ipſi eos occiderunt: uos au-

¶ Ambitioſe ornando.

tem ædificatis eorũ ſepulchra.

¶ Ab æterno diſpoſuit.

Propterea & ſapientia dei di- f

a ¶ Mat. Ecce ego mitto ad vos. b ¶ Qui pri us prophetas, poſt apoſtolos miſit.

xit: † Mittã ad illos ꝓphe- g

¶ Vt Iacobum.

tas & apoſtolos, & ex illis oc-

a ¶ Vt nec recepti ab eis iuſte ad Gentes migrent.

cident, & perſequẽtur, ut † in quiratur ſanguis omnium pro phetarum, qui effuſus eſt à con ſtitutione mundi, à generatio- h

¶ Id eſt, malorum.

ne iſta à ſanguine Abel, uſque

g h ad ſanguinem Zachariæ, qui

¶ Occiſus a veſtra generatione.

periit inter altare & ædem. † Ita dico uobis, requiretur ab hac generatione. † Væ uobis i

¶ Id eſt abſtuliſtis.

legiſperitis, qui tuliſtis clauem k ſcientiæ, ipſi non introiſtis, & l eos qui introibant prohibui- m ſtis. Cùm autem hæc ad illos n diceret, cœperunt Phariſæi &

¶ Suſtinere.

legiſperiti grauiter inſiſtere, & o os eius † opprimere de multis inſidiantes ei, & quęrentes † ca pere aliquid ex ore eius, ut ac- p cuſarent eum.

Cap. XII.

MVltis autem † turbis † cõcur- q rentibus, ita ut ſe inuicem con culcarent, cœ- r pit dicere ad di ſcipulos ſuos. † Attendite* à

bis ſe. Et patet ſnĩa ex dictis Matt. xxiij. Se- c cũdo arguit eos de falſa religione, cũ dicit: † oppos d ¶ Væ uob. q ædi. & patet ſnĩa ex dictis Matt. xxiij. excepto q̃ ſubdit: e ¶ Proſe. t. Videt magis ſeq cõtrariũ. Ad hoc em ordi nabant ſepulturas ꝓphetarũ, vt viderẽtur iuſtiores p̃ib⁹ ſuis, q occiderũt illos, vt hĩ expreſſe Mat. xxiij. Et iõ dicẽdũ, q illud re-ſtificamini, referẽ ad hoc q ipſi ꝓſequebãt † Mat. Chriſtũ, q erat ꝓpheta magnus eis ꝓmiſſ⁹ & diſcipulos ei⁹; & iõ ſubdit: f ¶ Propter ea & ſa. i. Chriſtus, qui eſt ſapientia patris. g ¶ Mit. ad il. Quod autẽ hoc ſit dictũ à Chriſto, patet Matth. xxiij. d. vbi dicit: Ecce ego mitto ad vos, ꝓphetas & ſapiẽtes & ſcri bas, & ex illis crucifigetis & occidetis, &c. Tertiò arguit eos de peruerſa expoſitione ſacrę ſcripturę, cũ dicitur: h ¶ Væ uo. leg. Clauis ſciẽtiæ eſt autoritas docẽdi, ꝓ quam debet intellectus verus latẽs interi⁹ aperiri, & ipſi ecõtrariò claudebãt peruerſe interꝓ tãdo, vt patet circa pręceptũ de honore pa rẽtũ, qd̃ euacuabãt ꝓ doctrinã ſuã, ꝓut dic-tũ fuit Mat. xv. & enã de plurib⁹ alijs præ-ceptis, vt dictũ fuit Mat. v. i ¶ Ipſi nõ in tro. ad intellectũ veritatis. k ¶ Et eos q̃ † & ipſos i. intrare deſiderabãt. l ¶ Prohibuiſtis. p uerſitate doctrinæ veſtræ. m ¶ Cũ au. h. Hĩc conſequẽter deſcribit Phariſeorũ & le- H giſperitorũ obſtinatio, q ex verbis Chriſti nõ fuerũt emẽdati, ſed magis peioratiidero ſubdit: n ¶ Cœperũt Pha. & legiſp. vt eũ turbarẽt & ſtupefacerent, qa conturbati minus prẽuidẽt. o ¶ Et os e. op. de mul. vt ſic ex varijs quæſitis & obiectis extrahe-rẽt aliqd calumniabile de ore eius. p ¶ Vt accuſarent eum. ſicut poſtea fecerunt co-ram Pilato, vt habetur infrà cap. xxiij.

* c ¶ Et uo. legiſp. ue. Per iſtos ſignifici- Moraliter
tur prælati alijs imponẽtes magna & gra- † reprę
uia, pauca faciẽtes aut nulla. d ¶ Væ uo.
q ædi. ſcd̃m literalem ſenſum hoc facibãt vt viderẽtur horrere crudelitatẽ patrũ ſuo rum. Cõſimiliter faciunt qui vitia ỹ bis de-teſtanť, vt immunes ab eis ignorãtibus vi-deantur. h ¶ Væ uo. legiſpe. q tu. da. ſ. Similes ſunt doctores eccleſiæ, qui verbis & opinionibus extraneis & curioſis impe-diunt intelligentiam veritatis neceſſarię ad ſalutem.

NICO. DELYRA.

† Mat. 3

MVltis au. Poſtq̃ Chri- Cap. XII. ſtus induxit diſcipulos ad oratõis inſtantiã, hĩc cõſequenter induxit eos ad fidei conſtantiam. Et hoc tripliciter. Primò, diſſuadendo quædam à fide retra-hentia. Secundò, ꝓſuadendo quædã in fide ſtabilientia, ibi: Nolite timere. Tertiò, oſtẽ-dendo ad fidem attrahentia, ibi: Dicebat au tem. Retrahẽtia autem à fide ſunt quatuor, ſcilicet aſtutia ſeductorum, ſęuitia perſecu torum, auaricia cupidorum, cura nimia ne ceſſariorũ: & ſecundũ hoc pria pars diuidi- † trant tur in quatuor. ſecũda incipit ibi: Dico aũt vobis. tertia ibi: Ait autẽ ei, quarta ibi: Di-xitq̃ ad diſcipulos ſuos. Circa primũ ſcien-dum, q̃ hæretici moderni per ſimulationẽ † Cum ſã ſanctitatis frequenter corrumpunt fidẽ ſim cõmuni plicium. Et hoc modo Phariſæi faciebant innumera qui erant hypocritæ, vt patet ex prædictis: turbęnta & per hoc auertebant multos à fide Chriſti tuendo. à fer. ſ. per eorum hypocriſim auer- † cautius tamini Moraliter

Moraliter. q ¶ Multis autem turbis. † Mat. Ab
Sequitur: r ¶ Attendite à ſer. cũ ſimpli- * vobis
citer diuitando. Et ſubditur rõ cũ dicitur: ipſi

* Nihil

a ¶Nec; abscondí. Ideo ne æmulemini A simulatores, quia profecto veniet tẽpus in
†Mat.10.c. die iudicij, in quo & vestra virtus & illorũ hypocrisis omnibus reuelabitur. vñ sequit:
b ¶Quoni. quę i te. dix. Nõ solũ in futuro oia patebunt, sed etiã in præsenti tempore in tota ecclesia per orbẽ terræ publicè prędicabuntur, quæ in tenebris. i. in vmbra pressurarũ & carcerũ locuti estis, quãdo ad vestri legentur in excelsis. ¶Quo. q. in te. Amb. Quod in tenebris. id est in timore dixistis, dicetur in lumine. i. in fiducia veritatis accepto spiritu sancto. Et quod in aure. i. secretò locuti, super tecta. id est calcato carnis
†penetra- domicilio prædicabitur. c ¶Dico autẽ uo. Ambr. Cũ gemina sit causa persidię, quæ vel ex inolita malicia, vel ex accidenti metu nascitur, ne quis deum quẽ corde cognoscit metu negare cogatur, dicit mortẽ corporis non esse timendam. Prædare autẽ & fidem acuendo intexuit, & ipsi fidei virtutem fundamẽta subiecit. Nam sicut fortitudinis incentiuum est fides, ita fidei fundamẽ
Persecutorũ duo genera. tum est fortitudo. d ¶Ostendã au. uob. quia duo sunt genera persecutorum. vnum apertè persequentium, alterum fraudulenter blandientium. Sicut supra contra hypocrisim, ita hic armat contra carnifices. Tot hic locus ad subeundam pro confessione domini passionem vel contemptu mortis, vel spe præmij, vel mansuros in denunciatione
B supplicij instruit. e ¶Nõne quinq; Ambro. Quinq; passeres, quinq; corporis sens?
Matt.10.d. vel duo secundũ Matt. corpus & animã; quibus dedit natura gratiam ad æterna subuo-
† assiculis duobus landi, quia etiam caro si consentiat legi dei in naturam spiritualem transit. Sed dum & in occultis & fœtidis locis scilicet cibũ quæ runt, delictorum laqueis capti, ad supernorum operum fructus reuolare nequeũt, sed dipondio, id est vili terrenæ cupiditatis precio venundantur sub peccato, ita vt etiam anima malorũ escis grauata, inclinetur in corporis naturam. Sed si deus etiam infidelibus hoib? vel i oriũdo sole & terræ fœcũ
† prestatis ditate prospexerit, & misericordiæ munus impertit, non dubium fidelium contemplationem apud illum valituram. f ¶Vene. di. Dipondius est pondus ex duobus assib? compositum. Quod autem in numeris est vnum, hoc in ponderib? as quod duo, hoc
Dipõdius dipondius est. g ¶Et unus ex. Smplicitatis affectum inspirauerat, virtutem mentis
1 Cor. 5.b. erexerat, sola fides nutabat, hanc de vilioribus roborat. Quomodo dicit Apostol?: Nũqd de bob? cura est deo? Sed aliud ẽ cura, aliud est scientia. h ¶Sed & ca. Non actu computationis, sed facultate cognitionis, à similitudine pecuniæ quæ numeratur vt seruetur. Vbi magna prouidentia dei. q nec parua nec ociosa dicta eum lateant.
i ¶Omnis quicunque. Ne quis tempore persecutionis sufficere sibi putaret fidem
Gal. 5.b. cordis, dicit: Omnis quicunq;. k ¶Cõfessus fue. Confitetur quis Iesum ea charitate quæ per dilectionem operatur, negat q
†Mat.10.b Mar.8.b. præceptis non obedit. l ¶Filius hominis. Confitetur filius apud patrem illum, q per filium habet accessum ad patrem. Negatur à filio apud patrem, cui non manifestatur in diuinitatis potentia filius & pater. Et
† responsu in sinu ne putetur vna conditio omnium & eorũ qui studio & eorum q infirmitate vel ignorantia negant, subdit: Et omnis qui dicit uerbum in fi. ho. re. m ¶Coram angelis. quia dixerat aperta & abscondita esse reuelanda, hanc reuelationem non in vili cuilibet fabulo, sed in conspectu angelorum dicit agendam

§A simulatione.

fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis. † Nihil † enim o/
a §Negatiũ discooperietur. & vestra intentio soli deo modo cognita ab omnibus scietur. pertum est quod nõ reũeletur, neque absconditum quod non
§In mysterio.
b sciatur. Quoniam quę in tene/ b
§Aperte.
brisdixistis, in lumine † dicẽtur:
§Privatim.
& quod in aure loquuti estis, in
†cubiculis, prædicabitur in te/ c
§Publice. §Qui nil terrenum cupitis.
c tis. Dico autem uobis amicis d
§Propter multitudinem vel ferocitatem eorũ.
meis: ne terreamini ab his qui
a §Non possunt efficere, quin animam deus reddat corpori, quin & ipsum corpus resuscitet.
occidunt corpus, & pôst hoc non habent amplius quid fa/
d ciant. Ostendam autem uobis
§Bi seruite in timore.
quem timeatis. Timete eum, qui postquàm occiderit, habet
a §Mittendo in æterna supplicia
potestatẽ mittẽre in gehẽnam.
a §Nolite timere mortem corporis, qui mori non potestis sine nutu dei: quod in minoribus liquet.
e Ita dico uobis, hũnc timete. e
f Nonne quinque † passeres ue/ f
a §Sed sunt omnia sub prouidentia dei, quanto magis vos ad imaginem dei facti.
g neunt † dipondio: & unùs ex g
illis non est in obliuione coram
a §Vt de massa corporis taceã, nam & minimæ particulæ dei prouidentia conseruãtur.
h deo? Sed & capilli capitis ue/ h
strí omnes numerati sunt. No/
a §Omnem curam in eum proiicite, apud quem capillus non peribit.
lite ergo timere: multis passe/
a §Maioris precij, quia rationales: quia æterni.
ribus † plùris estis uos. † Dico
i autem uobis: Omnis quicum/ i
a §Ore fit confessio ad salutem.
k que cõfessus fuerit me coram k
l hominibus, & filius hominis l
§Venite benedicti patris mei.
m confitebitur eum coram ange/ m
a §Timere.
lis dei. Qui autem negãuerit
a §Deum vel hominem esse. b §Vbi prodesse debet mei nominis confessio.
m ẽ corãm hominibus, denega
a §Non perducetur ad visionem patris, qui perfruuntur sancti.
n bitur coram angelis dei. Et o/ n
mnis qui dicit uerbum in filium
o hominis, remittetur illi, ei au/ o
tem qui in spiritũ sanctum blas
phemauerit, non remittetur.
a §Contra terrores consolatio. §Vt me negetis. b §Publicos conuentus.
P † Cùm autẽ inducẽt uos in syna P
a §Principes synagogæ. b §Regiam potestatẽ.
gogas, & ad magistrãtus & pô/
§De modo proferendi.
q testates, nolite sollicíti esse qua/ q
§Interrogantibus.
liter aut quid † responde atis aut
§De modo inueniendi. a §Discere volentibus. b §Quia non ex ingenio vel arte vestra verba procedent, sed ex spiritu sancti gratia.
quid dicãtis: Spiritus enim san/
ctus docebit uos in ipsa hora,

agendam. n ¶Et omnis qui di. Spiritus/ C
sancti blasphemia est, cũ quis manifestè opera dei ităelligit, & cũ de ỹ ture negare nõ pos/ † autem
fit, stimulatus inuidia calumniatur: & dicit talia esse Beelzebub huic nõ dimittẽt, nõ q ei negetur remissio si pœniteat: sed quia hic blasphemus exigentibus malis meritis sicut nunquã ad remissionem, ita nec ad pœnitẽtiam peruenturus est, vnde Iohannes euangelista: Propterea non poterãt credere, quia
Ioh.12.f. iterum dixit Isa. Excęcauit oculos eorum, &
Isa.6.c. indurauit cor eorum, vt non videant oculis & non intelligant corde, & conuertantur † audiẽtur & sanem eos. Qui spiritum sanctum humana ignorantia minorem patrem credunt vel dicunt, irremissibili crimine non tenentur: quia non diabolica inuidia hoc agunt: Sed qui similitudine diaboli contra suã conscitiam dei maiestatem oppugnat, non habet remissionem in ęternum. sicut Marcus aperte declarat, qui posito hoc testimonio do-
Mar.3.d. mini subiungit: Quoniam dicebant: spiritũ immundum habet. o ¶Et au. qui. Et etiã qui scandalizatus in infirmitate carnis mepurum hominem vel voratorem suspicat? fuerit, remissibile erit: sed qui gratiam spiritus sancti (q pœnitentia inspiratur, & ad cõgregationẽ redit) non cognoscens impœnitenti corde permãserit, cũ hociã non sit humanum sed diabolicum, irremissibile erit. p ¶Cũ au. ind. u. in sy. Terror taliũ cõuẽ tuũ solet auferre libertatẽ loquẽdi. q ¶No li. sollici. esse. Voluntatẽ vestrã pro Chri † passercusto offerte. Christus verò loquetur pro se. li

☞Magister

Nicolaus de Lyra.

¶†tamini à fidei veritate. a ¶Nihil enim opertum. quia eorum falsitas i iudicio dei manifestabitur. b ¶Quoniam quę in te. dí. hoc refertur ad seductores, modus enim seductorum est in tenebris & occultis docere: sed talia venient in palam in iudicio ex/ D
tremo. & hoc notatur cùm dicit: c ¶Prædicabitur in te. Domus enim in terra illa † Mat.10.d
habent plana tecta, vbi congregantur ho- Mar.8.d.
mines ad spaciandum & confabulandum, De pœ. dis.
& iõ illa quę dicuntur ibi, publicè dicuntur 3.c.adhuc.
& hoc modo exponit Theophilus. Beda autem exponit hoc referendo ad discipulos Christi, quorum ea quæ passi sunt in tenebris carcerum & pressurarum declarata sũt per orbem ad gloriam eorum. sed prima expositiõ magis concordat literæ præcedenti. d ¶Dico autem uobis. Hîc describitur secundum retrahens à fide, quod est septima persecutorum, quam Christus docet non timere. Et patet sententia ex dictis Matth. x. exceptis quæ sequuntur. e ¶Nonne quinque passeres ueneunt. id est venduntur. f ¶Dipon. Dipondium est spẽs monetę: & valet duplex as. & ideo quinq; passeres vendebantur dipondio, vt hîc habetur. & duo, asse, vt habeẽ Matt. x. qa quintus passer nõ poterat diuidi: & ideo remanebat vendenti sicut quando dantur quinque oua pro vno denario, non dantur nisi duo pro obolo. g ¶Et omnis qui dicit uerbum in filium hominis. i. contra Christi humanitatem. h ¶Remitte. i. i. nõ est ita graue ad remittẽdũ sicut verbũ blasphemiæ dictũ cõtra deitatẽ: & hoc fuit expositũ diffusè Mat. xij. c. i ¶Cũ au. indu. u. in sy. & cæ. Istud
* fuit expo-
* a ¶Nihil oper. q. d. Hypocritarum sal- Moraliter
sitas manifestabitur, & similiter fidei veritas quę tẽporib? ecclesiæ primitiuę, ppẽ multitudinẽ infidelium docebarur occultè. d ¶Di

☞ a ¶ Magister. Commẽdanti gratiam supernę pacis & vnitatis. E vult iste ingerere molestiam terrenæ diuisionis. vñ & hõ dicitur,
1.Cor.2.a. id est terren⁹. Inter quos em̃ hmõi zelus & cõtentio est, hoies sunt & sc̃d'm hoiem ambulãt. Inter fratres, patrimoniũ: non iudex medius, sed pietas debet sequestra diuidere, cę̃uis immortalitatis patrimoniũ nõ sit pecunia hominib⁹ peten
dũ. b ¶ Quis me cõ. Nõ sum dissentionis deus, sed pacis & vnitatis, qui veni homines pacificare cũ angelis, vt multi vnũ cor & vnã aiam habeãt. Nõ vt diuidant, sed vt habeãt oĩa cõia, nec sit aliquis egẽs inter eos. Ille q nõ colligit mecũ, est diuisor fraternitatis & dissentionis autor.
¶ Quia auaricia plerũq; solet tẽtare virtutem patientiæ quã cõmendabat, & exemplum & præceptum huius abolendæ subiũcitur, dicente domino: Quis me c.
iu. Nõ dignatur iudex esse litium, nec arbiter facultatum, q uiuorum & mortuorum habet iudicium & meritorum arbitrium. c ¶ Ab oĩ aua. Nemo putaret crimen esse, hæreditatem diuidere, fructus in horrea congregare, sed & hoc auariciã
† 47.d.c.si indicat supernus iudex. vnde & subiũgit
cut hi in ti. Homi. cuiusdam diuitis. ¶ Sicut supra cõtra Phariseos & hypocritas, ita hic occasione stultæ petitionis contra auariciam disputat. d ¶ Non in abũdatia.
Deu.8.a. Non in solo pane viuit homo, sed in ver
Suprà.4.a. bo dei, nec temporalis vita multitudine diuitiarum protenditur. e ¶ Dixit au. Post præceptum subdit exemplum ad de
F clinandam auariciam tẽporaliũ. f ¶ Hominis cuiusdam. Non reprehenditur dies, q̃ terram coluerit, vel fructus condiderit in horrea, sed q̃ fiduciam vitæ posuerit in illis, nec pauperibus erogauerit, vt ab eis reciperetur in ęternis tabernaculis. g ¶ Quid fa. Fructus suos, & sua bona esse computans, nõ erogat pauperib⁹
† lætare quæ supersunt, sed suæ luxuriæ reseruare in futurum studet, & ignarus quis congregatis sit vsurus. h ¶ Bona mea & dicam. Ambro. Non sunt hominis bona, quę secum auferre non potest. Sola enim misericordia comes est defunctorum.
i ¶ Requiesce. Ecce cum pestis auariciæ iungitur pestis desidię, vt nec pro temporalibus deum interpellaret. k ¶ Dixit au. Dicere dei, est ad hominẽ prauas eius machinationes subita animaduersiõe cõpescere. l ¶ Sulte. Quia longa tibi tp̃a di
† Mat.6.d. uitiarum, p̃mittebas, hac nocte præreptꝰ alijs cõgregata relinques. m ¶ Repetũt &c. In nocte auferẽ aia, quæ in obscuri-
†vestiemi tate cordis q̃d poterat pati, prędere noni luit. n ¶ Et non est in de. di. In deum
Diues ĩ deum diues est qui transitoria cotemnens pauperibus distribuit, cuius expectatio domi
nus est, cuius substantia. i. conscientiæ possessio qua substentatur & pascitur, est apud deum, non in sacculis terræ. o ¶ Dixitq; ad discipulos suos. Apostolos per fidem in spe æternorum confirmat, quia plures sunt quos torpentes facit amor præsentium & desperatio futurorum. p ¶ Nolite solliciti. Perfectius esset pauperibus omnia dare, & de mammona iniquitatis amicos facere.
Luc.16.c. Sed quia plerumque deuotio fidei infirmitate reuocatur, non p
hibet prouidentiam, per quam in sudore vultꝰ panis præparatur sed vetat sollicitudinem quæ mentem perturbat, & ab æternis reuocat. q ¶ Quid manducetis neq; corpori quid induamini. Anima plus est quàm esca, & corpus plus quàm uestimentum. Indecorum est homini curare de cibo vel veste, qui militat in regno dei. Nouit rex quemadmodum familiam suam pascat, alat, vestiat. ¶ Moraliter. Ad fidem instruit omnia credentibus à deo posse conferri, qui ipsos ex anima & corpore composuit. Cum enim anima indumento corporis vestiatur, & vigore animæ sine nostro labore corpus animetur, absurdum est vt victus copiam nobis defecturam putemus, qui viuendi iugem substantiam à deo consequimur.

☞ Considerate

quid oporteat uos dicere: Ait autẽ a
a quidam de turba: Magister, dic fra b
tri meo, ut diuidat mecum hęreditatem. At ille dixit ei: Homo, quis c d
¶ Litium. ¶ Facultatum.
me cõstituit iudicem aut diuisorem
¶ Tam ad turbas q̃ ad discipulos.
super uos? Dixitq; ad illos: Vide
a ¶ Rationem prouidete, cont'a quam ꝑ caro suggerit, cauete.
c tẽ, & cauete ab omni auaritia: quia e
d non in abundantia cuiusquam uita
e eius est ex his quæ possidet. Di f
xit autem similitudinem ad illos, g
f dicens: †Hominis cuiusdam diuitis
¶ Plus solito.
uberes fructus ager attulit: & cogi h
a ¶ Ecce nimia sollicitudo ex auaricia.
g tabat intra se, dicens: Quid faci i
am quòd non habeo, quod congre
a ¶ Ex sollicitudine deliberatio.
gem fructus meos? Et dixit Hoc fa k
ciam: Destruam horrea mea, & fa
ciam maiora: & illuc congregabo
¶ Meo labore: vel, propter me solum.
h omnia quæ nata sunt mihi, & bona l
mea: & dicam animæ meæ: Anima
habes multa bona posita in annos
¶ A labore. ¶ Esuriem & sitim pelle.
i plurimos: requiesce, comede, bibe, m n
¶ Magno paratu.
k l †epulare. Dixit autẽ illi deus: †Stul o p
¶ Exactores.
m te, hac nocte animam tuam repetũt q r
à te, quæ autem parasti cuius erunt?
¶ Stultum & in nocte rapiendus. s t
n Sic est qui sibi thesaurizat, & non u x
o est in deum diues. Dixitq; ad di
a ¶ Quos specialiter ad contemptum mundi inuitat.
b ¶ Ideo temporalium sollicitudinem vetone cum diuitibus seculi vobis thesaurizare cõuincamini.
scipulos suos: Idẽo dico uobis: y
¶ Vitę quę cibo sustentatur.
p †Nolite solliciti esse ànimę uestræ, z
q quid manducetis, neque corpori
quid †induamini. Anima plus est
quàm esca, & corpus plus q̃ uesti

☞ suit expositum Mat. xĩj. a ¶ Ait autem. ei q. Hic christus dis. G
suadet tertiũ retrahens à fide, q̃d' est immoderata cõcupiscẽtia terrenorum, vbi præmittit cuiusdã cupidi petitio dicentis Christo.
b ¶ Magi. dic. incõuenienter petebat, qa nõ erat locꝰ nec; ipse, nec Christꝰ erat tpalibꝰ intẽt⁹, ĩmo ea cõtẽnere docebat, & hõ Christus rndit ei: c ¶ Hõ. carnalis & rudis & terrenus. d ¶ Quis me c. Similiter Apostoli, vt possent vacare verbo dei, cura tpaliũ à se abiecerũt dicentes Actu. vj. a. Non est æquũ nos derelinquere verbũ dei & ministrare mẽsis. & iõ eo hoc Christus cõsequẽter docuit cauere auaricias que à deo separat. vñ subdit: e ¶ Quia nõ ab. c. s. spũalis, p quã cõiungit deo: Nec etiã corporalis, qa ꝑpter abũdantiã & superfluitatẽ mors plurũ accelerat⁹ multo em̃ plures moriũt ex repletiõe q̃ ex attenuatione. Vitæ etiã pauperũ malus insidiat: diuites aũt in nullo loco sunt securi, & in oĩ cibo & potu timẽt intoxicari. f ¶ Dixit au. si. ad il. ad suũ ꝑpositũ declarãdũ. g ¶ Ho. cu. d. & c. ta id multo plures solito cursu. h ¶ Et c. qa abundantia diuitiarũ inducit magnã sollicitudinẽ, & p cõsequẽs animi anxietatẽ, qa non supplent indigentiã, vt declarat Boetius. ij. li. de conso. vnde sequitur:
i ¶ Quid fa. Ecce abundantia fructuũ faciebat eũ horreis indigentẽ. k ¶ Illuc cõg. cũ ecõtrario deberet dicere, dispergã pauperib⁹. l ¶ Et di. ani. mi. mihi metipsi, secundũ q̃ totus hõ denoiarur à parte digniori. m ¶ Requiesce. hic ex primũ⁹ quatuor mala quæ solent ex abũdantia diuitiarũ euenire. s. ociositas, quæ notat ibi: Requiesce, gulositas, cũ dr, comedere, ebrietas ibi: Bibe. Comessationis crimen ibi: Epulare. Vnde infrà. xvj. c. de diuite epulone dicitur, q̃ epulabatur q̃tidie splendide. o ¶ Dixit au. il. dei. cõtrariũ suæ cogitatiõis fecit. Dicere enim dei, facere est, sc̃d'm illud Psal. xxxiij. Dixit & facta sũt. p ¶ Stul. q non cogitas de dei prouidẽtia & iustitia. q ¶ Hac n. an. t. r. s. dæmones q̃bus obligata est pcta. r ¶ Quæ au. pa. quasi diceret, nõ erũt tua, qa nõ portabis tecũ. hoc aũt potissimè põt queri à personis ecclesiasticis q non possunt relinquere bona ecclesiæ suis hæredibus. s ¶ Sic est. i. similiter stultus & ad similẽ finẽ veniet. t ¶ Qui sibi the. bona tpalia. v ¶ Et nõ est in de. d. i. vacuꝰ est bonis spũalibꝰ. x ¶ Dixitq; ad dis. Hĩc cõsequẽnter Saluator dissuadet quartũ retrahens à fide, q̃d' est cura nimia & superflua respectu necessariorũ. Et patet sententia ex dictis Matth. vj.
☞ Nolite ti
✻ co au. uo. hoc de se morale est, ꝑpter quod ꝑtranseo vsq; ibi: a ¶ Ait au. ei q de t. per hoc autẽ q̃d' Christus noluit se intromittere de diuisione hæreditatis inter fratres, ostendit q̃ prædicatores euangelij, nõ se debent intromittere de negocijs secularibus determinandis. g ¶ Ho. cu. diui. p. ĩsum intelligitur omnis homo congregans & conseruans bona temporalia, vt inde viuat ociosẽ. ideo sequitur: l ¶ Et dicã ani. meæ. & etiam gulosẽ & deliciosẽ: ideo subditur: m ¶ Comede bibe. & frequenter contingit, quòd tales subitò moriuntur; & sic à proposito defraudantur, propter quod cõcluditur: s ¶ Sic est qui sibi thesaurizat. quia solæ diuitiæ virtutum portantur de hoc seculo cum habente. y ¶ Nolite soliciti esse animæ uestræ quid manducetis, neque corpori quid induamini. Anima plus est quàm. scilicet sollicitudine superflua: quia deus dat animam & corpus, quæ sunt maiora sine sollicitudine humana: & similiter pascit coruos & crescere facit lilia. Et hæc omnia dicuntur hic ad literam, ad rollendium à prædicatoribus euangelij sollicitudinem superfluã de necessarijs quãtum ad vitã præsentẽ. ¶ Moraliter autem, virgines lilia dici possunt, qui p augmẽtũ ꝑfectionis ꝑ tutũ ĩ deo crescũt & induũt grãe vestib⁹ ĩ præsenti & gstĩ futuro.
✻ Nolite timere

a ¶Cõſiderate. Sancti meritò auibus cõparantur, qui nihil in mundo habentes, nec laborantes, ſola contemplatione æterna petunt, iam ſimiles angelis. b ¶Quanto magis. Si volatilibus non laborãtibus: nec cõmunes fructꝰ aliquo ſibi dominatu ſpeciali us vendicantibus prouidentia dei neceſſaria largiuntur, verũ eſt cauſam inopiæ nr̃æ auariciam indicare, qui cõia quaſi ꝓpria vẽ dicamꝰ & alĩs inuidemus. c ¶Si ergo ne. Si nec in augmentatione corporis veſtri operari poteſtatis, quæ operatio eſt deo minima ad cõparationem ſpiritualis creaturæ quid ſolliciti eſtis de cæteris maioribꝰ. i. de animæ conſeruatione? d ¶Conſiderate lilia. Aperta cõparatio. Lilia non ſicut cęteri fructus aliquẽ agricolarum cultum requnt. Solet etiam per lilium cæleſtis beatitudo ſignificari, ad quã nos inuitat dominus. Lilia non in ſiluis, ſed in hortis naſcunt̃, ſic & nos in hortis virtutum naſci debemus. e ¶Nec Salomon. Ambro. Salomon & hic veſtitus, & alibi coopertus gloria dicit̃, qui infirmitatem corporeæ naturæ veluti quadam virtute mentis ad operam, operũ gloria veſtiebat. f ¶Veſtiebatur ſi. unũ. Quæ purpura regum, quæ pictura textricũ poteſt floribus comparari? Ipſe color dicit̃ veſtimentum floris, ſicut dicitur: Operuit iſtum rubor. g ¶Cras in clibanũ. Cras ī ſcripturis pro futuro ponitur, dicẽte Iacob Exaudiet me cras iuſticia mea. h ¶Nolite quærere. non ait: Nolite quærere vel ſolliti eſſe de cibo vel veſtimento, ſed expreſsius quid manducetis aut quid bibatis. In quo videntur argui hi qui ſpreto victu vel veſtitu communi, lautiora vel auſteriora prę his cũ quibus viuunt, alimenta vel indumenta requirunt. i ¶Nolite in ſub. Prohibita ſollicitudine victus vel veſtitus, quæ ſunt ad neceſsitatem, prohibet etiam ſuperbiam quæ ſolet de iſtis ſuperabundantibus conſequi. Ideo hæc ne requiratis, quia talis ſollicitudo facit infidelibꝰ ſimiles. k ¶Et hęc o. Quia omnia ſunt filiorum. ideo hęc omnia adiicientur vobis, etiam non quærentibus vt nec in pñti nec ī futuro deſit aliqua gratia fidelibus, quibus ſi hęc ſubtrahuntur, ad probationem eſt, ſi dantur ad gratiaru mationem, quia omnia cooperantur in bonũ bonis. l ¶Nolite ti. Regnum quærite, & de regno ne diffidatis, quia pater complacita bonitate dabit vobis regnum, nõ veſtris meritis. m ¶Puſillus. Vel ob cõparationem maioris numeri reproborum. vl̃ potiꝰ ob humilitatis deuotionẽ, per quã humilitatem crelcit eccleſia, ꝓ quã peruenitur ad regnũ. n ¶Vendite. Nõ tãtũ nõ timeatis ne propter regnum militantibus vitę neceſſaria deſint, ſed etiam poſſeſſa vendite pro pter eleemoſynam, quæ eſt via ad regnum dum per eam peccata redimuntur. Non tm̃ cibos veſtros cõicate pauperibus, ſed etiam vendite veſtras poſſeſsiones, vt omnibꝰ veſtris ſemel pro domino ſpretis poſtea labore manuũ veſtrarũ operemini, vnde viuatis vel eleemoſynam faciatis. o ¶Date ele. Qui ꝓ cœlo omnia mundana ſpernit, vendat quę habet & diſtribuat: Qui non eſt tãtæ virtutis, de his quæ habet eleemoſynam det. ¶Non prohibetur, vt nihil pecunię ad vſus neceſſarios à ſanctis reſeruetur, cũ ipſe dominus loculos habuiſſe legat, ſed ne deo propter iſta ſeruiatur, & ne timore inopiæ iuſticia deſeratur. p ¶Nõ deficientem. Temporalia, vl̃ ex ſua fragilitate deficiunt, vel ſi quid ſolidum ſupereſt, vt lapides precioſi, à furibꝰ poſſunt tolli. Sed data ꝓ Chriſto ęternum

a ¶Hoc ad eſcam. ¶Matthæus, volatilia. Hic ergo ſpecies pro genere. ¶Quotũ anima mortalis.

mentum. Conſiderate corũos, quia non ſeminãt, neq; metunt: quibus non eſt cellarium, neq; horreum, & deus paſcit illos.

¶Propter rationem, propter immortalitatem, quæ vobis promittitur plus valetis.

b Quantò magis uos ꝓ pluris eſtis

a ¶Hoc de veſtimento.

illis? Quis autem ueſtrum ꝓ cogitãndo poteſt adiicere ad ſtaturam ſuam cubitum unum?

a ¶Sua ſollicitudine & ſagacitate. b ¶Ibi ergo curam regendi corpus relinquite, qui illud ad hanc menſuram fecit peruenire.

¶Q. Nullus.

c Si ergo neque quod minimum eſt poteſtis, quid de cæteris ſoliciti eſtis?

¶Non ſunt allegorica iſta, ſed vt de minoribus perſuadeantur maiora.

d Conſiderate lilia, quomodo creſcunt. Non laborant, neq; nent. Dico autem uobis, quia nec Salomon in omni gloria ſua ueſtiebatur ſicut unũ ex iſtis. Si autẽ ꝓ fœnum quod hodie in agro eſt, & cras in clibanum mittitur, deus ſic ueſtit.

a ¶Coloribus ſe ornando.

a ¶Vt faciant ſibi indumenta.

¶Si iſta quæ ad vſum tantum corporis ſunt & cito decidũt, igne cremabuntur, deus tam veneuſte adornat quan. &c.

a ¶.i. Veſtiet. b ¶Qui ad imaginem dei facti eſtis ad æterna vocati.

quãtò magis uos puſillæ fidei?

a ¶Ergo. ¶Si enim de his diffiditis, quomodo æterna ſperetis?

e Et uos nolite quærere, quid mã ducetis, aut quid bibatis: ẽt ꝓ nolite in ſublime tolli. Hæc enim omnia gẽtes mundi quę runt. Pater autẽ ueſter ſcit quõ

a ¶Et ſi hæc abundauerint, ne inde ſuperbiaris.

a ¶Quibus nulla cura eſt de futuris, ſed filiorum eſt quærere regnum dei.

a ¶Ne dubites de voluntate patris. b ¶Prouidet hæc omnia in ſua via nobis eſſe neceſſaria.

niam his indigetis. ꝓ Verũmtamen quærite primùm regnum dei & iuſticiam eius, & hæc omnia adiiciẽntur uobis. Nolite timere ꝓ puſillus grex: quia complacuit pãtri ueſtro dare uobis regnum. Vendite quæ poſsidetis, & dãte eleemoſynam. Facite uobis ſãculos qui non ueteraſcunt, theſaurum non deficientem in cælis, quõ fur non appropiat, neque tinea cõrumpit. ꝓ Vbi enim theſaurus ueſter eſt, ibi & cor ueſtrum

a ¶Operando eleemoſynas.

a ¶Poſitiones quarum merces durat in æternum.

a ¶In ſpiritualibus & æternis.

a ¶Quia ibi aduerſus electos dei nulla fraus diaboli prævalebit.

a ¶Quia diuitiæ ſanctorum futuræ incorruptibiles ſunt.

a ¶Quo fur. Fures ſunt hęretici & dęmones, qui ad hoc intenti ſunt, vt ſpiritualibus nos ſpolient. Tinea quæ latenter veſtes rodit, inuidia eſt, quæ ſtudium vel fructũ bonum lacerat, & compactionem vnitatis diſſipat. r ¶Vbi enim the. Vniuerſaliter, & de pecunia & de omnibus voluptatibus. Guloſi theſaurus, eſt venter, vbi habet cor, ſic & de alĩs. Nam ſi in terra, cor eſt deorſum. Si in cæleſtibꝰ, eſt in Chriſto fixum. Neceſſe eſt enim, vt quo pręceſſerit dilectionis theſaurus, illic & cogitationis ſequatur affectus. ¶Myſticè. Si theſaurus boni operis cauſa temporalis commodi congeratur facilè corruit, quia ſi exterius fit ad fauorẽ hominum, diabolus rapit. vnde: Recepe. runt mercedem ſuam. Si intus ſit ad inanẽ gloriam, tinea ſcindit: cum in ſe confidentẽ, & ſibi placentẽ fragilitas hũanę conditionis deſerit. Sint lumbi

† præſtatis illis

† ſollicitudine

Myſticè

Mat. 6. a.

Nicolaus de Lyra.

a ¶Nolite ti. Hìc cõſequenter Saluator ſuadet i fide ſtabiliẽtia: Et ſunt quatuor ſcilicet pręſtolatio pręmĩ, expectatio iudicĩj, exigẽtia officĩj, & magnitudo beneficĩj. Et ſecundum hæc iſta pars diuidit̃ in quatuor. Sed'a incipit ibi. Sint lumbi veſtri pręcĩcti. tertia ibi: Ait autẽ. q̃rta ibi: Omni autem cui multũ datũ eſt. Circa primum ſciẽdum, ꝙ ſpes vitæ æternæ maximè ſtabilit in fide: ideo dicit Saluator ipſis fidelibus: Nolite ti. perſecutiones pręſentis vitæ. b ¶Puſillus grex. Et dicit puſillus, quia pauci erant fideles reſpectu infidelium, & quia pauci ſũt electi reſpectu reproborum. c ¶Quia cõpla. pa. ue. da. uo. re. Ex mera enim liberalitate diuina aliquos elegit ad regnũ cęleſte alĩs dimiſsis, & quos ab æterno ſic elegit, in tempore vocauit ad fidem & iuſtificauit per gratiam, vt ſic digni efficerentur vita beata ſecundum quòd dicit Apoſtolus Ro. viij. f. Quos autem prædeſtinauit, hos & vocauit quos autem vocauit, hos & iuſtificauit: ꝙs autem iuſtificauit: illos & magnificauit. d ¶Vẽdite quæ poſsi. q. d. ex quo vobis paratum eſt regnum cęlorum, parum debetis curare de terrenis. Sciendum tamen, qd' vendere poſſeſſa, ad dandum eleemoſynã non eſt neceſſe niſi in caſu extremæ neceſsitatis, aliàs eſt ſupererogationis. ꝓpter hoc dicitur Matth. xix. c. Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus. Non dicit, ſi vis ſaluari: ſed, ſi vis perfectus eſſe. e ¶Facite uobis ſaccu. id eſt repoſitoria bonorum. f ¶Qui non ueteraſcunt. & quæ ſint illa, oſtendit dicens: g ¶Theſaurum non defi. in cæ. Ibi ẽm non poteſt eſſe corruptio ab intrinſeco, nec per conſequens inueteratio. quia quod antiquatur & ſeneſcit prope interitum eſt, vt habetur Heb. viij. d. Similiter non poteſt ibi violentia fieri ab extrinſeco, ideo ſubdit̃: h ¶Quo fur non appropiat & cæ. Iſte autem theſaurus acquirit̃ per prædictam eleemoſynarũ largitionẽ. vnde Matt. xix. c. cum dixiſſet Saluator: Vende omnia quæ habes. & da pauperibus. ſubiunxit, & habebis theſaurum in cęlo. i ¶Vbi eſt e. theſaurus ueſt. id eſt res à te amata & deſiderata. k ¶Ibi & cor. qa ſecundum Aug. anima verius eſt vbi amat, quã vbi animat.

C

† præſtatis illis

† ſollicitudine

Myſticè

Mat. 6. a.

D

† Mat. 6. d.

Moraliter

Sint lumbi

a ¶Nolite timere puſillus grex: qa complacuit patri ueſtro dare uobis regnum. id eſt congregatio humilium, quibus pater cæleſtis præparauit regnum.

Sint lumbi

deserit. a ¶ Sint lũ. &c. & lu. Deo nõ placet vnũ sine altero, cũ quis vl' bona agit nõdũ refrænata luxuria, vl' castè viuit nõ exercens se p̃ bona opera. Et vt ab amore tẽpaliũ posſitis remoueri, & bona quæ agitis, ſimplici intẽtione æternorũ agatis, cingite lũbos i. motus carnaliũ deſideriorũ refrẽnate; & habete lucernas ardentes, vt in operatiõe veſtra ſolo dei amore ardeatis & aliꝭ exemplũ præbeatis.

† De pœ. diſt. c. qui ſanctus.

b ¶ Expectan. Siue vitaꝭ mala ſiue facitis bona, nihil mundamini: ſed ſolũ aduẽtũ redẽptoris expectetis. c ¶ Quãdo re. Ad nuptias domin⁹ iuit, cũ poſt reſurrectionẽ nou⁹ homo, angelorum multitudinem ſibi copulauit. A quib⁹ reuertit, cũ nobis p̃ iudicium manifeſtatur. Vnde & bene de expectantibus ſubdit: ¶ Vt cũ ue. d ¶ Confeſtim ape. Nõ vult aperire iudici pulſanti, qui timẽs videre iratum quem cõtemplt, de corpore exire metuit. Aperit qui iudicẽ lætus & ſecurus ſuſtinet, & de propinqua morte gaudet. vnde ſubditur: Beati ſer. il. quos cũ ue. e ¶ Vigilantes. Vigilat qui oculos apertos in vero lumine tenet, vt tenebras negligentiæ eui ter, q etiam qd' credidit operatur, q ſol licitus eſt in cura gregis ſibi commiſſi.

†Mat. 24. d

Quid verò vigilantibus debeatur, ſubdit: Amen di uo. ſ ¶ Tranſiens. Trãſiens miniſtrat cũ de iudicio ad regnum rediẽs, ſua claritate fideles ſatiabit. Vel poſt iudiciũ trãſibit, cũ' à cognitiõe hũanitatis quæ in iudicio videbit, ad cognitionẽ diuinitatis poſt iudicium ſuos illuminabit. g ¶ Et ſi ue. Vigilias vocat à ſimilitudine excubantium. In nocte huius mũdi ſemp debem⁹ eſſe cõtra hoſtẽ ſolliciti, & expectare lucẽ vẽturã. i. aduẽtum iudicis. Prĩa ergo vigilia cuſtodia pueritię eſt, ſecunda iuuentutis, tertia ſenectutis. Si quis verò in puericia vigilare neglexerit, non tamẽ deſperet, ſed etiã in iuuẽtute, vel ſaltẽ tãdẽ in ſenectute reſipiſcat, quia pius iudex moras noſtras patienter expectat. Qui ad excutiẽdam mentis deſidiam exteriorum damnorũ ſimilitudinẽ inducit, vt per hoc animus ad cuſtodiam ſui ſuſcitetur. Vnde:

† cuſtodia

Tres vigiliæ triũ ętatum.

h ¶ Hoc autem ſcitote quoniam ſi ſciret paterfamilias. Neſcientẽ patrefamilias fur domum p̃fodit, quia dum à ſui cuſtodia ſpiritus dormit, improuiſa mors carnis habitaculum irrumpit, & ad ſupplicia trahit. Furi autẽ reſiſteret ſi vigilaret, quia aduentum iudicis occultè venientẽ præcauens, pœnitendo occurreret. i ¶ Qua hora non putatis filius hominis ueniet. Vltimam horam ſemper ignorari voluit domin⁹ vt ſemper ſit ſuſpecta, & ad eam ſemper præpararetur. k ¶ Ait autem ei Petr⁹. Cum dominus duo propoſuerit ſcilicet & ſe ſubito venturum, & illos expectando paratos eſſe debere quærit Petrus ſi illa ſublimia inſtituta cælestis vitæ, quę ſunt neceſſaria ſe præparantibus, ad apoſtolos ſolum, & ſimiles eorum⁹, an ad omnes ſaluandos pertineant. l ¶ Dixit autem dominus. Reſpondens ad interrogata dominus, primum & ſecundum iudicium cunctis affuturum, & ſingulos pro meritis vel remumerãdos, vel damnandos dicit. Deinde quod maximè quæſierat, ſupponit ſcilicet gratiam virtutum quam mundo attulerat, à ſingulis quantum poteſt eſſe ſectandam, quod eſt ibi: Ignem veni mittere in terram. m ¶ Quiſputas eſt fidelis diſpenſator. quaſi dicat. Vobis qui diſpenſatores eſtis inſtituti, hoc ſpecialius conuenit de cuſtodia & p̃paratione, vt & vos & alios præparetis in aduentum iudicis, quia pauci ſunt qui commiſſam ſibi bene ammiſtrant diſpenſationem. n ¶ Et prudens, quem conſtituit dominus ſuper familiam ſuam, ut. Quã rarus eſt dñs, ꝓpter dominum ſeruiens, oues Chriſti non ad lucrum, ſed amore Criſti paſcẽs, prudens in futuro ſibi, puidẽs, quem conſtituit, i. q̃ rarus qui ſit vocatus à deo tanq̃ Aaron, & nõ magis ſe ingeſſerit, & qui nõ magis ſe paſcat quã oues: o ¶ Beatus. quaſi dicat. Pauci ſunt fideles. Iſte autem qui repertus fuerit fideliter annonam verbi miniſtrãs, & in curã gregis vigilans, æterna beatitudine glorificabitur.

† De pœ. diſt. c. ſi ſacerdos.

Hebr. 5.a

☞ Super

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Sint lum. ue. Hîc ponitur ſecũdũ ſtabiliens in fide, qd' eſt expectatio iuſtorum futuri, vbi fideles q nũc conculcant & deprimunt, honorabunt, & iõ ex tali huius vitæ expectatione ſolidantur in fide, diſponentes ſe vt poſſint ſecure illud iudicium expectare. Et ad hoc inducit Saluator. di. Sint lum. ue. Lumbi mentis, ſũt voluntas & intellectus, ex qb⁹ procedũt cogitationes malę. Lumbi verò carnis ſunt in quibus viget motus luxurię, & vtriq; lũbi ſunt p̃cingẽdi. i. coartãdi ab illicitis cogitationibus & operibus. b ¶ Et lucernæ ardentes. doctrina clara p̃cedẽs ex charitate. c ¶ In manib. ueſt. implendo opere. d ¶ Et uos ſimi. ho. i. ſitis diſcreti, vigiles & ſolliciti de veſtra cuſtodia, expectãdo dominum venturũ ad iudiciũ, ſicut antiqui patres expectabant eum venturum in carne, & tunc eritis ſimiles illis. e ¶ Vt cũ ue. Venit aũt dominus ad iudicium primo in morte cuiusliber, qualis pñtabit⁹ in iudicio qualis inuenitur in morte, q̃tum ad gratiam vel culpam ideo ſequit: f ¶ Beati ſer. q. cũ ue. d. in eorum morte. g ¶ Inuene. ui. i. ſtatu gr̃ę. & non in peccatis dormientes. h ¶ Amen di. uo. i. fideliter aſſero qd' i ¶ Pręcinget ſe. i. pr̃opte & ſine retardatiõe miniſtrabit illis vitam beatam. k ¶ Et ſi ue. i ſe. ui. Sec'm bõm Greg. prima vigilia eſt cuſtodia pueritię, maximè poſtq̃ incipit vſus rõnis in pueris: ſec'a vigilia, eſt cuſtodia iuuentutis: tertia, ſtatus virilis: q̃rta, ſenectutis, qa in q̃libet ſtatu aliq moriũt, & iõ i q̃libet ſtatu fideles debent eſſe parati p̃ iuſticiã ad recipiẽdũ mortẽ. Cõſequenter ad hoc inducit exemplũ. Hoc au. ſci. & patet exp̃a. l ¶ Ait au. ei Pe. Hîc conſequẽter ponit tertiũ ſtabiliẽs i fide, qd' eſt exigentia officii: quia pręlati qui debent alios in fide firmare, debent eſſe in fide magis ſolidi, & iõ debent vigilare nõ ſolũ ſuper ſe, ſed etiam ſuper gregẽ ſibi cõmiſſum, ne inſurgat aliquid fidei & moribus cõtrarium. Et hoc eſt qd' dicit rñdendo ad queſtionẽ Petri. m ¶ Quiſp. q. d. licet q libet debeat vigilare ſup cuſtodiã ſui, in hoc præcipuè prælatis incũbit, q ſũt diſpenſatores dei, & iõ debẽt eſſe vigiles & ſolliciti, vt miniſtrẽt ſubditis bona ſpũalia. & hoc deſignat cũ dr̃n ¶ Vt det. il. T̃ps tritici vocat t̃ps euangeliũ. vnde & Chriſtus ſe grano tritici comparauit. Ioh. xij. d. o ¶ Menſuram. quia boni prælati debent adminiſtrare ſpiritualia ſubditis ſecundum eorum proportionem & capacitatem. p ¶ Beatus &c. cũ ue. i morte ipſi⁹. q ¶ Inue. &c. fa. i. bona ſpũalia fidelit diſpẽſãtẽ.

in mẽti

† ſupra

† demũ

Super omnia

Moraliter

☞ a ¶ Sint lũ. ue. cingulo caſtitatis. b ¶ Et lu. per quas ſignificãtur opera bona de genere, & ex charitate facta, aliter eſſent extinctæ. d ¶ Et uos ſimiles. parati ſuſcipere ipſum. e ¶ Vt cũ ue. & pulſa. Pulſat dominus hominis animum, cum eum inducit ad melius propoſitum, cui confeſtim aperit per bonum conſenſum & ſequentem effectum: & tali ſeruo miniſtrat dominus gratiam in pręſenti & gloriam in futuro. k ¶ Et ſi uenerit in ſecũda ui. Per iſtas tres vigilias poſſunt intelligi tria tempora ſcilicet iuuentutis, ſenectutis, & ætatis medię, in quibus perſeuerantes in bono, beati ſunt in ſpe, & poſtea erunt in re. m ¶ Quiſputas eſt fidẽ. Iſte põt dici quilibet virtuoſus, in quo ratio regit vires inferiores debito modo: propter quod ſuper omnia bona cõſtituetur i cęlo.

☞ Quod ſi duc

a ¶Super oĩa Quãta inter bonos auditores & bonos doctores est distãtia meritorũ, tanta & præmiorũ. Auditores bonos facit discũbere & trãsiens ministrat, dispensatores constituit super oĩa quæ possidet, non vt soli, sed vt præ ceteris habeãt æterna, tũpro sua vita, tum pro gregis custodia. b ¶Quod si dixerit. ser. Nota inter vitia serui ascriptum, cp tardum putat domini reditum. In virtutibus boni non annumeratur, cp hũc cito speraverit: sed tantum cp fideliter ministrauit. Nihil ergo est melius, qꝫ vt patiẽter sustineamus ignorare quod sciri non potest: sed tamen laboremus, vt idonei inueniamur. c ¶Et edere. Id est cum ctis sceleribus & illecebris sæculi, quę mẽtem errare faciunt, occupari. vel ad literam, si sit deditus gulæ & ebrietati.

seruos

d ¶Partemqꝫ. Mali cum infidelibꝰ puniẽtur, sed differenter. Illi ẽm qui scienter peccant, grauius puniẽtur. Minꝰ graviter, qui peccant ex ignorantia. Et inter iniustos tanto quisqꝫ tolerabiliorem habebit damnationem, quanto minorẽ habuit iniquitatem. e ¶Paucis. Mitissima omnium pœna est eorum qui prꝫter originale nullũ insuper addiderunt delictum. ¶Ambro. Multi existimãtes se minus vapulaturos, si nesciant quid opari

3.q.4.c. a vidicta.

debeant, auertunt ne audiãt veritatẽ. Sed cum possent scire, si vellent studium adhiberẽ, non nescientes, sed cõceptores iudicantur. f ¶Omni aũt. Meritò maius cognoscens plus, & nõ cognoscẽs minus vapulat: quia illi plus, isti minus cõmissum est: & ab omni cui plus committitur, plus exigitur. ¶Vtrũqꝫ ordinẽ prꝫ

7.dist. cãõ 3.q.4.c. a vidicta.

latorũ & subditorũ innuit, multis subiectis sæpe datur cognitio dñicæ voluntatis & facultas implendi. Prælatis cõmittitur cum sua salute cura pascendi gregis. g ¶Ignem veni mittere in terram. quasi dicat: Tu quærebas: an omnes mo neam accinctis lumbis, ardentibus lucernis aduentũ domini præstolari? Sed ego qui tantũ ob hoc veni in mũdũ, vt à cupiditatibus mundi ad cœlestia hoĩes accẽderẽ: nil aliud volo, nisi vt incẽdij hui? iubar vsqꝫ ad finem seculi cũctas mundi partes illustret, & vt in cordibus fidelium ita ignescat, ne aliquo impetu fluctuum vel flatuum extinguatur. Ignem. quasi dicat: Inuito vos ad præparationem vestri, & ad custodiam gregis, incutiens timorem ex aductu iudicis, qui malos seruos damnabit. Sed quia exiguus est, pfectus, & parua meritorum gratia, metu supplicij ab errore reuocari, vos ex amore charitatis ad promerendam gratiam studiũ vestrum acuit: & dum aliquid facitis, illo igne accendamini, quem veni mittere in terram id est in omnes credentes. ¶Ideo dominꝰ fortasse in igne venturus est, vt in resurrectionis tempore vitia vniuersa consumat: suoqꝫ conspectu desideria compleat singulorum, meritorumqꝫ & mysteriorum lumen accendat. h ¶Baptisma autem habeo &c. Et vt ignis iste in fidelium cordibus quæratur accendi, ita vt omnia temporalia perfecte & se ipsos possint despicere, prius habeo baptisma baptizari, hoc est vnctione propri sanguinis perfundi, non enim daretur spiritus, nisi Iesus primum glorificaretur. i ¶Et quomodo. Tanta est dignatio domini, vt infundendæ nobis deuotionis & consummandę perfectionis in nobis, & maturandæ pro nobis studiũ passionis sibi inesse testetur, qui cum in se nil haberet vnde doleret, nostris tamen angebatur erũnis, & tempore mortis mœstitiam prætendebat, quam non ex metu mortis suæ, sed mora redemptionis nostræ assumpserat. k ¶Vsquedum perficiatur. Qui vsqꝫ ad perfectionem angitur de perfectione est securus, nec de ipsa angitur, sed potius mors corporis absolutio est anxietatis, nõ coacervatio doloris. l ¶Putatis quia. Quomodo post baptisma passiõis, & post aductũ ignis terra sit arsura, dicit: Quia ad fidem Christi totus orbis cõtra se est diuisus, vnaquæqꝫ domus habuit fideles & infideles, his contra fidem, illis pro fide pugnantibus.

☞ In domo

a ¶Super omnia. quia in beatitudine æterna cõsequetur bonum infinitum quod includit omnia bona. b ¶Quod si dixerit. non cogitando de aduentu domini in morte, & pe hoc mlis operibus se occupauerit quæ sunt causa ruinæ subditis: qđ notatur cum dicit: d ¶Et cœpit. tunc ẽm prælatus pueros pcutit, quado subditos suos malo exemplo peccare facit. e ¶Veniet do. ex inspato repetens debitũ mortis. f ¶Et diuidet eũ. à pñtis vitæ bonis. vel: Diuidet eum sepando animã à corpe. g ¶Pars eius cum infi. i. cũ damnatis. Et subdit causam quare tales magis dãnantur subditis malis di. h ¶Ille autẽ ser. cuiusmodi sunt prælati qui sciunt vel debent scire scripturas sacras in quibꝰ voluntas dñi exprimit. i ¶Vapulabit multis. Id est ẏberabit vel puniet multũ: qa talis nõ peccat ex ignorãtia, sed ex certa malicia. k ¶Qui aut. nõ cogno. cuiusmodi sunt subditi, qui vt in pluribꝰ sunt illiterati, l ¶Vapu. pau. i. minꝰ punitur, quia talis peccat ex ignorantia quæ diminuit de pctõ, nisi fuerit affectata. Sicut cũ aliquis vult ignorare illud qđ te- †dissecabit

nẽ facere vel vitare, vt licẽtius peccet. Ex magna ẽm libidine peccãdi, puenit, cum aliqs vult ignorare illud cuiꝰ sciẽtia posset eũ à pctõ impedire vel retrahere. Et in pson̄a taliũ dicit Iob. xxj. b. Qui dixerũt deo, recede à nobis: sciẽtiã viarũ tuarum nolumꝰ. m ¶Omni aũt. Hic cõsequẽter ponit quartũ stabiliens in fide, qđ est magnitudo bñficij collati: qa nõ solum prælati debẽt esse stabiliores alijs in fide, sed etiã illi q plus cæteris acceperũt à deo de gratijs gratis datis quę dant ad vtilitatem ecclię & ꝓmotionẽ fidei, cuiusmodi est notitia scripturarũ, gra miraculorũ, & cõsimilia. & hoc est qđ dicit: Omni aũt cui mul. s. de prædictis gratijs. n ¶Multũ quæ ab eo. nõ solũ sibi, sed etiã alijs ꝓficiendo. o ¶Et cui com. Differt commẽdatũ à dato, & ideo pcõmẽdatũ non intelligitur hic notitia scripturarũ, sed magis docẽdi officiũ, quod †dare,

est regimini annexũ. vnde & subditi dicũtur esse cõmendati seu accõmodati curę pastorali, sicẽm cp dicit apostolꝰ. j. Tim. vj. d. Depositũ custodi. Et à talibꝰ requiritur, vt supra dictũ est. Et qa gratiæ gratis datæ non valent ad salutẽ, nisi sint cum charitate, ideo subditur: p ¶Ignẽ ue. scilicet charitatẽ dei & ꝓximi. q ¶Et quid uolo. i. augmenteẽ, quia charitas mereẽ augeri, vt aucta mereaẽ perfici. Et quia passio Christi quã ex maxima charitate ꝓ nobis sustinuit, est maximũ charitatis incentiuũ. ideo subditur: r ¶Baptisma autẽ. Baptismũ appellat sui sanguinis effusionẽ, ex quo baptismus & alia sacramẽta ecclię

hñt efficaciã. s ¶Et quõ. Qđ dupliciter exponiẽ. Vno modo, vt per hoc intelligatur magnum desiderium eius perficiendi nostram salutem per suã passionem. Alio modo, vt per hoc intelligatur tristicia & anxietas animi, quæ fuerũt in eo imminẽte passione, vt p hoc oñderet veritatẽ humanæ naturæ. Et qa post passionem Christi ad prędicationẽ euãgelij multi crediderũt alijs ꝓsonis sibi iũctis in infidelitate remanẽtibꝰ, & psequẽtibꝰ eos vsqꝫ ad mortẽ, vt patet de sctõ Chrysanto & patre eius. ideo sequitur: t ¶Putatis quia pacem. & patet ſnia ex dictis Matth. xi. d.

✠ Dicebat autẽ

Moraliter.

*b ¶Quod si dixerit ser. i. homo malus, c ¶Morã facit. ꝓmittendo sibi longã vitam: & sic cum securitate viuit peruersẽ. venit dñs auferens eũ de præsenti vita, & eũ ponens in gehennã. b ¶Ille autem seruus. Chrys. Maior status sit maioris pœnæ occasio. facerdos enim eadem peccans cum populo multo grauiora patietur. p ¶Ignem ue, mit. &c. id est dei verbũ. Ieremiæ. xx. c. Factus est sermo dei quasi ignis exæstuans. q ¶Et quid uolo nisi ut accendatur. scilicet per sui diffusionem in cordibus fidelium. r ¶Baptisma autem habeo. scilicet in mẽbris meis, quos desidero baptizari spiritu sancto. Qđ impletum fuit, vt habẽt Actu. ij. a. t ¶Putatis qu ia pacem. q. d. non

z v * & loquitur.

a ¶In domo una. Vnusquisq; hō, domus vna est, vel dei vel
E diaboli. Itaq; hō spiritualis, domꝰ spūalis est. b ¶Diuisi. Prima causa est religionis ad deum, secūda pietatis ad proximū. Oportet enim vt diuinis humana posthabeas. Non est ergo pignoribus renūciandū, sed deꝰ oībus præferēdus. Etem̄ naturę pignora sunt dei beneficia, nec debet plus amari beneficium qđ accipit, q̄ deus à quo beneficiū acceptum seruatur. c ¶Tres in duos. id est filius & filia & nurus, in patrem & matrem. & duo in tres, i. pater & mater, vbi etiā socrus intelligitur, in filiū
Allego. & filiā & nurum. ¶Allego. Per tres, significantur qui fidē trinitatis habēt. Per duo, infideles qui in terra remanent. Boni ergo contraria malis & mala cōtraria bonis sentiendo atq; agēdo, ab inuicem
†Mat.16.a diuidunt. d ¶Pater in filiū, & filius in patrē. Quomodo quinq;, cū sex personas numerer, patris & filij, matris & fi-
†imber liæ, & socrus & nurus? Sed quę mater est filij, ipsa est & socrus vxoris ipsius filij, & sic eadem & in filiā suam & in nurū dicit diuisa. Pater in filiū. Pater noster, erat diabolus, quia eū imitabamur: sed venit ignis qui nos ab illo separauit: & ostendit alterū patrē qui est in cælis. Mater, synagoga, cuiꝰ filia primitiua ecclesia, quæ eam de qua genus duxit, p fide contradicentem & p̄secutricem sustinuit, & ipsa ei cōtradicit. Socrus, synagoga. Nurus,
†enim ecclesia de gentibus, quia Christus, eccle-
†Matt.5.d siæ sponsus, sed m carnem, synagogę filius est. Synagoga ergo in nurū & filiam est diuisa, quia credētes de vtroq; populo persequitur. Sed & illæ in matrē & socrum sunt diuisæ, quia nolunt carnalem circūcisionem suscipere. e ¶Dicebat autē & ad turbas. Cum apostolos etiā de suo primo aduentu informasset, insinuās quid in eo factum sit, & de futuro, qualiter eum expectare debeant ammo-
F nuisset: vertit sermonē ad turbas, in quibus pharisæi erāt, vt Matthæus indicat:
Mat.16.a Quia nec primū aduentū factū credentes, nec secundum rectè expectātes, signū de cælo quęrebāt tentantes. Hos ergo arguit: quia si vellent attendere possent ex verbis p̄phetarū certū vtriusq; aduentꝰ habere indicium. f ¶Cum uideritis
Mysticè nubē. Mysticè. Nubes ab occasu oriens, carnem Christi à morte resurgentem significat. ex quo tempore imber euangelicæ prædicationis omnibus terris est infusus. Auster flans ante æstum, leuiores tribulationes ante iudicium significat. g ¶Nimbus uenit. Ad literam manifestus est sensus. Qui ex elementorum immutatione aurarum statū possunt præ-
noscere, possent etiam tempus vtriusq; aduētus scire. Tum ex dictis prophetarum. Tum ex magnificentia operum. h ¶Hypocritæ faciē. Et ne aliqui rudes in turba de imperitia sua sibi blandientes se excusarent, dicētes se legem & prophetas ignorare, supponit eos per naturalem rationem posse discernere, vel eum qui opa facit quæ nullus alius fecerat, supra hominem & deū esse: vel post tot sęculi iniusticias, iustum creatoris iudiciū esse venturum.
i ¶Cū autem ua. Cū in hoc vita præparas te ad placatā faciē iudicis videndam, q̄uis sermo dei sit contrarius tuæ carni, tamen eo vtere sicut custodia data tibi in hoc itinere, ne contemptus te
Mat.5.d. accuset. Hoc & Matthæus ponit, sed ille specialiter de reconcilian
da pace dissidentium fratrū: Hic generaliter & de pœnitētia oīm & de emendatione delictorū. k ¶Cum aduersario. Aduersarius noster in via est sermo dei, contrarius nostris carnalibus desiderijs in præsenti vita. à quo liberatur qui præceptis eius humiliter subditur: Alioquin ex sermonis contēptu reus, in examine iudicis tenebit peccator, quem iudex exactori. i. diabolo trader, qa permittet vt diabolus animā eius ad pœnā trahat, & ipse exactor qui pœnam exigit, p reatu quē suggesserit, eam retrudet in gehennam. l ¶Da operam liberari ab illo &c. Hæc etiam ad calcandas mundi illicebras & ad iudicis aduentum præstolandū pertinent. Quasi dicat: Quandoquidem constat districtum iudicem esse venturum: ergo hic ita viuite, ne in illo iudicio damnemini.

Redda

bis, sed separationem. †Erunt enim a
ex hoc quinque in domo una diuisi: b
¶Alias, quo. ¶Econtra.
tres in duos, & duo in tres diuidētur: c
Pater in filium, & filius in patrem d
suum: mater in filiam, & filia in matrem: socrus in nurum suam, & nurus in socrum suam. Dicebat autem e
& ad turbas: † Cùm uideritis nubē f
orientem ab occasu, statim dicitis,
† nimbus uenit, & ita fiet. Et cùm au g
strum flantē, dicitis, quia æstus erit,
& fit. Hypocritæ, faciem cæli & ter- h
¶Mei aduentus.
ræ nostis probare: hoc autem tēpus i
¶Cæteris argumentis scripturarum & operum.
quomodo non probatis? Quid au k
a ¶Ex naturali ratione. b ¶Me esse deum, & ad iudicium venturum.
tē à & uōbisipsis non iudicatis quod l
iustum est? † Cùm autē uadis cum
aduersario tuo ad principem in uia,
da operam liberari ab illo: ne for-
¶Deum.
te trahat te ad iudicem, & iudex tra-
¶Diabolo qui pœnam exigit pro reatu quem suggessit.
dat te exactori, & exactor mittat te
¶Inferni.
in carcerem. Dico tibi, non exies in-
a ¶Id est nunquam. sicut: Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.
de dōnec etiam nouissimum mi-
a ¶Id est pro minimis peccatis puniaris.
m nutum reddas.

Cap. XII.

Derant autem qui-
dam ipso † tempo-
m ¶Reddas. Reddit semper pœnas pro peccatis patiendo, sed & nunquam veniam consequendo.

GLOS. ORDI. Cap. XIII.

Derant au. Dum magister veritatis p̄sentes instrueret qualiter se præparare deberent ad aduē † tum iudicis, & qualiter qui se nō prepa- rant sunt damnandi, nunciatur ei de ga- lilęis, qđ quasi iustē ideo perierūt, quod non bene

Nicolaus de Lyra

b ¶Dicebat au. Hīc cōsequenter ponūtur attrahētia ad fidē. & primò oīa dict ppositum. sed ò, remouet dubium, ibi: Cū autē vadis. Circa primū sciendū q̄ duo sūt val de attractiua ad fidē Christi inter alia. Primū est, oracula p̄phetarum, quæ expresse loquūtur de aduentu Christi in mūdū q̄tū ad cōditionē personæ venientis, & q̄tū ad determinationē tp̄is & aliarū circūstātiarū, sicut plenius declarauit i quadā quæstiōe de quolibet de aduētu Christi, quę p̄pter plixitatem omitto. Et quia Iudæi saltē legisperiti in oraculis p̄phetarū erant edocti, ideo attendit eos Saluator de hoc, qđ hoc attra- ctiuū ad fidē nō cognoscebāt, & tū de dispositione aeris futura p signa iudicabant quæ tū sūt fallibilia: oracula aūt p̄phetarū sunt certa. & hoc est qđ dr: c ¶Cū ui. nu. & cōcludit: d ¶Hoc au. tē. ad uētus Christi. e ¶Quō nō p. p̄ scripturas p̄phetarū quas habetis. vñ & Daniel. Hix. tēpus aduētus Christi determinat secūdū certū numerū hebdomadarū annorum. Secundum attractiuum ad fidē est cōditio euangelicæ doctrinæ, quæsi ponereť alicui sapiēti, qui tamē nō esset imbutꝰ aliqua lege, & cū hoc aliæ leges diuinitus & humanitus tradite, naturali iudicio rōnis iudicaret legē euangelicā puriorē, sanctiorē & perfectiorē lege veteri, & multo plus aliis legibꝰ humanitꝰ cōfictis, sicut est lex Mahumeti & cōsimiles. & hoc est quod dicit Saluator:
f ¶Quid au. & à u. i. naturali iudicio rōnis. g ¶Nō iudi. qđ iu. est? recipiēdo doctrinā euāgelicā tamq; perfectissimā. h ¶Cū au. ua. cū aduer. tuo. Hic † in remouet dubium, ga supra dixerat Saluator: Non veni pacē mittere: posset aliqs credere, q̄ intellexillet de omni pace: qđ non est verū, sed solū de pace illa in q̄ aliq̄ concordāt in malo, iō dicit: Cū au. ua. Hīc accipiť aduersarius frater vel p̄xi- mus ab alio iniustē lęsus, q̄ habet causam trahendi ad iudicem illū q lęsit eū, & talis est recōciliād? p satisfactionē debitā, put fuit expositū pleni? Matt. v. alioquin sequeretur maior punitio à deo. Supra 5. lag. Moralitas

* Et loquit de pace, qua mali cōueniūt ad facilius agendū pueri-
a ¶Erūt enim ex hoc quinq; in do. una diuisi. tres i duos, & duo in tres. i. cōtra tres: & ecōuerso. & hoc frequēter fiebat in ecclesia primitiua. Nā simul manētes & p̄pinqui diuidebantur in fide: & nō credētes cre dētib' aduersabāť, intrantū q̄ aliquando ad mortē p̄sequebātur. c ¶Cū uideritis nubē. Hoc dicitur contra illos q̄ solliciti sunt qualitatē futurā aeris cōsiderare. & de tp̄e futuræ mortis vel futuri iudicij nolunt cogitare. h ¶Cū au. ua. cū aduer. tuo ad principem. Aduersarius iste potest dici synderesis murmurans malo. & sic aduersatur peccatori, qui si non consentiat synderesi resiliensà malo, condemnabitur per omnium iudicem, & mittetur in gehennam.

NIC. DE LYRA.

Cap. XIII.

Derant autē quidam ipso. Postquā Saluator induxit discipulos suos ad fidē cōstantiam: hic inducit pctōres ad pœnitētiam. Et primò ponitur Christū monitio.

✠ secundò peccatorū

Moralit. i ¶Aderāt autē &c. quorū sanguinem miscuit Pilatus &c. Per Pilatum intelligi potest diabolus, cuius est mēbrum, sicut dici

nō bene se preparauerunt, & nō det dominus, & illos verè fuisse
A pctōres & iustè perisse, & sibi alios pctōres perituros, si se pctō-
res nō attēdūt. a ¶ Nūcia. q̄si dicāt: Apparet istos fuisse pctōres
& damnādos in æternū, qui tā scelerata morte ab impio præside
inter sua sacrificia occisi sūt. b ¶ De gali. Galilæi impias scelera
ta morte scelerū suorū pœnas soluūt. q-
bus tñ nō ipsa mors obfuit, vt in sēd'am
mortē mitterent, sed improba vita. Pu-
niti sunt autē ad correctionē viuēciū, vt
Prou.19.d flagellato pessūlēte stult⁹ sapientior fiat:
Iesus vel ad exēplā corrigi nolēciū, iōq; pessi-
Allego. mē piturorū. c ¶ Quorū san. Allego.
Corporalis mors galilæorū, quorū san-
guis sacrificijs est mixt⁹, significat spūalē
mortē eorū q nō purē offerūt sacrificiū
Psal.68.a. q̄rū oratio fit in pctm, sicut de Iuda est
†Aut scriptū, qui inter sacrificia dñici sangui-
nis ꝓditionē cogitabat. Pilatus ergo san
guinē Galilæorū cū sacrificijs miscet, qñ
diabolus eleemosynā vel aliud bonū in-
uidia vel ambitione laudis vel qualibet
alia pestē cōmaculat, vt offerentib⁹ nihil
†præoibus proficiat. d ¶ Oēs similiter. Hoc im
plerū est post passionē dñi, quando Ro
mani impœnitentes Iudæos incipiendo
ā Galilæa adeo deuastauerūt, vt non solū
atria templi, sed etiam interiora dom⁹, q̄
Galilyorū accessus nō erat, humano san
guine fœdarentur. e ¶ Sicut illi de-
Iisū Ierosolymitæ sicut & Galilæi, nō so-
li pctōres fuerunt, sed in terrorē reliquo-
rum puniti sunt: qui ruina turris pressi si
gnificant Iudæos q pœnitere noluerint,
cum suis mœnib⁹ esse perituros. Nec fru
stra decē & octo, qui numerus apud Grē
cos ex iotha & ita exprimitur: hoc est ex
eisdem literis quib⁹ nomē Iesus incipit.
Significat autem Iudæos hinc maxime perituros. qui nomen sal-
uatoris recipere noluerint. Illa turris significat illum qui est tur-
ris fortitudinis, quę merito in Siloa, quia Siloa quod interpręta
B tur missus, significat eum qui missus à patre venit in mundum,
qui omnes super quos ceciderit conteret. f ¶ Dicebat autem
&c. Similitudo in fructuosę arboris, cui isti similes nisi pœnitēāt
cito sunt perituri & eradicandi. Cum ergo ficulnea alibi genera-
liter omnium, hic synagogæ specialiter gestat typū. Sicut sterilis
Ficus sicus solijs exuberās, spe fructus possessorem deserit, sic doctores
Luc.21.f. synagogæ operibus infœcundis, iam in vmbra legis gloriantes,
subiectis nullum operis boni exemplum ministrant. In ficu loco
floris quidam fructus crescunt, qui alijs succrescentibus deci dūt:
remanent tamen quidā de illis qui dementiori aura siluestrē ani-
mum prioris succi exeūtes, cæteris specie & maturitate præferun
tur. Sic antiquus synagogæ corruit populus, cuius loco de anti-
quæ religiōis pinguedine nouus ecclesię emergit populus: remā
serunt tamen ex populo Israel apostoli qui cæteris præstiterunt.
Gene.3.b g ¶ Arborem fici. In origine humani generis Adam & Eua cū
peccassent de solijs ficulneæ succinctoria sibi fecerunt. Per solia
ergo ficulneæ intelliguntur peccata. Erant autem sub arbore fi
Isa.9.a ci, tanq̄ sub vmbra mortis, de quibus dictū est. Qui sedebant sub
vmbra mortis lumen ortum est eis. ¶ Quod Adam & Eua fici
solijs se tegētes, præsentiā dñi vocātis declinabant transgressionis
consci, significat q̄ pplus Iudęorū in aduētu saluatoris q eos vo
caturus venerat, exutū se ỹ tutib⁹ cognoscēs, ꝑbra conscientię for
midās à domino recessur⁹, erat cōsutus ỹ borū fluentiū velut fo-
liorū velaminib⁹ adopertus. h ¶ Quærēs fru. Vinea dñi Sa
baoth, domus Israel est, in qua domo synagoga cōdita est sicut fi
cus in vinea. Sed qui in vinea peccantem à viatoribus pmisit diri
pi, hanc etiā ficum iussit excidi. In qua quærit fructū, nō quia de
esse nesciret, sed ostendit in figura, quia in synagoga iam fructū
habere debebat. Nec ante tēpus quęrit q̄ p triennīū venit. Qui per
Moysen synagogā instituit, ipse in carne apparens in synagoga

Nicolaus de Lyra.

℣ crebris docet

↪ secūdò, peccatorum cōuersio ca. xv. Prima in duas: a primò
ponit informatio pœnitētiū, secd'ò cōsutatio impœnitētiū, sequē-
ti ca. Circa primū primo ponit pnię motiuū. Secd'ò, pœnitēdi mo
dum, ibi: Ait aūt illi qdā. Prima in duas. qa primo describit mo-
tuū pnię. Secd'ò, ex hoc sequentē fructū ecclię, ibi: Dicebat ergo.

Prima in duas

Prima in duas. qa circa motiuū pnię, primò ponit Christi instru- C
ctio, secd'ò, instructionis cōfirmatio, ibi: Erat autem docens: Circa
primū inducit Christ⁹ ad pniam primò per exēpla, secd'ò p rōnem
sumptā ex pabola, ibi: Dicebat aūt. Circa primū sciēdū, q̄ motiuū
ad pniam frequēter cōtingit ex morte repētina & horrida aliq̄rū.
de q̄ ponunt hic duo exēpla. Primū est de
Galilæis à Pilato interfectis, dū actu es-
sent occupati in sacrificijs, de qbus est du
plex opinio. Dicit em Cyrill⁹ q̄ isti fuerūt Quare Pi
sequaces Iudæ Galilæi, de quo dicit Act. lat⁹ interfece
v. g. q̄ auertit pplm in die ꝓfessionis, qa rit Galileos
dū Iudęi, pfiterent se esse subditos Roma sacrificates.
no impio, vt dictū est supra. ij. ca, iste Iu
das Galilę⁹ dicebat, q̄ hoc erat eis illicitū,
s. recognoscere aliquē dñm præter deū q
eos eduxerat de Aegypto: & fecerat sibi † resipueri
pplm peculiarē, & multi cōsenserūt ei, in tis
tantū q̄ postea ꝓhibebāt oblatiōes fieri
ꝓ salute imperij Romani, de q̄ Pilat⁹ in-
dignatus repēte cū multitudine Roma-
norū venit sup eos sacrificātes sēd'm ritū
suū, & interfecit eos, ita q̄ sanguis inter-
fectorū fuit mixt⁹ cū sangnine sacrificio-
rū. In scholastica ỹ ò historia dicit, q̄ fuit
quidā mag⁹ de Galilæa q dicebat se esse
filiū dei, & dū multos seduxisset, & secū
duxisset in mōtē Garizim, ꝑmittēs inde
se ascēsurū in cælū, & dū illi sacrificarēt ei
sicut filio dei, Pilatus supueniēs eos cum
armis interfecit ne maior seductio fieret. &
hoc est qd' dicit hic: Ad. aūt qdā. prędi-
ctis duplici de causa. Vna erat, qa aliqui
eorū volebāt notare Christū de consimi
li seductiōe. Alia causa erat, qa alię illam
occisionē subitā & horridā horribilibus
pctisipsorum occisorū imputabāt. & se-
cundū hoc dicit Saluator: a ¶ Puta. q̄ D
Ga. &c. q. d, nō est argumentū sufficiēs. vñ subdit: b ¶ Nō di
co uo. Nō negat eos pctōres fuisse, & ꝓpter hoc perisse: sed asse-
rit duo. s. q̄ talis mors non est argumentum sufficiens, q̄ grauius
peccassent oībus alijs: qa frequēter dñs pctā minus grauia in pnti
vita punit: & grauiora post vitā presentē differt grauius puniēda.
Asserit etiā, q̄ nisi de pctis ꝓprijs pœnituerint, similiter pibūt. Qd'
adimpletū fuit p Titū & Vespasianū in destructiōe ciuitatis Ieru
salem & occisione ppli Iudaici, qui non pœnituerat de occisione
Christi & alijs pctis suis. Fideles em qui tunc crediderunt Christo
ante aduentū Titi & Vespasiani p angelū fuerūt admōniti, vt re-
cederent de Iudæa: & tunc trāsierunt ad regnū Agrippę, qui tunc
erat confœderatus Rmanis. Sēd'm autē exēplū ponitur cū dicit:
c ¶ Sicut illi decē & octo. Isti erant Ierosolymitani: & dum
ædificarent quādam turrim in loco dicto, subito cecidit sup eos
& oppressit: quā ruinā alię imputabant enormitati peccatorum
suorū. de q̄ similē sententiā dicit Christ⁹ sicut & de primo exēplo.
d ¶ Dicebat aūt hanc similitudinē. Hic inducit Saluator ad
pniam rōne sumpta ex similitudine arboris, quę presciditur nisi fa
ciat fructū, ex hoc cōcludēs, q̄ sisset essent presciendi de præsenti
vita & puniēdi nisi facerēt fructū pnię & bonorū operū. & hoc est
quod dicit: e ¶ Arborē fici, i. genrē Iudaicā. f ¶ Habebat
qui. Id est ipse deus, cuius pfectio & proprietas nō potest à nobis
exprimi aliquo determinato nomine: sēd'm q̄ dicitur sexta pro-
positione de causis. Causa prima superior est omni narratione.
ideo dicitur quidam, indeterminatē. g ¶ Plantatam in uinea
sua. Id est in Iudæa, quæ speciali modo dicebatur hæreditas dei.

↪ Dixit autem

*brum, sicut dicit Grego. Homel. x. An nō membrū diaboli Pila Moraliter.
tus? Per sanguinem Galilæorū peccatū simplicium, per sacrificia
opera de genere bona significant, igitur diabolus miscet sangui-
nem simpliciū in suis sacrificijs, cum eorum opa de genere bona
fœdat peccatis adiunctis. Per turrē cadentē super decem & octo
Iudæos significata fuit futura eorum destructio per Romanos.
e ¶ Arborē fici habe. quidam plantatā &c. p arborē fici si-
gnificatur quælibet psona in ecclesia dei plātata, vt fructificet ibi.
p tres annos in qbus nō facit fructū, significant iuuentus, ętas me
dia & senectus: ꝓpter qd' meruit succidi p mortē de vita presenti.
p cultorē aūt angel⁹ custos huius hoīs significatur q rogat vt ad-
huc vno anno. i. vt in senio viuere dimittat, vt p eius diligentiā
circa talē hominē fructificet, aliter succidat, & in ignē mittatur.

*Et ecce mu-

crebris docet, fructum fidei quęrit, ſed in phariſæis non reperit.

E a ¶Dixit autem ad cultorem uineæ. Cultor vineæ, doctores ſũt & apoſtoli quorũ precib⁹ & monitis aſſidua dei cura ſuggerit, qb⁹ dñs ſæpe de infructuoſa gente Iudæorũ cõquerit, qđ p tres annos ſuæ viſitationis, i. in legalib⁹ edictis, pphetic⁹ teſtationib⁹, euangelij gratia, negligens extiterit. b ¶Ecce anni tres. Nullus in ſynagoga p tres annos fructus eſſe potuit, qa nec tpe circũciſionis purificari poterãt, q circũciſionẽ animi non quęrebant: Nec per legẽ ſanctificabãtur, q carnalia in lege tm̃ ſequebãtur. Nec in gra iuſtificabãtur, qui de pctis pœnitere nolebant. Cum ergo meritò eſſent excidendi, quod quidẽ factũ eſt p Romanos, iubetur illis qui in circũciſiõe laborabãt, vt ſuccisionis cladẽ annunciãdo pœnitẽtiã ſuggerant. Sed apli intelligentes etiã aliquos de populo Iudæorum ſua vocatione poſſe ſaluari, orãt, vt differat vltio dñicæ crucis. c ¶Vt quid etiam &c. Poteſt per terrã ſterili ficu occupatã iudaica plebs ſignari, quæ noxia præpoſitorum vmbra premit, ne lumen veritatis videat: & exẽplis eorũ impeditur, ne ſole dilectiõis caleſcat. vñ: Vę vobis ſcribę & pha. q cl. re. cę. ante hoĩes. Terram occupat, qui locũ quẽ tenet bonis operibus non exercet, qui exemplo prauitatis impedimentũ pręſtat cæteris. d ¶Vſq; dum. Donec radicem infructuoſæ mẽtis humiliem, & præſentiũ preſſurarũ, & æternæ damnationis incutiendo metũ. Foſſa quippe in imo eſt, & increpatio, dum mentem ſibi demonſtrat humiliat. Nouit cultor terram excolere, qui nouit vitia deprehendere. Intellexit duriciã & ſuperbiã Iudęorum cauſam eſſe ſterilitatis. Pollicet itaq; dura corda apoſtolicis ligonibus eſſe fodienda, & ſuperbientia ad humilitatem reuocanda. e ¶Mittam ſtercora. Id eſt malorum quæ fecit abominationẽ ad animum reducã, & cõpunctionis gratiã cũ fructibus boni operis quaſi de pinguedine ſtercoris exuſcirem. Pctã enim carnis ſtercora dicuntur, quæ imittunt ad radicem arboris, quando prauitatis cõſcientia tangit cogitationis memoria, & dum inde pœnitet quaſi per tactũ ſtercoris redit ad fœcunditatem operis. f ¶Et ſiquidem. Cũ pœnitẽtiæ ordo exigeret, vt apponeret, reſeruabit vel aliqd tale: nihil tm̃ ſubiũxit, ſed ſuſpẽdit ſententiam. Cum vero adhæret: g ¶Sinautẽ: ſcilicet non fecerit fructum, continuẽ iudiciũ venturæ damnationis annexuit: quia pcliores ad negandũ q̃ ad credendũ videbat. h ¶Erat aũt. Hanc ſimilitudinẽ de ficulnea dicit dñs docuiſſe in ſynagoga, vt intimet ad ipſam ſynagogã ptinuiſſe parabolã. Qđ em̃ fructũ quærit in ficulnea nec inuenit, ſignificat q̃ verbũ cõmodat ſynagogę, nec illa recipit, quã tamẽ nõ ex toto extirpandã, ſed reliquas p fidẽ ſaluãdas intelligẽs, mox ibidẽ primitiuæ eccleſię ſanatio ſub ſpeciæ incuruę mulieris ſubſequit. Idẽ em̃ ſignificat ficulnea reſeruata qđ mulier erecta: i ¶Sabbatis. Sabbatis docet, & curuã erigit, qa p verbũ prædicatiõis à tpalib⁹ ad ęterna erectos ad quietẽ reſurrectiõis pducit. k ¶Ecce mulier. Hęc mulier nõ niſi poſt decẽ & octo ãnos erigi potuit, quia hũana natura hãc corruptionẽ deponere, & ad induẽdã incorruptionẽ ęternę bũtudinis, erigi non poterit, niſi prius impleuerit legẽ quę in decẽ præceptis continet, & gr̃am in qua Chriſti reſurrectio facta eſt & noſtra expectatur. l ¶Annis decẽ. Senari⁹ in q̃ mũdi creatura pfecta eſt, operũ pfectionẽ ſignat, q p tres multiplicatos decẽ & octo reddit: & ſignat eos qui in tribus tẽporib⁹ dominicæ viſitationis. ſ. ante legem & ſub lege & ſub gr̃a perfectionẽ operũ habẽt. Hoc ergo tpe iudæa ſuæ mentis rectitudine curuata fuit, quæ magis terrena q̃ cœleſtia nouerat, operatur. m ¶Vocauit. Quos prædeſtinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos iuſtificauit. Quos autem iuſtificauit, illos & magnificauit. n ¶Quia ſabbato. Deus ab operibus mundi ſabbato requieuit. Vnde & Moyſes ſabbato à ſeruili & noxia actione feriãdũ præcepit, præfigurãs tẽpus q̃ nra q ſecularia opera, non verò religioſa, i. laudãdi deũ ceſſabunt. in ſignum hui⁹ rei etiã ſabbato dominus curat. Hoc autẽ nõ intelligẽs archiſynagogus fallit & fallit. qa lex in ſabbato nõ hominẽ curare ſed ſeruilia opera facere, id eſt peccatis grauari, phibuit. o ¶Hypocritæ. Meritò hypocritas, id eſt ſimulatores vocat, qui cum magiſtri plebis videri appetant, ſanationem hoĩum reuerẽtur poſponere curæ pecoris, ſ. nõ ſoluit

a non inuenit: Dixit autem ad cultorem uineæ: Ecce anni tres ſũt ex quo b uenio quærens fructum in † ficulnea

a ¶Annuncia, qđ perdituri ſint locum & gentem, pro quo ſeruando Chriſtum occiderunt & ſuos.

hac, & non inuenio: Succide ergo il c

¶Cur etiam temporali copia vtiuntur?

lam, ut quid etiã terram † occupat? At ille reſpondens dixit ei: Domine d dimitte illam & hoc anno uſq; dum e fodiam circa illam, & mittam ſterco f ra. Et ſiquidem fecerit fructum, † ſin g autem in futurum ſuccides eã. Erat autem docens in † ſynagoga eorum h ſabbatis. Et ecce mulier quæ habe- i

¶Amorem terrenorum.

bat ſpiritum infirmitatis annis de- k

a ¶A rectitudine mentis.

cem & octo: Et erat † inclinãta, nec o- l

a ¶Qui a qui ſemper videt qđ ſemper cogitat & vbi diu ſpõte pſiſtit ibi etiã cum noluerit cadit coactus.

mnino poterat † ſurſum rẽſpicere,

a ¶Prędeſtinando per gratiam. b ¶Illuſtrando per doctrinam.

m Quam cum uidiſſet Ieſus, uocauit ad ſe, & ait illi: Mulier, dimiſſa es ab

a ¶Spiritualibus donis adiuuando.

infirmitate tua. Et impoſuit illi ma- n

a ¶Ad glorificandum deum, vſque in finem perſeuerando in bonis operibus.

nus, & confeſtim erecta eſt, & glori o ficabat deum. Reſpondens † autem p

a ¶Vt æmulator literę legis.

archiſynagogus indignans quia ſabbato curaſſet Ieſus, dicebat turbæ: Sex dies ſunt in quibus o q portet operari. In his ergo ue- r nite, & curamini, & non in dieſabbati. Reſpondens autem dominus ad illum dixit: Hypocritæ, unus

Nicolaus de Lyra. Nõ ſoluit

a ¶Dixit autẽ ad cultorem. i. ad angelũ cuſtodẽ & prępoſitũ illi genti, q tũc erat Michael, vt hr̃ Dan. x. c. b ¶Ecce Trib⁹ lece an. t. ſ. i. tria tpa. ſ. tp̃s legis, tp̃s pphe operatarũ, & tp̃s prædicationis Chriſti, in q̃ † omnibus deus quæſiuit fructũ bonorũ operũ à Iudæis, & nõ inuenit, niſi in paucis † ſimvalde, q quaſi nihil cõputant reſpectu tantæ multitudinis, vt patet prędicta tẽpora cõſiderãti. c ¶Suc. er. il. In quo oſtẽditur q̃ meruerant occidi & deteri illa eũci, qđ factũ eſt poſtea p Titũ & Veſpaſianũ, q multos de illis occiderũ † vnde & alios captiuos de terra eiecerunt, gyrgyram. d ¶Domine di. il. quia angeli, pillis † deus, q̃s cuſtodiũt interpellãt druinã clemẽ cũtatiam. vnde & deſtructio ciuitatis & ppli dilata eſt p. xl̃ĵ. ãnos poſt paſsionẽ Chriſti. e ¶Vſq; dũ f. c. il. immitto ter rorẽ diuinorũ iudiciorũ. f ¶Et mit. Hſter. oſtẽdẽdo eis fœditatẽ & abominationẽ pctorũ ſuorũ: p quæ ſolent hoĩes pœnitere de pctis ſuis. g ¶Et ſi qdẽ f. fru. qa in illis. xl̃ĵ. annis dictæ dilationis multi de Iudęis pœnituerũt, & cõuerſi ad fidẽ fructũ bonorũ operũ fecerũt, vt patet Actu. ñ. & in pluribus alijs locis, h ¶Sinau. i fu. ſuc. eã. qa ipœnitẽtes & in ſua pfidia remanentes fuerũt occiſi & captiuati p Titũ & Veſpaſianũ, vt † figurpręditũ eſt. i ¶Erãt au. Hîc conſequẽter ponit doctrinæ Chriſti cõfirmatio p ſequẽs miraculũ, vbi notat primò locum cũ dicitur: Erat au. do. in ſy. i loco cõi vbi cõueniebãt Iudæi, & tempus cũ dicitur: k ¶Sabbatis. in quib⁹ hoĩes debẽbãt itẽdere diuino cultui & ad audiẽdum verbũ dei. l ¶Et ecce mu. quæ ha. ſpi. infir. i. infirmitatẽ à ſpiritu maligno inflictã vel cauſatam: quod patet ex hoc quod infrà ſubditur: Hanc autem filiam Abrahæ quam alligauit Sathanas. ſ. vinculo infirmitatis. m ¶Annis. xviij. ex q̃ patet infirmitatis diuturnitas. n ¶Et erat. In quo apparet infirmitatis grauitas & deformitas. Et iſta ex primuntur, vt miraculum ſequens maius & euidentius oſtendatur. vnde ſubditur: o ¶Et confeſtim erecta eſt. Licet enim per naturam poſſent aliquæ infirmitates curari, non tamen in inſtanti. p ¶Reſpondens autem archiſynagogus. id eſt princeps ſynagogæ, & dicitur ab archos, quod eſt princeps, & ſynagoga. q ¶Sex dies ſunt in quibus oportet operari. hoc intelligit de operibus ſeruilibus, ſed operatio miraculorum quę ordinatur ad gl̃iam dei & videntium deuotionẽ excitandã, poterat fieri i die ſabbati; & cõuenientius illa die q̃ in alijs, eo q illa dies erat ordinata cultui diuino & deuotioni populi, & hoc oſtendit Chriſtus exemplo ſenſibili, cùm dicitur: Hypo. unuſq; ue.

Et cum hæc dicit Moraliter

* l ¶Et ecce mulier quæ habebat ſpiritum infirmitatis annis decem & octo. Et erat inclinata. per quam ſignificat peccatrix perſona, quæ longo tempore diabolo procurante ſic ad inordinatum amorem terreſtrium fuit incuruata, q̃ propter longam conſuetudinem aſpicere non poteſt ſuperna. Sed Ieſus eã tangit in ſabbato, quando conſilio prædicatoris vel confeſſoris ſalutem animarum deſiderantis quieſcit à peccato, & ſic erigit ſurſum per cœleſtium appetitũ. Archiſynagogus autem indignãs de tali curatiõe, malũ curatũ ſignificat murmurantem de prędicatore vel cõfeſſore, ppter qđ meritò arguit de murmure tali, qa cura maior circa humanã naturã, quã circa animalia bruta debet haberi.

* Simile eſt

Roma. 8. f.

Geñ. 2. a

a ¶Non soluit bouē Mystice. Bos qui cognouit possessorem suū, & asin⁹ q nouit præsepe dñi sui, Iudaicū & Gētilē populū significat: q vterq; peccati vinculis absolut⁹, sitim æstūq; hui⁹ mundi p hausti dñici fontis deposuit. In his ergo duob⁹ aialibus vocatione duorū populorū, aduersantib⁹ Iudeis prænūciat domin⁹.

b Hic autē &c. Filia Abrahę, quę q; fidelis aia: Filia Abrahę, ecclesia de vtroq; pplo ad fidē collecta, quę tpe legis & dominię resurrectiōis impleto, p septiformem gratiā spūsancti vincula longę captiuitatis erupit: & sic idem est bouē vel asinū à præsepio solutos ad potum agi, quod est filiā Abrahę à vinculo noxię inclinationis erigi. c ¶Erubescebāt oēs. Qui de dictis saluatoris erubescūt, sicut næ sterili se similes ostendunt. Qui ergo gaudent de miraculis pertinent ad filiam Abrahæ. i. ecclesiam, de um de sua erectione glorificantem. d ¶Aduersarij Scribæ & Pharisæi, qui nec aperte veritati contradicere possunt, nec ꝓpter inuidiam credere volunt. e ¶Omnis popul⁹ gau. Simplices, humiles verba veritatis & miracula amātes, & isti sunt figura gentium, quæ excæcatis Iudęis cōgregandę sunt ad fidem p humilitatem. Vnde & saluator fidem eorū cōmendat sub cōparatione grani sinapis. f ¶Dicebat ergo. Quādo quidē aderāt gaudentes & glorificantes, dicebat ad commendationē & instructionē illorū qui p humilitatē & fidei feruorē exaltādi sunt in ecclesia. g ¶Simile est gra &c. Granum sinapis, res vilis & simplex, sed si teritur, vim suam fundit. Regnū ergo cęlorum, i. fides per quā venitur ad regnum, comparatur grano sinapis: quia primò humilis & quasi abiecta & amari saporis, propter infirmitatem Christi & scandalū crucis, sed trita aduersis, gratiā suæ virtutis effundit & odore suo circūstantes adimplet, dū gliam resurrectiōis & ascēsiōis etiā post mortē prędicauit toto orbe terrarū. Vel corp⁹ Christi granū sinapis, qđ accipiēs Ioseph in horto sepeliuit, quod postea in resurrectiōe & ascēsiōe creuit. Expādit ramos, prędicatores per totū mūdū mittēs in quorū dictis & cōsolatiōibus fideles à fatigatiōe mundi respirāt. Quod acceptū: qa Christi dona quę ex diuinitate nobis cū patre tribuit, ex humanitate nobiscū accepit. Vñ: Accepisti dona in hoibus. h ¶Et creuit. Creuit in toto mūdo, vel in aīo cuiusq; fidelis: quia nemo repente fit perfectus. Creuit ergo prædicatio, quia mentibus hominum quantæ virtutis esset innotuit. i ¶In arborē magnam. Crescit non sicut herbæ quæ cito arescunt & corruūt, sed sicut arbor quæ longa annositate & opima fertilitate gaudet.

k ¶Quod acceptum mulier abscondit in farinæ. Mulier, ecclesia, cuius farina sumus quotquot timoris & spei exercitio quasi mola superiore & inferiore conterimur, vt vnus panis multi simus in Christo. Abscondit ergo ecclesia fermentū dilectionis in farinæ sata tria, quia præcipit vt diligamus deum toto corde, tota anima, tota virtute. Vel farinæ sata tria, vt spūs, aīa & corp⁹ in vnum redacta, non discrepēt inter se. Vel, tres animæ virtutes in vnū redigātur, vt in rōne posideamus prudētiam, in ira, odiū vitiorum, in cupiditate, desideriū virtutum. Vel, ecclesia fidē hominis farinæ sata tria miscet, i. credulitate patris & filij & spūsancti. Cūq; in vnum fuerit fermentatū, non nos ad triplicem deum, sed ad vnius deitatis notitiam perducit. l ¶Sata tria &c. Satum genus est mensuræ iuxta morem palæstinæ, modiū & dimidium capiens. ¶Possunt in tribus satis illi dominici seminis fruct⁹ intelligi, tricesimus scilicet sexagesimus & centesimus. i. coniugatorū, continentiū & virginū. Vel sata tria, tria genera hominū, Noe, Daniel, Iob. m ¶Donec frumenta. &c. Tandiu charitas recondita debet crescere, donec totam mentem in sui perfectionem commutet, vt nihil præter deum diligat, & recolat quod hic accipitur in alia vitam perficitur. n ¶Et ibat &c. Vbiq; indifferenter prædicabat, non personas discernens, sed salutē credentib⁹ quærens. o ¶Contendite intrare &c. Quasi diceret: Verē pauci, & illi cum magnis laboribus, quia nisi mentis intentio feruerit, vnda mundi nō vincitur, p quā aia ad ima semper reuocat.

☞Cum aūt

quisque uestrum sabbato non soluit bouem suum, aut asinum à præsepio, & ducit adaquare? Hanc autem filiam Abrahę, quam alligauit Sathanas, ecce decem & octo annis, non oportuit solui à uinculo isto die sabbati? Et cùm hæc diceret, erubescebant omnes aduersarij eius, & omnis populus gaudebat in uniuersis quæ gloriosè fiebant ab eo.

a ¶Fides per quam venitur ad regnum.

Dicebat ergo: Cui simile est rēgnū dei, & cui simile esse æstimabo illud? †Simile est grāno sinapis, quod

a ¶Scilicet pro feruore fidei. Vel, quia venena dicitur expellere. i. omnia dogmata prauitatis.

a ¶Acceptabile habens. b ¶Deus in iusto: vel, iustus vir in corde suo granum prædicationis fouet. c ¶Vbi crescunt germina virtutum.

acceptum hŏmo misit in hŏrtum suum,

a ¶Vbi folia cum fructu, & in cuius diuersis sententiis spirituales quiescāt, qui pēnis virtutū in alta cōscēdit.

um, & creuit, & factum est in arbŏrem magnam, & uolucres cæli requieuerunt in ramis eius. Et itērum dixit: Cui simile æstimabo regnum

a ¶Vt pro varietate morborum varia sit medicina.

a ¶Charitas pro feruore vel sancta doctrina.

dei? †Simile est fermēto quod accepit mulier abscŏndit in farinæ sata tria, donec fermentaretur totum. †Et ibat per ciuitates & castella docens, & iter faciens in Ierusalem. Ait autem illi quidam: Domine, si pauci sunt qui saluantur? Ipse autem dixit ad illŏs:

a ¶A gratia dei, vel sapientia dei. b ¶Sancta mater ecclesia. c ¶. i. commendat hominibus, de tribus Noe filiis originem ducentibus, quos ecclesia ad fidei vnitatem colligit.

a ¶Quia ille vnus pro omnibus quæsierat.

a ¶Ad vitam. b ¶Labores & ieiunia, tamen amantibus iugum suaue est.

†Contendite intrāre per angustām portam, quia multi, dico uobis,

a ¶Salutis & amore præmiorum prouocati.

Et ꝓhoc etiā soluit quæstio, ꝓposita de paucitate saluādorū: quia pauci respectiuè inueniūtur ita feruidè pænitentes, q; nō impediātur propter dictas difficultates, ideo subditur: b ¶Multi dico uobis quærent &c. & isti sunt tepidi, prædictis difficultatibus impediti. Et quia nō semp durat ad temp⁹ pœnitendi, iō sequit:

☞Cum autem

Nico. de Lyra.

a ¶Et cū hæc. Cōfusi sua rōnabili respōsiōe, cui nō poterāt contradicere. Circa qđ cōsiderādū, q; Christ⁹ cōfundebat aduersarios suos. Aliq; exēplis, sicut hīc, Aliq; mirac⁹, sicut supra. v. c. Vt autē sciatis, qa filij⁹ hoīs habet potestatē dimittēdi in terra pēcā, ait paralytico: Tibi dico, surge &c. Aliq; scripturis, sicut Mat. xxj. b. Nunq; legistis, quia ex ore infantiū & lactentiū ꝓfecisti laudē &c. Aliq; rōnib⁹ certis, sicut Mat. xxij. c. Cuius est imago hæc & sup scriptio &c. Aliq; testimoniis, vt Ioh. v. c. Vos misistis ad Iohānē. & testimoniū perhibuit veritati &c. b ¶Dicebat ergo, Posteq; saluator posuit pœnitentiæ motiuū, hic cōsequēter ostēdit sequentē ex hoc ecclię fructū. Circa qđ considerandū, q; licet pœnitētes & conuersi ad fidē catholicā primò fuerunt pauci & abiecti tpibus psequutiōis tyrannorum & hæreticorum, tamen dns postea induxit aliquos pœnitētes ad fidem, qui fuerunt magni hoīes scientia & vita, sicut fuit Ambrosius Augustinus, & cōsimiles, ꝓ quos ecclia fuit exaltata valde, ꝓut hic cōtinet in duabus parabolis quæ expositæ sunt Mat. xiij. f ¶Ait autē illi. Posteq; saluator. supra posuit pœnitentiæ motiuum & sequentē fructū, hic consequēter ostēdit pœnitētdi modū. Circa qđ sciēdū, q; in pœnitentibus triplex est difficultas ad opa virtutū. Vna est ex corruptiōe naturæ p pēcām primorum parentum, ex qua causata est in humana natura propensitas ad malū & difficultas ad bonū, sec'm q; dicitur Gene. viij. d. Sensus & cogitatio hūani cordis prona sunt ad malum ab adolescētia sua. Sec'a est, qa ex peccatis prēteritis causatus est in ipis peccantib⁹ quidam habitus, vel saltem dispositio inclinās ad pēcā similia. Tertia est ex difficultate opis virtuosi, quia virtus eū circa bonū arduū & difficile: & iō modus pœnitēdi ad hoc, q; sic effi cax debet cū magno conatu fieri: & hoc est quod dicit: g ¶Cōtendite intrare per angustam portam, quia multi, dico uobis, quærent & non poterunt. Et ꝓhoc ostēdit q; liter prędicator euāgelij debet esse diligens in prędicatione verbi diuini. g ¶Contendite. Non ꝓtest fieri sine conatu magno, q; hō terren⁹ fiat ciuis in cælo.

☞Cum autem

Quib⁹ modis Christ⁹ suos aduersa rio sco uderit.

†Mat. 23. d Mar. 4. c.

D Difficultas triplex pœnitentibus ad operatum.

Ut. A B Luc. 13. d Luc. 13. d Gen. 1. d Isa. 67. d Mat. 7. b Isa. 6. a

C

Moraliter.

a ¶Cum autem intra. pa. Paterfamilias Christus, cū vbiq; ex E diuinitate ſit, illis iam int⁹ eſſe dicitur, quos in cælo præſens ſua viſione lætificat; ſed quaſi foris eſt his quos in hac pegrinatione certantes occultus adiuuat. Intrabit ergo cum totā eccleſiā ad ſui cōtemplationē p ducet. Claudet oſtiū, cū reprobis locū pœnitētię tollet qui foris ſtantes pulſabunt. i. à iuſtis ſegregari, miam quā contempſerūt, fruſtrà implorabunt. b ¶Incipietis foris ſta. Modo tpe mię contendite: qa tpe iudicij reprobis tollit⁹ locus pniæ, q nunc aperitur cunctis piè quærentibus. c ¶Neſcio uos. Non nouit lux tenebras. i. non aſpicit, quia ſi aſpiceret, tenebræ non eſſent. d ¶Mā ducauimus co. te. &c. Non feſtiuitatū epulatio iuuat, quem fidei pietas non commendat. Non ſcientia ſcripturarū notū deo facit, quem operū iniquitas indignū oſtēdit. Vel de Iudæis ſimpliciter intelligēdum eſt, qui reſpuentes myſteria fidei, gratos ſe deo arbitrantur, q̄ in tēplo victimis oblatis corā domino epulātur, & lectionem prophetarū auſcultāt. Vel myſticè Myſticè, Manducat corā dño & bibit, qui verbi pabulū auidè ſuſcipit. Vnde quaſi exponēdo ſubiūgit. ¶ In plateis &c. Scriptura in obſcuriorib⁹, cibus eſt, qa quaſi exponendo frāgit, & māducādo glutit, Potus em in apertioribus, vbi ita abſorbetur ſicut inuenit. Et occulta ergo & aperta ſe intellexiſſe teſtant, qui reprobāte iudicè, q̄ māducauerūt conquerunt. †Ibid. 20, b f ¶Ibi erit fletus & ſtri. den. Fletus de ardore, ſtridor dentiū de frigore ſolet excitari: quia ibi tranſibunt ab aquis niuiū ad calorē nimiū. Vel ſtridor prodit indignantis affectū, q̄ ſero pœniteat, qđ deliq t ptinaciter. Vel ſtridebūt dentib⁹, qui hic de edacitate gaudebant. Flebūt F oculi qui hic p cōcupiſcētias vagabātur. Et nota p fletū q eſt ocl⁹orū, & ſtridorē dētium, verā impiorum reſurrectionē. g ¶Et uenięt. Multi prius feruentes poſtea torpent. Multi prius frigidi, ſubitò ardeſcūt. Multi in ſeculo deſpecti, in futuro ſunt glorificandi. Alij apud homines gl⁹oſi, in futuro ſunt damnandi. Vel, gētules qui diu ſine fide vixerāt, ad †conſum- fidem ſunt vocandi, Iudæi execrandi. mo, finio h Dicite uulpi illi. Vulpis animal doloſum, in fouea ad inſidias latens, odore fœtēs, nunc̄ rectis itineribus incedens. Hæc oīa Hæreticis (quorum Typum tenet Herodes) congruunt, qui Chriſtum. i. humilitatē chriſti anæ fidei in credētibus conātur extinguere. i ¶Ecce eijcio dæmonia & ſa. Quaſi diceret. Nec Herodes, nec hæretici quorum ipſe figura eſt, poterunt perturbare quod intendo facere. Intendo autē eijcere dęmonia de cordibus hoīm, vt relictis vanitatibus in me credant, & perficere ſanitates, vt ſcd'm mea præcepta viuant: poſtea cōſummor in meo corpe, quod eſt eccſia, quā in die reſurrectiōis glorificatā ad cōſortium angelorū pducā. Q̄n verò patiar, nō ſub Herode, ſed ſub Pilato qui in Iudęa dñat, patiar. k Verūtamē opor. Nō poterit pturbare Herodes quin ita agā & ita cōſumar, ſed nec mortē corporis mei poterit opari, quā in Ieruſalem oportet fieri, vbi non ipſe ſed Pilatus dominat.

Nicolaus de Lyra

☞ Hodie & cras

a ¶Cum autē intra. Iſte paterfamilias eſt Chriſtus qui per paſſionē ſuā intrauit gloriā, vt habetur infra. xxiij, d. Oportuit Chriſtum pati & ita intrare in gloriam ſuam. Ex quo etiam oſtēditur, q̄ alij non habebūt ingreſſum facilem. b ¶Et clauſerit oſtium. in morte peccatori clauditur oſtiū pœnitētiæ. c ¶Incipietis foris ſtare & pulſare. In quo oſtenditur pœnitentia poſt mortē, ſed infructuoſa, ſcd'm quod dicitur Sapiētiæ. v. a. Dicentes intra ſe pœnitentiam agentes &c. f ¶Tunc inci. dicere. Hoc potiſsimè refertur ad Iudæos, inter quos Chriſtus conuerſatus fuit, & in platęis eorum docuit: k ¶Neſcio uos, In fletu ſunt duo unde ſitis: quia neſciet eos ſcientia approbationis, ſed reprobationis. l ¶Ibi erit fletus. In fletu em̄ duo ſunt, ſcilicet triſticia animi ex

a ¶Itineris aſperitate perterriti.

a quę runt intrare, & non pōterunt. Cum autem intrauerit paterfamilias, & clauſerit oſtium, & incipietis foris ſtare, & pulſare oſtium, dicentes: Domine aperi nobis. Et reſpon-

a ¶Apud vos fidei & dilectionis meæ characterem nō approbo.

dens dicet uobis: Neſcio uos unde ſitis. Tunc incipietis dicere: Manducauimus coram te, & bibimus, & in plateis noſtris docuiſti. Et dicet uobis: Neſcio uos, unde ſitis. † Diſcedite à me omnes operarij iniquitatis. Ibi erit fletus & ſtridor dentiū, Cum uideritis Abraham & Iſaac & Ia-

a ¶A quibus ſucceſſionem carnis, non fidei trahitis: ¶Quieſcentes.

cob, & omnes prophetās in regno dei: uos autem expelli foras. † Et uenient ab oriente & occidente & aquilone & auſtro, & accumbent in regno dei. † Et ecce ſunt nouiſſimi qui

¶Vt Iudæi.

erant primi, & ſunt primi qui erant

¶Vt Iatro.

nouiſſimi. In ipſa die acceſſerūt quidam phariſæorum, dicentes illi: Exi & uade hinc, quia Herodes uult te occidere. Et ait illis: Ite & dicite uulpi illi: Ecce eijcio dęmonia, & ſanita-

a ¶Et ſic pręparatos in reſurrectione mecū glorificabo.

tes pficio hodie & cras, & tertia die †conſummor. Veruntamen oportet

animi ex q̄ precedit fletus corporalis: & ſcd'm hoc fletus erit in dānatis generaliter tā dęmōib⁹ q̄ hōibus. Aliud ex parte corpis, ſ. reſolutio lachrymarū, turbatio cerebri & oculorū: & q̄tū ad hoc fletus non pōt eſſe in dęmonib⁹, neq; in aīab⁹ ſeparatis. Sed poſt reſurrectionē in hoīb⁹ dānatis erit turbatio cerebri & oculorū, nō tā fluxus ſeu reſolutio lachrymarū, qa ceſſante motu cæli tunc ceſſabit oīs generatio & corruptio. Stridor autē dentium nō importat aliquā corruptionē: & iō poterit ibi eſſe. m ¶Cū ui. Hoc, ppriè erit in extremo iudicio, quādo reprobi videbūt electos reſurreciſſe i corporib⁹ glorioſis, & audiēt vocē iudicis eos vocātis ad regnū cęleſte & cōdemnātis reprobos ad pœnā gehennæ, ſcd'm q̄ dicitur Math. xxv. d. Tūc em̄ videbūt ſe expelli p dęmones executores diuinæ iuſticiæ. n ¶Et ueni. ab o. quia ab vniuerſis mundi partibus Gentiles cōuerſi ſunt ad fidē, q tunc recipient gloriā in aīa & corpore. o ¶Et ec. ſunt n. gē pri. ſ. Iudæi, q erāt primi ad recipiendū beneficia dei, erūt poſteriores Gentilib⁹ pro †Matt. 8. & Luc. 13. pter ſuā incredulitatē: & hoc eſt qđ dicit Apls Ro. xj. c. Cęcitas ex parte contigit in Iſrael, donec plenitudo Gentiū intraret, &c. p ¶In ipſa die. Hæc eſt pars incidentalis. Aliqui em̄ Phariſæorū nō potentes doctrinæ Chriſti cōtradicere, per cautelē voluerūt terrere eū: & ſic eius doctrinam impedire dicentes: q ¶Exi & ua. hinc †Matth. qa He. uult te occ. De quo videt, q̄ tūc erat in terra Herodi ſubiecta, verūtamen H videt q̄ iſti dixerūt falſum ex hoc qđ habetur. infrà. xxiij. b. Herodes autē viſo Ieſu gauiſus eſt valde erat autem ex multo tempore cupiens videre eū, &c. Chriſtus tamen in ſua reſponſione oſtendit ſe talibus nō terreri, nec à bonis operib⁹ impediri, dicens. r ¶ Dici. uul. il. i. Herodi. Vulpes enim eſt animal doloſum, rapax, tortuoſe incedens, & fœtidum. Sic princeps mal⁹ qualis erat iſte Herodes, eſt doloſus, per machinationes mali, rapax aliēni, tortuoſe incedens per peruerſitatē iudicij, fœtidus per infamiam nominis ſui. s ¶Ecce eijcio dæmo. & non poſſunt mihi reſiſtere, cū tamen ſint maioris ptātis q̄ Herodes. q. d. non habeo timere eum. t ¶Sani. per. ho. & cras. qa Chriſtus duobus annis prædicauit iſta beneficia cōferēdo, & i tertio anno ſuę p̄dicatio-

nis paſſus eſt. Vel, hodie & cras. i. paucis diebus vſq; ad tēp⁹ paſſionis ✠mex in Ieru

✠a ¶Cū au. in. paterfa. & c. oſti. quod i morte cuiuslibet dau Matthæi ditur, qa tps ſuum merēdi finit. d ¶Dom. ap. no. per hoc nō ſignificat poſſibilitas intrādi ſed voluntas, ſi poſſibile eſſet. e ¶Neſcio uos. ſcilicet per approbationē. g ¶Manducaui. co. te. ſcd'm euchariſtię. h ¶Et bibimus po. ſalutaris ſapientię. i ¶Et in plateis no. docuiſti. per prædicatores & doctores eccleſię. Et ſubditur: k ¶Neſcio uos unde ſitis. nam dicta bona vel alia non proficiunt defunctis ſine gratia. m ¶Cum uide Abrahā. per quem ſignificatur bonus prælatus, eò quòd interpretatur pater multarum gentium. Per Iſaac qui interpretat riſus, ſignificat deo ſeruiens in lętitia, & deuotione iocundus. Per Iacob qui ſupplantator interpretatur, ſupplantans vitia per virtutem deſignat. Per pphetas boni doctores & prædicatores intelliguntur, & oēs iſti in regno dei recipientur. n ¶Et uenient ab oriente. p quę ſignificatur tempus iuuentutis, p occidentem tempus ſenectutis. nam aliqui veniunt ad dei ſeruitium in vtroq; tempore. Et aliqñ contingit quòd aliqui tardè venientes magis proficiunt quā primi: ideo ſubditur: o ¶Et ecce ſunt nouiſſimi qui erant primi. Beda. Multi prius feruentes, poſtea torpent, & multi prius tepidi ſubitò inardeſcunt. p ¶ In ipſa die acceſſerunt quidam Phariſæorum, dicentes illi. Exi & uade hinc quia Herodes. Secundum ſenſum literalem iſti per minas volebant Chriſtū expellere de Iudęa, ne prædicaret in ea. ſed Chriſtus oſtendit ſe non timere, nec à prædicatione voluit ceſſare. Per hoc oſtendens, quòd prędicator euangelij pro talibus minis non debet prædicationis officium ✠

a ¶Hodie &c. Prima dies, est per dei gratiam abrenũciare vanitatibus. Sexta, concordare veritati moribꝰ & vitæ. Tertia, est vltima glorificatio. b ¶Ierusalem Ieru. quæ. Vbi ꝓphetę mei, ibi ego caput prophetarum debeo immolari: pro quo peccato iustè ipsa destruetur, cui destructioni eorum sicut pius pater condoleo. c ¶Quoties &c. Ac si dicat. Ego volui & tu noluisti: & quotquot cõgregaui mea volũtate semp efficaci, te nolente feci: qa ingrata semp fuisti.

d ¶Filios tuos. In hoc quod dicit: Quoties volui cõgregare filios tuos & cętera, oẽs retrò ꝓphetas à se missos testatur. e ¶Quẽ admodũ auis. Pulchrè qui Herodẽ de sua nece tractãtẽ vulpẽ vocauerat, se aui cõparat: qa fraudulenta vulpes semp auibus insidias tendit.

f ¶Domus ue. de. Templũ vel ciuitas, qa occiso dño, Romani q̃si vacuũ nidũ diripiẽtes, tulerũt locũ & gentem.

g ¶Nõ uidebitis. Nisi pnĩam egeritis & cõfessi fueritis me filiũ oꝑtentis pñs in secũdo aduentu faciẽ meã nõ videbitis. h ¶Cũ dicetis. Hoc quidem turbę dixerũt dño veniente in Ierusalẽ. Sed qa Lucas nõ dicit dominũ ad Galilæos postea reuersum, vt ab illis hoc ei decantaretur: cogit mysticè hoc de aduentu claritatis intelligi.

GLO. ORDI.

CAP. XIIII.

Et factũ est. Hydropicus erat. Hydor aqua: inde hydropis, morbꝰ aquosus sub cutaneus, de vicio vesicę natus cũ inflatiõe turgẽte & anhelitu fœtido: Et est ꝓpriũ hydropici, quãto plꝰ bibit, tanto plus sitit: & ideo cõparat ei quẽ fluxus carnaliũ voluptatũ exuberãs aggrauat, cõparaturq; diuitiarum auaro.

k ¶Si licet sabb. Sabbatis præcipuè docet & opat Iesus, nõ solũ ꝓpter spũa le sabbatũ, sed & ꝓpẽ populi celebriorẽ conuentũ, quærens salutem omnium.

l ¶At illa ta. Meritò tacẽt, qui cõtra se dicturũ qdqd dixerat vident. Si em̃ licet, cur obseruãt: Si nõ licet, cur pecora curant: m ¶Ipse verò. Ideo añ Pharisæos hydropicum sanat, & mox cõtra auariciã disputat, vt ipsos auariciæ arguat ꝓ qua sabbatũ violant, & legẽ male interpretant. In sabbato em̃ nõ à bonis, sed à malis opibꝰ feriandũ est. vnde dicit: Omne opus seruile nõ facietis in eo. i. pctm̃. Sic in æterna requie à malis tm̃ feriabit, nõ à bõis. Vicium quod iste in corpore, Pharisæi gestabant in mẽte & ideo corã ipsis curat corpaliter, vt hoc exẽplo discãt spũalibꝰ curari. n ¶Cuius ug. Cõpetenti exemplo soluit quæstionẽ, vt ostẽdat eos sabbatũ violare in ope cupiditatis, qui eũ violare arguunt in ope charitatis. o ¶Bos in pu. Cõgruẽ aĩali quod decidit in puteũ hydropicũ cõparat, qa noxio humore ꝑibat. Et bene bouem & asinum nominat, vt vel sapientes vel hebetes, vel vtrumq; populũ signat, scilicet ludęum pressum iugo legis, & gentilem nulla rõne domitũ: sed stolidum & brutum: quos omnes à puteo concupiscentiæ demersos extrahit: Omnes enim peccauerunt, & egẽt grã dei. p ¶Dicebat au. Postq̃ conuicerat illos de auaricia & violatione sabbati, incipit docere de euangelica gratia illos qui aderant idoneos, inuitans illos ad humilitatem contra tumorem quem habebant ☞ in lege

Nico. de Lyra.

✠ meæ in Ierusalem. a ¶Quia non capit. Quia conuenięs fuit Christum pati in loco passionis ꝓphetarũ, q̃ est Ierusalem, vt patet ex decursu veteris testamẽti. vñ & de Manasse rege Iuda dicitur. iiij. Reg. xxj. c. ꝙ impleuit Ierusalẽ sanguine, ꝓphetarũ vsq; ad os: & ideo cõueniẽs fuit Christũ ibidẽ pati. Tũ qa est caput omniũ ꝓphetarũ: Tũ qa oẽs ꝓphetæ de eo scripserunt, sed m ꝙ dicit Act. x. g. Huic oẽs ꝓphetę testimoniũ phibẽt. Et ꝓpter dictã occasionẽ exprobrat cõsequenter ciuitati Ierusalẽ di. b ¶Ierusalẽ Ierusalẽ &c. patet sententia ex dictis Matth. xxiij. Moraliter

✠ tiõis officiũ omittere, ꝓ qđ dæmones ejiciunt, cũ ꝓ hoc pctõres pœnitent, & sanitates perficiuntur, cum pœnitentes ad opera perfectionis anhelant. b ¶Ierusalem Ierusalem. istud exponet infra. †Mat. 23. d

NICO. DELY.

CAP. XIIII.

Et factũ est. Posita informatiõe pœnitentiũ, hic cõsequẽter ponit cõfutatio impœnitentiũ. Dicũtur aũt impœnitẽtes ꝓpriè q̃ ad verbũ Christi nõ cõtere bant, sed porꝰ indurabant in malis suis: & insup Christo insidiabãtur q̃les erant pharisęi & legisperiti. Primò ergo ponit̃ istorũ cõfutatio. Secũdò, simpliciũ informatio, ibi: Ibãt aũt turbæ. Prima diuidit̃ in quatuor: qa priò cõfutat eos de ignorãtia. Secũdò, de supbia, ibi. Dicebat autẽ & ad inuitatos. Tertiò, de cupiditate, ibi: Dicebat aũt ei. Quartò, de ingratitudine ibi: At ipse dixit. Circa primũ sciendũ, ꝙ inuidia excecat intellectũ. & ideo pharisæi & legisperiti ex inuidia cõtra Christũ excæcati dicebãt eũ legis trasgressorẽ, eo ꝙ curabat in sabbato: quod tñ est falsum vt dictũ est ea. prędce. & hoc iterũ oñdit ad maiorẽ cõfirmationẽ in curatiõe hydropici, cũ dicit: c ¶Et fa. est. Iste inuitauit Christũ, vt patet ex sequẽtibꝰ. Et vidẽtur ꝙ hoc fecit malicioseˀ, & nõ ex deuotiõe, vñ subdit̃: d ¶Et ipsi obser. Attẽdẽtes si iter epulas aliqd diceret aut faceret, vñ possent eum accusare. e ¶Et ecce hõ qdã hydrop. Et dicitur ab hydor quod est aqua: qa hydropicus habet aquã inter carnẽ & cutẽ: f ¶Erat an. illum. Dicit Cyrillus ꝙ iste nõ petebat à Christo sanari timore Pharisęorũ, sed solum se ostendebat, vt Christus eũ videns eius misereret, g ¶Et respõdens Iesus dixit. Nõ ad verba, qa quæstio sibi nõ ꝓponebat, sed ad cogitatiões pharisęorũ & legisperitorũ, qm̃ cogitabãt curationem in sabbato esse illicitã. h ¶At illi tacue. Quia si dixissent: Non timebãt ab eo rõne confutari. Si autẽ dixissent: Sic nõ haberent frontẽ ipsum de hoc accusandi. i ¶Ipse verò apprehẽsum. quia per impositionẽ manus ipsum curauit, & postea manũ retraxit. k ¶Et respondens. cogitationibus eorum q̃bus cogitabant illud factum illicitum. l ¶Dixit. ostendendo illud esse licitũ & bonũ, ꝓ exẽplum aĩalis bruti, cuius periculo licitum erat succurrere in sabbato etiã sed m ipos, & multo fortius succurrẽdum est hoi, ꝓpter quẽ facta sunt aĩalia bruta, & qui factus est ad imaginẽ dei. m ¶Et non pote. tanq̃ confusi euidenti ratione. n ¶Dicebat autem. Hic consutat consequenter eos de superbia & ambitione indebita bonorum. quod notatur cum dicitur o ¶Intẽdens quo. Id est primas sedes in cõuiuijs solemnibus.

✠ Cum inuitatus

Moraliter. c Et factum est. Sequitur. c ¶Et ecce homo. Per hydropicum qui cum plus bibit plus sitit, significatur cupidꝰ & auarus, qui cũ plus acquirit, ad acquirendũ amplius inardescit. Iuuenalis, Crescit amor nummi q̃tũ pecunia crescit, Et iste stat añ Iesum, cũ cõuertit̃ ad deũ, paratus acquisita dispensare ad honorẽ diuinũ, & sic recupat sanitatẽ, qa de cupiditate mutat̃ in liberalitatẽ Moraliter Iuuenalis.

✠ Cum inuitatus

☞ in lege pharsei: vel intendens in doctrina sua quomodo debeāt E accubitus in ecclesia eligere. a ¶Cum inuitatus fue. Cum p gratiam fidei vocatus à prædicatore, membris ecclesię te iunxeris, nō te de meritis gloriādo, q̄si cęteris sublimior extollas. b ¶Ne forte ho. Honoratiori post iuitato locum dat, qui de suæ cōuersationis confidentia securior factus, cito illorū qui se in Christo secuti sunt agilitate præitur: Et cū rubore nouissimū locū tenet &c. cū de alijs meliora cognoscēs, quidquid de sua opatiōe altū senserant humiliat, dicens cū propheta: Exaltatus Psa.87.d ✻ab aliquo autē humiliatus sum & cōfusus. c ¶Et tunc &c. Et tunc erubescens quòd de te †accubitu aliquādo maiora præsumpsisti, incipies ad penitentiam humiliari, & te minoris cognoscere meriti. Ne nūc incipias quę rere quod tibi seruatur in fine: quia hæreditas ad quā festinatur in principio, in nouissima būdictiōe deficiet. d ¶Tūc erit tibi gloria coram &c. Quotidie dominus dum conuiuas suos visitat, & dijudicat, tanta spūs sui humilib⁹ dona præstat, vt eos cœtus fidelium cū admiPs.138.c ratione glificet, stupensq; in auctoris sui laudem, psiliat dicēs: Mihi autē nimis honorificati sunt amici tui deus. e ¶Dicebat aūt. Secūdū ordinē literę. Postq̄ monuit inuitatos qualiter debeāt accūbere, monet & inuitatorē quos debeat inuitare, ne tpalis expensio bonorū quā facit, cędat in vacuū, vel forsitan augmēt pctm: sed ita expendat tpalia, vt per †accūbēti- hæc pateat via ad æterna. f ¶Et ei q. bus tecum Principi Pharisęorū loquit̄, qui forsitan † Mat.23.b superbire poterat, quia tot ad conuiuiū Luc.18.c quasi ex mia vocauerat. vel sicut ex verbis dñi potest concipi. ideo potius inuitauerat, vt ab illis iterū inuitaretur, & sic nulla specialis retributio sequeretur.

g ¶Noli uo. Fratres, amicos, & diuites alterutrū cōuiuia celebrare, nō quasi scelus interdicit, sed ostēdit nō valere ad prę F mia vitæ. Sunt autē & quędā taliū diuirum cōuiuia, quę nō solū in præsenti retributiones, sed etiā dānationē percipiūt Roma.8.b in futuro. vnde apūs. Nō in comessationibus & ebrietatibus, i. in luxuriosis conuiuijs: quæ aut collatiōe omniū celebrāt̄, aut vicibus contubernalibus solent exhiberi: vbi neminē pudeat aliqd inhonestum facere vel dicere. h ¶Ne forte. Q.d. Si intendis inuitare, vt inuiteris, ibi potes falli: sed si distribueris paupib⁹ de mercede, nō falleris. i ¶Voca pau. Qui paupes vocat in futuro pręmiū percipiet. Qui amicos & fratres & diuites vocat, recepit mercedē suā. Sed si hoc ppter deū facit, in exēplū filiorū Iob, sicut cætera fraternæ dilectiōis officia, ipse q iusit remunerat. Qui luxuriosos ppē lasciuiā vocat, pœna nō carebit. k ¶In resur. Cū oēs resurrecturi sint, tñ singulariter & q̄si ppria dicit resurrectio iustorū, q in ea sunt imutādi. l ¶Hæc cū au. Illectus dulcedine auditę resurrectiōis in laudē ei⁹ prūpit & in ea verē beatos fore asserit, & si nō bene intelligat qbus meritis ad illā beatitudinē possit attingi. m ¶Beatus qui man. Si quis manducauerit ex hoc pane viuet in æternū. Si quis incarnationis sacramento pfectē incorporatus, diuinæ maiestatis visione frui meruerit, hic cterna beatitudine gaudebit. Sed quia multi fideretenus quasi orando percipiunt, dulcedinem verò ei⁹ veraciter attingere fastidiunt corpor eorum redarguitur, vnde sequitur:

Nico. de Lyra.

☞ Hō quidā

✻a ¶Cum inuitatus fue. ad nup. nō di. in primo lo. Per primū locū nō solū intelligitur hic honorabilior sessio in cōuiuijs solēnib⁹, sed etiā quælibet electio vel postulatio seu promotio ad aliquā dignitatē. Et hoc patet ex hoc qd' prēmittit. Dicebat aūt & ad inuitatos parabolā. Parabola est alterius rei significatiua. Ad dignitates

dignitates autem se null⁹ debet ingerere, sed alios meliores se præponere q̄tū est in se: alioquin inuitator principalis, s. deus, à q̄ rit ois ptās, deijciet cū à sua dignitate salē spūaliter sm̄ dānationis. Aliq̄n etiā deijcit tales pœna tpalis depositionis. Si aūt humiliter refugiēs, sicut faciebāt pres antiq., vt Greg. & Ambr. & cōs. moles, tādē ex obediētia susceperit, & ex charitate fraterna ea bene vsus fuerit, tandem q̄ lestem gloriam obtinebit, ideo subditur. Et erit tibi gl. Cuius ratio subditur cū dicitur: b ¶Quia omnis q se ex. præsumptuose se dignitatibus ingerendo. c ¶Humiliabitur. modo prædicto. d ¶Et qui se hu. nō fallaciter & ficte, secundum qd' dicitur Eccle.xix.d. Est q̄ nequiter se humiliat, & interiora eius plena sunt dolo: sed qui veraciter & ex conde. e ¶Exaltabitur. secundum qd' scribit Prou.xxix.d. Humilem spiritu suscipiet gloria. f ¶Dicebat. Hic consequenter arguit Pharisæos de cupiditate: quia sa †pulsa ciebant cōuiuia non moti pietate, sed magis cupiditate, intendentes per hoc conse qui aliquam vtilitatem seu honorem per adiutoriū illorū, q̄s vocabant ad cōuiuia & hoc est quod dicitur: Dicebat autem & ei q se inui. vt p refectiōe corporali rependeret ei spiritualem. s. documentū pietatis. Sciendū tamen, q̄ licet dirigeret verbū ad ipsum, tamen per hoc alios instituentes qui erant in hoc culpabiles arguebat. g ¶Cum fa. prā. aut cœ. no uoca. i. ppter amicitiā secularem. h ¶Neque fratres tuos. id est propter consanguinitatem. i ¶Neq̄ cognatos. i. propter affinitatem. k ¶Neq̄ uicinos. propter familiaritatem. l ¶Neq̄ diuites. i. ppter aliquā vtilitatem consequendam. iō subditur m ¶Ne for. & ipsi reinui. te. ista reinuitatio intelligitur cuiuscūq̄ boni tpalis recōpensatio. Norandū tñ, q̄ si vocentur prædicti ad conuiuia propter charitatem mutuam nutriendam, meritoriū est. Si āt ad lasciuiam aut gulam exercendā pētm est. Si aūt ppter liberalitatem quādā suvrbanitatem indifferens est, & pōt bene fieri & male, put ad finē vlteriorē ordiat, qui potest esse bonus vl malus. n ¶Sed cū fa. cō. motus pietate, o ¶Voca pau- † Tobie 4 peres. carentes censu. p ¶Debiles. carentes conatu. q ¶Claudos. carentes gressu. r ¶Cęcos. priuatos visu. s ¶Et beatus eris. quia deus retribuet tibi. Pietas enim ad omnia vtilis est, promissionem hūs vitæ, quę nūc est, & futurę. j. Tim. †pollicitio. iiij. c. ideo subditur: Retribuetur etibi in resurrecti. iustorum. Sequitur. t ¶Hæc cum audisset quidam. Christum loquentem de resurrectione. motus verbo Christi prorupit in hæc verba. v ¶Beatus. q man. pa. in re. Dicunt aliqui, qd' p panem iste intelligebat beatitudinem veram quæ consistit in visione & fruitione deitatis Christi principaliter & humanitatis secundario, qui vocat se panem vitæ, Ioh. vj. Alij autem dicūt: q̄ iste erat rudis & carnalis credēs q̄ resurrectio futura esset ad vitā cibis corporalib⁹ indigētē, sicut credūt Saraceni & Iudei moderni. Et istud videt verū: q̄a statim Christ⁹ respondens, ppositum parabolā de his q propter suam ineptitudinem excludendi sunt à cōuiuio cęlesti.

✻ At ipse dix

✻a ¶Cū inuti. fue. omnes catholici sūt ad Christi & ecclesię nu Mor. ptias inuitati: sed illi ī primo loco recūbunt, q dignitatib⁹ eccl̄ę se ingerūt: q̄s spōsus eccl̄iæ Christi⁹ deijcit ab eccl̄a triūphāte & alio q̄n etiā à militāte. humiles verò recūbūt in nouissimo loco, vt spōsus eos exaltet in cælo. g ¶Cum fa. pran. Prædicator vobi dixi ni facit conuiuium spirituale: sed si faciat hoc propter honoris vl lucri temporalis consecutionem, non habebit à deo mercedē. Si verò faciat propter animarū salutē, recipiet cū iustis vitā æternā.

✻ Homo quidam

a ¶Homo quidam. Verbum incarnatū satietatē internæ dulcedinis multis præparauit; sed pauci veniunt, quia multi q̄ p fidē ei subiciuntur, malè viuēdo ei cōtinuo cōtradicūt. b ¶Cœnam magnam. Hoc cōuiuiū, nō prādiū sed cœna dicit: qa post prādiū de q̄ Matthē agit, cœna restat. post cœnā nullū cōuiuiū restat, de prandio multi. & de cœna nullus ejicitur. c ¶Et mi. ser. suū hō. cœna. Hora cœne finis seculi, vnde Aposto nō. Hora cœne finis seculi. Nos sumus in quos fines seculorum deuenerūt. In hoc fine mittit seruū. i. ordo prædicatorū ad inuitatos per legē & ꝓphetas, vt repulso fastidio ad gustādā cœnā se præparēt: qa oīa iam sunt parata. Christo enim immolato, introitus regni patet. d ¶Et cœ. &c. Ideo excusant: qa nemini intercluditur regnū: nisi quē suæ vocis ꝓfessio excluserit. Excusat aūt se ois q̄ plus terrena q̄ cælestia diligit, etiam si ad cælestia se tendere dicat. e ¶Villā emi. Villa. i. terrena substantia. Est ergo videre villā, q̄ sola exteriora cogitat, ꝓpter substātiā: & hoc est qđ ab amatoribꝰ mūdi prius quærit. substātia corporis. ¶Aug. In empta villa, dānatio notat & superbia. Habere em̄ vilis possidere, hoies sibi subdere, vitiū malū, vitiū primū. Primus enim homo dñari voluit q̄ habere dām noluit. Primus ergo inuēta superbia, venire noluit. Secūdus odīt dnq̄ iuga. i. qnq̄ sensus corporis; qa nihil inuestigandū intelligit, nisi qđ per hos administrat. & ideo inuitātes ad cœnā æternorū nō sequit. Hæc iuga boū dicunt, qa per hos terrena reqrūt: boues enim versant terrā. Et bñ iuga dicunt. Duæ enim sunt aures, duo oculi, duæ nares. In gustu enim duo instrumēta lingua & palatū. In tactu gemina volūtas carnis: interius & exterius. Tertius vxorē ducit: quia voluntas carnis multos impedit. Amor rerū terrenarū viseꝝ est spiritualiū pēnarū. f ¶Rogo te. Dū dicit: Rogo te habe me excu. humiliras sonat in voce dū venire cōtēnit, superbia in actiōe. g ¶Iuga bo. Quinq̄ iuga boū, qnq̄ corporis sensus, q̄ rectē iuga dicunt, q̄ in vtroq̄ sexu geminant: q̄ quonīā nō interna, sed sola exteriora cognoscunt & tangunt, rectē per eos cuiquis desīgnatur, quę dū exterius inuestigat vitā proximi, sua intima nescit. Et curioli animus quanto est peritus alieni, tanto ignarus sui. Nec discrepant verba excusantis a significatione sui vitij: dū dicit: Eo probare illa. quia probatio ad cognitā solet pertinere. h ¶Vxorē du. quia multi nō propter fœcūditatē: sed ꝓpter desideria carnis vxores ducūt, ideo per rem illā carnis voluptas desīgnatur, propter quā ad cœnā dei fastidiosus venire recusat. ¶Tria genera hominū à magna cœna videntur excludi. Gētiles propter immoderatū affectū temporaliū, Iudæi qui christū respuētes iugū legis ceruicibꝰ suis imponūt, vbi sunt quinq̄ iuga decē verborū, vel quinq̄ libri veteris legis. Hæretici qui velut eua fœmineo affectu tētant rigorē fidei: & lubrica facilitate prolabentes, lenocinia falsi decoris affectant: inteq̄rata negligētes pulchritudinē veritatis. Ita q̄ post diuitū fastidia: cōuerte te dominus ad gentes. Introducit bonos & malos, vt bonos augeat, malorū affluctus in melius mutet. Inuitat pauperes ac debiles, cæcos & claudos, ostendens q̄ debilitas corporis nullū excludit à regno: rariusq̄ delinquat, cui desit illecebra peccandi: & citius ad dominū cōuertatur, qui nō habet in mundo vnde delectetur. i ¶Exi cito &c. Moraliter. Mittat ad plateas cū peccatores de lationibus vnde vocat ad angustā, que ducit ad vitā. Mittit ad vicos, cū illos vocat quos tēporaliū rerū coartat inopia. Mittit ad vias, cū illos vocat qui iam in quodā bonæ voluntatis tramite constituti sunt nullis cupiditatibus temporaliū occupati. Mittit ad sepes, cū eos vocat, qui culta ab incultis secernunt, & incursus arcent bestiarum. i. bona à malis distinguunt, & munimenta fidei aduersus diaboli tentamenta obtendunt. Cum de vicis & plateis vocat, iudæos significat qui tenere legem sub vbra C
na cōuersatione nouerant. Cū de vijs & sepibus vocat agrestem populū gētium significat. k ¶Factum est. Multos tales ex iudæis ad cœnā tuā collegimus: sed isti locū cōuiuij tui nō implēt. superest locus vbi gentiū numerositas suscipiatur. vnde subdit. l ¶Exi ī vias & sepes &c. Nota ꝙ ī
☞ hac ter

a ¶Ego sum panis viuus, qui de cælo descendit.

bit pānem in regno dei. At ipse di- a

a ¶O. Vere beati qui comedent sed dedit terrenis vel curiositati vel voluptatibus huius mundi nō comedent.

a b xit ei: Hōmo quidam fecit cœnam b
c magnā, & uocauit multos: Et misit d e

¶Ordinem prędicatorum. ¶In fine seculi.

seruum suum hora cœnę dicere in- f
uitatis, †ut uenirent: quia iam para
ta sunt omnia. Et cœperunt† simul

¶Qui venire noluerunt.

c omnes excusare. Primꝰ dixit ei: Vil g
a ¶Magno labore acquisiui, vel prœcio fidei, quam in deo habeo hęc recepi. b ¶Ab interna cōtēplatione.

Iām emi, & necesse habeo ēxire, & h
a ¶Totum studium ad eam applicate. b ¶Ora pro me, quia peccator sum.

d uidēre illam: Rogo te hābe me excu
e satum. Et alter dixit: Iuga boum e- h
mi quinq̄, & eo probare illa: Rogo
te habe me excusatum. Et alius di- i

a ¶Coniugium non reprehenditur, sed integritas ad maiorem honorem vocatur.

b xit: Vxōrem duxi, & ideo non pos- i
sum uenire. Et regressus seruꝰ nun- k
ciauit hęc domino suo. Tunc iratus
i paterfamilias, dixit seruo suo. Exi l m
cito in plateas & uicos ciuitatis, &

a ¶Qui in paupertate superbiunt. b ¶Qui suo iudicio apud se ultimi sunt. c ¶Qui lumen ingenij no habent. d ¶Qui rectos gressus non habent in opere.

pauperes ac debiles & cęcos & clau
a ¶Ordo prædicatorum.

dos introduc huc. Et ait seruus: Do k
mine factū est ut impasti, & adhuc n
l locus est. Et ait dominus seruo: Exi o
in uias & sepes, & cōpelle intrare, ut

¶Numero prædestinatorum fidelium, qui numerus in expletus non remanebit.

impleatur domꝰ mea. Dico autem p
¶Excusantium.

uobis, qđ nemo uirorū illorū qui
a ¶Et si per seram pœnitentiam aliquādo intrare quęrant. vnde dicitur sanus virginibus: Amen dico vobis, nescio vos, nemo ergo vocatus excuset se.

uocati sūt, gūstabit cœnam meam*.

Nicolaus de Lyra.

a ¶Atipē dixit ei: Hō qdā &c. Hic cōsequēter christus arguit eos de ingratitudine: qa iudæi præ cæteris gentibus fuerūt inuitati ad beatitudinē cælestē. primo per ꝓphetas, secūdò p ipsum christū eis prædicantē in pſona ꝓpria. tertio p apostolos: & tamē renuerūt venire p fidē: & ideo vocati sunt gentiles, †similiter sed'm q̄ dicit Act. xiij. b. Vobis oportebat primū loqui verbū dei. sed quoniā repellitis illud, & indignos vos iudicatis eternæ vitæ, ecce cōuertimur ad gētes. sic enim nobis præcepit deus. & hoc est qđ dicit nobis parabolicē. b ¶Homo qdā &c. i. Christꝰ verus homo & verꝰ deus. c ¶Fecit cœ. mag. i. statuit cælestē beatitudinē, quæ vocat cœna, eo ꝙ est refectio vltima. d ¶Et uoca. mul. qa vult oēs hoies saluos fieri. ſ. Tim. ij. b. e ¶Et misit ser. i. seruos accipiendo singulare ꝓ plurali. sicut Exo. viij. f. Venit musca grauissima. i. multitudo muscarū. f ¶Et cœperūt simul oēs ex. i. ꝓ mala opera se retrahere: & accipit hic oēs ꝓ maiori pte: qa pauci saluāt respectiue, vt dictū est ca. præce. g ¶Villam emi. &c. Hic notant superbi p dīuū villæ emptū, qa superbi volūt alijs dominari. h ¶Iuga boū. p hoc aūt intelligunt cupidi terrenis nimis intēti, finē suū ibi cōstituētes. i ¶Vxorē duxi. p hoc intelligūtur carnales & lasciui. Ad ista verò tria vitia reducunt oīa excludentia à beatitudine cælesti, sed'm qđ dicit Iohānes pria canonica. ij. c. Oē qđ est in mūdo, aut est cōcupiscētia carnis, aut cōcupiscētia oculorū, aut superbia vitæ. m ¶Exi cito &c. qa principes iudæorū & sacerdotes & legisperiti & maiores illi populi, ꝓpter sua peccata sunt dimissi à deo. Pauperes aūt & simplices & publicani illius populi sunt vocati, vt patet in apostolis & in pluribus alijs ex decursu euangelij. n ¶Et adhuc locus &c. qa nō solū de iudæis, sed etiā de gētibꝰ p diuersas ptes orbis multi sunt vocati ad fidē & ad glām, vt prędictū est, & hoc notat cū dr: o ¶Exi in uias &c. i. extra iudæā discurrēdo ad populum gētilē, sicut fecerūt apostoli, vt prędictū est. p ¶Dico autē uo. &c. Non est intelligēdum per hoc ꝙ nullus de iudeis sit saluatus, sed quia pauci cōparatiuē: Sicut cōi modo loquendi dicit: Nemo ē in ecclesia, ✣vel in foro

*Ille

D

*Multi ēm sunt vocati, pauci verò electi.

*b ¶Hō qui. Hō xps fecit magnū cōuiuiū, qñ instituit eucharistiæ sacramētū. d ¶Et uoca. Nā oēs catholici ad hoc gnāliter sunt vocati: sed illi vocati sunt spāliter: qb⁹ dat spālia dona, quasi ex spāli amicitia, vt pote donū corpal' decētię, vel donū tpalis abūdātię, vel mūdialis excellētię: qb⁹ debēt ad bonū vti, vt sint ad dictū cōuiuiū spāliter prępati. e ¶Et mi. ſ. prędicatorē euāgelicū. f ¶Et cœ. Excusatio ista ē indispositio volūtaria, qa corpe decētes frequēt ex hoc cadūt ī luxuriā, diuites ī auaritiā, excellētes ī supbiam. primi significāt p vxorē ducētes. sed'i p iuga boū emētes. tertij p villā ēptā vēdētes; & oēs isti ad cœnā dñicā sūt inepti. k ¶Tunc ira. cōtra cōtēptores suæ cęnę. l ¶Dixit ser. i. ꝓdicatori euāgelico. m ¶Exi ci. Per paupes itelligunt verē hūiles, q̄ sunt paupes spū, vt expōit Aug. Isti paupes spū. i. nō hītes inflātē spm. Per debiles, nihil sibi virtutis attribuētes. Per cæcos visū ab illicitis reprimētes. Per claudos: defectꝰ proprios cōsiderātes. Oēs isti sunt ad cœnam dominicam introducendi. n ¶Et adhuc locus est &c. Hoc dicitur, eo ꝙ ecclesia plures recipere semper est parata.

Moraliter

Matth. 5. a

A *Si quis venit

E hac tertia inuitatiõne nõ d'r inuita, sed cõpelle intrare. Qui i m̃ hu ius mundi aduersitatib⁹ fracti, ad dei amorẽ redeũt, atq; à p̃ntis vi te desideriis corriguñt, illi nõ nisi cõpulsi intrãt. Quidã aũt vocãt & cõtẽnũt, q donũ intellect⁹ accipiũt, sed opꝰ non implẽt. Quidã vocãt & veniũt, q acceptã itelligẽtiã opꝰ adiplẽt. ¶ Notandum qđ sicut pctõres fuerũt q venire nolue rũt, ita pctõres sũt q veniũt, sed supbi pec catores respuũt, hũiles eligũt. a ¶ Ibãt aũt. Turbę quę sequũt Iesum iter facien tem i Ierusalẽ, signãt eos q ad cœnã inui tati vel cõpulsi veniũt, & tota intentiõe Iesu imitanť, prœcedẽtem ad ęternę pacis visionẽ. Hos ergo istruit q sincero amo re patriã illã debeãt appetere, & ꝓ ea car nalis pietatis affectib⁹ renũciare. b ¶ Si q̃si ue. Simul & odisse & diligere possu m⁹: Vt & cognatiõe cõiũctos, ex diuino prœcepto diligamus: & q̃s aduersarios in via dei patimur, odiẽdo & fugiẽdo nesci am⁹. Et vt hoc odiũ nõ de affectiõe, sed de charitate videat ꝓcedere, addit: c ¶ Ad huc. Tũc bene animã odim⁹, cũ eius car nalibus desideriis nõ acq̃escim⁹, sed relu ctamur & frãgim⁹. Hoc odiũ qualiter ex hiberi debeat, subdit: d ¶ Et q baiu. Crux duob⁹ modis baiulatur: Cũ vel ꝓ abstinẽtiam caro afficit: Vel ꝓ cõpassio nẽ ꝓximi affligit' animꝰ. ¶ Et qui non. Ita debetis odisse, crucẽ baiulare, venire post me: q̃a ita cõsumabit ædificium, ꝓ qđ venit ad regnum. e ¶ Et ue. post. Aliquis em̃ carnẽ lacerat ꝓ inani gloria, vel ꝓximo carnaliter cõpatit, vt culpę fa ueat: hic crucem ferre videtur, sed deum nõ sequit: f ¶ Quis em̃. Postq̃ domi nus sequẽtib⁹ se in Ierusalem dedit subli mia prœcepta de cõtemptu mundi, & de abiectione corporis, supponit prœceptũ de pseuerãtia, ad quã necessaria est cũ hu militate patiẽtia. Et hoc per simile ædifi cantis. g ¶ Turrim ædifi. Quia subli mia prœcepta dedit, ædificandæ sublimi tatis comparationem subiũgit. h ¶ Cõ putat. Ille computat sumptꝰ, qui discer nit esse errogandam temporalem pecu niam, & cor auertendum à cupiditatib⁹ mundi, & animam præparandam cõtra aduersa mundi. i ¶ Omnes qui ui. Sicut ait Apostolus. Facti sumus specta culum mundo angelis & hominibus. Et in omni qđ agimus, considerare occul tos aduersarios debem⁹, q nostris opib⁹ insidianť: & nisi cõtra eos vigilemus, pa timur irrisores q̃s habem⁹ ad malũ sua sores. k ¶ Aut q̃s. Post similitudinem de turre ædificanda, supponit similitudinem maioris rei, de rege pugnaturo. In quo ostenditur, per implecionem præcedentium mandatorum, nullum ad gloriam posse pertingere, nisi sæueri iu dicis sententia temperetur per misericordiam. In conspectu enim dei omnis homo imperfectus. Ergo sicut in superiori præmedita tio erat necessaria, ad cauendum inimici derisionem, sic est & ad impetrandam iudicis misericordiam. l ¶ Si possit. Quasi cũ decem milibus occurrit deo, qui offert opera decem mandatorũ quæ exterius gessit: Sed deus quasi cum duplicato numero con trauenit, cum vix illum præparatum in solo opere, discutit simul de opere & cogitatiõe. Ec ideo dũ adhuc longè est ꝓ dilationẽ iu dicij. nos fragilitatis nr̃ę insufficientiam attẽdẽtes, ad ipetrãdam sæueri iudicis pacẽ debem⁹ prœmittere legationẽ lachrymarũ bo norũ operũ, piorũ affectuũ. m ¶ Sic ergo &c. Infert à prœmis sis similitudinib⁹. Qũqdẽ nõ bñ põt ędificare, q nõ cõputat sũpt⁹ nec securè

Nicolaus de Lyra

vel in foro, quãdo sũt ibi pauci. a ¶ Ibant autẽ. Posita con futatione ipœnitẽtiũ, hic cõsequẽter ponit instructio sequẽtium Christũ. & primò simplici verbo. scil'ò parabolico, ibi: Quis enim ex vo. &c. Circa primũ dicit. b ¶ Si q̃s uenit. i. vult venire per fidem credẽ

a ¶ Capię dulcedine prędicationis & miraculorum.
b ¶ discedente a domo conuiuij.

a Ibant autem turbę multę cum eo: b
b Et conuersus dixit ad illos: † Si q̃s
a ¶ Diligamus quod sunt, odio habeamus, q in dei itinere nobis obsistunt.
c uenit ad me, & non odit patrem su um & matrem & uxorem & filios & d
c fratres & sorores, adhuc autem & e
d animam suam, non potest meus esse f
d discipulus. † Et qui non baiulat cru
a ¶ Crux a cruciatu dicitur: quę semper est portanda, vt amor Christi ostendatur.
e cem suam & uenit post me, non po
f test meus esse discipulus. Quis enim g
a ¶ Per assumptam patientiam. b ¶ Humilitatis.
g ex uobis uolens turrim ædificare,
a ¶ Quiescent a tumultibus mundi.
b ¶ Omne quod agimus, prœuenire per studium consideration debemus.
h nonne prius sedens computat sum h i
a ¶ Terrenum ædificium, congregando expensas construitur, cęleste autem expensas dispergendo.
ptus, qui nec̃essarij sunt, si habeat ad ¶ Fidei.
k perficiendum: ne posq̃ posuerit fun k
a Non habens consummat onem operum quæ conuenit fidei.
damentum & non potuerit perficere l
a ¶ Maligni spiritus qui gratulantur de nostro defectu.
b ¶ Ideo debet sollicitus esse in ædificando, ne deficiens, derisionem ab inimico patiatur.
i † omnes qui † uident incipiant illude re ei dicẽtes: quia hic homo cœpit ędi ficare & non potuit consummare?
a ¶ Committere bellum cum deo, est intelligere aliquem se ex meritis iuste ab eo saluari.
k Aut quis rex iturus † cõmittere bel m
lum aduersus alium regem, † non n
l sedens prius † cogitat, si possit cum o
a ¶ Id est cũ intelligit se, ex quo non posse occurrere.
decem milibus occurrere ei qui cũ
uiginti milibus uenit † ad se? Alio
a ¶ Patienter expectante.
quin adhuc illo longe † agente, le p
m gationem mittens rogat ea quæ q
† pacis sunt. Sic ergo omnis ex

fidẽ credẽdo, sicut sunt seculares. vel statũ pfectiõis assumẽdo, ut q iusmodi sunt religiosi. c ¶ Et nõ odit. Hic accipit odiũ largo m quantũ ꝓpter perturbationẽ parẽtũ & amicorũ, nũ dimittit vo nire ad fidẽ catholicã, sicut patet de sctõ Christãto & multis alijs. Vel de seculo ad religionẽ. d ¶ Adhuc au. vitã corporalẽ cõtẽnẽdo propter deũ, paratum vitã suã exponere pro fide, casu necessitatis occurrente. e ¶ Non po. Discipulus autẽ Christi dupliciter potest intelligi. Vno modo generaliter sctm statũ cõmunẽ fideliũ: & ad hoc sufficit fides cũ obseruatiõe mãdatorum. Alio modo cũ hoc per obseruantiam cõsiliorũ. In vtroq; tñ statu requirit repũlio cõcupiscentiarũ carnaliũ: magis tñ in secundo modo discipulat⁹ q̃ primo, ideo sequitur: f ¶ Et qui nõ ba. per carnis macerationẽ & cõcupiscentiarũ repressionẽ. g ¶ Quis enim ex uo. Adducit hic cõsequẽter duas parabolas ad suum ꝓpositũ de aggressu statꝰ pfectionis: quia cõsistit in obseruãtia cõsiliorũ. Et primo ostẽdit quid requirit in tali aggressu. Secũdo quid in debito vsu, ibi: Bonũ est sal. Circa primũ dicit: Quis enim ex uo. i. aggredi perfectionẽ euangelicã h ¶ Nõne prius se. i. quietarus à tumultu passionũ deliberans. i ¶ Cõputat sumptꝰ. i. cõsiderat, si habeat illud qđ ad hoc requirit: qđ est prõptitudo adrelinquendũ oĩa propter deũ, vt patebit postea. k ¶ Ne postq̃ po. qđ cõsistit in obseruãtia mãdatorũ. l ¶ Et nõ poper. q̃a nõ habet promptitudinẽ animi ad relinquendũ oĩa. qđ est primũ in statu pfectionis acquirendæ. Talis fuit ille iuuenis de quo dicit Mat. xix. c. qui obseruauerat mãdata, cui dixit Christꝰ: Si vis pfectus esse, vade & vende oĩa quæ habes, & da pauperibus. Et sequitur ibi dẽ, ꝙ abijt tristis, eo ꝙ multas habebat H possessiones, quarũ amore fuit impedi tus à statu pfectionis: & ideo nõ habuit turrim sumptus ad perficiẽdũ turrim, cui⁹ po bilis fuerat fundamẽtũ. m ¶ Aut q̃s rex. Hic ponit' sctã parabola ad idẽ, cũ dicitur: Quis rex iturꝰ cõmittere bellũ. Hic accipitur rex, quicũq; vult aggredi pfectionis statũ: q̃a debet bene regere operationes & cogitationes suas, & habet cõmittere bellũ: ad rapiendũ sibi cęlestem regnũ, sctm ꝙ dicit Mat. xj. b. Regnũ cęlorũ vim patit, & violẽti rapiũt illud. n ¶ Si posi. cũ obseruantia decẽ mandatorũ: Sed q̃a nõ sufficit ad pfectionem statũ acquirẽdũ, vt prædictũ est: q̃a rex cælestis o ¶ Cũ viginti quia duplam obseruantiam exigit ab eo. s. mandatorũ & cõsiliorũ. ideo subditur. p ¶ Rogat ea. assentiendo regi cælesti in obseruantia consiliorũ, quæ incipit ab euangelica paupertate. Ideo concluditur. q ¶ Sic ergo omnis &c. Ex hac conclusione patet, ꝙ ista parabola & prædicens vadunt ad istam intentionẽ.

Bonum

x b ¶ Si quis ue. Grego. Home. xxv. Quasi per odium diligit, qui carnaliter sapiens dum praua nobis ingerit, non auditur. Et sic odiendi sunt, non solum domestici, sed etiam anima ꝓpria, dum pars sensibilis nobis ingerit inhonesta. c ¶ Et qui non baiulat &c. Chryso. Non vt trabem super humeros apponamus, sed vt semper Christi mortem præ oculis habeamus. g ¶ Quis enim ex uobis uolens &c. Turris hæc est ecclesia, quæ Canti. iij. b. dicitur turris Dauitica, quam ædificant boni doctores & prædicatores. Sumptus autem huius ædificationis sunt scripturarum sanctarum intelligentia: & exemplaris vitæ, quibus carentes sunt ad hoc ædificium impotentes. m ¶ Aut quis rex iturus committere &c. Rex veniens contra nos cum. xx. milibus est dominus noster Iesus Christus, veniens ad iudicium cum Angelis & potestatibus, cuius potestati resistere non valemus: & ideo dum adhuc est longè mittamus, ad eum legationem lachrymarum & bonorum operum, vt eum placare possimꝰ,

ꝛ nec securè pōt occurrere q nō ꝓmittit legationē, ergo nec meꝰ pōe
A esse discipulꝰ, qui nō renūciat oībꝰ: Hac igiē cō clusiōe ostēdit, ꝙ
Renūciare ædificare turrim, facere pacē cū fortiore, nihil aliud est q̄ꝫ esse di-
oībꝰ & reli sepulū Christi. Prēgare verò sumptꝰ vel mittere legationē ad fa
quere oīa ciendā pacē, nihil aliud est q̄ꝫ renūciare oībꝰ quę possidemꝰ. Hoc
discretin tamen distat inter renūciare oībꝰ & relin
quere oīa: q̄a renūciare cōuenit oībus q
ita licitè vtūt oībꝰ mūdanis quę possidēt
vt tamē mēte tēdāt ad æterna. Relinque-
re est tm̄ modo pfectorum, q oīa tpalia
posponūt & sol æternis ihiāt. a ¶ Bo-
nū. Verè q vult meꝰ esse discipulꝰ, opor
tet vt renūciet oībꝰ: q̄a ita erit bonū sal.
i. dignꝰ cōstitui i nūero apostolorum ad
condienda corda auditorū spūali sapiē-
tia. Si autē cōdimēto ỹ̄tatis semel illu-
minatus, iterū p amorē tpaliū ad aposta
siā redierit, q̄ alio doctore corriget, q dul
cedinē sapiētię quā gustauit, vl aduersis
territꝰ, vl psperis illectꝰ abiecit. b ¶ Ne
B q̄ iter. Sal sterilē facit terrā. Vñ ira vi-
ciorū destructas vrbes sale semiabat, ne
in eis germē orirēt. Ira apostoli destru-
ctio peccati regno, germē vitiorū cōpes-
cūt, Sal cibos cōdit, carnes siccat. Prędica
tio à vermibꝰ & putredine vitiorū illęsā
seruat suo creatori hūanā naturā. Si au-
tē si apostoli p q̄s alij cōdiēdi sūt, pspe
ris vt aduersis cesserit, p q̄s eis error ause
ret, cū eos deꝰ elegit tollere alijs? Nec i
te me. i ster. q̄ q retro vadit, nec ipse
fructū ferre, nec excolere valet, sed ejici
tur. Vñ vtilis exhortatio subdit: Qui
ha. au. audi. au.

GLOS. ORDI.

ERāt Quia non Cap. XV.
solū iustꝰ p ineritā peccare,
sed & peccator p solertiam
potest resipiscere: ꝙ electio-
nē istarum sal. cohors pœnitētiū itus ad
missi describit, q ad audiēdū ỹ̄bū dei p
pinantes nō solū ad colloquendū, sed e
tiā ad cōuersēdū recepti sūt. Vñ dedignā
tur Pharisęi, q̄ falsa iustitia nō cōpassio
nē sed dedignationē habet. Sed q̄ ęgri
erāt, ita vt se esse ęgros nescirēt, q̄ten quꝰ
erāt agnoscerēt, cęlestis medicꝰ padigma
obijcit, q̄ i eorū corde vulneris tumorē
premit, dicēs: d Quis ex uo. Didiceras
i lugioꝰ abnegare negligentiā, vitare
arrogāniā, deuotionē sumere, scłaribus
occupatiōibꝰ nō teneri, caduca nō prefer
re ppetuis. Sed q̄ fragilitas hūana firmū
neq̄t i tāto scłi lubrico tenere vestigiū. e
tiā aduersus errorē, remediū tbi medicꝰ demōstrat. s. iudex spem
venię nō negat. Vñ sāc? Lucas tres ex ordie pabolas ponit, ouis,
drachmę, filij. e ¶ Cētū o. q̄a cētenariꝰ nūer? pfect? est. Deꝰ cētū
ouiū, pfectū nūerū habuit, cū angelorū & hoim substātiā crea-
uit. sed vna perijt, q̄ hō pascua vitę peccādo dereliq̄t. ergo q̄a ra-
tional creaturę nūerꝰ pereūte hoie erat diminutꝰ, quærit in terra
hoiem vt sūma itegret. f ¶ Nōne di. q. d. murmuratis. q̄a pecca
tores recipio, sed ego nō veni nisi vt aberrātes colligā, sicut vnus
q̄sq; vīm aberrātē ouē reducere laborat. g ¶ Impo. i hu. Ouē
i hūeris posuit, q hūanā naturā suscipiēs, peccata nostra ipe por
tauit. Vñ hūeri Christi crucis brachia sūt, illic pctā nra deposuit, i
illa nobiꝫ patibuli ceruice reqeuit. h ¶ Et ue. Reparo h oie ad eę
lū redit pastor, ibi ągelorū choros iuenit. Qui amici, q̄a i stabilita
te iua volūtatē eꝰ cōmunę custodiūt, q̄ & vicini, q̄a claritate visi-
onis eꝰ fruūt. Et nota, ꝙ nō dicit: Cōgratulamī oui iuētę, sed mihi
quia gaudium

NICOLAVS DE LYRA.

a ¶ Bonū est sal. Oīso qd reqrit in pfectionis aggressu hic
cōsequēter ondit, q̄d reqrit i eꝰ debito vlu. s. discretio quę reqrit
i oībꝰ opib? bois, secūdū ꝙ dicit Apost. ad Ro. xij. a. Rōnabile ob
sequiū vīm. & hoc ē ꝙ dicit: Bonū. i. discretio, quę est cōdimētū
bonoꝝ operū, sicut sal ē cōdimētū ciborū. b ¶ Si autē sal. i.
discretio
discretin defuerit. c ¶ In quo cōdiēt? q̄a opꝰ bonū de genere C
insipidū est & inutile, si careat discretione. d ¶ Sed foras mit.
hoc est à pfectiōe cadet. vñ & In collationibꝰ patrū collatiōe sctā
Moysi abbatis declarat prōnes & exēpla, ꝙ illi qui ceciderunt à
statu pfectionis, hoc fuit cōiter ꝓpter defectū discretionis.

uobis, qui non † renunciat omnibus
quę possidet non potest meus esse
a discipulus. Bonum est sal. † Si autem a
a ¶ Quis medicabitur incantatori percusso a serpente.
sal quoq; † euanuerit, in quo condie-
a ¶ Quam suo infectu germinare prohiberet.
b tur? Neque in terrā, neque in c
a ¶ Agriculturæ profuturo, quia licet viuacibus glebis
immixtum, non fœtare semina frugum, sed extinguere semina solet. ¶ Quod non sint fœcundare.
b ¶ Ab vnitate ecclesiæ secernendus.
sterquilinium † utile est, sed foras
a ¶ Quibus verbum dei percipere possit.
† mittetur. Qui habet aures audien- d
a ¶ Obediendo & faciendo quod didicit.
di, audiat.

Cap. XV.

c
ERant autem appro
pinquantes ei Pu-
a ¶ Qui publica vestigia exigunt vel conducunt, & qui iuera seculi per negocia sectantur.
blicani & peccato-
a ¶ Dupliciter errant: quia & se iustos putant cum sint superbi, et illos reos cum tam peniteant.
res ut audirent illum. † Et murmu- f
rabant Pharisæi & Scribæ, dicentes: g
a ¶ Quod contrarius est legi quę hoc prohibet.
quia hic peccatores recipit, & man-
ducat cum illis. Et ait ad illos para- h
bolam istam, dicens: † Quis ex uo- i
bis homo qui habet cētum oues, & k
a ¶ Deus pastor, cuius nos omnes centesima portio sumus.
si perdiderit unam ex illis, nonne di- l
a ¶ Angelicam naturam in summa beatitudine existentem quasi rei iquit, dum seipsum exinaniuit.
b ¶ Id est in cælo, quod desertum est ab homine peccante.
mittit nonaginta nouem in desertum,
a ¶ Dum per prædicationem vocat.
& uadit ad illam quæ perierat, do- m
a ¶ Inuenit dum conuertitur aliquis.
nec inueniat illā? Et cū inuenerit eā,
imponit in humeros suos gaudens,
& ueniens domū conuocat amicos

piēdi. sed ò cautè nutriēdi. c. xvij. tertiò deuotè instruēdi. c. xviij. Diuisio
Pria i duas: q̄a priò describit doctorū receptio benigna. sed ò do
cet eorū satisfactio cōdigna. c. se. Circa primū ostēdit cōuersio pec
catorū, cū dicit: e ¶ Erant autē. ex ꝓposito emendationis vitę

¶ Vt audirent il. parati ei obedire. sed ò subdit iniusta mur-
muratio malignātiū, cū dicit: g ¶ Et murmu. Notantes Chri-
stū de mala vita, eo ꝙ talib? amicabilē se prębebat. & sequit Chri
sti responsio, cū dicit: h ¶ Ait ad il. In respōsione ostēdit, q̄d
peccatores redeūtes sūt dulciter recipiendi & ad hoc inducuntur
tres parabolæ, secunda incipit ibi: Aut quæ mulier. tertia ibi:
Homo quidam habuit duos filios. i ¶ Quis ex uo. homo.
Hic ponitur prima parabola de oue perdita & humeris pastoris
cum gaudio reportata. Et patet sententia ex dictis Matth. xviij. c.

c † Aut quę mulier.

Moraliter. e ¶ Erāt autē ap. e pub. Sequitur: i ¶ Quis Moraliter
ex uo. homo. Per hominē cētū oues habētē, significat prędēs
monasterio cētū religiosos habenti i clausiro. Quod desertū dici
tur, eo ꝙ asperitas vitę ibi seruat. Per nūerū etiā cētenariū itelligit
quilibet alꝰ nūerꝰ clausitaliū. nā in nouo & veteri Testamēto ire
quēter ponit determinatꝰ numerꝰ, p indetermiato. k ¶ Et si q-
di. p apostasiā. l ¶ Nōne. i. i obseruatione clausitali, vbi sunt in
tuto. m ¶ Et uadit ad illam quæ perierat. vt ad bonum re-
ducat. & gaudet non de illius errore, sed de bona reductione.

* Quàm supra

☞ quia gaudiū ei⁹ est vita nostra. a ¶Dico uobis.In nonaginta
E nouē,iustorū nūer⁹ intelligit:in vna oue pc̄ōrū. vñ alibi:Nō ve-
Mat.9.b. ni vo.iu.sed pec.Dicit ergo:Mai⁹ gau.erit in cæ.su.vno pec.pœ.
agē.q̄ su.no.no.iu.qui nō i.p.Quia vt q̄tidie experimur,q illicita
non cōmiserūt,in reb⁹ licitis læpe sibi visum p̄cēbt,ad cælestia an
xiè nō anhelāt.Et qa securi sunt,ad bona
agēda pigri remanent.Ecōtra autē pec
cator plerūq; facit.Maius ergo gaudiū
de eo q̄ de ſtāte iusto,vti dux in prælio,
plus eū militē diligit,q post fugā reuer-
sus hostē fortiter premit,quā eum q nū-
quā fugit,nec vnq̄ fortiter egit. Sed &
sunt q dā iusti,de qb⁹ tātū gaudiū est,vt
eis nullus pœnitens præponi possit: qui
& si non sint sibi malorū conscī, tñ lici
ta respuūt:in omnib⁹ se humiliāt.Quan
tum ergo gaudiū est,si humiliter plāgit
iust⁹:cū gaudiū sit,si qd⁹ malè gessit plan
git iniust⁹? b ¶Gaudium.Angeli.qa
rōnales,gaudēt de recōsiliato sibi homi
ne,q̄ incēdit nos ad probitatē,vt aga-
m⁹ qd⁹ illis gratū sit:q̄rū & affectare pa-
trociniū, & offensam timere debemus,
c ¶Quā sup.Si in nonaginta nouem
iustis q nō errauerūt nec indigēt pœnitē
tia,angeli intelligunt, mai⁹ videt impi-
os iustificare q̄ iustos creare & cōseruare
qa & si vtrūq; æq̄lis potētiæ, hic maio-
ris misericordiæ & maioris gaudñ.
F d ¶Aut quæ.Mulier.i. dei sapientia,
x.drachmas habuit,cū hoīes & angelos
ad imaginē suā creauit.Sed vnā pdidit,
cū hō à similitudine Creatoris recessit.
Sed dei sapientia lucernā ad quērēdū ac-
cendit,cū in carne apparuit: qa lucerna
est lux in testa.i.ꝓbū in carne.Qd⁹ vbi in-
ter hoīes claruit,domū euertit:qa cōsciē
tias hoīm de reatu suo pturbauit. & sic
drachma repiē,dū in hoīe similitudo cō
ditoris reparat. e ¶Habēs dra.Ange
lorū & hoīm naturā, quā ad æternitatē
domin⁹ cōsistere voluit,ad suā similitu-
dinē creauit.Decē ergo drachmas mulier
habuit,cū nouē ordinib⁹ āgelorū addit⁹
est hō,vt cōpleret decim⁹ electorū nūer⁹
Qui nec post culpā à creatore perīt:qa e-
um sapīa dei p carnē miraculis corruscās
ex lumine testq repauit. f ¶Cōuocat.
Amicę & vicinę supnę potestates, quę tā
tò deo iuxta sunt, q̄tò eū vicinius cōtemplāt. Quas vocat,dū per
exhibitionē gratię hoībus impētę ad amorem sui vehementi⁹ ac-
Triū pabo cēdit. ¶Tres pabolę non ociosè ꝓponunt.ouis,drachmę, filī:vt
larū ratio triplici remedio ꝓuocativulnera nostra curem⁹.Christus pastor
ouem reuehit,cuius peccata in suo corpore susceptt.Mulier.i.ec
clesia quasi mater drachmā reqrit,& suffragat.Deus pater recōci
liatū recipit & vestit.Eadem diuini operis misericordia,sed diuer
sa,p meritis nr̄is gratia.Ouis à pastore lapsa reuocatur, drachma
quę perierat iuenit:filī⁹ ad patrē,ꝓprijs vestigijs redit & à pre ho
norat.Ouis sum⁹,petam⁹ pascua.drachma sum⁹,habeam⁹ prēcio
um.filī sum⁹,festiem⁹ ad patrē. g Homo qdā.Duab⁹ prēmissis
parabolis,q̄tum ipe cū angelis gaudeat de pœnitētiū salute insi-
nuat. In hac tertia nō solū gaudiū ostēdit,sed etiā murmur inui-
dentiū reprehēdit. ¶Homo iste de⁹ pater,habuit duos filios.qa
autor & creator est duarū surpiū hūani generis.i.Iudęorū & Gē-
tiliū.Maior filī⁹,qui ī cultu vni⁹ dei pmāsit,Minor,q vsq; ad co-
Iohan.1.a. lēda idola deū deseruit.Substātia est oē qd⁹ viuim⁹,sapim⁹, cogi-
tamus,loquimur.Hęc de⁹ dedit æque oib⁹,vñ:Erat lux vera quę
illu.omnē &c.Huius ergo substātię portionē minor sibi petit da
ri,cū hō rōnalis suo sensu dilectat⁹,p liberū arbitriū se regere,&
à dominio creatoris quęsiuit exire. h ¶Et dixit.Sicut deus nō
habet alium à q̄ formet,à q̄ regat:sic iste vult sua potestate vti,vt
nullo formāte,nullo regēte viuat. i ¶Pater da. Dimidium
patrimoniū potentibus dat,nec est culpa pī⁹ qui dat adolescēto
ri.Nulla in regno dei infirma ætas,nec fides grauatur annis,nisi
ipse certè se iudicauerit inidoneū qui posit.Si iste non recessis-
set à patre,ipedimētū nesciisset ętatis,sed pegrè profectus merito
patrimoniū vastat, k ¶Et diuisit. Fidelib⁹ suę gratię,ꝓfectio
nem,quam deside-

& uicinos,dicens illis: † Congratu-
lamini mihi:quia inueni ouem me-
a am quæ perierat.Dico uobis,quòd
¶Vel coram angelis dei.
b ita gaudium erit in cælo super uno
¶Pœnitentiam agere,est perpetrata mala plangere
& plangenda non perpetrare.
c peccatore pœnitentiā agente,quàm a
super nonagintauouem iustis, qui
d non indigent pœnitentia. Aut quæ b
a ¶Drachma est nummus certæ quantitatis habens
imaginem regis.
e mulier habens drachmas decem, si c
perdiderit drachmam unam, non- d
ne accendit lucernam,& euertit do e
mum,& quærit diligenter donec in f
ueniat eam? Et cùm inuenerit,cōuo- t
cat amicas & uicinas, dicens: Con-
gratulamini mihi,quia inueni drach
mam quam perdiderā. Ita dico uo-
bis,gaudium erit coram angelis dei
super uno peccatore pœnitentiam
a ¶Hæc parabola de Iudæo & Gentili. Generaliter
autem de pœnitente & iusto, vel qui sibi iustus acci-
pi potest.
g agente. Ait autem: Hōmo quidam g
h habuit duos filios, & dixit adolesce- h i
i tior ex illis patri: Pater, da mihi k
portionem substantiæ quæ † me con
k tingit. Et diuisit illis substantiam. l
l Et non post multos dies, congrega
m tis omnibus adolescētior filius pere- m
¶Vsq; ad obliuionem dei.
grè profectus est in regionem lōgin
a ¶Luxuria consumit omnia bona naturæ.
quam,& ibi dissipauit substantiam n
suam uiuendo luxuriosè. Et postq̄ o

nē quā desiderabāt ipertiēdo:infidelib⁹ ꝓ naturalibus solum in G
genñ,q̄ cōcti erant,beneficiū cōcedēdo. l Non post. Non mul
tò post institutionē humani generis placuit animę liberū arbitriū
um ferre secū,quasi quādā potentiā naturę,suę,& deserere eū à q̄
cōdita est,cōfidēs virib⁹ suis.Et has vires tātò citius consummat
quātò datorē deserit.Hæc est prodiga vi
ta,quæ amat fūdere & spaciari i pompis
exteriorib⁹ relinquēs eū q sibi est iterior ¶Cōpa
m ¶Peregre ꝓfe.Non locum mutan. de
do,sed animum.Quantò quis in prauo
☞opere,plus

Nicolaus de Lyra

↷b ¶Aut quæ.Hic ponitur secūda
parabola de drachma perdita & reinuē-
ta.Vbi dicit: Quæ mu.ha.drach.de.
Mulier ista est sapientia diuina habēs no
uem ordines angelorū, quasi drachmas
nouem.& decima drachma est hūana na
tura ad imaginē dei facta: & ideo capax
ipsi⁹ p cognitionē & amorē: Ista drach-
ma decima fuit pdita p pcā primorum
parētū. d ¶Nōne ac. Lucerna est lu-
mē in testa,qa diuina sapientia lumē dei ꝓ
tatis accēdit in testa nr̄æ mortalitatis ad
quęrēdū naturā humanā pditā,& redu-
cēdā eā ad beatitudinē. ¶Et euer. Ista
dom⁹ est synagoga quę fuit euersa vt nō
ueniret natura hūana. f ¶Et cū inue.
i.angelorum societates, quę cōgaudent
de peccatorib⁹ ad deū cōuersis,secūdum
qd⁹ dictū est in parabola prędicti,& er
hoc iterū cōcludit: Ita dico vobis gaudi-
um erit &c. g ¶Homo qdā.Hic po-
nit tertia pabola de filio ꝓdigo,ꝓ quem
designat populꝰ Gētilis,q erat subditus
peccatis,vel etiā q̄cūq; pctōr singularis.
Dicit ergo:Homo qdā.i.ipse de⁹ p no
bis hūanat⁹. h ¶Habuit duo.i.duos
ppłos.ſ.Iudaicū & Gētilē,vł duos filios. ↷mihi co
i.iustos & pctōres:qa pctores sūt filij dei ↷tis, ut a
inq̄tū sūt ad ei⁹ imaginē, licet nō simꝭ ↷pergite
lij dei p gratiā. i ¶Et dixit.i. Gētilis
ppłs.vñ & ppłs Iudaic⁹ vocat filius dei
priogenit⁹.Exo.iiij.e.Fili⁹ me⁹ priogeni
t⁹ Israel.Vel pctōr q dicit iuuenis mori-
b⁹,& iō dicit adolescētior fili⁹. l ¶Et di
ui.qa dona dei hoib⁹ largiūt,licet diuer
simode. m ¶Adolesc.p multiplicatio
nē pctōrū elongādo se à deo prē & à ęple
sti ciuitate. n ¶Et ibi dissi.sub.su.quia per peccata mortalia
tollūt bona grę,& & peiorāt bōa naturę, o ¶Viuē.luxuria spi-
rituali,quę ē idololatria q̄tū ad Gētilē, ppłm,& luxuria corpali
nō solū q̄tū ad Gētilē,sed etiā q̄tū ad pctōrē iformē fidē habētē.
↷Facta est a

✠a ¶Quàm super nonagintanouem iustis qui non in-
Non quia plus diligat illum:sed quia specialem rationem gaudē Moralitas
di habet de reductione eius,quàm non habet de non erantibus,
tamen non errantes semper sunt plus diligendi cæteris paribus.
b ¶Aut quæ Per hanc mulierem potest intelligi prioriſſa vel
abatiſſa,habens moniales in quocūq; numero ratione prædictā.
c ¶Si pdi.drach.intra domum per infamiam. d ¶Nonne
accē.lu.quia debet diligenter inquirere veritatē quātū ad facti
& circūstantias:& si inuenerit illā monialē innocentem vel ver-
citer pœnitētē,debet gaudere cū vicinis suis.i.cū monialib⁹ alię.
g ¶Homo qdā.Homo ille Chriū⁹ est,cius autē filij sūt omnes
christiani p eius baptismū regenerati,quorū tamē alij sūt iusti,&
alij pctōres. i ¶Et dixit a.Per quem significatur quilibet pec
cator,quia iuuenis est moribus. k ¶Pater da mihi portionē
substantiæ quæ me con.Per hoc significat,qd⁹ pctōr recedit à
dei patris lege,vt agat,p libito voluntatis suę l ¶Et diuisit il
lis sub.quia deus dimittit quēlibet agere secūdū arbitrij libertā
tem. m ¶Adolescentior fi.pegre.,pfectus est.per multiplie
cationē pctī elongās se à pīa cęlesti,iō subdit. n ¶Et ibi dissi
pauit substt.suā.bona gratuita perdendo, & naturalia peiorān
do. o ¶Et postquam consummasset omnia.facta est &c.
Nam in regione peccati sit magnus defectus pabuli diuini.
✠Et ipse cœpit

ope plus delinquit, tãto ab eo gratia lõgius recedit. Quid lõgius A q̃ a deo recedere? Quia a deo recedit, exul est patriæ, cuius mundi. Regio longinqua ẽ vmbra mortis. a ¶ Et ipse cœpit. quia nihil satis est, pdigæ voluptati, qa voluptas sẽper habet famẽ sui. Meritò ergo eget, q thesauros sapiæ, diuitiarũq; cælestium altitudinem reliquit. b ¶ Vui ciuiũ. Vnus ciuiũ ille est qui concupiscentijs terrenis meritò prauitatis suę prępositꝰ princeps mũdi vocat. Qui in villam mittit, quia cupiditati mũdialis substãtię subiugat. Porcos pascit, cũ ea quib⁹ imũdi spiritus gaudent, opatur. c ¶ Vt pasce por. Porcus immũdũ animal, qd̃ sordibus delectat, sic diabol⁹ q in idolis cruore pecudũ pascit, & morte ipsi⁹ hominis. Misit ergo in villam i. suũ fecit famulũ, vt pasceret porcos, immolãs ei animã suã, d ¶ Et cupiebat. Cibus dęmonũ est ebrietas, fornicatio & huiusmodi, quę blãda sũt & ad sui vsũ prouocãt. Neq; alia cura est luxuriosis, nisi vt vẽtrem suũ impleãt, quorũ de⁹ vẽter est. Sed eis nõ potest saturari, qa voluptas semp habet fames sui. Vel lihquę, cib⁹ dęmonũ sũt carmina poetarũ & doctrinę seculares, steri li suauitate resonãtes, quæ cũ delectent, in eis nihil est qd̃ ad vitã gũneat; sed est sonitꝰ & strepitꝰ verborũ, nulla refectio vbi studiosi eorũ famę veritatis & ỹtutũ pereãt. e Et, iõ: nemo. qui aliqd̃ soli dũ & rectũ quęrebat. Vñ iste iam ab eis quę sorisec⁹ illicũt & seducũt, i cõscięcię interiora reducere faciens intentionem suã dicit: Quãti mer. ¶ Nemo il. da. qa diabol⁹ cũ aliquę suũ facit, vtrã ad vitiorũ abũdãtiã nõ ꝓcurat, sciẽs esse iã B mortuũ. f ¶ Quãti mer. Qui futuræ mercedis intuitu digna opari satagunt, q̃dianis supnę gratiæ reficiũt alimẽtis. Sed fame perit, qui extra domũ patris. i. sine fide viuẽs, vitã beatã i inani philosophia inqrit. g ¶ Pater pec. Et li de⁹ omnia nouit, vocem tñ expectat cõfessiõis Sine ꝓculo ꝓdas qd̃ scis iã esse cognitũ habes causã vt ꝓ te interueniat Christus nec ꝓ te gratis mortuꝰ sit: habet & causã ignoscẽdi pr̃, qa qd̃ vult filꝰ, vult & pr̃. Pater pec. i cæ. co. Peccato animę cęlestia significant dona sãctispũs imminuta b ¶ Fac me si. Ad filij affectũ q omnia quę pr̃s sũt sua esse nõ ambigit, aspirare non pręsumit, sed mercenarij statũ iam ꝓ mercede seruiturus desiderat: sed nec hũc etiã nisi pẽna dignatione se ꝓmereri posse testat. ¶ Ambro. Distat iter seruũ mercenariũ & filiũ. Seruꝰ est qui timore pœnæ pũtis vel futurę temperat à vitijs. Mercẽnarius est q spe & desiderio regni cęlorũ. Filius est q amore ipsi⁹ boni & virtutum succensus, q̃d quid est eis cõtrarium toto odio detestatur. Vnde ꝓ digus cum in se reuersus famis supplicia formidaret, iam seruus factus: statim mercennarij iam de mercede cogitãs cupiebat. Sed pater occurrens non contentus minora concedere, vtroque gradu citius transcurso, pristinæ filiorum dignitati restituit, nec iam de mercede conductoris, sed de hereditate facit cogitare parẽtis. Vnde iste non addit quod dispoſuerat se dicturum: Fac me sicut vnum de mercennarijs tuis, cum panem non haberet, vel mercennarius esse cupiebat, quod post osculum patris generosissimè dedignatur. i ¶ Cum autem ad huc longe esset ui dit illum pater ipsius. &c. Antequãm intelligeret deum, sed tamẽ cum iam pie eum quæreret, tamen nondum dignus operibus reduci. per verbum incarnatum anticipat filij reditum. Ante ad terras venit quàm ille ad domum confessionis, ipsum verbum non deserens, sed in verbo vsque ad peregrinationem nostram condescendens. Brachium id est filium in amplexum reuertentis humiliauit. Pater super filij collum cecidit, dum leue iugum suę dilectionis sibi imposuit, & osculatus est eum, vt ostenderetur qd̃ alibi dicit: Osculet me osculo oris sui. Rediẽs osculũ charitatis ꝑ̃ accipit, dum ꝓ gratiã certificatur de indulgentia

☞ Cito profere

a ¶ Ornamenta naturę. b ¶ Bonorum operum atq; virtutum. ¶ verbi dei. nam indigentia verbi veritatis eũ in oblitione creatoris.

omniã † consummasset, facta est fa- a
a ¶ Omnis locus absẽte patre penurie est.
mes ualida in rẽgione illa, & ipse cœ- b
¶ Sponte. ¶ Iam illaqueatus.
pit egere. Et abijt & adhæsit uni c
ciuium regionis illius: & misit illũ d
in uillam suam., ut pasceret porcos. e
Et cupiebat implere uentrem suum f
¶ Siliqua genus leguminis, sonoris follibus & vacuis, quod ventrem magis onerat q̃ reficit.
de siliquis quas porci manducabant & nemo illi dabat† In se autẽ g
¶ Bene in se reuertitur, quia a se recesserat.
a ¶ Id est quãt ex Iudæis ob prę sentia bona tãtum legem custodiãt, nõ ex dilectione.
reuersus dixit: † Quãti mercena- h
rij in domo patris mei abundant i
a ¶ In idolatria omni veritati destituor.
panibus: ego autem hic famẽ pereo. m
a ¶ Quia me tacere cognoui.
b ¶ Qui longe recesserat, ad patrem qui sub principe pecorum miserabili egestate tabesco. n
Sũrgam & ibõ ad patrẽ meũ, & di- o p
a ¶ Coram angelicis spiritibus, sanctisq; animabꝰ, in quibus deus sedet.
cam illi: Pater, peccaui in cælũm & q
coram te: & † iam non sum dignꝰ uo- r
cari filius tuus: fac me sicut unum
a ¶ Sicut deliberauit ita implet.
de mercennarijs tuis. Et sũrgens s
a ¶ In ecclesia constituta, Vbi iam peccatorum fructuosa possit esse confessio
uenit ad patrem suum. Cũm aũt ad q
a ¶ Ante oculos haberi non nisi qui diligantur dici solent, impios enim & superbos deꝰ non videre dicitur.
huc longè † esset, ũidit illum pater r
a ¶ Dum pro homine reducendo verbum in carne missit.
ipsius & misericordia mõtus est: & s
¶ Ne quis impediat venientem. ¶ In occursu pręsentia in amplexu clementia.
accurrens cecidit super collum eius,
a ¶ In ecclesia constituta incipit peccatum confiteri.
& osculatus est eum. Dixitq; ei
a ¶ Quia cælestem Ierusalem reliqui.
filius: Pater, peccaui in cælũm &

a ¶ Facta est fames ualí. Per defectum verbi diuini & sacræ scripturæ: qa gẽtilibus nõ est data lex vetꝰ, neq; oracula prophetarũ: sed m illud Pſ. cxlvij. b. Non fecit taliter oi nationi: & iudicia sua nõ manifestauit eis. Peccatoribꝰ etiã iudæis in tali statu lex & ꝓphetæ nõ valebãt ad salutẽ. lõ subdit: b ¶ Et ipse cœpit egere. spũalibus bonis. c ¶ Et abijt. s. a diabolo, q est ciuis in regiõe vmbræ mortis. d ¶ Et misit il. i. occupauit eum circa cupiditatẽ mundanã: cuius villæ diabolus dicit dñs, Iohã. xviij. d., Venit princeps mũdi hui⁹, & in me nõ habet quidq̃. e ¶ Vt pasce. i. vitia quę fœtida sunt & immunda. vnde. j. Timot. vj. b. Radix omnium malorũ est cupiditas. quia sicut radix ministrat nutrimẽtũ oibus ramis arboris, sic abundãtia tẽporaliũ circa quã versat mũdana cupiditas, administrat materiã & fomẽtum oibus vitijs. f ¶ Et cupie. &c. quia intẽtus cõgregationi tẽporaliũ, quærit in talib⁹ sufficientiã, intendens eã habere in talia. sed nõ assequit intẽtũ: qa talia nõ minuunt cupiditatẽ, sed magis eã augent. Quanto ẽm aliqs plꝰ habet de bonis tẽporalib⁹, tãto plꝰ ad habẽda maiora anhelat, secũdũ qd̃ dicit beatus Greg. Et hoc de cõi cursu ac cidere videmus, & ideo bene subdit: g ¶ Et nemo illi dabat. Qua non assequit qd̃ itẽdebat. Et qa cõsideratio huius defectus inducit aliqñ ad pœnitẽtiã. Ideo subdit: h ¶ In se au. Homo enim peccando extra se egreditur, qa limites rectæ rõnis trãsgreditur, & iõ pœnitẽdo ad se reuertit. i ¶ Quãti mercẽnarij. i. seruiẽtes pro mercede æterna. k ¶ In domo pa. id est in ecclesia seu congregatione iustorum. l ¶ Abundãt pani. s. pane sacræ scripturæ per eruditionẽ, & pane eucharistię ꝓ sacramẽti receptionẽ. m ¶ Ego autẽ hic fame pereo. qa si ad populũ gentilẽ referat hoc dictũ: patet, q̃ ei talia nõ administrant. Si aũt ad catholicũ peccatorẽ: patet q̃ talia nõ ꝓficiunt homini, q̃diu manet in mortali pctõ. n ¶ Surgã. per infidelitatis vel peccati derelictionem. o ¶ Et ibo ad patrem meũ. per vitæ melioratiõnem. p ¶ Et dicã ei: Pater peccaui &c. Per verã fidei cõfessionẽ, q̃tũ ad populũ gentilem, secũdũ illud Ro. x. b. Corde creditur ad iustitiã; ore aũt cõfessio fit ad salutem. q̃tum ad catholicũ peccatorẽ per integram peccatorũ contritionem & purã cõfessionem. q ¶ Cũ autem adhuc longè esset. i. motus ad pœnitendũ, non tamen perfectè cõtritus, ad quam requirit gratia diuina pręueniẽs. Ideo subditur: r ¶ Vidit illum pa. Oculo clementiæ. Sequitur:

✠ Dixit autem

x b ¶ Et ipse cœpit egere. Nam existẽs in mortali peccato fit egens omni spũali bono. c ¶ Et adhæsit uni ciuium &c. i. diabolo, qui ciuis est in regione vmbræ mortis. d ¶ Et misit illum in uillã suam. id est in peccatorũ societatem, in qua dñatur sicut in ꝓpria villa. e ¶ Vt pasceret porcos. id est immũdiciæ peccata. f ¶ Et cupiebat implere uentrẽ. de cibo porcorũ, qui est carnalitas. g ¶ Et nemo illi dabat. quia nullus vtens ratione concedit carnaliter viuere. h ¶ In se autem reuersus. i. ad propriam conscientiã per rationis dictamen: ã qua recesserat sequendo sensualitatem. i ¶ Dixit: Quanti mer. id ẽ deo seruientes. l ¶ Abundant pa. verbi diuini & eucharistiæ sacramenti. m ¶ Eo autem hic fame pe. priuatus omni bono. n ¶ Surgã. de luto culpæ. o ¶ Et ibo ad patrẽ. per conatũ operãdi bñ. p ¶ Et dicã ei &c. recognoscendo culpam & petẽdo veniã. q ¶ Cũ autẽ adhuc lõgè esset. i. attritus & non perfectè cõtritus, ad qd̃ requiritur gratia dei prevenięs. Ideo subdit: r ¶ Vidit illum pater ipsius. oculo clementiæ. s ¶ Et accurrens cecidit super col. In signum reconciliationis perfectæ.

Moraliter

†ipse autẽ
†Quot
†posthac

Ea ¶Cito ꝓferte sto.pri.Stola prima, vestis innocētiæ, in qua primus hō cōdit', sed post culpā se nudū nouit, & pellicium .i.
Gen.3.d. mortale sūpsit indu mētū. b ¶Anu.i.signaculū fidei, q̄ signāt ꝓmissa in cordibus credētiū. c ¶In ma.i.opatione, vt p opa fi
des clarescat, & pfidē opera firmentur. d ¶Et calciamēta .i.
exempla priorū munite in officio prędi
candi, vt & opus ornet bene viuēdo, &
cursus ad æterna prꝑparādo. ¶Et ca l-
ciamen. Ne coluber iuadat, vt sup scor
Isa.52.d. piones eat, vt ei cōueniat: Quā specios
pedes euan. Perdiderat em dignitatem
Rom.10.c. sponsi, & nudis pedibus Pascha celebra
re nō poterat. e ¶Adducite ui.præ-
dicate Christū & mortē eius insinuate,
Rom.10.c. vt & corde credat, occisū imitādo, & ore
ꝓcipiat passiōis sacrm ad emandatio-
nē. f ¶Et cœ. Nō solū filius ꝓ q̄ vitu
lus occisus est, reficit: sed & pr & serui ei'
qa refectio dei & sactorū est salus pecca
torū. Et nota, qd' post datā stolā, ē nullū
calciamētū, vitul' imolat: qa nisi qs spē
primæ immortalitatis induerit, nisi anu
✠illum lo fidei opa præmunierit, nisi ipsā fidem
cōfitendo prædicauerit, cælestibus non
† imolate macta re. poterit interesse scris. g ¶Erat autē fi.
Filius .i. ppls Israel, qui nec ad colenda
†lętemur idola elongauerat: Nec in domo erat,
qa interiora legis nō penetrabat, sed sā
su cōtentus, terrena operās, terrena ex-
pectās. Hic est qui agrū emit, & quinq;
5.14.d, iuga boū, legis onere pressus, terrenis se
sib' fruit, & vxorem duxit, i affectu car-
nis. h ¶Et cū ue. Appropinquat filius
domū, cū aliqs in ppō illo spūaliter le-
gē intelligēs, labores seruilis opis impro
bat, & ecclesiæ libertatem cōsiderat. Au-
F dit symphoniā & chorum .i. spū plenos
†choros vocibus consonis euangeliū prædicare.
Vocat vnum de seruis, cū sumit ad legē-
dū aliquē de ꝓphetis. Et eū interrogat, dū
in eo scrutat quę sint hæc festa ecclesię, in
quib' se esse nō videt. i ¶Audi. Sym-
phonia est diuersārū ætatū & virtutum,
velut variarū chordarum indiscreta con
Actu.4.f. cordia. Vñ: Multitudinis credentium
erat cor vnum & anima vna. k ¶Inter-
rogauit. Et nunc quærit Israel cur deus
lætetur in assumptione gentium: & pro
pter inuidiam nescit patris voluntatem
& foris stat, quamuis per præcones roge
tur. l ¶Indignat'. Indignabāt Iudæi
& cōquerebāt, qa Iesus cū Gētib' epula
ret. Et adhuc de Gētiū salute indignant,
nec volūt introire. Sed cū plenitudo Gē
Rom.11.c tiū itroierit, egrediet pr ad rogādū Isr',
quādo manifesta erit vocatio Iudæorum. m ¶Ecce tot an-
Hiero. Iusticiam legis secutus, iusticiæ dei non est subiectus. Quę
enim maior est iusticia dei quā ignoscere pœnitētibus? n ¶Mā-
datum tuū. Quasi non sit præterire, saluti alterius inuidere, vel
Psal.88.e. de iustitia se iactare. Nunquam prꝑteriui, conuersatus sine quæ
rela. Vel iactantia est, non veritas, cui pater non consentit, sed a-
lia ratione compescit: Mecum es, lege qua stringeris, non quin
Math.7.c. peccauerit, sed quia deus castigando semper retraxit. Vnde Si de
relinquerint filij eius legem meam, & in iudi. meis non am. &c.
Visitabo &c. Nec mirum si patri mentitur, qui fratri inuidet: cū
& in iudicio impudētius mētientur: Nonne in no. tuo dæ. e. Nū-
quam dedisti mihi &c. Nullius sanguis prophetæ vel sacerdotis
à Romano imperio nos liberauit: & pro Gentibus gloriosus san-
guis fundit'. Cum amicis epulatur patre absente, quia sęp in agro
i .in fine seculi hœdū .i. Antichristum immolabit. Et cum amicis
Psal.73.c. dęmōib' saturabit', Vñ dicit: Tu cōfregisti capita drac. de. e. es. po.
☞æthio. in no

Nicolaus de Lyra.

a ¶Dixit autē .i. ad apl̄os & ecclesię ministros qb' prꝑcepit prędicare, nō solū Iudæis, sed etiā Gētilib,: & etiā non solū iustis, sed etiā peccatorib'. b ¶Cito ꝓferte .i. ꝓferendā innocētiā & re-
stur ūdam nunciate verē conuertis & pœnitentibus. c ¶Et da
te anulum

a ¶Qui te deserto idola colui. b ¶Cupit per gra
tiam fieri, quod fatetur indignū se esse per meritum.

cōram te. Iām non sum dignus uo-
a ¶Pater ex natura, ex
substantia, quam aliquando dedit. non ergo pater iustus tm
cari filius tuus. Dixit autem pāter a
a ¶Coadiutores in excolenda vinea.
b ¶Certificate de hęreditate immortalitatis habenda.
c ¶Id est vestem spiritussancti.
a ad seruōs suos: Citō proferte stolā b
primam, & induite illum & date c
a ¶Id est signaculum similitudinis Christi, & ex-
pressionem veritatis. b ¶Id est operibus.
b anulum in manu eius, & calciamen d
a ¶Christus vitulus signatus, omni spiri
tuali virtute opimus, vt pro totius mundi salute sufficiat
d e ta in pedes eius, & adducite uitulum e
a ¶Semper Christus credentibus immolatur.
¶Gaudium est coram deo super vno peccatore pœnitente
tiam agente.
✠saginatum, & † occidite. † Et man- f
ducemus & †epulemur: quia hic fi- g
a ¶Per infidelitatem. b ¶Per fidem.
lius meus mortuus erat, & reuixit: h
a ¶Recedendo a consortio iustorum.
b ¶Redditus matri ecclesię. c ¶Hoc in primi
tiua ecclesia: sed epulę huius festiuitatis tam dilatata ec
clesia, in orbe terrarum celebrantur.
perierat, & inuentus est. Et cœp i
g runt epulari. Erat autem filius eius k
a ¶Id est in terrenis operibus. i. longe a consilio patris.
h senior in agrō. Et cum ueniret & ap l
i propinquaret domui, audiuit sym- m
a ¶Symphonia est collatio quorumcumq; sonorum & cho
rus vocum.
phoniam & † chorum, & uocauit n
k unum de seruis, & interrogauit, quę
¶Propheticus sermo.
hęc essent. Ille q; dixit illi: Frater tuus
a ¶Ab extremis terrę vnde maior exultatio ¶Vnde:
Cāta te deo canticū nouum: quia laus eius ab extremis terrę
uēnit, & occidit pāter tuus uitulū sa-
l ginatū, quia saluū illum recepit. † In o
dignatus est autem, & nolebat intro
¶Etiam hunc bonus pater saluare cupit.
ire. Pater ergo illius egressus † cœ- p
pit rogare illum. At ille respondēs q
m dixit patri suo: Ecce tot annis seruio
¶Quod est de vno deo' colendo.
n tibi, & nunq̄ mandatum tuū prꝑter r
te anulum in ma. eius .i. prædicate dandum anulum fidei per G
charitatem operantis. d ¶Et calciamenta in pe. i. sanctorum
prꝑcedentium exempla: quia calciamenta fiunt de pellib' animā
lium mortuorū. e ¶Et adducite ui. i. sacramentum eucharis-
stiæ fidelibus administrate, in quo immolatur Christus, qui est vi
tulus saginatus propter gratiæ pingue-
dinem. f ¶Et manducemus. quia
in primitiua ecclesia non solum ministri
ecclesiæ sumebant hoc sacramentū: sed
etiā totus populus quotidie, vt habetur
Act.ij.f. Et adhuc semel in anno quilibet
Christianus tenetur refici hoc sacramen-
to. Reficitur etiā quotidie, quia sacerdo-
tes nō solū sumunt hoc sacramentū pro
se, sed etiā pro populo. g ¶Quia hic
filius meus mor. erat. morte culpæ.
h ¶Et reuixit. vita gratiæ. k ¶Erat
autē filius eius senior in agro. qa iu-
daicus populus in cultu vni' dei erat oc
cupatus. l ¶Et cum. scilicet ecclesiæ.
m ¶Audi symphoniam & chorū.
quia cum spiritussanctus descendisset su-
per apostolos alioscq; discipulos in die pē
tecostes, cœperunt laudare deum varijs
linguis, vt habetur Act.ij.a. Et tunc iu-
dæi qui erant in Ierusalem audientes vo †ꝓ-
ces eorum admirari sunt: & cœperūt q̄ quibus
rere vnde esset tanta gratia & exultatio, dum
ideo subditur: n ¶Et uocauit unū
de ser. & interro. quid hæc essent. qa
Petrus pro alijs respondit ostendens q
erat ex dono spiritussancti: quod iustifi-
cat venientes ad fidem' catholicam, siue
sint Iudæi, siue sint gentiles. vnde & simi
lis gratia spiritussancti data fuit gentilib'
credentibus, sicut et discipulis Christi in
die pentecostes data fuerat. vt habetur
Act.x. de Cornelio & alijs gētilibus qui
erant cum eo. o ¶Indignatus nole-
bat introire: quia Iudæi etiam ad fidem
cōuersi, fuerunt admirati q̄ gētiles quos
prius despexerant æquarentur eis in gra
tia dei, vt habetur Act.x.g. Vnde cum
Petrus redisset Ierusalem, illi qui erant
conuersi ad fidem catholicam de Iudæi-
mo, disceptabant aduersus illum, eo q̄ †Hiero
communicauerat cum illis', vt habetur
Act.xj.a. p ¶Pater ergo illius &c.
cœpit rogare illum. quia deus per apo †ꝓpria
stolos, & specialiter per Paulum ostēdit adhuc
rationabiliter & per scripturas, q̄ erant tur
gentiles non contemnendi, sed gaudēn-
ter ad communionem fidelium recipien
di. q ¶Ecce tot annis seruio tibi:
sub lege moysi. r ¶Et nunquam
mandatum tuum prꝑteriui. scilicet mandatum de cultu vni'
dei. Licet enim multi de iudæis fuerant idololatræ, tn aliqui fem
per remanserūt in fide & cultu vniusdei: & illi possunt dici popu
lus Iudaic', sicut & frequenter pars nominatur nomine totius.

c-↓ Et nunq̄

✠a ¶Dixit autem pater ad seruos suos. Id est ecclesiæ mi- Moralit
nistros, quibus Christus prꝑcepit benignè recipere pœnitentes
& confitentes. b ¶Cito proferte stolam primam &c. ad-
ministrando sibi ecclesiæ sacramenta, vt sicut prius spiritualiter
ter adornetur. e ¶Et adducite uitulum saginatum. .i. cui
charistiæ sacramentum, Christum continens immolatum.
i ¶Et cœperunt epulari &c. quia peccator verē pœnitens
de peccatis ad mensam Christi recipitur cum alijs Christianis.
k ¶Erat autem filius eius &c. Per quem significatur Chri-
stianus perseuerans in iustitia, remisse tamen operando. & talis
aliquando miratur, q̄ deus magis respicit peccatorem conuer-
sum: dando ei virtutem fortius operandi. sicut dedit sancto
Bonifacio martyri. Et talis admiratio indignatio dici potest
largè loquendo: quia parabola quæ est quędam similitudo, non
semper currit omni modo. Pater autem amouet hanc admira-
tionem seu indignationem, quando deus per se vel per alium
ostendit iusto, q̄ quicquid operatur, iuste fit, licet hominibus ali
quando aliter videatur.

A Aethio.i.nolentib⁹ cõuerti,dediſti eũ in quo delectent. ¶ Occidi
ſti il-ui-ſa. Cõfitent veniſſe Chriſtũ,ſed inuidia nõ vult ſaluari.
Sic de Iudæo & Gẽtili. Gñaliter aũt de iuſto & pctõre põt accipi. Sed
quõ iuſtus inuidet fratri,nec vincit de correctiõe patris? Sed oĩs
iuſtitia in cõparatiõe dei nõ eſt iuſtitia. vñ Paul⁹: Quotquot pſe-
cti eſtis. Et alibi. Miſer ego qs me li.de.c.
m.hui⁹? In ſctõs aũt cadit inuidia. Vnde
apoſti indignati ſunt p petitiõe mr̃is filio-
rũ Zebedæi. Nec mirũ,cũ hoc etiã de an-
gelis pureſ. Sidera qppe nõ ſunt munda
in cõſpectu eius,& circa angelos ſuos p-
uerſum quid intellexit. Oĩa mea tua
ſunt. Oĩa,nõ ſemp ad totũ:ſed ad partẽ
maximã referẽ. Vt oĩs declinauerũt, ſi-
mul inuti,facti ſunt. Oĩs q venerũt, ſu-
ſunt. Oĩbus omnia facta ſum. Oĩs quæ
ſua ſunt quæ. Oĩa mea tua ſunt: Nõ an-
geli,ſed lex & pphetæ: q̃ illi nil nega-
uerit quẽ ad eũ hortaſ vituli. a ¶ Nũ-
q̃ &c. Hoc nõ de oĩbus,ſed de his tãtũ
q ad idololatriã nunq̃ verſi ſunt. q & ſi
rpalia quærebant,ab vno deo tñ ea deſi
derabãt. b ¶ Deuorauit ſubſtã. Me-
retrices ſunt ſuperſtitiões gentiliũ, cũ qb⁹
ſubſtãã diſſipat: q relicto cõnubio ver
bi dei,cũ dæmone fœda cupiditate forni
cãt. c ¶ Fili tu. Nõ q̃ſi mẽtiẽtem redar-
guit ſed ſecũ pſeuerãtiã ei⁹ approbãs,&
ad fruitionẽ potiorisexultatiõis inuitãs.
d ¶ Oĩa mea. In ẽterna btitudie,& oĩm
ſingula,& ſingulorũ oĩa. Noſtra ſunt ſu
piora ad videndũ: Noſtra erũt æqualia
ad cõiuãdũ. Nr̃a erũt iferiora ad dñan-
dũ. Sicut em̃ cupiditas nihil ſine ãguſtia,
ita nihil cũ anguſtia charitas tenet.

GLOS. ORDI.

B Dicebat aũt. Cap. XVI
Poſtq̃ tribus pabolis mur
murãtes de pœnitentiũ re-
ceptiõe redarguit: ſuppo-
nit duas parabolas de dan
da eleemoſyna & ſequenda parſimonia.
Et cõgrue poſt pœnitentiã de eleemoſy
na ſubdit: luſte em̃ à deo pœnitẽtes mi-
ſericordiã expectat: qui ĩdigẽti fratri mi
ſericordiã præſtat. Monet ergo apoſto-
los ad demẽtiã. q. d. Dimittite & dimit-
tẽ vobis: date & dabit̃ vobis. f ¶ Ad
diſci. Quia phariſæi ſuperbi & auari ſi-
cut peremptibus veniã,ita egẽtibus pecu-
niã negabãt: ideo ſaluator nunc ad illos
nũc illis audiẽtibus ad diſcipulos de pietate verba facit. g ¶ Hõ
quidam. Villicus propriẽ,villæ cuſtos: ſed ponit̃ hic pro œcono
mo. i. diſpenſatore, qui vniuerſam ſubſtantiã domus diſpẽſat. In
hoc quippe diſpẽſatore nõ omnia ad imitandũ debemus ſume-
re. ſ. vt fraudulẽter erga deũ agam⁹. Sed ecõtrario iſtæ ſimilitudi
nes dantur, vt intelligamus: ſi laudari potuit à dño, cui fraudem
faciebat: q̃to magis placet deo, qui ſecũdũ eius præceptũ opa il-
la facit. Nec reprehẽditur villicus, in quo diſcimus, nõ ipſi eẽ dñi
ſed potius alienarũ diſpenſatores facultatũ. Et iõ licet peccauerit.
tñ qa ſibi in poſterũ ex indulgẽtia erũ domini quæliuit auxilia
prædicat. ¶ Allegoricẽ. Villicꝰ eſt, cui de⁹ aliquas pecũias ad ero
gandũ paupib⁹ cõmiſit. Qui ſi cogitat talẽ villicationẽ cũ vita il
la ſinitẽda, magis de amicis acqrẽdis, q̃ de cõgregãdis diuitijs per-
tractat. Intelligẽs ſinita vita ſibi nõ eſſe ei locũ, vt terram ſuã de-
uora cõpunctione fodiat ad ſerendũ fructum. Et ibi etiã confu-
ſibile erit mendicare, eo modo quo mendicabũt ſaruæ virgines.

Nicolaus de Lyra. ☞ Centũ cados

☞ ¶ Et nũq̃ de. mi. qa toto tpe legis moſaicæ nunq̃ tantũ
beneficiũ datũ fuit populo iudaico: quantũ datũ eſt tpe euãgelij
gentili populo, ad fidẽ cõuerſo: iõ oĩa bñficia illi⁹ tpis modica ſũt
& quaſi nulli⁹ reputatiõis reſpectu bñficiorũ nouæ legis. b ¶ Fi
li tu ſem. qa ſemper aliq de iudæis adhæſerũt deo p fidẽ, & mul
ti ex eis receperũt fidẽ catholicã, quę ſũt principes bñficiorũ nouæ
legis. Iõ ſubdit: c ¶ Et oĩa. Cetera, patẽt ex prædictis. Si autẽ re-
feratur iſta parabola ad iuſtum & peccatorẽ reuertentẽ, ſic filius
ſenior exiſtens

¶. i. nunquam, te mihi ad refectionem dediſti, eoipſo q̃
te hœdum. i. peccatorem, & legis prophanatorem
exiſtimaui.

a iui, & nunquã dediſti mihi hœdum, a
a ¶ Hoc ex perſona principum cũ plebe. Vel ex per-
ſona populi Ieroſolymitani cum aliis tribubus Iſrael.
ut cum ãmicis meis epularer. Sed
b poſtquãm hic filius tuus, qui deuo-
rauit ſubſtantiam ſuam cum mere-
tricibus uenit, occidiſti illi uitulum
c ſaginatum. At ipſe dixit illi: Fili tu b
d ſemper mecũ es, & omnia mea tua c
a ¶ Si deſinas inuidere.
ſunt. Epũlari autẽ & gaudere opor-
tebat, quia frater tuus hic mortuus
erat, & reuixit, perierat, & inuen-
tus eſt. Cap. XVI.

f g Dicebat autem & ad d
diſcipulos ſuos: Ho e
mo quidam erat di- f
ues qui habebat † uil g
licum, & hic † diſ- h
a ¶ Hęc accuſatio fit, quando non exercet opera pieta-
tis erga illos quibus debuit. b ¶ Diſſipatio eſt vel
quando male congregatur, vel non bene expenditur.
famãtus eſt apud illũ, † quaſi diſſipaſ- i
a ¶ Vocat quando incutit timorem æternæ dãnationis.
ſet bona illius, & uocãuit illum, &
a ¶ Dum viuis cogita qualiter debeas operari.
ait illi: Quid hoc audio de te? † Rẽd k
de rationem † uillicationis tuæ:
¶ A tempore mortis.
† Iam enim non poteris uillicare. l
¶ Timore perterritus.
Ait autem uillicus intra ſe: Quid m
¶ Vt pœnas euitem.
faciam: quia dominus meus au-
fert à me uillicationem? Fode- n
re non ualeo, mendicare erube- o
¶ Tempore huius villicationis.
ſco. † Scio quid faciam, ut cum amo- p q

Diuiſio † œcono-mũ, diſpẽ-ſatorem. † delatus ‖ veluti diſ-ſipãs facul-tates. † de accu. c. ‖ qualr. 2.

Clericorũ diſpẽſatio mala

Moraliter.

Bõa natu-ræ quadru plicia

ſenior exiſtẽs in agro eſt hõ à iuuẽtute ĩ operib⁹ virtuoſis exerci-
tat⁹: Iunior aũt filius eſt pctõr pœnitẽs. q diu malẽ vixit, & aliq̃n ſi-
bi dare à deo maior grã: & p cõſequẽs maior glia, q̃ illi q bene vi-
xit à iuuẽtute. Sicut patet de ſcto Bonifacio martyre, nõ põtifice,
q̃ inuẽt⁹ in ſtupro pœnituit, & paſſus eſt ſub Diocletiano. cui⁹ ſe
ſtũ colit eccl̃ia romana ſcd'o idus maĩ:
de quo iuſti aliquãdo admiranť. Quæ q
dẽ admiratio põt dici quędã ĩdignatio: in
quãtũ talis nõ vẽ dign⁹ tãto bono. Sed
de⁹ põ pacificat hanc indignationẽ, quã-
do oſtẽdit p eruditionẽ vel inſpirationẽ
q̃ hoc nõ ꝓuenit ex pte pctõris pœnitẽ-
tis: ſed ex infinita bonitate dei cõferentis
ſecũdũ vera ſua iudicia, facultatẽ huma-
nã oĩno transcẽdẽtia. Et ad hãc intentio-
nẽ põt de facili litera applicari.

NICO. DELY.

Dicebat autẽ &c. Ca. XVI
Poſtq̃ deſcripta ẽ pœnitẽtiũ re
ceptio benigna, hic cõſequẽter
deſcribit̃ eorũ ſatisfactio cõdigna: quæ
potiſſimẽ eſt per eleemoſynarũ largitio
nẽ, ſecundũ illud Dañ. iiij. e. Peccata tua
eleemoſynis redime, & iniquitates tuas
in miſericordiis pauperũ. Et ad hoc ſal-
uator inducit primo parabolã. Scd'o, rẽ
geſtã. Sed a ponit̃ ibi: Homo quidã erat
dives. Circa primũ, prio ponitur Chriſti
eruditio. Scd'o phariſæorũ deriſio, ibi,
Audiebant aũt. Pria in duas: qa prio po
nitur parabolæ narratio. Scd'o, ipſi⁹ ad
ꝓpoſitũ applicatio, ibi: Et ego vobis di-
co. Circa primũ ſciendũ q̃ ad hoc indu-
cit̃ pabola, vt p hoc intelligat̃, q̃ ſicut di
ſpẽſator faciens curialitatẽ de bonis dñi
ſui, receptus dicit̃ in domibus illorũ qb⁹
fecit, ſic diuites huius mũdi, ſi de bonis à
deo ſibi traditis ad diſpẽſationẽ dẽt pau
peribus, recipient̃ in domo ipſorũ, quæ
eſt cęlũ, ſecũdũ illud Mat. v. a. Beati pau
peres ſpũ, qm̃ ipſorũ eſt regnũ cælorũ.
Dicit ergo: e ¶ Homo qui. i. ipſe deus
p nobis humanatus. f ¶ Erat di. ſecũ
dũ q̃ dicit̃. xxj. propoſitiõe libri de cau-
ſis. Primũ eſt diues p ſeipſum, & nõ ẽ di-
ues maius. Et Pẽ. cxj. a. Gña & diuitiæ in
domo eius. g ¶ Qui ha. i. diſpẽſatorẽ
cui tradidit bona rpalia ad diſpenſandũ.
h ¶ Et hic diffa. quia nihil latet eum.
i ¶ Quaſi diſſi. quia frequenter con-
tingit, q̃ diuites huius mũdi. & maximẽ
eccleſiæ miniſtri, quibus tradita ſunt bo
na temporalia ad exponendũ in pĩs operibus frequẽter conſu-
mũt ea in illicitis & ſuperfluis cõtra voluntatẽ domini tradẽtis ta
lia eorũ diſpẽſationi. k ¶ Redde rõnẽ. quia de oĩbus ſibi tra-
ditis deus exiget rationẽ vſq̃ ad minimũ quadrãtẽ. l ¶ Iã enim.
quia oĩa à te auferenť in morte. m ¶ Ait autẽ. quia aliq̃n cõtin
git, q̃ diuites huius mundi malẽ conſumentes bona ſibi tradita,
timore mortis ducunť ad pœnitentiam, & ad cogitandum de vi
ta futura. n ¶ Fodere nõ ualeo. i. proprio labore & pœniten
tia nõ poſſum ſatisfacere de peccatis, & venire ad vitam beatam.
o ¶ Mendicare erubeſco. quia verecundũ debet eſſe hui⁹mũ
di diuitibus, petere à pauperibus & religioſis ſuffragia ſpiritua-
lia, & nõ repẽdere eis in tẽporalibus bonis. p ¶ Scio qd fa. qa
bona tẽporalia eis diſtribuam. q ¶ Vt cum amo. ſ. in morte.
☞ Recipiãt

Moraliter. d ¶ Dicebat autẽ &c. Parabolã iſtam literaliter
expoſui de mala diſpenſatione bonorũ fortunæ: Nunc autẽ eam
exponã de mala diſpenſatione bonorũ naturæ, quæ ſunt, claritas
intelligentiæ, capacitas memoriæ, viuacitas ſenſuum exteriorũ,
& integritas & ſanitas membrorum: quibus homo poteſt bene
& malẽ vti. Et malus vſus, eſt diſpẽſatio mala, & tanto peior alte-
ra, q̃to bona naturalia, bonis fortunæ ſunt potiora. Propter qd'
à dño iuſtẽ repræhẽdit̃, dicẽs: k ¶ Quid hoc audio. Hoc aũt
dominus ei dicit: quãdo terrorẽ mortis immittit. m ¶ Ait au-
tẽ uillicus intra ſe: Quid faciã &c. Hoc aũt dicit, quando nõ
ſolum mortem timet corporalẽ, ſed etiam æternam. q ¶ Scio
quid faciam &c. Id eſt p alios bonos procurabo mihi ſalutẽ,

E a ¶Centū cados. Cad⁹ Græcè, amphora dicit Latinè cōtinens tres vrnas Chor⁹ modijs. xxx. implet. Simpl⁹ sic pōt accipi. Quis quis' indigētiam paupis vel ex dimidia, vel ex quinta pte alleuiat misericordiæ suæ mercede donand⁹ est. Vel sic accipiat, vt cū Iudæi decimas dederint sacerdotib⁹ & Leuitis suis, sup iusticiā eorū abiūdet iusticia ecclesiæ Christi. Et cū illi decimas, isti dēt dimidias: sicut Zacheus fecit de bonis suis, vel duplicēt illorū decimas dādo quintas. b ¶Et laud. Si dispēsator iniqui māmonæ dñi voce laudat, q̄ de re iniqua sibi iusticiā præparauit, & passus dispēdiū, tñ laudat prudētiā eius, non q̄ aduersum dominū fraudulenter egerit, sed q̄ pro se prudēter secerit: q̄to magis Christus, qui nullū dānum sustinere pōt, & pron⁹ est ad clemētiā, laudabit discipulos, si in sibi creditos misericordes fuerint. c ¶Quia si. Cuius quisq; opera agit, eius & filius dicit. vnde: Filij hu. i. tenebrarum: & filij lucis æternę vitę. d ¶Facite uobis. Māmona lingua Syrorū diuitiæ iniqtatis, qa de iniqtate collectæ sunt. Si ergo iniquitas bñ dispēsata vertitur in iusticiā, q̄to magis epulæ diuini sermonis i quo nulla est iniquitas, bonū dispēsatorē leuāt in cælū. Vnde sequitur: Qui fidelis ē in mini. &c. e ¶Qui fide. . i pecunia cū paupe participāda. Et in maiori fidelis est: adhærēs creatori, & cū eo spiritus vnus effectus. Sed qui temporalia quæ possidet, nō bene dispensat, æterno rū sibi gloriā de qua tumet, euacuat. Si em̄ nō diligit fratrē quem videt, deum quem non videt, quomodo pōt diligere? Et si habens substantiam, viderit fratrē egentē & clauserit viscera sua ab eo, quomō, charitas dei manet ī eo? f ¶Si ergo &c. Qui nō dat fratribus ad vtēdum qđ à deo pro omnibus est creatū, iniquus erit in spūali pecunia diuidēda, vt nō pro necessitate, sed p̄ personis do ctrinā dñi diuidat. g ¶Et si ī alieno. Si carnales diuitias quę labunt, nō bene dispēsatis, veras & æternas diuitias quis dabit vobis? h ¶Nemo seru⁹. Corripiens auariciam dicit amatores pecuniæ deum amare non posse. Qui ergo deum amat, pecuniam contemnit. Nō valet em̄ si

Cadus
Chorus
j. 19. b
† œcono mia dispen satione.
Māmona
† 14. q. 5. c. q habetis.
1. Iohā. 4. d
† multo
F
† minimo

Nico. de Ly.

† Mat. 6. c

a ¶Recipiant me in do. suas. i. per eorū suffragia & merita recipiar ī vita beata. b ¶Cōuocatis itaq; singulis debitoribus domini sui. quia religiosi & pauperes q̄tum cumq; iusti, sunt debitores dei. In hoc tamen tenet ista parabola, q̄ sicut iste qui curialis fuit creditoribus de bonis domini sui, recepit ab illis curialitatem quibus fecerat: Sic diuites huius mūdi si bona eius tradita pauperibus dispensent, per hoc de offensis satisfaciant; Parabola enim similitudo est. Similitudo enim nō semper currit quatuor pedibus: imo si teneret in omnibus, iam non esset similitudo: sed magis identitas. c ¶Et laudauit dominus uillicum iniquitatis. Non de fraude, sed de prudētia. Sic diuites huius mundi non sunt laudabiles de consumptiōe bonorum in illicitis actibus, sed de hoc q̄ prudenter se conuertunt ad distribuendum bona in pijs operibus, vt per hoc prouideant sibi in vita futura: quia sola eleemosyna est comes defunctorum, secundum q̄ dicit beatus Aug. d ¶Quia filij huius seculi. i. homines temporalibus intenti. e ¶Prudentiores. i. magis astuti sunt & feruidi in temporalibus negocijs agendis. f ¶Filijs lucis. i. q̄ homines spiritualibus deputati sint in negocijs spiritualibus. Et hoc videmus ad sensum frequenter accidere. Cuius vna ratio est corruptio naturæ: propter quam homo ,pnior est ad malum q̄ ad bonū. Alia ratio est, quia bona terrena sunt sensibilia; & ideo fortius mouent animum, quia bonum nō mouet nisi vt cognitum, secundum q̄ dicit Augustinus; Inuisa diligere possumus, incognita autem nequaq̄, sensibilia autem bona sunt magis cognita q̄ spiritualia: quia sensibilia sunt cognita per experientiam sensus illa autem solum per fidem. g ¶Et ego uobis dico. Hic ponitur prædictæ parabolæ applicatio, cū dicitur h ¶Facite uobis amicos de mammona iniquitatis. Mammon est nomen demonis tentantis de diuitijs male acquirē dis: & ideo nomen eius ad diuitias significandas deriuatur, & potest esse primæ vel tertiæ declinationis, dicendo māmo na māmon, vel māmō māmonis. Facere igitur amicos de māmona iniquitatis, est dare diuitias pauperibus, quæ dicūtur māmona iniquitatis: quia frequēter ad iniquitatē inducunt & implicant: nō tamen per se, sed ex abusu hominū. vnde dicit beatus Ambro. Sicut diuitiæ impedimenta sunt reprobis: ita probis sunt adiumenta virtutis. ¶Aliter etiā potest exponi de diuitijs iniquo affectu vel malo actu acquisitis, de quibus potest tamen eleemosyna fieri, vt de acquisitis per meretriciū, & huiusmodi. Dare igitur talia pauperibus, est facere sibi amicos de mammona iniquitatis. i. de diuitijs iniquo actu vel affectu acquisitis. Si autem iniusto titulo acquirantur vel possideātur diuitiæ, de eis non debet dari eleemosyna: sed est restitutio faciēda. i ¶Vt cū defeceritis. à præsenti vita. k ¶Recipiant uos in æterna sua merita & suffragia impetrent apud deum vos finaliter recipi in beata vita. l ¶Qui fidelis est in mi. Bona minima sunt tēporalia. Similiter sunt aliena à nobis: qa sunt extra nos. Bona aūt spiritualia, sunt bona maiora: sunt eā nostra, qa nō possunt auferri à nobis, nobis nolentibus. Dicit igitur saluator: Qui fidelis est in minimo, & i maiori fidelis est. q. d. q bona talia quę H sunt minima, fideliter dispensauit per eleemosynarū largitionē, dignus est vt sibi cōmittatur dispensatio spiritualiū, quæ sunt maiora, quia fidelitas dispēsationis primæ est argumentū fidelitatis secundæ. m ¶Et qui in modico iniquus. Bona temporalia (quæ modica sunt) in illicitis cōsumendo, aut malē tinendo. n ¶Et in maiori iniquus est. i. in dispensatione bonorū spiritualiū quæ maiora sunt: qa infidelitas prima est argumentū infidelitatis secundæ. Ideo sequitur: o ¶Si ergo. temporalia malē dispēsando, quæ sunt magis bona sec⁹m apparentiā, q̄ secūdū veritatē. p ¶Quod uerū est. i. bona spiritualia, quæ sunt vera bona. q ¶Quis credet uobis? i. tradet vobis ad ministrandū: q. d. nullus sapiēs. Et ideo tales si promouentur in ecclesia, nō est ex dei ordinatione, sed magis permissione. r ¶Et si in alie. i. in temperalibus, quæ sunt aliena à vobis, vt prædictum est. s ¶Quod uestrū est. i. bona spiritualia, quæ sunt habentibus intrinseca, vt prædictum est. t ¶Quis dabit uobis? sc. ad dispensandū. q. d. nullus sapiēs hoc faceret. v ¶Nemo seruus potest duobus do. ser. s. contrarijs. Ideo sequitur.

a ¶Illi quibus misericordiam impendero.

tus fuero à † uillicatione, recipiant a me in domos suas. Conuocatis itaque singulis debitoribus b domini sui, dicebat primo: Quantum debes domino meo? At ille dixit: Centum † cados olei. Dixitq; illi: Accipe † cautionem tuam, & sede citò, scribe quinquaginta. Deinde alio dixit: Tu uero quātum debes? Qui ait: Centum choros tritici. Ait illi: Accipe literas

¶Dimidiam partem dimittit.

a ¶Quinram partem dimittit. b ¶Non de fraude sed de prouidentia, quamuis peccantem laudat.

tuas, & scribe octōginta. Et laudauit dominus uillicum † iniquitatis, quia prudenter fecisset, quia filij huius seculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt. Et ego

¶Carnali.

a ¶Non quoslibet pauperes, sed eos qui possunt vos recipere in æterna tabernacula.

uobis dico: † Facite uobis amicos de māmona iniquitatis, ut cùm defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula. Qui fidelis est in mini

a ¶In carnalibus in vsus fratrum bene expensis. b ¶In spiritualibus erogandis.

mō, & in † maiori fidelis est: & qui

¶Qui non dat fratribus.

in † modico iniquus est, & in maiori iniquus est. Si ergo in iniquo mam

a ¶. i. in diuitijs, quibus præest iniquus mammon, vt de eis tentet homines. ¶. i. veræ vitæ gaudia vel virtutes, quibus ad vitam venitur.

mōna fideles non fuistis, quod uerum est, quis credet uobis? Et si

a ¶Alienum est a vobis quidquid seculi est, quia præter naturam.

in alieno fideles non fuistis, quod

a ¶Ea quæ proprie homini deputata sunt, Christus est, quia vita nostra est.

uestrum est, quis dabit uobis? † Nemo seruus potest duobus

✠ Nō potestis deo

* b ¶Conuocatis itaq; singulis de. dñi sui &c. Oēs aūt q̄tucūq; iusti, sunt debitores dei. Homo verò dotat⁹ prædictis naturalib⁹ bonis, de cursu cōi abūdās est in fortunæ diuitijs: quārū tñ nō est dñs, sed dispensator: & ideo q̄n de illis dat pauperib⁹, donat de bonis domini sui, & per eorū merita acquirit salutē sibi. Ideo cōcluditur: c ¶Et lauda. Dicitur autem, villicus iniquitatis propter dissipationem bonorum naturæ; sed laudatur à domino: qa prudenter dispensauit bona fortunæ, propter qđ inducit alios ad simile, dicens: h ¶Facite uobis amicos de māmona iniqtatis &c. i. de temporalibus diuitijs. Quæ sic nominantur, non quia sunt malæ secundum se, sed quia frequenter sunt occasio mali. j. Timoth. vj. b. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tēptationem & in laqueū diaboli: & desideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt hominem in interitū & perditionē.

Nouitas

* Audiebant aūt

A valet enī simul trāsitoria & æterna diligere. Qui ęternitatē diligit ꝓpalia in vsu, nōi affectu possidet. Ideo debetis fideliter distribuere, vt domini tpaliū, nō vt serui, qa simul nō potestis seruire deo & pecuniæ. a ¶ Aut vni. adh. Aug. Nō quidē diliget. Ne mo enī diligit dyabolum, sed sua cupiditate iplicitus ei adhæret. vt si qs alienæ ancillæ cōiunctus patī seruitutē: & si nō diligit eū, cuius ancilla diligit. Et alte. non ꝙ odio habeat. Nulli⁹ em cōscīētia deū odisse pōt, sed cōtēnit dū minas eius suis cupiditatib⁹ posponit, & de bonitate ei⁹ & impunitate sibi blandit. b ¶ Nō po. Nō ait: habere diuitias, sed seruire. Seruit, q cui stodit vt seruus: sed qui seruitutis excussit iugum, distribuit vt dñs. Qui seruit māmonæ, illi vtiq; seruit ꝙ merito suæ puersitatis rebus istis præpositus, princeps mūdi à dño dicit: c ¶ Audiebāt aūt. Monebat dñs scribas & phariseos nō superbē sape, nō de sua iusticia presumere, sed petōres pœnitētes suscipere; & sua ꝙ forte inciderēt petā eleemosynis redimere. Sed illi preceptorē misericordie, hūilitatis & pſimonie, deridēt: ꝙsi min⁹ vtilia & nūq; facienda nori⁹ imparet: vel certē vtilia, sed a se iā plena supflua ingereret. Vnde eos redarguit: d ¶ Et ait &c. qui iu. Dū pōtores quasi infirmos & desperatos cōtēnitis, & vos pfectos in oībus cūctaq; fragilitatis expertes, eleemosynarū remedio nō egere creditis. Sed hęc tumoris altitudo q; iustē dāmāda sit, videt ille q illuminat abscōdita tenebrarū, & manifestat cōsilia cordiū. e ¶ Lex & prophe. Disputantē cōtra phīlargyriā deridebāt, quasi cōtrariū legi & ꝓphetis: cū in lege multi diuites deo placuerūt, & cū lex suis obseruatoribus bona terræ ꝓmittat, quib⁹ occurrit docēs diuitiā esse inter legē & euāgeliū: qa in lege carnalib⁹ ꝓpter terrā præcipiunt minora, & in euāgelio spūalib⁹ ꝓpter cælū præcipiunt maiora. Iō in euāgelizatiōe regni addit: f ¶ Et oīs. Magna vis est cū de terra genit⁹ cælum quærit possidere ꝓ virtutē, qd⁹ nō potuit tenere per naturā: cū linguas etiā deridētiū cōtēnit: sicut dñs irrisus est à phariseis. Oīs qui vim facit, vehemēti studio properat, nō torpenti lentescit affectu. Est ergo fidei religiosa violentia, segnicies criminosa. Faciamus ergo vim naturæ, vt nō ad terrena demergat, sed ad superna se erigat. g ¶ Facilius est. Quāuis dicā, lex & ꝓphetæ vsq; ad Iohānē: tñ nō prędico legis destructionē: quia facilius est maxima mūdi elementa q; minima legis præcepta trāsire: quia etiā illa quæ leuia vel supstitiosa videntur, nō vacant a sacramentis spiritualibus, qn oīa & in euangelio recapitulent. Et tamē lex & prophetæ vsq; ad Iohānē: qa nō potuit vltrā vēturū prophetari, quē claret venisse testimonio Iohānis. h ¶ Ois q. Ambro. Nō oē cōiugiū est à deo. Nō em gētilib⁹ Christianæ copulātur, cū lex prohibeat. Vbi est impar cōiugiū, lex dei non est. i ¶ Homo qui. Contra derisores auaros qd⁹ ꝓposuit exemplo astruit. Q; diues apud iferos torquet, q Lazarū nō fecit sibi amicū, à quo posset recipi in æterna tabernacula. & magis videt narratio q; parabola. k ¶ Qui indue. Grego. Purpura color regij habitus est conchis marinis ferro circūcisis emissa. Byssus gen⁹ lini candidissimi & mollissimi. Si cultus præciosarū vestium culpa nō esset, sermo dei non tā euigilanter exprimeret, ꝙ diues purpura & byssō indut⁹ apud inferos irremediabiliter torq̄tur. nec reprehēdit diues, ꝙ aliena rapuerit, sed ꝙ sua nō erogauerit. Quid ergo illi erit, q aliena rapit? Hoc ēt hūc iferno tradidit: qa i sua se liātate timid⁹ nō fuit, qa pcepta dona ad vsum arrogātiæ iflexit qa viscera pietatis ignorauit, qa præcepta prēcio redimere noluit ☞ Et erat

Purpura. Byssus

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Nō pote. i. obedire deo & diabolo, tentanti de diuitijs male acquirendis & malē dispensandis. b ¶ Audiebant autē. Hic cōsequēter ponit pharisęorū derisio irrauōabilis. Sed ō eorū confutatio cōfutatio rōnabilis, ibi: Et ait illis. Primū ponit cū dicit: Audiebāt au. quasi irrōnabiliter loq̄rel. Tū qa Abrahā fuit diues valde, vt habetur Gen. xiij. a. & multi alij q deo seruierūt & placuerūt. Tū qa lex vet⁹ & ꝓphetæ inducebāt ad seruitutē dei, ꝓmittendo abūdātiā tpaliū, vt patet in multis locis vet. test. Pharisęi tñ ista inducebant ad defensionē suæ auariciæ. Malē etiā inducebāt: qa illi q bñ vtūtur diuitijs, nō seruiūt eis, nec dæmoni de eis tētanti: sed magis ecōuerso diuitiæ eis seruiūt: quia sunt eis iuuamēta virtutis, vt prædictū est. Tales aūt fuerūt abrahā & alij diuites: qui deo seruierūt & placuerūt. Sic⁊ lex & ꝓphetæ seruiēb⁹ deo nō ꝓmittebāt abūdātiā tpaliū, tāq; pricipale præmiū, cū sint minora bona q; actus meritorij. præmiū aūt pricipale ē maⁱ bonū, cū sit finis actⁱ meritorij, & finis semp potior est his quę sūt ad finē ordinata. Et ideo vbicūq; in sacra scriptura ꝙ actib⁹ virtutū ꝓmittūt bona tpalia, sub illis intelliguntur bōa spūalia & æterna, tāq; pricipaliꝰ ꝓmissa, nec; tpalia sic ꝓmittūt ad malū vsū, sed ad bonū. c ¶ Et ait. Hic cōsequēter ponit pharisęorū cōsutatio. Et prīō dicta cōfutatio ponit. Sec⁹ō dubiū remouet, ibi Facili⁹. Prīo igit ponit pharisęorū cōfutatio, cū dicit: d ¶ Vos estis. Auaricia vestrā prędicto mō colorando falsē. e ¶ De⁹ au. i. iniquitatē ibi latentē. f ¶ Quia qd⁹. i. apparēs iusticia & nō existēs. g ¶ Abominatio est. qa sec⁹m ꝙ dicit btūs Hie. Simulata fētitas duplex ē iniquitas. h ¶ Lex &. Non ꝙ lex vel ꝓphetia defecerit: sed quia extūc pfectio euāgelica prædicari incepit quæ inducit ad cōtēptū tpaliū ꝓpter amorē spūaliū & cęlestiū, tāq; ꝓpter maⁱ bonū expediti⁹ cōsequēdū. vnde dr̄ libro de ecclesiasticis dogmatib⁹: Bonū ē facultates cū dispēsatiōe erogare, meli⁹ est tñ intentiōe sequēdi Christū, totū simul donare & absolutū à sollicitudie cū Christo egere. Sed quia ad hoc requirit magn⁹ conatus liberi arbitrij: Iō sequit: i ¶ Et ois ī il. quia homo nutrit⁹ & assuetus ī amore bonorū tpaliū, nō pōt talia contēnere ꝓpter deū, nisi sibi quādā violētiā faciat quia cōsuetudo quædā natura est. Illa aūt quæ cōtra naturā fūt, sunt aliquo modo violēta. k ¶ Facili⁹. Hic remouet dubiū: qa dixerat saluator: Lex & prophetæ. possent aliq credere ꝙ ista essent per Christū annihilāda: qd⁹ nō est verū imo ꝙ Christū fuerunt impleta, & imperfectio eorū amota, vt pleni⁹ declaratū fuit Mat. v. & hoc est qd⁹ dicit saluator: Facili⁹ est &c. Et ad hoc inducit vnū exēplū, dicēs: l ¶ Ois qui di. Lex enim permittebat repudiū vxoris: nō tñ sicut licitū: sed ꝓpter maius malū euitādū, vt declaratū fuit Deu. xxiiij. a. & Mat. xix. b. Et ideo Christus ꝑfectionē legis amouit, qñ indissolubilitatē matrimonij ostendit di. Ois q di. uxo. &c. Et patet sententia ex dictis Matthę. xix. b. m ¶ Ho qui. Hic inducit exēplū ad ꝓuocādū hoīes ad opa misericordie ex diuite dānato ꝓpter defectū pietatis & misericordię & nō dicit hic ꝙ sit ꝑabola: qa secūdū doctores ē narratio rei gestæ. Dicit ergo: Hō qdā. S. d⁹m ꝙ dicit Greg. nō exprimit nomē ei⁹, qa nō erat à deo cognit⁹ ꝑ approbationē, secūdū qd⁹ dicit saluator reprobatis Mat. vij. d. Nūq; noui uos: Discedite à me oēs &c. n ¶ Erat di. Ecce supfluitas in cēsu. o ¶ Qui indue. pur. Ecce excessus in vestitu. p ¶ Et epulaba. &c. excedens in victu.

C

†vnū ąple ctetur.

a

b

c d

e

f g

†Mat. 11. b

†extūc, ex eo tēpore.

D

†Matt. 5. e & 19. b

*omnis

Et erat

Moraliter

b ¶ Audiebant au. Auar⁹ em̄ libet alē dicit ꝓdigū, vt habet iij. Ethic. & per cōsequēs dicit eū deridēdū tāq; stultū. ꝓpter qd⁹ pharisæi q erāt auari deridebāt Christū, eo ꝙ laudabat dispsionē bonorū tpaliū. l ¶ Ois q di. vxor nullo modo dimittenda est sapientia. Sap. viij. a. Et quæsiui spōsam mihi eam assumere &c. m ¶ Homo qui. Hoc exposui literaliter de diuitijs fortunæ: qa secūdū doctores catholicos nō ponit hic parabola: sed narrat res gesta; nunc aūt exponi pōt de diuitijs naturæ prædictis. Et quia talis cōmuniter est ētiā diues in tēporalibus & superb⁹: Ideo subditur: o ¶ Qui indueba. purpu. & byssō. Ecce pōpa vestiū. p ¶ Et epulabatur quo. splendi. Per excessum victualium.

Et erat

Beati pauperes

a ¶Et erat quidam. Si qua reprehensibilia in pauperib⁹ videmus, despicere nō debem⁹: qa fortasse quos morū infirmitas vulnerat, medicina pauptatis curat. b ¶Vlceribus plenus. Huius vlcera diues fastidios⁹ exhorret, ne inter prēciosas epulas, vnguenta fœtē conuiuas, fœtorem vlcerum lambentibus canib⁹ sustineat. c ¶Cupiēs. In vna re duo iudicia dei explent. Ex visione paupis diuiti nō miserēti cumul⁹ dānatiōis infert & rursum ex visione diuitis, tētat⁹ quotidie pauꝑ, pbat: quē ad maiorē ipsi⁹ ꝓbationē, pauptas simul & ægritudo, & visa diuitis copia, & nulla sibi adhibita cō solatio afficiūt. d ¶Canes. Pōt in lingua canū, lingua significari adulātiū: q vulnera lingūt, dū mala quę in nobis reprehēdim⁹, ip̄robo fauore laudāt. ¶Alle. Diues q induebaꝫ purpura & byssō, & comedebat quotidie splēdidè, Iudaicū populū significat, q cultū vitæ exterius habuit, & acceptæ legis delitijs vsus est ad nitorē, nō ad vtilitatē. Lazar⁹ vlcerib⁹ plen⁹ gētilē pp̄m significat, q conuersus ad deū, dū p̄tā cōfitet, vir⁹ qđ in tus latebat, quasi rupta cute foras emittit. Et cupiebat saturari de micis quæ cadebāt de mensa diuitis, & nemo illi dabat: qa gentilē quēcq; ad cognitionem legis admittere superbus ille despiciebat, qa em̄ nō ad charitatē, sed ad elationem doctrinā legis habuit, quasi de acceptis opib⁹ tumuit. Et qa ei verba defluebāt de sciētia, quasi micæ cadebāt de mensa. Sed ecōtra pauperis vlcera canes lābūt, qa dū prædicatores loquēdo à peccatis eripiūt: quasi tāgēdo vulnera ad sanitatē reducūt, sicut canis curat vulnera, dū lingit. Vñ lazar⁹ adiuꝫ, bī interp̄taꝫ: qa ipsi hūc ad ereptionē iuuāt, qui ei⁹ vulnera p̄ linguæ correctionē curāt. e ¶In sinū abrahæ. Sin⁹ abrahæ, est requies bt̄orū pauperū, quorū est regnū cælorū, in quo post hāc vitā recipiunt. Sepultura inferni, pœnarū, p̄funditas est, quæ super hos & immisericordes post hāc vitā vorat. ¶Sin⁹ abrahę, reges est p̄is: in qua recūbūt venientes ab oriēte & occidēte cū Abrahā, Isaac & Iacob: sed filij regni purpura & byssō induti, foras ei̊ciūt. f ¶Et sepul. In lege nō tenacia, sed rapina dānat. In euāgelio dives qꝺ sua nō dedit torquet. g ¶Eleuās aūt. A longè videt in fideles, dū in imo positi ante diē iudicij, fideles super se in requie attēdūt: quorū gaudia post cōtēplari nō possunt. Lōgè est qđ cō spiciūt, qa illuc p̄ meritū nō attingūt. Refrigeret linguā meā. Infidelis populus verba legis in ore tenuit, quæ in opere seruare cōtēpsit. Ibi ergo amplius ardebat, vbi se ostēdit scire qđ facere noluit. Ab extremo digito se tāgi desiderat: q æternis supplicijs datus, optat opatione iustorū vltia p̄ticipare. Fili recordare. qa recebo. in vita tua: qa oē tuum gaudiū felicitatē trāsitoriā putasti. Habent & iusti in mūdo bona, sed qa in recōpēsatiōe nō recipiunt: sed ad æterna sanctis desiderijs æstuāt, quæ assunt minimè bona vident. Memēto fili. Ecce abrahā filiū vocat, quē tñ à tormēto nō liberat: quia p̄cedētes p̄es hui⁹ pp̄i multos à sua fide deuiasse cōsiderāt: nec vlla cōpassiōe à tormētis eripiūt, quos tñ filios p̄ carnē recognoscunt. Habeo em̄ qnq; fratres. Iudaicus pp̄s iā ex magna p̄te dānat⁹, sequaces quos in terra reliquit, quinq; libris Moysi carnaliter intellectis, vel quinq; corpis sensibus deditos nouit. Quinq; sunt ergo fratres, quos ad spūalē intelligentiā nō assurgere gemit. Si Moysen & pphetas nō audiunt, neq; si qs ex mortuis resurexerit credent. Ex mortuis dñs resurrexit, sed quia Iudaic⁹ popul⁹ Moysi credere noluit, ei qui resurrexit credere cōtēpsit. Et cū Moysi verba spūaliter intelligere noluit, ad eū quē Moyses prædixerat, nō puenit. Vñ veritas: Si crederetis Moysi, crederetis vtiq; & mihi. h ¶Vidit Abra. Greg. in hom. Credēdum est, q ante retributionē extremi iudicij iniusti in requie quosdā iustos cōspiciāt, vt eos vidētes & cōspicientes in gaudio, nō solū de suo supplicio, sed etiā de illorū bono crucient. Iusti verò in tormētis semp iniustos intuētur: Vt hinc eorū gaudiū crescat: qa malū cōspiciunt qđ misericorditer euaserunt: Vt etiā p̄tōres in iudicio ampli⁹ puniant, & eorū vidēt gloriam quos cōtēpserunt: & de illorū pœna torquent quos inuisr amauerunt. i ¶Vt intingat. Qui micas cadentes de mensa, Lazaro non dedit, de extremo eius digito aquam distillari in ore suo cupit: & qui minima in vita non dedit, in inferno minima quærit.

Quia rece.

a quotidie splendidè. Et erat quidam
¶Pauper humilis per approbationem ex nomine scit.
mendic⁹ nomine Lazarus, qui †ia
b cebat ad ianuam eius ulceribus ple
c nus cupiens saturari de micis quę ca
d debant de mensa diuitis, & nemo il
f
a ¶Hos nec a se remouere poterat, nec visitator erat qui remoueret.
d li dabat. Sed & cānes veniebant, &
g lingebant ulcera eius. Factum est au
h tem, ut moreretur mendicus, & por
i taretur ab angelis in sinum Abrahę
k Mortu⁹ est autem & diues, & sepul
l g tus est †in inferno. Eleuans autem o
m culos suos, cum esset in tormentis,
n uidit Abraham à lōgè, & Lazarum
o in sinu eius: & ipse clamās dixit: Pa
p ter Abraham miserere mei, & mit
q i te Lazarum, ut intingat extremum
digiti sui in aquā, ut refrigeret lin
a ¶In qua amplius crucior. In hoc nota, quia sicut mos est, etiam inter conuiuia loquacitati studuit. b ¶Torquetur ante iudiciū, qa luxurioso carere delitijs pœna est.
guam meā, quia crūcior in hac flam

a ¶Et erat qui. men. no. la. Exprimit aūt eius nomē, quia Q erat deo cognitus per approbationem, sicut & Moysi dixit Ero. xxxiij. d. Noui te ex nomine. Et ex hoc dicit Amb. hic qꝺ est magis narratio q̄ parabola. b ¶Qui iace. vt ex vicinitate magis appareret duricia diuitis, & probaret patientia pauperis. d ¶Cupiēs sat. Nō dicit de p̄diosis. e ¶Quæ cade. In quo apparet maxima duricia, eo qꝺ petire permittebaꝫ vnde pauperes sublenari. f ¶Et nemo il. quia talis dño talis familia, & ideo sibi cōformabaꝫ in mētis duricia. g ¶Sed & canes ueniebant. Ecce brutalis pietas in lingendo fœtida vlcera paupis, arguit duriciā diuitis: qa curialiores erant canes paupi, q̄ eorum dominus. h ¶Factū est autē, ut moreretur mendi. In patientia quæ opus perfectū habet probatus. i ¶Et portaretur ab ange. i. ad limbum sanctorū patrū: vbi descendebant iusti mortem antecq̄ impedimētum generale gloriæ p passionē Christi esset amorū k ¶Mortuus est au. Quia diuitiæ non possunt a morte saluare. l ¶Et sepultus est. damnatorū: quia erat diaboli parochianus ei primitias reddens: bona tpalia in illicitis cōsumendo, & horas eius audiendo, cātilenis dissolutis & malis verbis intendēdo. m ¶Eleuans aūt ocu. quia eius oculi aperti erant per pœnā, qui ante fuerāt clausi per culpam. n ¶Vidit abrahā à longè. quia multū etiā ante apertionē ianuæ cælestis distabat status electorū à statu reproborū, intantum q impossibilis erat trāsitus ab vno in alium, vt dicitur. ¶. Ex hoc autē loco dicit Greg. super Lucam. Et ponitur in. iiij. sententiarū in fine, q̄ infideles in imo. i. in inferno positi ante diē iudicij fideles super se in requie attendunt: quorum gaudia post cōtēplari nō possunt. Qualiter autē intelligendū sit dictum beati Gregorij; maiorū discretioni & iudicio dimitto. Sed qꝺ dānati vsq; in diem iudicij videāt gloriā beatorū, vt videtur verba eius sonare, nō habetur ex hoc loco sufficiens argumentum: quia saluator narrauit hic rem gestam, vt prædictum est, & per consequēs factam ante Christi passionem. Ex quo sequitur: q̄ Abraham & Lazarus nondum erāt in gloria cælesti, sed in limbo sanctorum patrum. o ¶Pater Abraham &c. Hūc falso & pro nihilo vocat patrem: quem m operibus minimè voluit imitari. vnde & saluator Iohan. viij. dicit iudæis: Vos ex patre diabolo estis &c. p ¶Mitte Lazarū. Irrationabiliter petijt illum ad se iuuandum mitti, cui micas panis noluit mittere esurienti. q ¶Vt refrigeret linguā meā. Ibi plus cruciabatur: quia per eam plus peccauerat: secundū duo officia naturæ, in quibus lingua deseruit, scilicet gustui & loquele, vt habetur. iij. de anima. Quod autem per linguam in officio gustus peccasset, patet per illud quod. ē. dictum est: Epulabatur quotidie splendidè. Similiter in officio loquelæ: quia inter epulas splendidas magis relaxatur lingua ad loquendum inepta. Notandum tamen hic, q̄ lingua & digitus methaphoricè dicuntur in animabus separatis, quales erant animæ Lazari & diuitis: sicut in deo qui spiritus est, manus dicitur virtus eius operatiua. Et similiter in Lazaro hic per digitum intelligitur virtus eius auxiliatiua

Lingua & digitus methaphorice in anima separata

Matth. 5. a

Iohan. 5. g

Visio dānatorum

Marcus

* a ¶Et erat quidam mēdicus. Per quem significatur homo simplex & ignarus indigens cōsilio eius. c ¶Vlceribus plenus. i. pœnitens de suis facinoribus: quod significatur per vlcera, in quibus putredo erumpit ad exteriora. d ¶Cupiens saturari de micis. i. de cōsilij sui verbis, quæ procedunt ex scientia sicut micæ de mensa. f ¶Et nemo illi dabat. quia talis cōtemnit pauperes, & eos alloqui dedignatur. g ¶Sed & canes veniebant & lingebant ulcera eius. Per canes lupos à gregibus arcentes, significantur prædicatores & cōfessores, qui debent tales dulciter cōsolari. h ¶Factum est autem, ut mo. men. &c. quia frequenter contingit, q̄ simplices & ignari saluantur: & homines astuti & literati damnantur. Vnde Aug. de Paulo simplice dixit: Simplices & illiterati rapiunt cœlum, & nos cum literis trahimur ad infernum. o ¶Pater Abraham miserere mei &c. Per hoc significatur q̄ damnati vellent fieri posset, à beatis adiuuari: sed hoc impeditur per dei sententiā, qua deitur hic magnum chaos, impossibile pertransiri.

a ¶Quia rece. Aug. Nota q̄ diues iste aliquid boni habuit. ex quo bonum transitoriū in hac vita recepit: & lazarus aliq̄ mali habuit, sed ignis ītopia purgauit. b ¶Et in his oīb⁹. Sicut repro bi à pœnis ad gloriā sctōrum trāsire volunt, ita iusti p̄ misc'iam mēte ire volunt ad positos in tormētis, vt eos liberēt, sed non p̄nt

ma. Et dixit illi Abraham: † Fili re a cordare, quia recepisti bona in uita tua, & lazarus similiter mala, Nunc b autem hic consolatur, tu uerò cruci c

a ¶Inter pauperem & diuitem chaos est, quia post mortem nequeunt merita mutari.

b aris. Et †in his omnibus, inter nos d & uos † chaos magnum firmatum est, ut hi qui uolunt hinc transire ad e uos, non possunt: neq; inde huc trās f meare. Et ait: Rogo ergo te pater, g ut mittas eum in domum patris mei. Habeo enim quinq; fratres, ut testetur illis, ne & ipsi ueniant in hunc locum tormentorum. Et ait h illi Abraham: Habent Moysen & i prophetas, audiant illos. At ille di

a ¶Qui verba dei despexerat: hoc audire non posse suos sequaces æstimabat.

xit: Non pater Abraham: sed si qs k ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiā l agent. Ait autem illi: Si Moysen & prophetas non audiunt, neq; si qs ex mortuis resurrexerit, credent,

Caput. XVII.

Dixit ad discipulos suos: Impossibile m est, ut non ueniant

a ¶Offendicula.

scāndala, † Vę au a

¶Melius est pro culpa breuem recipere pœnam, q̄ æternis seruari cruciatibus mouem enim iudicabit deus bis in idipsum.

tem illi per quem ueniunt. † Vtili b us est illi si † lapis molaris impona tur circa collum eius, & proijcia tur in mare, q̄ ut scandalizet unum

a ¶Magnus enim moueri non potest. b ¶Ergo ¶Ne quem lędatis.

de pūsillis istis † Attendite uobis Si c peccauerit in te frater tuus, increc

meritorum & statuum firmata est rigore iustitiæ diuinæ, vt nō possibilis sit trāsitus ab vno statu in alīū. Ideo subditur: e ¶Vt hi qui uo. quia animæ separatæ sunt extra statū meriti & demeriti. Q.d' aūt damnari vellēt venire ad locum electorū si ess. t possibile, nō est dubiū: sed de electis q̄ vellent ire ad locū dānatorū, videt falsum. Ad qd' dicendū, q̄ nō vellēt ire illuc ad manēdū vellēt tñ ire illuc si eēt possibile ad, ppinquos suos liberā dū. Istud tñ velle it elligit scd'm volūtatē naturalē, nō autē scd'm volūtatē deliberatiuā, in qua cōformat simpliciter diuinæ iustitiæ. f ¶Rogo er. Dixit hoc nō charitate ductus, cū illā nō haberet, sed timore seruili, ne in ipsorū cōsortio ei' pœna augeretur: quia fuerat eis occasio peccādi: Tū rōne diuitiarū quas eis dimiserat ad abusum: Tū exēplo malæ vitæ, qd' eis dederat ad sequēdū. g ¶Et ait illi &c. qui docuit moralia agenda. h ¶Et, pphe. qui docuerunt mystica & credenda. Et ista sufficiunt ad salutē. Ideo sequitur. i ¶Audiant illos. Ex hoc patet, q̄ iste diues & amici eius erant de gente Iudęorū, quia gētiles nō habebant doctrinam Moysi & pphetarum. k ¶Nō pater Abr &c. Moti ex nuncio sic mirabiliter eis apparēte. l ¶Si moy. Hoc patuit per effectū: quia Lazaro resurgēti & Christo testimoniū phibenti, nō crediderunt, sed magis interficere eū voluerunt, vt habetur Iohā. xij. c. Similiter nec Christo resurgenti, sed magis suaserunt falso ipsum nō resurrexisse: sed corpus eius à discipulis suis furatū fuisse, vt habet Mat. xxviij. g

¶In cap. xvj. vbi dicit in postil. Lex enim p̄mittebat repudiū vxoris &c.

ADDITIO. I. De hac permissiōe a- D gitur satis large in additiōe. ğ. Deut. xxiiij. & Matth. xix. Vide ibi.

¶In eo. ca. vbi dicitur in postil. Qualiter aūt intelligendū sit dictū btī Greg. maiorū discretioni dimitto &c. †Mar. 18. a

ADDITIO. II. Verba btī Gre- †Mar. 9. f' gorii. vbi dicit: ante diem iudiciī: intelligēda' sunt, ac si dicat: Aū diē passiōis Christi. In passiōe enim fuit quodāmodo iudiciū mūdi. Iuxta illud Iohā. xij. e. Nunc iudiciū est mundi. †Expedit.

REPLI. In cap. xvj. tāgit postil. de matrimonij indissolubilitate. Sed Burg. se opponit per ea quæ posuit Deu. xxiiij. & Mat. xix. sed vide Cor. Matth. xix.

BGLOS. ORDI. Ca. XVII.

Dixit ad discipulos. Sciendū cū dās de misericordia loqueret, pharisæi auari in irrisiōe p̄seuerabāt, in quo infirmis auditoribus scandalū. ne attenderēt faciebāt. Hos ergo increpat loquēs apostolis. q̄. illi suo vitio faciebāt, vt eueniret scādala p̄ se, quæ nō poterāt nō euenire in mundo erūnis & errorib⁹ plenissimo. q.d. Vos ne turbemini si isti deriso- †mola asi- res scandala mouēt, qa ita necesse est naria fieri, vt q̄ pbati sunt manifesti fiāt in vobis. ¶Nota, q̄ in q̄tum potes sine pctō vitare scandalum proximi debes. Quod si de veritate est, pro scandalo veritas relinqui non debet. g ¶Si la. mo. &c. & pro. in ma. &c. secūdum ritū, puinciæ, vbi erat ista criminū pœna, vt alligato saxo in p̄fundū demergerent. Et vere vtil⁹, innoxiū pœna grauissima vitā finire, q̄ lædendo fratrē mortē mœreri ppetuā. Vel p̄ lapidē molarē, sæcularis vitæ circūitus & labor exprimit: p̄ mare extrema dānatio. Quicūq; ergo speciē sanctitatis habēs, verbo vel exēplo cæteros destruit, melius esset ei, vt eū sub exteriori habitu ad mortē terrena acta cōstringerēt: qa si sol' caderet tolerabilior eū pœna cruciaret. h ¶De pusil. Non ęstate, sed fide & animo, qui occasiones quærūt quo modo scādalizē turideo cōsulere oportet vos his, ne occasiōe vestri recedāt à fide & à salute. i ¶Attendite uo. Quo ordine scandala declinare & væ ppetuū euitare possimus, insinuat. Sed si nos attendimus ne quem lædamus, si pœnitētem zelo iusticiæ corripim⁹: ū

Nicolaus de Lyra. ex corde

c auxiliarius, p̄ lingua diuitis, virt⁹ cōcept⁹ mētis expressiua. a ¶Fili recor. Hoc sibi dicit ad augmētū suæ pœnæ: qa maximū ifortunij gen⁹ est fuisse felicē, vt dicit Boeti⁹. j. de cōsolatiōe. b ¶Nūc autē. ppter meritū patriēiæ. c ¶Tu uero cru. ppter dei cū misericordiæ. d ¶Et in his &c. Id est distantia magna meritorum

Nicolaus de Lyra. Cap. XVII.

Dixit ad di. Postq̄ saluator oīdit, q̄ pctōres pœnitentes fiūt benignè recipiēdi, hic cōsequēter oīdit q̄ sunt cautè nutriēdi. Circa qd' prīo pōit iformatio Xpi benigna. Scd'o subdit pharisęorū iterrogatio maligna, ibi: Interrogat⁹ aūt à pha. Circa primū pōit Xpi istructio. Scd'o istructiōis cōfirmatio, ibi: Et factū ē. Pria i duas: qa prīo pōit dctā iformatio. Scd'o apsorū postulatio ibi. Et dixerūt ap̄li. ¶Circa primū sciēdū, q̄ pctōres cōuersi ad pœnitētiā: prīo cautè nutriūt q̄ñ à præbēdo eis occasiōnē reuertēdi ad vomitū diligēter cauēt: & talis occasio vocat scādalum: Et dicit à σκάνδαλον scādalō græce, qd' ē ipactio pedis quæ facit hoīem ruere: put dictū fuit Matth. xviij. vbi iste passus exponit. Scd'o nutrit cautè, q̄ñ defectus eorū patiēter portant & iniuriæ remittunt: qa de nouo cōuersi ad pœnitētiā, ppter cōsuetudinē pristinā habēt quādā, p̄nitatē recidiuā di. Ideo dicit saluator: o ¶Si pec. &c. dulciter & charitatiuè. ✠Si septies. Moraliter

Moral'r. m ¶Et ait. i. difficile. Sic em vno mō dicit ipossibile, vt hī. v. meta. n ¶Væ au. Chryſ. Per scādalizātis pœnā brauiū salūtis addisce: Nisi em vni⁹ aię sal⁹ eēt sibi nimiū curæ, ñ cōmina reī scādalizāntib⁹ tātā pœnā. o ¶Si pecca. Charitate monendo. ✠Et si pœni-

Glos. ordi. Lucæ Cap. XVII. De Lyra

ex corde pœnitenti dimittimus: Nec iubemur passim peccãti, sed
E pœnitentiã agẽti dimittere. Primũ ergo est peccãrẽ ĩcipere, vt
postea pœnitẽti possimus dimittere. Ita em̃ peccat q peccãtem vi
dens tacet, sicut q pœnitẽti nõ indulget. a ¶Et si pœnitentiã.
Aliter fratri pœnitenti, aliter ĩnimico persequenti, veniam dare
precipimur. Fratri cõcessa remissiõe so-
† Resipue- cia charitate cõiungamus, psecutori malũ
rit. nobis volẽti, vel si põt faciẽti, bona vo-
lumus & facim⁹ q̃d possum⁹. b ¶Se
pties. Solet vniuersitas septenario de-
signari. Præcipitur ergo vt oĩa pcta dĩ-
mittanr̃, vel semp pœnitẽti dimittatur.
ē.16.c. c ¶Adauge. Cũ ē. dixisset: Qui fide-
lis est in minimo, & in maiori fidelis est:
& si in alieno fideles nõ fuistis, q̃d ve. est
q.da.v. Apostoli qui in alieno & in mi-
nimo, i.in terrenorũ cõtẽptu fuerãt fide
† Adĩce. les, 'in suo & maiori fidẽ postulãt auge-
ri, vt q ex fide iam habẽt exordia virtu-
tis, in eadẽ pficiãt, donec ad perfectionẽ
veniãt. d ¶Sicut gra. sina. Fidẽ per
fectã grano sinapis cõparat, quæ in fa-
† Sycami- cie est humilis & nullarũ viriũ apparẽs:
no, sycos sed pressuris trita q̃tũ intus feruear ostẽ
moro. dit. Sinapis granũ tritũ & cribratũ tepi-
dæ pingui mulsę admixtũ, si ieiunus cõ-
tra solẽ vel in balneo Gargarises, oẽm
noxiũ humorẽ de capite purgat, & im-
minentiũ imbecillitatũ picula vitari fa
cit. Sic fides tentatiõis pistillo probata,
ab oi leuiũ cogitationũ supficie, cribro
discretiõis castigata & pfectæ dilectiõis
melle dulcorata, oẽs de corde vitiorum
sentinas, nõ solum ad presens exhaurit,
sed & in futurũ ne recolligi possint pre
cauet. e ¶Arbori moro. Per morũ
colore sanguineo, cui⁹ fructus & virgul
ta rubẽt, cuⁿ geliũ crucis exprimit, quæ
per fidẽ apostolorũ de gẽte Iudęorũ (in
qua velut in stirpe generis tenebaⁿ ver-
bũ prædicatiõis) est eradicata, & in ma
F re gẽtiũ trãsplãtata, cui etiã cõuenit sub
iecta parabola de ministris verbi. Folia
mori serpẽti subiecta necẽ inferũt, & ver
bum crucis vt cũcta salutaria cõfert, cũ-
cta noxia tollit. Fruct⁹ mori in flore al-
bet, format⁹ irrutilat, maturitate nigre-
scit. Sic diabolus, flore angelicæ naturæ
& potestate rutilãtis præuaricãdo terror inhorruit odore, q per
fidem excludit. f ¶Quis autẽ. Seruus arãs aut pascẽs doctor
ē.9.g. est ecclesiæ. de quo dicitur: Nemo mittẽs manũ ad aratrũ, & aspi-
Iohã.21.c. ciens retrò, aptus est regno dei. Et domin⁹ Petro dicit: Pasce oues
meas. Qui seruus de agro regredit, cum intermisso opere prædi-
candi, quasi ad curiã conscientiæ rediẽs sua dicta vel facta pertrac-
tat, cui dñs nõ statim iubet ab hac vita trãsire, & ęterna quiete re
foueri, sed domi parare q̃ cœnet. i. post laborẽ apertæ locutiõis,
humilitatẽ propriæ cõuersatiõis exhibere: in tali enim conscięti a
Apoc.3.d. deus cœnat. Vnde: Cœnabo cũ illo, & ipse mecũ. & præcinge te. i.
fluctuãtiũ cogitationũ sinus, quibus gressus operũ impediri so-
let, cõstringe. g ¶Et ministra mihi. Ministrat cõditori q ei⁹
naturã cõsideras, & eius iudicia pertimescẽs, de suis se virtutibus
humiliat. Minister enim à minori statu dicit. h ¶Sic & uos.
Postq̃ ad perfectionẽ fidei exhortatus est, per quã fiunt mirabilia
opera, etiã contra rerũ naturã monet, ne qs de suis operibus glo-
riet̃r: sed q̃to fides est foris virtutibus excellẽtior, tanto cõscięti a
Iohã.15.a. intus sit humilior, quia dño iure debemus obsequiũ. i ¶Ser-
ui inutiles. Si homo ab hoẽ seruo nõ vniforme, sed multiplex
ministeriũ exigit, nec gratiã habet: q̃to magis vos q sine me nihil
potestis, nõ vni⁹ vsum opis vel laboris exercere debetis, sed semp
nouis studijs augere priora: nec vos iactetis, quia bene seruitis.
Mat.20.b. k ¶Quod debuimus fa. Qui veni ministrare, nõ ministrari:
nos debitores sibi fecit, ne nostris operibus cõfidentes, sed eius ex
amen pauentes, omnibus impletis quæ præcepta sunt', nos im-
2.Corĩ.5.b. perfectos esse recognoscamus, quamdiu peregrinamur à deo.

☞ Et factum est

a paillum: & si † pœnitentiam egerit, a
a ¶Ne vel nimis difficilis venia, vel nimis remissa sit indulgẽtia.
b dimittitẽ illi. & si septies in die pec- b
a ¶Si enim in deum non erit nostri arbitrij.
cauerit in tẽ, & septies in die conuer-
sus fuerit ad te, dicens pœnitet me,
dimitte illi. Et dixerunt apostoli c
a ¶Q.d. Dicis erogandam pecuniam, condonanda pec
cata, sed vt habeamus perfectam notitiam horum tas
ciendorum: Adauge nobis fidem.
c domino: † Adauge nobis fidem. Di- d
d xit autem dominus: † Si habueritis e
fidem sicut granum sinapis, dicetis f
a ¶Species pro genere, quia fides consummata
etiam elementis imperare potest.
e huic arbori † mõro, eradicare, & trãs g
f plantare in mare, & obediet uobis.
Quis autem uestrũ habens seruum h
arantem aut pascentem boues, qui i
regresso de agro dicat illi statim: k
a ¶A labore. b ¶Ad mensam. c ¶Potius.
trãnsi & recũbe: & non dicat: pãra
quòd cœnem, & præcinge te, & mi- l
g nistra mihi, donec manducem & bi-
a ¶Postquam tua prædicatione & compunctione rese
ctus ero, tunc tandem æternis meæ sapientiæ epulis
reficieris.
bam: & post hęc tu mãducabis & bi
bes? Nunquid gratiam habet seruo
a ¶Q.d. Quid mirum si fecerit seruus quod debet, cus
tius est laborare & assidue seruire?
illi: quia fecit quæ ei † imperãuerat?
h Non puto. Sic & uos, cũ feceritis oĩa
i quę præcepta sunt uobis dicite: serui m
¶Quia empti precio. ¶Quia bonorum operum non
eget deus. Vel quia non sunt condignæ passiones hu
ius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in
nobis.
k inutiles sumus: Quod debuimus fa

Nicolaus de Lyra.

✠b ¶Si septies in die &c. i. toties quoties, secũdũ q̃d expo-
situm fuit Mat. xviij. vniuersitas em̃ numero septenario designa-
tur. c ¶Et dixe. Hic cõsequẽter ponit apostolorũ postulatio.
Cauere enim à scãdalis, & remittere iniurias toties quoties, osten-
dit ex magnitudine fidei, qua aliq̃s credit & sperat, p̃ talib⁹ in vi-
ta futura remunerari. & ideo apostoli qui erãt adhuc imperfecti
& ignari, audita prædicta Christi doctri-
na, petierũt augmentum fidei, dicentes:
d ¶Domine Adauge nobis fidẽ.
Augeẽ aũt fides dupliciter. Vno modo
extensiuè. s. q̃n plura credibilia cognos-
scũtur & creduntr̃ explicitè, sicut fideles
literati cognoscunt & credunt explicitè
quę simplices implicitè credũt: credẽdo
de talib⁹ in quodã gñali illud q̃d tenent
ecclesia. Alio modo augeẽ intrinsecè, vi-
delicet q̃n credibilia clarius cognoscun-
tur & firmius feruentiusq̃ tenentur: &
vtrũq̃ augmẽtũ fidei requirit in eccle-
prælatis, ppter q̃d apostoli q̃ post Chri-
stum fuerũt primi prẽlati in ecclesia
petierũt vtrũq̃ augmẽtũ fidei q̃d Chri
stus dedit eis: maximè post resurrectio-
nem suã dando eis gratiã spũsancti. Et
ideo prædicit eis virtutem fidei, dicens:
e ¶Si habueri. fidẽ, sicut granũ si-
napis. Quod licet sit modicũ q̃titate,
est tñ maximũ virtute, ppter q̃d fidei ei
comparat. f ¶Dicetis huic arbori
moro: id est dicere poteritis. g ¶Era
dicare, & transplan. in mare. Duo
mira cõiungit. s. eradicationẽ subitã ar-
boris de terra solida, & trãsplantationẽ
eius in aqua fluida, vt p̃ hoc magis ap-
pareat virtus fidei. Sed quia de talibus
operibus quæ nõ fiũt principaliter vir-
tute credẽtis, sed virtute dei operantis,
nullus debet eleuari, sed magis sub deo
humiliari. Ideo subdit: h ¶Quis aũt
uestrũ habens ser. aran. s. laborãtem
in agro. i ¶Qui regresso de agro,
s. de labore. k ¶Dicat illi statim: i. tempo
transi & recumbe. i. quiesce post labo- unc,
rem, & resocillare. q.d. non ita dicit ei H
dño suo, sed magis dicitur ei: l ¶Pa
ra q̃ cœnem. Ita q̃ post laborẽ in agro
requiritur ab eo labor in domo. Et si in
omnibus seruus obediat, nõ tamen pro
pter hoc tenẽt sibi regratiari dominus:
nec seruus in superbia debet eleuari, quia ad hoc tenebaⁿ ex cõdi-
tione seruitutis. Et ex hoc cõcludit Christus, q̃ apostoli debent
operibus non debẽt eleuari, sed magis humiliari. Ideo subditur:
m ¶Dicite ser. inuti. su. quia secũdum veritatẽ nulla vtilitas
prouenit deo de humanis operibus, sed solum ipsis operãtibus.

✠ Et factum est.

✻ a ¶Et si pe. s. toties quoties: q̃d̃ per septies significatur, eo q̃ Matth.
per septenarium vniuersitas figuratur. e ¶Si habue. Cõparat
autem grano sinapis ipsam fidem, eo q̃ granũ sinapis tantæ vir-
tutis est, q̃ crescit in arborem: & sic virtus fidei charitate formata
est magna in operatiõe. Ideo sequit: f ¶Dicetis huic ar. Cu-
ius fructus liquorẽ sanguini similem emittit. vnde dicitur. s. Ma-
cha. vj. d. Ostenderũt Elephãtibus sanguinẽ vuæ & mori. Et ideo
arbor morus crucẽ significat, cuius fructus dicit ipse Christ⁹ in ea
suo sanguine rubricatus. Hãc aũt arborẽ transtulerũt apostoli de
terra Iudæę, & plantauerũt in mari. i. in latitudine gentium, quæ
põt dici mare, eo q̃ est aquarũ cõgregatio. Et Apoc. xvij. d. dicit:
Aquæ multæ, populi multi, q̃n fidem Christi crucifixi prædica-
uerunt gentib⁹, dimissis Iudæis: q̃bus Paulus & Barnabas cõtra-
dixerũt, Act. xiij. g. Vobis oportebat primũ loq verbũ deo, sed
quoniã repellitis illud, & indignos vos iudicatis vitæ ęternæ, ec-
ce cõuertimur ad gentes: sic em̃ præcepit nobis deus. h ¶Quis
aũt ue. Seruus reuertẽs de labore, significat prædicatorẽ vel do-
ctorem, reuertẽs post laborẽ ad domũ propriè cõscientiæ, cui nõ
statim dicit Christus: transi & recũbe, vocãdo eum de presenti vi-
ta ad requiẽ patriæ: sed adhuc requirit ab eo aliud bonũ opus in
quo dñs delectatur: & cum hoc fecerit, reputet se parum aut nihil
fecisse pro dño respectu mercedis quam expectat ab eo, sicut fe-
bat beatus Frãciscus etiam post multos labores & magnos Fra-
tres, incipiamus seruire dño, quia vsq̃ nunc parum profecimus.

✻ Occurrerunt

A a ❡Et factum est. Post parabolam qui inuitat ad humilitatem & perseuerantiam in diuersis officijs dei, reprehenduntur ingrati de impensis beneficijs. b ❡Occurrerunt. Leprosi sunt hęretici, qui quasi varios colores habentes in eodem corpore, varias sectas, nunc falsitatis, nūc veritatis permiscent in eadem prædicatione. Hi autē quia vitantur & ab ecclesia remouentur longè, necesse habēt, vt magno clamore interpellent. vñ sequit: c ❡Qui stete. à lon. Qui contra decalogum peccauerāt, nec amando deū (de quo malè sentiunt) nec proximū, à quo diuiduntur. sub denario ad deū clamant & sanātur, dū in ecclesię societate doctrinā integrā verāq; assequunt, & oīa secundū catholicæ fidei regulā differunt, & varietate mēdaciorū quasi lepra carēt. Sed vnus gratias agit. i. qui in vnitate ecclesię p humilitatē remanēt. Qui verò p supbiā clari mūdatori sunt ingrati, nouē sunt: qa p vnitatē à pfectione denarij deficiūt vñ Aplš: Qui cū deū cognouissent, nō sicut deū glorificaue. aut gr. e. sed e. in co. suis. d ❡Et le. uo. di. Quia ī verbis Saluatoris se errasse cognoscūt, saluādi pręceptorē vocāt: & p cognitionē pręceptoris redeunt ad formam salutis. e ❡Ite ostendite uos sacerdotibus. Et fact. Quisqs hęretica prauitate vel Gētili superstitione, vel Iudaica pfidia, vel fraterno Schismate p dei grām mūdat⁹ caruerit, necesse est vt ad ecclesiā veniat, colorēq; fidei verū alijs si sanon ōdat. Vñ Paul⁹ ad Ananiā, Corneli⁹ ad Petrū mittit. Cętera vitia dñs in cōscīa p seipsū corrigit & sanat. f ❡Vn⁹ au. ex il. Vn⁹ aūt B regressus significat vni⁹ ecclesiæ deuotā in Christo hūilitatē, q cadēs ad pedes ei⁹ grās agēs, qa repressis præsumptiōis cogitationibus, q̃ sit infirmus videt: nihil virtutis sibi tribuit, bona quę agit de misericordia intelligit. Vñ & Samaritanus i. custos cognoiatur, q ita bona quæ accepit deo tribuit, vt cū Psal. dicere possit: Fortitudinem meā ad te custodiā. g ❡Et ceci. in fa. Cadit in faciem, qui de perpetratis malis erubescit. Ibi enim cadit homo, vbi confunditur. Qui in faciem cadit, videt quo cadat. qui retro cadit nō videt. Boni ergo in faciem cadunt, quia humiliant se in his visibilibus, vt ad inuisibilia erigantur. Mali retrò cadūt quia cadūt in inuisibilibus, vbi non vident quid eos sequatur. h ❡Surge. Qui infirmitatem suam agnoscens humiliter ante deum iacuit, diuina consolatione surgere ad fortiora opera, & ire crescendo vsq; ad perfectiora iubetur. i ❡Fides tua. Fides quæ ad agendas gratias inclinauit, econtra perfidia illos damnat, qui de acceptis beneficijs sunt ingrati. k ❡Te saluū fe. In superiori parabola decernitur, fidem p humilitatem debere augeri. In ista rebus ipsis manifestè ostenditur, non fidei tantū agnitam rationem, sed fidei executam operationem esse, quæ saluum faciat credentem. l ❡Interrogatus autem à Pharisæis. Ideo interrogauit, quia sicut Lucas inferius aperuit: Existimabant quòd veniente domino Ierosolymam, confestim regnum eius manifestaretur. Ita vt & ipsi apostoli hac opinione ducti, post resurrectionem eius interrogarent eum: Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israel? Et alibi Cleophas: Nos autem sperabam⁹ quòd ipse esset redēptur⁹ Isrl. m ❡Non ue. re. dei cum obser. Quia quando veniet, neque ab angelis, neque ab hominibus potest obseruari, sicut dominicæ incarnationis tempus, & prophetarum vaticinijs pręfixum, & angelorum est pręconijs manifestatum: adeo vt conceptus est natus, baptizatus, prędicās, moriens, resurgens, ad cælos ascēdens: comitātib⁹ indesinēter vl' angelorū vl' hoīm, vel certè miraculorum sit ☞ declaratus

a cere fecimus. Et factum est dum a
iret in Ierusalem, *trāsibat per medi
am Samariam & Galilęam. Et cum
ingrederetur quoddam castelum,
b c occurrerūt ei decē uiri leprosi. Qui c
d steterunt à longè, & leuauerunt uo d
cem dicentes: Iesu pręceptor misere e
e re nostri. Quos ut uidit, dixit: †Ite f g

a ❡Qui sunt figura sacerdotij futuri in ecclesia.

ostendite uos sacerdotibus. Et factū h
f est, dum †irent, mundati sūt. Vnus i
autem ex illis, ut uidit quia †munda
tus est, regressus est cum magna uo k
g ce †magnificans deum. Et cecidit in
faciem ante pedes ei⁹, gratias agens.
Et hic erat Samaritanus. Respon- l
dens autem Iesus dixit: Nonne de-

❡Ingratos quasi ignotos vbi sunt inquirit.

cem mundati sūt: & nouē ubi sunt?
Non est inuentus qui rediret & m
daret gloriam deo, nisi hic alie-
h nigena. Et ait illi: Surge, uade
i k quia fides tua te saluum fecit.
l Interrogatus autem à pharisæis, n

❡Dies iudicii.

quando uenit regnum dei? Respon o

❡Dies iudicij.

m dens eis, dixit: Non ueniet regnum p

❡Temporis.

dei cum obseruatione, neq; dicent: q

Marginalia: Et ipse (3) — Roma. 1. c. — † abirent — † glorificās — Act. 9. a. — Ibidē. 10. a. — Psal. 58. b. — Infr. c. 19. b. — Actu. 1. a. — Infra. 24. c. — † De pœ. di. i. c. porro §. hoc idē. ✠. hinc etiā leprosi. — † sanatus

Nicolaus de Lyra

☩ a ❡Et factum est. Hîc consequenter ponitur doctrinę Christi prædictę cōfirmatio p opera miraculosa in sanatiōe decē leprosorum, cū subdit: b ❡Occurrerūt ei decem uiri leprosi. qa audierant famam de mirabilibus Christi. c ❡Qui steterūt à lon. Tū ppter Christi reuerētiā: Tum quia nō debebāt appropinquare sanis hominibus, ne eos inficerent. d ❡Et leuauerunt uocem dicentes. ex magno desiderio sanitatis. e ❡Dicentes. Iesu præ. mi. no. i. solo verbo potes curare nos. ❡Ite ostendi. C uos sa. Lex enim præcepit Leui. xiiij. a. vt emundati à lepra sacerdotibus se offerrēt: & hoc duplici de causa. Vna erat, quia sacerdotes debebant iudicare vtrum talis esset verè curat⁹. Secunda erat, qa pro sua emundatione tenebatur offerre sacrificium determinatum in lege. Legalia autē tūc cursum suum habuerunt. vnde & Christus ea seruauit, vt patet in eius circuncisiōe & oblatione in tēplo, & immolatione agni Paschalis. & iō illos quos à lepra sanauit ad sacerdotes misit. h ❡Et fa. est & c. mū. sunt. ex fide & obedientia ad Christū meritoriè de cōgruo: sed diuina virtute effectiuè. i ❡Vnus au. & c. mun. est. suā sanationē virtuti Christi imputans. k ❡Regres. est. tāq; gratus gratias deo agēs. l ❡Et hic e. Sa. i. de Gentibus illis quæ missæ fuerūt à rege Assyriorū ī Samariā & alias ciuitates terræ illius, captiuatis inde Iudæis & translatis in Assyrios, vt hī. iiij. Reg. xvij. Et isti Samaritani partim colebāt idola, & partim deū, & Iudæi non cōicabant cū eis, sicut nec cū alijs Gētilibus, vt hī Ioh. iiij. b. Et p hoc qđ dicitur: Et h. e. Sa. inuenitur q̃ alij nouē erāt Iudæi, nec reuersi sunt ad gratias agendum: qa decepti à sacerdotib⁹ qbus se repręsentauerāt, q doctrinę Christi & miraculis detrahebant, secūdum eorū informationem attribuerunt suā sanationē obseruantiæ legis & non virtuti Christi: licet à principio fideliter & deuotè petiuissent ab eo sanari. ideo subdit: m ❡Nō est in. ni. h. a. Et in hoc figuratū fuit qđ Gentiles venturi erant deuotè ad fidē Christi, Iudæis remanentibus in suo errore. n ❡Interro. au. Descripta instructione Christi benigna, hîc cōsequenter ponitur Pharisęorum interrogatio maligna. Christus em̄ in suis sermonib⁹ frequēter fecerat mētionē de aduētu regni dei, vt patet ex p̄dictis i hoc euangelio & in alijs. Et iō Pharisęi q doctrinam Christi deridebant, vt dictum est ca. præcedenti, irrisoriè ab eo quærebant. o ❡Quādo ue. reg. d. q. dicerent: Antequ veniat regnū de quo loqueris, occupabit te mors crucis. Sed dominus tāq; verè patiens, nō dedignatus est eis respōdere rationabiliter & mansuetè, dicens: p ❡Non ueniet regn. Per aduētū autē regni dei intelligitur aduentus Christi ad iudicium: qa veniet tāq; rex ad iudicandum. Venit autē ad iudiciū dupliciter. Vno modo pticulariter. s. i morte cuiuslibet: qa q̄lis vnusquisq; i morte repitur, talis ī iudicio extremo præsentabit. s. i parte electorū vl' dānatorū. Alio mō vniuersaliter: & sic veniet ad iudiciū in fine mūdi. Et neuter aduēt⁹ est cū obseruatione tpis, qa nihil incerti⁹ est hora mortis. De tpe etiā futuri iudicij dixit apostolis Actu. j. a. Non est vestrū nosse tpa vel momēta. & multò fortius illud tps est incertū alijs, secūdum q̃ dicit Aug. Illud verbū oīm calculātium digitos qescere iubet. q ❡Neq; di. i. non possunt dicere certitudinaliter & determinatè tps aduentus Christi ad iudiciū. Vnde & illi q voluerūt hoc determinatè dicere, vt abbas Ioachim, & quidā alij, inuenti sunt falsum dixisse: qa tpa ab eis determinata transierunt. D

Marginalia: Christi⁹ dupliciter venit ad iudicium.

☩ Et ait ad

Moraliter

✳ b ❡Occurrerunt ei de. ui. le. Denarius numerus, vniuersitatem significat, eo q̃ est perfectus. Numeri namq; sequētes vsq; ad centum, sunt ipsius & partium eius replicationes. Nam vndecim sunt decem & vnus. & sic vsq; ad. xx. qui sunt bis decem. xxx. ter decem: & sic consequenter. Ergo per decem leprosos occurrentes Christo, significatur vniuersitas peccatorum, pœnitentium & cōfitentium. f ❡Quos ut ui. p effectum remissionis peccatorum. g ❡Dixit: Ite ostendite uos sacer. Quia licet peccata remittātur in contritione, tamen tenetur ea homo confiteri. i ❡Vnus au. ex il. Hoc autem dicitur, ad significandum, quòd pauci sunt respectiuè qui grati sunt de beneficijs largitatis diuinæ. l ❡Et h. erat Sa. qui custos interpretatur. nam illi sunt grati deo, qui se custodiunt à peccati recidiuo. p ❡Non ueniet regnum dei cum obseruatio. neq; dicent. Moraliter. Dei regnum, gratia (quæ est arra gloriæ) potest dici. Ipsa verò non venit cū obseruatione, qa nescit hō vtrū amore vel odio dignus sit: Eccle. ix. a. iō subdit:

B ✳ Ecce enim

Glos. ordi. Lucæ Cap. XVII. De Lyra

declaratus iudicijs. a ¶Ecce enim regnū. Non poterit obser
E uari: quia regnum meum non est corpale, vt putatis sed spūale:
qđ fide iam incepit. b ¶Regnum dei. Vel sic potest accipi re
sponsio dñi. Regnū dei intra vos est, q quādoq; venturus iudex
omniū, nūc etiā regnat in cordib⁹ fideliū. Sed cū hęretici turbant
ecclesiam prauis dogmatibus, desiderāt
fideles, vt dominus vna die ad terras re
diens, si fieri posset, veritatē fidei intima
ret. Sed non videbunt: quia quod semel
euangelico fulgore est exhibitum: nō est
opus corporali visione domini firmari.
c ¶Venient dies. Noluit dicere quando
veniret: sed venturū dixit, vt incuteret oī
bus terrorē imminētis iudicij, nec securi
tatem afferret dilationis. Et ne videretur
contristare apostolos, si eis aliquid dene
garet, secundum alium euangelistam di-
Mar.13.d. cit: De die autem & hora nemo scit, neq; angeli, neq; filius, nisi pater. d ¶Desid.
Post meam ascēsionē, qñ vos in hoc exi
lio mūdi ingemiscentes desiderabitis me
videre in gloria mea: quæ voluntas lau
danda, non tamē in hoc mundo implen
da. e ¶Vnum diem fi. Bene vnum di
cit: qa in illa gloria, de qua propheta ait:
Psal.83.c. Melior est dies vna in atrijs tuis super mi
lia, nulla est tenebrarū interruptio, nulla
saltem memoria miserię vł doloris. Hu
ius dici præsentiam, bonū est desiderare,
non tamen magnitudine desiderij nobis
fingere somnia, quasi instet dies domini,
quod ab aliquibus faciendum prædicit.
f ¶Et di. u. Ec. h. Fuere quidam q cō
putantes currricula ætatum, cōsumma-
tionis seculi, certum annū, diē & horam
se dicerent inuenisse. ¶Multi hæretici
F fuerunt, & futuri sunt, qui se Christos as
sererent, quorum primus Simon magus
vltimus Antichristus. g ¶Nam si. No
lite illis credere. quia secundus aduentus
repentinus erit, & ita manifestus. qp null⁹
poterit ignorare de sub cælo: quia discri
men iudicij sub cælo, hoc est, in aeris me-
1.Tes.4.d. dio geritur. vnde: Rapiemur cū illis i nu
bibus obuiam Christo in aera. h ¶Pri
mū au. o. Loquens de gloria aduentus:
inserit etiam de passione, vt cum moriē
tem viderent quē regnaturum audierāt,
dolorem passionis, spe promissæ clarita
tis mitigarent. i ¶Et si. fa. est in die.
Subitum aduentus sui diem pluribus a-
Gene.7.b. struit exemplis, & quem fulguri (cito oīa
Ibidē.19.c. transuolanti) cōparauerat, diebus Noe,
vel Loth æquiparat, quando repētinus
mortalibus superuenit interitus. k ¶E
debant & bi. Non connubia vel alimē
ta dānantur: cū in his successionis, in illis
naturæ posita sint subsidia, sed immo
deratus licitorum vsus arguitur. Quia
enim his se totos dando, dei iudicia con
temnebant, igne vel aqua perierunt.
Allego. l ¶Vsque in diem. Allego. Noe arcā
ædificat: cum dominus fideles in ecclesia congregat. Quam & con
summatam ingreditur, cum hanc in die iudicij præsentia sua illu-
strat. Sed dum arca ædificatur, iniqui luxuriantur: & dum intra-
tur, æterna damnatione plectuntur. m ¶Similiter sicut. Præter
misso maximo sodomitarum scelere, sola ea cōmemorat, quę vel
leuia vel nulla esse putarentur, vt intelligas quali pœna feriantur
illicita: si licita & ea sine quibus vita non ducitur, immoderatius
Allego. acta igne & sulphure punientur. n ¶Loth. Allego. Loth qui in
terpretatur declinans, est populus electorum, qui dum in Sodo-
mis, id est inter reprobos vt aduena moratur, quantum valet scele
ra eorum declinat. Exeunte Loth, Sodoma perit, quia in consum
Matt.13.g. matione seculi exibunt angeli, & separabunt malos de medio iu
storum: & mittent eos in caminum ignis. o ¶Filius ho
minis reuelabitur. Qui interim apparens omnia vider, tunc
apparens omnia iudicabit, quando cunctos iudiciorum suo-
rum oblitos huic seculo conspexerit mancipatos: vt meritò debe
ant cū ipso quem inhabitāt orbe deleri. p ¶In illa die. Huiusq; g
de hoc eq; regnū. i. Christ⁹, nō cū obseruatione, sed inspera⁹ aduc-
niat: Nūc à qualibus ipse aduentus expectari debeat. In tēpo es,
qui carnalia excedens velut in aura libera spiritualiter vivit. V sa
eius in domo, sunt cōcupiscentię carnales, qs prius amauerat, sed
superna petens in mundo reliquerat, ps
immminente iudicio necesse est ne reperat,
q ¶Et qui in agro. Quod dixerat.
Eum qui in agro est retro non debere re
dire, ne de his tantum dictum videretur,
qui apertè de agro redituri sunt id est do
minum palam negaturi: ostendit mul
tos qui cū faciem in anteriora videnī re

¶Neq; scietur determinatus locus.

a ecce hīc, aut ecce illic. Ecce enim a
a ¶Regnum dei seipsum dicit, intra seipsos positum: & in cordibus eorum qui crediderunt regnantem.
b rēgnum dei intra uos est. Et ait ad di b
¶Quos etiam intelligimus de aduentu quæsisse, & isti sunt Petrus, Iacobus, Andreas & Iohannes vt Marcus testatur.
c scipulos suos. Venient dies quando c
d e desideretis uidere unum diem filij d e
¶Pseudopeophetæ.
f hominis, & non uidebitis. Et dicent f
¶In hac persona vel in hoc tempore est Christus. ¶Sed vos.
uobis: Ecce hīc, ecce illic. Nolite
a ¶Cum illis vt credatis quæ dicunt. b ¶Vitam eorum.
g irē, neq; sectēmini. † Nam sicut ful g
gur coruscans de *sub cælo, in † ea
a ¶Subitus coruscus, vt nullus in sua mente latere permittatur, quia indicis fulgore penetretur.
quæ sub cælo sunt fulget, ità erit fi
a ¶Ita clarus veniet: sed ad hanc claritatem oportet venire per passionem: Et si diligitis hanc gloriam ne pro hac timeatis pati mortem.
h lius hominis in die sua. Primū au h
tem ōportet illum multa pati, & re
a ¶Non tantum Iudęorum, sed omnium reproborum a quibus quotidie patitur Christus in suo corpore.
i probari à gēneratione hac. † Et sicut i
¶Sic fiet impijs.
factum est in diebus Noe, ita erit
k & in diebus filij hominis. Ede
bant & bibebant, uxores ducebant,
l & dabantur ad nuptias, usque in di
em qua intrauit Noe in arcam: & ue
nit diluuium, & perdidit omnes.
¶Sic fiet impijs.
m Similiter sicut factum est in diebus k
n Loth: Edebant & bibebant, eme
bant & uendebant, plantabant & æ
dificabant. Qua die autem exiit
¶Dominus.
Loth à Sodomis, pluit ignem & sul
phur de cælo, & omnes perdidit.
¶Ita subitum & ineuitabile erit.
o Secundum hæc erit, qua die filius ho l
a ¶Non, qua iudex venit, sed qua venturus est postq; venerit, non poterit quisquam velle vt descendat in mundum aliquid rapere.
p minis reuelabitur. In illa † diē qui fue m
rit in tecto, & uasa eius in domo, ne
a ¶Qui operatur in ecclesia plantans & rigans, non respiciat spem secularē cui renunciauit.
q descendat tollere illa: & qui in agro

Nicolaus de Lyra

b ¶Et ait ad disci. Hīc consequi-
ter ponit discipulorū informatio de ad-
uentu Christi ad iudiciū, vt ppter immē
sitatē psequutionū nō credāt cito Chri-
stū venturū ad iudiciū, nec ppter pacem
credāt de longē venturū, sed semper sint
parati ad eū expectandū. & hoc est qđ dī-
cit: c ¶Veni. d. q. de. ui. unū d. fi. ho.
i. diem extremi iudicij, qui erit vnus, & i
iustis desiderandus, quia tūc à malis pre
sentis vitæ liberabūt. & ad requiē gloriæ
transferentur, secundū qđ dī. Jacob. 5. Hās
aūt fieri incipientibus, respicite & leuate
capita vestra, quoniam appropiquat re
demptio vestra. Quod exponens Greg.
dicit: Leuate capita vestra. i. exhilarate
corda. d ¶Et non uidebitis. nisi post
multas tribulationes. e ¶Et di. uo. ec. vbi
h. ecce illic. qa ante aduentū Christi ad
iudiciū, surgēt multi pseudopropheræ &
multi pseudo Christi. f ¶Nolite ire. H
assentiendo rali doctrinæ. g ¶Nā sic.
co. q. d. aduētus Christi ad iudicium nō
erit ambiguus, quando erit de facto, sed
erit ita clarus & manifestus, quòd nullus
poterit dubitare: ideo subdirur: Ita erit
filius homi. in die sua. h ¶Primum
oport. In primo enim aduentu venit in
humilitate & paucis cognitus, & simul
tis despectus & reprobatus. Sed in secun
do aduentu veniet manifestus & glorio-
sus in potestate orbem iudicaturus. Sed
quia tempus illius aduentus est incertum
vt prædictum est, ideo inducit ad hoc du
plex exemplum. Primum est de tempore
diluuij, vt habet Gen. vij. qđ notatur cū
dicitur: i ¶Et sicut fa. quia hoies illius
tpis erāt In securitate, nihil timētes, quo-
usq; diluuiū subitò submersit oēs, excē
pto Noe, & his qui cū eo erāt in arca. So
cūdū exēplū est de tpe subuertiōis Sodo † In
morū, vt habet Gene. xix. quod notatur
cū dicitur: k ¶Similiter si. quia erant
in securitate vsq; ad illam horā qua dīs
pignem & sulphur destruxit terram illa.
l ¶Secundū h. erit &c. si. ho. re. ho
mines erunt in securitate, nihil timentes
de futuro iudicio vsq; ad illud tēpus quo Christus in humanitate
glorioſa, tamē manifestè videbitur veniens ad iudicium. m ¶In
illa die. &c. qui fuerit in tecto & ua. id est tunc non vacabit
alicui intendere Matth
* a ¶Ecce enim. quia donum gratiæ est in mente. c ¶Venīēt
dī. & cæ. unum diem filij ho. id est gloriam eius quæ vna dies
dicitur, eo quòd per noctem non interrumpitur. d ¶Et non vi
de. tunc ad libitum vestrum: sed tamen postea videbitis secundū
libitum meum. e ¶Et di. uo. i. successorib⁹ vestris Antichristi ē
pore futuris. g ¶Nā sicut ful. co. id est aduentus Christi ad iu-
dicium erit ita parēs, quòd nullus habebit dubium. Potest enim
hoc exponi de aduentu Christi in morte hominis, qui frequenter
ita repentinus est, sicut ictus fulguris. i ¶Et sicut factum est.
in diebus. in quibus non timebāt homines diluuium, nec in die
bus Loth incendium, sic frequenter venit mors, quando nulli ne
mei periculū. m ¶In illa die. i. tempore mortis non cogitet ali-
* quis de aliqua

nere,animo tamen retrò respiciunt. a ¶Memores estote.V. xxiiij.d.g ¶Respōden.di.ubi d.i.quo assumentur. h ¶Qui
A xor Loth,significat illos qui i tribulatiōe retrò respiciunt, & se à
Genes.19.f. spe diuinę pmissionis auertunt: & ideo statua salis facta est,quia admonendo homies ne similia faciāt,corda eorū cōdit ne sint fa-
tui. b ¶Quicūq;.Qui vitā carnalē(negādo Christū)in mun-
do saluare voluerit,i futuro pdet eam.
Vł, q eternā salutē aīæ querit,n ō dubi-
ter eā dare ad mortē hui⁹ tpis.c ¶In il-
Matt.24.c. la no.dā illa tā tenebrosa tribulatiōe vt
in errorē inducantur,si fieri pōt,etiā ele-
ctī.d ¶Duo i l.illi.s.q ociū eligūt,neq;
secularib⁹,neq; ecclesiasticis negotijs oc-
1.The.4.d. cupari.Vn⁹.i.q ppter deū cōtinētię stu-
dēs,quę dei sunt cogitat:assume.obui-
am Christo i aera.e ¶Alter rel.q vel
hūana laude,vł q̄libet corruptiōe statū
Tiren.1.c. vitę q̄ imbutus est,deserit.De q̄ Ieremi
as:Viderūt eā hostes,& deriserūt sabba
ta ei⁹.f ¶Duę e.mo.Duę differētię,se
†Ma.24.d. quētiū orbē rerū mobiliū.Quę fœmineo
genere designant:qa maiorū cōsilio re-
guntur,vt fœminę à viris,quæ tn i vnū
molūr inquātū de suis negocijs ecclię v-
sibus deseruiūt.Sed qdā tm ppter ętern-
a,q habēt tā q̄ nō habētes,qdā ppter
1.Tim.6.d. tpalia,q in incerto diuitiarum sperant.
g ¶Qui dī.Duo querētib⁹ vnū rndet
†Ma.24.c. sōs.f.secū assumēdos,aliud subñciēdo
innuit,malos.f.à se repulsos cū diabolo
B dānādos.h ¶Vbicūq; s.Vbicūq; fue-
rit dñs corporaliter,illò cōgregabūt ele
ctī,q eius passionem humiliter imitādo
tā q̄ de carne ei⁹ saturārur:q̄rū p resurre
ctionē renouabitur vt aquilę iuuentus.

GLOS.ORDI. Cap. XVIII.

Dicebat au.Segt:Semp o.Sē
†ad hoc q̄ per canonicis horis q̄tidie secū
dū morē ecclæ,vel qa iust⁹ se-
cūdū deū oia gerit.vel dicit:Semp orat
†sed,&c. q semper agit bona,nec desinit orare ni
1.Thes.c. si cū desinit iust⁹ esse. k ¶Iudex q̄dā.
Hęc parabola ad orādū & credendū,&
nō de nobis,sed de deo pręsumēdū hor-
Supr.c. tat. ¶Et nota q̄ dñs paraboląs pōit:Vł
Parabolæ sc̄m similitudinē:vt de hoie q habuit du
Christi per os filios,q psonā dei gerit.Vel p similitudi
& secundū nē,vt hīc de iudice inię̄,q̄ psonā dei nul
similitudi- latenus tenet.Sed p hūc pōt conjci q̄-
nem. tū de⁹ bon⁹ & iust⁹ eos curet deplēcātes
†ad tēpus, se,cū nec homo iniustus,eos qui illū assi
aliquādiu. duis precibus tundunt,vel propter tędi
um deuitandum potest contēnere.Hoc
enim subdēdo addidit:Ne iterum & ite
rum veniens suggillet,id est strangulet
me tædiosis clamoribus.l ¶Vidua
†vinpere autem.Hæc vidua potest habere simili
tudinem ecclesiæ,quæ desolata videtur
donec veniat dominus,qui tamen in se
retò etiā nunc curā ei⁹ gerit.m ¶Vin-
Matth.5.g. dica me.Cum iusti pro persecutoribus orare moneantur,tamen
de malis salua iusticia hanc vindictā expetunt,vt pereant oēs mali
vel conuersi ad iusticiā,vel amissa per supplicium potestate q̄ nūc
cōtra bonos quādiu hoc ipsum bonis expedit,vł temporaliter ali
quid pōt.Quem finem cum iusti venire desiderāt,quamuis ꝓ ini-
micis orent,tamen non absurdè vindictam desiderare dicuntur.

Nicolaus de Lyra

☞ Verūtamē

alicui intendere negocijs temporalibus,quia oportebit subi-
tò eū conspectibus iudicis comparere. a ¶Memores estote u-
xoris Loth.Quæ nec habuit spaciū respiciendi retrò,sed statim
cōuersa fuit in statuā salis,vt hī Gene.xix.f.Sic nec tunc hoies ha-
bebunt spaciū respiciendi retrò,id est spacium intendēdi alicui ne-
gocio,sed oportebit eos statim comparere conspectibus iudicis.
b ¶Quicūq; quæ.a.suam.i.timore mortis deficiet à fide in tri-
bulatione Antichristi quæ præcedet iudicium. c ¶Perdet illā.
per æternam damnationem. d ¶Et quicun.perdi.illam. prę-
eligens mori,q̄ cadere à charitate fidei. e ¶Viuificabit eam.
merendo

merēdo vitā ętern̄.f ¶In illa no.e.duo.Hoc expositū est Mar.C

¶Ergo.

a similiter no redeat †retrò. † Memo-
b res estote uxoris Loth. †Quicumq;
a ¶Qui hic ꝓpter Christum perdiderit,exurgente
Christo illic liberam inueniet.
cere,perdet illam: Et q̄icunq; per-
perdiderit illam, †uiuificabit eam.
a ¶Grego,non de duobus hominibus,sed de duobus
generibus affectionum dictum est.
Dico uobis:in illa nocte erunt duo
in lecto uno, unus assumetur, & al-
ter relinquetur. †Duę erunt molen
tes in unum‘una assumetur, & alte-
a ¶Duę differentię prędicatorum in ecclesia, quasi in
agro laborantium eorum qui Christum sincere annun-
ciant,& eorum qui verbum dei adulterant.
ra relinquetur. Duo in agro,un⁹ as-
sumetur,& alter relinquetur. Res-
pondentes dicūt illi: Vbi domine?
¶Assumetur vel relinquetur.
†Qui dixit illis: Vbicumq; fuerit
corpus,illuc congregabuntur & a-
quilæ. Cap.XVIII.

¶De iudice, qua ad orandum
inuitabat.

Dicebat autem & pa-
rabolam ad illos:
†quoniam oportet
a ¶Ad declinanda prędna-
merita incommoda.
†sęmper orare,& non †deficere,di-
cens: Iudex quidā erat in quadam
ciuitate, qui deum non timebat, &
hominem non reuerebatur. Vidua
autem quędam erat in ciuitate illa,
& ueniebat ad eum dicens: Vindica
me de aduersario meo. Et nolebat
†per multum tempus. Post hęc au-
tem dixit intra se: Et si deum non ti-
meo,nec hominem reuereor tamen
quia molesta est mihi hęc uidua uin-
dicabo illam, ne †in nouissimo ue-
a ¶Suggillet a suggero:tractum a lamiis .i.strangulo.
niens †suggillet me. Ait autem do
minus: Audite quid iudex iniquita
tis dicit. Deus autem non faciet uin-

hæc au.di.intra se.victus precum importunitate. v ¶Et si
deum.id est si non propter deum, neq; propter homines moue-
ar ad faciendum iusticiam illi viduæ.x ¶Tamē quia mole.est
&c.uin.il.faciendo ei iusticiam. y ¶Ne in nouissi. ueniens
suggillet me,id est suggerendo offendat sua importunitate. Ex
quo apparet motus ad faciendum iusticiam,non propter amorē
iusticiæ,sed ad vitationem suæ molestiæ. z ¶Deus autem
non faciet uindictam. Id est si iudex iniquitatis propter pre
cum instantiam fecit vindictam,deus qui necessario est iustissimus,
non faciet

Moraliter. ¶Dicebat autem & para.s.de perseuerantia in
oratione,& de eius exauditione,exemplo peruersi iudicis viduam
importunè petentem exaudientis.Ex quo concluditur,quòd mul
tò fortius deus qui est iustus,exaudiet preces sanctorum suorum
ad se clamantiū.Aduertendum tamen,q̄ sancti viuentes in terra
non petunt à deo de aduersarijs vindictam per gehennę pœnam,
sed q̄ desinant esse mali.sicut dicitur Prou.xxj.a.Verte impios,&
non petunt. s.mali.Vel quòd desinant esse potentes iustos persequi.

†ad ea quę retrò sunt. Moraliter
†Gen.19.f.
†Mat.16.d. Mar.8.d.
† viuū ge-
nerabit.
Diuisio.
Duo in agro,vnus assumetur, & alter relinquetur.
Duo requisita ad communem.
D
†defatigari
† in fine,tā dem.
Semp orās
Moraliter

a ¶ Verũta. Dico me facturũ vindictã iustorũ, sed illi erũt val
E de pauci, quia cũ in die iudicij in forma filij hois apparuero, tãta
erit raritas iustorũ, vt nõ tã ob clamorẽ fideliũ iniustè dãnatorũ,
q̃ ob eorũ torporẽ iustè dãnandorũ, toti⁹ iã mũdi sit accelerãda
ruina. b ¶ Putas. In ꝟbo increpatur dubitationis infidelitas,
nõ opinatur diuinitas. Scit em̃ oĩa p quẽ
sunt omnia: sed dubitando increpat in-
fidelium corda. c ¶ Duo ho. Quia para
bola qua ad orandũ inuitauit, ita conclu
sit, vt diceret veniente iudice, difficile fi-
dem in terra reperiẽdam. Ne quis sibi de
superuacua fidei cognitiõe, vel etiam cõ
fessione blandiretur, in hac parabola, di-
ligẽtius ostendit à deo nõ fidei ꝟba, sed
opera examinanda: inter quę maximè re
gnat humilitas, quã quia non habent su
perbi, de sua iustitia præsumentes, & in-
firmos despicientes, quasi vacui fide, cum
† q̃ essent Superbiæ orant, non exaudiuntur. d ¶ Deus g.
spẽs quatu Quatuor sunt spẽs tumoris: Cũ vel quis
or. bonũ qd̃ habet, à se habere ẽstimat: Aut
si datũ à deo credit, pro meritis datũ pu-
tat: Aut cũ iactat se habere qd̃ nõ habet:
Aut cũ despectis cæteris appetit singula-
riter videri habere quæ habet. Hac Pha-
risæus peste laborabat, qui ideo non iu-
stificatus descendit, quia merita bonorũ
operũ sibi singulariter tribuẽs, publicano
se prætulit. e ¶ Ieiuno bis. Ecce Phari-
sæus ad exhibendam abstinẽtiam, ad im-
petrãdã misericordiã, ad referendas deo
F gr̃as oculum habet, ad humilitatis custo
diã nõ habet. Et quid prodest si tota ciui
† etiam vt tas custodiatur, & vnum foramen p qd̃
hostes intrent relinquatur? f ¶ Et pu.
Sicut humilis, nõ audet appropinquare,
vt ad eũ deus appropinquet. Non aspi-
cit vt aspiciatur: Premit conscientiã, sed
spem subleuat: Percutit pect⁹, pœnas de
se exigit, vt deus p arcat: confitetur vt de
us ignoscat, ignoscit de⁹ qd̃ ille agnoscit
g ¶ Deus propi. Publicanus humiliter
oras ad illos ptinet de quibus dicitur: De
us non faciet vindictam electorum ad se
clamantium. Pharisęus merita iactãs, ad
illos de qb⁹ subdit: Filij⁹ hois veniẽs, pu-
tas inueniet fidem in terra? h ¶ Quia.
posita Phariçi & publicani controuer-
sia, ponitur iudicis sententia, vt caueatur
superbia. ¶ Typicè. Pharisęus, pp̃m Iu-
Typicè dæorum designat, qui ex iustificationib⁹
† Quos legis extollit merita sua, & superbiendo
recedit: Humiliatus Publican⁹ Gentilẽ,
qui longe à deo positus peccata confitẽ
& lamentando appropinquat deo & ex-
altatur. i ¶ Afferebant autem. Post di
ctam controuersiam, post datam senten
tiam humili magistro offeruntur infan-
tes, vt ostendatur quòd innocens & sim
plex ętas ad gratiam pertineat. Increpant apostoli, non quòd nol
lent infantes manu & voce Saluatoris benedici, sed quia nõdum
perfecti in fide, putabant eum in similitudinem hominum lassari
importunitate offerentium. k ¶ Increpabant illos Iesus aũt.
Hoc fortasse ideo, quia prius populum Iudæorum ex quo secun-
dum carnem erant, saluari volebant: sed & pro Chananęa mulie-
re supplicauerunt. Sciebant ergo mysterium, quòd vtriusq; popu
li vocatio deberetur, sed fortasse adhuc nesciebant ordinẽ. l ¶ Si
nite pue. Nemo prohibeat languidos venire ad medicum: Isti
in ramo nihil adhuc commiserunt, sed in radice perierunt. Qui p
Psal. 113. d. se agere non possunt, causam suam maioribus commiserunt. Tan
gat medicus, & benedicat pusillis cum maioribus. m ¶ Talium
est enim. Non ait istorum, sed qui habent ex studio innocẽtiã &
☞ simplicitatẽ

dictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, † & patientiã habebit in illis? Dico autem uobis, quia citò faciet uindictam illorum. a Verumtamen filius hominis ueniens putas inueniet fidẽ in terra? Dixit autem & ad quosdam qui in se confidebãt † tanquã iusti, & asperna bantur cæteros, parabolam istam dicens: Duo homines ascenderunt in templum, ut orarẽt, unus Pharisæus, & alter Publicanus. Pharisæus stans hæc apud se orabat: Deus grãtias ago tibi, quia non sum sicut cæteri homines, raptores, iniusti, adulteri: † uelut etiam hic Publicanus. Ieiuno bis in sabbato, decimas do omnium quæ possideo. Et Publicanus à longe stans nolebat nec oculos ad cælum leuare: sed percutiebat pectus suum, dicẽs: Deus propitius esto mihi peccatori. † Amen dico uobis, descendit hic iustificãtus in domum suam ab illo: † Quia omnis qui se exãltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur. Afferebant autem ad illum & infantes, ut eos tãgeret. † Quod cùm uiderẽt discipuli, increpabãt illos. Iesus autẽ † conuocãs illos, dixit: Sinite † pueros uenire ad me, & nolite uetare eos: Talium est

a ¶ De perfecta fide dicit.
b
d
c ¶ Cum tamen parua bona faceremt.
a ¶ Vterq; fidelis, sed vnus verbotenus, alius & facto.
e
t
g
h i
a ¶ Si reprehenditur qui superbe gratiã agit, quid ergo ille qui impugnat gratiam.
d
k
a ¶ Quid est cæteri homines, nisi omnes præter ipsum? Q.d. solus sum iustus.
a ¶ Ecce ex vicino Publicano, maior tumoris occasio: Qui ascendit orare, non deum rogat, sed se laudat: insuper & rogans insultat.
e
l
m
f
n
o
p
g
q
r
a ¶ Ad comparationem illius.
s
t
¶ Plus quam ille. ¶ Quare?
h
v
a ¶ Ante ruinam exaltabitur cor, & ante gloriam. humiliabitur.
x
y
f
z
a
k
b
l
m

exaudiet taliũ precũ instantiã. Sed illud qd̃ dicitur hic de oratione q
electorũ, videt esse q̃si cõtra illud qd̃ dicit Mat. v. g. Orate p ꝟo
quẽtib⁹ & calũniãtib⁹ vos. Ad qd̃ dicẽdũ, q̃ ad bonos ptinet bo
na spũalia & ęterna, quę sunt simplr bona, optare suis p̃sequutori
bus: & hoc mõ p eis orare. Sed q̃ pœnæ tpales sunt quędã media
cinæ: q̃ valent ad emẽdationẽ vitæ, &
declarationẽ diuinę iusticiæ, tõ ad sõlos
bene pertinet petere à deo hoc mõ vindi
ctam de suis p̃secutorib⁹, nõ ex motu ire, † vel
sed ex zęlo iusticię. b ¶ Dico au. Li
cet enim aliquãdo tardare videatur sed non
dũ humanũ iudiciũ, tamen secũdum ve
ritatem non tardat, quia oĩa operatur se
cundũ dispositionem suæ sapientiæ infi
nitæ. c ¶ Verũta. filius hominis ve.
scilicet ad faciendum vindictã. d ¶ Pu
tas inueniet fi. in ter. q.d. parum inue
niet respectiuè: loquendo de fide forma
ta charitate. e ¶ Dixit autem. Hic con
sequenter ostendit, q̃ est humiliter orandum, ostendens q̃ humilitas est deo grata. Et primò ostendit hoc verbo: secundò, facto, ibi: Afferebant autem. Primũ facit per parabolam publicani & Phariszi, dicens: f ¶ Duo homies ascende.
tem. quia ad literam erat in alto situm,
f. in monte moria, vt habetur .ij. Para.
iij.
a. g ¶ Vnus Pharisæ. apparens iustus
h ¶ Alter Publ. i. publicis negociis in
tentus, quæ de cõi cursu implicant ad
peccatum. i ¶ Pharisæus stans. Ecce in
ętantia: quia stabat vt ab aliis videretur
orare: & irreuerentia, cum in orando de
beret se prosternere. k ¶ Deus gra. ag.
&c. rapto. Iste non proprię orauit, sed
magis se iactauit de iustitia alios condẽ
nando, & orantem iuxta se Publicanum
despiciendo. l ¶ Ieiuno bis in Sabba.
i. in hebdomada: quæ sic denominatur à
die digniori. m ¶ Decimas do. Phari
szi enim decimas minimorũ, vt Ruthę &
Menthę & Cymini (ad quas non tenẽb. † Do
tur, vt dicunt aliqui) dabant: vt cęteris in
stitoes apparerent, vt dictum est suprà.
n ¶ Et public. à lon. stans. Ecce dei ti
mor, quasi non esset dignus appropin. † Ne
quare. o ¶ Nolebat nec ocu. ad cæ. Super
le. Ecce pudor, quasi pro peccatis præte
ritis non audens cælũ respicere. p ¶ Sed
p. pe. suum. Ecce dolor de peccatis com
missis. q ¶ Deus pro. esto mi. p. Ecce
vera & pura confessio. Et ista faciunt ad
peccatorum remissiõem. ideo sequitur:
r ¶ Amen. id est fideliter. Dico uob.
s ¶ Descendit hic. de domo dei quæ
erat in monte, vt suprà dictũ est. t ¶ Qui
stifica. ab il. i. præ illo remanent in fe
cibus suis. Cuius causa subditur cùm dic
citur: v ¶ Quia omnis qui se ex.per
superbiam. x ¶ Humiliabi. per pœnam. y ¶ Et qui se humi.
veram peccatorum confessionem. z ¶ Exaltabitur. in gloria.
remunerationem. Sicut enim in stathera materiali vna parte de
pressa, altera eleuatur, & econuerso, sic in stathera diuinæ iusticiæ
decretum est, vt qui eleuantur per superbiam in præsenti vita, de
primantur per pœnam consulibilem i futura: Et ecõuerso, qui se
humiliant in præsenti, ppter deum, i futuro ad gloriam eleuabũ
tur. a ¶ Affere. au. Hic consequenter facto ostenditur, q̃ humi

✠ lizis est

* e ¶ Dixit au. Mysti. Per Pharisęum Iudaicus populus figuratur, q
catur, q ex beneficio legis & prophetarum susceptor de sua sancta
rate præsumens Gẽtiles aspernabatur. Per publicanum verò pop
Gẽtilis, q̃ pcã sua prędicatib⁹ apłis humiliter cõfitebat, ppter qd
iustificat⁹ est p fidei Christi receptionẽ: & Iudaic⁹ est damnat⁹ per
suã obstinationẽ. ¶ Moraliter autẽ, p Pharisęũ significat iust⁹, in
stinctu diaboli superbiens: & p publicanũ peccator, respectu spiri
tus sancti humiliter se emendans. a ¶ Afferebant autẽ ad illũ
infantes. Sequitur: b ¶ Talium enim est regnũ cœ. Bede. Si
gnanter dixit, talium, & nõ illorum, vt oñderet no ętatẽ regnare,
* sed mores

Nicolaus de Lyra.

non faciet vindictam electorum suorum, existentium in pressura & tribulatione. a ¶ Clamantium díę ac n. i. orãtiũ instãter pro sua liberatiõe & declaratiõe diuinæ iusticię. q.d. multo plus exaudiet

simplicitatem, quã isti habent per naturam, quia non ætas regnat sed mores. Non enim est virtus, nõ posse peccare, sed nolle. Sicut puer non perseuerat in ira, læsus non meminit, non concupiscit mulierem, non cogitat vel loquitur malum: sic vos nisi talem innocentiam & animi puritatem habueritis, non intrabitis in regnũ cælorũ. a ¶ Regnum dei si. pu. i. doctrinam euangelij sicut puer iubemur accipere. Puer in discendo nõ contradicit doctorib⁹. Non rationes & verba cõponit ad resistendum, sed fideliter suscipit, obtemperat & quiescit. b ¶ Et interrogauit eũ. Beda. Audierat hic princeps, similes puerorũ dignos esse regno, vultq; certius instrui, non per parabolas sed apertè exponi quibus meritis vitam possit consequi. ¶ Bed. Non putandus est iste (vt quidam aiunt) vt deum tentaſſe, vel de sua vita mentir⁹ esse, sed simpliciter vt dixit confessus est. Alioquin (vt Marcus ait) non intuitus arcana cordis eius diligere eũ diceret Iesus. Diligit eñ eos qui mandata legis custodiũt. Sed qd̃ sibi minus est his qui perfecti esse volunt adiungit: Oia vende & da pauperibus.

c ¶ Magister bo. Quia bonum magistrum dixit, & non deum vel dei filiũ cõfessꝰ est: dicit quamuis sanctũ hominem cõparatione, dei bonũ non esse. Christus aũt nõ renuit testimoniũ bonitatis, sed magistri absq; deo excludit bonitatem.

d ¶ Dixit autem. Ambro. Versuta in terrogatio, & iõ arguta responsio. Tentator enim bonum magistrũ dicit, q̃ deũ bonũ dicere debuisset. Quid me dicis bonũ, quem negas deum? Quid bonum dicis, cum nemo bonus nisi solus deus? Nõ ergo bonum se negat, sed deum significat. Quid me bonum dicis, cũ bonũ, sentire non possis qui tentas? Bonus ergo, sed rectis corde. Deniq; glorianti in ege quòd omnia custodisset: vt ĩanem eius iactantiam exponeret, ostendit ei adhuc deesse quod est legis. Et ideo ad misericordiæ præceptum tristis inducitur, & in eum quẽdam naturalis datur forma sententiæ. Facilius est camelum per foramẽ acus transire, quàm diuitem intrare regnum cælorum. Non debet se diuitem iactare in diuitijs suis, cum his verbis definiatur, contra naturam esse diues misericors. e ¶ Mandata no. Hæc est puerilis innocentiæ castitas, quæ nobis imitanda proponitur, si regnum dei ingredi volumus. ¶ Et nota quòd iustitia legis suo tpe custodita, nõ solũ bonũ terrę, sed & vitã cõfert ęternam. f ¶ Diues erat. Null⁹ diues. i. cõfidẽs i diuitijs suis intrabit, vt Iesus secũdum Matth æũ exponit. Nõ ergo diuites manẽtes, sed q esse desierunt intrabunt. g ¶ Facilius est. Mysticè. Facilius est Christum pati ꝓ dilectos nibus seculi, q̃ dilectores seculi ad Christum cõuerti. Camel⁹ dr̃ Christ⁹, qa sponte hũiliat⁹, infirmitatis nr̃æ onera sustulit. Acꝰ pũctio, ꝓ quã angustias passionis significat, q̃ passiõe velut acu, naturę nr̃ę q̃si scissa vestimẽta resarcire dignat⁹ est. i. reparare posti lapsũ. ¶ Aliter. Facili⁹ est Gẽtilem ppm Gibbo pctõrũ deformẽ p angustã vitę viã ingredi, q̃ Iudęũ de meritis gloriatẽ, & ad subeũdum leue onus Christi se humiliare nolẽtẽ. Vel ita: Facili⁹ est Gẽtilẽ ppm superstitionis deformitate degenerantem, turpia onera ferẽtẽ, intrare p angustiam viã (quę via Christus est, qa ꝓpri corporis passiõe mortis penetrans viam, velut acu reintegrauit scissa vestimenta nostræ naturę) q̃ ppm Iudæorum Iudæorum, qui diues est in lege, egenus in fide. h ¶ Quis po. Intelligunt in numero diuitum deputandos omnes qui amant diuitias, & si non habent. aliter enim cum sit turba maior pauperum, non dicerent: Quis potest saluus fieri? i ¶ Nemo. Qui carnalia pro domino dimiserit, spiritualia accipiet. Marcus ait: Centies tãtũ nũc in tempore hoc cũ persequutionibus fratres & sorores: & in futuro vitã ęternam. i. in hac vita pſequutionibus plena gaudium regni degustant, & oĩm electorum syncera dilectione fruuntur. Mar.10.d.

k ¶ Recipiat multò plura in. Qui ꝓ domino omnes diuitias dimiserit, & carnis affectus contempserit, multò plura recipiet in præsenti, & à fratribus & sororibus propositi sui glutino spirituali colligatis, multo gratiosiorem in hac vita recipiet charitatem. Copula enim qua filij & patres & coniuges, & cætera hmõi connectunt, fragilis & breuis est. Sed illi soli perpetuæ coniunctionis retinẽt vnitatem, omnia quę fratrum sunt, tamquã sua credentes. Quia multitudinis credentium erat cor vnum & anĩa vna. l ¶ Assum. autem Iesus duodecim. Prœuidens ex passione sua discipulos pturbandos, prędicit & passionis pœnam, & resurrectionis gloriam, vt cum morientem cernerẽt resurrecturum non dubitarent. m ¶ Et consum. In hoc ostendit quidquid prophetæ prędixerũt, ad suæ dispensationis ☞ mysterium †Ma.19.b. Mar.10.c. †Exo.20.b. Mat.19.c. Mar.10.c. Act.4.f. † 14.q.1.c. † distribue

Nicolaus de Lyra.

✠litas est deo grata & accepta: p hoc ꝙ pueros Christus amicabiliter recepit. & patet sententia ex dictis Matthæi. xix.

a ¶ Et interrogauit. Hęc est pars incidentalis, in qua ponuntur duo incidentia, Secundum ponitur ibi: Ait autẽ Petrus. Circa primum sciendum, qd̃ quia Iesus immediatè dixerat de pueris: Taliũ est regnum cælorum: Et in hoc paraboli D cẽ loquebatur, per puericiam intelligens humilitatem & innocentiam: Ideo quidam legisperitus, qui vocatur hic princeps, eo ꝙ erat diues, vt patet ex sequentibus, petijt ab eo quid faciendo haberet regnum cælorum. q. d. dicas mihi planè & apertè absq; parabola, quid de eo facere ad consequendum regnum cæleste. & hoc modo Christus ei respondit. & patet sententia ex dictis Matth. xix. vsq; ibi:

c ¶ Quæ impossibi. sunt. Quia ad regnum cęlorum non possunt homines pingere propria virtute, sed p auxilium diuinæ gratiæ. d ¶ Ait autem Petr⁹. Hîc ponitur secundum incidens: quia Petrus à Christo immediatè audierat: Quã difficilè qui pecunias habẽt, regnum dei intrabunt: ideo quęsiuit à Christo quę esset sui & aliorum remuneratio: quia oĩa terrena reliquerant propter Christum. & patet Christi responsio ex dictis Matt. xix. e ¶ Assumpsit Iesus. Postquãm Saluator ostendit orationis efficaciam, hîc cõsequenter inducit discipulos suos ad martyrij tolerãtiam exemplo sui. Et patet sinia ex dictis Mat. xx. exceptis quæ sequunt. f ¶ Cõsumma. omnia. Quia ✠prophetę scripse ✻ sed mores, & his qui similem habẽrent innocẽtiam & simplicitatẽ prẽmia repromitti. b ¶ Magi. bo. qd fa. ui. æt. pos. Exponat vt supra. Matth. xix. & Marc. x. e ¶ Assumpsit au. Ie. duo. Sequitur: †Mat.20.c. Mar.10.c. Moraliter

enim regnum dei. Amen dico uobis: quicunque non acceperit regnum dei sicut puer, non intrabit in illud. Et interrogauit eũ quidam

a ¶ Hic diues & superbus, non voto discentis, sed tentantis interrogat.

principẽs, dicens: † Magister bone, quid faciens uitam æternam possidebo? Dixit autem ei Iesus: Quid me dicis bonum? Nemo bonus nisi

a ¶ Sicut in mandatis continetur.

†solus deus. Mandãta nosti. ¶ Non occides, non mœchaberis, non furtum facies, non falsũ testimonium dices, honora patrem tuum & matrem. Qui ait: Hæc omnia custodiui à iuuentute mea. Quo audito Iesus

¶ Ad perfectionem. ¶ Non partem.

ait ei: Adhuc unum tibi deest. † Omnia quæcunque habes, uende & † da

¶ Sic dando.

pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & ueni sequere me. His ille

a ¶ Hæc est tristitia quę mortem operatur. hæ sunt spinę & tribuli, quæ semen dei suffocauerunt. ¶ Possidens cum amore.

auditis contristãtus est, quia diues

a ¶ Qui multiplicandis diuitijs incumbunt, alterius vitæ gaudia contemnunt.

erat ualde. Vidẽns autẽ Iesus illum tristem factũ, dixit: Quàm difficile

a ¶ Cum amore possident, & in eis confidunt. Nec impossibile, sed difficile dixit: quia difficiliter diuitiæ cõtemnuntur. De omnibus ergo istius est, nec habere, nec amare diuitias.

qui pecunias habẽnt, in regnum dei

¶ Ingentibus membris enormem.

intrabunt. † Facilius est enim camelum per foramen acus transire. quã diuitem intrare in regnum dei. Et dixerunt qui audiebant: Et quis po

a ¶ Vt per se a suis cupiditatibus conuertantur.

test saluus fieri? Ait illis: Quę impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud deum. Ait autem Pe

a ¶ Deus ab amore ad charitatem æternorum convertit, non qd̃ cupidi & superbi intrent.

trus: Ecce nos dimisimus ọmnia, &

a ¶ Voluntatem habendi.

secuti sum⁹ te. † Qui dixit eis: Amen

a ¶ Quod perfectius est.

dico uobis: † nemọ est qui relinquit

a ¶ Non tantum de vobis apostolis, sed & de quibuscũque fidelibus.

domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorẽ, aut filios propter regnũ dei: & non recipiat multò plura in hoc tempore, & in seculo futuro uitam æternam. † Assumpsit autem Iesus duodecim, & ait illis: Ecce ascendimus Ierosolymam, & consummabuntur omnia quæ scripta sunt per prophetas de filio hominis. Tradetur enim gentibus, & illudetur, &

myſteriū intēdiſſe. In quo patuit hæreticos, q̄ dicūt Chriſtū legi & ꝓphetis cōtrariū prædicaſſe: & aliū veteris, aliū noui eſſe deū Teſtamēti. Cōfutat etiā paganorū demētiā, qui ei⁹ crucē deridēt cū ꝓximæ ſuæ paſſionis, & tēpus quaſi futurorū præſci⁹ oſtēdit, & locū quaſi mortē nō timēs adiit. a ¶ Et ipſi ni. Diſcipuli

Quare Iudæi, & non diſcipuli ītelexerūt ſermonē paſſionis Chriſti.

ſermonē dominicæ paſſiōis toties repliſ catū iō intelligere nō valēt, q̄a quē maxime videre deſiderāt, ei⁹ mortē audire nō p̄ſt: Et quē nō ſolū hoīem īnocentē ſed etiam verū deū eſſe ſciūt, mori poſſe nō putāt: Et quoties aliq̄d de ſua paſſione dicit. hoc allegoricū dictū putāt, ſicut in aliis ꝑ parabolas loquentē audire cō ſueuerāt. Iudæi q̄ ei⁹ mortē parabāt, q̄d quid de ſua paſſione loqueret, intelligebāt. Hoc em̄ loquebat̄, q̄d ipſi ꝑficere oꝓtabāt. b ¶ Cæcus qui. Cæcus ſignificat humanū genus, q̄d à ſuperna clarita te excluſum dānationis ſuæ patitur tenebras, ſed à dño appropinquāte Iericho curat̄. Iericho luna interpretat̄, ꝑ quā defect⁹ mortalitatis intelligit̄. Dū ergo verbū dei infirmitatē nr̄æ carnis ſuſcipit, hō ad cognoſcēda diuina redit. Cæcus ſedet iuxta viā, dū incipit credere in ipſū q̄ dicit: Ego ſum via. Mēdicat, dū rogat. vī

Ioh. 14. a.

ſequit: Et cla. c ¶ Et q̄ præ. Qui Ieſum p̄ſentē veniētē, ſignificāt cęcū carnaliū vitiorū, quę diſſipāt cogitationē hoīs, & ꝑturbāt vocē orōnis, ne Ieſus ad illuminā dū venire poſſit cor hoīs: ſed iā credēs ſē tiēs ſe grauari phātaſmate priorū vitiorū, & vocē orationis ſuæ impediri, ne ꝑ ſe exorari poſſit, ardentius clamat.

d ¶ Stans au. Tranſiens, cęcū audit: ſtās illuminat: q̄a ꝑ hūanitatē ſuā nr̄æ cæcitatis vocib⁹ cōpatit̄, ſed ꝑ potētiā diuinitatis lumē nobis gr̄æ infundit. e ¶ Adduci ad ſe. Qui p̄ſentē aliquatenus ſentiebat, dū i orōne patit̄ phātaſmatū turbas: vehemētius inſiſtens orōni ducit ad ſtantē, & recipit lumē: q̄a de⁹ ī corde firmo figitur, & ſic lux amiſſa repatatur.

f ¶ Quid ti. u. Nō exignorātia quærit ſed iō vt rogęt, vt mētē ad orōnē excitet. Q̄d intelligēs cæc⁹ ſubiūgit: Do. ut uſ. No petit cæc⁹ aurū, vel aliq̄d tpale, ſed tm̄ lumē. Imitemur ergo eū, quē mēte & corpore audiuimus ſanatū, petam⁹ à domino lucē ęternę viſionis: & dicet nobis: Reſpi. fi. tua ſal. te fe. g ¶ Et confeſſi. Videt & ſegtur, q̄ bonū q̄d intelligit operat̄, & Ieſū præſentē vel prætereūtem imitat̄. Et hic talis non ſolū ꝑ impetrato in deū ꝑficit, ſed etiā alios ad laudē dei accēdit, vnde ſequit: h ¶ Et o. pl. ut u. d. l. deo. Laudat plebs deū, nō ſolū pro impetrato munere lucis, ſed & pro merito fidei ipetrantis: quia non ſolum laudat quòd potenter & miſericorditer illuminat, ſed quia clamorem fidei firmiter clamantis exaudit.

GLOS. ORDINA. Cap. XIX.

Supra. 13. c.

ET ingreſſus. Ecce camelus depoſita ſarcina Gibbi per foramē acus trāſit, dū cōcēpto cenſu fraudiū, anguſtam portā quæ ducit ad vitā aſcendit. Et quia deuotione fidei ad vidēdū ſaluatorē, quod natura minus habebat, aſcenſu arboris ſuppleſt: iuſtē q̄d rogare non audebat, dominicæ

Myſticè

ſuſceptiōis benedictionē accipit quā deſiderabat. ¶ Myſticè. Zacheus q̄ interpretatur iuſtificatus, ſignificat credentes ex gentibus q̄ ꝑ occupationē tpaliū depreſſi erant, & minimi, ſed à domino ſāctificati. Qui intrantē Iericho ſaluatorem videre volunt, dū fidei quā in mūdo attulit participare quærunt. Sed turba. i. vitiorū cōſuetudo, quæ cæcū clamātē increpabat, etiam hunc ſuſpiciētē tardat. Sed ſicut amplius clamando cæcus turbā vicit, ita puſillus terrena relinquendo, arborē crucis aſcendendo, turbā obſtātē trāſcē

Gal 6. c.

dit, clamans cum apoſtolo: Mihi abſit gloriari, niſi in cruce, & cæ. k ¶ Et ipſe di. Quis de ſe deſperet, cū venit iſte ad deum cui cenſus ex fraude? Per hunc apparet, quia non omnis diues auarus.

Prę turba

†flagellabitur, & conſpuetur. Et poſtquàm flagellauerint, occident eum, & die tertia reſurget. Et ipſi ni[a] hil horum intellexerūt. Erat autem uerbum iſtud abſconditum ab eis, & non intelligebant quæ dicebantur. Factum eſt autem cùm appro[b] pinquaret Iericho, cæcus quidam ſedebat ſecus uiam mēdicans. Et cùm audiret turbam prætereuntem, interrogabat quid hoc eſſet. † Dixerūt autem ei, quòd Ieſus Nazarenus tranſiret. Et clamauit, dicens: † Ieſu fi[c]

¶ Homo pro hominibus factus, miſerere hominis.

li Dauid, miſerere mei. Et qui præibant increpabant eum, ut taceret. Ipſe uerò multò magis clamabat: [d] Fili Dauid miſerere mei. Stans au[e] tem Ieſus iuſsit illū adduci ad ſe. Et

a ¶ Interrogat, vt credamus non niſi confitentem poſſe ſanari.

cùm appropinquaſſet, interrōgauit [f] illum, dicens: Quid tibi uis faciam? At ille dixit: Domine, ut uideam. Et Ieſus dixit illi: Reſpice, fides tua te [g] ſaluum fecit. Et confeſtim uidit, & ſequebatur illum † magnificans deū. [h] Et omnis plebs ut uidit, dedit laudem deo. Cap. XIX.

[i] ET ingreſſus peram[c] bulabat Iericho. Et [d] ecce uir nomine Zacheus, & hic prin[e] ceps erat publicano[f] rum, & ipſe diues. Et [g] quærebat uide[h] re Ieſum, quis eſſet, & nō poterat prę

¶ Non malicia ſed fide.

turba, q̄a ſtatura puſill⁹ erat. Et p̄cur[m] rens aſcēdit in arborē † ſycomorum ce uir nomine Zacheus. Exprimitur hic nomen eius, quia dignus erat nominari. propter conuerſionis facilitatem, & propter conuerſi perfectionem. e ¶ Princeps erat publicanorū. i. primus inter illos qui vocabant publicis actibus. ſ. exactiōibus & vectigalibus leuandis & deferendis, quæ communiter ad peccatum implicant: ex quo in eius vocatione apparet maior dei miſericordia. f ¶ Et ipſe diues. quia auarus fuerat in acquirendo: ſed poſt conuerſionem non fuit auarus in retinendo: quia paratꝰ fuit reddere quadruplum defraudatis ab eo. g ¶ Et quærebat uid. Ieſum. ex deuotione. h ¶ Et non poterat præ turba quia ſtatura pu. Ex quo patet deuotio popularium ad Chriſtum. Segi:

Morale.

✠ Suſpiciens Ieſus

Morale. c ¶ Et ingreſſus Ie. perambula. Ie. & ecce uir nomine Za. Per diuitem iſtum quærentem videre Ieſum, ſed impeditum per turbam, & ſtaturæ ſuæ paruitatem, ſignificatur quilibet diues, qui de ſalute ſua ſollicitatur, ſed per turbationem phātaſmatum circa negocia temporalia, & imperfectionem propriam impeditur, propter quod aſcendere debet in arborem, id eſt ad Chriſtū ꝑ orationem, quæ ſecundum Damaſcenum eſt aſcenſus mētis in deū. & ſic Ieſum videre mereā, & partem bonorū ſuorū pauperibus dare: & ſi quem defraudauit, fideliter reſtituere. Per

✠ Phariſæos autem

NICOLAUS DE LYRA. Cap. XIX.

Quia inde

✠ ꝓphetæ ſcripſerūt de paſſione Chriſti futura, vt patet Iſa. liij. & Dan. ix. & in multis aliis locis. a ¶ Et ipſi ni. ho. in. Tū q̄a adhuc erant rudes & imperfecti. Tū q̄a Chriſtꝰ frequenter eis parabolicè loquebat̄. & iō neſcierē ſi tūc parabolicè ſuæ loqueretur. b ¶ Factū eſt. Poſtq̄ poſita eſt Chriſti inſtructio de efficacia orationis, & de tolerātia paſſionis, hīc cōſequēter deſcribit̄ dictæ doctrinæ cōfirmatio ꝑ opus miraculoſum. ſed m̄ q̄ ſcribitur Mar. vi. d. Sermonem confirmāte ſequi⁹ tibus ſignis. Et patet ſententia ex dictis Mat. xx. & Mar. x. Hoc excepto: Factū eſt autem cū appropinquaret Ieſus Iericho i. ꝓpe Iericho adhuc exiſteret, quia ſed m̄ veritatē nō accedebat ad Iericho, ſed ide recedebat. vt patet Mat. xx. & Mar. x.

† Mar. x. Mat. xx. De pau. x. vide ſtant. ſ. quoq.

✠ a ¶ Et ipſi ni. ho. intel. Per hoc ſignificat̄, q̄ homines carnales aſpera nolunt audire, ſed ad delectabilia ſuntintenti.

Moraliter

b ¶ Factum eſt autem cum appro. Exponatur vt ſuprà Mat. xx. & Marc. x.

† glorioſus

ET ingreſ. per. Poſtq̄ deſcripta eſt cōuerſio peccatorum in generali, hīc conſequenter deſcribitur in particulari. in cōuerſiōe Zachei. Et diuidit̄ in duas q̄ primò deſcribit̄ cōuerſio Zachei. ſecundò, remotio dubij, ibi: Hoc illis audientibus. Circa primum dicitur. c ¶ Et ing. Ie. peram. Ie. Secūdum ea q̄ dicta ſūt ī fine p̄cedentis ca. iſta hiſtoria Zachei non ſequitur immediatè poſt illuminationem cęci, quæ facta fuit in egreſſu Ieſu à Iericho: ſed poſt egreſſum eius ab Iericho, & progreſſum per alia loca, regreſſus fuit ibidem. ſicut & in multis aliis locis in euāgelio dicitur pluries veniſſe ad eundē locū. & in iſto regreſſu accidit hiſtoria iſtius Zachei, cū dicitur: d ¶ Et ec

Diuiſio

† Ieric. ſecū. Aegyptū

ce uir nomine Zacheus. Exprimitur hic nomen eius, quia dignus erat nominari. propter conuerſionis facilitatem, & propter conuerſi perfectionem. e ¶ Princeps erat publicanorū. i. primus inter illos qui vocabant publicis actibus. ſ. exactiōibus & vectigalibus leuandis & deferendis, quæ communiter ad peccatum implicant: ex quo in eius vocatione apparet maior dei miſericordia. f ¶ Et ipſe diues. quia auarus fuerat in acquirendo: ſed poſt conuerſionem non fuit auarus in retinendo: quia paratꝰ fuit reddere quadruplum defraudatis ab eo. g ¶ Et quærebat uid. Ieſum. ex deuotione. h ¶ Et non poterat præ turba quia ſtatura pu. Ex quo patet deuotio popularium ad Chriſtum. Segi:

✠ Suſpiciens Ieſus

Morale. c ¶ Et ingreſſus Ie. perambula. Ie. & ecce uir nomine Za. Per diuitem iſtum quærentem videre Ieſum, ſed impeditum per turbam, & ſtaturæ ſuæ paruitatem, ſignificatur quilibet diues, qui de ſalute ſua ſollicitatur, ſed per turbationem phātaſmatum circa negocia temporalia, & imperfectionem propriam impeditur, propter quod aſcendere debet in arborem, id eſt ad Chriſtū ꝑ orationem, quæ ſecundum Damaſcenum eſt aſcenſus mētis in deū. & ſic Ieſum videre mereā, & partem bonorū ſuorū pauperibus dare: & ſi quem defraudauit, fideliter reſtituere. Per

✠ Phariſæos autem

a ¶ Quia inde erat. Isido. Illa pte vbi Sycomorus, vel vbi creditur: vt & mysterium seruaret, & gratiã semiaret. Sic enim venerat, vt p Iudæos transiret ad Gẽtes. Vidit itaq; Zachęũ sursũ. Iã enim sublimitate fidei inter fructꝰ nouorũ operũ, velut in fœcũda altitudine opis eminebat. b ¶ Et cum uenissẽ. Per præmissos præcones vbi sui, in qb⁹ erat Iesus & loquebat, venit ad ppm nationũ. q passionis eiꝰ fide iã sublimis, etiã diuinitatẽ eiꝰ agnoscere ardet, suspiciẽs videt qa p fidẽ à terrenis eleuatũ eligit eligentem se, & amat amãtẽ se. c ¶ Descẽ. Qđ descende de sycomoro, & sic domo parare mã sionẽ iubet: hoc est q apls ait: Etsi cognouimꝰ secm carnẽ Christũ, sed iã nõ nouimus. Si em mortuꝰ est ex infirmitate, sed iã viuit ex vⁱtute dei. d ¶ Manere. Manebat aliqñ dominus ĩ domo principis Pharisæorũ. i. ĩ Iudæorũ synagoga docebat. Sed qa sabbato curãtẽ. pctores recipiẽtẽ, cõtra auaros disputãtẽ, & cętera digna deo gerẽtẽ lingua venenata carpebãt: perosus facinora eorũ discessit dicẽs Relinquet vobis do. ve. d⁹. Hodie mĩi domo pusilli Zachei oportet illũ manere. i. nouæ lucis gra corruscãte, i hũili credẽti um nationũ corde qescere. e ¶ Mur. Manifestũ est Iudæos semp gẽtũ, odisse, vel nõ intellexisse salutẽ. Vnde & aduersus Petrũ dr: Quare itroisti ad gẽtes pręputium habẽtes? f ¶ Stãs au. Alĳs calũniãtibus hoiem pctorẽ, ipse & Zachęꝰ stãs. i. ĩ ea quã coęrat fidei vⁱtate plistẽs, nõ solũ se ex pctore cõuersũ, sed etiã inter ĩnocẽtes ꝓbat cõuersatũ: cũ etiã ante cõuersionẽ innocẽter vixit, & q ante cõuersionẽ dimidiũ. post cõuersionẽ põt dare & totũ. g ¶ Si q. ali. de. Primũ est secm legẽ reddere, deinde qđ remanet pauperibꝰ erogare. Hũc fructũ vitæ, publicanꝰ de sycomoro p sapiẽtẽ stulticiã legit qđ rapta reddit, ppinq; relinqt, visibilia cõtẽnit, eiꝰ quẽ nõdũ videt seq vestigia conscĳt. h ¶ Filiꝰ. Nõ carne, sed fide. qa sicut Abrahã iussu dei patriã ob spẽ futuræ hæreditatis deseruit, sic & ipse q thesaurũ ĩ cælis acquirit spe. ¶ Eo qđ & ipse fi. sit Abra. Nõ solũ qui iusti pseuerant, sed etiam qui de iniusticia conuertuntur, ad filios promissionis pertinent. i ¶ Venit e. fi. ho. quæ. Etiam murmurantibꝰ sua mysteria non dedignatur exponere, q propter pnĩam peccatorum suscipiendam maximẽ ipse in terram venerit: vbi & se appellat filium hominis, vt insinuet nobis dispensationem suæ pietatis. k ¶ Hæc il. Susceptа & commendata pœnitentia publicani diuitis, per parabolam docet sibi magis pœnitentiam peccatorũ, q̃ iusticiam placere superborum, latiusq; in gentibus de ignorantia legis humilibus, quã àm in Iudęis de iusticia legis superbiẽtibus se esse regnaturum. Et quia discipuli audita passiõe & resurrectione Ierosolymis implenda, existimabant regnum dei mox esse vẽturum, hanc eorum ignorantiam illuminat, docens se primò regni sui fidem toto orbe dispersurum, & in fine seculi iudicem omnium, regemq; venturum. l ¶ Nobilis abĳt. Hic est nobilis, cui cæcus clamabat. Miserere mei fili Dauid: & cui turbæ clamabant: O sanna filio Da. bene, qui venit in nomine domini rex Isrl: qui constitutus est à patre rex, cui datæ sunt gentes in hæreditatẽ. m ¶ Longinquam. Exęcatos Iudæos relinquens, transĳt ad illuminandas gentes, quæ longè (quia à finibus terræ) clamant ad dominum: vel quia longè à peccatoribus salus. Deus qui vbique præsens, longè ab his qui idola colunt: sed & ipsi prope facti sunt in sanguine. n ¶ Vocatis autem decẽ. Vocat decem seruos, dũ eligit discipulos litera decalogi imbutos. Dat decem mnas, dum post resurrectionem surgit, & aperit sensum, vt spiritualiter intel

Nicolaus de Lyra ligant legis

a ut uideret eũ: quia † inde erat transiturus. Et cùm uenisset ad locũ, suspiciens Iesus uidit illum, & dixit ad

a ¶ Non inuitatus inuitat, quia, & si nondum audierat vocem inuitantis, audierat affectum.

c eum: Zachee festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me d manere. Et festinans descendit, & excepit illũ gaudens. Et cùm uiderent e omnes murmurabant, dicentes, quia ad hominem peccatorem † diuertisset. Stans autem Zacheus, dixit ad † Iesum: Ecce dimidium bo f g uorum meorum domine, do pauperibus, & si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum. Ait Iesus ad eum: Quia hodie salus domui huic facta est, eò quòd & † ipse filius sit h

a ¶ Non veni vocare iustos sed peccatores.

i Abrahæ. Vẽnit enim filius hominis

a ¶ Salus quę olim Iudæorum domus implebat, hodie populo Gentium illuxit, eo quod & ipse populus sit Abrahæ filius.

quærere & saluum facere quod perierat. Hęc illis audientibus adiiciens k l dixit parabolam, eò quòd esset prope Ierusalem: & quia existimarent, quòd confestim regnum dei manifestaretur. Dixit ergo: † Homo m quidam nobilis abiit in regionem n longinquam accipere sibi regnũ & o p

¶ Quando in fine seculi omnis Israel saluus erit.

q reuerti. Vocatis autem decem ser-

bãt. Et hoc irrõnabiliter: qa nullus rõnabiliter põt murmurare, si medicus visitet ęgrotũ ad ipsũ sanãdũ. e ¶ Stans au. Za. ad obediẽdũ dño promptꝰ. vnde subdit: f ¶ Ecce di. &c. do. Nõ dicit dabo ĩ futuro: qa erat paratꝰ statim dare. Ex hoc etiã patet q̃ non oĩa bõa sua erãt malè acqsita, qa de illis nõ posset eleemosinã facere. g ¶ Et si q. Lex em̃ in aliqbus præcepit restituere duplũ, & in aliqbꝰ quadruplũ, & ĩ aliqbꝰ quintuplũ, vt patet Exo. xxĳ. & iõ p hoc q̃ hĩc exprimit restitutio media, intelligũt aliæ duæ extremę. seqt: h ¶ Eo q̃ & ip. Dicit hĩc glo. Bedę. Filiꝰ ãt Abrahę Zacheꝰ dicit, nõ qa de eiꝰ stirpe genitꝰ, sed qa eiꝰ fidem imitatus. vt si ita iste bona sua partienda pauperibꝰ reliquerat. Et sic videt dicere, q̃ nõ fuit Iudęus natiõe, sed Gẽtilis: qa oẽs Iudæi natiõe de stirpe Abrahæ descẽderãt. ¶ Idẽ videt dicere Amb. dicẽs: Zacheꝰ exiguus meritis sicut ppĩs nationũ, &c. Aliquibꝰ aũt aliĳs videt contrariũ, qa. ℟. dr q̃ murmurabãt de Christo ĩtrãte domũ Zachei eo q̃ ad hoĩem pctorẽ diuertisset. Apud Iudęos em̃ lõge abominabilꝰ fuit ingredi ad Gẽtiles, q̃ ad Iudæos pctores: ꝓpẽ qđ Petrus etiã post ascẽsionẽ Christi per reuelationẽ fuit prẽmonitꝰ, vt absq; tali abominatiõe ingrederet domũ Cornelĳ vt hĩ Act. x. c. Et iõ si Zacheꝰ fuisset Gẽtilis, magis habuissent occasionẽ murmurãdi, eo q̃ ad hoĩem Gẽtilẽ diuertisset. Et videt ꝓbabile, q̃ hanc causam suæ murmurationis expressissent ad colorandum murmurationem suam tamq; rationabilem. Item ex hoc qđ Zacheus dixit: Si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum. Illa enim lex fuit data Iudæis & nõ Gentilibꝰ, & nec ad eam tenebant Gentiles in aliq̃, sed solũ ad simplũ. nisi fortè in aliq̃ casu ex circũstantia facti: & iõ illã legẽ ignorabãt: ꝓpter qđ Zacheꝰ qui illã sciuit, & secm eã facere voluit, videt fuisse Iudꝰ ante vocationẽ suam. Nec valet si cõtra hoc arguaĩ, q̃ hic dicit princeps publicanorũ, qa & Matthęꝰ publicanus fuit, q tamẽ Iudęꝰ fuit natione. vnde & euangeliũ suum scripsit Hebraicè secm q̃ dicit btus Hiero. ĩ ꝓlogo sup Mat. i ¶ Hęc il. au. Post quã descripta est vocatio Zachei, hĩc cõsequenter ponit remotio dubĳ. qđ prĩd remouet ỳbo, secd̃o, facto, ibi: Et his dictis præcedebat. Circa primũ sciendũ, q̃ Iudæi & etiã apostoli de regno Christi carnaliter sentiebãt añ eiꝰ ascensionẽ, credentes eũ in regno Dauid tpaliter regnaturũ. vnde Act. j. a. petierũt à Christo: Domine si ĩ tpe hoc restitues regnũ Israel? Vnde & filĳ Zebedęi credentes eũ sic regnaturũ, petierũt q̃ vnus ad dexterã suã, & alius ad sinistrã sederet. Et iõ qa appropinquabat Christus versus Ierusalem credebãt eũ sublimãdũ cito in regẽ in regia ciuitate. & hoc est qđ dr: k ¶ Eo qđ esset &c. & qa æsti. falso tamen. l ¶ Quòd c. re. dei. Et vocat hic regnũ dei, regnũ ipsius Dauid. Vnde &, j. Parali. xxix. f. Sedit Salomon sup solĳ domini in regẽ, p Dauid prẽ suo, &c. Et iõ ad hanc falsam ęstimationem remouendã proponit parabolã, ad ostendendum q̃ in primo aduentu nõ venerat ad regnandũ temporaliter, sed magis ad patiendum: Et in secundo aduentu reuertetur ad iudicandũ sicut rex excellentissimꝰ, tũc regnũ suum omnibus manifestaturus. ideo subdit: m ¶ Homo q. no. id est Christus homo natus secundum carnem de semine Dauid regis. n ¶ Abĳt in re. lõ. id est ad cælũ empyreum per suam ascensionem. o ¶ Accipere sibi regnum. sup ordines angelorum. p ¶ Et reuer. sin fine mundi ad iudicium: Tunc enim manifestabitur omnibus regnum suum. q ¶ Vo. au. de ser. su. i. fidelibus c-▸ vniuersis

* Pharisæos aũt murmurãtes significantur maledici bonorũ operum deprauãtes. m ¶ Homo qui. no. Hic est Christus secundũ deitatem dei patris, & secundum humanitatem Dauid regis filius. n ¶ Abĳt in re. lon. ascendens in cælum empyreum. o ¶ Accipere sibi regnum. sup ordines angelorũ. p ¶ Et reuerti. ad generale iudicium & etiam ad particulare, quod est in cuiuslibet hominis morte. q ¶ Vocatis au. decem seruis. i. Christianis.

a. Cor. c. d. Ibid. g. b.

† dominũ sup. g.

Act. ij. a.

Gen. xxij. a.

Matt. xx. g. Ioh. xij. b.

Psal. xcviij. v.

† illac

† ingressus esset ad diuertendũ.

† ipsa filia

† Mar. xj. a. Mar. xiij. d.

Matt. xx. c.

Rom. i. a.

Moraliter

ligant legis dicta. Mna.x. drachmas appendit: Et omnis scripturę
E sermo, quia vitę cælestis perfectionem suggerit. quasi centenarij
numeri pondere fulget a ¶Negociamini. Verba legis mysti
ca interpretatione discussa, populis offerte: & ab eis confessionē
fidei, morumq; probitatem recipite. b ¶Et factum est. Quod
die Christus accepto regno à patre redit
quia peregrinantis in terra ecclesiæ, sem
per statū considerat. Huic seruo pecuniā
negociaturo cōmodat, m altero modū
cōsummati operis examinat. Hunc pru
denter laborantem ampliori gratia do
nat, illum luxuriosa sectātem, etiam qđ
dederat priuat. In iudicio verò multi q
ad docendū idonei videbantur, ob ne
gligentiam suam inter indoctos reputa
buntur. Quidam simplicioris obseruā
tionis deuotionē inter apostolicos sum
Matt.10.d. ma præmia percipient. Qui em̄ recipit
prophetā in nomine ꝓphetę, mercedē ꝓ
phetæ accipiet. c ¶Venit au. Primus
seruus, ordo doctorū in circūcisione mis
sus. qui vnam mnam negociaturus acce
pit, quia vnū deū, vnā fidē, vnum bapti
sma missus est prædicare. Sed decē acqrit
dū populū sub lege cōstitutū, docendo
sibimet associat. d ¶In modi. fui. fid.
Modicū est, qđq̄d in ꝑsenti percipim⁹
1.Cor.13.c. donorū ad cōparationē futurorum. Ex
parte enim cognoscimus, & ex parte ꝓ
phetamus. e ¶Decem ciui. Decem ci
uitates sunt aiæ, ꝓ legis verba ad gratiā
euangelij ꝓuenientes, qb⁹ tūc glorifican
dus præponit, q eis pecuniā verbi digne
1.Tes.2.d. deo commendauerit. vnde apls: Quę est
spes nr̄a, aut gaudiū, aut corona gloriæ?
Nōne vos ante dn̄m Iesum? f ¶Et al
ue. Bonus ordo: Vocaturus gētes, & Iu
dęos missurus interfici, q noluerūt super
se Christū regnare, hāc prēmisit cōpara
tionē, ne diceret: Nihil dederat ꝓpter Iu
dęorū vnde melior posit fieri. vt qđ exi
F geret ab eo q nihil recepit? Ex vna mna
quinq; facit, q moralia habet ꝓpter qn
que sensus. g ¶Et alter &c. se. quin.
Qui ad præputiū missus est, cui domin⁹
mnā, vnam eandēq; fidē quæ circūcisiōi
credita est, ad prædicandū cōmisit. Quæ
qnq; mnas facit qa gētes quinq; sensib⁹
corporis mancipatas, ad gratiā fidei euā
gelicæ cōuerit. h ¶In sudario. In su
dario pecuniā reponit, q ad prædicādū
Idoneus officium prædicādi vel suscipe
re renuit, vel susceptū nō bene gerit sed
percepta dona sub ocio teporis abscon
dit secū, dicēs: Sufficit mihi: vt de me rō
nē reddam. cur alijs prędicem, vł de alijs
cogar reddere rōnē? cū etiam apud deū
illi sunt inexcusabiles quib⁹ lex data nō
est, neq; audito euangelio dormierunt,
Roma.1.c. quia per creaturam poterant creatorem
cognoscere. i ¶Metis quod. Metit
enim deus vbi non seminauit. i. etiam eos impietatis reos tenet, q
bus legis verbum vel euangelij non ministrauit. Timens ergo pe
Mysticè riculum iudicij, requiescam ab administratiōe verbi. ¶Mysticè.
Matt.25.c. Mat. Metis vbi non se. præcidis falce iudicij eos quibus legem nō
commisisti. Et congregas vbi non sparsisti. Congregas in regno
tuo bonos, etiam de gentibus: Et de eorum comparatione qui na
turalem legem seruant, damnas eos qui negligunt etiam scriptā.
Mysticè Mysticè. Per duos seruos, fideles vtriusque populi doctores. Per
Quinq; ho seruum nequam, malos catholicos. Per decem & quinq;, mnas,
minum ge credentes populi. Per inimicos, qui verbum dei vel nunquam
nera iudi audire, vel malè intepretando corrumpere malunt. Per messionē
cio diuino ruris non seminati, quos verbum dei nec audire contigit. His qn
discutiēda. que personis genus hominum in die iudicij discutiendum signa
tur. k ¶Sciebas, quòd ego homo austerus sum, tollens
quod non posui, & metēs quod non seminaui. Quod puta
uerat ꝓ excusatione dixisse, vertitur in culpam. Si me ita durū &
crudelē nouerat, q̄re ista cogitatio non incussit tibi timorem, vt
scires me mea diligentius quæsiturū? l ¶Pecuniā. i. euāgelicam q
prędicationē, paratisq; fidelibus cordibus non intimasti. m ¶Meā
non tuā. Vnde apls: Si qs loq̄t, quasi sermones dei. n ¶Cū usu. ut.1.Pet.4.
Qui verbi pecuniā à doctore emit credendo, necesse est, vt eū vsu
ris soluat operando. Vel, de accepto verbi fœnore vsuras solvit,
q ex eo qđ audit, etiā alia studet intel
gere. o ¶Auferte. Collatam gratiam
amittit, qui prædicando alijs cōmunica † donum
re neglexit. Augeē verò illi, q in ea labo nium
rauit. Sicut regiū chrisma quod sugbāē. 1.Reg.16.
do Saul amisit, Dauid obediendo ꝓme
ruit. Spūs em̄ dn̄i qui à Saul recessit, di
rectus est à die illa & deinceps in Dauid.
℣ Et abunda.

uis suis, dedit eis decem mnas. Et ait a
a ad illos: Negociamini † dum uenio. b
¶Id est Iudæi (ex quibus Christus secm̄ carnem) non solā
prēsentem vsq; ad mortem crucis oderant, sed & post
resurrectionem eius miserunt persequutionem apostolis,
& prædicationem regni cælestis spreuerunt.
Ciues autem eius oderant eum, & c
miserunt legationem post illum di d
centes: Nolumus hunc regnare su
a ¶Hoc erit quādo ille qui humilis apparuit, in manife
stissima claritate iudicaturus aduenit.
b per nos. Et factum est, ut rēdiret ac e
cepto regno, & iussit uocari † seruos f
a ¶Id est scirī faceret: Tunc enim ōm opera & cogitatio
nes omnibus palam ostendentur.
qui, b⁹ dedit pecuniā, ut scirēt † quan
¶Vt simul de iudicantibus & negoc iatis iudicet.
c tum quisq; negociatus esset. Venit g
autem primus dicēs: Domine: mna
tua decem mnas acquisiuit † Et ait il
d li: Euge bone serue: quia in † modico h
¶Non tua quęrens.
fuisti fidelis, eris potestatem habens i
e supra decem ciuitates. Et alter uenit k
f dicens: Domine: mna tua fecit quin l
a ¶Id est ex earum animarum quas imbuisti, fide & con
uersatione, magnus sublimisque esto: vt non tantum de
tuis, sed etiam de auditorum profectibus honoreris.
q̄ mnas. Et huic ait: Et tu estō super m
¶Tertius seruus, sunt illi qui post collectos Iudęos &
Gentes negligenter vsū cōmisso prędicationis officio.
g quinque ciuitates. Et † alter uenit di n
cens: Domine, ecce mna tua, quam o
h habui repositam in sudario, Timui p
a ¶Quam ardua est via quę ducit ad vitam: & quia q̄to
to gradus altior, tanto casus grauior.
enim te: quia homo austerꝰ es: tollis q
qđ nō posuisti, & metis qđ nō semi r
i nasti. Dicit ei: De ore tuo te iudico
a ¶Quia piger ad exercendum officium, superbus ad ac
cusandum homini iudicium.
k seruе nequam. Sciebas, quod ego
homo austerus sum: tollens quod
non posui, & metens quod nō semi
i naui. Et quare nō dedisti pecuniā me
m am ad mensā, & ego ueniēs cū usu
¶Merita discutienda.
ris utiq; exegissem † illud? Et astan s
o tibus dixit: Auferte abillo mnam
& date illi qui decem mnas ha

scires me mea diligentius quæsiturū? l ¶Pecuniā. i. euāgelicam q
prędicationē, paratisq; fidelibus cordibus non intimasti. m ¶Meā
non tuā. Vnde apls: Si qs loq̄t, quasi sermones dei. n ¶Cū usu. ut.1.Pet.4.
Qui verbi pecuniā à doctore emit credendo, necesse est, vt eū vsu
ris soluat operando. Vel, de accepto verbi fœnore vsuras solvit,
q ex eo qđ audit, etiā alia studet intel
gere. o ¶Auferte. Collatam gratiam
amittit, qui prædicando alijs cōmunica † donum
re neglexit. Augeē verò illi, q in ea labo nium
rauit. Sicut regiū chrisma quod sugbāē. 1.Reg.16.
do Saul amisit, Dauid obediendo ꝓme
ruit. Spūs em̄ dn̄i qui à Saul recessit, di
rectus est à die illa & deinceps in Dauid.
℣ Et abunda.

Nicolaus de Lyra.

¶ vniuersis. quorū vniuersitas nume
ro denario designatur: quia est primus li † ab
mes numerorum: vnde & numeri sequē
tes sunt replicationes ipsius & partiū eī⁹
Viginti enim sunt bis decem, & triginta
ter decem, & sic consequenter. a ¶De. † quia qui
dit eis decem m. i. vniuersitatem bo
norum suorum, diuersimode ramē, qa
dedit vnicuiq; plus vel minus secundū
propriam virtutem. b ¶Negociami † Matth.
ni dū uenio. Quia tempus meriti cu, † mun.
rit vsq; ad diem iudicij: in quo tempore
deus dat dona sua ad hoc, q̄ multiplicē
tur per fructus bonorum operum.
c ¶Ciues autem eius oderant illū.
Ciues isti sunt Iudæi, q ꝓ maiori parte
in odiū Christi sunt firmati. d ¶Et mi
se. leg. post il. &c. Nolu. h. re. qa post
ascensionē Christi ad cęlos: Iudęi conati
sunt destruere fidem catholicam, in qua
incipit regnum Christi, quod cōplebit † tertia
& manifestabitur in fine mundi. e ¶Et
fa. est, ut rediret. s. ad generale iudicium. H
f ¶Iussit uocari seruos. quibus dedit
pecuniam: quia oportebit omnes cōpa
rere ante iudicem ad reddendum de oī
bus receptis ab eo ratiōem. g ¶Venit
autem pri. quia tunc electi de suis me
ritis securi, parati erūt astare iudici. h ¶In
modico fuisti fi. quia bona etiam spi
ritualia quæ habentur in vita præsenti,
modica sūt respectu bonorū cęlestiū quę
expectantur in vita futura. i ¶Eris po
testatem ha. su. decem ciui. id est gau
debis de felicitate omnium qui per tuā
doctrinam vel exemplū vitæ tuæ cōuer
si sunt ad bonum. k ¶Et alter ue. qa
licet mali reformidēt venire ad conspe
ctum iudicis, tamen oportebit eos ibidē
representari. l ¶Ecce mna tua quā h. † illam
repo. in sud. Sudarium autē est pannꝰ Sudarium
in quo inuoluuntur corpora mortuo
rum. Et ideo mna in sudario reposita, si
gnat donum dei à bonis operibus ocio
sum tamē mortuum. m ¶Timui e.
Iste timor non est nisi pusillanimitas bene agēdi. n ¶Quia hō
auste. es. Licet enim modo tempus sit misericordiæ, in iudicio ta
men erit tempus rigoris iusticiæ. o ¶Tollis quod non po. &
metis quod non seminasti. quia à prælatis ecclesię non solum
requiruntur bona in persona propria, sed in subditis eorum, qs
tenētur inducere ad bonum. Et sentētia huius patet plenius ex di
cętis Matth.

¶a ¶Dedit eis de. mnas per quas intelligitur vniuersitas do Matthæ
norum dei propter perfectionem denarij. c ¶Ciues autem eiꝰ
ode. eum. i. mali Christiani. Qui dicuntur ciues absolutē, eo qđ
sunt in numero maiori, Mat. xx. c. Multi sunt vocati. pau. verò e
le. d ¶Et miserunt legationem post il. &c. Nolumª hunc
regnare super &c. Hæc autem legatio est malorum operū mul
tiplicatio, per quam dicunt facto mali Christiani nolle se Christo
subijci. e ¶Et factum est ut re. particulariter, in cuiuslibet ho
minis morte: vł generaliē, in mundi fine: Et operantes bene de do
nis suis remunerat: sed corpētes à bonis operibus damnat: vario
ramen modo

a ℭEt abundabit. Mysti. Cum omnis Israel saluus erit, tunc
A plenitudo spiritualis gratię quam modo torpenter exercemus,
doctoribus illius temporis abundanter conferetur. b ℭEt his
Mysticè dictis. Finita parabola vadit Ierosolymam, vt ostẽderet de eius
dem maximę ciuitatis euentu parabolam fuisse pręmissam: quæ
non longe post, & ipsum occisura ob odiũ
regni eius hostili clade sit pitura. c ℭAd
†mat.13.b bethpha. Bethphage, viculus sacerdo-
&.21.c tũ in mõte olíueti, & interpretatur dom⁹
† & abun bucc æ. Bethania villa vel ciuitas in late-
dabit. re eiusdẽ montis: & dicitur dom⁹ obediẽ
†mat.4.b tię. Has domin⁹ Ierosolymã ventur⁹ prę
& sup. 8.b. sentia sua sublimauit: qa multos ant passionẽ suã docendo piæ confessiõis donis
& obedientię spũalis impleuit. Quę bene
in monte olíueti sunt positæ. i. in ipso do
†singulare mino, q nos vnctiõe, spũaliũ chrismatũ,
& cõsciẽtiæ, pietatisq; lucæ refouet. Et qa
nõ vult abscõdi ciuitatẽ supra se positã,
mittit discipulos in castellũ, quod est con
tra eos, vt per eos totius contrapositi or
bis munitiones penetret. d ℭIntro-
eun. inue. Introeuntes in mundũ prædi
catores inueniũt populũ nationũ, pfidię
vnculis irretitũ, liberũ & lasciuũ. Cui ne-
mo vnq; ho. s. i. null⁹ rõnalis doctor fre
num correctionis posuit. qui vel linguã
a malo phiberet, vel in artã viã vitæ ire
†mat. 21.a cogeret. Nemo indumẽta salutis quib⁹
Mar. 11.a calcieret vtilia suadendo cõtulit. Nemo
sedit, quia nullus stultitiã ei⁹ deprimẽdo
B correxit. e ℭPullũ asi. Tres euangeli-
stæ, qui græce scripserunt, pullũ tm̃ com
memorant. Matthæus qui hebraice scri-
Mat. 21.a psit, etiã asinã solutã & adductam refert:
vt hebręę quoq; gẽtis si pœnituerit, non
desperãdã mõstret esse salutẽ. f ℭAlli
gatũ. Alligat⁹ vinculis pfidiæ, in q̃ addi
†eo op⁹ ha ct⁹ vel astrict⁹ dño errore famulabat: sed
bet dominatũ sibi vẽdicare nõ poterat: quẽ
dñm fecerat nõ natura, sed culpa: Et ideo
cũ dñs dicit, vn⁹ agnoscit. Nã & si multi
dij & dñi, generaliter tñ vnus de⁹ & vn⁹
dñs, Marcus ait: Ante ianuã ligatũ, quia
extra Christũ qcũq; est foris, est in via, q
Mar. 11.a in Christo est, foris nõ est. In biuio ergo
ligatus stabat, q nõ vnã fidei vitęq; viam
tenebat, sed plurib⁹ errorib⁹ deseruiebat.
de quib⁹ apte subdit: g ℭSoluẽtibus
au. il. pul. Nõ despicias hũc asellũ: quia
sicut in vestitu ouiũ, sũt lupi rapaces, ita
Mat. 7.b. sub exuuijs corporis (quod nobis est cõe cũ
beluis) mẽs deo plena vegetat. h ℭDi
xerunt do. ei⁹. Multos hẽbat dominos
qui nõ vni supstitioni dedit⁹, sed p libitu
immũdorũ spirituũ raptabat ad varios
errores. i ℭQuid solui. Qui soluen
do pullo cõtradixerant, audito noĩe qui
escit: quia magistri errorũ q doctoribus
ad salutẽ gentiũ veniẽtib⁹ obsistunt suas
tenebras defendunt, donec miraculis at-
testãtibus veri possessoris v̄tus emineat.
Sed postq; dñicæ fidei ptãs apparet, cedẽ
tibus aduersariorũ q̃relis, cœtus qui deũ
corde portet adducit. k ℭVestimẽta
sua. Vestimenta aplorũ, doctrina virtu-
tũ, vel discretio scripturarũ, & gratia spũalis:
quibus illi corda hoim prius nuda & fri
gida cõtegũt, vt mereant habere sessorẽ
Christũ. l ℭImposue. ie. Dũ ppls gen
tiũ portat Christũ, discipli in via vestimẽ
ta sternunt, quia corporis sui exuentes amictũ, simplicib⁹ sangui
ne suo viam parant, vt inoffenso gressu mentis, Ierosolymã quo
Christus ducit, tendant, i. ad veram pacis visionem. m ℭSub-
sternebant ue. Iuxta alios euangelistas, non discipuli, sed turba
substernebat, quæ martyrũ exempla sequens, carnem per abstinẽ
tiam edomat, vt domino iter ad mentẽ paret, & sequẽtibus bona
præbeat exẽpla, n ℭAd descẽ. mo. Descẽdente dño de mon-
te olíueti

te olíueti. i. humiliãte se ad infirmitatem nr̃æ carnis, illo q erat in C
forma dei, cũ eo descẽdunt turbæ, i. hũiliant sub manu eius q mia
indigent, vt ab eo exaltent. o ℭGaudẽtes lau. de. Frequẽter
ingressus est ciuitatẽ Ierusalẽ, sed nõ cũ his laudib⁹, nõ rex vocat⁹.
quod semp fugerat, nisi modo cũ ascẽdit passurus. Quod iõ fctm
est, vt amplius eorũ aduersum se excita-
ret inuidiã, qa iam tps passiõis instabat:
p ℭSup oib⁹. Maximè de resurrẽtiõe
lazari quæ nup fctã erat. Nã & ppterea
obuiã venit ei turba, quia hoc signũ fa- Ioh. 12.b
ctũ audierãt ab eo. Laudãt etiã de signis
& doctrina, quæ fecit cũ ascendit ad diẽ
scenophegiæ: quod Iohannes narrat.
q ℭBenedictus. Turba post modi. Ioh. 7.a
cũ crucifixura, regẽ appellat. expectatũ
scd'm carnẽ Dauid filiũ venisse declarat
vt aduersum se testionium extorquea-
tur inuitis. r ℭPax in cæ. Sicut nascẽ-
te domino hoim & angelorũ, agmina
cęlestia decãtabãt: Gloria in excelsis deo,
Et in terra pax h. Sic eidẽ mox triũphatu Luc. 2.b
ro homines concinunt: Pax in cælo, &
gloria in excelsis. s ℭMagister inc.
Mira inuidentiũ dementia: quẽ vera do
centem nouerãt, cum magistrũ appella- † Oliuarũ
ri audiũt, discipulos ei⁹ quasi meli⁹ edo
cti, redarguẽdos ęstimant, quos ille insti
tuerat, quẽ deũ apparet esse p miracula.

bet. Et dixerunt ei: Domine: habet
decem mnas. †Dico autẽ uobis. quia
a ¶Vtenti eo quod habet.
a omni habẽnti dabitur, & abũdabit:
¶Qui non vtitur.
ab eo autem qui non habet, & quod
habet auferetur ab eo. Verumtamẽ a
a ¶i. Iudæos, & omnes nolentes conuerti ad Christum.
inimicôs meos, illos qui noluerũt
me regnare super se, adducite huc, b
b & †interficite ante me. Et his dictis c
præcedebat ascendens Ierosolymã.
Et factum est cùm appropinquasset
c ad Bethphage & Bethaniam, ad
a ¶Venit ad montem Oliueti, vt nouellas oliuas in sublimi virtute plantaret.
montem qui uocatur †Oliueti: misit
a ¶Propter scientiam veritatis, & mundiciam operis. vel geminę dilectionis sacramentum toto orbe prædicandum: vel, propter duos ordines prædicatorũ, vnũ in circuncisione, alterum, in Gentibus.
duôs discipulos suos, dicens: †Ite in
d castellum quod † contra uos est. In
e quod introeũtes inuenietis pullum
a ¶Alieni alligant, vt possideant, Christus soluit vt teneat.
f asinę alligâtum, cui nemo unquam
a ¶Quæcũq; solueritis in terra, erunt soluta & in cælo.
hominum sedit. Sôluite illum, & ad
ducite. Et si quis uos interrogauerit:
quare soluitis? sic dicetis ei: Quia do
minus †operam eius desiderat. Abie
runt autem qui missi †erant: & inue
nerunt sicut dixit illis stantem pullũ.
g h Soluentibus autem illis pullum, di-
i xerunt domini eius ad illos: Quid
soluitis pullum? At illi dixerunt:
Quia dominus eum necessarium ha
bet. Et duxerunt illum ad Iesum. Et
k †iactantes uestimẽta sua supra† pul
l lum imposuerunt Iesum. †Eunte au d
m tem illo substernebant uestimenta
sua in uia. Et cùm approquaret iam e
n ad descensum montis Oliueti, cœpe
runt omnes turbæ † descendentium
o gaudentes laudare deum uoce ma-
p gna super omnibus quas uiderant f
a ¶Ab omni peccato singulariter immunis, & immunes faciens.
q uirtutibus, dicentes: Benêdictus
a ¶Ego veni in nomine patris mei.
qui uênit rex in nomine domini:
r pax in cælo, & gloria in excelsis.
Et quidam Pharisæorũ de turba di- g
a ¶Turbas laudantes, vel apostolos ad laudandum instituentes
s xerunt ad illum: Magister, incrêpa h

Nicolaus de Lyra. ☞Lapi †è regione

-dictis Mat. xxv. vsq; ibi: a Verũtamẽ
ini. meos. i. iudęos, qui post ascensionẽ
Christi conati sũt fidẽ catholicã destrue-
re, vt supra dictũ est. b Adducite huc
& inter. quia xlij. anno post passionem
Christi ciuitas Ierusalẽ fuit destructa, &
populus Iudæorum occisus per Titum
& Vespasianũ. In fine etiam mũdi oẽs re D
probi generaliter. qui sunt inimici Chri
sti, sentẽtia mortis æternę sunt interficiẽ-
di. ℭ c ℭEt his di. Hic consequenter †fuerant
ostẽdit facto, quod declarauerat verbo.
In parabola autẽ immediate præcedẽti
duo declarauerat: vnũ pertinens ad suã
passionẽ, aliud ad ciuitatis Ierosolymi-
tanæ destructionẽ. Igitur prĩo fctõ ostẽ
dit primũ, secundo, secundũ, ibi: Et cum
appropinquauit, videns ciuitatẽ fleuit. Diuisio.
Prima diuiditur in tres: qa primo, descri
bitur Christi hũiliatio. scd'õ populi de-
uotio, ibi: Eunte autẽ illo. Tertiò, Phari †cũ iecissẽt
sæorũ malignatio, ibi: Et qdã Pharisęo- †illum
rum. Circa primũ dicitur sic: Et his di- †mar. 21.a
ctis præce. ascen. Iero. vbi erat passu- Mar. 11.a.
rus, secũdũ q prædixerat facto, ostẽdens Ioh. 12.b
q erat paratissimus se humiliare, & obe †discipulo
dire vsq; ad mortẽ cõtẽptibilissimam & rum.
acerbissimã. & iõ hũilit voluit illuc veni
re, sedẽs sup pullũ Asinę, sicut fuerat prę
dictũ Zach. ix. c. Cætera patẽt ex dictis
Mat. xxj. d ℭEũte au. Hic ponit ppli
deuotio. & patet snĩa ex dictis. Mat. xxj.
excepto quod subdit: f ℭSup oĩ &c.
Ex suscitatiõe em̃ Lazari quã plures vi-
derant, fuerãt moti ad istam deuotionẽ,
vt hr̃ Ioh. xj. f. & etiã ex alijs Christi mi-
racul. g ℭEt qdã. Hic cõsequẽter de-
scribit Pharisęorũ malignatio. Ex iuidia
em̃ quã cõtra Christũ cõceperãt deuotio
nẽ populi ad Christũ videre non pote-
rãt. ideo dixerũt. h ℭMagister incre
pa & cætera. q. d. talem falsum applausum non debes sustinere.
-Quibus ipse Moraliter

*a tamẽ modo secundum quantitatem meriti vel delicti. Verũ
tamen. Sequitur: b ℭAdducite &c. primò morte tpali, &
postea æternali. c ℭEt his di. exponatur vt supra. Matt. xxj.
& Mar. xj. e ℭEt cum app. ui. ciui &c. Secundum sensum
allegoricũ; Ciuitas hæc, est ecclesia, quæ tpe Antichristi sic angu
B v *stiabit & pster.

☞ a ¶Lapides clamabunt. Crucifixo domino apostolis præ timore tacētib⁹, petrę quæ scisse sūt, aptis monumētis deū & mūdi dominū apertē clamabāt. ¶Mysti. Si cęcitas cōtigerit ī Israel, vt à laude dei conticeat, populus Gētiū mollito corde lapideo creatorem suū credet & annunciabit. b ¶Et ut appropinquauit.

E Mysticè Ro.ii.c

Quod dns secundū historiā semel fecit, hoc q̄tidie per electos suos ī eccl'ia agit: Plāgit reprobos, qui nesciūt cur plangū tur: sed exultāt in reb⁹ pessimis, qui si dā nationē suā præuiderēt, seipsos cū electo rū lachrymis plāgerēt: Qui in peruersita te sua diē suū hic habēt, in qua & pacem habent ex abūdātia tpalium, & supplicia nūc absc̄ōdūt ab oculis eorū, q refugiūt futura præuidere, quæ tēporalē lætitiā perturbent. Sed veniēt dies quando aīas exeuntes à corporib⁹ dæmones inimici circūdabunt vallo, trahētes eas ad societatem sue damnationis: Et vndiq; circūdabunt: & coangustabunt: quādo nō solū opis, sed etiā loquutionis & cogitationis iniq tates añ oculos eorū replicabūt. Et ad terrā ꝓsternent, cū caro in puluerē rediget. Filŋ etiā cadēt, cū in illa die perībūt oēs cogitatiōes eorū. quæ cogitationes etiā p lapides signātur, cū subditur:

Prou.2.c.

†16.q.7.c. & hæc dixi mus. v⁹. cū audisset.

Pś.145.a

†ma.24.a Mar.13.a Et non relin.l.s.la. Peruersus em cum puersæ cogitationi puerstorē adȷcit, q̄si lapidē sup lapidē ſtruit. Sed cū aīa ad vltionē rapit, talis cogitationū cōstructio dissipatur. & hoc ideo: quia nō cog.t. Peruersam em aīam deus visitat, aliquā do p̄cepto, aliqn̄ flagello, aliqn̄ miraculo, Sed quia superbiēs contemnit, nec de malis suis erubescit, in extremo inimicis tradet: cū quib⁹ in æterno iudicio dānationis sacietate colligatur. Ad pacem &c. Dum carnem das voluptatib⁹ mala ventura nō prospiciens, habes bona præ

F sentia quę ad pacē possunt esse tpalē: Et cur hoc, subdit. s. quia nō p̄uidet mala quę ei euēturа sunt. Si em p̄uideret in p̄sentibus⁹ prosperis læta non fuisset.

c ¶Et nō relinquent. Cū Ierusalē modo sit cōstructa extra portā, vbi dns crucifixus erat, apparet illā Ierusalē ex toto fuisse destructa. Cui vnde euersio contigerit, subditur: Eo quòd nō cog.i. aduentum filŋ dei in carne, d ¶Et ingressus. Post enumerata mala, ingressus templū eiecit vendentes & emētes: p hoc innuens, q̄ ruina populi, maximē ex sacerdotū culpa fuit, dū em vendentes & emētes pcurit, oñdit vnde radix p̄ditiōis processit.

Moraliter. ¶Moraliter. Sicut in ciuitate est templū: sic in plebe fideli vita religiosorū. Sed multi dū, p religionis habitu sacrorū ordinū locū percipiunt, religionis officiū in mercimoniū terrenæ negotiationis conuertūt. In templo vendit, qui hoc quod quibusdā iure cōpetit, ad præmiū largitur. Iustitiā vendit, qui hanc p̄ p̄mij acceptione seruat. Emit in templo: quia dū hoc quod ꝓximo iure debet, negat, dato patronis præmio, emit pctm. Quibus dicit: Fecistis do.m.s.l. quia dum peruersi locū tenent religionis, ibi p malicia occidūt, vbi p oronē viuificare debuerūt. Sed q̄a contra puer sa per sacras paginas nos indesinenter instruit, rectē subditur:

c ¶Et e.do. quo in t. Domus dei est cōsc̄ietia fideliū, quā facit spelunca latronū qui relicta simplicitate sc̄itatis, illud meditatur agere, vnde proximum innocentē possit lædere. Sed ecōtra dns mētes fideliū ad cauenda mala erudit, Et erat do. &c. f ¶Quærebant illum per. Ideo non poterant illum pdere, q̄a timebant tumultū populi. vel ideo volebant pdere, quia neglecto suo magisterio, totum populum videbant ad eius doctrinam cōfluere.

Nicolaus de Lyra.

✠ a ¶Quibus ipse ait. Rationabiliter se excusando, & ꝓphetando de futuro. b ¶Dico uobis: quia si hi tacue. lapides &c. Et hoc fuit impletum in sua passione, quando discipulis præ timore Iudæorum tacentibus laudem Christi, lapides scisi sunt, vt habet Matth. xxvij. f. Quasi perhibentes testimoniū sanctitatis ipsius Christi moriētis, ꝓpter q̄d Centurie, & alŋ Gētiles, qui erāt cū eo, visis tot signis sanctitatem Christi cōfessi sunt dicentes: Vere filius dei erat iste, vt habetur ibidē. c ¶Et ut appro. Hic cōsequēter ostēditur facto futuram ciuitatis Ierosolymitanę destructionē, in hoc q̄ fleuit ex cōpassione ꝓpter mala sup ciuitatē, & populum futura. Et quia semper in deo cū misericordia currit iustitia, ideo in Christo primò ostendit dulcor cōpassionis, secūdò, rigor vltionis, tertiò, in principibus Iudæorū malū obstinationis, secūda ibi: Et ingress⁹. tertia, ibi: Principes autē. Circa primū dicitur: d ¶Videns ciui. s. Ierusalem, in qua diu viguerat cultus diuinus. e ¶Fleuit super il. Tum propter mala culpæ, quæ ibi multiplicata fuerāt. Tū propter mala pœnæ quæ futura imminebant, dicens: f ¶Quia si cognosc. Supple mala dicta. g ¶Et tu. Supple fleres. h ¶Et qui. in h.d.t.i. modico tē pore, in quo facies voluntatem tuam. i ¶Quæ ad pa.ti.i. modico tpe durāturam: & iō nūc gaudes, quia mala iminētia non vides, ideo subditur: Nunc au. abscō. sunt &c. k ¶Et circundab. te bunt inimi. tui. s. Romani. l ¶Vallo. t. cum exercitu valde forti. m ¶Et coā. te. u. In tm̄, q̄ præ angustia famis inuētæ sunt bello mulieres filios proprios comedisse, secūdū quod refert Iosephus libro de Iudaico bello. Et causa tantæ destructiōis, subditur: n ¶Eo q̄d nō cog. tē. ui. tuæ. Per H dicatiōem Christi recipiendo, sed magis vsque ad mortem ipsum persequendo: Iouc. o ¶Et ingref. Hic cōsequenter ī Christo ostēditur rigor vltionis, in hoc q̄ vē dentes & ementes in templo inde eiecit: p hoc designās, q̄ essent ejiciendi in gehēnā. & patet sententia ex dictis Matth. xxj. p ¶Principes au. Hic cōsequenter describit obstinatio principū Iudęorum: & prīò, q̄tū ad interiorē machinationē. Secundò, q̄tū ad exteriorē insidiationē, cū. se. Circa primū dr; Prin. au. sa. Qui præerant in spūalib⁹. q ¶Et Scribæ. Qui intēdebāt doctrinę legis & ꝓphetarum. r ¶Et pri. plebis. Qui præsidebant in tpalib⁹ disponendis. s ¶Quærebant il. p. Excogitārtes diuersas vias, & modos quo modo posset illū occidere, mortis rancore & inuidia cōtra ipsū iō subdit. t ¶Et nō in. Cū esset sanctissimus, nec etiam audebant timore ppli, iō subditur:

Moralit.

v ¶Omnis e. p. s.i. valde attēt⁹ ad audiēdā sc̄tām ei⁹ doctrinam. ✻ stiabitur & prosterneť, q̄ pauci audiebūt se Christianos confiteri. n ¶Eo q̄d. n. Christus em ecclīam visitat quādocūq; Christianos ad bonū excitat, sed eccl'ia ꝓ maiori parte nō cognoscit hoc cū effectu: propter q̄d Antichristi psecutio sup eā veniet ad purgationē electorū, & damnationē reproborum. Secundū verò sensū moralē, ista ciuitas est anima pctōris, quæ vallat in morte, & angustiatur à spiritibus malignis: & ei⁹ filŋ, pternūtur. i. cogitationes eius, quib⁹ promittebat sibi longā vitam, honores, diuitias, & huiusmodi frustrantur. eo q̄d nō co. cum dns eā inuitaret ad emendationem vitæ. o ¶Et ingr. in tem. Exponatur sicut. ē. Matth. xxj. & Marc. xj. ¶In ca. xix. vbi dicitur in postil. Et sic videtur dicere, quòd non fuit Iudæus natione, sed Gentilis.

ADDI. Quod autē Zache⁹ sit natione Hebræ⁹, satis ostenditur per rōnes postil. Nec Beda contrarium videtur dicere si bene intelligantur verba euāgelij, quib⁹ sententiā suā adaptat. Nam Christus dixit, quòd salus facta esset huic domui. Zacheo habitatori, eo quòd esset filius Abrahæ. Constat autem, quòd non fuit salus facta Zacheo, eo quòd de stirpe Abrahæ genitus esset, sed quia eius fidem est imitatus. & sic referenda sunt verba Bedæ ad causam salutis scilicet Zache: non autem ad eius stirpem tantum. Similiter ex dictis Ambro. dicentis, Zachæus exigit meritis, sicut populus nationum, &c. æ. non videtur dicere, quòd sit de populo nationum, sed quòd sit figura populi nationū, non est autem inconueniens, vt aliquis de natione Israelitica figuret nationem Gentilium, sicut Luc. xv. de filio prodigo.

CAP. XX.

ET factum est &c. &quitur: a ¶In qua potestate hæc facis. De dei potestate dubitant, & subintelligi volūt, diaboli esse quod facit. Vnde addunt: Aut quis est qui dedit ti. &c. In quo planè negant dei filium: quem non suis viribus, sed alienis signa facere credunt. b ¶Interrogabo. Poterat aperta responsione tentatorū calumniā confutare: sed prudenter interrogat, vt vel suo silentio, vel sua sententia condēnentur. c ¶Baptismū io. &c. Quē cōfitemini de cælo habuisse prophetiā. mihi perhibuit testimoniū, & ab illo audistis in qua potestate ego facā. Quod illi intelligentes, dubitant quid debeant respondere. d ¶Neq; ego di. uob. Propter duas causas veritas quærentibꝰ est absconденda. Vel, quia minus capaces sunt ad audiendū. vnde dicitur: Multa habeo vobis dicere. sed non p.p. modo. Vel, quia ex odio & cōtemptu quærūt: vnde dicitur: Nolite sanctū dare canibus. e ¶Cœpit autē. Principibus sacerdotum & scribis de sua interrogatione confutatis, dominus quod cœperat exequitur: & illis audientibus plebē, q; sua verba libērius audiat alloquitur: inferens parabolā qua & illos impietatis arguat, & regnum dei ad gentes transferendū ostendat. f ¶Vineā. Moraliter. Vinea domini sabaoth, domus Isra. Coloni, operarij, qui ad excolendum prima hora, tertia, sexta, & nona sunt cōducti. Peregrè fuit, qui vbiq; prēsens est, cum imitatoribus liberum operandi arbitrium dereliquit. g ¶Et ipse pe. Qui vbiq; est, diligentibus se prēsentior est: negligentibus abest, & longo tempore abfuit, ne perpetrā videretur exactio. Nā quo indulgentior liberalitas, eo incusabilior pernicacia. h ¶Et in tēpore. Primus seruꝰ qui mittit, Moyses legislator: Qui per. xl. annos fructū legis quā dederat à cultoribus inquirebat. sed cæsum dimittūt inanē: quia irritauerunt Moysen in castris, & Aaron sanctū dñi: & vexatꝰ est Moyses ꝓpter eos. q. &c. De quibꝰ ipse ait: Vua eorū vua fellis, & botria. vinum eorū fel draconū. i ¶Et addidit alterū. Alter seruꝰ Dauid propheta, qui post Moysen colonos vineæ psalmodiæ modulamine & citharæ dulcedine ad exercitiū boni opis inuitauit: sed & hunc cōtumelia affectū dimittunt inanē, dicētes: Quę nobis pars in Dauid, aut quę hæreditas in filio Isai? Qui tamē pro hac vinea, ne penitus extirpetur exorat, Dñe deus virtutū cōuerte & respice de cælo, & vide & visita vineā istā. k ¶Et addidit. Tertius seruus chorus prophetarum. Qui populū corripiebant, & mala quæ vineæ imminerent prædicabant: sed & illos ꝑsecuti sunt & occiderūt. Cuius vineæ sterilitatem Ieremias deplorat dicens: Ego te plantaui vineā meā electā: quomodo conuersa es in prauum vinea aliena? l ¶Quē cū uidis. Aperte probat Iudæos, non per ignorantiā crucifixisse filiū dei, sed ꝓuidiam. Intellexerūt em hunc esse cui dictū est: Postula à me, & dabo tibi gentes, hæreditatē tuam, & possessionē tuā terminos terræ. Et ideo consulentes sibi dicunt: Ecce mundus totus post eum abijt: & si di. eū sic omnes ere, in eum. Hæreditatem ergo ecclesiæ, quam non

Cap. XX.

ET factum est in una [a] dierum *docente illo populum in templo & euangelizante, conuenerūt principes sacerdotum & Scribæ cum senioribus, & aiunt dicentes ad illum: [a] †Dic nobis in qua potestate hæc facis, aut quis est qui dedit tibi hāc potestatem? Respōdens autem Iesus dixit ad illos: Interrogabo uos & ego [b] [c] unum uerbum. Respōdete mihi: Baptismum Iohānis de cælo erat, an ex hominibus? At illi cogitabant intra se dicentes: Quia si dixerimus, de cę- [f] lo, dicet: Quare ergo non crēdidistis illi? Si autem dixērimus, ex homini- bus, plæbs uniuersa lapidabit nos. †Certi sunt enim Ioannem prophetam esse. Et respōnderunt se nescire [d] unde esset. Et Iesus ait illis: Neque ego dico uobis in qua potestate hęc [e] facio. †Cœpit autem dicere ad plebem parabolam hanc: Homo quidam plantauit uineā, & locauit eam [f] [g] colonis, & ipse peregrè fuit multis [h] temporibus. Et in tempore illo misit ad cultores seruum, ut de fructu uineæ darent illi. Qui cæsum dimi- [i] serunt †eum inanem. †Et addidit alterum seruum mittere. Illi autē hunc quoq; cædentes, & afficientes contumelia, dimiserūt inanem. Et addi- [k] dit tertiū mittere. Qui & illum uulnerantes eiecerunt. Dixit autē domi- nus uineæ: Quid faciā? Mittam filiū meum dilectū. forsitā cùm hūc uide- [l] rint uerebuntur. Quē cùm uidissent coloni, cogitauerūt intra se, dicētes: [m] Hic est hæres, *occidamus illum, ut nostra fiat hęreditas. Et eiectū illum [n] extra uineam occiderunt. Quid ergo faciet illis dominus uineæ? Veniet, & perdet colonos istos, & dabit uineam aliis. Quo audito, dixe- [o] runt illi: Absit. Ille autem aspiciens [p] eos, ait: Quid est ergo hoc quod scriptum est: †Lapidē quem reprobauerunt ædificātes, hic factꝰ est in caput [q] anguli. Omnis qui ceciderit supra illū lapidem conquassabitur: supra quem autē ceciderit, cōminuet illū.

[a] ¶Sicut verum est. [a] ¶Mihi testimonium perhibenti.

[a] ¶Timentes lapidationem. sed magis timentes veritatis confessionem.

¶Non dico vobis quod scio, quia vultis fateri quod scitis.

¶Quod ambigit non de ignorantia, sed vt reseruetur homini libera voluntas.

[a] ¶Quia dominus extra portam passus est: Vel quia prius a coribus Iudæorum est eiectus & deinde cruci est affixus.

quam nō moriens pater reliquit, sed ipe C
sua morte emptam resurgēdo possedit,
hanc Iudæi eripere volunt, dum fidē quę ✻illorum.
per eum est extinguere conantur, iusticię
dei non subiecti: sed suā constituere vo- Ro.10.a.
lentes. m ¶Hic est heres: Christus hęres: quia morti ꝓprię supuixit, & testamētorū quæ ipse cōdidit, quasi hæreditaria in nostris ꝓfectib⁹ emolumēta cōsequit. n ¶Et eiectū illum. Marcus ordinem mutat. Occiderunt & eiece. extra vi. In q̄ Mar.12.a
ptinacia eorū notat, q; post resurrectionem prædicantibus apsis credere noluerant: sed quasi vile cadauer ꝓiciētes, gentibus susципiendū dederūt. o ¶Absit. Cōtradicunt sentētiæ quā cōtra psidiam suā dictā cognoscūt. Quod em̄ in mente gerebāt, in pabola cōtineri intelligunt. Negātibus ergo Iudæis iustū sorē. diuinę scientię legis (quā ipsi spernebāt) ad gentes transferri, q̄d saluator respondeat attende. p ¶Quid est ergo. Quomodo implebit hæc ꝓphetia? Nisi quia Christꝰ à vobis reprobatus, crediturꝰ gentibus est prædicandus, vt in se vno angulari la- Eph.2.d
pide duos condat parietes. q ¶Aedificantes &c. Qui supra coloni, hic ædificantes dicuntur, quia qui plebem ad ferendos fructus excolere, hanc ipsi domino inhabitatore dignam quasi domum constituere iubebantur. r ¶Ois qui ceciderit. Qui credit & tñ peccat, cadit super lapidē: & nō conterit, sed cōfringit: quia per patiētiam ad salutē reseruatur. Sed cui lapis irruit. i. qui negat penitus: conteritur, vt nec testa remaneat. Vel cadit super eum, qui modo contērit, & iurijs afficit, necdum penitus interit, sed quassat: vt non ambulet rectus. Cadit super eum lapis, quē veniens in iudicio opprimit. ¶Moraliter. Vinea locatur cū D
mysterium baptismi fidelibus ad exercē Moraliter.
dum opere committitur. Mittuntur tres serui, vt de fructu accipiant: Cum lex, psalmodia, ꝓphetia, ad bene operandum hortantur, Sed cōtumelijs affecti vel cæsi eiciuntur, cum sermo auditus vel contemnitur, vel etiam blasphematur: Missum hæredem occidit, qui filium dei conculcat, & spūi quo sctificatus est, cōtumeliā facit. Vinea alteri datur, cū gratia quā
☞ superbus

Nicolaus de Lyra.

CAP. XX.

ET factum est. Hic cōsequēter describitur Iudęorum obstinatio, q̄tum ad insidiationem exteriorem contra Christum. Et primò circa hoc describit eorum Diuisio.
malicia insidians. secundò, eorū superbia ad hoc incitās, ibi Audiente omni populo. Prima in duas partes. quia primò eorum malicia describitur, secundò confutatio concluditur, ibi: Respondentes autem. Prima adhuc in duas: quia primò describit malicia principū insidiando Christo p̄ seipsos. secūdò, per ministros, ibi: Et obseruantes miserunt insidiatores. Circa primū, præmittit maligna interrogatio. secūdò, subditur interrogātium confutatio, ibi: Respondēs autem. Et ista secunda
☞ pars di. Moraliter.

Moraliter. a ¶Et factū est in una dierum &c. Exponatur vt supra Matt. xxj. & Marci. xj. Cœpit autem dicere. Sequit: b ¶Homo quidā plāta. exponatur, vt sup. Matt. xxj. & Mar. xij. vsq; ibi:

✻ Accesserūt autē

superbus abijcit, humilis ditatur,
E Scribæ manum mittere quęrunt:
sed timore retinẽtur, cũ falsus fra-
ternitatem eccl̃ię ,ppter bonorum
multitudinem, vel erubescit, vel ti
met impugnare. a ¶Et quære.
&c. Quasi mẽtiẽtẽ quærũt interfi
†caperent cere, in q̃ vera ,phanẽ quę dixerat.
cius sermo Ipse est em̃ hæres, illi praui coloni
nem. qui solo humano terrore retardã-
†Ibidẽ,b tur, donec veniret hora eius.
b ¶Et obseruãtes. Quod pr̃
timore populi, per se nõ possunt,
manibus præsidijs efficere volũt,
velut immunes à morte ipsius vi-
deantur. c ¶Licet nobis &c.
Cũ nuper sub Augusto Iudæa Ro
manis stipendiaria facta esset, pha-
risæi qui de iusticia sibi applaude-
bant, qui decimas & primitiua
†ipsorum deo dabant, tributa homini sol-
uenda negabant: pro qua seditio-
ne postea regnum & tota patria
destructa sunt. d ¶Cuius ha-
bet imaginẽ & inscriptionẽ?
Alia imago dei, alia mundi. Si er-
go Christus non habuit imaginẽ
Cæsaris, cur censum dedit? Non
Cęsari mũ de suo dedit, sed mundo reddidit
dus obno- quæ erant mundi. Et tu si non vis
xius. esse obnoxius Cæsari, noli habere
quæ sunt mundi. Si habes diuiti-
as, obnoxi⁹ es Cæsari. Si vis terre-
no regi nihil debere omnia tua re
linque, & Christum sequere. Et be
ne prius quæ Cæsaris sunt redd̃-
da decernit. Non enim potest qs
†mat.22.c esse dominꝰ, nisi prius mundo re-
Mar.12.b, nunciauerit. e ¶Reddite er
go quæ sunt Cæsaris Cæsari,
& quæ sunt dei deo. Sicut Cæ-
sar exigit impressionem suæ ima-
ginis⁹, sic & deus animam lumine
vultus sui signatam. f ¶Acces-
serunt autẽ quidam &c. Duæ
hæreses erant in Iudæis. Phariszo
tum, qui prę̃ferebant iustitiam tra
ditionum & obseruationum, vn-
de & diuisi vocabantur à populo.
Et Saducæorum: qui & ipsi vendi
cabant sibi quod non erant, id est
iusti. g ¶¶Magister Moy-
ses scripsit nobis. Qui resurre-
ctionem corporum nõ credũt, &
aias putãt interire cũ corpib⁹, tur
pitudinẽ fabulę fingũt, quæ dely-
ramẽti arguit eos qui resurrectio-
nem asserũt. Potest aũt fieri: vt in
gẽte eorũ hoc aliquãdo a ciderit.
¶Mysti. aũt. Hi septẽ oẽs reprobi
sunt, q̃ tota hac vita (quę septẽ die
bus est) steriles à bono sunt: quib⁹
miserę mortis, ad vltimũ mũdana
†exo.3,b cõuersatio quę sine fructu est trãsi
†eum bit. h ¶Vt accipiat. In lege li
terę cogebatur nubere inuita: Sed
in lege spiritus, commendatur ca-
stitas. i ¶Illi uerò qui &c.
Cum omnes boni & mali sint re-
surrecturi & absque nuptijs man-
suri, dominus tamen vt ad gloriã
resurrectionis incitet, de solis ele-
ctis disserit. Si autem in resurre-
ctione nec̃ ducent vxores, resur-
gent ergo corpa quę possunt nu-
bere & ducere. Quod dicit̃ de his
qui habent membra genitalia, sed
nulla voluptate vel necessitate
Ps.109,a nubendi mancipabuntur. Et no-

a Et quęrebant principes sacerdotum & Scribæ
mittere in illum manus illa hora, & timuerunt
populum. Cognouerunt enim, quòd ad ipso s
b dixerit similitudinem † hanc. † Et obseruantes a
miserunt insidiatores qui se iustos simularent, b
¶Vt aliquid velut eo ignorante extorquerent vnde argui posset.
ut † caperẽt eũ in sermone, & traderẽt eum prin
a ¶Herodis, qui in illis diebus erat Ierosolymis.
cipatui & potestati prę̃sidis. Et interrogauerũt
a ¶Quasi laudatus mysterium cordis sui simpliciter eis aperiat, eosq̃
velit habere discipulos.
eum dicentes: † Mag̃ister, scimus, quia rectè di-
a ¶Non times prælatam personam, sed indiscrete dicis veritatem
maioribus & minoribus.
cis & doces, & non ac̃cipis personam, sed uiam
a ¶Illic prouocant vt deum magis timeat, quam Cæsarem: & dicat non
debere solui tributa, vt inde seditionis autor fiat.
c dei in ueritate dõces: Licet nobis tributum da-
dare Cæsari, an non? Considerans autem † do-
a ¶Respondet non secundum verba eorum blande, sed secundum
conscientias eorum aspere.
lum † illorum dixit ad eos: Quid me tentatis?
a ¶Qui pro censu soluitur, & habet imaginem Cęsaris. b ¶Non de
ignorantia interrogat, sed vt competet ad eorum verba respondeat.
d Ostendite mihi denarium. Cũius habet ima-
ginem & inscriptionem? Respondentes dixe-
a ¶Tyberij priuigni Augusti, sub quo passus est dominus.
runt ei: Cæs̃aris. Et ait illis: † Reddite ergo
¶Tributum, peccuniam. ¶Decimas, victimas.
quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt dei deo.
Et non potuerunt uerbum eius reprehendere
a ¶Qui credere debuerãt mirantur, q̃ non habent locum tentandi.
coram plebe: & mirãti in responso eius tacue-
a ¶Vt vel per frequentiam vincerent ¶Qui interpretantur iusti.
f runt. Accẽsserũt autem quidam Saducæorum c
¶Pharisæi credebant corporis & animæ resurrectionem: Saducæi &
animas interire cum corpore.
qui negant esse resurrectionem, & interrogaue
g runt eum dicentes: † Magister, Moyses scripsit
nobis: Si frater alicuius mortuus fuerit, habens
h uxorem, & hic sine liberis* fuerit, ut accipiat eã
frater eius uxorem, & suscitet semen fratri suo.
Septẽ ergo fratres erãt: & primus accepit uxorẽ
& mortuus est sine filiis. Et † sequẽs accepit illã,
& ipse mortu⁹ est sine filio. Et tertius accepit il-
lam, similiter & oẽs septẽ, & non reliquerunt se
mẽ, & mortui sunt. Nouissima omniũ mortua
est & mulier. In resurrectiõe ergo cui⁹ eorũ erit
uxor? Siquidẽ septẽ habuerũt eã uxorẽ. Et* ait il
lis Iesus: Filij hui⁹ seculi † nubũt & tradũtur ad
i nuptias: illi uerò q̃ digni habebũtur seculo illo,
k & resurrectiõe ex mortuis, nec̃ † nubẽt, nec̃ du
cẽt uxores: nec̃ em̃ ultrà mori poterũt. † Æqua
¶Ecce spiritualis cõuersatio. ¶Sine labe corruptionis visione dei fruitur.
les enim angelis sunt, & filij sunt dei, cùm sint fi
l lij resurrectionis. Quia uerò resurgent mortui,
a ¶Quem vos recipitis. Alioquin poterat apertiora dare de resurre
ctione testimonia prophetarum, sed prophetas Saducæi non recipiunt
† & Mõyses ostendit secus rubum, † sicut di-
a ¶Qui iam mortui erant quando hæc dicebat. Probat ergo per
hoc animas post mortem permanere, quia non est deus non exist̃
tium. & sic introducitur corporum resurrectio, quæ cum animabus
bene vel male gesserut.
cit, dominum deũm Abraham, & deum Isaac,
& deum Iacob. Deus autem non est mortuo-
¶Quorum dominus & deus est.
rum, sed uiuorum. Omnes enim uiuunt ei. Re
spondentes autem quidam Scribarũ dixerunt:
m Magister bene dixisti. Et amplius non aude-
bant eum quidquam interrogare. Dixit autem
n ad illos: Quomodo dicunt Christum filium
a ¶Nõ, reprehendit̃ur quia Dauid filiũ dicũt, sed quia dei filiũ nõ credũt.
esse Dauid, & ipse Dauid dicit in libro psalmo
¶Pater. ¶Filio.
o rum: † Dixit dominus domino meo, sede à

ta q̃ cũ insidiatorib⁹ & consilia q
toribꝰ secreta mysteria loquatur
non tamen sanctum dat canibus
sed aderant multi idonei quos p
pter aliorum immũditiam nõ o
portebat negligi. k ¶Nec̃ nu-
bẽt nec̃ ducent uxores. Com
connubia propter filios, filij pro
pter successionem, successio pro
pter mortẽ, vbi ergo nõ est mors,
neque connubia. l ¶Quia ue-
rò resurgẽt mortui. Postquam
propositæ quęstiõi de resurrectio
nis conditionib⁹ satisfecit, de ipsa
resurrectione contra eorum inse-
delitatem agit. m ¶Et amplius
non audebant eum quidq̃ in
terrogare. Confutati in sermoni
bus, non amplius interrogant,
sed apertè comprehẽsum Roma-
næ potestati tradunt: ex quo in-
telligimus, venena inuidiæ posse
quidem superari, sed difficilè con
quiescere. n ¶Quomodo di-
cũt Christum esse filium Da-
uid. Consummaturus præcepta
dominus, in fine testamenti suis
dem concludit, vt dominum Ie-
sum verum deum, & verum hos
minem ad dexteram patris sedo
re credamus. o ¶Dixit domi-
nus domino. Istud dicere, est æ
qualem sibi filium generare do
mino, non secundũ q̃ de eo nat̃,
sed sec̃m q̃ de patre fuit semper.

Nicolaus de Lyra.

Donec pone.

pars diuiditur in duo, quia Diuisio
Christus primò cõfutat eos respõ
sione cauta, & secundò, parabol
ca ad hoc apta, secũda ibi, Cœpit
autem dicere: Sententia autem
istarum partium patet, ex dictis
Matth.xxj. a ¶Et obseruãtes.
Hìc describitur insidiatio princi-
pum Iudæorum contra Christũ
per ministros, cùm dicit: b ¶Mi
serunt insidi. qui & cæ. Vt sub
specie iusticię facilꝰ Christum de
ciperent. Sed dicitur Prouer. j. b.
Frustra iacitur rete ante oculos
pennatorum. & ideo frustra insi-
dias tendebant Christo, cum nul
la simulatio possit eum decipere,
quia omnia nuda & aperta sunt
oculis eius, secundum quod dici-
tur Hebr.iiij.d. Cætera patent ex
dictis Matt.xxij. c ¶Accesserũt
autẽ quidam Saducæorum.
Hìc consequenter ponitur confu
tatio Saducæorum. Et patet sen
tentia ex dictis Matth.xxij. vsque
ibi: d ¶Omnes enim uiuunt
ei. Quia iusti licet sint defũcti cor
pore: viuunt tamen in anima: re
surrecturi ad plenam participatio
nem gloriæ: & iniusti similiter ad
declarationem diuinę iusticiæ.
d ¶Respondẽtes autem qui-
dam. Hic ex prædictis conclude
tur cõfutatio insidiãtiũ Christo.
Et primò ex eorum propria con
fessione: cùm dicitur: Et amplius
non audebant

* c ¶Accesserunt ad eum q̃ Matthæus
dam Saducæorum: Exponatur
vt supra Matthæi vigelimosecũ
do. & Marc. duodecimo. vsq̃ ibi
* Audiens

a ¶Donec po. Quòd à patre subiiciũt inimici, nõ infirmitatẽ filij, sed vnitatẽ naturæ, qua in altero alter operatur significat. Nã & filius subijcit inimicos patri, qa patrẽ clarificat super terrã. b ¶Attendite. Duplici rõne iubemur attẽdere à vanę gliæ cupidis ne vel eorũ simulatione decipiamur, vel eorum exẽplo ad amorẽ tpaliũ inflãmemur. c ¶Et amant. Nõ salutari in foro, nec primas sedes vetat eis qbus debeẽ ex ordine officij, sed eis q indebite amãt, Animũ eñ, nõ gradum redarguit. Nec y ò caret culpa, si isfori litibus interesse velit, q desiderat sedere in cathedra Moysi. d ¶Qui deuo. do. Marcus. Sub obtẽtu plixæ oõnis, q vt reli Mar.12.d gioliores appareãt, plixi? orãt: vbi ab infirmis qbuslibet, & pctõrũ suorũ cõsciẽtia turbatis, quasi patroni laudes & pecunias accipiãt, quorũ oõ fit in pctm. vt nõ solũ, p alios nõ possint intercedere, sed nec sibi ad salutẽ ꝓficere: imo pro ipsis oõnibus magis damnabũtur. e ¶Hi ac. dãnati. In hoc insinuat illos etiam, qui in angulis stantes orant, vt videantur ab hoibus, damnationem quidem mereri: sed istos maiorem.

GLO. ORDI.

CAP. XXI.

REspiciens autẽ. Qui appetitores primatus, & vanę gliæ caũedos esse monuerat, etiã dona ferentes in domũ dñi certo exa-
Gazophylacium. mine discernit, vt retribuat singulis secũdũ intentionẽ cordis g ¶In gazophy. &c. Gaza, diuitiæ, phylaxe seruare: inde gazophylaciũ, Arca habens foramen desup in q̃ mittebãt sacerdotes donaria populi, quę cõgregabãtur ad necessarios vsus templi. Porticus etiam in qua Arca seruabatur gazo-
Illuc Iohã. 8.c phylacium dicebaẽ. Vnde: Hæc locutus est Iesus in gazophylacio docẽs in tẽplo. ¶Al
B leg. Diuites qui in gazophylacium munera
Allegorice mittunt, sunt ludęi legis elati. Vidua, ecclia. pro qua vir ipsius mortem pertulit, & in cę li penetralib? ab oculis eius occultus, quasi in parte alterius regiõis viuit. Hæc pauper,
†Iubstãtiã quia superbiã & concupiscentias mũdi abiecit, quę in gazophylaciũ minuta duo mittit: quia in cõspectu diuinæ maiestatis, vbi
Hęc dicẽs damnabat: qui habet aures audiendi audiat. nostri operis oblationes quasi certo numero cõsignatę seruantur, vel dilectionẽ dei & proximi, vel fidei & operationis suę munera
†Mat. 24.a deferãt, quæ consideratione suæ fragilitatis
Mar. 24.a minuta, sed merito pię intẽtiõis magis acce
supra. 8. b pta q̃ cũcta supbientiũ lu dæorum opera. h ¶Ex abũdãtia. Iudæus ex abũdantia mittit, q de iusticia pręsumẽs, ita orat apud se: Deus grãs ago tibi, qa non sum sicut cæteri hoim. Oẽm victũ ecclia in munera dei mittit, quæ oẽ quod innuit, non sui meriti, sed diuini mũeris intelligit, dicẽs: Deus, ppi-
Signifi. catus esto mihi pctõri. i ¶Et quibusdam.
†Hęc futura sunt. Posti oblationẽ viduæ in qua ecclia de gen-
†Mat. 24.a tibus signat, destructio tẽpli supponitur, vt
Mar. 13.a velamento literę occultãtis, recõdita sacramenta ecclię incipiãt patescere. Curauit eñ deus ciuitatẽ & templũ & oĩa figuralia subuertere, ne quis post aduentũ Christi ad illa recurreret. k ¶Interrogauerũt. Quia laudãtibus ædificatiões templi prædixerat oĩa destruenda, discipuli (sicut Marcus ait) Petrus, Iacobus, Iohãnes & Andreas separatim quærunt tẽpus, & signa prædictę destructionis. l ¶Multi enim. Imminẽte Ierosolymorũ excidio multi fuere principes, qui se christos esse, & tempus libertatis appropinquare dicerent. Tẽporib? quoq; apostolorum hæresiarchę multi ꝓdierunt, qui in ter

a ¶Non ad horam,
dextris meis, dónec ponam ini
a ¶Inobedientes. b ¶Subiiciam' tibi nolentes & volentes.
micõs tuos scãbellum pedum
a ¶Quomodo repugnantia sunt hęc secũdum nostrum intellectum.
tuorum. Daũid ergo dominũ
¶Si purus homo est.
illum uocat: & quomodo filius eius est? Audiente autem o, a
mni populo, dixit discipulis b
suis: Attendite à scribis qui uo b
a ¶Cultioribus vestimentis induti in' publicũ procedere. qđ reprehenditur in diuite, qui induebatur purpura & bysso.
c lunt ambulare in stõlis, & a
mant salutationes in foro, & primas cathedras in synagogis, & primos discubit? in con d
uiuijs. Qui deuorant domos, c
a ¶Qui habeat affectum religionis, sed nescit uti ꝓuide re.
uiduãrum, simulantes lõgam
orationem: Hi accipient dam, d
nationem maiorem. e f

Cap. XXI. †Espiciens autem uidit eos e
qui mittebant munera sua in
gazophilaciũ diuites, Vidit autem & quandam uiduã pauperculam mit,
a ¶Non perpendit deus quantum in eius sacrificio, sed ex quanto proferatur.
tẽntem* ęra minuta duo. Et dixit: Verè dico uobis: quia uidua hęc pauper plus ̃ omnes
misit. Nam omnes hi ex abundanti sibi miserunt in munera dei: hęc autem †ex eo qđ deest illi omnem †uictũ suum quem
habuit misit* Et quibusdam di f
centibus de templo ꝙ bonis lapidibus & donis ornatũ esset, dixit †Hęc quæ uidetis: uenient
a ¶Hoc quadragesimo secundo anno post passionem domini factum est a Romanis.
dies in quibus nõ rẽlinquetur lapis super lapidẽ qui non †destruatur. Interrogauerunt au- g
tem illum dicentes: Pręceptor quando* hęc erunt, & quod signum cũ †fieri incipient: Qui h
a ¶Ne q̃ persuadeat quasi hęc mox sint vẽtura.
dixit: †Videte, ne seducamini.
a ¶Horum primus fuit Simon magꝰ, cui adsciuerant omnes qui in Samaria erant, dicentes: Hic est virtus dei magna. b ¶Ante nouum compitationem.
i Multi enim uenient in nomine b
a ¶De signis docet: de tẽpore nõ putat intimũdum.
meo, dicẽtes: qũia ego sum: &
¶Libertatis & pacis.
tempus appropinquauit. No
lite ergo ire post eos. Cum au
a ¶Ante excidiũ. b ¶Qui ad hostes c ¶Quę à ciues.
tem audiẽritis pręlia & seditiones, nolite terreri. Oportet enim primũ hęc fieri, sed †nondũ sta, qui inter cæteras falsitates diem dñi instare C
prædicabant: quos & apostolus redarguit.
m ¶Prælia & sedi. Hæc à passiõe dñi in Iudæa abũdauerũt, qb? ne territi apli Ierusalẽ & Iudęã desertãt ãmonẽt, qa nõ statim finis, sed post q̃dragesimũ secũdum annum.
¶Tunc di.

Nico. de Lyra.

c ✠non audebant eũ qđq̃ interrogare. ter riò, ex ignorãtiæ eorũ declaratiõe, cũ dicit: Quõ dicũt &c. & patet sentẽtia ex dictis Mat. xxij. a ¶Audiente. Posiq̃ descripta est principũ Iudæorũ malicia, hic secũdò, describit eorũ supbia quæ fuit primũ motiuũ in eis. Ex supbia eñ ex præsumptione nõ poterãt correctionem Christi sustinere. nec deuotionẽ ppli ad Christũ videre. & patet snia ex dictis Mat. xxiij. excepto quod sequit. b ¶Volunt ambi. in cultioribꝰ vestimentis in publicũ ꝓcedere, vt ꝓ hoc honorabiliores viderẽtur. c ¶Qui deuorant. bona earũ ad se trahentes, & cõsumẽtes sub falsa specie sctitatis. d ¶Hi accidam. maio. quia secm q̃ dicit Hiero. Si mulata sanctitas, duplex est iniquitas: & ideo plectenda est maiori pœna.
Moraliter. * a Audiente autem omni &c. Exponatur sic Matth. xxiij. & Mar. xij. † Mar. 12. d 24. q. 1. ca. odi.

NICO. DE LYRA.

CAP. XXI.

REspiciens autẽ. Descripta doctrina Christi per modũ amoris beneficia cõferẽdo, hic cõsequẽter describit ei? doctrina p modum terroris futuri iudicij horrorẽ incutiendo. Et qa hoc fit p responsionẽ saluatoris ad ꝓpositã quæstionẽ. iõ primò ponit quęstiõis occasio, secũdò, eiusdẽ ꝓpositio, ibi: Diuisio.
Interrogauerunt autẽ illũ, tertiò, solutio, ibi: Qui dixit. Circa primũ ponit duplex occa- D
sio, secũda ibi: Et qbusdã dicentib? . Prima occasio fuit ex hoc q̃ Christ? viduã mittentẽ duo minuta in gazophylaciũ templi, eius †Ex penuoblationẽ præ cæteris cõmẽdauit: & patet ria sua.
snia ex dictis Mar. xij. f ¶Et qbusdã. Hic ponit secũda occasio. Mũera eñ illa ponebanẽ in gazophylacio ꝓ sustẽtatiõe ędificiorũ tẽpli & alĩs quę erãt necessaria ad ministeriũ: & iõ discipuli Christi cœperũt loq de structura tẽpli, & alĩs quæ ꝓtinebãt ad ei? ornatũ, quib? saluator dixit totum sore destruendũ: & patet litera. g ¶Interrogaue. Hic cõsequẽter ponit quæstiõis ꝓ †dissolua
positio. Ex hoc eñ q̃ Christus dixerat tẽplũ sorẽ destruendũ: quæsierũt à Christo discipuli de tpe hui? destructiõis, & de prędẽtibus signis: Et qa discipli post destructionem ciuitatis & tẽpli, credebãt cito futurã esse cõsummationẽ scli, iõ de hoc mouerũt secũdam quęstionẽ cũ præcedente, vt patet Mar. xxiij. h ¶Qui dixit. Hic cõsequẽter ponit vtriusq̃ quęstiõis solutio. & prio primę, secđ secæ, ibi: Et erũt signa. Prima in duas, quia circa destructionẽ ciuitatis primo præmittuntur prænostica signa, secđo, destructio ipsa, ibi: Cũ autem vide. Adhuc circa primũ prænunciant? mala futura ppło Iudæorũ in gñali, secđo, Christi discipulis in spãli, ibi: Sed añ hæc oĩa: & patet snia istarũ ptiũ ex dictis mat. xxiiij. exceptis q̃ sequũt.
✠Terroresq;
Moraliter. c ¶Respiciẽs autem ui. &c. Exponatur vt supra. Mar. xij. f ¶Et quibusdam dicẽ. exponatur sicut supra. Matth. xxiiij. & Mar. xij. g ¶Interroga. exponat? sicut supra. Mat. xxiiij. & Mar. xij. †non
* Sed añ hęc

a ¶ Tunc dicebat illis: Horum, alia è cælo, alia è terra, alia ab elemẽtis, alia ab hoĩbus. Surget gens: Ecce turbatio hominũ, terræmotus: Ecce reſpectus irę deſup, peſtilentiæ: In æqualitas corporum, fames: Ecce ſterilitas terrę, terrores de cæ. Ecce inęqualitas aeris. Qui ergo in oĩbus deliquerũt, in oĩbus feriũtur. ¶ Myſtiſcẽ. Regnũ aduerſus regnũ, & peſtilentia eorũ quorũ ſermo, vt cãcer ſerpit: & fames, audiẽdi verbũ dei: cõmotio terræ, à vera fide ſepatio in hæreticis intelligi debet, q cõtra ſe inuicem dimicãtes, eccłe victoriã faciũt. b ¶ Et ſig. ma. erũt. Hæc etiã eo tpe impleta, a pud Ioſephũ inueniſ, qui narrat ſtellã gladio ſimilẽ p annũ ſupra Ieroſolymã pependiſſe, & currus equitesq; armatos, xl. diebus in aere debellaſſe, & vitulã inter manus immolantiũ agnam peperiſſe. Quo autẽ merito hæc contigerint, ſubinfertur: Sed ante hæc omnia & cæte. c ¶ Continget autem uobis in teſtimoniũ. eorũ qui vel perſequuntur, vel viuendo non mutantur. Mors enim iuſtorum bonis eſt in adiutorium, malis in teſtimoniũ dãnationis, vt inde peruerſi ſine excuſatione pereant, vnde electi exemplũ capiunt, vt viuant. Quia verò tot terroribus auditis turbari poterant, conſolationem ſupponit: Ponite ergo in cordibus ueſtris &c. d ¶ A parẽtibus & fratribus &c. Maius tormentũ, cũ aliquis ab illis paritur, de quib⁹ pręſumebat, quia cum damno corporis mala cruciãt amiſſæ charitatis. Et quia dura ſunt quæ prædicũtur de afflictione mortis, ſubditur conſolatio de gaudio reſurrectionis. e ¶ Et capillus de capite. q. d. Cur timetis ne pereat. quod inciſum dolet, quãdoquidem nec illud poteſt perire in vobis, quod inciſum non dolet? Caro enim inciſa dolet, capillus nõ dolet. Et capillus. Non ſolum oſſa veſtra. i. fortia geſta, vel dicta remunerabũtur, ſed etiã capilli. i. cogitationes, quæ de corde quaſi de cerebro exeunt, apud iuſtum iudicẽ iuſta mercedẽ donobũtur. Vnde propheta: Reliquię cogitationũ diem feſtum agent tibi. f ¶ In patiẽtia ueſtra. Patientia radix & cuſtos eſt omniũ virtutum: In hac ergo animas, quę corp⁹ poſsidẽt, poſsidemus, cum ipſas animas ad patiendum ratione regimus. Vera autẽ patientia eſt, aliena mala æquanimiter perpeti: cõtra eum qui mala irrogat, nullo dolore moueri. g ¶ Et qui in medio. Eccleſiaſtica hiſtoria narrat chriſtianos qui in Iudæa erant, imminẽte excidio ab angelo monitos fuiſſe, & trans iordanem in ciuitate Pella, donec deſolatio Iudeæ impleretur, habitaſſe. h Erit enim preſſura &c. Hæc preſſura & ira vſq; hodie populo illi per omnes gentes diſperſo durat: Non tamen in ęternũ durabit. Vnde poſt ordinem preſſurę, de miſericordia ſubditur: i ¶ Donec impleãtur tempora nationum, id eſt donec plenitudo gentiũ intraverit: & ſic oĩs Iſrael ſaluus, & quaſi ad ſoliũ propriæ natiuitatis gauiſurus redeat. Quid enim impletis tẽporibus nationum, & omni Iſrael ſaluato ſequatur, domin⁹ ex ordine ponit. Nam & hęc ſecundum Matthæum apoſtoli quæſierunt, non ſolum tempus euertendi templi, ſed & ſignum aduentus eius, & conſummationis ſeculi. k ¶ Et erunt ſigna in ſole & luna. Hæc de ipſo aduentu, cũ omnes virgines prudentes & fatuæ, inſolito clamore ſuſcitatę, lãpades ornant, id eſt opera ſecum numerant: pro quibus maximo cum timore iam inſtantem ætherni diſcriminis expectant euentum. Nam hactenus vniuerſus orbis abſque timore iudicis acturus eſt. vnde Apoſtolus: Cum dixerint pax & ſecuritas, ſuperueniet eis repentinus interitus. Nec mirum, ſi in exſpectatione diuini examinis, qui in mundo ☞ floruerunt

a ¶ Terroreſq; de cæ. Dicit enim Ioſephus libro de Iudaico Q bello, q̃ ante deſtructionem ciuitatis ſtella comata in ſimilitudinẽ gladij ſup ciuitatẽ apparuit, & p annũ durauit, deſignans futurum populi occiſionẽ. b ¶ Sed ante h. &c. ma. in. Quia beatus Stephanus, lacobus fratres Iohannis, Petrus & Paulus, & ferè omnes alij apſi, & quaſi innumerabiles Chriſtiani, ſuerũt p fide Chriſto occiſi. c ¶ Traden. i ſy. Vbi Iudæi habebant ptãtẽ iudicãdi. d ¶ Trahẽ. adre. & p Vbi Gẽtiles habebãt autoritatẽ cõdẽnãdi ad mortẽ. e ¶ Cõtin. au. i te. ſ. ſi. ratis euãgelicę; ibidẽ cõſtanter profitendæ. f ¶ Poni. er. Per hoc nõ excludit meditatio rñdendi, ſi tps aſsit & facultas ſermoniæ, ſed ꝓmittit ſecuritas ſi iſta deficiant. Quod frequẽter cõtingebat i primitiua eccłia, q̃a tũc frequẽter fideles ſubitõ trahebanẽ ad iudices, & cũ hoc erãt illiterati & ſimplices. q̃a de⁹ poteſt tales defectus ſupplere; iõ ſequit: g ¶ Ego e. & con. i. loquendi cõſtãriã. h ¶ Et ſa. i. ſcripturarũ intelligẽtiam, ſicut factũ eſt in multis ſimplicibus & ſi nõ dabaſ ſemper talis intelligẽtia, dabaſ tñ loquẽdi cõſtãtia; q̃a in tali caſu ſufficit ad ſalutẽ cõſiteri cõſtanter fidẽ in generali, qđ poteſt facere ſimplex Chriſtianus. h ¶ Cui nõ po. reſi. Sicut patet de btõ Stephano, de quo ſcribit Act. vj. c. Nõ poterãt reſiſtere ſapię & ſpũi q loquebaſ. i ¶ Trade. au. Sicut legitur de beato Chryſanto & multis alijs. k ¶ Et capil. Hoc autem addidit Saluator, ad declarandũ veritatẽ futuræ reſurrectionis, per quã reſurgent in electis, nõ ſolũ illa quę ſunt de neceſsitate naturę humanę, ſed etiã ea quę faciũt ad decorẽ, cu iuſmodi ſũt capilli: q̃a meditatio huiꝰ reſurrectiõis multũ facit ad tolerãtiã martyrij, de q̃ Saluator loq̃baſ. l ¶ Cũ aũt. Hĩc cõſequẽter deſcribit deſtructio ciuitatis Ieruſalem, & patet ſnĩa ex dictis Matth. xxiiij. exceptis quę ſequunſ. m ¶ Circũ. ſ. ab exercitu Tyri & Veſpaſiani, q̃ quem loquitur deſtructa eſt. o ¶ Et cadent. Refert aũt Ioſephus, q̃ à principio obſidionis, vſq; ad finem cæſa ſunt decies centena milia. q ¶ Et ca. du. quia fecũdum ipſum duo ex ciuibus ſunt captiui ſudęorũ, vſq; ad nonagintaſeptem milia. r ¶ In omnes Gẽ. quia deſtructio ciuitatis & populi facta eſt in vltionẽ mortis Chriſti, vt dictũ eſt. ſ. ca. xix. Et p hoc q̃ aliq de illo ppſo ducũ ſit captiui i oẽs Gentes, facta eſt quędã teſtificatio inocẽtiæ Chriſti & pfidię Iudæorũ. s ¶ Et Ie. c. à gẽ. i. calcanda dabitur. t ¶ Donec im. tũc eñ cũ plenitudo gẽtium itraverit, oĩs Iſrl ſaluꝰ fiet, vt hĩ ad Ro. xj. c. v ¶ Et erunt ſigna i ſole & luna &c. Hĩc ponitur ſolutio ſecundæ quæſtionis de aduẽtu Chriſti ad iudiciũ. Marginal ☞ vbi primò

* b ¶ Sed an. h. omnia. Exponatur ſicut Mat. xxiij. & Mar. xiij. ſ. ¶ Ponite e. ſicut Mat. x. & Marc. xiij. l ¶ Cum aũt † latinus uideritis. Exponatur ſicut ſuprà. xix. n ¶ Tunc qui in Iu. Exponatur ſicut ſupra Matth. xxiiij. & Marc. xiij. vſq; ibi. p ¶ In ore gladij. ſ. diuinæ ſententiæ p ſua incredulitate. q ¶ Et cap. ducent. Non ſolũ temporalem ſub principibus terrenis, ſed etiam æternam ſub ſpiritibus malignis. s ¶ Et Ieruſalem à. i. ecclęſia quãtũ ad ppſm cõmunem qui multum deprimitur à principibus & prælatis. t ¶ Do. im. tẽ. na. i. vſq; ad tempus à do mino prędſinitũ. v ¶ Et e. ſi. Exponat ſi cut, ſ. Matt. xxiiij. & Marc. xiij. vſq; ibi.

* Attendite

† Mat. 24. a Mar. 13. b
† terricula. menta.
Ioſeph⁹ de bello Iud. lib. 7. c. 17.
† cũ ducemini.
† defenſionem.
† habiti ab
† nõ habebit hoĩb⁹.
Pſ. 7⁹. b.
Patientia vera.
† Ma. 24. b Mar. 13. b
Ro. 11. d
Mat. 24. a
Ibi. 25. a
† in populo hoc.
1. Theſſ. 5. a Iohe. 3. c
† gentium

florueriũt exaresceent,si fides quæ sine opibus irruerat emarcescet
A nã virtutes cælorũ mouebũtur,angelicę potestates tremunt aduẽ
Iob.26.c tum iudicis. Vnde Iob:Columnæ cæli cõtremiscũt,& pauẽt aduẽ
tũ eius. a ¶Sonitus ma.Appropinquante extremo iudicio,so
nit⁹ maris,& fluctuũ confunditur,terrarumq; orbis prementib⁹
vndiq; colonis inficitur:maxima cæli lu
minaria nouo horrore pcussis radijs.tur
batam faciẽ velant,quia appropinquãte
termino suo,elementa quasi pauẽtia nu
tant & tremũt. b ¶Et tũc ui.fi.ho.
Quem in humilitate positum audire no
†coartatio luerunt, vt virtutẽ eius tãto tunc distri-
anxietas. ctius sentiant, q̃to nũc corda ad eius pa
†in pplexi tientiam nõ inclinant. Quia verò cõtra
tate resonã reprobos hæc dicta sunt, mox ad consolationẽ electorũ subponit: c ¶His aũt
†eorum. fi.inci.i.cũ plagæ crebrescunt, cũ terror
†Ma.24.c iudicij commotis virtutibus ostendit⁹.
Mar.13.c d ¶Leua.ca.u.exhilarate corda vra,
quia dum finitur mundus,cui amici non
estis,prope est redemptio quã quæsistis.
Quòd ỹ ò mũdus despici debeat, ꝓuida
cõparatione manifestatur. e ¶Vide
te fi.Regnũ dei æstati comparat, qa tũc
mœroris nostri nubila trãsibũt,& ęterni
dies vitæ sub claritate solis fulgebũt. Si
cut enim ex fructu arborũ vicina æstas
cognoscit,ita & ex ruina mũdi ꝓpe esse
†ficum cognoscitur regnũ dei.Ex his verbis ostẽ
†iã germi dit⁹,quia fructꝰ mũdi ruina est.Ad hoc
nauerint. em crescit,vt cadat: ad hoc germinat, vt
quęcũq; germinauerit, cladib⁹ cõsumat.
f ¶Cælũ & ter. Nihil in corporũ na
B tura cælo & terra durabili⁹ est: Nihil trã
sit velocius q̃ sermo.Verba quousq; im
perfecta sunt,verba non sunt si perfecta
sint iam omnino non sunt, neque enim
perfici,nisi trãseundo possunt. Ait ergo:
Cælũ & terra trãsibunt.Q.Omne quod
apud vos durabile,& sine mutatione est,
ad æternitatẽ durabile nõ est:& oẽ quod
apud me transire cernit,fixũ & sine trãsi
tu tenet:quia sermo meus qui trãsit,sen
tentias manentes exprimit. g ¶Ver
ba autẽ &c. Et cũ verba mea ita absq;
†nequid dubio sint implẽda,videte ne contra cõ
testationẽ ỹborũ meorũ fitis dediti cra
pulæ,& ebrietati,& sęcularibus curis: sicut
t.Tessa.2.a quidã erũt tpe imminẽtis iudicij:De qb⁹
dicit:Cũ dixerint,pax & securitas,supue
niet repentinus interitus. h ¶Erat au
tem.Quodverbo docuit,exẽplo astruit:
Qui ante vniuersale iudiciũ, & singulo
rum incertũ exitũ,voluptatibus & curis
seculi renunciare, & vigilare monuit &
orare,ipse imminẽte sua passione doctri
†reddami næ,vigilijs,pręcibusq; instat, & eos ꝑ q
bus passur⁹ erat,verbo,ꝓuocat,& oꝛone
patri cõmendat.Sic & nos cũ inter ꝓspe
ra iusti & piè cõuersamur, inter aduersa
de diuina mia non desperemus. Diebus
docemus in templo, quia fidelibus boni
operis formã prębemus. Noctib⁹ in mõ
†diuersa- te oliueti moramur,quia in tenebris an
batur. gustiarũ gaudij spũalis cõsolatione respi
†oliuarũ ram⁹.Et ad nos audiẽdos ppũs manicar,
cũ vel obscuris opib⁹ tenebrarũ, vel dei
Ro.9.d gr̃a victis nebulis pressurarũ,sicut in die
lucidę ãbulates,nosfilios lucis imitant.

GLO.ORDI.

CAP. XXII.

Ppropin.&c.Qui dicitur pascha &c.Pascha nõ à pas
sione,sed à trãsitu noãtur,ꝙ illa die transiuit extermi
Nico.de Lyra. Ḡnator ꝓ Aegy.

ỹ vbi primò describũtur signa prænostica,cũ dicit: Et erunt si
gna,quia licet talia pluries pręcesserint,tamẽ imminẽte aduentu iudici

iudicis maiora & crębriora fient.In Scholastica historia ponũtur. C
xv.signa pręcedentia quindecim dieb⁹ aduemũ iudicis, sed vtrũ
illi dies qndecim futuri sint cõtinuè se habentes vel interpollate,
ibidẽ sub dubio relinquit.Primo die erigẽt mare.xl.cubitis super
altitudines montiũ,stãs in loco suo quasi murus.Sto'ò,tm̃ descẽ Signa iudi
det,vt vix videri possit.Tertio, marinę ciũ præce
beluæ apparẽtes sup mare dabũt rugi- dentia.
tus vsq; ad cælũ. Quartò, ardebit ma
re,& oẽs aquę. Quintò,herbæ & arbo
res dabũt rorẽ sanguineũ. Sextò, ruent
ędificia.Septiò, petre adinuicẽ collidẽ
tur.Octauo,fiet gñalis terræmot⁹.No
nò,ꝙ quabiꝭ terra.Decimò,exibũt hoĩes
de cauernis,& ibunt velut amentes,nec
mutuo poterũt log.Vodecimò,surgẽt
ossa mortuorũ,& stabũt sup sepulchra
sua,Duodecimò,cadẽt stellę.Tertiodeci
mò morięt viuẽtes vt cũ mortuis resur
gãt.Quartodecimò ardebit cęlũ & tra.
Quintodeciò,fiet nouũ cęlũ & noua ter
ra,& resurgẽt oẽs.Dicit etiã ibidẽ ꝙ Ie
ro.inueni ista ĩ ãnalib⁹ hebręo.ĩ qb⁹ li
cet sint mꝛta ỹ à,tñ sunt ibi mꝛta falsa ad †gloria
mixta:& iõ de ỹ itate,seu falsitate istorũ
signorũ iudiciũ maiorib⁹ derelinquo.
a ¶Leua.qa dies iudicij, licet reprobis
sit terribil⁹, tñ electis debet eẽ cõsolabil⁹:
qa tũc trãsferẽt ad gr̃iam. b ¶Attẽdi.
i.diligentẽ cauete. c ¶Ne for.i. depri-
mãt ad vitia. d ¶In cra.i.ex superfluita
te cibi & pot⁹. e ¶Et curis.i.supflua
sollicitudine terrenorũ. f ¶Et sup.i.
dies iudicij.g ¶Tãquã la.q euadi nul
lo modo poterit.Et ex hoc loco videt:
ꝙ hoĩb⁹ existẽtib⁹ in cõuiuijs,& festiui- D
tatib⁹ tanq; securis & nihil timentibus
de die iudicij,veniet repẽte. Et idem hꝫ
Matth.xxiiij.d. Vbi dicit:Sicut eñ erãt
in dieb⁹ añ diluuiũ comedẽtes & biben
tes,nubẽtes & nuptui tradẽtes, vsq; ad
eũ diẽ q̃ intrauit in Arcã Noe, & nõ co
gnouerũt donec venit diluuiũ, & tulit
oẽs,ita erit & aduẽtus filij hoĩs. Et hæc
ỹitas euãgelij videt faltẽ in aliqb⁹ disso †Ro.13.d
nare ab illis qndecim signis supra posi 35.dist.i.
tis,& acceptis de apocryphis iudæorũ.
h ¶Vigilate.Per hoc nõ est intelligẽ
dum.ꝙ oro sit semp cõtinua,qa opor
tet eã interrũpi somno & alijs necessita †ingruat
tib⁹ corpis:sed ei⁹ cõtinuitas intelligi-
tur,ꝙ nõ interueniat pctũ mortale im-
pediens effectum ipsius.ideo subditur.
i ¶Vt dí.h. quia illi q tunc inueniẽ-
tur sine pcõ mortali erũt salui.k ¶Et
sta.an.i.stare secure in iudicio coram
Christo qui iudicabit in forma hũana.
m ¶Nocti &c.vt ibi vacaret oroni.
n ¶Et oĩs po.i.mane accelerabat ve-
nire ad prædicationis suæ locũ,attractus
efficacia & dulcedine doctrinæ suę.
ỻ b ¶Attẽdi.Crapula ỹ ò spũalis,est Moraliter.
ingurgitatio doctrinę puersę: Et ebrie-
tas spũal⁹ est diuia curiosè scrutari vltra
debitã mẽsurã,& tal⁹ iuestigãs opprimit
à gr̃ia,sicut bibẽs vinũ vltra debitã mẽ
surã opprimit ab eo. ¶Erat au. In hoc
dedit exẽplũ doctorih⁹ & prędicatorib⁹
enãgelij,vt dieb⁹ docẽat,& noctib⁹ sint
in oꝛone dei,vt ibidẽ hauriãt ꝙ audito
rib⁹ effundãt in mane seq̃nti. iõ subdit:
n ¶Et o.i.mãe festiabatad ei⁹ doctrinã
vẽire.taliũ ei doctrinã ẽ à pplo desiderata

Nicolaus de Lyra.

lus manicãbat ad eũ in tẽplo audire eum.

Cap. XXII.

PPRÒ Pinquabat⁰ autem dies festus

a ¶Sol vertetur in tenebras,& luna in sanguinem,antes
quam veniat dies domini magnus & manifestus.
b ¶¶Hoc est tẽpore Antichristi,quãdo erit tribula
tio magna,qualis non fuit ab initio mundi,neq; fiet.

sõle & luna & stellis, & in terris
a ¶Prænunciat hoc qđ Iohannes inter ęctera seculi mu
tabilia mare habiturum conspexit.
†pressura Gentium,†præ confusio
ne sonitus maris & fluctuum, are-
scentibus hominibus præ timore &
expectatione quæ superuenient u-
niuerso orbi. † Nam uirtutes cælo-
rum mouebũtur, & tunc uidebunt
filium hominis uenientem in nube
cum potestate magna & †maiestate
His autem fieri incipientibus,respi a
cite, & leuate capita uestra, quoni-
am appropinquat redẽptio uestra.
Et dixit illis similitudinem: Videte
†ficulneam,& omnes arbores,cum
†producunt iam ex se fructum, sci-
tis quoniam propè est æstas. Ita &
uos cum uideritis hæc fieri,scitote
quoniã propè est regnũ dei. Amen
¶Et quæ dico sub cerramine expectate.
a ¶De mortalitate ad immortalitatem. b ¶Id est om
ne humanum genus, vel gens Iudæorum, quę non de
ficiet,donec veniat dies iudicij.
dico uobis,quia non prætẽribit gẽ-
neratio hæc,donec omnia fiant. Cæ
a ¶Aereum,non ethereum. b ¶Innouabuntur depo
sita prioris formæ,permanente autem substantia.vnde
dicitur:Terra in æternum stat.
lum & terra trãsibũt, uerba autem b
mea non transibunt † Attendite au- c
tem uobis,†ne forte grauentur cor d
da uestra in crapula & ebrietate & e
¶Et ideo.
curis huius uitæ,& †superueniat in f
uos repentina dies illa. Tanquam g
a ¶Insperatus,& perpetuo retinens qđ semel cęperit.
laqueus enim superueniet in omnes
¶Quibus placent illecebræ huius mundi.
qui sedent super faciem omnis terrę
¶Non qu ibusdam certis diebus vel horis.
Vigilate itaque omni tempore orã h
¶Hæc est summa beatitudinis,in presentia iudicis sui
securum consistere.
tes,ut digni †habeamini, fugere ista i
omnia quę futura sunt,& stare ante k
filium hominis. Erat autem diebus l
docens in templo,noctibus uerò ex m
iens †morabatur in monte, qui uo- n
catur † Oliueti. Et omnis popu- a
a ¶.i.mane ire accelerabat.

Cap. XXII.

Pppropinquabat.Posteq̃ euãgelista. CAP.XXII.
describit Christi prędicationẽ,hic cõsequẽter describit
ipsius passionẽ per quã solutũ est precium nostræ re-
demptionis
Moraliter. o ¶Appropinquabat.Exponaẽ sicut supra. Mar. Moralite
xxvj.a.& Mar.xiij.a.

Gloſ. ordi. Lucæ Cap. XXII. De Lyra

nator per Aegyptum, vel dominus liberans populū ſuum, quo
E nomine ſignificabatur agnum in hac die de mundo ad patrē trā-
Paſcha & ſiturū. Inter Paſcha verò & azima hoc diſtat, qd Paſcha vocaſ ſo
Azyma lus dies, in q̄ agn⁹ occidebaſ ad veſperam. i. xiiij. luna primi mēſis
differunt. Dies azimorū erāt a. xv. luna vſq; ad. xxj. diem eiuſdē mēſis. Sed
euangeliſtę indifferenter ponunt. & diem Azymorū, p Paſcha. & Paſcha pro
diebus Azymorū. vnde hic Lucas: Dies
Exo. 12. b feſtus Azymorū, qui dicit Paſcha, quia
& Paſchæ dies in Azymis panibus cele
brari præcipiebaſ. Et nos quaſi perpe-
tuū Paſcha facientes, ſemp ex hoc mun-
do tranſire p̄cipimur. vno die immo
lato agno ad veſperā ſequūtur ſeptem
dies Azymorū, quia Chriſt⁹ in plenitu
dine temporū ſemel p nobis paſſus, to-
to tpe ſeculi (quod ſeptē dieb⁹ agitur)
in azymis ſinceritatis & veritatis præ-
cepit eſſe viuendū. a ¶ Et quærebāt
✠ numero &c. Hæc ante biduū Paſchæ congrega
† Ibidē. a. Mar. 14. a. tis principibus ſacerdotum & ſcribis in
† ducibus. atriū Caiphę, Matthæus geſta teſtatur.
Mar. 16. a b ¶ Intrauit. Dicit Iohānes, q̄ poſt bu
Iohā. 3. c cellam à dño traditā intrauit Sathanas
in Iudam. Sed & ante bucellā inuaſerat
eū Sathanas. & quē prius intrauerat vt
deciperet, poſtmodū intrauit, vt iā ſibi
traditum plenius poſſideret. c ¶ Ve
nit aūt dies. Licet ſequēti die. i. q̄nta-
decima luna ſit crucifixus, hac tamē no
† Imolari ēte qua agnus immolabaſ. & carnis ſan
guiniſq; ſuis diſcipſis ſacramēta celebrā
da tradidit, & à Iudæis tentus & ligat⁹,
ipſius immolatiōis. i. paſſiōis ſuæ ſacra
uit exordiū. d ¶ Ecce introeunti.
Sicut deus cunctorū præſcius, cū diſci-
pulis loquitur de his quæ alibi geruñ.
Et bene paturis Paſcha amphorā aquę
portās occurrit, vt oſtēdaſ, q̄ hui⁹ Paſ-
F chæ myſteriū p ablutiōe mūdi p aquā
† vas fictile, phiddiā baptiſmi ſit celebrād: vbi veri Paſchæ
cultorib⁹ typicus de limine cruor auſer
tur, & ad tollēda pcta viuifici fontis ba
ptiſma cōſecraſ. Amphora, ſignificaq̄
fectā mēſurā expleti tpis, q̄ dignū erat
hæc geri. e ¶ Homo amphorā. Sine
noīe deſignaſ, vt paup & ignobilis eſti
metur, qui à dño eligit. Cuius ſctitas in
† Ibidē. b. hoc apparet, q̄ in ſtrato eius dñs cū di
ſcipulis, cū ſublimiū virtutū delectatio
ne requieſcit. f ¶ Sequimini. Cōſul-
tē p̄termittūtur noīa, vel baiuli aquę,
vel dñi dom⁹, vt oībus volētib⁹ imbui
ſacramētis Chriſti (quod eſt Paſcha cele
brare) Chriſtū ſuæ mētis hoſpitio ſuſci
pere quærētibus, facultas danda ſigneſ.
g ¶ Cœnaculū magnū. Spūalis eſt
lex, quæ de anguſtijs literę egrediens in
ſublimi loco recipit ſaluatorē. Qui in litera remanet, in imis Paſ-
cha facit: ſed qui aquę baiulum. i. gratiæ præconē in domum ec-
cleſiæ ſequitur, tranſcēdens literę ſuperficiē. in mentis ſolio refe-
ctionem parat Chriſto, dum cuncta vel Paſchæ ſacramenta, vel
cætera legis decreta de eo intelligit ſcripta. h ¶ Deſiderio
deſidera. & cæte. Deſiderat primò typicum Paſcha manducā-
re, & ſic paſſionis ſuæ myſteria mundo declarare, vt & antiqui
Ioſ. 5. c. Paſchæ probator exiſtat, & hoc ad ſuæ diſpenſationis figuram
pertinuiſſe demonſtrans. iam aduenjente veritate vmbra ceſſā-
re debeat. In cuius rei figura defecit manna, poſtquàm come-
derunt filij Iſrael de frugibus terræ, nec vſi ſunt vltra cibo illo.

Nicolaus de Lyra.

☞ Non mandu.

---

a ¶ Id eſt prima dies azimorum poſt immolationem a
gni, ſcilicet. xv. dies quæ erat ſolemnis

a azimorum, qui dicitur Paſcha. † Et a b
quærebant principes ſacerdotum c d
& ſcribæ, quomodo Ieſum interfi-

a ¶ Non meruentes ſeditionem. ſed ne auxilio populi de
b ſuis manibus tolleretur.

cerent. Timēbant uerò plebem. In e f
trauit autem Sathanas in Iudā qui
cognominabatur Scharioth, unum

a ¶ Non a principibus inuitatur, nulla neceſſitate conſtrin
gitur, ſed propria ſponte ſceleratæ mentis inijt conſilium.

de ✠ duodecim: † & ābīt, & loquu- g
tus eſt cū principibus ſacerdotum
& † magiſtratibus, quēadmodū il-
lum traderet eis. Et gauiſi ſūt, & pa- h
cti ſunt pecuniam illi dare. Et ſpo-
pondit. Et quærebat opportunita-

¶ Sine turbis.

tem, ut traderet illū ſine turbis. Ve- i
¶ XIIII. luna.

nit autem dies azimorum, in qua ne k
¶ Agnus Paſchalis.

ceſſe erat † occidi Paſcha. Et miſit Pe
trum & Iohanem dicens: Euntes pa
rate nobis Paſcha, ut māducemus.

a ¶ Qui non habemus tabernaculum.

At illi dixerunt: Vbi ūis paremus? l
Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus m
uobis in ciuitatem, occurret uobis
homo † amphoram aquæ portans. n
Sequimini eum in domū in quam
intrat, & dicetis patrifamilias do- o
mus: Dicit tibi magiſter: Vbi eſt di
uerſorium, ubi Paſcha cum diſcipu
pulis meis māducem? Et ipſe oſten- p
det uobis cœnaculū magnum ſtra-
tū: & ibi parate. † Euntes autē inue-

a ¶ Id eſt quartadecima die primi menſis ad veſperam,
cum. xv. luna iam terris apparente iuxta legis edicta ins
ſtabat Paſcha.

nerunt ſicut dixit illis: & parauerunt
Paſcha. Et cùm facta eſſet hora diſ-

¶ Vel diſcipuli.

cubuit, & duodecim apoſtoli cum q
eo. Et ait illis: Deſiderio deſidera- r

---

a ¶ Azymo. quia fermentū & fermē- ✠ Mat.
tatū non debebant apparere in domi- 26. a
bus Iudęorū ſeptē dieb⁹ huj⁹ ſolemnita
tis, vt habetur Exod. xij. c. b ¶ Quod
di. Pa. i. tranſit⁹, q̄ tūc trāſiuit angel⁹
domini p Aegyptū interficiēs primoge
nita Aegyptiorū, & Hebræos ſaluans.
c ¶ Et quæ. Moti inuidia contra Chri
ſtum. d ¶ Quō Ie. in. Licet em hoc ſū
mē deſiderarēt, tamē erat eis difficile p
pter fauorē populi ad Chriſtum. āō ſub
ditur: e ¶ Timebant ue. ple. Ne con
tra eos inſurgeret. ſi in Chriſtum man⁹
mitterent. f ¶ Intra. au. Sath. in Iu-
dam. Non p illapſum: q̄ hoc eſt
deo propriū, ſed per effectū, vendition
Chriſti ei ſuggerēdo. g ¶ Et abijt. Mo
tiuū autē Iudæ hic tacet, ſed exprimitur
Matt. xxvj. a. & Ioh. xij. a. ſ. vt recupera-
ret valorē vnguenti precioſi effuſi ſup
Chriſtū à Maria ſorore Lazari. h ¶ Et
gauiſi ſunt. Quia ille modus capiēdi
Chriſtū p ſuū diſcipulū videbaſ magis
poſſibilis & ſecretus. i ¶ Venit autē.
Hīc cōſequenter deſcribitur ipſi⁹ Chri-
ſti venditi traditio. Et prīò iſta traditio
prēnūciatur. ſcd'ò, executioni datur ibi.
Et egreſſus ibat. Prænūciatio dictæ tra-
ditionis facta eſt à Chriſto, cū cœnaret
cū diſcipulis. Et iō primò deſcribit Pa
ſchale cōuiuiū. ſcd'ò, inſtituit euchariſtię
ſacramētū, ibi: Accepto pane. tertiò, po
nit dictæ traditionis prænunciano, ibi
Verūtn. quartò, diſcipulorū informa-
tio. ibi: Facta eſt contentio. Circa primū H
dicit⁹: Venit au. d. Iſta erat quartadeci-
ma dies menſis primi, in cuius veſpere
debebant comedere agnū Paſchalē cum
azymis panibus. ideo ſequitur: k ¶ In
qua neceſſe e. Et accipitur hic Paſcha
nō pro die ſolēni ſicut ſupra, ſed p agno
Paſchali, qui illo veſpere debebat occi-
di. Sequitur: l ¶ Et ecce in uo. in ci.
ſ. Ieruſalem. m ¶ Occurret uo. homo
hoc dedit eis ſignū directiuū in præpa-
ratione cōuiuij Paſchalis. n ¶ Et dice
tis patri fa. d. Hic autem creditur ſuaſe
Chriſti diſcipulus. & ideo prouidā de
loco & de agno, & alijs neceſſarijs in ce-
lebratione conuiuij Paſchalis, vt dictū
fuit plenius Marc. quartodecimo. b.
o ¶ Deſiderio deſiderauī. i. valde.

✠ deſideraui

✠ xxvj. a. & Mar. xiiij. a. f ¶ Intr. au. ſa. Iam ante intrauerat ipſi⁹, Diuiſio.
cum eſſet fur, & loculos habens, vt dicitur Iohan. xij. a. Sed nunc in-
trauit ad ipſū ampli⁹ poſſidēdū. Ex quo patet, q̄ i oī mortali pēc⁹
diabolus intrat hoīem, vt ipſū de nouo poſſideat, vel amplius q̄
ante. g ¶ Et abijt & locu. eſt cum principibus ſacerdo. Et
ponatur ſicut ſupra. Matth. xxvj. & Mar. xiiij. b. o ¶ Et ait il-
lis: Deſiderio deſideraui hoc pa. ma. uobis. Hoc eſt euchari-
ſtiæ ſacramentum, quod nos per fidem ſpiritualiter manducā-
mus, & ipſe manducat nobiſcum, incorporādo nos ſibi per ſuū
ſacramentum. Quod alloquens Auguſtinus dicit: Cibus eſ gran
dium, non mutaberis in me, ſed tu me mutabis in te. Cætera mora
liter ſunt expoſita Mat. xxvj. Mar. xiiij. ¶ Facta eſt & contentio in
ter eos, quis eorum videretur eſſe maior, &c. Similis cōtentio fre
quenter fit in eccleſia pro dignitatibus obtinendis: Et non ſolum
inter ſeculares, ſed etiā inter regulares diuitias habēt. Sicut canes
cōtēdunt ad obtinēdū os carnibus & medullis repletū, propē quē
viliores canibus videnť religioſi mendicantes, qui pro officijs pre
fidēdis cōtēdūt, cū nihil annexum habeant, niſi miſeriam & labo-
rē, ppter qd ad repellēdum talem ambitionem ſubdit ſaluator:

✠ Sed qui ma

---

demptionis: vbi primò deſcribitur maligna Chriſti cōprehen
ſio p exploratiōnē iudæorū. ſcd'ò eius cōdēnatio iniuſta p execu
tionē gentiliū. ca. ſequēti. Prima diuiditur in quatuor partes: qa
primò deſcribitur Chriſti venditio facta. non ex eius ignorantia,
ſed magis ex præſciētia & volūtate. Secūdò ipſius vēditi traditio,
nō ex ei⁹ diſplicētia, ſed ex charitate. Tertiò, traditi cōprehenſio,
nō ex Chriſti impotētia, ſed ex ſua mititate. Quartò, cōprehēſi il-
luſio, non

Diuiſio.

A a ¶Non mandu. Non vltra Mosaicum Pascha celebrabo, donec in ecclesia qđ est regnum dei spiritualiter intellectum cõplea-tur. In hoc regno vsq; hodie mãducat Christ⁹, cũ ea quę Moyses rudi populo carnaliter obseruanda præcepit, in membris suis spiritualiter exercet. b ¶Et accepto calice. Hic calix ad vetus Pascha cum sinẽ ponebat ptinet: quo accepto gratias agit. nõ. s. qa vetera trãsierũt & noua oia erãt vẽtura. c ¶Gra. e. Ostẽdit qd quisq; facere debet in flagello culpę ꝓprię, cũ ipse æquanimiter flagella tulit aliena. d ¶Di. enim uo. Sicut typicũ esum agni, sic & typicum paschæ potũ negat se bibiturũ, donec ostẽsa resurrectiõis gloria, regnũ dei, i. fides mũdi adueniat: vt ꝓ horũ duorũ imutationẽ sacramẽtorũ, cętera legis sacramẽta vel iussa ad spiritualẽ obseruãtiam doceat trãsferenda. Põt tamẽ sim pliciter accipi, qđ ab hora cœnæ vsq; ad ꝑs resurrectiõis quo in regno dei erat vẽturus, vinũ nõ erat bibiturꝰ. Post resurrectionẽ enim cũ discipulis mãducauit & bibit. e ¶Et ac. Finitis veteris paschæ solẽnijs trãsit ad nouum, qđ in suę redẽptiõis memoria ecclesiã frequẽtare desiderat, vt pro carne & sanguine agni suę carnis & sanguinis sacramẽtũ ī panis & vini figura substituat. Frãgit & porrigit, vt ostẽdat sui corpis fractionẽ non sine sua sponte futurã. Agit gratias de vetenbus terminatis, & nouis incipiẽdis. f ¶Pa. quia panis corꝑ cõfirmat, vinũ operat̃ sanguinẽ. ¶Mysti cẽ. Hoc ad corpus, illud ad sanguinem Christi refert. Verũ nec panis sine aqua conficit, nec vinũ sine aquã offert. Per aquã populꝰ signat̃, q nec Christi passione saluat̃, nec sine cuiꝰ amore Christꝰ passꝰ. Oportet ergo vt nos ei vniamur & ipse in nobis maneat, & nos in eo. g ¶Ve. ec. Sicut de passione ꝓdixit, sic ꝓdixit & de ꝓditore, vt vidẽs se latere non posse, ꝓeniteat factꝰ. Nec designat ex noie, ne manifeste correctus impudẽtior fiat. Mittit ergo culpã in nũero, vt cõsciꝰ piam agat. Prędixit & pœnã, vt quẽ pudor nõ cõuicerat, denũcia ta supplicia coerceãt. h ¶Ma. tradẽ. Exẽplo Iudę filiũ hois tradit, q illud inuiolabile dñici corpis sacramẽtũ violare ꝑsumit. Vẽdit, q eius timore & amore neglecto caduca amare conuincit & crimiosa. i ¶Fa. ẽ au. & cõ. Be. Causa cõtẽtiõis nobis incognita, sed nõ est incredibile, qa iusta qđ alibi ꝓcipit: Cõtẽdite itrare ꝑ angustã portã. honore se inuicẽ puenĩdo certarẽt. Sed q̃libet ex eã cõtẽderit, nõ qđ adhuc carnales gesserit, sed qđ spũalis magr iusserit. videamus. ¶Am. Cauteꝫ ergo ipẽdiõ. i. sedulo, ne q̃ iter nos de plationẽ posset esse cõtẽtio. Si em cõtẽdebãt apli, nõ excusatiõi obtẽdi. sed cautiõi ꝓponit. Oibus vna daꝫ forma snię. vt nõ de platiõe ia ẽatta sit, sed de humilitate contentio. k ¶Di. au. Pius mgr nõ initę cõtẽtionis arguit, sed formã hũilitatis quã sequanẽ describit. q. d. Vos more seculariũ ꝑ plationẽ puenire vultis ad regni possessionẽ: sed ad summã virtutũ nõ potẽtia venit, sed humilitate. Necesse est autẽ vt correctionẽ subditus, & matrẽ pietas, & patrẽ exhibeat disciplina: aut ne disciplio rigida, aut pietas sit remissa. l ¶Nã qs ma. ẽ. Ad verba exhortatiõis explẽdę exẽplũ de se ponit. Hinc Iohãnes scribit: Si ego laui pedes vestros dñs & mgr, & vos debetis alter alterius la. pe. Possunt & ī verbo miristrãdi oia q̃ dñs in carne gessit, nõ tamẽ ꝑdicado vl miraculis admonẽdo, sed etiã aiam quã ꝓ nobis accepit ponẽdo, vt & nos ꝓ inuicẽ ponere animas discamus. m ¶Ego au. in me. Be. Ego ministro, vos autem recumbitis.

℣ Et proponit

a ¶Agnum manducat, quia in agno ipse figurabatur.

ui hoc pascha mandũcare uobiscum [a] antequàm patiar. Dico enim uobis: [b]

¶Tempore. ¶Vetus pascha.

[a] quia †ex hoc non maducabo illud, do

a ¶Ecclesia. b ¶Bis dicitur accepisse calicem, prior vetus: secundus nouus.

[b] nec impleatur in rẽgno dei. † Et acce[c]cepto calice gratias egit & dixit: Acci[d]pite & diuidite inter uos. Dico enim uobis, quòd non bibam de † genera[e]tione uitis, donec regnum dei ueniat.

[c] Et accepto pane gratias egit & fregit, [d e]

a ¶Quod sub specie panis apparet.

& dedit eis dicẽs: Hoc est cõrpus me[f]

a ¶Quotiescunq; manducabitis panem hunc & ca. bib. mor. domini annun. do. venitis.

um, quod pro uobis † datur. Hoc fãci[g]te † in meam commemorationem. Si[h]

a ¶Scilicet dedit eis.

militer & calicem, postquàm cœnauit

a ¶Ad distinctionem veteris, quod sanguine hircorum & vitulorum dedicatum est.

dicens: Hic est calix nouum testamen

a ¶Quia impossibile est sanguine hircorum peccata tolli.

tum in sanguine meo, qui pro uobis

a ¶Sed tamen vni de vobis non proderit, per quem funde tur ipse sanguis.

[g h] † fundetur. † Verũtamen ecce ma[i]nus tradentis me, mecum est in men[k]sa. Et quidem filiꝰ hominis secũdum

¶Homo pacis meæ in quo sperabam, qui edebat panes meos, mag. super me supplan.

quod definitum est, uadit: Verumta

mẽ uę hominis illi per quem tradetur.

¶Nouerant vtiq; decim, qđ nil tale cogit̃ auerant, sed plus credunt magistro q̃ sibi, & timentes fragilitatem suã, anxiꝫ quærunt de peccato, cuius nõ habẽt conscientiã.

Et ipsi cœperunt quęrere inter se, quis [l m] esset ex eis qui hoc factur⁹ esset. Facta [n] est autem & contentio inter eos, quis [o] eorum uideretur esse maior. Dixit au[p]

a ¶Per potentiam eos humiliantes.

tem eis: † Reges Gentium dominãtur

¶Largiendi.

[q] † eorum, & qui potestatem habent

super † eos, benefici uocantur. Vos au

a ¶Quia etiam eorum quæ distribuitis, non autores, sed dispensatores estis. b ¶In virtutibus.

tem nõn sic: Sed qui mãior est in uo[r]bis, fiat sicut † minor, & qui † prœcessor

¶Secundum iudicium seculi.

[s] est, sicut ministrator. Nam quis ma[t]ior est, qui recumbit, an qui mini[u]strat? Nonne qui recumbit? Ego autem in medio uestrum sum sicut, qui ministrat. Vos autem estis qui

C ✠ desiderauí. a ¶Hoc pas. mã. uo. quia tũc finiuit vetus testamẽtũ, & inchoauit nouũ, qđ erat sibi in desiderio. b ¶Dicẽ uo. qa ex hocnõ mã. il. do. ꝓple. ī reg. dei &c. quia postil lã cœnã nõ comedit nec bibit, donec post resurrectionẽ suã. in q̃ inpletũ est regnũ dei: qa tũc aperta est ianua, & Christꝰ. resurrexit ad vitã imortalẽ: & tũc Christꝰ cũ multis comedit & bibit, ad ꝓbandũ fuæ resurrectiõis veritatẽ, vt habet̃. ī. xxiiij. s. c ¶Non bi. de ge. Generationẽ vitis vocat vinũ: qa exprimit̃ de fructu vitis. d ¶Et ac. pa. Hic cõsequẽter ostituit eucharistię sacrm post legale cõuiuiũ, cũ dr: Et ac. pa. gra. eg. Per hoc ostẽdit qꝺ in cõsecratiõe hui⁹ sacri ꝑrigit deuotio & oratio. e ¶Et fre. & de. &c. hoc ẽ cor. m. Nõ est sic intelligẽdũ, qꝺ † Mat. 26. c. Mar. 14. c. pri⁹ frangeret & daret discipulis, & postea diceret ✠ ba cõsecratiõis, sed magis ecõuerso: qa Christꝰ dedit apłis suis cor † genimipus suũ cõsecratũ, & iõ prius dixit ✠ ba ne ꝛgermicõsecratiõis. q̃ sunt: Hoc est corꝰ meũ. ne quia verba consecratiõis efficiũt qđ figurãt, postea fregit & dedit. f ¶Hoc fa. i me. cõ. qa eucharistię cõsecratio est q̃dã dñicę passiõis rememoratio. & pro † tradetur pter hoc cõsecrat̃ corꝰ ꝑ separim à sanguine, qa in passiõe sanguis fuit ꝑ separatus à corꝑe. iõ subdit: Si. & ca. &c. Cętera aũt q̃ ad istud sacrm ptinẽt, tractãda sũt in. iiij. sniarũ. g ¶Ve. Hic cõsequẽter Chri. pnũciat traditionẽ sui di. h ¶Ec. ma. tra. Ex quo patet maxia ingratitudo & ꝑditio Iudæ, q ingerebat se cõmen sticõi cũ Christo, quẽ nõ latebat sua ꝓditio. † tradetur i ¶Et q. fi. ho. qa licet sit de⁹ & hõ, nõ tñ tradebat̃ & patiebat̃ sc̃m diuinitatẽ in q̃ ipassibilis est, sed tñ sc̃m hũanitatẽ, sc̃m qꝺ diffinitũ est in ꝓpuidẽtia dei ꝓ salute mundi. k ¶Ve. uę ho. il. qa licet Iudas post factũ pœnituerit, hoc tñ fuit iutiliter: qa ꝑ desperationẽ se susꝑdit, vt hẽ Mat. xxvij. a. l ¶Et ip. ce. q̃. i. se. sapł. m ¶Quis es. ex D e. tñ nesciuerũt: qa hoc Christꝰ nõ reuela uit manifestẽ, sed tm̃ Iohanni secrete, vt hẽ Io. xiij. c. n ¶Fa. ẽ cõ. Hic cõsequẽter ponit informatio discipulorũ. & primò ostendit qualis sit aptus ad officiũ ꝑlationis. secũdò qđ foret eis licitũ tpe ꝑsecutionis, ibi: Et dixis eis. Adhuc primò ponit informatio discipulorum in generali. secũdò ipsiꝰ Petri in speciali ibi: Ait aũt domin⁹ Simoni. Adhuc primò informat discipulos de ꝑlationis aptitudine. secũdò de ꝑnicia magnitudine, ibi: Vos aũt. ¶Circa primũ sciendũ qꝺ cũ apostoli audierũt Christũ ꝑdicanteꝫ traditioñ sui ad mortẽ, crediderũt fortiter hoc esse futurũ, & ideo cœperunt q̃rere inter se, qs inter apłos esset cõue- † dux nientior ad tenendũ Christi locũ. & hoc est qđ dicit: Fa. est au. in. eos cõ. i. disquisitio: o ¶Quis eo. ui. esse ma. i. aptior ad præsidendũ alĩs loco Christi, & ideo Christus de hoc eos docuit, videlicet qꝺ ille esset ad hoc aptior, q̃ esset verè humilior per cõtrariũ ad terrenã dominationẽ. Et ad hoc, induat exem

plum sui di. q ¶Quis ma. ẽ q̃ re. an. q mi. None qui re. q. d. sic secundũ iudicium humanũ. & infert: r ¶Ego autem in me. &c. Hoc iam ostenderat in lotione pedum suorum discipulorum. Et ex hoc intendit concludere quòd ille est aptus ad succedendum sibi in regimine ecclesiæ, qui est fundatus in vera humilitate. s ¶Vos autem. Postq̃ ostendit aptitudinẽ prełati, hic cõ

✠ sequenter

✠ p ¶Sed qui maior est in uobis. Sequitur: s ¶Vos au Moraliter tem estis qui permansistis mecum. Permanentibus autem fortiter in tribulationibus cum ipso, disponit fruitionẽ beatam in C ✠ cælesti regno.

Et proponit causam: quia. a ¶Permã. mecũ. Infirmitas mea nõ conturbauit vos, sed in bono cœpto perseueraſtis. Sicut ergo mihi pseueranti vsq; ad mortem dedit pr̃ nomen qd̃ est sup oẽ nomen, sic & ego pleuerãtes vos mecũ ducam ad æternũ regnũ. Intelligẽdũ est Iudam iam recessisse, & multos alios iã retro abisse, auditis verbis incõprehẽsibilis sacri, qñ hęc loquebat dñs. b ¶Et se. super thro. Hęc mutatio dextrę excelsi: vt qui humules nũc gaudẽt ministrare conseruis, tũc sublimes sup mensã dñi ppetuis dapibus alant: & q in tẽtationibus iniuste iudicati cũ dño permanẽt, illic cũ eo sup tẽtatores suos iusti iudices veniant. Quantò em̃ hic despectiores, tantò illic maiori culmine potestatis excrescent. c ¶Iudi. duo. Per duodecim, nõ duodecim personę, sed multitudo iudicantiũ significatur: ppter duas partes septenarij, quo vniuersitas significat. i. tria & quatuor, p q̃s. xij. multiplicãt. d ¶Ait au. do. si. Ne glorient. xij. q̃ soli de tot milibus cũ dño in tẽtationib⁹ pmansisse dicerent, admonet eos eadẽ ,pcella potuisse cõteri, nisi diuina gr̃a fuissent protecti. Cũ verò Sathanas expetit tẽtare, & velut q triticũ purgat ventilãdo concutere, docetur null⁹ à diabolo, nisi deo pmittẽte tẽtari. e ¶Ecce Sa. Sathanas bonos ad cribrandũ petit, cũ ad eorum afflictionẽ ẽs̃ibus anhelat malicię. Quo enim inuidẽs eorũ tẽtationẽ appetit, eo illorũ quasi probationẽ deprecãs petit. f ¶Ego au. ro. Nõ vt tẽteris, sed ne deficiat fides tua: vt post lapsum negationis ad pristinũ statum pœnitẽdo resurgas. Vtile est enim sanctis & tẽtationib⁹ examinari, vt vel tentari q̃ fortes fuerit appareat, vel cognita per tẽtationẽ sua infirmitate fortiores fieri discãt: & sic cũ ,pbati fuerint, accipiant coronam vitæ. g ¶Qui di. ei: do. Quia dñs dixerat se ,p Petro oraſſe, cõsci⁹ ille p̃sentis affect⁹ & feruẽtis fidei: sed nescius casus futuri, nõ credit se ab eo posse deficere. Sed ille qui nouit qd sit in hoie, ne quis de suo statu incaute cõfidat, vel de casu incautius diffidat: sicut deus ,modum, tempus numerum negationis eius prædicit, & sicut miseris cors auxilij suę defensionis, pmittit. h ¶Quando misi uos si. Non eadẽ regula viuẽdi psequutiõis tpe qua pacis discipulos informat. Missis siquidẽ discipulis ad p̃dicandũ, ne qd tollerẽt in via p̃cepit, ordinãs. s. vt qui euãgeliũ nunciat, de euãgelio viuat. Instãte verò mortis articulo, & tota illa gẽte pastorẽ simul & gregẽ persequẽte, cõgruũ tẽpori regulã decernit, pmittẽtes necessaria victui, donec sopita persequutorũ insania tẽpus euãgelizandi reddat. i ¶Sed nũc q. In hoc nobis quoq; dat exẽplũ, vt nõnũq̃ causa instãte, qdã de nr̃i ,ppositi rigore sine culpa possimus intermittere. Verbi gr̃a: Si p inhospitales regiones iter agim⁹, pfa via tici cã licet portare q̃ domi habeam⁹. k ¶Et qui nõ ha. Gladiũ vel habitũ sumere, vel nõ habitũ iubet emere, vt sciãt legẽtes nõ facultatẽ resistẽdi deesse discipulis, sed amorẽ magistro potius iesse patiẽdi, vbi etsi nulla alia cã esset euaginãdi gladiũ, sufficere põt illa, vt amputata serui auricula, tactu dñi sanaret. In quo admonemur, ne irã pcussi sustineam⁹, sed fidẽ resurgẽtis suscipiam⁹. Quare verò sacculũ & perã & gladiũ tollere iubeat subdit. s. quia iple passurus, & cũ iniquis erat deputand⁹. i. cũ latronib⁹, ĩ quorũ medio est crucifixus. Vel cũ inferis ad quos per mortẽ erat descensurus, vt educeret eos vinctos de lacu, vbi nõ est aqua. ¶Mystyce. Est gladi⁹ spũalis, vt vẽdas patrimoniũ, & emas verbum dei quo nuda mentis penetralia veltuuntur. Est etiam gladius, passionis, vt exuas

Nicolaus de Lyra.

Phil. 3. b.

Psal. 7. 6. c.

† 21. di. c. 1. i fi. De pœ. dist. 2. c. si enim. §. vnde Dauid

De baptis. c. maiores.

† Mat. 26. d Mar. 14. d.

r. Cor. 9. c.

Mystice

permansistis mecum in tentationibus meis: Et ego dispono uobis, sicut disposuit mihi pater me⁹ regnũ,

a ¶Beati qui esuriunt & sitiunt iusticiam, quoniam ipsi saturabuntur, fruẽdo. s. desiderato olim & amato gaudio veri boni. b ¶Mensa quę omnibus fidẽs est ad fruendum proposita: est cælestis vitæ gloria.

ut edãtis & bibatis super mẽsam meam in regno meo, & sedeatis super thronos, iudicantes duodecim tribus Israël. Ait autẽ domin⁹ † Simoni: Simon, ecce Sathanas expetiuit uos ut cribraret sicut triticum.

† Ego autem rogaui pro te, ut non deficiat fides tua. Et tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos.

a ¶Sicut ergo orando te protexi ne deficeres, sic tu infirmiores fratres exemplo tuæ pœnitentiæ confortare ne de venia desperent.

Qui dixit ei. † Domine, tecum paratus sum & in carcerẽ & in mortem ire. At ille dixit: Dico tibi Petre: non cantabit hodie gallus, donec ter abneges nosse me. Et dixit eis: Quando misi uos sine sacculo & pera & calciamentis, nunquid aliqd defuit uobis? At illi dixerũt: Nihil. Dixit ergo eis: Sed nũc qui habet sacculũ tollat sic & perã. Et q nõ habet ,uendat tunicam suam, & emat gladium. Dico enim uobis: quoniam adhuc hoc

sacramẽto eucharistię, cui⁹ cõsecrationẽ, acceptionẽ & dispẽsatio. Q apli erãt p̃destinati. d ¶Et se. su. thro. qa in iudicio extremo erũt assessores Christi iudicãtis: e ¶Ait au. Posita informatio ne discipulorũ in generali, hic ponit informatio Petri in speciali de fragilitate humana cõsideãda: & de constantia ex dei adiutorio habenda, ad dñ: f ¶Simõ ec. Sa. ex. uos. a studiosę qsiuit p tẽtationes subuertere: qa multi nitiẽ ad subuersionẽ sanctorũ, illos enim pulsare negligit, quos q̃si iure q̃to posfidere se sentit, vt dicit Greg. g ¶Vt cri. i. tẽtationũ ipulsu cõcuteret. & sicut in tali cõcussiõe remanet palea, & trãsit farina, sic Iudas remãsit diabolo ad pnã ętrnã: alij verò apostoli trãsierũt ad gloriã. h ¶Ego au. &c. ut nõ de si. finaliter. Nõ em̃ rogauit, q̃ Petr⁹ nõ cideret: sed vt in casu nõ remaneret, iõ sq tur: i ¶Et tu ali. cõ. s. de pẽtiõ ad gratiã: k ¶Cõ. hoc dr̃ ei: qa ecclia erat sibi cõmittẽda, vt hr̃ Io. vl. e. vbi ter dicit ei à Christo: Pasce agnos meos. Et hoc etiã patet fidẽ nõ deficere vsq; ad finem mũdi: potissime i ecclia Romana q̃ à Petro post Christũ fundata est. l ¶Do. te. Hoc dixit ex feruore, & cõfidẽte cõstãtia & virtute: iõ cõsequẽter p̃dicit sibi sua fragilitas. m ¶Nõ cã. hodo. ter ab. no. me. Post binã aũt negationẽ Petri gall⁹ cãtauit: sed Petr⁹ nõ aduertit: sed post tertiã cũ iterũ gall⁹ cãtauit, put fuit expositũ pleni⁹ Mar. xiij. n ¶Et di. e. Hic cõsequẽter ostẽdit qd foret apls licitũ tpe psecutiõis. Quia cũ prius Christ⁹ misit eos ad p̃dicãdũ, dedit eis formã incedẽdi, vt sine pecũa & pusiõe alia necessariorũ incederẽt, vt dictũ fuit. 8. x. ca. & iõ fortè crederẽt, q̃ tpe psequutiõis q̃ imineret nõ liceret eis alia portare: qđ remouet dicens: o ¶Sed n. q̃ h. s. ad portãdũ pecuniã ,pusiõe ne cessariorũ: p ¶Tol. l. portet. q ¶Si. & pe. i. repositoriũ victualiũ. Et qnũ solũ erat eis licitũ talia portare, sed etiã seipsos à psecutorib⁹ moderatè defendere, saltẽ ,ptũc, iõ subditur. H r ¶Et q nõ ha. s. gladiũ: s ¶Vẽ. tu. su. p hoc inuẽs, q̃ licita erat eis defensio moderata tpe psequutiõis. iõ subdit: t ¶Di. e. &c. s. mortẽ acerbissimã & cõtẽptibilissimã p Iudæorũ psequutionẽ.

¶Et cũ iniquis

Mystice

*cælesti regno. e ¶Ait aũt do. Simo. Ecce sa. ex. uos &c. per hoc patet q̃ diabolus fideles tentare nõ põt, nisi ex dei licẽtia, sicut de sancto Iob dicit Iob. j. b. g ¶Vt crib. Ex hoc habetur, q̃ diabolus homines sanctos magis satagit concutere tentationibus, q̃ alios. Vnde refert Grego. in dialogo, q̃ ille diabolus qui per magnum tẽpus Andreã episcopũ tentando de quadã muliere, ipsum ad hoc induxerat, q̃ illius mulieris tergũ blandirẽdo manu percusserat, plus fuit à suo principe cõmẽdatus, q̃ illi qui procurauerãt homicidia & alia multa mala. h ¶Ego autẽ. &c. Chryso. Non autẽ dixit, rogaui, vt nõ neges: sed vt fidẽ non deseras. nã & si paululũ agitand⁹ sis habes tamẽ recũditũ semen fidei. i ¶Et tu ali. nã illi qui cõsecuti sunt à deo donũ misericordię, debent q̃tũ possunt in bono cæteros roborare. l ¶Qui dixit ei: Domi. te. &c. exponatur vt suprà. Matt. xxvj. & Marc. xiv. n ¶Et di. eis: quã. mi. &c. Quando missi fuerũt apostoli ad p̃dicandũ sine ,pusiõne aliqua necessariorũ, fuit diuinitus eis inspũssum: qa nihil eis defuit, vt dicit in textu. Qñ verò relatũ fuit illis sibi ,puidere de necessarijs, in via passi fuerunt penurias multas, vt patet in actibus apostolorũ. & in legẽdis eorũ. hoc autem fuit ad dandã fiduciã pauperibus p̃dicatoribus exequẽdi cõsiliter officium prædicãdi. s ¶Vendat tunicã suam & emat gladium spiritus est dei verbũ in sacra scriptura contentum, pro quo emendo in sacræ scripturæ studio vendenda est tunica, exteriora bona sunt exponẽda. Hęc est illa margarita, p̃ cui⁹ empti⁹ ne omnia sunt vendenda, vt dicitur Matthæ. xiij. & Sap. vij. b dicit: Omne aurum in comparatione illius arena est exigua, & tanq̃ lutũ æstimabit argentum in cõparatione illius. Sacra verò scriptura cõtinetur in duobus testamentis, ideo subditur.

*Ecce duo.

c ¶Psequẽter ostẽdit magnitudinẽ p̃mij di. Vos au. e. q̃. me. Iã em̃ Iudas exierat de societate eorũ accepto pane intincto, vt hr̃ Io. xiij. c. a ¶In tẽ. me. qa imminebat agonia suę passiõis, b ¶Et ego dis. uo re. qđ intelligit dupl⁹. Vno modo de regno militãtis ecclę. cui⁹ regimẽ Christ⁹ tradidit aplis. Alio modo de regno triumphantis ecclię: ad qđ erãt apli assumendi post laborẽ vitæ p̃sentis. c ¶Vt eda. & bi. hoc sic dupl⁹ intelligit. Vno mõ de sacramẽto

A onis,vt exuas corpus,& immolatæ carnis exuuijs ematur tibi co
☞ rona martyrij.Denicq; vt scias quia de passione loquut⁹ est,ne tur
baret discipulorum animos,de se exemplum supponit.Quomo
do adhuc hoc qđ scri,est &c. a ¶Ecce gladij duo. Duo gla-
dij ponuntur,vnus noui alter veteris Testamenti,quibus aduersꝰ
diaboli munimur insidias.Et dicit: Sa-
tis est.quia mihil deest ei,quem vtriusq;
Testamẽti doctrina munierit. b ¶Sa
Elia.13.d. tis est.Duo gladij sufficiũt ad testimo-
Mar.15.c. nium sponte passi saluatoris.Vnus qui &
apostolis audaciã certandi pro domino
& euulsa ictu ensis auricula dño etiam
monturo pietatẽ virtutẽq; medicandi
inesse doceret.Alter qui nequaq; exem-
pleus vagina,ostenderet eos non totum
qđ potuere,pro eius defensione facere
permissos. c ¶Et egressꝰ ibat.Tradẽ
dus à discipulo dominus consuetũ locũ
adit,vbi facile posset inuẽniri,ne mortẽ
Mat.26.d putaret timuisse.Et bene discipulos san
Mar.14.d. guinis & corporis sui mysterijs ibutos,
in montẽ Olieti educit,vt oẽs in mor-
Fermẽ ad tem ipsi⁹ baptizatos designaret,altissimo
ẽũ lapi- sanctiꝰspiritus charismate cõfirmandos.
d ¶Orate ne intretis in tẽtationẽ.
Impossibile est hominẽ non tentari.nec
ait,vt non tentemini,sed ne intretis in
tẽtationem.Orate.i.ne tẽtatio vos su-
peret,& ira cassos suos teneat. e ¶Et
ipse auulsus est.Dato apostolis præce
pto orandi,& ipse auulsus est ab eis.So-
lus orat pro omnibus,qui solus pro oĩ
bus passurus erat,innuens orationẽ suã
tantum q̃rum & passionem à nostra di
B stare. f ¶Lactus est lapidis.In hoc
Mat.26.d mysticè innuit,vt in idipsum dirigãt la
Mar.14.d. pidei.vsq; ad ipsum perducant intẽtio
nem legis,quæ scripta erat lapide: vsq;
ad illum enim põt peruenire ille lapis,
Ioan.1.d. quoniã finis legis est Christus omni cre-
denti ad iustitiam. g ¶Orabat.Orat
Romanos nõ tam timore patiẽdi,q̃ misericordia
prioris populi,ne ab illo bibat calicem
propinatũ.Vnde & signanter dicit. istũ
i.populi Iudeorum qui nõ habent excu
sationem ignorantiæ in meam mortem
quia quotidie annuncior illis in lege &
prophetis.Si ergo fieri potest,vt sine in
teritu Iudeorum credat multitudo gen
tium,recuso passionem.Si verò illi excę
cati sunt,vt alij videant:non mea sed
tua fiat volũtas. h ¶Pa.si uis.Am
bro.Pro me doluit,cum pro se nihil ha-
buit quod doleret.Suscepit enim tristitiã meam,vt mihi largiret
suam lꝛticiam.Cõfidenter ergo tristiciam nomino,qui crucem p̃
dico. i ¶Verũta.nõ mea.Appropinquãs dominus passioni,
infirmantium vocem & timorem vt abstraheret in se suscepit:&
rursus per obedientiã fortitudinem mentis ostẽdit vt cum nobis
imminet qđ fieri nolumus,sic per infirmitatem petamus ne fiat,
vt tamen per fortitudinem parati simus ad implendum condito
nis voluntatem potius q̃ nostram. k ¶Et factus est⁹su.Ap-
propinqu ante morte certamen mentis nostræ in se expressit,qui
merito quandã vim terrori patimur,cum post pusillum sumus
inuenturi qđ in æternum duret. l ¶Sanguinis decurren-
tis in terram.Per terram sanguine irrigatam declaratur,q̃ effe-
ctum suæ precis iã obtineret,vt fidẽ.s.discipulorum quam terre
na adhuc fragilitas arguebat,suo sanguine purgaret:& qdquid il
la scandali de morte eius pertulisset,hoc totũ ipse moriendo dele
ret:sed & totũ mundũ peccatis mortuum ad vitam resuscitaret.

☞ Vt oscularetur

Nicolaus de Lyra.

✠ a ¶Et cum iniquis deputa.est.Hoc scribitur Esa.liij.d.
b ¶Et e.ea q̃ sunt de me.scripta supple per ꝓpheras. c ¶Fi
ne ha.habent ꝓpe complementum. d ¶Do.ec.duo.gla.hic.
Nõ curraverunt apostoli loqui de sacculis vel pers,sed tantum
de gladijs.quia erant animati ad defensionem sui magistri:licet
postea fugerunt

quod scriptum est, oportet impleri
in me.†Et cùm † iniquis deputatus a
¶Prædicta. ¶Implationem.
est.Etenim ea quę sunt de me,finem b c
habent. At illi dixerunt: Domine, d
a ecce gladij duo hîc. At ille dixit eis: e
b e Satis est.Et egressus ibat secundum f g
consuetudinem in montem †oliua- h i
rum. Sequuti sunt autem illum &
¶Secundum alios in villam quæ dicitur Gethsemani.
discipuli.Et cũ peruenisset ad locum k
d dixit illis:† Orate ne intretis in ten- l
e tationem. Et ipse auulsus est ab eis m
f †quantum iactus est lapidis: & po-
¶Vt humiliratem mentis habitu corporis ostendat.
sitis genibus orabat,dicens: † Pater n
g h si uis, transfer calicem istum à me:
¶In se reuertens quod ex hominis persona renuerat
trepidanter ex dei filij potestate confirmat.
i Verumtamen non mea uoluntas, o
a ¶Homo factus eo modo est confortatus,quo & contri-
status.Nam si nobis tristis est.i. propter nos tristis eã,
necesse est,vt etiã ꝓpter nos cõforetatus sit & nobis.
gelus de cælo cõfortans eum. Et p q
factus in agonia prolixius ora- r
k bat.†Et factus est sudor eius sicut s
l guttæ sanguinis †decurrentis in ter t
ram. Et cùm surrexisset ab oratio- u
ne,& uenisset ad discipulos suos in
¶Præ tristitia somnum vincere non possunt.
a ¶Vicia tam negatione.
uenit eos dormientes præ tristitiã. v
a ¶Apparet,quia pro illis orauerat,quos monet oratio-
num suarum vigilando & orando particeps existere.
Et ait illis: Quid dormitis? Surgite,
a ¶Id est ne in vos calix meæ passionis incumbat.
orate,nẽ intretis in tentationẽ.†Ad- x
huc eo loquẽte,ecce turba,& qui uo
a ¶Factum congruit mutatę mentis:Iam enim cum fustis
bus,qui quamdiu cum pace fuit,tranquillius se egit.
cabat ludas unꝰ de duodecim antẽce- y

C

a ¶Et cum iniquis deputa.est. Mat.26.f.

f ¶Sa.est.quia vnus euaginandus sufficienter ostendit licentiã se defendẽdi,& audaciã Petri ad defendendũ suũ magistrũ,& vo-
luntariã passionẽ Christi qui eũ haberet q pro eo pugnaret,ipse
tamen hoc,phibuit.Alius nõ euaginat⁹
ostẽdit apostolos nõ fuisse pmissos face
re q̃tũ poterant ad defensionẽ sui & ma
gistri:vt p hoc ostenderet,q̃ perfectior
est patiẽtia q̃ defẽsio etiã licita. g ¶Et † exlegib⁹
egr.ibat.Hic ponit traditionis Christi
executio.& primò ex parte Christi se vo
luntarie offerentis.secũdò ex parte Iudę
eũ proditorie tradẽtis,ibi: Adhuc eo lo
quẽte. Circa primũ dicitur: Et egr. de
loco cœnæ ꝓdictæ. h ¶Ibat se.con. †Olieti
quia assuetus erat illuc exire de nocte cã
orationis. i ¶In mõ.Oliua.vbi scie-
bat traditorẽ venturum. k ¶Ora.ne
intre.in tenta. Oratio enim secũdum
Damascenũ, est eleuatio mẽtis in deum
Quanto aũt mens eleuat̃ in deũ, tanto
facilius tentatio ab eo separat̃. l ¶Et
ipse auul.est ab eis.quia oratio debet †Mat.26.d
esse solitaria. m ¶Et posi.geni.ora- Mar.14.d.
qa debet esse reuerẽs & deuota. n ¶Pa
ter si uis tran.quia debet esse discreta,
submittendo ꝓpriam volũtatẽ volun-
tati diuinæ. o ¶Apparuit aũt il.an-
ge.visione corporali in specie humana.
p ¶Con.eũ.per modum seruientis q̃
factũ fuit ad cõfirmandũ fidẽ discipulo-
rũ, q̃ Christ⁹ sit maior angelis ratione
deitatis.p hoc etiam ostendebat,q̃ in eo
vera humanitas erat,q̃ confortabat con D
tra tristitiã insurgentẽ in parte sentitiua
ex apprehensione mortis imminentis. † decurren
q ¶Et fa.in ago.Erat enim ista ago- tes
nia reluctatio sensualitatis mortẽ horrẽ
tis & rationis ipsam acceptãtis:qa virtu
te diuina q̃libet pars pmittebat agere &
pati qđ erat sibi propriũ. r ¶Proli.
ora.ostendens q̃ in maiori necessitate
magis debet homo orationi insistere.
s ¶Et fa.ẽ su.e.si.g.san.Ex vehemẽti
enim anxietate sensualitatis q̃ permitte-
bat agere & pati,qđ erat sibi ꝓprium, †Mat.26.e
vt dictũ est:fiebat vt non solũ humores Mar.14.c.
exirent per sudorẽ,sed cum hoc aliquid Io.18.a.
de sanguine sudorẽ tingente.secundum
verò alios supernaturaliter factũ est: vt
sanguis pro sudore exiret,vt sic Christ⁹
iam suum sanguinẽ pro salute nostra es-
fundere inciperet. v ¶Inue.eos dor.p̃ tri. Tristitia
Tristicia enim est
passio causata ex malo præsenti,qđ non potest repelli.& sic cau-
sat aggrauationem animi quasi depressi pondere mali p̃sentis:q
non potest amouere i,& sic per consequẽs impedit vlterius motũ
spirituum à corde ad organa sensuum exteriorũ.Sed quia huius-
modi spiritus causant opera vigilię,indę est,q̃ tristicia impediẽs
talẽ motum spirituum,causat aggrauationem sensuum & cessa- Somnirõ
tionẽ ab actibus proprijs.sicut fit in somno, ꝓpriẽ dicto,qui cau-
satur ex vaporatione humorum ex cibis & potibus ascendente
versus cerebrum:qui humores ibidem ingrossati ex frigiditate ce
rebri,descendunt versus organa sensuum,oppilantes meatus per
quos spiritus progredientes à corde debent ad organa sensuum
transire.& sic cessant sensus ab actibus vigiliæ. x ¶Adhuc eo
Io.Hic cõsequenter ponit executio traditionis ex parte Iudæ tra-
dentis.cum dicitur: y ¶Iudas unus de duodecim antece-
de.eos.tanq̃ ductor illorũ qui volebãt comprehendere Iesum.

c ✠Et appropinquauit

✠ a ¶Ecce duo gladij hic.Et quoniam sufficiunt ad omnem Moraliter
falsitatem fidei contrariam destruendam,sequitur: f ¶Satis
est.Et egressus ibat secundum consuetudi.scilicet ad locũ
vbi sciebat traditorem venturum:& obtulit primò spiritum per
seruorem orationis.ideo subditur: s ¶Et factus est su.ex fer
uore orandi,& ex apprehensione imminentis tormenti. t ¶Et
cum surrexisset.Exponatur sicut Mat.xxvj.Mar.xiiij. vsq; ibi.

C ij ✠Et cum venisset

E a ☞ ¶Vt oscularetur. Suscipit dominus osculum, non qđ simulare nos doceat, sed vt nec ꝑditorem refugere videretur, & plus
Psal.119.b. afficeret ꝑditorem, cui amoris officia non negaret. Vnde dicitur
Cum his qui oderunt pacem eram paci. b ¶Domine si percutimus in gladio. Ordo. Cum interrogassent dicētes: Domine, si percutimus in gladio. Tunc rñdit:
Sini. usq; huc. i. nō vos moueat qđ' futurū est. Permittēdi sunt hucusq; ꝓgredi, vt me apprehēdant: & impleant q̄ de me scripta sunt. Sed inter moras verborū interrogantiū & respondētis, Petrus
†Mat.26.c Mar.14.c. Io.18.b. auditate defensionis maiore cōmotiōe ꝓ domino ꝓcussit. Sed non potuerūt simul dici, q̄ potuerūt simul fieri. Nō ergo dicit: Sinite vsq; huc: q̄si dño placue
†num percutiemus Mat.26.c. rit factū Petri, cū apud Matthæū legat dixisse: Cōuerte gladiū tuū in locū suū:
Mysticē qđ' post factum appareat dixisse Iesum.
c ¶Ser. prin. sacer. Mysticè. Seruꝰ est populus Iudæorū, principibꝰ. i. indebitè mācipatꝰ. qui in passione dñi dexterā aurē. i. spiritualē intelligentiā ꝓdidit. Sinistra. i. vilitate literæ cōtectus, non Petro
†24.q.1.c. si Petrus in prin. tollente, sed diuino iudicio ablatā pandente. Quę auris in his q̄ credere malue
Roma.12.a Gal.4.d. rūt, pietate dñi restituit. Vel auris amputata & sanata, signat auditum ablata vetustate inouatū, vt sit in nouitate spiritus, & non in vetustate literæ. Quòd ser
†Mat.26.c. †Mar.14.c uus inuētus est, pertinet ad illā vetustatē quæ generat in seruitutē, quæ est agar.
F Sed cū accessit sanitas, figurata est libertas. Vnde & nomē serui Malchus, id est rex vel regnaturus: qa regnabit cū Christo, cui auditus innouat. d ¶Vene. ad se prin. Iuxta alios euāgelistas nō venerant ad Iesum principes sacerdotū & magistratus, sed in atrio Caiphæ expectauerant. Sed quia illi de nece domini
ita agebāt, vt quasi innoxiū viderent: cū ꝑ discipulū tradit, à tribuno & turbis cōprehēsus, à ꝑfide dānatus, à Romanis
†aulæ crucifix, à populis etiā Barrabas est electus, volēs euangelista eos maximè esse
†sedebat reos, quorū cōsilio cūcta gerebant, dicit eos venisse ad cōprehēdendū saluatorē qui suæ iussionis potestate venerunt.
e ¶Qua. ad la. Scultū est cū gladijs & fustibus q̄rere, q̄ vltrò se eorū offert manibus. & in nocte quasi latitantē & vestros oculos declinantē inuestigare per
Io.8.b. proditorē, qui quotidie in tēplo docet. Sed ideo aduersum me in tenebris congregamini, qa potestas vestra qua cōtra lucē armamini, in tenebris est. f ¶Prī. sacer. Caiphæ, qui pontificatū vni' anni ꝑcio sibi emerat à Romano principe:
prius tamen ad Annam vt Iohānes ait:
g ¶Seque à Iō. Merito à longè qui in proximo fuerat negaturus. Significat ecclesiam imitaturā Christi, passionē onlgè differenter: quia ecclesia patiē pro se, Christꝰ pro ecclesia. h ¶Igne in me. Ignis cupiditatis instinctu maligni spiritus accensus, in atrio Cayphæ ad negandum & blasphemādum deum linguas perfidorum armabat.
Quod enim intus in domo principis sacerdotum maligna synodus gerebat. hoc ignis inter frigora noctis foris accēsus typicè demonstrabat. Hoc frigore ad horam torpens Petrus, quasi prunis
Io.21.c. ministrorum calefieri cupiebat: quia temporalis commodi solatium perfidorum societate quærebat. Sed hanc infidelitatem domino respiciente reliquit, & post resurrectionē in captura piscium, cum prunas positas. & piscem superpositum vidisset, cor suū prunis amoris inflammauit. i ¶Ancil. quędā. Cur prima ancilla prodit, cū viri magis poterant cognoscere? Nisi vt iste sexus ostēdatur in nece domini peccasse, per passionem redempturus. Et ideo mulier prima resurrectionis mysterium accepit, & mandata custodit, vt veterem ꝑuaricationis errorem aboleret. k ¶At ille nega. Non in monte, nō in tēplo, non in domo sua Petrum negat: sed in prætorio Iudæorum, in domo principis sacerdotū, vbi non est veritas, vbi Christus captus & ligatus. Quid est errare, quē intromisit ostiaria Iudæorū? Eua malè induxit Adam. Petrū malè introduxit fœmina. l ¶Homine quid di. Non solū negat Christum, qui dicit illum nō esse Christum: sed etiā qui cum sit negat se esse Christianum: & ita impletur qđ dicit dominus: Tu me negabis. m ¶Galilæus est. Hierosolymitæ & Galilæi æque sunt Hebræi & vnius linguæ, sed vnaquęq; ꝓuincia habet suas ꝓprietates, vernaculū loquēdi sonū mutare nō pōt. n ¶Et cōti. Post tertiā negationem sequitur gallicantus. Sacramenta rerum per statum temporū designauit.

☞ Media nocte

Nicolaus de Lyra.

a Vt hoc signo dinoscerent eum quem tenerent.
a Instrumento pacis, mortem irrogat seruus dominum, discipulus magistrum prodit.
a Petrus eodem ardore mentis, quo ceteros æstuans fuit phinees.
a Petrus ea dem ardore mentis, quo ceteros æstuans fuit phinees.
a Id est non moueat vos qđ' futurum est.
a Nunquam pietatis obliuiscitur qui nec hostes suos patitur vulnerari.
a Noctis nequitiæ vestræ congrua.
a In hoc diuersus a ceteris. b Diuisus ab aliis
a Hoc est deuotionis. b Hoc est timoris naturæ.
a Quod negat Petrus, obreptionis est: qđ' pœniret fidei.

a ¶Et appropinqua. Iesu, ut oscu. eū. Dederat enim Iudas comprehensoribus istud signum, ne pro Iesu reperent Iacobum fratrē domini, qui fuit ei valde similis: vt dictum fuit Matthei. xxvj. b ¶Iuda, osculo fil. ho. tradis, in signo charitatis, ꝓditionē hominis facis. ex quo factum Iudæ aggrauabit valde. c ¶Vidē. au. hi qui circ. ipsū erāt. i. Christi discipuli, d ¶Qđ' sua erat. s. captionem magistri sui, vt ducta ad mortē. e ¶Dixe. ei: Domine percu. in gla. & percus. unus ex illis discipulis licentiā petentibus percutiendi ad magistri sui defensionē. Petrus qui erat audacior ceteris & seruētior, nō petiuit licentiam, nec expectauit responsionem: sed amputauit vnius auriculā, intendens eum interficere vel grauiter vulnerare. f ¶Sini. usq; huc. q. d. nō me moueat vos, qđ' est futurū: qa permittēdi sunt vt me comprehendant, vt impleantur ea q̄ de me scripta sunt. g ¶Et cum teti. au. in quo apparet maxima Christi charitas sanando illum qui venerat ad comprehēdendū ipsum. h ¶Dixit autem Ie. &c. prin. sa. Contrariū videt Mat. xxvj. vbi dicit videtur, q̄ principes sacerdotum non fuerūt in capitone Iesu: sed ductus fuit ad eos per comprehensores ad locum vbi conuenerāt. Ad quod respondetur dupliciter. Vno modo, q̄ licet non venerint ad comprehendendum Iesum in ꝓprijs ꝑsonis venerunt tamen in virtute in ministris ab eis missis. Alio modo, quòd aliqui de principibus sacerdotum venerunt cum ministris ad comprehēdendum Iesum, vt diligentius fieret negocium: plures tamen expectabant in domo, vt dicit Matthæus. i ¶Quasi ad latronē existis cum gla. & fustibus. q. d. tunc non cepistis me, quia nolebam: nec modo capere tis nisi permitterem: ideo sequitur: k ¶Sed hæc est hora. vobis cōcessa ad me comprehendendum. l ¶Et potest. tene. quia diabolus tenebrarū princeps eos ad hoc incitabat. m ¶Compre hendentes autem eum. Hic consequenter ponitur Christi traditi comprehensio: Et subditur Petri negatio, cum dicitur: n ¶Petrus verò. De negatione enim Petri variè loquuntur euangelistæ, quę varietas ꝓposita fuit & concordata Mat. xxvj.

☞ Et vir.

* g ¶Et cum tetigi. auricu. eius. sana. eū. Sicut præcisio auriculæ serui pontificis significauit inobedientiā Iudaici populi ad Christum, sic eius sanatio significat eius obedientiam circa finē mundi: qa tunc tāget Christus sua clemētia corda Iudæorum.

Matth.

m ¶Cōpre. au. e. Exponaē sicut Mat. xxvj. & Mar. xiij. vbi dic.

* Et vi.

A Media nocte negat,gallicātu pœnitet:Post resurrectionem sub luce quē ter negauerat, ter se amare,pfessus est,quia qui in tenebris obliuionis errauit, sperateᵒ iam lucis rememoratiōe correxit & eiusdē veræ lucis pręsentia plenè quidquid nutauerat erexit

Mysticè 2.Cor.5.e. ¶Mystice,Gallus aliquis doctorum est qui somnolentos increpās ait:Euigilate iusti & n.p. Quòd Petrus ante primū gallicātum negat,eos significat,q Christū ante resurrectionem deū esse nō putauerūt,morte eiᵒ turbati. Quòd bis añ secūdū gallicātū negat, illos significat,q nūc in illo sctᵒm hoiem vel sctᵒm deū i vtraq; substātia errāt: & iō veritatē negāt.Primᵒ gallicant'est domini resurrectio in scipso. Sctᵒs eiusdē i corpe ecclię. a ¶Et cō.do. Intuitu ꝓ. uocauit ad lachrymas,quasi in mentē ei reducēs quotiēs negauerat,qđ ei ꝑdixerat,nec potuit in tenebris remanere quē lux mūdi respexit. b ¶Et egr.fo. Ab impiorū cōcilio seclusus culpā lauat,q̄ nō intus ob hoc pmissus est hæsitare, vt in ecclię principe conderet remediū pœnitētię:& nemo auderet de sua virtute cōfidere. c ¶Illud.ei cæ.Impleta est ꝓphætia:In virga percutiet maxilla iudicis Israel.Et itē:Dedi maxillā meā alapis.Sed q tunc cædebat colaphis Iudęo rū.nunc cædit blasphemnjs falsorū Christianorū.Velauerūt faciē,nō vt eorū scelera nō viderēt,sed vt à se(sicut quōdā Moyſi fecerūt)gratiā cognitiōis eius absconda.Si enim crederent Moyſi,crederēt & dño.Hoc velamen vsq; hodie manet sup corda eorū sed credētibᵒ est ablatū,cū illo moriēte velū tēpli scissum est.

De pœ. dili.c.Petrus. De pœ. dili.c.porro.hoc idem. Mich.5.a. Esa.50.c. Deuteron Exo.34.d. Ioel.3.g. Nunc

d ¶Prophe.Cōtumelia in eū qui se ꝓphetā dicebat.Sed & hæretici & Iudæi, qui vsq; hodie Christum negāt, & mali Christiani qui reprobis actibus exacerbrarū ab illo videri nō putāt,quasi illudētes aiūt:Proꝓs est q te pcu. e ¶Si tu es Chri.Nō veritatē desiderant,sed calūniam parāt.Intelligebāt Christū purū hominē de Dauid nasciturū: Secūdū hoc ergo q̄rūt,vt si dicerer:Ego sū Christus,calūniarenť ꝙ sibi arrogaret regiā potestatē. f ¶Si uo.dixe.Sępe dixerat se esse Christū.Interrogauerat etiam eos,quō dicerēt Christū filiū Dauid,cū eum Dauid dīm vocet: vt per hoc ad credendū deū ꝓuocaret:sed illi nec dicēti credere,nec interrogāti respōdere,nec eū qui innoxius erat dimittere volebāt g ¶Ex hoc au.Qui semen Dauid calūniari q̄rebāt plus etiam audiūt;ꝙ per contemptum sic venturus ad gloriam.

Ad ipsos: Pilato 23.a. Mat.24.g.

h ¶Vos di.Ita tēperat rīsionē, vt & verū dicat:& sermo calūniæ nō pareat. Maluit se Christū filiū dei ꝓbare,q̄ dicere vt cōdēnādi causa tolleret his qui fatenť qđ' obiēcūt. i ¶Ipsi e.au.Vbi dixit:Erit filius hoīs sedēs ad dexteram virtutis dei:& v.d.quia e.ſ.Sua se ſnīa dānant q eū morti tradūt quē oris & operis sui testimonio deū esse cognoscūt.

GLOS. ORDI.

ET surgens &c.Sequitur: k ¶Du.Cap.XXIII. xerunt illum. Tradiderunt Romanæ potestati, vt eo mō Iudæi ab eius intersectione alienos se esse ostēderent:in quo nō eorū innocētia,sed insania mōstrat.

Pilatus autem

Nicolaus de Lyra.

a ¶Et ui.hic cōsequēter describit Christi cōphēsi illusio, cū dr. b ¶Pro.Per hoc enim designabāt,ꝙ esset falsus ꝓpheta,cū ignoraret qs eū peuteret.& nō solū illudebāt,sed etiā calūnioſe interrogabāt. d ¶Si tu es Chri.qa si respōdisset,sic statim ipsum ſnt,ꝙ voluisset sibi vsurpare dignitatē regiā cōtra Cęsaris ordinatiōnē, qui dignitatē regiā à Iudæis abstulerat,sicut dictū fuit supra,iij.cap.Si autē dixisset,nō obiecissent contra eum de redargutione:quia

adhuc illo loquente, cātauit gallus.

a ¶ ¶Respexit dominus,vt recordaretur Petrus:quia misericordia ad pœnitentiam vocat.

a †Et conuersus dominus rēspexit Petrum.†Et recordatus est Petrus uerbi domini,†sicut dixerat:quia priusquàm gallus cantet,ter me negabis.

b Et egressus foras Petrus fleuit amarè.Et uiri qui tenebant illum,illudebant ei cędentes.†Et uelauerūt eum & percutiebant faciem eius:& interrogauerunt eum, dicentes: Prophetiza:Quis est qui te pcussit? Et alia multa blasphemantes dicebant in e

a ¶Vide quam sollicīti in malo,tota nocte vigilauerūt vt facerent homicidium.

um. Et ut factus est dies †conuenerunt seniores plebis & principes sacerdotum & scribę: & duxerunt illum in†concilium suum dicētes:†Si tu es Christus,dic nobis.Et ait illis:

c Si uobis dixero,non credetis mihi.

d Si autem & interrogauero, non respondebitis mihi,neq; dimittetis.

a ¶Ego,quem vt hominem despicitis,per supplicium crucis ero exaltatus,& habēs nomē qđ' est super oē nomē.

e Ex hoc autem erit filius hominis se

a ¶Cum infirmus apparebam.

dens à dextris uirtutis dei.Dixerunt autem omnes: Tu ergo es filius dei?

Qui ait: Vos dicitis:quia ego sum

a ¶Quod se Christum & filium dei dicat.

At illi dixerūt:Quid †adhuc dēsideram testimoniū? Ipsi enim audiuimus de ore eius.

¶Im pū nihil verisimile qđ' obiicere possent,inueniunt.Et ideo sicut Marcus ait:Non erāt conuenientia eorum testimonia.

Cap. XXIII.

TSVRgens omnis multitudo eorū duxerunt illum ad Pila

tum.Cœperunt autem illum accusā

C Dicētibᵒ ei Iudæis: Si tu es Chri.dic n.pa.Rādit eis Iesus: Loquor vobis & nō creditis:opa q̄ ego facio i noie patris mei. hæc testimoniū phibēt de me.iō sequit: f ¶Si uo.di.sicut & alias nō credidistis nec verbis meis nec factis. g ¶Si au.& i. nō re. sicut cū alias petiuerat ab eis de Christo quō sit filiᵒ Dauid nō rādert:& in pluribᵒ alīs eiᵒ qōnibus simile inuenitur. h ¶Ne.di.qa obstinationē sciebat eorū. i ¶Ex h.au.i.post passionē meā & resurrectionē. k ¶Erit fi.h.se à d. utr.d.qđ' impletū est in ascēsione Christi.sctᵒm q.ꝑ dr Mar.vl.d.Et dīs qdem Iesus postq̄ locutᵒ est eis assumptᵒ est in cęlū:& sedet à dexteris dei. l ¶Di.auōes.Mat.xxvj.f.dr ꝙ summus sacerdos hoc dixit.dicēdū ꝙ ille dixit prīò & principaliter:& iō Mat.ipm solū exprimit. alī aūt cōsequēter idē dixerunt, volēres ex hoc cōcludere cōdēnationē Christi soreiustā. m ¶Tu er.es fi.d.hoc nō seqū baſ ex dicto pcedenti:qa dixerat: Erit fil.ho.verūtn qa hoc erat verū, noluit negare nec etiā affirmare,ne apiret locū calūnię:sed rādit: n ¶Vos di.qa e.ſ. qđ' ꝓbū erat verū,& taliter ꝓlatū, q ca lūniā nō haberet sctᵒm ꝓritatē, sed tātū secūdū Iudęorū maliciā.ex qua cōclusērūt: o ¶Quid a.de.te.q.d.cūctᵒ es ꝓprio ꝓbo.vñ subdit: Ip.e.a.de o.e. * c ¶Et ut fact.est.Exponatur sicut Mat.xxvñ.& Mar.xiiij. e ¶Et ait il. Hoīes enim in malis obstinari veritatem dicētibus nō credūt, nec interrogati de veritate respōdent:nec ad bonā psuasionē à nequitia sua cessant.& tales erāt isti Residuū huius capſi exponat sicut Mat. xxvj.& Mar.xiiij.

¶In ca.xxij.vbi dr in postil. Quia iste modus capiēdi Christū per suū discipulū videtur magis possibilis.

ADDI. I. Modᵒ capiēdi Christū per suū discipulū nō solū videbat Phariſeis magis possibilis & secretᵒ:sed cū hoc erat magis cōueniēs ad subuertēdū ppłm, quē Phariſæi maxiè timebāt i captione Christi. vnde Mar.xiiij.a. Nō in die festo,ne forte tumultᵒ fieret in ppło.vñ ex hoc ꝙ discipulus Christi associabat capiētes, erat populo magis psuasibile,ꝙ Christus esset seductor seu malefactor & huiusmodi.

¶In eo.ca.vbi dicit in postil. Et factᵒ est sudor eius sicut guttæ sanguinis.

ADDI. II. Prout doctores dicūt,contra naturā est sudare sanguinē:nec in libris medicorū q de istis corporalibᵒ passionibᵒ tractant,vt credo hocinueniť.vñ tenēdū est, ꝙ fuit supnaturale & figuratiuū.Nam sicut Augu.dicit significabat de corpore suo ma natura martyria.

NICO. DE LY.

ET sur.o.m. Postq̄ descripta est Christi cōprehēsio per maliciā Iudęorū,hic cōsequēter describit eiᵒ occisio p executionē gētiliū.vbi prīò describit sollicita examinatio.Sctᵒ iniqua cōdēnatio,ibi:Pilatᵒ aūt interrogauit.Tertiò ipia occisio,ibi:Et cū ducerēt eū.Quartò devota tumulatio.ibi:Et ecce vir noīe Ieſeph. ¶Circa primū prīò describit examinatio corā Pilato pside,sctᵒ corā Herode,ibi:Pilatᵒ autē. Circa primū dr: p ¶Et sur.om.mul.eo.du.il.ad pi.q erat ibi pses loco Romanorū. q ¶Cœ.au.ac.il.& hoc de tribᵒ.Primò de auersione populi à lege Moyſi seruanda,cū dr:Hunc inuenimus subuertētē gētē nostrā.Sctᵒ,ꝙ p doctrinā suā impediret populū suū reddere Cæsari tributū.& hoc notať cū dr:Et ꝓhibētē.Tertiò ꝙ volebat sibi vsurpare regnū Iudęorū,iō sequit:Et dicentē se Christū regē esse.primū autē erat manifestē falsum: quia nō venit soluere legē,sed adimplere,vt habeť Mat.v.b. & legem Moyſi vsq; ad mortē seruauit,vt declaratū fuit ibidē.Similiter se

Sudor sanguinē sup naturalis

†Insup opᵒ habem' testimoniū

Christᵒ de tribus accusatur

Glos. ordi. Lucæ Cap. XXIII. De Lyra

E a ☾Pilatus aut. Cū duo obiecta fuerint. ſ. q̄ attributa reddi pro
☞ hiberet, & ſe Chriſtū dicerer, Pilatus potuit audire quod de tri-
ſuprà.20.d buris dixerat: Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari. & inde hoc qua
ſi apertum mendaciū nihil pendēs, ſolū quæ neſciebat quæſiuit.
b ☾Tu dicis. Eodē verbo quo principibus ſacerdotū, reſpon
det & p̄ſidi, vt ꝓpria ſententia ambo cō
dēnent. c ☾Nil inue. Pridie q̄ pate-
retur dñs, ait diſcipulis: Venit princeps
mundi hui⁹, & nō habet in me quid q̄.
Io.14.d. Sed q̄ princeps. i. Pilatus eū abſoluit, ī
quo nihil dānationis inuenit, vide quid
agāt Iudæi, qui nō ęqtatis amore verū
inueſtigāt. ſed inuidiæ ſtimulo iuſtū dā-
nare laborāt. d ☾Cō. po. Nō illum,
ſed ſe accuſant. Docuiſſe enim populū,
& à priſtina torporis ignauia docēdo cō
mouiſſe: taliq̄ actu à Galilęa vſq̄ ad Iu
dęā. i. totā ꝓmiſſiōis terrā, à fine vſq̄ ad
finē pertranſiſſe, nō crimīnis, ſed indiciū
eſt virtutis. Deniq̄ Pilatus nec interro-
gādū ſaluatorē de hoc ratus, ſed magis
nacta occaſione, liberū ab eo iudicādo
cupit reddere. Vñ ſequit: Pilat⁹ autem.
c ☾Et ut cogno. Ne cōtra inſontē, &
quē traditū p̄ inuidiā nouerat, ſentētiā
dare cogeret, Herodi mittit audiēdū: vt
à ſuo tetrarcha vel abſolueret vel dam-
nareť: ſed ne qua Iudæis excuſatio rema
neret, Herodes quoq̄ q natu & religio
ne Iudęus erat, quid de Chriſto ſenſerit
oſtēdere p̄miſſus eſt: vt vtraq̄ regio, &
Iudęa in q̄ Chriſt⁹ natus, & Galilæa in
qua nutrit⁹ erat, in ei⁹ necem cōſpiraſſe
mōſtrent. f ☾At ipſe ni. Tacuit & ni
hil fecit, qa & Herodis incredulitas non
merebaťur videre diuina: & dñs iactātiam
p declinabat. Significantur aūt in Herode
†illo oēs impij, q nō credunt legi & ꝓphetis,
& in euangelio Chriſti opa videre non
poſſunt. Principib⁹ ergo ſacerdotū ac-
uſantib⁹ apud Pilatū pauca, apud Hero
dē nulla reſpōdet, ne crimē diluens di
miſſus à principe crucis vtilitatē differ-
ret. Et iō iuſtū erat, vt Pilato qui inuit⁹
ſententiā ferebat, ex aliqua parte rñderet: Herodi verò & cæteris q cōtra legē
innoxiū dānabāt, ſicut indignis nihil di
†intenę, a- cit. Vbi verò tacet, q̄ſi ꝓ grege agn⁹ im
criter molādus patientiā p̄ſtat: vbi reſponder,
quaſi paſtor ꝓ ouibus cōtra lupos & la
trones pugnat. g ☾Et il. in. ue. Quòd
in alba veſte ſperniť & illuditť, ſignificat
q ꝓ tot⁹ mūdi peccatis in carne caſta ī-
Quare chri molat⁹ agnus eſt paſſus & ſepult⁹: Quòd hic alba, iuxta alios euā-
ſtus in alba geliſtas purpurea vel coccinea veſte illuditť indutus, ſignat gemi-
veſte illuſ⁹ nū martyrū genus: quo in paſſionib⁹ eccl̄ia adornať, vt ſit candi-
dus actione, rubicūdus ſanguine. Ipſe enim mēbrorum floſculus
vernās, in pace lilia gignit, bello roſas. h ☾Et re. ad pi. Ad He
rodē mittitť, ad Pilatū remittitť, & ſi vterq̄ reū nō ꝓnūciat, alienæ
tamē iniqtatis ſtimulis obſequitť. i ☾Et fa. ſunt a. Nefandum
fœdus, qd⁹ Herodes & Pilatus in occidendo Chriſtū pepigerunt,
ſucceſſores eorū hæreditario iure cuſtodiūt: dū Iudæi & gentiles,
ſicut genere & religione, ita mēte quoq̄ diſſidētes, in Chriſtianis
tū perſequēdis, & fide Chriſti pimēda cōſentiūt. In typo Herodis
& Pilati q per Ieſum amici facti ſunt, Iudæorū gentiūq̄ figura ſer
uat, vt ꝓ paſſionē Chriſti vtriuſq̄ populi concordia facta ſit ven-
☞ tura: ita

Nicolaus de Lyra.

✠cundū, quia Iudæis q̄rentib⁹, Licet nobis cēſum dare Cæſari
an nō? Reſpōdit: Reddite q̄ ſunt Cæſaris Cæſari, vt habeť Matt.
xxij.c. Similiter tertiū: qa cū Ieſus ſciret turbas vēturas vt eū rape
rēt & facerēt ſup ſe regē, fugit, vt habeť Io.vj.b. Pilat⁹ aūt de prio
nō curauit, qa gētilis erat: & ideo de lege Moyſi nō curabat. Iecū-
dū reputabat falſum, qa reſpōſionē Chriſti audierat ꝓ relationē
de tributo Cæſari reddēdo vt p̄dictū eſt. ſed de tertio inq̄ſiuit: qa
videbať eſſe cōtra dīm ſuū. vnde & Iudæi corā eo dixerūt: Non
habemus regē niſi Cæſarē, Io.xix.b, & ibidē dicit: Omnis enim q
ſe regem
ſe regem facit, cōtradicit Cæſari. Chriſt⁹ aūt ſe regē eſſe non negauit, G
uit, neq̄ affirmauit: ſed medio modo reſpōdit dicēs: Tu dicis. Ve
rūtamē expreſſit: q̄ ſi eſſet rex, regnū eius nō eſſet de hoc mūdo,
vt habeť Io.xviij. ſ. Et quia Pilatus & īperator domin⁹ ſuum non
curabant niſi de regno terreno, ideo Pilatus habuit Ieſum excu-
ſatū dicēs: b ☾Ni. inue. cau. ſ. crimi-
a ¶Cum ipſe dixerat: Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ ſunt dei, deo. nis vel mortis. c ☾In hoc ho. At illi
inuā. vt clamoribus obtinerent, qđ ra-
tione nō poterant. e ☾Cōmo. pop-
quaſi dicerēt: turbauit pacem commu-
nē. f ☾Inci. à Galilæa, volebāt eū
eū notare, q̄ eſſet ſimilis Iudæ Galileo, †Actu.
qui tempore natiuitatis Chriſti inducto †Iudæ
bat populū ad rebellandū imperatori †Iudæ
Romano, dicēs eſſe illicitū Iudæis gſſo. Io.18.
ri aliquē dominū terrenū, ſed ſoli deū, †Iudam
vt habeť Act. v. g. Ante hos dies extitit
Iudas Galilęus, qui auertit populum in
die ꝓfeſſionis. Sed Pilat⁹ hoc falſum re
putauit, eo q̄ audierat Chriſtū dixiſſe.
Reddite q̄ ſunt Cæſaris Cęſari, & q̄ ſunt
dei deo. ꝓ hoc oſtendēs q̄ poterant eſſe
ſubiecti nō ſolum deo, ſed etiā rēporali
domino. g ☾Pila. au. Hic cōſequen-
ter poniť examinatio Chriſti corā Hero †Forte
de. Pilat⁹ aūt audiēs, q̄ Ieſ⁹ eſſet de Gali- ſupra.23
lęa, remiſit eū ad Hero. tū vt Herodi de
ferret tū qa credebat q̄ libēter liberaret †Autem
hominē q eſſet de terra ſua, & maximē i
nocentē. Sciendū etiā, q̄ licet Chriſtus
fuerit in Bethleē nat⁹, vt dictū eſt ſupra
ij. ca. tamē dicitť hic de Galilæa, quia fuit
ibi nutrit⁹ & conuerſatus. h ☾Qui
& ipſe Ieroſo. erat his die. ſ. paſchali
bus, ꝓpter ſolēnitatē: quia Iudæus erat.
Pater enim ſu⁹ fecit ſe circūcidi, trādens
ad ritū Iudaiſmi, ſcd⁹m q̄ dicit Ioſeph⁹.
i ☾Herodes autem viſo Ieſu ga-
uiſus eſt. non ꝓpter deuotionē, ſed ꝓ
pter curioſitatē. Ideo ſubdit: k ☾Eo
q̄ au. mul. de eo. ſ. de miraculis eius à H
doctrina. l ☾Et ſpe. ſig. aliq̄. mirabi
le factū. m ☾Vi. ab eo ſi. Sperabat
etiā ab eo audire quędā curioſa & inſo-
lita. Ideo ſubdit: n ☾Inter. au eum
mul. ſer. Ieſus aūt in cōſpectu eius no-
luit aliqđ ſignū facere, tū qui Herodes
erat indignus, cū moueret ex curioſita-
te, vt dictum eſt, tum quia Ieſus voluit
oſtēdere, q̄ prædicator verbi diuini nō
debet corā principibus oſtētatione ſuā † ſplen-
q̄rere, & eiſdē rationib⁹ non reſpondit da
eius interrogationibus. o ☾Spreuit
autem illum Herodes. reputans eum idiotam & fatuum.
p ☾Et illuſit indutum veſte alba. ſic enim illudebatur tunc
fatuus. q ☾Et re. ad pi. vt eū honoraret, ſicut & Pilatus eidē
tulerat. r ☾Et fa. ſ. a. ꝓpter mutuā reuerētiā factā, vt dictū eſt.

✠Nam antea

Moraliter. a ☾Hunc inuenimus ſubuer. gen. no. Iſta cō- Moraliter
tra Chriſtum poſita erant ſimpliciter falſa ꝓpter qđ Pilat⁹
reſpondit: b ☾Nihil inue. cau. in hoc ho. Sed hic eſt modꝰ
iniquorum, quòd per mendacia quærunt condemnationem iu-
ſtorum. Ex hoc etiā patet, q̄ aliquando iuſtius agitur in curia laī-
cali q̄m in clericali. Principes enim ſacerdotum Chriſtum condem
nauerunt tanquā mortis reum, quem Pilatus pronunciat inno
centem & iuſtum. & ſic hodie fit in pluribus locis, q̄ homicida
notorij qui per ſecularem iudicem ſuſpenderentur, per eccleſiaſti
cum iudicem in magnum populi ſcandalum liberātur. d ☾At
illi ī. ſic faciunt maligni q̄rentes obtinere per clamorem qđ non
poſſunt per rationem. i ☾He. au. per hoc autem q̄ Chriſtus
corā Herode inceſtuoſo & homicida noluit facere miraculū, nec
ſuis interrogationibus reſpondere, ſignificauit, q̄ tales digni nō
ſunt opera videre diuina, nec eius habere reſponſa. o ☾Spre-
uit autem il. he. ſic hodie ſectatores Chriſti à malis hominibus
ſpernuntur, q̄ ab eis fatui reputantur. r ☾Et facti ſunt ami-
ci Herodes & Pilatus. hoc fuit ſignum quòd Iudęorum prin
cipes & Romanorum conuenirent in ꝓſecutione Chriſtianorū.
Cætera exponantur ſicut Matthæi, xxvij. & Marci. xv. vſq̄ ibi
✠Filiæ Ieruſalem

ra, ita tamē vt Gētilis prius capiat regnū dei, & ad Iudæū fidei
A suæ deuotionē trāsmittat, vt illi quoq; gloria maiestatis suæ cor
pus vestiāt Christi, quē ante despexerāt. a ¶Obtulistis. Quā
Pilati stu- rum studiū dimittendi Iesum Pilatus habeat, attende. Primò il-
dium in di- lis accusantibus dicit se nihil causæ in eo inuenisse: deinde tamen
mittendo in incepto persistentibus mittit ad hero
Christum. dem, vt exploret an ille aliquid sceleris
in eo inuenire possit, an dimittendū de-
cernat. Denicq; herodis agnita voluntā-
te, nec inuento in Iesu facinore, plebis
sententiam quærit, cui vnum in pascha
oportet dimitti. Iterum etiā tertiò vo-
lens dimittere, interrogat. Sed quantò
curiosi⁹ dimittere quærit, tātò crimino
siores ad mortē eius inuenit. b ¶Sed
neq; herodes. Ad exprobrādam duri
ciam Iudæorum vel Gentilium fatetur
Pilatus, nec se, nec Herodē aliquid in oc
cidendo Christo & illudendo inuenisse,
sed alienæ crudelitatis clamoribus ob-
temperasse. c ¶Emendatum ergo
&c. Pilatus absoluit Iesum quem pro-
† Correp- bat insontē: sed vt implerentur scriptu-
tū, Castis- rę, absoluit quidem iudicio, quē tamen
gatum. crucifigit mysterio. d ¶Tolle hunc
& dimitte nobis Barrabam. Quia
†mat.27.b pro Iesu latronem, pro saluatore inter-
Mar.15.a. fectorem, pro datore vitæ ademptorē
elegerunt, meritò salutem perdiderunt
& vitā: & latrocinijs & seditionibus in-
tantum se subdiderūt, vt & patriam re-
gnumq; quod Christo prætulerāt, per-
derent: & hactenus libertatē animæ vel
corporis quam vendiderant, nō recipe-
rent. e ¶Barrabam &c. Barrabas
qui filius magistri vel patris eorū inter-
pretatur, ipse est Antichristus, quem illi
Christo præferent, quibus dicitur: Vos
Iohan.8.f. ex patre diabolo estis. Pilatus os mallea
B toris interpretatur, diabolū significat,
qui est malleus vniuersæ materiæ, per
quem deus vasa probare permittit, &
tandem conterit, cum in extrema dam-
natione confringit. f ¶Crucifige,
crucifige eum. Magna crudelitas, non
solum occidere, sed crucifigere quærūt,
vt manibus & pedibus ad lignum con-
fixis, producta morte necaretur: ne do-
lor citius finiretur, & vt in cruce diu vi
deretur. g ¶Corripiam ergo & il-
* & princi- lum dimittam. Hanc correptionem
pum sacer- dotum. deridendo & flagellando nefandorum
desiderijs exhibuit, ne vsq; ad crucifigē-
dum sæuirent. Quod & verba Iohan-
nis euangelistę, & ipsa columna testa-
tur, ad quam ligatus fuit dominus, quę
vsq; hodie dominici sanguinis cernenti
bus certa signa demonstrat. Sed licet Pi
latus hoc agat, insatiabilis tamen sacrile
† Agro, gorum furor non cessat, sed magis in-
rure. stat: quia accusationem quam contra
dominum detulerāt, sollicita Pilati in-
terrogatione viderant euacuatam.
Tandem impudici ad solas preces se conuertunt, vt quod crimi
nando vel quasi ratiocinando nequiuerant, iam postulando &
vociferando & perficiendo perficiunt. h ¶Dimisit autem
illis eum qui propter homicidium & seditionem missus
fuerat. &c. Autor seditionis & homicidiorū Iudæis dimittitur,
id est diabolus, qui ob culpā à lucis patria depulsus, & in tenebra-
rum carcerem fuerat missus. & ideo pacem habere non possunt,
quia pacis autorē non elegerunt. i ¶Apprehenderunt Si-
monem quendam Cyrensem uenientem. Primò dominus
crucem portauit: sed postea imposita est Simoni: quem exeuntes
1.Pe.2.d. obuiam habuerunt. & hoc congruē: Christus enim passus est pro
Mat.16.d. nobis, vt se. v.c.e. Qui verò eum vult sequi, tollat crucē suam & se
quatur. Quia verò Simon nō Israelita, sed Cyreneus erat: per eū
Ephe.2.d. Gentiles designantur, prius peregrini & hospites testamētorum:
sed nūc in fide ciues & domestici dei & coheredes Christi. vnde &
Simon Simon obediēs. Cyreneæ hæres interpretat. Sed Simon venit de C
villa. i. de pago, à quo pagani, q à ciuitate dei alieni vrbanę sunt. Paganiui.

Nicolaus de Lyra. ☞ conuersationis

c-☞ a ¶Nam antea inimici erāt ad inuicem: propter Gali-
læos, quos Pilatus occiderat, miscēs san
guinem eorum cum sacrificijs, vt dictū
est supra. xiij. ca. b ¶Pilatus autem ✕Inter sese
conuocatis principibus sacerdotū
&c. Hic consequenter describitur Chri
sti condemnatio iniusta. Vbi primò de
claratur Christi innocētia ex triplici con
fessione iudicis causam examinantis, &
etiam ex allegatiōe Herodis, qui ipsum
non cōdemnauerat. Iudæi autem econ-
trario contra verba iudicis ter reclama-
uerunt, vt obtinerent per importunita
tem clamoris, quod non poterant via
rationis. propter quod Pilatus finaliter
declinauit à iusticia, condēnans ad mor
tem innocentem Iesum: Inclinatus ad
hoc ex populi fauore, quem quærebat,
& Cęsaris timore, cuius indignationem
formidabat, eo quod dixerant Iudæi in
conspectu suo: Si hunc dimittis, non es
amicus Cæsaris, vt habetur Iohan. xix.
b. Et ex dictis patet litera paucis excę-
ptis, quæ exponentur. Nam remisit illū † Singulis
ad nos. id est ad nostrum iudiciū. Libri festis.
antiqui & correcti sic habent: c ¶Nā
remisi uos ad illum. scilicet ad Hero-
dem, vt patet ex dictis. & litera sequens † Ioh.18.g
consonat, cum dicitur: d ¶Et ecce Act.3.c.
nihil dignum morte actum est ei:
scilicet coram Herode. e ¶Emenda
tum ergo id est verberatum. f ¶Il-
lum dimittam: liberum à morte. Sed
contra hoc videtur, quia Pilatus sciebat
ipsum esse innocentem: quomodo igi-
tur volebat ipm iniustè verberare? Di-
cendum, quòd volebat facere, vt Iudæi D
videntes hanc flagellationem, satiaren-
tur hac pœna, & cessarent à morte Iesu
quærenda. g ¶Necesse autem ha-
bebat dimittere eis per diem festū † al's eum.
unum &c. quia in nocte paschæ ange-
lus domini saluauit Hebrœos, & percus Exo.12.f.
sit primogenita Aegyptiorum: & ideo
in memoriam huius beneficij in solenni
tate paschali saluabant vnum propin-
quum morti, & aliquos condemnatos †Mat.27.a
ad mortem interficiebant, ad repræsen- Mar.16.a.
tandum saluationē Hebræorum & in- Iohā.18.g.
terfectionem Aegyptiorū. Et istam cō-
suetudinem eis obseruari impetrauerāt
ab imperatore Romanorum, sicut sue- †Mat.27.d
rat obseruata anteq; Iudæa esset Roma Mar.15.b.
nis subiecta. Et hoc est quod dicitur:
Necesse autem habebat dimittere
eis per diem festum unum. quia te-
nebatur obseruare illud quod erat con- † Vt per-
cessum ab imperatore. Pilatus sciens Ie- mitteret.
sum innocentem volebat eum liberare
per hanc viam, proponens quòd non expediret eis dimittere, ni-
si Iesum aut Barrabam: cuius liberationem credebat Iudæos nul
lo modo præeligere, propter nimiam ipsius maliciam. sed ipsi ni
mio odio moti contra Christum, prælegerunt Barrabam libe-
rari, petentes Iesum crucifigi, eo quod erat modus mortis aspe-
rior & durior. Cætera patent. h ¶Et cum ducerent eum.
Hic consequenter describitur Christi impia occisio, cum dicitur:
Et cum ducerent eum ad crucifigendum, apprehenderunt Si-
monem &c. quia coegerunt eum ad portandum crucem, vt ci-
tius venirent ad locum crucifixionis, quia Iesus videbatur nimis
debilitatus ex afflictione præcedenti: & ideo q̄uis Iesus primò
portasset crucem suam, tamen illi qui eum ducebant, acceperunt
eam & posuerunt supra Simonem, ratione prædicta. Ille autem
inuitè portabat, tum quia hoc erat turpe, tum quia forsitan erat
discipulus Iesu, occultus tamen.

☞ cõuersationis ignari. Sed Simon pago egrediens, crucem portat
E post Iesum, cũ populi gẽtiũ paganis ritib⁹ derelictis obediẽter am
plectunt vestigia dominicę passiõis a ¶ Seque. au. il. mul. tur.
sed nõ eadẽ mẽte crucẽ sequit: Mali sequunt vt moriẽtẽ ꝛcti aspi
ciãt. Mulieres, vt quẽ viuere desiderabãt, moriturũ, morientem,
& mortuũ plorarẽt. Nec iõ inducit sol⁹
mulierũ plãct⁹, qn & multi viri dolerẽt:
sed qa fœmine⁹ sex⁹ q̃si cõrẽptibilior, li
berius poterat pręsentib⁹ principib⁹ sa
cerdotũ, qd cõtra eos senserit ostẽtare.
1. Tim. 2. c. Quia verò nouit dñs q̃ sunt ei⁹, præter
missa furẽtis ppli turba, ad amantes &
plangẽtes se fœminas oculos & ora cõ
uertit. b ¶ Quæ plãg. & la. &c. Tri
stabant de vita mortali, quę morte erat
finiẽda: nõ de cęcis q medicũ occidẽbãt.
vñ subdit: Cõuersus aũt. c ¶ Fi. Ie.
†Sap. 3. c. Nota cũ filios Ieruslẽ vocat, ꝙ nõ solę
Isa. 54. a. quæ cũ eo venerãt à Galilea, sed etiam
Gal. 4. d. eiusdẽ vrbis ciues ei multę mulieres ad
hæserãt. d ¶ Noli. fle. Ne lamẽtemi
ni me moriturũ, cuius cito resurrectio
mortẽ soluere põt, cui⁹ mors mortẽ &
ipm mortis autorẽ destruet. Vos pot⁹
†Humido vestrãq; ꝓgenię dignis lachrymarũ fon
tib⁹ abluite, ne cũ pfidis dãnemini in vl
† Malefici. tionẽ meæ crucis. e ¶ Ecce ue. dies.
Dies Romanę obsidiõis & captiuitatis.
Naturale est imminẽte captiuitate, ho
stilisq; p agros vrbesq; clade feruẽte, cun
†maleficos ctos q̃ euadere queãt, alta quęq; vel ab
dita refugia ꝙb⁹ absc̃odant, reqrere. Re
Ioseph⁹ de fert Ioseph⁹ insistẽtibus sibi Romanis
bello Iudai Iudæos cauernas mõtiũ colliũq; certa
co li. 3. cap. tim petisse spelũcas, ita vt seipsum testeꝛ
10. munitiõe quadã destructæ vrbis Iota
petæ in spelũcam cũ. xl. comitib⁹, ꝓditũ
F inuẽtũ, atq; ab hostibus captũ. f ¶ Ca
di. su. nos. Põt hoc ex supfluo intelligi
Mat. 19. b. de his q in vtrolibet sexu scipsos castra
uerũt ꝓpter regnũ cœlorũ, q̃ dicũt mõ
tibus. c. l. n. & c. o. n. cum sue fragilitatis
memores ingruẽte tentationũ articulo
sublimiũ virorũ, vel ipsa virginitate vl
martyrio vel quacũq; alia virtute quę
runt exẽplis monitis põtibusq; defendi.
†Mat. 27. c g ¶ Quia si i ui. li. Viride lignũ Chri
Mar. 15. c. stus & sui electi, aridũ impĩj & peccato
Iohã. 19. d. res, vnde ait: Si ergo ego q̃ peccatũ nõ
feci, qui lignũ vitæ merito appellatus,
duodenos fruct⁹ gręꝛ p singulos mẽses
affero, sine igne passiõis de hoc mũdo nõ exeo: quę tormẽta ma
nent illos q̃ fructib⁹ sunt vacui, insup & lignũ vitę flãmis dare nõ
timẽt: Et si nũc est rps, vt incipiat iudiciũ de domo dei, & oẽs qui
volũt pie viuere in Christo psecutionẽ patiunt, qs finis eorũ qui
2. Timo. 3. c nõ credũt euãgelio⁹. b ¶ Ducebant. aũt. Implet qd dictũ est: Et
Isa. 53. d. cũ iniqs deputat⁹ est. In morte deputat⁹ cũ iniqs, vt in resurrectio
ne viuificet iniquos: q̃ ꝓpter hoĩes homo fact⁹, hominib⁹ dedit
Iohã. 1. b. ptatẽ filios dei fieri, i ¶ Calua. Io. Extra portã Ieruslẽ erãt lo
ca in qb⁹ trucabant capita dãnatorũ, & dicebant loca Caluarię, i.
decollatorũ. Ibi crucifigit, vt vbi erat area dãnatorũ, eriganꝫ ve
xilla martyrũ. k ¶ Et la. &c. Execrabilis in facto iniqtas Iudę
orum, quæ quasi latronẽ crucifigit omniũ redẽptorẽ, bonus tñ in
mysterio latro, q̃ insidiat⁹ est diabolo, vt vasa ei⁹ auferret. Per il
lum q̃ à dextris significat mortificatio carnis ꝓ cœlesti gloria. p il
lũ qui à sinistris mortificatio carnis ꝓ aliqua mũdi cã. l ¶ Iesus
autẽ. Quia Lucas Christi sacerdotiũ scribere disposuit, rectè dns
apud deũ ꝓ psecutorib⁹ iure sacerdotis intercedit, & latroni con
fitẽti paradisum pãdit: nec frustra orat, sed ꝓ eis qui post passio
nẽ ei⁹ crediderũt impetrat. Nõ ꝓ eis orat, qui p inuidiã & supbiã
filiũ dei intellexerũt, negãt & crucifigũt: sed ꝓ eis qui Zelũ dei hñ
tes, sed nõ scd'm sciam nescierũt quid fecerũt. m ¶ Diui. De his
Iohã. 19. c. Iohãnes lati⁹. Quadriptita vestis significat ecclesiã toto orbe quę
quatuor ptib⁹ cõstat diffusam, oĩb⁹ ptib⁹ æquaꝛ. i. cõcorditer di
stributam. Tunica sortita, omniũ partium significat vnitatẽ, quæ
charitatis vinculo continetur. n ¶ Sortes. In sorte dei gratia
commendata est. Sic quippe in vno ad omnes peruenit, cum sors
omnib⁹ placuit: quia & dei gratia in vnitate ad omnes peruenit;
& cum sors

a tare post Iesum. Sequebatur autem a
illum multa turba populi & mulie
b rum, quæ plangebant & lamenta b
bantur eum. Conuersus autem ad il
c d las Iesus dixit: Filiæ Ieruslem, no b c
lite flere super me, sed super uos
ipsas flete, & super filios uestros.
e Quoniam ecce uenient dies in qui d
bus dicent: † Beatę steriles, & uen e
tres qui non genuerunt, & ubera f
f quæ non lactauerunt. † Tunc inci g
pient dicere montibus: cadite super
g nos, & collibus, operite nos. Quia si h
in †uiridi ligno hæc faciunt, in arido
h quid fiet? Ducebantur autem & alij i
duo †nequam cum eo, ut interfice k
i rentur. Et postquam uenerunt in lo
k cum qui uocatur Caluariæ, ibi cru
cifixerunt eum & † latrones: unum l
l à dextris, & alterum à sinistris. Iesus
autem dicebat: † Pater, dimitte illis, m
m non enim sciunt quid faciunt. Diui
dentes uerò uestimenta eius, miserũt n
n sortes. Et stabat populus † expectãs,
& deridebant illum principes cum
o eis, dicentes: Alios saluos fecit, se sal
uum faciat, si hic est Christus dei, ele
p ctus. Illudebant autem ei & mili q
q tes accedentes, & acetum offerentes
& dicentes: Si tu es rex Iudæorum,
r saluum te fac. † Erat autẽ & superscri n
ptio scripta super eum literis Gręcis

¶ Vt omnis lingua confiteatur, quia dominus Iesus Christus in gloria est est dei patris.

& cũ sors mittit, nõ pson̄æ cuiusq; vel meritis, sed occulto dei iu
dicio credit: o ¶ Alios sal. se. Sua se snia damnãt, qui etiã nolẽ
tes ꝙ alios saluos fecerit, cõfitent. Poterat quidẽ se saluare: sed qa
ipse Christ⁹ dei electus de cruce descẽdere noluit. Nã quiideo ve
nit, vt p nobis crucifigeret, ideo se de cruce saluare neglexit, quia
cũ cæteris pcõrib⁹ etiã crucifixores mo
riẽdo curauit saluare. p ¶ Illu. Nota
ꝙ ludęi vocabulũ Christi & filij dei aus
toritate scripturæ sibi traditum inidit.
Milites verò scripturarũ insci, nõ Chri
sto dei electo, sed regi ludęorũ insultãt,
q ¶ Et ace. off. A cetũ erãt ludęi, à vi
no patriarcharũ degenerãtes. Hoc ace
to milites potãt dñm: quẽ illorũ sugge
stioni morti tradũt. r ¶ Erat au. &c.
Hæ tres linguæ præ cæteris eminebant.
Hebręa, ꝓpter ludęos in lege plorãtes.
Gręca, ꝓpter Gẽtiliũ sapiẽtiã. Latina, p
pter Romanos imperantes. Ergo velint
nolint ludęi, oẽ regnũ mũdi, ois mũdus † filios
na sapiẽtia, oĩa diuina legis sacra testant, Hoc
ꝙ Iesus est impator credẽtiũ & cõfitẽtiũ, Aposto

☞ Hic est tex

Nicolaus de Lyra.

✠ a ¶ Seque. au. il. mul. tur. quia ali
qui sequebant eũ ad ipsum crucifigẽdũ,
aliq; ad deridẽdũ eũ, & aliqui ad videndũ
spectaculũ: & aliq; ad plangẽdũ, spaliter
mulieres deuotę, qb⁹ dixit: b ¶ Filiæ
Ieruſa. &c. qa nõ solũ aliquæ de Gale
læa sequutæ fuerãt ipm, sed etiã aliquæ
de Ieruslẽ sibi adhæserãt ꝓ deuotionẽ.
c ¶ Nolite flere &c. nõ phibet cõpat
sionẽ, sed prædicit altã luctus causam in
obsidiõe Ierlm futura p Titũ & Vespa
sianũ. ideo subdit. d ¶ Quoniã ecce
di. ue. s. xlij. anno post passionẽ Christi, † Spiri
in quo fuit dicta obsidio. e ¶ Beatæ
steriles. qa agiliores erũt ad fugiendũ q̃
grauidæ. f ¶ Et uen. qui nõ genue. H
qa mulieres habẽtes pueros in obsidiõe
fuerũt anxiatæ nõ solũ ꝓ se, sed etiã pro
pueris suis, & aliquæ præ famis anxieta
te, ꝓprios pueros comederũt, secũdũ q
dicit Iosephus libro de Iudaico bello.
g ¶ Tunc inci. di. monti. & equia
liq; præ horrore miseriæ quæ tunc fut
in populo ludęorũ, dicebãt: vtinã mon
tes caderẽt sup nos. h ¶ Quia si in ui
ri. lig. hec fa. Christ⁹ hic dr lignũ viride
faciẽs fructũ, & p cõsequẽs indignũ absciss̃iõe ꝓ mortẽ, ppli aũt iu
daic⁹ hic dicit lignũ aridũ infructiferũ, & p cõsequẽs dignũ absci
ssiõe ꝓ mortẽ & cõbustionẽ gehẽnæ, quæ est pœna extrema & ma
xima. m ¶ Pater di. il. nõ enim sc. quid fa. Erãt enim ibi alii Christ⁹
qui simplices & illiterati à sacerdotib⁹ ludæorũ decepti, qui per quẽ
sequebant Christũ zelo legis: & p istis orauit Christus. Alij aũt uere
erãt literati, qui ipsum esse Christũ, pbabiliter nouerãt: seu agno
scere debuerãt: sed ex odio & inuidia fuerũt excæcati: & ipsum ꝓ
secuti sunt vsq; ad mortẽ: & pro illis nõ orauit. n ¶ Erat autẽ
& su. &c. qa istę erãt tres liguæ pricipales, vt oẽs possent legere.

✠ Nec tu tim

✱ b ¶ Fi. Ieru. &c. scd'm sensum lrãlẽ flet⁹ ad quẽ induxit Chri Moralit
stus mulieres, fuit ꝓpter miseriã p Romanos sup ludæos vẽturã,
& illa miseria fuit figura miseriæ sup incredulos vẽturæ ꝓ spiri⁹
malignos: ꝓ cui⁹ euasiõe flendũ est & orãdũ ante terminũ huius
vitæ. i ¶ Duce. au. & alij duo &c. Hoc ad literã ꝓcurãti fuit
ꝓ principes ludæorũ, vt à vulgarib⁹ Christ⁹ ꝓticipasse videretꝛ in
crib⁹ eorũ. & sic ipsi viderentꝛ iustè mortẽ eius ꝓcurasse. Et sic fre
quenter faciũt maligni quærẽtes operire suã malicią per infamiã
iusti. k ¶ Et postq̃ ue. in lo. qui uo. Cal. &c. Exponat sicut
Mat. xxvij. & Mar. xv. l ¶ Iesus au. dice. &c. Bed. Nec putã
dum est eum hoc frustra orasse, sed in eis qui post eius passionem
crediderũt, quòd orabat impetrasse. Notandum sanè, quòd non
pro eis orat qui quem filiũ dei intellexerũt, crucifigere ꝙ confite
ri maluerunt; sed pro eis qui nescierũt quod fecerũt zelũ dei ha
bentes, sed nõ secũdũ sciẽtiã, vnde subdit: m ¶ Non enim sci
quid fa. Cætera exponant sicut Mat. xxvij. & Marc. xv. vsq; ibi

✱ Vnus autem

a ¶Hic est rex Iudæorũ. Titulus qui Christũ regẽ testat, nõ in A fra, sed supra crucẽ ponit: quia licet in cruce hoĩs infirmitate dolebat, sup crucẽ tamẽ regis maiestate fulgebat: & iõ imolato titulꝰ est suprapositus, vt cũctis legere. i. credere volẽtibus pateat, qa p crucẽ non pdidit, sed corroborauit imperiũ. b ¶Increpa. eũ. Ipsa increpatio futurũ crucis scãdalum etiam circa credẽtes reuelat, quorũ alij à dextris, alij à sinistris. c ¶Dñe memẽto mei. Magna gra in hoc latrone eminet. Nullũ mẽbrũ à supplicio liberũ hãbet, præter cor & linguã, totũ qd liberũ habet offert: Corde credit, ore cõfitetur. Fidẽ habuit q regnaturũ credidit, quẽ secũ moriẽtẽ vidit. Spẽ habuit, q aditũ postulauit. Charitatẽ firmiter tenuit, q latronẽ & de sua iniqtate arguit: & vitã quã cognouerat ei prædicauit. Magna virtꝰ, cõfitẽ quẽ videt humana infirmitate moriẽtẽ, quẽ negabãt apli, quẽ videbant miracula diuina virtute facientem. d ¶Amẽ dico ti. Pulcherrimũ affectandæ cõuersiõis exẽplũ, qp tam cito latroni venia relaxat, & vberior gratia q̃ precatio. Semp enim dñs plꝰ tribuit q̃ rogat. Illle rogabat: Memen. m. &c. Dñs ait: Hodie mecũ &c. Cito ignoscit dñs, qa ille cito cõuertit. e ¶Et te. Sol retraxit radios ne aut pendẽtẽ videret dominũ, aut ne ipꝰ blasphemãtes sua Luce fruerent. Et nota qp sexta hora. i. sole recessuro à cẽtro mũdi crucifigit, dilucu lod. oriẽte sole resurgit, qa mortuus est ppter pctã nra, & resur. pp. iu. n. Adam peccãte post meridiẽ. i. inclinata luce fidei vox dñi audit. eodẽ igit tpis articulo, quo tũc peccãdi Adę obdurat, nũc latroni pœnitẽti dñs paradisum reserat. f ¶Velũ tẽ. scissum. Hoc expirãte domino gestũ est, sed Lucas præoccupat, volẽs miraculũ solis cõiũgere miraculo vdi. Sundit aũt velũ, vt arca testamenti & oĩa sacra legis quæ tegebantur apparẽt, & ad gẽtes trãseãt. Ioseph ait: Virtutes angelicas præsides quõdã tẽpli tũc pariter cõdamasse: Fugiamꝰ ab his sedibus. g ¶Pater in ma. &c. Patrem inuocãs, se filiũ dei declarat. Spm cõmendans, nõ defectũ virtutis, sed cõfidentiã eiusdẽ cum patre ptãis insinuat. Amat eĩ dare gloriã patri, in quo nos informat, vt gloriã demus creatori. Cõmendat autẽ, iuxta qd alibi legit: Lætatũ est cor meũ, & exultauit lingua mea, insup & ca. m. re, in spe. Qm̃ non derelinques animã meã in inferno, nec dabis sanctũ tuũ videre corruptionẽ. h ¶Videns aũt cen. Vidẽs, qp ita haberet potestatẽ mittendi spiritũ, qd nõ habet nisi cõditor animarũ: ipse q crucifixerat in ipso passiõis scãdalo, cõfitet dei filiũ, quẽ Iudæi post tot miracula credere renuerũt. Vnde p cẽturionẽ fides ecclesię designatur, quæ vdo mysteriorũ cælestium per mortẽ domini reserato, mox iustũ & dei filiũ tacẽte synagoga cõfirmat. i ¶Percu. pe. Quod pcutiũt pectora in signũ pnię & luctꝰ dupliciter põt intelligi. Siue eĩ cuius vitã dilexerat, iniustẽ occisum dolebãt: Siue cuius mortẽ se imprassẽ meminerãt, hũc in morte amplꝰ glorificatũ tremebãt. Sed quæcũq causa pctꝰ tundere coegerit, videamꝰ distãtiã gentis & gentis. Gentiles, moriẽte dño deũ timẽtes, apertæ cõfessiõis voce glorificant. Iudæi percutiẽtes solũ pectora, lilẽtes domũ redeunt. k ¶Nomine Ioseph. Ioseph per nobilitatem potentiæ secularis corpus accipere, per iusticiam meritorum dignus est sepelire.

☞ Hic accef.

Nicolaus de Lyra.

b ¶Neq; tu times deũ qui in eadẽ damna. es. q. d. licet homines nõ timueris, tamen deberes deum timere, maximè in articulo mortis, in quo tu es. ideo subdit: c ¶Qui in ea. dãna. es. f. mortis. d ¶Domine, memẽto mei. Magna fides hui⁹ latronis, qui nec ꝓpter acerbitatẽ pœnæ quã sustinebat, nec ꝓpter infirmitatẽ carnis quã in Christo videbat, confessionẽ veræ fidei omisit. e ¶Cum ueneris in regnũ tu. Manifestè paret, qp nõ loquebat de regno rpali, sed æterno. iõ subdit: f ¶Ho. me. eris in pa. Non accipit hic paradisus ꝓ horto voluptatis, nec ꝓ cœlo empyreo, sed ꝓ fruitiõe beata quã habuerũt sancti patres i morte Christi, q erãt in limbo detẽti statim cũ eis anima descẽdit ad eos. & eadẽ die illuc descẽdit aia illius latronis, facta ꝑticeps beate fruitionis. h ¶In ma. tuas &c. ostendẽs qp in articulo mortis maximè debemꝰ recurrere ad deũ. i ¶Vid. au. cen. q erat cõstitutus ad custodiẽdũ Christum in cruce quousq; expirasset. k ¶Quòd fa. fue. s. miracula in Christi passiõe facta, vtpote terræmotus. Petrarum scissio, obscuritas solis supnaturalis. Et qp cũ clamore magno expirasset quòd non poterat fieri virtute naturæ. l ¶Glorifi. deũ: fidei cõfessiõe, dicẽs: m ¶Verè hic ho. iust. erat. Matt. xxvij. s. dicit: Verè filius dei erat iste. Dicẽdũ qp vtrũq; dixit cẽturio. sed Matthæꝰ expressit vnũ, Lucas aliud, de altero tacẽte. do. n ¶Percu. pect. sua. pœnitẽtes & dolẽtes de Christi persecutiõe. & isti fuerunt q à peritis decepti fuerãt, vt prædictum est. o ¶Sta. aũ. om. no. eius à lon. Contrariũ videt Iohã. xix. c. vbi dicitur. Stabãt iuxta crucẽ Iesu mater eius & soror matris eius &c. Respõdet Aug. qp non erãt immediate iuxta illũ, ꝓpter turbam cõprimentẽ, nec ita longè quin possent eũ videre: ideo possunt fuisse dicì longè & prope diuersis respectibus. p ¶Et ecce uir. Hic describit deuota Christi tumulatio, quæ fuit solennis & preciosa, licet mors fuerit ignominiosa, prout de vtroq; fuerat ꝓphetizatũ per Isa. sicut plenius fuit declaratũ Mat. xxvij. q ¶Decurio. i. exitiẽs de curia. s. prẽsidis vel imperatoris. r ¶Hic nõ consenserat cõsilio & actibus eorum. s. aliorũ Iudæorũ Christũ perſequentiũ. s ¶Ab Arimathia. Ista est ciuitas quæ vocata est Ramatha, de q̃ fuit Helchana pater Samuelis vt hr. j. Reg. j. a. c. ☞ Qui expe-

✻ a ¶Vnus au. de his qui pen. &c. Moraliter. per istos duos significant illi qui ꝓ peccatis suis expiandis cũ Christo crucifigũtur, per professionẽ in religiõe factam. Sed alij reuertũtur actu etsi nõ habitu, ad vitã secularẽ, de quibus dicit ad Ro. vj. d. Nomẽ dei per vos blasphemat inter gentes. quia scandalizãt seculares. Et isti significãtur per latronẽ blasphemãtem, alij verò ꝓfessi, crucem pœnitẽtiæ per patiẽtiam deuotè sustinent. & isti significãtur per latronẽ Christũ confitentem, & eius gratiã postulantẽ. propter qd sibi dicit: f ¶Hodie me. eris in pa. quia tales iam cũ Christo sunt p gratiã, & erunt p gloriã in futuro. g ¶Erat au. ferè ho. sex. Exponat sicut Mat. xxvij. & Marci. xv. h ¶Pater, in ma. tu. com. spiri. meum. In hoc docuit nos semper deo cõmendare spiritus nostros, quorum corpora quotidie rendũt ad mortẽ, & horã penitus ignoramus. i ¶Videns au. cen. quòd fa. fue. &c. Per hoc aũt, qp iste Gentilis cõfessus fuit Christũ tam clarè, significata fuit gloriosa cõfessio Gentiliũ in eorum conuersione, & duricia Iudæorum in infidelitate. Ambro. O duriora saxis pectora Iudæorum, iudex arguit, credit minister, proditor scelus suum morte condemnat, elementa fugiunt, terra concutitur, monumẽta reserant: Iudæorum tamen auaricia immobilis atq; duricia manent orbe concusso. p ¶Ecce uir. exponatur. vt. s. Matth. xxvij. & Marc. xv.

✻ Et dies

---

a Hebraicis & Latinis: Hic est rex Iudæorum. Vnus autem de his qui pendebant latronibus blasphemabat eum, dicens: Si tu es Christus, saluum fac teipsum & nos. Respon

¶ Forte & ille conuiciatus prius est, sed repente conuersus. Nec mirum si conuerso cito ignoscit, qui etiam insultantibus veniam dabat.

dens autem alter, increpabat eum, dicens: † Neque tu times deum, b

a ¶ Saltem hic deberes quærere liberationem.

qui in eadem damnatione es. Et nos c quidem iuste, nam digna factis recipimus: hic uerò nihil † mali gesit. Et dicebat ad Iesum: Domine, memen d to mei cùm ueneris in regnum tuum. Et dixit illi Iesus: † Amen di e

a ¶ Vita est esse cum Christo, quia vbi Caritas, ibi regnum.

co tibi: hodie mecum eris in paradi f

a ¶ Quando crucifixus est.

so. † Erat autem ferè hora sexta, & g

a ¶ Tenebræ effusæ sunt oculis perfidorum, vt fidei lumen resurgeret.

tenebræ factæ sunt † in uniuersam terram usque in horam nonam. † Et f obscuratus est sol, & uelum templi scissum est mediũ. Et clamans uoce g mag na Iesus, ait: † Pater, in manus h tuas commẽdo spiritum meum. Et hæc dicens expirauit. Videns au i tem centurio quod factum fuerat, k glorificauit deum, dicens: † Verè hic l homo iustus erat. Et omnis turba m eorum qui simul † aderant ad spectaculum istud, & uidebant quæ fie i bant, percutientes pectora sua reuer n tebantur. Stabant autem omnes no o

¶ Elongasti a me amicum, & proxi & n. m. a mi.

ti eius à longè, & mulieres quæ se quutæ erant eum à Galilęa hęc uidẽ k tes. † Et ecce uir nomine Ioseph, qui p

a ¶ Decurio est qui de ordine curiæ est, & officium curiæ administrat. b ¶ Quia & ipse discipulus Iesu, sed occultus, vitans prius inimicicias Iudæorum: sed in hoc extremo officio minus curat de illis.

erat † decurio, & uir bonꝰ & iustꝰ (hic non cõsenserat cõsilio & actibus eo

¶ Ipsa est Ramatha Helcanæ, & Samuelis ciuitas in regione Thamnitica iuxta decapolim.

rum) ab Arimathia ciuitate Iudeæ, q

Glos. ordi. Lucæ Cap. XXIIII. De Lyra

E a ¶Hic accessit &c. Nō aplī, sed Ioseph iustus & cōsūs, & Nicodemus, in quo nō erat dolus, sepeliūt. Talis est etiam sepultura Christi, quæ fraudē iniquitatēq; nō habet. In quo obstruit tergiuersatio ludæorū. Nā si apostoli sepelissent, dicerēt non sepultū quē dixerūt raptū. b ¶Syndone. Ex simplici sepultura domini ambitio diuitū condēnat, qui nec mortui carere possunt diuitijs. Mysticè. ¶Mysticè. In syndone mūda Iesum inuoluit, q pura mēte eū suscipit. Hinc etiā mos ecclesiæ habet, vt sacrificiū altaris nō serico, nō pāno cincto, sed puro lineo celebrat. c ¶Et po. eū. Bū ergo Christ⁹ in monumēto iusti cōdit, vt habeat filⁱ hoīs vbi reclinet caput, & iusticiæ habitatiōe quiescat. Bū nouo, vt in nouitate vitæ qui Christū suscipit ambulet. nō sepelit Christū, nisi q credit ī Christū. d ¶In monu. exci. sol⁹ dūs tumulo includit, vt sepultura illⁱ & resurrectio à nostræ fragilitate naturę dissimilis mōstret. Sepulⁿ est, sed q̄diu voluit, resurrexit, sed qñ voluit. e ¶In quo nōdum. Si in monumēto vbi alⁱ posit⁹ fuisset, ponerētur, alⁱ resurrexisse fingeret. In Petra exciso, ne si ex multis lapidib⁹ ædificatū esset, fossis tumuli fundamētis, furto ablatus diceret. Geñ. 2. d. & 2. a. f ¶Et dies erat pa. &c. Sexta die factus hō, sabbatho cruit de⁹. Sexta ergo crucifix⁹ præparatiōis ipl̄et arcanū. Sabbatho sepulchro quiescens, † Sabbathorum, ꝓfundo diluc. resurrectiōis expectat euentū. Sic nos in sexta mūdi ætate debemus pati ꝓ dño. In septima. i. qñ morimur, corp⁹ in tumulo, aīa cū dño post opa manet in gete, dōnec in octaua resurgant corpora. g ¶Mulie. Alīs notis Iesu post depositū corp⁹ recedētib⁹, solę mulieres quæ artius amabant, officiū funeris inspiciebant, vt cōgruo tempore munus deuotiōis suæ offerret, expectātes qd⁹ Iesus ꝓmiserat, & ideo primæ viderūt. h ¶Et reuertētes. Inspecta dñi sepultura reuertētes parant aromata & vn. qui lecta, audita, recordata, passione domini, ad opa virtutū quibus Christus delectet se conuertūt, & sabbatho silēt. Post sabbathū cū muneribus venturi ad dominū, cum finita presentis vitæ paraseue in beata quiete gaudētes expectant tempus resurrectiōis, quo Christo occurrāt cum redolētibus actionū aromatibus. i ¶Et sabbatho &c. Mandatū erat, vt sabbathi silentiū à vespera vsq; ad vesperam seruaretur. Ideo mulieres sepulto domino, q̄diu licebat operari, in vnguentis præparandis occupantur, paraseue vsq; ad solis occasum, & transacto sabbatho occidēte sole, vt mane venientes vngerent eum, quia vespere sabbathi præoccupante iam noctis articulo, monumentum adire non poterant.

GLOS. ORDI. Cap. XXIIII.

VNa aūt sab. &c. Vna sabbathi idē est qd⁹ prima sabbathi. i. vna dies à die sabbathi vel sabbathorū, quæ nunc dñica dicit. Quōd valde mane mulieres ad monumentū venerūt, magnus seruor charitatis quærēdi & inueniēdi dñm ostendit. Mysticè. ¶Mysticè. Exemplū datur, vt illuminata fide, decussisq; vitiorū tenebris, ad sacrū corpus dñi accedamus. Nam sepulchrū figura est altaris, in quo celebrat mysterium corporis & sanguinis domini. Aromata quæ deferūt odorē virtutū, & suauitatē orationū, cū quibus altari ꝓpinquare debem⁹, significat. l ¶Lapidē reuolutū. Reuolutio lapidis significat relationē sacramētorū Christi, quæ velo literæ tegebant. Exo. 34. d. Lex in lapide scripta est, cui⁹ ablato tegmine domini corpus mortuū nō inuenit, sed viuum euangelizat: quia etsi cognouimus Christum secundū carnē, 2. Cor. 5. c. sed iam nō nouimus. Potuit aūt clauso exire ☞ sepulchro

Nicolaus de Lyra.

✠ a ¶Qui expectabat & ipe regnū dei. nō tēporale & terrenum, sed cœleste & æternū. b ¶Hic accessit ad Pilatū. erat enim de curia, & ꝓpter hoc habebat maiorē accessum. c ¶Et depositū inuol. syn. i. pāno lineo. Et ex hoc ordinatū est, q̄ corpus Christi nō cōsecratur nisi super pannū lineū. d ¶Et posuit eū in monu. excisō. i. in vno lapide cōcauato sed m quantitatē hoīs. ne si ex pluribus lapidibus esset factum, posset dici à Iudæis quōd suffossum fuisset sepulchrum, & corpus inde sublatum.

¶In

e ¶In quo nō. quisq; posi. fue. ne posset dici q̄ ille q̄ pri⁹ ibi cū fuisset sepult⁹, resurrexisset, & nō Christ⁹. f ¶Et dies erat parasce. i. feria sexta, quæ dicit paraseues. i. præpati o: qa tūc præparabant & coquebant illa quę debebāt comedi in sabbato, secūdū q̄ præcipit Exo. xvj. c. g ¶Et sabba. illucesce. qa solēnitas sabbati incepit à vespere præcedentis diei. h ¶Subsecutæ autē mu. quæ erant Christo deuotę: vt viderēt monumētū, & qualr redire possent ad vngēdū corpus Christi ibi positū. i ¶Et reuer. s. à monumēto. k ¶Parauer. aroma. Hoc fecerunt feria sexta, anteqū intraret solēnitas sabbati, q̄diu erat eis licitū alīq̄d emere & parare. l ¶Et sab. quidē sil. i. ab opib⁹ quevērūt. m ¶Secūdū manda. s. legis, quōd habet Exo. xx. b. * f ¶Et dies erat pa. Be. Quōd aut⁹ Matthæus dñs sexta die crucifix⁹, septima in sepulchro quieuit, significat q̄ in sexta mūdi ætate nos ꝓ dño pati. i. velut mūdo crucifigi necesse est: in septimo verō. i. post mortē corpa q̄dē in tumulis, animę ꝓ dño requiescūt. Vsq; nūc etiā mulieres † sanctæ. i. animæ humiles dilectiōe seruē tes, passiōi Christi diligēter obsequunt.

NICO. DE LYRA. Cap. XXIIII.

† Quinta.

VNa autem sabba. Postq; Euāgelista descripsit ingressum Matthæi sum Christi in mundū ꝓ suā incarnationē, & eius ꝓgressū lohannis sum ꝓ suā prædicationē, & egressum de mūdo ꝓ suā passionē, hic vltimò describit eius regressum ad patrē ꝓ suā resurrectionē & ascēsionē. Et primò describit eius resurrectio, secūdò ei⁹ ascēsio, ibi: Dimitte. Primum in tres: Hquia primò describit Christi apparitio facta mulieribus, secundò discipulis itinerātibus. tertiò oībus simul existētib⁹ præter Thomam. Secūda ibi: Et ecce duo. tertia ibi: Dum aūt hæc loquerēt. Circa primū notāt tps apparitiōis, cū dicit: n ¶Vna aū. sab. prima die post sabbathum: Eo modo loquēdi quo dicit Gen. 1. a. Factū est vespere & mane dies vnus. i. primus. vnde ibi cōsequenter subdit, dies secūdus & tertius, & sic de alīs. o ¶Valde diluculo. Contrariū videt Mar. xvj. a. vbi dicit: Orto iam sole. Dicendum ꝙ duplex est ortus solis. vnus qñ apparet primò lux eius, s. diuplex. aurora. alius qñ apparet sol sup terrā. Marcus autē loquit de primò ortu, nō de secūdo. Vel pōt dici, ꝙ qñ mulieres recesserūt de domo, erat valde diluculo, vt dicit hic Lucas. sed quādo venerāt ad sepulchrū incipiebat apparere sol super terrā, sicut dicit Marcus, quia locus sepulchri erat extra ciuitatem Ierusalem, vt habetur Iohā. xix. g. ꝓ ¶Et inuenerūt lapidē reuo. quia angelus remouerat lapidem de ostio monumēti, vt habetur Mat. xxviij. ✠ Et ingressę

Moraliter. n ¶Vna autē sabbathi &c. Beda. Moralia Iuerat intellectum verò mysticū per hoc ꝙ mulieres valde diluculo veniūt ad monumentū, datur nobis exemplū, discussis vitiorū tenebris ad domini corpus accedere. nā & sepulchrū illud figurā dñici habebat altaris, in quo corporis mysteria nō in serico, nō in pāno tincto, sed instar syndonis, qua eū Ioseph inuoluit, in linteo puro debēt cōsecrari: vt sicut ipse verā terrenæ naturæ substātiam mortis ꝓ nobis obtulit, ita & nos in cōmemoratiōe ipsius puri de terræ germine cādidūq;, & multimodo quasi mortificatiōis genere castigatū linū apponamus. Aromata aūt quæ mulieres deferunt significāt odorē virtutū, & orationū suauitatē, qb⁹ altari appropinquare debem⁹. Reuolutio aūt lapidis, in hoc quod reseratiōē sacramētorū quæ tegebat velamine lr̄æ legis, quæ in lapide scripta fuit, cui⁹ ablato tegmine corpus dñi mortuū nō inuenit, sed viuū Euāgelizat. quia etsi cognouimus secūdū carnē Christū, sed nunc nūc nō nouim⁹. Quō aūt posito in sepulchro corpore dñi an resurrectionē astitisse legunt, ita & tpe cōsecratiōis mysterij corpis Christi adesse astitisse legunt, ita & tpe cōsecratiōis mysterij corpis Christi adesse re sunt credēdi. Nos ergo exēplo deuotarū mulierū quones mysteriis cælestib⁹ appropinquamus, ꝓpter Euāgelicā præscriptam seu, ꝓpter reuerentiā sacræ oblationis cum omni humilitate vel tum declinemus in terram, nos esse terram & cinerem recolētes.

* Et ecce

☞ sepulchro. qui clauso exiuit vtero. a ¶Mente cõ. Mẽte cõsterna nant: quia & lapidẽ immẽsę magnitudinis reuolutũ stupebãt, & corpꝰ tã venerabile non inuentũ dolebãt. Sicut tẽtato in solitudine dño, expleta victoria angeli mĩstrabãt ei, ita modo post deuictam mortẽ venerũt angeli, q nõ solũ verbo, sed etiã fulgẽti habitu gloriã annũciãt triumphãtis. Et sicut corgi in sepulchro astiterũt, sic etiã corpori cõsecrato i altari quotidie assistũt.

Mat. 4. b. † Perplexę b ¶Declina. uul. Nota q̃ nec sanctę mulieres in terrã cecidisse, nec aliqs sanctorũ in resurrectiõe dñi ꝓstratus in terrã adorare legit. vñ mos cœpit in ecclesia paschali tpe nõ flecti genua in oratione, sed vultu in terram declinato orare.

†Fulgurã- ¶Excẽplo mulierũ, cũ appropinquam⁹ mysterijs cælestib⁹, cũ gaudia supnorũ ciuiũ cõtẽplamur, ad cõspectũ angelorũ debemus vultũ in terrã humiliter declinare, nos terrã & puluerẽ esse recolẽtes.

c ¶Recorda. Die tertia sicut ex hoc loco habem⁹, inter discipulos etiã fœminis quæ eũ sequebant, dñs resurrecturũ se prædixit. Parasceue hora nona expirauit, mane prĩa sabbathi resurrexit. Meritò aũt vna die & duab⁹ noctib⁹ in sepulchro iacuit, q̃ lucẽ suæ simplæ mortis (quæ tãtũ in carne erat) tenebris duplæ nostræ mortis quæ in corpe erat & aĩa, apposuit, & vtrõq; nostrã curauit. Si em vtrãq; suscepisset, nos à neutra liberasset. d ¶Et recorda. Sicut mulieres in monumẽto dñi stãtes, recordant verbo rũ quę de sua dispẽsatiõe prefat⁹ erat, sic nos inter dñicæ passionis mysteria celebranda, nõ solũ passionis, sed & resurrectiõis debem⁹ recordari. e ¶Nuncia. Sicut in pricipio mulier autor culpę viro fuit, vir executor fuit erroris, ita nũc quę mortẽ prior gustauerat, resurrectionẽ vidit, & ne pperui reatus opprobriũ apud viros sustineret: quę culpam viro trãsfuderat, trãsfudit & gratiã. Et q̃ cõstantiã prędicãdi nõ habet inferior sex⁹, ad exequẽdũ infirmior, mãdat viris officium Euãgelizandi. f ¶Et nõ credi. Quòd discipuli tardè credũt, nõ tã illorũ infirmitas q̃ nra futura firmitas fuit. nã illis dubitãtib⁹ resurrectio multis argumẽtis mõstrat, quæ dũ legẽtes agnoscimus, q̃d aliud q̃ de eorũ dubitatione solidamur? g ¶Petrus autẽ sur. &c. Iohãnes cõmemorat, q̃ & ipe & Petrus simul cucurrerũt, & q̃ Petro int⁹ intrãte in monumẽtũ, & vidẽte lintheamina tã & sudariũ, ipse Iohãnes inclinãs se vidit lintheamina, nec introiuit. Sed intelligẽdũ est Petrũ primò ꝓcũbẽtẽ vidisse q̃d Lucas cõmemorat, Iohannes tacet. post verò ingressum, vt diligẽt⁹ interiora dinosceret ingressum, tũ anteq̃ Iohãnes itraret. h ¶Stadio. sexagin. Stadiũ est octaua pars miliarij, & iõ sexagĩta stadijs. vij. milia passuũ & quadringẽtos significat. Quòd spaciũ eis cõgruit q̃ de morte & sepultura dñi certũ gradiebãtur, de resurrectiõe dubij: Nã resurrectionẽ quę post septimũ sabbathi facta est, octauo numero cõtinere nullus ambigit. Discipuli ergo q̃ de deo loquẽtes incedũt, sextũ miliariũ cœpti itineris cõpleuerũt, quia illũ sine querela viuẽte vsq; ad mortẽ, quã sexta sabbathi subijt, pueniss̃e dolebãt. Cõpleuerãt & septimã, q̃ hũc in sepulchro q̃uisse non dubitabãt. Sed de octauo dimidiũ tãtũ peregerũt, q̃ gloriã iã celebratæ resurrectiõis ꝓfectè nõ credebãt. i ¶Noie Em. Emaus ipsa est metropolis ciuitas insignis Palæstinæ, quę post expugnationẽ Iudææ sub Marco aurelio Antonio principe restaurata, cũ statu mutauit & nomẽ. k ¶Dum fabu. Loquẽtes de se dñs appropinquãs comitat, vt & fidẽ resurrectiõis eorũ mẽtibus incendat, & quòd se ꝓmiserat facturũ, implear. Vbi sunt duo vel tres cõgregati in noie meo, ibi sum in medio eorũ. l ¶Appropin. Apparuit quidẽ in specie propria, sed speciẽ quã recognoscerẽt, non ostẽdit, sicut & ipsi & intus amabat, & tñ dubitabãt: sic ipse foris & presens adest, & quis sit, nõ ostẽdit. De se ergo loquẽtibus C presentiã exhibet, sed de se dubitantibus speciẽ cognitiõis aufert.

Nicolaus de Lyra.

☞ Peregri

c✠ a ¶Et ingress. locũ monumẽti, quia custodes fugerant timore angeli apparẽtis, vel iacebãt sicut mortui. b ¶Et fa. est dum &c. eo q̃ nõ inuenissent corpus dñi in sepulchro. c ¶Ecce duo uiri. i. duo angeli apparentes in specie virorũ. d ¶Steterunt se. Ioh. xx. c. dicitur q̃ erãt sedẽtes, vnus ad caput, alius ad pedes, vbi positũ fuerat corpus Iesu. Dicẽdũ, q̃ qñ Maria vidit sola, erant sedẽtes, vt ibi dicit: sed qñ aũt appuerũt istis mulieribus plurib⁹, simul stabãt, vt hic dicit. Facile em̃ est angelis sic apparẽtib⁹ mutari de sessiõe in statione, & ecõuerso. e ¶Cũ time. au. ex visione insolita. f ¶Et declina. &c. ex verecũdia. g ¶Dixe. ad il. cõsolãdo eas & instruẽdo de Christi resurrectiõe, secũdũ q̃ Christ⁹ eis presentib⁹ prædixerat iõ subdit: Et recordatæ sunt verborum ei⁹. h ¶Nunciaue. hęc omnia illis un. q̃a duodecim⁹. s. Iudas se suspẽderat. sed adhuc videt, q̃ nõ essent vndecim apli, sed tãtũ decẽ, q̃a Thomas erat absens, vt videt Ioh. xx. Dicẽdũ, q̃ erat cũ aljs, q̃ iste mulieres nunciauerũt, vt hic dicit: & similiter q̃ duo discipuli regressi de Emaus, narrabãt quæ viderãt, vt hr. j. eo. ca. sed tñ Thomas discredẽs discessit ab aljs ꝓ aliq̃d spaciũ. & tunc venit Iesus & stetit in medio discipulorũ di. Pax vobis, absente Thoma, vt dicit Ioh. xx. i ¶Et uisa &c. i. phãtastica & nõ vera. k ¶Petrus autẽ sur. & Iohãnes cucurrit cũ eo, vt habet Iohã. xx. vbi iste cursus pleni⁹ describit. l ¶Et pro cum. Iohãnis. xx. dicitur q̃ ipse intrauit monumẽtum, & vidit lintheamina &c. D Dicẽdum, q̃ veniẽs ad ostiũ monumẽti primò inclinauit se ad videndũ, vt hic dicitur, postea intrauit ad certi⁹ cognoscẽ spiciens. dũ veritatẽ. m ¶Et abijt se. mi. i. cogitans de Christi resurrectiõe. n ¶Et ecce duo &c. Hic cõsequẽter describit apparitio facta duob⁹ discipulis itinerãtibus. Et primò describit ista appitio, secũdò apparẽtis cognitio, ibi Et factũ est tertiò cognitiõis relatio, ibi: Et resurgẽtes. Circa primũ dicit: Et ecce duo. s. ex lxx. discipul. quorũ vnus vocabat cleophas, vt j. habet, alius dicit fuisse Lucas euãgelista. ꝓpꝑ q̃d & nomẽ suũ tacuit. o ¶Ibant ipsa die. s. die resurrectiõis. p ¶In ca. &c. sta. se. xvj. stadia faciũt vnã leucã. ex quo patet, q̃ non distabat à Ierusalẽ ꝓ quatuor leucas integrè, sed deficiũt quatuor stadia. r ¶Et fa. est &c. nõ dẽ hic fabulari à fabula: sed à forensibus, q̃a nõ loquebant de vanis, sed de opib⁹ Iesu & morte ei⁹. s. ¶Ocu. aũt &c. q̃a incredulitas eorũ & dubietas demerebat, q̃ Christus cognitionẽ sui corporis ab eis retardaret.

c✠ Qui sunt

✠ a ¶Et ecce &c. ꝓ quos significat bon⁹ actiu⁹ & cõtẽplatiu⁹. Moraliter

o ¶Ibat ipsa die. nã ipsa die resurrectiõis apta fuit via beatitudinis, quę ꝓ Emaus significat, eo q̃ mater dulcedinis interpretat: & ex tũc Christi discipuli ꝓ viã cõsequẽdę beatitudinis gradiunt. q ¶Et ipsi lo. &c. i. de Iesu cõuersatiõe & ei⁹ morte, ꝑ put patet ex litera sequẽti. s ¶Et ipse ie. &c. nam ipse dixit Mat. xviij. c. Vbi duo vel tres sunt cõgregati in noie meo, in medio eorũ sum. ꝓpter q̃d istorũ excẽplo cũ ꝓ viã incedim⁹ cõbinati de salutiferis loqui debem⁹, vt Christũ nobiscũ pergentẽ habeam⁹, & nõ solũ pergentẽ, sed etiã nos docẽtem, sicut istis duobus discipulis cum quibus ibat, scripturas prophetarũ aperiebat. Sed quoniã audiRoma. 2. b tores legis nõ iustificant, sed factores: ideo eorũ oculi nõ fuerunt aperti audiẽdo scripturas, sed opa pietatis faciẽdo ipsum in specie peregrini trahẽdo ad hospitiũ, & apponẽdo cibũ: ideo sequit:

✠ Et aperti sunt

illos: Qui sunt hi sermones, quos [a] confertis ad inuicem ambulantes, & estis †tristes? Et respondens unus cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu so [b] lus †peregrinus es in Ierusalē, & nō cognouisti quæ facta sunt in illa his diebus? Quibus ipse dixit: Quæ? [c] Et dixerunt: De Iesu Nazareno qui [d] fuit uir propheta, potens in opere [e] & sermone coram deo & omni po[f] pulo. Et quomodo tradiderūt eum summi sacerdotes, & principes nostri in damnationem mortis, & cru[g] cifixerunt eum: Nos autem sperabamus quia ipse esset †redempturus Is[h]

Promissam resurrectionem tacent, timentes eum cui loquebantur.

raël. †Et nūc super hæc omnia tertia [k] dies* est hodie, ꝙ hęc facta sunt. Sed [i] & mulieres quędam ex †nostris ter[d] ruerunt nos, quæ †ante lucem fue[e] runt ad monumētum, & non inuento corpore eius, uenerunt dicentes [k] se etiam uisionem angelorum uidis[e] se, qui dicunt eum uiuere. Et abierūt [l] quidam ex † nostris ad monumentum, & ita †inuenerunt sicut mulieres dixerunt: ipsum uerò nō † inue[f] nerunt. Et ipse dixit ad eos: O †stul[m] ti & tardi corde ad credendum in o[n] mnibus quę loquuti sunt prophetę. [o] Nonne hæc oportuit pati Christū, [p] & ita intrare in gloriam suam? Et in[q] cipiens à Moyse & omnibus pro[r] phetis, interpretabatur illis in omnibus scripturis quæ de ipso erant. Et appropinquauerunt castello, quo[s] ibant, & ipse se finxit longius ire. Et [t] coēgerunt illum dicentes: Mane nobiscum domine, quoniam aduespe[u] rascit, & inclinata est iam dies. Et in[v] trauit cum illis. Et factum est, dum [x] recumberet cum eis, accepit panem [y] & benedixit ac fregit, & porrigebat [z] illis. Et aperti sunt oculi eorū, & co[a] gnouerūt eū, & ipse †euanuit ex ocu

Iam certi de resurrectione.

lis eorum. Et dixerunt ad inuicem:

[a] a ¶ Peregrinus es. Peregrinum putāt, quē non agnoscunt. Et E verē peregrinus erat eis, à quorum fragilitate per gloriam resurrectionis iam longè stabat, à quorū fide resurrectionis nescia extraneus manebat. b ¶ Vir propheta. Prophetam & magnū fatentur, filiū dei tacent, vel qa nōdū perfectè credūt, vel si credūt peregrini his diebus venerūt in Ierusalem, mirum est quòd tu so[c] lus inter alios peregrinos ignores ea quæ sunt nota alijs omnibus, c ¶ Quibus ipse dixit: Quæ? non quærit ex ignorātia: sicut prius dictum est. d ¶ De Iesu Nazareno, qui fuit uir propheta potens in opere. s. miraculorum. e ¶ Et sermone: prædicatiōis & doctrinę. f ¶ Et quomodo tradiderūt eum &c. qa procuerunt eius captionē, & persuaserūt populis vt corā Pilato peterēt eius crucifixionem & Barrabe dimissionē, vt habetur Matth. xxvij. c. g ¶ Nos autē sperabamus &c. q. d. iam euanescit spes nostra. Cuius subditur causa: h ¶ Et nunc super hec oia tertia dies est hodie, qua prędixit se resurgere, & tamē adhuc non apparuit discipulis, licet tertia dies sit ꝑpe finē, sicut dicit infra: Aduesperascit & inclinata est iam dies. i ¶ Sed & mulie. quædā ex nostris terruerunt nos. non de resurrectiōe Christi quam nunciabāt, sed de ablatiōe corporis eius quā discipuli timebāt. k ¶ Dicentes etiā &c. qui di. e. ui. sed discipuli non credebāt plenè, timētes ne tāq; mulieres de facili fuissent delusæ. l ¶ Et abierquidā &c. s. Petrus & Iohānes, vt. 8. di. †Quidā ctum est, & ita inuenerūt sicut mulieres dixerunt, non ꝙtū ad visionē angelorū seu auditionē verborū ab ipsis. Sed qa inuenerūt sepulchrū vacuū corpore, & sola lintheamina remāsisse ideo subdit: †Nota Ipsum uerò nō inuenerūt. m ¶ Et stupentes ipse dixit ad eos: ex respōsiōe eorum patet arguēs eos. n ¶ O stulti: ꝑpter credē†Dilectatem intellectus. o ¶ Et tardi corde: ꝑpter tarditatē affectus. p ¶ Ad credēdū in omnibus &c. de Christi morte & resurrectione: quas scripturas debebāt intelligere, maximè qa fuerant cū Christo: qui discipulis de talibus loquebaī. q ¶ Nonne hæc oportuit pati Christū &c. Tum propter patris prædē†Actus ordinationē. Tum etiā propter Christi H exaltationē. Tum ꝑpter humanā redemptionem. Tum ꝑpter scripturarū impletionē: ideo subdit: r ¶ Et incipiens à Moyse & omni. prophe. &c. Nō ꝙ oēs scripturas quæ de Christo sunt, explicaret: quia in tam breui tēpore nō fierent: sed explicauit tantū quantū sufficiebat ad ꝑpositū ostendēdū. Et ideo lyoibus nō facit distributionē ꝑ singulos generū: sed ꝑ generib⁹ singulorū, sicut dicit: Omne animal fuit in arca Noe: qa de qualibet specie animalū fuerunt ibi aliqua indiuidua. Et sic Christ⁹ in ꝑposito de lege & ꝑphetis & agiographis induxit aliqua testimonia. s ¶ Et ipse finxit se lōgi⁹ ire. Nō fuit ibi aliqua falsitas: quia fuit talis fictio ad designandum veritatē. s. distātiā eius à cordibus eorū ꝓpter fidei defectū. Tales cū apparitiōes vt cōiter fiunt secundū dispositionem interiorē illorū quibus fiunt. t ¶ Et coegerūt illum. i. obnixe rogauerūt desiderātes adhuc audire illum. v ¶ Et intrauit cū illis. qa per dictū desiderū disponebantur ad fidei cōplemētū. x ¶ Et fa. est. Hic cōsequitur declaratio. y ¶ Accepit panē & be. ac fregit & por. il. sicut cōsueuerat facere ante passionē. Sic enim frāgebat panē ac si scinderet cū cultello. z ¶ Et aperti sunt ocu. eo. quia volūtarie se eis ostēdit in effigie qua erat cognoscibilis ab eis. & cū hoc cognouerūt cū ꝑ modū fractiōis panis. a ¶ Et ipse eua. ex ocu. eo. ostendēs discipulis ꝙ habebat corpus gloriosum, qđ subito pōt disparere per dotem agilitatis.

[b] b ¶ Vnus panis, vnū corp⁹ multi sum⁹. Cū ergo panē benedictū porrigit, aperiunt oculi vt eū cognoscāt. & remouet impedimētum ꝙ à sacrāmento panis, dicēs: 1. Cor. 10.

[c] c ¶ Qui sunt hi sermones. non quærit ex ignorantia, sed vt ex corū responsiōe incredulitas eorū conueniētius arguatur. b ¶ Tu solus peregrinus es in Ierusalē &c. Ly solus, nō facit exclusionē aliorū peregrinorū, cum multi valde peregrini, & de diuersis partibus venissent in Ierusalē ad diem festū paschę, vt habet Iohannis. xij. b. sed notat exclusionem cognitionis ab isto sic apparēte: scilicet noticia mortis Iesu, vt sit sensus: Cum multi peregrini his

[d] ✠ a ¶ Aperti sunt oculi. Subtrahitur carnalib⁹ oculis spēs infirmitatis, vt mentibus incipiat apparere gloria resurrectiōis. vnde subdit: k ¶ Et dixerunt ad inuicē: Nōne cor nostrum ardens erat in nobis &c. ¶ Mysticè. Ideo in Christo illis ostensa est alia effigies, ne eū nisi in fractiōe panis cognoscerent, vt omnes intelligāt se Christum nō agnoscere, nisi fiāt participes corporis eius. i. ecclesiæ, cuius vnitatē cōmendat apostolus in sacrāmēto panis, dicēs: Mysticè. †disparuit

[e] ✠ b ¶ Vnus panis, vnū corp⁹ multi sum⁹. Cū ergo panē benedictū porrigit, aperiunt oculi vt eū cognoscāt. & remouet impedimētum ꝙ à sacrāmento panis, dicēs: agnoscerē Iesus. Et hoc impedimētum permittit inesse dñs, donec ad sacrāmētū panis veniatur. Sed participata vnitate corporis, auferēt impedimētū inimici, vt

Nicolaus de Lyra.

scribit Christi apparētis cognitio, cū dicit: y ¶ Accepit panē & be. ac fregit & por. il. sicut cōsueuerat facere ante passionē. Sic enim frāgebat panē ac si scinderet cū cultello. z ¶ Et aperti sunt ocu. eo. quia volūtarie se eis ostēdit in effigie qua erat cognoscibilis ab eis. & cū hoc cognouerūt cū ꝑ modū fractiōis panis. a ¶ Et ipse eua. ex ocu. eo. ostendēs discipulis ꝙ habebat corpus gloriosum, qđ subito pōt disparere per dotem agilitatis.

☞ possit Christus

✠ z ¶ Et ape. sunt o. eo. s. cordis & corpis ad cognoscēdū ipsum. Et surgentes

✠ Et surgentes

a posſit Christus agnosci. a ¶Ardens erat, Exaudito sermone, cor prius torpore incredulitatis & timoris frigidum igne sanctiſpiritus est accensum: vt iã superno desiderio ardeat: & ad credẽdam ueritatem se extendat. Quot præceptis instruit homo: quasi tot facib⁹ inflãmat. b ¶Surrexit do. ue. Iã fama erat q⁹ resurrexerat Iesus ab illis mulieribus facta: & à Simone Petro cui apparuerat: hæc loquẽtes inuenerãt isti duo: sed & ipsi pri⁹ audierãt q⁹ resurrexerat: sed timuerunt dicere in via: qñ tãtũmõ angelos dixerunt visos mulieribus. Ignorãtes enim eũ cum quo loquebanť: poterãt timere ne incidẽrẽt in manus Iudæorũ: si qd pasſim dicerent de Christi resurrectione. c ¶Ste. Ie. i me. Hæc ostensio est illa, de qua Iohãnes ait: Cũ sero essẽt die illa vna sab. &c. venit Iesus & stetit ī medio eorũ & dixit eis: Pax vobis: Qđ verò dicit Iohãnes Thomã nõ fuisse cũ illis: cũ Lucas dicat istos duos inuenisse vndecim cõgregatos: & eos qui cũ eis erãt: intelligendũ est q⁹ Thomas inde exisset aũq⁹ dñs⁹ eis hoc loquentibus appareret. d ¶Spiri. ui. Nouerãt discipuli fuisse verũ hoiem: sed posq⁹ mortu⁹ est: non credũt tertio die potuisse verã carnẽ de sepulchro resurgere. Putãt ergo se videre spũ quẽ emisit in passiõe. sed hũc errorẽ aulert dominꝰ: e ¶Quid tur. e. Credebãt apli: sed tñ turbant. Primo qa paucorũ opinionẽ sñia maioris partis excludit. Deniq⁹ qa Petr⁹ etsi crederet resurrectionẽ: turbari potuit q⁹ clausis ianuis dominꝰ cũ corpe suo se improuisus infuderit. f ¶Cogi. ascẽ. Falsæ: nõ desup descẽdentes: sed sicut mala herba in corde ascẽdẽtes. fidẽ quã in vobis plãtaui exigo: qđ ex vobis ortũ est condẽno. si nõ esset veritas resurrectionis: pditus est fructꝰ passionis. g ¶Pal. & ui. Multis documẽtis psuadet resurrectionẽ pbendo se: & oculis videndũ: & manibus cõtrectandũ. q dũ palpãdo ossa carnẽq⁹ mõstrat: statũ iuæ vel nostræ resurrectionis signat in qua corp⁹ nostrũ: & subule erit p effectũ spũalis potentię: & palpabile p veritatẽ naturæ. Post resurrectionẽ domin⁹ in corpe suo duo contraria ostẽdit: & palpabile eiusdẽ naturę vt informet ad fidẽ: & incorruptibile alteri⁹ glorię: vt inuitet ad pmiũ. h ¶Ostẽ. eis ma. Vt ostensa vulnerũ cicatrice in fidelitatis vuln⁹ sanaret. quas cicatrices Christ⁹ ica & tũc seruauit: & in iudicio seruaturus est. Prio ad fidẽ resurrectionis instruendũ propter q̃ dã. Deinde vt patri p nobis supplicans, quale genus mortis p homine pertulerit semp ostendat. Tertio: vt sua morte redẽptis q⁹ misericorditer sint adiuti: propositis eiusdẽ mortis in suo finuet iudicio. Sed postremo: vt in iudicio q⁹ iustẽ dãnentur iam pij denuncier: ostensa quã ab illis accepit cicatrice. Nõ ergo eximpotentia curandi cicatrices seruauit: sed ut perpetuũ victoriq⁹ suæ circũferat triumphũ. i ¶Habe. hic ali. Ad insinuandã veritatẽ resurrectionis: nõ solũ tangi, sed cõuesci voluit: non q⁹ vel ipse vel nos post resurrectionẽ cibo debeamus indigere: sed vt corp⁹, nõ spũtũ esse manifestaret. mãducauit potestate: nõ necessitate. Aliter absorbet aquã terra sitiẽs: aliter solis radi⁹ calẽs: Illa indigẽtia iste potẽtia. k ¶Pi. assi. Piscis assus, ipse mediator passus: in aqs humani generis capt⁹ laqueo mortis: assatus tẽpore passiõis. Ipse & fauus mellis nobis est in resurrectione. Fauus mellis in cera. i. diuinitas in humanitate. In hui⁹ mellis comestioe signat: quia illos in corpe suo ad ęternã qetẽ suscipit: q cũ tribulatiões p deo sentũt: ab amore interne dulcedinis nõ recedũt. Qui hîc assant illic vera dulcedine satiabunt. l ¶Et cũ mã. Oës ambages aufert: Visus est: tactus est: mãducauit: & ne in aliquo sensus humanos ludificasse videret: mittit manus ad scripturas: vt etsi magicis artibus videat potuisse qđ voluit: sicut dicunt pagani: saltem videat prophetare non potuisse anteq⁹ natus fuit. m ¶Tunc aperuit. Post ruit. Post visum, post contactum, post commemoratam legem C aperuit sensum: vt qđ videt & legũt, intelligant. deinde post sui

Nicolaus de Lyra

corporis con-

✠ a ¶Et sur. eadẽ ho. regressi Quamuis enim iã esset tarde vt patet ex pdictis: tamẽ ex fidei feruore, & remoto Iudæorũ timore statim regressi sunt in Ierusalẽ ad illos discipulos qui erãt inclusi, ppter metũ Iudęorum: vt habet Ioh. xx. c. ad nunciandum eis Christi resurrectionẽ. Ideo subditur. b ¶Et inuene. congregat. undecim. quia adhuc Thomas erat cũ alijs. c ¶Dicentes q⁹ surre. domi. ue. & apparuit Simo. Quando aũt ista apparitio fuerit non legit expresse: sed tũc credit fuisse facta quando Petrus cucurrerat ad monumẽtũ & viderat linthea-
mina posita: abijt mirans secũ qđ factũ fuerat: vt dictũ est. suprà. d ¶Et ipsi nar. apparitionẽ eis factam: put descripta est per ordinẽ. tamẽ nec istis nec alijs Thomas credidit: sed per aliqđ spacium ab alijs discessit. & tũc ipso absente facta est ista apparitio q̃ sequit: e ¶Dũ au. hæc lo. Hic describit tertia apparitio facta omnib⁹ prẽter Thomã, cum dicitur: f ¶Stetit Ie. in me. eo. Subito enim inter discipulos apparuit: quia ad eos ianuis clausis itrauit: vt habetur Io. xx. f. h ¶Ego sum. Nõ res phãtastica seu illusio diabolica. i ¶Cõtur. ue. Hic cõsequẽter describit resurrectionis pbatio p hoc q⁹ ostẽdit se verũ hoiem & verum deũ: & sc̃m humanitatẽ verè suscitatũ: vt patebit ꝓsequendo. k ¶Existi. se D spi. ui. Diuina enim ꝓuidentia permisſi sunt dubitare: ad maiorẽ certificationẽ fidei de dñica resurrectione. m ¶Vi. ma. me. & pe. Per cicatrices clauorum ibi remanẽtes ostendit quòd erat idem corpus numero. n ¶Pal. & ui. Per hoc enim ostendebat habere corpus verum & nõ phãtasticũ. o ¶Habe. hic ali. qđ mã. Per comestionẽ enim ostendit se habere corpus viuũ anima vegetatiua animatũ. p ¶Hæc sunt uer. Per hoc q⁹ loquebat sensibiliter & etiã rationabiliter: reducens ad memoriã quæ eis dixerat ante mortem suam ostendit se hîc corp⁹ animatũ anima sensitiua & intellectiua: & eadẽ qua pri⁹. q ¶Tũc ape. il. sen. Sicut per præcedentia ꝓbauit veritatẽ suę resurrectionis q̃tum ad humanitatẽ sic p hoc illã ꝓbauit q̃tum ad deitatẽ: qa illũinare mẽtes ignorantiũ intellectũ sacræ scripturæ & subito:

✠ est ipsi⁹

Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur[x] in uia, & aperiret nobis scripturas? Et surgentes eadem hora regressi sunt in Ieru salem. Et inuenerunt congregatos undecim, & eos qui cum ipsis erant, dicentes, quòd surrexit dominus ue-

¶Primo omnium virorum apparuit Petro, quod & si non dicit euangelista, quando, vel vbi factum, tamen quia factum sit, non tacet.

re, & apparuit Simoni. Et ipsi narrabant quæ gesta erãt in uia, & quomodo †cognouerunt eum in fractione panis. Dum autem hæc loquuntur, stetit* Iesus in medio eorum, & dixit eis: Pax uobis. Ego sum, nolite timere. †Conturbati uerò & conteriti, existimabant se spiritum uidere. Et dixit eis: Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda uestra? Videte manus meas & pedes[x] quia ego ipse sum. Palpate & uidete, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me uidetis habere. Et cùm hoc dixisset, ostendit eis manus & pedes. Adhuc autem illis nõ credentibus & mirantibus præ gaudio, dixit: Habetis hîc aliquid quod manducetur. At illi obtulerunt ei partem piscis assi & †fauum mellis. Et cùm manducasset coram eis, †sumens reliquias dedit eis. Et dixit ad eos: Hæc sunt uerba quæ loquutus sum ad uos, cùm adhuc essem

¶In eadem mortali carne.

uobiscum, quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi & prophetis & Psalmis de me. Tunc aperuit † illis sensum,

¶Scilicet hæc verba.

✠ a ¶Et sur. ea. ho. nã ea q̃ sunt ad cõem salutem, nõ sunt tacenda sed reuelanda: Tob. xij. b. Opera autẽ dei reuelare & cõfiteri honorificũ est. Ideo subdit: d ¶Et ipsi nar. Dũ hæc loquerẽtur, Iesus stetit in medio eorũ: quia congregati erant in eius nomine. vt præmittit: inuenerunt congregatos vndecim. g ¶Et di. eis: Pax uo. Ex quo patet q⁹ illi sunt pacifici qui verè sunt discipuli Christi. l ¶Et dixit eis: Quid tur. secundum sensum literalem certificauit eos de sua resurrectione per tria. s. per visum, dicens: m ¶Videte manus me. & pe. Et per tactum dicens. n ¶Palpate & uidete: quia spiritus car. & ossa nõ habet. Et per guſtum ibi cum dixit: o ¶Habetis hic aliquid qđ man. &c. Mystice verò Christum resurrexisse vident qui resurrectionis eius gloriam meditantur. ipsum verò tangunt & palpant qui sibi charitate copulantur. j. Joh. iij. c. Qui manet in charitate in deo manet & deus in eo. Piscem assum offerunt ei qui patientiam igne tribulationis decoctam habent pro nomine Christi. Sed illi offerunt fauum mellis qui membris eius exhibent opera pietatis, de quibus dicit Matthæi. xxv. c. Esuriui & dedistis mihi manducare. q ¶Tunc apperuit illis sensum ut intelligerẽt scri. Ex quo patet q⁹ sacræ scripturæ nõ possunt sufficiẽter in-

D ✠ telligi, nisi

[x] nobis

[x] meos

† Stupefacti

† de fauo apiario † mãducauit

† illorũ mẽtem

Moraliter

Mystice

Ioanne.

† agnit⁹ fuit dñs⁹ ipse in ꝓpte. Ego sum nolite time re

† accepisset

corporis cõmunia veritatẽ cõmẽdat ecclesiæ vnitatẽ.& præ.

E in ei⁹. a ¶Opor.Chri.pa.&c.inc.ab Ie. Oportebat vt

m q pœnitẽtiã & remissionẽ erãt prędicaturi in oẽs gẽtes,

in ..rẽt ab Ierosolymis. Nõ solũ qa illis credita sunt eloqa dei, & qa corũ est adoptio filiorum,& gloria, testamẽta,& legislatio sed ideo etiam vt gentes varijs erroribus & facinoribus implicitæ,hoc maximẽ indicio diuinæ pietatis ad spem venię ꝓuocẽt:qp eis qfiliũ dei crucifixerũt, venia relaxat. b ¶Vos au.se.Postq̃ discipulos de virtute ꝑdicationis perfectẽ instruxit,cũ repente si vellet posset eos roborare,distulit, dicens: Vos aũt se.i ci.vt exẽplũ sequẽtibus daret,ne imperfecti ꝑdicare ante tẽpus ꝑsumant. In ciuitate seder,q̃ intra mẽtis claustra se cõstringit,ne loquẽdo exterius euageť, vt cũ diuina virtute pfectẽ fuerit indutus, tunc quasi à seipso foras exeat,alios instruẽdo. c ¶Edu au.eos. Prætermisisomnib⁹ q̃ per quadraginta dies gesta sunt,prio resurrectionis diei tacitẽ cõiũgit nouissimum quo ascẽdit in cælũ. Et pulchrẽ bñdicturus discipulos,educit in Ierusalem Bethaniã,q̃ domus obediẽtiæ dicit, qa qui ꝓpter inobediẽtiã peruersorũ descẽdit.propter obediẽtiã cõuersorũ ascendit.Et qa eadẽ villa in latere montis Oliueti est posita,quia obedientis ecclesiæ dom⁹,apostolico digna hospitio,nõ alibi q̃m in latere summi mõtis.i.Christi fũdamẽta fidei, spei, & charitatis locauit: de quo latere sacramentũ sanguinis & aq̃ gbus nascať & nutriať, gaudet emanasse.De cuius vertice.i. deitate, spũalis vnctionis munera desiderat. lucis & pacis ꝓmissa expectat.Deinde,quia Bethania iuxta Ierusalẽ quasi stadijs quindecim erat,iste numer⁹ ꝓpter septẽ & octo(qF bus constat)scripturarum mysterijs accommodus.Vel vitã que nunc est & futuram vel, vetus & nouum testamentum, vel, sabbatum animarũ in futuro,& carnis resurrectionem continet. Et ideo quibus vtriusq̃ testamenti scientiã aperuit, quos omnem viuendi & sperandi regulã edocuit,eos quindecim stadijs in locũ quo eis benediceret,& ꝑcepta docẽdi traderet eduxit.Rectè qndecim stadijs locũ ascẽsionis à loco passionis secreuit,vt oẽs ,p se vel mori, vel viuere cupiẽtes,& primũ quiescẽdi post mortem, & in fine à mortuis resuscitãdi desiderio pariter & amore firmaret. d ¶In tẽ.lau.&.b.Vt in loco orationis inter laudũ deuotiones ꝓmissum sanctũspiritus aduentũ,paratis ꝓ omnia cordibus expectẽt. Sic nos post celebrata in Ierosolymis.i.visione pacis,passionis & resurrectionis solẽnia,domino duce petam⁹ Bethaniam,vt mente quieta corpis & sanguinis eius sacramentis ibuamur,& dom⁹ obediẽtię esse curem⁹:quia sic quotidiana ei⁹ bñdictione sublimamur,quotidie triũphalis ascensiõis memores,laudãtes & benedinentes deũ in Ierusalẽ.i.sperara pacis visione qescimus,similes Luc.12,c hominibus expectãtibus dñm suũ, quãdo reuertatur à nuptijs. ¶Laudã.& benedicẽ.deum.Lucas qui sacerdotiũ Christi cęteris amplius exponendũ susceperit.& ideo euangeliũ suũ à ministerio tẽpli ꝓ sacerdotiũ Zachariæ cœpit,pulchrẽ hoc in tẽpli deuotiõe cõpleuit:cũ aplos ibi ministros.s.noui sacerdotij futuros,nõ in victimarũ sanguine sed in laude dei & bñdictione concludit.

Nicolaus de Lyra.

est ipsius deitatis propriũ.& ideo subdit:a ¶Et sic oportet Christ.&c.Quia sicut ante passionẽ declarauit se esse verũ deũ & hoiem,ita etiã post resurrectionẽ suã. Resurrectio enim vera est eiusdẽ in numero iterata surrectio. b ¶Et præ.in no.ei⁹ &c. inci.ab ie.Ierosolyma em est in medio terræ habitabilis: qa est in quarto climate,& ideo ab illo loco cõueniẽter ĩcepit prædicatio euãgelij,vt ꝓ aplos xpi aliosq̃ discipulos circũquaq̃ per orbẽ dispersos in omnẽ terrã exiret sonus prædicatiõis eorũ,scd'm qp fuerat prædictũ Psal.xviij.a. c ¶Vos aũt te.estis horũ.s.superius descriptorũ,q̃tũ ad christi incarnationẽ,prędicationẽ,passionem,& resurrectionẽ. d ¶Et ego mitto.i.mittam de propinquo. e ¶Promissum patris mei in uos.s.spiritũsanctũ in signo visibili ad prædicandũ cõstanter vbiq̃ veritatem euangelij.

Vos autem

ut intelligerent scripturas. Et dixit eis:† Quoniam sic scriptũ est,& sic [a] oportebat Christũ pati,& resurgere à mortuis die tertia: & prædicari in [b] nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnẽs gentes,incipiẽtibus ab Iosolyma. Vos [c] autem estis testes hõrum.† Et ego [d] mittã prõmissum patris mei in uos: Vos autem sedete in ciuitate, [e] quoadusque induamini uirtute ex [f] alto. Eduxit autem eos foras in Bethaniam, & eleuatis manibus suis, [g] benedixit eis.† Et factum est, dum [h] benediceret illis,recessit ab eis & ferebatur in cælum. Et ipsi aderantes, [i] regressi sunt in Ierusalem cum gaudio magno,& erant semper in tem[k] plo laudantes & benedicẽtes deum. [l]

a ¶Non in vna tantum gente Iudæorum, vel in aliqua parte terrarum.

a ¶Qui vidistis & audistis.

a ¶Quæ prædicanda sunt. b ¶Vt sufficiatis ad testandum.

a ¶Vobis.

b ¶Auxilium. ¶Spiritussanctigratiã.

a ¶Vbi promissionem patris iussi sunt expectare.

b ¶Quia dominum post triumphum resurrectionis etiam cælos penetrare vident.

f ¶Vos au.se.ciui.Postq̃ euãgelista descripsit Christi reform. C tionẽ,hic vltimò describit ei⁹ ascẽsionẽ.Circa qđ' sciendũ,qp in die ascensionis,Christus bis apparuit discipulis suis.Primò,in ciuitate Ierusalẽ discipulis comedentibus.quã describit Lucas plenius Act.j.a.Et tũc dixit eis.qp nõ discederẽt ab Ierosolymis, sed expectarent ꝓmissum patris:& hoc repetit breuiter,cũ dicit: Vos au.se.ĩ ci. &c.quo ĩ.ex.al.q.d. Nõ estis sufficientes ad ꝑdicandũ cõstanter veritatẽ euangelij,donec cõfirmati fueritis ꝑ donum spũssancti.& tũc ꝓcepit discipulis suis vt exirẽt de ciuitate in mõtẽ Oliueti,vt inde viderẽt eũ ascendẽtẽ in cælũ.& hoc est qđ' dicit: g ¶Edu.au.eos fo.in Betha.i.versus Bethaniã:qa mõs Oliueti ad quẽ exierũt est extra Ierusalẽ in via eundi versus Bethaniã:& Bethania est ꝓpe montẽ Oliueti sita:& ibi secundò apparuit discipulis in die ascẽsionis, quia postq̃ apparuerat illis in ciuitate, † Act.1.a & dixerat qp irent in montẽ Oliueti,discesserunt ab illis:& cũ venissent ad montẽ Oliueti,iterũ eis apparuit.Osto eĩ visibus alijs apparuerat post resurrectionẽ suã,vt declaratũ fuit Matthęi.xxviij. h ¶Et ele.ma.in cæ.vbi volebat ascẽdere. i ¶Bened.eis.i.discipulis suis, k Recess.ab eis. præsentia corporali. l ¶Et se.in cæ.ꝓprio motu per dotẽ agilitatis.Nubes tamen & angeli apparuerũt ad eius obsequiũ,vt habet Act. j.b. m ¶Et ipsi ado.Christũ ascẽdẽtẽ ꝑdiu potuerũt videre eũ. n ¶Re-Actus gress.sunt ĩ Ieru.postq̃ perdiderũt eũ aspectũ. o ¶Cũ gau.mag.quia oĩa mysteria erãt ꝑpleta in Christo. p ¶Et erãt sem.i tẽ.lau. Theophilus expositor refert hoc ad tẽpus qđ' fuit iter ascẽsionẽ dñi & pẽtecostẽ,dicẽs,qp licet apostoli & alij Christi discipuli ante ascẽsionẽ Christi starent incluși ꝓpter metũ Iudæorũ:ex ascensione tũ ejus cõfortati,exibãt ad templum causa orationis,licet nondũ accepissent spiritumsanctum in signo visibili.Alij autẽ expositores referũt hoc ad tẽpus post pentecosten. in quo apostoli spiritusancto confortati abiecerũt à se metũ Iudæorũ.Dicũt enim,qp apostoli stabãt in Ierusalẽ quasi reduși in oratione positi,quousq̃ reciperent gratiã spiritusanctiꝫ eis à Christo ꝓmissam:& hoc videť magis concordare ei qđ' dicit Act.j.b. Tũc reuersi sunt in Ierusalẽ à monte qui vocať Oliueti &c.& sequitur:Et cũ introissent in cœnaculũ,ascẽdebãt in superiora,vbi manebant Petrus & Iohannes &c.Et subdit post:Hi oẽs erant perseuerantes vnanimiter in oratione cũ mulieribus & Maria matre Iesu & fratrib⁹ eius.In eodem loco receperũt spiritũsanctũ in die pentecostes,vt habeť Act.ij.a.& ex tũc relicto timore Iudæorum confitebanť & ꝑdicabant publicè Christũ,& ibãt causa deuotionis ad templũ,secundũ qp hic dicit:Et erãt sem.i. cõiter vel frequenter. q ¶In tẽ.lau.& be.deũ.Cui est honor & gloria in secula seculorum.Amen.

Luc.12,c

Mortuus Apocalip.

telligi,nisi ille aperiat qui habet clauem Dauid,qui aperit et nemo claudit. f ¶Vos autem sedete in ci.&c. Licet enim dedisset eis scripturarum intelligentiam, & commisisset prædicationis officium, tamen distulit executionem prædicandi vsq̃ ad sanctũspiritus receptionem in signo visibili: Per hoc intelligens,qp prædicans actu debet prius habere sufficientem sacræ scripturæ notitiam,& gratiam spiritussancti per coniecturam.& qp non sit conscius sibi de peccato mortali. g ¶Eduxit autem eos fo.vt viderẽt eũ ascendentem,per hoc significans,qp claritas tumultuosa nõ est locus aptus ad diuinorũ cõtemplationẽ. h ¶Et ele.manibus suis &c.Ex hoc documentum habent ꝓlati inferiores in ecclesia,vt benedictionẽ dent subditis quãdo recedũt ab ipsis. p ¶Et erant semper in tem.orantes.deuoti: pro recipiendo spiritussancti dono,sicut erat eis promissum à christo, Mat. vj.b. Si & sic debemus orare,vt possimus ipsum recipere, Mat. vij.b. Si vos cum sitis mali,nostis bona data dare filijs vestris: quanto magis pater vester cælestis dabit spiritum bonum petentibus se

A *Incipit prologus uenerabilis magistri Nicolai de Lyra super Iohannem.*

FAcies aquilæ de super ipsorū quatuor: Ezech.j. c. Ezechiel propheta cui aperti sunt cæli, & vidit visiones dei, vidit quatuor facies in vno animali. Quatuor inquit facies vni, videlicet facies hominis, facies leonis, facies bouis, & facies aquilæ. In quo designat vna noticia de verbo incarnato quadrupliciter descripta, prout diffusius dictum est super Matthæum. Descriptio em̄ Matthæi designatur in facie hominis, quia principaliter describit facta ipsius humanitatis. Descriptio Iohannis designatur in facie aquilæ, quia principaliter describit in Christo excellentiam diuinæ naturæ. Descriptio autem Marci designat in facia leonis, quia principaliter describit ipsius Christi regnum. Descriptio autem Lucę designatur in facie bouis, qui est animal immolaticiū, quia principaliter describit ipsius Christi sacerdotium, vnde & à sacerdotio inchoat suum euangelium, dicens: Fuit in diebus Herodis regis Iudæ sacerdos quidam nomine Zacharias. Aduertendum tamen, quòd licet quilibet quatuor euangelistarum principaliter consideret vnam prædictarum quatuor conditionum, tamen alias tres non omittit. quia secundum quod dicit beat⁹ Gregor⁹ sup. Ezech. Quidqd ī vno reppereris. hoc simul ī q̄tuor recognosces, ꝓpter qd̄ aliqui doctores visionem Ezechielis exponētes, dicunt qd̄ nō solū apparuit ei vnū animal hñs quatuor facies prędictas, sed apparuerunt ei quatuor animalia in omnibus consimilia. In quo designat vna noticia verbi incarnari à quatuor euangelistis concorditer, licet differēter descripta. ¶ Considerandum tamē, qd̄ Ezeciel, ꝓpheta inter prędictas facies quatuor vidit faciē aquilæ desup eminētē: in quo designatur euāgelij Iohannis respectu aliorū excellētia, secūdū qd̄ dicit ī verbo prędicto: Facies aquilæ desup. &c. In quo designat euāgeliū Iohannis cęteris excellenti⁹ in tribus: quia scripsit cæteris sublimius, subtilius, & etiam pfectius. Sublimitatē designat superior situs. cum dicitur: Desuper. Subtilitatem acuties vis⁹, cū dicit. Aquilę. Perfectionē seu integritatem, designat quaternarij typus, cum dicit: Ipsorū quatuor. ¶ Ad euidentiā primi aduertendum, qd̄ contemplatio factorū & potissimè euangelistarū differt à cōtemplatione philosophorum. Philosophi em̄ ex creaturis cōtēplati sunt ipsum deū, similiter sanctis: tamē differēti modo & quasi contrario. Contemplatio em̄ est actus egrediens ab ipso contemplante, & in deū terminat⁹ tanq̄ in obiectum: & ideo cōtemplationis actus est medius inter contemplantē & rem contemplatā: & ideo pōt ad virūq; referri. Si igitur actus diuinæ cōtemplationis referatur ad ipsum cōtēplantē, sic habet cōtemplatio philosophorū. Quærebāt enim philosophi deū cōtemplari ex creaturis: in q̄tū talis speculatio seu cōtemplatio est ipsius speculantis summa pfectio. Cōtēplationē enim primi & summi intelligibilis posuerunt felicitatē hominis, vt habetur. x. Ethicorū. Ex quo patet ꝙ talis cō templatio erat purè speculatiua: quia quærebant talē speculationem ꝓpter seipsam, & nō ꝓpter aliam perfectionē. ꝓpter qd̄ in tali cōtemplatione plus facit subtilitas intellectus, q̄ feruor affectus. Si autē referat⁹ actus contēplationis diuinæ ad ipsam rē contemplati: Quod fit, qñ talis cōtemplatio quæritur ꝓpter amorē rei cōtemplatę, vt ex tali cōtemplatiōe ipse cōtemplās inardescat in amorē diuinū: sic habetur cōtemplatio sanctorū, & potissime euangelistarū. Ex quo patet, ꝙ talis cōtemplatio nō est purè speculatiua: quia nō quærit ꝓpter ipsum speculari, sed ꝓpter amorē ipsius obiecti cōtemplati. Et ideo in tali cōtemplatione plus facit feruor affectus q̄ subtilitas intellectus. propter qd̄ beatus Dionysius, vij. ca. cælestis hierarchiæ dicit ꝙ in cōtemplatione diuinorū propriū est amoris calidū superferuens & acutū. quia amans nō est contentus amati supficie, sed nititur q̄tum possibile est, eius intima penetrare. propter quod dicit. Hugo cōmentator ibidē: Vbi scientia foris stat, dilectio intrat. Igitur quia beatus Iohānes euangelista cæteris euangelistis Christum seruentius dilexit, ideo eius secreta intimius penetrauit. propter quod subtilius scripsit: quod notatur in facie aquilæ, quæ tantā perspicacitatem habet in visu, ꝙ solē in rota sua oculis irreuerberatis intuetur: vt dicit Augustinus in libro de moribus ecclesiæ. Et de hoc potest exponi illud quod scribitur Iob, xxxix. d. Nūquid ad præceptum tuū eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidū suū? Hoc enim verbū dicitur de Iob negatiuè: sed de deo affirmatiuè, sicut patet ibidē. Et merito: quia ad præceptum dei humana aquila nostra: videlicet beatus Iohānes euangelista, eleuata est de terrenis ad cælestia: quia ad verbum Christi vocantis dimisit thorum nuptialem, et eleuatus est ad continentiam virginalem, quæ est vita cælestis, sicut dicit beatus Hieronymus in sermone de assumptione beatæ virginis: Profectò in carne præter carnem viuere, nō terrena vita est, sed cælestis. vnde in terris angelicam gloriam acquirere maioris est meriti, q̄ habere. Esse enim angelum felicitatis est. esse virginem virtutis. dum hoc obtinere viribus nititur cum gratia quod angelus habet à natura. Et talis eleuatio fuit dispositio in Iohanne ad subtilius cōtemplandū & describendū diuina. Contrariorū enim contrariæ sunt causæ. Lasciuia autem carnalis inducit intellectus hebetudinem, vt dicit beatus Gregor. xxx. moral⁹. ergo per oppositū cōtinētia virginalis disponit ad eius subtilitatē. Sed consummatio huius subtilitatis subditur in autoritate præmissa, cū dicitur: In arduis ponet nidū suū. Nidus enim est locus, vbi volucres se reclinant & quiescunt. Nidus igit̄ Iohannis fuit sinus saluatoris: quia super pectus eius suauiter recubuit, & inde fluenta euāgelij cæteris vberius potauit. Et ideo sequitur: Oculi eius de longè prospiciunt: quia ipsi adhuc manenti in terra, reuelata sunt secreta cælestia: & quia subtilius secreta cælestia cognouit, per cōsequens & subtilius scripsit. ¶ Secūdo dico, ꝙ Iohānes cæteris euāgelistis scripsit sublimius. Et differt hoc mōdū a præcedēti: qa de infimis pōt fieri subtilis descriptio, sed sublimitas descriptiōis importat altitudinem materiæ: quod cōuenit Iohanni euangelistę. quia alijs euāgelistis ad describendū Christi humanitatē intētis, beatus Iohannes ad contemplandum & describendum eius diuinitatem principaliter ascendit. ꝓpter quod alij tres euangelistæ figurati sunt per aīalia in terra gradiētia, videlicet per hominē, vitulū, & leonē. Iohānes autē figuratus est per aquilā in altū volantē: in quo designauit secundū. s. eius cōtemplationē & descriptionē super alios transcendentē. qd̄ notat⁹ in verbo prędicto, cū dicit: Desup. Et ideo de hoc pōt exponi illud Psal. xvij. b. Ascēdit sup cherubim, & volauit. Cherubim dicunt⁹ a plenitudine sciētię: & ideo significāt euāgelistas qui fuerūt repleti spiritu sapiētiæ diuinæ. ꝓpterea vocant⁹ aīalia plena oculis in circūitu & int⁹: Apoc. iiij. c. Super ista cherubim ascēdit & volauit: quia cōtēplationē aliorū euangelistarū transcendit diuinitatē Christi præ cæteris speculando, & q̄tū possibile est sublimius describēdo: ꝓpter qd̄ dicit Aug. ꝙ si altius intonuisset, totus mūdus capere nō potuisset. ¶ Tertio in verbo præsumpto ostendit eōtēplatio et descriptio Iohānis alijs perfectior: & hoc in duobus, in qbus suppleuit illud qd̄ ab alijs euangelistis fuerat dimissum, sed⁹m o, dicit Hieronimus. li. illustrium virorū. Primū est, quia à temporibus Iohānis surrexit error bebionitarū: qui dicebāt Christū esse hominem purū, & per cōsequēs ante Matiā nō fuisse. ꝓpter qd̄ beatus Iohannes rogatus ab Asiæ episcopis scripsit euāgelium, in cuius principio ostendit diuinā Christi naturam in qua æternaliter præcessit Mariam. Secundum est, ꝙ cū Iohānes legisset Matthæi, Marci, & Lucæ euangelia: illa probauit: & eos vera dixisse firmauit: veruntamen tantūmodo historiam Christi texuerant q̄tum ad illum annum in quo passus est, videlicet post Iohannis baptistæ incarcerationē. propter qd̄ ipse Iohannes euāgelista in suo euāgelio narrauit gesta superioris anni anteq̄ Iohānes baptista in carcere claderetur. Ex quo patet, ꝙ perfectius alijs scripsit: quæ quidē perfectio in verbo præsumpto in numero quaternario designatur. cū dicitur: Ipsorū quatuor. Quaternarius enim numerus est primus numerus quadratus. Quòd aūt per quadratū perfectio designetur, patet per philosophum. j. Ethicorū. vbi cōparat virtuosum corpori quadrato. quia sicut corpus quadratum bene sedet in oī latere, sic virtuosus se bene habet in quacūq; fortuna cōtingente. Quadratura prius inuenit⁹ in numeris q̄ in corporibus, sic & vnitas prior est ipso puncto. & ideo perfectio primo & principaliter designatur in numero quaternario, quæ quidem pfectio in euāgelio Iohānis præ cæteris inuenit⁹, vt patet ex dictis. Et ideo de hoc potest exponi illud Ezech. j. d. Cūq; aspicerē animalia aparuit vna rota habēs quatuor facies. Intuēti enim diligēter quatuor euāgelia, apparet euāgelium Iohānis alijs pfectius, vt dictū est. & hoc designat, cū dicitur: Apparuit vna rota: quia figura circularis est pfectissima. Sed vlterius dicitur, ꝙ hec rota habet quatuor facies: quia euāgeliū Iohānis cōtinet quatuor ptes principales: quia primo describit ipsius dei æternalē ꝓcessionē, dicens: In principio erat verbū. Secūdo, ꝓ ipsum generalē rerū productionē, dicens: Oīa ꝑ ipsum facta sunt. Tertio describit eius tēporalē incarnationē, dicēs: Et verbū caro factū est. Et consequēter describit opera quæ Christ⁹ in carne humana assumpta peregit. Quarto, per ipsum filiū dei incarnatū ostēdit finalem generis humani glorificationem. propter quod in fine sui euāgelij cōcludit. Hæc autē scripta sunt, vt credatis qm̄ Iesus est filius dei. et vt credentes vitam habeatis. Et patet ordo huius euangelij ad alia, quia prius est ordine perfectionis: licet sit posterius ordine temporis. Patet etiam ordo partium huius euangelij in se. Et in hoc iste prologus terminatur.

Cōtempla. & descri. philoso. phorū dif. ferunt

Philoso. phus.

Dionysius

Hugo

Euāgelij Iohannis par tes q̄tuor

Iohā. 20. g.

Glos. ordi. Prologus beati Hiero. Delyra

Prologus sancti Augustini in euangelium secundum Iohannem.

OMnib⁹ diuinę scripturæ paginis, euāgeliū excellit: qa qđ lex & ꝓphetę futurū prędixerūt, hoc cōpletū dicit euāgeliū. Inter ipsos aūt auāgeliorū scriptores Iohānes emīet ī diuinorū mysteriorū ꝓfunditate, q à tpe dñicę Ascēsiōis p anos. lxv. ỹbū dei absq; admiculo scribēdi vsq; ad vltia Dōiciani prædicauit tpa. Sed occiso Dōiciano, cū pmittēte Nerua de exilio rediſſet Ephesum, cōpulsus ab epīs Asiæ de coæterna pīi diuinitate Christi scripſit aduersus hæreticos. q eo absēte irrupant ī ei⁹ eccleſias, q Christū añ Mariā fuisse negabāt. Vñ meritò in figura q̄tuor animaliū aglæ volāti cōpatur, quæ volat alti⁹ cæteris aīalib⁹, & solis radios irreuerberatis aſpicit luminibus Cæteri qppe euāgelistæ, q tpalē Christi natiuitatē & tēporalia ei⁹ facta, quæ gessit ī homine sufficiēter exponunt, & de diuinitate pauca dixerūt, q̄si aīalia gressibilia cū dño ambulāt ī terra, Hic autē pauca de tpalib⁹ ei⁹ gestis ediſſerens, sed diuinitatis potentiā sublimi⁹ cōtēplās, cū dño ad cælū volat. Qui cm̄ supra pectus dñi in cœna recubuit, cæleſtis hauſtū sapiētię cæteris excellētius de ipo dominici pectoris sōte potauit. Legerat siqdē euāgelia triū euāgelistarū, & approbauerat fidē eorū & ỹitatē
F in qb⁹ deesse vidit aliq gestarū rerū hiſtorię, & ea maximè quæ domin⁹ gessit primo prædicatiōis suę tpe. ſ. anteq; Iohānes baptiſta clauderet ī carcere. Hæc ergo q̄si dimiſſa ab illis, ſcribit Iohānes quę fecit Ieſ⁹ añq; Iohānes traderet, ſed maxiè diuinitatē Xp̄i & trinitatis myſteriū cōmēdare curauit. Tres siqdē alij euāgeliſtę dicta & fcta dñi tpalia, quæ ad iformādos mores vitæ pītis maximè valēt, copioſi⁹ cōſequuti, circa actiua vitā sūt verſati. In q̄ laborat, vt eor mūdet ad vidēdū deū. Iohānes ỹ ò pauca dñi fcta dicit: ỹba verò dñi quæ trinitatis vnitatē, & vitæ æternę felicitatē inſinuāt, diligēti⁹ cōſcribit: & ſic in cōtēplatiua vita ỹtute cōmēdāda, itērionē suā & prędicationē tenuit. In q̄ cōtēplatiua vacat, vt de⁹ videat. Iſte siqdē eſt Iohānes, quē dñs de fluctiuaga nuptiarū tēpestate vocauit, & cui matrem ỹginē ỹgini cōmēdauit. b Nup. Vinū aliud ē nuptiale aliud ſpirituale. Nuptiale vinū ad literā possum⁹ dicere qđ de aq̄ substitutū eſt. Spiritualiter per vinum qđ defecit in nuptijs, possumus

☞ legem

Nicolai de Lyra expoſitio prologi beati Hieronymi ſuper Iohannem.

Diuiſio

HIc eſt. Io. Huic euāgelio qđ eſt cęteris pfecti⁹. vt patet ex dictis, beat⁹ Hie. hūc ꝓlogū prǫmittit: In q̄ pricipaliter tria facit: qa primò deſcribit ſcriptoris hui⁹ euāgelij cōmēdationē. Scd̄ò ipſi⁹ euāgelij ordiationē, ibi Tamē post oēs. Tertiò pōit Hie. ſuā excuſationē, ibi: Quorum tñ Prima diuiſit ī q̄tuor: qa primò deſcribit ipſi⁹ Iohānis ſtat⁹. Secūdò ſuę deſcriptiōis modus ibi: Deniq; maiſestans, Tertiò deſcriptiōis tp̄s & loc⁹ ibi: Hoc autē euāgeliū. Quartò Iohānis obitus, ibi: Hīc eſt Iohānes. Pria ī duas: qa primò ponit ipſi⁹ Iohānis cōmēdatio. Scd̄ò cuiusdam dicti ī ea probatio, ibi: Cui virginitatis, ¶ Circa primū Iohānes à q̄tuor cōmēdat: qa primò deſcribitur ei⁹ cōmēdatio ex ꝓprio noīe, cū dicit: Hic eſt. qđ iterpretat ī q̄ eſt gratia. Sicut em̄ Iſaac ī veteri Teſtō, & Iohānes baptiſta in nouo ſortiti sūt ſua propria noīa ex diuia prędordinatiōe, ad ſignificādū ipſorū ꝓprietatē, vt patet Gen. xvij, c. de Iſaac. Et lu. j. de Iohāne baptiſta: Ita credendum eſt qꝫ ipe ex diuia prędordinatiōe nomīat⁹ sit Iohānes, ꝓpter plenitudinē gr̄ę, q̄uis nō sit ſcriptū. qa nō oia sūt ſcripta, vt habeat ī fine hui⁹ euāglij. Scd̄ò cōmēdat ex officio, cū ſubdit: b ¶ Euā. qa ex diuia ordinatiōe habuit officiū ſcribēdi euāgeliū. Nō em̄ ꝓprię loquēdo dicit euāgeliſta doctor euangelij

Iohā. 21. g

Prologus ſancti Hieronymi in euangelium ſecundum Iohannem, Incipit.

a HIc eſt Iohannes euangeliſta un⁹ ex diſcipulis domini qui uirgo electus à deo eſt, † quē de nuptijs uolentem nubere uocauit deus. Cui virginitatis in hoc duplex teſtimonium in euangelio datur, quod & præ cæteris dilect⁹ à domino dicitur, & † hūic matrem ſuā pendens in cruce commendauit dominus, ut uirginem uirgo ſeruaret. Deniq; manifeſtans in euengelio, qđ erat ipſe incorruptibilis: uerbi opus inchoans, ſōlus uerbum cārnem factum eſſe, nec lumen à tenebris compræhenſum fuiſſe teſtatur. Primum ſignum ponens, quod in nuptijs fecit domin⁹, oſtendens quod ipſē erāt, ut legentibus demoſtraret, quod ubi domin⁹ inuitatus eſt, deficere nuptiarum uinum debeat, ut & ueteribus immutatis,

a ¶ Ecce vnum. a ¶ Hic aliud teſti.

a ¶ Scilicet Iohannes, vel deus.

a ¶ Alias ſolis, ſcilicet verbis.

a ¶ Verbum caro factum.

a ¶ Deus vel Iohannes. b ¶ Scilicet inuitatus de vino nuptiarum in vinum nouum, quo inebriāt de calice prędicto, domino a ſe inuitato.

b ¶ Lex coniugij.

ctor euangelij vel ipſi⁹ prędicator, ſed ille q ex officio eſt ei⁹ conſcriptor. Tertio cōmēdat ex cōuictu cū dicit: c ¶ Vnus. Et inter alios fuit de primis Christi diſcipulis, vt. j. patebit. & prę cæteris Christo magis familiaris, qđ eſt indiciū luę ỹ tutis. Quartò cōmēdat ex ỹ tutis actu, cū dicit: d ¶ Qui uir. Act⁹ em̄ magne ỹ tutis eſt continentiæ ỹginalis. ꝓpt qđ de ipſa dicit Saluator Mat. xxij. Nō oēs capiūt ỹbū iſtud qa pauci pīt ad hāc pfectionē attingere, ꝓpter qđ ibidē ſubdit: Sūt Eunuchi q ſe caſtrauerūt ꝓpter regnū cęlorū, q pōt cape capiat. Tp̄s aūt q̄ Iohānes vocat⁹ eſt ad cōtinētiā virginalē, oſtēdit, cū dicit: e ¶ Quē de nup. de qb⁹ nup tīs dicet inf. ij. c. Sed cōtra hoc videt ee illud qđ dicit Math. iiij. cp Iohannes vocat⁹ eſt cū Iacobo fratre ſuo de naui vbi erāt cū Zebedeo patre eorū. Dicendū, cp triplex fuit hui⁹ Iohānis vocatio Primò em̄ fuit vocat⁹ ad ipſi⁹ notitiā aliq̄lē. Et de iſta vocatiōe habet Ioh. i. quādo Andreæ petēti: Rabbi, vbi habitas? rndit Ieſus: Veni & vide. qa cū ipſo Andrea erat Iohānes, vt. j. videbitur. Scd̄ò vocat⁹ eſt ad ipſi⁹ Christi familiaritatē. Et de hac loḡ hīc Hie. qa iſta vocatio de nuptijs facta eſt: & extunc Iohānes fuit Christo familiaris ꝓpter mūdiciā cōtinētię ỹginalis. Tertiò vocat⁹ fuit ad apl̄atū: qn̄ relictis rebus & pēe, cū fratre ſuo ſequut⁹ eſt Ieſū. Et de iſta vocatiōe loquit Matthæus. Ex q̄ patet qđ ỹ bū Matthęi nō cōtrariat verbo Hiero. f ¶ Cui uir. Hīc cōſequenter, pbat qđ dā. ꝓpoſitū in prędicti cō mēdatiōe. Cōmēdauerat em̄ Hiero, Iohānē ex q̄tuor. ſ. ex nomine, ex officio, ex conuictu, & ex virtutis actu. Tria aūt prima erant manifeſta. Nō sic autem quartū, videlicet virginalis cōtinētia. Ad iſtud ꝓbat Hieron. duplici teſtimonio. Primum eſt ſpecialis dilectio Christi ad ipſum, q̄ erat suæ virginitatis ſignū, ga ſcd̄m qꝫ dicitur Eccle. xiij. c. Oē animal diligit ſimile ſibi: volatilia ad ſimilia ſe. Hi cōueniūt: ſic omnis caro ad ſibi ſimilē cōiungetur: & omnis homo ſibi ſimili aſſociabit. De Christo aūt nulli eſt dubiū quin fuerit virgo &c. Et hoc eſt qꝫ dicitur: Cui uirginitatis in hoc duplex teſtimonium datur. Primū aūt teſtimoniū tāgit, cū dicit: g ¶ Quia & præ cæte. Sicut. j. xix. c. Vidit illū diſcipulū quē diligebat Ieſus &c. Scd̄m autē teſtimoniū virginitatis Iohānis, fuit recōmēdatio matris Christi in cruce ſibi facta: vt virgo virgini deſeruiret: & eſſet adinicē grata ſocietas: & floridus aſpectus, ſcd̄m qꝫ dicit Hiero, in ſermone de aſſumptione virginis Marię. Et hoc eſt qđ dicitur: Et hui⁹ ma. h ¶ Deniq;. Hic cōſequēter oſtenditur ſcribēdi mod⁹ quē tenuit Iohānes in ſcribēdo iſtud euāgeliū, qa ſcribēdo Christi naturā incipit ab emanatiōe incorruptibilis verbi: per hoc oſtēdit in Christo naturā diuinā. & talis modus incipiēdi debebat Iohāni propter incorruptionē carnis ſuæ. Et hoc eſt qđ dicit: Deniq; manifeſtans. incipiēdo euāgeliū. i ¶ Quia erat ipſe: Id eſt, incorruptionē carnis ſuæ k ¶ Incorruptibilis uerbi opus inchoāns, qa ab hoc ſuū euāgeliū inceꝑit, dicēs: In principio erat verbū &c. l ¶ Solus uerbū carnē fa. quia alij euāgeliſtæ non loquunt de ꝓprietatibus verbi ſicut iſte. Similiter deſcribendo facta Christi humanitus geſta, incipit ab illo ſigno quo Christus inuitat⁹ ad nuptias deficiente vino aquā conuertit in vinū, vt habetur. j. ca. Et per hoc deſignatur, cp in illis q̄nuitāt Christū ad nuptias ſpūales per aggreſſum cōtinentiæ virginalis, debet deficere delectatio carnalis: quæ ꝑ vinū deſignat: vt aqua cōuertat̄ nouo mō in vinū ꝑ Christū: mutādo carnalē delectatiōē in ſpūalē. Et hoc modo incipiēdo deſcriptionē operū Christi oſtendit ſuā virginitatem. Et hoc eſt qꝫ dicitur: m ¶ Primū ſignum po mutando aquam in vinū. n ¶ Oſtendens qꝫ ipſe erat. ſ. ſegregatus a delectatione carnali per cōtinentiā virginalē. o ¶ Vt legentibus demoſtraret: ꝓ ubi dñs inuitat. ſ. in nuptias euāgeliū. p ¶ Demonſtraret: ꝓ ubi dñs inuitat. ſ. in nuptias ſpiritualibus. q ¶ Deficere nup. ui. debet. i. delectatio carnalis. r ¶ Et ueteribus immutatis. i. delectatione carnali quę corruptionē inducit, mutata in ſpiritualem, quæ renouat animā.

Nouū cōuiuiū

leg ẽ cõiugñ intelligere, q̃ ante aduẽtũ Christi ferè ab oĩb⁹ custo-
A diebat. qa tũc dicebat: Crescite & multiplicamini, & steriles q̃ nõ
pariebãt, magno opprobrio custodiebant. Sed veniente Christo
Gñs.c. ia in qbusdã cœpit vinũ illud deficere, & aliud vinũ. s. ỹ ginitatis
crescere, sicut ĩ Maria, Iohãne, Stephano, & in plurib⁹ alijs. Ideo
aũt dr̃ vinũ cõiugale ipa lex cõiugñ: qa
sicut vinũ inebriat hoiem, & à statu suę
mẽtis alienat, sic lex cõiugñ alienat ho-
minẽ ab his q̃ dei sũt, & sollicitũ eũ fa-
cit circa mũdanas res qb⁹ se & cõiugẽ &
plẽ nutrire q̃at. Castitas ỹ ò dr̃ vinũ spi
rituale, qa qđ istud facit seculo, illud fa-
cit deo: qa facit postponere mũdana, &
cęlestib⁹ ihiare. Et ideo posuit hoc, vt de
mõstraret, q̃ vbi dãs ẽ iuitat⁹. i. i mẽtib⁹
illorũ ad q̃s iuitat⁹ venit, vinũ nuptia-
rũ. i. veteris cõsuetudinis debet deficere
vt & veterib⁹ imutatis. i. dimissis oĩa ap
†Apoc.c parẽãt noua q̃ à Christo nouo hoie con
stituunt. a ¶ Et h. ẽ Io. Iohãnes iterp-
tat gr̃a dei, siue i q̃ ẽ gr̃a, vel cui donatũ
est. Cui aũt theologorũ donatũ ẽ ita ab
scõdita summi boni mysteria penetrare,
& sic humanis mentibus intimare?

Nicolaus de Lyra.

c✠a ¶ Noua o. q̃ à Ch. in. i. reparant:
appa. b ¶ Hoc a. Hîc cõsequẽter oĩ-
dit tps & loc⁹, in q̃ Iohãnes scripsit istud
euãgeliũ. Loc⁹ est Asia minor, ĩ q̃ Metro
polis est Ephesus. in q̃ plurimũ Iohãnes
fuit cõuersat⁹. & hoc est q̃ dr̃. Hoc a. e.
sc. in As. qa de hoc rogat⁹ fuit ab Asię
epis rõne pdicta. Tps aũt descriptiõis hu
ius euãgelij fuit posteq̃ Iohãnes redierat
de relegatiõe exilij, vbi apocalypsim scri
pserat ĩ isula q̃ dr̃ Pathmos. & hoc est q̃
dr̃: c ¶ Postea q̃ in Path. ins. Ap. sc.
Sed qa posset aliqs credere, q̃re liber A-
pocalypsis ponit vltimus in canone, cũ
fuerit descript⁹ ante illud euãgeliũ: Ideo
B ad hoc rñdet Hier. dicẽs, q̃ hoc factũ est
vt finis canonicę scripturę principio rñ-
deret: qa scriptura canonica icipit à prĩ-
cipio icorruptibili, cũ dr̃: In pr. cr. d. Et
ideo cõueniẽs fuit, q̃ finis ipsi⁹ icorru-
ptibilis p virginẽ describeret. Vñ & liber Apocalypsis in finali
bũtudine terminat, q̃ cõsistit in reductiõe creaturæ ad ipm: sicut
p creationẽ egredit ab ipo, de q̃ creatiõe agit in canonis pricipio.
& hoc est qđ dr̃: d ¶ Vt cui in pr. ca. i. ipsi deo à quo creatura
egredit. e ¶ Et et. inc. fi. p uir. i. per Iohannẽ. f ¶ In apo. red.
qa ibi describit finis creaturæ. sicut & pricipiũ: ppter qđ subdit:
g ¶ Dicente Ch. Ego s. alp. & o. Apoca. vlti. c. Alpha em̃ est
pria lra Greci alphabeti: O ỹ ò vltima. & p hoc designat, q̃ ipse
Christ⁹ est principiũ & finis sacrę scripturę, ac etiã totꝰ scripturę
verę. qa est ỹitas pria, a qua oĩs alia ỹitas deriuat. h ¶ Hic est
Io. hîc cõsequẽter describit ipsi⁹ Iohãnis felix obit⁹. qđ ostendit
de duob⁹. Primò: qa ex diuina reuelatiõe psciuit se vocatũ ad cæ
leste regnũ. & hoc est qđ dr̃: Hic est Io. q sci. sup. diẽ rec. s. de
hoc mũdo. i ¶ Cõuocatis di. su. in Ep. q̃ erat metropolis il-
lius terræ. k ¶ Per mul. signo. expe. quia sensibiliter viderat
multa miracula ỹtute Christi facta. l ¶ Promens Ch. quia ta-
lia sunt diuinitatis Christi ostẽsiua. Sed ò: qa speciali modo obĵt
nõ sentiẽs dolorẽ mortis. & hoc est q̃ dr̃, m ¶ Desecrẽs. pro-
pria volũtate. n ¶ In def. sep. suæ loc. vt habet ĩ legẽda sua.
o ¶ Facta ora. po. est ad pa. s. i. ad sctos pres veteris Testamẽ-
ti, q̃ iã erãt in gr̃a cælesti. p ¶ Tã ext. a dolo. mor. non dicit à
morte, qa mortꝰ fuit p separationẽ aĩæ à corpe. qa qlibet homo
debitor est mortis ex primi parẽtis trãsgressiõe, sed ĩ m qđ dicitur
Heb. ix. g. Statutũ est hominib⁹ semel mori, sed dolorẽ mortis nõ
sensit ex priuilegio speciali in signũ integritatis virginalis. Ppter
qđ subdit: Quod à cor. iu. al. q ¶ Tamẽ p. Posita cõmenda-
tiõe Iohãnis: hîc Hiero. ostẽdit ordinẽ suę descriptiõis, qa vltim⁹
inter euãgelistas scripsit euãgeliũ. & hoc decebat virginẽ: qa taci
turnitas & verecũdia debẽt esse annexę virginitati. & hoc est qđ
dicit: Tamẽ post o. e. scr. & h. uir. de. ratiõe pdicta. r ¶ Quo-
rũ ta. Hîc ponit Hiero. suã excusationẽ à diligẽti p tractatiõe or
dinis euãgelistarũ & euãgeliorũ, dicẽs, q̃ illa ĩ generali tñmodo
tetigit triplici de causa. Pmò: qa p hoc q̃ in generali rãgit, exci-
tat desiderium in legẽtib⁹ ad pfectius cognoscẽdũ. Sed ò: ex tali de-
siderio homo laborat ad perfectiorẽ cognitionẽ q̃rendã. & talis
labor est ei meritorius. Tertiò: quia per hoc doctrina magisterij
ipsi deo reseruat, q̃ veritatẽ reuelat quærẽtib⁹ taliter. & hoc est q̃
dr̃: Quorũ. i. euangeliorũ. s ¶ Vel sc.
i. euãgelistarum. t ¶ Tpis dis. In q̃ tpe
quilibet eorũ scripsit. v ¶ Vel lib. or.
i. quare euãgeliũ Matthei sit primũ, Mar
ci sc̃d m & lic de alijs. x ¶ Ideo à no. p
sin. nõ exp. ut sci. desi. col. Infidelib⁹
ista legentib⁹. y ¶ Et quærẽ. horũ pfe-
ctã cognitionẽ. z ¶ Fructus la. & d.
mag. do. ser. qa paratus est reuelare ve
ritatem fideliter inquirentibus ipsam.

¶ Id est virginitas appareat.

noua omnia quæ à Christo institu- a
untur appareant. Hoc autem euan- b
gelium scripsit in Asia, posteaquam c
in Pathmos insula Apocalypsim
scripserat, ut cui in principio Cano- d
nis incorruptibile principium præ- e
notatur in Genesi, & etiam incorru f
ptibilis finis per uirginem in Apo- g
calypsi redderetur, dicente Chri- h
a sto; ¦† Ego sum alpha α & ω. Et hic h
Iohannes, qui sciens superuenisse
diem recessus sui, conuocatis disci- i
pulis suis in Epheso, per multa si- k
gnorum experimenta promẽs Chri l
stum, descendens in defossum sepul m
turæ suæ locum, facta oratione po- n o

¶ Angelos.

situs est ad patres suos: tam extra- p
neus à dolore mortis, quàm à cor-
ruptiõe carnis inuenitur alienus. Ta q
men post omnes euangelium scri-
psit, & hoc uirgini debebatur. Quo r
rum tamen uel scriptorum tempo- s t
ris dispositio uel librorum ordina- v x
tio ideo à nobis per singula non ex-

¶ Per singula. ¶ Alias, vt nescientibus deside-rium esse videtur.

ponitur, ut sciẽdi desiderio collato,
& quærentibus fructus laboris, & y z
deo magisterij doctrina seruetur.

Postilla uenerabilis patris fratris Nicolai de Lyra super euangelium Iohannis.

CAP. I.

C IN prin. e. uer. Sed m qđ pa
ret ex pdictis, tertio bri Iohã-
nis est diuinitatẽ dñi nr̃i Iesu,
Christi principaliter declarare
ad extinguẽdũ hęresim Hebionitarũ ex
tũc insurgentẽ, q̃ dicũt Christũ purũ ho
minẽ & p cõsequẽs añ mariã nullo mo-
do fuisse. Et ideo in hoc euãgelio sic p-
cedit: qa primò diuinitatẽ Christi p rõ-
nẽ q̃rtũ possibilẽ est, pbat. Sed ò ipsam p
miracula ab ipso facta manifestat in pri-
cipio sequẽtis ca. ibi. Tertia die. Prima ĩ
duas: qa primò diuinitatẽ Christi ostẽdit. D
Sed ò declarat qualiter hoc sibi innotuit,
ibi: Et vidim⁹. Prima in duas: qa primò de
clarat ipsi⁹ filij dei ęternã generationẽ. se
cundò tpalem ipsi⁹ incarnationem, ibi:
Fuit homo. Prima in duas: qa primò de Diuisio
terminat de ipso filio dei q̃rtũ ad ei⁹ esse
seu generari. Sed ò q̃rtũ ad ei⁹ opari, ibi:
Oĩa p ipsum. Circa primũ quatuor de-
clarat. primũ est filij à pre ęternã genera-
tionẽ. Sed m est ipsorũ psonalẽ distinctio
nẽ tibi: Et verbũ erat apud deũ. tertiũ est
pris & filij cõsubstãtialitatẽ, ibi: Et deus
erat verbũ. quartũ est ipsorũ coęternitatẽ, ibi: Hoc erat in princi-
pio apud deũ. ¶ Ad euidentiã istorũ cõsiderandũ, q̃ btus Iohan
nes in declaratione istorũ vtit noĩe verbi: qđ non inuenit nisi in
creatura intellectuali, q̃ est ad imaginẽ dei facta, & ideo efficacius
ducit in cognitionẽ creatoris q̃ ętęrq creaturę. Et ideo ad intelle- De verbo
ctũ dicẽdorũ alij sunt hîc pmittenda. primũ est qualiter verbum tria tractã-
in nobis inuenit. Sed m qualiter in deo ponit. tertiũ qualiter pro tur
prietas filiationis in ỹbo diuino reperit, qa beat⁹ Iohãnes loqui
tur de filio dei sub noĩe verbi. ¶ Circa primũ sciendũ, q̃ vox si-
gnificatiua dr̃ verbũ: sed hoc est tñmodo large & denoiatiue, in-
q̃rtũ significat interioris mẽtis cõceptũ. sicut vrina dr̃ sana, in q̃rtũ
est sanitatis indicatiua. & ideo sicut ,ppriè dr̃ sanitas, qđ p vrinã
designat: ita illud ,ppriè dr̃ verbũ, qđ p vocem significat, hoc au
tẽ est iterior mẽtis cõcept⁹, Sed m qđ dicit philosoph⁹. j. Periher-
menias. Voces sunt notę. i. signa earũ passionũ q̃ sunt in aĩa. & iõ
cõcept⁹ mẽtis interior etiã anteq̃ pvocẽ designet, ,ppriè verbum
dr̃. & hoc est qđ dicit Aug. xv. de trini. Quisqs põt itelligere ver
bum, nõ solũ anteq̃ sonet, verũ etiã anteq̃ lonorũ eius imagines
cogitatiõe inuoluant: põt videre aliquã illi⁹ verbi fitudinẽ. de
quo dictũ est: In prin. er. uer. Aduertẽdũ tñ, q̃ in nobis est du- Mẽtis cõce
plex iterior mẽtis cõcept⁹. vn⁹ informis & impfect⁹: ali⁹ formatꝰ pt⁹ duplex
& pfect⁹. cuius ratio est, qa cognitio nr̃a, pcedit de impfecto ad
pfectũ. & iõ de re priò habem⁹ cõceptũ cõfusum & ipfectũ, vt hr̃
j. physicorũ. & talis cõcept⁹ nõ dr̃ ,ppriè verbũ, sed cogitatio. Pro
cedẽdo aũt q̃ enim⁹ ad habẽdũ cõceptũ rei pfectũ & determiatũ
q̃ à philosophis vocat diffinitio, à sanctis aũt dr̃ ,ppriè verbũ: &
hoc est qđ dicit Aug. ix. de trinitate. Diffinitio tẽpantiã. & hoc ẽ
verbũ ei⁹ & sic patet primũ. s. qđ sit verbũ in nobis. Circa sc̃d m
cõsiderãdũ, q̃ de⁹ ẽ itellectualis naturę, vt ab oĩb⁹ tã sctis q̃ phi
losophis supponit tã q̃ manifestũ: & ideo in ipso ponit verbũ, nõ
tñ ad fitudinẽ verbi largè dicti, qđ est ipsa vox significatiua: vt

c✠ctum: &

Glos. ordi. Iohannis Cap. I. De Lyra

Cap. I.

IN principio erat uerbū. Contra eos qui ꝓpter talem Christi nativitatem dicebant Christū nō semp fuisse, incipit de æternitate verbi dicēs: In prin. erat uer;. Verbū dicit: Vel qđ ꝓfertur & transit: vt qñ dicit deus, vel aliqd hmōi: vel cogitatio seu cōceptio mētis quæ ex mente nata cum ipsa mente ꝑmanet, vt quādo cogitas vel diuinā substātiā. vel aliā rem. Hac similitudine ratio & sapia dei quę ex deo nata oia cōprehēdit ẏ̄bū dr̄. Hoc dr̄ esse in principio cōtra eos, q (qa ex tpe dr̄ nasci ex virgine) dicūt nō semp fuisse: In pr.i. pr̄e q est principiū nō de pricipio: ipe cū eo ē pricipiū de pricipio. In q̄ solū notat æternitas ẏ̄bi, q̄ oia præcedit. Sed qa alį dicebāt, quòd idē de⁹ aliqn̄ est pater, aliqn̄ filį, vt alter noret ī psona, subdit: Et verbū erat apud deū, vt alį apud aliū. Sed qa alį cōcederēt, & semp aliū fuisse sed nō deū esse, subdit: Et de⁹ erat ẏ̄bū. Sed qa iterū alį etiā deū cōcederēt, sed factū deū, vt ex hoib⁹ fiūt dn̄: cōtra eos addit: hoc .i. ẏ̄bū erat apud deū. i pricipio .i. añ oia nat⁹ ex deo, i quo & coomnipotēs & cōsubstantialis & coęternus indicat. Postq̄ aūt dixit de natura filį, de opatiōe ipi⁹, supponit: oia p ipm facta sūt. oia. i. quidqd est siue in substātia, siue ī alia naturali ꝓprietate. Ecce autor bonorū. Et sine ipso factū est nihil, qa nō ab eo est qđ nō est naturaliter: sed qđ est puerso naturæ, vt malū siue idolū. Ecce nō est autor malorū.

†sermo

F Sed ne qa ista facta sunt mutabilia, ipa volūtas & rō & sapia dei videret eē mutabilis, addit, qđ factū ē, i tpe & est mutabile, erat viuēs & ꝑmanēs i ipo, vt arca fcta in ope mutat & pfit, arca i mēte artificis ꝑmanet: ita vt ex ea alia & alia fieri possit illa pri⁹ fcta peūte. & ita cōstat, ꝙ creatura nō est eo ęterna creatori, sed ars & rō sapia ex q̄ sit ē coęterna deo. Dicto q̄ sit natura ẏ̄bi, q̄ ēt eius opatio, supponit qd faciat hūanæ rōnali creaturę: & hęc vita. i. sapia dei i q̄ viuūt oia, erat lux, cfitū i se ē: & si iniq nō sentiūt. lux. i. illūinatio hoīm, nō pecorū vl aliarū rerū. Et hęc qdē lux lucet cfitū i se ē i tenebrosis, sicut sol sup cęcū, & tn illi mali vt cęcinō sentiūt solē. Si em̄ cōphēderēt, tenebrę nō eēnt. Vt aūt & ipę tenebrę possent cōphēdere, ꝑmissus ē hō in testimoniū hui⁹ lucis. Et ipa lux. i. ẏ̄bū, factū ē caro, q̄si mutatū i lac propter puulos: In forma em̄ deitatis nō posset nosci à paruulis. Alį euāgelistę describūt Christū natū ex tpe. Iohānes affirmat eū fuisse sę̄ pr̄e, vt in pricipio. Nō fuit añ pr cfitū filį⁹. Ecce filį⁹ alia psona à pr̄e, vna substātia cū pr̄e. b ¶ Erat. Sum ẏ̄bū substātiuū duplicē habet significationē: Aliqn̄ em̄ tpales mot⁹ scd'm analogiā aliorū ẏ̄borū declarat. Aliqn̄ substātiā vniuscuiusq; rei de q̄ ꝑdicat nō vllo tpali motu designat: iō & substātiuū vocat. tale est qđ dicit: In pr.e.u. quasi i pr̄e subsistit filį⁹. Nō em̄ ꝓ tpe, sed ꝑ subsistētia ponit, erat. ¶ Quare ponit erat substātiuū verbū, vt ītelligas oia tpa præuenisse coæternū patri verbum. c ¶ Verbum. Vel quia per eū pater mundo⁹ innotuit, vel quia ipsum dicēdo. i. generādo deus pater oia creauit, verbū dicitur. d ¶ Et u.e. Alį subtō iter hoies apparuisse: Iohānes dicit apud deū semp fuisse. Alį verū hominē: Iohānes verū deū asserit dicēs: de⁹ erat verbū. Alį hoiem iter hoies cōuersatū, Iohānes apud deū manētē dicit: hoc erat in pricipio apud deū. Alį dicūt miracla q̄ fecit hō in mūdo: Iohānes ꝑ ipsum oia facta testat: Oia ꝑ ipsum facta sunt. Ecce autor bonorum. Sine ipso factū est nihil. Non est autor malorum.

☞ Omnia

Nicolaus de Lyra.

c-ꝑ cū: & propter hoc vox significativa q̄ sensibilis est, & ipa cogitatio, q̄ licet sit intellectualis, tn̄ qa imꝑfectionem implicat nō habet ibi locū: sed ibi ponit verbū inquantū importat conceptū rei perfectū qa de⁹ vnico actu intelligendi seipsum, & oia alia cōcipit perfecte. Ex quo patet differētia verbi nostri adverbū diuinū, quia verbū nostrum in mēte multiplicatur. Quot em̄ sunt ibi cōceptus perfecti vel formati, tot sunt ibi verba. in deo autē est verbum vnicū: qa nō pōt ibi esse nisi vnicus conceptus pfectissim⁹.

Verbi diui ni & huma ni differentia

Item verbū in nobis est accidens & quid trāsiēs, qa nō semp actu intelligimus: sed in deo idē est qđ substātia diuina: qa nō patitur admistionē alicui⁹ accidentis seu cuiuscūq; naturæ extraneæ. Est etiā verbum semp actu ꝑmanēs & æternū, & sic patet aliqualiter secundū. s. qualiter in diuinis ponat verbū. Circa tertiū sciendū, ꝙ de ratione filiationis ꝓpriæ dictæ est ꝙ ibi fit ꝓcessus viuētis à viuente scd'm rōnē similitudinis in idētitate naturæ, saltē specifica, vel in propinquo genere, qđ pater: qa ī reb⁹ inanimatis cfitus vnū ꝓcedat ab alio, sicut ignis ab igne, nō tn̄ ignis ꝓduc⁹ ab alio igne dr̄ ei⁹ filį⁹. Similr si res non viua ꝓcedat à viuente, nō inuenit ibi rō filiationis. sicut artificiatū ꝓcedit ab artifice, nō tn̄ dr̄ ei⁹ filį⁹: & ideo requirit sicut dictū est, ꝓcessus viuētis à viuēte. Itē hoc nō sufficit nisi sit ꝓcessus scd'm similitudinē naturæ: qa pediculus procedens ab homine non dicit ei⁹ filį⁹, sed ille q̄ procedit ab eo similis in specie. Aduertēdū tn̄, ꝙ nō est de pfecta rōne filiationis, ꝙ natura specifica in pr̄e & filio numero distinguatur: sed hoc cōtingit ex imꝑfectiōe illį⁹ naturæ, q̄ ꝓpter sui limitationē in pluribus suppositis esse non pōt vna numero existēs. Si igit in deitatis ponatur verbum distinctū personaliter à principio à quo procedit, sicut veritas rei se habet, vt magis patebit. ſ. consequenter oportet dicere, ꝙ in ipso pfecte ītueniat ratio filiationis: quia deus non solùm est viuens, sed vita p essentiā. & ideo verbum in diuinis necessariò ꝓcedit sicut viuēs à viuente: & in identitate naturæ, nō solum specifica, sed numerali. Et procedit etiam secundum rationem similitudinis: quia de ratione verbi est, ꝙ sit perfecta similitudo illius cuius est verbum: & ideo verbum in diuinis & filius idem sunt per omnem modum. propter qđ dicit Augusti. ꝛ. de trinitate. Verbum solus filius accipitur: & eo dicitur verbū quo filius. ¶ His prælibatis procedendum est ad declarationem primę conclusionis quam inducit Iohannes ad probandum æternam filį generationem, vt prædictum est. Nec debet aliquis admirari, ꝙ tantum in istis steti: quia verba beati Iohannis continent sentētiam, maximam, imo nobis incomprehensibilem: ideo nō potest H paucis verbis etiam modicum declarari. In ratiōe autem ista beatus Iohannes supponit vnum, qđ ab omnibus supponitur tanq̄ manifestum. ſ. ꝙ deus sit principium simpliciter primum, & per consequens ꝙ sit intellectualis naturæ: aliter non haberet notitiā sui & aliorū, qđ est inconueniēs maximum. & ideo quidquid est perfectionis in natura intellectuali, totum competit ei, modo tn̄ superexcellenti. In natura autem intellectuali perfectionis est, ꝙ ibi sit verbum: quia hoc cōpetit ei inquantū est in actu perfecto, vt patet per prædicta: ergo in ipso deo propriè & perfectè eliver bum. Verbum autē de sua ratione dicit quid procedens ab eo ius est verbum, sicut conceptus à concipiente. Cùm igit verbū & filius idē sint, sequit, ꝙ ibi sit generatio filį à patre: ex quo est ibi processus verbi à dicente. Huius rationis Iohannes ponit tāmodo cōclusionē, omittens istā deductionē. sicut frequenter faciunt philosophi tāgendo solūmodo vnā, ꝓpositionē suæ rationis, & hoc modo dicit Iohānes: a ¶ In p.e.u.i. ipso deo (q̄ ab oib⁹ supponit primū principium) necessario est verbum propriè dictum, vt patet per prædicta. b ¶ Et u.e. Hīc consequenter ꝓbatum, vt patet per prædicta: ergo in ipso deo propriè & perfectè eliver bum. Verbum autē de sua ratione dicit quid procedens ab eo rius est verbum, sicut conceptus à concipiente. Cùm igit verbū & filius idē sint, sequit, ꝙ ibi sit generatio filį à patre: ex quo est ibi processus verbi à dicente. Huius rationis Iohannes ponit tāmodo cōclusionē, omittens istā deductionē. sicut frequenter faciunt philosophi tāgendo solūmodo vnā, ꝓpositionē suæ rationis, & hoc modo dicit Iohānes: a ¶ In p.e.u.i. ipso deo (q̄ ab oib⁹ supponit primū principium) necessario est verbum propriè dictum, vt patet per prædicta. b ¶ Et u.e. Hīc consequenter ꝓbatum patris & filį personalem distinctionem. Ad cuius intellectū sciēdū

☞ ꝙ persona

Incipit Euangelium secundum Iohannem.

CAPVT I.

¶ In patre, qui principium sine principio est: vel in principio omnium creaturarum vel temporum. i. cum inciperent omnes creaturæ vel tempora, iam erat verbum: vel quia ab ipso habent omnia principium existendi. ¶ Non in Maria incœpit vt quidam volebant. ¶ Vt idem in substantia, etsi alius in persona, quod quidam negabant.

¶ Nota cōsubstantialitatis.

a b IN PRINCIPIO ERAT a

a ¶ Filius qui est principium de principio. b ¶ Filius. ¶ Verbum non prolatum, sed semper apud eum manens. ſ. sapientia qua de creandis omnia sciebat, vel de se. c ¶ Vt alia persona, non tamen alia substantia.

c d † uerbum, & uerbum erat apud deum, b

Moraliter. a ¶ In prin. e. u. Iohannes euangelista tā sublimiter loquitur de diuinis, ꝙ multa de dictis eius exponere moraliter nescio humanis actibus applicando: propter qđ aliqua convertam ad fidem, & aliqua alįs exponenda dimittam. Sicut dri in expositione literali, hīc ponunt qnq; de diuinis pſonis. Primū est, intrinseca verbi, ꝓcessio, cū dr̄: In principio erat verbū. Secūm est, verbi & pris personalis distinctio, cū dr̄: Et verbum erat apud deū. Tertiū est, eorum substantialis indistinctio, cū dicit: Et deus erat verbum. Quartū est, coæterna duratio, cūm dicit: Hoc erat in principio apud deū. Quintū, indiuisa opatio, cùm dicit: Oia ꝑ ipm facta sunt. Per primū elidit pſumptio philosophorū, q̄ mihil

Moralis

ẏ voluntręcip

a ☞ ℭ Oia p ipsũ. Aug. Non est creatura, p quẽ oĩs creatura facta est. Malum non est factũ p ipm, nec ipm idolũ, qa nihil sunt: nulla sua natura subsistũt. Tñ qdqd mẽte concipit, dicit esse: hoc modo pctm põt esse. ℭ Ea q sunt, p ipm facta sunt. Illa aũt sũt q à natura propria non recedunt. i. quę concordãt cũctipotẽtiæ diuinitatis.

A

b ℭ Et sine ips. Origenes ita distĩguit: Et sine ipso factũ est nihil, qd' factum est. Ordo: Nihil qd' factũ est, factũ est sine ipso. ℭ Augu. Qd' factũ est, erat vita in ipso. Iohãnes Chry. & sine ipso factũ est nihil, quod factũ est. Hilari⁹: sine ipso factũ est nihil, qd' factũ est in ipo. c ℭ Qd' fa. Augu. Si audis mutabilẽ creaturã p filiũ factã, nõ tamẽ credas mutabilẽ ei⁹ voluntatẽ: quia non subito aliqd voluit facere, sed oĩa ab æterno fecit. Qd' factũ est tpa, trãsit. quod ĩ sapia ĩmutabili est, transire nõ põt. Faber em arcam pri⁹ facit in mente, post in opere. Quod in mẽte est, viuit cum artifice: qd' fit, mutatur cum tempe.

†26. q. 5. c. episcopi. in fi.

☞ Fuit homo

a ¶ Ipse filius erat deus. ¶ Ne dicatur esse cum deo, & non deus. b ¶ Hoc idem verbum non est nouus deus, sed erat apud deum in princi. i. in patre existens principium omnium cum patre. c ¶ Ita erat vnum cum patre, vt omnium creaturarum principium sua præiret essentia.

& deus erat uerbũ. Hoc erat in principio apud deũ. †Omnia p ipsum facta sunt, & sine ipso factũ est † nihil. Quod factum est in ipso, uita erat,

a ¶ i. omnis creatura visibilis & inuisibilis, omnis forma, omnis compago, omnis concordia partium.

a ¶ Nulla res subsistens sine ipso est facta.

a ¶ Bt omne. b ¶ In tempore. c ¶ In spiritu, li factoris ratione semper viuit & vixit.

†ne vnũ quidem quod factũ est. In

Nicolaus de Lyra.

Persona

☙ q persona est intellectualis naturæ incõicabilis existentia, vel poti⁹ subsistentia. Verbũ aũt in diuinis nõ põt esse accidens, vt patet ex prædictis. & ideo oportet q sit quid subsistens in diuina natura. Est etiã incõicabile, quia nec intellectus, nec natura capit, q pcedẽs sit idẽ per oẽm modũ cũ eo à quo pcedit. & ideo qa verbũ in diuinis pcedit p actũ realẽ, oportet & inter ipm & principiũ à quo pcedit, sit distinctio realis p pprietates suas alteri incõicabiles. & ideo cũ vtrũq; sit subsistẽs incõicabile in natura diuina, quæ est in supmo intellectualitatis, sequit q inter verbũ & principiũ à quo est verbũ, sit distinctio psonalis. Et hoc est qd' breuiter tãgit Iohãnes, dicens: Et u. er. ap. d. Nulla em res dr ppriè esse apud se metipsam, sicut nec aliqs est in seipso, vt dr. iiij. Physicorũ. & ideo inter verbũ & principiũ, apud qd' est verbũ. s. patrẽ, est personalis distinctio. Nõ em verbũ pcedit à patre per actionẽ transeuntẽ extra, sed manentem intra. & ideo verbum manet intra illud cuius est verbũ, tñ ab eo distinctũ: q distinctio psonalis est: vt patet p prędicta. a ℭ Et de. Hic consequẽter pbat pr̃is & filij consubstãtialitatem. verbũ em diuinũ est quid subsistens in natura diuina, vt pdictũ est. natura autẽ diuina nõ est multiplicabilis, quia nullo modo potest esse nisi vna & simplicissima. & ideo oportet q verbũ & principiũ à quo est verbũ sint idem penitus in natura, q̃uis distinguãt vt prædictũ est in persona. & hoc est qd' dicit Iohãnes: Et d. er. u. ita q ly deus, ponatur à parte prędicati, dicendo sic: Verbũ est deus. Nomina enim & verba transposita idem significant. q. d. Iohannes: q̃uis verbum sit apud deũ, nõ tñ est aliquid extraneę naturæ, sicut est verbum nostrum, sed est naturæ diuinæ quæ indiuisibilis est. ideo est eadẽ omnino in ipso & in patre. b ℭ Hoc e. in prin. Hic consequẽter declaratur quartum. s. coæternitas patris & filij. Quod enim procedens sit posterius duratione eo à quo pcedit, hoc contingit multipliciter. Vno modo, quia producẽs non habet à principio suæ duratiõis potentiã pductiuã perfectã. sicut homo à principio pueritiæ nõ habet potentiã generãdi perfectã. & ideo eius filius necessario posterior est duratione. Alio modo cõtingit ppter modũ producendi. quia qñ aliquid producitur p motũ, qui motus est in tpe, oportet q productũ sit posterius producente duratione: quia productũ primò habet esse in illo instanti: in quo terminat ille motus. Tertiò modo cõtingit hoc, qñ aliquid producit liberè & non de necessitate naturæ, qa tale agẽs potest expectare ad producendũ suũ effectũ, sicut creaturę pducunt à deo cuius potentia est perfectissima, & sine transmutatione & motu, tñ nõ sunt ei coæternę. quia etsi ab æterno potuit pducere creaturã, vt dicũt aliqui, tñ noluit. Nullo autẽ istorũ modorum põt poni in diuinis, q filius siue verbũ qd' est idẽ, vt patet per prædicta, sit posterior patre: quia in diuinis nulla põt esse potentia productiua impfecta, vt de se patet. nec verbũ in diuinis pcedit per mutationẽ & motũ, quia in diuinis nõ habẽt locũ, scd'm qd' dicit beatus Iacobus. Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Item filius procedit à patre de necessitate naturę, quia deus necessario intelligit se. & sic relinquitur, q fili⁹ sit æqualis patri in duratione. & hoc est qd' breuiter dicit beatus Iohãnes: Hoc erat in pr. ap. de. hoc scilicet verbum de quo loquutus fuerat, erat apud deum à principio æternitatis. & sic patet quartum, qd' de verbo dei fuerat. s. positum. c ℭ Omnia per ipsum fac. &c. Postq̃ euangelista declarauit ipsius verbi esse seu generari, hic consequenter declarat suum agere seu operari. Et diuiditur in duas: quia

B

Procedẽs ẽ posteri⁹ eo à quo pce de tripliciter

Iaco. 1. c.

Diuisio

duas: qa primò declarat hoc quantũ ad oẽs creaturas in generali. sc̃d'ò, q̃ntũ ad hoĩes ĩ speciali, ibi: Et vita erat lux hoim. Prima in duas: quia primò declarat ppositũ quãtũ ad pducẽdi actũ. secundo, q̃tũ ad producẽdi modũ, ibi: Quod factũ est. In prima parte ostendit, q actus pducẽdi ipi⁹ verbi se extendit ad omnẽ creaturã in generali, qa creaturę producũt à deo sicut artificiata p artificẽ. Sap. vij. c. Omniũ est em artifex &c. cũ deus sit agẽs p intellectũ. Qd' aũt producit p artem seu ĩtellectũ, producit p cõceptũ artis seu ĩtellect⁹. sicut dom⁹ in re extra producit à domo q est in aĩa. vij. Metaph. Verbũ aũt in diuĩs idẽ est quòd cõcept⁹ intellect⁹ diuini, vt. s̃. dictũ est. ergo oĩa p ipsũ pducta sũt. & hoc est qd' dicit Iohannes: Oĩa p ip. facta sũt. Et quia posset aliqs credere, q hoc signũ oĩa, distribueret solũ p creaturis corpalibus, eo q in principio Gen̄. vbi agit de prima rerũ pductiõe, nõ fit mẽtio nisi de corpalib⁹ creaturis. ideo ad hoc excludendum addit. d ℭ Et si. ips. fa. est ni. quia etiam spirituales creaturæ sunt à deo sicut ab efficiente. Considerandum tñ, q Manichæus dixit nihil hìc teneri affirmatiuè: & per hoc scd'm ipsum intelligunt creaturæ corporales, quę parũ habẽt de entitate: & ppter hoc significant hoc noĩe nihil, eo modo loquẽdi quo dicit Philosophus. ij. physicorũ: q illud qd' est modicũ nihil reputat. Sic igit exponit Manichæus dicens: Et si. ip. fa. est ni. i. sine verbo facta est corporalis creatura: quia dicit ipsam esse factam à principio malo. Posuit em duo principia. vnũ simplr bonum, aliud simpliciter malũ: & ab isto dixit corporalem creaturam procedere. Sed istud patet esse falsum, qa ens & bonũ cõuertunt, & ideo q̃tũ habet corpalis creatura de entitate, tantũ de bonitate: & p consequẽs à principio bono pcedit. hoc etiã patet ex ordine rerũ & cõnexione earũ, qa vniuersi corruptibiles creaturas & incorruptibiles videm⁹ ad inuicẽ connecti & in vnum ordinari. & ideo cõcedendũ est eas ab vno principio produci, & in vnum finem reduci. propter qd' philosophus. xij. Metaph. ex connexiõe vniuersi probat vnitatem primi principij dicens: Entia nolunt malè disponi, nec bona pluralitas principatuum. vnus ergo princeps. Plurib⁹ etiã alijs modis error Manichæi posset impugnari: sed omitto ppter plixitatẽ vitandã: & diffusi⁹ habet tractari. ij. sniarũ. Alij autẽ dixerũt, q p nihil intelligit diabolus, quẽ dicunt esse sine verbo factũ. Sed hoc patet esse falsum quia diabolus nõ est natura malus. Si em malũ esset integrũ, seipsum destrueret. & ideo natura ipsius bona est. & ideo facta est à verbo, à quo oĩa bona pcedũt. Et ideo exponendũ est ly nihil, sicut expositum est. s̃. c ℭ Quod fa. est in i. Ostenso q verbum sit causa productiua rerũ, hìc consequenter ostenditur per quem modum sit causa earũ. Ad cuius intellectũ sciendũ, q scd'm Philosophũ. ij. de aĩa, quatuor sunt gradus vitę seu viuẽtiũ: Vegetatiuum, sensitiuũ, motiuũ scd'm locũ, & intellectiuum. Et inter istos gradus, intellectiuũ tenet summũ locum. & ideo ea q sunt in alio, quo scd'm modũ intelligibilẽ, sunt in eo scd'm modũ vitalẽ. Creaturę aũt pexistunt in verbo, sicut in cõceptu artis vel intellect⁹,

C

Error Manichæi & confutatio

D

Grad⁹ vitę quatuor

☙ vt patet ex

✻ volũt recipe nisi pbatũ fuerit humana rõne, q tñ est valde deficiens. nã rẽ sensibilẽ & paruã, vt foliũ arboris vel aliqd' hmõi humana rõ nõ cõprehẽdit, q̃tũ ad ei⁹ oẽs cõditiões. s. quare sit talis figuræ, coloris, & hmõi, ppter qd' medici de virtute ipsius sanatiua dicunt q est à tota specie, nesciẽtes eã noĩare, eo q eã nõ cõprehendũt. propter qd' dr Ecc. j. b. Cũctę res difficiles, nõ põt eas homo explicare sermone. Per scd'm excludit error Sabellij, qui sicut in diuinis est vna essentia, ita dixit patris & filij vnã esse personã: qd' est falsum: qa nulla res gignit seipsam. & ideo inter patrẽ & filiũ est distinctio psonalis, & eadẽ rõne inter verbũ & ei⁹ cui⁹ est vbũ: qa eo fili⁹ quo & verbũ. Per tertiũ repellit error Arrij, q dixit, q pater & filius essentialiter distinguunt, sicut & psonalr: qd' ẽ erroneũ. qa sic fili⁹ nõ eẽt de⁹ ppriè, sed tm pticipatiuè, cũ essentia diuina sit ĩdiuisibilis. & de ipo dr. j. Ioh. v. d. vt cognoscam⁹ verũ deũ, & sim⁹ in filio ei⁹ vero. hìc est ver⁹ de⁹ & vita ęterna. Per quartũ reprobat error Ebionitarũ, q dixerunt Christũ añ Mariã nõ fuisse, & sic eũ nõ fuisse ab æterno: cũ tñ Christus dicat de seipso. j. viij. d. Principiũ, q & loquor vobis. Et ibidẽ. g. Añq; Abrahã fieret, ego sum. Per quintũ excludit error Manichæi, q posuit duo principia vnũ boni, & alterũ mali: & hæc inferiora, corruptibilia dixit esse à deo malo: & p cõsequẽs nõ sunt à verbo secũdũ ipm. e ℭ Quod fa. est in i. u. e. Nã oĩs creatura in verbo pexistit ĩtelligibiliter. Intelligere verò est viuere, & ĩtellectio vita.

Moraliter

✻ Et vita

Ha ¶Fuit hō miſſus. Poſtq̄ ſublimi volatu vltra oēm naturam E in altitudinē theologiæ aſcendit, quia verbū apud p̄em ſp fuiſſe cōtēplatus eſt, mox ad hūilitatē hūanæ naturæ, & ſpecialiē p̄curſoris verbi deſcēdit, cōtra illos, q̄ dicebāt hūanā naturā in primo parētē ex toto pditam & ad nihilum redactam. b ¶Hō miſſus. Hō, non angelus, vt Hęretici volūt, miſſus à deo. Ideo potuit dicere de deo:

☞ Erat lux

Nicolaus de Lyra.

✠ vt patet ex p̄dictis: & p cōſeq̄ns ſunt in eo p̄ modū vitę intellectiuę. qa intelligere ẏbi eſt ſuū eſſe, & ſuū viuere. & hoc eſt qd̄ dicit: Qd̄ factū eſt in ipſo, uita erat. quia qd̄ factum eſt in re extra, prius erat in verbo per ideam: quæ idem eſt quòd eſſentia diuina & vita. Et ſic patet modus p̄ quem creaturæ ꝓcedunt à verbo, videlicet ſicut artificiata abartifice vel ab arte, ꝓpter qd̄ dicit Boeti⁹. iij. de cōſola. Tu cuncta ſupno Ducis ab exēplo: pulchrum pulcherrim⁹ ipe Mundū mente gerens, ſiliq̄ imagine formans. Alio modo exponit hoc, inq̄tū creaturæ p̄exiſtunt in voluntate verbi. Ad cui⁹ intellectum ſciēdum, q̄ ſcd̄m Philoſophū. i. de aīa: illa dicunt viuētia q̄ mouēt ſeipſa. hoc aūt maxīe cōpetit volūtati q̄ mouet alias potētias ad agēdū. & iō ea q̄ ſunt in volūtate verbi dicuntur vita in ipſo. Sic aūt eſt de creaturis inquātū depēdēt à volūtate dei. & ſic exponit illud: Quod fa. eſt in i. u. e. qa iſtę creaturæ anteq̄ fierēt, erāt in volūtate verbi ad ꝓducendū eas vel nō producēdū, & ſic patet mod⁹ p quē eſt cā ꝓductiua creaturarū: qa ꝓducit eas oīno liberē. Per qd̄ excludit error aliquorū philoſophorū dicētiū ipſum deū eas de neceſſitate ꝓducere. Qd̄ patet falſum qa volūtas non vult aliq̄d de neceſſitate, niſi illud bonum ad qd̄ habet neceſſariā habitudinē. Voluntas aūt diuina cū ſit infinita, nō habet neceſſariā habitudinē, niſi ad bonū infinitū, & nihil vult de neceſſitate, niſi bonū proprium: & ideo nullā creaturā vult de neceſſitate, ſed tm̄ contingenter & liberē, & ſic eā ꝓducit. filius aut ē ſiue verbū in diuinis aſſ procedit à patre, ſ. naturali neceſſitate.

Fa ¶Et ui. e. l. h. Oſtenſo qualiter verbū ſe habet ad oēs creaturas in gñali, hīc cōſequēter oſtēdit q̄liter ſe habet ad hoīes in ſpeciali. Ad cui⁹ intellectū ſciēdū, q̄ aīalia q̄ ſunt infra homines, habent aliqualē rerū ſenſibiliū cognitionē. ſicut aſinus cognoſcit ſtabulū ſuū & pabulū, & dām ꝓpriū. & de ſimilib⁹ eſt ſiē iudiciū, ſed ſola creatura intellectualis pōt attingere ad cognoſcēdū ipm deū. Eo em̄ ipſo, q̄ facta eſt ad imaginē dei, eſt capax ipſi⁹ p cognitionem & amorē, vt dicit Aug. xiiij. de trinitate. Verūtn̄ cognitio dei & amor poſſunt dupliciter accipi. Vno modo pro cognitione & amore, qui poſſunt haberi ex naturalib⁹. Alio modo de cognitiōe & amore ſupernaturali. & ſcd̄m hoc lra iſta pōt dupliciter exponi. ſ. de cognitione naturali & ſupnaturali. Primò igit exponitur de cognitiōe naturali. Sicut enim patet ex p̄dictis, oēs creaturę ſunt per verbū, ꝓductę, verūtn̄ humana natura excellentior eſt in cognitione, inquātū virtute intellect⁹ pōt ad dei cognitionem attingere, effectus in ipſum reducendo: p quem modum philoſophi habuerūt cognitionem de deo. Omnis aūt cognitio fit in aliquo lumine, & ideo natura humana ſup ꝓ alias creaturas inferiores eſt à verbo ſpecialiter illuſtrata. & hoc eſt qd̄ dicitur: Et uita. i. ipſum verbū qd̄ eſt vita, vt patet ex p̄dictis. b ¶Erat l. ho. inquātūm attingit per naturam ſibi datam à verbo, ad altiorem cognitionis gradum. Subdit autem modum dicens:

Cognitio dei & amor dupliciter accipiūtur

c ¶Et l. int. l. Licet enim ipſum verbū qd̄ eſt lux, p eſſentiā non poſſit eſſe forma intellectus noſtri, tn̄ intellect⁹ agens qui eſt potentia animę, eſt q̄dā lux deriuata à diuina luce: & ideo p ipm pōt hō ad diuina cognoſcēda quodāmodo attingere, ſcd̄m qd̄ dicit Pſal. xiij. b. Multi dicunt, quis oſtendit nobis bona? Reſpōdet: Signatū eſt ſuper nos lumen vultus tui dñe. q. d. in lumine intellectus agētis impreſſo à te animabushumanis, pōt haberi cognitio tuæ bonitatis. Et hoc modo lux diuina in tenebris lucet, inquantum natura humana de ſe eſt quędam tenebra, quia ex ſe lumē nō habet, ſed à verbo illuſtratur, eò q̄ luce ab ipſo deriuata modo p̄dicto informat. Veruntn̄ qa talis cognitio dei q̄ habet ex naturalibus eſt defectiua, ideo ſequitur: d ¶Et ten. eā nō cō. quia lux diuina ſiue verbum quod idem eſt, cognitione naturali per eſſentiam non videtur: quia talis cognitio eſt tātummodo per effect⁹, qui nō adæquat virtutē primę cauſę: ſed in infinitū diſtant ab ea. ideo per talē cognitionē nō pōt videri diuina eſſentia. Alio modo exponitur lra de cognitiōe ſupnaturali. Homo em̄ ad quēdā finem ſupernaturalē ordinat⁹, q̄ excedit lumē naturalis ratiōis, ſecūdū qd̄ dicit Apl⁹. j. Co. ij. b. Ocul⁹ nō vidit, & auris nō audiuit, nec in nec in cor hoīs aſcendit, q̄ ꝓparaſti diligentib⁹ te. Ad finē e iñ ineo G gnitū non pōt hō moueri, qa incognita nō poſſum⁹ diligere, ſecūdum Augu. & ideo hō ad finem ſuū cōſequendū indiget neceſſario illuſtratione ſupnaturali, vt in finē vltimū dirigatur. Deus autem paratus eſt hāc illuſtrationem hoībus dare: quia natura non deficit in neceſſarijs, vt dicit. iij. de anima. Et ſi hoc verū eſt de natura naturata, multo fortius verū eſt de auctore ipſius naturæ, q̄ eſt natura naturans. Et ideo ſi homo faciat qd̄ in ſe eſt: cōuertēdo ſe ad deū ꝓ cognitionē & amorē, ꝓut poteſt ex naturalib⁹ haberi, de⁹ ſupplet reſiduū, addendo naturæ ꝓfectionē gīæ, illuſtrans eū ſupernaturali illuſtratione. & hoc eſt qd̄ dicit: Et uita erat lux hoīm. i. ipſum verbū nō deficit illuſtrando hoīes ꝓ gīam in cognitione ſupernaturalium. Et l. in te. lu. i. in peccatoribus: qa verbum quantum eſt in ſe illuſtrat eos luce gratiæ. Sed ꝙ ſunt tenebroſi, hoc eſt, quia ſe ſubtrahunt ab influentia diuinæ lucis ſiue verbi. & ideo ſequitur: Et te. eā nō cō. quia peccatores hāc lucem non cōſequuntur, nō propter defectum lucis, vt dictum eſt, ſed propter proprium defectū. e ¶Fuit h. Poſtq̄ euāgeliſta deſcripſit ſeu declarauit æternam verbi emanationē & ipſius operationem, hīc conſequenter declarat eius temporalem incarnationem. Et diuiditur in duas partes: quia primò agitur de miſſione Diuiſio. prācurſoris, ſcd̄ò, de aduentu redēptoris, ibi: Erat lux vera. Prima in duas: quia primò ponit cōmēdatio p̄curſoris. ſcd̄ò tollit occaſio erroris, ibi: Non erat ille lux. Circa primū cōmendatio p̄curſoris ex quatuor deſcribitur. Primò ex conditione naturali, cū dī Prædicit: Fuit h. i. viuens vita hoīs ſcd̄m dictamē rectæ ratiōis. Et rationabiliter p̄curſor Saluatoris fuit homo & nō angelus, qa ſapiētia diuina diſponit omnia ſuauiter, vt dicit Sap. viij. a. quia ſcit omnia ſecundū modū conuenientē & decentē, mouēdo quilibet rē ſcd̄m qd̄ nata eſt moueri. Homines aūt cōmuniter loquēdo magis ſunt apti recipere doctrinam hominis q̄ angeli. Tū pter ſimilitudinē naturæ. Tū propter cōſuetudinē loquutiōis & vitæ, q̄ requirunt inter diſcipulū & doctorē. Si aūt aliqui docentur conuenientius ab angelis, hoc eſt verū de excellētibus viris, & à cōi vita hominū ſegregatis. Aduentus autem redēptoris annū ꝕ ciandus erat omnibus cōmuniter, non ſolū excellentibus. & ideo p̄curſor aduentū Chriſti p̄nūcians, magis idoneè fuit homo q̄ angelus. verūtn̄ licet Iohānes fuerit hō ex cōditione naturali, fuit tn̄ angelus ab officio & puritate virginali, ſcd̄m qd̄ dicit Saluator Mat. xj. b. Hic eſt de quo ſcriptū eſt. ſ. Malach. iij. a. Ecce ego mitto angelū meū &c. Scd̄ò, deſcribit Iohānis cōmendatio ex diuina autoritate, cū ſubditur. ſ ¶Miſſus à d. quia non venit proprio capite. De hac miſſione Iohānis dicunt aliqui, q̄ fuit tm̄ ꝓ interiam inſpiratione, ſed melius videt, q̄ cū hoc fuerit per expreſſam dei miſſionē & exteriorē apparitionē. quia ad ea quę ſunt multū ardua ſolent prophetæ ſic mitti, vt patet ex decurſu veteris Teſtamenti. Myſteriū aūt Chriſti inter oīa fuit maximū, qa ad ipm fuit ordinatū totū vet⁹ Teſtamētū, vt declarauit diffuſe Iug epiſto lā ad Hebrēos. & ideo nō ē veriſimile, quin Iohānes fuerit ad hoc miſſus ꝓ expſſam miſſionē dei & apparitionē exteriorē, licet modus huiꝰ apparitiōis nō ſit ſcript⁹. multa em̄ facta ſunt circa myſteriū Chriſti q̄ non ſunt ſcripta, vt habet in fine huius euangeliſ. Hoc idē videt innuere qd̄ ipe Iohānes dixit, vt habet. j. eodem. Qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: ſuper quem videris ſpm̄ deſcēdētem &c. Tertiò deſcribit cōmendatio Iohānis ex nomine, cùm dicitur: g ¶Cui n. er. I. Iſtud nomen fuit ſibi impoſitum non ex humana diſpoſitione, ſed diuina prædinatiōe, vt habet Lu. j. a. & ideo rndebat ꝓprietati internæ. ſ. plenitudini gīæ. Iohannes em̄ interptat, in quo gratia: & ideo fuit idoneus

✠ ad præcurrendum

Ha ¶Et ui. e. l. h. i. verbum eſt manifeſtatiuum omnium q̄ ab hoībus cognoſcunt. Per qd̄ tollit error dicētiū, q̄ diuina prouidentia ſe non extendit ad hæc inferiora. in quorū perſona dicitur Iob. xxj. c. Circa cardinales cæli perambulat, nec noſtra conſiderat. Quod reprobatur ibidem, cū ſubditur: Quorum ſententia longè ſit à me. Philoſophus etiam. j. de anima reprehendens Empedoclem, habet pro inconuenienti, q̄ aliquid cognoſcamus, & ſit deo ignotum. c ¶Et l. in te. i, in peccatoribus quantū eſt de ſe. Tenēbræ ſ. cut cæcus lucem ſolis non videt ipſum illuſtrātem. e ¶Fuit h. miſſ. à d. Per Iohannem prācurſorem domini ſignificatur prædicator euangeliꝰ. ideo dicitur hic homo: id eſt vjuens ſecundū dictamen rationis, & non vita beſtiali. g ¶Cui no. e. l. o. qui interpretatur in quo eſt gratia. Ad hoc em̄ q̄ prædicator conuenienter & vtiliter annunciet verbū dei, requirit gratia ſpiritualiſ. ✠ Hic venit

Moraliter

a ¶Erat lux uera. Ois homo dicit illa natura in hoie, q̄ ad ima A ginē & ad sifitudinem dei facta est. Alia oia q̄ sūt in hoie inferiores ptes hois sunt, & q̄dāmō extra hoiem sūt. In illa. s. aia velut in q̄dā mūdo supiori vera lux lucet, & in illū mūdū venietes & per gratiam renascentes illuminat, quia quorum vita & conuersatio in cælis est, quasi in alio mundo sunt.

Nico. de Ly. ☞ Et mūd⁹

ad p̄currendū ante illū q est autor gr̄æ secūdū qd dicit. j. eo. b. Gr̄a & veritas p Iesum Christū facta est. Simile inuenitur in veteri testamēto: qa Abrahā, Isaac & Israel sic nominati sūt ex diuina ordinatione, ad designandū eorū ,pprietatem. Quarta cō rē. Quartò describit eius cōmēdatio ex emendatio. officij nobilitate, cū subdit: a ¶Hic uenit ut testimoniū perhi. de lumine. ipsum, subaudi lucem testimoniū perhibuit p̄dicādo ei⁹ excellentiā, vt habet. j. eo. ca. Ipse est qui post me vēturus est, cui⁹ non sum dignus vt soluā corrigiā calciamēti ei⁹. Similit testimoniū phibuit baptizando ī aq̄, vt p hoc designaret illū q erat vēturus baptizare in spūsancto, ,pter qd forma baptismi Iohānis erat in noie vēturi, vt habet Act. xix. a. Sicut em̄ ,pphetę antiq⁹ denūciabāt aliq̄n futura: nō solū ẏbis, sed etiā factis. Quod patet de Ieremia, q posuit catenā in collo suo, vt ẏbo & facto p̄nūciaret captiuitatē futurā regis & ciuitatis, vt habet. xxvij. a. Sic Iohānes baptista p̄dicādo & baptizādo annūciauit aduētū redēptoris. Finis aūt sui officij tangitur, cū subdit: b ¶Vt oēs crederēt p illū. Non dicit: in illū, qa ad hoc finaliter p̄dicabat, vt popul⁹ crederet in Christū vēturū. Notandū etiā q̄ illud qd dicit hic: Omnes crederēt &c. refertur ad illud qd supra dictū est: Fuit hō miss⁹, qa hīc loq̄t generaliter oībus, nō sic aūt loquitur angel⁹, sed solū excellentib⁹. vt. s. dictū est. c ¶Nō erat ille lux. Hīc tollit occasio erroris. Ex hoc em̄, q̄ euāgelista dixerat de Iohāne tot magnifica, posset aliquis credere, q̄ eius aduēt⁹ sufficeret ad salutē generis humani, sicut & de ipso multi sunt opinati ipm̄ esse Christū, ,pter excellētiā suæ sanctitatis: ,pter qd sacerdotes Iudęorū miserūt ab Ierosolymis interrogātes, si ipe esset Christus, vt habet eo. c. & ideo euangelista ostēdit q̄ eius aduētus non erat sufficiēs ad saluādū humanū genus, dicens: Non erat ille lux. q posset mētes hoim luce gratię illustrare, sed tm̄ erat præcursor huius lucis. Ideo subdit: d ¶Sed ut testimoniū phi. &c. Modus aūt testificādi iā p̄dictus est in pte imediate p̄cedenti. Sed cōtra hoc videt esse illud qd dicit Eph. v. b. Eratis aliquando tenebræ: nūc aūt lux in domino. & sic ratio lucis cōuenit cuilibet iusto & per consequens Iohāni. Dicendū q̄ lux gratię dupliciter accipitur in scriptura. Vno modo p essentiam, & sic soli deo conuenit, & appropriat filio in diuinis, sicut & alia q̄ pertinēt ad notitiā. & ideo ,pprietas huius lucis de Iohāne negat, sed de Christo affirmat vt statim patebit. Alio modo accipit lux p participationē: & hoc bene cōuenit Iohāni & alijs sanctis: & sic loquit apls in autoritate p̄dicta. e ¶Erat lux uera. Postq̄ euāgelista declarauit missionē p̄cursoris, hīc consequenter agit de aduentu redemptoris. Et diuidit in tres: qa primò ostēdit necessitas hui⁹ aduēt⁹. Secūdò inde cōsequens fructus, ibi: Quotquot autē. Tertiò veniendi modus, ibi: Et verbum caro factum est. Circa primum cōsiderandum, q̄ ratio naturalis est defectiua in cognitione diuinorum: quia non attingit ad eorum cognitionem, nisi per effectus qui distant à deo in infinitum. Item reuelatio de diuinis in veteri testamento erat imperfecta, quia sub velaminibus & figuris. ,propter quod ante Christi aduentum homines multipliciter errabant circa cognitionem diuinorum, vt patet inspicienti illius temporis decursum: & ideo aduentus Christi in mundum fuit necessarius ad illuminandum homines in cognitione diuinorū, secūdū qd ipsemet dicit. j. xviij. g. Ego in hoc nat⁹ sum, & ad hoc veni ī mūdū, vt testimoniū phibeā veritati. Ideo videm⁹ q̄ post eius aduētū idololatria cessauit, q̄ si per totū mundū: sicut fuerat p Zachariā ,pphetā p̄dictū ca. xiij. a. Et erit in die illa, dicit dominus disp. dā noia idolorū de terra. Quòd aūt Christus sit lux sufficiēs ad talē illuminationē, ostēdit triplici ratione. Prima ratio ,pcedit ex lucis huius veritate. Secūda ex ipsius p̄nialitate. Tertia ex cuiusdā eius manifestatione. Secunda tangitur ibi: In mūdo erat. Tertia, ibi: Mundus per ipsum factus est. Circa primum aduertendū q̄ aliq̄d dicit verū triplicit. Vno mō, qa distinguit cōtra falsū. Sed ò, qa distinguit cōtra figurale, in q̄ tū figura recedit à pfecta rei veritate. Tertiò, qa distinguit cōtra ptipās: qa illud qd est tale p ptipationē, deficit a pfectiōe illi⁹ qd ē tale p essētiā. Lumē ergo rōnis naturalis in cognitiōe diuinorū primò deficit a rōne veræ lucis, qa etsi per eā philosophi habuerant de deo aliquā cognitionē, fuit tm̄ admixta erroribus multis, ,pter qd dicit ad Roma. j. c. Cū cognouissēt deum, non sicut deum glorificauerūt aut gratias egerūt, sed euanuerunt in cogitationib⁹ suis, & obscuratū est insipiēs cor eorū. Et hoc patet ī Aristotele, q̄ iter alios philosophos dī veri⁹ scripsisse, & tm̄ ī plurib⁹ deuiauit à ẏitate sicut patet de mūdi æternitate, de intelligētiarū nūero & earū felicitate, q̄rū psequutionē causa breuitatis omitto. Lumē verò cognitionis diuinorum qd fuit in veteri Testamēto deficit à ratione veræ lucis: qa licet habuerit veritatē absq̄ admixtione falsitatis: tamē ipsa erat figuralis & quasi vmbra veritatis. Lumē verò cognitionis euangelicæ tertio modo deficit à perfecta lucis veritate, qa licet, vera & aperta sit, tamē est ptipata. Lux autē diuina hoc modo dicit vera, qa est lux p essentiā. Et ex hoc sequitur q̄ ipsa sit sufficiens ad omniū illuminationē. qa qd est tale p essentiā, est causa omniū aliorū. Sicut ignis est causa caliditatis in omnibus alijs, vt habetur. ij. Meta. Talis aūt lux approbat filio, vt dictū est Et sic patet prima ratio suæ efficaciæ ad illuminationem gratię, q̄ tāgitur cū dicitur: Erat lux uera. sine falsitate, sine vmbra & sine participatione: sed lux p essentiam. Ideo sequit: f ¶Quæ illuminat omnē hominē &c. quātū in se est, qa si aliqui nō sunt illuminati, hoc est quia se subtrahūt ab influētia huius lucis. Potest hoc etiā intelligi de lumine naturalis rationis, q̄ se extēdit ad omnes etiā peccatores: & est quædā participatio diuinæ lucis, vt patet ex prædictis. g ¶Venientē in hunc mundū. Per hoc nō est intelligēdū, q̄ homines ante fuerūt in alia vita, vnde venerint in mundū istū. Vel q̄ animę fuerint à principio mūdi creatę, sicut intellexerūt aliqui hæretici: sed euāgelista vtitur tali modo loquendi, ad denotandum, q̄ anima intellectiua dat ab extrinseco p creationem. Et dicit hic ipse homo, eodē modo quo pars principalior rei dicit ipsa res, vt habet. x. Ethicorū. h ¶In mundo. Hīc tangit secūda ratio ad idē ex p̄sentialitate. Ad cuius intellectū sciendū, q̄ aliquid dicit esse alicubi tripliciter. Vno modo p potentiam, sicut rex est in toto regno. Alio modo p p̄sentiā, sicut rex est in aula sua: quia oia q̄ sunt ibi patent eius aspectui. Tertio modo per essentiam, sicut rex est in loco suo determinato, cui ,pportionatū ē corp⁹ eius. Dē⁹ autē p̄sens est vbiq̄ hoc triplici mō: qa eius virt⁹ ad oia se extēdit, & qa oia sunt nuda & aperta oculis eius, & etiā qa p̄sens est ubiq̄ p essentiā. Quod patet, qa nō solū dat esse rebus, sed eas in esse cōseruat, cōiungēs principia rerū ad inuicē. Hoc aūt nō pōt esse p aliq̄d quod sit mediū inter ipm̄ & creaturā, qa nullū est tale medium. Et ideo oportet, q̄ hoc faciat p̄ ſipsum vbiq̄ p̄sentialiter & p essentiā existētē. Et sic patet, q̄ cū diuina lux sit idem quod ipse deus, q̄ ipsa sit efficax ad p̄dictam illuminationem, propter suam p̄sentialitatem. Et hæc ratio breuiter tangit, cum dicitur: In mundo erat. Nomine em̄ mundi intelligitur, vniuersitas creaturarum. i ¶Et mundus p ipsum factus est. Hīc ponitur tertia ratio ad idem ex euidentia lucis diuinæ. quia etsi non sit euidens in se, est tamen euidens in suo effectu, scilicet in vniuersitate creaturarū à deo productarum: ex quarum pulchritudine & ordine lux diuina etiam potest in naturali ratione cognosci, secundum quod dicitur Sap. xiij. b. A magnitudine speciei creaturarum, poterit creator

☞ horum vi

* a ¶Hic uenit in te. ut te. p. de lu. i. de Christo q est lux per essentiam: ideo in p̄dicatore debet esse huius lucis participatio p bonā vitā & famā, qa sicut dicit Grego. homel. xxxviij. Cuius vita dispicit, restat vt eius p̄dicatio cōtēnat. b ¶Vt omnes crederent p illum. Debet enim intendere salutem auditorū, & nō propriam laudem vel quæstum. c ¶Non erat ille lux, sed. Quia prædicator nō docet interius mētē illustrādo, sed de⁹. Ideo sequit: e ¶Erat lux ue. q̄ il. o. ho. Lumine gratię quātū est de se, sed mali non illuminant, eo q̄ ponunt obicē huic illuminationi, de quibus dicitur Iob. xxiij. b. Ipsi fuerunt rebelles lumini.

D v * Et mundus

a ¶Non ab homine impositum, sed a deo, quasi substantialiter datum. b ¶. i. gratia qui totum a gratia habet' & gratiam prædicat. c ¶Cur missus? ¶A gens libera voluntate. ¶Hic missus est, hic venit in testi.

nōmen erat Iōhannes. Hic uēnit in a

a ¶Cuius rei? b ¶Quicunque contradiceret.

testimonium, ut testimoniū perhibē b

a ¶. i. Christo nato. ¶Iam nomen verbi mutauit in lumen. b ¶Quare? c ¶Lumen Christum esse.

ret de † lūmine, ut omnes crederent b

a ¶Testificantem, quia deum nemo vidit vnquam. b ¶Magnus quidem erat iste, non tamen ex se lucens. Sunt tamen sancti lux illuminata. c ¶Missus erat.

per † illum. Nōn erat ille lux, sed ut c d

¶De quo?

testimonium perhiberet de lumine.

a ¶Autem. b ¶Christus. c ¶Quia est nō vera lux scilicet quæ nō est ex se, sed aliunde lucet. d ¶Non quod omnem, sed quia nullus sine illo illuminatur. ¶Vt etiam ipsum Iohannem.

a † Erat lux uera, quæ illuminat oēm c f

a ¶Id est qui a deo recedens & cadens in mūdum, exeratus est, alioquin non indigeret illuminari.

hominē uenientē in hunc mūdum. g

a ¶Et hæc lux. ¶Præsentia deitatis. Non vt pars eius, sed vt factor oibus creaturis infusus regens quas fecit.

In mundo erat, & mūdus per ipsum h

Lucis gratuita acceptio dupler.

Diuisio.

Deus pñs vbiq̄ tripliciter.

Moraliter.

a ¶ Et mũ. eũ nõ. Non ꝙ creatura nõ cognouerit, sed hõ ꝙ in mũdũ mẽte amãdo defecẽdit. Pri⁹ mund⁹ ipa creatura dicebat. ois enĩ creatura suũ creatorẽ recognoscit: hõ verò minime. b ¶ Et sui eũ. Ab initio mũdi nullũ tps erat in ꝙ receptores diuini verbi non essent. vnde addit: Quotquot aũt re. c ¶ Filios dei. Mirabilis potestas, vt ꝙ filij diaboli erãt, & filij dei & fratres Christi p eũ liberati dicãtur, ꝙ aũt ordine filij dei fiãt, & quõ hæc generatio distat à carnali, subdit: Qui nõ ex san. d ¶ Et uerbũ. vt aũt, secure credam⁹ homines nasci ex deo, subdit deum nasci ex hoie. ex hac susceptione infirmitatis sanat nra infirmitas, vt possim⁹ filij dei fieri. Et hoc est: Et uer. ca. fa. ẽ. Quod supius erat, inferi⁹ defecẽdit. Quid mirũ, si qd erat iferi⁹, in id qd supi⁹ est ascẽdit? Nec mirum, si hoies nascuntur ex deo: quia deus ex homine est natus.

Nico. de Ly. ☞ Plenũ horũ visibilit cognosci. ad Roma. i. c. Inuisibilia dei à creatura mundi, i. ab hoie, p ea ꝙ facta sũt intellecta cõspiciũt &c. Et hęc ratio tãgit, cũ dr: Et mũdus p ipm fact⁹ est. qa noie mũdi ois creatura itelligit, vt dictũ est, ꝙ ducit ĩ cognitionẽ creatoris sicut effectꝰ ĩ cognitionẽ suæ causæ. a ¶ Et mũ. eũ. Hìc remouet quãdã obiectionẽ: qa cõtra pdicta posset obici p hoc ꝙ videm⁹ mltos hoies nõ habere cgnitionẽ dei. Et ipe rndet, ꝙ hoc nõ est ex defectu lucis: sed magis ex malicia hoĩm ab ea se auertẽtiũ, dicens: Et mũd⁹ eũ nõ cogno. Noie mundi intelligunt pctores mũdialit viuẽtes, & ideo aliter accipit mũdus ꝙ in parte pcedenti: qa ibi accipitur p essentijs rerũ, hìc pro malitijs hominũ. b ¶ In propria uenit. i. in mundum, quem ipse fecerat venit per carnis assumptionem: & sic fuit ibi nouo mõ. Vel aliter: In ꝓpria uenit. i. in Iudæa, ꝙ dicebat terra dei, vt patet in plurib⁹ locis veteris Testamẽti. c ¶ Et sui eũ nõ rece. i. Iudæi, qa in veteri Testamẽto dicũt pphs peculiaris ipsi⁹ dei, qa pauci de Iudæis cõpatiuè crediderunt Christo, secũdũ qd fuerat pdictũ Isa. viij, c. ꝙ esset futurus in lapidẽ offensiõis & ĩ petrã scãdali duab⁹ domib⁹ Israel. d ¶ Quotquot aũt rece. eũ. Hìc cõsequenter ponit aduent⁹ Christi utilitas siue fructus. Et diuidit in duas: qa primò ostendit ꝓpositũ, secũdò: remouet quoddã dubiũ, ibi: Qui nõ ex sanguinib⁹. Circa primũ sciẽdũ, ꝙ sicut verbũ incarnatũ est verè fili⁹ dei naturalis, ita illi ꝙ fiunt mẽbra eius p fidẽ formatã, efficiunt filij adoptiui. Et in hoc ꝙpparet utilitas nobis, quẽniẽs ex suo aduẽtu. Et hoc est qd dicit. Quotquot aũt rece. credendo. e ¶ Dedit eis potestatẽ fi. dei fi. per regenerationẽ baptismi, ꝙ nõ datur nisi, pfitẽtib⁹ fidẽ Christi p se si sint adulti, vel p aliũ si sint paruuli. f ¶ Qui nõ ex san. Hìc cõsequẽter remouet dubiũ, qa posset forte aliqs credere, ꝙ hæc generatio esset p modũ generationis carnalis ideo hoc remouet, dicẽs: Qui nõ ex san. &c. Licet em̃ sanguis in latino plurale nõ habeat, habet tn̄ in Græco, & ideo trãslator, vt se qreret ỹ tratẽ text⁹ nõ curauit de regulis grãmaticæ trãsferẽs in plurali: Ex sanguinib⁹. Ad generationẽ em̃ carnalẽ cõcurrit duplex sãguis, qa ex pte matris reqrit sanguis mẽstru⁹, p materia, ex pte viri reqrit semẽ in quo cõsistit ỹ vt⁹ formatiua. hoc aũt semẽ est residuũ alimẽti sanguinei, qa nutritiua mĩstrat materiã ipi generatiuæ. hoc tamẽ reliduũ qd trãsit in semẽ dealbatũ est, ꝓpter maiorẽ digestionem. Istos igit sanguines excludit euãgelista generatione spirituali, dicẽs: Qui nõ ex sanguinib⁹ nati sunt. g ¶ Neq; ex uo. car. Per carnẽ hìc intelligit fœmina ꝙ parũ pticipat de ratiõe respectu viri, ꝓpter hoc noĩaꝫ caro Gen. ij. d. Hoc nũc os ex ossib⁹ meis: & caro &c. Copula aũt masculi & fœminę reqrit in carnali generatione, sic in oĩ alia actiõe naturali reqrit cõiũctio actiui & passiui, & hęc copula maris & fœminę excludit à generatiõe spũali, cũ dr: Neq; ex uo. car. neq; ex uo. uiri. Aliter põt exponi, ita ꝙ p volũtatẽ carnis intelligat cõcupiscentia large loqndo de volũtate: put accipit, p appetitu sensitiuo. Per volũtatẽ viri intelligat appetit⁹ intellectiu⁹, ꝙ vterq; appetitus cõcurrit in generatione carnali hoĩs. Appetit⁹ sensitiu⁹ vt mouẽs, intellectiuus vt cõsentiẽs & hoc remouet à generatiõe spũali, cũ dr: Neq; ex uo. car. &c. qlit aũt fiat generatio ista ostendit, cũ dr: h ¶ Sed ex deo &c. Inq̃tũ hoies à deo recipientes grãm, trahuntur ꝙdmõ ad naturã diuinã: qa p donũ grãæ efficiunt cõsortes diuinæ nature, ꝙ vt habeãt, ij. Pe. j. c. Per quẽ maxia & pciosa nobis promissa donauit vt p hęc efficiamini diuinæ cõsortes naturę. Ex pdictis patet, ꝙ filij carnales cõtrahũt ꝙndã maculã & fœditatẽ ex mõ suę gnãrationis, nõ sic aũt filij spũales, sed magis nobilitatẽ. i ¶ Et uerbũ ca. fa. est. Hìc cõsequẽter ostẽdit modũ veniẽtis, qa nõ venit vbi prius non erat: sed qa nouo mõ ibi incepit esse, sicut rex q prius est in aliqua ciuitate p suã potẽtiã tãtũ, qñ venit illuc psonaliter, incipit esse nouo mõ. s. p suã psentiã, sic dei filius q pri⁹ erat in mũdo p potentiã, psentiã & essentiã, vt pater p pdicta, venit ibi nouo mõ. s. p carnis assũptionẽ. Et hoc est qd dicit: Et uer. ca. fa. ẽ, & ha. in no. Et hoc tollit occasionẽ errãdi, dicens ꝙ ex verbo & carne facta est una natura sicut & vna ꝑsõ Christus. Sed hoc mãifestè patet falsũ & ipossibile, qa illa natura esset cõposita ex verbo & natura hũana, & ỹ bũ venireꝫ cõpositionẽ alteri⁹. hoc aũt est ipossibile, qa oẽ qd cõponit alteri, est aliq mõ in potẽtia post tia aũt nullo mõ põt esse in ỹ bo, cum sit act⁹ pur⁹, ergo &c. Itẽ si esset possibile vnã naturã ex ãbab⁹ fieri, illa tn̄ nõ esset natura hũana, nec diuina, qa natura cõposita ex duab⁹ nõ est aliq̃ illarũ, sed aliqd aliud resultãs ex ipis. vt pater de mixto ex elemẽtis qa mixtũ nõ est aliqd elemẽtorũ, nec ipsa simul sumpta, qa tũc mixtũ nõ esset aliqd ỹnũ, & iõ li ex verbo & carne fieret una natura, seqreꝫ ꝙ Christ⁹ nõ esset hõ nec deo cõtra scripturã noui & veteris Testa. Propter qd Arri⁹ dixit, ꝙ ex carne & ỹ bo nõ est facta vna natura, sed ipsum verbũ carnẽ assumpsit, nõ tn̄ aiam qa verbũ supplet locũ aiæ secũdũ ipm. sed istud dictũ implicat cõtradictionẽ: qa caro nõ est in spẽ carnis, nisi p animã, vt habetur in Meteororũ. Et ideo dicere, ꝙ ỹ bũ assũpsit carnẽ & nõ aiam, ipli cat cõtradictionẽ. Nec valet, ꝙ dicit ỹ bũ supplere locũ aiæ qa ro illa etiã secũdũ ipm nõ ẽ informata p ỹ bũ, sed tm̄ assũpta. Et si diceret ipam p ỹ bũ informari, hoc tn̄ est ipossibile. Itẽ reqrit⁹ Christ⁹ nõ esset hõ, vt patet mãifeste. ꝓpt qd Appollinaris dixit ꝙ ỹ bũ assumpsit, carnẽ, qa secũdũ ipm assũpsit aiam sensitiuã, ꝙ dat esse carnis: nõ tn̄ assũpsit aiam itellectiuã cũ ỹ bũ sit maxie itellectiuũ, & iõ ĩ Christo solũmõ põebat itellectiuꝫ ibi. Sed hoc patet falsũ: qa licet iste ĩ Christo posset saluare carnẽ: nõ tn̄ carnẽ hũanã qa caro nõ dr hũana nisi p aiã itellectiuã: eriã secũdũ põnẽtes plures formarũ. Itẽ Christ⁹ nõ esset hõ, cũ hõ i specie hũana reponat p aiam itellectiuã, sed magis esset aial brutũ: qa aia sẽsitiua nõ repõit nisi i specie bruti. Hęc aũt dia cõtra fidẽ sũt & sacrã scripturã. & iõ sũt tãq; hęretica & reprobata. Et licet pblꝫ aliis vtia posset pdicta ĩprobari, tn̄, ꝓpt, plixitatẽ vitãdã omitto. ꝓpt qd dicit ꝙ cũ dr: Verbũ ca. fa. est: p carnẽ itelligit natura hũana, sicut frequenter in sacra scriptura, vñ dr Isa. xl. b. Ois caro fœnũ &c. Et p carnẽ intelligat natura hũana, patet ꝙ illud qd subdit: Verè fœnũ est ppls. Caro igit ista. i. natura hũana assũpta ẽ à ỹ bo, nõ in vnitate naturę, sed in vnitate suppositi vel psonę. Et iõ est sens⁹: Verbũ ca. fa. Ac si diceret, de⁹ hõ fact⁹, quia licet fieri repugnet deo vel verbo absolute, põt tn̄ dici de eo ratione naturę hũanę adiũctę, vt diffusiꝰ declarat. iij. sententiarũ. qa p tale fieri nõ habetur, ꝙ deus de nouo incipiat esse, quod est impossibile, sed ꝙ incipiat esse homo, qd est possibile: qa suppositũ diuinum est infinitæ subsistentiæ.

✻ a ¶ Et mund⁹ eũ nõ cogn. i. hoies mũdialit viuẽtes, qui sũt intellectũ & affectũ defigunt in terrenis: & sic auertunt à deo. b ¶ In ꝓpria ue. licet aũt oẽs Christiani sint sui, magis tn̄ ꝓpt clerici, q dicũt à cleros ꝙ ẽ sors, eo ꝙ sũt de sorte dei: & tn̄ eo ipso q ti nõ recipiũt ipm, sed magis abnẽgãt ꝙ laici. d ¶ Quotquot aũt nõ recipiũt ipm, sed magis abnẽgãt ꝙ laici. e ¶ Dedit eis pote. &c. per tẽ rece. p fidẽ charitate formatã. f ¶ Qui nõ ex &c. nã hæc filiatio nõ ẽ p participationẽ esse naturæ humanę, sed magis diuinę, sed in qd dr. Petrus. a. Qui vocauit nos ꝓpria glia & virtute, p quẽ maxia & pciosa nobis ꝓmissa donauit, vt p hęc efficiamini diuinæ cõsortes naturæ. i ¶ Et uerbum ca. & sic de⁹ voluit esse ꝓceps hũanę naturæ, & hæc mutua ꝓticipatio debet esse rõ maximæ dilectionis, licet nõ sit sibi⁹ vtrobiq;, qa ỹ bũ assumpsit hũanã naturã verã, sed dei filij adoptiui nõ recipiũt sic diuinã, sed ꝓticipationẽ ei⁹ p grãm.

✻ Et vadimus

17 a ¶Plenū gratiæ. Hō Christ⁹ plenus fuit gr̄a, q̄a nullis p̄ceden
A nb⁹ meritis ex q̄ cōcept⁹ est, fuit deitas in eo iplens hominē illū oī
plenitudie redūdante in oēs ſctōs. vñ & mater ei⁹ nō tm̄ dicit̄ mat̄
hois, ſed & mater dei. Nec mirū ſi dicit̄, hō etiā de⁹, cū deus dicat̄
etiā hō: hęc ār gr̄a dicit & veritas, q̄a ſic olim promiſſū est, & mō
exhibitū. ſ. vt deus ſit in hoīe implēs eum
oi bono, & p eum ſuos. b ¶Hic erat.
Per demōſtratiuū, p nomē innuitur Chri
ſtum affuiſſe in illo loco. Sæpe enim ipſe
dñs adhuc ignot⁹ añq̄ baptizaretur & p
dicaret, ad Iohannem ſolitus erat venire.
c ¶Qui poſt me. Qui poſt me nat⁹,
poſt me prædicaturus, baptizaturus, mo
ritturus. Non q̄ iam nō eſſet nat⁹, q̄ñ hæc
dixit, q̄a etiam baptizatus. Sed vētur⁹ in
p̄dicatiōe, in morte, ſed nō in reſurrectio
ne. d ¶Ante me factus eſt. Ex Græ
co, coram me factus eſt, id eſt apparuit mi
hi quidem, ſcilicet quia prior me erat.
☞ Et de ple

Nico. de Lyra.

☞ tę ſubſiſtētiæ, & iō pōt naturā ī ſeipō
ſuſtētare, vt diffuſi⁹ declarat̄. iñ. ſniarum.
Considerādum tm̄, q̄ euāgeliſta nō ſine rō
ne dicit, verbū eſſe carnē factum magis q̄m
hominē: q̄a p hoc euitat̄ error illorū q
dixēt naturā hūanā hr̄e in Chriſto hypo
ſtaſim ppriā. Si em̄ dixiſſet, verbū factū ē
hō, cū homo ſignificet naturā humanā in ſuppoſito, dediſſet oc
caſionē cogitandi, q̄ natura humana in Chriſto ſubſiſteret in p
pria hypoſtaſi. Sic̄ magis dixit, verbū factū eſſe carnē q̄m aīam, ne
daret occaſio cogitādi q̄ illa vnio eſſe tātū ſecūdū actū aīæ, vt p
cognitionē & amorē, nō tamē in vnitate ſuppoſiti. a ¶Et vidi
m⁹. Poſtq̄ euāgeliſta declarauit verbi emanationē & ei⁹ incarna
tionē, hīc cōſequenter oñdit q̄liter ipſe & alij apſi habuerūt de hoc
cognitionem. Et diuidit̄ in duas p̄tes: q̄a primò ponit innotescē
di modū. Secūdò, manifeſtat ipm̄, ibi: Et de plenitudine. Prima in
B duas ſcd̄m duplicē modū innotelcēdi quē ponit. Scd̄a, ibi: Iohā
nes teſtimoniū phibet. Prim⁹ aūt innotelcēdi mod⁹, eſt p viſum.
Sciēdū tamē, q̄ videre aliq̄n accipit̄ nō ſolū p viſiōe corpali, ſed
etiā p cognitione ītellectuali. p quē modū dicim⁹: Vides tu hoc.
i. ītelligis? & hoc eſt: q̄a viſ⁹ eſt ipūalior inter alios ſenſus & plures
rerū differentias nobis demōſtrat, vt hr̄. ſ. Metaph. Et iō noīe vi
ſus vtimur aliq̄n in his q̄ pertinent ad intellectū. Vtroq̄ mō vidē
di habuit Iohānes & alij apſi noticiā ỹ bi incarnati, q̄a cū ipſo fue
rūt corporaliter cōuerſati: & ſic viderūt ſenſibiliter opa ỹ tutē to
tⁱ creaturæ excedētia, ſicut eſt ſuſcitatio mortui, illumiatio cæci,
& cōſimilia: ex qbus viſu mētis p̄ceperūt ei⁹ diuinitatē in carne la
tentē. Viderūt etiā hoc mētaliter p̄ interna ſpiratione, q̄ñ aguit
eis ſenſū, vt ītelligerēt ſcripturas, vt habet Luc̄. vl. d. Et hoc eſt q̄d
dr̄: Et vidim⁹ glo. ei⁹. i. excellētiā oēm creaturā excedentē. p̄pt
q̄d ſubdit q̄li exponēdo p̄dictā gr̄am: b ¶Quaſi unigeniti
à patre. i. naturaliter ab eo, p̄cedētis. & p cōſeq̄ns eādē naturam
nūero cū ipſo habētis. Hoc em̄ viderūt apſi primò p patris teſti
monīū in trāſfiguratione, in q̄ fuit Iohānes cū Petro & Iacobo,
vt habet Mat. xvij. a. Et iō tūc audiuit vocē p̄is dicētis de Chri
ſto: Hīc eſt fili⁹ meus dile. &c. Scd̄ò viderūt hoc p angelorū obſe
quiū, q̄a āgeli miniſtrabāt ei ſicut ſuperiori. vt habet Mat. iij. b.
Supra naturā āgelicā nihil eſt niſi natura diuina. Tertiò, viderūt
hoc p hoc q̄ creaturę etiā viſibiles obediebātei ad nutū, ſicut dño
& creatori. ppter q̄d dixerūt Mat. viij. d. Qualis eſt hic? q̄a vēti &
mar̄ obediūt ei. Quartò hoc viderūt p docēdi & opandi modū.
Moyſes em̄ & alij ppheţe nō dabāt ppſo p̄cepta: ſed de præceptis
dei ipm̄ iſtruebāt. & iō dicebāt: Hęc dicit dñs. vl aliq̄d ſiſ. Sic̄ de
Moyſe ſcriptū ē: Locut⁹ ē dñs ad Moyſē &c. Chriſt⁹ aūt tāq̄m de⁹
à propria autoritate loq̄ns dabat doctrinā ſuā, vt patet Mat. v. g.
vbi dr̄: Ego aūt dico vobis. vnde in fine illi⁹ ſermōis dr̄, q̄ erat do
ctus ſicut poteſtatē habēs. Et ſic̄ ppēderūt p opandi modū, q̄a etſi
alij fecerūt miracula, hoc fuit tātū dep̄cādo. Chriſt⁹ aūt etſi ī mi
raculis faciēdis aliq̄n orauerit, vt ī ſuſcitatione Lazari, Ioh. xj. c. tū
cōmuniē miracula faciebat impando, vt patet ex decurſu euāge
lij. Per q̄d oñdebat, q̄ illa faciebat ỹ tute, ppria ſicut de⁹. ppt̄ q̄d
dicit Lu. vj. c. q̄ ỹtus exibat de illo, & ſanabat oēs. Sequit: c ¶Ple
nū gra. Et hoc primò ppt̄ gr̄am vnionis. Ille em̄ pfectiſſimē eſt
plen⁹ gr̄a, q̄ pfectiſſimē deo cōiūgit. natura aūt humana in Chri
ſto nō ſolū cōiūcta eſt deo p cognitionē & amorē, ſicut i aliis, ſed
p realē vnionē, & hæc dicit in Chriſto gr̄a vnionis, p quā homo
dicit de⁹

dicit de⁹: & ecōuerſo per cōicationē idiomatū. Dicit aūt talis vnio C
gr̄a, inq̄tū diuina liberalitate & miſericordia facta eſt. Secūdo, p
pter gr̄am habitualē, q̄ pleni⁹ fuit in Chriſto q̄m in aliis. ppter hoc
dicit. j. iij. ca. d. q̄ dat⁹ eſt ei ſpūs nō ad mēſurā: q̄a nō ſolū habuit
plenitudinē ſufficiētiæ, ſed etiā redūdantiæ in alios. q̄a eſt caput
nō ſolū hoim, ſed etiā angelorū. Quod
aūt ỹ go Maria & aliq̄ alij ſctī leguńt ple
ni gr̄a, vt dicit de Maria Lu. j. c. & de Ste
phano Act. vj. b. hęc tm̄ ē alia plēitudo.
Plenū em̄ opponit vacuo: & iō tot mo
dis dr̄ plenū, q̄t modis dr̄ vacuū. Dicitur
aūt vacuitas gr̄ę. Vno mō, ppter ỹ tutis Vacuitas
defectū circa, ppriū ſubiectū. & tali va gratię dicit̄
cuo opponit̄ plenitudo gratię ſanctorū. duplicter.
Alio mō dicit̄ vacuitas gratiæ, eo q̄ nō
redūdat ad corpus. & tali vacuo opponit̄ plenitudo Mariæ: inq̄tum gratia ei⁹
aliquo modo redundabat ad corpus, ſu
pernaturaliter cōcipiēdo. plenitudo tm̄
Mariæ non ſe extendit ad alios, ita q̄ ſit
gratiæ datrix, ſed ſolū inquantū eſt gra
tiæ imperatrix. Chriſti autem plenitudo
ad alios ſe extendit: & ſic opponitur va
cuo, non ſolum reſpectu ſui, ſed etiā alio
rum, quia fuit in Chriſto plenitudo gra
tiæ, nō ſolum reſpectu ſui, ſed etiā reſpe
ctu aliorū. d ¶Et veritatis. In quātū
in ipſo fuit veritas diuina, ſiue increata †fuit extitit
per vnionem naturæ; ſimiliter in ani
ma Chriſti fuit plenitudo veritatis, inq̄tum habuit notitiam om
nium quæ cognoſcit deus notitia viſionis. Similiter fuit in Chri
ſto plenitudo veritatis, inq̄tum impleuit omnes figuras & pro
miſſiones legis Moſaicæ. e ¶Iohannes teſtimonium per- D
hibet. Hic ponit ſecundum modum, quo innotuit Iohanni &
apoſtolis aliis verbum incarnatum. & hic modus fuit per audi
tū: quia audiuit à Iohanne teſtimonium de Chriſto quod erat
efficax, propter Iohannis mirabilem natiuitatem, & propter excel
lentem vitæ ſuæ ſanctitatem. Et hoc eſt quod dicitur: Iohannes
teſtimonium perhibet de ipo. Et bene dicit, perhibet, ad oſtē
dendum q̄ eius teſtimoniū fuit continuatum: quia non ſolum ſe
mel, ſed pluries teſtificatus eſt de Chriſto. Et ideo dicit, perhibet,
ad denotandum continuationem huius teſtimonij. Secūdò oſtē
ditur iſtud teſtimonium clarum cū ſubditur: f ¶Et clam at.
Quiā Iohannes non loquebatur de Chriſto in occulto, ſicut fa
ciunt illi qui habent doctrinam ſuſpectam, ſed in palam coram
populo. Dicitur autem hoc teſtamentum certū & verū, quia eodē
modo teſtificatus eſt prius de Chriſto in abſentia, & poſt in præ
ſentia. quod notatur cum dicitur: g ¶Hic erat quem dixi.
Scilicet ante: & idem modo dico. Vlterius oſtenditur quod de
Chriſtò dixit, cum dicitur: h ¶Qui poſt me uenturus. Pa
tet quòd Iohannes non loquitur de aduentu Chriſti in mundum
quia iam erat natus & fere triginta annorum, ſed loquitur de ad
uentu ad prędicandum & myſterium noſtræ redemptionis com- Error
plendum. i ¶Ante me factus eſt. Ex hoc loco arguit Arrius Arrij.
q̄ verbum ſecundum naturam verbi ſit factum, quia non eſt du
bium, q̄ Iohannes præceſſit Chriſtū ſecundum carnem. Et ideo
cum dicit: Ante me factus eſt: de natura verbi intelligendum
eſt. Sed litera ſequēs hoc deſtruit p hoc quod ſubdit: k ¶Quia
prior me erat. Et p cōſequens habuit eſſe ante Iohānem: ideo ſi
de factione naturę loqueret, aliter ordinaſſet literam, dicens: Pri
or me erat: q̄a ante me factus eſt. Et ideo ſic debet intelligi: An
te me factus erat. i. mihi prælatus. Cui⁹ rationē aſſignat dicēs:
Quia prior me erat. non ſecundum humanitatem, ſed ſecūdū
diuinitatem, in qua eſt ab ęterno. Poteſt etiam aliter exponi refe
rendo hoc ad Chriſtum ſcd̄m humanā naturam. ¶Ad cuius in
tellectum ſciendum, q̄ puer eſt in fieri ſecūdū curſum naturę vſq̄
☞ ad natiuitatem

✻ a ¶Et uidimus gloriam eius &c. Nam fideles vident eā Moraliter.
nunc per ſpeculum & in ænigmate, poſtea verò videbunt claré 1. Cor. 13. d
& manifeſtè. d ¶Iohānes teſtimonium perhibet de ipſo.
Hīc ponitur ipſius Iohannis modus teſtificandi, per quem ligni
ficatur modus prædicandi, qui debet eſſe cum affectu magno &
etiam in publico. Ideo ſubditur: f ¶Et clamat dicens. Ha
bentes enim doctrinam ſuſpectam, magis docent occulte &
ſine clamore. g ¶Hic erat quem dixi, qui poſt me uen
turus eſt: ante me. Quia prædicator quærere debet honorem
Chriſti, & virtutem prædicationis attribuere ſibi. Ideo ſubditur:
✻ E de plenitudine

☞ a ¶Et de plenitudi. Exposito testimonio præcursoris, redit
E euāgelista ad testimoniū suę assertiōis. Q.d. v̄bum caro factū est: vidim⁹ gl̄iam ei⁹ ple, gr̄a & verita. & de plenitudie ei⁹ nos oēs accepimus. Gr̄am, vt ip̄m credam⁹ & v̄itatem, q̄ illū intelligimus.
b ¶Accepimus. Aug. Nō solū gr̄am, q̄ planè gratis daẽ: nō ꝑ
Gal.5.b. merito vt fidē quę ꝑ dilectionē opatur,
Abac.2.a. ex q̄ iust⁹ viuit, sed pro ista, gr̄am .i. beatitudinē ęternā, q̄ & merces iusticiæ diciẽ. & etiam gr̄am, quia meritum ex gratia.
c ¶Gra. ꝑ gra. Gr̄a in conceptiōe boni ꝑ gr̄am daẽ. Gratia simpliciẽ q̄ non est meriti, si postea cū illa opamur, in bonis cōsuescim⁹, & tunc daẽ gr̄a ꝑ gr̄a priori.
d ¶Per Moy. Per Moysen seruū p̄nūciatio, per dn̄m Iesum salutis impletio.
e ¶Deū nemo uidit un .i. null⁹ pur⁹ hō viuēs in hoc corpe vidit deum vt est:
Exo.33.d. vn̄ dictū est Moysi: Nō videbit me hō & viuet .i. nemo viuēs in corpe, videbit diuinitatē meā.
Ibidem. Vn̄ ista adiecit de⁹ Moysi: Sta in foramine petrę, & cū ptrāsiero videbis posteriora mea. Petra .i. Christ⁹: foramē, crucis patibulū: ptrāsiero .i. trāsiero de mūdo ad pr̄em. Posteriora, ort⁹ ei⁹ passio, resurrectio, ascēsio: ꝑ quæ credita ad ei⁹ beatitudinē & visionē ꝑuenimus.

a ¶Quia illis spiritus est datus non ad mensuram, nobis ab eo secūdum mensuram.

a me erat. Et dē plenitudine eius nos a

a ¶Vt ipsum credamus & veritatem, qua illum intelligamus. b ¶Pro bono bonum.

b omnes accepimus. Et grātiam prō b

a ¶Vere ab eo accepimus, quia lex quę mala non tollit sed ostendit, & reos cōuincit, vt humilient se medico.

d gratia. quia lex per Moysē data est: e

a ¶Quę sit salus homini vt erat promissa. b ¶Qui est dominus liberans.

sed gratiā & ueritas ꝑ Iesum Chri- d

a ¶Quæ. ¶Nec Moyses. b ¶Hęc gratia per Christum omnibus est data .i. videre deum qui nunquam visus est. c ¶Nullus homo.

e stum factā est. Deūm nēmo uidit e

¶Sed. a ¶In secreto & eum nouit.

f unq̄. Vnigenitus fili⁹ qui est in sinū f

a ¶Id est per manifestationem suæ incarnationis deum inuisibilem demonstrauit. ¶Fidelibus. ¶Iterum

g patris, ipse enārrauit. Et hoc est te g h

tia. Prima em̄ gratia daẽ sine meritis: qa ante gr̄am nō pōt hō mereri: sed habita prima gratia potest homo mereri de cōdigno augmentū gr̄æ. Et ideo scd'a gr̄a daẽ quodāmodo ꝑ prima, qa datur ꝑ meritorio opere p̄cedēte ex ip̄a. ¶Aliter pōt hoc exponi & magis ꝓpriè ad lr̄am de lege noua & veteri: ita q̄ lex vet⁹ diciẽ gratia prima. magna em̄ gr̄a fuit dare legē specialē populo duræ ceruicis, & alia beneficia illi populo collata, ꝓpter qd' diciẽ in Psalmo. cxlvij. b. Nō fecit taliẽ oī nationi &c. Quia tn̄ ista lex erat imperfecta, loco illi⁹ data ē lex noua q̄ est pfecta & maior gr̄a. Et sic expōiẽ illud: Et gratiā ꝑ gratia. q.d. Nō solū accepim⁹ de plenitudine Christi in receptione sp̄ūssancti: sed cū hoc accepim⁹ gr̄am ꝑ gr̄a .i. legē nouā loco veteris, ꝓpter qd' subdiẽ q̄si exponēdo: e ¶Quia lex per Moysen data est gratia & ueritas &c. Diciẽ autē lex noua respectu veteris veritas: qa illa fuit figura & vmbra illius. Diciẽ etiam gr̄a respectu eius, qa q̄uis lex vet⁹ ex liberalitate diuina fuerit illi pplo data: ꝓpter qd' potest dici gr̄a large: eo mō loquēdi q̄ quodlibet donū gratis datū diciẽ gr̄a, nō tn̄ cōferebat gr̄am iustificantē sicut facit lex noua. e ¶Deū ne. uidit un. Hīc declarat Iohānes, qualr cognouerūt Christū fuisse plenum veritate, videlicet ꝑ doctrinā Christi, q̄ docuit eos de secretis diuinitatis, q̄ cōp̄hendi nō p̄nt nisi ab eo in q̄ est plenitudo veritatis, Et hoc est q̄ diciẽ: Deū ne. uidit un. Non accipitur hic nemo ꝑ vllo hoīe: qa sicut in sacra scriptura aliquādo accipitur homo ꝑ oī creatura, eo q̄ habet aliquā cōuenientiā cū omni creatura, ꝓpter qd' diciẽ Mar. vl. d. Prędicate euāgeliū omni creaturę. ita nemo aliquādo accipiẽ ꝑ nulla creatura. Est igiẽ sensus: Deū nemo uidit un .i. nulla creatura potest visione cōprehensionis videre diuinā essentiā. Et subdit à q̄ cōprehēdaẽ: f ¶Vnigenit⁹ filius q̄ est in si. pa .i. in intrinsecis diuinitatis, ip̄e cōprehēdit eā, q̄ habet eādē noticiā cū p̄re. & ideo pōt de hoc alios plenius instruere. Iō seqtur: g ¶Ipse enarrauit. Sicut patet ex decursu euāgelij, q̄ apostolos de secretis diuinitatis docuit vt de mysterio Trinitatis, & de multis alijs q̄ nō fuerūt ita explicitè tradita in lege & ꝓphetis, sicut Christ⁹ explicauit. h ¶Et hoc est testimonium. Postq̄ euāgelista declarauit modū q̄ habuerūt nocīā de plenitudine Christi ꝑ visum, hīc cōsequēter declarat alium modū q̄ idē cognouerūt ꝑ auditū, videlicet ꝑ Iohānis testimoniū. Et diuidiẽ ī duas partes: qa primo manifestat testimoniū Iohānis factū ī Christi absentia. Scd'ò testimoniū Iohānis de Christo in eius p̄sentia, ibi: Altera die. Prio testimoniū dedit Iohānes interrogat⁹. Et diuidiẽ in duas: qa primo fuit interrogat⁹ de ꝑsona. Secūdò de eius officio ibi: Et q̄ missi fuerāt. Prima adhuc in duas: qa primo ponitur testimoniū Iohānis ꝑ modū negationis. Secūdò ꝑ modum affirmationis, ibi: Dixerūt ergo ei. Prima adhuc in tres secūdum tres q̄stiones factas ipsi Iohāni: & tres respōsiones correspōdētes. Scd'a ibi: Et interrogauerūt. Tertia ibi: Propheta. Circa primū aduertēdū, q̄ tempore p̄dicationis Iohānis erat famosa opinio, & maximè in Ierusalem vbi vigebat studiū legis & prophetarum, q̄ tempus aduētus messiæ esset de ꝓximo. Primò, qa videbāt ab eis ablatum esse regnum, vt declaraui super Matthæum & Danielem, & hoc fuerat eis datū pro signo aduentus messiæ. Gen. xlix. b. Non auferetur sceptrum de Iuda &c. Secundo, quia videbant completas hebdomadas dictas à Daniele de aduentu sancti sanctorum: quæ complet-

J.5.c. Quòd legitur deum apparuisse hominib⁹ siue visibiliter carnalibus oculis, siue inuisibiliter propheticis visionib⁹ per subiectam creaturam intelligendum est. visiones em̄ ꝓphetarū quadam spirituali creatura factæ sunt, q̄bus deū vidisse perhibenẽ. f ¶Vnigenitus filius &c. Quæ sit summa gr̄e & veritatis, breuiter subdit .s. cognitio ipsius trinitatis. vnde: Hæc est vita æterna, vt co-
J.17.a. gnoscant te vnū verū deū, & quē mi. Ie. Christū. Quæ in hac vita nō plenè est, qa nemo in carne vidit deū, vt est. Vn̄ nec ipse Moyses nedū ꝑ eū data sit gratia, sicut etiā ipse post omnia visa in ty-
Exo.33.d. po dei dixit: Ostēde mihi teipsum, sed filius q̄ est in secreto patris
Luc.10.d. narrauit: qa nemo nouit patrem nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. Ip̄e narrat suis qd de trinitate deitatis sentiendum sit quō ad eā perueniendū, & ad ipsam introducit. g ¶Et hoc. Et hæc
F & cetera sequētia testimonia Iohānis, exhibita sunt post baptizatū Christū: cū iā Iesus veniret inuitare discipulos: q̄s Iohānes suis testimonijs mittit ad eū. Testimoniū cōtra hoc, q̄ occult⁹ Christ⁹ occult⁹ qa humiẽ, humiẽ vt possit sp̄ni & occidi, vt redimeret mū ☞ dū. Tu

Nicolaus de Lyra.

☞ ad natiuitatē. Christus āt ab instanti conceptionis habuit corpus oībus lineamētis distinctū & aīam oībus virtutibus & scientijs pfectā, q̄uis nondū habuerit pfectā corpis q̄titatē. Et hoc fuerat p̄dictū Iere. xxxj. d. Nouū faciet dn̄s super terrā: mulier circūdabit virū, qa Christus ab instāti cōceptionis fuit vir pfectus mō dicto. Cōstat āt, q̄ Christus fuit an̄ cōceptus q̄ Iohānes fuerit nat⁹ vt patet Luc. j. d. Et ideo hoc mō lr̄a p̄dicta pōt exponi. Ante me factus est: vt ꝑ factū esse, intelligaẽ pfectio, qa hoc designat talis locutio, sicut fieri impfectionē designat, qa Christus etiā secūdū humanā naturā ante pfectus fuit q̄ Iohānes, vt patet ꝑ p̄dicta. a ¶Et de plenitudine &c. Positis duob⁹ modis quibus verbū incarnatū eis innotuit, hīc cōsequēter vtrūq̄ modū manifestat. Et primò manifestat primū q̄ est ꝑ visū. vt dictū est. Secūdò scd'm q̄ est ꝑ auditū, ibi: Et hoc est testimoniū. Ad ītellectū primi sciendū q̄ hæc verba q̄ sequunẽ, nō sunt verba Iohānis baptistæ: licet hoc dicat Origenes, sed sunt v̄ba Iohānis euāgelistæ declarātis modū q̄ cognouerūt verbū incarnatū ꝑ visum, scd'm Aug. & Chrysosto. Dixerat em̄. s̄. Vidim⁹ eū plenū gratiæ & ueritatis: posset aliq̄s quærere, q̄liter hoc vidistis? ideo declarat qualiẽ
Diuisio. hoc cognouerūt q̄si rn̄dēs tacitæ q̄stioni. Et diuidiẽ ī duas: qa primò declarat q̄liter cognouerunt eū plenū gr̄æ. Scd'ò q̄liẽ cognouerūt eum plenū veritatis, ibi: Deū nemo vidit. Dicit igiẽ primò: Bn̄ dixi q̄ vidim⁹ eū plenū gr̄æ: qa de plenitudine ei⁹ nos oēs accepimus. Hoc potissime apparuit in sp̄ūssancti missione sup apostolos in die Pētecostes, ex cuius plenitudine linguis oīm loq̄bantur, vt diciẽ Act. ij. a. & ideo expientia q̄dāmō cognoscebāt ip̄m Christum esse plenū gr̄ę. Et hoc ē qd' diciẽ: Et de plenitudine eius nos oēs accepimus, Ista dictio copulatiua & non continuatur lr̄æ immediate p̄cedenti, q̄ continet verba Iohānis baptistæ, sed verba Iohānis euangelistæ. qn̄. s̄. dixerat: Et vidimus eum quasi vnigenitū à patre plenū gr̄æ & veritatis qa hīc declarat modū ꝑ quē hoc cognouerūt, vt dictum est .s. per acceptionem sp̄ūssancti de eius plenitudine. Ideo sequitur: b ¶Et gratiā ꝑ gratia. prima

tia.prima

☞ rum: quæ complet-

✠ a ¶Et de pleni. &c. Ex nobis nihil habētes. b ¶Et gratiā ꝑ gratia .i. nobis dedit gr̄am, vt ꝑ eā glīā cōseq̄mur, q̄ est gr̄a cōsumata. c ¶Quia lex ꝑ Mo. &c. à p̄ctis cohibēs, sed nō gr̄am iustificātē p̄bēs: nā hoc Christo reseruabaẽ. Iō subdit: d ¶Gratia & ueri. ꝑ Iesū Christū fa. &c. Deū nemo uidit un. cōprehēsiuè. f ¶Vnigenit⁹ q̄ est in si. pa .i. sibi cōsubstātialis, ip̄se vidit isto mō. Iō subdiẽ: g ¶Ipse enarrauit .s. mysteria in lege & prophetis sub velaminibus ꝓnūciata. Et hoc fuit signū, q̄ noīs deduceret ad clarā visionē diuinorū. h ¶Et hoc est testimoniū Iohānis qd' ꝑhibuit corā legisꝑitis, in q̄ testimonio negauit se esse Christū: & hoc v̄ acīẽ q̄tū ad interrogātiū ītētionē. Et de duob⁹ primis patet, qa Iohānes nō erat Christ⁹, nec Elias ī ꝑsona. Sed de tertio, nā intēdebāt q̄rere si Iohānes erat de nūero ꝓphetarū antiquorū: aliter em̄ rn̄dere fuisset falsū: sed asseruit se esse vocē, i. diuini nunciatorē: quod erat verū & humile responsum, Et in hoc docuit doctores catholicos veraciter & humiliter respondere.

✠ Quid ergo bap-

A a ¶ Tu qs es. Putabāt Iudæi Iohannē esse Christū, qui in lege
b ꝓmittebat. Alij putabāt eū esse Eliā, ꝓpter nimiā abstinētiā & ca-
stitatē, & solitariā vitā, & aspri mā delictorū reꝑhēsion ē, & durissi
mū futurꝰ vindictæ terrorē. Alij dicebāt eū esse vnū de ꝓphetis re
suscitatū, ꝓpter ꝓphetiæ gratiā. b ¶ Confessꝰ est. Confessus est
vt postea dicit, nō qđ erat Christꝰ. Nō
negauit qđ erat. i. ꝙ esset pręcussor, vt
postꝰ interrogatꝰ dicit: Ego uox cla.
Ordo verborū: & cōfessꝰ est & nō nega
uit quādo miserūt. c ¶ Elias es tu.
Cum oēs scirēt nomē Christi, sciebāt e-
tiā qđ Elias pręcessur⁹ sit eū: Sed ipse
Elias præcessur⁹, in potestate iudicatu-
rū: Iohannes figuraliter Elias eūdē iudi
cādum; vt sint duo pręcones sicut duo
aduētus eiusdem. vñ. d ¶ Nō sū. Elias
non pręco: potētiā indicās, sed ī quā
offenditis oſtēdo humilitatē. q. d. seruī-
te humili añ excelsus iudicet. Ecce nec
ego Christus, nec apertæ potētię index.
e ¶ Ego uox. Nō dicit: Ego sū hō, vꝰ
Iohānes. vel filꝰ Zachariæ. Nō conside
rat humanā subsistētiā vl generationē,
sed vltra hęc oīa exaltatꝰ pręcussor ver
bi, deserit oīa quę intra mūdū cōtinen-
tur. Ascendit in altum, factus vox ver-
bi nullā in se subsistētiā fatet pręter abū-
dātiam gratię, qua excedit omnē creā-
turā, vt sit vox verbi. ¶ Vox est inter-
pres animi, Animꝰ autē. i. intellectus o-
miū est filꝰ dei. Iohānes ergo vox est
& interpres huiꝰ animi: qa primò mū-
do eū demonstrauit: Ecce agnus dei.
f Esaias, hoc de Iohanne ꝓphetauit:
Ego vox clamātis in deserto, ī qua ver-
bū sonat. i. ꝓphetia, & oſtēsio & lucer-
na verbi prędictis. g ¶ Ex phari. i. ex
principibus Iudæorū, q doctrinam non
quærūt, sed inuidēt. Qui tamē ad Iohā
B nēm veniūt, quia audiūt eū prædicasse
cōem oim resurrectionē, quā & ipsi cre
debāt. vnde & ipsi in multis Christo cō
f entiūt. Paulū quoq; apostolū in mul-
tis audierunt. h Quid ergo bap.
Audierbāt Pharisæi in prophetis Chri
stū vēturū & baptizaturū sciētes Iorda
nē figurā baptismi gessisse, eūq; Eliam
& Elisæum siccis pedibus transisse: fi-
guramq; Ba
Nico. de Ly.

a ¶ Per Moysen non gratia, nec per ipsum, Iohannem & hoc est quod testatur se non esse Christum. b ¶ Vt lucernæ. c ¶ Cum eius excellētia moueretur, quia autus est baptizare.

stimoniū Iohannis, quando miſē a
¶ Sapientes in lege.
runt Iudæi ab Ieroſolymis sacerdo b c
a ¶ Vt confessione ipsius Iohannis sciret quis esset.
tes & Leuitas ad eum, ut interroga- d
¶ Quid? a ¶ Ecce humilitas Iohannis, qua nihil mānis est, cum posset credi Christus. ¶ Quod nō est Christus.
rent eum: Tu quis es? Et cōfessus e
a ¶ Quod erat præcursor. b ¶ Quid?
est, & non negauit. Et cōfessus est, f g
¶ Remota priori opinione.
quia non sum ego Christus. Et inter
¶ Scilicet est
rogauerunt eum, quid ergo? Elias h
a ¶ Elias, quia non solum propheta sicut ille, sed etiam præcursor. ¶ Corpore, quia ipse dominus spiritualiter de eo dicit. Elias in spiritu & virtute.
¶ Eliæus.
es tu? Et dixit: Nōn sum. Propheta i k
a ¶ Quia non pronuncio, sed ostendo. ¶ Non sum propheta, quia plusquam propheta, Non sum vnus de illis prophetis de quibus me esse putatis.
es tu? Et respondit: Nōn. Dixerunt l m
a ¶ Dic quis es, ne abīgi responso redeamus ad illos qui nos miserunt. b ¶ Audiuimus de Christo te prædicare, sed de teipso nihil manifestum asserit.
ergo ei: Quis es? ut respōnsum de- n
mas his qui miserunt nos. Quid di-
a ¶ Sum. b ¶ Verbi incarnati. c ¶ Inme.
cis de teipso? Ait: †Egō uox clāman o
a ¶ Deserte Iudææ solatium annuncians. ¶ Quid? ¶ Parate in vobis. b ¶ Per fidem, per opera, per quæ dominus ingreditur.
tis in dēserto, Dirigite uiā domini p
sicut dixit Isaias propheta. Et qui
missi fuerant, erant ex Pharisæis. q
¶ Ex inuidia quærebant.
Et interrogauerunt eum, & dixe-
a ¶ Quid audaciæ est. ¶ Hic plane inuidia patet.
runt. Quid ergo baptizas, si tu r
¶ Qui habet autoritatem baptismi.
non es Christus, neque Elias, neque s
Eliæus. a ¶ Etiam inuidia ex bonitate veritatē dicit.
propheta? Rēspondit eis Iohannes t

quæstio. Sicut em̄ aduentꝰ Christi fuerat ꝓmissus Iudæis, ita & aduentꝰ Eliæ, vt habet Malach. vl. b. Ecce ego mittā vobis Eliā C
ꝓphetā &c. & ideo audiētes qđ nō esset Christus, iterrogauerūt cōsequēter si ipse esset Elias. Et subdit Iohānis respōsio cū dicitur:
1 ¶ Et dixit: Nō sum. Sed videt esse cōtra illud qđ dicit Sal-
uator de Iohāne Matth. xj. b. Ipse est E-
lias. Dicendū qđ ipsi quærebāt de ꝑsō-
na Eliæ, & ideo ad eorū quæstionē res-
pondit qđ nō erat Elias in ꝑsona: licet
esset Elias in spū; ꝓpter similitudinē vi
tæ in austeritate, & doctrinæ veritate,
& ī officio: qa erat præcursor primi ad
uent⁹ Redemptoris, sicut Elias erit præ
cursor secūdi. Et hoc mō Saluator vo-
cat Iohānē Eliā, & sic nō est cōtradictio.
k ¶ Propheta. Hīc ponit tertia quæ-
stio. Erat em̄ famosa opinio tūc tempo
ris apud aliquos Iudæos, qđ ante Chri
stū veniret vn⁹ magn⁹ ꝓpheta, pro eo
qđ scriptū est Deu. xviij. d. Prophetam
suscitabit dñs de⁹ de fratrib⁹ vestris &c.
Quæ qđē autoritas secūdū veritatem
intelligēda est de Christo ad literā, licet
Iudæi intelligerēt eā de alio ꝓphpeta.
Et ideo interrogauerūt eū si esset ille ꝓ
pheta de quo dicta est scriptura prædi-
cta. vñ in Græco hīc nō ponit ꝓpheta
absolute: sed cū articulari dictiōe, quæ
denotat ꝓphetā dictū antonomastice.
Subdit Iohānis responsio: l ¶ Et res- †Esa. 40.
pōdit: Nō. Nō enim negauit se esse ꝓ Math. 3.
pheta absolute, nec ꝓpheta missū ante Mar. 1.
Christū, quia negasset veritatē: sed ne- Luc. 3.
gauit se esse illū ꝓphetā de quo loq̄t il D
la scriptura prælegata: quæ ad literā
est de Christo intelligenda, vt dictum
est. Aliter exponit hoc Grego. dicēs, ꝙ
negauit se esse ꝓphetā tātū, qa erat pl⁹
quā ꝓpheta. Sed prima expositio vide
tur melior & lrę ꝓpinqor: qa min⁹ in-
cludit in maiori. Si em̄ fuit pl⁹ q̄ ꝓphe
ta, seq̄t ꝙ fuit ꝓpheta. m ¶ Dixerūt.
Hīc ponitur testimoniū Iohānis ꝑmo
dum affirmationis, qa audientes nūcij
Iudæorum, qđ de omnib⁹ respōderet
negatiuè, voluerunt aliqđ affirmatiuè
dictum ab eo reportare. & hoc est ꝙ di
cit: Dixerūt ergo ei: Qs es tu. Quid
dī. de teipso? Affirmatiuè subdit Io-
hannis respōsio, in qua dat testimoniū
Christo, asserēs se esse eius pręcursorē di.

rum: quæ completę fuerūt in nativitate Christi, vt declaraui super Dane. ix. vel secundum alios (qui dicunt eas fuisse cōple-
tas xviij. anno Tyberij Cæsaris, in passione Christi) viderunt eas
cito complendas propter qđ messiam de proximo expectabant;
Et altera parte Iohannis baptistæ mirabilem nativitatem, & ei⁹
excellentem sanctitatem. & ideo fuerunt mori ad opinandum ip
sum esse Christum. propter quòd miserunt solennes nuncios ad
Iohannem, volentes super hoc scire veritatē. Veruntamē Chry
Iohānī de- sost⁹ dicit qđ malicioſe venerūt. Sed Orige. dicit, simplici aio vene
fertur ex runt ad quærēdū veritatē. Et hoc videtur verius: quia in modo
quærendi exhibuerūt Iohāni maximā reuerētiā: Et hoc ex quattu-
or, vt patet ī litera: Primò, ex personis mittentiū⁹ ad ipsū nūcios:
& hoc notatur cū dicit: a ¶ Quādo miſed. illi de tribu Iuda,
q erāt nobiliores in populo. Sed o, ex loco missionis, cum dicit:
b ¶ Ab Ieroſoly. quæ erat ciuitas sacerdotalis & regia. & qa
studū legis & ꝓphetarū & cult⁹ diuin⁹ vigebāt ibi: similiter ipsa
erat caput regni. Tertiò, ex pte nūciorū cum subdit: c ¶ Sacer-
do. & le. quæ erāt solēnes ꝑsonæ: & maxime qa illi sacerdo-
tes & leuitæ q fuerūt missi, erāt de secta phariseorū, vt dicit. j. co.
Iohan. 4. c. & isti erāt magis religiosi & famosi in totō ꝓplo illo. Quartò,
ex mō iterrogādi. cū subdit: d ¶ Vt iter. eū. Tu qs es? qsi volē
tes i hoc acquiescere dictis ei⁹. Et subdit Iohānis rnsio. e ¶ Et cō-
fessus est. scilicet veritatē. f ¶ Et nō. vsurpādo sibi diuinū officiū: Hoc em̄
esset negare ipsū Christū, qui est ipsa veritas. vñ seq̄t: g ¶ Et
confessus est: qa nō sū ego Christus. Et in hoc respōdit intē
tioni eorū. Ad hoc em̄ quærebāt: Tu qs es? vt respōderet eis si es
set Christus, vel nō. h ¶ Et iterro. Hīc consequēter ponit sed'a
quæstio. Si-

n ¶ Ego uox cla. &c. id est ego sū ille de q̄ scriptura dicit Esa.
xl. a. vt allegatum est, qđ debet clamare in deserto Iudææ vt ho
mines se prępararēt ad aduētū Christi in mūdū. Et bene designat
Iohannes in proprietate vocis, qa erat annūciator ꝙbi diuini. i.
Christi, qui est ꝙbū patris secūdum diuinitatē vt sup. dictum est.
Vox enim humana est verbi mētalis expressiua. o ¶ Et q miſ.
Hīc declaratur testimoniū Iohānis factū ad interogationē ei⁹ de
officio. Et diuidit in tres partes: qa primò ponit nūciorum inter
rogatio. sed'ò Iohannis responsio, ibi. Respondit eis. tertiò, quæ-
dam respectu præcedentiū conclusio ibi. Hęc in Bethania. Circa
primū considerādum, qđ sicut dictū est: Pharisæi inter alios Iu- Diuisio
dæos videbantur magis religiosi: propter quòd dicebantur pha
risæi à phares, quòd est diuisio, quia in habitu, in gestu, & victu
erant ab alijs quodammodo disūncti in signū maioris religionis
propter quod ostendebant se magis zelare ꝓ ritu legis. propter
qđ audiētes à Iohāne, ꝙ nō erat aliqs triū prędictorū q̄s expecta
bāt tanq̄ ꝑsonas solēnes, quę sierūt ab eo q̄re baptizabat iducen-
do nouū ritū, & hoc est qđ dicit: Et q miſ. &c. & patet lēa ex di
ctis. q ¶ Respōdit. Hīc ponit rnsio Iohānis, ī q̄ ꝓhibet testimo- Moraliter
niū de Christo dicēs, ꝙ sicut pręcurrebat prędicationē Christi sua
prędicatiōe & denūciatiōe, ita baptismū Christi pręcurrebat suo
baptismate, sicut & ꝓpheq antiquit⁹ aliquādo denūciabat futu-
ra nō solū ꝙbis, sed etiā factis, vt ꝑ. dictū est. & hoc est ꝙ dicit hīc.
Respondit eis Iohannes dicens: Ego baptizo in aqua
¶ lauando
* pQuid ergo bap. &c. q. d. tu tibi vsurpas officium alienum.
q ¶ Respōdit. nō reddēdo iniuriā, ꝓiuria, sed hūiliter & ꝑ dī.

* Ego bap-

Figuram ꝯ baptismi in Elia & Eliseo nō dubitabāt pręcessisse. vnde & nunc eos surrexisse putabāt & baptizasse, vnde nec interrogāt eos tu vn⁹ ꝓpheta rum: sed solūmodo es tu ꝓpheta ille videlicet qui pręfigurauit baptismum. a ¶Ego baptizo in aqua. Non imputetur audacię qđ ago: quia corpa abluo aqua, non aufero peccata, vt sicut nascēdo & prædicando pręcursor sum, sic & baptizādo. sed iste medius inter vos est qui peccata tollit. b ¶Cuius ego nō sum dig. Nō ait nō soluā. Soluit em̄ qm̄ ipsum manifestauit & de diuinitate & hūanitate ipsi⁹ multa aperuit, sed nō sum dign⁹: qa idignū ad hoc agēdū se reputat, i quo simpliciter indicat humilitas. ¶Mystice. Ligaturā mysteriꝝ incarnati verbi nō sum dignus penetrare, vel nomē spōsi mihi vsurpare. c ¶Hæc ī Betha. Duę sunt Bethaniæ. vna trās Iordanē, altera citra nō lōge à Ierusalē, vbi Lazar⁹ suscitat⁹ est. Illa quæ trās Iordanem est, significat humanā naturā sub lege naturali ante fluēta gratię, qua gra post incarnationē Christi abūdās fuit, quæ natura ad hoc creata erat, vt lege naturæ obediret. ī q̄ Iohānes baptizat: qa a pcto nō liberat. Baptizat vltra fluēta diuinorū donorū, quę nōdū in Christo inchoauerāt in humanā naturā descēdere. Illa quę ē citra Iordanē significat eādē humanā naturā † Peccatū. obediēte sub lege grę, que est ꝓxia Ierusalē. i. visioni pacis p charitatē, in qua Christus mortuū suscitat, qa à pcto libe Typicè. rat. d ¶Altera die. Typicè. Iohānes i. ꝓphę grę, altera die. i. post legē cognoscit agnū, quo redimit. e ¶Veniēte. Nō solū gressu⁹ corporis, sed etiā interioris suæ cōtēplatiōis accessu⁹: qa dignat⁹ est à Iohāne cognosci scd'm diuinitatē & humanitatē. f ¶Ecce agnus dei &c. Tria ministrat Agn⁹ possessori tria agnus possidētib⁹ se, lac simplicis doctrine, quo puuli nutriunt, ministrat. lanā. i. incremēta virtutū, & um carnis suæ. g ¶Peccata mundi. Peccatū mūdi dicit originale peccatū, qđ est cōe totius mūdi, quo tota humana natura simul & semel cōdita leges diuinas per inobediētiā trāsgressa est in paradiso, qđ originale singulaq; superaddita gra relaxat. h ¶Post me ue. uir. Christus est vir in quo nobis cōgruit & ꝓ nobis soluit. & fili⁹ dei in q̄ pri cōgruit & pcta dimittēdo reconciliat nos ei. i ¶Vt mani. Hic est agnus q tollit Ioh. 1. a. pcta, qđ nō ego, quē etiā meli⁹ modo noui, sed ꝓpterea baptizo vt manifestet Israeli. Ne enim ꝓpter insolētiā min⁹ baptizarent à Christo in spū, vsu baptizādi ei viā parauit. vnde posteā ad ipm q via est vētū est, baptism⁹ ei⁹ cessat. In baptismo etiā Iohānis manifestat hūilitas Christi, quæ est impletio toti⁹ iusticiæ. sicut enim opus est Christū nasci & mori, sic & baptizari. Si em̄ ipse qui nō eget à seruo baptizatur, non dedignentur q̄tumcunq; sapiētes & sancti à domino baptizari, sine quo permanent in peccatis.

Baptizans.

Nicolaus de Lyra.

¶ Id est lauo.

[a] dicens: Ego baptizo in aqua: medi[a] us autem uestrum stetit, quem uos [b] nescitis. Ipse est qui post me uenit[c] rus est, qui ante me factus est, cuius [d] ego non sum dign⁹, ut soluam eius [e] corrigiam calciamēti. Hęc in Betha [f] nia facta sunt trans Iordanem, ubi [g] erat Iohannes baptizās. † Altera die [h] uidit Iohannes Iesum uenientem ad [i] se, & ait: Ecce agnus dei: ecce qui tol[k] lit † peccata mundi. Hic est de quo [m] dixi: Post me uenit uir, qui ante [n] me fact⁹ est, quia prior me erat: & e[o] go nesciebam eum. Sed ut manife[p]

a ¶Id est ꝓsens vocis apparet. b ¶Corpore
a ¶Quia humilis: & ideo ego lucerna pręcedor.
a ¶Ante tempora diffinitum est qđ post me venieret.
c ¶Sicut nascendo ita prędicādo.
a ¶Mihi prępositus est dignitate.
¶Id est in domo obedientię baptizat, vt significet obedientiam conuenire baptizatis.
¶Altera cognitione.
¶Intuitu mentis & corporis.
a ¶Innocens immolādus, pręfiguratus in agno paschali.
b ¶Quid confert. c ¶Non de loco ad locum, sed vt os mutuo non tint. ¶Quia nō cum traduce carnis natus.
a ¶Hic determinat quis ille medius de quo supra dixit. sic.
¶Istud. 2 ¶Post pręconē iudex. ¶Natiuitate & cæteris.
¶Dignitate. ¶Deitate.
a ¶Vsu baptizādi, & ostēsione humilitatis Christi.

in Betha. fa. sunt. Aduertēdū tn̄, ꝓ hęc Bethania nō est illa quę G est ꝓpe Ierusalē sita, vbi Lazarus fuit suscitat⁹: sed est alia villa eodem noie vocata, sita supra Iordanē: ex altera tn̄ pte fluminis, in sorte duarū tribuū & dimidiæ. & ideo ad hoc designandū subdit. f ¶Trans Iorda. Origenes tn̄ dicit, ꝓ ibi dicit esse Bethabora, quę erat villa vltra Iordanem: sed virio scriptorū fuerit corruptū. g ¶Altera die. Hic cōsequēter explicat testimoniū Iohānis de Christo ī ei⁹ pntia. & hoc dupliciter, prīo gnalr corā turb. sed o. spāliter corā aliquibus discipulis Iohānis, ibi: Altera die stabat. Prima in tres: quia Dnus primo ponit Iohānis testificatio, secūdo excluditur testificantis suspicio, ibi: Hic est de quo dixi. tertio subiungit testimonii cōfirmatio, ibi: Et testimoniū perhibuit. In prima pte dicit sic: Altera die. Ex hoc patet ꝓ Iohānes pluries testimoniū ferebat ipsi Christo ēt qualiber die, qa ad hoc totū officiū ei⁹ & prædicatio ordiabat. h ¶Vi. Iohā. Ie. præstitit: qa testimoniū qđ est ꝓ visum est efficax † Pulcherrimum. cissimum. i ¶Venięte ad se. Hoc nō est intelligēdū de aduētu Christi ad baptismū, sed post, qđ patet ex hoc qđ sequitur infra: ꝓ Ioānes ante iam viderat spiritū descēdēte sup eū, qđ factū fuit in baptismo, & iō patet ꝓ Christ⁹ post baptismū venit ad Iohānē, vt testimoniū Iohānis pluries latū & præsentis fieret efficacius. Subditur autē testimonium Iohannis de Christo dupl'r. Primo ꝗtū ad ei⁹ verā humanitatē, in qua ꝓ nobis immolat⁹ est, cū dicit: k ¶Ecce agn⁹ dei. i. à deo missus, immolid⁹, vt hostia acceptissima. Circa qđ cōsiderandū, q licet alia animalia immolarent in lege, vt bos, vitulus, capra & hmōi: tū Christus magis vocat agnus, ꝗ cætera immolaticia, duplici de causa. Prima est: quia inter oēs figuras veteris testamēti agnus paschalis expręssius figurabat passionē Christi, quia ille agnus erat sine macula, & per eius immolationem filij Israel liberati sunt à seruitute Aegyptiaca, sicut per passionē Christi, qui peccatū nō fecit, sumus liberati à seruitute diaboli. Secunda causa est, quia iuge sacrificium qđ figurabat perpetuitatē beatitudinis, fiebat de agno, sicut & Christus est nostra beatitudo. Secūdo fert testimoniū Iohānes de Christo ꝗtū ad eius diuinitatē, cū subdit: l ¶Qui tollit pecca. mun. Quia tollere peccatū est ꝓpriū ipsius dei. Dicit autē hic peccatū ponēdo singulare ꝓ plurali, secundū modū Idiomatis Hebrei, vt patet Exod. viij. f. Venit musca grauissima. i. multitudo muscarū. Vel aliter dicit peccatū in singulari, licet ille agn⁹ tulerit oīa peccata, tn̄ speciali modo ꝓ peccato originali occisus est. m ¶Hic est de quo dixi. Hic cōsequēter tollit suspicio testis. Iesus enim erat cognatus Iohannis ex parte matris: & ideo si hoc testimoniū dixisset tantū posteā Iesus fuit ei not⁹, posset aliqui habere testimoniū eius suspectū: & ideo testimoniū Iohānis de Christo fuit aliquo modo ante ꝗ notitia determinata haberet de ipso. quia primò in generali fuit reuelatus aduētus Christi pro pinquus de futuro ipsi Iohāni: & fuit sibi pręceptū à dño, vt baptizaret in noie vēturi: & prędicaret ei⁹ aduētū & prepararet populū. & tūc incępit ferre testimoniū de Christo in gnali, dicēs ꝓ ci to esset vēturus: tn̄ nesciebat qs eēt determinatē: sed tūc datū fuit sibi signū cognoscēdi ipsum. s. ꝓ apparitionē spūssancti sup eū, & hoc est qđ dicit: Hic est de quo dixi. q. d. non mō incipio ferre testimoniū de ipso, sed anteq̄ cognoscerē ipsum. n ¶Post me &c. Exponatur sicut supra. o ¶Et ego nesciebā eū. quātū ad pe sonā determinatā. p ¶Sed ut ma. in Israel. Id est ipsi Israeli. ↬ Propterea vt.

Christ⁹ calciamentis vsus nō est

lauando tantum corpus, ad designādū illū qui suo baptismate lauabit aias, vnde subdit: a ¶Medius aūt ue. ste. i. cōiter vi uens inter hoies. Christ⁹ enim vitā cōem inter oēs duxit, vt patet ex decursu euāgelij. b ¶Quē uos nesci. s. q̄tū ad diuinitatē, imo ipsum simpliciter negauerūt corā Pilato. c ¶Ipse est qui post &c, hoc exponat sicut. ā. expositū est. d ¶Cuius nō sum dignus ut sol. &c, cū Christus calciamēta nō portauerit. qđ patet ex hoc ꝓ dicit Luce. x. à portare calciamenta apostolis inhibuit, ipse fecit qđ docuit, vt habet Act. j. 2. ideo patet hic ꝓ hæc erat Metaphorica locutio: Cuius nō sum dī. &c. quia Iohānes in hoc dicit se non esse dignū exhubere Christo etiā minimū obsequiū, hoc exprimēs scd'm cōem modū loquēdi. Cū em̄ aliqs paruitatē suā & alterius excellētiā vult exprimere, solet cōiter dicere, nō sum dign⁹ tāgere sotulares ei⁹, vl aliud hmōi. Nec mirū, si hoc Iohānes dixit, qa hō q̄tūcunq; magn⁹ deo cōparatus, nihil est nisi puluis & cinis. ꝓ hoc etiā ostēdit Iohānes ipsis Pharisæis, ꝓ offm alienū nō vsurpabat, sed tm̄ suū ꝓpriū officiū. s. prærcursoris exercebat. e ¶Hæc in Betha. Hic ponit quædā cōclusio ad maiorē expssionē prædictorū, videlicet determinatio loci. forte em̄ adhuc viuebāt aliq q iterfuerāt testimonio Iohānis: & iō ex cōditione loci voluit eos euāgelista reducere ad memoriā facti, dicēs: Hæc

in Betha.

✻ a ¶Ego bap. in aqua. corpora tantū lauando. ad significandū illius baptismū, qui lauat aias in spūssctō. c ¶Hæc in Bethania. fa. sunt. quæ interpretat⁹ domus obediētiæ. ideo ꝓ hoc significat, ꝓ Iohānes ex obediētia dei venerat Christū nūciare immolandū. p redēptiōe mūdi. o ¶Et ego nescie. eum. ante reuelationē mihi factā anno quintodecimo Tyberij Cæsaris, vt habet Luc. iij. a. quæ qdē reuelatio facta fuit Iohāni in deserto, vt habet ibidē. & ꝓ hoc significat, ꝓ reuelationes diuinæ fiūt habitantibus in deserto penitētiæ, Pś. lxij. a. In terra deserta & inuia & inaquosa: sic in sancto apparui tibi, vt viderē virtutē tuam & gloriā tuam. ✻ Altera die

a ¶Baptizās. Christ⁹ à Iohāne baptizat, vt indicet oīs hūilitas A quę est oīs iustitia. Sed nō sol⁹, ne baptisma Iohānis sancti⁹ & ma ius, in quo de⁹ homo baptizatus est, videret baptismo Christi: in quo hoies baptizātur, Baptizātur aūt alį à Iohāne, vt vsus bapti zādi prępet viā baptismo Christi. b ¶Et test. Sicut dixit se ve nisse, vt manifestaret Christū: ita perhi buit testimoniū. s. uidi spi. In quo didi cit, qđ' pri⁹ nesciuit. venerat eriā prædi care pniam. i. facere præparationē præ dicatoīs Christi, sed tm̄ de præparatiōe baptismi pōit singulariter. qa baptism⁹ Christi est summū sacramētū inter alia. c ¶Spiri. descē. Nō ꝙ mō primū de scēderit, sed vt p hoc de cēdere ostēdat, & manere in baptizatis aqua, & nō alī ter. & vt Iohānes p eū de Christo excel lenti⁹ intelligeret. d ¶Et ego nescie. Aug. Visa colūba dicit se p eā didicisse, †Non no ueram. quod prius nesciebat. Sciebat quidē, ꝙ erat dns, ꝙ agn⁹ tollēs peccata, ꝙ ab eo deberet baptizari, sicut & cēteri. sus erat: sed nesciebat ꝙ sibi esset retētur⁹ & nul li traditurus potestatē baptismi, & mini sterū, p qđ' cōstat vnitas eccl'esię, ne sint tot baptismi quot baptistæ. Potuit autē dns potestatē baptismi alicui seruo vice sua tradere, vt tāta esset vis in serui ba ptismo, ꝙta in dño: sed voluit vt spes ba ptizatorū tantū sit in dño, non in hoie, & vnanī in eo: vt sit vna colūba & nō diuidat p hoies. Vnde nihil differt ba ptisma dñi, siue p bonū siue p malū tra dēminisrū. nec iterat, qa semp est ba ptismus dñi. Baptismus Iohānis iterat, quia nō dñi est, sed hoīs, & si ex deo. Ba ptismus Iudæ, nō Iudæ, sed dñi est, nec iterat: Vt aūt vnitas & fraternitatis pax sine laniatiōe in omnib⁹ baptizaris ser

stetur in Israël, propterea ueni ego a
¶Non in spiritu peccata tollens.
a b in aqua baptizans. Et testimonium b
perhibuit Iohannes, dicens: † Quia c
a ¶Corporali specie columbæ.
c uidi spiritum descendentē quasi cō
a ¶Vt Iohannes per eum excellentius de Christo
intelligeret.
lumbā de cęlō, & mansit super eum:
a ¶Comparatione huius cognitionis. nam ex visu &
auditu (licet corporali) multum proficiebat in co
gnitione maiestatis & potestatis, reuelatis oculis.
d & ego †nesciebam eum. Sed qui mi d c
sit me baptizare in aqua, ille mihi di f g
xit: Super quem uideris spiritum de
e scendentem & manentē super eum,
a ¶Non alius. ¶Quid? b ¶Ecce quid didicit.
c ¶In quo est remissio. Quod non est Iohannes.
d
f hic est qui baptizat in spiritū sancto.
a ¶Illum spiritum. h
Et ego uidi, & testimonium perhi i k
a ¶Vnicus, vnde potest baptizare.
g h bui, quia hic est filius dei. † Altera die l
a ¶Immobilis in culmine perfectionis.
iterū stabat Iohānes: & ex discipulis m
a ¶Firmiter eius adhęrentes magisterio. b ¶Ex dile
ctione. c ¶In carne ad nos venientem.
ei⁹ duo, & respiciēs Iesū ambulātem n
¶Discipulis ostendendo. b ¶Q. Quid me sequimini?
illum sequimini qui est agnus dei, precium mundi.
c ¶Intellexerunt
dixit: Ecce agnus dei. Et audierūt eū o p

uaretur, quasi in vna colūba quæ gemit in erūnis mūdi, & ramū qui extra est, si fructū habet fert ad arcā: ideo spirit⁹ in quo bapti B zatur per colūbā ostendit. Vt aūt habita vnitate & pace in se ser uent cōtra mala, post in igne datus est apostolis, & in linguis di uersis secūdū diuersitatē gentiū: quæ modo vniunt, olim de vna diuisæ in tumidis ædificatoribꝰ. ¶Nota ꝙ in sacramēto baptis matis sicut & in alįs, solus Christus operatur. Alį verò sunt mi nistri. Vnde Apostol⁹: In labore & mēte sunt differētes, in opera tione indifferētes. ¶Hiero. Ostendit Iohannē nō scire per baptis mum Christi. i. mūdū esse redemptū. nam sciebat eū filiū dei esse, & natū in carne. Aug. dicit Iohānē ignorasse hoc tantū, vtrū sibi retineat vim baptizādi: an alicui suorū tribuat: e ¶Et manen. Aug. Spāliter dicit spiritū manere in Christo, à quo nūꝗ per pec catum recessit, in quo semp mirabiliter vixit & mirabiliter opat⁹ est. In sanctos venit, & p peccata recedit: Manet tm̄ semp in eis ad aliquid, vt Christ⁹ eis pmisit. s. vt bonis semp insistāt: Ad aliquid nō manet. s. vt ex eo, pphetēt, vel miracula faciāt: & ideo hoc qđ' dicit est primum signū agnoscēdi Christū. f ¶Qui baptizat. Baptizat Christus in spiritu, nō solū remittēdo peccata in aqua, sed & post purgando, & amorem accēdēdo, & donis implendo. g ¶Hic est fi. dei. Hic testat filiū dei quem superius virū voca bat: vt ab eo habeat testimoniū vtriusꝗ naturę. h ¶Altera die ite. sta. Typicè. Stat Iohānes, cessat lex, tamen testimonium per hibens Christo. Ambulat Iesus, id est gratia hinc inde colligens.

☞ Sequuti

Nicolaus de Lyra.

✠ a ¶Propterea ueni ego in aqua bapti. quia totū officiū Iohānis baptizādo & prędicādo erat ordinatū ad manifestationē Christi. Sed cōtra illud qđ' dr̄ hic: Et ego nescie. eū: vr̄ esse illud qđ' hr̄ Mat. iij. d. ꝙ Iohānes, phibebat Iesū venientē ad baptismū, dicēs: Ego à te debeo baptizari. ergo vt videt ante baptismū ipm cognouit. Dicēdū, ꝙ in baptismo cognouit eū dupliciter. Primò per reuelationē diuinā qñ venit ad baptismū Iohānis. & tūc dixit ei Iohānes illud Matth. iij. d. Ego à te debeo baptizari. Secūdò co gnouit eū, quādo spūssanctus descēdit super eū in signo visibili à deo prius sibi dato, vt dictū est. Et ideo cum dicit hic: Et ego ne sciebā eum: referr̄ ad ipsa præcedens baptismū, quo Iohānes nō cognoscebat Iesum ꝙtū ad personā determinatā. b ¶Et testi mo. phi. Iohānes, di. Hic ponit testimonij Iohānis cōfirmatio per signū sibi diuinit⁹ datū de Christo à principio, qđ' postea vi dit in ipso. & hoc est ꝙ dr̄: Et testi. perhi. Iohā. di. c ¶Quia C
uidi spi. &c. man. su. Hoc fuit qñ Iohānes baptizauit Iesum, vt habetur Matth. iij. d ¶Et ego nescie. eū. Istud referr̄ ad tem pus præcedēs baptismū, vt dictū est. Aug. autē refert nesciebā, ad potestatē excellētię in baptismo, quā sibi Christus retinuit. Quæ Excellētia
cōsistit in quatuor. Primū est, ꝙ ipse so baptismi ī
lus baptismū instituerer. Secundum est, quibus cō
ꝙ effectū baptismi sine baptismo cōfer sistit.
re posset. Tertiū est, ꝙ meritum passiōis
eius in baptismo efficaciā haberet. Quar † Mat. 3. d.
tò, qđ' ab aliquo tpe baptismus cōferet Mar. 1. b.
in noīe ipsius, sicut habet Act. xix. a. q. d. Luc. 3. d.
ego nesciebā, ꝙ hāc excellentiā prædictā in baptizando sibi retineret. vñ subdit posteā: Hic est q bapti. sol⁹ ꝙtū ad istā excellentiā. Prima tn̄ expositio magis vi detur cōsonare literæ, ita ꝙ illud, nesciebā eū, referr̄ ad tps precedens baptismū Christi: quādo Iohānes nō cognoscebat Christū adhuc in psona determinata, vt prædictū est: sed tantū in generali. & cum hoc fuit sibi datū signū cognoscēdi eum determinate in futuro per apparitionē spiritussancti in signo visibili. Ideo subditur: e ¶Sed qui misit me: Id est deus per expressam missionē & apparitionem, vt. s. dictū est. f ¶Baptizare in aqua. Quia baptismus Iohānis gra † Postera.
tiam nō cōferebat, sed baptismū Christi significabat, & ad ipsum disponebat.
g ¶Ille mihi dixit Super quē uideris spiritū descend. & manen. super eum. In signo visibili colūbę. h ¶Hic est qui baptizat in spūsancto: quod est proprium ipsius dei. s. saluare animas per gratiā spiritussancti. i ¶Et ego uidi. Spiritumsanctū prædicto modo descendentem super Iesum. k ¶Et te D
stimonium perhibui: quia hic est filius dei. Scilicet natu ra lis, & per consequens habens eandem virtutem cum patre
l ¶Altera die. Hic explicat testimonium Iohannis de Christo factum coram discipulis Iohānis specialiter. Et diuiditur in duas: Diuisio.
quia primò ponit huius testimoniū. Secundò testimonij fructū, ibi: Et audierunt. In prima parte dicitur sic: Altera die iterum stabat Iohannes, & ex discipulis eius duo. Dicit altera die, ad denotandum quòd Iohannes pluries & frequenter ferebat testimonium de Christo, vt. s. dictum est. Per hoc quòd subditur:
m ¶Strabat. ostēditur, ꝙ ipse paratus erat ad exercendū suum officiū, testificando de Christo, baptizando, & docēdo. Vnde subditur: n ¶Et respi. Iesum ambulan. s. prope locum vbi stabat Iohānes: quia Christus postꝗ baptizatus est à Iohāne, ad tēpus moratus est prope locū: & factus est Iohāni familiaris, vt sic Iohannes frequenter diceret testimoniū de Christo in sua presentia, & sic ab alįs cognosceretur. vnde subdit: o ¶Ecce agnus dei. Breuiter repetit euāgelista testimonium quod fuerat superius dictū: ideo omittit illud quod. s. dictū est: Qui tollit pecca ta mundi. Et exponatur sicut. s. expositū fuit. p ¶Et audierunt. Hic ponitur fructus prædicti testimonij. Et diuiditur in tres: quia primò ponitur fructus sequens ex Iohannis testificatione. Secundò ex discipuli conuersi prædicatione, ibi: Erat autem ✠ Andreas.

✠ I ¶Altera die iterum stabat Iohannes &c. Sicut dictum Moraliter.
est, per Iohannem prædicator euangelij designatur: & ideo per hoc quod dicitur hic, stabat, significatur quod prædicator euangelij debet esse constans in prædicatione verbi diuini. n ¶Et respiciens Iesum ambulantem dixit. Per quod significatur quod prædicator euangelij debet diligenter considerare processum vitæ Christi, & non solum cōsiderare, sed etiam prædicare. Ideo subditur: o ¶Dixit: Ecce agnus dei. Eius innocentiā prædicando, & obedientiam vsq; ad mortem. & audientes debēt deuotè recipere talem prędicationem: quòd significatur per hoc quòd subditur: p ¶Et audierunt eum duo dis. Io. & sequuti sunt Iesum. Et dns Iesus ad tales cōuertitur per clemen tiam, & recipit per gratiā, & instruit eos de necessarijs ad salutē Per Andream verò & Philippū qui à Christo edocti fuerunt de salute fratrum suorū solliciti, significatur illi qui proximos suos ꝙtum bono modo possunt inducūt, ad sequelam Christi: cōtra multos qui non solū non inducunt, sed pro suo posse auertunt

✠ Ama

Glos. ordi. Iohannis Cap. I. De Lyra

a ¶Sequuti sunt Iesum. Sequuti sunt, vt eū iā poti⁹ q̄ Iohānē E audirēt: nō tamen adhuc ei penit⁹ adhęrētes: sed vt videāt vbi habitat, vt assiduè ad eū veniāt, & ab eo erudiantur. & postea pfectè Mat. 4. d. sunt sequuti, qñ eos de nauí vocauit. Duo sequūtur: qa q̄ sequūt gemina charitate debēt accēdi: b ¶Conuersus. quasi à tergo viderāt: sed quasi faciē prębuit illis, dū de maiestate descēdit, vt posset videri: dum p vmbra legis euāgelij lucē exhibuit. c ¶Quid quæritis? Interrogat nō ignorās, sed vt mercedē habeant respōdētes. quid rem, nō pſonā. quid nō Mystice. quē, ne se videaſ ostēdere, illi pſonā rūdēt. d ¶Vbi habitas? Mystice. Volūt oñdi sibi in quib⁹ Christ⁹ habitet, vt se illis assimilēt: vel qui ī carnatione nē vidēt: piè quęrūt ostēdi sibi æternā mansionē quo sit apud patrē. e ¶Venite. quasi sermōe nō pōt explicari, sed ope demōstraſ. venite credēdo & opando & itelligetis. venite testimonio Iohānis & à lege recedite & gratiā recipietis. f ¶Die illo. Oñdit nouū testamētū, siue presentē vitā. g ¶Hora au. erat. qa ex lege venerāt, decalog⁹ ad Christū misit. hora decima quærūt ab eo doceri. qa non ali⁹ docet legē, nisi q dedit eā. Docet autē cū misericordia & implenſ quæ iplere nō poterāt. vel hora decima vesperā mūdi indicat. b ¶Fra. Simo. Frater iunior natu prior credit. nō em̄ est ordo fidei inanis. Forte ad dignitatē Andreas dicit esse frater Petri, super quē. i. super cui⁹ fidē fundāda erat eccſia. i ¶Inue. hic pri. Vera pietas statim inuētū thesaurū nūciat fratri, vt sicut est sanguīe, sit & german⁹ in fide. k ¶Inuenim⁹ Messiā &c. Christ⁹ grēcè, Messias Hebraice, vnct⁹ latinè. verè em̄ vnct⁹ est à spūsctō spāliter, à qua vnctiōe Christiani appellanſ. Quōd Iacob erexit lapidē Gen. 35. d. post visionē in titulū, quē olei supfusio F vnxit, iam diuinitus p illā Petrā, futurā Petrā. s. Christū spūsctō vngēdū figuraliter itellexit. in qua Petra sic linita fundari eccleſiā præfigurabat &c. l ¶Tu es Simon fi. prius dicit nomē qd̄ habet à parētib⁹, vt significet mutatio, dū de Simone Petrū facit. In mutatiōe aūt noraſ viuacitas mysterij. sed nec prius nomē caret virtute. Est em̄ Simon obediens fili⁹ gratiæ vel colūbæ, dum venit ad Iesum, sequēs fratrē. vnde à Petra Christo dicit Petrus, firmus in illo, in figura eccleſię quę in Petra fundatur. m ¶Filius Iohanna &c. Iona dicit & Iohanna indifferēter. Iona colūba: Iohāna gratia interpretatur.

☞ In Galilæam

Nicolaus de Lyra.

✠ Andreas. Tertiò ex Christi vocatiōe, ibi: In crastinū. Fructus aūt prim⁹ fuit cōuersio discipulorū Iohānis ad Christū: quæ fuit inchoata p Iohānē ic̄tū discipuli testimoniū ei⁹ reuerēter audiērūt, & tā̄ veriſſimū executi sunt in ope. & hoc est qd̄ dr̄: Et au. eū duo disci. lo. & secu. sunt Iesum. desiderātes ei adhęrere & ei⁹ doctrinā audire: sed ista cōuersio cōsummata est p ipm̄ Christū. Vñ subdit: a ¶Cōuer. aūt Iesus &c. ex sua benignitate & misericordia. b ¶Vi. eos se. se, di. eis: Quid quæ. q. d. patus sum ad volūtatē vestrā: nec petit hoc ex ignorātia, vt aliqd addiscat, sed vt corū respōsiōe cōueniēti⁹ eos dirigat. sicut Gen. iij. b. dixit dn̄s: Adā vbi es? vt ex sua rñsiōe cōueniēti⁹ argueret ipm̄. Sequi⁹: c ¶Qui di. ei: Rab. qd̄ di. inter magi. Istud, qd̄ dr̄ interpretatū magister, nō est de ỹbis corū, sed est ỹbū euāgeliste interpretātis nomē Hebr. qd̄ est Rabbi. vñ dixerūt: Rabbi vbi habitas? quærētes domū ei⁹ tā̄ studiosi discipuli, vt possent frequēter cū eo & ab eo instrui. d ¶Di. eis: Veni. & ui. liberaliter cōdescēdēs petitiōi eorū. Sed qa dictū est de domo Christi, hic vī cōtra dicere ei qd̄ dr̄ Mat. viij. c. Filj⁹ hoīs nō habet vbi caput suū reclinet. Dicēdū, q̄ in Mathæo dicit nō habuisse, ppriū domicilū, nō tñ negaſ quin habuerit sicut hospes domū accōmodatā, p tpe ad manendū. Sic em̄ frequēter fuit in domo Marthę, & eodē mō ad tps māsit, ppe Iohānē, post baptismū suū, rōnibus prędictis: tñ in hospitio alieno. qd̄ patet ex hoc q̄ nō erat de loco illo, sed de Nazareth. Sequit: e ¶Ve. & ui. ubi ma. sicut hospes, vt dictū est.

Et apud eum man.

a ¶Sequentes euangelium legem amiserunt, vtentes eius testimonio. ¶Imperio magistri.

[a] duo discipuli loquentem, & sequu[b]ti sunt Iesum, Conuersus autem Ie[a]sus, & uidens eos sequentes se, dicit [b]

a ¶Dat fiduciam interrogandi ¶Magistrum. b ¶Quęcumq; vellent.

[c] eis: Quid quæritis? Qui dixerunt ei: [c]

a ¶Hoc nomine fidem suam indicant iam sequūtur vt magistrum. b ¶Latine.

Rabbi, qd̄ dicitur interpretatū ma

a ¶Nolunt eo transitorie vti, sed scire locum quo frequenter veniat, & secreto instrui.

[d] [e] gister, ubi habitas? Dicit eis: Veni[d]te, & uidete. Venerunt, & uiderunt [e]

a ¶Non est nox vbi est lumen Christus, ad quem postquam peruenitur, ibi est manendum.

ubi maneret, & apud eū mānserunt [f]

[f] [g] die illo. Hora autem erat quasi deci [g]

a ¶Virilis, quia constans & fortis.

[h] ma. Erat autem Andreas frater Si[h]monis Petri, unus ex duob⁹ qui au[i]dierant à Iohanne, & sequuti fuerāt [i]

eum. Inuenit hic primùm fratrem [k]

[k] suum Simonem, & dicit ei: Inueni[k]

a ¶Hoc verbo innuit qd̄ diu eum quęsierunt. b ¶Hebraice ¶Latine.

mus Messiam, qd̄ interpretatū est [l]

a ¶Non designatur maior sequi minorem.

Christus. Et adduxit eum ad Iesum. [l]

¶Secreto cor suis, ex quo cognito mutat nomen.

Intuitus autem eum Iesus dixit: Tu [m][n]

a ¶Per spiritum obedientię. b ¶Id est columba. s. sancti spiritus. ex quo humilis, dum maior sequitur minorem.

[m] es Simon filius Iohanna Tu uo [o]

¶Nondum ponit nomen: sed pręsignat.

caberis Cephas, quod interpre[p]

f ¶Et apud eū mā. &c. audiētes verba vitæ ab eo. g ¶Hora aūt erat quasi deci. i. ppe vesperā. Ex quo patet ardor eorū ad audiēdū Christū: qa cū hora vesptia soleāt hoīes reuerti ad ppria domicilia, tñ oib⁹ dimissis māserūt cū ipso vsq; in crastinū, desiderio audiēdi ipm̄. h ¶Erat au. an. hic cōsequēter ponit fructus, puenientes ex discipuli cōuersiōe, qa audita Christi doctrina statiuit ad quęrendū fratrē suū ad audiēdū Iesum Christū. & hoc est qd̄ dr̄: Erat au. an. &c. secfue. eū. s. Christū. Nomē autē alterj⁹ discipuli hīc tacet, qa mod⁹ scribēdi eū est tacere ppter as laudes. vel saltē loq de sensu cut de alio. sicut. J. vlt. g. dicit Iohannes euāgelista de seipo: Hic est discipul⁹ ille &c. non exprimēdo nomen suū. Et eodē mō loquit hīc, qa pbabile credit, q̄ ipse met fuerit cū Andrea: qa circūstātias loci & tpis describit q̄si ille q presentialiter vidit. Pōt ēt aſr dici, q̄ sol⁹ Andreas noiatur, eo q̄ antiq⁹or & prīcipalior erat. vñ & hāc prærogatiuā habuit, q̄ fuit prim⁹ Christi discipulus: qā de duob⁹ prīo adhærēt ib⁹ Christo ipse fuit principalis & prim⁹, sicut & Stephan⁹ fuit prim⁹ martyr. Sequit: i ¶Inue. hic primū fratrē suū si. Nō iuenit eū à casu, sed diligēter quęsitū: desideras eū hīe fratrē in religione fidei, sicut & in ppinqtate carnali, cōtra illos q̄ ppriōs amicos retrahūt ab ingressu religiōis. vñ sequit: k ¶Et dixi &c. Chri. i. vnctus: qa Christ⁹ erat & sacerdos vnct⁹ in humana natura plenitudie gratię, sicut reges & sacerdotes ī vetęri testō inūgebant corpali vnctione. Et hī dicit: Inuenim⁹: qa sufficiēter erat instruct⁹ à Christo p testimonia logis & pphetarū, q̄ ipe erat verè Christ⁹. Et qa cōsummatio bōi opis est p Christū, iō sequit: l ¶Et addu. eū ad Iesum. Tū quia nō cōfidebat de se, q̄ posset eū sufficiēter instruere. Tū quia libēter ad magistrū redibat habita occasione. m ¶Intui. aūt eū Iesus. Nō solū H exter⁹, sed etiā interj⁹ vidēs ei⁹ deuotionē: quia intuet cor. n ¶Dixit: Tues. Regulus Simon. i. verè obediēs, q. d. nomē tuū est pprietati tuæ cōsonū. o ¶Fi. Iohā. Mat. xvj. c. dicit, Barionа. i. filj⁹ Iohāna. Dicēdū, q̄ idē est nomē patris Petri Iona & Iohāna: aliquaſr tū diuersificatū, sicut in latino, Nicolaus & Colinus. Vel aliter dicēdū, q̄ pater Petri erat binomi⁹, & sic Iona & Iohāna sunt duo noīa. Hoc vī ex eorū interpretatiōe: qa Iona interpretaſ colūba, Iohāna, in quo gra. Dicit ergo: filj⁹ Iohāna. q. d. hoc cognomē cōsonat tuo noi, quia ille q̄ est verè obediēs, est filius gratiæ spūsctī q̄ p colūbā designaſ. p ¶Tu uoca. Cephas. i. capitane⁹. Et idē sonat hoc nomen Petr⁹, qa fundamētū habet quodāmō, pprietatē capitis, vñ Mat. xvj. c. qñ dictū est ei à Christo: Tu es Petrus &c. nō fuit noua impositio, sed noīs prj⁹ impositi cōmemoratio vī cōfirmatio: qa hic sibi fuit impositū sec⁹m Aug. Aliqui tñ alij dicūt econuerso, q̄ tūc fuit sibi impositū, sed hic prędictū fuit sibi imponendū, ppter qd̄ dicit: Tu uoca. quasi loquēs de futuri noīs impositione. Notandū etiā, q̄ mutatio nominis facta à deo semp facta est ex aliqua gratia spāli, quā à deo cōsecut⁹ est ille cui⁹ nomē mutatur. Sicut Iacob vocat⁹ est Israel, eò q̄ vidit dñm. Gen. xxxij. Et Abrā vocatus est Abrahā, qñ facta fuit sibi p missio de semine, in qua benedicēdæ erāt oēs gentes terræ illius, Gen. xvij. a. Et eodem modo hic Simon vocatus est Cephas, ex hoc q̄ vocatus fuit ad Christi fidē, & vocādus de ꝓximo ad apostolatū & principatum apostolorū. & Matth. xvj. c. vocat⁹ est Petrus, quòd idē est, vt dictū est, ppter fidelē Christi cōfessionē, qua dixit: Tu es Christus filius dei viui. Sed cōtra illud quod dicit hic de vocatione Petri & Andreæ, videtur illud esse quod habet Matth. iiij. d. Ambo lans Iesus iuxta mare Galileæ, vidit duos fratres, Simonē qui vocatur Petrus, & Andreā fratrem eius, mittētes rete in mare, & vocauit eos. Ex quo patet, quòd fuerunt vocati de nauí. Dicendum quòd vocati fuerūt ad fidē & ad Christi aliqualem familiaritatē iuxta Iordanē secūdum modum qui hic scribitur: sed postea fuerūt vocati ad apostolatū, & ideo tunc relictis retibus & nauí sequuti sunt eū non amplius ad propria reuersuri.

✠ In crastinum

17 a ¶ In Galilęā Galilęa dicitur trāsmigratio, vel reuelatio. Trās migrat enī homo de vitijs ad ỹtutes, & post de virtute in virtutem: & sic fit ei reuelatio, vt videat deū deorū in Siō. Vocaturus ergo discipulū ad seq̄ndū. i. ad imitādū: exit in Galilęā, ipso loco inuēs, vt sicut ipe ꝓficiebat sapīa, & sicut ꝓ passiōes itrauit in gloriā, sic & sequaces. b ¶ A, bethsaida ciui. Nō frustra nominatur ciuitas, nec frustra dicit Philippi, Petri, & Andreę, Sonat em dom⁹ venatorum, in quo notat animꝰ & officium istorū: Sūt enim venatores i capiendis aīabus. vnde Philippus antecē fuit apostolus spōte vocat Nathanaelē. c ¶ Inuenit Phili. &c. Nathanael pitissimus scripturarū intellexit qđ non alij. s. à Nazareth exire singularē Nazarenū. Quia āt doctissimꝰ, nō erat i apīn electꝰ. Oēs em apli primū deidiotis, vt confundantur sapientes. d ¶ Quē scripsit Moy. Vt cautꝰ venator multis rōnibꝰ veritatē fratri astruit. s. ꝙ Iesus est q̄ nūciat in lege & ꝓphetis. Filius Ioseph, q̄ est de domo Dauid, vt per eū (nō q̄ de eo natꝰ) cū Maria matre eius (quā sciebat ex ꝓphetis virginē peperisse) noterē esse ex Dauid. e ¶ Et dixit ei Na. Vel dubitādo interrogat vel affirmat vt legisperitus, à ciuitate tā ignois posse esse aliquē bonum vel eximiū doctorem, vel summū saluatorem. Dicit em Nazareth, flos vel germē mūditiæ, vel sanctitas. Vtricq; aūt ꝓnuncrationi congruē subdit, Veni & ui. &c. f ¶ Ecce uerè Israelita. Dolus. i. simulatio. Si em habet pctā, cōfitet. Non ergo negat pctorem, sed in eo laudat confessionē. Phariśei aūt sūt dolosi q̄ se bonos ꝓdicāt cū sint mali. g ¶ Vnde me no. Cognoscēs dñm loq de sua cōscientia, nō ex idignatiōe q̄rit, sed admirando: vñ, & ex q̄

Diuisio. ✠ a In crastinū. Hīc cōsequēter ponit fructꝰ ꝓueniens ex Christi vocatione. Et diuidit in duas, q̄a primò describit ipsius Philippi vocatio. Secūdo, ex hoc sequēs Nathanaelis cōuersio, ibi: Inuenit Philippus. Circa primū sciendum, q̄ Christus venit ad baptismū Iohānis, vt virtutē regenerandi tribueret aquis: & vt baptismū Iohānis, & eius doctrinam approbaret: & vt de Christo, q̄ Iohannis testimonium latū in Christi præsentia, populꝰ ipm cognosceret, ꝓpter q̄ Christus ad tps morat⁹ est, ꝓpe locum illum, vt. s. dictum est: & ideo hoc pacto voluit redire in Galilęā, vbi fuerat nutritus, & in illo reditu vocatus est Philippꝰ. & hoc est q̄ dicit hīc: In crastinum autē. s. post vocationem Petri. b ¶ Voluit exire in Ga. Si em mansisset ꝓpe Iordanē, postq̄ fuit cognit⁹ à populo, oēs cucurrissent ad eū, & dimisissēt Iohānē. Quod patet ex effectu: quia duo ex principalioribus discipulis Iohannis secuti sunt iā eū, vt dictū est: & ideo volens deferre Iohanni, & dare nobis exēplū fugiendi applausū ppī, inde recessit. Sequit: c ¶ Et inuenit Phi. Non à casu, vel quasi ignotū, sed ex sua ꝓordinatione, vt eū vocaret ad fidē, & illuminaret. vñ sequit: d ¶ Et dicit ei Ie. seque me. Quōd autē Philippus secutus est eū, statim credit, nō est mirū: q̄a vox Christi nō solū habebat vim mouendi auditū, sed etiā animū. Pōt etiā probabiliter dici, q̄ Philippꝰ erat iā edoctꝰ de Christo ab Andrea & Petro, vñ subditur: Erat autem Phi. à Bethsaida ciui. An. & Petri. q̄si reddatur ratio quare statim secutus est Christum, ex hoc q̄ erat de villa Andreę & Petri: ex quo ꝓbabile est, q̄ docuerant ipsum. e ¶ Inuenit Philippus. Hīc ponit cōsequēter Nathanaelis conuersio, q̄ ostenditur primò ichoata ꝓ Philippū, & secūdò cōsūmata ꝓ Christum, ibi: Vidit Iesus. Circa primū considerandū, q̄ Philippus à Christo instructus, iuit ad quærendū Nathanaelē fratrem suum, desiderans eum habere fratrē in fide, sicut in carne. & hoc est qđ dicitur hīc: Inuenit Philippus Nathanaelem. Non à casu inuenit eum sed diligenter quæsitū, vt dictū est. Iste autem Nathanael erat homo literatus, & edoctus in lege & prophetis: & ideo Philippus q̄uis esset parū literatus à principio: tamē iā erat instructus à Christo in scripturis legis & ꝓphetarū loquentibꝰ de ipso: ideo annūciādo Christū fratri suo, quē sciebat literatū, incēpit à testimonio legis & Prophetarū dicēs: f ¶ Quē scripsit Moyses in lege. Hoc habet Genē. penulti. b. Non auferetur sceptrum de Iuda de Iuda &c. Et Deut. xviij. c. Prophetā suscitabit vobis deꝰ de fratribus vestris &c. q̄ ad literam de Christo sunt intelligenda, vt patet per prædicta. g ¶ Et prophe. Omnes enim prophetæ de Christo loquuntur, quia ad Christum omnes eorum prophetiæ principaliter ordinabantur. h ¶ Inuenimus Ie. q.d. Hoc nomen congruum est prophetis, q̄a ꝓmittūt messiā Saluatorē. Hoc etiam nomē ponit exp̄sse de Christo, Habacuk vlt. d. Ego autē in dño gaudebo, & exultabo in deo Iesu meo. Et in apocryphis Esdrę Et erit post annos hos, & morietur Iesus filius meus, & conuertetur seculum. i ¶ Filium Io. Philippus hīc loquitur secundum communem modum loquēdi, quia putabatur eius filius, vt habetur Lucæ. iij. Hoc etiam consonat scripturę, quæ damat vbiq; Christum descendere de stirpe Dauid, de cuius tribu erat Ioseph: propter quod & Christi genealogia ꝓ ipsum cōputat, vt patet Matt. j. & Lu. iij. e. Quamuis enim nō fuerit pater Christi, fuit tamen in matrimonio cōiūctus matri eius, quæ erat eiusdē tribus, prout diffusius declarauī super Matth. k ¶ A Na. Locus etiam iste consonat scripturæ loquenti de Christo Esa. xj. a. vbi dicit sic sec̄m Hebraicā veritatem: Egredietur virga de radice Iesse & Nazaræus de radice eius ascendet. Et ideo Nathanael videns hanc consonantiam, statim respondit: l ¶ A Nazareth potest ali. bo. esse. Affirmatiuē secūdum Aug. Aliter exponitur hoc secundum Chrysos. negatiuē & dubitatiuē. Quia (sicut dictum est) iste Nathanael erat legisperitus: & ideo vidit q̄ duo prima nō habebant calumniam. s. nomen proprium quod est Iesus, & genus scilicet Dauid. Sed de loco videbatur esse contra scripturam Micheæ. v. a. vbi expresse dicitur Christum nasciturum in Bethlem. Et tu Bethleem Ephrata paruulus es in milibus Iuda. Ex te mihi egredietur q̄ sit dominator in Israel: & egressus eius ab initio à diebus æternitatis. Propter q̄ qđ legis scribæ responderunt Herodi quærenti vbi Christus nasceretur, q̄ Bethleem erat natiuitatis suæ locus, vt habetur Mat. ij. a. Et dictum suum confirmauerunt per scripturam prędictā Michæ. v. Et propter hoc Nathanael cōcessis duobus primis tanq̄ manifestē veris, quęrit dubitatiuē de tertio dicens: A Nazareth potest ali. boni es. Et quia Philippus non erat perfectē instructus, ideo duxit eum ad Iesum, vt ab illo plenius audiret, propter qđ sequitur: m ¶ Dicit ei Philip. ue. & ui. i. addisce ab eo. Notandum hīc, q̄ secundum veritatem euangelij Christus natus fuit in Bethleem, vt habet Matt. ij. a. & Luc. ij. a. sicut fuerat prædictum per prophetam: sed conceptus fuit & nutritus in Nazareth, vt habetur Luc. ij. f. & iij. d. & propter hoc vocatur à prophetis Nazaræus. & sic patet concordia prophetarum. o ¶ Vidit Iesus. Hīc describitur conuersio Nathanaelis, consummata per Christum, vbi Christus ostendit se verum esse messiam promissum ex tribus signis: quia legisperiti signa quærebant, vt dicitur. j. Corint. j. d. Iudæi signa petunt. Et in pluribus locis in euangelio petierunt signa à Christo. Secūdum ponitur ibi: Respondit Iesus. Tertium ibi: Respondit Nathanael. Primum signum fuit manifestatio occulti, præsentis. s. intentionis cordis, & puritatis conscientiæ ipsius Nathanaelis, quæ non poterant esse nota nisi virtute diuina, & hīc est quod dicitur hīc: Vidit Iesus Nathanael uenientem ad se. Non solum vidit exterius, sed etiam vidit cor ipsius interius. vnde sequitur: n ¶ Et dicit de eo: Ecce uerè Israelita, in quo dolus non est. Quia sine intentione doli & falsitatis veniebat: vt veritatem cognosceret. p ¶ Dicit ei Nathan. Hīc ponitur secundum signum, qđ est reuelatio occulti præteriti. Videns autem Nathanael q̄ condictionem suæ mentis expresserat, quæsiuit vnde ipsam sciebat, dicens: q ¶ Vnde me nosti. Respondit Iesus & dixit ei: per reuelationē alterius occulti. r ¶ Prius q̄ Philippus te uocaret cum esses sub ficu, uidi te. i. cognoui propositum cordis tui: Ad literam: prius loquuti fuerant ad inuicem de Christo ipse & Philippus sub ficu, in tali distātia q̄ Christꝰ eos nō poterat videre oculo corpali: nec aliqs alius erat ꝑsens q̄ potuisset ei referre: & ideo propter hoc signū & ꝓcedēs, Nathanael statim, cōfessus est ipm esse Christū. vñ sequitur:

Glos. ordi. Iohannis Cap. I. Addtio

virtute. a ¶Sub ficu ui. Mysti. Nathanael. i. donū dei, est ver⁹
E populus Isr̃l donū dei. q erat sub ficu abdit⁹. i. subdit⁹ sub cōsue
Mystice tudine peccādi & vmbra mortis, vt primi parētes sub fici soliꝰ se
Gene. 3. b. texerūt. vbi pri⁹ visꝰ esset à dño & q̄sit⁹, q̄s dñm videret & q̄reret.
& ante etiam q̄ per apostolos vocaret. b ¶Rabbi tu es. Quia
cognouit Nathanael Christū absentem
vidisse q̄ ipse in alio loco gesserat. i. quō
& vbi vocatus sit à Philippo, qd̄ est indi
ciū deitatis, fateť nō solū magistrū, sed &
dei filiū, & regem Israel. i. Christū in quo
probať esse Israelita, vt dicit. i. vidēs deū.
c ¶Videbitis cælū. Nathanael Israeli
ta, dicit visurus apertū cælum, & angelos
Ibi. 28. c. dei descen. & ascen. vt olim patriarcha Ia
cob vidit scalam, & angelos ascen. & de
scen. qui p benedictionē vocat⁹ est Israel.
† Maiora ¶Augu. Qd̄ dictū est Nathanaeli, mō
implet in Christianis, qa postq̄ homo de
us ascēdit, credentib⁹ in eum aperiť adit⁹
* Posthac cæli. Et vident angelos. i. prædicatores
sup eum ascēdentes, dū arcana deitatis cō
siderāt & p̄dicāt, & descendētes, dum infi
mis se cōtemperāt, & humana de eo prę
dicāt. Et maius est eis cælū apiri, & vtran
q̄ in eo cognoscere naturam p angelos,
q̄ visos. i. p̄scitos esse, dū essent sub vmbra mortis. Si enim ibi ma
nerēt, qd profuissent ibi videri? d ¶Angelos d. Sępe hoc mira
culum apparuit, q̄ angeli ascedebant & descendebant sup Chri
stum. e ¶Super fi. h. Christus dicit se filium hominis, affirmās
q̄d minus est. i. humanitatem, Nathanael & Petrus filium dei, qd̄
maius est, affirmantes diuinitatem. Ecce confirmatio vtriusq̄ na
turæ in Christo. Isti confitentes deitatem, merentur ascendere: ille
asserens humanitatem, testatur se ad redimendum venisse. Su
Mat. 16. d. per fi. ho. Confirmat se esse hominem, ne aliqui errarent, creden
F tes ipsum tm̄ esse deum: vt etiam Petr⁹ cum dixit: Absit à te dñe.

a ¶. i. sub arbore fici. ¶. i. sub tegis litera.
¶Elegi.

a sub ficū, uidi te. Respōdit ei Natha a ¶Ecce eadem vox Nathanaelis & Petri: vnde & Petrus meruit vocari. b ¶Cuius ego miles.
b nael, & ait: Rabbi, tu es filius dei, tu
es rex Israel. Respondit Iesus, & di a ¶Q. sub arbore fici venisti ad fidem.
xit ei: Quia dixi tibi, a uidi te sub a ¶Quia per istud paruum venisti ad fidem, venies ad maiora.
ficu, credis: † māius his uidebis. c d
Et dicit ei: Amen amen dico uo. e ¶Hoc maius.
c bis: * uidebitis cælum apertum, f
d & angelos dei descēdentes & ascen
dentes super filium hominis.

Nicolaus de Lyra.

a ¶Respondit ei Na. & ait: Rab. tu es. rex Isi. ille qui
expectatur, vt sit rex Israel. Expectant em̄ omnes Iudei messiā tpa
lem regem futurū. Et hoc modo videť loqui iste Nathanael, quia
nō habebat adhuc cognitionē p̄fectā de Christo. Non enim vide
tur intellexisse tunc ipsius diuinitatē, quia non dixisset: Tu es rex
Israel, sed potius, mundi. Et p hoc qd̄ dicit: Tu es f. non fuit cō
fessus eius diuinitatem, sicut postea cōfessus est eam Petr⁹ dicens:
Tu es Christus filius dei viui. Mat. xvj. c. Et propter hanc confes
sionem dictus est beatus à Christo, sed intellexit hanc filiationē p
quandā excellentiā gratiæ. b ¶Respondit Ie. Hīc ponit tertiū
signū, qd̄ est reuelatio occulti futuri. Modus em̄ cognitionis hu
manæ est, vt ab imp̄fecto ad p̄fectionē ducať ordinatē, vt patet.
Ph ysi corū. Et quia gratia p̄ficit naturā, ideo cōsimilis ordo est
in cognitione gratię. qa primò est imp̄fectior, & postea ad perfe
ctionē deducit: propter qd̄ Christus ipm Nathanaelē iā Christū
cognoscentē q̄rū ad gratię excellentiā, vlterius deducit eū ad co
gnoscendū suā diuinitatem per obsequiū angelorū sibi exhiben
dum tāq̄ superiori. Nullā em̄ natura est super angelicā nisi diui
na. & hoc est quod dicitur: Respōdit Ie. Credis. s. me esse Chri
stum, q̄tum ad excellentiā gratię. c ¶Maius his ui. cognoscē
do virtutē diuinæ substātiæ. d ¶Et di. eis. s. Philippo & Na
thanaeli. e ¶Amen amen di. uo. Amen, idē est qd̄ fideliter: &
ideo vbi duplicatur, est signum maximæ certitudinis & firmita
tis. f ¶Videbitis cæ. ap. i. obsequium diuinitatis in humana
natura latentis. Si em̄ quærať, vbi, hoc viderūt: Pōt dici, in ascen
sione Christi, vt habeť Act. j. b. Cūq̄ intuerent in cælū eūtē illum,
ecce duo viri asti. &c, i. duo angeli in specie virorū. Sic in resurre
Nathanael ctione viderunt apostoli angelos stantes supra sepulchrum Chri
quare non sti; & in passione apparuit angelus de cælo confortans eum. Lu.
fuerit vo xxij. e. Quæritur etiam hīc: quare Nathanael non fuit vocat⁹ ad
catus ad a apostolatum, cum à Christo super alios fuerit commendatus, vt
postolatū. patet ex prædictis. Dicendum, q̄ Christus voluit primos funda
tores ecclesiæ simplices homines eligere, ne prima cōuersio hoīm
ad fidē humanę sapiētię ascriberet, sed diuinę, & propter hoc iste
Nathanael & Nicodem⁹, de quo habetur. j. iij. a. nō sunt instituti
apli. qa erāt hoīes lrati, fuerūt tm̄ à principio ad fidē vocati, ne si à
principio oēs fuissent simplices, crederent p oppositum per igno
rantiam decepti. Postq̄ verò fides catholica fuit radicata: Paulus
vocatus est ad apostolatum, q̄uis literatus esset. Vñ dicit. j. Cor.
j. d. Videte vocationē vestrā fratres: qa nō multi sapientes &cæ.
Moraliter &c ¶Amē amē di. &c. per quos significantur prædicatores,
qui dicuntur

qui dicunť ascendere super filiū hominis, qñ p̄dicāt Christi deitas. q
tē: & descēdere, qñ p ei⁹ amore querūt releuare proximi necessitat
¶In ca. j. Iohānis vbi dr̃ i post. Et hoc patet i Ari. q inť alios phi.
ADDI. I. Licet Arist. nō (videť verū scripsisse &c. demōstrauerit mūdi nouitate m, nō tū cōclu
dit cōtrariū: sed scd̄m mētē eius hoc ratiōe
problema neutrū relinq̄t, vt patet p rōnes
ei⁹ in de cęlo & mūdo inuēti. i. q̄ nō vī i
vitate deuiasse. Nā cū philosophicā inue
stigatio solū rōni naturali innitať, sed m
quā mūdū icępisse nō ē scibile, nec demō
strabile, put sētūs Tho. plenē tradit i pri
ma pte. q. xlvj. arti. ij. i corpe. q. ideirco
nō demōstrādo mūdi nouitatē nō deuia
at à rōne. Sic circa itelligēias separatas
conat⁹ est adiuenire nūerū corrīdētē nu
mero cęlestiū motuū: p hoc nō excludēs
q̄n plres p̄nt esse substātię itellectuales se
parę, orbes nō mouētes, vt patet. perfū
fuū i hac materia bñ aduertēti. Sic circa
felicitatē nō videť à vitate deuiasse. Na
in. j. & vl. ethicorū, vbi de felicitate tra
ctat, nō loquiť nisi de felicitate politica,
seu de felicitate speculatiua, q̄i hac vita
p naturā haberi p̄nt: nō aūt de felicitate
supnaturali, de qb⁹ Apls ait. j. Co. ij. b. & ēt Esa. lxiij. b. Qd̄ oculꝰ
nō vi. &c. Talis em̄ felicitas speculationē naturalem transcendit.
¶In eo. ca. vbi dicitur in postil. Plenū enim opponitur vacuo,
ADDI. II. Hæc distinctio postilla, de pleno & vacuo
nō bñ videť cōsonare rōni, nec ꝓpositō ad
aptari. Primū patet: nā licet vacuū opponať pleno, nō tū tot mo
dis dicit vacuū sicut dr̃ plenū. nā vacuū opponit pleno p modū
priuatiōis: priuatio aūt sicut cæcitas nō dr̃ tot modis sicut visus.
Secundū patet. Nā secd̄m illā distinctionē nō esset distinguēdū in
ter plenitudinē gr̃æ vni⁹ sancti, & aliī. De quolibet em̄ sanctorū
verū est dicere, q̄ nō patiť virtutis defectū: cū oēs virtutes sint cō
nexę. Nec dicendū videť, q̄ in sanctis sit vacuitas gr̃æ, eo q̄ eorū
gr̃a nō redūdat ad corp⁹, sic vt supernaturaliter cōcipiat. ¶Sed p
ad declarationē hui⁹ attendēdū est, q̄ licet in sacra scriptura mul Plenitudo
tis & diuersis attribuať plenitudo gr̃æ seu spūs: nō tñ uniformiter gratię
seu equaliter in singulis intelligēda est huiusmodi plenitudo seli tantum
quolibet eorū exprimiť, vel saltē inuiť illud respectu cui⁹ talis ple dicitur
nitudo gr̃ę attribuať. vbi gr̃a: cū legiť de Beseleel Exo. xxxj. a. Re
pleui eū spū dñi &c. Ibidē subiūgit: In omni ope ad excogitādū.
In quo declarať, q̄ talis plenitudo referť ad oīa artificialia perfe
ctē disponēda seu exercenda. Cū aūt legiť de Stephano Act. vi. b.
Plenus gr̃a & fortitudine. Ibidē declarať ad qd referendi est hac
plenitudo, s. ad faciēda signa & p̄digia: & ad fortitudinē martyrij exercendā. Sic cū dr̃ de beata virgine: Plena gr̃a: Lu. j. referēda
est illa plenitudo seu extendenda ad tantā plenitudinem, vt de
cebat genitricē filij dei. Decebat em̄ fęcundā esse gratię, q̄ autorē
gr̃æ nō solū in mēte, sed in vētre amplectabať. Vñ in glo. super il
lud verbū: gr̃a plena. q. d. i. q̄dā arra & dos spōsi oſtēdiť, q̄ fęcūda
sit gratię. Cū aūt de apīs dicitur: Repleti sunt oēs spūsc̄to, Act.
ij. a. talis plenitudo seu repletio extēdenda est ad hoc, q̄ essent suf
ficientes ad fundandū fidē Christi vniuersaliter in orbe p plenitu
dinem fidei & charitatis, & donum linguarum, & huiusmodi, p
ut ibidē declaratur: p signa visibilia hanc inuisibilē plenitudinē
demōstrātia. Cū aūt de Christo diceret: Plenū gr̃æ & veritatis:
extendēda est talis plenitudo, put decet filiū dei naturali vnigeni
to: q̄ qdē extēsio etiā scd̄m hūanitatē ineffabilis est q̄dāmodo infi
nita: tāq̄ nō ad mēsurā data, vt. j. iij. d. Quā quidē extentionē ple
nitudinis gr̃æ Christi euāgelista satis innuit cum dicit: Quasi vni
geniti à pre. Sup qd̄ verbū Aug. dicit: Super omnem naturā &
cōseruorū nostrorū claritatē euāgelista mentē erigens, ad ipsum
nos bonorū, p duxit verticē, q. d. euāgelista, nō vt ꝓphetę aut al
teri⁹ hoīs vel angeli alicui⁹ supiorū virtutū, sed quasi ipsius dñatoris, ipsius regis, ipsius naturalis filij vnigeniti. Hæc Aug.
¶In eodem ca. vbi dicitur in postilla: Cuius non sum dignus
vt soluam eius corrigiam calciamenti.
ADDI. III. De hac materia. s. de calciamentis Christi,
vide. ē. ij. addi. Mar. j. vbi de hoc large tra
REPLI. Iohānis. j. ca. vbi dr̃: Mundus per ipsum (scil.
factus est. Postillator dicit Aristotelem errasse de
mundi æternitate, intelligentiarū numero, & felicitate &c. Burg.
assumit Aristo. in sui defensionē, asserēs eū nō errasse: qa intendēt
rationi naturali scd̄m quā mundū incępisse nō est scibile. Relin
quit igitur tāq̄ problema neutrū. Sed mirū de Burg. q̄ se oppo
nit ſchoa

A nit scholę parisiēsi sine necessitate & sine rōne. Venerabilis enim Guilhelmus ep̄s parisiēsis cū schola ibidē, phibent catholicos cū Aristotele in his erroribus & alijs in suis libris repertis sentire, & p̄sertim qa sc̄d'm Arist. omne verū verò cōsonan. Suū aūt ꝓblema qd' dicit neutrū, non cōsonat ei qd' catholicè est verū, igit̄ ꝓblema suū falsum. Itē ipse idē Aristoteles in multis locis probat & putat demōstrare statū in causis. Standū igit̄ erit in omni genere causarū i aliq̄ prima cā i genere causarū finalis & efficiētis. Apud Aristotelem assignat̄ vnus princeps in. xij. Metaph. quē in octauo physicorū noīat primū motorē. Ab hoc quidē ante dicit deriuatū cunctis esse, & cælū & totā naturā depēdere. Vnū igitur solum ab Aristo. ponit̄ in depēdēs. & q̄uis sc̄d'm beatū Augu. ſ. de trini. difficile sit plene intelligere creationē sc̄d'm viā naturalis cognitionis: nō est tū impossibile suppositis principijs & dictis philosophorū, & alijs sibus. Nec p rōnes abducor à ꝟtute, vt sentiā cum Arist. mundi creationē fore ꝓblema neutrū sine errore: quia omnes rōnes possibiles fieri contra veritatem fide sunt sophisticæ. Dicit em̄ beat' Hildinus. xiiij. de trini. ſ Respuit captiosas & inutiles quæstiones philosophię fides constās, nec hūanarū ineptiarū fallacijs succumbēs, spolium se p̄bet veritas falcitati. Mirum igit̄ de Burg. qui Aristotelē veritatem dubitantē, ꝓpter tales rationes captiosas dicit non errasse. Quāuis enī p demōstrationem veritas aliq̄ nō sit scibilis ꝓpter sophisma, tū sine errore nō dicit̄ dubitabilis & neutra. ¶ In eodem ca. vbi dicit̄. Plenū gr̄ę & ꝟitatis. Postil. volens declarare differentiā plenitudinis gratię Christi & aliorum, dicit, plenū opponit̄ vacuo: Idcirco quot modis dicit̄ vnū, tot & reliquū &c. Burg. dicit illā distinctionē nō consonare rōni. Sc̄d'o dicit eā ꝓposito nō bene adaptari. Primū ostendit ex eo ꝙ plenum plenū & vacuū opponunt̄ priuatiuè. Priuatio verò non dicit̄ tot C modis quot habitus. Hīc dico primū, ꝙ antecedēs est falsum, & consequētia non valet. Nam sc̄d'm modū gradualis habitus accipiuntur modi graduales priuationis. Habitui em̄ simpliciter perfecto opponitur priuatio simplicit̄, habitui autē partiali opponitur partialis priuatio, Nā sicut vnus est magis videns q̄ alius, & sicut vnus est magis sciens q̄ alius, ita vnus est magis ignar' alio &c. Pater igitur, quia dato ꝙ plenum & vacuum opponerentur priuatiuè: adhuc quot modis dicitur vnū, tot modis dicit̄ & reliquū. Antecedēs aūt est cōtra Aristo. iij. Physicorū, qui vult vacuū potius esse ens prohibitū q̄ priuatiuū. Nā si esset priuatiuū: esset locus carens contento cū apritudine habēdi, prout dixerunt antiqui, quos reprobat arist. vbi. ḡ. Quo ad secundum Burgē. vult ostēdere ꝙ postil. distinctionem talē nō bene applicat, ex eo quia videt̄ (vt dicit Bur.) sc̄d'm illam applicationē nō esse distinguendū inter plenitudinē vni' ſancti & alterius, qa nullus ſanct' virtutis ſpatitur defectum, cum virtutes sint connexę. Burgen. sic replicat quasi postillator non intellexerit vel intelligere noluerit. Nā postillator loquens de defectu virtutis, nō loquitur de habitu, sed de gradu. Omnibus enim virtutibus simul concurrentibus in vno secundum naturam habituū, ſtat defectus in omnib' secundū gradū: & hoc oportet Burg. concedere, nisi velit incidere cum Begar. in clemen. ad nostrū. de hęre. dando gradum virtutum, vltra quem quis non possit proficere. cum tū ipse Burg. dicat Christū expimēt̄ aliter ꝓfecisse Lu. ij. g. Carēs igit̄ aliq̄ gradu, quē tū posset habere, sc̄d'm illā carētiā & priuationē p̄ dici vacu', si ſaltē vacuū & plenū sint priuatiuè opposita, ꝓut Bur. vult.

Nicolaus de Lyra.

GLOS. ORD. I.

ET die t. Aug. CAP. II. Post ostēsionē Christi p̄ testimonia Iohannis, ipe se miraculo ostēdit. a ¶ Et die. Significat tertia die. i. tpe gr̄ę, post tp̄s. i. añ legē & sub lege Christū ad nuptias eccl̄ę
B p carnē venisse. b ¶ Vocatus est. In q̄ ostendit nō despiciēdas nuptias quas secit. & sacramentum nuptiarū insinuat. c ¶ Deficiēte, Vinū deficit, vt mirabiliter vino de aqua facto, virt' latētis deitatis appareat. ¶ Aug. Maior virtus est in creatiōe & gubernatiōe cęli & terrę, & ꝙ quotidie aqua pluuię p vites in vinū vertit, & ꝙ ex quo seminario fruges crean̄. Sed qa hęc naturaliter fiūt, iā ex vsu viluerūt, & ideo q̄dā & si minora p̄ter solitū naturę sibi de' seruauit, p̄ q̄ virt' q̄ in maioribꝰ etiā operat̄, ad memoriam reducitur. d ¶ Quid m. Aug. In his nō negat matrē, vt hęretici dicūt: nec i honorat eā, q parētes honorare p̄cepit. Sed illa exigēte, miracula facturus nō agnoscit eā. q. d. Ex eo ꝙ genuisti, nō opor hoc, agnoscā aūt te pendens in cruce, cū vt fili' curā tui discipulo committā, sed nondū venit hora mea. i. oportunitas, quia non debet esse passio nisi p̄dicato euāgelio, nisi virtute deitatis ostensa mūdo. tūc erit hora, nō necessitatis vt hæretici calūnianꝰ, sed volūtatis. vñ: Ptātē habeo ponendi animā meā: & ite. su. eā. Non enim autor tpm fato t pis regit. Chana Galilææ. i. zel' trāsmigrationis ibi nuptiæ, qa hi sunt digni Christo, q feruore deuotionis de vi-

NICO. DE LY.

ET di. t. Q̄m ad esse sequit̄ opari, cū CAP. II. oīa sint determinata ꝓprio ope, vt dr̄. iij. metaphy. ideo posit̄ euāgelista oñdit diuinitatē Christi p̄ eternā emanationē à p̄re, hīc cōsequēter declarat eā i operibus miraculosa q̄ sunt diuinę virtutis manifestatiua, qa trāscendūt virtutē totius naturę creatę. Et diuidit in tres: qa prio ponunt opa q̄ fecit Christ' inter hoīes cōuersando. Secundò q̄ fecit mortē do. xij. ca. Tertiò, q̄ fecit resurgendo, xx. ca. Prima in duas: qa primò ponit̄ opus diuinū q̄tū ad mutationē naturæ. secūdò q̄tū ad effectū gr̄ę, sequē. ca. ibi: Erat homo. Prima adhuc in duas. qa primò ponit̄ opus miraculosum corā discipulis vt in fide firmen. sc̄d'o, corā turbis, vt conuertant̄, ibi: Post hoc descendit. Prima in tres: qa primò ponit̄ miraculi occasio. sc̄d'o, eius perpetratio, ibi: Erat aūt. tertiò, ipsius ꝓbatio, ibi: Et dixit eis Iesus. Circa primum sciendum, ꝙ occasio hui' miraculi fuit defectus vini in nuptijs: & ideo euangelista describit ipsas nuptias q̄tum ad earum circunstantias di. a ¶ Et die ter. ſ. à vocatione Philippi &

Cap. II.

a T die tertia nuptiæ a factæ sunt in Cha b na Galilææ, & erat
a ¶ Mater est figura synagogæ.
māter Iesu ibi: uo
b catus est autem Ie
c sus & discipuli eius ad nuptias. Et d
deficiente uino, dicit mater Iesu ad
eum: Vinum non habent. Et di- e
a ¶ Aug. - Quid est commune dei
d tati meæ, & tibi mātri secundum carnem? cit ei Iesus: Quid mihi & tibi est f

pi & Nathanaelis fratris ei'. & sic noīat̄ ip̄s. b ¶ Nuptię fa. sunt in c. g. & sic patet locus. Chana em̄ q̄dā villa est sita in Galilæa. c ¶ Et e. ma. ie. ibi. Vocatus est a. ie. & di. ei' ad. Licet aūt alij plures fuerint in istis nuptijs, tū Iesus & mater ei' & discipuli ei' exp̄ssi' noīant: qa nō fit hīc mētio de nuptijs nisi ratiōe miraculi ibidē ꝓpetrati, qd' fuit factū p̄ matris interpellationē, & p ipsi' Iesu operationē, & ad discipulorū cōfirmationē. Et p hoc etiā excludit̄ error corū q̄ dicūt nuptias esse pctm̄, qa si nuptię essent illicitę, Iesus & mr̄ ei' nō fuissent i illa solicitate. Dicit etiā cōiter, ꝙ istę nuptię fuerūt Iohānis euāgelistę: à quib' ell̄ Christus vocauit añ cōsummationē m̄rimonij p copulā carnis. Ex hoc in eccl̄ia obseruat̄, ꝙ añ carnalē copulā pōt licite alter cōiugū intrare religionē. Hoc autē videt̄ p dictū Hiero. in prologo, vbi dr̄ ꝙ Christus vocauit eū de nuptijs nubere volentē. Ex quo videt̄, q nuptię fuerūt suæ, qa Christ' nō legit̄ in alijs nuptijs fuisse. Hoc etiā videt̄ p hoc, ꝙ mater Iesu erat ibi tā q̄ in nuptijs nepotis sui. Non em̄ est verisimile, ꝙ ipsa venisset nisi multū attinuisset sibi: sicut iuit ad Helizabet cognatā suā festinanter tū' vt habetur Lu. j. d. qa secūdū ꝙ dicit Amb. nō libēter stabat in publico, sed magis in oratione secreto. d ¶ Et defi. ui. Hīc tangit̄ occasio miracl̄i. e ¶ Dicit ma. ie. ad eū: ui. n. ad sufficientiam. Ex corde enim pijssimo voluit prævenire totalem defectum, ne appareret confusio: ideo inuitauit filiū quem sciebat ad hoc potentē, sicut à principio edocta fuerat p angelū & p spm̄ sc̄m̄. non tū ip̄m inuitauerat ad miracula ante ætatē pfectā: qa nō decebat vt videbitur. f ¶ Et di. ei' ie. q. Cum Christus maximam reuerentiam matri suæ detulerit, mirū videt̄ ꝙ sic extraneè mairi suę respōdit. ideo dicit Au. ꝙ

Nuptiæ licitæ

✠ facere miracula

Moraliter. a ¶ Et die t. n. Mystičè. Nuptiæ tūc celebrant̄, q̄n sp̄ōsus eccl̄iæ. ſ. ep̄s cōsecrat̄. b ¶ In Cha. Chana zelus, Galilæa trāsmigratio interp̄tat̄. Per hoc significat̄, ꝙ ep̄i consecratio fit, p pter Zelū animarū, & ꝓpter trāsmigrationē ipsius ad culmē virtutū: Hęc em̄ duo inſep̄abiliter cōcomitari debēt ep̄alem statum. c ¶ Et erat ma. nam ex cōsecratione talis ep̄i honorat̄ Iesus & mater ipsi'. Sed ibi deficit vinū cōsolatiōis humane, & hīc ꝓpter sollicitudinē impositæ sibi curę, de qua dr̄. ij. Cor. xj. g. Quis infirmat̄ & ego nō infirmor? qs scandalizat̄ & ego nō vror? Sed tali p̄lato sic cōpatiēti ppō suo impetrat̄ p virginē mch' vinū. i. cōsolatio melior. ſ. diuia, q̄ tātę ꝟtutis est, ꝙ facit materiā cōsolationis illud qd' est alijs materia desolationis. Act. v. g. Ibāt apl̄i gaudentes à cōspectu cōcilij, qm̄ digni habiti sunt p nomine Iesu cō tumeliā pati. Ep̄i ꝟò, successores sunt ap̄lorum, vt dr̄ in decretis.

Moraliter Mysticè

Diuisio

Glos. ordi. Iohannis Cap. II. De Lyra

rijs ad virtutes, de terra ad cęlos transmigrant. Mater ibi, cuius
E vter⁹ thalam⁹ fuit, de q̃ spōsus, pcessit. Vocat⁹ est aũt Iesus desiderio pcedẽtium patrum, & discipuli & mīstri. In nuptijs vinum defecit: qa sens⁹ legis p carnalẽ expositionẽ Phariseorũ à sua prisca virtute cœpat deficere: sed Christ⁹ aquã ī vinũ cōuertit, dũ q̃ carnalia videbant, spūalia oñdit: & supficiẽ lr̃ę, plenã ỹ tute cęlesti videri fecit. Christus em̃ in ꝓphetis nōdũ manifestat⁹, q̃st vinũ ī aq̃ latuit: sed cũ apuit eis sensũ, vt intelligerẽt scripturas, ipsos vino inebriauit, & mẽtes à carne alienauit. Scripturę sunt lex & ꝓphetę & psalmi: Hę oẽs secũdũ lram aq̃ ilipida, scd̃m spm̃ vinum
Sex hydrię sex ætates. sunt. Sex hydrię, sex ętates, q̃rũ nulli defuit ꝓphetia. Incipit em̃ ab exordio mũdi. Et est pria ętas ab Adã vsq; ad Noe. Secda vsq; ad Abraham. Tertia vsq; ad Dauid. Quarta vsq; ad trãsmigrationẽ Babylonis. Quīta vsq; ad Iohanẽ baptistã. Sexta vsq; ad finẽ mundi. In his ergo ętatib⁹ erãt hydrię. i. corda hoīm recepti
ua scripturarũ dei pata, ꝓposita ī exemplũ viuẽdi & credẽdi. Lapidea. i. fortia ī
S. 1. b. Christo lapide, scd̃m purificationem Iudęorũ. i. qa illi ppr̃o Iudęorũ lex data est gr̃a p Christũ oib⁹ fct̃a est. Videam⁹ q̃ ī
singulis ętatibus q̃si hydrijs aq̃ fuerit, &
Gen. 4. b. quomodo ī vinũ mutat̃. In pria Abel à
fre occidit: & hīc pœnã, ille laudem̃ accipit. In hoc si qs innocentiã Abel sequit̃, & malicią Cain fugit, aquã abluentẽ & reficientẽ bibit. Si ỹ ò in eodẽ Christũ à
Ibi. 7. b. Iudęis occisũ intelligit, de aq̃ vinũ bibit. sicī aliįs oīb⁹ huj⁹ ætatis. In scd̃a, Noe ī
arca propter iusticiã saluatur, mundus diluuio perit. Si quis hoc exẽplo à vitijs se corrigit, aquã salutarẽ bibit. Sed si in arca ecclesiã, quę cuncta animalia. i. oēs gentes recipit in aqua baptismum intelligit, & cætera hmōi: vinũ bibit. In tertia Abrahã obediẽs p
Ibi. 22. c. filio offert arietẽ. qui hīc discit obedientiã, bibit de tertia hydria
aquã. Si quis in Isaac deitatẽ, in ariete Christi carnẽ intelligit, vi-
2. Re. 5. a. nũ bibit. In quarta, Dauid humilis regnat. Saul superbus abijcit̃.
F In hoc si qs discit humiliari, aquã bibit, si regnũ Christi sitelligit,
Iere. 5. vinũ bibit. In quinta peccās ppl̃s captiuat̃, pōst reducitur. hinc si
quis discit pœnitentia corrigi, aquã bibit. Si quis de captiuitate
Luc. 2. c. peccati populũ dei p Iesum liberari intelligit, vinum bibit. In sexta Christus circuncidit̃, offert̃. In quo si quis discit suis sacramentis subijci, sicut Christus, ille aquã bibit. Si in vera octaua de
positionem totius mortalitatis & intrationẽ ad deum intelligit,
vinum bibit. a ℂ Binas uel. Aug. Aestimātis est hoc dicere, vt
ipsas diceret binas quas & ternas. Sunt ergo duæ mẽsuræ in scripturis, dum pater & filiꝰ nominat̃: & spiritus, qui necessario est
P̄s. 103. c. cōis patri & filio intelligit̃. vt, Omnia in sapiẽtia fecisti dn̄e. i. in
Ioh. 10. f. filio. &: Ego & pater vnũ sumus. Ternę, dum nominato spũ trini
P̄s. 32. tas manifestius intelligitur. vt: Verbo dn̄i cæli firmati sunt, & spũ
Mat. 28. d. oris eius &c. Et, baptizātes eos in noīe patris & filij & spūsancti.
Aliter. Binæ vel ternę mensurę sunt oēs gẽtes ad quas ptinẽt scripturæ. Binæ, ꝓpter præputiũ & circuncisionẽ. Ipsæ etiã trinæ, à
tribus filijs Noe dissem̃inatæ. b ℂ Et im. Quòd iussu ei⁹ imple
tæ sunt hydriæ, significat, ꝙ etiã illa scriptura à dño est: sed dũ in
ea sub velamine. i. adopertione literæ latet Christus, sapit aquam
insipidã. Cũ aut̃ auferr̃ velamen, est vinũ inebrians. Potuit quidem vacuas implere vino, qui cuncta creat ex nihilo: sed maluit
Matt. 5. b. de aqua vinum facere, vt doceret se non soluere legẽ, sed implere
nec in euangelio alia facere vel docere q̃ quæ prophetia prædixit. c ℂ Vt au. g. Triclinium. i. tres ordines discumbentium, alti
Triclinũ tudine distantes inter se. i. doctores, continentes, coniugati. Architriclinus aliquis legisperitus, qui bibit spiritualem sensum legis. Vnde spiritualem sensum in scripturis aperire discipulis, est
aquã in vinũ cōuertere. vt q̃ post resurrectionẽ aperuit illis sen
Luc. 24. b sum, vt intelligerent scripturas. d ℂ Aquam ui. fa. Per aquam
baptismus Iohannis, per vinũ passio Christi. vnde & vinum prius fertur architriclino. i. Iohanni, qui añ bibit passionem q̃ Christ⁹.

☞ Hoc fecit

a ¶ Est nomen sexus. b ¶ Id est opportunitas ostendi naturam quam ex te habeo, sed ostensa diuina per miracula ostendetur & humana natura per passionem.

mulier? Nondum uenit hora mea. a

¶ Istũ videtur negare filius scit mater pietatem eius: & ideo fiducialiter imperat ministris.

Dicit mater eius ministris: Quod b c
cunque dixerit uobis, facite, Erant d

¶ Vasa aquaria, ab hydor.

autem ibi lapideæ hydriæ sex posi/
tæ secũdum purificationẽ Iudęorũ,

¶ Metron Græce, Latine mensura dicitur.

capiẽtes singulæ metretas binas uel e
a ternas. Dicit eis Iesus: Implete hy/ f g

a ¶ Quia nullum tempus fuit a salutari doctrina vacuũ.

b drias aqua. Et impleuerunt eas usq; h
que ad summum. Et dicit eis Iesus: i
Haurite nunc, & ferte architriclino: k

a ¶ Princeps triclinij. Est enim in medium spacium domus a parietibus vbi sedebant conuiuantes.

c & tulerũt. Vt aũt gustauit Archi/tri l
d clinus aquã uinũ † factã, & nõn scie/ m

¶ Vt Isaias & cæteri.

bat unde esset: ministri autẽ sciebãt n

à mre; nec p cōseqũs cũ ea aliqd̃ esse cōe. ideo dicit: Quid mihi &
tibi est mulier? q.d. virtutẽ faciẽdi miracula à te nõ habeo.
Sed qa humanitatem in q̃ passus est, traxit à matre, ideo addidit:
a ℂ Nondũ uenit hora mea. i. tps patiendi in natura, quam
habeo a te, & tũc te recognoscã, & tibi cõdescendã. vñ & tũc et re
cõmẽdauit Iohanni, vt hĩ. j. xix. e. scd̃m
Chrys. aliter exponit, qa sed̃m ipm̃ beã
virgo ex pietate mota voluit ꝓcurare tps debitũ faciẽdi miraculũ. Illud em̃
miraculũ inter miracula Christi erat primũ, & ad confirmationẽ discipulorũ, vt
dicit. j. eo. b. & ideo debuit esse notũ ibi
dẽ existẽtib⁹, & gratũ ipsis cõiunctibus.
Hoc aũt maius fuit eò ꝙ facti est positi
ni toralẽ defectũ, q̃ si ante à fuisset factũ.
Et qa mater Iesu voluit p̃uenire toralẽ
defectũ, vt p̃dictũ est: ideo dixit illi Iesus:
Quid mi. & ti. est. q.d. scire tps aptũ
ad miracula faciẽda non est mihi & tibi
cõe, sed mihi soli cõuenit, ꝓpter qđ sub
dit: Nondũ ue. h. m. i. tps cõueniẽs ad
faciẽdũ miraculũ mihi soli notũ. Et hoc
aũt ꝙ dr̃, hora mea, dicũt qdã hereticꝰ dicẽti Priscillianistæ, ꝙ facta Christi & alio
rũ hoīm subiacẽt fato siderũ. Sed hoc
falsum, nõ solũ de Christo, sed etiã de oĩ
hoīe. qa virtus intellectualis nõ est alligata organo corpali: & ideo nõ est subiecta' cuicũq; actiõi corporali. ꝓpter qđ
influx⁹ siderũ nõ ptingit directè ad ipm
sed tm̃modo indirecte: in q̃tũ impõlio
facta in appetitu sensitiuo redũdat quo
dãmodo ad appetitũ intellectiuũ, vt dr̃
ij. de anima. Sed hoc nõ est per modum
necessitatis: qa homo per appetitũ intellectiuũ põt moueri ad cõtrariũ, propter qđ Ptolemeus q fuit maxim⁹ astrologus, dicit in
cẽtiloquio: Sapiẽs dn̄abit astr. quia nõ sequit̃ appetitum sensualitatis, sed dictamẽ rectæ rationis. & ideo exponendũ est: Nondũ
u. h. i. hora cõueniẽs faciẽdi miracula à me solo cognita. Et huic
cõsonat litera sequens: quia mater Iesu ex eius rñsionẽ nõ ostendit petitionẽ suã repulsam, sed cõueniẽter dilatam, vñ sequitur,
b ℂ Dicit̃ m. e. qui seruiebãt in nuptijs. c ℂ Quod cũq; dix.
expectans hora cõuenienti à filio suo cognita, impletionem petitionis suæ. d ℂ Erant a. Hīc consequenter ponitur miraculi ꝓpetratio. Et describitur veritas miraculi ex pluribus conditionibus. Primò ex parte vasorum, cum dicitur: Erant au. ibi la. hy.
Ex traditione enim seniorum Iudæi vasa frequenter lauabant & purificabant, secundũ ꝙ dicitur Mar. vij. a. Et ideo ad hoc faciendum erant ibi positæ illæ hydriæ: quia erãt vasa ad reponendum aquã pro huiusmodi purificatione faciẽda. Et ex hoc miraculum fuit euidentius, qa si fuisset aqua conuersa in vinũ in vasis vinarijs, posset credi ꝙ illud vinum præextitisset ibidẽ. e ℂ Capiẽtes sing. Metreta quædã mẽsura est, cõtinẽs decẽ sextarios, vt dicit Isid. xvj. Etym̃. Sed cuius quantitatis erat sextarius, non est certum: quia non est eiusdẽ quantitatis in diuersis terris. In eadem etiã terra variat̃ in diuersis villis. Isido. tũ dicit. xvj. etymo. ꝙ sextarius continet duas libras tantũ. & secũdũ hoc est valde parvus.
f ℂ Dicit eis. i. ministris. g ℂ Implete &c. qa aliqd de aq̃
ibi prius posita assumpserãt ad purificationẽ valorũ: ideo iussit
Iesus suppleri quod fuerat amotũ. vnde subdit: h ℂ Et implerũt.
Per hoc etiã fuit miraculũ euidẽtius, ꝙ aqua appositã fuit de nouo, & per ministros q sciebãt totalẽ defectũ vini: qa cũ implerẽt
fuissent, aqua cõuersa est in vinum virtute diuina. i ℂ Et di. Hīc
cõsequenter ponitur miraculi facti approbatio. Voluit em̃ Christus, ꝙ ille qui principalior erat inter cõuiuas, primò de vino ut
lo gustaret, vt ex cõmẽdatiõe illius miraculũ notius fieret, ꝓpter
qđ dicit: k ℂ Et fer. ar. Dicitur enim archytriclinus, ab archos,
qđ est princeps, & triclinũ, qđ est locus vbi hoīes sedent in cõuiuio: qa antiquit⁹ comedebãt sedẽtes in lectis. propter hoc in scriptura dicũtur comedentes accumbere vel recũbere. Loc⁹ em̃ vbi
fiebãt ordines lectorũ ad sedendũ, vocatur hic triclinium. & ideo
architriclinus nõ est nomẽ ꝓpriũ, sed significat illũ q principalit
iter cõuiuas sedebat. Et ꝓbabile est, ꝙ fuerit aliquis sacerdos illi⁹
tpis, q stabat i nuptijs ad bñdicẽdũ, & ad ostẽdẽdũ qualiter debet procedere secũdũ legẽ & statuta seniorum. Sequitur: l ℂ Vt
hauserant, ad supplendum vini defectum ex præcepto Christi.
m ℂ Et non scieb. &c. au. gu. &c. u. s. i. mutatam in vinum. n ℂ Ministri autem, sciebant qui
i. per virtutem Christi.

Nicolaus de Lyra.

facere miracula ei cōperebat sed̃m diuinã naturã, quã à mre nõ habuit: ideo p̃dicto modo resp̃ndẽdo matri ostẽdere voluit ꝙ in hoc nõ tenebaꝰ ei obedire: qa in natura diuina nihil habuit à matre

Archisi nas

Vocat sponsum

a ¶Hoc fecit. Hiero. In initio signorū q̄ mortalis mortalibus erat datur⁹, aquā vertit in vinū, sicut iā imortalis discipulis aquit sensū, vt i lege & prophetis intelligerēt Christū; ita carnales mentes prius sapore sapię imbuit, postea resuscitatos maiori gloria completurus. b ¶Post hæc. Post initiū signorū de vino, subdit aliud iudiciū diuinę maiestatis in eiectiõe vendētiū de templo. Typicè: Filius dei vt humilis, descēdit Capharnaū. i. in mundum, secūdum qd̄ habet matrem & fratres. c ¶Et prope erat Pascha. Pascha agim⁹, dū à vitijs ad virtutes trāsimus. Ad hoc Iesus venit, dū ecclesiam quotidie visitat, & actus cuiusq; cōsiderat, & eos ejicit qui inter sanctos, vel fictē bona, vel aptē mala faciunt. Per boues q arāt, p̄dicatores doctrinæ cælestis significant: hos vēdunt q nō amore dei, sed pro quæstu tpali p̄dicant. Oues innocentes sua vellera vestiendis p̄bēt. per has signant opera mūdiciæ & pietatis, q̄ vēdunt, dū p humana laude gerunt. Spiritus vt colūba apparuit, vñ p columbā spūs accipitur, quā vendūt Symoniaci. Nūmos dāt mutuo in ecclesia, q non simulate cælestib⁹, sed apte terrenis seruiunt. Hi oēs ejiciunt de pte sortis sctōrū, q vel fictē bona, vel aptē mala faciūt, & funiculis pctōrū mō flagellantur ad correctionē: qui si incorrecti pmanserint, in fine ligabūt. Oues quoq; & boues ejcit, quia taliū vitā & doctrinam ostendit reprobā. Et mensas subuertit, qa i fine ipse res quas dilexerunt, destruunt. d ¶Et asc. Si ipse q dedit decreta dei custodit, docet quāta cura hoīb⁹ debet eē vacare oronib⁹ & dei solēnitatib⁹. Bis legit ad pascha ascēdisse. Semel prīò anno p̄dicationis, nōdū incarcerato Iohāne: vñ hīc agit. Scd'ò cū ad passionē iret, & i vtroq; vendentes eiecit de templo. e ¶Et in. in tē. Si in figurali templo qd̄ est dom⁹ orationis, prohibet negotiationē q̄ honesta putat, cum sit de his q̄ in templo offeruntur, quantò magis prohibet portationes & cætera grauiora: f ¶De funicu. Funiculi quibus ejciuntur sunt incrementa actionū malarum. vnde Isa. Vę qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis. Et Salomō: Funiculis peccatorum suorum quisq; constringitur.

Typicè

†prius

†Mat. 4. b post hoc

Bis legitur Christ⁹ ad paschas ascēdisse Matt. b. B

f a. 5. c. Prou. 5. d.

☞ Qui columbas

qui hauserant aquam uocat spon[a]sum Arhitriclin⁹, & dicit ei: Omnis[b]
a ¶Camalis a veris ad falsa descendit.
hõmo † primùm bonum uinum po[c]
a ¶Mundana prudentia prius docet homines blanda, deinde subdit inutilia & inhonesta.
nit: & cum inebriāti fuerint, tunc[e]
id quod deterius est: Tu autem ser[f]
a ¶Quia & olim bonum, & si in figuris quasi in aqua occultum, nunc vero in euangelio manifestū.
uasti bõnum uinum usque † adhuc.
a Hoc fecit initium signorum Iesus[g]
in Chana Galilææ, & manifestauit[h]
a ¶Latentem deitatem.
glōriā suā: & crediderūt in eū disci[i]
a ¶Villa pulcherrima, vel ager consolationis.
puli ei⁹. † Post hæc descēdit Cāphar[k]
a ¶Cognati, magis fratres q̄ discipuli.
naū ipse & mater eius & frātres eius[l m]
a ¶Qui non fratres.
& discipūli eius, & ibi manserunt[o]
non multis diebus. Et prope erat[p]
a ¶Docet nos seruare institutā illius ecclesiæ ad quam venimus, si non fuerit contra fidem.
a Pascha Iudæorum: & ascēdit Ie[q]
sus Ierosolymā, † & inuenit in tem[r]
a ¶Vt in sacrificijs offerrentur. & erat auaricia sacerdotū.
plo uendentes bões & oues & co[s]
a ¶Ne deesset precia emptoribus.
lumbas, & nūmūlarios sedētes. Et[v]
a ¶Qui peccata peccatis addit quasi funem connexit quo flagelletur & ligetur.
f cùm fecisset quasi flāgellum de fu
niculis, omnes eiecit de templo: o
¶Eiecit.
ues quoq;, & boues, & nummula

C

Error Hel uidij.

† nunc

† Mat. 21. b 88. dist. c. 2. 1. q. 3. saluator. ante fi.

► quasi

D

Qñ Iudæi obligabantur cõpare re in Iersm

tinuando ad præcedētia. Post h. i. post mutationē aquæ in vinū prædictā. l ¶Descēdit. C. Illa ēm ciuitas erat metropolis Galilææ: & illuc voluit venire, quia incepat iā gloriā suā manifestare. m ¶Ipse & m. qm̄ Ioseph mortuo Christus comitabat matrem suā ad impendendū ei debitū obsequiū. n ¶Et fra. e. quia non essent filij Mariæ matris ei⁹, vt dicit Heluidius Hæretic⁹, qui dicit eā fuisse cognitā à Ioseph post Christi natiuitatem, & de ea filios genuisse: qui dicunt hīc fratres, quia ex eadē matre, licet nō ex eodē patre. Sed hoc fuit improbatum Mat. j. Propter qd̄ alij dixerunt, q̄ fuerunt filij Ioseph de alia vxore. Dicunt tñ hīc fratres Christi, eò q̄ Ioseph putabat pr ei⁹. Sed hoc est falsum. qa cū Christ⁹ matrē suā in cruce nō cōmēdauerit, nisi virgini, etiā cū iā in ætate processerat, nō est verisimile, q̄ Ioseph q fuit assignatus à deo p̄cipuus custos eius, & in iuuentute virginis nō fuerit consfr virgo. imo cū ea votū virginitatis emisit: qa erat in cōsiliō, ppositō sicut ipsa, prout diffusi⁹ tractat in. iiij. sententiarū, vbi agit de cōiugio Mariæ & Ioseph. De hoc etiā plenius dixi super Lucā. j. ca. Dicunt igit hīc fratres Christi cognati eius, qa illi q sunt de eadē cognatione, in sacra scriptura nominātur frequēter fratres. vñ Ge. xiij. b. Dixit Abrahā ad Loth: Ne sit iurgiū inter me & te: fratres ēm sum⁹. tñ Loth erat nepos ipsi⁹. & sequitur. o ¶Et ibi m. nō m. d. quia imminebat tēpus eūdi in Ierusalē, vt patebit pte sequēti. p ¶Et pro. e. Posita continuatione Historiæ, hīc cōsequēter ponit occasio p̄nunciādi suā resurrectionem futurā: quia ascēdēs Ierusalē eiecit de tēplo vēdētes & ementes: qd̄ videbat pertinere ad personā supremi populū autoritatē habentē. & ideo huius autoritatis petierunt Iudæi signū; & hoc occasio fuit p̄dicēdi signū suæ resurrectiōis. & hoc est qd̄ dr: Et pro. er. p. Iu. In tribus enim solēnitatib⁹ in anno tenebant conuenire in Ieruslē. s. in solēnitate Paschæ, Pentecostes. & tabernaculorū, vt habetur Exo. xxiij. b. Veruntamē de festo tabernaculorū & Pentecostes aliqñ dispensabatur cū illis qui erāt à remotis, non tñ de solennitate Paschali. Christus autē vsq; ad passionē suā voluit legem obseruare: & p cōsequēs in solēnitate Paschali Ierusalē ascendere. & hoc est quod subditur: q ¶Et asc. Ie. Iero. Ex hoc confutatur error Manichæi, qui dicit vetus Testamētū à diabolo esse datū, quia Christus nullo modo obseruasset ipsum. r ¶Et inue. in tem. Nomine templi non accipitur hīc ipsa domus dñi, in qua erat altare thymiamatis & candelabrū: nec atriū sacerdotū in q̄ erat altare holocaustorū: sed quoddā atriū vbi hoīes orabāt & doctores ēt docebāt ibidē, & ēt ibi vēdebāt ea q̄ i tēplo offerebātur. & hoc est qd̄ dicitur: s ¶Vendentes oues & bo. & co. Et quia talia non poterant de longinquo adduci, ideo sacerdotes cupiditate ducti statuerant homines talia ibi vendentes, vt venientes de longinquo non haberent excusationem de oblationibus dimittendis. Aliqui etiam eorum non habebant pecuniam: ideo sacerdotes statuerant ibi campsores, qui sub cautione tradebant pecuniam, & cum hoc vltra sortem aliqua munuscula recipiebant, non tamen pecuniam, ne arguerentur manifestē facere contra legem, Deute. xxiij. d. vbi dicitur: Non dabis fratri tuo ad vsuram pecuniam &cæ. & hoc est quod dicitur: t ¶Et nummularios sedentes, quia hoc erat illicitum propter cupiditatem sacerdotum, qui diuersis adinuentionibus depauperabant populum, vt patet ex prædictis. Et quia fraus & rumultus solent annecti mercationi, quæ contrariantur orationi: ideo sequitur: v ¶Et cum fecisset quasi fla. &cę. Et patet litera vsq; ibi:

Error Manichei confutatur

c✠Recordati verò

Nico. de Lyra.

a ¶Vocat sp. quasi ad arguēdū eum. vnde subditur: b ¶Et dicit ei: omnis homo: prudenter agēs. c ¶Primum. i. in principio. d ¶Bonum ui. i. apponit ipsis conuiuantibus: quia tūc sensus est viuax, & potest discernere vini bonitatē & acceptare. nō sic autem post ebrietatem, ideo subditur: e ¶Et cum ine. fuerit. tunc id qd̄ de. apponit ipsis cōuiuantibus, quia tunc nesciūt discernere inter bonum & malum. f ¶Tu au. ser. bo. ui. usq;. q. d. imprudenter fecisti contrarium. Iste tū ignoranter loquebatur vt prædictum est. g ¶Hoc fac. Hīc ponitur miraculi perpetrati conclusio: quia hoc miraculum primò à Christo factum est ad manifestandum veritatem diuinitatis in eo latentem, & ad fidem aliorum confirmandum. & hoc est qd̄ dicitur: Hoc fecit initium istud, fuit primū miraculum ab ipso factum, vt plenius videbitur in fine huius ca. h ¶Et mani. glo. su. i. diuinitatis potentiam. i ¶Et crediderunt in eum disc. quia aliqui de nouo crediderunt in eum: & illi qui prius crediderant, vt Andreas & alij, vt dictum est, per hoc in fide solidati fuerunt. k ¶Post h. d. Posita immutatione naturæ coram discipulis, hīc idem ostendit corā turbis, nō pro tūc facta, sed quia prædicit in posterū fienda, vt videbit. Et diuidit i duas: quia primò ostēditur p̄positū, scd'ò ex hoc sequēs fructū declarat, ibi: Cū aūt esset Ierosolymis. Ista immutatio naturę est suscitatio corpis sui, quā hīc p̄nunciat se factu rū in sua resurrectiōe. Et diuidit in tres: qa primò ponit hui⁹ denunciatiōis occasio. scd'ò, subiungit ipsa p̄nūciatio, ibi: Respōderunt ergo. tertiò: p̄nunciationis interp̄tatio, ibi: Dixerunt ergo. Prima in duas: qa primò cōtinuat Historiā. scd'ò descendit ad p̄priam materiā, ibi: Et, p̄pē erat pascha. In prima pte dicit t sic continuando

Diuisio

Moraliter

dist. xxj. in nouo. Et ideo si gaudent de apostolico honore, debent eis esse sises in labore. p ¶Et pro. er. pa. Sequitur. r ¶Et inue. in tē. uen. ou. Per oues intelliguntur Hypocritæ, qui mētem lupinam habent sub ouina pelle. Per boues qui sunt laboriosi, significant illi q magnos labores sustinēt p̄ principib⁹ & p̄latis, vt p̄ hoc p̄moueant in eccl̄a, licet īsufficiētes sint, & indigni.

✠ Per vendentes

a ¶ Qui colũbas. Non solũ vẽdentes colũbas, sed etiã alĩ domũ dei faciũt domũ negotiationis. i. oẽs q̃ quærunt quæ sua sunt, nõ quæ Iesu Christi. b ¶ Zelus domus. Bonus zelus est feruor animi, q̃ mẽs abiecto hũano timore, p defensiõe ẽ̃itatis accenditur. Ab eo comedit, q̃ quelibet praua q̃ viderit, corrigere satagit: si neq̃t, tolerat & gemit. c ¶ Quod si. ostendis nobis, quia hæc facis? Re. Quia signũ q̃rũt, quare solita commercia de tẽplo ejicit? & ait: Soluite. Q. Qua hoc tẽplũ, significat tẽplũ corpis ĩ q̃ nulla est macula: & merito hoc figurale purgo, q̃ illud ab hoĩbus morte solutũ diuina potentia suscitare queo. d ¶ Soluite tẽ. Q. d̃ de ꝓprio corpe qd̃ ẽtẽplũ dei dicit Iesus, Excitabo. Iudæi nõ intellexerunt. Licet ignorantes diuinit? respõdẽt dicentes: Quadraginta sex an. qa non conuenit lapidi, sed homini suscitatio. Nam. lxvj. diebus corpus Christi, vt cuiuslibet hominis in ventre matris organizat, sed destructũ ꝺ Iudæis, à morte die tertiõ suscitat. Quod ẽt dictũ nec apostoli intellexerunt, donec die tertiõ suscitatus eis apparuit. Sed qd̃ intelligere nõ poterant, patienter tolerabant q̃sq; ꝑ spiritu sancto reuelante, resurrexisse eum viderunt. Vnde exẽplũ accipim?, vt qd̃ intelligimus, ꝓ subiendo ne amittamus: quodq; intelligere ꝓ subitõ non valemus, vilipendentes ne despiciam?: sed humiliter expectemus orantes ac exercentes mẽtes nostras, donec intelligamus. Nam is sermonum dei & prophetarũ mos est, vt quę videnť in eis nobis apta, clausa latẽt nẽcito intellecta iactantiã generarent, & exercitio acquisita, corrigendo delectarent. Nã carnali sensui clauduntur, spũaliter autem laboranti & diligenter attenti, danť: vt nõ margaritę ꝓiciẽdę sint ante porcos, ne cõculcẽtur. e ¶ Dixerunt er. Carnales carnaliter sapiebant: ille spũaliter loq̃bať. Q. d̃ euãgelista nobis apit: Ille autem dicebat de templo corporis sui. f ¶ Quadrag. Anatole Græcè, oriẽs: dysme, occidẽs: arctos septẽtrio: mesembria, meridies. Primę lr̃æ horũ. iiij. noĩm id est alpha, delta, item alpha, mi, cõtinenť in noĩe adę, qui est orbis terrarum. & alpha significat vnũ, delta quatuor, item alpha, vnum, mi. xl. & sunt simul. xlvj. g ¶ Aedificatũ. Augusť. Aedificatio Salomonis septẽ annis ꝓfecta est. reędificatio sub Zorobabel impediẽtib? inimicis. xlvj. annis. Hic nũer? cõuenit ꝓfectioni dñici corpis: qa vt dicunt physici, tot dieb? forma humani corporis perficiť. Hĩc numer? in lr̃is adæ inuenit, cui? nomẽ ex quatuor primis lr̃is climatũ cõstat. q̃ lr̃æ significãt Adã disperſum ꝑ q̃tuor ptes mũdi ĩ filĳs suis. Hoc numero corp? Christi (qd̃ est ex Adã, de q̃ dr̃: Solute tẽplũ hoc: sicut & illi dr̃: Terra es & in terrã ibis) in vtero matris ædificatur, vt significet illũ Adã, qui disperſus erat, colligendum esse de illis quatuor partibus in vnũ corpus Christi, quod est ecclesia. vnde dr̃ electos esse congregandos à quatuor ventis.

☞ Cum autem

d ¶ Quod si. o. &c. q. h. ſ. Quamuis eñ sactum esset bonũ de q̃ se, tñ nõ ꝓtinebat ad quẽlibet hoc facere, sed solũ ad eum q̃ habꝛet autoritatẽ corrigendi excessus sacerdotũ. Quod non conuenibat alicui de cõi populo, eũ sacerdotes essent in illo ꝓpõ superiores. Sed ꝓpterę mittrebatur ad hoc specialiter à deo: & ideo prę-

§ i. omnem materiam venditionis.

riorum effudit ꝛæs: & mensas sub-

2 § Specialiter simoniaca damnatur hæresis.

a uertit. Et his qui cõlumbas uendebant, dixit: Auferte ista hinc, &

2 § Gratiam spiritus prohibet vendi, quia gratia est.

§ Hic aperte se nilum dei dicit.

nõlite facere domum patris mei do-

§ Hoc viso.

mum ꝛ negotiationis. Recordati a

2 § Quia zelo domus dei eiecit impios.

b uerò sunt discipuli eius, quia scri- b

2 § Non audentes sibi resistere, quia viderunt diutius quid in facie eius tractare.

ptum est: † Zẽlus domus tuæ co- c

medit me. Respondẽrunt ergo Iu- d

c dæi & dixerunt ei. † Quod signum e

d ostendis nobis, quia hæc facis? Re- f

2 § Non imperat, sed quasi diceret: Vos soluetis.

spondit Iesus, & dixit eis: † Sõluite g

§ Scilicet in virtute trinitatis.

templũ hoc, & in tribus diebus ex-

2 § Ego vt deus cum patre.

e citãbo illud. Dixerunt ergo Iudæi: h

f g Quadraginta & sex annis ædificatum est templum hoc, & tu in tribus i

diebus excitabis illud. Ille autem dicebat de templo corporis sui. Cũm ergo † resurrexisset à mortuis, recordati sunt discipuli eius, quia k

ruerunt signũ milliõis suæ, & ipse dedit eis ꝓpria virtute. & hoc est qd̃ dr̃: ¶ Respõdit I. & di. &c. Sol. Nõ est verbũ inductiuũ ad hoc faciẽdũ, cũ fuerit simplr̃ malũ ex pte Iudęorũ. ad malũ autẽ Christus non poterat inducere, sed est verbũ denunciatiuũ ei? qd̃ erat ꝓpinquus fiendũ, q.d. Soluite t. h. idẽ soluetis. qa in passiõe Christi aĩa fuit soluta à corpe, & sanguis à carne, & continuitas mẽbrorũ in cõnexione clauorũ & lãcęæ. g ¶ Et in tr. die. Non dicit post tres dies, qa Christ? non fuit mortuus tribus diebus cõpletis. h ¶ Dixerunt e. Hic ponit suæ prauę ciationis interpretatio. Et diuidit ĩ duo quia primò ponitur interpretatio iudæorum falsa. scdò, interpretatio euangelista ibi: Ille autẽ. Circa primũ sciendũ, ꝙ Iudæi petierant à Christo signũ nõ ad credendũ & venerandũ, sed magis ad detendũ & impugnãdũ. Qd̃ patet ex hoc, ꝙ statim impugnauerũt dictũ suũ. & ideo nõ fuerunt digni, vt ꝑ diceret eis resurrectionẽ corpis sui manifestẽ, sed occulte, vocans corpus suũ tẽplũ. & ideo voluerunt arguere dictũ suũ ꝓ materiale templũ. & hoc est qd̃ dr̃: Dixerũt er. I. Q. & sex an. æ. &c. & tu in tr. di. ex. Ille. Hoc dicũt deridẽdo: quasi esset ei impossibile. Multò plus derisissent, si resurrectionẽ corporis sui ꝑdixisset manifestr̃, quia difficilius est resuscitare mortuũ, q̃ ædificare tale templũ. Sciendũ etiam, ꝙ non loquunť hĩc de tẽplo facto ꝓ Salomonem, quia illud fuit ædificatum in septem annis, vt habetur H iij. Reg. vj. d. Et præterea, quia fuit per Nabuchodonosor destructum. iiij. Reg. vl. c. Sed loquuntur de templo reædificato post captiuitatem Babylonicam. A primo eñ anno Syri regis Perarum, in quo data est populo licentia redeundi, & tẽplũ reædificandi, vsq; ad sextũ annũ Darij, sub quo cõsummatũ est illud tẽplũ, fluxerunt. xlvj. anni: quia Iudæi impediebant à natiõibus in circumitu eorũ existẽtibus in ędificatiõe templi. Iste numer? patet ꝓ hoc ꝙ Syrus regnauit. xxx. annis. Cãbyses filius eius post eũ. a. qa nõ computať tẽpus quo regnauit cũ ꝑe. Post eũ regnauerũt duo magi, sed tẽpus eorũ dimittť, qa regnauerunt trĩ. septem mẽsibus, quibus succesſit Dari?, in cuius sexto anno cõsummatũ est tẽpli opus. Et ideo de isto templo loq̃batť, qa illud fiebat in eorũ ꝑsentia: & illud ostẽdebať, vt pateť ĩ lr̃a. Hęc autẽ. xlvj. annorũ acceptio accipiť sc̃dm exp̃ositores Latinos & Græcos. Ie cũdũ Hebræos oportet aſr̃ accipe, sicut dixi ĩ pr̃icipio libri Esdr. & ix. ca. Dan. Tñ de veritatiõe huj? dicti: Quadraginta & sex annis ædificatũ est templũ hoc, nõ est multũ curandũ: qa nõ est verbũ Christi, nec euãgelistę, nisi tñ referẽdo: sed est verbũ Iudæorũ deridẽdo Christũ, vt dictũ est. cõtra quẽ multa falsa dixerũt, vt. I. refert euãgelista. i ¶ Ille a. Hĩc ponitur interp̃tatio vera, qa loq̃batť de corpore suo nomie tẽpli. qa humanitas Christi erat spũale habitaculum ipsius dei. & hoc est qd̃ dicit euãgelista: Ille autẽ. Hanc autẽ interp̃tationẽ nõ cognouerũt tũc apli: Quod patet ex hoc, ꝙ postea Petrus audiens ab eo eius passionem futuram, voluit eam impedire, Matt. xvj. d. Sed post resurrectionem Christi hanc intellexerunt interpretationem, quando aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas. Lu. vl. g. Et hoc est quod dicitur. k ¶ Cum ergo resurrexisset. ſ. intelligendo de corpore suo.

✠ Et crediderunt

* Per vendentes columbas simoniacè promoti. Omnes istos ex Matth. cit de templo Christus, significãs ꝙ sunt excluſi de templo gloriæ sancto dei. f ¶ Soluite tẽ. h. Quod intelligit literaliter de solutione corporis Christi per mortem, vt dicitur in litera. Per quod significatum fuit, ꝙ Iudæi post ascensionem Christi conarentur soluere corpus eius mysticum, sed in tribus diebꝰ fuit suscitatum. Per quos dies significanť doctrinę, miracła, & exẽpla vitæ apli Per quos dies significanť doctrinę, miracła, & exẽpla vitæ apli alĳsq; discipulis ꝑ hæc ecclesiã illuminantibus, sicut sol & luna.

* Ipse autem

E

1. Co. 10. c. † Pecuniã minutulã, † emporiũ, mercatus † Pš. 68. b, † Mat. 16. a Mar. 8. b. † excitatus fuisset. Matt. 7. a. F

ἀνατολή ἀνὰ μέσον ἐσχατος μεσεμβρία

3. Reg. 6. d. Ecc. 3. d. Gen. 3. d. sc̃dm aliã literam

Quæstio

Quæstio

ſ. 21. g.

Nico. de Lyra.

✠ a ¶ Recor. u. &c. q. ſ. Pš. lxviij. b. de Christo. b ¶ Zel? d. Ex facto enim Christi recordati sunt scripturæ illi?, & impletiõis eius de Christo. Quærit hĩc, quare nõ resistebãt ei, cum ipsi essent multi, & ipse solus & parũ adhuc reputatus? Dicẽdum, ꝙ diuina virt? in illo facto operabať, quæ apparebat in effectu cũ volebat sicut inferius. xviij. a. solo verbo ꝓstrauit eos, qui volebãt eũ capere. Corp? eñ Christi erat instrumentũ diuinitati coniunctũ. & ideo ex oculis quidã fulgor exibat virtute diuina eos deterrens, ita ꝙ resistere nõ audebãt. Sicut in passiõe, vox illa quæ erat diuinitatis quodãmodo instrumentũ, ꝓstrauit magnã multitudinem armatorũ. Solet etiã q̃ri ab aliquibus quomodo fecit flagellũ de funiculis, qa nõ vẽdebanť ibi funiculi: sed solũ illa q̃ debebant in tẽplo offerri. Et dicunt aliq, ꝙ ipse Christus vtebatť funiculo pro cingulo: & illũ funiculũ accepit de quo erat ꝑcinct?, & ipm dupli cãdo fecit q̃si flagellũ. Et q̃uis hoc nõ habeať exp̃sse ĩ textu, tñ ꝓbabiliť põt credi. qa nõ oĩa scripta sunt, vt dr̃ ĩ fine huj? euãgelij. c ¶ Respõderũt e. Hic ponit suę resurrectiõis p̃nũciatio, quia occasione huius facti petierũt ab eo signum ipsi Iudæi, dicentes:

Quod signum

a ¶Cum aũt. Cõuent⁹ adibat, vt verbis & signis plures conuerteret. Et qa aliq̃ solis signis moti credebãt in eum, verè quidẽ, sed tamẽ ita, vt possent postea in palliõe eius scãdalizari: & qa nõdũ erant renati ex aqua & spũ, non erãt digni qbus se crederet Iesus, & familiariter cohabitaret. Sciebat enim quid esset in illis, melius ẽ ipse hõ de se. Hęc fides cõuenit catechuminis, q̃ credũt in eũ: sed qa nõ sunt renati, nõ credit eis cõmunio corpis & sanguinis Christi. De talib⁹ erat Nicodemus, q̃ credẽs dicit eũ a deo venisse, ꝓpter signa quæ viderat: sed nõdũ renat⁹ erat, & ideo nocte venit, non die, quia nondum illuminatus cælesti lumine.

Nicolaus de Ly.

a ¶Et crediderũt scri. s. prophetarum loquentium de Christi resurrectione futura tertia die, Oseę. vj. a. Viuificabit nos post duos dies, & i die tertia suscitabit nos. hoc dixit propheta: quia resurrectio Christi fuit causa resurrectiõis nr̃ę. & Ionæ. ij. dicit. a. quia Ionas fuit tribus diebus & tribus noctibus in ventre ceti, in figura ipsius Christi. b ¶Et sermoni quẽ &c. quia tunc ꝓceperunt impletionem verbi illius. c ¶Cũ aũt esset. Hic vltimò ponitur fructus denunciationis & ꝓdicatiõis Christi, qa Christ⁹ existẽs Ierosolymis in festo paschali populum docuit, & multa miracula fecit ad confirmationem suę doctrinę. ex quibus multi fuerunt moti ad credendum: & hoc est quod dicitur, Cũ autẽ esset &c. Non accipit hĩc dies ꝓ vna die naturali vel artificiali tantum, sed pro toto tẽpore solennitatis Paschę, quæ durabat per septẽ dies continuos. d ¶Multi credi. &c. credentes, q̃ ipse esset verè Christ⁹: e ¶Vidẽtes signa. &c. Sicut enim sufficienter ostẽdit veritas subiacẽs facultati naturali intellectus, quando reducitur ad prima principia p se nota, ita veritas excedens facultatem intellectus, qualis erat ista, qñ confirmatur per opera diuina, quia certũ est, q̃ deus non potest esse testis falsitatis. Et ideo, quando ad cõfirmationẽ alicuius doctrinæ inducitur opus diuinũ, sufficiẽter ostẽditur qd̃ dictũ est in illa esse verũ. Verũtamẽ qa in illis credẽtib⁹ aliqui erãt adhuc imperfecti, & aliqui iũgebãtur eis q̃ erant tantũmodo ficti, ideo Christ⁹ adhuc nõ reuelabat eis altiora mysteria catholicæ fidei: qa ficti indigni erãt audire, & imp̃fecti adhuc nõ poterãt capere: ꝓpter qd̃ etiã ipis aplis dixit Iesus. j. xvj. c. Multa habeo vobis dicere, sed nõ potestis portare mõ. & hoc e qd̃ dicit. f ¶Ipse au. Ie nõ. &c. altiora mysteria scilicet fidei reuelãdo. & subdit ca. g ¶Eo q̃ ipe n. &c. i. stortũ imp̃fectionẽ & illorũ fictionẽ. Mod⁹ p quẽ cognoscebat hĩc subditur: h ¶Et qa op. i. necesse. i ¶Vt qs te. p. de. h. i. vt mentẽ & statũ cuiuslibet hois cognosceret p informationẽ alteri⁹: qa hoc sciebat pfecte p semetipm. ꝑp̃ hoc sequitur: k ¶Ipse em̃ &c. in h. i. in mente & statu cuiuslibet hois: & ex hoc euãgelista oñdit ipm esse deũ, cui⁹ ꝓpriũ est scire secreta cordiũ. Ad maiorẽ euidentiã p̃dictorũ q̃rit, vtrũ cõuersio aq̃ in vinũ de q̃ dictũ est, fuerit Christi primũ miraculũ. Et arguit̃ primò q̃ nõ, qa Christ⁹ fecit miracula ad iducẽdũ hoies ad fidẽ, vt iã dictũ est. sed ante illas nuptias aliq̃ ei credebãt, & aliqui sicut discipuli ei adhærebãt, qa sicut dictũ est: Vocat⁹ est Iesus & discipuli ei⁹ ad nuptias: ergo videt̃ q̃ ab eo aliqua miracula viderãt. Itẽ illud miraculũ fecit Christ⁹ existẽs. xxx. annorũ, qa post baptismũ suũ fecit illud, vt patet ex p̃dictis. Ipse autẽ erat incipiẽs tricesimũ annũ quãdo baptizat⁹ est, vt habet Lu. iñ. c. Sed in libro de infantia salvatoris scribunt multa miracula q̃ fecit in pueritia. ergo &c. Cõcra hoc est illud qd̃ dictũ est i lra. Hoc initiũ signorũ fecit Iesꝰ &c. ¶Rñdeo nõ est q̃stio de Christi potestate in operib⁹ miraculosis qa suã potestatẽ a principio habuit: sed q̃ritur de tpe q̃ vs⁹ est potestate in natura assumpta, q̃ erat organũ diuinitatis, etiã in miraculis faciẽdis. vñ & ad tactũ man⁹ eius sanabant infirmi, curabãtur leprosi, illuminabant cæci, & ad vocẽ ei⁹ suscitabant mortui: & sic patet q̃ q̃stio est de facto. Propter qd̃ fuit hĩc duo uidenda. Primo qd sit circa hoc factũ. Sed ò q̃ circa hoc cõueniẽtia sunt. Circa primũ dixerũt aliqui, q̃ cõuersio aquæ in vinũ, nõ fuit primum miraculũ Christi absolute, quia plura alia ante fecerat: sed fuerat primum, q̃tum ad illa miracula quæ fecit Christus in conspectu discipulorum suorum. propter hoc signanter non dicit euangelium: Hoc fecit initiũ signorum Iesus tantũ, sed addidit, in Chana Galilęę: & manifestauit gloriam suam: & crediderunt in eum discipuli eius. q. d. Alibi alia signa fecit. Sed hoc est contra veritatem euangelij, qa. ꝫ. dixerat euangelista, q̃ Christus adhuc erat icognit⁹, nõ solũ ipi ꝑpho, sed Iohãni præcursori ei⁹. vñ Iohãnes baptista de Christo loquẽs dixit: Et ego nesciebam eum. s. ante baptismũ, vt. ꝫ. dictũ est. Sisr loquẽs Iudæis dixit: Medius autem vestrũ stetit quẽ vos nescitis. Si aũt aliqua miracula fecisset, nõ fuisset sic icognit⁹, & maxiẽ suo p̃cursori, qa ad ipm manifestãdũ nat⁹ erat, vt dr̃ Lu. j. b. imo nec etiam præcursore idiguisset, qa ei⁹ miracula sufficiẽter manifestassent eũ. & iõ dicere, q̃ fecerat miracula aũ baptismũ, est expresse cõtra euãgeliũ. Post baptismũ ẏ ò primũ signũ fuit prędicta cõuersio aquę i vinũ, & p cõsequẽs fuit miraculũ ei⁹ simplr primũ. ¶Circa scd'm sciẽdũ, q̃ miracula Christi ordiabant̃ ad duo. s. ad mãifestationẽ suæ diuinitatis, & ad cõfirmatiõem suę doctrinæ: p quã hoies ad fidẽ adducebant̃: & quãtũ ad vtrũq̃ fuit cõueniẽs differre operationẽ miraculorũ vsq̃ post baptismũ. Hoc primò declarat̃ inquãtũ miracula erãt doctrinæ suæ confirmatiua. Quia cõfirmatio doctrię nõ præcedit actũ docẽdi, sed magis seq̃t. Ad prædicationẽ aũt & doctrinã requrit̃ ætas pfecta, saltẽ de cõgruitate, de qua agit̃. pfecta ętas est. xxx. annorũ, ꝓpter qd̃ Ioseph suscepit regimẽ Aegypti in ætate tali, vt hr̃ Gen. xlj. f. Sisr Dauid erat. xxx. annorũ cũ regnare cępit, vt hr̃. ij. Reg. v. a. & Exechiel i. xxx. anno iceꝑit, ꝓphetizare, vt hr̃ Exech. j. c. Et iõ cõueniẽs fuit, q̃ Christ⁹ añ. xxx. annũ nõ doceret, & p cõsequẽs nec miracula suæ doctrinæ cõfirmatiua faceret. Sed ò idẽ oñdit inquãtũ miracula erãt suæ diuinitatis manifestatiua. Paris em̃ piculi est, si negeꝫ in Christo ẏ a hũanitas sicut si negeꝫ sua diuinitas: & iõ debuit sic diuinitas manifestari, vt veræ humanitatis cognitio nõ impedire tur: & iõ nõ fuit conueniẽs ipm ante ætatẽ pfectã miracula facere, ne eius incarnatio phantastica crederetur. Ad primum dicendum, quòd illi discipuli, q̃ adhęserũt ei añ miracula, ipsi adhęserũt ex Iohãnis testimonio inchoatiuè, & doctrina Christi cõsummatiuè, vt patet ex p̃dictis. vñ & ad laudẽ discipulorũ hoc ptinet, q̃ Christi sequuti fũt añ; audissent eũ miracula facientẽ, scd'm qd̃ dicit Greg. homef. v. ¶Ad scd'm dicendũ, q̃ liber de infantia Saluatoris reprobatus est tanquam ab hæreticis confictus, vt patet in decreto Gelasij papæ. & ideo non est ei fides adhibenda.

Moraliter. ✻f ¶Ipse aũt Ie. id est nõ reuelabat eis altiora mysteria secũdum sensum lrałe, qa aliq̃ erãt imperfecti nõ potẽtes ea capere, & aliqui ficti quærentes ea deridere. Et in hoc instruxit prædicatores euangelij, vt non prædicẽt simplicibus alta, sed grossa & capibilia, quia sunt nutriendi lacte, & non solido cibo: Nec fictis, fidei secreta mysteria, ne derideant ipsa: propter quòd dicit saluator Matth. vij. a. Nolite sanctum dare canibus, neq̃ mittatis margaritas ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis.

¶In ca. ij. vbi dicitur in postil. Tamen probabiliter potest credi, quia non omnia scripta sunt.

ADDI. Probabilius videt̃ cõcedendum, q̃ Christus non funiculo cingebat̃, sicut illi qui austerã vitam ducũt, sed simplici cingulo quo homines vtunt̃ cõiter. Nã vt Chry. dicit sup. Mat. Nil plus Christ⁹ ostẽdit præter misericordiã & iustitiã. Christ⁹ aũt a miraculis testimoniũ habebat. dimittẽs ergo Iohãni ieiunio fulgere, ipse cõtraria incessit via, ad mensam intrans publicanorũ, & mãducãs & bibẽs. Hęc ille. Et idẽ dicẽdũ est de his quæ pertinẽt ad vestitũ, put sctus Tho. in. ij. parte. q. xl. ar. ij. in re spõsione primi ar. Quærere aũt quõ in templo erãt funiculi, cum ibi non vendebant̃, nisi ea quæ debebãt offerri, est valde irrationabile: Tum quia multa inueniuntur in templis, quæ non ibi consueuerunt vendi: Tum quia verisimile est, quod tauri & animalia magna quæ ibi offerebantur, portabantur ligata funiculis.

REPLI. In ca. ij. vbi dicit̃, quòd Iesus fecit flagellum quasi de funiculis, dicit postil. quòd probabiliter potest credi, q̃ Christus cingebat̃ funiculo: quẽ duplicãdo fecit q̃s flagellum. Burgen. dicit, q̃ probabilius sit oppositum: videlicet: quòd cinctus sit licut hoies cõiter. Allegat ad id Chry. dicentem: Quòd Christus nihil ostendit præter misericordiã & iustitiã: dimittẽs Iohanni ieiunio fulgere: ipse cõtraria incessit via: ad mensam intrans publicanorũ manducans & bibens. Et ita dicit Burgen. dicendum est de vestitu Christi, quòd se non habuit sicut hic austeram vitam ducentes. Sed salua reuerentia Chry. Christus in ieiunio tantam

a ¶Corpus suum morte soluendum & a se suscitãdum.
b ¶Prophetarum, qui dixerunt Christum tertia die resurrecturum.

hoc dicebat: & crediderunt scripturę, & sermoni quẽ dixit Iesus. Cum autẽ esset Ierosolymis in Pascha in die festo, multi crediderũt in nomine eius uidẽtes signa eius quę faciebat. Ipse autẽ Iesus non credebat se metipsum eis: eo quòd ipse nosset oẽs: & quia ŏpus ei nõ erat, ut quis testimoniũ perhiberet de homine. Ipse enim sciebat quid esset in homine.

¶Curt ¶Propter signa.
¶Curt ¶Vt deus.
a ¶Non quod essent aliquid facturi nolenti, qui habet potestatem ponẽdi animam suam &c. sed quia occulta iu eis nouit, & sciebat eos non firmiter credere.
a ¶Ita posset vt a nullo quicquam acciperet, cum sciret de homine quod non ipse homo de se.

austeritatē ostēdit, q̄ pori⁹ fuit in ea admirabil⁹ q̄ imitabilis etiā a Iohāne, q nūq̄. xl. cōtinuis dieb⁹ & noctib⁹ ieiunauit vt Christ⁹ q si aliq̄n cū pctōribus & publicanis māducauit. nō ex hoc viā opposita tenuit: qnimmo maiori pfectione hmōi actus exercuit, q̄ Iohānes ieiunauit. Opa enī cōdescensiōis, & impfectiōis q̄ patenti fuga & loculis, & hmōi cōuersatiōe cū pctōribus, ī Christo nullā arguūt ipfectionē. Nō est igit, ppriè dictū, Christū icessisse cōtraria via pfectōi, vl via cōtraria ad vtutē q̄cūq; ptinēte. Nec videtur, ppriè dictū, q Christ⁹ nihil ostēdit, nisi misericordiā & iusticiam. Si vult excludere opa supererogationis & austeritatis, salūi est q̄. Infirmis em cōdescēdere, & opa ipfecta ex maria pfectione facere pro loco tēpore & opportūitate, nō est via cōtraria icedere. Nec necessariū est dicere Christū funiculos de ligatura boū, p flagella faciēdis recepisse, vt vult Burg. Sicut em boues p funes ducūtur, ita p flagella ire cōpelluntur: quapropter ita cito Christ⁹ inuenisset ducētiū flagellā, sicut funiculos. Tantū videtur Bur. odium contra positil. habuisse, q̄ non potuit pacifice loq; sed videtur frequēter occasiones quęsisse ad sensum literalem modicum pertinētes.

GLO. ORDI.

ERat aūt hō &c. Ca. III. Hīc erat vn⁹ ex his, q p signa crediderāt. b ¶ Nico. no. Nicodem⁹, victoria ppli: vl victor ppli, gestās figurā oīm q ex Iudaico ppło ī Christū credētes p fidē vincūt mūdū. ¶ Nicodem⁹: vel ē figura catechumiorū q fidē hūt, sed nondū baptizati, q ī quadā nocte sacramētorū accedūt. Vel est forma eorū q pfectē credūt, sed lucē pfectorū operū nōdū habēt, timentes carnaliū cogitationū, vel actionum. † magister nominatiꝰ pus est. vel infideliū Iudęorū impetum: fide sola colloquio Christi fructes, bonorū operū fiduciā nō habētes. c ¶ Hic ue. &c. Nox significat literā legis, vel ignorātiā cordis, vel timorē. Et nocte ideo forsitā venit, qa magister in Israel palā discere erubesceret, vel p metu Iudęorum. Hīc qa prudenter aperta signa notauit, pleni⁹ mysteria fidei reqrit: & iō meruit doceri de deitate Christi & ipsi⁹ vtraq; natiuitate: de passione, de resurrectione & ascensione, de secūda generatione, & ingressu regni cælorū, & de alijs pluribus. Respōdit Ie. d ¶ Amē amē di. Nō interroganti secūdā natiuitatem exponit, ne credat Nicodem⁹ solam fidē: quapropē visa signa crediderat in Iesū sufficere ad salutē absq; spūalis regenerationis vtute, & absq; sacramētis. Etiā qa hoiem purū intelligebat eū Nicodem⁹ vt Iohānē baptistā, vl quēlibet ex pphetis; iō incēpit eū īstruere Ies⁹ de secūda regeneratione, q̄ itelligit eum filium dei, & se posse filiū dei fieri. ¶ Aug. Secūda natiuitas de qua docet Iesus spūalis est, q̄ est ex deo & ecclesia ad vitam: sed ille solā carnalē sapit q̄ est ex Adā & Eua ad mortem. Sed sicut carnalē dicit iste nō posse iterari, sic & spūalis à quocūq; facta nō potest iterari. Ex semine em̄ veri Abrahæ sunt nati, siue p liberā siue per ancillā. e ¶ Nisi quis. Necessariū est visibile sacramentum aquæ ad ablutionem visibilis corporis, sicut est necessaria doctrina inuisibilis fidei, & ad sanctificationem animæ inuisibilis.

Gal. 4. d.

Nicolaus de Lyra.

Ex aqua

ERat aūt hō. Postq̄ euāgelista declarauit Christi diuinitatē p naturę imutationē, hīc idē declarat p grę reformationē: de qua principaliē agit: qa ad hoc euāgelīū descripsit. Et diuidit ī duas: qa primò agit de spūali regeneratiōe baptismi ī q̄ pdicta reformatio inchoat. secd̄ò de collatiōe mstriplicis spūalis būficij, ī q̄ reformatio cōsūmat. Secd̄a incipit ca. v. Post hęc erat: Prima ī duas: qa primò agit de generatione spūali: q̄ ad Iudeos. secūdò: put deriuat ad extraneos ca. se. Vt ergo cognouit. Prima ī duas: qa primò describit spūalis generatio. secūdò distinguit à Iohannis baptismo, ibi: Post hęc venit. Prima ī duas: qa priò docet Christ⁹ regeneratiōis spiritualis necessitatē. secd̄ò, ei⁹ modū siue q̄litatē, ibi: Dixit ad eū Nicodem⁹. tiò efficacię ipi⁹ cām siue rōnē, ibi: Rndit Nicodemus. Et quia docet ista rndēdo ad iterrogata: iō prima diuidit ī duas: qa primò ponitur Nicodemi iterrogatio. secūdò, subiūgit Christi respōsio, ibi Respōdit Iesus. Circa primū describit: prima cōditio iterrogātis: cū dr. a ¶ Erat aūt hō &c. Iste em̄ fuit vn⁹ illoꝝ, de qb⁹ dictū est pce. ca. q. multi crediderūt in Iesum videntes signa quę faciebat. Et qa ibidē subdit, q Iesus nō credebat semetipm eis secreta fidei reuelādo: iō iste Nicodem⁹ venit ad Iesū in secreto, & extra turbā aliorū, vt ab ipso pleni⁹ īstrueret, Segt: b ¶ Ex phari. qa erat de secta eorum. Ipi autē cōfitent resurrectionem & spirituales creaturas de qb⁹ loq̄batur Christus: & iō ex hoc erat q̄dam mō dispolit⁹ ad audiendū doctrinā eius. c ¶ Nicodemus nomine. Hoc

Diuisio

Subdiuisio

Nico. de Lyra

Cap. III.

a ERat autem homo
a ¶ Qui credunt resurrectionem. per hoc ab alijs diuisi.
b ¶ Q. nota nomen.
ex Phārisæis Nicō, b c
dem⁹ nomine, prin d
a ¶ Vnus de principibus. b ¶ Lucem
c cēps Iudęorum. Hic uenit ad Iesum e
a ¶ Ipse in tenebris est, non lux: quia non renatus.
nocte, & dixit ei: Rabbi scimus quia f
a ¶ A deo ad cęleste magisterium venisse, cum illo deum esse, sed ipsum deum esse non cognouit.
à deo uenisti † magister. Nemo e, g
a ¶ Quæ vidit in Pascha fieri ab eo.
nim potest hæc signa facere quæ tu h
facis, nisi fuerit deus cum eo. Re, i
d spondit Iesus, & dixit ei: Amen a,
a ¶. i. spiritualem intellectum symboli percipiat.
e men dico tibi: nisi quis † renatus fue
a ¶ Quod est ex Græco, desursum. b ¶. i. Non potest cognoscere me, qui sum regnum patris, qui sum visio veritatis.
b k l
rit dēnuò, nōn potest uidere re, gnum dei. Dixit ad eum Nico,
a ¶ Qui solam carnalem natiuitatem nouit, quæ non potest denuo fieri: ideo modum secundæ quærit.
m
dēmus: quomodo potest homo re, nasci, cū sit senex? Nūquid potest in
uentrem matris suæ † iterum intro, n
¶ Modum secundæ natiuitatis ostendit.
ire, & renasci? Respondit Iesus:

mine. Hoc exprimit ad ostēdēdū fami ipi⁹. d ¶ Princeps Iu. In hoc ostdit dignitas eius. Tūc em populus gubernabatur per doctores & sacerdotes. Licet em Christ⁹ primos vocatos ad fidē voluerit esse simplices, vt ī plurib⁹, ne doctrina fidei sapię hūanę ascriberet, ita etiā à principio vocauit aliq̄s ſraros, ne ipa cōtemptui haberet; q̄si à solis simplicibus recepta. e ¶ Hic ue. ad Ie. n. Nō em̄ audebat venire in palā, ne de synagoga expellerē, sicut dr. Ioix. e. de parētib⁹ cęci nati: q̄p. pter hoc nō audebāt Christū cōfiteri. f ¶ Et dixit ei Rab. sci. & ca. cer tū est mihi, q̄p tua doctrina est vera, & à deo data & nō hūana? cōfitēa. Et subdit eām di. g ¶ Nemo em̄ &c. Sicut em certitudo vtatis hr̄ in his q̄ subiacēt facultati naturalis rōnis p reductiōnē ad prima principia: ita habet in his q̄ excedūt rationē p vera miracła, q̄ sunt sufficiens testimoniū, q̄p doctria p talia confirmata, pcedit à vtate prima Min⁹ dixit ille Nicodemus, & plus significauit: qa p talē confessionē oīdit se desiderare ab eo pleni⁹ iformari. h ¶ Respōdit. Hic describit Christi repōsio: qa videbat Nicodemū hūiliter & vę qrere doctrinam Christi q̄tū ad secreta fidei: & iō incipit à primò sacło. s. baptismo q̄ est regeneratio spūal⁹, & p cōsequns necessaria ad salutē, & hoc ē q̄d dr: Respōdit Ies⁹, & dixit ei, i ¶ Amē amē di. ti. ni. qs re. fue. denuo. Iterū p generationē spūalē. k ¶ Nō po. ui. re. dei. Visio em̄ dei pfectā sibi soli cōpetit p naturā: hoib⁹ aūt cōpetere nō potest nisi p gratiā, p quā trahunt hoies q̄dāmodo ad naturā diuinā, vt hr̄. Pe. j. a. Magna & pręciosa, pmissa donauit vt p hoc efficiamini diuinæ naturæ cōsortes. Hoc aūt nō potest esse p generationē carnalē, q̄ solū facit filios hoīm: & ideo ad huc reqrit regeneratio spūalis, p quā hoies sunt filij dei, & p cōsequns hæredes vitæ cęlestis. Sed cōtra hoc videt, qa pres veteris Te. saluati sūt, q tū nō fuerūt baptizati. Dicendū q̄p tūc nō erat in pcepto: cōsecuti tā sunt spūalē vitā p grām̄ fidei Christi vēturi: & sic habuerunt rē baptismi habuerūt etiā ipm̄ ī figura ī aliq̄ correspōdēte p q̄d rollebat pctū originale. l ¶ Dixit ad e. &c. hīc cōsequenter docet Christ⁹ modū & q̄litatē regeneratiōis spūalis. & diuidit ī duas. qa primò ponit Nicodemi obiectio, secd̄ò, Christi rnsio, ibi. Rndit Ies⁹. Christ⁹ em̄ dixerat esse necessariū ad salutē regnari. iō vt modū hmōi regnatiōis meli⁹ itelligat, arguit cōtra pdicta dupliciter. Primo nō ex ætate: qa ille q nascit ē puer; à senectute vę nō pōt aliqs redire ad puericiā: ergo regnatio videt ī possibil. & hoc ē q̄d dr: Dixit ad eū Ni. q. po. hō na. cū sit se. Erat aūt assuet⁹ sęlui ſrali; & iō arguit de generatione carnali. Secd̄ò arguit ex q̄titate nascēdi q̄ est parua, vt possit includi in vtero mr̄is & iō videt ipossibile, q̄ ille renascat, q iā est pfectę quātitatis. & hoc est q̄d dicit. m ¶ Nū quid po. ī uē. q. d. Nō: qa q̄titas nō pmittit. n ¶ Respondit Ie. Hīc ponit Christi rnsio. Et diuidit ī duas: qa primò ponit eius responlio, secundò, ad hoc inducitur exemplum, ibi: Spiritus vbi vult. Io prima

Diuisio

Moraliter. a ¶ Erat autem homo ex Pharisæis. Nicodemus nomine princeps Iudæorū. Per Nicodemū q̄ venit ad Iesum, vt de pertinētib⁹ ad fidē plenius erudiret, significatur populus humilis, & diligēs, q̄ venit ad doctorem peritū, vt ab ipso de dubijs instruat: qui debet eum dulciter recipere ex ipso Christo sili, qui Nicodemum dulciter recepit, & nō solū p̄onentem, sed etiam replicantē bis audiuit. Primò cū dixit: l ¶ Quomodo potest hō nasci, cum sit senex &c. secūdo, cū subiūxit posita

Moralitas

x Quomodo possit

Amen amen dico tibi: nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto,
non potest introire in regnum dei.
Quod natum est ex carne, caro est:
& quod natum est ex spiritu, spiritus est. Et non mireris, quia dixi tibi: oportet uos nasci denuo. Spiritus ubi uult spirat, & uocem eius audis: sed nescis unde ueniat, aut quo uadat. Sic est omnis qui natus est ex spiritu. Respondit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo possunt hæc fieri? Respondit Iesus, & dixit ei: Tu es magister in Israël, & hæc ignoras? Amen amen dico tibi: quia quod scimus loquimur, & quod uidimus testamur, & testimonium nostrum non accipitis. Si terrena dixi uobis, & non creditis, quomodo si dixero uobis cælestia credetis? Et nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, filius hominis qui est in cælo. Et sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis: ut omnis qui credit in ipso non pereat, sed habeat uitam æternam.

a ¶Idem est intrare quod videre. Qui enim videt intrat, & qui intrat videt.
b ¶i. carnale est, habens naturam generantis. visibile est & inuisibilibus incrementis per tempora proficit.
c ¶Non putes impossibile.
d ¶i. Simile spiritui.
e ¶Quia.
f ¶In quibus vult operatur: & quando.
g ¶Quamuis vocem eius audias.
h ¶Quod nondum es tu.
i ¶Vocem eius audis, & nescis unde veniat, aut quo vadat.
k ¶Nos, ego. s. cum prophetis & apostolis.
l ¶In abscondito dei.
m ¶Litera occidit. ¶Inflatus nescis humilis scies.
n ¶i. testimonio nostro vos carnales non creditis.
o ¶i. si terreni corporis solutionem & resurrectionem non credis, quid quæris aperiri mysteria spiritualia nativitatis?

a Amen amen dico tibi: nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, a ¶Ex aqua. Ex aqua, visibili sacro, & spū, inuisibili itellectu, vt simbolū baptismi visibilitē accipiat, & spūalem itellectū ipsius simboli pficiat. Vel ex aq̄ visibili & spūsctō. b ¶Quod natū. Hanc spūalem natiuitatē distīguit à carnali, dicēs: Qđ natū est c ¶Ex carne. i. ex primo hoīe p carnis successionē, carnale est. Noīe carnis, non solū carnem, sed totū camalem hominem significat. Sic ecōtra tot⁹ homo spūalis, aīa & corpe spūs dr. d ¶Et qđ &c. Verbo & sacramēto spūs inuisibiliter adest, q̄ nat⁹ ex Adā ad mortē nascīt, filius dei ad vitā. qui non tātū spūalis dicīt, sed spūs: qa sicut substantia spūs est inuisibilis, ita inuisibiliter p visibile sacramentū efficit dei filī⁹. e ¶Spūs est. Nō aūt mireris, si sic natū dico spiritū: quia sicut spiritus vbi vult spirat, & nescis vnde venit, aut q̄ vadat, sic est omnis q nat⁹ est ex spū. f ¶Spiritus ubi. Quia in potestate habet cui⁹ cor illustret. Vocē eius audis in scripturis. vel dū loquit aliq̄s plenus spūsctō: q̄ & si audis, nescis vnde venit. i. quō cor illī⁹ intrauit, vel quomodo redierit: qa natura eius est inuisibilis. Sic est oīs q na tus est ex spūsctō: quia ipse inuisibiliter agēte spū incipit esse qđ non erat, ita vt infidel nesciat vnde veniat, & q̄ vadat. i. qua grā venit in adoptionē filij. et vadit in regnū dei. Quę qa incognita sunt carnali iterū q̄rit: Quō pūt hæc fieri: nō habēt spūalē itellectū in litera legis imposs sibile putat qđ dicitur de natiuitate per spū. vñ redarguit à dño: Tu es magister &c. g ¶Et uo. &c. Vox spūs est vox Christi, quam audiuit Nicodemus: sed quia nondum est natus de spū, nescit vñ veniat, aut quo vadat. i. qua occasione velit nasci hominem in spiritu, aut quo vadat. i. ad quā pfectionē ducat ipsum nascentē ex se. Nā q̄ ex eo nascitur, vnus cūi⁹ spirit⁹ p grām efficit, sicut etiam ipe spirit⁹ vn⁹ est p naturam. h ¶Tu es magister &c. Non insultat ei, vt superior eo habeatur qui omnibus præest, sed quia vult eum nasci ex spiritu, quod nequit nisi humilis, tumidū ex magisterio humiliat. Q. Superbus princeps, nil nostri: humiliare vt ille q scipsum exinaniuit, & natus est ex spū, scies qđ modo nescis. i ¶Quod scimus loquimur. Id est quia ipse est scientia, locutio & sermo patris. & qđ. uidi. testamur: qa ipse visio, & verū testimonium & veritas pris. Quōd pluraliter, mysteriū trinitatis innuit. k ¶Si terrena. Aug. Et qa nō accipitis terrena, quō potestis capere cæ lestia. i. cęlestem spiritus natiuitatem? cum non solum non creditis, sed nec intelligatis terrena: quod de templo corporis mei (qđ de terra accepi) dixi à vobis soluendo, à me suscitando.

Nicolaus de Lyra.

¶Et nemo ascen. vult. in prima igitur parte dicit, q̄ illa regeneratio, de q̄ loquitur non est carnalis, sed spiritualis: & ideo non valent argumenta quæ procedūt de generatione carnali. propter quod modū huj⁹ regenerationis spūalis Saluator explicat cōsequēter di. a ¶Amē amen di. ti. nisi quis re. &c. q. d. illa generatio, de qua dixi, sic est intelligenda, in q̄tū aqua lauat exterius, & spiritus sanctus interius. Et totio talis bene dicitur generatio: qa per hāc homines efficiuntur cōformes verbo incarnato q̄ est filius dei naturalis, in q̄ tū in hac generatione est aliquid sensibile correspōdens carni, s. aqua, & aliquid inuisibile correspōdens verbo. s. gra vnde sequitur: b ¶Quod na. est ex car. s. secūdū virtutē carnalis generationis. c ¶Caro est. i. constituitur in vita carnali tantum. d ¶Et qđ natū est ex spi. modo prędicto. e ¶Spūs est. i. cō stituit⁹ i vita spūali. & ita cōcludit: f ¶Nō mireris. i. nō debes admirari. g ¶Quia di. ti. opor. &c. qa non loquor de generatione carnali, de qua tu arguis, sed de spirituali. h ¶Spiritus &c. Hic Saluator ad prędicta adducit sensibile exemplum secundum Chrys. qui hoc exponit de vēto materiali, cuius princi piū ignorat & similit finis vbi terminat, & tn̄ sonus ei⁹ pcipit. Sic nō est in generatione spūali: qa spūssctūs, q est principiū huj⁹ generationis, & fit beatitudo æterna, q̄ est ei⁹ finis, à nobis nō pcipiūtur, sed creduntur tātū. Aqua aūt exterior, & forma verborū pcipiūtur, per cipiunt̄ p sensum. & hoc est quod dicit: Spūs. i. vētus. i ¶Vbi uult spi. i. flat. Si aūt arguat contra hoc sic arguit Aug. q̄ vētus materialis nō habet voluntatē, nec à se mouetur: propter qđ dicunt Aug. q̄ hoc verbū de spūsancto intelligit. Potest dici sustinēdo dictū Chrys. q̄ volūtas sī scripturis aliquādo accipit, p inclinatione naturali: & hoc mō accipit hic. k ¶Et uo. eius au. sensibiliter percipiendo. l ¶Sed ne. &c. Si autē arguat contra hoc vt arguit Aug. q̄ oēs nouerunt ventum venire ab austro, vel ab aquilone: & ideo vadit in prē oppositā. Potest dici, q̄ hoc est verū tm̄ in generali: sed in qua parte determinatē versus austrū talis īcipiat vēt⁹ q flat ab austro, vl̄ vbi terminet oīno ignorat. m ¶Sicē oīs &c. qa sicut dictū est, ī tali gnatiōe est aliquid occultū, & aliqđ patēs ad sēsum. Propter argumēta pdicta q̄ tn̄ sunt solubilia vt visū ē, dicit Aug. q̄ pdicta lra de spūsctō itelligēda ē, q̄ in prophetis & scripturis sacris loquit. Vox autē pphetarū, & scriptura eorū sēsu pcipit: sed principiū hui⁹ scripturę, s. spūssctūs, & ei⁹ finis. s. btūdo cęlestis nobis occultātur, & sola fide tenent̄. Et ista expositio videt rōnabilior, qa Nicodem⁹ erat in scripturis sctīs instruct⁹. & iō videt magis, q̄ Saluator sibi dederit exēplū de tali b⁹, q̄ de vēto materiali, & tūc ē plana litera. Spiritus vbi vult spirat, quia non inspirat homines ex naturali necessitate, sed ex mera liberalitate. Et vocē ei⁹ audis, ī scripturis pphetarū, q̄ leguntur in synagogis Iudæorū. Sed nescis vñ veniat, aut q̄ vadat, qa principiū inspiras & finis vltim⁹ hui⁹ inspirationis sibi occultant, vt dictū est. Sic ē oīs &c. exponat sicut s. n ¶Respō. Ni. hīc cōsequnter Saluator oñdit cām efficacie, q̄ est ī spirituali gnatione. Et diuidit ī duas: qa prīo circa hoc ponit Nicodemi ī terrogatio. sed ō Christi responsio, ibi: Rndit Iesus Circa primū sciēdū, q̄ cōsuetudo q̄dā natura est, vt dicit Philosoph⁹ li. de mēo. & re. Et qa iste Nicodem⁹ erat assuet⁹ legi Mosaicę q̄ pmittit carnalia, iō nō potuit cape spūalia: ppter qđ q̄rit vlteri⁹ circa pdicta dicēs: Quō possunt hæc fie. o ¶Respōdit Ie. hīc ponitur Christi respōsio. Et diuidit ī duas qa primo reprehēdit Nicodemi tarditatē sed ō oñdit baptismalis efficacię cām, ibi: Et nemo ascēdit. Arguit aūt tarditatē Nicodemi ad intelligēdū & credēdū pdicta, ex trib⁹. Prīo ex cōditione audictis q̄ erat doctor & perit⁹ in lege, & p cōsequēs deberet talia cognoscere. & hoc ē qđ dicit. p ¶Tu es magi. &c. Sed posset aliq̄s dicere, q̄ nō erat mirū si talia ignorabat: qa nō pertinebāt ad vet⁹ Testa. in q̄ erat instruct⁹. Dicēdū, q̄ in lege Moysi figuratiuè cōtinebaī baptism⁹. secūdū qđ dicūt Apls. ī. Cor. x. a. Oēs ī Moyse baptizati sūt in nube & ī mari: qa ī vtroq; fuit baptism⁹ figurat⁹. Legis aūt doctores debebant scire figuras ei⁹, licet ad hoc nō tenerent vulg⁹. Itē in pphetis quos frequēter legerat exprimit baptism⁹ Ezech. xxxvj. c. Et effūdā super vos aquā mundā. & mū. ab oī. iniq. &c. Itē. Zach. xiij. a. In die illa erit fons patēs domui Dauid &c. Sed ō arguit tarditatē Nicodemi ex conditione dictis pdicta, qa Christ⁹ dicebat ea q̄ certitudinaliter sciebat, iō cito debebat acquiescere: & maxime qa ei⁹ doctrinā cōfessus fuerat à deo datā, & hoc est qđ dr hīc: q ¶Amen a. &c. Christ⁹ eiū secūdū diuinitatē habet eādē sciam cū pre, in humana etiā natura cognoscit oīa q̄ de⁹ noticia visiōis. iō dicit: r ¶Qđ ui. &c. qa pauci Iudeoꝝ cōpatiuē crediderī Christo. iste etiā Nicodem⁹ erat ad capiēdū q̄ dicebat tard⁹. Tertiō arguit eū de cōditione materię, de q̄ erat sermo, q̄ ē facil⁹ ad itelligēdū respectu emanatiōis v bi à pre, spūssctī ab vtroq;. & maxiē, qa in lege in q̄ iste erat exercitat⁹, p ablutiōes aliq̄s amouebant̄ immundiciæ aliquę, & ideo de facili deberet cape q̄hīter p ablutionē aquæ exterius & ỹ tutē diuinā interi⁹ fit ablutio aię, & hoc est qđ dicitur. s ¶Si terre. &c. Regeneratio spiritualis terrena potest dici in q̄tū efficit̄ in terra, & sub elemēto sensibili. s. aqua. Vel dr terrena, qa ad

hoc induxerat

o ¶Quō possunt hæc fie. contra multos doctores q̄ tantū tenent de sua scientia, q̄ sine discussione dicta sua sint tenenda.

¶Et nemo ascen.

Moraliter.

Diuisio.

Diuisio.

Diuisio.

Pau. 2. a.

Glos. ordi. Iohannis Cap. III. De Lyrā

☞ a ¶Et nemo ascē. in. cæ. Postq̄ increpauit & ad humilitatē E inuitauit, quia iste diligenter his quæ audiuit attendit, instruit adhuc de cælestib⁹ & terrenis. Cælestis est eius ascensio ad vitam Terrena eius exaltatio in cruce ad mortem. Q. intellige cælestia quę nō carnales, & idē itellige de ascēsione. Renati enī spiritualit ascēdent ī cælū, sed nō nisi sint mēbra coherentia illi q in vna p̄sona est hō & dei filius, vt sciat iste nullū ex se per Christū posse ascēdere, & iō non dicūt homines ascendere, sed filiū hominis totū cū corpore, q secūdū deitatē descēdit de cælo, & est in cęlo, nō secundū q̄ est hō, Et qa hæc ascensio non potest esse nisi redemptis p̄passionē, iō subdit: b ¶Nisi q descen. Hoc pertinet ad secūdā natiuitatē in spū. qa nemo in Christo ad patrē ascendit. nisi q ex spū nascit. Nemo saluatur p̄ mortē Christi, nisi q ex spū nascitur. Nemo nascitur ex spū nisi in morte Christi. Et cum dicit filiꝰ hoīs, dat nobis certitudinē ascendēdi, cū filiꝰ hoīm simus. c ¶Et sicut Moyses ex. Supponit de morte sua quę est origo, & causa habēdi p̄dicta: in cuius fide eū instruit. Et quia carnalis erat, & notus in lege: ideo quandā legis partē adducit, quam ostēdit esse figurā & mortis suæ significatiuā: vt etiam sic pateat de alīs partibus legis, qd̄ sint in figura. Et quia mors intelligitur per serpentem, & Christus mortuꝰ serpēs dicitur: quē q fide intuet, liberatur. sicut intuitu illi⁹ in figura ab ignitis serpentibus liberantur, qui significant incentiua vitiorum. d ¶Ita exalta. Magistrum legis ad significationem legis inuitat. Et quia dixerat de filio hominis, ne hoc solum putet Nicodemus, subdit eundem etiam esse filium dei. d. e ¶Sic enim dile. &c. Aperit causam humanæ salutis, scilicet dilectionē dei patris, ex quo oīs restauratio est p̄ filiū suū in spūsancto. f ¶Mundū. Cosmos Græce, qd̄ Latinē mundus interp̄tat, ornatꝰ dicit. Per mūdū igit hūana natura significatur, nō q̄ secūdū corpꝰ ex q̄tuor elemētis cōstet, sed qa secūdū animā à deo est ornata, & ad imaginē dei est facta, qua ad hoc diligit deꝰ vt eā æternā faciat. g ¶Vt filiū. Ecce idē dicit de filio dei qd̄ supra de filio hoīs, vt p̄ quē in deitate conditi sumꝰ, p̄ eūdē ī hoīe re

Nūe. 21. c

F

bis & non creditis: quomodo si dixe[a]
a ¶Q. Attamen alicui cælestia.
ro uobis cælestia, credetis? † Et ne[b]
a ¶Secundum quod homo. a ¶Secundum quod deus.
mo ascendit in cælum, nisi qui dē[c]
a ¶Quia & idem est filius dei. b ¶Secūdum quod deus.
scendit de cælo filiꝰ hominis qui[d]
a ¶Q. Hoc modo illud fiet. s. per mortem Christi.
est in cælo. † Et sicut Moyses exalta[e]
a ¶In cruce
uit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis[f]
a ¶. i. vera fide intueatur in ipsum.
qui crēdit in ipsum non pereat, sed[g]
a ¶Hoc per filium hominis, quia idem est filius dei, ex dilectione dei ad hoc missus: Sic enim. d. &c.
habeat uitam æternā † Sic enim dile[h]
¶. i. humanam naturam.
xit deus mundū, ut filium suum uni[i]
a ¶In mortem, vt omnis aspiciens in eius morte non per. sed hā. vi. æter.
genitum dāret, ut omnis qui credit in eum nō pereat, sed habeat uitam æternam. Non enim misit deus

nē veneni in q̄tum dicebat serpēs. fuit tamē sine veneno, qa nec⁹ C
us. Sic Christꝰ habuit similitudinē p̄cōi ex carne passibili. fuit tamē
oino sine p̄cō: & ideo si aspect⁹ illi⁹ serpentis æneꝰ saluauit à cor
porali morte, multo fortius fides Christi crucifixi saluat à morte
spūali, & restituit hoīem vitæ æterne ideo sequitur: e ¶Vt oīs
q cre. in ipso. nō pe. sed habeāt vitā æternā. Notandum etiam, q̄ Christi crucifixio dicitur exaltatio: qa ei⁹ corpus fuit exaltatum in cruce, sicut vexillū in aere, ad debellādum aereas potestates, secundum illud Heb. xij. a. Curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in autorem fidei &c. Et qa per passionē meruit exaltationem, secundū q̄ dicit Phil. ij. a. Humiliauit semetipsum factus obediens vsq̄ ad mortem, mortē autē crucis: propter qd̄ & deus exaltauit illum. f ¶Sic ēm deus. Hic cōsequenter manifestat causam prædictum. Et duplicit in duas, quia primò ostēdit propositū, secundò remouet quoddā dubiū, ibi: Non enim. Superi⁹ dixerat, q̄ efficacia baptismalis prouenit ex mysterio incarnationis: ideo declarat qualiter ista incarnatio sit facta, dicens, q̄ non est facta ex humano merito, nec ex necessitate, sed gratuita dilectione dei ad nos. Et hoc est quod dicit. Sic enim deus dilexit mundum, ut filium suum unige. dixit, qui est bonum infinitum. Ex quo apparet maxima dei dilectio, qa diligere est velle alicui bonum: Ipse autem voluit nobis voluntate efficaci bonum infinitum quia dedit nobis filium suum. g ¶Vt oīs qui cre. &c. Et hoc etiā errauerūt aliqui hęretici dicentes, q̄ credētes nō damnabuntur, Error tur, etiam si moriantur in p̄cō mortali. Et confirmāt dictum suū p̄ verbū apl̄i. j. Cor. iij. c. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere &c. Et sequtur: Si cuiꝰ opus arserit, detrimentū patiet: ipse aūt saluus erit, sic tamē quasi p̄ ignē: Per fundamētū ēm intelligit fides: & ideo si sup hoc fundamētū ponant opa cōfusione digna, p̄pter talia hō punieť ad tēpus, tamē finaliter saluabit. Sed Contra hoc est erroneū, & improbat̄ p̄ dictū apl̄i an Gal. v. d. Manifesta sunt opa carnis, q̄ sunt fornicatio, immundicia, impudicitia &c. Sequitur: Qui talia agūt, regnū dei nō conseq̄nt, Ex quo patet, q̄ nō solū dānat̄ aliqui p̄pter infidelitatē, sed etiā propter alia p̄cā mortalia. Et ideo dicēdū, q̄ Saluator nō accipit hīc fidē ēm p̄ habitu fidei informis, sed fidei formatę p̄ charitatē & cerū est, q̄ talis saluabit. & ad hoc denotandum dicit: Vt oīs qui credit in eū. s. tendendo in eū p̄ charitatē. h ¶Non pereat. Ad dictū apostoli præallegatum in cōtrariū, dicendū q̄ loquitur de peccatis venialibus, secundum q̄ exponunt doctores. Et ego tūc plonꝰ dicā, si cōtingat me sup illum locū scribere. Pro peccatis autē venialibus fideles tēporaliter puniūtur igne purgatorij, tamē finaliter saluantur. i ¶Non ēm misit. Hīc remouet quoddā dubium. Et diuiditur in duas: quia primò facit quod dictū est. secūdo, declarat quoddā dictū ibidē, ibi: Hoc aūt est iudiciū. Circa primum sciendū, q̄ aliquæ scripturæ loquendo de secundò aduentu Christi in mūdum, dicunt ipsum venire ad iudicandum: & iō ne aliq credāt, q̄ hoc debeat fieri in primo eius aduentu, hoc remouet dicens: Non enim misit deꝰ filium suū in mundum, ut iudicet mundum: scilicet in primo suo aduētu. Tūc enim non venit iudicare, sed magis iudicari pro mundi salute. ideo sequitur,

Nūe. 21. c.

Diuisio

Error Valētini, & confutatio.

☞ hoc induxerat exemplum sensibile de vento flāte in terra, secūdū expositionē Chrysostomi dictā. a ¶Quō si di. uo. cæ. cre. Cælestia hīc vocat emanationē p̄sonarū in diuinis, quæ est valde ardua, & de difficili valde intelligibilis. b ¶Et nemo ascen. in cælum. Reprehensa eius tarditate, saluator p̄cedit ad reddendum causam efficaciæ, quę est in spirituali generatione. Et diuiditur in duas: quia primò facit, quod dictum est. secūdò, manifestat p̄positū, ibi: Sic deus dilexit. Prima in duas secūdū duplicem causam quā assignat. secūda ponit ibi: Et sicut Moyses. Circa primū sciendū, q̄ causa principalis efficaciæ baptismalis est mysteriū incarnationis, per quā filius dei vniuit sibi humanā naturam in mundū descendendo. Naturale est aūt, q̄ quælibet res ad locum suę originis reuertat̄: ideo verbū incarnatū ad patrem redire potest ascendendo. Et quia p̄ generationem spūalē hoīes efficiuntur mēbra eius, & ipsi vniunt̄: & p̄ cōsequēs eū ipso ad cælestia tra huntur virtute v̄bi incarnati. Sic soluta est quæstio Nicodemi q̄ q̄rebat, quō possunt hæc fieri? & hoc est qd̄ dicit: Et nemo ascē in cæ. nisi q descen. de cæ. qa sicut dictū est, hoīes nō ascendūt illuc nisi in q̄tū efficiūtur mēbra verbi incarnati. Et qa verbū non descēdit de cælo p̄ motū localem cælū dimittendo, sed carnem de nouo sibi vniendo: ideo ad hoc denotandum subdit: c ¶Filiꝰ hoīs qui est in cæ. Ex hoc loco Valētinus accepit occasionē errandi. d. q̄ dei filius corpꝰ cæleste attulit, & per virginē transiit nihil de ea assumendo. Hoc āt patet erroneum & euāgelio cōtrariū: qa hoc mō Christus nō esset filiꝰ virginis. Itē Christꝰ nō esset hō, qa corpꝰ cæleste nō p̄t informari ab aīa cum sit forma corporis physici organici, secūdū qd̄ dicit Philo. ij. de aīa: qd̄ non p̄t cōpetere corpori cælesti. d ¶Et sicut Moyses. Hīc ponitur secūda causa efficaciæ baptismal̄, q̄ est meritū passionis Christi qd̄ in baptismo operat̄: & hoc tāgitur cū subdit: Et sicut Moy exal. ser. in deser. ita exal. opor. fi. hoīs. De hoc serpēte habetur Nūe. xxj. c. & fuit figura passionis Christi, qa habuit similitudinē veneni

Nicolaus de Lyra. ☞ stauremur.

* b ¶Et nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo &c. Hoc dicit de Christo ad Iram, quę doctor cuiusdę debet imitari, scilicet in cælū ascendēdo, p̄ cōtēplationē diuinorū. & inde descendendo ad eruditionē, p̄morū. d ¶Et sicut Moyses exaltauit ser. &c. Serpēs ille fuit æneus, & in alto eleuat⁹, vt aspicientes ipsum sanarent̄ à morsib⁹ serpētū. Et ille serpens fuit figura Christi, qui fuit ī passibilis factus q̄tū ad corpus in sua resurrectione, q̄ impassibilitas figurata fuit p̄ encā sol. ditatē. Et fuit exaltatus in sua ascēsione ad patris dexterā. & ex hoc dat̄ spes credentibus ascendendi ad gl̄iæ vitā. Greg. Dū terrenū corpus desiderib⁹ superposuit, nobis cælū posse patere mōstrauit. f ¶Sic enī dí. deus mū. &c. Et hoc debet nobis esse amoris diuini maximū excitatiuū. i ¶Non ēm misit deus fi. su. ut iu. mundum &c. i. vt condēnet: & nos multō min⁹ debemus cōdēnare proximū, etiā p̄cōrem, quia qualis sit futur⁹, est nobis penit⁹ ignotum

* Hoc est aut

staremur. a ¶Vt iu. Nondū apparuit iudiciū,sed iā factū est
A iudiciū. Nouit dñs q sunt ei9. Nihil em̄ aliud est iudiciū.i.æterna
1.Tim.2.c. dānatio,q̄ non cognoscere,& nō credere in filium dei:sicut nihil
aliud est btitudo & vita, nisi credere & cognoscere filiū dei. vnde
J.17.a dicit:Hęc est vita æterna,vt cognoscāt te solū deū verū,& quē mi
sisti Iesum Christū.' b ¶Sed ut sal-
uetur &c.Ex eo saluat̄ homo, non iu-
dicatur:sed si iudicatur ex se habuit, qa
non credidit c ¶Hoc est autem iu.
Cur qui non credit iudicat̄:quia lux ve
nit quæ excitat homines & admonet co
gnoscere sua mala,in quib9 omnes sunt
sed alq oderunt admonentem lucem,&
fugiunt,ne arguantur eorum mala quę
diligunt.Alq admoniti per lucem accu
sant sua mala,quod est facere veritatem
& sic illuminantur. d ¶Erāt enim
eorum.Qui est in tenebris.& diligit lu
cem,non est malus, sed ille dicit̄ malus,
& opera eius mala,qui post q̄ lux venit
odit lucē & diligit mala. Et hoc est qđ
dicit: Erant enim opa eorum ma.
Opera,id est impietas,& incredulitas,&
odium æternę lucis & nolle eam aspice-
re,sed velle in tenebris pctōrum rema-
nere. e ¶Qui autē fa. Ostenso qua
iusticia dānetur qui non credit, ostēdit
qua iusticia saluetur qui credit.Qui au
tem fa.i.cui displicent mala sua & accu
sat,nō sibi ignoscit,non sibi parcit , sed
venit ad lucem. Et incipit agere cū deo
qui mala accusat:quia initium ꝓboni est
accusatio mali , ergo opa ei9,hęc,s.q̄ se
accusat,sicut de9 accusat,manifestat ,qa
i deo sunt facta.nisi em̄ dei lux sibi luce
ret,sibi nō displiceret. f ¶Post hæc.
Nō cōtinuo post disputationē cū Nico
demoq̄ facta est in Ierosolymis,sed pa-
cto spacio tpis de Galilæa in Iudeam re
B dit. g ¶In ter. Iudææ.Mo. Vbi est
Moraliter. cōfessio pctōrū,vel diuinarū laudū,illuc
venit Iesus,& discipuli eius .i.doctrina
& illuminatio eius:vbi moratur purgā
do à delictis.vñ sequitur:& ibi mora.&
bapriza. h ¶Et baptizabat.Quā-
tum cathecuminis nondum baptizatis
† mat.3.b. Luc.3.a. pdest doctrina fidei tantum profuit ba
ptisma Iohannis ante baptisma Christi.
quia sicut illę prędicabat pœnitentiam
& baptismū Christi p̄nunciabat,& etiā
in cognitionē ỹitatis,q̄ mūdo apparuit
attrahebat:sic ministri ecclię primo eru
diūt venientes ad fidē:pōst pctā corū redarguūt,deīde remissionē i
baptismo Christo promittūt:& sic i dilectionē & cognitionē ve-
ritatis attrahūt. i ¶Erat aūt.Christo iā baptizāte adhuc ba-
ptizat Iohānes,qa adhuc pmanet vmbra.Nec debet p̄cursor ces-
Mystice. sare donec manifestet ỹitas. ¶Mystice,nōdū erat cōsūmatio lr̄æ
legis. k ¶In En.Ennos Grece,aqua Latine:vñ q̄si noīs interp-
tationē aperiēs subdit,qa aquæ mul.e.i. l ¶Iuxta Salim.Sa
lim oppidū ē vltra Iordanē sitū vbi olim Melchisedech regnauit:

Nicolaus de Lyra.

☞ Nondū

fidelitatis p̄eligēdo.& subit causā.i ¶Erāt ei &c.Ad cui9 itelle C
ctū sciendū q̄ legisperiti aliquā noticiā de Christo habuerūt co-
gnoscētes ip̄m esse ỹ ē Christū.vt pleni9 declaraui Mat.xxj.d.sup.
illū locū:Dixerūt agricolæ:hīc ē hęres.veruntū,qa arguebat cog-
vitia,moti fuerūt cōtra eū iuidia excecāte illā cognitionē,quā de
eo habebāt:qa passio pn̄s & fortis puer
tit iudiciū rōnis.Sicut patet ī cōtinēte,q
pn̄te passiōe iudicat esse fornicādū:tn̄ ex
tra passionē posit9 iudicat contrariū,vt
dicit.vñ.Ethi . Sic Iudęi odio & inuidia
moti p̄secuti sūt Christū & ponit ad hoc
Saluator exēplū.d.k ¶Ois ei &c.sicut
patet de adultero & de fure & sic de alīs.
l ¶Et nō &c.i.nō facit sua malefacta
ī palā. m ¶Vt nō ar.i.nō puniāt̄ p iu-
sticiā secfarē. n ¶Qui aūt fa.i.opa cō † nomen.
formia volūtati diuię,q̄ ē idē qđ ỹ itas
prima.o ¶Venit ad.lu.i.palā,vt ad
Christū,q̄ ē lux ỹa. p ¶Vt ma &c.nō
ad ꝓpriā laudē,sed ad dei gl̄ā & ꝓximi
ędificationē. q ¶Quia in deo sūt.i.
ỹtute dei,sine cui9 ỹtute op9 meritoriū
n̄ pōt fieri. r ¶Post hæc. Hīc cōseqūnt
ponit̄ distinctio īter baptismū Christi,& Diuisio.
baptismū Iohānis.& diuidit̄ ī tres,quia
primo vterq; baptism9 describit̄ secūdo
ex hoc q̄stio orit̄ ibi:Facta ē ergo q̄stio.
tertio,soluit̄,ibi:Et rndit Iohānes.Pria ī
duas:qa primo ponit̄ baptism9 Christi.
sed ò pōit̄ baptism9 Iohānis,ibi:Erat au
tē Iohānes.In pria ꝓte dr̄ sic:Post hęc ve
nit Ies9 & discipuli ei9.Ex p̄dictis patet,
q̄ Ies9 loq̄bat̄ cū Nicodemo ī Ierusalē q̄
ē metropol ī Iudęa:Quō ergo dr̄ hīc im
mediate post locutionē Christi cū Nico
demo: Post hæc.qa erat ibi vt videt. D
Ad hoc rndet Be.q̄ly.post hæc nō itel-
ligit̄ imediate,respectu p̄cedētiū:sed ī ꝓ
cessu tpis:post istructionē Nicodemi ve
nit ī Galilęā,& iterꝝ reuert9 est in Iudęā.
¶Alit etiā pōt dici,vt imediate cōiūga
tur lr̄ę p̄ce.Post hæc ue.q.d.post istru
ctionē Nicodemi ī Ierlm vēit ad alia lo
ca Iudeę.qa ñ tm̄ debebat docere ī ciui-
tate metropoli,sed etiā ī alīs. Et ad hoc
denotandū dr̄:In terrā Iudeā.tūc em̄ de
Ierlm vēit ỹ9 Iordanē,vbi hoies cōgre
gabāt̄ ad baptismū,vt sic iciper baptiza
re,secūdū qđ Iohānes de eo p̄dixerat.vt
s.dictū ē iō subdit: s Et il.&c. Sed cō-
trariū videt̄.j.se.c.vbi dr̄,q̄ Iel9 nō ba-
tizabat,sed tantum discipuli eius . Di
cendum,quòd ipse primò baptizauit discipulos suos ,vt hic di-
citur:postea soli discipuli baptizabant,Christo circa altiora do-
cēda occupato:& sic nō est cōtradictio;de hoc tn̄ baptismate ple-
ni9 dicet̄ ī fi.hui9 ca.t ¶Erat au.&c.Hīc cōsequēter pōit baptis
mū Iohānis. d ¶Erat an.& Io.&c.qđ ē oppidū iuxta Iordanē
Et dicit aliq ,q̄ alio noīe vocat̄ Salē:& ē loc9 vbi regnauit Mel-
chisedech: vt hr̄ Gen.xiiij.sed hoc ē falsū qa Salē vbi regnauit Mel
chisedech, idē est qđ Ierlm,qa ipam ędificauit Melchisedech , vt
dicit̄ Isi.lib.xv.Etymol.& primò dicta est Salē.i.pacifica ex cōdi Isidorus.
tiōe regis,q regnauit in pace,postea dicta est Ierlm à tpe quo A-
brahā voluit ibi offerre Isaac filiū suū.qa locū istū appellauit,dns
videt,vt habeat Gen.xxij.c.& iō Ierlm interptat̄ visio pacis:qa cū
prima interptatione addita est visio:Subdit aūt causa quare Iohā
nes baptizabat iuxta Salim,cū dr̄: v ¶Quia aq mul.&c.Est
etiā interptatio ei9 qđ dr̄ in Ennō. Ennos em̄ Hebraice dr̄ aqua.
x ¶Et ueniebāt &c.Sed videt̄ q̄ baptism9 Iohānis statim de
buit cessare baptizato Christo,cū ad ip̄m manifestandum ordina
retur,vt.s.dictū est.Dicēdū,q̄ nō statim cessauit,nec crederet̄ to-
taliter reprobādus,sicut baptismata quibus Pharisęi vtebantur.

✠ vt dicit Marci. Moraliter.

✠ e ¶Hoc ē au.iu.i.rō cōdēnatiōis reprobror.s ¶Quia lux
ue.in mū.Bed.Moralr.Illi magis tenebras q̄ lucē diligūt,q suos
p̄dicatores bñ docētes odīs & detractiōib9 insequunt. r ¶Post
hæc ue.Ie.& dis.e.&c.q̄ interptat̄ cōfessio.Alchuin9:Vbi em̄
est peccatorum & diuinarū laudum cōfessio,illuc venit Christus
& discipuli eius.id est doctrina ipsius,& purgat vitia peccatorū.

* Facta est autē

Glos. ordi. Iohannis Cap. III. De Lyra

Ra ¶Nōdū enī. Ecce aptè notat facta Christi ãte Iohānē incarceratū q̄ alij p̄terierūt, īcipiētes ab his q̄ facta sunt post Iohānem missum in carcerē: qñ cessante baptismo p̄cursoris, aptè incepit baptismus Christi. b ¶Facta est. Dū Iohānes p̄dicat, & schola eius durat, Christ⁹ latēter p̄dicat & operat: sed palam baptizat. vt oriat quęstio de baptismo Iohannis, & de baptismo Christi: & illa soluat testimonijs Iohānis, c ¶Et uenerūt. Volētes accusare Christū, quē Paulo ante viderāt à Iohāne baptizatū. d ¶Respondit Io. Quia vltra consuetudinem hūanę naturę sum nat⁹ ex parentibus p̄uectę ętatis, putatis me esse vltra homines. Sed scitote quia purus sum hō, ille de⁹, à quo habeo quicqd habeo. Ex me infirmitas, ex illo grāe sublimitas. Putatis vt aliqd dicā contra meum testimonium? Ego nō baptizo in remissionem p̄cātorum, sed ille. e ¶Nō potest, Q. Ego purus homo, nil habeo nisi quod datū est à deo. i. baptizare in pœnitentiā nō in remissionē, qa nō ego Christ⁹ sed ille, vt scitis me testatū fuisse vobis. ideo ad illū currite. f ¶Nō sū ego Christus. Non sum vnct⁹ à patre plenitudine spūs, sed de plenitudine illi⁹ accepi, vt illū præcurrerem. g ¶Hoc ergo gau. In hoc gaudiū meū est plenum, qp fact⁹ sum amic⁹ sponsi, & qa sto & audio. h ¶Illum opor. cre. Gaudeo ad vocē sponsi. Ille sponsus crescet. i. inuenietur esse Christ⁹, q putabatur, ppheta Ego minuar, qa ei⁹ propheta inueniar, q Christ⁹ putabar. Illū opor. cre. i. exaltari. i. dū p̄cā dimittit, grām date. in q̄ gña ei⁹ q̄ in se iemp̄ est p̄fecta, crescit in homiem, dū eam hō plus videt & habet. Hō minuit qui ante in se gñabat, dū mō p̄cā confitet, & accipit qđ ille dat. Cui rei attestatur passio vtriusq;. Christ⁹ in cruce exaltatur: Iohānes capite minuit. Attestat & creatura. Iohānes nat⁹ est decrescentibus dieb⁹, Christ⁹ verò crescētibus. i ¶Me autē. Iohānes, figura legis est, Christ⁹, veritas, lex minuit: apparēte veritate. k ¶Qui desursum. i. de altitudine humanæ naturæ añ peccatū primi parētis, qa de illa altitudine assumpsit verbū dei humanā naturam, & nō assumpsit culpā cuius assumpsit pœnam. Qui em̄ de celo. i. de patre venit, duob⁹ modis super oīa est. Primò su per omnem humanitatē, qui de ipa pri per omnia us q̄ peccaret, venit. Secundò iuxta alti dupliciter. tudinem patris, cui est æqualis.

a ¶Mystice: Nondum erat consummatio literę legis: sed dum pendens in cruce dixit: Consum. est.

a niebant, & baptizabantur. Nōn
dum enim missus fuerat Iohannes
b in carcerem. Facta est autem quæ
a ¶Defendentibus baptismum magistri, & putantibus Iohannem maiorem Christo. b ¶Dicentibus melio rem baptismum Christi, ad quem Iohannes inuitabat homines, non Iesus ad Iohannem.
stio ex discipulis Iohannis cum Iu
c dæis de purificatione. Et uenerunt
a ¶Vt solueret hanc quęstionem. b ¶Quasi instigarent in inuidiam contra Iesum.
ad Iohannem & dixerunt ei: Rabbi
a ¶Q. quem baptizasti.
qui erat tecum trans Iordanem, cui
¶Dicens. Ecce agnus dei.
tu testimonium perhibuisti, ecce hic
a ¶Vnde valde miramur. ¶Q. Quid tibi de hac præsumptione videtur? b ¶In Iudæa.
c ¶Te dimisso qui eum baptizasti.
baptizat, & omnes uęniunt ad eum
d Respondit Iohannes, & dixit: Non
e potest homo accipere quidquam,
¶Accepi, quia ego non Christus.
nisi fuerit ei datum de cælo. Ipsi uos
mihi testimonium perhibetis, quòd
f dixerim, non sum ego Christus, sed
a ¶Maior ergo illo? Non. Sed missus ante, vt præco, seruus parans viam ei. b ¶Quid ergo es tu? Quid inquit? Ego amicus sponsi qui zelo sponsam ei, non mihi.
quia missus sum ante illum. Qui
¶ i. ecclesiam quæ generat, & virgo permanet.
b ¶Quicunq;
habet sponsam, sponsus est: amicus
a ¶Humilis non cadit sed superbus. b ¶Intus docentē.
autē sponsi qui stat, & audit eū: gau
a ¶Non de se in quo est tristitia, sed de deo. b ¶i. testimonium eius, quo perhibet se filium dei sponsum ecclesiæ.
dio gaudet propter uocem sponsi.
a ¶Ita ergo & ego gaudeo ad vocem sponsi, quia ipse me illuminat. b ¶i. habeo gratiam meam, fuit ficit mihi gratia mea, plus mihi non assumo, nec quod accepi amittam.
g Hoc ergo gaudium meum implē
a ¶Et ne miremini, quia plures baptizat q̄ ego. quia.
h i tum est. Illum oportet crescere, me
a ¶Quia Christus. b ¶De patre. c ¶In mundum.
k autem minui. Qui desursum uenit,

cum subditur: k ¶Et oēs ue. ad eum. q. d. dete nō curantur. C
l ¶Respōdit Io. Hic ponit q̄stiōis solutio. Et qa discipli Iohānis notabāt Christum de hoc, qp officiū Iohānis vsurpabat: & de hoc qp fama Iohānis p hoc decrescebat, iō Iohānes in sua solutiōe sic, pcedit. Quia primò oñdit primū esse falsum. sed ò, oñdit secū dū esse iustū ibi: Illū oportet crescere. Primū ostēdit p hoc qp Iohānes nō baptizabat nisi sicut p̄co Christi, & iō Christ⁹ baptizās nō vsurpabat sibi officiū Iohānis sed magis exercebat officiū à Iohāne p̄conizatū. & hoc est qđ dicit: Respōdit Io. & di. Nō potest homo &c., quia oīs potestas à deo est. & iō secūdū distinctionē collatiōis diuinę distinguūt officia. Iohānes aūt nō accepit autoritatē à deo baptizādi, nisi ad denūciādū Christū, & p̄parādū hoīes ad suū aduentū. Et hoc est qp dicit: m ¶Ipsi uos mi. te. phi. i. perhibere debetis: quia à me audistis: n ¶Quod dixe. Non sum ego Christus, sed quia missus sum ante illū, ppter qđ baptizādo non vsurpat officiū alienū. Quod pbat p hoc qđ subdit o ¶Qui habet spō. spō. est. i. habet officiū sponsi, qđ est generare filios: & iō officiū Christi est baptizare p qđ regenerant filij de sponsa Christi, q̄ est ecclesia. p ¶Amic⁹ &c. gaudio gau. prop. uocē spōsi. i. debet congaudere sponso filios generāti. Si em̄ officiū generādi ex spōsa sibi acciperet, nō esset amicus spōsi, sed inimic⁹ & adulter esset. q. d. Iohānes: De hoc qp Christus baptizat non debeo dolere, sed magis gaudere, cum sim eius p̄co & amicus. Propter hoc subdit: Hoc ergo gau. meū impletū est. Et notādū, qp Iohānes hīc vocat se Christi amicū, supra autē se vocauit ei⁹ seruū, etiā indignū. d. Cui⁹ nō sū dign⁹, vt soluā ei⁹ corrigia calciamenti. Cui⁹ causa est, qa volebat discipulos suos reprimere, volētes ipsum ad inuidiā mouere cōtra Christū, vt patet ex p̄dictis. iō hic voluit loqui magis charitatiuè. q ¶Illum oportet. Hīc ostendit secūdū esse iustū, scilicet famā suā diminui, & crescere famā Christi. Et diuidit i duas: qa primò ostēdit p positū. secūdò cōcludit principale intētū, ibi: Qui credit in filiū. Primū, pbat quatuor rationib⁹. Prima sumit ex altitudine originis Christi: Cui⁹ origo desursum est, q̄tū ad deitatem, sicut patuit. s. ca. & q̄tū ad humanitatē, qa corpus ei⁹ formatū est virtute, spūssancti. Et hoc est qđ dicit: Illū oportet crescere. in claritate famæ & autoritate apud homines quia in seipso non augetur. r ¶Me autem minui. sicut Luci fer minuitur in claritate q̄tum ad apparentiam orientę solę, & autoritas p̄conis aduenientę iudice & huius ratio subditur: s ¶Qui desursum uenit. id est originatus est & quantū ad diuinitatem, & quantum ad humanitatem modo prædicto:

Diuisio duas

Nota

Nicolaus de Lyra.

Sup oēs Mortua

Ra de terra.

✠ vt dicitur. Mar. vij. a. Iterum, quia sicut ante baptismū Christi Iohannes baptizabat in nomine Christi venturi, sic post baptismum Christi illos quos baptizabat, ad Christum mittebat plenius instruendos, & sic confirmabat suum testimonium de Christo. a ¶Nondum enim &c. Hoc additur ad ostendendum, qp texit historiā quam alij euangelistę dimiserāt, incipientes describere facta Christi post incarcerationē Iohannis. b ¶Facta est aūt. Hīc ex prędictis mouet q̄stio, quia discipuli Iohānis zelātes p magistro suo, voluerūt p̄ferre baptismū suū baptismo Christi. & hoc est qp dicitur: Facta est aūt q̄. ex dis. Io. indiscrete, p magistro suo zelantib⁹. c ¶Cum Iu. i. Christi discipulis, & alijs ad baptismū Christi venientibus. d ¶De purificatione. idest de baptismo: qa isti dicebāt baptismū Christi meliorē: quia Christ⁹ illos quos baptizabat nō mittebat ad Iohānē. e ¶Et uenerunt ad Io. moti zelo indiscreto. f ¶Et di. ei. Et proposuerūt quatuor ex qb⁹ Iohānes posset puocari. primū ē, p̄tēdēs excellētiā Iohānis respectu Christi, qđ notat cū dicit: g ¶Rabbi q &c. q. dicerēt discipul⁹ cū magro. Secūdū est, beneficiū à Iohāne Christo impensum, cū subdit: h ¶Cui tu te. phi. q. d. p te est i autoritate. Tertiū ē, vsurpatio officij alieni cū subdit. i ¶Ecce hic. q. d. Tuū officiū vsurpat. Quartū est, minoratio Iohannis cum subdit

✠ b ¶Facta est aūt q̄stio &c. nā ei⁹ discipli indiscrete zelātes p eo, baptismū Iohānis p̄ferre volebāt baptismo Christi. Quibus similes sunt multi theologi, & alij religiosi, q magis adhęrēt alicui quibus opinionib⁹, eo qp sunt opiniones magistrorum sui ordinis, vel p̄cę q̄ pro ipa veritate. cū tñ dicat philosoph⁹ primo Ethi cor., qp sctm̄ ē phonorare veritatē. Et Plato dixit de Socrate magistro suo. Amic⁹ qdē Socrates, magis amica ē veritas Per hoc aūt qp Iohānes dicit os discipulos reprehēdit, informans doctores boni, vt tales adulatiōes nō recipiāt sed magis repellāt, sicut & Moyses dixit Iosuæ Nūe. xj. f. Quid æmularis, p me &c. p ¶Amic⁹ aūt sp. &c. Hic est p̄dicator ver⁹, q nō suū q̄rit, sed Christi honorē & ille dicit de Christo: q ¶Illū opor. cresce. me aūt mi. quia sollicit⁹ est de honoris Christi augmētatione, & de ppria humiliatione: & illud qđ seq̄t: s ¶Qui desur. ue. &c. qa confitetur Christo dſuinā excellētiā, & in seipso fragilitatē terrenā. Et in hoc docuit Iohānes doctores inferiores deferre superiorib⁹ honores

A a ¶De ter.i. qui est de terrenis parentib⁹ nat⁹: à quibus pctm & pœnā pctī cōtraxit, ex se nihil est nisi terra. b ¶Et q. ui. Cū ipse filius dei sit verbū pris nō aliud ȳ bū pris audit vl hominib⁹ testatur, sed se verbū qd' pater loquut⁹ est. i. edidit & genuit ex se, scit & indicat hominibus esse ex patre. Hoc euangelista dicit, vt potu

C

ir, quod plenè dici vel intelligi nequit.

c ¶Signauit. Hoc est: signū posuit in corde suo qli speciale aliqd. s. hūc esse verū deū, q missus est ad salutē hominum

Psalm. 3. d ¶Verax. Omnis homo ex se mēdax nō em̄ vera dicere potest, nisi illuminat⁹ à deo. Quē em̄ misit de⁹ pater, ȳ ba dei loquit' qd' est: quē misit deus, deus est: iō ȳ ba dei loquit. ergo ȳ ba filij de se testimoniū phibētis q⁹ de⁹ deus sit, ȳ ba dei sunt. e ¶Verba dei. In hoc se distinguit à Christo, sed qa missus & ȳ ba dei loquit, apt⁹ addit: f ¶Non em̄. Hoī bus dat ad mēsurā: filio nō dat ad mēsurā: sed sicut totū ex seipō toto genuit filium suū: ita īcarnato filio suo totū spm̄ suū dedit, nō pticulati, nō p subdiuisiones, sed gnāl̄r & vniuersal̄r. & nō ob aliud dat nisi qa pr̄ diligit filiū. g ¶Qui. ac si diceret: q credit in filiū habet ipsum filium: & per hoc habet vitā. h ¶Sed ira dei &c. Ira cum qua natus est permanet. & iō nō ait: venit, sed manet: qa p filiū missum, q est vita, nō tollitur effe

†Mat. 3. Luc. 3. d Ioan. 3. b. ctus illius ire .s. mors, corruptio & cæ. quæ omnia manent.

Nicolaus de Lyra.

✠ a ¶Sup oēs. i. autoritate & dignitate. Debet oēm creaturā pcellere, qa q̄n tō origo alicui⁹ est altior, tātō debet ei maior honor. Scd'a rō accipitur ex certitudine doctrīę. qm̄ Christ⁹ in natura diuina habet eādē sciam cū pre, in humana natura cognoscit oīa q̄ de⁹ cognscit notitia visiōis. & iō pōt certitudinal̄r docere etiā altissima: iō debet ei excellētia maxia: & hoc est qd' dr: b ¶Qui est. i. oīs hō pter Christū, cui⁹ corp⁹ formal̄ ȳ tute semis existētis de terra à dño sicut & alia mixta, vt patet ex. ñ. de gñatiōe. c ¶De ter. i. p hoc cōstituit i vita terrena, & p cōsequēs nō pōt log nisi de terrenis, q̄tū est ex se. iō seq̄: d ¶Et de ter. Licet em̄ Iohannes & alij sci loquuti fuerint de cælestib⁹, hoc erat in q̄tū erāt à deo illuminati. sed aliter est de homine Christo rōne pdicta. iō subdit: e ¶Qui de cæ. q̄tū ad originē mō p dicto. f ¶Sup oēs. q̄tū ad doctrinā, qa pōt loqui cælestia & diuina, quæ certitudinal̄r cognoscit & in q̄tū de⁹ & in q̄tū hō. ppter qd' sequit: g ¶Et qd' ui. Licet enim habeat eādem sciam cū pre iquātū de⁹, tamē habet eā à pre sicut & essētiā, & hoc significat p audire: iquātū aūt hō habet aliā sciam à deo infusā. & sic iquātū hō & iquātū deus à patre audiuit

h ¶Hoc testa. docēdo & patet certitudo testmoniī p visū & auditū. i ¶Et testi. i. pauci cōpatiuē, sicut cōiter dicit: Nemo est in foro. s. pauci, qa pauci de Iudæis crediderūt in aduētu Christi.

k ¶Qui aūt. ei⁹ testioniū credēdo. l ¶Significauit. i. mōstraui. m ¶Quia de⁹. ad iplēdū, pmissum de filio iā misso, sicut añ mittēdū, pmiserat p. pphetas. Et cōcludit, excellētiā doctrinæ ex prædictis dicēs: n ¶Quē em̄ misit de⁹. ppria virtute. alij autē nō possunt hoc facere, nisi virtute ipi⁹. Tertia ratio accipitur ex plenitudine gratiæ. Sicut em̄ in capite corpis naturalis sūt oēs sensus, in alijs aūt membris sunt ptculatim, sic in Christo capite nostro est omnis plenitudo gratiæ, in alijs aut ē diuisim. & ideo excellētia dignitatis & honoris Christo debet p alijs. & hoc est q̄ dicit: o ¶Nō em̄ ad. i. gratiā hoī Christo. Nō qd' ei⁹ grā habitualis sit ifinita. sed qa habet gratiam scd'm oēm ei⁹ rōnē & effectū. sicut si haberet albedo scd'm oēm gradū ipi⁹ possibilē, dicerētur haberi sine mēsura &c. Alio mō etiā dicit hoc ex respectu ad capacitatē animæ. Si em̄ aliqs veniens ad fluuiū hauriat aquam quātū pōt vas capere, dicit accipe sine mēsura, licet vas sit determinatę mēsuræ. Sic i ppōsito, qa tota capacitas aīæ Christi fuit repleta gratia. iō dicit accepisse sine mēsura. Quarta rō sumit ex Christi filiatione, qa est dei fili⁹ naturalis & vnigenit⁹. Alij autē quātūcūq; sci etiam angeli, beati nō sunt nisi filij adoptiui: & iō sibi debet excellētia reuerētię & honoris, & hoc est quod dicitur: p ¶Pater dili. filiū &c. quia inquantum deus habet, eandem potentiam cum patre, sicut & eādem essentiā. Sed hoc modo acci pīēdo ly diligit, nō tenetur causaliter: quia fili⁹ nō pcedit à patre volūtarie, sed naturaliter: sed tenet concomitatiuē & per modum signi: quia dilectio cōcomitatur ,pductionē filij. Similiter in q̄tum homo omnia tradita ȳ sunt in manu eius, vt habetur Mat. vlti. d.

a ¶Ideo merito crescit. b ¶Homines & angelos. c ¶Iohannes. d ¶Natus.

a supèr omnès est. Qui est de tèrra, de b

¶Terrenus est ex se. ¶Et ecce terrena sapit & dicit: si vero diuina, ex illuminante est.

terra est, & de terra loquitur. Qui c

¶Hoc est quod ante dcsursum. a Christus.

b de cælo uènit, super omnes est. Et c f

a ¶Apud patrem. b ¶A patre. g

c ¶De deitate sua.

quod uidit & audiuit, hoc tèstatur: h

a ¶De populo sinistræ.

& testimonium eius nèmo accipit, f

a ¶De populo dextræ.

Qui autem accepit eius testimoni⁄ k

a ¶Ipse qui de cælo descendit, & super omnes est. b ¶Vere verax, quia loquitur ver. deū.

c um † signauit, quia dèus uèrax est. l m

a ¶Christum.

d Quem enim misit deus, uerba dei n

f loquitur. Non enim ad mensuram o

a ¶. i. filio. ¶Quia. b ¶Singulariter, non vt adoptiuus

dat deus spíritum. Pàter diligit fi⁄ p

a Vt tantus sit filius quantus & pater, æqualem enim sibi genuit.

lium, & † ómnia dedit in manu eius.

a ¶Qui est vita æterna.

g †Qui credit in filium, habet uitam q

a ¶. i. ipsum filium.

æternàm: qui autem incredulus est r

¶Id est ipsum filium.

h filio, non uidebit uitam, sed ira dei s

† manet super eum.

Rūsio. In hac q̄stiōe & cōsiḡb⁹ q̄ sūt de illis q̄ nō pōt sufficiēter p rōem iuestigari, nec earū vitas habet p expssā scripturā, tenēdū ē illd' qd' est magis cōsonū scripturę & rōni. & iō scd'm hūc modū i hac q̄stiōe est sic, pcedēdū: qa nō est expssū p scripturā q̄le fuerit illd' baptisma. Sciēdū igit', q̄ Chry. dicit q̄ illd' baptisma tm̄ fuit baptisma Iohānis: qa scd'm ipm̄ baptism⁹ Christi nōdū erat īstitut⁹. cui⁹ rō est, qa i baptismo Christi dat spūssanct⁹, q nō ē dat⁹ añ Christi resurrectionē, scd'm q̄ dr. j. vij. s. Nōd. er. sp. da. qa nō dū erat Iesus glificat⁹. & iō dicit q̄ apli añ passionē baptizabant tm̄ baptismo Iohānis. de Christo aūt dicit, q̄ ipe nō baptizabat, vt dicit ca. se. sed p tāto dicit baptizasse i hoc ca. qa actio suorū discipl'orū ei attribuit, sicut factū serui attribuit dño. Sed ista nō videt cōsona scripturę. Qd' em̄ dicit primū baptisma Christi nō esse īstitutū añ resurrectionē. nō videt eē verū. q. a. sacra Christi ex sua īstitutiōe gratiā cōferebāt. & iō tūc videt baptism⁹ Christi institut⁹, qn̄ data ē ȳt⁹, pducēdo istū effectū, hoc aūt fuit qn̄ Christ⁹ à Iohāne baptizat⁹ tactu sctissimę carnis suę ȳ tutē regenerādi cō tulit aqs, & hoc tenet à doctorib⁹. licet necessitas vtēdi hoc scto fuerit iducta post passionē: qa i passiōe Christi termiata sūt figuralia sacramēta. Hoc etiā dicit Aug. in q̄d ser. Epiphanię. Ex quo Christ⁹ ī aqs īmergit', ex eo oīm pctā abluit aq̄, ablutio aūt auferēs pctā, nō est aliud q̄ Christū baptism⁹. ergo &c. Itē q̄ dicit secū dò apl'os baptizasse baptismo Iohānis, nō videt verū. qa ibidem dicit, q̄ discipli Iohānis mouerunt brigā & q̄stionē de baptismo Christi & suorū discipl'orū, qd' nō esset si Christ⁹ & ei⁹ discipuli baptizasset baptismo Iohānis. qa nō cederet ad Iohānis detrimētū, vt ei⁹ discipli īsinuabāt, sed magis ad honoris augmētū. Prętea si fuisset tm̄ vnū baptisma Iohānis & apl'orū, q̄stio illa de diuersis baptismatib⁹ nō haberet locū. Qd' aūt dicit tertiò Christū Mat. 26. c

Qd' fuerit baptisma ī q̄ Christus & discipli baptizabant

D

Qd' Christ⁹ baptizauit discipl'os suos in baptismo suo. s. aqua &

F ✠ spūsctō

Glos. ordi. Iohannis Cap. IIII. Delyra

Spiritu sancto, vt dicitur in hoc ca. q̄ ipse baptizabat: postmodum tamē officiū baptizandi eodē baptismate discipulis reliquit, intentus doctrinæ & p̄dicatiōi. sicut & apl's Paul⁹ paucos p se bapizauit, vt posset p̄dicatiōi fideli⁹ intēdere, vt hr̄. j. Cor. j. c. qa ibidē subdit: nō em̄ misit me Christ⁹ baptizare. s. principal'r, sed euāgelizare. & hoc est q̄ dicit Aug. i epl'a ad Celeutinā. Credibile est apostolos fuisse baptizatos baptismo Christi, nec em̄ misterio baptizādi defuit, vt hēret baptizatos seruos, per q̄s cæteros baptizaret, q nō defuit hūilitatis misterio, q̄n eis pedes lauit. Autoritas autē illa q̄ hr̄ Ioh. vij. f. Nōdū erat spūsc̄tus dat⁹ &c. intelligit de datiōe spūsc̄ti in signo visibili. & hoc mō nō dabat in baptismo Christi aū ei⁹ ascēsionē, dabat tñ inuisibilis gratia spūsc̄ti sicut & mō. Ad primū dicēdū, q̄ baptism⁹ habet efficaciā à passiōe rōne suppositi diuini: à q̄ etiā ipsa passio ꝑtutē hēbat. eadē aūt erat p̄sona aū passionē & post passionē, & p cōsequēs eadē cā efficacię fuit in baptismo ab ī stituriōe ipsi⁹, q̄n ex tactu carnis Christi data est aqs virt⁹ regenerādi. Ad sc̄'m, patet ex prędictis, q̄ apli aū passionē fuerūt baptizati baptismo Christi. Qd' āt dictū est eis postea: Vos autem baptizabimini spūsancto &c, nō intelligitur de baptismo sacramentali, sed de infusione spūsc̄ti in signo visibili, q̄ qui dicit baptismus similitudinarię, quia in baptismo quod est sacrm̄ datur gratia inuisibilis spūsc̄ti sub ablutione aquæ visibilis.

¶ In cap. iij. vbi dicitur in postila. Dixerunt agricolæ: hoc est hæ. ADDI. I. Sup illā declarationē est quædā additio, scilicet in illo ca. Matth. xxj. vide ibi &c.

¶ In eo. ca. vbi dr̄ in postil. Ennon Hebraicē dicitur aqua. ADDI. II Ennō Hebraicē non significat aquā sed ꝓ̄ henoth: qd' habet hain ꝑ pria lr̄a &. n. ꝑ secunda. &. t. pro tertia significat idē qd' fontes.

¶ In eo. ca. vbi dr̄ i postil. Nō em̄ ad mēsurā dat de⁹ spiritum. ADDI. III. Pōt etiā aliter exponi hęc ꝙba euangelistæ. s. Non em̄ ad mensuram dat deus spiritū &c. Vno mō vt itelligaṫ de diuina natura, quā ab eterno pr̄ dat filio quę ē donū ifinitū. Et hoc videt̄ sētire glo. quę i loco dicit Vt ſ̄t ſ̄t filio ſ̄ qnt⁹ & pr̄. Alio mō pōt exp̄i de dono, qd' datū est hūanę naturę, vt plonę diuinæ vniat. qd' etiā est donū ifinitū, prout alia glo. ibidē dicit, Scut pater plenum genuit verbum, sic plenum& pfectū vnitū est humanæ uaturæ vel creaturæ: Hæc in glo.

GLOS. ORDI.

VT ergo co. Cap. VII. Sciebat Iesus scīam eorum & inuidiā, q̄ nō ideo didicerāt de eo, vt eum sequerēt̄. sed psequerent. & ideo fugit, docēs suos cedere malis, nō timēs, vel euadere eos impotēs. b ¶ Et baptizat. Qd' verē dr̄: Ipe em̄ semp mūdat in spū inuisibili & dono, sed ei⁹ baptism⁹ fit etiā in corpe, q est in duob⁹. sin aq̄, vt verbo vitę. vñ Paul⁹: Mūdās eā lauacro aq̄ & ꝙbo vitę. c ¶ Sed disci. In quorū baptismo dabat spūs, licet nō ita manifestē, vt post ascēsionē dat⁹ est ineffabili & incxcogitabili mō. d ¶ Reli. iu. j. pharisæos īcredulos, q cogitabāt eū pseqū, ꝓpter baptisma ipsi⁹ q̄ ꝑ crescebat, & qa p doctrinā ei⁹, legē euacuari itelligebāt. e ¶ Et abijt. Postq̄ paucos de Iudaico ppło suscepit, reliqt incredulos legis literam sequētes, quę neminē ad pfectū ducit. Et abijt in Gal. i. in spūalē ipsi⁹ lr̄ę intelligētiā. f ¶ In Gali. In Galilæa trāsformatio dñi credit facta, p quā significatur transmutatio hūanæ naturæ in pristinā gloriā. In Galilęa dedit discipulis in mōte doctrinā, p quā ad vitā trāsituri sunt credētes. g ¶ Oportebat. Inter Iudęā & Galilęam Samaria est. i. inter legē lr̄ę, quę per Iudęā & diuinas leges circa deū reuolutas, quarū figura est Galilęa, est lex naturalis in medio constituta, quia ergo ex lege sumpsit fundamēta eccl'ię, oportebat eū ad gētes trāsire cōstitutas sub lege naturę, vt cū vtrisq̄ ī Galilæa ęternæ bītudinis rediret. h ¶ Veniter. Vt agnoscerēt & cōuerterent ad eū Samaritani, vēdicātes sibi hęreditatē patriarchæ Israel. i ¶ Quæ dicitur Sich. Sichar. i. cōclusio, vel ram⁹. i. gēti lis ppl's cōclusus sub pctō. q est ramus de oleastro excisus & oliuę insertus. k ¶ Erat autē &c. Quia naturalis ratio nō aliūde surgit nisi à causa oīm bonorū: ideo pulchrē dr̄ fons esse Iacob. i. rō infinita patris altitudine ꝓcedens. l ¶ Iesus ergo fa. &c. Allego. Iter Iesu, carnis est assumptio, in qua est fatigatio. i. ifirmitas, releuans hominem quem creauit potentia, sessio est humilitas,

NICO. DELY.

☞ Sexta hora Ca. IIII.

VT ergo co. Postq̄ euangelista determinauit de effectu gratiæ quo ad Iudęos, hīc determinat de deriuatione ipsius quo ad gentiles. Et quia Christi doctrina dupl'r deriuata est ad credentes, s. per doctrinā & p miracula, vt habet Mar. vl d. Sermonē cōfirmāte sequentib⁹ signis. ideo primò agitur de deriuatione eius p doctrinā. sc̄'d'o, p miracula, ibi: Post duos dies. Prima in tres: qa primò ponit doctrinæ Christi opportunitas. secūdò ipsi⁹ q̄litas, ibi: Venit mulier. tertiò cōsequēs vtilitas ibi: Reliquit ergo Hydriā. Primū oñdit ex trib⁹. qa priò ostēdit ex Christi recessu, sc̄'d'o ex ei⁹ trāsitu, ibi: Oportebat. tertiò ex accessu, ibi: Venit ergo. Circa primū sciēdū, q̄ Christo baptizato priò, & discipuli ei⁹ cōsequēter, vt patet ex dictis, pharisęi cōmoti fuerūt cōtra eū iuidia: & ideo volēs dare patiēti ę exēplū, inde recessit. & sic occasionem

Cap. IIII.

a VT ergo cognouit Ie[a] a ¶ Quorum consilio Iohannes est captus.
sus quia aūdierunt a ¶ Discipuli Iohannis qui maxime fuerunt de Pharisæis.
pharisęi quòd Iesus a ¶ Vnde magis inuidebant.
b plures discipulos facit & baptizat, quàm Iohannes: quamquam Iesus [b] ¶ Id est intingeret.
c * non baptizaret, sed discipuli eius, [c]
d a ¶ Significat transitum de Iudæis ad gentes. [d]
e relinquit Iudæam, & abijt iterum in [e]
f Galilæam. Oportebat autem eum [f]
a ¶ Quia de Galilæa venit Iudæam. b ¶ Ostendit q̄ sicut prædicauit Iudæis, prædicauit & gentibus.
g transire per mediā Samariam. Ve[g]
h nit ergo in ciuitatē Samariæ, quę dici [h]
a ¶ i. collectionem fidelium ex gentibus.
i tur Sichar, iuxta p̄diū quod dedit Ia[i]
¶ Id est agrum.
k cob Ioseph filio suo. Erat aūt ibi fons [k]
a ¶ In figura Christi, qui est legitimus hæres patriarchę habens hęreditatem in gentibus.
l Iacob. Iesus ergo fatigāt⁹ ex itinere [l]
a ¶ Naturalis intellectus.
a ¶ Suscepit enim omnia quæ sunt nostræ infirmitatis, sine peccato. b ¶ Iter Christi incarnatio.

Nicolaus de Lyra.

occasionē docēdi gētiles habuit, & hoc est qd' dicit: Vt ergo cog. Iesus qa audipha. qd' Iesus plures discipulos f. & baptizat Iohānes. Pharisei em̄ ex iuidia psequiti fuit Iohānē, & ꝓcurauerūt eū mittit in carcerē: ꝓpter qd' dr̄ Mar. xvj. b. de Iohāne: Elias iā venit. & fecerūt in eū quæ cūq̄ voluerunt &c. & eodē mō Christū psequbāt. & ei⁹ mortē rādē ꝓcurauerunt

Ephe. 5. e b ¶ Quā. Ie. tūc, licet priō baptizat fuerit, vt dictū est. c ¶ Sed dis ei⁹. In hoc em̄ dedit Christ⁹ exēplū prælatis eccl'iæ cōmittēdi ea quę pōt fieri cōmodē pioriores, vt ipi liberi⁹ possint in alionib⁹ exerceri. d ¶ Reli. iu. qa psequbant eo⁹ doctrinā. Eodē modo dicit de apostolis Act. xiij. g. relinquentibus Iudæā ꝓpter eorū icredulitatē. Vobis oportebat primum loqui verbū dei: sed qa repellitis H illud, & indignos vos iudicatis ętnæ vitæ, ecce cōuertimur ad gētes: Sicē⁹ præcepit nobis deus. e ¶ Oportebat. Hic conseqnēter ostenditur cōuersiōis doctrinæ Christi apud gētiles ex suo trāsitu usq̄ in regno decem tribuum habitabant gentiles, qui translati fuerant à rege Assyriorum illuc, captiuatis inde decem tribubus sicut habetur. iij. Regum xvij. Conueniebant tamen cum Iudæis aliqualiter: quia cum primò fuerūt trāslati in terram decem tribuum, dominus misit leones eos deuorātes. & iō rex Assyriorū habito consilio sup hoc misit vnū de sacerdotib⁹ captiuis, q̄ doceret eos colere dominū. verūtū cū hoc colebāt idola, vt ibidē dr̄: nec recipiebāt oēs libros ve. Te. sed tm̄ q̄nq̄ libros Moysi, & sic prim erāt Gētiles, & ꝑtim Iudæi. Christ⁹ aūt veniēs de Iudæa ī Galilęā habebat trāsire p eorū regionē, & sic habuit occasionē docēdi eos. & hoc tangit hic: Oporte. Tota em̄ illa regio dicebat Samaria à nomine ciuitatis metropolis, q̄ antiq̄t⁹ dicebat Samaria, q̄uis em̄ tūc cētide structa, tm̄ nomē remāserat ī terra. f ¶ Ve. erg. Hic tertiò ponitur opportunitas docendi ex accessu, quia accessit ad locum delectabilē & quietum & doctrinę aptū: Tū ꝓpter amœnitatē loci: Tū ꝓpter fontis ibidē existētis ꝓprietatē, quæ signat doctrinam Christi & gratiā, s. c'm q̄ dicit Isa. xij. a. Hauritis aq̄s in gaudio de fontibus Saluatoris &c. & hoc est qd' dr̄: Veniter. ī ciuitatē Sa. quæ di. Sichar. antiquit⁹ dicebatur Sichen, vt habet Gen. xxxiij. d. g ¶ Iuxta prædium. Iacob em̄ veniēs de Mesopotamia emit agrū ab Emor principe ciuitatis Sichem, & ibi ad tempus habitauit iuxta vrbē, vt ibidē dicit: sed ꝓpter raptum Dinæ filiæ suæ occisi sunt habitatores illius ciuitatis à filijs Iacob, & sic cessit in possessionē eius, & illum locum dedit Iacob morit̄s filio suo Ioseph, vt habet Gen. xl. viij. h ¶ Erat autem ibi fons Iacob. i. puteus quē ipse foderat, quādo ibi habitauit. i ¶ Ceter go fa. ex itinere. ex quo appet ꝙ itas humanę naturę ex infirmi-

Roma. 11. c

Allego.

Diuisio

Moraliter. a ¶ Vt er. cog. &c. Sequit: i ¶ Iesus autem fa. Moralit

&c. Ista fatigatio fuit signum passionis Christi futuræ tali hora. * Venit mu-

A Sexta hora, sexta ætas qua venit puteus, pfunditatis huiꝰ sæculi, ☞ Samaritana eccl'ia venit nō iā iusta, sed iustificāda. A qua putei volūtas huiꝰ sæculi, quę q̄si de pfūdo extrahiē submissis & inclinatis ad eā hominib⁹, prēmissa cupiditate q̄si hydria. a ¶Sede. ¶Qua possessur⁹. b ¶Supra. Fōs dicit vbicūq; manat aq̄ de terra, sed si i superficie fōs tm̄ sit pfūdo, etiā dicit pute⁹. c ¶Venit. In figura eccl'ię de gētib⁹, q̄ prius hauriebat aquā. i. voluptatē de pfūdo secli, cuius fidem sitit Iesus & petit ab ea potari. ¶Greg. Vel mlier. i. synagoga, q̄ venit haurire aquā. i. discere historiā lr̄ę legis: cuiꝰ fidē petit Iesus. Puteꝰ alt⁹, pfūditas mysteriorū legis. qnq; viri, quinq; libri Moysi, quē nūc habes. i. librū Iosue. Reliqt hydriā. i. pristinā cōuersationē, abn̄dī ciuitatē. i. primitiuā eccl'iam. d ¶Da mi. Licet Iesus sedēs sup̄ fontē petit à primitiua eccl'ia, quā de gētib⁹ elegerat, potū fidei, q̄ i eū credaī. petit à natura potū rōnis, q̄ cōditor & redēptor inuestigetur. Apli missi i ciuitatē. i. mūdū, emere spirituales escas. i. fidē & actionē & cogniti onē, qb⁹ mgri satiāt eccl'ię Da mi. Licet Iesus post fatigationem sitire posset, tn̄ hūc potū nō exigit: sed vt cor eccl'ię gentiū p laboris ei⁹ cognitiōe pot⁹ ei efficiat, desiderat. e ¶Discipuli. In ciuitatē discipli abierāt, s. ad Iudæos, q̄ legis valle munit, & pphetię telis sūt armati, vt cibos emerēt ipsorū. s. corda prædicatiōe fidei deo p̄parātes. f ¶Dicit e. Nesciens quē potū petit ab ea, putās q̄ de aq̄. oppōit se esse de alienigenis vasculis, q̄rū etiā cōuersatiōe nō vtūt Iudæi. sed Iesus q fidē petebat, ei spm̄ dare cupiebat, & eam admonet vt petat, spūs ē aūt & donū dei & viua aq̄. g ¶Nō e. c. Samaritanos Iudæi execrāt & supplātatores vocāt, quia eos hęreditate patris sui Iacob. priuauerunt abstinendo à cibis & vasis eorum. h ¶Respō. Ie. Pedetētī & simplicibus ꝙbis istruit, vt tādē donū dei. i. spm̄ possit accipe. i ¶Di. e. m. Aq̄ viua dicit nō alia, nisi q̄ vbi orit, excipit: de q̄ mulier carnalr sapiens dixit: Cū hauritoriū nō habeas, & puteꝰ altꝰ sit, quō habes aquā viuā? Sed ne forte aliū sōtem ꝓmittere videret, subdit: Nūqd tu melior es. i. potes melior esse Iacob qui cū suis vsus est isto? Contra qd' ergo apte Christꝰ ostēdit se non carnaliter sed spiritualiter log, dicens nō sitire eū qui suam aquam biberit. k ¶Nunquid tu. Alienigena Iacob patrem suum vocat, quia ipsa sub lege Moysi vixerat, & predium qd' Iacob filio suo dederat, possidebat. l ¶Et ipsi ex eo. De puteo bibunt homines & peccora, & similiter de ratione, quæ q̄si deprauata & obscurata magno labore foditur, & exercet. bibunt autē quidā vt homines, qui ea rōne ad bonū vtunt vt sancti. Quidam vt pecora, qui vtuntur ea ad malum vt philosophi.

Nicolaus de Lyra.

☞tate. a ¶Sedebat sic. ꝓpter loci aptitudinē ad quiescendū & docendū. b ¶Hora aūt Hoc dicit ad ostendēdū causam fatigationis, qa p magnū tēpꝰ ambulauerat peditādo. c ¶Venit mu. Posita docēdi opportunitate, hic cōsequēter ponit qualitas doctrīæ. Et diuidit in duas: qa prīò ponit in docēdo cōueniēs ingressus. sed'ò, debit⁹ ꝓcessus, ibi: Respondit Iesus. Cōueniēs igressus fuit p hoc, qꝺ Christꝰ petīt à muliere potū corpalē volēs sibi reddere potū spūalē: quia modꝰ instructiōis humanæ est qd' à sē sibilib⁹ ad intelligibilia deducaī. & hocē qd' subdit: Venit mulier de Sama. Samaria hīc nō est nomen ciuitatis, sed gentis vel regionis, quia illa mulier fuit de ciuitate Sichem, quæ tunc metropolis Samaritanorum, vt dicit Iosephꝰ. xj. antiqtatū. Samaria em̄ erat destructa & rædificata, tamē nōie eius mutato. quia tunc Sebastę dicebaī, vt habet. xiij. li. antiquitatū. d ¶Di. ei Ie. Causa ire petīt à muliere, subdit: e ¶Dis. em̄ ei⁹. & iō non fuerant p̄ces ad dādū sibi potū. f ¶Vt ei. &c. qa sup̄ fōtē cōdere volebant sicut pauper, nec ad magna hospitia in villā declinabant. g ¶Dicit ergo ei mu. Cognouit em̄ p habitū eū esse Iudæum. dæum. qa sicut erāt distincti ab alijs in cultu dei & in corpali circuncisione, ita etiam in veste: ꝓpter qd' Nu. xv. d. pręcipit qꝺ habeant fimbrias p angulos palliorū. h ¶Bibere à me. de hoc etiam miraba t. Cuiꝰ cā subdit: i ¶Non em̄ licet em̄ esset Iudæis præceptū ne iūgerēt fœdus & amicitias cum alijs nationibus, tn̄ specialiter abominabātur Samaritanos Tum quia terrā eorum pro pte occupauerant. Tum quia multas molestias eis fecerant in reædificatione rempli & ciuitatis, vt patet. j. Esdre. k ¶Respondit Iesus. Hīc consequēter ponit debitus p cessus in docēdo, quia prīò docet Christus verbis. sed'ò signis, ibi: Dicit ei vade Prima in duas: quia primò ꝓponit intē tum. sed'ò remouet mulieris falsum intellectum, ibi: Respondit Iesus. Habita igitur occasione loquendi de aqua spirituali ex verbis mulieris: Respondit Iesus & dixit ei: si sci. donū dei. i. gratiam spiritussancti, in quo dona dantur. l ¶Et quis est qui di. quia potens est & paratus gratiam spūsscti dare oībus petentibus eā fideī & deuotē m ¶Tu forsitan. hoc dicit propter liberi arbitrij ꝙtibilitatem. n ¶Petisses ab eo. quia gratia non datur adultis de cōmuni lege sine motu ꝓprio in deū. o ¶Et dedisset ti. aquā. i. spiritussancti gratiam. quia æstum cōcupiscentiæ refrigerat & per deuotionem humectat. Dicitur ergo aqua viua ad similitudinem aquæ in corporalibus, vbi dicūtur aquæ viuæ quæ continuantur principio suæ scaturiginis. Aquæ autem mortuæ dicūtur illæ quæ sunt collectæ in lacubus & cisternis. gratia aūt spūsscti cū ipo spūsancto contiguatur: quia gratia nō est i anima, nisi spūssanctus speciali mō habitet in ipa. & quia mulier erat assueta incorpalib⁹, intellexit verbū Christi de aqua corpali: iō sequitur: p ¶Dicit ei mu. quasi dicat, non potes mihi dare aquā viuam de isto puteo, quia non habes instrumentum ad hauriendum, & puteus est ita profundus, qd' non posses attingere cum manu. q ¶Vnde ergo. ha. aquam. q. d. nō potes mihi dare nisi tu faceres hoc miraculosē, qd' non videt: quia tunc tu esses maior patriarcha Iacob: qd' non videtur. & hoc est qd' dicitur. r ¶Nūquid tu. &c. qui fuit contentus aqua huius putei. ideo sequitur s ¶Qui dedit nobis puteum. inquantū fodit ipsum, vt prædictum est. quod non fecisset, si aquam viuam pro voluntate sua aliunde habere potuisset. Et ipse ex eo bibit & filij eiꝰ & peccora eius. t ¶Respondit Iesus & dixit eis. Hīc remouet falsum intellectum huius mulieris, ostendens quòd loquebatur de aqua materiali, sed spirituali. & hoc est quod dicitur: Respondit Iesus & dixit ei: v ¶Ex hac aqua. scilicet materiali, de qua tu intelligis. x ¶Sitiet iterum. quia non sedat sitim nisi ad tempus.

Diuisio

Moraliter

✱ c ¶Venit mulier de Samaria. Per hanc mulierem quæ gētilis erat, intelligi potest vniuersitas studentium in doctrina gentilium. d ¶Dicit ei Iesus: Da mihi bibere. Per hoc significatur, quod intendebat aliquos peritos in doctrina gentilium sibi incorporare per fidem. scilicet, Dionysium, Ambrosium, Augustinum. h ¶Quomodo tu cum Iudæus sis bibere à me poscis quæ sum mulier Samarī. hoc admiratiuè dicitur: qa qn̄ tales sicut Dionysius & cæteri ad fidē cōuertebant, alij de gentilitate mirabant. k ¶Respondit Iesus. ac si dicat: O tu gētilitas, si scires grām dei tibi cōcedēdā, tu nō mirareris, sed eā peteres precibus deuotis: & hęc gētilitatis ignorantia magis designat cum subdit: q ¶Vnde ergo hab. &c. quia gentilitas ignorabat Christi potentiam. v ¶Omnis qui bi. ex a. id est ex gentilium doctrina. x ¶Sitiet iterū. nā philosophi de felicitate loquentes, nō attigerunt ab aliqd' qd' esset humani desiderij quietatiuum quod tamen est de ratione felicitatis. Ille verò qui magis appropinquauerūt veritati, posuerunt felicitatē hominis in speculatione primę causæ, quę tamen speculatio est per creaturas: de qua certum est per experiētiā, qd' hominis desiderium nō quiet.

☞Qui autem

Gloſ. ordi. Iohannis Cap. IIII. De Lyra

E Ioſophi. a ¶ Qui au. Quicūq; meę prædicationi cor accōmo-
☞ dauerit & gratię donū cognouerit, fides quę p dile ctiōem operat
Gal.5.b ī eo naſcit: & ſic rādē ī vitā trāſibit æternā. b ¶ Aqu. Aqua cor-
poralē deorſum fluit, aqua ſpūalē ſurſū ſalit, & ſecū eos qui eā bibūt
in æternā gl'am ſubuehit. c ¶ Di. ad. Dilectata ꝓmiſsione dñi,
volēs nō ſentire vt exoneraret his labori
3.Reg.19.b bus, adhuc carnalr putat ꝓmitti ſibi. ſi-
cut Elię datū eſt.xl.dieb⁹ nō eſurire, neq; ſitire, ſed volēs Ieſus vt illa iā intelligar,
dicit: d ¶ Vade uo.ui.&c. vt eo du-
ce ad cōtēplationē ſpūalis intelligentiæ aſcēdas. Vade uo.ui.tuū. Tu ſenſualis
voca rationalē intellectū, quo vt viro
regaris. tu q̄ mō carnalr ſapis, hūc ego
lux & caput viri illuminabo. Q. Hęc quę
dico nō carnalr, vt tu aīalis facis, ſed ſpi-
† 31.q.3.q. rualr ſunt intelligenda, & ductu rōnis
poſt princ. accipiēda: & iō tu para intellectū mihi & veni, intelligēdo hęc ſpūalia quæ dico.
e ¶ Rñdit mu. Reuera hęc mulier tūc
nō habebat virū, ſed vtebaī q̄dā nō legi
timo, de q̄ rñdet adhuc carnalr ſapiens,
qui nondū vocauerat virū. i. intellectū.
f ¶ Dicit ei Ieſus: Bñ di. Paulatim eā
attollēs adhuc myſteria loquit, vt paula
tim p̄ducerer eā ad cognoſcēdū q̄s cū ea
loq̄reī. Et nō op⁹ bonū, nō prudētē mu
lieris laudat rāſionē, ſed veritatis laudat
Quinq; le- cōfeſſionē. g ¶ Quinq; em̄ ui. Quinq;
ges huma- viri, ſunt quinq; leges humanæ naturæ
nę naturę datę. Prima, in paradiſo añ pcām in phi
Gen.2.c bitione ligni. Sed'a, poſt pr̄uaricationē
& expulſionē de paradiſo, de multiplica
Ibidē.6.c. tione humanę propaginis. Tertia, Noe ante diluuium de fabricā
Ibidē.10.a. da arca. Quarta. poſt diluuium de diuiſionibus gēt̄ium. Quinta,
Ibidē.22.b. Abraham de circūciſione & immolatione filij. His quinq; legib⁹
q̄ſi quinq; viris humana aīa ab initio mūdi vſq; ī ad Moyſen ſub
F iecta fuit: Poſtea data eſt lex literę, quæ nullā ſalutē cōtulit. vnde
dicitur: Quem nunc habes, non eſt tuus vir. Dimitte literā, vade
ad ſpiritū literę. ad nouum Teſtamēt̄um, à quo ſpūalē virtutum
prolē cōcipias. ¶ Aug. Quinq; viri. i. quinq; ſenſus corporis te re
xerunt, nūc in tēpore diſcretionis nō te regit vir. i. intellect⁹ ſapiē-
tię, ſed adulter. i. error corrūpit, dū carnaliter quę dico accipis. &
ideo vocavirum, vt (ſicut dico) ſpiritualiter intelligas. Ideo q̄nq;
ſenſus ſin minori ętate dicūtur viri, quia ſunt legitimi. Poſt lapſū
em̄ hominis, & decreto dei naturaliter regitur illa ętas: nō ad ęter
na. ſed ad iſta temporalia appetēda ſi mulcēt, vitāda ſi offendunt.
h ¶ Quia propheta es tu. Mulier ex auditis ꝓficiens, iam cœ-
perat aliquatenus habere intellectū: vnde' & prophetā vocat, ſed
nō plenū, quia nō credit veniſſe Chriſtum. i ¶ Patres no. &c.
Propheta es tu: & ideo iudica de hac cōtentione, quæ me mouet.
Iudæi ſe præferebant ſamaritanis pro templo quod ædificauit
☞ Salomon

Nicolaus de Lyra.

c-✠ ſi ad tēpus. a ¶ Qui autē bi. ex &c. i. gratia ſpirituſſanctī.
b ¶ Non ſitiet in ęter. Sed cōtra hoc videtur illud Eccle. xxiij.
c. Qui bibunt me, adhuc ſiuēt. Vbi loquitur de aqua ſapiętię. Di
cendū, q̄ ſitis vno modo accipit pro deſiderio alterius rei nō ha-
Sitis acce- bię. & ſic omnis res tēporalis adepta magis generat ſitim q̄ tol-
pto triplex lat, quia cupiditatē augmētat. Similiter aqua corporalis, quia nō
habet effectū niſi ad tēpus: oportet iterū q̄ alia aqua numero ſu
matur ad ſedandū ſitim, & ſic fit interruptio. Alio modo accipit
ſitis pro deſiderio eiuſdē rei habitę, ad habendū eā perfectius. &
ſic habentes deū per gratiā, ſitiūt habere ipſum per gloriā. Et hoc
modo loquitur autoritas Eccleſiaſtici prallegata. Tertiò modo
accipitur ſitis pro excluſione faſtidij à delectatione habita. & ſic
beati dicūtur deū ſitire. Cū ergo dicitur hic: Nō ſitiet ī ęternū:
intelligitur de ſiti primo modo dicta, quia habēs gratiam dei, ha
bet deum: & ideo non deſiderat aliquid q̄d non habeat, ſed deſi
derat deū quem habet, habere perfectius. ideo ſequitur: c ¶ Sed
aqua quā &c. fons aquæ ſa. in ui. &c. quia per gratiā ſpiritus
ſanctus inhabitat mentem. qui eſt origo gratiæ facientis hominē
ſalire in vitam ęternam. Naturale eſt enim quòd aqua tantum
aſcendere poteſt quantum deſcendit: & ideo ſicut aqua gratiæ à
deo in nos deriuatur, ita per ipſam aīa ad deum eleuatur: q̄ a per
ipſam conſors diuinę naturę efficitur, vt dicitur ſecundo Petri pri
mo. a. Magna & preciosa dona donauit vobis, vt per hoc effi-
ciamini diuinę conſortes naturæ. d ¶ Dicit ad eum mu. Do-
mine da mi. quamuis em̄ ad plenū nō intelligeret ꝑſba Chriſti,
tū audiens huiꝰ aquę bonitatē, petijt eā, & ſubdit cām e ¶ Vt nō
ſitiā neq; ue. id eſt vt liberer à ſitis ardore: & à labore veniendi
huchaurēdi & deportandi, f ¶ Dicit ei Ie. quia adhuc nō po-
terat capere hæc mulier ꝑſba Chriſti, iō
cōſequenter, ꝓcedit ad ſigna. Et diuidit Dulcius
in duas: q̄ primò inſtruit eā p reuela-
onē ſecreti. ſed ò p ſolutionē dubij ibi:
Dicit ei mulr: Secretū aūt iſtud erat qa
mulier adulterū tenebat qui tū ab oib⁹
hoibus loci illius credebaī eſſe maritꝰ eī⁹
& iō p hoc q̄d Chriſtꝰ hoc ſecretū mulie
ri dixit, oſtēdit, ſe ſcire peccata occulta,
& hoc eſt q̄d dicit: Dicit ei Ieſus: Va-
de uoca uirū tu. ſ. putatiuū. g ¶ Et
ueni huc. hoc non dixit Ieſus ad hoc vt
illa mulr eū adduceret ad ſe, ſed vt ex re
ſpōſione eiꝰ cōueniētꝰ ipſam argueret,
ſecretū reuelando vī ſeq̄t: h ¶ Reſpō
dit mulier & dixit ei: Nō habeo ui
rū. ſ. legitimū. i ¶ Dicit ei Ieſus: re-
ponēdo eiꝰ dictū. Bene dixiſti: qa non
habeo virū. Et ſubdit: k ¶ Quinque
em̄ ui. ha. i. legitimos. l ¶ Et nūc quē
ha. nō eſt tuus uir. ſed'm veritatem iō
ſequitur: m ¶ Hoc uere dixiſti. qua † Versus
ſi diceret: Illud q̄d alias finxiſti eū eſſe vi Dulcius
rū tuū mēdaciū eſt. n ¶ Dicit ei mu.
Hīc cōſequēter inſtruit eā per ſolutionē
dubij. Et diuidit in duas: quia prīò ponī
tur ipſius Ieſu inſtructio. Secūdò mulie-
ris reſponſio, ibi: Dicit ei mulier: Scio,
Circa primā partē ſciendū, q̄d mulier ꝓcepit eū eſſe ꝓpheta ex
hoc q̄d' eius ſecretum cognouerat: ideo cōuertit ſe ad interrogā
dum eum de quodā dubio q̄d' inter Iudæos & Samaritanos ver
tebatur. Et diuiditur in duas: quia primò ponitur mulieris inter
rogatio. ſecundò Chriſti reſponſio ibi: Dicit ei Ieſus. Circa pri
mum ſciendū, q̄d' Iudæi reuertētes de captiuitate Babylonica no
luerunt Samaritanos aſſociari ſibi in ædificatione templi, vt ha-
betur. j. Eſdræ. iiij. a. Et ideo fecerunt ſibi locum adorationis di-
uinæ in monte Garizim, vt dicunt aliqui. Ioſepus autē aſſignat
aliam rationem, dicens q̄d' quidam Iudæus nomine Manaſſe ac
cepit filium principis Samaritanorum. Et quia apud Iudæos fi-
mum ſacerdotium erat valde honorificum, rogauit ſocerum ſu-
um vt faceret ſibi templum in Garizim, vt ibi ſacerdotio ſunge
retur, vt habetur. xj. antiquitatum. Samaritani igitur dicebant
quia hīc locus magis erat conueniens orationi q̄ templum Ie-
roſolimitanum. Iudæi autem contrarium dicebant, & erant ra-
tiones ad vtrāq; ptē: & iō mulier voluit audire à Ieſu circa hæc
ſuam ſententiam. & hoc eſt quod dicitur: Dicit ei mulier: Do
mine, o ¶ Video. per effectum ſcilicet per reuelationem ſecre
ti. p ¶ Quia propheta tu es. Inſtruet igitur eā de loco debi
tæ orationis Et arguit quod locus Garizim ſit conuenientior q̄
hoc quod antiqui patres veteris Teſtamenti ibi adorauerūt. q̄
filij Iſrael ingrediendo terram promiſſionis, in loco illo benedi-
xerunt deum, vt habet Deut. xxvij. b. Similiter Iacob patriarcha
& filij eius propè illum manſerunt, vt ſupra dictum eſt. & ideo
in illo loco orationes & ſacrificia fecerūt, quia ante ædificationē
templi Iudæi in montibus adorabant & ſacrificabant, vt patet
de Abrahā Gen. xiij. d. & de Salomone. iij. Reg. iij. a. & i alijs mul
tis, ideo probabile eſt, quod Iacob & filij eius in monte Gari-
zim adorauerunt, & hoc eſt quod dicitur: q ¶ Patres noſtri
in mōte hoc adorauerunt. Vocabant em̄ Samaritani patres
c-veteres

✠ a ¶ Qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, Moralitas
nō ſitiet in æternum. Quia doctrina euangelica felicitatem
perfectam quæ conſiſtit in viſione & fruitione dei oſtēdit, & gra
tia (quæ datur credentibus euangelio) ad illam perducit: ideo ſe
quitur: b ¶ Sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons
aquæ ſalientis in uitam æternam. Dicit ei mulier: Domi
ne da mihi hanc aquam ut non ſitiam neq; ueniam huc.
nā Gētilitas audita prędicatiōe apſtorū & aliorū diſcipulorū, deuo
tē recepit fidem Chriſti, f ¶ Dicit ei Ieſus: uade uo. ui. tu. per
quę ſignificat' itellect⁹. q̄ ad capiēdū Chriſti doctrinā eſt applica-
d⁹. o ¶ Domine uideo quia prophe. p hoc em̄ q̄d' hęc mu
lier queſiuit à Chriſto debitū adorationis modum ſignificat q̄d'
Gētiles vni⁹ veri dei cultū receperunt, & idololatriā abiecerunt.

✠ Et continuò

A Salomon.ī q̄ adorabāt. Ecōtra Samaritani aduersū Iudęos ꝓ mō
te, ī q̄ & nōī tēplo pēs adorauerūt, q deo placuerūt. Et sic pīarchæ ī mōtib⁹, Iudæi ī tēplo adorauerūt: pīgurātes modū bene o
rādi. a ¶Mulier. In hoc loco dīs iactātiā Samaritanorū repri
mit, q putābāt se nō mīoris religiōis fuisse q̄ꝫ Iudæos. Loq̄t ergo
ipsona ꝓphetarū & oīm q ī Christū cre
dūt. vñ ait: Vos adoratis pīem quē ne
scitis, q̄a null⁹ adorat patrē nisi filiū ado
ret, ꝓ quē ad notiā patris venitur: sed
nos scim⁹ filiū, & ꝓ filiū patrē. vñ sequit:
q̄a sal⁹ ex Iudæis est &c. i. q a Crist⁹, q est
sal⁹, ex Iudęis est, nō solū origine carnis
sed etiā ex eis orta est fides & primitiua
ecclesia. b ¶Crede mihi. Quia īā est
in te vir q pōt credere, & iō crede: q a ni
si credideris, nō intelliges. c ¶Quādo
neq̄ in mon. Ecce pariter mons vester
& tēplū Iudæorū reprobabit: sed in hoc
estis īpares, q̄ꝫ vos Samaritani adoratis
q̄d nescitis: sed nos Iudęi nō omnes, sed
electi adoram⁹ q̄d scim⁹, quia nobis co
gnitio dei testamentum, ꝓphetia ꝓmis
sa, de nobis Christus. & hoc est, q a salus
ex Iudæis ē: sed q̄uis ita sim⁹ differētes,
†ueura ē tñ nō prefero locū Iudæorū loco Sama
ritanorum. & hoc est: d ¶Sed ue. ho.
& nunc est, quando. Priusq̄ꝫ venirem
in carne, nemo pot uit adorare patrē in
spiritu & veritate, preter pīarchas & ꝓ
pheras, qb⁹ mea īcarnatio reuelata fuit:
sed ꝓ meā pīnīā ī carne fiēt veri adorato
res. e ¶In spū & ue. non in tēplo, nō
in hoc mōte, sed interius in intimo tem
plo cordis & in veritate cognitionis pa
trem esse adorandū. f ¶Spiritus est
deus. Cum deus sit spīritus & nō corp⁹
nō q̄rit corporeū locū. mōtem vel tē
plū ī quo oret, sed spūs pur⁹ est eius tem
plū, in q̄ oret, non de visibilib⁹ q̄ꝫ tran
B seunt, sed de æternis quæ veritas sunt.
g ¶Scio q̄a mes. Iā ꝓ verba docentis
ampli⁹ ꝓuecta, scit ā q̄ ꝓfectē debeat in
strui, i. ā Massia. h ¶Ille nobis: Quali
ter spreto tēplo vl mōte in spiritu & ve
ritate adoremus ostēdet: & abiectis vmbris veritate illustremur.
i ¶Ego sum qui loquor. Quem venturum expectas, venisse
cognosce: & adducto tecum viro qui te regat, q̄ꝫ fidei sunt ne
cessaria discere labora. Et quia sciebat iam quis eā posset docere,
cum eum iam docentem non agnosceret, digna erat cui ipsese
manifestaret. vnde dicit: Ego sum Messias. qua manifestatio
ne accepta, non habet quid vltrā quærat. vnde sequitur: Re
liquit ergo hydriam &c. Sed Euangelista inrerserit de discipulis.

☞Et mirabantur

Nicolaus de Lyra.

✠veteris Testamēti patres suos, quia receperunt quinq̄ libros
Moysi. & in parte erant Iudæi, vt dictū est. a ¶Et uos. i. Iudæi.
b ¶Dicitis. ecōtrario. c ¶Quia Ieroso. &c. q. d. Non vide
tur cōueniēs illud q̄d dicitis, ratione prędicta, Sciendū tamen ꝙ
loc⁹ cōueniētior erat in Ierusalem: quia erat ā deo electus vt esset
locus adorationis & sacrificij, vt habet. ij. Paral. vj. a. d ¶Dicit
ei Iesus. Hīc ponitur Christi respōsio. mulier enim dcuotē petie
rat eū, quia cognoscens eū ꝓphetam non conuertit se ad quęren
dum de curiositatibus, vt de euentu futurorū, & cōsimilib⁹: sed
de modo vel loco colendi deū: ideo instruit eam di. e ¶Muli
er crede mihi. quia accedentem oportet credere, Heb. xj. b. &
Isa. vij. b. Nisi crediderītis, non intelligitis, sed m trasslationē Lxx
f ¶Veniet hora. s. tēpus publicationis euangelij. g ¶Quā
do neq̄ in mon. quia cultus Gētilium tūc cessauit. h ¶Neq̄
in Iero. ado. pa. quia templū diuina dispositione destructū est
xlj. anno post passionem Christi, vt sic deuotio populi curreret
ad Christum, & ex Gentilib⁹ & Iudæis fieret vnus populus Chri
stianus, subtracto eo q̄d impediebat hāc cōiunctionē, ex vtraq̄
parte. quia idololatria Gentilium erat abominabilis Iudæis, & o
nus ceremoniarū legaliū erat ī portabile Gētilib⁹. & ideo ꝓ Chri
stū vtrūq̄ est amotū ꝓ publicationem euangelij. ideo ex Iudęis &
Gētilib⁹ factus est vn⁹ popul⁹ Christian⁹, & sic patet, q̄d Christ⁹
eam instruxit de vero cultu diuino in proximo futuro. q a idolo
latria Gentilium

¶Iudæi.
hoc adorauerunt, & uos dicitis, quia a b
a ¶Templum. b Quasi alibi nemo possit placere deo. c
Ieroſolymis est locus ubi adorare
a ¶Quia iam cœpit intelligere, superaddit
b ¶Quia iam est in te vir
qui potest credere, & ideo crede, quia.
a b oportet. Dicit ei Iesus: Mulier crē, h d
a ¶Cum ablata vmbra lux veritatis irradiauerit, vt e
appareat in locis non esse deum sed in puris mentibus.
c de mihi, quia uēniet hora, quando f g
neq̄ in monte hoc, neq̄ in Ieroſoly, h
¶Quia veri Iudæi non estis.
mis adorabitis patrem. Vos adora, i
a ¶Quorum patribus promissus est Christus.
tis quod nescitis, nōs adoram⁹ quod k
¶Per legem & prophetas.
d scimus: quia salus ex Iudęis est. Sed l
a ¶Cum spiritus post meam resurrectionem dabitur. m
¶Cum aliqui mihi firma fide adhærent.
†uenit hora, & nunc est, quando ue, n
ri adoratores adorabunt patrem in
¶Non de vanis
e spiritu & ueritate. Nam & pater ta, o p
a ¶Adorantes in spiritu & veritate agnitionis.
¶Quia.
f lēs quærit qui adorent eum. † Spi, q
ritus est deus: & eos qui adorāt eum
in spiritu & ueritate oportet adora,
g re. Dicit ei mulier: Scio quia Messias r
¶Quasi veniet. ¶Finis legis & prophetarum.
uenit, qui dicitur Christus. Cùm er, s t
h ho uenerit, ille nobis annunciabit
a ¶Quæ ad cultum suum & patris pertinent.
i omniā. Dicit ei Iesus: Ego sum qui v
loquor tecū. & †continuò uenerunt x

Iatria Gentilium & ceremoniæ Iudæorum conuertāda erant in C
spūalē nouæ legis cultū diuinū. verūm quia ante publicationem
euangelij cult⁹ Iudęorem erat licitus & bonus, non sic autē cult⁹
Gentilium, iō subdit Saluator: i ¶Vos adora. q̄d nescitis.
Attribuere em̄ deo illud q̄d sibi non cōuenit, vt q̄d sit corpor⁹
vel aliquid huiusmodi, est ipsum nesci
re, hoc autem faciebant Gentiles, & ma
xime isti Samaritani, Iudæi verò habe
bant veram cognitionem de deo, vt di
citur Psal. lxxv. a. Notus in Iudæa deus.
ideo sequit: k ¶Nos adoramus q̄d
scimus. Et quia vera cognitio dei per
legem & ꝓphetas erat concessa populo
Iudaico, sicut & alia beneficia spūalia &
diuina, ꝓpter hoc q̄d Christ⁹ erat nasci
turus ex eis, ideo subdit: l ¶Quia sal⁹
ex Iudæis est. i. Saluator ex eis expecta
tur. Et qa per īpm Saluatorem cult⁹ ce
remonialis legis cōuertēdus erat in spiri
tualem ritum nouæ legis, vt dictum est:
ideo sequitur: m ¶Sed ue. ho. &c.
quia à tempore prædicationis Christi in
cepit publicatio euāgelij, per quam in
troductus est verus & perfectus cultus
diuinus. vnde sequit: n ¶Quando
ueri ad. &c. ꝓ hoc excluduntur figura
les ceremoniæ legis. o ¶Et ueritate.
per hoc excludit falsitas quæ erat in cul
tu Gentilium, qa vtrūq̄ amotum est ꝓ
Christum. & q̄d talis cultus nouæ legis †24.q.3.c.
sit deo acceptus, ostenditur diuina acce qdā. ✠. an
ptatione, cum subditur: p ¶Nam & thropo-
pater quærit tales qui adorāt eum. morphitę.
ex assimilatiōe ad deum, qui est spiritua D
lis naturæ, & iō ei magis conformamur
per spiritualia q̄ꝫ corporalia, & hoc est
q̄d dicitur: q ¶Spiritus est de⁹: &
eos qui ado. eum in spiritu & ue. o.
quia oratio est ascensus mētis in deum:
& iō requirit conformitatem ad īpm se
cundum q̄d est possibile. r ¶Dicit ei
mu. Hīc ponitur mulieris respōsio, erat 2.Cor.3.d.
em̄ opinio non solum apud Iudæos sed
etiam apud Samaritanos, q̄d in aduen
tu Messiæ instrueret ꝓfectē de oībus ꝓtinentibus ad salutē, &
ideo mulier non capiens ad plenū verba Christi, dicit se & alios
tempore Messiæ de his ad plenum instrui, & hoc est q̄d dicitur:
Dicit ei mulier: Scio quia: Messias uenit, id est in proximo
venturus est. Sicut em̄ dictū est: Samaritani receperunt quinque
libros Moysi. & Gen. xlix. b. datur signum de aduentu Christi. s.
translatio regni Iudæorum, cū dicit: Non auferetur sceptrū de
Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est. Ipsi
autem videbant hoc esse completum tēpore Herodis regis: sub
quo natus est Christus, & ideo apud eos erat fama communis q̄d
Christus erat de proximo venturus: & ideo sic loquebatur muli
er, quia ex fama communi audierat. s ¶Qui dicitur Chri
stus. id est vnctus: quia Christus expectabatur rex & sacerdos:
& vtrumque officium per vnctionem accipiebatur. t ¶Cum
ergo uenerit ille nobis annunciabit omnia. ad salutem ne
cessaria, quæ sunt nunc occulta: Igitur Iesus videns eius deuotio
nem conuenienter se ei reuelat dicens: v ¶Ego sum qui lo
quor tecum. quasi dicat modo est tempus veritatis reuelandæ.
x ¶Et continuo uenerunt discípuli. Hīc ponitur, fruct⁹ cō
sequens ex doctrina Christi: quia hæc mulier edocta à Christo sta
tim iuit ad ciuitatē, & adduxit ad Iesum populi multitudinē ad Diuisio
credēdū paratā. Diuidit ergo in duas: qa primò ponitur mulie
ris recessus, secundò ex hoc sequens ppli accessus, ibi: Exierunt. Re
cessit igitur mulier à Christo, quia cessauit loqui cum ea venien
tibus discipulis de ciuitate: & hoc est q̄d dicit: Et continuo ue
nerunt discípuli eius, & mirabantur, quia cum non ꝓpter
suspitionē aliquā, sed mirū erat, q̄d rant⁹ doctor alloq̄bat vnā so
lā mulierem pauperculam & Gētilē: qa videbat eis parua aut nul
la vtilitas, cum tamen esset magna, vt patebit ex sequentibus.

✠Nemo

✠x ¶Et continuò uenerunt discípuli eius & mi. ꝓ hoc si- Moraliter
gnificata fuit admiratio Iudæorū in cōuersiōe Gētiliū, sicut hī
Act. x. g. q̄d Iudęi q erāt cū Petro fuerūt admirati, q̄ꝫ viderunt
gratiā spūsancti dari Cornelio & alijs Gētilib⁹, existentib⁹ cū eo.

F iij ✠Reliquit er

E a ¶Et mi. Nō mirabant̄ q̄ cū muliere loquiſ, cū quib⁹ loqui cō
☞ ſueuerat, ſed quia cū alienigena, ignorātes myſteriū ec. Fiæ de gen
tib⁹ futuræ. Et nō malū ſuſpicant̄, ſed elemētiā miranť: quia gr̄ilē
Luc. 19. b erroneā docet, ſicut qui venit quærere quod perierat. b ¶Reli
quit. Audito, ego ſum, iam habens in intellectu mulier Chriſtum ca
put viri, reliquit hydriā. i. cupiditatē, & cucurrit euangelizare. Hīc diſcāt euan
gelizaturi prius deponere curā, & onus
huiꝰ ſeculi. c ¶Venite & uí. Pedetē
tim inducit ad veritatē illos rudes. nec
ſtatim affirmat Chriſtū, ne irraſcerent̄ &
indignarentur. d ¶Nunqd aliqs at.
Nō auſi ſunt interrogare dn̄m, timēres
ne ab eo reprehēdant̄, ſi incautē interro
gauerint. e ¶Meus cib. eſt. Nō intel
lexerūt eſcā, ſicut mulier ſupra nō intel
lexit aquā. vñ magr̄ eos inſtruit, nō per
circuitū vt illā, ſed iā aptē dicēs: Meꝰ ci
bus eſt. ut fa. &c. f ¶Volun. eius, pa
tris. Voluntas patris eſt, vt credatur in
eū, i. in filiū quē ipe miſit: Opꝰ patris eſt
noſtra ſalus: Chriſti ergo cibꝰ, noſtra fi
des & nr̄a ſalꝰ. Facit ergo voluntatē, do
cendo credere in ſe, facit opus, maturan
do myſteriū redēptionis. g ¶Nōne
uos. Cū q̄rat fidem & ſalutē ppꝛ̄orū,
feruet in opꝰ, & operarios mittere diſpo
nit. h ¶Leuate ocu. Intellectu mentis
cōſiderate, q̄ trāſacta hyeme. i. infidelita
te, adeſt calor fidei & parata ſunt corda,
vt opera iuſticię ex eis colligatis. q. d. Iu
uate ad implendū uolūtatē patris. Et be
†De pę. di. 3. c. iter hec hircū. i. fi. ne poteſtis, quia parata eſt meſſis. i. vide
te gentes facilē credētes. i ¶Et q me.
Putatis quatuor menſes eſſeſq; ad meſ
ſem: ſed ego aliā meſſem oſtendo vobis
albam & paratā, vnde & eos quos mit
tit exhortatur. & hoc eſt, & qui metit
mercedem ac. k ¶Vt & qui ſemi.
Vtroq; opus erat, ſeminatore & meſſo
re: quia in hoc apparet, pbabile ỹ bū: qa
alius ſeminat, alius metit: niſi em̄ parati
eſſent, p̄ prophetas non audirent apſos.

F ☞ Ego

Nicolaus de Lyra.

a ¶Nemo ta. di. ſcientes q̄ eiꝰ lo
quutio cum muliere non fuit inutilis &
vana, q̄uis hoc nonviderēt, qd̄ patet ex
ſequēti effectu, qa mulier edocta à Chri
ſto ex feruore denūciandi quod audie
rat. b ¶Relict hy. quia oblita aquę
neceſſarię ad vitā corporalē, cucurrit ad
denunciandum aquā ſapientiæ, quæ eſt
neceſſaria ad vitam ſpiritualē: vnde ſequitur: c ¶Et di. illis.
i. omnibus exiſtentibus in ciuitate. d ¶Venite & uid. &c. Ex
quo patet eius deuotio: quia nō ueretur fateri turpitudinem ſuā,
vt eos adducat ad Chriſti prædicationem. e ¶Nunquid ipſe.
q. d. ſic videtur per effectum. f ¶Exierunt. Hīc cōſequēter po
nitur populi acceſſus ad Chriſtū. Et diuiditur in tres, quia Euāge
liſta primò incipit deſcribere hūc acceſſum, ſed ò interponit inſtru
ctionē diſcipulorū, ibi: interea, tertiò reuertitur ad propoſitum,
ibi: Ex ciuitate autē. Circa primū Sciēdū, q̄ Samaritani erāt in ſu
ſpenſo de aduentu Chriſti de proximo: Tum ꝓpter impletionē
tēporis, vt dictū eſt. Tū propter prædicationē Iohānis prædican
tis Chriſti aduentū de ꝓximo: cuius prædicatio tūc erat famoſa:
ideo facilius crediderūt verbo mulieris. & hoc eſt qd̄ dr̄: Exierūt
ergo de ciui. vt præſentialiter audirent eū. g ¶Interea. Hīc in
terponitur diſcipulorū informatio, quia Chriſtus videbat mul
titudinē gentiū diſpoſitam ad credendum, ideo volebat excitare
diſcipulos ad prædicādum. Excitat autem eos dupliciter. Primò,
propter ſalutem proximi. Secūdò, propter remunerationem pręmij, ibi: Et qui metit. Circa primū oſtendit Chriſtus, q̄ homo de
bet eſſe magis ſollicitus de ſalute ſpirituali ſui proximi, q̄ de pro
pria neceſſitate corporali. quia cum eſſet tempus comedendi, vo
luit tamen differre, vt intenderet prędicationi, dās exēplū aliis ſi
militer faciēdi. Et hoc eſt qd̄ dicitur: Interea. i. anteqū peruenirent
Samaritani ad eū. h ¶Rogabant eum diſci. quia iam erat ho
ra ſexta

a diſcipuli eius & mirabantur, quia
cum muliere loquebatur. Nemo ta[a]
men dixit. quid quæris, aut quid lo
b queris cum ea? Reliquit ergo muli[b]
a ¶Hydor græce aqua latine. inde hydria.
er hydriam ſuam, & abiit in ciuita
tem, & dixit illis hominibus: Veni[c d]
te, & uidete hominem qui dixit mi
hi omnia quæcumq; feci, Nunquid[e]
a ¶Exitur a ciuitate, cum exitur a mundanis.
ipſe eſt Chriſtus? Exierunt de ciui[f]
a ¶Ignorantiæ. b ¶Nota facilitatem gentium ad fidem, & duriciā Iudæorum.
tate, & ueniebant ad eum. Interea[g]
¶Alias interrogabant. ¶Qui attulerant cibos
rogabant eum diſcipuli dicentes:[h]
Rabbi, manduca. Ille autem dixit[i]
¶Conuerſionem Samaritanorum.
eis: Ego cibum habeo manducare,[k]
quem uos neſcitis. Dicebant ergo[l]
d diſcipuli ad inuicem: Nunquid ali
quis attulit ei manducare? Dicit eis
¶Id eſt iſtos credere.
e Ieſus: † Meus cibus eſt, ut faciam[m]
¶Per mortem & paſsionem.
f uoluntatē eius qui miſit me: ut per
g ficiā opus eius. Nonne uos dicitis,[n]
h adhuc quatuor menſes ſunt, &
meſsis uenit? Ecce dico uobis: le-[o]
¶Mentis.
uate oculos ueſtros, & uidete re
a ¶Corda hominum. b ¶Q. Sicut iam vicina eſt meſsis terræ, ita & meſsis hominum.
giones, quia albæ ſunt iam ad meſ
i ſem: & qui metit, mercedem acci-[p]
pit, & congregat fructum in uitam[q r]
¶Id eſt prophetæ.
k æternam: ut & qui ſeminat, ſimul[s]
¶Apoſtoli, qui etſi, diſpares temporis labores, tamen eandem mercedem habuerunt.
gaudeat, & qui metit. In hoc enim[t]
¶Euangelij.
uerbum eſt uerum: quia alius eſt[v]

ra ſexta, vt prædictū eſt. & erat ſupra fontē, vbi erat locus apꝰ ad G
comedēdū. i ¶Ille aūt dixit eis. Habita occaſione ex cibo cor
porali, incipit loq de cibo ſpirituali. ſ. de cōuerſiōe Samaritano
rū, q p ei⁹ p̄dicationē ſunt ei i corpati: vñ ſubdit: k ¶Ego cibū
habeo. q. d. ali⁹ cib⁹ pl⁹ me delectat. l ¶Dicebāt er. diſci. ad
inui. Nūqt ali. at. ei mā. Intellexerant
em̄ ỹ bū iſtud de cibo corporali, & ſide
hant q̄ nihil portauerat in via comeſti
bile: tiō querębār ſi habebat aliūde, ideo
Chriſtꝰ exponit ſe dicēs: m ¶Meꝰ ci
bus eſt, ut fa. uo. Ieius q̄ miſit me in
Gentilium conuerſione, quia ſecundū
qd̄ dicitur: ſ. Timo. ij. b. vult omnes ho
mines ſaluos fieri, & ad agnitionem ve
ritatis venire. Et qd̄ inſter tempꝰ hoc fa
ciendi, oſtēdit dicēs: n ¶Nonne uos
dicitis q̄ adhuc quatuor mē. q. dli
cet tempus meſſis corporalis adhuc di
ſtet, tamen tempus meſſis ſpiritualis iam
inſtat. Dicitur autē meſſis collectio fru
gū. Et ad ſimilitudinē huius meſſis ſpiri
tualiter dicitur vocatio hominum ad fi
dem, per quam congregantur in domi
ni horreum, vnde ſequitur: o ¶Ecce
dico uobis: Ieuate oculos ueſt. &
uidete regiones, quia albæ ſunt iā.
Hoc dicebat propter Samaritanos veni
entes ad ipſum diſpoſitos ad credendū
p ¶Et q metit: Hīc hortatur diſcipu
los ad opus prædicationis ex merito ſe
quentis premij. Sicut enim Samaritani
iam erant diſpoſiti ad credendum ꝓpę
dicationem Chriſti, ſic etiam Chriſtus
videbat multitudinem Gētium per ro
tū mūdum cito cōgregādā in horreū ec
cleſiæ p̄; prędicationē apſorū: ex q̄ prę
dicatione meruerunt præmium vitæ ę
ternæ, & hoc eſt qd̄ dicitur: Et qui me
tit mercedē ac. In præſenti enim vita H
prima meſſis eſt, per quam homines ad
ducuntur ad fidē. & in hac meſſe meſſo
res fuerunt apoſtoli. vltima verò meſſis
erit in iudicio, quando fideles colligent
intra horreum gloriæ: & tūc meſſores e
runt angeli, vt habet Mat. xiij. c. & ideo
ſequitur: q ¶Et congregat fructum.
id eſt multitudinem fidelium reponen
dam. r ¶In uitam æternam. quia
peracto iudicio reponentur in horreo
gloriæ per miniſterium angelorum, vt
dictum eſt: Et quia loquutus eſt de meſ
ſe ſpirituali per ſimilitudinē meſſis cor
poralis, ideo oſtēdit in q̄ eſt ſimile. & in
quo eſt diſſimile. Ad cuius intellectum
ſciendum, quòd apud Iudæos erat prouerbiū de hoc, quòd quā
do aliquis multum laborabat in re aliqua, & alius reportabat
fructum, dicebatur prouerbialiter: vnus ſeminat, aliꝰ metit, qua
ſi dicat vnus laborat. & alius colligit, & ſic aliquando contingit
de meſſe corpali q̄ aliquādo ab vno ſeminat, & ab eiꝰ hoſte ſerrē
te colligit. De meſſe ỹ ò ſpūali ſic eſt, q̄ alij ſemiauerūt, & alij meſ
ſuerūt: qa ꝓphetę & ꝓphetę antiq ſemiauerūt pria ſemia fidei,
ſed apſi meſſuerūt, in q̄ ſtū pplm ad pfectionē fidei deduxerūt. verū
tñ vtriq; reportāt gaudiū: qa tā ꝓphetę ātiq q̄ apſi ꝓpter mer
tū laboris ſui recepti ſūt ad cęleſte gaudiū. & i hoc nō tenet ꝓpor
biū de meſſe corpali, de q̄ nō gaudet ſeminans ſi ab alio metat. &
hoc eſt qd̄ dr̄: s ¶Vt & qui ſem ſi. gau. qui. ſ. ꝓphetæ & apſi.
t ¶In hoc enim eſt uer. i. ꝓuerbiū cōe, ꝓ tanto habet locū ꝓ
poſito. v ¶Quia alius eſt q̄ ſeminat. ſ. patriarchæ & ꝓphetę.

☞ Et alius

ỹ b ¶Reliquit er. ꝓ qd̄ ſignificat, q̄. multi doctores Gentiliū reliquerūt doctrinā cōſuetā ꝓpter euāgelium & diſcurrerūt Mirabile
ad docendū alios, & fecerūt fructū magnum. Quod ſignificatur
per hoc qd̄ dicit: f ¶Exierunt de ciuitate & uene. ad eū.
ſ. ad Ieſum. Interea rogabant eum diſcipuli eius, di. Rab.
Per hoc autē quòd diſtulit refectionem corporis accipere quam
uis iā eſſet hora ſexta, & ipſe eſſet fatigatus ex itinere, volens pa
intendere conuerſioni Samaritanorū oſtēdit ỹ bo & facto ſpiritū
prędicator euāgelij debet eſſe ſollicitꝰ de ſalute hoīm & poſpo
nere

A a ¶Ego mi. Vos facio messores ibi vbi alij seminauerūt, i. in Iudæa, vbi prima seges collecta est; vnde aliqui exeūtes in toto mūdo seminauerūt: vnde, alia messis quasi de granis surgit colligenda in fine seculi messoribus angelis. b ¶Labo. Multi enim labores fuerūt patriarchis, & ꝓphetis, in quib⁹ oībus erat ꝓphetia Christi, & multa passi sunt q̄si in frigore seminatiōis. c ¶Cū uenis. Pri⁹ audierūt famā, post cōspexerūt p̄ntē, nec satis est eis, sed apd' se manere faciūt, vt ipsius v̄bis īstruerēt, q̄ p̄ferūt v̄bis mulieris. In qb⁹ oīb⁹ ecōtrario arguit duricia Iudæorum, qui nec miraculis credunt.

Moraliter d ¶Et mansit. Moraliter. Sic quotidie apud illos q foris sunt, nūciat Christ⁹ p mulierē, i. ecclesiā, & credunt per istā famā. Inde apud eos manet p duos dies sine mētione noctis, vt lux eorū duob⁹ preceptis charitatis īstruat. e ¶Et mu. di. Postq̄ dn̄s carnis p̄ntia Iudæis spiritualiter edoctis gratiā suę cognitionis īfudit mulieri, i. legi, dicebant, iā non propter tuā loq̄lā credim⁹. f ¶Ipsi em̄ au.

Tpe ipos &c. Quia ibi primū morat⁹ miracula fecerat, nec nisi pauci ī eū crediderūt vn̄ sup viso signo crediderūt in eū discipuli ei⁹ non alij. Et ideo a Samaritanis q facile nullo signo viso crediderūt, reuertit ad istos: vt q p priora nō crediderunt, modo credāt. Significat qd' a Gentib⁹ facile cōuersis, in fine seculi reuertet ad Iudæos q sunt sua patria: qa pri⁹ in ei⁹ honorē nō habuerat. g ¶Quia ꝓphe.

Allegori. Alle. Patria Christi est ppl's Iudæorum vbi sine honore est, qa pauci de his credūt: qd' de Galilæis ciuib⁹ Christi dicit.

†Mar.13.g Mat.6.a. Luce.4.d Ecclesia Gētiū facile credēs similis est Samaritanis, & hi multi solo verbo prædicationis, illi per miracula & pauci. Ecce cur venit, ideo reuertitur, qa testat⁹ est

Luce.4. B qd' p pheta non habet honorē ī patria, alioquin videt nō debuisse ad hos reuerti, vbi honorem non habet: sed manere apud illos vbi bene recept⁹ est. h ¶Et erat qdam regulus cuius fili⁹ &c. Iste regul⁹ pōt figurare aliquē gētis Iudaicę doctorē, q tandē post plenā ecclæ Gētiū cōuersionē ad quā dn̄s a Iudęis expuls⁹ p discipłos trāsmigrauit, p filio i. Iudaico populo, quē non nisi in fine seculi fidē accepturū cognoscit, orat vt de

a ¶Prophetæ qui præparauerunt. Vnde & ista mulier tam præparata dixit, Scio quia Messias venit.

a qui seminat, alius est qui metit. Ego a b misi uos metere quod uos non labo c
¶Ad fidem Christi inuitando.
b rastis. Alij uerò laborauerunt, & d
a ¶Inuitatos Iudæos, ad fidem congregatis.
uos in labores eorum introīstis. Ex e ciuitate autē illa multi crediderunt f in eum Samaritanorū propter uerbum mulieris testimonium perhibentis: quia dixit mihi omnia quæ
c cumq; feci. Cum uenissent ergo ad g illum Samaritani, rogauerunt eum
a ¶Gratiā eis impertiendo. b ¶Duo præcepta charitatis
d ut † ibi maneret. & mansit ibi duos h dies Et multo plures crediderūt in i
e eum propter sermonem † eius. Et k mulieri dicebāt: Quia iam non pro l
f pter tuam loquelam credimus. Ipsi m enim audiuimus & scimus, quia hic n o uerè est saluator mundi. *Post duos p
a ¶Quibus moratus est in Samaria. b ¶In patriam suam vbi nutritus fuerat.
autem dies exijt inde, & abijt in Ga b
¶Cur?
lilæam. † Ipse enim Iesus testimoni q
¶Affirmauit.
g um perhibuit, quia propheta in r sua patria honorē non habet. Cum s ergo uenisset in Galilæam, excepe
¶Quasi propter miracula, alioquin nō curarent eū recipere
runt eū Galilæi, cum omnia uidis t sent quæ fecerat Ierosolimis in die
¶Curiositate miraculorum, non voluntate audiendi prędicationem. ¶Vt nunc credant.
festo. Et ipsi enim uenerant ad di v em festum. Venit ergo iterum * in x
a ¶Nec tamen ibi crediderunt ei nisi pauci discipuli.
chāna Galilææ, ubi fecit aquam y
a ¶Propter paruitatem vel regni vel fidei.
b uinum. Et erat quidam regulus z

Et qa nō sufficit corde credere, sed oportet fidē cōfiteri ore, sed'm C qd' dicit Ro.x.b. iō fidem suam cōfitēt dicēdo: o ¶Quia hic ue. ē sal. in q̄ tria cōfitēt de Christo. s. ei⁹ eminētiā singularē, ibi: Hic est. efficaciā salutarē, ibi: Verè saluator. Influentiā generalē, ibi Mundi. p ¶Post duos. Descripta cōuersiōe Gētiliū p doctrinā hic cōsequēter describit eorū cōuersio p miraculi opationē. Et diuidit ī tres qa primò circūstātia miraculi describit Diuisio sed'ò ipm miraculū efficit, ibi: Et erat qdā regu. tertiò intētū cōcludit, ibi: Et credidit. Quatū ad primū tāgit circūstātia tpis, cū dicit: Post duos. qb⁹ māserat cū Samaritanis ad p̄ces eorū, vt prędictū ē Et subdit circūstātia loci: Exijt ī de & abijt. Et subdit cā sed'm Chry. q ¶Ipse em̄ Ie. testi. i. phibuerat an̄, vt hr̄ Lucæ iiij.d. r ¶Quia pro. in sua pa. qa inuidia est magis īter cōpatriotas, vt dictū fuit Mat. xiij. & iō Christ⁹ nō redijt ī Nazareth, vbi fuit vilipēsus qn̄ voluerunt eū p̄cipitare, vt hr̄ Lu. iiij. c. sed abijt in aliā ptē Galilæę, & hoc est quod dicitur: s ¶Cū er. ue in Ga. exceperunt. honorificè sicut Christū a deo missū, & causa subdit: t ¶Cū oīa uidissent quæ fe. propter quæ etiā mirabilia Nicodemsu legisdoctor crediderat, vt sup̄ dictū est ca. pręcedēti. & ostēdit cōsequēter q̄liter Galilæi illa signa viderāt, di. v ¶Et ipi em̄ ue. quia ipsi tenebant venire, vt sup̄ dictū est. ij. ca. x ¶Venit ergo iterum. quia ibi ante fuerat in nuptijs. vn̄ sequitur: y ¶Vbi fecit aquā uinū. & decli. ciuita. Nazareth: rōne p̄dicta. Alit exponit ab alijs, dicēdo, qd' nō diuertit a Nazareth, sed ostēdit p literā p̄dictam qd' fuit honorificè recept⁹, vbi pri⁹ fuerat vilipēsus. Et ratio reddit p hoc, qd' illi de Galilæa gn̄alit, iter q̄s erāt illi de Nazareth, cū essent Galilæi, fuerūt in Ierusalem die Paschali, & vidētes miracula quę fecit Iesus, crediderūt in eū, & sic honorificè recepērt. Et ad hoc pōt applicari illa litera ab illo loco: Et abijt in Galilæā, generaliter. non excipiēdo Nazareth. Et subdit causa: Ipse em̄ Iesus testimoniū phibuit. i. phibuerat an̄. q. d. mutatū erat negociū in oppositā partē. vnde subdit: Cū ergo venissent in Galilæā exceperūt eū Galilęi honorificè generaliter etiā illi de Nazareth, & causa reddit: Cū omnia vidissent quæ Iesus fecerat &c. Venit iterū in Chana Galilæę, nō

Margin: Tipi⁹ sub. Christi; *Christus; D; *Iesus

Nicolaus de Lyra. ☞longa

☞ Et, a. ¶Alius est qui me. s. apli. ideo sequit: b ¶Ego misi uos. id est ad perfectionem fidei adducere. c ¶Quod uos non la. prophetę em̄ & patriarchæ multum laborauerūt in denūciando aduētū Christi, & arguendo infidelitatem populi, & iō sequit: d ¶Alij la. & uos in la. quia prophetias ab alijs prænunciatas completas prædicabitis. e ¶Ex ci. Supra Euangelista inchoauerat accessum Samaritanorū ad Christum, sed interposuit informationem discipulorum. iō hic reuertitur ad propositum, ostēdens qd' eorū accessus fuit valde vtilis, quia per veram fidem conuersi sunt ad deum. Et hoc est qd' dicit: Ex ciuitate aūt. quę dicebat Sychem vel Sichar, vt dictū est. f ¶Multi crediderunt in eum. Istud testimonium videbatur efficax ex duobus: quia primò dicebat contra honorem suum ex zelo veritatis, secundò quia ostendebat eum scire talia, quæ non poterant sciri via humana. veruntamē qa hoc testimoniū nō fuit nisi quædā psuasio ad credendum qa perfectio fidei ipsorū facta est p Christū. ideo sequitur: g ¶Cum uenissent er. ad il. quia accepta fide per eius doctrinam, desiderabant amplius informari ad suam confirmationem. h ¶Et mansit ibi duos di. acquiescens petitioni eorum, quæ erat honesta & deuota. i ¶Et multò plures cred. q̄ a principio. k ¶Et mu. di. quia iam non propter tuam lo. quia licet doctrina alicui⁹ aliquis īducat ad credendum, tamē fides innititur diuię veritati secūdū se: ideo sequitur: m ¶Ipsi em̄ audiuim⁹. ab ip̄o qui est deus & hō. n ¶Et scimus. firmiter credēdo. qa ī fide maior ē certitudo adhęrētiæ q̄ in scia q̄uis nō sit tāta certitudo euidētiæ

Et quia non

diuertendo a Nazareth, vt dicit Chrys. sed de Iudæa veniendo versus Nazareth, quia est in via veniendi illuc. z ¶Et erat qdam regulus Descriptis circunstantijs miraculi quantum ad locum & tempus, consequenter describitur miraculi actus, cum dicitur: Et erat quidam regulus. Non accipitur hic regulus p paruo rege, vt videtur nomen sonare: quia Romani volētes frāgere Iudæorū supbiā, abstulerunt ab eis regiā dignitatē regnū Iudæę in quatuor tetrarchias diuidentes, præcauere volētes eorum rebellionem. vnde p illo tpe nullus rex erat in Iudæa. Dicit ergo

☞ iste re

*nere omne aliud negocium. e ¶Ex ciuitate autē illa multi crediderunt in eum Samaritanorum propter uerbum mulieris test. &c. qui licet excitati fuerunt per mulieris verbū tamen magis crediderunt per Christū. ideo sequitur: l ¶Quia iam non propter tuam loquelam credimus. per qd' significatur, qd' licet doctrina philosophica fidei nostræ sit in pluribus accōmoda, tamē non credimus ꝓpter illam, sed propter sacram scripturam, & potissimè ꝓpter Christi doctrinā: z ¶Et erat qdam re. Moraliter. Quilibet pctōr pōt dici regulus diminutiue, quia deficit in suip̄i⁹ regimine, & tunc eius filius infirmatur, quā do ratiōi sensibilis appetit⁹ cōtrariat: q debet obedire rationi, sicut filius suo patri, vt dicit. j. Eth. sed cū homo per rationē Christum fideliter deprecatur: tunc ille filius per virtutem Christi sanat, p quem sensibilis appetitus sub ordine rationis collocatur. Moralite

Glos. ordi. Iohannis Cap. IIII. De Lyra

E longa ꝓfidiæ infirmitate saneť. a ¶Et roga. Iam credens ꝙ posset sanare filiū eius. sed quia per deitatē, quæ vbiq; est, non credit filio adesse, rogat vt descēderet & presēs corpore sanaret: vnde in fidelitatis arguit: Nisi signa & ꝓdi. vi. nō cre. E contrario Cēturio
Mat. 8. a laudatur, q dicit: Dic verbo & sanabitur puer meꝰ. vnde: Nō inue
ni tātā fi. in Israel. Vel forsitā cupiebat tētare q̄lis esset Christꝰ. vñ arguitur: Nisi signa & ꝓdigia. Postea aūt ꝓpter salutē filij credidit ipse & domus eius tota.

b ¶Nisi sig. In hoc redarguit de incredulitate, ꝙ nō vbiq; credebat eū eē. & p huiꝰ duriciā significat duricia Iudæorū, q nec visis miraculis credūt. Verè econtra p Samariā signat fides gentiū, q̄ solo ꝟbo credidit. hoc aūt q̄tū ad allegoriā
Prodigiū è primo Christi aduētu vsq; post regnū Antichristi in perfidis Iudæis durabit.

c ¶Et prodi. ꝓdigiū q̄si porro dictū, q̄si qđ aliqd significat. Vel, ꝓdigiū, q̄si ꝓcul à digito, qa p̄figurat aliqđ remotū & futurū. d ¶Descēde. q̄si aliter nō
†puerulus posset sanare, nisi p̄ns esset. Vñ dñs indicans se nō deesse ꝟbi inuitat, solo iussu sanat. vñ: e ¶Vade, si. tu. Ad filiū reguli nō vadit, ne diuitias honorare videat. ad seruū Cēturionis ire ꝓmittit, q natu-
✕ eius rā hoīs nō despicit: In q̄ superbiā destruit, quæ in hoībus nō p̄sat naturā, sed quæ extra patēt. f ¶Credi. ip. nō alīj ciues, in quo paucitas fidei Iudeorū signatur, quāuis signa viderint. vñ infert: Hoc ite
rū secꝰm si. se. le. Sicut. s. multitudo gētiū solo verbo cōuertēdarū in Samarita
†cōmodiꝰ nis signabať. g ¶Hoc iterū. De oībꝰ miraculis quæ fecit Iesus in anno ante mortē Iohānis, nō facit Iohānes mētionē nisi de istis, & de disputatiōe Christi cū Iudæis, quæ. s. ponit. Cæteri eñ Euāgeliste quæ hīc reticet, dixerunt plane.

F *Nico. de Ly.*

c✠ iste regulꝰ: qa erat officialis imperatoris deputatꝰ ad custodiā Galileæ: ꝓpter qđ manebat i Capharnaū, quę erat metropolis illiꝰ terrę. vñ subdit: a ¶Cuiꝰ filius. & licet esset gēilis, auditis tn̄ miraculis Christi, sperabat ab eo impetrare sanitatē filij sui, ideo sequitur: b ¶Hic cum. quia Christꝰ erat in alia villa, scilicet in Chana. c ¶Et rog. &c. quia Capharnaū erat in valle sita respectu loci, in quo erat Christus. d ¶Et sanaret fi. licet eñ crederet ipsum posse sanare eum; credebat tn̄, ꝙ hoc nō faceret sine p̄ntia corporali. propter quod Christus dure rn̄dit ei di. e ¶Nisi sig. Non eñ reprehēdit eū de petitione salutis filij sui, sed de defectu fidei suæ. verūtn̄ quia ex deuotione repetit petitionē suā dicens. f ¶Dñe descende. ideo exauditur à Christo. vnde sequitur. g ¶Dicit ei Ie. ua. Non enim voluit Christus ire corporaliter, vt amoueret ab eo falsam ꝯstimationē, qua putabat ipsum posse sanare tantū præsentia corporali. h'¶Filiꝰ tu. ui. i. perfectę sanitati restituťꝰ est de ianuis mortis, quia incipiebat mori. i ¶Credidit hō &c. quia fides requiritur ad obtinendū dei beneficia. k ¶Et ibat: sine corporali Christi p̄sentia. l ¶Iā autē &c. quia Capharnaum est sita in valle. m ¶Serui occur. congaudendo ipsi. n ¶Interrogabat er. &c. hoc fecit ad certificationē miraculi respectu sui. qđ patet ꝓ hoc qđ postea sequit: Cog. er. o ¶Et credidit. Hīc ponitur intenta conclusio. Ad hoc enim factum est istud miraculum, vt iste regulus gentilis cum familia sua crederet in Christum. propter hoc dicitur: Et cre. ipse &c. i. familia. Solet autem quæri, an istud miraculum sit idem cum eo quod solet scribi Matt. viij. de Centurionis seruo sanato à Christo? Et dicit Chryso. ꝙ sic. Alij autem dicunt contrarium: Quod videtur ex quatuor. Primò ex persona infirmi, quæ hīc dicitur filius, ibi autē dicitur seruus. Secundò, ex infirmitate, quæ hic dicit
Miraculū reguli differt à Cētu rionis in q̄ quor febris, ibi aūt Paralysis. vnde ibidem dicitur: Seruus meus iacet in domo Paralyticus &c. Tertiò, ex modo rogandi, quia iste rogabat ꝙ veniret præsentialiter, credens ꝙ non posset curare aliter: propter quod fuit reprehensus à Christo, vt dictū est. Ille autē Cēturio p̄sentiā Christi repellebat, reputans se indignū tāto hospite di. Nō sum di. Credebat etiā eum posse sanare dum esset absens absēs solo īpio: ꝓpter qđ dicebat: Die tn̄ ꝟbo, & sanabit puer meꝰ. ꝓpt qđ fuit à dño cōmēdatꝰ, dicēte: Nō inue. tātā fidē i Iſt. Et sic patet ex mō rogādi, ꝙ iste regulꝰ aliꝰ fuit à cēturiōe. Quanto patet ex loco: qa ipse erat i Caphanaū, q̄n fut rogatꝰ à cēturione hic dicit ꝙ erat i Cana Galilæę quādo fuit rogatus à regulo.

p ¶Hoc iterū. Non dī sedm simplē, qa mīta fecerat i Iſ. rm, vt p dictū est, sed dicit sedm de his q̄ fecit i Galilęa. Vnde
seq̄t: Cū uenisset à Iudæa usq; Gali. ¶In ca. iiij. vbi dī i postil. Dicēdū, ꝙ sitiv no mō accipit ꝓ desiderio alterꝰ rei &c.

ADDI. In q̄libet Istorū triū mo- †rectis dorū qbꝰ sitis accipit sedm naturā.
Postil. q biberit ex aq̄ spūali quā Christꝰ dat, iterū sitiet. nā si accipit prio mō. s. ꝓ desiderio alterꝰ rei, sic sedm ipm̄ oīs res spūalis accepta magis gīnat sitim q̄ solat. Si aūt accipiat sitis sedm mō. s. ꝓ desiderio eiusdē rei habitæ ad habēdū ea pse ctiꝰ, sedm quē modū hītes deū p gram, adhuc sitiūt hīc ipm̄ p gīā: Sic etiā isto mō sitis remanet i ipis q aquā spūalē. s. gram Christi, accipiūt. Si aūt tertio accipiat sitis, s. p exclusiōe sastudiū à dilectiōe habita, sic etiā bū accipiētes aquā gīę ad huc sitiūt. Vñ nullo p̄dictorū modorū qbꝰ sedm eū sitis accipit, pōt verificari ꝟbū Christi dicentis: Qui aūt biberit ex aq̄ quā ego dabo ei, nō sitiet i ętnū: imo autoritas Eccl. p illū allegata nō solū applicat siti sedm mō acceptæ, sed etiā prio & tertio mō, vt patet itueti. Vñ p̄dicta ꝟba Christi plani & veri exponit secūdū Chry. sic hoc loco dicēte: Hīc aūt excellētia huiꝰ aq̄, vt. s. qui ex ea biberit, nō sitiet i æternū. p ea q̄ cōsequit Christꝰ oñdit. Dicit eñ: Sed aq̄ quā ego dabo ei. fiet ei fōs aq̄ salientis i vitam. q. d. Ho
cut; q̄ sōtē habet neq̄ q̄ interficiet sitī, sic & q hāc aquā habet quā ei dabo. Hæc ille. Autoritas aūt Eccle, vbi dī, Qui bibunt me, adhuc sitient, intelligenda est de q̄libet trium modorum prædictorum.

REPLI. In ca. iiij. vbi dī: Qui biberit ex hac aq̄, nō sitiet
ꝑpliꝰ. Postillator quādā apparentē facie scripturæ cōtrarietatē soluit: qa de eadē aq̄ dī Eccl. xxiiij. c. Qui me bibent, adhuc sitiēt: Dicit eñ Postil. sitim vno mō significare appetitū alterꝰ rei ab aq̄. s. spūali, quę est gīa, de q̄ sermo. ꝙ cuius scilicet extraneę rei adeptionē sitis nō extinguit, sed potiꝰ augęt. Alio mō dicit sitim significare desideriū eiusdē rei habitæ ad habendum ꝑfectiꝰ: vt habens deū p gratiā, desiderat eū habere per gloriā: & sic vera est autoritas de Ecclīastico allegata. Primo autē modo intelligit verbū Christi. Qui biberit ex aqua quā ego dabo id est gratia, non sitit in æternum, appetendo. s. rem temporalem. quia q verè habet deum per gratiam, extra ipsum nihil cupit habere. Cum hoc stat, qđ dæsiderat eundem habere ꝑfectius sitiendo adhuc, prout sonat autoritas Ecclīastici, xxiij. Burgen. autem quasi nolens intelligere verba Postil. dicit secundum primū modum sitim non extingui, quia habēs rem spiritualem magis eā appetit hīc. Et ecce ꝙ Bur. vl nō itellexit vl itelligere noluit, ꝙ Postillator dicit, sitim primo modo significare appetitū rei extraneæ à gratia, & illa est res temporalis, cuius appetitus per adeptionem gratiæ vel minuitur, vel omnino extinguitur, Nam quanto plus quisque percipit de gratia, tanto minus sapit ei id qđ habet natura. Inquantum enim regnum gratiæ dilatatur, intantū pcū potestas minuit. Verba sūt b. Bern. de li. ar. ca. xij. Gratia eñ habētem trahit ad contemptum sui & amorem dei, inquit Rich. & est communis sententia sanctorum doctorum, secundum appetitum igitur rei extraneæ verum est verbum Christi. Et si dixerit Burgen. Habens gratiam sitit gloriā, prout in postil. igitur sitis non extinguitur, Concedo quia ille est intellectus autoritatis Eccle. xxiiij. Sed illa sitis non est alterius rei, sed eiusdem: qa gloria est gratia cōsummata. falsum igit est qđ Bur. finaliter hic dicit autoritatē Eccl. intelligēdā esse de siti primo mō vt patet ex p̄dictis. Dictū Chry. p Bur. adductū Postillatori bene itellecto cōcordat, quia qui habet gratiam, habet sontē vnde hauriat, vtpraeter illud quod ad illum fontem pertinet non concupiscat.

POst hęc. Sequit: Est au. Ie. Probaton Cap. V. Gręcè, dr̃ ouis Latinè: Probatica ergo pecualis, quia ibi abluebantur cadauera hostiarũ. Significat autem aqua illa ppłm Iudęorũ, qui mõ siat quiet⁹. mõ vẽtis tẽrationũ turbat⁹. q dicũt dño: Nos ppł tu⁹ sum⁹, & oues pascuæ tuę. q qnq; porticib⁹. i. lege quę in qnq; libris est innuit. Ibi multi infirmi, qa lex nõ sanat, sed pdit infirmos, vt aliqñ q̃rãt medicũ. Cęci ibi sũt, q nõ hũt lumẽ fidei. Claudi, q qd' vidẽt nõ pũt opari. Aridi, q qdqd agũt sũt sine pinguedine charitatis. Expectabant aq̃ motũ. in q̃ sanitas fiebat p Angelũ, qa lege cõiũcti gr̃am re dẽptiõis desiderabãt, Angel⁹, filij⁹ dei latẽs in carne inter Iudęos, q moti sunt do ctrinis ei⁹ ad psequẽdũ: cui⁹ morte sanatur vnitas q̃ p humilitatẽ descẽdit ad fi dẽ passiõis. sed q post. i. q ab vnitate discrepat nõ sanat. b ¶ Angel⁹ ãt. Ecce duo miracula. Vnũ inuisibiliter p Angelũ i piscina. Alterũ visibiliter à dño. Inutroq; vn⁹ sanat, vt vnitas cõmẽdet. Alioquin nec in ptãte adeo magnũ, & in benignitate parũ fuit, vnũ de tot sanari ab eo q oẽs vno poterat erigere y bo. Sed in his corpalib⁹ plus intẽdit ętern̄ salutẽ aiarũ. c ¶ Triginta & octo. i. duobus min⁹ q̃draginta, q numer⁹ cõstat ex quater decẽ: & significat pfectionẽ operũ in decẽ pceptis legis & q̃tuor euãgelijs: in q̃ duo min⁹ habet q charitate dei & proximi caret. d ¶ Vis san. Nõ nescit quid velit, sed accendit ad amorẽ sanitatis, de qua iã desperabat. vnde iã cõquerebat, q̃ non haberet qui eũ mitteret in aquã.

☞ Tolle

NICO. DE LY.

POst hęc erat dies Cap. V. festus. In superiorib⁹ determinauit Euãgelista de spũali regeneratione, hic cõsequẽter determinat de beneficiorũ ad hoc cõueniẽtiũ exhibitione, in generatione em̃ carnali filij habẽt a pẽ vitã, nutrimẽtũ & doctrinã: ita eodẽ mõ est in gn̄atione spũali. ideo Euangelista priũ describit vitæ collationẽ, secũdò spũalẽ nutritionẽ ca. seq. Post hæc aũt. tertiò instructionẽ cap. vij. ibi: Post hęc aũt ambulabat. Circa primũ sciẽdũ, q̃ mod⁹ naturalis cognitiõis hũanę est ex sensibilibus ad intelligibilia deduci: qa oĩs nr̃a cognitio orit ex sensu. & iõ mod⁹ isti⁹ Euãgelistę vt frequẽter est prędicto signũ sensibile cõueniẽs sequẽti doctrinę. & iõ hoc capłm diuidit in duas partes. qa primò prędicit sensibile signũ, ad ostẽdẽdũ q̃ in Christo sit potẽtia vitę reparatiua. secũdò subditur doctrina, ibi: Pater em̃ diligit. Prima in tres: qa primò ponit miraculi operatio, secũdò eius impugnatio, ibi: Erat aũt sabbatũ. tertiò cõueniens excusatio, ibi: Iesus aũt rñdit: Pater me⁹. Prima in duas: quia primò circũstantia miraculi prędicitur, secũdò actus miraculi describit, ibi: Erat autẽ quidã. Circa primũ ponit primò circũstãtia tpis, cũ dr̃: Post hæc erat &c. i. festũ Pẽtecostes. b ¶ Et ascẽdit Ie. Iero. qa viri tenebantur ibi esse in illo festo: quia ter in anno tenebãtur masculi apparere corã dño. s. Paschate, Pentecostes, & festo tabernaculorũ. secundò describit cõditio loci, cũ dicit: c ¶ Est aũt Iero. pba. in q̃ aquæ pluuiales colligebãtur. & ibi lauabãtur hostię primò, & postea in luteribus in atrio sacerdotũ existẽtib⁹: iõ dicebat illa piscina, pbatica, à, pbatõ qd' est ouis, & est nomẽ Gręcũ, cui⁹ interpretationẽ ponit in Hebraico dicẽs: d ¶ Quæ cognomina. &c. Id est dom⁹ ouiũ. e ¶ Quinq; por. vt per plura loca possent lauantes hostias descendere ad aquã. f ¶ In his. scilicet porticib⁹. Iacebat multitu. &c. Et subditur causa: g ¶ Angelus autẽ. in diuersis tpibus, interpolatione tamen facta. h ¶ Descendebat in pi. &c. ex descensu angeli. i ¶ Et qui prior descendisset in &c. Causa autem descensus Angeli, & huius miraculi assignatur à doctoribus, dicẽtibus q̃ appropinquãte Euangelio veritate dñs voluit figurã expressam baptismi in hac piscina ostẽdere. quæ cõueniebat cũ baptismo in mũdãdo & sanando virtute dei occulta ad motionẽ Angeli, sicut baptismus sub sensibili elemẽto mundat animã virtute occulta verbi: & cũ hoc aliqñ sanat cor pus miraculosè. Verũtamen qa figura deficit à figurato, ideo ista piscina non sanabat nisi corp⁹: & vna vice tm̃, & nõ sanabat nisi vnũ: Baptismus aũt pertingit ad animã & sanat oẽs quotquot veniũt ad ip̃m, nisi ponãt impedimentũ. Alij aũt dicunt, q̃ illa miracula ibi fiebant ꝓpter præsentiã ligni dñicę crucis, qd' ibi enatauit appropinquante Christi passione. & ideo Angel⁹ illuc descendebat ꝓpter ligni reuerẽtiã, & enatauit rpe cõueniẽti ꝓpter eius motionẽ. Per hoc etiã ostẽdebatur, q̃ natura humana à morbo pcti per lignũ dñicę crucis erat sanãda. Qualiter aũt illud lignũ dñicę crucis in loco illo fuerit positum, diuersimodè dicit⁹. Dicitur em̃ in historia scholastica, q̃ regina Saba vidit † super, ad in domo Salo⁹ libani Salomonis quod probatica dam lignũ. de quo vidit in spũ, q̃ in illo pateretur ille ꝓpter quẽ deficeret regnũ Israel. Q. d' cũ significasset Salomoni, ipe volens seruare durabilitatẽ regni, fecit poni illud lignũ in profundo terrę iuxta tẽplũ, vbi postea in superficie terrę facta est illa piscina: & ideo postea ibi illud lignum ꝓpparuit mõ prędicto. In quadã verò historia sanctæ Crucis dr̃, q̃ Seth filius Adę ex præcepto patris iuit ad paradisum voluptatis, vnde eiect⁹ fuerat: & petijt ab Angelo custodiẽte locũ illũ de oleo misericordię. qui acceptis trib⁹ granis arboris ligni vetiti, dedit ea Seth: & ipse plantauit super sepulchrũ patris sui Adę. & inde ortæ sunt tres virgulę, quæ postea in vnã arborem sunt coniunctę. Postea tẽpore Salomonis illa arbor fuit secta, quia videbatur ædificationi tẽpli necessaria. verũtamen q̃ñ applicabat ad † morbo opus semꝑ erat nimis curta vel nimis lõga: & ideo tanq; inutilis ad hoc dimissa derentus fuit iuxta tẽplũ i atrio quodã. hoies aũt veniẽtes ad tẽplũ illi ligno coꝑerũt face re quãdã reuerẽtiã instinctu diuino. de quo dolẽtes sacerdotes fecerũt illud pji. ci intra piscinã quæ erat prope tẽplum, quod descẽdẽs ad fundũ, ibi diu latuit: postea verò imminẽte passiõe apparuit mõ prædicto. Hęc aũt scripsi sine aliqua assertiõe. k ¶ Erat aũt. Hic cõsequenter ponitur actus miraculi cũ dr̃: Erat aũt quidã homo &c. Ex quo patet, q̃ diu punit⁹ fuerat: illã em̃ infirmitatem ꝓpter pctm̃ præcedens incurrerat, vt patebit infra. verũtamen quia pœnã patiẽter sustinuerat, ideo dignũ erat, vt ei subueniretur, ꝓpter hoc sequit: l ¶ Hunc aũt cum uí. &c. s. in infirmitate illa. m ¶ Dicit ei: uis sanus fieri? non petit quasi dubitans de volũtate: sed vt magis exciter eius desiderium, quia per hoc dignior efficitur accipere dei donum. n ¶ Respondit ei languidus. ostendens suum desiderium. o ¶ Dñe hoiem nõ &c. q. d. multũ desidero, sed nõ habeo hoiem qui me portet: & ego sum ita debilis, q̃ nõ possum ita cito venire sicut alij. vnde sequitur: p ¶ Dum uenio enim &c. hoc aũt dicebat, quia videbat Iesum sortẽ & aptũ ad portandũ eũ, & magnũ reputaret, si in hoc ei seruire vellet. sed statim cõtulit ei maius beneficiũ, videlicet sanitatem perfectã. vnde sequitur: q ¶ Dicit ei Iesus; Surge &c. restitutus sanitati.

☞ Tolle grabatũ

Moraliter. a ¶ Post hæc erat &c. Sequitur: c ¶ Est autem Ieroso. &c. Secundũ doctores catholicos piscina hæc sanans infirmitates inuisibili virtute apparuit ante baptismũ Christi, ad signandũ virtutẽ ei⁹ baptismi, sicut dixi pleni⁹ in expositiõe Isaiæ. c ¶ Quinq; porti ha. i. aditus, per quos significant lex, ꝓphetæ, agiographa, euãgelium, & apostolica doctrina. Hæc em̃ q̃nq; mentionẽ faciũt de Christi baptismate, quasi ad ipsum prędictes aditũ: tria prima figuratiuè, alia duo exhibitiuè. Per Angelũ descẽdentẽ in piscinã significatur Christ⁹ qui Isa. ix, sc̃m transfationẽ, Lxx. dicit magni cõsilij Angelus, ipse verò descẽdẽs in Iordanem, vi regenerationi dedit aquis tactu sacratissimæ carnis suæ. Sed q̃ñ diuina virtus non est alligata sacramentis, ideo ad hoc significandum iste languidus qui dicitur hic sanatus, non fuit sanatus per descensum in piscinam, sed per Christi sermonem, cum ei dixit:

F v ✻ Surge

Glos. ordi. Iohannis Cap. V. De Lyra

E a ¶Tol. gra. Diligite ꝓximū infirma eus tolerādo. qui te infirmū patiēter tulit: & nō solū lętare de tua erectiōe, sed etiā de ꝓximorū sollicitus esto salute. Ecce angelus magni cōsilij latens in carne, turbata aqua Iudęorū sanū fecit vnum. b ¶Et am. D. ligēdo deū festina vsq; ad visionē eius, nec fratrem propter amorem eius ad quē pergis deserēs, nec ꝓpter fratrem ab illo quęrēdo cessans. c ¶Dicebant ergo. Iudęi obseruatores litere, nescientes gratiā qua lex implet. quę ab oī seruili opere id est à pctō cessare iuber. vñ hic dicitur: Tolle grabatū &c. d ¶Nō licet. Nō calūniatur de salute q in sabbato curāt aīalia, sed de lecti portatiōe, c ¶Rndit eis. Non cedit obiectibus sed sanatoris mandatis obediēs, autoritatē sanationis suæ obiecit calumnianti bus. f ¶Nesciebat quid es. In turba positus nō agnouit Iesum, sed post in tēplo. In quo docemur, vt q̄cq̄s vult adv isionē dei puenire, fugiat turbā suorū affectuū & neḡ hoim: & adeat tēplū interne oratiōis. g ¶In tēplo. Nō in turba sed in tēplo. quia si gratiā cōditoris cognoscere volumus, oportet vt cōuēticula fugiam⁹, & tēplū efficiamur. h ¶Noli peccare. Innuit ꝓpter pctā langue bat: sed ipse Iesus illū sicut exteri⁹, ita intus sanauit. vnde præmonet, ne iterum peccando grauius iudicet. i ¶Quia hæc fa. in sab. Quasi solutor legis agēs cōtra deū, qui requieuit in sabbato, sex diebus primō operat⁹. Cōtra q̄d ait Iesus: Nō sex diebus tm̄ vt putatis operat⁹ est deus, sed vsq; mō operat. quia qui sex diebus cōdidit noua, à quib⁹ requieuit die septimo, postea operat vsq; in finem gubernādo, sustētādo, renouādo, ppagando, vt permaneāt cōdita. Et cū semp operat de⁹, cōstat sacramētū esse q̄d de reqe sabbati legit. k ¶Iesus aūt resp. Q. Cęci in lege cur mihi inuidetis, si homine in sabbato sano, q de⁹ cū patre semper operor l ¶Propterea ergo. Si pri⁹ ꝓpe sabbati, nūc magis insidiant: qa patrē suū deū dicit, cū eū tātūmodo hominē putarēt. Ergo imponūt ꝙ se faciat ęqualē deo, q̄d esset facere rapinam. sed ipe nat⁹ est ęqlis. m ¶Rndit itaq; Iesus. Quia cōmoti sunt de audita æqlitate ei⁹ quē putāt hoiem purū, cū deo patre, subdit se esse filiū ęqualē pri, eiusdē volūtatis, eiusdē potestatis, eiusdem operationis. In his autem differendis hoc genere loquendi vtitur, quo mentes paruulorum possit excitare, & si non implere: & quo mentes adultorū exerceātur & pascantur. Dicit em̄ de deitate filij

Gene. 2. a

✻ & quærebāt ipsum interficere

Nico. de Lyra.

✠ a ¶Tolle grabatū tuū. restitutus pristino vigori. b ¶Et ambula. ad declarationem diuini miraculi. c ¶Et statim sanus factus est homo ille. qa diuina virt⁹ infinita est, & opatur in instāti. sanitas em̄ quæ virtute naturæ restituit, in tpe & non in instanti acqritur. e ¶Erat aūt sab. Hīc cōsequēter ponit prędicti miraculi accusatio. & primō q̄tū ad ipm̄ sanatū, sec⁹ dō, quantū ad ipm̄ medicū, ibi: Interrogauerūt ergo. In prima pte dicitur sic: Erat aūt sab. in die illo in quo nō erat licitum opera seruilia facere propter q̄d sequitur. Dicebant ergo Iudæi illi qui &c. f ¶Sabbatum est, nō licet &c. Isti falsum dicebant, quia opera corporalia quæ sunt ad dei honorem, bene possunt fieri in die sabbati, sicut sacerdotes in templo corporaliter operabantur tēplum ornando, Hostias immolando, & lauando, & cōsimilia, vt dicitur Mat. xij. a. Portatio autē huius grabati erat ad magnificētiā diuini miraculi. sicut & modo illi qui miraculosē de carcere⁹ vel hmōi liberātur, portāt compedes suos ad loca sancta, ad manifestationem suæ miraculosę liberatiōis. Tamē aliter se excusat ille sanatus dicens: g ¶Qui me sanum fecit &c. q.d. Ille qui me diuina virtute sanauit, eadē virtute & autoritate mihi pręcepit, & per consequens teneor sibi obedire, nec sum transgressor

Interrogue

¶A vitijs.

a cit ei Iesus: Surge tolle grabatum a

¶De virtute in virtutem.

b tuum, & ambula. Et statim sanus fa b c
ctus est homo ille: & sustulit graba d
tum suum, & ambulabat. Erat aut⁹ e
c tem sabbatum in illa die. Dicebant
ergo Iudæi illi qui sanatus fuerat:
d Sabbatum est, non licet tibi tollere f
grabatum tuū. Respondit eis: Qui g
me sanum fecit, ille mihi dixit: Tol h
le grabatum tuū & ambula. Inter⁹
rogauerunt ergo eum: Quis est ille
homo q dixit tibi: tolle grabatum
tuum & ambula? Is autem qui sa i
f nus fuerat effectus, nesciebat quis
esset. Iesus autem declinauit à tur k
ba constituta in loco. Postea inuenit l
g eum Iesus in templo, & dixit illi: m
h Ecce sanus factus es, † iam noli pec n
care, ne deterius tibi aliquid contin

¶Noto Iesu non est piger in annunciando. a ¶Iste nunciat salutem vt sequantur, sed illi econtra persequūtur.

gat. Abiit ille homo, & nūciauit o
Iudæis, quia Iesus esset qui fecit eū
sanum. Propterea persequebantur p
i Iudæi Iesum, * quia hæc faciebat in
k sabbato. Iesus autem respondit eis: q
Pater meus usque modo operatur, r

a ¶Sapientia, per quam facit, pater omnia.

l & ęgo operor. Propterea ergo ma s
gis quærebant eum Iudæi interfi

¶Quantum ad opinionem eorum.

cere, quia non solùm soluebat sab
batum, sed & patrem suum di
a ¶Nō vt nos q patrē eū vocamus sed æqualē se faciēs deo.
cebat deum, æquālem se faciens
m deo. Respondit itaque Iesus, & di

h ¶Interrogauerunt ergo. Hīc ponit accusatio medici. & pri G mō in generali ante cognitionē determinata de ipso. sec⁹ō in speciali ipso cognito, ibi: Postea. Quia em̄ per sanatā eū iste sanatus cōuenienter se excusabat, ideo quærebāt de ipso sanāte, vt ipm̄ p sequerentur. & hoc est q̄d sequit: Interrogauerunt ergo eum, quis est il. &c. q.d. mal⁹ est hō q præcipit talia. i ¶Is aūt q san. &c. quia diu languidus iacuerat, & sic facta Christi & ei⁹ famā ignorabat. k ¶Iesus aūtē declinauit &c. dās exēplū aliqn̄ fugiendi volentes calūniari, & nolēs se iactare de operatiōe miraculi. l ¶Postea. Hīc ponitur accusatio medici in spāli habita cognitiōe de eo. & hoc est q̄d dicit: Postea inuenit &c. quia ad agendū gratias de sanitate sibi collata frequētabat tēplum, q̄d est locus oratiōis. m ¶Et dixit illi: ecce sa. &c. Ex quo patet, q infirmitas illa fuerat sibi propter pctm̄ inflicta. n ¶Ne deterius &c. increpando peccātā eternā, quia in recidiuāte fiūt nouissima peiora priorib⁹. o ¶Abiit ille homo &c. Dicunt aliqui, q hoc fecit maliciose. Sed hoc nō est verū: qa illos quos dās sanauit corpe. sanauit & mēte. vnde de isto dr̄. j. vñ. c. Totū hoiem saluū fecit in sabbato. q̄d etiā exprimit hīc ex verbo Christi, cū dr̄: Iam noli peccare. q.d. precedēs pctm̄ est tibi dimissum. Et ideo discendū, q̄ iste sanat⁹ iuit bona intentione, ad publicādū virtutē Christi. Illi autē q† bus hoc nūciauit. fecerūt inde dānū sui, sicut & de alijs Christi virtutibus. ideo infra sequit: p ¶Propterea pse. iquā vio latorē diuinę legis: q̄d tū erat falsum, vt visum est. q ¶Iesus aūt. hīc ponit miraculi excusatio. Circa q̄d cōsiderandū, q̄ apli fuerūt hoies puri: & ideo Christ⁹ excusauit eos de violatiōe sabbati in cōfricatione spicarū p exēpla purorū hominū, sicut Dauid & sacerdotū, vt habet Mat. xij. a. vbi ista exēpla diffusi⁹ tractan H tur. ipse aūt Christ⁹ erat homo & deus. & ideo aliqū se excusauit de violatione sabbati p facta hūana. vt patet Luc. xiij. c. vbi ostēdit, q̄ in necessitate poterat bos leuari de puteo in die sabbati, & multo magis homo sanari, vt habetur. j. vij. c. Si circūcisionē accipit homo i sabbato, vt nō soluat⁹ lex Moysi, mihi indignamini, quia totū hominē saluū feci in sabbato. Aliqn̄ aūt se excusat per diuina facta, vt hic eū subdit: r ¶Pater meus &c. De⁹ em̄ nō sic ꝓducit res sicut artifex domū. qa domū factā dimittit & non cōseruat. & iō domo facta cessat ei⁹ opatio. de⁹ aut̄ sic producit res, q̄ eas cōseruat ineſſe. & ideo licet septīa die quieverit à nouis op⁹ cōdēdis, nō tamē quieuit à creaturis ꝓductis cōseruandis. Pater & filius sunt vn⁹ deus. & ideo sicut pater cōtinuē operatur in cōseruatione & administratiōe rerum, ita & filius. & sic Christus excusatur in sabbato operādo. Sed qa ex hac excusatione sequitur, q̄ Christus sit equalis deo patri, ideo ex hoc ⁊ bo magis q̄sequebant eū Iudæi tanḡ blasphemū, quia blasphemia acrius punit in lege q̄ fractio sabbati. & hoc est q̄d dicit: s ¶Propterea ergo magis quære. &c. Patet litera, ꝓpter q̄d consequēter se excusat dicens:

✠ Amen amen

✻ a ¶Surge tolle gra. &c. Per hoc aūt, q̄ vnus tm̄ sanat⁹ fuit de multitudine languidorū, significat q̄ pauci saluātur de multitudine vocatorū. Per lectū aūt in q̄ iacebat lāguid⁹ significat pravitatem consuetudo, ꝓ qua iacet hō in pctō quę tollitur per exercitiū in opere bono, ideo subdit: d ¶Et sustulit gra. suū. &c. ꝓ virtutis exercitiū. p ¶Propterea perse. Iu. opus ei⁹ bonū persequētes in malū. & adhuc multos habēt sequaces, nūcios Christi protes in malū. & adhuc multos habēt sequaces, nūcios Christi propter opus cōfessionis & prædicatiōis molestātes. q ¶Iesus aūt rndit &c. vbi Christus vnitatē operationis ostēdit & naturæ in filio & in pre: & hoc satis diffuse. Nec occurrit mihi moraliter hīc conueniens, nisi q̄ quilibet Christianus qui dei filius est adoptiuus, debet vniri sibi per charitatem mentis & conformitatē operationis. sec⁹ m illud. j. Corin. vj. d. Qui adhęret dño, vn⁹ spīritus est.

Mat. 12. d

A tate filij: Nō pōt à se facere, nisi qd' videt patrem facere, & demonstrat ei pater. que oīa nō secūdū literā vt in hoīb⁹ fierēt accipiēda sūt, sed mysticē. Illa aūt hec secreta dicit, vt cōturbent. vel vt forte turbari medicū quærāt. Propter nos etiā, vt nobis scriberēt, quæ nō bñ itellecta ī errorē, bñ itellecta in ☞itatē ducerēt. a ¶ Amē amen dico uo. Agit hīc de idemtitate sua cū patre, & minoritate sua sec'm hominē: & qd in his faciat. s. vtrāq; resurrectionē corporis. s. & aīę. b ¶ Nō pōt filius. Ita sum ęqualis patri, vt nō ipse à me, sed ego sim ab eo. Nō facit à se, nec pōt à se q nō est à se: sed ab eo facit & potest à quo est. c ¶ Nisi qd' ui. Idē est, filio videre patrē, vel audire qd' esse à patre. Videre ergo facientē, est eadē cū patre opari. Nō em hic dr, quasi alia faciat pater, alia imitās filiū, sicut solet ī hominib⁹ fieri: sed eadē sunt opa quæ opatur pater p filiū. vñ addit: Quęcūq; em ille secerit, hęc & filius similiter facit. hęc eadē & non alia: & nō dissimiliter, sed similiter. d ¶ Hæc & fil. Videtur corpus omne facere q animus, sed nō similiter, cū animus imperet corpori. Pater verò & filius eadē & similiter operātur: quia vna natura, vna substantia patris & filij, & vna volūtas, & vna potestas, & vna opatio. e ¶ Oia demō. Demonstrare patrem filio, est cuncta opari p filiū, vt ęquē habeant in fide nra, pr & filius. Et ne aliquo modo min⁹ sentiat de filio, addit: Et maiora his de. ei. hoc est, per eum maiora sadet. Quę? Sicut em pater su. mort. & vi. Maius est suscitare mortuos, q̄ lāguidū sanare, vnde agebat. f ¶ Maiora his.

a ☞ Filius secundum hoc quod est homo, nihil potest nisi quod pater dat & docet.

b ☞ A patre habet posse, quia à patre habet q̄ sit.

a ☞ Sicut supra ait, viderit patrem facientem.

b ☞ Corporalibus curationibus.

c ☞ Vt sicut pater, honoretur filius.

d ☞ In animabus.

e ☞ Quos vult.

f ☞ Q. De æquali patri quem non creditis æqualem.

g ☞ Non vt minorem, sed sicut homo. p. r.

h ☞ Sit vere filius viuificat, quia etiam iudicat.

i ☞ i. qui sunt digni.

k ☞ Cur?

Suscitat pater animas per filium, vt animę viuant ex substātia patris & filij: & ei filio homini facto in tempore demōstrabit maiora. i. resurrectionem corporum, vt miremini eam fieri per filium.

g ¶ Sicut enim pater su. Incipit ostendere quòd filius sec'm q̄ æqualis est patri, faciat. s. animas à morte resuscitat. Et est prima resurrectio à vitijs. In sequenti verò ostendit etiam resurrectionem mortuorū corporū, sec'm q̄ filius hominis est & potestatem dedit ei. d. filio. h ¶ Sic & fil. Aug. Quia pater & filius sunt eadem vita. Iudicat autē & suscitat corpora, nō pater, sed filius sec'm dispēsationē humanitatis in qua minor patre, nec honoratur sicut pater. vnde ait. Qui non honorificat filiū missum, nō honorificat patrem qui misit illum. i ¶ Quos uult uiuif. Aug. nō alios q̄ pater, sed eosdē: quia vna voluntas, & eadē potestas, & eadem viuificatio mortuorum. Hęc sunt maiora quæ operatur pater per filium, scilicet resurrectio mortuorū. vnde honorandus ꝓbatur filius sicut & pater. Vñ & subdit: Nec̄ em pater iudicat quēq̄. q. psona patris in iudicio nō apparebit, sed nec Christ⁹ ī eo q̄ ei cōsubstātialis, sed in forma serui, vt possit etiam ab impijs videri, in qua iniustè iudicatus, iustè iudicabit. Vnde alibi hęc causa reddit, quia filius hominis est. k ¶ Vt omnes honorificent. Honorat deum qui commendat creatorem, omnipotentem, ęternum. Honorat patrem, qui credit, eum habere filium ęqualē sibi. Honorat filium, qui credit eum esse ęqualem patri. l ¶ Qui non honorificat. Augusti. Si enim minor crederetur filius, pater inhonoraretur, q̄ vel inuidus nollet eum genuisse ęqualē, vel infirmus nō posset: & sic non esse deus conuinceretur, quia impotens.

☞ Quia

Nicolaus de Lyra.

✠ a Amen amē dí. uo. nō po. &c. q.d. Vos mihi imponitis legis trālgressionē, & hoc est impossibile, qa nō possum obliquari à regulz veritatis diuinę. Quod patet, quia filius inquātū de⁹ habet omnino eandē operationē cū patre, & sic nō pōt ab eo obliquari. Similiter nec inquātū homo, qa humanitas Christi est instrumentū cōiunctū ipsius diuinitatis: & sic nō pōt à motiōe eius obliquari, & p cōsequēs nō pōt transgredi, quia transgressio est obliquatio à lege diuina. Sciēdum tamē, q̄ Arrius ex hoc verbo Nō potest filius &c. dicit filiū in diuinis esse minorē patre: & ideo consequenter hoc excluditur, cum dicitur: b ¶ Quæcūq; em. s. pater. c ¶ Hæc & filius similiter facit. Vbi tria excludūtur per quę posset dici filius minor patre. Primum est. Si operatio patris se extenderet ad aliqua ad quæ non se extenderet operatio filij, ideo hoc excluditur. ibi: Quæcunq;. Secundum est si filius faceret eadē eadem quę facit pater sec'm idētitatē speciei tm̄, sed nō sec'm numerū, ita qd' pater plura in numero faceret. & hoc excludit cū dr. Hęc & filius sīl' facit. i. eadē numero. Tertiū est, si faceret eadem numero, sicut faber & martell⁹, pducūt eundē effectū, tñ aliter: qa faber vt causa principalis, martellus aūt vt instrumētalis. & hoc excludit cū dr: d ¶ Similiter fa. i. vniformiter per oēm modū. Et sic patet, q̄ verbū prædictū: Nō pōt filius à se facere quidq̄ &c. Nō pōt exponi sec'm errorē Arrij de minoritate filij respectu patris in diuinis: sed tm̄ ostēdit ꝓcessum filij à patre, in q̄tū filius nō est à se, sed à patre. & sic potētiā operādi & noticiā habet à patre, sicut & essentiā: nō tñ aliā, sed eādem numero. Si em filius esset creatura (vt dicit Arrius) nō posset facere quęcūq; facit pr, vt cōsequēter dicit Euāgelista. Quæcunq; facit ille &c. qa seipm nec posset producere, nec cōseruare, esset tam⁹ productus & cōseruat⁹ à patre. e ¶ Pater em diligit. Postq̄ Euāgelista posuit signū visibile ad ostēdēdū, q̄ filius habet potentiā collatiuā vitę corporalis, hīc cōsequēter ponit doctrina Christi de vita spūali per ipm cōferēda. Et diuidit in duas: qa primò ponit doctrina Christi. Sec'dò, ei⁹ cōfirmatio subditur, ibi: Si ego testimoniū. Circa primū sciēdum, q̄ duplex est viuificatio. s. aię & corpis. & duplex iudicium diuinū sibi rndet. primum est iudicium discretionis, qd' nūc est: & rndet vitę præsenti. secundū est iudiciū discussiōis vltimę & præmiatiōis, qd' erit in futuro, & rndet corporū resuscitationi. Ideo sic ꝓcedit: quia primò agit de viuificatiōe animarū & iudicio discretiōis nūc existēte. sec'dò de resurrectione futura, qa in priò ostēdit Christus se habere potētiā viuificatiuā. sec'dò ostendit qualiter ista potentia sit intelligēda, ibi: Amē amē dico vobis. In prima parte dicitur sic: Pater em dil. &c. Si accipiatur hic filius sec'm diuinā naturā, dilectio nō accipitur hic casaliter: quia voluntas in diuinis nō est principiū originis filij, sed natura, vt superius dictum est: & ideo cū dicitur: Pater em di. fi. & oīa &c inquantū scientia patris cōmunicatur filio: hoc verbum diligit, non notat causam, sed tantū signū vel cōcomitātiā. Si aūt accipiatur filius sec'm humanā naturā: sic accipitur causaliter, quia amor est primū donū & causa aliorū. & tūc est sensus: Pater diligit filiū: qa plenitudo sciētiæ cōmunicatę animę Christi procedit ex patris dilectione. f ¶ Et maiora his. s. viuificationem mortuorū morte spūali, de qua loquitur postea: quia maiⁿ est iustificare impium, q̄ creare cęlum & terrā, sec'm Aug. exponentem illud. j. xiij. Et maiora horum faciet. Qd' aūt dicitur hic, demonstrabit de futuro: non est per hoc intelligendum q̄ filius sec'm naturā diuinā acceperit de nouo aliquam scientiam, vel q̄ anima Christi aliquid cognouerit qd' à principio suæ creationis ignorabat: quia à principio suæ creationis habuit plenitudinem gratiæ & scientiæ. sed dicitur res demonstrari, qñ de nouo alijs innotescit, & talis modus loquendi habetur Gen. xxij. c. Nunc cognoui, q̄ timeas dñm. i. alios cognoscere feci: quia deus ante sciebat Abraham timere ipm, sed per obedientiā eius in immolatione filij hoc fecit ab alijs cognosci. g ¶ Vt uos miremini. Istud non ponitur causaliter, sed tantū consequutiuè. quia potestas viuificatiua non est data Christo propter Iudæorū admirationem, sed ex hoc sequuta est, qñ viderūt mirabilia Christi opera. Et ostēdit consequenter quæ sunt illa maiora opera dicens. h ¶ Sicut enim pater &c. quod est diuinæ virtutis: i ¶ Sic & filij &c. Istud verbum vult, non ponitur hīc ad denotādum, q̄ filius paciores viuificet q̄ pater, sed ad ostendendū modū agendi, qa non agit coacte, nec ex necessitate naturę, sed liberè. Et quia iudicium discretionis concomitatur resurrectionem spiritualem, vt prædictum est, ideo sequitur: k ¶ Nec̄ enim pater iudicat, scilicet seorsum à filio, cū sit eorum vna operatio. l ¶ Sed omne iudicium. Hoc dicitur pro tanto, quia iudicium est per sapiētiā diuinam: Sapientia autem tota communicatur filio, & per cōsequēs potentia iudicatiua. m ¶ Vt omnes honorificēt &c. Ex prædictis enim sequitur, quòd sit honorandus honore latriæ sicut & pater: cum sit vnus, deus cum eo. vnde sequitur: n ¶ Qui non honorificat filium. honore latriæ. o ¶ Non honorificat patrem qui misit illum. quia habent eandē maiestatem.

✠ Amen

E a ¶Quia qui. Quia ēq̄lis sum patri & vno honore cū eo hono
☞ rādus: ergo qui audit ỹ bū meū. i. q̄ credit me filiū, & credit eū pa
Ja.17.a trē, habet vitā ēternā: quia hęc ē vita ēterna, vt post dicet, vt cognoscāt te quē misi Iesū Christū, esse vnū verū deum. b ¶Au. &. Cur ait: Audit verbū meū & credit, nō mihi, sed ei qui me misit: quia verbū ei⁹ est in me, imo ego sum verbū ei⁹. Qui ergo ei credit, credit ỹ bo ei⁹. i. mihi. c ¶Sed trāsiet. Hīc à morte infidelitatis ad vitam fidei & iusticię: post à corruptiōe ad ēternitatē. De prima autē resurrectiōe apti⁹ subdit: Amē amē dico vobis, q̄. v. h. & nūc est. d ¶Quia ue. Dixi q̄ filij⁹ suscitat & viuificat, qđ verū est, q̄ venit hora &c. & ostēsio patris sui, hīc ēm de suscitatiōe aię à pctis agit. e ¶Vocē filij. Hoc solū iustis conuenit, q̄ sic audiūt de īcarnatiōe ei⁹, vt credāt q̄ filij⁹ dei est. f ¶Sicut ēm pater. Aug. Vita q̄ est ipse pr̄ & filij⁹, pertinet ad aīam, nō ad corp⁹. Corpus ēm nō sentit vitā sapię, sed aīa rōnalis, q̄ illuminat à lumīe qđ illu. oēm ho. ve. in hūc mūdū. ¶Augu. Sup aīam rōnalē q̄ est imago dei, nihil est nisi de⁹ cui⁹ est imago: hui⁹ ipse de⁹ est vita, & ipsa est vita corporis. g ¶In semetipso. Nō aliūde, sed ipse est vita. sic & filius in semetipso est vita. Sed differūt, q̄a pr̄ est vita nō nascēdo, filius est vita ex pre nascēdo. vñ ait. Dedit. nō q̄ aliq̄n filij⁹ fuerit sine vita, sed nascit ex eo vita. dedit ergo. i. vita genuit vitā. h ¶Et ptātem. Posteā dixit de resurrectione aię, subdit de resurrectiōe carnis. Et ptātē quā habet filij⁹ cū pr̄e ī occulto, dedit pr̄ ei, q̄a filij⁹ hoīs est in qua forma iudicās bonis & malis videbit. Visio ēm formę dei solis mūdis corde, pmittitur. vñ: Beati mundo corde, q̄m ipsi deū videbūr. ¶Aug. Christus in eo q̄ est filij⁹ dei, est vita quę viuificat animas, in eo q̄ filij⁹ hoīs, Iudex. Dedit ergo ei pater vitā generādo, vt viuificet. Dedit ei potestatē iudicij in carne mittēdo. p verbū ēm filiū dei, fit aiārū resurrectio. per verbū factū ī carne filiū hoīs, fit corporū resurrectio. i ¶Quia ueniet ho. Sicut. s. est autor de resurrectione mētis in vitā ēternam, ita etiā hic est autor de resurrectiōe carnis, aliter nemo crederet. k ¶Nō possum ego à meipso fa. Dedit mihi potestatē iudicij, nō tamē possum à me i. qui nō est à se, nō tacit à se, & ita q̄ culpat eum de opere sabbati, culpat patrē. l ¶Sicut au. Audio per vnitatem substantię. i. scio quia nō est aliud audire, q̄m scire vel esse. Vel ego filius hoīs nihil à me possū, sed sicut audio à deo iudico: & hoc iudiciū meū de quibuscunq̄ est iustū. ideo quia nō quęro volūtatē meā. i. hoīs, sed patris, quę est de salute hoīm, q̄ ad hoc me misit. i. incarnari fecit. m ¶Nō quæro. Loquitur nūc sec̄m q̄ equalis est patri, vt p̄betur in eo vera deitas: nūc sec̄m q̄ minor, vt p̄betē vera humanitas. n ¶Si ego testimoniū. Dico de idētitate essentię suę cum patre, ex qua viuūt nō corpora quę nō sentiunt, sed aiæ rationales mediæ inter deum & corpora: Dicto etiā de minoritate humanitatis, in qua scilicet moritur, resurgit, suscitat corpora & iudicat: supponit de testimoniis suis quæ non indiget habere ab homine, quia habet ab operibus quæ pater dedit & ab ipso patre. Habet tū & ab hominibus, sed vt à lucernis. i. à Iohanne & à Moysē, qui si non possunt coniungere animas deo, possunt tamen consutare inimicos.

☞ Sed hęc

misit illum. Amen amen dico uobis [a]
a ¶Intelligit. b ¶Me missum ad salutem omnium.
[a b] quia qui uerbum meū [a] audit & crē [b]
a ¶Ex patre cui credit, & similiter ex me qui sum vna vita cum eo. & hoc est q̄ dicit: Et qui audierint viuent.
dit ei qui misit me, habet uitam æter [b]
¶Damnationis.
[c] nam, & in iudicium † non uenit sed [c d]
¶Vere transit in vitam.
transiet à morte in uitam. Amen [e]
a ¶Post per apostolos. b ¶Noli expectare nouissimā
[d] amen dico uobis, quia uenit hora [f]
a ¶Per ipsum. b ¶Sine fide in peccatis. c ¶Credendo
& nunc est, quando mortui audient [g]
a ¶Obediendo. ¶Nunc & semper. ¶Per vocē filij. dei, quia, sicut enim pater.
[e] uocē filij dei, & qui audierint uiuēt. [h]
a ¶Ad animarum viuificationem.
[f g] Sicut enim pater habet uitā in se- [i]
metipso, sic dedit & filio habere uitā [k]
[h] in semetipso. † Et potestatē dedit ei [l]
iudiciū facere, quia filij⁹ hominis est. [m]
a ¶Quod filius hominis habet potestatem iudicij, vt & malis possit videri. mirum enim videretur cum hoc magis conueniret filio dei.
[i] Nolite mirāri hoc, quia ueniet ho- [n o]
a ¶In fine sęculi. b ¶Tam boni quā mali.
b ¶Corpora non animæ.
rā in qua omnes qui in mōnumen- [c]
a ¶Non vt viuant sicut supra, sed vt resurgant.
tis sunt, audient uocem filij dei: † & [p]
a ¶Adhuc indiscretio. b Bene discretio iudicij
† procedent qui bona fecerunt, in re [q]
a ¶Vt videant deum sicuti est.
surrectionē uitæ, qui uerò mala ege [q]
¶Damnationis.
[k] runt, in resurrectionē iudicij. † Non [r]
possum ego à meipso facere quid- [s]
[l] quam. Sicut audio iudico, & iudi- [t]
a ¶Quo iudico cum patre, quia non quæro vo meam i. propriā filij hominis, sed quæ cū patre & filio eadē est.
[m] cium meū iustū est: † quia nō quęro [v]
¶Hominis.
uoluntatem meam, sed uolūtatem
a ¶Scilicet dei patris ¶Homo.
[n] eius qui misit me. * Si ego testimo- [v]

lis habet vitā ēternā, ne aliqs credat ex hoc q̄ fides faciat hoīem in q̄ præsenti immortalē. ideo subditur: d ¶Sed trāsiet à morte. qa oportet soluere debitū naturæ, anteqū veniat ad vitā gloriæ. Et quia fides à deo datur per inspirationē. ideo subdit. e ¶Amē amen dico &c. Iste Euangelista sol⁹ duplicat hāc dictionē amē, que in Hębraico cōfirmationē designat. Ipse enim subtiliora & altiora scribit de Christo, & hæc indigēt maiori assertiōe, ꝓpter qđ cōiter vtitur prædicta duplicatiōe. f ¶Quia ue. ho. &c. q̄n mortui. morte infidelitatis, de qua dī Matth. viii. c. Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. g ¶Audiēt uocē &c. fidē viuificantē suscipiēdo. ideo sequitur: h ¶Et qui audierit. Pōt etiā intelligi de viuificatiōe corporali: qa ad vocē Christi alii qui fuerunt resuscitati. s. filij⁹ viduę Lucę. v. c. & filia Archisynagogi Matthęi. ix. c. & Lazar⁹. j. xi. f. Per hoc aūt qđ hic dī: Venit hora. pater q̄ non logr̄ de resurrectione generali, quæ erit in futuro, sed de viuificatiōe spūali, quæ est p fidē Christi: & de resurrectiōib⁹ corporalib⁹ pticularib⁹ q̄n. quæ facię sunt ad confirmationē hui⁹ fidei, & iste inceperūt à principio prædicationis Christi. i ¶Sicut ēm &c. Hīc cōsequēter agit de resurrectione gñali futura & de iudicio sibi cor respōdēte. Et diuitur in duas. qa primò agit de resurrectiōe. secō de iudicio, ibi: Et ptātē. Circa primū sciēdū, q̄ illud qđ est tale p essentiā est causa aliorū, vt hī. ii. metaph. de⁹ pr̄ est vita p essentiā, & pcōsequēs filij⁹, cū sint vna essentia & vna vita, & p cōsequēs ipse erit cā viuificativa hoīm resurgētiū. & hoc est qđ dī: Sicut enim pater. i. à se & à nullo alio, & per cōsequēs ei cōuenit p essentiā. k ¶Sic dedit &c. quia licet filij⁹ sit vita p essentiā sicut & pr̄, hoc tn̄ habet à pr̄e. l ¶Et ptātē. Hīc cōsequēter agitur de iudicio futuro. Et diuidit in duas. qa primò describitur illud iudiciū. secōdò, describit fore iustū, ibi: Nō possum. Circa primū sciendū, q̄ tota trinitas in iudicio futuro iudicabit autoritatiue: sed Christ⁹ inq̄ tū hō iudicabit exequutiue. Cuius rō est, qa iudex debet esse manifest⁹ oīb⁹ iudicandis. de⁹ aūt pr̄ vel filij⁹ sec̄m diuinā naturā nō videbit in iudicio ab oīb⁹, quia tūc oēs essent beati: qa in tali visiōe cōsistit bītudo, & iō executio iudicij data est Christo hoī q̄ poterit ab oīb⁹ videri. & hoc est qđ dī: Et ptātē &c. executiue. m ¶Quia filius hoīs ab omnibus visibilis, bonis & malis. n ¶Nolite mirari. qđ adhuc maius faciet Christ⁹ hō, vnde subditur: o ¶Quia uenit hora &c. audiēt uocē. Humanitas ēm Christi est organū diuinitatis. & ideo vox eius operabitur ad resurrectionē generalē fortūrā per modū instrumēti cōiuncti. verūtn̄ qa nō resurgēt vnisformiter: quia alię resurgēt ad gloriā, & alij ad pœnā. ideo sequitur:

p ¶Et, pcedēt qui &c. hoc dicit ad denotādū, q̄ fides sine bonis operibus nō sufficit ad salutē, q ¶Qui uerò mala &c. cōdemnationis. r ¶Non possum. Hīc ostendit hoc iudicium fore iustum. Filius enim inquantū deus, habet eandem naturā cum patre: & sic nō potest in iudicando deficere, similiter nec inquantum homo: qa voluntas humana in oībus sequit̄ motū & regulā volūtatis diuinę. & hoc est qđ dicitur: Nō pos. ego &c. fac. qđ declinando à patre. s ¶Sicut audio &c. Licet enim habeat eādem noticiam cum patre inquantū deus, tamen habet eā à patre: & sec̄m hoc dicitur ab eo audire. sec̄m verò humanam naturā habet noticiā infusam, & sic magis propriè à patre audit. t ¶Et iudiciū. quia non potest obliquari voluntas Christi hominis à voluntate dei, vt dictum est, ideo sequitur: Quia non quæro uo. meā. sed &c. v ¶Si ego te. Posita Christi doctrina de potentia viuificativa ei⁹, hīc cōsequēter ponit cōfirmatio p̄dictę doctrinę. sec̄d̄ quia primò cōfirmatur testimonio humano, secūdò testimonio diuino, ibi:

Nicolaus de Lyra.

a ¶Amen amen dico uobis. Hīc ostēdit qualiter potētia viuificativa de qua loquutus est, sit intelligenda. s. de viuificatione spirituali, quæ est per fidē charitate formatā, & hoc est qđ dicitur: Amen amen dico uobis, quia qui uer. &c. fide formata. b ¶Habet uitam ēter. cautaliter, quia habet gratiā quæ facit eū dignū vita ēterna. c ¶Et in iudic. &c. scilicet cōdēnationis: veniet tn̄ in iudiciū discussionis & premiatiōis. Et qa dixit, q̄ talis habet

Diuisio

Diuisio

Diuisio

A a ¶Sed hæc. Sed tñ testimoniū Iohānis induco, vt per Iohānē vos hoīes ad ꝙ itatē ipsā ducamini, & credētes salui sitis. b ¶Ille e. lu. Qui me exterius oculis hominum visibilem exhibuit, interi⁹ corda hominum ad me cognoscendum accendit. Etiam omnes ꝓpheꝛ & apli sunt lucernæ: Christus verū lumen, qđ illuminat

ℑ.1.a oēm hominem veniētē in hūc mūdum. c ¶Ardēs &c. hoc est ī nocte ostēdēs seq solē, nō ergo supflua. Nemo tū in ea remāeat, qsi ipa sufficiat. d ¶Neq; uo. Et si i|Sina vocē ei⁹ audisse & spēm vidis se putetis. e ¶Scrutamini. Ecce aliud testimoniū scripturę, ī q̄ de⁹ testat̄ de filio sed ludęi in ea spem ponētes ad Christū solē non gueniūt. f ¶Et illæ sunt. Vos q putatis vitā hr̄e ī scripturis, & me q̄si cōtrariū Moysi repudiatis, per ipsas me deū itelligere potestis, si diligēter advertatis g ¶Claritatē. Neciō hoc loquor, vt q̄rā gl̄iā meā, sed vobis errātibus cōdoleo, qui nō habetis dilectionē dei: & ad viam veritatis reducere volo.

Nico. de Ly. ☞ Quia

Diuisio ☙ diuino, ibi: Ego aūt ha. Pr̄ia in duas: qa primò inducit testimoniū. Secḍ ostenditur ꝙ debeat esse acceptū, ibi: Ille erat. Circa primū sciendū, ꝙ aliqñ doctrina aliq̄ cōfirmat̄ p aliqd qđ est minoris auctoritatis: ꝓpter hoc ꝙ illud est magis acceptū audientib⁹. sicut dicit philo. ij. metaph. ꝙ aliq dignantur. i. dignū reputāt

†Iohannis sub. testimonio Poetā inducere testē, sicut sūt illi q sunt ibuti dictis poeticis: & iō nihil recipiūt nisi p testimoniū poetę cōfirmet, q̄uis illud sit magis autēticū simplr q̄ dictum poeticū. Et eodē mō veniētib⁹ ad fidem de Iudaismo cōfirmat̄ nouū Testamentū p vet⁹. & eodē mō Saluator hīc cōfir

†.j.&c mat doctrinā suā p testimoniū Iohānis, cui⁹ sanctitas erat nota Iudęis. & hoc est

B qđ dr̄. Si ego testi. &c. s. sol⁹. a ¶Testimoniū meū nō est uerū. i. efficax scd̄m reputatione vestrā, q̄uis in se sit efficassimū, ꝓpter hoc sequit: b ¶Ali⁹ est q te. s. Iohānes baptista, vt patuit. j. &. ij. ca. c ¶Et scio qa ue. &c. qa pater ei⁹ Zacharias p spm̄ sanctū ꝓphetauit ip̄m ꝓpire aī faciē dn̄i ad dādā sciam salutis, vt hr̄ Luc. j. g. Testimoniū autē saluti ferū esse nō pōt nisi sit verū. Quod aūt istud testimoniū sit autēticū, ostēdit cū subditur: d ¶Vos mi. ad Io. nuncios solēnes quasi volētes acqescere dicto ei⁹ sicut autētico, sicut dictū fuit. j. c.

e ¶Et testi. phi. ueri. i. mihi qui sum veritas, cōfitēdo me esse Christū, & se negādo, vt patuit. ℟. j. ca. &. iij. f ¶Ego

†Gloriam aūt ab ho. te. &c. q. d. nō dixi prędicta, vt sim in maiori autoritate ꝓpter dictū Iohānis, sed ꝓpter salutē vestrā quā desidero, vt acquiescētes eius testimonio ad salutē pertingatis. g ¶Ille erat. Hīc ostendit ꝙ Iohannis testimoniū debet eis esse acceptū propter tria. s. ꝓpter eius officiū: qa

ℑ.1.a erat prędo Christi. qđ notatur cū dicitur: Ille erat lucerna: ostēdens hominibus viā salutis. s. Christū. Et sicut lucerna nō lucet ex se, sic Iohannes nō erat lux, sed venit vt testimonium perhiberet de lumine, scd̄ò ꝓpter charitatis incēdiū, qđ notatur cū dicitur: h ¶Ardens. intantū ꝙ ꝓpter zelū charitatis diuinę mortē susc̄epit. tertiò, propter virtutis exercitium, intantū ꝙ credebāt eū Christū. qđ notatur ibi: Lucens. Ista tria debēt reddere testimoniū eius acceptū, & maximè Iudæis, quia voluerūt ipsum recipere tanq̄ Christū. ꝓpter qđ subditur: i ¶Vos autē uobis ad ho. ex. in lu. eius. Dicit ad horā: quia finaliter eū cōtempserunt, & eius mortē ꝓcurauerūt. k ¶Ego aūt. Hīc cosequēter confirmat doctrinā suā per testimoniū diuinū. Et diuiditur ī tres, scd̄m ꝙ pater testificatus est tripl̄r de Christo. s. ꝙ opera, ꝙ seipsum, & ꝙ scripturas. secūda ibi: Et qui me misit. tertia ibi: Scrutamini scripturas. In prima parte dicitur sic: Ego aūt habeo &c. s. testimonium ei

niū perhibeo de meipso, testimoniū [a]
a ¶Vobis incredibile videbitur. b ¶Pater. quod post aperiet. ibi. Qui misit me pater.
meum nō est uerū. † Alius est qui [b]
a ¶Vt in baptismo & in monte
testimoniū ꝑhibet de me: & scio [c]
a ¶Quia est a veritate quę est deus.
quia uerum est testimonium eius, ¶Sacerdotes & leuitas
quod perhibet de me. Vos misistis [d]
ad Iohannem, & testimonium per [e]
a ¶Iohannes etiam qui ex deo est, testatur de me. ¶Non sibi, sed.
hibuit ueritati. Ego autem ab homi [f]
¶Non sum contentus testimonio Iohannis. Q. Non sufficit nisi deus attestetur.
a ne testimoniū non accipio, sed hæc
a ¶Quidem. b ¶Propter quod debetis ei credere. ¶Non lux.
b dico, ut uos salui sitis. Ille erat lucer [g]
a ¶Spiritu charitatis. b ¶Lumine veritatis.
c na ardens & lucens. Vos autem uo [h] [i]
¶Cum ipse sequi solem ostenderet.
luistis exultare ad horā in luce eius.
Ego autem habeo testimonium ma [k]
¶Vere maius.
ius † Iohanne. † Opera enim quæ de [l]
dit mihi pater, ut perficiam, eaipsa
opera quæ ego facio testimonium
¶Quia talia opera non nisi a deo possunt fieri. ¶Quia opera dedit.
perhibent de me, quia pater me mi
sit. † Et qui me misit pater, ipse testi [m]
a ¶Inuisibiliter in cordibus hominum. b ¶Sed vos.
d monium ꝑhibuit de me. Neq; uo [n]
a ¶Quæ non aure carnali, sed tantū spiritualiter capitur
cem eius unquam audistis, neque
a ¶Quia substantia diuinitatis est inuisibilis. ¶Quod erat in principio.
speciem eius uidistis: Et uerbū eius [o]
non habetis in uobis manens, quia
a ¶Quia his quæ auditis a me non creditis, neq; amatis.
quem misit ille, huic uos non cre [p] [q]
¶Autem.
c ditis. Scrutamini scripturas: quia [r]
uos putatis in ipsis uitam æternam
f habere. Et illæ sunt quæ testimoni [s]
¶Tamen. ¶Perillas.
um perhibent de me: & non uultis [t]
a ¶Credere in me. b ¶Quam scripturis quæritis,
uenire ad me, ut uitam habeatis.
¶. Humanam laudem non quærere, nec honorem qui venit dare spiritualem.
g † Claritatē ab hominibus non acci [v]

scilicet in paupertate, zach. ix, b. Ecce rex tuus venit tibi iustus & saluator, & ipse pauper. Et modū moriendi, Isa. liij. c. Sicut ouis ad occisionem ducetur &c. Et breuiter omnia mysteria Christi in veteri Testamēto inueniuntur expressa, & in Christo completa. & ideo ex scripturis veteris Testamēti potuit ꝙ cognosci, ꝙ ipe erat Christus in lege promissus, sicut diffusius declarai in quadā quæstione in qua de hoc determinaui. t ¶Et non uultis uenire ad me. per fidem: quia Iudęi pro maiori parte permānserunt in infidelitate. Vt uitam ęternam habeatis. quæ habetur per fidem formatam charitate. v ¶Claritatem ab omnibus. Hīc consequenter arguit eorum tarditatem ad credendum: & qa persequebātur Christū vt blasphemum, in quo fingebant se moueri zelo dei, & vt violatorem sabbati, in quo videbātur moueri zelo legis Moysi. ideo ostēdit virtūq; esse falsum. primò primū, secūdò secundū, ibi: Nolite putare. Dicitur ergo primò sic: Claritatem ab hominibus non accipio. id est quæro. q. d. prædicta non dixi ad iactantiam, quia non quęro hominum gloriam.

☙ Quod patet

C cognitionis certitudinē: & ꝓpter eius incōmutabilitatē. Et quale sit istud testimonium, ostendit dicēs. l ¶Opera ēm quæ de. vt perficiā ea. s. miracula virtutē totius creaturæ excedentia, quæ faciebat Christus virtute propria. ideo dicit: Vt perficiā, eaipsa opera quæ ego facio &c. Sicut ēm firmum testimonium habetur per demonstrationē in his quæ subsunt facultati naturali intellectus, ita in his quæ sunt supra hāc facultatē firmū testimonium est per opera soli deo possibilia, qui nō potest esse testis falsitatis. & hoc modo cōfirmata est doctrina Christi, nō solū ipso prædicante, sed etiā ipsis aplis, scd̄m qđ dicitur Mar. vlti. d. Illi aūt ꝓfecti prædicauerūt vbiq; dño cooperante, & sermonē cōfirmāte sequētibus signis. m ¶Et qui misit me. Hīc cōsequēter ponit testimoniū patris, qđ testificatus est per se ipsum. & hoc fuit in baptismo & in trāsfiguratiōe, vbi audita est vox patris sup Christum: Hīc est filius meus dilectus. & hoc est qđ dicitur: Et qui misit me pater ipse. per seipsum. n ¶Neq; uocē. Hīc cōsequēter ostēdit eos nō capere huiusmodi testimoniū, qđ de⁹ ostēdit tripliciter. Primò p signū sensibile, sicut in baptismo & transfiguratione audita est vox sensibilis. Sed hāc vocē nō audierāt Iudæi persequētes Christū, quia ibi non fuerāt. iō dicit: Neq; uocē &c. Secūdò ostendit aliquibus per visionē suę essentiæ sicut beatis. & hoc excludit ab eis, cū dicitur: Neq; spēm eius uid. Tertiò p internā inspirationē: & hoc excludit cū dicitur: o ¶Et uerbum eius nō &c. D Et subdit causam huius. Quia quē misit ille, huic vos nō creditis. q. d. hoc nō ꝓuenit ex dei defectibilitate. sed ex vestra incredulitate. p ¶Scrutamini. Hic cōsequēter ponitur testimonium dei patris per scripturas veteris testamēti quæ manifeste loquuntur de Christo. & hoc est qđ dicitur: Scrutamini. i. interius diligenter aduertite. q ¶Scripturas. legis & ꝓphetarū. r ¶Quia uos putatis in ipsis uitam ęternam habere. Et bene dicit, putatis, qa ab hac opinione sunt defraudati ex eorum incredulitate. s ¶Et illæ sunt quæ testi. perhi. &c. qa scriptura veteris Testamēti determinat tps eius aduētus, Gen. penul. b. Nō auferet septrū de Iuda &c. & Dan. ix. f. vbi determinatur tps aduēt⁹ sanctiscētorū sub numero certo hebdomadarum: Determinat etiā locū nativitatis Mich. v. a. & tu Bethleē Ephrata paruul⁹ es in milib⁹ Iuda: Ex te ēm egredietur qui sit dominator in Israel &c. Determiat etiā modū nascendi, Isa. vij. c. Ecce virgo cōcipiet & pariet &c. & modū cōuersandi

†.j.14.b

†Matt.3.d

†.j.8.c

Glos. ordi. Iohannis Cap. VI. De Lyra

E a ¶Quia dilecti. Dilectio dei nō est in vobis, quia me non accipitis, i. non creditis, quia veni vt per me pater glificet. b ¶Si al. Antichristus, qui propriam gloriam querit non dei. i. in noie suo
2. Thess. 2. c veniet, hoc est q̄ apl's ait, vt credāt mēdacio, q̄ nō credierūt vitati. c ¶Si en, Cur aūt nō credāt subdit: Nō, q̄a nō est apta vitais sed qa superbia eos excæcat, & ambitio laudis: q̄ appetit de se existimari qđ ī se nō habet, & sup alios se efferre. Hūilitas vō soli' dei glīā querit, eiq̄ soli placere appetit. d ¶Si aūt il. Ex hoc colligit, qa q legis p̄cepta exteriora sūt implere negligit, euāgelica q̄ pfectiora sunt & subtiliora, multō min' implere valebit,

GLO. ORDI.

POst hæc abijt. Ca. VI. Post verba gb' deitatis suæ & hūanitatis arcana monstrauit miraculo gnq̄ panū qs esset subdit: vñ ait: Post hęc abijt. i. hæc inusita & visibilia q̄ ad cognitionē inuisibilis dei ducunt, Sed & mystica sunt. Mare em̄ est seculū. Galileę. i. rotę: qa hic est vo lubilitas, nō erectio ad deū. Hoc transit Iesus resurgendo. vñ eū quē primū vna gēs Iudæorū, iā sequit multitudo gētiū, cupiēs instrui, sanari & satiari. Iesus aut̄ discipls in mōte spūalib' altiora, cōmittēs, turbis inferiorib' simpliciora: pxio Pascha hoc agit, docēs eos gb' facit debere trāsire de mūdanis ad cęlestia. Ocuti Iesu sunt dona spūs, q̄ miser' apit, ne errēt venientes ad se. Ipse sciēs tērat discipulū, vt ille tarditatē suæ fidei agnosceret, q̄ pñte creatore de paucis sufficiētiā
† vtique multis posse fieri, dubitare nō debuit. Et per ei' ignorantiam significat spiritualē intelligentiam Iudęos in lege ignorare.
f ¶Trans mare. Tyberiadis & Capharnaū ī eodē litore ex pte nr̄a, vltra ī alio littore oppositio, loc' estvbi miraculū ifstū factū est. Nec, pprię vocatur mare, sed quædā magna Iordanis refluxio.
* eius g ¶Et seq̄batur. Viso hoc miraculo, gentiū magna turba sequit, qa sicut eos q̄s à corpis infirmitate sanabat, int' spiritus reintegrabat, sic ipsos à morbo incredulitatis sanabat. h ¶Cum suble-
† Appropi uasset: Exemplo suo nos admonet leua quabat ār̄e oculos cordis nostri, vt si fortē eo du

Nico. de Ly. ☞ cente ad

¶Ideo dico quia.

a pio, sed cognoui uos, quia dilectio a b
nem dei non habetis in uobis. Ego c
ueni in nomine patris mei, & non d
a ¶Vnde hæc ponā vobis. b ¶Qui dicet se esse deū.
b accēpistis me. Si alius uenerit in no e
mine suo, illum accipietis. Quomo f
do potestis uos credere, qui glo g
¶Qui gloriaturin deo gloriet̄ur.
riam ab inuicē accipitis, & gloriam h
quæ à solo deo est, non quæritis?
a ¶Autem. b ¶Quia non veni damnare sed saluare.
Nōlite pūtare quia ego accusatu i
a ¶Quia voci eius non creditis quæ ait' prophetam su, scitabit vobis deus, ipsum audietis sicut me.
rus sim uos apud patrem. Est q̄i k
accusat uos Moyses, in quo uos spe l
¶Quomodo.
c ratis. Si enim crederetis Moysi, cre m
¶Irrisio increduli non dubitatio dei. ¶Curderetis † forsitan & mihi. De me e n
¶Quæ de me testantur.
d nim ille scripsit. Si autē illius literis o
non creditis, quomodo uerbis meis
¶Qui a lege prædictus sum.
credetis?

Cap. VI.

e ¶I. interfecto Iohanne voluit dignitatem humanitatis & deitatis per miracula ostendere, nominando locum & tēpus.

f POst hæc abiit Ie p
sus trans mare Ga q
g lilææ, quod est Ty r
beriadis, † Et se s
quebatur eum multitudo magna, t
quia uidebant * signa quæ faciebat
super his qui infirmabātur. † Subiit v
ergo in montē Iesus, & ibi sedebat x
cum discipulis suis, † Erat autē pro xi
ximū Pascha, dies festus Iudæorū. h † Cū subleuasset ergo oculos Iesus, z

accusat uos. meū. s. Moyses: l ¶In quo uos &c. falso tamē, C
m ¶Si em̄ crederetis &c. ly forsitā, non est nota dubij, sed libertatis arbitrij, quia nullus credit nisi volens. n ¶De me em̄, i. s. dupl'r. vno mō expresse & manifestē, vt pdictū est Gen. penul, & Deut. xviij. c. prophetam suscitabit vobis deus. Alio modo figuraliter & occultē: quia oia sacrificia & sctā ve. Testa. sūt figura Christi. o ¶Si aūt illius &c. non q̄ lex Moysi sit maioris autoritatis q̄ verbū Christi sec'm ȳitatē, sed tm̄ sec'm Iudęorū reputatio- Lex Vetnem. vocatur etiam lex Moysi litera, doctrina autē Christi verbū, quia Moyses doctrinā suā tradidit scripto, nō autem Christus. quia lex euāgelica est lex amoris. & ideo primò fuit scripta in cordib' apostolorū p̄ receptionē spūssāti, sicut diffusi' declaraui super epłam ad Hebr.

NICO. DELY.

POst hæc autē. Cap. VI. Postquā egit de vita spūali, hic cōsequēter agit de nutrimēto correspōdente. Et diuidit in duas partes, quia primò ponit' signū sensibile de collatione cibi corporalis, vt p hoc inducatur ad intellectū cibi spūalis. sec'ò subiungit' doctrina de ipso spūali cibo, ibi: Rndit ei Iesus. Prima in tres. qa primò ponit' miraculi tēpus & locus. Sec'ò miraculi actus, ibi: Cū subleuasset. Tertiò cōsequēs fruct': ibi: Illi ergo hoīes. In prima parte dr̄ sic: Post hæc aūt. quæ prædicta sunt. q ¶Abijt Iesus &c. Iudæi em̄ quærebāt eum interficere, & nō erat adhuc tps passionis suæ. iō recedēdo dedit exēplū cedēdi ad tps malicię hūanæ, ostēdēs q̄ aliq̄n licitū sit Christifidelib' fugere ī psequutiōe. r ¶Qđ est Tyb. Illud em̄ mare est quidā lac' magn' per quē trāsit Iordanis fluui'; sed vocat' mare sec'm modū loquēdi Hebraicū, ī quo cōgregatio aquarū vocat' mare. sec'm illud Gen. j. a. Cōgregatioēsq̄ aquarū vocauit Maria. Vocat' aūt mare Galileæ ī puincia iuxta quā trāsit: & vocat' mare Tyberiadis ex noie ciuitatis q̄dificata in littore: quę antiqt' Cenereth dicebat. sed ab Herode tetrarcha fuit reędificata & ampliata, & Tyberias vocata in honorē Tyberij cęsaris, vocat' etiā mare illud alij's noib', vt declarat super Matheū. & ideo illa dimitto. s ¶Et sequebatur eū. quidā ex deuotione ab eo curati. quidā malicioſe, volentes eū capere in sermone, vt pharisei, & quidā ex desiderio addiscēdi. & alij qui ex curiositate, volentes miracula quæ faciebat videre. ideo subdit: t ¶Quia uidebāt. Hoc additur ad ostēdendū, q̄ fiebant virtute diuina. Magicę em̄ artibus bene fiunt aliqua curiosa & inutilia, sicut q̄ statuę loquūtur, & cōsimilia: sed sanitates quæ fiunt ad reducendum hoīes in deū, fiūt tantūmodo virtute diuina, vt haberur in Itinerario Clementis. v ¶Subijt ergo &c. quia erat locus deuotionis & doctrinæ aptus. ideo sequitur: x ¶Et ibi sedebat cū &c. docēs eos. & sic patet locus in quo factum est miraculum sequens. tempus autem in quo factum est' describitur, cum dicitur: y ¶Erat autē &c. Istud est festum Paschale, de quo iste Euangelista facit mentionē: & in isto paschate non fuit Iesus in Ierusalem. Quamuis enim Christ' legē seruauerit, tamē in hac solennitate nō fuit, quia illi qui habebāt inimicitias capitales, erant excusati à præcepto legis: qua præcipitur oēm masculum apparere coram domi- Deutno in solēnitate paschali. Sic autē erat de Christo, quia Iudei quę rebant eū interficere. Pręterea Christ' sicut seruādo legē ostendebat se esse verū hominē de filijs Israel sec'm carnē, sic aliquando prætermittendo obseruationē eius, ostendebat se esse dominum supra legē. z ¶Cum subleuasset ergo. Hic ponitur miraculum

Moraliter. Post' hæc. Seq̄', z ¶Cū suble. &c. Ista refectio mā Moralit
gnę multitudinis de. v. panibus & duobus piscibus expolita fuit
mysticè Mat. xiiij. & Mar. vj. & Luc. ix. propter qđ hīc pertractęo.

☞ Qđ patet ca. seq. vbi dr̄ q̄ fugit q̄n turbæ voluerūt eū facere regē. Sed ostendit vlterius ad quid prędicta dixerit, scilicet ad ostendendū eorū duriciā dicēs: a ¶Sed cognouī. i. cognoscere feci. b ¶Quia dilectionē &c. Quod declarat ex signo præsenti dicens: c ¶Ego ueni in nomine. qđ patet p̄ prædicta testimonia. d ¶Et nō acce. sed magis p̄sequiminī: qđ nō facieretis, si dilectionē dei haberetis. Hoc etiam declarat ex signo futuro dicēs: e ¶Si alius uenerit. i. non habens prędicta testimonia à deo. f ¶Illum accipietis. Hoc fuit inchoatum, q̄n Iudęi receperunt Bencozeba tanq̄ messiā, qui tñ nullū diuinū testimonium habebat per miracula vel scripturas. Hoc etiam perfectē cōplebit, q̄n recipiēt Antichristū, p vero deo; qa faciet se circūcidi, & dicet se eis ꝓmissum, & ei adhęrebūt quousq̄ eius falsitas detegat' p Enoch & Eliā. Et causam huius incredulitatis subdit dicēs: g ¶Quo po. uos cre. &c. i. gloriam humanam. Hoc enim impediuit Iudęos à fide Christi in parte: quia solum attēdebant & adhuc attendūt ad gloriam & exaltationem tēporalē dandā eis per messiam. Videbāt autē Christū pauperem & abiectū. & ideo nō receperūt eū, non attendētes scripturas p̄phetarū quæ de eius paupertate & abiectione loquuntur, vt. ē. dictū est, Gloria aūt & exaltatio quę ꝓmittitur dāda p Christū, illa est gloria cęlestis, quā nō intelligebant. ideo sequit: h ¶Et gloriā quæ à solo. ꝑpter hoc in infidelitate pmanetis. ī ¶Nolite putare. Hic ostendit eos nō moueri zelo Moysi, ipsum persequēdo, quia Moyses manifestē scripserat de eo. & hoc est quod dicitur: Nolite putare, q̄ ego &c. s. ego solus. k ¶Est qui
accusat

A cente ad altitudinem actionis & scientiæ ascendere permittamur.
Turba sequētiū carnaliū cogitationū nos non ꝓturbet, nec ab altitudine cōtemplatiōis deiciat, sed eā spūalibus escis quātum capere possit pascere curem⁹. a ¶Respondit. Adhuc Philipp⁹ lacte doctrinę nutrit⁹ solidū fidei & cognitiōis cibū capere nō valēs, iuxta suę virtutis facultatē rndit, impossibile existimās tot paucis posse refici, sed eruditur deo nihil esse impossibile. Philippus etiā (q interpretat⁹ os lampadis) figurā gerit prędicatiū, qbus in altitudine cū Christo cōstitutis, de carnaliū hominū cogitationū turba pascēda dns q̄ ridicule loquit⁹. b ¶Ducētorū. Cētenari⁹ duplicat⁹ significat pfectionem bonę actiōis & rōnalis scientiæ, quæ eruditēdis in fide nō sufficiūt, nisi eis altitudo theologię addat⁹, q̄ aias ꝑ bonā opationē purgatas, & ꝑ sciam rerū creatarum illuminatas, ad cōsummatā spūaliū refectionū plenitudinē pducit. c ¶Est puer unus. Hīc puer est Moyses legislator, cui⁹ lex neminē ad pfectū pduxit. Vn⁹, qa vnita tē ecclīæ futurā præfigurabat. Hīc i. invet. Testa. qd' q̄uis nouo clarescente iā †Luce. 9. b Mar. 6. c vilescit, adhuc tn̄ omnino non recessit. d ¶Quinq; panes, quinq; panes, sunt vet⁹ lex, in qnq; libris Moysi. Hordeacei, qa cib⁹ est rudiū. Medulla hordei, tenacissima palea & vix sepabili tegit, sic spūalis sensus, Hebræus pp̄s puerili sensu legē portat q̄si onus, nec clausis pascitur, nec alios pascit. Duo pisces, ꝓpheꝛ & Psalmi, iā tēpantes austerū saporē legis. Vel duo pisces, duę pſonę cōstitutę in regimine pp̄i: Regia, & sacerdotalis: quę inter turbas fluctuātis pp̄li quassant, nec deficiūt, in qbus vn⁹ Christ⁹ significat rex & B sacerdos. Fœnū, qa carnaliter sapiebāt, in carnalib⁹ qescebāt. Quib⁹ verò venit Christ⁹ rex & sacerdos, carnem calcāt vt Ioh. 3. a spūaliter reficiant. Quinq; milia, pp̄s q sub lege vt languidi in qnq; porticibus. Sed viri, id est perfectiores q sunt digni nūero ꝓter infirmā ętatē & fragilē sexū, sunt qnq; milia. i. pfectē qnq; sensib⁹ †fragmentis corporeis dominantur: & hi reficiūtur à Christo. Accepit panes, nō nouos creauit, qa antiquā scripturā non soluit, sed impleuit & docuit. Gratias agit, docens nos de oībus beneficijs gratias agere, & intimās de nostra refectiōe se gaudere & salute, Multiplicauit, qa de paucis illis tot scripturę emanauerūt. Fragmēta, sūt secretiora quę cōis nō capit pp̄s: hęc colligūt ap̄li & cōmittuntur abiectis mūdi, & corde perfectis. Videntes ꝓpheta vocāt forsan ideo, quia adhuc in fœno residēt. Sed & verē ꝓpheta dr̄, quia dum aliquid præsens docet, Angelus dicitur: dū futurum prædicit, propheta. Tamē quia verbū caro factū est, dns est Angelorū & ꝓpheta rū. e ¶Sed hæc quid &c. Q. Legis litera, vel corporei sensus quid prosunt ad multitudinem in te creditorum, qui spūalia alimēta sunt petituri, quę oēm literā, omnemq; corporeū sensum superāt? f ¶Facite hoīes. Magister veritatis prius in simplicitate literę quasi in infimis locis, & in simplicitate visibilis creaturæ auditores eruditur, vt sic in altitudinem contemplationis erigantur. g ¶Illi ergo homines cum uidissent quod &c. Illi nondum plena fide proficiebant, quare hunc deum dicere nesciebant. Nos certiores illis dicimus: Hīc est verbum, sine quo non est propheta vel Angelus.

☞ Iesus ergo

& uidisset quia multitudo maxima uenit †ad eum, dicit ad Philippum: Vnde ememus panes, ut mandu- a ¶Vt ignorantiam discipuli demonstraret. b ¶Fidem illius de futuro miraculo consulens.
cent hi? Hoc autem dicēbat tēntans b eum. Ipse enim sciebat, quid esset fa- c
a b cturus. Respondit ei Philippus: Du- d
centorum denariorū panes non sufficiunt eis, ut unusquisque* modi- e
a Eadem simplicitate qua Philippus.
cum quid accipiat. Dicit ei unus ex f
discipulis ei⁹, Andreas frater Simo- a ¶Puer hic, vel vnus de discipulis fuit, vel aliquis de turba.
c nis Petri: †Est puer unus hīc, qui ha- g
d bet quinq; panes hordeaceos, & du- a ¶Nec⁹ iste adhuc perfectus in fide. ¶Doctores non perfectē intelligentes legem dicent, quid confert lex salutī?
e os pisces: sed hæc qd sunt inter † tan- f
tos? Dixit ergo Iesus: Facite homi- h i
a ¶Legis litera multiplex in ſymbolis.
nes discūbere. Erat autem † fœnum k
b ¶Adhuc in eis caro viuebat.
multum in loco. Discubuerunt ergo l
uiri numero quasi quinq; milia. Accepit ergo Iesus, panes, & cū gra- m n
¶per se & per apostolos.
tias egisset, distribuit* discumbenti- o p
bus. Similiter & ex piscibus quātum uolebant. Vt aūt impleti sunt, dixit
a Illa subtilia sacramenta, quæ non possunt imperfecticapere: quę non committuntur apostolis.
discipulis suis: Colligite quæ supe- q
rauerunt frāgmenta † ne pereant. Collegerunt ergo, & impleuerunt q
¶Varia vasa ad portandum deputata.
duodecim cophinos † fragmento- r
rum, ex quinq; panibus hordeaceis & duobus piscib⁹ quę supfuerūt his s
qui māducauerāt. Illi ergo hoīes cū

C

b ¶Hoc aūt di. &c. vt p hoc defect⁹ pecunię alijs ostēderetur, sicut Gen. xxij. a. Tētauit de⁹ Abrahā, vt ei⁹ obedictia alijs manifestaretur, nō sibi, ꝓpter hoc subdit: c ¶Ipse em̄ scie. qa incōtū hō habuit plenitudinē scictiæ à principio cōceptionis, & inquantū deus oīa nouit ab ęterno. d ¶Rndit ei Phi. Ducētor. de. q. d. pauperes sum⁹, & tantā pecuniā habere nō possumus. & si haberemus, non sufficeret pro eorū refectiōe. ideo sequitur: e ¶Vt unusquisq; mo. Iste em̄ Philippus adhuc rudis existēs nō aspiciebat ad ei⁹ virtutē qua de aqua vinū fecerat, nec ad alia signa quæ frequēter fecerat. Ostēdit cōsequēter miraculi necessitas ex cibi paucitate. f ¶Dicit ei un⁹. Hīc videtur melius dispositus quā Philippus, quia in responsione sua videtur habere respectū ad multiplicationē panum, eo modo quo factū est per Eliseū. iij. Reg. iiij. g. vnde subditur. g ¶Est puer unus qui habet &c. q. d. etiam si multiplicarentur eo modo quo factū est per Eliseū, qui de viginti panib⁹ multiplicatis nō satiauit nisi centū viros: in ista magna multitudine hoc esset valde modicū. h ¶Dixit ergo Ie. Ostensa miraculi necessitate, hīc cōsequēter describitur ei⁹ qualitas ꝓ multiplicationē panū virtute Christi, hoc est q⁹ dicitur: i ¶Facite ho. dis. i. ordiate sedere ad comedēdū. k ¶Erat autem &c. Hoc interponitur, ad ostendendum q⁹ loc⁹ erat aptus ad sedendū. l ¶Discubuerūt ergo &c. sc̄'m modū Hebraicum soliti hic numerātur à viginti annis & supra, vt habet Nūe. j. a. mulieres aūt & paruuli hīc tacent. m ¶Accepit ergo Iesus pa. quia in manibus suis multiplicati sunt. De mō hui⁹ multiplicationis dixi Mat. xiiij. vbi idē miraculū describitur. Sciendū tn̄, q⁹ Christ⁹ nō creauit panes de nouo, sed prexistētes multiplicauit, vt miraculū esset magis notū: qa talis multiplicatio est magis perceptibilis q̄ creatio. n ¶Et cum gratias &c. i. per ap̄los distribui præcepit. Sciendum etiam, q⁹ Christus aliquando fecit miracula imperando, vt ostēderet se facere illa virtute ꝓpria. aliqn̄ aūt orādo, vt hīc cū dicit: Gratias egisset: vt ostēderet, q⁹ talia nō fiebāt ab eo ꝓ dęmones magica arte, vt pharisęi dicebāt. o ¶Vt aūt impleti. Hīc ostēdit miraculi veritas. Si em̄ multiplicatio illa fuisset tn̄ sc̄'m apparentiā, hoīes nō fuissent inde satiati, nec remanssissent ibi reliquię sensibiles, ideo ad maiorē declarationē miraculi & eius publicationē subditur: p ¶Dixit &c. fragmēta ne. quia per fragmēta portata alijs qui nō fuerant ibi, publicatum est miraculum & approbatum: quia verè & nō ficticiè reficiebātur. q ¶Collegerunt ergo &c. Non à casu, sed ex diuina dispositiōe impleti sunt duodecim cophini sc̄'m nūerū duodecim apostolorū, vt ꝓ hoc designaret, q⁹ fragmēta ꝓborū Christi ꝓ ap̄los per mūdū publicarētur. Sed si q̄rat. Vn̄ habuerūt illos cophinos ī mōtes? Pōt dici, q⁹ acceperūt in aliqua villa ꝓpinqua, vel q⁹ fuerāt ibi portati vt vēderent mūltitudini venięti. Vel ꝓpōt dici, q⁹ nō fuerāt ibi cophini, sed tn̄ collegerūt de fragmētis, q⁹ duodecī cophini possent impleri, vt bene alibi inuenitur talis modus loquēdi, r ¶Ex quinq; panibus &c. Hoc etiā facit ad euidentiā miraculi, quia plus remāsit q̄ à principio fuit. s ¶Illi ergo. Hīc ponitur miraculi fructus, qui ostēditur triplex. Primus est fidei confessio. Secundus honoris exhibitio, ibi: Iesus ergo. Tertius Christi sollicita quæsitio, ibi: Vt autem sero. Circa primum sciendum, q⁹ Christus erat promissus in lege tanq; propheta cæteris excellentior, vt habetur Deu. xviij. c. Prophetā suscitabit &c. propter qd' viso miraculo prędicto pp̄s confessus est illū esse, de quo loquit⁹ prędicta scriptura: & sic cōsitebātur eū esse verū Christū: & hoc est quod dicitur: Illi ergo &c. fecerat signū ab⁹ nō auditū. quia illa

Quæstio

Nico. de Lyra.

Diuisio ✠ actus. Et dividitur in tres: quia primò prēmittit miraculi necessitas. Sc̄'ò describitur ei⁹ qualitas, ibi: Dixit ergo Iesus. Tertiò ostēditur eius veritas, ibi: Vt aūt impleti sunt. Primū ostenditur triplicitcr. s. ex pp̄i multitudine, cū dicit: Cū subleuasset &c. Tantum em̄ desiderabant audire Christū, q⁹ omiserāt apportare secū alimētū. ꝓpter qd' necessariū erat fieri miraculū. Ostenditur eius hęc necessitas ex defectu pecuniæ, cum subditur: a ¶Vnde ememus

✠ multiplicatio

† tot, tam multos

† herba, gramen

* discipulę discipuli verè D

† ne qd pereat

Miraculorū Christi diuersitas

E a ¶Cle.er. Qui volūt rapere & legem facere, significāt discipulos
☞ & alios credentes, qui volunt prēuenire tēpus regni eius, putātes
eum sic venisse, vt iam regnaret. Sed hoc tempore colligitur re-
Mat.25.c gnū, quod in fine erit manifestū, cū dicet: Percipite regnū qđ vo-
bis pa.est. Fugit ergo non tīmēsteneri, q postea eisdē collo quitur,
sed signare volens, ꝙ altitudo eius non
pōt intelligi. Fugit in montē. i. ascendit
cælos, solus sacerdos interpellās pro po
pulo foris constituto, qui interim iactaꝫ
fluctibus. vnde subdit: b ¶Vt aūt se-
ro fa. Sero mundi, est post ascensionem
Christi in quo discipuli descendūt ad la
bores mūdi, & regunt nauē. i. ecclesiam.
c ¶Et te. iā fa. erāt. quantō accedit fi-
nis mūdi, tantō magis frigessit charitas,
†secessit in mon. crescūt errores, crebrescūt mala: & tamē
nauis nō perit, sed Iesus ad portū tēdit.
†Mat.14.c d ¶Cū remigassent. Non sine causa
Mar.6.c ꝙstimatiuè dicit. xxv. aut. xxx. &̄ nō affir-
matiuè alterū. Quinquies quinq; sunt
xxv, & est quadratus quinari⁹, significās
libros legis, cui deerat perfectio. In sena-
Gene.1.d rio aūt qui cōstat ex ꝓtib⁹ suis, notatur
pfectio. Vñ sex dieb⁹ fecit oia de⁹. gnq;
ergo per sex multiplicātur, vt lex p Euā
geliū adimpleaſ. His ergo q legē seruāt,
incipit apparere Iesus: sed p euāgelicam
gratiā ꝓxim⁹ fit, & calcat fluct⁹. i. oēs tu
mores mūdi sub pedib⁹: & eū prę abun-
dātia mali q remigāt timēt, ne deficiant.
sed eos cōsolaſ Iesus: Ego sum q hoc ꝓ-
dixi, q hæc facio quæ necesse est fieri. &
Mat.28.d ideo nolite timere, qa ecce ego cōprimo
fluct⁹, q vobiscū sū. v. ad cō. sę. e ¶Ti-
muerunt. Q; discipuli q oīm in eccla
Mar.14.c futurorū figurā gerebāt, viso dño super
fluctū maris ad se venientē timuerūt: &
F vt alius euāgelista aptius dicit phantaſ-
ma crediderūt eum: mysterio nō vacat.
qa adhuc hodie multi i eccla, cū audiūt
sibi ꝓsuaderi, vt pñria bona & caduca, p
ęternis qñq; habēdis dimittāt: timent &
† Venit se deceptos credūt, qbus dns ait: Nolite
time. ego sum. f ¶Altera die. Insi-
nuatū est turbę hoc miraculū, ꝙsup aqs
Iesus ambulasset, qa nō fuerit ibi nisi na
uis vna: & in eā nō itrauit Iesus cū discipul⁹. vñ ergo fact⁹ eēt trāsi
tus, nisi sup aqs ābulasset? ¶Allegoricè. Altera die. id est post

☞ ostensionem

Nicolaus de Lyra.

Allego. ⇝ multiplicatio quę facta fuit per Elisęum, fuit multū deficiens
ab ista, vt patet p prędicta. a ¶Dicebāt &c. uenturus est in
mū. ad ipm saluādū. Sic aūt non venerūt alij ꝓphetę, sed solū ad
denūciandū istius aduentū. b ¶Iesus ergo. Hīc ponit sc⁹ fru-
ctus, q est honoris exhibitio. Christ⁹ em̄ erat ꝓmissus rex futur⁹,
sc⁹m ꝙ hī Ieremię. xxiij. a. Suscitabo Dauid germen iustū, & re-
gnabit rex & sapiēs erit &c. & ideo postq̄ cōfessi sunt eū esse Chri
stū, voluerūt cōsequēter ipm facere regē. Christ⁹ tñ nō acceptauit
hunc honorē. Et hoc est qđ dicitur: Iesus ergo cum cognouis-
set &c. In hoc dās exemplū nobis fugiēdi honores & acceptandi
labores: quia ad passionē quæsitus se obtulit. Si aūt queraſ, qua-
re non acceptauit tūc regnū, cum esset suum ex diuina promissio
ne. Dicendum ꝙ licet esset suū dicto modo, tamē nō erat manife
standū, nisi tpe debito. Hoc autē non debuit esse in primo aduen
tu, ne fides catholica potentię humanę ascriberetur, sicut lex Ma-
humeti quę per potētiā gladij incepit, & per eā tenetur. Preterea,
quia per prophetas erat denūciatus primò venturus ad suscipiē-
dū abiectionem & mortē: Postea autē veniet ad manifestandum
regiū honorē, propter qđ Act. j. a. dicitur apostolis quęrentibus:
Dñe si in tpe hoc restitues regnum Israel? Respondit: Non est ve-
strū nosse tēpora &c. c ¶Vt autē sero. Hīc ponit tertius fructus
miraculi prædicti, qui est sollicita Christi quæsitio, & primò ostē
ditur qualiter quæsitus est à discipulis, secundò à turbis, ibi: Alte-
ra autem. In prima ergo parte dicitur sic: Vt autem sero fa-
ctum est, discipuli eius descenderunt ad mare. vt quærerent
magistrū suū, quia ab eis recesserat, vt prædictū est. Et patet
ex hoc deuotio eorum ad ipsum, quia propter noctem imminen
tem non demiserunt quærere eum. d ¶Et cum ascendisset
nauim, venerunt

nauim uene. &c. i. voluerunt venire quia credebant illic esse G
Christum, propter quod subditur: e ¶Et tenebræ iā factæ
erāt. Christum enim ex altera parte maris Tiberiadis vsq; ad no-
ctem expectauerunt. f ¶Et nō uenerat &c. propter quod cre
debāt ipsum mare transisse sine eis. g ¶Mare aūt uen. Exquo
patet desiderium eorū essendi cum Chri
sto: quia propter tēpestatis periculū nō
differebant venire ad eū. h ¶Cū remi
gassent ergo quasi. Stadium est octa-
ua pars miliaris: & sic patet ꝙ viginti
quinq; stadia faciunt tria miliaria & vnū
stadiū. i ¶Vidēt Ie. nō qa habuit cor-
pus phātasticū, sicut dicit Manichę⁹, sed
virtute diuina sic ambulauit, qa & Petrū
eadē virtute fecit ambulare sup aquas,
vt habetur Matt. xiiij. d. qui habuit cor-
pus graue & pōderosum, etiā sec⁹m Ma
nichęum. k ¶Et timuerunt. Tum p-
pter aquę periculū: Tum quia timebant
ne esset quid phantasticū, & ideo vtriq;
timorē remouet dicēs: l ¶Ego sum.
verè, non phantastice. m ¶Nolite ti
mere. quia possum vos de periculo aq̄
eripere. n ¶Voluerūt ergo. vt secu-
riores essent ex eius præsentia. o ¶Et
statī nauis fuit ad &c. f. Capharnaū:
& sic apparet ibi triplex miraculum. Pri
mò, quia super aquas ambulauit. Secō
quia tēpestatē sedauit. Tertiò in breuiſ
simo tpe fuerūt in portu, à quo multum H
distabant. ¶Solet autē hīc quæri vtrū
idē sit factū qđ hīc scribit, & Matt. xiiij.
Ad hoc dicit Cryso. ꝙ nō. Primò quibi
dicit, ꝙ discipuli ex præcepto Christi na
uē intrauerūt. hīc dr ꝙ ꝓpria voluntate
hoc fecerunt. Secundò, quia ibi dicitur
ꝙ veniēs ad eos supra mare intrauit na- † apparuit
uē. hic aūt dr ꝙ voluerūt eū accipere in
nauī. tertiò qa ibi dr ꝙ applicuerūt i ter
ram Genesar, hic autē dicit ꝙ applicue-
runt in Capharnaum. & ideo dicit ꝙ est
aliud & aliud factū. habēs tñ similitudinem
in multis: nec est mirū, qa Christ⁹ frequē † Prędi-
ter legit miracula sibi facisse. ¶Aug. ve
rō dicit cōtrariū: qa Matthęus postre-
ctionē turbę narrat hāc appitionē Chri Quęstio
sti supra mare, sicut hīc. ¶Qui vult August. sequi potest obiecta Matthei
Chriso. soluere. Ad primum potest sic dici, quod Christus prę- cordat
cepit apostolis, vt pararent se ad transfretandū: & interim illis ig no
rantibus ascendit in montem orare, & ipsi expectauerunt eū vsq;
ad vesperam. & tunc videntes quod non veniret, crediderūt ipm
alibi transisse: propter quod tunc ascenderunt nauē propria vo
luntate, vt quærerent eum. & sic non est hīc contradictio, qua
primò Christus præceperat, vt dicit Matthęus: quòd postea ipso
absente propria voluntate executi sunt. Ad secūdum dicendum,
quòd Iohannes non negauit Christum nauē intrasse, sed dicit ꝙ
voluerunt eū accipere qñ appropinquauit eis: sed tunc nō intra
uit, sed ibat extra nauem. & Petrus petijt ad ipsum venire super
aquas, vt dicit Matthęus: & postea cū Petro intrauit nauem. Ad
tertium dicendum, ꝙ Genesar non est nomen ciuitatis, sed regio-
nis supra illud mare existentis. & dicitur Genesar quasi generans
auram, propter vēcum ibidem ex mari generatum. in illa autem
regione est ciuitas Capharnaum. & ideo venire in Capharnaū, est
venire in terrā Genesar. Sicut venire Parisios est venire in terram
Francię. vel si dicaſ ꝙ Genesar sit villa, dicendū ꝙ erat propè Ca
pharnaū: & in cōfinio vtriusq; applicuerūt. medium aūt ab vtroq;
extremo denominatur. p ¶Altera die. Hīc ostēditur qualiter
fuit quęsitus à turbis. Multi em̄ qui viderāt & audierant signum
factū de panib⁹, in crastinū venerūt ad locum vbi Iesus fecerat il
lud signū: & nō inueniētes eū, venerūt ad alterā ptē maris, & ibi
☞ inuenerunt eū

* b ¶Iesus ergo &c. fu. &c. Cū aūt quęreret ad passionē, vo- Matth.
luntariè se obtulit & qrētib⁹ se manifestauit. d. ego sum: vt hī. j.
xviij. g. ꝙ hoc ostēdēs ꝙ ꝑ tuosus debet esse tardus ad honores, &
prompt⁹ ad bonos labores. Sic aūt fecerūt ꝓ nostri Ambros⁹,
Aug. Grego. & alij multi qui dignitates ecclesię refugerūt. ꝙium
potuerunt bono modo, & labores fideliter executi sunt & virtu-
d ¶Et cū ascē. na. &c. exponatur sicut. s. Mat. xiiij. & Mar. vi.

* Amen amen dico

Aoſenſionē Chriſti ſtabat in bonis operib⁹ , non iacebat in terre-
nis expectās Ieſum. Vna nauis ,catholica eccleſia , aliæ naues, con-
uētus eorū qui non ſincerè quęrunt Ieſum. vnde eis dicit: Quęri-
tis me nō ꝓpter me, ſed ꝓpter terrena. Et docens quomodo debe
ant quęrere: a ¶Et cum inueniſſet. Ecce pręſens eſt eis q̄s fuge
rat, nec eum regem facerent. Cur ergo ſu
gerat, niſi ꝓ p̄dictō ſacramēto? Iterū prę
ſens loquitur eis, vt quorū ſatiauit ven
tres, eorum ſatiet & mētes, dicēs: Amen
amen dico vobis, docens eos quos do-
ctores inſtituit, fugere laudē & terrenū i
perium, ſed tamē inſiſtere prędicationi.
b ¶Amen amen dico uobis. Poſtq̄
de diuinitate ſua qua idem eſt cū patre,
tractauit & eodē honore honorādus, &
de humanitate ſua q̄ de morte liberat &
ſuſcitat grandi honore dignus, vult tra
ctare de cibo vitę, i. verbo dei. Et hęc cō
tinuatio q̄ctum ad ſententiam. Ad lr̄am
verō ſic: Vos quęritis me nō ꝓter me,
ſed ꝓpter panes qui pereunt. Ergo op e
ramini, i. quærite me ꝓpter me, non ꝓ-
pter aliud. Ipſe eſt enim cibus ille q̄ per
manet in vitam æternam: vt poſt aper-
tē dicet. Similiter q̄tidie quęrūt multi Ie
ſum, nō ꝓpter Ieſum, ſed vt bene ſit eis
in rpe. c ¶Signauit deus. Quaſi ꝓ-
prio ſigno à cæteris diſcreuit: qa qui eſt
filius hominis, eſt & filius dei: & ideo me
nolite cōtinere filium hominis: ſed peti
te à me cibum ſpiritualem. d ¶Hoc
eſt opus dei. Fides per dilectionē ope-
rans, eſt opus: quia ſi deſit facultas non
quęrit, niſi voluntas. Meritò etiā fides
quę per dilectionem operat, opus dicit,
quæ eſt initium & finis totius boni.
e ¶Qd̄ ergo tu. Audiunt Chriſtum
promittentē maiora. i. cibum, qui ꝑma-
net in vitam æternā, q̄ Moyſen q̄ ꝑmi
ſit terrā fluctem lac & mel, & huiuſmo-
di tpalia: & nondū vidēt ab eo ſigna ni
ſi minora. Moyſes em̄ dedit de cælo pa
nem, iſte panes hordeaceos: quaſi ergo
ꝓminimo habētes qd̄ fecerat q̄ maio-
ra ꝑmittebat, quęrūt: Qd̄ ergo tu fa-
cis? f ¶Signū. Quia ad fidē ſuā eos in
uitabat, quęrūt ſigna qb⁹ inducerēt ad
credēdū. vñ Apls: Iudęi ſigna quęrunt.
g ¶Dixit ergo. Qd̄ prēterebat opus
Moyſi ſuo opi, oñdit illud eſſe min⁹: qa
nō fuit panis de cęlo, ſed tm̄ figura illius
& ſuū mai⁹, q̄ ē panis de cęlo q̄ dat vitā.
& hic eſt cib⁹ quē ſupra dixit ꝑmanere
in vitam

Nico. de Ly.

Inuenerunt eum cū diſcipulis ſuis. &
quia erāt ibi tātū duæ naues, vna i qua
ipſi venerāt quærētes Ieſum, & alia inq̄
venerāt apoſtoli: & die prædēti vide-
rant, qd̄ Ieſus non intrauerat nauē cum
diſcipulis ſuis, ideo mirabant̄ qualiter
tranſiſſet illud mare: & ideo quærebant
Rabbi, qn̄ huc veniſti? Alia lr̄a patet ex
dictis. a ¶Reſpondit eis Ieſus. Po-
ſito ſigno de cibo corporali, hic conſe-
quenter ponitur doctrina de cibo ſpiri
tuali. cibus aūt ſpiritualis eſt ipm̄ verbū incarnatum principali
ter ratione deitatis, & ex cōſequēti ratione aſſumptæ carnis, quæ
nobis datur in cibum in ſacramento euchariſtię. ideo primò agit
de cibo ſpirituali qd̄ eſt verbum. ſecūdò de cibo ſpirituli qd̄ eſt
ſacramentum, ibi: Et panis quem ego dabo. Prima in duas: quia
primò ponitur Chriſti doctrina, ſecūdo ſubditur Iudæorū mur-
muratio maligna, ibi: Murmurabāt. Prima diuiditur in quatuor
quia primo inuitat eos ad quærendum cibum ſpiritualem. ſed̄ò
oſtendit veniendi modum, ibi: Dixerunt ergo. tertiò oſtenditur
quid ſit iſte cibus, ibi: Dixerunt ergo ad eum: domine ſemper da
nobis, q̄rtò q̄ ꝓtingūt ad fruitionem ei⁹, ibi: Omne qd̄ dat mihi.

In prima igit̄ p̄te dicit ſic: Reſpōdit eis Ie. Videns em̄, q̄ ita ſoli C
citē quærebāt eū, ꝓpter cibū corpalē quē eis dederat, & adhuc ite
rū ſperabāt habere, arguit eos, dicēs: b ¶Amen amen di. uo.
Ad credēdū & venerādū. Loquit̄ ꝓ illis ſolum q̄ malē moueb ās,
qa multi bona deuotione ſeq̄bant̄ eū, vt prædictū eſt, & aliq ex
mala & carnali intētiōe, & ideo ſequitur
c ¶Sed qa mā. ex. q. d. deberetis ma-
gis eſſe ſollicti de cibo ſpūali q̄ aia ſu-
ſtētat: qa melior eſt cibo carnali, quātō
aīa eſt melior corpe. iō ſequit: d ¶O- †nauiculā
peramini &c. q̄ pma. i. operā date, vt
poſſitis habere cibū ſpiritualē, quia nō
perit ſicut corporalis. Si em̄ cib⁹ corpo
ralis maneat in ꝓpria forma non nutrit
ſed magis nocet corpi. Sed ſi nutriat, o-
portet qd̄ à ꝓpria natura pereat, & cō-
uertatur in mēbra. Ecōuerſo autē cibus
ſpiritualis manet & conuertit in ſeip̄m
ſumentē, quia deus nos ſibi incorporat
& non econuerſo. vñ Auguſt. loquens
in perſona huius tibi dicit: Cibus ſum
grādiū, nō me mutabis in te, ſed tu mu-
taberis in me. e ¶Quē ſi. ho. i. para-
tus eſt dare, quia ad hoc venit in mun-
dum. f ¶Hunc enim pa. ſigna. i. ad
hoc ipſum aſſignauit, mittendo in mun
dum ꝓpter qd̄ infra. xviȷ. g. dicit: Ego
ad hoc veni in mundum, vt teſtimoniū
perhibeam veritati, & hoc eſt dare cibū
ſpiritualem. g ¶Dixerūt ergo. Hīc
conſequēter oſtēditur modus habendi
cibum hunc. ſ. per verā fidem, per quā
homo deo incorporatur. Et primò circa
hoc ponit̄ Chriſti inſtructio. ſecd̄ò Iudæ
orū obiectio, ibi: Dixerūt: Inſtructioni
verò Chriſti prǽmittit̄ eorū interroga
tio, cū dicit: Dixerūt ergo ad eū. quæ
rendo q̄liter poſſent habere cibū prædi
ctū. h ¶Quid fa. ut ope. opera. i. D
opus per qd̄ poſſumus prædictū cibū
conſequi. i ¶Reſpondit Ieſus & di
xit eis hoc eſt opus. per quod hunc
cibum poteritis aſſequi. k ¶Vt cre-
datis in illum quem miſit ille &c.
Quod autem fides hic dicitur opus, vi-
detur eſſe contra: illud quod habetur
ad Roma. iiȷ. a. vbi fides diſtinguit con
tra opus. Dicēdum qd̄ ibi diſtinguitur
contra opera exteriora. hic autem dicit
opus manens tantum in anima. l ¶Di
xerunt. Hic contra dictum Chriſti ob-
jiciunt dicentes: m Quod ergo tu
facis ſignum ut uideamus & cred.
quaſi dicat tu adhuc non feciſti ſimilia
Moyſi, propter hoc ſubditur: n ¶Pa
tres noſtri manducauerunt mana
in deſerto ſicut ſcriptum eſt. quaſi
dicat Moyſes dedit manna, tu autem pa
nem hordeaceum. Iterum dedit xl. an-
nis, tu autem pauiſu nos ſemel tantum.
& ſubditur reſponſio: o ¶Amen a-
men dico uobis non Moyſes &c.
i. ꝓprie dicto, qa non de cęlo iſtereo &
empyreo, ſed de cęlo aereo: quia deſcen
debat, vt ros vel pruina, vt hic Nū. xj. b.
✠Sed pa-

In præcedente veſpera.

quia nauicula alia non erat ibi niſi
una, * & quia non introiſſet cum di
Illam.
ſcipulis ſuis Ieſus in †nauim: ſed ſo- 1
li diſcipuli eius abiſſent. Aliæ uerò
a ¶Quibus ipſe turbæ tranſportarentur.
ſuperuenerunt nāues à Tyberiade
¶Et adhuc ibidem erant.
iuxta locum ubi manducauerant
¶Quia naues habeat.
panem, †gratias agentes deo. Cùm
a ¶Qui non intrauerat nauim.
ergo uidiſſet turba, quia Ieſus non
¶Qui intrauerant nauim.
eſſet ibi, neque diſcipuli eius, aſcen
¶Quui venerāt a Tiberiade.
derunt * in nauiculas, & uenerunt
a Capharnaum quærentes Ieſum. Et
cùm inueniſſent eum trans mare, di-
a ¶Quia nauem non intraſti.
xerunt ei: Rabbi, quando hūc ueni-
a ¶Non ad quæſtionem, ſed ad intentionem.
ſti? Reſpondit ei Ieſus & dixit: Amē
b amen dico uobis: quæritis me, non b
a ¶Quā potuiſtis me cognoſcere. ¶. i. non propter
ſpiritū, ſed propter carnē, ne oporteat vos laborare.
aquia uidiſtis ſignā: ſed quia mandu- c
aſtis ex panibus & ſaturati eſtis.
a ¶Operibus meremini. b ¶Non panes; vt prius.
Operāmini non cibū qui perit, ſed d
a ¶Verbum quo viuunt angeli.
qui permanet in uitam ętternam, quē e
a ¶Nullus alius: ipſe enim & per ſacerdotes vobis
dat. b ¶Vere filius hominis vobis dabit, hunc enim
Vel vtiq; poſſum.
filiūs hominis dabit uobis. Hūnc i
a ¶Præ conſortibus ſuis. b ¶Quia intellexerunt
cibum illum eſſe opus dei.
c enim pater †ſignāuit deus. Dixerūt g
a ¶Quid obſeruando hoc præceptum facere poterimus?
ergo ad eum: Quid faciemus, ut ope h
remur opera dei? Reſpondit Ieſus, i
a ¶Non hominis: me quis hoc ſe putet habere niſi a deo.
d & dixit eis: Hoc eſt opus dei. ut cre- k
datis in eum quem miſit ille. Dixe- l
runt ergo ei: †Quod ergo tu facis ſi m
¶Illud.
gnū ut uideamus, & credamus tibi?
a ¶Hic apere oſtendunt ſe comparare miraculum
Moyſi miraculo Chriſti, quaſi minori.
Quid operaris? Patres noſtri mā- n
ducauerunt manna in deſerto, ſicut
¶Ne paruum quid putes, manna quod Pſalmiſta vocat panem cęli.
ſcriptū eſt: †Panem de cęlo dedit eis
e māducare. Dixit ergo eis Ieſus: Amē o
amen dico uobis, non Moyſes de-

✠b ¶Amen amē. Greg. Nō ꝓ ſignis dñm, ſed ꝓ panibus quę Moraliter
rere, eſt ad officiū religiōis nō ꝓ augendis virtutibus, ſed pro re
quirendis ſubſidijs temporalibus inhiare. d ¶Operamini nō
ci Chry. q. d. vos exqritis eſcā tpalē, ego aūt corpa vra nutriui, vt
p hoc exqreretis illā eſcā quæ nō tpalē, ſed æternā tribuit vitam.
Hæc aūt eſca ē Chriſti corp⁹ i euchariſtia: put patet p lr̄am ſequē
tē, i q̄ log⁹ ſatis diffuſe de ſacō euchariſtiæ, oñdēs qd̄ i eo reali-
tē, i q̄ log⁹ ſatis diffuſe de ſacō euchariſtiæ, oñdēs qd̄ i eo reali-
tē ſit corp⁹ Chriſti. Vñ. j. eo. c. dicit. Caro me. ve. eſt ci. & ſan. m. v. eſt. po. Error Be-
rengarij
Per qd̄ tollit̄ error Berengarij, q̄ dixit Chriſti corp⁹ in hoc ſacra-
mēto tāq̄ in ſigno cōtineri: propter q̄ dictū ſuū tāq̄ erroneū re-
uocauit. In reſiduo huius capi. non occurrit mihi aliquis ſenſus
myſticus notabilis, ideo ſufficiat literalis.

G

E in vitā ęternam: a ¶Panis en. uerus. Angeli purū verbum solidū cibum comedūt: Nos verò verbū, sed in lac versū: quia si nō possumus comedere, possum⁹ surgere. Nisi enim incarnaretur, à nobis nō cognosceret, à nobis nō gustaret. b ¶Dom. sem. „Sicut
6.4.b mulier Samaritana audiēs: Qui biberit de hac aqua, non sitiet in
Ibidem æternū sed m corp⁹ accepit: & tamē labore & indigētia carere volēs, dixit: Da mihi hanc aquā, sic isti quęrūt panē qui eos reficiat, & nūq; deficiat: ꝓpter q̄ eū regē facere voluerūt. Sed Iesus ad se reuocat, & quē panē dixit, cuidēti⁹ aperit:
ꝺdei Ego sum pa. vi. Potero dare vitam, qa sum panis viuificās, igne spūsancti i clibano vteri virginalis coct⁹ & formatus, & mūdo ad pellēdā famē ignorātiæ dei donat⁹. c ¶Sed dixi. Q. Non dixi de hoc pane, qui sciā vos esse satiandos, sed ad improperium vestrę infidelitatis, qa videtis & non creditis. d ¶Omne qd̄
f dat mi. pa. i. quęcūq; p̄ ꝺtrahit ad me, pater dat filio. Pater trahit ad filiū illos qui ideo credūt in filiū, quia credunt eū patrē habere deū. e ¶Veniet. Mihi vnitur humilis humili, & ideo nō foras eꝺicitur qd̄ est tm superbi, q nihil habet i bono interiori, neq; hūc, neq; in futuro.
f ¶Et eum q &c. nō eꝺ. fo. sed intus
Mat. 25.b. manebit in secreto bītudinis, vnde dicitur: Intra in gaudiū dñi tui, ideo nō eꝺciā foras mihi hęrentē humilē: qa veni facere voluntatem non meā, sed patris, Superb⁹ suā volūtatē facit, nō dei: humilis dei, nō suā. Qd̄ est, qa hūilis sum docens humilitatē: iō qui mihi hęret humilis sit, & faciet nō suā voluntatē, sed dei, & ideo nō est ei⁹ foras eꝺci, sicut supbi.
g ¶Hæc est em̄. Dicitur: Non est vo
ꝺautem luntas dei vt pereat vn⁹ de pusilis, de tumētibus perit, de pusillis nihil. h ¶Nō per. ex eo: sed re. &c. hæc. id est quia videt me & credit in me, qui sum vita sicut & pater, & ideo mō habet vitā quæ non est ei sola, sed & resuscitabo eum
i ¶Vt omnis q. Supra dicebat: Qui audit verbum meū & credit ei⁹q me misit, hic dicit: Qui uidet filiū & credit i eū Nō dicit: Qui credit i patrem, quia hoc est credere in filium qd̄ & in patrem. qa sicut pater habet vitam in semetipso, sic & fili⁹ habet vitā in semetipō. k ¶Murmurabant ergo Iudæi de illo. Nescientes hunc panem, nec patrem ei⁹ cælestē: qa inflati de sua iusticia in q̄ de viribus suis pręsumūt, iusticiā dei quę de cæ
lo ve-

ralē prę existētē tm̄mō ꝓlōgat, iō sequit: g ¶Qui ue. ad me, q̄ fidē formatā charitate. h ¶Nō esu. &c. & nō si. qa licet habēs deū quē habet ꝓ gratiā, desideret habere plenis⁹ ꝓ gloriā, tamē nō desiderat rē nō habitā. Cib⁹ aūt & pot⁹ corpalis est cōtrariæ conꝺitiōis: qa habitus in plenitudine in fastidiū vertit. Sed qa possit
iudæi dicere, nos perim⁹ à te panē istū & tu nō rādes, dabo vel non dabo idem ad hoc rādet dñs i ¶Sed dixi vo. sq̄ ego sum panis vitæ. k ¶Quia & vos di. me: & sic habebitis hunc panē in pręsentia vestra quem paratus sum dare.
l ¶Et nō credi. in hūc panem & nō quæsistis: sed magis panē corporalem.
m ¶Omne qd̄. Hic cōsequenter ostꝺit qui sunt illi qui fruuntur hoc pane, quia illi q habēt gratiā in præsenti, fruūtur imperfectē, in gloria aūt fruētur pfectē. & hoc est qd̄ dicit: Omne qd̄ dat. i. facit mihi pater adhærere, non solum sec m præsentē iusticiā, sed etiā sec m æternā prædestinationem. n ¶Ad me ue. per fidē formatā. o ¶Et eū q. hoc mō. p ¶Non eꝺ. fo. quia ois prædo. t nō
ꝺstinatus finaliter saluatur. Cujus causa subdit: q ¶Quia de. dece. &c. sed e. q mi. Non est per hoc intelligēdum, q voluntas Christi in aliquo ꝺscordet à voluntate patris: qa sec m naturā ꝺuinā eadē omnino est voluntas patris & filij. Similiter sec m naturā humanā voluntas eius nō poterat à volūtate ꝺuina ꝺscordare, cū aīa Christi esset coniūcta verbo, nō solū per fruitionē, sed per realē vnionē. & sic volūtas Christi nullo mō poterat à volūtate patris ꝺscrepare. Et ideo facere voluntatē patris & suā, est idē sec m rē & econuerso. Q̄re ego dicit: Descēdi de cælo nō &c. est cōis modus loquēdi apud hoīes, illi⁹ q omnino sequitur voluntatē alterius. Et est sensus: Descēdi de cælo &c. ac si dicerē: Non veni ad declinādū in aliq̄ à volūtate patris: & p cōsequēs veni ad perficiendū salutē electorū. qa Hæc est volūtas patris, ipsos prædestinātis. ideo sequitur: r ¶Hæc est em̄ uo. &c. do. Hdit mihi: non solū sec m præsentē iusticiā, sed etiā sec m æternā prædestinationē. s ¶Non perdā ex eo. quia si talis aliquādo cadit in perm̄, finaliter tamen resurgit. t ¶Sed resu. illud, vt corpe & aīa ꝑfruar in gloria. v ¶In nouiss. Hoīes em̄ resurgent ad vitā incorruptibilē. & ideo post illā resurrectionem nō erit in natura humana generatio & corruptio, nec p cōsequēs in aliis creaturis corruptibilibus quæ sunt. ꝓpter hoīem & p cōsequēs tūc cessabit motus cæli, q ordinat⁹ ad cōplendū numerū electorū per generationē: & sic cessabit tēpus qd̄ sequitur motū cæli, vt habetur. iiij. physicorū, ꝓpter hoc dicitur Apoca. x. b. Iurauit per viuentē in secula seculorū: qa tps amplꝰ nō erit. Et patet ex dictis, cp nouissimus dies erit dies resurrectionis generalis. Et qa illa resurrectio ordinatur ad hoc cp electi sint pfectē beati. ideo sequitur: x ¶Hæc est autē uo. &c. ut ois. Sed nō accipitur hic visio per essentiā, cū non ster cū actu credēdi: sed accipitur pro cognitiōe fidei formatæ. ideo subꝺitur: y ¶Et credꝺit in eum. tendendo in ipsum p dilectionē. z ¶Habeat vitā æternā. si pseueret: qd̄ est infallibiliter verū in prędestinatis, de quibus loquitur, vt patet ex prędictis, ideo sequitur. a ¶Et ego resu. eū. exponatur vt prius. b ¶Murmurabant. Posita Christi doctrina de spirituali cibo, hic ponitur in contrariū Iudæorū murmuratio. Et diuiꝺitur in duas, quia primò ponitur hæc murmuratio. secūdò, eius sedatio subꝺitur, ibi: Respondit ergo ihesus. Circa primū sciēdū: q⁹ Iudæi credebāt Christū esse hominē purū & de semine Ioseph ex Maria cōceptum, ignorantes ipsum formatum virtute spiritussancti. et ideo murmurabant de hoc quod dixerat: Ego sum panis uiuus qui de cælo descendi.

Ihesus

Nico. de Ly.

a ¶Sed pater meus. Diuiꝺit em̄ verū contra figurale, & ideo manna nō fuit proprię panis verus: quia fuit figura panis spiritualis dati in sacramento, & ideo ihesus est verus panis qui fuit figuratus per illum. Dicitur etiam de cælo verè & ꝓpriè dicto: quia Christus ratione deitatis de cælo oritur id est de deo patre. Similiter ratione humanitatis, quia anima imediate à deo creatur. virtus etiam formatiua corporis fuit virtus spiritussancti, vt supra dictum est. ideo sequitur: b ¶Panis em̄ ue. est q de cæ. ꝺes. modo dicto, c ¶Et dat uitam mū. Effect⁹ em̄ veri panis est vitā cōseruare. ideo ille est ver⁹ panis spūalis, q dat & cōseruat vitā spūalē, hoc aūt cōpetit ꝙ ho incarnato; ꝓpter qd̄ ꝺcit. j. Ego veni vt vitā habeāt &c. ¶Dixerunt ergo. Hîc ostēꝺit qd sit iste panis spūalis. Iudæi em̄ audiētes bonitatem huius cibi, dixerūt: e ¶Domine semper da nobis. volebant de cętero esse refecti sine esurie & labore, sicut de muliere Samaritana dictum fuit. iiij. b. quę petit à Christo: Dñe da mihi hanc aquam, vt nō sitiā &c. verūtamē sicut illa nō intelligebat conditionē aquæ spūalis, sic nec isti de pane spirituali. & ideo Iesus ostēꝺit eis qd sit iste panis, ꝺcens: f ¶Ego sum panis. qui nō solum vitā cōseruat, sed etiā ꝺat ipam de nouo. panis autē corpalis vitam corporalem prędicten-
j.19.b.

a Et si de aere, non tamen illum de quo viuunt angeli.
dit uobis panem de cælo: sed pater a
a ſ. i. verbum, quod vertitur in lac, dum defecit in carnem.
meus dat uobis panem de cælo ue-
¶Cor iustificans.
a rum. Panis enim † uerus est qui de b
¶Dum homo fit. ¶Quod non manna.
cælo descendit, & dat uitam mūdo. c
b Dixerunt ergo ad eum: Domine, d e
semper da nobis panem hūc. Dixit
autem eis Iesus: Ego sum panis ui- f
a ¶Hoc est, qui credit in me & comedit me. ¶Idem est non sitire, vtroq; enim significatur æterna satietas.
tæ, qui uenit ad me, non esuriet: & g h
qui credit in me, non sitiet † in æter-
a ¶Ego sum panis reficiens quem vos præsentem habetis, & non manducatis credendo.
c num. Sed dixi uobis: quia & uidistis i k
a ¶Sed si vos non creditis, non ideo inutiliter veni, non ideo alios perdo, sed venientes recipio.
d me, & non creditis. Omne quod dat l m
a ¶Per fidem mihi vnitur.
c f mihi pater, ad me ueniet, & eum qui n o
a ¶Passibus fidei & bonæ operationis.
b ¶Factus sum homo, vt humilem deum sequatur ille quem pulcet sequi humilem hominem.
uenit ad me non eiiciam foras: quia p q
¶Hominis, ¶Dei patris.
descendi de cælo, non ut faciam uo-
luntatem meam, sed uoluntatē eius
g qui misit me. Hæc est † enim uolun- r
a ¶Datus est ei tantū humilis in quo sit prima resurrectio.
tas eius qui misit me patris, ut omne
h quod dedit mihi, non perdam ex eo: s
¶Ecce secunda resurrectio.
sed resuscitem illud in nouissimo t v
a ¶Per me mediatorem vult pater dare credentibus vitam q̄ vitam.
die. Hæc est autem uoluntas pa- x
i tris mei qui misit me, ut omnis qui
uidet filium & credit in eum, ha- y z
a ¶Credendo in eum & transeundo in vitam.
beat uitam æternam: & ego resusci- a
k tabo eum in nouissimo die. Mur- b
murabant ergo Iudæi de illo, quia
dixisset: Ego sum panis uiuus, qui
de cælo descendi. Et dicebāt: † Nón-
a ¶Ignominiose indignantes, & eius opprobria quærentes in humilitate generis eius offendunt. b ¶Christi.
nē hic est * filius Ioseph, cuius nos

A lo venit, non esuriit. a ¶Nolite murmurare. Quasi non sim panis qui de cælo descendi, qa vere sum: sed nemo pōt ve. ad me nisi à patre tract⁹, & iō vos non creditis me esse panē, qa nō estis tracti à patre. b ¶Nemo pōt ueni. ad me. Alibi dicit: Nemo cognoscit patrē nisi p filium: quod cōtrariū videt huic dicto: Ne po. ue. ad me. Sed non est, qa prē reuelat trahit &c. p filiū. c ¶Nisi pater. Illum pater trahit ad filiū, qui ideo credit in filium, quia cogitat patrē eius esse deū. i. qui credit æq̄lē patri genitū. Tractio hæc nō est violētiæ, nec necessitatis nec est inuiti: sed voluntatis & desiderij. vnde dicit: Trahit vnūquēq; sua voluptas. Si ergo in his inqb⁹ nō est vera dilectio, trahit homo amore & desiderio, quātò magis trahit aliqs vehemēti delectatiōe, cui pater reuelat panē qui est vita & btitudo & oē bonum? In q̄ cōmendatur magna gratia. d ¶Et ego resuscita. Ego æq̄lis patri faciā cū videre qđ credit, manducare qđ esurit, habere qđ amauit & desiderauit: qđ nō potest esse in prēsenti, vbi tm̄ trahit. e ¶Est scriptum. Verè nemo venit ad me nisi pater docuerit, quia ita testant prophetiæ. Oēs homies regni illius. i. Christianę fi dei erunt doci. dei: qa & si homies foris loquūt, tamē deus solus int⁹ sensum aperit, intus instruit veritatis cognitione & amore. ita qcunq; audit & discit à patre, venit ad me. Et ne quis excuset se di. Nūq; vidi patrē, quomodo disco ab eo? Subdit rō quia pater visibilis sit alicui, & tamē nemo credit nisi ipse docuerit, quomodo ergo docet? Dū audis verbū ei⁹. i. mei, dū ego homo vbū ei⁹ coæternū. factus homo vobis loquor. & hoc est: Is qui est à deo. i. filius vidit patrem. i. nouit & vos docet, & ideo me audite. f ¶In prophetis. Prophetis, dicit pluraliter: quia omnes prophetæ vno & eodem spiritu repleti, licet diuersa prophetarant, tamen ad idem tendebant: qua propter cū q̄uis eorum oēs alij cōcordabāt, sicut in Ioel, qui dicit: Et erunt omnes docibiles dei. g ¶Non quia patrem &c. i. ego noui patrem, quia ab illo sum: & ideo credite quia qui credit in me, habet vitam æternam. Potuit dicere: habet me. sed reuelat qđ ipse sit vita æterna, quia vbū est vita hominū qđ & carni suæ quam susceperat, cui interuenit mors vt mortem tolleret, dat vitam in resurrectione: sic & alijs credentibus in se. h ¶Ego sum panis uitæ. Patres ue. Manna deq̄ superbitis, patribus murmuratoribus quorū estis filij murmurādo, non fuit panis vitæ: qa non intellexerunt in eo spiritualem cibum, sic & vos qui me auditis, non spiritualiter intelligitis. Vixit aūt Moyses & alij electi de māna, qa spūaliter māducauerūt: Sic & q mō vba mea spūaliter accipiūt. Ego sum pa. ui. Ecce sacramētum verbis tegit, vt Iudæi & etiā aliq discipli nō credētes verbis illi⁹ magis scādalizērur, & humiles apli humiliter credētes pficerent. vñ Petrus: Verba vitæ æternę habes. i ¶Et panis quē. Quō sit panis determinat nō solū scđm vbū q̄ viuūt oia, sed etiā scđm carnē assūptā p mūdi vita. Hūana em̄ caro quę erat pctō obnoxia, & iō mortua, carni ei⁹ mūdę vnita, icorpata, vnū cū illo effecta, viuit de spiritu eius, sicut viuit corp⁹ de suo spiritu. q verò nō est de corpe Christi, nō viuit de spū Christi. Qui autem Iudæi nō erāt hui⁹ vnitatis, litigabāt: nec talib⁹ exponit quō dominus carnē suā det ad māducādū, sed audiūt, vnde magis moueantur

Vergilius Buc. eglo. 2. — †Esa. 54. d. Iere. 31. e. — †dociles dei, vel docti à deo — ※ ergo — †De pe. di. 4. chendi cās — †quis ex ipso edat & nō mor. — B — Ioel 2. g. secūdū aliā literam — †De cō. di. 2. Christ⁹ & omnia

¶Sed non cęlestem.
nouimus patrem & matrem? Quomodo ergo dicit hic: quia de cęlo de-
a ¶Quem nil latet, qui abscondita cordium intuetur.
scendi? Respondit ergo Iesus, & di- a
a xit eis: Nolite murmurare †in inui- b
a ¶Credere in me, nisi gratia eum præuenerit, nisi pater eum reuelauerit, quę reuelatio est attractio.
b cem. Nemo potest uenire ad me ni- c
c si pater qui misit me, traxerit eum: d
¶Panis
d & ego resuscitabo eum in nouissi- e
e mo die. † Est scriptū in prophetis:
a ¶Qui facile doceantur a deo. ¶Quod non Iudæi.
Et erunt omnes †docibiles dei. Om- f g
¶Quod est trahi a patre.
nis* qui audiuit à patre & didicit, ue- h i
g nit ad me. Non qa patrē uidit quis- k
q̄, nisi is qui est à deo, hic uidit patrē.
†Amen amen dico uobis, qui cre- l
¶Qui pasco donec pastos iungam vitæ. ¶Quia.
h dit in me, habet uitā ęternam. Ego m
sum panis uitæ. Patres uestri man-
ducauerunt manna in deserto, &
a ¶Non morte carnali communi cum Moyse & aliis sed morte spirituali. ¶. i. in hoc loco panis. vel demonstratiue dicit. ¶Quem manna significauit.
mortui sunt. Hic est panis de cælo
descendens, ut † si quis ex ipso man-
a ¶Intus in corde intelligēdo & amādo. b ¶Spiritu.
ducauerit, non moriatur. Ego sum
¶Et ideo viuus, quia de cæ. descen.
panis uiuus, qui de cælo descendi.
Si quis manducauerit ex hoc pane,
¶Non tantū in pręsenti per iusticiam.
i uiuet in æternum. † Et panis quem n

Nicolaus de Lyra ☞Nisi man

Diuisio

c✝ & patet litera. a ¶Respō. Hic ponit murmuris sedatio. Et diuidit in tres: qa priō admonitio ponit. scđō causa murmuris subdit, ibi: Nemo potest. tertiō rō dicti pp qđ murmurabant redditur, ibi: Amē amē dico vobis. In pria ergo parte admonet eos dicens: b ¶Nolite mur. Quia patres eorum in deserto fuerūt grauiter puniti propter murmurationem: & ideo hæc admonitio Christi est salubris, ne cadant in consimilem poenam. c ¶Nemo potest uenire ad me &c. Hic ostenditur causa prædictæ murmurationis, nō em̄ causabat ex verborū Christi falsitate, cū essent verissima

essent verissima, sed ex iudæorū incredulitate. & hęc est qđ dicit: C Nemo pōt ue. &c. Per fidē formatam. d ¶Nisi pater. Nihil em̄ pōt ascēdere ad id qđ est supra naturā suā, nisi ab alio trahat. Sicut lapis nō pōt sursum ascēdere, nisi p motū alteri⁹. fides enim formata charitate trahit q̄dāmō hoiem ad naturā diuinā, scđm illud. ij. Pet. j. a. Magna & preciosa promissa donauit vobis, vt p hoc efficiamini consortes diuinę naturæ: & ideo tale donū nō pōt hō cōseq nisi a deo trahat. Iudęi aūt nō sic erāt tracti. ideo murmurabāt de vbis Christi. Illi aūt q à prē trahuntur ad filiū p fidē formatā, cōsequūtur æternā vitā. iō sequit: e ¶Et ego. Quia aīa nō est ad plenū btā donec fuerit corpori reunita. †inter vos & qa prædictus tractus est p diuinā inspirationē, ideo hoc ostēdit p scripturā. d. Est scri. in pphe. f ¶Et erūt oēs &c. i. docti à deo. Sētentia em̄ hui⁹ dr̄ Esa. liiij. d. Ponā oēs filios tuos doctos à dño. & Hiere. iij. e. Dabo vobis pastores iuxa cor meum, & pascēt vos scīa & doctrina. Et est eadē snīa cū illa quę hic à saluatore exprimit. Christus em̄ & apli nō semp allegauerūt scripturā de verbo ad verbū, sed suffecit eis accipe snīam. Cui⁹ aūt efficaciæ sit diuina inspiratio, ostēdit, dicēs: g ¶Ois q. Prædictas inspirationes percipiendo. h ¶Et didicit. eas sequēdo. i ¶Vēit ad me. per fidē formatā in presenti, & p gloriā in futuro. Et qa deus pater docet hoiem nō apparēdo visibiliter, sicut homo, vel sicut angel⁹ in corpe ab eo moto: vel sicut dei fili⁹ in corpe sibi vnito. ideo sequit: k ¶Nō qa patrē &c. s. filius q naturalr pcedit à patre. D Notādū, q p hāc dictionē quisq;, pōt intelligi natura humana. & sic verū est, q null⁹ hō ante Christū vidit prēm, nisi forte i quodā raptu, sicut moyses. sed talis visio nō erat silis visioni Christi, q ab instāti suæ cōceptiōis vidit diuinā essentiā p modū habit⁹ pmanētis, & vtēs sensib⁹ corpis. Si aūt p ly quisq;, excludat ois creatura, sic intelligit, q sequit de filio scđm diuinā naturā, & de visiōe cōprehensionis, quæ cōpetit soli deo. p hoc autē q dictio exclusiua ibi adiūgitur filio, nō excluditur pater vel spūsanctus, quorū est vna simplex visio. Dictio em̄ exclusiua addita vni personæ respectu termini essentialis, nō excludit aliā personā, vt diffusius declaratur. j. Sententiarū. l ¶Amen amen. Repręssa iudæorū murmuratione, saluator reddit causam eius qđ dixerat: Ego sum pa. &c. quasi satisfaciēs eorū quæstioni. Et quod illud dictū sit verū arguit: Ille est verus panis vitæ & de cælo descēdens, qui potest præseruare à morte. & dare vitā æternā & cælestē, talis panis est verbum incarnatū, nō aūt panis datus à moyse in deserto, quia oēs qui manducauerūt ex illo mortui sunt. ergo &c. & hoc est qđ dicit: Amē amen di. uo. &c. per fidē formatam. m ¶Habet ui. eter. quę virtualiter in gratia cōtinetur. Alia litera patet ex dictis. n ¶Et panis quē &c. Postq; egit de pane spirituali qui est verbum, hic cōsequēter agit de pane spūali qui est sacramentū. Et diuiditur in duas partes: quia circa hoc primo ponit doctrina Christi. scđō, Diuisio exponitur, quia videbatur obscura, ibi: Multi aūt audientes. Prima in duas: qa primò ostēdit ppositū. scđō, pbatur qđ dā suppositū, ibi: Qui māducat. Prima in tres: qa primò saluator docet hui⁹ sacramēti qualitatem. scđō ipsius necessitatē, ibi: Litigabant. tertiò eius veritatē, ibi: Caro mea &c. Circa primum sciendū, q in sacramēto eucharistiæ cōtinetur ipm verbū icarnatū: & ideo ostēdēs qualitatē hui⁹ sacramēti quatuor tāgit. Quatuor i sacramēto eucharistię Primū est illud q est ibi sacrm tm̄. s. spēs panis, cū dicit: Et panis. Scđm est auctor huius sacri, q est ipse Christ⁹ sacerdos summ⁹. Sacerdos aūt qui est minister hui⁹ sacri tm̄mō pfert verba nō in ppria psona, sed in psona Christi. in alijs aūt sacris vtitur minister verbis suis, vel verbis ecclesiæ: quibus exprimit act⁹ quē facit, vt in baptismo patet, cū dicit: Ego baptizo te. sed in sacramēto eucharistiæ solum refert verba Christi, cū dicit: Qui pridie q̄ pateretur &c. & sequuntur postea verba Christi cōsecrationem efficientia. & hoc notat cum dicitur: Quem ego dabo. Tertium est res significata & contenta.

Gloſ. ordi. Iohannis Cap. VI. De Lyra

E a ¶Niſi manducaueritis. Augu. Hunc cibū & potū ſocietatē vult intelligere corporis & membrorum ſuorum, quod eſt eccleſia in prædeſtinatis, quod iam factū eſt & in vocatis & iuſtificatis, qđ factū eſt & fit & fiet in glorificatis: qđ nunc eſt in ſpe, fiet in re. Huius rei ſacramētū. i. vnitatis corporis Chriſti, alibi q̄tidie, alibi certis dieb⁹ fit: & ſumit alīq̄ ī vitā, alijs in mortē. Res ꝟò huiꝰ ſacramēti oībus eſt in vitā ſumētib⁹, nulli ad mortē. i. vnitas ſctōrū. Vñ corpꝰ & ſanguis in his reb⁹ cōmēdat, quę ex multis ī vnū rediguntur, vt ex multis granis vnus panis fit, & ex multis acinis vinum confluit.

† Decertabant

b ¶Qui mandu. car. Exponūt qdam ſctī de comeſtione altaris. & bene dicūt: ſed quęrūt quō fiat in vitam æternā, cū quidā ad mortē, vt dicit Apls. Si qs co-

1. Cor. xi. ſ. medit in altari cū hac comeſtiōe de qua agit hic. ſ. cū fide operante & dilectione, hic comedit in vitā æternā. Si quis verò aliter, in mortem.

† De cō. di. 2. c. inuitat dominus

c ¶Caro ēm. Verè viuet anima & corpus ex hoc cibo q̄ caro mea uerè eſt cibus: q̄ ſolus ſacit immortales, vt neq; eſurient neq; ſitient, alius cibus hoc nō preſtat, etiam ſi in eo hoc apperatur.

d ¶Qui mandu. Iā exponit quō fiat qđ dixit, & quid ſit māducare carnē, & bibere ſanguinē. hoc eſt manere in Chriſto, & Chriſtum habere in ſe manētem. Qui verò nō manet ī Chriſto, & ī quo nō manet Chriſtꝰ: nō māducat ſpiritualiter, & ſic ſacramentum ſibi ſumit in iudicium corporaliter.

F e ¶Sicut mi. me. Me æqualē ſibi mi, ſit. i. hominem fecit, & inde eſt vt ad eū referam vitam meā quaſi ad maiorem.

f ¶Et ipſe ui. Vt viuā ex patre, mea exinanitio facit: vt homo viuat ex me, ꝑticipatio facit q̄ me māducat.

g ¶Hic eſt pa. Et ita cōſtat. q̄ hic eſt verè panis de cęlo, nō māna. qa illud māducantes patres vobis ſimiles mortui ſūt ī ęternū hunc panē homo qui vitā nō habebat manducās, viuet in ęternū. Supra dixerat: Ego ſum panis q̄ de cęlo deſcēdit: hic dicit: Hic. i. filiꝰ hoīs ad eſum cuius carnis inuito, eſt ille panis qui de cælo deſcen. ergo idem eſt filiꝰ hoīs & filius dei:

☞ Multi ergo

Nico. de Lyra.

c ✠ ta. ſ. verū corpus Chriſti, cū dicitur: Caro mea eſt. & accipit hic caro, ꝓ̄t diſtinguitur contra animam & ſanguinē. quia licet ſub ſpecie panis ſit anima & ſanguis, hoc tamē non eſt ex virtute ſacramenti, ſed ex cōcomitātia reali, ſicut & ipſa diuinitas. Quartum eſt res non cōtēta ſed tā tū ſignificata. ſ. corpꝰ Chriſti myſticū, qđ cōiūgit capiti ꝑ charitatē. Hoc aūt ſacramētū dicit ſacramētū amoris, iō dicit: a ¶Pro mun. Sicut ēm vita naturalis eſt in mēbris, eo qđ vniunt capiti q̄ recipiūt ī fluētiā ſēſus & motꝰ: Sic ī fidelib⁹ q̄ ſunt mēbra Chriſti vita ſpūalis cōſeruatur, eo qđ vniūt capiti Chriſto ꝑ ſacramētū amoris. Cōſiderādū etiā, q̄ būdicit, mūdi: qa alia ſacra ſolū ꝓficiūt ipi recipiēti, ſolus ēm baptizat⁹ recipit gratiā baptiſmalē & nō alīq̄. Sacramētū aūt euchariſtiæ nō ſolū ꝓficit ſacerdoti ſumenti, ſed etiā toti eccliæ, & illis q̄ ſunt ī purgatorio. Cuius ratio eſt, quia euchariſtia nō tm̄ eſt ſacramētū, ſed ę̄ ecclię ſacrificiū inc̄tū cōtinet Chriſtū paſſum, & iō ꝓficit oīb⁹ chriſti fidelibus. Si aūt ſumat alio mō ſicut a laico, tūc ꝓficit ſolū ſumēti. quia officiū eius nō eſt offerre ſacrificiū, ſed tm̄ ſumere ſacr̄m. b ¶Litiga. Hic cō ſequēter oñdit huiꝰ ſacramēti neceſſitas. Iudęi ēm rudes prædicta ꝟba Chriſti audītes, reputabant ea inutilia & ipoſſibilia. iō oñdit neceſſitatē huiꝰ ſacramēti dicēs. c ¶Niſi mād. Sicut ēm ī vita corpali cibꝰ eſt neceſſarius ad vitā cōſeruādā, ita in vita ſpirituali hoc ſacramētū eſt neceſſarium: quia eſt vitę ſpiritualis cōſeruatiuū: quia ſicut baptiſmꝰ eſt quędā ſpūalis generatio, ita euCōtra Bohemos chariſtia eſt quędā ſpūalis nutritio. d ¶Et biberitis eius ſan. Non eſt intelligēdum, qđ hoc ſacramētum ſub vtraq; ſpecie ſit ſidelibus exhibēdum, ſed tm̄ hoc mō a ſacerdote ſumendum licet in primitiua eccliā ppls ſub vtraq; ſpecie cōicaret: tū poſtea ꝓpter periculū effuſionis: & quia ſub ſpecie panis accipit quodāmō ſanguis inclusus ibi cōtinetur, vt prædictū eſt: qa ſub vtraq; ſpecie eſt tot⁹ Chriſtꝰ aliter tamen & aliter. Quia ſub ſpecie panis eſt vera caro Chriſti ex virtute ſacramēti, cætera verò ſunt ibi ex cōcomitātia. Et eodē mō ſub ſpē vini eſt ſanguis Chriſti ex vi ſacramēti: cætera ex cōcomitātia. Notādū quę hoc qđ dicit hic: Niſi mādu. & c. dicunt Greci, q̄ hoc ſacramētū eſt tātę neceſſitatis. q̄ pueris debet dari ſicut baptiſmꝰ, quod eſt falſum: qa in ſumēte hoc ſacramētū Chriſtꝰ regitur actualis deuotio & reuerētia, q̄ non ſunt in pueris: & iō verbū qđ importat præceptū, tm̄mō intelligit de adultis qbus neceſſariū eſt ad ſalutē hoc ſacramentū euchariſtiæ accipe, ſaltē in voto, ſi nō poſſit haberi in re. e ¶Qui mā. Hic cōſequēter oſtēditur huiꝰ ſacri vtilitas, quæ eſt augmentatio in vita ſpūali. Sicut cibꝰ corpalis nō ſolūmō nutrit & cōſeruat vitā, ſed deducit ad ꝑfectā quantitatē: ſic hoc ſacr̄m ꝓducit hoīem ad cōſummationē gr̄æ quæ eſt gl̄ia æterna, & hoc eſt qđ dicit: Qui mād. carn. meā, nō tm̄ ſacramētaliter, ſed etiā ſpūaliter ꝓcipiēs effectū ſacramēti. f ¶Habet uita. quia habet deū ihabitātē, qui eſt vita æterna. g ¶Et ego re. vt ꝓcipiatio huius vitæ ad corpꝰ ꝓ animam deriuetur.

† Habet

h ¶Caro ēm mea. Hic oſtēdit huiꝰ ſacramēti veritas. Chriſtꝰ ēm frequēter parabolicē diſcipulis ſuis loq̄bat: & ideo ne crederēt, q̄ caro ei⁹ cōtineret in ſacro euchariſtiæ tm̄modo ſicut in ſigno, ideo hoc remouet di. Caro mea verē. quia hic ſumitur realiter, & nō figuratiue. & H eodē mō eſt de ſanguine ſub ſpecie vini ideo ſubdit: Et ſanguis meus. Dicit etiā Caro Chriſti verē cibꝰ, & ſanguis eius verē potꝰ, quia reficiūt tā iam q̄ eſt immortalis. Cibus aūt corporalis tm̄ reficit corpꝰ qđ eſt corruptibile. i ¶Qui mādu. Hic probat qđ dā ſuppoſitū. dixerat ēm q̄ manducatio carnis eius dat vitā. illud ꝓbat hic: qa illud ꝓ qđ aliqs vnit principio viuificatiuo, illud dat vitā: hoc patet in vita corporali. q̄ hoc aūt facit homo vnit Chriſto qui eſt principiū vitæ ſpūalis, ergo &c. & hoc eſt qđ dicitur: Qui mā. car. meā, & bi. &c. i. vnitur mihi. k ¶Et ego in il. quia per charitatem amans eſt in amato & econuerſo,

1 ¶Sī. mi. me ui. pa. qa eſt vita ꝑ eſſentiā. m ¶Et ego uiuo &c. Filiꝰ ēm inc̄tū deꝰ & inc̄tū hō viuit ꝓpter patrē, ſed aliter: quia ſcđm q̄ deꝰ viuit ꝓpter patrē inquātū ꝓcedit ab eo, accipit tamē eandē vitā quā habet pater. Scđm verò q̄ homo, viuit ꝓpter patrē inquātū vnit ſuppoſito ꝓcedēti a patre, quā vnionem cōcomitatur plenitudo gratiæ: quæ eſt ſpūalis vita. & eodē modo nos, inquātū per ſacramētū euchariſtiæ vnimur deo viuimus ſpūaliter, tm̄ eius vnio eſt realis in vnitate ſuppoſiti, noſtra aūt vnio apud ipſum eſt per fidē & dilectionē. & hoc eſt qđ dicitur.

n ¶Et qui mandu. &c. quia per hoc coniūgitur principio ſpiritualis vitæ. vt viſum eſt. Ideo cōſequenter cōcludit eſſe verum illud de quo murmurabāt iudęi tanq̄ de falſo. o ¶Hic eſt panis qui de cælo deſcen. quia caro Chriſti in hoc pane contenta virtute ſpiritus ſanc̄ti fuit formata. p ¶Non ſicut manducauerunt patres ueſtri manna, & mortui ſunt. & ideo non fuit verè cibus cæleſtis, ſed tantum figura eius: quia vitam ſpiritualem non conferebat, ſed eam dari in ſacramento præfigurabat. quia erga deuotos habebat omne delectamētum, vt habetur Sap. xvi. c. Panem paratum præſtitiſti eis habentem omne delectamētum. Malis autem hominibus erat inſipidus. vnde dicebant Numeri xxj. b. Nauſeat anima noſtra ſup cibo iſto leuiſſimo. Sic euchariſtia dignē ſumentibus & vitæ ſpiritualis ſolatium, & indigne ſumentibus iudicium. ideo ſequitur: q ¶Qui manducat hūc panē. &c. dignē, ui. in æter. ſequit: r ¶Hæc dixit in ſyna. quę

✠ eſt locus

ego dabo caro mea eſt,* pro mundi a uita. † Litigabant ergo Iudei ad inuicem dicentes: Quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum? Dixit ergo eis Ieſus: Amē amen dicō uobis, niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non † habebitis uitam in uobis. † Qui manducat meā carnem, & bibit meum ſanguinem, habet uitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in nouiſsimo die. Cāro enim mea uerè eſt cibus, & ſanguis meus uerè eſt potus. Qui manducat meam carnem, & bibit meū ſanguinem, in me mānet, & ego in illo. Sicut miſit me uiuens pater, & ego uiuo propter patrem: & qui manducat me, & ipſe uiuet propter me. Hic eſt panis qui de cælo deſcendit, non ſicut manducauerunt patres ueſtri manna & mortui ſunt. Qui manducat hunc panem, uiuet in æternum. Hæc dixit in ſynagoga,

a ¶Quia vſq; modo non fecit mentionem de ſumptione ſacramenti altaris.

a ¶Et ſi ignoretis quis modus ſit dandi vel manducandi tamen niſi.

a ¶Sine hac vita poteſt haberi ꝛ̄poralis, ſed non æterna.

a ¶Ne autem de hac vita intelligerent, & inde liriga rent, ſubdit: Qui mandu. car.

a ¶. i. ſocietas ſanctorum, vbi pax & vnitas erit perfecta.

a ¶Secundum ſpiritum, nec caro eius fraudabitur ea ſuo tempore. b ¶Hoc dicit, ne quis putet manducantem non mori corpore.

a ¶Hoc eſt ſignum manducationis illi edunt accedendo ad meam carnem, qui non relinquunt vnitatem.

a ¶¶Sic viuet: quia ſicut ego homo viuo propter patrem viuum cui vnior, ſic qui me māducat & mihi vnitur, viuit ex me.

a ¶Non ſic morientur in anima qui me cæleſtem panem digne manducant: ſicut patres veſtri in deſerto manna, & mortui ſunt.

a ¶Sed potius.

a ¶In me qui ſum vita.

A s ¶Multi er. Multi carnaliter sapientes, quasi ptículatim carnē ☞ qua indut⁹ erat se eis distributurū, pmitteret, cōtra naturā esse pu
tat: vt abū hominū, hūanā carnē daret. b ¶Dur. est. Sic opor
tebat dici vt ab hominib⁹ nō intelligeret, sed secretū dei verbis te
geret. secretū dei intētos debet facere, nō aduersos. c ¶Si ergo.
Sup̄dict⁹ orō. Q. Tūc intelligetis qd' nō
codē mō q̄ putatis erogo corpus, & qd'
hæc gr̄a morsib⁹ nō cōsumit: sed spūali
gr̄a me illis dādo, ip̄os in corp⁹ meū cō
uerto. hinc planē soluit qd' ip̄os moue
rat, putabant em̄ q̄ corp⁹ distribueret, il
le dicit i eccl̄iā se ascēsurum vtiq; integrū.
Quid ergo tenendum sit, apertē subdit:
d ¶Spūs est. Caro sicut intelligitis, si
cut quę i macello emit, sicut ali⁹ cib⁹ nō
pdest, ipa tū vas spūs, q̄ i ea salutē opat
1.Cor.8.a. multū, pdest, sicut sola scia inflat, ipa tū
non est mala, sed per charitatem ędificat
e ¶Verba. Quib⁹ dixi mādūcādū me
esse, manere i me & mei ip̄o. Vt aūt ali
q̄s maneat in Christo vt mēbrū, & Chri
stus in ip̄o vt in tēplo, vnitas facit. Vni
tas aūt ex charitate est, charitas autē ex
†Ma.26.d. spū: ergo spūs q̄ viuificat compaginata
Mar.14.d. mēbra nō separata. f ¶Sed sunt. Pro
Ia.7.b.se cūlā.Lxx. pheta. Nisi crediderit is, nō intelligetis. p
fidē copulamur, p̄ intellectum viuifica
mur. g ¶Et q̄s traditurus. Quia Iu
das inter scādalizatos recedit, sed manet
ad insidiādū, quē nec silet, nec aperte ostē
dit, vt omnes timeāt dum vnus perit.
h ¶Quia ne. Causā q̄re q̄dā nō credāt
subdit: Quia nō est à deo datū, fides em̄
nō est hoib⁹ à se q̄si ꝓpria, sed à deo gr̄a
q̄si. i ¶Ex hoc. Nota esse cautē loquē
B dū, sed si tā ex ỹbis tuis aliq̄s scādaliza
bit, habeto cōsolationē i eo, ex cuius dic
to mīti scādalizati sūt: q̄ hoc fecit vt ti
bi esset exēplū. k ¶Nonne ego uos
duode. &c. Duodecim numerus sacra
tus est qui pmanet, & si Iudas inde perit
Elegit, xj. ad pmanendū, elegit Iudā vt
per eū diuinę dispēsatio misericordię in
salutem mūdi impleretur, vtēs malo ad

Nicolaus de Lyra.

☞ bonū
ꝯ esi loc⁹ cōis, vbi Iudęi conueniunt.
a ¶Docēs. Quę erat metropolis Ga
lileę. hoc addit Euangelista post verba
Christi prędicta, ad ondēdū q̄ Christus i
pali docebat, sicut habēs doctrinā sanā
& nō suspectā. b ¶Multi. Posita do
† De cōse. ctria Christi, hic consequēter exponit. &
dnat. forte prio pōit ei⁹ expositio. sed'ò ex hoc ostē
Mar.14.d. dit aliq̄rū reprobatio & aliorū cōfirma
Duplio euentus tio, ibi: Ex hoc mīti. Pria i duas: q̄a prio
pōit expositiōis occasio. sec'ò ipsa ex
positio, ibi: Sciēs aūt Iesus. Occasio aūt
expositiōis fuit q̄a multi Iudęorū ỹba
Christi eape nō potērtes, ꝓpter suā incre
Durū dicit dulitatē. c ¶Dixerūt. In corporalib⁹
duplicitr dicit aliquid durū duplici de cā: vel q̄a
nō de facili penetrabile, vl' q̄a resistit ta
ctui. Sic in spūalib⁹ dicit aliq̄d durū: vel
† dñator q̄a ab intellectu nō penetrat, vl' q̄a displi
calūniator cet volūtati. Vtroq; mō sermo Christi
erat eis dur⁹. q̄a ei⁹ ỹba nō intelligebāt.
& displicebat eis, qd' tāta de se dicebat,
eo q̄ ip̄m hoiē purū esse putabāt. iō seq̄t: d ¶Et q̄s, q.d. blas
phemia est. e ¶Sciens. Hic ponitur doctrinæ Christi exposi
tio, circa quā ad duo: de quibus audientes erant scandalizati, sec'm
ponit ibi: Spiritus est qui viuificat. Primum igitur de quo scanda
lizati erant, erat qd' dixerat Descendi de cælo. & ostendit qd' nō
debebant scandalizari, prædicens qd' viderent eum in posterum
in cælum propria virtute reuerti. Et ideo non debebant admira
ri, si dixerat se de cælo originari, quia quælibet res ad suum locū
reuertitur. & hoc est qd' dicitur: Sciens autem Iesus &c. id est
ab⁹q̄ alio sibi nunciante. f ¶Quia mur. q̄a dixerat se de cęlo des
cendisse. g ¶Dixit eis. Reprimēs eorū murmurationē iniustā C
h ¶Hoc uos. sine rōne. i ¶Si er. accipit si, ꝓ qa. q.d. qa hoc vi
debitis, nō debetis scādalizari de hoc qd' dixi, illi em̄ qui Christo
credētes cū eo permānserūt, in ascēsione ei⁹ hoc viderūt, vt patet
Act. 1. a. k ¶Spiritus. Hic exponit sec'm de q̄ murmurabāt. s.
quia dixerat carnē suam esse cibū necessa
riū ad salutē: & ipsi intelligebāt hoc ac
si daret in propria specie, sicut laniatur
vel vēditur in macello, qd' est horribile
ideo tollit hūc intellectū, dicēs: Spirit⁹.
q.d. verba quæ dixi spiritualem sēsum
habent, & sic viuificāt. l ¶Caro non.
Quia caro Christi, mānducata eo mō quo
itelligebāt, nō eēt vtilis, sed magis horri
bilis: ō sequit: m ¶Verba quæ. De car
ne mea manducanda. n ¶Spūs & ui.
Quia spiritualem habēt intellectū, nec
mirū, quia sunt à spūsancto. Ista tamen †Mar.26.f.
spiritualitas nō est sic accipienda, quia ea Mar.14.g.
ro Christi sit in sacramento eucharistiæ Lucæ.22.g
tm̄ mō sicut in signo, vt dixerunt aliqui
hæretici, quia est ibi realiter, vt dictū est
sed quia manducat caro Christi in hoc
sacramēto quodā spūali modo, in q̄tū
species visibiles attertūr & comedūtur
& spiritus ex virtute dei carni vnita refi
citur. o ¶Sed sunt &c. q.q.d. ꝓpter
hoc intelligere non pūt. p ¶Sciebat.
Quia tanq̄ deus sciebat occulta cordiū.
q ¶Et quis traditu. Quia sciebat e
uentum futurorū cōtingentiū. r ¶Et
dicebat. Ad maiorem affirmationem
prædictorum. s ¶Propte. di. uo. qa.
Eandem enim sētentiā dixerat sup. licet
verba sint aliquantulum alia, idem em̄
est trahi à patre qd' sup. dixit: & dari fi
dem à patre, qd' hic ponit. Ipse autem D
sciebat istos quibus loquebatur, nō esse
prędestinatos ab æterno, nec tractos à
patre. t ¶Ex hoc multi. Hic ex ꝓæ †ad ea quę
dictis concludit aliquorū obstinatio in retrō
malo per apostasiam, cū dicit: Ex hoc.
hoc non est intelligēdum de .xp̄i. aposto
lis vel de .lxx̄ij. discipulis, quia isti Chri
sto adhæserunt, sed multi alij sequeban
tur ipsum ad audiendum eius doctrinā,
& de istis multi retrocesserunt. Et con
sequēter ꝓ oppositū ostēditur aliorū cō
firmatio cū dicit: v ¶Dixit ergo Ie
sus ad .xij. apostolos. x ¶Nūqd &.
Non petit quasi ignorans, sed vt ostēn
dat se eis non indigere: q̄a ponit in corū
optione cū alijs recedere. y ¶Respō
dit er. nō solum ꝓ se, sed ꝓ omnib⁹: q̄a
inter eos erat principalior: & in eius re
sponsione exprimitur maxima dilectio
ad Christum, cum dicitur: z ¶Domi
ne ad quem ibimus. q.d. similem tui
inuenire non possumus: tu solus sufficis
nobis, propter quem omnia reliquim⁹.
a ¶Verba uitæ æter. id est verba vi
tę ęternę, ꝓ milliua & inductiua ad eam.
Exprimit etiā in eius responsione vera
cōfessio fidei, cū dicit: b ¶Et nos. quia
credere prędcedit itelligere. c ¶Quia
tu. q̄tū ad hūanitatē, i q̄ vnct⁹ es vt rex
& sacerdos. d ¶Filij⁹. naturalis q̄tum
ad deitatē: & p cōsequēs equalis lei in natura & potentia. Verūta
mē q̄a Petr⁹ nimis largē rūderat dicēs, ꝓ oīb⁹: nos credim⁹: q̄a ni
hil mali de alijs cogitabat, iō Christ⁹ cognitor occultorū ei⁹ rīsi
onē corrigit dicēs: e ¶Nōne. Nō logt hic de electiōe a vitā ęter
nā, sed ad apl'atū. f ¶Et ex uo. i. ꝑuulus ad diaboli cōsortiū. Ve
rūtn̄ nō dixit de terminatē qs esset ille, nec apl's tūc cognouerūt:
sed postea qñ p effectū viderūt, & iō illud qd' seq̄t, nō est de ỹbis
Christi, sed Euāgelistę q̄ scripsit ista post passionē Christi dicens:
Christi, sed Euāgelistę q

E bonum, vt mali vtunt bonis dei ad malū. Cap. VII.

POst hæc aūt. Domin⁹ in carne manēs frequēt in Galilæam ambulabat, vt eū imitari volentes, de vitijs ad virtutes trāsmigrare discāt, quod illa figurabat. Vel vt illius tēporis ſcti de Iudæa ad gentes verbi dei translatum expectarent. b ¶Dies se. Non qd vnus: sunt em̄ septem, sed more eorū quotq; sunt, q̄si vn⁹ dicunt propter vnā festiuitatē. Scenophegia festiuitas tabernaculorū, qua mense septimo Iudei habitabant in tabernaculis, in memoriam illorum in quibus patres eorū habitauerūt in deserto. c ¶Vt & disci. Opera quę veri discipuli sciebant, isti nesciebant, laudibus diuinis & non popularibus fauore efferenda. d ¶Nemo. Glorię eius consulunt. Q. Mira facis. ſ. in abscōdito, sed inotescere, vt ab oīb⁹ laudaris. e ¶Tēp⁹. Ideo nō ē nūc tēpus meū sed vīm qa nō sū amator mūdi vt vos, sedaccusator. & iō nō audit vos mūdus suos falsos testes, qui dicitis bona mala, & mala bo

Scenophegia

Nicolaus de Lyra.

Quęstio de Iuda

c ✠ a ¶Erat tradit⁹. quādo Iesus protulit verba præmissa. b ¶Cum esset unus. principalib⁹ discipulis Christi. Quæritur hīc sine argumentis, vtrū Iudas à principio suę vocationis à Christo fuerit malus. Dicēdū qd in hac quæstione quæ est de his quæ trascendunt humanā inuestigationē cum sit de occultis cordis humani) & in consimilib⁹ quęstionibus, tenēdū est illud qd est magis cōsonum sacrę scripturæ & rationi. Sciendum igitur qd dicit Aug. qd Iudas à principio suæ electionis fuit mal⁹ electus tamen est à domino ad apostolatum, vt per eius malicium & proditionem perficeret Christi mysterium. Qd

F sicut iniqui malè vtunt bonis opibus dei, sic & deus bene vtitur malis opibus hoīm. & ideo q̄uis Iudas fuerit pessim⁹ tamē eius malo bene vsus est Christus. Beda aūt in hoc conuenit cum Augu. sed addit qd Iudas non fuit electus ad apostolatum, sed alij. xj. Vocatus est tamen cum eis, vt per proditionis eius officium Christus operaretur salutem humani generis. Sed vtrumq; istorum videtur cōtra rationem esse & sacram scripturam. Distributio em̄ bonorum respicit iusticiam cōmutatiuam, vt habet. v. Ethico. vt alicui tantō plus detur de honore, quantō maior est in virtute. & ideo non est verisimile, qd Iudas vocat⁹ fuerit ad honorē apl̄at⁹, nisi tūc fuerit iust⁹: vl qa Christ⁹ tunc eū iustificauerat, vt esset tali honore dign⁹. sicut iustificauit Mathęū qñ eū vocauit ad apl̄atū, vt hē Mat. ix, a. Itē. j. xvij. b. dicit Christ⁹ de discipl̄is suis loq̄ns ad patrē. Quos dedisti mihi custodiui, & nemo perijt ex eis, nisi filj⁹ pditiōis, & certū est q loqt̄ hīc de pditione, quę est p pēm mortale qa Iudas adhuc viuebat vita corpali. & sic videt q perierit p pēm mortale positq; fuit dat⁹ Christo p fidē, à deo pre. Qd aūt addit Beda, Iudā nō fuisse vocatū ad apl̄atū, videt esse cōtra scripturā. Mat. x. a. & Mar. iij. c. v bi nūerāt illi q vocati sūt ad apl̄atū, & iter illos enumerat Iudas, Itē Act. j. d, q Matthias electus est ad apl̄atū de q̄ prēuaricat⁹ fuerat Iudas. nullus aūt prēuaricat à statu in q̄ nō fuerit. Ex q̄ patet qd verē fuit vocat⁹ ad apl̄atū, Propter qd dicēdū sed'm Chryso. qd fuit vocat⁹ ad dignitatē apl̄at⁹: & p tūc fuit bon⁹, qa vocatio ad talē dignitatē respicit prędestē iusticiā. Qd aūt postea peccauit, pdēdo & tradēdo Christū, nō cōtradicit isti vocationi: qa apl̄i ex sua vocatiōe nō fuerūt ī bono cōfirmati. Qd patet ex casu Petri, q post suā vocationē Christū negauit. Et iō sifrdicēdū, q licet Iudas tpe suę vocatiōis fuerit bon⁹, tñ postea Christū, pdēdo peccauit. Sciēdū tñ, qd extūc malus erat quādo Christus apl̄is dixit verba in hoc ca. cōtēta: Vn⁹ ex vobis diabol⁹ est, tamē sua malicia nō erat apl̄is nota, sed soli Christo q cognoscit corda. Christus tamen suam maliciam dixit in generali ipso audiēte, ne credens suā maliciam latere, sine timore mala operaretur: nō tamē dixit in speciali, ne extunc inuerecundus factus peior efficeretur, secundum qd dicit Chrysostomus.

¶In ca. vj. vbi dicit in pos. Et ī isto paschate nō fuit Iesus in Ier. G

ADDI. Chrisostom⁹ in hoc loco sic dicit: Qualiter ipse ascendit ad diē festū? paulatim em̄ soluebat legem, occasionē accipiēs à Iudaica nequicia. Et Theodorus ibidē: Quia enim Iudęi eū persequebāt, occasionē recessus accipiēs legē exolu sit, innuēs obseruātib⁹, q̄ veritate aduenīente cessat oīs figura, & q̄ legib⁹ nō solū ījcitur, vt legalia festa perficeret, & vnde hoc: quia non erat festum Christi, sed idolorum. Hæc Theodorus.

NICO. DELY.

POst hæc aūt. Positq; euangelista egit de nutrimēto spirituali libra collato filjs Christi, hīc consequenter agit de doctrina eis collata: qa sicut prædictū est pater debet filjs nutrimentū & documentum. Et diuiditur in duas. quia primò origo doctrinæ Christi ostēditur, sed'ò, ipa doctrina ponitur ca. seq. ibi: Iesus aūt perrexit. Prima in tres: qa primò ostēdit Euāgelista aptā dinē loci ad manifestādū doctrinæ Christi originē, sed'ò manifestādi occasionē, ibi: Iudæi aūt quę. tertiò, manifestationē actualem, ibi: Rndit Iesꝰ. mea doctrina. Circa primū sciēdū, q̄ loc⁹ apt⁹ ad prędictā manifestationē erat ciuitas Ierosolymitana: vbi ad diē festū cōuēiebat ppl̄us. & ideo ad manifestādū se in hoc loco in uitat Christ⁹. Et licet primò recusset, tñ nat⁹ cōsentit, & rōnabil̄r, vt vī. & hoc

† libere

qd dr: c ¶Post hæc &c. docēdo in synagogis eorū. d ¶Non em̄ &c. Licet em̄ posset esse inter eos sine nocumēto, voluit tñ se aliq̄n absentare aūtjs debitū passiōis suæ, oñdēdo in se veritatē humanæ naturæ: & q̄ licitū erat fidelibus suis aliq̄n pl̄sequutionē fugere. e ¶Erat aūt &c. scenophe. i. festū tabernaculorū. Dr aūt à scenos qd est vmbraculū, & phagin qd ē comedere, qa. vīj. dieb⁹ comedebāt Iudęi ī vmbraculis. f ¶Dixit rūt aūt. nō q̄ essent filj Mariæ mīus sui, neq; Ioseph, vt aīs dictū est iprobādo errorē Heluidij sup Mat. j. c. Nec cognati sui, q erāt ad apl̄atū vocati, qa de filjs dr ſ. q̄ fratres ei⁹ nō dū credebāt in eū, sed dicūtur hic fratres, qa erāt de cognatiōe sua q ex factis eius volebāt reportare gloriā mūdanā, sed'm Augustī. vñ sequtur: g ¶Trāsī hinc. hoc est in Ierusalē metropolim Iudeę. h ¶Vt & disci. &c. Dubitabāt em̄ de Christi miraculis, vtrum essent vera, propter hoc sequitur: i ¶Neq; enim fra. &c. Et quia suggerebant ei malū. ſ. gloriā mundanam quærere, ideo recusauit, di. k ¶Tps meū &c. i. tps gloriæ meæ manifestandę, quia post resurrectionē erat manifestāda. l ¶Tps aūt ē ue. semper est pa. q. d. tps gloriæ mūdanæ quam quęritis nūc est in principio huj⁹ solēnitatis: qa iudæi magis vacabit cōuiuijs & lęticiæ in principio festi, q̄ in fine, q̄ñ Christ⁹ iuit ad festū, vt. j. patebit. Vel aliter: Tps aūt vīm &c. q. d. vos potestis ire securē, nō aūt ego inq̄tū hō. q inimicos capitales habeo, pter hoc sequit: m ¶Nō pōt. q. d. vos qui gloriā mūdanā quæritis, homines mūdanos aduersarios nō habetis. n ¶Me autem odit qui quęro gloriā dei, & per cōsequēs arguo pēā mūdanorū, quę sunt ei cōtraria. & hoc est qd dicitur: o ¶Quia ego testi. phi de illo. i. de mundo. Et accipit hic mūdus nō quantū ad creatu

✠ rarū subſtantiā

Moraliter. c ¶Post hæc autem &c. Per hoc ostendit Christ⁹ Moraliter

Mat. 26. g.

fus, quòd aliquando dandus est iræ locus, maximè quando personalis est persecutio. sicut videtur fuisse in proposito. g ¶Trāsī hinc & ua. &c. Isti loquebantur tanquam humana gloria cōsequi per se quærenda, quod est falsum. propter quod Christus eis non acquieuit, vt daret nobis exemplum talem gloriam non quærendi. Verum tamē, quia propter hominū verba doctrina salutis nō est omittēda, quarta die festiuitatis, quæ erat media, eo q̄ septem dieb⁹ durabat festū, ascēdit Iesus in templū, & docebat populū. dieb⁹ præteritis intētus fuerat sacrificijs & oblationibus cōsuetis. Et per hoc docuit prædicatores Euāgelij, vt secundum dictum sapientis tempus tacēdi cōsiderent, & tempus loquendi. In sequentibus autem mihi nō occurrit aliqd̄ mysticum notabile vlq; ibi

* In nouissimo:

A & mala bona a. ¶Ego enim nō as. Aug. Quidam dicūt hoc ad
☞ passionē ptinere: quia nō in festiuitate scenophegię, sed in pascha
li qua agn⁹ occidi solet, crucē ascendit. b ¶Nō manifeste. Ty-
Typici picē. Christus occult⁹ ascendit in festiuitatē, quia in oibus ill' figu
ralibus latuit qui mō est manifest⁹ nobis. Et ꝙ latuit, exemplū est
vitandi malos: Q.d palā loqtur & nō te
netur ab his qui quærebant, ptātis est.
c ¶Rndit eis: Mea doctrina, hois.
nō est mea: sed dei. Vel quia nō est ver
bū nulli⁹ sed alicui⁹ doctria ei⁹, i. ipse ver
bum. doctrina eius non est sua: sed eius
à quo est. q.d est: Ego nō sum à meipso.
Et quia hoc profundū vidit non oēs in-
tellecturos, dedit consilium: Si vis intel-
ligere, crede. Hoc est: Si quis credit mes
lium dei, cognoscet de doctrina. id est in
telliget, quod doctrina mea nō est mea.
☞ Qui à

Nicolaus de Lyra.

rarum substātiā, sed quātū ad hoīm
malicia, sicut. S. dictū est.). a. sup illud: Et
mūdus eū nō cognouit. a ¶Vos ascē
dite &c. i. ad pricipiū solēnitatis taber-
naculorū, quia in principio magis vaca
bāt hoies Epulis & lęticię, vt prędictum
est, nō ꝙ inuitet eos ad talia, sed ostēdē-
do qd ipsi quęrebāt, quia quę mūdana
†&c. sunt adhuc sapiebāt tātū, vt visum est.
b ¶Egoem &c. s. primū. vñ ꝙ postea
venit in medio solēnitatis, in alia die, nō
est mēitus. Et subdit causa: c ¶Quia
tēpus. Tps em aptū doctrinę veritatis,
ꝓpter quā venerat saluator, nō sic erat
in principio solēnitatis ꝓpter prædicta,
B sicut circa finē. d ¶Hæc cū dix. &c.
ratiōe prędicta. e ¶Vt aūt as. &c. &
ip. as. s. ad diē festū. tabernaculorū, nō
em cū fratribus suis, nec eadē die: qa ipsi
fuerūt ad primū diē illius festiuitatis, ipse
aūt venit illuc quarto die, vt patebit. ſ.
Si cut em noluit esse in principio festiui
tatis, ne fratribus suis malū perfuadēti
bus videretur fauere, sic nō habuit se oī
no subtrahere, ne à populo doctrinā sa-
lutis subtraheret, quam venerat docere.
modus aūt veniendi tāgitur, cū dicitur.
¶Nō manifestē. i. cū magna comitiu
uā, ne daret Iudæis occasionem maioris
inuidiæ. g ¶Sed quasi &c. In hoc cō
descendens fidelib⁹ qui timore mortis
occultādi erāt. h ¶Iudęi ergo. Postꝙ
euāgelista descripsit aptitudinē tpis ad
Diuisio manifestandū originē suę doctrinæ, hic
cōsequēter describit occasionē manife-
stationis dictę. Et diuidit in duas, scd'm
duas occasiones hmōi manifestationis.
Scd'a ponit ibi: Iā aūt die festo. Pria oc-
casio fuit inuestigatio Iudęorū Christū
quęrentiū: quorū aliqui eū quęrebāt vt
interficerēt, alij aūt vt doctrinā ei⁹ deuo
tē audirēt, & ideo debuit apparere & docere, vt ostenderet ꝙ ma-
li nocere non poterāt, nisi quantū permittebat. Sicut enim se oc-
cultando ostendit infirmitatē humanitatis: Ita cōfidēter inter ini-
micos apparēdo & existēdo ostendit potētiā deitatis. Debuit etiā
apparere ꝓpter bonos, vt eius doctrinā originatā à deo ostende-
ret, vt attentius eū desiderarent. Et hoc est qd dicitur: Iudæi er-
go quærebant eū in die festo. duplici de causa, vt dictum est.
i ¶Et dicebāt ubi est ille: quia illi qui quærebāt eū ex odio,
dedignabātur eū noīare, ꝓprio noīe. Illi aūt qui quærebant eum
ex deuotione, ita reputabāt eū famosum & autenticū, ꝙ nō opor
tebat exprimere nomē propriū. & ideo quantū ad eos sensus est:
Vbi est ille: quasi dicāt: vbi est ille qui tāt⁹ & talis est, & facit tot
miracula? k ¶Et murmur multū. ꝓpter cōtrarietatē opinio-
num de eo. Ideo sequitur: l ¶Quidam enim dice. quia bo.
Approbādo eius doctrinā & miracula. m ¶Alij aūt dicebāt,
nō, sed seducitur. Ex hoc ꝙ isti malignantes dicebant turbas esse
seductas ab eo, patet ꝙ maior pars scd'm numerum dicebat con-
trariū: qa erāt principes populi illi q dicebāt eū seducēre. vñ se-
quitur

nium perhibeo de illo, quia opera
a ¶Et ideo,
eius mala sunt. Vōs ascendite ad a
a ¶. i. primum vel secundum, vbi quæritis humanam
gloriam, carnalia gaudia, non æterna. b ¶Vero.
diē festum hunc. Ego enim † non b
a ¶Sicut vos quęrens gloriam, quia tempus gloriæ meę
nondum est, in quo erit mea festiuitas. b ¶Scilicet
primum vel secundum.
ascēndam ad diē festū istum, quia c
a ¶Humilitatis.
meum tempus nondum impletum
est. Hæc cùm dixisset † ipse mansit in d
Galilæa. Vt autem ascenderunt fra e
a ¶Id est posi. non vbi illi, quia non gloriari, sed salu
briter docere.
tres eius, tūnc & ipse ascendit ad di-
a ¶Non quærens fauorem
em festum: non manifestè sed quasi f
a ¶Quia non ascenderat cum fratribus. vnde dixit:
Non ad hunc quem vultis. i. primum vel secundum
ascendit autem post in medio die festiuitatis.
in occulto. † Iudæi ergo qūærebant h
eum in die festo, & dicebant: Vbi i
¶De hac contentione. s. quia: Quidam &c.
est ille? Et murmur multum erat de k
eo in turba. Quidam enim dicebant l
quia bonus est: alij aūt dicebāt, nō, m
a ¶Eorum qui dicebant bonus est. Alij palā Christum
confitentes.
sed seducit turbas. Nemō tamē † pa n
lam loquebatur de illo, propter me o
a ¶Quia tales execrabant, & extra synagogam
faciebant.
tum Iudæorum. Iam autem die † fe- p
a ¶Medietis illis diebus. i. quarta die festi.
b ¶Maxime feruente zelo Iudæorum. c ¶Sicut
non manifeste ascendit, non palam docet, sed quasi
latenter.
sto mediante, ascēndit Iesus in tēm- q
a ¶Vtens autoritate scripturarum. b ¶Omnes mi
rabantur, sed non omnes conuertebantur.
plum, & docebat. Et mirabantur Iu r
dæi, dicentes: Quomodo hic lite-
a ¶In eius educatione sciebant eum nunquā didicisse.
ras scit, cùm nōn didicerit? Respon- s
¶Admiratio, insinuandæ veritatis est occasio.
a ¶Ecce quomodo scit literas.
dit eis Iesus, & dixit: Mea doctrina t
non est mea, sed eius qui misit me. v
a ¶Id est, credere in eum.
quod alibi dicit opus dei. i. quod deo placet.
Si quis voluerit voluntatem eius fa- x
cere, cognoscet de doctrina, utrum y
ex deo sit, an ego à meipso loquar. a

C ¶Propter metū iu. C
ſ. illorū de tribu Iuda. licet em̄ oēs de populo aliqn̄ noīarentur Iu
dęi, tn̄ speciali mō sic noīantur illi de tribu Iuda. & isti graui⁹ mo
uebātur cōtra Christū, eo ꝙ in scripturis Christ⁹ erat ꝓmissus de
tribu eorū, ipsi aūt reputabāt istū Galilęū & ab eis extraneū. pro-
pter qd' etiā sacerdotes repudiabant eū,
vt dicitur in fine huius ca. p ¶Iā autē.
Hic ponitur scd'a causa, quę est admira-
tio turbæ in doctrina Christi. & ideo de
buit ostendere vñ originarē excellentia
suæ doctrinę. Et hoc est qd' dicitur: Iam
autē die &c. Dies festus hic dicitur to- † nondum
tū tps illius solennitatis, quæ durabat p alcendo
septē dies. & sic mediū huius festi erat in
quarto die. Et tunc. q ¶Ascendit Ie-
sus in templū. quia ibi est locus aptus
& cōis sanę doctrinę. r ¶Et miraban
tur Iudæi. propter rem insolitā. Crede † illis
bant enim ipsum esse filium Ioseph, & p
cōsequens occupatū in labore corporali. Sciebant etiā ipsum nō esse exercitatū
in studio, & tamē videbāt eū excellentis
simē docentē, legis & prophetarū testi-
monia proferentē. & ideo meritò mira-
banē, vnde tāta excellentia doctrinæ orī
ginabatur. Et hoc est qd' dicitur: Quo
hic literas scit, cū nō didicerit. s ¶Rn-
dit eis Iesus. Hic cōsequēter exprimit
origo illi⁹ doctrinæ. Et diuidit in duas, Diuisio
quia primò ostendit doctrinæ suæ origi
nē. Scd'ò inuitat ad ipsam, ibi: in nouissi
mo aūt. Prima in duas: quia primò osē
ditur origo doctrinæ. Scd'ò origo docē
tis, ibi: Dicebant ergo. Prima in tres: qa
primò ꝓponit intentū. Et scd'ò, probat † liberē
ꝓpositū, ibi: Si quis voluerit. Et tertiò,
cōcludit ibi: Nolite iudicare. In pria er-
go parte proponit, ꝙ doctrina sua ori-
ginatur à patre, dicēs: t ¶Mea doctri- D
na non est mea. q.d. ista doctrina quæ † Circa se
est mea approbatiuē & subiectiuē, nō est sti mediū
mea per exercitiū acqsitionis humanæ.
v ¶Sed eius &c. i. data est mihi à pa-
tre. quia filius scd'm naturā diuinā licet Scientia chri
habeat eandē scientiā cū patre, tn̄ habet sti duplex
eā ab ipso, vt superius frequēter dictum
est. scd'm ꝙ ò naturā humanā habet aliā
scientiā. s. creatā. non tamē habet eā per
exercitiū acquisitā, sed ab instanti cōce-
ptiōis infusam. Et sic soluta est quæstio,
qua quærebāt: Qūo hic literas. Alio
modo exponit Augu. dicēs, ꝙ filius est
verbū patris: & quia verbū alicuius idē
est qd' doctrina sua, ideo sequitur, ꝙ fi-
lius sit doctrina patris. Filius igit̄ est do-
ctrina per idēritatē, non tn̄ ꝙ originē: qa
à se nō originat̄, sed à patre. Est igit̄ sen-
sus scd'm Augusti. Mea doctrina nō est
mea. q.d. Ego q sum doctrina patris, nō
sum à meipso, sed à patre. Expositio ta-
men prima magis cōcordat lr̄e. x ¶Si
quis voluerit voluntā. Hic cōsequēter probat propositū. ſ. ꝙ
sua doctrina sit à patre sibi data. Et diuidit in duas, qa primò in- Diuisio
ducit suā ꝓbationē. Scd'ò, remouet quandā obiectionē, ibi: Nō-
ne Moyses. Pria in duas scd'm duas ꝓbatiōes quas inducit. Scd'a
ibi. Qui à semetipso. Prima probatio ꝓcedit ex aliorum iudicio.
Amor enim & odiū multū peruertunt iudicium rectę ratiōis. &
ideo monet eos, vt amoueant odiū qd' contra ipsum cōceperāt.
& tunc poterunt manifestè iudicare, ꝙ eius doctrina sit à deo pa-
tre eā per miracula testificāte: qa nō pōt esse testis falsitatis, vt. s.
frequenter dictū est. Et hoc est qd' dicitur: Si quis voluerit vo-
luntatem eius facere. ſ. patris cælestis peruersam affectionem à
se abijciēdo. y ¶Cognoscet. id est verè poterit iudicare, quia
parat⁹ sum eius iudicio cōmittere. z ¶Vtrum ex deo sit. an.
Non est per hoc intelligendum, ꝙ filius in aliquo possit à patre
discordare, quia hoc est impossibile, vt supra declaratum est.
sed loquitur eis secundum eorum opinionem quia reputabant
eum purum hominem. quasi dicat. a ¶An ego à meipso lo
quar. Gloriam humanam falso quærendo, vt vos æstimatis.

E a ¶ Qui à semetipso. Antichristꝰ nō est verax, & iniusticia in illo est: quia querit gl̄iam suam, nō dei: à q̄ nō est missus, sed venire pmissus. b ¶ Qui au. quæ gl. i. ego q̄ licet equalis patri, tamen in serui forma quero gl̄iam p̄ris, nō meā, i hoc exēplū humilitatis tribuit, vt oīa bōa deo tribuam⁹. c ¶ Nō. Moy. Ego exdeo loq̄r & gloriā ei⁹ quero. verax, iustꝰ, sed vos q̄ gl̄iamini in lege, contra legē q̄ vetat occidere, quæritis me iterficere. d ¶ Dęmoniū. Quærunt occidere, & qđ peius est dicunt eū dæmoniū habere, q̄ dæmonia pellit. e ¶ Vnū opus &c. De vno miramini, quid si oīa videretis? Vnum opus fuit, p̄ quo totū hominē sanauit in sabbato. vnde turbati sunt stulti obseruatores sabbati: sed cōuincit eos Moyses, iubens circūcidere octaua die. qđ aliquādo occurrit in sabbato fieri. Et hoc est. Propterea ne quis turbetur, si salus semper fit etiā in sabbato. Et sciāt oēs semp debere fieri quæ salutis sunt. f ¶ Circū cisionē. Propter tres cās data fuit circūcisio. Primò, in signū magnæ fidei abrahæ. Secdò vt p hāc à cæteris nationibus distingueret. Tertiò vt (facta ī virili mēbro p qđ generat creatura mortalium) castitatē mētis debere obseruari indicaret. Signat autem baptismā, quo pctā dimittūtur, & cor à cupiditatibus spoliat. g ¶ Si circū. ac. Quasi vos qui in lege gloriamini cōtra legē quę me nūciat, de morte mea tractatis: sed nō est cōtra legē, q̄ totū hominē sanū feci in sabbato ego dñs sabbati. Custodia em̄ sabbati sicut cętera oīa, ꝓpter salutē hoīs fūt, sicut vosipsi circūcidentes in sabbato, (qa ad salutē pertinet) nō soluere vos sabbatū creditis. h ¶ Nolite iudicare. Nō de betis mihi irasci de saluatione hominis in sabbato, sicut nō irascimini de circūcisione in sabbato: qa nō est iudicandum scđm faciē. i. actionē pſonarū, vt qđ licuit Moysi, mihi nō liceat, sed iustū iudiciū. i. scđm veritatē rerum qua cognita, nec me, nec Moysen dānabitis, nec me cōtrariū illi dicetis. In q̄ illos arguit, nos instruit: ne ī iudicādis causis pſonas acciam⁹, nō q̄ p diuersitate graduū diuersimodè pſonas nō honorem⁹. i ¶ Dicebāt. Quia etsi occultus ad festū ascendit, palā loquitur: & appet ptās quę putabatur timiditas. Mirantur aliqui, qua potētia nō tenetur cui⁹ mors tātopere quęrebatur: & nondū plenè intelligētes eius esse potentiā, putant esse scientiam

Circūcisio data est p per tres causas.

†2 S. q. 1. c. ideo. S. his ita.

F

†Deut. 1. c. † Ieroſolymitis

*Verè

☞ principū;

c ✠ a ¶ Quia a semetipso. Hic conſequenter ꝓbat ꝓpositū, ꝓprio facto, qa in doctrina sua quærebat gloriā patris cælestis, & sic patet q̄ illa doctrina erat à deo. Omne em̄ qđ est ad dei gloriā ordinatū, ab ipso est. & hoc est qđ dr: Qui &c. falsa de se fingendo ꝓpriā gloriā quærit, quia superbia excitat eū ad sic loquendum. b ¶ Qui aūt quæ. i. dei patris. c ¶ Hic uerax. est. In doctrina d ¶ Et iniusticia &c. quia irreprehēsibilis est in vita. sic aūt faciebat Christꝰ, qa statū paupertatis & abiectionis elegit, & gloriā dei in oībꝰ quæsiuit. & patet ꝓpositū. e ¶ Nōne Moyses. Hic remouet quādā obiectionē, quæ posset fieri in cōtrariū. qa posset dicere & de facto dicebāt, tua doctrina nō est à deo, qa legē dei data Moysi nō custodis violādo sabbatū; hoc em̄ ei imponebāt, vt ꝫ. dictū est. Hāc aūt obiectionē remouet dupl̄r. Secdò ibi: Rn̄dit Iesus. Priò igit remouet obiectionē prędictā p hoc, dato q̄ esset trāsgressor legis, nō tū habebāt titulū arguēdi ipm, cū essent trāsgressores legis manifestè in maioribus. Et hoc est qđ dicit: Nōne Moyses. q. d. vos estis obligati ad eius obseruationē magis q̄ ego, qa scđm veritatē nō erat obligat⁹. f ¶ Et nemo ex &c. qđ ꝓbat p effectū, dicēs: g ¶ Quid me quæ. Lex em̄ ꝓhibet iterfectionē innocētis: & qa nō poterāt rōnabiliter respondere, cōuerterunt se ad cōuicia, vñ sequitur: h ¶ Rn̄dit. i. hoīes turbati. G i ¶ Dæmoniū ha. qđ paret manifestè falsum⁹, qa dęmonia expellebat. k Quis te quæ. q. d. nos nō quærim⁹. Et in hoc mentiunt, sicut & in primò: quia quærebāt mortē ei⁹, vt dictum est in principio huius ca. l ¶ Rn̄dit. hic alio mō excludit obiectionē prędictā oīdēs eā falsam. Ex hoc em̄ debebat eū trāsgressorē legis, q̄ l̄ aliquādiu fuerat die sabbati, vr. 8. dictū est, v. ca. & tn̄ in hoc nō fuit trāsgressor, vt ibidē fuit dictū. Et hoc idē oñdit alio mō. s. p circūcisionē, quā licite accipit hō in sabbato. Et hoc est qđ dicit: Rn̄dit Iesus. Reprimendo eorū malicią. m ¶ Vnū opus fe. s. notū vobis. n ¶ Et oēs mi. i. turbamini. q. d. q̄tū turbaremini, si vidissetis oīa facta mea, malè interpretantes ea. o ¶ Propterea Moy. &c. In lege eā scribēdo. p ¶ Nō qa ex Moy. s. primo. q ¶ Sed ex patrib. quia data est ā p̄e Abrahæ, vt patet Genē. xvii. Et sic patet, q̄ circūcisio est maioris auctoritatis, qa data est ipsi Abrahę, q̄ erat pater principalis ppł̄. r ¶ Et in sabbato. Absq; legis trāsgressione: qa præceptū est q̄ octaua die circūcidat puer. Et ideo si octaua dies sit in sabbato, circumcidit puer; nec aliqua trāsgressio reputatur. ex hoc arguit saluator: s ¶ Si circūcisionē acci. &c. Vt patet p prædicta. t ¶ Mihi cur indig. q. d. hoc est valde irrationabile: quia magis licita est & melior sanatio hoīs in aīa & corpore, q̄ sit ipsa circūcisio. & magis ad dei gloriā. v ¶ Nolite iudicare. Hic ex prędictis cōcludit intētū. s. q̄ ei⁹ doctrina sit à deo, si rectè considereꝰ. Et hoc est qđ dicitur: Nolite iudicare. i. attendētes ad id qđ nō pertinet ad rē: quod fit q̄n amor vel odiū attēditur. ꝓpter qđ aliter q̄ scđm H veritatē iudicat. x ¶ Sed iustum. i. de doctrina mea & factis meis iudicate secundū naturā rei in se: & tūc inuenietis qđ est à deo scđm veritatē. y ¶ Dicebāt ergo. Declarata origine doctrinæ, hic ostēdit origo doctoris. Et dividit in dua: quia primò circa hoc ponit popu Diuili dubitatio. Secdò Christi solutio, ibi: † Ieſus. Clamabat ergo. Circa primū sciendū q̄ multi de ppło sciebāt principes quęrere † Lucę mortē Christi: & ideo cū vidissent eū in palā docentē, & principes arguentē, & ipsos nō cōtradicere, crediderūt fortiꝰ ipsum esse Christū, trahētes argumentū ex facto principū, q̄ nō capiebāt eū, cum tn̄ priꝰ ad mortē quærerēt eū: quasi ipsi de nouo haberēt noticią q̄ ipse esset verē Christꝰ eis promissus, & ideo ab eius perſequutiōe cessāssēt. Et hoc est qđ dr: Dicebāt ergo &c. Isti em̄ sciebāt meos malicią principum q̄ aliq̄, qa manebāt cū eis ī ciuitate. z ¶ Nōne hic est q. quæ. toto conatu suo. a ¶ Ecce pal. Et cōtra eos, vt patet per prædicta, qa dixit: Nemo ex vobis facit legē. b ¶ Et nihil. ꝓpter nō capiunt, quia bn̄ aliqua verba ei dicebāt, vt patet ex prędictis. c ¶ Nunqd &c. q. d. vr̄ q̄ sic eōq̄ desistūt ab ei⁹ ꝓsequutiōe, vt rūtū qa nō habebāt certitudinē, sed tm̄ opinionē, ideo eū arguebāt ad cōtrariū dicētes: d ¶ Sed hūc. quia patriā & gen⁹ ei⁹ cognoscebāt. e ¶ Christꝰ aūt. i. scient. f ¶ Vñ sit. Istud aūt accipiebāt ex scriptura, Isa. liii. c. qđ literā ītelligit de Christo. Generatiōne ei⁹ qs enarrabit. Et Isa. xl v. c. Verè tu es deꝰ absc̄ōdite ſalutor Israel. g ¶ Clamabat ergo. Posita dubitatiōe ppłi circa originē Christi, hic ponit prędictæ dubitatiōis solutio. Et dividit Diuili in duas: quia primò declarat Christus originē suā. Secundò, ibi: Ieſus adhuc modicū. Prima minū ad quē tēdebat, ibi: Dixit ergo Ieſus adhuc modicū, ex hoc oritur turbæ diuisio, ibi: Quærebāt. In prima ergo pte dicitur Clamabat ergo. in quo oñdit magnitudo sui affectus ad noſtrā informationē. h ¶ In templo &c. Vt oēs possent eum audire.

✠ Et docens

a ¶ Ille autem. ſ. Antichristus. b ¶ Nō a deo. c ¶ Nō dei. ¶ Vnde Apostolus. Extollitur ſuper omne quod dicitur deus.

a Qui à semetipso loquitur, gl̄oriam propriam quærit. Qui autem quærit gloriam eius qui misit illum, hic uerax est, & iniusticia in illo non est. c Nónne Moyses dedit uobis legem? e

a ¶ Quia quęritis me interficere. ¶ Quæ causa est

Et nemo ex uobis f̄acit legē. Quid me quæritis interficere? Respondit f g

a ¶ Non pertinentia ad ordinem, sed ad perturbationem. b ¶ Hoc non diceret nisi dæmonium haberet.

a turba & dixit ei: Dęmonium habes. i

¶ Negant quod volebāt. a ¶ Dolose.

Quis te quærit interficēre? Respon k l

¶ Non turbatus vt illi, sed tranquillus, non reddens maledictum pro maledicto.

dit Ieſus & dixit eis: Vnum opus feci, & omnes miramini. Propterea m n o

a ¶ Quæ significat sanationem animæ & corporis, quam ego facio.

Moyses dedit uobis circūcisiōnem,

a ¶ Incepta. b ¶ Quia Abraham in sabbato prius accepit a deo.

non quia ex Mōyse est, sed ex pātri- p q

a ¶ Quo iubemini vacare, si occurrit octauus dies, iubemini circumcidere.

bus. Et in sabbāto circumciditis ho- r

¶ Ergo. a ¶ Quę ad salutem instituta est. i. si in illo vera salutis non est violatio sabbati.

minem. † Si circumcisiōnēm accipit homo in sabbato, ut nō soluatur lex s

a ¶ Qui veram salutem operor.

Moysi, mihi cur indignamini, quia t

a ¶ I. humanum genus totum innouo. b ¶ Curatus est vt sanus esset in corpore, & si crediderit; sanus esset in mente.

totūm hominem sanūm feci in sab- v

bato? Nolite iudicare secūdum † fa x

ciem, † sed iustum iudiciū iudicate. y

Dicebant ergo quidam ex † Ieroſolymis. Nónne hic est quem quæ- z

runt interficere? Ecce † palam lo- a

quitur, & nihil ei dicunt. Nunquid b c

uerè cognouerunt principes, quia d

hic est* Christus? Sed hunc scimus

a ¶ Cuius filius sit.

unde sit. Christus autem cùm uenerit, nemo scit unde sit. Clama- e f g

bat ergo Ieſus in templo, docens h

A principiō, qa cognouerūt eū esse Christū. vnde sibi ipsis obiciunt, q nō esse hunc Christum: cum nemo sciat vñ sit Christ⁹. qa etsi per pphetas dicit⁹ loc⁹ natiuitatis & hmōi: tamē ꝑterna natiuitas eius ex patre nescit. vñ pphet a: Generationē ei⁹ quis enar. Vnde Christus ad verūcp rñdet, & de infirmitate, & de maiestate. a ¶ Et me sci. i. effigiē vult⁹ mei, & unde sim natiuitatē & parētes, qd' est, sed m carnē me nostis, sed nō sec m diuinitatē: qa à meipso nō ueni: nesciebāt eū dei filiū esse, nec à pre missum nesciebāt etiā deū patrē q ver⁹ est genitor ipsi⁹ veritatis. Sed vñ pñt scire subdit: Ego scio. ergo à me quērite, in me credite. qa nemo nouit patrē nisi fili⁹, & cui⁹ fili⁹ voluerit reuelare. b ¶ Sed scio eū. Iō scio eū, qa ab ipso sū. ipse &c. Breuiter virtūq; cōplectit: ab ipso sum, qa filius de patre: pater nō de alio. & in carne me videtis, quia ipse me misit: In quo ei magna generātis auctoritas, & sibi cōis cū hoibus natura. c ¶ Hora eius. Nō qp nec essi ex sit facti, sed oportunitas volūtatis. Voluit em oportuno tpe nasci, præmisſa lōga serie præconū. Simile prædicato euāgelio voluit oportuno tpore mori. d ¶ Audierunt pharisæi. Principes insani audito murmure q̄ Christus à turba glorificabat, quærunt occidere, quē tn nō dū volentē apprehēdere non potuerūt: sed docētē audierūr. e ¶ Ad huc modicū. Q. Qd' mō vultis, post facturi estis, sed nō mō: qa adhuc modicū tps vobiscū sum, quo dispēsationē me ā implere debeo, & tūc vado ad eū q me misit: tūc pati debeo. Et q mō nō vultis audire psentē & miracula faciētē, quēretis me post resurrectionē & ascēsionē, cū tāta miracula fiēt a pstos mea virtute, & cū tanta credet multitudo. Tūc em cōpūcti de tāto scelere mortis Christi dixerūt Petro. Quid faciem⁹? f ¶ Vobiscum sum. Non air ero, sed sum: qa & si sec m qp homo mutat loca, sec m qp deꝰ nō mutat. cū vbiq; sit. Vñ alibi: Fili⁹ hominis q est in cælo, quasi dicit, loquēs in terra. g ¶ Nō po. Nō ait poteritis, sed potestis. Tales em tūc erāt q nō possent, sicut & alibi dicit Petro: Non potes me sequi mō sequeris aūt postea. sic nec de istis dā de peratio. h ¶ Ad semet &c. in dis. vñ dño dicere nescierūt, & tamē illud qd' futurū erat nesciētes, pnūciauerūt. Qd' etsi nō pñtia, p pstos tamē iturus est ad gentes creditura. i ¶ Quis est hic. Cū ignorātes, pphetassent veritatē, replicantes eandē qōnē ostendūt se prophetasse ex ignorantia. vt poti⁹ ignorasse videanr quàm pphetasse. k ¶ In nouissimo au. post dissensiōes Iudæorū de Iesu, & post ꝟba quæ dixit, qb⁹ alij cōfunderentur, alij docerenr: in vltimo die scenophegię vocat nō solū loquēdo, sed & clamādo, vt q sitit veniat ad eū.

Nico. de Ly.

☞ Si quis sitit

a & dicens: Et me scitis, & unde sim scitis: & à me ipso non ueni: sed est uerus qui misit me, quem uos nescitis. b Ego scio eum, & si dixero quia nescio eum, ero similis uobis mendax. b Sed scio eum, quia ab ipso sum, & ipse me misit. † Quærebāt ergo eum apprehēdere: & nemo misit in illum manus, quia nondum uenerat hora eius. De turba autem multi crēdiderunt in eum, & dicebāt: Christus cùm uenerit, nunqd plura signa faciet quàm quæ hic facit? Audierunt Pharisæi turbam murmurātem de illo hæc, & miserunt † principes & Pharisæi ministros, ut apprehenderent eum. Dixit ergo eis Iesus: Adhuc modicum tempus uobiscū sum & tuādo ad eum qui me misit. † Quæretis me, & nō inuenietis, & ubi ego sum, uos non potestis uenire. Dixerunt ergo Iudæi ad semetipsos: Quo hic iturus est, quia non inueniemus eum? Nunqd in dispersionem Gentiū iturus est, & doctur us Gentes? Quis est hic sermo quē dixit: quæretis me, & non inuenietis: & ubi sum ego, uos non potestis uenire? In nouissimo autem

a ¶ Et dicens. eorū dubitatiōi respōdēdo. b ¶ Et me scitis. quātū ad humanitatē: patriā & gen⁹ cognoscēdo, sed quātū ad diuinitatē me nescitis. Ideo sequitur: c ¶ Et à meipso nō. sed à patre quē ignoratis. d ¶ Sed est uerus qui misit me. qa in hoc impletur promissum de filij missione. e ¶ Quē uos nescitis, cum sim eius filius naturalis æqualis ei in natura dei quia deū nemo vidit vnq̄, vt. ē. dictū est. j. b. & proinde me non cognoscitis. f ¶ Ego scio eum. quia inquātum deus, filius habet eandem scientiam cū patre: & sic eū cōprehēdit. Sec m etiā, qp homo eū dare vidit à principio, licet nō cōprehēdat. Et causa huius notitiæ subditur, cū dicit: g ¶ Quia ab ipso sum &c. Per hoc em, qp procedit à patre in natura diuina, habet sciētiā primā, quæ est scientia cōprehensionis. Per hoc aūt qp missus est in natura humana ad salutē mundi, habet in natura humana plenitudinē gratiæ & scientiæ, quæ potest in natura creata recipi. h ¶ Quærebant ergo &c. Hic cōsequēter ponit ppi⁹ diuisio sequēs ad rñsionem Christi

Christi: qa ea audita maligni exarcerūt i malicia, & boni fuerūt in C fide solidati. Et hoc est qd' dī: Quærebant ergo. Ad occidendū mali gnātes. i ¶ Et nemo misit. quia nō poterāt explere malicia in effectu, nisi ꝺ̄ tū pmittebat. Ideo sequit: k ¶ Quia nondū uenerat. i. ab eo ordinata de captione sua. l ¶ De turba autē multi crediderunt &c. propter ei⁹ doctrinā & miracula. Ideo sequit: m ¶ Et dicebāt Christus &c. q. d. Nō est alius expectādus q plura faciat. Ideo firmiter tenēdū qp hic est Christ⁹. Audierāt enim ante qp in aduētu Christi multa miracula debebāt fieri, & sec m veritatē tot vidēre ipm esse Christū. n ¶ Audierūt pharisæi. Et bene dicit murmuran tē, qa nō audebāt bene cōfiteri in palā. o ¶ Adhuc mo. &c. q. d. non mō imꝑ plebitis qd' vultis, qa adhuc modico tēpore volo manere in pplo ad docendū & miracula faciēdū. p ¶ Et uado &c. per mortē em iuit ad patrē, peractis tn D prædictis. r ¶ Quæretis me. qa post ascēsionē ei⁹ in cælū, Iudæi vidētes signa p apstos fieri, pnia ducti reuersi sunt ad fidē Christi, dicētes ad apstos: quid faciem⁹? vt habeā Act. ii. f. s ¶ Et nō inuenietis. sec m pñtiā corpalē, sed penitētes eum inuenerūt sec m pñtiā spualē. ¶ Aliter exponit de pñtia corporali: qa post appropiquāte destructiōe ciuitatis p Romanos, multi Iudæorū cognouerūt hāc miseriā eis euenire, ꝓpter mortem Iesu: quē tunc libēter voluissent habere pñtē ad sui liberationem. Sequit: t ¶ Et ubi ego sum &c. vbi nō dixit: Vbi ego vado: qd' vī cōuenīēti⁹ diceret? Dicendū, qp sicut ire ad patrē cōuenit ei sec m hūanitatē in q̄ est mutatio, ita esse semp apud patrē cōuenit ipsi p diuinitatē, in qua est idē cū ipso patre in essentia, distinct⁹ tn ī psona. Et ad hoc designādū dicit: Vbi ego sum &c. vbi nō dixit: Vbi ego vado: qd' vī cōuenīēti⁹ diceret? Dicendū, qp sicut ire ad patrē cōuenit ei sec m hūanitatē in q̄ est mutatio, ita esse semp apud patrē cōuenit ipsi p diuinitatē, in qua est idē cū ipso patre in essentia, distinct⁹ tn ī psona. Et ad hoc designādū dicit: Vbi ego sum &c. vbi nō dixit: Vbi ego vado: qd' vī cōuenīēti⁹ diceret? Dicendū, qp sicut ire ad patrē cōuenit ei sec m hūanitatē in q̄ est mutatio, ita esse semp apud patrē cōuenit ipsi p diuinitatē, in qua est idē cū ipso patre in essentia, distinct⁹ tn ī psona. Et ad hoc designādū dicit: Vbi ego. patet qp illud qd' dixit: Quæretis me, &. Nō intelligitur p hoc recessus ei⁹ à Iudæa, qa dixisset, vbi ero, & nō vbi sū: qa tūc erat in Iudæa, cū, ptulit ꝟba p dictū. Et sic patet eorū dubiū circa Christi verbū. Sic em debebat loq obstinatis, vt vidētes nō viderēt, & audiētes nō intelligerēt: put erat de eis pphetatū Isa. vj. c. y ¶ In no. Declarata origie doctrinę Christi, & ostenso qp erat à deo data & facta, hic cōsequēter iuitat ad ipsam. Et diuidit in duas: qa primò ponit hmōi iuitatio. Sec d̄, ex hoc sequēs ppi⁹ dissensio, ibi: Ex illa ergo tur. In pria igit pre dicit sic: ¶ In nouissimo aut ē. i. in die. vij. qa primus dies & vltimus erāt solēniores intermedijs. ¶ Vel aliter: In nouissimo. i. in octauo, qa peractis septem diebus festiuitatis tabernaculorū, in octauo die erat festū cœtus, vel collectæ. Et dicebatur illa dies sanctissima in lege. Cuius ratio est, quia figurabat cōgregationem sanctorū in superna ✠ fœlicitate.

Diuisio

Moraliter

* y ¶ In n. &c. sta. ex hoc ꝺ loquit, qp turbis sit p̄dicatio stādo & magis clamosē: claudit ralib⁹ aūt & capſis sedēdo & magis remisse, eò qp dicit⁹ Mat. v. a. Et cum sedisset ac. ad eū di. & aperiens &c.

* Sed turba

Glos. ordi. Iohannis Cap. VII. De Lyra

E a ¶Si quis sitit. Bibat spiritū, vt post exponit: & eū biberit, flu
☞ mina de ventre eius fluēt aquę viuę. Vēter, est cōscia cordis, quæ
bibito spū purgata viuit, & habet fontē: Et ipsa est fons vel fluui
us: qui manat beniuolētia, dū pxio vult cōsulere. q bona sua pu
tat sibi soli sufficere, nō fluit ille fons. ¶Hic. Audacter & tota li
berrate, pnūcio, ex eo tpe q̄ apli dño cre
diderūt habuisse spm̄ sc̄tm̄, nec potuisse
signa facere absq; spūssancti gratia, sed
pro modulo atq; mensura. vnde Salua
tor clamauit in tēplo, dicēs Si quis sitit
ve, ad me & bi. qui credit in me sicut di
cit scrip. flumina de vē, &c. Hoc aūt di
xit de spū quē ac. e. cre. in eum. Et in eo
dē loco infert. Nōdū em̄ erat spūs dat⁹,
Mat.12.c. qa Iesus nō. e. g. Nō q̄ nūc nō esset spūs.
sanct⁹, dicēte saluatore, si aūt in spūssan
cto ejcio dæmonia: Sed q erat in dño,
necdū not⁹ in aplis morabat. Quāobrē
cū duceret Iesus ad passionē negant, &
†sanctus Christū se nescire iurāt. b ¶Nondū
em̄ erat. Et si ꝓphetę acceperūt eūdem
spm̄, & Iohānes & alij añ resurrectionē
Christi, tm̄ erat ali⁹ modus donatiōis fu
tur⁹, aptior & plenior. post resurrectio
ſ.20. nē em̄ q̄ primū apparuit aplis, insufflā
Gen.2.b uit in faciē eorū, q flatu primo hoi aiam
indidit, & de limo erexit. Significās ergo
se esse eundē, insufflauit spm̄ aplis, vt de
Act.2.a. luto exurgerēt. Deinde post ascēsionem
pleni⁹ spm̄ misit in igneis linguis, vt oēs
gētes docerēt, sicut illi tūc oīb⁹ linguis,
F à qua vnitate præcisus non habet spm̄.
c ¶Quia Iesus. Postq̄ aūt baptizā
Act.5.c tur spūsancto, & effundit gra spūssancti
in eis: tūc libere loquunt ad principes iu
dæorū: Oportet obedire magis deo q̄
hoībus, mortuos suscitāt, inter flagella
lætātur, sanguinē fundūt, & alįs suppli
cijs coronātur. Nōdū ergo erat spūs in
aplis, nec de vētre eorū fluebāt gręe spūa
les: quia nōdū fuerat dñs gļificatus. Quę
st aūt talis gloria, ipse in sequētibus ape
rit, dicēs: Pater clarifica me claritate quā
ſ.17.a habui apud te, anteqū mūd⁹ fieret. Chri
stus nisi resuscitatus, vt sua resurrectiōe
nostrā ostēdēs, & vitā quā amemus, spi
ritū dare noluit, vt in resurrectione nra
flagret charitas: & spretavita quæ nō est
vera, & oībus caducis quæ sunt, ei⁹ cha
ritate migrem⁹ ad verā vitā. Si ergo cre
dimus in eū qui resurrexit à mortuis, &
nobis daē spūs â nouo hoie, vt noui si
mus. d ¶Venerūt ergo. Missi ad ca
piēdū eū redierunt immunes â crimine,
pleni admiratiōe, diuinę doctrīæ testes.
e ¶Nunqd & uos &c. Laudabiliter
seducti erāt q dimisso malo infidelitatis
trāsierāt ad fidem. f ¶Nunquid ex
principibus aliqs. &c. qui docent le
gem cōtemnunt eum qui⁹ misit legem:
ſ.9.g sed qui nō nouerant legem, credunt in eū qui dedit legē, vt ims
pleatur qd̄ dicitur vt nonvidentes videant, & videntes cæci fiāt.

☞ Nūquid lex

NICO. DE LY.

Turbis sīā do, religio sis sedēdo prędicatur

felicitate. In illa ergo die magna & solēni. a ¶Stabat Iesus & cla. Prædicando verbū dei. Et ex hoc inoleuit consuetudo, vt turbis vulgarib⁹ fiat sermo stādo, religiosis autē sedēdo: qa Chri stus docebat discipulos suos sedēdo, vt habetur Matth. v. a. Et cū sedisset, accesserūt ad eū discipuli eius: & aperiēs &c. Et in plurib⁹ alįs locis in Euāgelio turbas docebat stando, vt hic habetur. qd autē docebat subditur: b ¶Si quis sitit. Si quis desiderat doctrinam vitę. c ¶Veniat ad me. Per fidem formatam. d ¶Et bibat. Aquam sapientiæ salutaris: non solum ad sufficientiā, sed etiam ad redundantiam: quia fides & bonitas vnius fidelis, debet ad alios deriuari. quod ostendit saluator per scripturā. Cuius sen tentia habetur Prouer. v. c. sed verba sunt hic aliquantulum mu tata. Et hoc est quod dicitur: e ¶Qui credit in me &c. Flu
mina de &c.

mina de &c. slu. ad alios per redūdantiā. f ¶Aquæ uiuæ. Dr. G
citur autē sapiēcia diuina aqua viua, qa cōtinuat hoiem suo prin
cipio. s. deo. g ¶Hoc aūt dixit de spū. Hæc sunt verba Euan
gelistæ exponētis verbū Christi prædictū de acceptiōe spūssancti in
signo visibili, sicut acceperūr apli die Pētecostes: quia ex illa accep
tione facta est redūdātia fidei in prædi
catiōe euāgelij p. totū orbē. h ¶Quę
acce. &c. Quāuis em̄ apli haberēt gra
tiā spūssancti añ illā diē pētecostes, nō tā
ita plenē, & ꝓpter hoc nō receperūt in si
gno visibili, qd̄ denotat gręe plenitudi
nē. Cui⁹ rn̄ causa subdit: i ¶Nōdū em̄
erat. In tali plenitudie & signo visibili.
k ¶Quia Iesus. Ad hoc em̄ dat spūs.
sctūs, vt trahant corda fidelių ad celestia
gļie desiderių: nihil aūt desiderat, nisi ap
prehēdat vt possibile: possibilitas aut tā
hūanę naturę ad assequutionē celestis
manifestat p gļificationē hūanitatis in
Christo. Et ideo pri⁹ debuit gļificari,
q̄ dareē spūssctūs in signo visibili, vt p
factū videreē adit⁹ regni cælestis possi
bilis hoī. l ¶Ex illa &c. Hic cōsequēter
describit ppli dissensio sequēs ad verba
Christi. Et primo inter populares. Secū
dò inter principes, ibi: Venerūt ergo mi
nistri. In prima ergo pte dr sic: Ex illa,
scilicet illi q verē credebāt. m ¶Hic ē.
i. antonomasicē dict⁹ ꝓpheta, q̄ simil⁹
est Deut. xviij. c. Prophetam suscitabit
de⁹ &c. qd̄ ad literā itelligit de Christo,
vt dictū est. ß. c. prę. c. n ¶Alij dicebāt.
Isti erāt in fide seruētiores prædictis. q
fidei veritatē apti⁹ cōsitebāt. o ¶Qui
dā autem. Cōtradicēdo præceditib⁹. p
p ¶Nunqd à ga. q. d. nō: & ꝓpter hoc
nō est Christ⁹, qa est Galilæ⁹. Et addo
cūt ꝓ se argumētū ex scriptura, dicēte,
q ¶Nōne. &c. & de be. &c. qñ fuit
inuct⁹ in regē. r ¶Venit Christus.
q. d. sic. Sciēdū, q̄ scriptura in plurib⁹ lo
cis prędixit Christū eē de semie David,
potissimè Ier. xxiij. a. Suscitabo David
germē iustū &c. qd̄ itelligit de Christo.
Vñ in fine autoritatis subditur: Et hoc
est nomē qd̄ vocabūt eū: dñs iustus nr̄.
Sisr q̄ in Bethleē castello nascerē, scri
ptū ē Micheę. v. a. Et tu Bethleē Ephra
ta &c. Sequit: Ex te mihi egredieē qui sit
dñator in Israel. Et vtrūq; erat verū de
Christo. qa de David descēdit sc̄m ca
nē, & in Bethleē natus est, vt pater Ma
tij. a. & Luc. ij. a. sed ipli hoc ignorabant, Quia
eo quòd nutritus fuerat in Nazareth.
s ¶Dissēsio itaq; facta &c. Quia ibi
erāt cōtrariæ opiniones de eo, vt patet
ex prædictis. t ¶Quidā aūt &c. Sed
repressi sunt diuina virtute, Ideo sequit
v ¶Sed nemo misit &c. quia nihil
poterant ei facere, nisi q̄tum & q̄ipse
permittebat. x ¶Venerūt ergo &c.
Hic cōsequenter ponit dissensio quò ad principes. Et diuidit in
duas: quia primò ostendit dissensio eorum erga ministros. Secò,
principū ad inuicem, ibi: Dicit Nicodemus. Turbario principū
erga ministros fuit ex hoc q̄ nō ceperāt Iesum, quia ad hoc missi
fuerant, vt prædictum est. Et patet litera. y ¶Responderunt
ministri. Se excusantes. z ¶Nunq̄ sic locutus est &c. q. d. ita
bene loquitur q̄ nō videtur homo purus, sed plus, propter quę
temerarium esset ponere super eum manus. a ¶Responde
runt ergo eis pharisæi. Ex inuidia moti. b ¶Nunquid &
uos seducti estis. id est extra veritatem ducti: quasi dicat patet
q̄ sic. Quod confirmant exemplo maiorum & legisperitorum
dicentium: c ¶Nunquid ex principibus aliquis credidit
i. ex sacerdotibus qui principabantur in populo. d ¶Aliquis
credidit in eum: aut ex pharisæis? Qui videbantur religio
siores alįs, quasi dicerent: nullus ex talibus credidit. Hoc tamen
falsum erat, quia multi de ipsis crediderunt Christo: occulte tur
men, ne de synagoga expellerentur, vt habetur infra, xij. capitu.

Sed turba

A a ¶Nunquid lex. quia illi puersi volebāt prius esse dānatores q̄ cognitores, iste verō putabat q̄ si patiēter eū pnē audirēr, forsam essent similes ministris q maluerūt credere q̄ tenere. Autoritate ergo legis vult eos inducere, vt eum prius velint audire. b ¶Et tu Gali. Galilæus dicebaē Iesus, quoniam de Nazareth erant parentes eius.

GLO. ORDI.

IEsus autē. Ca. VIII. Quia mos ei erat die docere i tēplo, vesp̄e reuerti i Bethaniā, quę est in mōte Oliueti.

†ē.a.
Mystice
Mystice ¶Mystice signat altitudinē misericor-
die, vñ nobis chrisma. i. vnctio. Mane re-
dit ad tēplū: Mane, est ortus nouæ lucis
post tenebras legis, quo fidelibus. i. in tē-
plo ei⁹ misericordiā venit pādere & da-
re. Sessio, est humilitas incarnatiōis, qua
misereē & docet. vñ libēti⁹ pp̄s venit
ad eū: sed inimici pharisæi de iusticia tē-
tāt, an cōtra eā dicat: sciebāt māsuetū &
misericordiæ prædicatorē: vñ placebat
populo. vñ putabāt dicturū dimittēdā
esse adulterā: & in hoc diceret hostis le-
gis: cōtrarius Moysi & deo autori, & cū
adultera re⁹ mortis. Qđ si sed'm legē di-
ceret lapidādā, derideret, quasi nō hīret
māsuetudinē quā prędicabat, p q̄ amabaē. Ipse aūt neutra capiē calūnia, sed ser-
uata māsuetudine rndet qđ est veræ iu-
stitiæ. Qui sine pcō est, prim⁹ in illā la-
pidē mittat. Nō aūt statim iudicatis, sed
inclinās se digito scribit in terrā. Digito
dei scripta fuit lex in lapide, p duricia il-
Bapti. lius pp̄li. nūc iā inclinat⁹ in hoīe, ipse cu-
stos legis est & lator legis, scribēs in ter-
rā quæ fructū reddit. Docet aūt nos au-
dirīs alicuius malis: nō temere iudicare,
sed prius digito discretionis nosipsos intus discutere. sicut ille dicit: Qui sine pcō est vīm. Q. Prius strīs iusti, vt post reā puniatis. Si em̄ lex iuber puniri reos, nō tn̄ à similiter punīdis. Ecce plena
iusticia, vt iustus mala puniat. Illi ergo vel reā dimittāt, vel cū ea
pœnā subeāt, d ¶Adducūt. Mystice. mulier ī adulterio deprehē-
sa, signat synagogā, quę adulterauit legē Moysi, sequēdo traditio-
B nes patrū. Vel q̄ dimissa lege Moysi, iā legī fidē Xp̄i. vñ Iudę⁹ iā
☞ quasi adulterā

Nicolaus de Lyra.

a ¶Sed turba hæc. s. credidit, quæ de facili seduci pōt. propter ignorātiā. Iō subdit: b ¶Quæ nō. hoc accipiebant ex hoc q̄ dr̄ Deut. xxvij. d. Maledict⁹ qui nō pma. in ser. &c. c ¶Dicit Nicode. Hic ponit dissensio principū adinuicē, ppter verbū Nicodemi excusantis Iesū, qa occultē credebat in eū, iō voluit eū ex
cusare ex lege, dicēs: d ¶Nūqd lex &c. Volebat em̄ p hoc inducere eos ad audiēdū Christū, vt p verba ei⁹ cōuerterētur sicut
ipse fuit cōuersus. e ¶Et cognouerit. quia in dānatione hoīs
nō leuiter est, pcedēdū. f ¶Rnderūt &c. De veritate turbati,
quia homines inuidia & iracūdia agitati nō recipiūt psuasionem.
g ¶Nunqd &c. discipul⁹ hui⁹ Galilæi. h ¶Scrutare &c.
idest diligēter considera, quia videtur, q̄ nihil de eis scias. i ¶Et
vide: qa à &c. hoc verbū eorū simpliciter est falsum. qa si intelligatur de pphetis gā aliter, aliq fuerūt nati de Galilæa, videlicet
Elise⁹, Tobias, & Delbora pphetissa: & forte plures alī. Si aūt intelligaē de ppheta, pmisso ad salutē populi q̄ est Messias, vt frequēter dictū est, sic etiā falsū est verbū eorū, quia de ipso scribitur
Isa. xj. q̄ debet esse Nazare⁹, & p cōsequēs de Galilæa: qa Nazareth est in Galilæa. Dicit em̄ de Christo Isa. xj. a. sed m̄ystice Hebraici: Egredięt virga de radice Iesse, & Nazare⁹ de radice ei⁹ de
scēdet. Hoc aūt poterat rndere Nicodem⁹, qui erat legispit⁹: sed
nō fuit ausus. Nec mirū, quia etiā apl̄i illo tpe erāt timidi. k ¶Et
reuer. sūt &c. quia eorū cōsiliū p diuisionē fuit dissipatū. ¶Hic
Ad Christū quęrit virū Christi⁹ fuerit, ppheta. Et arguit p̄mo q̄ nō: qa pphe-
horis pro- tia p̄tinet ad cognitionē intellectiuā, vt patet Dan. x. a. Intelligen-
phetia. tia opus est in visione. Christus aūt secūdū ptē intellectiuā erat in
statu bti tudinis, ī quo nō man. t pphetia, sed magis euacuatur, &
cessat, vt habet. ī. Co. xiij. c. ergo &c. Itē Cognitio pphetica q̄ndā
obscuritatē ī portat. Ideo dī pphet⁹, q̄li pcul fās. In Christo aūt
nō fuit ænigmatica cognitio, qa ab instāti cōceptiōis anima eius
vidit da. ē. ssi. nātā diuinā, ergo &c. Cōtrariū patet in litera. Item
in lege & pphetis p̄dict⁹ fuit vēturⁿ, sicut ppheta, antonomasicē C
dict⁹. ¶Rnsio: dicēdū q̄ ppheta sed'm nois interpretationē dicit
q̄si pcul fans, in q̄tū annūciat ea q̄ sūt lōginq̄ ab hoīm cognitione. Hæc aūt lōginqtas pōt dupl̄r itelligi. Vno mō respectu prophetæ annūciātis, ita q̄ ea q̄ annūciat sint ab ei⁹ cognitiōe lōginq̄
ppter obscuritatē suæ cognitiōis. & hoc
nō p̄tinet ad pfectionē pphetiæ: sed ma
gis ad defectum, vt patet Nu. xij. b. vbi
moyses dicitur excellētior ppheta, eo q̄
deū palā & nō pænigmata viderat: quē
alī cognoscebāt i somno & visiōe. Alio
mō itelligit̄ ista lōginqtas respectu alio-
rū hoīm cū qb⁹ ppheta cōuersat, qbus
annūciat occulta. & hoc ē dr̄one pphe
tiæ. Et iō Aug. xv j. cōtra Faustū dicit, q̄
ex hoc aliqs dicit̄ ppheta: qa annūciat
ea q̄ sūt lōginq̄ à cōi cognitiōe hoīm cū
qb⁹ cōuersat ī via. Christ⁹ aūt ab̄ passionē
suā q̄tū ad ptē sensitiuā erat viator, &
cū alīs hoib⁹ cōuersabaē. & iō q̄uis cla- † ē.s.l.
re videret diuīa secreta, rn̄ erat verē pro-
pheta, ī q̄tū erāt lōgiq̄ a cognitiōe alio-
rū hoīm, cū qb⁹ cōuersabaē, & qbus an-
nūciabat illa. Angeli aūt ī nullo sūt viato
res, qa eorū cōuersatio nō ē cū hoib⁹, vt
hī Dañ. ij. b. Et iō nō pōt dici ppheta ex
hoc q̄ ānūciāt hoib⁹ occulta. Per dicta
patet ad argumēta. Quāuis em̄ Christ⁹
q̄tū ad ptē itellectiuā esset btūs, non tn̄ † Oliuarū
erat oīno ex̄ statū viæ. & iō non euacua-
baē ī illo ratio pphetiæ ab̄ passionē, sed
post resurrectionē fuit euacuata: qa am
pli⁹ nō erat ī via. Et sic patet primū argu
mētū. Ad sed'm simil̄r patet ex dictis: qa
obscuritas cognitionis in ipso prophe-
ta non est de perfectione propheti,
✻a ¶Sed tur. Aug. In me sit hæc male Moraliter
dictio. Ita etiā nūc ē ī eccl̄ia, q̄ simplices
& laici sunt aliq̄n deuotiores: secūdū illud Isa. j. a. Cognouit bos
possessorē suū, & asinus pręsepe dn̄i sui. ¶In ca. vij. vbi dicitur in
postil. Est igitur sensus secūdum Aug. Mea doctrina non est mea.

ADDI. Verba Aug. in hoc loco hæc sūt: Videē aūt hoc ee D
cōtrariū qđ dicit, Mea, & nō mea. nā si dixisset ista
doctrina nō ē mea: nulla eēt q̄stio. Quę eēt ergo doctrīa p̄ris nisi
verbū p̄ris? ipe ergo Christ⁹ ē doctrīa p̄ris, si verbū p̄ris ē. sed qa
verbū nō pōt eē nisi alicui⁹? & suā doctrinā dixit & seipm & non
suā: qa p̄ris est verbū. qđ ē em̄ tā tuū q̄ tu: & qđ tā nō tuū q̄ tu si
alicui⁹ es? Dicere ergo: Mea doctrīa nō ē mea, idē est ac si diceret:
Ego nō sū à memetipo. Hęc Aug. Que verba satis cōcordāt lr̄ę: &
meo iudicio meli⁹ itelligūt ī seipis, q̄ p expositionē postillatoris.

REPLI. In ca. vij. vbi dicit, Mea doctrīa nō est mea: vbi postilla. ponit verba beati Aug. in clarissima summa
sic: Mea doctrina nō ē mea. q. d. Ego q̄ sum doctrina patris q̄ nō
sum à meipso, sed à patre &c. Hanc intelligibilem & summariā ex
dictis beati Aug. reductā veritatē Bur. sine calūnia nō relinqt, et
tamen idem finaliter dicit, vt patet intuenti suam allegationem.

Nicolaus de Lyra.

Cap. VIII.

IEsus aūt. Declarata origie doctrīe Christi, hic cōsequēter ponit ipa doctrīa. Ipsa aūt habet virtutē illuminatiuam & viuificatiuā. Iō sic pcedit, qa primò declarat ei⁹
virtutē illumiatiuā. Sed'ò, virtutē viuificatiuā, c. x. ibi: Amē amē
di. Prima ī duas: qa primò oñdit ei⁹ virt⁹ illumiatiua p verbum.
Sed'ò, p sensibile signū, ca. ix. ibi: Et pteriēs iesus. Prīa ī duas: quia
euāgelista primo introducit Christū docētē. Sed'ò, oñdit doctri Diuisio
næ ei⁹ virtutē, ibi: Iterū ergo. Prīa ī duas: qa primò ponit doctrīa
veritatis. Sed'ò, cōfutatio falsitatis, ibi: Adducūt aūt. Circa primū
sciēdū, q̄ debit⁹ mod⁹ docēdi veritatē fidei: ē primo haurire ī ora
tiōe, postea effundere pp̄lo in p̄dicatiōe. Et iō Christ⁹ volēs dare
exēplū p̄dicatorib⁹ eccl̄ie, aliq̄n ante prę licationē sequestrabat se
in oīone. Et hoc ē qđ dicit: ¶Iesus au. Causa orādi: qa domus
Marthę in qua hospitabaē, erat ppe mōtē illū. m ¶Et dili. Ad
ostēdēdū in eo zelū aiarū. n ¶Et oīs. de salute aiarū. Quid autē
tūc dixerit ptermittit euāgelista, qa principaliter intēdebat descri
bere illa ex qb⁹ ei⁹ deitas manifestabaē: ex qb⁹ dissensio iudęorū
cōtra eū oriebaē. o ¶Adduc. Hic cōsequēter ponit cōfutatio fal-
sitatis. Et diuidit

Moraliter. o ¶Adducūt aūt &c. Per mulierē istam in adulte- Moraliter
✻rio deprehensam

E quasi adulterā accusat. Vel signat ecclesiā, quę relinquens deum, fornicata erat cū dęmonibus. quam iudęus accusat, ꝙ ad Christū accedat, & quasi nouū idololatrię genus reputata est. a ¶ Iesus autē &c. Quid scriberet in terra, siue uerba illorū, siue quid aliud, non est diffinitū, sed'm ꝙ se inclinat, & digito scribit. Docet tn vt anteꝙ iudiciū fiat, nos debere inclinare. i. cōdescendere in iudicio aut faciēdo vtidiscretiōe. b ¶ Et iterū se inclinans. Data sententia iustitiæ qua illi cō scij malorū percussi sunt, iterū scribit in terrā ex more, vultū alio vertēs: vt illis sit liberū exire, quos præuidebat citius exituros, ꝙ plura interrogaturos. Docet aūt nos sicut & ante correctionē alterius, ita & post nosipsos humiliter inuestigare, ne idē vel aliud sīle in nobis sit. c ¶ Nec ego te cōdēnabo. Sed quia poterat timere, ne iste q sine pctō est eā puniret, dicit ei, vt misericors præterita peccata dimittēs: Nec ego te cōdemnabo. vt iustus ne amplius peccet interdicens. d ¶ Iterum ergo. Repulsis tē tatoribus, sanata culpa mulieris, aperti' subdit quid possit ex diuinitate, ne ambigat de eo homine, an possit peccata dimittere. e ¶ Ego sum lux mundi. quæ nube carnis tegit, & sic toleranda hoibus efficit. vnde & peccata possum dimittere, & etiam hominē illuminare.

☞ Testimonium tuū.

NICO. DELY.

Diuisio

✠ sitatis. Et diuiditur in duas ptes, ꝙa primo ponit' Iudęorū maligna interrogatio. Sed'ò, subiungit' Christi benigna respōsio, ibi: Iesus aūt inclinās. In prima ergo pte dicit' sic: Adducūt autē. i. illi q habebant noticiā scripturarū. a. ¶ Et pharisæi. Qui videbātur præ alijs religiosi. b ¶ Mulierē in adulterio. Si quæratur, quare nō adduxerunt adulterū ei', cū sed'm legē esset eadē pœna plectendus. Pōt dici, ꝙ p hoc voluerūt ponere suspitionē in corde ppi, ꝙ suisset aliqs discipulus eius: & ideo nō adduxisent eū ad ei' iudicium. Vel aliter, fortè adulter erat diues: & ideo p precio ipm liberauerāt: proponūt ergo quæstionē brigosam, ꝙa rnsio ad quālibet ptē videbatur esse cōtra Christū, vt videtur. c ¶ Magister. In quo allegant præsentiā psonæ, & præsentiā facti, cū subdit. d ¶ Modo deprehēsa est. Et arguūt grauitatē criminis ex grauitate pœnæ p legē inflictæ, cū dicit: e ¶ In leg. autē. Leui. xx. b. f ¶ Tu ergo quid dicis? Et subditur causa quæstionis. Hoc autem dicebant tentantes eum. Ad capiendum ipsum ex respōsione, ut possent accusare eum. Videbant enim tantā eius mānsuetudinē & misericordiā, ꝙ probabiliter credebant eum iudicare ipsam dimitti: & sic accusaretur ab eis vt transgressor legis: ꝓpter quod reduxerunt legē ad memoriam, ne posset excusari per legis obliuionē. Si aūt ē contrario diceret eam lapidandam, videretur dicere cōtra alia sua dicta & facta, quæ erant de pietate & misericordia. g ¶ Iesus autē. Hic ponitur Christi benigna respōsio. Et diuiditur in duas: quia primò ostēditur ꝙ in sua respōsione iusticiā tenuit. Sed'ò, ꝙ à misericordia non declinauit. Et p hoc vtrāq; eorū cauillationē euitauit. Sed'a ibi: Erigēs autē. Circa primum sciēdum, ꝙ suā snīam sed'm modum iudicialē primò scripsit, postea protulit. hoc est quod dicitur: Iesus autem inclinasse deor. digi. scrí. illud quod postea protulit ad maiorem certitudinem. h ¶ Cum autem perse. interro. erexit se. ad eorū importunitatē reprimēdam. i ¶ Et dixit eis: Qui sine pec. q. d. puniatur peccatrix, sed nō à peccatoribus impleatur lex quā allegatis, sed non ā transgressoribus legis. In inferendo enim pœnam iustam debet obseruari debitus modus. k ¶ Et iterum se inclinans scrí. Dicunt aliqui, ꝙ scribebat idem quod prius ad ostendendnm maiorē firmitatē sentēcię. Alij dicunt & melius, vt videtur ꝙ scribebat eorū peccata, vt eos ostēderet ineptos ad re ꝙ cusationē hui' fœminæ. Ideo sequitur: l ¶ Vnus post unum. quia grauioribus criminibus irretiti erāt. Sed si quæratur, quomodo scribebat? Dicendum, ꝙ non scribebat per singula, sed diuina virtute potuit facere, ꝙ in aliqua figura ab eo, præcia quilibet eorū videret sua propria peccata & nō alia, nec ab alijs videbātur. m ¶ Et remansit Ie. so. Nō est intelligendū, ꝙ Christus remāsit solus simpliciter cum illa muliere, quia remīserūt cū eo discipuli & multitudo ppli: sed remāsit solus à suis calūniatorib'. n ¶ Erigens. Posito rigore iusticię, hic Christ' ipm rēpserat dulcore misericordiæ. Et hoc est quod dicit: Erigēs aūt. cōfutatis calūniatorib'. o ¶ Dixit ei: Mulier, ubi. In quo examinatur de accusatiōe, & cōsequēter de cōdēnatiōe. Nemo te cōdē. Et subdit mulieris rnsio: p ¶ Nemo dne. quia recesserāt, vt visum est. Et subdit Christi absolutio: q ¶ Dixit aūt Iesus. q. d. ni pctōres saluare, & non condemnare. r ¶ Vade. absoluta à culpa & à pœna. s ¶ Et iā amplius. Saluādo em naturā, dānat culpā. Circa hoc sciēdū, ꝙ hoc factū Christi nō est trahē lū ad cōsequūtiā, imo debēt sacerdotes in foro pœnitētiali imponere pñiam sed'm conditionē peccātis & pcti: ꝙa nō hāt talē pctā dimittēdi: poterat ēt Christ' illi mulierī tātā cōtritionē dare, ꝙ sufficeret ad delitionē illius culpæ & pœnæ. & illā cōtritionē cognoscere. Nō sic aūt alius sacerdos qui nō nouit cor nec videt, ꝙa hic mo videt ea quæ parēt, vt habet. j. Re. xvj. b. t ¶ Iterū ergo. Posīq; euāgelista introduxit Christū docēt, hic declarabit doctrinā ipsi' ꝙ ipse ad virtutē illuminatiuā. Et diuidit in duas: ꝙa primò ponitur intētū. Sed'ò, ꝓbat, ibi: Dixerūt ergo pharisęi. Circa primū tria ponunt. Primū est ipsi' Christi spāle priuilegiū, cū dicitur: v ¶ Ego sum lux. Alię em nō sunt lux, sed ab hac luce illuminati, vt dictū fuit. j. ca. nō tn sic est intelligendū, ꝙ Christus sit sol iusticię visibilis, sicut intelligebāt Manichæi. Lux em magis ꝓpriè dicit in spūalib' ꝙ in corpalibus: ꝙa lux habet rōnem manifestatiuę qd' ꝓpriè habet locū in cognitiōe intellectiua, quæ summū tenet gradū: & sō ipse de' sol' est lux p essentiā, ꝙa ab ipso oīs noticia deriuat. Sed'ò ꝓponit huius lucis bnīficiū, cū dr: x ¶ Qui se. per fidē formatā. y ¶ Nō am. Ignorātię & cul pę: & p cōsequēs nō veniet ad tenebras gehēnæ, quæ sūt termin' prædictarū tenebrarū. ꝓpter hoc Mat. viij. b. dicūt tenebræ exteriores. i. vltię, p Christū em facta est veritas cōtra tenebras ignorātiæ, & gra cōtra tenebras culpæ, & gloria dabit' ab eo cōtra tenebras gehēnæ. Tertiò ꝓponit hui' lucis fructū, cū dr: z ¶ Sed habebit &c. quia p irradiationē hui' lucis eleuabit' intellectus ad videndum deū clare: & per cōsequēs affect' ad fruēdū ipso pfectē, in qb' cōsistit vita æterna, a ¶ Dixerūt ergo. Hic ꝓbat ista tria, ꝙ ista ordinē. Primò primū. Sed'ò sed'm, ibi: Dixit ergo iterū. Tertio tertium, ibi: Amen amen dico vobis: si quis sermo. &c. Prima ✠ duas: ꝙa primò

Diuisio

✠ rio deprehēsam, significat quęlibet psona Christo p fidē dirigo sata, sed'm illud. ij. Corin. xj. a. Despondi enim vos vni viro virginem castam exhibere Christo. Sed postea per mortale peccatum cū diabolo adulterara. Per scribas & pharisæos, dæmones significantur, qui dicunt hic scribæ, qm nostra peccata retinēt memoriter tanꝙ firmiter scripta: & pharisæi, i. diuisi rectē dicuntur anima à Christo & sanctorum consortio seperātur. Hi mulierem ad iudicium adducunt, quia damnationē hominū sollicitē quærunt, sed quia dns nō vult mortē pctōris, sed vt magis cōuertat & viuat, Ezechie. xviij. g. Ideo dicit ei: r ¶ Vade & iā &c. Quia sibi fiat vera penitentia de præteritis, & cauēda contra recidiuum.

✠ pro futuris.

A a ¶Testimonium. Putāt nō credēdū ei. Q. Solus de se testatur oblitꝰ prę missarū lucernarū, & ipsius Iohannis baptistę, qui de eo euidēt ondit. b ¶Verū ē te. Meū testimoniū iō verē ē habēdū, quia scio vn̄ venio: hoc ē, qa testionio pr̄is cōfirmaṫ, veni missus a pr̄e, nō tn̄ eū deserēs, & ipleto misterio ad patrē redeo, nec tn̄ mū dū relinquo. c ¶Vos secun. car. qa illud nescitis: iō vos scd'm carnē iu. hoc est hoiem putatis, cui i laude sua credēdum non sit, & etiā dānatis. d ¶Ego nō iu. Ego non iudi. q̄si scd'm carnē vt vos, vel penitus non iudico ho: primo aduentu, sed saluo: sed quia secūdò aduentu iu dicabit, subdit hoc: Et si iudico ego. e ¶Quia solꝰ. Aug. Ideo verum, quia nō solus, sed ego pater. Ecce ergo duo in personis, licet vnum i substātia. quod est iō verū est iudiciū meū, quia verus dei filius sum. vn̄ ꝓbaṫ ꝙ filiꝰ: qa nō solus, sed pater mecū. f ¶Et in le. Aug. Dicto de iudicio ꝙ suū & pr̄is testimoniū verū sit, ꝓbat ab autoritate legis. Diciṫ em̄ i lege: Deu.17.b. In ore duorū vel triū stat oē v̄bū, non ꝙ duo vel plures nō sint inuenti sæpe fallaces: sed trinitas in hoc cōmendaṫ, in q̄ ꝑpetua veritas. †Deu.17.b. Si ergo vis hr̄e bonā cām, habe duos vel tres testes, patrē & filiū simul, vel pr̄em & filiū & spm̄ sc̄m̄, vt accusata Susanna habuit. Mat.18.b. 2.Cor.13.a. Dañ.13.d. †De testi.c. nomai. g ¶Dicebant. Secundū carnē iudicātes patrē Christi carnaliter accepꝑt: sed erat hō in aperto, v̄bū patris i occulto. h ¶Vbi est pa. Q. Te videmꝰ, sed nō pr̄em tecū. Quibꝰ ecōtra dr̄: sed nec me scitis: qa si hoiem quē videtis, nō ꝙ i occulto sum scitis, & ideo B nec patrem scitis. Sed si me sciretis, quod est prius, me cognoscite: & sic patrē scietis, quia vnū sumus. i ¶Forsitan. Non †reque dubitat, sed dubitātes q̄si irridet & increpat, vt & dn̄s seruo, forsitan dominus tu us sū. k ¶Hæc uer. lo. i Ga. Gazæ diuitiæ, Phylaxe seruare. Typicè. Gazophylaciū est mysteria scripturarū, quæ sūt in tēplo. i. i Christo. Hæc secreta post resurrectionē aperuit apl̄is: sed in his mō loqṫ Luc.24.g. ꝑ parabolas non intelligentibus Iudæis. l ¶Et ne ap. eū. i. loquētem, de deitate supple. nemo etiā si vellet apprehendit, qa ipse necdū voluit. Dicit ergo de passione sua, q̄ in sua ptāte est, Iudæis capere volētibꝰ: m ¶Ego uado. Quasi spōte: & iō frustra laboratis. Vadit illo vnde venerat, & vnde non discesserat. Quæretis. i. do persequentes assumptū i cælis nō vt amici habere cupientes. Vnde eis pœnam prędicit: In pec. uestro morie.

Nicolaus de Lyra. ☞Nunqd inter

Diuisio

ꝯ duas qa primò poniṫ Iudæorum obiectio, scd'ò Christi respōsio, ex q̄ ostenditur primū ꝓpositū, ibi: Respondit Iesus. Obiectio autē eorū ꝓcedit nō ex parte dicti, quia erat verissimum, sed ex parte dicentis, & hoc est qd' diciṫ: Dixerunt ergo Pha. Tu de teip. te. per. a ¶Testimoniū tuū nō est ue. i. habens firmitatē, dato ꝙ esset verū i se: qa nullꝰ pōt ferre testimoniū de seipso. b ¶Respondit Ie. Hic poniṫ Christi responsio, & excludit eorū obiectionē dupl'r. Primò ostendendo ꝙ cōsequentia nō tenet. Scd'ò, ꝙ antecedens est falsum, ibi: Vos secundum carnem. Circa primū sciendū, ꝙ testimoniū habet firmitatē & veritatē ex certitudine cognitionis. & iō hoīs testimoniū de se nō est firmū, qa & si se cognoscat tn̄ freq̄nṫ inordinatē afficiṫ ad seipsū, deꝰ aūt ꝑfectè se & alios cognoscit, nec pōt esse distorsio in eius affectu: ꝓpter qd' testimoniū dei de seipso firmū est. Testimoniū autē hoīs de deo est inualidum ꝓpter defectū cognitionis. Christus autem erat homo & deus, nec poterat esse defectꝰ cognitiōis vel inordinatio affectionis i diuina natura vel humana, ꝓpṫ qd' eius testimoniū de seipso erat firmū, magis q̄ qd' cūq; aliud testimoniū, & sic patet defectus cōsciētię, & hoc est qd' dr̄: Respōd. Ie. & di. eis, & si ego te. per. subdiṫ cā, e ¶Quia scio. i. ꝑfectè cognosco pr̄em à q̄ exiui i mūdū, & ad quē reuertar. Et sic patet ꝓbatio primi propositi. s. ꝙ Christus sit lux ꝑ essentiam

essentiā, qa v̄bū est à pr̄e ꝓgrediēs sicut lux à luce. d ¶Vos au. C ne. quia eius diuinitatem ignorabant. e ¶Vos se. car. Hic ostēdit Christꝰ añcedēs eorū esse falsū. Et diuidiṫ i duas: qa pri'ò poniṫ Diuisio Christi ꝓbatio. Scd'ò remoueṫ Iudæorū obiectio, ibi: Dicebāt ergo. Antecedēs eorū erat, ꝙ Christus esset solꝰ: q de se testimoniū ꝑhiberet, & hoc est falsū: qa filiꝰ dei nō pōt esse sine pr̄e & spū sc̄tō. q cōcordiṫ dāt testimoniū cū eo, vt dr̄. j. Ioh. v. b. Tres sūt q testimoniū dāt i cælo, &c. tn̄ nō fit hic mētio nisi de pr̄e, & hoc est qd' dr̄: Vos se. c. iu. s. me esse solū hoiem. f ¶Ego nō iu. quē. s. ꝑ exteriora sicut vos, qa deus ituetur cor. 1.Re.16.b. g ¶Et si iu. ego. iu. m. ue. est. i. firmū. h ¶Quia nō sū so. vt supponitis. qa nō pōt esse solitudo i diuinis, cū vna ꝑsona sit i alia, & ecōuerso iō subdiṫ: i ¶Sed ego & q mi. me p. Ex hoc arguit ad ꝓpositū di. k ¶Et in le. ue. s. ē. Deu. xvij. b. l ¶Quia duo h. te. ue. ē. i. debet reputari verū: qa q̄uis duo hoīes pn̄t simul mētiri, tn̄ nō cōtingit de facili. m ¶Ego sum qui te. Ecce vna ꝑsona. n ¶Et te. p. Ecce alia. Argumētum est à minori. Si em̄ duorū hoim̄ testimonium est firmū, q habent cognitionē paruā, & pn̄t hr̄e affectionē distortā, multò fortius testimoniū pr̄is & filij i diuinis, vbi non pōt esse talis defectꝰ, debet firmū reputari. o ¶Dicebāt er. Hic remoueṫ Iudęorū obiectio. audiētes em̄, ꝙ allegabat patrē suū i testimoniū, statim obiecerunt: p ¶Vbi est pa. tu. q. d. nō est talis actantus, ꝙ i hoc sit ei credendū. Credebāt em̄ eū esse hoīem purū filiū Ioseph: & iō de ipso derisoriè q̄rebāt. q ¶Respon. Ie. D obiectionē excludendo: r ¶Neq; me sci. scd'm deitatē. s ¶Neq; pa. meū. ꝑ consēq̄ns qa cognito vno correlatiuorū †Mat.11.d. cognosciṫ & reliquū. iō seqṫ. t ¶Si me Luc.10.d. scire. Quāuis em̄ Iudæi haberēt maiorē noticiā q̄ gētiles. scd'm ꝙ dr̄ Psal. lxxv. a. Notꝰ i Iudęa deꝰ, tn̄ nō cognoscebāt eū q̄tū ad mysteriū trinitatis, qa nō erat adhuc plenè reuelatū. v ¶Hæc uer. lo. est Ie. i Ga. i. i loco vbi ponebāṫ oblationes ꝓ ędificijs tēpli. Hoc aūt addidit euāgelista, ad ostēdēdum, ꝙ Iesus tūc erat i loco vbi poterat faciliter capi ab eis q quærebāt eū occidere, nisi fuissent repressi diuina v̄tute. iō seqṫ: Et nemo apprehēdit eū x ¶Quia nōdū ue. ho. i. ab eo ꝑordinata. qa qn̄ voluit captꝰ est, & non ante. y ¶Dixit ergo iterū. Hic probat scd'm supra positū. s. ꝙ seq̄ns eū non ambulat i tenebris. Et diuidiṫ in duas. qa pri'ò ondit eos qbꝰ loq̄baṫ hr̄e huiꝰ lucis defectū Diuisio scd'ò subdit huiꝰ defectꝰ remediū, ibi: Dicebāt ergo. Circa primū sciendū, ꝙ recedēte sole visibili de nostro hemisphero, causanṫ ibi tenebrę, ita similiter Christo q est sol iustitiæ, ex hoc mūdo ꝑ mortem recedente, Iudęi pro maiori parte sūt obtenebrati tenebris infidelitatis, & in eis obstinati: & hoc iusto iudicio dei, quia viderāt signa in vita eius & in morte: ꝓpter quę gētiles legis & ꝓphetarū noticiam non habentes crediderunt Christo. Similiter pater de illo Cēturione, qui visis signis i morte Christi dixit: Verè filius dei erat iste, vt habetur Mat. xxvij. f. & ideo Iudæi qui non solū per miracula visa, sed etiam per oracula ꝓphetarum prædicta poterant eum cognoscere verum Christū, & persequētes eū meritò sunt à deo dimissi ꝓpter eorū ingratitudinem & sic excęcati totaliter ꝑ obstiationē. & hoc est qd' dr̄: Dixit &c. ego ua. s. ad patrē, ꝑ mortē scd'm humanitatē: à q̄ tamē nō recessit scd'm diuinitatē. z ¶Et quæri. me. s. ꝑsequēdo me in membris meis: qa post mortē Christi Iudæi ꝑsecuti sunt apl'os & alios Christi fideles vsq; ad mortē, vt patet Actu. viij. a ¶Et in p. ue. mo. i. ꝓpter pc̄tm̄ vr̄m: qa ꝓpter ꝑsecutionē Christi & apl'orū ciuitas Ierl'm destructa est, & tēplū cōbustū, & populus occisꝰ ab exercitu Romano: vt fuerat à Christo prędictū expressiꝰ Luc. xiij. g. & xix. f. Ie: l'm Ie. q̄ oc. p. &c. b ¶Quo e. ua. s. ad gl'iam pr̄is. vr̄a ifidelitate hoc ipediēte. c ¶Dicebat er. Hic consequenter Iesus docet remedium

a monium perhibes: testimonium tu- a
¶Ostendens se & patrem, cui gloriam dat.
um non est uerum. Respondit Iesus b
& dixit eis: Et si ego testimoniū per-
b hibeo de meipso, uerum est testimo
¶A patre.
nium meum: quia scio unde ueni, & c
quo uado. Vos autem nescitis unde d
c uenio, aut quo uadam. Vos secun- e
d dum carnem iudicatis: ego nō iudi- f
co quemquam. Et si iudico ego, iu- g
a ¶.i. & si homo, patrem non deserui: & si missus per carnem, tamen ego & pater simul per deitatem.
e dicium meum uerum est: quia solus h
¶Incarnari constituit.
non sum, sed ego & qui me misit pa i
¶Vobis a deo data
f ter. †Et in lege uestra scriptum est: k
quia duorum hominum testimoni- l
um uerū est. †Ego sum qui testimo- m
a ¶Nunc & si differo iudiciū nō differo testimonium.
nium perhibeo de meipso, & testi- n
a ¶Si duobus testibus creditur, qui possunt falli & mentiri, quare non mihi & patri, vbi est stabilis veritas?
monium perhibet de me, qui misit o
g h me pater. Dicebant ergo ei: Vbi est p
pater tuus? Respondit Iesus: †Neq; q r
me scitis neq; patrem meum. Si me s t
i sciretis, †forsitan & patrem meum
a ¶Magna confidentia, intrepidus verba diuinitatis coram inimicis aperte loquitur, vt decet.
k sciretis. Hęc uerba loquutꝰ est Iesus v
in gazophylacio docens in templo:
l & nemo apprehendit eum, quia x
a ¶Non natalis sed oportuna & voluntaria.
nondum uenerat hora eius. Dixit er y
a ¶De futuro quasi de præsenti loquitur.
m go iterum eis Iesus: Ego uado, &
a ¶Persequendo in apostolis. ¶Permanentes
quęretis me, & in peccato uestro mo- z a
a ¶Vos inimici nunquam, sed amici mei: & si non modo, postea tamen poterunt: quibus alibi idem dicit ꝙ istis.
riemini. Quo ego uado, uos non po b
c ¶Omnia carnaliter sapientes, & quod dixit non intelligentes.
testis uenire. Dicebant ergo Iudæi: c

H

a ¶Nūqd int. Stulta verba: q̄ſi ſi de morte diceret, nō poſſēt eſſ̄ E ſeq ad mortē. Dicebat ergo nō de morte, ſed de gl̄ia ad quā ibat p mortem. vnde illis carnalibus ſubdit: ¶ Vos deorſum eſtis. & iō terrā ſapitis: ſicut ſerpēs terrā comeditis. b ¶Dixi er. Hic exponit qd ſit eē de mundo. i. eſſe peccatores infideles terrena ſapi ētes. vñ hoc eis exponit. c ¶Si enim n. ſed ecōtrariō ſpē dat credituris. d ¶Cre dideritis. Crediderit is dicit, nō p̄ceperi tis, q̄a nemo nūc capit īmutabilē eſſ̄etiā. e ¶Ego ſum. Nō dicit qd, vel Chriſt⁹ † ex ñs quę deorſū, ex inferius. vel fili⁹ dei, vl aliud hmōi: ſed ad iſtos vti tur verbo æternę eſſentiæ, ſicut olim ad Moyſen quē mittebat ad liberādū Iſrael Exod.3.d. Q.q miſi Moyſen ad liberādū filios Iſr̄. ego p̄ meipſum veni liberare p̄ditos. Cę tera verō oīa q̄ mittūtur, non veré ſunt. f ¶Princi. Aug. Credite me principiū. & eſt ī Greco fœminini generis. ac ſi dice ret: Credite me veritatē q loquor vobis. Pr̄ dr̄ principiū nō de principio, fili⁹ dici tur principiū à pricipio, i. à pr̄e, p quem oīa. Oīa em̄ p filiū pr̄ operat⁹ eſt. ipſe ma nus dextera, fortitudo, ſapia & verbū eſt pr̄is. ¶Aug. Ecce qd eſt eſſe, q̄a principiū in ſe manet, innouat oīa, & mutari non pōt. g ¶Loquor. Et habeo vobis mul ta loq, docēdo, ſi crediderit is: aecuſando ſi nō crediderit is: & q mō nō iudico, ſed ſaluo, habeo poſt iudicare. Habeo dico, ſed totū ex patre, q verax eſt ex ſe: ex quo ego ſum ꝓ̄tas quā genuit ex ſe: & ideo vera dico, & iudico. Ecce quō dat gl̄iam pr̄i cui ęqualis eſt, vt doceat nos minores dare gl̄iam deo. h ¶Et nō cognoue. Cū dicit, q̄ miſit me, verax eſt, nō intelle xer̄t, cp de pr̄e diceret: q̄a adhuc habebāt F clauſos oculos, & iō ſubdit eis: Cū exal taue. fi. vbi oñdit aliq̄s ibi eſſe, qui poſt paſſionē ſuā eſſent crediturī & cogniturī † Sup.3.b. Infrà.12.e. q̄s ipſe eſſet. i ¶Quia e. ſum. Eſſe eſt i. mutabile diuīæ ſubſtātiæ. Sed ne ipſe qui loquitur intelligeretur eſſe pr̄, ſubdit: Et à meip. fa. ni. q̄a à meipſo non ſum, ſed à patre. k ¶Quia ego &c. fa. ſem. Sē per ipſa æqualitas eſt. Semper nō ex q̄dā initio & deinceps, ſed ſine initio & fine. Dei em̄ generatio nō habet initium tem poris, quia p vnigenitum facta ſūt tpa.

☞ Multi cre

Nicolaus de Lyra.

Diuiſio. c✠ cet remediū. Et diuidit ī duas: q̄a pri mō hmōi remediū ꝓponit. ſcd̄ò ei⁹ effi caciā oñdit. ibi: Dicebāt ergo. Circa primū ſciēdū, cp hoc remediū cōſiſtit in veniēdo ad Chriſtū per fidē qui eſt vera lux. iō diuidit in duas. q̄a pri ò remediū hui⁹ fidei oñdit. ſcd̄ò, ad credēdū eos īduc it. ibi: Dicebant ergo ei. Prima in duas. quia primò pōit ludęo rum interrogatio. ſcd̄ò, ſubdit Chriſti rn̄ſio. in qua dat remedium pr̄dict̄ū, ibi: Et dicebat eis. Circa primum ſciēdū, cp audierāt ludęi Chriſtū volūtariè moriturū, vt hr̄ p illud Iſa.liij.d. Tradidit ī mor tē animā ſuā. q̄ ſcriptura & totū cap'm exponit de Chriſto ab an tiqs doctorib⁹ Hebræorū. & iō ludęi deriſorie q̄rebāt de Ieſu, quē reputabāt falſū Chriſtū: a ¶Nunqd inter. Si em̄ ſerioſe loquerē tur de ipletiōe huius ꝓpherię, dicerent ſic: Nūqd ex ſimplici volū tate ſeparabitur aīa à corpore. qd̄ patet ex eo qd̄ ſubdit: Quo e. uado uos non poteſtis. Ipſi enim poterant ſeipſos interficere, ſed non poterāt animam ſuā pro voluntate ſua tradere, ſicut fuit ꝓphetatū de Chriſto p Iſaiā, & in Ieſu fuit adimpletū. b ¶Et di ce. Hīc ponit Chriſti reſponſio, in q̄ dat p̄dicti ꝙ bi ītellect⁹ dicen tis: c ¶Vos deorſū. i. de maſſa corrupta pondere originalis pec cati, & ideo habetis debitū mortis & neceſſitatem moriēdi. ꝓpter qd̄ ſeparatio animæ à corpe nō ſubiacet ſimplici veſtræ volunta ti. d ¶Ego deſu. ſum. q̄a ſecūdum deitatē habet eadem naturā cū patre: ſcd̄m hūanitatē anima eſt à deo immediatē p creatiōem, & corpus formatū ſpūſſcti virtute ſ. & ꝓpter hoc habebat plenum dominium ſup corpus ſuum, ſeparādo aīam ab ipſo, & reuniēdo ſcd̄m cp dicit infrà. x. d. Pt̄ātē habeo ponēdi aīam meā, & pt̄ātem habeo iterū ſumēdi eā. iō ſeq̄t: e ¶Vos de mū. hoc eſtis. corpo re & affectu. f ¶Ego non ſum de hoc m. quia ſcd̄m cp de⁹ pręcredit mūdū, vt cauſa effectū, nec eſt pars vniuerſi. Sed m aīa, hūana tatē ꝓpt̄ ꝓ vtutē formatiuā eodē mō eſt dicēdū: q̄a illa ꝙ ſunt ſpūſſcti. q̄tū aūt ad animā & corpus bū eſt pars vniuerſi. & ſic de mūdo q̄tū ad ſubſtātiā, nō aūt q̄ ad peccati deordinatione q̄ quę

[a] Nunquid interficiet ſemetipſum, [a] quia dicit: quo ego uado uos nō po teſtis uenire? Et dicebat eis: Vos [b]
a ¶A patre, cum eo excedens omnia.
† deorſum eſtis, ego de ſ̄upnis ſum. [c d]
a ¶In peccato nati adhuc in eo viuitis, quod non tam hi qui de mundo electi ſunt: pertinentes ad eum qui fecit mundum.
¶Prior mundo.
Vos de mūndo hoc eſtis, ego non [e f]
[b] ſum de hoc mundo. Dixi ergo uo bis, quia in peccatis ueſtris morie [g]
[c d] mini. Si enim non crediderit is, quia [i]
¶In quo nati.
[e] ego ſum, moriemini in † peccato ue
a ¶Carnaliter ſapientes, æternæ eſſentiæ ignari.
b ¶Quid dixiſti: Ego ſum: & non addidiſti quid? nunc ergo dic quis es, vt credamus.
ſtro. Dicebāt ergo ei: Tū quis es? [k l]
[f] Dixit eis Ieſus: † Principium, qui [m]
a ¶Factus homo propter vos vt poſſetis me intelligere.
& loq̄or uobis. Multa † habeo de [o]
uobis loqui & iudicare: † ſed qui me [p]
a ¶Idem eſt audire ab eo quod eſſe ab eo.
miſit, uerax eſt, & ego quæ a ̄udiui [q]
¶Id eſt veritatem.
[g h] ab eo, hæc loquor in mūdo. Et non [r]
cognouerunt quia † patrem eius di cebat deum. Dixit ergo eis Ieſus: [s]
a ¶Q. Prius eſt paſsio implenda per manus veſtras, poſt ex vobis aliqui credent, ne quis ergo deſperet de quantocunq̄ ſcelere.
† Cùm exaltāueritis filium homi
a ¶Aliqui ex vobis. ¶Nota inter eos fuiſſe aliquos qui crediturī erant.
[i] nis, tunc cognoſcētis, quia ego [t]
ſum: & à meipſo facio nihil: ſed [v x]
a ¶.i. ſcientem genuit.
ſicut docuit me pater, hæc loquor.
a ¶Idem iam dixerat, ſed quia res magna, aſſiduè commemorat. b ¶Non tamen miſſus vt ego, quia non incarnatus, nec venit.
Et q̄i me miſit, mecum eſt: & [y]
a ¶Pater. b ¶Filium. c ¶Quare non reliquit.
[k] non rel̄iquit mē ſolum, q̄ia ego [z]

ordinatio noīe mundi in ſacra ſcriptura frequēter deſignat, vt. ē. dictū eſt. i. ad hoc mō ludęi erāt de mundo, ꝓpter inſi delitatis pcīm. ꝓpt̄ hoc ſubdit: g ¶Di xi er. uo. q̄a ī pec. u. m. Sup̄ dixerat in pl̄ō veſtro, in ſingulari: quia principale pcīm eorū erat perſecutio Chriſti. ſed hoc ſequebantur multa alia pcīa, ꝓpter hoc replicauit hic in plurali, i peccatis ve ſtris. Et conſequenter oſtēdit remedium cōtra iſta mala. h ¶Si enim nō cred. fide formata charitate. i ¶Quia ego ſum. vobis in lege & ꝓphetis ꝓmiſſus. Moriemini in peccato ueſt. k ¶Di cebant er. Oſtenſo remedio euadendæ mortis, qd̄ eſt p fidē Chriſti: hīc cōſequi ter inducit eos ad credēdū ſibi. Circa qd̄ præmittit ludęorū interrogatio, dicens: l ¶Tu qs es. q. d. oſtēde nobis cp tu ſi talis & tāt⁹, cp debeat credi tibi. m ¶Di xit eis Ie. ꝓbando cp debet ei credi per hoc cp eſt oīm creaturarū primū princi piū, & p cōſequēs veritas prima & infal libilis. & hoc eſt qd̄ ſubdit: n ¶Princi piū q & lo. u. Et q̄a eſt primū oīm rerū principiū, oīa reducit in ſeipſum, cū ſit fi nis oīm: iō cōſequēter oñdit, cp ad ipſum ꝓtinet oīm iudiciū: p qd̄ alia reducūtur in ipſū, & hoc eſt qd̄ dicit: o ¶Multa ha. uo. l. & iu. Nō dicit, vobis, ad vilitatē veſtram, ſed de vobis, i. ad miſū veſtrū, qd̄ erit in iudicio futuro. p ¶Sed q nemi. q̄a adimpleuit ꝓmiſſum de pri ma miſſione filiī: quę nō eſt ad cōdēnādi vel iudicādū mūdū, ſed magis ad ſaluandū p doctrinā. ideo ſeq̄t: q ¶Et ego q̄ au. Dicit em̄ ſe audire à patre, q̄a cū dē⁹ habet ſciam à patre, tū eandē ſciam ipſo ſicut & eſſentiā: ſed inquātū hō, habet ſciam infuſam ab eo. r ¶Et nō co. Hoc addidit euangeliſta, vt oñderet ea tatē eorū. Verūtamē q̄a multi ludęorū in morte Chriſti crediderunt, vidētes mi racula q̄ acciderāt in morte ei⁹, vt hr̄ Lu cæ.xxiij.g. Sīc ad prędicatiōē apl̄orum multi ludęorū crediderūt poſt mortem Chriſti, vt hr̄ Act.ij.g. iō ſubdit: s ¶Di xit er. e. Ie. Cū ex. i. in cruce, in qua luit extenſus in aere, & per qd̄ exaltatus eſt à patre, ſecundū cp dicitur Philip.ij.b. Humiliauit ſemetipſum factus obediens vſq̄ ad mortem, mortem autem crucis, propter qd̄ & deus ex. &c. t ¶Tunc co. &c. q̄a e. ſum. ſ. verē Chriſt⁹. Vtitur aūt tali modo loquendi, vt reducat eis ad memoriā illud Exod.iij.d. Ego ſum qui ſum, v ¶Et à meip. fa. ni. quia ſecundum quōd de⁹ habet totam virtutem operatiuam à patre, licet eandem, ſicut dictum eſt de ſcientia. Secundum qd̄ homo, illa natura eſt organum diuinitatis coniunctum: & ideo nihil poterat operari, niſi ſecundum morum & regulationem ipſius dei, ideo ſequitur: x ¶Sed ſicut &c. mecum eſt. quia ſecundum deitatem pater eſt in filio, & cōuerſe cundum humanitatē verō ipſa deitas eſt in homine Chriſto ſpecialiter. Et ſic quodammodo ſcilicet per realem vnionem, per quem modum non eſt in aliquo alio. y ¶Et non re. quia filius ſecundum cp deus non pōt ſpari à pr̄e, ſcd̄m verō cp hō pōt ſeparari de potentia abſoluta ſed de potētia ordinata, natura aſſumpta nunq̄ dimitteretur q̄ ſemel aſſūpſit, nūq̄ deponet, vt dicit Damaſcen⁹. z ¶Quia ego quæ pl. &c. fa. ſemper. Inquantū enim deus, idem vult & facit ✠ quod patet Marcia

✠s ¶Dixit ergo eis Ieſus: cum exalta. filium hominis. ſcz licet in cruce. t ¶Tunc cognoſcetis. Poſt mortem enim Chriſti & eius aſcenſionem, vna die prædicante Petro crediderunt ſimul & ſemel de Iudæis quinq̄ milia, & altera die tria milia, vt habetur Actu. quarto. a. & ſecundo. g. Sic etiam eſt inter homines, qd̄ vo lor hominis pl⁹ apparet & cōmendatur poſt eius mortē q̄ ante.

✠Amen amen

a ¶ Multi cre. Fides est credere quod nō vides. ¶itas est videre quod credidisti: Nō cognoscim⁹ vt credam⁹, sed credim⁹ vt cognoscamus. nō Christus hō in terra fidē iacit, post se videdū dabit, q̄ē merces fidei. b ¶ Vere di. Ad hāc altitudinē pueritiæ ex fide q̄ est humilis, & cōtēnit, & ē granū synapis. c ¶ Libe. Hoc ¶bū dās posuit à libertate, nō vt plerūq; Latinē dici solet, liberari aliquis ab infirmitate. Et non dixerat dominus, liberi eritis, sed ¶itas liberabit vos: in quo tñ ¶bo nō intellexerunt nisi libertatē carnalē. d ¶ Respon. ei. Nō illi q̄ crediderūt sed alij i turba qui nō crediderūt: q audito liberabit vos, indignati sunt se vocari seruos, putantes dixisse de carnali libertate, e ¶ Et nemi. ser. Mentiunt. Ioseph Gene. 39. a. Exod. 1. b. seruiuit in Aegypto, patres in Aegypto seruierunt in luto, isti eidē tributis Cæsaris. f ¶ Amē a. Amē Hebraicè, verū dr Latinē, q̄ nullus interpres mutauit, ne vilesceret nudatū, sed honorē habeat secretū: & ē q̄si iuramētū. vñ Hier. sup Isa. Iurat dās p semetipsum: q̄m sniam oris sui & ¶bū q̄ semel ptulit, neq; irritū facit, hoc ē, p semetipm iurauit. g ¶ Seruus autē nō. In hoc terruit nos: Quę ergo spes est libertatis his qui nō sunt sine pctō? h ¶ Filiꝰ au. ma. in æter. q solus liber est à pctō. i ¶ Scio qa fi. Exposito à dño cōtra gloriantes de vana libertate carnis, & vera seruitute pctī, & vera libertate p se filiū cōcedēs istis. s. q̄ filij Abrahæ fūt per carnē, tales liberos ostēdit non esse filios Abrahę, p imitationē fidei & iustitiæ: sed esse filios homicidæ diaboli, q̄rentes se occidere: & ita esse verē seruos.

† eris

† Rom. 6. b. 2 Pet. 2. d.

☞ Apud patrem

Nicolaus de Lyra.

✠ q̄ pater: qa eorū est vna voluntas & operatio; in q̄tū verò hō, eius volūtas & opatio regulanē abs q̄ aliq̄ obliq̄tione à regula diuinæ voluntatis, vt patet ex p̄ dictis. a ¶ Hæc il. lo. Hoc addidit euangelista, ad ostēdēdū, q̄ remediū fidei præ dictū extunc incepit hre efficaciā q̄tū ad aliquos Iudæorum. b ¶ Dicebat er. Posiq̄ Saluator induxit aliq̄s ad remedium fidei, hīc cōsequenter ostendit efficaciā huius remedij. Et diuidit in duas: qa primò circa hoc ponit Christi instructio. secundò Iudæorū cōtradictio, ibi: Respōderūt ergo. Efficacia aūt fidei i hoc cōsistit, q̄ dat perfectam libertatem, quæ est maximè desiderabilis à creatura rōnali: quia sensibiliter videmus q̄ bruta aīalia libertatē præeligūt ventris satietati. Et multò fortius homo de cuius natura est libertas: p hoc em̄ differt ab alijs animalib⁹, q̄ est liberi arbitrij, & ideo debet veram libertatem omnibus præponere. propter quod Saluator ostendit, q̄ efficacia fidei se extendit ad dandam libertatē perfectam. & hoc est quod dicitur: Dicebat er. Ie. ad eos q̄ crederi iu. quia ipsi libertatē marimè desiderabant. c ¶ Si uos manseritis in ser. meo, ue. di. mei eri. hoc dixit: quia aliqui eorū fictè credebant, & isti non erant verē discipuli. d ¶ Et cogn. uer. s. fidei per doctrinam meam. e ¶ Et ueri. li. uos. quia in præsenti veritas fidei liberat à seruitute culpæ: in qua inchoatur vera libertas: & i futuro à seruitute miseriæ, quando ipsa creatura liberabit à corpore mortis. vt habetur Ro. viij. d. tunc libertas perficietur, quia anima erit subiecta soli deo, in quo consistit eius libertas. propter q̄ dicit Augu. Voluntas tua erit libera si fuerit pia, pietas autem est seruitus dei: & corpus erit omnino subiectum ipsi animæ p dotes gloriæ. f ¶ Responderunt. Hic ponitur Iudæorū cōtradictio. Et diuidit in duas. qa primò ponit hęc cōtradictio. secundò, remouetur, ibi: Respōdit. Circa primum sciēdum, q̄ audierūt à Christo se posse consequi libertatē per eius fidem, in hoc autem iplicatur q̄ ipsi essent serui: & ideo statim contradixerunt, nobilitatem uæ originis allegantes. & hoc est quod dicitur: g ¶ Semē Abra. su. & ne. ser. unq. Manifestè patet hoc dictum eorum esse falsū. qa si intellegebant loq de toto pplo Iudaico, patet dicti falsitas ex hoc q̄ pplꝰ Iudaicus q̄dringētis annis fuit in Aegypto in seruitute magna, & iterū. lxx. annis in Babylone. In terra etiam sua frequenter seruierunt regi Assyriorū & alijs natiōib⁹, vt patet. iij. Reg. &. iiij. C Si aūt loquebātur de seipsis, p illo tpe, patet etiā dicti falsitas: quia tūc seruiebāt Romanis, & q̄libet anno reddebāt tributū eis. ꝓpter hoc dixerūt. ſ. xix. c. Nō habemus regē, nisi Cæsarē. h ¶ Quō tu. di. li. e. Saluator eis duo ꝓmiserat. s. cognitionē ¶itatis. d. Cognoscetis veritatē, & donū libertatis di. Et veritas liberabit vos. Licet autē sit peius de facere à cognitione cū à libertate, tñ Iudęi sicut carnales & supbi magis iniuriosum reputābāt carētiā libertatis. & iō dimisso defectu cognitionis, qui iplicabat i verbis Christi dicentis: Cognoscetis veritatē: q̄sierūt tm̄mō de defectu liberatis implicato i hoc ¶bo: veritas liberabit vos i ¶ Respō. eis Ie. Hīc remouet Iudęorū cōtradictio. In cōtradicēdo āt negauerūt vnū, s. seruitutē, dicētes: Nemini seruiuimus vnq̄. & aliud affirmauerūt. s. generis nobilitatē, dicētes: Filij Abrahæ sum⁹ lō Saluator prīò, ꝓbat esse verū q̄ ipsi negabāt. & sed'ò excludit sed'm q̄ affirmabāt, ibi: Scio qa filij. Circa primū sciēdū, q̄ licet Christus posset statim oīdere eos esse seruos seruitute pcati, vt patet ex prędictis, tñ de hoc nō curauit: qa ipse met seruire voluit & soluere tributū, vt hī Mat. xvij. d. sed oīdit eos seruos seruitute culpę, de q̄ eis prędixerat. licet intelexissēt malè de seruitute pcati. & hoc est q̄ dr: Respō. e. Ie. & c. o. q s. p. cuiu scū que cōditiōis siue sit nobilis, siue ignobilis, siue diues, siue pauper. l ¶ Seruꝰ est pec. Cuiꝰ rō est, qa sicut ille dr liber qui mouet ꝓprio motu, sic dr seruus, eò q̄ mouet ad iperiū dñi sui. In ope āt peccati hō mouet cōtra illud q̄ est sibi ꝓpriū qa viuere sed'm rectā rōnē est ꝓpriꝰ hominis mot⁹, vt hī. ij. Etuico. In pctō autē hō mouet cōtra rectā rōnē, & iō licet peccatū sit volūtartū, tñ i ipso cōsistit maxia D seruitꝰ: ipsi aūt erāt pctōres manifesti. Ex q̄ cōcludit, q̄ erāt verē serui. Et cōsequēter oīdit pœnā hui⁹ seruitutis di. m ¶ Seruus au. nō ma. i do. Ista domꝰ est ecclia vbi serui culpæ nō manēt i æternū: licet mō ad tps maneāt i ipsa, inquātū sunt de nūero fideliū: qa mō admixti sūt mali cū bonis: sed i futuro iudicio separabuntur sicut oues ab hœdis, vt hī Matth. xxv. c. Per quē modū aūt possint ab hac pœna liberari, oīdit di. n ¶ Filius. s. dei ma. in æter. qa solus est sine pctō, & est filius dei naturalis, & sic habet ptātē alios liberādi à pctō, faciēdo eos filios dei p gratiam adoptionis. & hoc est q̄ cōcludit: o ¶ Si er. fi. u. li. à seruitute culpę p modū prędictū. p ¶ Verè li. e. qa in hoc cōsistit libertas vera, vt patet p p̄dicta. q ¶ Scio. Hīc Saluator excludit secundum, ostendendo primò quòd non sint Abrahæ filij. & secundò, cuius sint filij, ibi: Vos ex patre diabolo. Prima i duas. quia primò ostendit quòd non sint Abrahæ filij. secundò, quòd non sint filij dei, ibi: Dixerunt ergo. Circa primū sciendum, q̄ vera filiatio declaratur per imitationē conditionis paternæ. Iudæi autem non imitabantur facta Abrahæ. ex quo concludit Saluator q̄ eius veri filij non erāt, quāuis ab eo carnaliter descendissent. hoc est quod dicit: Scio quia filij Abrahæ estis. tantūmodo carne, sed non morum imitatione. ideo sequitur: r ¶ Sed quæritis me interficere. cuius causa subditur: s ¶ Quia sermo meus non capit. Loquitur de verbo dei ad modum materialis hami, qui nō capit piscem, nisi capiatur à pisce. Sic verbum dei non capit hominem ad vitam æternam, nisi capiatur per fidem. & ideo prædicatores vocantur in scriptura piscatores. t ¶ Ego q̄ ui. apud pa. lo. s. ✠ essentiæ cum ✠ k ¶ Amen a. &c. Ois q f. Aug. O miserabilis seruitus. seruus Moraliter hominis aliquando sui domini duris imperijs fatigatus fugiendo requiescit. seruus peccati, quocūq; fugit secum trahit seruitutem. Peccatum enim quod facit intus est, voluptas trāsit, peccatum nō transit. prę terijt quod delectabat, remansit q̄ pupugerat. o ¶ Si ergo fi. u. libera. primò à culpa, postea à pnā miseria. p ¶ Verè li. eri. Roma. viij. d. Ipsa creatura liberabitur in libertate gloriæ

a ¶In salute humani generis quæ est voluntas patris.
quæ plăcita sunt ei, facio semper.
a ¶Iudei non omnes, quia nondum in omnem terram exiuit sonus apostolorum.
a Hæc illo loquente multi credide-
a ¶Quia crediderunt promittit quo ex fide perueniatur.
runt in eum. Dicebat ergo Iesus ad b
eos, qui crediderunt ei Iudæos: Si c
a ¶Quia iam esse cœpistis. ¶In fide quæ in vobis cœpit esse per sermonem.
b uos mănseritis in sermone meo, ue-
a ¶Bonitatis, iusticiæ & veritatis. b ¶Quid pro dęsit esse discipulos.
rè discipŭli mei † eritis, ĕt cognosce- d
a ¶Sicuti est. ¶Quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hom. ascen. b ¶Quam modo creditis, quæ modo carne tecta loquitur vobis: & latet vos, c ¶Cognita. ¶Liberos vos faciet, qui hic serui erant.
c tis ueritătē, & ueritas † liberabit uos. e
¶Efferunt genus superbi.
d Respondérunt ei: Semen Abrahæ f g
e sumus, & nemini seruiuimus un-
quam: quomodo tu dicis liberi eri- h
a ¶Exponit eis quæ sit seruitus, quæ libertas quam promittit. b ¶Magna confirmatio in geminatione, vt attentiores fiant.
f tis? Respōdit eis Iesus: Amē amēn dico i k
a ¶Ex amore non ingore naturæ.
uobis, † quia omnis qui făcit pec
¶i. peccator.
g catum, seruus est peccati. Seruus au- l m
¶Et si intrat. ¶In ecclesia.
tem nō manet in domo in æternum.
¶Christus in domo sua cui cohærent filij liberati.
h Filius autem manet in æternum. Si n o
a ¶Qui solus liberat a peccatis. b ¶Vt hic peccatum non dominetur, & post corruptionē vt omnino nō sit.
ergo filius uos liberauerit, uerè libe- p
¶Quidem. a ¶Per carnem, sed non per imitationem.
i ri eritis. Scio qa † filij Abrahæ estis, sed q r
a ¶Cur. b ¶Qui est vt hamus qui capit dum capitur.
quęritis me interficere, quia sermo s
a ¶Cor. quia non capitur a corde ueltro.
meus nō † căpit in uobis. Ego quod t

a ℂ Apud pa.ue. De diabolo dicebat cuius filij sunt, non natu-
E ra, sed imitatione. Occasione illorum verborū quidā dixerunt, hoīes
Dæmonū concubit⁹ ex diabolo nasci secundū carnē: qd⁹ falsum est. Refert tamē Pom-
peius Troianus, dęmones, cū mulierib⁹ cōcubuisse, & de illis ho-
mines ortos fuisse. Au. hoc nō affirmat, sed dicit hoc quosdā dice-
re, qb⁹ nō facilè est contradicere. Pōt qui
dē esse, q̄ sicut assumūt aerea corpa, ita &
cū illis assumāt semina, vñ hoīes nascant.
Hæc tamen dicta non sunt affirmanda.
* igitur b ℂ Responde. & di. Quia arguit eos
facere mala pr̄is, fatētes pr̄em suū esse A-
brahā: ꝓuocant aliq̄ maledicere contra
Abrahā, vt sit eis occasio faciēdi qd⁹ vole
bāt: sed dñs Abrahā laudat, & istos dege
† fecerctis vtique neres dānat, di. Si filij Abrahæ. c ℂ Nūc
au. Nō dicit (qd⁹ poterat) se esse dominū
Abrahę, ne sit occasio calūnię, nec filium
dei, sed q̄ inuident, & quòd pn̄t occidere
d ℂ Vos f. Iā innuit aliū pr̄em q̄ Abra-
hā, cui⁹ filij sunt: nō natura, sed imitatio-
ne. e ℂ Dixerūt &c. Nos ex for. Iam
intelligentes nō de origine carnis, sed de
vita dñm loq: & ex vsu scripturarū scien-
tes, fornicationē spiritualiter dici, cū aīa
F falsis dijs subijcit, mutāt rn̄sionē, & tacēt
iā de pr̄e Abrahā: ne eis dicat: Cur de eo
gloriamini, cui⁹ vitā nō imitamini? & di-
cūt pr̄em deū, volentes videre qd ad hoc
posset eis dicere. f ℂ Dixit er. Sicut præ
ostēdit de Abrahā, ita nūc ostēdit deū nō
patrē eis esse eorū, quia nō cognoscūt fili
um quē misit nec eū diligūt. g ℂ Ego e.
Processio ex patre ęterna est, in q̄ est filius
vnigenit⁹ patri ęq̄lis: venit hō fact⁹, in q̄
frater hoīb⁹. h ℂ Quare lo. Ita res est vt
dico. sed nō potestis qd⁹ dico cognoscere
q̄a n̄ potestis audire, cū n̄ velitis credēdo
corrigi. Et hoc q̄re? quia ex diabolo estis
F filij diaboli pseuerare elegistis. i ℂ Vos
ex p. Ecce iā determinat q̄s sit pr̄ eorum
† De pœn. di.1.c.porro.§. Item vos ex patre. cui⁹ filij sunt nō nascēdo vt Manichęi di
cūt, sed imitādo. vnde & Iudęis dr̄: Pater
tuus Amorrhæus est, mater tua Cethæa.
k ℂ Et deside. Iō filij diaboli, q̄a desi.
Ezech.16.a pa.ue.uul.fa. & occidere me in carne, q̄a
non potestis in mente. l ℂ Ille ho. No-
ta homicidā non solū q̄ ferro, sed etiā q̄
v̄bo occidit: vt diabolus primos parētes
Psal.56.a. vnde in Psal. Lingua eorū gladius acut⁹.
m ℂ Et in ue. nō ste. quare non stetit?
n ℂ Quia nō est i eo ue. i. v̄bū & sapiā
patris. Cū dicit, in Christo est veritas, ita
dicit, vt ipse sit veritas. Si ergo diabol⁹ ste
tisset in veritate, i Christo stetisset: sed nō
stetit in ea, quia non est ipsa in eo. o ℂ Ex p. lo. q̄a mē. Et hoc nō
sufficit, quia & homo mēdax est q̄ nō habet de ꝓprio, sed ab alie-
no cepit. i. à diabolo. ideo addidit: p ℂ Et pater ipsius. scilicet
mēdacij qd⁹ inuenit. Ex pro. quia nō aliūde habet, sed à se postq̄
cecidit à v̄itate, vñ subdit esse pr̄ mēdacij qd⁹ ex se genuit, vt deus ex se verita

(a Id est veritatem, quæ ego ipse sum. & ideo sermo meus vos deberet capere.)
a uidi apud patrem * loquor, & uos a
* quæ uidistis apud patrē uestrum
b facitis. Responderunt & dixerūt ei: b
(a Q. Quid contra istum dicitis.)
Pater noster Abraham est. Dicit eis c
(Credidit Abraham deo.)
Iesus: Si filij Abrahæ † estis, opera d
(a Factis probate, non verbis.)
c Abrahę † facitē. Nunc autem quæri
(a In quo probamini non esse filij Abrahę.)
tis me interficere, hominem qui ueri
tatem uobis loquutus sum, quam
(a Cuius filios vos facitis.)
audiui à deo. Hoc Abraham non fe- f
(Sed est vobis alius pater cuius opera facitis.)
d cit. Vos facitis opera patris uestri. g
(Q. Et si non similes Abrahæ simus, saltem semper deum colimus: qui Israel suū primogenitū nominat.)
e Dixerunt itaq; ei: Nos ex fornica- h i
tione nō sumus nati: unum patrem k
f habemus deū. Dixit ergo eis Iesus:
Si deus pater uester esset, diligere- l
g tis utique me. Ego enim ex deo pro-
(Deus. In carnem.)
cessi & ueni. Neq; enim à meipso ue
h ni, sed ille me misit. Quare loque- m
(a In hoc statu manentes.)
lam meam non cognoscitis? Quia n
(a Credere.)
non potestis audire sermonē meum.
i k † Vos ex patre diabolo estis, & de- o p
sideria patris uestri uultis facere. q
(a Quæ desideria? b Ex quo fuit homo qui posset occidi.)
l m † Ille homicida erat ab initio, & i r
(a In qua fuit, sed tamen cecidit. b A qua lapsus est. Quare?)
n uēritate nō stetit, quia nō est uēritas
(Sed.)
o in eo. Cū loquitur mēdaciū, ex pro- t
p priis loquitur, quia mēdax est, & pa v
(a i. me verbum & veritatem patri coæternam.)
ter eius. Ego autē † si uēritatem dico, x

Nicolaus de Lyra

essentiæ cū patre. a ℂ Et uos q̄ ui. a. p. u. f. i. apud diabolū, de
quo .ī. exprimit, q̄ sit pater eorum. Sed secundū Chris. litera talis
est: Et vos quę vidistis apud pr̄em vr̄m facite. q. d. Sicut facio & lo
quor v̄itatē, quā vidi apud patrē, ita & vos facite q̄ vidistis apud
Abraham. i. potuistis videre in consideratione vitę eius p scriptu-
ram. Sed prima litera magis cōsonat sequentib⁹. cū dicit: b ℂ Re
sponde. & di. &c. Pa. no. a. q. d. Nescim⁹ quem tu vocas patrē
nostrū, quia adhuc nō expresserat de diabolo. c ℂ Pater no. Ab.
propter quod concludit Christus: d ℂ Si fili. Abrahæ estis. q̄a
imitatio patris est signum veræ filiationis: quod non est in vobis
Et hoc probat consequenter di. e ℂ Nunc au. quæ. &c. ue. uo.
locutus sum: quam au. à deo. & missus sum nunciare eam vo-
bis. f ℂ Hoc Abraham nō fe. sed magis nuncios dei reuerenter
suscepit, vt habetur Gene. xviij. a. & ideo concludit: g ℂ Vos fa.
&c. o. p. ue. s. diaboli, vt patebit ex litera sequen. h ℂ Dixerūt.
Hic consequenter ostendit, q̄ nō sint filij dei. Vidētes eñ Iudęi, q̄
ex operibus filiationē arguebat, iō dixerūt se filios dei, cuiuslegem
& ceremonias

& ceremonias seruabāt, non sic aūt aliæ nationes idololatriæ dedi-
tę, & hoc est qd⁹ dicitur: i ℂ Nos ex forni. nō su. na. Fornicatio
nē vocāt idololatriā, p quā anima separat à deo propter qd⁹ ipsa
idololatria freq̄nt noīat fornicatio in sacra scriptura. k ℂ Vnū
pa. q̄a nō colebāt pluralitatē deorū, sicut gentiles. Sed hanc pater-
nitatē excludit Saluator dicēs: l ℂ Si de⁹
pa. &c. di. u. m. quia sicut signū filiatio-
nis hūanæ est imitatio operū, ita signū fi-
liationis diuinę est dilectio, imò (vt vere
loquar) i hoc cōsistit hæc filiatio quæ est
p adoptionē, scd'm q̄ habet Ephes. v. a.
Imitatores dei esto te sicut filij charissimi,
& ambulate i dilectione. Ista dilectio nō
est in eis, quia si diligerent deū patrē, dili
gerēt & filiū. Christus autē est dei natura-
lis filius. ideo sequit: Ego enim ex deo
p. & ue. Et sic patet veritas prædictę cō-
sequētiæ: Si de⁹ p. u. es. di. m. u. Et ostē-
dit cōsequēter q̄ hoc nō deberet eos late
re, di. m ℂ Quare lo. m. n. co. q. d. Quę
est causa, q̄ ex v̄bis meis & factis non co-
gnoscitis me Christū à deo missū? Et re-
spōdet di. n ℂ Quia nō po. au. ser. m.
q. d. defect⁹ n̄ ꝓuenit ex operib⁹ meis vel
doctrina, sed ex vr̄a malicia: q̄a tātū odiū
cōtra me cōcepistis, q̄ n̄ potestis me audi
re, nec p cōsequēs v̄ba mea intelligere, &
multò minus in bonū interpretari. Mala
eñ affectio puertit iudiciū rectæ rationis
& iō inuidia & odiū qd⁹ cōceperūt Iudæi
H erga Christū, ex hoc q̄ arguebat pc̄ta eo-
rū, fuit causa excecationis & obstinationis
eorū, vt declaraui diffusius sup Mat. xij.
o ℂ Vos ex pa. di. Hic cōseq̄nter ostē-
dit Christ⁹ cui⁹ sint filij. Et diuidit in duas
quia primò ponit Christi ꝓbatio, scd'ò,
Iudæorū iniuriosa responsio, ibi: Respō-
derūt ergo. In prima parte dicit sic: Vos
ex pa. dia. p imitationē, & non per crea-
tionē. ideo subdit: p ℂ Et desi. pa. ue. s.
diaboli. q ℂ Vultis fa. Quod probat cō
sequēter cōditiones diaboli explicans, &
postea ad eos applicās: Vnā cōditionem
diaboli tangit, dicens: r ℂ Ille homici-
da erat. Homo enim in specie humana
reponit p aīam: & ideo ille magis ꝓprie
est homicida, qui animā interficit p pec-
catum mortale, q̄ ille qui interficit cor-
pus, p quod homo conuenit cum brutis.
Hoc autē facit diabolus, & fecit à principio
mundi, quia per suggestionem eius pri-
mū pc̄tm hois cōtigit, & i hoc officio cō-
tinuè perseuerauit, & aliam cōditionem
eius tangit cū subdit: s ℂ Et in ueritate
non ste. i. i debita obedientia ad deum. Res enim dicuntur veræ in
quantum conformantur veritati primæ, à qua veritate prima de-
uiauit diabolus per peccatum superbiæ. Tertiam cōditionem tan
git dicens: t ℂ Cum loquitur menda. ex proprijs loquitur. i.
ex habitu malo, in q̄ est obstinatus. Et subditur causa. v ℂ Quia
mendax est & pater eius. id est ipsius mendacij. Ille enim dici-
tur mendax, non tamen pater mendacij, qui mendacia ab alijs inuen-
ta solum refert: sed mendax est & pater mendacij, qui non solum
refert mendacia, sed etiam ea fingit. Et propter hoc diabolus dici-
tur pater mendacij, quia primum mendacium adinuenit, cum di-
xit mulieri Genesis tertio. a. Nequaquam moriemini, &c. Con-
sequenter istas conditiones applicat Saluator ad Iudęos, dicens.
x ℂ Ego autem si ueritatem dico, non creditis mi. q. d. per
hoc apparet, qd⁹ ꝓprietas vr̄a est, recipere falsa & mēdacia, & non
vera. Sed quia possent dicere: Quod non credimus tibi, hoc nō est
propter odiū

* filiorum dei. d ℂ Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ fa-
cite. Ex hoc patet quòd frustra gloriatur aliquis, quòd sit filius se-
cundum habitum alicuius sancti, vt Benedicti, Dominici, vel Fran-
cisci vel alterius sancti, nisi opera sua secundum suam possibilita-
tem imitetur. t ℂ Cum loquitur mendacium ex proprijs lo
qui. q̄a m. est & pa. e. i. inuētor mēdacij. Ex q̄ patet q̄ mēdax ille
q̄ndo, & mēdacia fingēdo, ꝓprietatē diaboli assumit malè viuēdo
* Tulerunt ergo

esse veritatē. a ¶ Quis ex u. Nō dedignatur ex rōne ostēdere A ieiūō esse pēsārē. b ¶ Nonne. be no. Quia cōuicti sunt nō esse filij Abrae vel dei, sed diaboli, ingerūt cōuitia, quia nō poterāt resistere. c ¶ Honorifico. Non me (ne arrogās vobis videar) sacrificio qđ debeo, sed vos non facitis qđ debetis, quia nō honoratis me. quē si cognosceretis, sicut ego honorifico patrem, sic vos me honoraretis.

d ¶ Ego au. Audito cōuicio, dęmoniū habes, ecōtra de gļa sua hoc solū dicit: Honorifico pr̄em, oīa tribuēdo ei, & ego nō quæro gloriam meam vt homines: q illatis cōtumelijs aliquid reddūt, sed patri reseruo: & est qui quę. & iudi. e ¶ Est q quæ. Duæ sunt tēptationes. Vna ꝑ bonos. De q̄ Tentat vos deus. Alia decęptionis: De qua: Deus intentator malorū est. Sic & duo timores. vnus quē charitas foras mittit. Alter qui permanet in seculum seculi. Sic & duo iudicia. Vnum dinationis, q̄ nō iudicat pr̄, sed omne iudicium dedit filio. Alterū discretiōis. vñ: Iudica me de, & discerne cām meā. Secū dō hoc dr̄: Est pater q quęrat gļam meā, & discernat à gloria extra: quia vos secū dū seculū gloriamini, ergo nō, sed ea gloria quā habui apud patrē ante cę mundi esset, quæ est ab humana inflatiōe discreta. f ¶ Amen amen dic. Non ego, sed pater quærit gloriā meam, ego autem dico, si vos dicitis, dæmonium habes, ego vos ad vitā voco. Hinc discat homo lædi, nō malū, sed bonū reddere. g ¶ Nō uidebit. Quod dicitur, videbit vł gusta bit, nihil aliud est quā experiet. h ¶ Nūc cognо. Sicut accepta contumelia bonus fit melior, ita malus de beneficio peior.

☞ Quem

Nicolaus de Lyra

☙ propter odiū veritatis, sed ꝓpter malitiā tuā, quia malus hō es. iō subdit hoc removens. a ¶ Quis ex uo. ar. me de pēcā. q.d. Si habetis aliqđ pēcm quod possitis sup me ondere, paratus sum audire, & me rōnabiliter purgare. & iō cū hoc non possitis facere: b ¶ Si ueritatē di. si, pro quia. c ¶ Quare nō cre. mi. Et subdit causam di. Qui ex deo est, u. dei au. quia quilibet audit doctrinā ad quā affectatus est, quia est sibi cōnaturalis. & iō cōcludit: d ¶ Propterea uos non audi. recipitis verba dei ex ore meo. e ¶ Quia ex deo non estis. & per cō sequens sequitur, qđ' iitis ex diabolo, non per creationem, sed per imitationem. f ¶ Responderunt er. Ostenso patre eorum, ponitur eorum iniuriosa responsio. Et diuiditur in duas: quia primò ponitur dicta responsio, secundò ipsius responsionis mansueta declinatio, ibi: Respondit Iesus. Circa primum sciendum, qđ' modus hominū qui nesciūt rōnabiliter respondere, est ad cōuitia se cōuertere, & ideo Iudæi non habentes quod Christo rationabiliter responderent, ad conuicia se conuerterunt dicentes: g ¶ Nonne bene dici. nos qa Sa. es. Licet ēm Christus esset genere Iudæus & non Samaritanus, tamen vocant eum Samaritanum duplici de causa. Vna est, quia supra dictum est ca. iiij. q̄uis Samaritani essēt ex mixtione gentiles, tamē legem in parte seruabāt. & ideo erat vulgare apud Iudæos, qđ' ille qui in parte legem seruabat, & in parte legem solueret, vocabatur Samaritanus, quāuis esset Iudæus, propter similitudinem ad Samaritanos. Sicut apud Christianos aliquis dicitur Iudæus vel Saracenus, qui ritum catholicæ fidei in parte soluēs Iudæis & Saracenis quātū ad aliqd assimilatur. Alia causa est, qa Samaritani erant multū infesti Iudæis & odibiles eis, vt. ē. dictū est iij. ca. & ideo vulgare erat apud Iudæos, ꝙ homines malos & eis odibiles vocabāt Samaritanos, quāuis essent Iudæi. Talis autem erat Christus secundum reputationem eorum: ideo vocabant eū Samaritanum. h ¶ Et de. ha. Hoc enim iudicabant de Christo propter mirabilia quæ faciebat, & magicis artibus imputabant, & quia secreta eorum frequenter dicebat, & quia aliquando q̄dā alta & subtilia loquebatur q̄ nō intelligebāt: ꝓpter qđ' eū arreptitiū dicebant, sicut & de Saul dr̄. j. Reg. xviij. c. ꝙ arreptus à dæmone ꝓphetizabat in aula sua. i ¶ Respondit Ie. Hīc ponit ipsius Christi mansueta declinatio, quia cū maledicerētur, non maledicebat, vt habetur. j. Pe. ij. d. ideo mansuetè iniuriam declinat. k ¶ Ego dæ. nō ha. Qđ' pater, qa dęmones expellebat: Nec doctrinā malā habebat, sed sctissimā, vt patet intuenti. Si enim aliqs hō i nulla lege imbuꝰ videret Christi doctrinā, statim ex sola rōne naturali iudicaret eā mūdissimā & honestissimā respectu cuiuscūq; alterius doctrinæ. Sisr miracula Christi nō fiebāt ỹ tute dęmōis. qđ' patet ex hoc ꝙ faciebat multa nō solū ỹ tutē dæmonis, sed ỹ tutē cuiuscūq; creaturæ trāscēdētia, sicut est suscitatio mortuorū, illuminatio cęcorū & illustratio subita hominū simpliciū, & cō similia. Ex hoc pater ꝙ fiebāt ỹ tute diuina, iō sequitur: l ¶ Sed ho. pa. me. declarādo eius ỹ tutē in miraculo. m ¶ Et uos inho. me. attribuēdo dæmoni qđ' ỹ tuti diuinæ deberet attribui. Et ne possent dicere, quòd talia diceret ad iactantiam, subdit: n ¶ Ego autem non quæro gloriam meam. ¶ Sed quęrit hic, cum Christus quæreret gloriam dei patris, & eadem sit gloria patris & filij, quō pōt dicere: Ego autē nō quæro gloriam meā? Dicēdū, ꝙ dirigit ỹ bum ad intentionē eorū quib⁹ loquebat, q reputabāt eū q̄rere honorē mūdanū. & ē sensus Ego āt nō q̄ro gloriā meā. q.d. Ego non q̄ro gļam meā ab honore dei pr̄is deuitē, sicut vos creditis. o ¶ Est q quæ. & iu. q.d. Illi q quęrūt gļam mūdi, pr̄m manifestè iudicare & ꝓpendere ꝑ facta mea, ꝙ ego talia nō quæro: qa vita Christi in pauperate & abiectiōe exist̄ē, gļę mūdanæ erat cōtraria. Aliter exponit: Ego autē nō quæ. glo. me. i. exaltatiōem meā ꝓ nūc, qa an̄ passionē Christ⁹ quærebat abiectionē. Est q quę. s. de⁹ pr̄, q post humiliationē in cruce exaltauit eū, & dedit illi nomē qđ' est sup omne nomē: vt dicitur Philip. ij. b. p ¶ Et iudic. s. de⁹ pater de illis q me ihonorāt, vindictā faciēdo de ipsis. Quod factū est, qn̄ in vindictā mortis Christi, destructa est ciuitas & tēplū, & popul⁹ occisus est & captiuat⁹ ꝑ Romanos. q ¶ Amē a. di. uo. Hīc ꝓbat tertium. s. positū. s. ꝙ sequēs Christū lumen habeat vitæ. Et diuidit in duas. qa primò ponit Christi ꝓbatio. Secundò Iudæorū obiectio, ibi: Dixerūt ergo. In pria parte dicit sic: Amen a. di. uo. i. fideliter. Et duplicat ad maiorē affirmationē. r ¶ Si qs ser. me. ser. mor. nō ui. ī æter. Cuius rō est, quia semen est verbū dei: vt habetur Luc. viij. b. inquātū vita æterna in verbo dei consistit, sicut in quodā principio seminali: quia finaliter producit in vitam beatam sicut virtute seminis ꝓducitur fructus. Et ideo sicut ille qui seruat semen à corruptione peruenit ad fructum, sic seruans verbum diuinum peruenit ad beatitudinis statum. quæ beatitudo designatur cùm dicitur:

s ¶ Mortē nō ui. Vita ēm beata in visione & fruitione consistit & ideo per exclusionē mortis gehennæ, quæ huic visioni opponitur, cōsequutio beatitudinis intelligitur. & sic patet qđ' supra fuit propositum. s. quòd sequens Christum habet lumen vitæ, quia sequela Christi i obseruatiōe ỹ bi ei⁹ cōsistit. t ¶ Dixerūt. Hīc ponitur Iudæorum obiectio in contrarium. Et diuiditur in duas qa primò ponitur dicta obiectio, secundò Christi responsio, ibi: Respondit Iesus. Obiectio autem eorū incipit à conuicio: quia sicut homines irrationabiles & turbati statim dixerunt: v ¶ Nunc c. quia dæ. ha. q.d. Prius tantum opinabamur re habere dęmoniū sed modo sum⁹ certi: quia ita est quòd nulla falsitas à deo est, sed à diabolo, qui est pater mendacij, vt tu dixisti. verbum autem tuū est apertum mendacium. Ad cuius probationem inducunt.

x ¶ Abraham mortuus est & prophetæ, &c. qui tamen sermonem dei seruauerunt, qui est maioris virtutis quàm sit sermo tuus, & ideo patet falsum quod tu dicis: y ¶ Si quis sermonem meum seruauerit mortem non gustabit in æternum. Ex q̄ pater, quòd decipiebantur in æquiuoco: ex quo Christus dicebat de morte spirituali, ipsi autem acceperunt de morte corporali & ideo quærunt deriſorię duo. Primum est: z ¶ Nunquid tu maior es patre nostro Abraham. quasi. d. non. Secundum est:

a ¶ Vos qui estis ex patre mendacij.
b ¶ Et cum nullus possit arguere.
a ¶ Nisi quia estis filij diaboli: Quia.
c ¶ Non natura, sed fide. ¶ Amat.
d ¶ Sed. ¶ Per vitium non sunt ex deo qui tamen per naturam sunt ex deo.
e ¶ Hoc non negando recipit, quia cultor.
a ¶ Hoc vt falsum negat, sed vt patrem conuicium non reddit.
f ¶ Per falsa opprobria.
g ¶ Sicut simulatores, qui volunt videri quod non sunt.
h ¶ Pater. a ¶ Discernit patrem a gloria hominum gloriam filij, quem vnxit præ participibus suis.
i ¶ Veram, sed Iudæi vere mortui non intelligēres eam, putant dici, nunq̄ morietur, & irascentes dicunt Abraham mortuum esse.
k ¶ Prouocant vt aliquid dicere er contra Abraham.
l ¶ Sed non illa mortē, qua dominus dicit.
a ¶ Cuius sermone tu dicis, non mors.

† 2. q. 7. testes. §. ecce. De hęre. cū ex iniūcto.

† De p̄sup. c. nōne.

Quęstio

Diuisio

Diuisio

☞ a ¶Quē teipsum. fa. Sed'm illos se faciebat filiū dei: qualem
E sibi, quasi nō esset: sed nō faciebat, immo verè erat. vñ Aplūs: Nō ra
Phil. 2. a. pinā arbitrat' est faciēs se æquadē deo. Ideo nō gs es, sed quē tei.
fa. b ¶Respon. cōtra hoc qd' dicūt: Quem te facis? refert gliam
suā ad patrē, de quo ē q̄ de' est. c ¶Est pa. me. Aptè dicit pa-
trē suū esse deū, q̄ annunciatus est iudæis.
nō recentē deū vobis annūcio. sed illum
de cui' cognitiōe soletis gliari. d ¶Qui
Matth. 3. d. glori. Vox pris glorificat filiū in baptis-
Ibidē, 17. a. mo, in monte, & in alijs hmōi. ¶Et nō
co. Nō cognouistis spūaliter, dū pro ter
renis seruistis. Ecce videt apte eos sibi resi
stere: sed tamen non desinit se eis prædica
re. f ¶Et si dixero &c. Ne in hoc ar
rogans videatur gloriari, addit: & si dixe
ro. Arrogātia sic caueatur, vt veritas nō
relinquatur. g ¶Abraā. Credens exul
tauit sperando, vt videret intelligēdo tā
tum mysterium. h ¶Diem meū. Au
gu. Incertū est, an diem tpalē quo erat vē
turus in carne, diē ęternitatis. Sed vtrūq;
Abraham vidit: vñ ineffabile gaudiū illi
fuit. Quāti em̄ est videre ỹ bū apud patrē
& q̄ ipsum caro factū est? i ¶Et exiuit
Supra. 1. b. Exiens de templo, id est de figuris Iudæo
rū, videamus qd fecerit ī templo gentiū.

GLOS. ORDI.

ET præte. Nō stans Cap. IX.
in via pctōrū, sed secus via no
træ mortalitatis. l ¶Cæcū.
Cæc', significat hūanū genus,
F in q̄ cęcitas naturalis, q̄a peccāte prio ho
mine, vitium propter naturam inoleuit.
vñ scd'm mentē ois homo cęcus nat' est.
☞ Neq; hic

Nicolaus de Lyra

a ¶Quē te ip. fa. q. d. manifestè pa
ter, q̄ ad gloriam vanam de te falsa dicis.
b ¶Respōdit Ie. Hic ponit Christo rn
sio. & prio ad scd'm, scd'ò ad primū, ibi:
Abrahā. Et q̄a in vltimo quæsito impo
nebant ei q̄rere vanā gliam: ideo hoc exclu
dit di. Si ego glo. mei p. i. si ego q̄ro glo
riā meā pter regulā vēritatis diuiæ, vt vos
mihi impōitis. c ¶Gloria mea ni. est.
i. falsa: q̄a falsū est non ens, vel nihil. sed
nō est ita: q̄a gliа mea est à deo prę, à quo
nullū falsū pōt esse, & hoc est qd' dicitur
hīc: d ¶Est pa. m. q gl. p miraculorum
operationē, & postea glorificabit p resur
rectionis & ascensionis gloriā. e ¶Quē
uos d. q. d. noster est. per operum imi
tationem: Sed hoc est falsum. qd' probat
di. f ¶Et nō cog. eū. p fidē formatā,
in qua consistit dei filiatio per adoptio
nem. g ¶Ego autē no. eū. sicut eius filius naturalis, habens ean
dem scientiam cū ipso. h ¶Et si di. &c. si. uo. mē. sicut estis mē
daces asserendo vos eū cognoscere, cū tñ nō eū cognoscatis, ita es
sem mendax si assererem me eū ignorare, cū inquātū de' habeam
noticiam eandē cū eo, & inquātū homo eū clarē videam. & ideo
subdit: i ¶Sed scio eum. s. prędicto modo. k ¶Et ser. Hoc ad
dit. quia vera cognitio per opa demonstratur. In omni enim ope
malo est aliqua ignorantia. ppter qd' dicit Philosophus. iñ. Ethi.
Omnis malus est ignorās. l ¶Abrahā. Hīc respondet ad primū.
Quæsierāt em̄ primò derisorię, si ipse esset maior q̄ Abrahā, & re
spondit q̄ sic, di. Abrahā pa. ue. ex. ut ui. diem me. quia Abra
ham desiderauit cognoscere tps aduētus Christi, quod est videre
Christum in spiritu. Et sic patet, qd' est maior Abrahā. ppter hoc
em̄ cognitionē hanc desiderabat, quia ab ipso oīm gētiū redēptio
nē expectabat. m ¶Vidit & ga. q̄ dictū est ei: In semine tuo be
nedicentur omnes gentes terræ, Gene. xxii. d. Et quando in figura
triū angelorū sibi apparētiū cognouit trinitatis mysterium: Gen.
xviij. a. & ī oblatione Isaac: ppter qd' loc' ille dictus est, dñs videt
vt habetur Gen. xxii. c. q̄a domin' fecit videre Abrahā occultum
Christi mysteriū. Sed cōtra hoc dictū Christi veracissimū, arguūt
dicentes: n ¶Quinquagin. an. q. d. hoc est impossibile, quia à
morte Abrahę vsq; ad tps Christi fluxerūt anni circiter duo milia.
Solet quæri

a ¶Vt dicas ex sermone tuo non mori, cum scias illos mortuos.

a b tui sunt. Quēm teipsum facis? Re a b
¶Tantum.
spondit Iesus: Si ego glorifico me c d
c ipsum, gloria mea nihil est. Est pa- e
d ter meus qui glorificat me, quē uos
a ¶Non idola.
e dicitis: quia deus † noster est: & non f
a ¶Quia si cognouissent, filium eius recepissent.
cognouistis eum. † Ego autem no- g
¶Cum sciam.
f ui eum: & si dixero quia non scio eū, h
¶Qui dicitis vos scire & nescitis.
ero similis uobis mendax. Sed scio i
a ¶Sermonem patris vt filius loqueretur, & ipse erat verbum patris qui hominibus loqueretur.
¶Autem.
g eum, & sermonem eius seruo. Abra k
a ¶Non timuit, quia in eo charitas. b ¶Non quia vidit.
h ham pater uester exultauit, ut uide- l
ret diem meū. Vidit & gauisus est. m
a ¶Tratt in solam ætatem carnis præfantes, non diuinam naturam.
Dixērūt ergo Iudæi ad eum: Quin- n
quaginta annos nondum habes, &
a ¶Ab intuitu carnis ad diuinitatem trahens.
Abraham uidisti? Dixit eis Iesus: o
Amen amen dico uobis: antequàm
a ¶Non dicit esse, sed fieret quia creatura. b ¶Non dicit factus, sed sum, quia creator. c ¶Quia putant hoc esse blasphemiam.
Abrahā fieret ego sum. † Tulerunt p
a ¶Ipsi duri vt lapides b ¶Vt homo humilis.
ergo lapides ut iacerent in eum. † Ie- q
a ¶Quia commendanda erat patientia, non exercenda potentia. b ¶Et sic a duris eorum cordibus fugit.
sus autem abscōndit se, & exiuit de r
templo*. Cap. IX.

ET præteriens Iesus s
a ¶I. misertus est.
uidit hominem cæ t
cum à natiuitate, &
a ¶Magistrum appellant quia scire desiderant.
discipuli ei': *Rabbi, quis peccauit? v
hic aut parētes eius, ut cæcus nasce-

Solet q̄ri: Cū Christum nō haberet vltra. xxxiij. annos, quō ludæi q̄
assumpserūt tātā superfluitatē, dicēdo: Quinquaginta annos, &c.
Dicēdū, q̄. ppter labores & ieiunia videbat lōgę maioris ętatis, q̄
erat, vt scd'm alios, ppē reuerētiā anni q̄ q̄gesimi, q̄ erat iubilęus
dęi p ipm cōputabāt. & est sensus: Quinquagin. an. q. d. nō vi
sti adhuc vnū iubilēū, & Abrahā videre
Ex mō loq̄ndi ppter eorū falsitas & calū
nia: q̄a Christus nō dixit, vidi Abrahā,
sicut ipsi repetierūt, sed ecōtrario, q̄ Abra
hā viderat ipsū. Tñ eorū obiectio gentle
bat ex hoc, q̄ solū in eo naturā humanā
cōsiderabāt. iō ostendit se naturā diuinā
hīe di. o ¶Amē a. &c. ego sum. Vbi
ostēdit ei' æternitas, cōiūgēdo ỹ bum ỹ
sētis tps, ego sum, cū ỹ bo pteriti tps, ita
q̄ fieret, q̄a æternitas assūit oi tpi. Et q̄
Iudæi nesciebant ỹ bis ei' cōtradixerūt eorpa
nabiliter loq̄ndo. iō cōtradixerūt eorpa
liter pseq̄ndo. iō subditur: p ¶Tule-
la. ut ia. i eum. sicut i blasphemiū. Et pa
tet manifestè, q̄ nō mouebātur amore iu
sticiæ, sed liuore inuidiæ: q̄a i lapidatiōe
blasphemi requrit debit' pcessus p accusa
uonē corā iudice: & testiū depositionē &
iudicis sniam & tūc segit lapidatio extra
ciuitatē, vt hī Leui. xxiiij. c. Ipsi aūt volo
bāt eū lapidare omisso pcessu p dictō, &
cū hoc loco sacro, qd' erat illicitū extra de
cōuicto, ppter qd' Ioiada pōtifex fecit Ao
thaliā trahi extra septa tpli, ańq̄ occideretur, vt hī. iiij. Re. xi. c. q ¶Ies' au. ab. Nō
occultādo retro parietē, vel aliq̄d hmōi,
sed ỹ tute diuinitatis se reddendo eis inuisibilē. & in hoc nobis exēplū patiētiæ do
dit, & fidelib' suis materiā cōsolationis. H
qui aliq̄n se abscōsuri erāt. ¶Et exiuit
de tē. p mediū illorū inuisibiliter pgens,
sicut dr de illis q̄ voluerūt eū ꝓpitare,
Luc. iiij. e. Iesus autē' transiens per medi† tu
um illorū ibat, tamen à suis discipulis vi adhuc
debatur, quia sequuti sunt eum, &c. Sen
*p ¶Tuler. er. Ia. Bed. Mystice autem, quia
q̄t malas cogitationes q̄s assumat, q̄si tot q̄si
lapides in Iesū mittat, ac deinde q̄sū ad se Nonpertinet, si ad deliberationē trāhit Iesum. Nyssi
extinguit. q. ¶Iesus autē abscō. Quid
autē abscondendo se, dominus significat
nisi vt eis ipsa veritas abscōdit q̄' ꝓ
ba seq cōtenunt? Eā quippe quī nō intu
nit hūilē ỹ tas fugit mentē. Quid autē no
bis hoc exēplo loquit nisi cū etiā relictore
possumus, iram superbientium humili
ter declinemus? Hæc Beda.

NIC. DELYR.

ET præteriens Ie. Cap. IX.
Postq̄ Christus ostendit Iesu
gno. Et diuiditur in tres: q̄a primò p onitur quædā miraculi prę
tio. secundò miraculi operatio, ibi. Et cum dixisset. tertiò m racu
li facti examinatio, ibi: Itaq; vicini. Præcedentia miraculum sunt
duo. Secundum ponitur ibi: Respondit Iesus. Primum q̄ fuit præ
cedens ipsum miraculum, & eius occasio, fuit discipulorū interro
gatio de cæco nato. & hoc est quod dicitur: s ¶Et præte. Ie. in
exitu templi: de quo dictum est in fine præcedentis cap. t ¶Vi
dit ho. quia ibi sedebat mendicans eleemosynam ab ingredien
bus templum. & diligenter intuitus est eum Iesus, vt dicit Chry
sosto. quasi vellet aliquid agere circa eum: & ideo discipuli mo
sunt ad quærendum de causa cæcitatis eius dicentes: v ¶Rabbi
quis peccauit? hic aut parentes. Ex hoc enim quòd supra dix
minus sanādo languidum dixerat: Iam amplius noli peccare, ne de
terius tibi contingat, ondens q̄ peccatum fuerat cū illius langu
ris, vt ibi dictum fuit: ideo apli cōsiderunt de isto cæco na
to, qd' peccatum ipsius vel parentum esset causa huius cæcita
☞ Respondet Iesus

Moraliter. s ¶Et præteriens Iesus. Mystice, Cæcus nascitur omnis
omnis habens peccatū originale, quia priuatus est dei visiōe. Hic
autem priuationem nō facit eius actuale peccatum qd' adhuc nō
habet, nec etiam parentum suorum immediatorum, iō subditur:
*Neque hic peccauit

a ¶Neq; hic pa.ne. Peccauerunt quidē, sed nō illo pcō factū ē, vt cęcus nascerēt: sed hęc ē causa, vt manifestet opera dei in il. b ¶Sed ut ma. Vt eū illuminādo: & per eū quidā cęcitate humani generis fatur⁹ ut significādo, filius dei māifestetur. vñ subdit: Me oportet opari. c ¶Quam diu sū. Nō solū tunc Christus lumen erat in mūdo, sed & semp vsq; ad consummatiōnē seculi p fidē est cū electis, & est tps operādi. Nox illa est sifernalis, i qua nulli licet opari, vt nec ardēti diuin licuit, sed tm̄ est tps recipiēdi. d ¶Et fe.lu. Sicut primū hoiem de limo terrę formauit, ita p idem genus luti genus humanum reformauit. ¶De saliua lutū fecit, qa verbū caro factū est. Saliua est sapia q̄ ex ore altissimi pdijt. Terra, est caro Christi. Vnxit oculos i. cathecuminū fecit, q credit verbū carnē fac. Vnctō nōdū videt, sed mittit vt lauet i. baptizet i missio. i. Christo, ppē qd no mē piscinæ interpretat. Baptizat⁹ à pctis lumē recepit. e ¶Vade & la. Siloa fons est ad radicē montis Sion, q nō iugib⁹ aquis, sed incertis horis ebullit per concauā terrā, vbi cæcus lota facie lumē recepit: qa cæcitas Iudæorū vel q̄rūcūq; infidelitū nō pōt sanari, nisi doctrina aquarū Christi, q̄ sine strepitu & clamore ⁊ borū leniter fluit. vñ Isa. Aquæ Siloe q̄ vadūt cū silentio. f ¶Et venit ui. Quæritur q̄ mō istū sine fide sanauerit, cū legatur neminem sine sanatione interiori, exterius sanasse: Sed hoc dicitur de illis qui, ppter peccata infirmabantur, iste non propter pctā, sed ppter gloriam dei languebat.

☞ Non est

Nicolaus de Lyra.

☞ a ¶Respon. Ie. Hīc ponit secūdum præambulū ad miraculū. s. Christi rñio: ex q̄ oñdit q̄ cæcitas cōtigit, vt ⁊ tus diuina in eō sanatione declarar. & hoc ē qd dr̄. b ¶Neq; hic pec. neq; pa. e. vt cęc⁹ nasceretur. Nō negat simplr ipsū peccasse vl parētes ei⁹, sed solū ad illud de quo interrogat. q. d. nec pcō ppio cæc⁹ nat⁹ est; qa añ natiuitatē peccare nō potuit. In quo apparet quæstio apl̄orū ridiculosa quantū ad hanc partem. Nec mirum: qa adhuc rudes erāt ante receptionē spūsā ēi. Neq; pctō parētū cōtigit. Licet enim parētes p pctis suis aliq̄n puniātur in filijs mōstruosis, iquātū talia mōstra ex diuina iustitia nascūtur, tm̄ frequentius sit sine peccato. s. ppter indispositionē materiæ, vel debilitatem ⁊ tutis quę est in semine: Verūtamē q̄uis talia sint à casu respectu naturę creatæ, sunt tm̄ ordinata respectu diuinæ ꝓuidētiæ. & aliq̄n ordinātur ad declarationē diuinæ ⁊ tutis in operib⁹ miraculosis: & sic erat de isto, iō seqūt. c ¶Sed ut ma. ope. dei i il. in ei⁹ mirabili illuminatione. vñ subdit: d ¶Me oportet. Istud nō importat coactionē voluntatis in Christo, sed immobilitatē ei⁹ à diuina ordinatione. e ¶Ope. ei⁹ q mi. s. pris. hoc dixit: qa miracula illa faciebat ⁊ tute diuia, & humanitas Christi operabat instrumētaliter. f ¶Donec dies est. i. q̄diu sum præsentialiter sup terrā i humanitate assūpta. Sicut em̄ presentia solis sup terrā facit diē, sic præsentia Christi q est sol iustitiæ, in humanitate assumpta fecit quandam diem gr̄æ spūalem: quæ dies durauit à Christi natiuitate vsq; ad ei⁹ ascēsionē: licet postea remāserit nobiscū sacramētaliter vsq; ad mūdi finē. & tūc. g ¶Venit nox, quā. ne. po. ope. quia post iudicium nullus poterit mereri, vel à culpa ad gratiam reuerti. h ¶Quādiu sum i mū. lux sum mū. ipsum doctrina & miraculis illustrādo. i ¶Hæc cū dixisset. Hīc cōsequēter ponit miraculi opatio, in q̄ duo exprimūtur q̄ in miraculis diuinis requirūt. s. dei potentia operās, & sanati fides, & obedictia disponens. & hoc est qd dr̄: Hæc cū dixisset, expuit in ter. Saliua em̄ fluit à capite. & iō p hāc expositionē oñdit, q ⁊ tus sanatiua q̄dmō erat ab eius humanitate, inq̄tū est organū diuinitatis. ppter hoc dr̄ Luc. vj. c. Virt⁹ de illo exibat, & sanabat oēs. k ¶Et fecit lu. ex spu. vt ostenderet se esse illum q formauit primū hominē de limo. l ¶Et liui. hu. su. ocu. inter corpora aialiū nobilius est corpus humanū, & in corpore humano caput est pars nobilior, & i capite oculi⁹: & iō ex formatiōe partis nobilioris repræ i corpalib⁹, oñdit Christ⁹ se esse formatorē corpis. m ¶Et di. ei. ua. & la. i na. Si. Hoc dicit, vt cęc⁹ trāseūdo sic p ciuitatē linit⁹ luto à multis videret, & p cōsequns miraculum magis diuulgaret & cōfirmaret. o ¶Qd interp. mis. Hoc addit euāgelista, volēs i terpretari nomen Hebraicū ad designādū mysteriū Christi missi ad salutē hoim. p ¶Abijt ergo. in q̄ patet fides cæci. q ¶Et la. & ue. ui. non ⁊ tute luti, alioq̄n vidisset statim cū ipositū fuisset: Et iterū hoc patet, qa nō vidit donec lutū arnotū fuit. nec ⁊ tute aquæ, quia hoies ibi freq̄nt̄ se lauabāt, & idē cęcus aſs de illa se lauerat, qa cōis erat, & tm̄ virtutē illuminatiuā nullus ibi expertus fuerat. & sic patet q̄ illa illuminatio diuīa ⁊ tute facta est. r ¶Itaq; ui. Hīc cōsequēter ponit miraculi fact̄ examinatio. & primō, à turbis. sed'ò, à phariseis, ibi: Adducūt aūt. In pria examinatione fit ingsitio de trib⁹. Primò de ipso illuminato, vtrū esset ille q prius dicebat cęcus nat⁹, & hoc est qd' dr̄. Itaq; ui. & q ui. eū pri⁹. Cui⁹ cā subdit s ¶Quia me. erat. & sic suam cæcitatē frequēter eis exposuerat eleemosynā petendo. t ¶Dicebāt: Nōne hic est q se. & mē. q. d. Sic p certo: qa dictū eorū erat firmū, ppē experiētiam frequētē. v ¶Alij autē. volētes ipugnare facta Christi dicebāt: x ¶Nequaquā, supple est ille cæcus nat⁹. y ¶Sed simil. est e. Ex visu em̄ fit hō maxiē cognoscibilis. & iō restitutio visus ita mutauerat vultum ei⁹, q̄ vix poterat recognosci nisi à valde expertis, q̄les erāt vicini, qui frequēter eū viderāt. z ¶Ille ue. di. quia ego sum. Et i hoc excludit aliorū dubiū: & sicut grat⁹ cognoscit diuinū benegciū. Sed cōsequēt̄ quęrūt de mō illuminatiōis di. Quō apsunt tibi ocu. a ¶Respō. Ille hō q dicit. Ie. Licet em̄ ipsum aſs nō vidisset, cum esset cæcus, tm̄ frequenter audiuerat nomen ei⁹, & per vocē ipsum cognoscebat. b ¶Lutum fe. & un. ocu. me. Asserit tm̄ illud qd' fiebat: Senserat enim lutū positū sup oculos suos p tactū: & cū esset in loco sicco, i quo non erat lutum: & p hoc sciuit q̄ Christ⁹ illud lutū fecerat: sed vtrū fecisset cū sputo vel aqua, hoc nō cognouit: & iō repetendo non dicit lutū ex sputo, sed tantū, fecit lutū, &cę. Quæsito de mō illuminatiōis, quęrit̄ tertiò de ipso illuminate, dicentes: c ¶Vbi est il. ait, nescio. quia anteq; esset reuersus de natatorijs Siloe videns, Iesus à loco illo declinauerat. d ¶Adducunt. Posita examinatione miraculi corā turbis, hīc consequenter ponitur examinatio eius coram phariseis. Et diuidi tur in duas: quia primò examinant miraculum, secūdò inducūt illuminatum ad veritatē negandum, ibi, Vocauerunt rursum. Pria in duas: q primò examināt miraculū p ipsum illuminatū, sed'ò, p parētes ei⁹, ibi: Nō crediderūt. Prima in duas, quia primò ponitur illuminati interrogatio. sed'ò ex hoc audientium diuersa opinio, ibi: Dicebāt ergo. In pria parte dicit sic: Adducūt au. eū ad pha. q cæ. fue. Hoc fecerāt malignātes contra ipsum, volētes ostendere quòd fecisset contra legem, propter quod subdit euangelista.

☞ Erat autem sabbatum

* b ¶Neq; hic pec. ne. p. eius. vt cæcus nasceretur. c ¶Sed ut ma. ope. dei in il. Sic enim permissus est nasci iste cæcus, vt illuminaretur Christi miraculo. & similiter emundatio peccati originalis est opus diuinæ virtutis, cuius modus significatur cum dicitur: l ¶Et fecit lu. ex spu. per quod significatur cathecismus præcedens baptismum, de quo subditur: n ¶Vade & la. in na. Si. i. Christi missi à patre, p salute mūdi. o ¶Abijt er. & la. & ui. per illuminationem fidei datam virtute baptismi. z ¶Ille ui. per illuminationem fidei datam virtute baptismi. z ¶Ille uerò dí. quia ego sum. per hoc ostēdens, q̄ quilibet tenet̄ recognoscere gratanter & constāter bñficiū diuinū. d ¶Adducunt ad pha. q interpretant diuisi: propter qd' p ipsos hęretici significantur, qui sunt ab ecclesia diuisi, q̄rum aliq ceremonias legis obseruāt. s. Nazaræi. Et isti significātur p illos q dicebāt de Christo:

* Non est hic hō

Mat. 8. d. Lucæ. 5. f. Genes. 2. d. Iohā. 1. c. Isaiæ. 42. a. Isa. 8. b. Quæstio † cæcus ▸ nequaq; fil B † Sup. 8. b. Infrà. 12. g. † illiuit † cæci C D * & dixit: † Vt autē abij. & lauit uisum recepi Moraliter

a ¶Non est hic homo. Ille spūaliter cu-
E stodit sabbatum, qui est sine pcō: illi nō, q
seruí sunt pcti. b ¶Tu qd dí. quærunt ca
lumniā, vt ille de synagoga pelleretur, sed à
Christo inueniretur. c ¶Ille autem. Ad-
huc inunctus in corde, q nōdū filiū dei con-
Mystice. fiteꝛ, nō tn mentit. d ¶Donec uoca. Mys-
sti. Parentes, i. diabolus vel vitia, qui dicūt:
Aetatē habet, ipse de se loquatur: qui nolūt
hoiem confiteri Christum. e ¶Da gloriam deo. Dare gloriam deo, est veritatē de
aliq̄ quasi præsente deo dicere, hoc est: Cō-
fitere istum non esse deum sicut nos, sed pec
catorem. f ¶Quid iterum uul. Augusti.
Stomachat contra duriciam eorū, de cæco
facto vidēs, & cæcos iā nō ferens. g ¶Ma-
ledi. Sed m cor eoꝝ maledictio ē: Sed qd
dicit optabile est oībus, vt discipuli Christi
sint. Augusti. De stulta maledictione eos

☞ redaguens

Nicolaus de Lyra.

✠ a ¶Erat au. sab. Pharisæi enim argue
bāt Christū de violatione sabbati. b ¶Ite
†: quia rum ergo. in. Sciendum, q̄ interrogaue
runt eum ordinatē de tribus prædictis ī pri
ma examinatione, sed euangelista breuiter
hoc repetit. c ¶Ille autem d. responden
do sicut prius. d ¶Dicebāt ergo ex. Hīc
ponitur diuersitas opinionum sequētium
ex eius responsione, quia quidam ex phari-
sæis arguebant Christum de violatiōe sab
bati in hoc facto, dicentes: e ¶Non est h.
&c. q sab. nō cu. Ipsi falsum dicebant. qa
opera corporalia ad dei magnificētiam or
dinata, licitē fiebant in sabbato, sicut dictū
F est supra. v. c. f ¶Alī autem. e conuersō
volentes factum Christi excusare & magni
ficare. g ¶Dicebant: quō. q. d. nullo mō.
Sed contrarium videtur Matth. vij. c. vbi
dicitur de malis hominibus: Domine, nōne
in nomine tuo dæmonia eiecimus, & virtu
tes multas fecimus? Sequitur: Non cogno-
ui vos: Discedite à me operarij iniquita-
Miraculū tis, &c. Dicendum, qd miraculum est opus
excedens omnem virtutem creatam, & per
†De cō. di. consequens fit à solo deo. Talia autem fiūt
4. c. cū pro ab ipso ad testificandū aliquid quod est su-
paruulis. pra humanam cognitionem. & hoc est du-
pliciter. Vno modo ad testificandum veri-
tatem alicuius doctrinæ existentis super fa-
cultatem intellectus nostri: & tunc oportet
q̄ illa doctrina sit vera, cū deus nō sit testis
falsitatis: tamen non oportet, quòd ille qui
docet docti am illam sit bonus, quia mira
culum illud non fit ad testificandam eiꝰ bo
nitatem, sed doctrinæ veritatem: & hoc mō
aliquando per malos homines prædican-
tes fidē catholicam facta sunt miracula ad
confirmationem fidei catholicæ. & sic intel
ligitur illud verbum Matt. prælegatum
Alio modo fiunt miracula ad testificandū
de bonitate ipsius docentis, & tunc opor
tet, quòd bonitas sit in illo, aliter deus esset
testis falsitatis. Et hoc modo fiebant miracu
la Christi, sicut dictum fuit suprà. v. f. Opa
quæ ego facio, testimonium phibēt de me.
Et hoc modo loquebanī isti dicētes: Quō
potest homo pec. h ¶Et schisma. pro
pter quod requiritur sententia illius illumi
nati, cùm dicitur: i ¶Tu quid dí. Illud q̄
situm non fuit ab illis qui impugnabant fa
cta Christi. quia probabile erat quòd respō
deret pro suo illuminatore, sed ab alijs. Et
subditur eius respōsio, cùm dicitur: k ¶Il
le au. dí. Non est intelligendum, quòd cō-
fiteretur eum esse propheram communiter
dictum, sicut fuit Isaias vel Ieremias, sed, p
pheram antonomasicè dictum, qui erat, p
missus ad salutē hominum. secundū qd dr Deute. xviij. d. Propheram suscitabit vobis &c. & sic confessus est ipsum esse verum Christum. l ¶Nō crediderūt. Hic ponit inquisitio miraculi per parētes cæci. & hoc ex diuina ordinatione factum est ad maiorem fidei & miraculi declarationem. Interrogauerunt ergo parentes de trib⁹. Primò de persona filij cùm dicitur: m ¶Hic est fi li. intelligitur interrogatiuè. Secūdò, de mō nascēdi, cùm subditur: Quem uos dí. qa cæc. i. fingitis, quāuis forte non sit ita. Hoc dicebant, vt inducerent eos ad negandum quia parentes solent occultare monstruosi tatem filiorum, quā trahūt à nariuitate. qa talis monstruositas magis conuertitur ī cō fusionem parentū, quā si post natiuitatem esset cōtracta p pueri defectū. Tertiò: Si na tus sit cæcus, quærunt de mō videndi, dis centes: Quō er. n. u. Subditur parentū re sponsio. Et de duobus primis respōdent af sertiuè, dicētes: n ¶Scimus qa hic est fi. Magis volunt confiteri turpitudinem suā, q̄ dicere falsitatem. De tertio autem remit tunt ad filium, non audentes veritatem dis cere. Et causa infra. ponitur. & hoc est qd di citur: o ¶Ipsum inter. q. d. melius potest veritatem dicere. p ¶Ipse de se lo. ī cā sua, vt dictum suum nobis non imputetur. Cuius causam subdit euāgelista: q ¶Hæc dixerunt paren. eius: quoniā time. Iu. quia erant principales in populo. r ¶Iam enim &c. extra synago. i. extra societatē Iudęorum, tanq̄ excommunicat⁹ & repro batus: quod apud Iudæos erat maximū ob probrium. s ¶Vocauerūt. Hīc inducitur H illuminatus ad negandum facti veritatem. Et diuiditur ī tres: qa primò ponitur dicta Diuisio introductio, secundò, iniusta condemnatio ibi: Maledixerunt. tertiò eius à Christo rece ptio, ibi: Audiuit autem. Circa primum si endum, qd pharisæi videntes, qd factum negari non poterat: ideo voluerunt decipe re ipsum illuminatum. & hoc est qd dicit: Vocauerunt ergo &c. da glori. deo. i. confitere veritatem. volebant enim eū ido- Hoquere cere ad dicendū, qd illuminatus fuisset ma gica arte. ideo subditur: t ¶Nos sci. q. d. diuina vertute non fecit. Et subditur ipsius illuminati constantia: quia inter aduersari os existens fortius quā ante veritatem con fiteꝛ: di. v ¶Si pctōr est. Hoc nō dicit du bitans de Christi sctitate, sed irridēdo eorū maliciā. q. d. Vos dicitis, qa scitis eū esse pec catorē & ego non dico hoc, immo cōtrariu. Qd̄ pbat conseq̄nt per factū. x ¶Vnū scio. qa cū c. Et ex hoc manifestē arguit eiꝰ sctitatē: qa tale factū excedit omnino fa cultatē totiꝰ naturæ creatæ. & p cōsequns nō fit à magica arte, sed à deo solo, q non facit aliqd ad testimoniū bonitatis alicuiꝰ, nisi ī ꝟitate sit sctus. Cętera patēt. y ¶Maledi xerunt. hīc ponit eiꝰ iniusta cōdēnatio, cū dr: Maledi. er. ei. secundū suam reputatio nem: tn secundum veritatē erat magis bēdi ctio. vnde dicit Aug. Vtinam sup me veri- Moralia
✠ e ¶Non est hic homo à deo. Alij ve- tas ista male
rò dicūt hominem nasci sine originali pec
cato. s. pelagiani. Et isti significantur per il
los, de quibus subditur: l ¶Non credide
runt ergo Iudæi de illo, quòd cæcus
fuisset. Id est natus ī originali peccato. Per
parentes autem cæci, qui de mō suę illumi
nationis non responderunt timore ductis, si
gnificant fideles infirmi, q tpe pśequutionis
fidē nō audēt cōfiteri. Per cæcū verò confi- Confessor
denter veritatē confitentē, significantur in
fide firmi, cōstāter cōfitentes ꝟitatem fidei. a lios

✠ Et ciceruit

A redarguens dicit, Maledictio ista veniat super nos. ac si diceret: Vtinam talia opera facere possemus, vt discipuli ei⁹ fieri mereremur. a ¶ Huc aut nes. Superius dixerāt: Hunc scimus: vnde hic dicunt se nescire: sed nescire nos dicim⁹ quę abijcim⁹. Ille nescitur, latet humilitate, pdit signo: ytute: Nescit vnde sit: & vt de

commendatiō, ibi: Et dixit ei Iesus, tertiò, phariseorum murmuratio, ibi: Et audierunt. In prima ergo pte dicitur sic: Audi. Ie. &c. Licet omnia nouerit antęq̄ fierent, tñ hæc audiuit auditu corpali: r ¶ Et cū inue. eū. nō à casu factum est: sed ex sua voluntate & ordinatione. s ¶ Dixit ei Iesus, tertiò, phariseorum murmuratio, ibi: Et audierunt. In prima ergo pte dicitur sic: Audi. Ie. &c. Licet omnia nouerit antęq̄ fierent, tñ hæc audiuit auditu corpali: r ¶ Et cū inue. eū. nō à casu factum est: sed ex sua voluntate & ordinatione. s ¶ D

C

dixerunt ergo ei, & dixerunt: Tu di
a ⁋ Quod si esset, Christo crederent quem Moyses nun
ciauit.
scipulus illius † sis: nos autem Mōy b
⁋ Quia.
si discipuli sumus. Nōs scimus, quia c
a ⁋ Seruum dei prę ferunt. b ⁋ Quod Moyses do
cuit, a deo accepit.
Mōysi loquut⁹ est deus: Hunc au d
a ⁋ Nesciebant autem diuinitatē. ⁋ Vnde hoc acceperit
tem nescimus, undè sit. Respondit il e
le homo, & dixit eis: In hoc enim mi
rabile est, quia uos nescitis unde sit, f
& aperuit meos oculos. Scimus au
a ⁋ Adhuc inūctus, quia peccatores deus non audit.
vt Publicanum confitentem. ⁋ Magna res est.
tem, quia peccatores deus non au g h i
dit: sed si qs dei cultor est, & uolun
tatem eius facit, hunc exaudit. † A se k
culo nō est auditum, quia quis ape l
ruit oculos cæci nati. Nisi esset hic m
à deo, nō poterat facere quidquam.
Respondērūt, & dixerunt ei: In pec n
catis natus es totus, & tu doces nos? o
Et eiecerunt eum foras. Audiuit Ie p q
sus, quia eiecerūt eum foras: & cum r
inuenisset eum, dixit ei: Tu credis in s
filium dei? Respondit ille, & dixit: t
Quis est domine, ut credā in eum? u
⁋ Corporaliter, ⁋ Ecce missus in quo lo
ta facie, iam filium dei agnoscit in filio hominis.
Et dixit ei Iesus: Et uidisti eū, & qui v x
loquitur tecum, ipse est. At ille ait.
⁋ Qualem credit, indicat.
Credo domine. Et procidens adora y z
a ⁋ Vt deum. b ⁋ Ecce dies inter lucem & tenebras discernit. ⁋ Discretionis, non vltimę retributionis
uit eum. Et dixit ei Iesus: In iudi a b
cium ego in hunc mundum ueni, ut c
a ⁋ Humiles cęci. b ⁋ Per me lumen. c ⁋ Sapientes superbi, vt pharisęi ex istis verbis commoti.
qui non uidēt uideant, & qui uidēt d
cæci fiant. Et audierunt quidam ex e
Pharisæis qui cū ipso erant, & dixe
runt ei: Nūquid & nos cæci sumus? i
a ⁋. i. si cæcos vos existimaretis ad medicum curreretis.
Dixit eis Iesus: Si cęci essetis, non ha ⁋ h
a ⁋ Quia ego veni tollere peccata. i
beretis peccātū. Nūc uerò dicitis, qa k
a ⁋ Propter quod medicum non quæritis.
b ⁋ Et ita cæci permanetis.
uidēmus: peccātū uestrum manet. l

a Quod si esset, Christo crederent quem Moyses nun
ciauit.
a ⁋ Seruum dei prę ferunt. b ⁋ Quod Moyses do
cuit, a deo accepit.
a ⁋ Nesciebant autem diuinitatē. ⁋ Vnde hoc acceperit
a ⁋ Adhuc inūctus, quia peccatores deus non audit.
vt Publicanum confitentem. ⁋ Magna res est.
a ⁋ Corporaliter, ⁋ Ecce missus in quo lo
ta facie, iam filium dei agnoscit in filio hominis.
⁋ Qualem credit, indicat.
a ⁋ Vt deum. b ⁋ Ecce dies inter lucem & tenebras discernit. ⁋ Discretionis, non vltimę retributionis
a ⁋ Humiles cęci. b ⁋ Per me lumen. c ⁋ Sapientes superbi, vt pharisęi ex istis verbis commoti.
a ⁋. i. si cæcos vos existimaretis ad medicum curreretis.
a ⁋ Quia ego veni tollere peccata.
b ⁋ Et ita cæci permanetis.

Nico. de Lyra.

Hat ista maledictio. a ¶ Et dix. tu. discipul. &c. i. illius malefici & trāsgressoris. b ¶ Nos autem mo. &c. Hoc B erat verū tm̄ mō nomine, sed nō re: quia veri discipuli Moysi sunt qui eius opera imitant, & eius scripturas piè interpretātur. Isti aūt faciebāt contrarium. propter quod saluator dixit eis. s̄. v. g. Si crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi. c ¶ Nos sci. quia mo. lo. est deus. In hoc verū dicūt, qa exp̄sse hoc in sacra scriptura cōtinet. d ¶ Nūc aūt nesci. unde sit. i. nullius autoritatis ip̄m reputamus, nec à deo missum. Nō em̄ simpliciter loquēdo nesciebāt vnde esset: qa patriā & genus eius cognoscebāt. vnde. s̄. dictū est. n̄. cap. Hunc scimus vnde sit: sed iste illuminatus eorū malicię & falsitatē confutat. d. e ¶ In hoc enim mi. est. Ista em̄ mirabilia dicunt q̄ sunt inconsueta. Consuetū aūt erat Iudęis signa quęrere, vt hī. j. Cor. j. d. Iudęi enim signa petunt, & manifestis signis credere, sicut patet de Moyse faciente signa corā pp̄o: propter qd̄ ei crediderūt, vt hī Exo. iiij. & iō incōsuetūerat & mirabile, q̄ nō credebāt Christo facienti signū maximū in illuminatione huius cæci: quia nec Moyses, nec alius propheta simile fecerat, ideo subditur. f ¶ Scimus aūt quia peccatores deus nō au. faciendo miracula ad Testimonium bonitatis eorū, vt patet ex prædictis. g ¶ Sed si qs cul. dei est. p actū latriæ debitum. h ¶ Et uo. eius fa. per impletionem mādatorum. i ¶ Hunc exaudit. faciendo miracula ad declarationem suæ bonitatis. k ¶ A seculo non est au. &c. Hoc enim non inuenitur in tota serie vet. t. est. & ideo concludit propositum. l ¶ Nisi esset hic &c. specialiter missus. m ¶ Non po. fa. quid. de talibus facultatem naturæ excedentibus. Et quia mali homines & obstinati non recipiunt persuasionem: ideo ex veritate ostensa reddunt ei v ituperationem dicentes: n ¶ In pec. na. scilicet in anima & corpore, vt patet in cæcitate. o ¶ Et tu do. nos. q. d. non decet, sed hoc est falsum: quia veritas à quocumq̄ dicatur recipienda est. p ¶ Et eiecerunt eum so. idest à societate aliorum hominum excommunicauerunt. q ¶ Audiuit Ie. Hic ponitur eiecti receptio. Et diuiditur in tres quia primò, ponitur eius in fide instructio: secūdò fidei sue commendatio videnda. Primò, scilicet quid sit cæcitas mentis. secundò, quale peccatum excusat. tertiò, quomodo excusat. Circa primum sciendum, q̄ cæcitas nō dicit simplicē negationē visus, cū sit priuatio: sed dicit negationem in subiecto apto & pro tempore in quo visus debet inesse. quia catulus añ nouum diem non dicit cæcus. Ad similitudinem hui⁹ in spiritualib⁹ cæcitas mētis nō dicit simplicē negationem ☞ ¶ Et eiecerunt eum. so. Sed Christ⁹ eum suscepit benignè. & per hoc significat, q̄ electi de societate malo⁹ ꝑpter Christū ab eo recipiūt gratiosè, sicut dicit Matth. v. a. Bti eritis &c. Sequit & eiecerit nomē vestrū tāquā malū, ꝑpter filiū hois. g ¶ Dixit eis Ie. si cæci esse. nō ha. p. Ex q̄ patet, q̄ scientes scripturas, & nō observātes eas grauiꝰ deliquūt & grauiorē pœnā ꝛcurrūt. Luc. xij. s. Seruꝰ q̄ sciuit volūtatē dñi sui, & nō fecit, vapulabit multis plagis.

Pō. 75. a D

An mentis cęcitas peccatū excuset.

Solutio

Moraliter

negationē scientię, sed negationē scię quę debet alicui inesse, & ꝓ

E tēpore ꝓ quo tenet illud scire: qa nō oēs tenent eadem scire, nec ꝓ eodē tpe: Plus em̄ tenet scire sacerdos, vel clericꝰ, qꝫ simplex laicus nec pro q̄libet tpe. Plus em̄ tenetur idē homo scire in ętate perfecta & senectute, qꝫ in adolescētia vel iuuētute. & sic patet primū.

Cęcitas mētis habet se tripliciter ad pcm̄.

Circa sc̄'m cōsiderādū, qꝺ cęcitas mentis cōsequēs ad actum peccati pōt se hre tripliꝛ: añcedēter, cōcomitāter, cōsequēter. Cōseqn ter se habet, qn̄ hō ꝓ volūtatē sic inhęret pcō ꝓpetrato ꝓ consensum, qꝺ nō veller scire ea ꝓ q̄ posset à pcō ꝓpetrādo q̄tū ad actū impediri vel retardari: & sicvult talia nescire, vt liberius peccet. & tale pcm̄ n̄ excusaꝫ ꝓ cęcitatē mētis, sed magis aggrauaꝫ: quia talis cęcitas ꝓcedit ex maxima intētiōe volūtatis erga pcm̄, Concomitanter se habet ad pcm̄, qn̄ aliqs peccat nesciēs: tn̄ sic est dispositus, qꝺ si se iret, nihilomin⁹ idē faceret, sicut si aliqs pcutiēs hominē, credit pcutere canē, nihilomin⁹ si determinatē cognosceret illū hoiem idē faceret. & talis cęcitas nō excusat, nec aggrauat actū: quia nō ē cā actus, sed tm̄ mō ip̄m cōcomitaꝫ: talis em̄ nō peccat ꝓ ignorātiā, licet peccet ignorās, vt hr̄. iꝰ. Ethi. Añcedenter se habet ad actū pcī, qn̄ est cā actus: & hoc est qn̄ sic est dispositus hō, qꝺ si sciret illud esse pcm̄ nō faceret: & talis peccat ꝓ ignorātiā vel mētis cecitatē: ꝓpter qꝺ tale pcm̄ ꝓ ip̄am excusaꝫ. & sic patet sc̄'m.

Cęcitas vel ignorātia pcī pōt tripliꝛ causari

Circa tertiū cōsiderādū, qꝺ p̄dicta cęcitas vel ignorātia q̄ē cā pcī pōt tripliꝛ cāri. V no mō ex ruditate itellectꝰ ipi⁹ hoīs, & si sit tāta ruditas, qꝺ illa ignorātia vel cęcitas sit inuincibilꝫ, excusat totaliꝛ à pcō. Alio mō cāī ex negligētia studēdi ea q̄ hō tenet scire, vt pote, qa refugit laborē studiꝰ, vl̄ qa circa alia occupaꝫ, & tunc excusatur pcm̄ nō i toto: qa illa ignorātia nō est oīno iuolūtaria: & q̄to minus hēt de iuolūtario, tāto⁹ minꝰ excusat: nō tn̄ pōt i hoc certa rl̄a poni, sed debet ex circūstātiis pēsari. Terciò mō causaꝫ ex malicia ꝓpriꝫ volūtatis, ita qꝺ hō bn̄ est dispositꝰ in mēte & corpore: totaliter tamē laborē acgrēdi illūinationē mētis expellit, illā ignorātiā ꝓ nihilo pro nihilo reputādo. & ille excusari non potest à pcō. & sic patet q̄ tertiū. ¶ Ad primū dicendum, qꝺ additio peccati ad pcm̄ sp facit pna pcā, nō tamē semp facit maiorem grauitatē, qa pōt cōtingere, qꝺ primū sic diminuit sc̄m̄, qꝺ ambo sil̄ iūcta nō hīnt tantā grauitatem, qntū haberet sc̄m̄ ꝓ se acceptū. sicut homicidiū ꝓpetratū ab hoīe sobrio, graui⁹ est q̄m si ꝓpetraretur ab hoīe ebrioꝛ: ita qꝺ ꝓpō derat ebrietati & homicidio ex illa sequenti: quāuis sint duo pcā. ¶ Ad secundum dicendū, qꝺ duplices punitiones vel maledictiones debētur ebrijs, ꝓpter duo pcā, quę ibi cōcurrūt: tn̄ si illæ punitiones fiant sc̄'m mensurā pcī, non erunt tantæ quātitatis, quanta est punitio ꝓ vno solo pcō grauiori, vt dictū est. Aliter ꝺ̄. quanci, qꝺ illud dictū nō est dictū Philosophi, sed est verbū cuiusdā legislatoris noīe Pitaci q̄ hoc ſtaruit circa ebrios amplius puniēdos, nō respiciēs ad peccati grauitatē, sed ad cōem ppī vtilitatē: qa multi ex ebrietate peccāt, & i talib⁹ ad q̄ ꝓpetrāda multitudo ꝓna ē grauior pœna solet adhiberi, sicut i multis terris simplex furtū grauius punit̄ q̄ blasphemia: q̄uis blasphemia sit multò magis pcm̄. ¶ In cap. ix. vbi dicit in postil. Circa sc̄'m cōsiderandū, qꝺ cęcitas mentis consequens ad actum peccati se potest habere tripliciter.

ADDITIO.

Videtur postillator in hac quæstione indifferenter accipere ista duo, cęcitatem mentis & ignorantiam: est tamen inter illa secundum doctores differentia. Nam cęcitas mentis cōiter accepta est peccatum, qa secundum Grego. xxj. moral̄, ponitur inter vitia quę causantur ex luxuria. Ignorantia aūt pluries est sine peccato, vt manifestum est.

REPLICA.

In ca. ix. vbi distinguit postillator cęcitatem mentis tripliciter, & vtiliter declarat quō se habeat ad peccatum, similiter & ignorantiam: non habens Bur. vnde inuaderet postillatorem, dicit eum accipere cæcitatem mētis & ignorantiam indifferenter: quod tamen falsum est, vt patet ex resolutione postil. Nec est generaliter verum omnem mentis cęcitatem esse peccatum: quia aliqua est pœna peccati præcedentis.

Nicolaus de Lyra.

GLO. ORDI.

AMen amē di. Cap. X. Quia pharisęi iactabant se videre, qꝺ possent, si oues Christi essent, dñs cōtra eorū arrogantiā de gtege suo, & de ostio q̄ intraꝫ in ouile sic̄ rudinē, ꝓponit: ostēdēs ꝙ nec sapīa, nc obseruatio legis, nec bona vita quidq̄ valet nisi per eū: sine eo nihil sunt in q̄cūq; ludęo, vel gētili & philosopho vel pharisęo q̄ docēt btē viuere, vel hęretico sub noīe Christi: nec tn̄ i Christo p̄dicāte, sed oēs sine eo rapiūt & occidunt.

† t. q. 1. ordinatiōes. 23. q. 4. tres personas. de iure pa. c. relatum.

F

b ¶ Per ostū. i. p me, vt post exponit. Hęc ianua est hūilis. q ꝓ hāc vult intrare, oportet vt se hūiliet, ne si erect⁹ est, offendat in hūilē ianuā. c ¶ Fur. Quia quod alienū est suum dicit. i. oues dei suas facit. Latro, quia qꝺ furat⁹ est occidit. Sed oēs q veritatē tenēt & docēt in Christo pastore, sunt vn⁹ pastor. d ¶ Past. ēo. Christus, ꝓpriē pastor est sc̄'m officiū pascendi oues: vt ip̄e post exponit, q ꝓ se ostiū intrar in ouile ouiū. Sed qa alij cū ꝓticipes sūt ei pastoralis officij; q̄ de eo, ꝓpriē dicūtur, ēt eis suo mō cōgruūt. Ostiū est q̄ intraꝫ Christ⁹. ergo pastor ꝓ se ostū, & quicūq; sub eo pastor, ꝓ ip̄m ostiū intrat in corda ouiū: qa si aliud p̄dicat, nō audiūt oues. si Christū, oues Christi hāc vocē agnoscūt. ¶ Qꝺ ostiū est Christ⁹ sibi soli tenuit: quia nō est ali⁹ qui p̄dicet ouib⁹, vl̄ in quē credaꝫ: nō est ali⁹ ꝓ quē p̄dicās intret ad corda ouiū, vel ꝓ quē oues intrāt ad deū. Qꝺ pastor est cōicat suis. Pastor autē intrat ꝓ ostiū, quia & ip̄e se Christū p̄dicat, vt lumē, & alia: & se ostēdit: intellect⁹ & alia & se intelligit: & alij pastores sūt Christū p̄dicāt. e ¶ Huic ostī. Ostiarius idest Christus qui se aperito, vl̄ scriptura, q̄ ducit ad Christū, vl̄ spūssanctus qui docet oēm v̄itatē. f ¶ Et oues uo. &c. Augu. Aliqui

2. Tio. 2. c.

sunt verę oues, quia nouit dñs qui sūt ei⁹, siue iā cœpit, siue nōdū: & tn̄ sunt errātes toris, audiētes vocē alienoꝝ in multis. Econtra lupi sunt int⁹, & audiūt vocē postoris i multis. Sed est q̄dā ꝓpria vox pastoralis. s. Qui pseuerauerit vsq; in finem. s. e. Hāc null⁹ pro

Mat. 10. c.

prius cōtenit.

NICO. DE LYRA.

AMen amē di. uo. Hīc ostendit, qꝺ doctrina Christi sit viuificatiua. Et primò ostēditur hoc per verbū dc'o, per sensibile signū, quia cōsuetudo ē hui⁹ euāgelistę adiungere signū adiūgere signū sensibile corrīdēs doctrinæ. Sed'a se, ca. Erat āt qdā languēs. Priꝰ H in duas: quia priò ponit Christū benignitas in docendo. secundò, Iudęorum malignitas ipsum persequendo, ibi: Facta sūt encenia. Priꝰ in duas: qa primò doctrina Christi pōit. sec'ò, eius effect⁹ ostenditur ibi: Dissensio iterū. Prima adhuc in duas: qa primò Saluator præmittit quādā parabolā, sec'ò exp̄ositionē ei⁹, ibi: Hoc prouerbium. In parabola exprimit conditio furis & pastoris ouium. Primò ꝓpter diuersum ingressum ipsorum. & hoc est qꝺ dicitur: a ¶ Amē a. di. u. q nō int. p o. Non em̄ venit propter bonū: tō q̄ntū ide bitū ingressum. b ¶ Qui āt in. p ostiū &c. Sec'ò ostendit eorū distinctiō p effectū cū subdit. c ¶ Huic ostia. apit, qa scit eū beniuolū ouibus. d ¶ Et oues uo. eius au. i. cognoscūt: quia bruta animalia suos benefactores recognoscūt, vt patet p experientiā, & p ysaiā ꝓphetam. Cognouit bos possessorem suum &c.

Diuisio

e ¶ Et ꝓprias o. uo. no. quia distinctē eas cognoscit: qꝺ nō facit alien⁹. f ¶ Et edu. eas. ad pastū. g ¶ Et cum ꝓ. oues emiſe. ante eas uadit. Hunc enim modum habent pastores in

✠ terra illa

Mora.

Mora. a ¶ Amē a. dī. Per ouile ouū pōt itelligi clausturū regulariū, cui⁹ ostium ē melioris vitę ꝓpositū firmū ostiari⁹ āt ē spūssanctus q̄ spirat ipsū. Intrās āt aliūdē ē igredīs religionē, cum ꝓposito meliꝰ vīuendi, vt honorabilioris vitæ, sicut sūt alīq pauperes, & de hūili plebe q̄rūt igredi religionē magnas possessiones hītē, nō vt seruiant Xp̄o deuotē, sed magis vt Xp̄s eis seruiat de bōis illi⁹ eccl̄ię. & illi sūt fures & latrones ꝓ vitiū, ꝓprietatis: & mactāt & pdūt, qa digressi vt officia ambiūt, & sic vlteri⁹ dissensiones faciūt, ꝓ q̄ corrūpit charitas fraterna, i q̄ cōsistit spūalis vita. j. Iohā. iꝰ. c. Qui nō diligit manet i morte. b ¶ Qui a. i. p o. i. hūilscīm. ꝓpositū ingressū, & ipsū cōtinuās i ꝓgressu. c ¶ Pasto. ē o. i. dign⁹ regere monasteriū. Et talis ꝓmotio ē à spūsctō. iō subditur: c ¶ Huic o. a. spūssctūs. d ¶ Et o. u. e. a. i. hūiles & deuoti ad nutū obediūt eius. e ¶ Et p. o. u. n. diligētę curā de ipsis gerēdo. f ¶ Et e. e. ad pastū ętnæ viriditatis ꝓ degustatiōnē cęlestiū, sibi subditos y bis & exēplo ībi cendo, ideo subdit: g ¶ Et ante eas uadit. viam ostendendo.

* Et oues illum

A prius cōtēnit, nullus alien⁹ audit. a ❡Illi au. nō cog. prędestinatæ oues ad tp̄s se ne sciūt, nec vocē pastoris audiunt: sed in fine perseuerāt. ecōtrà lupi ad tp̄s audiunt & intrāt, sed retro abeunt. b ❡Oēs quo. Fur est q̄ p̄ simoniā vl' aliq̄ alio mō cōtra Christū intrat, & postq̄ intrauerit malo exemplo occidit; & sic a parte latro. Nec talis dicēd⁹ est mercēnari⁹. ideò lupo veniēte nō resistit, sed pro mercede cedit. Si lupo violēter distrahēte non resistit, mercedem hanc recipit, q̄ nō distrahitur cū ouibus: sed postea malè viuēdo oues corrūpit, & iā in aliā partē relapsus fit fur vel latro, nomen mercēnarij amittens. c ❡Si quis. Hīc euidēter ostēdit, nō solū pastorem, sed & oues intrare per ostiū. d ❡Et ingredietur. Intus bene cogitādo, egredietur extra exēplo aliorū benè operando. Vel, ingredieť in ecclesiam, vt hic viuat p̄ fidē. Vnde post dicit: vt vitā habeāt: & egredieť de ista vita: vt in æternum viuat. Vnde post: & abūdātius habeat vitam, & pascua inueniet, ingrediens & egrediens. e ❡Nisi ut furetur &c. Furetur, alienā rem sibi vsurpando, mactet, à fide retrahendo, perdat in æternam damnationem. f ❡Mercēnarius aūt &c. Mercennarius est q̄ quę rit quę sua sunt, non quæ Christi: qui seruit deo: non p̄pter deū, sed p̄ aliqua mercede: q̄ culpabilis est, & nō est fili⁹, sed tn̄ necessarius & tolerandus. Fur verò semper est cauēd⁹. Prępositi v̄o qui filij sunt, ☞ sunt & pa.

Nico. de Lyra.

☙ terra illa, qđ p̄cedūt gregē sibilando voce & instrumento, ad cuius auditum oues dirigūtur. iō seq̄tur: a ❡Et oues illum se. alienū aūt nō sequūtur. i. furē, B sed fugiūt &c. Scd'm aūt Chrys. Ouile, est ecclesia. oues, sunt fideles. ostiū, sacra scriptura. scd'm illud ad Col'. iiij. a. Orantes simul p̄ nobis, vt deus aperiat nobis ostiū sermonis ad loquendū mysterium Christi. Sic igitur cōtinuať litera ista pręcedentibus scd'm Chryso. Christus enim dixit Iudęos eē cęcos in intellectu scripturarū. Qđ ōndit ex hac parabola ex hoc, q̄ aduentum Christi deberēt cōsiderare ex testimonio scripturarum quas habebant: quia Christus intrauit per ostium. idest per determination ē sacrę scripturę: quæ tempus, locum, & modum veniendi determinauit, vt. s̄. dictum est. v. capitu. & ideò alij aliter intrātes sunt fures, sicut Mahumetus & Antichristus. Huic ostiari⁹ apit. i. Moyses: cui data est primo sacra scriptura. p̄pter hoc Saluator dixit. s̄. v. g. Si crederetis Moysi, crederetis forsitā & mihi. Et oues illum audiunt. i. simplices, sicut fuerunt ap̄li ei credētes. Et p̄prias oues vocat noīatim. hoc patet de ap̄lis, quib⁹ distincta noīa imposuit. Et educit eas de tenebris ignorātię & culpę. Ante eas vadit, p̄ exēpla operū. scd'm qđ dr̄. J. xiij. b. Exēplum dedi vobis, vt quēadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Et oues illū sequuntur, per imitationē. Quia sciūt vocē eius. i. p̄ fidē cognoscūt & approbāt. Alienum autem non sequūtur, recipiētes falsam doctrinā, quia non nouerunt vocē alienorū. Sed cōtra dictū Chryso. p̄t argui, quia Christus exponēdo hāc parabolā dicit se esse ostiū. ergo sacra scriptura nō est hīc ostiū. Pōt dici sustinēdo dictū Chryso. q̄ Christus nō vocat se solū ostiū. sed etiā pastorē, vt patebit. & scd'm hoc distinguitur ab ostio. propter hoc sacra scriptura dicitur ostiū hīc, inq̄tum Christus est pastor ouiū, & respectu sui ingressus in mūdū. Qđ aūt Christus dicit se esse ostium, hoc nō est respectu sui ingressus in mundū, sed inq̄tū alij per ip̄m habēt ingressum in deū. Scd'm Aug. ostiū est Christus. Et cōtinuať lr̄a sic p̄cedētib⁹: quia Iudei in p̄ce. ca. dixerūt se videre sine Christo, & p̄ cōsequēs posse ad veritatē p̄uenire sine eo: p̄pter hoc saluator i hac p̄abola ōndit hoc impossibile d. Qui nō īrat i cōgregationē fideliū, p̄ ostiū. i. p̄ Christū, fur est &c. Qđ faciūt oēs infideles: & ēt mali fideles statum p̄latiōis indebite assequentes. Qui aūt intrat per ostium. i. p̄ fidē Christi, & hūilitatē, & alias virtutes eius, pastor ē ouiū, scd'm veritatē. Huic ostiari⁹ apit. i. sp̄ūsctūs reuelat veritatem: vt possit oues pascere. Et oues vocē ei⁹ audiūt. i. doctrinā recipiunt. Et vocat eas

a ❡Quocunq̄ ierit. ❡Perseuerando vsq̄ in finem.
eas uadit: & oues illum sequuntur, [a]
a ❡In quo non est vox Christi, etiam si bonus videatur.
quia sciunt uocem eius. Alienum [b]
autē non † sequuntur, sed effugiunt
ab eo, quia non nouerunt uocē alienorum.
a ❡Exercet obscuris, pascit manifestius, dum exponit.
❡Quia iactant se videre.
norum. Hoc prouerbium dixit eis [c]
a ❡In quo conuincuntur cęci esse.
[a] Iesus. Illi autem non cognouerunt [d]
❡Vt credens quę dixit & pie quęrens intelligat.
† quid loqueretur eis. Dixit ergo eis [e]
iterum Iesus: Amen amen dico uo [f]
a ❡Per me ergo intrat qui intrat.
[b] bis: quia ego sum ostiū ouium. Om [g]
a ❡Pręter me, prophetę pręmissi cum eo. i. cū veritate.
nes quotquot uenerunt * fures sunt
& latrones, sed non audierunt eos [h]
❡Vere. ❡Sed.
[c] oues. Ego sum ostiū: per me si quis [i] [k]
a ❡Non fictus. b ❡Perseuerando.
[d] introierit, saluabitur: & ingredie- [l]
a ❡Intus bene cogitando. ❡Vel, ingreditur credendo, operando. Egreditur ad pugnam contra hęreticos.
b ❡Bene operando.
tur, & egredietur, & pascua inueni- [n] [m]
❡Autem.
[e] et, Fur non uenit, nisi ut furetur & [o] [p]
❡Et ideo non audiunt eum oues.
mactet & perdat. Ego ueni, ut ui- [q] [r]
a ❡Hic iustus ex fide viuit. b ❡De hac vita trāsmigrādo.
tam habeant, & abundantius ha- [s]
a ❡In futuro. b ❡Sicut ostium. c ❡Ad differentiam furis vel mercennarij.
beant. Ego sum pastor bonus. † Bo- [t] [v]
a ❡Exprimit quid sit proprium boni pastoris.
b ❡Vitam.
nus pastor animā suam dat pro oui
[f] bus suis. † Mercennarius autem, & [x]

cat eas noīatim, cōdescēdendo familiariter subditis. Et educit eas C de tenebris ignorātię & culpę. Ante eas vadit, per exempla vitę. c ❡Hoc prouerb. Hīc poniť dictę parabolę expositio. Et diuiditur in duas: quia priò ostēdiť necessitas exponēdi. scd'ò, subiungitur ip̄a expositio, ibi: Dixit ergo: Circa primū sciendū, q̄ illa indigent expōne q̄ habent obscuritatē. Tale erat verbū Christi p̄dictū, quia erat parabolicū, & iō intellect⁹ eius audiētib⁹ erat occultus. & hoc est qđ dicit euangelista. Hoc prouerbiū dixit eis Iesus. Prouerbiū dr̄, qñ v̄bū poniť p̄ verbo. sic est in p̄abola: quia p̄ vocē vnā rē significantem, aliud designatur. d ❡Illi autē nō cog. &c. & sic patet necessitas expōnis. e ❡Dixit ergo. Hīc poniť ip̄a expositio parabolę. Parabola aūt duas p̄tes habet. Vna est q̄ intrans aliūde, fur est & latro: & hoc primò exponiť. Scd'a est, q̄ intrās p̄ ostiū est verus pastor: & hoc scd'o exponiť, ibi: Ego sum pastor bonus. Prima in duas, quia priò poniť primę p̄tis expositio. scd'o, eiusdē expositionis p̄batio, ibi: Ego sum ostiū, In prima clausula fecit mētionē de ostio ouil', & de fure: iō vtrūq̄ expōiť, di f ❡Amē a. &c. e. sū o. rō hui⁹ p̄dicta est. g ❡Oēs quot. &c. fu. sunt & l. Hoc nō est intelligēdum de p̄phetis à deo missis, sed de illis qui venerūt capite p̄prio. sicut dr̄ Actuū. v. f. de Theoda & Iuda Galilęo. Theodas em̄ vt dicit Ioseph⁹, fuit quidā Mag⁹, qui decepit multos de pp̄lo isr̄l, & duxit eos vsq̄ ad iordanis fluuiū: p̄mittens eis diuidere aq̄s, vt trāsirēt sicco pede sicut p̄res eorū. Iudas aūt Galilę⁹ tp̄e quo Christ⁹ fuit natus, p̄hibebat pp̄lm Iudęorū p̄siteri Cęsarē dn̄m, & reddere tributa: & m̄lti sequuti sunt eū. h ❡Sed nō a. e. o. i. fideles ī ouili ecclię p̄manētes: quia ip̄si perierunt & seq̄ces eorū, vt dr̄ Act. v. g. i ❡Ego D s. Hic p̄bat vtrūq̄ dictū in dicta expone. Et priò, q̄ sit ostiū: quia offm̄ ostij est saluare ea q̄ sunt intra domū, & q̄ p̄ ip̄m sit ingressuā & egressus. & sic est de Christo: quia p̄ ip̄m fideles saluāť & seruāť, scd'm q̄ dr̄ Act. iiij. b. Neq̄ em̄ est aliud nomē sub cęlo datū hoib⁹, in q̄ oportet nos saluos fieri. & hoc ē qđ dr̄: k ❡Per m. Sīr p̄ ip̄m ē igress⁹ ad fidē & egress⁹ de miseria ista ad gl̄iā, & sic iueniūt pascua ętnę viriditatis & hoc ē qđ dr̄. l ❡Ingre. hic ad fidē. m ❡Et egre. ex hoc mūdo ad gl̄iā. n ❡Et pascu. i. quia bt̄i reficiunť inter⁹ i aspectu diuinitatis, & exteri⁹ in aspectu humanitatis Christi, p̄ quē sunt saluati. iō dicit pascua in pl̄i. Cōseq̄nter p̄bat scd'm. i. q̄ alij fuerūt fures: q̄a nō venerūt ad salutē pp̄li. sed magis ad eius destructionē, & hoc ē qđ dr̄: o ❡Et fur. vsurpādo qđ n̄ ē suū, sicut illi venerūt vsurpādo qđ n̄ erat eis debitū. p ❡Et m. q̄a m̄lti de pp̄lo occisi sūt corp̄alr̄ & ēt sp̄ūalr̄ credētes p̄suasiōi illorū. q ❡Ego ue. nō sicut ip̄i. r ❡Vt ui ha. p̄ grām i p̄nti. s ❡Et abū. h. p̄ gl̄iā in futuro. q̄a gl̄ia est gr̄a cōsummata. t ❡Ego sum p. Hic expōit scd'am p̄abolę p̄tē. s. q̄ sit bon⁹ pastor intrās p̄ ostiū. Et diuidiť i duas: q̄a priò p̄pōit intētū, scd'ò, p̄bat p̄positū, ibi: Ego sum pa. Circa primū pōit cōditiōes bōi & mali pastoris: q̄a bon⁹ pastor dēt hr̄e affectionē ad gregē, intātū q̄ p̄ eo si necesse eēt, sustieat mortē. & hoc est qđ dr̄: v ❡Bo. pa. Ad cui⁹ itellectū sciēdū, q̄ res melior nō ē exponēda p̄iclo p̄ viliori, sed magis ecōuerso. Vita āt hōis melior est simpl'r q̄ vita oim brutorū aīaliū. & iō licet pastor brutorū dēat aliquē laborē p̄ salute sui gregis sustiere, n̄ tn̄ dēt se morti expōere. Aīa āt hūana nobilior ē corp̄e. iō econtrario pastor aīarū p̄ grege suo debet vitā corp̄alē expōere. Vlteri⁹ tāgit cōditionē mali pastoris d. x ❡Mercē. āt. Mercēnari⁹ dr̄ à mercede, & talis est q̄ī offō p̄latiōis attendit cōmodum rei tp̄alis: qđ dr̄ merces. Gloria autem ☙ cęlestis non

* a ❡Et o. il. se. doctrinam pastoris imitando. b ❡Alienum &c. p̄ alienū pōt intelligi diabolus à cōsortio dei, & sctōrū aliena tus: quē nō sequunť boni religiosi eius suggestiōibus assentiēdo sed fugiūt dissentiēdo. x ❡Mercēnarius &c. hic est q̄ p̄sidēdo claustralibus q̄rit honorē p̄priū, & p̄motionē carnaliū amicorū. * Videt lu

Diuisio
Prouerbiū
† sequētur sed fugiēt
† quæ cēne quę loqui.
* ante me
† 23. q. 4. c. tres perso- nas. &. ca. q̄s nos pōt
† 7. q. 1. c. aduersitas. §. hoc etiā. 23. q. 3. c. sex differē- tię, in fi.
Diuisio
Moralitet

sunt & pastores: & tamē vnus est pastor: quia illi omnes sunt mē-
E bra illius cuius sunt oues, ppriæ. a ¶Et lupus ra. Lupus ē vel violentus qui corporaliē vastat, vel diabolus qui spūaliter dissipat, cui qui non aīas ouiū, sed sua quærit, non occurrit resistēdo' vel mala arguēdo: qđ ē fugere. quia timor ē fuga animi: fugit ne perdat quod diligit. vnde reddēs cām fugę subdit: Quia mercēnari' ē, & nō amat oues, sed sua. Pastores autē nō' dicūtur fugere si cedūt psecutiōi, & seruāt se ouium vtilitati: quibus etiā corpe absentes, sunt spū presentes. b ¶Ego sum pa. Post culpā ficti, iterū formā veri pastoris opponit: Ego sum pastor bon', & aīam pono p ouibus: Qđ nō ipsevn' fecit, nisi q oēs sui, & ipe vnus sunt: quia ipe sine illis hoc potuit, illi nō sine eo sine q nihil possūt.

†est illi cura ouium

c ¶Et ego. Filī' p se agnoscit prēm, nos p illū, sicut alibi: Deū nemo vidit vnq̄, nisi vnigenit' qui est in sinu pris, ipe enarrauit, ltē nemo nouit filiū nisi pater, neq̄ patrē quis nouit nisi fili'; & cui filius voluerit reuelare. d ¶Et aīam. Hoc est pbatio dilectiōis ad patrē, & ad oues. Sic & Petr' tertio cōfitēs amorē, iubet pascere oues, & p eis mori. e ¶Pro ouibus. Pro ouibus dom' Israel quę pierāt, ad qs corpaliter missus, à quib' nō sunt dissimiles ille, quæ sunt de gentibus. vnde dicit:

Matt. 15. d. †Mat. 1. d Luc. 10. d

f Oportet me. q̄uis p suos, quia in illis ipse. g ¶Et uo. Non dicit meorū, quia in ipsis ille loquit. h ¶Quia ego &c. Aug. Verbum ex quo suscepit hominē. i. carnē & animā nūq̄ deposuit animā, vt esset anima à ẏbo separata: sed caro posuit animā, quādo expirauit, qua redeūte surrexit. Mors ergo ad tps carnē & aīam separauit, sed neutrū à verbo dei. Caro itaque ponit animam & sumit sed non ptā te sua, sed potestate inhabitantis carnem

deitatis

Nico. de Lyra.

cælestis nō dicit, ppriè merces, sed rm̄odo large inq̄tū oē qđ' redditur in p̄miū laboris dicit' merces. Rō aūt huius est quia hęreditas distinguit' à mercede, ppriè dcta. sicut filius cui debet' hæreditas distinguit' ab opario conductitio cui debet' merces.

ẏigitur

Gīa autē cælestis redditur fidelib' sicut hæreditas filijs: ppter qđ' nō habet rōnē mercedis. Et ideo ille est verus pastor qui attendit ad prēmiū gīæ: mercēnarius aūt

†supra 7. c & 8. f

qui attendit ad cōmodū rei terrenę. Et ga non est, ppriē pastor, ideo sequit: a ¶Cuius non sunt oues. sed tm̄ vsurpatiuē. Quod probat per effectum cum dicitur: b ¶Videt lu. ue. i. tyrānū subditos ad peccandū inducentē, vel hæreticum falsa doctrina eos corrumpentē. c ¶Et di. oues & fugit: non resistendo per censuram ecclesiasticā tyrannicæ oppressioni, nec per sanā doctrinā hæreticæ prauitati. d ¶Et lupus rapit. ad malū pertrahendo. e ¶Et dispergit ou. ab vnitate ecclesiæ separando. f ¶Mercennarius aūt fugit. i. auxiliū debitū subtrahit. g ¶Quia mercēna. est. id est solum curans de cōmodo temporali. h ¶Et non pertinet ad eum de ouib. quia non habet affectū debitē ordinatū ad eas. i ¶Ego sum. Hic probat quod dixerat per duo signa. Primum est: Mutua cognitio pastoris & ouium: Quod prouenit ex hoc, q̄ pastor frequēter & sollicitē oues visitat: & sic cognoscit in particulari conditiones earū. Similiter oues ex frequenti imaginatiōe beneficij pastoris ipsum attendunt, & sic specialiter recognoscunt ipsum. Sic est de Christo, & verē fidelibus: ergo est pastor verus. hoc est quod dicitur:

Duo signa bona pastoris.

Ego sum pastor bonus: Et signum huius subditur: k ¶Et cognosco meas. non solum notitia visionis, quia omnia nuda sunt & aperta oculis eius, vt dicitur Hebr. iij. d. sed etiam noticia approbatiōis. l ¶Et cognoscunt me meæ. quia verē fideles cognoscūt beneficia Christi. m ¶Sicut no. me pa. ly sicut nō importat æqualitatē, sed quādā assimilationē longinquā. Vel sic. ly sicut, nō est nota æqualitatis, sed similitudinis, quia pris & filij est vna notitia vna noticia, cōsiderando silij diuinitatē. sed'm verō humanitatem C videt patrē clarē & cōtinuē. Nō sic autē fideles pūt habere oculū mentis ad beneficia diuinæ gīæ, qa talis attētio mētis aliquādo necessario interrūpit, ppter statū pnīs vitæ. Sed'm signū veri pastoris est affectio quā oēs ad oues, q̄ nō pōt esse maior q̄ se exponere, p ouib': sic est de Christo & fidelib' iō dicit: n ¶Et ani. me. po. p. o. me. ga aīa Christi, p fidelibus fuit separata à corpe & oblata deo pri cū dicit: In manus tuas cōmēdo spm̄ meū, Lu. xxiij. g. Et ne credere, q̄ solū, p Iudæis deberet mori: propter hoc qđ' dicit, Mat. xv. c. Nō sū missus nisi ad oues q̄ perierūt domus Isrl, iō hoc remouet dicēs: o ¶Et ali. o. ha. q̄ nō sint ex h. ouili. i. desynagoga Iudæorū, sed de ppīo gētili. p ¶Et il. o. me. ad. Quod fctm ē p predicationē apstorū, vt hī Act. xiij. à Christo principaliē opante et cooperāte cātiōe sed'm qđ' dr Mar. vl. d. Illi aūt pfecti prdicauerūt vbiq̄ dño cooperante, & cfirmante sermonē q ¶Et uo. me. au. qa Iudæis repellentibus fidē Christi, gētiles eā deuotē receperūt b' fidē Christi, gētiles eā deuotē receperūt

Deus. dd. ad pdicationē apstorū, sed'm qđ hī Act. xiij. dd. g. vbi dr qđ Paul' & Barnabas dixerūt Iudæis. Vobis optebat prmū loq ẏbū dei: sed qm̄ repellitis illud, & idignos vos iudicatis vitæ æternæ, ecce cōuertimur ad gētes. sic em̄ nobis p̄cepit dñs. Et segt: Audiētes ergo gētes gaudiæ sūt, & glificabāt ẏbūdnī, r ¶Et fi. u. ouile. i. vna ecclia Iudæis & gētilib' collecta. s ¶Et un' pa. s. Christi'. Alij āt nō sūt nisi vicarij illi' pastoris. Qualit āt sit intelligēdū ẏbū Christi pallegatū Mat. xv. ibi fuit expositū. Sub dit āt adhuc de affectione illius pastoris ad oues, cū dr: t ¶Propterea me. di. pa. i. ex dilectiōe pris est, q̄ me ad salutē ouiū destinauit. Vl' aliter. Propterea me pr̄ diligit. s. qa adimplebo ei' volūtatē i mea passione, p ouib', iō subdit: Quia ego H po. ani. me. Sciēdū tm̄, q̄ affect' amoris pris ad filiū etiā sed'm hūanitatē non venit ex passiōe, sed magis p̄cessit sed aliq̄ effect' q̄ ē amoris sequut'. s. glificatio corporis Christi in eius resurrectione, iō subditur: Et iterum sumam eam. Et quia voluntariē passus est, iō subdit: v ¶Nemo tol. eam à me. scilicet violēter. Nō est sic intelligendū quin ex vulneribus, & passiōe mortu' sit, sed qa poterat plequutores suos ipedire, & vno ẏbo sistere

x ¶Sed ego po. eā à meipso ut recto. res nō ipediēdo. y ¶Pātē ha. po. eam. i. deponēdi, nō à supposito ẏbi: qa qđ se mel assumpsit nūq̄ deposuit: sed à corpore à q̄ fuit separata i triduo, q̄uis esset vnita ẏbo. z ¶Et po. h. ite. nō ad suppositū à quo nūq̄ fuit separata: sed ad corp' cui fuit reunita. a ¶Hoc mandatum. scilicet vt impleam eius voluntatem in mea passione pro omnium salute. b ¶Dissensio iterum facta est inter. Hīc ponitur effectus doctrinę Christi, qui fuit diuersus in bonis & malis: quia boni per eius doctrinam in ōde sunt confirmati, & mali eam peruertentes diuino iudicio sunt in malis obdurati. & hoc est qđ' dicitur. Dissensio iterum facta est inter Iudæos propter sermones hos. Dicit iterum, quia aliās inter eos fuerat dissensio ex consimili causa, vt dictum est ca. pra capitulo septimo. c ¶Dicebant autem multi ex ipsis ob stinati in malis. d ¶Dæmonium habet & insanit. mira. las enim quæ faciebat attribuebant dæmoni, similiter verba eius quæ non intelligebant, credētes quōd sicut arreptitius loquerē. ideo sequitur: Quid eum auditis. econtrario verō. e ¶Alij dicebant. scilicet boni & deuoti. f ¶Hæc uerba nō. quia si arreptitij aliquando loquantur ardua, tamen sunt falsa, & ad malum inducentia: Christ' autē habebat verba vitæ æternę: qđ' ẏbūm vitæ

nes possunt

* b ¶Videt lupum u. i. aliquē malum gregem suum in fide vl Moribus corrumpentem. c ¶Et dimittit oues. & fugit &c. Gregor. Fugit non mutando locum, sed subtrahendo solacium.

* Ego & pater

deitatem.s. a ¶Facta sunt autē.Cenō.i. nouū.Inde encenia A iniciare.Encenia festa dedicationis tēpli,quę facta est ā Iuda Machabęo tempore hyemis.Hyems aūt hic commemorat, vt significet Iudęos frigidos,qui nō accedunt ad ignem. i. non credunt in Christum.Salomō autē facto templo in autūno illud dedicauit, 3.Reg.8.a. 2.Esd.6.d. Zorobabel,& Iesus sacerdos post captiuitatem reędificatū templū,in vere dedicauerunt.Iudas Machabæus p epphana tiōe Antiochi in hyeme. b ¶In hor. 1.Mac.4.g. ‡ De cōse. dist.c. solē miracu. Porticus quibus templū cingebat, solēt significari noīe tēpli. c ¶Circunde. de.Dño patienter inter oppropria veritatem prędicante excæcati nō obsequūtur,sed tentant: d ¶Quousq; à noto l.Calūniantur illū tollere animas qui saluat,quem purū hominē putabāt,sed præ omnibus regnaturū. e ¶Si tu es Christus.Non veritatē desiderant,sed parant calumniā: vt si dixerit se regem, cōtra Augustū facientē potestati tradāt. Sed dās sic tēpat respōsum,vt nec illis sit locus calūniæ:& fidelibus propter quos hæc referūtur manifestē appareat q ipse sit Christ⁹,nō hō tm,vt illi putāt,sed filiꝰ dei.f ¶Et ne. po. quia ex hoc q sum expē maior sum ad ptegendū, q illi ad impugnādū. g ¶Ego & pater u.su. His verbis nō solū Iudæorū soluit q̄stiōnē,qui vt tentarenr accesserūt,sed etiā furorū hæreticorū dānat īsaniā.h ¶Susstu.erg.la.Hoc iā nō ferūtq cętera tulerūt,sed duri ad lapides currūt. Sed qa Iesus nō patiē nisi qđ vult, adhuc loquit:

☞ facis te

Nico.de Lyra.

nes possunt aliq̄ miracula facere: in q̄tum in tpe impceptibili à nobis coniū
Exod.8.a. B gunt propria actiua propriis passiuis.sicut ranæ factæ sunt à magis Pharaonis. sed m q dicit Aug.tū nō possunt facere ea quæ excedūt totā facultatē naturę, cuiusmodi est illuminatio cæci. a ¶Facta
† qui dedit mihi ,maior Diuisio † 14.q.3.c. qđ.¶.arriani. sunt.Descripta benignitate Christi i docendo,hic cōsequēter describit Iudæorū malignitas ipsum psequēdo.& prīò verbis,sed ò factis,ibi:Sustulerūt,ergo lapides.Prīa in duas:qa prīò ponitur Iudęorum interrogatio maligna.sed ò Christi
§ Sup.8.g. respōsio vera,ibi; Rndit eis Iesus. Circa primū describitur corū interrogatio q̄tū ad temp⁹ & locū & introgādi modū. Tps tāgitur cū dr. b ¶Encenia
Encenia fa.i.festū dedicationis templi. Eucenia em idē est qđ innouatiōes:& dr ab en qđ est i,& cenos nouū:qđ fit qn aliq̄ res noua suo vsui applicatur,in dedicatione autē templū applicatur vsui.
1.Esd.6.c Sciendum tamē,q festū non erat primæ dedicatiōis quę facta est à Salomone:quia illa facta est.x.die Septēbris in autūno,vt hr.iij. Reg.viij.a.Nec etiā sed ę dedicatiōis,quę facta est sub Zorobabel tēplo reędificato:quia illa facta est in Martio tpe ynali. Sed fuit festum illius dedicationis seu innouationis,quæ facta est sub Iuda Machabæo,quando purificatum fuit templum ab Antiocho Epiphane prophanatum,vt habetur.j.Macha.iiij.g. quæ purificatio facta fuit.xxv.die noni mensis apud Iudæos, vt habetur.j. Macha.iiij.g.qui pro maiori parte communiter concurrit cū decembri apud nos.& ideo ad hoc denotādū additur: c ¶Et hy. erat.& sic patet tps.Locus aūt designatur cū dr: d ¶Et ambula.&c.Nomine tēpli intelligūtur atria,& loca ad domū dñi pertinentia.Erat aūt quidā locus ędificatus vbi Salomō stabat ad orādum,qui dicebatur regis oratorium. Sed contra hoc videtur, q oia quę ędificauerat Salomō in tēplo fuerūt cōbusta p Chaldęos, vt habetur,iij.Reg.vlti.c.Dicendū,& alia porticus fuit reędificata in tēplo ad sīlitudinem prioris:& iō retinuit nomē præcedētis. sicut frequenter fit in ędificijs reparatis:& sic patet interrogatiōis locus.Subditur etiā interrogandi modus. e ¶Circunde. vt ci tius eū in verbis caperent. f ¶Et dic.ei:quousq; &c.i. crucias, dimittēdo nos in suspenso :p hoc innuētes,q vellēt eius dicto stare,& eū libēter sicut Christū recipe,cū tñ haberēt cōtrariū in corde.g ¶Si tu es Christ⁹, nō quærūt,si tu es filiꝰ dei, quia de hoc non curasset

non curasset Pilatus q erat gētilis, apud quē intendebāt eū accusare,sed quærūt:Si tu es Christ.i.vnctus,quæ vnctio debebat regib⁹,& p cōsequēs si rndisset se esse Christū,statim accusassent eū præsidi,vt rebellare volentē cōtra imperatorē romanū, cui subditi erāt Iudęi,& aspirare ad regnū.Eadē etiā de cā dixerūt: h ¶Dic no.pa.vt possent cōtra eū hre testioniū. i ¶Respōdit eis Ie.hic ponit Christi ỳa rnsio.in q prīo oñditur Iudęorū malignitas,sed o discipl⁹: Christi benignitas,ibi:Oues meę.In prima ergo pte dicitur sic: k ¶Loquor uo.& non cre.q. d.vos quęritis verba exprimētia, q ego sim Christ⁹,nō ad veritatē intelligendū, sed magis ad calūniandū:quia si illa dicrē,non credere tis:qđ ꝓbat cōsequenter dicēs: l ¶Opera quæ ego f.&c.Sicut em ē.dictū est.iij.ca. efficacissimū argumentū ad ꝓbandū veritatē excedentē naturalē facultatē i.atelect⁹,sunt opa miraculosa:& tamē illis nō credebāt,cum tamen fierent ad declarationē deitatis Iesu Christi.Cā aūt incredulitatis eoꝝ subditur,cū dr: m ¶Sed uos nō cr.qa non estis ex o.m.i.innocētes & hūiles,sed superbi & maligni,& ideo dei iudicio excęcati.Cōsiderādū, q in hac rnsiōe Christus non dixit exprsse se esse Christū quē quęrebāt,sed dixit aliqđ æquivalēs, vel maius, vt rnderet veritatē,& excluderet calūnię malicią. n ¶Oues meæ.Hic cōsequēter ostēdit discipulorum suorum benignitatem di. Oues meæ.i.humiles, quib⁹ revelatur veritas,vt habetur Math.xj.d. o ¶Vocē meā audi.credendo corde, & obediēdo opere. p ¶Et ego cogn. non solū notitia visionis,sed etiā notitia approbationis ad vitā æternā. q ¶Et se.me.hīc i præsenti p grām,& i futuro p gliam.iō seq̄tr ¶Et e.ui.æter.Loqtur enim hīc de illis qui sunt oues ei⁹ nō solū sed m pnētiōnem diuinam,quę frustrari non potest. s ¶Et nō rapiet eas &c. per violentiam,quod probat tali ratione: t ¶Pater meus &c. ma.o. est.i. ipsa deitas quam habeo à patre, quia omnia excedit in infinitum. u ¶Et nemo potest ra.&c. cum enim sit infinitę potentię,nihil potest ab eo auferri per violentiam. x ¶Ego & pater unum sumns.in virtute & potētia,sicut in deitate,vt supra dictum est.ergo nemo potest rapere oues de manu mea.Notandum autē, q ex hoc verbo Saluatoris: Ego & pater unum sumus. excluduntur duo errores contrarij circa articulum sanctissimę trinitatis.Sabellius enim posuit in deo vnitatem personę sicut & essentię.& hoc remouetur cum dicitur. Ego & pater unum sumus.Si enim patet & filius essent vna persona, dixisset sum in singulari. Arrius autem econtrario posuit diuersitatem essentiarū, sicut & personarum.Et hoc excluditur per hoc quòd dicitur hic:vnum.Si enim pater & filius haberent diuersas essentias,non diceret vnum neutraliter,sed plura, y ¶Sustulerunt ergo lapides.Hic consequenter ostenditur malignitas Iudęorum in facto.Et diuiditur in tres:quia primò Christus refrenat eorum ꝑuitiam,secūdo excludit impositam sibi blasphemiā, ibi:Responderunt Iudęi,tertiò fugit propter eorum obstinatam maliciam,ibi:Quærebant ergo. In prima igitur parte dicitur sic: Sustul.ergo lapides Iu.ut lapi.e.moti liuore inuidię.nō amore iusticię,absq; legis ordine,vt supra dictū fuit i casu simili.viij.c.

✠Respondit eis.

Diuisio

Erro Sabel lij

Error Arrij

† De sum. trini.c.dā namus.

* quemad modū dixi vobis. D

* rursus

Moraliter

* x ¶Ego & pater unum sumus.Augu.Vtrumque audiet vnum,& sumus,& à charybdi & scilla liberaberis. Quod dicit, vnum,liberat te ab Arrio, q dicit sumus,à Sabellio. y ¶Sustulerunt ergo lapides Iudæi,ut lapidarent. Hylarius. Nunc hæreticorum furor iam domino in cælis sedente,pari infidelitate dictis non obedientes odium impietatis exercēt, verborum lapides iaciunt,& si possent de throno suo eum in crucem detraherent.

Lyra ¶ Facis teip. Intellexerunt nō posse dici: Ego & pater vnum E sumus, nisi vbi est æqualitas patris & filij, qd Arrius nō intellexit Christus aūt, quia vidit illos tardos nō ferre splēdorē veritatis, tē perauit eū in his verbis: Nonne script. b ¶ Quia ego Tribus modis dicit deus, natura, adoptiōe, vt ego dixi dij, falso, vt dæmones & idola. c ¶ Si il. di de. Si p sermonem dei ꝓticipādo fiūt homines dij, quō ille qui p naturā est filius quo pticipant non est deus? d Operibus credi. Fidē adhibete opib⁹, vt merito fidei amplius cognoscendo opa veniatis ad fidem deitatis. e ¶ Quia in me est pa. Pater est in filio, filij⁹ in patre, vt ꝗualis in eo cui æqualis est, vnde & potest dicere: Ego & pater. v. su. & qui videt me, videt & patrē & hoc est ei propriū. Munus autē est homini p participationē ꝙ dicit esse in deo continēte; & deus in eo, vt in vase.

Tribꝰ modis dicitur deus

Infr. 14. b.

f ¶ Et multi ue. Isti apphendūt pmanētē, nō quō iniq apphēdere volebāt di scedētē vñ seqt & m. u. ad e. g ¶ Quia Io. q. sig. se. nul. Nullū i Ierusalē fecit vt iste: & qdqd dicebat testioniū huic phibebat, quasi p lucernā veniamus ad diem.

Ps. 81. b.

Nico. de Lyra.

a Respon. ei Ie. dulciter e os reprimendo. b ¶ Multa bo. opa. scilicet veritatem docendo, infirmos curando: & alia miracula faciendo. c ¶ Propter quod eorū o pus. cum tamē ex hoc me honorare debereris. d ¶ Responderūt. hic cōsequēter excludit blasphemiā sibi impositā. Et diuiditur in duas: quia prīō hmōi blasphemia imponit. & sed ō excluditur, ibi: Respondit. In prima ergo parte dicit sic: Respōde. er. Iud. di. e ¶ De bo. op. i dictis eorū patet cōtra dictio, qa loqbāt sicut furiosi: testificanē em, cū facere bōa opa i miraculis eū dñt: De bo. ope. s. qd facis: & tn dicūt hic eū blasphemū, cū dicit: Sed de blasph. Ista em sūt incōpossibilia: qa miracula Christi fiebāt ad testioniū bonitatis eius: & iō cum essent bona opa & diuina, nō poterāt fieri ad testificādū aliqd falsum: qd tn esset si ille esset blasphemus, ad cuius temonium fierēt. Ista aūt cęcitas in eis, pcedebat ex eo, ꝙ solū hūanā naturā in Christo cōsiderabāt: iō subdit: Quia tu hō cū sis. facis teip. deum. f ¶ Rndit eis. hic cōsequēter Iesus excludit crimen blasphemię sibi impositū, & hoc duplicirer. primō excludit illud p scripturā, secūdo, p rōnē, ibi: Si non facio. Circa primū sciendū, ꝙ sacra scriptura cū sit à deo inspirata, nō pōt esse falsa. Ipa aūt attribuit deitatē hoib⁹ sctis. & pphetis & ipi Christo, aliter tn: qa deitatē pticipatiuę tm attribuit alijs à Chrio; sicut iudices locū dei tenētes dñr dij, Exo. xxij. b. Dñs dom⁹ applicabit ad deos. & ibidē. d. Dijs nō detrahes &c. Christo autem attribuit deitatē propriè dictam, sed m ꝙ habetur Ieremie xxiij. a. Ecce dies veniunt dicit dominus, & suscitabo Dauid germē iustum, sequitur postea: Hoc est nomē qd vocabūt eū dñs iustus noster. & vbi habemus, dñs, ponitur nomē dñi tetragrāmatō in Heb. qd nullo mō attribuit alicui nisi Deovero. iō patet, ꝙ sicut scriptura vete. Testa. attribuit alijs à Christo deitatē pticipatiuè dictā, ita ipsi Christo deitatē ꝓpriè dictā. Sed m hoc igit exponēda ē litera: Respōdit eis Ie. declarādo se nō esse blasphemū, dicendo se esse deum vel dei filiū naturalē, qd idē est, Quod probat per scripturā, dicēs: g ¶ Nōne scrī. est &c. qa ego dixi dij estis. hoc habetur in P. g. lxxxj. b. & dr de iudicibus & ꝓpheris, iō subdit: h ¶ Si illos di. de. participatiuè. i ¶ Ad. q. ser. dei fa. est. sicut fuerunt ꝓphetę & iudices. k ¶ Et non pōt fol. scriptu. idest, non potest dici, ꝙ contineat falsum. l ¶ Quem pa. sanctifi. idest meipm, quē sctificauit. i. sanctū generauit ab ęterno secundū deitatē. Vel: Sctificauit. i. plenitudine gr̄ę adimpleuit, ꝙtū ad hūanitatē. m ¶ Et misit in mū. ad saluandum ipsum, sicut erat p. ꝓphetas pdictū, n ¶ Vos di. quia blaspheꝛ. quia dixi filiꝰ dei sum. q. d. irrōnabiliter loquimini. qa scriptura sacra quæ Q solui nō pōt, expresse loqt de diuinitate mea. vt patet p prædicta. o ¶ Si nō fa. Hic cōsequēter excludit crimē blasphemiæ sibi ipositū p rōnē. Circa qd sciēdū, ꝙ oia determinanti ꝓprio operi vt hē iij. Meteororū, iō p ꝓpriā opationē certificamur de natura rei

¶ Non verbis, sed factis eorum.

lapidarent eum. Respondit eis Iesus [a] Multa bona opera ostendi uobis ex [b]

a ¶ Cuius gloriam quærit vbi ꝙ.

pātre meo: ꝓpter quod eorū op⁹ me [c] lapidatis? Respōderunt ei Iudęi: De [d]

¶ Non possunt negare bona accepisse.

bono opere non lapidamus te, sed [e]

¶ Non possunt ferre, ꝙ filius dei dicatur.

de blasphemia: & qa tu homo cum [f]

a sis, facis teipsum deum. Respondit [f]

¶ Psalmo.

eis Iesus: Nonne scriptum est in le- [g]

b ge uestra: † quia ego dixi, dij estis? Si [h]

c illos dixit deos ad quos sermo dei fa- [i]

a ¶ Falsitatis argei.

ctus est, & non potest solui scriptu- [k]

¶ Dauid. a ¶ Scilicet gignendo vt sanctus esset, dedit vt sanctum generet.

ra: quem pater sanctificauit, & misit [l]

a ¶ Scilicet cum in sanctitate incarnari constituit pro salute mundi.

in mundum, uos dicitis quia blasphe- [m]

mas, quia dixi, filius dei sum? Si non [n]

a ¶ Quæ nemo potest facere nisi filius. b ¶ Si solis verbis prędico, ne credatis.

faciō opera patris mei, nōlite crede- [o]

a ¶ Opera illa.

re mihi: Si autē faciō, & si mihi non [p]

a ¶ Verbis & innocentiæ vitæ.

† uultis credēre, operibus credite, ut [q]

c cognoscatis & credatis, quia in me [r]

a ¶ Non credendo, sed vt occidant

est pater & ego in patre. † Quærebant † ergo eū apprehēndere, & exi- [s]

¶ Quia non habent manus fidei.

uit de manibus eorum. Et abijt ite- [t]

a ¶ Mystice, ad gentes.

rum trans iordānem, in eum locum

a Ostendebat se esse impletionem vmbrę iā cessantis.

ubi erat Iohānes baptizās primum, [u]

f & mansit illic. Et multi uenerunt ad [x]

g eum, & dicebant: quia Iohānes qui- [y]

dem signū fecit nullum: Omnia aūt [z]

quæcūqꝫ dixit Iohannes de hoc, ue-

ra erat: & multi [a] crediderūt in eum.

filius dei

tiones fideles ifestās, alīqn hęretic⁹ p falsā doctrinā corrūpens, aliquando tyrannus violentia armorum persequens. Si primo & secundo modo accipiatur lupus, non est licitum pastori fugere, qa cum talibus lupis non est resistendū corporaliter, sed magis spiritualiter per deuotā orationem, & sanctam prædicationem & doctrinam: & ideo per talia est eis statim viriliter resistendum. Aliter enim si daretur eius ingressus, non resistendo, accideret maius periculum. propter quod dicit beatus Iacobus. iiij. b. Resistite diabolo & fugiet à vobis. Et hoc idem posset dici de hęretico, quia fugit illum, qui per sanam doctrinā deregit ipsius fallitatem. propter qd Simon Magus fugiebat Petrum de ciuitate in ciuitatem, vt dicit in Itinerario clementis. Si accipiatur lupus tertio modo, tunc est distinguendum: quia aut persecutio personalis est, aut communis. Si personalis, ita quòd est contra pastorem tantum & non contra gregem sibi commissum, tunc pastori est fugiendum, nec tunc dimittit gregem in persecutione, quia tunc persecutio non est contra gregem, vt dictum est. & hoc modo Paulus apostolus fugit de Damasco, vt habetur Actu. nono. c. Si autem sit persecutio communis contra gregē & pastorē, adhuc distinguēdū est. quia aut est vnus solus pastor, aut multi. Si vnus tantum, non est sibi licitum fugere, & gregem dimittere: quia hic esset mercenarius, & non pastor, secundum quòd dicit Saluator. Si autē sunt multi pastores quibus

ecclesia indigeat

Christi⁹ āt faciebat opa diuinitatis ꝓpria. s. miracula totā facilitatē creaturæ trāscendentia, & etiā vtute ꝓpria, qa nō solū faciebat illa obsecrādo diuinā pōtiā, sed etiā aliqn ipe rādo. Ex q cōcludit, ꝙ in eo verē erat natura diuina: & p cōsequēs nō erat blasphem⁹ dicēdo se esse deū, vt dei filiū & hoc est qd dr: Si nō fa. op. p. m. iō cōcludit ex opib⁹: p ¶ Vt co. &c. & ego i p. incępit est vna natura amborum sicut & vna opatio. q ¶ Quærebat. Hīc cōsequēnt ponit fuga Christi, ꝓpter eoꝝ obstiatā malicią: qa nec vbis eī, nec oportuit iducebāt ad credēdū, sed tāq obligati quærebāt eū apprehēdere ad occidendū. r ¶ Et exi. de ma. eo. vtute diuina trāsiēs ꝓ ipsos. sicut. s. dictū fuit viij. cap. s ¶ Et abijt ite. & misit illic. s. ad ips vt ꝓpū veniētes ad ipm recordarēt de testimonio Iohannis qui dixerat de eo: Ecce agn⁹ dei. & de testimonio dei pīs, cuius vox audita fuerat in baptismo Christi. Hic est filij⁹ me⁹ dilect⁹, & sic habita collatione priorū & nouissimorum cōfirmatē fide ipsi⁹, iō seqt. ¶ Et m. u. ad. credēres. v ¶ Et di. i argumentū suæ fidei. x ¶ Quia Io. q. si. se. nul. Signa em reseruabant Christo sicut ꝓ principalio. ri, tn ꝓpter sctitatē vitę credebāt Iohanni. Et qa i Christo videbāt dictū esse ꝓ. le. ri, iō seqt. y ¶ Oia au. q di. Io. de hoc ue. e. Et cōcludit fructū huius collationis, cū dr: z ¶ Et m. c. je. Circa ꝓdicta i hoc ca. qrit: Vtrū licitū sit pastori ecclęi ꝓpter persecutiōe fugere? Et arguit prīo ꝙsic, qa ab q sctī legūt hoc fecisse, sicut Thomas Cantuariēsis fugit de Anglia ꝓpter persecutiōis suę ecclię: qd nō fecisset nisi licitū fuisset ergo, &c. Itē Saluator dixit apīs Mat. x. c. Si vos ꝓsecuti fuerint i vna ciuitate, fugite i aliā, & sic videt, ꝙ fugere tpe ꝓsecutiōis nō solū sit licitū, sed etiā meritoriū, cū Saluator discipulos ad hoc hortet. Cōtrariū arguit, p hoc qd i hoc ca. dictū est: Mercēnarius, & q nō est pastor videt lupū venientē, & dimittit oues, & fugit. qd exponēs Greg. dicit ꝙ ille q fugit tpe ꝓsecutionis meritō ꝓdit meritū pastoritię qd nō esset ꝑ ꝰū, si fugere esset sibi licitū. Respōsio: dicēdū ꝙ noie lupi venīt⁹ ꝓ per oues, aliqn intelligit diabol⁹ p tēꝑ

Supra.

Matt. 4.

Matt. 10.

A ¶ ecclesia indigeat, tunc aliqui debent remanere, & alij fugere: vt sic grex remanēs in illa ecclia, sufficie nter custodiatur, & vtili tatu ecclę de alijs ,puideatur. & si non posit determinari de cōi cōcordia, vel alia cōueniēti via qui re maneāt, & qui fugiāt, possēt sup hoc iuocata spūsancti gra sortes mitti, secm q dicit August. in epla ad Honoratū. Si inter dei mistros sit disceptatio qui eor tem pore psecutionis maneāt, & qui eorū fugiant, ne fuga vel morte omniū ecclia deseraf, si hæc disceptatio alit nō poterit terminari ꝗtū mihi videf, qui maneāt, & qui fugiāt, sorte legendi sunt. Ad primū dicēdum, q sancti fugerūt in casib9 licitis prædicto mō. vñ in legenda sancti Thome dicitur sic, q in principio psecutionis fugit: quia nōdū innotuerat ad plenū cā ecclię, & psonalis presecutio videbatur. Eodem modo dicēdū est ad secundum, q saluator hortatur discipulos fugere in casibus licitis prędictis.

¶ In ca. x. vbi dr in po. Oēs ꝗtꝗt vene. fures sunt & latrones.

ADI. Quod aūt hęc verba Christi non possunt intelligi de pphetis seu patriarchis & huiusmodi, satis est manifestum: Illi em nō vt perderent oues seu vt eas furarētur venerunt. Sed attendendū est, quō ꝟba Christi dicētis vniuersaliter: Oēs quot ꝗt venerūt fures sunt &c. saluari possint sic: vt sub hac vniuersalitate nō cōphēdant etiā iusti à deo missi, Nā secm apm ad Heb. ij. b. Qui oia dicit, nihil excipit. sed cōtinuādo hęc ꝟba ad immediate prędicta satis hr, q hęc vniuersalitas nō cōphendit oēs ꝗtꝗt venerūt simplr: sed tm illos qveniētes nō itrauerit p ostiū. Vñ cū Christ9 dixit: Ego sum ostiū ouiū: statim subiūxit: Quotꝗt ve. &c. vt intelligat illa vniuersalitas solū cōphēdere illos q nō p ostiū venerūt. Et hoc vr dicere Aug. in hoc loco, vbi ait: Intellige ergo ꝗt ꝗvenerit pter me. nō aūt pter illū ,pphet, venerūt: qa cū illo venerūt &c. &. j. Prcesserūt em iusti in eū credētes vēturū, quō credim9 in eū q iā venit: Tpa em variata sunt, non fides. hęc Aug.

¶ In eo. ca. vbi dr i posi. Hęreditas differt à mercede ,pprię dicta. Prcmia sctorū in vtroq testamento frequenter merces dr. vñ Gene. xv. a. Merces tua magna est nimis. & Isa. Cxl. c. Ecce merces eius cum eo: & Math. v. b. Merces vestra copiosa est in cęlis, &. j. Cor in. iij. c. Vnusquisq mercedem accipiat secm ,ppriū laborē: quē modū loquendi etiā doctores catholici tenēt. vnde Aug. dicit. Visio est tota merces. & sic de multis alijs. Incōueniens igit videt dicere, q gīa cęlestis nō dicaf ,pprię merces cū sic cōiter appellet à prīarchis, pphetis, euāgelistis, aplis arq; doctoribus. Sed melius videt dicendū, q gīa cęlestis in cōpatione meritorū, quib9 eā qs de cōi lege adipiscī, pōt dupl cōsiderari. Vno mō secm cōgruitatē, q attēdit secm ꝗlitatē ,portioīs: & sic iusti ,pprię merenf gīam cęlestē. vñ & ,pprię debet dici merces. Alio modo secm cōdignitatē, q attendit secm ,portionem ęqualitatis: & isto mō scti nō merenf gīa cęlestē. vnde ad Rom. viij. d. Nō sunt cōdignę passiones hui9 secti ad futurā gīam q revelabitur in nobis. Qua cōsideratiōe gīa cęlestis no dr merces, sed potius hęreditas, eò q filij9 ad hoc q debeat succedere in bonis pīnis, non requirit, q hoc mereaf ex ,prio labore, sed sufficit q legitimè succedat prī. Vñ prīo mo loqndo gīa cęlestis ,pprię dr merces. Et isto mō debēt intelligi auctoritates hoc asserētes. sedo ꝟò mō intelligi debēt auctoritates noīantes cęlestē gīam hęreditarē, vt in Pl. 36. c.

REPLICA Iusti autem hęreditabūt terrā. & sic de alijs. In cap. x. postil. distinguit mercedē ab hęreditate. Bur. occasionē ꝗrēs dicit pmia sctorū dici merces in vtroq testō, ineptè cōcludēs ex hoc q hęreditas ,pprię debet dici merces. Et distinguēs de merito cōgrui & cōdigni se inuoluēs, cōcedit qd in postil. redarguit. s. distinctionē hęreditatis & mercedis. Vñ sciē dū, q vbi i sacra scriptura vita btā merces dr, nō eē ,pprię intelligē dū, sed trāssumptiue: vtputa sicut merces in hūanis daf in hūanis p operita in diuinis nō secm ,pprietatē, sed similitudinē. Marces em ęterna nō hēt ortū ,pprię ex ope. sed operis acceptabilitate: & hoc secm cōgruitatem. Cōgruū em est cū hoīes faciūt, qd' pōt. q de9 ea acceptet, & grām conferat, vnde fiat condignitas in opere.

ADDI. II. *GLO. ORDI.*

NICO. DE LY.

Cap. XI.

B Erat aūt. Dū mo- Ca. XI
rat trās iordanē, ifirmaf Lazarus: & mittūt ad eū sorores illius. Istę sorores Lazari, figura
b fuit ludęorū in ętna būtudine iā receptorū, q p fratre sanādo. i. p reliquijs in tenebris ignorantię adhuc errantibus. dño supplicant ex notissima actione. b ¶ Lā
gues La. Lazar9 figura est ludæorū q i firmi erant in fidē Christi. Martha & Maria significant doctrinā bonorum iudęorū. c ¶ Ecce quē a. Lazar9, p quē peccator significatur q à dño amaf, quia nō venit vocare iustos, sed pctōres. Sorores, peccatoris sunt bonę cogitatiōes, quę p peccatis dissoluedis orant. d ¶ Pro gloria dei. i. vt glorificet filij9 dei. Ecce se deū dicit, cōtra illos q dicunt filiū dei nō esse deum. e ¶ Diligebat. Diligebat tāquē tium saluator & mortuorum suscitator Lazarū q languens & mortuus.

Nicolaus De Lyra. ☞ Duobus

E Rat aūt. Postq Cap. XI.
uangelista ostēdit in Christo virtutē viuificatiuā ex ei9 verbo. hic cōsequēter hoc idē oñ
dit sensibili signo in mortuo ꝟtute eius resuscitato. Et diuidit in tres: quia euāgelista primò describit infirmitatē Lazari i curabilē, secdò, eius mortē indubitabilē, ibi: Vt ergo audiuit. tertiò eius suscitationē mirabilē, ibi: Iesus aūt vt vidit. Prima in duas: quia primò ei9 infirmitas describit, secdò Christo nūciat, ibi: Miserūt ergo. In prīa ergo pte dr sic: a ¶ Erat
āt &c. Ex quo patet incurabilitas infirmitatis via naturę. Infirmitas em curabilis non dr ,pprię languor. b ¶ Lazar9. s. nomine. c ¶ A Be. Nomē est villę in qua erat infirm9. d ¶ De castel. Ma. quia in pdicta villa erat illud castrū, in q manebāt istę dnę cū Lazaro eorū fratre. Et qa multę mulieres vocabāt noīe Marię, iō ad distinguēdū istā ab alijs, subdit: e ¶ Maria aūt erat que undo. Vtrū aūt hæc Maria fuerit illa ,peccatrix de qua scribit Luc. vij. s. q lauit pedes dñi, & vnxit vnguento, scti variè loquunt. Hiero. aūt & Chryso. dicūt istā fuisse aliam: vnde illa dicitur peccatrix, hęc sancta & honesta: & ,pter hoc nomē illi9 Luc. vij. tacet: illius aūt nomē hīc exprimit. Et tūc dicūt isti, q ambę mulieres fecerunt

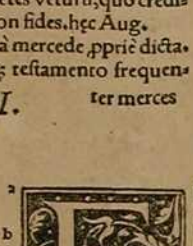

a ¶ Ne erremus, cum multæ sint huius nominis, ostenditur ex notissima actione.

Maria autem erat quæ unxit domi- e
num unguēto, & extersit pedes eius capillis suis: cuius frater Lazarus in

¶ Sufficit amanti nunciare, qui non deserit quem amat. ¶ Vt se a dolore, illum liberet ab ægritudine.

firmabatur. Miserunt ergo soro- f
reseius ad eum, dicentes: Domi- g

¶ Q. Si dignatis veni & sana.

ne, ecce quem amas, infirmatur. h
Audiens autem Iesus, dixit eis: i

a ¶ Quia nec ipsa mors quæ imminebat ad mortē fuit: sed ad miraculum, quo omnes crederent in Christum.

Infirmitas hæc, non est ad mortem, i

a ¶ Quæ non eum auxit sed nobis profuit.

sed pro glória dei: ut glorifice- k
tur filius dei † per eum. Dilige- l

a ¶ Infirmantem.

a ¶ Tristium consolator. b ¶ Quæ tristes erant.

bat autem Iesus Martham, & so-

cerunt simile: Sed illa fecit hoc ex peccatorū suorū cōpūctione, ista aūt ex Christi deuotiōe. Gre. & Aug. de cōsensu euāgelistarū dicūt cōtrariū. Dicit tn Aug. q ista Maria bis vnxit dnm, ex hoc loco sumēs argumētū, qa hīc dicit q vnxit, loquēdo de pterito, & sc. c. sir dixit, q vnxit caput do. di. igit, q prima vnctio fuit ex cōtritiōe, quā Lucas narrat diffuse: & hic breuit repetit. sed a aūt fuit ex deuotiōe, q se. ca. describit. Cōsuetudo etiā ecclię tenet, q eadē mulier fuit de q narrat Lucas tacito ei9 noīe, & q hic dicit soror Lazari. Nec mirū, qa offm ecclasticū à sctō Greg. ordinatū ē, q fuit hui9 opinionis. f ¶ Misę. Hic cōsequēter infirmitas Lazari Christo nūciat p iternūciū. & hoc est qd dicit: Miserūt ergo sorores, curationē ir desiderātes. g ¶ Ad eū di. Nō dicūt veni, qa amāri sufficit necessitatē nūciare amici. h ¶ Audiens &c. s. respōdendo p nūciū. i ¶ Infirmitas. Nō ē p hoc intelligēdū, q Lazar9 nō fuerit mortu9, vt dixerūt aliq: qa hoc eēt destruere veritatē euāgelij, cū infra eo. ca. dicat Saluator. Lazar9 mortu9 est: Sed p tāto dr. Hęc infirmitas nō est ad mortē, qa ñ tēdebat ad mortē ibi sistēdo, sed ppt resurrectionē sequentē vt ide glificaret de9 p oñsionē sue virtutis, & in Christo declararet virt9 deitatis, iō seq. Sed p gīa dei, vt glificet filij9 dei p eā. k ¶ Dili. Hoc addit ad oñdēdū, q re nō oportuit, q Martha & Maria irent

Moraliter. a ¶ Erat autem. Per quē significari potest grauē tētationē patiēs. Per eius sorores significatur psonæ pro eius alle Moraliter.
uiatiōe deuotē Christū deprecātes, quæ nō semp exaudiūtur. sed talis patiēs aliquādo p actū pcti mortalis mori pmittitur ab eo q est tantæ bonitatis & potētiæ, q scit & pōt bona de malis elicere. Per Iesum autē q salus interpretat, prædicator vel cōfessor, salutē animarū sitiēs significat, qui pctōrē nō solū mortuū reperit p culpam, sed etiā aliquādo fetentē p infamiā, & sepultū sub lapide p obstinationē: & tamē deo principaliter opāte sic p bonā monitionem reducit eū ad vitā grę, q nō solū tollit obstinatio & mors culpæ, sed etiā infamiæ fœtor, & suauis odor reddit ē bonæ famę.

a ℭDuobus die. Vt quatriduũ impleret. Prima enim die quo
E nunciatum ẽ ei, mortu⁹ est lãguidus trãs iordanem, per duos dies
mãsit, ecce tres, quarto aũt die venit. b ℭEamus in Iudæam
Mysticè Mysticè significat fidem rediturã ad Iudęos in fine per Eliam &
Enoch. c ℭDicunt ei di. Territi, volentes consiliũ dare magi-
Mat.16.d stro ne moreret, sicut & alibi Petrus: Ab-
sit à te dñe, non fiet tibi istud. Sed sicut Pe
Ibidem.c trus laudatur de alieno: Beatus es Simon
bariona, quia pater reuelauit tibi. culpat
de suo: Redi post me Sathana: quia sapis
non quæ dei, sed quę hominis sunt. Ita &
hos corripuit, dicẽs se diẽ in quo debent
ambularę ne offendant, & sine eo ambu-
lantes offendant: vt modo nolentes eum
mori, qui pro hominibus venit mori. Il-
los autẽ dicit esse horas quæ diem sequũ
tur, non dies eas, sed dies eas illuminat.
Duodecim est sacratus numerus qui per
Act.1.d manet plen⁹: Deiecto enim Iuda, qui nõ
lucebat inter horas, alius surrogatur.
d ℭVt credatis, Non ꝙ modo incipe
rent credere, sed vt robustius crederent.
Semper em̃ fides eorum miraculis auge-
batur. e ℭEt inuenit. Mysticè quatu
Mysticè or sunt dies mortis. Nascitur homo cum
Quatuor originali peccato, ecce dies vnus mortis.
dies mor- Postq̃ venit ad rationales annos, natura
tis lem legem quæ dicit in corde: Quod tibi
Tob.4.c non vis, alij ne feceris, transgreditur: Ecce
Deu.27.c secundus dies mortis. Data est à deo etiã
lex scripta prohibens mala, quę & ipsa cõ
temnitur. Ecce dies tertius mortis. Addi-
tur euangeliũ, prædicatur Christus: æter
na vita, econtra gehenna. Sed & hoc con
tẽnunt hoĩes. Ecce quartus dies mortis in
qua putret hõ, sed nec tales relinquit mi
sericordia. f ℭErat autẽ. Quod Be-
F thania, id est domus obedientiæ, vbi sci-
licet, suscitãdus erat mortu⁹, vicina est Ie-
rosolymis

rorem eius Mariam & Lazarum. Vt ergo audiuit qa infirmabatur, [a]
a Distulit sanare, vt posset resuscitare.
tũnc quidem mansit in † eodem lo-
a Vt quatriduum impleretur.
[a] co duóbus diebus. Deinde post hęc [b] [c]
a Quod discessit infirmitatis fuit, quod redit potesta tis est. Quę est circa Ierusalem. A regibus de Iuda Iudæi, sicut a Romulo romani.
[b] dicit discipulis suis: Eamus in Iũdæ [d]
[c] am iterum. Dicunt ei discipuli: Rab [e] [f]
bi, nunc quęrebant te Iudęi lapida-
re, & iterum uadis illuc? Respondit [g]
a Qu. Non vos detis mihi consilium, sed me sequi mini, & in me die ambulate, & non offendetis.
Iesus: Nonnẽ duodecim horæ sunt [h]
diei? Si qs ambulauerit in die, non [i] [k]
Id est me.
offendit: quia lucem huius mundi ui [l]
a In tenebris peccatorum vel ignorantię.
det. Si autem ambulauerit in nòcte, [m]
Ego. Ostendens rationem sui transitus.
offendit, quia lux non est in eo. Hęc [n] [o]
ait: & post hæc dicit eis: Lazarus [o] [p]
Nisi hominibus mortuur
amicus noster dormit: sed uado, ut [r]
Secundum quod intellexerunt.
à somno excitem eum. Dixerunt er- [s]
Quia solet esse somnus ægrotantium salutis indicium.
go discipuli eius: Domine si dormit
saluus erit. Dixerat autem Iesus de [t]
morte eius: Illi autem putauerunt, [v]
quia de dormitione somni diceret.
Qui obscure dixerat, dormit.
Tunc ergo Iesus dixit eis manifestè [x]
Lazarus mortuus est: & gaudeo [y]
a Me nihil latere, Et tamen scio, quia mortuus est.
[d] propter uos, ut crẽdatis: quoniam [z]
non eram ibi. Sed eamus ad eum
Geminus.
Dixit ergo Thomas qui dicitur Di- [a]
dymus, ad † condiscipulos: Eamus [b]
a Ecce verus amantium affectus, vel cum eo, viuere, vel cum eo mori.
& nos, † & mòriamur cũ eo. Venit [c]
[e] itaque Iesus & inuenit eum qua-
tuor dies iam in monumento ha-
[f] bentem. Erat autem Bethania iuxta [d]
Ierosolimã quasi stadiis quindecim,

Nicolaus De Lyra.

ria irent ad Christum, personaliter, si-
cut fecit Regulus. de quo supra dictũ est.
iiij. ca. s. quia Christus erat familiaris La-
zaro & eius sororibus, qui ibi frequenter
hospitabatur. a ℭVt ergo audiuit.
Diuisio. Hic consequẽter describitur mors Laza-
ri. Et diuiditur in duas: quia primò descri
†discipulos bitur huius mortis expectatio. Secundò
expectatę denũciatio, ibi: Deinde post hęc
Circa primum sciẽdum: quòd Christus
†vt audita infirmitate Lazari non statim iuit
ad eum, ne à Iudæis eius miracula impu-
gnantibus, & virtuti dęmonum ea impo
nentibus posset dici, ꝙ illa infirmitas &
mors sequens fuisset tm̃ sed'm apparen-
tiam & illusionem factam à Christo p ar
tem magicã. & hoc est quod dicitur: Vt
ergo au. quia infirmabatur, tũc qui-
dem man. in eo lo. &c. trans Iordanẽ. b ℭDuobus die. ex-
pectãdo mortẽ Lazari, sic ꝙ esset quatriduanus anteq̃ illuc veni
ret, ad maiorẽ miraculi certitudinẽ. c ℭDeinde post hæc. Hic
consequẽter ponitur mortis Lazari denũciatio. In q̃ denũciatiõe
Saluator sic pcedit: quia primò ppositũ eundi in Iudæã prędicit.
sed'ò causam subiũgit, ibi: Hæc ait. tertiò ad locũ prædictũ pue-
nit, ibi: Venit itaq; Iesus. In pria ergo pte dicit sic: Deinde post.
s. expectationẽ mortis Lazari prædictã: d ℭDicit discipulis
suis: eamus Iudæam. Hoc autẽ prędixit eis pręter cõsuetudinẽ,
quia sciebat eos inde terreri, vt minus iacula ferirent quæ præui-
derent. e ℭDicũt ei disci. timẽtes in Iudæã reuerti f ℭRab
bi, nunc. hoc habitum est ca. præcedẽ. Et tu ite. ua. il. q. d. non
est tibi nec nobis securũ. g ℭRespõ. Ie. eos assecurãdo. h ℭNõ
ne duodecim horæ diei sunt? q. d. si volũtatẽ habebant tunc
me lapidandi, modo tñ nõ faciẽt: qa mutato tpe põt volũtas mu
Prouerbiũ tari. Erat em̃ puerbiũ apud Iudæos, & adhuc est apud nos: ꝙ lo-
vulgare quẽdo de mutatiõe ppositi, dicit, duodecim horæ sunt diei. & iõ
Saluator

Saluator vsus est tali modo loquendi. Et ostẽdit vlterius, ꝙ debe-
rent esse securi, dicens: i ℭSi quis ambu. in die. i. sanctè & iuste G
Vel aliter: In die. i. mecum qui sum lux mundi, faciens diem diui
næ gratiæ. k ℭNõ offendit. i. securus debet esse. l ℭQuia lu. Superb.
hui⁹ mundi ui. i. me ipsum q possum eũ saluare. Vel aliter: Lucẽ.
i. iusticiã ad quã attendit. m ℭSi autẽ
am. in no. i. sine præsentia mea, vel sine
iusticia. n ℭOffendit. i. debet sustinere
pœnã offensę debitam. o ℭQuia lux
nõ est in eo. i. iusticia: vel ego q sum lux †quia
q. d. Christ⁹: q̃diu vobiscũ sum pñcialr,
nõ debetis timere Iudæos, qa Christ⁹ eti
am in captione sua suos discipulos salua
uit dicens: Sinite hos abire. vt hr̃. j. xviij.
b. sed post mortẽ meam periculũ erit vo
bis inter Iudæos ambulare. p ℭHæc a.
Hic consequenter exprimit cãm q̃re vo-
labat ire in Iudæã. s. ppter Lazari suscita
tionẽ. Et diuidit in duas: quia primò de-
nunciat mortẽ Lazari, tñ occultè. secũdò, Diuisio
exprimit eã manifestè, ibi: Tũc ergo ait.
Circa primũ dicit sic. Hæc ait. quæ im-
mediatè prædicta sunt. q ℭEt post h.
dicit eis: La. amicus no. dor. Mortem
ei⁹ vocat dormitionẽ, qa citò erat surre
rectur⁹. r ℭSed ua. ut à som. exci eũ.
qa tã facilè imo facilius est Christo susci
tare mortuũ, q̃ alteri dormientẽ. Hanc
causam sui itineris, dixit ad assecurandũ
discipulos, q. d. nõ debetis timere: qa nõ
vado ad disputandũ cũ Iudæis, sicut aĩ
sed ad Lazarũ suscitãdũ. s ℭDixer. er-
go discipu. e. do. si dormit sal. erit. q.
d. ex quo dormit, signũ est suæ curatiõis
nõ est necesse, qd' vadas illuc. nondũ em̃
erant ad plenũ assecurati p verba Chri-
sti: nec mirũ, quia adhuc erãt infirmi, & ĩ
perfecti. t ℭDixerat au. Ie. de mor. e. H
eam exprimens p dormitionem. rõne p-
dicta. v ℭIlli au. pu. qa de dor. so. di.
Sed videtur mirabile, ꝙ itellexisset Chri
stũ velle ire tã longã viam ad excitandũ
hominem de somno. Dicendũ, qa adhuc
erãt rudes, & in timore positi, vt patet ex
prędictis: & iõ malè capiebãt verba Chri
sti. Vel dicẽdũ: ꝙ Christus cõsueuerat eis
parabolicè loq: & iõ nesciebãt qd p dor-
mitionẽ à somno intelligerent, suspican-
tes ne fortè parabolicè loqret. x ℭTũc
ergo. Hic consequẽter exprimit mortẽ
Lazari manifestè, dicens: y ℭLazarus
mor. est & gau. nõ de morte eius abso
lutè, sed. z ℭPropter uos. vt videntes
eius resuscitationem, in fide confirmemi
ni. Vel sic: Et gaudeo. s. quia non eram
ibi, non propter me, sed propter vos, qa
ex præsentia mea mors eius fuisset impe
dita, cum mors habere locum non debe
at vbi est vita: & per consequens eius re
suscitatio non esset: quæ tamen est vtilis
vobis. a ℭDixit ergo Thomas qui dicitur Didymus. id
est dubius. b ℭAd condiscipulos suos eamus & nos ut
moriamur cum eo. Iste erat magis timidus quàm alij quasi di-
cat exponamus nos periculo. Vel secundum alios dicebat hoc ex
magna dilectione, quasi dicat, melius est nobis cum illo mori, quã
sine illo viuere. c ℭVenit itaque Iesus & inuenit eum qua
tuor dies. Hic consequenter agitur de aduentu Christi ad Laza- Diuisio
rum. Et diuiditur in duas: quia primò agitur de eius peruentione.
secundò, de eius susceptione, ibi: Martha ergo. In prima ergo par
te dicitur sic: Venit itaque Iesus, & inuenit eum quatuor di
es iam in monumento habentem. Quatuor dicit ad certitudi
nem mortis quia licet sint aliquæ infirmitates latentes, quibus vi
detur aliquis mortuus ad tempus: hoc tamẽ non durat per quatu
or dies. Dicit etiam in monumento, scilicet in terra reclusus, quia
dato quòd fuisset ibi positus viuus, nihilominus in tanto tempo-
re fuisset ibi mortuus. d ℭErat autem Bethania iu. & c. qua-
si stadijs quindecim, quæ valent leucam, excepto vno stadio.
Multi autem

rosolymis bene mysterio cõgruit: quia gẽs Iudęoꝝ q̃ in fine seculi
A cõuertẽt, cito ad Ierlm. i. ad pacis visionẽ peruenient. Non tñ ni-
si expletis .xv. stadijs. i. post cognitionẽ veteris & noui Testamẽti
spũalẽ. a ¶ Sed & nũc sci. Hoc scio, qa potes suscitare si vis: qd'
tuo relinq̃ arbitrio: nõ aũt prẽsumo, neq; rogo vt suscites: quę ne
scio an sit vtilis fieri resurrectio. b ¶ Eti
Christ tres mortuos suscitauit am si mor. fue. Tres mortuos suscitauit
Iesus: vnum in domo. i. in corde. scd'm
in porta. i. in ore. tertiũ in monumento.
i. in ope & cõsuetudine peccandi. c ¶ Vi
uet. Vt viuit Abrahã, Isaac & Iacob, q̃rũ
deus dicit sicut viuorũ. Credens etiã mor
tuus viuit, sicut nõ credens etiam viuens
mortuꝰ ẽ. d ¶ Silẽt. Quia si audissẽt Iu
dęi eã vocatã fuisse à Iesu, nõ seq̃rẽt & ita
nõ viderẽt miraculũ. Sed quia putauerẽt
eas ad sepulchrum fratris ituras, sequuti
sunt. e ¶ Et uocat te. Causa breuitatis
in ꝟbis Marthæ ostendit non prius dictũ
i. q̃ dominus Mariã vocauerit. f ¶ Se
quuti sunt eam dicentes. Hæc ideo euangeli
sta narrare curauit, vt videamus quæ oc
casio fecerit vt plures haberet testes resur
rectio quatriduani. g ¶ Infremuit spi.
Nota ptãtem: Ipse fremuit & turbauit se,
quẽ alius turbare non potuit: sicut omia
huiusmodi suscepit, quia voluit. Signifi
cat autem q̃tũ homo turbari debeat, pp̃s
sus tanta mole peccati. Quando aũtẽ pec
cator computans quæ bona dei accepit,
q̃ mala reddidit fremit in spiritu & turba
tur: Christus fremit in eo & turbatur, qa
fides de Christo, Christus est in corde. Fre
mit verò fides in homine, dũ de peccatis
increpatur. h ¶ Vbi posuistis eum. Qui
absens scivit mortuum, scit & vbi sit se
pultus. sed sic dicens, se quasi nescire
perditum hominem significat. vnde dici
tur: Non noui vos. Et: Vbi es Adam?
Prou. 7. d. Gene. 3. d.

☞ Iesus ergo

Nicolaus de Lyra

Venturus erat

✠ a ¶ Multi au. ex Iudæis. uene. ad
B Mar. & Mariam, ut con. eas de fra.
† diuculũ suo. Tũ quia erant nobiles dominæ. Tũ
qa loc' erat satis prope, vt patet ex dictis.
b ¶ Martha ergo. Hîc agitur de Chri-
sti susceptione. & primò quo ad Marthã
secundò q̃ ad Mariam ibi: Et cũ hæc dixis
set. Prima in duas: quia primò Christus à
Martha deuotè suscipitur. Secũdò fratris
sui suscitatio ei promittit, ibi: Dixit illi Ie
sus. In prima parte dicitur sic: Martha
er. ut au. qa Iesus u. ipsa enim habebat
curã domus: & iõ priò nũciat' est ei aduẽ
tus Christi p aliquẽ qui aduentum Chri-
sti puenerat. c ¶ Occurrit il. Reuerẽter
& deotè. d ¶ Maria au. domi sedeb.
Cũ Iudæis qui venerant ad eas. e ¶ Di
xit er. Mart. ad Ies. Domi. si fuis. hic
frater meus non fuis. mor. Ex quo ap-
paret, qd' credebat ipsum posse prẽserua
re fratrem suum à morte: tamen imperfe
ctè credebat, qa videtur innuere, qd' non
posset Christus tantũ absens quantũ prę
sens. f ¶ Sed & nunc scio: qa quæcun
que popos. à deo da. ti. de. Videtur p
hoc non fuisse edocta plenè de eius deita
te, quia non dixisset: quęcũq; poposcris:
sed dixisset, quęcũq; iusseris fient. g ¶ Di
cit illi Ie. Hîc suscitatio fratris sui ei p̃
mittit, cũ dicitur: h ¶ Resurget fra. tu.
Sed illa intellexit hoc de resurrectione futura. Ideo subdit: i ¶ Di
cit ei Mart. scio qa resur. in no. die. Ex quo patet, q̃ erat de se
cta pharisæorum, q̃tum ad hoc, q̃ confitẽtur resurrectionem fu-
turam, & non de secta saduczeorum, qui hoc negant. k ¶ Dicit
ei Ie. explicans intentionem suam de resurrectione fratris sui pro
pinqua. l ¶ Ego sum resur. s. causaliter. Tum quia resurrectio
Christi est causa nostræ resurrectionis. Tũ quia resurrectio genera
lis futura fiet virtute Christi vocãtis mortuos ad iudiciũ. m ¶ Et
uita. per essentiam: propter qd' sum causa vitæ oĩb' viuẽtibus, &
possum dare vitam mortuis, qa qd' est tale p essentiam, est causa
oĩm aliorũ quę sunt per participationem, vt habetur. ij. Metaph.
n ¶ Qui credit. in me. sicut prædesti-
natus. o ¶ Etiã si mor. fue. per lapsum
in pctũ mortale. p ¶ Viuet. finaliter vi
ta gr̃æ. q ¶ Et oĩs q̃ ui. & cre. ĩ me. fide
formata. r ¶ Non mo. in æter. i. mor-
te æterna, licet moriatur morte tpali: ad
soluendum debitum naturæ. s ¶ Cre-
dis hoc. nõ petit hoc quasi ignorãs, sed
quærens ei' confessionẽ ad meritũ, quia
ore fit confessio ad salutem, vt habet Ro.
x. b. t ¶ Ait illi utiq; d. qa p Christi ꝟba
erat ĩstructa in fide pleni' q̃ añ, quod
patet ex ei' seq̃nti cõfessiõe. i q̃ primò ex-
primit ipsi' Christi dignitas sacerdotalis
& regia, cũ dicitur: v ¶ Ego credi. qa
tu es Christus. i. vnct'. vnctio autem de-
bebat regibus & sacerdotibus. sed'ò Chri
sti diuinitas, cũ dicit: x ¶ Filius dei. s. na
turalis. tertiò, incarnationis veritas, cùm
subdit: y ¶ Qui ĩ hũc mũ. ue. nõ p loci
mutationẽ, sed p carnis assumptionem.
z ¶ Et cum hæc dix. hîc agit de susce
ptione Christi, quo ad Mariã: qa Martha
à Christo edocta statim. a ¶ Abijt & u.
ma. so. suã. vt audiret bonos rumores
quos ipsa à Christo audierat. b ¶ Silen
tio. propter Iudæos pñtes, quorũ aliqui
cõtra Christum machinabantur. dicens:
c ¶ Magister adest. & uo. te. licet nõ
sit supra. expressũ q̃ Christ' vocaret Ma
riam, tñ hoc est credẽdũ, qa nõ est ꝓbabi
le qd' Martha in hoc mentiret, sed ꝓpter
breuitatẽ euangelista illud omisit, qa suf-
ficit ex verbo Marthæ exprimere. d ¶ Il
la ut au. sur. ci. & ue. ad eum. ex magna
deuotione. e ¶ Nõdum e. ue. Ie. i cast.
oñdens q̃ ad miracula facienda nõ se ĩge D
rebat, & vt ex aduentu Iudęorũ cũ Maria
ad ipsum, magis celebre & notoriũ esset
miraculũ. f ¶ Iudæi ergo. Et patet lite-
ra vsq; ibi: dicentes. g ¶ Quia ua. ad
mo. ut plo. ibi. Credebant enim eam es
se subitò motam ex compassione fratris
sui: quia non audierant verbum Marthę
vt dictũ est. h ¶ Maria &c. ceci. ad pe
des eius. quod non fecerat Martha. Ex
quo patet, q̃ Maria magis amabat Iesũ
& reuerebat. i ¶ Et dixit ei. do. si fuis.
hic. Exponitur sicut suprà. k ¶ Iesus er
go. Hîc cõseqũ agit de Lazari suscitatio Diuisio
ne. Et diuidit ĩ duas: qa priò ponit suscita
tiõis act'. sed'ò seq̃ns effect', ibi: Multi er
go ex Iudæis. Prima in tres: qa primò de
scribitur affectio Christi ad Lazarũ, secũ
dò sequẽs inde murmuratio Iudęorũ, ibi
Dixerunt ergo. Tertiò Christus suscitat
mortuum, ibi: Iesus ergo rursum, &c. Af
fectio Christi ad Lazarum ostẽditur pri
mò ex signo, cùm dicitur: Iesus ergo ut
ui. eã plo. & Iu. q̃ ue. cum ea plorã. ex
morte amici. l ¶ Infremuit spi. & tur-
bauit se ip. Fremitus consurgit ex indignatiõe
iste em Christi fremit' ꝓcedebat ex indi-
gnatiõe ei' cõtra diabolũ, p cuius sugge- Gene. 3. a.
stionẽ mors ĩtrauit ĩ mũdũ, quẽ erat cito
debellatur'. turbatio ãt illa ꝓcedebat ex
cõpassione Lazari & sororũ ei'. Sciendũ Passiones
tñ, q̃ istæ passiones & cõsimiles non erant in Christo vitiosæ, sed in Christo
magis virtuosæ, quia non erant præuenientes iudicium rationis, erant vir-
sed magis sequentes & per ipsum excitatę: sicut dicit Philosophus tuosæ
iiij. Ethico. q̃ passio iræ excitata p virtutẽ fortitudinis, adiuuat ad
actũ ei' forti' exequẽdũ. Sed'ò ostendit affectio Christi ex verbo,
cùm dicitur. Vbi posuistis eũ, &cæ. Tertiò ex facto cum subditur:

Multi autem ex Iudæis uenerãt ad a
Martham & Mariam, ut cõsolaren
tur eas de fratre suo. Martha ergo ut b
a ¶ Actiua vita primum occurrit per opera misericordiæ.
audiuit, quia Iesus uenit, occurrit il- c
a ¶ Quia contemplativi quietem desiderant.
li: Maria autẽ domi sedebat. Dixit d e
ergo Martha ad Iesum: Domine, si
fuisses hîc, frater meus non fuisset f
a mortuus. Sed & nũc scio, quia quę-
cumq; popposceris à deo dabit tibi
¶ Ambigue dictum, non determinat quando, & ideo illa
dicit ei.
deus. Dicit illi Iesus: Resurget frater g h i
tuus. Dicit ei Martha: Scio quia re-
¶ De illa certa sum, de hac incerta.
surget in resurrectione in nouissimo
a ¶ Q. Dicis q̃ resurget, & verum est, sed per quem tunc
resurget, potest & modo: quia ego sum resurre.
die. Dicit ei Iesus: Ego sum resurre- k l
¶ Ideo resurrectio, quia vita.
b ctio & uita, qui credit in me etiam m n o
¶ Vt modo est Lazarus.
c si mortuus fuerit, uiuet: & omnis p q
a ¶ In carne. b ¶ Iam viuens in anima.
qui uiuit, & credit in me, non morie- r
¶ Si ad tempus moriatur secundum carnem. a ¶ Sciens
fidem, quærit confessionem.
tur in æternum. Credis hoc? Ait illi: s t
¶ Omnia hæc credo: quia.
Vtiq; domine. Ego credidi, quia tu v
¶ Missus ad salutem mundi.
es Christus filius dei uiui, qui in hũc x y
mundum † uenisti. Et cùm hæc di- z
¶ Explorata a deo fide, & ab ea data.
xisset, abiit & uocauit Mariam soro- a
¶ Id est suppressa voce.
rem suã † silentiò, dicens: Magister b c
adest, & uocat te. Illa ut audiuit, sur d e
rexit citò, & uenit ad eum. Nõdum c
enim uenerat Iesus in castellum, sed
erat adhuc in illo loco, ubi occurre- f
rat ei Martha. Iudæi ergo qui erant
cum ea in domo, & consolabantur
a ¶ De resurrectione.
f eã, cùm uidissent Mariam, quia ci g
tò surrexit & exiit, sequuti sunt eam
dicentes: Quia uadit ad monumen- h
tum, ut ploret ibi. Maria ergo cùm
uenisset ubi erat Iesus, uidens eum, i
cecidit ad pedes eius, & dixit ei: Do-
¶ Quia te præsente nulla infirmitas ausa fuit appare
re, apud quas vita nouerat hospitari.
mine, si fuisses hîc, nõ esset mortuus k
frater meus. Iesus ergo, ut uidit eam
plorantem, & Iudæos qui uenerant l
a cũ ea plorãtes, infremuit spiritu, &
¶ Altus non.
b turbauit semetipsum, & dixit: Vbi

☞ a ¶Iesus er. Difficultatem ostendit viuificationis talis peccatoris. b ¶Erat aũt spe. Lazarus mortuus, figura est Iudæorum in Christo non credẽtiũ, & lapide. i. onere legis oppressorũ. Soores, p eo rogãtes, fideles sunt in popu'o Iudæorum. ¶Moraliter. Vnusquisq; pctõr mole pctõrum pressus & sua lege grauatus, & consuetudine sua mala iã fœtens, alios ex ẽplo suo malo apertè corrũpit: Sorores, cogitationes aliquæ, quia qñq; cogitans se malè fecisse dolet. c ¶Domine iã fœtet. Timebat remoto lapide potius fœtorẽ excitari, q̃ fratrẽ resuscitari. d ¶Sed propter po. His verbis se gloriam patris q̃rere, sicut in alijs operibus ostendit. Nãq; secũdũ hominẽ minor erat pr̃e, ab eo petit suscitationẽ Lazari: & ideo se exaudirũ dicit: & hoc ,ppter circũstantes, vt sic crederent dei filiũ. e ¶Voce magna c. Fremuit: lachrymauit, clamauit, q̃a difficilè surgit quẽ moles malq̃ cõsuetudinis p̃mit: sed tñ post magnã vocem surgit. i. p magnã dei gratiam viuificat dũ pœnitet. f ¶Et statim p. Dũ pctõr cõtẽnit, sepultus iacet: qñ pœnitet, surgit: qñ cõfitetur ,pdit: q̃si de occultis exeũdo manifestus. sed adhuc ligarus est: & dicitur ministris: Matt. 16. c. Soluite eũ, & sinite abire. vnde: Quq̃ solueritis super terrã, solu. erunt & in cælis. g ¶Soluite eũ. Christus p̃ se viuificanda intus, ministris tribuit pcãtem soluendi. h ¶Qui. &c. ab. Siue annũciãdo vt crederẽt, siue ,pdiendo vt seruirent. Sed quõ hoc factũ sit dicit: Collegerunt pontif. ☞ Credent

F *Nicolaus de Lyra*

☞ a ¶Et lachymat' est Ie. ex pietate videns locũ sepulture. p hoc etiam ostendit veritatem humanq̃ naturq̃. Paris enim periculi est discredere veram humanitatem in Christo, sicut & deitatẽ. & iõ vbi Christus ostẽdit suã deitatẽ, adiungebat aliq̃ ad declarandũ suã hũanitatẽ, & ecõuersõ. & hoc patet in ei⁹ natiuitate, q̃n iacens in præsepio, vt hõ infirmus, stellam fecit radiare in cælo, vt deus. Similiter in passione, q̃n ipso moriente ex natura passibili sol obscuratus est inuisibili virtute dei. Et hic similiter in suscitatione Lazari quatriduari, qd' erat maximæ virtutis turbatus est & fleuit, ad declarandũ veritatem humanitatis. b ¶Dixerunt. Hic ex effectu Christi ostenditur sequens murmuratio. Iudæi em̃ viderunt Christũ tristari, & per consequens arguebant, quòd mors illa contra voluntatem Christi simpliciter accidisset: quia tristicia est de his quæ nobis nolentibus accidẽ unt, vt dicit Augu. xiiij. de ciuitate dei. & per cõsequens concludebant, q̃p nõ potuisset Lazarum præseruasse à morte. & hoc est quod dicitur: Dixerunt ergo Iudæi: ecce quomodo ama. e. quia videbant euidens signũ innuentes per hoc q̃p libenter si posset præseruasset eũ à morte, & ex hoc vlterius miraculũ de cæco nato illuminato volebant annihilare, & in alium retorquere, dicentes: c ¶Non poterat hic q̃ aperuit oculos. q.d. ex quo non potest hoc, nec illud potuit, nec fecit. Isti non expectabant sufficienter, sed iudicabant ante tempus quia Christus plus fecit. Plus em̃ est mortuũ suscitare, q̃ mortem infirmantis impedire. d ¶Iesus ergo. Hic consequenter ponitur Lazari suscitatio. Et ponuntur hic quinq̃ per ordinẽ facientia ad miraculi certitudinem & magnificentiam. Partes patebunt prosequẽdo. Primũ est descriptio sepulchri, quod erat spelũca cauata in rupe magna & profunda, ita qd' poterant poni plura sibi corpora scilicet corpa eorũ q̃ fuerũt eiusdem parẽtelæ. vnde frequẽter dr̃ in libris Reg. Sepultus est in sepulchro patrum suorũ. Sic igit̃ erat factum sepulchrum Lazari, & delup grandi lapide claudebatur. Ex q̃ patet vera mors Lazari, q̃a si fuisset ibi politus viuus & san⁹, infra quatriduũ fuisset mortu⁹ ex loci corruptione. & hoc est qd' dicitur. Iesus er. rur. fre. indignatus cõtra malicia Iudæorũ de factis suis iniquè murmurantiũ. & talis indignatio est virtuosa: quia sicut ad virtuosum pertinet applaudere bono, ita & indignari ei. Contra malum. e ¶Venit ad mo. Dicitur em̃ sepultura monumentum, q̃si monens mentem, q̃a monet viuentes, vt præcogitẽt mortem. f ¶Erat autem spe. modo prædicto facta. g ¶Ait Iesꝰ. Hic ponitur secundũ. Lapidis amotio, cùm dicitur: h ¶Tollite. &c. do. iam fe. q.d. licet aliq̃ fuerint mortui recenter, tamen q̃p iam quatriduanus ex fœtore solutus resuscitetur, nõ est sic auditum. Et hoc verbum videtur ,pcessisse ex admiratione Marthæ & eius ignorantia; q̃a eiusdem virtutis est suscitare mortuum vtroq̃ modo, ideo sequitur: i ¶Dicit ei Iesus. corrigendo eum, dictũ. k ¶Nõne di. ti. &c. vt gloriosa. i. gloriosa eius virtute in suscitatione fratris tui. l ¶Tulerunt er. la. ad præceptũ Christi. m ¶Iesus autẽ. Hic ponitur tertiũ. s. Christi oratio i Lazari suscitatione qd' facit ad declarationẽ miraculi, q̃a Iudæi Christo imponebant q̃p faciebat miracula p̃tute dæmonis, qd' ostendit falsi p hoc, q̃p in faciendo orat deũ. & hoc q̃d dicit: Iesus autem ele. vt oñderet nobis formã orãdi, q̃ est p̃ eleuationẽ mentis in deum, n ¶Dixit pa. gra. Deus enim q̃d cęlestis magnificentissim⁹: & iõ ex gratiarũ actione de præteritis ad prefinanda beneficia sequẽtia prouocatur, hoc enim est ,ppriũ magnifici, vt habetur. iiij. Ethico. o ¶Ego au. scie. In his enim q̃ Christ⁹ absolutè volebat, deliberatiua voluntate conformabatur diuinæ voluntati, & sic exaudiebatur. Sciẽdũ tamen, q̃p orare pterẽ conuenit Christo rõne humanitatis in q̃ est minor patre, nõ autẽ rõne diuinitatis, in qua est ei æqualis. p ¶Sed ,ppter populum qui circumstat di. multi em̃ ex Iudæis dicebant, q̃p in Beelzebub faciebat signa: quod remouet conformando voluntatem suam cum voluntate diuina q ¶Hæc cum dixiss. Hic ponit quartũ s. Lazari vocatio, cùm dicitur: Hęc cum dixisset uoce magna cla. Hoc facit ad declarationem miraculi. q.d. si dixisset silentio: possent dicere aduersarij, q̃p verba magica dixisset, vel interposuisset. Per hoc etiam tollit error eorũ q̃ dicebãt animas defunctorum latitare in sepulchris; & sic clamauit Iesus voce magna in suscitatione Lazari, quasi animam reuocans, à longinquo scilicet ab̃ inferno, vt ad corpus rediret r ¶Et statim prodiit qui fuerat mortuus. Hic ponitur quintum s. licet Lazari suscitatio, cùm dicit: Et statim pro. q. fue. mor. quia virtus diuina operatur in instanti. s ¶Ligatus ped. & manus. Hic declaratur virtus diuina non solum suscitando mortuum, sed etiã faciens exire ligatum. per hoc etiam apparet certitudo miraculi, inquãtũ exiuit Lazarus eo modo quo fuerat in sepulchro positus. t ¶Dixit eis Iesus: soluite. hoc præcipit alijs, licet posset facere per seipsum: vt accedentes deprope & tangentes ex visu & tactu essent testes miraculi efficaciores, sicut supra dictum est de amotione lapidis. v ¶Et sinite abire. vt oñ datur verè suscitat⁹ & non phantasticè, per opera vitę cuiusmodi est ambulatio & comestio & consimilia. ideo infrà dicitur. e. q.d. Lazarus erat vnus de discumbentibus. x ¶Multi ergo. Hic ponitur suscitationis effectus dupliciter. Primò quo ad præsentes. & cundò quo ad absentes, ibi: Collegerunt ergo. Effectus miraculi circa p̃sentes oñdit ex hoc, quod viso prędicto miraculo multi ex eis quæ fecit Iesus. Dicunt doctores aliqui, quòd hoc fecerunt bono zelo moti, volentes ex miraculo viso reprimere iram eorum contra Iesum, tamquam irrationabilem, alij dicunt, q̃ malo modo ☞ hoc fecerunt

posuistis eum? Dicunt ei: Domine, ¶Miserere. ¶Ploret ergo se peccator. ¶Humanitus.
ueni & uide. Et lachrymatus est Ie- a
a ¶Vnde dicitur: Non veni voca re iustos, sed peccatores.
sus. Dixerunt ergo Iudæi: Ecce quo b
modo amabat eum. Quidã autem
a ¶Potuit, sed noluit: quia plus est suscitare mortuum, quam ne moreretur facere.
ex ipsis dixerunt. † Non põterat hic c
a ¶Iuuidi hoc quod confitebantur, non credebant.
qui aperũit oculos cæci nati, facere
a ut hic nõ moreretur? Iesus ergo rur d
a ¶Fremar, & in te, si vis reuiuiscere.
sum frẽmens in semetipso uenit ad e
b monumentum. Erat autem spelun f
a ¶Mortuus sub lapide, reus sub lege, quia rei sub lege boni cum lege.
ca, & lãpis superpositus erat ei. Ait g
a ¶Onus legis remouete, prędicate gratiam.
Iesus: Tõllite lapidem. Dicit ei Mar h
¶Consuetudinę peccandi.
tha soror eius qui mortuus fuerat.
c Domine iam fœtet, quatriduanus i
est enim. Dicit ei Iesus: Nonne dixi k
a ¶Quia fœtentem quatriduanum suscitat: omnes enim peccauerunt & egent gloria dei.
tibi, quoniam si credideris, uidẽbis
gloriã dei? Tulerũt ergo lapidem. l
Iesus autẽ eleuatis sursum oculis, m
dixit: Pater, gratias ago tibi, quoniã n
audisti me. Ego autẽ sciebam, quia o
d semper me audis: sed propter popu p
lum qui circumstat dixi, ut credant,
quia tu me misisti. Hęc cùm dixisset, q
e uoce magna clamauit: Lazare ueni
¶Sicut potentia est quod surgitiua, q̃p ligatus adhuc prodiit. i. foras processit.
f foras. Et statim prodiit qui fuerat r
¶Vinculis peccatorum.
mortuus, ligatus pedes & manus s
¶Velamen super cor.
† institijs, & facies illius sudario erat t
ligata. Dicit eis Iesus: † Soluite eum, u
¶Non omnes.
& sinite abire. Multi ergo ex Iu x y
dæis qui uenerant ad Mariam &
Martham, & uiderant quæ fecit Ie
h sus, crediderunt in eum. Quidam z

Ibi a ¶Credent. Et qa sentiebāt doctrinā eius esse contra tēplum & A paternas leges, timebāt ne si omnes crederēt in Christum, nemo remaneret qui cōtra Romanos ciuitatē dei & tēplū defēderet. Et ue. Ro. De rēporalib⁹ timēt, nō de æternis: & vtraq; perdiderūt. Locuset Ierusalē quē perdiderunt Gētem suā perdiderunt vbiq; dispersi. b ¶Hoc à semetip. Aug. No ta etiā malos p spm̄, pphetiq; pdicere futu ra, qd' tm̄ euāgelista diuino tribuit sacro, qa fuit pōtifex i. summus sacerdos, & my steriū hūs i manib⁹ spūs dei loquutus est. Deꝰ cōstituit vnū sūmum sacerdotē, cui mortuo vnus succederet. Sed p ambitio nē posita euenit, vt plures essent, & vici bus ministrarēt: Fortē & plures i vno an no, ex qb⁹ fortē exibat q incēsum pone ret: qd' nō licet nisi summo sacerdoti, vt de Zacharia legit. c ¶Pro gente. Iu dęorū. s. i. q̄ erāt oues. hoc tātū Caiphas. Sed qa nouerat euangelista eē alias oues, addidit: Sed ut fi. dei q e. disp. cō. Filij prædestinatione, sicut & oues i Isrl, nōdū eēm erāt, quia nōdū crediderāt. d ¶Pro ximū au. Imminente pascha figurali i q̄ iam verus agnus immolandus est, consi lium erat inter Iudæos de eo occidendo. & ipse appropinquat passionis loco.

Nicolaus de Lyra.

✠ hoc fecerit. qa sicut ex signis visis bōi & electi cōuertūtur, ita freqnt̄ mali obdu rant: & hoc magis videt ex ſra sequenti, vbi agit de cōgregatiōe phariseorū ad tra ctādū de morte Christi. a ¶Colleger. B Hic ponitur effect⁹ suscitatiōis Lazari re spectu absentiū. qa audita suscitatiōe La zari, ex ira & inuidia moti sunt ad tractā dū de morte Christi. Et diuidit i tres: quia prīo pōit eor̄ cōgregatio, scd'ō, cōgrega torū dubitatio, ibi: Et dicebāt. tertiō du bij determiatio, ibi: Vn⁹ ex ipsis. In prīa ergo parte dicit sic: Colle. er. pō. q erāt maioris autoritatis & magis lr̄ati. b ¶Et pharisæi. qui videbātur p aliqs religiosi: ex quibus fām eorū grau⁹ erat. c ¶Con cilium. s. aduersus Iesum. Hoc nō est ex textu, sed subintelligit. Circa hoc notan dū, q pontifices erāt de tribu Leui: Phari sæi aūt p magna parte erāt de tribu Sy meon. qa ex illa tribu habuit ortū secta phariseorū. iō in figura hu ius pdictū fuit Gene. penul. a. Symeon & Leui fratres vasa iniqui tatis bellātia in cōciliū eorū nō veniat anima mea. d ¶Et dice. Hic ponit eorū dubitatio quid facerent de Iesu, quia habebāt rō nes ad vtrāq; partem. Ex euidētia em̄ miraculoꝝ cogebāt dicere. e ¶Quia hic hō mul. si. fa. & ex hoc sequit, q erat ei credēdum magis q̄ Moysi, qa Moyses nō tot nec tāta signa fecit: & maximē qū ppls ei prīo credidit, imo valde pauca, vt patet Exod. iiij. Et sic habebāt argumētū ad ipsum recipiendū & honorādū tam q̄ verꝝ Christū: sed ecōuersō arguebāt ad cōtrariū, dicētes: f ¶Si dimit. eum sic, oēs cre. i e. sicut i Christū: & qa Christo debebat regi mē sc'm scripturas, q̄s malē intelligebāt de tpali regno, iō ex hoc videbat seq cōtra imperatorē Romanū rebellio, q tūc tpis dnabat eis. & hoc videbat, ppinq̄ occasio destructiōis ciuitatis & tēpli per pātē Romani imperij, q̄ tūc erat maxima: & iō ipsi nō habebāt ali quā virtutē resistēdi. & hoc est qd' dicit: g ¶Et veni. Roma. i tā ta fortitudine, q nō poterimus resistere. h ¶Et tol. no. lo. i. ciui tatē & tēplū. i ¶Et gentem. captiuando ppīm: & sic patet quōd passio timoris subuertebat in eis iudiciū rōnis. k ¶Vnus autem ex ipsis. Hic ponit dubij determinatio. Et diuidit in tres: qa prīo dubiū determinat, scd'ō determinatio approbat, ibi: Ab illo autē die, tertiō à Christo euitat, ibi: Iesus ergo iā nō i pal. Prima i duas: qa primō ponit Caiphæ determinatio. scd'ō, huius determinatio nis expositio, ibi: Hoc aūt à semetipso. In prima igitur parte dicit sic Vnus ex ipsis Caiphas nomine. Nō est de textu: sed intelli gitur nomen eius propter autoritatem sui offrij. vnde subditur: l ¶Cum esset pon. anni illi. Dīs aūt præceperat esse tm̄ vnum sumum sacerdotē, & per totam vitam suam: quo moriente alij sibi succederet. vñ & i morte ei⁹ reuertebātur fugitiui. sed propter cupiditatē & ambitionē suā statuerit inter se illi q erāt de genere sacerdotali cerdotali, vt q̄libet anno vn⁹ esset q illo officio fungerēt. Aliā autē rōnē assignat Iosephus dicēs: A tpe Herodis Ascalonitæ q auxi lio Romanorū occupauit regnū Iudęę, sacerdotiū cōiter vēdebat. & sic ppter maius lucrū tpale sūm⁹ sacerdos frequēter mutabat. m ¶Dixit eis. propter autoritatē officij sic loquutus est dicens: n ¶Vos ne. quic. nec cogi. q. d. prima facie q̄libet intelligēs videre pōt, qd' ad mortē hui⁹ hoīs debemus laborare. Cui⁹ rō est, qa bonū cōe magis est eligendū q̄ bonū particulare. Si aūt hō iste dimittat, bonū toti⁹ ppli dissipabit, vt patet per p dicta secūdū eorū æstimationē. & sic con cludit, q sit agēdū ad mortē Christi, etiā si ex parte ei⁹ nō inueniat aliqua causa. & hoc est qd' dr̄: o ¶Expedit uo. ut un⁹ moriat. hō. etiā si esset bonus & iustus. p ¶Pro popu. i. p cōseruatiōe populi. q ¶Et nō to. gēs p. sed maneat in vita. Hic patet manifeste q passio inuidiæ & liuoris cōtra Christū, & passio timoris p dēdi gētē & locū subuertebāt in eis rōnis iudiciū: qa i nullo casu licitū est interfice re innocētē: p hoc em̄ nō, pcurat bonum cōe, sed magis destruit. ppter qd' dei iudi cio factū est, q illud malū qd' credebāt p mortē Christi euadere. s. destructionē lo ci & gētis, p mortē Christi incurrerūr. qa i pœnā hui⁹ pcti Romani p Titū & Ves pasianū locū & gētē destruxerūt anno. xlij. post passionē Christi, sicut fuerat à Danie le pphetatū. ix. g. Et ciuitatē & sā ctuariū dissipabit ppls cum duce vēturo, &c. & à Saluatore pdictū Luc. xix. f. Videṡ ciuita tē sctām Ierlm, &c. r ¶Hoc à se. Hic po nit prædictæ determinationis expositio: quæ qdē expositio est Iohānis euangeli stæ oīdētis q̄liter Caiphas prędictā deter minationē ptulit. Quāuis em̄ esset inten tio Caiphæ dare solū cōsilium de Christi morte, p tpalis piculi euasiōe circa popu lū Iudęorū, tm̄ vbū ei⁹ sic sonabat, quōd Christus erat moriturus p gēte & popu lo. & qd' sic fuit, platū, fuit, pphetia q̄dā mō de futuro, q Christ⁹ erat moritur⁹ p salute spūali, & nō solū Iudæorū, sed etiā oīm gētiū q crediturī erāt in ipsū, & hoc est qd' dicit: Hoc à semetipso nō dixit supple pdictū vbū hoc mō, ptulit, sed p motionē alteri⁹ s ¶Sed cum esset pō. quia ipso ignorante dictū, ppheticū protulit, nō ratione sui meri ti. sed dignitatis offic̄. t ¶Quia Ie. mo. er. pro gen. s. Iudæoꝝ quia multi de Iudæis saluati sunt per ipsum. v ¶Et &c. sed ut fi. Nō qa adhuc eēnt filij dei actu, sed in potētia ad actum reducē da. quia erant prædestinati. x ¶Qui erant disper. p diuersos ri tus gentilium. y ¶Congregaret in unū. i. in vnā ecclesiā ex Iu dæis & gentib⁹ cōstitutā, vt esset vnū ouile, sicut est vn⁹ pastor, vt supra dictū est pce. ca. ppter qd' Gen. penul. g. dr̄ de Christo: Ipse erit expectatio gentiū, nō solū Iudęorū. Nec hoc est cōtra illud qd' dicit Saluator Mat. xv. c. Non sum missus nisi ad oues quæ perie rant domus Israel. qa ibi Saluator loquitur de sua missione ad prę dicandū in persona ppria. Propter qd' apls dicit Rom̄. xv. b. Dico em̄ dm̄ Iesum Christū ministrum fuisse circūcisionis. z ¶Ab il lo. Hic ponitur determinationis Caiphæ approbatio quāuis eēt iniqua, qa oēs alij erāt affectati ad procurādū mortē Christi, sicut & ipse. & hoc est qd' dicitur: Ab illo ergo die co. ueiter. e. Li cet em̄ aī habuissent volūtatem interficiendi ipsum, vt patuit per prædicta, tamen ex consilio Caiphæ diffinierunt hoc adimplere q̄ citi⁹ possent. a ¶Iesus er. Hic consequenter ponit huius determi nationis declinatio. nō enim adhuc erat tps passiōis Christi à deo præordinatū: & Iudæi quærebāt occidere eum, vt visum est, iō re cessit ad tps. & hoc est q̄d dicitur: Iesus er. iā nō in pa. ambu. ap. Iudæos. Quāuis enim inter eos exīs posset eorū impetū refrę nare, tamen voluit ad tps latere & se occultare, rōnibus prædictis ca. viij. & x. vbi similiter agitur de sua occultatione. b ¶Sed abijt in regionē iuxta desertum. vbi pauci de Iudæis erant. c ¶In ciuitatem quæ dici. Ephrem: quæ erat parua & parū popula ta. d ¶Et ibi morabatur cum disci. suis. vsq; ad tempus pro pinquum suæ passionis. e ¶Proximum au. e. pa. Iu. Hoc subdi tur ad ostēdēdū, q Christus paruo tpe in illa ciuitate se occultauit

a ¶Qui venerant, vel ex his qui crediderant.

autem ex ipsis abierunt ad phārisæ os, & dixerunt eis quæ fecit Iesus. Collegerūt ergo † pontifices & pha a b
¶Aduersus Iesum.
risæi concilium, & dicebant: Quid c d
¶Q. Cur non prouidemus nobis?
facimus? Quia hic homo multa si e
gna facit. Si dimittimus eum sic, o f
a mnes credent in eum: Et uenīēt Ro g
mani, & tollent nostrum locum & h i
a ¶Inuestigans vel sagax vel veniens ore inter pretatur.
gentem. Vnus autē ex ipsis Cāiphas k
nomine, cū esset pontifex anni illius l
dixit eis: Vos nescitis quidquam, m n
nec cogitatis, quia expedit uobis, o p
ut unus moriatur homo pro popu
b lo, & non tota gens pereat. † Hoc à q r
semetipso non dixit, sed cum esset s
pontifex anni illius, prophetauit: t
quia Iesus moriturus erat pro gen
c te: Et non tantum pro gente, sed ut u
filios dei qui erant disperſi congre x y
¶Non quin & prius, sed modo diffinite.
garet in unū. † Ab illo ergo die † co z
gitauerunt ut interficerent eum. Ie a
¶Non q hoc non posset, sed docet suos cedere furo ri persequentium.
sus ergo iam non in palam ambula
a ¶Significat translatum ad gentes in Ephrem, quæ interpretatur fructificatio. i. ecclesia.
bat † apud Iudæos: sed ābiit * in re b
gionem iuxta desertū, in ciuitatem c
quę dicitur Ephrē: & ibi morabatur d
cum discipulis suis. † Proximum e

O Iosephus

† 1. q. 1. dictum est à domino.

† consultatio uerunt

† Mat. 26. a Mar. 14. a. Luc. 22. a.

I ij ✠ quia ante

quia ante Pascha in Ierusalem venit. a ¶Et ascen.m.Je dere. E quia tenebantur de tota Iudæa ad solennitatem venire. b ¶ An te Pascha, ut sanctifi.seipsos.orationibus & sacrificijs, ad dignè comedendum agnum paschalem.& si hoc fiebat de agno figurali,multo magis se debet homo sanctificare orationib⁹ & bonis operibus ad digne recipiendū verum agnum immaculatū corpus Iesu Christi. c ¶ Quære.er.Je.vt audirēt ejus doctrinā,de cuius miraculis audierāt fa mam. d ¶Et col.ad inuī.quia mirabantur,q̄ in tāta cōgregatiōe nō venerat ad docēdū.ideo quærebant: Quid pu. Et subdit euangelista quasi respondens quæstioni eorum. e ¶De.au. & patet litera.Propter hoc enim ab eis licet ab ingratis & obstinatis recesserat

An Caiphas fuerit verè ꝓpheta.

vsq̄ ad tēpus suę passionis dispositum Circa prędicta in hoc ca.quærit vtrum Caiphas erat verè ꝓpheta? Et arguitur primò.q̄ sic, quia Balaam dicitur verè propheta,vt habetur li.Num.xxiiij. & tamē fuit malus hō. donū em̄ ꝓphetiæ aliq̄n malis hoīb⁹ cōcedit,ergo malicia Caiphæ nō ipediuit i eo veritatē ꝓphetię,Itē i litera dicit hīc, q̄ ꝓphetauit q̄ Iesus eēt moriturꝰ ꝓ gēte & vt filios dei qui erant dispsi cōgregaret:& hoc verbū euāgelistę videretur falsū:qđ nullo modo ē dicendū, nisi Caiphas fuisset verè propheta.Contrariū arguit per hoc q̄ ipse dixit falsum,dicēs illis q de morte Christi tractabāt:Expedit vobis vt vnus hō moriatur.Mors em̄ Christi ñ fuit expediēs illis q eā ꝓcurauerūt.falsitas aūt nō subest ꝓphetiæ:ergo,&c.Resp̄nsio dicēdū,q̄ ad rōnē verę ꝓphetæ duo requrūtur.Primū est, q̄ habeat verā cognitionē de

Ad ꝓphetā verū duo requirūtur Genē. 41.a.

aliq̄ occulto respectu aliorū hoīm cū qb⁹ cōuersat.,ꝓpter hoc dicitur ꝓpheta q̄si ꝓcul sans vt sup̄ dictū est:incp̄tū cognoscit ea q̄ lōginq̄ sūt à cognitione aliorū.ꝓpter qđ si alicui fiat apparitio,indicās aliqđ occultū,nō dicit ꝓpheta,si illud sit ei cognitū. Sic Pha-

Dañ.2.c.

raon vidit spicas designātes q̄litatē futurorū annorū,& Nabuchodonosor statuā designātē mutabilitatē regnorū: neuter tm̄ fuit ꝓpheta.sed Ioseph & Daniel q de occultis illis cognitionē habuerūt ꝓpter q̄d dr̄ Dañ.x.a.Intelligētia opus est in visione:qa nō pōt dici ꝓpheta sine itellectuali cognitiōe, sola em̄ visio imaginaria nō facit ꝓphetā,vt visū est.Sed ò regnī,q̄ illa cognitio fiat mediante spū bono.maligni em̄ spūs aliq̄n reuelant hoīb⁹ ea q̄ sunt alijs occulta:nō tm̄ ex hoc dicūt veri ꝓphetę: sed solū cū additiōe diminuē

F

te.sicut i sacra scriptura dicūt frequēter aliq̄ ꝓphetæ Baal,vel propheę excelsorū.talis em̄ nō dr̄ ꝓpheta absolutē,sicut nec hō mortuus dicit hō:ꝓpter additionē diminuētē. ꝓphetia em̄ vera comparat inter spūssctī dona.Cī ergo quæritꝰ de Caipha, dicendū qđ nō fuit ỹè ꝓpheta,qa nullā cognitionem habuit de secreto dñicę passiōis,q̄ esset futura ꝓ spūali salute hūani generis:sed tm̄ intēdebat dare cōsiliū de morte Christi ꝓpter timorē Romanorū. Verūtn̄ sc̄m q̄ hīc dicūt Chriso. & Aug.Spūssctūs i ꝓtiōe sui cōsilij sic mouit linguā eiꝰ,q̄ ipso ignorāte ỹba q̄ ꝓtulit significabant Christi mortē eē futurā ꝓ spūali hoīm salute,nō tm̄ pōt dici ỹè ꝓpheta,ex hoc q̄ ỹbū propheticum ignorās ꝓtulit ,alio linguā eiꝰ ad hoc mouēte.Sicut nec asina Balaā pōt dici aīal rōnale, ex hoc q̄ verba rationabilia ꝓtulit,vt patet Nu.xxij.e.qa illa nō ꝓcesserūt ex interiori cōceptione seu ꝓpria cognitione,sed magis ex diuina motione.secundū q̄ ibidē dicit: Aperuit dñs os asinæ,&c.Licet em̄ Caiphas de morte Christi cogitauerit,& alios p suū consilium ad hoc inducere voluerit,qđ fuit ex propria cōceptiōe & diabolo hoc suggerente:q̄ tm̄ cōsiliū suum sic ꝓtulit,qđ ꝓ ỹba illa significaretur passio Christi ,p futura spūali hoīm salute , hoc nullo modo ab eo fuit,vt dictū est,qa q̄tū ad hoc solū,ỹbū illud erat ꝓpheticū.iō p hoc nō pōt dici ꝓpheta. Ad primū dicēdū,q̄ nō est simile de ipso Balaā,qa q̄uis fuit malus, habuit tm̄ verā cognitionē occultorū,vt ibidē dicit:Dixit vir cui obturatꝰ est oculꝰ,q̄ visiōes omnipotentis videt Caiphas autem talem cognitionē nō habuit, vt visum est:& ideo negatur ab eo ꝓphetia:nō ꝓpter suā malicią sed ꝓpter cognitionis defectū.Ad secūdū dicēdū q̄ ỹbū euangelistæ est verū si bene intelligat,non em̄ dixit,q̄ Caiphas esset ꝓpheta.sed q̄ ꝓphetizauit.i.ỹbū propheticū protulit : non tm̄ à semet ipso sicut euangelista dicit,sed spūssctō linguā eiꝰ sic mouente ipo ignorante: ꝓꝑ qđ nō habuit verē rōnē ꝓpheræ. Argumētū etiā in cōtrariū est soluēdū,qa sicut dictū est,Caiphas illud ỹbū,ꝓtulit ꝓ motionē spūssctī,à q̄ nullū ē falsū:& iō Caiphas dicēdo:Expedit vobis vt vnꝰ moriat hō,&c.verū dixit,si bene itelligatur q̄ mors Christi quantum est in se, fuit expediens oībus, etiam illis qui de eius morte tractauerūt,q̄uis aliq̄ eorū ꝓ suā malicią eius vtilitatē C recusauerūt,sicut & alij pōres in pcō mortali decedentes.In ex. xj.vbi dr̄ in postil.Infirmitas curabilis non dr̄ proprie languor.

ADDI.I. Languor nō d signat infirmitatis incurabilitatē,quinimmo debilitatem tm̄ significat,q̄ contingit q̄nq̄ sine graui infirmitate.Vñ addit huic termio languor , dictio significās magnitudinē eiꝰ.vñ.ij.Par.xxiij. g.Dimiserūt eū i languoribus magnis.Sic em̄ lāguor de se significaret incurabilitatē infirmitatis,supfluè adderet magnū,cū q̄libet infirmitas icurabilis ē magna.Nec facit ad ꝓpositū,vtrū ifirmitas Lazari esset curabilis via naturæ,vel nō, qa miraculū Lazari ex resuscitatione maxię insolita singularię p̄dicat: nō aūt de curatiōe infirmitatis . Christus em̄ innumerabiles infirmitates curauerat,vt patet in ꝓcessu euāgeliorū:de qb⁹ tm̄ nō sic solēnizat.Cuius ratio em̄ infirmitatū non est i tāto gradu miraculorū sicut resuscitatio mortui prę sertim,q̄triduani,vt sanct⁹ Tho.i pria parte.q.cv.arti.vl.i cor.quæstio.¶ In eo.ca. vbi dicit in postil. Circa hoc notandū,q̄

autem erat Pascha Iudæorum, &
a ascenderunt multi Ierosolimam de
b regione ante Pascha , ut sanctifica-
a ¶ Sicut præceperat deus vndiq̄ conuenire ad Pascha, vt illius diei sanctificarentur celebratione. ¶ Male.
c rent seipsos. Quærebant ergo Je-
¶ Obliti suę sanctificationis,in ipso loco orationis tractant de nece agni.
d sum,& colloquebantur ad inuicem
in templo stantes . Quid † puta-
tis, quia non uenit ad diem festum?
e Dederant autē pontifices & Pha-
risęi mandatū,ut si qs cognouerit ubi
¶ Ad occidendum.
sit, indicet, ut apprehenderēt eum.

pontifices erant de tribu Leui.

ADDI.II. Licet tā sacerdotes q̄ Leuitæ oēs erāt Leuitæ rōne generis:cū tā Aarō à q̄ sacerdotes descendebāt,q̄ alij ejusdē trib⁹ à Leui patriarcha descēdissent:tñ soli Leuitę q nō erāt sacerdotes retinuerūt sibi nomē generis.vñ Num. xviij.c.Filijs aūt Leui dedi oēs decimas Israelis,&c.In q̄ cap.quia es vocat Leuitas ,put distinguunt à sacerdotib⁹ Aaronitis,vt ibidē patet:& sic i multis alijs locis.vñ sic loquēdo de sacerdotib⁹ & Leuitis.s.,put ab inuicē distinguntur,tenēdū est q̄ Leuitæ nō fuerūt participes in fabricatiōe seu adoratione vituli:quod fuit maximū pcm̄ inter cætera à pp̄lo Israhtico cōmissa,vt Exod.xxxij.g.Si militer nec principes fuerūt in occisiōe Christi, licet i vtroq̄ scelere sacerdotes de principalib⁹ fuerūt specialr̄,sed m opinātes q̄ Aarō idololatrasset i illo facto.Primū patet Exod.xxxij.f.vbi cū moyses volēs vindictā facere i pp̄lo idololatrante clamasset: Si qs est dñi, adiungatur mihi.statim subdit;Congregatiq̄ sunt ad eū omnes filij Leui:& sic patet q̄ Leuitæ i illo actu domino adhęserūt:Quod etiā hr̄ i glo.Deu.xxxiij.vbi sic:Quomodo fecerunt vitulū aureū Leuitę accincti gladijs,iubēte Moyse à porta vsq̄ ad portā idololatras interfecerūt.Sed cōstat q̄ Aarō de principalib⁹ fuit i illo crimine,,put ibidē patet.s.,sed m p̄dictos opinātes.Addit etiā Hebrę ,put Ra.Moy.tradit i suo Deu.titulo de idololatria ca.j.q̄ licet populus Israeliticus pluries idololatrasset,vt in multis & varijs locis scripturę locis hr̄,Leuitæ tm̄ nūq̄ idololatrarūt:& sic patet primū. Sc̄m ỹò haberē expresse in glo.Deut.vbi.g. vbi sup illud verbū q̄d legit de Leui: Iudicasti eū ad aq̄s cōtradictiōis,sic ait:Aq̄ppū sunt q cōtradicētes clamauerūt,Crucifige crucifige eū. & Sanguis Mat.27.b. eius sup̄ nos & sup fi. no. Ad cumulū em̄ pfectionis Leui adūgit: Qui dixit patri suo,&c.Hæc in glo. Ex qua manifestē habetur q̄ Leui separatus fuit ab illis q clamabāt:Crucifige,&c.& p cōsequēs à crimine qđ cæteri Israelitici cōmiserūt in occisione Christi, in q̄ principes sacerdotū & huiusmodi fuerūt manifestē participes.Veritas huius glo.ex serie literæ euangelistę pōt haberi,vbi i materia passiōis Christi i q̄ de oīb⁹ statib⁹,Hebręos expressa fit mētio,,de pōtificib⁹,sacerdotib⁹ & sūmis sacerdotibus,scribis & pharisęis,& hmōi. De Leuitis tm̄ nullus euangelistarū in hac materia legit facere mentionē,vt patet discurrenti quatuor euangelia i materia passionis.Constat etiā,q̄ in alijs euangelicis historijs,vbi Leuitę interueniunt mentio fit de eis prout à sacerdotibus distinguunt,vt.g. j.b.Miserūt Iudęi sacerdotes & Leuitas,&c.& sic i alijs,& sic patet j.b.Miserūt Iudęi sacerdotes & Leuitas,&c.& sic i alijs,& sic patet secundū.Ex quib⁹ sequitur,q̄ prophetia Iacob Gene.penul.a. Symeō & Leui fratres,&c.p postil.allegata:si ad passionē Christi aptificet,intelligenda est de Symeone à q̄ pharisæi & huiusmodi descenderunt,& de Leui in ꝑsona sacerdotū tm̄ seu pontificū ab Aarone descēdentium,non autem Leuitis prout à sacerdotibus distinguuntur.Prophetia verò Moysi applicanda est tm̄ Leui,prout distinguitur à sacerdotio,qui immunes fuerunt,vt iam dictum est tam à peccato vituli q̄ ab occisione Christi:& secundum Hebrę os etiam à quacunq̄ idololatria. ¶Si autem contra prędicta obiciatur de hoc quod dicitur in prophetia Moysi Deut. vbi supra Qui dixit patri suo & matri suæ,nescio vos,& fratribus suis,ignoro illos,&c.Ex qb⁹ videtur,qđ Leuitæ patres & matres filios & fratres & filios habebāt idololatras seu ꝓcurātes occisionē Christi.Dicēdū,q̄ qa Leuitę admiscebant cū alijs tribubus i mīmonijs,sicut

& alias

A & alię trib⁹ inde potuit sepe cōti ngere, ꝙ leuitæ hēnt mres & patres matrū ex alijs trib⁹. filios & nepotes. s. filios sororū, q dicunt fratres. vnde de Abrahā & Loth nepote suo dicebat: Frēs em sum⁹, vt Ge. xiij. b. Sic & filios filiarū quæ cōtraxerāt in alia tribu. & tales sunt q̄si filij. vñ de talib⁹ verificatur. pphetia Moysi prędicta. s. Qui dixit pri suo & mri sue &c. Eo ꝙ pprij leuitę. s. de genere leuitarū p̄ masculinā lineā descēdētes, se pauerē se è prædictis cōsāguineis de tribub⁹ alienis descēdētib⁹ ? prędictis duob⁹ casib⁹, vt deo adhęrēt, put glo. prædictæ testāt. qb⁹ litera cōlonat, vt dictū est

REPLI. In cap. xj. vbi dicit: Lazar⁹ lā. dicit postilla, ex hoc infirmitatē fuisse p̄ naturam incurabilē, quia infirmitas curabilis. ppriè nō dicit languor. Burg. dicit ꝙ lāguor nō dicit incurabilitatē; quia illi termio additur alius termin⁹ significās magnitudinē. ij. Par. xxiij. g. vbi dicit: Magn⁹ lāguor. Ibi dico, ꝙ magnus refert ad intēsionē doloris, ꝙa multi morbi ĩcurabiles sunt parui doloris. vt Ptisis, Hydropysis, &c. Quidā ā. itensiui doloris sūt sicut febres & hmōi. Cū igit ī scriptura lāguori additur magnitudo, lāguor p̄inet ad ĩcurabilitatē, magnitudo ad doloris intensionē. C

REPLICA. In eo. ca. vbi dicitur: Collegerūt pō. & phacōci. dicit postil. pontifices fuisse de tribu Leui; phariseos aūt vt plurimū de tribu Symeō, iuxta illā ꝓphetiam Iacob dicentis: Symeon & Leui fratres vasa iniquitatis bellantia, ī cōsilium eorū nō veniet anima mea. Burg. Fortasse de tribu Leui, p̄ magnā digressionē vult saluare Leuitas, vt distinguntur contra sacerdotes qui ab Aaron descenderunt. dicēs eos nūc̄ idololatrasse, nec ī morte Christi cōsēsisse. Quod si verū est, sicut nō credim⁹, rōnabile fuisset Leuitas vr sic distinctos etiā à vī dicta morris Christi præseruare, vel saltē ad fidem Christi præ alijs conuerti. qd' factum non est. de conuersione enim Iudæorū legim⁹ de sacerdotib⁹ cōuersis Actu. vj. b. Msta turba sacerdotū obediebat fidei de Leuitis nihil in spāli præsumo, igit̄ contra Bur. ꝙa frustra eos excusat. Genes. pe nulti. a.

GLOS. ORDI.

Cap. XII.

¶ Siens eos conspiraſſe, venit qua iã agnus ad victimam, vt verum Pascha habeamus.

Iesus &c. An sex. Cap. XII. Oia mystice. sexta. quia sex diebus oia fecit: sexta die hoiem cō didit, sexta ætate redimere venit, sexta feria passus est, sexta hora mortuus est. Venit autē ad Bethaniā. i. ad domū obedientiæ, ipse obediēs patri vsq; ad mortē, docens ecclīam obediētiā, quæ est in monte Olei. i. misericordiæ. nec pōt absc̄odi, ī q̄ suscitat sepultos à pc̄tis grauib⁹. Ibisit cœna ī fide & deuotione iustoꝝ. Martha ministrat. i. dū q̄libet fidelis opa deuotionis dño impēdit. Lazarus. i. suscitati de grauib⁹ cū his q māserūt ī iustitia, lęti epulātur de pūtia dñi. Maria q̄ olim pœnitēs vnxit pedes: nec ibi dicit q̄ vnguento, mō caput & pedes precioso. ibi rudimēta pœnitentiū: hīc iusticiā designat pfector. vñ hīc libra vnguēti. i. pfectio iusticię. Vnguē tū: ꝙa bonus odor sumus deo: Caput vngit, ꝙ alta de eo prędicat. Pedes, ꝙ infirma venerāt. Capillis tergit, ꝙ suis superfluis pauperes qui ī terra indigēt reficit. Odoredom⁹. i. bona fama mundus repletur:

Mystice

Phis. h. ꝓ igitur

B Luc. 7. d.

a Cor. 2. d.

ꝓ Simonis leprosi

b ¶ Venit in Betha. Iō prius Bethaniam venit, vt resuscitatio Lazari alti⁹ memoriæ oim traderet, & inexcusabiles Iudæi confunderent, tractantes de morte tanti suscitatoris. c ¶ Maria er. Preciosum vnguentum fit de Nardo maximè de spicis. hīc autē dicitur pistici à loco vnde erat. Et ĩterpretat̄ fidelis, nō alia admixtione corrupti. d ¶ Dixit ergo unus. Iudas & si malus tamen inter apostolos numeratur, vt doceamur malos tolerare, ne corpus Christi diuidamus, & malos bonis non obesse.

NICO. DELYRA. ☞ Nō qa Cap. XII.

Diuisio

Iesus er. Postq̄ Iohānes declarauit diuinitatē Christi p opa facta ī ei⁹ vita, hīc etiā declarat p ea q̄ ī ei⁹ morte sūt facta. Et diuidit ī duas: qa prīò determiat de ei⁹ morte & passiōe, sc̄d'ò de ei⁹ resurrectiōe. xx. ca. Vna aūt sabb. Pria ī duas: qa prīò declarat mortis Christi occasionē. sc̄d'ò ipsā mortē. s. ca. Aū diē festū. Circa primū sc̄iēdū, ꝙ occasio mortis Christi fuit inuidia Iudęorū ex fama & gña Christi. Iō diuidit ī duas: qa prīò describit ei⁹ fama siue glificatio. sc̄dò Iudęorū infidelitas & obstinatio, ibi, Cū āt tāta signa. Pria ī duas qa prīò ponit ei⁹ glificatio ab hoīe. sc̄d'ò à deo p̄e ibi: Nūc anima mea turbata. Pria ī tres: qa prīò ponit glificatio Christi ab amicis familiarib⁹. sc̄d'ò à turbis vulgarib⁹, ibi: Cognouit ergo turba. tertiò à gētilib⁹, ibi: Erāt aūt gētiles. Pria adhuc ī duas: qa prīò ponitur obsequiū Christi factū ab amicis ī generali. sc̄d'ò à Maria ī spāli, ibi: Maria ergo. In pria parte dē sic: Iesus er. ante sex dies pas. Immediatē em post suscitationē Lazari Iudæi diffinierūt occidere Christū, vt p̄dictū est: & iō recesserat q̄usq; appropinq̄ret Pascha, in q̄ immolabat̄ agn⁹ paschalis, vt sic Christus q est agnus ver⁹ immolaret, p nobis immediatē post imolationē agni paschalis figuralis; vt ꝓ vitas figuræ succederet. b ¶ Venit in Betha. q̄ est, ppè Ierm ad duo miliaria, ubi Lazarus fuit mor. quē sus. Ie. Illuc enim venit, vt ex memoria miraculi ibidē facti turba ppli mouerētur ad eū honorificè recipiēdū ī Ierm ante suā passionē, sicut fuerat p̄dictū p̄ Zachariā ꝓphetā. ix. c. Exulta satis filia Sion, iubila filia Ierm, ecce rex tu⁹ venit, &c. c ¶ Fecerūt au. ei cœ. ibi. Hoies illiu illius loci. Et fuit hæc cœna in domo Symonis leprosi, vt cōiter tenent doctores. fuerat tñ pri⁹ à Christo curat⁹: sed nomē remanserat ad memoriā miraculi. ¶ Origenes aūt dicit, ꝙ illa cœna fuerat ī domo Marthę q̄d, pbat ex eo q̄d subdit: d ¶ Et Matha mini. Sed pōt dici, ꝙ iste Simon erat vicin⁹ Marthæ: & ꝓpter hoc ipsa ministrabat ī domo ei⁹. sicut hoies solēt facere ī domib⁹ amicorū suorū. & maximè p̄ pter reuerētiā ipsi⁹ Christi comedētis ibidē. e ¶ Lazarus ue. unus erat ex discū. eo. inuitatus à Simone. hoc autē factū est ad declarationem veri miraculi de ei⁹ suscitatione. f ¶ Maria er. Hīc describitur obsequiū Christo impēsū à Maria in spāli. Et diuidit ī tres: qa prīò ponit Marię deuotio, sc̄d'ò Iudę indignatio, ibi: Dixit ergo vnus. tertiò ei⁹ reprehensio, ibi: Dixit ergo Iesus. In prima igitur parte dicitur sic: Maria ergo, scil. soror Lazari. g ¶ Accepit li. In quo notatur quantitas vnguenti. non est verisimile, qd' esset aliquid grossæ materiæ, sicut vngēra cōter dicta quia indecens esset tale quid ponere super caput hominis sedentis in mēsa. Maria autem non solū vnxit pedes domini, sed etiam caput, vt Mat. exprimit. xxvj. a. & Marcus. xiiij. a. licet hīc omittatur. Et ideo dicendū, ꝙ hīc vocat vnguētū liquor preciosus de re aromatica expressus, sicut aqua rosacea de rosis ex primit. Aliē dicit, ꝙ fuit lacrhyma fluēs naturaliter de arbore aromatica. h ¶ Nardi. nomen est herbę nigræ aromaticę habētis spicas ꝓpē hoc dicitur Mar. xiij. a. Nardi spicati. & de illis spicis extrahebatur liquor prædictus per artificium, vel naturam secundum alios. i ¶ Pistici. sc̄'m Aug. nomē est loci, vbi cresc̄it herba vñ talis liq̄r exprimit: sed melius dicit: Pistici. i. fidelis. Pistis em Grecè, fides est Latinè. hoc est dictū, ꝙ ille liq̄r erat pur⁹ & ver⁹, nō habens aliq̄d aliud admixtū, nec sophisticatū. k ¶ Preciosi. qa valebat trecentos denarios, vt habetur Mar. xiij. ca. i. trecentos nummos vsuales. erat em liquor ille refrigeratius & confortatiuuus mēbrorū, & consolidatiuus, & valde odoriferus. l ¶ Et unxit pedes Iesu & extersit capillis suis pedes eius. Ordine conuerso factum fuit quā hīc scribatur, quia primò lauit pedes & extersit, & postea vnxit. m ¶ Et domus impleta est ex odore unguenti. Ex q̄ patet preciositas vnguenti & deuotio Mariæ expendētis rem tā preciosam in obsequium domini. Vtrum autē ista fuit mulier de qua narrat Lucas, dictum fuit ca. præcedenti. n ¶ Dixit ergo. Hīc ponit Iudæ murmuratio, cū dicit: o ¶ Vnus ex disci. e. Iudas Scario. Hoc dicitur ad differentiam alterius Iudę. p ¶ Qui erat eum traditurus. Licet enim prīò fuerit bonus, quando vocatus fuit ad apostolatum, vt suprà dictum est, tñ postea lapsus est in pc̄tm. Quod autē dñs in sua societate tolerauit eū, dedit nobis exemplum tolerandi malos. q ¶ Quare hoc unguen. non ue. trecē. denarijs? id est venditur vnde versus: De re quæ venit gratia nulla venit. Habet enim sensum passiui sub voce actiua.

✠ Et datum est

Moraliter. a ¶ Iesus ergo an. sex. dies pa. Alcuinus. Mystice ꝙ ante sex dies venit Bethaniam, significat ꝙ ille q̄ sex diebus oia fecerat: & sexto die hoiem creauerat, ipse sexta mundi ætate sexta feria: sexta hora redimere mūdū venerat. f ¶ Maria er. acc. li. un.

Moraliter Mystice

a b

c d e f g h i k l m n o p q

† Mar. 26. a Mar. 14. a. Luc. 7. f. D

✠ à mortuis

a ¶Non.Quantū ad suam intensionem ad eū non ptinebat de
E egenis,qa non curabat de ipsis:nō quin cōmissum esset ei dispen-
sare pauperibus. b ¶Locu.ha. Cui ministrant angeli,loculos
habet in sumptus pauper: cōdescendens infirmis . c ¶Sinite il.
Nouit furē,sed nō ,pdit,docens tolerare malos. Tantū obsequiū
Mariæ cōmendat,ostendens q esset mo-
riturus,& ad sepeliendū aromatibus vn-
gendus.Ideo Mariæ cui non licuit mortu-
Mar.14.a. um vngere,datū est viuentē officio sune-
ris donare.vñ secundū Mar.dr;qd habu-
it.i.potuit,hoc fecit;prēuenit vngere cor-
pus meū in sepulturam.¶Magna patia:
nō arguit Iudam auariciæ,& nō cā pau-
perū dixisse,sed ex rōne monstrat nō esse
culpandos illos:qui ipsi inter hoīes con-
uersanti de facultatibus ministrāt,q par-
uo tpe corporaliter est apud eos mansu-
rus,cū semp sint pauperes futuri qb9 elee
mosyna possit impendi. d ¶Me autē
nō sem.ha.corporali præsentia: Vel nō
habebitis,tu Iuda & q sunt hmōi.quia si
mali iā cōicant sacramentis,postea tn nō
† De pœn. di.1.c.quā- hñt dñm vt boni.e ¶Et ue.Curiositas
tuslibet. hos,non charitas adduxit. Nos econtra,
si cognoscimus Iesū obedientis aiæ do-
mū in qua habitet inuenisse, veniamus il
luc cōtemplatione,nō ,ppter hoīem tm
quē in aia suscitatū videmus,sed vt bonā
† Consu- vitam imitemur, & per hoc ad visionē
luerunt Iesu peruenia9. f ¶Sed ut Laza.My-
Mystice sticè:Resurgentes in scd'ō aduentu rapiē
1.Tes.4.d. tur in aera cū dño.g ¶Cogita.Quia nō
poterant occultare'vel negare miraculū:
stultè volūt,occidere:quasi non possit su-
Supra.11.f scitare occisum , q suscitauit defunctum.
† Postero h ¶In crastinū.Ecce oues ex Israel ve-
die niūt ad pastorē.Rami sūt laudes significā
† Mat.21.a tes victoriam superaturi diabolū & mor-
Mar.11.a. tem. i ¶Clamabant.August. Osanna
Luc.19.f. vox obsecrantis magis indicans affectum
quā rem aliquam significans,sicut interie

Nicolaus de Lyra.

† הושיעה נא Hosiah na .i. salua obsecro.

a ¶Et da.est ege.Hoc dixit simu-
lās pietatē,ad operiendū suā cupiditatem
,ppter quod subdit euangelista: b ¶Dixit au.hoc nō qa de e.
i.de illis nō curabat licet em ea portaret q̄ dabant Christo ad dā-
dum pauperib9,non tamē faciebat,sed retinebat sibi.iō subditur:
c ¶Quia fur e.&lo.ha.i qb9 absc̄debat ea q̄ debebant i alios
vsus expēdi.vñ subdit: d ¶Ea q̄ mit.i.Christo dabant ad subue
niendū necessitatib9 Christi & discipulor9 ei9,& ad dandū paupe-
ribus. e ¶Portabat.i.officiū portādi & seruādi habebat ad istos
vsus:licet hoc infideliter ageret.Ex hoc patet,q Christus & discipu
li ei9 de elemosynis viuebant.Sciēdū etiā,q ista portatio pecūię in
via nō ptinet ad pfectionē,sed Christus hoc faciendo suscepit per
sonā infirmorū,eis'cōdescēdēs.sicut fecit se absc̄ondendo à Iudeis:
vt .8.dictū est.viñ.g.&.x.f.Et hoc habeē extra de ỹbo. sig. Exīt q
seminat.Et ,ppter hoc malè arguunt illi q ex hoc loco dicūt q ha-
bere aliqua mobilia in cōi ad pfectionē pertineat.Potest aūt hīc q̄
ri,quare Christus permisit Iudā portare pecuniam prædictā,cum
sciret eū latronē?Dicendū q à principio quando fuit sibi traditū
portandi officium,latro nō erat.& q̄uis Christus sciret eū futurū
latronem,tamen tradidit sibi istud officium , qa minor erat inter
apl̄os alios:,ppter qd' vltim9 inter eos nominat,vt patet Mat.x.a.
& Mar.iñ.c.talibus aūt tpalia sūt tradenda:maiores aūt debent cir
ca doctrinam & spūalia occupari.Propter qd' in primitiua eccl̄ia
apl̄i septē diacones ordinauerūt sub eis ad tpalia administrāda,vt
ipsi apl̄i liberi9 possent intēdere orōni & prędicationi, vt habetur
Act.vj.b. f ¶Dixit er. Hīc ponitur Iudæ reprehensio ,cū dicit:
Sinite illā.q.d.nō habetis'causam sufficiētem murmurādi,qa egit
opus bonum.vnde patet q Iudas non solū murmurauit,sed etiā
alij discipuli,vt habetur Mat.xxvj.a.& Mar.xiiij.a. verūtn,qa fue
rūt incitati p Iudam,& iterū moti pietate,Iudas autē cupiditate:iō
Iohannes solū Iudam nominauit.g ¶In diem se. Non loqtur
de hoc qd' iā erat effusum,sed de alio futuro.q.d.illud qd' p sepultu-
ra mea præparabit,illud reseruabit: quia non poterit illud in me
expendere p̄uenta acceleratione resurrectionis meæ: qa q̄n venit
ad monumētū ad vngendū corpus dñicum,Christus iam resurre-

tum non ueniit trecentis denariis,
a ¶Ne eum cura pauperum putaremus dixisse:decet minat euangelista cur dixerat.
& datum est egenis? Dixit aūtem a b
a hoc,non quia de egenis †pertinebat
a ¶Dominī loculorum custos.
b ad eum:sed quia fur erat, & †lōcus c
a ¶In loculos.
los habens,ea quæ mittebāntur por d e
a ¶Ministerio.sed tollebat furto.i.exportabat.
c tābat.Dixit ergo Iesus: †Sinite illā, f g
¶Vt si non re impleat, tamen deuotione post meam mortem.
in diem sepulturę meę†seruet illud.
Pauperes enim semper habetis uo- i k
d biscum,me autem non semper ha- l
e bebitis.†Cognouit ergo turba mul- m
f ta ex iudęis,qa illic est:& uenerunt n
non propter Iesum tantùm,sed ut
Lazarum uiderent,quem suscitauit
¶Quia propter Lazarum veniebant.
g à mortuis.†Cogitauerunt autē prin- o
cipes sacerdotū, ut & Lazarum in-
terficerēt,quia multi propter illum
abibant ex Iudæis, & credebant in
¶In die dominica.
h Iesum . † In crastinum autem tur- p
ba multa, quæ uenerat ad diem fe-
stum,cùm audissent quia uenit Iesus q
a ¶Per ramos mortificatio carnis:vel exempla prędecessorum patrum.
Ierosolymam,acceperūt rāmos pal r
marum,& processerunt obuiam ei, s
a ¶Hiero. Quasi osanna.i.salua obsecro,
i & clamabant: † Osannā, benedi- t v

xerat,vt patet.infra.xx.a.Matthę9 autem expressius hoc dicit:Præ G
uenit vngere corpus meū i sepulturam; & idem exprimit hīc ob-
scurius,cū dicitur: h ¶Sinite illam.q.d.dimittēda est nūc facere
qd' tunc faceret si posset, & illud vnguentū tunc seruabit in loco
istus nunc in me expensi . Et quia Iudas ita murmurando & alios
ad hoc incitando causam pietatis præten-
derat.ideo hanc excludit,di. i ¶Paupe
res enim.q.d.pōt recuperare ad benefa
ciendum pauperibus,sed non poterit re
cuperare ad inungendū me corporaliter
propter qd' sequitur: k ¶Me au. non † contra
sem.ha.l.p̄sentia corporali ad habitan illi
dum in carne passibili,quæ idiget tali vn
ctione.Per hoc patet,q aliqd' opus min9 † tradi
necessariū pōt p̄pōi magis necessario,qñ
imminet casus,q illud minus necessariū
nō potest aſs recuperari. l ¶Cognouit
ergo tur .Hīc consequenter ostenditur † Sine
qualiter Christus fuit honorat9 à turbis, † semi
& hoc dupliciter. Primō eum visitando sed'ō honorificē ei obuiando,ibi:In cra- Christ
stinum . In prima parte dicitur sic: Co- plicatur
gnouit ergo turba multa ex Iudæis honora
qa illic esset. Bethania enim erat propè à turbis
Ierusalem ad vnam leucam,& ideo de fa
cili poterant hoc cognoscere. m ¶Et
uenerunt non propter Iesum tantū.
In hoc innuitur duplex causa.Vna ,ppter
ipsum Iesum reuerenter visitandū. Alia
quæ subditur: n ¶Sed ut Lazarum
uide. Facta enim mirabilia, libenter vi-
dentur:Mirabilissimum autem erat vide
re quatriduanum mortuum suscitatū,
comedentem & bibentem & alia opera
facientem. Sperabant etiam audire ipsū
referentem statum alterius vitæ,quē oēs
scire desiderāt.Et quia in hoc gloria Chri
sti manifestatur,de quo dolebant princi- H
pes populi,ideo subditur: o ¶Cogita
uerunt autem principes sacerdotū.
Ex quo patet eorum malignitas:quia vo
lebant in.erficere illum quē deus viuificā Quęri
uerat,ad occultandum miraculum.Sīāt quęrat quare magis Lazarum persequ
bantur q̄ cęcū illuminatū, de q̄ dictū est
ix.b,& lauguidū sanatū, de quo dictum
fuit.v.b.Dicendū,q hoc erat , quia Lazarus erat homo nobilis &
famosus:& ideo miraculū in ipso factum erat magis publicū & fa
mosum. p ¶In crastinum.Hīc describitur honor exhibit9 Chri Diuisio
sto in turbæ obuiatione. Et diuiditur in duas:quia primò describi-
tur ipsa obuiatio.Secundò subditur huius obuiatiōis ratio,ibi:
Testimonium ergo.In prima parte dicitur sic:In crastinum au
tem turba multa,quæ uenerat ad diem festum. quia omnes
tenebantur venire in Ierusalem in solemnitate Paschæ.q ¶Cum
audissent,quia Iesus uenit Ierosolymam. Istud fuit quinto
die ante Pascha . illa die accipiebatur agnus , & seruabatur vsque
ad vesperam quartædecimæ diei , & tunc immolabatur, vt habet
Exod . xij. c.ideo Christus illa die venit in Ierusalem,vbi erat im-
molandus tanq̄ verus agnus pro nobis , vt sic veritas respōderet
figuræ. r ¶Acceperūt ramos palmarum.quod diuina dispo
sitione factum est,ad deligendum victoriam quā Christus de ho
ste in ,pximo erat habiturus.Vnde antiquitus dabatur ramus pal
mæ victori i certaminibus.s ¶Et processerunt obuiam ei.ro
uerenter. t ¶Et clamabant:Osanna.i.salua obsecro : quia cre
debant ab eo salutem.v ¶Benedictus qui ue.In hoc laudat. & Matthę
confitentur eius aduentum.Dicere enim hominis non est suum fa
cere,sed tm fateri.& ideo q̄n deum benedicimus nō eū bonū facie
mus,sed tātūmodo eius bonitatem fatemur & laudamus.Dicere
autē dei est suum facere,secundū qd' dicit Psal.xxxij.b. Dixit & fac
ta sunt.& ideo quando de9 homini benedicit,ei beneficiū ip̄ēdit. ¶ In nomine Matthę
x exponatur sicut supra Mat.xxvj.& Mar.xiij. o ¶Cogitaue-
runt autem principes sacerdotum,ut Lazarum interfice-
rent:quia multi propter illum abibant ex Iudæis,& crede
bant in Iesum. Augusti. O cæca fœuitia,quasi dominus suscitare
potuerit mortuum & non possit occisum . ecce vtrumq̄ dominus
fecit .nam Lazarum mortuum & seipsum occisum suscitauit.
p ¶ In crastinum autem turba multa. exponatur sicut supra
Matth.xxj.a.& Marc.xj.a.Erant gentiles quidam,&c. Sequitur: x Domine

dictiones. a ¶ Rex Israel. Rex nō terreno more, quod parūesī: sed
A quia regit, & ad mētes & ad regna cælorū ducit, & est misetatiōis
nō indignationis. b ¶ Noli timere. In reprobo populo erat fi-
lia Sion, i. Ierusalē, s. oues quæ deu otē occurrunt venienti, quib⁹
diuinitus dicit: Agnoscite quē laudatis, & ne timeatis cū patitur
qui est vīa redēptio. Pullus in q̄ nemo
sederat ppls ē gētiū, g legē dei nō accepat
c ¶ Ecce to. Per passionē & resurrectio
nem totū mundū redemit & sequut⁹ est
eum. Et quid mirū si mūd⁹ post eū vadit
p quē sact⁹ est mūdus? d ¶ Hi ergo ac.
Ostendit gentes p p̄dicationē apl̄orū cō-
uersas. e ¶ Iesus au. De Iudæis erant: q
clamabāt: Benedic. q venit in nōie dñi:
modo gentiles q̄runt videre. ecce duo
parietes concurrētes. Dicit itaq; angula-
ris lapis: f ¶ Venit hora. ut cla. Hæc
non est clarificatio de ipsis volentibus vi-
dere sed occasiōe horum annunciat ve-
ram plenitudinem gentium eo in cęlis
glificato. Sed hāc altitudinē gl̄ificatiōis
p̄cedit humilitas passiōis, vñ. g ¶ Amē
amē di. uo. &c. vbi se dicit granū mor-
tificādū & multiplicādū, ad quā passionē
iam exhortat? subdit: Qui amat ani. suā
&c. h ¶ Nisi gra. fru. Aug. Ipse est fru-
mentū q̄ viuere debet fide Faia. Granū,
de quo spūal⁹ seges debet surgere. Cum
sint multa grana seminum, nulli se cōpa-
rat nisi frumēto. vnde mos cœpit eccle-
siæ de hoc solo grano cōfici corpus dñi:

Nico. de Lyra. ☞ Qui amat

a ¶ In nōie do. i. sicut dīs. Non sic
aūt venit Moyses: sed tantūmō vt seru⁹:
vt hī Heb. iñ. a. Vel aliter: In no. do. i. à
deo p̄e missus ad explendū ei⁹ volunta-
B tē. b ¶ Rex Isra. In hoc cōfitent ei⁹ po-
tentiam tū diminutē: qa credebāt ip̄m re
gnaturū tp̄aliter & liberaturū eos à tribu-
to: ip̄e aūt venit ad regnādū spūal̄r, & ad
liberādū totū gen⁹ humanū à diabolo:
qđ erat mai⁹. ppt̄ hoc in p̄s. cxviñ. d. vbi
istius p̄dicta fuit, dicit: Bn̄dict⁹ q venit
in nōie dñi; de⁹ dīs & illuxit no. in q̄ ex-
primit ei⁹ diuitias & regnū spūale. c ¶ Et
inue. le. asel. & se. sup eū. Modū autē
& qualiter & p quē Christ⁹ hūc asellū ha
buit, s. p missionē discipulorū, euāgelista
trāsit: qa sufficiēter fuerat exp̄ssū ab alīs
scilicet. Math. xxi. a. & Mar. xi. a. d ¶ Si-
glorifice cut scri. est: Zach. ix. c. e ¶ Noli ti. fi-
si &c. hoc fuit expositum Matthæ. xxi.
f ¶ Hæc &c. primū. i. p tūc: qa adhuc
erant simplices & illīrati. g ¶ Sed quā-
glo. est Ie. i. post resurrectionē suā qñ fuit gl̄iosus sī in aīa & cor
pore, tūc em̄ apuit illis sensum vt intelligerēt scripturas: vt habet
Luc. vlt. g. h ¶ Testimo. Hīc ponit dict̄ obuiatiōis rō: q̄ fuit
p̄mulgatio suscitatiōis Lazari ipsis turbis p illos q p̄sentes fue-
rant in suscitatione. & hoc est quod dicitur: Testimoniū ergo
perhibebat &c. i ¶ Pharisæi ergo &c. Hīc consequēter po-
nitur Pharisęorū zelus siue æmulatio: cū dicitur: Pharisæi ergo
dixerunt ad semetipsos. i. inter se. k ¶ Videtis quia nihil
proficimus. Hoc exponit dupliciter. Vno modo de bono zelo
quia aliqui de pharisæis in eum crediderant vt patuit, c̄. de Ni-
codemo. iñ. ca. & isti volebāt alios retrahere à Christi persequu-
tione. q. dicerent: ip̄tūcumq; laborauerimus ad eum ip̄ediendū,
nihil tamen proficimus; & ideo videt q̄ fit factum diuinum. Cui
simile fuit dictum Gamalielis retrahentis Iudæos à persequutio-
ne apostolorum: vt habetur Act. v. g. Discedite ab hoībus istis
& finite illos quoniam si ex hominibus est consilium hoc aut op⁹
dissoluetur: Si aūt ex deo, non poteritis dissoluere: ne forte & deo
repugnare videamini. Alio modo exponit de malo zælo quan-
tum ad illos qui non crediderant Christo Et ideo inuidia moti
talia dicebant: l ¶ Ecce totus mūdus &c. Sermo est hyper-
bolicus ad exprimendum quōd multi sequebantur Christum.
m ¶ Erant autem. Hīc ostenditur glorificatio Christi ā genti-
libus. Et

a ¶ Patris. etiam possent dicere in sue, quia ipse dominus.

a b
ctus qui uenit in nomine dōmini rex
a ¶ Breuiter dicit, quod alij latius, quomodo factum sit narrant. b ¶ Populū Iudęorum.
c
Israel. Et inuēnit Iesus asellū, & se
a ¶ Per confessionem fidei. b ¶ In Zacharia.
d
dit super eum, sicut scriptum est:
a ¶ Huic facto adhibetur propheticum testimonium.
b †Nōli timere filia Sion. Ecce rex
e
tuus uenit tibi sedens super pullum
a ¶ Fieri secundum prophetiam, q̄ in pullo sederit.
f
asinæ. Hæc non cognouerunt disci-
g
puli eius primùm: sed quando glori
a ¶ Resurrectione. b ¶ Recolentes quę viderant.
ficātus est Iesus, tunc recordati sunt
a ¶ Non alia quam quę scripta erant de eo.
quia hęc erant scripta de eo, & hęc fe
a ¶ Simplices mirabile factum efferebant, sed Pharisæi turbide loquuntur.
cerunt ei. Testimonium ergo perhi-
h
bebat turba, quæ erat cum eo, quan
do Lazarū uocauit de monumēto &
suscitauit eum à mortuis. Propterea
& obuiā uenit ei turba, quia audie-
i
runt eum fecisse hoc signū. Pharisęi
k
ergo dixerunt ad semetipsos: Vide
a ¶ Prophetant nescientes.
l
tis, quia nihil proficimus. Ecce totus
m
mundus post eum abiit. Erant au-
¶ Proselyti.
tem quidā †gentiles ex his qui ascen-
d
derant, ut adorarent in die festo. Hi
n
ergo accesserunt ad Philippum, qui
o
erat à Bethsaida Galilææ: & roga-
p
bant eum, dicentes: Domine, uolu
q
mus Iesum uidere. Venit Philippus
r
& dicit Andreę. Andreas rursum &
s
Philippus dixerūt Iesu. Iesus autē re
t
spondit eis dicens: Venit hora, ut cla-
¶ Sed prius sum moriturus.
u
†rificetur filius hominis. † Amen
h
amē dico uobis: Nisi granū frumēti

libus. Et diuiditur in duas: qua primo exprimitur eorū deuotio. C
secūdo Christi responsio, ibi: Iesus aūt respondit. In prima ergo Diuisio
parte dicit sic: Erāt autē qdā gētiles &c. nā aliq de gētilitate
cōuertebantur ad ritū Iudæorū: qui dicebantur ꝓselyti. & isti te-
nebantur eē i solēnitate paschali: sicut & alij. Dicunt em̄ hīc genti
les: qa remanebat eis nomē pristinū. Alio
modo exponit hoc & meli⁹ de gentilib⁹
secundū veritatē: quia templū ꝓ sui san-
ctitate habebat in reuerentia à gentilib⁹
qui erant in circūitu Iudæorū: vt habet
ñ. Machab. iñ. a. & ideo multi de eis ascē-
debāt adorare in Ierusalem: & maximè
in solennitate paschali: non tamē admit-
tebantur ad esum agni paschalis: nisi pri- †Zach. 9. c
us dimisso ritu gentilitatis essent circūci-
si: vt hī Exo. xii. Isti igitur qui audierant
Christi miracula ideo volebant eum
videre & eius doctrinā audire. ideo sub-
ditur n ¶ Hi ergo accesserūt ad Phi-
lippum &c. quia videbant eum man-
suetum & piū: & ideo prius ei exposue-
runt suum desideriū. p ¶ Venit Phi-
lippus & dicit Andreæ. quia Andre-
as principalior erat ipso, cum esset prim⁹
Christi discipulus: & p eū Philippus etiā
fuerat cōuersus: vt dictum est supra ca. j.
& ideo volebat circa hoc agere de eius
consilio & maximè quia forte memor
erat verbi Christi dicentis apostolis Ma-
the. x. a. In viam gētium ne abieritis: pro-
pter quod ipsi Christo nolebat hoc nun
ciare proprio capite. q ¶ Andreas
rursum & Philippus dixerunt Ie- D
su. Hoc diuina dispositione factum est,
ad prænosticandum q̄ gentiles erant in
proximo adducēdi ad fidem Christi per
p̄dicationem apostolorum. r ¶ Iesus
autem respondit. Hīc ponitur Christi
responsio: in qua primo denūciat suam
passionem. secundo exhortatur ad eius †Græci
imitationem, ibi: Qui amat animam su-
am. ¶ Circa primum sciendum q̄ Chri-
stus respondendo denunciationi sibi fa- Mat. 27. f.
ctæ de gentilium deuotione, prænuncia
uit suā passionē: quia imediate post illā
gentiles erant recipiendi ad fidē: & hoc ē
qđ dicit: s ¶ Venit ho. ut cla. fi. ho. In
passiōe sua fuit clarificat⁹ per signa ostē-
sa in solis offuscatiōe: in terremotu: & se
pulchrorū apertiōe, & veli templi scissio †De deci.
ne. Fuit etiam clarificatus in sua resurre- cū non sit
ctione & ascensione: sec'm q̄ dicitur Ph. inhomine
ii. a. Humiliauit semetipsum &c. Seq̄t in princ.
Propter qđ & de⁹ exaltauit illum & de-
dit illi nomen quod est super omne no-
men. Fuit etiam clarificatus in gentilium
conuersione: qui eius deitatē vbiq; confitētur. propter quod ibi-
dem subditur: Et omnis lingua confiteatur &c. Et quia Christus
præuidebat ista futura in ꝓximo: ideo audiēs deuotionē gētiliū, Moraliter
qui iam erant dispositi ad credendum dicit: Venit hora &c.
sicut aliquis videns messes dispositas ad collectionem, dicit: Venit
hora vt mittantur falces verūtamen per congruum exemplum
ostendit q̄ mors eius debebat præuenire gentilium conuersio-
nem di. t ¶ Nisi gra. qa nō facit fruct⁹ multiplicationē, nisi p su
am p̄cedentem corruptionē. sic mortuo Christo quo ad suam hu
manitatem, multiplicata est fides in gentilibus. vnde simile
est ac si Christus expresse dixisset: Isti gentiles qui modo vo-
lunt venire ad me, post mortem meam venient ad me per fidem Moraliter
☞ Qui amat

⁎o ¶ Domine uolumus Iesum uidere. Augustinus. Ecce
volunt eum Iudæi occidere, & gentiles videre. sed & illi ex Iu-
dæis erant qui clamabant: Benedictus qui venit in nomine
domini. ecce isti ex circumcisione: & illi ex præputio velut duo
parietes de diuersō venientes & in vnam fidem Christi pacis
osculo concurrentes: ideo sequitur: s ¶ Venit hora ut
clarificetur filius hominis. Clarificatus enim in ecclesia
ex Iudæis & gentibus collecta. Quod sequitur morale est vsq; ibi

Glos. ordi. Iohannis Cap. XII. De Lyra

Hra Qui amat. Augu. Qui amat in hac vita perdit in futuro quod E magis cõgruit. vnde subdit: b ¶Qui odit animã suã &c. nõ amat sed odit aiam in hoc mũdo, qui diligẽdo deũ, potius q̃ in eum peccet eligit occidi. c ¶Si qs mi. Preciũ opis quo illi ministrat est esse cũ illo, sine quo nusq̃ bene est esse, & cũ q̃ nusq̃ malè est eẽ vñ & apt⁹ subdit: Si qs mihi ministr. d ¶Nũc aĩa. p̃dicta passiõe & ad eã sup posita exhortatione q̃si data voce fortitudinis suæ: subdit affectũ ifirmitatis nr̃e quã verè suscepit, sed ex voluntate p nobis, ne de hac infirmitate despem⁹: In qua etiã docet qd dicere debeamus: & q̃ cõfugere, Q. Cõturbat aĩa mea: qd dicãt quo cõfugiã? quẽ iuocẽt in quẽ sperẽt in p̃em q saluat, cui volũtatẽ meã, ppono: quia ꝓpterea vt hæc patiar, veni in hanc horam vnde & clarificatio mihi sic fit & ĩ mẽbris meis. e ¶Pa. cla. Saluationem cro, sed passionẽ non recuso: ꝓpter quã passionẽ clarifica me, qd̃ est gl̃ia tui nominis. f ¶Nõ ꝓpter me. uo x. ostẽdit hãc vocẽ nõ sibi indicasse qd̃ ic iebat, sed eis qb⁹ ĩdicari oportebat. g ¶Nũc iudi. discretiõis. s. qd̃ est añ vltimũ damnatiõis: qa nũc p passionem iure diaboli de structo multi liberabunt. vñ exponendo subiungit: Pator, turbor: & per hæc &c. h. ¶Ejcietur. A redẽptis expelle, prædicãtib⁹ aplis plenè expellitur q olim à paucis & li extra tẽt es, nõ lędit int⁹. i ¶Et ego si exaltatus fuero. Ejecto diabolo cum exaltatus fuero (non em̃ dubitat) traham omnia. Nõ dicit omnes, vt de vniuersitate hoim acciperes, sed oĩa de integritate creaturæ

Nico. de Lyra.

✠a ¶Qui amat. Hic hortat Christus ad suæ mortis imitationẽ. Ad cuius ĩtellectũ sciẽdũ q̃ amare aliquem est ei velle bonũ. Et si bonũ volitũ sit ꝑe & simpliciter bonũ, ẽ verus amor, & aliter nõ. Sũt aũt quædã hoĩs bona, q̃ sunt bona similicit & vera, q̃ lũt bona sũpalia, q̃dã aũt sunt bona sed⁹ in qd, sicut tpalia bõa corporalia & mũdi delectabilia. & secũdum hoc Aug. expõit dupl⁹ hãc lfam. Primõ sic: Qui amat aĩam suã. s. ꝑe q̃ ad spũalia. b ¶Perdet eã, in pñti, nõ formidãs sustinere mala p̃sentis vitæ pro Christo. vnde dicit Aug. Si cupis vitã tenere cũ Christo, nolimortẽ timere pro Christo. In mor te enĩ dicit quodammodo aĩa perdi quo ad p̃sentem vitã: quia separat à corpe Alio modo exponitur ad sensum cõtrarium: ¶Qui am. a. su. s. non verè volendo sibi delectabilia huius mundi. Perdet eã in futuro quia priuabitur vita beata. & secũdum hunc sensum dicit Aug. Noli amare scilicet animam in hac vita, ne perdas eam in vita eterna, Et hæc vltima expositio magis conuenit textui quia sequit: Qui odit animã. su. in hoc mũ. in uitã. æter. cuẽ. & ideo quado primus dixit: Qui amat animã suã: subintelligitur in hoc mũdo. & qñ subditur: Perdet eã: intelligit̃ ĩ futuro. Et quòd debeam⁹ ip̃m imitari ĩ passiõe, ostẽdit p rõnẽ dicẽs. c ¶Si quis mihi mi. me. q. d. rõnabile est q̃ minister sequatur dominũ. & cũ hoc ostendit huius seq̃læ p̃miũ ip̃am. s. bũtudinẽ dicens: d ¶Et ubi sum ego &c. quia Christus in q̃tum de⁹, est essentialr ipa bũtudo: & q̃tũ ad hũanitatẽ erat actu brũs in aĩa, q̃ est principalior pars hominis: ideo ipsa anima aliquãdo nomina tur hõ vt hr̃. x. Ech. e ¶Si quis mihi mini. obediẽdo mandatis meis. f ¶Hono. eũ pa. me⁹. Honor em̃ dat hoĩ ab aliꝭ hoĩbus in vita p̃senti in testimoniũ ꝓtutis: sed honor datur hoĩb⁹ à deo ĩ gl̃ia cælesti ĩ p̃miũ ꝓtutis. g ¶Nũc aĩa. Hîc ostẽdit q̃liter Christ⁹ gl̃ificatus est à p̃re. Et diuidit̃ in duas: quia primò ponit hui⁹ gl̃iæ petitio Secundò subdit ibius. p̃missio, ibi: Venit ergo. Circa primũ Christus p̃mittit suæ petitiõi ostẽsionẽ affectiõis naturalẽ, ad declarationẽ verę humanitatis in ip̃o di. Nunc aĩa mea turbata est Turbari em̃ aliquid dicitur quãdo cõmouet̃. ideo mare motũ dicit̃ turbatũ. In Christo aũt pars sensitiua dimittebat̃ agere qd̃ erat sibi ꝓpriũ: ideo imminẽte passiõe affectus sensitiu⁹ cõmouebat timore ex horrore naturali. & hoc est qd̃ dr̃ hîc turbatio sũe. Q tñ ista turbatio nõ erat cõtra rõnẽ, sed magis cõueniẽs rõni. & ꝓ nẽ excitata, ad oñdẽdũ ꝓtatẽ huanæ naturæ, vt dictũ est. & ad mẽ rẽdũ nr̃am redẽptionẽ, sicut & aliæ afflictiões Christi. Et q̃ dixerat alios imitari mortẽ suã, ne fortè aliquis ei diceret, fecure potest mortẽ subire, q̃ a nihil mali sentiss⁹ cõtrariũ voluit oñdere p talẽ turbationem & p cõseqũs nõ est recedẽdũ ab ei⁹ imitatiõe ꝓpter naturalẽ horrorẽ. h ¶Et q̃d di. q. d. sed⁹ m appetitũ sensitiuũ facti hãc petitionẽ. i ¶Pat. sal. me ex hac hoꝛa liberãdo me à passione imminente. Verũ tñ q̃ a sed⁹ m appetitũ rõnalẽ q̃ dñabat in eo: volebat pati, ꝓpt p̃is obedientiã, & ꝓpter hũani generis salutẽ, iõ aliter loquitur dicens: k ¶Sed, ꝓp. ea ue. q. d. Ad hoc veni ĩ mũdũ, vt paiar, ꝓpter p̃dicta: ideo orãdo dicit. l ¶Pa. cla. no. tua, sic illud ĩ q̃ reluceat gl̃ia tui nois. s. passionẽ filij, in q̃ ipse p̃ est clarificat⁹, & p cõseqũs filius q est idẽ cũ p̃re ĩ substãtia, q̃ a passionẽ fi lij diuulgatã a pap̃ostolorũ p̃dicationẽ, notitia p̃is & filij & spũsancti diffusa est p totũ orbem. m ¶Venit er. Hîc ponit̃ gloriæ p titę ꝓmissio & diuidit̃ i tres, q̃ prio ponit vox p̃is gloriã ꝓmittentis. sed⁹ opinio turbæ de illa voce variẽtes, ibi: Turbæ ergo. tertiò expositio, q̃ latę vocis, ibi: Rñdit Ie. Circa primũ sciẽdũ, q̃ illa vox fuit formata à tota trinitate, cũ ei⁹ opera sint indiuisa. verũtñ dicit̃ vox patris, quia fuit formata ad representãdũ p̃sonã eius & hoc est qd̃ dicit: Venit er. uox de. à deo p̃e mõ p̃dicto. n ¶Clari. qa Christus nõ clarificauit semeipsum, vt ponit Sex fieret. vt dr̃ Hebr. v. b. sed p̃ gloriã cauit eũ priò ĩ miraculis i vita Christi facti⁹. o ¶Et iterũ cla. qa posita clarificatiõe eũ i morte p signa diuinitatis oñsa, resuscitando eũ & exaltãdo eum ad cęlum. H p ¶Tur. er. Hîc ponit opinio diuersa de illa voce, ĩ illa em̃ turba aliq erãt magi rudes, q tm̃ sonũ vocis peceperãt, nõ significationẽ: & q̃tũ ad illos dicit: Turba er. q sta. & au. di. toni. fa. esse. i. aliqd per modũ toni cõfusi. q ¶Alij aũt̃. magi ꝓspicaces intellexerũt articulationẽ vocis & isti. r ¶Dicebãt: an. ei. lo. est. Credebant em̃ eũ eẽ purũ hoiem: & iõ dicebant angelũ ei loq. sicut aliq̃n in scriptura dr̃, q̃ angeli ꝓphetis loq̃bant. s ¶Respondit Ie. Hîc ponitur expositio audite vocis. & diuidit̃ tres: qa primò põit Christi expositio, sed⁹ Iudęorũ cõtradictio, ibi: Nos au. tertiò Christi responsio, ibi: Adhuc modi. In prima parte ostendit Christus, q̃ non erat tonitruũ nec sonus confusus, sicut aliq credebant; sed vox diuina propter instructionẽ populi circũstãtis, vt cognoscerẽt ipsum Iesũ eẽ verum Christũ, cui de cęlo dabat testimoniũ. & hoc est qd̃ dicit: t ¶Nõ ꝓ. me hæc. qa vox fit ꝓpter ĩstructionẽ alicui⁹ Christ⁹ aũt instructione nõ indigebat sed⁹ m q̃ deus fil⁹ nec incẽptũ hõ, qa ab instanti cõceptionis oĩa perfectè cognouit q̃ cognoscit de⁹ scia visiõis, iõ vox illa nõ est facta ꝓpter eũ⁹ instructiõem, qa sciebat se p passionẽ glorificandum à patre. v ¶Sed ꝓ. uos. i. ꝓpter instructiõem vr̃am. x ¶Nũc iu. est mũ. iudicium discretiõis, qa tpe passionis Christi discreti sunt fideles credentes ab obstinatis p infidelitatẽ, i futuro aũt erit iudiciũ cõdemnatiõis infidelitatis & præmiationis credentiũ. Vel aliter: Nunc iud. plex est mun. d. pro mundo, in q̃tũ ex diuina sententia mundus à potestate diaboli ereptus est in passiõe Christi. ideo subditur: y ¶Nũc princeps huius mundi. Diabolus enim hîc dicitur mundi princeps, non q̃ sit dominus substantiæ mundi, sed hominũ mũdialr viuẽtiũ, ĩ q̃tũ se subñciunt ei per pctm. dicitur autem eiẽ⁹ diabolus ꝓ passionẽ Christi, p quã apta est ianua gl̃iæ. & sic diabol⁹ nõ põt ipedire sctos à cõsequutiõe gl̃iæ, sicut faciebat aũtũ ꝓmittat tõtare hoies ad exercitiũ & meritũ electoꝝ. z ¶Et ego si exaltat⁹. Hîc ponit̃ exemplum de serpente æneo quod Moyses exaltauit in deserto, vt habetur Nu. xxi. & dicit Aug. in libro de Trinitate, quod ille serpens non fuit de genere serpentum, sed fuit quidam serpens factus ad similitudinem serpentis peccati, sicut Christus factus est ad similitudinem carnis peccati. Et sicut ille serpens fuit exaltatus in ligno, ita Christus fuit exaltatus in cruce, vbi exaltatus est, moriens in aere debellando aereas &c. ſin cruce, vbi exaltatus est, moriens in aere debellando aereas potestates. Dicit ergo: ✠z ¶Et ego si exalta fu. à ter. oĩa tra. ad me. Nam amore Mortis quo pro nobis passus est, traxit nos ad ipsum, sicut magnes lapis *attrahit ad

cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet. Si autem mortuum fuerit, multũ fructum affert.

a ¶In infidelitate Iudęorum. b ¶In fide populorum.

a ¶Vero amore. b ¶Morietur cum Christo.

a Qui amat animã suam, perdet eam. a b

a ¶Temporalem vitam.

b Et qui odit ãnimã suam in hoc mundo, in uitam æternam †custodit eam

a ¶Et ideo. ¶Id est quęrit non quę sua sunt, sed quę Iesu Christi: quæcumq̃ bona siue in temporalibus siue in spiritualibus propter deum faciens.

c Si qũis mihi ministrat, me sequatur. c
Et ubi sum ego, illic & minister meus erit. Si qs mihi ministrauerit, ho- d e

a ¶Vt ibidem sit adoptatus, vbi est vnicus. b ¶Tunc honorificabitur anima mea.

d norificabit eum pater meus. †Nunc g

a ¶Quod est ex voluntate. b ¶Q. scis quid agam

anima mea turbãta est. Et quid dicam? Pater saluifica me ex hac hora h i

¶Passionis.

e Sed propterea ueni in hanc horam. k

¶Suscitando.

Pater clarifica nomẽ tuum. Venit er- l m

a ¶Antequam mundus esset. vel in omnibus mirabilibus quæ hucusq̃ egit in homine, vt in resurrectione Lazari

go uox de cęlo dicens: † Clãrificaui, n

¶In resurrectione & ascensione.

& iterum clarificabo. Turba autem o p
quę stabat & audierat, dicebat tonitruũ factum esse. Alij autẽ dicebant: q r
Angelus ei loquutus est. Respondit s
f Iesus, & dixit: Non propter me uox t
g hæc uenit, sed propter uos. Nunc u x

¶Discretionis. a ¶Nunc patior turbor, & per hęc.

iudicium est mundi. Nũc prin- y
a ¶Diabolus qui dominatur in malis mundo deditis

h cęps huius mundi eiçietur foras, z

¶Affirmative. ¶In cruce.

i † Et ego si exaltatus fuero à terra,

te creaturæ.i.animā,quod & corp⁹ intelligim⁹,qđ' viuim⁹,vt nec capill⁹ pereat. Vel vt de solis hoīb⁹dicatur, oīa prædestinata de
Luca.21. quibus nihil perit,vł oīa genera hominū.omnia,de quib⁹ diabolus ejicitur, a ¶Et quo.tu.Quomodo in cruce morietur?Hoc
enim eum dixisse putabāt qđ facere cogitabāt.Fili.ho.quia hoc
memoriter tenebāt, ꝙ sæpe dixerat se filiū hoīs,nō ꝙ hic dixisset, si exaltat⁹ fuerit filⁱ hoīs.Quis ē iste filⁱ hoīs?Si enim
†Omnes Christus est,manet in æternū. Si manet ī æternū qūo exaltabit̄ ā ẽtia idest morieť ī
cruce? b ¶Ambulate.idest totum ītelligite,& moriturū Christū vt redimat viturū in æternū in cælo quo perducat.
Vł dū Christū vobiscū habetis, ne tenebr̄e ignorātiæ & mortis ꝑperuę vos cōpr̄hēdāt. c ¶Nescit quo ua. Qui nō credit mortē Christi,nescit q̄ vadit, sed offe
1.Pe.2.b. dit in petrā scādali,qđ' est Christ⁹:Iudęis
contemnētib⁹ & irridentibus mortuum
d ¶Dū.lu.ha.i.dū aliqud veri intelligitis de ẽtnitate Christi,credit in veritatē
addēdo de hūilitate,vt renascamīi in ỹitate. e ¶Ab eis.Nō ab his qui credere
incepant,sed ab his qui iuidebāt. Quod
abscōdit se,nr̄e infirmitati cōsuluit,non
suæ potestati derogauit. f ¶Vt sermo
Isaiæ impleretur. Quem omnib⁹ modis impleri necesse est, non tn̄ necessitate
faciendū,sed volūtate.prescīuit em̄ deus
& ꝑdixit, non creditu̇ros & peccaturos:
non tamē coegit ad hoc,sed vt fit sic ꝑsciuit & ꝑdixit. g ¶Nō po. Aug. Nō ꝙ
nō pñt hoies mutari in meli⁹,sed quādiu
Tot tales nō possunt credere. h ¶Exceca.
†Prophe. quia ꝑdixit Isaias in spū ꝑscientis oīa excæcationē ludæorū, nō poterāt credere,
nō ꝙ necessitate nō possent ,& ita nulla
culpa esset eis sed quia nolebant: quā voluntatē eorū ꝑsciuit deus & prędixit.Sed
†Isa.53.a. alia causa hui⁹ reddit̄.s.excęcatio dei.sed
etiā hanc excęcationē meruit volūtas eo-
B rū tumida,qui suam volētes constituere
iusticiam,iusticię deinō sunt subiecti:qđ'
Roma.10.a. dicit nō posse credere.Ita est culpa volūtatis humanæ:sicut ꝙ dicit de⁹ non posse se negare, laus est voluntatis diuinæ.

☞Gloriam dei

Nico.de Lyra.

¶Vt sim caput,& illa membra.

†omnia traham ad meipsum. Hoc a b
¶Scilicet in cruce.
autem dicebat significans qua mor c
te esset moriturus.Respondit ei tur d
ba: Nos audiuimus ex lege, quia e
Christus manet in æternum.Et quo
modo tu dicis:oportet exaltari filiū
hominis?Et quis est iste filius homi
a ¶Cum intelligitis ꝙ Christus
manet in æternō,hæc ꝑa fidei & veri luminis ꝑse nō sufficit. f
nis?Dixit ergo eis Iesus:Adhūc †mo
¶Quod si ita intelligitis Christi æternitatem, vt negetis eius mortem. g
b dicum lumen in uobis est.Ambula- h
te dum lucē habetis,ut tenebræ uos i k
a ¶.i.qui non credit mortem Christi.
non comprehendant.Et qui ambu- l
c lat in tenebris, nescit quo uadat. m
¶Sed vos.
d Dum lucem habetis,credite in lucē, n
ut filij lucis sitis.Hęcloquutus est eis o p
a ¶Sicut corporaliter sic & spiritualiter.
e Iesus,& abiit & abscōdit se ab eis. q
Cùm autem †tanta signa fecisset co- r
f ram eis, non credebant in eum: ut s t
sermo Isaiæ* impleretur quē dixit:
¶Pro raritate & difficultate. b ¶Vel quod nos
a te audiuimus, vel ipsū nos de te nunciāres audiunt.
†Domine quis crēdidit auditui no- v
a ¶Filius per quem omnia fecit. a ¶Per fidem,cum
esset in carne paucis,humilibus non superbis Iudęis. x
stro, & brāchium domini cui reuę la
¶Quando prædicebat incarnationem Christi, prædicebat etiam excæcationem Iudæorum.
s:tum est?Propterea non poterāt cre- y z
h dere,quia iterum dixit Isaias. †Ex a a
a ¶Deus,deserendo eos:qui cum possent videre,noluerunt,& cum possent cogitare & intelligere,noluerunt. b c
cæcauit oculos eorum, & indura
uit cor eorum:ut non uideant ocu-

nitatē,sed ostēdit eā impfectā dicēs. g ¶Adhuc mo.lu. &c.qa C
non intelligebant mortē Christi & passionē in hūanitate stare sp̄
cū deitatis æternitate,& tn̄ vtrūq; ponit scriptura de Christo de
æternitate iam dictū est:De ei⁹ passiōe scribit̄ Esa. liij.b. Tāq; ouis
ad occisionē ducet &c.Et sc̄m antiq̄s doctores Hebræorū totū
illud ca.de Christo ad literā intelligitur
ab illo loco qui ponit̄ ca.ꝑe.Ecce intelli
get ser.meus &c. similiter Dañ.ix.g.ex-
presse ꝑdicit̄ passio Christi:Et post heb-
domadas .lxxij. occidetur Christ⁹. & iō
monet eos ad q̄rendū ꝑfectā cognitionē
de Christo dicens: h ¶Ambula.idest ī
cognitione ꝑficite. i ¶Dū lu.ha.idest
me ꝑsentialr̄,q̄ sum lux illuminās ꝑ veri-
tatē doctrinæ & lumē gr̄æ. k ¶Vt te-
uos non cō. scilicet ignorātiæ & cul-
pæ. l ¶Et q̄am.in tene.scilicet ꝑdictis †Modico
m ¶Nescit quo ua.qa declinauit ā rec- tempore
titudine viæ. n ¶Dum lu.ha. cre in
lu.idest me ipm. o ¶Vt filijs lu. sitis,
per imitationem & gratiæ adoptionem.
p ¶Hæc loquu. est Iesus,& abijt.qa
non recipiebant eius doctrinam.q ¶Et
abscō.se ab eis:eodē modo & eisdē cau
sis sicut dictū est ca.viij.&.x.Sed nō videt
verū quia supra se abscondit,eo ꝙ vellēt
occidere eū:hīc aūt nō dicit̄ hoc. Dicēdū
ꝙ ipse videbat cogitationes eorū ad hoc
tēdētes,licet adhuc nō ꝓpupissent in ope:
& ideo voluit eos ꝑuenire se absconden-
do quia nōdū venerat hora passiōis suæ,
r ¶Cum au.tē Hīc ponit ludæorū in- Diuisio
fidelitas & obstinatio.Et diuiditur in du-
as:quia primò ꝑdicta obstinatio ostēditur.sed'ò à Christo arguitur,ibi:Iesus au-
tem clamauit.Primaī duas, quia primò
ostenditur obstinatio non credentium.
secundò defectus ludęorum Christo cre- Isa.53.a.E
dentiū ibi,Verūtamē ex principib⁹. Dicit D
igitur in prima ꝑte sic euāgelista: Cum
autē tāta sī. &c.in miraculis,i n doctri-
na,& in reuelatione secretorū cordis,&
futurorū cōtingentiū: ꝑ q̄ declarata erat
ei⁹ diuinitas. s ¶Nō cre.in eum. & in
hoc impletæ sunt ꝓphetarū scripturæ,
eorū obstinationē ꝑdicentiū.& hoc est ꝙ
dicitur: t ¶Vt sermo Isa. ꝓ. imple-
ly vt nō teneť hic causalr̄,sed cōsequutiuè
tantū qa ex ludæorū obstinatiōe,imple- †Esa.6.c.
tio sequuta est Isaię ꝓph.dicēn.v ¶Dñe Mat.13.b.
qs &c.q.d.pauci valde:quia pauci de lu Mar.4.b.
dæis crediderunt comparatiuē. Et bene dicit auditui nostro,quia Luc.8.b.
prophetæ non cognouerunt mysterium Christi per visum rei Rom.11.b.
in se,quia adhuc erat futurum,Nec viderūt illud in diuina essentia sed tantum cognouerunt per reuelationem .' Et talⁱ reuelatio
ex parte dei reuelantis vocatur loquutio:ex partæ prophetæ ītelligentis vocatur auditio. x ¶Et brachi.domi. cui reue.est.c
idest filius dei naturalis, qui est virtus operatiua patris q incꝛtū
deus omnia fecit per verbum.Et si ita esset in hominibus. ꝙ per
verbum suum facerent quidquid vellēt, verbū hominis brachiū
ei⁹ diceretur.Inducit etiā ad Euangelista aliam scripturam Isaiæ
di. y ¶Prōpterea non po.cre. Hæc impossibilitas non est absoluta,sed tantum ex suppositione scilicet suppositō, ꝙ haberent
voluntatem obstinatam in malo.sicut de aliquo dicitur: Iste non
potest illum diligere, quando habet voluntatem fixam in odio
eius. z ¶Quia iterum dicit Isa.cap'.vj. c.licet verba sint aliquantulū mutata. a ¶Ecce ocu.eorum. subtrahendo lumen
gratiæ propter eorum malitiam: quia auertebant se ab hac luce.
b ¶Et in du cor eorum. quia subtractionem diuinæ gratiæ,
quæ cor molificat per deuotionem sequitur cordis induratio per
cordis obstinationē. c ¶Vt non ui.oculis.scilicet mentalibus

✠Et nō intel-

Xattrahit ad se ferrum,& sic oīa trahit ad se.nā homo dicitur oīs
creatura,Mar.vl.d.Prædicate euangeliū oīmi creaturæ idest oīmi Moraliter
hoī,sicut fuit expositum ibi. ¶Dixit ergo eis Iesus: adhuc
mo.lumen&c.Moraliter:Attritus de peccatis modicū lumen ha
bet:propter quod vsq; ad cōtritionē perfectam debet procedere,
ne comprehendant eum enebræ per recidiuum mortalis culpæ.

X Diluxerunt

a ¶Gloriam dei. Ideo crux ī fronte credētiū vbi est sedes vere-
E cūdię, figiť, vt de nomīe Christi nullus erubescat, & magis gl'iam
dei q̄ hominū quęrat. b ¶Iesꝰ, aliꝰ nō credētibus: aliꝭ verò cre
dētibꝰ, vel palā cum palmis & laudibꝰ, vel ī occulto iam appro-
pinquāte sua passiōe, clamat Iesus q latebat q̄diu passio nō erat
complēda. c ¶Quí cre. in me. qa ho-
mo appebat, & deꝰ in hoīe latebat: ne pu
tarent eū hoc tm̄ eē qđ videbāt, vult se
credi talē & tantū, q̄lis & quātus pr̄ est.
Et hoc est: Nō cre. in me. i. hoc qđ vi-
det: Sed i eū q me misit. quē necesse est
credi patrē: & sī pr̄ est, habet filiū. q ergo
credit in patrē, credit ī filiū æq̄lē ei: & hic
taꝫ verè credit: nō q credit me hominē fi-
liū dei p gr̄am, nō p naturā. Et iō ne qs ī-
telligeret patrē tā q̄ mꝭtorū filiorū, patrē
p gr̄am, nō vnici verbi æq̄lis sibi. subdit:
d ¶Et q me uí. ui. & eū q. Vsq; adeo
nil distat inē me & eū, vt q videt me vide
at eū. Hęc visio nō carnaľ, sed ītellectua-
lis mūdo corde. Quí uí. me. Nō ait: nō
videt me, sed eū q me misit. sicut dixit, q
credit in me, nō credit in me, sed in eū q
misit me: qa illud dixit, ne sicut videbāt
credereť tantū filius hominis hoc aūt di-
xit, vt crederetur æqualis pr̄i. Neutrū ho
rū diceret aliꝰ missus ideśt Apłs qa tan
tū seruus. Pōt autē dicere alia filio coīa.
vt q audit vt recipit me audit eū & recipit
qui me misit quia dominus honorať in
seruo, & pr̄ i filio. e ¶Ego lux. de alio
non dicitur: Lux venit in mūdū, nisi de
eo qui illumīat. cæteri vt illuminati sunt
lux. quia vita eorū lucet hoīb⁹. f ¶Ser-
mo quē. Manifestē dicit se iudicaturū in
nouissimo die, quia ipe est sermo pr̄is q
seipm locutꝰ ē seipm ānūciauit. g ¶Mā
datū. Nō dedit pater filio mandatū per
angelū vel aliā creaturā: Nec mādatum
quod aliquando nesciśet: Sed dū ẏbū &
sapientiā in qua sunt omnia mādata ge-
nuit dedit, sicut filio q est vita, eo dedit
F eē vitā, quę sine vitio fuit h ¶Et scio. cū
dicat mandatū eē vitā ę̄nā, & ipe sit vita
ę̄na: apte dicit se mādatū dei. i ¶Quæ
ergo lo. intelligēdꝫ mētibꝰ, vt est nata
ẏtas ex pr̄e sed sic logī ẏtas itꝰ sine sono
sicut dixit ei pr̄ vt crederēt hoīes qđ nō-
dū pōt intelligere, ex ore carnis ẏba so-
nuerunt: quę, plata & lr̄is signata, nos ad
ipsam veritatē aliquatenus erigunt.

Nico. de Lyra.

a ¶Et nō &c. & sa. eos. qa ista nō
possent fieri nisi gratia dei prævéniente.
b ¶Hæc dixit Isa. qn̄ ui. glo. eius.
Hoc addit euangelista, quia Isa. vj. à pr̄
mittitur verbis prædictis de exaltatione
Christi & gloria, cū dicit: Vidi dominū
sedentē sup̄ soliū excelsum &c. c ¶Ve-
rūtamen, Hīc ostenditur defectus Iudeo
rum Christo credentiū qui impfecti erāt
in fide, quia nō solum requiritur credili-
tas cordis sed etiā cōfessio oris, sec'm q̄
dicitur Ro. x. b. Corde em̄ creditur ad iu-
stitiam, ore aūt cōfessio fit ad salutē. ipsi
autē licet in Christo crederent, tm̄ confiteri non audebant. & hoc
est quod dicitur: Veruntamen ex prin. ideśt ex legispitis & sa
cerdotibus d ¶Multi cre. in eum. propter miracula & pro-
pter impletionem scripturarum. e ¶Sed pro. pha. &c. ut de
sy. non e. quia conspirauerunt, q̄ confitentes ipsum esse Chri-
stum excommunicarentur, & de societate Iudæorum expelleren
tur: quod erat apud eos ignominiosum vt supra dictum est cap.
ix. Verūtamen omnes tales pœnæ si pro iustitia sustineantur
sunt meritoriæ. Causa verò q̄re hoc meritū fugerunt erat superbia
ideo subdit: f ¶Dilexe. em̄ glo. homi. id est honorē mūdanū.
g ¶Ma. quā gl dei. i. meritū pro quo gn̄a dei reddit. h ¶Ie-
sus autem

lis, & non intelligant corde, & con- a
a ¶Vel vt aliquando sic confosi, conuertantur & sanem eos. b ¶Vt non.
uertantur, et sanem eos. Hæc dixit b
a ¶De exęcatione Iudæorum. b ¶Non sicut est, sed aliqua specie, vt solet fieri in visione Moysi & aliorum. c ¶Christi.
Isaias, quando vidit gloriam eius, c
& loquutus est de eo. Verumtamen
¶Etsi alij non crederent.
multi ex principibus crediderunt in d
a ¶Ergo hoc credere fuit eis quasi non credere.
eum: sed propter Phariseos nō con e
fitebantur, ut de synagoga non eīce
a ¶Hos credentes improbat. b ¶In mundatis.
rentur. Dilexerunt enim gloriam f
¶Quę est in cruce.
a hominum magis quàm gloriam dei g
a ¶Veraci & spirituali intellectu
b c Iesus autem clamauit, & dixit: Qui h i
a ¶Secundum quod videt exterius. b ¶Solum, sed etiam in patrem
d credit in me, nō credit in mē, sed in k
¶Scilicet patrem. ¶Spirituali visione.
eum qui misit me. Et qui uidet me, ui l
¶Quis enim est tut
det eū q misit me. † Ego lux in mun- m
a ¶Quod non in alia lumina.
dum ueni, ut ōmnis qui credit in me,
a ¶In quibus inuentus est, si modo fide, postea vera vi sione illustretur. ¶Exterius.
in tenebris non maneat. Et si quis au n
a ¶Interius..
dierit uerba mea, & non† custodie- o
a ¶Cui pater dedit omne iudicium. b ¶Modo.
c ¶Cur non modo? ¶Quia primus aduentus non iudicij, sed misericordię est.
rit, egō non iudico eum: Nō enim p q
¶De iudicio vero nouissimo subdit.
ueni ut iudicem mundum, sed ut sal r
¶Non credit me esse deum.
uificem mundum. Qui spernit me, s
& non accipit uerba mea, habet qui t
a ¶Quisnam ille? b ¶Id est ego.
f iudicet eum. Sermo quem loquu- v
a ¶Extra hominibus.
tus sum, ille iudicabit eum in no- x
a ¶Ideo iudicabit, quia ego filius ex patre.
uissimo die: Quia ego ex meipso x
¶Non loquitur ex se, quia non est ex se. ¶Ad hoc vt loquerer.
non sum loquutus, sed qui misit me
g pater, ipse mihi mandatum dedit y
¶Intra. ¶Extra
h quid dicam, & quid loquar. Et z
a ¶Id est qui meipsum verbum annuncio.
scio, quia mandatum eius uita æter
i na est. Quæ ergo egō loquor, sicut a
¶Id est sicut verax me veritatem genuit, sic veritas me veritatem annuncio
dixit mihi pater, sic loquor.

sus au. hīc consequenter eorū infidelitas arguit à Christo, & diuī. G
dit in tres. qa prīò īducit eos ad credēdū. sec'ò ostēdit fidei fructū,
ibi. Et lux. tertiò ī credulitatis suppliciū, ibi: Et si qs au. In pria igit
parte dr̄ sic: Ie. au. cla. ad denotādū magnitudinē dicendorū & sui
affectꝰ ad salutē hominū. i ¶Et dixit: q cre. i me. nō cre. i me.
s. solū: aliter eēt contradictio. iō sequitur:
k ¶Sed in eum q mi. me. qa vna est fi-
des pr̄is & filij, & vna visio q succedit fi-
dei. ideo sequitur: l ¶Et qui me. Pater
em̄ & filiꝰ sunt vnū in substantia, distin-
guntur autē in proprietate relativa. Hęc
autem est natura relativorū, quia cogni-
to vno cognoscitur & reliquū, cū sint si-
mul natura in intellectu. m ¶Ego lux.
Hīc ponitur fidei fructus, cùm dicitur:
Ego lux ue. in mun. ut oīs q cre. i me
in te. non ma. s. ignorantiæ, culpæ & ge
hennæ. hic est fructus gloriosus talis cui
dere, & bona cōtraria obtinere. n ¶Et
si qs au. Hīc describiť pœna incredulose
cū dicit: Et si qs au. uer. me. aure corpo
ris, sed nō cordis. o ¶Et n. cu. manēs in
infidelitate. p ¶Ego non iudi. eū. s. in
isto primo meo aduentu. cuiꝰ cā subdit:
q ¶Non enim ue. ut iu. mun. in aduē
tu primo. r ¶Sed ut sal. mun. sustinen
do iudicium condēnationis & mortem.
s ¶Qui spernit me. & non ac. uerb.
mea. per fidem. t ¶Habet q iudi. eū.
& oīndit quis sit iste iudex. q. d. v ¶Ser-
mo quē lo. sicut em̄ lex ciuilis dr̄ iudica-
re latronē, in q̄tū oīndit eū dignum iudi-
cio & cōdēnatione, sic facta Christi & eī
doctrina iudicabunt infideles, qa ostēdit eos dignos condemnatione. sed qa ipse
met Christꝰ iudicabit effectiuè in aduētu
sec'o iō segī: x ¶Quia er. ex meip. ppt
hoc em̄ sermo Christi oīndet infideles cō-
dēnabiles, qa, pcedit ex infallibili ẏtate. s.
à deo pr̄e. iō subdit: y ¶Ipse mi. m. de.
q d di. qa Christꝰ in q̄tū hō minor ē pr̄e.
& sic accepit ab eo mādatū. in cui⁹ execu-
tiōe nō pōt deficere à regula volūtatis di
uinę. qa humanitas Christi tā q̄ infirm di
uinitatis cōiūctū ī nullo mouet nisi secū-
dū ipsiꝰ motū. z ¶Et scio qa mā. ei⁹
ui. ęter. est. s. ẏtualr̄, in q̄tū obseruatio
mādatorū dei deducit ad vitā æternā, se
cūdū illud Mat. xix. c. Si vis ad vitā ingre
di, serua man. a ¶Quæ ergo ego. Hoc
cōcludit ad ostendendū q̄ hūanitas sua
non poterit obliq̄ri à regula diuinæ vo-
ritatis, vt patet per prædicta. ¶Occasiōe
cuiusdā dicti in hoc ca. quærit, vtrū prin-
cipes Iudęorū credētes in Christū ante eī
passionem peccarent mortaliter non cō-
fitēdo suā fidē. Et arguit primò q nō: qa
omittere illud qđ ẏ rit in scādalum & tur
bationē aliorū, nō est peccatum mortale
sed magis videť meritoriū. qa dicit apłs
1. Cor. x. g. Sine offensione estote Iudæis
& gen. Confessio autē suæ fidei fuisset in
scandalū seu turbationē aliorū ergo, &c.
Itē aliq de istis fuerūt valde boni & iusti,
vt Nicodemus & Ioseph ab Arimathia
qui erāt discipuli Christi occulti: & ideo
non est verisimile, quòd tacuissent à suæ fidei confessione, si fuis-
set hoc peccatum mortale. Contrarium arguitur per illud qđ
dicitur Roman. x. b. Corde enim creditur ad iusticiam, ore autem
fit confessio

Quęstio

Mortale

* f ¶Dilexerunt enim glo. ho. ma. quam glo. dei. isti hodie
multos habent sequaces scilicet pro mundi gloria se & suā prodi-
galiter exponentes, & parum aut nihil pro ꝓmerenda dei gloria
facientes. Iesus autem clamauit. sequitur. m ¶Ego lux i mū
dum ueni. propter quod accedens ad eum per fidem & deuotio
nem ab eo illuminatur ad salutem. ab eo verò recedens obtenebra
tur ad gehennam. q ¶Non enim ue. &c. iudicem mundum.
i. condemnem. ꝓprium em̄ delictum condemnat quēlibet pēnē.

fit cõfessio ad salutem, & sic videtur q̃ cõfessio fidei sit necessaria ad salutẽ, sicut & ipsa fides, & p cõsequẽs ei' omissio pc̃m mortale. Rñsio. Aug. distinguẽs pc̃m mortale, dicit q̃ pc̃m trãsgressio est legis diuinæ & cælestiũ iobedientia mãdatorũ, & iõ omissio cõfessionis fidei nõ est pc̃m mortale, nisi in casu in q̃ cõfessio ei opposita cadit sub præcepto diuio. ipsa aũt cõfessio cũ sit actꝰ ꝓtutis, nõ cadit nisi sub præcepto affirmatiuo. præceptũ aũt affirmatiuũ licet nõ obliget ad sp̃, obligat tñ p tpe & loco, videlicet q̃n omissio actꝰ q̃ cadit sub præcepto, ẽ cõtra charitatẽ dei vꝫ proximi, & hoc mõ omissio cõfessiõis fidei cõtra charitatẽ dei ẽ, q̃n p hoc subtrahi honor deo debit', vtpote q̃n p hoc creditꝫ q̃ talis fides nõ sit vera. Est etiã cõtra charitatẽ ꝓximi, q̃n per hoc ꝓximi sal' ipedit. & hoc ẽ q̃n p hoc q̃ aliqs maioris stat', fidẽ suã nõ cõfiteꝫ. Alij simpliciores a fide vꝫ fidei cõfessiõe tpe debito auertũt. ꝓpt vtrũq; istorum principes Iudæorũ de qb' quærit, mortaliter peccabãt, primò cũ esset legisperiti & sacerdotes ī scripturis exercitati, vt supra dictũ est, p hoc q̃ ex timore fidẽ suã de Christo nõ cõfitebãt, fides illa ab alijs nõ vera, sed falsa reputabat. p hoc ẽt alij inferiores dictis & factis sacerdotũ ihærẽtes, à fide Christi auertebãt, & sic patet q̃ omissio cõfessiõis fidei ipis erat cõtra charitatẽ dei & ꝓximi. Itẽ alia ratio ne peccabãt. q̃a tenebãtur ex officio docere ppłm de his quę sunt necessaria ad salutem, cuiusmõi erat fides Christi: & iõ tacturnitas illa nõ põt à pctõ excusari. Et hoc innuit euãgelista reddens causã taciturnitatis ipsoꝝ dicẽs. Dilexerũt ẽm magis gloriã hoim, q̃ gloriam dei. Ad primũ dicẽdũ, q̃ cõfessio fidei quãdo est ad turbationem hoim & ad nullã vtilitatem, est omittẽda, secũdũ q̃ dicit dñs Matt. vij. a. Nolite sc̃m dare canib' &c. Sed si ex cõfessiõe fidei speretur aliq̃ vtilitas, aut etiã asit necessitas, scãdalũ infideliũ est cõtenẽdũ sicut dicit dñs Mat. xv. b. de scãdalo pharisæoꝝ: Sinite illos. s. turbari, q̃a cęci sunt & duces cęcorũ. Ad secundum dicendũ, q̃ etiam apli ante cõfirmationẽ spiritus sc̃ti mortaliter peccauerũt, vt patet de negatiõe Petri. & iõ nõ est mirũ, si alij inferiores q̃tũcũq; iusti similiter peccauerũt: quia non erãt cõfirmati.

¶ In cap. xij. vbi dicit in postil. Sciendũ etiã, q̃ ista portatio pecuniæ in via nõ ptinet ad perfectionem.

ADDI. I. Non repugnat pfectioni hr̃e seu portare pecuniam, licet cõsiliũ domini de dimissiõe bonorũ tpaliũ sit vtile ad vitam æternã facilius cõsequẽdã. Cui' rõ est: Nã sc̃m Tho. sc̃a sc̃e. q. clxxxv. ar. vj. ī rñsione ad primũ argu. Perfectio Christianę vitę nõ cõsistit essentialiter ī pauptate volũtaria, sed volũtaria pauptas opat instrumentaliter ad pfectionem vitæ Vnde nõ oportet, q̃ vbi ẽ maior pauptas, sit ibi maior pfectio: quinio põt esse summa pfectio cũ magna opulẽtia. Nã Abrahã cui dictũ est Genẽ. xvij. a. Ambula corã me, & esto pfect', legit quã plurimũ diues fuisse. Si aũt ex hoc arguaꝫ iutile esse cõsiliũ dñi de pauptate. cũ Abrahã diuitias possidẽs fuit pfectus. Ad hoc dicendũ secundũ Tho. in tract. de pfectiõe vitæ spũalis, q̃ idcirco consiliũ pauptatis dat, quia paupes liberiores sunt à solicitudie diuitarum, & lecuriores ab illis vitijs q̃ in acquirẽdis pecunijs q̃nq; cõtingũt q̃ sunt impedimẽta pfectiõis. Ex q̃ sequit, q̃ magna fuit ꝓtus seu pfectio Abrahę & Dauid & similiũ, qui etiã diuitias possidentes à diuitijs liberũ animũ habuerũt. sicut magna fuit virtus Sanſonis Sanſonis, q̃ absq; armis cũ sola mãdibula asinæ multos ꝓstrauit hostes, vt Iudic. xv. c. Nec ex hoc sequeret inutiliter dare cõsiliũ militi, vt ad bellũ procedens arma sumeret ad hostes vincendos. vincere eñ sine armis licet sit possibile & valde virtuosum, ẽ tñde rarò cõtingẽtib'. sic̃ ẽ de possidẽtib' diuitias respectu pfectionis vitę, vñ Eccl. xxxj. a. cũ dicit: Btũs est di. q̃ inuẽ. est sine ma. &c. & j. Quis est hic & laudabim̃ eũ: fe. cm̃ mi. in vita sua &c. Mirabilia enim facit seu mirãda, nõ aũt impossibilia, qui in diuitijs viuẽs diuitijs affluẽtib' cor nõ appõit. Ex qb' ad ꝓpositũ dici posset: q̃ Christꝰ qui pauptatẽ volũtariã sæpe cõmẽdauit, volens docere apłos q̃ etiã sine tali paupertate pfectio vitę posset aquiri, idcirco pecuniã in via portabat. Si aũt obijciaꝫ de hoc qd' Mat. x. b. dicit apłis q̃ ī eccl'ia pfectiorẽ locũ tenẽt: Nolite possidere aurũ, nec argẽtũ, nec pecuniã ī zonis vr̃is. Ad hoc dicẽdũ, q̃ illa verba dñi ad lr̃am Augu. ī li. de cõsen. euãg. exponit, vt intelligant nõ p̃cipiẽdo, sed magis pmittẽdo, pmittit em̃ eis vt absq; auro & argẽto & alijs sumptib' ad pdicandũ irẽt, accepturi vitæ sumpt' ab his qb' prędicabãt, vñ subdit: Dign' ẽ opari' cibo suo. ita tñ, q̃ si aliqs proprijs sũptib' p̃dicatiõe euãgelij uteret, ad superogationẽ ptinet, sicut Paul' de seipso dicit. ñ. Corũ. xj. b. Chrys. etiã aliꝫ exponit prędicta ꝓba, vt itelligant illa dñm discipulis p̃cepisse q̃tũ ad illã missionẽ tm̃, q̃ mitterẽtur ad p̃dicandũ Iudęis, vt p hoc excitar̃ẽt ad cõsidẽdũ de virtute ipi' q̃ eis absq; sũptib' ꝓuideret, qd' cõsonat cũ hoc qd' dr̃ Luc. xxij. d. Q̃n misi vos sine sacculo & pera & calcea mẽtis, nũq̃d aliqd defuit vobis? vñ ex p̃dictis ꝓbis nõ obligabãtur apli, nec successores (q̃ put dicit gl. Lu. x. sunt epi) ad nõ portãdã seu habẽdã pecuniã tãq; ad illa q̃ repugnãt pfectioni. vñ ꝓut dicit sc̃us Tho. vbi. supra. ī rñsione. ij. arg. Stultũ aũt videt dicere, q̃ tot sc̃i põtifices sicut Anastas', Ambro. Aug. illa p̃cepta trãsgressi, fuissent: si ad illa seruanda se crederẽt obligari. Illud autem ca. Exit qui seminat &c. p postil. allegatũ, facit ad p̃dicta. primò quia pluries ibi dicit pauptatẽ esse viam pfectionis vel ad perfectionẽ. & p cõsequẽs nõ est pfectior. secũdò quia hoc qd' dicit q̃ Christꝰ cõdescẽdẽs infirmis pecuniã portabat, sicut & ī fuga &c. intelligendum est q̃ apli adhuc infirmi vel etiã alij crederẽt summã pauptatẽ esse necessariã ad salutẽ, fortè retrocederẽt. sicut de illo adolescẽte legit Mat. xix. c. & ideo talib' cõdescẽdẽs apłos docebat exẽplo, q̃ etiã sine tali pauptate posset quis acquirere pfectionẽ. & sic' posset dici de fuga. Mat. 19. a.

¶ In eo. ca. vbi dicit in postilla: Dicendũ q̃ hoc erat, quia Lazarus erat nobilis homo.

ADDI. II. Miraculũ Lazari inter cętera miracula Christi maius fuit, & ideo notabilius. Vnde supra eo. ca. dicitur q̃ turba multa venerũt vt Lazarũ viderent, quẽ fuscitauit à mortuis. Qd' nõ sic legitur de alijs miraculis.

REPLI. In ca. xij. vbi inquirit postil. quare cõtra Lazarũ mouebantur Iudæi, vt cogitarent eũ interficere. Rñdet quia fuit vir nobilis & famosus: ideo eius resuscitatio fuit famosior & infidelibus plus odiosa. Burg. opponit, q̃ illud non fuit ꝓpter nobilitatẽ Lazari sed ꝓpter nobilitatẽ miraculi, quia fuit maximũ miraculũ Christi. Sed nõ video quare fuit maius miraculũ quàm suscitatio filij viduæ & filij archisynagogi.

GLO. ORDI.

Cap. XIII

ANte diẽ fe. & c. Diẽ festum dicit quintũdecimũ diẽ. s. diẽ passiõis: q̃a post imolationẽ agni q̃ tũc fiebat in die iouis faciebãt Iudæi magnũ festũ, quod hîc Pascha vocat. Pascha apud Græcos æquocũ est. dicit em̃ à paschi. i. à passiõe & à trãsitu: qd' Hebręi phase dicũt. Dies ãt. xiij. post equinoctiũ vernale in q̃ imolabat agn' ad vesp̃ã, ꝓpriè pascha à trãsitu dicebat dies ꝓ solẽnitatis seq̃ntes, q̃r̃ p primꝰ & vltimꝰ maiori cultu hẽbãt, dies azymorũ, ꝓpriè vocabãt. Vocat tñ & dies imolatiõis azyma, & q̃ntadecia pascha. In hac significatiõe dicit Iohã: Añ diẽ fe. vocãdo diẽ solẽnẽ pascha. Grę ei ꝓ diẽ q̃ imolat agn', dicũt solũmõ vocari pascha. & illa die dicũt Christũ crucifixũ fuisse ad meridiẽ: Et dicũt eũ anticipasse vnũ diẽ ante

NICO. DE LYRA.

Cap. XIII.

ANte diẽ fe. In pte p̃cedenti euangelista describ'e occasionẽ mortis' Christi: hîc incipit describ'ere mortẽ ei'. Et diuiditur in duas: quia primò describit q̃liter Christꝰ imineẽte morte sua aios discipulorꝝ cõfortauit. secũdò morte Christi describit ca. xviij. ibi: Hęc cũ dixisset. Prima in tres: quia primò ostendit q̃liter Christus cõfortauit discipulos exẽplis. sed ò verbis

Cap. XIII.

¶ Figuralem.

ANte diem festum a b Paschæ, sciens Iesus

a ¶ Id est ipse dies Paschæ quo transiret per crucem. ecce veritas illius figuræ.

b quia uenit hora eius c

Nico. de Lyra.

ꝓbis, ca. se. Et ait discipulis suis: Non cõtu, cor ve. ctiò oꝝonũ suffragijs: ca. xvij. Hæc locut'. Prima in duas: quia priò ponit imitabile Christi exemplũ. sed ò, defectus discipulorꝝ ad imitãdũ, ibi: Hęc cũ dixisset. Prima in tres: quia primò factũ describit. secũdò, eius vtilitas ostẽdit, ibi: Venit ergo ad Si. tertiò, facti imitatio discipulis ĩdicit. ibi, Postq̃ ergo. Prima in duas: q̃a primò p̃mittit affect' Christi ad discipulos. secũdò p factũ instruit ipsos, ibi: Et cœna facta. Circa primũ sciẽdũ, q̃ affect' Christi ad discipulos p̃mittit, vt ei' factũ magis gratũ oñdat: & discipuli ei' libẽti' imitẽt. Dicit ergo sic: Añ di. se. s. xiij. Luna ī cui' vespera ĩmolabat agn' & iciebat solẽnitas paschalis, q̃celebrabat lũa. xv. & sic' m hũc modũ ī eccl'ia solẽnitates ĩcipiũt à vespera p̃cedẽtis diei. b ¶ Sciẽs Ies'. Ex quo patet q̃ nõ ignorãs, nec inuolũtari' venit ad passionem: sed voluntariæ obediens deo patri. c ¶ Quia uenit hora ei'. nõ fatalis sed à deo patre determinata: & hoc conuenienter: vt immolatio agni qui tollit peccata mũdi, ĩmediate post immolationem agni figuralis seq̃retur, & sic veritas figuræ respõderet.

ꝓ Vt transeat Io. i. d.

Mora. a ¶ An. di. Pascha. i. transit'. & nos festum hoc debitè celebramus, cum à vitijs ad virtutes vel a mioribꝰ bonis ad maiora ✶transimus Mora.

¶ diē ante, vt cū discipulis agnū cōederet. & ad hoc cōfirmādū hæc E verba sequētia cōducūt, i. noluerūt intrare in prætoriū, s. Pilati domum, ne cōtaminarent, vt comederēt pascha: intelligētes pascha esū agni tm̄. Nec erubescūt dicere alios euāgelistas mētitos, qui dicunt dominū cōiter cū alijs carnes agni comedisse. Hūc Iohānē verò illos correxisse dicūt. Sed errāt: qa cū oēs eodē spū loquutos fuisse constet, si in vno mentirēt, in alijs eis non crederet.

a ¶ Vt trāseat. Interpretatur nobis euāgelista nomen paschæ id est transitus. & significationē, qa sicut illi de Aegypto, sic Christus de mūdo. Sic & nos sanguie agni insigniti, de vitijs ad ỹtutes, de mūdo ad cælū b ¶ In fi. di. In finē. i. in Christū, q est finis cōsummās. i. vt eī dilectiōe trāseāt q ipse trāsit. Vt in finē. i. ī mortē, non q morte terminet eī dilectio, sed in tantū dilexit q vsq; ad mortē dilectio eū perduxit, in q exēplū dedit vt oēs ī dei ỹitate pmaneāt vsq; in finē. c ¶ Et cœna fā. Cœna significat passionem Sicut em̄ post cœnā nō fit prandiū, sic & Christus postq; semel passus est, non iterū patitur. Surgit à cœna: post passionē ponit vestimenta: sc̄m priorē infirmitatē lintheo pcinxit se, eadē carne iā īmortali. aquam in peluī. i. gram baptismi, lauat pedes & tergit à peccatis in baptismo, accepit vestimenta. i. Iudæos in fine seculi, q̄s prius excæcatos deposuit. d ¶ Surgit à cœna. ab illa cœlesti refectiōe, qua cū angelis reficiebatur. deponit vestimenta. gloriam æternę beatitudinis. e ¶ Et ponit uesti. Prętermisit altitudinē: suppositurus eius humilitatē, vt pfecte cōmēdetur humilitas hoī cū tā alt⁹ sit se humiliauerit, vt & pedes traditoris lauaret. f ¶ Deinde mi. Sanguinē in terrā fudit, vt ve F stigia credentiū mundaret, quæ terrenis peccatis erant sordida. g ¶ Dicit ei Pe. Pro altitudine promissi mysterij nōdum permittit fieri nondum pōt sustinere deū ad pedes humiliari, pauore perterritus. h ¶ Respō. q nō lauatur per baptismū & cōfessionē pniæ, nō habet ptē cū Iesu.

Exo. 12. d. ¶ Dicit ei

Iudeæ Simonis Iscariotę, vt eū traderet

Nico. de Lyra.

a ¶ Vt trāseat ex hoc mū. ad pa. Dicebatur ei Pascha Iudeorū transitus, eo q tūc angelus trāsijt p Aegyptū iterficiēs primogēita Aegyptioꝝ, & filios Isrl̄ seruās & similiter Pascha Christianorū dicit trāsitus: inq̄tū filius dei per mortē transijt ad patrem non per loci mutationē: sed sicut dicit à pre venisse assumendo nostram naturam mortalem, ita dicitur ad patrē redijsse, faciendo ipsam cōsortem paternæ gloriæ per immortalitatem in sua resurrectione. b ¶ Cū dile. su. in quo ostendit eius dilectio gratuita, quia prior dilexit suos. ostēditur discreta: quia ista dilectio specialis nō fuit ad oēs, sed ad sibi familiares cuiusmodi erant apostoli qui erant in mundo. ostēdit hæc dilectio necessaria: quia apostoli remanentes in periculo mundi indigebant cōsolatione diuina. c ¶ In finē di. eos. id est ī morte specialia signa dilectionis ostendit. Vel aliter: In finē. id est perfectè animā suā p eis ponendo. d ¶ Et cœna facta. Hīc describitur imitabile factum, scilicet lotio pedum discipulorum suorum, vbi præmittit tempus & modus huius lotionis, cum dicitur: Et cœna facta. Non est intelligendum, q̄ esset totaliter completa: quia postea dicitur: Et cum recubuisset. sed erat facta quantū ad hoc q̄ comederant agnum Paschalem. & tunc surrexit ad lauandum pedes discipulorum suorum, antequā daret eis sui corporis sacramentum: ad designandum q̄ spiritualis mundicia requiritur ad percipiendum ipsum. e ¶ Cum dia. iam mi. in cor. ut tra. eum Iu. sca. Die enim præcedenti eum vendiderat suggestione diaboli hanc proditionem in cor ipsius mittentis. f ¶ Sciens quia omnia de. ei pa. in ma. ex quo patet in Christo plenitudo scientiæ & potestatis. g ¶ Et quia à deo exiuit & ad deum uadit. hoc est iam supra expositum qualiter dicit filius à deo exisse, & ad deum redire. h ¶ Surgit à cœna. quia ministrare volebat. i ¶ Et ponit uestimen. sua. id est depōit, vt cōueniens hoc ministerium exhiberet. k ¶ Et cū ac. lin. & sic ad lauandū G se optimè disponit, nihil omittens de his quæ ad istud officiū requirunt. & sequtur simplex humilitatis ministerium, cū dr: l ¶ Deinde mi. aquā i pel. ppriis manib⁹, nō p ministeriū alioꝝ. m ¶ Et cœpit la. pe. di. lutosos, qa discalceati incedebant. n ¶ Et exter. li.

¶ Quo transit populus de Ægypto.

a ut transeat ex hoc mūdo ad patrem, a

a ¶ Pro eis factus homo.

cùm dilexisset suos qui erāt in mun b

a ¶ Pro eis moriens. b ¶ Vt eius dilectione ipsi transirent de mundo c ¶ Parata, nondum transacta, quia postea recubuit, & buccellam inde dedit.

b c do, in finem dilexit eos. † Et cœnā c d

a ¶ Spirituali suggestione.

facta, cùm diabolus iam misisset in

a ¶ Iudæ. ¶ Hoc consentientis iniquitas est. ¶ Non credens esse deum.

cor, ut traderet eū Iudas Simonis

a ¶ In vsum mala, in effectum bona. ¶ Etiam traditorem quo vtitur vt vult, & de malo bonum facit.

Schariothis, sciēs quia † omniā dedit f

a ¶ Sciens, non cum deserens.

ei pater in manus: et quia à deo exi g

a ¶ Non nos relinquens. b ¶ Significat q de cælestibus: descendit, & q seipsum exinanuit, & q formam serui induit

d uit, & ad deum uadit, h surgit à cœna, h

e & ponit uestimēta sua. Et cū accepis i k

a ¶ Carnem mundam. ¶ Humilitate.

f set linthēū, prēcinxit se, deinde misit l

¶ Vestigia euangelistarum firmat & purgat

aquā in peluim: & cœpit lauare pe m

¶ Quia tota eius passio nostra est purgatio. ¶ Corporis.

des discipulorum, & extergere lin n

a ¶ Non post alios, sed prius ad principem apostolorum ideo expauescit q deus lauet pedes homini.

theo quo erat præcinctus. Vēnit er o

g go ad Simonē Petrum: & dicit ei Pe p

¶ Deus. ¶ Seruo.

trus: Domine, tu mihi lauas pedes?

¶ Mysterium huius rei.

h Respondit Iesus, & dixit ei: Quod q r

ego facio tu nescis modo, scies autem s t

postea. Dicit ei Petrus: Nō laua

¶ Id est nunquam.

bis mihi pedes in ęternū. Rndit ei Ie

¶ Terrens de periculo salutis. a ¶ Te dicit pro solis pedibus.

sus: Si nō lauero tē, nō habetis partē v

tius. ius facti vtilitas, & ostendit hoc ex quadā cōcertatione Petri & Christi. q̄ dif factū esse mysticū, dicit ergo: Venit ergo ad Si. Pe. sc̄m Origi. lotis aliqd scipulis venit vltimò ad Petrū, quia cœpit lauare à minoribus, ex hoc sumens argumētū, q̄ dr: Cœpit la. pe. di. Et postea subdit: Venit er. ad Si. p hoc ostēdēs, q̄ alij iā erāt loti. Sed nō videt verisimile, si ita fisset p oēs alios qn aliqs eorū vel plures recusassent hāc lotionem, sicut & Petrus. Et iō alij doctores dicunt, q̄ primò venit ad Petrū, propter q̄d alij discipuli audirare prehensione Petri de hoc q̄ recusauerat eiusmodi lotionē, nō fuerūt ausi eā vlrā recusare. Qđ ergo dicit euāgelista: Cœpit la. & postea subdit: Venit er. ad Si. nō est p hoc intelligēdū, q̄ alios lauerit ante ipsum: sed euāgelista pri⁹ dixit factū i generali, postea explicat modū in particulari, incipiēs à Petro. lp ¶ Et di. ei Pe. Domine tu mi. la. pe. i. vis lauare mihi pedes? ¶ Respō. ei Ie. Si nō la. si hoc intelligitur de lotione interioris maculæ, litera est plana: qa nullus pōt habere partē cum Christo in gloria cælesti, nisi lotus fuerit à macula peccati, secundum q̄d scribitur Apocalip. xxj. g. Nihil coinquinatum intrabit in illam. Si āt intelligat de lotiōe corpali pedū ipsi⁹ Petri, eodēmō ē dicēdū. Sicut em̄ aliqđ ē illicitū nō ex natura sua, sed tm̄ qa. phibitum, vt patet de esu ligni ues Mardo

* transimus. c ¶ In fine di. p Iesum qui salus interpretatur, bonus prælatus significat. finis aūt vltimus est beatitudo vera, quę consistit in clara dei visione & fruitione perfecta. licet autem ois hō debeat ad hūc finē proximū diligere, prælatus tñ q est Christi vicarius teneť erga suos subditos hoc facere. d ¶ Et cœna. fa. i. prparata secundum sensum literalem. non enim erat terminata cū Christus à cœna surrexerat ad lauandum pedes discipulorum, vt dicitur infrà eodem. Patet ergo quòd Iudas cum alijs cœnauit, & corporaliter lotus fuit. Sic igitur exemplo Christi bonus prælatus subditis etiam malis debet exhibere beneficia, vt quātū ī se est, eos à suis reuocet vita mala. o ¶ Venit er. ad Si. Pe. s. primò, prout dictū fuit in expositione literali, & in hoc Christus dedit exemplum suis perioribus illos inter subditos principaliter honorare, q̄ primi sint ætate vel dignitate. p ¶ Domi. tu mi. la. pe. q. d. hoc indecēs est & nullo modo sustinendum, & in hoc Petrus significat discipulū ignorantem & indiscretè loquentem de facto superioris sui, cuius ignorat rationem: frequenter enim contingit q̄d illud iudicat irrationabilissimum ab ignorante causam, q̄d tñ rōnabilissimum est secundū veritatē. hoc autem contigit in hoc casu Petro, propter q̄d dixit ei Christus: r ¶ Quod ego fa. tu ne. mō. Et in hoc docemur bene iudicare & loq de factis superioris boni, nisi deo permittente erraret manifeste. v ¶ Si non la. te non ha. partē me cum. Christus em̄ nō lauabat pedes discipulorum pro corporali mūdatione, sed p exēplo hūilitatis docendę. propter q̄d dixit eis;

* Exemplum enim

A a ¶Di. ei Si. Error Petri hīc nobis profuit. Errauit em̄ne nos erra
Vr remus. Errauit, cum se totū lauendum deo obtulit, quē deus cor-
Apli bapti zauit rexit, oīdens semel baptizatū non esse baptizandum. b ¶Qui lo. Ex his verbis intelligim⁹ baptizatos apostolos, & si non legimus vbi vel quando. c ¶Qui lo. Baptismo lotus est mundus. Sed quia iterum puluere terrenæ habitationis inqnat, iterum op⁹ est pedes lauare, quos lauat dñs interpellans, p nobis, & nosipī orādo. Ille etiam q̄ in ocio studet veritati, dū in alijs pulsanti spōso aperire pgit, pedes inqnat, quia veritas hūiliter audit: sed sine periculo non pōt prędicari, sed hos pedes dñs discipl'is lauat. c ¶Et cū recu. Sicut prius exemplo, sic etiā nūc verbo instruit eos magister ytatis. Et qđ dicit magna de se nō est arrogātia, sed ytas quę, pdest auditorib⁹, sicut facit & Paulus. ¶Greg. Incauti sūt hūiles qui se mēdacio illaqueāt dū arrogātiam vitant: qa cōtra veritatem se erigūt quā relinquūt. Qui em̄ necessitate cogēte vera de se & bona loqt̄, tāto magis humilitati iūgit̄, quātō veritati sociat̄. d ¶Nō de oīb⁹. Non oēs facietis hoc vī beati sitis, sed q māducat me. pa. nō vt proficiat, sed vt lateat, leuabit cōtra me calcaneū suū. i. me calcabit, vt impleat̄ scriptura quę hoc pdixit. nō qđ cogat, sed qa qđ futurū erat nō tacuit. e ¶Ego scio qs ele. Ad hoc vt se quaces mei sint bti. Elegit aūt Iudā nō ad hoc, sed ad illud qđ de eo factū est. s. ad salutē aliorū. Vñ alibi: Elegi vos duodecim, & ex vobis vnus diabolus est. f ¶Amodo dico uobis. Q. Hucusque toleraui & tacui, sed iam noto proditorem antequam fiat qđ mox faciendū est, vt cū factū fuerit credatis, qa B ego sum ille de quo scriptura illa pdixit.

☞Amē amen

Nicolaus De Lyra.

¶ligni vetiti primi parentis, ita similiter aliq̄d est necessarium ad salutē, nō ex natura sui, sed ꝓpter pręceptum dei vel prelati, & sic erat in ꝓposito, Ex quo em̄ Christus volebat simp'r hoc facere, Petrus de necessitate salutis tenebaꝫ sustinere. a ¶Dñe nō &c. Pedes sunt pars corporis inferior, manus media, caput superior. & ideo per expressionem istarū partium intelligitur totū corp⁹. Est igit̄ sensus: Dñe nō tantū. q. d. prius sustinerem à te per totum corpus lauari quā à te separari. qa q̄uis esset durum Petro sustinere seruitium magistri, tamen grauius erat ei ab ipso separari. vnde dicit̄ in Itinerario Clementis, qđ quādocūq̄ Petrus memor erat dulcissimæ societatis Christi, resoluebatur in lachrymas, ita qđ facies eius adusta videbatur ex frequēti lachrymarum fluxu. b ¶Dicit ei Ie. Per baptismū, ex q̄ accipiēt ꝙ apli fuerūt à Christo baptizti, vt supra dictū est ca. iij. c ¶Non indiget. Sed est mūd⁹ tot⁹. Si em̄ aliquis baptizatus statim moriat, euolat ad patriā, nec indiget aliqua alia lotione; tñ si supuiuat etiā sēc̄, indiget lotione pedū spūaliū. i. affectionū mentis, qa ex cōditione mortalis vitæ, affectus eius aliqñ alijs maculas contrahit ex palib⁹: sed nō indiget lauare caput. i. ptē cōtemplatiuā quæ intendit supioribus & æternis, nec manus. i. vitæ actiuæ opera quæ in eo sunt sancta. Talis autem erat Petrus &, etiā alij apostoli, excepto Iuda, pditore, ꝓpter qđ sequit: Et vos mūdi estis sed nō oēs. d ¶Postquā er. Ostēsa facti vtilitate in prędicta lotione, hīc inducit discipulos ad imitandū in opere. Et diuidit̄ in duas: quia primò ꝓpositū declarat. secd̄ò confirmat, ibi: Exēplum em̄de. Dicit igit̄: Postquā er. In hoc ostēdit cōueniēt̄ modū docendi, in moralibus em̄ magis mouent facta quā verba, vt potest haberi ex. x. Ethi. & iō Christ⁹ doctrię de hūilitate præmisit hūilitatis factū. e ¶Accepit ue. Sicut enim ad ministrandum congruē debent vestimenta deponi, ita addocendum honestē debēt assumi: ꝓpter qđ magistri solent legere in habitu ad hoc dispositō & ordinato, secd̄m dispositionē facultatis suæ. f ¶Et cum re. &c. qa sedēdo debet doctor docere. Doctrina em̄ nō capitur nisi in gēte, ꝓpter qđ dicit. vij. Physi. Sedendo & gesticēdo fit aīa sciēs & prudēs. Sequit doctrīa: g ¶Dixit eis: sci. q. d. vos debetis hoc scire. & in hoc reddit eos attentos. h ¶Vos uoca. Aliqd em̄ dicitur bene dictū, quādo cōgruit dicenti & rei dictę. Cōgruit autē rei dictę, quando sic est in re sicut dicit. Cōgruit autē dicēti, quādo dicēs talē se ostēdit facto, qualem verbo. vtroq̄ modo apli bñ dicebāt, qa sic erat in re ex parte Christi q supior erat. similiter & ex parte aplorū qui facto se ei subiiciebāt sicut & verbo: ꝓpter qđ cōtra discipulos solo verbo dicit Mat. vij. c. Multi dicēt mihi in illa die: Dñe domine, nōne in nomine tuo propheraui⁹ &c. & tūc cōfitebor illis, quia nunq̄ noui vos &c. Ex prędictis cōcludit Saluator intentū, dicēs: i ¶Si er. ego la. Multo fortius. k ¶Et uos deb. alter. Per hoc intelligit̄ quodlibet ꝓieratis & humanitatis officiū ꝓximo impēsum. Ad qđ impēdendū qlibet tenet̄ in casu necessitatis extra aūt talē casum tenet̄ debito honestatis & cōgruitatis. l ¶Exē plum. Hīc confirmat cōclusionē prędictā. & hoc quadrupliciter. Primò exēplo sui dicēs: Exēplū em̄. q. d. adhoc feci vt ostēderem vos ad hoc teneri. Secd̄ò confirmat per suā autoritatē dicēs: m ¶Amen amēdi. id est missus, quia apostoli fuerunt missi à Christo ad prædicādū, quibus missis tenebanꝫ populi credere, D multo fortius apostoli tenebāt autoritati Christi obedire. Tertiò cōfirmat eā sequēti premio, cū dicit: n ¶Si hęc sci. Beatitudo autē est maximū desiderabile cum sit status omnium bonorū, aggregatione perfectus. o ¶Nō de oīb⁹ uo. dico. scilicet ꝙ debeatis esse beati, quia præuidebat dānationem Iudæ futuram propter qđ subditur: p ¶Ego scio. † Mat. 10. c id est clare cognosco. q ¶Quos elge. Luc. 6. f. scilicet ad vitam æternā. Iudas autē non fuit electus ad ipsam, sed rātū ad aplātū, †missus vt supꝫ dictū est ca. vj. r ¶Sed ut ad. Ex malicia & dānatiōe vnius, vestrum. s ¶Qui mandu. me. pa. le. contra me. cal. id est conabitur me suppeditare. Hoc fuit impletum in Iuda, qui panē corporalem & sacramētalem sibi datum à Christo māducauit. prędicta autē scriptura habet psal. xl. Translatio. Lxx. ha- †Psal. 40. bet: Qui edebat panes meos, magnificauit super me supplantationem. Et translatio Hieronymi. accepta iuxta Hebraicum magis propinqua est dicto Christi, quæ talis est: Qui māducat meū panē, leuabit contra me plantā, t ¶Amodo dico uo. Quia ego sum. s. verē Christus, verus homo, verus deus: quia scire secreta cordiū & prædicere certitudinaliter futura cōtingen ☜tia ☜libero

Moraliter ✠Exemplū enim dedi vobis. Qđ ergo dixit Petro: Si non lauero te, nō habebis ptē mecū: idem est ac si dixisset: partem mecum nō habebis, nisi à me receperis exemplū humilitatis. Et in hoc facto Christus dedit supioribus & prelatis exēplum verę humiliationis. d ¶Postquā ergo lauit pedes eorū. Per hoc ostendens, qđ superior post actū humilitatis debet resumere debitum exercitiū autoritatis. m ¶Amen amen dico uobis: non est seruus ma. domino suo. Licet omnes Christiani sint serui Christi, tñ specialiē epi q̄ sunt successores aplorū: ꝓpter qđ nō debēt se facere maiores ipo Christo, & tamē aliqui q̄tum ad aliqd faciūt contrariū. Nā pręcepta sua & statuta (licet frequēter sint de indifferēt rib⁹) seruari strictius faciunt q̄ diuina. r ¶Sed ut ad impleatur scriptura. scilicet Psal. xl. c. s ¶Qui manducat mecum pa. Isti sunt prelati, clerici, & religiosi, qui lautē viuunt de patrimonio Crucifixi, & tamē eorū plurimi leuāt calcaneū cōtra Christū

a ¶Territus hac responsione, totum se offert abluendū turbatus amore & timore.
a ¶Affectionis.
mecum. Dicit ei Simon Pētrus: Do a
a ¶Opera, ¶Cogitationes
mine non tantum pedes meos, sed b
& manus & caput. Dicit ei Iesus: b
a ¶Præter pedes quibus tangit terram.
Qui lotus est, non †indiget, nisi ut c
pedes lauet, sed est mundus totus.
Et uos mundi estis, sed non omnes.
a ¶Quare hoc dixit, exponit euangelista.
Sciebat enim quisnam esset qui tra-
deret eū. Propterea dixit: non estis
¶Impleta purgatione per sanguinem.
mundi omnes. Postquàm ergo la- d
a ¶Surgens immortalis factus est.
uit pedes eorum, & accepit uestimen- e
a ¶Ad dexteram patris sedens. b ¶Per spiritum missum in linguis docet.
ta sua. Et cum recubuisset, iterum f
¶Inuitat ad sciendum, quod prius nesciebant
dixit eis: Scitis quid fecerim uobis? g
Vos uocatis me magister & domi- h
¶Quia verum est
ne, & bene dicitis: sum etenim. Si er- i
¶Dimissi peccata vestra. ¶Quia deus. ¶Quia veritas
go ego laui pedes uestros, dominus
a ¶Alter alteri peccata dimittere & pro inuicē orare.
& magister: & uos debetis alter alte k
rius lauare pedes. Exemplum enim l
¶Sicut ego patior, & vos patiamini, sicut me humilio, ita vos humiliamini.
dedi uobis, ut quemadmodum ego
a ¶Manu vel corde.
feci uobis, ita & uos faciatis. † Amen m
a ¶Debetis facere quod ego, qui a
amen dico uobis, non est seruus
maior domino suo, neque † apostolus maior est eo qui misit illum. Si n
¶Quæ feci & doceo.
hæc scitis, beati † eritis, si feceritis
¶Non omnes vos beatos dico.
ea. Non de omnibus uobis dico. o
Ego scio quos elegerim, sed ut ad- p q
impleatur scriptura. † Qui man- r s
ducat mecum panem, leuabit con- t
tra me calcaneum suum. Amodo di- u

Glos. ordi. Iohannis Cap. XIII. De Lyra

E a ¶ Amen amē di. Postq̄ exemplo suo eos docuit humiliationē & calcanei passiōe, supponit quo cōsoletur eos honore, q̄ ipse & pater in eis recipitur b ¶ Qui ac. In istis ꝙ his non vnitas naturę missi & mittentis, sed in misso mittentis autoritas commē datur. Quisquis ergo sic missū accipiat, vt in eo mittentē attēdat, vt in Petro Christū scilicet i seruo dñm, in Christo patrē scilicet in vnigenito genitorē. c ¶ Cū hæc dī. Nostra infirmitas in eo verē turbata est, nō sua ptās. sicut & verē passa. Volūtariē autē accepit turbationē, ne desperet seruꝰ turbatꝰ necessitate. Qđ aūt turbauit spū, significat turbādos spūales ex charitate, cū vrgēs causa & zizania à tritico añ messem cogitur separare. d ¶ Turbatꝰ est. Dicturꝰ vnus ex vobis tradet me. turbat: nō carne, sed spū. nō q̄ tūc primum subitò hoc nouerit & repētinū malum eū turbauerit, sed q̄a iā fuerat eum vt nō lateret expressurus: & ille iā erat exiturꝰ & Iudæos adducturꝰ. Turbauit aūt eū iminēs passio & primū periculū, p̄ditoris, sicut supra dixit: Nunc aīa mea turbata est, appropinquāte passiōe. e ¶ In si. Idē qđ dicit supra pectꝰ, significat secretū de quo bibit diuinitatis sacrām. f ¶ Et cū. Panis intinctio, significat fictionē Iudæ, q̄ fictus amicus venit ad cœnā. Quæ em̄ tinguntur, nō mundane, sed inficiunt. Si autem bonū aliq̄d significat intinctio, eidē bono ingratū, nō immerito sequuta est dānatio. g ¶ Dedit Iudæ. Nō vt quidā putāt nūc Iudas corpus Christi accepit. Sciēdum est em̄, q̄ tā omnibus dñs distribuerat sacrām̄tum corporis & sanguinis, inter quos & Iudas fuit, deīde p̄ buccellam intinctam, exprimitur ipse traditor &c. h ¶ Quod facis. Non præcepit: sed prædixit Iudæ malum, nobis bonum, quia hoc vult cito fieri, nō tam festinando in illius pœnam q̄ in salutem ☞ fideliū.

†2.q.1.c. vnus Luc.22.c Mar.14.b

ō.12.d

†1.q.1.c. Christus de cō.d.2.c & sctā, &c. sicut Iudas

Nicolaus de Lyra.

c ☜ tia à libero arbitrio dependētia virtute p̄pria, est manifestū indicium deitatis. Quartò cōfirmat cōclusionē prædictā ex dignitate eorum quorū pedes lauabātur, dī. a ¶ Amē amē dī. &c. me ac. id est seruitū factū Christi ministris redundat in honorē ipsi⁹, & p cōsequēs toti⁹ trinitatis ideo sequit: b ¶ Qui aūt me ac. &c. d. honorat patrē & spm̄scm̄ q̄ miserūt filiū, scd'm q̄ dī Isa. xlviij. d. Et nunc misit me dominꝰ & spiritꝰ eius: hæc dicit redemptor tuus Israel. c ¶ Cū hæc dī. Postq̄ saluator proposuit perfectiōis exēplum, hīc ostendit defectum discipulorū. & primò defectum Iudæ, p̄ditoris, secundò defectum Petri negantis, ibi: Dixit ei Simon. Prima in duas: quia primò denunciat ipsam proditionem, secundò ipsum proditorem, ibi: Aspiciebant ergo. In prima parte dicitur sic: Cum hæc dixisset Iesus &c. ex horrore passiōis suæ imminentis & proditionis Iudæ. Hæc autem turbatio quę erat in parte sensitiua, non erat contraria rationi, sed magis conueniens ei, sicut dictum est supra, de alijs passionibus ca. præceden. d ¶ Et protestatꝰ est & dī. &c. tradet me. Multiplicat autē hāc dictionem Amen, ad ostēdēdum futuræ rei certitudinē. e ¶ Aspiciebant. Hīc cōsequenter denunciat, p̄ditorē. Et diuiditur in duas: quia primò ponitur denunciationis occasio, secundo ipsa denunciatio, ibi: Respōdit Iesus. Occasio huius denunciationis fuit duplex. Prima fuit stupefactio & cōturbatio, quæ tangitur ibi cū dicitur: Aspiciebant ergo adinuicem discipuli hæsi. &c. Erāt em̄ admirati, quia quilibet eorum præter Iudā sentiebat se totaliter firmatum in contrarium dicto ipsius Christi, & consimiliter de suis socijs sicut de se cogitabat. verūtamen p̄pter firmitatem verborum Christi magis eius dicto credebant, q̄ suis conscientijs. & ideo non hęsitabant de euentu rei, sed de illo per quem hoc euenirer. Secunda occasio fuit familiaritas Iohannis cum Christo, p̄pter quam Christus sua secreta ei reuelabat: & hæc causa exprimitur, cū dicitur: f ¶ Erat ergo mec. &c. in si. id est familiariter ei propinquus ex dilectiōe, p̄pter hoc sequit: g ¶ Quē diligebat. &c. specialia ei signa dilectiōis ostēdendo præ cęteris: p̄pter munditiā virginalē. Notandū, q̄ Iohannes hīc de se loquit p modū alteri⁹ plonę. Hīc em̄ est mod⁹ loquēdi istorū qui canonicas scripturas cōscripserūt, quādo in eis de se quis loquitur, vñ Paulus .ij. Cor. xij. a. loquens de seipso dicit: Scio hominem in Christo &c. & Dauid .ij. Reg. xx. iij. a. Dixit vir cui constitutū est de Christo &c. h ¶ Innuit ergo hu. Iohānē. i ¶ Simon Pe. & dī. ei. &c. Quia Petrus em̄ quodā signo significauit Iohanni vt peteret à Christo sibi familiari de quo dixerat. Licet em̄ Petrus ab solutus esset interrogare à Christo præceteris, cū tūc nō fuit ausus petere, q̄a immediate fuerat reprehēsus de indiscreta locutione, cū dixerat Christo: Nō lauabis mihi pedes &c. k ¶ Cū recubuisset. scilicet Iohānes. l ¶ Supra pe. Iohānes declinatus p̄pè os ei⁹, & sic erat idoneꝰ positus ad interrogādū & audiendum aliquid secretè ab eo. m ¶ Dicit ei: Domine q̄s est ille .s. p̄ditor, n ¶ Respōdit Ie. Posita occasione denūciationis, hīc ponit denunciatio proditoris. Et diuidit in tres: q̄a primò exprimit ipsa denūciatio, scd'o rei denunciate p̄missio, ibi: Et dixit ei. Tertiò p̄missionis executio, ibi: Cū ergo accepisset. In prima parte dicit sic: Respōdit Ie. ipsi Iohanni in silentio: q̄a si altè dixisset, Petrꝰ erat ita feruidus, qđ' statī insurrexisset in p̄ditorem. o ¶ Ille est cui ego ī. &c. Per hoc notatur Iudæ fictio, q̄a sicut panis intrā⁹ habet saporē in superficie aliū quā interiꝰ, ita Iudas se simulabat extrarius Christi discipulū, cū tamē interius esset eius proditor. ¶ Vel aliter. Dedit Iudę panem intinctū, ad ostēdendū Iudæ ingratitudinē & Christi manſuetudinē. Panis em̄ intinctus sapidior est ad comedendū. iō Christꝰ Iudæ fecit illud obsequium, ad declarandū suā benignitatem & Iudæ malignitatē q̄ ex hoc nihil mouebatur ad cōpūctionē. Sciēdū tamē qđ' iste panis intinctus nō fuit corpus Christi, sed ante ipsum acceperatus pane non intincto. ideo statutum est, q̄ corpus Christi intinctum non daretur fidelib⁹, vt habetꝰ de conse. distinc. Cum omne. p ¶ Et post buccellam introiuit in eum Sathanas &c. Non de nouo, cum iam prius Christum vendidisset, sed introiuit in eum ad amplius ipsum possidendum, quia ingratus obliquus Christi factus est in potestate dęmonis magis q̄ antè. q ¶ Et dicit ei Iesus. Hīc ponit, p̄ditionis permissio. Nō em̄ poterat aliqđ facere, nisi Christo permittente. ideo dixit ei: r ¶ Quod facis fac citi. Non dicit hoc præcipiendo vel consulendo, q̄a peccatum diuinū, vel consiliū non potest esse de malo, sed ratiōnē p mittendo rōne dicta. Tū ꝙ ba Christi fuerūt alijs apostolis obscura. ideo sequitur: s ¶ Hoc aūt ne. sci. discum. &c. præter Iudam. t ¶ Ad quid dixe. ei. verbum prędictū, de alijs à Iohanne nō erat mirū, si ignorauerūt: q̄a soli Iohanni dixerat Christus Cui dabo panē. Sed de Iohāne mirū videt. Ideo dicendū, qđ' audito verbo Christi ita fuit attonitus & suspēsus, q̄ non aduertit illud qđ' postea dictum est ipsi Iudæ à Saluatore. & ideo discipuli verbum Christi aliter interpretabantur. & hoc est quod dicitur.

Diuisio

Diuisio

Quidam em̄ Horatius

✕ in membris suis affligentes ea calumnijs⁹ & exactionibus inius

fis. d Iesus turbatus est spiritu & protestatus est &c. Virtuosum est enim conturbari contra vitia, & ideo Iesus turbatus est spiritu id est ex imperio rationis, quia expressius quàm antè volebat exprimere crimen proditionis. o ¶ Ille est cui ego intinctum panem porrexero. &c. Panis intinctus suauior est, ideo significat eucharistiam, cuius etiam vna pars tingitur in sanguine quando sumi debet à sacerdote, qui tamen est Christi cōsanguineus quando indignè sumit. ¶ Hiero. Dic sacerdos, dic clerice rector, p̄ditor quando indignè sumit, quibus deo gratias quomodo eisdem labijs, deoscularis filium virginis quibus deo gratias sculatus es filiā meretricis? ô Iuda osculo filium hominis tradis, mu

✕ Cum ergo accepisset

fideliū. a ¶Quia Io.ha. In quibus oblata seruabantur suorum necessitatibus & alijs indigentibus. In quo datur forma ecclesiæ seruandi necessaria, qua iubentur nō cogitare de crastino, ne p terrenis seruiat, vel timore inopiæ iusticiā deserat. b ¶Erat autē Nox congruit sacramento. Erat enim qui exiuit filius tenebrarū faciēs opa tenebrarū. c ¶Nūc clari. ē si. ho. Aug. Exeūte Iuda p quo dicebat: Nō estis mūdi oēs, remāserūt soli mūdi cū suo mūdatore. in q̄ significata est clarificatio Christi, in q̄ separatus malis, manebit in æternitate cum sanctis. Sicut ergo res significantes tanquam res significatæ appellantur, vt petra, non dicitur significabat Christum, sed erat Christus ita hoc facto separationis Iudæ contestans futuram illam separationem dicit: Nunc: non significata est clarificatio sed clari. est filius. ho. quia non ipse in se sed deus in eo clarificatur. Quod quasi exponēs subdit: Si deus cla. est. qa nō quæsiuit ille voluntatem suā, sed patris, & de. cl. e. in se. vt hūana natura ỹ bo vnita etiā īmortali æternitate doneī. Et hæc clarificatio est cōtinuo. i. īmortalis resurrectio nō differet in fine, sicut oīm ad quā pōt referri & pri⁹ dictū, vt dicat Nūc: nō de instāti tpe passiōis, sed de p. xio resurrectiōis, q̄si sit factū qd' mox est futurū. d ¶Filioli. Aug. Quia dixerat qd' deus est cito clarificatur⁹ eū, ne putarēt q̄ nō vltrà iūgeret eis cōuersando in terra, addit: adhuc mo. uo. sum. in ifirmitate carnis, sicut & vos vsq; ad horā mortis, sicut post resurrectionē dicit: Cū essem vobiscū in carne mortali. Vel modicū vobiscū sum, si non in eadem qualitate temporali, tamē in terrena cōuersatiōe post resurrectionē. xl. dieb⁹. De præsentia autē diuina qua cū eis est vsq; ad consummationem seculi, nō potest hoc accipi, quia nō conueniret qd' sequitur: Quæ re. me, &c. po. ue. Tūc em̄ implebitur: Vbi ego sum & illi sint. e ¶Quo ego ua. Nūc nō poterāt apli nōdū spiritu cōfirmati seq dn̄m. i. amori p dnō & iusticia, vl venire ad vitā imortalē ad quā ipe ibat, sequuturi aūt erāt postea. Quō aūt idonei possint esse & pergere quo ille antecedit, docet: f ¶Manda tū nouū do. Aug. Nō q̄ hoc non sit in antiqualege: Diliges, pximū tuum sicut teipsum: & nō q̄ antiq sancti nō sic dilexerūt, sed quia dilectio de veteri facit nouū hominē quocūq; tempore: qd' tamen non facit dilectio quæ est naturali necessitudine, vt inter cōiuges, patres & filios, & huiusmodi, vt taceamus, de turpi quæ est inter amatores. Et ideo pulchrè determinat. Sicut dile. uos. perductur⁹ ad finem sine fine ea dilectiōe diligite, vt sitis filij dei fratres vnico filio, quæ dilectio facit mori seculo. g ¶Vt diligatis inuicem sicut dilexi uos. Non putetur hæc prætermissa dilectio dei quæ est in dilectiōe proximi. In proximo enim nō nisi de⁹ diligitur, sicut & Christ⁹ in nobis diligit deū, & nō q̄ hoc habeam⁹, sed vt haberem⁹ sicut medic⁹ in ęgro, nō morbū, sed salutem quam

Nicolaus de Lyra.

a ¶Qui. & c. qu. lo. i. portabat eleemosynas datas p Christo & discipulis eius. b ¶Quod di. ei. Qui imminebat in crastino, vt dictum est. In talibus em̄ solennitatib⁹ Iudæi lautius viuebāt. c ¶Aut egenis. Quia ad vtrūq; istorū pecunia portabat vt supra dictū est ca. præce. d ¶Cum er. ac. Hīc describit, p. ditionis exequutio. Et diuidit in duas: quia primò ponit dicta exequutio, secundò pronunciat ex hoc sequens Christi glorificatio, ibi: Cū ergo dixisset. In prima parte dicit sic: Cum ergo ac. ille. buccellam. Dicūt aliqui, quòd tantū accepit in manu, sed non comedit: quia diabolus nō pmisit eū tādiu stare ibi, eo qd' nō poterat sustinere p̄sentiā Christi, & hoc nō est verisimile: qa diabolus in pūtia Christi diu steterit in deserto ipsum tētādo. iō aliter exponit: Cum ergo acce. i. comedisset. accipe em̄ cibū idē est qd' comedere. e ¶Exiuit con. Ad quærendum cohortē qui caperet Christū. f ¶Erat au. nox. Hoc expressit euangelista ad ostendendum oportunitatem temporis ad peragēdū pditionē, & ad denotādū in Iuda mentis tenebrositatem. g ¶Cum ergo ex. Hic prænūciatur sequēs Christi glorificatio. sciebat tm̄ discipulos conturbandos de ei⁹ recessu. & iō primò ostēdit gloriā quā erat adeptur⁹, suā mortē. scd'ò denūciat ipam mortem, ibi: Filioli. In prima igitur pte dicit: Cū er. ex. Iudas ad procurandum Christi mortē. h ¶Dixit le. Nunc cla. Dicit em̄ aliqd iā esse quando incipit, passio autē ei⁹ extunc incipiebat, p quā fuit multipl' clarificatus, vt dictū est ca. p̄ce. & iō dixit se iam clarificari. i ¶Et deus cl. est ī eo quia passio Christi erat ordinata ad dei gloriam, in q̄tū ibi maxīe relucebat diuina misericordia & iusticia, & in q̄tū p eā multitudo Gētiū adducta est ad glorificandū deū. dicit aūt glorificatio q̄si clarificatio, quia gl'a est clara notitia cū laude: vnde gloria dr̄ quasi claria. c. mutata in. g. k ¶Et deus cl. e. in se. i. d⁹ pater per seipsum clarificabit filiū in q̄tum in morte eius mirabilia ostendit, & eum à morte resuscitauit. l ¶Et con. cla. id est sine mora: quia nō est derelictus in inferno, nec caro eius vidit corruptionē, vt hr̄ Act. ij. d. qa accelerata est sua resurrectio. m ¶Filioli. Cōsequēter hīc denūciat suū recessum p mortē. Et diuidit in duas: qa primò denūciat prædictum recessum. scd'ò ostēdit q̄liter possint esse idonei ad sequēdū ipm, ibi: Mandatum nouū. Dicit ergo priò: Filioli. in quo ostēdit teneritudinem amicitiæ ad eos. n ¶Adhuc modi. id est modico tempore & scd'm aliquos intelligit⁹ istud tēpus modicū vsq; ad ascensionē, qa vsq; tūc appuerat eis corpaliter. sed meli⁹ dicit q̄ istud tempus modicū intelligit vl q̄ ad aduentū Iudæ & militum, qa tunc fuit eis subtractus. o ¶Quæretis me. id est desiderabitis me habere in p̄sentia vestra. p ¶Et sicut di. Iu. qa nō poterant me sequi, ca. vñ, ita nūc dico vobis q ¶Quo ego. quia adhuc imperfecti estis. verumtamen quia ista imperfectio erat tollenda ab eis per gratiam spiritus sancti, ideo subdit: r ¶Et uo. di. mō. q. d. licet pro nūc non possitis me sequi tamen postea poteritis quia recepta spirituſſancti gratia gaudebant in tribulationibus, & opprobrijs, vt habet Act. v. g. Quādo autē dixit Iudæis q̄ non poterant eum sequi, non addidit hanc determinationem mō, ostendendo q̄ illa imperfectio & malicia, non erat ab eis tollenda. s ¶Mandatum no. Hīc cōsequēter ostēdit modū sequendi ipm. s. perfectionē charitatis. q̄ aīam facit pōere ꝓpter Christū. & hoc est qd' dicit Mā. n. Sciēdū q̄ mādatū dilectiōis nō dicit nouū, qa p tūc fuerit de nouo datū. in veteri em̄ Testamēto fit mētio frēq̄nter de dilectiōe dei & ꝓximi ꝓpter qd' legispitis rndit Christ⁹: mādatū di lectiōis esse inter alia maximū, vt hr̄ Mat. xxij, d. Sed p tāto hīc dr̄ mādatū nouū ab affectu, qa aīam renouat. Et iterū qa differētiā nouī Testāmēti & veteris constituit. Licet em̄ in lege veteri fieret mētio de dilectiōe, tñ principalius inducebanī ad obseruātiā legis ex timore. & eodē mō in nouo Testamēto bñ fit mētio de timore, sed pricipali⁹ de amore: vnūquodq; aūt à principaliori vl euidētiori denoīat, ꝓpter qd' vet⁹ Testamentū dicit lex timoris, nouum aūt lex amoris. Cōsequenter ostendit modū diligēdi, dicens: t ¶Sicut dile. uos. i. gratuite & efficaciter & rectē. sic em̄ Christus dilexit nos, qa in dilectione nos præuenit, vt dicitur. j. Iohan. iiij. b. Prior dilexit nos. & sic gratuitè. Animam etiā suam pro nobis posuit, & sic efficaciter dilexit. Hanc etiam dilectionē ad nostrā beatitudinem ordinauit, & sic dilexit nos rectē, & hoc modo debemus nos inuicem diligere: v ¶In hoc cognoscēt o. quia dis. &c. Sola enim charitas distinguit inter filios regni & filios perditionis, vt dicit Aug. xv. de trinitate. x ¶Dicit ei Si. Superius declarauit Christ⁹ defectum discipuli ipsum prodituri. hic consequēter ostēdit defectū discipuli eū negaturi & priò ostēdit huī⁹ ostēsionis occasio, q̄ fuit iactātia Petri de sua constātia & fide

y d ¶Cum ergo accepis. Quia sacerdos Christi corpus sumēs indignè magis elōgat à deo. g ¶Cum ergo exisset. dixit Ie. Secundum Aug. Per exitum Iudæ de societate Christi & discipulorum pra figurata fuit reproborum separatio tempore iudicij finalis à cōsortio Christi & electorū. quia tūc apparebit gl'a magna Christi. Qd' sequitur est de se morale, ideo pertranseo.

luté quã venit dare. a ¶ Do. quo. Audito, q̃ ego vado, & itel
E lecta via qua seq̃ põt. dilectiõe, dicit Petr⁹ vt seq̃ parat⁹. Et quia
hũc ei⁹ animũ nouit dñs, dixit nõ mõ eũ posse. in q̃ non abstulit
spem futuri, sed confirmauit. Seq̃ris autẽ postea. b ¶ Ani. meã.
Multum præsumit q̃ animã pro eo ponere, ꝓmittit, q̃ nõdũ pro
Petro animã dedit, quasi præire possit.
¶ Aug. Volũtatẽ suã, sed nõ vires suas
cognoscẽs, vt infirmus voluntatẽ suam
iactat, sed inspiciebat inualitudinẽ medi
cus. Ille promittebat, ille prænoscebat; &
q̃ nesciebat audiebat, q̃ presciebat doce
bat. c ¶ Nõ can. Gal. Petrus añ primũ
Gallicãtũ trinam negationẽ incipit: tõtã
autem perficit ante scd'm Gallicantum.

a ei Simon Petrus: Domine quo ua,
a ℣ Q. Non festinet, quia nondum es indutus virtute ex alto, & ideo ne interim præsumas.
dis? Respondit Iesus: Quõ ego ua, b c
a ℣ Nunc non poterant apostoli, nondum spiritu con. &c.
b ℣ Ne desperes.
do nõn potes me modo sequi: seque d
ris autem postea. Dicit ei Petrus: e
x Quare non possum te sequi mo, f
b do? Animam meam pro te ponam, g
a ℣ Qui totum nouit & docet.
Respõndit Iesus: † Animam tuam h i
a ℣ Quandoq; sed prope est vt neges timore mortis vitam & occidas tuam animam.
pro me põnes? † Amen amen di, k
c co tibi: non cantabit gallus, donec
a ℣ Christum, quidquid in verbis sones.
ter mẽ neges.

Nicolaus de Lyra.

x Domine

c-ptia, & fidelitate. Christus enim dixe-
rat: Quo ego vado, vos non potestis ve
nire mõ. ideo Petr⁹ seruid⁹ petit statum
à Christo: a ¶ Do. quo ua. q. d. oĩbus
modis volo te sequi. b ¶ Respon. Ies
reprimẽdo eius ꝓsumptionẽ. c ¶ Quo
e. ua. nõ &c. quia adhuc erat imperfectus
ad tolerãdũ cõstãter mortẽ, ꝓ Christo, si
cut patuit ꝓsequẽtẽ effectũ. d ¶ Seque
ris aũt po. qa finaliter, ꝓ Christo crucem
gaudẽter sustinuit. e ¶ Dicit ei Pe. ꝓprię fragilitatis inexpertus.
f ¶ Quare nõ possum &c. q. d. imo possum: Hoc ostẽdit ꝓ fa
ctũ. g ¶ Aĩam meã. nõ dixit mẽdaciũ; quia ꝓ tũc sic cogitabat
facere, añ q̃ dimitteret Christũ. h ¶ Respõ. ei. Iesus. prędicens
ei⁹ defectũ. i ¶ Aĩam tuã. q. d. Nõ sic erit. k ¶ Amẽ amẽ di
co &c. Mar. xiiij. c. dicitur anteq̃ gallus bis vocẽ dederit. Sed hãc
Quęstio de cœna dñi cõtrouersiã solui Matt. xxvj. ¶ Quęritur vtrũ cœna in hoc cap.
descripta, ĩ qua Christ⁹ corp⁹ suũ discipulis suis tradidit in sacro
fuerit facta luna. xiiij. existente. Et arguitur primõ ꝙ nõ, per illud
quod dicit Iohannes in principio huius ca. Ante diẽ festũ Paschę,
cuius prima dies erat luna. xiiij. quia tũc incipiebat Pascha. ergo
illa cœna de qua loquitur Iohãnes, fuit ante lunã. xiiij. Item infra
F xviij. c. dicit Iohannes, ꝙ Iudæi nõ intrauerunt prætoriũ Pilati.
vt nõ cõtaminarentur, sed mãducarent pascha. ergo in vespere il
lius diei quo passus est Christus, mãducauerũt agnũ paschalem.
ipsi aũt tenebãtur ex lege comedere illũ luna. xiiij. ergo cũ cœna
prædicta fuerit in vespere precedentis diei, patet ꝙ fuit luna. xiij.
¶ Cõtrarium dicit beatus Hiero. videlicet ꝙ Christus illam cœ-
nã fecit luna. xiiij. & passus est luna. xv. existente. ¶ Rñsio. Græci
dicũt, ꝙ ista cœna facta fuit luna. xiij. ꝓpter autoritates allegatas
in arguẽdo, ꝓ ista parte. & dicũt ꝙ Christus præuidens tẽpus suę
passiõis futurũ, illa die qua immolabat agn⁹ paschalis, vt immo
latio agni veri correspõderet immolationi agni figuralis: iõ ꝑoc
cupauit comedere agnũ paschalẽ per vnũ diẽ. Et dicũt cõsequen
ter. ꝙ Christ⁹ corp⁹ suũ ĩ pane fermẽtato cõsecrauit, qa in domi
bus eorũ nõ inueniebat panis azym⁹ vsq̃ ad. xiiij. lunã. Sed dictũ
Cõtra Grę cos. eorũ est cõtra ꝓmissionẽ Euãgelij. qa Mat. xxvj. b. dr ꝙ prĩa die azy-
morũ accesserũt discipuli ad Iesũ dicẽtes: Vbi vis parem⁹ tibi co
medere pascha: Item Luc. xxij. a. Venit aũt dies Azymorũ in q̃ ne-
cesse erat occidi pascha; & misit Petrũ & Iohãnẽ. d. Eũtes pate no
bis pascha, vt mãducem⁹. Ex qb⁹ patet manifestẽ, ꝙ illa cœna fuit
die azymorũ: & p cõsequẽs luna. xiiij. existente. Et ex hoc sequit,
ꝙ Christ⁹ cõsecrauit in azimo pane: qa illo tpe nõ inueniebat pa
nis fermẽtat⁹ ĩ domib⁹ Iudęorũ scd'm ꝑceptũ legis p. vij. dies, vt
hr Exo. xij. c. Sed Gręci ĩ tãtã vesaniã ꝓruperũt, ꝓpter defensionẽ
sui dicti, ꝙ negãt textũ Euãgelij, dicẽtes alios euangelistas fallum
scripsisse q̃tũ ad diẽ hui⁹ cœnę: & ꝓpter hoc Iohanes euãgelista
q̃ scripsit posterior, describẽs hãc cœnã eos correxit di. Añ diẽ se
stũ Paschę &c. vt. ℟. allegatũ est. Sed ad dictũ istud seq̃t destructio
tot⁹ sacrę scripturę: & p cõsequẽs tot⁹ fidei catholicę, cũ sacra scri
ptura sit regula fidei, scd'm qd' scribit btũs Aug. ĩ epła. ad Hiero.
Si dicat à fidelib⁹, ꝙ scriptura ĩ aliq̃ sui ꝑte cõtineat falsũ, eadẽ rõ
ne poterit dici ab aduersarijs fidei, ꝙ ĩ nulla sui ꝑte habeat certitu
dinẽ vritatis. Prẽterea fides catholica tenet euãgelistas scripsisse nõ
à ꝓprio capite, sed spũsctõ inspiratiõe. vñ dicit btũs Petrus scd'a
canonica. j. ca. d. Spũsctõ. inspirati locuti sunt sctĩ dei hoies: nullũ
aũt falsũ põt esse a spũsctõ: & iõ dicere ꝙ euãgelistę ĩ aliquo loco
scripserũt falsum, est erroneũ. Et ideo ꝓpter prędicta dixerũt alig
ꝙ Christus comedit agnũ paschalẽ debito tẽpore scd'm legẽ, vi
delicet luna. xiiij. vt dictũ est. Sed Iudæi circa mortẽ Christi pro
curãdã intẽti & occupati illa die nõ comederũt pascha, sed tarda
uerunt per vnũ diẽ, scd'm qd' dicit Ioh. xix. c. quia Iudęi nõ ĩtraue
runt prætori
rũt prætorium Pilati illa die q̃ passus ẽ Christ⁹. ne cõtaminarẽt. C
& ipedi rẽt à comestiõe paschę, vt supra allegatũ est. Sed istę dic-
ctũ nõ cõsonat cũ verbis Marci eu gelistę dicẽtis ca. xiiij. b. Et pri
ma die azimorũ quãdo pascha ĩmolabant, dicit ei discipli. Quo
vis eam⁹, & parem⁹ tibi, vt mãdu. espascha: Et q̃ videt, ꝙ eadẽ die
q̃ alij ĩmolabant agnũ paschale, ꝙ erat die
Christ⁹ ĩmolauit agnũ. & sic cœnã discre
pulis suis fecit luna. xiiij. existẽte. Ad pri-
mũ dicẽdũ, ꝙ paschale festũ apud Iudæ-
os incipiebat à vespe die ĩ q̃ lũa erat. xiiij.
dies aũt festiuus apd' eos incipit à vespere
vni⁹ dici & durat vsq̃ ad vesperã diei se
quẽtis, scd'm qd' dr Leui. xxiij. c. A vespe
vesperã celebrabitis sabbata vestra. & sic
dies solẽnis Paschę erat lũa. xv. ꝓpter qđ
eũdẽ diẽ quę Iohãnes noĩauit ante diẽ fe
stũ Paschę, ꝓpter distinctionẽ naturalium
dierum, Marc⁹ noĩat primũ diẽ azimo-
rũ: qa à vespa ꝑcedẽtis diei incipiebãt coe
medere azima. Quando ergo dr, ꝙ luna. 14. q
xiiij. existẽte erat primus dies solẽnitatis coe
Paschę. Dicẽdũ, ꝙ nõ est verũ sed ĩ fine di
li⁹ diei incipiebat prim⁹ dies, & durabat
vsq̃ ad vesperã diei seqntis, & sit pria di
es solẽnitatis paschalis celeberrima, erat
lũa. xv. vt patet Leuit. xxiij. d. Mẽse prio
xiiij. die mẽsis ad vesperam Pascha dñi est. &. xv. die mẽsis hui⁹ so
lẽnitas azymorũ dñi est. Septẽ dieb⁹ azima comedetis, dies prim⁹
erit vobis celeberrim⁹ sctũsq̃. ¶ Ad scd'm dicẽdũ, ꝙ illd' paschа
qđ debebãt comedere Iudęi ĩ die passiõis Christi nõ intelligit de
cõmestiõe agni paschalis: qa illud pascha comederãt ĩ vespa ꝑce
dẽtis diei, vt dictũ est, sed intelligit de panib⁹ azymis quos debe
bãt comedere septẽ diebus cõtinuis: & nõ debebãt comedi nisi ab
hoĩbus mundis & iõ nõ introierũt domum hois Gentilis, ne im
pedirentur à comestione ipsorum.
¶ In ca. xiij. vbi dicit in post. Et cœpit lauare pedes discipulorũ.

ADDI. I. Ex hoc ꝙ pedes discipl⁹ lauabant non sequit
ꝙ haberent lutosos pedes, nec ꝙ discalceati in-
cederẽt. Mos em̃ erat vt itinerãtiũ pedes lauarent. vt patet Gene. H
xviij. a. vbi cũ Abrahã angelos sibi occurrentes, quos hoies esse
credebat, inuitauit. prĩo offerebat eis aquã ad pedes lauandũ di.
Afferã pusillũ aquæ, & lauent pedes vestri, & requiescite &c. & sic
de alijs similib⁹. Quæ quidem lotio principaliter fiebat in reme-
dium lassitudinis quæ itinerantibus sæpe contingit.
¶ In eo. ca. vbi dicit in pos. Sed ꝑ tanto dicitur hic mandatũ no
uum ab effectu, qa animam renouat.

ADDI. II. Hæ duæ rõnes assignatę per Postil. ad hoc ꝙ
mandatũ de dilectione ꝓximi hic positum di
cat nouũ, nõ vident sufficere. Prĩa ei rõ q̃ sumit ex renouatiõe aię
ĩ lege noua nõ vr valere, nã renouatio aię ꝓprie fit p grãm à deo
ĩfusã mediãte vrtute scrorũ q̃ ad hoc ĩstrumentalr operatscd'm quã
gratiã aĩa dr noua creatura. quã qdẽ nouitatẽ etiã puuli vsum
rõnis nõ habẽtes, nec p cõsequns actũ dilectiõis in baptismo acq̃
rũt. vñ valde ĩproprie dr ꝙ mãdatũ dilectiõis aĩam renouat, cum
salitas em̃ principalis hui⁹ renouatiõis soli deo attribuit tãq̃ pri
cipali agẽti: sacramẽto aũt regenerationis tãq̃ instrũo. Vnde Aug.
sup Io. dicit, ꝙ tãta vis est aq̃, vt corp⁹ tãgat, & cor abluat, Vñ
cũdũ istã cõsiderationẽ ꝓprie dicerẽt: Sacramẽtũ nouũ do vobis
Io q̃ndo de sacramẽto baptismi q̃ aĩa renouat. Sed a aũt rõ quam
ducit ad hãc nouitatẽ sũpta à differẽtia no. & vr. Tenihil videt
facere ad ꝓpositũ. nã licet verũ est, ꝙ lex euãgelica principaliter idu
cit ad sui obseruationẽ p amorẽ q̃ p timorẽ, hoc ĩtelligit p amorẽ
dei. & sic scd'm Postil. ad hoc designãdũ debuisset dicere: Mãdatũ
nouũ do vobis, vt diligatis deũ. p amorẽ enim de lex euãgelica idu
cit ad sui obseruãtiã. Verba etiã euãgelij q̃ in hoc loco nouitatẽ
mãdati testant, nõ faciũt ĩ hoc mẽtionẽ de his q̃ inducũt ad obser
uationẽ legis seu mãdati. Vñ ad declarationẽ nouitatis hui⁹ mã
dati vlterius vr aliqd dicẽdũ. Ad cui⁹ euidẽtiã attendẽdũ est, qđ
scd'm Tho. prĩa scd'e. q. cviij. ar. iij. ĩ corpe q̃stiõis. Lex noua q̃
est lex libertatis. ℟. ꝑcepta addidit cõsilia q̃ in optiõe eⁱ⁹ cui dãtur
ponuntur. In veteri aũt lege q̃ erat lex seruitutis, non dabantur
consilia, sed tantum præcepta quæ necessitatem important. Vñ
de duobus præceptis charitatis in quibus tota lex & ꝓphetæ pẽ
dent, vt Matth. xxij. d. ea q̃ sunt de necessitate salutis ipse dicit ĩ ve
teri lege ad plenũ continentur, De prio em̃ dicit Deute. vj. a. Dili
ges dñm deum tuũ ex toto corde &c. De scd'o verõ ꝑcepto: Dili
ges ꝓximũ tuũ sicut teipsum, Leuit. xix. c. Ea verõ quæ ad plenã
onem implentiõis prędictorũ præceptorũ ptinẽt in lege noua, ex
consilijs continentur

A cōsilijs cōtinent.qđ de primo patet cū domin⁹ cōsuluit Mat.xix. c.Si vis pfect⁹ eē,vade & vēde oīa quę habes & da pauperib⁹ &c. In q̄ cōsilio scd'm doctores ea quę ptinēt ad pfectiōem dilectiōis dei p modū cōsilij ponūt.De scd'o vō ea quę ptinēt ad pfectiōem dilectiōis pximi potissime cōtinet i hoc qđ dicit:Diligatis iuicē, sicut dilexi vos.Qđ sic patet:Nā mod⁹ dilectiōis Christi ad disci pl'os seu ad hūanū gen⁹ attingit sūmū gradū pfectiōis dilectiōis pximi tripl'r.Primō,scd'm extēsionē. quantō em̄ dilectio pximi ad plures extēdit.tātō videt esse magis pfecta.Extēdit āt Christus hāc dilectiōem nō solū ad amicos vl'ei cōiūctos ,ppt naturalis cognatiōis aut ciuil' vinculū,sed etiā ad inimicos.,p qb⁹ etiā in passione orauit,vt Lu.xxiij.e.de q̄ extēsiōe docuerat apl'os di. Mat.v g.Diligite inimicos vr̄os.Scd'ō.q̄ ad intensiōem. quantō em̄ aliquid intensius amat,tātō facili⁹ maiora ppt ipsum cōtēnuntur. Cōtemnit aūt Christ⁹ ppt dilectionē pxiorū nō solū exteriora bona vl' etiā quędā corpalia iteriora exponēdo corp⁹ suū laboribus & psequutiōes maxias tolerādo,sed etiā aīam suā p eis ponēdo, qđ summū gradū pfectiōis circa hui⁹ dilectiōis itensionē obtinet Iuxta illud Io.xv.b.Maiorē hac dilectionē nemo habet &c.Tertio scd'm effectū.quātō em̄ maiora bona pximis p dilectionē īpēdūtur tātō pfectior dilectio eē videt.Largit⁹ em̄ est Christ⁹ pximis seu hūano generi bona spūalia & diuīa supranaturā & rōnem excistētia.s.doctrinā diuinorū,& sacrorū institutionē & hmōi:q̄rum bonorū collatio ad singularē quādā pfectiōem fratnę dilectionis videt ptinere.cū p hęc bona hō vltimo fini cōiūgitur.in q̄ summa hōis pfectio cōsistit,quę quidē spūalia bona cū nō vni tm̄ vl' duob⁹ sed toti multitudini exhibita sūt, est pfectior dilectio scd'm effectū.vn̄ iuxta sniam philosophi.Bonū gētis pfecti⁹ ē & diuini⁹ q̄ bonū vni⁹ Ex qb⁹ māifeste patet,q̄ i hoc q̄ dixit Xp̄s:Diligatis inuicē si.di.vos:docuit apl'os dilectiōis pximi pfectionē isūmo gradu,quę sub cōsilio cadit:nō em̄ ad premissa de necessitate salutis ī qlibet casu qs tenet.vn̄ Au.i Enchi. sup illud Ma.v.g.Diligite inimi.vr̄os,dicit:Perfectorū sunt ista & filiorū dei.Ex quib⁹ sequit,q̄ hoc mādatū pprie dicitur nouū.i ātiq̄ em̄ minime tal' mod⁹ dilectiōis repit.Si āt dicatur.q̄ scd'm hoc debuisset dicere:Cōsiliū nouū do vobis,nō āt mādatū nouū,cū prędicta nō cadūt cōit sub p̄cepto,vt dictū ē,sed sub cōsilio. Ad hoc dicēdū,q̄ licet ista q̄tū ad cōem statū hoim nō cadūt cōit sub p̄cepto : Ad statū autē apl'orū sub precepto cadūt inq̄tū fuerūt deputati ad ędificationē toti⁹ vniuersal' eccl'ę.Iuxta illud ad Eph.iiij.b.Alios qdē apl'os,alios aūt pastores & doctores ad cōsūmationē sctōrū i op⁹ misterij & ędificationē corpis Christi.s.eccl'ię.Et iō pprie hęc v̄ba eis dirigūt p modū p̄cepti.s.Mādatū no.do vo.qa qđ alijs cōiter est cōsiliū apl'is est p̄ceptū,qđ etiā illi mō eis cōgruēte pfecte ipleuerūt, vt ex gestis eorū patet.Si vlteri⁹ quęrat q̄liter cōsilia ad primū p̄ceptū charitatis ptinētia nō fuerūt data apl'is sub p̄cepto,sicut & p̄dicta,cū ad cōsilia vtriusq; p̄cepti eadē rōne teneret.Dicēdū q̄ huiusmodi consilia.s.ad primū preceptū ptinētia iā obseruabāt ab apl'is.vn̄ Mat.xix.d.Ecce nos reliqm⁹ oīa ,& sequuti sum⁹ te. In abiectione em̄ oīm tpaliū & seqlia Christi,pfectio diuinę dilectionis,& p cōsequēs cōsilia ad illud p̄ceptū ptinētia cōtinent: Iuxta illud prędallegatū Mat.xix.c.Si vis pfect⁹ esse &c.vnde nō restabat,nisi vt informarent de pfectione ipletionis secūdi p̄cepti, vt dictū est.

A · B

¶ In eo.ca.vbi dicit in postilla: Quærit vtrum cœna in hoc ca.descripta.

ADDI. III. Hęc quæstio disputat & ad plenū vt credo declarat i additiōe sup Mat.xxvj.c.vide ibi

REPLI.I. In ca.xiij.vbi dicit:Cœpit lauare pedes:Postillator dicit lutosos,qa nudi pedes ibāt.Bur. se opponit hic sicut Mar.vj.vide ibi correctū Qđ hic specialiter dicit de Abraham q obtulit angelis pedū loturā put dicit Gen.xxviij. aiūcta autoritate btī Dion.xv.angelicę hierarchię,ē cōtra Bur. quia ibi dicit angelos semp apparuisse nudis pedibus.

REPLI.II. In eo.ca.vbi dicit:Mādatū nouū do vo.Postillator illi⁹ nouitatis dat duplicē rōnē. Vna est, qđ dicit nouū ppt aīę inouationē.Alia,qa differētiā nouę legis à veteri cōstituit.Bur.hīc facit cauillacionē cōtra rōnē vtramq;. Cōtra primā,qa sacramēta inouāt aīam istrumētal'r,de⁹ pricipaliter.ideo ppt inouationē aīę poti⁹ debuit dici, sacrm̄ nouum do vo.Hīc dico,q̄ aliud est inouare aīam effectiue,aliud formalit: De⁹ effectiue inouat,& ad idē gen⁹ causę reducit istrumētū: qđ etiā efficit suo mō. sed grā & cha ritas formalit renouāt animā. Hęc aūt gratia & charitas p deū ifūdūt i baptismo. p quā tanq; p propriā formā meriti mādati noui fit ipletio.Innouat igit aīa effectiue p charitatis infusionē.Innouat aūt formaliter p mandati exequutionē quę fieri nō pōt sine hitu illo ifuso.Est igitur cauillatio Bur.tētatiua.p tractatio etiā secūdę rationis est quædam tētatiua cauillatio.Nam differātia nouę legis & veteris Testamēti est timor & amor

Dilectio Christi ad gen⁹ hūanū fuit i sūmo gradu tripliciter

Innouatur deus duplicit

est timor amor.Opera em̄ legis erant seruilia,& quasi mercēnaria:opera aūt gratię amorosa:& ideo q sub lege erāt,dicebāt serui,qui autē sub gratia,dicuntur filij & amici. Mandata illis data fuerunt despotica,istis autē sunt data regalia & politica:qa deus illis mādata dedit,vt seruis:istis vt filijs,liberis & amicis. ex qua differētia bn̄ accipit nouitas mādati, Ea aūt q̄ Bur,ponit ad declarandum mādati nouitatē,nō sunt multum probabilia.Dictū eius primum est,qđ nouitas illa attenditur penes cōsilia supaddita.Nam in veteri lege vt dicit, non dabantur consilia, sed tantum precepta.Hoc autem dictū est cōtra literā vetris legis, q̄ distinguit in multis locis pręcepta à consilijs. Dicitur namq; Prouer.j.c.Despexistis omne consilium meum.Et ibidē.iij.c.Custodi legem atq; consilium.& sic de alijs.Scd'm dictum Bur.est,qđ omnia de necessitate salutis pertinentia ad impletionem præceptorum charitatis,in quibus tota lex pendet & prophete,ad plenum continētur i veteri lege.Sed hoc dictum videt cōtra planā literam Mat.v.c.vbi dicit:Nisi abundauerit iusticia vestra plusq; scribarum &c.non intrabitis in regnum cælorum. vbi glo. Iusticia illorum mādata Moysi,ipletio illorū iusticia Christi.illa à pœna liberat,ista saluat.Et infra:Mādatū Christi nō est contrariū legi,sed lati⁹ in se legē cōtinēs.q em̄ nō irascit, nō occidit: sed nō ecōtra.tolle irā,& homicidiū nō fit.Illa em̄ si p̄seruabat à pœna sēsus,nō tn̄ à pœna dāni.Iō obseruātia veteris legis nō sufficiebat ad salutē sine expssione Christi supaddita:vetera enim & noua p̄cepta eadē sunt scd'm substātiā,sed differūt scd'm maiorē & minorē expssionē & vtilitatē,scd'm btm̄ Aug.xvj.de ciui.dei ca.xxvj.& prio retra.ca.xij.Tertiū dictū Bur.est qđ ea q̄ ad pfectionē ipletionis p̄ceptorū ptinēt,in leg noua in cōsilijs continētur.Sed hoc videt falsum.nā stat aliquē pfectissime deū diligere, q tn̄ nō vendidit oīa sua,& dedit paupib⁹.,put exēplificat beat⁹ Aug.j.de ciui.dei ca.x.de Paulino epō Nolēsi.& Burg.idē vult sup̄ ca.xij.in corruptorio prio.Idcirco sine obseruātia consiliorū Christi pōt qs esse pfectus dei amator.Cæterū si pfectio obseruantiæ dilectiōis pximi potissime cōtinet i eo qđ hic dicit: Diligatis inuicē sicut dilexi vos,,put Bur.dicit,tūc sequit illud fore dictū p modū cōsilij,cū tn̄ dicat in litera:Mandatum nouū.Sed Burg.hoc volēs euadere dicit,q̄ debet itelligi solis apl'is mandatū,comunitati aūt fideliū cōsiliū sit.Sed hoc videt irrōnabil'r dictū,& i nulla scriptura fūdatū,sed fundat sup falsa imaginatiōe. Imaginat em̄,q̄ Christ⁹ dilexit nos in sūmo gradu pfectiōis,itēsiue,extēsiue,& effectiue:ad quē gradū diligēdi:qa nō pōt hō de cōi lege ptingere,idcirco Christ⁹ eū nō p̄cepit.nō em̄ Christ⁹ p̄cepit alicui ipossibile.Habet igit vt dicit Bur.vim cōsilij,non p̄cepti,cū dicit:Diligatis inuicē,sicut dilexi vos.Sed idē argumētū ē de apl'is,sicut de alijs.nemo em̄ ex eis ad sūmū gradū pfectiōis ptingere potuit intēsiue,extēsiue,& effectiue.Oppositū em̄ huius dānat in clemētinis.ad nostrū de hereticis.Vn̄ etiam neq; apl'is esset mādatū pari rōne q̄ ceteris nō mādatū,cui⁹ tn̄ oppositum dicit Burg.Pro Burgē.igit & suorū imitatorū desolatione dico,q̄ Bur.deceptus est,putans esse similitudinē currentē quatuor pedibus.Scd'm enim eundē Burg.in multis locis,nulla similitudo debet vniuersaliter accipi,quia iam nō esset similitudo,sed idētitas idcirco pticulariter accepta hæc similitudo:Sicut dilexi vos: nō cogit Burg.ad dicēdū māifestū p̄ceptū fore cōsiliū:qa nō seqt Diligatis sicut dilexi:sed ego dilexi in sūmo gradu pfectiōis: igit & vos.sicut nō sequit:sicut se habet sēsus ad sensibilia, ita intellectus ad intelligibilia:sed sensus pcipit sua sensibilia materialiter ergo intellectus intelligibilia.totū antecedēs est verū,consequēs impossibile.Sicut em̄ vniuersaliter accipiendo sĩitudines,multi lapsi sunt in periculosos errores.Ita & Ioachim abbas arguebat ex illa similitudine:Pater oro,vt fideles sint vnū,sicut ego & tu vnum sumus:sed fideles nō possunt esse vnū,nisi collectiue:ergo psonę diuinę nō sunt in cōi essentia,sed collectiue. q error dānat extra de sum.tri.& fi.catho.dānam⁹.Vn̄ btūs Greg.aliter exponit illud mādatū q̄ Burgē.Dicit em̄:Diligite inuicem, sicut ego dilexi vos.hoc est,amate inuicē ad qđ amaui vos:Sic igitur accipitur sĩitudo quo ad terminū amoris.qa amor dei erga nos ordinat ad gratiā & gloriā,ita & noster amor inuicē,etiā q̄uis secūdū intēsiuū modū nō est nobis possibile Christo assimilari in dilectiōe,tn̄ in extendendo ad oēs etiā hostes,possibile est, imo nō difficile:qa de diligēdis inimicis nemo vnq; i veritate poterit se excusare,vt vult btūs Augu.in sermone cōi.Est igitur præceptū charitatis sic extensum nouū & leue respectu pximi,multo autē leuius respectu dei.quia volūtas sequēdo rectā rationem in deo nihil repire pōt nisi diligibile,quia non nisi bonū immo optimū per consequēs super omnia diligendum.Oportuit igit Burgen. aliū habere respectum quādo circa.xx.ca.Exo.dicit præceptum de dilectione esse arduissimum.Vide ibi.

C · D

Similitudo Identitas

Error abbatis Ioachim

A a ¶Di. ei. Quo & qua itur, dixit eos scire q̃ mō mētis: sed Thomas dicit eos vtrūq; nescire, nesciēs eos scire. sed Christus conuincit eos scire, quia si eū sciebant, & ipse ē via, viā sciebāt: & si ipm scibāt, & ipse est vita & vita: tūc sciebāt veritatē & vitā ad quā vadit. ipse ergo p se viā, ad se veritatē & vitā & ad patrē, qa cū patre vnum est vadit. Nos p quib⁹ dicit: Nemo venit ad pr̃em nisi per me: p ipm ad ipm & ad patrē vadim⁹. Cū Christus sit de⁹ & homo, sc̃m hoīem venit ad homines. & sc̃m hoīem glificatū redit ad se dcū, q est cū pre vna vitas & vita. Sic & sui i glificatiōe veniēt ad ipam veritatē viā & vitā, & tam sibi q̃ illis est via p obediētiā. vñ: Propter qd exalta. illū. d. &c. b ¶Si cognouis. Quia dixerat, nullū venire ad patrē nisi p se, q est i sepabiliter idē cū patre: ne q̃rerēt qs est pater, ostēdit ex se noto nosci patrē, qd nōdū qdā cognouerāt, qs arguit dicens: Si cogno. c ¶Et uidi eū. Vt de duob⁹ oīno sibi⁹ dicit: Si ipsū vidistis, illū vidistis, viderāt ergo q̃similimum filiū, sed monēdi erāt: vt talē etiā patrē intelligerēt, & nō dissimilē. d ¶Quō tu dicis. Et cū oīno sitis. Quō tu dicis. Q video q̃ aīo dicas, nō q̃ris alterū sisem, sed putas meliorē. e ¶A meipo. Quia nō sum à meipo q loquor. ei tribuit qd facit, de quo est ipe q facit. f ¶Qui cre. i me. Ego & pater indifferēter opamur. Et q̃cūq; credit i me (ne de solis aplis hoc accideretur) opa q̃ ego facio per me, ipse faciet. i. ego facio in eo vel per eum, & etiam maiora. Et q̃ non ille faciet, sed ipe in eo ostēdit: quia va. ad pa. & qd pe. patrem in no. meo hoc faciā. prius facio vt postea faciat. g ¶Opera quæ e. fa. Nō tm̃ ex se, sed ex me. Nō ē seru⁹ maior dño, ipse em̃ sine eis multa, illi sine eo ☞ nihil nisi

Nicolaus De Lyra.

c-Hlicet nō itelleriss⁹t ad plenū, ppē qd subdit: a ¶Dicit ei Tho. Dñe nesc. quo ua. &c. Et sic negat se scire virtūq; sciet viā & terminū, ppter qd videt dictū et⁹ verbo Christi esse cōtrariū. Dicēdū, qd nō est incōueniēs vnū & idem sciri & ignorari diuersimode. Cognitio em̃ humana, pcedit de ipfecto ad pfectū vt habet. i. Physicorū, & iō illd qd scit ingnali & cōfuse, bene ignorat ipticulari & determiate. Sic erat in ppōsito: qa Christi doctrinā in q̃dā generali & cōfuso acceperāt: & sic Christ⁹ dixit eos scire. Determiatē aūt & pfectē adhuc nesciebāt: & sic Thomas negauit se scire, ppter qd Christ⁹ magis explicat in pticulari: b ¶Ego sum uia. sc̃m humanitatē: qa ea q̃ gessit in humanitate, sunt via perducēs nos ad gloriā. c ¶Veri. & ui. Licet em̃ Christ⁹ in ip̃tū homo sit vita btitudinis, vt dictū est, tñ in ip̃tū de⁹, est btitudinis termin⁹, sicut & pater, qa eadē est essētia; & bonitas amborū: i cui⁹ visiōe clara & pfecta fruitiōe cōsistit btitudo & iō dicit veritas. rōne visionis vita rōne fruitionis. Et q̃ sit via rōne hūanitatis ostēdit dicēs: d ¶Nemo ue. ad pa. ni. per. In me credendo & ope imitādo. Qd etiā sit termin⁹ btitudinis sicut & pater, ostēdit dicēs: e ¶Si cognouiss. me. Perfecte ip̃tū ad deitatē. f ¶Et pa. meū utiq; co. Quia pater & filius vnū sunt in deitate. g ¶Et amo. cog. i. à tempore passionis: qa post passionē immediate aperuit illis sens⁹, vt intelligerēt scripturas, vt habet Lucę vlt. g. & ex tūc habuerūt plenior̃ cognitionē de mysterio trinitatis. h ¶Et uidistis eum. Quia videndo Christū viderunt suppositum filij, i quo est natura diuina, quę est idem qd pater, & sic in filio quodāmodo patrē viderāt. ¶Aliter exponit: Vidistis eum. i. audistis vt habetur Exod. xx. c. Popul⁹ videbat voces vbi accipit videre, pro audire. Si q̃ratur vbi populi audierant vocem patris: Dicendum, q̃ audierant cū respondit Christo. Clarifica tu, & iterum clarificabo. sicut prædictum est ca. xij. e Aliqui etiam illorū vocē patris audierant in trasfiguratione. s. Petrus, Iacobus & Iohannes vt habetur vt habet Mat. xvij. a. i ¶Dicit ei Philip. Hic Christus remouet dubiū ex his suis exortū. Et diuidit i duas: qa prīo remouet dictū dubiū. sc̃d ò, pbat, ppositū, ibi. Verba q̃ ego. Dixerat em̃, q̃ aplī cognouerāt patrē & viderāt: iō credidit Philipp⁹, q̃ pater posset videri oculis corpalibus sicut & filius ideo statim dixit: k ¶Domine ostende nobis patrem. & sus. q. d. credo verbo tuo, sed patrē videre desidero. l ¶Dicit ei Ies. Ostēdendo qualiter pater videtur: qa non videtur oculis corpalibus, nec oculis mētis visione intuitiua in hac mortali vita nisi à Christo homine. ideo sequitur. m ¶Tanto tempore uobiscū sum. quasi dicat, magna ruditas est, q̃ tādiu doctrinam meam audistis, & adhucita parum me cognoscitis secūdum deitatē n ¶Philippe, qui uidet me. secūdū deitatem. o ¶Videt & patrē meū. Sicut enim pr̃ nō videt, nisi in beatitudine, sic nec filius in sua deitate: qa illa visio est merces. Et qa talis non est homini concedenda in via, iō subdit: p ¶Quō tu dicis: ostēde no. pat. Quia oculis corporalibus non est visibilis, cū sit spiritus, vt sup̃ dictum est ca. iij. d. nec oculis mētalib⁹ videtur in pr̃senti, vt dictū est & ideo debet sufficere habere noticiam fidei de eo, ppter qd subdit: q ¶Non credis: qa ego i pa. q. d. istud debes credere, & hoc sufficit tibi ad salutem. r ¶Ver. quæ e. lo. Remota dubitatione Philippi p hoc q̃ in pr̃sēti de patre & filio nō habet noticia nisi fidei, hīc cō sequēter ostendit, q̃ debeant credere. & hoc declarat tripliciter. Primò per suā doctrinam, quæ erat autentica, quia sicut lingua Christi ab anima mouebat ad loquēdū de conceptu aīę, sic anima eius in omnibus regulabatur ab ipsa deitate. & ideo verbum eius in nullo deuiare poterat à veritate, propter qd tali doctrinæ debebant firmiter assētire. & hoc est qd dicit: Verba quæ ego lo. id est ab humanitate tantū: sed à deitate modo pr̃dicto. Hoc etiam patet ex mundicia & persequutione doctrinæ Christi, quia non potest esse maior, intantū qd etiam sine miraculis dignū esset eis credere. Sc̃d ò hoc probat per opa diuinitus facta ad testimonium veritatis doctrinę Christi: quę sunt efficacissimū argumētum veritatis, vt frequēter patuit ex sup̃ dictis. & hoc est qd dicit: ¶Pater autē in me manens. Filius em̃ & pater sunt vnum in virtute operatiua, ex q̃ fiebant miraculosa opera. t ¶Non creditis: quia ego in pa. Qualiter pater sit in filio, & e conuerso, dictū est sup̃ ca. x. v ¶Alioquin &c. q. d. si verba non inducunt vos ad credendum: opera miraculorum totam naturæ virtutem trāscendentia debent vos ad hoc inducere. Tertiò, pbat hoc idē ex operib⁹ quæ fecit, Christus p apostolos. qa nō solum in propria pſona miracula fecit, sed etiam p apostolos, & per hoc patet qd virtus per secta faciēdi miracula, erat in Christo, in ip̃tum non solum per se, sed etiā p homies simplices & illiteratos miracula faciebat. & hoc est qd dr: x ¶Amen amē di. uo. Et bene dicit: Qui credit, qa sicut Christus faciebat miracula per hoc qd eius humanitas erat deitati cōiuncta in vnitate suppositi, sic & aplī faciebant ea in ip̃tum erāt c-per fidem

Moraliter

* amplius exultat, omnes tamen vnum gaudium cōditoris sui visione lætificat. b ¶Ego sum uia ueritas & uita. Hilar⁹. Non enim nos in erratica atque in inuia deduxit ille qui via est, neque illudit per falsa qui veritas est, neque in mortis reliquit horrorē qui vita est. m ¶Tanto tempore uobiscum sum. Hoc pōt dici multis sc. Iarib⁹, q̃ post annos vitæ sup̃ plures ignorāt diuīa pcepta quorū custodia necessaria est ad salutem. Matth. xix. c. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Potest etiam dici pluribus religiosis, qui negligunt scire suam regulam & statuta.

 *Et quod cunq;

Glos. ordi. Iohannis Cap. XIIII. De Lyra

E nihil nisi peccatū. a ¶ Ma. Augu. Quia si ipse fimbria, Petrus vmbra sanauit. Vel opus ei⁹ est, q̄ per se loquitur, & docet alios discipulis verò loquentib⁹ plures crediderūt. Vel quæ ego facio i. fidem, & ipse facies: quia ego prius, post ipse. & maiora horum quæ ego sine eo. Alia enim opera facit in nobis, vt faciam⁹ & nos i. credere: vnde iustificatur impius. Alia sine nobis, vt q̄ tunc prædicabat verba iustitiæ. Et de his dicit quę tunc agebat, & nō de omnibus vniuersaliter opibus. Vel qđ facit in nobis, nō sine nobis, ma ius est omnibus quæ sine nobis facit: vt q̄ ex impio fit iustus, maius est omnib⁹ cælo & terra &c. qa illa transibunt, hoc manebit. Et in illis est tantū opus dei. in istis imago dei. Sed & si angelos fecit, maius videtur impios iustificare q̄ iustos creare. qa si vtrūq; æqualis potētię, hoc est maioris misericordię. b ¶ Si di li. me. Quo monet diligere & seruare mandata, vt accipiāt spiritum, quē nisi habeant nō possunt diligere & seruare. Sed qđ habebat minus occultè, acceptu ri erāt ampli⁹ manifestè, vt eis innotesce ret qđ habebāt. c ¶ Quia nō ui. Nō habēt spūales oculos mundi amatores quibus spūs sctūs videāt. Nec verò car nalibus oculis possunt videre, qa spūs sanctus nō apparuit indutus humanita te &c. d ¶ Et in uo. erit. Erit in vobis, vt maneat: nō manebit vt sit, quia pri⁹ est eē alicubi q̄ manere, Ne qs ergo pu tet sic manere, vt hospes apud aliū visi biliter, sed in eis est: & ideo ab eis cogno sci potest, non ab alijs. e ¶ Non relin quam. Non ita dabitur spiritus p me, vt ego etiā nō sim vobiscum. Orphani. Græcè, pupilli Latinè est. f ¶ Adhuc F modi. Sed mundus qui modo videt o culis carnis, post modicum nō videbit, sed m aliā quia resuscitatus se eis non ostendit, sed trāslationē totū tēpus modicū est, quo finito auferetur impius, ne videat gloriam dei, quam iusti videbunt

†Mat.21.c Mar.11.c
†cognoscitis
†manet
Isa.26.b
†de conse. di.2.i Christo pater

[a] faciet, & maiora horum faciet, quia [b] [c]
ego ad patrē uado. Et quodcumq; [d]
a ¶ Ad salutem. alia propitius dat, iratus non daret.
¶ Hoc addit. ne putetur q̄ promiserit sine patre facturus.
petieritis patrem in nōmine meo, [e]
a ¶ Statim vel post. ¶ Non facit sine patre filius, quo niamquidem ideo facit, vt in eo pater glorificetur.
hoc faciam, ut clarificetur pater in
filio. † Si quid petieritis me in nomi [f]
[g]
ne meo, hoc faciam. Si diligitis me, [h]
a ¶ Vt faciatis quæ ego facio, vt faciam quæ petitis.
mandata mea seruate. Et ego roga [i]
a ¶ In quo euidenter ostenditur dilectio mandātis.
¶ Rogat homo, inquantum deus dat. b ¶ Aduocatum vel cōsolatorem, sicut ego sum vobis presens carne
bō patrem, & alium †paracletū da [k]
a ¶ Hic vt, ad quædam vt illustret, & alia huiusmodi faciat: post, vt ad videndam speciem introducat.
bit uobis, ut maneat uobiscū in ęter [l]
a ¶ Scilicet sanctum qui patri & filio coęternus est & cōsubstantialis. b ¶ Remanens amator mundi. cum quo nunquam est amator dei.
num, spiritū ueritatis, quē mūdus [m]
a ¶ Non habet inuisibiles oculos, quibus inuisibiliter videtur spiritussanctus.
[n]
dus non potest accipere, quia nōn [o]
¶ Nec sciendo intelligit.
uidet eum, nec scit eum. Vos au [p]
tem † cognoscetis eum: quia apud [q]
uos † manebit & in uobis erit.
¶ Indicat se patrem illis.
Non relinquam uos orphanos, [r]
a ¶ Post resurrectionem carne & præsentia deitatis.
¶ Sed.
ueniam ad uos. Adhuc modi [s]
a ¶ Tempus.
cum, & mundus me iam non ui [t]
det. † Vos autem uidebitis me:

homo & aduocat⁹ noster est. g ¶ Et alium para. i. consolato C rem. Dicit autem alium, ad ostēdēdum diffinctionem filij & spiri tussancti in p̄sona. h ¶ Vt maneat uobiscum in ęter. q̄d. Iste cōsolator nō auferet à vobis, sicut subtrahit humanitas mea per mortē, sed æternaliter erit vobiscū: hīc per gratiā, sed in futu ro per gloriā. i ¶ Spiritum ue. Tū q̄a est essentialiter ipsa veritas, tū q̄a do cet veritatem. k ¶ Quē mūdus. id est homines mundiales affectum in terrenis ponentes, quia non sunt ad hoc dispos ti, ideo sequitur: l ¶ Quia non ui. id est dirigit intentionem ad ipsum. m ¶ Nec scit eū. id est cognoscit, qa sola bona sensibilia sunt hominibus mū dialibus nota, sed m q̄ dicit. j. Cor. ij. d. Animalis autem homo non p̄cipit ea q̄ sunt spiritus dei &c. n ¶ Vos autē co gnoscetis eū. per specialē reuelationē & per sensibile signū, quia spiritussanc⁹ super apostolos in linguis igneis appa ruit. o ¶ Quia apud uos manebit. quia non receperūt eum per modū pas sionis transeūtis, sed habitus firmiter pe manentis, inquātū fuerūt in gratia con firmati. p ¶ Et in uobis erit. Hoc di cit ad denotādū familiaritatē spiritussan cti, erga ipsos discipulos. q ¶ Non re liquā uos. Hic consolatur eos promit tēdo eis suum reditum, quia de hoc do no spiritussancti qđ adhuc ignorabāt, parū erāt cōsolati. Et diuiditur in duas, quia primò promittit suum reditum. & secundò bonorum suorum beneficiū ibi: Hæc loquut⁹ sum vobis. Pria in tres H quia primò promittit suam visitatio nem, secundò assignat huius rationem, ibi: Qui habet mādata. Terciò, remouet discipuli dubitationem, ibi: Dicit ei Iudas. In prima igitur parte dicit sic: Nō relinquā uos orphanos. Orphanus dicitur priuatus patre carnali, qui enim vult à deo in filium adoptari, oportet eum carnalem affectū ad parētes relin quere, in quātum est cōtra deū, sed m q̄ dicit Saluator Luc. xiiij. f. Qui nō odit patrem & matrem &c. Sequitur: non poterit meus esse discipulus apostoli autem talia reliquerant, ideo quodammodo orphani erant respectu parentum carnalium, & sic erant filij dei per ado ptionem: propter quod Christus gerebat curam de eis sicut de filij propter quod subditur: r ¶ Veniam ad uos. non so lum spiritualiē consolando, sed etiam corporaliter visitando & in fide cōfirmādo. quod fecit Christ⁹ post resurrectionem suam apparens apostolis per. xl. dies, & loquens eis de regno dei ante suam ascensionem, vt habetur Act. j. a. s ¶ Adhuc modicum & mundus me iā non uidet. quia modicum temporis erat vs que ad tempus suæ mortis, per quam aspectus suæ humanitatis subtrahendus erat apostolis. t ¶ Vos autem uidebitis me. Post resurrectionem em̄ nō fuit visus omnibus sicut ante, sed solū apostolis & alijs discipulis, vt habet Ioh. xx. c. Et subditur causa

per fidē Christo cōiuncti. a ¶ Et maiora. Hoc patet prīò in doctrina. Plures em̄ cōuersi sunt ad fidē per prędicationē apostolorum: q̄ per prædicationē Christi, quia per eos conuersa est multitudo gētium. per p̄dicationē aūt Christi pauci Iudęorum. Item qa apli prędicabant in omnibus linguis, vt habet Act. ij. a. Christ⁹ aūt p̄dicabat in vna sola lingua. s. Hebręa, qa solū Iudęis prędicauit, sed m q̄ ipsemet dicit Luc. vij. f. Non sum missus nisi ad oues, quę perierūt dom⁹ Israel. Nec est cōtra illud qđ supra dictū est ca. iij. q̄ prædicauit samaritanis: quia ipsi erāt Iudæi in parte, sicut ibidē dictū fuit. Sed ò patet in miraculis, qa apostoli maiora fecerūt. Magnū enim reputatū fuit, q̄ infirmi sanabātur ad tactū fimbriæ vestimentorū Christi, vt habetur Luc. viij. f. sed maius videtur, q̄ ad tactū vmbræ Petri sanabantur, vt habetur Act. v. c. Subditur autē causa quare apostoli tanta erāt facturi, cū dicitur. b ¶ Quia ego. quia maiora debebant fieri post effu sionē plenitudinis spiritussancti, quę effusio nō debebat fieri an te ascensionē Christi, vt. g. dictum est. vij. f. Nondū erat spūs da tus, qa nondū erat Iesus glorificatus: Et qa propter tāta quæ fiēda erant p apl̄os, posset credi q̄ essent futuri maiores ipso Christo, hoc remouet dicens: c ¶ Et quodcūq;. In quo ostēditur, q̄ apostoli illa nō fecerūt, nisi p virtutē Christi. Quod patet, qa talia faciebāt deprecando. ideo dicit: Et qđ cūq; petie. Christ⁹ aūt fecit miracula imperādo, vt glorificaretur pater in filio. Qđ em̄ ad inuocationē noīs Christi fiebāt miracula per apostolos, re dundabat in gloriā patris, cum pater & filius sint vnus deus pro pter qđ subditur: d ¶ Si quid pe. eadem virtute qua & pater. e ¶ Si diligitis. Supra consolatus est discipulos promittēdo eis accessum ad patrem per ipsum, hīc consequenter idē facit, p mittendo spūssancti donū. & hoc est quod dicitur: Si diligitis me, mandata mea serua. Amor enim & obediētia ad deū est dispositio ad habendum plenius spiritūsanctū. qa sed m Augu. Charitas meretur augeri, vt aucta mereatur & perfici. ideo subdi tur: f ¶ Et ego rogabo pa. Hoc conuenit Christo inquātum homo, &

* c ¶ Et quodcunque petieritis patrem in nomine meo hoc faciam, ut clarificetur pater in filio. Iesus interpretat salus. & ideo qđ non pertinet ad salutem, non petitur in nomine eius: imo Christus negando petitionem ostendit se Saluatorem, sicut bonus medicus ostendit se diligere salutem infirmi, qui nociua denegat postulanti. e ¶ Si diligitis me mandata mea seruate. Gregorius. Probatio dilectionis exhibitio est operis. i ¶ Spiritū ue. quē mū. nō pōt ac. Greg. Spiritussāc⁹ au tem omnē quem repleuerit ad inuisibilia desideranda accēdit. Et quoniā mūdana corda sola visibilia diligūt, hīc mundus nō accipit, qa ad diligēda inuisibilia non assurgit. Seculares em̄ men tes quāto se foras per desideria dilatāt, tanto ad receptionem di Marcion
Mar. 16.
vinę lucis angustāt. q ¶ Nō relinquam uos orpha nos: ueniam ad uos. Orphanus propriè caret vtroque parēte ergo orphani sunt qui parētibus carnalibus in malis non assen tiunt: propter qđ parentes eos derelinquunt. sed Christus ad eos venit tanq̄ pater, & suis consolationibus, refouet atque nutrit.

* Et ad eum veniemus

A iusti videbunt. a ℂ Quia eg. Presenti vtitur, quia mox futura est eius resurrectio. Ad illos vtitur futuro q̃rum in fine futura resurrectio. b ℂ Et uos. Hoc modo est, & cognoscitur ꝺ̃dāmō per fidem: sed tūc cognoscetur p̃ speciem, quādo hęc cōiūctio p̃sicit quę mō inchoatur. c ℂ Qui ha. Nō solū vos apli viuetis & cognoscetis: sed & quicunq; habet in memoria, & seruat in vita. Vel, habet faciēdo, seruat pseuerādo. Vel q habet i sermonib⁹ seruat i moribꝰ. Vel, habet audiēdo: seruat faciendo. d ℂ Et ego dili.eū. Ad hoc diligā, vt manifestē, qa & nūc diligit, sed nō ad hoc, sed potius vt credamus: & mādata seruem⁹, vt mereamur qd̃ post capiam⁹. e ℂ Et manifestabo. Qui habet meū mandatū, ille me cognoscit. & hoc est ibi: Manifestabo ei. Sed præmittit cām mādati, quia diligit me, & q me diligit, p̃ meus diliget eū, & quia pater tūc ego diligam eū, & inde est manifestatio. f ℂ Dicit ei iud. Audito, q̃ mūdꝰ nō videbit eū, sed ipsi videbūt: p oībus quæsitur⁹ que rit Iudas cām hui⁹ discretiōis. Hęc aūt̃ cā est sc̃m rūsionē dūi, dilectio. p quā solū & nō p aliā discernit gens sancta à nō sancta. g ℂ Ad eū. Venit deꝰ ad hominē, dū hō venit ad deū. Venit homo credendo, obediēdo, intuēdo, capiēdo: deꝰ venit subueniēdo, illuminādo, implendo. h ℂ Et māsionē. Charitas facit habitare in domo, in qua pater, & filius faciunt māsionē. vñ & dabit manifestationē de qua ille quæsierat. i ℂ Hæc loquut. Hæc de māsione in dilectionibus suis, in quo significat ecclia futura spūalis. in q̃ hū à qb⁹ nō recedit. k ℂ Apud uos. hic ecclia præsens corpalis, in qua visitat liberādo, & redit. l ℂ Paracletus Cōsolari cū sit opus trinitatis, ad personā tm maxime spūsc̃ti p̃tinet, qa in scriptura noīe bonitatis, spūsc̃tus designatur. p bonitatē ergo deꝰ nos cōsolat̃, per eā oia bona sua nobis tribuit. Vnde cū ipe filiꝰ doctrina sit p̃is, de spiritu dicit: m ℂ Ille uos. quia & si filiꝰ docebat nos & reuelet patrē, hoc totū facit per suam bonitatē. Ille uos do. oīa. Docebit q̃ dixero, nō qd̃ dicat filius, & spiritus doceat: quia qd̃ dicit & docet, & ipsa trinitas dicit & docet. Sed quia trinitas est, oportet singulas personas insinuari: q̃s nos distincte audire. insepabiliter intelligere debemus. Cum ergo dicimus, pater & filius & spūsanctus, non eos simul dicimus. cū non possint esse non simul.

Nicolaus de Lyra.

¶ Suam vitam etiam illis promittit.

a quia ego uiuo, & uos uiuetis. In
¶ Quod modo creditis.
illo die uos cognoscetis, quia ego
a ¶ Vt radius in sole vnum cum ipso b ¶ Vt palmites in vite.
b sum in patre meo, & uos in me, & ego in uobis.
a ¶ Vt ait Apostolus: Si autem Christus in nobis.
¶ Hoc enim opere ostenditur dilectio.
Qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est qui diligit
¶ Quis fructus!
me. † Qui autem diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam
¶ Pater & filius inseparabiliter diligunt.
eū, & † manifestabo ei meipsum. Dicit ei Iudas, nō ille Schariotis: Domine, quid factum est, quia manifestaturus es nobis teipsum, & non mundo? Respondit Iesus, &
¶ Hæc visio erit merces fidei.
¶ Apostolus, vel quicunq; a ¶ Causa est dilectionis, quę probatur in custodia sermonum.
dixit ei: Si quis diligit me, sermonē meum seruabit & pater meus diliget eum, & ad eū ueniemus, & mansionem apud eum faciemus. Qui non diligit me, sermones meos non seruat. Et sermonem quē † audistis
a ¶ Ego & pater & spiritussanctus.
a ¶ Et erit interna visio & mansio, non transitoria, sed æterna. b ¶ Hi sunt qui nunq̃ vident patrem & spiritum, sed nec filium in forma dei, & si in forma serui.
a ¶ Quia non est suum verbum, sed patris. Et quia se voluit intelligi, singulariter dixit, qui prius pluraliter dixerat, sermones meos.
nō est meus, sed eius qui misit me
a ¶ Corporali presentia, quę si iam aufertur, ne timeatis quia paracletus.
patris. Hęc loquut⁹ sum uobis apud uos manēs. Paracletus aūt spūssanctus, quem mittet pater in nomine
a ¶ Docebit, vt sciatis: suggeret, vt velitis.
meo, ille uos docebit omnia, & † suggeret uobis omnia quęcunq; † dixero
a ¶ Ab oculto, non ministrabit, q̃ inferior. alias comemor: dit vobis. i. faciet vos memores oīnium. Ecce hoc etiam gratia spiritus est, q̃ non obliuiscimur.
uobis.

Pacem relinquo

suæ resurrectionis, cū dicit: a Quia ego. q.d. licet moriar ex infirmitate carnis, tamē resurgam virtute deitatis, quæ semper viuit. b ℂ Et uos ui. Hoc dicit assecurando eos, quia timebant mori cum ipso. vnde. ℟. xj. b. Thomas hoc timēs, dixit: Eamus & moriamur cum ipso, vt ibidem expositum fuit. c ℂ In illo die uos. Post resurrectionem enim habuerunt pleniorem noticiam de mysterio trinitatis, vt dictum est eo. ca. d ℂ Et uos in me, & ego in uobis. Nō per essentiæ vnitatem: sicut pater est in filio & econuerso, sed per mutuā dilectionē, sicut amans est in amato, & econuerso. e ℂ Qui habet. Hic reddit causam huius beneficij collati apostolis, & nō mūdo, vt patet ex dictis. Hæc causa est dilectio & obedientia ad Christū, quę fuit in apostolis. Et hoc est qd̃ dicit. Qui habet. in aure ad audiēdum, & in corde ad meditandum, & in ore ad docendum. f ℂ Et seruat ea. Adimplēdo opere. g ℂ Ille est. quia probatio dilectionis exhibitio est operis, sc̃m Grego. h ℂ Diligetur à pat. quia vnus est amor patris & filij. i ℂ Et manifestabo ei meipsum. s. post resurrectionem in humanitate gloriosa. & sic manifestauit se Christus suis discipulis, quia habebant conditiones prædictas. Manifestat se etiam talibus per apertam visionem deitatis in gloria cælesti. k ℂ Dicit ei Iudas. Hic remouet discipuli dubitationē: quia Iudas Iudas frater Iacobi audiēs à Christo, q̃ manifestaret se aplis, & nō mundo, admiratus est de hoc q̃ eos tori mūdo præferebat: quia verè humilibus admirabile est audire de se magna. Ideo quæsiuit dicens: l ℂ Domine quid factum est &c. & nō mun. q.d. vnde nobis tanta excellentia? m ℂ Respondit Iesus. Reddēs causam huius. s. prærogatiuam dilectionis & obedientiæ ad Christum, quę erat in apostolis, non sic aūt in alijs. Et hoc est qd̃ dicitur: n ℂ Si quis di. qa obedientia in opere procedit ex amore existente in corde. o ℂ Et pater meus. Per hoc ostendit se vnum cū patre i. i. essentia. p ℂ Et ad eum ue. Et sic patet q̃ plus eis promittit, q̃ ante fecerat: qa ante promiserat suā visitationē corporalem: hic autem cum hoc promittit visitationem spiritualē, nō transitoriam, sicut in illis qui ad vomitum reuertunt̃, sed permanentē per gratiā cōfirmatiōis in præsenti, & postea perfectæ glorificationis. Talis enim gratia fuit data apostolis. q ℂ Qui non diligit me, ser. Tales sunt mūdani homines: & ideo nō sunt digni habere tale beneficium, sicut vos qui estis mei discipuli veri. Et quia dixerat: sermonem meum seruabit, & pater meus dili. eum: videtur forte alicui q̃ non dixisset cōuenienter, sed magis debuisset dixisse, & ego diligam eum. Ideo huic tacitæ quæstioni respōdens dicit: r ℂ Et sermonē. Sicut em prædictum est, lingua Christi nō mouebatur ad loquendū ex conceptione aīæ, nisi sc̃m q̃ aīa mouebat̃ à diuinitate: & iō v̄ba Christi erāt magis ipsi⁹ p̃is q vnū est eū filio i deitate q̃ eēnt ipi⁹ Xp̃i in q̃tū hō. Et iō qa i hūanitate, p̃ferebat verba illa, rūdit: pater meus diliget. magis q̃, ego diligam, ad denotandum, q̃ verba sua magis erant deitatis in qua pater est vnum cū filio, q̃ humanitatis quæ illa proferebat: propter qd̃ & pater diligit obseruatores illorum verborū. s ℂ Hæc loqu. uob. Superius p̃misit Christus apostolis spūsanctum & suum reditū, hic consequenter ostendit vtilitatē vtriusq; promissi. Et diuiditur in duas: quia primò ostendit vtilitatem primi. Secūdò. secūdi, ibi: Pacē. Dicit ergo primò sic. Hæc loquutus sum uobis &c. In p̃sentia corporali apparēs, nebit. t ℂ Paracletus aūt spi. &c. Ille uos doce. i. faciet vos intelligere omnia quę dico vobis. Apostoli autē adhuc erant rudes. & in timore positi ex auditu passionis Christi: ideo ad verba Christi malè attendebant, & per cōsequens non capiebant ea ad plenum: propter quod dicit gratiā spiritussancti postea supplere istum defectum. v ℂ Et suggeret uobis omnia quæcunq; dixero uobis. Id est ad memoriam uobis reducet. hoc dicit, quia multa de illis quæ Christus docebat, obliti sunt apostoli timore passionis concussi.

† De consub. Christo pater. Natura deitatis

† Iudas

† auditis

† submonebit

† dixi

Pacem meam

Moraliter

p ℂ Et ad eum ueniemus, & mansionem apud eū faciem. Gregorius. In quorundam enim corda venit & mansionem non facit, quia per compunctionem quidem respectum dei percipiunt: sed tentationis tempore hoc ipsum quod compuncti fuerant obliuiscuntur: sicq; ad perpetranda peccata redeunt, ac si ea minimè planxissent. Qui ergo deum verè diligit, in eius corde dominus venit & mansionem facit: quia sic eum diuinitatis amor penetrat, vt ab hoc amore, tentationis tempore non recedat. r ℂ Paracletus autem spiritussanctus, quem pater mittet in nomine meo, ille uos docebit omnia. Gregorius. Nisi autem idem spiritus cordi assit audientis, otiosus est sermo doctoris. Nemo enim docenti bonum attribuat, quod ex ore docentis intelligit. quia nisi, intus sit qui doceat, doctoris lingua exterius in vanum laborat.

s ℂ Et suggeret uobis omnia. Excitando ad opera bona.

 ✻ Nō turbetur cor

a ¶ Pacem relinquo. Iturus ad patrem. Pacem re. Et repetens de eodem. Pacem me. do. Et hoc est quod ꝓpheta dicit: Pacē super pacem. Pax est in hoc seculo, in qua manētes hostē vīcimus, in uicem diligimus, & de occultis inuicē nō iudicamus. Pax erit in futuro, cū sine hoste regnabimus, vbi alter ab altero non poterit dissentire, vbi oīa apta, & lausvnicuiq;. In illo aūt & ab illo est vtraq; pax. Ipse em̄ est pax nr̄a, & eū credimus, quia est: & eū videbimus, sicuti est. Vnde ꝙ dicit meā, ꝛ posteriori, etiā ad pri⁹ subaudiendum est. Vel pax in hoc seculo est nr̄a, q̄ est aliqua & non plena: & ab illo in futuro sua est pax, vbi nihil repugnat qualiter ipse habet. b ¶ Nō turbetur. quia in pacevos relinquo. nō turbet corvr̄m de eo ꝙ dixi vado: quasi pastoris absentia lup⁹ inuadit, quia sicuti hō vado, vt deus pr̄s sum. c ¶ Si diligeretis. Augustt. Hoc erat ire ad eū, & recedere à nobis: mutare atq; immortale facere, quod susceperat ex nobis mortale, & leuare in cęlum. per q̄d fuit in terra ꝓ nobis. Naturæ ergo hūanę gratulā dū est, eo ꝙ sic est assumpta à ꝟbo, vt imortalis cōstituere tur in cælo: atq; ita fieret terra sublimis, vt incorruptibilis puluis sederet ad dexteram patris. d ¶ Gauderetis &c. Quia humanæ naturæ cōgratulādū est, q̄ leuaſ ad dexterā patris, in quo idē sibi sperant cæteri. e ¶ Credatis. Non ꝙ factū videritis, quia nō est laus vel meritum fidei, imo nec fides est de eo qđ videtur, sed de eo qđ nō vr̄. Sed credatis me filiū dei, nō nouā fide, qa etiā pri⁹ crediderāt: sed aucta fide & refecta, quia & modo cū hęc diceret parua erat; & cum moreretur, nulla. f ¶ Et in me non. Noluit dn̄s hr̄e qđ ꝓderet: paup venit, ne haberet diabolus quod auferret.

Nicolaus de Lyra.

vobis appaream post meam resurrectionē. f ¶ Si diligeretis. Q Ibi accipitur si, pro quia. Et est sensus ac si diceret: qa diligitis me, per consequens debetis gaudere, quia per mortem vado ad patrē me exaltātem & clarificantē. Qualiter aūt Christus clarificat⁹ est, & exaltatus ꝓpter eius humiliationē in cruce, frequenter ꝑdictū est. g ¶ Quia pater maior me est. Nō secm deitatē, in qua filio est equalis patri, sed secm hūanitatē, in qua filio est minor patre. Et ꝙ hęc lra sic debeat intelligi, pater, qa Christus loqtur de seipso secm illā naturā in qua cōuenit ei mori & exaltari. Hoc aūt nō pōt esse in natura diuina quę immortalis est, & magnitudine ifinita, sed natura humana in eo potest mori & exaltari. Et ex hoc patet falsi- Error tas Arrī, q̄ ex hoc loco arguebat filiū in Arrii diuinis à patre distingui i essentia: qa nō loqtur de filio secm diuinā naturā, sed secm hūanā tm̄. b ¶ Et nūc dixi &c. ſ. ꝙ nō tm̄ sum hō q mori pōt & exaltari, sed etiā deus q̄ certitudinaliter ꝓdico futura cōtingētia: qđ est ꝓpriū ipsi⁹ dei, secm qđ. dr̄ Isa. xlj. f. Annūciate nobis q̄ vēnturа sunt in futurū, & sciem⁹ quia dn̄i estis vos. Hoc addit Christ⁹, qa immediate loquit⁹ fuerat de sua hūanitate. Modus em̄ hui⁹ Euāgeliste est, vt dictum est frequēter, cū refert aliqd ptinēs ad Christi hūanitatē, in qua est minor ꝑcedēs gere aliqd ptinēs ad deitatē in q̄ est & q̄ lis pr̄i, qa credere vtrūq; est de necessitate salutis. i ¶ Iam nō mul. Hic ponit secd̄a rō, ꝓpter quā apli debebāt cōsolari de morte Christi. ſ. quia illa mors nō erat culpabilis, sed magis ꝟtuosa. Et hoc est qđ dr̄: Iā nō mul. Io. i. in hoc mortali corpe existēs, qa tps suę captiōis erat ꝓpinquū. k ¶ Venit em̄ &c. i. diabolus q est princeps hoīm mūdanorū non p creationē, sed p seductionē. Venit aūt ad Christū ipm̄ tēptādo i deserto, & principes Iudæorū cōtra ipm̄ incitādo. l ¶ Et in me nō ha. i. nullū pc̄m̄, & p cōsequēs nullā mortis causam, qa mors intrauit in mūdum p pc̄m̄, vt dicitur ad Rom̄. v. d. Et qa posset quęri, ex quo in te nō est causa mortis, quare ergo morieris? Ideo huic tacitę quæstioni rn̄det, dicens: m ¶ Sed ut cognoscat. i. ad hoc sustineo mortē, vt oēs cognoscāt ꝙ hoc, ꝓcedit ex dilectiōe quā habeo ad patrē: qa deus pater Christo homini inspirauit volūtatē patiēdi ꝓ salute mūdi, ex maxima charitate qua diligit hoīem. n ¶ Et sicut mandatum. i. ex obediēcia ad patrē libenter subeo mortē. o ¶ Surgite eamus hinc. Quæritur hīc de loco ad quē Christus duxit discipulos suos, cū dixit: Surgite eam⁹ hinc. Ad hoc dicit Hilarius. ix. de tri. ꝙ de loco in quo comederāt agnū paschalem, duxit eos ad locū in quo erat tradendus. Sed litera sequēs videtur repugnare, quia in principio ca. xviij. a, dicitur: Hæc cū dixisset Iesus egressus est cū discipulis suis trās torrentē cedron, vbi erat hortus, in quē introiuit Christus & discipuli eius. Sciebat autem Iudas, qui tradebat, eū locum. Ex quo patet, ꝙ illa verba quę ab hoc loco sequuntur vsq; ad principiū. xviij. ca. dixit Iesus discipulis suis extra locū in quo erat tradēdus. Propter quod sciēdū, ꝙ Christus morti suę ꝓpinquus, ardua & difficilia volebat dicere discipulis suis, vt patet ex sequentibus. Ad intelligendum verō talia requiritur attentio animi. talis autem attentio erat impedita in apostolis ex passione timoris. Et ideo dixit Christus discipulis suis: Surgite eamus hinc. i. ad alium locum magis secretum, qui tamen ille locus fuerit, determinatē nō exprimitur. videbat enim Christus discipulos timore mortis perterritos: Tū rōne temporis, quia nox erat, vt. ē. dictū est: Tū rōne loci, quia adhuc erat in medio ciuitatis, vbi comederant agnum Paschalem. Et ideo ne mentes capt ab hostibus, quasi continuē circumuoluebāt oculos ad ostium domus. Et ideo dixit eis; Surgite eamus hinc, q. d. eamus ad aliū locum magis secretum & secretum, vbi melius attendatis ad ea quæ dicenda sunt vobis.

* c ¶ Nō turbetur &c. ſ. de meo recessu per mortē, cū sit via ad meā glorificationē & sp̄ūsancti missionē. Et in hoc docemur nō turbari de nr̄is amicis decedētibus in cōfessione fidei, nā hęc est via ad eorū glorificationē & nostrā subuectionē, qa præsentes cū deo multō plus iuuare nos possunt, ꝙ viuentes in mundo.

Moralitas

F ¶ a ¶ Pacē meā. Hīc oñdit redit⁹ ſ cui vtilitatem, quę est consequutio verę pacis. Et hoc est qđ dicit: Pacē relinquo uobis, pacem meā &c. Post resurrectionem enim suam eis apparens dixit: Pax vobis: quia per eius visitationē & instructionē in diebus illis quadraginta, corda eorum sunt pacificata à turbatione præcedentis passionis. Et bene dicit: Pacem meam dō uobis. ad distinguendum pacē sanctorū à pace mundi, quæ magis apparens est & ficta ꝙ vera. Ad cuius intellectū sciēdum, ꝙ pax est trāquillitas ordinis secm Aug. In homine autē triplex debet esse ordo, ad seipsum, ad proximum, & ad deū. Et ideo ad pacem sanctorū primò requiritur tranquillitas in seipso: & hoc quātū ad tria quę in ipso hoīe debēt ordinari. Primò quo ad intellectum, ne errore obscuretur. Secd̄o quo ad voluntatem, vt in deum liberè dirigat. Tertiò quo ad appetitū sensitiuum, vt nō inordinatis passionib⁹ moueatur. Propter qđ Aug. diffiniens pacem libro de verbis dn̄i dicit, Pax est serenitas mētis, quo ad primū, trāquillitas animi, quo ad tertiū: simplicitas cordis, quo ad secm. Per cor enim qđ mouet alia membra, intelligitur voluntas quæ mouet alias potētias quo ad agēdum. Secd̄o ad pacē sanctorū requiritur ordo ad ꝓximum, per cōsortiū charitatis ordinantis bonū ꝓximi ad deū. Tertio requiritur ordo ad deū per amoris indissolubilis vinculum. Pax autē mūdi ordinatur ad quietā fruitionē bonorū tēporaliū, quā frequenter cōcomitatur multiplicatio peccatorū, secm illud Deut. xxxij. c. Incrassatus est dilect⁹, & recalcitrauit. Et Ezech. xvj. f. Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundātia, & ocium. Ideo de hac pace subdit: b ¶ Non quō &c. i. non talem pacem, vt patet ex dictis. c ¶ Non turbetur &c. Supra consolatus est Christus apostolos de morte sua ratione sumptis ex parte ipsorum, hic adhuc consolatur eos rationibus sumptis ex parte ipsius Christi. Et diuiditur in duas, secm duas rationes quas ponit. Secd̄a ibi: Iam non multa. Prima ratio propter quam debebant de morte Christi consolationē habere est, quia quāuis esset dura & ignominiosa, tamē erat ordinata ad exaltationē Christi. Et hoc est qđ dicitur Nō turbetur cor uestr. q. d. nō debetis turbari de morte mea. d ¶ Neq; formi. Hoc addit eos assecurando, quia timebāt mori cū eo. e ¶ Audistis qa ego dixi &c. q. d. non sic recedo à vobis per mortē, quin adhuc vobis

In hoīe debet esse triplex ordo.

Pax diffinit secm Au.

Diuisio

A ¶In ca.xiiij.vbi dicit in poſt. Ad hoc dicit Hylari⁹.ix.de trinitate Hilarius non fecit mẽtionem, niſi de duobus locis tantum qui ſunt termini principales in hac materia.ſ.de loco aſſignato ꝓ eſu agni paſchalis, à quo principaliter exiuit: & de loco ad quẽ principaliter venit, vt ibi caperetur. De loco autẽ medio in quo fuit cũ apl̃is, vt eis diceret ardua & difficilia: q̃ loc⁹ medi⁹ inẽ duos ꝓdictos Hilari⁹ nõ fecit mẽtionẽ, ſicut etiã euangeliſtę q duos locos primos declarauerẽt. Iſtũ ỹ̀ locum mediũ minime deſignauerunt. vnde ſententiæ Hilarij litera nõ repugnat, vt patet intuenti.

ADDI.

C

REPLI. In cap.xiiij. vbi dicitur: Surgite eamus hinc. Dicit poſtillator manifeſtẽ oſtẽdit, quòd Chriſtus fuerit in aliquo loco medio inter domum in quo comedit paſcha, & hortum in quo illa verba notabilia dixit diſcipulis. vnde dicit Hilarium non conſonare literæ qui in.ix. de tri. ſe reſtringit ad ſolum illa duo loca. Quod Burg. ægre ferens. dicit euangeliſtam etiam ſicut Hilarium nõ expreſſiſſe medium locum. Sed ſatis manifeſtum eſt ex litera, quòd fuerit medius locus, quamuis non determinatè exprimatur.

GLO. ORDI.

EGo ſum uí. Cap. XV. Et me præcedẽtẽ ad paſſionẽ debetis ſequi: qa ego ſum vitis.i. caput veſtrũ eiuſdẽ naturæ vobiſcũ, vt in me poſſit fructificare hũana natura. b ¶Et pater. Ego etiã agricola cũ pẽ, qa ſum mũdator palmitũ, qđ eſt agricolæ, nõ vitis officiũ: q ẽt palmites oparios facit, licet nõ de ſuo, nec ipſos, ſed ꝓ meipm. c ¶Propter. Nõ ait, ꝓpter aquã baptiſmi: qa & ipſa ſine verbo eſt ſolũ aq̃, ꝓ verbũ fit ſacrm. d ¶Ego ſum. Qui ſe à ſe ferre fructũ exiſtimat, nõ eſt in vitę. Vñ cũ repetitione & ſuperiorũ explanatiõe ſupponit: Ego ſum uí. uos palmi. mihi q̃ſi viti adhærẽtes. e ¶Qui ma. Et ideo q̃cunq; (nõ ſolũ vos) manet in me credẽdo, obediẽdo, pſeuerãdo: f ¶Et e. in e. illuminando, ſubueniẽdo, perſeuerãtã dãdo.

B g ¶Hic fert. Et ſi ſecm hoiem Chriſt⁹ eſt vitis, tñ hãc gratiã palmitib⁹ nõ daret, niſi etiã de⁹ eſſet. h ¶Si quis. Sarmẽta præciſa cæteris lignis ſunt viliora, qa nullis vſib⁹ deputanť, ſed igni, vel in vite ſunt vel i igne. i ¶Et uerba. Verba dei tũc dicuntur manere in nobis, qñ facimus quæ præcipit, & diligimus quę promittit. Qui autẽ hoc nõ facit, trãgit, non cohęret. & ideo non ſunt ei in beneficium, ſed in teſtimonium damnatiõis. k ¶Petetis. Si qđ petit fidelis & non fit, nõ petit hoc qđ habet manſio in eo, nec qđ habẽt ỹba ei⁹ qu ſunt in eo: ſed qđ habet cupiditas & infirmitas carnis

NICO. DE LY. ☞ In hoc.

† colligũt eos ſub palmites

EGo ſum uí. Cap. XV. Poſtq̃ Chriſt⁹ cõſolat⁹ eſt diſcipulos de ſua morte, hic cõſolatur eos cõtra tribulatiões imminentes eis ex Iudæorũ & principũ mũdi pſequutiõe. Et diuidit in duas partes: qa primò præmittit parabolã. ſecđ, pſequit ipſam, ibi: Iã vos mũdi eſtis. Parabola autẽ iſta eſt de trib⁹. ſ. de vite, de agricola, & de vitis cultura, vt patebit ꝓſequẽdo. Dicit ergo: a ¶Ego ſum uí. Sicut ẽm vitis materialis habet lignũ vile & deſpectũ, & quaſi inutile vł, cũ tñ fruct⁹ optimos habeat: ita Chriſt⁹ in humana natura videbat abiect⁹ vilis & deſpect⁹, & tñ ꝓ ei⁹ humilitatẽ ſequutus eſt fruct⁹ glorioſus. vni⁹ enim naturæ ſunt vitis & palmites. & ideo Chriſt⁹ dr̃ vitis rõe hũanitatis i q̃ natura eſt fidelib⁹ ſiſs. b ¶Et pater. qa plenitudinẽ gr̃æ & veritatis infudit & plãtauit in Chriſto hoie, vt dictũ eſt in primo capſo. Sciẽdũ aũt, ꝙ cultura huius vineæ nõ habet proprie locũ circa ipm ſtipitẽ, q eſt ipſe Chriſt⁹. qa in gratia & ſciẽtia habituali nõ, pfecit. ſed totũ à principio habuit, nec habuit pẽtm tollendi & purgandũ, ſed cultura hui⁹ vineæ circa palmites cõſiſtit. i. fideles Chriſto adhærentes. Quorũ aliqui ſola fide adhærẽt, nõ ꝓ charitatẽ operãtẽ, & iſti abſcindenť per cõdẽnationis ſententiã. ideo ſubditur: c ¶Omnẽ palmi. Alij autẽ adhærent Chriſto per fidẽ, & operantẽ charitatẽ: & de iſtis ſubditur: d ¶Et omnẽ qui fert. per mundi tribulatiões, quæ ſunt quædam medicinæ & purgationes. e ¶Vt fru. plus affe. Sicut enim in vitæ materiali aliqui palmites etiam frnẽ⁹ uoſi reſcindũtur, ne humor nimis diſpergatur, & ſic virt⁹ vnita fortificatur & magis fructificat, ſic per tribulatiões iocunditatẽ vitæ

Diuiſio

†Mat.21.c Marc.12.c

Cap. XV.

a ¶Secundum quod homo caput eccleſiæ vnius naturæ cum palmitibus. b ¶Quia eſt alia in'amaritudinem conuerſa.

a b Go ſum ũitis uera, a
a ¶Cum quo idem eſt & filius. b
& patẽr meus agri/ b
a ¶Non tantũ extra operando, etiam intus incrementum dando.
cola eſt. Omnem palmitẽ in me nõ c
a ¶Vt agricola.
ferentem fructum † tollẽt eum, & d
a ¶Propter hoc mundatus eſt. b ¶Amplius. ¶Non dando corda, ſpiritum charitatis infundendo.
omnem qui fert fructum, † purgabit, e f
¶Mundi atq; iterum plus mundandi, vt fructũ plus ferat.
eũ, ut fructum plus afferat. Iam
¶Meipſum ſcilicet.
c uos mundi eſtis propter ſermonem
a ¶Cum ego ſim vitis vera.
quem loquutus ſum uobis. Mãne/ g
a ¶A quo totum accipitis. ¶Vt totũ ſacramẽtum. affertis. b ¶Vt amplius fructificetis. c ¶Quia.
te in mẽ, & ego in uobis, Sicut palmes non poteſt ferre fructum à ſemetipſo, niſi manſerit in uite. ſic nec h i k f
a ¶Quia. ¶Totum vobis dans, nihil a vobis recipiẽs.
d uos, niſi in me manſeritis. Egõ ſum k l
e uitis, uos palmites. Qui manet in
f me, & ego in eo, hic fert fructũ mul g
¶Nec parum.
tum: quia ſine me nihil poteſtis face
¶Autem. a ¶Quod eſt in poteſtate liberi arbitrij.
h re. Si quis in me non manſerit, mit m n
tetur foras ſicut palmes, & areſcet, o
¶Meſſores angeli.
& †colligent eum, & in ignem mit/ p q
¶Manete in me: & Si man.
tent, & ardet. Si manſeritis in me, r s
¶Non tantum fuerint.
i & uerba mea in uobis manſerint, t
a ¶Quia manentes in Ieſu non poſſunt velle niſi quod eſt ſalutis.
k † quodcũq; uolueritis petetis, & v

NICO. DE LYRA.

præſentis à fidelib⁹ reſcindẽtes, corda eorũ retrahũtur ab amore mũdialiũ: & ſic intra ſe collecta feruẽti⁹ feruntur in deũ, & faciũt maiorem fructũ bonorũ operũ. f ¶Iã uos. Hic ꝓſequit parabolã. & primò q̃tũ ad palmitũ adhæſionem. ſecđ ò quãtũ ad eorũ purgationẽ, ibi: Si mũdus vos odit. Prima in duas: qa primò diſcipulos ad adhærendũ ſibi inducit. ſecđ ò, declarat in quo iſta adhęſio cõſiſtit, ibi: Sicut dilexit me. Circa primũ ponit q̃tuor rõnes, quare fideles debent Chriſto adhærere ꝓ fidẽ, ſicut palmites ad vitẽ. Prima rõ ſumit ex palmitũ adhęrẽtiũ fructificatiõe: qa aliter nõ poſſunt fructũ facere. Et hoc eſt qđ dicit. Iã uos mũ. eſtis. Quia apl̃i ꝓ doctrinã Chriſti iã erãt ſegregati ab erroribꝰ Iudaicæ ſuperſtitiõis. iõ cõcludit: g ¶Manete i. per fidẽ charitate formatã: ꝓ quã hõ eſt in deo, & deus in hoie. h ¶Sicut palmes &c. mãſerit in uit. Hoc ſenſibiliter videmus in vite materiali, qa facere fructũ nõ põt niſi particeps ſit humoris & pinguedinis ipſius ſtipitis. i ¶Sic nec uos. ſ. poteſtis fructificare operibus meritorijs. k ¶Niſi in me man. per participationẽ gratiæ & ỹitatis. l ¶Ego ſum uí. & uos pal. q. d. ſi vultis fructificare, manete in me. m ¶Si qs in me. Hic ponitur ſecđa rõ adhærẽdi Chriſto, quæ ſumitur ex palmitũ nõ adhęrentiũ punitione, cũ dicitur: Si quis in me. veraciter per charitatẽ formatam, q̃uis maneat apparẽter ꝓ fidẽ ſine opib⁹, quæ mortua eſt. n ¶Mittetur foras. per abſciſionẽ in morte, quia tunc ſeparabit numero à fidelibus, ſicut erat ſeparatus merito. o ¶Et areſcet. quia Chriſtiani q̃diu viuunt, habẽt aliquẽ virorẽ, ꝓpter Chriſtianitatis nomen. Sed in morte eũ amittũt, quia tũc apparet, ꝙ nihil eis profuit, & adhuc magis in futuro iudicio apparebit. ideo ſequitur: p ¶Et colligent eum. ſcilicet angeli executores diuinæ iuſtitiæ tollentes zizaniã de medio tritici. q ¶Et in ignẽ mit. ſcilicet infernalẽ. r ¶Et ard. ſine fine in perpetuitate pœnæ. s ¶Si mãſe. Hic ponit tertia rõ, quæ ꝓcedit ex impletione volũtatis fideliũ Chriſto adhærẽtium: & hoc eſt qđ dr̃: Si mãſe. in me. fide formata charitate. t ¶Et uerba in u. man. nõ ſolũ corde intelligẽdo, ſed etiã opere adimplendo. v ¶Qđ cũq; uo. pe. Hoc tamen intelligendũ eſt ſi petant pie. i. de pertinentibus ad ſalutem, quia exaudiri in alijs frequẽter non expedit eis. & perſeue.

Diuiſio

C D

Iaco.2.d

Math.13.f

Moraliter. a ¶Ego ſum uí. ue. Moraliter: Iſta vitis dicit poteſt quelibet religio approbata. Et illa maxime quę magis appropinquat Chriſti vitæ. Agricola verò, religioni præſidens, & ipſi⁹ curã gerẽs. Huius aũt vitis palmites ſunt religionẽ intrãtes. Quorum aliqui ante pſeſſionẽ inutiles reperiũtur & infructuoſi, qui ſunt ſtatim per agricolã amouendi. Alij verò ſub ſpe proficiẽdi ſunt ad profeſſionẽ recipiendi, quorum tamẽ aliqui nõ manent in vitę per ſui ſtatus dilectionẽ, ſed aliqui apoſtatãt, & aliqui ſolo habitu remanẽt. Remanẽtes aũt habitu & deuotiõe fructificãt, & vt magis fructificẽt, de ſuis defectibus per correptionem debitam purgantur, vt ſic plurimum fructum faciant ad dei gloriam & ſuam beatificationẽ. Propter hoc in huius parabolę fine dicit:

Moralit

ỻ Hæc loquutus ſum

Glos. ordi. Iohannis Cap. XV. De Lyra

E a ¶ In hoc cla. Qui manet in me fructum multum fert, quod est ex gratia dei. & ita est gloria eius, non hominis. & hoc est. In hoc. b ¶ Vt fru. plu. Sicut non æqualitatem ostendit nostrę naturæ & suæ, sed gratiā qua mediator est: nam pater diligit nos, sed in filio. c ¶ Effici. Quomodo? Si me dilexeritis. Ex qua dilectiõe? ex p̃ceptorũ obseruatiõe? Si me dilexeritis sicut dilexit me p̃, nõ quātũ. Nõ em̃ notat̃ æqualitas, sed similitudo dās eis ęternā ęternitatē. d ¶ Si præcepta mea. Nõ dicit, q̃ p̃ seruatis præceptis sint dilectores. Nemo em̃ seruat qui nõ diligit. sed q̃ nemo diligit, nisi q̃ seruat. Ostēdit ergo nõ vñ gñē, sed vñ monstrẽtur dilectores. Vel in dilectiõe mea, q̃ diligo vos. i. manẽte grā mea, & inde sciet̃ vos manere in ea, si p̃cepta seruabiti. Nisi ergo pri⁹ seruẽt p̃cepta oīa, nõ p̃n̄ seruare p̃cepta, nisi eos diligat &c. e ¶ Vt gaudiũ. Gaudiũ dei de nobis q̃ p̃sciuit & p̃destinauit semp est plenũ: in nobis incipit ex fide, cresc̃it imo & p̃fici⁹t in resurrectiõe. f ¶ Hoc est p̃ceptũ. Et. ℣. de dilectiõe, p̃ximi. sed repetitio est cõfirmatio. ibi tñ dicit mādatum do, quasi nõ añ fuerit. hìc ãt hoc est, q̃si nõ aliud sit. Ibi nouũ, ne in vetustate remaneam⁹, hìc meum, ne contemnatur. g ¶ Maiorẽ hac. Diffinit plenitudinẽ mutuæ dilectiõis, quã habere p̃cipit. h ¶ Iã nõ di. Cõmẽdata dilectione addit q̃d dignationis est, vt bonos seruos (qui sciũt faciẽdo quæ p̃cipit) dicat amicos. & eis tollit nomẽ serui, q̃ est timore foras mittẽdo, qui nescit quid faciat dñs. Quia cũ aliq̃d facit, sic extollit q̃si ipse faciat, nõ dñs. Sunt tñ serui timore permanẽte in æternũ, qui intrãt in gaudiũ dñi, hi sciũt q̃ faciat eos dominꝰ nõ solũ hoies, sed & iustos & quidquid boni est. i ¶ Nota fe. Nõ q̃ iam quis, oīa sciat, cũ post etiã dicat Multa. ha. v. d. q. n. p. p. m. Sed dicit se fecisse nota quæ scit se facturum in resurrectione, vbi plenè erunt beati in anima & corpore: & hęc est gloria non ex vobis, sed ex me: & hoc est: Non vos me elegistis.

Nicolaus de Lyra.

✠ Hęc mã eis, & p̃seueranter. quia illud q̃d petitur etiã p̃tinẽs ad salutẽ, nõ semp̃ statim daꝝ à deo: sed differt̃ vt cõgruo tp̃e det̃. & p̃ se: qa oīa sc̃tõrũ de salute aliorum aliq̃n impedit: nõ p̃pter defectũ orãtis, sed illi⁹ p̃ quo orat̃. his autẽ trib⁹ cõcurrẽtibus semp̃ oīa exaudit̃. a ¶ In hoc clarifica. est. Hìc ponit̃ quarta rõ. q̃ p̃cedit ex diuina glorificatiõe, quam quilibet debet desiderare, magis etiã q̃ suũ bonũ p̃priũ. Diuina autẽ glorificatio relucet in fidelibus Christo adhærẽtibus p̃ fidẽ ex dilectione operãtẽ. & hoc est q̃d dicit. In hoc cla. est &c. In multiplicatione bonorũ operũ. b ¶ Et efficiamini. Perfectẽ adhærendo mihi. c ¶ Sicut dile. Postq̃ hortatus est Christus ad discipulos adhærẽdũ sibi: hìc cõsequẽter ostẽdit in quo hmõi adhæsio consistit. Et diuiditur in duas: qa primõ ostendit q̃ hæc adhæsio cõsistit in dilectione. scd'ò ostendit q̃ dilectio cõsistit in mandatorũ obseruatiõe, ibi: Si præcepta mea. Dicit igitur. Sicut dilexit me &c. i. ad idẽ donũ consequẽdũ, nõ tñ æqualiter. Diligere em̃ est velle alicui bonũ. deus autẽ pater vult bonũ diuinũ Christo homini, nõ solũ scd'm vnionẽ quæ est per operationem in fruitiõe boni⁹a, sed etiã scd'm realẽ vnionẽ suppositi. fidelib⁹ autẽ vult bonũ diuinũ tm̃ scd'm vnionẽ gratię & glorię, quę est in fruitione. nec tñ ita perfectẽ fruunt̃ sicut aīa Christi. d ¶ Manete in di. &c. Hoc dicit ad ostendendũ, q̃ deus nullũ cogit ad fidẽ & dilectionẽ. e ¶ Si præce. mea. Hìc ostendit, q̃ dilectio consistit in mādatorũ obseruatione. Et diuiditur in duas: qa primõ facit q̃d dictũ est. scd'ò rñdet cuidã quæstioni quę sibi posset fieri, ibi: Hoc est præceptũ meum, vt diligatis &c. In prima parte dicit sic: Si præce. mea &c. Amor em̃ dei nunq̃ est ociosus. & ideo si est in corde, ostendit̃ in opere. & per hoc homo disponit̃, vt charitas in eo augmẽtetur, & p̃ cõsequẽs adhæsio ad Christũ fortificetur.

fortificet̃. f ¶ Sicut &c. ma. ī e. d. qa Christꝰ ex amore ad patrẽ q̃ fact⁹ est obediẽs vsq̃ ad mortẽ, vt habeat̃ Phil. ij. a. & p̃ hoc vnio ei⁹ ad patrẽ augmẽtata est in c̃pō gloria aīæ deriuata est ad corp⁹ ei⁹ in sua resurrectiõe. g ¶ Hec lo. sum uob. Hoc addit, ne lor te aliqs crederet, q̃ p̃pter se nõ p̃pter nos ad prædicta inuitaret. ideo subdit: h ¶ Vt gaud. Gaudium em̃ Christi hominis cõsistit in cõiunctione ad deitatẽ modis prædictis. ad quam etiã p̃ueniemus p̃ mãdatorũ obseruationem: alio tñ modo q̃ Christus, vt dictũ est. i ¶ Et gaudiũ ue. &c. Quod nõ pōt esse, nisi in gloria cælesti: qa nihil citra deũ pōt replere cor humanum: propter qd̃ dicit Aug. lib. cõfes. In quietum est cor meũ dñe, donec requiescat in te. k ¶ Hoc est p̃ceptũ. Hic rãdet cuidã quæstiõi quæ sibi posset fieri: qa posset aliqs dicere: Tu admonuisti nos adhærere tibi, & dixisti q̃ hæc adhæsio cõsistit in mãdatorũ obseruatiõe. sed ostende nobis vlteri⁹ obseruãdi modũ. ideo dicit, q̃ modus obseruãdi est p̃ dilectionẽ dei & p̃ximi: quia in his duobus tota lex pẽdet & prophetæ, vt habet̃ Mat. xxij. d. Cuius ratio est, qa oīa bona opa ex charitate p̃cedũt. p̃pter qd̃ dicit Greg. Sicut multi arboris rami ex vna radice prodeunt, sic multę virtutes ex vna charitate generantur, & ad charitatem ordinãtur. p̃pter quod dicit Aplꝰ. j. Timo. j. a. Finis p̃cepti est charitas. Et hoc est qd̃ dicitur: Hoc est præceptũ. Licet autẽ in dilectiõe p̃ximi includat̃ dilectio dei tãq̃ principalior, quia p̃ximus nõ est diligẽdus nisi p̃pter deũ, tñ salutor hic magis facit mentionẽ expressam de dilectione p̃ximi, cũ dicit, inuicẽ: qa intẽdebat apl̃os inducere ad fidẽ & ad H ficationẽ & cõsolationẽ & tribulationẽ sustentãdã: ad quę necessaria est charitas p̃ximi. l ¶ Sicut dilexi uos. i. efficaciter, gratuitẽ, & rectẽ: sicut expositũ est cap. p̃ræce. Qd̃ autẽ Christꝰ sic dilexerit p̃bat cum subdit: m ¶ Maiorẽ hac. Hoc autẽ fecit Christus. ergo &c. Quia Quatuor tuor em̃ diligẽda sũt ex charitate. s. deꝰ, diligitur aīa, p̃ximus & corpus p̃prium. ideo cũ charitas sit ordinata p̃ ipso deo, qui est primũ & maximũ diligibile, ex charitate debẽt alia tria exponi, sicut minus p̃ maiori. p̃ aīa autem propria debet proximus & corpus propriũ cõtemni, p̃ salute proximi debet vita corporalis exponi. & ideo cum corpus proprium sit maximum bonũ quod nobis remanet p̃ proximo exponẽdum, patet q̃ in tali expositione est maximũ signum dilectionis ad proximum. Verũtamẽ quia obseruatio mãdatorũ nõ solum inducit ad dilectionem proximi, sed principalius ad dilectionem dei, ideo subditur: Vos amici mei estis &c. Et quia amicis reuelantur secreta, ideo subditur: n ¶ Iam non dicam uos seruos &c. id est timore seruili subiectos: tamen amore filiali erant subiecti: & hoc modo apostoli aliquando dicuntur serui. Roma. j. a. Paulus seruus Iesu Christi &c. o ¶ Quia seruus nescit quid faciat dominus eius. Hoc videmus in humanis. secreta tamen reuelantur filiis. huiusmodi erant apostoli qui Christo erant subiecti amore filiali: ideo subditur: p ¶ Vos aũt dixi amicos &c. nota fe. uobis. Hoc non est intelligendum de omnibus simpliciter & absolute, quia apostoli non habuerunt tãtam plenitudinem scientiæ sicut Christus. sed est intelligendum de omnibus pertinentibus ad eorum statũ, cuiusmodi sunt ista quæ pertinent ad eorũ salutẽ, & fidei & morũ prædicationẽ, & ecclesiæ gubernationẽ. Et qa ista cõserunt ad vilitatẽ fidelium, nõ ipsius Christi. ideo subdit: q ¶ Non uos me elegist. Duplex est enim electio fidelium. Vna æterna, quæ est idem Electio b quod prædestinatio diuina, & hæc electio apostolorũ & aliorũ fidelium ✠ fidelium est ples

✠ g ¶ Hæc loquutus sunt uobis ut gaudium meũ in uob. Moralitas bis sit &c. Quod autẽ sequitur est inductio ad amorẽ charitatis propter quod sensus literalis est de se moralis, nec occurrit alia

✠ moralitas

---

a fiet uobis. In hoc † clarificatus est pa
b ter meus, ut fructum plurimũ af
r ¶ Per prædicationem & passionem sicut ego.
¶ Vt ait apostolus: ipsius opus sumus creati in Christo.
c ferãtis, & efficiamini mei discipuli b
¶ Ecce vnde plurimus fructus ex dilectione. sed vnde dilectio? quia prius nos dilexit.
Sicut dilexit me pater, & ego dile
¶ Et ideo perseuerate c
xi uos. Manete in dilectione mea. d
¶ Quomodo in ea manebimus. Diligite me, & vos digni diligi efficite.
d Si præcẽpta mea seruaueritis, ma
nebitis in dilectione mea, sicut & e
ego præcepta patris mei seruaui,
a ¶ Et per hoc ostendor diligi a patre ego homo.
& mãneo in dilectione. Hęc loquu, e
a ¶ Vt gaudeam de vobis, quod est cũ gratiam præstat
e tus sum uobis, ut gaudiũ meum h
in uobis sit, & gaudium uestrum im i
a ¶ Dum per gratiam eius consortium habebunt.
b ¶ Vt vero impleatur. ¶ Non aliud, quia in hoc sunt omnia: & dilectio dei, & fides.
f pleãtur. † Hoc est præceptũ meum k
a ¶ Non sicut homines se inuicem diligunt, sed vt deum habeatis.
ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos. l
a ¶ Vt sicut posui animam meam pro vobis: ita & vos pro fratribus, vt me imitemini, sed non mihi cõparemini.
g † Maiorem hac dilectionem nemo m
a ¶ Ponere animam pro amicis non est dilectio, sed effectus dilectionis.
habet, quàm ut animam suam po
a ¶ Et per charitatem eritis amici.
nat quis pro amicis suis. Vos amici
mei estis, si feceritis quæ ego præci,
¶ Et si prius.
h pio uobis. † Iam nõ dicã uos seruos n
a ¶ Scilicet ille qui solo timore seruit, non ille de quo dicitur: Euge ser. &c. qui seruit ex amore.
quia seruus nescit quid faciat do o
minus eius. Vos autẽ dixi amicos, p
a ¶ Ego homo ad opus hominum.
quia omnia quæcumq̃ audiui à pa
a ¶ Qui non elegit nondum diligit.
i tre meo, nota feci uobis. Nõ uos q

a ¶Hæc mā. Hic ostendit qs sit fructꝰ quē dixerat: p q̄ & dabit A patet qd' petimꝰ, qui & hoc dedit, vt diligamꝰ. b ¶Vt di. Aug. Merito sæpe dilectionē cōmēdat, q̄si sola præcipienda sit sine qua nō pōt cętera, quę sine ęteris nō pōt haberi. Pro hac aūt patiēter debemus sustinere etiam omnia aduersa mundi. Vnde subdit:

c ¶Si mūdus. Noie mūdi aliq̄n boni, aliq̄n mali designātur: qa vna massa est q̄ tota in adā perīt, de q̄ sunt alia vasa in honorē, alia i cōtumeliā. d ¶Mūdus qd' suū. Si malꝰ punit scelus mali ex parte odit mūdꝰ qd' suū est: Dū punit ex parte amat, quia malus fauet malis. e ¶Sermonis mei. Hoc. s. Non est. Et illius superioris. Scitote, qa me priorem vobis odio habuit. Et subdit causam: f ¶Nō est ser. &c. Quia exēplo sui (quo aliud melius nō est) monuit ad ferenda odia mūdi, subdit quare debeāt eum in hoc imitari: quia ipse dominus, illi seruit. g ¶Si nō uenissem. Hīc expressius Iudęos ostendit, ad quos venit: de quibus

☞

Nicolaus de Lyra.

fideliū est à solo deo ex mera liberalitate. Alia est tpalis. s. vocatio ad fidem & gratiā & apl'atū & hmōi. Et ista vocatio est effectꝰ primæ. scd'm illud ad Ro. viij. s. Quos prædestinauit, hos & vocauit. & sic apli electi sūt à Christo tpe gr̄æ. a ¶Et posui uos. i. firmiter disposui. b ¶Vt eatis. prędicando p totū mundū. c ¶Et fructum. quia fides ecclię B manebit vsq; ad finē mūdi, q̄tūcūq; tribulatiōibꝰ impellat'. Vel aliter: Maneat in gloria æterna. d ¶Vt quodcūq;. Dūmō tn̄ ista petitio fiat p vobis pie & pseuerāter, sicut. g. expositū est eodē ca. e ¶Hæc mādo &c. In hoc cōcludit intētū, per hoc signās, q̄ oīa prędicta dixit eis ad hūc finē. s. vt mutuō se diligāt. f ¶Si mundꝰ. Hīc agit de palmitū adhęrentiū purgatiōe p tribulatiōes futuras, cōtra ipsas eos cōsolando. Et diuidit in tres: quia primò ad eorū consolationem ratiōes inducit. Scd'o eas exponit, ibi: Memētote. Tertiò excusationes pśequentium excludit, ibi: Si nō venissem. Circa primum ponit duas rōnes. Prima sumitur exemplo sui. Mēbra enim refutare nō debēt cōditionē capitis, cum nō sint maioris dignitatis, imo minoris. Christus aūt caput est apostolorū, & iō exemplo Christi debēt patienter tolerare tribulationes persequtiū. Et hoc est quod dicitur: Si mundꝰ uos odit. Hīc accipit si, pro quia. q. d. quia futurū est, q̄ mūdus vos odiat. g ¶Scitote. Ad cōsolationē vestram. h ¶Quia me priorem &c. propter quod dicit Aug. in sermone: Recusat esse in corpore qui odium nō vult sustinere cum capite. Scd'a ratio sumitur ex parte mūdi, Similitudo enim est causa dilectionis, secūdum illud Eccle. xiij. c. Omne animal diligit sibi simile. Et dissimilitudo est causa odij. Apli aūt dissimiles erant hoibus mūdanis: & ideo nō debebāt admirari si persequutiones sustinerent ab ipsis. Et hoc est quod dicit: i ¶Si de mūdo fuissetis. Licet apostoli essent de mundo, præsentia corporali, nō tamen erāt de mundo cōcupiscentias mūdi imitando. k ¶Mundus quod suum erat, dili. Sed cōtra hoc videtur esse: q̄ aliqui principes mundani de quibus loquit Saluator, cum essent persequtores apostolorū, aliquos tamē mūdanos & malos non diligebāt: sed magis persequebantur, vt latrones & prædones & hmōi, quos interficiebant. Dicendum, qd' malum non potest esse purū quin habeat aliquid de bono: aliter seipsum destrueret, secundum Philosophum. iiij. Ethico. Licet igitur principes illi qui persequuti sunt apostolos, essent mundani & mali quantum ad superbiam & infidelitatem & hmōi, tamen aliquid boni habebant, vtpote iusticiam, clementiam, vel aliqua huiusmodi. sicut legitur de Traiano & de multis alijs principibꝰ mundanis. & sic persequebantur latrones & prædones inquātū erant eis dissimiles in bono iusticię. sicut ecōuerso persequebātur apostolos

a ¶Misericordia prœueni vos cum effectis mali. ¶Inspirauit fidem.

me elegistis, sed ego elēgi uos, & po[a]

a ¶I. ad gratiam plantaui. b ¶Per me viam: & hoc iterum gratia. ¶Volendo. c ¶Perseuerando. ¶Quem non afferrent nisi prius electi.

suui uos, ut eātis, & fructum ā̄ffera[b][c]

a ¶Dilectio quæ est fructus noster: quæ modo est in desiderio, nondum in saturitate, & ipso desiderio quodcumque pc. &c.

tis & fructꝰ uester maneat, ut quod [d]

cumq; petieritis patrem in nomine

a ¶Quodcūque petierimus in nomine Iesu, dabit nobis pater. ¶Quem fructum.

meo, det uobis. Hæc mando uobis, [e]

¶Qui odit quæ diligit.

[b][c] ut diligatis inuicem. † Si mundus [f]

¶Grandis consolatio membris ex capite.

uos odit, scitote quia me † priorem [g][h]

¶Contempru. ¶Damnato.

uobis odio habuit. Si de mūdo fuis[i]

[d] setis, mundus quod suum erat dili[k]

a ¶Falsa dilectione, qua se falso diligit: sed vere odit se: quia naturam odit, diligit vitium.

gēret. Quia uerò de mundo non

a ¶Nunc. b ¶Quia tunc de eo fuistis. ¶Graris.

estis, sed ego elegi uos de mundo, propterea odit uos mundus. Me[l]

[e] mētote sermonis mei, quē ego dixi

¶Quia.

[f] uobis: † Nō est seruus maior domi [m]

¶Et ita.

no suo. Si me persequuti sunt, & [n]

¶Non potest placere seruus, cui displicet dominus. ¶In quibus ego.

uos persequentur. Si sermonem [o]

a ¶Vt in eo caperent & calumniarentur. b ¶Qui etiam meus.

meum seruauerunt, & uestrum ser

a ¶Quæ dixi, odio habebunt, persequentur, sermonem contemnent. b ¶Time in vobis

uabūt. Sed hæc omnia facient uobis [p]

oderunt, & persequuntur sermonem & quia meus est, contemnunt.

a ¶Ea scientia qua scriptum est: Scire autem te sensus est consummatus.

propter nomē meū, † quia nēsciunt [q]

¶Misit me, sed: Si non venis.

[g] eum qui me misit. Si non uenissem [r]

apłos & alios fideles, in c̄tū erāt eis dissimiles īfidelitate. ¶Sed C adhuc diceres: qa sūt aliq mūdani i eodē vitio cōicātes, q tn̄ sese pśequunt, vt superbi & cupidi. Propter hoc dicēdū q̄ duplex est amor. s. amicitię & concupiscētię. In amore aūt amicitiæ sufficit vt

Amor duplex

quodāmō vnū sibi: qa amicꝰ ē alter ipe scd'm Philo. hoc aūt nō est p realē idētitatē, sed p cōformitatē. Sic aūt nō est in amore cōcupiscētię, q̄ aliqs vult sibi ipsi bonū. & iō q̄to plꝰ diligit se amore cōcupiscētię, q̄ aliū sibi simem amore amicię. tāto odit eū in c̄tū ipedit p eū à cōsequutiōe bōi amati, & sic vnꝰ supbꝰ odit alterū, in c̄tū surripuit sibi singulare excellētiā quā cupit: & auarꝰ sibi auarū, in c̄tū arripit sibi lucrū qd' desiderat. & sic de alijs. I ¶Memētote. Hīc expōit rōnes p̄dictas. Et pri ò primā. Scd'ò secundā, ibi: Sed hęc oīa. Pria rō erat de pśecutione illata Christo & apłis in futurū. Et q̄tū ad hoc dicit. Memētote ser. mei quē ego. s. xiij. b. m ¶Nō est seruꝰ. †1. Ioh. 3. c Qd' aūt prius vocauit eos seruos. xiij. c. & hoc idē repetit: nō est cōtra illud qd' i hoc ca. dixit: Iam nō dicā vos seruos. Seruitꝰ ēm quam apłis tribuit, nō est aliud q̄ subiectio ex amore filiali ad Christū, q dr̄ seruitꝰ large. Seruitꝰ aūt quā ab eis excludit, est timoris seruilis, q̄ à charitate excludit, vt hr̄. j. Iob. iiij. d. n ¶Si me pse. Si, p qa. q. d. qa me pśequuti sūt de facto, nō est mirū li vos pśequent̄ i futuro. o ¶Si ser. meum. Hic pōt accipi ly si dupl'r. s. p qa & p nō: qa aliq verbū Christi deuote susceperunt, vt Nicodemus, Lazarꝰ, & sorores eiꝰ, & sifes. Et ali qui cōtēsperūt, sicut scribæ & Pharisęi. Et sim̄ fuit de apłis, qa aliq eos deuotē audiebāt, sicut patet de Cornelio Act. x. & in pluribꝰ alijs locis, & multi eos cōtēsperunt, & à se repulerunt, vt patet act. xiij. g. vbi Barnabas & Paulꝰ dixerunt: Vobis oportebat primū loq verbū dei, sed qm̄ repellitis illud & idi. iu. vos &c. p ¶Sd hæc &c. Hīc exponit secundā rōnē quæ fuit de odio mūdanorū erga apłos. cuiꝰ cām explicat dicēs: Sed hæc oīa fa &c. i. propter cōfessionē & prędicationē nois mei. q ¶Quia ne. i. deū †Mat. 11. d patrē. Cōtra hoc vr illud Ps. lxxv. a. Notus in Iudæa deus. Dicēdū q̄ notitiā habuerunt determinatā de vnitate dei. De pluralitate āt pśonarū nō habuerūt notitiā, nisi superiores scripturas intelligentes. tn̄ illa notitia fuit obscura: qa aūt tps Christi nō fuit mysterū trinitatis ad plenū reuelatū. Illa etiā notitia quā habebāt de hoc Iudæi, fuit eis obscurata ex odio qd' cōceperāt ad doctrinā Christi: & sic licet cognoscerēt in c̄tū est pr̄ oīa p creationē, nō tn̄ cognouerūt eū in c̄tū misit filiū suū ad salutē credētiū. Ista tn̄ ignorātia nō excusabat eos i pśequutiōe Christi & apłorū, qa pcedebat ex odio & iuidia, vt dictū est. Sim̄ ignorātia nō excusabat tyrānos, apłos & alios fideles pśequētes qa pcedebat ex obstinatiōe eorū in pctō idololatriæ. qd' patet ex hoc, qa videbāt p apłos fieri signa virtutis diuinæ, & tn̄ pmanebāt in infidelitate, qa aliqui attribuebāt sciētię magicę, & malē. r ¶Si non uenis. Hīc ostēdit pśequutores Christi & fidelium inexcusabiles. & hoc ostēdit dupl'r. Primò, ex his quę facta sunt in Christi pñtia. Scd'ò ex his quæ facta sunt in eius absentia, ibi. Cū aūt ve. Prima in duas: quia primò ostendit eos inexcusabiles verbis. Scd'ò factis ibi, Si opera. Circa primū sciēdum, q̄ doctrina Christi fuit ita mūda pura & pfecta, vt patet intuenti, & dictis ꝓphetarū cōsona & ipsorū impletiua, vt patet cōferēti no. Testa. veteri, itē sic fuit cōfirmata miraculis soli deo possibilib', Testa. veteri, itē sic fuit cōfirmata miraculis soli deo possibilibꝰ, pōt hæc signa facere q̄ tu facis, nisi fuerit deꝰ cū eo. ꝓpter qd' infidelitas Iudæorū fuit maximū peccatum. Et hoc est qd' dicitur: Si nō venissem

Moraliter

* moralitas, vsq; ibi: Si non uenissem, & Io. &c. Sequitur * Si opera non:

Diuisio

nit, de quibus sub noīe mūdi supiora dixerat. Et qa ad eos venit,
E hic inexcusabiles de oīb⁹ maⁱ ostēdit. a ¶ Excusa. Illi quibus
nō venit, nec loquut⁹ est, habēt excusationē nō de oī pc̄tō: sed de
hoc, qp̄ in Christū nō crediderūt. Hi ẏ ō qb⁹ ī aplis venit & loquut⁹
Roma.2.b ē nō excusāt. Priores verō q sine lege peccauerāt, sine lege pibūt
b ¶ De pe. Qd' nō c̄redūt me, sed ode
rūt, & pſequētur ī meipso & ī meis: sed
hoc pc̄m in me, etiā redundat in p̄em
qa q me odit, & patrē meū odit. Ex qd'
est grauissimū, nō solū veni & loquutus
Psal.34.c. sum, sed opa feci, q̄ videtes oderūt & me
& p̄em. Nec est cā q̄re, sed vt ipleat ser.
q in le.eo.scri.est. Qd' est: Sed gratis ode
Quæstio rāt sicut scriptū est: c ¶ Qui me. Quæ
stio nō dissimulāda hic nascit. quō.i.po
terant odisse quē nesciūt. Si em deū nō
(qd' est ipe, sed nescio qd aliud suspicā
tur esse) credūt, & hoc oderūt, vtiq; non
ip̄m oderūt, sed qd' sua suspitiōe mēda
ci, vel falsa credulitate cōcipiūt. Si verō
qd' ē hoc de illo sentiūt, quō eū nescire
dicunt? & qd' est de hoīb⁹ vel in hoībus
hoc fieri pōt, Nō em viros possum⁹ dili
gere vel odisse, sed nō ignotos, quia etsi
nō visi, fama vel lr̄is nota est eorū probi
tas vel improbitas. qp̄ si diligim⁹ bona
& odim⁹ mala, & ita nō erramus in iudi
cio rerū, veniale est. Si nō vera sentimus
de occultis hoīm, q̄ est hūana tētatio: si
F suspicemur aliter esse q̄ sint, q̄ suspitiōes
si sint humanę, iudiciū de talib⁹.i. diffini
ta certaq; sn̄ia, p̄hibet. Ex suspitiōib⁹ aūt
euenit, vt bon⁹ bonū si putet malū ne
sciens oderit, q etiā nesciens malum dili
git. Sic & mal⁹ cui displicet bonitas, bo
num odit: & si putet malū nesciens dili
git. d ¶ Quæ nemo alius facit, pec.
Augu. Qd' pauit tot milia de paucis, qp̄
8.6.b. sup aquas iuit, & Petrum ire fecit, & alia
Matt.14.c hmōi. Sed & Moyses in diuiso mari, in
Exo.14.c. māna, & Iosue in diuiso Iordane, in fixo
Iosue.3.d. sole: & alij patres fecerūt q̄ nec Christus
Ibidē.10.c. nec ali⁹ fecit. Nō ergo de talibus hic di
cit. Supat etiā Christ⁹ miracula omniū,
Luc.2.a. qp̄ natus de virgine, qp̄ de morte surrexit:
Ibidē.24.a sed hæc nō sunt facta in eis, nec corā eis.
Dicit ergo de sanitatibus, quor & quan
tas null⁹ fecerat in eis, & qa ipe p seipm
fecit, nemo sine eo. e ¶ Oderūt & m.
Iudæi dicūt se diligere deū. & tñ nescien
tes oderūt: qa qui volūt esse mali, nolūt esse veritatē q̄ dānant. Et
sicut oderūt suā pœnā: oderūt veritatē, quę irrogat pœnā, nescie
tes eū esse veritatē. Et si oderūt veritatē, oderūt eū de quo nata est
veritas, & ita patrē nescientes de eo natā ẏ veritatē oderūt. f ¶ Quia
odio. Gratis odit, qui nullū ex odio cōmodū quærit, vel incom
modū fugit. Sic ip̄i oderūt Christū. Sic iusti diligūt gratis, nō p̄
pter aliud, sed p̄pter ipsum. g ¶ Cū au. Nūc videtes opa oderūt
gratis & me & patrē. Sed cū venerit paraclet⁹, manifestiore testi
monio cōuincet eos q viderūt & oderūt, sed & quosdā eorū cō
punctos de tātō scelere cōuertet. h ¶ Quē ego. Die Pentecostes
venit spūs scūs in centū viginti hoies cōgregatos, cū quib⁹ erant
omnes apostoli in domo vbi cœna fuerat. i ¶ Qui à pa. Spūs
procedit à patre & filio: sed fili⁹ dr̄ à patre, p̄cedere, qa ad patrem
solet referre: & qp̄ ipsius est, de quo ipe est. A q̄ ergo habet vt sit.
ab illo habet, vt de illo procedat spiritus.

GLOS. ORDI.

Ca. XVI.

HAec loquutus sum. Postquā exēplo suo docuit fer
re odia in quo sciūt qd debeāt facere, sed non possunt
post̄q; etiā p̄miſit spm̄ quo poterūt resistere. etiam ad
dit: Hęc loquut⁹ sū de odio mei, qd' est exēplū de spū
q confirmabit, vt ita charitate diffusa in cordibus vestris, sit vobis
Roma.5.a. multa pax, & nō scādalū. Vñ em scādalū? Quid passuri? Absq; sy
nagogis. i. extra synagogas faciēt vos: qa nō erat ali⁹ ppls dei nisi
Israel, si Christū reciperet, nō esset alia eccl̄ia Christi, nec alia syna
Rom.10.a. goga Isr̄. Sed qa isti semp volūt cē sine Christo, volētes cōstituere
suā iusticiā, pellūt eos q nūq; volūt esse sine Christo, iusticię ei⁹
subiecti. Nec erubescūt pulsi, sicut illi q credētes i Iesū, p̄p̄t metū.

☞ nō audebāt

a ¶ Aliud quod tenentur &c. & sine quo dimittun
tur. i. credere in Christum: qui ideo venit: vt crea
tur in eum.

& loquutus eis fuissem, p̄ccatum a b
a ¶ De quibus supra. Si me persequuti sunt &c.
¶ Quia veni & loquutus sum eis:
2 non habērent. Nunc autem † excusa
b c tionem non habēt de peccato. Qui c
me odit, & patrem meum odit. Si d
¶ Non inser eos: vel coram eis, sed in eis, quia eos sana
uit, pro quibus debuerunt eum amare non odisse.
d opera non fecissem in illis, quæ ne
a ¶ Illud magnum -
mō alius facit, peccatum non habe
¶ Illa opera.
c rent. Nunc autem & uiderunt, & o e f
¶ Et si nescientes.
derunt & me & patrem meum. Sed g
¶ Quæ est eis data.
ut impleatur sermo, qui in lege eo, k
¶ In psalmis.
f rum scriptus est: † quia odio habue i
a ¶ Sponte vt deus.
g runt me gratis. Cùm autem uenērit k
a ¶ Vt sit fiducia consolationis. b ¶ Ecce quod & filius
mittit a patre a quo ipse est.
h paracletus, quem ego mittō uo l
i bis à patre spiritum ueritatis, qui à m
¶ Vt sit fiducia prædicatoris. a ¶ Ecce quod pater
mittit. b ¶ Manifestatione sui, quia tanto mira
culo quod qui putabat mortuus resurrexisse & viue
re probatus est.
a
pâtre procedit, illē testimoniū per n
a ¶ Quod non modo, quia non adest plenitudo illius
temporis.
hibebit de me. Et uōs testimonium o
a ¶ Per eum. b ¶ Prædicationis. mex ideo prædica
te poteritis quod nostis.
perhibēbitis, quia ab initiō mecum p

estis.

Cap. XVI.

†Æc loquutus sum q
uobis, ut non scan r
dalizemini. † Absſ a

c ✠ nō ue. hoc dixit, qa ei⁹ aduēt⁹ erat eis p̄miſſus in lege & pro
phetis. a ¶ Et loqu. Ly nō, qd' in aliqb⁹ libris interponit, sed ei
de textu, sed resumit ex p̄cēdēti clausula. b ¶ P̄cīm nō ha. spec.
catū infidelitatis ī me, qd' dicit spāliter p̄cīm p̄pter eⁿ grauitatē
tñ sine hoc habebāt venialia pc̄ā, & añ habuerunt. c ¶ Qui me
odit & pat. Hoc subdit ad ostendendū
qp̄ exceptio Iudæorū, docētiæ tē efficia
ci nō credētiū, p̄cedit ex inuidia & odio
cōtra ip̄m. d ¶ Si opa. Hic ponitur se
cūda rō ad ostēdēdū eos inexcusabiles, q̄
p̄cedit ex o p̄ib⁹ factis à Christo, q̄ fue
rūt ita magna & ẏ tutē creaturę trāscēdē
tia, qp̄ null⁹ ali⁹ fecerat aī talia, vt pater
in illuminatiōe cęci nati, & i suscitatiōe
Lazari q̄triduani, & isu p̄naturali ei ipsi
in passiōe Christi, & iō si illi q fuerūt in
creduli Moysi & p̄pheris, fuerūt grauit
puniti & inexcusabiles reputari, multo
forti⁹ isti. Et hoc est qd' dr̄: Si opa &c.
pec. nō. i. infidelitatis in me. licet hīrent
alia pc̄ā. e ¶ Nūc au. s. opa. f ¶ Et
oder. qa ex odio ad Christū ip̄s⁹ opera
tanq; maligna attribuebant Beelzebub
principi dęmoniorum, vt hī Mar. xi. b.
g ¶ Sed ut im. Hic vt, teneā cōsecuti
uè, qa ex odio eorū sequuta est implētio
illi⁹ sermōis. h ¶ Qui in. s. Ps. xxxiiij. c.
i ¶ Odio habue. i. sine cā: imo cōtra
rio habebāt cām amādi eū ex būficijs eis
impēsis i docēdo eos & sanādo infirmos
eorū. k ¶ Cū au. Hic ostēdit eos inex
cusabiles p ea q̄ facta sunt in Christo ab
sentia, videlicet p aduētū spūs scī sup
aplos post ascensionē Christi, qd' fuit si
gnū manifestissimū ad doctrinā Christi
cōfirmādā. Et hoc est qd' dr̄: Cū au. cō
solator. l ¶ Quē ego. In hoc ostendit
sp̄m scūm à se p̄cedēte, tn̄q tū dicit se illū
mittere. m ¶ Spir. uer. In q̄ ondit spūs
scūs à p̄re, p̄cedere, qa p̄cedit abvtroq;.
n ¶ Ille test. Qd' em hoies pr⁹ illitera
ti & simplices de p̄funda tū scripturarū
subitō plane loq̄rentē, & ī oīb⁹ linguis,
fuit maximū signū ad cōfirmādū fidem
Christi. o ¶ Et uos te. p̄dicando oī
bus ppls. p ¶ Quia ab ini. Non est in
telligēdū qp̄ fuerint cum eo à principio
vitę eius, sed ab initio suæ prædicatio
nis, qñ ic̄pit docere & miracula facere.
✱ d ¶ Si opa. &c. Per hoc ostēdit, qp̄ q̄
libet prælatus & curat⁹ qui ī hoc est Christi vicari⁹, ppſo suo de
bet bonā admonitionē verbi & opationē exēpli: & si ī vtroq; de
ficiat vl altero, ppls habet aliquā excusationē de pc̄tō, nō à toto,
sed à tāto: maxīe si defect⁹ est in facto, vñ & dicūt laici, quare non
facerem⁹ hoc vel illud, cū plati & curati hoc faciūt & ēt religiosi?

NICO. DE. LY. Ca. XVI.

HAec loquut⁹ sum. Post q̄ Christ⁹ aliq̄s rōnes posuit
ad discipl̄orū cōsolationē, hic magis explicat suā ītē
tionē. Et diuidit ī tres: qa prīò dicta explicatio ponit. &
cūdò: ei⁹ effect⁹ oñdit, ibi: Dicūt ei discipuli. Tertiò, ibi: Dixit
tū cōcludit, ibi: Hęc locut⁹ sū. Pria ī duas: qa prīò ponit rōnes q̄
bus cōsolat⁹ ē eos de tribulatiōib⁹ futuris: & hoc vt cōtinuet sead
dicta īmediate p̄cedētia. Secd'ò, explicat rōnes cōsolatorias de ro
cessu suo, ibi: & nūc vado. Pria ī duas: qa prio pōit ītētionē sua.
Secd'o, subiūgit dicti rōnē, ibi: Hęc aūt vobis ab initio. In pria ex
go p̄te dr̄ sic: q ¶ Hæc loquu. i. ad cōsolationē vestrā cōtra fu
turas tribulatiōes. r ¶ Vt nō scā. Cadēdo p impatētiā q̄n eue
nient vobis. Scādalizare dicitur à scādalon Græc', qd' significat ri
impactionē pedis per quā homo ruit, & ad similitudinē hui⁹ in
sp̄ualibus dicitur quis scādalizari in tribulatiōe, qñ est ei occasio
cadēdi p ipatientiā. s ¶ Absq; synagogis &c. Incipit hīc ex
plicare in particulari tribulationes futuras, inter quas crebro de
✠ synagoga

Moraliter. q ¶ Hæc loquutus. In hoc capitulo Christus istru
duxit discipulos non solū præsentes tūc, sed etiam futuros, vt nō
recedant à fidei veritate pro vituperio quocūq;: quod significat
per ejectionē de synagoga, cum dicitur: ¶ Absq; synagogis.
Nec etiam quocunq; tormento, quod significatur, cū subditur:
✱ Sed venit hora

A nõ audebãt cõfiteri, ne pellerẽtur de synagogis, diligentes gl̃iam hominũ magis q̃ gloriã dei. a ¶ Sed ue. Q. Si pulsi ab eis tot acquiretis mihi (vnde vobis gaudẽdũ) vt non satis sit eis vos pellere. Sed nõ sinant viuere, ne oẽs acquiratis, vt à Iudaismo auertatis in quo deũ Israel credũt deseri & sancta sua, b ¶ Hæc au. lia minora vidẽtur, & minus põderãtur pñtia q̃ futura. vñ sensi- C
biliter videm⁹, q̃ aliq̃ bona rpalia vel corpalia delectabilia multum desiderãtur anteqũ habẽtur: habita verò parũ appręciant. nũc autẽ ita est, q̃ cum aliqs sibi præuidet cõtra mala futura, appḧendit ea q̃si quodãmõ pñtia, ideo vidẽtur minora. c ¶ Hæc aũt.

Postq̃ dixit futuras eorum passiones: & cõsolatorẽ spm̃ eis eẽ dãdũ, subdit: Hęc nõ dixi &c. Q. d. si de passionibus accipim⁹, nõ solũmodo post cœnã, sed & añ primũ Pascha, & ab initio missionis. xij. apl̃orũ p̃dixerat, sed de cõsolatiõe spũs eis vẽtura nõ prędixerat: quia ipse cũ eis corporali pñtia aduocat⁹ vel cõsolator erat, sed q̃a iã itur⁹ est, opus erat vt illũ diceret vẽturũ q̃ cõfirmaret eos contra abiḧdẽtes & interficiẽtes. c ¶ Vado ad eũ. Ita palã, vt nemo interroget q̃d' vi- su corpali cernat. viderũt eũ in nube ascendentẽ certi de gl̃ia, q̃ prius prædicta passiõe q̃sierant: Domine quo vadis? d ¶ Si em̃. Nõ q̃ posit⁹ in terra nõ poſ set dare, sed q̃a illi nõ sunt idonei accipere, nisi eum sec̃m carnẽ desistant nosse. e ¶ Si aũt. Mẽtibus vestris sic raptis ad celestia, aderit spiritus simul pater & filius. Spũales em̃ ex carnalibus facti, capacius fuerãt trinitatem habituri, sicut p. millum erat. Vobiscũ sum vsq̃ ad cõsũmationẽ seculi. Et ad eum veniemus & mansionẽ apud eũ faciem⁹. Nunc̃q̃ enim intelligenda est separatio: & si sigillatim loquaẽ scriptura de personis. Opus em̃ erat sic trinitatẽ insinuari. f ¶ Ille arguet. Nõ q̃ filius non arguat, sed quia spũs dabit eis charitatẽ, & pellet timorẽ, vt sit eis libertas arguẽdi. ¶ Augu. Arguitur de pctõ q̃ in Christum nõ credit. Arguitur & de iusticia eorũ q̃ credunt. Ipsa em̃ fidelitũ cõparatio, infidelitũ est vituperatio. Credãt igit̃ hoies in Christũ, ne arguãtur de pctõ infidelitatis quo oia tenẽtur. Transeãt in numero fidelitũ, ne arguãtur de iusticia eorum quos iustificatos nõ imitãtur. Caueãt futurũ iudicũ, ne cũ mũdi principe iudicent̃ quẽ iudicatũ imitãtur. g ¶ Et de iusti. Non de sua, sed de credẽtiũ iusticia mund⁹ arguitur, q̃rũ cõparatione dãnatur. Vnde nõ ait: Non videbit me mundus: sed nõ videbitis me, vos apli. Cõtra infideles q̃ dicunt, qũo credem⁹ q̃d' non videmus? Est vera iusticia credere q̃d' nõ videtur: vt q̃ viderunt hoiem, crediderunt deũ. Et cum p ascẽsionẽ forma hois subtracta est vilibus, tunc ex oi parte impletũ est: Iustus ex fide viuit. h ¶ Et iã non

a ¶ Q. Sed ne timeatis solitudinem, quia tot acquiretis vt pro eis ad gloriam dei videamini occidendi.

a quę synagogis facient uos. Sed †ue- a
nit hora, ut omnis qui † interficit b
a ¶ Zelum dei habere, sed non secundum scientiam, sed ex stulta ignorantia.
uos, ar̃bitretur † obsequium se præ- c
stare deo. Et hæc facient uobis, quia
¶ Esse, ¶ Filium.
non nouerunt patrem, neq̃ me. Sed d
a ¶ Hæc fient: Sed ego prædixerim ignaros hæc & improuisa turbaturus, sed præmissa patienter ferantur.
hæc loqu̾ tus sum uobis, ut cũ ue- e
a ¶ Tenebrosa. ¶ Oportunitas. b ¶ Malorum. ¶ Et caueatis vobis.
nerit hor̃a eorum, reminiscãmini, f
¶ De aduentu paracleti.
b quia ego dixi uobis. Hæc autem uo c
bis ab initio non dixi, quia uobiſ- f
a ¶ Ego paracletus vester. ¶ Et ideo opus est prædicare de illo.
c cum ẽram. Et nunc uado ad eum g
qui me misit: & nemo ex uobis inter h
a ¶ Iturum a vobis. ¶ A uobis. ¶ Id est me iturũ a vobis
rogat mẽ, quo uadis. Sed quia hæc i
¶ Cum nondum consolationem spiritus intus habeatis, qua melius me intus viturí estis, doletis me corpor alibus oculis subtrahi.
loquutus sum uobis, triſticia imple k
bit cor uestrum. Sed ego ueritatem
si ¶ Vt spiritualiter iam me noscatis, & carnaliter iam me nosse desistatis, ne verbo carne facto quasi facie contenti sitis
dico uobis: expedit uobis, ut ẽgo ua
a ¶ Si carni qua alij carnaliter hæseritis, capaces spiritus non eritis.
d dam. Si ẽnim non abiero, paracle l
c tus non ueniet ad uos. Si autem ab
iero, mittam eũ ad uos. Et cũm uene m
a ¶ Per vos qui modo timidi. b ¶ Quod habet mũdus
f rit ille, ar̃guet mundum de pẽccato n
a ¶ Quam non imitatur. b Quod non timet. c ¶ Ex ponit quod dixerat. ¶ Suo.
g & de iũsticia, & de iudicio. De pẽc o
a ¶ Arguet. b ¶ Hoc specialiter ponit, quia hoc manente cætera manent: hoc discedente cętera remittuntur.
cato quidẽm, quia non † credide p
runt in me. De iusticia verò: quia ad q
a Iam talem non videbitis. & Paulus enim & Stephanus postea viderunt eum, sed iam alium.
h patrem uado, & iam nõ uidebitis r

¶ Hîc subdit sui dicti rõnem, videlicet q̃re tũc ista dixerit eis: & nõ à principio vocatiõis ipsorũ, dicẽs: Hæc autẽ uobis ab initio. Hoc est, ista verba ad cõsolationẽ vestrã cõtra futurã tribulationẽ, vt patet Mat. x. b. vbi tribulatiões prędicũtur apl̃is, nõ tñ cõsolãdo eos sicut hic. Et subditur causa: f ¶ Quia uo. cõfortãs vos mea pñtia corpali, sed q̃a mõ imminet recessus me⁹, indigetis cõtra talia cõsolari. g ¶ Et nunc ua. Hîc explicat rationes cõsolatorias de recessu suo, quæ fuerunt tres. Vna, fuit de, pmissiõe spũsc̃ti. Alia, de, pmissiõe redit⁹ sui. Alia, de promissione accessus eorũ ad patrẽ. Sc̃am explicat, ibi: Modicũ. Tertiã ibi: In illo die: q̃uis nõ fuerint suprapositæ eodem ordine. Prima in duas: q̃a prid̃, pmittit p recessum suũ donũ spũsc̃ti. Sc̃d'ò ostendit efficaciã huj⁹ doni, ibi: Et cũ venerit. Dicit ergo primò sic: Et nũc uado ad eũ qui &c. quia impleui officiũ p̃dicationis mee. Et nemo ex uob. &c. Sed hoc videt cõtra illud q̃d' ẽ. dictũ est ca. xiij. d. vbi Petrus queſiuit. Dñe q̃ vadis? Et. xiiij. a. dixit Thomas: Dñe nescimus quo vadis. q. d. vellem⁹ scire. Dicẽdũ q̃ in principio Christus loquutus est eis tãtummõ de suo recessu: & tũc bene quæsierũt quo iret, vt allegatũ est. Sed post ea interposuit de tribulatiõibus eis futuris, in quib⁹ interfectores eorum reputabant se deo præstare obsequiũ: q̃d' videbatur nimis durũ & extraneũ: ppter q̃d' D
ipsi tanc̃q̃ adhuc imperfecti fuerũt ita stupefacti & attoniti, q̃ oĩno obmuterũt: & tunc quasi exprobrãdo dixit: h ¶ Et nemo ex uo. &c. q. d. ex timore & triſticia facti estis muti. Et hoc patet p literã sequẽtẽ, cũ dicitur: i ¶ Sed q̃a hæc lo. sum uob. de tribulatiõibus futuris. k ¶ Triſticia impl. Et quia cum hoc triſtabãtur de recessu Christi, de cui⁹ pñtia cõsidebãt in tribulatiõibus cõsolari: ideo subdit: Sed ego ueri. di. uo. Expedit uob. ut &c. Et subdit cãm, dicẽs:

Tres rõnes cõsolatoriæ recess⁹ Christi.

Diuisio

†creduns

l ¶ Si em̃ &c. quia plenitudo spũsc̃ti nõ erat dãda, nisi post ascẽsionẽ Christi. m ¶ Et cũ ue. Hîc ostendit efficaciã illius doni. Et hoc in trib⁹. Primò: respectu ipsius mundi. Sc̃d'ò respectu apostolorũ, ibi: Adhuc habeo. Tertiò, respectu Christi, ibi: Ille me clarificabit. Effectus autem spiritus sanc̃ti respectu hominum mundialiter viuentium est argutio ipsorum. Et hoc est quod dicit: Et cum uenerit ille. i. arguendũ & cõdẽdãdũ ostendet de tribus. f
n ¶ De peccato, infidelitatis in Christum, quia sine fide mediatoris non remittitur aliquod peccatum. o ¶ De iusticia. scilicet Christi: quã non acceptauerũt homines mũdani. p ¶ Quia ad pa. u. Per hoc enim quod Christus ad patrem rediens resurrexit, & ad cælum ascendit, declarata est iusticia eius secundum q̃ arguit Petrus Act. ij. d. Iesum Nazarenum virum approbatum à deo. Sequitur: Hunc Iesum resuscitauit deus, cuius oĩ nos testes sumus. dextera ergo dei exaltatus &c. Et hui⁹ iusticiæ Christi declaratio erat persequutorũ ei⁹ manifesta argutio vel cõdẽnatio. q ¶ Et iã nõ ui. pñtia corpali habitantẽ vobiscũ: q̃a post ascensionẽ nõ viderũt eũ, licet em̃ post resurrectionẽ aliq̃n eis appareret ante ascẽsionẽ, tñ nõ habitabat cũ eis sicut ante, q̃a iã non erat

Efficacia dono spũsc̃ti ostenditur in tribus

Spũsc̃tus arguet mũdũ de trib⁹

☞ in mortali

Synagoga reputabatur magna: sicut apud nos eiectio de ecclesia per excõicationẽ. a ¶ Sed uenit ho. &c. de propinquo. b ¶ Vt oĩs qui in. u. &c. ob. præ. d. Q̃d' dupl̃r intelligit. Vno modo de deo vero. Et sic Iudæi excęcati, interficientes fideles arbitrabãtur se obsequium præstare deo cæli. Ista tamen ignorantia eos non excusabat, vt dictum est. Alio modo exponitur de deo opinatiue dicto, sc̃m errorem gẽtilium. & sic gẽtiles interficientes Christi fideles credebãt se obsequium præstare deo. s. Ioui vel Saturno vel huiusmodi. c ¶ Et hæc fac. uob. Exponatur sicut ca. præce. d ¶ Sed hæc loqu. sum uobis &c. quia ego dixi uobis. vt facilius tolerẽtis, tanc̃q̃ prędicta vobis ab eo qui certitudinaliter pos denunciare futura cõtingentia. Ista enim prędixit Christus apostolis, vt pręuideret sibi de patiẽtia. q̃a minus ferirẽt iacula q̃ę prævidẽtur, vt dicit Greg. Cui⁹ rõnẽ assignat Tullius in lib. de tusculanis quæstionibus. Oĩa em̃ bona & mala corpora lia minora

✕ a ¶ Sed uenit hora &c. Mors enim est vltimum terribi- Moralitas
lium in præsenti vita. Induxit etiam discipulos ad pecendum spiritum sanc̃ti donum, quod est in omni afflictione corroboratiuũ. Et sic literalis sensus est etiam moralis: Nec occurrit mihi alius superaddendus.

Ea ☞ bi credāt parci, terrenę supplicio illi⁹ superbi. b ¶Om.ue. Promittit quod totum facturus est spiritus, non quod in hac vita totū compleatur. c ¶A semet. Au. Quia non est à seipso, quia sonus parer de alio nō est. Nā & filius de pre nat⁹ est, & spūs de patre ꝓcedit: & tū & filius & spūs ꝙlis pri est.

Sed q̄cūq; audiet loquet, audiet ab eo à q̄ ꝓcedit. Audire illius scire est, idē est & esse. A q̄ illi ergo est essentia, ab illo audictia. i. scia, q̄ nō est aliud q̄ essetia &c. De sempiterna re, ꝓprie dicat est, sc̄m nos bū dr: fuit erit. Fuit, ga nūq̄ defuit. Erit, ga nunq̄ deerit. Est, ga semper est. Nō ꝓterijt, q̄si q nō maneat. Non orie, q̄si q nō erat. Cū ergo nra loquutio per tpa varie, de eo verē dicunē ẏba cuiusli bet tpis: ga nullo tpe defuit, deest, vl deerit. Et iō nō mirū si audiet, dixit de eo q audiuit & audit. i. semp sciuit, scit & sciet.

d ¶Ille me. quia spūales faciendo vos declarabit, quo mō patri fili⁹ est æqualis, quē sc̄m carnē vt hoiem nouerant. vel timorē tollēdo faciet vos gñā meā annūciare toti mūdo: q̄ nō mihi, sed hominib⁹ ꝓsit. e ¶De meo. Nō ꝙ spūs sit minor filio. Cur aūt hoc dixit, explanat: Oīa quæ ha. pa. mea sunt. ꝓpterea dixi, ga de meo accipiet. Ergo de pre accipit spūs, vñ accipit filius: ga in hac trinitate de patre nat⁹ est fili⁹, de patre ꝓcedit spūs. Qui aūt de nullo nat⁹ est, de nullo ꝓcedit, pater est solꝰ. f ¶Oīa quæ. Augu, de spū dicit Christ⁹. Spūs ꝑris vēri qui loquitur in vobis. Et Apls. Si spūs ei⁹ q̄ suscitauit Christū. i. spūs patris. Itē Apls: Misit de⁹ spm filij sui ī corda vra. & quisq; spm Christi non habet &c. Ita aperte ostenditur patris & filij esse spūs.

g ¶Modicū. Dixerat. ē. sine modicū, ꝓ ad patrē vado: & iā nō videbitis me. vbi visus est apte loq, nec quid q̄ quęrerūt. Nūc aūt determinās q̄n iturus sit id est paulopost, & quo. s. ꝑ passionē: dicit, modicū, q̄d ante q̄ impleret penit⁹ fuit obscurū. ¶Modicū. i. puū tēpus restat vsq; ad hoc ꝙ patiar, & claudar sepulchro, & iterū paruū tps vsq; quo me videatis resuscitatū. ¶Vel paruū tempus est, i. triduū quo clausus nō videbo. Et iterū paruū. i. quadraginta dies, quo resuscitat⁹ videbor. ¶Quia uado. hoc est, quia tēpus est vt deposita mortalitate humanā naturā ęlis inferā. Vel spiritualiter illis quib⁹ loquebat dicit: ¶Modicū & nō. Et ad hoc refertur: quia uado &c. nō ad illud: Iterū modicū &c. quod vniuersę promittit ecclesiæ. Dicit ergo modicum: non quia mortuus ab eis non erat videndus donec surgeret: sed quia eundo ad patrem, facturus erat, vt non eum vlterius mortalem viderent: quod fecit postquam surrexit & ascendit in ęlum. Omnibus autem communiter dicit: Iterum modicum & non. id est totum tempus vsq; ad finem seculi: & uidebitis me: ęterna visione.

☞ Quia plora.

†ducet vos in

†audierit

†glorificabit

†amplius Mat. 10. c 1. Pe. 1. d Gal. 4. a Ro. 8. b

Nicolaus de Lyra.

☞ in mortali corpore. a ¶De iudicio &c. i. diabolus, sicut ē. expositū est ca. xiij. b ¶Iā iudi. est. i. cōdemnatus diuina snīa tanq̄ obstinatus, & ꝑ cōsequēs oēs ei adhęrētes eodē iudicio ostē duntur cōdēnabiles. c ¶Adhuc multa. Hīc ostēdit efficaciam spūssētū respectu apłorū, quę cōsistit in illustratiōe ipsorū de profundissimis & altissimis fidei secretis. Et hoc est q̄d dicitur: Ad. mul. &c. p. por. ꝓpter vestrā imperfectionē & eorū arduitatem. d ¶Cū aūt ue. i. spūssētus, q̄ est veritas p essentiā & effectiuē docēdo eā. e ¶Do. uos. s. necessariā ad salutē, nō solū ꝓ personis vestris, sed etiā ad regimen ecclię & fideliū instructionē. Et qa possent credere, ꝙ spūssētus esset maior filio, eo ꝙ debebat docere eos de maioribꝰ. ideo hūc errorē remouet dicēs: f ¶Nō em. quia sicut nō est à se, sed à patre & filio, ita nec à se loquitur. Ideo sequit: g ¶Sed quæcunq;. Quia suū audire est ab eis procedere. h ¶Loquetur. scilicet vobis. Sed non intelligendū hoc generaliter de oīb⁹ quę audit spūssētus à patre & filio: qa ab eis accipit scientiam

¶Futuro.

a me. De iudicio autem, quia prin- a
a ¶Foras missus, iudicio ignis reseruatus?
ceps huius mundi iā iudicatus est. b
a ¶Quæ nemo habet determinare.
Adhuc multa habeo uobis dicere, c
a ¶Quia nondum venit spiritus.
sed nō potestis portare modo. Cū d
autem uenerit ille spiritus ueritatis
a ¶Intus sine sono, sic sit & alijs sanctis aliter: deducet in omnem veritatem, vt de tu. in. d. in v. t
¶Saluti necessarium.
b † dōcebit uos omnē ueritatē. †Non e
c enim loquetur à semetipso, sed quæ g
a ¶Non solum quæ futura in tempore, sed magis æterna, quorum amore inflammat.
cumq; †audiet lōquetur, & quę uen h
d tura sunt annūciabit uobis. Ille me k
¶Patre a quo ego.
e †clarificabit: quia de meo accipiet, l
f & annunciabit uobis: † Omnia quę m
cumq; habet pater, mea sunt. Pro- m
pterea dixi, quia de meo accipiet, &
a ¶Id est nunq̄ videbitis me mortalem.
g annunciabit uobis. Mōdicum, & n
†iam non uidebitis me: & iterum o
modicum, & uidebitis me: † quia ua
¶Quia obscure dixit
do ad patrem. Dixerunt † ergo ex p
discipulis eius adinuicem: Quid est
hoc quod dicit nobis: Modicū & nō
uidebitis me, & iterū modicū & uidebitis me: & qa uado ad patrē? Di
cebant ergo: Quid est hoc quod nobis dicit, modicum? Nescimus quid
a ¶In hoc ostendit se deum, cum sine verbis eorum intellexit dubitationem.
loquitur. Cōgnouit autē Ieſus, quia r

scientiā infinitā, sed de oīb⁹ ꝓtinētibus ad eorū salutē & eccl̄ę. G gimē, vt dictū est. i ¶Et quæ uē. Multa em de futuris per spīm sanctū reuelata fuerūt apłis, sicut Iohāni ꝑ spīmsētum reuelatus est ꝓcessus ecclię vsq; ad finē mūdi in Apocal. Et Petro suā resurrectionē, sc̄m ꝙ ipsemet dicit. ij. Pet. j. c. Scio quia velox est depositio tabernaculi mei, sc̄m ꝙ dns Ieſus Christ⁹ figmificauit mihi. Et Paulo reuelatus est quę sunt futurę sibi tribulatiōes in Ierosolymis, vt hī Act. xx. c. k ¶Ille me cl. Hīc ponit efficacia spūssētū respectu ipsius Christi, quæ fuit declaratio ipsīus ꝺiuinitatis, quæ manifesta facta est ꝑ spīmsētum apłis datū. ga sicut ꝑdictū est, illud fuit ī gnū maximū ad confirmādū Christi doctrinā. Et hoc est q̄d dr: Ille me clarificabit. A me, ꝓcedēdo. Nec est ꝙ hoc intelligat⁹, ꝙ ꝓtē essentiæ filij recipiat, qa indiuisibilis est: & iō si aliquid capit, totū capit. oē aūt verbū, ꝓcedēs ab aliq̄ naturaliter ipsam manifestat: & sic spūssētus, ꝓcedēs à filio dicit. & totā ei⁹ essentiā accipiēs, totū ipm manifestat. Q̄d aūt spūssētus, ꝓcedat ab ipo, ostēdit cōsequēter dicēs: l ¶Oīa quę. Oīa em q̄ sunt ꝑris, filio cōicant, excepta ꝓprietate pīnalis q̄ à filio diffinguit, & ꝑ cōsequēs ꝙ spiratiua filio cōicat, cū ipse ꝑ ei nō opponat. Et hęc est cā q̄re spūs sētus, ꝓcedit à filio sicut à patre: qa sunt vnū in substatiua. Et hoc est q̄d dit: m ¶Propterea dixi. q. d., ꝓpter hoc dixi, ꝙ à me, ꝓcedit. Quia oīa q̄cūq; habet ꝑ, mea sunt: qa mihi cōicat oīa, excepta ꝓprietate paterna. n ¶Modicū. Hīc explicat ea q̄. ē. dixerat ad eorū cōsolationē de suo reditu. Et diuiditur in tres: Dixit qa priō ponit dicta explicatio. Sc̄ō, ex hoc sequēs discipulorum dubitatio, ibi: H Dixerūt ergo. Tertiō, dubitatiōis expositio, ibi: Cognouit ergo. In prima igit ꝑte ad eorū cōsolationē ostendit, ꝙ ipse modicū erat futurū vsq; ad suū reditū ꝑ resurrectionē suā, dicens: Modicū &c. sc̄m Aug., ꝙ istud modicū intelligit ipse ab illa hora q̄ loq̄bat Christ⁹ discipulis vsq; ad suā passionē & mortē ꝑ quā subtract⁹ est eis, & sic nō viderūt eū. o ¶Iterū mo. Per istud sc̄m modicū intelligitur tps ab hora suę mortis vsq; ad resurrectionē suā: qa tūc iterū viderunt eū. vtrūq; aūt tps modicū fuit sc̄m verō Chrysо. aliter exponit, qa ꝑ primū modicū intelligit. tps ab hora passionis vsq; ad tps resurrectionis. Et tunc est sensus: Modicū & nō. q. d. Tēpus in quo nō videbitis me ꝑ subtractionē à vobis ī mea morte erit modicū: & iō nō debetis desolari. Per sc̄m modicū, cū dr. Iterū modic. intelligit tps ab hora resurrectiōis vsq; ad ascēsionē. in qua apparuit eis loquēs de regno dei, vt habet Act. j. a. Et illud tps fuit modicū respectu tpis sequentis vsq; ad finē mundi. Ideo subitur: p ¶Quia ua. &c. q. d. q̄n in ęlū ascendā, extūc nō videbitis me cōiter loquēdo, nisi in genera li resurrectione, ꝓpter q̄d dicitur Act. j. b. Viri Galilęi quid statis aspicientes in ęlū? hic Ieſus qui assumpt⁹ est à vobis in ęlū, sic veniet quēadmodū vidistis eū. q. d. amplius non videbitur in terra ꝓsentia corpali, vsq; quo veniet ad iudiciū. Q̄d em aliqⁿ sētia appuit pōstea, fuit ex speciali gratia, sicut apparuit Iohāni ca 20 liste ante mortē suā, vocās eū ad ęlestē gloriā. Siſr & Petro apparuit ante crucifixionē suā dicens ei: Vado Romā iterum crucifigi, quia in crucifixiōe Petri futura dicebat se Christus crucifigi, sicut in persequutione fideliū dicit se persequutionē pati: Act. xx. a. Et similiter apparuit Paulo qn̄ fuit prostrat⁹ de ęlo, vt habet ibidē. Et ista expositio Chrysо. magis est cōsona verbis Christi, vt postea videbitur magis. q ¶Dicebāt. Hīc ponit discipulorū dubitatio, quia in verbis Christi erat obscuritas ex hoc ꝙ ibi videbatur quædā cōtradictio in hoc ꝙ dixerat: Modicū & nō videbitis me. Et postea: Iterum modicū & videbitis me, & ideo dubitauerūt de intellectu istorū verborū. Et patet litera. r ¶Cognouit. Hīc ponitur dubitatiōis solutio. Et diuiditur in duas, quia primo dubitatio eorū soluitur. Secūdō, exemplū ad propositū inducitur, ibi: Mulier autem. In prima parte dicitur sic: Cognouit autem Ieſus &c. Hoc enim cognouit Christus inquantum deus, cuius ☞ est proprū

uolebant eum interrogare, & dixit eis: De hoc quæritis inter uos, quia dixi: Modicum, & nō uidebitis me: & iterum modicū, & uidebitis me.

a ¶Exponit quod dixerat. s. se moriturum & resuscitandum.

Amen amē dico uobis, quia plorabitis & † flebitis uos, mūdus autem gaudebit. † Vos autem contristabimini, sed tristitia uestra uertetur in

¶In resurrectione & ascensione.

gaudium. Mulier cùm parit tristiciam habet, quia uenit hora eius. Cū

a ¶Pariendi vel parturiendi.

autem peperit puerum, iam non meminit pressuræ propter gaudium:

a ¶. i. in vitam æternam.

quia natus est homo in mundum.

a ¶Adapptat similitudinem.

Et uos igitur nūc quidem tristitiam

a ¶Post tristiciam victo impugnatore remunerabo.

habetis. Iterū autem uidebo uos,

a ¶Quia gaudium ipsorū Christus est, qui iā nō moritur.

& gaudebit cor uestrū, & gaudium uestrum nemo tollet à uobis. Et in

a ¶Æternæ visionis, quod non in hac vita ¶Non petetis vel interrogabitis, quia tunc erit plena cognitio & sufficientia.

illo die me non interrogabitis quid quam. † Amen amen dico uobis, † si

¶Quod si aliquid non nihil.

quid petieritis patrem in nomine

¶Consilii meæ præscientiæ.

meo, dabit uobis. * Vsq; modo nō

a ¶Quod aliquid sit comparatione rei permanentis. b ¶Quod non cognouistis sicut cognoscendum est.

petistis quidquam in nomine meo.

a ¶Nunc autem peti. vt gau. vestrum sit ple. quod est in æternis, & vere accipietis.

Petite & accipietis, † ut gaudiū uestrum sit plenū. Hæc in prouerbiis

loquutus sum uobis. Venit hora,

a ¶Intus in corde, non aure.

cū iam non in prouerbiis loquar uobis, sed palam de patre meo annūciabo uobis. In illo die in nomine

a ¶Quia nihil tunc deerit, & si nunc rogo.

meo petetis. Et nō dico uobis, quia ego rogabo patrē de uobis. Ipse e-

¶Ideo ita exaltamini.

nim pater amat uos, quia uos me fuit inchoatū post resurrectionem Christi: sed postea consummatū in gl̄a cæli. k ¶Et in illo die. Hīc explicat Christ⁹ qd' ☞. dixerat de accessu discipulorū ad patrē. Et diuidit in duas: qa primò explicat erga discipulos p̄s familiaritatē, sed'ò, subiūgit sui dicti rōnē, ibi: Hæc ī puerbijs. Dicit igit̄ prīò sic: Etī il. d. i. in tpe post resurrectionē meam. l ¶Me nō inter q. q. d. ex p̄sētia spūsācti vobis ā patre missi sic eritis illumiati, qp nō indigebitis q̄rere sicut mō, neq; edoceri. Sed cōtra hoc videt Pro illo tpe petijt ā Christo Petrus de Iohanne: Hīc autē qd' vt hī. j. vlti. cap. Sīr apli petierūt ā Christo: Dñe, si in tempore hoc restitues regnū Israel? vt habetur Act. j. a. Dicendū qp intelligit de quæstionibus sic irrationabilibus sicut ante resurrectionem apli faciebant Christo, q̄lis fuit q̄stio Philippi. ☞. posita. xiij. b. Domīe oñde nobis, &c. & cōsimiles quæstiones q̄ frequenter leguntur in euangelijs ab apostolis factę. Post resurrectionem ꝛ̄ō Christus aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas, Luc. xxiij. g. Et ideo fuerunt edocti de multis quæ prius ignorabāt & propter hoc non indigebant quærere sicut ante: & si aliq̄ quærebant rōnabilius quęrebāt. iō p verba supradicta non intēdit Saluator excludere ab apli⁹ oēm quęstionē: sed exprimere eorū instructionem p̄ intellectū scripturarū, vt dictū est. ¶Aliter expōit Aug. In illo die me ñ interrogabitis qd q̄. ſī ęterna beatitudine, q̄ est dies vna cōtinua, vbi vidēt beati clarè ī diuīa essētia q̄ expedit eos videre nec optet aliqd eos interrogare. Pria tñ expositio p pinquior est lr̄æ p̄cedēti & subę quēti vñ sequit: m ¶Si quid petieritis patrem in nomine meo. id est pertinens ad salutem: qa Iesus quod est nomen Christi salus interpretatur. n ¶Dabis uob. suppositis tñ cū hoc alijs duabus cōditionib⁹ supradictis. ca. xv. ſ. qp petitio fiat p se, & p seueranter. o ¶Vsq; modo non petistis. Apli em̄ añ resurrectionē Christi ita nō cognouerūt ꝛ̄ virtutē noīs Christi, sicut post, & iō adhucignorabāt, qp oīs eorū petitio esset exaudibilis ī noīe Christi. p ¶Petite & accipietis. hic gr̄am ī p̄sēti. q ¶Vt gaudium uestrum sit plenum. i. futura beatitudine: qa ad eius cōsequutionem debent ordinari omnes preces ecclesiæ. r ¶Hæc in prouerb. Hīc reddit causam sui dicti, videlicet quare discipuli habebant talem accessum & familiaritatē ad patrē post resurrectionē. Duo enim faciunt familiaritatem cū aliq̄. s. eius notitia, & amor. Post resurrectionē ār & spūsācti receptionē apli fuerē p̄fecti in notitia & amore dei. Et hæc est causa quare fuerūt magis familiares ei q̄ añ. & hoc ē quod dicitur: Hæc in prouerbijs loquutus sum uo. q. d. añ passionē meam parabolicè & obscurè loquutus sum vobis, sicut patet ex decursu euangelij. s ¶Venit hora cum iam non in prouer. i. obscurè. t ¶Loquar uobis: sed pa. de pa. m. annun. uo. quia Christus post resurrectionem suam clarius & expressiꝰ docuit apostolos de regno dei quā ante. Ipsi enim erant magis capaces, quia habebant sensum apertum ad intellectum scripturarum, vt habetur Lu. vlti. g. v ¶In illo die in nomie meo pe. Quia sicut dictum est, post resurrectionem Christi cognouerunt magis virtutē nominis Christi quā ante. & ideo suas petitiones in Christi nomine formabant. & propter hoc orationes ecclesiæ in fine nomine formantur in Christi nomine, dicendo: per dominum nostrum Iesum Christum, &c. vel aliquid simile. x ¶Et non dico uobis: qa ego rogabo patrem de uobis. q. d. non dico qd' sit tunc vobis necesse habere me intercessorem medium in petitionibus vestris, sicut modo. Ante passionem em̄ Christi, apostoli tantū confidebāt de p̄sentia corporali eius qp in omnibus ad ipsum recurrebant: sed

L ☞ post passionē

---

a ¶Qu. p. Me occiso, de q̄ inimici gaudebunt. Similiter plorāt omnes boni in eruīnis huius sęculi: sed mundi amatores gaudent. Boni autē cōpant parieti quę genuit in partu, sed lætaē de fructu: & plus gaudet de aduētu futuræ prolis, q̄ tristis est de p̄senti dolore. b ¶Sī quid. Augustin⁹. Ita sane intelligēdū est, qd' ait: dabit vobis, vt ea beneficia significata sciantur quę ad eos qui petūt, ꝓprie ptinēt. Ex audiuntur em̄ fidēl̄ p seipsis, nō aūt p oīb⁹ alijs amicis, vel inimicis. c ¶Dabit uo. In futuro ñ rogabitis, sed mō petite, & dabit vobis, qd' ad vos ptinet: & si nō oīb⁹ illis quibus petitis. & iō dicitur vobis. d ¶Hæc in pro. Quæ hucusq; dixi q̄si in puerbijs (q̄ solent hoies audire, sed non intelligere) dixi: quia animales estis. Animalis autē q nō p̄cipit quę sunt spiritus dei, quæcunq; dicuntur de incorporea & imutabili substantia, habet quasi prouerbia. Sed venit hora, qua dato spiritu faciam vos spirituales. vt certissima intelligētia mentis (& si nō vt in futuro) deū videatis & tūc palā de patre nūciabo, vt ip̄m & me eiusdē substātiæ intelligatis. & tūc in no. me. pe. quia tunc verè cognoscetis & scietis qp si vt homo rogo patrē, vt deus exaudio cū patre. vnde dicit: Et non dico vobis, qm̄ ego ro. pa. ¶Hæc in p. Quo mō p̄nt petere plenū gaudiū, subdit, quia de animalib⁹ quod sūt faciet spirituales, vt ablatis omnibus imaginibus corporū, pura facie mentis syncerę luci cohęrēt. e ¶Ipse e. Amat nos pater, qa amamus filium, cū à patre & filio accepimus vt amemus patrem & filiū: data charitate p spm̄, quē & ipsum amam⁹ eū p̄re & filio: prior amās facit in nobis qp amē.

☞ Iterum re

Nicolaus de Lyra.

e ☞ est ꝓpriū secreta cordium cognoscere ꝓpria ꝓtute. Cognouit etiā hoc i q̄ tū hō qa anima Christi videt in ꝓbo oia q̄ de⁹ videt scia visionis. a ¶Et dixit eis: De hoc quæ. inter uos. Ad hoc respondendo p̄uenit eorū interrogationē, vt oñderet se scire mentis eorum intentionem. b ¶Amē a. di. uo. qa plo. & fle. uos. q. d, p illud qd' dictū est: Modicū & non videbitis me, intelligit tempus meæ passionis vsq; ad resurrectionē meam: ī quo flebitis ꝓpter meam absētiā. c ¶Mundus autē gau. qa ī triduo mortis Christi ludęi mundialiter viuētes sunt gauisi, credentes extinxisse totam sectam Christi. d ¶Sed tristitia ue. uer. ī gau. In hoc exponit illud qd' supra dixerat: Iterū modicum & videbitis me, quia in tempore ī q̄ eis apparuit post resurrectionem suā gauisi sunt viso domino. Et sic patet ex verbis Christi expositis qd' suprà dixerā: qp expositio Chryso, propinquior est lr̄æ q̄ expositio Augu. e ¶Mulier. Declarat qd' dixerat p exemplū mulieris in dolore partus tristiciā patientis: sed in natiui

---

tate pueri gaudium supueniens absorbet præcedentem tristiciam Mulier ista, est ecclesia seu apostolorum collegiū, in quo pro tunc erat tota ecclesia fideliū. Tristicia partus est dolor de passiōe Christi, qui fuit ī illo collegio. Natiuitas hois est resurrectio Christi, q̄ Christus de nouo processit ad vitam ímortalem, quātū ad corpus qd' prius fuit mortale: & ideo ad hoc designandum dixit Saluator: f ¶Quia na. est hō in mun. & nō dixit, puer: qa Christ⁹ hō perfec⁹ vitā ímortalem inchoauit p suā resurrectionem. Sequit: g ¶Et uos ergo nunc q. tri. habe. i. tpe meæ passionis & mortis. h ¶Iterum au. ui. uos & gau. cor ue. post meam resurrectionem. i ¶Et gaudi. ue. nemo tol. à uo. quia vita Christi q̄ fuit materia huius gaudij immortalis erat, non amplius auferenda p mortem, qa Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur &c. vt dī Ro. vj. b. Istud verò gaudiū apostolorū de Christi visiōe fuit inchoatum

C

Diuisio

D

† qp quęcū que

* Sed

† 1. Ioh. 1. b

a ¶Iterum re. Reliquit mundum corporali præsentia. Vadit ad
E patrem: qa hũanitatem ad inuisibilia paternę maiestatis induxit. Reliquit mũdũ, quia ab aspectu amatorũ mũdi, qd' viderãt abstulit. Redit ad patriã, quia amatorib⁹ suis se æqualẽ credẽdũ docuit patri. b ¶Dicunt. Cũ nõdũ venisset hora, quam promisit: Ecce nũc palam loqᵗ. Illa q̃ dñs scit non intelligentibus esse ꝓuerbia: illi vsq; adeo nõ intelligũt, vt nec saltẽ se non intelligere itelligãt. De qua eorũ ifirmitate admonẽs rñdit: Mõ creditis. &c. c ¶Nunc scim⁹. Apertè oñdũt, qa loq̃ns de eis, ad eos maximè agebat q̃ illos delectabat audire: & q̃ ipsi interrogare volebant, hæc ipse præueniẽs vltrò proferebat: & ideo illum qa cogitationes nouerat, cõfitentur scire oĩa q̃si deũ & dei filiũ. d ¶Et non o. est. Cũ scias oĩa, nõ est opus vt interroges aliquẽ à q̃ aliqd scias: Vl' etiã iterrogeris ab aliq̃, p̃sciẽs qd ille velit. Si ãt aliq̃n iterrogauit vl' iterrogatus est, nõ eis, sed alijs op⁹ fuit. e ¶Mõ cre. Vt paruuli, quibus q̃cũque alta adhuc ꝓuerbia sũt creditis: sed venit hora passionis, & iã ꝓpè est, in q̃ ita pturbemini: vt qd' mõ creditis, relinquatis, nõ mõ corpore, sed etiã mentis fide, vñ: Spe-
Luc.24.c. rabamus, ꝙ redẽpturus eẽt Israel. f ¶Et non sum. Ecce profecerũt: sed ad maius vult eos extendi, vt cũ dixerint, à deo existi, dicat: Pater mecum est: nec sic putent à deo exisse, vt putent etiam recessisse. g ¶Quia pa. Dixerat: relinquo mun. & vado ad patrem, nunc dicit: Pater mecũ est, qd' intelligenti est verbum, non intelligẽti ꝓuerbiũ, Cui si non ẽ cib⁹: tñ lactis
F est alimẽtũ. Ex q̃ ẽ, ꝙ sciebãt eũ nosse oĩa.

a ¶Carne sumpta, non tamen deserui.

amastis & credidistis, quia à deo ex-

¶Autem. ¶Visibiliter.

iui. Exiui à patre, & ueni in mundũ. a b

a ¶Corporali discessione, non gubernatione præsentiæ.

a b Iterum relinquo mũdum, & uado c d ad patrem. Dicunt ei discipuli eius: e

¶Palam loqui æstimant, cum dictorum eius nequeant comprehendere mysteria.

Ecce nũc palam loqueris & prouer- f

c bium nullũ dicis. Nũc scimus, quia g

¶Docenti qui sponte omnia dicit, sciens quid quæsiturus velit, alius opus est interrogare, quia aliter nesciret quid quæsitor scire vellet.

d scis omnia, & non opus est tibi, ut h

¶Quod scis omnia.

quis te interroget. In hoc credimus i quia à deo existi. Respondit eis Ie- k l

¶vt paruuli.

e sus: Modo creditis: †Ecce uenit ho- m n ra, & iam uenit, ut dispergamini u- o

a ¶In vestræ infidelitatis torporem.

nusquisq; in própria, & me solum p f g relinquatis: & non sum solus, quia q pater mecũ est. Hæc loquutus sum r uobis, ut in me pacem habeatis. In s t

a ¶Contra pressuras hortatur.

mũndo pressuram habebitis, sed v

a ¶Quod fecerunt dato spiritu, & vicerunt, non vt prius reliquerunt solũ. b ¶Vici in me & in meis. ¶Ego caput vestrum vici. magna spes membris.

cõnfidite, ego uici mundum.

Nicolaus de Lyra.

post passionẽ ipsimet suas petitiones ad deũ formabant: iõ Christus p illa v̀ba vult exprimere, ꝙ securè possent hoc facere propter familiaritatem patris ad ipsos. vnde similis est modus loquẽdi, ac si dixisset Christus apl'is: Tantã familiaritatem habebitis ad deũ, ꝙ p vosipsos poteritis accedere ad eũ & impetrare. non tñ per hoc excludit suũ adiutoriũ, sed exprimit cũ quanta securitate poterunt orare deum. Consimili modo loquebaᵗ sctã Agatha iã glĩosa in cælis, beatæ Luciæ existenti in terris: Soror mea Lucia v̀go deo deuota, quid à me petis qd' ipsa poteris præstare? &cæ. Non em̃ excludebat à beata Lucia suum adiutorium, sed exprimebat cum quanta securitate posset rogare deum. Et hoc mõ Christus loquebatur apostolis, ad exprimendum erga eos amicitiã dei patris. propter hoc sequitur: Ipse enim pater amat uos &cæ. Sequitur. a ¶Exiui à patre. non per loci mutationẽ, sed p ęternam generationem & personalem distinctionem. b ¶Et ueni in mundum. per carnis assumptionem. c ¶Iterum relinquo mũdum. q̃tũ ad corporalem præsentiam. d ¶Et uado ad patrẽ. faciendo naturam mortalem paternæ gloriæ consortem, sicut s̃. expositum est ca. xiij. e ¶Dicunt ei discipu. Postq̃ Christ⁹ explicauit rõnes supra positas ad discipulorum consolationem, hĩc consequenter ostenditur effectus prædictæ explicationis, qui ẽ plenior cognitio apl'orũ. Et diuidiᵗ i duas: qa primò ponitur ista ple-
Diuisio nior cognitio. scd'ò, subdiᵗ ipsorũ infirma dispositio, ibi: Rñdit Iesus. In prima igitur parte dicitur sic: Dicunt ei discipuli ei⁹. clarius intelligentes q̃ añ. f ¶Ecce nunc palam loqueris: & prouerbium nul. di. Clarius em̃ loquebaᵗ de ꝓcessu eius à patre, & de aduẽtu ei⁹ i mũdũ p carnis assumptionem, q̃ fecerat ante. & iõ deitatẽ clarius intelligentes dicũt: g ¶Nunc scim⁹, qa scis oĩa. Ex doctrina em̃ ei⁹ & miraculis pleni⁹ eius deitatẽ cognoscebant. h ¶Et non opus est tibi, ut quis te interro. Hoc em̃ videbãt ex hoc, ꝙ præuenerat eos rñdendo añq̃ interrogarent, vt dictum est. i ¶In hoc credi. i. ex dictis & factis præteritis. k ¶Quia à deo existi. & sic fidem quam habebant in corde, confitentur ore. l ¶Respõdit Ie. Hĩc prædicitur eorũ conditio infirma, ne ex pleniori cognitione habita eleueᵗ, & cautiores contra pericula reddantur. cũ dicitur: m ¶Mõ creditis. q. d. parũ stabitis in hac fidei cõfessione. n ¶Ecce uenit hora, & iam uenit. quia extunc incipiebat tempus suæ passionis, de quo loquebatur. o ¶Vt dispergamini unusquisq; in pro. Sicut em̃ ꝓpter fidẽ Christi apl'i ꝓpria reliquerãt, & adinuicẽ & cũ Christo colligati erant p amorem, vt

rem, vt habeᵗ Matth. xix. d. Ecce nos reliquimus oĩa, & sequuti sumus te. ita ecõtrario ꝓpter infirmitatẽ eorũ i fide, iminẽte Christi G morte dispersi sũt ab iuicẽ, & à Christo: q̃rentes ꝓpriũ cõmodũ ꝓximo. Verũtñ ex fuga eorũ nullũ detrimẽtũ accidit Christo. iõ subdiᵗ. p ¶Et me so. re. qd' factũ est in captione q̃ iminebat de ꝓditur. q ¶Et non sum so. qa pa. me. est. qa humanitas remansit deitati cõiũcta, in qua deitate pater & filius sunt vnũ q. d. in mea passione non indigeo vestra præsentia, cũ habeã præsentiam patris oĩpotentis. r ¶Hæc loquutus sum. Hĩc cõcludiᵗ cõclusio principaliᵗ intenta. Ad hoc em̃ dixit Christus p̃dicta oĩa, vt apl'i firmarentur cõtra tribulatiões iminẽtes & hoc est qd' dicitur: Hæc loquut⁹ sum uobis. i. ad hunc finem. s ¶Vt in me pa. ha. aduenientibus tribulationibus futuris: quia sicut graue quiescit i loco ꝓprio, ita cor humanũ in deo. t ¶In mũdo pressuram ha. i. à mundanis hoĩbus vos ꝓsequentib⁹: In me pacem ha. Sctĩ em̃ viri nõ habent puras tribulatiões, qa habent consolationẽ dei admixtã: sed mali habent eas puras, nõ habentes consolationẽ vllã. v ¶Sed confidite, ego uici mundum. q̃tũ ad concupiscentiã carnis per austeritatem, q̃tũ ad cõcupiscentiam oculorum p paupertatẽ, q̃tũ ad superbiã vitæ p hũilitatẽ. In hac victoria Christi debẽt confidere sctĩ qa cõsideratiõe eĩ armati faciliter superãt tribulatiões mũdi. Propter qd' dicit Petrus. j. epl'a. iiij. a. Christo in carne passo, & vos eadẽ cogitatione ar. &c. ¶Occasione cuiusdã dicti in hoc ca. quæritur, vtrũ plenitudo spũsctĩ debuit dari immediatè post ascensionem Christi? ¶Et arguiᵗ primò ꝙ nõ, immo debuit dari ante, qa plenitudo gratiæ debuit dari in temporis plenitudine. sed plenitudo tpis icepit à natiuitate Christi, se-
H cũdum ꝙ dicit Apl's ad Gal'. iiij. a. At vbi venit plenitudo tpis, misit deus filiũ suũ factũ ex muliere, factũ sub lege, &c. ¶Itẽ arguiᵗ, ꝙ adhuc plenitudo grãæ non sit data, quia sicut filius est à patre, sic spũsctũs ab vtroq;. Status autem veteris testa. corrñdet patri, in q̃ intendebant p̃res generationi. Sil'r status nouæ legis corrñdet filio in quo clerici intendentes sapiæ, filio appropriatæ: habent ꝓpriũ regere ergo videtur qd' futurus sit ali⁹ status, spũisctõ correspondens. In tpe autẽ spũisctõ correspondente debet plenitudo grãæ dari ergo, &c. ¶Contra vtrũq; p̃dictorũ arguiᵗ p illud qd' dicit Saluator discipulis suis in litera: Si non abiero, paracletus non veniet ad vos. Ex quo patet, ꝙ ante ascensionẽ Christi non fuit data plenitudo spũsctĩ. Sequitur: Si autem abiero, mittã eũ ad vos. Ex q̃ patet, ꝙ spũsctũs cito post Christi ascensionẽ fuit datus. ¶Rñsio. Circa hãc quæstionẽ errauerunt Manichæi occasione verborum Christi, secundum ꝙ dicit Aug. in li. contra Faustum. Christus em̃ i hoc ca. loq̃ns de aduẽtu spũsctĩ, dixit apl'is: Cũ ãt venerit ille spũs veritatis, docebit vos oẽm veritatem. Apl'i autẽ omnem veritatẽ non cognouerũt, scd'm qd' dicit apl's. j. ad Cor. xiij. c. Ex parte cognoscimus, & ex parte ꝓphetamus. ideo dixerũt, ꝙ ꝓmissio spũsctĩ nõ fuit impleta in apostolis. sed in ipso Manichæo, qui fuit posterior ipsis: & scd'm eos cognouit plenitudinem veritatis. Propter qd' Manichęi non recipiũt librũ Actus Apostolorum: quia ibi expressẽ ponitur missio plenitudinis spiritussancti sup apl'os, vt patet Act. ij. a. Sed dictum istorum Manichæorũ manifestè patet falsum, quia Manichæus quem dicũt omnem veritatem cognouisse non solũmodo multa falsa, sed etiam absurdissima dixit: vt patet intuẽti eius errorem, & erroris reprobationem à doctoribus nr̃is. ij. sententiarũ. &. iiij. & in pluribus alijs locis, quod omitto prolixitatis rõne ꝓlixitatis vitandæ, & quia hæresis Manichæi & eius reprobatio sunt satis notæ. Propter quod dicendũ, ꝙ plenitudo spũsctĩ secundũ ꝙ Christ⁹ ꝓmiserat: fuit cõpleta in apl'is q̃ fuerũt ipsi Christo ꝓpinquissimi: in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis. Verũtamen non fuit data ista plenitudo apl'is ante ascensionẽ Christi. Cuius ratio est, quia ad hoc datur spiritussanctus hominib⁹, vt cor hominis nõ tẽdit efficaciter ad aliqd: nisi illud apprehendaᵗ possibile: & ideo possibilitas ꝓueniendi ad cælestia debuit prius hominib⁹ declarari, q̃ dareᵗ plenitudo spiritussctĩ. Illa autẽ possibilitas fuit

litas fuit

litas fuit declarata in Christi ascensiõe, secũdũ qꝑ dicitur Mich. vj. d. A Ascẽdit añ eos pãdes iter. & iõ plẽitudo spũssc̃ti nõ debuit dari añ ascẽsionẽ Christi. ppẽ qd' dicit supra Io. vij. f. Nõdũ erat spũssc̃t' dat', qa nõdũ fuerat Iesus gl̃ificat'. Sed'a rõ ẽ ad hoc, qa spũssanct' ẽ amor spũalis. & iõ apl's pri' debuerũt disponi p aliquẽ spũalẽ amorẽ ad Christũ añ qꝫ reciperẽt plenitudinẽ spũssc̃ti. Talis autem dispositio facta est subtracto amore carnali ad Christum, q causabat ex p̃sentia corpali ipsi' Christi cũ apl̃is, quę qdẽ p̃tia subtracta ẽ ei' ascẽsiõe, iõ &c. Tertia rõ ẽ ad hoc, qa Christ' nõ dat spm̃ sc̃m in c̃tũ hõ, sed in c̃tũ de'. & iõ pri' debuit declarari ei' diuinitas p ascẽsionẽ ad patris eq̃litatẽ qꝫ daret spũssc̃ti plenitudinẽ. Itẽ nõ debuit retardari tal' plenitudo p magnum tp̃s. quia sicut iã dictũ est, decẽs erat illi q erãt vt primi sũdatores eccl̃ię post Christũ, post ip̃m in maiori plenitudie haberẽt spm̃ sc̃m: qbus statim imisebat tp̃s prędicãdi ẏtatẽ euãgeliꝑ orbẽ vniuersũ. tñ de plenitudie p̃ris diuinę põt dari plenitudo spũssc̃ti indifferẽter in q̃libet tpe. ¶ Ad primũ dicẽdũ, qꝑ plenitudo gratię icepit à Christi ꝯceptiõe, qa eius aĩa extũc plenitudiẽ gratię fuit repleta. verũtñ illa plenitudo non erat extũc ad alios deriuãda: sed post ascensionem & glorificationem Christi, vt patet p prædicta. Non enim oportet qꝫ à principio plenitudinis tp̃is deꝰ oĩs plenitudo gr̃ę, sed sc̃m ordinatũ. pcessũ dispositiõis diuinæ. ¶ Ad sc̃m dicẽdũ, qꝫ lex noua succellit veteri, sicut pfectũ ip̃fecto: sed nõ est alĩ' stat' expectãdus pfectior statu nouę legis, cũ noua lex vltimã pfectionẽ possibilẽ i via cõtineat. & iõ nõ est expectãda alia lex vel alius stat' magis correspõdens spũssc̃tõ, q̃ stat' nouæ legis. Potissimè, qa lex noua est amoris, amor ãt appropriat' spũssc̃tõ sicut & filio. ppẽ qd' dicit Apl's Ro. viij. a. Lex spũs vitę i Christo Iesu. Et eodẽ mõ lex vetus nõ correspõdet p̃ri solũ, sed etiã filio, in c̃tũ fuit ibidẽ p̃nũciat' & p̃figurat'. Propẽ qd' dixit Saluator. ℟. v. g. Si crederetis Moysi, crederetis forsitã & michi de me em̃ ille scripsit. ¶ Illud aũt qd' adducebãt Manichæi, p̃ se: Cũ venerit ille spũs veritatis, docebit vos omnem veritatem, solutũ est exponendo literã, qa cognouerũt oẽm veritatem eorũ statui decentẽ. ¶ Quod autẽ dicit apl's. j. Cor. xiij. c. Ex parte cognoscimus. loquitur de cognitione viæ respectu cognitionis patriæ. & iõ non valet: quia apostoli cognouerunt ea quæ decuit eos scire pro statu viæ, vt dictum est.

B ¶ In ca. xvj. vbi dicitur in postil. Omnia bona & mala corporalia, minora videntur, & minus ponderantur p̃sentia q̃ futura.

ADDI. I. Mala fiũt magis terribilia ex duob'. priõ ex magnitudine mali, qd' timeẽ. Sed'ò ex debilitate timẽtis, cũ min' possit resistere. Ad vtrũqꝫ aũt istorũ operaẽ, qꝫ repẽtinũ malũ causet maiorẽ timorẽ: q̃ malũ prouisum. Ad primũ ẽm qa mala & bona corporalia præsentia minora videnẽ quã futura. Ad secundũ vero, qa repentinũ malũ magis subtrahit remedia quibus homo se posset præparare ad repellẽdũ futurum malũ: qd' lacere nõ posset, cũ repente ex improuiso malũ occurrit. Primũ istorũ videt declarare Tull', vt in postil. Ad secundũ verò magis videntur declinare verba Grego. vnde licet eãdem conclusionẽ teneãt, non tñ eisdẽ medr̃is, vt bene inspicienti patere potuit. C

¶ In eod. ca. vbi dr̃ i postil. Cũ venerit ille arguet mundum.

ADDI. II. Ad maiorẽ declarationẽ horũ verborũ. s. cum venerit ille arguet mundum de peccato, & de iustitia, & iudicio, &c. Notandũ, qꝫ mũdus q Christũ nõ cognouit vt. ℟. j. ca. qd' itelligit de mũdanis, qꝫ i trib' ipugnauerũt Christũ Priõ i ei' doctria, q̃ est ẏitas, quã nõ crediderũt. Sed'ò i ei' vita, q̃ est iustitia, quã multiplicit̃ exprobraueŕt. Tertio i ei' potẽtia, quã p iudiciũ definitiuũ q̃tũ in ipsis fuit supplãtauerũt, eũ morti cõdẽnãdo. Vñ de istis trib' spũssc̃tus i apostolos veniẽs mũdũ arguit. De priõ, qa p eos ẏtas doctinæ Christi p orbẽ fuit publicè diuulgata & miraculis cõfirmata. De sed'ò, qa p ei' ascẽsionẽ seu reditũ ad patrẽ restificata est iustitia ei' p apl̃os. put postilla dicit. & hoc est qd' dicit, de iustitia, quia ad patrem vado. Et ne forte qs crederet qꝫ Christ' in cælum ascendẽs iterũ ad vitam mortalẽ rediret, iõ subiũgit: Et iã non videbitis me. De tertio. s. de iudicio mundus arguit, qa sicut crediderũt Christũ iudicãdo totã ei' ptãtẽ euacuare, sic p oppositũ princeps huius mundi. i. diabolus fuit iudicat', & eius ptãs totalit̃ ablata respectu electorũ. qd' apl's p spm̃ sc̃m in eis manẽtẽ frequẽter oñderũt, eĵciẽdo dęmonia, & detegendo illusiones seu errores, eorum vt sępissimè in eorũ gestis habetur. Mundani Christũ in tribus impugnauerũt

¶ In eod. ca. vbi dr̃ i po. Sed dictũ istorũ Manichęorũ patet falsũ.

ADDI. III. Nõ solũ Manich' incidit i istũ errorẽ, vt dicit Aug. sed fortius & periculosi' Mahumetus: q similiter fundauit errorẽ suũ in his ẏbis Christi & i alĵs, i q̃b', pmittit se missurũ aliũ paracletũ, vt Ioh. xiij. b. Ego rogabo patrẽ meũ, & aliũ para. mit. vo. vñ & ipse vocat se missum à deo, vt patet i suo Alchorano, i q̃ falsiora & magis absurda cõtinẽtur, vt patet eundẽ librũ legẽti, put postil. etiã tangit infrà sequẽti capi.

GLOS. ORDI.

Ecloquu. Nõ so Cap. XVII. iũ q̃ i cœna, sed etiã q̃ ab initio. Sed maxiẽ q̃ i cœna, hac de cã dicit dict', vt in illo pacẽ haberẽt. Hæc pax ẽ p q̃ Christiani sum', p qua sacramẽtis imbuimur, p q̃ oĩmodis erudimur, p q̃ spm̃ in pign' accepim': p q̃ in eũ credim' & speram', & amore ei' accẽdimur: Hęc ẽ p̃fluris cõsolatio & liberatio, vt in hac liberemur, i fine feliciter regnemus. in hoc ergo sermone cõcludit: b ¶ Pa. ue. h. Potuit orare silentio, sed in orando est etiã doctor, & notã facit orationẽ: quæ & prę sentiũ & futurorũ est ædificatio. Venit ho. nõ vrgẽte fato, sed disponẽte deo, q̃ sine tempore ordinauit omnia quę fiant per tempora ordine cõgruo. c ¶ Clarifica fi. hũilitas in passione, claritas i resurrẽctione cœpit. Venit hora passionis, seminandæ humilitatis, nõ diferas gloriam resurrectionis. Vt filius tuus cla. te. Et sic claritas patris nec augeri, nec minui potest in se. Apud hoĩes minor erat, dũ in Iudæa sola notus, sed per resurrectionem filĵ vbiq̃ innotuit. d ¶ Vt fi. tu. cla. In cognitiõe hoĩm, sicut dedisti. vsq̃, vt cognoscãt te & quẽ misisti. Non em̃ potest cognitione hominũ clarificari pater, nisi

NICO. DE LYRA. Cap. XVII.

Ecloquutus est. Posq̃ confortauit discipulos suos p doctrinæ beneficiũ, hĩc cõsequẽter eos consolatur p orationis suffragiũ. Circa qd' notãdũ, qꝫ oratio est petitio de cõtũ à deo, sed'm Dama. li. iij. Et iõ orare nõ cõuenit Christo secũdum diuinitatem, sed magis orari: quia sic est ęqualis deo p̃ri. Secũdũ hũanitatẽ ãt i q̃ minor est p̃re, cõuenit ei orare, & p alĵs & p se. Diuidit ergo p̃sens capl'm i tres ptes: qa primò Christus orat p seipso. sed'ò, p apl'orũ collegio, ibi: Manifestaui. tertiò, p toto fide li ppło, ibi: Nõ p eis rm̃. Prima i tres. qa primò, pmittit suã orõnẽ sed'ò, remouet q̃ndã dubitationẽ, ibi: Hæc est vita æterna. tertiò, subiungit exaudituis rõnẽ: Ego te clarifi. Circa primum sciendum qꝫ Christus

Cap. XVII.

¶ Finito sermone ad discipulos, ad patrem verba conuertit, & orare cœpit.

a Æcloquutus est Ie[a] b sus, & subleuatis[b] oculis in cælum, di[c] xit: Pater, uenit[c]

a ¶ Quam constituti tecum.

c d hora, † clarifica filium tuum, ut fili[d e]

á ¶ Notum faciat omni carni, sicut ei secundum hominem dedisti potestatem car. i. hominis: sic etiam dedisti vt omne quod dedisti ei, det eis vitã æternã.

us tuus † clarificẽt te. Sicut dedi[f] sti ei potestatem omnis carnis, † ut[g]

a ¶ Filio.

omne quod dedisti ei, det eis uitam[h]

Nicolaus de Lyra

qꝫ Christus nõ tm̃ orauit ad aliqd ipetran D dũ, sed etiã ad dandũ nobis orãdi exẽplũ. & iõ oño sua hĩc describit optimis circũstãtĩs disposita. priõ respectu pręcedẽtiũ cũ dicit: Hęc Io. est Ie. qa post discipłor: ✻ suis istructionẽ cõuertit se ad orõnem, ad oñ dẽdũ qꝫ cõplemẽtũ boni opis est à deo re grendũ. sed'ò, respectu pñtiũ, cũ dicitur: b ¶ Et sub. ocu. i cæ. Inter alias ptes corporis disp̃sitio interior mẽtis maxiẽ relucet i oculis. In oratione ãt mẽs debet in deũ eleuari, qa sed'm Dam̃. oño est ascen- Oratio sus mẽtis i deũ. & iõ ad hoc denotãdũ Salvator orando pñtialiter oculos leuauit † De pœn. ad cælũ. tertiò respectu sequẽtiũ, iminen dis. 4 c. si ex te em̃ tribulatione debet hõ recurrere ad bono. circa mediũ. deũ. & iõ Christus in principio suæ orõis

exprimit tp̃s suæ passionis imminẽtis. d ¶ Pater ue. ho. s. passõis meæ. d ¶ Clarifica fi. t. In passiõe em̃ clarificat' est à p̃re. Priõ p signa diuinit' oñsa, q̃ sunt, solis obscuratio, terræmotus, veli tẽpli Mat. 27. s. scissio, & hmõi. qb' visis cẽturio q erat gẽtilis, dixit: Verè filius dei erat iste. Sed'ò, p passionẽ fuit clarificat', in c̃tũ p ipsã meruit corporis gloriã & exaltationẽ. Tertiò: qa p hoc venit i totũ mũdi notitiã p gẽtiũ credulitatẽ. Granũ em̃ frumẽti mortuũ attulit hunc multiplicẽ fructũ. Hãc igit̃ triplicẽ clarificationẽ petit hic Iesus. Vt ũtñ qa gl̃ia filĵ redũdat i gloriã patris, iõ subdit: e ¶ Vt fi. tu. c. te. & nõ solũ redũcat in patrẽ, sed in oĩb' adhærentib' Christo per fidem, qa bonum capitis ad membra deriuaẽ. ideo subdit: f ¶ Si cut dedisti ei potestatẽ. omnis carnis. i. oĩs humanæ naturæ. g ¶ Vt omne qd' de. ei. per adhærentiã fidei. h ¶ Det eis uigẽte. qa p meritũ Christi habem' itroitũ ad gloriã, quã amiseram' per Adam

Moraliter. a ¶ Hæc Io. est Ie. & sub. o. i cæ. In hoc docuit nos Moraliter ad cælũ. cũ oramus leuare oculos. quia secundum Dam̃. Oratio est eleuatio mentis in deum. c ¶ Pater ue. ho. cla. fi. tu. Per hoc oñditur, quòd per patientiam in tribulatione hõ clarificat'. p patiẽtiq̃ virtutem. Et deus clarificatur, nam patiens sustinet ad ei' honorẽ.

 ✻ Hæc est autem

ri pater: nisi ille cognoscat p quē clarificat. i. ppls inotescat. & hęc
E ē clarificatio patris, quæ nō circa solos aplos, sed etiā circa oēs cre
dētes fit. a ¶ Hęc ē au. Ordo: Vt cognoscāt te, & quem misisti. i.
Christū cū spū, qui est amboꝝ esse vnū & solū verꝰ deū. Si ergo
eo mō te clarificat filiꝰ sicut dedisti ei ptātē oīs creaturę: & sic dedi
sti vt oē qđ dedisti ei, det e. vi. æ. Et hęc est
vita æterna, vt cognoscant te. Sic te ergo
filius clarificat, vt oībus q̄s dedisti ei, te co
gnitum faciat. b ¶ Vt cognos. Qđ hīc
est ex parte, ī futuro erit plenè. Qui ergo
ꝓficit ī cognitiōe magis viu ere tēdit. Qñ
autē erit plena cognitio, erit sine fine lau
datio. Et hæc est illa clarificatio, sed prius
hīc clarificat, dū innotescit fidelibus. vnde
Ego te clarificaui sup terrā. c ¶ Opus c.
i. ac si aperte futurū diceret: clarificabo, gē
tibus prædicando. Opus consummabo,
qa iā factū p̄destinatione, & ꝓiā facto est
habēdū, qđ certissimè est futurū. Hāc prę
destinationē ī sua clarificatiōe manifestū
aperir, dicens: Quā habui apud te priusq̄
mūdus eēt. i. sicut tūc ī p̄destinatiōe habui
apud te añ tpa, ita nūc ī re facī mūdo ī tē
pore. d ¶ Dedi. mi. In q̄ notat gr̄a. Ni
hil em̄ habet ī hoīe, qđ nō accepit. Cū re
stet passio, dicit: Cōsūmaui, qa se certissi
Eccle. 3. c. mè nouit cōsūmaturū. sicut ꝓpheta ait:
Qui fecit q̄ futura sunt. Quāuis ergo vi
deat hīc dicere, ꝙ prior patrē glificauerit,
& post à patre eēt claricandus, dicēdo: Et
nūc clarifica me pater apud temetipsū, cū
de futuro est vtrūque, & eo ordine vt. s.
Pater clarifica filiū tuum, vt fi. te cla. Eadē
em̄ est sn̄ia, nisi qa hic dict⁹ est clarificatio
nis modus, q ibi erat tacit⁹: quō pater cla
rificet & filiꝰ clarificat p̄em sup terrā, pat
filium apud seipsum. e ¶ Homini. Pāt
hæc oīa dici de oīb⁹ fidelib⁹ futuris. Et est
hæc clarificatio q̄ clarificat⁹ filiꝰ clarificat
patrē sup terrā, scd'm ꝙ est præteritū pro
F futuro. Sed credibilius est de his dici, qui
tūc erāt discipuli. cū post dicat: Cū ēssē cū
eis ser. e. i no. t. & nullus perīt, nisi filiꝰ per
ditiōis. i. Iudas, q de. xp̄i. perīt. Vbi addit:
Nūc ad te ve. In q̄ oñdit corporali p̄sētia
se fuisse cū eis, q i ascensione ab illis abīt
De cæteris post addit: Nō ꝓ his tm̄ rogo,
sed ꝓ his q creduri sūt p v̄bū eoꝝ. f ¶ Tui e. Aug. P̄is erāt hi si
cut oīa, nō sine filio oīa tenēte cū illo. Sed solet ei à q̄ ē tribuere qđ
quid habet. Mihi eos dedisti scd'm hoīem, q nō semp fuit, sed acce
pisse eos dicit. Habuit aliq̄n dei filiꝰ, qđ nōdū habuit idē homo fi
lius, qa nōdū erat hō. g ¶ Cognouerūt. Ne putaret cognitio iā
facta per speciem, addit: Crediderunt verè, non eo modo quo cum
dixit: Mō creditis, venit hora vt dispergamini. Sed nec adhuc tales
erant, sed prænunciat quales sint futuri accepto spiritu, sine q̄ nec
seruauerunt sermonem quē dixerat. h ¶ Ego pro eis rogo. Pri

¶ ma oratio

Nicolaus de Lyra

c ✠ p Adā. a ¶ Hæc est au. Hīc remouet quādā dubitationē pos
sent em̄ aliq credere, ꝙ ista vita æterna p eū fidelib⁹ danda cōsisteret in carnalibus bonis, sicut dicunt Saraceni, q expectāt ī alia vita
ī voluptatibus carnalibus & diuitijs & consimilib⁹ p̄miari, scd'm
qđ dr̄ī Alchorano Mahumeti: q̄ tm̄ vita scd'm Philosophū dr̄ vi
ta pecudū. j. ethi. Propter qđ ipse Auicēna hoc cōlideras dixit, ꝙ
ꝓpheta quē vocāt Mahometū, pmittit eis talē felicitatē ī premiū,
quā multi sapiētes nō attēderūt. Sitr Iudęi resurrectionē futurā ex
pectāt ad vitā carnalē. Et iō felicitatē vitæ futuræ credūt consiste
Vita æter- re in bonorū tpaliū plenitudine, & pacis trāquillitate. Hoc aūt re
na in quo mouet Saluator d. Hæc est au. uī. æter. ut co. Vita em̄ ęterna si
consistit. ue brītudo cōsistit essentialiter ī aspectu claro ipsi⁹ diuinitatis, p
ut tm̄ habet adiunctā fruitionē, q̄ est cōpletiua felicitatis: ex conse
quenti verò cōsistit in aspectu hūanitatis Christi, q̄ est instrumen
tū nos introducens ab brītudinē principalē. Brītudo aūt hois cōsi
stit in cōiunctione ad vltimū & op timū: & iō nō pōt cōsistere ī eō
iūctione ad aliqđ bonū tpale vl corporale, vt dicunt Rudes Sara
ceni & Iudæi: sed in adeptione ipsi⁹ primi & summi boni per aptā
visionē & fruitionē. ¶ Considerandū etiā, qđ cū dicit filiꝰ loqns
ad patrē: Hæc ē au. ui. æter. ut co. te so. de. Per hoc enim nō hr
ꝙ solus pater sit deꝰ, & filius sit creatura, vt dicebat Arriꝰ: quia hęc
dictio

a æternam. Hæc est autem uita æter-
b na, ut cognoscant te solum deū ue-
rum, & quē misisti Iesum Christum.
Ego te clarificaui super terram, o-
c d pus consummaui quod dedisti mi-
a ¶ Vt te clarificem.
hi, ut faciam. Et nunc clārifica me tu
a ¶ Ad dexteram tuam collocando.
pater apud temētipsum claritate
a ¶ Ab initio sic præordinatum est, vt deus sic homi
nem illum exaltaret.
quam habui priūsquām mūdus fie-
a ¶ Non q iam sit perfecta manifestatio sine proue
bijs, sed quod certissime futura. b ¶ Non quo di
ceris deus, quod erat notum in Iudeis: sed quo dice
ris pater meus, quod sine filio non nosceretur.
b
ret apud te. Mānifestaui nomen tu-
a ¶ Apostolis: & fere omnibus gentibus. b ¶ Instruc
endos. ¶ Homini.
e um hominibus, quos dedisti mihi
a ¶ De quo iam non sunt. b ¶ Præscientia.
f de mundo. Tui erant, & mihi eos
a ¶ Ad docendum. b ¶ In fide permanserunt.
dedisti, & sermonem tuum seruauerunt.
a ¶. i. cognouerunt, quia a te sum: Simul enim pater de
dit omnia, cum genuit qui haberet omnia.
g runt. Nunc cognouerunt, quia o-
¶ Per hoc cognouerunt: quia acceperunt. ¶ Intus.
mnia quæ dedisti mihi abs te sunt.
¶ Intellexerunt & tenuerunt.
Quia uerba quæ dedisti mihi, dedi
a ¶ Similiter vere.
eis. Et ipsi acceperunt, & cognoue-
¶ Quod est idem quod a te exiui.
runt uerè, quia à te exiui, & crēdide-
h runt, quia tu me misisti. Ego pro eis
a ¶. i. deditis mundo.
rogo, non pro mūndo, sed pro his,
a ¶ Per quod iam non sunt de mundo, pro quo non rogo.
quos dedisti mihi, quia tui sunt.

dictio exclusiua sol⁹, nō determinat ly te, vt sit sensus, ꝙ sol⁹ pater G
sit deꝰ, sed determinat ly deū. Et est sensus, ꝙ illa est sola deitas vra
q̄ est in p̄re: & sic ab ea non excludit filiꝰ, sed magis includit: qa
vna est deitas in vtroq; sed excludit: vera deitas ab his q à gentib⁹
colebantur. s. Ioue Saturno, & cōmilib⁹. Dato etiā ꝙ hæc dictio
solus determinat ly te. Et sit sensꝰ, ꝙ sol⁹
pater sit deꝰ, nō tm̄ ꝓ hoc excludit filius à
deitate, sed magis includit: qa sc'm Phi
losophum, solus est idē ꝙ nō cū alio & iō
tm̄modo excludit illud quod alietatē de
cit: Filiꝰ aūt nō est alius à p̄re ī essentia, sed
tantū ī ꝓsona. & iō q̄n hæc dictio sol⁹ ad
dit vni ꝓsonæ respectu termini essentiæ,
sicut est ī ꝓposito, nō excludit alia ꝓsona
sed magis includit. Et hoc pater p autori
tatē Saluatoris Matth. xi. d. vbi dicit: Ne
mo nouit filium nisi p̄r, nec p̄rē quis no
uit nisi filiꝰ. Si em̄ hæc dictio nisi, addita
vni ꝓsonæ respectu termini essentialis ex
cluderet alia, sequeret ꝙ pater nō cogno
sceret se sed tm̄ filius: nec filius cognosce
ret se sed tm̄ pater, qđ est absurdū dice
re. b ¶ Ego te clarifi. Hīc subdit rōnē,
q̄re sua oro debeat exaudiri, videlicet qa
fuit p̄fectē obediēs deo p̄i carnē assumē
do, & veritatē fidei inter homines docen
do. & hoc est qđ dicit: Ego te clarifica
ui. ter. Et nō solū est exaudibilis ꝓpter p̄
dicta, sed etiā qa ad cōsūmationē myste
rij suæ incarnationis mortē cōstāter sufi
nebat. iō subdit: c ¶ Opus con. qđ de
disti mihi, ut f. Dicit cōsummaui, qua
iā ei⁹ passio incipiebat: q̄ pacta dixit Cō
summatum ē: vt habetur. j. xix. d. ¶ Et
nunc clarifi. me tu pa. apud temetip.
cla. quā habui priusq̄. mun. fie. ap. te. H
i. illi⁹ glōrie quā habeo æternaliter tecū le
cundū diuinitatem, fac participem natu
ram mortalem quā assumpsi ꝓpter ho
minum salutem. c ¶ Manifestauī tu. h.
Hīc consequenter orat pro collegio apo
stolorum. Et diuiturn in duas, quia primò Dñs
ostendit ꝙ debet ꝓ eis deprecari, faciēdo,
formatē suam orationē deuotē, ibi: Pater
sancte. Circa primum ponit quatuor rō Quatuor
nes, adoñdēdū, ꝙ debeat ꝓ apīis deprecā Christi
ri. Pria accipit ex ꝑte Christi, qa erat eor habet p
rum magister, & ipsi eius discipuli. Bonus autē magister debet ꝓ apostolis
lare pro discipulis suis, & eos dirigere. & hoc est quod dicitur: Ma orau.
nifestaui nomen tuum homi. quos dedisti mihi de mun. quia apo
stoli fuerūt spāliter coniuncti ipsi Christo. f ¶ Tui erant. secundum
æternam prædestinationem. h ¶ Et mihi eos de. vocando tem
poraliter ad fidem & apostolicam dignitatem. g ¶ De mundo.
quia ante vocationem suam apostoli erant mundialiter viuen
tes, sicut & cæteri homines. Secunda ratio accipitur ex parte apo
stolorum, qui fuerunt serui obedientes. & hoc est quod dicitur.
i ¶ Et sermonem tuum seruauerunt. corde scilicet & opere.
k ¶ Nunc cognouerunt &c. abs te sunt. ad est à re procedētia,
l ¶ Quia uerba quæ dedisti. quia à plenitudine scientię Christi
facta est redeundantia in apostolis. m ¶ Et ipsi acceperūt. do
ctrinam Christi recipiendo. n ¶ Et cognouerunt uerè, hoc em
cognouerunt per doctrinam Christi & per miracula, veruntamē
quia talis cognitio est fidei, ideo subditur: Et crediderunt. quia
tu me. Tertia verò ratio accipit ex parte custodiæ Christi, cui apo
stoli erant specialiter commissi. & hoc est quod dicitur: o ¶ Ego
pro eis rogo. hoc dicit, quia efficacia suæ orationis tm̄ in hoc est
dit ad electos. Quāuis enim sit efficax pro omnibus, tamen mā
ponunt sibi impedimentum ne sint participes ipsius, ideo subdit:
p ¶ Sed pro his &cæ. ro. quo ad efficaciam. q ¶ Quia tui ✠ sunt

✠ a ¶ Hæc est autem uita æterna. Per hoc excluduntur errores Manicheo
res omnium in aliquo bono creato beatitudinem obiectiuam po
nentium. c ¶ Opus consummaui: quod dedisti mihi, hoc ele
gant & retineant instabiles qui bona frequenter inchoāt, sed non
perseuerant. Huius ca. residuum est oratio Christi pro suis discipu
lis præsentibus & futuris. Et in hoc Christus dedit exemplum præ
latis ecclesiæ & curatis: vt pro suis subditis deuotē orent & aten
tē. Nec moralitas alia mihi nunc occurrit superaddenda.

ma oro fuit: Clarifica fi. vt fi. cla. te. & de his exequut⁹ ē & cōclusit
A in fide credētium. Iā ꝓ eis rogat vt pr̄ seruet eos q̄s ipe corpe reli
quit. a ¶Et mea om. Non enim quia filio dedit pater amisit
cum filij? adhuc addat: mea oīa tua & tua mea sunt. Vnigeniti fi
lij sunt oīa quæ patris. per hoc ꝙ etiā de⁹ ē ipe, etiā de patre natus
pr̄i est equalis. b ¶Et tua m. s. Sctī de q
bus hoc dicit, nō pr̄t esse nisi ei? à q̄ creati
& sctificati sūt. i. pr̄is & filij: & ꝓ hoc oīa q̄
ipsorū sūt, necesse est, vt sint ei? cui? & ipi
sūt, qd'. ē, dixit de spū. Oīa q̄ habet pr̄ m.
Sup.16.c. ꝓpterea dixi, de meo accipiet. de his dixit
q̄ ad ipsam pertinent patris deitatē, in qui
bus illi est æqlis, oīa q̄ habet habendo, nō
possidendo. neq; em spūs de creatura acci
piet, q̄ subdita est pr̄i & filio, sed de patre
de q̄ procedit spūs, de quo natus est filius.
c ¶Et cla. Sup̄ petebat de futuro, clarifi
ca me apud temetipsum: hīc factā dicit &
in eis. Sed & hęc futura cū eis innotescet,
& ꝓ eos oīb⁹ credentib⁹ ꝙ ad dexterā pa
tris sit glificatus. d ¶Serua eos. vt sint
vnum in natura sua, sicut & nos in nostra
sumus vnū: & iō nō ait, vt sint vnū nobis
cum, aut vt sim⁹ vnū ipsi & nos sicut nos
vnū sum⁹, qa nō sunt ciusdē naturæ cum
deo, sicut filius sc'm ꝙ deus vnū est cum
patre. e ¶Cū essem. Nō debemus intel
ligere, ꝙ pater & filius alternatim seruent
quasi alter post alterum. Sic em seruāt pa
ter & filius & spūssctūs q̄ est vn⁹ de⁹. Sed
scriptura nos nō leuat, nisi ad nos descen
B dat. Cū ita loqtur intelligamus⁹ distingue
re personas. non separare naturam. Gau
dium quod. s. expressit, vt sint vnum si
cut & nos: hæc est pax illa & beatitudo in
futuro seculo, ꝓpē quā oīa fiūt, ꝓpē quā
le esse loquutū dicit ī mūdo. f ¶Sctifi
ca. sicut ex gra tua incepta est sctificatio,
Supra 5.c. ꝓ quā iā non sūt de mūdo, eadē gra fac iā
ciores, vt perseueret in veritate cui? vm
bra fuerūt veteres sanctificantio es. i. i me
Supra 14.a. qui sum veritas. quod subdendo' aperit:
Sermo tu? ve. est. qd' est: ego sum veritas
Græcè logos, Latinè ỹ būm vel sermo, q̄ est
vnigenitus pr̄is. g ¶Et ꝓ eis ego sum.
Supra 12.a. i. vt ꝓ eis, plit ego me hoiem sctificoi me
ỹbo, qd' est ab initio incarnatiōis suæ q̄n
ỹbū factū est caro. Ita āt illis, ꝓdest, qa &
ipsos q̄ sūt ego, qa caput & corp⁹ sūt vn⁹
Christus: sctifico ī meipso. vnde addit: ut
sint & ipsi. sicut ego: sctificati in ue. &
i me. h ¶Nō ꝓ e. Iā nō de solis apostо
lis, sed de cæteris membris incipit: Nō au
tem orat ꝓ his qui iam sunt in fide ei? de
functi, sed ꝓ his qui sunt ī tentationibus.

Nicolaus de Lyra.

☞ Sed & pro

✠ sunt. secūdū æternam prædestinatio
nē. a ¶Et m. oīa tua sunt. qa ꝓpter in
separabilē vnionē humanitatis & diuini
tatis in Christo fit idomatū cōicatio, attri
buendo ea q̄ sunt hoīs Christi deo, & eō
uerso. Sicut enim demōstrato Christo, hæc ꝓpositio est vera. Iste
homo creauit stellas, ita hæc ꝓpositio est vera: Deus mortuus est,
qa ꝓpter vnitatē suppositi oīa quæ sunt dei, cōicāt hoī & eōuer
so mō prædicto. b ¶Et clari. sum in eis. Hoc dicit, qa apli glo
riā ei? ī partim cognoscebāt, & de propinquo plus cognosciturі
erant. Quarta rō accipitur ex necessitate imminente aplis, qa Chri
stus cito recessurus erat ab eis, cuius corporali pr̄sentia erāt delecta
ti & cōfortati. & iō ꝓ tūc indigebāt spāliter deo patri ꝓ orōnem
Christi recōmēdari. & hoc est qd' dicitur: c ¶Et iam non sū m.
i. sum in ꝓpinquo recessu ab eis. d ¶Et hi in mun. sunt. rema
Diuisio nētes ī tribulationib⁹ mūdanis. e ¶Et ego ad te ue. q. d. ꝓpter
hoc ꝓ eis oro. f ¶Pater san. ser. eos. Positis rōnibus qb⁹ debet
ꝓ eis orare, hīc cōsequēt formatsuā orōnē. Et diuidit in duas: quia
priō orat eis cōseruationē à malo. scd'ō, pfectionē in bono, ibi: Sā
ctifica eos. Dicit ergo primo sic: Pater sancte serua eos in noīe
tuo. i. in fide & cōfessione nominis tui. g ¶Quos dedi. mi. per
spūlē amicitiā eos mihi coniungendo. h ¶Vt sint unum, si. &
nos. i. vt sint

a b Et mea omnia tua sunt, & tua mea a
¶Tantum.
c sunt: & clarificatus sum in eis. Et b c
a ¶Quia cito futurum. b ¶Et si prius fui.
iam non sum in mūdo, & hi in mun d
a ¶Corporali prȩsentia. ¶Quia tardius exituri.
b ¶Exponit quomodo dixit, non sum in mundo, sciens
aliquos tantum moriendos. c ¶Vt homo rogat pa
trem pro discipulis. ¶Pater iam prope est ascensio, &
ideo commendo tibi corporaliter quos relinquo.
do sunt, & ego ad te uenio. † Pater e f
a ¶Sed non sine me spirituali potentia.
d sancte serua eos in noīe tuo, quos g
¶Homini. vel verbo gignendo pater omnia dedit
dedisti mihi: ut sint unum, sicut & h
a ¶Modo serua in tuo nomine, in quo eos seruabam.
b ¶Corporaliter. c ¶Ego filius homo.
e nos. Cum essem cum eis seruabam i k
¶Sed non sine te spiritualiceustodia.
eos in nomine tuo. Quos dedisti mi
hi ego custodiui, & nemo ex eis per l
¶Iudas prędestinatus perditioni. a ¶Quæ hic de illo
prophetauit.
iit, nisi filius perditionis, ut scriptū, m
a ¶Peracta obedientia.
ra impleatur. Nunc autem ad te ue, n
a ¶Electis filijs per quos prædicatio impleatur.
b ¶Quia adhuc corpore in mundo.
nio, & hæc loquor in mundo ut ha o p
a ¶Id est a me eis collatum.
beāt gaudium meum impletū in se
a ¶Autem. b ¶Hoc abiens reliquit eis, & hęc est
causa odij.
metipsis. Ego dedi eis sermonē tuū, q
a ¶Hoc de sequuturis passionibus dicit. b ¶Curt
† & mundus eos odio habuit, quia r
a ¶Meliberante eos natus de spiritu. ¶Renati ex spiritu
b ¶De quo nati. c ¶Natus de spiritu.
non sunt de mundo, sicut & ego nō
¶Orat pro suis contra odia mundi. ¶Et si mundus
odit tamen.
sum de mundo. Non rogo ut tollas s
a ¶Vbi adhuc necessarij sunt, & si non sunt de eo
eos de mūdo, sed ut serues eos à ma t
lo. De mūdo nō sunt sicut & ego nō
a ¶Ideo. ¶Sic seruabantur ab illo malo quod orabat.
f sum de mundo. Sanctifica eos in u x
ueritate *: sermo tuus ueritas est. y
a ¶Quia ¶In carne non peccati.
Sicut tu me misisti in mundum, ita z
a ¶Vnde apostoli dicuntur. b ¶Liberatos a labe peccati.
g & ego misi eos in mundum. Et pro a b
eis ego sanctifico meipsum, ut sint c
h & ipsi sanctificati in ueritate. Non d
a ¶Vt seruentur a malo, vt sanctificentur.
pro eis autem rogo tantum, sed &

C nos. i. vt sint vniti ꝓ charitatē, sicut nos sumus vnū ꝓ naturū: Ita
q̄ ly sicut nō ī portet equalitatē, sed quandā imitationē longinquā
Et allegat cōsequēter apostolorū necessitatē respectu hui? conser
uationis diuiæ, dicens: i ¶Cum essem cū eis. pr̄sentia corporali.
k ¶Seruabam eos in nomine. & c. custodiui. d. firmiter & se
curē. l ¶Nemo ex eis perijt, nisi filius
perditiōis. Hoc dicit, qa sua perditio nō
fuit ex defectu custodiæ Christi, sed ex ma
licia sua: sicut dicitur aliquis filius mortis
eo q̄ facit aliqd dignum morte. m ¶Vt
scriptura im. Ly vt hic tenetur cōsequu
tiuè. qa ꝓ proditionē Iudæ sequuta est im
pletio scripturæ, q̄ de hoc loqtur psal. xl.
&. cviij. vt. s. allegatū est. xiij. ca. n ¶Nūc
au. ad te ue. ꝓ mortem meā. o ¶Et hęc
loquor ī mū. Hoc dixit, ꝓpter hoc qd' ex †De sū. tri.
dictis ei? aliq possent credere, ꝙ nō habe & fi. ca. c.
ret ptātē custodiendi eos ī absentia sicut ī dānam⁹. de
pr̄sentia. ideo hoc remouet di. Et hæc lo. ce. mis. c. cū
in mun. s. existēs in præsentia corporali. Marthę. §.
acsi diceret: Sic loquor nō ꝓpter defectū q̄ suisti.
virtutis, sed ad ostendendū ỹ itatē huma ✠ in mūdo,
næ naturæ cōpatiētis eis. ideo subditur: ego
p ¶Vt ha. gau. me. imp. ī semet. Gau
diū em Christi est de vniōe hūanitatis ad
diuinitatē, ꝓ quā illa hūanitas habet gra
tiæ & glię plenitudinē, vt sup̄ dictū est ca.
§. Ad hoc aūt erat intentio Christi orātis,
vt apli venirēt ad gloriā veræ fruitionis, ī
q̄ apertè viderent vnionē in ipso deitatis
& humanitatis. Alia aūt rō q̄re apli indi
gebāt à deo spāliter conseruari, est, quia
erāt Iudęis odiosi, ꝓpter doctrinā Christi.
& hoc allegat Saluator di. q ¶Ego de
di eis ser. tu. custodiendū & prędicandū.
r ¶Et mundus eos odio habuit qa
non sunt de mundo, sicut & ego nō H
sum de mundo. quantum ad affectio
nem, licet sint de mundo quantū ad cor
poralem præsentiam. s ¶Non rogo,
ut tollas eos de mun'. quia nō expedit
fideliū saluti, donec fides sit publicata per
totum mundum. t ¶Sed ut serues
eos à malo. dando eis constantiam in
tribulationibus imminentibus de pro
ximo. v ¶Sanctifica eos. Hīc conseq̄n
tet orat aplis perfectionem ī bono di. Sā
ctifi. e. i. confirma. Sctm̄ enim vno modo
significat ꝓidem qd' firmum. x ¶In ue.
s. fidei catholicæ. y ¶Sermo tu. ue. est.
i. doctrina mea quā dedi eis, q̄ etiā tua est
sicut supra dictū est ca. vij. Isia aūt confir
tio apl̄orū facta est à deo pr̄e, qui in die Pē
tecostes misit eis spiritum sanctū. Et neces
sitas huius confirmationis subditur, cū di
citur: z ¶Sicut tu me mi. i mun. ad ve
ritatem salutis æternæ docendū. a ¶Et
ego mi. eos in mun. ad hanc doctrinā
vbique prædicandum. Et notandū ꝙ di
cit, misi. i. mittam, loquendo de futuro ꝓ
modum præteriti propter certitudinem
euentus futuri, qa apostoli non sunt mis
sii ad prædicandum per mundum, nisi post acceptionē spūssctī, li
cet ante fuissent missi ad prædicandum in ciuitatibus Iudææ Iu
dæis tantum. b ¶Et pro eis ego sanctificabo meip. i. sacrifici
um in carne offero tibi acceptum. c ¶Vt sint & ipsi sanctifica
ti in ueritate. Sicut enim vetus testamentum per sanguinis effu
sionem confirmatum est, sic confirmatio noui Testamēti facta est
per effusionem sanguinis Christi, vt ostendit Apostolus ad Heb.
nono. d ¶Non pro eis autem rogo tantum. Hīc consequen
ter Saluator orat pro toto fideli populo. Et diuiditur in duas: qa Diuisio
primò orat pro eis consequutionem gratiæ, & secundò gloriæ,
ibi: Pater quos dedisti mihi. Dicit ergo primò sic: Non pro eis
autem rogo tantum &c. vt omnes vnum sint, in vnitate chari
tatis. ¶in qua vnione consistit perfectio Christianæ religionis, qa
per hoc membra ecclesiæ coniunguntur ad inuicem & capiti ho
mini Christo, & vlterius ipsi deo, quia qui adhæret deo vnus spiri
tus est, vt dicitur. ¶. Corin. vj. d. & sic per consequens primū princi
pium qd' est de⁹, coniūgitur homini, qui est q̄dāmō oīa creatura. Mar. vlt. d.

✠ Sicut tu

Glos. ordi. Iohannis Cap. XVIII. De Lyra

a ¶Sed & p e. q. vsq; in finē mūdi: vł iā credūt vbicūq; sūt, nō tn̄ E tā pfecte, vt post crediturī sūt post resurrectionē. b ¶Per uerbū. Per verbum cuāgeliū, qđ est eorum, nō q̄ per eos tm̄ sit prædicatū, sed & p Paulū & alios q̄libet: sed qa eis primō & pricipaliter Luc.23.f. cōmissum sit ad prędicādū. Hoc ē ꝓbū fidei, ꝓbū dei, per qđ' cre- Act.19.a. didit latro, credidit Paul⁹, & quicūq; credit. c ¶Vt oēs unū s. Nō ait, oēs vnū sum⁹, sed vt illi oēs vnū sint, sicut tu pater in me & ego ī te, subaudi vnum sum⁹. Ita & pater ī filio & filius ī pře, vt vnum sint, qa vni⁹ substātiæ. Nos ꝓ ō possum⁹ esse ī patre & filio & spūsctō. Vel pater & filius & spūsctūs ī nobis esse pñt, vnū tn̄ cū deo esse non possumus: qa nō vni⁹ substātiæ. De⁹ verō ī nobis est, vt in tēplo, nos ī illo vt creatura ī creatore. d ¶Vt & ipsi. In nobis dicit, vt q̄ vnū sunt fide & charita- Eph.5.b. te, gratiæ dei tribuant, vt nunc autē lux in dño. e ¶Vt mund. Mundus hîc accipit ꝓ oībus illis q vnū sunt. Nec hoc q̄ sūt facit cām vt credant, quia potius credendo vnū sunt, q q̄uis vnum eēnt natura, dissētiendo tn̄ ab vno, nō erant vnum. Sed orādo dixit, vt mundus credat: sicut orādo dixit vt oēs vnum sint: acsi tertiō subaudiatur: rogo, vt mūdus credat. f ¶Ego i e. Nō qn & pater ī nobis, & nos ī patre. Sed hîc mediatorē se oñdit, ex cui⁹ pſona hoc 1.Cor.3.d. dicitur, sicut hoc q̄ apls ait: Vos Christi, Christ⁹ autem dei. Vt sint cōsummati: oñ F dit eo pduci recōciliationē p mediatorem vt pfecta bītudine fruamur, vbi cognoscet mund⁹ p speciē qđ' mō p fidē. Ego sū in eis ad q̄s me mi. & tu ī me, mundū tibi p me reconciliās. Vnde est etiā hoc qđ' sequtur: Dilexisti eos, quia in filio etiā membra ei⁹ diligit, sicut & me: nō q̄ æqualiter sed qa & me & illos. vel ꝓpter me illos, sicut supra. Sicut misisti me, misi eos. i. quia me misisti, misi illos. g ¶Quos dedisti. i. traxisti ad me, sic & ego elegi eos de mūdo, alīq nō sunt dati ei, nō sunt sui, & si potestas sit ei oīm. h ¶Volo. Nō pōt nō fieri qđ' vult oī potēs: sed illa volūtas est hominis, de qua dicit: Nō sicut ego volo. Matt.26.d. †Mar.11.d. i ¶Vt ubi. i. cælo: vbi in carne mox fuLuc.10.d. turus sū, vł sicut dicit Nicodemo: Nemo ascendit in cælū, nisi filī⁹ hominis q est in Supra.3.d. cælo. Nō dixit erit, sed est, ꝓpter ꝓximatē pſonæ, in q̄ & de⁹ hō est, & hō deus. Vt ubi ego sū deitate, nō, & quę ait vbi: qa deitas vbiq; est, cū q̄ tn̄ bonus est, & si non vbiq; Luc.23.f. sicut ille. vt latroni dicit: Hodie mecū eris ī paradiſo. Vnde & hîc non satis fuit dicere: vbi ego sum, sed addit, mecum: qa miseri pñt esse vbi ille est qui nusq; deest: sed soli bti sunt cum illo, q non sunt b'ti nisi ex eo. Cū illo, qa fruunt illo, vident illum sicuti est. Mali non sunt cum illo, ꝓ vt cęci in luce non sunt cū luce. Nec boni nunc † Mat.26.d ita sunt cum eo, & si aliquo modo per fidē Marc.14.c. sunt cū eo. k ¶Videant. Cū in forma Luc.22.d. serui clarificata viderint iudicantem bonum & malū, tollet impius ne videat claIsa.26.b. ritatem dei qua de⁹ est, quā soli mūdi cor Mat.5.a. de videbūt, qđ' erit eis vita æna. l ¶Vt dile. Dilectio q̄ pater diligit filiū est in oī b⁹ iustis, qa mębra ei⁹ sūt, & diligūt ī illo q totus diligit, iō subdit: Et ego ī ipsis sū. Q. Quia ego sum ī ipsis, aliē est ī nobis vt ī tēplo, nos ī illo aliē: qa nos sum⁹ ille, cū sc'm hoiem eius capitis sumus corpus.

¶Pro illis quorum fides iam incepta resurrectione & ascensione confirmabitur.

a b pro eis qui crediturī sunt per uerbū

a ¶Quid rogas? b ¶Quod supra de solis apostolis hoc de omnibus simul. ¶In fide, in charitate, in pace: quia in vnum regnum sunt futuri, de quo postea supponet.

c eorum in mē, ut omnes unum sint,

¶Rogo.

d sicut tu pater in me, & ego in te: ut

a ¶Vnitas sanctorum hic vel in futuro non est causa fidei, sed merces. b ¶Ita sint vnum. c ¶Pro eis vt homo rogo: & vt deus facio quod rogo.

e & ipsi in nobis unum sint, ut mūdus credat, quia tu me misisti. Et ego

¶Immortalitatis. a ¶Dabo tecum ego deus.

claritatē quam tu dedisti mihi dedi

a ¶In charitate sicut supra in fide. b ¶Vt sint vnum per me vnum mediatorem.

eis, ut sint unum sicut et nos unum

a ¶In claritate. b ¶Supra tantum vt sint vnum, hic consummatis hi credat, hic cognoscat.

f sumus. Ego in eis, & tu in me: ut sint

a ¶. i. ipsi consummati. ¶Hoc & ibi & hic, qui inseparabilem charitatem patris & filij modo credimus, tunc cognoscemus.

consummati in unum, & cognoscat mundus quia tu me misisti: & dilexisti eos, sicut & me dilexisti. Pater

a ¶Quia dilexisti eos in me, recipe eos mecum. b ¶Consummandos in tantam spem erigit, qua maior non sit.

g h i quos dedisti mihi, uolo ut ubi sum

a ¶Ita mecum. b ¶Non ait, credāt, quia hoc est meces fidei, non fides.

k ego, & illi sint mecū, ut uideant claa ¶Post crucem mihi homini, vel mihi deo, cum me genuisti tibi æqualem.

ritatem meam quam dedisti mihi: a ¶Videant: quia di. m. in quo & nos dilexit, & præ destinauit tunc, quod in fine mundi faciet.

quia dilexisti me ante constitutio- l

¶Ideo hoc eis volo, quia hi soli de mundo cognouerunt te. ¶Iniquus.

nem mundi. † Pater iuste mundus m

¶Iustum. ¶Mediator.

te non cognouit. Ego autem te co- n

a ¶Per me. ¶Per hoc cognouerunt, quia tu me misisti. ergo gratia nouerunt.

gnoui, & hi cognouerunt, quia tu o

¶Per fidem.

me misisti. Et notum fecie is nomen p

¶Per speciem.

l tuum, & notum faciam, ut dilectio q r s qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis.

Cap. XVIII.

m ¶Non ante, sed istis finitis. non quod in horum mox intreiret.

† Æc cùm dixisset

¶Transiens de Iudæis ad Gentes.

n Iesus, egressus est

¶Quia bibit de torrente huius seculi.

cum discipulis suis trans Torrētem

Iū Christi. ¶In cā. xvn. vbi dicitur in postil. Similiter etiam lu

dæi resurrectionem futuram expectant, &c.

Licet em̄ Iudęi moderni multas erroneas opiniōes Iudęor

ADDI. hñt circa futurā vitā, sīt circa statum resurrectiōis: rondet antiq tn̄ eor & autētici n̄ credūt felicitatē vitę futurę cōsiste rei bo rationorū tpaliū plenitudie, vt. ğ. declarauī i additiōe sup Luc. xiij. ca. parabi.

GLOS. ORDI.

Cap. XVIII.

Aec cū dī. Seq̄t: n ¶Egressus est cū dī. su. Iam apostolis ī agro culto & fructuoso opere p assidu Mat.4.b. am prędicationē cōstitutis, tempore passiōis ī hor- Luc.23.f. tū paradisi introducit, vbi fruct⁹ est abūdātior; & q ī deserto tēratus vicerat, ī horto suos coronat. Vñ ait latroni, Amē dico tibi, hodie, me, eris in paradiſo

NIC. DELYRA. Cap. XVIII.

Aec cū dixisset. Hîc incipit euangelista describere Chri

ſti passionem & mortem. ipsa autem fuit per Iudæos inchoata &

perpetrata

Mora. ¶Hæc cū dī. &c. trās tor. c. q ītrpīat tristis moror.

Per hoc igitur

¶Vbi erat

¶ a ¶Vbi er. In horto capiť vt deleret peccatū cōmissum in hor-
A to delicijs, in quē huj⁹ sęculi torrētem trāsiēs, discipulos introdu-
xit. b¶Cohor. Non ludęrū, sed militū à præside seruato ordi-
ne legitimæ ptātis, vt illis tenētibus nullus auderet resistere: vel
etiam si qs auderet, cōtra tot nō posset. c ¶Ve. il. Nocte tradiť,
vt sine turbis q̄ in die frequntes aderāt in-
uenirē. d¶Stabat aūt & Iudas qui
tradebat eū cū ipsis. De osculo hīc
tacet, qd̄ alij euāgelistæ dicūt. e ¶Ego
sum. Hac vna voce tot feroces & fortes
moritur⁹, pstrauit virtute latentis deita-
tis, quia volebat qdē cōp̄hendi, sed nō ni
si q̄n voluit. f¶Abiēt re. & ceci. i ter.
Sic mō p euāgelium vbiq; dicit Christus,
ego sū, & ludęi expectātes Antichristū re
tro abeūt, & in terrena q̄ amāt, cadunt.
g¶Sinite hos abire. Aug. faciūt quòd
iubet sinunt eos abire q̄s non vult perire
nō qn poſt sint morituri, sed quia sic nō-
dū credebāt, qūo credūt qui nō pereunt.
h¶Percussit, Seru⁹ significat populū
legis seruū, auris p ro dño amputata, & à
dño sanata, auditū amputatū, à vetustate
renouatū, vt seruiat liber in nouitate spi-
ritus, nō in vetustate literę. Vnde dicitur
malchus. i. regnaturus eū Christo. Qd̄ si
gnificatū quia nō cogitauit Petr⁹ sed ma
gistrū defendere voluit, dñs improbat fa
ctum, & monet eum ad patientiam. Il-
lud tamē mystice & fieri debuit & scribi.

Nicolaus de Lyra. ☞ Mitte

↬Per gētiles cōsūmata. scd̄m qd̄ Chri
stus p̄dixerat Mat. xx. c. Filius hois tradet
principib⁹ sacerdotū & scribis, & cōdēna-
būt cū morte, & tradēt eū gētib⁹ ad illu-
dēdū & flagellādū & crucifigendū. Et iō
euāgelista primò ostēdit, qd Christus à
Iudæis sit passus, scd̄'ò qd à gentib⁹ se. ca.
Tūc ergo ap. Pria i tres, quia priò descri
bit euāgelista qliť Christus à ministris Iu-
dęorū fuit captus: scd̄'ò, qliť à ministris fu-
it pōtificib⁹ traditus, ibi: Cohors q̄ę. tertiò
qliť à pōtificib⁹ corā Pila. ē accusat⁹, ibi:
Adducūt ergo. Circa primum euāgelista
tria describit. primò, pditiōis locū. scd̄'ò
pditoris apparatū, ibi Iudas ergo. tertiò ani-
mū Christi ad sustinēdū p̄paratū, ibi: Iesus
itaq; sciēs. Circa primū scidēdū, q̄ Christus
iuit ad locū extra ciuitatē, ad quē sciebat
venturū pditorē, vt ostēderet se volūtariè
subire mortē: & hoc ē q̄ dicitur: Hæc cū dixisset &c. trās tor-
rētē Cedron. Cedron nomē est torrētis inter ciuitatē Ierusalem
& montē Oliueti, currēs p vallē Iosaphat q̄ est intermedia. Et di
cebat ille torrēs Cedrō, eo q̄ in ripa illius fluminis, siue illius tor-
rētis nascebātur multi Cedri. hic em̄ fluuj⁹ appellabat torrēs, pro
eo q̄ admodū torrētis q̄ntę habet aq̄s: q̄ntę nō. a ¶Vbi erat
hort⁹. & sic erat loc⁹ clausus cōueniēs ad capiendū illos q essent in-
tra ipm̄. ¶In quē i. ipē: & di. ci⁹. offerēs se captioni. c¶Scie-
bat autē & iu. qui. tra eū lo. Ex quo patet aptitudo loci ad ca-
piendū Christū ex trib⁹ primò quia erat à ciuitate remot⁹, & ipi
q̄rebāt eū capę sine strepitu turbatū vt hī Luc. xxij. a. secūdò quia
erat clausus: & tertiò quia proditori cognit⁹. d¶Iudas ergo.
Hīc describit proditoris apparat⁹: quia Iudas de trib⁹ se mutuit
Primò de magna societate forte & autētica: & iō dicit. e¶Cum
accepisset cohortē. s. militū à p̄side assignatā, vt sic multitudo
populi si supueniret nō auderet ipedire eius pditionē, ppter iu
stitiæ publicæ timorem. f¶Et à pō. & pha. mistros. vt sic ha-
beret fulcimētū ab vtraq; curia. s. pontificis & imperatoris. Secū-
dò muniuit se Iudas de lumīe cōtra noctis tenebras qd̄ notat cū
dicitur: Venit illuc cum laternis & facib⁹. Tertiò muniuit se
de armis si vellet ei⁹ pditioni resistere. ideo subditur: Et armis:
g¶Iesusitaq;. Hīc ostendit, pmptitudo Christi ad patiēdū. &
hoc duplicit. primò quia Christ⁹ se non occultauit. secūdò quia
defensionē, p̄hibuit ibi: Simon ergo. ¶In prima igitur pte dī sic:
Iesus ita. sci. oia q̄ē. erāt su. eū, pces. & dix. h¶Quē q̄ri.
Ex quo manifestē patet, q̄ sua voluntate capt⁹ est: quia cū sciret
oia futura, vt supra declaratū fuit. j. ca, nō se occultauit: sed magis
quęrentibus

¶Cedron obumbratio eorum.

[a] Cedron ubi erat hortus: in quem in [a b]
a ¶Non statim. sed quibusdam interpositis, quæ alij narrant. b ¶Vbi ipse lupus inter oues locū. prę notauerat.
[b] troiuit ipse & discipuli eius. Sciēbat [c]
autem Iudas, qui tradebat, eum lo-
cum: quia Iesus frequenter conuene
rat illuc cum discipulis suis. † Iudas [d]
[b] ergo cum accepisset cohortem, & à [c f]
¶Iudæos.
† pōtificibus & Pharisęis ministros
a ¶Nox enim erat, in qua ideo cum lucernis & facibus vt si latere vellet his quærerentur.
¶Ipsi accenderunt sibi lumen pœnale.
[e] uenit illuc cum † laternis & facibus
a ¶Vt his si qui eum defendere vellent, expugnaretur.
& armis. Iesus itaq; sciēs omnia quę [g]
uentura erant super eum, processit,
¶Non ignorans quid vellent, sed vt sciret eum esse quem quærebant.
& dixit eis: Quē quæritis? Respon- [h i]
derunt ei: Iesum Nazarenum. Dicit
a ¶Non abscondit se: sed ostendit
[d] eis Iesus: Egō sum. Stabat autem & [k]
a ¶Quasi nescius facti eorum: vel potius vt signo osculi eum traderet.
Iudas qui tradebat eum cum ipsis.
[e f] Vt ergo dixit eis, ego sum, abierūt [l]
retrorsum, & ceciderunt in terram.
¶Vt bene eum cognoscant, ne errent in captione.
Iterū ergo interrogauit eos: Quem [m]
quæritis? Illi autē dixerunt: Iesum [n]
Nazarenū. Respondit Iesus: Dixi [o]
uobis, qa ego sum: Si ergo me quæ- [p]
[g] ritis, sinite hos abire. Vt impleretur [q]
sermo, quem dixit: quia quos dedi, [r]
sti mihi, non perdidi ex eis quem q̄ꝑ.
¶Ardentior cęteris discipulis. ¶Cultellum. s.
† Simon ergo Petrus habens gladi- [s]
[h] um eduxit eū, & percussit pontificis [t]
quęrentibus eum obuiā iuit. i¶Respōderūt ei: Iesū. Virtute C
em̄ diuinitatis factū est, q̄ veniētes ad capiēdū eū priò nō cogno
scerent eū, etiā su⁹ discipul⁹ qui venerat ad tradēdū eū, vnde sub
dit: k¶Stabat autē & Iu. vt p hoc scd̄'ò oñderet, q̄ de volūtate
sua capetur: quia ex q̄ eis erat incognit⁹, poterat ab eis recedere.
& non solū patuit hoc p p̄dicta: sed etiā
manifesti⁹ p hoc qd̄ subdit: l¶Vt ergo
dī. eis: ego sū: abierūt ret. & cecide.
in terrā. Si em̄ vno verbo oēs prostrauit
de facili poterat ab eis euadere. Oia enī
ista facta sunt ex diuina ordinatiōe, vt de
clararet virtus diuinitatis eius per p̄dicta
sicut fragilitas humanitatis p captionē
eius sequētē & passionem. m¶Iterum
ergo inter. eos quē q̄ri. Hoc fuit factū
interuallo à prima interrogatione: quia †Mat. 26. e
q̄diu iacuerūt, pstrati, nō mouit se de lo- mar. 14. e
co: vt magis declararet sua volūtaria ca- Luc. 22. e
ptio. n¶Illi autē dixe. Iesum Naza. †principib⁹
Non enim cognoscere poterāt eū, nec ca sacerdotū
pere donec ipse vellet: propter hoc sub- †Lucernis
dit: o ¶Dixi uobis quia ego sum.
& tūc habuerūt ipsi⁹ noticiā & capiendi
eū licentiā, ppter q̄d subdit p¶Si ergo
me q̄ri. sinite hos ab. q. d. sic do vobis
ptātē me capiendi, vt tū meis discipulis
nō faciatis aliq̄d mali. q¶Vt ipleretur
ser. quē di. s. ca. p̄cedēti: r¶Quia quos
dedi mi. &c. Istud em̄ verbū dixerat Ie-
sus nō tātū de salute spūali suoꝝ discipu- Mat. 27. a.
lorū, sed etiā de salute corpali eorū. quod
patet ex hoc, q̄ inde excepit Iudā q p̄dit⁹
est & spiritualiť & corpaliť, quia ex despe
ratiōe se suspēdit. & iō euangelista appli. D
cās ỹ bū p̄dictū ad pditionē corpalē, nō
discedit ab intētiōe lr̄æ: s ¶Simō ergo
Hīc oñdit, pmptitudo Christi ad patien-
dū ex hoc, q̄ defensionē, p̄hibuit & hoc ē
qd̄ dr̄: Simō er. Petrus hīs gla. edu.
eū. Dicit hīc aliq, q̄ discipuli emerāt gla
dios de p̄cepto dñi: scd̄'m q̄ hr̄ Luc. xxij.
d. vbi dicit sic: Et q nō habet, vēdat tuni-
cā suā, & emat gladiū. Sed nō ē verisimi-
le: quia ibidē dr̄, q̄ apli statim rñderūt: Ecce
duo gladij hīc & Christ⁹ dixit: Sufficit. Ex
quo patet, q̄ aī illos gladios hēbāt: Dicē
dū igiť, q̄ apli fuerūt piscatores: In pisca- †24. q. 1. c.
tione autē oportet aliq̄n rętia cū paxilli Si Petrus
affigere, & cū particis nauiculas dirigere Luc. 22. e.
& iō in talib⁹ & cōsimilib⁹ vsus magnoꝝ
cultellorum est necessarius. Et probabile
est, q̄ aliq de apostolis illos cultellos sibi retinuerāt ad scindēdū
cibaria: vñ etiā cū illis carnes agni paschalis cōsiderāt. Petr⁹ autē
vnum ex illis retinuerat apud se, quia erat magis prōptus ad
defensionem sui magistri q̄ alij. t¶Et percussit pontificis
seruum. qui magis de propè se ingerebat ad Christū capiēdum
↬Et abscidit

✻Per hoc igiť quòd Christus iuit illuc īminente sua † passione, Moraliter
significatur, q̄ Christianus ire volēs ad martyrium. debet immis † captione
nens supplicium præcogitare, & per patientiam se armare. Vn-
de dicit Gregorius, homelia. xxxiij. Minus enim feriunt iacula quę
præuidentur & nos tolerabilius mala mundi suscipimus, si con
tra hæc per prouidentiæ Clypeum munimur. c¶Siebat au-
tem & Iudas qui tradebat, eum locum, quia frequenter
Iesus conuenerat illuc cum discipulis suis. inter quos erat
Iudas. vt Christum traderet. sicut Sathan fuit inter filios dei. vt Iob. 1. b.
sanctū Iob afflictiōib⁹ molestaret. g¶Iesⁿ itaq; sciēs oia quæ
uentura erant super eum processit & dicit eis. Quæritis Ioh. b.
autem à turbis, vt tacerent eum regem fugit solus in montem
docens in hoc fugere mundanos honores & promptum esse ad
labores. l¶Vt er. dixit eis, ego sum, abierunt retrorsum
& ceciderunt in terram. Ille qui cadit retrorsum, non videt
sui casus periculum. sic etiam labentes in culpam, non vident sui
lapsus miseriam. q¶Sinite hos abire. Per hoc ostenditur, q̄
su piores debēt suos subditos fideliť adiuuare, & se mortis pericu
lo exponere pro ipsorum defensiōe. s¶Simō autem Petrus
habens gladium eduxit eum, & percussit pontificis ser-
uum, &c. Exponatur sicut. ē. Mat. xxvj. & Mar. xiij. & Luc. xxij.

Glos. ordi. Iohannis Cap. XVIII. De Lyra

[✠ a ¶Mit. Ac si diceret: Quiescat vindicta. Aliter: Cōuerte gladiū
E in locū suum. i. verbū prædicatiōis conuerte ad gentes. vbi sc̄m
Matt. 26. c. Paulū ostiū apertum & igēs iueniat. Aliter. Postq̄ plenitudo sub
intrauerit, dicit Petro, per quē tot⁹ ordo prædicatorū designatur
Mitte verbum prædicatiōis ad Israel. Omis em̄ qui gla. ac. gla. pe.
Gen. 3. d. Quo gladio? Illo q igneus ꝓtitur ante pa
radisum: & gladio spiritus, q in dei scribi
tur armatura. b ¶Cohors au. Mos erat
Iudęis, vt quē morte dignū iudicarēt, vin
ctum præsidi traderēt. c ¶Et adduxe.
eum. Erāt eo tpe duo sacerdotū pricipes
(vt Lucas ait) Annas & Caiphas, q vici
sim annos suos agebāt. Sed tunc erat An
nus Caiphæ, & voluntate ei⁹ primū du
ctus est Iesus ad Annā, nō qa collega, sed
quia socer eius erat. Vel domus sic erant
positæ, vt non deberet Annas à transeū
tibus præteriri. d ¶Et alius di. Quis sit
iste, qa hic tacetur, non temerē diffinatur.
Solet tn̄ iste Iohannes sic se significare.
e ¶Dicit il. nō sum. Augu. Non solum
negat Christum, q dicit eū nō esse Christū
Mat. 26. d. sed qui etiam negat se eē Christianū; & ita
hoc impletur qd̄ dns dixit: Ter me nega
bis. f ¶Pala. d. multis audictib⁹, nō qd̄ q
Sup. 16. f. dicit palā, esset cognita turbis. Cū & apīs
dixerit: Hęc in ꝓuerbijs loquut⁹ sum. Sed
† perdi venit hora, cū palā annūciabo vobis. Eis
etiā secreta exponebat, q alijs ꝓparabolas
dicebat. Sic̄r qd̄ dicit: Nihil i occulto sum
loquut⁹, nō qp nō esset occulta intelligen
tia, sed qa corā tot hominibus dixerat: Ea
etiā q paucis dixerat, nō sunt in occulto,
qa ad hoc dixerat, vt p̄dicarent̄ sup tecta,
Mat. 10. c. nō vt tacerent̄. Ea aūt q audierāt, & non
F intellexerāt talia erāt vt non possent iustē
criminari: Et q̄ies interrogādo tētauerūt
vt accusarēt, sic rndit, vt oēs calūniæ frus
trarēt. iō dicit: Quid me iter. g ¶Quid
me i. à q̄ veritatem audire nō desideras.
Interroga magis eos de q̄rū dictis nō ha
beas inuidiā, Ita temperat rn̄sionē, vt nec
veritatē taceret, nec defendere se videret.
h ¶Hec autē. Obijcit: cur nō fecerit qd̄
docuit. Debuit non sic respondere, sed al
teram maxillam prębere. Sed veraciter &
mansuetē & iustē respondit, & nō modo
maxillā, sed totū corpus ferienti pauit. Et
✠ hinc po

Nicolaus de Lyra.

✠ a ¶Et abscidit auri. eius dex. Cre
didit em̄ eū magis lædere: sed diuina ordi
natione ictus declinauit. b ¶Erat autē
nomen seruo Malch⁹. Hoc addit euā
gelista ad ostendendū certitudinē rei ge
stę, exprimēdo propria noīa. Ic ¶Dixit
ergo Iesus Petro, mitte gladium tu
in uagi. q. d. noli vti ad defensionē meā.
Et, subditur causa: d ¶Calicem], quem
dedit mihi pater, non uis ui bi. illū.
quasi dicat, passionem quā ordinauit pa
ter cęlestis ad salutem humani generis de
beo patienter tolerare. & ideo non est locus defensionis & resistē
tiæ, sed magis patientiæ. e ¶Cohors quoque. Hīc ostenditur
qualiter Christus à ministris comprehensus pontificibus præsen
tatur. Et diuiditur i duas: qa prīò describitur ipsius ꝓsentatio An
næ, secundò, Caiphę, ibi: Et misit eum Annas. Prima in duas: quia
primò ponitur Christi præsentatio, secundò eius examinatio, ibi:
Pontifex ergo. Prima adhuc in duas: quia primò describitur præ
dicta præsentatio, secundò incidenter pōitur prima Petri negatio,
ibi: Sequebatur autem. Dicitur igit̄ primò sic: Cohors au. s. mi
litum. f ¶Et tribunus. qui eis præerat: & illi erant gentiles.
g ¶Et ministri Iudæo. isti erant Iudæi: h ¶Comprehen
derunt Iesum. Ex quo patet obstinatio eorum, quia non fuerūt
auersi à suo malo visis prædictis signis, sed magis attribuebāt arti
bus magicis. i ¶Et ligauerunt eum. quasi morte dignum. Illi
enim q reputabantur morte digni, iudicibus prę̄sentabant̄ ligati.

Diuisio

seruum, & abscidit eius auriculam [a]
dextram. Erat autem seruo nomen [b]
Malchus. Dixit ergo Iesus Petro: [c]
[a] Mitte gladium tuum in uaginam.
¶Passionis. a ¶Vt apostolus ait: Pro nobis omnibus
tradidit eum. b ¶Q. Cur resistit?
Calicem quē dedit mihi pater non [d]
[b] uis ut bibā illum? † Cohors † autem [e]
& tribunus & ministri Iudæorum [f g h i]
comprehenderunt Iesum & ligaue [k]
[c] runt eum, & adduxerunt eum ad
[a] ¶Cur ad eum? b ¶Voluit ad illum primo duci, vt mi
noris culpæ videretur, si alterius quoq; facerdotis dā
naretur sententia.
Annam primū. Erāt enim socer Cai [l]
phæ, qui erat pontifex anni illius. [m]
Erat autem Caiphas qui consilium
dederat Iudeis, quia expedit unum
hominem † mori pro populo. Se [n]
¶Ex deuotione.
quebatur autem Simon Petrus Ie
sum, & alius discipulus. Discipulus [o]
autem ille erat notus pontifici, & in [p]
troiuit cum Iesu in atrium pontifi
cis. Petrus autem stabat ad ostium [q]
¶Foris stabat qui negaturus erat.
foris. Exiuit ergo discipulus alius,
qui erat notus pōtifici, & dixit osti
ariæ & introduxit Petrum. † Dixit [r]
ergo Petro ancilla ostiaria: Nūquid
& tu ex discipulis es hominis istius?
Dicit ille: Non sum: Stabāt autē ser [s]
¶Infideli tatis.
ui & ministri ad prunas, quia frigus
erat, & calefaciebant se. Erat autem
cum eis & Petrus stās & calefaciens
se. Pōtifex ergo interrogauit Iesum [v]
de discipulis suis, & de doctrina ei⁹. [x y]
[f] Respondit ei Iesus: Ego palam lo [z]
quutus sum mundo. † Ego semper
docui in synagoga & in tēplo quo
omnes Iudęi cōueniūt, & in occulto
[g] loquut⁹ sum nihil. Quid me interro
gas? Interroga eos qui audierunt [b]
quid loquutus sim ipsis: ecce hi sciūt
[h] quid dixerim ego. Hęc autem cū di [c]

k ¶Et duxe. eū ad Annā primū. i. primò. Cui⁹ ci subditur. C
l ¶Erat enī socer Cai. Et quia eūdo ad domū Caiphę habebat
trāsire ante domū istius Anne, iō itroierūt domū ei⁹. ppē eā erat.
rētiā. Alia aūt rō fuit, qa pōtificat⁹ tūc singul⁹ anis vēdebat, & illi
duo, scilicet Annas & Caiphas q̄si alternatim erāt pōtifices, ppter
qd̄ q̄si pōtifex hēbat, qa āno pōtifi fue
rat. Tertiò rō ē, vt Christ⁹ corā iudicibus
plib⁹ cōdēnat⁹, videret magis dign⁹ esse
te. m ¶Qui erat p. an. il. & c. ista sic ex
posita. ē. xj. ca. n ¶Seq̄. āt. Hīc ponit
prima negatio Petri, cū dicit: Sequēba. aūt
Ie. Simō Pe. & ali⁹ di. s. Ioh. Licet em̄
isti sicut & alij priō fugisset, in posita se
quuti sunt Iesū, qa seruētiores erant alijs.
o ¶Discipu. āt il. e. no. pō. Dicit⁹ aliq
q̄ Iohā. erat perit⁹ i lege & ppē hoc hēbat
noticiā cū pōtifice. Sed hoc nō ē verisīle. Lucas
qa piscator erat, & de naui à Christo voca
t⁹ fuerat vt hī Mat. iiij. d. vñ dicit Hilari
epla sua ad Paulinū: Ioh. rustic⁹ piscator
īdoct⁹ &c. & iō alia fuit cā suę notitię cū
pōtifice, qa forte miss⁹ à pre suo pluries
portauerat pisces ad domū pōtificis, vel
forte qa aliqs de cognatione ei⁹ ibidē ser
uiebat vel aliq̄ alia cā q̄ aliq̄ assignāt. qa
descēderat de Dauid. & sacerdotes hēbāt
istas genealogias. p ¶Et itro. cum Ie.
&c. ppē noticiā p̄dictā pmissus ē itrare.
q ¶Pe. āt sta. ad o. fo. tāq̄ icogniti⁹ tūn
ppē Iohānē pmissus ē itrare. r ¶Dixit
er. Pe. an. osti. nū. & tu ex dī. es ho.
isti? q. d. videt q̄p sic. Vidit cū cū timide
intrantē, & sic habuit de eo suspitionem
s ¶Di. ille: nō sū. Ex q̄ patet fragilitas
Petri, qa ita dīo negauit, & ad vocē vnī
mīeris q̄ ñ loq̄bat acrit̄. Nō em̄ dicebat
es tu de familia huius ꝓditoris? vel aliq̄
hmōi, sed hoīs isti⁹, q̄si cōpassiue loq̄ndo
t ¶Sta. āt ser. &c. quia frī. e. sicut solet H
eē i Marcio post mediā noctē. Et calefa. Diuisio
se &c. v ¶Pōti er. Hīc pōit Christi ex- Matt.
aminatio. Et diuidit i tres: qa prīò ponit Marc.
dicta examinatio. Secd̄ò Christi rn̄sio, ibi. Lucas
Rn̄dit ei Ies⁹. Tcio, rn̄siōis reprobatio, ibi:
Hęc aūt cū dixit. Circa primū sciendū q̄p
Christ⁹ reputabat à Iudęis seductor ho
minū & doctor falsę doctrīę. iō examinat⁹
fuit de vtroq;. & hoc est qd̄ dr. Pōti. er
iter. Ie. Dicit āt Annas pōtifex, ñ qa erat
actus sed qa añ fuerat. & qa socer erat pōti
ficis, vt dictū est. x ¶De di. su. vt vide
ret & posset eū dēphēdere, q̄ fuissent ab
eo seducti. y ¶Et de do. ad videndū si Matt.
posset ibi iuēire falsitatē vl̄ calūniā. & ali Marc.
qd̄ dictū cōtra legē. z ¶Resp. ei Ie. hīc Lucas
pōit Christi rn̄sio. De discipul⁹ āt suis ni
hil poterat, p tūc bōi rndere, qa principa
liorē ir̄ē eos fiati audierat ipm̄ i sua pnīa
negasse. Sed de doctrīa sua rndit, oñdēs
q̄p ñ erat mala vl̄ suspecta, sed sana. Qđ
declarat ex duob⁹. Prīò ex loco, cū dicit
a ¶Ego palā lo. sū mū. &c. Doctrīa ār
suspecta i āgul⁹ & laterib⁹ docet, nō in lo
co publco & sacro. Secd̄ò ex auditorū testimonio, dicēs: b ¶In
terroga eos q audie. &c. quasi. d. Paratus sum testimonium
eorum subire. qđ est ābi magis credibile, quā meum dictum:
quamuis secundum veritatem deberet esse contrariū. c ¶Hęc
autem cum dixisset. Hīc ponitur huius responsionis repro
batio. Et hoc dupliciter. Primò per factum, cum dicitur: Vnus al
sistens ministrorū dedit alapā Iesu. Secd̄ò ꝓ verbum cū subditur. Moralit
✠ Sic respon.

✠ b ¶Erat autem ser. nomen Malchus, qui iterpr̄at rex eor.
& ideo p abscisionem auriculæ suę, significata fuit ablatio regalis
& pōtifical⁹ eminentiæ Iudæorū. k ¶Et adduxerunt eum ad
Annā primū. q̄rentes ei placere, qa cū Caipha fuerat in cōsilio
de Christi morte. Sic multi faciūt q̄rentes de malis placere homi
nibus peruersis. a ¶Ego palā locu. sum mūdo tanq̄ habens
sanam doctrinam, contra hæreticos qui magis docent in occulto
* Nunquid &

17 Nicepon⁹ ostẽdit præcepta patiẽtiæ, nõ ostẽrati õe corporis, sed cor
A dis præparatiõe faciẽda: põtem qs maxillã visibiliẽ præbere irat⁹
Melius ergo respõdet verè placatus, & ad ferẽda grauiora trãqllo
aõ parat⁹. a ¶ Si male. Malè loquiẽ q cõtra ỹitatẽ loq⁹. Et est:
Si male loquut⁹ fũ, da testimoniũ q̃ ꝓbes mẽdacẽ. b ¶ Erat au-
Aug. Dicto, ꝙ Annas misit Iesũ ad Cai-
phã, redit ad locũ narratiõis, vbi reliq̃rat
Petrũ vt explicet qd ī domo Annę de trí
na Petri negatiõe cõtigerat. c ¶ In ꝓto.
idẽst vbi ꝑses Pilatus habitabat. Sed ĩ ad
Caiphã, qũo i ꝓtoriũ⁹ sorsitã aliq̃ cã vr-
gẽte de domo Annæ ad audiẽdũ Iesum
ambo cõuenerãt, Caiphas prexit ad ꝓto-
riũ ꝑsidis, & socero suo Iesũ reliqt ad au
diẽdũ, vel ī domo Caiphę Pilat⁹ accepat
ꝓtoriũ. & rãta erat dom⁹, vt seorsũ habi-
raret dñs, seorsũ Pilat⁹. d ¶ Vt nõ cõ.
quia dieb⁹ azymorũ cõtamiatio erat il-
lis in alienigenæ habitaculum intrare.

Nico. de Lyra ☞ Nobis

☞a ¶ Sic rñdes põtifici. Ille em̃ mini
ster sceleris accepit rñsionẽ Iesu, quasi
notasset põtificẽ de stulta interrogatiõe.
b ¶ Respõ. ei Ie. humiliter veritatem
ostẽdẽdo. c ¶ Si male loquut⁹ sum,
testi-phi. de malo. i. potes phibere, & nõ
me iniustè ꝑcutere. Sed videt ꝙ hîc Chri
st⁹ fecit cõtra doctrinã suã, qa Matt. v. f.
dicit: Si q̃s te ꝑcusserit ī maxillã dexterã,
ꝑbe ei & alterã. Ipe aũt hoc non fecit, sed
magis ꝑcutiẽtẽ se correxit. Dicẽdũ ꝙ illd
Christi ꝑceptũ, & plura alia q̃ ibi ponũt,
nõ dãt absolutè, sed⁹m ꝙ dicit Aug. sed
magis sed⁹m ꝑparationẽ animi, qa hõde
bet hre animũ sp ꝑpatũ ad hoc faciẽdũ,
vbi videret hoc expedire ad honorẽ dei,
B & vilitatẽ eccl̃iæ: alãs ãt nõ. imo aliq̃n expe
dit iuriãtib⁹ rñdere, ad⁹ipsorũ & aliox ī
structionẽ: sicut fecit hîc Christ⁹: & aliq̃n
etiã facto resistere, ne det occasio mal⁹ma
Diuisio le agẽdi. d ¶ Et misit. Hîc ostẽditur q̃liẽ
Christ⁹ põtat⁹ ẽ Caiphę. Et diuidit ī du
as: qa prio describit dicta põtatio, sed⁹ò,
subdit secũda & tertia Petri negatio, ibi:
Erat aũt. In prima igit̃ ꝑte dr sic & misit
eũ Annas ligatũ: q̃li morte dignũ: & iã
corã eo cõdẽnatũ. e ¶ Ad Caiph. põ-
tificẽ. Tũ qa ad ipm ꝓtinebat principa-
liter Christi examiatio. Tũ vt videretur
Christ⁹ magis morte dign⁹, q fuisset corã
iudicibus plurib⁹ cõdemnatus. Sciẽdum
tñ, ꝙ Iohannes hîc tacet q̃liẽ Caiphas eũ examinauit. & qualiter
Caiphas vestimẽta sua scidit, & q̃liter Christ⁹ in domo ei⁹ illus⁹
fuit quia alĩ euãgelistæ hoc sufficienter exꝑssẽrãt. f ¶ Erat autẽ
Simõ. Hîc reuertit̃ euãgelista ad narrãdũ de negatiõe Petri: & iõ
quasi cadẽ verba q̃ dixerat in fine primæ negatiõis reassumit di.
Erat autẽ Simõ Petrus stãs & cale. se. Ille em̃ q narrat histo
riam aliquã quãdo occurrũt aliq̃ icidẽtia narrãda, iterrũpit prin
cipale ad illud incidẽs narrãdũ q̃ facto reuertit̃ ad propositum. &
sic facit hîc Iohanes. vt dictum est. g ¶ Dixerũt ergo ei mi. ad
ignẽ stãtes: h ¶ Nũqd & tu ex dí. e. es? q. d. Sic. qa videbãt eũ
timidũ & pauidũ. i ¶ Negauit ille & di. nõ sum. De ista secũ
da negatione Petri videt Matthæ⁹ contradicere Iohanni. Primò
quo ad psonã. quia dixit ipm secũdò negasse ad vocẽ alteri⁹ an-
cillæ. Matth. xxvj. g. Iohanes autẽ hîc dicit, ꝙ fuit ad vocẽ minis-
trorũ ad ignẽ stantiũ. Sed⁹ò q̃ ad locũ: qa Mar. dicit, ꝙ sed⁹ò nega
Cõcordia euãgelista-rũ de trina Petri negatione. uit in exitu tanuæ, hîc ãt dr ꝙ stãs ad ad ignẽ. Propt̃ qd⁹ sciẽdũ, ꝙ
principal⁹ intẽtio euãgelistarũ erat exprimere trinã Petri negatio
nẽ: & in hoc oẽs cõueniunt. De psonis aũt accusatib⁹, seu de nega-
tionis loco nõ erat eorũ principal⁹ intẽtio. & ꝓbabile est, ꝙ multi
ad verba Petri cõcurrebãt circa eũ: & cõsilia ỹba dicebãt, ipropte
rando ei magr̃m suũ: & iõ vn⁹ euãgelistarũ exprimit vnã psonã
accusatẽ, & ali⁹ aliã, & vterq; dicit verũ. Vñ sed⁹m veritatẽ historię
videt ꝙ prima negatio sit facta ad vocẽ ancillę ostiariæ, Petro do
mũi irante. Secũda ãt negatio facta ẽ i domo, qa post primã nega
tionẽ Petr⁹ timuit diu stare inẽ ludęos: ꝓpt̃ qd⁹ voluit exire: & tũc
alia ãcilla vidẽs eũ timidũ accusauit eũ: & sil⁹ in hoc cõcurrerũt illi
qui ad ignẽ stabãt: & idẽ dicebãt cum illa ancilla. ꝓpter qd⁹ Matt. C
dicit ꝙ ad vocẽ ancillę alterius negauit. Iohanes autẽ ministros
cõcomitantes exprimit. Itẽ Matthæ⁹ dicit ꝙ negauit ipso exeũte
ianuam idẽst volente exire, & ad hoc se ꝑparãte, ꝓpter timorem,
vt prædictum est: quia tñ ad huc erat in domo, nec ab igne longẽ
recesserat, ideo dicit Iohannes, ꝙ prope
ignẽ facta est illa negatio. Tertia autẽ ne-
gatio facta est multis eum accusãtibus &
cõcurrẽtib⁹ propter ꝑdicta: tñ inter illos
erat principal⁹ vnus seruus põtificis: pro
pt̃ qd⁹ Iohã. illũ exprimit tacẽdo de alĩs
iõ subdit. k ¶ Dicit unus ex ser. põ-
co. &c. & iõ acri⁹ cęteris eũ accusabat. &
in accusationis suę assertionẽ adduxit fa-
ctũ ꝑcedẽs cũ dicit: l ¶ Nõne ego te ui-
ī &c. q. d. Sic. m ¶ Ite. er. ne. Aliqui ãt
volẽtes excusare Petrũ dicũt, ꝙ nõ nega- Mat. 26. g.
uit eũ ex timore mortis, sed ex amore, no Mar. 14. g
lẽs ab eo separi, sed sp eũ seq. Sciebat em̃ Luc. 22. f.
ꝙ si diceret se eẽ discipulũ ei⁹, statì ab eo
separet: Sed hoc ẽ cõtra verba dñi. s. hîta
ca. xiij. d. vbi exprobrauit Petro di. Ani-
mã tuã, p me pões, qd⁹ fuit dictũ negati-
uè sicut fuit s. expositũ. & iõ patet, ꝙ Pe
tr⁹ negauit timẽs aĩam suã exponere pro
Christo. n ¶ Et statì gal. cã. s. sed⁹a vice,
quia post primã negationẽ semel cãtauit
gallus sed Petr⁹ tãore ꝑturbat⁹ nõ ꝑcepit
sed⁹m ꝙ fuit expositũ Mat. xxvj. o ¶ Ad.
ergo Ie. hîc oñdit̃ q̃liter Christ⁹ à Iudęis
corã Pilato accusat̃. Et diuidit̃ ī tres quia Diuisio
prio describit̃ Christi põtatio, sed⁹ò, pse-
cutari examiatio, ibi: Exiuit ergo. tio, inocẽ
tię Christi declaratio, ibi: Et cũ hoc. di. In
pria ꝑte dr sic: Ad. ergo Ie. à Cai. ad do
mo Caip. põtificis ad domũ Pilati ꝑsidis
ad quẽ ꝓtinebat iudiciũ ī cã sanguis. & lo-
cus vbi iudicabat, ꝓtoriũ vocabat. Aliq
ãt libri malè hñt, ad Caiphã, qa ī domo
Caiphæ iã erat Christ⁹, nlẽs ãt adducit ad
locũ ī q̃ ẽ. Præterea ad Iohã. scripsit ī greę
co hoc euãgeliũ: & iõ, p veritate text⁹ ha D
bẽda recurrẽdũ ẽ ad Greęcũ. In greęco autẽ
põit à Caipha. p ¶ Erat au. m. Hoc ad-
dit euãgelista ad oñdẽdũ q̃tũ Iudęi fitiẽ-
bãt sãguinẽ Iesu Christi, q sũmo mane q̃-
rebãt sñam de ei⁹ morte dari. q ¶ Et ip.
ñ i. in p. ut nõ c. ex igressu domus hois
gẽtil̃, & tñ nõ tiẽbãt iqnari ex ꝓcuratiõe
mortis ĩnocẽtis: ex q̃ paret eor⁹ supstitio
vana. r ¶ Sed ut mã. pa. i. azymos pães
q à Iudęis cõedebãt̃ ī paschate p septẽ dies. Nõ em̃ erat licitum il-
los cõedere, nisi ꝑsis mũdis. & iõ p paschatis mãducationẽ nõ in-
telligit̃ hîc cõestio agni paschal⁹. vt malè dicũt Greęci, quia illũ cõe-
derãt die ꝓcedẽti. s ¶ Exiuit er. Hîc põit̃ Christi examinatio Et
hoc duplicit̃. quia prio examinat̃ corã Iudęis, sed⁹ò ad ꝑtẽ sine ipsis:
ibi: itroiuit ergo. iterũ In pria parte dr sic: Exi-er. Pi. ad eos fo.
Iudęi em̃ nõ audebãt domũ ei⁹ ingredi, ne suas obseruationes vio-
larẽt: iõ volẽs eis deferre exiuit ad eos. t ¶ Et dixit quã accusa.
affertis &c. Videbat em̃ eũ ligatũ ī signũ dãnationis: ideo q̃re-
bat de causa, quia nõ erat cõsuetudo Romanis cõdẽnare aliquẽ,
nisi prius audirent accusationẽ suã & haberet locũ se deferẽdi, vt
habeẽt Act. xxv. d. Et ideo Pilat⁹ q erat Iudex ab ipatore Roma
no illuc miss⁹, voluit modũ Romanor⁹ tenere. v ¶ Resp. & dí-
xerunt ei. si non esset hic malefactor. non tibi tra. &c. q. d.
Nos eius factum diligenter examinauimus, & inuenimus eum
dignũ morte. ac si diceremus: nõ oportet altũ examinationẽ facere.

☞ Dicit ergo eis

* h ¶ Nunqd & tu de dí. &c. exponat̃ vt s. Mar. xxvj. & Mar. Moraliter
xiiij. & Luc. xxij. o ¶ Addu. ergo Ie. à Cai. ad præ. scilicet. Pi-
lati. q ¶ Et ip. nõ ī. &c. Istis fũt Ebres illi qui fuerũt cõscientiã ma
gnã de minimis. & mẽto graviora cõmittũt, sicut isti tiebant cõ-
tamiari p ingressũ dom⁹ Pilati q gẽtil̃ erat, & tñ toto cõatu, pcu-
rabãt mortẽ Christi, q̃ inocẽtissim⁹ erat. x ¶ Si nõ eẽt hîc m.
&c. q. d. Nos sum⁹ tãq̃ veritatis & iustitiæ, ꝙ nobis deberet credi
simplici verbo sine alia disquisitione: & sic homines malicioſi
se iustificant corã iudicibus, vt magis nocere valeant innocenti.

* Nobis

Glos. ordi. Iohannis Cap. XVIII. De Lyra

a ¶No. nō. hoc dicunt propter dieī festi sanctitatem. Lex enim præcipit, ne parcāt malefactoribꝫ, præsertim seducentibus à deo suo, qualē istū dicebāt esse: & cōtra seipsos dicūt, quia interficiebāt quē interficiendū offerebāt. sicut & Pilatꝰ interfecit, non tn̄ manibus suis. ¶Cū Pilatꝰ vellet Iesum tradere Iudæis, vt secūdū legē suā iudicarēt eū, noluerūt recipere, dicentes: Nobis nō licet iterficere. quēquā, & sic ipleſ sermo Iesu quē de sua morte p̄dixit vt eū à Iudæis traditū gētes iterficerēt, q̄ si sic eēnt alieni à scelere q magis peccāt, i q̄ nō eorū inocētia, sed demētia mōstratur. b ¶A temetipso. Scit Iesus qd ipe interrogat, & qd ille rn̄surus est, sed tn̄ di ei voluit: nō vt sciret, sed vt scribereť qd' scire voluit. c ¶Quid fe. Q. Si hæc culpa nō est, cp te regē dixeris, qd aliud feci-
sti. Q. si nō est mirū si iudici traderis puniendus q te regē dicis. Sed si hæc causa nō esset tūc forte alia quērēda eēt. Q. cōfirma si hæc causa est q̄ obiecit, an alia. d ¶Regnum. Hoc est qd' nos scire voluit, sed prius vicissim interrogando voluit ostendere q̄ esset de regno suo hoīm opinio Iudæorū vel gentilium, q̄ ostensa vtrisq; a-
priusrn̄det: Regnum meum nō ē de hoc mūdo. Q. Decepti estis: Nō em̄ impedio dn̄ationē vestrā in hoc mūdo, ne vanē timeatis & seruiatis, sed ad regnum cæleste credendo venire. e ¶Tu dicis. Nō se regem timet confiteri: sed ita libratū est, vt neq; se regem neget, nec de mundo se fateatur eē, vt ille sētiebat q dixit: Ergo rex es tu? Cui rn̄dit: Tu dicis: qa rex sum ego Q. carnalis carnaliter dicis. f ¶Ego ī hoc natus sum. Nō ī hac re, sed ad hāc rē, qd' in Greco nō est ambiguū. Dicit ergo de tpali natiuitate, qua venit ī mūdū, secundū quā natꝰ est ad hoc: & ad hoc venit ī mūdum. i. ppter hoc vt testimoniū p. v. Sed quia non oīm ē fides, addit. Oīs qui est ex ueritate, audit. i. obedit & credit mihi.

¶Iterum exi-

Nicolaus de Lyra

a ¶Dicit er. eis Pi. q̄si indignatus ex eorū rn̄sione, qa sciebat eos ipsū p̄ iuidiā tradidisse, vt hē Mat. xxvij. b. b ¶Accipite eum u. & se. le. ue. iu. q. d. Si sufficit vīa examinatio, sufficiat & vestra sentētia. Sciēdū em̄ cp Romani aliq̄ minora iudicanda dimiserāt Iudæis: sed non poterāt, p talibus inferre pœnam mortis. quia Romani retinuerāt sibi cām sanguinis. & ideo p hāc respōsionē inhibebat inferre Christo mortem, ipsi āt nō poterāt vitā eiꝰ sustinere: & iō renuerūt hoc accipere, dicentes: c ¶No. n. li. inter. quēq. Si em̄ possint dare mortis sniam, libēter iudiciū recepissent. d ¶Vt ser. Ie. im. quē. di. Christus ī p̄dicens mortem suā apostolis Mat. xx. c. dixit, cp à principibꝰ sacerdotū tradereť gētibꝰ ad illudēdū & crucifigendū. Et hoc fuit ipletū p hoc cp renuerūt iudiciū, & dimiserūt ipsū Pilato qui erat gentilis iudicandū, & sententiæ executionem suis militantibꝰ e ¶Introiuit er. Hīc ponit examinatio Christi in secreto. Et diuiditur ī tres: qa primò ponitur Pilati interrogatio, scd'ò, Christi rn̄sio, ibi: Rn̄dit Iesus. tertiò. Pilati obiectio, ibi: Dixit itaq;. Circa primū sciēdū, cp Iudæi cū tumultu irrōnabili petebāt mortē, Christi. ppter qd' Christus non respōdebat, secundum illud Eccle. xxxij. a. Vbi nō est audit? nō effundas sermonē, ppter hoc Matthæꝰ & Marcus dicūt, cp cū accusareť à principibꝰ sacerdotū, nihil respondit. propter qd' Pilatꝰ intrauit prætoriū, qd' erat in domo sua, vt ibi Christū magis pacificē examinareť extra tumultū Iudæorū, q nō audebāt intrare p̄toriū, vt dictū est. Christus aūt de tribꝰ fuerat accusatus corā eo, vt habeť Lu. xxiij. a. Hunc inuenimus subuertētē gentē nr̄am, & ,phibētē dari tributa Cæsari, & dicentē se Christū regē esse, Pilatꝰ aūt de duobꝰ primis non curauit inquirere: qa de primo, s. de subuersiōe obseruationū legaliū nō cu auit vtrū esset verū vel falsum, qa nō erat Iudæus, sed gentilis. ¶Scd'm cognouit esse falsū p famā publicā, qa audierat Christi rn̄sionē q̄ Iudæis de hac materia responderat, Matt. xxij. c. Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari: &c.

Diuisio

bi tradidissemus eum. Dicit ergo a
eis Pilatus: Accipite eum uos, & se-
cundum legem uestrā iudicate eū.
a Dixerūt ergo ei Iudæi: Nobis non c
a ¶Non licet interficere quemquam. s. in festiuis diebus, quia in alio tempore licebat secundum legem.
licet interficere quemquam, ut ser- d
a ¶Tradent eum Gentibus ad crucifigendum, & illudendum.
mō Iesu impleretur, quem dixit: si-
gnificans qua morte esset moritu-
rus. Introiuit ergo iterum in præ- e
torium Pilatus, & uocauit Iesum,
¶Hoc enim obiiciebat Iudæi q̄ se dicebat regem.
& dixit ei: † Tu es rex Iudæorum? f g
b Respondit Iesus: A temetipso hoc h
dicis, an aliꝫ tibi dixerunt de me?
a ¶Q. A me hoc non dixi, sed a Iudæis accepi, quāmdo te tradiderunt mihi.
Respondit Pilatus: Nunquid ego i
Iudæus sum? Gens tua & pōtifices k
c tui tradiderunt te mihi. Quid fe- l
a ¶i. credentes in me.
d cisti? Respondit Iesus: Regnum m
a ¶Et si adhuc in mundo.
meum non est de hoc mundo. Si ex n
a ¶Apparet quia nullus defendit.
hoc mundo esset regnum meum,
ministri mei utiq; decertarent, ut
non traderer Iudæis. Nunc autem p
¶Et si adhuc inter malos.
regnum meum non est hinc. Dixit q
itaq; ei Pilatus: Ergo rex es tu? Re- r s
a ¶Ideo non nego me regem: quia in hoc natus sum vt ostendam quod sum.
e spōdit Iesus: Tu dicis, quia rex sum t
f ego. Ego in hoc natꝰ sum, & ad hoc v x
ueni in mundum, ut testimonium y
perhibeam ueritati. Omnis qui z
est ex ueritate, audit uocem me- a
am. Dicit ei Pilatus: Quid est ue- b

sari. &c. Sed de tertio, videbatur esse contra honorē imperatoris in q̄ quisiuit. s. de regno, quia imperatores Romani nomē regni à Iudæis abstulerāt vt frāgereť eorū superbiā, & tollereť rebellidi occasionē, & ideo q̄siuit à Christo: f ¶Tu es rex iu. q. d. Est hoc verū qđ tibi imponit. s. cp velis tibi vsurpare regnū. g ¶Rndit Iesus. Hīc pōit Christi rn̄sio, i q̄ primo examiuit Pilati iterrogationem. di. h ¶A temetipso hoc di. &c. q. d. cōcepisti hanc opinionē de me p teipsum. i ¶Repō. Pila. nūqd &c. q. d. ex me nō cōcepi. qa nō sū Iudeꝰ. & sic nō possū iuestigare ex libris Iudaicis quis debeat eē rex eoꝝ, sed hoc ad peritos legis ptinet. ideo subdit: k ¶Gēs tua & pō. tra. accusāte te sup hoc. l ¶Quid fe. q. d. videť cp tu sis in aliq̄ culpabil, ex q̄ illi q sūt de gēte tua & tāte autoritatis, sicut sūt pōtifices te accusārm ¶Re. Ie. Examinata interrogatiōe Pilati, Iesus primò rn̄dit ad q̄stionē prīb factā de vsurpatiōe regni tpalis. n ¶Regnū m. nō ē &c. Nō ei negat se eē regē sed magis cōcedit, qa secūdū veritatē ipse erat rex regū. verūtn̄ ad tollēdū occasiō. tmatē nē calūniaret pat suā rn̄sionē, dicens, cp nō Mat. q̄rit huiꝰ mūdi tpalē dn̄ationē, qđ ghat Lucas cōsequnť, dicēs: o ¶Si ex hoc mū. &c. Oīne em̄ regnū tpale habet firmitatē nō solū ab ipso rege, cum sit vnꝰ solꝰ hōs sed etiā à ministris cōtra aduersarios p ipso pugnātibꝰ: qđ nō q̄rebat Christus. & sic patet cp satisfecit ad q̄stionē, osteēdēdo, cp nō q̄rebat eē iudeos tpalē dn̄ationē, verūtn̄ qa concesserat se esse regē, sō cōcludit p ¶Nūc aūt re. m. nō ē hinc. i. q̄tū ad tpalia ista q̄rēda. Sed cōtra hoc videť qđ dicit Pš xlvj. a. Rex oīs trę deꝰ. Ipe aūt est verus deꝰ sicut verꝰ hō. ergo regnū eiꝰ de hoc mūdo. Dicēdū, cp sctm̄ veritatē dicitatis, oīa sūt subiecta Christo: tn̄ quā ad hūanitatē ī prīo aduētu suo, n̄ vērat dn̄andū tpaliter, sed magis ad seruiendū & patiēdū. Et sic patet, cp sufficiēter excludit illd' qđ sibi īponebat de vsurpatione regni Iudęę, qa nō fiebat q̄stio de ipo nisi in q̄tū hō: & p statu pn̄ī ī q erat, qđ primū eiꝰ aduētū p̄buerat. q ¶Dicitaq; Hīc pōit Pilati obiectio. Sicut em̄ vīlē ē, Christꝰ in sua rn̄sione cōcesserat se eē regē, sed dixerat regnū suū nō esse hicō Pilatꝰ ad plenū verba eiꝰ nō intelligēs accepit p hoc p ipm esse regē alicuiꝰ regni, de q̄ nō itromitteret se Romāi: Sed cp Christꝰ p hoc itelligeret regnū celeste, & spūa-
le nō intellexit. & iō voluit scire magis determinatē, concludēs ex verbis Christi prædictis: r ¶Ergo rex es tu. q. d. ex q̄ cōcedis te esse regē regni nō p̄ncētis ad dominiū imperatoris, declara magis qđ sit illud regnum. s ¶Respōdit Iesus. primò cōclusionem factā cōcedendo, dicēs: t ¶Tu dicis, qa rex sum ego. & ita est secūdū veritatē. Sed cōsequnter declarat huius regni cōditionē di. v ¶Ego in hoc natus sum. tpaliter. x ¶Et ad hoc veni in mundū. p carnis assumptionē. y ¶Vt testimoniū phi. veritatē docēdo & radicādo veritatē de diuīs in cordibꝰ fidelū. z ¶Oīs q est ex ueri. prima q̄ de eē, nō solū p creationē, sed p imitationē & subiectionē. a ¶Audit uo. m. corde credēdo, & ope obediēdo, & per cōsequēs in talibꝰ spūaliter ego regno: & tale regnum in nullo impediebat imperatoris Romani dominium de quo quērebat Pilatus. b ¶Dicit ei Pilatus: quid est ueri. Non quērit diffinitionē veritatis, sed q̄rit quę est illa veritas, cuiꝰ virtu-

* te & participa

* c ¶Nobis nō licet iter. quēquā. Sic dicūt mali clerici de corporali morte laici, & tn̄ hūt. p modico multos iterficere suo malo exēplo morte spūali, q̄ peior ē est interfectione corpali. m ¶Rndit Ie. reg. m. nō ē de hoc mū. Mīti Pilati qui tn̄ sunt eiꝰ vicarii, cōtrariū vidēt dicere facto, ī pōpis æquātes se principibus terre nis: vel etiam excedentes. z ¶Oīs q est ex ue. &c. quā non audiunt, multi doctores & scholares theologi, qui neglecta sacra scriptura circa curiosa & inutilia sunt intenti. b ¶Quid est ueri. p hoc autē cp nō expectaut Christi rn̄sum, signficata fuit eis in

Moralitas

* stabilitas

a ¶Iterū. Non expectat responsum, ne eū vellet d. mittere, mo/ A ra fiet. subitò enim venit in mētem cōsuetudo qua posset p. Pa/ scha dimitti. b ¶Est aūt. Quia in Pascha à seruitute liberati sunt in Pascha hæc cōsuetudo dimittendi eis fuit. c ¶Dimittam uo. Non potuit auelli à corde eius, Iesum esse regem Iudæorū, sicut scribēdo titulo, taꝯ ipa ꝟitas hoc ei fixe rit, de q̄ qd eē itrogauit. Latro .i. diabo l⁹ sedition⁹ & homicidiorū autor dimis/ sus est Iudæis q de patria lucis ob supbiā pulꝰ, i tenebrarū carcerē missꝰ erat, & iō nō posſūt Iudæi videre pacē, qa seditioso rū principē plusq̄ deū eligere voluerūt. vñ bñ dicit: Vos ex diabolo patre estis, d ¶Erat aūt Bar. i. filius magistri. i. dia boli, q̄ latroni i suo scelere Iudæis ip̄fidia magister fuit. Vel Barrabas .i. filiꝰ patris ideſt diaboli.

GLO. ORDI Cap. XIX.

Vnc ergo. Hoc fecit Pilatus ideſt milites facere permisit, vel etiam iussit, vt Iudæi satiati de pœnis à morte desisterent. f ¶Coronā In spinea corona nr̄orum notatur susce ptio peccatorū, p qua mortalis fieri vo/ luit. Vnde præcursor: Ecce agnꝰ dei, ecce qui tollit pcā mun. Spinę nāq; in pctōr: significatione ponūtur. Vnde dñs: Terra tua spinas & tribu. ger. i. cōsciētia tuę pū ctiones, & aculeos vitiorū procreare nō desistet. g ¶Exiuit ergo. Ecce implen tur q̄ de se pdixerat Iesus occulta potenꝯ tiæ cōmendat patiētia q̄ informāt marty res. h ¶Et dicite. Hīc apparet nō igno rante Pilato hæc à militibus sesse facta, si ue iusserit, siue permiserit, vt satiatis Iu/ dæis hæc sufficerēt, sed magis inardescūt & clamant Crucifige crucifige.

Nic. de Lyra. ☞ Filium

ere & ꝓcipatiōe hoīes efficiunt de re/ gno Christi. Intellexit em̄ p hoc i q̄dā ge/ nerali aliquod dominiū existēs extra cō/ munem modū hominū, & hoc est verū si intelligat determinatè, & magis in particulari, quia veritas diuina filio appropriat. Ve/ ritas per quā hoīes in præsenti efficiunt de regno Christi, est quę/ dam impressio & ꝓcipatio veritatis diuinæ. Hui⁹ aūt q̄stionis expectauit Pilatus non expectauit responsionem duplici de causa. Vna est, Christi rō quia erat de regno ip̄sali, vt visum est ipse aūt nō habebat se in/ spectionem tromittere nisi de temporalibus: & ideo hoc aduertens dimisit ꝓter duo illius q̄stionis prosequutionē. Alia causa fuit quia iam ꝓcepe/ rat Christū innocentiam & Iudæorum maliciam, sciens q̄ tradi/ dissent eū per inuidiam. Igitur prætermissa quæstione prædicta voluit procedere ad eius liberationē, vt statim patebit. a ¶Et cum hoc dixisset. Hīc cōsequenter ponitur innocentiæ Christi declaratio. Cum enim Pilatus vellet eū liberare, vt dictum est, oc/ currit eius memoriæ modus cōueniens liberationis suę, videlicet de consuetudine Iudæorū, qua dabatur eis à præside in solēnitate paschali vnus victus in memoriam liberationis filiorum Israel de terra Aegypti. & ꝓpter hoc voluit Christū liberare p hūc modū & priò ad hoc faciendū allegat Christi innocentiā, dicēs: b ¶Ego nul. iue. in eō cām. s. dignā morte. Secūdo allegat cōsuetudinē, de cuiꝰ obseruatione sciebat eos esse cupidos, di. c ¶Est au. cō/ sue. &c. Vultis ergo dimit. uo. re. iu. q. d. vos debetis hoc vel le ad cui⁹ itellectū sciēdū q̄ Pilatus volēs Christū liberare posuit eis sub distinctiōe deliberatiōe Christi vel Barrabe, & de nullo alio vt magis exprimit Matth. xxvij. b. Sciebat em̄. q̄ cōsuetudinē suā nullo mō dimitterēt. ex altera ꝑte Barrabas erat ita pessimꝰ, & po pulo odiosꝰ, q̄ firmit credebat, q̄ ei⁹ liberationē nullo mō vellēt & sic p cōsequēs liberatiōi Christi cōsentirēt. Sed sacerdotes decep/ erūt populū, in ducētes eū ad petēdū liberationē Barrabæ & nō Christi. & hoc est qd̄ subdit: d ¶Clama. rur. &c. sed Barrabā dimitte nob. e ¶Erat autē Barrabas latro. scilicet public⁹ & famosus. Hoc addit euāgelista, ad ostendēdū eorū malitiam, qui ad procurandum mortē Christi pterierūt latronis publici libera/ tionē cōtra bonū publicū & contra iustitiam.

Moraliter

Stabilitas: qua timore cæsaris, & fauore Iudæorū à veritate decli nauit, dando sententiam cōtra Christum. Et sic hodie faciūt mul/ ti sed ex timore vel fauore à veritate iudicij declinantes.

d ¶Clamauerunt ergo rursum omnes dicentes. Exp o nat ur sicut natur sicut Matth. xxvij. & Mar. xv. & Luc. xxiij. C

¶In ca. xviij. vbi dicit in postilla, Et ideo per paschæ manduca/ tionem non intelligitur hic comestio agni paschalis.

ADDI. Immo manducatio paschæ intelligi debet tantū de agno paschali vt declaratur in additione super Matth. xxvj. vbi agitur de tēpore cœnę domini. vide ibi.

REPLI In ca. xviij. vbi dicit. Et ipsi ñ introierūt ꝓtoriū ne cōtaminarēt, † mat. 27 b
sed māducarent pascha: Postillator dicit, Mar. 15, a
q̄ intelligēdum est de māducatiōe panis azymi, nō paschalis agni Burg. opponit p suā minus autētica computationē & di/ gressionē, quā ponit Matth. xxvj. Et si in/ telligi deberet de esu agni prou Burgen. vult, ratio Iohā. euangelistæ valeret con/ tra Nicodemū, & alios sepulturæ Chri/ sti intendētes: quia fuissent cōtaminati ex tactu mortui, p cōsequēs inhabiles ad mā/ ducādū pascha sic acceptū, vñ de eis dice/ † mat. 27. c
re oportuit, & ip̄i nō sepelierūt eū ne cō/ Mar. 15, b
taminarent, sed māducarēt Pascha: sicq̄ falsificarent oēs euāgelistæ, & puto, si cō/ putatio Bur. esset vera, q̄ nō fuisset à Iu/ dæis pmissi sepelire mortuū celebritate paschali iā inchoata, q̄ incepit à vespera feriæ sextæ secundum Bur. cōputationē.

Cap. XIX.

† Vnc ergo appre/ hēdit Pilatus Iesum

¶Ecce quam iniuriosa Pilatus & milites intulerunt Christo

& flagellauit. Et mi/ lites plectentes coro

a ¶Derisorie quia se regem dicebat esse. purpura enim est signum regis.

nam de spinis impōsuerunt capiti eius, & ueste purpurea circūdederūt eum: & ueniebant ad eū, & dicebāt: Aue rex Iudæorum: Et dabāt ei ala/ pas: Exiuit ergo iterū Pilatus foras & dicit eis: Ecce adduco uobis eū fo/ ras, ut cognoscatis, quia nullā inue/

¶Mortis.

nio in eo causā Exiuit ergo Iesus por/ tans spineā coronā, & purpureum

NICO. DE LYRA.

Vnc ergo. app̄. Ca. XIX. Pila. Hīc cōsequnter euāgeli/ sta describit qd passꝰ sit Chri/ stꝰ à gētibꝰ. Passꝰ aūt ē tria ab eis .s. flagellationē, illusionē, & crucifixi/ onē, sed m qd̄ p̄dixerat saluator mat. xx. c. Tradēt eū gētibꝰ ad illudēdū, & flagel/ ladū & crucifigēdū. Et iō euāgelista priò agit de illusiōe & flagellatiōe. secūdò, de crucifixiōe, ibi: Tūc ergo tra. Pria in duas quia primò describit Christi flagellatio, & illusio. sed ò, circa hoc oñdit Pilati ītē/ tio, ibi: Exiuit iterꝝ. Circa primū sciēdū q̄ Pilatꝰ vidit ex clamore eorꝝ, q̄ nullo mō poterat dimittere Iesum omnino liberum cum pace ipsorum, ex altera parte durum erat sibi innocentē interficere, & iō ad sa/ tisfaciendū eis fecit Christū flagellari & illudi. & hoc ē qd̄ dicit: f ¶Tūc ergo apprehendit Pila. Ie. & fla. &c. non per seip̄m immediate, sed p milites suos & ministros. g ¶Et milites. ple/ co. de spi. adest de iūcis marinis ad modū spinarum duris. & acu/ tis. h ¶Impo. capi. eius. tanquam volenti regnare, & non po/ tenti: qd̄ fecerūt vt eorum illusio responderet Iudæorum accusa/ tioni. i ¶Et ueste purpurea &c. tali enim veste vtebantur re/ges. k ¶Et ue. ad eum di. &c. hoc totum factum est in illu/ sionem. vñ seqtur: ¶Et dabāt ei ala. vt illuderent factis sicut illuserunt signis & verbis. m ¶Exiuit ergo ite. Hīc ostendi/ tur circa prædicta Pilati intentio, q̄ erat bona q̄tū ad hoc: qa p̄di/ cta iusserat fieri, vt Iudæi tali afflictiōe Christi essent saciati: & sic cōsentirēt in eiꝰ liberationē sine morte. Tñ p hoc nō excusat à to/ to, quia cū esset iudex sup eos, nō debebat ei quē sciebat innocen/ tē etiā minimā pœnā inferre. Igitur euangelista circa sequentia sic ꝓcedit quia primò declarat conatū Pilati ad Christi liberationē. Secūdò Iudęorū resistētiā ad eiꝰ cōdēnationē, ibi: Cū ergo vidis/ set In prima igitur ꝑte dicit sic: Exi. ergo ite. Pi. fo. vbi Iudęi sta/ bant, quia domum eiꝰ ingredi nō audebant, vt supra dictum est. n ¶Et di. eis. primò allegās Christi innocētiā. o ¶Ecce adu/ co uobis eum foras. postq̄ diligenter examinaui eum & flagel/ lari ad vobis satisfaciendū: Vt cognos. quia nullam inue. in eo cau. Secūdò ostēdit ipsiꝰ punitionem iā factā vltra cōdignū, cum dicit: p ¶Exiuit ergo. Ie. ex ꝓcepto Pilati: q ¶Portans

Moraliter

spi. coro. &c. Volebat enim Pilatꝰ vt sensibiliter viderent quali ter fuisset illusus & flagellatus, vt sic mouerentur ad cōpassionē.

Et dicit eis

Moraliter. f ¶Tunc ergo apprehendit Pilatus Iesum & flagel. & milites ple. co. &c. Beda & q̄uis hæc milites illu/ dendo facerent, nobis tñ opabāt mysteria. Nā per spineam coro/ nā nostrorū designat susceptio pctōrū: q̄ sicut spias terra nr̄i cor/ poris germinat. In vestimēto purpureo caro eiꝰ passiōibꝰ obiecta significat. Purpura etiam vestit cū de triūphis sctōr martyrum gloriat. ¶Aue. r. Sic faciunt illi qui in ecclesijs deuotionis osten/ dūt signa, & cito post iurias Christo graues in mēbris suis faciūt

Clamabant.

Glo. ordi. Iohannis Cap. XIX. De Lyra

☞ a ¶Fili. de. Ecce altera maior inuidia, quia parua videbatur illi
E cita affectatio regni, & tamē vtrūq; verēerat Christus, & rex & fi-
lius dei. b ¶Ie. au. Hīc & in alijs locis legitur siluisse Christus
Isa.53.c. vt ꝓpheta impleatur: Sicut agnus corā tōdente sine voce, sic nō,
aperuit os suum. Quę similitudo de agno data ē, vt in suo silētio nō
re⁹, sed innocēs habeat. Nō em̄ vt cōscius
cōmicit, sed vt māsuet⁹, p alijs īmolatur
c ¶Nisi ti. d. f. desu. i. à deo, qa nō ē po-
testas nisi à deo, sed tñ tibi talis data ē, vt
sis sub alter⁹ prāte. & iō mai⁹ pēm̄ est ei
q tradidit me tibi iuidēdo, q̄ tibi q exer-
ces ptātē me tuēdo: Nō tñ Pilatus est sine
pcō. & iō ait, mai⁹. d ¶Et exin. i. ex hac
cā, ne haberet pēm̄ occidēdo innocētem
(& si min⁹ illis inuidis) q̄rebat dimittere,
†Luc.23.c. nō q̄ tūc primū q̄reret, sed si pri⁹ volebat
mō q̄rebat. e ¶Si hunc. Supra legē ꝑ-
posuerēt scd'm quā deberet mori, qa filiū
dei se fecit; Sed qa ille legē gētis alienę nō
* nostram timet, sed magis timet occidere filiū dei:
terrēt eū à Cęsare, quē ñ pōt vt autorē ptā-
tis suæ cōtēnere. f ¶Erat au. pa. Augu.
Parasceue qd' interpretat ꝑparatio, est se-
xta feria q̄ ꝑparabāt necessaria sabbato: q̄
Exod.16.d die ꝑcepit Moyses duplò colligere man-
na, ꝓpter sabbatū. Hora qua. se. qa iam
īceperat sexta hora diei, qñ Pilat⁹ sedit, ꝑ
tribunali; & dū ducerēt Iesus, & cętera ge
rerent, cōpleta est sexta hora: ex q̄ tenebrę
fuerāt vsq; ad nonā. Sed ne hoc facinus ī
Romanos, sed magis Iudæos retorq̄at,
Mar.15.c. dicit Marcus hora tertia crucifixū, qa Iu-
dæi clamauerūt ea hora: Crucifige, cruci-
fige. ¶Vel pascha est īmolatio Christi
cui⁹ parasceue. i. prę̄paratio à nona hora
noctis cœpit: q̄ in domo pōtificis ꝓnun-
Mat.26.g. ciata est mors Christi à diecētib⁹: re⁹ ē mor
F tis, ab illa hora noctis nona vsque ad diei
tertiā, sex horæ sūt ꝑparatiōis, tres noctis
tres diei: quarum sexta iam cœperat cum
Pilatus tribunal ascēdit: quod adhuc erat
præparatio immolationis, quæ facta est
scd'm Marcū tertia nō præparationis, sed
☞ diei &

Nicolaus de Lyra

† dimiseris ✠ a ¶Et dicit eis, ec. hō. q. d. & si ī ali
q̄ malè egisset, tñ vltra condignū punit⁹
est. & iō deberet vobis sufficere. b ¶Cū
Iudæorū re ergo. hīc pōnt Iudæorū resistētia. & hoc
sistentia ne duplicit. priò ꝓpter nabilē clamorē, scd'ò
Christus li ꝓpter nōnē, ibi: Rnderūt Iudæi. In pria pte dr
beraretur. lic: Cū er. ui. e. pō. sic flagellatū & illusū
& cognoscerēt, q̄ Pilat⁹ sic volebat dimit
tere ipsū. c ¶Clama. tumultuosē, & ali
os ad clamādū excitabāt di. d ¶Crucif.
q. d. hæc pœna nullo mō nobis sufficit,
sed petimus q̄ moriat. e ¶Dicit eis Pi-
† Mar.15.b ac. Derisorie & īdignāter hoc dixit: qa nō
habebāt ptātē iudicādi aliquē ad mortē
vt. ē. dictū est. & est līs mod⁹ loq̄ndi ac
si diceret: Si haberetis ptātem dare mor-
tis snīam, cito & sine cā faceretis: sed ego
hoc agere nolo, iō seq̄t. f ¶Ego e. nō īue. i eo ca. dandi talē sen-
tentiā. g ¶Respon. uidentes Iudæi, q̄ Pilatus nō aq̄esceret eorū
clamori⁹ inceperūt allegare rōnes alias q̄s sup̄ allegauerāt. Nō em̄
illas audebāt reiterare, qa Pilat⁹ iā illas euacuauerat. & iō hīc aliud
allegant. Et primò allegant ipsum feciſſe contra legem dei. scd'ò,
contra legem imperatoris Romani, ibi: Exinde quære. In pria igit̄
parte allegāt sic Iudæi. h ¶Nos legem ha. s. à deo datā ī mon-
te Sinai. i ¶Et secun. legem debet mo. quia Leui. xxiij. c. prę̄ci
pitur, q̄ blasphemi occidantur: & tale crimē imponebāt ei. vñ seq-
tur: k ¶Quia filium dei. Verūtamen Christus hoc dicendo nō
blasphemauit, sed veritatē dixit, & per scripturam ꝓbatum, vt. ē.
habitū est ca. x. l ¶Cū er. au. &c. ma. ti. Nō ꝓpter legē Iudæo-
quā nō obseruabat, sed ne verū ēet, vt Iesus sibi oblatus ēet verē
dei filius, & sic factū enorme feciſſet ipsum flagel ādo, & iō de hoc
voluit certius inquirere. vnde sequitur: m ¶Et ingress⁹ est. vt
veritatem magis

a ¶Pilatus. b ¶Q. Si regi inuideris, iam parcite, quia delectum videtis. c ¶Qui se regem dixit.

uestimentum, & dicit eis: Ecce hō, a
mo. Cùm ergo uidissent eum pontifi- b
ces & ministri clamabant, dicen- c
tes: Crucifige, crucifige eum. Dicit d
eis Pilatus: Accipite eum uos, & e
crucifigite. † Ego enim non inue- f
¶Quare mori debeat.
nio in eo causam. Respondерunt Iu g
a dæi: Nos legem habemus, & secun h
dum legem x debet mori, quia fili- i
um dei se fecit. Cùm ergo audisset k
Pilatus hunc sermonem, magis ti- l
muit: Et ingressus est prætoriū ite- m
rum, & dicit ad Iesum: Vnde es tu? n
¶Vbi non respondebat sicut ouis silebat, vbi respon
det, sicut pastor docet.
b Iesus autem respōsum non dedit ei. o
Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non lo- p
queris? Nescis quia potestatē habeo q
crucifigere te, & potestatē habeo di-
mittere te? Respondit Iesus: † Non r
¶i. quantalemcūq; habes, non enim tibi omnimode liberum est.
haberes potestatē aduersum me ul- s
c lam, nisi tibi datum fuisset desuper. t
a ¶Iudaicus populus.
Propterea qui me trâdidit tibi, ma- u
¶i. Ideo.
d ius peccatū habet. † Et exinde quæ- v
rebat Pilatus dimittere eum. Iudæi w
e autem clamabant, dicentes: Si hunc x
† dimittis, non es amicus Cæsaris. y
Omnis enim qui se regem facit, con- z
tradicit Cæsari. Pilatus autem cùm
¶Timet, sed non consentit.
audisset hos sermones, adduxit fo- a
¶Pro iudice vel in sede.
ras Iesum, & sedit pro tribunali in b
¶i. iudicium vel iudiciale.
loco, qui dicitur Lithostratos, He- c
¶i. collis vel sublimitas.
f braicè autem Gabatha. Erat au- d
tem Parasceue Paschæ, hora quasi e
sexta: Et dicit Iudæis: Ecce rex ue- f
ster. † Illi autem clamabant: Tol- g
le tolle, crucifige eum. Dicit eis h
i

ꝓitatē magis posset cognoscere extra tumultū Iudæorū. n ¶Et G
dicit ad Ie. p hoc q̄rens si esset ex origine diuina scd'm veritatē. Christ⁹
o ¶Ies⁹ aūt rn̄. nō de. Priò qa hō erat gētil' & idololatra, & ge tant⁹
nerationē filij in diuīs capę nō posset. Scd'ò, qa nolebat passionē ꝑ-
suā īpedire. Tertiò qa ꝓphetarū erat de eo, Isa. liij. c. Et sicut agn⁹ coram
corā tōdēte se obtumescet &c. & iō vole
bat illud ꝓphetic⁹ īplere. p ¶Dicit er
go ei Pi. &c. Mirabat de ei⁹ taciturnita-
te, cū in pūcto liberatiōis vl' cōdemnatiōis
suæ. Seq̄q ¶Nes. qa ha. po. &c. q. d.
mihi saltem deberes rndere. r ¶Resp.
Ie. nō adipiscendū suā passionē, sed ad
reprimēdū Pilati iactātiā: s ¶Non ha.
po. aduer. me. ul. nisi ti. datum esset
desup. i. à principib⁹ romanorū, & vlte
rius ꝓmissū à deo, q est ptās supior. Et ex
hoc arguit ei⁹ pēm̄: qa nō accepat ptātē
à Cęsare, & à deo cōdemnādi innoxios, sed
magis liberādi eos. & cū hoc oñdit pēm̄
Iudę, & Iudęorū ēe mai⁹ q̄ pēm̄ ipi⁹ Pi-
lati: quia ad occisionē Christi Iudas fuit
mot⁹ cupiditate: Iudęi aūt iuidia & rāco-
re: sed Pilat⁹ fuit mot⁹ hūano timore vt
magis patebit. & hoc ē qd' dicit: t ¶Pro
terea q me t. &c. In q̄ icludit pēm̄ Pila
ti, qa mai⁹ nō dicit nisi p cōparationem ad
min⁹. v ¶Et exide. Hīc cōsequēt alle
gāt Iudęi Christū fecisse cōtra legē ipso
ris: qa videbāt q̄ Pilat⁹ parū erat morat⁹
eorū ꝑdicta allegotiōe: sed volebat Iesū
oīno dimittere. & hoc ē qd' dicit: Exide
q̄rebat &c. Viderat em̄ Pilatus tūc hō
astut⁹, q̄ Christ⁹ rōnabiliter cōuincerat eum
de pcō si eū innocētē cōdēnaret. & ideo
q̄rebat occasionē dimittēdi eū. qd' vidēs
tes Iudęi clamabāt: x ¶Si hunc di. nō
es amicus. i. nō zelas ꝓ honore & stato
to dñi tui custodiēdo. Qd' arguūt cōtra
quēt. di. y ¶Ois enim q̄ se re. f. cōtra.
Imperatores em̄ romāi abstulerāt à Iudęis H
regiā dignitatē, ne haberēt rebellādi oc- † Erat
casionē. Et iō q̄cūq; inter Iudæos dicebat rempu
se regē q̄litercūq; videbat cōtra ordinatio
nē imperatoris facere. Christus aūt cōcdle
rat se regē esse, vt patet ex ꝑdictis: & ideo
q̄uis scd'm veritatē hoc regnū nō ēet cō-
tra dominium īperatoris, vt ē. dictū est
tñ hoc arguebāt apparēt. Pilat⁹ aūt non
audebat etiā scd'm minimā apparētiā fa-
cere cōtra imperatoris honorē, iō seq̄tur.
z ¶Pilat⁹ &c. adduxit fo. Ie. vt corā
Iudæis euidētius de facto īgreret, & eos
dictū falsū oñderet. a ¶Et sedit, ꝑ tri-
desti. loco sedis iudiciariæ, b ¶In loco
q̄ dicitur litho. idest lapidū stratura, &
dicit à lithos qd' ē lapis, & stratos qd' est
pauimētū siue stratura, & ē nomē Grecū
Hæbraice aūt Gabatha, quia hoc nomen
Hebraicū idē significat sicut Grecū. Ille
em̄ loc⁹ erat añ domū Pilati. Añ em̄ do-
mos magnatorū solet esse locus de lapi-
dib⁹ ꝑparatus. c Erat aūt parasce. &c.
quia erat feria sexta, & prima dies solēne
tatis paschalis dicebat ät fer. sexta parasceue. i. ꝑpatio, qa illa die pa-
rabāt Iudęi cibaria, ꝓ die sabbati, i q̄ nō erat licitū aliqd decoq; vt
hī Exo. xvj. f. d ¶Ho. qua. se. Cōtrariū videt Marci. xv. c. vbi dr
Erat aūt hora. tertia, & crucifixerūt eū. Pri⁹ aūt fuit iudicat⁹ q̄ cru-
ci fixi⁹: ergo, &c. Dicendū, q̄ scd'm veritatē erat ēps medijū inter ter-
tiā & sextā: mediū aūt ab vtroq; extremo pōt denoiari: & iō Mar
tiā & sextā: mediū aūt ab vtroq; extremo pōt denoiari: & iō Mar
cus ꝑ expressit illd' ēps medijū ꝑ horā tertiā. Iohānes vero ꝑ sextā. c ¶Et
di. Iu. allegās, ꝓ Christi liberatiōe. f ¶Ecce rex ue. q. d. Mirū ē
q̄ hūc hoiem abiectū & flagellatū dicitis sibi velle vsurpare regnū
Iudęorū. g ¶Illi au. cla. sicut suribūdi. h ¶Tolle tolle crucifige eum. q. d. nō possum⁹ videre eū. i ¶Dicit eis Pilatus,
allegans in crucifixione Christi eorum verecundiam, dicens:
✠ Regem vestrum
✠ ¶Clamabant dicentes: Crucifige crucifige eum &c. Moralit
tera. Nam obstinata nequitia non emollitur misericordia.
* Respondere

dici,& eadē est sexta p̄paratiōis. a ¶Re. ue. Adhuc terror quē A de Cesare ingerūt supare conatur,dicens: Regē ue.cru.de ignominia eorū volens eos frangere,quos de ignominia Christi nō poterat mitigare. b ¶Tūc.quia profitenē Cesarem apte cōtra eū esse,si aliū regē velit eis igerere, dimittēdo ipunitū quē ppter hos ausus tradiderāt occidēdū. Victus ergo timore. c ¶Tradi.eis Ie.ut crucifigeretur.†Sūsceperunt autem Iesum,& eduxerunt eum. Et bāiulans † sibi crucem exiuit in eum qui dicitur Cāluariæ locum, Hebraicè autem Golgotha: ubi crucifixerunt eum,& cum eo aliōs duos, hinc, & hinc,medium autem Iesum. Scripsit autem titulum Pilatus, & posuit super crucem, Erat autem scriptum'Iesus Nazarenus rex Iudęorum. Hunc ergo titulum multi legerunt Iudæorum,quia prope ciuitatem erat locus ubi crucifixus est Iesus.†Et erat scriptū Hebraicè,Grę cè,& Latinè. Dicebant ergo Pilato pontifices Iudæorum: Noli scribere, rex Iudæorum, sed quia ipse dixit, rex sum Iudæorum. Respondit Pilatus: Quod scripsi, scripsi. †Milites ergo cum crucifixissent eum, acceperunt uestimēta eius, & fecerunt quātuor partes, unicuique militi partem, & tunicām. Erat autem tunica inconsutilis,

a ¶Pilatus: Regem uestrum crucifigam? Respondērunt pontifices: b c Non habemus regē nisi Cæsarem.
¶i. voluntari eorum.
c Tunc ergo tradidit eis illum,ut crucifigeretur. d
a ¶Milites facto Iudæorum voto qui totum fecerunt quod fieri extorserunt.
d sum, & eduxerunt eum. Et bāiulans e f
a ¶Decollatorum.
¶Locus decollationis.
g
a ¶Latrones vt alij dicunt,vt sic cum impijs deputatus.
h
i
¶Operatur diuina vis in corde nescientis.
k l
m
¶Corde, non carne.
n o
p
¶Tribus linguis scribitur, quasi tribus testibus: quia in ore duorum vel trium testium stat omne verbum.
q
a ¶Qui prædixerant: Non ha.re.ni.Cæ.
b ¶Non potest,mutari quod veritas dixit,nec quod Pilatus scripsit.
r
s
a ¶Vt impleatur scriptura: Ne corrūpas tituli inscriptionem. b ¶Q. Non corrumpo veritatem, etsi vos diligitis falsitatem.
t
a ¶De alijs vestimentis sine sorte.
u
a ¶Hinc apparet quatuor milites fuisse qui crucifixerunt.
v
a ¶Acceperunt similiter,sed non similiter diuiserēt.
x
a ¶Hæc est causa quare non diuiserunt.
y

a ¶Re.ue.cru.q.d.ex q̄ eū regnare formidatis & ī hoc fuit fama magna erit vobis ȳ ecūdia si morte moriat sic abiecta. Vñ & postea Pilat⁹ scripsit titulū crucis ad eorū ȳ ecūdiā: Iesus Nazarenus rex Iudæorū. b ¶Re. pō. Non ha.re.ni.Cæ. Ex q̄ patet,q̄ ex tūc ppe tuæ subiectiōi Romanorū se obligauerūt, renūciātes oī alteri regię dignitati. Patet etiā eorū obstinatio ad ꝓcurandū Christi mortē,cū ꝓ ei⁹ ꝓcuratiōe cōfessi sunt ī ppetuū seipos subiectos seruituti. c ¶Tūc ergo tra. Hic incipit agere euāgelista de crucifixione Christi.& diuidit in tres: qa prīo agit de crucifixiōe, secūdo de morte, ibi: Postea sciens Ie.tertiò de sepultura, ibi: Post hæc aūt ro. Prima ī duas: qa primo describit ipam crucifixionē. secūdo agit de cōsequētib⁹ ad ipam,ibi: Scripsit aūt ti. Circa primū sciēdū q̄ Pilat⁹ vidēs q̄ ppē mortē Christi obligabāt se Iudæi ꝓpetuę seruituti Roma. timuit si hoc refutaret,ne accusaret apud Cæsarē,& iō mot⁹ timore ipatoris & fauore Iudaici ppli,cui pērat,& ā qb⁹ pecunias leuare spabat,cōtra iusticiā' dedit sniam de morte innocētis.& hoc ē qd' dr̄: Tūc er.t.e. il.ꝓ sniam diffinitiuā. d ¶Vt cru.tñ pri⁹ lauit man⁹ suas, ipōnens pcīm de morte Christi Iudæis ipis hoc recipiētib⁹, vt hr̄ Mat.xxvij. q̄uis nō esset ꝓ hoc excusat⁹ scd'm ȳ itatē. e ¶Et ba.si cru. Primo em̄ portauit eā, vt hic dr̄,tñ postea iueniētes Simonē Cyrenēsem fecerūt sibi portare crucē, vt citi⁹ venirēt ad locū passiōis: qa Iesus ꝓ totā nocte ꝓcedentem afflictus fuerat: & ideo lento gradu incedebat. f ¶Exiuit in eū. Iste locus erat ppe ciuitatem Ierusalē. & dicūt aliqui q̄ dr̄ loc⁹ Caluariæ ā Caluaria Adę ibi sepulti. Sed hoc est falsum,quia sepult⁹ fuit in Hebrō, vt dicit Iosue.xiiij. Sed sic nominatur locus Caluariæ, qa in illo loco malefactores decapitabantur. & sic patet mortis Christi turpitudo ex conditione loci, & ex modo mortis, cū dicit, g ¶Vbi cru. Crucifixio em̄ erat turpissimum turpissimū genꝰ mortis. h ¶Et cū eo alī. Ex quo apparet turpitudo mortis Christi rōne societatis, qa iter duos malefactores fuit crucifix⁹. Hoc aūt factū est ex Iudæorū intētiōe & diuina ordinatiōe, tñ diuersimode: qa Iudæi ꝓ hoc intēdebāt inducere suspitionē ppō q̄ Iesus esset ꝓticeps & pricipalis ī eorū malefactis. Ex intētiōe aūt diuina factū ē hoc, vt ī pleret scriptura Esa.liij.d. Et cū iniqs deputatus est. i ¶Scri.au. Hic ponunt q̄dā cōsequētia ad Christi crucifixionē. & sunt tria: qa primū ptinet ad Pilatū, secūdū ad milites crucifigētes Iesum, tertiū ad parētes Christi existētes ppe eū. se cūdū ponit ibi: Milites aūt. tertium ibi: Stabāt aūt. Circa primū sciēdū q̄ mod⁹ Romānorū erat scribere cām mortis crucifixorū sup̄ lignū crucis. Iudęi aūt cōtra volūtatē Pilati perierūt Christū crucifigi, vt patet ex p̄dictis. & iō ꝓ talē modū scripsit titulū, vt redūdaret in ȳ ecūdiā eorū. & hoc est qd' dr̄: Scri.au.ti.pi. in q̄dā charta tabulæ affixa. k ¶Et po. su.cru.illā tabulā. l ¶Erat au.scri. Iesus. in quo exprimit nomē ꝓpriū. m ¶Nazar. quo ad patriā: qa ibi fuit nutrit⁹, vt dictū est. n ¶Rex iu. in q̄ exprimit cā mortis. o ¶Hūc er. tit. mul. le. Iu. & cā subdit: Quia pro. ci. erat Io. ubi cru. ē Ie. & ideo multi de ciuitate poterant de facili illuc venire. p ¶Et erat sc. He. Græ. & La. vt oēs qui de diuersis ptib⁹ orbis ad festum pascale venerāt, possent illū legere. Venerāt em̄ ibi aliq Gētiles, vt. ē. dictū est ca. xij. Et iō titul⁹ fuit script⁹ in tribus linguis principalib⁹. q ¶Dice. ergo Pilatus. D pō. Iu. no. scri. qa videbāt q̄ talis⁹ modus scribēdi redūdabat in verecūdiam eorū, & maxie ꝓpter Gētiles, q hoc verbū erant reportaturi ad diuersas ptes orbis. & iō voluerunt titulū sic corrigere. r ¶Sed qa ipse di. rex sum Iu. hoc em̄ mō nō sonaret in eorū verecūdiam s ¶Re. pi. Quod scri. scri. qd' scripserat cōfirmādo. Nec fortuitu factū ē hoc sed diuīa ꝓordinatiōe, qa hoc erat añ. ꝓphetatū. ꝓpter qd' Pē. lviij. q loquit̄ de passiōe Christi: & duo psalmi p̄cedētes sic intitulant̄, Ne corrūpas tituli inscriptionē. & iō titul⁹ cruci Christi triplicit̄ descript⁹ nō fuit mutat⁹, sed magis cōfirmat⁹. i ¶Mili. er. Hic ponit secundū cōsequēs ad Christi crucifixionē, & pertinet ad milites: q crucifixo Christo diuiserūt sibi vestes suas: & hoc est qd' dr̄. Mili. er. tū cru. eū, ac. ue. eius. Ex q̄ apparēt duo. primū est passiōis Christi ignominia in hoc q̄ nudū eū crucifixerūt, q̄ nō fit nisi abiectis & vilibus ꝓnis. secundum est crucifigentiū auaricia: quia Christi vestes q̄uis essent parū valentes, tamen sibi rapuerunt: v ¶Et fe. quatu. & cæ. quia erant quatuor milites ipsum crucifigentes. x ¶Et tuni. ſ. citra partes prædictas, quam nō diuiserunt, eo quòd erat inepta diuisioni. quod patet ex eo quod subditur: y ¶Erat autem tunica

Diuisio

Moraliter

✠ b ¶Respon. pon. nō habe. regē. ni Cæsa. hoc facto clamant nostri pōtifices & curati, q̄ suas ecclesias dimittētes, ingerūt se negocijs tpalib⁹ principatus vel regni. c ¶Et baiulās sibi cru. &c. per hoc nos inducēs ad sui sequelā, sicut dixerat Matth. xvj. d. Si quis vult post me ve. abne. semetipsum, & tol. cru. suū, & se. me. h ¶Et cū eo alios &c. Exponatur sicut Mat. xxvij. & Mar. xv. & Luc. xxiij. t ¶Quod sc. scri. Per hoc aūt ꝓ Iudęis petentibus Pilatus delere titulum, qui sonabat confusionem Iudæorum, noluit, sed magis ipsum confirmauit, significatū fuit ꝓ Christi mors ad cōfusionē eorum erat futura per exercitū Romanorū, & ad regni Christi exaltationem ppter sequentem resurrectionem. ppter quod tūc dixit Matt. vlti. d. Data est mihi omnis ☩tionem. ppter quod tūc dixit Matt. vlti. d. Data est mihi omnis ptās in cælo & in terra. t ¶Milites ergo cum crucifixissent eum, acceperunt uestimenta eius: & cæ. exponatur sicut Mat. xxvij. & Marc. xv.

in oībus. a ¶Desu. Quia charitas supeminet oībus per totum: E qā nemo est eius exps q ptinere videat ad torū, a' q toto sicut Grāca indicat lingua, catholica vocat ecclia, q in sorte dei gīa commendat. b ¶Cū ui. Qui diuīa factur, q si reppulit ignotā matrem, iā oīdit venisse horā, quā tūc pdixit: i q agnoscit de q fuerat moralitē nat. Et docet vt à pīs filijs īpēdat cura parētibus. vñ & Apls: Si qs suorū curā nō habet, fidē negat &c. c ¶Mu. ec. Mri quā reliqt, alterū p se filiū q̄dā mō tribuit. Nā cur hæc fecerit, hęc seqn tia indicāt. d ¶Et ex il. ho. ac. eā dī. in suā. Qui etsi iā nō hret ppria, in illa societate cētupliciter acceperat, vbi erāt oīa cōia, nihil habēs & omnia possidēs. e ¶Oia cō. Oia q optebat fieri añq̄ ac ciperet acetū, & traderet spiritū. f ¶Vt ēt, se. hic, cō. In siti mea po. me. ace. dic. Sitio. Q. Hoc min? feciſtis: date quod estis. Degenerauerāt enim à vino patrū de iniqtate mūdi: quasi de pleno vase ī pleti, habentes cor vt spongiā, cauerno sis & tortuosis latibulis fraudulentum. Hisopus hūilis herba pectus purgat, significat hūilitatē Christi, p quē fusus sāguis nos emūdat. Hāc circūdederūt Iudæi, & se circunuenisse putarūt. Arūdo significat scripturā, q hoc facto īplebat.

☞Sed vnus

Nicolaus de Lyra.

✠au. tu. ín. i. sine futura. a ¶Desu. cō. p to. Ex hoc dicūt aliq, q Christ? p. cipuis vestib? vtebat. Sed Chry. dicit cōtrariū, dicēs q ī Palęstina paupes īduebā tur talib? īdumētis reticulato ope factis ad modū ciliciorū, & hoc vī veri?: quia Christ? cōmēdauit vilitatē vestimēto rū ī Ioā. bapt. Matt. xj. a. Quid existis in deser. vi, homi. mol. vestitū? q. d, non. Et p cipositatē ibidē reprobauit, dī. Ecce qui mollib? vestiunt, ī domib? re. sūt &c. Ie sus aūt cœpit facere & docere vt hī Act. j. a & iō nō est verisīle, q vsus fuerat p ci osis vestib?. b ¶Dī. &c. Nō scin. il. qa ptes nihil valuissent. c ¶Sed sor. de il. cu. sit. Vnde patet q sup solā tunicā miserūt sortē. Sed cōtrariū vī Mar. xv. b. vbi dī. Diuiserūt sibi vestimēta ei? & mittētes sortē sup eis, qd' qs tolleret. Dicendū q dictū Marci debet diuisiue intelligi sic. Diuiserūt sibi vestimēta ei?. s. alia à tunica. & postea sequit, mittētes sortē sup eis: qd' p synecdochen debet intelligi, super eis. i. sup aliq̄d' eorū. s. super tunicā, quid qs tolleret. i. quis tolleret illā tunicā. Sequit: d ¶Vt scri. im. q̄ dicit Psal. xxj. e ¶Par. sūt ue. m. si. s. alia à tunica incōsutili. f ¶Et ī ue. m. mi. sor. i. sup aliā tunicā inconsutilē, ex quo etiā patet q Christ?, ppriē habebat plura vestimēta. g ¶Et mi. qui. hæc fe. s. sicut erat scriptū Psal. p dicto. hoc addidit euāgelista, vt ostendat, pphetiā impletā per factū eorū. patet etiā per p dicta falsitas Iudæorū exponētiū psal. p dictū de psecutione quam habuerūt Iudæi per Aman, dicētes q Mardochæus fecit p dictū psal. qa titul? psal. ostēdit cōtrariū: qa ille psal. intitulat à Dauid & nō à Mardochęo. Itē in principio psal. dī: Lōge à salute mea verba rugit? mei. secūdū ✠itatē Hebraicā & trāllationē Hier. qd' verificatū est de passiōe Christi, q nō fuit liberat? à passiōe, q̄uis de hoc clamaret ad patrē, sicut. ē. dictū est ca. xij. Pr̄ saluifica me ex hac hora. Tpe aūt Mardochæi Iudęi fuerūt liberati celeriter post orationē eorū: qa prius fuerūt liberati q̄ veniret tps statutū interfectionis eorū. Itē ibidē subdit: Foderūt manus meas & pedes meos. qd' nō est īpletū in Mardochæo, nec in aliquo Iudæo illi? tpis, sed magis ecōuerso ipsi Iudęi Amā & filios eius crucifixerūt. b ¶Stabat. Hic ponit tertiū cōsequēs ad Christi crucifixionē, & ptinet ad ei? parētes, qa Christ? in cruce positus añq̄ morereť voluit mri suę de custodia & ministro, puidere: dans exēplū alijs, vt ipsi sint solliciti impēdere debitū obsequiū parētibus suis. & hoc est qd' dicit: Sta. au. iu. &c. Contrariū aūt videt Luc. xxiij. f. vbi dicit: Stabāt autē oēs noti eius à longe. Dicendū q primò fuerunt ppe, vt hic dicit: & tunc Christus hęc verba dixit, sed procedente passione propter turbam comprimentem se retraxerunt, secūdum qd' dicit Luc. Vel fortè istę psonæ hic noīatę tāq̄ magis ler G uētes ī amore Christi, ppinquiq̄ stabāt. sicut dicit Ioh. aliæ autē multæ psonę erāt Christo notæ, q̄ p timore à lōge stabāt: & de illis loquit Lucas. dicit tn q oēs noti ei? stabāt à lōge: quia multō plures erāt stantes à lōge q̄ à ppe. i ¶Cū uidisset ergo Iesus matrem & discipulum. quem dilige bat. s. Ioā. q scripsit hoc euāgeliū. & p pter hoc de se loquit tāq̄ de q̄dā altero, vt. ē. dictū est. k ¶Di. ma. suæ: Mu. ec. fi. tu. q. d. vsq; nūc fui tibi ad obsequium, de cætero iste erit loco mei. Et nota, q loquens mri suæ de cruce, non dixit ei, mī, sed mulier: vocās eā cōi noīe, ne ex teneritudine nominis materni si exprimeretur, aggrauaretur anim? ỹ ginis videntis passionē filij. l ¶Dein. dī. &c. q. d. deputo te ad eius obsequiū. m ¶Et ex Duplic il. ho. &c. in suā. s. curā & diligentiam. n ¶Po. sci. Hic agit euāgelista de Christi morte. & diuidit in duas: qa primò ponit Christi cōsummatio per mortē, secūdo eius lanceatio post ipsam, ibi: Iudæi ergo. Circa primū sciēdū, q̄ cōsummatio nīæ salutis cōsummāda erat p venerabilē mortē Christi, vt declarat Apostolus Heb. ñ. & † alias hoc est qd' dicit hic: Postea: supple q̄ dicta sunt. o ¶Sciēs Ie. &c. s. q scripta erāt de Christo passuro: qa pauca restabāt ante mortē ei? implenda. s. ei? potatio, q in ꝓmptu erat. Vñ sequit. p ¶Vt cō. scrī. Psal. lxviij. e. In siti mea po. me aceto ideo ad illud resīduū implendū. q ¶Dī. sitio. Tantū laborauerat & de sanguine emiserat, q̄ corpus eius erat desiccatū & adustū: & ꝓpter hoc sitiebat supra modū, & talis siris ē maximū tormētū. r ¶Vas † igitur au. p. e. &c. Illud em portauerāt milites vt darent crucifixis ad bibendū, vt p hoc citius morerent: & sic de custodia eorum † tunc in cruce expedirent. Talis em potatio acēti mortem accelerat crucifixi, vt dicūt alii qui. Aliā autem causam huius acēti tetigi Mat. xxij. q̄ videt probabilior ista. & hæc est ibidē satis diffuse posita, ꝓpter qd' hic omitto. s ¶Illi er. spon. &c. i. ligno Hyssopi. t ¶Circū. ob. ori ei?. Erat em eleuatus à terra, ita q̄ sola manu non poterant attingere ad os eius. v ¶Cū er. contrariū videt Mat. xxvij. vbi dicit: Noluit bibere. Dicendū, q̄ illud qd' est modicū quasi nihil reputatur, vt dicit. ij. Physi. & ideo qa parū de illo acēto accepit, vt dicit hic Ioh. Matt. dicit Noluit bibere per talē etiam modū loquēdi dicimus cōiter de parum bibente, q̄ nō vult bibere. x ¶Dī. con. est. s. q̄ quid erat scriptū de me. Vel aliter, Consum. est: opus redēptionis humanæ. y ¶Et incli. ca, tra. spi. ostendens ex modo moriendi, q̄ moriebatur ex obedientia patris, & nō inuoluntariè, sicut suprà dixerat cap. x. Nemo tollit à me animā, sed ego pono eā. z ¶Iudæi er. Hic describit vulneratio Christi mortui. & diuiditur in Diuisio tres, quia primò ponit vulnerationis occasio. secūdò ipsa vulneratio, ibi, Venerūt ergo milites. tertio dicti certificatio, ibi: Et qui vidit. Circa primū sciendū, q̄ occasio vulnerationis Christi mortui fuit, quia Iudæi volebant cadauera de cruce deponere, ꝓpter solēnitatē crastinā imminentē: q̄ incipiebat à vespera illius diei, in quo Christ? fuit crucifixus. licet em fuerit crucifix? prima diei Paschæ, q̄ erat solēnis apud Iudæos, tñ secūda dies prorunc fuit solennior rōne sabbathi apud Iudæos. Dies enim sabbathi occurrens infra oct. a uā Paschæ erat dies solēnior, qa tunc festū duplicabat: & hoc est qd' dr̄: Iu. er. quo. pa. erat. i. dies veneris, in cuius vespera incipit solēnitas sabbathi sequentis. a ¶Vt non remaneant, &c. Erat enim hoc indecens in tanta solēnitate. vnde sequitur,

✠Erat enim

✠ i ¶Cum ui. ergo &cæ. per hoc autem, q̄ positus in tanto Moralia tormento matri suæ prouidit de ministro, docuit nos in quocunq; statu simus honorare parentes, q̄tum fieri potest bono modo. y ¶Et incli. ca. tra. spi. Theo. Tradidit autem dominus spiritum deo patri, ostendens quòd nequaquam sanctorum animę conuersantur in tumulis, sed deueniūt ad manus patris omnium, peccatoribus ad locum pœnarum delatis, videlicet in infernum.

✠Sed vnus

† à summis 1. Tim. 5. a.

† Ps. 22. d. a. Co. 6. b.

Psal. 68. e.

† 27. q. 2. q. aūt. §. itē si cōiuges. & c. priusq̄. &c. si em.

† i. suū ius

† Psa. 68. e.

† impletā

† De celebra. miss. c. i quadā. §. sed aduers?

a ¶Quia charitas supereminet præ omnibus.

† desuper cōtexta per totum. Dixerunt ergo adinuicem: Non scindamus eam, sed sortiamur de illa cuius sit, ut scriptura impleretur dicens: † Partiti sunt uestimenta mea sibi, & in uestem meam miserūt sortem. Et milites quidem hæc fecerunt. Stabat autem iuxta crucem Iesu mater eius, & sorōr matris eius Maria Cleophæ, & Maria Magdalenæ. Cum uidisset ergo Iesus matrem & discipulum † stantem quem diligebat: dicit matri suæ: Mulier, ecce filius tuus. † Deinde dicit discipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accēpit eam discipulus in suam. † Postea sciens Iesus quia omnia consummata sunt, ut consummaretur scriptura dicit: † Sitio. Vas † autem positum erat aceto plenū. Illi † ergo spongiam † plenā aceto, hysopo circunponentes obtulērunt ori eius. Cum ergo accepisset Iesus acetū, dixit: † Consummātū est. Et inclinato capite tradidit spiritum. Iudęi ergo, quoniā parasceue erat, ut non rema-

¶Non sortiti. ¶Alia quam unicam.

¶Tunicam.

a ¶Hæc erat mater Iacobi.

a ¶Filia Cleophe.

¶Præ cæteris familiarius.

a ¶Quia ad eius curam quicquid ei est necessarium pertinet. b ¶Matrem.

a ¶Qui omnia disposuit per nescientes agit.

a ¶Arundini: vt alius dicit.

a ¶Quod prophetia prædixerat: Et quia nihil iam restat quod ante mortem fieri oporteat: & tradidit spiritum, vt qui potestatem habebat ponendi animam suā, & iterum sumendi eam.

17 a ¶ Sed unus. Vigilāti⁹ bo vsus est: Nō dicit, percussit vel vulnerauit: sed aperuit, vt illi q̄dāmō vitæ ostiū pāderet, vñ sacra ecclesiæ emanauerunt: sine quibus ad vitā non intrat. Ille sanguis fusus est in remissionē peccatorū. Aq̄, & lauacrū prestat & potū. Ecce ostiū in latere arce q̄ intrāt aīalia diluuio nō peritura. Ecce mulier facta de latere dormientis. b ¶ Sicut mos. Nō frustra ait, sicut mos est Iudeis, sed admonet in huiusmodi officijs morem cuiusq̄ gentis esse seruandum.

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Erat enim m. qa sicut dictū est, solēnitas eius duplicabat̄ ꝓpter octauam Paschæ concurrentē. b ¶ Roga. Pi. ut frā. eo. cru. ne aliq̄ mō euadere possent, & tollerentur de patibulis. c ¶ Vene. ergo mi. Sed videtur, q⁹ venissent ad Iesū anteqū fregerūt crura sc̄ōi, quia Ies⁹ erat ī medio amborū. Dicēdū, q⁹ duo milites frangebāt, & vnus fregit crura vni⁹ latronis ex vna pte, & alter crura alterius ex alia pte: & sic ambo venerūt hinc inde ad Iesum q̄ erat ī medio. & hoc est qđ dicit: d ¶ Ad Iesum aūt. cū ue. ut ui. eū iā mor. nō fre. ei⁹ cru. qa hoc nō fiebat ni si ad hoc q⁹ euadere nō possent, depositi de patibulis. e ¶ Sed u. mi. lā. la. e. ap. vt certificaretur de morte ei⁹. f ¶ Et cōti. exi. san. & aq. Sanguis ad nīam redē ptionē, aq̄ ad pc̄ōz ablutionē. Sciēdum tn̄, q⁹ ista aq̄ miraculosē exiuit, qa nō fuit humor phlegmaticus, vt dicūt aliqui, sed aq̄ pura ad oñdēdū q⁹ corpus Christi erat ex veris elemētis cōpositū. cōtra errorē eorū q̄ dixerūt eū hñe corpus cēleste, sicut dixit Valēti⁹ & seq̄ces sui. & eorū q̄ dixert eū hñe corpus phātasticū, sicut Manichęi. g ¶ Et q̄ ui. Hīc ponit certificatio, quia ipse Iohannes q̄ scripsit hoc euāgeliū, pr̄ sentialr exist̄es, vidit hoc fc̄m. & iō ei⁹ testimoniū est efficax ad credēdū, & hoc est qđ dicitur: Et q̄ uid. i. ego ipse. Iogt̄ em̄ de se p modū alterius sicut supra dictum est, h ¶ Testi. phi. patet ītā p p̄dicta. Seqūtur ¶ Facta sunt e. h. ut scri. impleEx. xij. g. Os nō cō. ex eo. Agnus em̄ Paschalis fuit figura expressiua passionis Christi. iō ordinatiōe diuina cōstitutum est vt ossa agni paschalis nō frangerētur, vt sic figura & veritas corrīderēt, qa veri agni ossa nō sunt fracta in cruce, vt prędictū est. k ¶ Et iterū alia scrip. di. de ei⁹ trāsfixiōe Zacha. xij. c. l ¶ Videbūt in quē trās. Līa Hieron. habet: Aspiciēt ad me quē confixerūt. Propheta em̄ loquit in p̄sona Christi, loquens in prima persona, sed euangelista refert illud ad Christū loquens in tertia p̄sona: & eadē est sententia. Illa aūt trāsfixio ꝓpriè fuit in lanceæ vulneratiōe. Sed hæc videbit à Iudæis in iudicio futuro: qa cicatrices vulnerum reseruatæ sunt à corpore Christi resurgente nō solū ad certificationē suæ resurrectionis ostendēdo illas cicatrices apīs, sed etiā ad conuincendū Iudęos in futuro iudicio de pc̄ō suæ mortis. m ¶ Post hæc au. Hic agitur consequenter de Christi sepultura, quæ fuit glorioſa: secundum qđ erat prędictum Isaiæ. xj. c. Et erit sepulchrum eius gloriosum. cuius prędecens mors fuit ignominiosa. & hoc est qđ dicitur: Post hæc autē rogauit Pil. Io. Erat em̄ ei familiaris, cū eēt nobilis decurio, vt dicitur Marc. xv. d. & iō securius eū rogauit. n ¶ Ab Arimathia. oriūdus. Eadem est ciuitas quæ. j. Reg. j. a. dicitur Ramatha, de q̄ fuit Samuel. o ¶ Eo quòd discipu. esset Ie. i. fideliter credens eius doctrinę. p ¶ Occultus autē prop. me. Iu. Ante enim passionem ex imperfectione timebat de synagoga expelli, qđ erat ignominiosum, si cōfiteretur Christū; tamen post passionem feruentior fact⁹ exemplo Christi animatus manifestauit se volens Christum honorificē sepelire: & ideo sequit: q ¶ Vt tolleret corpus Iesu. ad sepeliendū. r ¶ Et permisit

nerent in cruce corpora sabbatho: (erat enim magnus dies ille sabbathi) rogauerūt Pilatum, ut frangerentur eorum crura, & tollerentur. Venerunt ergo milites, & primi quidem fregerunt crura, & alterius qui crucifixus est cum eo. Ad Iesum autem cùm uenissent, ut uiderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura. † Sed unus militum lancea latus eius † aperuit: & continuò exiuit sanguis & aqua. Et qui uidit, testimonium perhibuit, & uerum est eius testimoniū: & ille scit, quia uera dicit, ut & uos credatis. Facta sunt enim hæc, ut scriptura implere tur: † Os non comminuetis ex eō. Et iterum alia scriptura dicit: † Videbunt in quem † transfixerunt. † Post hæc autem rogauit Pilatum Ioseph ab Arimathia, eò † quòd esset discipulus Iesu, occultus autem propter metum Iudæorum, ut tolleret corpus Iesu. & permisit Pilatus. Venit ergo: & tulit corpus Iesu. † Venit autem & Nicodemus, qui uenerat ad Iesum nocte primū, ferens mixturam myrrhæ & aloes quasi libras centum. Acceperunt ergo corpus Iesu, & ligauerunt eum lintheis cum aromatibus, sicut mos est sepelire Iudæis. Erat autem in loco ubi crucifixus est Iesus, hortus: & in horto monumentum nouum, in quo nōdum quisq̄ positus fuerat. Ibi ergo propter parasceuen Iudęorum, quia iuxta erat monumentum, posuerunt Iesum.

a ¶ Vt morerentur.

a ¶ Mortui de ligno, ne pendentes magnum diem sui diuturni cruciatus horrore fœdarent.

a ¶ Non ait, sciana: Scit ipse qui vidit, credat ei qui non vidit.

a ¶ Ob quod dixit: non frꝛgerunt eius crura.

a ¶ Agno.

a ¶ Ad hoc quod dixit, lancea latus eius aperuit.

a ¶ Quia in ea carne venturus est in qua est crucifixus.

a ¶ Quia non nocte solum, sed nocte primum.

a ¶ Sicut in vtero Mariæ nemo ante eum, nemo post eum, ita in hoc monumento.

a ¶ Accelerata sepultura ne vespe rasceret, quando nihil tale licebat facere.

¶ In eo. cap. vbi dicitur in postil. Et nota quòd loquens de cruce matri suæ, non dixit, mater, sed mulier.

Non solùm tempore passionis, sed etiam tempore gaudij seu conuiuij nuptialis Christus vocat matrem suam eodem nomine sicut hīc. s. mulier, non autē mater. vnde supra. ij. a. Quid mihi & tibi mulier. idcirco ratione hui⁹ voter. vnde supra. ij. a. Quid mihi & tibi mulier. idcirco ratione hui⁹ vocationis attribuenda est summæ humiliati vtriusq̄ filij. s. & matris. Sicut enim Christus cùm in forma dei esset, seipsum exinaniuit formam serui accipiens, vt Phil. ij. a. eadem ratione cum filius dei viuus verus esset, communiter se vocat filium hominis: quod est nomen cōe cuicūq; homini. pari rōne matrem cui⁹ humiliratem maxiè cōe cuicūq; homini. pari rōne matrem cui⁹ humiliratem maxiè cognoscebat, mulierē vocat: qđ est nomen cōe cuilibet mulieri: non

ADDI. I. q cōiter honestos seu liberales se demonstrant, etiam si essent interius secundum veritatem cupidi, tantā auariciam in ipsis esse publicè ostenderēt: ideo quidam dicūt quòd milites seducti à Pharisæis qui Christum asserebant facere miracula in Beelzebub, vt Lu. xj. b. scientes q⁹ ad tactum fimbriæ vestimenti⁹ eius sanabantur infirmi, vt Lucæ. viij. f. vestes Christi accipiebāt, vt cum eis alia medicinalia seu aliq̄ alia fascinatorię facere experirentur. quod etiam redundabat ī ignominiam Christi, vt hoc videntes crederēt ipsum fuisse maleficum.

ADDI. II.

M ij autem matrē

C

† pupugit

† Zac. 12. c. Moraliter

† pugue- runt.

D

† cum

aũt matrẽ, quod maximã dignitatẽ includit,cũ sit mater Christi.

¶ In eo.cap.vbi dicit in postil.Licet eñ fuerit crucifixio prima die Paschæ,quæ erat solennis apud Iudæos.

ADDI.III. Christus fuit crucifixus in parasceue Paschæ quæ non erat solennis apud Iudęos, vt habetur infra eo.ca.Ibi ergo propter parasceuen posuerũt eum vt magis declaratur in additione super Matth.xxvj.ca.

¶ In eo.cap.vbi dicitur in postil.Quòd feria sexta,in qua licitũ est operari,& corpora sepeliri, iam declinabat.

ADDI.IIII. Hæc feria sexta in qua Christus fuit crucifixus,non erat solennis apud Iudæos: Vnde & licitum erat in ea operari & sepeliri.prout lati⁹ dictum est in additione super Matthęũ.xxvj.ca.

REPLI. In ca.xx.postil.dicit de auaricia crucifigentium,in eo ꝙ vestes Christi etiam parũ valentes rapuerunt: Burgen.opponit dicens,ꝙ non est verisimile, ꝙ milites q vt cõiter se honestos & liberales ostendunt, auariciã si quã in mente habuerũt publicè demonstrassent.Ego autem puto illos non fuisse milites secundũ cõem seculi dignitatem.nã hi nõ consueuerũt ad tã vilia officia lictorũ & suspensorũ deputari:sed fortassis illis tẽporib⁹ vocabant milites seruiẽtes reipublicę in excutiõe iusticiæ. Nam de solis

1.Cor.9.a. militib⁹ scd'm dignitatẽ nõ dicit:nemo tenet suis sũptib⁹ militare. i.reipu.seruire, sed etiã de cęteris.Miles aũt cõi noĩe dicit à militã do:sicq; cũcti seruiẽtes reipu.pñt dici milites à militãdo.i.seruien do:q etiã nõ tenent ꝓpriis stipendiis militare.Si tñ proprie dicti sunt milites,non mirum,quòd ostẽderunt se publicè auaros, qui se ostenderunt discolos & publicos ribaldos in multis contra lesum:immo præter communem consuetudinem circa interficiendos,vt patet in potione fellis,illatis conuitiis quę fieri non consue runt ab honestis contra morti adiudicatos. ¶ In eod.ca.vbi postil. dicit,crucifixionem factam prima die Paschæ,quæ erat apud Iudęos solennis: Burgen.propter suam singularem minus tamen autẽ ticam computationem, dicit quòd parasceue non erat solennis apud Iudæos:quod quia factum est, eò quòd fundat Burgen.factum suum super obseruantia traditionis Pharisaicæ, quam Christus contra dei præceptum non admisit:præceptum autem dei fuit quòd.xv.luna prima mensis esset celebris.Constat autem parasceue fuisse decimaquinta luna,quia luna decimaquarta,etiam secundum Burgen.Christus cœnauit.allegans igitur traditiones contra dei præceptum,cùm Burgen.audire debet:Quare transgredimini præceptum propter traditiones vestras?amisso tamen computo Burgen.etsi parasceue tota dies non fuisset celebris vsq; ad vesperã, tamen tempore sepulturæ celeberrima fuisset:quia secundum eum Pascha & sabbatum concurrisset ad vesperam,quando apud Iudęos incipit festiuitas sequentis diei.

GLOS. ORDI.

CAP. XX.

†Mat.28.a Marc.16.a. Luc.24.a. VNa &c.Sequitur: a ¶ Currebãu. Iohãnes significat synagogam,q̃ prior venit ad monumẽtũ,sed nõ ĩtrauit:qa ꝓphetias de incarnatione & passione audiuit, sed & mortuum credere noluit. Petrus ecclesia,quæ cognouit carne mortuum,viuentem credidit deum,post quem & in Iudæa in fine intrabit

NICO. DE LYRA.

CAP. XX.

Diuisio VNa au.sabb. Postq̃ euãgelista descripsit Christi crucifixionẽ & mortẽ hìc cõseqnt describit resurrectionẽ.Et diuidit ĩ duas: qa primò

F describit manifestatio hui⁹ resurrectiõis facta mulierib⁹ deuotis.Scd'ò,eiusdẽ manifestatio facta apl̃is,ibi:Cũ ergo serò eẽt Circa primũ sciẽdũ, ꝙ mliere gradatim ꝑuenerũt ad cognoscẽdũ hãc resurrectionẽ & iõ priò euãgelista oñdit q̃lit eã cognouerũt ꝑ sepulchri euacuationẽ.Scd'ò ꝑ angelicã visionẽ,ibi:Abierũt discipu. Tertiò ꝑ dñicã apparitionẽ,ibi: Hęc cũ dixisset.Prĩa ĩ tres:qa priò describit sepulchri visio.Scd'ò,rei denũciatio,ibi:Currit ergo.Tertiò renũciatæ inquisitio,ibi:Exiit ergo.In prĩa ergo ꝑte dr̃ sic: a ¶ Vna ãt

†prior sab .i.prĩa die post sabbatũ.Sic eñ apud Iudęos noĩant dies hebdomadæ, qa sabbatũ sic noĩat absolutè ꝓpt reuerẽtiã illius diei:& ab illa denominant alii dies: ita ꝙ seq̃ns ĩmediatè dr̃ prĩa sabbati, & alia scd'a sabbati,& sic cõseq̃nt.& ꝓpter hoc Matthæus & Marc⁹ vocãt dñicã resurrectiõis primã diẽ sabbati.Iohãnes aũt vnã sabbati:qa hoc nomẽ vnũ,freq̃nt accipit ꝓ priò.& sic patet Geñ.j.a.Factũ ẽ vespa & mane dies vn⁹.i.prim⁹.Vñ & cõseq̃nt dr̃:Factũ est vespe & mane dies secundus: & postea terti⁹.& sic cõseq̃nt. b ¶ Maria &c. cũ adh.te.i.anq̃ eẽt clara dies:dimisit tñ diẽ sabbati trãsire,qa non erat licitũ aliqd opari illa die.Sciẽdũ etiã,ꝙ cũ ea fuerũt alię duę mlieres,scd'm qd' dicũt alii euãgelistę:sed Iohãnes istã solã exprimit, qa erat aliis feruentior & prĩcipalior. c ¶ Et ui. la.Angel⁹ eñ dñi eũ amouerat,nõ ad hoc ꝙ Christ⁹ de sepulchro surgeret:qa clauso sepulchro surrexit & exiit:sicut clauso vtero v̾ginis nat⁹ est.hoc tñ fuit alit: qa ĩ resurrectiõe habuit corp⁹ gl̃osũ:cui nõ resistit aliqd:sed exit⁹ de vtero v̾ginis fuit miraculos⁹.Remouit igit lapidẽ angel⁹ solũ ad manifestandũ Christi resurrectionẽ iã cõpletã. d ¶ Cucurrit.Hìc describit rei visę denũciatio,cũ dr̃:Cucur.er.ad Si.Pet. & ad aliũ d.s.Iohãnẽ.Isti eñ p̃ cęteris Christũ amabãt,& ĩuicẽ se tenebãt sicut familiares:alii ãt sicut dispersi fugerũt. ꝓpter qd' ĩ plurib⁹ locis legũt isti duo apl̃i simul cõbinati,vt & dictũ est superi⁹ xviii. ca.in sequẽdo Christũ captũ.& Act.iii.a. simul ascẽdendo in tẽplũ, &. viii.c. simul missi sunt ad Samaritanos, vt darent eis spm̃sctm̃. e ¶ Et dicit illis: Tuler. dominum de monumento.Timebãt eñ ne Iudęi corpus Christi asportassent,vt ei ignominiam facerent. f ¶ Exiit ergo Pe.Hìc ponitur rei nunciatæ inquisitio, cùm dicitur:Exiit ergo Pe. & ille ali⁹ di.vt viderent factum.Modus autem veniendi ostenditur,cùm dicitur:g ¶ Currebãt duo simul. ex desiderio videndi. h ¶ Et ille ali⁹ dis. præ.ci.Pe.qa erat iunior & agilior. i ¶ Et cum se inclinasset.ad videndum supple per ostium illius ędificii,intra quod corpus Christi erat sepultum: quia sepulchrum erat factũ ad modum cuiusdam domunculæ lapideæ, intra quam erat sepulchrum Christi positum:& ideo erat ibi quoddam ostiolum, per quod erat ingressus ad illum locum, Sic enim fiebant sepulchra Iudæorum antiquitus,& maximè magnarum personarum,vt eorum filii possẽt ibi sepeliri.propter hoc dicitur frequenter.iii.&.iiii. Regũ.de regibus Iuda:Sepultus est in sepulchro Dauid,&c. k ¶ Vidit posita lin. i.bene disposita & plicata, ad ostendendũ ꝙ corpus nõ fuerat sublatum :quia simul fuissent lintheamina asportata,& maximè quia erant fortiter adhærentia corpori ꝓpter vnctionem. & ideo per hoc apparebat,quòd sic verè surrexerat. l ¶ Non tamen introiuit.propter Petri reuerentiam,quem expectauit,qa erat senior ipso, & inter apostolos principalior. m ¶ Venit ergo Simon Petrus sequens eũ. Patet litera vsq; ibi: n ¶ Et sudarium, quod fuerat super caput eius &c.po.s.confusè & indistinctè. Sed sepa-

Cap. XX.

¶ Quam Matthæus primam sabbathi dicit.

VNa autem † sabba-[a] thi Maria Magdale-[b]

a ¶ Cum iam tẽpus operandi redisset

næ uenit mãne, cùm

a ¶ In requirendis intelligentiam.

adhuc tenẽbrę essent ad monumentum:& uidit lapidem [c]

a ¶ Alias,reuolutum. b ¶ Ex nimio ardore. ¶ Cucurrit nunciare discipulis,vt aut secum quærerent,aut secum dolerent.

sublãtum à monumento. Cucur-[d] rít ergo, & uenit ad Simonem Petrum,& ad alíum discipulũ, quem diligebat Iesus:& dicit illis: Tulerũt [e]

a ¶ In Græcis codicibus additur,meum, propensiore charitatis & famulatus affectu.

dõminum de monumento, & nesci mus ubi posuerunt eum.Exiit ergo [f]

a ¶ Quõ aũt venerunt,regressus narrat: Curre.autẽ duo.

Petrus & ille alius discipulus:& ue-

a ¶ Per decursum huius mundi:Iudæi per legis literã, Gentiles per legem naturæ.

nerunt ad monumentum. Currẽ-[g] bant aũt duo simul:& ille alius disci[h] pulus pręcucurrit citius Petro, & uenit † primus ad monumentum. Et [i] cùm se inclinasset, uidít posita lin-[k] theamina,non tamen introiuit. Ve[l][m] nit ergo Simon Petrus sequẽs eum, & introiuit in monumentũ:& uidit

¶ Sacræ scripturæ sacramenta.

lintheamina posita,& sudarium qd'[n] fuerat super caput eius,non cùm lin

Nicolaus de Lyra.

Moraliter.a ¶ Vna autem sabbathi Maria Magdalenæ uenit mane, cum adhuc tenebræ essent, ad monumentũ & ui.Per istã quę præ oĩbus fuit sollicita videre Christi sepulchrũ qd' patet ex hoc ꝙ venit mane cũ adhuc essent tenebrę,& qa recedẽtib⁹ apl̃is nõ recedebat,ꝓpter qd' ei dñs priò apparuit:significat q̃libet persona de cognitiõe veritatis diuinæ valde sollicita.& ꝑ hoc meretur hanc assequi cognitionem Matthæi.vii.a. Petite & dabitur vobis: quærite & inuenietis, pulsate & aperietur vobis. Et talis debet veritatem agnitam aliis nunciare, sicut Maria discipulis nunciauit, ne de abscondito talento debeat meritò reprehendi.

Matth.7.a. ¶ Cum sero

ne intrabit. a ¶ Separatim. Quia sacra diuitatis incōprehēsibila
A à nra infirmitatis cognitione remota sunt. In inuoluto, nec finis,
nec initiū aspicitur. Sic celsitudo diuitatis nec cœpit esse, nec desi
nit. b ¶ In unū lo. qa in scissura mēbriū deus nō est, sed ī unitate.
Vel, sudariū capitis passio Christi, cui⁹ sacra ifidelib⁹ sunt occul-
ta, seorsū, qa lōgè à nostra: quia ille spōte
& sine culpa passus, nos inuiti cū culpa.
c ¶ Nondū e. scie. s. usq; adeo, ut cū ab
ipso dño apertè diceretur: ppē cōsuetudi
nē ab eo audiendi pabolas, non intellige
rēt, d ¶ Plorās. Iā plus de sublato q̄ de
occiso plorat, qa tanti magistri cuius vi
ta subtracta fuerat, nec memoria remane
bat, & iste dolor ibi eā tenebat. e ¶ Dū
ergo &c. p. in m. Cū eū sciret ibi nō eē,
sed qa nimis dolet, nec suis oculis, nec ocu
lis illorū duorū credentiū putauit. Vl po
tius diuio instinctu hoc factū est. f ¶ Vi
dit duos a. Angeli, i. nūcij significāt euā
gelū Christi, à capite usque ad pedes. i. ab
initio usq; ad finem eē nunciandū. Et ille
ex passione sua erat nunciandus: quia de⁹
est añ secula, & hō in fine seculi. Sedet er
go angelus ad caput, cū dicit: In pricipio
Supra. 1. 2. erat v̄bum. Ad pedes, cū dicit: Verbū ca-
Ibidem. b. ro factum est. Vl duo angeli duo testamē
ta, unum prius, aliud sequens. Cōiuncta,
dū pari sensu incarnatū, mortuum, resu-
scitatum nūciāt. g ¶ Quid plo. Q. No
li peccare. Prohibēt lachrymas q̄dāmodo
nūciātes gaudiū. At illa putās eos interro
gare nescientes, pdit cām lachrymarū: qa
tule. do. meum. i. corpus' domini mei.
h ¶ Et nō scie. qa tergū ad eū habebat,
quē non resurrexisse credebat. quia ama
bat, & dubitabat: videbat, & non cogno
scebat. i ¶ Quē quæ. nō q̄ dubitet quē
requireret: sed qa illa quē quærit ignoret:
B nō em̄ q̄rit Christū, sed quē putat raptū.
k ¶ Domine. Quē putat hortulanū di
cit dñm, ut honorificaret hoīem à q̄ roga
bat beneficium. Nec sic dicit eū dominū,
sicut illū quē querit sublatum. Iesū verò
agnoscēs vocat magistrum: qa recolit. eū
à quo discernere humana & diuina disce-
bat. l ¶ Si tu sustuli. nō dicit quē, quia
hoc in aīo agit vis amoris, ut quē semper
cogitat nullum alium ignorare credat.
m ¶ Maria. Postq̄ cōi noīe vocauit, &
non est agnitus: vocat ex noīe, ac si dicat
recognosce eum à quo recognosceris.
n ¶ Noli me tan. Hīc innuit, q̄ pedes
eius amplecti voluit. Meritò nō tangit, q̄
non videt: nam qui videt, tangit. Dicit
ei Ie. No. Fidem' docēs, & in corde ei⁹, ut
hortulanus seminat dicit: Noli me tan. non q̄ nollet tangi nisi cū
ascendisset, cū & mulieres & alij in terra eū tetigisse legantur, & nō
sedentē in cælo. Vult ergo sic se spāliter tangi. i. sic se credi, ut sit æ-
qualis patri. Et quia ista adhuc carnaliter in eum credebat, quem si
cut hominem flebat, audit: Noli me tangere. id est sic credere,
quia in corde tuo nondum credis me æqualem: ascendi ad patrem.
id est nondum credis me æqualem patri, tunc tanges cū nō imparē
credes. In

Nicola. de Lyra.

a ¶ Sed sepa. inuo. i. bñ plicatū. b ¶ In unū loc. Hoc factū
est ad ostendendū resurrectionē factā. sequit: c ¶ Et uid. & cre.
Hoc exponitur dupliciter. Vno modo sic: Vidit. s. ea q̄ dicta sunt
à Maria. Et credidit. esse verū. s. q̄ corpus Christi esset sublatū de
monumento, & nō cogitauerūt de Christi resurrectione. & iō sub-
dit: Nondū enim sci. scri. qa opor. eū à mor. re. Alio mō expo
nitur, sic: Vidit. s. lintheamina & sudariū, sic dispōsita & plicata, ut
dictū est. Et credidit. resurrectionē Christi iam factam. & subdit
cā q̄re ante non credebat, cū dicitur: d ¶ Nōdū enim sciebāt
scrip. & ideo non ex scriptura, sed ex signis visis credebant resurre-
ctionē Christi iam factam. e ¶ Abierūt ergo. Hīc ostendit q̄liter
Maria puenit ad angelicam visionē, cū dī: Abierūt er. ite. disc. s.
Petrus & Iohānes nō audentes diu manere iuxta sepulchrū, ꝓpter
metū iudæor. s. ¶ Ad semeti. i. ad locū vbi prius latitabāt, & vñ
ad sepulchrū

a theaminibus positū, sed separatim a
b inuolutum in unum locum. Tunc b
ergo introiuit & ille discipulus, qui
a ¶ Vacuum sepulchrum.
uenerat primus ad monūmentum,
a ¶ Non quidem resurrexisse, sed sublatum esse.
c & uidit, & crēdidit. Nondum enim c d
¶ Cur nondum?
sciebant scripturam, quia oportuit
a ¶ Cum crederent ablatum.
eum à mortuis resurgere. Abierunt e
a ¶ Vbi habitabant.
ergo iterū discipuli ad semētipsos. f
a ¶ Quam fortior hæc erat affectus.
Maria aūt stabat ad monumentum g h
¶ Cum aliis duabus.
d foris plorans. Dum ergo fleret, incli i k
e nauit se & prospexit in monumen
f tum. Et uidit duos angelos in albis l
sedentes, unum ad caput, & unum m n
ad pedes, ubi positum erat corpus
g Iesu. Dicūt ei illi: Mulier quid plo- o
ras? Dicit eis: Quia tulerunt domi- p
a ¶ Hæc est maior causa doloris.
num meum, & nescio ubi posuerūt
eum. Hęc cùm dixisset, conuersa est q
h retrorsum, & uidit Iesum stātem, & r
¶ Redarguens eam.
nō sciebat quia Iesus est. Dicit ei Ie- s
a ¶ Quæ non credit adhuc est mulier, adhuc corporei
sexus appellatione signatur. b ¶ Quasi non lachrymas
nudas, sed fidē exigo. bonæ lachrymę si Iesum agnoscas.
c ¶ Interrogatur causa doloris ut augeatur desiderium.
i sus: Mulier, quid plōras? Quē quæ- t
a ¶ Non penitus falso, quia in eius mente seminabat.
ris? Illa æxistimans quia hortulanus
k l esset, dicit ei: Domine, si tu tꝫ sustuli- v x
sti eū dicito mihi, ubi posuisti eū: & y
m ego eum tollam. Dicit ei Iesus: Ma- z
a ¶ Prius corpore conuersa putauit quod non erat, nūc
conuersa corde quod erat agnouit.
ria. Conuersa illa dicit ei: Rabboni, a
quod dicit magister. Dicit ei Iesus: b
n Noli me tāgere. Nōdū enim ascēdi c

Mulier q̄d plo. non petit quasi ignorans, sed vt ex eius resp̄sio-
ne conuenientius eam instruat. t ¶ Illa existi. qa hor. esset. Scie
bat enim, q̄ milites de sepulchro fugerant; & ideo neminem crede-
bat aduenisse nisi illum cui incumbebat illa cura horti seruandi, in
quo erat monumentum. v ¶ Dicit ei: Domine si tu su. eum.
Non dicit, si tu sustulisti Iesum crucifixum, loquēdo determinatè,
sed eum in generali: quia modus est feruenter amantium æstimare
q̄ omnes cogitent de eo quod habēt cordi. x ¶ Dic. mi. ubi po.
eum, & ego eum tollā. Ex virtute enim amoris credebat se posse
portare tantum corpus etiam mortuum: quia feruenter amanti ni
hil videtur difficile. y ¶ Dicit ei Ie. Maria. Vocat eam proprio
nomine, ut eam magis intentam faciat: & talem se ei exhibet, vt co-
gnoscatur. z ¶ Conuer. il. s. oculis mentis, sicut & oculis corpo-
ris. a ¶ Dicit ei: Rab. Sic enim consueuerat eum appellare ante
passionem: quia doctores apud Iudæos vocant magistri. b ¶ Di
cit ei Ie. Noli me tan. Illa enim ex deuotione voluit statim oscu
lari pedes eius, sed prohibita est, secundum Aug. quia erat indigna
propter fidei defectum. ideo subditur: c ¶ Nondum enim ascē-
ad patrem me. i. in corde tuo non credis me peruenisse ad æquali
tatem patris. Aliter exponitur secundum Chrys. & melius, vt vide-
tur. Ad cuius intellectum sciendum, q̄ apparuit Mariæ ī cōsimi cor-
pore secundum apparentiam, quale habebat ante passionem, & nō
in illa claritate, quæ est proprietas corporis glorioſi: & ideo Maria
credebat

C
Angelica apparitio ad q̄d fiat
D
†a portasti

credes. In hac figuratur ecclia de gentibus, q̄ in Christū non credit, nisi eū ad patrē ascendit. ¶ Mystice, noli me tāgere: Noli manum maioribus adhibere, sed vade ad pfectiores, qui facilē resurrectionem credant. Mulieribus enim in ecclia docere non permittitur.

Mystice

a ¶ Venit Ma. Ibi culpa abscinditur, vnde, pcessit. Mulier mortē viro propinauit: modo mulier vitam nunciat viris: & quę tunc verba serpentis, modo narrat ỹ ba viuificatoris. acsi ipsis rebus dicat deus, de qua manu illatus est potus mortis, de ipsa suscipite potum vitę. b ¶ Cū ergo esset. Hoc ipso i die resurrectionis factum est, in quo quinquies Iesus apparuit. Primò Mariæ Magdalenæ. secundò eidem cū alijs currenti nuncia rediscipulis volētibus. tertiò Petro, quartò Cleophæ & socio eius, quintò discipulis ianuis clausis prædictis duobus iam reuersis. c ¶ Ostēdit eis. Post resurrectionem in corpore suo dñs duo cōtraria ostēdit, & palpabile eiusdē naturæ vt formet ad fidem, & incorruptibile alterius glorię vt inuitet ad prēmium. d ¶ Di. ergo e. ste. Pax. Pacem offert, q̄ ppē pacē venit: iterat, vt monstret per suum sanguinē eē pacificata quæ in cęlis sunt & quę in terra. e ¶ Acci. spi. Aug. In terra datur spirit⁹ vt diligatur proximus: è cælo datur spūs, vt diligatur de⁹. f ¶ Quorū re. pe. Ecce charitas, q̄ p spm̄ sctm̄ infundit cordib⁹ eorū. Qui participes sui sunt, peccata dimittit: eorū qui nō sunt, tenet. Et iō postq̄ dixit: Accipite spm̄ sctm̄, continuò subiecit: Quorū re. pec. g ¶ Tho. au. ex. Nō casu, sed diuina dispositione defuit Thomas & audita nō credidit. vñ palpādū se ei dominus prębuit, qa eius dubitatiōe & facta sibi, phatiōe nulli relinqtur iam dubitare. h ¶ Qui di. Di. Didym⁹. i. geminus qa dubius

Christ⁹ qn quies i die Paschæ apparuit.

Nicolaus de Lyra.

credebat ipsum resurrexisse ad vitam

F

† r. q. r. remissionē.

ad patrem meum. Vade autē ad fra[a] tres meos, & dic eis: Ascendo ad pa[b,c] trem mēum & patrem uestrum: [d] deum meum & deum uestrum. Ve[e,f] nit Maria Magdalenæ annuncians discipulis, quia uidit dominum, & [g] dixit mihi hęc. Cùm ergo esset sero, [h] die illo, una sabbathorū, & fores es[i,k] sent clausæ, ubi erāt discipuli cōgregati propter metum Iudæorum: uē[l] nit Iesus, & stetit in medio, & dixit[m] eis: Pax uobis. Et cùm hoc dixisset, [n] ostendit eis mānus & latus. Gauisi[o,p] sunt ergo discipuli uiso domino. [q] Dixit ergo eis itērum: Pax uo[r] bis. Sicut misit me pater, & ego [s,t] mitto uos. Hæc cùm dixisset, īsuf[v] flauit, & dicit eis: Accipite spiritum [x] sanctum. † Quorum rēmiseritis pec[y] cata, remittuntur eis: & quorum re[z] tinueritis, retenta erunt. Thomas[a,b,c] autem unus ex discipulis duode[d] cim, qui dicitur † Didymus, non[e] erat cum eis quando uenit Iesus. Dixerunt ergo ei alij discipuli:

a ¶ Nauæ.

a ¶ Non ait communiter nostrum, sed meum & uestrum, quia differunt. b ¶ Gratiæ.

a ¶ Qui ego homo. b ¶ Quia vos ab errore liberauit. ¶ Sub quo & homo sum.

a ¶ Moli corporis vbi erat diuinitas. ostiu clausa non obstiterunt, sicut & natus fuerat de virgine.

a ¶ Die dominica eiusdem resurrectionis.

a ¶ Vbi ad dubitandum corda sananda vulnerum sunt sed uata vestigia.

a ¶ Iteratio, confirmatio est. dat eis pacem super pacem, sicut promisit per prophetam.

a ¶ Aequalis est pater filio. sed hæc verba mediatoris sūt. Ille misit me, ego vos. ¶ Id est ad passiones, etsi amet, qui ea charitate vos mitto ad mala, qua pater me misit.

a ¶ Insufflatio significauit spiritum sanctum, non patris esse solum spiritum, sed suum.

a ¶ Id est quos dignos remissione iudicaueritis, duabus .s. claubus, videlicet potestate & discretione.

post sabbatum, vt prædictum est. k ¶ Et fores. propter metum Iudæorum. Hoc etiam ex diuina ordinatione factum est, vt Iesus intrans ad discipulos ianuis clausis, ostenderet se habere corp⁹ glorioſum. m ¶ Et dixit eis: Pax uobis. Et hoc est contra duplicē eorum perturbationem. Erant ēm conturbati de morte ipsi⁹ Christi, & de pſequutione Iudæorum existente. Poterant enim eos per suam pſecutiam custodire, & de resurrectione certificare. vñ subditur: n ¶ Et cum hoc dixisset, ostendit eis ma. & la. vt per cicatrices remanentes ostenderet identitatē numeralem corporis prius passi. Ista ēm in corpore Christi remanserunt, nō ad defectum sed magis ad gloriam: propter victoriam ex illis vulneribus cōsequutam. q ¶ Gauisi sunt. Hic consequenter ponitur huius apparitionis effectus, qui ē duplex. Primus est discipulorū exultatio cōtra duplicem tristiciam ipsorum amotā: scilicet de morte Christi, & Iudæorū metu inquantū ad hoc dicit: Gauisi sunt ergo discipuli. Secundus est eorum istructio, & quantū ad hoc subditur: r ¶ Dixit ergo eis iterum: Pax uo. quia volebat eos instruere de pace futura, q̄ erat q petua. s ¶ Sicut misit me pater. ad veritatem fidei docendā in Iudæa. t ¶ Et ego mitto uos. i. mittam ad hanc veritatem publicandam per totum mundū. Et quia exequutio huius officij nō potest cōuenienter fieri sine gratia spiritus sancti, iō sequitur: v ¶ Hæc cum dixis. insuf. Per illam īsufflationem ostendere voluit spiritum sanctum à se procedere, sicut p cedit à patre. y ¶ Quorum remiseri. peccata, re. eis. Licet enim solus de⁹ principaliter peccata dimittat, tamen ministri ecclesiæ per virtutem clauium ad hoc misterialiter operantur. z ¶ Et quo. re. i. retinenda iudicaueritis. a ¶ Reten. e. hoc tamen intelligendum est, quando iudicium ecclesiæ diuino iudicio conformatur. b ¶ Thomas. Hic ponitur apparitionis Christi denunciatio absente discipulo, cū dicitur: Thomas autem unus ex duodecim, qui dic. Dy. hoc erat cognomen eius, & sonat idem quod gemin⁹. quia fortē erat de tribu Beniamin, de cognatione gemini. Vel secundū alios sonat idem quod dubius: quia propter dubium de resurrectione quod Thomas habuit, iō sic cognominatus fuit. c ¶ Vnus de duode. Non quòd tunc essent duodecim cū Iudas esset mortuus: sed qa erat vn⁹ de duodecim electis in principio à Christo. Vel quia connumerat hic Matthias postea electus in loco Iudæ, quia Iohannes hoc euangelium scripsit post eius electionem, vt patet ex prædictis in principio huius operis. d ¶ Non erat cum eis. Ipse enim inter alios apostolos videtur fuisse magis timidus, vt supra dictum est, xj. ca. & ideò tardius cæteris venit ad locum vbi congregabantur discipuli: & ideo propter tarditatem suam priuatus est illa visiōe Christi. Hoc autem factum est diuina ordinatione vel permissione secundum quod dicit Grego. vt ex sua absentia sequeretur dubitatio, & vlterius in dubitatione obstinatio, & per consequens diligens inquisitio ad nostram confirmationem. e ¶ Dixerunt ergo ei alij discipuli. quia boni rumores citò denunciantur.

† Gemi

Actuū

Vidimus

Moraliter

a ¶ Cum sero esset die illo. sequitur: l ¶ Venit Iesus & stetit in medio. Per Iesum qui salus interpretatur, prælatus bonus zelum salutis animarum habens, significatur, qui saluans clausurā virtutū ad subditos ingredit, & stat i medio virtutis ad dādū eis exemplū. & in medio debitæ afflictionis sine acceptiōe psonarū. & sic dicit eis bis: Pax vobis: optando eis & procurando quantum potest pacem duplicem scilicet fraternam & supernam. o ¶ Ostendis eis manus. id est opera virtuosa. p ¶ Et latus. id est vera charitatis signa. x ¶ Et di. e. s. illos ad ordines sacros promouendo, qui sunt idonei ad laborem salutis animarum. ideo subditur: y ¶ Quorum re. pecca. &c. Thomas autem un⁹. Sequitur: à Ille autem

dubius Thomas.i. abyssus: quia dubitando profundius nouit.

A a ¶ Respōdit. Videbat & tangebat hoīm: & sup hoc deū credebat iam remota dubitatiōe, & confitebatur quem nō videbat.

b ¶ Quia ui. Nō ait terigisti, sed vidisti: qa vis⁹ q̄dāmō generaf sensus est q de alijs q̄tuor dici solet. Forsitan nō fuit ausus tāgere: sed aspicēdo tm, seu etiam tāgēdo credit.

c ¶ Beati. Cōmēdat fidē gentiū: sed prę terito vtī, vt q qđ erat futurū, in sua præ destinatiōe nouerat iā factū. d ¶ Mul. Quāū in fine libri concludit: Multa qdē & alia si fe. quæ prę sua multitudine non sunt scripta. hęc aūt quę fecit Iesus & añ resurrectionē & post, dicit se scripsisse, vt fidē astruat q̄ vita habeatur. Deinde tū narrat quō se manifestauit Iesus ad mare Tyberiadis. Et in captura piscīū cōmēdauit ec desię sacramētū, qualis futura ē in vltima resurrectiōe. Ad qđ cōmēdādū valet, q q̄ si finis libri iterposit⁹ ē, vt esset etiā sequuturæ narrationis q̄ṡ prēmiū: qđ ei faceret quodammodo eminentiorem locum

GLOS. ORDI. Cap. XXI.

POstea ma. Relictis omnibus sequuti fuerunt Iesum. Quòd si post mortē Iesu añ q̄ redderet eis viu⁹, repetissent priorē atē, posset videri ex desperatiōe hoc fecisse, sed post redditū viuū, post acceptū ei⁹ ī sufflatiōis spm̄, post ÿba eius. Sicut misit me pater, & ego mit. vos. subitò fiūt qđ fuerūt: piscatores nō hoīm, sed piscīū. Sed scīēdū est nō ꝓhibitos fuisse sua arte licita victū querere apl⁹ integritate seruata, cū vnde viuerent non haberent: & sic illis laborātibus adiecit de⁹ necessaria quę ꝓmisit. hīc aūt penuria eorū dispositā est, vt in piscatione tāta exhiberent sacramenta.

Nicolaus de Lyra.

Et illa

a ¶ Vidimus do. Sic em̄ ante passionem eū appellauerant, vt dictū est. ē. ca. xiij. b. Vos vocatis me magister & dñe &c.

b ¶ Ille autem dixit eis &c. Ridiculose petit iste Thomas, quia maius est videre reparationem totius corporis. Item fuit durus ad credendū, quia volebat certificari duplici sensu. s. visu & tactu. ideo sequitur:

B Gemelli

c ¶ Et mittam digitum meū &c. Isti enim sunt duo sēsus q minus possunt decipi, qa visus ītер alios plures differētias rerū demōstrat, vt hī. j. Metaph. Tactus aūt in hoīe est certissim⁹. Alij aūt sensus bñ inueniūt viuaciores ī alijs aīalib⁹. vt hī, iij, de aīa.

Diuisio.

d ¶ Et p. d. Hīc ponit scđa apparitio facta apīs ī prēsentia Thomę. Et dividit in duas: qa primò describit dicta apparitio. secđò ponit quæ dam breuis epilogatio, ibi: Multa qdē. In prima pte dī sic: Et po. d. o. Facto em̄ interuallo Christ⁹ apparebat discipulis, qa nō conuersabat cōtinue cū eis, vt ostēderet se surrexisse ad vitā imortalē ab hoīb⁹ huiꝰ vitę separatā. e ¶ Ste. Ie. vt posset ab oīb⁹ videri.

f ¶ Et di. eis: Pax. sicut pri⁹ exponat. g ¶ De. d. Th. quasi respōdēs petitiōi ei⁹ suprà positę. In hoc ēt suā deitatē declarat, inq̄ tū abscs corpalit ei⁹ ÿba sciebat. h ¶ Et ui. m. m. Videt em̄, q p deberet dicere, tāge man⁹ meas: Dicendū, q visus ꝓpter sui certitudinē accipit, p oī sēsu: imo etiā aliq̄n accipit ꝓ itellectu. sicut dī alicui: Vides tu hoc, i. itelligis, & Exo. xx. c. Cūct⁹ ppls videbat voces i. audiebat, ita q ibi accipit visus ꝓ auditu. Et eodē mō hīc accipit ꝓ tactu. ¶ Vel aliť, qa sicut dictū est: Thomas volebat certificari duplici sensu. s. visu in aspectu manuū, & tactu p lateris tactū. iō sequitur: i ¶ Et affer. ma. tuā. Hoc dixit Iesus, quia Thomas dixerat discipulis nunciātib⁹ Christi resurrectionē, se aliter nō credituī eam. k ¶ Respō. Tho. nō solū corde credēdo, sed etiā ore cōfitendo: quia vtrūq̄ requirit ad salutē, vt frequēter dictū est. ē.

l ¶ Do. m. & d. m. In hoc māifestē cōfitet dictā pte ī Christo cōtra hęresiū Arriani. Supra em̄ bñ vocauerat ipm Iesū dñm, sed nō vocabat eū deū expresse, licet dixerit aliq̄ ÿba, p quę ei⁹ deitas pōt intelligi, vt patuit ex supradictis. Sed Thomas hic facē ꝓfectior in cognitiōe post Christi resurrectionē manifestatā, cōfessus est ipsum deum esse

Vidimus dominū. Ille autem dixit[a] eis: Nisi uidero in manibus ei⁹ † fixuram clauorum, & mittam digitum[c] meum in † locum clauorum, & mittam manū meam in latus eius, non credam. Et post dies octo iterum[d] erāt discipuli eius intus, & Thomas cum eis. Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio, & dixit eis: Pax uo[e] bis. Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuū huc, & uide manus meas,[g] & affer manum tuam, & mitte in la[h] tus meum: & noli esse † incredulus,[i] sed fidelis. Respondit Thomas, &[k] dixit: Dominus me⁹, & deus meus.[l]

[a] Hominem.

[b] Dicit ei Iesus: Quia uidisti me Tho[m]

[b] Me esse deum.

[c] ma, credidisti: Beati qui non uide[n]

[d] runt, & crediderunt. † Multa qui[o] dem & alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc. Hæc autem scripta sunt, ut credatis,[p] quia Iesus Christus est filiꝰ dei: & ut[q] credentes uitam habeatis in nomi[r]ne eius.

Cap. XXI.

POstea manifestauit[t]

[a] Idem est quod mare Galilęæ & stagnū Genesareth.

Iesus se iterū *ad mā[x] re Tyberiadis. Ma[y] nifestauit autem sic. Erant autem simul[y] Simon Petrus & Thomas, qui dicitur † didymus, & Nathanael qui

deū esse. m ¶ Di. ei. Contrariū videť ꝓ hoc qđ dī ad Heb. xj. a. Fides est substātia rerū sperādarū, argumētū nō apparētiū. & sic patet q fides saltē quātū ad actū, nō potest esse de vilis. Vtrū aūt possit esse de eis q̄tū ad habitū, non est prēsentis speculationis. Dicendum, q Thomas aliud vidit, & aliud credidit: quia hūanitatē videbat, & deitatē quę in pūri videri nō potest credidit. n ¶ Bea. q n. ui. & cr. In hoc cōmendat aliorū prōptitudinē ad credendū, & in hoc stat consolatio nostra, q non vidim⁹, & tū credim⁹ ꝓ doctrinā Christi & apl̄orū Christiū videntiū ad nos deriuatā. ¶ Sed huic dicto videť cōtrariū qđ dī Lu. x. d. Bti oculi q videt quę vos videtis. Dicēdū q duplex ē bītudo. Vna rei, quæ consistit principaliť in aspectu & fruitiōe deitatis, & ex consequēti in visione hūanitatis Christi, vt dictū est ca. x. & de hac beatitudine intelligit ÿ bū Lucę. Alia ē bītudo spei, quę hī in pśenti: & ista cōsistit ī merito futurę beatitudinis. & ideo beatior ē hoc mō q pl⁹ meretur. Pl⁹ aūt mereť q credit nō videndo q̄ videndo prędicto modo. & sic itelligit ÿ bū Christi: Qui nō. ui. Hoc aūt dictū licet sit verū, tn̄ q̄tū ad primā ptē n valet ad ꝓpositū, quia apl̄i quib⁹ Christ⁹ loquebat Lu. x. non erāt beati in re. ꝓpter qđ dicēdū, q p illud Lu. x. itelligitur de visione Christi in prēsentia mortali, quę fuit multū desiderata à sctis pūbus ve. Test. sicut patet ꝓ literā seq̄ntē Lu. x. o ¶ Mul. q. Hīc ponitur epilog⁹ respectu prædictorū: In q̄ ostēditur insufficientia huius scripturæ respectu excellētiæ Christi in opere & doctrina: quę tāta ē, q nō posset lr̄is cōprehendi. & hoc ē qđ dī: Mul. q. &c. q. nō. Hoc signāter dixit. ne aliqs sortē crederet ea nō ēe vera, quę scripta sunt ab alijs euangelistis, & à Iohāne dimissa. Ostēditetiā in hoc epilogo vtilitas huiꝰ doctrinæ cū subditur: p ¶ Hæc au. scri. sūt, ut c. fide formata charitate. q ¶ Quia Ie. ē fi. d. s. naturaľ in potētia sibi æqlis, & p cō sequēs idē in deitate: quia natura diuina ē idiuisibilis. Sicut em̄ fuit dictū à pricipio, principalis intētio Iohānis est, in hoc euāgelio declarare diuinitatē Christi, & æternam eius generationē à pre. r ¶ Vt credui. ha. scilicet æternā, in qua clarè videbitur quod nūc creditur. s ¶ In nōie eius i. p fidē nominis Christi: quia scd m qđ dicit Act. iiij. c. Neq̄ em̄ aliud nomē ē sub cęlo datū hoīb⁹, i q̄ oporteat nos saluos fieri

Diuisio

[t] a ¶ Ma. au. dī. e. Per istū quātum ad hoc significantur illi qui bonitatē vel potestatē prælati ab alijs audita credere nolunt, nisi habēat ꝓpriā expientiā, ppē hoc reprehēdēdi sunt. nā ī talib⁹ credendū ē testimonio bonorū. ꝓpter quod subdit. Bea. q nō ui. &c.

Moraliter

NICO. DELY. Cap. XXI.

POstea ma. Hīc ponitur tertia Christi apparitio, qua māifestata est sua resurrectio aliquib⁹ discipulis specialiter. Et si ordinē istarū trium apparitionū considerēmus: In prima ostendit Christus suam deitatē spm̄ sctm̄ insufflando: In secunda verò humanę naturæ identitatem, cicatrices ostendendo: In ista tertia ostendit humanæ naturæ veritatem, cum apostolis comedendo. In hac autem apparitione describenda sic procedit Iohannes: qa primò ostēdit qd Iesus exhibuit pluribus discipulis. secūdò qd exhibuit duobus specialiter prędilectis s. Petro & Iohāni, ibi: Cū ergo prādissent. Prima in tres: quia primò describit Christi apparitio. secūdò Christi apparentis cognitio, ibi: Dixit ergo discipulus ille. tertiò prędictorū epilogatio, ibi: Hoc iā tertiò. In prima parte dicitur sic: t ¶ Postea manife. s. facto interuallo temporis, quia non manebat continue cū apl̄is. Cuius causa dicta ē ca. prę. v ¶ Ad ma. Ty. Ex quo patet, q illa apparitio fuit in Galilæa, vbi est illud mare, sicut. ē. dictū est cap. vj. Prędestinati autem apparitiones fuerūt in Ierusalē, ex quib⁹ apl̄i iā confortati abierūt in Galilæā, vbi ꝓmiserat se eis manifestaturū, vt habetur Mat. vlt.

Diuisio

x ¶ Manifesta. autē sic. i. ꝓ modū qui sequitur.

y ¶ Erant autē ſi. Sim. Pe. Ista duo nomina simul coniungit, quia Simon

☞ a ¶Et illa no. Nox ante aduētū Christi, in qua nullus ad pfectionē plegē venit. Mane aduēt⁹ stetit iā post resurrectionē extra fluct⁹ in solido, nec primò agnoscit. In hac narratiōe magnū est sacramētū, & vt vehemēti⁹ cōmēdaret vltio loco ē scriptū. Quòd se ptē fuert i piscatiōe discipuli, significat finē rpis, quod septē dieb⁹ voluitur. Littus etiam quia est finis maris, significat finem seculi. in quo Petrus rectē extraxit in initio prædicationis Christi. Est alia piscatio hīc alia post resurrectionē. Ibi & bōi & mali capti sunt, sicut nūc habet ecclesia; hīc tātū boni, q erūt in ęternū, ipleta in fine resurrectiōe mortuorum.

Luc.5.a, Ibi Ie sus nō stat in littore, sicut hīc, sed ascendit in nauē Simonis. Ibi pisces in nauiculis, hīc rete in terra. Ibi ergo ecclesia in hoc seculo, hic i fine seculi. Ibi vocati, hīc resuscitati. Ibi retia nō solū in dextera vel in sinistra, ne soli boni vt soli mali, sed indifferenter, vt permixti habeant boni &

†num qđ mali: hīc in dextera vt soli boni. Ibi rūpit rete p schismata, hīc in summa pace sācto rū non est scissum. Ibi tanta mltitudo quę

† dexteras partes naues mergit, i. in submersione premit: nō enim sunt mersæ. hic non valēt trahere à multitudine piscīū, vt in nauem capros refunderent sicut ibi: quia hi qui ptinent ad resurrectionē vitæ, sunt post finē huius vitæ in somno pacis velut in profundo latētes: nec apparebīt, nisi cū in littore. i. in fine seculi resurrexerint, quod ibi figuratur duabus nauiculis propter circūcisionē, & præputiū. hoc isto loco ducentis cubitis propter electos vtriusq; generis, quasi cētū & centū: quia hic nūerus ad dexterā trā

†superi numento, pallio sit. Ibi non exprimit nūerus, quia multipli cati sup nūerū, hic est certus nūerus, cliij. Decē legē significat, quæ occidit: septē spi

2.Cor.3.b ritū qui viuificat. Accedat ergo spūs ad F legem, vt impleatur: id est septenarius ad denariū, & fiunt decē & septem, qui numerus ab vno ad seipsum cōputatis omnib⁹ crescens ad. cliij. peruenit, quo signantur omnes ad gratiam spiritus pertinentes, quæ gratia cum lege dei tanquam cū aduersario cōcordātur, vt viuificāte spū īra nō occidat, sed cōpleatur: & si quid min⁹ sit, remittat. Hic numer⁹ habet. d. & insup tres, ppter mysteriū trinitatis. Quinquaginta aūt fiūt. vij. multiplicatis per septē, & ex adiectione vnius. Vno significantur esse vnum qui demonstrantur per septem propter operationem septenariam: & eo die missus est apostolis spiritus. In prima captura quę ē prīsetis ecclię magni & pui: in illo regno nulli nisi magni

☞ Venite.

Nicolaus de Lyra.

✠ qa Simon fuit nomen ei⁹ primū. Petr⁹ autē erat nomē sibi de nouo à Christo ipositū, vt. s. declaratū est ca. j. Sequit: a ¶Et a. ex di. e. d. Istos nō exprimit noiatim, qa erāt miores. Quòd aūt tot noia ppria hic exprimit, hoc est ad maiorē expressionē rei gestę. b ¶Di. eis Si. Pe. Va. pi. Erant enim pauperes. & ideo ad procurandū necessaria vitæ licitè poterant redire ad exercendum

Luc.5.f, negocium, quod sine pcō poterat exerceri. Matthæus autem nō redit ad tractandū negocium tolenæi, quia vix aut nunq̄ pōt sine pcō fieri. ppter qđ Paulus artē scenofactoriā didicit, vt cū ne cessitas occurreret, vel vtilitas ecclesię, de labore suo viueret: vt habetur in actibus apostolorū. xviij. a. c ¶Et exie. & ascē. in naliená, eis accōmodatā vel locatā, seu alio modo licito adeptam: quia à principio suæ vocationis nauē & retia reliquerant. d ¶Et illa nocte ni. prē. hoc factū est, vt captio sequens manifestè miraculosa appareret. e ¶Mane autem iam facto stetit. Ie. in littore. Non apparuit super aquam, sed in terra solida: ad ostendendum q̄ amplius non erat cū eis in fluctibus vitæ corruptibilis, sed magis transierat ad statū vitæ immortalis. f ¶Non ta. co. Sicut enim. ē. dictum est, corpus gloriosū est totaliter in ptāte aiæ: & ideo scd'm cōceptū aiæ pōt visum diuersimode imutare, & per cōsequēs cognosci, vel non cognosci. g ¶Di. er. &c. Nu. pul. ha. i. aliquid quod posset deco qui & comedi. h ¶Re. ei: Nō. Credebant enim eum aliquem mercatorem, qui vellet pisces emere. i ¶Dicit eis: Mittite in dexteram nauigij &c. Prædicit certitudinaliter effectū futur⁹, vt ad cōsequntia habeāt aīm magis at G tentū. k ¶Mise. er. & iā non ua. Ex quo paret, q̄ pisces illi lucrūt miraculosè adducti, vel y⁹ tute diuīa de nouo formati, qa tota nocte ibi q̄sierūt & nihil inuenert. l ¶Dic. er. Hīc cōsequeter posnit Christi apparētis cognitio. Circa qđ sciēdū, q̄ puritas mētis & corporis maxiē disponit hominem ad cognitionē diuinorū: & iō Iohannes q cæteris purior erat, tā q̄ y⁹ go citi⁹ alia cognouit Christū. Tū ex cōsideratione miraculi facti. Tū qa Christ⁹ primò ei oñdit spēm cognoscibilē, ppter suā puritatem. & hoc est qđ dicit: Dicit erg. disci. il. quē di. Ie. i. Iohānes. m ¶Pe †Luc.5.a tro. Erat em sibi familiaris, vt dictū est ca. pcedenti, & iō priò aperuit ei conce & fruitptū animi. n ¶Dominus est. Sic em vocabāt Christū ante passionem, vt supra dictū est. o ¶Simon Pe. cū audisqa do. ē, tu. fuc. se. vt cū maiori reuerētia accederet ad Christū, p ¶Erat em nu. i. parū vestit⁹, 'vt esset expediti- Illicitor ad piscationis opus. q ¶Et misit se in ma. vt citi⁹ veniret ad Christum & ex deuotione. Hīc dicit Beda, q̄ tūc nō venit ad Christū supra aquas ambulan Matt.14.do, sicut fecerat prius, sed magis pedītando vt natando. Sed rōnabilius videtur contrariū. Nō enim videt, q̄ natādo venerit: quia tūc tunica succinxit se, vt ad Christū veniret: qđ non fecisset si natādo venire vellet. nec etiam pedītando p. psundū aq̄: qa distabat à terra q̄si cubitis ducētis. vñ nō videt q̄ in tāto spacio aqua maris esset ita parua q̄ hō posset ibi peditare, & maxiē, qa aq̄ illa erat tanta: quòd in ea nauis poterat currere in qua erāt septē hoies ad min⁹: qa H tot sunt hic numerati, & centū. & lij. pisces magni, & retia & alia nauis insīta, ppē qđ magis videt, q̄ Petrus dīu mo- † circūmor quē ferueter diligebat, & prīnūg ambulationis sup aq̄s qñ ad Christū venerat, q̄ sine hīc fecerit. r ¶Alij autē di. na. ue. quia non erant ita feruidi sic † videt cut Petrus. s ¶Non enim lō. erāt à ter. sed qua. cu. du. tra. re. pis. In hoc assignat rō, q̄re citò venēt posi Petrū. Secundū expositionē Bedæ assignatur rario, quare Petrus misit se in mare, qa propter paruam distantiā sine naui poterat venire. Alia tamen expositio probabilior est, vt patet ex prædictis. t ¶Vt ergo descenderunt in terram, ui. pru. po. & pi. superpo. illis prunis. v ¶Et panem. Non super prunas positū, sed ibi paratum pro refectione eorum. Ista enim diuina virtute fuerunt de nouo formata, ad maiorem discipulorum confirmationē in fide resurrectionis Christi. x ¶Dicit eis Iesus: Afferte de piscibus quos prendidistis nunc. &c. Familiariter eis loquitur tanquam discipulis, ad confirmandum y⁹ itarē suę resurrectiōis.

✠ Ascendit Simon

Moraliter

✳ b ¶Dicit eis Simon Petr⁹, Vado piscari. Per artificium piscandi significatur officium prædicandi, Matthæi tertio, d. Venite post me, faciam vos fieri pis. hominum. Item quoniam omne tē pus septem diebus reuoluitur, rectè vniuersitas septenario nūero figuratur, vt dicit Gregorius homel. vigesima quinta. Igitur p. scptem piscatores, qui hīc enumerantur, vniuersitas prædicatorum ecclesiæ designatur. d ¶Et illa nocte nihil prēdiderunt. Ad significandum, q̄ prædicatores ecclesiæ sine Christi virtute nihil p ficere possunt, supra. xv. a. Sine me nihil potestis facere. Sed ipso p. sente & dicente. i ¶Mittite in dexteram nauigij rete & inuenietis. Ceperunt piscium multitudinem copiosam, per quam significatur multitudo credentium per prædicationem apostolorum, Christo tamen principaliter operante. sicut dicitur Marci vltimo. d. Illi autem profecti prædicauerunt vbique domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. Et similiē multitudo pœnitentium per prædicatores alios ad bonum conuersorum. y ¶Afferte de piscibus quos prendidistis nunc. Per hoc significatur, quòd prædicatores pro labore quem sustinent in conuersione peccatorum, reficientur in regno cælorum.

✳ Simon Iohannis

a ¶Iohannes & Iacobus maior.

erat à Chana Galileæ, & filij Zębedęi, & alij ex discipulis eius duo. Di[b] cit eis Simon Petrus: Vado piscari. Dicūt ei: uenimus & nos tecum. † Et[c] exierunt & ascenderunt in nauem, & illa nocte nihil prendiderūt. Ma[d] ne aūt iā facto, stetit Iesus in littore: non tamen cognouerunt discipuli,[e] quia Iesus est. Dicit ergo eis Iesus:[f] Pueri, †nunquid pulmentarium ha

¶Et ideo licet nobis prouidere.

betis? Responderunt ei: Non. Dicit[g] eis: Mittite in †dexteram nauigij re[h]

a ¶Id est prædicationē ad colligendos solos dexteros.

tē, & inuenietis. Miserunt ergo:[i] & iam non ualebant illud trahere præ multitudine piscium. Dicit[k] ergo discipulus ille, quem diligebat[l] Iesus, Petro: Dominus est. Simon[m] Petrus cùm audisset quia dominus[n] est, † tunica succinxit se, (erat enim[o] nudus) & misit se in mare. Alij autē[p] discipuli nauigiō uenerūt: Nō enim[q] longè erat à terra, sed † quasi cubitis[r] ducentis, trahentes rete piscium. Vt[s] ergo descenderunt in terram, † uide[t]

¶Fide ecclesiæ.

a ¶Ex dilectione, in fluctus seculi.

a ¶Id est in ecclesia fluctus mundi calcantes.

a ¶Quibus significatur calor charitatis. b ¶Fidem. c ¶Prunas.

rūt prūnas positas, & piscē sūper[u] positum, & pānem. Dicit eis Iesus:[v] Afferte de piscibus, quos prendidi,[x][y]

a ¶Verbum dei. ¶Scilicet viderunt, nō super prunas.

certitudi-

a ¶Venite. Hic dicitur māducasse Iesus cū pisce panē. In alio
A euāgelio cū pisce fauum mellis. Piscis assus, Christus passus. Piscis,
Luc. 24. f. quia latuit in aquis hūani generis, captus laqueo mortis. In fauo
mellis notatur dulcedo diuinitatis, vel vtraq; natura Christi. qa
fauus est mel in cera. i. diuinitas in humanitate. Idem significat
panis. vnde: Ego sum panis, q de cęlo de-
scendi. Christ⁹ ergo piscis assus in passiōe:
Fau⁹ vel panis in resurrectione. Comedit
autē piscē assum vt panē, vt suo cibo no-
bis ostenderet, qa & passionē ex nostra hu
militate ꝓtulit, & resurrectionē nostrā ex
sua diuinitate ꝓcurauit. Hīc vltimū con-
uiuiū cū septē discipulis habuit, iunuēs il-
los solos secū futuros in ęterna refectione
qui septiformi spūsancto pleni in amorē
eius anhelant. Prandiū fecit illis septem de
pisce, quē viderunt sup prunas, & de pane
addēs, & de piscib⁹ quos eo iubente attu-
lerunt. Piscis assus, Christus est passus. Ipse
etiā panis q de cęlo descēdit. Huic† cōpa-
tur ecclesia ad ꝓticipādā beatitudinē, quę
ꝑpisces designatur. Eadē etiā p septē disci
pulos signatur, quę cū eo in ęternū epula-
tur. b ¶Hoc iā. Non ꝙ ter tm̄ manife
status sit, sed ad dies refert. primo die quo
resurrexit, post octo dies, hoc die quando
hoc fecit de piscib⁹. Secundū dies ergo ma
nifestationes nūerātur. Prima, q̄tiēscūq; fit
facta, vno die resurrectionis. Secūda, post
octo dies: & hęc est tertia. In hac tertia ma-
nifestatione hoc euangelium terminatur.
c ¶Cū er. p. Iesus scit qd⁹ interrogat an
pl⁹ diligat, Petrus qd⁹ de se nouit, dicit. i.
qamat. Et qa de alīs quātū diligāt nescit,
iō vtrū plus illis diligat, tacer. Ecce docet,
non temerē diffinire de occultis: & priori
piculo negationis cautius de se respondit.
d ¶Pa. a. Si me diligis. Pas. ag. m. nō vt
tuos: gloriā meā in eis quęre, nō tu ā: mea
lucra, nō tua: qa dilectio dei ꝓbatur in di-
lectiōe ꝓximi. Qui verō op⁹ pietatis ne-
gat proximis, minus deū diligit. Hęc autē
charitas ex diuina datur gratia. Quod ta-
cite innuit Iohannes dum interrogās de a
more dicit hic quod non alibi: Simō Iohā
nis. i. obediens dei gratia: quia quōd ardē
tius cęteris diligit & obedit, non est nisi dei
gra. e ¶Di. ei ter. Interrogat quod scie
bat non semel, sed iterum & tertiō. & tertiō audit à Petro se diligi:
& tertiō iubet pascere oues. Trinæ negationi redditur trina con-
fessio: ne minus amori lingua seruiat q̄ timori. Et sicut fuit indi-
cium timoris negare pastorem, sic officium amoris pascere domi
nigregem. f ¶Contrist. est Pe. Augustinus: Etiam remissis
peccatis tolerat homo miseriam: in quā tamē ex pcto venit. Pro-
ductior ēm pœna est q̄ culpa, nec pua videret culpa, si cū illa auser
retur pœna. Et ideo vel ad demonstrationē debitę miserię, vel ad
emēdationē labil⁹ vitæ, vel ad exercitationē necessariæ patiētię rpa
liter tenet hoīem pœna, etiā quē iā reū nō tenet culpa: & hęc ē ho-
rū dierū flēda, sed nō reprehēdēda cōditio. g ¶Pa. Pascere oues
est credentes ne deficiāt confortare, terrena subsidia: si necesse est

☞ subditis pro-

a ¶Dum vis qui in fluctibus seculi sunt stabilitatē æter-
nitatis ostendit. b ¶Id est litus, qđ est finis mūdi.

trāxit rete in terram plenū magnis
piscibus centum quinquaginta tri-
¶Numero & quantitate.
bus. Et cum† tanti essent, non est scis-
sum rete. Dicit eis Iesus: Venite, prā-
a ¶Tanta erat euidentia veritatis, ꝙ Iesus erat, vt nul-
lus eorum auderet non solum negare, sed nec dubita-
re, & ideo non interrogare.
dete. Et nēmo audebat† discumben-
tium interrogare: Tu quis es? scien-
tes, quia dominus est. † Et uenit Ie-
sus, & accepit panem, & dabat eis,
a ¶Quantum ad dies: non ad apparitionum numerum.
& piscem similiter. † Hoc iam tertiò
manifestat⁹ est Iesus discipulis suis,
cum surrexisset à mortuis. Cùm er-
go † prandidissent, dixit Simoni Pe-
tro Iesus: † Simon† Iohannis diligis
a ¶Ostendit dominum scientem interrogasse.
me plus his? Dicit ei: Etiam domi-
ne, tū scis, quia amo te. Dicit ei: Pa-
sce agnos meos. Dicit ei † iterum: Si-
mon Iohannis, diligis me? At ille:
Etiam domine, tu scis, quia amo te.
Dicit ei iterum: † Pasce agnos meos.
Dicit ei tertiò: Simon Iohannis
amas me? Contristatus est Petrus:
quia dixit ei tertiò, amas me: & dicit
ei: Dñe t. i. oīa nosti: tu scis qa amo-
a ¶Pro quibus pot. ei animam, quod est confitteatio di
lectionis.
te. Dicit ei: Pasce ōues meas. Amē
amen dico tibi: cùm esses iuni-

seqūs hoc soluit, cum dicit: g ¶Disci. su. Et sic patet, ꝙ tantū C
enūerat hic apparitiōes factas apostolis. Prima aūt apparitio quā
descripsit fuit soli Marię Magdalenæ: ideo non enūeratur hic. P ōt
ēt alit dici, ꝙ ly tertiò, referat ad diē apparitiōis. duę aūt primę fa-
ctę sunt in vna die, alia facta est in die octaua, isia aūt facta est post
ea. Si aūt cōsiderēt istę tres apparitiōes a-
postolis factę: Prima declarat Christi diui
nitatē, dando spūsanctū. Secūda, resurgē-
tis idētitatē, vulnerū cicatrices ostēdēdo.
Tertia, humanę naturę veritatē, comeden
do. h ¶Cū er. pr. Hic cōsequēter descri
bit euāgelista qd Christ⁹ exhibuit duob⁹ di
scipulis prędilectis. Et primò qd exhibuit
Petro. sed ò qd exhibuit Iohānni, ibi: Et cū
hoc dixiss. Prima in duas: qa primò cōmit Diuisio
titur Petro sup ecclīam vniuersalē regimi
nis officiū. sed ò ei prędicit suū martyriū, †discipulo
ibi: Amen amē di. tibi. Circa primū scien- rum
dū, ꝙ Christus cōmittēdo Petro pastora-
le officiū ipsum ter examinauit de dilecti-
one, qa pastores ecclię debēt deū prę cæte †Lu. 24. f.
ris hominibus diligere. Ter etiā cōmittit
ei officiū pascendi: qa pastor ecclesię debet
subditos pascere triplici pabulo. s. ꝓbitatis † Hac iam
verbo, vitæ exēplo, tēporali subsidio. & tertia vice
hoc est quod dicit: Cum e. p. refecti bñfi- Pastorū tri
cio oib⁹ cōmunit exhibito. i ¶Di. Si. P. plex pabu-
volēs ei bñficiū speciale cōferre. k ¶Si. lum
Io. i. filius Iohānis. l ¶Di. me pl⁹ his? †Iona.
q̄si expresse dicat: ille q eligit ad officiū præ
latiōis, debet deū diligere prę cæteris: qa se
cūdū qđ dicit b. Greg. Tantū debet exce- †rursum
dere actionē populi vita præsulis, q̄ntū di
stat à grege vita pastoris. Et iō videt, ꝙ ille
qui aliquē eligit ad tale officiū, tenet sēpe D
ligere meliorē: non tamē intelligitur meli
or, līatior, vel astutior: sed ille q oīb⁹ cōdi
tionib⁹ pēsatis melior est ad tale officium
ad honorē dei, & ecclīæ vtilitatē, sed m iu
diciū eligētis. alit aūt eligēs vel ꝓmouēs,
nō attendit ad honorē dei & vtilitatē ec-
clesiæ: & sic nō videt iudiciū diuinū exade
re. Quod aūt sed m decretalē extra de elc.
cū nobis olī &c. cū dilecti. sufficit eligere
sufficiētē: hoc ē sed m iudiciū hūanū, ꝓ
qđ tam nō ē puniēd⁹: cū sed m ꝑitatē aliq Dema. & o
iura mala ꝓmittūt hūano iudicio icorre- be. c. Solite
cta, ꝓpē maiora mala vitāda, quę tm̄ diuio §. nobis. t.
iudicio sūt corrigēda, sed m qđ di. Aú. j. li. de libe. ar. m ¶Di. ei. Reg. 16. b.
Nō dicit pl⁹ q̄ alīs, sed absolute rñdet: qa expt⁹ ꝓpriꝙ fragilitatis ī
Christi negatiōe, nō fuit ausus vltra se efferre ī Christi dilectiōe: sed
q̄titatē suę dilectiōis posuit i iudicio Christi, q secreta cordiū itue
tur. Seq̄s: o ¶Cō. ē P. Nō fuit indig nat⁹, ꝓpter ꝙ ba Christi re
plicātis toties petitionē de dilectiōe, q̄si idignarēt Petr⁹ de hoc ꝙ
nō acq̄escebat sibi Christ⁹ primo ꝙ bo: sed fuit turbat⁹ eo, ꝙ scie
bat eū scire etiā oīa futura: ꝓpter qđ timuit ex tali replicatione, ne
Christus vellet sibi prædicere aliquē casum suum, futurum, sicut.
ℨ. xiij. d. asserente Perro: Animam meā pro te ponam: statim præ
dixit ei suam negationē futuram: & ideo meritò timuit Petr⁹: pro
pter quod: p ¶Di. ei. q. d. Tu scis oīa præsentia & futura. & ideo
tu scis ꝙ te diligo, sed quid sit mihi futurum nescio, sed tu scis.
q ¶Dicit ei: Pa. oues. Ante bis dixerat: Pasce agnos meos: quia
in fidelibus tres sunt gradus. s. incipiētiū, proficiētiū, & pfectorū. Gradus fi-
illiq sunt in duob⁹ primis gradib⁹ dicunt agni, & illi q sunt in ter delium tres
tiò oues nomināt &c. r ¶Amē am. Hic prędicit Petro suū mar
tyriū: qa prælati ecclīæ debēt tātā charitatem hre, vt parati sint se
morti exponere ꝓ grege. qđ hic exprimit Christ⁹ loquēs Petro pa
bolicē. Am. a. &c. cīn. t. i. ab aliq⁹ supfluis te restrigebas. tū hoc
erat ꝓ volūtate tua ab alio nō cōpulsus: iō subdit: Et ambu. vbi vo.
✠ Cū autem

Nicolaus de Lyra.

✠ a ¶Ascen. Si. Pe. &c. pi. cliij. Numerū & magnitudinem Moraliter
exprimit, ad declarationē miraculi ex tanta captione, & iterū ex re
tis integritate, cū subditur: Et cum tanti essent. b ¶Dicit
eis Ie. Venite, pran. Inuitat eos dulciter ad comedendum secū,
qa cū eis tūc comedit ad declarationē suæ resurrectionis, licet non
exprimatur hīc. c ¶Et ne. aude. non propter formidinem, sed
propter cognitionis certitudinem quā habebāt de ipso. propter
quod subditur: d ¶Sci. qa do. ē. & ideo fruſtra fecisset de hoc
quęstionem. e ¶Et ue. Ie. & ac. pa. dab. i. eo mō diuidebat
eis & distribuebat, sicut añ passionē, ad declarandū suā resurrectio
nem. Dicūt ēm alīq doctores & satis ꝓbabiliter, ꝙ sic diuidebat ei
baria sola manu sicut alius cū cultello. & in hoc cognouerūt eū cū
alīs signis, sicut & discipuli cognouerūt eū ī fractiōe panis. Lu. vl.
e. f ¶Hoc iā t. Hīc ponit hui⁹ apparitiōis epilogatio, cum dicit
Hoc iā ter. m. &c. Videt ꝙ deberet dici, q̄tò. qa iā alias tres ap
pariuones descripserat, vt patet ex prædictis. Dicendum ꝙ litera
sequens

✠ k ¶Simon Io. dili. me. Ex hoc patet, ꝙ prom cuēdi ad curā
animarū sunt examinādi de fide & dilectiōe dei, & nō de potestate
temporali. n ¶Pasce. a. meos. Ter dictum est pasce: ad signifi
candū, ꝙ habēs curā aiārū debet subditos pascere pastu verbi dei
& boni exempli: & prout pōt etiā subsidio tēpali. Sed illud quod
dicit hic pasce &c. aliq mali mutāt in tōde: quia multū studēt circa
dicit subditos exactiōn es tpaliū exercere, & de pastu dicto triplici non
curare. r ¶Amen amē di. ti: cū esses &c. per hoc quod dicit
hic, passio Petri futura significabatur, eo ꝙ tunc ecclesiæ præsi-

✠ debatur

☞ subditis, puidere, exẽpla virtutũ pbere, aduersariꝭ obsistere, pec-
E cantes corrigere. a ¶ Cũ aũt se. Passurũ prædicit q negaturũ
pdixerat: hoc iã poterat resurrectione firmare, qđ imaturè pollice
bat infirm⁹. Iam nõ metuit hui⁹ vitæ interitũ, quia resurgẽte dño
vitæ alterius pcessit exẽplũ. b ¶ Extendes ma. Hoc est, crucifi-
geris. & quõ hoc fiet, subdit: Et alius te
cin. & du. quo tu nõ uis. qa ad illã mo
lestiã nolẽs est duci⁹, nolẽs ad eã venit, sed
volẽs eã vicit, & reliquit affectũ infirmi-
tatis, q̃ nemo vult mori: q adeo est natu-
ralis, vt eũ nec senectus abstulit Petro. Vn
Mat.26.d de & dñs: Trãseat à me calix iste. Sed q̃tũ-
cũq; sit molestia mortis, vicat eã vis amo
ris. si nulla esset vel parua molestia mortis,
†martirij non esset tã magna gloria †martyrũ. Sed
†glorifica- si pastor immolatus est vt ouis, qui de o-
turus uibus fiunt pastores, non metuãt immola
ri. c ¶ Et cũ h. d. His dictis cœpit Iesus
abire. & nondũ intellecto quod audiuit: se
quere me: cœpit Petrus incessu pedũ se-
qui, sequut⁹ est & Iohãnes q sciebat se di-
igi. d ¶ Quẽ dí. Diligebat & alios, sed
familiari⁹ istũ donauit potiore dulcedine
†recidit. p- sui amoris, quia virgo electus ab ipso vir
cubuit go permãsit, vñ & matrẽ ei cõmendauit.
†8.13. ¶ Augu. Tacito noĩe discernitur Iohan-
nes à cęteris, nõ q solũ eũ, sed plus cęteris
diligeret eum. Huius maioris dilectionis
est indicium, q solus supra pectus Iesu re-
cubuit. Porrõ Petrus plus dilexit Christũ,
vt ipse sciens interrogat, qui dicit: Diligis
me plus his? Videtur ergo melior, qui pl⁹
q̃ qui min⁹ diligit Christum. Itẽ videtur
Quæstio melior, qui pl⁹ q̃ qui min⁹ diligit à Chri
sto, vt anteponitur Iohannes Petro. Qđ'
F si cõserẽdo ad inuicẽ querit, qs de duob⁹ melior est. An q min⁹ di
ligit Christũ, & ab eo pl⁹ diligit, an quẽ min⁹ diligit Christ⁹, cũ ipe
pl⁹ eũ diligat? Dubia ẽ rnsio. Videt quidẽ, qui pl⁹ diligit Christũ,
melior. Quẽ pl⁹ diligit Christ⁹, felicior. Et ẽ mãifesta misericordia,
sed occulta iusticia min⁹ diligẽtis eũ à q̃ pl⁹ diligit, & pl⁹ eũ à quo
min⁹ diligitur. Sed p istos duos cõmẽdat duas vitas ecclesiæ, de q
bus mystice loquitur. Vna ẽ p fidẽ, altera p spẽ. Hæc agitur in cor
Ecclesiæ pore & pegrinatiõe, vbi btitudo ẽ tm in spe, sed miseria pśto ẽ de
duæ vitæ aduersis & de pctis. Illa est in imortalitate, vbi nihil mali sed pfec-
tio boni. Prior actiua significat p Petrũ, qui ẽ generalis psona in
petra Christo fundata. huic dr: Tu me sequere, p imitationem per
ferendi tẽpalia mala, quæ terminabũtur cũ seculo. Hic magis dili-
git Christũ, vt amãdo & sequẽdo libere tur à malo: sed ipse min⁹
hãc diligit q̃lis nũc est, & liberat ne semp talis sit, & ob aliud nõ di
ligit, nisi vt saluet, & hinc trãsferat. Altera contẽplatiua significat
per Iohãnem, cui dr: Sic eũ volo manere. non dicit remanere, vel
permanere: sed expectare: quia non modo, sed cũ venerit Christus
implebitur. Q. Inchoata contemplatio maneat donec veniam, p
ficienda cũ venero, vt sit manifesta plenitudo scientiæ. hanc autẽ
plenẽ diligit Christus, & seruat in æternum. In illa verò expecta-
tione, quia nondũ nouit futurã veritatem, hõ minus diligit, & pl⁹
1.Ioh.3. diliget, cũ eũ videbit sicuti est. Quia verò vniuersæ viæ dñi sunt
Psal.24.b. misericordia & veritas, iustus in hac vita expertus vndiq; mala,
plus diligit ex necessitate qua vrgetur qa misericordia q̃ est liberã
dus à malis & q̃tidie poscit & habet, & minus diligitur à misericor
de qui min⁹ diligit miserũ q̃ beatũ. hic est Petrus plus amans &
minus amatur. Quia verò iustus contẽplationẽ veritatis quæ est
futura nondũ nouit, minus diligit eã q̃ Petrus miser misericordi
am, & in ipsa veritate btũs plenè diligetur à Christo, & hic est Io-
hannes minus amãs, q̃ Petr⁹ pl⁹ amatus. Et si hi duo apli singuli
has duas vitas significãt, vtraq; tamẽ vtriq; conuenit sicut & in oĩ
bus sanctis. Ad hui⁹ aũt vitæ, pcellosæ gubernaculũ dantur claues
Matth.16.c ad liganda & soluenda pctã. Propter autem illam quietã requiem
super pectus Iesu discũbit vñ bibit veritas. Qui ỳ go ẽ Iohãnes cõ
Mat.22.c. uenit futuræ vitæ, vbi neq; nubent neq; nubentur. e ¶ Super
Col.2.a. pectus. In pectore Iesu sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ
absconditi, supra quod recubuit quem maiori cæteris sapientiæ
& scientiæ singularis munere donat. in quo figurabatur quãta ar
cana diuinitatis præ cæteris esset scripturus. f ¶ Domi. hic au.
qd: Quia audierat Petrus se crucifigendum, voluit etiam fratris
cognoscere exitum. g ¶ Sic eum uolo manere do. ue. No
lo eũ per martyriũ consũmare, sed expectare eũ placidã carnis suæ
absolutionẽ, qñ ego veniẽs recipiã eũ in æternam beatitudinem.

☞ Et non dixit.

☞ a ¶ Cum au. senu. i. iminente morte. b ¶ Extendes ma. G
p hoc designat promptitudo Petri ad martyriũ tolerandũ. c ¶ Et
alius te cin. Fuit em positus in cruce cũ chordis ligat⁹, & non da
uis affixus, vt longior esset ipsi⁹ cruciatus, & hoc vocatur hic cin-
ctura. d ¶ Et ducet. Est em in hoĩe duplex appetitus. s. sensitiuus Appetitus
& intellectiuus: & vterq; aliqñ noiat vo- hominis
luntas largè loquẽdo, q solus appetit⁹ in- duplex
tellectiu⁹, pprie dicitur voluntas. Licet aũt
appetitus itellectiu⁹ i Petro esset pnptus
ad martyriũ, tñ appetit⁹ sensitiu⁹ refugie
bat. qa mors est vltimũ terribiliũ. & eo dr
modo fuit i Christo sicut dictũ ẽ sup. xi.
ca. & iõ dicit: Et du. quo tu nõ uis. s.
scđm appetitũ sensitiuũ. e ¶ Hoc au. di
xit. Hæc sũt ỳba euãgelistæ exponẽtis ỳ-
ba Christi de martyrio Petri. scripsit enim
hoc euãgeliũ post Petri martyriũ, qđ pa-
tet ex hoc q̃ euãgeliũ scripsit post reditũ
suũ de ysula Pathmos post mortẽ Domi-
tiani iperatoris, vt dictũ est sup. i prologo
hui⁹ euãgelij. Petrus autem passus est sub
Nerone iperatore, q diu añ Domitianum
iperauerat. f ¶ Signifi. qua m. Marty-
riũ em Petri ordinatũ fuit ad dei gloriam.
g ¶ Et cũ hoc di. Hĩc oñdit qđ Christ⁹
cõtulit Iohãni. Et diuidit i duas: qa primò Diuisio
ponit cõmẽdatio discipuli, scđ'o sui euan
gelij, ibi. Hic est disci. Prima i duas: qa pri
mò ponit cõmẽdationis occasio. scđ'o ipa
cõmẽdatio, ibi: Dixit ei Ies⁹. Circa primũ
sciẽdũ, q occasio illi⁹ fuit ỳ bũ Petri q̃ren
tis de Iohãne, qđ exprimit eũ dr: Et cũ h. H
di. s. Ies⁹ Petro iponẽs pastorale officium ? Si
& sue passionis exemplum, h ¶ Dicit ei.
Seque. me. Sicut em in veteri Testo pro
phetæ significabãt aliq̃ ỳbis & aliq̃ factis, vt supra dictũ est, i. ea si
militer Christus post q̃ ỳbo imposuerat Petro pastorale officiũ, &
ei pdixerat suũ martyriũ, incepit ire. & tunc dixit Petro: Sequere
me. s. gerẽdo vices meas i duobus prædictis: & sic p illã seq̃la cor-
poralẽ significabat idẽ qđ' pri⁹ Petro p ỳba expresserat. i ¶ Cõ-
uersus Pe. qa cœperat ire post Christũ, sicut & Petrus. k ¶ Qui
& re. p hoc aũt patet, q̃ iste fuit Iohãnes q scripsit ista, non ad lui
actantiam, sed ad ostendendum Petri excellentiã: cui Christus cõ-
mendauit ecclẽam magis q̃ Iohanni, quãuis eẽt ita familiaris sibi.
l ¶ Hunc ergo. Diligebat em Petrus ipsum Iohannem speciali di
lectione, vt. 8. dictũ est ca. pce. & iõ volebat eũ hre socium in planctus
officio & martyrio. iõ dixit: m ¶ Domi. h. au. qd. q. d. bonũ est
q̃ iste adiũgeret mihi soci⁹. n ¶ Dicit ei Ie. Posita occasiõe et ver
bis Petri, cõsequenter ponit beneficiũ collatũ Iohãni, cũ dr: o ¶ Sic Opinion
eũ uo. ma. Occasiõe hui⁹ verbi dixerũt aliq, q Iohannes non est aliquorum
mortuus: sed cum Enoch & Elia trãslatus ad paradisum. Alij aũt de morte
dicunt, q̃ in sepulchro suo iacet dormiens: ex hoc accipiẽtes signũ Iohannis.
q̃ in sepulchro ei⁹ videbitur quædam scaturitio mannę per modũ
ebullitionis surgere. & dicunt hi, q̃ hoc causatur ex anhelitu ei⁹, ve
rãtũ quia statutum est hominibus semel mori, vt dicitur ad Heb.
ix. g. iõ dicunt ipsum circa finem mundi pro Christo passurum. p-
pter hoc sequitur: p ¶ Donec ue. s. in fine mundi ad iudicium. Sed
ista improbat Aug. p hoc: quia illud qđ' hic dr à Saluatore de Io-
hanne, ponitur tã q̃ priuilegiũ seu beneficiũ speciale Iohanni cõced
sum. scđm verò dicta eorũ, hoc non esset verũ, imo esset magis Io-
hãni detrimentũ, si tã diu à diuina fruitione retardaretur alijs apls
in gña existẽtibus. Propter quod dicẽdũ, q̃ Christ⁹ rãdet ad verba
Petri petentis eũ hre socium in prælatione & martyrio, dicens: Sic
eũ uolo ma. q. d nolo eum mori per martyrium, nec in hoc me se
qui: nec etiã volo eum sequi me quantum ad prælationis officium
in regimine vniuersalis ecclesiæ tecum, sed magis volo occupari in
quiete contemplationis. Donec ueniam. non ad iudicium in fi-
ne mundi, sed ad vocandum eum ad gloriam cælestem de statu hu-
ius mundi. Habetur enim in legenda sancti Iohannis, q̃ Christ⁹ ap
paruit ei circa finem vitæ suæ vocans eum ad gloriam. q ¶ Quid
ad te? qa ad Petrũ nõ pertinebat scire qđ de⁹ ordinabat de Iohãne

☞ in futurum. sicut

¥ ciebatur. nã in primitiua ecclia ille q populis pficiebat, prim⁹ ad Moraliter
tormenta ducebat. h ¶ Dicit ei Sequere me. Con. Pe. per Pe-
trum Christum sequentem per opera laboriosa, bon⁹ actiu⁹ signi-
ficat. p Iohãnẽ ỳ ò sic manẽtẽ bonus contemplatiu⁹ intelligitur. &
de tali dr cõu enienter: nõ morit: quia de vita cõtemplatiua ipfecta
transit ad pfectã cõtemplationem gloriæ sine morte culpæ media.

* Sunt autem &

a ℂEt nō di. Non est intelligēdum ꝙ Iohānes nō sit mortu⁹ in carne, sed qꝫd añ passus, ꝙ vltimū in pace seniū finiret, Non em̄ magnū erat dare dilecto nō mori, cū dissolui & esse cū Christo sit multo meli⁹. b ℂHic est. Hic apte suam designat p̄sonā ex officio, qꝫ nolu't designare ex vocabulo. c ℂNec ip. Non dicit

¶In crucis passione,

ad te? Tu me sequere.† Exĩt ergo a

a ¶Ex prædictis hoc intellexerunt, & quod non esset ita intelligendum: ipse Iohannes admonet.

sermo inter fratres, qūia discipulus b
a ille non moritur. Et non dixit ei le- c
sus, non moritur, sed† sic eum uolo d
manere donec ueniam, quid ad te? e
b Hic est discipulus ille qui testimoni f
um phibet de his & scripsit hæc. Et g
scimus, quia uerū est testimonium h
eius. Sunt autem & alia multa quæ i
fecit Iesus, quæ si scribantur per k
singula, necipsum arbitror mun l
a ¶Quātum ad intelligentiam.
dum† cāpere posse eos qui scriben- m
di† sunt, libros.

cax. propter qd' in principio suæ primæ ꝑpistolæ dicit: Qd' audiui C
mus, qd' vidim⁹ oculis nr̄is, qd' ꝓspexim⁹, & man⁹ nr̄æ contrecta
uerūt de v̄bo vitæ, & vita manifestata est, & vidim⁹, & testamur.
b ℂEt scri. hæc. Mos aūt erat antiquorū, ꝙ illi scriberent historiā q̄ vidissent: ꝓpter qd' dr̄ historia ab historin, qd' est videre. & iō Iohānes q̄ audiuit v̄ba Christi & facta ei⁹ vidit: cōueniēt̄issime potuit scribere. † prȩmana nit ergo ru
i ℂSūt au. &c. Hic tollit erroris occa sio, qa posset forte aliqs credere, ꝙ nihil mor
aliud esset verū de Christo, nisi quod est scriptū i hoc euāgelio & alĩs de Christo & hoc tollit, cū dr̄: Sūt au. &c. quæ scripta nō sunt. Cui⁹ cā subdit cum dicitur:
k ℂQuę si scri. q̄tū ad facta particularia & conditiones & circūstātias eorū & virtutē. l ℂNec ip. i. hoīes hui⁹ mūdi.
m ℂCa. &c. Facta ei & v̄ba Christi nō sunt hoīs tm̄ sed dei qa illa hūanitas erat organū diuinitatis: & iō nō p̄t ad plenū ab hominib⁹ explicari, aut ēt cōprehēdi. Qd' patet ex hoc, ꝙ à principio eccl'iæ cœpērt sc̄ti doctores libros scribēr ad explationē verborū & factorum Christi, & adhuc ad plenū nō sunt elucidata: imo si mūdus duraret p mille milia ānorū, & sp scriberent libri, nō elucidarent ad plenū qa sicut dictum est, facta sunt & dicta dei quæ sunt nobis incōprehensibilia, ꝓpter eorum excellentiam respectu intellectus nostri. Et ideo debemus subiugare & captiuare in obsequiū Christi intellectum nostrū, vt ei assentientes per fidē quæ est in ænigmate, tandē veniam⁹ ad cōtemplādū facie ad faciē: præstante dño nr̄o Iesu Christo, qui cum patre & sp̄ūsancto viuit & regnat in secula seculorum. Amen.

Moraliter.

*i ℂSunt autem & alia multa &c. Nam principium huius euangelij quod scripsit Iohannes de emanatiōe verbi, totus mundus adhuc capere non potuit perfectē: propter quod ad laudem patris & filij debemus quantum possumus assurgere, nam eorum gloria maior est omni laude.

a ℂEt nō di. Non est intelligēdum ꝙ Iohānes nō sit mortu⁹ in carne, sed qꝫd añ passus, ꝙ vltimū in pace seniū finiret, Non em̄ magnū erat dare dilecto nō mori, cū dissolui & esse cū Christo sit multo meli⁹. b ℂHic est. Hic apte suam ꝺesignat p̄sonā ex officio, qꝫ nolu't ꝺesignare ex vocabulo. c ℂNec ip. Non dicit

Nicolaus de Lyra.

✠ in futurū, sicut dictū ē a p̄lis Act. i. f. Nō ē vēm nosse tpa vl' momēta, q̄ p̄ po suit in sua ptāte &c. sed tm̄ pertinebat ad ipm̄ v̄bo Christi, ꝓmpte & hūilr obedire, iō subdit: Tu me sequere. a ℂExĩt er. ser. in. fra. s. ap̄los qui erāt vniti charitate fraterna. b ℂQuia dic. ille non moritur. Hūc em̄ intellectū cōceperunt ex v̄bis Christi. Sed statim excludit iste intellectū, cū dr̄: c ℂEt nō dixit ei Ie. nō mo. qa sed'm v̄itatē mortu⁹ fuit, vt B ℌ dictū est in prologo huius euangelij. d ℂSed sic eū &c. hoc est, nō p̄ martyriū me seq. tū qa i eo fuerat ꝓmptitudo animi ad tolerādū martyriū, qñ fuit ꝓpe ctus in feruētis olei doliū, iō illud ꝓ martyrio ab eccl'ia colit. qa secundum quod dicit beatus Aug. lib. de nuptijs & cōcupiscētia: Nō est impar meritū patiētię in Iohāne qui passus nō est & in Petro q̄ passionē sustinuit: e ℂDo. ue. assumēs aīam eius à corpore absq; tamen angustia & dolore, vt dictum fuit supra in prologo huius euangelij. & supra proximè. f ℂHic est dic. Posita commēdatione discipuli, hic ponitur commendatio sui euangelij. Et diuiditur in duas: quia primò ponitur euangelij commendatio. secūdò tollitur erroris occasio, ibi: Sunt & alia multa. In prima ergo parte dicitur sic: Hic est disci. ille. s. Iohannes, de quo Saluator immediate ante locut⁹ est. g ℂQui testi. perhi. de his. supple quę vidit & audiuit: ꝓpter qd' ei⁹ testimoniū ē effi

cax. propter qd' in principio suæ primæ ꝑpistolæ dicit: Qd' audiui C
mus, qd' vidim⁹ oculis nr̄is, qd' ꝓspexim⁹, & man⁹ nr̄æ contrecta
uerūt de v̄bo vitæ, & vita manifestata est, & vidim⁹, & testamur.
b ℂEt scri. hæc. Mos aūt erat antiquorū, ꝙ illi scriberent historiā q̄ vidissent: ꝓpter qd' dr̄ historia ab historin, qd' est videre. & iō Iohānes q̄ audiuit v̄ba Christi & facta ei⁹ vidit: cōueniēt̄issime potuit scribere. † prȩmana nit ergo ru
i ℂSūt au. &c. Hic tollit erroris occa sio, qa posset forte aliqs credere, ꝙ nihil mor
aliud esset verū de Christo, nisi quod est scriptū i hoc euāgelio & alĩs de Christo & hoc tollit, cū dr̄: Sūt au. &c. quæ scripta nō sunt. Cui⁹ cā subdit cum dicitur:
k ℂQuę si scri. q̄tū ad facta particularia & conditiones & circūstātias eorū & virtutē. l ℂNec ip. i. hoīes hui⁹ mūdi.
m ℂCa. &c. Facta ei & v̄ba Christi nō sunt hoīs tm̄ sed dei qa illa hūanitas erat organū diuinitatis: & iō nō p̄t ad plenū ab hominib⁹ explicari, aut ēt cōprehēdi. Qd' patet ex hoc, ꝙ à principio eccl'iæ cœpērt sc̄ti doctores libros scribēr ad explationē verborū & factorum Christi, & adhuc ad plenū nō sunt elucidata: imo si mūdus duraret p mille milia ānorū, & sp scriberent libri, nō elucidarent ad plenū qa sicut dictum est, facta sunt & dicta dei quæ sunt nobis incōprehensibilia, ꝓpter eorum excellentiam respectu intellectus nostri. Et ideo debemus subiugare & captiuare in obsequiū Christi intellectum nostrū, vt ei assentientes per fidē quæ est in ænigmate, tandē veniam⁹ ad cōtemplādū facie ad faciē: præstante dño nr̄o Iesu Christo, qui cum patre & sp̄ūsancto viuit & regnat in secula seculorum. Amen.

Moraliter.

*i ℂSunt autem & alia multa &c. Nam principium huius euangelij quod scripsit Iohannes de emanatiōe verbi, totus mundus adhuc capere non potuit perfectē: propter quod ad laudem patris & filij debemus quantum possumus assurgere, nam eorum gloria maior est omni laude.

Præsentis chartas operis si colligere optas
Aspice principium, literulasq; suas.

a
Prima vacat
Incipit præfatio
Epistola beati
rēurrectione
Incipit euāgelium

b
mana: vbi
tur ad Ro. i. c.
Cum ergo natus
Adorauerunt.

c
omnem iusticiam
tur de sua
incepisse: vel
Apostolos
pacatus: & si

d
Diligite inimicos
Attendite &c.
In cælis
cut hypocritæ

e
Quod angusta
serui accipiens
Et cum venisset
Imperauit
Tunc ait para.

f
stationem terreni
domum ædificat
Qui non fue.
nec tamen de

g
Ex abun. enim
tis. ¶Post sermonem
Christus est lapis
In farinæ sa.
filius: non illius

h
qua ad patriam
Cauete à fermen.
sapis. Si quis
apertius videtur

i
qui dixit: si
In eo. ca.
Non expedit
Marcum exponit
nisi propter

k
nis dirigendo
contemnentes
differētia bonorum
valet: vbi sacra

l
ante oculos tuos
Hæc oportu. fa.
Christo: Abel fuit
Abominationem
In nubibus

m
id est. xv. lu.
tum non desperent
ne proditionem
die manet.

n
sunt & domestici
Et ecce ve.
Terræmotus
Et ecce ego
aquila ascendendo

o
Vide ne. Beda
Cum vidisset &c.
quod alĩ dicunt
Iacobum. Qui

p
Quoniam filia mea
Et egressus
Caput eius in
Et ipse solus
tres etiam in

q
Magister vi.
Ad duriciam
pescere. Et
tra ianuam

r
Vidua pauper
uitate modera
Et fracto
Quod est: non
laudare docebat

s
Linguis loquentur
Quoniam quidem
Sine quærela
bat, impune

t
Die octauo
in desertis
quod officium
nocte ista
Tulerūt illum

v
Et Iesu bapti.
uante dei gratia
cælestis gratiæ
mutabat vel

x
tendere: vel
naturam est,
Profert bo.
cis erigit.
In do. Ia. cuius

y
Sanabat. Ne.
ficent Christum
rit infirmorum
mandat, pauli per

z
Si autem ego
nes mundentur
Neq; absconditi
Considerate
Super omnia

A
Hō quidā. Verbum
nec secure
ope plus delinquit
AEthio. i. nolētib⁹

B
Et factum est &c.
nere: animo tñ
simplicitatem: quā
Quia inde erat
Et abundabit

C
Nō mādu. nō vltra
onis: vt exuas
Media nocte
tura: ita tamen

D
possit Christus
Incipit prologus
legem cōiugij
Qia per ipsum
Erat lux vera

E
In Galilæam &c.
nit scholæ pari.
Hoc fecit &c.
Cum autem.

F
De ter. i. qui est
Sexta hora
Salomon, in quo
Ego misi. Vos
Post hæc &c.

G
ostensionē Christi
lo venit, non
Multi ergo. Multi,
& mala bona

H
Testimonium
Multi cre. Fides
ex se veritatem
Neq; hic p. ne. pa.
redarguens

I
rosolymis bene
Credent. Et quia
& aliæ tribus
ctiones. Rex

K
Dicit ei Simon
fidelium. Quia
consilijs continent
Dicit ei Quo & q̄
Hæc man. Hīc

L
Qu. p. Me occisio
litas fuit
ma oratio fuit
Vbi erat in horto

M
dici: & eadem
Sed vnus. Vigilāti
ne intrabit
dubius Thomas

INDEX

ALPHABETICVS,

selectas omnes continens sententias,

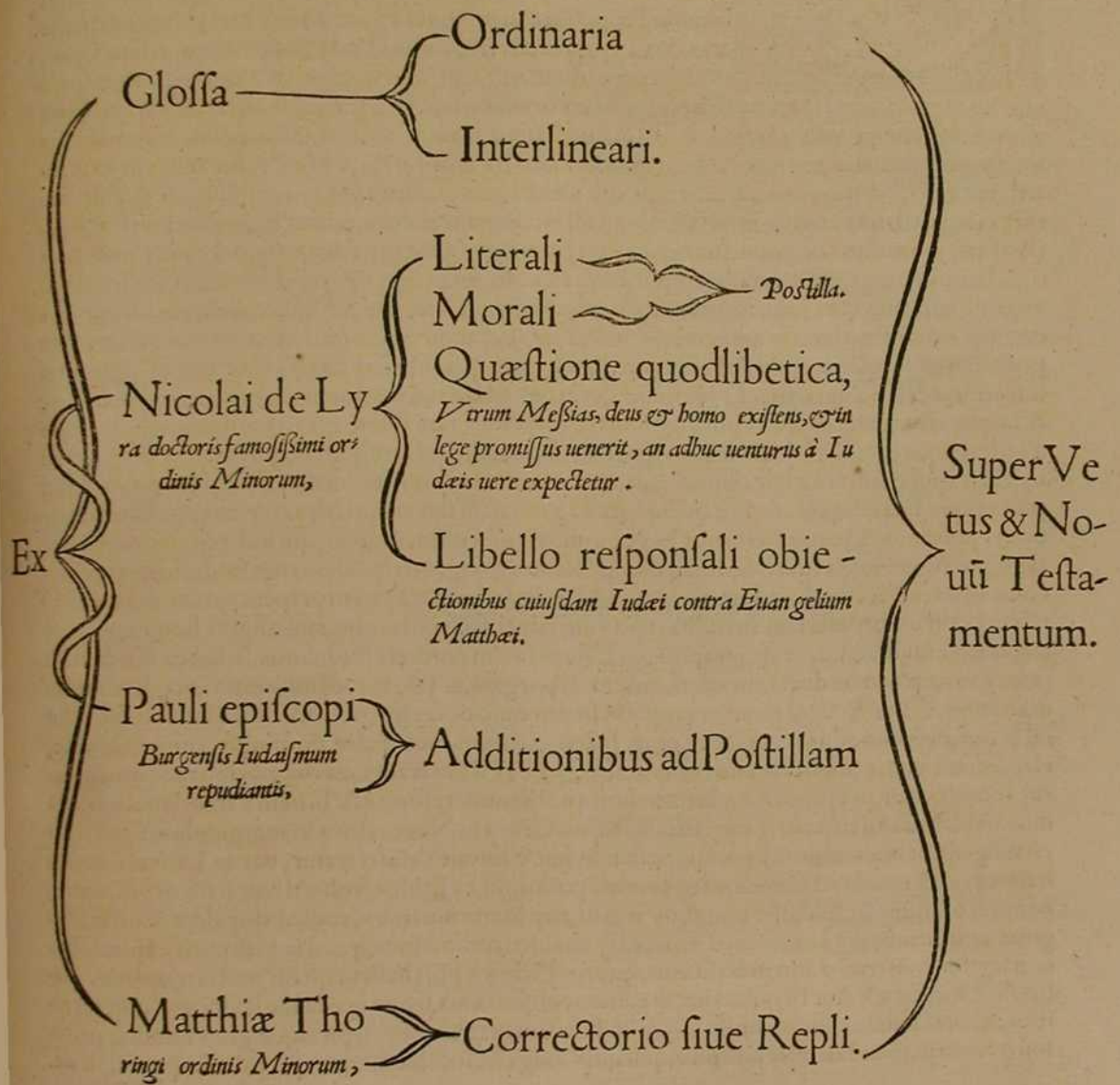

LVGVDNI, ANNO
M. D. XLV.
Cum priuilegio Regis.

Ad Christianum lectorem.

COMMVNI mortalium generi hoc ferè à natura inditum est, lector Christiane, ut nouarum rerum semper plus æquo simus appetentes, licet ex consuetis longè plus emolumenti & commoditatis capias. Vnde iampridem pernicio sissima illa opinionum uarietas & dissensio in religionem Christianam irrepsit, ut sacrarum literarū tyrones adhuc & elementarij temeraria quadam nouitatis auiditate sanctissimis ueterum doctorum scriptis & monumentis repudiatis, ineptorum quorum libet neotericorum nouis inhient tantum paradoxis. Quæ res hoc malū literariæ Reipublicæ ingessit, ut hac (proh dolor) tempestate nihil nisi recens, & varijs nouitatis salibus conditum studiosorum palato sapiat, nihilque pene admittatur, nisi Ciceronianam redoleat eloquētiam, quod affectus moueat, quod splendida seu potius fucata orationis suauitate aures demulceat. Vnde non pauci ampliss imæ alioqui indolis iuuenes à uero diuinæ scientiæ tramite in abstrusissima deuia aberrarunt, qui se totos prophanis uocum nouitatibus (quas summus ille diuini uerbi præco Paulus multis in locis detestatur, & à Christianorum auribus uult esse alienissimas) mancipantes, complurium doctissimorum ueterum scripta cum ob uetustatem, tum ob incomptam præcipuè dicendi phrasim non sine ingenti fastidio è manibus reiecerunt. Inter quos cum plures sint, quàm ut omnes enumerare possimus, præcipui tamen sunt, qui superioribus temporibus ante nostram ætatem in sacros libros sunt commentati, atque illi nimirum qui Glossam (ut uocant) ordinariam in Vetus atque Nouum testamentum confecerunt, uiri citra assentationem undecunque doctissimi, licet aliquantulum in scriptis illorum adhuc comperias barbariei, quæ non illis, sed ætati imputanda est, in qua cultiores literæ ueluti mucoso quodam situ obrutæ & sepultæ iacebant. Nos igitur qui in tam felici ætate nati sumus, in qua omnes bonæ literę & linguæ renatæ atq; in pristinum uigorem restitutæ sunt, non solum incultam illorum barbariem æqui bonique consulere debemus, uerumetiam dignas illis referre gratias, qui in tantis literariæ rei tenebris, quæ omnia ea ætate offuscabant, ea nobis maximis suis sudoribus & uigilijs pepererunt, posterisque suis reliquerunt, sine quibus uix ad genuinam sacrarum scripturarum cognitionem peruenire possimus. Quamobrem nos nostri muneris non immemores, cum uideremus cæteros ferè typographos nouis excudendis libris occupatissimos, singulari quadam erga studiosos pietate ducti, ne ueteres illi orthodoxi doctores optimè de religione nostra meriti perpetua premerentur oblitione, Glossam ordinariam in Biblia sacra à uiris doctissi. contextam, iam animis hominum penè elapsam, ac multis annis à typographis omissam in lucem reuocare studuimus, sed noua quadam illi prius forma & facie inducta, mendis omnibus repurgata, ac tali iam restituta nitori, ut qui rebus studet nouis, hoc non secus ac nouo ac recens in lucem edito opere frui possit. Cum enim antehac deformi & obscuro admodum charactere opus fuerit excusum, nos quàm potuimus commodissimo, eleganti ac nouo in publicū emitti curauimus. Quæ ex Hebræis aut Græcis codicibus aliquando corruptè citabantur, propr̄ijs characteribus sunt à nobis nunc restituta. Vbi item à translatione nostra dissidet Hebraica ueritas in Veteri testamēto, aut Græca in Nouo, id nos in margine hoc signo † crucis diligenter annotauimus. Et ne quippiam in hac editione desideraretur, uarias Latinorū codicū lectiones eadē notula adiecimus: eaque omnia potissimū ex Biblijs Roberti Stephani deprōpsimus, hominis multum de studiosis omnibus meriti, atq; literis iuuandis, codicibusq; deprauatis in integrum restituendis uigilantissimi. Præterea ▷ obelisco confodimus, quod in Hebraicis uoluminibus non legitur. * Asteriscō autem usi sumus, quoties Hebræa plus habent quàm nostra translatio. Habes hîc Christiane lector breuibus hac in editione obseruanda, habes in edendo hoc opere sumptus nostros, labores haud exiguos, curam atque industriam maximam: tu si pij atque grati hominis partes fouere niteris, placida fronte suscipito, quicquid longa tibi nostra tandem protulit diligentia. Vale.

Lugduni, XI. Calend. August.

Index in Gloſ. ordi. & Poſtil. Nic. de Lyra.

AA DOMINE deus &c. Ab aliquibus expoſitoribus ratio ponitur quare ter ponitur: ſed eſt ex ignorantia Hebraici ſermonis . parte 4.fol.3.C. & fol.118.D. Eſt enim apud Hebræos vna dictio ex tribus literis cõpoſita: quæ ſic ſonat aha: aduerbiũ admirãdi.fol.132.C.&fo.157. A.dicitur:& hæc dictio eſt quædam interiectio, exprimens dolorem. & fol.218.H.dicitur.& eſt interiectio admirantis ſeu conquerentis. & fol. 240.G. & fol .353.B.

Aaron natus fuit tribus annis ante Moyſen, & ante præceptum de ſubmerſione maſculorum Hebræorum. parte.1.fol.132.G. H.& fol.125.B.

Aaron & Moyſes, ſancti ſunt,& perfecti. Et magis euangelĩ, quã legis diſcipuli oſtenduntur. parte.1.fol.291.G.& fol.298.H.

Aaron aliquando prꝫponitur Moyſi,aliquãdo etiam Moyſes, prꝫponitur cũ ſimul combinãtur:& quare. parte.1.fol.136.G.

Aaron quomodo dicitur propheta Moyſi,parte.1 fol.137.B.

Aaron licet non dicatur propriè propheta,habuit tamen reuelationem à deo immediatè. parte.1 fol.133.F.& fol.137.D.

Aarõ quomodo fuit cõſecratus in pontificem per Moyſen,cum ipſe non eſſet ſacerdos .parte.1.fol.228.H.& fol.229.C.

Aaron erat ordinatus in his quæ pertinebant ad populũ. Moyſes autẽ in his quæ pertinebant ad deum. parte.1.fol.142.D.

Aaron & Moyſes ſufficiunt, vt tota gens Iſraelitarum ſaluetur Quid amplius eſt in his duobus, quæ tanta virtus, quod meritũ, quòd ſexcentamillia, & eo amplius liberentur, & in Sodomis ad minus decem requirebantur, per quos vix ſaluarentur qui habitabant pentapolĩ parte.1.fol.291.F.

Aaron inter ſacrificia,ſemper in humeris ſicut & in pectore portabat nomina patriarcharũ tribꝰ de cauſis. parte.1.fol.189.E.

Aaron cum in Exodo octo veſtibus induendus aſſeueretur, in Leuitico nonum addi videtur, baltheus ſcilicet, quo linea tunica ante indutã hyacintinã prꝫcincta erat parte.1.fol.192 .F.

Aaron & filĩj eius minoresq; ſacerdotes diuerſo modo vngebãtur, parte.1.fol. 196.H.

Aaron quatuor filĩj cum eo in ſacerdotium electi ſunt,ſed duobus in ſtatu ſuo manentibus, alĩj igne diuino exuſti ſunt &c. parte.1.fol.269.B.

Aaron ſoli & filĩjs ſuis licuit diuina miſteria nudè videre. parte 1.fol.272.A.B.C.

In Aarõ ſupplicãdi deo&obſecrãdi forma daꝫ. parte.1.fo.291.F

Aaron vt dicit Rab. Sal. depinxit cum ſtilo in tabula formam vituli,& tradidit artificibus,vt facerent ad ſimilitudinẽ illius &c. parte.1.fol.158.C.&.fol.159.G.

Aaron qua intẽtione iuſſit colligi inaures & ornamenta vxorum & filiarum , quãdo Hebræi petebant, vt faceret eis deos: parte.1.fol.158.B.C.& fol.159.E.

Aaron,vt aliqui dicunt proiecit aurum in ignem vt ibi periret, nonvt idolum fieret, ſed opere diaboli formatus eſt inde vitulus &c. parte.1.fol.159.G.

Aarõ quid intendebat in fabricatione vituli, cum ipſe ſciret, quòd vitulus ille non poſſet deducere populum, nec etiam intendebat vt adoraretur vt deus parte.1.fol.200.H.

Aarõ an & quomodo peccauerit in facto vituli. Et an peccato idololatriæ.parte.1.fol. 200. G.

Aaron peccatum, an aggrauetur multum ex magnitudine documenti quod in populo fuit ſubſequutũ .parte.1.fol.201.B.

Aaron tribuitur illud totum malum quòd populus fecit, quia conſenſit ad faciendũ quod malꝫ petiuerat.parte.1.fol.199.E.

Aaron peccatum in fabricatione vituli, an fuit tantꝫ grauitatis, vt ipſe cũ poſteritate ſua deberet diſperdi. parte.1.fol.232.H. & fol.233.A.C.

Aarõ,an per mendacium ſe excuſauit apud Moyſen.parte.1.fol. 158.G.& fol.200.H.& fol.201.A.B.G.

Aaron,quare,quando,& ubi peccauit &c.parte.1.fol.297.D.& fol.299.B.

Aarõ ante defunctus eſt quã Iſrael in aliquã partẽ terræ promiſſionis intraret: Moyſe autẽ adhuc viuẽte capta eſt terra Amorreorum &c, & quid per hoc deſignatur. parte.1.fol.314.B.

Aaron quare mortuus eſt ante ingreſſum terræ promiſſionis, parte.1.fol.318.E.

Aaron vbi&quomodo mortuꝰ eſt, & an Eleazar filiꝰ eiꝰ & ſucceſſor in ſacerdocio, ſepeliuit eum.Et an in mõte Hor, vel in Moſera ſepultus ſit.parte.1.fol.298.E.F.Et.fo.324.D.Et fol.331.A.

Abacuk vaticiniũ habuit contra Nabuchodonoſor & Chaldeos,ſiue Babylonẽ,A quibus terra Iuda vaſtata eſt,& Ieruſalẽ. Ab templumq; ſubuerſum, parte.4. fol.389.G. Et fol.390.F.

Abacuk hiſtoria de miſſione eius ad Danielem apud Hebræos non legitur. parte.4.fol.389.H. Et in textu.

Abacuk liber ſcriptus fuit per magnum tempus poſt mortem Ioſue,ſilicet poſt octingentos annos & plus.parte.1.fol.16.C.

Abagarus rex qui regnauit iuxta Euphraten ſcripſit Chriſto ſaluatori epiſtolam,vt habetur in Eccleſiaſtica hiſtoria.parte 5.fol.17.G.

Abba pater, vtriuſque verbi eadem ſignificatio,tamen vnum eſt Græcum , & aliud Latinum. parte.5.fol.116.D. Item parte.6. fol.18.F.Et fol.84.F.Et ibidem.H.ſic dicitur,hæ duæ dictiones ſunt idem ſignificantes. Prima Hebraica,vel potius Syriaca: tamen ea cõmuniter vtuntur Hebræi, quia lingua Syra & Hebræa ſunt propinquæ. Secunda Græca &c.

Abba pater, quid myſterĩj continet, quòd ſimul ponuntur hæc duo verba,cum idem ſignificent.parte.6 .fo.18.F.&fol.84.F.

Abdias ſub quo regum prophetauit.parte.4.fol.370.E.

Abdias ſecundum doctores Hebraicos et Latinos fuit diſpenſator domus Achab regis Iſrael qui pauit prophetas quinquagenos & quinquagenos &c.parte.4.fo.370.H.

Abdias donum prophetiæ conſequutus eſt, quia adſcondit centum prophetas, ſaluans eos à morte contra perſequutionem Iezabelis.parte.2.fol.155. D. Item parte.4.fol.370.H.

Abdias ſecundum doctores fuit tertius quinquagenarius, qui timens deum humiliauit ſe corã deo & Elia ejus ſeruo, & non fuit combuſtus per ignẽ,ſicut cæteri.parte.2. fol.162.B.

Abdias prophetauit contra Idumeos,qui debebãt Iudæos diligere,eo quòd à duobus fratribusdeſendiſſent, & ipſi econtrario habuerunt eos odio perſecutoribus auxilium prꝫbendo parte.4.fol.370.H.

Abel & Cain quomodo tipum gerunt duarum generationum, hominũ electorum ſcilicet,& reproborum.parte.1.fol.45.A.

Abel cum ſcribitur in Hebraico cum litera, a ,ſignificat luctum propriè: ſed quãdo ſcribitur cum litera,h,ſilicet quòd dicatur Habel,non ſignificat luctum, ſed vanitatem, tantum.Et ratio huius nominationis &c.parte.1.fol. 47.B.

Abel quare ſibi elegit officium paſtorum, & non potius agricul turam ſicut Cain .parte.1.fol.45.C.D.&.fol.47.B.

Abel de ſua ſanctitate & dignitate commẽdatur, quia primus, martyr,primus ſacerdos,& primus virgo.parte.1.fol.47.D.

Abel quomodo fuit occiſus vtrum cum armis , aut ſine armis, parte.1.fol.47.H.

Abel occiſus eſt in campo Damaſceno,parte.4.fol.359.A.

Abel mortuus fuit ſine generatione.parte.2.fol.189.G.

Abel & Zacharias,perIudæos & ſuos prꝫdeceſſores occiſi, quare magis nominẽtur per Chriſtum,quàm alĩj ante vel poſt natiuitatem Chriſti occiſi:Et quid per eos ſignificetur.parte.5.fo. 72.H.& fol.156.E.

Abel nomen eſt ciuitatis fortis &muratæ.parte.2.fol.118.F.

Abeſſalon videtur eſſe alius ab Abſalon filio Dauid.parte.2.fol. 152.E.& fol.3,A.

Abies & de eius proprietatibus.parte.4.fol.92.E.

Abiꝫcienda vel abiecta quæ putantur apud homines ,apud deum aliquam habent vtilitatem,& aliquid operis neceſſarĩj.parte.1.fol.229.E.F.

Abimelech pepigit fœdus cum Abraham quꝫrens amiciciam eius triplici ratione.parte.1.fol.76.G.

Abiſſus pro quo accipitur cum dicitur. Et erant tenebræ ſuper faciem abiſſi.parte.1.fol.30.E.

Abyſſus duplici modo accipitur cum dicitur:Et tenebræ erant ſuper faciem abyſſi.parte.1.fol.24.B.C.

Abyſſus qua ratione dicitur congeries elementorum. parte.1. fol.24.C.D.

Abyſſus anima humana dicitur, & quare. parte.1.fol.23.H.

Abyſſus cum in geneſi memoratur,quare nõ addũtur iſtꝫ clauſulæ: Fiat terra ſeu abyſſus. Similiter: Et factum eſt ita: Et vidit deus quòd eſſet bonũ &c. ſicut in cæteris creatis additum eſt.parte.1.fol.30.C.D.

Abyſſus ſi accipitur pro aquarum multitudine impenetrabili, terram vndique circumdante,cur non propriè hoc declarauit, deus dicens: Multitudo aquarum erat ſuper terram, cũ aqua ab omnibus quantumcũque rudibus ſit perceptibilis&c.parte.1.fol.30.C.E.

Index in Gloſ. ord.

Abyſſi faciem: Si hoc complexum accipitur pro primo mobili, cur ſtatim ipſum nominat aquas: cum dicit: Ferebatur ſuper aquas: ſecundum iſtam expoſitionē. parte. 1. fol. 30. C. E. F.

Abyſſos ſcilicet multitudinem aquarum in gyro vallauit deus: & facta fuit hęc congregatio à deo per certam legem ſeu diſpoſitionem. parte. 1. fol. 31. G.

Abyſſi ſunt profunditates aquarum latentium & maria omnia. parte. 3. fol. 305. A.

Abyſſus dicitur lex noua & vetus. parte. 3. fol. 146. B.

Abyſſi ſunt corda latentium tam bonorum quàm malorum. parte. 3. fol. 288. A.

Ablactatiões duplices ſunt, & qbus tēporibꝰ fiāt. pte. 2. fo. 63. G.

Ablactationis Iſaac in die, quare fecit Abraam conuiuium potius quàm natiuitatis & circunciſionis. parte. 1. fol. 75. F.

Ablatio alicuius rei in iudicio non eſt repetenda quomodo ītelligitur: & etiā in q̄ caſu. parte. 5. fo. 142. D.

Ablatio idolorū p Rachelem facta nō fuit: niſi p ſubtractionē idololatrię patris ſui. pte. 1. fol. 94. D.

Ablutio baptiſmalis q̄ tollit pœna & culpa, vbi & quomodo reperitur figurata. parte. 4. fol. 262. F.

Abominatio in ſacra ſcriptura cōmuniter accipitur pro idololatria, ſeu p aliquo ad idololatriā pertinēte. parte. 1. fo. 355. H.

Abominatio, ſiue offenſa in ſacris voluminibus dicuntur ſimulacra. parte. 2. fol. 238. G.

Abominationes vocant Hebrei illa quę coluntur ab idololatris. parte. 1. fol. 141. C.

Abominatio eſt peccatoribus bonorum religio: ſtultumq̄ videtur incredulis, cum fideles propter dei amorem aduerſa ſuſtinent mundi &c. parte. 3. fol. 322. B.

Abominatio deſolatiōis: poteſt Antichriſtus intelligi, vel imago Cęſaris & Pilatꝰ poſuit in tēplo &c. vel ſtatua Adriani eīſtris parte. 4. fo. 432. A. Item parte. 5. fol. 74. A. & folio. 113. E. F.

Aborſus duplex eſt, ſcilicet, a vita natiuitatis: qui ſcilicet ipſius nulla ſumpſit initia: & eſt aborſus a fide. parte. 1. fol. 285. E. F.

Aborſus dicitur bonus, non abſolutè, ſed alijs comparatus &c. & alius etiam videtur eſſe melior qui nondum natus eſt &c. parte. 1. fol. 285. E.

Abortiuus quid vel qs dicat. pte. 3. fol. 11. B. Itē pte. 6. fol. 57. F.

Abortiui pœna minor ē quā peccatoris adulti. parte. 4. fo. 27. D.

Abortiuus propriè dicitur ſecundum Hebręos fœtus cōceptus: ante animationem deſtructus. parte. 1. fol. 168. H.

Abram, an fuit primogenitus Thare, & Aram vltimus. parte. 1. fo. 59. D. Et. fol. 60. f.

Abraham prius dictus eſt Ram deinde nūcupatus eſt Abram, & tandem Abraham. parte. 4. fol. 100. E.

Abram licet primo vocatus ſit, & poſt Abraham, tamen frequentius nominatur Abraham: quia eſt nomen magis viſitatum: & ſcribenti vel dictanti citius occurrit, nec eſt vis de illo cum per hoc ſententia non mutetur. parte. 1. fol. 59. G.

Abrahę & Sarę nomina quo modo deus mutauit: & ex nomine ſuo tetragrāmaton he literam illis addidit, vt Hebręi dicunt. Et quare nos a literam proferimus, cū he litera addita dicatur. parte. 1. fol. 68. A.

Abram, dicitur quaſi pater excelſus. Abraham verò dicitur quaſi pater multarū: Nam gentium, in nomine non habetur, ſed ſubauditur. parte. 1. fol. 68. A. C.

Abraham commendatur in prophetia Bałaam, & per eum ſtatus populi Iſraelitici. parte. 1. fol. 310. B.

Abraham, an edoctus fuit in aſtronomia, ſimiliter & Iſaac. parte. 1. fol. 83. A. C.

Abram vbi, ſeu in qua terra natus fuit, an ſcilicet in Chaldęa, vel in Meſopotamia. parte. 1. fol. 60. C. Et fol. 61. D. G. Et fol. 8. F. Et fol. 81. H. Et. fol. 83. C.

Abrae pater, eiuſq̄ frater Nachor, vt dicit Rab. Sa. dedinauerūt ad idololatriam. parte. 1. fol. 60. C.

Abram quādo exiuit de Aram, an poſt mortē patris, vel ante & de eius ętate. pte. 1. fo. 69. A. B. C. E. F. Itē pte. 6. folio. 175 G. H.

Abram quod ſit miſſus in ignem fabulantur Hebręi, quia ignē nō luerit adorare quē Chaldei colūt. parte. 1. fol. 59. E. F. G. H.

Abram fecūdum Hebręos ex præcepto Nemroth proiectus fuit in ignem propter fidem vnius dei veri, ſed diuinitus ſaluatus fuit. parte, 1. fol. 59. G. Item parte. 3. fol. 263. F.

Abrahę cum dicitur: Egredere de terra tua, quomō hoc ſibi dicitur: cum iam diu ante egreſſus fuiſſet cum patre ſuo. Et an de Chaldęa vel Meſopotamia intelligendum ſit. parte, 1. fo. 60. C. & fol. 61. D. G.

Abram cur voluit mentiri, ſororē ſuam dicendo quę fuit vxor, & non potius deo commiſit, qui ſi vellet eius pudicitiā apud Pharaonem conſeruare poſſet. parte. 1. fo. 61. A. B.

Abram vir tantę perfectionis, quomodo per mendacium expoſuit vxorem ſuam periculo adulterij, quia vt videtur magis debuiſſet eligere mori. parte. 1. fol. 61. B. F. G.

Abrā vt nihil omitteret de his quę poterat facere ad conſeruandam caſtitatem vxoris ſuę, incluſerat eam infra vnam arcam, vt dicūt Hebręi, ne videretur ab Aegyptijs: ſed cū peruenſſent ad quoddam paſſagium &c. parte. 1. fol. 61. C.

Abram vt habet quorundam Hebręorum error, multipliciter peccauit, nō ſolum in mēdacio &c. ſed etiā inquārum terram promiſſionis exiuit ſine mādato domini &c. parte. 1. fol. 61. G.

Abrę propter peccata (vt aſſerunt quidā Hebręi) filij Iſrael fuerunt in captiuitate Aegyptiaca per multos annos: quę quidē aſſertio vana eſt. Ibidem. g.

Abrā de Aegypto aſcendens redijt eadem via qua abijt duplici de cauſa parte. 1. fol. 61. C.

Abram ducens guerram contra reges, poſt obtētam victoriam decreuit eis qui cū ipſo venerunt ad bellum ius habere in parte prędarū: quod exponitur dupliciter. parte. 1. fo. 64. G.

Abram muniuit expertos vernaculos: ſic tranſlatio noſtra habet ſed hebraica ſic habet: Numerauit expeditos vernaculos &c. & vnde iſta variatio, puenerit. Et eſt ſenſus, quod muniuit ſuos armis bellicis. Et quo patet prudētia Abrahę in re militari parte. 1. fol. 64. E.

Abram, an & quomodo timuit, ne forte, p miſſionē ſibi facta per tā ſolemnē victoriam, eſſet impleta. parte. 1. fo. 66. b. F. G.

Abram nō propter ſteriliratē terrę promiſſę peregrinabatur in Aegyptū, ſed ppter probationē fidei &c. parte. 1. fo. 344. E. G.

Abram quia viuēte vxore, ancillę adiūgitur, excuſatur de adulterio. parte. 1. fol. 66. F. Et fol. 67. A.

Abram nō vituperatur de bigamia ſicut Lamech duplici ratione. parte. 1. fol. 67. A.

Abram quando cum Abimelech pactū fecit, & dictus eſt puteus quem fodit, puteus iurationis: quomodo congruat veritati. parte. 1. fol. 76. E.

Abrae dedit Abimelech dona dicens: Hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes qui tecum ſunt &c. Hoc varijs ſenſibus exponitur, & quare. pte. 1. fo. 75. D. E. G.

Abram de ſacrificijs in lege fiendis ad colendum deū fuit inſtructus: que erant quaſi quędam proteſtatio interioris cultus: Et quare. parte. 1. fol. 65. D.

Abram multū diligebat hoſpitalitatē. Et vt dicūt Hebręi, tranſtulit ſe alibi habitādo vbi eſſent vię frequentatę, vt ſic poſſet hoſpites recipere. parte. 1. fol. 74. F. & fo. & 76. G.

Abram vt Hebręi dicūt, hortū plātauit in quo diuerſas arbores poſuit ad ferēdos fructus: & hoc ppter hoſpites tranſeūtes recipiendos, vt amœnitate loci recrearentur & fructibus refocillarentur. parte. 1. & fol. 76. G.

Abram cum eſſet nonaginta nouem annorum circuncidit carnē pręputij ſui, & deinde dictus eſt Abraham. parte. 1. fo. 69. B.

Abrahā ſimul habuit p̄ceptū circūciſionis (quę fuit ſignū & character ſuę fidei) in ſe & in ſuis ſequacibus. parte. 6. fol. 11. C.

Abrahę circunciſio cōmendata fuit, & quare. parte. 6. fol. 11. a.

Abrahę non contulit circunciſio, ſed fides, paternitatem: quòd dictus eſt pater multarū gentium. parte. 6. fo. 11. C.

Abrahā pactū circunciſionis non ſuſcepiſſet, ſi adam pactum dei cuſtodiſſet, ſed quia ipſe in hoc membro culpā inobedientię prius cognouit, decuit vt iſte in hoc mēbro ſignū obedientię ſecundo acciperet: & quare. parte. 1. fol. 68. E.

Abram cum affectū haberet ad opus hoſpitalitatis, & homines non veniręt, videſ hoc deus, fecit tres angelos apparere, vt dicunt Hebręi in ſpecie virorum, vt eis exhiberet hoſpitalitatis officium. parte. 1. fol. 69. H.

Abrahę apparuerūt tres angeli, vt Hebręi tradūt, in ſpecie virorum. Vnus ad nūciandū Sarę cōceptū. Alius ad ſubuertendū Sodomā &c. Et tertius ad ſanandū Abram, & ad liberandum Loth de ſubuerſione Sodomorū. parte. 1. fol. 69. H.

Abrahę, vt Hebręi dicūt, apparuerūt angeli tertia die poſtquàm fuerat circunciſus. parte. 1. fol. 70. B.

Abrahā an quādo & quali adoratione vnū inter angelos in ſpecie humana ſibi apparētes adorauit, ſcilicet an dulię adoratōe vel latrię. pte. 1. fo. 70. C. Et fo. 71. F. G. Et fo. 72. A. C

Abrahā angelos ſibi in ſpecie virorū apparētes, an homines tātum aut angelos vel deum eſſe credidit. parte. 1. fo. 71. F. H.

Abrahę ad quercū Mābre, tres viri viſi ſunt, ſed vtiq̄ nō erant Non enim ſunt angeli viri ſed videntur. parte. 4. fol. 33. E.

Abrahę dignitas oſtenditur ex hoc, preſertim in his que ad fidem pertinent, quòd in apparitiōe ſibi facta, numerus determinatus diuinarum

tus diuinarū personarū explicitè demōstratur, licet etiā antea in prioribus implicitè innuebatur &c. parte.1.fol.71.A.
Abraham, vt Hebrei dicunt, vitulum coquendū pro hospitibus angelis, tradidit Ismaeli, vt cibum pararet, vt eum assuefaceret hospitalitatis operibus. parte.1.fol.70.D.
Abrahę quare apparuerunt tres angeli in numero impari: Sodomam verò venientes fuerūt in numero pari. parte.1.fo.72.B.
Abrahę apparētes tres angeli, vt Hebrei dicūt, fuerunt Michael Gabriel. & Raphael: ita quòd Michael erat in medio: alij autē duo ad dexterā & sinistrā. Erat aūt modꝰ ambulādi tūc: quòd superior ambulabat in medio, & in hoc cognouit Abraham quis esset superior. parte.1.fol.70.C.
Abram vnde habuit occasionē petendi prolē à domino, dicens: Domine quid dabis mihi, Ego vado absq; liberis. pt.1.f.64. F.
Abram nō dubitauit quin haberet prolem sibi ꝓmissam à deo, & similiter hereditatem in persona propria vel filiorum. parte.1.fol.65.D.
Abrahā in promissione filij præ cordis exultatione risit, nō sicut Sara eius vxor diffidendo. parte.1.fol.68.G.
Abraham quomodo dicitur pater fidei. parte.1.fol.121.F.
Abraham est pater omnium fidelium, qui fuerunt post ipsum. parte.3.fol.433.C.
Abraham an & quare nō ausus fuit petendo ad minorē numerū descēdere, q̄ pro decē iustis. parte.1. fol.71.D.H.& fol.72.C.
Abraham nusq̄ legitur se cinerem & puluerem professum esse, nisi cum meruit dei locutionē habere. parte.1.fol.71.A.
Abraham qua adoratione adorauit, cū dicitur: Quos cū vidisset &c. & adorauit in terra. parte.1.fol.71.G.Et fol.72.A.C.
Abraham quomodo adorauit populum terrę, filios videlicet Heth ꝓ sepultura vxoris suę cū scriptū sit. Dominū deū tuum ado. & illi soli ser. parte.1.fol.79.E.
Abraham nō in die natiuitatis, nec in die circūcisiōis filij sui: sed in die ablactatiōis conuiuium fecit: Et quare parte.1.fol.75.F.
Abraham primo per fidei meritū, omniū peccatorū remissionē adeptus est. Deinde per iustitiam, vt multarū fieret pater gentium. Tertio: facta promissio effecit quòd fieret semen suum sicut stellę. parte.6.fol.11.F. Item parte.3.fol.433.A.
Abraham quare contristatus est de ciectione filij: Hismaelis scilicet: cum tamē hec prophetia fuerit, quā ipse magis quàm Sara nosse debuit. parte.1.fol.76.A.
Abrahę fides & cōstantia &c. enumerātur magnificè. parte.6.fol.15.E.F.G.H.&c. Et fol.213.A.
Abrahę dixit dominus. Vade in terram Morię id est in terram in qua erat mons ille, quem deus ipse erat sibi demōstraturus &c. parte.1.fol.78.F.
Abraham immolare volens filiū suū credidit quòd deus ipsum à mortuis suscitaret, vt cōpleret in eo ꝓmissum suū. Alio modo dicit Ioseph⁹. Et qūo Abrahā ꝑsuadebat filio suo, vt spōtanee subiret immolatiōis sacrificiū. pte.1.fol.77.E.G.H.
Abraham quomodo voluit filiū suū immolare, cū occisio innocentis sit horribilis, & illicita. parte.1.fol.78.B.
Abrahę sacrificiū distat ab illo quod Iepte fecit: quia ille iussus obtulit, iste fecit quod lege vetat. parte.2.fol.47.A.
Abraham quando immolauit filiū habebat centū & vigītiqnq; annos: & Isaac trigintaquinq;, vt habetur. parte.1.fol.77.G.
Abrahę, vt dicūt Hebrei, fuerūt factę plures reuelationes & ꝓcepta successiue, quando dixit dominus ad eum: Tolle filium tuum &c. Et ideo, vt inquiunt, vt ex pluribꝰ responsionibꝰ ad obediendū maiorem haberet mercedē. Doctores nostri dicunt quòd fuit vnicū ꝓceptum &c. parte.1.fol.77.B.
Abraham nō statim iussus est filium occidere sed triduo ad immolandum ducere: vt longitudine tēporis tentatio augeretur & quomodo. parte.1.fo.77.A
Abram iussus est immolare filium, vt probaretur eius affectus & fides. parte.1.fo.300.E
Abram seruum iussit ponere manum subter femur. Et quare secundum Hebreos & catholicos. parte.1.fo.80.B.D.E.
Abrahā, vt dicunt Hebrei, ita mundus fuit à peccato quando fuit centum annorum: & quando erat septuaginta, sicut quādo fuit solūmodo quinq; annorū. parte.1.fo.83.G
Abraham grandeuus duxit Cetburam, mortua Sara: non propter incontinentiam: nec ꝓpter filiorū procreationem, sed pro mysterio &c. parte.1.fo.83.B.
Abraham ex tribus mulieribus sobolem procreauit, quid mysticè significat. parte.1.fo.83.B.
Abraham mortuus est vitę suę anno centesimo septuagesimo quinto. parte.1.fo.83.G.
Abrahę nō conuenit deficere vel minui. parte.1.fo.83.E.
Abrahamium locus est, vbi condita sunt corpora patriarcharū. parte.1.fo.115.A
Abrahę sinus quid est. patre.3.fo.152.B. Itē parte.5.fo.167.E.F
Abrahę in sinu quare iusti dicunt fuisse, qui ante aduentū Christi seu eius passionē decesserunt. parte.1.fo.69.C.
Abrahę sinus an ideo dicat quia habuerit credēdorū clariores reuelationes q̄ posteri, vel alia ratione. parte.1.fo.121.F
Abraham triplicem figurā gerit. Primam saluatoris, alteram patris æterni, tertiā sanctorum qui aduentum Christi cum gaudio susceperunt. parte.1.fo.69.F.
Abraham desiderauit cognoscere tēpus aduentus Christi. quod est videre Christum in spū. parte.5.fo.213.F.
Abraham exultauit vt videret diem meum. Illa verba referenda sunt ad tempus immolationis Isaac, & non ad visionem qua dicitur. Sic erit semen tuum &c. parte.1.fo.66.D.
Abraham quomodo coram deo ambulare intelligatur. Vide in Ambulare coram deo.
Ab Abraham descenderunt Saraceni per Hismaelem: & Idumęi per Esau: & Iudęi per Isaac. parte.1.fo.68.C
Abraham describit secūdū triplicem statū. Primò em̄, vt incipiēs parte.1.fo.60.B. Secūdò, vt proficiēs. fo.68.b. Tertiò, quomodo se habuit vt perfectus. fo.77.B
Abrahę ꝓpter suā iustitiā, nō solū tpalia, sed & cęlestia siue æterna à deo promissa fuerunt. parte.1.fo.65.B.C. Et fol.66.D.E.
Abrahę tempore separatus est populus dei ab errore simulacrorum. parte.1.fo.25.G.
Abrahę tempore tertia ætas mundi incipit, & huius perpulchra adaptatio: ætatisq; tertiæ hominis. & diei tertię creationis, accommoda assimilatio. parte.1.fo.25.G.
Abrahę cōmisit deꝰ secreta sua duplici cōgruitate. pte.1.fo.70.F
Abraham primꝰ in scripturis presbyter vel senior appellat. parte.2.fo.19.E
Abrahę humilitas commendatur cum puluerē & cinerē se confitetur. parte.1.fo.71.A
Abraham pręest familie hospitalitatis. parte.1.fo.258.F.
Abraham in casulis habitabat, quia sancti, hospites & peregrinos se esse cognoscunt: expectantes ciuitatē habentem fundamentum: cuius artifex deus est, progenies autem impiorum in hac vita ciuitatem extruit &c. parte.1.fol.46.B.
Absalon replicat, ꝓpter sex cōditiones pœnę gehēnę, q̄ sunt, pœna damni, pœna sensus, stridor dentiū, & fletus, exteriores. tene
Abrę, & duratio sine fine. parte.2.fo.116.H.
Absalon ꝑsequēs Dauid & viros eiꝰ, signat tyrānū & oppressorē simpliciū, cuius caput adhęret quercui, mundi sublimia appetendo. Ibidem.H.
Absalon patris persecutor significat tyrannum apostatantem à fide, persequens Christum patrē suum in membris, qualis fuit Iulianus apostata. parte.3.fo.90.H.
Absconsa res, auidiꝰ quæritur, celata venerabilius conspicit, diu quęsita charius tenet, sine fastidio sit percepta cum mensura. parte.5.fol.28.B.
Absoluendi modus, quo Iesus absoluit adulteram, nō est trahendus in consequentiam. Et huius rō. parte.5.fo.210.G.
Abstinentia meritum auget, cui nulla est potentia naturę. parte 5.fo.33.A
Abstinentię & crucis duo sunt genera. Corporale. s. & spirituale &c. parte.5.fo.52.H.
Abstinētia à cibis nō est deo accepta, nisi cū hoc sit abstinētia à vicijs, & ieiuniū comitent opera pietatis. pte.4.fo.413.D
Abstinētia cibi & castigatio corporis corruptibili corpori necessaria sunt. parte.1.fo.292.C.
Abstinentia nisi sistat in medio, non valet. exemplum de cithara. parte.3.fo.58.B.
Abstinentia à cibis: in quibus & quando licita vel illicita sit. parte.6.fo.120.D
Abstinētia aliq̄ quę laudabilis ē in religioso, nō ē laudabilis i cōiugato: Et quare. parte.6.fo.26.H. Sic in iuuene & sene. Ibidē.
Abstinētes viri, Onagri vocabulo figurant. parte.3.fo.74.E
Abstractio à curis exterioribus requiritur ad inueniendum deū. parte.1.fol.141.A.B
Abstractio mētis à terrenis tantò facit ipsam deo pleniorem. quātò in æterna liberius extenditur. parte.1.fol.160.F.
Abstractio à curis secularibus necessaria est, vt homo dignā oblationem faciat deo. parte.1.fo.208.F.
Per abstractionē à sensibilibꝰ acquirit aliquando veritas in dubijs. parte.1.fo.279.C
Abusus an & qūo fiat in humana natura, q̄ ad gloriā dei est ordinata dum illa priuatur & dānatur. parte.4.fol.137.H.

Index in Glos. ordi.

Abusus sacrorū vel primitiarū fuit illicitus quia de talib⁹ sacerdotes domino ministrantes sustentabant. parte. 1. fol. 222. D.

Accaron est in tribu Dam vel iu tribu Iudæ: & vsq; hodie grandis vicus est. parte. 2. fol. 69. A.

Accepta non sunt deo omnia exteriora q̄ fiunt ad cultū diuinū, vt est materialis ecclesia, vasa argētea, & vestes quantūcūq; sint pretiosa, nisi propter cultū interiorē &c. parte. 2. fol. 145. H.

Accepcio personarum, quando & quō sit culpabilis, & quādo quǣ cōsideratione nō sit culpabilis. pte. 6. fo. 212. C.

Accidēs quoddā mutat subiectū & non mutatur, quoddā mutat & mutat̄, quoddā nec mutat nec mutat̄, q̄ddā non mutatur quō ad naturā, sed quō ad modū. parte. 6. fol. 100. A.

Accipere vult aliqd à nobis deus, & ita nobis largiri ipse, vt dona sua nō immeritis largiatur. parte. 1. fo. 317. F.

Accipere aliquando, auferre dicimus. Vnde aues q̄ alias rapiūt accipitres vocamus. Vnde Si quis deuorat, si quis accipit ideſt rapit. parte. 1. fol. 359. A.

Accipere aliquid ex pacto ꝓ spiritualibus, nō est licitū: tamen ab eis quibus spiritualia ministrata sunt, dona tēporalia accipere est licitū. parte. 4. fol. 299. B.

Accipiter inter rapaces est aues, sed mansuescit, & rapinam cum hominibus operatur. parte. 1. fo. 234. B.

Accipiter per singulos ānos pēnā veterē noua nascente proīcit & tēpore austri veteres pēnas deponit. parte. 3. fol. 76. C. D.

Accipitres vocamus aues rapaces, q̄ alias rapiūt. p. 1. fo. 359. A

Accusatio suīpsius quantū vtilis sit. parte. 5. fo. 196. A.

Acerv⁹ in imo latior, in sūmo angustior crescit. pte. 3. fol. 365. E.

Acetabula os angustū habent, & angustiam literæ legis & obscuritatē ꝓpheratū significant. parte. 1. fol. 276. C.

Acetū multū refrigerat, & ideo in calidis regionibus cuiusmodi est terra Israel, vtūtur aceto, maximè tempore calido. parte. 2. fol. 58. B. C.

Acetū vtrum in tormētis existentib⁹ acceleret mortē. p. 5. fo. 85. B

Acetum bibunt qui post vitæ sanctitatē ad vetustatē p̄teritorum labuntur viciorum, & corruptione veteris nequitiæ delectantur. parte. 1. fol. 274. E.

Acetum dederunt crucifixores Iesu in potum cum vino mixtū, Et quare parte. 5. fol. 86. B.

Ach

Achab rex Israel quomodo dicitur malum fecisse in conspectu domini sup omnes ante eum. parte. 2. fol. 153. H. Et fo. 154. C.

Achab filius Chuliæ & Sedechias fuerūt illi duo senes q̄s Daniel cōuicit de falso crimine contra Susannam. parte. 4. fol. 150. D. Et fol. 328. E.

Achaia: nomē regiōis est, cuius metropolis est Corinthus. parte 6. fo. 72. C.

Achan scribendum est, & nō Achor in Iosue, vt dicit Hieroñ. & sic est in Hebræo. parte. 2. fol. 11. C. D.

Achan q̄uis dupliciter errauerit, scilicet in peccato sacrilegij, furando rem sacram, in violatiōe sabbati, & fuerit duplici pœna punitus, tamen saluatus est. parte, 2. fol. 12. F.

Achates ab Achate fluuio Siciliæ, vbi inuenitur, & fertur esse nigri coloris habens candidos in superficie, ramos. parte. 2. fol. 290. A. Interl.

Achaz signum oblatum recusauit, quod ad eius consolationem Esaias obtulit, sed de domino diffidens ad humanū auxiliū refugit & c. ideo populi sui iactura passus est. parte. 2. fol. 231. G.

Achaz quare timet signum petere, cum tamē propheta ad hoc eum monuerit: parte. 1. fol. 80. F.

Achel demach sunt duæ dictiones, & sunt ꝓpriè Hebraicæ, sed magis Syriacæ, signātes in latino agrum sanguis, sed qa līgua Hebraica & Syraica sunt valde ꝓpinquæ, hoīes notabiliter literati magis vtebantur līga Syra q̄ Hebræa & c. pte. 6. fol. 165. G.

Achimelech & Abimelech duo nomina sunt magnā habētia cōuenientiā, sed tamen differunt. parte. 3. fol. 132. B. Et fol. 159. B.

Achor non est nomē ꝓprium, sed appellatiuum. parte. 2. fol. 11. D. Et fol. 191. F. Item parte. 4. fol. 336. C

Acidiosi licet natura sapientes & acuti, si sunt desides ꝓdunt bonum naturæ, & qui minus habent ꝓ naturā, acquirunt per industriam. parte. 1. fol. 77. B.

Acidiosi in bonis operibus per quos figurāt̄. parte. 1. fol. 299. D.

Acidiosi est velle regnare cū domino, & nolle pati ꝓ eo. parte 3. fol. 321. E.

Acidiæ à torpore quicūq; euigilauerit, & per exercitium boni operis verè exurrexerit, in ecclesia supereminentē gratiam dei & introitū regni cælestis intelliget. parte. 1 fol. 90. A.

Acrisia est cæcitas qua percussi fuerunt, qui volebāt retinere angelos in sodomis. Et vnde dicitur. parte. 1. fol. 73. A. B. Itē. pte 2. fo. 167. G. Itē. pte. 3. fol. 436. F.

Actio quelibet huius mūdi mala est. Et quare. parte. 4. fol. 81. B.

Actio agentis po formā introductā &c. nō est necessaria in quibusdam ad illi⁹ formæ cōseruationē. In quibusdā tamē est necessarius continuus influxus agentis in subiecto, etiam post introductionē formæ &c. parte. 3. fol. 211. C.

Actionem nostrā, cuulsis iniquitatis sentib⁹, ad frugem retributionis excolere, est præparato opere agrū diligenter exterere. parte. 3. fo. 332. E.

Actio miranda, cū elatiōe nō eleuari, sed grauari. pt. 2. fo. 79. A.

Actionis piæ ꝓseuerētiā & famā, desigant ligna Cedri: Et quare. parte. 2. fol. 137. G.

Actio bona cum añ oculos dei vsq; ad terminos vitæ nos regit, quasi ꝓtensa tunica talū corporis operit. parte. 1. fol. 102. A.

Actiones duæ sunt, quarum vna que malè gessimus ꝓ pœnitentiæ lamētum abluim⁹, altera bonorum operū fructib⁹, gratiā dei & ꝑmium beatitudinis ꝓmeremur. parte. 1. fol. 178. A.

Actio quæq; bona ꝓportā ciuitatis designatur. pte. 3. fol. 35. A.

Actio præsulis tantū debet transcendere actionē populi: quantū distat à gregge vita pastoris. parte. 3. fol. 149. D.

Actio duplex est, & quam istarum contemplatiua comparatur. parte. 5. fol. 153. G.

Actiuæ vitæ ꝓfectionem triplex impedimētum impſicit, scilicet passionis impulsus, virtutis humanæ defectus, & corporis ag. grauantis pondus. parte. 3. fol. 263. D. G. Et fol. 265. C.

Actiuæ vitæ & cōtemplatiuæ differentia. par. 2. fol. 63. A. B. H. Et extensius clariusq; fol. 104. D.

Actiua vita quibus melior est, tales initium renunciationis non accipiant, quia tepidè contemplationē exequentes, maiori se discrimini inuoluunt. parte. 1. fol. 353. E.

In actiua vita melius est quibusdam consistere quī tepidè contēplationem exequentes maiori discrimini seipsos inuoluere. parte. 4. fol. 436. F.

Ad actiuam vitam cōfugiant, in qua saluantur, qui ad contemplatiuam ascendere non sufficiunt. parte. 1. fol. 73. B.

Actiuam vitā eligere meli⁹ est, & ꝓ eam saluari. q̄ q; contēplatiuā perire si illa vertitur in tediū vel ī arrrogātiā. pte. 5. fol. 11. C. E.

Actiua vita & contēplatiua cū sit nobis ex dei gratia, vna est in necessitate, altera ī volūtate. pte. 1. fol. 167. A. Et fol. 347. E.

Sine actiua vita nemo deum cognoscens regnum ingredit, sine contemplatiua verò multi. parte. 1. fol. 347. E.

Actiua vita non solum nunc in seruitute est: sed etiam contemplatio libertatem mentis non obtinet, quia in enigmate intimā quietem videt. parte. 1. fo. 347. G.

Actiuæ vitæ opera designantur per cibū, per vinū (quod mētes alienat) contēplatiua accipitur, quæ ab amore seculi mētes dectorum alienas facit. parte. 1. fol. 88. A.

Actiua vita & contemplatiua, ad seruum Hebræū, & rursus iberum in septimo anno, exponitur. parte. 1. fol. 167. A.

Actiuæ vitæ perfectio in senario: in septenario verò cōtemplatiua exprimitur. parte. 1. fol. 347. F.

Actiuæ vitæ præceptra, nidus in terra dicit̄, contemplatiua verò in arbore. parte. 1. fol. 355. F.

Actiui boni auris tunc perforatur, quando nū ꝓpter laudē humanā, sed ꝓpter deum bene operatur. parte. 1. fol. 167. H.

Actiui intelliguntur per iumenta. parte. 3. fo. 30. D.

Actiuus habet agere cū cōsanguineis specialiter: & cum ꝓximis generaliter: & cum vxore sua singulariter. parte. 3. fol. 413. H.

Actiuus bonus qui fertilis est in bonis operibus, significatur p Ioseph patriarchā. parte. 1. fol. 374. D.

Actiui cum Loth in montem cōtemplationis non ascendūt, sed in Segor paruula saluantur. parte. 1. fol. 73. b.

Actibus bonis cum integra deuotione operam damus: stabilita fide in corde nostro, holocaustum offerimus domino super altare eius vespere & mane &c. parte. 2. fol. 143. F.

Act

Actus & passiones hominum aliquando in scriptura attribuunt ipsi deo. parte. 3. fol. 362. D.

Actus prauos qui cohibet, & zelo bono destruit, & tamen delectationem carnalem in abscondito pectoris celat, significatur per reuertentem de bello qui seruat fœminam in prædam. parte. 1. fol. 319. A.

Actus meritorius nullus potest exire sine speciali dei motione. parte. 1. fol. 341. H.

Nullum actum bonum debemus nobis atribuere, sed totum virtuti diuinæ. Et de hoc simile in instrumentis alicuius artis, quę licet sint optimè constituta in esse sibi competenti, tamen nihil agere possunt sine motu artificis &c. parte. 1. fol. 341. H

Actus humani quadriformes de pugna, & secundum hoc descriptos scilicet ante legem, sub lege: post legem, & post hanc viam. parte.

tam.parte.6.fo.18.E.
Actus humanus, vt sit bonus requiritur bonitas generis & circūstantiarum: sed redditur malus ex quolibet defectu istorum.parte.5.fol.24.B.Et fol.28.H.
Actus exteriores & signa nō habent rationem peccati, nisi inquātum sunt voluntarij.parte.5.fol.21.D.
Actus omnis virtutis consistit in hoc, quòd bene sustinet quis illata, & in hoc quod etiam bene operatur bona.parte.6.fol.54.C.
Actuum humanorum extrema, sunt prima principia operabilium, scilicet.Hoc facias alij quod tibi vis fieri &c.parte.3.fol.5.F.
Actuum bonorum structura oīs, nititur velut fundamine firmissimo in virtutibus quatuor principalibus &c.parte.2.fol.37.A.
Actus dilectionis potest considerari in deo, vel vt est temporalis, & sic aliquid præcedit in deo, & aliud in homine per influxum, generalem.parte.6.fol.215.B.
Actus orandi tria requirit: primū, accessus orantis ad deum, sedūdum est proposito eius quod in oratiōe petitur in generali & in speciali: tertium est per quod oratio exaudibilis est ex parte dei, & ex parte orantis.parte.6.fol.118.C.
Actus qui pertinent ad episcopum sunt sex secundum quod Paulus docuit.parte.6.fo.116.D.
Actus matrimonialis quando est sine culpa, non requirit indulgentiam, sed quando habet culpam annexam.parte.6.fo.42.F.
Actus matrimonialis prohibitus fuit per duos dies ante dationem legis propter mūdiciam & eleuationem mentis.parte.1.fol.162.C.
Actus interior cordis est peccatum, quia actus exterior non habet rationem peccati, nisi exeat vel prodeat ab actu interiori. Et hoc est cōtra errorem Iosephi.parte.1.fo.165.D.
Ad Adam est nomen commune seu appellatiuum apud Hebræos, significans idem quòd homo in latino & ideo aliquando accipitur Adā: pro viro & muliere: sed tractū est ad significandum primum hominem.parte.1.fol.47.A.Et fol.48. H. Item. parte. 2.fol.21. D. Item parte.3.fol.423.F.
Adam hoc nomē appropriatur primo homini proptr eminentiam ipsius ad alios homines, sicut nomē philosophus appropriat Aristoteli &c.parte.1.fol.48.H.
Adam quatuor literis scribitur, & orbis quatuor partes habet: & has in capite literas, nomen Adæ constituentes, habent dictiones Græcę quę significant quatuor partes orbis.parte.3.fol.236.E.
Adam secundum græcam linguam significat totum. orbem.parte.3.fol.231.E.
Adæ omnes filij dicuntur orbis, idest omnes homines fuerunt in eo vnus homo, qui tunc fuit in vno loco, sed modo dispersus est per totum orbem.parte.3.fol.231.E.
Adam si græcis literis scribit, numerus quadragintasex insinuatur, qui ædificationi templi in Ierusalem adaptatur.parte.5.fol.193. F.
Adam corpus habuit animale de limo terræ formatū & non spirituale: quomodo ergo ad immortalitatē p Christum reformari debuit, quam ante nō habuit corpus eius animale.pte.1.fo.35.F.Et fo.28.B.
Adam habuit perfectam noticiam rerum naturalium.Et huius ratio.parte.1.fol.38.D
Adam vtrum deus repente in ætate virili fecerit, an perficiēdo & ætates augendo sicut nūc format in matris vtero.parte.1.fol.36.A.
Adam an & quomodo dici potuit beatus in paradiso existens.parte.1.fol.40.G.
Adæ mens particeps angelicæ curiæ, & intrans sanctuariū dei, vt nouissima intelligeret, recte extasis ad hoc immissa intelligit, vnde eui gilans apphetico spiritu eructauit.Hoc nunc os &c.parte.1.fo.38.F.
Adam creatus fuit in plenitudine scientiæ, & maiori quā Salomon: Nec obstat illud quod de Salomōe scriptū est.Et dedi tibi cor sapiēs & intelligens in tantū, vt nullus ante te similis tui fuerit &c.parte.2.fol.119.C.Item parte.1.fol.41.G.
Adam creatus est in claritate diuinæ contemplationis, & ad dei similitudinē: sed postea per inobedientiam hanc similitudinem deleuit, factus terrenus, terrenos generauit.parte.1.fol.42.E.
Adam sexto die formato, & iam in paradiso constituto, an post accessu temporis fœmina formata sit.parte.1.fol.35.G.
Adam fuisse corpore animalē quidam putauerunt, sed mutatū cū in paradisum poneretur: sicut mutabitur in resurrectiōe, cū corpus animale erit spirituale, quādo. s. incorruptionē induet.pte.1.fo.35.F.
Adam corpus animale habuit, nō modo ante paradisum, sed & in paradiso, quāuis in interiori homine fuerit spiritualis: quòd amisit peccādo, & meruit corporis mortē, q nō peccādo meruisset in corpus spirituale mutationem.parte.1.fol.35.G.
Adam positus est in paradiso, vt operaretur &c. non ad laborem, sed ad voluptatē sicut quidā ex voluptate agricolant.pte.1.fo.37.C.
Adam si in obedientia perseuerasset, sensus corporis. ad nullā voluptatem verterentur, malam scilicet &c.parte.6.fol.166.F.
Adam si stetisset in oraginali iusticia, generasset filio similes sibi, scilicet potentes non mori &c. sed nūc homines ab eo descendētes habēt necessitatem moriendi.parte.3.fol.373.F.
Adam prohibitus est à ligno scientiæ. vt obedictia esset ei virtus merendi.parte.1.fol.36.G.
Adam pactum dei si custodisset, Abraham pactum circūcisionis non suscepisset, sed quia ille in hoc mēbro culpā inobedientiæ prius cognouit, decuit vt iste in hoc mēbro signum obedientiæ secundo acciperet, & quare.parte.1.fol.68.E.
Adæ costa an secundum rationem quam primis operibus deus concreauit id habuit, vt secundum ipsam ex eius costa fœminam fieri necesse esset: an hoc tantū vt fieri posset.parte.1.fol.38.E.
Adam formata muliere cognouit supernaturaliter eam factam esse de costa sua.parte.1.fol.39.D.
Adæ costa de qua formata est Eua, an fuit de integritate ipsius Adæ, vel fuit superflua. Si primū, ergo corpus Adæ remansit imperfectum quod non decet cōditionem primi hominis &c. Si secundum, tunc illa costa fuisset mōstruosa: sicut sextꝰ digitus in manu &c. Solutio.parte.1.fol.38.H.
Adæ ad quid Eua in adiutorium fuit facta? & quid per hoc mystice designetur.parte.1.fol.38.C.D.F.
Adæ creauit deus, vt Hebrei tradunt duas vxores, Euam scilicet, & alteram, ex qua dicunt multos filios esse natos, ex quibus genealogias infinitas texunt facientes infructuosissimas quæstiones. has autē dicit Apostolus fabulas.parte.6.fol.116.E.
Adam quare deus tentari permisit.parte.1.fol.40.E.F.
Adæ soli, vel etiam fœminæ, vtrum deus precepit, Scriptum est em. Præcepit dominus Adæ dicēs: Non dicit præcepit eis. Et subditur: Ex omni ligno paradisi comede nō comedite &c.parte.1.fol.37.F.
Adæ quomodo deꝰ locutus est istud precipiendo cū, non per suā substantiam loquatur quia spiritus est &c.parte.1.fol.37.F.& fo.41. F.
Adam & Eua quomodo loqui potuerunt vel loquentem intelligere, qui nō dicideāt inter loqntes crescēdo vel magisterio.pt.1.fo.37.F.
Adam & Eua quomodo intelligerent lignū esse scientiæ boni & mali, qui vsum mali nesciebant omnino.parte.1.fol.37.G.
Adam & Eua quomodo videbāt, si clausi erāt. Scribitur enim & apti sunt oculi eorum, postea q comederunt &c.parte.1.fol.41.C.
Adam & Eua diuersimode fuerunt seducti.parte.1.fol.41.G.
Adam an serpētino dolo quo mulier, vel vnde seductus est.parte.6.fol.119.B.D.
Adam præcise errauit in actu interiori, sed Eua in interiori & exteriori.parte.1.fol.42.D.
Adam, an & quomodo credidit serpēti dicenti, si comederent &c. eos futuros vt deos, tanquā hoc solum creator creaturæ inuideret.parte.1.fol.43.E.
Adam quòd in statu innocentiæ nudus fuit nec erubescebat sicut pueri ante vsum rationis non erubescunt de sua nuditate. Huius rationem dat Iosephus dicens quòd Adam tum vixit in simplicitate bestiali &c. Sed ipse exponendo turpiter deficit, & improbatur.parte 4.fol.304. Item parte.1.fol.41.G.
Adam superatus est in triplici tentatione. scilicet. gula, vana gloria, & auaricia: & Christus eisdem superauit.parte.1.fol.41.B.
Adam vt dicunt Hebræi in die creationis suæ genuit pueros, cum adhuc esset in paradiso voluptatis. Doctores autē catholici dicunt cōtrarium.parteā.fol.44.F.Et fol.48.G.
Adam & Eua cur non coierūt in paradiso, cū ibi fuissent nuptiæ honorabiles, & thorus immaculatus, sine ardore libidinis, & sine labore pariendi.parte.1.fol.38.A.B.
Adam & Eua ante peccatum genitalibꝰ membris ad procreationē imperare potuissent, vt non cū ardore seminarent, vel cū dolore parerent, sicut pedibus & cæteris mēbris, que in quolibet opere sine molestia vlla, & pruritu voluptatis habebāt. Ibidem.B.
Adam & Eua in statu innocentiæ nō cōcubuerunt.parte.1.fol.44.F. Et fol.48.G.
Adam peccando polluit posterum multipliciter.parte.1.fol.235.E.
Adam si non peccasset, Christus homo nō patereretur: sed cum Sathan
Adam mouit, in Christum deū cōmouit.parte.3.fol.8.F.
Adam docuerat filios suos colere deū per oblationes de fructibus.parte.1.fol.45.D.
Adam propter mortē Abel cōtinuit ab vxore, nec rediit ad eam vsq; ei à deo fuit reuelatum.parte.1.fol.47.A.
Adam fuerunt post mortē Abel, vouisse se vxorem nō vltra cogniturum, nec filium generaturū: sed deo iubente fregit votū, & quare parte.1.fol.48.F.
Adam vt Hebræi dicunt, centū tribus annis quibus continuit se ab vxore sua Eua propter interfectionē Abel, demones succubi iungebantur ei: & concipiebāt ab eo & pariebāt dæmones, & isti filij icitauerunt Salomonem ad peccandum &c.parte.2.fol.105.C.

Index in Glos. ordi.

Adam & Eua quare post lapsum tunicis pelliceis sunt induti. parte.1. fol.43.C.Et fol.227.F.Et fol.238.B.

Adam vixit secundum textum nongentis triginta annis, vel secundum opinionem aliquorum mille triginta annis parte.1.fol.48.H.

De Adæ vita centum anni tacentur,quibus luxit Abel secundum aliquos doctores secundum Hebræos autem nihil omittitur. parte.1. fol.48.E.

Adam primus quomodo in quot & quibus dicitur forma & figura Adæ secundi,scilicet Christi futuri.parte.6.fol.13.D.

Adam non fuit principium Christi inquantum peccator,sed inquantum principium hominum in esse naturæ:sicut Christus est principium eorum in esse gratiæ &c.parte.6.fol.13.D.

Adam non fuit sepultus in loco passionis,sed iuxta Ebron. parte.5. fol.85.A.B.

Adam ostenditur immunis ab omni peccato.parte.3.fol.87.A.

Adam fuit plenus omni malo,deliquit cogitione vel volūtate, actu, verbi doctrina,vel consuetudine.Ibidem.

Ab Adam incepit pœna quam sustinemus.parte.3.fol.94.E.

Adam & Eua peccādo miseriæ huic nos exposuerūt.pte.3. fol.122.B. Et fol.125.A.B.

Adam transfudit in nos omnē penā quā patimur & culpam.parte.3. folio.211.E.

Adam rapuit præsumens,vt diabolus de diuinitate.Rapere voluerūt diuinitatem & perdiderunt felicitatem.parte.3.fol.179.F.

Adam quòd voluit esse similis deo &c.parte.3.fo.179.E.

Adæ ex inobientia corruit homo in istos defectus. parte.3.fo.195.F.

In Adam omnes fuimus quando peccauit.parte.3.fol.211.E.

Adam fuit superbus & à deo increpatus.parte.3.fol.264.A.

Adam cecidit per superbiam intumescens.parte.3. fol.275.E.

Adam sicut crassa terra quę præ abundantia spinas germinat,ita præ diuitijs liberi arbitrij quasi luxurians, lignum vetitum vsurpauit parte.3.fol.296.E.

In Adam omnis homo tanquam in radice viciatus est, & vanitati subiectus:quod prodest experiri,vt deiecta superbia,diligatur obedientia,& pereat non reditura miseria,parte.3.fol.266.F.Interl.

Adam & Eua si non peccassent cum omni posteritate,nec morbo,nec senectute defecissent:& finito seculo in meliorem statum scilicet in angelicam formam,non per mortem,sed per dei virtutem mutati fuissent,& translati sicut Enoch & Helias in aliam vitam.parte.1. fol.38.B.

Adamas fortior est omni cædenti metallo,incontritus & inuincibilis perseuerans.parte.4.fol.173.B.Et fol.413.E.

Additio duplex est scilicet deprauans,& illucidans: Deprauās intellectum legis prohibetur,non autem additio declarans, aut illucidans parte.1.fol.334.F.

Additiones super postillā fratris Nicolai de lyra super totum corpus bibliæ Paulus episcopus Burgen.quondā Iudæis, compilauit,easq; filio suo Alphōso legum doctori ex legitimo thoro procreato pro munere paterno transmisit.parte.1.fol.4.G.

Additio peccati ad peccatum facit plura peccata,nō tamen maiorem grauitatem,sicut de homicidio perpetrato ab hoīe sobrio & ebrio parte.5.fol.215.G.

Addo propheta quis & quando fuerit.parte.4.fol.406.D.

Adeps in intestinis,pinguedo in carne.parte.3.fol.172.A.

Adeps generatur ex abundātia nutrimenti &c.parte.3.fol.404.G.

Adeps,an & quorum animalium comedendus sit secundum veterem legem.parte.1.fol.219.A.Et fol.226.B.

Adipe an Iudæis modernis vesci liceat.pte.1.fo.219.A.B.Et fo.226.B

Adipis & sanguinis esus prohibetur duplici ratione secundū vtramq; opinionem.pte.1.fol.219.B.Et fo.371.D.Vide etiā in esus sanguis.

Adeps significat læticiā & superbiam,à similitudine animalium,que ex adipe inflantur.parte.3.fol.107.A.

Adeps significat sapientiam,que in abscondito est,sicut adeps in intestinis.parte.3.fol.172.A.

Adhuc,hæc dictio, aliquādo accipitur in scriptura pro post,aliquando pro vsq;,& Hebraicæ dicitur od,& distinguitur per solam punctationē,& quomodo apud eos variata est &c.parte.4.fol.318.D.

Adiurandi modus hic erat apud Hebræos.Hæc faciat tibi deus:& hęc addat,Et est sensus &c.parte.2.fol.67.E.F.

Adiutores principum in regimine temporali debent esse industrij, scirecq; consuetudines & iura ciuitatum, & terrarum ad quas se extendit regimen suum:& conuersationis debent esse probatæ per experientiam bonæ vitæ.parte.1.fol.330.H.

Adiutores prælatorum in regimine spirituali debent habere naturalem industriam, & sacræ scripturæ noticiam, & conuersationem probatam, per experientiam bonæ vitæ & edificationem familiæ parte.1. fol.330.H.

Adiutorium erat faciendum homini propter filios procreandos, vt virgultum ex vtroq; nascatur.parte.1.fol.38.A.D.

Adiutorium dei quamuis accipiamus,tamen semper est rogandum, nequando per negligentiam perdamus illud in secundis.parte.3. fol.263.F.

Adiutorium humanum non debemus negligere,licet nos deus diriget in via morum.Nam in hoc homines sunt dei adiutores. parte 1.fol.281.D.

Adiuuare cum nos videtur homo vel angelus,deus per eos hoc facit, qui eos pro modo eorum bonos fecit.parte.3.fo.260.E.

Adiuuare imbecillem,charitatis est, adiuuare potēm velle elationis est.parte.3.fol.5.E.

Adiuuat deus eum qui se mendicum & inopem reputat, & nihil sibi dat, sed totum de misericordia dei expectat. parte.3.fol.248.E. Interlinearis.

Administratio rerum & conseruatio possunt dupliciter accipi.Vno modo ex partę causæ inquantum sunt actiones dei in ipso manentes, & sic sunt idem realiter. alio modo ex parte effectus qui est in creatura:& sic differt administratio à conseruatione. Et declaratur hoc in artificialibus & naturalibus.parte.4.fol.301.F.G.

Administratione stupendi mysterij (ait Origenes) promouetur.quòd tanta cura deo est in nobis, vt etiam angelos suos culpari pro nobis & confutari patiatur.parte.1.fol.311.C.

Admiratio consurgit ex inspectione rei magnæ & insolitæ: Quod potest esse dupliciter.Primo modo secundum quid. Secundo modo simpliciter &c.parte.2.fol.146.H.

Admiratio captiōis arcæ domini fuit,quòd caperetur ab infidelibus quæ tantæ reuerentiæ fuit,quia si videbatur à Leuiticis & dei cultoribus discooperta,moriebantur.parte.2.fol.67.C. Item parte.1. fol.272.D.

Admiratio fuit in Christo ad ostendendum veritatem humanæ naturæ.parte.5.fol.30.G.

Adolescentia tertia ætas filios habere iam potest, & comparatur diei tertio creationis,& tertiæ ætati mundi.parte.1.fol.25.G

Adolescentia,ætas est pronior ad peccandum.parte.3.fol.263.B.

Adolescentula quam Dauid ad calefaciēdum se cupiuit vtrum de corporali vel mystica sit intelligendum &c.parte.2.fol.125.A.B.F.Et fol.127.A.B.C.

Adolescens qui sequebatur Christū in passione,dicunt quidam quòd fuit Iacobus frater domini:alij quòd fuit Iohannes euangelista:alij dicunt quòd fuit alius iuuenis de domo vbi comederunt pascha parte.5.fol.116.H.

Adonai hoc nomen dei, Hebræi proferunt loco nominis tetragrammaton, vbicumq; in sacra scriptura ponitur. Et est compositum apud eosdem ex quatuor literis,sicut nomen tetragrammaton.scilicet,a,d,n,i,Quæ quidem literę In Hebræo sic syllabicantur,quòd propria nominis ex eis cōpositi pronunciatio est adonai &cetera. parte.1.fol.129.E.

Adonai est nomen domini & magnæ excellentiæ & ponitur legiturq; pro nomine tetragrammaton: rationibus & cōgruentijs quibusdam.parte.1.fo.135.F.G.H.

Adonai significat generale dominium, & cū differenter patrib' præcedentibus & Moysi ostensum sit.parte.1.fol.135.F.

Adonai vnum de decē nominib' dei apud Hebræos,significās quòd omni creaturæ dominetur.parte.2.fol.304.A.

Adonidem quomodo mulieres colebant. & deperditum & inuisum plangebant,per quem idololatria & voluptas demonstratur. parte 4.fol.223.E.F.

Adoptio filiorum dei sola charitate acquiritur.parte.5.fol.223.A.

Adorabis solum,dominum deum tuum, nō est in præcepto dictum sicut dictum est:& illi soli seruies.Talis enim seruitus soli deo debetur,quæ Græcè latreosis dicitur.parte.1.fol.79.E.

Adorare & colere quomodo differāt.parte.1.fol.163.G.

Adoratiō quibus signis exterioribus fieri solita sit,& an & quomodo liceat quosdam actus exteriores adorationis personis excellentibus offerre .parte.2.fol.309.A.B.C.D.E.

Adoratio quomodo & qualis deferri debet creaturis excellentibus parte.2.fol.309.A.

Adoratio licet consistat principaliter in actu interiori mentis deum reuerentis,habet tamē ex consequenti aliquem actum, seu aliquod obsequium exterius &c.parte.2.fol.309.A.B.

Adoratio quę est per genuum flexū,vtrum sit soli deo exhibenda.Arguitur pro & contra,cum responsione & solutionibus argumentorum.parte.2.fol.309.A.B.C.

Adorant falso Christum qui eum credunt, sed peruersis actibus despiciunt.parte.5.fol.84.H.

Adoratio conuenit corpori Christi:non tamen illa quæ latria est,sed illa quæ dulia digniorem,scilicet hyperdulia. Terra hæc sine impietate à verbo dei assumpta adoratur,quia nemo carnem eius dignē manducat

gne manducat,nisi prius adoret,sed non terram intuetur qui adorat,sed illū potius,cui⁹ scabellū est per quē adorat.parte.3.fo.233.E
Adorationis loc⁹ diuersus fuit inter Samaritanos & Iudeos,& alia aliaq; ratio huius assignatur à doctoribus.parte.5.fol.198.H
Adorant seculi dignitatem per adulationem,satrapę,consiliarij,iudices,duces:tyranni,optimates.Et de hoc figura.parte.4.fol.303.B
Adorasse non legitur Moyses,illam angelicam visionem videndo in rubo:& verba dei audiendo,& quare.parte.1.folio.129.F.Et folio.130.F.
Adorationem actuam ad deum,an quis ex nimia humilitate possit intermittere.parte.1.fo.128.F.Et fo.130.F
Adquisisse quomodo dicitur deus populum suum,cum sit creator omnium,quę sua esse dubium non est.Videtur enim vnusquisq; illud adquirere quod non fuit suum.parte.1.fo.154.G
Adremmon vrbs est iuxta Iezrael:quæ Maximianopolis hodie vocatur,in campo Mageddon,in quo Iosias rex iustus à Pharaone Nechao vulneratus est.parte.4.fo.419.E.
Adrianus imperator post destructionem ciuitatis & templi Ierusalē fecit poni statuam suam in loco templi,vbi steterat arca.part.4.folio.318.E.
Adrianus electus imperator,Ierusalem destructam per Titum & Vespasianum reædificauit,prohibens Iudeos habitare in ea,sed Christianis permisit.pte.4.fo.94.G.Et fo.401.B.
Adrianus papa condemnauit hæresim execrantium imagines Christi & sanctorum,quæ libri sunt rusticorum.parte.6.fo.264.D.
Aduenas & peregrinos in hoc mundo qui se iudicant,& à vicijs se separant,æternam merentur benedictionem.parte.1.fo.344.A
Aduena pro quo accipitur in sacra scriptura.parte.6.fo.218.F.
Aduentum tuum facias diligi,rarius veniendo,& melius est quàm vel vna vice tandiu cum proximo manere:vel totiens ad illum venire,vt fastidiat.parte.3.fo.333.B.D
Aduentus Christi necessarius fuit ad illuminandum homines in cognitione diuinorum secundum quod Christus dixerat,Ego in hoc natus sum &c.parte.5.fo.187.B.
Per aduentum Christi,diabolus cadit,& homo à peccato & à morte absoluitur.parte.3.fo.110.E
Aduentus Christi dicitur consilium.Et quare.parte.3.folio.104.B. Interl.
Aduentus Christi compleuit,quod deus per prophetas promisit.parte.3.fol.159.F.
Aduentum Christi priores iusti petebant.parte.3.fol.261.A
Aduentus Christi dicitur dies domini,quem fecit dominus,& ideo de eo exultandum & lætandum.parte.3.fo.261.B
Aduentum primum antiqui iusti expectauerunt,nos secundum,pro quo & illi & nos mandata diligimus &c.parte.3.fo.273.E.
Aduentum Christi quantum antiqui desiderabant.parte.3.fo.141.A
Aduentus Christi fuit promissus infra certum tempus per hebdomadas.parte.3.fol.211.B. Item parte.4.fol.317.A.B.
Aduentus primus & secundus dicitur expectatio.parte.3.fol.141.B.
Aduentus Christi apud Hebræos habebatur pro maximo secreto,ad quod denotandum septuaginta interpretes transtulerunt illud Isaiæ.9.Vocabitur nomen eius magni consilij angelus &c.parte.4.fo.315.G.
Aduentum Christi primum inter alios prophetas,probat efficacius Danielis reuelatio per angelum facta:ad confutandam Hebræorū perfidiam &c.parte.4.fol.318.E.F.
Aduentus Christi duplex.Primus occultus.Secundus manifestus.parte.3.fo.98.E.Secundus etiam dicitur occultus:quia de eo nemo scit. folio.100.F.
Aduentus Christi duplex. ad iudicium scilicet,qui futurus est & in mundum,qui præterijt.parte.3.fol.231.G.Item parte.5.fo.54.F.H. Et fol.189.A
Aduentus vterq; Christi proprium habet præconem.parte.5.folio.185.A.
Aduentus Christi secundus erit in igne:Et quare.parte.5.fo.159.B.
In aduentu primo fiet iudicium discretionis,sed in aduentu secundo fiet iudicium discussionis,quomodo & qualiter.parte.4.folio.416.D.
Aduentus Christi.Vnus in humilitate in carne,& mysticè in scripturis vmbra dicitur,& quare,Alius speratur in gloria.parte.2.folio.13.E.
Aduentus Christi duo sunt.Primò enim venit & passus est.Secundo in gloria venturus est.parte.1.fo.239.A
Aduentus Christi primus fuit in infirmitate:secundus erit in virtute. parte.5.fol.75.B.
Ante aduentum Christi sancti descenderunt in infernum,sed nō in inferiorem.parte.3.fo.257.E.
Aduentus Messiæ secundum Hebræos quare tardatur,& quomodo acceleraretur quòd statim veniret filius Dauid.i.Christus.parte.6. folio.140.C
Aduentus Christi ad iudicium non est futurus immediatè post xlv.dies,computandos à morte Antichristi.parte.4.fo.328.B.
Aduentum Christi ad iudicium præcedet ignis conflagrationis,purgans cœlum aereum & terram &c.parte.4.fo.86.G.
Aduersa pati electos dei pro æterna salute in presenti,antiquum & frequens est.parte.6.fo.222.A
Aduersarij cum filijs Israel in terra promissionis multi remanserunt, triplici de causa.parte.2.fo.19.G.
Aduersarij Salomonis principaliter fuerunt tres.scilicet Adad Idumæus,Razon & Ieroboam.parte.2.folio.148.H.Et fo.149.B.C.
Aduersitas Iob duplex fuit scilicet,in bonorum temporalium amissione,& proprij corporis percussione.parte.3.fo 6.D
Aduersitas non deiecit Iob ab habitu nec ab actu sapientiæ,cum aduersitatem sustinuerit patienter.parte.3.fo.54.H.
Aduersitates presentis vitæ non sunt nisi pœna peccatorum quod patet,per sapientis sententiam vel experientiam.parte.3.fo.40.B
Aduersitas nulla debet excludere iustum ab vnitate fidelium.parte.3. fo.121.E.
Aduersitas.Vide in Tribulatio.
Aduersitatem deus quandoq; prouidet:vt flagellati ad eum accelerēt parte.3.fo.105.F.Interl.
Aduersitates huius mundi non inferri alicui nisi propter mala præterita,& prosperitates prouenire non nisi propter præcedentia merita,ostendere vult Iob esse erroneum.parte.3.fo.4.D
Aduersariorū semita fluctibus cōparatur,Et quare.parte.3.fo.57.A.
Aduersitatum tribulatione qui frangitur,à quo factus est minimè cō templatur.parte.3.fo.65.F.
Aduersarius noster comparatur Vehemoth,& etiam Leuiathan draconi,& tertio aui in perditionis suæ illusione.parte.3.fo.79.A.
Aduersariorum quatuor genera sunt.parte.3.fo.166.E.
Aduersis cum animus non mouetur,deus perfectè diligitur,sed spe in charitate magis accenditur.parte.3.fo.257.G.
In aduersis anima turbatur.aliquando velit nolit,& quòd tunc sit remedium.parte.3.fol.302.A.
Adulatio quid est.parte.6.fo.218.E.
Adulator est gehenna dignus.parte.4.fo.139.G.
Adulatores pessimi sunt qui asserunt excessum in familijs,equitaturis,pompis,& expensis,& amicis carnalibus,vltra gradum & meritum suum promouendis,& decere statum prelatorum,& hoc cedere ad ecclesiæ reuerentiam & honorem.parte.4.fol.187.H.
Adulantium linguæ terrenorum mentes,aliqua bona proferentes, immoderatius laudando corrumpunt,& significantur per locustas.parte.1.fol.144.E.
Adulator pessimus est qui peccatum attribuit virtuti & homicidiū probitati.parte.4.fol.139.G.
Aduleturnecesse est pascenti se,qui odio deditus,frequenter ad alienam mensam conuenit.parte.6.fo.115.F.
Adulatio semper comes est voracibus(alias voracitatibus)& omnibus malis.parte.3.fol.104.A.Interl.
Adulatores magnatibus adulantur,vt delitijs vtantur.Et de hoc figura,quot & qui sunt.parte.4.folio.303.B. Item parte.5.fo.39.C.
Adulatio quomodo sit spernenda,exemplum nota Diogenis philosophi,qui adulatorem vrbano confudit responso.parte.5.folio.39.C.
Adulatores quando verba loquentium fauoribus extollunt,herbā locustæ comedunt.parte.1.fol.144.E
Adulationis vicium cantus mortiferus syrenarum dicitur,& maximè est fugiendus.parte.2.fol.3.D
Adulatores solent esse soliciti explorare locum & tempus in quo eorum adulatio recipiatur efficacius.parte.3.fol.335.C.
Adulatores regum & potentum faciunt eos vicijs insanire,& relinquere timorem diuinum,& predicatores veritatis contemnere,& vsq; ad mortem aliquando persequi.Et de hoc figura.parte.2.folio.129.H.
Adulatores & adulationibus eorum adquiescentes,dæmones secum trahunt ad inferni supplicia.parte.2.fo.229.H.
Adulatores & maligni relatores signantur per Doech,qui bonum factum innocentis,Sauli retulit in malum.parte.2.fo.88.G
Adulatoris lingua plus nocet quàm manus persecutoris.parte.3.folio.183.F.
Adulatoribus qui relationibus suis excitant aliquem potentem ad persequendum innocentem,respondendo eis dici potest psalmus Quid gloriaris &c.parte.3.fo.159.D.Et fol.161.C.D
Adulantium linguæ alligant animas in peccatis.Delectat enim ea facere,in quibus non solum non metuitur reprehensor,sed etiam auditur laudator.parte.3.fo.100.A

Index in Gloſ. ordi.

Adulatorum linguę locuſtis comparantur. parte. 1. fo. 144. E

Adulatores & detractores quantum ſunt periculoſi principibus, oſtẽ dit in Dauid, qui verbis Sibæ adularoris & detractoris ita captus & inuolutus fuit, quòd hęreditatem domini ſui ei conceſſit in abſentia &c. quem tamen debuiſſet ſuſpendiſſe propter falſam accuſationem domini ſui. parte. 2. fo. 117. H.

Adulter eſt vxoris proprię amator ardentior. parte. 4. fo. 236. G.

Adultera dicitur mulier, quę ſemen ſuſcipit ab alio quàm à proprio viro. parte. 6. fo. 64. B.

Adultera ſi à viro relinquatur & repudiatur hoc fit quātū ad cohabitationem, & debiti redditionem. Non autem quantū ad vinculum quod nō ſoluitur niſi per mortem. parte. 1. fo. 58. H. Et fo. 21. F. H.

Adulter ſi quis fidelis inueniatur & decollatur, videtur non amplius puniendus, nebis in idipſum iudicetur &c. parte. 4. fo. 386. B.

Adultero vel adulterę in lege erat pœna mortis aſcripta. Apud Chriſtianos verò nō eſt præceptū. vt corporaliter puniant, nec ptās data eſt epiſcopis preſenti morte dānare, quā habebāt preſbyteri in lege. parte. 1. fo. 250. C

Adulter nimis fortiter trahitur à voluptate, & ſic retrahitur à dei timore, eo quòd non conſiderat, quòd deus ipſum videat ad puniendum. parte. 3. fo. 410. D.

Adulter vel adultera in lege non poterant dicere. Pœnitentiam petimus, & veniam deprecamur, mori neceſſe erat in criminibus ſingulis, quibus erat pœna mortis aſcripta. parte. 1. fo. 250. C

Adulteri non ſe putent noctis tenebris vel parietum obtegi. parte. 3. fol. 314. E

Adulter libidinoſus quaſi equus & mulus laſciuiendo diſcurrit per latam & ſpacioſam viam, quę ducit ad mortem. parte. 3. fo. 410. E.

Adulter primus in terra quis fuerit. parte. 1. fo. 46. F

Adulterat ſpiritualiter, ſiue adulteriū ſpirituale facit, q legis dogmata corrumpit. Adulterat mulierem viri qui corrumpit eccleſiam Chriſti. parte. 1. fo. 250. B

Adulterarum filios non fuiſſe ejectos, ſed ipſas adulteras tantum: tempore Eſdrę quomodo intelligendum ſit. parte. 2. fo. 254. C

Adulterij ſuſpicio quomodo in lege præcepta fuit puniri & examinari. parte. 1. fo. 273. G.

De adulterio poteſt accuſari mulier dupliciter. Vno mō poſtę ducta eſt in vxorē. Alio modo ante, tū poſt affidationem. Et poſt cōtractū matrimonium, poteſt accuſari dupliciter. Vno modo, quia à viro non inuenta eſt virgo. Alio modo licet ſit virgo inuenta: poſtea tamen adulterata eſt. parte. 1. fo. 356. F

Adulterium quare lex Moyſi morte puniri iubet, & non euangelium parte. 1. fo. 250. C. D

Adulterium in viro & in fœmina æqualiter dānat. parte. 3. fo. 410. E.

Adulterium quare & vnde committitur. parte. 3. fo. 316. C.

Adulterium corporale malum eſt: ſpirituale pejus, Hoc carni, illud ſpiritui contumeliam facit. Hoc homini, illud deo. part. 1. fo. 250. B

Adulterium multò grauius eſt furto. Et quare. parte. 3. fo. 316. B.

Adulterij turpitudo eſt quando adultera in eodem lecto recipit adulterum cum marito. parte. 4. fo. 143. B.

Adulterij prohibitio: qua ratione in iteratione præceptorum decalogi Leui. 19. facta, omittitur, cum tamen cętera penè omnia ibi repetantur. parte. 1. fo. 249. E.

Adulteram, & non adulterum quare adduxerunt ad Ieſum, cum adulter ſecundum legem eadem pœna plectendus eſſet. parte. 5. fo. 210. F

Adultera fit quælibet perſona Chriſto per fidem deſponſata, per peccatum mortale. parte. 5. fo. 210. H

Aduocati in delitijs carnis immundè viuentes, & ſua loquacitate prolongando cauſas, mundum inquietant multipliciter, & exemplo ſuæ immunditiæ multos fœdant, & ſignificātur per ranas. parte. 1. fo. 139. H.

Aduocati doloſi, & doctores vanegloriоſi, ad ſubuerſionē veritatis conantes magnis ſumptibus & laboribus in ſpeculabilibus, vel agibilibus comparantur ludęis. parte. 5. fol. 87. H.

Aduocati ſubuertentes veritatem iuſticiæ, ſimiliter & doctores vani ſubuertentes veritatem doctrinę per ingenij perſpicacitatem, & eloquij viuacitatem (quę ſunt dona naturalia) ſignificantur per exercitum animę bellicum. parte. 4. fo. 249. D

Aduocatum habemus qui interpellat pro nobis, multo præſtantiorē Moyſe, qui tamen pro populo exauditus eſt. Et fortaſſe propterea Moyſes ſcribitur priori populo veniam impetraſſe, vt multò magis confidamus, quòd aduocatus noſter Ieſus veniam impetrabit à patre. parte. 1. fo. 248. F

Aeris creatio ſeu formatio deſcribitur, & de eius qualitate, quomodo etiam cœli aerij in diluuio perijſſe leguntur, & quomodo hoc intelligendum ſit. parte. 1. fo. 27. A. B.

Aer in ſummo tam tenuis eſſe dicitur vt neq; nubibus obumbretur, nec vento turbetur, nec aues ſuſtineat, nec homines ſi qui forte aſcenderint, craſſiori ſpiritu alat, ſicut Aer iſte. parte. 1. fo. 27. B

Aeris ex elemento, duo ſenſus animalibus dantur. olfatus vaporibus, guſtus explorandis liquoribus. parte. 1. fo. 27. B.

Aerem conflamus dum ab extra, intus trahimus, & ab intus extra reddimus. parte. 3. fol. 14. F.

Aer in ſcriptura vocatur cœlum: vnde dicuntur volucres cœli, quæ volitant per aerem. parte. 3. fo. 247. G.

Aer iſte infernus eſt quantùm ad celſitudinem cœli. Et quantùm ad eiuſdem aeris altitudinem, terra infernus intelligi & profundum poteſt. parte. 3. fol. 38. F.

Aeris caliginoſa loca tenere dęmones permiſſi ſunt: qui eis quaſi carcer ſit vſq; ad tempus iudicij parte. 1. fo. 27. C.

Aer ſuperior & inferior, cuius diſpoſitionis ſit vterq; & quid contineat. parte. 1. fo. 27. B.

Aerem nunquam nominauit moyſes in toto proceſſu ſex dierum: etiam in loco vbi fuiſſet congruum nominari aerem: & quare. parte. 1. fo. 30. F.

Aer qui eſt elementum an prętermiſſus ſit à Moyſe in enumeratione factorum à deo. parte. 1. fo. 27. A. B.

Affectiones hominis quæ ſunt, & quę dei. parte. 3. fo. 196. B. Aſſ

Affectiones tres corporis. In ſtupore non dolet corpus. In immortalitate ſimiliter. Sanitas ſi moleſtatur dolorem habet. parte. 3. fo. lio. 163. E.

Affectiones animæ tres, prouida cautela, ſtulta arrogantia, gloria ſecura. Stulta arrogantia ſimilis eſt ſtupori, quando quis deſe preſumens nec timet, nec cauet. parte. 3. fo. 163. E.

Affectio intelligitur per pedem, eo quòd anima procedit affectibus, ſicut corpus pedibus. parte. 1. fo. 375. H

Affectiones, cogitationes, loquutioneſq; peccatorum non latent deū quia ſpiritus eius vbiq; per eſſentiam & per preſentiam eſt. parte. 3. fo. 368. H.

Affectio ſpiritualis, affectioni carnali eſt pręponenda ſemper. parte. 5. fo. 43. G.

Affectio ſicut eſt in terrenis: ita in operibus & meditatione dei eſt interior quædam affectio: cum in creaturis quæritur creator, & inuenitur, nuſquam diſplicens, ſed vndiq; placens. parte. 3. fo. 196. B.

Affectio ſuperba eſt pes, quo itur à deo. parte. 3. fo. 136. A. Interl.

Affectus nos multa cogit facere, & dum corporum propinquitates reſpicimus, corporis & animæ creatorem offendimus. parte. 1. folio. 251. C.

Affectuum promotione fit aſcenſus de virtute in virtutem, vbi charitas mouet pedem. parte. 3. fo. 275. E. F

Affectum pium deus magis reſpicit, quā quantitatem rei exhibitæ. parte. 5. fo. 38. E. Item parte. 6. fo. 71. G.

Affectum quadruplicem quilibet debet concipere de bonis amici. Primus eſt affectus fiduciæ. Secundus eſt affectus gloriationis. Tertius eſt affectus cōſolationis. Quartus eſt effectus exuberantis gaudij. parte. 6. folio. 69. I. H. Et, fo. 70. B

Affectus trahit intellectum ad inferiora ſapientiæ. parte. 3. fo. lio. 373. A.

Affectus rationalis bene ordinatur, erga ſupiores per reuerentiam, erga pauperes per miſericordiam, erga omnes per innocentiam. parte. 1. fol. 246. G

Affectus dei patris ad filium, ſcilicet amoris, etiam ſecundum humanitatem non venit ex paſſione, ſed magis pręceſſit, ſed aliquus amoris effectus ſequut' eſt, ſcilicet glorificatio corporis Chriſti in eius reſurrectione. parte. 5. fo. 216. H

Affer affer clamāt eccleſiaſticorū amor inordinatus pprię excellentiæ, & inordinatus zelus carnalis parentelæ. Et non ſolum clamāt. Affer affer, ſed Aufer aufer, tolle vi, tolle fraude. parte. 1. fo. lio. 210. H.

Affirmatio aliquando ponitur pro negatione, Sicut cum dicitur alicui malè petenti ironice. Ego faciam quod peris. parte. 4. fo. 229. B.

Afflicti cordis proprium eſt, vt in omne quod appetit ſi poſſit fieri, cur ita vel non ita ſit, diuinis ſibi vocibus reſponderi velit vt deum de cuncta rerum controuerſia conſulat, & reſponſionis eius cognita ratione conquieſcat. parte. 3. fo. 62. A

Afflicti à dæmonibus per melodiam ſeu per aliqua alia ſenſibilia poſſunt afflictionem leuius ferre, & hoc dupliciter. parte. 2. fo. lio. 81. A.

Afflictus quando tacendo celat afflictionem ſuam interius, magis affligitur, quàm ſi exterius aperiat loquēdo. parte. 3. fo. 25. G. Et fo. 32. C. Item parte. 4. fo. 246. G.

Afflictorum mos eſt de ſua affliction loqui per modum querelæ parte. 3. fo. 21. H

Afflictus conſolatur ex ſignis veræ compaſſionis, ſicut portans graue pondus, ex comportantibus alleuiatur. parte. 3. fo. 10. C.

Afflicti ſolent alijs afflictis compati. parte. 4. fol. 36. B

Afflictus

Afflictus p̃ est habere remedium dupliciter. parte. 3. fo 40. G
Afflicti dicuntur esse in carcere secundum communem vsum loquendi. parte. 3. fo. 21. H
Afflictionibus eruditur Christianus. parte. 3. fo. 145. E. Intel.
Afflictio cũ tanta nos deprimit, vt nullius rei consolatione respirare animus possit, non iam flagellis solummodo ferimur, sed etiam cingimur, quia tribulationũ verbere ex omni parte circundamur. parte. 3. fo. 40. E
Afflictio mentis & corporis magis apparet in oculis, q̃ in alijs partibus. parte. 3. fo. 216. G.
Afflictio in præsenti nõ semp est punitio peccatorũ, sed tentatio aliq̃, ob cumulũ meritorũ & p̃miorum. parte. 3. fo. 20. G. H
Afflicto dans afflictionẽ iniustè, per quem significetur, & quę ei? pœna. parte. 2. fo. 114. D
Afflicti cum sumus, nec tps, nec modũ p̃scribere dño debem?, sed magis arbitrio eius cuncta relinquamus. parte. 2. fo. 298. E
Afflictos, nõ cognoscunt vicia, à quibus reprobata resiliunt, quę letos nouerant, id est pen etrabant. parte. 3. fol. 9. E.
Afflictiõis populi Israel in Aegypto, duplex causa fuit. Vna, fuit mutatio regni &c. Alia causa fuit, inuidia Aegyptiorũ cõtra filios Israel &c. & quę fuit causa inuidię. parte. 1. fo. 123. G
Afflictio Iudeorũ per Romanos, fuit quædam figuratio iudicij finalis, propter quod quęsierunt apostoli de tempore vtriusq; scilicet de destructione ciuitatis & templi, & de aduentu sui iudicij. parte. 4. fo. 52. G.
Quidquid affligit, gladius solet dici. parte. 4. fo. 6. A
Affligere qui se nõ potest continuè, cinerẽ vt panem manducare potum cum fletu temperare, & his similia, semetipsum ad contẽplandũ deum, legis studiũ pœnitendo offerat, totã mẽtẽ suã cœlesti conuersationi consecrans, terrena plenissimè deuitãs, vñ sperat remissio peccatorũ, & iustificatio. p. 1. fo. 221. F.
Africa in Aphrica.
Agar ancilla Saræ vñ & à quo fuerit propagata. parte. 1. fol. 66. H. Et fol. 67. F. H.
Agar vt dicunt Hebræi fuit filia regis Aegypti: nec istud est absonum rationi &c. parte. 1. fo. 66. H. & fo. 77. F. G
Agar an in fuga fuerit passa aborsum in pœnã contemptus dñæ suę, & superbi recessus à dña &c. & an miraculosè reuiuificatus fœtus in vtero extinctus. parte. 1. fol. 67. C. H
Agar quomodo imposuit in humeris puerum tã grandẽ, Ismaelem, scilicet quando expellitur &c. parte. 1. fo. 76. B
Agar quomodo puerum annorum amplius. xv. sub arbore proiecit. parte. 1. fo. 76. C
Agar vidisse angelum & quo modo, diuersis modis exponitur. parte. 1. fol. 67. F. G.
Agar fœtum extinctum in pœnã cõceptũ dñę suę viuificatũ recepit vt dicũt Hebræi &c. Et ꝓpter rationẽ huius miraculi puer ꝓnominat? est ab angelo anteq̃ nat? esset. p. 1. fo. 67. C. F. G. H
Agar vt Hebræi suspicant, mutato nomine est Cethura: que Sara mortua de concubina transierat in vxorem. Et quare. parte. 1. fo. 83. B. D.
Agar mater Ismaelis fuit vxor Abrahę, & etiã Sara: sed quia ista fuit principalis, Sara scilicet, retinuit ipsa nomẽ libere, & alia nomen ancillę. parte. 6. fol. 85. G. Item parte. 1. fo. 100. G.
Agareni ab Agar ancilla dicti sunt, sed nomine liberę velauerũt ignominiam ancille: & dicuntur nunc Saraceni. parte. 4. fol. 74. E. Et fol. 171. F. G.
Agarẽi q & Saracẽi dicũt, Mahumeto duce Aegyptũ & Aethiopiã ceperũt circa finẽ imperij Heraclij. Similter Hommar? discipul? Mahumeti Damascũ & regionẽ Phenicis & Ierusalẽ totã q̃ Syriã & Antiochiã cõprehendit. pte. 6. fo. 262. A
Agareni habitabant tantum in tentorijs. & ideo melius poterant custodire oues portando habitacula sua de loco ad locum ad inueniendum pascua. parte. 2. fo. 212. D. Itẽ parte. 3. fol. 356. C Vide etiam in Mahumet & Saracenus.
Agere recte aliqui volunt, sed eis infirmis, aliqua in præsenti obsistunt, & dum hęc pati metuunt, deum offendunt: & hi sunt qui timent pruinam &c. parte. 3. fol. 19. G.
Ager signat laborẽ positũ i exercitio vitę actiuę, & operibus misericordiæ, in regimine ecclesiæ. parte. 5. fo. 46. C
Ager, mundus dicitur. Ager etiam, non terrę solũ, sed corda hominũ, quę angeli exceperũt excolendum. parte. 1. fol. 194. E.
Agri grum. Vide in loco suo.
Aggeꝰ & Zacharias licet in eodẽ anno ꝓphetauerint. Aggei tñ ꝓphetia præponi? ꝓphetię Zachariæ. Et quare. p. 1. fol. 16. G.
Agiographa sicut & prophetica multipliciter dicuntur. parte. 3. fo. &. F. Et quare hoc nomen Hebræi imposuerunt. Ibidẽ. Item parte. 1. fol. 2. A. B. quot & qui libri inter agiographa enumerentur. Item parte. 1. fol. 2. B. Item parte. 6. fol. 275. E.
Agnitionem sui dedit deus: & homo offert ei fidem suam & affectum. parte. 1. fol. 300. E.
Agnominare mulierem est eã ducere in vxorẽ. parte. 1. fo. 167. E
Agnoscentes hoc quod sumus, nec defluendo imis subrẽimur, nec superbiendo de sublimibus inflamur. parte. 3. fo. 65. F
Agnus tria ministrat possidentibus. s. lac, lanã, & esum carnis suę Et sensus horum mysticus. parte. 5. fo. 189. F.
Agnus anniculus ab octauo die natiuitatis, & non ante, vsq; ad completionem anni, & non post, poterat immolari apud Iudęos. Et ratio quare. parte. 1. fol. 146. F
Agnus masculus anniculus &c. qua necessitate ita translatum est, quasi agnus possit esse, non masculus &c. Vel quare non sic translatum est. Pecus perfectum masculum anniculum. Vel quare non sic. Ouis mascula &c. parte. 1. fol. 146. A
Agni paschalis sacrificium est primũ inter præcepta Mosaicę legis, scilicet in ordine p̃ceptorum populo Israelitico à deo per Moysen iniunctorum. Et primũ sacrificiũ à toto populo Israelitico celebratum. parte. 1. fol. 151. H.
Agni paschalis immolatio duplici sensu grauida est. Vnus est, status populi exeũtis de Aegypto, & est literalis & primus. Aliꝰ est prefiguratio Christi passuri &c. parte. 1. fol. 145. H
Agnus paschalis p̃cipiebatur accipi à decima die mensis & vsq; ad decimamquartã seruari duplici de causa. Et an talis præceptio p̃ quatuor dies, obligabat in futurũ. parte. 1. fo. 146. D.
Agni paschalis immolatio spiritualis ad sensum literalem adaptatur. parte. 1. fol. 15. G.
Agnum paschalem offert qui totã spem suam in eius immolatione ponit, scilicet in sua passione. parte. 1. fol. 275. A
Agnus quare magis immolabat q̃ aliud aĩal: & deficiente agno quare magis immolabatur hœdus. parte. 1. fol. 146. F. G.
Agnus secũdum Hebræos doct. p̃cipuos, est de quo immolatio paschalis debebat fieri, non de hœdo. Et hoc congruit tam cause literali huius sacrificij q̃ etiam figurali. Et huius declaratio. parte. 1 fol. 150. b. C
Agnus paschalis tria figurabat, que in sacramento eucharistiæ sunt. parte. 1. fol. 151. H.
Agnus qui ad purificandũ populũ datus est, si Christum significat, consequenter cætera animalia purificationi deputata, referuntur ad alias personas, q̃ aliquid purificationis conferunt humano generi. parte. 1. fol. 315. F
Agnus quare dicit Christus magis quam bos: vitulus, capra, cũ tamen illa etiã immolabantur in lege. parte. 5. fo. 189. G
Agnus debebat immolari, non autem hœdus in solennitate paschali, licet agnus imolãdus, accipiẽdus esset de grege, in quo essent agni & hœdi. parte. 2. fo. 237. C. H.
Agnum ad vesperum immolabitis. Ibi manifestatur in vltima ætate futuram nostram reparationem per Christũ imolationẽ. parte. 6. fo. 247. F
Agnum de nocte comedimus, quia modo in sacramento dominicum corpus accipimus, quando adhuc inuicem nostras conscientias non videmus. parte. 1. fo. 146. E
Agnus paschalis in lege, figurauit Christum verum agnum, illiꝰ ossa non frangebantur, nec Christi ossa cõminuta sunt. parte. 5. fo. 240. B
Agnum non coques in lacte matris suæ quomodo intelligatur (ait Augu.) ad verborũ proprietatem, nescio vtrum possit reperiri. parte. 1. fo. 173. A. C. Et fo. 206. B
Agricola quando cœpit esse Noe. Vide in Noe.
Agri redemptio secundum legẽ taxabatur secũdũ quantitatem sementis qua seminabatur &c. parte. 1. fo. 263. G
Agrum ille consecrat & redimit, qui cõuersationem suam alij gubernandam permisit: sed eo iuuante prouectus, intellectum proprium addit, vt seipsum regere possit. parte. 1. fo. 263. F
Agricolare videmus quosdam nunc ex voluptate: quę amplior fuisset in statu innocentiæ, cum nihil aduersi accidisset de cœlo vel terra, & hoc mõ positus fuit Adam in paradiso, vt operaretur &c. parte. 1. fo. 37. C
Agricultura nõ erat laboriosa homini ante peccatũ, erat enim nisi ad recreationem & virtutis exercitium. parte. 1. fo. 43. B.
Aha. Vide in A a a domine &c.
Ahias duplici de causa scidit pallium suum. parte. 2. fol. 149. D.
Alas pictorum licentia angelis pingit, & vnde hoc trahunt. Et quare. parte. 1. fo. 177. A
Alæ cum in significatione angelorum ponuntur, quid significent. parte. 2. fo. 136. A. Et fo. 216. B.
Alæ cum in sanctorum hominum figuram ponuntur, virtutes eorum significant quibus ad cœlestia volant &

Index in Gloſ. ordi.

conuerſantur.parte.2.fol.136.A.Et fol.216.B

Alę dicuntur doctrinę duorū teſtamentorū, que nos ab infimis ad cælestia portant.parte.1.fol.161.E.

Alis ſex debent aſcēdere vel volare viri eccleſiaſtici, ſcilicet p̄dicatores & doctores, ſimiliter & deſcēdere &c.p.6.f.247.D.E.

Alę beſtiarū quas vidit Daniel quid literaliter & moraliter ſignant.parte.4.fol.309.G.

Alę ſex quas vnūquodq; q̄tuor animaliū habebat, qd ſignificāt: & prima ala eſt lex naturalis, ſecunda lex Moſaica, tertia, pphetarū oracula, quarta euangeliū cōciliorū: quīta doctrina apoſtolorū, ſexta ſtatuta generaliū cōſiliorum.parte.6.fo.247.D.

Albani populi ſunt in partibus Aſiaticę Scythię: & vnde dicuntur.parte.1.fol.10.H.

Albatio ſiue dealbatio aliquando laudabiliter, aliquando culpabiliter ponitur.parte.1.fol.323.D.

Albatos viros vocat Mahumetus apoſtolos.parte.6.fo.249.B.

Alchimiſtę qui nituntur metalla & lapides ſophiſticare maximè vtuntur ſulphure.parte.3.fol.53.C.

Alchimus ſummus pōtifex, ſacerdos fuit nō de iure, ſed de facto intruſus primo per Antiochū Epiphanē: quia licet eſſet de genere Aaron, tamē non deſcēdit ab eo per lineā ſacerdotalem.parte.4.fol.444.C.

Alchoranus neſandiſſimus ſæpe præcepit ſeruare legem & euāgeliū, & tamē vtrūq; deſpiciunt Saraceni.parte.3.fol.276.E.

Aleph doctrina interpretatur.parte.3.fol.262.D.

Alexander magnus nat⁹ fuit de adulterio: & quomodo adulter Nectanebus nomine, per illuſiones magicas hoc operatus eſt.parte.4.fol.415.D.

Alexāder qūo primus regnaſſe dicit in Gręcia, cū multi ibidē in diuerſis locis ante regnaſſe reperiant &c.parte.4.fo.429.A.B.

Alexandri magni multa victoria, & de quibus prouincijs.parte 4.fol.429.A.B.C.E.F.G.

Alexandri magni victoria nihil velocius fuit, qui ab Illyrico & Adriatico mari vſq; a Indicum Oceanum &c. non tam bellis quàm victorijs cucurrit &c.parte.4.fol.309.E.F.

Alexander magnus propter quatuor quę in eo fuerunt ſic celerē habuit victoriā.pte.4.fol.309.G.Et.fol.429.H.

Alexāder in Macedonia exiſtēs vidit deū in ſimilitudine ſummi pontificis Iudeorū indutū pōtificalibus indumentis, ſeu ornamentis, promittentem ſibi victoriā.parte.4.fol.309.G.

Alexandro occurit ſacerdotū princeps Iaddus nomīe, cū aliįs ſacerdotib⁹, & humiliter honorificeq; ſuſcepit eū, & Alexāder in manſuetudinem verſus fuit &c.pt.2.fol.265.A.C.D.Item parte.4.fol.412.B.

Alexander magn⁹ ſic triumphauit, non virtute ſua, ſed virtute à deo ſibi data &c.parte.4.fol.309.G.

Alexādro miſſa fuit puella veneno nutrita, vt ſic per incōtinentiam ſuā accedēs ad eā intoxicaret: & quomodo Ariſtoteles eum p̄monuit.parte.4.fol.312.H.Et.fol.314.A.Et.fol.429.E.

Alexander per magnū tp̄s poſt Iſaiā, & p aliq̄d tēpus ante Chriſti aduentū fecit Nilū diuidi in ſeptē portiōes intra mare mediterraneū ſeparatim cadētes &c.Et.q̄re pte.4.fo.29.H.

Alexāder deſtruxit ciuitatē quę dicebat Tyrus, vndiq; mari circūcluſam, & lapidibus & lignis terraq; in mari impoſitis, tōtiguauit eā littori: & ſic eā cępit atq; exuſſit.pte.4.fol.415.C.

Alexādria metropolis Aegypti pri⁹ tpe ſcilicet Hieremię Nun (alias) No dicta fuit, & Nabuchodonoſor eā deſtruxit: ſed Alexander, Aegypto obtenta eā reędificauit, ampliauit & nomine mutato priori, ex nomine ſuo Alexandriā eā noīauit.parte.4.fol.167.H.& fol.388.B.D.G.Itē.pte.1.fol.11.D.

Alexāder reſpōſum habuiſſe perhibetur ab arboribꝰ ſoli & lunę conſecratis, quod morerē antequā ad matrem & ſorores rediret &c.parte.4.fol.429.H.

Alexāder ſeparauit & diuiſit bona terrę bellatoribus ſuis.parte 4.fol.415.D.

Alexāder magnus mortuus, quatuor habuit ſucceſſores quibus diuiſum fuit regnū ei⁹, ſcilicet Ptolemæū in Aegypto, Seleucum in Syria, Antigonū in Aſia, & Philippū ī Macedonia.pt.4.fol.309.G.Et.fo.313.A.Et fol.322.H.Et.fol.323.A.Et fol.428.G.H.Et latius.fol.429.E.F.G.

Alexandri magni ſucceſſores quot & qui fuerunt vſq; ad Cleopatram, ocularіter in figura demonſtratur.parte.4.fol.323.A.

Alexander mortuus eſt.xij.anno regni ſui: ætatis ſuæ anno.xxxij. in Babylone.parte.4.fo.313.C

Alexandri magni hiſtoria multa in ſe habet, parū habētia de apparentia veritatis.parte.2.fol.305.H.

Alexander de Ales fuit maximus theologus temporib⁹ ſuis.pte 4.fol.57.H.

Alienigena omnis eſt, qui eſt extra ritum Iudeorū, ſiue ſit geniliis, ſiue Iudæ⁹ baptizat⁹.vt dicit Rab. Sa. de māducatiōe agni paſchalis. Sicut etiā apud Chriſtianos ad euchariſtiam nullus admittendus eſt niſi catholicus.parte.1.fol.149.D.

Alienigena, Allogenes, Allophyli quid & quàm differenter ſignificant.parte.1.fol.267.E.

Alienigenæ mulieres erant in duplici differentia in veteri teſtamento. Et cū quibus licuit contrahere Iudeis, & cū quibus nō, parte.2.fol.128.H.

Alimenti vſus duo reſpicit, ſcilicet nutritionem & augmentum, parte.1.fol.24.G

Alimentorū qs vel quantū qs capiat &c. non intereſt, ſed quàm facile & læto animo his careat, cū his oportet vel neceſſe eſt carere.parte.5.fol.30.A.

Allegationes Moyſi ad deū placandū pro liberatiōe populi, fuerunt, filiatio populi, pietas dei, & patrum merita.parte.1.fol. 198.H.

Allegoria hiſtoriæ tantū p̄cellit q̄ntū poma foliįs.pt.2.fo.283.E.

Allegoricè aliquid ſignificare quid ſit.parte.6.fo.8.F.

Allegoricè intelligi aliqua, an neceſſariū ſit cū ſecundū literā ſtare poſſunt.parte.1.fol.294.B.

Allelu ia nō eſt vna dictio vt credūt aliqui, ſed duæ in Hebręo; quia allelu ſignificat laudate, & eſt verbum imperatiui modi.parte.3.fol.242.C.Item parte.6.fol.168.H.dicitur ſic, duæ dictiōes ſuntī Hebræo. Nā alle idē ē q̄p laudate, luia nomē, dñi.

Allelu ia quando ponitur in ſacra ſcriptura q̄re nullus interpretatuſeſt.parte.3.fol.241.E.

Allelu ia allelu ia, quidā dicūt vnū allelu ia ad finem ſuperioris pſalmi pertinere quando ſic duplicatū reperitur, alterū eſſe ſequentis. Hanc regulam tenēt Hiero. & Caſſiodorus, ſed plures aliter dicunt &c.parte.3.fol.244.A.

Allelu ia magnū ideſt hymnus magnus vocat⁹ ab Hebręis. Laudate pueri dominū &c. cū quinq; ſequētib⁹. Et ſingulārē dero faciunt ſolemnitatē, & quomo do & quādo eum cantant.parte 3.fol.255.H.Item.parte.2.fol.204.B.

Allelu ia quare intermittit à Septuageſima vſq; Paſcha, & duplicatur poſt hebdomadā Paſchæ.parte.3.fol.173.E.

Allicientia ad peccatū & detinētia in ipſo, ſignificant p lectū, in quo iacet quis proſtratus: Et habet nouē cubitos lōgitudinis & quatuor latitudinis, Et eſt moralitas exemplaris & notabilis.parte.1.fol.333.H.

Allophyli qui & Paleſtini ſeu Philiſtęi.vnde denominentur.parte.1.fo.11.D

Alma ſemper virginem ſignificat, & habet etymologiam apocrypha.i.abſcōdita, & eſt virgo nimia diligentia cuſtodita, & maioris laudis videtur eſſe quàm virgo.parte.1.folio.81.F. Item parte.4.fo.21.C.D.Vide etiam in Ha alma

Aloe eſt arbor aromatica cuius lignum eſt valde odoriferum, & contritum valet ad medecinas & vnguenta.parte.3.fo.362.C

Aloe non tantam vim habet quantam myrrha, ſed tamen valet contra putredinem.parte.3.fo362.A

Alpha & ω ſunt duę literę Grecorū, ſcilicet prima & vltima, & ſignant deum principium, & finem eſſe omnium, parte.5. fo.242.B

Alphabeto quadruplici deſcribuntur lamentationes Ieremię. Et quare.parte.4.fo.178.F.

Altaria duo in templo erant. Vnum incenſi interius. Alterum holocauſtorum exterius.parte.5.fo.136.E

Altare aureum quod idem eſt quod altare incenſi non erat intra ſanctum ſanctorum, ſed extra, inter menſam propinationis & candelabrum. Et hoc ſecundum Hięrony. & alios doct. Sed ſecundum Augus, erat intra ſanctum ſanctorum.parte.1. fo.195.D.Et fo.213.C

Altare incenſi an & quando dicendum ſit thuribulum aureum. parte.1.fo.195.Et fo.197.B.D

Altare holocauſti erat prę ceptum fieri de terra, & quare, vbi ere mabantur hoſtiæ. Sed altare incenſi de lignis ſethim.parte.1. fo.165.E.

Altaris holocauſti diſpoſitio & forma in pictura caſſiodori ſcriptoris, cuius ipſe in expoſitione pſalmorum meminit, figuratur.parte.1.fo.186.A.

Altare holocauſtorum erat quadratum ſecundum longitudinē & latitudinem quinq; cubitorum. Altitudo autem eius erat trium cubitorum. Et erat factum ad modum arcæ quadratæ carentis fundo & operculo: ita quòd habebat ſuperficiem terre pro fondo, & interius concauum erat.parte.1.folio. 185.H.

Altaris holocauſti concauitas, quando ſituabantur & ſtabant caſtra

castra & altare, implebatur terra vsq; ad summū &c. Et quādo mouebantur castra, amouebatur altare de tabulis factum & remanebat terra. parte. 1. fol. 186. C.

Altare holocausti sic nominabatur, nō quia hostię holocaustorū ibi tantūmodo offerrent, sed etiā cū hoc hostię pacifice, & p peccato: sed qa hostia holocausti dignior erat, ideo denominabaf altare holocausti, tanq; à digniori. pte. 1. fol. 186. D.

Altare haulocaustorū debebat esse de terra vel lapidibus non sectis: Et quare. Et quomodo pręceptū fuit fieri illud de lignis sethim opertis ære &c. parte. 1. fol. 165. F.

Altare holocausti nō erat intra tabernaculū sed extra in atrio tabernaculi. Et quare. parte. fol. 186. D.

Altare quod fecerat Moyses erat multo minus quā altare templi Salomonis. parte. 2. fol. 216. H.

Altari prius posito, postea fecerunt templū q de captiuitate Babilonica liberati Ierosolymam venerunt: Et quare. ẽte. 2. fol. 244. B.

Altare si vis esse dei, exinani teipsum ab omni contagio mundanorum, vt in te ligna verborum cœlestium locum habeant spaciosum, capiasq; flammam spiritussancti &c. parte. 1. fol. 186. E.

Altare primo edificam⁹ spūaliter, cum ante omnia in corde nostro fidem dominicę incarnationis & passionis collocamus & auditoribus tradimus. parte. 2. fol. 243. E.

Altare ędificat Iesus ex his tanq; lapidibus viuis sup fundamentum spirituale, qui orationibus & obsecrationibus vacant, & supplicationum victimas immolant. parte. 2. fol. 13. F. Et fol. 85. F. G.

Altare vnum faciunt omnes in vnitate fidei, & concordia charitatis. parte. 1. fol. 165. E.

Altare habeat quisq; in se defixū: In quo orationū hostias, & misericordię victimas offerat, in quo continẽtię cultro superbiam quasi taurum immolet iracundiam quasi arietem jugulet, luxuriam & omnem libidinem tanquam hircos & hędos liter. pte. 1. fol. 210. B.

Altare incensi habeat quisq; in penetralibus pectoris: vt dicat Christi bonus odor sumus deo. parte. 1. fol. 210. B.

Altare holocaustorū est fides pura, doctrina recta, & conuersatio munda Christi ministrorū. parte. 4. fol. 438. E.

Altare humilitatis nisi in arca cordis per lumen rectę fidei & verę dilectionis homo deo constituat, non placatur deus ab homine. parte. 2. fol. 207. E.

Altaris ad ministeriū si quis electus thymiama orationū nō reddit, sed sacrosancta mysteria sine ablutiõe cõpunctionis intrat &c. mors illi timenda est ęterna. parte. 1. fol. 196. E.

Altare vnū in ecclesia dei, est Christus: & sunt sancti altaria ab hoc altari dicti sicut lux à luce &c. parte. 4. fol. 186. B.

Altare ignoti dei, apud Athenienses, per quos, & quare sic intitulatum fuit. parte. 6. fol. 195. B. C.

Altaria faciebāt idololatrę valde solēnia de marmoribus & metallis. parte. 1. fol. 165. E. F.

Altaria fuerunt cōstructa idolis in Ierusalem in singulis vicis & plateis & maximè tępore Manasse regis parte. 4. fol. 128. C.

Alternari mœrorē & lętitiā in vniuscuiusq; electi aīo trib⁹ modis inuenimus, scilicet cōuersione, pbatione, morte &c. part. 3. fol. 63. B.

Alnora loquens minus capaci, non vtilitatem: sed sui ostentationē facit. parte. 9. fol. 35. E.

Alrinudo mūdi secūdū philosophos est ī polo antarctico, secūdū tamē apparētiā hominū est in polo arctico sibi opposito, quia iste polus est nobis semper manifestus, & super nostrum hemisphęrium, & eleuatur. parte. 4. fol. 33. C.

Amabilis dictus est Ionathas sup amorē mulierū, & hoc potest intelligi dupliciter &c. parte. 2. fol. 98. F.

Amalechitę à quo nomen & originem traxerūt, an scilicet Amalech fuerit filius Hismael, vel Eliphaz primogeniti Esau. parte. 1. fol. 159. A. H.

Amalech dicitur principiū gentiū, nō prim⁹ antiqtate, ante quē fuerunt multi gētiles, sed dicit principiū gentiū q insurrexerāt prio cōtra filios Israel post exitū de Egyp. pte. 1. f. 309. A. B. C. D.

Amalechitę verū sint duę gentes eiusdē nominis, & quid mystice designent. parte. 1. fol. 309. B. C.

Amalechitarū reliquię duplices fuerunt, quędam quę euaserunt manū Saul, & quędā quę manum Dauid &c. parte. 2. fo. 195. D.

Amare in Amor.

Amaritudines scribere dicitur deus & non loqui, dum diu super nos eius flagella perdurant. parte. 3. fol. 32. E.

Ambitiosi q semp querunt ascendere ad gradū indebitū, & per

Amodū illicitū, dicunt idololatrare sup colles pte. 1. fo. 344. H.

Ambitiosi dignitatū & officiorū in religionibus & ecclesijs, merentur pœnā ignis gehēnalis, & significant p vsurpantes sibi sacerdotiū in veteri testamento. parte. 1. fol. 291. D.

Ambitiosorū verba falsa, opera ficta, & occulta munera, p que ipsi querunt obtinere in ecclesia gradū indebitū sibi significātur per thuribula &c. & quare. parte. 1. fol. 291. D.

Ambitiosi habentes prelatū in ecclesia, & volunt per hoc pręteris promoueri, significātur per discipulos qui p matrē petierūt à Christo p̃ ceteris discipulis alijs honorari. parte. 5. fol. 63. D.

Ambitiosus qliber, qui p sua promotiõe consequenda flagitia facere non formidat, sed deo iustè faciẽte non obtinet ppositū, sed magis interitū: significat p Menelaū &c. pte. 4. fol. 476. D.

Ambitiosus vt propositum obtineat, facit fauor populi: Facit etiam ad hoc apparentia cęli circa cultum dei, & per has vias & consimiles quęrunt ambitiosi bonos superiores à suo statu deijcere, vt sic ad eum possint ascendere. Et significantur per Absalonē &c. parte. 2. fol. 112. H.

Ambitiosus qui facit diabolo sacrificium, vt per hoc promoueat ad dignitatē significatur per alchimū, qui Demetrio coronam auream & palmā, obtulit vt per hoc summū sacerdotium obtineret. parte. 4. fol. 477. D.

Ambitiosi q inter seculares vel religiosos seminant cõtentiones vel discordias, aggregātes sibi caudā magnā, vt obtineāt multitudine, quo cōseq nō poterāt ratiõe (& hoc in prīcipatib⁹ & regnis quantū ad statū laicorū: in ecclesijs verò quātū ad statū clericorū, in religionib⁹ verò quantū ad officia religiosorū) significant p Chore, Dathan, & Abiron. parte. 1. fol. 290. D.

Ambitiosus malicios⁹, qui quod non potest obtinere p potentiam, studet habere per maliciam fraudulentam, significatur p Abisac &c. parte. 2. fol. 127. H.

Ambulandi modus tępore Abrahę is erat, quando aliquis superior erat duob⁹ alijs, quod ille ambulabat in medio. Et in hoc cognouit Abraham quis fuerat superior de tribus viris &c. vt tradunt Hebręi. parte. 1. fol. 70. C.

Ambulare coram deo, cū deo, & post deum, quomodo differāt: & quid horū singulū representat. parte. 1. fol. 69. C. D. E.

Amen Hebraicè, verū latinè, quod nullus interpres mutauit. Et quare. parte. 5. fol. 212. A. Item parte. 6. fol. 55. F. Amc

Amen hanc dictionē Iohānes euāgelista solus duplicat, & quare. parte. 5. fol. 202. G. Item parte. 3. fol. 244. A.

Amen vbi duplicatur in sacra scriptura, est signū magnę certitudinis & firmitatis. parte. 5. fol. 191. F.

Amen aduerbium est etiam affirmandi in latino, et similiter in Hebręo. Et si quādo geminat, per talē duplicem affirmationē insinuatur, quòd est irretractabilis veritas parte. 6. fol. 242. B.

Amen respondetur hodie sacerdotibus orantibus: & quare hoc. & vnde ille mos introductus est. parte. 2. fol. 205. A.

Amen non legitur in vet. test. dici. in dei persona, aliqua affirmatiuè annunciantis seu promittentis sed solum in persona hominis supplicantis. parte. 4. fol. 106. B. C.

Amentes q̃si bruta animalia in agris & siluestribus locis quis nesciat viuere, parte. 4. fol. 303. E. Et fol. 304. D.

Ametistus lapis preciosus, & eiusdē moralitas. pte. fol. 173. F. G.

Amicitia humana triplex est, scilicet, vtilis, delectabilis, & honesta: & quomodo inter se, altera, ex altera causat. pt. 3. fo. 145. F. Ami

Amicitiā quot & quibus gradibus nobis acquirere valemus. parte. 3. fol. 393. E.

Amici inemendabiles sunt à nobis alienādi, ne per immundicię eorum, & ipsi polluti pereamus. parte. 5. fol. 56. B.

Amicitię dissoluuntur per lites & bella, & per oppositum reformantur & cōseruant per dulcia verba. parte. 3. fol. 409. D.

Amicitię plena & perfecta gratia, inter perfectos viros eiusdēq; virtutis, perseuerare potest. parte. 3. fol. 393. E.

Amicitiam Iudęorum habere prohibentur hi q saluari cupiunt ne eorum vicinia & ipsi pereant, quod casu Iudei fieri posse probatum est. parte. 3. fol. 330. E.

Amicitia non debet rumpi propter pecuniā accommodatam, cum quis differt illā reddere. Nam amicitia multò preciosior est pecunia. parte. 3. fol. 395. C.

Amicitias Iesu qui expetit, sciat multorum sibi inimicitias pati enter tolerandas. parte. 2. fol. 15. E.

Amicus est quilibet proximus. Et quare. parte. 3. fol. 19. E

Amicus verus nō potest ad inimicitiā reuerti. parte. 3. fo. 393. A.

Amicus dilectus: cōsiliarius, dicitur oculus. parte. 5. fol. 21. B. C.

Amicus in anxietate animi quęrendus est, exemplo Dauidad Ionatham. Apostema enim plus affligit clausum, quā post aperationē. parte. 2. fol. 86. D.

Index in Glos. ordi.

Amicus fidelis defuncti, qui naturali pietate motus plangit mortem amici, significatur per Abraham. parte. 1. fol. 79. H.

Amicis mortuis: non dolere, duri & insensibilis cordis videtur esse, sed virtuosi (maximè spem habentes resurrectionis) hunc dolorem moderantur. parte. 3. fol. 8. C.

Amicorum fictorum distinctio quadrimembris. Est enim amicus secundum tempus aptum ad lucrum suum. Est alius, qui super crescente, psperitate, incipit dolere & ei contrarius esse. Est aliꝰ qui fingit amicitiã vt eliciat secretum. Est quartus amicus mense &c. parte. 3. fo. 393. F.

Amicus verus quas conditiones debet habere. parte. 3. fo. 393. D.

Amicus nouus comparatur vino nouo, quia sicut de vino nouo nescitur quale finaliter erit, sic de amico nouo nescitur qualem fidelitatem tandem exhibeat. parte. 3. fol. 396. F.

Aminadab sacerdos, vt tradũt Hebræi, iussit filios suos Oza & haio, vt portarent arcam secundum præceptum legis: sed quia non portauerunt &c. percussit dominus Ozam & diuisit. parte 2. fol. 202, F.

Amm Ammonitæ filij Ammon geniti de stirpe Loth, habitant in Arabia. parte. 1. fol. 16. B.

Ammonitæ & moabitæ in destructione Ierusalẽ, concurrentibꝰ Chaldeis ad aurum & argentum, isti magis voluerunt currere ad comburendum libros legis, & quare. parte. 4. fol. 181. H.

Ammonites & Moabites non debebãt intrare ecclesiam domini in æternum, etiam post decimam generationem, vt præcepit Moyses. Et exponitur hoc tripliciter. parte. 2. fol. 268. D. Vide etiam in Moabitas.

Amn Amnon an & quomodo potuit ducere Thamar in vxorem. parte. 2. fol. 110. D. Et quare Dauid non coegit Amnon accipere Thamar vxorem post violationem. Ibidem. G.

Amor duplex est, scilicet ꝑthereus & tartareus. parte. 3. fol. 295. F.

Amo Amor est desiderium boni alicuius, quod debet esse commune omnibus. parte. 6. fol. 27. F.

Amor quatuor debet habere conditiones. Prima quòd sit verus Secunda quòd sit discretus. Tertia, quòd sit firmus. Quarta, quòd sit communis absque acceptione. parte. 6. fol. 27. F.

Amor qualiscunq; sit, vacare non potest. parte. 3. fo. 277. F.

Amor dei nunquam est ociosus. parte. 5. fol. 230. F.

Amor in humanis, plerumque causatur ex præcedentibus donis, & ꝑ cõsequens maior amor ex maioribꝰ donis. pte. 5. fo. 145. D.

Amoris causa, quo modo & quando sit donum, & econuerso. parte. 5. fo. 145. F. G. H.

Amor sicut attrahit ad bonum, ita terror retrahit a malo. parte. 1. fol. 335. D.

Amor transformat amantẽ in amatũ. pte. 6. fol. 27. C.

Amor duplex est, scilicet amicitiæ & concupiscentię. In primo, si militudo est causa amoris. Sic autem non est in amore concupiscentiæ. &c. parte. 6. fol. 231. C.

Amor duplex est, scilicet dei & seculi: & vterque causat tristiciã, & effectus vtriusque quis sit. parte. 6. fol. 70. D.

Ex amore dei, amor proximi gignitur, per amorẽ verò proximi amor dei coalescit siue nutrit. pte. 1. fo. 338. B. Itẽ pte. 3. fo. 19. E.

Amor dei & spes premij facit leuia, quę natura dura sunt & aspera. parte. 6. fol. 234. B.

Amor & obedientia ad deum est dispositio ad habendũ plenius spiritum sanctum. parte. 5. fol. 228. F.

Amor vbi abundat eternorum, mox vilescit possessio labentiũ. parte. 3. fol. 367. A.

Amor domini, in pascendis eius ouibus, maximè ostenditur. parte. 3. fol. 242. E. Interli.

Amor vnus ex animæ motibus est, quo bene vtimur si sapientiã amemus & veritatem, malè autem si carnem aut sanguinem. parte. 3. fol. 355. B.

Amare amantem, naturæ est. Non amantẽ verò cogi beneficijs ad amorem perfectionis Christi est. parte. 5. fol. 28. F.

Amare q incipit, de ciuitate diaboli incipit exire. pte. 3. fo. 173. F.

Quanto plus amaueris, tãto plus ascẽdis. parte. 3. fo. 210. B. Inter.

Amare virtutes suas in alijs, est insitum bonis. pte. 3. fol. 267. B.

Amare seipsum debet homo ꝙre & qualiter &c. pte. 6. fo. 28. e. F.

Qui amatur, semper desideratur, semper quęritur, ne sit absens, sed semper prẽsens, malus timere potest prẽsentiam quã bonus amat. parte. 3. fol. 242. B.

Amare hominẽ si quis negligit quia homo est, quod in eodem exilio est, monẽdus est, vt diligat, quia ex deo natus, quia particeps eiusdem grãtie est. parte. 6. fol. 234. A.

Quantum vnusquisq; amat, tantũ proximum lõganimitate tolerat, si desinit tolerare, desinit amare. parte. 4. fol. 168. E.

Amare deum casiẽ qui dicantur, & qui nõ. parte. 3. fo. 146. E.

Amare qui negligit deum, diligere proximum nec scit. parte. 2. fol. 338. B.

Amare qui nõ desinit nunquam desinit orare: Charitas clamor est. parte. 3. fol. 139. B.

Amat nos sic deus, vt se dicat requiescere, si nos requiescimus in illo. parte. 3. fol. 285. B.

Amãs deum gratis, in lumine est: quod nemo nec etiã diabolus scit, nisi solus deus. parte. 3. fol. 164. E. Interl.

Amans deum gratis habet in eo omnia. parte. 3. fo. 189. F.

Amantibus breue tempus longum videtur. parte. 1. fol. 31. A.

Amor laborem seruitutis facit facilem. Ibidem.

Amatoria verba, tu vt spiritualis, audi spiritualiter, & discerne tum animę tuę, & naturalis amoris incendium, ad meliora transferre. parte. 3. fol. 355. B.

Amantium propriũ est, secreta sua inuicẽ reuelare. pte. 1. fo. G.

Amantis cogitatio est, qua cogitat, vt per dilectionem operetur. parte. 3. fol. 267. E. Interl.

Amos, pater Isaie, non duodecim ꝓpheтarum tertius est, diuersa enim literis apud Hebræos scribitur. parte. 4. fo. 3. F. G.

Amos pater scilicet Isaie & Amasias rex Iuda fuerũt fratres, vt dicit Rab. Sal. & sic Isaias fuit de genere regio, nõ autẽ Amos ꝓpheta, q fuit pastor & rusticus. pte. 4. fo. 3. G. & fo. 178. D. G.

Amphora quale quantũue cõtinear. Capitur enim pro vase in generali, & pro certa mensura. parte. 4. fo. 330. D. Et fol. 411. A.

Amplexus mulieris, maximè iuuẽculę & virginis, vt medici aiũt optimũ est remediũ contra frigiditatẽ membrorũ & paralysim imminentem. parte. 2. fol. 125. F.

Amputare sibi aliquod membrum quando sit licitum, & non. Vide in Membrum.

Anachoretarum cõcors vnitas per locustam designatur. parte. 3. fol. 338. E.

Anachoreta qui mũdum fugiens petit deserta, vt sentiat diuina beneficia, dicat psalmũ: Deus deus meus &c. pte. 3. fo. 171. H.

Anastasius imꝑator qñ regnauit. pte. 6. fol. 254. C.

Anastasius ꝑator hereſi Euticiana corruptus, & Theodoricus rex in Italia Arrianus, ecclesiam catholicam maximè tribulauerunt &c. parte. 6. fo. 254. C. F.

Anathema pro quo accipiẽ, & vnde deriuatur. parte. 2. fo. 304. D. Itẽ pte. 4. fol. 439. H. Item parte. 6. fol. 79. A. B.

Anathematizare quid, & quomodo dicitur. parte. 1. fol. 264. A. Et fol. 299. A. Et fol. 340. F.

Anathot est vicus tribus milibus distans a Ierusalem in sorte Beniamin situs. parte. 4. fol. 110. H.

Anchiton ligni genus vel ligno simile, quantò plus arserit, tantò mundius inuenitur. parte. 1. fol. 186. E.

Andreas fuit primus Christi discipulus ordine temporis: sed Petrus dicitur primus: non propter primitatem temporis, sed dignitatis. parte. 5. fol. 35. H.

Angeli nõ fuerunt expressi in creatione mundi ꝓpter populi raditatẽ, & ne ei daretur occasio ad idololatriãdũ. pte. 1. fol. 23. B. Sed secundũ oẽs fuerunt creati a principio. fol. 25. D. Et inducũtur in hoc quod dixit: Fiat lux &c. pte. 3. fol. 305. E.

Angelos tradunt Hebræi fuisse creatos in feria secũda, ne si in prima fuissẽt creati, crederetur de angelis, quòd fuissent cooperatores dei in mundi creatione. parte. 1. fol. 29. G.

Angelicę creaturę quomodo cõpetat lux, & qualem diem efficiat parte. 1. fol. 35. A.

Angelos quidã deum nõ videre suspicant, cum tamẽ dominus dicat: Angeli eorũ in cœlis vi. sem. fa. pa. &c. pte. 1. fol. 103. B.

Angeli quõ deũ vidẽt sine anxietate, & sine fastidio. pte. 1. fol. 103. B.

Angeli duplicẽ habẽt cognitionem. Vna est qua vidẽt diuinam essentiã, & de illa vnꝰ nõ docet alium. Alia est cognitio in esse alijs. Et hec est duplex. Vna est de ministerijs exequendis, & de his superiores loquuntur & docent inferiores, & nõ econuerso. Alia est de conceptibus proprijs, & sic etiam inferiores docent superiores, & loquuntur eis, sicut econuersos. parte. fol. 51. H.

Angelica cognitio est duplex. Vna est rerũ in genere proprio, & hęc dicitur vespertina. Alia est cognitio i verbo, & hęc dicitur matutina. parte. 1. fol. 23. B.

Angelorũ loquutio que qualis, & quomodo sit. pte. 1. fol. 23. B.

Angeli ante casum, licet clariorẽ cognitionẽ habuerunt ꝙ homines, tamen nõ viderunt diuinã essentiam, nec propria personarum &c. parte. 3. fol. 54. D.

In angelis licet non sit purgatio ab immundicia, tamen est ibi purgatio a nescientia. parte. 3. fol. 80. G. H.

Angeli omnes creati sunt boni, sed aliqui in sua conditione perstitentes, ad laudem conditoris conuersi sunt, & vocantur filij dei. Alij a sua conditione cadentes per superbiam, vocati sunt demones

dæmões siue sathan.pte.3.fol.6.D.Et fo.403.C.Et fo.428.B.
Angelos peccantes cecidisse secūda die,de scripturis autoritatē nō habet,ideo eadē facilitate cōtēnit qua probat &c.pte.1.fo.25.D
Angelos peccātes,in huius aeris detrusos caligine,scriptura dicit, tanq̄ carcerib⁹ inferi puniēdos reseruari,in cōparatiōe superioris cæli,vbi sanctorū demoratio est angelorū.pte.1.fo.191.A.
Angelicæ virtutes,quæ in dei amore perstiterunt,hoc in retributione acceperunt,vt in contēplatione conditoris perenni fœlicitate maneant.parte.1.fol.24.F.
Angelorū ordines per tres hierarchias sunt distincti,& in singulis terni.parte.6.fol.76.B.Item parte.3.fol.292.H.
Angelorum chori fortissimi sunt,& dicuntur prærupti silices,& quare.pte.3.fol.76.E.& inaccessæ rupes:Ibidem.
Angelorū quidam dicuntur assistere,quidam ministrare.pte.2.fol.291.F.Itē parte.2.fol.6.D.Itē parte.4.fol.310.B.D.
Angeli dicuntur deo assistere tripliciter.primò.s.propriè,secūdò largè,tertiò largissimè &c.parte.3.fol.6.D.G.
Angeli superiores secundum ordinem hierarchicum illuminant medios.& medij illuminant inferiores.pte.4.fol.408.B.
Angelus vnus potest plus docere q̄ multitudo hominū seu doctorum.parte.4.fol.321.B.
Angeli superiores illuminant inferiores.parte.4.fol.313.F.
Angeli an & quomodo in suo genere beati esse dici potuerunt, damnationis vel salutis incerti.parte.1.fol.41.A.
Angelus etsi in suo statu immobilis permanet,in hoc tñ quòd creatura est,vicissitudinem mutabilitatis habet,& ita stabilis non est.parte.3.fol.15.F.
Angeli & cæteræ virtutes,patriarchæ,prophetæ,apostoli,q̄uis viuentes,comparatione omnipotentis dei,mortui dicuntur. parte.4.fol.233.F.
Angeli omnia corporalia excedunt in quantitate discreta,sicut corpora celestia totā regionē elemētarē in quantitate cōtinua. parte.3.fol.293.B.Itē pte.4.fol.310.D.Itē parte.6.fo.248.G.
Angeli & si missi veniant,sic exterius implent ministerium,vt nunq̄ intus desint per contemplationem.parte.5.fol.56.E.Et fol.124.A.C.
Angeli angelis præsunt,dæmones dęmonibus,homines homini bus,dum durat mundus.parte.4.fol.421.G.Item parte.6.fol. 78.B.Item parte.5.fol.35.B.
Angelis quodammodo subiectus est orbis secundū statum præsentem,sed non secundum futurum &c.pte.6.fol.137.C.D.
Angelis obedit natura corporalis quātum ad localem motum. parte.2.fol.291.F.
Angelus vnus reuoluit orbem circulariter in vna die,ad quem tota terra comparata est quasi punctus.parte.4.fol.331.D.
Angeli sancti & ecclesiæ ministri sua præsidentia confortant & dirigunt populum in via dei,vt sic perueniat ad lumen gloriæ cum iocunditate.parte.4.fol.206.A.
Angeli apparent hominibus in corporibus formatis,& formantur secundum conuenientiam ad id quod est significandum.pte.2.fol.287.D.Itē parte.4.fol.321.B.Itē parte.6.fol.177.C.
Angeli in potestate sicut est formare corpus vt appareat,ita & dissoluere,vt nō appareat,vel subitò trāsferre ipsum ad aliū locū,vnde videri nō posset.pte.4.fol.322.C.Itē pte.6.fo.183.D.
Angeli nobis apparentes,repentino aspectu videntur,nec in nostra potestate est illos videre,sed in potestate illorum est apparere,& videri quando volunt.parte.5.fol.123.E.
Angelicæ apparitiones sunt ad instructionem hominum,& solent apparere per illum modum qui competit rei de qua debēt instruere.parte.5.fol.241.C.
Angeli ideo ex nomine aliquando signantur,vt ex ipso nomine quid ministraturi veniant demonstretur.parte.5.fol.124.E.
Angeli ex officijs sortiti sunt vocabula.parte.2.fol.291.D.Item parte.4.fol.313.E.
Angelorū nomina qui mittunt in ministeriū,variant sc̄m legationes ad q̄s mittunt.pte.1.fol.96.C.Itē pte.2.fol.49.C.
Angeli quæ faciunt inter homines,in forma assumpta sunt figuratiua.parte.1.fol.287.D.
Angeli boni qui sunt de ordine principatuum,præsunt diuersis regnis & gentibus.parte.6.fol.264.E.
Angelica pōtās designatur per alas.parte.4.fol.212.E.
Angelorum ministeria super gentes singulas vel etiam homines ordinata,quibus regantur,& defendantur,vbi significantur. parte.1.fol.369.E.
Angelicæ potestates quatuor,quę regnis in quadripertito mundo positis,præsunt.pte.4.fol.309.A.
Angelorum nouem ordines repręsentantur per nouem principes terram promissionis diuidentes.parte.1.fol.325.H.
Ad angelos malos sicut quædam nomina gentiū vel principum referuntur,ita quæ de sanctis viris & de gente religiosa scribuntur,ad sanctos angelos referuntur.pte.1.fol.294.F.
Angeli qui præsunt diuersis prouincijs,dicuntur principes illarum &c.parte.3.fol.260.E.Item pte.4.fol.321.G.
Angeli singulis regnis pręlati,procurant bonum regnorum suę custodiæ deputatorum.parte.2.fol.173.B.
Angeli boni sicut præsunt diuersis regnis promouendo ad bonum,sic etiam angeli mali sunt impellentes diuersa regna ad malum &c.parte.6.fol.254.B.
Angeli diuersi,q̄ diuersas in hoībus linguas & loquelas operati sunt,putandū est,cū legitur in Genesi deus ad angelos locutus: Venite,confundamus linguam eorum.pte.1.fol.294.F.
Angelis opus est in mundo,qui sunt super bestias,& præsunt animalium natiuitati,virgultorum plantationiq̄ & cæterorum incrementis,& præsunt operibus sanctis,qui docent rerum diuinarum sententiam &c.parte.1.fol.303.E.
Angeli angelis leguntur resistere,cum pax summa sit in sublimibus &c.& quomodo.pte.3.fol.15.G.Item parte.4.fol.321.G.
Angeli boni quomodo dicantur pugnare adinuicem. Similiter angeli mali dicuntur pugnare.pte.4.fol.309.C.Et fol.321.G. Et fol.322.B.Et fol.354.C.Item parte.6.fol.264.G.
Angelus luctans cum Iacob,erat secundum Ra.Sa.& aliquos Hebræos,custos Esau propter qd' zelans pro eo voluit impedire Iacob ne transiret in terram promissionis ad obtinendum bñdictiones & primogenita Isaac &c.pte.4.fol.347.G.
Angeli,vt pugnēt,p nobis,nō expectandū est semp,sed in principio rātū ab his principib⁹ iuuamur,sed,pcessu tēporis oportet nosipsos etiam armatos exire ad prælium &c.pte.2.fo.37.A.B.
Angelū habet vnusquisq̄ homo ad custodiam sui deputatum, & aliquando apparet in specie illius.pte.6.fol.187.B.C.
Angelus bonus adest vnicuiq̄ nostrum,qui regat,moneat,qui pro actibus nostris corrigendis,& miserationibus exposcendis quotidie videt faciem dei.parte.1.fol.311.C.
Angelus hominis esse videtur homo interior,qui deum semper fide contemplatur.parte.6.fol.187.A.
Angeli sunt medici,volētes animas nostras à vicijs curare:quos ipsi repellim⁹,dū consilijs eorū nō acquiescim⁹,videtes se pdere opam adinuicē dicunt:Relinqnamus eam.pte.4.fol.175.B.
Angelus dei cui credita est cura sermonis ad medicamina tuæ salutis,caue ne te relinquat,dicens cū socijs:Abeam⁹ quisq̄ in terram suam,quia appropinquauit in cælum iudicium eius:contumax est,nō vult obseruare qd' dicimus.parte.4.folio.175.B
Angelorum diligentia,si non sufficiat contra dæmonū,& eorū qui ad peccandum trahunt,insidias,ipse vnigenitus dei adest, defendit,& custodit: ibidem.
Angeli non offerunt orationes iustorum coram domino ad aliq̄d sibi manifestādū,q̄a oia sunt sibi nuda & apta oculis eius, sed ad cōsulendū sup hoc diuinū cōsiliū,q̄d ,ppter hoc sit agēdū circa iustos.parte.2.fol.291.C.D.
Angeli offerūt ex nobis primitias,& excolit quisq̄ qd' studiose ab erroribus cōuertit ad deū.Et est quisq̄ in portione vel cura illius angeli.pte.1.fol.294.F.
Angelus quisq̄ offert primitias gentis suę, vel ecclesiæ q̄ ei diuinitus commissa est, vel forte extrinsecus & alię sunt, q̄ ex omnibus gentibus fideles congregent. Ibidem.G.
Angelorum agri,corda nostra sunt: quisq̄ eorum ex agro quē colit offert primitias domino.parte.1.fol.294.H.
Angelorū chorus spectat nos in hoc mūdo,cōtra nequitias spūales & cōcupiscētias carnales bellantes,& virtutū cælestiū pia erga nos pēdet expectatio,q̄ vel quō de prælio reuertamur &c. parte.1.fol.319.B.
Angelorum conditiones & dispositiones plurimæ ad deū,ad se inuicem,& ad homines designantur per figuram cherubim.pte.2.fol.136.A.B.C.D.Et fol.216.A.B.C.D.
Angeli semp habent animū obsequio diuinæ voluntatis paratū: administrationē charitatis nobis exhibent:gra dilectiōis se inuicē cōplectunt,& naturā eorum conditor immortali claritate sublimauit.Et per quę ista figurant.parte.2.folio.216.A.
Angeli sancti sicut in ministerium missi,salutē hoīm promouēt & procurant,ita & dæmones salutē eorum impediunt & perturbant.parte.3.fol.6.D.
Angeli diuersi & diuersorū ordinū,sicut diuersis reb⁹ corpalib⁹ administrandis adeo præponunt,sic diuersi dæmones in diuersis tentationibus habent specialem effectum.quia aliqui tēt de diuitijs,aliqui de honoribus &c.parte.5.fol.55.B.
Angelorum si quis fortassis vel iustorū hominum enixius interueniat pro peccatis hominum,pro repropriatione diuina,

Index in Glos. ordi.

velut aries,aut hircus, aut vitulus oblatus sacrificiū accipi potest.parte.1.fol.315.F.G.Et fol.316.A.

Angelus vtrum culturæ hominum,& an culturæ angelicæ non dignè humana segnicia responderit,puto(inquit Origines)in iudicio inquirendum.parte.1.fol.194.E.

Angelos suos culpari pro nobis & cōsutari deus patitur,in quo stupendi mysterij admiratione(inquit Origenes)promoueor, quod tanta cura est illi de nobis.parte.1.fol.311.C.

Angeli mali & boni,licet habuerunt suum principale iudicium à principio mundi,tñ de hominibus quos ad malū incitauerūt mali,& ad bonū sctī,recipiēt pœnā & p̄miū.pte.6.folio.40.G.

Angeli fortè aliq iudicabunt cū Paulo,& cōferentur laboribus & fructibus eius,qui ex multitudine credentiū veniūt,& fortè inuenietᵉ fortior aliquibus angelis &c.pte.1.fol.294.E.F.

Angelorum vnusquisq; aderit in consummatiōe seculi iudicio producens secum eos quibus præfuit,quos iuuit,quos instruxit.parte.1.fol.294.E.

Angeli venient ad iudiciū nobiscū,& stabūt ante solē iusticiæ,ne fortè aliqd causæ ex ipsis fuerit quod deliqmus,ne fortè minus operis expēderint ne nos à peccatis reuocarēt. pte.1.fo. 311.D.

Angelus si mercedē sperat(q nos cōsignatos accepit)à deo,p his quę bene gessimus,timet etiā culpari pro male gestis.Ibidē.D.

Angeli curā habent animarū,q̄ sunt in eccl̄ia dei,qui etiā ad iudiciū cū hominibᵖ veniēt,vt cōstet,vtrū sui desiderio peccauerīt hoīes,an custodū negligentia.parte.1.fol.317.F.

Angelorum ordinibus distinctis congruūt,& in eorum sortem per conuersationis similitudinem ascendunt,distinctæ conuersationes hominum.parte.1.fol.369.F.

Angeli qui ordinati sunt propter eos qui hæreditatem capiunt salutis,eos portant,cum autem solutum fuerit tabernaculum hoc,& cœperimus ingredi ad illa sancta,& pergere ad locum promissionis,hi qui verè sunt sancti,angelis portantibus incedunt,& vsq; quo requiescat tabernaculum dei,portātur in humeris,& extolluntur in manibus.parte.1.fol.271.E.

Angelos imitari debemus,& quo modo,parte.1.fol.176.A.

Angeli virorum nomine sæpe dicuntur,sed angelos prophetas dici non occurrit,quāuis eū qui propheta est, sæpe occurrat angelum dici &c.parte.2.fol.38.F.G.

Angeli non sunt prophetæ,quāuis annunciant hominibus futura,quia non sunt viatores,& eorum conuersatio non est cum hominibus &c.parte.5.fol.210.C.

Angeli de futuris ad quæ mittendi sunt,non habent præcognitionem nisi quando deus reuelat eis,quæ reuelatio fit secundū formā suæ voluntatis.parte.2.fol.49.C.

Angeli dicuntur habere alas,& quare.parte.4.fol.16.F.

Angeli extensis alis quasi ad volandum depinguntur quia semper habent animum obsequio diuinæ voluntatis paratum. pte.2.fol.216.B.Et fol.136.C.

Angeli dicuntur principes,& eorū principatus dicitur sacer.&c. parte.3.fol.292.H.Item parte.4.fol.321.G.

Angeli in scriptura dicuntur filij dei,& etiam astra matutina, qa à principio simul creati fuerūt cū cælo empyreo añ distinctionē elemētorū.parte.3.fol.70.H.Et fol.403.D.

Angeli dicuntur montes æterni.parte.3.fol.194.C.

Angeli sancti,aurum obrizum dicuntur.parte.3.fol.53.F.

Angeli custodes,dicuntur turres.parte.3.fol.278.D.

Angeli sancti in multis locis sacræ scripturę dicuntur dei militia & exercitus.parte.3.fol.356.H.Item parte.5.fo.130.C.Et dei milites.fol.403.D.

Angeli dicuntur exploratores.parte.2.fol.5.B.

Angeli dicuntur venti,& quare.parte.4.fol.309.B.

Angeli dicuntur nubes & etiā astra,& quare.parte.4.fol.33.C.

Angeli sancti.prelati gentibus infidelibus dicuntur sodales dei. parte.3.fol.356.G.

Angeli dicuntur reges & etiam consules,& quare.pte.3.fo.12.B.

Angelorū vniuersitas designat p septē oculos,Et isti septē oculi, sunt super Christū,qa semper sunt attenti ad exequendū eius mandatum,quia ipse est rex angelorum.parte.4.fol.409.D.

Angeli quō & penes qd possunt dici comedere & bibere,qa nō ad nutritionē,licet ad consumptionē &c.pte.2.fol.291.F.

Angeli,cp cū patriarchis manducauerunt:non indigentia, sed benignitate factum est, vt hominibus familiarius congruerent, parte.1.folio.28.B.

Angelorum duplex officiū est:alij præmia iustis retribuunt: alij singulis præsunt cruciatibus.parte.4.fo.310.B.

Angelos putant quidam fuisse Iohannem baptistam, Malachiā, & Aggeum:& ob dispensationem iussu dei assumpsisse humana corpora & inter homines cōuersatos.parte.4.fo.403.B.Et fo.423.A.G.

Angeli boni & mali,an,quomodo,quos,& in quibus,& q̄ differenter puniunt. parte.3.fol.200.E.

Angelus percussor primogenitorum vtrum fuerit bonus an malus.patte.1.fo.148.A.B.C.

Angeli mali leguntur flagellasse nunc bonos,nunc malos.parte.1.fo.148.C.

Angeli boni & mali dicūtur deo assistere.eo q̄ in pluribus sunt executores diuinę iustitię.parte.2.folio.160.F.

Angeli qdā peccantes sua voluntate defectibili,facti sunt malitia & sic ad pœnā sustinēdā ex ordine diuinę iusticię sunt deputati & ex cōsequēti p eandē iusticiā deputati sunt ad affligēdum homines peccatores,vt q fuerūt eis volūtariè subiecti in culpa, eis inuoluntariè subijciantur in pœna. parte.3.folio.418.B.

Angeli descensus in probaticam piscinam(in qua infirmi curabantur)causa assignatur.parte.5.fo.201.B.C.

Angeli post victoriam tentatoris,Christo ministrant: post deuictā mortem gloriā annūciant triumphantis.Et sicut corpori in sepulchro astiterūt,sic etiam corpori consecrato in altari quotidie assistunt.parte.5.fo.182.A.

Angelorum conatus circa fideles tempore Antichristi erit necessarius ad duo .parte.4.fo.316.B.

Angelorum timor non est aliud,q̄ admiratio de diuina virtute & iustitia,vt patet in deiectione dęmonū & punitione eorundem.parte.3.fo.80.F.G.

Angelicę virtutis presentiam,fragilitas humana videre in se deficit.parte.3.fo.15.G.

Angelos nō potuisset Abrahā videre,& hospitio suscipere,& cibos adhibere,nisi corpᵃ ex aere assumpsissent.pte.1.fo.70.A.

Angeli tres,nūero impari Abrahę apparuerunt. & quare. Ad Sodomā aūt duo venerūt.numero scilicet pari.pte.1.fo.72.B.

Angeli recusantes hospitalitatem Loth qui eos inuitauit an mentiti sunt. parte.1.fo.72.D.

Angelus qui Abrahę apparuisse describitur,mō dñs,modo angelus memoratur.parte.1.fo.67.E. Sic etiā angelus qui Moysi apparuit,modo dominus modo angelus vocatur. folio.127. E.Et folio.128.E.Et folio.130.F.Item parte.2.fol.32.H.

Angeli post incarnationem filij dei, per quam humana natura assumpta est.reformidāt sic venerari a natura humana, quam vident supra se eleuatam in filio dei &c. parte.6.fo.269.C.

Angeli boni & mali, similiter operantur,sicut Moyses & magi Pharaonis,serpens,& asina Balaam.parte.1.fo.42.D.

Angelū Michaelē ductorē synagogę tpe Moysi impeditū fuisse, & absolutum a principatu propter perfectionem Moysi vsq; ad tpa Iosue,an & quomodo possit verificari. pte.1.fo.205.B.

Angelos omnes sub nomine Michaelis tantum ecclesia veneratur,& quare. Ibidem.

Angeli & homines damnati subijcientur Christo in futuro seculo,quare & quo modo.parte.6.fo.138.E.F.G.

Angustiari qui & quando dicitur.parte.6.fo.66.C.

Angustijs huius seculi,& carnis conditione,vel fragilitate naturę,multa facere compellimur.parte.4.fo.282.F.

Angustia cordis in expāsione manuum exprimitur plus ,quàm in exclamatione oris.parte.4.fo.183.A.

Angustū est, omnia pretermittere,vnum solum diligere,vnum quærere,ad vnum quotidie pulsare,prospera non ambire,aduersa non timere.parte.5.fo.29.A.

Anima humana cum sit inuisibilis,cur expressa de eius creatione fit mentio in sex diebus creationis,& non de alijs inuisibilibus creaturis.parte.1.fo.30.G. Ani

Aīam humanā an deᵘ creauit in illis primis opibus q̄ simul oīa creauit,quā suo tempore corpori inspiraret. parte.1.fo.36.B.

Animam infundendo deus,dat vitam,& etiam virtutes in quodam seminario.parte.3.fo.26.H.

Anima naturę instinctu virtutibus non armatur,sed dei munere repletur , quamuis ipsa prius habuerit naturaliter concipiendi gratiam, & nutriendi efficaciam.parte.4.fo.185.B.

Animam ex anima putant quidam sicut carnem ex carne fieri, & dicunt deum vnam fecisse animam sufflando in faciem viri, vt ex illa cęterę crearentur &c.parte.1.fo.38.G.

Anima mulieris primę.s.Euę.quando & vnde creata sit,cum nō de illa dictum est,cp flatu dei sit animata sicut de viro. parte.1. fo.38.G.

Anima hoīs est ab extrinseco p diuinā creationē & ifusionē,qa simul a deo creatur & corpori infunditur.parte.1.fo.36.D

Anima in sui creatione est sicut tabula rasa, in qua nihil est depictum.parte.3.fo.373.G.

Anima intellectiua(quę est forma hominis)non est ex semine p

generationem:sed à deo per creationem:& ideo in formatione hominis non dicitur:Producat terra:vel aliquid horum simile:sed faciamus hominem.Et dicunt Hebræi q̃ est verbum dei ad angelos, sed hoc videtur falsum&c.parte.1.fol.27.H.
Anima nominatur sanguis& quare.parte.1.fol.345.E.Et fol.215.E.
Animæ vtrum de parentibus,an de super sint,vincant qui poterunt: ego (ait Aug.)adhuc inter vtroſq; moueor,aliquãdo sic,aliquando autem sic. &c. parte.1.fol.38.C.G.Et fol.113.A.
Anima intellectiua vtrum à parentibus cum corporibus ꝓpagetur, aut corpore seminato à parẽtibus,ipsi corpori à deo post eius creationem de nouo infundatur.parte.1.fol.113.A.F.
Animam vnde Christus accepit,Aug.rñdet pro meo captu libentius respondeo non de Adam, quàm de Adam . &c. parte.1. fol.38.G.
Animã qui putant esse partẽ dei non sunt audiendi,& quare.parte. 1.fol.36.C.
Animã vtrum de⁹ ex nihilo fecerit,an ex re que iam facta erat,sed anima non erat,Ibidem.B.
Animæ si adhuc fiunt.Vel si fuit materies vnde anima fieret, quid est ipsa, quod nomen,quam speciem,quem vsum in rebus conditis teneret,Viuit an non &c.parte.1.fol.36.B.
Animã creat creator cũ perfectiõe figurę corporis,vt dicit q̃dam glo. Hebraica.Et est contra eos q̃ dicũt aĩam hominis præcedere corpus duratione.parte.4.fol.83.A.
Animę cũ dicuntur egressæ de femore Iacob, non est intelligendum quòd anima intellectiua fit per generationem,sed accipitur anima pro homine &c.parte.1.fol.113.F.
Anima an incorporari cõpellatur,vel naturaliter hoc velit &c.parte 1.fol.36. C.
Anima an & quomodo possit dici esse in corpore, sicut gladius in vagina,& q̃n sicut spiraculũ vitę. pte.1.fo.52.B.C.E.F.
Anima vnitur corpori sicut nauta naui.parte.3.fo.331.G.
Animæ sanctæ vnicuiq; corpus suum est equus.parte.3.fo.75.B.
Anima corporis materiã viuificando vnit, nec patitur dissolui, sicut fit limus cõmixtione pulueris & liquoris.parte.1.fo.35.E.
Animarũ magna dignitas,vt vnaq̃q; habeat ab ortu natiuitatis in custodiã sui angelum delegatũ.parte.5.fo.56.E.Itẽ.parte.6.fo.187.A.
Anima dicitur preciosa,quia ad imaginem dei facta,& ad supernaturalem beatitudinem ordinata.parte.3.fol.316.D.
Anima rationalis imagine trinitatis insignita preciosior est omnibus creaturis.parte.5.fo.53.C.
Anima intellectus,anima voluntas,anima memoria, non tamen tres animæ sed vna anima tres habens potestates vel dignitates, in qbus imaginem dei mirabiliter gerit.parte.3.fo.403.B.
Animę similitudo cũ deo ꝓprie in hoc est quòd incircũscripta, quòd vbiq; tota & simul.parte.6.fo.49.A.
In anima consistit imago dei,quantum ad proprietates naturales,scilicet memoriã intelligentiam & volũtatem.Similitudo autem,in gratuis.parte.1.fol.28.D.
Anima ad imaginem dei est creata secundum Hebræos propter istas proprietates.Et sunt quinq;.Primò quia sicut anima replet totum corpus,ita deus totum mundum &c.parte.1.fo.28.D.
Anima ꝑ diuersis actionib⁹ diuersa nomina sortit pte.1. fol.213.C.
Anima omnis etiam irrationalis, mouetur iussis. Sed rationalis, voluntatis arbitrio cõsentit,vel non.Irrationalis quę hoc non habet pro suo genere, iussu tacta propellitur.parte.1.fol.38.C.
Anima hominũ vigentior fit post noctis quietem , corporis viribus instauratis,& non voluptatib⁹ occupata,audire & facere valet que dicuntur.parte.4.fo.122.A.
Anima intellectiua est magis disposita ad illuminationes diuinas percipiendas,cessantibus tumultibus & quiescentibus sensibus exteriorib⁹,sicut est in nocturna hora &c.pte.2.fol.129.C.Itẽ. pt.5.fo.8.D.
Anima est sapientiæ capax nõ caro.parte.1.fo.216.F.
Animæ motus fortes redũdant ad corpus, vt patet in timore & ira. parte.3.fo.210.C.
Animæ insunt non nisi tria scilicet potentiæ, passiones, & habitus. parte.4.fo.295.F.
Animæ licet sint eiusdem speciei, tamen variantur in operationibus consimilibus corporibus:quia aliquę declinant ad bonum verũ, & aliquæ ad bonum apparens tantum. & secundum hoc diuersificantur status bonorum & malorum.parte.3.fo.131.C.
Animas quidam putant fuisse in cælestibus,& de meliori in peiorem statum præcipitatas,& quòd melius fuerit:in cælestibus quàm in terrenis commorari,& per quid probare nituntur.parte.4.fo.139.E.
Anima secundum suum statum in aliquo terræ loco nuncupatiue est, sicut corpus nostrum in aliquo terræ loco consistit, & signanter in quatuor.parte.4.fo.172.E.
Anima in presenti corpus perficiens,quatuor corpori confert,scilicet esse conseruari,pulchritudinem,& motum.parte.6.fo.59.G.
Anima ratiõalis est vita corporis, & animæ vita est deus: super quam (q̃ est imago dei) nihil est nisi deus cuius est imago.parte.5.fo.202.
E.Item parte.6.fol.154.B.
Animæ locus principalis:nõ iuxta Platonẽ in cerebro, sed iuxa Christum in corde est.parte.5.fol.103.B.
Animæ ætates quot,quæ,& quales sint.pte.3.fol.32.F.
Animæ humanæ secundum Platonicos quando suam dignitatẽ seruant,secundum rationem viuendo, reuertunt ad claritatem stellarum vnde defluxerunt.parte.3.fol.68.C.
Animam hominis esse mortalem dixerunt multi valde, & adhuc dicunt aliqui.Et circa hoc triplex error ex vna radice procedens. parte.3.fol.369.B.
Anima non est naturaliter incorruptibilis,sed gratia dei, per fidem & iusticiam ad intellectum perficitur incorruptibilis.pte.6.fol.217.
Anima quę peccauerit moritur:ea tamen quam dominus ad vitam æternã prouidet,nobis quidem mortua fuisse,sed ei obdormisse nõ incongruè dici potest.parte.5.fol.99.E.
Animam immortalem dicentes & resurrectionem ponentes, opinabantur animam separatam à corpore maioris esse virtutis quàm coniunctam corpori.parte.5.fol.47.A.C.D.Et fo.52.C.
Anima cum de Egypto huius vitæ tendit ad terrã promissionis, pergit per quasdam vias, & certas conficit mansiones. Sed quis ita est diuinorum conscius secretorum,qui possit describere mansiones, & cuiusq; loci labores &c.parte.1.fo.321.F.G.Et fol.322.A.
De animæ vita post mortem huius ascensionis difficillimè reperitur in his libris aliquid euidentius scriptum.&c.pt.1.fo.296.H.
Anima quid vtilitatis quidũe eruditionis aut illuminatiõis accipiat in mansionibus,que multæ sunt in domo patris,scit solus pater futuri seculi &c.parte.1.fol.321.F.
Animas sanctas à corporibus exutas, à visione diuina retardari vsq; ad iudicium error est.parte.6.fo.67.D.
Anima separata an statim in gloria recipiatur,vel an nisi post finalem resurrectionem.parte.6.fo.157.H.
Anima cum corporeis vinculis laxata fuerit,vel ad inferna ducitur, vel ad cęlestia subleuatur &c .pte.4. fo.368.E.
Anima quamdiu est in corpore, corpus humanũ non est immundũ, sed quam cito anima recedit.parte.4.fol.404.B.
Animæ iustorum recipiunt in manu diuinæ misericordiæ:peccatorum verò in manu suæ iusticiæ.parte.3.fol.383.D.Et fo.370.C.
Anima separata,& si in visione diuinæ essentiæ totaliter quiescit ex parte appetibilis, non tamen totaliter ex parte appetentis. parte 5.fol.70.F.
Animam nostram & corpus tanquam depositum accepimus à deo parte.1.fol.222.H.
Animæ tuæ deus imaginem,& similitudinem suam tibi commendauit:hoc depositum,tam integrè restituendum est quàm à te constat esse susceptum.parte.1.fo.222.H.
Anima quomodo mortua dicitur, cum corpus mortuum est. parte 1.fol.252.A.
Anime si corporalibus locis continentur, etiam corporibus exutę potuit latro in paradisum induci, vbi prius fuit corpus primi hominis.parte.1.fo.36.F.
Animæ corpore exutæ an & quomodo locis corporalibus à quibusdam putentur contineri,cum sint sine corpore.parte.1.fo.36.F.
Anima munda,separata ascendit ad deum per Christum, amoto impedimento naturæ & corpus quod sepelitur in terra, remanet vsq; ad iudicium..parte.1.fol.377.D.
Animæ existentes in purgatorio clamant contra bona executionũ suarum detinentes &c.parte.6.fol.250.D.
Animæ iustorum & si in naturæ bonitate misericordiam habent,nullatamen ad reprobos compassione mouentur, & quare. parte.5. fol.168.A.C.
Anima cuiusq; hominis terra dei est. parte.4.fol.352.B.In qua seminat,sed si pepererit zizania,dominũ offendit.Si verò pœniter,tunc dominus placabilis erit super malicia &c.fol.354.E.
Animæ omnia mala accidere ex carne error est &c.parte.6.fo.87.E.
Anima virtutibus sustentatur,sicut corpus ossibus.pte.4.fol.107.E.
Anima habet virtutum mœnia,sicut ciuitas ad ornamentum habet mœnia.parte.4.fol.185.F.
Anima nostra quamdiu in infantia constituta est, peccato caret: cùm autem ætatis tps aduenerit,multi sunt amatores dæmonum , hęreticorum,peruersorumq; dogmatum , qui eam cupiunt declinare. parte.4.fol.231.B.
Animæ nostræ dant amatoribus suis ideſt dæmonibus , sensum, vel peruersorum dogmatum doctoribus,quando asserunt nihil nocere luxuriam,& corporis genitalia naturaliter coitum poscere,cibis omnibus indifferenter vti .parte.4.fo.232.G.
Anima quælibet dicitur meretrix,dum viuit in desiderijs carnis.par-

Index in Glos. ordi.

te.2.fol.3.F.

Anima omnis prostituta cum dæmonibus, plures habet amatores, vt intrent ad eam, modo spiritus fornicationis, modo auariciæ &c. parte.1.fol.163.H.

Anima nostra dicitur ciuitas & pro hac pugnat dominus Iesus contra virtutes contrarias, & interficit reges, qui regnabant in animabus. parte.2.fol.16.F.

Anima congregans virtutes suas, mox desiderat alias. parte.1. folio. 260.F.

Anima inter peccatores posita, quando ad auctoris sui imaginem conditam se meminit, iuxta perceptæ similitudinis ordinem incedit. parte.3.fol.356.E.

Anima scientiæ igniculo succensa nunquam ociari potest & quiescere, sed semper à bonis ad meliora & à melioribus ad superiora prouocatur. parte.1.fol.307.F.

Anima superno spiritu afflata, in supernis appetit quod contempserat: & contemnit in infimis, quod appetiuit. parte.1.fol.157.E.

Animæ concubitus dum factus fuerit cum verbo dei, & complexus ad inuicem datus, nascitur generosa progenies, pudicitia scilicet, iustitia, patientia, & cæ virtutes. Si autem se diabolo & demonibus prostituerit, faciet filios adulterij, scilicet oia peccata. pte.1.fo.310.F

Anima dum adhæret sponso, & complectitur & audit verbum eius, ab ipso suscipit semen verbi: & concipit, & facit filios, vt salua sit per generationem filiorum. parte.1.fol.310.E.

Anima si deo deserto ad se conuersa fuerit, & potentia sua sine deo frui voluerit, pœna sequente experiendo discit quid sit inter bonum & malum. parte.1.fol.37.A.

Anima semper parit, semper generat, vel de verbo concipiens, vel de contrario. Et forte ad has generationes respicit quod dictum est: Cum nondum nati fuissent &c. parte.1.fol.311.A.

Anima cõcipit, parturit, lactat, & nutrit. Et quomodo. Et purificatur. & significatur per mulierem, quę se debet reputare immundam, & intendere purificationi septem diebus. parte.1.fol.236.C.

Anima omnis aut domino coniũcta est, aut meretrici. Quæ se iungit domino, iungit se sapientiæ, iustitiæ, pietati &c. Quæ se iungit meretrici, iungit se impudicitiæ, iniquitati, mendacio, & omnib⁹ malis. parte.1.fol.311.A.

Anima quę virtutibus iuncta dei complexibus & postea adulterauit in vicia, & ab eo recessit turpata, ne glorietur in nominis dignitate, sed pro mali conscientia vltra ad cœlum oculos tollere non audeat parte.4.fol.244.E.

Anima quamuis grandes habeat profectus, tamen tentationes non auferuntur ab ea, quia quasi custodia & munimẽ sunt ei. parte.1.folio.123.E.

Anima si tantatione non salitur, continuo resoluitur, sicut caro si sale non aspergitur, corrumpitur. parte.1.fol.323.E.

Anima fidelis quę per naturam est immortalis, per gratiam à putrefactione peccati conseruatur, & signatur per arcam tabernaculi &c. parte.1.fol.343.E.

Anima quæ cælestem habet originem, quasi aduena moratur in corpore. parte.1.fol.357.E.

Anima verius intelliget, quę fuit ratio suæ peregrinationis cũ egressa fuerit in requiem suam idest in paradisum. parte.1.fol.321.G.

Anima hominis potest in se habere & producere puteos & fontes & flumina, sed putei indigent fodiente, vt mundentur &c. parte.1.folio.300.B.

Anima si ad virtutes non veniat, sed perseueret in ignauia, nec caro ad hereditatem veniet, sed ad iudicium illius qui potest animam & corpus perdere in gehennam. parte.1.fol.309.A

Animæ profectus est vt auferatur à commotione terrena, siue ab erroribus vitæ ad viam virtutis, & ad agnitionem dei &c. parte.1.folio.322.C.

Animæ pax redditˇ si ab ea hostes, peccata scilicet & vicia propellantur, & ideo armemur & cõcitemur ad prælium: sed cõtra hostes quę de corde nostro procedunt, scilicet malas cogitationes. &c. parte.2. fo.17.E.

Anima ideo sanatur vt delectabiliter laboret, & dicatur ei: Labores fructuum tuorum quia manducabis &c. parte.1.fol.323.B.

Anima maliuola quæ dicitur. parte.3.fol.368.F.

Anima quotiens peccat, totiens vulneratur peccatis velut telis. parte.1.fol.288.B.

O si possemus per vnumquodq; peccatum videre quomodo anima vulneratur. parte.1.fol.288.B.

Animarum in destructione & ruina, multũ continuis luctibus & orationibus est insistendum, si vir sanctus lugebat destructa lignorum & lapidum ædificia. parte.2.fol.255.A.

Anima vulneratur per cogitationes & concupiscentias malas: frangitur & conteritur, per opera peccati: quæ omnia si videremus & vulneratæ animę cicatrices sentiremus: vsq; ad mortem resisteremus contra peccatum. parte.1.fol.288.B.C.

Anima quomodo lædi & percuti dicitur per membra, ad hoc referendo: dentem pro dentæ, oculũ pro oculo &c. parte.1.fol.169.A.B.

Animæ vt non seruiat corpus ad omnem nutum quasi famulus eius, quid iustius, cum ipsa noluerit seruire domino. parte.1.fol.38.C.

Anima ex corruptione carnis, & pronitate ad malum continuè descendit à perfectione, nisi conetur contrarium. Notatur exemplum de naui. parte.6.fol.78.D.

Anima dum in hoc mundo in erroribus viuit, ignorãtia veritatis, in Aegypto posita est &c. Et quomodo à plagis decem spiritualibus eripitur. parte.1.fol.145.E.F.

Anima nostra inter has duas molas debet conteri, scilicet potestatem dei & misericordiam, ne propter terrorem potestatis deficeret, vel propter suauitatem miserationis præsumat. parte.3.fol.171.G.

Anima debet intelligere se ordinatam in medio rerum, vt cum sub se habeat corpoream creaturã: supra se tamen intelligat esse naturam dei &c. parte.1.fol.53.F.

Anima vnaquęq; est velut olla feruens, quæ cogitationũ suarum impetus, quasi spumas vndarum ardentium sustinet. parte.3.fol.80.B.

Animæ sanctæ cogitationũ vicia corrigunt, & quasi renitentes vultus, ex reddita imagine de speculo præceptorum dei, componunt parte.1.fol.211.F.

Animæ vicium est, ita suis operibus delectari, vt potius in ipsis quàm in se requiescat ab eis, cum in ipsa vel anima, vel ratione, aliquid melius sit quo fecerit, quàm ipsa sint quæ fecerit. parte.1.folio 34.D.E.

Animæ Christianæ erroribus hæreticorum se miscere, & filium dei impudicitiæ & libidini non licet se tradere. parte.1.fol.38.A.

Anima peccatrix significatur per mulierem, quæ pulchra dicitur ratione imaginis, sed captiua ratione criminis. parte.1.fol.374.H.

Anima peccatorum semper contendit, quia synderesis seu dictamen rationis malo remurmurat, & sensualitas ad ipsum inclinat, & sic est contentio inter partes animæ. parte.6.fol.7.D.

Anima sine charitate macilẽta est & languida, & in nullo deo placitura. parte.1.fol.45.B.

Anima quæ non cognoscit se ad auctoris sui imaginem conditam, egreditur à secreto cordis in exteriores concupiscentias, & ad latam viam ducta, sequitur exempla populorum. parte.3.fol.356.E.

Anima fidelis & plena iudicij dum deo obedit, deꝰ in ea habitat, & est eius ciuitas. Si autem à deo recedit non loco, sed merito habitatur à malignis spiritibus. parte.4.fol.6.A.

Anima fidelis est thronus dei, in qua residet, quando eam manifestis suæ illuminationę compleuerit. parte.4.fol.457.B.

Anima licet peccatrix, tamẽ melior dicitur per naturam, corpore laudato in suo genere. parte.3.fol.302.B.

Anima obligata terreno amore, viscum habet in pennis volare non potest, sed amor sanctus ad superna subleuat. parte.3.fol.277.F.

Anima quæ se per vniuersas cogitationes spargit, ad cõsiderationem sui sese nullatenus colligit. parte.5.fol.99.E.

Animæ salutem, quatuor passiones animi si vltra modum dominantur auferunt & impediunt. parte.1.fol.15.F.

Anima oppressa & varijs perturbationibus occupata, cum desperat humanum auxilium, si rotamente conuertitur ad deũ, consolatur à deo. parte.4.fol.301.E.

Anima dum peccat diabolo subditur captiua, dum pœnitentia agit, eleuatur & cõsurgit, & diabolus humiliatus ruit. parte.4.fol.87.E.

Animas ista duo occidunt, desperatio & peruersa spes. pte.6.fol.7.A.

Anima quę fuerat speculum dei, & viciorum supplantatrix: cum propter iniquitatẽ traditur spiritualibus nequitijs, frustra quæritconsolatorem extrinsecus, quæ spiritualem consolationem perdidit intrinsecus. parte.4.fol.183.

Anima per pœnitentiam si pristinum robur receperit, vocabitur habitaculum sancti & sic fit templum dei. parte.4. fol.88.A. Et folio 397.F.

Anima in confusione posita gradatim luget. parte.4.fol.190.F.

Anima quæ prius oblectata vitijs gloriabatur, manu domini tacta, se vilem profitetur, quæ ad imaginem sui creatoris condita erat. parte.4.fol.181.G.

Anima habet falsos prophetas exterius, scilicet sensus carnis qui præsentia nunciant, futura non curant. Habet interius falsos cogitatus, quos prudentia carnis gignit qui falsa & stulta ostendit nobis. parte.4.fol.187.F.

Anima & bona & mala habent tentorium & tabernaculum. parte.4. fol.185.G.H.

Anima non clarescet in fulgore æternę pulchritudinis, nisi (vt ita dicam) prius hic arserit in officina charitatis. parte.3.fol.52.F.

Anima ita in contemplatione diuina absconditur, sicut corpus in so pulchro

pulchro, mundo mortua. vbi ab omni strepitu sæculi est quies. parte.3.fol.12.F.
Anima quæ in contemplatione debet consistere, & fructus accepabiles facere &c. significatur per sion. parte.4.fol.5.A.
Anima significatur per Ierusalem, in qua ædificatum est tẽplum domini &c. parte.4.fol.384.A.
Animæ signari solent in scriptura ventorum velocitate & sublimitate. parte.3.fol.54.A
Anima fidelis per Ierusalem signatur obsessam ab exercitu regis Babylonis. parte.4.fol.162.D.
Anima rationalis existens in corpore, quæ per prædicationem contra diabolum munitur, significatur per Ierusalem &c. parte.4.foli.217.D.
Anima fidelis in qua debet Christus regnare impugnatur per superbiam & auariciam, quæ post se alia vicia trahunt tanquam caudas suas, & figuratur per Ierusalem. parte.4. fol.18.D.
Anima fidelis in qua regnat verus Dauid Iesus Christus per gratiam significatur per ciuitatem Ierusalem. Huius autem ciuitatis portæ, sunt sensus animæ exteriores, qui non debent aperiri de nocte &c. parte.2.fol.261.D. Et fol.266.H. Et fol.269.D.
Anima rationalis quæ moralis Ierusalem dicitur, per quatuor impugnatur. Primum, est delectatio praua mulcens animum. Secundum, est consensus in peccatum. Tertium, operis executio. Quartum, consuetudo. parte.4.fol.47.G.
Anima rationalis quæ dei imagine insignitur, sed aliquãdo deceptione dæmonis vicijs deturpat, significatur per Ioppe &c. & quomodo rursus purgatur. parte.4.fol.454.H.
Anima viri fidelis dicitur filia patris prudentis: Et quare. parte 3.fol.403.E.
Anima iusti est tabernaculum dei: Et describitur mystice secundum quatuor aspectus scilicet orientis & occidentis &c. Et per adaptationẽ xij. tribuum castrametantium iuxta illud. parte 1.fol.268.D. Et fol.270.D.
Anima fidelis per tabernaculum domini cõuenienter potest intelligi: Et quare. parte.1.fol.213.D.
Anima fidelis est tabernaculum domini, & ad eius quatuor latera debent esse actus quatuor virtutum cardinalium &cætera. parte.1.fol.270.D.
Anima dicitur stamen, quia cũ tentationis fuso in filorum tenuitatem torquetur, firmioris virtutis soliditate constringitur parte.1.fol.238.A.B.
Animæ quæ solæ in cœlestis ecclesiæ corpus trãseunt, in piscibus squamatis figurantur, quæ pinnulis virtutum fulcẽ, per cœleste desiderium saliunt ad cõtemplationem. parte.1.fol.233.F.
Anima vaga quæ egreditur claustrum rationis, significatur per Dinam. parte.1.fol.97.H.
Animæ fidelis pvasa tabernaculi designant. parte.1.fol.278.E.
Animæ humilium dicuntur collis. parte.2.fol.70.A.
Anima iusti nauis est quàm Christus ingreditur, cui procellæ tribulationum frequenter surgũt. parte.5.fol.98.B. Et fo.147.D
Anima peccatoris, ciuitati obsessæ & coangustatæ assimilatur parte.5.fol.173.D.E.H.
Anima rationalis est mulier, quæ frangit alabastrum. parte.5.folio.114.H.
Anima hominis mali, cuius sensualitas rebellat rationi, dicitur regnum diuisum. Et quare. parte.5.fol.42.D.
Anima, natura pulchra, comparatur ciuitati Niniuæ, quę voluptatibus hęrens effœminatur, & portas sensuũ aperit vicijs & dæmonibus. parte.4.fol.388.E.
Anima fidelis quomodo pedes domini rigat & vngit. parte.5. fol.145.B.
Anima fidelis dicitur asellus super quem Iesus sedet & pergit ad Ierusalem &c. parte.5.fol.64.B.
Anima rationalis significatur per reginam Austri, & quare. parte.5.fol.155.H.
Animæ vestis est caro, vnde nascit tentatio carnalis, per quam ad interitum venit. parte.3.fol.15.G. Et.fol.32.E.
Animæ vestimentum est corpus, quod præcipit Salomon omni tempore esse candidum. parte.3.fol.26.A.
Anima bona opera protegunt sicut vestimenta corpus. parte.3. fol.48.F.
Anima cornua sua habere perhibetur, & sunt fortia munimenta virtutum quibus aduersa quæq; percutit, & quasi fœnum aut pulueremin aerem ventilat & dispergit. parte.4.fol.185.
Animæ tabernaculum est corpus, & mens cogitationum. parte. parte.3.fol.47.A.
Anima dicitur vidua, & quare. parte.3.fo.285.B.
Animę bene viuentium, signantur per stellas. parte.3.fo.50.B.
Anima humana dicitur terra. parte.3.fo.53.E.
Anima fidelis per domum Salomonis in qua erant quatuor deambulatoria significatur. parte.2.fo.138.H
Anima humana per reginam Saba intelligitur Quæ regina dicitur eò quòd est ad imaginem summi regis facta. parte.2.folio.147.D.
Animæ quæ de confusione mundi ad dominum conuertuntur, significanẽ per argentũ & aurum, quæ de Babilonæ ad Hierosolimam mittuntur. parte.2.fol.251.E.
Anima humana dicitur abyssus. parte.1.fo.23.H.
Anima triplicis est naturæ, ideo iubetur diligere triplititer. parte.1.338.B.
Anima quęlibet soli' iusticiæ eum sic propinquat, vt vnus spiritus cum eo fiat, & per ipsum innouata veterem hominem abiicit, offert in kalendis &c. parte.1.fol.315.C.
Anima quæcunq; certat ad thalamum Christi properare, condignum à suis doctoribus accipit ornamentum &c. parte.2.folio.307.E.
Anima victa vna tentatione, venit ad aliam, quasi de mansione ad mansionem, & sic per singula tentamenta vitæ & fidei profectus, mansiones habere dicitur, secundum illud. Ibunt de virtute &c. parte.1.fo.322.A.
Animarũ curam qui pro domino suscipit: vt vel errantes doceat vel consoletur mœstos, vel temporalibus bonis sustentet &c. sapiens est, & quare. parte.3.fol.320.E.
Animarũ regendarum solicitudinẽ qui assumit, restat vt quibus æterna prædicat, ad prouidenda quoq; eis temporalium necessitatum subsidia inuigilet. parte.3.fo.362.F.
Animarum custodiam assumant qui tentationum bella subegerũt, & cum apud se iam de intima trãquillitate sunt securi. Sed quis hæc perfectè subigat. cum Paulus dicat, Video aliam &c. parte.1.fo.278.E.
Animas mortuorum prædicando suscitare, maius est quàm corpus mortui terra abscondere. parte.5.fo.151.B.
Animarum zelus, sacrificiũ acceptissimũ est deo par.1.fol.224.B.
Anima mea in manibus meis semper, quomodo intelligatur ait Augus. i gnoro, nisi dicatur &c. parte.3.fo.269.F.H.
Animam eius seruat: cum dicitur, an intelligatur de vita corporali tantum, vel pro vsu rationis, vel an per hoc diabolus prohibitus est Iob superare. parte.3.fo.10.C.D.
Animam in manibus portare quid est. parte.3.fo.31.F.H.
Animam suam deus vocat, voluntatem suam. parte.1.fol.216.F.
Anima dei Christus est, sicut & verbum dei, sapientia dei. & virtus dei &c. parte.1.fo.265.B.
Anima Christi à principio creationis fuit gloriosa per aperram visionem & perfectam fruitionem &c. Verumtamen corpus passibile & mortale, ad implendum precium redemptionis humanæ. parte.5.fo.53.H.
Animam habuisse Christum negant Apollinaristæ, & vnde acceperunt occasionem. parte.1.fo.261.B.
Animam perdit secundum Christum. qui desideria eius refrenat, cupiditates resecat, luxuriam & resolutionem castigat, & in nullo facit voluntatem suam, sed dei. parte.1.fo,309.A
Anima pro homine accipitur, quia est principalior pars hominis parte.1.fo.216.F. Item parte.2.fol.6.B, Item parte.3.fo.335.H. Item parte.5.fo.95.B.C.
Anima frequentissimè accipitur in sacra scriptura pro persona humana. parte.1.fo,218.A.
Anima sumitur pro vita temporali. parte.1.fol.258.A.
Animam deus fecit, curet de ea si voluerit, Sic dicunt aliq ad illã insaniã, plapsi. parte.5.fo.77.C. Item dicũt Talis erit qsq; quã lẽ vult deus esse, cur nititur aliquis bene agere, cum nihil possit nisi quod deus velit. parte.6. fol.22.A. Item dicunt Deus non fecit nos ad damnandum. parte.4.fo.119.E.
Animas septuaginta septẽ exisse de Lamech, referebat mihi quidã Hebręus quæ omnes interiere diluuio. parte.1.fo.46.F.
Anima ex carnis substantia propagatam dicunt Luciferiani hæretici. parte.1.fo.237.A.
Animæ beatæ descendent ad resumendum corpora, & ad communicandum eis gloriam. parte.6.fo.272.B
Animalibus terræ sexto die creatis cur non etiam additum est Benedixitq; eis deus dicens: Crescite & multiplicamini, sicut dictũ est de animalibus aquarum quinto die prodictus &c. parte.1.fo.27.G.
Animalia in terra habitantia deleta sunt in diluuio, & non aquatilia, & quare. parte.1.fo.50.G.
Animalibus ad quam vtilitatem seu ad quæ solatia homo (si ste

tisset) dominatus fuisset, cum nō ipsa ad escam, sed herbę tantum & arborū fructus primo concessa sunt. parte.1.fol.28.F.
Animalia, ante peccatum hominis, animalium esu nō viuebant, sed concorditer herbis & fructibus vescebantur. par.1.fo29.F.
Animalia cum communem acceperint alimoniā cum homine, quare ipse immortalis factus est (quia potuit non mori) præ alijs animantibus. parte.1.fol.28.B.C.
Animalia quæ tantum putantur vesci carnibus, vtrum præter numerum in arca fuerint, quæ aliorum alendorum necessitas coegit includi &c. parte.1.fol.51.F.G.
Animalia munda impari numero, immunda verò pari in arcam introducta sunt, & quare, & huius mysterium. parte.1.fo.51.F. Et quanto numero. fol.53.B.C.
Animalia minutissima, qualia sunt mures, & stelliones, muscæ, & scabrones, scarabei, & pulices &c. an etiā in arca fuerunt. parte.1.fol.51.F.
Animalia in sacrificio tria vsurpata sunt scilicet ouis capra, & bos, & quare hæc mysticè. parte.1.fol.65.G.
Anīalia mūda multa sunt ad esum, quæ nō sunt mūda ad immolandum. parte.1.fol.233.F.
Animalia in lege veteri, quædam fuerunt immunda, non quia de se essent mala sed quia signabant quædam vicia euitanda parte.5.fol.49.G.
Animalium mundorum & immundorum distinctio ante legem fuit vt dicunt Hebræi, maximæ quātum ad oblationem & sacrificium. parte.1.fol.52.H.
Animal ex quibus defectibus dicebatur fore maculatum, & quare non debebant offerri animalia talia domino. parte.1.folio 254.B.
Animalia qūo & qūo non, & qua immūdicia possunt nominari immunda. Vide in immunda. Et in Immundicia.
Animal offerendum in sacrificijs oportebat esse immaculatum ideſt absq; defectu alicuius membri vel notabili deformitate, ita quòd macula non accipitur p varietate pellis. Et hoc obseruandum erat generaliter in omni sacrificio. parte.1. folio 253.D.
Animalia ante octauam diem non debebant offerri: quia ante sunt quid imperfectum, perfecta autem sunt deo attribuenda &c. Hinc est quod circūcisio octauo die præcepta est fieri parte.1.fol.68.G.
Animal quod cornu percussit virum aut mulierē, si interfectum fuit lapidibus, illicitum erat Iudæis comedere de illo, & quare parte.1.fol.169.D
Animalia sic facta sunt, vt alia alijs in alimoniam cederent, vel senio deficerent: Homo verò factus est ad imaginem dei, sic q; si præcepta seruet, perpetua immutabilitate maneat. parte.1. fol.27.C.
Animalia minuta, vt quæ de cadaueribus atq; corruptione lignorum herbarumq; &c. gignūtur, vtrum in primis cōditionibus creata sint, an ex rebus productis, Pleraq; enim vt prędictum est, de humidorum corporum exhalationibus gignunt &c. parte.1.fo.27.F.
Animalia venenosa & pernicioſa vtrum post peccatum hoīs ad vindictam creata sint, an potius creata innoxia, peccatoribus nocere cœperunt. parte.1.fo.27.G.
Animalia irrationabilia vnde est quòd sibīpsis nocumenta & damna inferunt & etiam plerunq; mutuo se occidunt, cum nullum peccatum habeant. parte.1.fo.27.G.
Animalia noxia, si viuos lædunt pœnaliter, exercent salubriter, aut ignoranter docent, cur inj esęas mortuos lacerant. parte.1. folio.27.G.
Animalia grandia sunt, inter terrestria Elephas valde monstruosus, & inter marina, cetus. parte.3.fo.77.G.
Anīalia maria maiora sūt satis q; terrestria. Et huiꝰ rō. p.3.f.81.D
Anīalia aliqua secūdū cōditionē naturę suę p magnū tpis spaciū nō comedūt, sed nutrimēto priꝰ recepto viuūt. pte.3.fo.301.H
Animalia irrationalia quædam habent ali qualem sensibiliū rerum cognitionē (sicut asinus cognoscit stabulū suū, & pabulū, & dominum proprium: & sic de multis alijs) sed differentem à cognitione humana. parte.5.fo.186.F.
Animalia bruta cognoscunt benefactorem suum, sicut patet per experientiam, & etiam scripturę docent. parte.5.fo.215.H.
Anīalia & aues & etiā pisces frequēter ꝓcipiūt mutationē cōtinētis futurā de ꝓpinquo &c. Et quare. parte.1.fo.148.D.
Animalia & homines an rationem vitę cum piscibus æqualiter participent. parte.1.fo.27.C.
Anīalia & mulieres cōcipiūt vno mō: quia virtꝰ imaginatiua similē cōcipit illi quā aspicit attētę in extremo coitu. p.1.f.39.G
Animalium quatuor signa, habuerunt vexilla quatuor tribuū filiorum Israel, quæ præsidebant quatuor partibus (vt dicunt Hebræi) vt in istis vexillis figurarentur ista quatuor animalia Ezechielis, in quorum medio residebat deus scilicet in tabernaculo. parte.1.fol.169.A.
Animalia propriæ loquendo non dicuntur habere vicia nec virtutes, nec in eis sunt, tamen largè loquendo sunt in eis, sicut agnus dicit mansuetus, vulpes dolosa, equus recalcitrās &c. & super bus. parte.4.fol.355.C.
Animalia. Vide in Annus tricesimus.
Animalia exercitus Antichristi percutientur pestilentia, sicut & homines exercitus illius. parte.4.fol.421.H.
Animalia quatuor euangelia siue quatuor euāgelistas aut quatuor patriarchales ecclesias notificāt. parte.5.fo.2. F. Item. pte 6.fol.247.C.
Animus hominis generosus est, & facilius ducitur quàm trahitur. parte.6.fol.26.H.
In animis fortassis tanta diuersitas est, quāta in specie vultur. parte.1.fol.168.B.
Animi dispositio magis relucet in facie, quàm in alijs partibus corporis. parte.4.fol.464.D. Vide etiam in Cordis dispositio.
Animorum humanorum distinctio per diuersa signa designatur. Alterius enim animi motus lenior, est mitis placidus, tranquillus. Alteri⁹, turbidus, elatus, asperior, incitatior, perulantior. In his alius plus: alius minus &c. parte.1.fol.168.B
Animum exhilarant naturaliter vinū & musica. par.3.fo.419.A
Animus hominis electi, tribus modis alternatur in laticia & mœrore, scilicet. In conuersione, probatione, & morte. parte 3.fol.63.B.
Animi magni proprium est placidum esse, tranquillumq; offensas & iniurias remittere. parte.2.fol.75.B.
Animū hominis nihil magis deijcit ex arce iusticiæ, quàm blandimenta fœminæ, corporumq; ille contactus, sine quo vtor haberi non potest &c. parte.3.fol.350.B.
Animus dolens cogente mœsticia per diuersa desideria vagatur, in nocte diem, in die vesperam desiderat. parte.3.fol.11.A.
Animus nimis intentus humanis actionibus, deo quodammodo euacuatur, quo fit tantò plenior, quantò in superna & cęrena liberius extenditur. parte.1.fol.16.F.
Animi motus regere, & perturbatiōes illius modestiæ tranquillitate placare, iræ ac superbiæ impetus quasi feram bestiam refrenare &c. abstinentiæ & crucis genus est precioſius atq; sublimius. parte.5.fol.53.C.
Animi passiones. Vide in Passiones.
Animus fragilitatis humanæ obliuiscit vt sit in honoribus, quia per ea quæ circa corpus sunt, inflatur. parte.3.fol.9.B.
Animi primi motus secundum carnem prolati: in peccatum ruunt. parte.1.fol.178.B.
Animi perturbatio vtrum & quando cadit in sapientem. parte 1.fol.65.E.
Animi & sensus virtutes, mentis filij sunt: filiæ verò, opera corporis ministerio. parte.1.fol.313.E.
Animi boni affectus, semper procliuus est ad pietatem. parte.1. fol.110.E.
Animus erumnis mundi plenus, semen dei suscipere, & fructum facere non potest. parte.4.fol.117.A.
Animus ex his quæ nouit, surgat ad incognita quæ non nouit, & per hoc quod sit notum diligere discat & incognita amare. parte.1.fol.65.C.
Animus postquàm semel huic mundo perfectè abrenūciauerit, oportet vt totum se impendat obsequio diuinæ voluntatis. parte.2.fol.244.A.
Animus carnalis per arundinem significatur. parte.5.fol.144.C
Animus regis ex quinq; inclinatur, quæ sunt, humilis petitio, memoria iuramenti, superbia aduersarij inuadentis, deuotio populi, & periculum sui suorumq;. parte.2.fol.126.C.
Anna hoc nomen quinq; leguntur habuisse. parte.5.fol.132.A.
Anna mater Samuelis quomodo per spiritū propheticum cognouit statum Iudęorum futurum tempore filij sui Samuelis, & temporibus sequentibus. parte.2.fol.65.B.C.D.
Anna mater beatæ virginis tres viros habuit, & tres filias. parte 6.fol.79.F. Et fol.210.A.
Annas & Caiphas, & alij qui Christum pronunciauerunt esse reum mortis &c. erant de genere Aaron. parte.1.fol.25.C.
Annulus erat antiquitus signum dilectionis, & etiam firmitatis parte.1.fol.104.F. Item. parte.1.fol.159.F. Et fol.308.H. Item parte.3.fol.437.D. Item parte.4.fol.141.G. Et fol.405.C.

Annulo signabantur litere regis. Ibidem.
Annuli instar dicit Origenes Christum de manu patris auulsum &c. Item Annulus liber quidam dictus est Quid de his dicat Hieronymus. Vide parte. 4. fo. 141. E. F.
Annus diuiditur in quatuor tempora, scilicet ver, æstatem, autūnum, & hyemen, & quodlibet istorum temporum habet certū medium & finem. parte. 3. fo. 374. C.
Annus solaris dicitur, quia sol complet circūitum trecentis sexaginta quinq; diebus & quadrante. Sed reliqui planetæ annos suos complent breuiores & prolixiores &c. parte. 1. fol. 26. B.
Annus solaris excedit annum lunarem in vndecim diebus. parte 4. fo. 316. B. &. E. Interl.
Annorum inchoationes apud singula gentes diuersę existunt. pte. 4. fo. 456. F. Et fol. 474. B.
Anni principium apud Hebreos non solum est vnum sed plura, & quomodo. parte. 4. fo. 405. D.
Annorum duo principia diuersa apud Hebręos comprobantur Vnum est principium mensis primi. Secundum verò est in mē seseptimo &c. parte. 1. fo. 150. A.
Annorum in compoto multum discordant septuaginta interpretes ab Hebraica veritate, maximè in legalibus libris. parte. 4. folio. 461. A.
Anni à principio mundi & dies sæculi, an & quomodo possunt numerari. parte. 3. fo. 388. H.
Anni ab initio mundi non sunt numerati certitudinaliter & præcisè, & hoc ideo, quia septuaginta interpretes multò plures annos computant ab initio mundi quàm in libris Hebraicis habentur &c. parte. 3. fo. 387. H.
Anni, & tempus quod fluxit ab exitu filiorum Israel de Aegypto vsq; ad fundationē templi Salomonis supputantur. Vbi & tēpora, & anni Iudicum enumerantur &c. parte. 2. fol. 46. B. C. Et fo. 66. C. Et. fo. 299. C. D. Vide etiam in Templum
Annorum computatio ab initio natiuitatis Isaac vsq; ad annū egressionis Israel ex Aegypto. par. 1. fo. 65. E. H. Et fo. 66. A. B Et folio. 125. C. Et fo. 148. F. G. H. Et fo. 149. A. B. C. Item par. te. 5. fol. 175. H.
Anni à diluuio vsq; ad natiuitatem Iacob supputantur. parte. 1. folio. 84. C.
Annus egressionis Israel de Aegypto an fuerit solaris vel lunaris, & an luna decimaquarta in æquinoctio vernali &c. parte. 1. fol. 318. A.
Anni nongenti vel circiter fluxerunt à fabricatione vituli vsq; ad captiuitatem Babylonis, & multò plures fuerunt anni vsq; ad captiuitatem factā per Romanos, quæ fuit anno. xlij. post passionem Christi. parte. 1. fo. 200. D.
Anni quadraginta fluxerunt ab egressu Israel de terra Aegypti vsq; ad ingressum terræ promissionis. parte. 3. fo. 200. C.
Anni qui à principatu Iepte vsq; ad fundationem templi Salomonis fluxerunt quomodo computantur. parte. 2. fo. 46. F
Anni septuaginta fluxerunt secūdū Hebręos à trāsmigratione Ioachim vsq; ad primum annum Cyri. parte. 4. fo. 149. G
Anni septuaginta captiuitatis & liberationis Israel quando inceperunt, & quando terminati fuerunt, sunt tres opiniones. parte. 2. fo. 240. F
Anni in quadrīgēti & viginti fluxerunt secundū Hebręos à cō summatione templi secundi vsque ad destructionem eius per Titum & Vespasianum, & multò plures secundum Latinos. parte. 1. fol. 242. G.
Annus septimus, remissionis annus in lege dicebatur, quare & quorum: Et quid à deo fuit institutus, & quib⁹ priuilegijs donatus. parte. 1. fol. 347. C. Et fol. 348. C. D. E. G.
Anno septimo quare terra non colebatur nec seminabatur. Vide in Seminare.
Annus quinquagesim⁹. Vide in Iubileus. Et etiam in Quinquagesimus numerus.
Annus iubileus. Vide in Iubileus.
Annorum dissonantia in regnis regum Hebraicorum soluitur quinque modis. parte. 2. fol. 152. F.
Annus regni primus alicuius regis dupliciter accipitur in scriptura. Vno modo, quando simpliciter incipit regnare. Alio modo denominatur primus annus, ab aliquo facto notabili parte. 2. fo. 224. G. Et fol. 228. F.
Annus quomodo accipitur in Daniele, an pro lunari vel solari &c. parte. 4. fo. 316. B. Vide in Hebdomada.
Annus quo Ierusalem reædificari permissa est, memorabilis est, & olim prophetis Danielis prę signatus. parte. 2. fol. 255. E.
Annus tricesimus sicut in hominibus, ita in pecudibus & iumentis annus tertius, robustissimus est. parte. 4. folio 35. E. & folio 170. A.
Anno tricesimo Christus baptizatur, facit miracula, docet, vt reprimat temerarios qui omnem ętatem ad hæc officia idoneam credunt. parte. 5. fol. 135. B.
Annus visitatiōis domini dicitur correctio & cruciatat⁹ peccātis parte. 4. fol. 142. E.
Annus pro die impurabitur. Timeo, in quid Origenes, hoc mysterium discutere: video enim quòd in hoc comprehēditur ratio peccatorum & pœnarum &c. parte. 1. fol. 188. A.
Annus renouationis datæ, incipit in Italia à natiuitate domini. In Francia verò ab eius resurrectione. parte 4. fol. 474. B
Annnū magnum dixerunt quidam philosophi qui complendus esset in triginta sex milibus annorum &c. parte. 3. fol. 21. D. Et fol. 33. G. Item parte. 6. fol. 59. B.
Annus in scripturis solet vocari torum tempus nostræ salutis, quo pro æterna retributione certamus. pte. 1. fol. 191. B. Et fol. 195. F. Et fol. 213. A.
Annus quia omnes horas in se habet, & dies & menses & circuitus omnes, perfectionem significat. parte. 1. fol. 259. B.
Annus dicit superna gratia, cuius dies, virtutes, vel dicitur multitudo redemptorum, cuius dies, singuli electi. pte. 3. fol. 11. C.
Annus redditus quis dicitur. parte. 2. fol. 246. C.
Ante significat quandoque antecessionem, quandoque assistentiam. parte. 3. fol. 313. D. Ant
Anthropomorphitarum hęresis inter Iudæos quosdā, & etiam inter christianos fuit &c. parte. 4. folio. 106. D. Et fol. 113. A.
Antichristi regnum quodammodo pertinet ad regnum Romanum de quo orietur, quis & qualis erit. parte. 4. folio 314. C. D.
Antichristus & ministri eius, quanto tempore regnabunt, quomodo interficientur, & per quem, quanta tribluatio &c. parte 6. fol. 112. E. Item parte. 4. fol. 265. B. C.
Antichristus consurget de gente modica. i. de populo Iudęorū, tam humilis atque despectus, vt ei non detur honor regius. parte. 4. fol. 324. A. F.
Antichristum per Dan signari putant, quem de hac tribu nascitu rum æstimant. parte. 1. fol. 375. E. Item parte. 2. fol. 53. D.
Antichristi ortus, eius prędecessores, ipsius progressus, et eiusdem finalis deiectio &c. parte. 2. fol. 53. G.
Antichristus vbi nascetur, & qualis eius conuersatio &c. parte. 2. fol. 28. C. Item parte. 6. fol. 114. F.
Antichristi tempora quando incipient, & anni sui regni, quando & quomodo accipiendi sunt. parte. 4. fol. 327. H.
Antichrist⁹ habebit dæmonē priuatū, qui à deo permissus faciet multa miracula ad ei⁹ nutū, p subuersiōe fideliū. p. 6. f. 115. C
Antichristus erit totaliter à dæmone obsessus, & opera eius fient virtute dæmonis. parte. 4. fo. 49. G.
Antichristum omnium hypocritarum caput, Iudæa exigentibus meritis accipiet, quia super se verum regem regnare noluit. parte. 3. fol. 65. B.
Antichristo subijcientur in primis rex Affricę, Aegypti, Aethiopiæ. parte. 4. fol. 310. A.
Antichristus tanta faciet miracula, vt ab aliquibus credatur deus, & tamen erit homo purus. parte. 4. fol. 310. C
Antichristus castitatem simulabit, vt melius decipiat. parte. 4. fo. 325. F. Sed non erit. Ibidem. H.
Antichristus erit psequutor ecclesię, sicut Antiochus psequutor fuit synagogæ. Et erit sine cōparatione maior persequutor ecclesiæ, & multò plures per eum à fide auertentur, & multò plures in fide stantes cruciabuntur quàm per Antiochum. parte 4. fo. 325. G.
Antichristus tanta tunc signa demonstraturus, & crudelia ac dura facturus est vt ad stuporem perducat quos in fine mundi inuenerit. parte. 3. fo. 40. A
In Antichristum diabolus veniens tantæ virtutis apparebit, vt si supernum adiutorium desit, & prædicantium acumen obtundat, & longanimitatem patientium destruat. parte. 3. fo. 80. F.
Antichristus præmittet prophetas suos loquentes in spiritu diabolico. sicut & Christus præmisit apostolos loquentes in spiritusancto. parte. 6. fo. 120. D
Antichristi tempore tanta erit tribulatio, quòd videbitur aliquibus de ecclesia, quòd fides catholica debeat totaliter deficere. parte. 3. fo. 237. C.
Antichristi tempore tanta est futura persequutio ecclesiæ, vt videatur deus eam deseruisse. parte. 3. fo. 100. G.
Antichristus erit maximę crudelitatis aduersus iustos, & nullum opus pietatis exhibebit. parte. 4. fo. 418. F.
Antichristi tempore officium ecclesiæ cessabit. parte. 3. fol. 58. D.

Index in Glos. ordi.

Antichristi principalis & ꝓpria nequitia cõsistit in negãdo Christũ esse dtum,& restaurare attentabit legẽ pẽratheucam:scilicet legis ceremonialia:& iudicialia.& huiusmodi.par.3.fo.160.G

Antichristus futurus fautor huius erroris fiet,vt videtur,quòd diuina prouidentia non se extendat ad ista inferiora.parte.3.folio.100.F.

Antichristi maliciæ prudentes seculi peruersis consilijs inhærentes,quasi palpebræ sunt diluculi &c.parte.3.fo.80.B

Antichristus qui amarus est electis & cõtemptus,suauis per dona & miracula est reprobis.parte.3.fol.45.A.

Antichristus dona donabit,& terram exercitui suo diuidet &c. parte.4.fol.326.per totum.

Antichristi tribulatio ad quid ordinabitur principaliter.parte 4.fol.87.F.Et fol.151.D.

Antichristus adhærentibus sibi laxabit habenas concupiscentiꝫ. parte.4.fo.42.H.

Antichristi violentiæ fideles per corporalem defensionem resiste re non possunt,sed tantum per patientiæ virtutem.parte.4. fol.354.D.

Antichristi persecutio aliquando accipitur strictè,& aliquando largè.& horum declaratio.parte.4.fo.314.F.

Antichristi timor amouetur duplici ratione.parte.4.fo.87.C.

Antichristi & sui exercitus deiectio quare fiet.parte.4.fol.266.C Et folio.421.C.

Antichristus fulminabitur per Michaelem archangelum Christo præcipiente,& etiam maxima pars sui exercitus peribit.parte.6.fo.270.H.

Antichristus vbi occidetur.parte.6.fol.115.B.

Antichristi sepultura.parte.4.fo.265.G.H.

Antichristi ministri an post eius obitum securos credẽtes se &c. festa facient,ducentes vxores,& facientes conuiuia &c.Hoc improbatur,& illa improbatio reprobatur.parte.6.fo.112.E.Et fo.113.F.G.

Antichristo mortuo quantum temporis restabit ad iudicium finale.parte.4.fo.265.F.G.

Antichristo mortuo non erit necessarius vsus armorum & equorum,quia tanta erit pax.parte.4.fo.422.D.

Antichristi mors figurata fuit per mortem Antiochi Epiphanis. parte.4.fo.471.H.

Antichristus & membra eius Philistæis & alijs equiparantur.parte.4.fo.168.B.

Antichristus & discipuli eius significantur per mare Aegypti. parte.4.fo.29.H.

Antichristi figuram gerit Barrabas.parte.5.folio.180.A.Et folio.84.A.

Antichristus potest intelligi abominationis nomine.parte.5.folio.113.E.

Antichristus significatur per Gog.parte.6.folio.270.H. Vide etiam in Gog.

Antichristus significatur per regem Sennacherib,& quare.parte 4.folio.60.D.Et fo.386.D.

Antichristus significatur per statuam quam vidit Nabuchodonosor,qui grauius cęteris populum dei afflicturus est per quatuor:& quæ illa sunt.parte.4.fo.296.D.

Antichristi figuram habet Antiochus Epiphanes.parte.4.fol. 325.per totum.Et signanter.F.G.Et iterum ad longũ fo.430.F &c.Et fol435.E.F.Et fo.442.B.Et fo.467.B.

Antichristus dicitur superbus,& quare.parte.4.fo.392.B.

Antichristus significat per regẽ Assur,& quare parte.4.fo.26.D

Antichristus significatur per rhamnũ,quia exiet ignis de rhamno i.iniquitas de Antichristo parte.2.fo.43.B

Antichristus significatur per Holofernem.parte.2.fo.294.A

Antichristi(per Vehemoth significati)cauda cedro comparatur & quare.parte.3.fo.77.E

Antichristũ volebant quidam fuisse Nerronem,& quare.pte.6. fo.114.F.Item parte.4.fo.325.A.Et fo.430.F

Antichristi dicuntur omnes mali Catholici.Si negatio non tantum lingua fit,sed etiam factis,certè multos inuenimus Antichristos,parte.6.fo.129.A.

Antichristus est,quicũq; negat Christũ factis.p.6.fo.129.A

Antichristi oẽs hæretici,oẽs q fidẽ quã cõfitentẽ verbis,deest rusũ actib⁹,oẽs Christo cõtrarij q futuro suo capiti testimoniũ reddũt quia mysteriũ iniqtatis iã operat.pte.6.fo.230.B

Antidotus apud medicos noxios humores temperans,ex amari tudine nominatur,quæ dulcis ostenditur restituens sanitatem parte.1.fo.322.F

Antiochia ciuitas à quo edificata & nominata est.parte.5.folio.121.E,Hebręus dicit.Sedechias cæcatus est in Reblata.i.Antiochia.parte.4.fo.393.A.

Antiochię duę sunt Vna in Syria à Seleuco rege,condita,quæ Reblata ante vocabatur,in qua primo cognominati sunt discipuli,Christiani.Altera est in ꝓuincia Persidiæ.pt.6.fo.288.B.

Antiochenæ ecclesiæ primus patriarcha fuit beatus Petrus.parte.6.fo.249.B.

Antiochi magni posteritas,in figura ostenditur oculariter.parte.4.fol.429.&c.

Antiochus Epiphanes qui anno.cxliij.à Seleuco regnauit in Syria,ingressus Ierosolimam & vniuersam vastauit &c.& posita tuã Iouis in templo posuit.parte.4.fol.313.A.C.D.E.Et dicitur impudens facie.parte.4.fo.314.B.Et folio.325.F.Et folio 327.A.Et fo.430.B.

Antiochi Epiphanis calliditas & malicia enumeratur,spoliatore Aegypti fuit,Legati Romani ab obsidione licet inuitum eum cedere minis coegerunt,& quomodo Ierusalem & templũ enormissimè spoliauit,prophanauit &c.parte.4.folio.430.per totum.

Antiochus fœdus pepigit cum Israelitis,& iurauit illis & principes eius,sed rupit iusiurandũ,quomodo,& quàm proditorię parte.4.fo.443.F.G.&c.

Antiochus exercitũ aduersus Parthos ducens,luxuriæ nõ minor apparatus quàm militię fuit.Nam octo milia armatorũ secuta sunt,trecenta milia lixarum,è quibus cocorum pistorumq; maior numerus fuit.Argenti & auri tantum vt &c.parte.4.folio.457.F.G.

Antiochus Epiphanes qua morte & vbi obijt.parte.4.folio 442.A.Et fo.461.E.

Antiphonæ sacramẽtales ante natale,scilicet.O adonai &c.sunt septem & secundi toni:Et quare,& quid mysterij continent. parte.3.fo.267.F.

Antonius collega Augusti Cęsaris,amore Cleopatræ reginæ Aegypti captus,repudiauit vxorem suam Augusti sororem,& Cleopatram accepit,& Augusto bellum indixit,à quo tamen captus &c.parte.4.fol.39.F.

Antonius anachoreta,quem cum ciues vellent rapere,& episcopum sibi constituere,fecuit sibi aurem sinistram,& quare,què tamen Theophilus episcopus elegit dicens:Ego autem si dederitis mihi aliquem auribus truncatum,sed moribusprobum: non dubito eum episcopum facere.Hoc tamen modo non obseruatur.parte.5.fo.89.D.

Anxietas animi quid est,& vnde prouenit.parte.5.fo.80.C.D.

Anxiate animæ,doloris est augmentum:quia in quo sperat,dis fert auxilium.parte.4.fo.183.F. Anx

Anxietas & angustia tempore persecutionis Antichristi,futura christifidelibus,designatur per masculum parientem.i.generatem.parte.4.fo.151.C.

Apertionis ianuę cœlestis duplex ratio.parte.4.fo.49.C.Et etiã dicitur de clausura eius.Clauditur enim iniustis simpliciter,aliis quibus ad tempus &c.Ibidem.F. Ap

Apertio oculorum Adæ & Euæ fuit solum mentalis,qua cognouerunt suam nuditatem esse confusibilem propter suam transgressionem.s.præcepti diuini.parte.1.fo.41.H.

Aperuit vn⁹ militũ latus eius &c.Aperuit,quare dixit euãgelista parte.2.fo.134.E.Et fo.248.F.

Apex literæ & quid significat.parte.5.fol.20.A.

Aphrica à quo,& quomodo nomẽ sortita est.parte.2.fo.196.F

Atonitura,quæ sunt valde terribilia.parte.4.fol.41.H. Aph phricus est ventus tempestuosus generans turbinẽ:fulgura & phricus ventus vbi flat.parte.4.folio.41.H.Item parte.6.folio.206.E.G. Aph

Apis laudabile animal in scripturis est,cuius laboribus & reges mediocres ad sanitatem vtuntur.parte.1.fol.324.D.

Apes quando aliquid persequuntur,volando turmatim hoc faciunt.parte.1.fol.331.H. Api

Apes quæ abhorrent fœtida,quomodo mellificauerant in ore leonis,quem Sanson dilaceraũit.parte.2.fo.49.H.

Apis apud Aegyptios maximum numen reputabatur.Et apparebat in specie tauri &c.parte.1.folio.140.G.Et fo.241.A.C. clarius.Et fo.198.A.Et fo.216.D.

Apocalypsis liber quatuor habet cõditiones,& explicantur.parte.6.fol.239.C.D. Apo

Apocalypsis vt Hieronimus ait,omnis ille liber aut spiritualiter intelligendus,vt nos æstimamus,aut si carnalem interpretationem sequimur,iudaicis fabulis acquiescendum sit,vt rursum ædificetur Ierusalem,& hostiæ offerantur in templo &c.parte 6,fol.60.A.

Apocryhus vnde dicitur.Et quot & qui libri apocryphi censeantur.

antur apud Hebræos de veteri Testamento. parte. 2. fo. 2. B. Item parte. 1. fo. 2. A. Et fol. 20. F.

Apolinaris hæreticus dixit, quòd verbum assumpsit carnem, quia secundum ipsum assumpsit animam sensitiuam. nō autem intellectiuam: Sed improbatur. parte. 5. fol. 187. H. Item parte 6. fol. 178. E. Et fo. 275. G.

Apollinaristæ hæretici vnde acceperunt occasionem, dicentes, animam non habuisse Iesum. parte. 1. fol. 261. B.

Apolonius, multi hoc nomine noncupati sunt, qui etiam viri studiosi. & multarum scientiarum fuerunt. parte. 1. fol. 10. G.

Apostata est qui fide recedit à deo: Sic qui ad peruersum opus redit, etiam si fidem tenuerit. Parte. 4. fol. 214. A.

Apostatę de quolibet statu. magis formidandi sunt illis à quibus recesserunt, quàm alij aduersarij. parte. 4. fol. 162. B.

Apostatas cum quisque arguit & damnabiles ostendit, in timore debet arguere, & quare. parte. 6. fol. 239. A.

Apostasiæ tanta est grauitas, quòd vix potest homo ad bonum reparari. parte. 3. fol. 315. G.

Apostasia quædam à deo, est in omni peccato mortali, et maximè in peccatis enormibus. parte. 3. fol. 315. G.

Apostasia maior non est quàm creaturā à creatore recedere, quæ merito ascribitur superbiæ, &c. parte. 3. fol. 397. A.

Apostasiæ culpam superbus rector totiens incurrit, quotiens prę esse hominibus delectatur, & honoris sui singularitate lętatur. parte. 3, fol. 64. E.

Ad apostasiam siue idololatriam hominum mētes allicientes, aut vanis prosperitatum promissionibus blandientes, significantur per fundibularios & sagittarios, & quare. parte. 4. folio 446. A.

Apostatę à fide, vel à religione, seu à societate ciuitatis, vel regni, qui iungunt se cum aduersarijs communitatum, vt possint eis inferre maius malum, significantur per &cetera. parte. 4. fol. 441. H.

Apostatæ qui post precepram fidem, religionem Christianam blasphemant, & ecclesiastico detrahunt cultui, per quem significantur. parte. 4. fol. 444. B. E.

Apostata in fide, qui viam Christi & apostolorum deserit, vel apostata in religione, qui regulam deserit à patribus obseruatam, significatur per Ioram. parte. 2. fol. 227. H.

Apostata à fide, in sua malicia confirmatus, nititur suos fratres & alios fideles trahere secum ad infidelitatem, quę est mors spiritualis. parte. 2. fol. 228. C.

Apostata à religione ad excusationem apparentem suę malicię, nititur fratres illius religionis diffamare ac scandalizare &c. Ibidem.

Apostatæ aluus dolore percutitur, quando mens eius pessima machinatur: Et tunc huiusmodi dolor est insanabilis, quando vsque ad mortem perseuerat in machinationibus illis. Ibidem.

Apostata de religione non solum sustinet excommunicationem & aculeum conscientiæ pungentem, sed etiam corporalem pœnam maiorem quàm in religione. parte. 2. fol. 295. A.

Apostatæ significantur per sidera errantia. parte. 4. folio. 223. H. Item parte. 6. fol. 238. E.

Apostema plus affligit clausum quàm post apertionem, per quā sanies defluit & euacuatur. Applicatur ad anxiatum amicum &c. parte. 2. fol. 86. D.

Apostoli omnes fuerunt ferè de regno decem tribuum. parte. 4. fol. 416. B.

Apostoli vocati sunt per Christum varia vocatione. parte. 5. fo. 17. A. B. C. D. Et fo. 139. D. Et. fol. 91. F. G.

Apostoli ante vocationem viuebant mundialiter, sicut cæteri homines. parte. 5. fol. 234. H.

Apostoli erant quasi fundatores ecclesiæ post Christum. parte 2. fol. 24. H. Item parte. 5. fol. 44. B. Item pte. 6. fol. 273. D. Itē fundamenta ecclesiæ. parte. 4. fol. 53. B.

Apostoli quidquid habebant & habere poterant, exposuerunt pro spirituali ædificio ecclesiæ: Et de hoc figura. parte. 2. folio 244. D.

Apostolis qui fuerunt prędicatores euangelij deus dedit clariorem sui cognitionem: quàm patribus veteris testamenti. parte 2. fol. 135. H.

Apostolis non minus credendum est, quàm prophetis, immo magis. &cetera. parte. 4. fol. 269. B. Item parte. 6. folio. 217. H. Et fol. 224. G.

Apostolos maiora prophetis nosse declarat dominus, dicens: Multi prophetæ. &c. Et post ascensionem &c. In futuro quo maius promittit &c. parte. 1. fol. 177. B

Apostolorum catalogus per nomina singulorū ponit, & quare, parte. 5. fol. 35. E. G.

Apostolorum nomina singulorum interpretantur. parte. 5. fol. 35. E. F.

Apostoli duodecim à domino eliguntur, sed adduntur Iacobus frater domini & Paulus, & sic quatuordecim erunt. parte. 6. fol. 210. A.

Apostoli vndecim Iuda reprobato, per quos prędicatum est euāgelium Christi in mundo, significantur per vndecim dies. parte. 1. fol. 329. E

Apostoli sunt scribæ & notarij Christi. parte. 5. fol. 46. F.

Apostoli sunt maiores ecclesiæ ministri, ad quorum officia tria pertinent. parte. 6. fol. 53. F.

Apostoli & alij discipuli Christi qui nullius erant reputationis eleuati sunt per illuminationes diuinas, & operationes miraculosas, & sacerdotes & scribæ, qui erant magnæ reputationis & autoritatis, sunt annihilati per excæcationem, & tandem per occisionē in destructione ciuitatis per Romanos. parte. 4. folio. 53. D.

Apostolorum gloria in quo fuit. parte. 6. fo. 69. A. E.

Apostoli per dñi gratiā ad culmen honoris electi sunt, sed tñ à peccatorib⁹ multas ppessi sunt tentationes atq; iniurias Et sunt significati per filios Marahiæ &c. parte. 4. fo. 432. F.

Apostolis nullus de gētilitate renatus in Christo: præpositus est in donis gratiæ & gloriæ, sed magis econuerso, qui renati sunt de Iudæa primum locum obtinent, quorum ecclesia sequitur autoritatem. parte. 1. fo. 355. A

Apostoli tres erant magis familiares ipsi Christo & ad eius secreta admittebantur magis q̄ alij. pte. 5. fo. 53. G.

Apostolos tres assumpsit ad montē Thabor in transfiguratiōe Christus, sciens meritorum cognitor perfectiores fuisse cęteris illos. parte. 5. fol. 149. F.

Apostoli prędicando legem euangelicam, obscuritates prophetarum aperuerunt, & declarauerūt eas in Christo esse implectas. parte. 4. fol. 23. C.

Apostoli certius verba euangelij ab ipso nouerunt, sed gentiles ab erroribus ad veritatem euangelij conuersi, certius gentium errores nouerunt. & ideo subtilius expugnauetūt. parte. 2. fol. 215. A.

Apostoli gloriam filij dei humanati quasi naturaliter procedētis à deo patre, viderunt, & hoc multis modis. parte. 5. fol. 188. B.

Apostoli duplici modo videndi habuerunt notitiam verbi incarnati. parte. 5. fol. 188. B.

Apostolis quando lex noua data est. parte, 6. fol. 148. F.

Apostoli & euangelistæ sępe cum aliquod testimonium assumūt magis sensum quàm verba ponunt. parte. 3. folio. 243. C. Et fol. 231. G. Itē pte. 4. fol. 54. A. Et fol. 152. A. Et fol. 426. C. Itē parte. 5. fol. 99. E. Itē pte. 6. fol. 5. B. Et fol. 113. B. Et fol. 214. H.

Apostolis multa de futuris reuelata fuerunt per spiritum sanctum. parte. 5. fol. 232. G.

Apostolorum sollicita promptitudo aliorumq; discipulorum ad implendum Christi mandatum figuratur per cursores Ezechiæ regis. &c. parte. 2. fol. 233. G.

Apostoli Christi miracula videntes, stupebant magnitudine virtutum, sed diuinæ maiestatis veritatem non cognoscebant. parte. 5. fol. 102. B.

Apostolorū prędicatio fuit virtuosa ex duob⁹. pte. 6. fo. 173. B.

Apostoli Christi vinum fidelibus propinauerunt, propter quod saluator de seipso dicit, Ego sum vitis vera &c. pte. 4. fol. 336. C

Apostoli domino credentes habuerunt spiritum sanctū, sed pro modulo & mensura &c. parte. 5. fol. 209. E.

Apostoli receperunt spiritum sanctum per modum habitus firmiter permanentis, & non passionis trāseūtis pte. 5. fol. 228. G.

Apostolos ex verbis Christi intelligimus baptizatos: & si non legimus, vbi vel quando. parte. 5. folio. 225. A. Item parte. 6. folio. 64. B. C.

Apostoli non erant baptizati spiritu, quando Petrus negauit, sed aqua. parte. 6. fol. 164. C.

Apostoli humanum quid passi, nedum habuerūt cogitationem de maioritate inter eos, sed etiam de hoc facta est inter eos contentio &c. parte, 5. fol. 150. F. G.

Apostoli non excusantur omnino à peccato veniali, sicut nec patres veteris testamenti. parte. 1. fo. 108. F.

Apostoli aliqui, passi aliquod humanū incurrerūt quędam motum turbationis & inuidiæ: & per hoc impediti fuerunt in curatione infirmi oblati. parte. 5. fol. 54. G

Apostoli quatuor synodos habuerunt, & de quibus. parte. 6. fo. 200. E.

Apostoli quare ex præcepto diuino vna tunica iussi sunt esse cō

tenti,cum pontifex vete.le.duabus tunicis veſtiri præcipiebatur.parte.1.fo.227.E.
Apoſtolis quare præcepit Chriſtus,ne eũ euangelizarent dei filiũ ante paſſionem ſuã.pte.5.fo.149.E.Et fol.150.C
Apoſtoli per ſubiectos ſibi diſcipulos,verbi diuini ſemina per mũdũ ſparſerunt,& quomõ.De hoc figura.parte.2.fo.229.E
Apoſtoli magis occupabant ſe circa prædicationem & per ſuos diſcipulos baptizabant,& quare,parte.6.fo.34.F.
Apoſtolorũ vnicuiq; partitũ erat ad quos in prædicatione diriqeretur &c.De quorum fide gloriarentur pte.6.fo.73.E.F.
Apoſtolorum & doctorum primitiuæ eccleſiæ perfectio in hoc fuit quòd in breui tempore per orbem publicauerunt fidem Chriſtianã &c.parte.4.fo.470.D
Apoſtolorum tempore publicatum fuiſſe euangelium per orbẽ vniuerſum oſtenditꝛ.parte.6.fo.24.B.Et fol.104.C.
Apoſtolorum prædicatione idola deſtructa ſunt,& prophetia Dæmonum,& diuinatio magorum ad nihilum deuenerunt. parte.4.fol.80.B
Apoſtolorum incredulitatem quare Chriſt. increpauit recedẽs ab eis.parte.5.fo.120.H.
Apoſtoli dicti ſunt beati,quia in eis fuit completum quod ſanctis patribus fuit promiſſum.parte.5.fo.44.H.
Apoſtolorum tranſitus ad prædicandum gentibus ſignificatur p tranſitũ domini in Aegyptum.parte.5.fo.13.C.
Apoſtoli dicuntur pedes domini.parte.4.fol.98.E.
Apoſtoli per colũnas duas ſignificantur:& quare.parte.2.folio 139.A.
Apoſtoli,euangeliſtæ,& prophetæ.per quos nobis forma fidei & rectæ operationis miniſtratur,per portas & turres ſignificãtur.parte.2.fo.258.C.
Apoſtolus & prædicator quomodo differunt.parte.6.fo.118.H.
Apoſtoli dicuntur nubes,& quare.parte.1.fo.376.A
Apoſtoli dicuntur venti.parte.4.fo.175.E.
Apoſtoli dicuntur rotæ,quia ſumma celeritate mundum prædicando peragrauerunt.parte.4.fo.310.B.
Apoſtoli duodecim ſignificantur per duodecim præfectos Salomonis.parte.2.fo.130.D
Apoſtoli ſignificanꝫ per duodecim fontes & ſeptuaginta diſcipuli per ſeptuaginta palmas.parte.3.fo.256.E.Item parte.1.folio 156.A.Et fo.265.H.Et fo.322.H
Apoſtoli aliq; diſcipuli Chriſti per ſemen regium poſſunt intelligi quod Iudea voluit interficere &c.Et de hoc figura.parte.2. folio.171.D.
Apoſtoli dicuntur vermes.parte.4.fol.72.E.
Apoſtoli multò ante excidium Iudeę omnes ad prędicandum euangelium per totum orbem ſunt diſperſi exceptis &c.parte 5.fol.113.E.
Apoſtoli duo in Iudæa interfecti ſunt ante diſperſionem eorundem in vniuerſum mundum.parte.5.folio.73.F.G.Et folio.113.E.
Apoſtolorum diſcurſus aſſimilatur nubibus,& etiam columbis.parte.4.fo.99.C.D.Item parte.3.fo.179.G.
Apoſtoli calciati.i.ſecure & ſine impedimento prędicantes,vt libere poſſent diſcurrere ad vltimas partes Aegypti,Romanorum virtute pacati,Nilus diuiſus & in partes cæſus dicitur.Ante natiuitatem domini non licebat de gente in gentem tranſire quod poſt paſſionem eius licuit,domino euangelio viam prę parante.parte.4.fo.29.F.
Apoſtoli dicuntur ſacerdotes orantes.parte.4.fo.461.H.
Apoſtoli duodecim lapidibus preciosis adaptantur.parte.6.folio.273.D.
Apoſtoli dicuntur muri,& quare.parte.4.fol.100.F.G.
Apoſtoli dicuntur brachia corporis eccleliæ,ſicut & Criſtus dicitur caput eius.parte.4.fo.86.E.
Apoſtoli dicuntur reges,quia peccati regnum expulerunt.& iuſticiæ regnum in membris ſuis poſuerunt.parte.1.fo.300.D.
Apoſtoli dicuntur reges,qui perſcruantur alta dei & eccleſias regunt.Ibidem.D
Apoſtoli dicuntur prophetarum filij.parte.3.fol.53.B
Apoſtoli & prophetæ dicuntur alæ vel fines terræ,& quare.parte.4.fo.47.A
Apoſtoli ſunt fores ſanctæ eccleſie,per quos debet ingredi aulam cæli omnis cœtus ſanctorum,& maxime præpoſitorum,vt eos imitentur,& eorum veſtigia ſequantur.parte.1.fo.213.B
Apoſtoli & euangeliſtæ fodientes puteum,nouum teſtamentum inuenerunt aquam ſalientem in vitam eternam,& per quem ſignificantur &c.parte.1.fo.86.E.
Apoſtoli dicuntur montes.parte.4.fo.104.F
Apoſtoli ſynagogæ carne editi,per ſtruthionis oua deſignantur. parte.3.fol.75.E.
Apoſtoli dicti ſunt filij Iacob & Iſrael,eo quòd à Chriſto vocati ſunt præ cæteris tempore & dignitate.parte.4.fol.381.H.
Apoſtoli cœli dicuntur,& quare.parte.3.fo.111.F.
Apoſtolorum vel quorũlibet prædicatorum vox dicitur turturis vox,& quare.parte.3.fo.358.F
Apoſtoli & prędicatores noui teſtamenti dicuntur viri miſericordiæ &c.parte.3.fo.432.E.
Apoſtoli & diſcipuli à Chriſto miſſi ad prædicandum p mũdũ, ſignificantur per exploratores à Ioſue miſſos ad exploradum Iericho.parte.2.fo.5.D.
Apoſtoli duodecim ſignificantur per duodecim principes exiſtentes cum rege Dauid per ſingulos menſes ſucceſſiue.parte.2.folio.211.H.
Apoſtoli aliq; diſcipuli & eorum ſucceſſores,euangelium Chriſti per orbem prędicantes,ſignificantur per ſacerdotes arcam fœderis portantes.parte.2.fo.6.H.
Apoſtoli dicuntur ſeniores,qui cum Ieſu vel poſt ieſum fuerunt parte.2.fo.33.B.
Apoſtolos vocat Mahumetus viros dealbatos par.6.fo.249.B.
Apoſtoli deſignantur per duodecim panes in menſa tabernaculorum.parte.1.fo.257.A.
Apoſtoli deſignãtur per zabulõ & Iſachar,qui in Galilea poſſeſſionem acceperunt.parte.1.fo.374.G
Apoſtoli quatuor epiſtolas ſcribentes ſunt figurati in multis quaternitatibus.parte.6.fo.209.A.
Apoſtolorum verba ſunt panes,lãgana prophetarum,& quare. Vtriq; autem ſine fermento ſcientiæ ſæcularis &c.parte.1.folio.217.B.
Apoſtoli aut apoſtolici viri vbicunq; loquũtur ad populos his teſtimoniis abũtuntur,quæ iam fuerant in gentibus diuulgata &c.parte.1.fo.113.E
Apoſtoli ſignificantur per principes iuxta tabernaculum caſtrametãtes &c. parte.1.folio.268.C.Et folio.275.H.Et folio 276.A.
Apoſtoli & euangeliſtæ dicuntur cœli propter vnitatem fidei & doctrinæ.parte.1.fol.374.E.
Apoſtoli filios ſpirituales in eccleſia genuerunt Vnde per fratrem defuncti ſine liberis,qui ſuſcitare tenebatur ſemen fratris ſui,fuerunt figurati:ſic & eorum ſucceſſores ad generandum filios ſpirituales in eccleſia ſunt obligati.parte.1.fol.361.H.
Omnis apoſtolici & euangelici ſermonis initium in prophetici ſ libris initium pręſignatur & finis,omnis apoſtolorum & ſucceſſorum vita myſticis veteris Teſtamẽti incerta eſt paginis parte.1.fol.183.C.
Apoſtolicæ conſuetudinis eſt,vt quidquid viderint vtile audientibus,& non repugnare pręſentibus,de teſtimoniis alterius temporis confirmẽt.parte.4.fol.355.F.
Apparatus ex parte regalium ſemper eſt cum ira & cupiditate,cũ App multitudine ſuperba & poteſtate,apparatus autem ſuꝺeorum ſemper fuit eum oratione & humilitate,& cum dei fiducia & pietate parte.4.fol.435.G
Apparitiones frequenter fiunt exterius.ad deſignandum diſpoſitionẽ hominis interius,cui fit apparitio.parte.1.fo.67.F.G
Apparitiones fiunt communiter ſecundum diſpoſitionem interiorem ipſorum quibus fiunt.parte.5.fo.102.B
Apparent angeli boni & mali,ſed differenter in principio & fine.parte.5.fo.123.E.
Apparitiones angelorum in corporibus aſſumptis fiunt ſecundum proprietatem legationum ad quæ mittuntur.parte.2.folio.282.D.
Apparitiones angelorum ſunt ad aliquid ſignificãdum,ideo formantur ſecundum conuenientiam ad illud,quia aliquãdo dicuntur deus,aliquando angeli nominantur:quia dei perſonã repreſentant,& in eius perſona loquuntur.parte.6.fo.177.C
Apparitio dæmonũ,qua apparent ſuis cultoribus fit per abſtractionem à ſenſibus,& cum aliqua horribili paſſione corporis. Et hoc fit dei prouidentia vt &c.parte.1.fol.304.H.
Apparitiones dæmonum communiter magis fiunt in tenebris & in ſolitudine,quàm in luce vel ſocietate,& quare.parte.1. folio.304.H.
Apparuit Chriſtus poſt reſurrectionem quotiens & quibus. parte.5.fo.88.B
Apparere quod turpe eſt turpius eſt eſſe.Et quod formoſum eſt apparere,formoſius eſt eſſe.parte.5.fol.172.D.
Appellare licitum eſt ab inferioribus iudicibus eccleſiaſticis ad ſummum pontificem,& ab inferioribus principibus & iudicibus ſecularibus

secularibus ad regem seu imperatorem. & vnde hoc originem accepit. parte.1.fo.350.c.

Appetitus quid est & quotuplex est. parte.6.fol.67.H.

Appetitus in homine est duplex scilicet sensitiuus, & intellectiu⁹, & vterq; aliquando nominatur voluntas largè loquẽdo, quia solus intellectus dicitur voluntas. parte.5.fol.243.G.

Appetitus intellectiuus & sensitiuus fratres dicuntur, & tamen frequenter sensitiuus est potentior, & trahit ad se intellectiuũ, quãuis intellectiuus deberet dominari. parte.1.fol.96.D.

Appetitus est duplex. scilicet naturalis & gratię. Primus inclinat ad conseruandum vnionem animę cum corpore & dissolutionem refugit: Appetitus autem gratię inclinat ad cõsequutionẽ glorię &c. parte.6.fol.66.H.

Appetitus carnalis dicitur arcus fortis, qui sępe in hominib⁹ modicę virtutis tendit ad extra ad suum concupiscibile, tanquã arcus proꝑiciens sagittam ad signum. parte.1.fo.120.E.

Appetitum gulę temperare à potu & epulis, & à delectationib⁹ & mollissimis suauitatibus coercere &c. abstinentię & crucis genus est. parte.5.fo.53.C.

Apperim⁹ ardentius, quo potiti nondũ sum⁹. parte.4.fo.112.E.

Appetitus hominis non quiescit totaliter in adeptione cuiuslibet boni finiti &c. sed solum in adeptione boni infiniti, quod est solus deus. parte.1.fo.34.H.

Appetitus malorum radicatur in bono sensibili, quod habet modicum de bonitate, & sic eius appetibilitas cito transit, & eius adeptio fastidium inducit. parte.3.fol.136.G.

Appetitus felicitatis sumę, procedit ex amore mutuo dei & creaturę rationalis. parte.3.folio.355.C.

Appetitus vindictę vitari ex duobus potest, quę sunt contentio in aperto, & detractio in occulto. parte.3.fol.416.H.

Apponi ad populum suum, cum dicitur de patrib⁹ veteris Testamẽti, quõ intelligendum sit. parte.1.fol.12.A. Et fol.121.A.H.

Appropinquare ad deum qui supra ipsum est aliquis non potest nisi à semetipso deficiat. parte.5.fo.105.C.

Aprilis vnde dicitur, & est primus mẽsis apud Hebrẽos. parte.1. fol.146.A.

Vide etiam in Mensis.

Aprilem esse primum mẽsem apud Hebrẽos, vt aliqui doctores catholici dicunt: stare non potest. parte.1.fol.146.B.

Aptitudo potentię ad bene operandum politice, sicut est habit⁹ virtutum politicarum, sic aptitudo animę ad opera meritoria est per habitum gratię & virtutum infusarum, quas de⁹ operatur in nobis. parte.6.fol.162.C.

Aq

Aqua habet humorem & vaporem, per humorem cõuenit cum piscibus, per vaporem qui sursum eleuatur in aere, cõuenit cũ auibus. parte.1.fol.27.C.

Aquarum natura bipertitum locum sortita est inferiorem in vndalabili, superiorem in aura flabili. Illum natantibus, hunc volantibus. parte.1.fol.27.B.

Aquę superficies huc atq; illuc aura impellit. parte.3.fo.49.B.C.

Aquę rotunditas potest demonstrari physicè, sicut & terrę rotunditas. parte.1.fol.31.F.

Aqua quę in principio creationis fuit concentrica terrę & vniuerso, an & quomodo facta sit ecentrica terræ, & concẽtrica lunę, vt apparere posset arida. parte.1.fol.31.G. Et fol.33.C.D.

Aquarum pars est super cęlos, pars sub cęlo. parte.1.fol.322.G.

Aquę superiores & inferiores non merè equiuocè dicuntur, sed quodãmodo quasi analogicè. parte.1.fol.31.D. Et folio.33.D.

Aquas super cęlum fidereum esse non posse asserunt quidam, cũ earum pondus exigat hoc, vt supra terram fluant &c. Sed quo quo modo ibi sint, ibi esse non dubitamus. parte.1.fo.24.F.G. Et fol.27.A.B.

Aquas superiores diuisit firmamentum, scilicet cęlum fidereum ab aquis inferioribus, non solum secundum locum sed etiam secundum quasdam proprietates, essentialiter consequẽtes motum earum. parte.1.fol.31.D.

Aquę aliquę sunt de natura cęlesti, aliquę de natura elementari parte.1.fo.25.D.

Aquę omnes quę sub cęlo sunt, inclinantur ad vnum locum, scilicet ad vnum centrum, seorsum à centro terrę: ad quod centrũ congregantur aquę, sicut partes terrę ad centrum terrę. parte.1. fol.31.G.

Aqua & terra licet in ripa maris communiter sint ęqualis altitudinis, tamẽ procedendo in mare per elongationem à terra, mare semper est altius terra. parte.1.fol.31.G.

Aquę maris in Oceano, an in medio Oceani altiores sint, & contra naturam suam sic detineantur. parte.3.folio.130.F.G. Et folio.239.H.

Aquę vbi sunt congregatę, quę omnes partes terrę vsq; ad cęlum texerant &c. parte.1.fo.25.D.E. Item parte.3.fo.130.G.

Aquarum congregatio de qua in operib⁹ sex dierũ agitur, an & quõ sit intelligẽda per densitatem earundẽ, vel p earũ receptionẽ in concauitatibus terrę. parte.1.fol.31.G.H. Et fol.33.C.D.

Aquarũ reuersio in mare põt dupliciter itelligi. pte.3.fo.342.G.

Aqua quamuis sit vna per continuationem vocatur tamen plures congregationes aquarum pluraliter propter multifidos sinus earum. parte.1.fol.25.E.

Aquas dulces, quę mari influunt, dicunt philosophi, vel ardente sole consumi, vel salsuginis maris esse pabula: Sed aliter ecclesiastes dicit &c. parte.3.fol.342.E.

Aquę inferiores & falsę, significant infideles, concupiscentiarum & tentationum fluctibus sese quatientes, quę tunc separantur ab arida, quando infideles coercentur, ne aridam, ideſt animam domini sitientẽ conturbent. parte.1.fol.26.A.

Aqua est maximè formabilis in res viuas, vnde & fœmina hominũ & animalium cęterorum sunt humida. parte.3.fol.70.H.

Aqua niuis ex aere est, sed alię aquę extra oriuntur. parte.3.folio 25.F.

Aqua per glaciẽ in superficie durescit, sed intus fluida est &c. parte.3.fol.72.B.

Aqua quando fundit abluit, rigat, & lapsum pedibus facit. parte.3.fol.114.E.

Aquę viuę dicũtur & mortuę ad similitudinem animaliũ & plãtarũ. In quantum habent in se principium sui mot⁹ secundum augmentum & decrementum: vt aquę quę scaturiunt ex fontibus, dicuntur viuę. Aquę verò cisternales, mortuę. parte.3.fol. 362.C. Item parte.5.fo.198.C. Itẽ pte.1.fo.238.H. Et fo.241.C.

Aqua naturalis tantũ ascendere potest quãtum descendere. Et sic est de aqua spirãli, scilicet gratia diuina. parte.5.fol.198.F.

Aquę nautarum operatione sepius illustrant, qui in profundum mersi, misso ex ore oleo aquas sibi illustrant. parte.1.fol.24.B.

Aquę inũdantes multis voluminibus impetu feruntur. parte.3. folio..12.G.

Aqua corporalis deorsum fluit, aqua spiritualis sursum salit. parte.5.fol.198.E.

Aquę calidę orientes & exeuntes de terra per modum fontis, cõ trahunt calorem à venis sulphureis quę ibi sunt, cuiusmodi sõtes in pluribus terris inueniuntur. parte.1.fol.101.B.

Aquas calidas quas termas appellamus, quis primus repperit, & vbi parte.1.fol.100.H.

Aqua in vinum conuersa, miraculũ dicitur, & miramur, cũ alia maiora sint, sed ex vsu viluerunt. parte.5.fol.192.B.

Aquę in vinum conuersio vtrum fuerit Christi primum miraculum. parte.5.fol.194.B.

Aqua commiscetur vino in calice, & quare. parte.6.folio.50.B. Et si per aliquam negligentiam nõ apponatur, quid tunc. fol. 51.B.C. De ista materia vide parte.5.fol.206.G. Et fol.240.A. Item parte.6.fol.50.H.

In aquis baptismalibus purgat virtus Christi passi immundicias mentis, & in aquis pœnitentię immundicias post baptismum contractas. parte.1.fol.296.D.

Aquis lustrationis vtebatur populus Iudaicus, dum erat in terra promissionis &c. sed ducto populo in captiuitatem cessauit talis emundatio. parte.3.fol.220.F.

Aqua fluminis in Aegypto versa est in sanguinẽ, per quod designatur quòd deus requirebat ab Aegyptijs sanguinem puerorum in flumine extinctorum. parte.1.fol.132.D.

Aqua omnis Aegypti cõuersa est in sanguinẽ. parte.1.fo.138.H.

Aquila dicitur rex auium, & viuit de preda. parte.1.fol.23.H.

Aquila mirabilis est in multis &c. parte.3.fo.76.D.G.

Aquila in rupibus inaccessis nidum parat, & in medio amethistum lapidem (qui omnia venena fugat secundum physicos) propter serpentes arcendos & quędam alia secreta naturę collocat: Et horum mysticatio. parte.4.fol.107.E.

Aquila plus omnib⁹ bestijs auibusq; fœtus diligit vt aiũt qui de animantiũ scripsere naturis. parte.4.fol.107.E.

Aquilę modus est quãdo portat pullos de loco ad locum, quòd portat eos super dorsum, & quare &c. parte.1.folio.161.G. Et folio.377.B.

Aquila altius volat cęteris auibus, & habet tam acutum visum, vt in sublimibus volans, pisciculos videat in mari natãtes &c. parte.4.fol.371.B.

Aquila secũdum physicos ab acumine oculorum est vocata, & reliquę eius proprietates describuntur. parte.1.fol.369.F.

Aquila dum senio grauatur, quomodo excutit vetustatem. parte.3.fol.238.A.

Index in Glos. ordi.

Aquila tantam prę se fert similitudinem, quanta potest esse, de re mortali ad immortalitatem. parte. 3. fol. 238. A.

Aquila in porta templi ciuitatis Ierusalem fuit posita per Herodem, sub quo natus fuit Christus, quod fuit solum ad portę decorem & imperij honorem, sed illam Iudęi zelo legis deiecerūt in terram, propter quod multi occisi sunt. parte. 4. fo. 9. F.

Aquila est signum romani imperij. parte. 4. fol. 211. C.

Aquila signū est imperij Romani, cuius alę sunt duę, acies duas notantes. parte. 6. fol. 258. D.

Aquila interpres primę ex Hebręo in Grecū, & quando floruit. parte. 3. fol. 2. F. Item parte. 4. fol. 23. A.

Aquilo ventus durissimus. parte. 4. fol. 248. E.

Ar — Ar metropolis est Moabitarum super ripam torrentis Arnon, olim possessa à gente veterrima Emim &c. parte. 1. fol. 332. A.

Ara — Ara in qualibet erat titulus superscriptus: illius idoli quod ibi venerabatur apud Athenienses. parte. 6. fol. 95. B.

Arabes sunt Sarraceni ab Ismaele & Cedar filio eius descendētes, qui melius ab Agar matre sua, Agareni dicerentur, sed maluerunt &c. parte. 4. fo. 43. A. C. Vide etiam in Sarracenus.

Arabia quę & Saba appellata est, vnde & quare sic dicatur. parte. 1. fol. 11. D.

Arabia est duplex, superior & inferior. parte. 4. fol. 43. C.

Arabici hęretici sunt, qui animam cum corpore mori putāt. parte. 1. fol. 237. A.

Aram est dictio ęquiuoca. Vno modo significat patrem Loth, Alio modo significat quendam locum in Mesopotamia &c. parte. 1. fol. 61. F. Et fol. 80. G.

Aranearum tela studiose texitur, flatu venti dissipatur. parte. 3. fol. 23. B. D.

Arandi artem adinuenit Noe, in qua plus satis laborant animalia quàm homines, ideo dicitur dedisse requiē hominibus. parte. 1. fol. 49. D. Et fol. 50. A. C.

Ararath regio est Armenię campestris &. parte. 4. fol. 67. F. Itē parte. 2. fol. 180. A.

Arb — Arbeę & Hebron & Mambrę, synonima sunt eiusdem ciuitatis parte. 1. fol. 100. A.

Arbeę est ciuitas, vt dicunt aliqui, propter quatuor gigantes ibi sepultos &c. Alij dicunt quòd sic dicta est propter quatuor patriarchas ibi sepultos, & enumerantur &c. parte. 1. fol. 79. F.

Arbitrium Vide In Liberum arbitrium.

Arbitrij libertas ita seruatur vt in omnibus excellat gratia largitoris. parte. 4. fol. 137. A.

In arbitrio hominis esse vt saluetur qui negant, erubescant. Quo modo enim posceret ab homine deus, nisi haberet homo in potestate sua, quod poscenti debeat offerre. parte. 1. fol. 300. E.

Arborum atque herbarum prima creatio vtrum fuerit cum irrigatione pluuiarum &c. sicut modo solitum est fieri. parte. 1. folio 35. D.

Arbor scientię boni & mali, quare sic dicta est. Et bona erat, & bonus fructus eius. parte. 3. fol. 179. F.

Arbor de cuius fructu comederunt protoparentes, dicūt Hebręi, quòd fuerit ficus. parte. 1. fol. 41. H.

Arbores plantabantur in montibus altis, & fiebāt ędificia ad idolatriam exercendam. parte. 1. fol. 325. C. Et fol. 349. H.

Arbores & lucus iuxta templum non plantentur, nec voluptuosa loca religionē emolliant. parte. 4. fol. 338. B. Item parte. 2. fo. 23. C. Et fol. 175. H.

Arbor bona fructificat & obumbrat, ita homo bonus proximo prodest in bonis, & protegit à malis. parte. 1. fol. 26. A.

Arborum pręputia idest primos flores seu gemmas auferre iubētur Hebręi. & quare. parte. 1. fol. 248. C.

Arbor nimis cito fructificans, postea citius fit minus vtilis parte 1. fol. 248. C.

Arc — Arcam construxit Noe de lignis imputribilibus & Christus eccle siam de victuris in sempiternum hominibus, quę sicut arca natat in fluctibus. parte. 1. fo. 51. A.

Arca linita fuit intrinsecus & extrinsecus propter magnum impetum aquarū, & quia diu stetit in aqua. Vasculum aūt Moysi in quo erat positus, tantū linitū exterius: & quare. pte. 1. fo. 51. C.

Arca bicamerata habuit in inferioribus, tricamerata in superioribus, quinquę ergo mansionibus distincta sunt. parte. 1. folio 50. F.

In arca Noe vbi mensura cœlitus datur, in inferioribus trecentorum cubitorum ponitur lōgitudo, & quinquaginta latitudo: sūmitas verò vnius cubiti spacio cōsummat, pte. 1, fo. 313. A.

Arca plures fenestras habuit, sed fuit vna principalior. Sed quales fuerat notātur opiniones duę. parte. 1. fol. 51. D.

Arca tam magna vtrum centū annis potuit fabricari à quatuor hominibus, vel an alios fabros adhibuerit Noe. parte. 1. folio. 52. F.

Arca vtrum tanta capacitate, quanta describitur animalia omnia quę ingressa dicuntur & escas eorum ferre potuerit. parte 1. fo. 53. E.

Arca fuit profundata inter aquas per duodecim cubitos & plus parte. 1. fol. 51. D. Et fol. 53. G.

Arca quot cubitis intrabat aquam quando aquę fuerunt in fortitudine sua, nō em intrabat quindeci cubitis &c. pte. 1. fo. 54. C. D. Et habes altercationē lōgā de hoc. fo. 55. B. D. E. G.

Arca Noe ad quos montes delata est. parte. 4. fol. 67. F.

Arcam salutis ędificat. qui se ab amore mūdi conuertit in corde, habens in se longitudinem, & trinitatis fidem, ac longinudinē vitę & immortalitatis: latitudinem in charitate, altitudinem in spe, qua se erigat &c. parte. 1. fol. 51. E.

Arca testamenti & arca testimonij solet dici quare & quando. parte. 2. folio. 7. F.

Arca quot & quę in se habebat recondita. parte. 1. folio. 360. D. Item parte. 2. fol. 13. G. Et fo. 103. D. Item parte. 3. fol. 284. H. Itē parte. 6. fol. 152. B.

Arca vete. Testamenti dicebatur sancta, & quare. parte. 3. folio 233. F.

Arca domini à solis Leuitis & in humeris portari debuit &c. parte. 2. fol. 103. D.

Arca vt dicunt Hebręi aliter transiuit Iordanem quàm populus, & quòd arca portauit portitores suos, & quòd cum sacerdotibus fuerat subito transportata. parte. 2. fol. 7. H.

Arca portabat seipsam, hoc est dictum vt dicunt Hebręi, quòd diuina virtute sic portabatur, quòd leuitę portitores eius nullum pondus sentiebant. parte. 2. fol. 103. H.

Arcę duę fuerunt, vt dicit. Rab. Sal. Vna quę precedebat exercitum, in qua reuerēter seruabantur primę tabulę fractę, eo quòd erant scriptę digito dei. Alia erat in medio progredientium &c. parte. 1. fol. 281. B.

Arca domini transeunte ad gentes, quando scilicet capta fuit per Philistęos mystice significat, quòd perijt sacerdotium Iudeorū. parte. 2. fol. 68. B. Interl.

Arca à tempore quo fuit capta per Philistęos vsque ad tempus in quo fuit posita in templo constructo per Salomonē, non habuit stabilem mansionem. parte. 2. fol. 70. G.

Arca testamenti quotiens, quando, per quem & quo translata fuit. parte. 1. fol. 345. B. Item parte. 2. fol. 70. A. B. Item parte. 3. fol. 284. G.

Arca cum transferretur à sacerdotibus in templum Salomonis, portę vt Hebręi dicunt clauserunt se contra eos, sed cum orando dicerent psalmum: Memento Dauid &c. & venissent ad versum illum. Propter Dauid seruum tuum &c. portę se aperuerūt parte. 3. fol. 285. F.

Arca domini fuit amota de tęplo secundū aliquos tępore Achaz secundū alios tępore Manasse regis Iuda, simulacris in templo missis, & fuit arca traducta in domum Sellum &c. Sed reporta ta ad locum pristinum per Iosiam. parte. 2. fol. 237. B. C.

Arcam testamenti non leguntur habuisse Iudęi post captiuitatē Babylonicam, nec propitiatorium, nec responsa in rationali summi sacerdotis, nec vnctionem regum & pontificum Et hoc etiam confitentur Iudęi moderni &c. parte. 4. fol. 443. G.

Archidiaconi. decani, curati, possunt dici asini prelatorum quia supportant eorum onera. parte. 1. fol. 172. D.

Archiepiscopus dicitur archisynagogus, & quare parte. 5. folio 34. D.

Ad archiepiscopum, referendum est, quod per inferiores eo, corrigi non potest. parte. 2. fol. 252. B.

Archita philosoph⁹ Sumpsissem inquit à te supplicium nisi tibi iratus essem &c. parte. 1. fo. 10. C. D.

Arcturus est quędam constellatio &c. parte. 4. fol. 364. C.

Arcturus in axe cœli septem stellis lucet, semper versatur & numquā mergitur. parte. 3. fol. 24. B. D. Et fol. 68. H. Et fo. 72. E. G.

Arcus cęlestis quare datus à deo, & quot habeat colores &c. parte. 1. folio. 56. A.

Arcus cęlestis nunquam nisi de sole resplendet. parte. 1. fo. 56. A.

Arcus dicitur iudicium domini, & ratio quare, & de eius variis significatis. parte. 4. fol. 185. E.

Area, areola: & areolū, quid dicantur. parte. 2. fol. 270. D.

Arena non accipitur in scripturis sacris communiter pro conci- Arc
nuo sed discreto, vt non significat magnum sed multum. parte 3. fol. 20. G.

Areola est portio terrę bene seminata, quę delectat valde visum quando incipiunt semina pullulare. parte. 3. fol. 363. G.

Argentum, eloquium signat. parte. 4. fo. 121. E. Et folio. 221. F.
Argentum offert qui cõfitetur quod bene credit. pte. 1. fol. 208. E.
Argenti claritas ex vsu seruatur, sine vsu in nigredinem vertitur parte. 1. fol. 183. C.
Argentum sonat & lucet. parte. 1. fol. 209. D.
Arguens alium & existens in crimine an & quando peccet. parte 3. fol. 28. C.
Argui grauius est quàm accusari. parte. 3. fol. 94. A.
Argumentum dicitur tripliciter. parte. 6. fol. 163. F.
Argumentum ex quolibet sensu literali non potest fieri eque efficax apud omnes diuersimode sentientes. parte. 1. fol. 6. C.
Argumẽtum efficax non habetur, nisi per literalem sensum, licet scriptura sacra habeat multiplicem sensum. pate. 1. fol. 3. G. Et fo. 6. B. Item parte. 6. fo. 134. F. H.
Argus qualis fuerit, describunt fabulę poetarum. parte. 4. folio 211. E.
Arida & terra quomodo differenter dicũtur. Et arida raro in bono accipitur. parte. 1. fol. 321. A.
Aries si deo vouetur, sanctus appellatur, nec licet eum tõderi ad communes vsus. parte. 1. fol. 317. F.
Aries Christus dicitur, ducatum prębens ouibus. parte. 1. folio 218. G.
Arietes dicũtur duces Christiani gregis. parte. 2. fol. 130. E. Interl.
Aries qui pro Isaac immolatus est, non putatiuus, sed verus est ideo magis putatur angelũ eum aliunde attulisse, q̃ ibi de terra post sex dierũ opa procreasse. Dicunt em̃ Hebrei, quòd ibi fuit parat⁹ à principio creatiõis mũdi, scilicet sexta die, in q̃ formauit deus animalia, sed ficticiũ reputandũ est. parte. 1. folio. 68. A. C.
Arietis illius in signum qui pro Isaac immolatus fuit solẽt Iudei in cornu clangere. parte. 1. fol. 78. B. C.
Arietes duo offerebant in cõsecratione summi sacerdotis, & quare. parte. 1. fol. 192. G.
Arioli sunt deceptores & adulatores, qui veneficis verbis auditus multorum corrumpunt, & à veritate auertunt. parte. 1. folio. 150. A.
Arioli, magi, & malefici, qui dicuntur, & quomodo differũt. parte. 4. fol. 296. D.
Ariopagum quid significat. Et vnde dicitur. parte. 6. folio. 194. D. Et fol. 195. E.
Arista spicarum sũmitas est. parte. 3. fol. 49. F.
Aristobolus post captiuitatem Babylonicam primus sibi imposuit diadema regni Iudęorum. A captione enim Sedechiẽ per ccclxxxiij. annos nullus fuit rex apud Iudęos prẽter istum &c. parte. 4. fo. 459. F. Et fol. 463. B.
Aristotes & si minus inter alios philosophos dicitur errasse, tamen errauit in multis &c. parte. 3. folio. 340. H. & folio. 343. C. Et fol. 373. C.
Armorum genera quinq; sunt ad inuadendum. Inter que tria feriunt de prope, alia verò percutiunt à longè parte. 3. fol. 80. H.
Arma precipua quibus miles Christi armatur sunt patiẽtia & benignitas &c. parte. 6. fol. 54. A.
Arma de directo plus sunt in defensionem quàm in offensionem parte. 1. fol. 48. D.
Arma, scuta, & vexilla militũ ponũtur supra sepulchra eorum, ad memoriam ęternã, quòd mortui sunt in defensione gentis suę, & vnde hoc trahitur. parte. 4. fol. 454. H.
Armamur lectione illorum, qui ante aduentum Christi in lege iustificati sunt & nobis certantibus contra dęmones veniunt in auxilium. Et de hoc figura. parte. 2. fol. 4. F.
Armamentarium dicitur domus saltus &c. parte. 4. fol. 44. A.
Aromatica in sepulchris regum cõburebãtur, non solũ cõtra cadaueris fœtorem, sed eriã ad defuncti honorẽ. pte. 4. fo. 158. D.
Aromatum domus quã Ezechias legatis regis Babylonię ostendit, que & qualis fuerit. parte. 2. fo. 181. B.
Arrius in Alexandria vna scintilla fuit, cius flamma totũ orbem depopulata est. parte. 5. fol. 146. H. Item parte. 4. fol. 264. D.
Arrius inter alios Hęreticos videtur magis Christum soluisse, negans eius deitatem. Similiter soluit humanitatem, negãs Christum habere animam humanam &c. parte. 4. folio. 263. H. Item parte. 1. fol. 136. H.
Arrius si verum literalẽ sensum habuisset huius dicti: Ego & pater vnum sumus. Et huius: Pater maior me est &c. non corruisset in hęresim damnatam. parte. 1. fol. 8. B.
Arrius superbia inflatus, asseruit contra articulum trinitatis. Cõtra hunc errorem congregatum est cõcilium generale. ccc. xviij. episcoporum in Nicęa ciuitate Bithinię. parte. 6. fol. 252. F. H.
Arrius dixit, quòd ex carne & verbo non est facta vna natura sed ipsum verbum carnem assumpsit, non tamen animam, quia verbum suppleret locum animę: Improbatur. parte. 3. fol. 187. G. Item parte. 6. fol. 138. E.
Arrius dixit quòd pater & filius essentialiter distinguuntur, sicut & personaliter, quòd est erroneum. parte. 5. fol. 186. D. Itẽ parte. 3. fol. 322. F.
Arrius dixit quòd verbũ secũdum naturam verbi, sit factum: Et ex quo loco ad hoc sumit dicendi occasionem. parte. 5. fol. 188. D. Et fol. 234. G.
Arrius quomodo turpiter mortuus fuit, & per hoc sui complices confusi sunt. parte. 4 fol. 265. C.
Arrius per eum figuratur, qui multitudinem populi prępparabat ad pugnam. parte. 4. fol. 472. H.
Arriani quõ per simplices Christianos conuicti sunt, & catholicam fidem acceperunt. parte. 4. fo. 265. D.
Arrianus vide in Eremitas.
Arrogans quis dicitur. parte. 3. fol. 77. D.
Arrogantis proprium, vt cum rectum vel paruum etiã sensérit, inde eleuetur, & quasi doctior reuerentiam à melioribus exigat parte. 3. fol. 35. A.
Arrogantes per hũilitatis speciem ornari concupiscunt, ne videantur tumidi, vt sunt, quomodo & per quid. parte. 3. fo. 63. C.
Arrogantis modus est: suam scientiam nimis magnificare. parte 3. folio. 63. H.
Arrogantes hoc proprium habere solent, quòd auditorib⁹ suis ne quid forte inordinatè dixerint, tunc requirunt, cum se laudabiliter aliquid dixisse cognoscunt. Hoc autẽ faciunt, non quod de dictis suis ambigunt, sed quo ab audiẽtium iudicio fauores quęrunt. parte. 3. fo. 65. B.
Arrogantium fraus est, vt tũc de errore requirere studeant, quando se nouerint non errasse. Qui rursum requirere vel argui desperant, si quando se errasse veraciter cognoscunt. Ibidem.
Arrogans non esse, sed videri humilis cupit. Ibidem.
Arrogantes multa & inepta loquuntur, & in locutione sua semper incipere student, quatinus ipsa locutione suspensos auditores faciant, quo quasi nouum audire aliquid expectent. parte. 3. fol. 65. E.
Arrogantes dum non possunt respondere iustè quę sunt, reprehẽdunt mentiendo, quę non sunt. Ibidem.
Arrogantis proprium est, vt multa quę dicit pauca putet, pauca quę audit, multa. parte. 3. fol. 66. B.
Arrogantes graue se damnum perpeti iudicant, si scientiam suam loquendi breuitate constringant. Tantò enim semetipsos credunt doctiores ostendere, quantò se potuerint multiplicitate loquacitatis aperire. parte. 3. fol. 66. B.
Arrogantes quia sępe sentiunt silentiũ reuerentiam non deferri, dum sibi silentium exigunt, quod non merentur, specietenus deum prędicare. parte. 3. fol. 66. B.
Arrogantes si qua obscurius dicunt, repetunt: non quo auditoribus prosint, sed quo eorum iudicio videri eloquentes valeant. Ibidem.
Arrogans frequenter, vt reuerentius audiatur, zelo veritatis loqui se dicit, licet amore proprię laudis moueatur. parte. 3. folio. 66. D.
Arrogantis mos est, quia qui ad blanda descendit vilescere se putat, ideo mox increpat, vt timeatur. parte. 3. fol. 67. A.
Arrogantes qui pro hominum laude volunt benigni apparere, ire motum deputant quidquid geritur censura disciplinę, & dũ pro hoĩm laude benigni volunt apparere, à bonis rectoribus opprimi estimant, quos inuitos cernunt à vicijs coerceri. parte. 3. folio. 67. A.
Arrogantia difficilius quàm auro caremus & gemmis. parte. 3. folio. 324. F.
Arrogantes inueniunt prędicatores, humiles verò contemptores. parte. 3. fol. 400. A.
Arrogantes ecclesię defensores quamuis ordinem dicendi non teneant, tamen aduersarios virtute dictorum perturbant. parte 3. fol. 61. A.
Arrogans non aduersariorum dicta superare sed suam sapientiã ostentare festinat. parte. 3. fol. 61. B.
Arrogantium grauis labor est, si quod sapiunt non ostendunt parte. 3. fol. 61. C.
Arrogantis modus est cum disputat, de scientia & eloquentia se iactare. parte. 3. fol. 61. H.
Arrogantium prędicationem nullus admireret, si nõ aliquid humilitatis imagine permiscerent. parte. 3. fol. 53. F.
Arrogantię vicium aliquando intuentibus foret in sacerdotibus & Leuitis, qui ad exemplum humilitatis positi sunt in circulo altaris velut specula quadã; & de altari domini quod

Index in Glos. ordi.

debet incensi suauitate fragrare, odor teterrimus superbię retiner. parte. 2. fo. 34. B.

Arrogantium persona designatur per Eleazarum, qui elephantē interficiens occubuit. parte. 4. fol. 443. A.

Arrogare sibi hominen quod nō est: sicut grauis culpa est, sic cul culpa nulla est, si humiliter dicat quod bonum est. parte. 2. fol. 180. B. Item parte. 3. fol. 66. B.

Ars. Ars nescit vicium: Et si in omnibus artibus malè agitur, non ex eis, sed ex hominibus. parte. 3. fol. 185. B.

Ars licet imitetur naturam, tamen opera artis non assequūtur naturę perfectionem. Et hinc est, quòd tinctores pannorum non possunt facere colorem ita viridem sicut natura in terrę nascentibus facit. parte. 5. fol. 27. C.

Ars & natura sicut procedunt de imperfecto ad perfectū, ita etiā reuelationes diuinę secundū promissum tēporis, qa prophetę posteriores ad tēpus Christi appropinquātes, clariores habuerunt reuelationes de Christo, q̄ priores. parte. 5. folio. 67. C.

Ars magica reperta fuit in parte orientali respectu Iudeę, vbi Balaam magus habitabat, quia à tempore iudicum Iudei cœperunt magicis artibus vti. parte. 4. fol. 9. G.

Ars magica vel diuinatiua quecunquę. non se extēdit ad aliquid requirendum ab intelligentijs separatis. parte. 4. fo. 297. B.

Ars magica nescit benedicere. nec dęmones. Impiorum nullus benedicere nouit. parte. 1. fo. 301. E.

Ars magica quecunque, per dęmones est, vt sunt consultationes & pacta quędam, & ligaturę quę fiunt in quibusdam rebus suspendendis & alligandis &c. parte. 6. fol. 48. A.

Ars tentoria primum per Iahel adinuenta est. parte. 1. fo. 46. F.

Ars ad interpretandum somnia, dicebatur diuina scientia. De qua dicunt Socratem exclamasse Athenienſibus, laudantem scientiam diuinationis somniorum, & dicentem: Absit hoc à me, vt hanc vestram quam experti estis per somnia dicam esse falsam sententiam, sed &c. parte. 4. fol. 303. F. G.

Art. Artes mœchanicę sunt quędam hominis iuuamenta in corporali vita, & significantur per bestias & iumenta. parte. 1. fo. 27. H.

Artes mœchanicę à quibus & propter quid iuuentę sunt. parte 1. folio. 47. G.

Artes omnes absque doctore non discimus. Sola hęc tacēdi, tam vilis & tam facilis vt præceptore non egeat. parte. 3. fol. 345. E.

Artibus liberalibus ne Christiani imbuerentur prohibuerūt pagani. parte. 2. fol. 77. A.

Artaxerxes secundum Iosephum fuit filius Darij Hystaspis, & vocat eum Xerxen dimunutiuè. Secundum verò Rab. Sal. fuit filius Asueri & reginę Hester. parte. 2. fol. 254. H. Et. fol. 270. H.

Artaxerxes secundum Rab. Sal. nomen commune est regum Persarum: sicut reges Romanorum nomine regni vocabantur Cęsares, & omnes reges Aegypti Pharaones. parte. 2. folio. 245. G. Et fol. 248. D.

Artaxerxes qui epistolam accusationis à Samaritis suscepit, & vetuit Ierusalem & templum construi, quis fuerit. parte. 2. folio 245. F. G. Et fol. 249. C. D.

Artaba est genus mensurę continens tres modios, sed cuius quantitatis sit modius hîc acceptus non habetur. parte. 4. folio 330. D.

Artelabus. parte. 1. folio. 234. D. Item quid dicitur & vnde oritur &c. parte. 4. fol. 60. E. Et fol. 388. G.

Articuli fidei duodecim: licet quidam distinguant quatuordecim, quorum quidam pertinent ad diuinitatem, & quidam ad humanitatem. parte. 6. fo. 272. F. Et fol. 273. C.

Articuli fidei sunt principia omnium credibiliū, & ideo fides (quę est virtutis intellectualis) est illius intellectus, qui est propriè habitus principiorum. parte. 4. fol. 204. D.

Articuli duo sunt principales nostrę fidei, scilicet articulus sanctę trinitatis, & articulus incarnationis. parte. 4. fo. 292. B.

Articulus vnitatis diuinę essentię: & articulus suę ꝓuidentię, quātum ad premiationem boni & punitionem mali. Illi duo articuli semper fuerunt necessarij ad salutē. parte. 4. fol. 592. C.

Articuli duodecim notant in duodecim lapidibus preciosis. parte. 6. fol. 272. F.

Artifices eiusdem artis inuidia inuicem cōcitantur, & quare. parte. 4. fol. 128. G. Item parte. 5. fol. 47. B.

Artifex in ędificatione quatuor agit. Primo disponit modū fundamenti. Secundò disponit quantitatem ędificij. Tertiò cogitat illud bene stabilire. Quarto ponit lapidem angularem, cui possint alij coniungi. parte. 3. fol. 70. G.

Artifex creatus completo artificiato, remouet manum suam ab eo, quia tamen factor est, & non conseruator. Sed artifex omnium deus, quia non solum factor, sed etiam cōseruator est; nō abstrahit manū, quia si subtraheret à formato, illud in nihilum decideret. parte. 3. fol. 292. D.

Arua tempore pacis sunt speciosa, quia sunt bene culta & fructifi cātia, & sic dicuntur metaphoricè cantare: Et econtrario considerare, quādo sunt destructa ab aduersarijs, sicut pratū dicitur ridere, quādo viret: & plorare quādo aret. pte. 4. fol. 146. F.

As assis est genus numi. parte. 5. fol. 37. B.

As in ponderibus hoc est, quod in numeris est vnum. parte. 5. fo. As. lio. 157. B.

Ascalon antiquitus vocabatur Philistijm, vnde & regio postea vocata est Philistęa, & habitatores eius Philistijm. parte. 4. fo. Asc. lio. 359. E.

Ascensus in labore est descensus in voluptate. parte. 3. fo. 19. E.

Ascensio Christi figuraliter significatur. parte. 2. fol. 144. A. Et fol. 307. H. Et fol. 308. C.

Ascensio Christi in Ioseph fuit figurata, qui scilicet Ioseph currū meruit, & prędo prędonauit ante eum: sic Christus ascendit currum cęlestis regni. parte. 1. fol. 107. E.

Ascendentis Christi vestigia in loco, quo stetit adhuc sunt, & locus ille non potuit continuari pauimento cum reliqua strato rum parte, respuens quecunque ei applicabātur, excussis in ora apponentium marmoribus &c. parte. 6. fol. 164. F.

Ascenderunt differēter Elias, Enoch, & Christus. parte. 3. fo. 436. A. B. Item parte. 2. fol. 162. A. D.

Ascensus contemplationis philosophorū, & etiam theologorū sanctorum, incepit in admiratione, quia doctores sancti vidētes scripturas sacras, confidentes de diuino auxilio, intellectum earum sanum inquirere cœperunt, non sic philosophi, quibus non fuit reuelatum. parte. 3. fol. 271. C.

Ascendere incipiens, quia multos inuenit obsistentes, à linguis eorum petit liberari. parte. 3. fol. 275. F.

Asia duplex, scilicet, maior & minor, & de earum situ, & earū nominatione. parte. 6. fol. 240. D. Et fol. 242. E. As.

Asia pars q̄dam Asie, quę ꝓpriè dicit Asia, q̄uis Asiam alij dimidiū orbem terrarū, alij tertiam partem posuerūt. pte. 2. fo. 15. F.

Asini vt nascerentur velocissimi, arbitrantur quidam ana (sic enim nuncupatus est) onagros asinabus admisisse, & huiusmodi reperisse concubitum. Alij dicunt quòd equarum greges ab asinis primus fecit ascendi. parte. 1. folio. 100. F. Et folio. 101. B. Item parte. 2. fol. 243. A.

Asina Balaam quòd illa verba intelligeret vel formaret, non est sic accipiendum, sed formata fuerunt, virtute angeli mouentis linguam Asinę ad prolationem verborum in confusionē ipsius Balaam. parte. 1. fol. 304. D.

Asinus qui portauit ligna holocausti, quando Abraham voluit immolare & eum illū eundem (vt Hebrei dicūt) equitaturus est rex Messias quando veniet &c. parte. 1. fol. 133. C.

Asinam (cui dominus insedit, quādo ingressus est Ierusalem) quādam subiugalem dictam putant: Et quare. parte. 1. folio. 17. B. Item parte. 4. fo. 415. G. Item parte. 5. fo. 64. C. D.

Asinus vtrum & quomodo verè & propriè nominari possit vir literatus & contemplationi deditus. parte. 1. folio. 120. D. Et folio. 121. D.

Aspectus impudicus est valde periculosus, quia Dauid tam sanctus & bonus per hoc fuit tractus in adulterium. parte. 2. folio 108. C. Asp.

Aspectus arcę bene fuit prohibitus Leuiticis & dei cultoribus, imo etiam introitus tabernaculi, donec omnia essent inuoluta sub pœna mortis, nec operimenta aliquo modo retrahērēt ad videndum ea quę interius essent. parte. 1. fol. 172. D. Item parte 2. fol. 67. D. Et fol. 69. G.

Aspersio sanguinis victimę super populum fuit in signum professionis legis. parte. 1. fol. 174. F. G.

Aspersi sunt sacerdotes & eorum vestes sanguine. parte. 1. folio 193. F.

Aspersio sanguinis septenam denotabat expiationem quę signabatur per septenarium. parte. 1. fol. 219. H.

Aspis imanissima in Aegypto à quodam patrefamilias domita, quotidie de cauerna egressa, à mensa eius annonam percepit. parte. 6. folio. 214. A. Item parte. 3. folio. 42. F. Item parte. 4. folio. 96. E.

Assiduitas mēdacij iocosi vel officiosi dupliciter dicitur esse ma Ass. la, & quare. parte. 3. fol. 394. H.

Assyrij vnde sortiti sunt nomen, & de situatione terrę assyriorū parte. 1. fol. 11. C.

Assyriorum regio fuit ab Euphrate vsque ad Tigrim & quos antiqui Assyrios vocant, nos Syros, partem ponentes pro toto parte. 4. fol. 41. A. Assyriorum

Assyriorum regnum incepit ab antiquo Bello &c.parte.2 folio 295.D.

Assyriorum regum supputatio.parte.2.fol.292.E.F.

Assyriorum regum hic modus est,transferre gentem sibi subiectam de terra sua natiua ad aliam,vt sit magis secura de ei⁹ subiectione.parte.2.fol.292.E.F.

Assyrij dupliciter abusi sunt potestate à deo eis cõcessa cõtra Hebreos &c.parte.4.fol.26.D.

Assyrij ducentes decem tribus in captiuitatem, posuerunt vt dicit Rab.Sal.idola quę coluerunt super humeros eorum in itinere,vt sic appareret,quòd dij quos colebant nõ potuerũt eos saluare contra Assyrios.parte.4.fol.365.C.

Assistentia angelorum bonorum & etiam malorum coram deo tripliciter sumitur.Primò propriè.Secũdò large.Tertiò largissimè &c.parte.3.fol.6.D.G.Item parte.2.fol.291.D.

Assumptio beatę virginis,debet esse valde celebrisomni populo Christiano.parte.2.fol.145.G.

Assumptio beatę virginis figuraliter significatur per exaltationem Esther,quę ducta est ad cubiculum regis Asueri.parte.2.folio.307.H.

Assumptio beatę virginis pro allegoria adaptatur ad psalmum: Domini est terra & plenitudo eius &c.parte.3.fol.118.H.

Astare dupliciter accipitur pro vt de angelis dicitur.parte.2.fol. 291.D.Item parte.3.fol.6.D.G.

Asteriscus vnde & quid dicitur.parte.1.fol.10.D.

Astyages rex Medorum & Persarum somnium habuit,quod cõiectores sibi exponentes,dixerũt de filia sua nasciturum filium, qui totam terram illam occuparurus esset &c.parte.4.fol.78. G.H.Et fo.330.A.B.Item parte.5.fo.130.B.

Astra matutina quomõ deum laudare dicunt.parte.3.fo.73.H.

Astrorum cursibus qui vitas hominum & gesta perquirunt, & qui auium volatus & huiusmodi obseruãt,castra domini polluunt &c.parte.2.fol.10.C.

Astrologia & astronomia quomodo differũt.parte.1.fol.13.H.

Astronomi qui dicantur,& astronomia quid sit,& quomodo diuidatur.parte.1.fol.13.H.

Astrologia,geometria & alia huiusmodi,ideo despectę sunt à nostris,quia nihil ad salutẽ pertinẽt,sed mittunt in errorem,& dũ student in his curã animę non habent.parte.6.fo.105.F.

Astrologia partim naturalis.& partim superstitiosa est.parte.1. folio.13.H.

Astrologi licet in circumitione motuum planetarum ecẽtricos & epiciclos posuerunt,tamen non ex hoc certitudinaliter habẽt, quòd ista sint causę talium varietatum &c.parte.3.folio.72.G.

Astrologi quomodo quędam legant in publico,& quędam(scilicet quod est superstitiosum & falsum)legunt in secreto.parte 3.fol.301.G.

Astronomia vbi & per quos primo inuenta est.parte.4.fol.69. G.Item parte.2.fol.181.C.G.Et fol.182.D.

Astronomi,an perceperunt vel non.Et quare non in scriptis reliquerũt miracula facta in retrogradatione & statione & eclipsi solis tempore Christi:& quomodo error non contigit in conportis &c.parte.2.fol.181.F.Et folio.182.B.C.

Astronomiam an sciuerunt Abraham & Isaac &c.& an primꝰ eã Abraham docuit in Aegypto.parte.1.fol.83.A.C.

Astruphus longobardorum rex in Italia multum afflixit ecclesiã. parte.6.fol.263.C.

Asuerus,de quo fit mentio in libro Esther, de hoc quis fuerit, varie loquuntur doctores,& per annos regum disquiritur.parte 2.fol.305.A.C.D.F.Et fol.306.H.

Asueri conuiuiũ an fuerit vnũ vel duplicatũ.parte.2.folio.305.F.

Asuerus mandauit populum requiescere durantib⁹ nuptijs Esther ab operibus seruilibus,& solutione tributi per omnes prouincias.parte.2.fol.106.H.

Athenę quid & vnde dicitur &c.parte.1.fol.187.H.Item parte 1.folio.10.D.

Atramentarium Grece calamarium,quia in eo calami reponuntur.Alij significatius thecas vocant,quia scriptorum calamos tegit parte.4.fol.214.B.

Atriũ quod erat circa tabernaculum describitur.Erat namq; platea magna sub diuo, habens in longitudine centum cubitos &c.parte.1.fol.186.H.

Atrium quare circa tabernaculum fuit ordinatum. parte.1.folio.187.H.

Atria tria habuit templum Salomonis.Et quomodo appellabãtur,& vbi situata &c.parte.4.folio.5.F.Et folio.162.B.Et fol. 221.G.Item parte.3.fo.277.H.Item parte.2.fol.137.C.D.

Attributa diuina sunt idem cum essentia diuina,tamen signantur per modum qualitatũ sibi adiacentium,& sic cõparãtur comę,quia sicut comę inhęrent capiti & adiacent ei.parte.3.folio.363.H.

Attributa trium personarum in diuinis quę & qualiter dicantur parte.3.fol.387.H.

Auaritia est sagax & versuta,multos sibi subiugat. parte.1.fo. Aualio.63.A.

Auaricia quàm detestabilis sit.parte.1.fol.19.D.E.

Auaritia multa mala inducit.parte.1.fol.305.B.

Auaritia dicitur idolorum seruitus. Quod intelligendũ est similitudinarie & nõ propriè,sicut etiã quodlibet viciũ idololatria dici potest per talẽ modum loquendi.parte.1.fol.344.H.

Auaritia idololatrię equaẽ,& quare.parte.6.folio.95.E.Et folio 108.D.

Auaricia quomodo & quare dicatur peccatum ceteris grauius & scelestius.parte.3.fo.397.B.

Auaricię genus omne reprehenditur in tribus.parte.5.fol.26.B.

Auaritia & superbia quomodo & qua cõsideratione dicit vtraque esse initium omnis peccati.parte.6.fol.123.A.

Auaricia & superbia dicuntur titiones fumigantes,& quare.parte.4.fol.18.D.

Auaritia qui vastatur in mente,impetiginem habet moraliter in corpore,quę si in paruis non compescitur.sine mensura dilatatur.parte.1.fo.252.F.H.

Auaricia dum animũ delectat,exulcerat,quia dum acquirere nititur,ad inimicitiam accenditur.parte.1.fol.252.F.

Auaricia quare & quomõ est excęcatio mentis & obtenebrationẽ inducit in omnibus operibus.parte.5.fol.26.D.

Auaritia desideratis rebus nõ extinguit,sed augetur.Nam more ignis cũ ligna quę cõsumat acceperit,excrescit,& vnde videt ad momentum flamma comprimi,inde paulò pòst cerni dilatari parte.3.folio.43.A.

Auaricię stimulis multi excitantur in his quę appetũt,& si eosdẽ obtusi sensus homines cernimus,& qui ad bona videnda ceci sunt, excitãtibus premijs ad peragenda vigilantes fiunt.parte 4.folio.410.F.

Auaricia quę omne genus hominum quasi totum corpus commaculat,designatur per lepram toto corpore florescẽtem.parte.1.folio.237.E.

Auaricia est velut amphora,& quasi os patens, quę os cordis in ambitu apertum tenet.parte.4.fol.410.F.

Auaricia designatur per radicem iuniperi,quę radix est omnium malorum quasi spinarum.parte.3.fol.56.F.

Auaricia doctoris ecclesiastici quędam est bona, & quędam peruersa.parte.4.fol.392.E.

Auaricia clericorum & religiosorum quàm damnabilis sit. Nã plerique estimant mendicantes religiosos hypocritas, habentes speciem religiositatis propter quęstum,& nõ propter Christum,& sic faciunt Christo barbam de straminib⁹,secundũ estimationẽ malorum.parte.2.fol.46.H.Et parte.6.fol.47.H.

Auarus & cupidus differunt.parte.6.fol.161.A.C.

Auarus hincinde insidiatores metuit, & continua molestia torquetur.parte.3.fol.43.A.

Auarus surripit aliena,aliquando per elationem,quia quęrit prę esse.Rapit aliquando timore penurię, cũ sua sibi sufficere non posse suspicatur.parte.3.fol.43.B.

Auari pœna dicitur ad similitudinem illius qui nimis comedit, & sic artatur intra pellem ventris,quę non potest vltra extendi. Inde tunc causantur torsiones & dolores.& sic tales rapinę vertuntur in dolorem raptoris iudicio dei punientis. parte.3.folio.43.C

Auaro deest tam quod habet,quàm quod non habet.parte.1.fo. 19.D.Item parte.3.fol.122.G.

Auaritiam latentem, paruulę rei cupido signat. parte. 4. folio 223.A.

Auari idolum est pecunia.parte.3.folio.201.D.

Auari plerumque penuria puniuntur.parte.2.fol.56.H.

Auari designantur per accipitrem,qui mansuetus videtur.parte 1.folio.346.F.

Auaricia & inuidia quàm detestabilia vicia sint exemplo monstratur.parte.1.fol.42.F.G.

Auarius nihil est Romanis & Iudeis,Grecę & Latinę testantur historię.parte.4.fol.9.E.

Autorem esse alicuiꝰ rei contingit dupliciter.parte.3.fol.83.A.

Autores quantò iuniores sunt tantò perspicaciores: & ingenijs floruisse,& valuisse diligentia: omnium iudicio confirmantur eruditissimorum.parte.1.fol.20.B. Aut.

Autor principalior effectus est administrator formę cũ materię:

& quomodo hoc intelligendum.parte.3.fo.88.A.
Autores psalmorum secundum Hiero.fuerunt multi,secundum autem Augusti.fuit precipuè Dauid.parte.3.fol.87.B.
Autor libri sapiẽtię fuit vocatus Philo,disertissimus Iudeorum, qui licet Grecè ex sententijs Salomonis ipsum cõpilauerit,nõ tamen est eius autor principalis,sed Salomon,loquẽdo de autoribus humanis.parte.3.fol.368.C.
Autor libri ecclesiastici fuit Iesus,filius Sirach:quẽ scripsit tempore Simonis,filij Onię,vel post parte.3.fol.387.F.
Autor libri ecclesiastici non videtur orasse pro consecratione fidelium in vnã ecclesiam,sed magis orabat pro consecratione Iudęorum in Iudęa dispersorum,& in captiuitate detẽtorum. parte.3.fol.424.C.
Autor libri ecclesiastici & alij Iudęi licet ignorarent modũ implẽdi mysterium Christi quantum ad conditiones particulares, tamẽ credebant in quodam generali,quod multa miracula fierent in aduentu Messię in Iudęa.parte.3.fol.424.D.
Autor libri ecclesiastici fuit Hebręus,licet scripserit hunc librum Grecè,interseruit tamen hoc nomen Hebraicum scilicet Iesus. parte.3.fol.432.D.
Autoritas iudicandi notatur per cathedram Moysi in qua sederunt scribę & pharisęi,qui eligebantur à populo ad iudicandũ tanquam magis periti.parte.5.fol.70.G.
Autoritas sanctorum & reuerẽtia,vbi vt sancti locuti sunt,semper debet à fidelibus venerari.Vbi autem vt homines & ex opinione locuti sunt,aliter &c.parte.1.fo.9.C.
Autoritas librorũ Tobię,Iudith & Machabęorum: non est efficax ad probandum aliquid quod in contentionẽ vel dubiũ venit,& inter apocrypha cõputantur.parte.2.fol.240.C.
Autoritates Virgilij & Homeri quidam de Christo exponere nituntur,in hoc multum errantes.parte.1.fo.14.C.D.
Aud. Audacia sicut in via seculi fortitudinem, timor debilitatem parit,ita & in via dei audacia debilitatem,timor dei fortitudinẽ. parte.3.fol.14.E.
Audientibus magis opera suadẽt quàm verba.Ideo magnis prędonijs remunerandi sunt qui negligentibus magistris de solis verbis proficiunt.parte.6.fol.115.F.
Auditores plures simul magis proficiunt, quàm vnus solus,& quare.parte.3.fol.439.E.
Auditores,duo faciunt attentos.parte.3.fol.32.C.
Auditor humilis inauri aureę comparatur,& quare.parte.3.fol. 333.B.
Auditores sunt fata per que discipuli trãseunt cum sollicitè doctores inspiciunt quomodo vnumquemque attrahere possint ad salutem &c.spicas vellunt,fricant &c.parte.5.fol.40.E.
Auditorio in publico quidquid faciẽdum cognouimus:mutua inter nos colloquutione tractemus,& qualiter singula castigatione cordis vel corporis complere valeamus,solerter perquiramus,.parte.2.fo.263.B.
Auditores verbi dei per cyphos signantur,qui ad vocem prędicantium vino scientię replentur &c.parte.1.fol.179.A.
Auc. Auerrois negat deum habere rationẽ causę efficientis in productione mundi,& tamen dicit eum habere rationem causę finalis.parte.6.fol.195.C.
Auersio paruulorum,& prosperitas stultorum,est occasio mortis culpę,& perditionis gehennę,paruulorum scilicet sensu,& stultorum quantum ad deum.parte.3.fol.310.H.
Aues innituntur pennis volantes vt pisces quibusdam suis alis natantes.parte.1.fol.27.B.
Aues sua norunt tempora,vt sciant quando ad calida festinãtes loca,rigorem hyemis declinare debeant, & veris principio ad solitas redire regiones.parte,4.fol.124.A.
Aues plurimę,& si in terris aliquando requiescunt,fœtusque faciunt,non tamen de terra sed de mari viuunt,& libentius mari quàm terra vtuntur.parce.1.fol.27.E.
Aues quę sine aquis nõ viuunt,quę etiam in profundo sępe sicut pisces latent,nõnunquam super terram egredi solent,maximè cum fœtus faciunt & nutriunt.parte.1.fol.27.E.
Auium garritu & volatu an & quãdo sumi possit diuinatio.parte.4.fol.9.G.H.Vide etiam in Auguria.
Aues & animalia bruta,suo garritu vel volatu,aliquos euentus & effectus sentiunt,eo quòd non habent intellectum distrahentem,videlicet sensitiuam,& secundum talem immutationem, incipiunt garrire vel mouere de loco ad locum.parte.4. ☞ 9.G.H.
Aues & volucres quo die & de qua materia sint productę,& qua re potius de elemento aquę creatę dicantur quàm de alijs elementis.parte.1.fol.27.C.
Aues & pisces vtrũ ex elementis sint productę passiuè solum,aut etiam actiuè.parte.1.fo.127.C.Et.fo.30.F.Et fol.33.G.
Auium natura ex aquis processit,sed in aere habitationem acquisiuit sibi.parte.1.fol.283.A.
Auium esum,non ferarum,non quadrupedum,nec terrestrium animalium deus populo in deserto nauseanti de manna cęlesti tribuit,& quare.parte.1.fol.283.A.
Auferam de spiritu tuo &c.habet translatio nostra,sed in hebręo habetur:Afferam de spiritu tuo.Similiter: Afferens de spiritu qui erat in Moyse &c.Et satis consonat cum translatione Chaldaica:sed postea per vitiũ alicuius scriptoris fuit interpolata. &c.parte.1.fol.284.B.
Auferam de spiritu tuo &c.quomodo intelligẽdum.parte.1.fo. 282.A.B.D.F.Et fol.284.A.B.
Auferes malum.i.malignum de medio tui,secundum Grecum, in masculino genere,non hoc malum,quamuis intelligi possit aliter,vt vnusquisque malum vel malignum ex seipso auferat &c.parte.1.fol.359.A.B.
Augurium quid sit &c.parte.1.fol.248.C.
Auguria,diuinationes sunt per garritum seu volatum auium. parte.1.fol.306.C.D.Et fol.351.C.Item parte.2.fo.182.H.Et fol.235.B.Item parte.4.fol.9.G.H.
Auguribus,& is qui in ędenibus auspicia captant,lupi ferunt omina,aut vulpes,aut accipitres,aut corui,aut aquilę,aut huiusmodi,quę Moyses his de causis notauit immunda.parte.2. fol.306.F.
Augustus dict⁹ est Octauian⁹ Cęsar,& quare.parte.4.fo.370.F.
Augustus Cęsar quare mãdauit,vt describeretur vniuersus orbis parte.5.fol.129.C.
Auicenna Mahumetum suum prophetam reprehẽdit de prędictione futura in alia vita.parte.5.fol.234.F.
Auidus acquirendi pro damno blasphemat,pro precijs rerum mentitur,peierat,& ita tota die non est in eius ore laus dei.parte.3.fol.185.A.
Auis in Aues &c.
Aulam cęlestem nullus cum corruptione presentis vitę potest intrare,sed ante obitum suum debet quisque corporis castigatione & cordis compunctione regni pulsare introitum.parte 2.fol.309.E.
Aures suas qui abscondit ne audiat, & terga in faciem legentis auertit,quomodo intelliget,ad quem sonus vocis vix accedit.parte.1.fol.206.H.
Aures ad quę & qualia,& quomodo patere vel claudi debeant. parte.1.fol.132.F.
Aures quędã sunt claudendę,& alię aperiẽdę.parte.1.fol.307.B.
Aurifex vas necessarium facere volẽs,frequenter admouet igni, subdit malleis,rasorijs perstringit,vt purgatius fiat,vt ad speciem quam prospicit artifex,perueniat.parte.1.fol.324.B.
Auriga quãdo videt bouem onere depressum,subleuat iugum, vt alleuiatus vires resumat ad laborãdum.parte.4.fol.346.G.
Aurora est medium inter tenebras noctis & lucem perfectã dicti parte.5.fol.119.H.
Aurum quantùm sono vincitur,tantùm splendore vincit cętera metalla.parte.1.fo.195.A.
Aurum Arabicum purissimum quod de Saba offertur dominet est preciosissimũ quod de Ophir offertur.parte.4.fol.196.B.
Auri minerę quę sunt in montibus prouincię Ophir à leonibus & bestijs sęuissimis inhabitantur,& quomodo aurum indeb duci possit.parte.1.fol.145.G.
Aurum in regione valde frigida,videlicet aquilonari,generatur in viscęribus terrę à calore solis terram penetrante,& materiã digerente,quęmagis est digesta in auro quàm in alijs metallis. parte.3.fol.69.G.
Aurum,vitę vel sapientię claritatem signat.parte.4.fol.111.E. Et fol.121.F.
Aurum signat charitatem,quia sicut aurum omnia alia metalla excelsit,sic charitas omnia dei dona.parte.6.fol.143.B.
Auro & margaritis & monilibus adornatę,ornamenta cordis & corporis perdiderunt.parte.6.fol.220.A.
Aurum,argentum & lapides precioſi triplicem doctrinam bonam signant,sed lignum,fœnũ &c.falsam & curiosam.parte 6.fol.37.H.Et fol.38.C.
Aurum,argentum,lapides precioſi,hęc tria ędificant contemptores seculi,qui sua omnia pauperibus dant.parte.5.fol.37.F.
Auster vnde incipiat flare.parte.3.fol.68.H.
Austeritas vitę requiritur in euangelij prędicatore.parte.5.fol. 33.H.
Auxilium nostrum est dei respectus.parte.3.fol.143.E.

Auxilio dei desistente, laborare potes contra vicia, sed non vincere, & te presso tua praua consuetudine humiliabitur cor tuum, vt discas clamare ad dominum &c. parte. 3. fol. 247. A.

Auxilium humanum, deo etiam nobis auxiliante in via morum non est contemnendum, Nam homines in hoc sunt dei adiutores. parte. 1. fo. 281. C.

Arcturus coeli habet arcturum, qui septem stellis lucet, semper versatur, & nunquam mergitur. parte. 3. fo. 24. B. D. Et folio. 68. H. Et folio. 72. E. G.

Azymis vti quando & quare filijs Israel à deo fuit præceptum. parte. 1. fo. 72. E.

Azyma comedere, est pure & simpliciter viuere. parte. 1. fo. 348. F

Azyma comedit: qui recta opera sine corruptione vanę gloriæ facit, & mandata misericordiæ sine peccati admixtione. parte. 1. fo. 279. E

Azotus vrbs. Palestinorum potentissima de quinq; quam Sargon, qui & Sennacherib (Septem enim nominibus dictus est secundum Hieronymum) misso Thartan duce exercitus, expugnauit & tenuit parte. 4. folio. 41. B. C.

BAALIM PLVRALIS NVMEri, Baal singularis numeri: idolū Sydoniorū. parte. 4. fol. 125. B. Interl. Itē parte. 2. fo. 33. E.

Babel vna l in Hebręo scribitur p tres literas tantū scilicet per duplicem Beth, & Lamech parte. 4. fol. 146. C.

Babylonia, nomē ciuitatis est, & etiam prouinciæ. parte. 6. folio. 175. D. Item parte. 4. folio. 281. C. D.

Babylonia ciuitas magna. Et dicit Philosophus quòd magis erat dicenda regio clausa muris quàm ciuitas. parte. 4. fol. 30. E. & fol. 31. C. & fol. 175. H. & fo. 305. B. & fo. 375. G.

Babylon ciuitas, vt dicit Hieronymus, habebat muros qui in quadro erant ædificati, & quodlibet latus habebat sedecim miliaria, quæ faciunt octo leucas. parte. 4. fo. 31. C

Babyloniæ regnum quomodo & per quem cœpit esse multum potens: & quando cœpit debilitari &c. parte. 4. fo. 392. C

Babyloniorum idolum principale fuit Bel. aliud minus principale fuit Nabo &c. parte. 4. fo. 80. B.

Babylonia fuit triplex. s. vna Chaldæorum alia est in Aegypto. tertia est Roma. parte. 4. fo. 381. C.

Babylon vbi regnabat Nabuchodonosor, est in medio climate terræ habitabilis. parte. 4. fo. 303. H. Item est in Asia Babylonia. parte. 3. fo. 176. D.

Babylonij per tria confidebant semper manere in sua potentia. primum fuit multitudo incantatorum, secundum scientia astrologorum, tertium potentia mercatorum. parte. 4. fo. 81. G.

Babylonici regni gloria modicum durauit respectu aliorum regnorum. parte. 4. fo. 54. F.

Babyloniæ regni destructio iusta fuit propter sex vicia in illo regnãtia. parte. 4. fo. 392. D. F. G.

Babylon metropolis Chaldæorum fuit incensa pro magna parte per Cyrum & Darium. parte. 4. fo. 205. F.

Babylon ciuitas dicitur mare desertum, propter attenuationem Euphratis, quia Persæ & Medi obsidentes Babylonem, & non potentes eam capere propter murorum altitudinem & spissitudinem, lõge de ciuitate diuiserunt fluuium Euphraten (qui per arcus per medium ciuitatem transibat) in multos riuos, & sic per arcus illos intrauerunt. parte. 4. fo. 41. G. Item. parte. 4. fol. 69. G.

Babylon capta fuit tempore conuiuij celeberrimi, quod Balthasar rex fecit, & eadem nocte captus & iugulat? &c. par. 4. fo. 307. A. B.

Babylonia destructa, non postea reædificata est, sed dicitur in medio esse lacus serpentibus plenus &c. Duæ ciuitates apud Medos dicuntur factæ ex ea &c. parte. 4. fo. 31. E.

Babylonis vsq; hodie tantum reliquæ manent, quam posuit deus in sempiternam solitudinem &c. parte. 4. fo. 245. A.

Babylonij erant intenti circa cursus siderum: vnde & astronomia primo fuit inuenta in Chaldęa secundum aliquos. parte. 2. fol. 181. C

Babilonij triplici ratione fuerunt puniti. parte. 4. fo. 41. D. F.

Babylonij multum innitebantur constellationibus & ideo fecerunt idolum in veneratione constellationis, quę apud vulgares vocat Gallina pullinaria, & apud literatos dicitur Pliades, & sic aliqui faciebant imaginem solis, & aliqui lunæ. parte. 2. fo. 177. B.

Bacinus est vas argenteum in quo recipitur sanguis agni immolati. parte. 1. fo. 147. H.

Baculus pontificalis ex inferiori parte plgit, superius in anteriora extenditur, & quid hoc significat. parte. 3. fo. 288. B.

Baculus in scriptura accipit pro fulcimento virtutis. parte. 1. folio. 168. G.

Balaam famosus erat in arte magica & in carminibus potens. Non enim habebat potestatem vel artem verborum ad benedicendum sed ad maledicendum. parte. 1. fo. 302. B. Et fo. 303. F

Balaam secundum communem opinionem dicitur fuisse Eliu buzites, qui fuit vnus de quatuor amicis Iob contra eum disputantibus &c. parte. 3. fo. 228. C. Item primum vir sanctus & prophetes dei, postea per inobedientiam & desiderium munerum. dum Israeli maledicere cupit, diuini vocabulo nuncupatur. parte. 1. fo. 78. E.

Balaam in scripturis nunc vituperabilis, nunc laudabilis ponitur &c. parte. 1. fo. 304. B. C.

De balaam scribitur. Sermo dei positus est in ore eius, & spiritus dei factus est super eum, quamuis hoc difficile inueniatur de quolibet prophetarum scriptum. parte. 1. fo. 304. C. E. Et fo. 307. B. Et extensius fo. 308. E.

Balaam fuit propheta dæmonum, & etiam propheta domini, & quo modo. parte. 1. fo. 302. C.

Balaam prophetiæ si à Moyse scriptæ sunt, quanto magis ab his qui cum eo habitabant in Mesopotamia: apud quos tanquam discipulos huius artis, magnificus habebatur. parte. 1. fo. 303. A.

Balaam quomodo interpretatur, & quibus conuenit sua interpretatio. parte. 6. fo. 226. B.

Balaam quare loquente asina territus non fuit &c. parte. 1. fo. 303. B. Et fo. 304. D

Balaam maledictionem cur deus impediebat, cum talis maledictio non potuisset nocere populo, nisi deus permisisset: & ex hoc magis notificata fuisset diuina potentia. parte. 1. fo. 307. C.

Balaam prophetans de statu populi Israelitici à principio vsq; ad finem, nunquàm tamen aliquid tangit de infortunijs eorum, licet multa talia eis deuenerunt &c. parte. 1. fo. 310. A.

Balaam populum Israeliticum commendat in quinq; in statu à datione legis vsq; ad tempus quo terram promissionis possederunt. parte. 1. fo. 310. C.

Balaam quatuor prophetiæ videntur respicere quatuor status populi Israelitici. Quorum primus ante legem, scilicet ab Abraham vsq; ad dationem legis &c. parte. 1. fo. 310. B.

Balaam prophetia commendat Abraham in quatuor &c. parte. 1. folio. 310. B.

Balaam quomodo interfectus fuit. parte. 1. fol. 318. H. Et fo. 319. A.

Balaam querens augurium recedebat à societate aliorum, & quare. parte. 1. fol. 304. G.

Balbutiendo prout possumus excelsa dei facta resonamus. parte. 4. folio. 58. B.

Balduinus, secundus rex Ierusalem successit fratri suo Godefrido, anno domini millesimocentesimo, & de eius mirabili victoria de Saracenis sub vexilli crucis signo. parte. 6. fo. 269. C. D.

Balsamum. parte. 3. fo. 412. B. Et extensius. E. F.

Baltharsar à suis cubicularijs interfectus est, sed secundum gossam interfectus est ab exercitu Persarum & Medorum. parte. 4. folio. 37. A. B.

Baptismum non habuerunt patres veteris testamenti, & tamen salua Bap
ti sunt, sed quomodo. parte. 5. fo. 194. H.

Baptismi figura præcellit in veteri testamento. parte. 1?. folio 296. A. B. E. F.

Baptismus fuit figuratus in lege Moysi & in prophetis. parte. 5. folio. 195. D.

Baptismus per diluuium significatur, cuius aqua quindecim cubitis excreuit super omnem altitudinem montium. Sic hoc sacramentum transcendit omnem sapientiam superborum &c. parte. 1. folio. 53. F

Baptismalis sacramenti figura fuit circuncisio solemnis &c. parte. 1. folio. 8. D.

Baptismi & circuncisionis coæquatio & differentia. parte. 6. folio. 11. B.

Baptismi sacramentum significatur per transitum Iordanis. parte. 2. fo. 6. H. Et fol. 8. D

Baptismus quomodo figuratus est in lauacro pedum virorum qui apparuerunt Abrahę. parte. 1. fo. 69. F

Baptismi mysterium & spiritualium hostium interitus designatur p mare rubrum & Pharaonis submersionem atq; Aegyptiorum. parte. 1. fo. 121. F.

Baptismum Christi sanguine consecratum, significat mare rubrum, hostes à tergo sequentes cum rege moriuntur, quia peccata preterita in baptismo delentur. parte. 1. fo. 153. A

Baptismum gentilium & hæreticorum & eorum qui non plena fide recipiunt, non lauant in salutem. parte. 4. fo. 231. A.

Baptizati per mundū quasi per desertum post transitum maris rubri ducuntur, nondum habentes promissam patriam. parte. 1. folio. 155. E.

Index in Glos. ordi.

Baptizatus in Christo in aqua & in spiritu, scias te insectari Aegyptios, & ad seruitium reuocare, rectores. s. mundi & spiritales nequitias, quibus ante seruisti &c. parte. 1. fo. 152. F.

Baptismi apertionem, non diuisionem signauit diuisio maris. parte. 2. fo. 137. B.

Baptismo consecratus qui per sensualitatē aliquando à gratia in baptismo recepta deijcitur, significatur per Sansonem Nazareum deceptum per Dalilam. parte. 2. fo. 81. B. C.

Baptismus per vas æneum quod mare dicitur, significatur, & quare. parte. 2. fo. 140. E.

Baptismus per puteum significatur. parte. 1. fo. 90. E.

Baptismus aquæ per doctores Hebrçorum attestatur futurus. Ait enim Rabbi Barachias. Sicut fuit redemptor primus sic erit & vltimus Redemptor primus. s. Moyses, fecit ascendere puteum, sic redemptor vltimus qui est rex Messias ascēdere faciet aquas &c. parte. 6. fo. 281. G. H. Et fo. 282. A.

Baptizauit Ioannes baptista ante Christū, & quare. part. 5. fo. 189. F Et fo. 190. A.

Baptismum Iohānis Christus subijt, & quare. parte. 5. fo. 191. B. Item parte. 5. fo. 281. F. G.

Baptismus Iohānis ante baptismum Christi tantum profuit, quantum catechuminis nondum baptizatis prodest doctrina fidei. parte. 5. fo. 196. B.

Baptismus Iohānis quare nō statim cessauit baptizato Christo, cum ad ipsum manifestandum ordinaretur. parte. 5. fo. 196. D.

Baptismus Iohannis iteratur, baptisma domini non iteratur, & quare. parte. 5. fo. 190. A. Item parte. 2. fo. 8. F. G.

Baptismus Iohannis fuit quædam p̄paratio baptismi Christi de proximo venturi. parte. 5. fo. 13. H. Et fo. 90. D.

Baptismus Iohānis fuit quædam protestatio faciendi pœnitentiam, & disponendi ad baptismum Christi, in quo datur gratia iustificās. parte. 6. fo. 197. B.

Baptismus Christi & baptismus Iohannis differūt. parte. 5. fo. 196. C

Baptismus Iohannis conuenienter factus est in Iordanis flumine. & quare. parte. 5. fo. 90. G.

Baptizatus est Christus tribus de causis. Ibidem.

Baptizato Christo vtrum conueniens fuit cœlum aperiri: & an vel quām differenter tunc & in passione aperta sit ianua cœlestis. parte 5. fo. 91. C.

Baptismatis Christi quinq; mentionem faciunt, & quasi ad ipsum p̄bent aditum. parte. 5. fo. 201. D.

Baptismus est triplex. s. aquæ sanguinis, & flaminis. Vel sic. In aqua, in pœnitentia & in sanguine. pte. 5. fo. 120. H. Itē. parte. 6. fo. 143. D.

Baptismus in primitiua ecclesia ad tempus collatus fuit in nomine Christi. Sed nunc confertur in nomine patris & filij & spiritussancti, & quare. parte. 5. fo. 91. B. Item parte. 6. fo. 34. B.

Baptismus per Christum sanctificatur, & de quibus baptizandi sunt instruendi. parte. 2. fo. 4. H.

Baptizandi & catechizandi infantes, exemplum datur. parte. 5. folio. 103. E.

Baptizatus baptismo Christi recipit spiritumsanctum: & efficitur dei filius adoptiuus. parte. 5. fo. 91. D.

Baptismus pœnitentiæ vis est, sine quo penitentia non prodest. Est enim sicut sanguis, qui est vita carnis. parte. 1. folio. 224. Interl.

Baptismalis efficacie causa principalis, est mysterium incarnationis per quam filius dei viniuit sibi humanam naturam. parte. 5. folio. 195. F.

Baptismalis efficaciæ causa secunda est mysterium passionis Christi. Ibidem.

Baptismi potestas est apud dominū, & ministerium dedit seruis suis vt spes baptizatorum tantum sit in domino: & ne sint tot baptismi quot baptistæ. parte. 5. fo. 190. A. Item parte. 6. fo. 34. A.

Baptismatis vnitas per apostolos toto orbe prædicata per quid significata fuit. parte. 2. fo. 217. C.

Baptismus & alia sacramēta ecclesiæ in effusione sanguinis Christi habuerunt efficaciam. parte. 5. fo. 159. D.

In baptismatis sacramento sicut & in alijs solus Christus operatur, Alij verò sunt ministri. In labore & mente sunt differentes: in operatione indifferentes. parte. 5. fol. 190. B. Item parte. 6. folio. 33. H. Et folio. 34. B. C.

In baptismo potestatem excellentie Christus sibi tetinuit, & confistit, in quatuor. Primum quòd ipse solus baptismum institueret &c. parte. 5. fo. 190. C.

In baptismo Christus duplicem habet virtutem propriam. Vnam diuinam. Aliam quæ competit ei secundum naturam humanam. parte. 6. fol. 34. C.

Baptizātis virtus vel sapientia nihil operatur in baptismo, propter quod non refert per ministrum maiorum vel minorum baptizari. parte. 6. fo. 34. F.

Baptismus Iudæ, non Iudæ sed domini est. parte. 5. fol. 190. A.

Baptizati à Iuda non rebaptizantur, sed baptizatus à Iohanne. parte. 6. fo. 197. A.

Baptisma domini nihil differt, siue per bonum siue per malum tradatur ministrum. parte. 5. folio. 190. A. Item parte. 6. folio. 34. A.

Baptizatus per ignorantiam à non baptizato, sed tamen recte fidei, an ille debeat rebaptizari. parte. 6. fol. 197. A.

In baptismo, vnde est tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & corpus abluat, nisi faciente verbo: non quia dicitur, sed quia creditur. parte. 6. fo. 26. E.

Baptizare perfecte, & minus docti possunt perfecte autem euangelizare multò difficilius est, & rarioris operis. parte. 6. folio. 34. F.

Baptizando: in aqua verbum mundat. Detrahe verbum, & quid est aqua insi aqua. parte. 6. fol. 23. E

In baptismo spiritussanctus datus terminat vitam veterē quæ fuit sub peccato, & inchoat nouam quæ est in gratia. parte. 6. folio. 130. B.

Baptismus dicitur spiritussancti receptio, & quare. parte. 6. folio. 164. D.

In baptismo per fidem & confessionem parentum liberantur à dæmonio paruuli, qui necdum per se sapere vel aliquid agere boni possunt aut mali. parte. 5. fo. 103. E. Item parte. 6. fo. 67. B.

Baptismus datur in duabus naturis, corporali. s. & spirituali &c. parte. 6. fo. 164. A.

Baptismatis sacramento, vbi peccato fideles moriuntur, & sanguinolenta opera ablui cognoscuntur, quasi sanguine aqua infecta fluere videtur. parte. 4. fo. 475. B.

Baptismum sanguinis, solum est quòd nos puriores reddat quàm aqua baptismi, de quo dicitur, Baptismo habeo baptizari &c. parte. 2. fo. 308. E

Baptismus sanguinis & baptismus aquę comparantur adinuicem, & vtrum istorum præter temeritatem altero præferatur. 2. parte. 2. folio. 38. F.

Baptismus in sanguine & in pœnitentia, quare & quomodo iudicatur. parte. 6. fo. 143. A. B.

Baptizatorum quidam suscepto baptismo. ad secularia redeunt &c. quidam verò permanent & dulcedinē seruant. Et ad hoc figura dat parte. 2. fol. 7. A.

Baptismus est ad veniam: vita bona ad coronam. parte. 6. fo. 8. F.

Baptismi mysterium cuicumq; datur, sibi vinea locatur, vt bene operando in ea exerceatur. parte. 5. fol. 66. D. Et fo. 111. F

In baptismo quando nos vngimur oblati, socij efficimur dominicæ passionis: cuius baptismus imaginem gerit. parte. 1. fo. 218. F.

Baptizatus & non alius pertinet ad corpus Christi. parte. 6. fo. 164. A

Baptismo Christi indigent sanctificati in vtero, ad hoc vt sint Christo incorporati. parte. 5. folio. 14. H. Item parte. 6. fo. 281. G.

Baptizato non imponitur aliqua pœnitentia satisfactoria pro peccatis præteritis, & quare. parte. 4. fo. 157. D.

Baptismus tollit irregularitatem. parte. 6. folio. 119. G. Vide etiam folio. 128. E.

Baptismus quare non est reiterabilis sicut pœnitentia. parte. 6. folio. 144. F. G. H.

Baptismus an & quomodo possit dici quędam generatio. parte. 6. folio. 144. H.

Baptisma Christi & apostolorum ante eius passionem an & quale baptisma fuit. Arguitur pro & contra cum responsione &c. parte. 5. fo. 197. C. D.

Baptizandi & baptizati qui & quales esse debeant in constantia. & de hoc figura. parte. 2. fo. 40. F.

Baptismi sacramentum datur à sacerdotibus, datur etiam in necessitate à simplicibus laicis &c. parte. 1. fo. 341. D

Barrabas interpretatē filius magistri, vel patris cors. parte. 5. fo. 180. A Et. folio. 84. A

Barba, virilis sexus & ætatis index: virtutem solet significare. parte 2. fo. 252. E.

Barba est ornamentum viri. parte. 1. fo. 237. B.

Barbā radere apud Assyrios erat valde ignominiosum, & adhuc est. parte. 2. fo. 235. E.

Barbæ capitisq; rasura. apud antiquos luctus indicium fuit. parte. 3. fo. 8. B. Item. parte. 4. fo. 35. D. Et fol. 123. A. C. Et fol. 170. A. Et fol. 250. E. Et fo. 368. B.

Barbam Iudeos Christo euulsisse, licet non sit scriptum in euangelijs tamen fuit paratus hoc sustinere &c. parte. 4. fo. 86. B.

Barbari dicuntur omnes populi, exceptis Hebræis Græcis & Latinis. parte. 3. fo. 256. B

Barionа q uid dicatur &c.parte.5.fo.52.D.
Barnabas & Barsabas an vnius vel duorum nomen sit.parte.6. fol.172.B.C.
Baruch fuit notarius Ieremię, à tempore Ioachim filij Iosiæ. parte.4.fol.102.D.
Baruch secundum Ra.Sa.molestè ferebat,quòd ipse nō esset asse quutus spiritum prophetiæ,quia diu seruierat Ieremię,sicut Io sue minister Moysi & Eliseus minister,Eliæ:par.4.fo.166.F.G.
Baruch liber apochryphus est apud Hebręos. ibidem.F.
Basan regio est quę pecoribus abundat propter pascua &c.parte 1.fol.370.A.C.
Basiliscus flatu suo aues volantes per aera occidit.parte.4.folio 96.E.Et fol.29.A.
Bathud secūdū Iosephū,erat fraterRebeccę,& Laban erat iunior eo.Ra.Sa.verò dicit,quòd erat pater Rebeccę.parte.1.fol.80. D.H.Et fol.83.A.
Batus Hebraicę bath eadem mēsura quę Ephi,sed solum insliqui dis vini olei & huiusmodi.pte.4.fol.284.A.Itē pte.2.fo.141.D
Beatitudo quid est.parte.3.fol.131.B.
Beatitudo & pœna nunquam conueniunt.parte.1.fol.203.B.
Beatitudo siuę vita ęterna in quo cōsistat essentialiter.Similiter & beatitudo hominis.parte.6.fol.234.F.
Beatitudo consistit essentialiter in aspectu claro ipsius diuinitatis,& perfecta eius fruitione:accidentaliter autem consistit in aspectu humanitatis Christi.parte.5.fol.54.C.
Beatitudo,dupliciter dicitur.Vnomodo obiectiue.Alio modo formaliter.parte.5.fol.24.H.
Beatitudo dupliciter habetur.Vno modo in re,Alio modo in spe.parte.3.fol.262.G.Ita pte.5.fol.18.G.&.fol.242.C. Itē pte 6.fol.10.H.
Beatitudo hominis quę principaliter in anima erit,an per corpus gloriosum perficiarur an impediatur.parte.5.fol.70.F.
Beatitudo differenter consistit in aspectu diuinitatis,& in aspectu humanitatis Christi.parte.5.fol.54.C.
Beatitudo cęlestis non potest ab electis haberi,nisi prius quodā modo ad eos descendat in presenti.parte.6.fol.272.B.D.
Beatitudinis bona per fidē cognoscimus certitudinaliter,quòd sunt in deo obiectiuè,& in beatis spiritibus subiectiuè.parte 4.fol.204.D.
Beatitudinis vna vita erit omnibus,sed non omnibus eadem dignitas.parte.4.fol.269.B.
Beatitudo omnis in animo,qui melior est corpore,& nunquam homo est beatus per id quod est eo inferius:ergo per nihil terrenum,sed per iustum animum fiet & corpus immortale &c.parte.3.fol.103.F.
Beatitudo prout habetur in via cōsistit in perfectiōe vitę actiuę & contemplatiuæ &c.parte.3.fo.262.G.
Beatitudo vera est homnis,non aduersis carere quę in presenti sunt,sed ęternę sapientiæ perceptione lætari.
Quod est in hac vita domini voluntatem cognoscere,& in futuro eius visione perfrui.parte.3.fol.312.A.
Beatitudinis finem in quo posuerunt philosophi,& quomodo. parte.5.fol.198.D.
Beatitudinem æternam vterque hominum sexus secundum merita ipsorū capiet,& vbi hoc figuratū fuit.parte.1.fol.313.H.
Beatitudo licet sit reddenda pro operibus virtuosis generaliter, tamen per quandam appropriationem dei,reddenda est pro omnibus operibus misericordię specialiter. parte.3.fo5.2.4.G
Beatitudo vera pro misericordię operibus reddet.& immisericordib⁹ miseria est infligēda.pte.3.fol.254.G.H.
Beatitudinum excellentia supravirtutes politicas. parte.5.folio. 18.F.G.H.
Beatitudines quomodo differenter attribuuntur donis spiritussancti & quatuor virtutibus cardinalibus,& à virtutibus seu donis quomodo distinguuntur.parte.5.fol.23.C.D
Beatitudines septem, & septem dona spiritussancti,& septem petitiones orationis dominicę,inter se conferuntur.parte.5.folio.18.A.B.
Beatitudinum prędmia an ad futuram vitam pertineant,an ad presentem, vel quę ad presentem,& quæ ad futuram.parte.5. folio.23.D.
Beatitudines sunt octo,quæ & qui earū sunt effectus.p.5.fo.18.D
Beatitudinem non fuscat apud animum iustorum aspecta pœna reproborum,& quare.parte.5.fol.168.A.
Beatitudinis gradus distincti siue mansiones in cęlestibus significantur per sortes.parte.1. fol.368.D.
Beatitudinis adeptio interra viuentium significatur per possessionem in terra promissionis.parte.2.fo.24.D.
Beatitudinem futuram significant dicta veteris testamenti,& ad hoc sunt referenda.parte.6.fo.45.G.H.
Beatitudo æterna comparatur terræ in qua fluit lac & mel.parte.1.fol.251.A.
Beatitudinis ęternæ bona fuerunt in lege figurata.parte.1.folio.267.F.
Beatitudo quæ requiem æternam cōtinet,qūo acquirit,& de cognitionibus beatitudinis æternę.parte.1.fo.251.D.
Beatitudo lilio comparatur,& quare.parte.5.fo.158.A
Beatitudinis æternæ varij status.parte.1.fo.265.E.
Beatitudinem æqualem non omnes beati sortiuntur,sed quidam cæteris excellentiorem:& vbi hoc in lege figuratum.parte.1. fo.313.E.F.Item parte.2.fo.25.C.E.
Beatitudo terrena in quatuor consistit:contra quæ saluator quatuor in oppositum inducit.parte.5.fo.141.G
Beatitudinis diuinæ perpetuitatem,Hebræi(qui literam maximè sequuntur)concedunt,sicut & nos.parte.1.fo.316.D.
Beatus quis dicitur.parte.5.fo.19.B
Beati reficiuntur interius in conspectu diuinitatis Christi.& exterius in aspectu humanitatis Christi.parte.5.fo.116.D.Et parte 6.folio.36.C.
Beati qui quiescunt à laboribus suis,habent quietem in deo ipo perfruendo.parte.6.fo.140.H.
Beati non quiescunt ab omnibus operibus generaliter loquēdo quia continuè & æternaliter vident,amant & laudant deum sed requiescunt ab operibus laboriosis.parte.6.fo.140.H.
Beati viri plena diffinitio.parte.3.fo.87.A.
Beatus est qui recordatur se aliquid boni operis feciſſe corā domino,& obtulisse munera beneplacita deo,virtutes.s.animi & ornamenta pietatis,parte.1.fo.320.B.
Beati qui propria peccata lugent,sed beatiores qui aliena deflēt vt ne panem quidem & aquam contingere velint &c.sed in astris domus domini orando pnoctant.pte.2.fo.253.E.
Beatum vel bonum faciunt quædam virtutes,sed vnum tantū, vt timor domini.Quędam plures.sicut paupertas spiritus &c. sed beatitudo profusa vniuersum populum beatificat,qui scit iubilationem.parte.2.fo.10.E
Beatorum locus tria continet,quæ fuerunt figurata per illa tria quæ in tabernaculo interiori ve.Testa.continebantur.parte.1. folio.177.D.
Beati quomodo & quare delectent in pœnis damnatorum.parte.4.fol.108.G Bee
Beelphegor idolum est quod apud Madianitas,præcipuè à mulieribus colitur,& est species turpitudinis,sed scriptum vix reperitur quæ vel qualis sit,vel cuius formæ,forte ne auditorem polluat.parte.1.fo.311.B
Beelzebub est princeps dęmoniorum,& caput cunctorum dæmonum qui in hoc seculo dimicant.parte.4.fo.394.F. Beg
Beghardi sanctitatem simulantes propter quæstum,non propter salutem animarum,quibus comparantur.parte.5.folio 71.D.
Bel idolum vnde nomen traxit,per quem institutum,& variatū nomen apud diuersos sortitur.parte.1.fo.304.F.G.Item parte.3.fo.245.D.F.Et fo.381.C.D.Item parte.4.fo.72.E.F.Et folio.244.A.Et fo.330.C.Item parte.5.fo.154.F.Et fol.37.E.Et folio.42.A. Bel
Bel quomodo colebatur.parte.4.fo.330.G.H
Bellantes suis viribus confidentes. & in apparatu magno,in equibus & cęteris.magis q̄ de deo,frequenter superati leguntur. parte.4.fo.58.H.
Bellantiū optima dispositio est ista ita quòd per nimiā separationem aduersarij non ingrediantur aciem,& per nimiam cōiunctionem vnus non impediat alium ad inuadendum aduersarios.parte.4.fo.354.C.
Bellare absq; duce non tūt est vituperabile apud Romanos,sed etiam vincere sine duce.parte.2.fo.302.G.
Bellatorum dei in ordine,multa est diuersitas.par.1.fo.319.F.G
Bellatores vtantur temperatè victorijs habitis.s.cum moderamine misericordiæ,& humiliter,& ne superstitiosa vtātur observatione.parte.4.fo.81.D
Bellum per antiphrasim dicitur,quia non est bonum.parte.1. folio.324.A
Bella quis primo adinuenit,& res bellicas.parte.1.fo.46.E
In bellis plus valet sapientia quàm vires.parte.3.fo.329.G.Et fo. 112.E.Et fo.331.H
Belli euentus est varius.parte.1.fo.299.D
Bello potius vincit quandoq; paucitas iustorū quàm multitudo peccatorum.parte.1.fo.318.E

Index in Glos. ordi.

Bellorum tempore multa mala occurrunt. Nam in bellis trāqlli
tas diſſipatur, teſpecit pietas, diſtrictio ſoluitur, qua ſoluta,
infirmorum caſtitas violatur. parte. 6. fo. 118. B.

Bellum deum pluere quid ſit parte. 3. fo. 43. B

Bellum ſanctificare quid eſt. parte. 2. fo. 13. C

Bellum corporale aliquando fit pugnando, de prope, manu ad
manum: aliquando de longe, vt ſagittando, vel funda lapides
iaciendo. parte, 3. fol. 299. D

Bellum iuſtum quod, & quale dicatur. parte. 2. fo. 11. F. G.

Bellum iuſtum cum quis ſuſceperit, cui bellare fas eſt, vtrū aper
ta pugna vel inſidijs vincat, nihil ad iuſticiam intereſt. parte. 2.
folio. 12. F. G.

In bello vtrū licitum ſit inſidijs & cautelis vti: arguitur contra &
pro cum reſponſione & ſolutionibus argumentorum. parte. 2.
folio. 12. G.

Bellū ingredi, quadruplices inepti prohibebantur in veteri lege
& qui ſunt tales &c. parte. 1. fol. 353. F.

Bellum quando licite intrare valebant, & pugnare cum aduerſa
rijs ſacerdotes ve. Teſt. parte. 1. fo. 267. G.

In bello quolibet iuſto pugnantes moueri non debent propter
lucrum temporale ſed zelo fidei, & amore iuſticie, etiam quan
do chriſtiani pugnant contra infideles. parte. 2. fol. 312. H.

Bella a fidelibus ſunt committenda, non cupiditate ſed charitate
parte. 1. fol. 64. E.

Bellum iuſtum habentes dirigunt angeli ſancti, & eos adiuuant,
& perſonam principis ſpecialiter conſeruant, & non ſolum
in campo, ſed etiam in refugio malorum deſtruendo. parte. 4.
fol. 473. D.

In bello iubentur aliquando interfici, etiam paruuli, ꝓpter enor
mitatem criminis. parte. 1. fol. 318. H.

Ad bellum pergentibus cautela datur ex mortalitate Saul. parte
2. fol 98. D.

Bellum iuſtum inuenitur motum in ſacra ſcriptura à plurimis
cauſis, & enumerantur duodecim, qui talia bella, & vbi geſſe
runt &c. parte. 1. fo. 318. H.

Bella inteſtina fuerunt cauſa deſolationis regni Romanorum.
parte. 1. fo. 309. H

Bella Chriſtianorum quatuor contra infideles & iniquos, ſigni
ficantur per quatuor bella Dauid & ſeruorum eius contra ad
uerſarios parte. 2. fol. 120. D.

Bella in plærisq; cōtingit fortiter perpeti, & in alijs eneruiter ex
pugnari, & quomodo iſta differunt. In iſtis excitatur virtus, ne
extolli debeant, in illis omnimodo extinguitur, ne ſubſiſtant.
parte. 1. fo. 278. E.

Bellando contra vicia tria requiruntur ſcilicet contritio vera,
confeſſio integra, & ſatisfactio perfecta, & per quę iſta deſignā
tur. parte. 2. fo. 55. D.

Bello quo pugnatur aduerſus vicia, inepti reputantur, qui mol
les & effœminati ſunt, elati per ſuperbiam, & occupati nimis
circa cupiditatem, & qui tentationibus non reſiſtunt. Et per
quos figurantur. parte. 1. fo. 353. D

Bellorum domini liber quis dicitur, & quare ſic dicitur. parte. 1.
folio. 299. F.

Bellum Iſraeliticum, quo ſubuerſa ſunt vrbes & regna per Ioſue
&c. religioſi intelligitur, vt nullus malicię ſenſus in anima vl
tra reſpiret: vel iræ vel concupiſcētiæ ſaluetur affectus &c. par
te. 2. folio. 16. G.

Bella Iſraelitarum niſi figuram ſpiritualium gererent, nunquàm
diſcipulis Chriſti, qui pacem venit docere, apoſtoli hec legen
da tradidiſſent. parte. 2. fo. 18. A.

Bellum periculoſius ab hoſte contra nos conſurgit quàm à car
ne, quia de ſpiritualibus peccatis impugnat, & hoc per multos
reges facit. parte. 2. fo. 17. H

Bella viciorū naſcūtur vnicuiq; à viceſimo anno. p. 1. fo. 266. C.

Bellum ſpirituale ſit ſicut corporale. Aliquando de prope pu
gnatur, vt in peccato fornificationis vel adulterij. Aliquan
do de longe, cum ſit contra occaſionem fornicationis vel adul
terij, vt eſt aſpectus impudicus. parte. 3. fo. 299. D

Ben Benedicamus domino, paruulo poſt omnia dicenti, ſeniores al
ta voce idem reſpondent, Deo gratias, & quid per hoc ſignifi
cetur. parte. 3. fol. 274. C

Benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ. Hoc Iudæi ex
ponūt dicentes quod tunc fit, quando quis bona imprecatur
alicui, dicens. Benefaciat tibi deus, ſicut fecit Iſaac filio Abrahę
&c. Catholici aliter &c. parte. 1. fo. 78. D. Et fo. 86. B

Benedicentur, hoc verbum in promiſſionibus per dominum
Abrahæ factis, non modicam differentiam habet in Hebraico
ſermone, & huius declaratio. parte. 1. fo. 79. C

Benedicere & laudare deum, an & quomodo debent inanimata
& ratione carentia. parte. 4. fo. 302. C.

Benedicere ſi vis deum fac verbum eius, fac volūtatem eius. par
te. 3. fol. 238. E.

Benedicere debent ſuperiores in eccleſia ſubditis quādo recedūt
ab ipſis. parte. 5. fol. 183. H.

Benedicere pertinet per ſe ad eccleſiæ prælatos & rectores, nō au
tem maledicere, niſi per accidens pro peccantium contumacia
parte. 1. fo. 363. C. D.

Benedictio quam facit epiſcopus ſuper populum vnde figuraliter
ſumpta eſt, & quomodo peragitur, & de hoc myſticus ſen
ſus. parte. 1. fo. 265. C

Benedicit deus ab homine, & homo benedicitur à deo, quomo
do. & quando. parte. 6. fo. 89. E.

Benedictiones duæ ſunt. Vna de nobis ad deum. Altera de deo
ad nos. parte. 4. fol. 300. E

Benedicit creator creaturæ, & benedicit creatura creatori, & quo
modo. parte. 3. fo. 176. B.

Benedicit à maiore quod minus eſt, vtrū verum ſit generaliter.
Arguitur cōtra & pro cū reſpōſione. parte. 6. fol. 147. A. B. D.

Benedicitur à deo qui ipſum benedicit more ꝓhoni famuli, qui vi
leſcente domino, vileſcit: & domino glorificato glorificatur
cum ipſo. parte. 3. fo. 132. A.

Benedici poteſt omni benedictione quiſquis iuſtus & perfectus
vt capiat benedictiones leuitici & libri Numeri & Geneſis &c.
parte. 1. fo. 260. E

Benedici ſolet ab hominibus aliqua perſona notabilis propter
excellentiam ſuæ bonitatis multipliciter. parte. 1. fo. 119. B.

Benedici volunt homines multi, copia rerum prole, & alijs hu
iuſmodi, ſed iuſti volunt, quod dñs illuminet vultum ſuum ſu
per nos. & miſe. &c. parte. 3. fo. 176. A

Benedictio iſta qua dicitur, Benedixitq; eis dicens Creſcite &c.
eſt ordinatio ad multiplicationem indiuiduorum in natura
humana per generationem ſcilicet per coniunctionem maris
& fœmine. parte. 1. fo. 27. D. H. Et fo. 28. H

Benedictionis forma vt Hebræi tradunt, qua ſacerdotes vtebā
tur ſuper populum, incipiebat à nomine Abrahæ, & in nomi
ne eius terminabatur &c. parte. 1. fo. 60. D

Benedictio ſacerdotum veteris legis ſuper populum deſcribit,
& ꝑ eam trinitas perſonarum in diuinis ſignificabatur. parte. 1.
folio. 275. E

Benedictiones ſumendę in veteri Teſtamtō per primogenitos
à patribus modus & forma ſic fuit, quòd primogenitus pro
curando & præparando epulum decoqui fecit, & ornatum ve
ſtitum ſe induebat, & ſic decoctum ipſi genitori offerebat &c.
pte. 1. fo. 87. F. G. Et fo. 89. A. B. D

Benedictiones & cętera communia in primitiua eccleſia fiebant
in vulgari, ſed poſtea fuit immutatum &c. pte. 6. fo. 55. H

Benedictionem præſtare poteſt non ſolum is qui ſacerdotio ſor
titus eſt. ſed quicunq; Chriſtum in ſeipſo habet, & eius gerit fi
guram per conuerſationem bonam ſicut Moyſes &c. parte. 1.
fo. 230. F.

Benedicit deum non ſolum qui ſermonibus ſolis, ſed actibus, vi
ta & moribus facit, nomen dei benedici. parte. 1. fo. 38. B.

Benedictio cœleſtis gratiæ eſt ros, que non de aere, vbi multę ꝑ
turbationes ſunt, ſed de cælo deſcendit. parte. 4. fo. 43. A

Pro benedictione quæ deus dat, ſi his in contrarium vtamur, alia
quando iuſtè ſubtrahuntur. parte. 4. fo. 344. B.

Benedictio dextræ, eſt in cæleſtibus & æternis, benedictio ſiniſ
træ in temporalibus, quæ eſt communis bonis & malis. parte
4. fo. 176. A

Benedictio decem maiorum natu oſtendit in nomine Ieſu om
nes gentes eſſe benedicendas. parte. 2. fo. 59. E.

Benedictio Sem, quia benedixit ei pater ſuus Noe, qualiter in
telligatur, & quare ipſe fratri ſuo Iapheth prępon itur in bene
dictione. parte. 1. fo. 57. C.

Benedictio & meritum correſpondens obedientiæ in oblatione
Iſaac. reſpicit Iſaac, ſicut & abraham. parte. 1. fo. 79. D

Benedictio ipſius Iacob à patre ſuo Iſaac ſecūdū quoſdā ſic expo
nitur, vt tria ſint mere temporalia, & vnum intelligatur de bo
nis ſpiritualibus. parte. 1. fo. 89. B

Benedictio diuinæ gratię in tenebris huius mundi in pinguedi
ne charitatis ſuſcipitur, & flammis tentationum probatur &c.
parte. 3. fo. 361. G

Benedictiones imprecantur ſecundum ea quę ſolent homines de
ſiderare in præſenti vita, quia in veteri lege obſeruatoribus
legis promittebantur bona temporalia tanquam hominibus
carnalibus & imperfectis &c. parte. 1. fo. 364. C

Benedictio hostię signat verba consecrationis Christi quibus dicit:Hoc est corpus meum.parte.6.fo.50.G

Benefacere est effectus dilectionis, Ideo sicut tenemur diligere inimicos quantum ad bona gratię & glorię,ita tenemur in effectu salutem eorum modo debito & possibili procurare.parte.5.fol.25.B.C.

Benefacite his qui oderunt vos,ministrando cibum mentis vel corporis.Quod facit etiam qui dicit,Cum huiusmodi nec cibum sumere.parte.5.fol.23.A.

Benefactoribus & amicis debet quilibet refundere de bonis sibi concessis,&si debet hoc fieri de bonis temporalibus,multo magis de bonis spiritualibus.parte.2.fol.95.D.

Beneficij duo genera sunt.parte.5.fol.142.B.

Beneficia vt quis recipiat,optimus modus est ostendere gratitudinem de beneficijs receptis in preterito.parte.3.fol.221.F.

Beneficia duo commendant.s.intellectus & memoria.parte.3.fol.244.E.

Beneficium qualecunque est non reum esse qui gloriosus nō est

Prodest enim pauperem non esse,qui rex esse non potest.parte.1.fol.73.F.

Beneficijs deo nemo seruiliter timēs respondet,tantummodo qui per fiduciam amoris non timent,digna ei reddit obsequia parte.3.fol.26.B.

Beneficium duplex fuit homini collatum,etiam ante lapsum,scilicet beneficium creationis.&c. Secundum beneficium gubernationis &c.parte.3.fol.221.F.

Beneficium dei erga humanam naturam post lapsum,est reuocatio de culpa ad gratiam,& fit multis modis.Aliquādo enim fit monitis,aliquādo beneficijs,aliquando flagellis,& alijs modis secundum ordinem suę sapiētię infinitæ.parte.3.fol.121.G.

Beneficia dei ex parte mentis sunt duplicia.s.bona naturalia & gratuita.parte.3.fol.266.H.

Beneficiū creationis ludęi recolentes,dicunt in die sabbati psalmum nouagesimum primum.Nos vero Christiani pro solennitate diei dominicę exponimus quę succedit diei sabbati.parte.3.fol.225.H.

Beneficia sex collata populo Israel in exitu de Aegypto.parte.3.fol.376.F.

Beneficijs vndecim quibus benedixit Moyses filijs Israel correspondent vndecim psalmi &c.pte.3.fol.223.H.Et fol.225.A.G

Beneficia dei tredecim exhibita Israeli debent ipsum mouere ad seruiendum domino fideliter & deuote.parte.2. fol. 29.H.

Beneficia septem contulit deus Israelitis,& ideo meritò ab eis colendus fuit.parte.1.fol.369.F.G.H.

Beneficiorum multitudo & magnitudo exhibitorum specialiter filijs Israel &c.parte.2.fo.263.F. G.

Beneficium triplex ostendit deus Israeli in deserto.Primū in columna ignis & nubis.Secundum in manna dato cælitus in cibum.Tertium fuit ritus sacrificiorum,per quę placabantur offensa diuina.parte.3.fol.357.H

Beneficium duplex ex parte animę debetur proximo in effectu

Et quę ista sint.Similiter ex pte corporis&c.parte.5.fol.56.B.

Beneficia plura ecclesiastica qui accipit, quorū quodlibet per se deberet sufficere,consideratis conditionibus status & personę significatur per Lamech &c.parte.1.fo.46.D.

Beneficiorum pluralitas in clericis quàm damnabilis & reprehēsibilis sit.parte.1.fol.47.D.H.

Beneficiatus de beneficijs acceptis debet se gratum ostendere,& benefactorem laudare,sed benefactor de beneficijs non debet laudem propriam quęrere.parte.5.fol.104.C.

Beneficia ecclesiæ non prosunt excommunicatis iustè & ad hoc rationes.parte.6.fol.256.B.

Beniamin, &c.parte.1.fo.99.E.&Bennoni in Hebręo similitudo nominis resonat.parte.1.fol.99.E.

Beniamin tribus fuit valde bellicosa,vnde accepit guerram contra alias vndecim tribus,&bis debellauit eas in campo,& spolia eorum rapuerunt.parte.1.fol.119.G.

Benignitas vnde dicitur,&quando exhibetur.parte.6.fol.54.C.

Ber Beryllus lapis preciosus,&eiusdem moralitas.parte.4.fol.252.B. Item parte.6.fol.273.E.F.

Bersabee dictus est in Hebręo locus triplici causa.p.1.fol.76.F.

Bersabee,vna est in termino australi terrę promissionis,quę est in tribu Iuda. Alia non est in Iudæa.parte.4.fol.368.F

Bersabee in tribu Iuda vel Symeonis:est vicus grandis in vicesimo ab Hebron miliario. &c. parte.2.fol.67.E.Et fo.266.B.

Bersabee puteus.septimus, propter septem agnas quas Abraam ibidem statuit.Etiā dicitur puteus iuramenti.quia Abimelech & Abraam ibidem fœdus iurauerunt.parte.1.fol.76.G.Item pte.2.fo.108.A.

Bersabee à monte Moria(vbi Abraam iussus est immolare filiū suum Isaac)distat.x.alias.xx.leucis vel circiter.pte.1.fol.77.F.

Beseleel: vide in Hur. Bes

Bestie bestijs nocent:quę peccatum non habent:nec tamē vindicta dicitur:nec tali exercitio recipiunt virtutem:sed alię sunt cibus aliarum.parte.1.fol.27.G.

Bestia omnis(inquit Ra.Moy.)quæ immūda reputat inhoc seculo,deus sanctus & benedictus faciet eam mundā in futuro seculo.i.tpe Messiæ,sicut primit⁹ fuit filijs Noe.p.6.fo.184.B.

Bet confusio declaratur.parte.3.fo.263.A

Bethania quo ad situm & distantiam à Ierusalem describitur,& mysticè exponitur.parte.5.fo.183.E.F.Et fol.218.H Bet

Bethania villa vel ciuitas in latere montis Oliueti,& dicitur domus obedientiæ.parte.5.fo.173.A

Bethaniæ duæ sunt. Vna trans Iordanem. Altera citra,non longè à Ierusalem,vbi Lazarus suscitatus est,parte.5.fo.189.E.G.

Bethabora(vt dicit origenes)& non Bethania,villa trans Iordanem,sed vicio scriptorum corruptū.parte.5.fo.189.G

Bethauen & Bethelan,& quomodo dicenda sit vna ciuitas.parte.2.fo.11.C.D.F.Et fo.25.F.G

Bethel est ciuitacula in duodecimo lapide ab Helia,ad dexteram euntibus Neapolim,quæ prius Iuza vocabatur in tribu Beniamin.par.1.fo.62.A.Et fol.90.A.C.Et fol.97.F.Et fol.99.A

Bethel vna ciuitas fuit in tribu Beniamin,vbi Ieroboam posuit vnum de duobus vitulis aureis.Alia est Ierusalem.parte.2.fol.198.C.Et fo.223.E.

Betheron duo vici,duodecimo ferme ab Elia lapide,Nicopolim pergentibus,quorum secūdū situm vnus dicitur Betheron superior,& alius Betheron inferior,datus Ieuitis in possessionem parte.2.fo.220.E

Bethleem duę sunt. Bethleem iudæ quæ prius dicta est Ephrata, & altera in Galilæa in tribu zabulon &c.parte.5.fol.11.A.Et fo.13.C.Item parte.4.fo.381.E.Item parte.2.fol.26.B.Et fol. 52.G.Et fol.192.C.E

Bethphage viculus est sacerdotum,& vbi situs est,& quomodo interpretat.parte.5.fo.63.H.Et fol.64.C.Et fo.173.A.

Bethsabee an adulterium commiserit voluntarie vel violentata &c.parte.6.fo.281.B

Bethsaida interpretatur domus fructuum,vel venatorum.parte.5.fo.39.F

Bethsames est ciuitas sacerdotalis i tribu Beniamin. Altera Bethsames est in tribu Neptalim.parte.2.fo.69.B.Et fo.230.E. Bib

Bibens vinum,quia timet inebriari bibit tēperatè.par.3.fo.35.B

Bibere vinum ad necessitatem,non vetatur,sed morari extra tempus,& vtilitatem in vino,& euacuandis certare calicibus.parte.3.fo.331.E

Biblia grandis est liber,multitudine verborum & grandior,profunditate sententiarum.parte.4.fol.21.H.Item parte.1.fo.3.D.

Biblia dicitur canon,& libri in ea contenti dicuntur de canone, & quare.parte.2.fo.283.C.

Bibliæ translatores seu interpretes multi fuerunt.parte.1.fo.2.G Bid

Biduo mortis Christi transacto,tertia die transijt ad gloriam corporis,sic nos post biduum confessionis & satisfactionis transibimus ad gloriam patris.parte.5.fol.78.D.

Bigamia an quare & quomodo impedit ordinationem.parte 6.fol.128.E. Big

Bigamiam introduxit primus Lamech,cōtra naturæ institutionem quæ fuit,vnius cum vna.parte.1.fo.46.F

Binarius immundus numerus est,qui primus à virginitate vnitatis discedens,princeps est totius alternitatis.part.4.fo.42.C Bin

Et infamis,eò quòd prim⁹ recedit ab vnitate.parte.1.fol.25.D.

Et fol.31.F.Et fol.33.F.Et fo.72.B

Binarius numerus in sacro euangelio laudabilis & mysticus designatur.parte.1.fo.25.D

Binario gemina charitas insinuatur.parte.5.fol.109.H

Bissus de terra viridi oritur,sed eruta siccat tundit coquit torquet:& magno lōgoq; exercitio ad candidū perducitur colorē.Sic caro nostra &c.parte.1.fo.186.F

Bithynia duplex.Vna in Asia:Alia in Europa.&c.p.5.fo.217.B Bit

Bitumen est glutē feruētissimū & violētissimū.parte.1.fol.51.A.

Bituminis natura est,vt in viminalibus vasculis accessum aquæ coerceat.parte.1.fo.124.H

Blada in Iudæa tondebantur,& talis tonsio erat pro animalibus regis nutriēdis.parte.4.fo.366.G Bl

Blandimēta fœminarū maximè hominē deijciunt,& nihil ē quo magis animus hois ad peccatum trahatur.parte.3.fo.350.B

Blandiunt q̄dā deo fletib⁹,qñ ad mētē redeūt,& iusticiā ei⁹ cōtre

miscũt.Et cum quasi à cõspectu eius recedũt:moribus detrahunt,& ad iniquitatem redeunt.parte.3.fo.31.E.

Blasphemare quid est:& quõ differt à peierare.parte.6.fo.95.B Item parte.4.fo.383.D.Item parte.5.fo.217.F.

Blasphemiæ spiritus quis dicitur.parte.5.fo.42.H.

Blasphemiam si spiritussanctus non remmittit:quid proficit si pater & filius remittunt,& quid sibi nocet si spiritussanctus non remittit,ex quõ pater & filius remittunt ei,Argumentum est Iudei cuiusdam conãtis arguere quod pater& filius & spiritus sanctus non sint vnius essentiæ & vnius voluntatis.Sed soluit parte.6.fo.284.A.

Blasphemiam contra filium hominis distinguit saluator à blasphemia contra spiritumsanctum &c.parte.6.fo.284.C

Blasphemię diuini nominis horror tantus est,quod in sacra scriptura frequenter exponitur per verbum oppositum.s.benedictionis.parte.3.fo.6.C

Blasphemos omnes cõmuniter debent punire qui omniũ auctori nõ metuũt detrahere:& oẽs ab eo separe.par.1.fo.258.B.

Blasphemia quædã est diuinę iusticię,dicere se grauarũ esse vltra debitũ modũ à deo,cũ tñ iuste fiat parte.4.fo.257.H.

Blasphemia spiritussancti est cum quis manifestè opera dei intelligit,& cum de virtute negare non possit,stimulatus inuidia calumniatur.parte.5.fo.157.C.

Omne peccatũ cõparatũ blasphemiæ leuius est.parte.4.fo.38.E.

Blasphemi anima est à demonibus grauiter punienda,qui nominantur aues &c.parte.4.fol.479.D.

Blasphemiam dicere noluit Michael diabolo sibi aduersanti,quantò magis hominibus omnis blasphemia cauenda est.parte.6.fo.238.B.C

Blasphemo potest dici iuxta moralitatem loquendo psalmus, Dixit insipiens in corde &c.parte.3.fol.160.D.

Blasphemiæ crimen leprę assimilatur,quæ omnino mundari nõ potest.parte.1.fol.237.F

Boa Boanerges dicitur filius tonitrui,quod nomen impositum fuit duobus apostolis à Christo in transfiguratiõe.par.5.fol.96.D

Bon Bonifacius sanctus missus fuit à pontifice Romano ad prędicandũ fidem Catholicam gentilibus,& multos conuertit ad Christum in Thuringia,Austria & Phrysia.parte.6.fo.262.C.Item parte.3.fo.19.D.

Bonitas copiosa quæ est.parte.6.fo.6.E

Bonitas & pulchritudo in istis inferioribus siue sensibilibus sunt reducendæ in laudem & gloriam conditoris,qui eius sapientia & prouidentia ad omnia se extendit quantumcumq; sint minima.parte.2.fo.205.C.

Bonitas diuina non sentitur ab iniquis.sicut nec claritas delectabilis est oculis infirmis &c.parte.3.fo.188.D.

Bonitas dei perfecta ostendit ex septem conditionibus,& enumerantur.parte.1.fo.369.D.

Bonitati dei conuenire si quis neget,vt pro vnius diei peccato, annum suppliciorum rependat,immo dicat etiam si diem pro die reddat,quamuis iustum non videtur esse benignum.Respõsum notabile habet per simile corporale.parte.1.fo.288.B

Bonitas vel malicia variat propriam actionem,quando virtute propria aliquis aliquid agit,sed quando aliquis agit virtute alterius non variat.Et de hoc exemplum.parte.6.fo.147.B.

Bonorum genus est triplex,vel Bona sunt in triplici genere. Quędam enim sunt spiritualia.Quędam bona naturæ.Quædam bona fortunæ.parte.5.fo.142.B.C.Et abusio fit in talib⁹, & per quid significantur.parte.4.fo.249.D.Itẽ p.3.fo.136.G.

Bonum naturæ est contra malum naturæ,bonum gratiæ contra malum culpę.bonum gloriæ contra malum gehennæ.parte.3. folio.421.G.

Bona naturæ sunt valde magna,bona gratię sunt maiora,bona autem glorię sunt maxima,quæ deus dat omnibus hominibus affluenter.parte.6.fo.210.G.

Bonum omne quod facim⁹,pręueniẽte gratia spũssancti incipimus,& eadem comitante perficimus.parte.2.fo.248.C.

Ad bona assurgere perfectè non possumus,nisi nos spiritus,& pręueniendo eleuet,& subsequẽdo confortet.parte.4.fo.215.G

Bonum inchoare nihil proficit,si non studuerit quis illud ad bonum finem perducere.parte.4.fo.158.E.

Bonum est omnę quod fecit deus,sed in tempore suo bonum est parte.3.fol.345.F.

Bona si quis inchoet,mirum non est,sed valde mirabile est,si intentione recta in bono opere perseueret.parte.3.fo.366.B.

Bonum amare,sed implere non posse:ex infirmitate solet accidere.parte.3.fo.64.F

Bonum nec facere nec amare,est ex studio peccare.parte.3.folio.64.F.

Bonum diligit qui non inuitus & metu legum quod bonum est operatur,sed dilectione ipsius boni.parte.4.fo.364.E.

Bonum agunt quidam,ipsius boni & benedictionis desiderio, quidam metu supplicij ne'eant in gehennam,& per quos significantur.parte.2.fo.14.A.

Bonum qui amat in alio,quod ipse non potest habere,imputatur ei quasi haberet.parte.3.fo.278.B

Bonum quod agitur aliquando per obedientiam debet intermitti.parte.3.fo.82.F.

Bonum opus de genere nonnunquam relinquendum est,si sit occasio ruinæ.parte.5.fo.21.H

Bona spiritualia sunt duplicia,& quę & quando sunt dimittenda ad vitandum scandalum.parte.6.fo.29.G

Bonum contingit vno modo malum autem omnifariam.parte 5.fo.24.B.Et fo.28.H

Bonum consistit ex omnibus bonis circumstantijs malum autẽ ex singulis defectibus.parte.6.fo.86.H

Bonum scimus,nec delectat agete,& cupimus vt delectet,prauo lat intellectus,sequitur nullus vel tardus affectus.parte.3.folio.264.A.

Bonum & malum,bonus vsus,& malus vsus sibi adiuncta alternatim, quatuor differentias faciunt.parte.6.fo.46.B

Bonum minus comparatum ad maius bonum,habet rationem defectus,& per consequens mali aliqualiter,sicut minimum malum comparatum ad maius habet rationem eligibilis,& p consequens boni aliquo modo.parte.1.fo.160.H.

Bona non amare,& mala non fugere vicium est,quantò magis odisse bonum,& amare malum.parte.4.fo.379.F.

Bona quæ facis,secundum diuinæ legis præcepta facias & dño separes,vt ad eius laudem omnia facias parte.1.fo.346.G

Bona prodesse nequeunt,si mala non cauentur quæ surrepunt, Perit enim omne quod agitur,nisi sollicite in humilitate custodiatur.parte.1.fo.37.E.

Bona citius pereunt,quæ ante tempus innotescunt,animo nondum per humilitatem confirmato.parte.3.fo.23.E

Bona inchoantes,si laudibus cœperint delectari,fructum operis perdunt(velut ex nebula fauoris qua fit caligo intelligẽtię) vt nequeant discernere qua intentione quid faciant.parte.3. folio.36.A.

Bona opera nostra non nobis,sed diuinæ virtuti debemus ascribere.parte.1.fo.341.H

Bona nostra veraciter in conspectu iudicis placent,cũ hæc mãs subtilius cogitando cõterit,& quasi de aromatibus pulueremreddit &c.parte.1.fo.197.A

Bonũ ,ppriè dici nõ potest,quod aliquando à malo est,neq; aliquod ,ppriè malum,quando à deo.parte.1.fo.306.C.

Quod bonum non est,quod malum sit,non statim sequitur.parte.4.fo.239.E

Bona deteriorum comparatione magis noscuntur parte.1.folio.291.C.

Bonum singularis personę in tribus consistit.Et enumerantur parte.1.fo.358.C

Bonum commune,& maximè pacis tempore,ex tribus constituatur.Et enumerantur &c.par.1.fo.357.D

Bonum proprium corporale,propter salutem boni communis est exponendum.parte.4.fo.443.C.

Bonorum communicatio quomodo & in quibus fieri debet in effectu & in signo.parte.6.fo.27.F.G.

Bona quædam sunt modica,quędam media,quædam maxima. Prima sunt species quorumlibet corporum.Secunda sunt potẽtiæ animæ.Tertia sunt virtutes & scientiæ.parte.3.fo.136.G

Bona spiritualia quæ alijs communicata nõ minuũtur,sed potiꝰ augentur,liberaliter sunt cõmunicanda.parte.2.fol.28.H

Bona multa sępe de multis sperantur,sed cũ tps docẽdi habẽt,& exemplo vitę alios instruẽdi oportunitatẽ consequũtur,vel parũ vel nihil est in eis inuentum.parte.4.fol.403.A

Bonũ hominis potest aliquid dici dupliciter.parte.6.fol.116.H.

Bonũ diuinũ põt dupliciter intelligi.Vno mõ ,p ipsa bonitate diuina.Alio mõ pro bono vniuersi &c.parte.1.fo.204.F.

Bonũ delectabile quod habetur absq; labore hominis,& etiam cũ labore significatur per mel & butyrũ.parte.3.fol.42.H.

Bonũ sensibile,modicum habet de bonitate,& ideo appetibilitas eius cito transit,& eius adeptio & continuatio fastidium inducit &c.parte.3.fol.136.G.

Bona,cum dicantur sigillatim cętera creata, cur homini qui est ad imaginem dei factus,cum cæteris hoc dicitur.parte.2.folio.28.F.

Bonum ad mala trāsferimus, sicut dicitur bonus latro, qui vias accommodas adinuenit ad faciendum latrocinia. parte.2.folio.301.A.

Bona naturę quadruplicia sunt.s.claritas intelligentie, capacitas memoriæ, viuacitas sensuum exteriorum integritas & sanitas membrorum. Et potest homo illis bene & malè vti. parte.5.folio.166.D.

Bona spiritualia per frumentum, vinum & oleum parabolicè intelliguntur, quæ non capiuntur ab hominibus nisi sub similitudine corporaliū, ppter quod scriptura veteris & noui Testamenti loquitur frequenter parabolicè. parte.4.fo.152.E.

Bona gratiæ & gloriæ optāda sunt inimicis, terrena non nisi in generali. parte.5.fo.23.B

Bona diuinitus collata, nō cedunt ad gloriam malè operantibꝰ sed magis ad pœnam. parte.5.fo.77.D

Bona spiritualia tantum excedunt temporalia, quantū centenarius vnitatem. parte.2.fo.108.G

Bonum duplex eligitur diuina potentia ex hæresibus. Primò ex hoc veritas fidei elucidatur. Secundo per hæreticorū persequutionem examinantur, & probantur fideles sicut aurum in fornace. parte.6.fol.50.C

Bonum triplex sequitur ex cessatione legalium. Primum, libertas summè desiderabilis. Secundum vniuersæ legis impletio salis. Tertiū, sequela spiritussancti, per quem homo proficit in spiritualibus. parte.6.fo.87.C.D

Bona naturæ bona gratię, & gratis datę bona sciētię bona potentę & bona opulentiæ, dicunt talēta quia per bonū vsum pōt homo sibi acquirere cœlestę premium. parte.5.fo.76.G

Bona in hac vita collata homini, parua sunt respectu bonorum glorię, quia ibi confertur homini bonum infinitum. parte.5.folio.77.C.

Bona opera nostra occultare & non ostentare debemus coram hominibus, & quare. parte.1.fo.124.F.

Bona opera sine charitate facta ad terram viuentium non introducunt. parte.1.fo.368.D

Bonum opus in principio non debet laudari, sed cū perseueranter fuerit factū maximè laudandum est. parte.2.fo.28.D.

Bona exteriora: an & quomodo sint dicēda bona, & quomō diuersimode de hoc philosophi sentiunt. parte.3.fo.8.C.

Bona temporalia siue terrena dat deus indifferenter bonis & malis, sic autem non est de spiritualibus bonis & æternis &c. parte.1.fo.332.D.

Bona tēporalia & spūalia, licet sint dei dona & aliter tamen & aliter, & quō differenter à deo dantur. parte.3.fo.52.G

Bona temporalia minima sunt, & aliena à nobis. Bona autem spiritualia sunt maiora, & nostra. parte.5.fo.166.G. Et fo.222.F

Bona exteriora sunt propter corpus hominis, & corpus hominis propter animam, & quomodo illa ordinanda & diligenda sunt. parte.3.fo.8.H.

Bona exteriora, sicut sunt propter corpus hominis, ita corpus ꝓpter animam, ergo ordinans bona animę principaliter ad bonū corpis, est amor & ordo peruersus &c. parte.3.fo.8.H.

Bona exteriora, vide in Exteriora bona.

Inter bona extrinseca, maxima sunt honor & dignitas, & ideo iactura istorum est maximè afflictiua. parte.3.fo.40.G.

Bonū plus est præcipuū inter oīa bona exteriora. p.3.fo.254.H.

Bonorum temporalium adeptione non est immoderate gaudēdū, nec de eorum amissione nimis tristandū: quot & quibꝰ de causis. parte.3.fo.8.D

Bona præsentia à deo nobis donata, consolatio sunt, cum desunt, iustitia est. parte.3.fo.225.H

Bona temporalia sunt duplicia, & qualia propter scandalum dimittenda. parte.6.fo.29.G.H.

Bona presentia & caduca dum ꝓ æternis quandoq; habendis dimittenda esse persuadet, multi in ecclesia timent, & se deceptos credunt. parte.5..fo.104.E.

Bonorū temporaliū collatio nō est certū signū amicitiæ diuinę, sed aliquādo magis ad cōtrariū. parte.1.fo.332.D

Bona terrena (cū sint multò minora bona operibus virtuosis) nō possunt esse principale præmium promissum patriarchis pro operibus virtutis. parte.4.fo.96.C. Et fo.116.D. Vide etiam in Temporalia bona.

Bona fuerunt quatuor promissa obseruantibus præcepta diuina. Et enumerantur &c. Et econtrario nō obseruātibus cōminatus est per quatuor contraria illis. Et enumerantur. parte.1.fo.160.G. Et fo.261.C

Bona temporalia quæ habent impij non sunt in manu sua. i. in potestate, quia sunt auferibilia violenter, sed spiritualia, quæ sunt virtuosis non possunt auferri, & solum habent à iustis &c. parte.3.fo.44.C

Bona in manu habet, qui despiciēdo temporalia sub dominio mentis premit, At quisquis ea nimis diligit, se magis illis quàm ipsa supponit. parte.3.fo.44.B.

Bona temporclia largiuntur in presenti plerūq;, vt ad cœlestia alliciant. parte.1.fo.127.F

Bona fortunæ oculis clausis videmus, quæ mox apertis non inueniemus, in vita somniū: in morte euigilant, scientes quid est parte.3.fo.189.B

Bona temporalia siue corporalia quæ reputantur speciosa, licet sint occulta, possunt tamen inueniri studio & labore hominū quamuis cum difficultate. Bona autem spiritualia sicut gratia & virtutes infusæ impossibile est labore hominum inuenire. parte.3.folio.53.C

Bona temporalia præcipua vt metalla & preciosi lapides, habent suæ emanationis principia subtus terram: & in profundis fluuiorū sunt abscondita parte.3.fo.54.D.

Bonū tpale & etiā spūale designanť p adipē. parte.1.fol.218.H.

Bona tamporalia & eorundem abundantia ab amore dei retrahunt. parte.1.fo.338.F

Bonū incipere debes quamuis perficere non confidas. Melius est enim perfectam viam quærenti in itinere mori, quàm nec proficisci. parte.1.fo.152.E

Bonorum temporalium siue carnalium & spiritualiū, atq; eternorum quæ certior distinctio est, quàm pallio Christi &c. parte.1.fo.295.E

Bonus est deus ex se & in se, cuius bonitas non est qualitas, sed natura &c. Et egerunt illo cætera, vt fierent bona. parte.3.folio.287.F.

Bonus homo, simpliciter per bonitatem voluntatis dicitur magis, quàm per bonitatem aliarum potentiarum animę, & ratio huius &c. parte.5.fo.130.C.D.

Bonos non faciunt duæ res. parte.3.fo.119.B

Bonis nos nocet cum malis esse corpore, sed mente. Si desit spiritus non adiuuat locus &c. parte.4.fo.214.B

Bonorum vita non irrigatur aquis deliciarū ad pullulationem viciorum & augmentum, sed ad sustentationem corporis in exercitio virtutum. parte.1.fo.343.H.

Boni dum de malo tentantur, cui nequaquam consentiunt, quo per infirmitatem titubant eo gressus cordis ad iusticiam verꝰ figunt. parte.1.fo.305.E

Boni sermonibus iniquorum atteruntur, quando contra eos ille in verbis tument, qui aut in peruersa fide, aut in prauis moribus iacent. parte.3.fo.40.B

Boni, cum loquūť, duo sunt quę in suis loquutionibus attendūt vt videlicet aut sibi & auditoribus suis, aut sibimet solis, ꝓsint si auditoribus prodesse non possunt. parte.3.fo.43.E

Bonus si in humili mente, exigente causa vel dolore, bona de se dicit, non peccat. parte.3.fo.39.E

Boni nec despecti sua aperiunt, cum aliꝭ non prosunt, quod ecť se ostendere, non prodesse &c. parte.3.fo.59.E.

Boni in psequutionibus quas à malis frequenter sustinent, sic se habeant &c. parte.1.fo.95.H

Bonus non fuit, qui malos tolerare non potuit. parte.3.fo.357.E

Bonis, psequutio iniquorū vtilis est, & ad quid. par.1.fo.127.F.

Bonorum & malorum hominum vita differenter se habet, & in quibus. parte.1.fo.343.H

Booz tres fuerunt, sed euangelista Matthęꝰ vnū tm̄ nominat. parte.5.fo.6.D. Item primus fuit auus, secundus filius, tertius nepos. Primus fuit filius Salmon quem genuit de Raab, & tertius fuit iste qui genuit Obeth ex ruth. parte.2.fo.57.G. Et fo.59.H. Et fo.191.G Boo

Booz & Abessam vtrum fuerit idem homo. parte.2.fo.57.F

Bos quinq; habet vtilitates, immolatur, arat, pascit, lactat, coriū etiā diuersis vsibus ministrat. parte.1.fo.169.F. Et fo.170.B Bos

Bos alitur de præsepe, sed & labore bouis p̄sepe repletur, & bos de presepe suo reficitur fructu. parte.3.fo.322.E

Boues fœno non nisi mūdo vescuntur. parte.3.fo.77.E

Bosor quō interp̄tať, & cui interpretatio cōgruit par.3.fo.226.A

Bosra vel potius Bisra, est nomen proprium & appellatiuū &c. patte.4.fo.101.F

Brachia in virtute crucis Christi extollamus, & leuemus in oratiōe sanctas manus, vt dei auxilium mereamur. pre.1.fo.135.B.

Brachmanę populus est, cuius origo & mores describuntur. Mores illorum hi sunt. Pura & simplici vita viuit hæc gens, nullis rerum capitur illecebris, Illi genti lex est contra ius non ire nec iurę. Et plura alia commendanda de ea narrantur. parte.1.fol.

Index in Glos. ordi.

10.H.Et so.11.A.B.C

Bre Breuissimum est quidquid finitur si æternitati comparatur. parte.1.folio.371.a.

Bri Brigam suscitat dominus aliqñ inter malos, vt boni maiorē habeant quietem. parte.4.fol.448.H.

Brito frater de ordine minorū prologos bibliæ exposuit valde sufficienter. parte.1.fol.3.H. Et nomine proprio dict⁹ est Guilhelmus. parte.4.fol.405.E.

Bru Bruchus vnde nascitur, & quamdiu sic nominatur. parte.4.fol.60.E. Et fol.351.C.F.

Brutis animalibus necessaria prouidit natura, & non homini rationali, & quare. parte.5.fol.26.H.

Bu Butyrum: quòd est pinguedo lactis, est præcipuū inter illa quæ de pecudibus extrahuntur. parte.3.fol.55.C.

Caa CAATH FILIVS LEVI HAbuit quatuor filios. Amram primogenitū, Isuar secūdum, Ebron tertium, & Oziel quartum &c. parte.1.fol.290.C.

Caathitæ dicuntur sacerdotes & Leuitæ qui fuerunt de tribu Caath. sed differenter nominati sunt, & quomodo. parte.1.folio.271.B.D.

Caathitæ officia habuerunt, quòd humeris suis proprijs portauerunt pertinentia ad tabernaculum fœderis. parte.1.fol.276.

Cada Cadauer corpus sine anima, & anima sine deo, qui est eius vita. parte.1.folio.354.a.

Cadauer vocari pōt oīs q pēti morte ceciderit. pte.3.fol.76.F.

Cadauera Antichristi & sui exercitus primò corrodētur à bestijs & auibus, & postea tradentur sepulturæ, non propter Antichristi & suorum honorem, sed ad terræ purgationem. parte.4.fol.265.H. Et folio.266.C.

Cadere leguntur sancti in faciem. Mali verò retrò &c. parte.4.fol.213.F. Et folio.299.E.

Cadit in faciem, qui in hac vita culpam agnoscit, eamq; pœniteñdo deflet. Retrò cadit, qui in hac vita repentè decidit &c. parte 6.so.257.A. Item parte.4.fol.213.F.

Cadat necesse est & moriatur quicunq; conuertitur à fide & veritate. parte.2.folio.68.B. Interl.

Cadere passim in volutabrum omnium viciorum non trepidat, qui inter bonum & malum quasi insanus discernere ignorat. parte.3.fol.331.E.

Cadere in corporis corruptione aliquando minus est quā cogitatiōe tacita, ex deliberata elatione peccare. parte.2.folio.108.F.

Cadunt qui sibi volunt esse fortitudo & laudatio, sed non cadit cui dominus est fortitudo & laudatio, sicut nec dominus cadere potest. parte.3.fol.260.E.

Cadens adorat Iob, quia ille veram orationē exhibet, qui quòd puluis sit humiliter videt. parte.4.folio.8.B.

Cadit septies iust⁹ in die, & p quę & qualiter. pte.3.so.332.A.B.

Sol⁹ in illicitis nō cadit, q caute se restrīgit à licitis. pte.3.so.13.A.

Cades est duplex. Vna est locus deserti, vbi manserunt filij Israel per aliquod tempus, qui dicitur Cadesbarne. Alia est sita in forte Iudæ. parte.3.folio.412.A.

Cadesbarne est locus in deserto, qui coniungitur ciuitati Petrę in Arabia, vbi occubuit Maria. & Moyses rupe percussa aquam sitienti populo dedit. Monstratur etiam vsq; hodie ibidem sepulchrum Mariæ. parte.1.fol.332.E.

Cain Cain debet scribi per,n, & non per,m, secundum Hebræos. parte.1.folio.45.C.

Cain quare prælegit agriculturam. parte.1.fol.47.b.

Cain quare agriculturam dimisit, & ipse suaq; posteritas in artibus mœchanicis inueniendis studuerunt. Ibidem.G.

Cain vnde habuit vxorem &c. parte.1.fol.46.D.

Cain oblatio qualis & de quibus fuerit. parte.1.fol.45.D. Et fol.47.B. Et folio.48.A.

Cain percepit munera Abel fratris sui à deo accepta, & non sua, per ignem immissum à deo, consumentem oblationem Abel. parte.1.folio.45.D.

Cain vt dicunt Hebrei dixit Abel fratri suo verba iniuriosa quęrens occasiones occidendi eum, licet non sunt expressa in tex. verba illa. parte.1.fol.45.F.G.

Cain punitio septupla secundū Hebræos refertur ad mortem Cain, & secundū proprietatē Hebraici sermōis dicit, septenis punietur. parte.1.fol.46.C.D. Et fol.47.D.E.F. Et fol.48.A.B.

Cain peccata septem enumerantur. parte.1.fol.46.B.

Cain quibus adjutoribus ædificauit ciuitatem, si plures homines non fuerunt quàm scriptura dicit. parte.1.folio.46.B.

Cain fuit interfectus per Lamech in vltionem fratris sui, & hoc fuit in alia generatione &c. parte.1.fol.46.D.

Cain an vsq; ad diluuium vixerit, & in eo submersus fuerit. parte.1.fol.47.F. Et fol.48.C.D.

Caiphas de stirpe Aaron descendit. parte.1.fol.215.C.

Caiphas nō prophetauit de Christo ratione sui meriti, sed ratione sui officij: Nec fuit ver⁹ propheta, quia cōditiōes quas verus propheta debet habere non habuit. parte.5.folio.210.D.E.F.

Caiphas Iudæorum pontifex quærens Christi mortem significatur per Saul &c. parte.2.fol.90.D.

Caius imperator misit statuam suam per orbem, vt adoraretur in ea, quam soli Iudæi adorare renuerunt. parte.3.fol.382.C.G.

Calamitas arenæ comparatur quæ æstu vndarum exterius pelli tur, & quare. parte.3.fol.18.E. Cal

Calamus est arbor aromatica gracilis & nodosa ad modū cannæ vel arundinis, & ponebatur in sacra vnctione qua vngebantur vasa diuino cultui consecrata. parte.4.fol.121.C.

Calamus prout est mēsura quot cubitorū sit. pte.4.so.289.B.C.

Calcaria multorū clericorū pl⁹ q altaria fulgēt. pte.1.so.370.D.

Calcator vuę & seminator, prędicationem verbi dei significant. parte.4.fol.369.H.

Calcedonius lapis quam proprietatem habeat, & moralis illius significatio. parte.6.fol.273.A.C.

Calciamentis an Christus vsus sit: Arguitur pro & contra. parte 5.fol.93.B.C.D.E.F.

Calciamēti corrigiam vt soluam &c. quomodo hoc dixit Iohannes baptista de Christo, cum apostolis ipe portare calciamenta inhibuit. Et cœpit Iesus fa. & do. parte.5.fol.189.F.

Calculus quid significat. parte.4.fol.17.D.

Caleb Caleph & Calubi eiusdem nomina sunt. pte.2.fol.191.B.

Caleb fuit fili⁹ Esrō. Et dicit aliq qd⁹ pater Caleb fuit hinomi⁹ & dict⁹ est Esrom & Iephone &c. parte.2.fol.21.B. Et fol.154.C.

Caleb habebat tantū octo annos vt dicit glo. Hebraica qñ accepit Azubā, & genuit ex ea Ierioth, q natus est nono anno ętatis Caleb &c. Sed improbatur glossa. parte.2.fol.191.H.

Caleb coniugium cum Maria sorore Moysi vt glo. Hebraica dicit improbatur. Ibidem.

Caligo quædam est bona, quædam est mœroris & turbinis. parte.4.folio.184.H.

Callidus propriè dicitur qui prævidet pericula sibi ab alijs præparata. parte.3.fol.322.G.

Calix in sacra scriptura intelligitur pœna à deo inflicta vel infligenda. parte.3.fol.193.F.

Calix dei dicitur amor Christi vel spiritussancti, & quare. parte 3.folio.111.A.

Calor naturalis dupliciter accenditur. parte.3.folio.271.G.

Caluariæ locus dicitur, non ob caluicium Adæ, quē ibi mentiuntur sepultum, sed ob decollationem damnatorum. parte.5.fol.85.A.B. Et folio.239.B.

Caluitiū inchoationem vel principium dicit senestra, quia quando homo incipit decaluari, dicit habere senestras vel senestram in capillis. parte.1.fol.238.E.

Caluitium dicitur perfectio vel finis fluxus capillorum, & quid intelligatur per hoc. parte.1.fol.238.D.

Calumniatores qui dicuntur &c. parte.3.folio.65.F.

Calumnia describitur. parte.1.fol.247.D.

Calumnia habet in se tentationem, sed tentatio potest esse sine calumnia &c. parte.3.fol.271.B.

Cambyses Darij filius dictus est alio nomine Nabuchodonosor Cam secundus, quia sicut primus templum destruxit sic iste rędificationem eius impediuit. parte.2.fol.293.D.

Camelopardalus animal est albis maculis respersum, capite camelo simili, collo equino, pedibus bubali, per cætera pardum in Aethiopia nascitur. parte.1.folio.346.E.H.

Camelus est animal gibbosum & onerifer um, & eius moralitas. parte.4.folio.98.A.

Camelos melius sciūt nutrire & custodire Israelitę, quàm Ismaelitæ. parte.2.folio.212.D.

Camelus mundum animal partim, quia ruminat: partim autem immundum, quia vngulam non findit. parte.3.fol.7.F. Can

Candor duplex scilicet lepræ & lucis. parte.2.folio.16.F.

Canhedrin dicebantur, qui fuerunt de collegio, seu cōsistorio Iudæorum, ad quos omnes difficultates, seu dubia legis & fidei perueniebant: Et residebant sub regibus & ducibus Iudæ &c. Et durauerūt vsq; ad certum tempus ante destructionem templi secundi &c. parte.1.fol.120.b. Et fol.121.B.C.

Canes à canendo dicti sunt. Canum enim consuetudo est, illa loca latratu defendere, in quibus se norunt alimoniam reperire. parte.2.folio.153.A. Canis

Canis supra omnia cætera animalia, amorē dicitur proprio domino seruare, nec terrore nec iniurijs obliterari in eo fertur affectus. parte. 2. folio. 40. F.

Canis cum vomit, cibum qui pectus deprimebat abijcit: sed cum ad vomitum reuertitur, vnde leuiat⁹ fuerat, rursus occupatur, & mysticatio eiusdem. parte. 6. fol. 226. E. Itē parte. 3. fo. 334. B.

Canis tantæ vilitatis reputabatur, quòd non solum erat animal immundum ad immolandum & comedēdum, sed etiam ad redimendum. parte. 6. fol. 106. F.

Canis primogenitū non poterat offerri, nec etiam redimebatur: Quid autem de illo primogenito, scilicet canis fiebat, non exprimitur &c. parte. 1. fol. 258. A. B. D.

Canibus non dedit sētm Christus, cū insidiatoribus & cōculcatoribus secreta mysteria loquebatur &c. parte. 5. folio. 174. G.

Canes dicuntur, & gentes & Iudæi, & quare. parte. 3. folio. 167. B.

Canes dicunt Iudæi gentiles omnes. Et vocant gentiles, qui non sunt de lege eorum. parte. 1. fol. 171. F.

Canes beatos, qui persequuntur infideles, fures abigunt, ouilia sancta custodiunt. parte. 2. fo. 153. B.

Cani sicut in iusto pro sapiētia, sic in impio pro stultitia accipiūtur &c. parte. 4. fol. 341. E.

Canicies, gloria senis. Item canicies hominum prudentia est. parte. 4. folio. 11. A.

Canicies senſuum cum canicie capitis dignitas & reuerentia senum. parte. 3. folio. 329. B.

Canones duplices sunt, scilicet euangeliorum & conciliorum. Et quis primus canones euangeliorum excogitauit. Et quot sunt &c. & modus intelligendi eosdem. parte. 2. folio. 283. C. D.

Canones diuinorum librorum qui hodie sensu euangelico expo nuntur, per doctores veteris Testamēti significantur &c. parte 2. folio. 210. A.

Canonici libri totius Biblię quot & q sunt. parte. 1. fol. 2. B. C. D.

Canonicæ scripturæ quare sic dicant. parte. 3. folio. 308. B. Item parte. 1. folio. 2. A.

Canonicas scripturas esse quosdam libros, orientalis ecclesia non recipit, sed bene occidentalis. parte. 3. fol. 308. B. C.

Canones generalium conciliorum temporibus Constantini magni cœperunt. parte. 2. fol. 283. D.

Canonici si pingues præsentias odore percipiunt, se præsentes associant: si verò tenues, vicarios mittunt. Et assimilantur &c. parte. 5. fo. 64. H.

Cantant indignè, Laudate pueri do. qui se magnos putant. parte 3. folio. 255. B.

Non cantat hilariter, qui non amat. parte. 3. folio. 188. A.

Cantica multa legimus in scripturis, sed hoc, Moysi scilicet, primum omnium est, quod Aegyptijs & Pharaōe submerso post victoriam cantatur. parte. 1. folio. 153. F.

Cantica graduum (scilicet psalmi quindecim) quare sic dicant & à quo: & ad quid facti sunt &c. parte. 3. fol. 275. Et folio. 276. D.

Cantica lætitiæ subtricet ecclesia in septuagesima, & quare. parte 3. folio. 173. E.

Canticū canticorū dicit liber Salomonis, & quare sic dicit, & quō Græcè & Hebraicè intitulat. parte. 3. fol. 307. H. Et fol. 354. H.

Canticicanticorum libri materia quæ sit, scilicet quis sponsus, quæ sponsa, quia vario modo ab Hebræis & Latinis assignatur. parte. 3. fol. 355. C.

Canticicanticorum liber quatuor personas inducit: sponsum, & sodales eius: sponsam, & adolescentulas cum ea. Ibidem. A.

Canticicanticorum liber secūdum translationem nostram in pluribus discrepat à litera Hebraica, & similiter signatio capitulorum &c. Ibidem. C.

Canticicanticorū liber apud Hebræos, qb⁹ & qñ legere pmissum est. parte. 3. fol. 354. H. Vide etiam in Ezechielis difficultatem.

Cantores Dauid instituit, postquam obtinuit regnum & arcā in tabernaculo fuit, vt excercērēt officia corā dño. pte. 2. fol. 196. F.

Cantores principales tres fuerunt, sicut tres fuerunt filij Leui, scilicet Heman de Caath, Asaph de Gerson, Ethan (qui alibi dicitur Idithun) de Merari. parte. 2. folio. 196. E.

Cantores erāt sic ordinati, qd' Heman cū societate sua erat in medio. Asaph autem cū sua societate ad dexteram &c. Ibidem. F.

Cantores quatuor præposuit Dauid canentibus psalmos ante arcam, qui psalmos personabant tribus modis, & qui fuerunt. parte. 3. folio. 86. B. D.

Cantores fuerūt tres principales in veteri Testamēto, & de filijs istorum trium instituti sunt viginti quatuor cantores, & deseruiebāt ordinatè viginti quatuor Hebdomadarijs sacerdotibus &c. parte. 2. folio. 210. C.

Cantores viginti quatuor instituti sunt per sortes, quis esset primus, & quis esset secundus &c. & non sunt ordinati secundum ordinem patrum vel ætatum &c. parte. 2. fol. 210. C.

Cantorum ordinatio in suis officijs distincta fuit per viginti quatuor vices sibi succendentes, sicut & ordinatio principaliū sacerdotum, qui Hebdomadarij dicebantur. Ibidem. D.

Cantores de simplicibus Leuitis, aliqui erant cantores ad dicendum diuinas laudes, alij alijs in officijs cōstituti, qa aliqui erant ianitores, aliqui custodes vasorum &c. Ibidem. C.

Cantoribus & cantatricibus instrumentis musicalibus, & vocibus humanis licitum est vti moderatè, & horum ratio. parte 2. folio. 118. A.

Cantus releuat labores, & tollit tædium. parte. 3. folio. 266. A.

Capharnaum dicit ciuitas Christi, & quare. parte. 5. fol. 32. A. B. Et est ciuitas principalis siue metropolis in Galilęa. fol. 55. C. Et fo. 139. C. Et folio. 200. F. Et fol. 16. E. Item parte. 4. folio. 24. B. Caph

Cappillaturam mulieres nutriebant, sicut fit adhuc in aliquibus gentibus. parte. 6. fol. 254. B.

Capillos (vt veterum mos fuit) si quis nutriuit ob speciē corporis, eos afflictiōis tpe abscindebat. Et econuerso, q! tpe trāquillo abscinderat, in ostēsione afflictiōis nutriebat. parte. 3. folio. 8. B. Capi

Capillos corporales quidā offerūt diabolo &c. pte. 1. fol. 346. A.

Capillorū crescentia in Nazarenis, erat signum durationis voti. parte. 1. fol. 375. C.

Capillos capitis discipulorum dicit dñs esse numeratos, non qui tondent vel proijciunt vel ætate pereunt, sed qui in Nazarenis erant, quibus inerat virtus spiritussancti. parte. 1. folio. 165. D.

Capillos capitis appellauit dominus virtutes animi, & multitudinem sensuum, de mente tanquam de capite apostolorū prodeuntes. parte. 1. fol. 265. D.

Capillorum nigredo attestatur fortitudini & iuuentuti. parte. 3. folio. 363. G.

Capitium quid dicitur. parte. 3. fol. 57. E. G.

Capitulum quid est, & quare sic dicitur. parte. 6. folio. 147. E. G.

Capitulorum signatio in bibljs nostris, est frequenter defectiua, quia frequēter non sequit signationem Hebraicam: nec etiam Hieronymi &c. parte. 4. fol. 355. F.

Capiuntur homines p diabolum & ministros suo. in triplici statu. Primò. s. principes & prælati. secundò mediocres. tertiò omnes, per triplex instrumentū &c. parte. 4. fol. 391. H.

Capiendi modus Christum, magis conueniens ad subuertendum populum (quem Pharisæi timebant) fuit, vt fieret per discipulum &c. parte. 5. fol. 179. D.

Cappadoces & Philistęi exierunt de eadem gente. parte. 1. fol. 57. G. Item parte. 4. fol. 168. d. Cappa

Capparis renibus valet, est herba qua excitatur luxuria. parte. 3. folio. 354. A. C.

Caprarum pleræq; pariunt bis, scilicet hyeme & æstate quorum fœtus chimarrus & chimarra &c. parte. 1. fol. 220. E. Capr

Capræ pili vel caprarum pelles, si semper significarent fœtorem pœnitentium, non ipsum animal inter munda computaretur, nec in laude sponsi diceretur. Capilli tui sicut grex caprarum &c. parte. 1. fol. 181. E.

Captiui dicunt ciuiliter mortui & sepulti. parte. 4. fol. 263. F. Capti

Captiuus nō omnis, ppter pctm suū captiu⁹. pte. 4. folio. 208. F.

Captiui ducebant in bello colligati, & cilicio siue sacco induti, subtractis eis vestibus preciosis. parte. 4. fol. 170. C.

Captiuorū capita radebant & ducebant nudatis capitib⁹ ad maiorē eorū cōfusionē, & victoriæ declarationē, q distrahebant, & sub corona vendi dicebantur. parte. 1. folio. 371. F.

Captiui ducti radebantur antiquitus, quantū ad capillos & barbam. parte. 4. fol. 170. B. Et fol. 368. C.

Captiuitate imminente & hostili per agros vrbesq; clade feruente, naturale est, cunctos qui euadere queunt, alta vel abdita requirere. parte. 5. fol. 180. E.

Captiuādas decem tribus pro peccatis vltra montes Persarum, plorata vt amplius non sint reuersuræ ad proprium locum deplorat propheta. parte. 4. folio. 363. F. Item adhuc non est reducta. parte. 4. fo. 156. G.

Captiuitas Iudeorū vt tradunt Hebræi nō venit quamdiu reges & populus colebant vitulos, sed postq; Osee rex permisit vt si vellent, irent ad templum dei, & ibi sacrificarēt, carens verò populus omni excusatione captiuatus est. parte. 4. folio. 344. F.

Captiuitas Iudæorum per quot, & quos facta fuit, & per quæ significatur: & quare. parte. 4. fo. 352. A. B.

Captiuitas Iudæorum Babylōica, & captiuitas hodierna (quam ipsi Romanam vocāt) comminatur eis differenter in Leuitico & in Deuteronomio &c. sub nomine maledictionum. parte. 1. folio. 262. G. H. Et fol. 365. F. G. H.

Index in Glos. ordi.

Captiuitas Iudęorum Babylonica tolerabilior, & mitior fuit Hebræis incomparabiliter magis quàm captiuitas hodierna. & hoc patet ex tribus.parte.4.fol.318.H.Et fol.327.A.B.

De captiuitate Babylonica redierunt tantum duæ tribus,& pauci de decem tribubus &c. & tamen multi de istis,& de illis remanserunt in Babylonia,detenti amore vxorum, prolium,& bonorum temporalium &c.parte.4.folio.366.C. Et fol.379. C.Et folio.116.A.Item.parte.2.folio.198.F.G.Et folio.249.F

Captiuitatis tempus Iudęorum primæ & secundæ quando incepit,& quantum durauit.parte.4.fol.217.E.G.H.

Captiuitas Iudæorum præsens,est secundū Ra.Sal.propter peccatum vituli conflatilis expiandum.propter quem & nūc sustinent afflictiones.parte.4.fol.90.B.Sed fingit.

Captiuitas ista moderna vsq; ad finem mundi durabit &c.parte 3.folio.103.B.Item fuit figurata per captiuitatem Babyloniam.parte.6.fol.189.D.

Captiuitas quomodo dicitur auersa à Iacob, cum decem tribus (quæ erant maxima pars descendentium de Iacob) fuerunt trās migratæ vltrà flumina Gozan:& nō fuerunt reuersæ in liberatione Babylonica &c.parte.3.fol.212.F.G.H. Et fol.213.A.C.

Captiuitatis malum quantum boni populo dei attulit,liquidè ostenditur,& nobis in exemplum proponitur.parte.2.fo.243. B.Et folio.244.F.G.

Captiuitas populi Iudaici quid nobis spiritualiter significet.parte.4.folio.208.F

Captiuitas humani generis designatur per captiuitatem Tobiæ. parte.2.folio.283.E.

Capu

Caput quòd apertū habeat,in luctu operitur.parte.1.folio.231.F.

Caput optimum ponit sæpe deus,vbi fuerat caput pessimū ipso absciso.parte.4.fol.394.F.

Capite cooperto decenter orare possunt aliqui in secreto,vel vt singulares personæ.Sic psalmos canentes,sic prædicans,seu docens in scholis &c.parte.6.fol.49.C.

Capita mouere solent homines præ admiratione, quando vident aliquid esse magnum repente delectum, & annihilatum. parte.3.fol.148.C.

Capite damnatur,qui turpiter & bestialiter agit,vt forma hominis priuet,q; sapientiæ rationem non tenuit.parte.3.fo.272.E.

Caput Iohannis baptistæ in tria loca dicitur fuisse allatum, sed nunc in Ambianis creditur esse.parte.5.fol.47.G.

Car

Carbones iuniperorum diu seruantur,scilicet ad annum,quando suis cineribus sunt operti.parte.3.fol.176.B.

Carbunculus ardentium gemmarum principatum tenet, sic dictus quia ignitus,vt carbo &c.parte.3.fol.420.A.

Carcer duplex est.s.viciorū & tribulationū.Primus est reproborū,qui mentis operibus iniustis grauātur,donec carne soluti in exteriores tenebras proijciantur æternæ damnationis. Secundus est iustorum.parte.6.fol.221.A.B.

Cardines orbis terræ qui sunt.parte.3.fol.317.G.

Carectum non carpitur manu,quia acutis angulis surgens, manum secat.parte.3.fol.23.A.C.

Cariatharbe.i.ciuitas quatuor,quia quatuor magni patriarchæ sunt ibi sepulti cum vxoribus.parte.1.folio.79.E.F.Item parte 2.fol.21.D.Et fol.31.G.Item parte.5.fol.85.B.

Carmelus.parte.4.fol.27.A.Et fol.36.F.Et fol.60.H.Et fol.112. G.Et fol.359.A.Et fol.368.F.Itē parte.2.fol.91.A.

Carmen in nocte,lętitia est in tribulatione.parte.3.fol.65.F.

Carmen Mosaicum,an sit merè propheticū, vel exhortatorium, & cōminatoriū.p e.1.fol.369.D.& fol.371.G.Et folio.372.D.

Carnale efficitur hoc,qđ nimia discussione sentiť.par.3.fo.338.F.

Carnalitas nostra talis est, vt ardentius desideret prohibita.parte.6.fol.16.E.

Carnalitatis siue cupiditatis vicio datur iudicium æquitatis,In quo notantur superfluitas,gula,inepta lætitia,luxuria, adulatorum applaudentia,& superbia &c.parte.4.folio.307.B.C.

Carnalibus illecebris seruienti ,nascuntur punctiones viciorum, quibus vel se vel proximum lacerat,& hoc vitare non nouit. parte.3.fol.334.B.

Carnales & stulti cum eis consulitur ad salutem,illi totum reputant ad noxietatem : & inuidiæ stimulo incitati, nequissimè suæ eligunt deseruire voluntati.parte.4.folio.451.E.

Carnalis homo potest dici homo natus de muliere,id est sensualitate,q; sensualitati sicut matri studet obedire.parte.3.fol.33.D.

Carnalibus actis qui adhuc incumbit,necesse est vt mentes aliorum spiritualiter instruere erubescat.parte.3.folio.20.A.Item parte.2.folio.104.E.

Carnales & infirmi,& si ob meritum castæ fidei & pietatis ad electorum sortem pertinent,longè tamen ab his sunt qui dicunt. Non audeo loqui &c.parte.2.fol.137.F.&.fol.217.F.

Carnalium multo maior est in ecclesia numerus quàm perfectorum.Sed quantum præstant numero,tantum succumbunt merito.parte.1.fol.137.F.Et fol.217.F.

Carnalium in ecclesia vitā moresq;,basilica grandis extra atrium sacerdotum figurat.parte.2.folio.137.F.Et folio.217.F.

Carnales quicq; præsentem felicitatem & copiam rerum temporalium,certant sibi multiplicare.parte.1.fol.343.E.

Carnales quinq; sensibus corporis dediti,cum à domino fuerint correpti,scelera sua propria cognoscētes,iustè se percussos esse confitentur:Et per quid significantur.parte.2.folio.69.A.

Carnales de vitijs suis carnalibus pœnitentes,& postea reciduantes,obiurgādi sunt per asperam correctionem:Sunt etiam maledicendi,sunteq; etiam cædendi corporaliter,per quos,& quo modo.parte.2.fol.269.F.G.

Carnales homines à pristina conuersatione discedentes,& in vnitate fidei & bonorum operum se nobis sociantes,eorum errores in vsum nostrum non conuertamus,sed effundamus.Et de hoc figura.parte.1.fol.345.E.

Carnalitatis vicium per Pharaonis nomen significatur.parte.4. folio.252.D.

Carnalis delectatio dicitur lectulus &c.parte.3.fol.62.H.

Carnalis vita per fœnum intelligitur.parte.3.fol.77.H.

Carnium crassitudo & delitiosæ epulæ prouocant corpus ad libidinem.parte.2.fol.29.A.

Carnis motus,bestiæ sunt,quæ continentia quasi caueæ prellæ, & si tentando rugiunt,non tamen ad effectum quasi ad rabiem morsus excedunt.parte.3.fol.17.F.

Carnis nomine,carnis delectatio accipitur.parte.3.fol.61.E.

Carnis voluptatem,minoris laboris est,incognitā cauere quàm reijcere cognitam.parte.2.fol.259.B.

Carnis molestijs afficiuntur homines quinq; de causis: Aut propter merita augenda,aut propter humilitatem conseruandam, aut ob peccata intelligenda & corrigenda,aut ad gloriam dei, aut ad initium æternæ damnationis.parte.5.folio.94.A.

Carnis peccatum alliciunt & superinducunt nouem & quatuor: Et designantur per lectum ferreum,qui habet cubitos longitudinis nouem, & quatuor cubitos latitudinis.parte.1.folio 333.H.

Carnis delectatio quotiens in mente iniqui dominatur,in tabernaculo eius sulphur aspergitur parte.3.fol.39.F.

Caro per Chananæum significatur,quæ licet nobiscum est, non est tamen obediens,nisi tantum quòd tributa soluit id est ministerium agendi aliquid vel merendi.parte.2.fo.24.A.

Caro significatur per Amalech, qui interpretatur gens bruta, quia per eam homo conuenit cum animalibus brutis.parte.1. folio.159.D.

Carnem suam quidam offerunt in holocaustum,sed concupiscētiæ gloria maculantur &c.sed quasi stultæ virgines sunt, quæ corpore castræ fuerunt:oleum autem charitatis,& aliarum virtutum non habuerunt.parte.1.fol.215.B.

Caro nostra dicitur mulier,quæ insidiatur calcaneo nostro,& est in singulis nostrum. Et quid per calcaneum designatur.parte 3.folio.154.A.

Caro nihil nisi per animam concupiscit,sed concupiscere dicitur cum anima carnali concupiscentia spiritui reluctatur.parte.6. folio.87.B.

Caro non concupiscit sine anima,quamuis caro concupiscere dicatur:quia carnaliter anima concupiscit. parte.1.folio.338.A.

Caro quam deus fecit,non est carcer,sed corruptio eius & tentatio.parte.3.fol.298.A.

Caro plærūq; p molestias tacta,flagello suo mēti indicat deum, quē ipsa carni præsidens,non videbat &c.parte.1.folio.305.G.

Caro cum ita afficitur ieiunijs,& vigilijs maceratur, vt non penitus rumpatur,tunc caput ad collum retorquetur,& non absciditur parte.1.fo.216.B.

Carnis macerationem deo faciunt acceptam septem conditiones parte.6.fol.26.H.

Carnis desideria domare nihil adeo ad hoc valet, quàm pensare qualis ipsa sit mortua.parte.3.fol.49.E.

Caro quō debellaťr,& vincíť,vt spiritui subiaceat. p.1.fol.259.D.

Carnes suas lacerare dicuntur viri sancti,& quando.parte.3.folio.31.H.

Carnem nostram non debemus abominari,sed fouere,& necessaria illi præbere,curam tamen eius in desiderijs non facere.parte.1.fol.357.E.

Caro nostra,vt ad virtutē decoremq; perueniat castitatis,necesse est vt oret,ieiunet,vigilet,& omni cōtinētia laboret,vt delectationes

ationes ingenitas sicet &c.Exemplum de hysso &c.parte.1. fol.286.F.
Caro nostra vitulus superbus est,hāc offerim⁹ dū castā custodimus,parte.1.fo.215.B.
Caro filia Babilonis dicitur.Et quare.parte.3.fo.230.F.
Carnis nostrę castigatio p linū significatur.Et q̄re,pte.3.f.339.F.
Caro Christi multis nominib⁹ nominat.s.arca,velamen,nubes &c.Et quare &c.pte.1.fo.242.A.
Caro Christi,deitatis tabernaculū.pte.3.fo.121.E.
Caro Christi tripliciter intelligitur,vel illa quę crucifixa & sepulta,vel spūalis & diuina &c.pte.6.fo.50.E.
Carnis veram naturam,siue veritatē carnis in Christo.ostēdunt sanguis & aq̄,quę fluxerūt de ei⁹ latere in cruce.pte.6.f.234.E.
Caro Christi licet absolutē sumpta sit terra,nō tamē dicitur terra q̄a est diuinitati vnita,& virtute spiritussācti formata. parte.6.fo.148.C.
Caro Christi nō erat peccati,quia non de traduce mortalitatis in Mariā p masculū venerat,q̄uisexvirgine mortalis fuit,ex qua similitudinē habebat carnis peccati. pte.1.fo.355.C. Vide etiā Christi caro.
Caro Christi & Mariæ licet ī lūbis Adæ & Abrahæ fuerit,differē ter tamē ad matrē & filium traducta est.pte.1.fo.38.G.Itē parte.6.fo.145.E.F.
Caro quæ est sine peccato in hac vita,nisi illa sola quę nō habuit in seruicium.pte.1.f.295.F.
Caro quia traducitur de Adā est subiectū peccati pte.6.f.17.F.
Caro quia ex Adam traducitur,pctm̄ in se habet,si aīa traduceretur,& ipsa haberet.parte.6.fo.17.F.Item pte.1.fo.38.G.
Caro nomine vermis signat.Et quare.pte.3.fo.49.E.
Caro pacem dei in se recipere nō pōt.pte.4.fo.129.E.
Caro nostra post resurrectionē eadem erit & diuersa & quomodo &c.pte.3.fo.41.F.
Caro in resurrectione ex gloria animæ ad corp⁹ redundāte,fiet incorruptibilis in nullo aggrauās animā nec impediēs à diuina visione.pte.3.fo.41.H.
Caro nostra post resurrectionē nō eget ciborū refectione. Caro Adæ ante peccatū ita immortalis creata est,vt p alimoniā adiuta,esset mortis & doloris expers &c.pte.1.f.28.B.
Caro dicitur reflorere quādo ex lætitia cordis interiore,fit quædam refluctia in carne exteriore.pte.3.fol.123.C.
Caro quæ aliquādo fuerat inimica per obediēciam spiritus consors futuræ hęreditatis existet cum anima.pte.1.fo.308.H.
Carnes in vespere,& panes in mane quare dati sunt filijs Israel. parte.1.fo.157.D.
Carnes cum eremo desideraueruīt,cū tamē Israelitæ de Aegypto cum multis pecoribus exierint. pte.1.fo.158.B.
Carnes quare & q desiderabāt Iudæi in deserto &c.pte.1.f.281.G
Carnē cū sanguine nō comedetis:Hoc quadrupliciter exponitur à Iudæis.pte.1.fol.55.H.
Carnes in veteri testamento oblatas in altari.comedebāt quasdā sacerdotes,quasdam ppinqui &c.pte.4.fo.44.B.
Carnes hostiæ p peccato cōmissionis & omissionis erant sacerdotis offerentis.pte.1.fol.225.C.
Carnes agni paschalis tunc crudæ accipiuntur,cum humanitas Christi attenditur,inconsiderata,& sine reuerētia cognitionis relicta illius diuinitate.p.1.fo.146.F.
Caro Christi vera est sub specie panis ex virtute sacramenti,& similiter sanguis est sub specie vini ex vi sacramenti,cætera sunt ex cōcomitātia.pte.5.fol.206.G.
Caro Christi quomodo realiter sumitur & sanguis,& qualiter sunt cibus & potus,& reficiunt animā,quę est immortalis,Sed non sic est de cibo corporali, qui tantum reficit corpus, quod est corruptibile.pte.5.fo.206.G.H.
Carp Carnium esus quādo cōcessus est.Vide de hoc in Esus carnium.
Carpocratiani hæretici sunt qui negant resurrectionem carnis.
Cart parte.1.fo.236.E.
Carthago,ciuitas magna Africæ capitanea.parte.4.fol.249.H.
Cart Cartilago habet speciem ossis,nō firmitatē.parte.3.f.78.A.
Carthalum quid.pte.4.f.120.F.
Casia in aquosis nascit,& crescit in immēsum & reddit odorem. parte.3.fo.149.E.Et fo.362.A.C.
Cassiodorus senator,in pictura post se reliquit tabernaculi &tē pli positionem,ac altaris holocausti,quod eum à Iudæorū doctoribus didicisse putamus.pte.1.fol.186.A.Item parte.2.folio.137.D.E.
Cast Castigat se pulchrē.qui exēplo alterius se emendat parte.6.folio 47.D.Et fo.239.A.
Castimonia ad perfectū mundiciæ candorē ducitur,cū p abstinē tiam caro fatigatur.parte.1.fo.189.A.
Castimonia carnis sæpe castimoniā mentis adimit,dū segni⁹ bonis operibus insistit quādo min⁹ ꝓspiciūr.pte.1.f.192.A.
Castitas virtus tres gradus habet.pte.5.fo.44.D. Et fo.45.D.
Castitas carnis nihil est,si nō assit mentis suauitas in amore ꝓximi.pte.3.f.18.A.
Castitas magna nō est sine bono ope.nec bonū opus aliquid sine castitate.pte.3.fo.340.D.
Castitas eleuat mentē à carnalibus.Et sicut disponit intellectum ad cōtēplationē veritatis.sic ecōtrario luxuria mētē deprimit &c.pte.5.fol.76.G.
Castitatis fermēto accepto quotidie castior efficitur,sic accepto nequitiæ fermēto,quotidie efficitur neq or & deterior.pte.1. folio.315.F.
Castitas puræ conscientiæ & cōuersationis p byssum significatur. parte.3.fol.340.C.
Castitas cōiugatorū etiam donū dei est,& nō tm̄ castitas cōtinentium.pte.6.fol.42.E.
Castitas perpetua nostris sacerdotib⁹ indicitur.Et quare.pte.5.folio.124.B.
Castitas eorum qui se castrauerūt ꝓpter regnū cælorū melior est & magis meritoria quàm fecunditas prolis.pte.4.fo.93.D.
Castitate candida mundiciæ corporalis induūtur omnes qui dei officio assistunt & laudes ei ore, moribus,& actu concrepant. Et de hoc figura.parte.2.fo.218.F.
Castor & Pollux gemini dicuntur,& gentiles in mari deos inuocant.Et quare.pte.6.fo.208.A.
Castrabantur antiquitus illi qui in domo regia seruiebant ad interiora domus ꝓpter securitatem à mulieribus,vt dicunt aliq. parte.4.fol.294.H.
Castri alicuius redditionis terminū an liceat præfigere Sarassenis parte.2.fol.298.F.
Cistrorum optimus situs est in figura quadrata.parte.1.f.271.A.
Castra sunt præses vita,in qua sempre cōtra spiritales nequitias pugnamus.pte.1.fol.223.C.
Castrorum filiorum Israel dispositio circa tabernaculum secundum quatuor partes orbis.parte.1.fo.268.H.
Castra in exercitu Hebræorum erant tria:scilicet castra deitatis, atriū in quo erat tabernaculum:Castra populi,qui erant extra in circuitu leuitarum,& castra leuitarum quæ erāt circa tabernaculum.pte.1.fo.238.C.Et fol.268.D.H.
Catalogus fortium Dauid exprimitur.& primo exprimūtur no Cata
mina aliquorum valde notabilium.secundo aliorum magis cōmunium.pte.2.fo.122.G.
Catharij hæretici refutantur:Et quare.parte.3.fol.120.A.
Cathaphrygæ ore venenato mel promittunt:sed turpe est dicere quæ in occulto faciunt.parte.4.fo.341.E.
Cathecumini figurātur per Nicodemum.parte.5.fol.194.E. Cath
Cathedra dōcendi:in Docendi cathedra.
Catechizādi & baptizandi infantes exemplum datur qui nec facere nec sapere aliquib possunt.pte.5.fo.50.B.
Catechizandis,quatuor euangeliorum principia recitantur,& de figuris & ordine eorum in apertione auriū solerter erudiuntur &c.pte.1.fol.187.C.
Catholicus bon⁹ regno cælesti dignus,debet habere vnctionem spiritussancti in corde,in ore,in opere &c.pte.2.fo.98.G.
Catholicus bonus magis timet de bonis spiritualibus amittēdis quàm de corporalibus,seu de temporalib⁹ parte.1.fol.295.D.
Catholicus deum timens omnia agit doctorum consilio,& scripturarum documento.parte.3.fo.420.E.
Catholicus quilibet,cum artem quam pro communi vtilitate didicit,superbiæ vel cuiuslibet vicij contagione polluit,suo se gladio confodit &c.parte.2.fo.199.G.
Catholicus hæreticusq; (quorum perpetua contentio) quia dispar intentio inuicē semper rixantur.Alter enim falcitatem, alter defendit veritatem.parte.1.fo.361.F.
Catholici mali licet ab ecclesia non recedant,tamen magis inueniuntur per diuersa vicia seruire diabolo quàm per bona opera militare deo.parte.1.fo.349.E.
Caue ne vacuus ab opere dies eat & premiū minuatur. parte.3. Cau
folio.20.F.
Cauendi sicut sunt illi qui habent speciem bonæ vitæ propter dogma nequitiæ,sic & hi qui cum inregræ fidei & doctrinæ sint,turpiter viuunt.parte.5.fol.29.B.
Causa productiua creaturarum siue rerum est , quòd deus producit eas omnino liberē & voluntate liberrima , & non de necessitate . Vbi excluditur error philosophorum qui dixerunt deum creaturas siue res de necessitate pro-

ducere.parte.3.fo.186.E.

Causæ rationales omniū rerum quæ naturaliter fiunt in mundo sunt absconditę.parte.6.fo.92.E.

Causæ eorū quæ p̄ gratiā fiunt,siue eorum quæ mirabiliter,non naturaliter fiunt,in deo sunt.Ibidem.

Causa dilationis ne populus Israel deleretur, ꝓpter magnitudinē beneficiorum dei est duplex.parte.1.fo.370.G.

Causa vna incarnationis Christi fuit ad supplendū perfectionē legis per ipsum Christum incarnatum parte.3.fo.143.B.

Causa rebellionis Ieroboam contra Salomonē,vnde occasionē traxit.Et assignanť causæ diuersę à diuersis.pte.2.fo.149.C.D.

Causas & naturas rerū nō pōt homo explicare,nec oculus ad plenum intueri nec auris instruere doctore ad summā sciētiā peruenire.parte.3.fol.341.F.Et fo.342.H.Vide etiā in Creatura.

Causas nostras singuli si requirimus,in scripturæ dei eloquio inuenimus.Ibi enim nobis omnib⁹ in eo qd' specialiter patimur cōmuniter respōdetur.parte.3.fo.62.A.

Causa prima plus influit in causatū quā causa secunda.ideo deus qui est causa prima & rector totius creaturæ plus facit ad gubernationē cuiuslibet cōmunitatis q̄ omnes alij,imo sine ipso omnes alij nihil possunt.parte.2.fol.62.C.

Causarū tria genera sunt circa quæ versať rhetor.pte.4.f.351.D.

Cautelis licet vti,cōtra cautelas malorum insidiantiū bonis:exēplo Christi & Pauli.parte.5.fo.65.G.

Cautelis vtendi exemplū cōtra malicia peruersorū,exēplum dedit Dauid.quando se simulauit vt euaderet mortis periculum parte.2.fo.87.G.

Cæci & claudi quos Dauid cępit,secundū doctores fuerūt homines quos Iebusæi posuerūt,in fortitudine murorum confidentes,in cōtemptū exercitus Dauid &c.Ra.Salo.dicit quōd isti cęci & claudi erāt due imagines,quarū vna representabat Isaac, qui in fine fuit cæcus,& alia Iacob,qui claudicabat ex lucta cū angelo &c.Et quare dicunť cæci & claudi in plurali,licet esset tantum vna imago &c.parte.2.fol.101.G.H.

Cæcitas vel ignorantia peccati,potest causari tripliciter.parte.5. folio.215.E.

Cæcitas,non dicit simplicē negationem visus,cū sit priuatio,sed dicit negationē in subiecto apto nato,& p tēpore in quo visus debet inesse:Et sic est in spiritualibus de cæcitate mētis &c. parte.5.fo.215.D.

Cæcitas mentis,an excuset peccatum,& quid sit cæcitas mentis. Quale peccatum excuset,& quō excuset.parte.5.fo.215.D.

Cæcitas vel ignorantia quæ est causa peccati,tripliciter pōt causari.Vno modo ex ruditate intellectus. Alio modo ex negligētia,studendi.Tertio modo causať ex malicia propriæ voluntatis parte.5.fol.215.E.

Cæcitas mentis consequēs ad actum peccati,potest se habere tripliciter.Antecedenter,cōcomitanter,& cōsequēter.Ibidem.

Cæcitas exilij qd' homo se nō nouit vnde cōtigit.pte.3.fol.32.E.

Ced Cedar filius fuit Ismaelis,à quo Saraceni descēderunt,& ideo per ipsum designatur populus Ismaelitarū.parte.4.fo.74.E.F.& fol.98.B.Item pte.3.fo.276.A.Et folio.356.C.

Cedron est nomē fluuij qui inter Ierusalē & montē Oliueti currit per vallem Iosaphat.parte.5.fol.236.B.

Cedrus quæ est altissima arbor nisi succisa inutilis est in sua radice manēs nō facit vtiles fructus.parte.3.fo.123.F.Et fo.412.A. Item parte.2.fo.131.A.& fol.134.G.Et fo.221.F.Item parte.1. folio.296.B.

Cel Cela,aut Sela dictio Hebraica,secūdū Hebręos doctores min⁹bñ sentiētes,significat ꝓpetuitatē:sed secūdū doctores Hebraicos in eadē lingua magis eruditos,nihil significat:Et quare & propter quid ponitur &c.parte.3.fol.211.B.

Celare dicitur de⁹ in corde suo ea quæ ptinēt ad hominē: quādo non ostēdit erga eum beneficia exteriora,dimittēdo eum in afflictione magna.parte.3.fol.27.B.

Celebrare nullus permittēdus est,nisi fidem faciat de sua ordinatione.Et vnde huius habetur argumētum.pte.2.fo.242.F.H.

Cęlestes habitatores inquit allegoricus interpres,sponte assumere corpora,infantium vagitum,& incunabula paruulorū &c. & quosdā ad ꝓpriā terram reuersuros:alios futuros demones. Sed delyramēta sunt.parte.4.fo.148.A.B.Et fol.149.A.B.Et folio.150.B.

Cęlestium corporum materia quæ & qualis sit.pte.1.fo.23.C.D.

Cęlestia corpora,an & quō digniora sint homine. partę.1.folio 336.B.D.E.G.

Cęlestia desiderare debemus,& illa hoc modo adipisci valemus. parte.1.fol.122.F.

Cęlestia corpa an & quō possunt dici animata &c.pte.4.f.125.H. Et extensius.fo.127.D.E.

Cælestia corpora an & quō habēt contrarietatē.pte.3.fo.431.C.

Cælestia corpa licet sint agētia de necessitate,habent tamē virtutem immutādi elemēta & cōposita ex eis ad diuersas qualitates,ex quib⁹ disponūtur humana corpora ad varias infirmitates.parte.4.fo.126.B.

Cælestiū corporū decor,maximè cōsistit in luce.pte.4.fo.47.G.

Cælestia dicunť mūdari per Christi sanguinē, sicut tabernaculū dicebatur antiquit⁹ mundari.parte.6.fo.151.D.

Celeuma quid dicit pte.4.fo.146.D.Et fo.169.H.

Cella vinaria vt dicit Ra.Sal.dicitur,eo quōd in habaminibus sacrificiorum effundebať vinū,& tūc leuitę & cātores incipiebāt cantare laudes diuinas,quę ordinanť ad dilectionē dei, & etiā proximi.parte.3.fo.357.H.

Celte sculpāt̄ur in cilice.In bibliis antiquis habetur,vel certe sculpantur in cilice,qd' magis cōsonat cū Hebręo.pte.3.fo.42.B.

Cæli sūt septē,quorū hæc sunt nomina aer,ether,olymp⁹,sparsū vel igneū,firmamentū,cælū angelorū,& trinitatis.pte.1.23.F.

Cęlosqdā dicūt tres,scilicet aereū,æthereū,& sydereū: Nōnulli septē,primū aereū,secūdū æthereū ętiū olympiū,qrtū igneū, qntū firmamētū,sextū aqueū,septimū āgelorū.pte.1.f.143.A.

Cælum & terra cur dicuntur in principio creata,& nō facta prout cæteræ creaturæ factæ dicunť.parte.1.fo.23.E.

Cælū,nō visibile firmamētum,sed empyreū.i.igneū vel intellectuale,creauit deus in principio,quod nō ab ardore,sed à splendore dicit̄,& statim repletū est āgelis &c.pte.1.f.23.F.Et f.26.G

Cælum de quo dicit̄,Fiat firmamētum: vtrū excedit aeris spacia, an ipse aer vocetur firmamentū.parte.1.fo.24.F.

Cælum qd' firmamentū dicitur,describitur.parte.1.fo.40.C.

Cælum de quo dicitur: Vocauit deus firmamētum cælum,quid ibi cælum illud significet.Ibidem.C.

Cælum empireum(de quo dubitauerunt doctores,vtrum sit aliquis locus corporalis an non)est cælum crystallinū, quod etiā dicitur aqueū.Et quare.parte.1.fo.24.H.Et fo.26.F.G.

Cælum empyreū dicitur cælū cælorū.Et quare.pte.3.fo.304.H.

Cælum empyreum quod est locus beatorū,dicit tertium cælum. Secundum crystalinum,dicitur etiam paradisus, & vtrūq; intrauit Paulus in raptu.parte.6.fo.76.D.

Cælū quæri solet cuius figuræ sit,Sed spiritusſanctus quamuis autores nostri scierint,per eos docere noluit,nisi quod profit saluti.parte.1.fo.25.B.

Cælum quæritur si stet an moueatur,Si mouetur inquiunt,quo modo est firmamentum,Si stat,quomodo sydera in eo fixa cūeunt &c.parte.2.fo.25.B.

Cælū aereum fuit purgatū per diluuiū,ascēdens xv.cubitos supra cacumina montiū.pte.6.fo.126.H.

Cælum hoc visibile prius firmamentum dictum est posita cælū parte.1.fo.321.A.

Cæli(vnde dicuntur aues cæli) non est dubium quin in diluuio perierunt,& perituri sunt igne.De superioribus autem cælis cælorum vtrum ipsi perituri sunt igne quæstio est & disputatio scrupulosior inter doctos.parte.6.fo.35.E.

Cæli sunt inanimati & insensibiles.parte.4.folio.125.H.Et sic agunt in hæc inferiora ex necessitate naturæ &c.Ibidem.H.

Cælum primum,secundum,& tertium multipliciter exponitur. parte.6.fo.76.A.B.

Cæli altitudo à terra quomodo accipitur,& comparatur ad distantiam orientis ad occidentem.parte.3.folio.238.C.

Cæli superiores sunt mutabiles quantum ad situm:inferiores autem vt aer quantum ad alterationem.parte.3.fo.237.D.

Cælo & terra in natura corporum durabilius nihil est.parte.5.folio.276.A.

Cæli dicuntur solidissimi, quia non diuiduntur & reuniuntur, vnde soliditas propriè & aliæ qualitates elementares,nō sunt in cælis,quæ sunt alterius naturæ.parte.3.fo.69.D.

Cælum quomodo & quare apertum fuisse dicitur Christo baptizato.parte.5.fo.91.A.C.Et fo.93.C.D.G.

Cælum quare magis apertum fuisse legitur in baptismo Christi quàm in eiusdem passione &c.parte.5.fo.91.C.

Cælum quomodo diuersimodè dicitur aperiri in baptismo & in passione Christi.Ibidem.C.D.

Cælum quasi tectum mundi extēdit deus,nō labore &c.parte.3. folio.238.E.

Cælum est camera in mundo, terra pauimentum.parte.3.folio 264.B.

Cælum vndiq; circa terram,vnde etiam peccantibus lux,aer,spiritus pluuia,inde fructus, sine cælo deficit terra.parte.3.folio 238.B.

Cæli peribūt in fine mūdi, non q̄tum ad substantiam, sed quantum ad aliquā dispositionē. Et huius declaratio. parte. 3. folio 237. D.

Cælū & elemēta dicūtur angelorū opera: nō qa sunt eorū factores, sed qa administrarores, eo mō loquēdi quo vinea dicitur opus vineatoris, & domꝰ gubernāda opꝰ dispēsatoris. parte. 3. folio. 403. D.

Cæli extrema secundū apparētiā visus in circūitu orizōtis nostri, videnē sup terrā figi: & mediū quod est sup capita nostri in altum erigi: & sic habet apparentiā tabernaculi extenti. pte. 4. folio. 71. C.

Cælum ornauit deꝰ stellis & luminaribꝰ, aerem auibus, aquā piscibus, & terrā animalibus. parte. 3. fol. 403. C.

Cælum aereū dicitur metaphoricè ad similitudinē obstupescere, quādo notabiliter immutaī, sicut homo stupidꝰ in facie mutatur: isto modo dicit cælū obstupescere in tēpestate, quādo fiūt tonitrua, pcellę & fulgura, quę sunt signa dei. pte. 4. fol. 113. C.

Cæli exaudiri dicūtur quantū ad tēporalia & quantum ad spiritualia, & quomodo. parte. 4 folio. 336. D.

Cælorū rationē qū & quō deꝰ narrare dicit. pte. 3. fo. 73. A.

Cælū significaī p tabernaculū, quod animę deuotę non possunt ingredi durāte vita presenti &c. parte. 1. folio. 111. H.

Cælū dicitur thesaurꝰ, quia ibi abscōdita sunt & reposita bona diligētibus. Itē quia tota fertilitas bonorū in istis inferioribus prouenit ex influētia cæli & stellarum. parte. 1. fol. 164. C.

Cœna Christi cū discipulis. vtrū fuerit facta luna decimaquarta existēte. Et arguitur contra & p: cū respōsione & solutionibus argumentorum. parte. 5. folio. 226. E F G.

Cœnaculum vbi Christus fecit cœnā cum discipulis. Et vbi ipsi latuerūt ꝓpter metum Iudeorū, & vbi receperunt spiritumsanctum, idem locus est. parte. 5. folio. 115. H.

Cenereth nomen est laci magni, per quē transit Iordanis fluuius, & vocatur in euāgelio mare Cenereth, a quadā villa sic nominata, super littus eius sita &c. parte. 1. fol. 334. A.

Cœnobitæ qui dicuntur. parte. 6. folio. 172. A B.

Censum vtrū liceat dari Cæsari an nō. Ista quęstio ortum habuit à tēpore natiuitatis Christi. parte. 5. fo. 69. C.

Census non est in crimine sed affectus, sed qui bonis malè vtitur, hoc agit, vt per edacitatis ingluuiē, eo quo viuere debuit pane, moriatur. parte. 1. fol. 71. B.

Centēarius numerus in dexterā cōputaī, pollice & indice in coronā fleris. Vū: Iā dextera cōputat annos. pte. 1. fol. 267. D.

Centenariꝰ quia à leua trāsit ad dexterā, in cælestis vitę significationē poni cōsueuit. pte. 1. fol. 80. B. Et fol. 186. f. Item parte. 2. fol. 210. E. Et fol. 221. A. Et fo. 250. C. Et fol. 256. E. Et fol. 304. E. Item parte. 5. folio. 30. E.

Centuplū recipiet omnis q̄ reliquerit pa. &c. Sed hoc quomodo. parte. 5. fol. 60. A. C. D. Et fol. 171. C. Et fol. 208. F. G.

Centurio quis & quare sic dicatur. parte. 5. fo. 30. D. E.

Cepe & porri cum lachrymis comeduntur. parte. 1. fol. 281. E.

Cœpta bona qui districte nō exequitur, dissolutione negligētiæ manum destruentis imitatur. parte. 3. fo. 326. E.

Cereus quandoq; vnus, quādoq; duo ante euāgeliū deferūtur, quid & quos significēt. parte. 3. fol. 285. E.

Ceremoniæ quid & ad quid sunt. parte. 6. fo. 133. A.

Ceremoniæ legis sunt in quadruplici differētia: quędā pertinent ad sacramēta, quædā ad sacrificia, quędā ad obseruationē, quędam ad sacra. parte. 4. fo. 132. A.

Ceremonialia veteris legis quę principaliora, & quid figurabāt, & quare cessauerunt. parte. 6. fol. 117. B.

Ceremonialia an tantū erāt figuralia, vel an habebāt duplicē rationem, scilicet literalem & figuralem &c. parte. 3. fo. 205. G.

Ceremonialium duplex est opus & exercitium, scilicet opus operis, & opus operatum: & quid singulum horum respiciat &c. parte. 3. folio. 205. G.

Ceremonialia quòd nō debēt cessare tēpore Messiæ. Argumentum validū putāt Iudæi se habere cōtra Christianos. Sed soluitur. parte. 4. folio. 427. H.

Ceremoniū legis præcipe filijs Israel &c. Expositores Hebrǣorum dicunt: qd hoc præceptū vocatur sic: quia non habet rationē literalem sic claram, sed potius secretam &c. parte. 1. fo. 297. D.

Ceremonialia omnia reducuntur ad præceptum de obseruatione sabbati. parte. 1. fo. 164. H.

Ceremoniales obseruantiæ veteris legis: significātur per vestes, & quare. parte. 2. fol. 125. H.

Cernimus certꝰ in luce diurna, in nocturna verò visione ꝑ imaginea videmus. parte. 3. fol. 61. B.

Certitudo est duplex, s. cuidētiæ & adhæsionis. pte. 6. f. 164. F. G

Cerui tempore amoris discēdētes à patria, alter elunibꝰ alterius capite impositō se sustentant &c. parte. 3. fol. 368. B.

Ceruus senio grauatus, excrescētibus pilis & cornibꝰ, serpentē naribus haurit &c. & haustu de fonte sumpto, cornua & pilos deponit. parte. 3. fol. 145. A. Et fo. 358. B. C. Et fol. 359. E. F.

Cerui esus licitus est secundū legē, nō tamen legitur aliquis sanctus ceruinas carnes comedisse in veteri lege. pte. 1. fo. 360. H.

Cæsar dictus est Iulius: Et quare. parte. 4. fol. 370. F.

Cæsar Augustus sub quo Christus est natus diuisit regiā potestatem Aegypti in septē principatꝰ, ne possent rebellare, qd fuit quędam dispositio adhoc qd euāgeliū prædicarēt liberè per orbem. Parte. 4. fo. 30. A.

Cæsarea Philippi ciuitas est sic dicta, quia per Philippum renouata & ampliata, prius dicta Lachis postea Dan. Et quare nūc Pelneas, seu Palmeas, Est & alia ciuitas in Palestina sic dicta. parte. 5. fo. 52. B. Et folio. 105. A. Item parte. 6. folio. 196. G.

Cæsaries Sansonis distincta erat per septem floccellos. parte. 2. folio. 51. H.

Cethura vt Hebræi suspicātur mutato nomine est Agar, quę Sara mortua de concubina transiuit in vxorem. parte. 1. folio 83. B D. Cet

Cetus piscis magnus intra Oceanum detinetur, ne veniat ad maria mediterranea, in quibus homines communius nauigāt, ne sit hominibus nociuus. parte. 3. fol. 21. H.

Cetus est maximū animal marinum, & lōgitudo eius, occupat spacium quantum quatuor iugera terrę &c. parte. 3. fol. 78. H. Et folio. 241. B. Vide etiam fabulosa Iudeorum deliramenta de Leuiathan. folio. 241. B. C. Item copiosę de hoc. parte. 1. folio. 27. D.

Cetus in fronte dicitur habere multas plicas ad modum falcis dispositas, ad quarum reuelationem nullus auderet accedere. parte. 3. fol. 76. H.

Ceti os est ita terribile, quod quælibet creatura vltra modum horreret intrare. Ibidem.

Ceti duæ mandibulæ superior & inferior ad modum portarum aperiuntur & dauduntur. Ibidem.

Ceti squamæ sunt magnæ ad modum scuti, & ita coniunctæ, quod vix aer potest inter eas ingredi. parte. 3. fol. 80. C.

Ceti oculi videntur alonge per modum cuiusdam claritatis diffusæ similis auroræ. Ibidem.

Cetus respirat sicut & Delphin. Ibidem. D.

Cetus quomodo capitur & occiditur. parte. 3. folio. 79. C. Et folio. 241. C. D.

Cetus inuentus est in ripa maris iuxta portugaliam, de cuius lingua particulatim decisa, fuerunt onerati viginti quatuor muli, ex quo satis apparet magnitudo capitis, cerebri, & oculorū. parte. 3. fol. 80. C.

Chaldaica translatio apud Iudæos, thargum vocatur, & est magnæ autoritatis apud eos, sic qd nullus ausus fuit ei contradicere. parte. 4. folio. 74. B. Et folio. 88. H. Vide etiam in Thargum. Cha

Chaldæi vnde originem & nomen trahant. parte. 1. folio. 11. C. Et folio. 58. D.

Chaldæi feroces interpretantur, & eius moralitas. parte. 4. folio 81. A.

Chaldæa quondam fuit dicta terra Sennaar. parte. 1. fol. 58. F.

Chaldæi abundant flumi nibus, & strenui sunt in nauibus. parte 4. lo. 76. A. B.

Chaldæi & Persæ equis gaudent. parte. 4. fol. 129. A.

Chaldæorum lingua quadam proprietate distat ab Hebræa. Philo arbitratur linguam Hebræorum esse Chaldaicam & c. parte 4. fol. 295. A. C. Item parte. 2. fo. 245. H.

Chaldæorum literæ numero & sono concordant cum Hebraicis, discrepant tamē characteribus id est figuris. parte. 4. folio 292. H. Item parte. 6. fol. 275. F.

Chaldæorū Philosophi, matematici scilicet & etiam reges & principes illius gentis omnia faciunt secundum artem, scilicet per considerationem astrorum. parte. 4. fol. 196. E.

Chaldęi solem adorant, dumq; regi mortali (Exechiæ scilicet) deum suum præbuisse obsequium cognouissent, illū adorandum plus homine crediderunt. parte. 2. fo. 181. A.

Chaldæi cupidi, capta Hierusalem recipiebant de sepulchris preciosa. parte. 4. fol. 203. G. Et fol. 123. F.

Cham transtulerunt Septuaginta pro eo quod est Ham, & quare. à quo Aegyptꝰ vsq; hodie lingua Aegyptiorū dici ī Ham. parte. 1. fol. 56. E. Et fol. 63. D.

Chanaan quare maledicitur & non Cham &c. parte. 1. folio 56. G. H.

Index in Glos. ordi.

Chanaan puer antequam nascereturmaledicitur, quomodo & quare.parte.1.fo.311.A.

Chanaan,terra scilicet promissionis,à Noe post diluuiū ipsi Sē fuit ordinata,& postmodum Abrahe(quia erat de stirpe Sem) & posteritati eiº promissa est,sed Chananęi occupauerūt iniuste istam terram datā Sem & filijs suis.parte.1.fo.60.G.Et fol. 62.D.Et fol.65.C.D.Item parte.6.fol.188.E.

Chanaan in Hebręo est nomen proprium & appellatiuū. Quādo est nomen proprium significat Iudeam, & quare: quando autem est appellatiuum significat terram Babylonis, & quare &c.4.fol.235.B.

Chananęi.Vno modo accipiuntur generaliter pro omnibº illis qui descenderunt de Chanaan.Alio modo dicūtur specialiter &c.parte.1.fol.299.B.Et fol.331.H.

Chananęi habitatores Iudeę, ante filios Israel ,quomodo dicti sūt comedisse carnes hūas,& bibisse sāguinē &c.pte.3.f.378.G

Chananęi filios suos idolis immolabant.Ibidem.H.

Character baptismalis est indelebilis gratia.parte.6.fol.218.D.

Charitas ē virtº quā nihil vincit.pte.6.fo.126.B.Et fol.233.A.

Charitas in nobis debet esse quadruplici ratione.Et cōmendatur in tribus.primò scilicet,quia facit participare deitatē,secūdo, cōtra horrorem futuri iudicij dat securitatem.tertio, excludit timoris seruilitatem.parte.6.fol.233.C.D.G.H.

Charitati nō possunt deesse fides & spes.Sed fides & spes possunt esse sine charitate.parte.6.fo.54.F.

Charitas interius semper haberi potest,quāuis in publicum non semper potest ostendi,aliter de virtutibº alijs,ex fragilitate carnis.parte.6.fol.226.A.

Charitas possidet secura totam magnitudinem & amplitudinē diuinorum eloquiorum.parte.6.fo.116.E.

Charitas est hortus delitiarum.ex quo omnia genera virtutum, nutriuntur,ex quo ascendit fons qui irrigat omnia genera virtutum,& primū attollens se in quatuor capita virtutum,parte.4.fol.194.A.Item parte.2.fol.136.B.

Charitas est fons proprius bonorum,cui alienus non communicat.parte.6.fo.53.E.

Charitatis latitudo,longitudo,sublime,& profundum:longe & multiformiter dilucidatur parte.6.fol.93.A.B.E.G.

Charitas sola est,quę etiā reddita,semper retinet debitorem.Redditur cum impenditur,debetur etiā si reddita fuerit,quia nullum tempus quo impendenda non sit.Nec cum redditur amittitur,sed potius reddendo multiplicat &c.parte.6.fol.28.E.

Charitas omnis,minus quàm inter duos haberi nō potest. Et huius ratio.parte.4.fol.445.E.

Charitas ordinata est,& quomodo.parte.3.fol.357.F.

Charitatis gratia quem non infundit,proximum suum etiam si ipse deo hunc genuit,extraneū respicit.parte.3.fol.75.B.

Charitas licet principaliter deo subniciatur, tamen manifestatur per dilectionem proximi.parte.6.fol.153.C.

Charitas vera consistit in tribus.scilicet in receptione hospitum,in cōpassione oppressorum,in subuentione pauperum & infirmorum.parte.6.fol.161.B.C.

Charitas si non habet quod det,det calicem aquę & tantum imputatur ei quantum Zachęo multa.parte.3.fol.278.B.

Charitas patiens est,benigna est.Si alterum deest,charitas nō est. scilicet si tolerat quos non amat,vel si non tolerat quos amat. parte.3.fol.20.B.

Charitas nomen difficultatis erubescit.parte.3.fo.116.G.

Charitas ad alta mirabiliter surgit,cum ad ima proximorū misericorditer se attrahit, & quomodo benignè descendit ad infima valenter recurrit ad summa.parte.1.fol.277.E.

Charitatem,vt habere studeamus,quadruplici ratione persuadetur.parte.6.fol.233.C.D.

Charitas in cordibus electorum inextinguibilis manet, quia in futuro in mentibus sanctorum charitatis feruor accrescit.parte.1.fol.223.E.

Charitas an euacuabitur sicut scientia. Et quomodo scientia & charitas possunt dici euacuari.parte.6.fol.54.E.H.

Per charitatē Christus nobiscum in terra,per charitatem cum illo sumus in cęlo.parte.2.fol279.B.

Charitas fraterna sicut est quid optimum,ita econtrario odium fraternum est quid pessimum.pte.1.fo.101.H.

Charitas sicut stimulat ad bonum duplex,scilicet naturale & gratuitum,ita recalcitrat contra malum,quod fit resistendo tētationibus & dęmoni.parte.3.fo.166.G.

Charitatis pręceptū quatuor locis traditur in scriptura.parte.5. fol.70.B.

Charitati pręcepta,quę sunt prima & maxima mandata,cur inter pręcepta decalogi non ponuntur.parte.1.fol.166.B.C.D

Charitatis pręcepta cum duo sint, pro vtroque sepe vnum ponitur,quare & quomodo.parte.6.fol.28.E.

Charitatis pręceptum,qualiter sit intelligendum,qualiter sit primum,qualiter implendum.parte.5.fol.70.B.

Charitas que transformat amantem in amatum, per similitudinem designatur.parte.1.fol.28.D.

Charitas dicitur glutinum Christi,& quare.parte.1.fo.10.A.

Charitatis opus per catenulas aureas signatur.parte.1.fol.190.D.

Charitatē significat panis,& quare.parte.5.fol.154.E.

Charitas dicitur omne verbum.parte.5.fol.15.F.

Charitas designatur per Iosue.parte.1.fol.368.D.

Charitatis opera esse dicebant quidam,crebro conuiuari,iurniariari,consentire vicijs alienis &c.parte.6.fo.128.B.

Cherub singulari numero,plurali autem cherubim,sed Greca cō suetudo neutri generis cherubin posui, litera m in n mutata. Hie.autem & masculino genere duos cherubim aureos &c.parte.1.fol.177.A.

Cherub generis masculini,numeri singularis,cherubim plurale &c.pte.2.fo.136.A.Et fo.216.B.Item par.4.fo.251.F.

Cherub,de quo Ezechiel scribit,quę & qualis eius facies & quare alibi facies bouis dicitur.parte.4.fo.225.C.G.

Cherubim duos fecit Moyses super arcam.Salomon verò addidit alios duos multo maiores,quos in templo posuit,& quare parte.2.fo.136.C.D.Et fo.144.A.

Cherubim arcę tabernaculi quare mutuo se respicientes,versus vultibus describunt.pte.1.fol.177.D.Et fol.180.E.G.

Cherubim alis expāsis designantur,& quare.pte.1.fol.177.B.

Cherubim stabant erectis pedibus,intelligendum est, non quod vnum pedem habebant magis eleuatum altero, quasi disponerentur ad ambulandū,sed stabāt super pedes suos &c.parte.2. fol.216.D.

Cherubin duo intra sctā sctōrum erāt imagines iuuenū supra propiciatoriū positę:Et hoc secūdū Ra.Sa.& alios doctores.pte.1. folio.166.F.Aliter secundum Iosephum.fol.177.C.Item pte 4.fol.225.C.D.

Cherubin,seraphin,troni & dñationes,archangeli,sedes,virtutes, angeli,ministri:hęc militia dicit oīs vīrtus celorū,atq; multa sint officia,quę fortasse aut nos in libris posita sacris,non possumº inuenire,aut humanis celata sensibus inquirere non valemus parte.2.fol.239.B.

Chirographa singulorum manibus scripta,proprijs signis & incognitis dicijs agnoscuntur.parte.1.folio.268.B.

Chora & chore quam significationē & distinctionem habeant. parte.2.fol.199.A

Chore qñ terra deuorauit cū multis alijs,filij eiº remāserūt stātes in aere diuina virtute quousq; terra fuit iterū recluſa sub pedibº eorū parte.1.fo.312.F. Et fo.313.E.G.Itē pte.3.fo.150.F.G.

Chore quem pro iniquitate terra viuum absorbuit curin genealogia iustorum scriptus sit.parte.1.fol.136.E.

Chore filij an omnes fuerint ianitores, vel quidam cantores.Et an à tpe pditionis patris eorū, quod fuit in deserto, habuerūt spiritū propheticum,parte.3.fol.146.F.G.Et fol.150.F.G.

Chorus quid significet,& quomodo accipitur cū dicit:Laudate eum in choro.pte.3.fo.306.H.Item parte.1.fo.155.C.

Chorus est etiam genus mensurę &c.parte.2.fo.130.F.Itē parte 4.fol.336.H.Et fol.337.B.

Chrysolithus lapis preciosus & eius moralitas.parte.6.fol.273. B.D.Itē parte.4.fo.225.C.Et fo.250.B.& fo.321.B.

Chrysopassus,lapis precioº & eiº moralitas.pte.6.fo.273.F.G.

Christiano ante oīa cōuenit humilitatē diligere,in ,in lectione scripturę caurum esse,fidem tenere,modum in scientia seruare, & charitatis regulam.parte.3.fol.419.E.

Christiani à Christo fideles dicunt,nō à Petro Petrini,vel à Paulo Paulini:q tñ defuncto Christo, tāq; frēs,spōsā eiº,ecclesiā regēdā,& ad semē excitandū susceperūt.pte.3.fo.149.F.

Christianus quilibet debet esse ter inunctus.Et figuratur hoc per triplicem Dauid vnctionem,parte.2.fol.101.H.

Christianus bonus à Christo inunctus vnctione gratię,significatur per Dauid inunctum à Samuele.parte.2.fol.83.D.

Christiani quando & vbi fideles primò dicti sunt.parte.6.folio 123.E.Et fol.186.A.

Christianum decet esse discipline districtioris, pro quo Christus mortuus est ,pro te dei filius iugulatus est,& iterum te peccare delectat.parte.1.fol.217.E.

Christianus in hac vita,semper debet pendere in hac cruce vt sit fixus clauis & pręceptis iustitię,vt Christus in cruce clauis cōfixus fuit.parte.6.fol.87.E.

Christianū non solū in actibº,sed etiam in habitu ordinatū vult Paulus

Paulus esse.parte.1.fol.168.A.
Christiani debent esse cõuersationis celestis,& p quid hoc significatur.parte.1.fol.190.B.
Christianum decet equalibus & inferioribus affabilem esse &mitem,senioribus humilem.parte.3.fol.391.F.
Christianorum diuitię,sunt victus & vestitus.pte.3.fo.132.G.
Christianę vitę perfectio non consistit essentialiter in paupertate voluntaria,sed voluntaria paupertas operatur instrumentaliter ad perfectionem vitę.parte.5.fol.224.B.
Christianus quilibet bonus qui conatur supplãtare vicia,est filiꝰ Christi per adoptionis gratiã & significat per Iacob . parte.1. fol.89.D.
Christianus adhęrens Christo fide formata charitate, fructificat per opera meritoria,sed si prescinditur &c.infructuosus reddi tur.parte.4.fol.230.D.
Christiani veri,sunt victimę iusticię,quę ab apostolis immolantur dum terrena desideria mortificare docentur,vt spiritualia viuificentur.parte.1.fol.375.A.
Christianus si patitur pro fide & confessione nominis Christi nõ erubescat,vt possit dici.Bonus est dominus iste,qui habet tam fideles seruos.parte.6.fol.222.B.
Christianus quilibet in arto positus,per preces deuotas recurrere debet ad dominum Iesum Christum,exemplo Dauid, qui venit ad Achimelech &c.parte.2.fol.87.G.
Christiano q̃lis debeat esse sabbati obseruatio.pte.1.fo.315.A.B.
Christiano cuilibet regnum animę suę bene regenti adaptur moraliter psalmus.Domine in virtute tua lętabitur rex &c.parte 3.fol.112.H.
Christianus quilibet est dispensator domini sui . Et hoc triplicíter,vel in dispensatione spiritualium,vel in regimine temporalium,vel in bono vsu gratiarum sibi à deo collatarum . parte 5.fol.75.H.
Christianus vir sentit diuersarum prelia cupiditatum:studiorũ conflictus.parte.5.fol.113.H.
Christianus bonus quilibet in Christi virtute fiducialiter contra diabolũ pugnatur? significat p Abiã &c.pte.2.fol.223.D.
Christianus plequutionis tpe,& tẽpore pacis,habet quibꝰ possit probari in confessione Christi.parte.5.fol.149.E.
Christiani in primitiua ecclesia degentes sub imperio Romano, significantur per filios Israel existentes in Aegypto.parte.1.folio.113.D.
Christiani tpe persequutionis propter acerbitatẽ persequutorũ non audebant eucharistiã offerre,nisi in cryptis martyrum & in alijs locis occultis.parte.4.fol.338.H.
Christianum nemini licere, sine criminis obiectione aut probatione damnare,statuerunt Traianus & Elius Adrianus &c.parte.1.fol.300.E.
Christianus per ouem significatur &c.parte.1.fol.170.A.
Christiani significantur per filios Israel , qui debent offerre oleũ idest,pietatis fructum.parte.1.fol.187.H
Christiani qui cappellas ędificant de rapinis.vel ministris ecclesię demosynas dant , per hoc credentes saluari,sine emendatione peccati,falluntur parte.4.fol.121.H.
Christianę religionis libertatem,in seruitutem nimis onerosam conuertunt,qui super populum catholicum statuta nimis grauia ponunt.parte.6.fol.291.D.
Christiani populi grauamen ex malicia cleri puersi ostẽdit. Tãtũ eũ pondus citationũ,excomunicationũ, interdictorũ &c.sup populũ ponit qđ sub onere iacet depressus.pte.4.fol.419.D.
Christiani duplices & ficti dicuntur rugę.parte.3.fol.36.H.
Christiani qui tamen Christi nomine gloriantur,& malis actibꝰ iugiter implicantur,significãtur per Sãsonẽ &c.pte.2.fo.51.E.
Christiani mali qui timore pœnę cessãt à peccato,& statim reincidunt cessante periculo, significantur per Iudęos.parte.3.folio.159.H.
Christianus populus malus designatur p populũ Iudaicũ,& dicitur vallis visionis.Et quare.parte.4.fol.43.D.H.
Christiani mali peius paganis & Iudęis viuunt &c. parte.3.folio.116.E.
Christianitatis falsum nomen sibi assumentes,qui scilicet in ecclesia constituti non recedunt à vicijs , significantur per filios Iacob &c.parte.4.fol.426.E.
Christiani increduli sunt in duplici gradu.parte.4.fol.282.D.
Christianorũ malorũ sunt duo modi puniẽdi.pte.6.fol.263.D.
Christiani omnes vituperantur pro malis à circumeuntibus & nunquam intrantibus.parte.3.fol.126.I.
Christianus peccans mortaliter,per Sedechiam institutum in regem significatur.Et quare.parte.4.fol.235.D.
Christianorũ pcã & nouissima nostra,in cõsũmatione seculi,similia erunt peccatis iuda,imo peiora.parte.4.fol.115.B.
Christiani inter infideles habitantes sub tributo emunt communia illis pecunia.parte.4.fol.200.H.
Christianus populus quem Antichristus adidololatriam & ad sprucicium cõuertere conabit,significat per Eleazarum.parte. 4.fol.468.E.
Christiani Iudaizãtes,& Iudei ad mille annorum regnum dicta prophetę referentes,cogẽtur vt suscipiant omnes qui salui fuerint,inhabitaturos in terra Israel,ędificandã Ierusalem,extruẽdum tẽplum &c.parte.4.fol.263.A.
Christianus populus non est Idemeus,licet hoc teneant Iudei in omnibus libris suis tam thalmudicis quàm alijs,sed tedarguũtur.parte.4.fol.63.F.
Christiani dũ nõ erubescunt imitari peccata quibus ethnici polluuntur,quasi per vxores alienigenas degenerant à semine vero dei,quo fuerunt generati.parte.2.fol.252.B.
Christiani qui hodie ventrẽ suum,vt deũ habẽt aut auariciam sequuntur,aut cęteris mundi illecebris mancipati sunt , imitantur samaritas,qui ita domino seruiebant,vt dijs suis non renũciarent.pte.2.fol.258.B.
Christianus mollis & effœminatꝰ,qui nescit resistere peccatis,nõ est aptus ad receptionem eucharistię , & significatur per filiam sacerdotis &c.parte.1.fol.253.H.
Christiani quidã acceptum mysterium corporis & sanguinis domini,sic in perditionem sibi conuertunt,sicut Iudei incrassati beneficijs,idololatrę facti sunt.parte.1.fol.370.B.
Christianus animi virtute destitutus , qui vendit possessiunculam suam,idest animã diabolo per mortalem culpam,significatur per fratrem attenuatum &c.parte.1.fol.259.D.
Christiani mali in bonis terrenis tantum modo confidentes , frequenter nituntur impedire bonos Christianos(qui sunt fratres eorum in fide)à profectu in via morum &c.parte.1.folio 298.D.
Christiani qui deserta veritate ad errores declinant,malignis spiritibus traduuntur , qui dignitatem angelicam perdiderunt. parte.1.fol.370.E.
Christianos falsos significat Cham,qui passionem Christi annũciant profitendo,sed inhonorant malè viuendo.parte.1. folio 57.A.
Christiani aliqui inclinant in ortu solis se versus illam partem, retinentes in hoc modum paganorum,qui eos in eadem terra prędecesserunt.parte.1.fol.140.H.
Christorum multa sunt genera.Patriarchę dicti sunt Christi.In parabolis dicũtur Christi,omnes qui de Aegypto egressi sunt Cyrus rex Persarum & Medorum(qui Israel relaxauit)Christꝰ est a lepra mũdatus in lege,vocatur Christus dei &c.parte.3.folio.86.D.E.
Christus siue deus incarnatus,est nomen suppositi,duplicem naturã habẽtis,diuinã videlicet & humanã.pte.5.fo.2.D.E.& fo. 5.D.Itẽ pte.6.fo.232.G.& clarius fol.35.B.& fol.232.G.
Christus Grece,Messias Hebraicè,vnctus Latinè.parte.5.fo.90. A.Et fol.190.E.F.Et fol.130.B.
Christꝰ filiꝰ dei vngit & vngit:Vngens verbo diuinitatis,secũdũ quod cũ patre & spũsancto habet omnia cõmunia.A patre vngit secũdũ humanitatẽ,& à spũ sancto &c.parte.1.fol.228.E.
Christus dicit vnctꝰ nõ vnctione humana,sed diuina:quia in humanitate pro nobis assumpta,fuit vnctus à deo patre,immo à tota trinitate plenitudine gratię.parte.5.fol.130.B.
Christũ saluatorẽ nostrum,fuisse deum & hominem,vtrũ ex scripturis receptis à Iudęis possit efficaciter probari , Et arguitur affirmatiuè pro suppositо & quęsito,Cum solutionibus argumentorum &c.parte.6.fol.275.E.&c.per totum.
Christus est rex & sacerdos vnctus in humana natura plenitudine gratię.parte.5.fol.190.G.
Christus q dicit secundũ Hebrẽos Messias,qa sit deꝰ & hõ in vna persona,probatur multis autoritatibus veteris Testamenti.pte 6.fol.275.H.Et fol.276.per totum.Et fol.280.E.
Christus in lege & prophetis promissus probatur quòd sit verꝰ deus & verus homo.parte.4.fol.390.F.G.
Christi diuinę psonę incarnatio,ita quòd Messias promissus in lege & pphetis sit verꝰ deꝰ & verꝰ hõ,probat ex scripturis receptis ab Hebrẽis.pte.6.fo.276.G.H.Et fol.277.A.B.C.D.E.
Christi diuinitas clarius exprimitur per prophetiã Ieremię, quã in alijs libris ve.Testa.parte.4.fo.110.C.
Christꝰ tres in se habuit naturas,& significant per tres vites,& sũt diuinitas,aĩa,& corpus.parte.1.fol.106.D.Et fol.222.B.
Christus in vna persona est deus verus ab ęterno , & homo in tempore.parte.4.fol.381.F.

Index in Glos. ordi.

Cristus vna pſona eſt geminę ſubſtātię.pte.6.f.4.A.& ſo.45.A.
Christus habet duplicem naturam in vna perſona,& inde media tor dicitur parte.5.fol.52.B.Et etiam quia debuit vitam communiter ducere.parte.5.fol.40.D.
Chriſti vnā perſonam,dicimus figurare duas perſonas,angeli.ſ, &hominis.Nec mirandum,quia in expoſiti onibus patrum,legimus vnam eius eſſe perſonam in Iſaac & ariete figuratā &c. parte.2.fol.285.E.
Chriſt⁹ ,ppriē pōt dici,de⁹ amen:eo quòd ipe ſolus hāc dictionē amen frequentabat promittendo.parte.4.fol.106.C.D.
Chriſtus eſt lux ſufficiens ad illuminandum homines in cogni tione diuinorum triplici ratione.parte.5.fo.187.B.
Chriſtus eſt veritas,verus de⁹,verus homo,& de vtroq; habem⁹ certū teſtimoniū . pte.6.fo.234.E.F.G.H.Itē pte.4.fol.135.E.
Chriſtus dicitur veritas,vita & via,& quare parte.5.fol.228.B. Audeo & dico (ait Origenes)
Chriſtus anima dei eſt,ſicut & verbum dei ſapientia dei & virtus dei.parte.1.fol.261.B.
Chriſti humanitas ex coniunctione ad deitatem,habet quodam modo valorem infinitum.parte.4.fol.53.B.
Chriſt⁹ ſecūdū qd' hō,p̄deſtina⁹ ē eſſe fili⁹ dei.&c.pte.6.fo.4.D.
Chriſtum dicere creaturam vel ſeruum,ſimpliciter & propriē,periculoſum eſt,niſi cum reduplicatione ſpecificatiue tenta.parte.4.fol.76.H.
Chriſtus inquantū homo eſt creatura . Omnis autem creatura ſi relicta fuerit,in nihilum cadet ſicut eſt de nihilo , & ita poteſt iſta concedi cum reduplicatione:Chriſtus inquantum homo nihil eſt ex ſe,ſed omnino deficiens.parte.6.fol.283.E.
Chriſtus inquantum deus eſt filius dei,ſed quidquid habet filius inquantum deus,habet naſcendo,& per cōſequens habet illud à patre,& ſic ex ſe nihil eſt,ſed eſt omnino deficiens.Non ſequitur,& quare.Ibidem.
Chriſtus in carne latuit,ne à Iudęis inuenireē diuinitas,ſicut Dauid latuit in ſpelūca.Sic & alia quę Dauid geſſit in illa fuga figuraliter Chriſto,& myſtice adaptantur.parte.2.fol.90.A.
Chriſtus in infirmitate agnoſcendus,eſt patri ęqualis,nō viſione corporali,ſed fide,& dum hoc credimus,in nobis ad patrē aſcēdit.parte.3.fol.167.A.
Chriſtus dicitur occult⁹ , qa humilis,humilis,vt poſſit ſperni & occidi,vt redimeret mundum.parte.5.fol.188.F.
Chriſtus inquātum deus,eſt eſſentialiter ipſa beatitudo , & quātum ad humanitatem erat actu beat⁹ in anima.parte.5.fol.222. F.Et fol.228.B.
Chriſtus eſt eiuſdem naturę cū patre,non identitate ſpecifica,qa natura diuina non eſt diuiſibilis ſicut humana,ſed idētitate naturali,diſtinctus tamē in perſona.parte.6.fol.234.D.H.
Chriſtus in eo quod eſt filius dei,eſt vita quę viuificat aīas,in eo quod filius hominis,iudex.parte.5.fol.202.E.
Chriſtus homo per diuinitatem dimittit peccata ,per humanitatem pro peccatorib⁹ poteſt mori.parte.5.fo.202.A.
Chriſti diuinam maieſtatem tacere iubentur anſe paſſionē demoniaci ab eo ſanati,& apoſtoli,& quare.parte.5.fol.95.E.
Chriſt⁹ i ſe habuit duplicē ſtatū,vitę ſcz & mortis.pte.6.f.66.D.
Chriſtus habuit candē naturā cū patre.Hoc viderunt apoſtoli in trāſfiguratione,in baptiſmo,p angelorū obſequiū,p creaturas viſibiles,& per modū docēdi & operādi.pte.5.fo.188.B.
Chriſt⁹ quomodo p opera potuit probari filius dei,cum de apoſtolis dixerit:Maiora facietis.parte.5.fol.138.A
Paris periculi eſt diſcredere veram humanitatem in Chriſto ſicut & deitatem.parte.5.fo.219.F.Item parte.3.fol.156.C.Item parte.4.fol.90.F.Item parte.6.fol.234.E.
Chriſtus,quòd negetur vel taceatur,vel non confiteatur,eſt peccatum mortale.parte.5.fol.38.C.
Chriſtū nō diuidas,ſicut qdā diuidūt,dicētes:Qui de Maria,paſſus ē:q de deo,paſſ⁹ nō eſt &c.& de hoc figura.pte.1.fo.220.A
Chriſtus contra ſpiritales nequitias pugnaturus ,in infirmitate carnis virtute diuinitatis prędinctus apparuit &c .Et ſignificatur per Gad,ideſt accinct⁹.parte.1.fol.375.B.D.
Chriſtus licet inquantum deus ſit ęternus , non tamē fuit rex vel domin⁹ ab ęterno,ſed quādo creaturā habuit ſubiectam &c. ſic in ſanctis angelis cœpit regnare.parte.2.fo.305.H.
Chriſtū dicere patrē dominū nō facile inuenīē,preſertim ante incarnationē.Nā ſecūdū carnē hoc cōgrue dicīē.pte.1.fo.78.A.
Chriſtus eſt pater noſter,qui nos fecit & genuit.Si ergo agnoſcā quòd deus pater meus pater ſit,glorificabo eum.Si etiā quòd patris mei exaltabo eum.parte.1.fol.153.H.
Chriſt⁹ ſecūdū prē ſenſitiuā fuit viator,& ante paſſionē,ſed poſt reſurrectionē nō.parte.5.fo.210.C.Itē parte.6.fol.177.F.
Chriſti caput eſt deus qualiter & quō.parte.6.fol.49.A.B.
Chriſtus eſt caput hominū,ideo cōparantur ad ipſum ſicut membra ad caput,& hoc quadruplici ratione.parte.6.fol.48.H.Et fol.49.A.Item parte.3.fol.272.E.
Chriſtus primatum tenet, non ſolum reſpectu hominū ,ſed etiā omnium angelorum,& quomodo.parte.6.fol.104.H.
Chriſtus non indiget auxilio angelorum.Nec ideo dixit: Et exhibebit,mi.modo plus q̄.xñ.de.an.ſed angeli indigent ſuo auxilio.parte.5.fo.81.C.Et fo.16.B.Item parte.1.fol.271.E.
Chriſto quomodo & ſecundum qd donauit deus nomen quòd eſt ſuper omne nomen &c.an ſecundum quòd deus vel ſecūdū quòd homo &c.parte.6.fol.100.B.C.
Chriſto vtrum omnia ſint ſubiiciēda ſecundū humanitatē in futuro ſeculo.Arguitur contra & pro,cum reſponſione & ſolutionibus argumentorum . parte.6.folio .138.D.E.F.G.Et folio.168.H.
Chriſto omnia creata ſunt ſubdita ſiue ſubiecta ſecundum diuinam naturam,& etiam humanam,& quomodo hoc intelligēdum.parte.5.fol.40.D.Item extenſius parte.2.fo.65.B.
Chriſtus non ſolum dicitur dominus i n concreto , ſed etiam in abſtracto dicitur dominator vel dominatio propter excellentiam dominij ſui.parte.6.fol.237.G.
Chriſtus dicitur homo nobilis ſecundum deitatem & humanitatem qui abijt in regionem lōginquam &c.parte.5.fol.172.D.
Chriſtus ſolus eſt ſacerdos in eternum.parte.3.folio.251.F.Item parte.5.fo.190.G.
Chriſtus ſolus dicitur habere regnum perpetuum & nullus alius parte.4.fo.263.D
Chriſtus excellit angelos in quatuor,quia patri cęternus,consubſtantialis,coequalis in poteſtate & dignitate,in quibus angeli deficiunt.parte.6.fo.104.H
Chriſt⁹ nō ſolū in q̄tū de⁹,ſed etiā inq̄tū hō regnabit in ętern̄, nō ſolū ſup hoīes,ſed etiā ſuper angelos.parte.5.fo.125.C.
Chriſt⁹ ſupior eſt angelis ,ppter vnionē ad ſuppoſitū & plenitudinē gratię licet ſit minor illis rōne naturæ.pte.6.fo.246.G
Chriſt⁹ inq̄tū hō eſt pfectiōis finitæ,de⁹ aūt eſt pfectiōis infinitæ. Et in hoc ſupeminet de⁹ Chriſto,& etiā vt creator creaturæ.Itē quòd influit ei plenitudinē gratiæ.parte.6.fo.49.B
Chriſtus dicit⁹ plen⁹ grā,q̄re & quō & q̄ differenter ad alios gratia plenos.parte.5.fo.188.B.Item parte.6.fol.133.F
Chriſtū ſolum dona ſpiritusſancti apprehendunt,omnes viros tranſeūt,& ſuper Chriſtum manere dicuntur &c.p.4.fo.13.A
Chriſtus dicitur teſtis dei,ſicut apoſtoli dicuntur teſte Chriſto. parte.4.fo.76.F.G.H
Chriſtus eſt alpha & o,ideſt principium & finis totius ſacręſcripturę.parte.5.fol.185.B.
Chriſtus an fuerit prophęta,arguitur contra & pro,cum reſponſione & ſolutionibus argumētorum.parte.5.fo.210.B.C.& ſolio.47.A.Item parte.3.fol.85.G.Item parte.6.fol.177.F.
Chriſtus ſecundum deitatem manet in ęternum , quod fuerunt confeſſi Iudęi dicentes:Nos audiuimus ex lege quòd Chriſtus &c.parte.3.fol.236.D.
Chriſti regnū incepit tpe quo vltimū regnū de quatuor regnis.ſ. romanū,fuit i ſua poteſtate qd' maximē fuit tpe Auguſti,quo tpe Chriſtus de virgine fuit natus &c.parte.4.fol.190.G.
Chriſti dilectio ad genus humanū fuit in ſummo gradu triplicater.parte.5.fol.227.A.
Chriſti ardēs deſiderium ad noſtram redemptionem oſtenditur tripliciter.parte.5.fol.80.D.
Chriſtum Iudęi dicunt in aduentu ſuo venturum ad regnandū temporaliter in poteſtate : Sed improbatur illud.parte.4.fol. 290.H.iEt fol.49.C.
Chriſtus in primo aduētu ſuo nō venit in magnitudine ſuę poteſtatis,ſed in benignitate ſuę humilitatis.pte.3.fol.186.G.
Chriſtus ſuo aduentu primo duplicem conſolationem populi fecit.parte.4.fol.70.D.
Chriſtus eſt mittens & miſſus in ſua incarnatione benedicta ,ſed diuerſa ratione &c.parte.6.fo.285.C.
Chriſtus q iter deum & homnem medius propitiator interuenit per propitiatorium ſuper arcam teſtamenti poſitum deſignat. parte.1.fo.211.B
Chriſtus inquantum deus,præſciuit ſe temporaliter naſciturum & huius vitæ ordinem & modum.parte.3.fol.71.H
Chriſto nulla cauſa veniēdi fuit,niſiqd' peccatores ſaluos faceret. parte.6.fo.117.B.E.
Chriſt⁹ quòd venerit:& quòd tēpus aduēt⁹ ſui iā trāſierit in ſpiritū,probat multis modis.ſ.ex lege & prophetis & ex alijs ſcripturis Iudeorū autēticis.pte.6.fo.277.G.H.Et fo.278.p totū

Et soluuntur Iudęorum argumenta in contrarium. folio. 279. B.C.D.E.F.G.
Christus in lege promissus probatur venisse, & non esse venturus. parte. 4. folio. 8. F.H. Et folio. 290. F.G. Et folio. 316. F.G. habes notabilia. Itē. parte. 3. fol. 215. B. Item parte. 5. fol. 11. C.
Christum (quem Iudęi dicunt Messiam) multi Iudęorum dicunt nascū in die destructionis tēpli. Et cum quęritur ab ipsis vbi sit Christus, & vbi per tantū tempus fuerit, Dicūt aliqui quòd ipse cum angelis viuęs in eo modo quo Moyses vixit. xl. diebus in mōte Sinai, & expectat pręceptū domini ad se ostendēdum &c. Alij aliter dicūt. Vide. pte. 4. fo. 107. BC. Itē pte. 6. fo. 275. F.
Christum qui negat venisse, ostēdat regem de tribu Iuda in gente Iudęorum. parte. 1. fol. 117. E.
Christus dicitur consanguineus & cognatus legis, & legislator, quia per legem promissus, & de patriarchis natus, & de gente Iudęorum secundum carnem. parte. 2. fo. 57. B.E.
Christum futurum prophetę dixerunt & inter alia de eo prophetarunt, quòd esset legislator nouę legis, quòd esset redemptor, quòd esset mortis destructor. parte. 5. fol. 16. D.
Christum sibi promissum Messiā, vtrum Iudęi cognouerunt esse Iesum Nazarenum, Arguitur cōtra & pro, cū respōsione &c. parte. 5. fol. 66. F.G.H. Et fol. 42. F. Item parte. 6. fol. 36. D.
Christus se ostendit verum messiam ex tribus signis. Primum fuit manifestatio occulti prędentis, secundum prędteriti, tertium futuri. parte. 5. fol. 191. D.
Christus solus dict⁹ est Messias, & null⁹ alius. pte. 1. fol. 117. H.
Christus quomodo in lumbis Abrahę decimatus est, an secundū animam, vel an secundū carnē, & quō, Et vnde aīam accepit. parte. 1. fol. 38. G. & fol. 355. C. Itē parte. 6. fo. 145. E.F.H.
Christus secundum carnem fuit nasciturus de populo Israel. parte. 1. fol. 161. H.
Christus sicut pro vtroque populo vēit, sic de vtroque nasci voluit. parte. 4. fol. 35. F.
Christus non solum fuit expectatio Iudęorum, sed etiam gentiū. parte. 5. fol. 220. D.
Christus talē sibi hoīem quem suscipere voluit diuinit⁹ ꝓuidit. qui non solum sine pctō, sed etiā plenus esset gratia & veritate, qui nullā sibi repugnante lege peccati, legē dei absq; vlla mentis vel carnis contradictione seruaret. parte. 1. fol. 249. H.
Christus q̄ misteriū suę incarnationis mirabile effecit, & de se ait: Ego sum ostiū &c. significatur per Ioathan &c. pte. 2. fo. 231. E.
Christi generatio secundū carnem (quę non à Cain primogenito Adę incepit) à quibus initiū habuit describit. pte. 1. fo. 48. F.H.
Christus significatur per Ioseph patriarcham in senectute patris natum, senescente mundo filius dei de virgine natus fuit tanq̄ filius senectutis. parte. 1. fo. 101. F.H. Et fol. 102. E. Et fol. 105. H. Et fo. 107. E. Et fol. 266. F. Et fol. 374. B.
Christus nasciturus erat secūdum carnem de semine Abrahę seu de semore. parte. 1. fol. 80. D.
Christus descendit de Abrahā per Isaac & non ꝑ Hismaelem. parte. 5. fol. 5. F.
Christum esse de semine Dauid scriptura propbetarū in pluribus locis prędixit, & quòd in Bethleem nasceretur. parte. 5. fol. 209. H. Et fo. 214. G.
Christus licet secundum hūanitatem fuerit post Dauid, tamen secundū diuinitatem est ętternus. parte. 3. fol. 435. D.
Christus intelligitur sedisse super sedem Dauid spiritualiter, non autē tēporaliter. parte. 5. fol. 125. C.
Christus dicitur germen domini, quia solus spiritussancti opere conceptus est. parte. 4. fol. 13. C.
Christus potest dici factus cū hac tamē determinatione factus hō secūdū carnē, quia natura humana Christi facta est, & est vnita ad suppositum diuinum. parte. 3. fol. 9. H. & fol. 4. C.D.
Christus ab instanti cōceptionis habuit corpus omnibus liniamētis distinctum: quamuis nondum habuerit perfectam corporis quantitatem, sed animam omnibus virtutibus & scientijs plenam. parte. 5. fo. 188. F. Item parte. 3. fo. 215. F.
Christus dicitur flos rōne puritatis, quia nullum actuale siue originale peccatum locum in eo habuit, & quia etiā protulit fructum nostrę salutis. parte. 4. fo. 28. D.
Christo aptatur illud quod de tēplo dicitur. s. quòd. xl vi. annis ędificatū dicit. Aiūt em̄ physici, quòd hoc dierū nūero corpus hūanū i vtero à tpe cōceptiōis vsq; ad pfecta mēbrorū liniamēta crescat &c. parte. 2. fo. 248. F. Vide etiam in Templum.
Christus natus est de virgine quę est nobilissimum membrum ecclesię. parte. 3. fol. 215. F.
Christ⁹ de virgine despōsata voluit nasci, & q̄re. pte. 5. fo. 124. E.
Christus qui est altissimus secundum naturā diuinam, fundauit virginem eam confirmando sua gratia, ita quod nec mortaliter nec venialiter peccauit. parte. 3. fol. 215. F.
Christ⁹ nat⁹ ē cōtra cursū naturę de v̄gine clausa. pte. 4. fo. 25. C.
Cristus sicut sol visibilis oritur de loco auroręs, sic ipse ortus est de virgine, qui dicitur sol iusticię. parte. 3. fo. 252. D.
Christus dicitur primogenitus virginis Marię. non quòd alij fuerunt ante sed quia post eum nullus fuit. parte. 5. fol. 8. F.
Christus nat⁹ fuit tempore maximę pacis. s. tempore Augusti Cęsaris, anno imperij eius. xlij. subiectis omnibus gentibus Romano imperio. parte. 4. fo. 9. B. Item parte. 5. fo. 129. C.
Christ⁹ nat⁹ ē tēpore Herodis alięigenę. s. Idumei. pte. 1. fo. 117. F
Christus in Nazareth fuit cōceptus, & etiā nutritus: licet in Bethleem fuerit natus. parte. 5. fol. 13. C. Et fol. 191. D.
Christus dicitur vir vnus, quia nullus alius fuit, nec est, nec erit, deus & homo in vna persona &c. parte. 2. fo. 62. D.F.
Christus dicitur alter homo, quia fuit alter ab omnibus alijs hominibus, quia omnes alij processerunt de radice peccati, iste autem solus innocens. parte. 5. fol. 2. H.
Christus circuncidi voluit septem rationibus, quamuis non esset legi subiectus. parte. 5. fol. 130. G.
Christi caro & Marię licet in lumbis Adę fuerit, differenter tamen inde in matrem & filium descendit. parte. 1. fo. 38. G. Et fo. 355. C. Item parte. 6. fol. 145. E.F.
Christi caro multis nominibus dicitur. s. velamē, arca, nubes &c. quare & propter quid. parte. 1. fo. 242. A.
Christi caro an & quomodo de terra dicenda sit, parte. 6. fo. 148. C. Item parte. 3. fo. 233. E. Vide etiam in Caro christi.
Christus cum esset verbum in principio apud patrem, verbum factum est caro, vt per carnem panis cęlestis trāsiret ad infantes parte. 3. fol. 484. B.
Christum significat aureum altare, qui ineffabiliter ita veram carnem traxit de Adam, vt à peccato carnis Adę esset immūnis &c. parte. 1. fol. 195. F.
Christi corpus, voluntate fuit mortale & passibile: naturaliter nec mortale, nec passibile, & immortale datum fuit discipulis & si tunc mortale esset. parte. 6. fo. 51. B.C.
Christus solus mortuus est voluntate, alij omnes ex necessitate. Ibidem. C.
Christi corpus optime complexionatum erat, tamen carnositas eius fuit immutata in maciem, ex ieiunijs, ex laboribus, & vigilijs &c. parte. 3. fol. 251. B.
Christus fuit multum macilentus, maximè tempore mortis suę &c. parte. 3. fol. 41. D.
Christus, quę fragilitati hominum veraciter conueniebant, misericorditer in se transferre dignatus est &c. Et figurat per Esdrā &c. parte. 2. fol. 252. F.
Christus infirmitates & defectus quas, quos, qualesq; accepit. parte. 5. fol. 31. B.C.
Christus carnis desideria quę habuerat, habuit ex nobis, vt sitim & esuriē &, huiusmodi. Non tamē sunt omnia in Christum recipienda, sicut gulę, & coit⁹ desideriū &c. parte. 1. fol. 219. G.
Christus sola suggestione tentatus fuit, non delectatione vel cōsensu. pte. 5. fo. 15. F. Item parte. 4. fol. 375. A.
Christus fuit turbatus secundum quid, quomodo, & vnde. pte. 2. fol. 288. A. Item parte. 5. fo. 222. F.G. & fo. 225. E.
Christus nullo inordinato motu potuit moueri ex iurijs sibi illatis &c. parte. 3. fo. 105. C. Item parte. 6. fo. 168. D.
Christum habere animā humanā siue intellectiuam negauit Arrius hęreticus, asserens locum animę ipsum verbū tenere. pte 4. fol. 263. H. Item parte. 6. fol. 275. G.
Christus & si fuit beatus ex parte animę ab instanti conceptionis, ex parte tamen corporis erat viator & passibilis ante resurrectionem &c. parte. 5. fo. 79. H.
Christus qui ab instanti conceptionis fuit omniscians, an scientia experimentali profecerit. parte. 5. fo. 40. F.G.H. Item parte 6. fo. 239. H. Item parte. 3. fo. 145. B.
Christus habuit duplicem scientiā. Et subdistinguitur &c. parte 5. fol. 30. G. & fol. 133. A & fol. 208. D. Item parte. 4. fol. 28. FG.
Christus habuit scientiam infusam, & fuit homo in tempore nullam habens ignorantiam. parte. 4. fol. 20. B.
Christus homo qui habuit perfectam noticiam ab instāti suę cōceptionis, quomodo per suam resurrectionem cognouit ergā se dilectionem vel approbrationem patris. parte. 3. fol. 145. B. Item parte. 5. fol. 188. F.
Christus homo licet ab instanti incarnationis habuerit dominiū super omnia creata autoritatiuè, non tamen executiuè: sed hoc modo accepit in sua resurrectione. parte. 4. fol. 151. B. Item parte. 6. fol. 285. A. Item parte. 5. fo. 87. G.

Index in Glos. ordi.

Christus licet non meruerit gloriã animę suę quam ab instãti suę conceptionis habuit, tamen meruit gloriam corporis & suam exaltationem. parte. 3. fo. 245. B. C. D.

Christus inquantum deus cognoscit patrem noticia comprehẽsionis, & inquantum homo plenius cognoscit quã aliquis angelus quantumcumque beatus. parte. 5. fo. 235. H.

Christus inquantum homo licet habeat noticiam creatã omniũ effectuum dei qui facti sunt, & fient, nõ tamen habet notitiam omnium possibilium a deo fieri. parte. 3. fol. 388. D.

Christus qui est cognitor iniquitatum dicitur ignorare peccatũ, non quidem nõ videdo, sed non cõmittendo. pte. 3. fo. 134. A.

Christus plenissimẽ nouerat cum esset in corruptibili carne, quã ta vel sibi vel membris gloria esset futura. parte. 1. fol. 176. E.

Christus quare non fuit immolatus primo anno quo fuit natus, sicut agnus immolandus fuit secundum legem Ipse enim fuit verus agnus parte. 4. fo. 286. C.

Christus non fuit occidẽdus à Iudęis infans: & de hoc figura. parte. 1. fol. 173. A. B.

Christus anno quoto ex Aegypto venit seu reportatus fuit. parte. 5. fol. 13. D. & fol. 15. D.

Christus in dolore cõtritionis quęrendus est, & sic post triduum inuenitur. parte. 5. fo. 132. H.

Christus cõmuniter vixit inter homines. Duxit enim vitam inter omnes. parte. 5. fol. 189. F.

Christus asperis vestibus vtebatur. parte. 3. fol. 181. D. & vilibus vestimentis sicut pauper & Palestini. parte. 15. fol. 239. D. E.

Christus vestẽ portauit distinctiuam à ceteris populis, quemadmodum reliqui Iudęi, qui de hoc pręceptum habebant. Similiter & alia legalia obseruauit vsque ad passionem &c. parte. 5. fol. 34. D.

Christus an calceamentis vsus sit, Arguitur pro & cõtra. parte. 5. fol. 93. B. C. D. E. F. & fol. 90. H.

Christus quali cingulo cinctus fuerit. parte. 5. fol. 194. D. E.

Christus quod eandem artem exercuerit sicut pater suus putatiuus, probabile videtur. parte. 5. fol. 100. D.

Christus omnia terrena bona comtempsit, & omnia terrena mala sustinuit, & cętera talia passus, & quare, parte. 6. fol. 138. F.

Christus quare in paupertate voluit viuere, cum tamen diuitię, sicut sunt impedimenta reprobris, ita probis sunt adiumenta, nihil autem faciens ad virtutem debuit Christo deficere. parte 5. fol. 31. F.

Christus nasci voluit pauper, quod notatur ex hoc, quia non p illo offerebatur agnus & pullus columbinꝰ, aut turtur, sed par turturum, aut duo pulli columbarum. parte. 1. fol. 236. A.

Christus natus est in maxima paupertate & humilitate, in quibꝰ etiam finiuit vitam suam. parte. 5. fol. 129. G.

Christus in paupertate fuit natus, conuersatus, & mortuus. parte 3. fo. 115. D. & fol. 144. C.

Christus tantę fuit paupertatis vt vnde daret tributa nõ haberet &c. parte. 5. fol. 55. E.

Christus docuit contemptum tẽporalium bonorum, quę tamen in lege veteri promittebãtur in pręmium, & de hoc figura. parte. 2. fol. 87. H.

Christus baptizatus ordinem nobis sequendum ostendit, qui ad consortia angelica festinamus. parte. 5. fo. 91. A.

Christus venit ad baptismum Iohannis, vt eius prędicationem approbaret, vt tactus sui corporis vim generatiuam aquis conferret, & vt testimonium Iohannis & dei patris populus audiret. parte. 5. fol. 14. H. & fol. 90. H.

Christus triplici ratione venit ad baptismum Iohannis. parte. 5. fol. 191. B.

Christus in susceptione baptismi orauit, dans exemplum quòd quilibet homo orare debet in susceptione sacramẽtorum. parte. 5. fol. 135. C.

Christus intelligitur factus ante Iohannem secundum prelationẽ vel perfectionem. parte. 5. fol. 188. D. F.

Christus abstulit peccatum originale per sacramentum baptismi & actuale per sacramentum pœnitentię. parte. 4. fol. 350. C.

Christus postquàm fuit baptizatus à Iohanne, moratus est prope locum illum, & factus est Iohanni familiaris. pte. 5. fol. 190. D.

Christus licet non habuit proprium domicilium, tamen habuit accomodatum pro tempore ad manendum sicut hospes, Ibidem. F.

Christus mortuo Ioseph comitatus est matrem suam, debitum ei obsequium impendendo. parte. 5. fol. 192. D.

Christus carnem suam mortificauit, prębens alijs exemplum, ante prędicationem intrãs desertum, & ibi ieiunauit quadraginta diebus & noctibus. parte. 5. fol. 91. D.

Christus cum fuit deus: quę laus est deo, quòd ieiunauit. cùm deo non competat comedere vel ieiunare. Argumentũ est cuiusdã Iudęi contra diuinitatem Christi, sed soluitur. parte. 6. folio 282. C.

Christus non prędicauit publicè antequàm Iohannes incarceraretur. parte. 5. fol. 91. G.

Christus cuius vita in terris disciplina morum fuit est via, quam sequentes, ad patriam ęternę beatitudinis peruenieṁ. parte. 1. fol. 281. C.

Christus suę conuersationis exemplo ducatum sequentibus prębens, de iusticia sua confidentibus, nulla luce claruit. peccatorũ suorum tenebras agnoscentibus, igne sui amoris insulsis. parte 1. fol. 179. G.

Christi itinera & loca plena sunt sacramentis, sicut sua dicta & facta. parte. 5. fo. 43. F. & fo. 44. E. Item cibus & potus & ambulatio, & omnia quę gessit. saluti seruiunt. parte. 5. fol. 33. B.

Christi sermo nullus inuenitur, in quo aliquid parabolę non inueniatur. parte. 5. fol. 97. F. G. & fol. 110. E.

Christus formam humilitatis prębens, exercitium lõganimitatis, passionis & patientię exempla monstrauit, sicut solent iuuenes exercitati armorum vsu meditari. parte. 1. fol. 82. E.

Christi humanitas dedit fidelibus exempla patientię, ex quorum consideratione accipit homo in tentatione & tribulationibus virtutem constantię. Et significatur per columnam nubis. parte. 1. fol. 153. D.

Christus vtrum legem impleuerit & non soluerit, similiter & propheras. Arguitur pro & contra cum responsione & solutionibus argumentorum. parte. 5. fol. 19. H. & fol. 20. B.

Christus moralia pręcepta adimpleuit, consilia superaddendo, iudicialia verò adimpleuit rigorem temperando, vt homines cauerent à malis & studerent bonis, magis ducti amore quàm timore mali pœnę. Ceremonialia (quę tamen figuralia erant) ad impleuit in sua incarnatione & passione. &c. parte. 3. fo. 205. B. Item parte. 5. fol. 20. B.

Christus impleuit legem quantum ad pręcepta & quantũ ad promissa. parte. 5. fol. 20. D.

Christus impleuit prophetias, opera salutis faciendo. Ibidem.

Christus non solummodo erat doctor legis & euangelij, sed etiã institutor. Aliter tamen, quia vetus Testamentum dedit mediãtibus angelis, nouum autem per seipsum. parte. 5. folio 15. H. & folio. 2. E.

Christus solus accepit nouum Testamentum à patre & alijs publicauit. parte. 1. fol. 205. H.

Christus est causa euangelicę doctrinę triplex. s. efficiens, materialis, & finalis. parte. 5. fol. 2. D.

Christus lignum sapientię si missum fuerit in lege, ostendens quomodo debeat intelligi, circuncisio, sabbatum, amaritudo legis vertitur in dulcedinem intelligentię spiritualis, & de hoc figura. parte. 1. fol. 155. A.

Christus nihil scripsit, sed scribere euangelia euangelistis inspirauit. parte. 3. fol. 215. F.

Christus vtrum doctrinam suam debuerit tradere scripto. Et arguitur pro & contra, cum responsione & solutionibus argumẽtorum. parte. 5. fo. 114. F. G. & fol. 203. G. Item parte. 6. fo. 148. G. H. & fol. 149. A. Item parte. 4. fo. 155. C. & fol. 281. F. Itẽ parte. 2. fo. 189. F.

Christus legem scripsit in cordibus fidelium siue hominũ, & non in tabulis vel pellibus. parte. 4. fo. 154. D.

Christi doctrina in comparatione cuiuscunque doctrinę ex sola naturali ratione iudicatur sanctissima, mundissima, & honestissima. parte. 5. fol. 213. C. & fol. 159. G.

Christus incepit prędicare quando fuit triginta annorum vel vigintinouem, & secundum hoc prędicauit tribus annis cum dimidio, parte. 5. fol. 135. C. & fol. 161. H.

Christus tamquam deus à propria autoritate loquens dabat doctrinam suam. parte. 5. fol. 188. B.

Christus non vocauit apostolos de phariseis, sed de simplicibus hominibus, & quare. parte. 6. fol. 34. H.

Christus quamuis à principio vocauit simplices, tamen aliquos vocauit literatos. parte. 5. folio. 194. G. Item parte. 6. folio. 56. D. E. Mahumetus autem solum vocauit rudes & illiteratos. Ibidem.

Christus noluit ad apostolatum recipere demoniacum sanatum Et hinc est, quòd demoniaci vel furiosi non promouentur in ecclesia dei. parte. 5. fol. 98. H.

Christus eligendo apostolos primo ascendit montem, post ea descendens docuit turbas. parte. 5. fol. 141. C.

Christus vocauit apostolos suos fratres. parte. 5. fol. 241. F.

Christus

Christus septuaginta discipulos ad predicandum misit.& ratio huius assignatur.parte.5.fo.151.G.H.
Christus septuaginta discipulos binos in prædicatione misit triplici de causa.Ibidem.G.
Christus septuaginta discipulos de elatiõe corripuit,& cauerẽt ne ex potestate cõcessa sup dæmões caderẽt, sicut Sathã.pte.1. folio.152.D.G.
Christus licentiauit apostolos,vt deferrent necessaria sibi tẽpore persequutiõis,& etiã arma defensiua moderate. parte.5. folio 177.H.Et fol.178.C.G.
Christus voluit, vt apostoli aduentũ eius denũciarẽt,& non diuulgarent.parte.5.fo.52.G.
Christus quare præcepit apostolis vt nemini dicerent, quia ipse esset Christus.parte.5.fol.52.G.Et fo.105.B.
Christus mittens apostolos ad prẽdicandũ,dedit eis miraculorũ gratiam.parte.5.fol.35.G.
Christus prohibuit apostolos ire ad prẽdicandũ gentiliꝫ & etiã Samaritanis,quia nõ erat magnum tẽpus vsq; ad Christi passionem,& quare.parte.5.folio.306.B.
Christꝰ & discipuli baptizabãt,quẽritur quale fuerat baptisma. parte.5.fol.197.C.D.E.
Christꝰ ꝓpter maliciã & auaritiam sacerdotũ misit apostolos ad prædicandum,& vult Christus ꝓ hoc rogari.parte.5.fo.35.F.
Christus licet prædicauerit publicẽ in tẽplo & synagogis,tamen separatim docuit discipulos à turbis.parte.5.fo.37.H.
Christus excusauit discipulos de violatione sabbati & fricatione spicarum.pte.5.fo.41.C.Et fo.201.G.H.
Christus cõsolatus est apostolos tripliciter.parte.5.fo.231.H.
Christus cõmittendo Petro officium ipsum examinauit,& quid per hoc signatur.parte.5.fo.243.C.
Christus beatũ Marcialẽ in medio discipulorum statuit,& quare.parte.5.fo.55.G.
Christus duxit seorsum Petrũ Iacobum & Iohannem ad videndum gloriam suæ maiestatis.parte.5.fo.150.D.
Christus vt apostolus principaliter missus est ad prẽdicãdum Iudæis,ideo in propria ꝑsona nõ prædicauit nisi Iudeis,& hoc ex causa speciali.parte.5.fo.50.B.
Christus non solum prẽdicauit Iudeis,sed etiam Samaritanis in vna lingua.s. Hebraica. Apostoli autẽ in septuaginta duabꝰ linguis.pte.5.fol.228.F.
Christus in propria ꝑsona prædicauit filiis Israel,& si aliquando alijs prædicauit.s.Samaritanis:fuit tamen raro.parte.3.folio.156.C.
Christus prẽdicauit nõ credituris,& credituros euitauit. Ipse scit cuius viæ sunt misericordia & veritas.parte.5.fo.39.F.
Christus pro nobis & nostra salute labores sustinuit,laborando, ieiunando,vigilando,docendo,prædicãdo,& multa alia quæ erant ad salutem nostram ordinata faciendo.pte.4.fo.84.B.
Christus ex feruore prædicationis horã comedẽdi sæpius omittebat.parte.5.fol.96.D.
Christus in monte Sion pluries personaliter prædicauit:& præcepta moralia docuit.pte.3.fo.89.C.Et fo.155.F.
Christus post prædicationẽ suã solus ascẽdit orare,dãs exẽplum prædicãtibus verbum dei.parte.5.fo.101.H.
Christus describẽdo virtutes actiuorũ,incepit ab humilitate duplici de causa.pte.5.fo.55.F.
Christus omnibus seruãtibꝰ legẽ ꝓmisit bona spiritualia & æterna.s.gratiã & gloriam.pte.5.fol.20.D.
Christus & apostoli nõ semper allegauerunt scripturam veteris Testamenti de verbo ad verbũ.parte.3.f.143.C.Item parte.6. folio.284.E.
Christꝰ sicut ꝓphetæ ve.Test.aliquãdo ꝓphetabãt verbis, aliqñ sensibilibus signis,ita ipse qui dicitur ꝓpheta magnus prædicauit destructionẽ ciuitatis Ierusalẽ futurã per Romanos per sensibile signum arboris fructu carentis &c.pte.6.f.284.F.G.
Christus apostolis loquebat secundũ sensum latentẽ,sed turbis secundum sensum patentem.pte.5.fol.97.H.
Christus aliquãdo planẽ & apertẽ loquebat tractãs ea quæ sunt de salutis necessitate,parabolicẽ aliquãdo incidiantibus ei vt non intelligerẽt,ne daret sanctum canibus.pte.6.fo.284.E.Itẽ parte.5.fo.44.B.D.E.Et fo.46.B.
Christum quadripartitæ turbæ sequutę sunt,alij ꝓpter cæleste mysterium,vt discipuli,alij ob curationem infirmitatum, alij sola fama & curiositate,experiri volẽtes si verũ esset quod dicebat, alij per inuidiã volẽtes eum accusare,& in aliquo capere.pte.5. fol.17.F.Et fo.29.F.Et fo.30.B.Et fo.35.D.Et fol.146.B.
Christus fugit,quando cognouit,quod vẽturi essent vt raperẽt eum,& facerẽt ipsum regẽ,& quare.pte.5.fo.204.E.
Christus cum ad honorem quæreretur fugit,sed morti sponte se obtulit.parte.5.fo.48.D.
Christus nõ assumpsit statum sacerdotis legalis vel terreni regis, imo dixit coram Pilato:Regnum meum nõ est de hoc mundo &c.parte.5.fol.20.C.
Christus nõ habuit vnctionẽ corporalẽ,sed spiritualẽ ꝓ plenitudinem gratiæ.pte.5.fo.20.C.
Christus triplici de causa legitur à turbis recessisse ad desertum, vt daret prædicatoribus verbi diuini exemplũ. pte.5.f.31.C.
Christus modo rogatus,modo vltro curat.pte.5.f.201.A.
Christus ostẽdẽs aliquã virtutẽ emittere,quomodo dicitur illam emittere vel emisisse.pte.5.fol.99.D.
Christum quare & quomodo aliqui petebant à se discedere.parte.5.fol.32.E.F.
Christi miracula nõ fiebãt virtute dæmonis,sed virtutem cuiuscunq; creaturæ transcendentia.pte.5.fol.213.C. Vide etiam in Miracula.
Christus vt Iudæi dicunt,fecit miracula virtute nominis tetragrãmaton,quia ꝓnunciationẽ illius nominis didicit,& in tẽplo domini lapidẽ super quẽ steterat arca domini antiquitus, inuenit,in quo erat scriptum tale nomẽ expositũ.parte.6. folio.279.A.
Christus quomodo dicitur admiratus fuisse &c.pte.1.f.13.C.
Christus i operibus miraculorum nõ quæsiuit ostentationẽ,exẽplum dans apostolis.parte.5.fo.99.D.F.
Christus an fecerit miracula sola virtute diuina,vel humana,vel vtraq;.pte.5.fo.99.G.
Christus fecit miracula imperando,sancti aũt in nomine eius & diuinã virtutem implorãdo.pte.5.fo.33.C.
Christus fecit miracula secundum humanitatẽ diuinitati coniunctam,sed apostoli ꝓ hoc quod erãt coniuncti ꝓ fidem pte.5.folio.228.D.
Christus secundũ partem sensitiuã non fecit miracula,sed diuina virtute parte.5.fo.32.B.
Christus aliquãdo fecit miracula imperando,aliquãdo orando. parte.5.fo.204.D.
Christus & si in miraculis faciẽdis aliquãdo orauerit,vt in suscitatione Lazari,tamẽ cõmuniter miracula faciebat imperãdo. parte.5.fo.188.B.Et fo.217.G.Et.f.228.F.
Christus in perfecta ætate quæ est.xxx.annorum: incepit facere miracula parte.5.fo.194.B.C.
Christus in miraculis factis in creatura corporali & spirituali, se ostendit dominũ esse cæli &etiã terræ.pte.5.f.31.H.Et fo.32.C.
Christus manens inter suos,multa miracula fecerat,& tamẽ imꝑfecti trepidabãt,& nemo prorsus fuit in illis qui nõ erraret.parte.3.fo.292.F.
Christus in miraculis habuit malignos & detractores.parte.5. folio.154.H.
Christus curando infirmũ in sabbato,nõ fecit cõtra legem, quia licitum erat facere in die sabbati.parte.5.fol.20.D.
Christus quare tãgere voluit leprosum.s.curãdo illum, cũ esset in lege prohibitũ.pte.5.fo.30.C.
Christus aliquãdo tangendo infirmos sanauit, ostendẽs humanitatem suam esse instrumentum diuinitatis.pte.5.fo.103.H.
Christus præcepit leprosum ire ad sacerdotem,vt legem impleret & obseruaret.parte.5.fo.30.C.
Christus non creauit panes de nouo in cibatiõe populorum, sed præexistẽtes multiplicauit.pte.5.fo.204.D.
Christus infirmitates nostras suscepit in propria persona,vel in aliena inquantũ talia misericorditer curauit,pte.5.fo.31.B.
Christus intrãs nauem,volẽs ad Capharnaum,tria fecit miracula. Super aquas ambulauit,tempestatem sedauit,& breui tẽpore ad portum remeauit.De hoc duplex habetur opinio.pte.5. folio.204.G.H.
Christus sanauit emorroissam in via,eundo ad suscitationẽ puellæ:quod fecit duplici de causa.parte.5.fo.34.C.
Christus à duobus cæcis vocatus est filius Dauid,quia tũc erat inter Iudæos fama quòd Christus erat de semine Dauid nascitурus secundum carnem.parte.5.fo.34.G.
Christus bis imposuit manus super oculos cuiusdam cæci,quod denotauit cæcitatem apostolorum siue discipulorum.pte.5. folio.104.H.
Christus miraculũ de cæcis curatis noluit publicari,sed quare voluntate,vide parte.5.fo.24.G.H.
Christus voluit & noluit nõnunquam miraculum manifestari. parte.5.fo.34.H.
Christus demones permisit intrare porcos,ad denotandũ,quòd homines immũdos dæmones intrant.pte.5.fo.32.D.

Index in Glos. ordi.

Christus intrans ciuitatem Samaritanoruim, nō fuit receptus duplici ratione. pte.5.fo.150.H.
Christus q̄uis immunis esset à tributo propter duplicem naturā tamen soluit, vt vitaret scādalum. pte.5.fo.55.D.
Christus manducauit cū peccatoribus, cū amicis, cū cognatis, & cū pharisæis. pte.5.fo.145.C.
Christ⁹ fuit medius.i. cōmuniter viuēs inter homines, quia vitā cōmunem duxit. pte.5.fo.189.F.
Christus ꝓhibet ne cōtemnamus aliquē de pusillis. pte.5.f.56.F.
Christus duplici de causa finxit se dormire.s., ꝓpter discipulos, & propter humanā naturā pte.5.fo.31.H.
Christus cū nō haberet nisi trigintatres annos quare Iudæi dixerunt ei: Quinquaginta annos nōdum habes &c. pte.5.f.213.G.
Christi ministerium quomodo nō est de terrenis, cum caro eius de terra sit, quā ꝓ nobis obtulit. pte.6.fo.148.C.
Christus quidqd egit, preces, & supplicatiōes fuerūt ꝓ omnib⁹. parte.6.fo.142.A.
Christus quomodo & quare orauit, & an tantū secundū humanitatem, vel etiā secundū diuinitatē. pte.3.fo.183.D.
Christ⁹ in omnib⁹ orationib⁹ suis quæ ꝓcedebāt ex volūtate deliberatiua semp erat cōformis volū tati diuinæ. pte.3.f.113.B.
Christus inquantū deus nō orauit, sed inquantum homo, tripliciratione orauit. pte.5.fo.154.C.
Christus in aliquibus orationibus exauditus est & in aliquib⁹ nō parte.3.fo.115.E.
Christus præcipue orauit patrē in passionę ꝓ quibusdā illiteratis deceptis à sacerdotibus. pte.5.fo.180.H.
Christus debuit orare ꝓ apostolis imminēte passiōe & recessu ab eis quadruplici ratione. pte.5.fo.234.H. Et fo.235.B.C.
Christus dedit exemplum orandi respectu præcedētium & præsentium & sequētium. pte.5.fo.234.B. Et fo.235.B.C.
Christus clamore duplici clamauit.s. prædicatiōis & orationis. parte.4.fo.74.C.
Christus orat ꝓ nobis vt sacerdos noster, orat in nobis vt caput nostrum, oratur à nobis vt deus noster. parte.3.f.213.B. Item, parte.6.fo.284.G.
Christus ea ratiōe orauit qua crucē tulit, fleuit, & fugit. pte.3.folio.213.B. & fo.224.E.
Christus cum de vertice mōtis descēderet, & sub rupe latere vellet, saxum cōcauitatē fecit &c. & adhuc vestigium (sicut testantur qui viderūt) manet pte.5.fo.137.H. Et fo.191.D.
Christus fugit dū Iudæi voluerūt eum interficere, quia non erat adhuc tēpus passiōis suæ. pte.5.fo.201.G.
Christum arguūt quid ā hæretici ignarū physicæ scientiæ, quòd dominus putet omnes cibos in vētrē ire, & in secessum digeri. parte.5.fo.103.A.
Christus peccata pharisæorū in terra scripsit in defensionē mulieris in adulterio deprehensę. pte.5.fo.210.G.
Christū quare contēpserūt principes sacerdotū & scribæ. pte.4. folio.87.H.
Christus q̄uis à Iudæis fuit agnitus, quia tamē vicia eorū reprehendit, statim impugnauerūt eum. pte.5.fol.42.F.H.
Christi nomen in primitiua ecclesia odiosum erat multis, pte.6. folio.34.D.
Christus de tribus arguit legisperitos. parte.5.fo.156.F.
Christum deridēdi occasio fuit pharisæis. & sacerdotib⁹ sua auaricia, parte.4.fo.94.H.
Christus aduersarijs suis varijs modis respondit. Aliquando exēplis, aliquādo miraculis, aliquādo scripturis, aliquādo rationibus, aliquādo testimonijs. pte.5.fo.161.C.
Christus frequēter legitur imposuisse Iudæis silētium ꝓpter veritatis euidētiā. pte.4.fo.86.C.
Christus vsus est cautelis cōtra sibi incidiātes, quod est licitū. parte.4.folio.65.F.G.
Christus vtrum debuit vitare scandalū siue offensionem sacerdotum parte.5.fo.111.B.
Christus dixit Iudæos esse cæcos in intellectu scripturarum. parte.5.fo.216.B.
Christus cōparauit Iudæos pueris, nō ꝓpter innocentiā, sed ludi interpretationem. pte.5.fo.39.F.G.
Christus ꝓbauit Iudæis per ratiōes, quod nō expellebat demōes arte vel potestate diabolica. parte.5.fo.42.C.
Christus dupliciter se esse deū ostēdit scribis: primo eorū cogitatiōes vidēdo, secūdo paralyticū sanādo, ac peccatū dimittēdo. parte.5.fo.32.H.
Christus post labores aliquādo declinauit ad loca sibi familiariū & deuotorū ad quietē habendā post labores. pte.5.fo.31.B.
Christus in Bethania sæpe hospitat⁹. est. Tum ꝓpter deuotionē audiētiū. Tū etiā ꝓpter bñficia ab eis recepta. pte.5.fol.105.F.
Christ⁹ dicitur recipi in proximo ꝓ beneficij exhibitiōe. parte.5. folio.56.B.
Christus audita infirmitate Lazari, non statim ad eum venit, sed expectauit quatuor diebus ꝓpter miraculi maiorē certitudinē & Iudæorū impugnationē. pte.5.fo.118.F.
Christus est vita omniū viuētiū. & potest dare vitā mortuis. parte.5.fo.219.C.
Christus intrās Ierusalē fuit māsuetus, iustus & pauꝑ. parte.4.folio.415.G.H.
Christus verus Messias (qui est verus deus) demōstratus fuit digito à pueris Hebræorū, & ramis in die palmarum. Et hoc non intelligēs dicit Ra. Mo. gerūd. quod in futuro tpe sciheet. Messiæ) pueri Israelitici sunt demōstraturi deū digito &c. parte.1. folio.262.F.
Christus fuit honoratus in ramis palmarum, & designauit victoriā quā ipse de inimicis vel hoste erat habiturus. pte.5.f.211.H.
Christus quare ingressus est Ierusalē cū laudibus, & rex vocatus, quādo erat passurus, cū tamē id antea fugerat, quādo à populo coronādus rex rapiebatur. pte.5.fo.173.C. Et fo.64.B.
Christus ascēdens ad Ierusalē duplici de causa assumpsit duodecim discipulos instāte passione pte.5.fol.62.H.
Christus apostolis resurrectionē ꝓmisit siue prædixit, ne ꝓpter tristiciam absorberētur. parte.5.fo.63.B.
Christus super ciuitatē Ierusalē fleuit, ꝓpter mala culpæ quæ ibi multiplicata fuerant, & ꝓpter mala pœne quæ futura imminebant. pte.5.fol.173.G.
Christus intrās Ierusalē ꝓ primo sup pullū, postea sup asinā sedit, & quid ꝓ hoc signatur. pte.5.fo.63.H. Et fo.64.C.
Christus maledixit ficui habēti tm̄ folia. qd⁹ denotauit sacerdotes maledicēdos. pte.5.fo.104.H.
Christus nō fuit in festo Pachæ cū Iudæis in Ierusalē, nā excusat⁹ fuit propter illorum inimicitias. pte.5.fo.201.H.
Christus Iudā tolerauit, & ad prædicandum misit, & ei eucharistiam dedit, vt ostenderet dona peruenire ad eos qui fidē accipiūt, etiam si talis sit ꝓ quē accipiūt qualis Iudas fuit. pte.3.folio.100.E.
Christus dicit in generali maliciam Iudæ (quā nō intellexit) Nec dicit in speciali, ne peior fieret ex malicia. pte.5.fo.207.F. Vide in Iudas.
Christus traditionē Iudæ nō reuelauit manifestè, sed secretè, & præcipuę Iohāni. pte.5.fo.177.D.
Christus quando corpus suū discipulis suis tradidit in sacramento, vtrū illa cœna facta fuerit, luna decimatertia, vt dicunt Greci, vel decimaquarta, vt dicūt Latini, existēte. Arguitur ꝓ & cōtra cū respōsiōe & solutiōib⁹ argumētorū. pte.5.fo.226.E.F.G
Christus quādo cum discipulis pascha māducauit, vtrū illa quinta feria fuerit decimaquarta luna primi mēsis, in qua agn⁹ paschalis secundū legē immolari debuit. Arguitur ꝓ & cōtra cū respōsione. pte.5.fo.82.C.D.E.F.G.H.
Christus corpus suum cōsecrauit in pane azimo, & nō fermentato. pte.5.fo.226.F.
Christus dixit verba cōsecratiōis, & postea dedit discipulis corp⁹ consecratū. parte.5.fo.177.C.
Christus nō fregit corpus suum, quia nō est in sacramēto frāgibili modo, sed fregit species panis remanentes. pte.6.fo.50.G.
Christ⁹ postquā fecit cęnā cū discipulis: nō comedit nec bibit vsq; post resurrectionē suā, ad ꝓbandū verę resurrectiōis veritatē. parte.5.fo.177.C.
Christus lauit primo Petro apostolo pedes, deinde cæteris apostolis. pte.5.fo.224.G.
Christus de duplici regno disposuit regimē.s. militātis ecclesię & triumphātis. pte.5.fo.177.F.
Christus pass⁹ est duplicē ꝓsequutionē.s. corporalē & spiritualē. parte.4.fo.80.A.C.
Christ⁹ bis nobis mysteria suæ passionis cōmisit & quādo &c. parte.1.fo.127.D.
In Christū Satā cūmouit deū cū Adam mouit. parte.3.fo.8.F.
Christū quare oportuit pati. pte.5.fo.182.H.
Christus cōueniēter pass⁹ est, & hoc triplici ratiōe. pte.6.f.137.F.
Christus passus est nō solum ꝓ salute Iudæorū sed gentiliū, propter quod nō sunt reputādi immūdi pte.6.fo.184.B.
Christi passio sicut inter omnia meritoria quæ in Ierusalē fuerūt acta, fuit summū sua passio, sic inter omnia peccata in Ierusalem commissa, summū fuit passio Christi. pte.4.fo.195.E.
Christus ex morte imminente habuit materiam maximę anxietatis. pte.5.fo.8.C.
Christus fuit coartatus de desiderio nostræ salutis, exinde anxietate &

tate & tristicia in passione.pte.5.fo.159.D.
Christus cū dicit apostolis:Surgite eam⁹ hinc &c.ad quē locum duxerit,nō habetur certum.pte.5.fo.229.H.
Christus secundū sensualitatē dixit:Trāseat a me calix iste,sed secundum rationē dicebat.Veruntamē nō sicut ego volo,sed sicut tu.parte.3.fo.196.B.
Christ⁹ ter tentatus est,ter orationes replicauit,& discipulos ter visitauit.pte.5.fo.80.G.
Christus ter orat,vt liberet nos à malis præteritis p veniā,à præsentibus per tutelā,à futuris p cautelam.Ibidem.
Christus prōptē se obtulit ad patiendū dupliciter: primo, quia se nō occultauit,secūdo,quia defensionem prohibuit.parte.5.folio.236.B.
Christus per fortitudinē deitatis noluit resistere Iudæis & gētilibus eum crucifigētibus.parte.5.fo.41.H.
Christus noluit mori ante tēpus præfinitum à patre.parte.5.folio.140.H.
Christ⁹ ligat⁹ adducē⁹ est ad Annā primo, triplici ratione.pte.5 folio.23.B.G.
Christus quare percutiēti maxillam suam non præbuit aliam,cū ipse hoc docuerit&c.parte.5.fo.237.A.
Christus accusat⁹ fuit de tribus coram Pilato.parte.5.fo.179.D.
Christus nō respōdit Pilato cum interrogaret cū,&quare.pte.5.folio.238.G.
Christus ostēdit Pilato nō habere potestatem nec à Cæsare nec à deo,cōdemnādi innoxios:& cum hoc ostēdit peccatum Iudæ & iudæorum esse maius quā peccatum Pilati.pte.5.fol.238.G.
Christi corpus flagellis & clauis plagatum,significatur per leonē quē Sāson lacerauit.parte.2.fo.50.B.
Christus forsitā sustinuit,quod Iudæi eius barbam euellerent,cū maiora sustinuerit,& paratus esset sustinere,licet nō sit scriptū parte.4.fo.86.B.
Christū q pronūciauerunt esse reū mortis,& effuderunt sanguinem eius ad basim altaris,erāt de genere Aaron,vt Annas,Caiphas,& alij.parte.1.fo.215.C.
Christus iniuste cōdemnatus est.primo p sacerdotes, postea per Pilatum.Sed ex hoc portauerunt exterminiū,& Iudæi & Pilatus &c.pte.4.fo.86.C.
Christus peccatum quo reus esset mortis,nō cōmisit:sed alterū.i. mortē.quæ peccato inflicta est,susceptt,p nobis pte.1.f.355.B.
Christus quia per totam noctē precedentē afflictus fuerat, lento gradu incedebat.coegerunt quendā vt iuuaret eū portare crucem,vt citius ad locū passionis venirēt.pte.5.fo.239.B.
Christus intelligitur occisus ab origine mūdi dupliciter.s. dispositiue & figuratiue parte.6.fo.259.B.C.
Christus præcipue secundū humanitatē fuit traditus, & passus, nō autem secūdum diuinitatē,in qua est impassibilis. parte.1. folio.177.C.
Christus sicut in sacrificiū oblatus peccatorum,remissionem vniuerso mūdo præstitit,ita forte cæterorum sanctorum sanguis qui effusus est,alterius sicut vitulæ,alterius sicut hirci &c. fusus est ad expiandum pro parte aliqua populū.pte.1.fo.315. F.
Christum p dilectoribus seculi pati facilius est,quam dilectores seculi ad Christum conuerti.parte.5.fo.59.E.Et fo.171.B.Et folio.108.E.
Christus pēdēs in ligno crucis,,pmissus gētibus,de terra genitrīs Mariæ secundū carnē nat⁹,figuratur p botrū in ligno de terra pmissionis,quē duo aduehūt.pte.1.fo.286.F.Et fo.331.B.
Christus exaltatus in cruce fuit figurat⁹ in exaltatiōe serpētis per Moysem in eremo.pte.4.fo.29.C.Itē pte.1.fo.299.A D.Et folio.373.D.
Christus dicitur exaltatus in cruce,moriēs in aere,debellādo aere as potestates parte.5.fo.222.H.
Christus nudus fuit crucifixus.parte.3.fo.115.B.
Christus fuit derisus à prætereūtib⁹,secūdo à sacerdotibus,tertio à latronibus.pte.5.fo.85.D.
Cum Christo passæ sunt tres psonæ,duæ p cōpassionē mētis,& tertia per cōpassionē carnis:Et per quid significantur &c.parte.1.fo.256.D.
Christus in cruce positus voluit matri suæ de custodia & ministro puidere,dās exemplū de honorādo parētes.pte.5.f.239.F.
Christus noluit genitricē suam vocare matrē,sed mulierē,ne animus eius ex cōpassiōe grauaretur.pte.5.fo.239.G.
Christus cū clamauit ad patrē in cruce,quare nō est exaudit⁹.parte3.fo.114.B.
Christ⁹ qui i cruce fuit lācea percussus,& inde exiuit sanguis & aqua,significatur per petrā,ex quib⁹ virtutē habēt ecclesiæ sacramenta pte.1.fo.159.D.
Christ⁹ inebriatus dū pass⁹,nudat⁹,dū crucifix⁹.pte.1.fo.56.E.
Christus in passione multos humores emisit de corpore.pte.3. folio.180.F.
Christus dicitur maledict⁹ & maledictū,quare & quomodo.parte.6.fo.82.F.
Christus peccata nostra quę portauit,nō polluerunt eū,& aliena fuerunt ab illo.parte.1.fo.220.A.
Christus mos redemit de maledicto legis,nō de maledicto māda ti,vel testimonij,vel iudiciorum.pte.1.fo.294.C.
Christus se obtulit,quia defuit sacerdos dign⁹ad offerēdum &c. parte.6.fo.147.E.F.
Christus in sua passione satisfecit p nobis p viam iusticiæ,quam iusticiam pax statim fuit osculata,quia p suum sanguinē pacificauit ea quę sunt in cælis,& ea quę i terris sunt.pte.3.f.211.C.
Christ⁹ p suā passionē euacuauit cerimonialia. pte.6.f.184.B.
Christus diabolū q cū capere in cruce voluit,apprehēdit:& moriēdo vicit.pte.2.fo.288.B.
Christū decimo octauo anno Tyberij passum dicit Beda.pte.4. folio.317.E.
Christus qui sexta hora fuit crucifixus:hora nona emisit spiritū, & quare & quid p hoc significetur pte.1.fo.41.F.
Christus passus est anno quo cōcurrit cōiūctio luminarium ,ppe æquinoctium vernale.Hoc certissimē calculatū est p Paulum episcopū Burgensem cū peritis Hebræorū.pte.5.fo.83.A.
Christi vestes quare milites diuiserūt.parte.5.fo.240.D.
Christi passionē quodā volamento tegim⁹.i.sacramēto,honoramus,eiusq; mysterij rationē reddentes,à Iudæorū detractione operim⁹.Figura de Sem & Iaphet &c. pte.1.fo.56.E.
Christi mors licet fuit cōtemptibilis,sepultura tñ eius fuit honorabilis.parte.4.fo.29.D.
Christi humanitatis potētiā vngim⁹,dū sacri eloquij bona opinione prædicamus,sed pharisæus vidēs hoc inuidet. pte.5.folio.145.B.
Christus secundū animā fuit in limbo p trigintanouē horas tantum,scilicet ab hora nona sextæ feriæ vsq; ad diluculū diei dominicæ,quādo fuit corpori reunita.parte.3.fo.106.E.
Christus quādiu fuit in limbo.pte.5.fo.168.D.
Christi potētia secundū hominē maximē in resurrectione apparuit.pte.3.fo.175.A.
Christus mortuus est ex humanitatis infirmitate,sed resurrexit ex diuinitatis virtute.3.parte.fo.176.H.
Christus p brachia in cruce extēsa peruenit ad gloriā resurrēctionis,& sic ad dominiū plenæ potestatis.parte.4.fu.70.G.
Christ⁹ quātō inter passionis cōtumelias latuit,tātō per virtutē resurrectiōis effulcit.&qui pri⁹ incredulitatis ferocitate psequuti sūt,postmodū ei charitatis ardore adhæserūt.pte.1.f.373.B.
Christus dicitur primitiæ primitiarum.parte.1.fo.294.E.
Christus dicit primitiæ & primogenitus totius creaturæ, quod vtrum p singulas creaturas intelligi debeat:vt inter homines primitiæ dormientiū dicit,an celciori & diuiniori intelligentia,nō ibi determinatur.pte.1.fo.294.H.
Christus dicitur primogenitus mortuorū:qui primus resurrexit ad vitam immortalem,& si alij surrexerūt prius,tamen ad vitam mortalē,quia postea mortui sunt.parte.6.fo.104.H.
Christus octo vicibus apparuit post resurrectionē,& bis in die ascensionis.pte.2.fo.87.F.G.Et fo.183.G.
Christ⁹ surrexit media nocte,secundū aliquos,secundū Augustinum autē in aurora.pte.5.fo.120.F.
Christus apparuit Magdalenæ in cōsimili corpore secundum apparentiā,quale habuit ante passionē,&non in forma corporis glorios.parte.5.fo.241.D.
Christus apparuit Mariæ magdalenę in corpore,qualis ipsa erat in mēte parte.5.fo.241.D.
Christus post resurrectionē ostēdit se habere idem corpus numero,sicut prius.parte.5.fo.182.H.
Christus sicut p resurrectionē probauit humanitatem,sic per illam ,pbauit diuinitatem.parte.5.fo.183.C.
Christus multa fecit,p declaratiōe suæ humanitatis.pte.5.f.219.
Christus est resurrectio nostra,quia sua est causa nostræ resurrectionis.Ibidem.C.
Christus de lege & prophetis & agiographis induxit aliqua testimonia duobus discipulis euntibus in Emaus. pte.5.fo.182.H.
Christus finxit se longius ire,non duplicitate vel falsitate,& voluit discipulos duos præterire.pte.5.fo.102.B.
Christus ante & post passionem sic frangebat panem,ac si cultello scinderetur.parte.5.fo.182.H.Et fo.243.B.
Christum resurrexisse apostoli vident,tangunt,palpant,piscem assum offerunt &c.pte.5.fol.183.D.

Index in Glos. ordi.

Christus post resurrectionē māducauit,nō vt cibo indigeret,sed vt verā post mortē se carnē recepisse mōstraret.par.1.fo.28.B.
Christus post resurrectionē de pisce animali aquatili māducauit, nō de terrestri animali,& quare.pte.1.fo.43.A.
Christus bibit cū apostolis post resurrectionē,quod in euāgelio tacetur pte.6.fo.185.A.
Christus accepit regimē sup totā creaturā in sua resurrectione & ascēsione.pte.3.fo.227.D.
Christus fuit glorificatus in passiōe,in resurrectiōe,in ascēsione, & in gētiliū cōuersione.pte.5.fo.222.D.
Christus glorificatus est quantū ad gloriā corporis in resurrectione,in ascēsiōe,i miraculorū p apostolos operatiōe.pt.4.f.92.D
Christus in humana natura fuit exaltatus à deo patre in sua benedicta ascēsione.pte.3.fo.251.G.
Christus fuit exaltatus,primo quantū ad declarationem suæ diuinitatis in sua prædicatione & miraculis,secūdo quātum ad exaltationē suæ humanitatis ad dexterā patris sedētis.pte.4.folio.24.C.
Christus assumptus est tripliciter.s.à trinitate,à seipso,& à nube. parte.6.fo.163.E.
Christus ascēdit sup omnes cælos.i.ad digniorē ptē cæli empyrei,quod est locus beatorū & cælum supremū.pte.6.fo.94.C.
Christus intrauit in cælū:quia eius hūanitas fuit trāslata de mundo ad cælum pte.6.fo.151.F.
Christū ascendere in cælū maius fuit quā angelū in psona dei loquentē,ad dandū legē super montē Sinai descēdere.parte.3.folio.177.G.Et fo.178.D.
Christus ascendēs in gloria cælesti,nihil præparauit:sed p ascensionem suā donū sancti spiritus fidelib⁹ suis misit:p quod præparant ad cōsequutionē beatitudinis,& hoc modo intelligit illud.Et si abiero &c.parte.5.fo.227.G.
Christus sol iusticiæ decē gradib⁹ descēdit,& p eosdē gradus sursum in cælū ascēdit.parte.2.fo.180.F.
Christus in tēplo quod erat in mōte Sion frequēter prædicauit, & miracula fecit,& ibidē apostolis resurrectionē suā manifestauit,& sup eos spiritum sanctum in signo visibili misit. pte.4. folio.30.F.Et fo.53.B.
Christus post ascēsionē suā misit Vespasianū & Titū ad Iudæam &c.sicut Eliseus ascendens in Bethel misit duos vrsos &c. parte.2.fo.163.A.C.D.
Christus & ecclesiæ vnitas est sicut capitis & corporis.Quasi em̄ vna psona est caput & corpus.part.3.fo.307.F.
Christus ex speciali gratia apparuit post ascensionē Ioāni,Petro & Paulo.pte.5.fo.232.H.
Christus quāuis vn⁹ sit p substantiā,singul. tamen diuersus efficitur,put eget is,in quo operatur.parte.1.fo.293.A.
Christus qua ratione fundamentū ecclesiæ.dicatur.pte.1.f.6.H.
Christi corpus mysticū,an p fidē vel charitatem cōpactum sit ad ipsum caput.q est Christ⁹.pte.6.fo.95.B.
Christus sibi duas vxores,populū.s.Iudæorum & gentium:con iugū copulauit nomine,odiosa est synagoga,dilecta gētilis ecclesia pte.1.fo.354.E.H.
Christus legē in manu habuit,& quare pte.2.fol.150.B. Et habet sapientiā in manu sua.Ibidem.F.
Christus ea quæ in lege,ppter infirmitatē eius perfici nō poterāt, in ecclesia pficit.Ipsa enim est atriū domus domini, per quam ingressus patet in cælestem Ierusalē &c.pte.2.fo.219.F.
Christus destructo diaboli regno,electos suos qui erant dispersi, ab eius tyrānide in ecclesia cōgregauit &c.& significat p Cyrū regem pte.2.fo.240.A.D.Et fo.241.H.
Christus omnes patrū præuaricatiōes diluit,& cultū pietatis in ecclesia instaurauit,& legatos ad cōuocandas gentes misit. Et significatur per Ezechiam.pte.2.fo.232.E.Et fo.233.D.
Christus assistit ecclesiæ,aliquādo miracula faciendo,& ipsam dirigendo parte.5.fo.88.B.
Christus homo sicut est dei tēplū p diuinitatē,& sacerdos,& hostia quia obtulit semetipsum patri,p salute mūdi: sic fideles cōfirmati sunt domus vel tēplum,inquātum deus habitat in eis per gratiā pte.6.fo.220.H.
Christum habere in corde parū est nisi interritus (alias exterius) confiteatur ore.pte.3.fo.265.C.
Christum vt signaculū ponimus super cor,cū ea quæ dixit ita discim⁹,quasi diuinæ veraciter sint verba sapiētiæ pte.3.f.367.A
Christum vt signū super brachiū ponimus:cū ea quæ fecit,ita audire & sequi studemus,quasi verè sint exēpla virtutis. parte.3. folio.367.A.
Christo duce ad bellū,pdeūt,qui qđ ore annūciāt,ope ostēdunt parte.2.fo.41.C.
Christū prædicat nō solū q fidē astruit,sed qui mores q̄bus in eo viuitur instruit.pte.6.fo.35.E.
Christi sacrificiū omnib⁹ imitandū,tā in his q inferioris sunt cōuersatiōis,quā his qui altiora sequuntur.pte.1.fo.220.A.
Christus omnia est quæ dei sunt,& p varietate sensuū,diuersis vocabulis nūcupat:cū oīa vnū sint i subiacēti.pte.4.fo.126.F. Et fo.173.F.Et.f.286.A.Itē pte.3.fo.375.E.Itē pte.1.fo.277.B. Et fo.219.F.H.Et fo.242.A.
Christū si aliquorū bona significāt,nō est necesse eorū mala qđ ipsi Christo cōueniāt.pte.2.fo.305.E.
Christ⁹ designat p sacerdotē ingredientē tēplū tabernaculi,q duo decim lapides i pectore portare iubet:Et q̄re.pte.1.f.190.E.F.
Christus est rex,sacerdos,& cibus fidelium.Et hoc fuit figuratū per illa tria quæ in arca cōtinebant.pte.1.fo.176.D.
Christus ipse est sacerdos,ipse sacrificiū,ipse & altare.Sicut enim multa operatur,ita cōueniēter multis nominibus appellatur. parte.1.fo.219.h.
Christus figuratus fuit p sacrificiū sacerdotis multitudinis.principis,& psonæ singularis &c.pte.1.fo.22.H.
Christum verū pontificem,ita significat summus sacerdos tabernaculi,sicut tabernaculū cum ornatibus suis & vasis significat ecclesiam.pte.1.fo.188.B.
Christus iure per pontificem,q in habitu totius mūdi figurā,stemmul & hominis habet,significatur,& quare.parte.1.fo.158.A.
Christus pōtifex summ⁹ benedictionem suæ gratiæ largit omni buse ecclesiæ suæ,&omnib⁹ psonis i ea existentib⁹,q cōtra diabolum fortiter prælianť.pte.2.fo.303.D.
Christus cādelabrū tabernaculi dicit,qđ fuit ex auro purissimo & ductili &c.& quare.pte.1.fo.178.F.Et fo.179.C.Et fo.211.E
Christus dicitur altare de terra nostra,& quare.pte.1.fo.111.C.H
Christus figuratus fuit in triplici holocausto.s.de bob⁹,ouibus, & auibus,& quare.parte.1.fo.214.H.Et fo.241.H.
Christus p quatuor animalia significatur.s.agnū,hircū,arietem, & taurum &c.pte.6.fol.161.F.G.
Christus offerebatur in vitulo,ppter virtutē crucis,in agno propter innocentiam,in ariete propter principatum,in hirco propter similitudinem carnis peccati,in turture & colūba,qa deus & homo.parte.1.fol.214.B.Et fol.241.H.
Christi caro turtur,& colūba ē spiritui sociata &c.pte.1.f.116.A.
Christus p nobis oblatus,dicit farina,panis coct⁹ in clibano,panis frixus.Item panis coct⁹ in craticula,& panis coct⁹ in aqua calida,& quare.pte.1.fol.217.D.
Christus qui per Neemiā significat,missus fuit à patre ad cōsolationem omniū gentiū,quæ cōsolatio p passionem eius exhibita est,& mistycē quomodo hoc innuit &c.pt.2.fo.154.H.&c.
Christus per hostiam pacificā intelligitur de boue,& per hostiā de oue,& p hostiā de capra &c.pte.1.fo.218.D.
Christus significat p arietē,& quare.pte.1.fo.77.F.Et f.79.A.B. Et fo.222.D.
Christus dicit agn⁹ tenell⁹,& quare.pte.2.fo.70.D.
Christus qualiter figurat p agnū paschalē quem præcepit deus immolare filijs Israel.pte.1.fo.149.G.
Christus qua rōne dicit agn⁹.pte.1.fo.316.F.G.
Christus magis vocatur agnus q̄ aliud animal,ppter figuras vet. Test.& ppter iuge sacrificiū qđ figurat ppetuitatem beatitudinis.pte.5.fo.189.G.
Christus dicitur agn⁹ & pastor & ostiū,& quare,sed horum nullum est propriē sed figuraliter. parte.1.fol.213.B.Item parte.3. fol.o.216.D.F.
Christi māsuetudo designat p agnū paschalem immolādum.parte.1.fo.145.H.
Christi caro p vaccā rufam,& eius passio per vaccā in lege offerēdam fuit figurata.parte.1.fo.295. D.E.F.Et fo.296.D.
Christus per multos & multa fuit præfiguratus.pte.1.fo.13.B.
Christus assimilat quatuor fluminib⁹ paradisi ex vno fonte procedentib⁹ pte.3.fo.413.A.
Christus per fontē significatur,q est fons gratiæ,à quo aquæductus gratiæ fluit in ecclesia.parte.2.fo.297.H.
Christus significatur per Enoch,Neemiam,Seth & Sem & quare.parte.3.fo.437.E.G.
Christus per Noe,qui solus iustus inuentus est in generatiōe sua significatur,cui propter iusticiam suam septem homines donātur.Sic Christo septem ecclesiæ condonātur.Et sicut Noe per aquam & lignum liberatur,& familia eius:sic & familia.Christi per baptismum & crucem.parte.1.fo.50.E.
Christus ver⁹ rex & sacerdos noui Testa.significatur per Melchisedech,qui interpretat rex iustitiæ,& dicitur rex pacis.parte.1. folio.64.A.
Christus significat per Abraham. parte.1.fol.74.E.Et fo.75.A.

Christus & apostoli & quasi omnes fideles primi descēderunt à Iacob.parte.4.fo.152.D.
Christus secundū duplicē interpretationē nominatur Israel: qđ interpretatur vidēs deū,quia anima Christi vidit diuinā essen tiam ab instāti suæ creationis.Alia interpretatio est:direct⁹ cū deo &c.parte.4.fo.83.H.
Christus significatur p Iacob:qui seruiuit septē annis oues pauit tres virgas in alueis posuit &c.parte.1.fo.91.A.
Christus quomodo per Ioseph patriarchā figuratus fuit. pte.1. fo.101.F.H.Et fo.102.H.Et fo.108.B.Et fo.266.F.
Christū nō modo verbis,sed reb⁹ Iob præsignauit.pte.3.fo.4.G Et fo.5.G.Et fo.18.H.Et fo.37.H.Et fo.40.D.
Christus per Moysem signi ficatur & quare.parte.1.fo.15.A Et fo lio.125.F.Et fo.126.A.Et fol.266.D.
Christus per Aarō significatur.pte.1.fo.175.B.Et fo.195.B.C. Et fo.266.D.Et fo.292.B.Item pte.3.fo.286.H.
Christus per Naason filium Aminadab fuit figuratus.parte.1.fo lio.266.E.
Christum Elizama filius Ammiud significat.parte.1.fo.266.F.
Christus significatur per Iosue:& nō solū in gestis,sed etiā in nomine figurā gerit Saluatoris.pte.2.fo.3.H.Itē parte.1.fol.175. Et folio.368.D.
Christus figuratur p Iosue,qui populū Iudaicū habuit ingratū, sic etiā Christus hæreticos &c.parte.4.fo.344.H.
Christus per iudā figurat.i.tribū Iude,& quare.parte.2.f.31.F.H
Christus significat per Caleb cōfundētē tres gigātes &c.Sic Christus cōfudit ternariū filiorum diaboli &c.pte.2.fo.22.D.
Christus p Gedeonē significatur,q sub vmbra sanctæ crucis præ destinato incarnatiōis futuræ mysterio cōstitutus, rectitudine judicij quasi virga:electionē sanctorum à viciorū paleis seque strabat.parte.2.fo.38.F.H.Et fo.39.D.Et fo.40.A.D.
Christus figuratur p Iepthe,& quare.pte.2.fo.45.H.
Christ⁹ significat p Sansonē &c.pte.2.fo.48.E.H.Et.f.49. H.Et folio.52.A.
Christus q portat omnia verbo virtutis suæ, significat p Booz, qui fortitudo interpretatur.parte.2.fo.57.H.
Christus significatur p Ionathā,qui colūbæ donū interpretatur. parte.2.fo.76.D.Et fo.77.D.Et fo.84.B.
Christus figuratur per Dauid in psuasione fugæ sibi facta.pte.3. fo.101.D.Et fo.102.D.Et fo.131.E.Et fo.133.G.Et fol.135.B.Et fo.164.H.Et fol.165.H.Et fo.197.D.H.Et f.435.A.Itē pte.2. fo.202.H.Itē pte.4.fo.92.C.
Christ⁹ nominatur Dauid in scripturis ve.Testa.pte.4.f.319.F. Et folio.369.F.
Christus per Dauid figuratus:tanq̄ dign⁹ regia maiestate ter fuit declaratus.parte.2.fo.101.H.Et fo.102.E.
Christus per Salomonē significatur,& quare.parte.3.fo.435.E. Itē parte.2.fo.127.E.Et fo.130.D.
Christus per Salomonem significatur,in cuius ditione sunt oīa regna terræ.parte.2.fo.130.E.Interl.
Christus per Naboth.prefigurat⁹ fuit.parte.1.fo.15.F.
Christus per Eliam significatur,& ecclesia per Elisæum.& quare. par.3.fo.436.E.Item parte.2.fo.154.A.B.
Christus significatur p Elizeū, qui incubuit super puerum & reuixit puer &c.parte.2.fo.165.A.
Christus significatur p Ieremiā ,pphetā,&quare.pte.4.f.478.H.
Christi figurā præfert Ionas secundū interprætationē.ergo tot⁹ ordo eiusdē secūdū allegoriā ad Christū exponit. pt.4.f.173.F
Christus per Ezechielē significatur,& quare.pte.3.fo.437.A
Christus per Danielē qui vir desideriorū dicitur,significatur.par te.3.fo.172.H.
Christus p regē Idumeæ significatur,& quare.pte.4.fo.360.D.
Christus significatur p regē Nabuchodonosor.parte.4.f.235.D
Christus signatur per regē Sedechiā duplici rōne.pte.4.fo.158.D
Christus significatur p regē Assuerū duplici rōne,pte.2.f.305.D. Et fol.313.H.
Christus p Esdrā,qui velox scriba appellatur,significatur,& multiplici ratiōe.pt.2.fo.249.F.H.Et fo.254.E,F.
Christus significari pōt p Alexādrum magnū quare & quō.parte.4.fo.428.H.
Christus figuratur p Zorobabel.pte.4.fo.45.C.
Christū significat Onias sacerdos magn⁹,&quare.pt.4.f.464.A
Christus est salus gētium effectiue.prophetæ aūt denominatiue. parte.4.fo.101.G
Christus secundū carnē dicitur fili⁹ Salathiel sicut & Dauid. parte.4.fo.405.C.
Christus significatur per equitē in veste cādidahastā vibrantem &c.parte.4.fo.173.E.F
Christus significatur per arcum cælestē,in quo est lignum forte & chorda &c.parte.1.fo.56.D
Christus est dies,cui⁹ duodecim horæ duodecim sunt apostoli. parte.3.fo.163.E.Et fo.198.E
Christus dicitur Samaritanus,Elisæus,angelus,in cuius descēsu aqua mouebatur,omnipotēs sermo.parte.6.fo.83.B.C
Christ⁹ dicitur paterfamilias,& quare.pte.5.fo.161.E.Itē pte.4. folio.332.G.
Christus verus deus dicitur pater orphanorū, eos nutriendo,& viduarum iudex eas de iniurijs vindicādo.pte.3.fo.177.C
Christus dicitur medic⁹.& quare.parte.5.fo.137.B.Et f.140.A. Item parte.6.fo.138.B
Christus per bouē fuit figuratus.parte.1.fo.278.A
Christus dicitur lapis angularis ,ppter Iudæos & etiā gētiles.par te.4.fo.154.G.
Christus lapis dicitur:& lapis quē reprobauerunt,& lāpis angularis.pte.5.fo.66.F.Itē parte.4.fo.53.B.Et fo.298.B.Item parte.3.fo.261.C.
Christus dicitur virga,baculus,amygdalus,& nux,& qua ratiōe parte.1.fo.17.C
Christus p virgā Aarō germinantē figurat⁹ fuit.parte.1.f.292.F.
Christus secundū Hebræos dicit flos & virga.Virga ,ppter regiā potestatē:flos ,ppter vitæ sanctitatē.Et dicit ascēdisse de radice Iesse,quia Christus descendit de Dauid,cuius pater fuit Iesse. parte.4.fo.28.D.
Christus dicitur germē iustitiæ.pte.4.fo.157.G.
Christus dicitur mercator,& quæ eius merces,& quid dat,& qd accipit &c.parte.6.fo.138.B.
Christus dicitur homo,vitul⁹,leo & aquila:& q̄re pte.1.f.176.F
Christus leoni cōparatur.parte.6.fo.248.A.Itē pte.1.fo.117.E. Item parte.5.fo.88.C.D.
Christus dicitur catulus leonis ,ppter fortitudinē,& quia paruus fieri dignatus est.parte.1.fo.375.E.
Christi virtus & potētia ad fortitudinem rhinocerotis siue vnicornis assimilatur.pte.1.fo.306.B.
Christ⁹ dicit arca,& quare.pte.6.fo.257.A.D.Itē pt.1.f.76.B.F.
Christus iaspidi cōparatur,& quare parte.6.fo.272.B.C
Christus monti cōparatur.Est em̄ solum spūaliter mōs cælestiū rerū qualitate copiosus,ex quo fluunt aquæ viuę,& quidquid summè bonū creditur,in hoc fundatur qui est mons omnium montium pte.5.fo.95.F.Itē pte.6.fo.272.A
Christ⁹ camelo cōparatur.parte.5.fol.171.B.Et fo.108.E
Christus dicitur medulla cedri,& quare,parte.4.fo.235.H.
Christus dicitur sol,& quare.parte.4.fol.461.H.
Christus verus sol exurit & illuminat.parte.3.fo.356.A.Itē parte parte.3.fo.374.H
Christus dicitur stat hera in manu patris.parte.3.fo.18.E
Christus vulturis appellatiōe designatur,& quō.pte.3.fo.53.A
Christus sicut typum auis tenuit in prædicatione,sic vulturis in passione.parte.3.fo.53.D
Christus grano synapis cōparatur,quod creuit in arborē magnā & volucres cæli requieuerunt in ramis eius.parte.3.fo.54.A
Christus verus pastor,vēturus est de semine Dauid secundū Ra. Sa.pte.4.fo.259.G.
Christus angelus dicitur pte.3.fo.162.
Christus nō solum præstat salutē his qui sunt pfectè contriti, sed etiam his qui sunt attriti,qui dimittūt peccare ,ppter timorem dei.pte.3.fo.212.C
Christus dicitur tonitru⁹,qui ex patrū cōueniente ,pphetia quasi concursiōe nubiū nobis ,platus est,q terribiliter.insonuit.parte.3.fo.72.A
Christus ōnagro cōparatur.parte.3.fo.74.C
Christ⁹ dicitur lignū viride,& Iudæi lignū arridū.pte.5.f.180.H
Christus dicitur vir beatus.Fuit enim ab instanti suæ cōceptiōis vir pfectus in virtutibus & scientijs.Fuit etiā beatus beatitudine claræ visionis & pfectæ fruitionis.pte.3.fo.87.D
Christus dicitur iust⁹ absolutè & antonomasicè,eo quòd nō solum est iustus formaliter,vt alij sed etiam effectiuè alios iustificando.pte.4.fo.86.G.
Christus nō solum dicitur iustus in concreto,sed etiam iustitia in abstracto.Ibidem H:
Christi decem mysteria in psalmo secundo p ordinem exprimūtur. Primū est,quòd regnū Christi nullo suffragio hūano,sed potius regib⁹ & principibus,gentibus &populis,toto suo posse aduersantibus conualuit &c.pte.3.fo.90.A.B
Christus gallinæ se cōparat.Et quare.parte.3.fo.167.A.Itē pt.5. folio.72.E.G
Christus dicitur misericordia &c.pte.3.fo.212.A.

Index in Glos. ordi.

Christus dicitur pax & misericordia in abstracto p excellētiam. parte.4.fo.381.H.
Christus dicitur vigilās & custos.parte.3.fo.277.A
Christus p piscem qui primo ascēdit,habens statherē in ore significatur.pte.3.fo.291.E.
Christus dicitur puer pauper,& sapiēs.parte.3.fo.347.B.
Christi caro dicitur pellis:Et quare.pte.3.fo.356.A
Christi corp⁹ dicitur vitulus tener & saginat⁹,q filio ꝓdigo occiditur.pte.1.fol.74.E.Et fol.75.A
Christus significatur p Silo.pte.2.fo.24.H
Christi dicitur esse pulchritudo tauri,& quare parte.1.f.374.F.
Christus significatur p vectē,quia cuiusq; electi regēdo caput est parte.1.fo.213.B
Christus significatur p nubē,& stat super ecclesiam quasi colūna ignis,repellēs tenebras noctis ignorātiæ &c. pte.1.fo.279.H.
Christ⁹ est colūna,qui p noctē lucens,p diem nō est lucēs,vt qui nō vidēt videāt,& qui vidēt,cæci fiant.pte.1.fo.279.F.H
Christus cōueniēter pōt dici terra ꝓmissionis,& quare.pte.1.folio.286.D
Christus aquilæ cōparatur.pte.1.fo.369.F
Christus oleū de firma petra dedit & similiter mel, quō & quando &c.pte.1.fo.370.A
Christus ortus ꝓgressus,& obitus &c.p quatuor portas significatur.pte.2.fo.211.B.C.
Christus quomndo dicitur esse nobiscū vsq; ad consummationē seculi.pte.5.fo.78.F
Christus habitat in homine dupliciter.Vno modo quantum ad intellectū.Alio modo quantū ad effectum &c. pte.6.fo.78.B.
Christū recipit,qui imitatorē;Christi recipit, & qui imaginē dei recipit deū recipit.pte.5.fo.150.C
Christus ꝓmittet fideles suos tribulari tpe antichristi, vt purgētur à peccatis,quæ circa tēpora illa abundabūt.pte.4.f.151.D
Christū negat,qui se negat eius discipulū.pte.5.fo.117.E
Christi nomē tollere:est Christū interficere &c.pte.2.fo.85.E
Christū cōculcat,qui libere peccat,absq; timore & pœnitētia,& qui eo indigne ꝓcipat.Sāguinē pollutū ducit,si ab eo mūdatus ad vomitū redit,& pœnitere negligit.pte.5.fo.153.E.
Christus sic in sacrificio eucharistiæ cōsecrat corpus & sanguinē suū,sicut Melchisedech obtulit panē & vinū in sacrificiū.pt.3.folio.252.F.
Christus instituēdo eucharistiæ sacramentū præcepit simul exercitium eius.pte.3.fo.156.C
Christi corpus cū accipim⁹,p peccatis cōpungi debem⁹,vt amaritudo pœnitētiæ absīergat amorē peruersæ pœnitētiæ. pte.1. folio.279.E
Christus in cōsecratione est summus sacerdos:Ecclesiasticus autē sacerdos est minister.parte.3.fo.115.E
Christi corp⁹ triforme est in altaris sacramēto,& qualiter.pte.6.folio.51.B
Christus corpus in eucaristiæ sacramēto à brutis animalibus nō sumitur,& si videatur.parte.6.fo.51.B
Christus inquantū homo,est minister sacramētorū,& inquantū deus autor eorū.pte.6.fo.147.H
Christus mundās terrā Iuda ab omnibus immūdicijs,& octaua ætate sanctos suos ad æternæ beatitudinis denarium pducens, significatur p Iosiam &c.pte.2.fo.237.A
Christi saluatoris typum tenet Iosias qui phase in octaua ætate, generali resurrectione perpetrata,celebrabit.pte.2.fo.184.F
Christus(qui est agricola agri sui qui est ecclesia) in finali iudicio ponet electos suos in distinctis mansionibus gloriæ secundum varia eorū merita.parte.4.fo.53.F
Christus licet apparebit in iudicio in forma humanitatis,tamen non erit infirmitati subiecta,sed apparebit in forma glorioſa &c.parte.1.fo.65.B
Christus secundū humanitatē sublimabitur,& iā sublimatus est parte.1.fo.65.B
Christus ad iudiciū veniēs apparebit circa vallem Iosaphat cum omnibus iudicandis.pte.4.fo.356.D
Christus cū carnē ꝓ nobis susceperit,glorificatus est,non tamē glorioſe Glorificatus est cū venit ad crucē,& pertulit mortē.In his glorificatus est,sed humiliter,nō glorioſe.Cū venerit in gloria patris & angelorū iudicare terram,tūc glorioſe glorificabitur &c.parte.1.fo.153.F
Christus significatur per Dā: qui iudiciū interpretatur. Ait em; In iudiciū ego in hunc mundum veni.pte.1.fo.375.E
Christus apparebit in iudicio in forma humanitatis, tamen nō erit infirmitati subiecta sicut fuit coram Pilato,sed apparebit in forma glorioſa:omni creaturæ,etiam supremis angelis præfara.parte.2.fo.65.B
Christus in humana natura apparebit in iudicio in qua fuit iudicatus coram Pilato: sed apparebit in forma glorioſa omnibus manifesta parte.3.folio.155.H.Et folio.186.D.Item parte.3.folio.41.G.
Christus futurū iudicium nūciauit hominibus p suam prædicationē.Similiter in iudicio futuro sententiā iudicij feret in humanitate,sed in forma glorioſa.parte.5.fo.41.G
Christus venit dupliciter.Primo accipiēdo fideles ad beatitudinem animæ,& sic quotidie venit ad ecclesiam,nō tamē corporaliter.secūdō venit in die iudicij corporaliter sumēdo fideles ad beatitudinē animæ & corporis simul.pte.5.fo.217.H.
Christus venit particulariter in mēte,& in morte cuiuslibet hominis.Sed generaliter venit ad iudiciū.pte.6.fol.154.A.Et folio.262.F
Christus habitat in homine dupliciter.Vno modo quantum ad intellectū.Et sic habitat in eo per fidē informem.Alio modo quantum ad effectū,& sic est in eo p charitatē &c.pte.6.f.78.B
Christus desideratur dupliciter inquantū homo tm,vel inquantum deus,vel homo humanatus.pte.6.fo.163.G
Christus intrat in morte cuiuslibet hominis specialiter,& intrabit generaliter,in futuro iudicio.parte.5.fo.68.G
Christus tempore tribulationis Antechristi auertet faciem suam à fidelibus,eos in acerbitate tribulationis dimittēdo,sicut homo auertit faciem suam ab aliquo quē nō vult à miseria reuare.parte.4.fo.266.D
Christus de Antichristo & sibi adhærentib⁹ magnā faciet vindictam.parte.4.fo.151.F
Christus an & qua cōsideratiōe sit subiectū vtriusq; Testamēti. parte.4.fo.2.E
Cronica quid & vnde dicitur.pte.2.fo.61.D
Cronicis Hebræorum credendum est,quādo extra tu Bibliæ nō potest haberi veritas.Et illo modo doctores, catholici recurrunt ad illa.Et ad annales Iudæorum.pte.1.fo.65.H.
Chus genuit Nemroth,q induxit posteritatē Noe ad faciendam ciuitatē & turrim cōtra dominū.parte.1.fo.57.H.Et.f.8.F.G
Chusai vocatur amicus Dauid. Aliusverò Chusi:& ex vicio trāslatorū seu scriptorū vocat⁹ est vterq; Chusi,est autē Chusi æquocum &c.pte.2.fo.116.H
Cibus lignivitæ in medio paradisi quid homini cōferebat pte.1. folio.36.F
Cibus omnis,nomine panis & aquæ notatur in sacra scriptura. parte.2.fo.151.B.Et fo.167.G.Item pte.4.fo.61.B.C
Cibus requiritur ad vitā animalē continuandā per quē refaturatur humidū deperditū per actionē calidi naturalis.parte.1.folio.36.H.
Ciborū differētias creauit deus diuersas ꝓ diuersitate animaliū, vel humani desiderij.parte.1.fo.321.E
Cibos proprios animalia cognoscunt,& alijs vtitur leo,alijs cervus.In hominib⁹ quoq; qui san⁹ est & validus, fortem cibum requirit,cōfiditq; edere omnia:infirmus delectatur oleribus,& fortem cibum nō patitur.Paruulus verò si nō voce.re tamen ipsa lac tm requirit.parte.1.fo.321.E
Cibus corporalis in propria forma si maneat, nō nutrit sed magis nocet. Aliter cibus spiritualis.parte.5.fo.105.C
Cibis & potibus secundū tēporis exigentiam lauius & refrictiv⁹ vrendum est.pte.3.fo.349.G
Cibos lautiores plerūq; sine culpa sumimus: & abiectiores cum reatu cōcupiscentiæ degustamus.parte.1.fo.84.F
Cibi tanta luxuria & potus,tanta ambitio vestium,currum & palatiorum in principio nō fuit,sed pomis arborum & oleribus herbarum viuebant antiqui,& dominus primis parentib⁹ pelliceas tunicas post peccatum fecit.pte.3.fo.418.A
Cibus quantūcunq; purus sit,habet aliquid impuritatis: quod expellitur à natura tanq; superfluum,& aliquid retinetur tanquam ad nutritionē necessarium.Et neutrū istorum coinquinat hominē spiritualiter loquendo.parte.5.fo.49.G.H.
Non ciborum vsus,sed concupiscentia refrenāda est.Non interest quid alimentorum vel quantum pro congruentia hominū & personæ suæ & pro valitudinis suæ necessitate quis capiat, sed quām facile & læto animo careat his:cum his vl oportet vel necesse est carere.parte.6.fo.30.A
Cibus non,in vicio est,sed appetitus.parte.1.fo.84.F
Cibus,quandoq; deum laudat,& quandoq; blasphemat.Si ad refectionem sumis,reparationemq; membrorum,gratias agens &c.cibus tuus & potus laudat deum.Si verò naturæ modum immoderatione voracitatis excedas,& vinolentia ingurgites, quantaslibet laudes dei,lingua tua sonet,vita blasphemat. parte.6.folio.48.F

Ciborum prohibitio quæ pertinet ad ceremonialia legis p Christum euacuata est &c. pte. 6. f. 184. B. C. Et f. 280. D. Et f. 161. B.
Ciborum custodia, vt quidã superstitiose docebãt abstinẽdum, nihil profuit sed fides, abstinẽtia qua abstinetur à peccato prodesi. parte. 6. fo. 161. B
Ciborum decoctio die sabbati quare prohibita erat in lege. parte. 6. fo. 283. G
Cibos discernere more Iudæorum nõ est Christiani: Perfectæ fidei est nullũ cibum discernere vel immũdum putare, quia oĩa munda mundis. pte. 6. fo. 29. A
Cibus debet benedici ante comestionẽ exemplo Christi benedicentis panẽ. pte. 5. fo. 48. C
Cibus fit sanctus & salubris, nõ noxius animæ vel corpori, qui cum gratiarũ actione accipitur, verbum sanctificat, oratio impetrat. Diabolus verò per cibum teneat. pte. 6. fo. 120. E
Cibus sumendus est sicut medicamentũ, & quõ palliatur sub necessitate voluptas. parte. 6. fo. 28. F
Ciborum tres species generaliter describũtur, quo pastus est populus Israel, scilicet Aegypti, deserti, & terræ promissionis. Et illius mysticus sensus. Significãt enim triplicem scientiam &c. parte. 2. fo. 9. A
Cibi ex arborũ pomis, immortalibus corporibus non sunt necessarij. parte. 1. fo. 35. F
Cibus paruulorum, lac scilicet doctrinæ, his qui ad bonũ tẽdunt, vitam tribuit & salutem. His verò quibus contraria placent & omnis impietas cordi est, necem. pte. 2. fo. 35. E
Cibus rationalis naturæ verꝰ sermo dei est, sed & hic differentias habet. Non omnis eodem verbo nutritur, est alijs in verbo dei cibus lactis aptior, scilicet doctrina, sicut moralis quæ rudibus solet præberi &c. parte. 1. fo. 321. E
Cibis eisdem aluntur boni, suffocantur mali, & vbi pñs vita, ibi pñs mors. pte. 2. fo. 36. E
In cibis rõnabilibus non refutanda est scriptura, quæ obscurior videtur & incõueniẽs incipientibꝰ paruulis, infirmis & minus ad intelligendum validis. pte. 1. fo. 321. E
Cibi multi alimoniæ cælestis, sunt in dictis & exemplis patrum. parte. 3. fo. 322. B
Cibus dulcis qui de supernis accipitur manhu vocatur, quod dicimus, qũ cernimꝰ quod nescientes admiramur. pte. 1. f. 157. E
Cibus hominis duplex est, secundũ quod duplex est in eo natura. parte. 1. fo. 341. A
Cibus corporalis & spiritualis contrario modo se habent in conuersiõe. Cibus enim corporalis si nutriat, oportet quòd à propria natura pereat & cõuertatur in mẽbra ecõuerso autẽ cibus spiritualis manet, & conuertit in seipsum sumentẽ. parte. 5. folio. 205. C
Cibus spiritualis est ipsum verbum incarnatum principaliter ratione diuinitatis, & ex cõsequenti rõne absumptæ carnis, quæ datur nobis in sacramento eucaristiæ. Ibidem. B
Cibus dei & sanctorum est salus peccatorum. parte. 5. fo. 165. E
Cibus hoc tibi in futuro erit, si quid hic boni operis acquiras, si quid iusticiæ, misericordiæ, & pietatis recõdas. pte. 1. fo. 156. F.
Cibus dæmonũ est ebrietas, fornicatio, & huiusmodi, quæ blanda sunt, & ad sui vsum ꝓuocãt, vel sunt carmina poetarum & doctrinæ seculares. pte. 5. fo. 165. A
Cicatrices dominus seruauit, & in iudicio seruaturus est. Et quare. pte. 5. fo. 183. B. Et fo. 240. B
Ciconia in abiectibus, domus eius. Sic habet Hebraica veritas, & consonat sequẽti vbi nos. Herodij domus dux eorum &c. parte. 3. fo. 241. H
Cygnus longi colli est & cibũ de profundo terræ trahere dicitur parte. 1. fo. 346. F.
Cilicia vel Cilices à quo descenderunt. Et est ciuitas metropolis eorum vocata Tharsis, vnde natus fuit Paulus apostolꝰ. pte. 1. folio. 57. H. Item parte. 6. fo. 201. D
Cilicium pœnitẽtium est. parte. 1. fo. 181. E
Cilicium fit ex hœdis, asperũ setigerũq; est tegumentum. pte. 4. folio. 433. A
Cilicio operiri mystice quid sit &c. Et Christum historice nusq; legimus vsum fuisse cilicio. pte. 4. fo. 433. A. Itẽ pte. 3. fo. 181. D
Cilicium dicitur caro Christi ꝓpter similitudinem carnis peccati. parte. 3. fo. 134. B
Cymbala inuicẽ se tangũt vt sonent. pte. 3. fo. 206. F. Et f. 307. A
Cymbala benesonãtia sunt labia nostra, quę percussa ad inuicem suauẽ humanæ vocis harmoniam reddunt. pte. 2. fo. 203. E
Cymbala quæ se vt resonẽt inuicẽ tangũt, opera charitatis exprimunt, quibus se sancti alterutrum excitant in laudem. parte. 2. folio. 244. H.

Cingulo lumbos restringimus. pte. 4. fo. 45. E
Cingulum pontificis duplex est, ad designandũ quòd dupliciter debet esse constrictus, quõ & in quibus. parte. 1. fo. 228. C
Cingulo quali fuerit cinctus Christus. pte. 5. fo. 194. D. E
Cinis cõbustionẽ designat. pte. 1. fo. 364. F
Cineres vaccæ apud Hebræos nõ solum seruabantur per totum annũ, sed ꝓ plures annos. Tradũt emi Hebræi, quòd sex vaccæ fuerunt tantum immolatæ per totam durationem vtriusq; templi. Quartum prima &c. pte. 1. fo. 297. D
Cineres vitulæ rufæ cõgregans quõ ex hoc fiebat immũdus, cum tamen per ipsos fieret mũdatio. parte. 1. fo. 296. F
Cinis vitulæ rufæ passionem Christi vel sacrificia iustorum signat. parte. 1. fo. 185. E
Cinis mortalitatem nostram signat, qui in cineres sumus redituri &c. parte. 1. fo. 216. B. C.
Cinis, cõsummatio boni operis. parte. 1. fo. 223. B
Cinis subtilitatem notat. parte. 1. fo. 296. F
Cineres sacros suscipiunt fideles, cum exempla & sacramẽta dominicæ passionis ad custodiam sui pia mente retractãt vel exitum iustorum diligenter aspiciunt, qui magnis elaboratis agonibus de ꝓcepto brauio sine fine lætantur, vt cõsideratis maiorum virtutibꝰ, & ipsi magni efficiãtur. pte. 2. fo. 217. F. G
Cinis & cilicium sunt arma peccatorum. pte. 3. fo. 236. B
Cinis super capita, memoria fragilitatis ad mentem reducta. parte. 2. fo. 297. E. Interl.
Cinis. memoria fragilitatis & mortis. parte. 1. fo. 299. b. Interl.
In cinerẽ homo reuertitur, cũ humilitatis spiritu tangitur, & nil se esse aliud quã cinerẽ recordatur. parte. 3. fo. 64. B
Cinnamomũ quid in re, & etiam in moralitate. parte. 1. f. 196. F. Item pte. 3. fo. 362. A. C. & fo. 412. B
Cinnamomũ duplex est. Vnũ quod parũ, aut nihil de odore habet. Aliud aromaticũ. parte. 1. fo. 196. G
Cynomyia significat caninos mores. pte. 1. f. 140. F. Itẽ parte. 3. folio. 200. A
Cypressus medẽdis apta corporibus, venustatem comæ suæ nullo deponit impulsu, & qd moraliter significat. pte. 3. fo. 412. A
Cyprus quandoq; est nomen insulæ in mari mediterraneo, quãdoq; est arbor aromatica: quæ crescit circa vineas Engaddi, & facit grana simul iuncta sicut in vuis vineæ. pte. 3. fo. 357. D. Et folio. 361. G
Circulus ꝓpetuitatẽ signat, qa circuli, nec initiũ nec finis inueniũtur. pte. 1. fo. 181. A. Interl.
Circulus aureus perpetuam claritatẽ signat. parte. 1. fo. 181. C
Circulorum arcæ situs, alius erat secũdum Iosephum, & alius secundum Ra. Sa. pte. 1. fo. 176. G
Omnis circulus quantũ habet spaciꝰ in diametro, tantum habet ter in gyro parte. 2. fo. 239. G
Circumcisio quid est. pte. 6. fo. 11. C. Item parte. 4. fo. 91. C
Circũcisio fuit signũ & caracter fidei, in se & in sequẽtibus. parte. 6. fo. 11. C. Item pte. 1. fo. 68. E
Circũcisio dicitur signaculum, & quare, & cuius. pte. 6. fo. 11. A
Circumcisio erat quædam ꝓtestatio legis seruandæ, sicut ꝓfessio regulæ alicui religioso si eam impleat opere. pte. 6. fo. 8. C.
Circũcisionis ritus ab Abraham sumpsit exordiũ, quãdo etiam pueris nomen imponebatur. pte. 5. fo. 130. E. F
Circũcisionis præceptum, quia Abraham ex dei mandato adimpleuit, imitator fuit perfectionis Christi in duobus. parte. 1. folio. 69. D. G
Circumcisio solẽnis quã Iosue fecit dicitur secunda: respectu illiꝰ quam fecit Abraham de mãdato domini: quia tunc fuit circũcisus cũ omni domo sua, nõ quòd fuerit alia prima. pt. 2. f. 8. G
Circuncisi grauius affliguntur tertia die quã prima, & ob hoc Iacob & filij eius irruẽtes cõtra masculos Emor & Sichẽ, pariter necauerunt, propter Dinã sororem suam. pte. 1. fo. 98. F
Ad circumcisionem tria necessario requirũtur. Primum est sexus masculinus, secundũ est corporis pars determinata, tertium est tempus determinatum, & istorum ratio. pte. 1. fo. 68. D
Circuncisæ cum non fuerint fœminæ quomodo saluabãtur &c. parte. 1. fo. 69. B
Circumcisio quare ꝓcepta est, quãdo de Sara filius ꝓmittitur. s. Isaac in quo promissa est vocatio gentium. parte. 1. fo. 68. F.
Circumcisio Abrahæ præcipitur tribus de causis. Ibidem. E
Circumcisio data est propter tres causas. parte. 5. fo. 208. E. Itẽ propter plures causas. parte. 6. fo. 11. A. Et fo. 176. A
Circumcisio cũ ob multas causas præcepta sit, specialiter figuram Christi prætẽdit, q nos per baptismũ veteri homine exuit &c. parte. 1. fo. 75. F.
Circumcisionis figura multiformis est. Signaculum enim est & iu

dicium castigandi,& prophetia nascituri &c.parte.1. fo.75.E
Circūcisio fiebat octauo die.cū cultro lapideo,& quare hoc, mystice.pte.6.fo.11.B.Et fo.176.A.
Circumcisio quādo fit,nō est de necessitate circūcisionis cultellus lapideus,neq; hoc vtuntur Iudæi moderni in circūcisione: sed cultello ferreo.parte.1.fo.8.D.
Circūcisio ante tēpus octo dierū nō poterat anticipari,sicut nec animalia ante octauū diē poterāt deo offerri,& quare.Nec poterat vlrra octo dies differri,parte.1.fo.68.G.
Circūcisionē omittēs pater pueri vel eius tutor,qua pœna plectēdus fuit.parte.1.fo.68.G.Et fo.69.E.G
Incircuncili pueri quare pire debēt,cū pactū dei irritū nō fecerint & qui eos circūcidere debebāt neglexerūt.pte.1.fo.68.F
Circūcisionis præceptū fiendæ octauo die toto illo tēpore fuit suspensum ab egressu Aegypti,donec Iudæi fuerūt in terra promissionis.pte.1.fo.147.G.H.
Circumcidisse filios suos tribū leui in deserto dicit Ra.Sa.sed non aliæ tribus &c.Cōtrariū tamē dicūt cōmuniter expositores nostri,& huic cōsonat scriptura.parte.1.fo.374.C
Circūcisio quare fiebat in mēbro genitali.pte.6.fo.176.A. Item parte.1.fo.68.E
Circūcisionis verba quæ sunt,quibus vtūtur Iudæi dū puer circunciditur.parte.6.fo.14.B
Circūcisio in carne facta est,vt firmius memoriæ eorū imprimeretur.parte.1.fo.66.G
Circuncide secūdo filios Israel,quō hoc sit intelligendū,cū vnus homo non erat bis circuncidendus. parte.2.fol.8.B.E.F.G.Et folio.9.D.E.F.G
Circūcisio prima & secūda quę & q̄lis dicit apud nos.pte.2.f.8.E
Circūciduntur multæ gētium,& maximē Iudææ & Palestinæ cōfines vsq; hodie,& præcipuē Aegyptij & Idumæi, Ammonitæ & Moabitæ,& omnis regio Saracenorū.pte.1.fo.69.A.B
Circūcisio azima,& pascha,visibile sunt,ergo necesse est quodq; æternum nō esse,sed tēporale.Quomodo em̄ pōt æternum esse quod visibile est.parte.1.fo.294.D
Circuncisio in scripturis dicitur tribus modis,in pręputio,in corde,in auribus.parte.4.fo.120.E
Circuncisio est duplex,vna spiritualis, alia corporalis. prima est precio culpæ, secūda est precio pelliculæ.Et sic etiā est duplex scilicet:spiritualis & corporalis.pte.6.fo.8.C.
Circuncisio carnalis in lege octaua die celebratur,in euāgelio verō in præsenti circūcisio cordium,& in futuro corporum.& sic duplicatus est octonarius.parte.2.fo.209.F
Circuncisio spiritualis figurā habuit,& quæ fuit.pte.2.fo.8.H
Circuncisio carnalis à deo in vet.lege instituta quid spiritualiter significet.parte.1.fo.68.D.Et fo.69.A
Circuncisio spiritualis ad omnē ꝓfessionē ꝑtinet,& ꝓ quid hoc prefiguratur.parte.1.fo.69.B.Interl.
Circuncisio an cōferebat etiā grām cū hoc,quōd tollebat peccatū originale.parte.6.fo.132.B.C
Circuncisio quō cōferebat gratiā,& quomodo differēter datur in baptismo.parte.6.fo.10.D.Et fo.11.B
Circuncisio prestitit idem curationis auxilium quod nūc cōfert baptisma tēpore gratiæ,nisi ꝙ introitus in regnū nondum patebat.parte.5.fo.103.F.G
Circuncisio & præputiū,duę naues sunt,piscatores doctores &c. parte.5.fo.138.E.H
Circūcidit cor,similiter & caro circūciditur,& quomodo.pte.4. folio.281.E.Item pte.1.fo.68.E
Circuncidi per Iesum,est vicia & cōsuetudines prauas & pessima instituta deponere,& quidquid ab honestatis regula discordat abscindere.parte.2.fo.8.F
Circuncisus est qui obturat aures,ne audiat sanguinē,& claudit oculos,ne videat malū,qui nō delinquit lingua sua, cuius cor non grauatur crapula & ebrietate.1.fo.343.A
Circuncisione bina indigemus,ne ex his quæramus vanā gloriā, ne foris mundi,& intus immūdi simus, & simulatæ sanctitatis pœnas sustineamus &c. Ibidem.
Circuncisionē qui veneratur & baptisma,significatur per larū, qui vt auis volat,& vt aquatile natat.parte.1.fo.146.F
Circūciditur Christus octaua die,& quid mystice per hoc innuitur.pte.5.fo.130.E.F
Circuncisi spiritualiter,& sacramēto eucharistiæ muniti, quē fructum ,consequatur.parte.2.fo.9.D
Circunstantias particulares peccatorum aliorum cōsiderans mēte,inuenit vnde displiceant,& se retrahat,aliter in fornicatione &c.parte.6.fo.41.G
Cyrus Ianne. Hebraice Cores.Quando enim ad latinū trāsfertur vocaī Cyrus:sicut hoc nomē Saul.trāslatum ad latinū, pronunciatur & scribitur Saulus.parte.4.fo.78.H
Cyri regis Persarū natiuitas & educatio ꝑ caniculā mirabilis fuit & quomodo tandē monarchiā adept⁹.est.pte.4.fo.78.G.H. Item pte.3.fo.193.F.Itē pte.2.fo.240.E.Et fo.330.A.B
Cyrus rex liberator iudæorū,quomō educat⁹ in paupte.pte.5. fo.130.B.C.Itē Iudæis multa donauit.pte.4.fo.406.B
Cyrus monarcha publicauit licētiā iudæis rædificādi Hierusalē per totum regnum suū.pte.4.fo.205.G
Cyrus dicitur Christus,quare & quomdo.pte.4.fo.394.G
Cyri fides & pietas.pte.2.fo.241.A.B
Cyrus rex Persarum & Dar⁹ rex Medorū cum suis exercitib⁹ similis Babylonē ceperūt.pte.4.fo.30.H
Cyrus multis regnis impugnatis & principib⁹ superatis,Scythas bello impetebat:Tamyris regina Scytharū dolo eum circūueniens,caput Cyri,atq; amputari in vtrē humano sanguine plenū ꝓpīci iussit,dicens:Satia te inqt sanguine,quē quæstiui.pte.4. folio.402.A
Cis pr̄ Saul:& Ner.pr̄ Abner,principis militiæ Saul,fuerunt fratres,& per consequens Saul & Abner cognati germani.pte.2. folio.158.E
Cisternas fodiebant Ierosolymitæ,& quare.parte.4.fo.44.A
Cithara quid sit,& vnde dicatur.pte.1. folio.427.E.Item pte.1. folio.203.E.G
Cithara per chordas sonat:organum ꝑ fistulas.pte.3.fol.58.B.Et folio.306.F
Cithara sonū cōpositū non emittit,si chorda rupta fuerit.pte.4. folio.37.A
In cithara quæ sunt,nō omnia sonāt sed iuuant,sicnō tota historia spiritalē intelligentiā sonat,sed rotā iuuat &c.pte.1.fo.130.A
Ciues Romani reputabant nobiles ꝑ totū orbē,& hoc cōfessatus est Paul⁹ dū deberet flagellari ,ꝓpter quod euasit.pte.6.fo.102.B
Propemodū naturale est ciues ciuibus inuidere.pte.5.fo.177.E
Ciuium supernorum numer⁹ & infinit⁹ & definitus est: deo numerabilis,& nobis innumerabilis.pte.4.fo.310.B
Ciues vel cælestes,ꝑ habitatores ciuitatū Israel intelliguntur.parte.4.fo.265.F
Ciues cęlestes significant ꝑ Romanos,quō & q̄re.pte.4.f.44.A
Ciuitas à cōuersatiōe cōiuētiū appellat pte.3.fo.35.E.Et fo.48.G
Ciuitatē extruxit impiorū ,pgenies in ipsa mundi origine,fundamentū quærēs in hac vita.Sancti in casulis habitabāt &c.pte.1. folio.46.B
Ciuitatem quis prim⁹ in hoc seculo ædificauit,& ad quid,quib⁹ adiutorijs.parte.1.fo.46.B.D.Et fo.48.B
Ciuitas quælibet est mater populi ibidem nati & nutriti.parte.1. folio.118.H
Ciuitatis bon⁹ status expostulat,vt in ea sit solicitudo diuersorū artificum in artibus suis,sine quarum vsu nō potest ciuitas bene stare &c.pte.3.fo.426.G
Ciuitatis vel domus quatuor cōditiones sunt,pertinentes ad bonum earundē.Quorum primum est ipsa ædificatio,secundum custodia eius,tertiū,industria ciuiū&c.quartū,pluralitas ciuū, parte.3.folio.281.H.Et fo.282.A
Ciuitatis nobilitas magis cōsistit in populo,quā ī spacio.pte.4. folio.381.G
De ciuitate quæcq; immūda efferri,nō minoris virtutis atq; vilitatis est quā munda inferri.pte.2.fo.257.C
Ciuitas facile capitur deficientibus vel ablatis ab hoste aquis.parte.2.fo.257.G
Ciuitas vel respublica:vel ecclesia iniustè impugnata.per Ierusalem sic impugnatā significari potest.parte.2.fo.265.H
Ciuitas saluatur orationibus sanctorum, exemplum habetur de Ezechia.pte.2.fo.179.C.Et de sancto Basilio.parte.3.fo.89.H
Ciuitatibus multis & fluminibus, sicut & ipsis hominibus multis de causis adduntur nomina vel mutantur.pte.1.fo.59.A
Ciuitates leuitarum fugientibus homicidis per legem deputantur & quare.parte.1.fol.352.E
Ciuitates refugij trans Iordanē tot erāt,quot citra Iordanem: Et quare sic fuerunt multiplicatæ,habētur rationes.parte.1.folio.327.A.Et.fol.336.A.Item vbi & quæ fuerunt.parte.4.fo. 196.H.Et fo.177.G.
Ciuitates refugij sex tantū fuerunt,tres citra Iordanē & tres trā Iordanem,in quibus homicida casualis saluabatur,Et qd mystice designēt.parte.1.fol.352.B.F.Item parte.2.fol.26.H.Et folio.196.H
Ciuitates refugij pro homicidis non solum fuerunt sex,sed nouē quando tota terra patribus promissa foret acquisita.parte.1. fo.351.H.Et fo.353.B.Item parte.2.folio.26.F.G.H

Ciuitates & terræ plures in terra promissionis remanserũt aduersarijs filiorum Israel per magnum tempus pluribꝰ de causis &c. parte.2.fol.19.G.
Ciuitates suas vacuas cum agris & villis reppererunt Israelitæ redeuntes de captiuitate, non enim eas, cum ipsi in Babylone seruirent, quisq; colonus intrarat. parte.2.fol.243.C.
Ciuitates quas construxerunt in Iudæa qui de Babylonia transierant &c. nominantur quædam. parte.2.fo.176.E.
Ciuitas Babylon fuit ædificata satis cito post diluuium sed Nabuchodonosor eam ampliauit, & fortificauit. parte.1.fol.57.F & fol.58.G. Item parte.4.fo.305.B.
Ciuitates Iudæ in tribu Symeonis, vel Beniamin, si quispiam reperiat non mirari debet. Tribus enim Iuda in omnibus tenuit principatum &c. parte.2.fol.67.E.
Ciuitas Hebron antea dicebatur Cariatharbe. id est ciuitas quatuor patriarcharum, eò quòd quatuor patriarchæ principales sunt ibi sepulti &c. parte.1.fol.79.F. Item parte.2.fol.21.D. & fol.31.G. Vide in Cariatharbe. Et in Hebron.
Ciuitas Dauid vocabatur illa pars ciuitatis Ierusalem, vbi erat mons Sion, & in illa erat templum: & ibi celebrabantur festiuitates per annum &c. parte.4.fol.61.E.F.
Ciuitas Dauid mons Sion appellabatur &c. parte.2.fol.157.F.
Ciuitas Ierusalem triplici muro clausa fuit, & quid designat. parte.2.fol.256.F.
Ciuitas Ierusalẽ ꝓpter iniquitates factas per Manassen, licet ipse pœnituerit, destructa fuit & populus captiuatus, & quare. parte.2.fol.185.G. Item parte.4.fol.200.H. & fol.235.G.
Ciuitas Ierusalem fuit primò per Nabuzardan destructa & combusta. parte.2.fol.186.C.D.
Ciuitas Ierusalem fuit combusta anno.xj. Sedechiæ, qui fuit annus.xj. à transmigratione Ioachim, qui Sedechias successit ei in regno. parte.4.fol.225.B.
Ciuitas magna Niniue condita est per Ninum filium Beli, quam vocauit Niniuem suo nomine. parte.2.fol.293.D.
Ciuitas Niniue propter pœnitentiam non fuit subuersa prima comminatione. sed secunda: quia homines postea cõuerli sunt ad vicia consueta. parte.2.fol.292.D.F.G.
Ciuitas Thebæa (à qua fuit legio Thebęorum) est in Aegypto. Sed in Iudæa est alia ciuitas, quæ vocatur Thesba, de qua fuit Elias Thesbites: Est & alia in Græcia quæ vocat Thebæ, à qua dicuntur Thebani. parte.2.fol.54.G.
Ciuitas solis, vna est in Aegypto: Altera in Iudæa. ꝑte.2.fol.21.F.
Ciuitas solis.i. Christi qui est sol iusticiæ, secundum aliquos est, Alexandria, eò quòd fides Christi ibi viguit tempore Marci euangelistæ sub quo fideles ibi viuebant, habentes omnia cõmunia, eo modo quo legunt vixisse sub Petro in Ierusalem parte.4.fol.40.H.
Ciuitates duas faciunt duo amores &c. parte.6.fol.92.A.
Ciuitates duæ. Vna malorũ Babylonia, quæ à Cain incepit. Altera bonorum Ierusalem, quæ ab Abel &c. parte.3.fol.171.A.
Ciuitates duæ sunt. s. dei & diaboli, & qui ciues vtriusq;, & per quid significant &c. ꝑte.4.fol.144.D. Itẽ parte.2.fol.185.E.
Ciuitas diaboli est malorum hominum congregatio. Hæc aũt ciuitas debellatur dupliciter. parte.4.fol.30.H.
Ciuitas culpæ quam facit amor sui triplici muro clauditur &c. & ille murus subuertit tribus & debellatur &c. part.2.fo.10.H.
Ciuitas cælestis per Romanam ciuitatem significatur, & quomodo ciuitatis illius dupliciter habetur. parte.6.fol.202.C.
Ciuitatis supernæ spacium quantum ad murum, fundamentum & portas. parte.6.fol.272.F.G.H.
Ciuitates tres, vel ciuium vnitates, in quibus omnes electi in anima & corpore constituti vnientur, dici possunt, tres personæ, in trinitate personarum, & vnitate essentiæ. parte.1.fol.326.H.
Ciuitas dei ex angelis & hominibus constat, ad quam tanti conscendunt, quanti illic remanserunt angelorum. Et vnde hoc habetur. parte.1.fol.369.E.
Ciuitates tres sunt ante iudicium in quibus vniuntur fideles. s. vnus dominus, vna fides, vnum baptisma. parte.1.fol.326.A.
Ciuitates tres post iudicium possunt dici, visio clara, fruitio perfecta, & tentio firma. parte.1.fol.326.H.
Clamat quodammodo ad deum res naturalis quælibet eo ipso qd naturali desiderio appetit aliquod bonũ. parte.3.fol.73.D
Clamor populi tribus de causis augetur. parte.2.fol.259.E.
Clamor in scripturis, non magnæ vocis emissio, sed scientiæ intelligitur & intentionis magnitudo. parte.6.fol.84.H.
Clamor magnꝰ est vox cordis &c. parte.4.fo.194.F. & fo.272.A
Clamor secretus in desiderio non peruenit ad aures humanas, diuinas replet. parte.1.fol.152.E.
Clamor orationis est propter impletionem desiderij clamantis parte.4.fol.106.B.
Clamor sicut in patria ponitur exultationis, sic in gehenna clamor tristiciæ & desolationis. parte.4.fol.105.D.
Clamor triplex ascendit in cælum. s. occisio innocentis, pctm̃ cõtra naturã, & afflictio & defraudatio pauperum laborantium par.1.fo.70.H. & fol.71.B. & fol.127.G. Item par.6.fol.215.H.
Clangor vel sonus q fuit auditꝰ tpe datiõis legis fiebat ministerio angelico. Sed vt Iudæi fabulant fiebat in quodã cornu, qd fuit acceptũ de ariete immolato pro Isaac. parte.1.fol.162.D.
Clangor buccinarum siue tubarũ fiebat in memoriam liberationis Isaac ab immolatione, & fiebat primo die mensis septimi parte.1.fol.255.H.
Clangor motionis castrorum differebat à clangore vocationis multitudinis, quia erat prolixior & concisius, non autem alius parte.1.fol.280.D.
Clarificare quando aliquis dicitur, & quomodo differt à glorificare. parte.6.fol.171.E.
Claritas domini in transfiguratione qualis fuerit dicenda, an claritas gloriæ, cum eius anima à principio creatiõis fuerit glorioſa &c. parte.5.fol.53.H.
Claritas gloriæ in quo & vbi terminetur. parte.5.fo.107.G.H
Claritas beatorũ quãtũ ad gloriã animę, & etiã corporis, est quędam participatio diuinę claritatis. parte.6.fol.272.C.
Claudicans tantum sano pede innititur. parte.1.fol.96.A.
Claudicatio quę est ꝑ coertionẽ pedis ab illicito gressu, & manus ab illicito tactu, & oculi ab illicito visu, est meritoria & laudabilis, nõ aũt illa quę fit ꝑ mẽbrorũ priuationẽ. par.5.fo.56.D.F.
Clauis aurea qd, ꝑdest si nõ aperiat, & qd obest lignea si aperiat. Nihil em̃ quęrimꝰ, nisi vt pateat qd clausum est. ꝑ.1.fol.280.B
Clauis scientiæ, quæ dicatur. parte.5.fol.156.G.
Clauis, humilitas Christi quam qui habent scripturas intelligũt parte.1.fol.156.F.
Clauis apertiõis, vt aquã sciẽtię de profundo bibamus, est humilitas passionis Christi. Hæc em̃ prius audita, iam intelligimus facta, quæ prius legebant, & nõ intelligebant. parte.1.fol.82.B
Clauis scientię vocat autoritas docendi, qua claudit ostiũ per falsam, vel aperit per verã doctrinã: qd quidẽ ostiũ vel regnũ cælorum idem est quod beatitudo æterna. parte.5.fol.71.D.
Claues regni cælorum Petro traditæ &c. quæ quales & quot sint parte.5.fol.52.E.G.
Claues in legitimo & debito vsu an præexigant necessario scientiam in sacerdote ordinato. parte.5.fol.53.D.E.
Claui spirituales sunt duplices, scilicet dilectionis & timoris &c. parte.2.fol.135.G.H. & fol.216.A.
Claui Christi, vnus in frœno, alius in diademate Constantini imperatoris per matrẽ eiꝰ Helenã positi sunt, vt sic esset securꝰ inter præliorum pericula. parte.4.fol.422.E.
Claustio portarum templi contra sacerdotes portantes arcam domini & earum apertio fuerunt ministerio angelico &c. parte.3. fol.117.H. Et fol.118.D.
Claustrales aliqui sunt intenti cõtemplationi, & alij vt officiales, sunt intenti actioni. parte.1.fol.374.H.
Claustrum regulariũ põt intelligi ꝑ ouile ouiũ. pte.5. fol.215.H.
Clausuræ genꝰ est qd nõ sine claue põt claudi, nec sine claue aperiri, & talia verrudata dicuntur. parte.2.fol.35.A.
Clementia est proprię ꝑ quam relaxantur vel mitigantur pœnæ. parte.3.fol.158.H.
Clementia quomodo doceat regere, sed semper cum iusticia. parte.2.fol.158.G.
Clementia regis imbri serotino comparatur, & quare. parte.3. fol.324.F.H. Item parte.2.fol.158.G.
Clementia mira dei, quæ quodlibet tps conuersionis nostræ expectat, & qñcũq; rogatur iudulget. parte.3.fol.164.A.
Clericus à cleros Græcè, qd est sors Latinè. Dicuntur igitur clerici, eo quod sint de sorte domini, vel dominus sit pars & sors clericorum. parte.1.fol.150.D. Item parte.2.fol.131.D.
Clericus qui seruit ecclesiæ primò vocabulũ suum interpretęt & nitatur esse quod est. parte.1.fo.150.D. Tales enim debẽt esse vt ipsi possideãt dominum, & à dño possideantur. fol.169.H.
Clerici in capite sunt tonsurati, ad significandum cælestium appetitum. parte.2.fol.131.D.
Clericorum statui conuenit esse habitaculum pulchritudinis, in quibus refulgere debet decor honestatis, & significatur per Zabulon. parte.2.fol.25.H.
Clericalis status designatur per Aaron pontificem. ꝑ.1.fo.134.D.
Clerici significantur per columbas, nam in eorum conuersationę columbina simplicitas debet refulgere. parte.1.fol.214.H.

Ca

Cle

Index in Glos. ordi.

Clerici tria in se debēt habere,& quę illa sint,& significanť p tria quæ portabant Leuitæ &c.parte.1.fol.272.H.
Clerici ministrantes sacerdotibus noui Testamenti,debent purificari per actum confessionis,& per depositionem superfluitatis bonorum temporalium,& per honestam conuersationem &c.parte.1.fol.278.D.
Clericus deuotus secularis vel religiosus,qui ad voluntatem sui superioris vel prælati libenter facit officia humilitatis, dicitur pascere asinos &c.parte.1.fol.100.H.
Clerici ad quid sunt deputati.parte.1.fol.267.E.& fol.269.D.& fol.278.D.
Clerici significanť per ligna abiegna,qui per intentionē erectam ad deū,debēt ad modū abietis esse recti.parte.2.fol.131.D.
Clerici qui sunt sub sacerdotibus,etiam in aliįs sacris ordinibus constituti,non debent exercere actus pertinentes ad officiū sacerdotum,& de hoc figura.parte.1.fol.293.D.
Clerici & religiosi sunt vnus populus,inquantum clericatus diuiditur contra laicatum.parte.4.fo.360.C.
Clerici & laici intelligi possunt p duas domos.parte.4.fol.23.D.
Clerici quibus prouisum est de præbendis & ecclesįs vel dignitatibus vacaturis per mortē alteriⁿ,& de obitu illius expectanter gaudent,significanť per Tyrios &c.parte.4.fol.248.D.
Clericus secularis vel religiosus recedēs à virtute,parum curat de deo,vult inter hoīes apparere,& ideo accipit ecclesiam vel officiū dignitatem simoniacē &c.parte.1.fol.103.H.
Clerici cupidi qui non studentnisi ad augendum pecunias per lites & fraudes,& per præbendas malo titulo acquirendas:significantur per Ephraitas.parte.2.fol.48.D.
Clerici cupidi qui cōgregādis fortunę bonis totaliter sunt intēti, significanť per Gad,qui fortuna interpretať.parte.1.fo.320.D.
Clerici mali multō plus incensi sunt igne cupiditatis & luxuriæ, quàm laici qui carent luce scientiæ &c.parte.4.fol.362.D.
Clerici(qui prę cęteris debēt esse templum dei)cōbustio per cupiditatis incendium per quid significatur.parte.4.folio.417.D.
Clericorum ingratitudo de receptione diuinorum beneficiorum significatur per ingratitudinē populi Israel de beneficįs à deo receptis.parte.1.fol.369.D.
Clericalis status arguitur & specialiter,prout extendit se ad prælatos,clericos & religiosos.parte.4.fol.3.H.
In clero regnant gastrimargia,acidia & crudelitas,quare & quomodo.parte.4.fol.5.D.
Clerici aliqui etiam in sacris ordinibus,aut etiam in gradu maiori constituti ,associant se principibus in talibus quæ non decent statum suum,vt sunt venatiōes,aucupia,hastiludia & torneamenta.parte.2.fol.170.H.
Clerici aliquādo propter magnitudinem & multitudinem equorum & famulorum,faciunt pauperes declinare à strata publica parte.4.fol.361.C.
Clerici docti mercedem iniquitatis amantes,asinæ contra naturam loquentis comparantur.parte.6.fol.726.A.B.
Clerici mali significantur per Israel,qui generaliter coluit vitulos.parte.4.fol.360.H.
Clerici mali sicut fuerunt in statu altiori,sic erunt in loco gehennæ profundiori.parte.1.fol.370.H.
Clerici & religiosi qua ratione filįi dei dicantur,& quomodo ipsi pro maiori parte sunt causa diluuij peccatorū in terra, populū suis malis exemplis corrumpendo.parte.1.fol.50.D.
Clericis stipenda necessaria quibus sustententur laici & seculares prouideāt,& ab incursibⁿ hostiū eos tueanť.parte.1.fo.268.G.
Clibanus panem suscipit & ignem,sic vterus virginis panem vi-
Cli tæ id est dei verbum & ignem spiritussancti de cælo suscepit parte.1.fol.217.B.
Climata non distinguuntur secundum distantiam ab oriente in occidentem,sed secundum distinctionem à meridie in aquilonem.parte.3.fol.295.A.
Cliuus ascensus montis flexuosus.parte.2.fol.72.F.
Coc Coccytus quid significat.parte.3.fol.45.A.B.C.
Cochleæ maris ferro circūcisæ,lachrymas purpurei coloris emittunt,quibus colectis tinctura purpurei coloris conficitur. parte.3.fol.365.F.
Cod Codices pulchros multi habere malūt,quā emēdatos.p.3.fo.2.A
Coæternitas filij cum patre declaratur.parte.6.fol.134.A.
Coę Coæua quæ dicuntur.parte.6.fol.133.G.
Cog Cogitantis mala duo signa,& horum ratio.parte.3.fol.325.C.
Cogitatio,verbum,& diffinitio differētiā habēt.parte.5.fo.185.F
Cogitationes per radices accipimⁿ quę in occulto sitæ sunt,& visibilia opera producunt.parte.3.fol.39.F.& fol.55.F.
Cogitationes dicuntur ancillæ,& ratio domina,quomodo & quare.parte.3.fol.5.E.
Cogitationes dicuntur filįi.parte.4.fol.344.A.
Cogitatio est tabernaculum,in qua mens habitat quam æstus auariciæ vastat.parte.3.fol.36.A.
In cogitatione quæ reuoluuntur,de facili illa verbo proferuntur etiam præter intentionem proferentis.parte.3.fol.353.C.
Cogitatione in lubrica ne versemur:non debemus intueri quod non licet concupiscere.Vt enim munda mens in cogitatione seruetur,à lasciuia voluptatis suæ seruādi sunt & reprimendi oculi,quasi quidam raptores ad culpam.parte.1.fol.41.C.
Cogitatiōe aliqua qui non maculetur,nullum puto tam purum esse.Certum est ergo habitare etiam Iebusęos cum filįs Iuda in Ierusalem.parte.2.fol.23.C.F.
Cogitationes superfluæ magno studio amputādæ sunt ,sed amputari funditus non possunt.parte.1.fol.278.A.
Cogitationes per pilos capitis designantur,quæ de occulta cordis radice velut de internis cerebri radicibus oriuntur.parte.2. fol.252.E.Itē parte.1.folio.236.E.& fol.239.A.& fol.278.A.& fol.346.A.
Cogitatione sedula cum exquirimus quo ordine agenda sint quę agere disponimⁿ quasi acceptos in stomacho cibos ardore iecoris coquimus.parte.2.fol.288.B.Item parte.1.fol.146.F.
Cogitationes si rectæ sunt debent conseruari,si autem reprobæ debent abscindi sicut pili,& de hoc figura,parte.2.folio.252.E.
Cogitationum superfluarum multitudo cū in cordibⁿ humanis generatur,in atrįs virgulta nascuntur.parte.4.fol.438.B.
Cogitationes seculi expellat qui vult vitam animæ.Dū em se per vniuersas cogitationes spargit,ad considetationem sui sede nul latenus colligit.parte.5.fol.101.E.
Cogitationes nouæ ad meliora pullulant , veteribus rasis ,quo modo rasis pilis succedunt noui.parte.1.fol.239.A.
Cogitationes vitæ veteris & superflua quælibet humanæ corruptionis sunt pili,& quare.parte.3.fol.15.E.
Cogitationes nostras cum immunda tentatio inquinat ,interfecta hostiæ,stercus portant,sed vt comburi debeant laudātur &c. parte.1.fol.215.G.
Cogitationes charitatis dicuntur boues arantes, quæ corda diuorum arando præscindunt.parte.3.fol.7.B.
Cogitationes grauiores,sunt boues arantes,quæ cor exercendo, vberiores fructus reddunt &c.parte.3.fol.7.B.
Cogitationes superfluæ quæ assidue in animo carnalia cogitante nascunť,& deficiunt,suauitatē perdunt &c.parte.1.fo.141.B
Cogitationes malas dū subigimus,& in virtutes vertimus,quasi hostes per intētiōis hostiam in amicos mutamⁿ.pte.3.fol.10.A
Cogitationes immundas quas suggerit diabolus si vicero,vel venientes repulero,vel ingressas intra me,ne ad affectum veniant necauero:hocipso tamen pollutus sum quo pollutum calcare contēdi &c.Sed mystica sunt hæc,& ineffabilia.par.1.fo.319.B
Cogitationes si quis vicerit,nemo sibi attribuat quia nisi diuinę fortitudinis reprimat manus,omne bonum naturæ,culpa vorat in profundum.parte.1.fol.55.A.
Cogitationis immundæ strepitum tantò latius sibi cumulant pleriq;,quantò securius ab externis cessant & hostes ipsas vacationes ad illicita pertrahunt.parte.1.fol.89.E.
Cogitatio infirma,piscis malus dicitur,quæ se curis huius mundi vltra modum immergit.parte.2.fol.169.B.
Cogitationes prauæ per menstrua designantur,& quare.parte.1.fol.241.B.
Cogitatio praua cuius noxijs inspirationibus in humanis cordibus nascit,de naribus eius procedere fumus asserit.p.3.fo.80.B
Cogitatiōes prauæ & suggestionibus quibus stuprata anima inquum opus gignit,dicuntur testiculi,& nerui perplexi dæmonis.parte.3.fol.77.F.
Cogitatiōis motⁿ dicunť gressus,quibus quasi passibus,vel à deo recedimus,vel ei propinquamus.parte.3.fol.64.F.
Cogitationū inquietudo signať noīe vermiū.parte.1.fol.49.F.
Cogitatio carnalium occulta & malicįosa,designatur nomine vuluæ.parte.3.fol.70.F.& fol.71.A.
Cogitationes malę,nō à diabolo immittūtur,sed ex propria voluntate nascuntur. Diabolus incentor est,non autor. parte.5. fol.49.A.& fol.103.B.
Cogitatio praua ex tentatiōe,licet non ducatur ad effectum non tamen est paruipendenda.parte.3.fol.9.B.
Cogitationes minutissimæ iudicio dū,ac verba tenuissima quæ apud nos vsu viluerūt,nō indiscussa remanebūt.par.3.fo.58.B
Cogitatio non est peccatum,nisi procedat ad effectum,seu opus Error est.Et patet ex illo falsitas Iosephi hoc dicentis &c.parte 1.fol.165.D.Item parte.4.fol.413.F.

Cogitationes humanæ sunt ad iniurias vindicandum, cogitatio nostra autem diuinę sunt magis ad miserendum. parte. 4. fol. 92. F.
Cogitationes hominum possunt cognosci dupliciter. Vno modo per certitudinem, & sic non possunt cognosci nisi diuina revelatione. Alio modo per coniecturationem ex signis exterioribus &c. parte. 3. fol. 374. D.
Cogitationibus, particulares conditiones viciorum considerans inuenit vnde displiceant, & se retrahat. Aliter in fornicatione parte. 6. fol. 41. G.
Cogitationem nostram dicunt aliqui doctores esse cognoscibilem puris substantijs spiritualibus, tamen de intentione cogitationis ipsi concordant & cōcedunt, quod est cognoscibilis soli deo. Et de hoc exemplum. parte. 6. fol. 141. C.
Cogitatus importunos repellamus, & alios instruere laboremus, crebra factorum & dictorum domini meditatiōe, exemplo beatæ virginis. parte. 5. fol. 132. F.
Cogna Cognatio non facit proximū, sed misericordia. parte. 5. fol. 153. B.
Cognatio dicitur frequenter domus in scriptura, & maximè veteris Testamenti. parte. 3. fol. 320. F.
Cognationis terrenæ copulam debemus agnoscere, sed si cursum mentis præpedit ignorare, vt affectus mentis viscera repleat, sed à spirituali proposito non auertat. parte. 1. fol. 373. F.
Cognatio magna est euangelij & legis: Euangelium nāq; expositio est legis &c. parte. 1. fol. 231. E.
Cogni Cognitio lux est, & ignorantia tenebra. parte. 1. fol. 24. H.
Cognitio omnis fit in aliquo lumine. parte. 5. fol. 186. F.
Cognitio actualis ex duobus consistit, scilicet ex lumine & specie rei cognitæ. parte. 4. fol. 295. G. H.
Cognitio fit per assimilationem cognoscentis ad cognitum. parte. 6. fol. 231. D.
Cognitio, nobilitatem sortitur ex obiecto. parte. 2. fol. 122. B.
Cognitio duplex est in angelis, vna qua vident diuinā essentiam. Alia cognitio est de alijs. Et hęc est duplex, vna de ministerijs diuinæ prouidentiæ exequendis. Alia de conceptibus proprijs &c. parte. 6. fol. 53. H.
Cognitio angelica est duplex. Vna est rerum in genere proprio, & hæc dicitur vespertina. Alia est cognitio in verbo, & hæc dicitur matutina. parte. 1. fol. 23. B.
Cognitionis humanæ naturalis modus, qualis est. parte. 5. folio 101. B. Et fol. 194. A.
Cognitio nostra procedit de imperfecto ad perfectum. parte. 5. folio. 185. F.
Cognitio omnis humana quæ modo naturali acquiritur, à sensibus oritur &c. parte. 3. fol. 30. C.
In cognitione nostra, primum, est noticia principiorū, & horum habitus dicitur intellectus: secundum, noticia cōclusionum, & designat consilium: tertium, certum iudicium de conclusionibus inuentis, & dicitur sapientia: quartum, potentia exequens, & dicitur fortitudo, & quomodo ista dicantur esse in deo &c. parte. 3. fol. 30. D.
Cognitiōis diuinę augmētū p successiōes creuit ætatū. p. 1. f. 135. E
Cognitionem diuinorum & eorum quæ supra se sunt, an liceat quærere homini cum sit mortalis &c. parte. 3. fol. 344. D.
Cognitio humana quomodo fertur in finem supernaturalem ad quē ordinatur, cū vim rōnis transcendat &c. par. 1. fo. 351. A. B
Ad cognitionem dei ascendit homo ex creaturis visibilibus. Inter quas primum locum tenet firmamentum. Secundū locum proprius motus planetarum &c. parte. 3. fol. 47. G.
Cognitionem sui supernaturalē dat deus homini dispositō &c. sicut corpore disposito & organizato per naturam infunditur à deo anima. parte. 6. fol. 5. D.
Ad cognitionis summā contēditur in veloci mentis vigore atq; ingenij acumine. parte. 1. fol. 352. F.
Cognitio dei per intellectum & desiderium quid in nobis operetur. parte. 1. fol. 96. F.
Cognitione sola dei, an quis saluatur, & quo modo. parte. 1. folio. 216. F.
Cognitio rei in verbo, & cognitio eius in natura, differentiam habent multam. parte. 1. fol. 24. F.
Cognitio triplex naturalis habetur de deo. Vno modo per essentiam suam: Et illa soli deo conuenit. Alio modo per similitudinem immediate ab eo deriuatam in cognoscēte. Tertiò cognoscit quasi in speculo. Et de hoc pulchrum simile. par. 6. fo. 54. G
Cognitio dei & amor, sumuntur dupliciter, scilicet naturaliter & supernaturaliter. parte. 5. fol. 186. F.
A cognitione naturali humana, remota, sunt in triplici differentia. Quędam propter conditionē rei cognoscendę, & aliqua ex cognoscentis conditione, & aliqua propter modū cognoscendi. Primū adhuc est in triplici gradu &c. parte. 3. fol. 83. H.
Cognitio angelicalis, cognitio dęmonū, & cognitio humana ad quæ vnaquæq; se extendat, & quomodo se mutuo excedant. parte. 1. fol. 301. G. H.
Cognitionē angelorum non habemus nisi valde longinquam & remotā à nobis, nō propriā & determinatā. parte. 1. fol. 67. E.
Cognitio prophetica fit tribus modis. Primo per abstractionem à sensibus exterioribus vt in somno vel extasi. Alio modo sine tali abstractione, & sic dupliciter &c. parte. 1. fol. 285. C. D.
Cognitio sanctorū & philosophorū est distincta in duob⁹. s. in ꝓprietatib⁹ de deo cognitis, & in fine cognitionis. parte. 1. fo. 3. B
Cognitio omnis humana quę modo naturali acquiritur à sensibus oritur, & quomodo sensus auditus, & visus differenter ad hoc cooperantur. parte. 3. fol. 30. C.
Cognitionem sui null⁹ colligit, dum se per innumeras desideriorum cogitationes spargit. parte. 1. fol. 141. C.
Cognitio qua Ioseph non cognouit virginem, fuit facialis siue carnalis. parte. 5. fol. 8. E.
Cognoscit aliqd in habitu, cui⁹ tm̄ cognitio actualis impedit, ꝓpter aliquā passionē vel habitū impedientē. parte. 5. fol. 66. H.
Non cognoscimus vt credamus, sed credimus vt cognoscamus parte. 5. fol. 212. A.
Cognoscere nomen proprium dei, & videre essentiam diuinam, differentiam habēt. parte. 1. fol. 136. F.
Cognoscere aliqua ex scripturis, & si conceditur nobis, aliqua tamen deo referuātur, quæ superant nostros sensus, ne aliter à nobis quā veritas habet proferantur, melius ista igni referuamus: Et de hoc figura. parte. 1. fol. 224. E.
Nunc cognoui, quod timeas deū &c. quō cognoui accipiat. Vel sic. i. alios cognoscere feci: Vel metaphoricè sicut alia quæ deo dicunt̄ scd̄m similitudinē &c. parte. 1. fol. 78. H. & fo. 79. E. G.
Cohortes fuerūt duodecim, ordinatæ ex militibus ꝓ Dauid, & in qualibet cohorte erāt vigintiquatuor milia bellatores: & prima cohors erat cū rege primo mense, secunda, in secūdo mense & sic de alijs. parte. 2. fol. 212. E. Coh
Coire & generare etiā pecudū est. Ratiocinari & intelligere hoīm est. Ratio ergo quę pręsidet, mot⁹ inferiores tanq; regina frenare debet, non immoderatè laxare. Ideo pecoribus in natura datum est, vt certis tpibus tm̄ ad coitum moueantur: homo autem semp moueri pōt, qa refrenare motū pōt. pte. 1. fol. 142. A Coi
Coitus carnalis inter coniuges tribus bonis excusatur, vt vel non sit peccatum, vel veniale. parte. 6. fol. 42. A.
Coit⁹ in paradiso cur à primis parēt⁹ nō sit ꝓpetrat⁹. Et vtrū si stetissent, coit⁹ inter ipsos fuisset, & qualis. parte. 1. folio. 38. A.
Coitus in paradiso à protoparentibus vt Hebræi tradunt perpetratus est. parte. 1. fol. 44. F. & fo. 48. G.
Coitus in arca Noe aliquorū aīaliū, puta auiū nec hoīm fuit, ad designandū vniuersalem mundi tribulationē. parte. 1. fol. 53. C.
Coitus siue cōcubit⁹ sicut ī ingressu arce Noe fuit, ꝓhibit⁹, ita in exitu fuit relaxat⁹. parte. 1. fol. 53. A. C. & fol. 54. H. & fol. 55. B.
Coitus quare tpe menstruo sit vitandus & ꝓhibitus. parte. 1. fol. 241. C. & fol. 246. A. B.
Colere & adorare quomodo differunt. parte. 1. fol. 163. G. Col
Colendi deum ritus quare non obseruatur apud nos, sicut apud Hebræos &c. parte. 6. fol. 148. A.
Collatio inter dei seruos esse debet, nō altercatio. par. 6. fo. 125. A.
Collyrida Vide in Torta
Collo vel alibi, mulierculę gerentes euangeliū chartulis scriptum vel lignū crucis, an probandū vel ne. parte. 5. fol. 71. A.
Collū si stringit, vocis vsus & vitalis flat⁹ necat. parte. 3. fol. 57. E.
Per collū cibos trajcim⁹ in corp⁹ reficiēdū, & vba ꝓferim⁹ quibus secreta cordis proximis declaramus. parte. 3. fol. 356. F.
Collum extendimus, qñ longius prospicimus. parte. 3. fo. 360. G.
Colluctari fortiter cōtra īsultū dęmonū faciūt tria. p. 1. fo. 268. D
Colloquia prauorum, noxia inter fideles, vt de Petro exemplum habemus. parte. 5. fol. 117. F. & fol. 82. A.
Colobrīs. i. vestib⁹ sine manicis, magis vtebāt antiq. p. 1. f. 102. A.
Colon quid sit. parte. 4. fol. 2. D. & fol. 331. G. Itē p. 2. fo. 189. D. E
Colonia qd & vñ dicit. par. 6. fol. 193. A. B. Itē p. 4. fol. 109. G. H.
Color candidus habet plurimum de luce. parte. 1. fol. 24. C.
Colubri versi in virgā significāt, ꝙ finaliter filij Israel egrederent de captiuitate ad magnā libertatē & ēt dignitatē. p. 1. fol. 132. C
Columbę proprietates enumerant̄. parte. 5. fol. 15. B. Item parte. 3. fol. 357. B. & fol. 363. E.
Columbæ minores plus valent. parte. 1. fol. 216. C.
Columba quid mysticè repręsentat. parte. 5. fol. 131. B.
Columbę in figura, spūssanctus apparuit, quę & qualis fuerit, & quare columbæ in specie figurari voluit. parte. 5. fol. 15. B.

Index in Glos. ordi.

Columna nubis ostẽdit filijs israel viã,& protexit eos ab ardore solis,cuius calor est multũ intẽperatus in illa terra.Secũdũ Hebrços fuit duplex,scd'm alios fuit vna tm̃,scilicet illuminationis & obumbrationis.parte.1.fo.151.G.

Columna filios Israel protegens,fuit nubes cõtra estum solis de die,& nocte fuit colũna ignis contra tenebras.Et hęc fuit figura gratię spũssancti,Christi discipulis in signo visibili datę.parte.4.fol.13.E.Item patte.6.fol.166.H.

Columnę qnq; tabernaculi,dicuntur quinq; libri Moysi,quib⁹ doctores p̃dicationẽ suam muniunt,qui primitiuam instruxerunt ecclesiam,quę ex Hebręis congregata,solam legis autoritatem nouerat.parte.1.fol.185.A.D.

Com Comam in rotundũ attondet:qui ipam ad excitationem carnalis lasciuię curiosẽ disponit.parte.1.fol.248.D.

Comedebant antiquitus hoies sedendo in lectis,& ideo in sacra scriptura frequenter dicunẽ recumbere vel accumbere.parte.2.fol.73.C.Itẽ parte.1.fol.185.A.

Cõma quid sit.parte.4.fol.331.F.Item parte.3.fol.3.D.

Cõminationes Vide in Maledictiones.

Cõmentariorum & explanationum scriptoribus mos est,miscere hmõi sermonem.Quidam hoc dicũt,alij autumãt hoc,nõnulli sic sentiũt &c.parte.4.fol.141.E.

Cõmercium optimũ,cum bona q̃ valemus operantes, primum hanc mercedẽ à domino recipimus.vt ad maiora semper agenda ꝓficiamus,deinde ad vitam ętternam.parte.3.fo.339.F

Cõmissio rei alienę,fit quadrupliciter,primò per modum depositi.scd'ò pro mercede.tertiò per modũ mutui.quartò per locationem.parte.1.fol.170.D.F.G.

Commodat qui mutuum prestat,post tantũdem recepturus.pte 3.fol.254.F.

Commune ꝓ immundo ponitur,& vnde hoc sumptum sit.parte.6.fol.29.E.& fo.183.F

Communia omnia habentes,imitantur statum futuri seculi.parte.6.fol.172.A.B.

Communicatio bonorum in quibus cõsistat & fieri debeat.parte.6.fo.27.F.G.

Communicatio hoim adinuicem tunc est bona:quando dependet ex charitate diuina parte.3.fol.400.C.

Cõmunicatio idiomatum fit,attribuendo ea quę sunt hominis Christi,deo,& econuerso,propter inseparabilem vnionem humanitatis in Christo.parte.5.fol.235.B.

Communicatio idiomatũ ponit has propositiones veras. Deus passus est.Et:Iste puer creauit stellas:demonstrato Christo. parte.5.fol.100.C.

Cõmunicantes ad mensam.Christi figurantur per Ioseph Christum sepelientem.parte.5.fol.119.G.

Cõmunicantibus qui sacramento participant p̃cipitur,vt actus suos & cogitatus discutiant,& compunctionis lachrymis abluant.parte.1.fo.196.E.

Communio eucharistię corporalis,quo ad laicum,an sit cõsiliũ, vel an sit ꝓceptũ necessitatis.parte.3.fol.253.H.& fol.254.C.

Cõitas ecclesię secularis,& etiam religionis magis diligit simplices & bonos,q̃ astutos & malos.parte.1.fol.84.H.

Cõmunitati licet in multis parcendũ sit,nõ tamẽ in casu idololatrię vel hęresis est parcendum.parte.1.fol.346.C.

Cõmunitatis negotiũ singuli de cõmunitate exequãtur,& se ab illo absentantes plectendi sunt.parte.2.fol.25.C.D.

Cõmutatiua iusticia in emptione & venditione, an & quomodo obseruanda est,pte.1.fol.115.C.D.

Cõpatio debet esse inter illa quę sunt eiusdẽ gñis.pt.5.fol.37.B.

Cõparatio Christi fit tripliciter ad tria:primò est hois ad Christũ q est caput hoim,& scd'm hoc hoies cõparantur ad ipm sicut mẽbra ad caput.Secũda est hois ad hoiem.Tertia est Christi ad deũ patrem &c.parte.6.fol.48.H.& fol.49.B.

Comparatione humanę naturę:& demoniacę naturę, nos locustę sumus,si dubia sit fides nostra.Si verò seqmur Iesum & verbis eius credimus tanq; nihil erunt in conspectu nostro gigãtes ideſt demones.parte.2.folio.287.B.E.

Compassio plus est quàm datum:quia rem quamlibet plærũq; dat etiam qui compatitur.parte.3.fol.57.F.

Compassionem adinuicem habent naturaliter illa quæ sunt eiusdem speciei.parte.4.fol.356.G.

Compassionis affectu inclinatus vltimis membris Christi, pedes domini rigat lachrymis.part.5.fol.145.A.

Completio vel perfectio alicuius rei d'r dupliciter.Vno mõ quãdo assequitur formã debitã,Alio modo quãdo exit in operationem sibi debitam.parte.1.fol.34.D.

Compositores amabiles,discordes ab inuicem ad vnitatem pacis & concordię reformãtes,per cementarios interrupta cõcludentes,significantur.parte.2.fol.172.D.

Compunctionis duo genera sunt.Vna compunctio oritur ex timore pœne.Alia ex amore glorię.parte.5.fo. 131.B.Item parte 2.folio.23.A.

Compunctus corde non solet dici,nisi qui stimulis peccatorum punctus est in dolore pœnitendi.parte.3.fol.250.E.

Compunctionis & lachrymarũ status duobus modis distinguitur.parte.1.fol.196.B.C.

In compunctione,vt anima viri iusti vehemẽter afficiatur, quatuor ad hoc sunt qualitates.parte.3.fol.62.B.

Compungimur plærũq; mali inutiliter ad iusticiã,sicut boni innoxiè tentãtur ad culpam.parte.1.fol.305.E.& fol.310.B.

Compungimur verè cum prędicta dei studiosè perscrutamur,vt per hęc proficere contendamus,per quę profeciſſe cognouim⁹ quos veneramur.parte.1.fol.211.F.

Cõpungimur tũc de nobis verè,si studiosè prędecessorũ patrum facta pensamus,vt cõspecta illorum gloria,in oculis nostri,vita nostra sordescat.parte.1.fol.211.F.

Computatio septuaginta hebdomadarum Danielis tpe quorum regum incipiat & terminetur.Et quorum regũ anni inclusiuè vel exclusiuè accipiantur.Et an computẽtur per annos solares vel lunares.parte.4.fol.316.per totum.Et fo.317.per totũ &c. Vide etiam in Hebdomada.

Conamina immundorum spirituum rudentibus conuenienter Comparantur.parte.6.fol.225.B.

Conatus angelorũ circa fideles tempore Antichristi erit ad duo necessarius,scilicet ad defensionem,& ad aduersarij destructionem.parte.4.fol.326.H.

Concauitates in terra factæ sunt diuina virtute, in quibus receptis aquis apparuit pars terræ discooperta aquis ad habitationem hominũ & animalium,& sic elementa in locis suis distincta fuerunt.parte.1.fol.25.D.

Conceptio secundum culpam & natiuitas sicut lugenda est,sic & huius vitæ(quæ poti⁹ mortis est)continuitas.parte.3.fol.11.H

Conceptio nostra propter delectationes carnis immundicia est parte.3.fol.33.A.

Conceptio Christi quomodo fuit per spm̃sctm̃,& quare non ante virginis desponsationem.parte.5.fol.7.G.

Conceptio præcursoris fuit miraculosa.parte.5.fol.111.H.

Conceptus mẽtis interior in nobis est duplex.Vnus informis & imperfectus,alius formatus & perfectus. parte.5.folio.183.D.

Concipere fœtum similem imaginationi habitæ in extremo coitus tempore,naturale est,& experientia certum tam in hominibus quàm in animalibus.parte.1.fol.93.B.G.

Concipere præcedit parturire, & parturire parere. parte.3.folio.96.D.

Concipiunt quidam in corde,sed non peruersa quæ silentio cõpescant,vt perfecti. Alij praua concipiunt,sed silentij vigore magno constringunt. Alij concipiunt & mox efferunt,in sensu leues,in lingua præcipites.parte.3.fol.14.E.

Concordiæ & charitati nihil præponamus,sed per dexterã prosperitatis,vel siniſtram aduersitatis in pace & directione perseueremus.parte.1.fol.62.B.

Concordiam inter se diligenter seruare curent domini & rectores spirituales & temporales,& quare.parte.1.fol.252.D.

Concordia firma & vnitas nũq; saluari potest inter supbos & arrogantes.parte.4.fol.446.A.

Concordia quomodo sit in corporibus cælestibus, quam Iudei negant,etsi non omnes.parte.3.fol.50.B.

Concubitus licet nunc mortalium corporum sit indicium,potuit tamen esse alius modus in corporibus immortalibus,vt charitatis affectu,nulla corruptionis concupiscentia filij nascerentur &c.parte.1.fol.28.C.

Concubitus vagos & incertos non esse in specie humana ratio naturalis dictat.parte.6.fol.42.D.Item parte.5.fol.58.F.

Concubitus carnalis,etiam coniugalis,impedit feruorem & efficaciam orationis, parte. 2. folio. 288. F. Item.parte.6.folio 220.E.

Concubitus filij cum vxore patris scilicet matris quàm sit detestabilis,notatur exemplum de elephante,qui reductus ad matrem propriam egit cum ea,post coitum cognoscens factum, interfecit hominem,qui hoc fieri coegerat.parte.6.folio.30.G.

Concupiscentia vnde causetur,& quando,& quãdo non sit peccatum.parte.5.fol.21.D.F.G

Concupiscentia aliquando est nomen fomitis scilicet vicij innati aliquando actus interioris.parte.6.fol.15.A.

Concupiscentia est in primo motu, qui dicitur propassio, & in secundo

scdo q dicitur delectatio,& in tertio qui dicitur consensus: Et quando prohibetur.parte.6.fol.15.A.

Concupiscentia est mater omnis peccati.parte.4.fo.337.H.Item parte.1.fol.363.E.

Concupiscentia non prohibetur, vt Hebrei dicunt,& errones, ni si aliqualiter prorumpat in actus exteriores &c.parte.1.fol.165. C.D.Vide in Iosephus.

Concupiscentia mala,& mali actus, etiam in veteri Testamento prohibebantur.parte.5.fol.20.E.

Cōcupiscētia est desideriū,sed nō omnis.pte.3.fol.264.A.

Concupiscentię quędam bonę,& prępipiuntur:alię malę,& prohibentur.parte.5.fol.97.E.

Concupiscentia duplici prępecto prohibetur,& quare, secundū catholicos.Hebrei autem dicunt,qđ est vnum pręceptum de vtraq; concupiscentia.parte.1.fol.165.C.

Concupiscentię carnalis causa,non est in anima sola,nec in carne sola,ex vtroq; enim fit,quia sine vtroq; delectatio nulla sentitur.parte.6.fo.87.B.Vide etiam in Anima.

Concupiscentia carnis,concupiscētia oculorum,& superbia vitę,in qbus singulum istorum consistat.parte.6.fo.230.B.C.

Cōcupiscētię affectus nō satiatur visu,gustu,& ceteris sensibus, q̄uis p̄ciosa quęq; p cibo dederit.parte.4.fo.281.G.

Concupiscentia hominis per diabolū inflāmata,& per torcular nequitię exp̄ssa,vinum pfundit amaritudinis in doctrina prava & operatione peruersa.parte.2.fo.69.B.

Concupiscentiæ carnales dicuntur passiones,& quare.parte.6. folio.16.D.

Concupiscentia carnis in tribus consistit.primum est vita,secundum est incolumitas vitę,tertium,quod concupiscitur in vita presenti,est iocunditas.parte.6.fol.68.H.

Concupiscentia interior ex aspectu mulierum quomodo procedit in homine.parte.5.fol.21.D.

Cōcupiscētię interiores malę,p vxores alienigenas intelliguntur, & per filios eorum,actus exteriores ex ipsis pcedentes,quę oīa à vere pœnitentibus sunt abiiciēda.parte.2.fo.235.H.

Concupiscentia inordinata dicitur viciū puerile, nō solum quia contingit sępe pueris,sed secundū similitudinem quandam.Et hoc propter tria:Et enumerantur.parte.1.fol.283.G.

Concupiscentiarum vincendarum difficultas,tētatio est.Et quare hanc dominus permittit &c.parte.3.fol.247.A.

Cōcupiscere dicitur caro,qa hoc scd'm ip̄am agit aīa,q̄uis caro, nihil,nisi per animā cōcupiscat &c.parte.6.fo.230.B.C.

Cōcupiscere mulierē in corde post vina,penè naturale viciū est, comitante etiā turpitudine verborum.parte.3.fol.331.E.

Semper bonus,vult penitus non concupiscere,sed nunq; hoc perfiet in hac vita.parte.6.fol.17.E.

Non concupisces vxorem &c.quomodo Iudæi exponunt & intelligunt.parte.5.fol.21.D.

Concupiscabilitas scilicet fomes peccati,quando est culpa & pœna,& quando non &c.parte.3.fol.128.E.

Quod concupiscitur,fit dulcius dum vetatur,& quare. parte.6. folio.16.F.

Condemnandus nullus est ante inquisitionem,& de hoc exemplum.parte.1.fol.42.D.

Condemnādis ad mortē vt daretur cyphus plenus de vino forti, ordinauerunt Iudæorum sapientes.parte.3.fol.281.F.

Condemnabitur impius in iudicio extremo ex duobus principaliter.parte.3.fol.154.D.E.F.

Conditiones quinq; extremi iudicij scilicet eius ineuitabilitas,generalitas,claritas,iudiciaria potestas,iudicis sublimitas.parte 6.fol.67.D.

Conditio propria & singularis ipsius dei,est necessitas essendi & æternitas,& immutabilitas per omnem modum &c. parte.1. folio.118.C.

Conditiones aggrauātes sunt istæ.s.obstinatio in peccato,& ingratitudo de beneficijs acceptis.parte.4.fol.315.C.

Conditiones noui Testamenti,in quo nobis tria promittuntur parte.6.fol.160.D.

Conditio aquilæ est quando vult transferre pullos de loco ad locum,quod portat eos super humeros suos,& quare. parte.1.folio.370.B.

Conditio propria Christi(qui est autor euangelij)est quod deus est & homo verus,in vna persona.parte.3.fol.156.C.

Conditiones cuiuslibet legis conuenienter datæ sunt quatuor. prima est,vicia extirpare.secunda,mores siue actus hominis ordinare.tertia,inducere ad fœlicitatem. quarta,lucidè tradere veritatem.parte.5.fol.2.A.B.C.

Conditio debita orantis est,quod attendat tempus orandi.Et de hoc exemplum.parte.4.fol.314.G.H.

Conditionalis propositionis veritas vel falsitas,non est ex veritate vel falsitate partium,sicut nec contingentia:quia & si partes conditionalis sint contingentes,stat bene conditionalem esse necessariam:imo stat partes esse impossibiles,& tamen conditionalem esse veram,imo necessariam &c.parte.2.folio.89.H.

Confœderatio in pluribus locis sacræ scripturæ dicitur dexterarum datio,& quare.parte.3.fol.179.G.

Confessio duplex scilicet peccatorum & diuinæ laudis &c.parte 4.fol.350.C.Item parte.2.fo.31.H

Confessio gemina est:nunq; sine ea simus,siue in tribulationibus siue in exultatione iusticiæ &c.parte.3.fol.125.B.Et fol.229.F. Et folio.234.A.

Confessio peccatorum,cōscientiæ est testimonium timentis parte.5.fol.13.F.

Confessio vera,per quā aperit terra cordis nostri,p boni operis fructificatione,designatur per vomerem.parte.2.folio.35.D.

Confessionis sacramento sacerdotum opera & affectiones debēt lauari,quando ad offerendum sacrificium eucharistiæ sunt accessuri.Et de hoc figura.parte.1.fol.196.D.

Confessionis iteratio,vera est humilitas supplicantis.parte.2.folio.239.A.

Confessio fidei quando est ad turbationem hominum,& ad nullam vtilitatem,est omittenda:non autem quando est ad necessitatem &c.parte.5.fol.224.A.

Confessio fidei,vel operatio miraculorum,prophetia,ejectio dæmonum,vel ista coniuncta simul,non sufficiunt ad salutem sine operibus,& quare.parte.5.fol.29.D.

Confessio & magnificentia coram eo.Hoc de duplici loco exponi potest.parte.2.fol.204.G.

Confessionis vocem expectat deus,& si omnia nouit.parte.5.folio.155.B.

Confessio extorta non habet meritum,sed est veluti fugitiui serui,qui post multum tempus videns dominum suū,nihil aliud nisi de verberibus deprecatur.parte.5.fol.138.A.

Confessor debet peccatoribus veraciter ostendere grauitatem suorum peccatorum,& eis dare salubre remedium &c. parte.3. folio.82.D.

Confessor confitentem debet ita charitatiuè tractare & discretè, quòd nō det ei occasionem recidiuandi in culpam.parte.1.fol. 358.D.Et fo.359.D.

Confessor per increpationem nimis duram facit peccatorem labi in desperationem,& mortē inducit spiritualem.Et per quid significatur.parte.1.fol.359.D.

Confessores possunt dici exploratores,quia debent diligenter conscientias explorare,& sic ingrediuntur domum mulieris meretricis id est conscientiam personæ peccatricis.parte.2.folio.5.H.

Confessores qui bonis exhortationibus peccatores inducunt ad lachrymas contritionis,offerunt lagana &c. qualiter & quare parte.1.fol.217.D.

Confessorum status,qui sunt filij Christi,significatus fuit per eua sionem cuiusdam aufugientis &c.parte.2.fol.88.G.

Confidere debem? in deo & etiam in homine,sed diuerso modo, qualiter & quomodo.parte.3.fol.302.G.

Confirmatio fidei siue doctrinę catholicæ,in naturalibus est per argumēta ex principijs euidentibus deducta.In his autem quæ sunt supra rationem diuinitus reuelata,confirmatio est per ea quæ sunt diuinæ virtutis propria:& hoc fit dupliciter &c.parte.6.fol.52.G.

Conflictus Iudæ Machabæi fuit impeditus triplici dilatiōe parte.4.fol.471.B.C.

Confusio duplex est.s.æterna & tēporalis,& quid quæq; sit.parte.3.fol.125.F.

Confusio temporalis est perturbatio animi respicientis peccata sua,& respectione horrentis,& horrore erubescentis,& erubescendo corrigentis.parte.6.fol.15.E.

Confusio vera est,quæ est coram deo per peccatum in conscientia mala,licet sancti bene iusti neant confusionem coram hominibus:sed ista non est vera confusio.parte.4.fol.301.C.

Confusio est quæ mordet conscientiam.parte.3.folio.182.A.

Cōfusio Christi fuit ex quatuor,ex loco,ex tēpore,ex societate,& ex præcedenti honore.parte.6.folio.159.H.

Confusus homo solet faciem operire,& se quantum potest operire.parte.3.fol.148.C.

Congregant se animalia eiusdem speciei,& aues propter melius scilicet propter maiorem securitatem &c.Similiter congregantur homines in ciuitate,& quare.parte.6.fol.50.B.

Congregatio filiorū Israel in propheris ꝓmissa,intelligit̄ de vniuersis ad fidem Christi cōuertendis.parte.3.fol.424.C.
Congregari ad populum suū dicunt nōnulli sancti antiqui testamenti,cum de hac vita migrauerunt.Nunq̄ tamen de aliquo eorū dicitur:Obdormiuit in domino &c.parte.1.fol.84.F.H.
Congregatio hominū per mare intelligitur.parte.4.fol.421.G.
Congregatio fideliū fienda p̄ Christū scd'm intentionē legis & prophetarū,est de spūali cōgregatiōe:quę iā partim impleta est & pfectius implebitur circa finē mūdi &c.parte.4.fol.463.B.
Congregatio sanctorum dicitur nubes,propter fastigium vitæ. propter doctrinæ stillicidium,& concupiscentiæ refrigerium parte.6.fol.158.G.
Congregationes aquarum secundū Hebrēos, aliquando dicuntur mare,aliquando stagnum.parte.5.fol.17.C.
Congregatio aquarū quelibet,morē Hebrēorū dicitur mare, maximè notabilis.parte.1.fol.322.H.& fol.334.A.
Coniu Coniugalis vita non virtutibus mira est,sed tantum à supplicijs secura.parte.1.fol.73.E.
Coniugati de humilitate actiuę,aliq̄n ascendunt ad altitudinem contemplatiuæ.Ibidem.F.
Coniugati aliq̄n cōgrediunt audacius quā cōtinētes,continētes quā virgines,& maioris sunt meriti &c.parte.1.fo.267.D.
Coniugati separant q̄nq; quo ad cohabitationem & debiti reddi tionem,non tamen q̄tum ad vinculum.parte.5.folio.58.H.
Coniugatis fidelibus,pari consensu seruato, licet continentiam seruare,coniugiumq; vocari &c.parte.5.fol.7.B.Item parte.6. fol.44.A.Item parte.1.fol.358.F.
Coniugatus si abstinentia se castigat qua religiosus, illaudabilis est:Et quare.parte.6.fol.26.H.
Coniugati non solum ab alienis sed etiam in suis vxoribus tempora seruent.parte.4.fol.236.F.
Coniugatorū status significat̄ per ciuitates. parte.4.fol.370.A.
Coniugium honestum fuisset in paradiso, nisi prius inobedientia meruisset exilium,quam deus induxisset carnale consortium parte.1.fol.44.F.
Coniugium verum fuit inter Mariam & Ioseph ex affectu & cōsensu mutuo sine copula carnali:non coniunctione corporum sed copulatione animorum.parte.5.fol.8.A.
Coniugia gratiora iudicanda sunt,quę siue filijs procreatis, siue terrena contempta,continentiam pari consensu seruare potuerūt.parte.6.fo.44.A.Itē parte.1.fol.358.F.Itē parte.5.fol.7.B.
Coniugia dei & hominum distantiam habent.Homines de virgine,non virginem faciunt:deus autem iunctus meretricibus, virgines reddit.parte.4.fol.336.B.
Coniugium solū expertus,nō de longinquo venit ad Christum, sicut qui nihil carnalis corruptionis expertus ad seruitutē dei festinans,de longinquo non venit.parte.5.fol.104.B.
Coniugium non omne est à deo.Non enim gentilibus Christianæ copulantur.parte.5.fol.167.B.
Coniugium non reputatur posti detectum fuerit,si ancilla libero,vel seruus liberæ supponitur:Sic & de consanguineis. parte.5.fol.58.E.Vide etiam in Matrimonium.
Coniunctio Christi cum ecclesia de gentib⁹ collecta, significatur per coniunctionem matrimonialem Salomonis cum filia regis Aegypti.parte.2.fol.128.H.
Coniunctio personæ deuotæ cum Christo potest effici durante vita præsenti,& quibus modis.parte.2.fol.58.D.
Coniunx quę & qualis & quādo dicat̄.parte.5.fol.8.A.
Coniunx pudica,virum & timet,ne ab illo deseratur: & amat vt fruatur,sicut etiam patres à pijs filijs timentur & amantur &c. parte.3.fol.273.B.
Coniunx fidelis quō ꝓmittit̄ cohabitare infideli scd'm Apostolū, cum videatur contra sacram scripturam.parte.6. folio. 43.C.
Coniuges cū per incontinentiā miscent̄,lapsus scelerum fugiunt, & cum venia saluantur &c.parte.1.fol.73.E.
Coniuratio quid est.parte.4.fol.23.A.
Coniuratores superstitiosi & diuini cum crucibus ac characteribus sæpe repetunt Adonai,Aglan,& Tetragrammaton, quæ proculdubio Latini & Christiani à perfidis Iudæis didicerunt, & quare.parte.1.fol.131.F.
Connu Connubia legitima carent quidem peccato,non tamen q̄n actus cōiugales gerunt̄ spūssanctus datur.parte.1.fol.282.G.
Connubia non sunt,vbi nō est mors.Connubia em̄ ꝓpter filios: filij propter successionē,successio propter mortem. Vbi ergo non est mors,neq; connubia.parte.5.fol.174.G.
Conq Conquisitor est qui secreta naturæ rimatur.parte.6.fol.34.E.
Consan Consanguinei in scriptura dicuntur fratres,sicut patet de Abraham & Loth,dicente:Ne quæso sit iurgium inter me & te, fratres em̄ sum⁹.Erat aūt Loth nepos Abrahæ parte.3.fol.413.H.
Conscientia quid & quādo est,& quotuplex.parte.5. fol.116.H.
Conscientia nostra sufficit nobis propter nos:propter vos fama nostra non pollui,sed pollere debet in vobis.parte.6.fol.71.F.
Qui conscientiæ fidens,negligit famam,crudelis est.parte.6.fol. 71.F.& fol.79.B.
Conscientia remordens,omnia recta,suam irrisionē putat,& generaliter dicta sibi æstimat.parte.3.fol.28.A.
Conscientia est quibusdam quies, quibusdam tormentum.parte.3.fol.94.E.
Conscientia noxia præmit,morbi vis vrget,sensum mentis intercipit angustia.parte.3.fol.272.A.
Conscientia felix quæ afflictionis tempore,bonorum operum recordatur.parte.2.fol.180.A.
Conscientia nostra si vicijs purgata deo habitatore gaudet,vocari potest Ierusalem,cuius portæ sunt corporei sensus, & quare parte.2.fol.269.B.
Conscientiæ bonæ vrbem, capere hostes cupiunt per senestras quinq; sensuum.parte.4.fol.354.A.
Conscientia cordis est venter,& habet fontem.parte.5.fol.209.E.
Conscientias suas frequenter lauare debent per veram & puram confessionem ambulantes ad patriam per huius vitæ viam parte.2.fol.288.D.
Conscientiæ quies designat̄ per sedilia conuiuantium,in quibus sedere debent percipientes sacramentum eucharistiæ &c.parte.2.fol.306.D.
Conscientiam qui delectationibus scelerum polluūt,in ecclesia vxores alienigenas ducunt.parte.2.fol.269.B.
Conscientia est quoddam retinaculum quod retrahit hominem à peccato.parte.1.fol.311.D.
Conscientiæ vermis significatur per vesicas turgentes,id est puntentes.parte.1.fol.142.D.
Conscientia peccatoris dicitur loculus quo effertur. parte.5.folio.143.G.
Conscientiæ & opera singulorum dicuntur libri aperti, & quare parte.4.fol.310.E.
Conscientiæ signantur domorum nomine,in quibus habitamus cum aliquid tractamus bonum.parte.3.fol.49.A.
Conscientia virtutem cuiusq; examinat.parte.1.fol.259.A.
Consecrat agrum & redimit agrum, qui conuersationem suam alij gubernandam permisit,sed eo iuuante prouectus,intellectum propriū addit,vt seipsum regere possit.parte.1.fol.263.F
Consecrare qui vult deo initium conuersationis & voluntatis, quinq; sensus corporis debet diligenter custodire,ne per lasciuiam in errorem aut immunda desideria defluant. parte.1.folio.271.A.
Consecrare domino primordia laboris debemus, non solum de prędicationis officio,sed & de domesticis disciplinis(quas in se quisq; solerter exercet)inchoationē bonæ voluntatis debemus domino dedicare parte.1.fol.289.C.
Consecramur illi dęmōi,cui curæ est quod admittim⁹ per omnia peccata quæ committimus,maximè si non ex surreptione aliqua,sed studio peccamus.parte.1.fol.311.C.
Consecramur tot dæmonibus quot peccata cōmittimus,& mysteria idoli illius,vel illius suscipimus.Ibidem.
Consecratio accipitur pro deputatione alicuius rei ad cultum diuinum absq; reditu ad communem vsum & tale quid non poterat vendi vel redimi.parte.1.fol.264.C.
Consecrari dño aliquid in lege ve.dicebat̄ dupliciter: & hoc innuitur per dictiōem Hebraicam,Herem quæ vno modo significat sanctificationem.Alio modo destructionem, non tamen omnem &c.parte.1.fol.264.C.D.F.G.H.
Consecrata dño in veteri lege fuerunt in multiplicibus ,in hominibus,& alijs &c.Et multiplici modo: & de hoc plana distinctio.parte.1.fol.264.D.
Consecratio ad opera Leuitarum nulli licebat nisi de tribu Leui, sed de alijs tribubus Israel,personæ consecrabantur in alijs pijs operibus exercendis &c.parte.1.fol.264.D.
Consecratio rerum diuersimodè cedebat ad vtilitatem sacerdotum vel ad cultum dei.Ibidem.H.
Consecratio data Sansoni pro consolatione populi intelligit̄ per donū fortitudinis,quę fuit quędā gratia gratis data,& pōt stare cū pctō mortali,sicut & donum prophetię.parte.2. fol.48.G.
Consecratio Sansonis fuit nō similis Nazareorū,qa illi erāt cōsecrati ad tps & ad vacandū orationibus & pijs opibus.Sed Sanson fuit cōsecratus per totam suam vitam &c.parte.2.fol.52.G.
Consecratio summorum pontificum vete. Testamē.post Aaron (quē Moyses ex pręcepto dñi cōsecrauit)q̄liter seu p̄ quē fiebat parte.1.

parte.1.fol.228.H.& fol.229.C.
Consecrationis verba in sacramēto eucharistiæ quę sunt,& quo modo intelligenda &c.parte.6.fol.50.G.H.
Consecratione facta qualis sit conuersio specierum,& de accidentium priorum subsistentia.parte.6.fol.51.A.
Consecratio carnis & sanguinis Christi fit sub specieb⁹ distinctis, tū sub vtraq; specie est totus Christus.parte.5.fol.79.F.G.
Consecratio qualis fuisset,si in triduo mortis Christi facta fuisset.parte.6.fol.50.H.
Consecrationis sacramenta nullus audeat recusare, quantalibet pollens gratia.parte.1.fol.314.E.
Consentit,qui desinit obuiare cum potest.parte.3.fol.208.A.
Consentientes qui possunt accusare vel arguere vel monere & non faciunt,non effugient iudicium.parte.1.fol.250.A.
Consequentia ad diuinum iudicium,sunt,retrusio dęmonum & damnatorum in infernū,deductio electorum ad cęlum empyreum.parte.4.fol.47.G.
Conseruatio vitæ & prolongatio,decoctioni assimilatur, quia quamdiu calor naturalis decoquit alimentum conuertendo in membra,durat hominis vita.
Tamdiu viuunt animalia quādiu nutriunt,& quādo deficit calor naturalis,deficit vita naturalis morte.parte.4.fol.226.B.
Consiliari debemus morosę,sed exequi velociter bene consiliata parte.3.fol.419.H.
Consilium quomodo agēdum sit apud maiores. Vt scilicet q̄sq; pro suo sensu quod optimum intellexerit, vel intellexisse sibi videbitur,dicat,& tamen ei qui præest locum discernendi relinquat &c.parte.2.fol.253.E.
Consilium vtile,vt opera dei non incautę discutiamus,sed creatorę in omnib⁹ laudemus & benedicamus.parte.3.fol.428.A.
Consilij superni vis vitari nō potest,sed magna sibi virtute hanc temperat qui se sub eius nutib⁹ refrenat,ciusq; pondera leuiat qui volens portat.parte.1.fol.105.B.
Consilium dei & sentētia dei quō dicant,& penes quid accipiant scīm variabilitatē & permanentiam &c.parte.3.fol.130.H.
Consilijs dei humana facta etiam tunc congruę seruiūt,cum resistunt,vt in venditione Ioseph &c.parte.3.fo.17.B.D.
Consilij dei rōnē quęrere est cōtra illud Sapbire.parte.3.fo.24.F.
Consilium nouū do vobis,quare nō dixit Saluator:sed Mandatum nouum &c.cum cōmuniter non cadant sub precepto quę ibi mandantur sed sub consilio.parte.5.fol.227.B.
Consilio non est opus nisi in aduersis.parte.3.fol.103.A.
Consilium dare stulto charitatis est:consiliū dare ipsi sapienti peruersitatis est.parte.3.fol.50.E.
Consiliū solet dari īferiori à meliori & digniori.par.3.fo.302.A.
Consilium bonum inferioris non est contēnendum. Exemplum datur de Moyse.parte.1.fol.160.F.& fol.161.B.C.
Consilium iniquę mentis cum vanū esse probatur,quo se impune peccare arbitrabatur,tūc caput inimicorum nudari dicitur parte.1.fol.371.E.
Consilio qui cuncta agunt,nec caducis rebus,sed virtutibus diuites esse volunt,substantiam suam pauperibus tribuunt,thesauros in cęlo condūt,figurant in Aser.parte.1.fol.266.H.
Consilia bona maximē in bellis valent,quę confirmantur quando victoria obtinetur,& ad quam victoriam sequatur victorum lætitia.parte.3.fol.111.E.
Consilium Balaam quod dedit ipi Balach ad prouocandū filios Israel ad luxuriā,erat vt mitteret, puellas pulchras nobiles & ornatas prope exercitum eorum &c.parte.1.fol.310.H.
Consolari percussum mœrore,est ei post percussionem de venia congaudere.parte.3.fol.82.E.
Consolari quid est.parte.5.fol.18.G.
Consolatio fit multis modis.parte.4.fol.194.C.
Consolatio,solatium,societas & miseratio quomodo differunt parte.6.fol.99.G.
Consolatio grandis illorum qui premuntur,si sciant hostes suos esse perituros.parte.4.fol.412.E.
Consolatio magna est in re quę displicet,si eo ordinante geritur cui nil nisi iusum placet.parte.3.fol.8.E.
Consolatio magna est in malis bonorum reminisci,sicut in lætis temperat ab elatione præuisio mali.parte.3.fol.9.F.
Consolatio bona,cōsilium sapientum,qui dum se inuicem consolando instruunt,ferrū ferro acuitur.parte.3.fol.335.A.
Consolatio interior à deo data significatur per somnia quę interius sunt.parte.2.fol.93.H.
Consolationes spiritussancti datæ diuinitus afflictis iniustę,per orationes hominū deuotorū,p quę significent.par.2.fol.215.H.
Consolant Christū,cōsolant ecclesiā q ab infidelitate resipiscūt, & prauitatē per quā repugnauerant deserunt.parte.3.fol.82.E
Consolatio populi facta per Christum in aduētu suo primo duplex est &c.parte.4.fol.70.D.
Consolationum suffragia per pietatem benigni iudicis, vincuntur tentationis nostræ dispendium.parte.3.fol.82.A.
Consperssio quid est.parte.6.fo.40.A.
Constantia voluntatis & perseuerantia bonæ operationis: significatur per soliditatem æris & ferri.parte.1.fo.375.H.
Constans Eraclij nepos cœpit imperare anno.643.& persuasus à Paulo Constantinopolitano episcopo incidit in hæresim Monocholitarum &c.parte.6.fol.262.F.G.
Constantinus magn⁹ exhibuit beato Siluestro stratoris officium parte.4.fol.206.A.& fol.384.H.
Ante constantini tempora non in conuentu populorū sed tanq̄ per latebras prædicabatur fides:in secreto cōgregabantur Christiani.parte.1.fol.86.A.
Constantinus magnus imperator in signo crucis vicit Maxentiū, & similiter Liciniū. Et magnificè ecclesiam dotauit.parte.6.fo.251.B.Item parte.4.fol.394.A.
Constantinus magnus quando dedit ecclesiæ bona temporalia vox fertur audita fuisse:Hodie cecidit venenū in ecclesiam dei parte.3.fol.370.D.
Constantinus magnus extirpauit quatuor tyrannos Christianorum persequutores in quatuor partibus mundi.Et significatur per Ezechiam regem &c.parte.2.fol.232.D.
Constantinus(alius post magnum) qui cœpit imperare anno domini.740.fuit pessimus,imaginē Christi,& sanctorū ab ecclesijs remouit,Monachos & moniales contrahere matrimonium coegit.parte.6.fol.264.D.
Constellatiōes qui sequunt,culpantur,nō qui naturales effectus elementorum nouerunt &c.parte.6.fol.85.A.
Constellationes circa signa quomodo mouentur siue voluūtur: Et quomodo signant.parte.3.fol.24.D.
Consuetudo dicit bonus vsus,nō abusus.Et est optima interpres legis.parte.1.fol.359.B.
Consuetudo est quædam altera natura proueniens ex longa cōsuetudine & indurata.parte.3.fol.397.B.
Consuetudo magnum in se vinculum habet.parte.3.fol.263.B.
Consuetudinem dimittere difficile est.parte.3.fol.2.C.
Difficile surgit quē moles malę cōsuetudinis premit.p.5.fo.219.E
Consuetudo est laqueus detinens in peccato.parte.3.folio.39.F.
Consuetudine praua victa cauti⁹ obtēperabis rōni,ne ad aliquā perniciosam consuetudinem defluas.parte.1.fol.43.A.Interl.
Consuetudo praua tenet hominem in peccato ligatum propter malum habitum inclinantem.parte.4.fol.352.D.
Consuetudines hoīm vicioſę dicunt porrę ęreæ.p.3.fol.247.A.
Consuetudinis fuit,maximè in illa simplicitate antiquorum, vt propinqui propinquos oscularentur,& hodie fit in multis locis.parte.1.fol.90.F.
Consuetudo veterum erat,vt si sponsus sponsam repudiaret, in signum repudij discalciaretur.parte.1.fol.127.E.
Consuetudo est Iudęorum tempore vesperarum orare.parte.1.fol.82.F.Item parte.4.fol.315.G.
Consuetudo fuit apud Iudæos in solennitate paschali vinctum vnum propinquum morti saluare:Et hanc cōsuetudinē impetrauerunt Iudæi ab imperatore.parte.5.fol.84.C.& fol.180.D.& folio.238.B.
Consuetudo inoleuit in noua lege,qd' sacerdotes cū vestib⁹ sacerdotalibus sepeliuntur:Et vnde hoc trahitur.parte.1.fol.231.H.
Consulere non est semper consilium dare, sed secretum reuelare parte.1.fol.308.
Consulere dominum quomodo iuit Rebecca,cum nondū essent prophetæ vel sacerdotes.parte.1.fol.84.A.
Consules rexerunt Romā vsq; ad Iuliū Cæsarē.par.4.fol.445.F.
Consummatio omniū à deo duplex significat.parte.1.fol.258.E.
Consummatio est omniū virtutū pfectio,pro summo bono oia facere,vsq; ad mortē,p veritate certare &c.parte.3.fol.258.E.
Consummatiōis tēporū initiū aduent⁹ dñi est.parte.1.fol.255.G.
Contemplari volenti diuina ineptus locus est ciuitas tumultuosa.parte.5.fol.183.H.
Contemplari dei sapientiā non possunt qui sibi sapientes videntur,& huius ratio.parte.4.fol.396.H.
Contemplari qui volunt pro sua quiete,dimissa proximorū necessitate arguuntur.parte.2.fol.157.D.
Contēplari volētē impedit curiositas pscrutātis.par.3.fol.271.D
Contemplatiuę vitę perfectio est quędam inchoatio vitę cęlestis parte.4.fol.384.D.
Contemplatiua vita delectabilior & sublimior est actiua;

Index in Glos. ordi.

Et quare.parte.3.fol.267.H.
Contemplatio est participatio quædam cælestis & immortalis vitæ.parte.1.fol.373.H.
Contemplatio viæ,excitat desiderium contemplationis patriæ parte.1.fol.127.H.
Contemplationis montem tria faciunt conscendere.parte.5.folio.149.H.
Ad contemplationem quatuor inter cætera disponunt,scilicet, acquisitio sapientiæ,conseruatio mundiciæ,humiliatio intelligentiæ,& consideratio remunerationis diuinæ.parte.3.folio 427.B.
Contemplatiuus debet fugere tumultum multitudinis præsentis vitæ quantum potest bono modo,ne per hoc impediatur in contemplatione.parte.1.fo.373.H.
Contemplationis claritatem impedit tribulationis impetus.parte.3.fol.38.H.
Contemplatiui duplicem materiam habent contemplandi,scilicet miseriam humanam,vt se humilient,& excellentiam diuinam,vt deum magnificent.parte.3.folio.430.H.Et folio 428.C.D.
Contemplatiuæ vitę exercitium ad quid ordinari debet.parte.5.folio.76.G.
Contemplatiuus facit tria tabernacula,quando legem & prophetas & euangelium practicè legendo disponit &c.parte.5.folio.54.D.
Contemplatio omnis vitæ præsentis quantumcunq; sit eleuata tamen habet obscuritatem annexam & hoc significatur per turbinem in Eliæ ascensu.parte.2.fol.163.D.
Contemplationis culmen non attingimus,si non ab exterioris curæ oppressiõe cessemus.Nec nos ipsos intuemur(vt sciamus in nobis aliud esse rationale quod regit,aliud animale quod regitur)nisi ad secretum silentij recurrentes,ab exteriori perturbatione sopiamur.parte.1.fol.38.H.
Contemplationis perturbatio à quiete,vno modo est ab extrinseco,alio modo ab intrinseco.parte.3.fol.273.D.
Contemplationis studium non potest assequi,qui adhuc in delectatione configitur carnis.parte.4.fol.436.F.
Contemplationis gratiam habens homo delere debet nomẽ sensualitatis:Et tunc deletur,quando sensualitas iam nõ repugnat rationi &c.parte.1.fol.362.B.
Contemplationi vacantes sunt volatilia,qui si necessitate terrenis negocijs se immiscent,mox ad cælestia reuolant.parte.1.folio.216.B.
Per contemplationis intimæ infusionem quotiens de supernis aliquid tenuiter videmus totiens de rore cæli accipimus.parte.1.fol.88.C.
Contemplationis lumen ignorans,præsentis vitæ tenebris pressus dum venturam lucem diligenter non conspicit,nescit quo porrigat operis gressum parte.1.fol.252.E.
Contemplatiõe qui ad superna tollitur,per humilitatis compassionem debet condescendere inferioribus:nec se ex eo quod habet erigat,sed his qui illud non habent,prædicando libenter impendat.parte.1.fol.296.B.
Contemplationis arcem qui tenere desiderãt,prius necesse est in campo actionis se per exercitia probẽt.parte.4.fol.204.H.Itẽ parte.3.fol.262.G.Itẽ parte.2.fol.163.C.Itẽ parte.1.fol.99.C.& fol.162.E.
Contemplationis exempla inuenit vnde dies fit qui sapiẽtiam quærit in iustis olim mundo sepultis.parte.3.fol.11.F.
Contemplatio est sepulchrum quę à mundo mortuos in intimis abscondit,& actiua vita quodammodo sepelit,quæ à prauis moribus mortuos tegit.parte.3.fol.18.A.
Contemplationis luce pasci,est comedere:quam non habet nisi qui prius in hoc exilio quasi vbi non sunt bona,gemit & suspirat desiderio.parte.3.fol.21.g.
Contemplationis dulcedo breuis est & rara propter grauedinem carnis,quia terrena inhabitatio aggrauat sensum multa cogitantem.parte.3.fol.358.C.
Contemplatiua vita consistit in oratiõe deuota,& in meditatiõe sanctarum scripturarum diuinitus eleuata parte.2.folio.122.D. Item parte.1.fol.202.H.
Contemplationes altæ vel altæ sententiæ scripturæ sanctæ,sunt montes pascuæ.parte.3.fol.74.F.
Contemplationis ad virtutem non sufficit,emundare opera pœnitentiæ lachrymis,nisi sequatur castitas mentis & corporis parte.1.fol.162.B.
Contemplationi non potest seruire vxoris seruus,nec assequi studium contemplationis qui hæret in delectatione carnis.parte 1.fol.353.E.
Contemplatiuus homo intentus circa deũ,descendit ad actiuam propter necessitatẽ proximi.& significatur per Sansonem Nazareum.parte.2.fol.51.C.
Contemplatiuus homo cælestis patriæ terram non intrat,licet multum desideret,nisi morte corporis præcedente.Et significatur per Moysen.parte.1.fol.377.D.
Contemplatio per oculum intelligitur,quæ non deficit in bono contemplatiuo,sed magis proficit tẽpore senectutis sedatis passionibus sensitiuæ partis.parte.1.fol.377.D.
In contemplatiua homo perfectus significatur per Dauid.parte 2.folio.122.D.
Contemplatiuus homo perfectus significatur per Moysen.parte 1.fol.202.H.
Contemplatiuus vir significatur per Eliam in cælum ascendentem.pte.2.fol.163.C.
Contemplatiui sunt reges & cõsules,& quare.parte.3.fol.11.D.
Contemplatiui intelliguntur per volatilia.parte.3.folio.30.C.
Contemplatiuus significatur per onagrum.parte.3.folio.74.D.
Contemplatiuum significat cedrus.parte.3.fol.226.G.
Contemplatiuorum vniuersitas signatur per decẽ virgines.parte.5.fol.76.F.
Contemplationis philosophicæ ascensus:incepit ab admiratiõe, & similiter ad sublimitatem contemplationis theologicæ,sancti doctores inceperunt ascendere ex admiratione &c.parte.3.folio.271.C.
Contemplatio sanctorum & potissimè euangelistarum differt à contemplatione philosophorum.parte.5.fol.184.B. Item parte.3.fol.262.H.& fol.268.H.
Contemptus quid est.parte.3.fol.148.A.
Contentio quid est.parte.6.fol.6.A.
Contentio est nociua,quare & quomodo.parte.6.fol.115.A.
Contentiones vel discordias qui seminant inter seculares vel religiosos caudam sibi magnam aggregantes,vt multitudine obtineant,quod consequi non poterant ratione(& hoc in principib? & regnis quãtũ ad statũ laicorũ:in ecclesijs verò quãtum ad statũ clericorũ:In religionibus aũt quãtũ ad officia religionũ)significantur per Chore Dathan &c.parte.1.fol.190.D.
Contentiosi intelliguntur per hominem ratione abutentem,& quare.parte.4.fol.397.D.
Continens & castus differunt.parte.6.fol.87.H.
Continentis hominis figuram tenet Iob,qui fortes passiones vel tentationes patitur,sed ab eis non superatur.parte.3.fol.20.H.
Continentes qui suum propositũ complere cogitant,quibus munimentis hoc perficere valent.Et de hoc exemplum.parte.1.folio.118.G.H.
Continentia quæ est ex naturali frigiditate cõtracta à parentibus vel priuatione membrorum genitalium,nõ est laudabilis:nisi inquantum per voluntatem acceptatur &c.parte.2.fol.59.B.
Continentiam qui voluntate elegerunt,fecerunt eam esse necessitatis,quoniam iam ab illa sine dãnatione deuiare non possunt parte.4.fol.139.A.
Continentia coniugalis meritoria est,minus tamen quàm vidualis & virginalis.parte.2.fol.129.C.
Continentia quædam est laudabilis &c.quædm non,vt quæ accidit ex naturali frigiditate &c.parte.5.fol.59.B.
Continentia virginalis inducit intellectus subtilitatem:sed lasciuia illius hebetudinem.parte.5.fol.184.C.
Continentia est custos bonorum operum.parte.1.folio.150.E.
Continentium vita signatur in Nazareis.parte.1.fol.174.E.
Continentia & puritas in virginibus desponsandis temporibus antiquis qualis fuerit insinuatur.parte.2.fol.110.E.
Continentiam vouit Adam,quam tamen ex ordinatiõe dei non seruauit,& quare.parte.1.fol.48.D.F.
Continentiam seruauit Noe in arca & filij sui.parte.1.fol.53.B. D.& fol.55.B.
Continere,melius est simpliciter quàm nubere,& hoc duplici de causa.parte.5.fol.59.B.
Continere est bonum ratione animæ,ratione corporis,& ratione rerum exteriorum.parte.6.fol.42.B.
Continere qui studet propter deum,vt sine sollicitudine viuens cogitet quæ dei sunt,assumetur.parte.5.fol.75.E.
Contractus matrimonialis magis fuit prohibitus in lege inter amitam & nepotem,quàm inter auunculum & neptem,& quare.parte.1.fol.22.G.
Contract9 matrimonij fuit impeditus cum muliere Israelitica: A quo impediunt impotẽtes ad generandũ,patiẽtes defectũ nara liũ ,ppter vilitatẽ originis: Amonitę & Moabitæ Aegyptij & Idumæi.

Idumæi.parte.1.fol.357.D.
Contractus secundarum nuptiarum impropriè & large vocatur permissio,inquantum consilium qđ datur de minori bono ne maius bonũ malè cõseruetur,vocat permissio.parte.1.fo.359.B
In contractibus,proximis compatiamur,ne quis nimium studeat possessiones aliorum acquirere,sed indigentibus commodare, & cõmodata paulatim de fructib⁹ agrorũ recipere.p.1.f.258.F.
Contrariorũ species in intellectu nõ sunt cõtrarię.p.3.fo.374.B.
Contristari cępit Iesus,quare,& propter quid. parte.5.fol.80.B.
Contritio quædam est prophetarum,alia est peccatorum,& quo modo differant.parte.4.fol.193.H.
Contritio mentis,non oris loquutio dominicam pietatem inflectit.parte.2.fol.239.A.
Contritionis lachrymæ non sufficiunt de communi cursu, nisi se quantur opera satisfactionis.parte.2.fol.32.H.
Controuersia internos & Iudæos de nono & decimo præceptis decalogi recitatur.parte.1.fol.165.C.
Controuersiam inter pastores catholicos, & subuersores hæreticos,significat rixa inter pastores Loth,& pastores Abrahæ.parte.1.fol.62.B.
Contumeliosa verba non tam conuicia quàm adiutoria esse credidit Dauid,qb⁹ se purgari sibiq; misereri posse idicaut.Ibidẽ.
Contumelijs gratia magis quã ira debet,quorum interuẽtu deo iudice pœna grauior declinat.parte.1.fol.114.A.
Contumelijs verborũ pressus qui virtutem patiẽtiæ seruare non potest vel sufficit,factũ Dauid ad memoriã reuocet:quẽ cũ Semei cõuicijs vrgeret,& armati proceres vlcisci cõtenderẽt, ait: Dimittite eum vt maledicat &c.parte.2.fo.114.A.
Conturbati minus præuident.parte.3.fol.18.B.
Conuersandi modus debitus alternatur scđm triplicem actum. Primo in actu ratiõis qui est loqui.Secundo in actu concupiscibilis.Tertio in actu irascibilis.parte.3.fo.345.G.
Conuersationem iudicat habitus & victus.par.5.fol.13.F.
Conuersatiõis nouę dulcedo,dicit ficus & vua.par.5.fo.29.A.B.
Conuersatio sancta in tribus consistit:primum est tolerantia malorum,secundum operatio bonorum,tertiũ operatio istorum & illorum.parte.6.fol.68.F.
Conuersatio & cohabitatio fidelium in primitiua ecclesia metaphoricè per lupi & agni habitationẽ designatur. In qua q̃uis ante discordes in actib⁹ & moribus.vel modo viuẽdi fuissent, recepta fide Christi & gratia spiritussancti in omnibus fuerunt concordes.parte.4.fo.28.H.
Conuersatio nostra semper in cælis.omnis motus noster, actus, cogitatus,& sermo,cælestis sit:Quantò enim illic ardentius ascendimus,tantò dæmones præcipites descendẽt:& q̃tò nos superiores,tãtò illi inferiores.parte.1.fol.287.F.
Conuersationis bonæ initium & confessionis,per quid significatur.parte.1.fol.268.E.
Conuersationis bonæ primordia in exercitio actionis publicare, est arare in primogenito bouis.parte.1.fol.348.A.
Conuersatio vniuscuiusq; dicitur eius possessio:alius virginitatem habet,alius continentia pollet:hic præeminet sacerdotio, ille pauperum patrocinio:quisq; secundũ virtutem habet possessionem.parte.1.fo.259.B.
Conuersationes hominum diuersæ sunt secundum leges.parte 1.fo.118.b.
Conuersationis & voluntaris initium qui vult deo consecrare, quinq; sensus corporis debet diligenter custodire,& quare.parte.1.fol.271.A.
Conuersatiõis sanctæ virtus q̃uis quemlibet euexerit,adhuc tñ ei de vetustate vitę nascitur qđ toleret &c.parte.1.fol.278.A.
Conuersationes distinctæ hominum distinctis congruunt ordinibus angelorum,& in eorum sortem per conuersationis similitudinem ascendunt.parte.1.fol.369.F.
In conuersatione nostra nullj vicio parcendum,ne coram oculis domini voluptatibus corrupti & abominabiles appareamus &c.parte.1.fol.354.A.
Conuersatio carnalis est pellis exterior.parte.1.fol.238.B.
Conuersio duplex scilicet qua quis ad deum conuertitur, vel â deo &c.parte.2.fol.17.G.
Conuersiõis in ingressu,oẽs qui catechizant remissionẽ pctorum & requiem sperare docentur &c.parte.1.fol.187.B.C.D.
Conuersionis facultas intra nos est. Cum enim conuersus ingemueris saluus eris &c.parte.1.fo.317.E.
Conuersionum initia sunt permixta nouæ vitæ per intentionem & veteri per consuetudinem &c.parte.3.fo.76.A.
Conuersi de gentib⁹,& in scientijs philosophicis edocti,illas scientias conuerterũt ad ædificium ecclesiæ Christi:& p̃ quos significentur.parte.2.fol.241.H.
Conuersio perfecta insolentis ad deum,alios pfures ad hoc animare solet ad simile faciendum.parte.5.fol.110.D.
Conuersio in præsenti vita & fructuosa penitentia, celerem confert medicinam,quæ non solum vulnus præteritum sanat, sed vltra non sinit animam peccato vulnerari.parte.1.fol.288.E.
Conuersi ad bonũ per prędicationem,qui non solum operantur bonum quod est necessitas.sed etiã aliquid qđ est supererogationis,significant per filios Iacob &c.parte.6.fol.251.D.
Conuersionis nostræ ad deũ primordia,quãdo in prælentẽ ecclesiam intramus,figurantur per introitũ templi siue oraculi, vbi fuit arca,qui significat introitum cæli:Iste ingressum nostrũ ad fidem,ille ad spem designat &c.parte.2.fol.137.A.
Conuersi dantur magistris ecclesiæ erudiendi & membris ecclesię adunandi committuntur.parte.2.fol.247.F.
Conuersum quẽ q̃ facile est diabolo renunciare,vnum & verum deum confiteri,& percipere sacramenta &c.sed ipa consuetudo viciorum,conuersis quasi inimica turba repugnat, & tanto ad superandum difficilior,quanto diutius terram cordis virtute vacuam possedit.parte.2.fol.249.B.
Conuersi desinunt esse quod fuerant & quodammodo occidũntur.parte.2.fol.312.E.Interl.
Conuersio fit in futuro ad confusionem eis qui noluerunt habere salutem.parte.3.fol.84.E.Interl.
Conuersi de nouo incipientes seu Neophyti, significant per primitiua.parte.1.fol.348.B.
Conuersi ad fidem Christi denotantur per Sodomam & Gomorram,per Samariam & per Ierusalem.parte.4.fol.234.B.C.
Conuersio Iudæorum in fide mundi ad Christum.parte. 4.folio 151.C.D.G.
Conuersio Christianorum & Iudæorum,per reuersionem Iacob intelligitur.parte.4.fol.151.C.D.G.
Conuersio gentiũ ad fidẽ messis nomine designat.p.4.fol.363.G
Conuersio virgarum in dracones non fuit virtute dæmonis secundum veritatem,licet secundum apparentiam potuit fieri. Notantur opiniones.parte.1.fol.138.B.C.
Conuerti si quis voluerit ad nostram fidem,& ciuis terræ nostræ ascribi,nõ affligamus eum,nec imponamus graue iugum.parte.1.fol.248.E.
Conuerti dum volumus ad dominum,post peccata magis â diabolo impugnamur,& acriores tentationes excitat quàm prius, quando possidebat quietus.parte.5.fol.54.F.
Conuerti ad deum,& auerti à deo quid sit,& quando quis dicatur ad deum conuersus,& à deo auersus. parte.1.fol.206.G.
Conuiciari & improperare differũt.Nam cõuiciari est imponere aliqui crimen vitiosum,vt scilicet,quod sit latro vel ribaldus &c.Improperare est aliquid turpe irrogare,qđ tñ nõ est vitiũ, vt sit spurius,vel seruilis conditiõis.parte.3.fol.409.C.
Conuicia illata tunc bene toleramus,cũ in secreto mentis ad mala perpetrata præcurrimus.parte.2.fol.114.A.
Conuiuantes possunt semutuo reinuitare meritorię,& etiam illi citẽ.parte.5.fol.162.G.
Conuiuantes in solennitatibus solent lauti⁹ comedere & bibere, & per consequens iurgari de facili,& inter iurgia prorũpere ad blasphemias.parte.1.fol.257.G.
In conuiuijs carnalibus solent homines relaxare linguas suas ad blasphemias & conuicia. parte.6.fol.274.F. Itẽ pte.3.fol.6.C.
Conuiuiũ Asueri fuit in quadam mirabili domo habente columnas argenteas &c.& an fuerit vnũ vel duo.pte.2.fol.305.G.H.
Conuiuium fecit Abraham,non in die natiuitatis, nec in die circumcisionis Isaac filij sui,sed in die ablactationis, & quare. parte.1.fol.75.F.
Conuiuium nuptiarũ septem diebus durabat:quod patet de Lia & Sansone & multis alijs.parte.1.fol.91.G.Item pte.2.fol.50.A.
Cophinus quid dicatur.parte.3.fol.206.D. Cop
Cophini impleti panibus quid significant.Et vnde fuerũt apportati,quando fragmenta collecta fuerant quæ superauerant de quinq; panibus hordeaceis,quibus cibati fuerunt quinq; milia virorum &c.parte.5.fol.204.D.
Copres presbyter sanct⁹ interrogatus de Melchisedech quis fuisset,cum de hoc cepisset cogitare percussit os suum dicẽs. Vę tibi Copres, quia quæ tibi mandauit deus vt faceres dereliquisti,& quæ â te non requirit,illa scrutari præsumis. parte.3.fol.391.B.
Copulæ mentium religiosiores sunt q̃ corporũ.pte.5.fol.146.G
Coquimus quasi mente omne qđ subtiliter cogitamus.parte.1. Coq fol.146.F.Item parte.2.fol.288.B.
Cor dicitur fons â quo procedunt spiritus vitales sicut aquæ viuidæ ex fonte.parte.3.fol.354.D. Cor

Index in Glos. ordi.

Cor duplicem habet operationem ſecundum medicos, quia per vnam partem alimenta trahit, per alteram purgationem diſcernit. parte. 1. fol. 218. E.

Cordis & renum quædam affinitas eſt. Motum enim iraſcẽdi me dici ponunt in corde. In renibus autem memoriam huius rei dicunt iacere: in quib⁹ & ſeminis cauſa eſt. vnde etiam eis cum ſemoribus communio eſt. parte. 1. fol. 218. E.

Cor hoīs p ingenium emicat. ſtatu dæmonum p mala deſideria agitatur: ſed reſpectu iudicis quaſi calore ſolis deficit &c. parte 3. fo. 21. E.

Cor noſtrũ eſt mare turbidum furore, rixis amarum, elatione tumidum. parte. 3. fo. 71. A.

Cor noſtrũ tumultuoſum cogitationibus nube veſtiẽ, Ibidem. B.

Cor noſtrum quod mare dicitur: dominus terminis circundat, quomodo & quibus. Ibidem. B.

Cor hominum profundum vnde venti erumpunt, & fiunt tempeſtates ſeditionum & diſſenſionum. parte. 3. fo. 247. E.

Corda latẽtia, pfunda, & corda mortalium, profunde cogitationes, abyſſi dicuntur. parte. 3. fo. 288. A. & fo. 53. E.

Cor deſignatur nomine ventris, & quare. parte. 3. fo. 362. F. Item parte. 1. fo. 218. E.

Cor humanum nullus præter deum replere poteſt vel quietare parte. 5. fo. 230. G.

Cordis diſpoſitio magis apparet in facie quàm in cęteris partib⁹ corporis, eo quòd ibi vigent omnes ſenſus. parte. 3. fo. 323. H. & fol. 326. C. Et fol. 329. C. Et fol. 400. F. Et fo. 406. D. Vide etiam in Paſſiones.

Cordis humani locus eſt delectatio vitæ præſentis. p. 3. fol. 68. A.

Cor ſuũ inuenit homo, qñ moriẽtibus muſcis eiectis, quæ perdũt ſuauitatem vnguenti, & totus affectus cordis ad adorandum deum colligitur. parte. 3. fol. 213. E.

Cordis foribus debet præponi fortis & vigil ſenſus, quem nec negligentiæ ſomnus opprimat, nec ignorantiæ error, fallat. parte. 2. fol. 101. A.

Corda electorum aſſimilantur figuræ quadratæ, & quare. parte 4. fol. 448. G.

Cor ſuum cum omni diligentia cuſtodiẽtes, ne procedãt ex eo cogitationes malæ, & os ſuum ne procedat inde ſermo malus: tales interimunt habitatores Hai. parte. 2. fol. 13. B.

Cordis adit⁹ cõtra prauos motus rõne munit. p. 1. fo. 72. F. interl.

Cordis in ſecreto ſtamus, quaſi poſt parietem corporis, donec per linguam egredimur. parte. 3. fol. 6. F.

Cordis mundicia redundat in labrijs. parte. 3. fol. 330. D.

Cordis mundicia quomodo ſit conſeruanda. parte. 1. fol. 41. C.

Cor hominis quodammodo fugit à ſe, ſurrepẽtibus phantaſmatibus malarum cogitationum. parte. 3. fol. 213. E.

Cor ſuum debet homo per dilectionem reducere in deum in ingreſſu lecti ad dormiendum, & in egreſſu ad vigilandum. parte. 1. fol. 338. D.

Cor hominis clibanus eſt: qđ ſi vitia vel diabolus ſuccenderint, nõ coquet ſed exuret: ſed ſi Chriſtus ſuccenderit, non exuret ad perditionẽ, ſed coquit ad ſacrificiũ. parte. 1. fol. 225. B. C.

Corda electorum dominus vt bona operentur, inſpirat & adiuuat: nulli tamen abſq; peccato eſſe donat: quod in futuro fidelibus reſeruat. parte. 2. fo. 218. B.

Cor, dum quatuor virtutibus principalibus infunditur, ab omni deſideriorum carnalium æſtu temperatur, ſicut quatuor fluminibus paradiſus irrigatur. parte. 1. fol. 37. B.

Cor humanum quod eſt ſeminandum ſemine virtutum, per terram colendam intelligitur. parte. 1. fol. 172. D.

Corda noſtra neceſſe eſt vt dei gratiæ aperiamus, & deprecemur, vt per ſingula quæ, inchoamus bona, ſua nos miſericordia illuſtrare, & in amorem ſuum accendere dignetur, & de hoc figura parte. 1. fol. 186. E.

Cor diſtortum habet qui prauè intellecta non corrigit, & quę natura docet non perficit. parte. 3. fol. 198. A.

Cordibus malis vtitur deus bene ad id quod vult oſtendere bonis, & qđ facturus eſt bonis. parte. 1. fol. 137. B.

Corda noſtra male ſana ſunt, cum nullo dei amore ſauciant, cum peregrinationis erumnam non ſentiunt, & infirmãti proximo, nullo affectu compatiuntur. parte. 1. fol. 371. B.

Corda frigida & dura prauorũ, intelligenda ſunt in niue & grandine. parte. 3. fol. 71. F.

Corda prauorum etiam deſperatiſſimorum deus intrat & compungit: & per quid ſignificatur. Ibidem.

Cor noſtrum eſt altare dei, in quo iubetur ignis ſemper ardere, quia neceſſe eſt ex illo charitatis flammam indeſinenter aſcendere. parte. 1. fol. 223. E.

Cor hominis deuoti, in quo crematur incenſum orationis deuotæ, ſignificatur per altare incenſi. parte. 1. fol. 194. G.

Cor humanum in quo debent offerri deuotiõis ſacrificia, per altare æneum ſignificatur &c. parte. 2. fol. 176. B.

Corda quæ flamma intimi amoris ſemper ardent, & virtutum facta vel verba ſolent procreare, ſignificant per furnos, in quibus panes coquuntur. parte. 2. fol. 267. E.

Corda ſanctorum menſę ſunt dei, ad holocauſtum quadratis lapidibus conſtructæ. parte. 4. fol. 272. B.

Cor electorũ diuina ſapientia plenũ, cõtinẽs aromata virtutũ, ſignificatur per mortariolũ. parte. 1. fol. 276. F. & fol. 277. B.

Corda noſtra agri ſunt angelorum, quiſq; eorum ex agro quem colit offert primitias domino. parte. 1. fol. 294. H.

Cor ſagittatur verbis dei ad amorem dei, vt fiat in eo vulnꝰ amoris, non liuoris. parte. 3. fol. 276. A.

Corda fidelium dicuntur lampades, in quibus dilectio continet, vt in vaſe. parte. 3. fol. 367. A.

Cordis ſimplices motus à duplicitate cuſtoditi, in puritate nutriti dicuntur aſinæ. parte. 3. fol. 7. B.

Cor ſimplex eſt, quod eſt mundum ad rectitudinem intentionis parte. 6. fol. 72. G.

Cor caſtum habet qui gratis deum amat. parte. 3. fol. 189. F.

Corda mollia pauperũ, valliũ noīe ſignificant. parte. 3. fol. 74. G.

Corda ſine manibus nõ leuant, nec manus ſine cordibus: vt integritas fidei cõmendet nos deo & operatio. parte. 4. fol. 197. B.

In corde clamant alij, alij in corde loquuntur. parte. 4. fol. 194. F.

Cor ſequitur manus; quidquid vis & non potes, deus factum putat. parte. 3. fol. 165. F.

Cor effundere in conſpectu domini quaſi aquam, quomodo & qualiter fiat. parte. 4. fol. 188. E.

Cor hominis dicitur durum metaphoricè, ad ſimilitudinem corporis duri. Corpus enim durum dicitur, quod nõ cedit tangenti, ſed reſiſtit: ſic cor hominis qñ nõ cedit vel obedit monitioni ad bonum, ſed magis reſiſtit. parte. 6. fol. 140. B.

Corda mala omnia hominum, patientia dei male vtendo durescunt. parte. 1. fol. 144. E.

Cor malarũ cogitationũ dicit̃ via & petra: & quare. p. 5. fo. 146. B

Cor impium per maris profundum intelligitur. parte. 3. fol. 71. H

Cordis obduratio. In Obduratio cordis.

Corda prophetarum non tangebat ſpiritus pphetię, cũ erant depreſſa ex actu matrimoniali. Nam ſacerdotes vete. le. diebꝰ quibus miniſtrabant ab vxoribus continebãt. pte. 1. fol. 184. H.

Cor figuli dicit̃ cinis propter affectionẽ & attentionem ſuã quam habet ad terræ figurationem. parte. 3. fol. 382. D.

Cor hominis clibanus eſt, quia quædam exurit & quædã coquit &c. parte. 1. fol. 225. B. C.

Cor mœrẽs denotat rectores ac ſacerdotes, quia ſicut ex corde procedit ſenſus & motus ad alias partes corporis, ſic per illos debẽt alij accipere ſenſum bonæ cogitationis & motũ ſanctæ operationis, accipiendo ab eis doctrinam & exemplum virtutis. parte. 4. fol. 4. G.

Coram importat præſentiam vel anteceſſionem loci vel tẽporis parte. 1. fol. 83. H.

Coram dño: quõ aliqua facta vel iuſſa fieri dicuntur in ve. Teſtamento, quando nec vllum tabernaculum: nec arca Teſtamenti fuerat conſtituta. parte. 1. fol. 158. A. & fol. 157. E.

Corban quid ſignificat: Et nota abuſionem Iudęorum per hoc in ſuis traditionibus. parte. 5. fol. 103. C.

Corbonã erat locus vbi ponebãt oblatiões ſanctę in tẽplo pro reparatione templi & alijs neceſſarijs. parte. 5. fol. 83. H.

Corbonan & muſach quomodo differunt parte. 2. fol. 176. A.

Corinthi diuites añ ſuſceptionẽ ſacramenti, præparabant ſibi cibaria ſua, & portabant ad eccleſiam comedentes anteq̃ ſederẽt & ſumerẽt ſacramentũ: & diuites lautè comedebant & bibebant pauperes autem eſuriebant. parte. 6. fol. 50. C. D.

Cornua cum animalibus non naſcuntur, ineſt tamen eis cauſa naſcendi. parte. 4. fol. 185. B.

Cornu ſolẽt clangere Hebręi, in ſignũ dati arietis. p. 1. fol. 78. B. C

Cornu eſt duplex moraliter loquendo, ſcilicet cornu conſtatię, & cornu ſuperbię. parte. 6. fol. 244. C. Item parte. 2. fol. 64. D.

Cornu pro regno ſæpe ponitur. parte. 1. fol. 36. B.

Cornu in ſcriptura accipit̃ p motu cordis tẽdẽtis ad aliud arduũ & ſi careat regula rationis & legis diuinę, dicit̃ cornu ſuperbiæ. Si aũt regulis mẽſurẽt, dicit̃ cornu magnanimitatis, vel magnificentiæ. parte. 2. fol. 64. D.

Cornua quatuor, ſunt quatuor regna Iudæos affligentia ſucceſſiuè, ſcilicet Chaldæorũ, Perſarũ, Grecorũ, & Romanorũ: qui ois fuerunt aduerſarij Iudęorũ ſcđm quatuor mundi partes. Nam ſunt alij

sunt afflicti ab occidēte & oriente,à meridie & aquilone. parte 4.fol.407.F.

Cornu vocat Christ⁹ in nouo & veteri Testamēto.pt.3.fo.305.D.

Corona clericorū nūc vę dicit, quę primo signū humilitatis, sed nunc superbię & malignitatis.pte.4.fol.51.H.

Coronę dabantur antiquitus sapientibus,in signū q̄ debebāt ab alijs honorati,& ī periculis adiuuari.pte.3.fol.313.G.

Coronę aureę quib⁹ licitū erat vti,& qb⁹ nō.pt.4.fol.449.A.

Corona bonę vitę in tentationibus & tribulationibus vix habet. parte.1.fol.227.B.

Coronę tres reddendę virginib⁹,doctoribus,& martyrib⁹.significantur per labium in circumitu arcę & coronam interasilem & coronam aureolam.parte.1.fol.178.D.

Corona arcę nō erat rotunda sed quadrata:Dicit tamen corona, quia erat per totū circūitum arcę.parte.1.fol.176.G.

Coronas(vt dicit Ra.Sa.)principales populi Israelitici sibi impo suerant in die datiōis legis &c.& tunc populus fuit deo despon satus per susceptionē legis,& ideo fuerunt coronati ad modum sponsę.parte.1.fol.202.D.& fol.203.H.

Coronę aureę suspensę sunt in templo ędificato in loco patenti ad templi decorē,& offerentiū memoriam.Sed vnde factę sunt Et quare.parte.4.fol.412.F.

Coronat in nobis de⁹ dona sua,nō quę ex nobis sunt merita.parte.6.fol.89.F.

Non sortes,sed agonizantes coronantur.parte.3.fol.214.D.

Coronabit nō qui inchoat,sed qui consūmat.pte.1.fol.274.E.

Corozaim interpretatur mysteriū meū.pte.5.fo.309.F.

Corporale quo eucharistia in missę officio locatur,non serico,nō panno tincto,sed puro lineo confici debet.parte.5.folio.86.D. E.& fol.119.E.& folio.240.c.

Corpalia oīa & homīes p angelos sanctos administrantur & reguntur.& ideo angeli in pluribus locis sacrę scripturę,reges terrę nominantur.parte.6.fol.274.B.

Corp⁹ hois ferūt physici,q̄ p q̄dragesimo sexto die post cōceptiōis initiū,in mēbrorū distinctione formet.pte.4.fol.439.D.

Corpora duorum hoīm in paradiso nuda erant,nec erubescebāt: nihil enim putabant velandum quia nihil senserant refrenandum.parte.1.fol.39.B.

Corpis incōpositio indicat qualitatē mentis.parte.6.folio.6.A.

Corp⁹ aīe p̄ctm̄ mortale erat & īmortale qui poterat mori & non mori.Aliud est autem non posse mori, aliud posse non mori. parte.1.fol.35.G.& fol.36.D.& fol.37.H.& fol.38.A.B.

Corpus protoparentis corruptum est per peccatū, & ipsa corruptio manet in corpore,robur tenēs diuinę sentētię datę in Adā cuius consortio anima maculatur.parte.6.fo.27.B.

Corpus ab originali sordidū,semen transfundit immundum.Sed immundum dicitur vsq; ad vesperū:quia in fine seculorū Christus aqua mundauit genus humanum.parte.1.fo.241.A.

Corpę grauamur,& hui⁹ cā est ei⁹ corruptio,& si habet aīa incitamēta viciorū ex eo,nō tu oīa mala ex eo &c.parte.6.fol.67.A.

Corpis corruptio nō fuit p̄ctī causa sed pœna:non fecit peccatrice animā,sed peccatrix anima eam carnem corrumpit.Ibidem.

Corpus accusant plerię quasi causam peccati:sed si anima est immunis,nihil nocet ei luxuria carnis.Imo si anima bene regit,sinum cessat & recedit.parte.1.fol.219.C.

Corp⁹ remāet vacuū,q̄si vacu⁹ alue⁹ subducta aīa.pte.3.fo.33.E.

Corpus hominis q̄tuncūq; speciosum & bene formarum,tamen fallax est ad salutem corporalem vel spiritualē: & comparatur equo.parte.3.fo.131.A.

Corpori p̄stant robur sanguis & adeps.pte.2.fol.98.B.

Corp⁹ mortuū,fœtor,vermis & horror habent quandā cōsequētiā,sicut ipsonę propinquę adinuicem.parte.3.fol.38.H.

Corp⁹ humanū stercus appellatur,forte ad comparationem cœlestium corporum.parte.1.fol.220.B.

Corp⁹ humanū opib⁹ & libertate soluit,sed erumnis & pauperte ad semetipsum colligitur.parte.2.fol.243.B.

Corp⁹ totū pedū manuūq; & capitis noīe significat.pt.5.f.225.B.

Corpis duas summitates nō esse veladas,Plato dicit.pte.5.f.36.E.

Corpus mulieris grossius est in partibus inferioribus de cōmuni curtu,& subtilius & gracilius in superioribus,& quare. Contrarium autem est in masculo.parte.1.fol.39.C.

Corpus humanū dicitur ciuitas,in qua viri,membra scilicet:quā rex,homes scilicet,obsidet,& vir sapiens & pauper,scilicet synderesis,liberat eam.parte.3.fol.352.C.

Corp⁹ humanū dicitur laguncula,& quare.pte.4.fo.28.A.

Corp⁹ nostrū dicitur vas fictile,& quare.parte.1.fol.292.C.

Corpus humanum est nauis,in qua anima est sicut nauta in naui,q̄ę fluctibus passionum irę & cōcupiscentię(quę sunt in organis corporalibus)frequenter impellitur,& aliquando peridi tatur.parte.5.fol.202.C.

Corp⁹ humanū pauimēto comparat.parte.3.fol.264.B.

Corp⁹ dicitur carcer,nō vtiq; secundū id quod deus bonum fecit sed corruptio eius ex peccato.parte.3.fol.297.F.

Corpus nostrū est iumētū:adiumentū em̄ & ad ministeriū animę datū est.Interiori homini dicitur:Qui ascendit sup iumentū.i. corpus suum & supior factus est corporalibus desiderijs,& motus corporis moderatur freno rationis,vt benedicat dominum parte.2.folio.37.E.

Corpus languescit,quando oratio cū fletu & ieiunio & diuturnè fit.parte.2.fol.255.A.

Corpus quando abstinentia humiliatur,tunc equus subneruatur parte.2.fol.18.B.

Corpus incassum per pœnitentiam atteritur,si inordinatis motibus mens vicijs dissipatur.parte.6.fol.95.B.

Corpora mixta non erunt post iudicium nisi corpora humana,& quare.parte.3.fol.428.B.

Corpora mortuorū in generali resurrectiōe erūt incorruptibilia: quia cessabit generatio & corruptio in elemētis,& motus cæli, q̄ est causa generationis & corruptionis.pte.4.fol.421.D.

Corpa ī Christi resurrectione surrexerūt,nō tūc quādo monumēta aperta sūt,scilicet hora mortis Christi,sed postea quādo ipse surrexit,tanq̄ testes suę resurrectionis.parte.5.fol.86.B.

Corpus resurgens habebit incorruptibilitatem per dotem impassibilitatis.parte.6.fol.59.F.

Corpa eadē numero resurgent,differenter tamē secundū qualitates quia virtute dei fiet q̄ caro moriētis & resurgētis erit eadem idētitate naturę, sed alteri⁹ glorię.parte.6.fol.59.D.

Corpora iustorū immortalia,possunt intelligi per cymbala,psalteria,cytaras &c.parte.2.fol.266.F.

Corporum humanorum futura incorruptibilitas per quid in lege fuit figurata.parte.1.fol.329.F.

Corpus extinctū cū reuiuiscat,quatuor sibi præstabunt.seminatū in corruptione,surget ī incorruptione,seminatum in infirmitate surget in virtute &c.parte.1.folio.292.F.

Corpora sanctorum quę modo sunt corruptibilia,grossa,ponderosa & obscura,resurgent immortalia,subtilia,agilia,& clara. parte.6.fol.271.D.

Corpora damnatorum nō incinerabuntur,sed semper viuent,vt semper crucientur.parte.4.fo.427.F.

Corp⁹ Christi vitul⁹ tener & saginat⁹ dicit.parte.1.fol.70.B.

Corpus animale de limo formatum,cum habeat homo, & non spirituale,quomodo reformamur per Christū ad hoc quod in Adam nō habuimus.s.ad immortalitatem quā non perdidit,si corp⁹ animale habuit.parte.1.fol.35.F.& fol.28.B.

Cop⁹ Christi diuinitati vnitū,formatū de btē v̄ginis purissimo sāguine,ītra viscera v̄ginis latuit nouē mēsib⁹.pte.5.fol.124.H.

Corp⁹ Christi erat īstrumētū diuinitati cōiunctū.pte.5.f.193.F.

Corp⁹ Christi sepatim à sanguine cōsecrat, quia in sua passione sanguis fuit separatus à corpe:& est consecratio illa quędā passionis dominicę rememoratio.parte.5.fol.177.C.

Corp⁹ Christi intinctū nō dat fidelib⁹,& quare.pte.5.fol.225.H.

Corporis & sanguinis Christi hostia in die parasceues non offert, & quare.parte.4.fol.186.B.

Corp⁹ Christi cū fideles populi plena fide pro salute humani generis ī ara crucis immolatū credūt & cōfitentur,offerūt in holocaustum vitulū de armento.parte.1.fol.289.E.

Corp⁹ Christi ī passione clauis & flagellis leceratū,per leonē à Sāsone in via interfectū,fuit figuratū.parte.2.fol.50.B.

Corpus Christi fuit corruptū, accipiendo corruptionē p morte: & sic fuit ibi corruptio,quia corpus Christi fuit verè mortuū sed nō fuit corruptū p incinerationē vel putrefactionē:quia ab hoc fuit p̄seruatū p suę resurrectionis accelerationem. parte 6.fol.168.D.Itē pte.3.fol.106.F.& fo.114.H.

Corpora inferiora quę reguntur per superiora, subiecta sunt eis in duobus,scilicet in situ & motu &c.parte.6.fol.162.B.

Corpora cælestia vt Hebręi dicūt,sūt de igne & aq̄,ita q̄ corp⁹ cæli sit de aq̄,stelle de igne &c.Sed improbat.pte.3.fol.50.B.

Corpora ętherea & aerea dęmonum, appellat allegoricus interpres furcas & catenas ligneas:nostra verò corpora grossiora ferreas,& alia delyramenta scribit.parte.4.folio.148.A.B.& fol. 149.A.B.& fol.150.B.

Corpora cælestia quę sunt incorruptibilia,quibus formis fuerunt distincta,& etiam elemēta,quibus diebus distincta sunt. parte 1.fol.24.H.& fol.25.H.

Corpora cælestia sunt incorruptibilia,inferiora sunt corruptibilia.parte.1.fol.23.C.

Creatoris bonitatem intellige, si voluntati eius obtemperes: si legem eius sequaris, elementa tibi contra naturam seruire cōpellit. parte.1.fol.152.F.
Creauit deus mundum in tribus proprietatibus, dicit quędā glosa Hebraica: & exillo arguit pluralitas psonarū in diuinis cum vnitate deitatis, contra Iudęos &c. parte.6.fol.276.A.B.
Creauit de⁹ oīa simul: sed aliter hęc in verbo dei, aliter in elementis mūdi, aliter in rebus, aliter in seminibus. pte.1.fo.35.D.
Creaturę oēs medię noīe cęli & terrę intelliguntur, tā intellectuales sicut angeli: q̄ homines quibus cōuenit propriè deum laudare, q̄ etiam intellectu carentes: pro eo quia in eis est materia deum laudandi. parte.7.fol.289.D.
Creaturę p quē modū procedunt à verbo. parte.5.fol.186.E.
Creaturę producuntur à deo sicut artificiata p artificem. parte.5. Fol.186.C. Item parte.6.fol.104.G.
Creaturę sunt in verbo per modum vite intellectiuę. Item prędicti sunt in voluntate verbi. parte.5.fol.186.E.
Creaturas producere deum de necessitate, error est quorundam, & improbatur. Ibidem.
Creatura anteqū crearetur, non erat aliud q̄ creatrix essentia, quę est p essentiā ipsa vita. parte.3.fol.136.A.& fol.110.B.
Creaturę prius erāt in verbo per ideam vel in voluntate verbi. parte.5.fol.185.D.G.H.
Creaturę omnes prędicti sunt in filio exemplariter ab ęterno, quia nulla nouitas est in ipso deo. parte.6.fol.104.H.
Creaturę oēs viuunt in deo, quoniam per modum intelligibilem sunt in eo: ideo scriptum est: Quod factum est in ipso vita erat. parte.3.fol.431.C.
Creata esse omnia simul, dupliciter intelligit. parte.3.fol.404.F.
Creatura omnis quantumcunq; ludda, comparata ad deum dicitur tenebra: & eodē modo humana innocentia ad deū cōparata & eius puritate, dicitur immundicia. parte.3.fol.25.H.
Creatę fuerunt septem res à deo ante mundum, vt dicunt aliqui Iudęi, scilicet lex, pœnitentia, gehenna, domus sanctuarij, dom⁹ glorię, hortus voluptatis, & nomen Messię. Quę dicta tanq; friuola, & omnino absurda refutantur. parte.6.fol.277.E.
Creaturę omnes deum adorant adoratione propriè dicta vel largè sumpta. Hebręi autem quidam qui credunt deum esse corporeum: adorant deum in loco determinato, scilicet in occidente: & dicunt ibidem esse stellas, & deum illuc adorantes &c. parte.2. folio.263.F.
Creatura intellectualis, sola potest attingere ad cognoscendum deum, quia ad dei imaginem facta est. parte.5.folio.185.D.G. Item parte.6.fol.104.G
Creaturę intellectuales laudant deum propriè quia sunt capaces ipsius per amorem & cognitionem: alię sunt creaturę q̄ laudāt deum metaphoricè, inquātum in eis & earum proprietatibus reducet sapientia &c. quę sunt materia diuinę laudis. parte.3.fo. 304.F.fo.305.C.
Creaturę irrationales & insensibiles non laudant deum propriè, tamen laudant deū inquātum sunt materia diuinę laudis intelligibilibus creaturis. parte.3.fol.301.F.& fol.305.C.
Creaturę non possunt ad plenū cōprehēdi ab hoie, vt de folio arboris nō possūt ad plenū inuestigari oēs ꝓprietates &c. p.3.fo.28 G.& fol.226.C.& fo.292.G.& fo.342.H.& fol.376.F.
Creatura omnis non voce sed opere laudat deum, quia ex creaturis intelligitur creator. parte.4.fol.302.E.
Creaturę sunt vestigia dei ex quarū conditionibus inuestigantur conditiones creatoris &c. parte.3.fol.28.D.& fol.47.G.
Creata omnia circūlui animo: & dicunt, Deꝰ me fecit: & in his tanta inuenitur laus dei, quę verbis nō potest dici. pte.3.fo.122.A.
Creatura omnis sentit imperium creatoris, sed differenter. parte 5.folio.58.B.
Creaturarū vniuersitas est ad decorē ipi deo, & q̄re. pte.3.f.77.C.
Creatura dicitur quidquid modo in nobis dolet, dum carnē mortificamus. parte.6.fol.19.A.
Creatura triplex, quędam corporalis, quędam animalis, quędam spiritualis. Ibidem.B.
Creaturę oēs, spirituales & corporales sunt à deo sicut ab efficiente. parte.5.fol.186.C.
Creaturę rationales in quatuor locis versant. pte.4.fol.210.C.
Creaturę omni sicut in principio bñdixit deus, sic in fine maledicit his qui terreni sunt. parte.4.fol.46.F.
Creatura corporalis tota facta est propter hominē. Nā elementa sunt ꝓpter mixta, & mixta inanimata ꝓpter mixta animata, & imperfecta ꝓpter perfecta. Aialia verò propter hominē. Corpora cœlestia etiā facta sunt quodāmodo propter hominē. &c. parte.1.fol.23.A.& fol.26.D.F.& fol.28.D.
Creatura omnis corporalis à deo bona creata est & ad bonum hominis ordinata. Quod aūt deus ipsa vtitur ad punitionē malorum, hoc est ex cōsequenti &c. parte.3.fol.428.B.
Creata cūcta si sunt valde bona, quō dicitur Salomon q̄ oīa sint vanitas, & vanitas vanitatū &c. parte.3.fol.342.A.
Creaturę dicunt esse in circūitu dei, non quia includatur in eis, sed quia intimior est omni creaturę q̄ ipsa sibi. pte.3.fol.218.H.
Creatura omnis, nomine mundi intelligit, quę ducit in cognitionem creatoris. parte.5.fol.187.D.E.
Creatura omnis ordinatur ad deum, sicut exercitus ad ducē. parte.6.fol.48.F.
Credere quid est. parte.6.fol.64.E.& fol.118.F. Cred
Credere & confiteri ore est necessarium. parte.5.fol.149.G.
Credere deo, credere deū, credere in deum, differunt. parte.6.fol. 10.F.& fol.213.A. Item parte.3.folio.198.A.
Credere esse Christū, & credere in Christū differūt. pte.6.fo.86.F,
Credere nō potest nisi volēs, ęctera pōt nolēs. pte.6.fol.23.E.
Credere ex nobis nō est, sicut cogitare bonū ex nobis non est. parte.6.fol.64.E.
Credere quid opus est inquis quod mihi non ostenditur. Manifesta aliquod verbū quo videam omniū principiū. Id enim est ad quod maximè & primitus inardesco. Cui respondetur. Pulchrū est quod desideras & amari dignū, sed priꝰ nubit Lia q̄ Rachel &c. parte.1.fol.91.F.
Credentiū quatuor genera ponuntur. Et intelliguntur per quatuor, scilicet domū Aaron, domū Leui & domum Isra-l, per timentes dominum. parte.4.fol.220.F.
Credētes sūt i eccl̄ia qdā & acquiescētes diuīs p̄ceptis. erga seruos dei officiosi & religiosi, vel ad ornatū eccl̄ię vl̄ ministeriū satis prōpti: sed ī cōuersatiōe, ꝓpria obscœni & vicijs inuoluti. nihil adhibēt emendationis morum vel innouationis; & significanē per Gabaonitas. parte.2.fo.14.E.& fol.15.B.
Credit nō perfectè qui qđ credit nō loquit. parte.3.fol.258.E.
Credit qui sic viuit quō Christus p̄cepit. parte.6.fol.234.A.F.
Credendorū aliqua sunt talia, q̄ nisi intelligam⁹ nō credim⁹. Aliq̄ quę nisi credam⁹ non intelligimus &c. pte.3.fol.267.B.
Credere duo ista scilicet. Dei vnitatē & eius remunerationē eternā fuit necessarium ad salutem semper apud gētiles. pte.5.fo.155.C Vide etiam in Gētiles incarnationis mysterium &c.
Credituros euitauit Christ⁹, & nō credituris p̄dicauit. Sed curis̄pe scit cuius vię sunt misericordia & veritas. pte.5.fol.39.F.
Credētes primi Christo, significanē per diluculum. pte.3.fo.71.D
Credentium paucitas exeuntiū ꝑuāliter de Aegypto per virtutē baptismi (qui ingressuri sunt terram viuētiū, i. cœlestem patriā) significatur per paucos exeuntes de Aegypto ingredientes in terram promissionis. parte.1.fol.287.D.
Credētiū pars per asinam cui Balaā sedebat pōt intelligi, quę prostitutia vel innocētia animalibꝰ cōparat. &c. pte.1.fol.304.A.
Credentes alij sunt sapiētes & literati, qui homines dicunt. Alij verò sūt simplices, qui iumēta nominantur. parte.4.fol.408.C
Credentiū pfectè sed adhuc timētiū carnahū cogitationū vel actionū vel infideliū impetū. p Nicodemū figuranē. pte.5.fo.194.E
Credere sanctā eccl̄iam, remissionē pctōrū, & carnis resurrectionē nos confitemur in symbolo apostolorū; quod postea vniuersalis synodus plenius expressit &c. parte.1.fol.187.B
Credere misteriū incarnatiōis intelligit dupliciter, explicitè & implicitè. Et de istis duobꝰ modis tenebant antiqui vel altero istorum credere: etiā nunc tenent Christiani. parte.6.fol.155.C
Credēda aliqua, an fuerint prędicta in veteri lege, vel an solum fuerit lex factorum parte.6.fol.84.B.C.D
Credulitas Abrahę in filij imolatione fuit, q̄ deus posset filiū suū resuscitare, vt in eo deꝰ cōpleret suū ꝓmissum. pte.1.fol.77.H.
Credulitas nr̄a vt rostrata lingua iſirma est nisi innixa adiutorio dei. parte.5.fol.106.E
Cremare de græco in latinum ductum verbum est à suspensione parte.1.fol.296.A
Cremari cū dñs igne iusserit eū qui furtū fecerat cū fuisset comprehensus, cur eū Iosue lapidari iussit &c. parte.1.fol.11.B,D.F.
Crimen quid est. parte.6.fol.119.F.& fol.128.E. Cri
Criminis seu peccati alieni detectio vel reuelatio indebita duodecim modis fit. parte.1.fol.246.C,D.
Criminibus alienis, affectu misericordię qui non vult condolere, sed iudicātis mauult tenere censuram, ostendit se nondum vicisorū ſęcibus eliquatum &c. parte.3.fo.329.A.
Crimem pessimū quo accusabat Ioseph fratres suos quod, & quale erat. parte.1.fol.101.G,H.
Heu q̄ difficile est crimē nō prodere vultu. parte.4.fol.223.A
Crines siue comā capitis superfluē ornare, & cincinos in honorē

dæmonis nutriré prohibemur.parte.1.fol.248.B.D.

Crystallus quō & vnde fiat.parte.1.fol.24.G.Item parte.3.folio 304.B.& fol.432.C.Item parte.4.folio.211.F.

Cro Crocus est aurei coloris,& significat diuina sapiētia imbutos.parte.3.fol.362.A.C

Cru Cruciabūtur mali in pœna,ideo quia in tempore sibi dato ad pœnitentiam peccare non desinunt.parte.3.fol.428.E.

Cruciatuum materia, erit recordatio præteritarū delitiarum in consūmatione mundi.parte.4.fol.46.F

Cruciatus grauis in inferno,vbi tormenta à suis qualitatibus discordant, sicut viuentes à voluntate dei discrepabant. parte.3.folio.27.E

Crucifixio quomodo fiebat antiquitus.parte.3.fol.115.B

Crucifixio Christi dicit exaltatio,& quare.parte.5.fol.195.G

Crucifixio Christi fuit turpissima ex conditione loci, & ex modo mortis.parte.5.fol.239.B.C

Crucifixū si quis fide attendit,pro similitudine carnis pcti in æneo serpēte p̄signatū, oīm dæmonū & malorū hoīm calumniæ tāq̄ colubrorū venena vincuntur.parte.3.fol.270.E

Crucifixus si non fuisset Christus, sacrificium corporis eius non comederemus:quod modo in memoriam passionis eius facim⁹ parte.1.fol.217.B.

Crudelitas & cupiditas impediunt iudicem iusti ferre sententiam parte.3.fol.392.F.G

Crudelitatē habet diabol⁹ tanq̄ filiā spūalē,sicut p oppositū,misericordia cælestis regis est spūalis filia.pte.4.fol.450.H.

Crudeles esse sctōs dicūt quidā,cū nulli hostiū parcere legunt,nec intelligūt in his ꝙ bis obūbrata mysteria.pte.2.fol 80.A.

Crucem portauit Christus dū ducerē ad patibulum,in qua meruit principatum.parte.4.fol.25.A

Crux Christi finita est in pœna & manet in gloria.A locis em̄ supliciorum transit ad frontes imperatorū.parte.3.fol.137.E.

Crux nobis impressa est,in signum regis nostri,quę est lumen vultus.parte.3.fol.92.A

Crux in fronte credentium(vbi sedes est verecūdię)figit,& quare parte.5.fol.223.E.Item parte.6.fol.23.E.& fol.88.G

Crucis impressione dum decoramur.& vexillū triūphi dū in frōte portamus,splendor dei super nos est.parte.3.fol.222.E.

Crux dñi,infidelib⁹ scopul⁹,fidelib⁹ port⁹.parte 4.fol.193.E

De crucis Christi apicibus conferuntur cornua iustis:in his venti lamus & destruimus dæmones animę nostrę insidiantes. parte 2.fol.64.B.Interl.

Crux Christi fugat dæmones,sicut cithara furorē Saul.p.2.f.80.E.

Crucis signū cū in nobis fideliter fixum viderint,cadent super dæmones timor & tremor.parte.1.folio.154.F

Crux Christi in tau signat,qualiter & quare.parte.4.fol.184.A

Crux super omnia fortis,omnē creaturā crucifixo subiecit,& carnē eius quę ante passionē esui videbat non apta,post aptā fecit. Et comparatur sartagini.parte.1.fol.217.B

Crucis sanctę auxilio,quinq̄ sensus nos varijs vicijs captiuantes, superamus,& contra spirituales nequitias belligeramus: Et de hoc figura.parte.1.fol.63.E

Crux quodāmodo inter impassibilem diuinitatem & humanitatem media est(quę igne passionis est assata)sicut sartago inter ignem & cibum.parte.1.fol.217.C

Crucis in passiōe lapidea corda mollita sūt,mollia & fluxa solidata,sicut in sartagine mollia durescunt,dura mollescunt. Ibidem

Crucis de mysterio cū veneratione disputare, est de sartagine sacrificium offerre.Ibidem.

Crucis opus & effectus peccatorum nostrorum perfecta remissio est.parte.1.fol.220.F

Crux Christi gemina ratione constitit,quia visibiliter dei filius in carne crucifixus est:inuisibiliter verò diabolus cum principibus suis.parte.2.fol.13.E

Crux Christi per quā mundus,& princeps mundi superat.i.diabolus cū principibus & potestatib⁹,significat per virgā Moysi, qua Pharao superatur.pte.1.fol.137.F.

Crucis sub virga transeunt,quib⁹ fides & amicitia dei donata, vt remunerentur,& amici dei inueniantur.pte.1.fol.264.E.

Crucis dominicę duplex est ratio, Vna q̄ Christus reliquit nobis exēplū.Altera in q̄ crux illa tropheū fuit diaboli,in quo crucifixus est & triumphatus.parte.2.fol.13.E.

Per crucē Christi non solū idololatria,sed & oīs carnis affect⁹,vel concupiscentia perimitur.parte.1.fol.311.F.

Crucis mysterium ostenditur in his verbis apostoli,quę sit latitudo &c.parte.6.fol.93.D.

Crucis signum faciebat propriè sacerdos p man⁹ suas & offerētis primitias in vexillatione primitiarū,pte.1.fo.227.C,& fo.362.H.

Crux Christi figuratur p hoc ꝙ virga petra percutitur. Ligno em̄ accedente ad petram gratia manauit:& ꝙ bis percutitur euidentius significat crucem &c.parte.1.fol.297.E.

Crucis sanctę moralē figurā describit Paul⁹.parte.5.fol.8.E.

Crucis sanctę lignum designatur in trecentis cubitis arcę Noe. parte.1.fol.51.B.

Crux Christi significatur per virgam Moysi, per quam mundus vincitur,& diabolus superatur.parte.1.fol.140.B.

Crucis arbor dicitur nauicula.parte.5.fol.147.A

Crucem significat arbor morus.parte.5.fol.168.E.H.

Crux Christi dicit muscipula principis huius seculi:Et quare.parte.6.fol.138.B.

Crucē Christi significat denarij numeri figura.pte.1.fol.71.A.E.

Crux sancta dicitur malogranatum &c.parte.3.fol.366.H.

Crux in qua vitis vera calcari & exprimi dignata est, significatur per Geth,quod interpretatur torcular.parte.2.fo.103.E.

Crucis signū exprimit ligni nomine & lignorū numero quo nobis panis vitę eternę est pparatus:Et signatur p ligna quibus Sareptana cibos parauit.parte.2.fol.154.E.Interl.

Crux tollitur,vel per abstinentiam,vel per compassionem.parte 5.fol.53.A.& fol.149.E.Item parte.6.fol.93.B.

Crucem dñi qui sponte portant per dñm, qui inuiti per Symonē de Cyrenis(quę est in Libya)significantur.pte.5.fol.8.A.

Crux duobus modis baiulatur.pte.5.fol.163.E.& fol.238.B.D.

Crucē baiulam⁹,nō vt trabē sup humeros apponam⁹,sed vt sem per Christi mortē præ oculis habeam⁹.parte.5.fol.163.H.

Crucis duo genera sunt. Vnū corporale, Aliud spirituale: vnum est à potu & epulis tēperare appetitum &c.alterū est preciosius atq̄ sublimius,motus animi regere,& perturbationes illius modestię tranquillitate placare,iræ ac superbię impetus cōpescere,libidinem refrenare &c.parte.5.fol.53.C.

Crucis sanctę historia:de eius ablatione de Ierusalem,& populi captiuatione per Cosdroe regē Persarū signatur per ablationē arcę per Philistęos.pte.2.fol.67.H.

Crucis sanctę reportatio quam Heraclius imperator fecit p quid significetur &c.parte.2.fol.69.D.

Crucis signum mirabiliter radians apparebit in iudicio nouissimo.parte.4.fol.108.B.

Cubile dicitur delectatio carnis,in qua captiua versatur ratio,vt Cafera in cubili:vel cubilia sunt cogitationes ferocium peccatorū parte.3.fol.91.E.

Cubile est cor hominis,& qualiter in eo est quiescendum,& quę impediunt eius quietem.parte.3.fol.91.E.

Cubitos ꝙ genere masculino(ait Hieronymus)non neutro cubita dicimus,non ex grāmaticę imperitia,sed propter simplices & idiotas(quorū in cōgregatione ecclesię maior pars est)facimus parte.4.fol.287.A.

Cubitus quantam mensuram caplat.pte.2.fol.81.G.Item parte 1.fol.326.F.& fol.327.F.G.H.& fol.333.H.

Cubiti qui describunt in fabricatione arcę quales fuerunt an gro metrici vel vsuales,& quid quisq̄ cubitus cōtineat.parte.1 fol 51.C.& fol.176.B.

Cubiti quinq̄ faciunt septē pedes & dimidium secundum vnam opinionem.vel secundum alios decem.pte.2.fol.141.D.

Cucurbita vel hedera genus virgulti,vel arbusculę, lata habentia folia &c.parte.4.fol.376.E.

Culpa perpetratur tribus modis.parte.1.fol.41.B.

Culpa quēq̄ sua lex dicit interimendum.parte.1.fol.359.E.

Culpa citius dimittitur quę non maliciosè perpetratur.parte.1. fol.352.E.

Culpa tantò insensibilior redditur quantò quasi vera virtus laudatur.parte.4.fol.197.B.

Culpa quò frequentius committitur,eò minus committentis animus verecundatur.parte.4.fol.215.B.

Culpa facilius corrigitur quę erubescitur,quę autem virtus putatur,difficilius.parte.3.fol.78.A.

Culpa quęlibet si sequenti pia operatione purgatur,quantò magis hęc facile abstergitur,quàm mater boni operis pietas comitatur.parte.1.fol.124.E.

Culpas delinquentium qui redarguit tāta æqualitate intra eccliā id efficiat,vt in nullo⁹ residеat fauore.parte.1.fol.199.E.

Culpabiliores esse solent qui loqui in contentione inchoāt,q̄ qui respondent.parte.3.fol.65.B.

Culpę crescentis casus sunt isti,vt lingua cum non restringitur neq̄q̄ vbi ceciderit iaceat,sed semper ad deteriora descēdat.parte.3.fol.46.A.B.

Culpę grauis sicut est sibi arrogare qđ non est,sic plerumq̄ culpa nulla est,si humiliter bonū dicat quod est.pte.3.fol.34.F.

Culpę memoria erit in beata vita,non q̄ mentē polluat, sed quę sine lęsione beatitudinis,arti⁹ beatitudini & lęticię astringat.vt sanati,dolorum sine dolore recordemur.parte.3.fol.12.E.

Culpę quędam in hoc sęculo laxātur,quędā verò(paruę scilicet) etiam in futuro.parte.5.fol.42.F.

Cultus diuinus duplex,scilicet interior & exterior.parte.1.fol.65. D.& folio.214.D.

Cultus diuinus principaliter est in actibus interioribus mentis,requiritur tamen etiam cultus exterior qui est quędam protestatio interioris cultus &c.Et in quo ille fuit in vete.Test.parte.1. fol.65.D.& folio.214.D.

Cultus interior qui consistit in fide & deuotione,bene supplet alt quem defectum,qui consistit in exteriori cultu.Et de hoc exempla.parte.2.fol.233.G.

Cultus verus vnius dei est illud per quod possideri poterat terra illa Abrahę promissa.Et ideo idololatrātes Iudęi semper puniti sunt &c.parte.1.fol.65.D.

Cultus latrię debitus consistit in duobus,scilicet in sacrificij oblatione,& debita oratione.parte.3.fol.422.G.

Cultum diuinum vt homo faciat congruenter,aptus reddit per gratiam,& ineptus fit per peccatum,& secundum quid per immundiciam corporalem quo ad vet⁹ Test.&c.pte.6.fol.149.D.

Cultui diuino & studio deputati debent puideri de victu ab his qui habent curā regendę cōmunitatis.parte.1.fol.114.H.

Cultu de diuino multa vsurpata sunt quę honoribus deferuntur humanis, siue humilitate nimia, siue adulatione pestifera &c. parte.2.fol.309.B.

Cult⁹ festiuitatis paschal' vocat' religio,quę dicitur à religādo: qa p cultū diuinū homines religātur deo.pte.1.fol.149.D.

Cultus diuersorum idolorum erat varius, & aliquando contrarius,sicut in sacris veneris colentes erant nudi, & in sacris Martis erant armati.parte.4.fol.282.D.

Cult⁹ dei in ve.Tes.fuit figuralis respectu cult⁹ qui obseruat' tpe noui Testa. Cult⁹ verò Testamenti no.est suo modo figuralis respectu cultus cęlestis.parte.6.fol.273.H.

Cuna regis Og(vt dicunt Hebręi)in qua positus fuit,quādo erat ferrea,quia erat iam tantę fortitudinis & magnitudinis q̄ non poterat teneri, & habebat nouem cubitos vsuales in longitudine.parte.1.fol.333.G.

Cuneus quid significat,& vnde dicit:pte.1.f.267.H.& fol.353.H.

Cupiditas siue auaritia dicitur radix omnium malorum similiter & superbia,& quomodo.pte.6.fo.123.A.G.Itē pte.3.fo.397.A

Cupiditatis vicium est exigere velle quod cognoscis te non commodasse.parte.1.fol.358.B.

Cupiditas impellit ad omnia mala.parte.4.fol.141.D.

Cupiditas accipitur in duobus.s.in male accipiendo, secundo in male possidendo.parte.5.fol.36.D.F.

Cupiditatibus sęculi amentes facti,vel vitijs inebriati, non sentimus quanta vulnera animę acquirimus peccando,sicut dęmoniaci non sentiunt si vulnerantur.parte.1.fol.288.E.

Cupiditatis vicio datur iudicium equitatis,& de eiusdem vicij cōditionibus.pte.4.fol.307.B.C.

Cupiditates bestiales & libidines quę solent de repentino successu terrenę felicitatis existere,bestię ferę dicuntur.pte.2.fol.34.A.

Cupidi deos suos fecerunt de auro & argento & lapidibus preciosis.parte.1.fol.370.D.

Cupid⁹ non facile mercede caret parte.1.fol.303.F.

Cupiditatis igne & luxurię diabolus succēdit clerū,nobiles, & cōmunē populū,& de hoc figura.parte.2.fol.186.H.

Cupiditas cęca diuitiarū generat vermes his qui habēt pecuniam & videntes in necessitate fratres suos,claudunt viscera ab eis,& de hoc figura.parte.1.fol.156.F.

Cupiditatis immūdicia teterrimos figurat coruus,qui non redijt aut aquis interceptus,aut cadauere natante illectus,parte.1.folio.54.E.

Cupidi qui fraudibus & violentijs auferunt aliorum hęreditates, per quos significantur.Ibidem.

Cupidus homo boni alieni,significatur p Achab &c.p.2.f.159.D.

Cupiditates nascentes antēq̄ robur accipiant, facilius vincuntur. parte.3.fol.290.F.

Cupidis & auaris formidabilis est iudicis futuri aduētus propter duo.s.propter indebitam bonorum tpaliū cōgregationē & cōseruationem,ꝑpter pauperū defraudationē.pte.6.fo.215.H.

Cura maior est deo humanę salutis,q̄ diabolo perditionis.parte.1.fol.311.C.

Cura Iuda Machabęi de Iudęis mortuis in bello fuit ratione corporis & animę:quia valuit eis,quia mortui fuerunt in statu salutis.parte.4.fol.476.C.D.

Cura prętentiū malicia dicitur,& quare.pte.5.fol.27.F.G.

Cura presenti mens obruitur.Ibidē.

Curę sęculi sunt spinę & tribuli.pte.5.fo.29.A.& fo.142.G.

Curę carnalium desideriorum insolentes figurantur per muscas. parte.1.fol.140.F.

Curam animarum assumentes in quibus & quot examinandi sūt. parte.5.fol.243.D.

Curam proximorum agere cum quis fidelis sollicitè accingit,hoc duobus modis facit.parte.3.fol.338.F.

Curam aliorum debet quisq̄ pro quantitate virium suscipere,& ideo proprias vires perpēdere,ne fiat subditis auctor ruinę &c. parte.3.fol.394.E.

Curam ecclesiarum dei non immeritò accipit,qui dono dei accipit lumen scientię,& rectitudinem fidei fortiter seruat in opere. parte.2.fol.212.A.

Curā aliorū suscipere nō p̄sumāt, qui adhuc impugnantium viciorum certamina p consensum delectationis tolerāt:& de hoc figura.pte.1.fol.278.E.Vide etiam in Animarum curam.

Curatorū aduersus pauperes p̄dicatores suggestio ad populum, dicentium, quia nō habent potestatē nisi de licentia proprij sacerdotis: quod tamen falsum est.pte.4.fol.137.H.Item pte.2. fol.152.H.& fol.245.H.& fol.259.H.Itē parte.1.fol.282.E.& fol. 298.D.& fol.358.F.

Curatorū statui cōuenit audire synodalia statuta ab episcopis,& denunciare suis parochijs.parte.2.fol.25.H.

Cura laicalis iustius agit q̄ clericalis:Pilatus enim pronunciat innocentem & iustum, quem principes sacerdotum comdēnant tanq̄ reum mortis.parte.5.fol.179.H.

Curiosi qui facta mirabilia bonorum videre quęrunt & audire, sed non imitari,significantur per Herodem tetrarcham &c.parte.5.fol.148.H.

Curiositas perscrutantis impedit in contemplatione diuinę veritatis.parte.3.fol.271.D.

Curiositas humanę mentis per tria ostenditur,& in his tribus oia vicia cōcluduntur.parte.3.fol.415.A.

Currus plures pro personis suis habebant olim reges, pugnantes in curribus, sicut principes nunc in bellis habent plures equos. parte.2.fol.237.H.

Currus falcati qui dicuntur.parte.2.fol.24.F.

Curuari sub manu domini quid sit.parte.4.fol.192.F.

Custodia nostrę salutis & dux,doctrina est.parte.1.fol.242.A. Cus

Custodia sanctę ecclesię sic ritè perficitur,si quisq; ita sollicitudinē oim fidelium gerat,vt specialiter eis quibus prelatus est curam diligentioris studij impendat.parte.6.fol.261.B.

Custodiā animarū sortiantur,qui tentationum bella subegerunt & cū apud se iā de intima,tranquillitate sunt securi sed quis hęc perfectè subigat.parte.1.fol.278.E.

Custodes animarū nō sunt de neophytis vel de plebe cōstituendi,sed de illis qui à certamine viciorū dei gratia liberati,iā mentē in visione tranquillę pacis habent.pte.2.fol.261.B.

Custodire qui vult diligenter rem aliquam, habet attentos oculos super ipsam.parte.3.fol.129.B.

Non custodisse dicitur rem suam qui sic agit vt perdat, & si alijs sit salua.pte.1.fol.37.E.

Custodiuisse paradisum quomodo dicatur homo.Ibidem.C.E.

Cutis desiccatur & nigratur ex defectu nutrimenti.parte.3.fo.21. Cut D.& fol.36.G.Item parte.4.fol.201.D.

Cutis sunt in ecclesia qui solis exterioribus curis vacāt,quorū corda desperatio siccat.parte.3.fol.21.B.

Cutis est exterior pars corpis,q̄ dum nō trahit humorē de interioribus,arescit & cōtrahitur.parte.3.fol.21.A.Interl.

Cutis sunt in ecclesia,qui solis exterioribus vacant,& quorū corda desperatio siccat &c.Ibidem.

DABAR & Deber dictiōes sunt Hebraicę & differūt.parte.4.fol.25.A. Dab

Dagō idolū qd' colebat à Philistęis, habebat caput piscis:& ideo vocat' Dagō, quia dag piscē significat i Hebręo.parte.1.fol.165.H. Item parte.2.fol.68.F.G. Dag

Dalmanuta:vide in Magedam. Dal

Damascum secūdū Hebręos campus est,vbi Abel à Cain iterfect⁹ est.parte.4.fol.250.B.& fol.359.A.& fol.362.C. Dam

Damascus est metropolis in Syria:& quis eam condidit &c.pt.4. fol.26.E.& fol.37.B.Item.parte.1.fol.16.A.

Damascus Papa statim post Iulianum apostatam prefuit ecclesię & ordinauit per omnes ecclesias psalmos die noctuq; canere,& vt in fine psalmorum diceretur; Gloria patri & filio &c. Sicut

Index in Glos. ordi.

erat &c.parte.6.fol.252.D.

Damnare & pdere quā inter se habeāt differētiā.pte.2.fol.239.A.

Damnandorū q̄uis spaciosa via sit quę ducit ad mortē,tamē pressura corporis coartati,rectū iter inuenire non poterunt, sed in se inuicem collidētur,ibi spirabūt veterē furorē,& sicut fulgura huc illucq̄ discurrent &c.parte.4.fol.387.B.

Dānationis nostrę malū leue creditur:sed vtinā veniat qui ostendēs patriā,graue esse exilium doceat.pte.3.fol.18.E.

Dinandus vt semper in se mœrores inueniat dignū est,qui relicto creatore in se gaudiū quęrebat.parte.3.fol.34.B.

Damnati an & quomodo potuerunt dici patres sancti in limbo existentes.parte.6.fol.20.F.G.

Damnati,an eadē rōne possit dici,q̄ redirent à pœna ad gr̄am,& q̄ beati possent cadere à gr̄a.pte.6.fo.138.G.& fo.144.G.H.

Damnati sicut intus & extra deliquerunt,sic intus & extra puniētur.parte.3.fol.17.F.

Dānatorū oīm dolor,q̄uis sit infinitus,grauiora tamen tormenta recipiunt,qui multa iniquitatibus,ex suis quoq̄ desideriis in uenerunt.parte.3.fol.43.A.

Damnatis pœnas ,ppria eorū gignit cōsciētia.Sicut em̄ q̄diu humor ē in cadauere,vermes nascent ex putredine,sic ex ipsa materia peccatorū gignūtur supplicia.parte.4.fol.32.E.

De damnādorū iudicio dei humana nō potest scire fragilitas, nec de pœnarū magnitudine vel mensura ferre sententiā:quod domini arbitrio derelictum est.parte.4.fol.27.F.

Damnati & si nō pertingūt ad vltimum finem humanę vitę quę est felicitas ęterna,non tamen ideo sunt frustra creati,& quare. parte.3.fol.220.G.

Damnādus psoluet in tormēto ea quę hic illicita seruauit desideria:nec in morte consumet,sed vt sine fine cruciet;viuere sine fine cōpellitur,vt cui? vita hīc mortua fuit in culpa,illic ei? mors viuat in pœna.parte.3.fol.43.A.& etiā interl.

Damnati quō murmurabūt cōtra deū punitorē,& quare,& quō nudabunt cōsciētię eorū in iudicio.parte.4.fo.387.A.B.

Dānatorum pœna est ęterna,& quare.parte.3.fol.335.A.Item parte.5.fol.28.A.

Damnati recordabuntur facinora,non ad consolationem,sed ad aggregationem pœnę & quomodo.parte.4.fo.180.G.

Dānat? quā hic amauit,nec relinquere voluit,tūc ,ppter tormenta relinquere volet,sed non poterit.parte.3.fol.43.E.

Damnatus anima & corpore punietur,quia in vtroq̄ peccat.parte.3.fol.43.E.Interl.

Dānati brōs in requie vidēt,vt eos vidēres & cōspicientes in gaudio,non solum de suo supplicio,sed etiā de illorum bono crucientur.parte.5.fol.167.F.& quomodo hoc intelligendū,quia non habetur de hoc certitudo.Ibidem.G.H.

Damnati quō conquerentur in inferno quę noluerunt hic prȩuidere.parte.4.fol.188.B.

Damnati q̄ vellent venire ad locum electorū,si esset possibile,nō est dubiū.Sed de electis,q̄ vellent ire si esset possibile ad locum damnatorū,certū est q̄ non ad manendum : vellent tamen ire illuc si esset possibile ad propinquos suos liberandum : & hoc secundū voluntatē naturalē &c.pte.5.fol.168.C.

Damnantur multò plures q̄ saluantur : & de hoc figura . parte.1. fol.287.D.

Dānandi post hāc sententiā:Ite maledicti in ignē ęternū:post multos dies.i.post mille ānos,visitandi & liberandi sūt,vt dicit Origenes.Sed hoc ecclesia non recipit.parte.4.fol.47.E.

Damnandorū spiritus inde in perpetuum interit,vnde ad temp? caro suauiter viuit.parte.3.fo.29.A. Dan

Dan,ex patriarchę noīe Dan,& trib? & loc? in q̄ habitauit, nomē accepit,vbi hodie Paneas,q̄ quōdā Cęsarea Philippi dicebatur vñ Iordanis.i.fluui? Dan q fluit de Libano.pte.4.fo.250.B.

Daniel apud Hebrœos non reponitur inter prophetas sed inter agiographa.parte.4.fol.337.B.

Danielis prophetiam Porphirius negauit,sed alteri esse ascribendum contendit.parte.4.fol.294.A.

Danielis liber continet cū alīs apocryphā ptē,& historiā Susānę, hymnū puerorū , & Belis, draconisq̄ fabulas.pte.4.fol.292.H. & huius declaratio fol.293.C.D.Itē parte.1.fol.2.E.

Danielis interpretatio p̄ septuaginta repudiata est ab ecclia,qa discrepat multū ab Hebraica veritate.pte.4.fo.292.F.& fo.303.E.

Daniel dictus est vir desideriorū.i.desiderans scire secreta diuina, & quare.parte.4.fo.315.G.& fo.321.C.

Daniel vidit non solū angelū apparentē , sed audiuit eū loquentē & intellexit: viri autem qui erant cum Daniele viderunt solum angelum apparentem,parte.4.fo.321.C.

Daniel nullus prophetarum apertius de Christo scripsit.parte.4 fol.294.A.Itē parte.1.fol.17.F.

Danieli vtrum intelligētia occultorum fuerit collata per aliquem habitū sibi infusum.pte.4.fol.295.F.

Daniel habuit solutionem q̄tum ad intellectū scripturarum alīs occultarum,quę dicuntur eis ligatę , quia non possunt videre intellectum interius &c.parte.4.fol.306.C.

Danieli dedit dñs sciam & intellectū ī omni arte grāmatica:dedit & intellectū in oīi ỹbo & visione:& inuēt? est decuplo sapientior q̄ sophistę & philosophi &ieātores & magi &c.pa.fo.308.F

Daniel fuit Iudęus natione,& bis fuit missus in lacū,qb? de causis & p quot dies.parte.4.fol.308.D.& fol.331.B.C.

Daniel p̄missus est à deo captiuari p regem Babylonis ad sui hūiliatē,& vt cōsequeret sapientiam.parte.4.fol.294.E.

Daniel duplici pœna fuit punit?.vna pœna mortis.& quomodo alia fuit pœna famis &c.parte.4.fol.331.A.B.

Daniel & socij eius ,ppter inuidiā & cupiditatē nō fuerūt cū illis ariolis ad somniū interpretandum.pte.4.fol.296.F.

Daniel quare nō prohibuit statuam erigere &illius adorationē. parte.4.fol.299.F.

Daniel fuit honore & gloria dotatus ,ppter sapientiam à deo sibi collatam , in regnis Persarum,Medorum & Chaldęorū à tępore Nabuchodonosor vsq̄ ad tēpus Cyri,qui destruxit regnum Chaldęorum.parte.4.fol.294.H.& fol.296.A.

Daniel triplici gradu honoris sublimatus est p Dariū regē,scilicet positiuo,comparatiuo,& superlatiuo.pte.4.fol.307.C.

Daniel quando liberauit Susānam,cui? ętatis,& sub quo rege accidit &c.parte.4.fol.330.A.B.C.

Daniel interfecit Draconē cū pice,adipe & pilo.parte.4.fo.331.A

Daniel non peccauit orando pro liberatione à populi captiuitate parte.4.fol.314.G.H.& fo.315.H.

Daniel cum esset senex & iam septuaginta annorū,nō fuit tāte austeritatis in se sicut in iuuentute:quādo bibit solum aquam, & comedit legumina.parte.4.fol.320.H.

Daniel nō legitur rediisse de Babylone in Ierusalē,sed magis dicit sepultus in Babylone &c.parte.2.fol.241.G.

Daniel cum socijs redijt in Ierusalem cum muneribus post translationē,secundum Hebrœos.parte.4.fo.411.B.

Daniel quomō consequut? est interpretationē somnij.Ibidem.

Dans vt careat tędio interpellātis,nō vt reficiat viscera indigentis & meritum & rem perdit.parte.6.fol.72.A.

Dans iusto ,p alia causa q̄ quia opus dei est , non dat iusto.parte 3.fol.238.A.

Dare calicem aquę frigidę,tantum est quantum fuit Zacheo dare Dimidium patrimonij.parte.6.fol.54.A.

Dare pertinet ad rationalem sensum,& ad offerentis voluntatem parte.3.folio.87.E.

Dare ponit aliquādo ,p sustinere,& quare.parte.6.fol.114.B.

Beatius est magis dare q̄ accipere , quomodo intelligendum est. parte.6.fol.199.F.G.H.

Dari? de q̄ meminit Aggęus ,ppheta ī prīcipio,cui? fili? fuerit,scilicet an filius Hystaspis,vt dicit Iosephus,vel filius Asueri & Hester.pte.4.fo.402.D.& fo.456.D.Itē pte.2.fo.305.D.F.

Dari?,hoc nomē quatuor habuerūt. prim? fuit fili? Astyagis,secūd? fili? Hystaspis:terti? Dari? dictus est cognomento nothus, quē p̄cessit secūdus Xerxes:quartus fuit filius Arriami,quē iterfecit Alexāder:& fuit vltim? de regib? Medorū & Persarū.pte 4.fol.401.G.H.& fol.402.D.Itē parte.2.fol.305.D.F.

Darius sub quo defecit regnū Persarū p Alexādrū magnū,qui debellauit eū,cuius filius fuerit.parte.4.fol.313.B.

Datio spūssancti ī signo visibili fuit manifestatio Christi gr̄ificati Dr sedentis ad dexterā patris.parte.4.fol.355.H.

Datio legis appropriat filio,licet opera trinitatis sint ī diuisa:quia illa quę pertinent ad sapientiam,appropriantur filio,cuiusmodi est datio legis.&c.parte.4.fol.83.B.

Datio coturnicū siue recreatio,quomodo & quib? fuit ad consolationē bonorū,& ad mortē malorū.parte.3.fol.386.D.

Datum & fructus quomodo differunt.parte.6.fol.103.E.

Datū ex dātis corde accipit vel refutat.parte.1.fol.45.4.Interl.

Dauid fuit prim? rex de tribu Iuda,nunctus p Samuelē:& tāc rō Dr ges de illa tribu successerunt.parte.1.fol.117.D.

Dauid ā fuerit eximi? ,pphetarū & excellētior ,pphetarū q̄ Moyses? Et arguit cōtra & ,p,cū rñsiōe & solutionib? argumētorū.pt.3. fo.83.H.& f.84.D.E.F.& extēsius hęc q̄stio vētilat fo.84.p.tou.

Dauid quomō comparatur ad alios ,pphetas noui Testamēti,licet sunt apostoli & veteris Testamēti.pte.3.fol.84.D

Dauid ,pphetia respectu aliorū ,ppharū in cōmuni in duob? celebat.parte.3.fol.87.G.Item parte.1.fol.122.B.

Dauid dicitur stella,vt dicunt aliqui Hebrei,propter sanctitatem parte

parte.1.folio.308.H.
Dauid inter alias virtutes maximè resplenduit in eo mãsuetudo. parte.3.fo.132.C.
Dauid humilitas magna in multis ostenditur.pte.2.fo.203.F.
Dauid secũdum Hiero.Hilarium & omnes doctores Hebraicos non fecit omnes psalmos,sed maiorem partẽ.Aliter sentit Augustin⁹.pte.3.f.83.E.Et.f.87.B.G.Et.f.88.A.Et elucidate B.C.
Dauid ab ineunte puericia,patris sui pascebat oues,& deinde assumptus est ad militiam &c.ideo studio vacare non potuit,vt metricè & ornatè psalmos cõscriberet &c.nisi qs dicat sciẽtias liberales eum habuisse infusas.parte.3.fo.88.B.
Dauid primò floruit innocenter,& sic fuit à deo exaltatus:secũdo vixit insolenter:propter quod fuit à deo castigatus,parte.2. folio.101.F.
Dauid à sua iuuẽtute laudes dei canebat in cithara,non ad dissolutionem,sed ad deuotionem.pte.3.fo.432.H.
Dauid mater quę fuerit,nulla mentio penitus legitur in scriptura fieri,quãuis de patre sæpe fit mentio.pte.3.fo.214.D.Item parte.2.fo.207.B.
Dauid quãuis in vtero matris fuerit protect⁹ à deo,sine qua protectione nõ fuisset natus de vtero matris,nõ tamẽ in vtero matris sanctificatus.pte.3.fo.184.F.
Dauid pater trinomius fuit.s.Iesse,Isai,& Naas.pte.2.fo.115.G.
Dauid à iuuẽtute à deo magna beneficia recepit:qui extũ leonẽ, vrsum,& Goliath gigantem interfecit.parte.3.fo.237.H.Et folio.184.G.
Dauid quot nominibus nuncupatus fuit,& eorundẽ ratio.pte 2.folio.207.B.
Dauid nõ mot⁹ cupiditate lucri vel honoris principaliter voluit pugnare cum Goliath,sed propter gloriã dei & liberationem populi.parte.2.fo.82.D.
Dauid fecit sibi nomẽ magnũ quia fecit sepeliri Idumæos mortuos in prælio:& exercuit op⁹ misericordiæ.pte.2.fo.106.F.G.
Dauid fuit inunct⁹ in regẽ,nõ ad hoc vt statim posslideret regnũ: sed quãdo accederet beneplacitũ diuinũ.pte.2.fo.80.B.
Dauid illo die quo vnct⁹ est in regem,cœpit psalmos canere. parte.1.fo.80.F.
Dauid quasi cõtinuè erat intẽtus diuinis laudib⁹.pte.3.fo.184.G.
Dauid de eadẽ materia aliqñ fecit plures psalmos.pte.3.fo.163.F.
Dauid vocat colũba muta elõgationũ,& q̃re sic dicat,ratio.ibidẽ.
Dauid ter fuit inũctus. primò in domo patris.secũdò in Hebrõ. tertiò super totũ Israel &c.parte.2.fo.98.G.Et fo.101.H.
Dauid nunquã fuit ita firmatus in regno nec ita potens,sicut Salomõ filius eius.parte.3.fo.235.D.
Dauid dicitur pauper in respectu ad Salomonẽ,& quare.parte.2. folio.108.D.
Dauid an vno lapide vel trib⁹ Goliath gigãtem strauerit.parte.2. folio.73.C.
Dauid habendo plures vxores,an fecerit cõtra mãdatum.s.quòd rex cõstitutus de Israel,nõ debebat sibi multiplicare vxores,&c. parte.2.fo.92.C.Item parte.1.fo.305.E.F.
Dauid ex visione angeli percutientis populũ p numerationẽ populi,sic territus est,quòd de cætero fuit quasi languidus,nec calefiebat vestibus:& ex hoc fuit motus clamare ad dominum. Ego sum qui peccaui.parte.3.fo.94.C.
Dauid vtrum peccauit iurãdo facere misericordiam ipsi Sauli,cũ sciret eũ esse à domino reprobatũ.pte.2.fo.90.G.
Dauid habebat bellatores ex tribus partibus.vna erat trib⁹ Iuda &c.parte.2.fo.118.B.
Dauid nõ legitur habuisse viros ante mortẽ Saul,nisi tantũ sexcẽtos.parte.2.fo.201.F.
Dauid ordinauit milites p duodecim cohortes,& in q̃libet erant vigintiquatuor milia bellatorum.parte.2.fo.211.E.
Dauid tria bella principaliter,legũtur in Paralip.In Regum quatuor &c.pte.2.fo.107.A.C.D.
Dauid an peccauit qñ,p̃misit ire ad bellũ cũ rege Achis cõtra filios Israel &c.parte.2.fo.93.E.Et fo.94.F.G.H.Et fo.95.B.C.
Dauid in cithara sua malignũ spiritũ cõpescuit,non quòd tanta vis esset in,cithara,sed in figura crucis Christi &c.pte.2.f.80.E.
Dauid à sua iuuentute laudes dei canebat in cithara:cuius exẽplo nõ ad dissolutionẽ,sed ad deuotionẽ modi musici inuẽti sunt. parte.3.fo.432.H.
Dauid ego plus saltantẽ stupeo quàm pugnantẽ: pugnãdo hostẽ subdidit saltãdo corã dño semetipsum vicit.pte.2. fol.104.A. Et folio.105.F.
Dauid non habuit præcognitionem sui casus,quæ requiritur ad prophetiam.pte.3.fo.214.B.
Dauid peccata septem scripta in veteri testamento enumerantur &c.parte.6.fo.280.B.C.
Dauid propter ocium & incautum aspectum mulieris,fuit inuitatus ad adulterium,& ex cõsequenti ad homicidium proditorię procuratum.parte.2.fo.107.H.Et fo.108.C.
Dauid facto quid scelestius,qd Vria mũdius, literaliter.Sed ad mysteriũ:qd Dauid sanctius,qd Vria infidelius.pte.2.f.108.E.
Dauid quare numerãdo populũ peccauit.parte.1.fo.207.E.
Dauid valde grauiter legitur peccasse in adulterio cũ Bethsabee, & homicidio Vriæ, & in numeratione populi: & tamẽ de istis obtinuit remissionem à deo.parte.3.fo.237.H.
Dauid regi quomodo peccata dimissa sint,plures fuerunt reuelationes diuinæ.parte.3.fo.128.C.
Dauid an non grauiter peccauerit,quia non increpauit Amnon filium de stupro Thamar,quem etiã vt videtur,debuit interficere pro violẽta virginis defloratiõe.pte.2.fo.110.F.Et fo.125.G.
Dauid nõ recessit à ciuitate timore Absalon,sed timore dei: quẽ sciebat se prius offendisse:ideo ad placandũ irã dei,voluit se humiliare coram deo.parte.2.fo.113.A.
Dauid an arguẽdus sit mẽdacij,iducẽdo aliũ ad mẽtiẽdũ.Ibidẽ.E.
Dauid non fuit transgressus iuramentum Semei:dum iniunxit filio suo Salomoni de morte eius.parte.2.fo.117.F.
Dauid an fecerit contra legem,corpora suspensa dimittendo in patibulis:cũ scriptum sit,quòd appensus in patibulo deponat eadem die & sepeliatur.parte.2.fo.119.G.& pte.1.fo.355.D.
Dauid instituit ducentos octoginta cantatores ad diuinas laudes canẽdas corã arca domini.pte.3.fo.140.C.Itẽ pte.2.fo.110.C.
Dauid in vigintiquatuor sortes Leuiticam tribũ & sacerdotalẽ ordinem distribuit,ostendens ecclesiam sacerdotalem & regiã dignitatem habere plenè,& legis & euangelij doctrinam perfectè seruare.parte.2.fo.209.F.G.H.Et fo.210.A.B.Item pte.3.folio.140.C.
Dauid quãdo fecit distinctiões & numerationes Leuitarum, erat quadragesimus annus regni sui,& vltimus vitæ suæ.nã quãdo incepit regnare erat triginta annorum.parte.2.fo.211.D.
Dauid volens ampliare cultum dei,ordinauit de vigintiquatuor generationibus vigintiquatuor sacerdotes,qui succedentes seruirent p hebdomadas in templo domini.parte.5.fo.122.H.Item parte.4.fo.432.D.
Dauid duplici modo obtulit donaria pro domo domini ædificãda.parte.2.fo.213.F.
Dauid certificatus est de exauditiõe orationis propter ædificationem altaris,& propter descensum ignis de cælo super holocaustum suum.parte.1.fo.94.F.G.
Dauid in spiritu vidit futuras octo generatiões &c.ab illis regnũ suum ad tempus præscindendũ &c.quare psalmos fecit inuitatos Pro octaua &c.parte.2.fo.193.D.
Dauid pro declaratione diuinæ sapientię nõ est vsus creaturis spiritualibus,cuiusmodi sunt angeli,quia nõ sunt visibiles,sed corporibus cælestibus,quæ sunt manifesta omnibus.pte.3.f.110.F.
Dauid vnde sic infrigidatus,cũ fuerit bene cõplexionatus, nec in tam magna senectute constitutus. parte.2.fol.125.A.B.D.E.Et folio.126.G.H.
Dauid præuidit secundum Ra. Sa. in spiritu se habitaturum in præsenti tabernaculo dei,& in futuro tabernaculo,qui est loc⁹ sanctorum.parte.3.fo.170.C.
Dauid secundum animam & carnem desiderauit Christum venturum & nasciturum de semine suo.parte.3.fo.172.B.
Dauid quare adolescentulam appetijt vt calefieret,cum multò grandæuiores patres cum vxoribus vetulis non refrixerunt. parte.2.fo.125.A.G.Et fo.127.A.C.
Dauid non in Bethleem(vt quidam putant)sed in Ierusalem est sepultus certa ratione mysterij &c.parte.2.fo.257.F.
Dauid quomodo declaratur quòd fuit ex inferno inferiori erut⁹. parte.3.fo.214.B.
Dauid & Petri peccata ad hoc in scriptura sunt indita,vt cautela minorum sit ruina maiorum.parte.2.fo.108.E.
Dauid specialiter nominauit Amasę,quia paratus erat remittere offensam,sicut & Christus post resurrectionem suam per angelum expressit Petrum specialiter.parte.2.fo.117.C.
Dauid in curia sua habebat cantores & cantatrices, instrumentis & vocibus humanis.Nam talibus licitum est vti pro recreatione virium animæ moderatè.parte.2.fo.118.A.
Dauid veniens in Ierusalem, reperit se esse fœdatum in vxoribus suis per Absalon:ideo reclusit eas,prouidens eis de victu & vestitu duplici ratione.parte.2.fo.118.C.
Dauid petiuit aquam, non propter concupiscentiam aquæ,sed quia volebat experiri audaciam suorum:quam noluit bibere, sed libauit eam domino &c.parte.2.fo.123.D.

Index in Glos. ordi.

Dauid petijt à domino deo tentari, vt eius innocentia fieret alijs manifesta. parte. 3. fo. 120. G.

Dauid ostendit homines esse peregrinos, & quòd patria nostra, p pria non est hic inferius, sed in cælestibus, & hoc etiam intellexe runt patres antiqui. parte. 2. fo. 213. G.

Dauid orando deum allegat diuinæ exauditionis decentiã septẽ rationibus. pte. 3. fo. 213. B. C. D.

Dauid fecit aliqua vota specialia deo, vt liberaret à periculo, quæ desiderabat implere. parte. 3. fo. 164. F.

Dauid ex angustijs & doloribus venit ad defensionẽ, & præcise vixit septuaginta annis: quia triginta annorum erat cũ regnare cœpisset, & præcise q̃draginta annis regnauit. pte. 3. fo. 226. G.

Dauid fugiẽs Geth, & agnit⁹ à Philistæis, duc⁹ est ad Achis vt in terficeretur, ꝓpter quod Dauid in periculo positus, simulauit se insanum &c. & ideo Achis tanquam insanientem eum eiecit. parte. 3. fo. 132. B.

Dauid bis legitur fugisse ad speluncam Odolam, vbi venerũt ad eum illi qui erant de cognatione sua &c. pte. 3. fo. 104. G.

Dauid bis legitur notabiliter peccasse, primo in facto Vriæ. secũdò in numeratione populi. parte. 3. fo. 140. G. H. Et fo. 141 F.

Dauid quinq; modis contra deum deliquit, primò adulterando, secundo peccatum celare volendo, tertiò falsum hæredẽ indu cendo, quartò Vriam militẽ fidelissimũ, pditorie interficiendo, quintò plures de seruis interimẽdo: & sic ꝓ his omnib⁹ orauit deum sibi misereri. parte. 3. fo. 157. D.

Dauid sanctus & Ezechias deuotus nominãtur nominibus colu bri & reguli, propter nocumẽta quæ fecerunt infidelibus: sicut Sãson qui in catalogo sanctorum habetur, nominatur coluber & cerastes. parte. 4. fo. 34. C.

Dauid & Abraham in genealogia Christi ponuntur duo patres tanquã radices: quia ad istos facta est specialiter de Christo ꝓmissio &c. & prẽponitur Dauid Abrahe, & quare. pte. 5. f. 5. D.

Dauid vnde & à quo originẽ & polimitarij nomen duxisse dicat. parte. 1. fo. 197. B.

Dauid & Daniel, similiter & Iob, cum propheţ veraciter fuerũt, quare inter ꝓphetas à beato Hieronymo in prologo galeato non enumerantur. parte. 2. fo. 61. B.

De De prẽpositio aliquando tenetur materialiter, aliquãdo termina tiue & localiter. parte. 4. fo. 289. G. H.

Dea Deambulare nõ est cõstricti sed liberi. parte. 3. fo. 71. F.

Deambulat qui viã eundo vel redeũdo cõculcat. parte. 1. f. 82. B.

Deb Deber & Quereb, sunt nomia dęmonũ: & primo est eis ꝓmissa po testas magis nocendi in tenebris, secundò magis in meridie siue de clara die. pte. 3. fo. 224. C.

Debilitas accipitur generaliter vel specialiter, secundum totũ vel secundum partem. pte. 5. fo. 50. G.

Debita pecuniæ alicui repetere cõceditur, sed debita peccatorum petenti veniam nunquã iustè negamus. parte. 5. fo. 25. E.

Debita, an in anno septimo remittantur tantum non potentibus soluere. pte. 1. fo. 26. D. Et extẽsius fo. 348. C. D. E. G.

Debitum exigere ab eis qui non possunt reddere, si impiũ est: mul to magis ab his quis non debent. parte. 4. fo. 95. E.

Debitorum male soluentium excusationes quas fingunt parte. 3. folio. 417. F.

Debitor noster efficitur proxim⁹ cum in nos aliquid peccat, quia peccata debita vocantur &c. pte. 1. fo. 171. A.

A debitore pignus accipimus, cum ab eo qui in nos peccauit, pec cati cõfessionẽ tenemus, per quam relaxare peccatum postula mus. parte. 1. fo. 171. A.

Debitores sumus deo in tribus. s. ad fidelitatem, reuerentiã, & fa mulatũ debitũ, ad quæ tria prima decalogi præcepta nos obli gant. parte. 1. fo. 163. D.

Debita non soluta debitorum hæredibus negãtes, à mortuis ve ritatem quærere dicuntur. parte. 1. fo. 351. D.

Dec Decalogi præcepta aptantur psalterio decachordo & quare. par te. 3. fo. 427. E.

Decalogum implere possunt quos iuuat gratia euãgelij. parte. 1. folio. 275. F.

Decaluari quando homo incipit, dicitur habere feneſtram vel fe nestras in capillis. parte. 1. fo. 238. D. E.

Decanus est qui præest sup decem homines &c. parte. 1. fo. 161. B.

Decapolis, est nomẽ regionis, cuius vna pars est vltra Iordanem, alia citra. parte. 5. fo. 103. H.

Decem præcepta legis quomodo sint diuidenda. vtrum sint qua tuor vsq; ad præceptum de sabbato quę ad deum pertinent, & reliqua lex ad hominem &c. pte. 1. fo. 163. B. E. Et fo. 164. C.

Decem requirebantur ad minus in Sodomis, per quos vix salua rentur qui habitabãt Pentapoli: nunc autem duo inueniũtur, Moyses & Aaron, qui sufficiunt, vt tota gens Israelitarũ salue tur. parte. 1. fo. 191. F.

Decem tribus dicuntur Ephraim, Ioseph, Samaria &c. & quare. parte. 4. fo. 333. F.

Decem tribus captiuatæ sunt à Salmanasar rege Assyriorum (ali Chaldæorum) & in montibus Medorum locatæ. Ibidem. B.

Decem tribus quæ dicuntur Israel: vsq; hodie in montibus & vr bibus Medorum seruiunt captiuæ, duæ autem quæ Iudæ dicũ tur, à Chaldæis captiuatæ, post septuaginta annos in terrã suã rediere. parte. 4. fo. 244. A. Et fo. 262. F.

December, qui ab Hebræis vocatur Casleu, in medio hyemis, plu uialis & tẽpestuosus. pte. 2. fo. 253. F.

Deceptio quot & quibus modis, pueniat. parte. 6. fo. 20. E. F.

Decipere quẽlibet, & ab alio decipi posse, nõ multam differentiã habent. parte. 4. fo. 459. B.

Decimas qui soluit alteri, in hoc designat se imperfectũ, & alterũ perfectũ, retinens sibi nouẽ partes, dando decimam alteri, quæ signat perfectionem. parte. 2. fo. 268. C.

Decimas ecclesia nõ repetit ad scandalum vitandum, vbi non est consuetum decimas dare. pte. 5. fo. 55. F. Et fo. 22. G.

Decimas animalium & terrę nascentium ministri ecclesiæ habẽt. parte. 4. fo. 99. G. Item pte. 1. fo. 295. A.

Decimæ tres erant, vt dicũt aliqui, vna erat ad sustentationem le uitarum, secũda erat de nouem partibus residuis &c. tertia fie bat tertio anno solum &c. parte. 1. fo. 362. F.

Decima quędã fiebat in tribus annis pauperibus distribuenda, ne Iudæi pauperes cogerentur quærere elecmosynas à gẽtilibus, & quædam oblationes à diuitibus, & quædam depositi quę cõ seruabantur in ærario. parte. 4. fol. 464. C. Itẽ parte. 1. fo. 347. B. Et folio. 362. F.

Decimas duas faciebant Iudæi, vt dicũt aliqui quolibet anno de omnibus bonis suis &c. Sed hoc dictum nõ habetur ex scriptu ra &c. parte. 1. folio. 345. D.

Decima quadruplex dabatur, cui & quare. parte. 4. fo. 284. B.

Decimare est decimã partem dare, & nouẽ sibi retinere. parte. 4. folio. 427. D.

Decimationem infert in horreum dei moraliter, qui de omnibus operibus suis quidquid est ibi perfectionis, attribuit diuinæ bo nitati &c. parte. 4. fo. 427. D.

Decimationes omnium fructuum, & primitiua omnium pecorũ quomodo iubet dominus nõ manducari nisi in ciuitate vbi tẽ plum erat, cũ eas Leuitis dari in lege prȩcepit. pte. 1. f. 344. E. G.

Decimæ & primitiæ quodammodo inter res sacras cõputantur, quia determinãtur per legẽ deberi dei ministris. pte. 1. f. 173. F.

Decimas sacerdotibus deberi à quibus populus benedicitur, cõ probatur exemplo Abrahæ ante legem. parte. 1. fo. 64. A. D.

Decimas & primitias atq; oblationes deputauit dominus later dotibus. parte. 1. fo. 273. F.

Decimę de minimis, quãuis non essent soluendæ de necessitate, ta men nõ fuit malũ persoluere illas: sed bonũ &c. pte. 1. fo. 362. F.

Declinare ad dexteram quid sit, similiter quid sit declinare ad sini stram &c. parte. 3. fo. 314. A.

Declinatio in grãmatica sicut est de casu in casum, sic declinatio à iustitia est ruendo de peccato in peccatum. pte. 3. fo. 113. F.

Declinandum non est à veritate in iudicio propter maiorem ptẽ iudicantium, nec ꝓpter maiorem autoritatem habentes. pte. 1. folio. 172. B.

Declinandum est semper in dubijs casib⁹ inter misericordiam & iusticiam, ad misericordiæ partem, vt etiam notat Ra. Sa. pte. 6. folio. 212. G.

Decor duplex ẽ. s. hypocritarũ, & decor sãctitatis. pte. 2. fo. 305. B.

Decretum si ꝓ determinatione ecclesiæ habeatur de iussu tanẽ Samuelis, tenenda est pars ista determinatẽ &c. Si autem nõ sit determinatio ecclesiæ, videtur ꝓbabilior modus dicendi, qđ anima Samuelis virtute diuina & eius dispẽsatione apparuerit &c. parte. 2. fo. 93. H.

Decuriones dicũtur, qui sunt de curia alicuius magni principis, vel qui suscipiunt curam plebis. parte. 5. fo. 119. D.

Dedicationis templi festum institutum est celebrandum per Felix Dec cem Papam. parte. 6. fo. 255. H.

Dedicatio bifariam potest accipi, vna in spe desiderantium & mũ dantium oculos cordis, alia in vita futura &c. parte. 2. f. 266. F.

Dedicatio prima templi tẽpore Salomonis facta fuit in mense Se ptembri. alia post reditum Babylonicę captiuitatis fuit in vere. parte. 4. fo. 439. D. & fo. 449. A.

Dedicatio tẽpli Salomonis prima, secunda, & tertia, à qbus factæ sunt, & in quibus tẽporibus. parte. 5. fo. 217. B.

Dedicatio templi primi & secundi, vide in Encenia.

Defectibilitas impiorum vt notetur, datur exemplum de spuma aquæ: & fumo, & hospite vnius diei, quæ statim dissipantur, & dantur obliuioni. parte. 3. fo. 372. C
Defectus simpliciter solet accipi in malo, sicut profectus in bono, nisi addatur in quid. parte. 3. fo. 267. F
Defectus quos & quales assumpsit Christus in persona propria, & quodāmodo in persona aliena. pte. 5. fo. 31. B. C
Defectus quidā sunt scientiæ & gratiæ, quidā ignorātiæ & fomitis inclinantis ad peccatum: quidā qui sequuntur totā naturam humanā, quidā qui nō sequuntur, & isti cōtingunt dupliciter &c. parte. 5. fo. 31. B. C
Defendere nūquid nō potuit deus populū à dæmonibus, vimq; eorū cōpescere: quid opus erat vt veniret ad Balaam, phiberet dæmones, ne vel tētarent lędere populū Israel, parte. 1. f. 302. F.
Deformitas corporalis causatur vel à causa intrinseca, vel ex defectu materiæ, aut est causa extrinseca &c. parte. 6. fo. 146. H.
Defraudans bona aliena nō recōpensat per afflictionem sui corporis in ieiunijs: & huiusmodi, vel per orationē religiosorum quibus benefacit, & ponuntur exempla. parte. 3. fo. 422. H
Defraudans proximū suū in negatione depositi vel de quocunq; alio p fraudē vel violentiā habito, qualiter tenetur ad restitutionem. parte. 1. fo. 222. H
Defunctis quæ & qualia, quibus & quādo, psunt adiutoria quæ à viuis offeruntur. pte. 6. fo. 111. F. Item parte. 4. fo. 476. B. C
Defuncti maximè amici, propter spem resurrectionis moderatè lugēdi sunt: de amicis enim mortuis nō dolere, duri & incēsibilis cordis videtur esse. &c. parte. 3. fo. 8. C
Dele Delecti prima pœna, quòd sit fugitiuus de loco proprio &c, secūda est priuatio suæ substantiæ. pte. 3. fo. 35. H
Deitas nō est cōmunicabilis creaturæ, tamen aliqua similitudo & participatio ipsius cōmunicatur ei. pte. 1. fo. 137. D
Deitas propriè nō est nominabilis à quacunq; creatura, quia est incōprehensibilis ab ea. parte. 6. fo. 90. H
Deitas Christi testificata est verbis & factis. pte. 3. fo. 156. C
Del Delbora quomodo erat cū Iacob, ipso pgente in Mesopotamiā Siriæ quæ tamen remanserat cū matre ipsius. parte. 1. fo. 99. C
Delbora mulier prophetissa vxor Lapidoth, iudicabat Israel &c. quæritur quid habet ista scriptura doctrinæ vel increpationis vel disciplinæ &c. parte. 2. fo. 35. F.
Delectat nos dominus in factura sua. s. in decore ipsius mundialis fabricæ, & in obedientia & in dispositione, & in causis, & in effectibus, & in operibus manuū quibus vtor vel quæ miror. parte. 3. fo. 226. A. C
Delectari in domino est de bonitate eius lactari, quę sugitur per cognitionem & amorē. pte. 3. fo. 136. H
Delectatio in opere est signū habitus generati vel acquisiti. parte 3. folio. 263. G. Et fo. 324. B
Delectabile est vnicuiq; quod cōsonat eius habitui. pte. 3. f. 416. C
Delectatio inducit ad fortius operandum & meditādum. parte 3. fo. 263. G
Delectano quæ est in sensibus exterioribus, vsq; ad cor redundat: sic econuerso sensus & motus de corde procedunt ad exteriores sensus. parte. 3. fo. 334. H
Delectatio prouenjens ex sapiētia est super lætitiam quæ ex vino vel musica, & quare. parte. 3. fo. 429. B
Delectatio carnalium passionū fortius militat in mēbris nostris quam studia virtutū: quæ summa cordis, & corporis cōtritione acquiruntur. parte. 1. fo. 340. A
Delectationē carnis qui in occulto pectoris celat, facile in culpā pravæ actionis exorbitat. parte. 1. fo. 319. A
Delectatio culpæ vt nulla nos possit pulsare, dū adhuc carnis corruptibilis pōdere grauati sumus, sic viuere nō valemus. parte 2. fo. 108. A
Delectatione sinistra viri sancti cū pulsari se sentiunt, ipsa (p quæ formæ species ad mentem ingreditur) disciplinæ magisterio lumina restringūt, ne pravæ cogitatiōi visio lenocinata famuletur. pte. 2. fo. 18. B
Delectationes corporales in alia vita se habituros, licet aliqui Iudæorum credāt, cōmunitas tamē eorum hoc omnino respuit. Est enim cōtra illud Isaię: A sæculo nō audierūt, nec auribus perceperūt, quę præparasti expectantibus te &c. pte. 1. f. 33. A. Vide etiam Iudæorum traditiones thalmudicas.
Delectatio bonorum in terrenis licet bonis, quare à deo pmittet amaritudinibus. pte. 3. fo. 144. B
Delectatio peccati verius dicitur amaritudo. pte. 6. fo. 159. E
Delectatio presentis vitæ dicitur panis. parte. 3. fo. 62. E. Et dicitur letulus ibidem. H
Delectabilium carnis & mūdi, indebitus vsus, significatur per potationem vini, quæ maximè decipit. parte. 4. fo. 352. D
Deleri de libro vitæ quomodo fieri possit, cum sit idem quod diuina prædestinatio, quæ est immutabilis. parte. 1. fo. 100. B
Deleri de libro quomodo Moyses à domino petiuit, & de quo libro &c. pte. 1. fo. 200. B
Delibatio quid significat. parte. 6. fo. 25. E. Et fo. 127. B. C
Deliberatione qui cohæret vel coierit cum voluntatibus prauis ad terram pronis, re⁹ est mortis, de hoc figura. parte. 1. fo. 250. E
Deliberare est quoddam dicere. pte. 3. fo. 128. F
Delicata dicebār antiqui dijs cōsecrata, quæ nūc dicimus dedicata. parte. 2. fo. 100. E
Deliciæ corporales cum nō habentur, graue in se desiderium, accēdunt, cum verò habitæ eduntur, comedentem protinus in fastidium per satietatē vertunt &c. pte. 3. fo. 343. H. Et fo. 344. C. Et. folio. 375. E
Deliciæ inclinant ad actū luxuriæ. parte. 6. fo. 121. D
Delictum duplici modo dicitur. pte. 1. f. 221. E. Et fo. 224. H. Et folio. 225. A
Delictum & peccatū differunt. pte. 6. fo. 88. A
Delictum deus delet, sed inultum nō deserit: aut enim homo in se pœnitens punit, aut deus hæc cum homine vindicans percutit. parte. 2. fo. 109. E
Delicta solent capillis capitis aliquotiens coaptari, plerūq; arenæ maris, & quæ differētia inter has cōparationes. parte. 2. fo. 238. F
Delinquere facit populum sacerdos, & intelligit dupliciter. parte 1. folio. 219. G
Delinquimus non solum per excessum, sed etiam per voluntatis pessimæ desiderium. parte. 4. fo. 201. F
Delinquēris anim⁹ corrigitur per tristiciā vultus. parte. 3. f. 334. E
Delubra vnde & quid dicuntur. parte. 4. fo. 104. E. Et quomodo ibi dormiebant ad habendū reuelationes in somnis. Ibidem. F.
Dementare quid est. parte. 6. fo. 179. E
Dem
Dæmon vel dæmonium quid significat &c. parte. 6. fo. 194. E. Et an Hebraicum vel Græcum. Ibidem. G. H
Dæmones de cælo empyreo ceciderunt in instanti, & videntibus sanctis angelis, & cum fœtore peccati proprij, & ad inflamm andum homines per tentationē parati. parte. 5. fo. 152. D
Dæmonum cunctorū qui in hoc sæculo dimicant caput est Beelzebub. parte. 4. fo. 394. F
Dæmones eò quòd in eis remanserunt naturalia integra, intellectus perspicacitate & experientia longi temporis, multa sciunt hominibus incognita, & de talibus diuinātes, ab eis instruūtur. Aliquando etiam dæmones ad dicendum diuinis aliqua vera à deo coguntur &c. parte. 2. fo. 69. C
Dæmones nō nisi virtute diuina pūt à corporibus expelli immediate: vel mediātibus sanctis angelis, qui frequētes in talib⁹ sunt exequutores volūtatis diuinæ. parte. 2. fo. 81. A
In dæmones nulla res sensibilis aut vire⁹ corporalis, potest aliqd agere directè vel indirectè, cum sint omnino spirituales substātię: p quod possint ad aliquid cōpelli, nec p cōsequens ab obsessis corporibus expelli. pte. 2. fo. 81. A
Dæmones cum sint intellectuales simpliciter: nō possunt habere corpora sibi vnita, nec vlla corporalis creatura potest in eis aliquam facere impressionem. parte. 2. fo. 80. H. Et fo. 81. A. B
Dæmon permissus potest virtute ppria facere ignē cadere de cælo, sicut & Antichristus ante diem iudicij faciet ignem de cælo descēdere. parte. 2. fo. 155. G. Item pte. 6. fo. 259. F. G
Dæmōes ppriæ virtuti dimissi, possunt facere ea quę causari possunt ex motu locali, & cōsequenter ignem de cælo aereo inieri⁹ mittere, & ventum turbinis cōmouere. pte. 3. fo. 8. C
Dæmon dicitur principium viarum dei, quia inter creaturas angelica est prima &c. parte. 3. fo. 78. A
Dęmones in quibus remanserunt naturalia integra, & in quibus conueniunt cum angelis sanctis sunt de militia cæli, eo quòd volitant per cælum aereum. parte. 4. fo. 47. G
Dæmones ceciderunt in hunc aerem caliginosum, quomodo & quare ibi sunt, post iudicium autem detrudentur in infernum. parte. 6. fo. 225. D. Et fo. 237. H. Item parte. 3. folio. 428. B. Item parte. 1. fo. 27. C
Dæmones si haberent corpora sibi naturaliter vnita, sicut dixit Apulęus, quòd sint animalia corpore aerea, non esset impossibile quod res corporales in eis facerent impressionem ratione corporum, sed aliter sentit fides & philosophus. parte. 2. fo. 288. C. Item parte. 4. fo. 296. H
Dæmones aerea dicūtur animalia, quia corporum aereorum natura vigent, nec per mortem dissoluuntur, quia prævalet in eis elementum aptius ad faciendum quām ad patiendum &c. parte. 1. fo. 27. C.

Index in Glos. ordi.

Dæmones quidam nostri nõ putant cæleſtes vel ſupercęleſtes angelos fuiſſe. parte. 1. fo. 27. C

Dæmones nõ ſunt æquales in virtute naturali. parte. 5. fo. 106. G. Et ſingulæ eorum turmæ habent capita & principes ſuos. parte. 4. fo. 394. F

Dæmones ſuperbiæ faſtu elati oẽm militiæ ſuæ paraturam aſcribunt propriæ virtuti. parte. 1. fo. 332. A

Dæmones vtrum virtute melodiæ poſſint expelli de corporibus obſeſſis: Arguitur Pro & cõtra, cum reſponſiõe & ſolutionib⁹ argumentorum. parte. 2. fo. 80. G. H. Et fo. 81. A. B. C. D

Dæmonis poteſtas tanta eſt, ꝙ nulla virtute hominis, carminib⁹ herbis, lapidibuſq; characteribus, & ſimilibus põt aſtringi, licet aliquando hoc fingat, vt homines talibus intentos, in erroribꝰ detineat. parte. 3. fo. 79. B. Item parte. 2. fo. 288. C

Dæmones & ſi aliquando ab obſeſſis corporibus recedunt, ad deportationem aliquorum lapidũ & herbarum, & pronunciationem carminum, & huiuſmodi: nõ fit virtute talium, ſed dæmones hoc fingunt voluntarie, vt teneant homines in errore. parte. 2. fo. 282. D

Dæmones quibus eſt permiſſa poteſtas magis nocẽdi in tenebris &c. & nomina ipſorũ ſunt Deber & Quereb, & quid de hoc tenendum ſit. parte. 3. fo. 224. C

Dæmones cõmunius apparẽt magis in tenebris & in ſolitudine, quàm in luce vel ſocietate, quia ſpiritus ſunt tenebrarum, & ꝑpacta occulta & priuata, & non per ſigna publicę iuſticię faciũt quod, & faciunt quare. parte. 1. fo. 304. H

Dæmones per pacta cum diuinis inita tacitè vel expreſſè, aliquãdo coguntur à deo ad dicendum vera. parte. 2. fo. 69. C

Dæmões ſolent plerię gentilium colere ne officiãt, & alios exhortare vt proficiant. parte. 4. fo. 126. A

Dæmones multa dicũt hominib⁹ incognita, vnde & propter qd &c. parte. 2. fol. 69. C

Dæmones à deo permiſſi poſſunt hominibus aliquas veritates reuelare, & quomodo & qualiter. parte. 1. fo. 301. H

Dæmonibus non eſt credendum, etiã ſi vera dicant, & quare. parte. 5. fo. 92. H. Item parte. 6. fo. 113. A. Item parte. 4. fo. 73. B. Itẽ & ſi verum eſt quod dicit, ex fine tamen mendacium iudicatur quia dicit vt decipiat &c. parte. 2. fo. 422. C

Dæmones dum malefici per incantationem eorum aliquid efficere conantur: diſcurrunt per mundum, & ſubito ſemina eorũ de quibus hoc agitur, aſſerunt. parte. 1. fo. 138. A

Dæmones concubitus exercentes, vulgus vocat incubos, & quomodo per eos generatio contingat. parte. 1. fo. 52. A

Dæmonum filij per eorum adminiſtrationem nati, quomodo tã proceræ naturæ erant, vt alij homines quaſi locuſtæ videbantur in comparatione eorum. parte. 1. fo. 52. A. B

Dæmonum virtute qua magi vtuntur, vtrũ potuit fieri cõuerſio virgarum in dracones: Arguitur contra cum reſpõſione & ſolutione argumenti. parte. 1. fo. 138. C. D

Dæmões pro voluntate ſua per linguã hominis diuerſa poſſunt formare verba, & ſic arrepticij aliquando loquuntur idioma ignotum ſicut, purus laicus latinũ: quod eſt manifeſtum ſignũ dæmoniaci. parte. 5. fo. 35. A

Dæmões poſſunt cõmouere humores interiorum ſenſuum & exteriorum, & ſic poſſunt ad organa ſenſuum aliquas formas reducere, ac ſi venirent ab extra, non ſolum in dormientibus, ſed etiam vigilantibus &c. parte. 1. fo. 138. D

Dæmonum operatio quædan eſt in miniſterio preſentiæ: quæ artibus quibuſdã ad his qui ſe dæmonibus mancipauerunt, colligitur, & nunc per ſortes, & nunc ex contemplatione fibrarum, & huiuſmodi præſtigijs comprehendi videtur & intelligi. parte. 1. fo. 306. D

Dæmones (quorum virtute vtuntur magi) non habent poteſtatem ſuper aliquod corpus, quod eſt minus grano hordei ſeu lẽticulę: vt dicũt aliqui Hebræi: ſed apparet irratiõabiliter dictũ parte. 1. fo. 140. D. Et lucidius fo. 141. B. F. G

Dæmonis operationem poſſunt impedire res ſenſibiles: quia poſſunt aliquam diſpoſitionẽ facere in corpore humano, propter quam eſt minus diſpoſitum ad patiendum à dæmone. parte. 2. folio. 288. B

Dæmon antequam caderet per peccatum, licet eſſet ſuperior homine, deprauatus tamen per peccatum factus eſt inferior, & cecidit quodãmodo in beſtialem mõſtruoſitatem: vnde & in animalibus monſtruoſis ſolet apparere &c. parte. 3. fo. 77. G

Dæmones vt frequẽtiꝰ apparẽt hoĩb⁹ in forma brutorum, ſicut Eue ī ſpecie ſerpẽtis, & ſignanť ꝑAmalechitas &c. pte. 2. f. 96. C

Dæmones permittit aliquãdo dare reſponſa deus idololatris, qa ex malicia ſua demerenť, qd' ſic in erroribus nutriantur: & talia reſponſa aliquando ſint vera. parte. 2. fo. 53. B.

Dęmones gaudent ſanguine. parte. 1. fo. 241. E

Dęmones ſemper ſitiunt ſecum trahere plures. parte. 3. fo. 335. C.

Demones quoſdam eſſe malos conſtat, qui inuocati à magis, aſſunt eis ad malum non ad bonum. parte. 1. folio. 302. E.

Dæmones ad maledicendum inuitantur, non ad benedicendum. parte. 1. fo. 302. B

Dęmonia proiecta de ſuperioribus in hoc mundo, prauis ſuperborum operibus delectantur. parte. 3. fo. 78. B

Dæmones de cælo abiecti ſunt ꝑ ſuperbiã: ideo oportet illac homines venire per humilitatẽ. i. per viã cõtrariã. pte. 5. fo. 55. G

Dæmon in peccato luxuriæ maximè delectatur: quare & quomodo. parte. 3. fo. 77. H

Dæmones cum omni peccato gaudeant, præcipuè tamẽ fornicatione & idolloatria, & quare. pte. 1. fo. 246. B

Dæmões circũeuntes quęrũt quomodo vnũquẽq; myſteriũ ſuũ conſecrent. parte. 1. fo. 311. C

Dæmones vnumquẽq; ptentãt, illis affectib⁹ animæ laqueos tradentes, qbus nos ſenſerint egrotare. parte. 1. fo. 319. A

Dæmones diuerſi tentant de vicijs diuerſis, & ſic diuerſimode nominantur ab effectu. parte. 3. fo. 224. D. Item pte. 5. fo. 55. B

Dæmones ſinguli ſi per ſingula genera peccatorum aſcenbãtur, quid mirum, cum ſcriptum ſit in vno homine integram fuiſſe legionen parte. 2. fo. 18. G

Dæmones tentant ex inuidia homines, licet nõ ignorent eorum pœnam in futuro creſcere ex hominũ dãnatiõe. pte. 1. fo. 42. G

Dæmones propter odium quod habẽt aduerſus nos, dũ nõ poſſunt nocere nobis in perſona, cupiũt nocere in ſubſtãtia. pte. 5. folio. 32. D

Dæmones nos tentant de tribus. parte. 2. fo. 76. H

Dæmones ante aduentũ Chriſti, quieti & ſecuri animas poſſidentes regnabãt: ſed vbi gratia & miſericordia apparuit, & docuit vt libertatem & imaginem ſuam anima quæq; ſuſcipiat, antiq poſſeſſores ad pugnam prouocantur. parte. 2. fo. 17. E

Dæmões quãtis putas agi tormẽtis, ſi quẽ videãt vẽdere oĩa ſua, & dare paupib⁹, & tollere crucẽ ſuã, & ſeq Chriſtũ. pt. 1. f. 311. D

Dæmon vritur lachrymis pœnitẽtiæ fornicatoris, cum ad pudicitiam cõuertitur: vel de ſuperbia ad humilitatem, de luxuria ad parſimoniam. Ibidem.

Dæmones videntes ſe ſanctos homines impedire non poſſe per apertas tentationes: per malicias occultas ſub ſpeciboni quærunt impedimẽtũ: & de hoc figura & exemplũ. parte. 1. f. 160. H

Dæmones ſicut ſe ingerunt peccatoribus, vt faciant eos ruere de peccato in peccatũ, ſic refugiunt quãdo vident peccatorẽ à deo exauditum & liberatum. parte. 3. fo. 94. G

Dæmonum malicia qua ceſſant aliquando à tentatione hominũ eſt, vt homines decipiant. parte. 4. fo. 161. D. Et fo. 378. H

Contra dæmones viriliter pugnare non poteſt qui mundi dulcedinem neſcit declinare. parte. 2. fo. 78. A

Dæmones & homines mali nituntur impedire bonos in poſſa virtutis, ſed cum dei adiutorio à bonis ſuperantur: & de hoc figura. parte. 1. fo. 300. H

Dæmones lites ſuſcitant & contentiones, & tela nequitiæ parant contra fideles: & ſignificantur per Emim. parte. 1. fo. 331. A

Dæmones qui affligunt fideles, ſuis eos tentationibus impugnantes, ſignificantur per Ægyptios. parte. 1. fo. 362. D

Dæmones feſtinantes ad deſtruendum bonorum operum initia, vt ſit ſequens fructus impediatur, ſignificantur per locuſtas ſaltantas, ad corrodendum viridia. parte. 2. fo. 144. D

Dæmones qui fideles Chriſti ſemper deſiderãt mergere in cœnũ viciorum, ſignificãtur per principes qui Ieremiam miſerunt in lacum. parte. 4. fo. 161. E

Dæmon qui eſt caput omnium malorum: ſignificatur per vericem. parte. 1. fo. 375. D

Dæmon ſub ſimilitudine ceti, qui eſt animal maximum & marinum, oſtenditur omnibus creaturis terribilis. parte. 3. fo. 78. H

Dęmones ſignificanť per ſcribas & phariſęos, & q̃re. pte. 5. f. 220. H

Dæmones ſignificantur per Sabeos. parte. 3. fo. 7. H. Et etiam per Chaldeos. Ibidem.

Dæmonibus cõgruit interpretatio Aſſiriorum. i. ſublimium, & Philiſtĳm. i. cadentium: & quare. parte. 4. fo. 25. H. Itẽ parte. 2. folio. 76. D

Dæmones volucres cæli dicuntur, & quare. parte. 5. folio. 97. E. Item parte. 6. folio. 267. E. Item parte. 4. folio. 252. H. Item parte. 2. folio. 119. H

Dæmones per Philiſtęos figurantur, qui ante aduentum veri Dauid ſuperari non potuerunt & cetera. parte. 2. folio. 83. A. Et folio. 96. H.

Dæmon per

Dæmon p̃ Saul significatur, & quare.parte.3.fo.91.D.Et fo.92.B Et folio.119.D

Dæmon dicitur ſpiritus domini, & quare.pte.2.fo.80.F

Demones ſignificanť per Aethiopes, & quare.parte.4.fo.252.H. Et fo.394.A

Dæmõ ſignificať per vulpem.parte.1.fol.294.G

Dæmonis doloſitas qua quærit bonũ prælatũ vel doctorẽ gladio peccati mortalis occidere: & ſic eũ infamare &c. ſignificatur per triphonem &c.parte.4.fo.453.H

Dæmonis ſuaſionibus vir ſapiẽs & bonus nõ acquieſcit, ſed magis repelli t.parte.4.fo.433.D

Dæmones, an ex prophetis, q̃ temp⁹, locũ & modũ veniendi ipſi⁹ Chriſti determinauerãt, ſciebãt ipſũ eſſe Chriſtũ.pte.5.f.92.B.C

Dæmones ſi Chriſtum deum eſſe cognouiſſent, an Iudæos ad eũ crucifigendũ induxiſſent.parte.5.fo.93.D.G.Et fo.138.C

Dæmones credebant aliquando Ieſum eſſe filiũ dei, & rurſum nõ credebant, & quare.parte.5.fo.32.B

Dæmones in terris dãm cernẽtes, ſe cõtinuo eſſe iudicandos credebant parte.5.fo.92.A

Demones magis ſuſpicati quã noſſe Ieſum eſſe filium dei credẽdi ſunt.parte.5.fo.32.B

Dæmon qui Ieſum tentauit, acutioris ingenij fuit quã cæteri, nec tamẽ eũ dei filiũ eſſe potuit cõprehẽdere.pte.5.f.22.C.Et.f.32.C

Dæmon quare lunaticos magis vexat in nouis lunationibus quã reliquis temporibus.pte.5.fo.54.G

Dæmones quare permiſit Chriſtus in porcos intrare & præcipitare eos in mare.parte.5.fo.32.D

Dæmones multõ minus poſſunt nocere hominibus qui nec peccatoribus. Et quib⁹ nocere poſſint pte.5.f.32.B.Itẽ pte.4.f.73.B

Dæmões de obſeſſis corporib⁹ ſolẽt exire, nõ ſolũ cũ afflictiõe corpis ſed ẽt cũ mutilatiõe alicui⁹ mẽbri.pt.5.f.92.C.D.Et.f.138.D.

Dæmõ ſi alicuius corp⁹ pturbet & ſopiat mẽtẽ, adhibeanť multæ oratiões, multę exorciſtarũ iuocatiões: & ſi penit⁹ expelli nõ poterit: tributari⁹ tamen fiet &c.parte.2.A.B

Dæmones per deuotã orationẽ debellantur.parte.2.fo.295.G

Dæmones & ſi portẽt ſecũ ignẽ ſuũ: tamẽ reputant ſe torqueri & affligi, quãdo eĳciunť, ne obſeſſis noceãt, & quare pte.5.fo.32.D

Dæmões, ꝓpter multitudinẽ dicunť gẽtes vniuerſæ.pte.1.f.246.A

Dæmões aliquãdo in monumẽtis habitãt, & quare.pte.5.f.32.C

Dæmonũ hoſpiciũ ſit quicũq; in hoc ſeculo, ꝓpter honores & diuitias laborat, quas poſtq̃ cõſequut⁹ eſt tradit ſe luxuriæ & voluptatibus.parte.4.fo.394.A

Dæmões tãtò præcipites deſcendẽt, quãtò nos ardẽti⁹ aſcẽdim⁹: cõuerſatio ergo noſtra ſemper in cælis ſit &c.pte.1.fo.287.F

Dæmones inter nos habitãt vſq; ad iudiciũ, & quare pte.5.f.32.D

Dæmones, qa ſciũt q̃d' tẽp⁹ eorũ hoc præſens ſeculũ cõtinet, ideo diabolũ dñs nõ remouit a principatu hui⁹ ſeculi, & nõ vult antetẽp⁹ à ꝓpoſiti ſui intentiõe violẽter abſtrahere.pte.1.f.302.F

Dæmões ſũt exequutores diuinę iuſticię in inferno.pte.4.f.300.H

Dæmonũ pœna augetur per dãnationẽ hoĩm malorũ, ſicut p ſalutẽ hoĩm augeť gl̃ia ſctorũ angelorũ, & tñ ad peccatum homines incitare non ceſſant &c.parte.1.fo.42.F

Dæmones q̃d' pri⁹ blandiendo carnalibus perſuaſerũt vt ſeducerẽt, furioſe à peccatorib⁹ expetũt vt cruciẽt.parte.1.fo.370.F

Dæmon Vide etiam in diabolus.

Dæmoniaci vel mente capti non ſentiũt ſi vulnerãtur, quia carẽt naturalibus ſenſibus.parte.1.fo.288.E

Dæmoniaci poſſunt multa agere & pati quæ nõ poſſunt alĳ.pte 5.fo.39.G.Et fo.147.D

Dæmoniaci & furioſi poſt curationem nõ ꝓmouẽtur in eccleſia dei. Et vnde hoc accipitur.parte.5.fo.98.H.Et fo.147.H

Dæmoſthenes orator clariſſim⁹ Eſchinẽ oratorem eloquẽtia ſuperat, & ab eo beſtia appellať, & quare pte.1.f.12.H.Et fo.21.B

Den Denarius numeruſ eſt prim⁹ limes numerorũ, & ſequẽtes numeri cõponũtur ex denario pluries ſumpto &c. Ideo denarius bene ſignificat vniuerſitatẽ.pte.5.f.76.F.G.Itẽ pte.6.fo.244.A.C Itẽ parte.4.f.349.H.Et fo.363.F.Et fo.415.B.Itẽ pte.2.f.268.C

Denarius dicitur eo quõd valebat decem nummos vſuales.parte 6.fo.249.F. Et continere in ſe regis nomẽ & imaginẽ conſueuit parte.2.fo.136.A. Item parte.1.fo.183.C

In denario numero terminãtur verba legis. Denarius eñ ex octonario cõſtat & binario, vel ex ſeptenario & ternario vel ex ſenario & quaternario: Et horũ ſingulorũ myſteriũ parte.1.f.342.F

Denarius æternę vitę quatuor partibus fundatur parte.5.fo.96.E

Denarius ſuperna prędia deſignat, vbi humana natura in vtraq; ſubſtantia ſua immortaliter ſubleuata, in diuinæ viſionis præſentia lætatur.parte.1.fo.187.A

Denarius notaţ multitudinem adhærentium apoſtolis ad ſequẽdum Chriſtum &c.parte.4.fo.415.B

Denominatio tribus, ſit ex parte patris & non matris parte.1.folio.174.G

Dentes pro verbis accipiuntur parte.1.fo.258.B.Et fo.353.A

Dentes ſcibum ad interiora trãſciunt.parte.1.fo.377.D

Dentium diuerſum eſt officium, & illius moralitas. parte.4.folio.183.G.

Deordinatio non potuit eſſe in virib⁹ inferioribus niſi prius eſſet Deo in ratione. ideo ſerpens non tentauit primò de comeſtione, ſed de reſtrictione præcepti.parte.1.fo.40.D

Deordinatio partis iraſcibilis primò & maximè apparet in homicidio, ſecundò in quibuſdam alĳs quæ procedunt ex rãcore & odio parte.1.fo.352.B

Depoſitum accepimus à deo animam noſtrã & corpus, & quod Dep eſt depoſitum maius, animæ tuæ imaginem & ſimilitudinẽ ſuã commendauit, hoc tam integre reſtituendum eſt quàm à te cõſtat eſſe ſuſceptum.parte.1.fo.222.H

Deprecatio ſiue exhortatio iuſtorum potẽs eſt apud deum quia relaxat, vel ſaltem temperat pœnam comminatam.parte.3.folio.402.F

Depreſſorum modus eſt incedere inclinato capite, & quãdo liberantur caput eleuare.parte.1.fo.261.C

Deputati diuino cultui & ſtudio debent prouideri de victu & veſtitu ab his qui habent curã gerere ciuitatis. ſiue cõitatis.pte.1. fo.114.H. Vide in ſeruientes communitati.

Deriſio humana illũ facit deo proximum, quẽ ab humanis prauiDer tatibus vitæ innocentia ſeruat alienum.parte.3.fo.29.F.H

Deriſor ille etiã dicitur qui contempnit videre dicta antiquorũ, & credit inuenire ſapientiam per ingenium ſuum. parte.3. folio.322.G

Deriſor ſapientiam quam quærit non inuenit, quia & ſi apertè cõtra illius ſtulticiam diſputãdo incedas, neſcit intelligere quæ dicis. Ibidem.E

Deriſus quid eſt.parte.3.fo.148.A

Deſcenſus pluuiæ & modus impetratiouis per Heliam.prophetã Deſ eſt diligenter notandus.parte.2.fo.156.D.E

Deſcenſus ignis ſuper ſacrificia & illa cõſumens, fuit à deo: quod fuit ſignũ acceptationis diuinæ, ſicut de ſacrificio Abel.: & de ſacrificio Heliæ in monte Carmeli.parte.1.fo.203.H.

Deſcriptio qua deſcribebatur vniuerſus orbis, primũ incepta eſt in Iudæa, quæ eſt in medio terræ habitabilis. parte.5.fol.69.C. Et fo.129.D

Deſcriptio facta tempore Auguſti Ceſaris non fuit ſolũ ſecundũ numerum perſonarum ſed etiã genealogiarum, vt ſciretur numerus determinatus nobilium & ignobilium. In qua profitebãtur dupliciter ſe eſſe ſubiectos Romano imperio, ſcilicet ſcripto & facto &c.parte.5.fo.129.D

Deſiderare ſolent homines quatuor. Primò, proſperitatẽ domus ſuæ. Secundò inimicorum ſuorum depreſſionẽ. Tertiò, famæ celebritatem. Quartò dominĳ & honoris ſublimitatẽ. parte.1. folio.364.C.D. Et horum contraria refugiunt. Ibidẽ.G.H. Et folio.365.C.D

Deſiderare ſolent homines proſperitarem domus ſuæ: quæ conſiſtit in fœcunditate prolis & abundantia temporalium bonorum.parte.1.fo.364.C

Deſiderare ſcientiam & actum docendi non eſt malum, imo meritorium: ſed deſiderare nomen tantum, hoc eſt malum & ſingulare peccatum. Sed ſi deſideret nomen autoritatis magiſterĳ ad hoc quòd ſcientia iam habita quis poſſit meliusvti, non eſt malum &c.parte.5.fo.71.B

Deſiderium propriè loquẽdo eſt rei non habitæ, ſicut delectatio eſt rei præſentis.parte.4.fo.49.D.F

Deſiderium oratio eſt: nec vnquam deſinit orare, qui non deſinit amare: charitas clamor eſt.parte.5.fo.139.B

Deſiderium bonum eſt oratio, & ſi continuũ eſt deſiderium, continua eſt oratio.parte.6.fo.113.A

Deſideriũ & concupiſcentia quomodo differũt.pare.3.fo.264.A

Deſiderium omne pœna eſt, dum differtur.parte.3.fo.25.B

Deſiderio hominis eſt tardũ, quod citius eſt deo.parte.3.f.145.E

Deſiderantis mos eſt frequenter repetere quæ tãtis precibus orat parte.3.fo.204.E

Deſiderio nimio tẽp⁹ longũ videtur, & ſi breue.parte.3.f.276.A

Deſideriorum finis inter ea quæ honeſtè deſiderantur ſunt, vita, ſalus, gloria, pax.parte.6.fo.58.F

Sicut deſiderium eſt boni nõ habiti, ita delectatio eſt boni adepti parte.3.fo.322.C

In deſideriis eſt omnis ocioſus.pte.3.fo.332.E

Deſideria terrena prurientia & punctiões viciorum pullulant in

Index in Gloſ. ordi.

corde negligentium.Ibidem.
Deſideria ſpiritualia dū ardēt,frigeſcūt carnalia.pte.3.fo.267.F.
Deſiderium perſpiciendæ veritatis nō eſt improbandum, ſed ad ordinē reuocandū,vt à fide incipiat,& bonis operibus nitatur peruenire quo tendit.parte.1.fo.91.F.
Deſiderium cæleſtis vitæ ſignificat baſis,cuius tanta eſt cauſa,vt perfecti viri ſe quotidianis diluant lachrymis,& gaudiū internæ quietis,quod viuendo nō valent;ſuſpirando deguſtāt. parte.1.fo.196.E
Deſiderium quo angeli deſiderant ꝓſpicere,nō importat expectationē nō habiti,ſed cōtinuationem habiti.parte.6.fo.217.H
Deſiderium fruitionis diuinæ in preſenti habet aliquid afflictionis ratione dilationis,& habet aliquid delectationis ꝓpter ſpē conſequendi optatum.parte.4.fo.50.A.B
Deſiderium Iacob pro ſepultura,vt ſepeliretur in terrā promiſſionis cū Abrahā Iſaac vnde fuit &c.Forte vidit i ſpiritu quòd Chriſto reſurgēte,reſurgerent multi ſancti,iā defuncti&ſperabat cū ipſis reſurgere.pte.1.fo.115.B
Deſperatio eſt qua qs penit⁹ diffidit de dei bonitate. pte.6.f.7.A
Deſperatio vnde oritur,& eſt blaſphemia in ſpiritūſanctum.parte.1.fo.45.F
Deſperatione nihil execrabilius.parte.3.fo.332.A
Deſperātes propter magnitudinē peccati,iā ex dānatione peccati tales habere credendū eſt,quia huiuſmodi affectiones mentis habent,vt ſe non humilient ad petendam veniā.pte.5.fo.23.B
Deſperādum non eſt in aduerſis,ſed ſemper de dei auxilio cōfidēdum parte.1.fo.299.A.D.Et fo.324.B.
Deſperans nubibus comparatur,& quare.parte.3.fo.21.E
Deſperare iuſtè eſt præſentis vitæ bona æternitatis electione deſerere.parte.3.fo.22.D
Deſperatio Cain & eius fuga,& quomodo dupliciter gloſſatur & intelligitur.parte.1.fo.45.H
Deſpicere cōſueuit bonos qui arbitratur ſe deſpici,& ex ſuſpitione contēptus ad indignationem proſilit & cōtumelias ingerit. parte.3.fo.39.A
Deſpiciēdus nō eſt qui nō ſimpliciter amat,& ſi quid ineptè agat. parte.3.fo.319.F
Deſtructio Chaldęorum per Medos & Perſas fuit dictata per digitos ſcribētis in pariete.Et qd ꝓ hoc figuratur.pte.4.f.306.G.H.Et fo.307.B
Deſtructio Hieruſalem per Titū & Veſpaſianū poſt reſurrectionem anno.xlij.ponit in.ix. capitulo.Danielis.parte.5.fo.193.H
Det Detectio criminis indebita fit duodecim modis.Et enumerantur. parte.1.fo.246.C
Deterioribus diſplicent ſæpe facta vel dicta meliorum,quia intelligi non valēt,ſed eo ab eis non temere reprehēdēda ſunt, quo apprehendi veraciter nō poſſunt.Sæpe aliquid à maioribus diſpenſatoriæ agitur:quod à minorib⁹ error putatur.Sæpe multa à fortibus dicuntur, quæ infirmi dijudicant,quia ignorant. parte.3.fo.103.B
Determinatio vitæ humanæ poſt diluuium non ponitur cum dicitur.Eruntq; dies illius.cxx.annorū,quia multi diutius ſatis vixerunt poſt diluuium &c.parte.1.fo.50.F
Detractio quid eſt.parte.6.fo.218.E
Detractor & ſuſurro quō differūt.parte.6.fo.6.C
Detractio quando eſt peccatum.pte.1.fo.103.C.D
Detractio aliquando diffamato vtilis eſt.detractotib⁹ verò ſemper dānabilis & periculoſa.pte.1.fo.285.A
Detractionis vicio periclitatur totū penè genus humanū. pte.3. folio.332.B
Detractio eſt vitāda,& quare.parte.6.fo.6.C
Detractio ꝓhibet in q̄ comedit ſanguis animarū pte.1.f.244.H
Detractionis modi duoderim &c.Et enumerātur.pte.4.f.309.H. Et fo.311.C.D.Item parte.1.fo.246.D
Detractorum triplex malignitas,quia aut benedictis oblatrant, aut autoris puerſam intentionem affirmāt,aut veteres modernis magis ingenioſos æſtimāt & præponēdos iudicant. pte.1. folio.20.B
Detractorum tres cōditiones ſunt.Sunt enim venenoſi in corde, doloſi in ore,& pernicioſi in opere.pte.2.fo.2.E
Detractores vix poſſunt cognoſci,eo quòd in preſentia vngunt, & in abſentia grauiter pungunt.Et ſignificantur per cyniphes. parte.1.fo.139.H.
Detractor aliquādo incipit a cōmendatione pſonę,cui vult detrahere,vt per eā inclinet corda audiētiū ad credendū,quòd in dicendo mala de illa perſona non moueatur odio &c.parte.1. fo.287.B
Detractor omnis eradicabitur,& deſpectū inopēq; à cunctis bonis operib⁹ mors illū inueniet,quē hic alienæ vitæ exquirendo crimina detractionis ſuæ lāguor occupauit.pte.3.fo.331.B
Detractores peſſimi apud magnos accuſantes nequiter innocētes & eorum pœnā cōfuſibilem impetrātes ſignificantur ꝓ accuſantes iniquè regi Ieremiā.parte.4.fo.161.H
Detractores porcis quos dæmones intrauerāt cōparantur,qui eā quā porci paſcuntur immundicijs aliorum,& grūniunt cōtra viam bonorū.pte.5.fo.147.H
Detractores ſignantur per Paleſtinos,qui interpretātur ore contundētes & ore contuſi,qui ore ſuo maledicto cōtundūt famā bonorū parte.4.fo.168.D
Detractores & adulatores quantū ſint periculoſi principibus,habetur exemplum in Dauid,qui tam ſanct⁹ & iuſt⁹ verbis adulatoris ſeductus fuit &c.parte.2.fo.117.H
Detractorum plaga ſignificatur per plagam locuſtarum,qui rodere ſtudēt vitam & famā bonorū.parte.4.fo.366.H
Detractores ſe inuicē comedētes ſignificantur ꝓ locuſtas,quia alienos fructus inuidē comedūt.pte.3.fo.200.B
Detractores canibus cōparantur,qui cōtra quēliber ignotū quātumcūq; bonū oblatrāt.parte.1.f.20.B
Detractor ſcorpioni aſſimilatur.parte.1.fo.2.E
Detrahēs & obtrectās,ſi eſt in eo gratia ſancti ſpiritus recedit ab eo poſt,obtrectationem.parte.1.fo.285.E.
Detrahentē ſi hilari vultu audieris,tu illi das fomitē detrahendi. parte.3.fo.333.E
Detrahentiū linguę quo modo cōpeſcēdæ ſunt.parte.6.f.217.A
Detrahere ſuperiori eſt caput radere ſecundū moralē ſenſum &c. parte.1.fo.251.H
Detrimentū in rebus exterioribus ad ſalutē corporalis vitæ ſicut rationabiliter ordinatur &c.ita rationabiliter ordinatur detrimentū vitæ corporalis ad ſalutem animæ & gloriam dei.& detrimentū boni particularis ad bonū cōmune &c.pte.1.f.360.B
Deuotio quid eſt.pte.3.fo.274.D
Deuotio potiſſimè cōſiſtit in oratione.parte.5.fo.170.C
Deuotio vt ſit perfecta requiritur in vtraq; vita. pte.3.fo.274.F Deu
Deuotionis ſigna exteriora in actiua vita & cōtēplatiua.Ibidē.D
Deuotionis ſigna intrinſeca & per modū cauſæ & per modū effectus.Ibidem.E
Deuotionis ſanctæ regula.parte.3.fo.193.A
Deuotionē cōcernentia,ſiue ad eam ptinētia:quædā cōſiſtunt in actibus exterioribus,& pertinēt ad deuotionē diſpoſitiuè quędam etiam ad intenſionē affectus.parte.3.fo.274.G.H
Deuotionis piæ actus vel greſſ⁹,ordines ſunt lapidum politorū, quibus in corde noſtro dilectam deo habitationē cōſtruimus. parte.2.fo.244.C
Deuotus homo aliquādo nō ſolū prævalet diabolo in mōte contemplationis,ſed etiā in cāpo actiōis. pte.4.fo.450.D
Deuotior tantò,vt dignū eſt,ſit in diuinis officijs quātòq; prælatus eſt cæteris.parte.2.fo.199.B
Deuotiōis tātæ(ni fallor)ois popul⁹ Iſraelitic⁹ cū ſacerdotib⁹ & leuitis,magiſtris,ſ.ſuis,exquo egreſſi de Aegypto nuſq; reperiūtur fuiſſe in celebratione Paſchę,q̄ poſt trāſmigrationē de quo ſcribit Eſdras.pte.2.fo.249.A
Deitas an & quō ſit nominabilis à creatura,licet ſit incōprehēſibilis.parte.6.fo.89.H
Deitatis non eſſem⁹ ꝑticipes,niſi eſſet ipſe nr̄ę mortalitatis.pte.3. folio.266.B
Deus vel dominus diuerſis literis Hebræorum ſcribitur.Quando enim ſub ſigno tetragāmatō ſcribitur,nulla dubitatio eſt,quin de deo vero dicatur,quādoverò cōmunibus literis,incertū eſt, an de deo vero,an de quolibet aliorū dicatur.pte.1.fo.303.B.C
Deus eſt nomē incōmunicabile ſecundū rem,eſt tamē cōmunicabile per ſimilitudinē.pte.3.fo.381.G
Dei nomē Vide in Ego ſum,& in Tetragrāmaton.
Deum diabolus nominauit prim⁹ in Geneſi.pte.5.fo.138.A
Deum eſſe an & quō,& à qb⁹ ſit creditū.pte.6.f.155.C. Et f.158.G
Deū,eſſe,cū ſit p ſe notū,& eius noticia inſerta eſt naturaliter mēti humanę,quō dicere potuit Pharao.Neſcio dīm.parte.1.folio.134.D.Et fo.135.D
Deū exprimere perfecto ſermōe nō poſſum⁹,humanitatis noſtræ mō q̄ſi infantiæ imbecillitate prępediti,cū aliq̄n⁹ balbutiēdo reſonamus.parte.1.fo.162.F
De deo intelligim⁹ quæ loq; penit⁹ nō valem⁹,& multa recte loq̄mur quæ intelligere,nō ſum⁹ idonei.pte 6.fo.133.F
Deus in preſenti nominat à nobis plurib⁹ nominib⁹,qa nominamus eū ſicut cognoſcim⁹:In cognitionē dei deuenimus ex plurib⁹ creaturarū quę ſunt plures & diſtinctę,ſed i patria dē⁹ videt ꝑ ſeipſum,& ſic noiat vno ſimplici noie.pte.4.fo.421.G
Deus vnus

Deus vnus est in essentia, trinus in personis quō hoc ā Moyse ex primatur. pte. 1. fo. 29. G. H.

Deus dicitur tribus modis, natura, adoptione, & falso. parte. 5. fo lio. 217. E. F. Item parte. 6. fo. 45. A. Item pte. 3. fo. 155. B

Deus aliquādo nūcupatiuē dicitur, aliquādo essentialiter: Et quā do pte. 1. fo. 137. B

Deus solus qui exordium nō habet, veræ essentiæ nomē tenet. par te. 1. fo. 127 A

Deus est principium simpliciter primum & intellectualis naturę, parte. 5. fo. 185. H.

Deus siue dominus dicit viuere, quia est vita essentiā, & omnia viuunt in eo. pte. 2. fo. 121. G. Item pte. 3. fo. 136. A. Itē parte. 4. folio. 330. D

Deus lux est quam nō capit locus, vox quam non capit tempus, odor quem non spargit flatus, cibus, quē non minuit edacitas, amplexus quē nō diuellit satietas. pte. 6. fo. 229. A

Deus, sol⁹ est lux per essentiā, & quare. pte. 5. fo. 210. H. Et fo. 211. H

Deus est intellectualis natura, vt ab omnibus sanctis & prophe tis tanquam manifestum supponitur, & iō in ipso ponitur ver bum, nō tamē ad similitudinē verbi largè dicti. pte. 5. fo. 185. H

Deus est charitas, nō q̄ sit charitas mouēs immediate volūtatem humanam ad actum diligēdi sine habitu medio, sed deus mo uet ipsam voluntatem ad actum diligendi meritorium per ha bitum charitatis infusum &c. parte. 6. fo. 233. C. D. Et fo. 234. C

Deus per suam essentiam omnia perfectè repræsentātem cogno scit res & nō per formā extrancā à rebus acceptā. par. 3. f. 363. H.

Deus seipso finit, & quietat in seipso, q̄ est ꝓpriū ei⁹. p. 5. fo. 40. F

Deus circūspicit omnia & vbiq;. pte. 3. fo. 401. C

Deus vbiq; totus, & semper est, dicitur tamen sedem habere in cæ lo, & quare. parte. 2. fo. 102. B. E. Et fo. 106. A

Deus est vbiq; per essentiam & præsentiam: est tamen in cælo speciali mō. s. p apertam visionē. parte. 3. fo. 239. G

Deus in parte nō est: quia vbiq; est, & minus inuenitur si in parte quæritur. parte. 3. fo. 47. F.

Deus est presens vbiq; tripliciter, sicut aliquid dicitur esse alicubi tripliciter. Vno modo per potentiam, sicut rex est in toto re gno. Alio modo per præsentiam, sicut rex, est in aula sua. Ter tio modo per essentiā, sicut rex est in suo loco determinato. Sic deus præsens est vbiq; hoc triplici modo &c. pte. 5. f. 187. D. Item parte. 6. fo. 228. G

Deus est vbiq; per diuinitatis præsentiā, sed nō vbiq; per inhabi tationis gratiam. parte. 6. fol. 38. B. Et fol. 67. A. Et fol. 364. A.

Deus an & quomodo à nobis videat in hac vita. parte. 6. f. 233. B

Deus inuisibilis est ab omnibus in natura, videtur autem cū vult, & sicut vult, nō sicut est, sed quali specie vult apparere. In futu ro verò videbunt eum filij sicut est. parte. 6. fo. 117. E

Dei substātiam nec hominum, nec angelorū, sicut est, quisq; vide re potuit. parte. 1. fo. 202. E

Deum cōspici in claritate sua in regione beatitudinis dixerunt q̄ dam, sed in natura nō videri, sed nō est aliud claritas, aliud na tura. parte. 1. fo. 203. B

Deus quandiu ꝓhic mortaliter viuitur, videri per quasdā imagi nes pōt, sed per ipsam naturę suæ speciem nō potest. parte. 1. fo lio. 203. B. Et fo. 204. G

Dei omnes visiones quæ mortaliū præbebātur aspectibus: sic ex hibebātur, vt nō in eis vllo sensu corporis sentiretur diuina na tura. parte. 1. fo. 202. E.

Deum apparuisse hominibus: siue visibiliter carnalibus oculis, si ue inuisibiliter propheticis visionibus: per subiectam creatu ram intelligendum est. parte. 5. fo. 188. E. Item pte. 1. fo. 175. A

Deum nullus dignè consistere vel videre potest, nisi cuncta terre na & mortalia vicia deponat. parte. 1. fo. 127. E

Deum vident quidā, vel ad quosdā descendit in nube: ad alios au tem descendit in caliginosa nube, & quā differentiā illa habeāt parte. 1. fo. 163. A

Deum nemo videt, nisi prius deo appareat, sol enim sua luce facit nos videre, ita & deus. pte. 3. fo. 172. A

Deum cum nemo vidit vnq;, quō dicit Iacob: Vidi dominū fa cie ad faciē. parte. 1. fo. 56. E

Deum & si per fidē nouim⁹, qualiter tn̄ sit eius æternitas sine præ terito vel futuro. non videmus. parte. 3. fo. 48. B

Deum (si non creditis verbis) ex creaturarum magnitudine crea torem intelligite, credite oculi vestris, & elemētorum omnium seruitute omnipotentiā domini cogitate. parte. 4. fo. 71. B

Deus licet non possit cognosci a priori, est tamen cognoscibilis à posteriori. s. ab effectibus. parte. 3. fo. 380. C

Deus licet per creaturas nō possit cognosci quātum ad distinctio nem personarū diuinarū, pōt tamen per eas cognosci quātum ad essentialia attributa. s. potētiā, sapientiā, & huiusmodi: in qb⁹ improportionabiliter transcendit omnem naturam creaturarū mundi. parte. 3. fo. 380. D

Deum quò intensius agnoscere quæris, eò intēsius eū incōprehē sibilem esse intelligis, & non est tua culpa si eum nō cognoscis, sed est infirmitas humanæ cōditionis. pte. 3. fo. 364. B

Deus licet sit immutabilis: tamen mutabilia operat, ex quib⁹ va riè nominatur. dicitur em̄ pius, qn̄ dat ꝓspera: durus qn̄ infert aduersa, secundū cōmunē modū loquēdi hoim. pte. 3. fo. 57. G

Deus nō mouetur ab aliquo alio ad aliqd volendū de nouo. par te. 3. fo. 8. H. Item pte. 1. fo. 202. D

Dei noticia ex mūdi fabrica percipitur. parte. 3. fo. 380. B

Deus nihil quasi repētino cōsilio facit, sed quod ab æterno præsci uit, sed mutare dicitur quod secundū rerum causas sequi vide retur, alijs causis econtra interuenientibus: sed & causas & quid fieret immutabiliter præuidit. parte. 3. fo. 246. A

Deus ostenditur in his quæ creauit indesinenter operari. parte. 6. folio. 195. B

Deum esse initiū omnis tēporis & rerum omnium contra Plato nis & Aristotelis sententiam ostēditur. pte. 1. fo. 21. G

Deus fecit mundum & omnia quæ in eo sunt. hāc ꝓpositionem cōcedebāt cōmuniter philisophi: vocātes deū primam causam omnium. pte. 6. fo. 195. C

Deus antēq; faceret cælū & terrā, antēq; faceret sanctos, vbi ha bitabat. parte. 6. fo. 38. A

Deus qua rōne cūcta simul cōdidisse dicitur, cum à Moyse ex die rum mutatione cūcta distinctē creasse legatur. pte. 1. fo. 22. H

Deus operatur quatuor modis. Ibidem. A

Deus creauit omnia. i. de nihilo, ꝑduxit, quod est proprium ipsi⁹ dei, cælum. i. corpora cælestia omnia in suis formis substantiali bus distincta, licet adhuc in aliquib⁹ ꝓprietatibus accidētalib⁹ essent informia: & terrā in sua forma substātiali distinctam. par te. 1. fo. 23. H

Deus creauit omnia simul: intelligit dupliciter. parte. 3. f. 404. E

Deum dicere vel dixisse: Fiat lux &c. qualiter & quomodo & per quid intelligendū sit. parte. 1. f. 24. B. D. Et fo. 30. H. Et fo. 166. B

Deus quomodo fecit cælum & terrā, nullo modo dici potest. par te. 1. fo. 34. A

Deum creare nouū cælum, & terrā nouā in futuro, quomodo in telligatur. parte. 4. fo. 105. F

De⁹ licet septima die geuerit à nouis operibus cōdēdis, nō tamē quieuit à creaturis productis cōseruādis. parte. 5. fo. 201. H

De⁹ & artifex differētes, ꝑducūt suos effect⁹, & quomō hoc. par te. 5. fo. 201. H

Dei opera sunt duplicia: publica & secreta. Publica sunt opera sa pientiæ dei, vt quos gratis cōdidit, benignè disponit, bona aspi rat. perficit, custodit, quod omnibus liquet. Secreta eiusdē opa sunt: qd' econtra facit in malis quos deserit, quæ pauci possunt inquirere, sed nullus inuenire. parte. 3. fo. 28. B

Deus nullum vel angelorū vel hominū crearet quē malū futu rum esse præsciret, nisi pariter nosset eos quib⁹ bonorū vsibus cōmodaret. parte. 6. fo. 22. B

Deus cur hominē tētari permisit, quē casurū præsciebat. parte. 1. folio. 40. D. F

Deo mēbra & humani affectus tropica loquutiōe ascribūtur, vt sec'm capacitatē nostrā cōformēt eloga diuina. pte. 3. f. 379. A

Deus quomodo dicat habere passiōes, vt furorē, obliuionē, irā, pœnitudinē &c. parte. 4. fo. 104. E. Et de pœnitētia clarius. fo lio. 137. B. Et fo. 46. E. Vide etiam in Passiones.

Deus dolere more nostro dicitur, cū homines, quos ad se creden dum laudandūq; creauit, diabolo seruire cōspicit. pte. 3. f. 327. E

Deus dicitur vigilare & dormire, & quando. par. 4. fo. 214. B. Item parte. 3. fo. 22. H. Et fol. 277. C

Dei audire est desideria nostra percipere. pte. 3. fo. 82. A

Deus ambigentis affectu loquitur, & quare. parte. 4. fo. 214. B

Deus dicitur recordari & obliuisci secundū nostrū modū loquē di, nō quod obliuio nec recordatio in deo cadat: & quādo dici tur obliuisci vel recordari. parte. 1. fo. 54. B. Et fo. 56. B

Deus quomodo dicitur aliquid experiri. pte. 2. fo. 33. G.

De⁹ laudat hominem, quādo p aliquē effectū siue signū virtutis præbet ei testimoniū. parte. 3. fo. 132. C

Deus dicitur tūc visitare hominē, quādo ei dat beneficia spiritua lia vel corporalia. pte. 3. fo. 27. B

De⁹ dicit celare in corde suo ea quę pīnēt ad hominē, qn̄ nō ostē dit erga eū bñficia exteriora, dimittēdo eum in afflictiōe magna parte. 3. fo. 27. B

Deus dicitur stare in cōgregatione iudicū, quia clare videt & attē tę facta & dicta eorum. parte. 3. fol. 207. H

Index in Glos. ordi.

Deus dicitur habere oculos, quia cuncta videt: manus quia cuncta operatur: & etiã omnia membra parabolicẽ. pte. 3. fo. 363. H
Deus dicitur habere genas, & sunt ipsius virtus attractiua, sicut oculi virtus cognitatiua: trahendo enim ad se electos, per fidẽ & amorem incorporat sibi eos, sicut per genas incorporantur materiales cibi. Ibidem.
Dei loquutio quõ intelligenda est. pte. 1. fo. 37. G. Et fo. 38. A
Deus cum oculos suos dicit & labia sua, & cætera mẽbrorum corporalium vocabula, nõ accipimus eum forma corporis definitum; sed per hæc intelligimus effectum operationum &c. sic cũ dicit. Et non abijciet vos anima mea. pte. 1. fo. 261. B
Deus non habet animam, sed tropicẽ dicitur animam habere sicut manus & pedes, & cætera corporis mẽbra. parte. 2. fo. 66. E
Audeo & dico (ait Origenes) anima dei Christus est, sicut & verbum dei, sapientia dei, & virtus dei, &c. parte. 1. fo. 261. B
Deus vocat voluntatem suam, animam suam. parte. 1. fo. 261. B
Deus sæpe ternario numero propter eam quæ ipse est trinitatem figuratur. parte. 1. fo. 183. A
Deus dicitur bonus, nõ pater solus, sed & filius & spiritus sanctus parte. 5. f. 108. B
Deus pater an & quomodo dicitur deus filij &c. parte. 3. fo. 411. H
Deus pater est vita per essentiã, & per consequens filius: cum sint vna essentia & vna vita, & cõsequẽter vita viuificatiua omniũ resurgentium, parte. 5. fo. 202. G
Deus pater inspirauit Christo homini volũtatem patiẽdi pro salute mundi ex maxima charitate qua diligit hominem. parte. 5. folio. 229. H
Deus pater vult bonum Christo homini diuinum, non solum secundum vnionem quæ est per operationem in fruitione vera, sed etiam secundum realem vnionem suppositi. Fidelibus autẽ vult bonum diuinum tantum secundum vnionẽ gratiæ & gloriæ, quę est in fruitione: nec tamen ita perfectè fruuntur sicut anima Christi. parte. 5. f. 230. F
Deus pater significatur per Dauid, & quare. parte. 2. fo. 212. H
Deum vnum credere, prouidentem saluti hominum per modum sibi congruum, sufficiebat gentilibus ad salutẽ: & in hoc articulo prouidentia, continetur totum Christi mysterium implicitè. parte. 2. fo. 248. C
Deus licet sit pater omnium per creationem, tamen speciali modo est pater pauperum per hæreditatis æternæ promissionem parte. 3. fo. 422. G
Deus multipliciter dicitur pater in sacris scripturis respectu creaturarum, parte. 3. fo. 89. H
Deus dicitur pater, quia iubet, vocat, cõdidit & regit: mater, quia souet, continet, collactat, & nutrit. parte. 3. fo. 122. B
Deus dicitur pater, magister homo. parte. 5. fo. 71. A
Deus solus dicitur magister & pater. Ibidem. B. C
Deus an quare & quomodo dicitur magis pater noster q̃ mater parte. 4. fo. 103. A. D
In deo quõ dicimur esse, cum non simus tanquam eius substantia. parte. 6. fo. 195. B. G. H
Dei opus proprium est misereri, parcere, condonare, non suum sed alienum est irasci, punire. parte. 4. fo. 53. A. D. Et fo. 54. C
Deus omnipotens tanquam misericors & miserator. modo aquilæ, modo gallinæ, modo matri blandienti se comparat, & quare. parte. 4 fo. 107. E
Dei misericordiam vt consequamur, docemur ad eum recurrere per sex. parte. 4. fo. 189. D. E
Deus non est iudicandus seuerus & austerus, quia & si temporaliter punit pro peccatis, hoc ideo facit: ne in æternum puniat. parte. 4. fo. 386. B
Deus non tantum benignus est, & non seuerus si enim benignus tantum esset, bonitatem eius cõtemneremus, si seuerus tantum desperaremus. parte. 4. fo. 115. B
Deus alia concedit propitius, alia permittit iratus. quæ tunc in vsum sui cõsilij vertit, vt quę eius consilio repugnant, eius consilio militent &c. parte. 3. fo. 17. B
Deꝰ aliud misericorditer dat, aliud finit habere ẽ iratꝰ. pte. 3. f. 30. A
Deus omnipotens cur nõ talem fecit qui perire non posset. Item cur deus fecit quem periturum præuidit. parte. 3. fo. 25. F
Deum malas hominum voluntates quas voluerit, quãdo voluerit, vbi voluerit, in bonum non posse conuertere: quis tã impiè decipiat, vt, hoc dicat. parte. 1. fo. 364. E
Dei facta venerari debemꝰ, qa iuiusta cẽ nõ possũt nec discutere, quia rationem consilij eius quærere est contra illud superbire. parte. 3. fo. 24. F
Deum qui iam accusant legis duritiæ & crudelitatis, qui non solũ gentem Amalech sed & semen eius pronunciat periturum. parte. 1. fo. 309. F
Deus cum loquutus est de Niniue quòd post triduũ subuertet, quomodo permansit in verbo suo, cum id sequutũ nõ fuerit parte. 1. fo. 305. G. H
Dei promissio imobilis permanebit, sicut leges cæli & terræ diei & noctis in ordine suo immobiliter persistunt. pte. 4. fo. 257. F
Deus solus est qui probat iusticiã, sicut solus est qui cordis videt cõscientiam. parte. 4. fo. 139. A
Deus incõmutabilis, quomodo in extremo iudicio: electis & reprobis nequaquã sub specie eiusdem incõmutabilitatis ostenditur. parte. 4. fo. 146. E
Deus qui super omnia est â nullo terreri potest: vt sentẽciam mutet. parte. 1. fo. 305. F
Deus non solum bonis vtitur ad opus bonum, sed etiam malis parte. 1. fo. 303. D
Deus actibus malorum bene vtitur in bonũ, sicut per dæmones exercet suam iusticiam in damnatos. parte. 4. fo. 172. G
Deus malicia hominum nõ indiget ad declarationem suæ fortitudinis eos flagellando, sed perfert eos patienter, quousq; scit oportere &c. parte. 1. fo. 142. F. G
Deus mauult inuenire cui indulgeat, quã quem puniat. parte. 5. folio. 25. F. Item parte. 4. fo. 110. E. Et declaratur per plura exempla. & fo. 156. H
Deus licet sit auctor mali pœnę, tñ nõ est auctor mali culpę. pte. 6. folio. 267. C
Deus auctor est mali pœnæ. pte. 6. f. 97. B. Itẽ parte. 4. fo. 286. D
Deus an sit causa peccati, arguitur quòd sic, cũ reponsione & solutionibus argumentorũ. parte. 3. fo. 402. B. C. Et. f. 401. G. H. Item parte. 2. fo. 214. E. F
Deus licet nullo modo sit causã efficiens malorum, sed tm̃ bonorum est tamen auctor ordinationis tam bonorũ quãm malorum. parte. 3. fo. 421. F
Ad deum si vita & meritis accedamus & digni efficiamur vt assistat nobis, dicetur nobis vt soluamus â pedibus animæ nostræ si quid mortalis est vinculi. parte. 2. fo. 9. B. C
Deus cur eos quos eligit, quoscũq; ad donorum spiritualium culmen assumit, a vicijs non custodit: parte. 2. fo. 108. F
Deus cur non homines ita instituit, vt certi peccare omnino nollent & certi peccare non possent, si vellent: sicut tales instituit, cum vtrumq; bonum fuisset. parte. 1. fo. 40. E
Deus cum iustis est, visitando, miserendo, & confortãdo, cum impijs verò vlciscendo, & puniendo. parte. 1. fo. 202. A
Deo nihil voluptuosum, nihil suaue placet, sed quod habet aliqd mordacitatis & seueritatis. parte. 1. fo. 217. F
Dei sapientia omnia ita sunt disposita, vt nihil ociosum sit apud deum, vel bonum, vel malum. parte. 1. fo. 303. C
Deus cũ per intellectũ cognoscitur voluptatem carnis arefacit & qui prius duobus pedibus eum videbantur quærere, & seculi tenere, post agnitionem: vnus pes sanus permanet, alter claudicat, exemplo Iacob. parte. 1. fo. 96. A
Deus (cum sit creator omniũ) quomodo dicitur acquisisse quod suum esse dubium non est, videtur enim vnusquisq; illud acquirere, quod non fuit suum. parte. 1. fo. 154. G
Dei cognitio & amor possunt dupliciter accipi. Vno modo vt ex naturalibus. Alio modo de supernaturali. pte. 5. fo. 186. F
Deus dicitur scire, quæ illi placent, nescire quę displicẽt, non quia ignorat, sed quia non approbat &c. parte. 1. fo. 202. E
Deus nunquid plus aliqua scit & aliqua minus &. pte. 1. f. 202. E
Dei scientia ostenditur dupliciter. Vno modo ex certa reuelatione contingentium futurorum. Alio modo ex occultatione eorum. parte. 4. fo. 82. B. C
Deus an & quomodo habeat notitiam determinatam de substãtijs incorruptibilibus & superioribus: & de inferioribus, & an intellectus eius vilescat ex talium cognitione. parte. 3. fo. 46. G. Item pte. 4. fo. 143. D
Deum nõ putãt hæretici videre terrena ex lõginquo: ideo quod cælo altior sit, & quasi in nube latẽs per caliginẽ iudicet. pte. 3. fo. 46. E
Deus duobus modis aliquas res considerat, scilicet secundum merita & secundum rei naturam quæ dicuntur causæ inferiores esse: & secundum suum consilium. parte. 4. fo. 68. B
Dei tres quodãmodo virtutes esse dicuntur, scilicet fortitudo, sapientia, prudentia: & vnicuiq; propria distribuuntur opera. parte. 4. fo. 126. E. F. Item parte. 3. fo. 30. F
Deus quomodo omnibus & omnisariam adest. parte. 3. fo. 46. E.
Deus suo iudicio iusto mutat tempora & ætates, transferet regna atq; constituit. Et eodem modo dicendum est de summo sacerdotio & alijs dignitatibus. parte. 2. fo. 66. F

Deum pauent & tremũt oẽs angeli, homines, dæmones vniuersa rationalis creatura: Et quare. parte. 2. fo. 238. E.
Deus est magnitudinis & bonitatis infinitæ, & p consequens quãrum laudabilis est, laudari nõ potest. parte. 2. fo. 204. G.
Deus nihil facit cõtra naturam (quia id est natura quod facit) sed contra consuetam nobis. parte. 6. fo. 26. A.
Dei maior virtus & humilitas in nostra reparatiõe cognoscitur, quàm in nostra creatione. parte. 5. f. 56. F.
Dei maxima virtus & eius sapientia apparet in Christi crucifixione. parte. 6. fo. 35. C.
Deus est mortuus. Iste homo creauit stellas: quomodo & qualiter & pro quo verificantur istę propositiones. pte. 5. fo. 235. B. Item parte. 6. fo. 3. F. Et Deus crucifixus est. fol. 35. B. & fo. 36. A. B.
Deus vnus colitur modo â Christianis, Iudæis, & Saracenis, licet vario modo. pte. 4. fo. 79. H.
Deum qui talem cogitat qualis nõ est, alienũ deũ & falsum in cogitatione portat. Quis est autẽ qui sic cogitat deum, vt ipse est. parte. 2. fo. 30. F.
Deo similis est, qui credit deũ esse sumnũ, nullo egere, se verò nõ per se, sed apud eũ esse. Qui verò p se vult esse, vt deus â nullo est peruersè vult esse similis, vt diabol⁹, q̃ noluit esse sub eo. pte 3. folio. 185. E.
Deo homines mali, nõ solum æquant hominem mortalem, sed etiam præponunt, magis timentes offensam mali principis vel prælati quã offensam dei. parte. 4. fo. 80. H.
Deum suum faciunt raptores & auari aurum & pecunias, gulosi⁹ delicias, luxuriosus voluptatem tactus, & huiusmodi. parte. 3. folio. 422. G.
Deus est hocvnicuiq; quod præ cęteris colit & diligit &c. parte. 2. folio. 33. E.
Deus recens, dicitur creatura quæ malè amatur, sicut pecunia est deus auari & ribalda luxuriosi. pte. 3. fo. 206. H.
Deum recentem putare, & idolis seruire, penè par est scelus. pte. 3. folio. 206. E.
Deo qui putat placere malũ, non eũ putat deũ. parte. 3. f. 160. A.
Deus nõ placatur ab homine, nisi in arca cordis per lumen rectæ fidei & veræ dilectionis constituat illi altare humilitatis. parte 2. folio. 207. G.
Deus illos polluit, cũ iustè pollutos ostendit, qui se & alios corã deo castos exhibere & custodire debuerũt & immaculatos. parte. 4. fo. 185. B.
Deus si quosdam post baptismũ prauæ acturos videt: & ideo prę uenit morte ad baptismũ nõ ducitur, si ita est, tũc peccata quorundam puniũtur antequã sint perpetrata &c. pte. 3. fo. 67. F.
Deum qui quasi semper præsentem pertimescit, neminẽ fraudare intendit. parte. 3. fo. 417. E.
Deus quomodo dicitur magis diligere vnum q̃ alium, cum vno actu simplicissimo diligat omnia. pte. 3. fo. 393. G.
Deus & si diligendus sit propter se: tamẽ cũ exaudit deprecantẽ, occasionẽ sibi dat, quòd feruẽtius ipsum diligat. pt. 3. f. 257. H.
Deum posse retineri precibus sanctorũ ostẽditur. pte. 4. f. 148. E.
Deus dicitur venire & abire, & quãdo. parte. 3. fo. 24. E.
Deus sicut in suis vestiri pasci & refici dicitur, sic & affligi & pati persequutionem &c. parte. 4. f. 356. E.
Deus Abraham quare dicitur. parte. 3. fo. 15. B.
Deus Abraham Isaac & Iacob, quare tantũ dicitur istorũ triũ, & non etiam aliorum. pte. 2. fo. 238. E.
Deus Iacob quare dicitur. pte. 3. f. 93. F. Et fo. 205. H. Et fo. 302. G. Et fo. 411. F. Item pte. 2. fo. 191. D. Et fo. 204. E.
Deus per propitiatorium designatur. parte. 1. fo. 177. D.
Deus per Leuitã qui dicitur vir potest allegoricè significari. parte. 2. fo. 53. H.
Deus quomodo dicitur tradere aliquem. parte. 2. fo. 34. A.
Dij aliquando in plurali dicuntur in scriptura prophetę & homines sancti & quare. parte. 3. fo. 155. H.
Deus humanandus est subiectum in omnibus libris ꝓphetalibus sicut, deus humanatus in euãgelijs. pte. 4. f. 110. C. Et fo. 208. D. Item parte. 2. fo. 240. A.
Deus sub ratione absoluta est subiectum in tota sacra scriptura. Ibidem.
Deũ dicũt Iudæi in q̃libet vigilia noctis dolere de destructiõe tẽpli & captiuitate Iudęorũ. Itẽ qd facit de⁹ i duodecim horis diei &c. parte. 4. fo. 64. B. C. Et fo. 411. F. Et fo. 43. G.
Deus requirit vltionem de homicidio, siue fiat de manu hominis immediate, siue etiã si fiat mediãtib⁹ bestijs vel p bestias, & quõ hoc intelligitur. parte. 1. fo. 55. H. Et fo. 56. B.
Deus Abrahæ de nocte fecit promissionem de multiplicatiõe seminis, & quomõ ista multiplicatio intelligẽda sit. pte. 1. f. 65. B.
Deus iurauit p semetipsum, quia nõ potest esse maius aliqd deo, ideo per semetipsum iurauit. parte. 1. fo. 78. C.
Deus qualiter dicitur zelores, quia non vult quod homo fornicetur cũ dijs alienis per idololatriã. pte. 1. fo. 164. C.
Deus non solum zelotes, sed zelus etiam in abstracto põt dici ꝓpter singularem & excellentem animarũ zelum. pte. 3. f. 368. H.
Deus aliquãdo in præsenti vita sanctos homines punit graui pœna, etiam pro leui culpa suo iusto iudicio, licet occulto. Exẽplũ habetur de Nadab & Abiu, & de multis alijs. pte. 1. fo. 231. H.
Deus promisit patribus ante legẽ duo specialiter. s. terræ magnitudinem, & prolis multitudinem. pte. 1. fo. 330. B.
Deus quomodo sit diligẽdus ex toto corde, ex tota anima. pte. 1. folio. 338. C.
Deus est colendus ꝓpter septẽ beneficia exhibita, & que sunt ista. parte. 1. fo. 369. F.
Deus populum Israel gubernauit & direxit tripliciter. Primo per iudices vsq; ad Saulen regẽ. Secundo per reges â Saule vsq; ad trãsmigrationem Babylonis. Tertio per pontifices â reditu captiuitatis Babilonicæ vsq; prope aduentũ Christi. pte. 2. f. 31. C.
Deus aliquãdo pmittit dæmões dare respõsa idololatris, quia ex malicia demerẽtur, quòd sic in erroribus nutriantur: & talia responsa aliquãdo sunt vera. parte. 2. fo. 53. B.
Deus permisit filios Israel bis in principio debellari vt humiliarẽtur, & recurrerẽt ad deũ, magis cõfidẽtes de virtute diuina quã de sua. parte. 2. fo. 54. H.
Deus licet omnia gubernare posset per seipsum, tamẽ ad cõseruãdum pulchritudinẽ vniuersi (quæ consistit in ordine partium ad inuicem, & ad deum, sicut ad primũ ducẽ, inferiora regit per media, vt corporalẽ creaturã & spiritualẽ: Et eodem modo vult gares homines per reges. parte. 2. fo. 62. C.
Deus sanctus & fortis per essentiã, alia autem sunt per participationem pte. 2. fo. 64. D.
Deus non vult mortẽ peccatoris p se, sed per se vult tusticiã suã. sicut & bonitatem, ad quam sequitur punitio peccatoris: quæ aliquando fit per mortem corporalem: & aliquando cum hoc per mortem gehẽnæ. parte. 2. fo. 66. B.
Deus elegit sibi populũ Israel tanquã sibi familiarem & peculiarem. parte. 3. fo. 190. D.
Deus adeo est omnipotens & bonus, quòd frequenter vtitur malis voluptatibus & actibus hominũ in exequutione suę ordinationis: & ponitur exemplum de passione Christi ad salutem electorum præordinata p malos homines. parte. 2 fo. 153. F.
Deus affligit innocentẽ, hoc tamẽ nõ sine causa. pa rte. 3. fo. 17. G.
Deus licet sit deus totius creaturæ, tamen specialiter dicitur deus cæli. Nã ibi relucet gloria sua. pte. 2. fo. 291. B.
Deus licet sit vbiq; per essentiam præsentiam & potentiam, tamẽ dicitur specialiter esse in cælis. i. in beatis p apertam visionem. parte. 5. fo. 56. G.
Deus licet sit rex omnium p potentiã & generale regimẽ, dicitur tamen rex Hebręorũ per specialem curã, & etiã protectionem. parte. 3. fo. 93. B.
Deus licet sit deus omniũ p creationẽ, tamẽ dicitur deus Hebręorum siue Iudæorum per verum cultũ & fidẽ, gẽtilibus alijs ad idololatriam deditis. pte. 3. fo. 93. C.
Deus licet sit vbiq; per essentiam præsentiã & potẽtiã, tamẽ dicit specialiter habitare in Ierusalẽ ratiõe tẽpli, sibi & suo cultui sic dedicati & deputati. parte. 3. fo. 93. C. D.
Deus nõ exaudit aliquãdo ad vorũ, tamẽ exaudit ad profectum, ordinans huiusmodi flagella ad meritũ vitæ æternæ. pte. 5. folio. 24. H. Et fo. 25. B.
Deus infundens animã dat vitã, & virtutes etiã in quodam seminario. parte. 3. fo. 26. H.
Deus iustos & perfectos semp cõsolatur suis ꝓmissionibus & donis. parte. 1. fo. 64. H.
Deus tunc pharetrã suã cõtra Iob apuit: qñ diabolo dedit licẽtiã percutiẽdi eũ in bonis exteriorib⁹ & in ꝓple. pte. 3. fo. 57. C.
Deus loquitur siue respõdet hominib⁹ tripliciter, primò dando ei lumẽ intellect⁹ naturale: qd' est quædã ispressio diuini luminis. secũdò p reuelationẽ diuinã: quæ vt frequẽti⁹ fit in somnis. tertiò p infirmitatem carnis â deo immissam. pte. 3. fo. 62. C. D. G.
Deus sup trib⁹ vicib⁹ tantũ recipit peccatorẽ ad veniã, sed si quarto recidiuet, nõ recipitur ampli⁹ sed reseruat ad gehennã. sic dicit Ra. Sa. sed illud dictũ est erroneũ &c. pte. 3. fo. 63. C.
Deus est scrutator cogitationum & delectationum, quæ p corda & renes designãtur. pte. 3. f. 95. H.
Deus quando electi cadunt in peccatum, non differt punire vsq; in finem, sed punit in præsenti & cito de communi cursu. parte 3. folio. 189. B.

Index in Glos. ordi.

Deus rex noster ante secula, dupliciter exponitur. Vno modo sic, Ante secula. i. ab æterno, non tamen rex ab æterno, quia nomẽ regis cõnotat respectũ ad creaturã subditã. Alio modo, vt per secula intelligantur reuolutiões multorum iubilæorum. Secundum enim cõmuniter accipitur in sacra scriptura pro reuolutione. l. annorum. parte. 3. fo. 191. C.

Deus dicitur dux pubertatis synagogæ Iudæorum, eam ducendo de Aegypto, & in datione legis eam despõsando, quẽ reliquit multipliciter idololatrando. pte. 3. fo. 311. D.

Deus est pater omniũ per creationem, & specialiter Iudæorum p legis dationẽ, quæ non fuit data alijs. parte. 4. fo. 424. B.

Deus ad hoc creauit res, vt in esse permaneant incorruptibiles, vt angelos, animas humanas, corpora cælestia, etiã elemẽta quantum ad totalitatem, licet in aliquibus partibus eorum sit generatio & corruptio. Res verò corruptibiles cõseruãtur in esse secundum earum spẽs per cõtinuã generationẽ. parte. 3. f. 369. B.

Deus curã habet de omnibus æqualiter, & ista cura idẽ est quod eius prouidẽtia. parte. 3. fo. 372. G. H.

Dei prouidẽtia prout est in mente diuina, sic nõ est ibi aliqua distinctio: si autẽ accipiatur actus exterior, sic est ibi distinctio, & quomodo. parte. 3. fo. 375. G. H.

Deus est iusticia & bonitas per essentiã, ppter quod nõ potest aliquid facere nisi pie & iuste: & per omnipotẽtiam suã iustificat impium, cuius iusticiam comitatur misericordia &c. parte. 3. folio. 379. C.

Deus quomodo relinquit hominem in manu cõsilij sui, & quomodo nõ sit causa peccati, ingritur & soluitur. pte. 3. f. 401. H.

Deus appoſuit homini ignẽ & aquam. f. refrigerij gloriæ, & pœnam gehennæ, per quod ostenditur peccatum esse ab homine. parte. 3. fo. 401. H.

Deus voluit naturam angelicã & humanam esse bonã, quod ꝓcessit ex sua sapientia. parte. 3. fo. 402. A. B.

Deus non agit à casu sed sciens & cogoscens, per hoc quòd eius effectus attingit à summo cælo vsq; ad centrũ terræ. quãtum ad omnia quę in eis sunt particulariter. pte. 3. fo. 42. G.

Deus quare permittit malos doctores & prælatos ad ecclesiæ regimen promoueri, soluitur. primò permittẽdo, exemplum in naturalibus. secundò, applicando ad propositũ in hominibus. tertiò cõfirmando per simile, in artificialibus &c. pte. 3. f. 421. C.

Deus voluntate antecedẽte vult omnes homines saluos fieri, sed non est voluntate cõsequẽte. parte. 3. fo. 421. F.

Deus vult omnes homines saluos fieri, exponitur tripliciter. parte. 6. fo. 118. G.

Deus subuenit vnicuiq; secundum cõditionem suæ necessitatis: nam natura nõ deficit in necessarijs, & multò minus autor naturæ ipse deus & dominus noster. parte. 3. fo. 423. E.

Deus ꝓmittit bonos in hac vita tribulari: quod nõ est ex odio sed ex dilectione, ne ex ꝓsperis eleuẽtur in superbiã, & per exercitiũ in bono custodiantur. parte. 4. fo. 51. A. B. Et fo. 390. H.

Deus vtrum debuit parcere Iudæis propter meritum iustorum cuiuscunq; populi. parte. 4. fo. 51. A. B. Et fo. 390. H.

Deus dicitur dñs simpliciter & absolute, alij autem dicuntur dñi diminutiuè & participatiuè. pte. 4. fo. 74. D.

Deus dilexit Cirum promouẽdo de statu infimo ad dignitatem regni & monarchiæ, nõ tamen quãtum ad bonũ gratiæ & gloriæ: quia licet deum cæli cõfessus fuerit, tamẽ idola coluit. parte 4. folio. 82. G.

Deus cum sit veritas p essentiã: nõ potest aliquid seducere vel fallere secundum veritatem, sed secundum extimationem falsam. parte. 4. fo. 138. H.

Deꝰ ꝓnior est ad miserẽdũ quàm ad cõdẽnandũ, & per cõsequẽs ad non inferendum malum cõminatum, q̃ ad auferendum bonũ promissum, licet tam promissio q̃ cõminatio sint sub cõditione. pte. 4. fo. 149. C.

Deus licet ab æterno dilexerit electos prædestinando: tamen speciali modo dilexit electos de populo Israel, inquãtũ erat de eo carnem assumpturus: propter quod & illi populo specialia dona cõtulit. parte. 4. fo. 152. B.

Deus in terris visus est, & cũ hominibus cõuersatus, dupliciter exponi. vno mõ de prẽterito, alio modo de futuro. pt. 4. f. 205. H.

Deus est principiũ & finis omniũ, loquẽdo de fine extrinseco siue obiectiuè: tamen finis est duplex. pte. 4. fo. 208. E.

Deus est principiũ effectiuũ, à quo oĩa ꝓducunt, & est finis in quẽ oĩa ordinant: quòd notat in hoc quod deꝰ est alpha & o. i. principium & finis. pte. 6. fo. 271. F.

Deus non vult per se malũ pœnę, sed per accidens. f. ppter ordinẽ suæ iustitiæ, cũ eius proprium sit misereri & pcere. pte. 4. f. 218. G.

Deꝰ nõ ꝓt esse causa mali culpę causalis, sed cõsequutiuè. Ad hoc enim quod deus nõ rãdet malè petẽti, vel obscurũ responsum dat ei, sequitur quòd remanet in errore suo. parte. 4. fo. 229. C.

Deus distinxit punitionẽ Iudæorũ & gentiliũ ꝓ quatuor circulas secundũ opinionẽ Ra. Sa. parte. 4. fo. 229. F.

Deus elegit ciuitatẽ Ierusalem ad suũ cultũ, licet bis fuerit fundita euersa: tamẽ bis fuit reædificata, & adhuc stat. parte. 4. f. 230. B.

Deus præsidens omni creaturę cælesti & terrestri ad cuius nutum omnia disponuntur, intelligitur per sedentẽ in trono supra firmamentum. pte. 4. fo. 232. F.

Deus aliquando seruos suos non liberat temporaliter, vt melius saluet eos inuisibiliter, eos ad reqẽ trãsferẽdo. pte. 4. f. 300. D.

Deus se dicit persequutionẽ pati in populo Israel rõne aliquorũ bonorũ qui cum malis affligebantur. pte. 4. fo. 356. G.

Deus secundum Augustinũ adeo est omnipotens & bonus, quòd non sineret mala fieri, nisi ex eis maiora bona eliceret. parte. 4. folio. 374. H. Item pte. 6. fo. 50. C.

Deus qui elicit bona ex malis, nõ semper elicit hoc ad bonum peccantis, sicut patet in dãnatiõe malorũ, ex qua deus elicit augmẽtum gloriæ electorum. parte. 6. fo. 14. G.

Deus aliquãdo ꝓmittit in opere sibi placito impedimẽta occurrere, vt maius meritũ habeat in maiori labore. pte. 4. f. 402. G.

Deus quare iustos permittit ab iniquissimo Antichristo ante diẽ iudicij affligi & deprimi: Respondetur quòd nõ est mirandum quia proprio filio suo nõ pepercit &c. pte. 4. fo. 420. C.

Deus quare exhortatur, ex quo sibi nihil ꝓ orationem manifestatur, nec animus eius in aliquo mutatur. parte. 5. fo. 24. G.

Deꝰ quinq; modis immittit flagella siue infirmitates in homines, primò ad peccati punitionẽ, secundò ad peccati purgationẽ, tertiò ad gloriæ manifestationem, quartò ad humiliationẽ, quintò ad probationem: Et de hoc versus &c. parte. 5. fo. 32. G.

Deus de reuersione peccantiũ ad salutẽ habet specialem rationẽ gaudij, quã nõ habet de ꝓmanẽtibus in iusticia: cæteris tamẽ paribꝰ ꝓmanẽtes in iusticia, sunt magis dilecti à deo. pte. 5. f. 56. G.

Deus ad modũ recordantis se habuit, quãdo filiũ suũ parmbus antiquis ꝓmissum in carnem misit. parte. 5. fo. 126. G.

Deus humanatus duos filios habuit. f. populũ gentilem & Iudaicum, vel iustos, & peccatores. Qui filij dei dicuntur inquantum sunt ad imaginem eius facti, licet oẽs nõ sint filij ꝓ gratiã. parte 5. folio. 164. G.

Deus est natura naturans, res natura naturata. pte. 5. fo. 186. G.

Deus præcepit vnum tantũ esse sacerdotem summũ & per totã vitam suã: quo moriẽte aliꝰ sibi succederet: Sed Iudæi cupiditate ducti, in quolibet anno statuerũt, quòd vnus esset qui illo officio fungeretur. parte. 5. fo. 220. B.

Deus est infinitus, & ideo offensa in ipsum cõmissa quandam infinitatem habet. parte. 5. fo. 57. D.

Deꝰ punit citra cõdignũ, & præmiat vltra cõdignũ. pte. 6. f. 15. H.

Deus si omnia mala præsentialiter puniret, nihil futuro iudicio reseruaret. Iterũ si nulla mala puniret impræsenti, cius prouidẽtia nulla hominibus videretur. parte. 6. fo. 51. G.

Deus aliqñ ꝓmittit sanctos corpaliter affligi vel tẽtari, & aliqñ labi in pẽtã minora, vt à maioribꝰ prẽseruent: qa sic hũiliati recurrunt ad diuinũ auxiliũ, de se vel suis meritis nullatenꝰ cõfidentes: Et ponitur exẽplũ de medico. pte. 6. fo. 76. F.

Deus aliqñ tẽtat prẽlatos de nimis aspera correctiõe sub specie zeli iusticiæ: aliquando de nimis parua sub specie misericordiæ. parte. 6. fo. 63. G.

Deus sicut ꝓ influxũ generalẽ mouet creaturas ad pfectiões suas naturales, sic ꝓ influxũ mouet creaturã rationalẽ ad bonũ supernaturale: Et talis influxus à doctoribus vocatur instinctus diuinus. Et est prima præparatio ex parte dei ad habitum gratiæ cõsequendæ. parte. 6. fo. 18. H.

Deus licet sit omnium deus, tamẽ specialiter est deus bonorũ per fidem & deuotionẽ. pte. 6. fo. 33. F.

Deꝰ quãdo benedicit nobis: aliquod donũ nobis tribuit. Sed nos quãdo benedicimꝰ deũ, nihil sibi accrescit, sed solũ sibi gratias agimus. parte. 6. fo. 61. H.

Deꝰ qñ dat bñficiũ alicui ad prẽces aliquorũ, nõ solum obligat ad gras agẽdũ deo, ille q bñficiũ recipit, sed etiã omnibꝰ ꝓ quorũ oratiões hoc fit: ppter quod deꝰ aliqñ dat aliqd ad preces multorũ, vt omnes obligẽtur ad gratiarũactiões. pte. 6. fo. 61. D.

Deus aliquãdo nõ exaudit ad nutũ, licet exaudiat ad bonũ. Exemplũ ponit de Paulo & de medico infirmũ curãte. pte. 6. f. 76. F.

Deus est immutabilis, quia immutabiliter facit mutabilia sicut noster intellectus immaterialiter intelligit materialia. Nec sunt in deo plures actus intelligendi & volendi sibi succedentes: sed vnico actu æterno & simplicissimo & itelligit se & omnia alia. parte. 6. folio. 211. D.

Deus mouet

Deus mouet voluntatem humanã ad actum diligendi meritorium, per habitum charitatis infusum, sicut mouet intellectũ ad actũ credendi per habitum fidei. Et sic intelligitur dictum illud: Dei charitas est &c. pte. 6. fo. 233. C. D.

Deus permittit filios adoptionis & coheredes regni in hoc mũdo tribulari ad bonum ipsorum. Et notatur exemplum de auro in fornace per ignẽ purgato. parte. 6. fo. 217. G.

Deus est super omnia diligendus, secundò anima propria, tertiò anima proximi, quarto proprium corpus. pte. 6. fo. 232. C.

Deo quomodo similes fieri dicimur, vt Iohãnes dicit: Scimꝰ quoniam cum apparuerit, similes ei erimus: cum scriptum sit alibi: Quis similis tui. pte. 1. fo. 154. E.

Deum ante omnia laudare & ipsi vota nostra offerre debemus, exemplo populi Israelitici. parte. 1. fo. 210. G.

Deus in ꝓmissis liberalissimus: quia multò maiora cõferre solet quàm promittat. pte. 1. fo. 292. E. G.

Deus est inhabitator quorundam nõdum cognoscẽtium deũ, & non quorundã se cognoscẽtium. parte. 6. fo. 38. B.

Deorum cœtum ingredi personas excellentes post mortem gentilium opinio fuit. pte. 5. fo. 52. D.

Deuteronomium qd & vnde dicitur. parte. 1. f. 14. H. Et fol. 329. B. Et fo. 366. B. Item parte. 6. fo. 23. G.

Deuteronomium an Moyses vel alius cõscripserit &c. & quomõ toti populo collecto promulgauerit. pte. 1. fo. 329. D.

Deuteronomium tradidit Moyses filijs Israel per modũ exhortationis & prædicationis, & ideo repetit frequenter eandẽ sententiam in diuersis locis. &c. sicut solet fieri in prædicatiõibus &c. parte. 1. fo. 329. D. Et fo. 344. F.

Deuteronomij liber quãdo & vbi inuẽtus est. pte. 4. fo. 209. B. F.

Deuteronomium inuenit Elchias sacerdos magnus in templo domini in tẽpore Iosiæ. pte. 2. fo. 398. F.

Deuteronomium scripsit noster Iesus in lapidibus viuis & integris &c. parte. 2. fo. 13. G.

Deuteroseæ leges quæ sint secundũ Iudæos, quãdo traditæ & cõscriptæ &c. parte. 4. f. 411. B. Item pte. 6. fo. 116. E. Et fo. 275. F.

Dextera dei quot modis & quomodo intelligitur. pte. 5. f. 121. B.

Dextera dei quæ dicitur, similiter & quæ sinistra dei. pte. 3. f. 277. B. Et fo. 291. E. Item. parte. 2. fo. 226. A.

Dextera operatur quidqd facis pro æternis, si & aliò intẽderis, sinistra se immiscuit, & in ea delectatus quasi in dextera, pdis ęterna. parte. 3. fo. 290. E.

Dextera designat fortitudinẽ & cõstantiam, exemplũ ponitur in Iacob. parte. 1. fo. 99. F.

Dextera & sinistra vbi in bono simul accipiuntur, Iudæam & gẽtilitatem &c. designat. vbi verò absolute in bono ponitur dextera, æterna sæpe gaudia monstrat. parte. 2. fo. 142. E.

Diabolꝰ cũ sic sit obstinatꝰ ī malo, quòd nullo modo flectitur ad bonum, & omnia opera & mẽbra omnino sunt mala, quæ vtilitas fuit in productione talis creaturæ? pte. 3. fo. 81. G. H.

Diabolus & si actionis suæ merito infra homenes cecidit: omne tamen humanum genus naturę angelicæ cõditione transcẽdit. parte. 3. fo. 81. C.

Diabolus in tempore vel in statu innocentiæ nõ habuit potestatẽ tentandi hominem interius mouẽdo, sed exterius proponẽdo sensui. parte. 1. fo. 40. D.

Diabolus & si beatitudinem perdidit, magnitudinem naturæ nõ amisit. parte. 3. fo. 81. C.

Diabolus multis nominibus nominatur. s. Sathan, Belial &c. pte 4. fo. 50. E. vide etiam in Leuiathan.

Diabolus vtrũ ab initio temporis cecidit, & an beatus fuerit. parte. 1. fo. 40. G. H. Et extensius fo. 81. A. Et fo. 42. D.

Diaboli natura vtrũ habuerit alterum principium à deo, & non sic creatura dei. parte. 1. fo. 40. F.

Diabolus an tentauit Euam in specie horribili, vel in gratiosa specie &c. parte. 1. fo. 40. D.

Diabolꝰ protoparẽtibus nõ dixit, Eritis dij, absolute, sed, sicut dij, & quare. parte. 1. fo. 41. D.

Diabolus vtrum serpentem ꝓ quẽ seducere mulierẽ conabatur, ad hoc faciendũ elegerit: vel an in potestate sua erat quodcũq; aliud animal ad hoc assumere, & qualiter ipsi mulieri per serpẽtem locutus sit. parte. 1. fo. 40. B.

Diabolus mundi princeps dicitur Cæsar. parte. 5. fo. 99. D. Et folio. 223. H.

Diabolus per cõcupiscẽtiam tripertitam ascendit ad regnandum super mundum, propter quod huius mundi princeps nominatur. parte. 4. fo. 477. D.

Diabolus incentor & adiutor malarũ cogitationum esse potest, autor esse non potest. parte. 5. fo. 103. B.

Diabolus potest ignem de cælo aereo inferius mittere et ventos turbinis commouere, & horum ratio. parte. 3. fol. 8. c.

Diabolus multos habet hic principes qui sibi nũc seruiũt ꝓ culpã & in futuro ei nisi pœnituerit subijcientur per pœnam. parte 4. fo. 147. H.

Diabolus bona nostra tribus modis insequit. parte. 4. fo. 163. E.

Diabolis nuncios mittimus, qũ pandimus eis & p̃bemꝰ frangẽda in pectore vbera. & saturati voluptatibꝰ ab alijs ad alias transi mus, & non tam fornicationem quàm meretricum numerum desideramus. parte. 4. fol. 244. E.

Diabolus illos inhabitat, à quibus deus non loco, sed merito recedit. parte 4. fol. 6. A.

Diaboli malicia, quando non potest homines per apertas tentationes deijcere ī peccata: ꝓ quãdã adulationẽ quęrit eos subuertere, infigendo eorum memorię sua merita. parte. 4. fo. 433. B.

Diabolo non sufficit subĩcere sibi simplices laicos, sed inuadit etiam clericos & religiosos. parte. 4. fol. 443. H.

Diabolus excitat cupiditatem ī hominibꝰ ad destruendũ ī eis mutuã charitatem, nec curat vt terrena tollat, sed vt charitatẽ ī nobis feriat: & hoc figuraẽ ꝓ regẽ Assyriorũ &c. pte. 4. fo. 41. D.

Diabolus sæpe postq̃ mentẽ impugnauit, ad tempus cessat, vt securam repentè irrumpat. parte. 3. fo. 9. A.

Diabolus duobus modis impugnat. s. tribulatione vt frangat, & persuasione vt molliat. parte. 3. folio. 9. c.

Diabolus tribus modis impugnat. s. carnis concupiscẽtia, exterioribus mundi oblectamentis &c. parte. 5. folio. 29. c.

Diabolus exactor est, qui semel numum deceptionis homini contulit, & quotidie debitum mortis exigit. parte. 3. fo. 12. E.

Diabolus dicitur exactor, qui semel homini numum malæ suasionis contulit, & quotidie ab eo huius debiti reatum quærit. parte. 4. folio. 74. E.

Diabolus vt inermis vincitur, cũ aperta mala suggerens, omnia bona simul tollere conatur, sed armatus venit, cũ alia bona intacta præterit, alia latenter corrumpit. parte. 3. fo. 16. F.

Diabolus cupidis prospera, timidis aduersa per somnia ingerit, vt magis afficiat. parte. 3. folio. 21. F.

Diabolus princeps falsiloquũ habet nunc contra ecclesiam furorem, sed sparsus est. parte. 3. fo. 36. F.

Diabolus dicitur princeps mundi, quia dominaꝰ hoĩbus mũdialiter viuẽtibꝰ, inq̃tũ se ei subijciunt: parte. 5. fo. 222. H.

Diabolus tot testes habet, quot iniquitatis suæ prædicatores possidet. parte. 3. folio. 77. F.

Diabolus non vi, sed callidè interficit. parte. 3. folio. 78. A.

Diabolus non pro magno æstimat, cum eos deuorat qui per ipsa suæ vitæ studia deorsum currunt: sed cum eos quos iam cælestibus iungi contemplatur. parte. 3. folio. 78. E.

Diabolus inimicus nullo alio sic vincitur, vt de misericordia. parte. 3. folio. 299. C.

Diabolo nusq̃ est locꝰ nisi ex tuo desiderio. parte. 3. folio. 295. B.

Diabolus aliquando vanam gloriã, quæ aliquando grauius peccatum impedit, subtrahit, vt per hoc aggrauet suam seruitutẽ, parte. 1. folio. 134. H.

Diabolus exeuntes de seruitute sua transeuntes ad meliorem vitam, toto conatu nititur ad pristinam reducere vilitatem, immittendo eis fortiores tentationes &c. & significatur per Pharaonem. parte. 1. folio. 152. D.

Diaboli semen suscipimus, cum ab eo suademur ad peccandũ: & cum facimus quod suadet, iam genuit nos. nascimur enim eius filij per peccatum. parte. 1. folio. 164. A.

Diabolum si vicero, & cogitationes immundas quas suggerit, vel venientes repulero, vel ingressas intra me, ne ad effectum veniant necauero, conculcans caput draconis: hocipso tamen pollutus sum, quo pollutum calcare contendi &c. sed mystica sunt hæc & ineffabilia. parte. 2. folio. 319. B.

Diabolus quiescit & habitat ī hominibus ocio deditis tanq̃ in locis vmbrosis, quę sunt apta qescentibꝰ & ociosis. pte. 3. fo. 78. G

Diabolus intrante deo in hominem. fugit. parte. 4. folio. 393. A.

Diabolus id agit, vt viam ad deũ præcludat: obiecta idololatria ne quis in Christum credat: conclusio enim præcedit vt rex, cõclusio sequitur vt plebs. parte. 1. folio. 329. F.

Diabolus rex vitiorum humanis se immiscet cogitationibus, & mentem cĩgit superfluis sollicitudinibus: ne proferat verba veritatis, vel exerceat opera pietatis. parte. 1. folio. 329. F.

Diabolus non implet animam intrando (hæc enim potestas solius dei est) sed inficiendo, vel virus infundendo, trahens per cogitationes & incentiua vitiorum. parte. 6. folio. 172. E.

Diabolus & exercitus eius si interemptus per crucem Christi, quo modo adhuc contra seruos dei prævalet, & sicut leo rugiens

Index in Glos. ordi.

circumit &c.parte.2.fo.13.E.

Diabolus licet afflictionem iustorum semper appetat, tamen si à deo protestarem non accipit,ad tentationis articulum non cõualescit.parte.2.fo.80.E.

Diabolus duplici reatu constringitur.s. superbia & inuidia parte.2.fo.77.A.

Diabolus contra bonos reges & eorum populum excitat bellũ spirituale per se & satellites suos,& aliquando bellum corporale per malos homines.parte.2.fo.224.A.

Diabolus domino in cruce passo(quo momento crucifixus erat) aduenit,quęrens si quid peccati in eo inuenisset.parte.2.folio 288.A.

Diaboli astutia & nequitia cognita nobis ad medelam proficiũt quantò enim ea certius exploramus,tantò certius declinamus. Ibidem.B.D.

Diabolus studet maximè vt doctrinę fluenta & virtutum arma auferat,& sic nequitiam suam & interitũ seruorum dei velociter expleat parte.2.fol.297.E.

Diabolus acri⁹ insurgit & maiora vicia immittit,ex quo in animã sermo dei peruenit.parte.1.fol.134.F.

Diabolus ad hoc certat,vt quos regit nunquã intrent ianuam fidei,sed foris manentes semper operibus insistant prauis.parte 1.folio.329.F.

Diabolus Christum nouit venisse in mundum, seu per prophetas,seu per angelos,seu per Iohannem Baptistam demonstrantem:sed quia humilia vidit in eo in dubium venit.parte.5.fol. 15.E.G.Item parte.3.fol.9.A.

Diabolus p signorũ potentiam certior effectus Christũ filiũ dei arbitrabat:non ergo eũ ideo crucifigit vt filiũ dei ignoret, sed qa eius morte se damnandum nõ pręuidit.parte.5.fol.138.C.

Diabolus an Christum cognoscebat esse Messiam promissum & filium dei &c.cum dixit:Quid venisti nos torquere ante tempus?parte.5.fol.36.A.

Diabolum Christo in specie hominis apparuisse quando eum tẽtauit verisimile est.parte.5.fol.15.F.

Diabolus venisse redemptorem senserat: sed propter humilia q̃ passus est, quicqd de deitate suspicatus est,ei in dubium euenit pro sua supbia:& nõ deũ natũ,sed dei gratia custoditũ credidit parte.3.fo.6.G.& fo.9.A.Item parte.5.fo.15.E.G.

Diabolus quare,quot,& quibus tentauit Christum .parte.5.folio.15.G.

Diabolus interiora nisi per habit⁹ & gestus nouit.pte.5.fo.49.A

Diabolus cõuersos ad dominum plęrunq; grauius pulsat, vt vel de sua expulsione se vindicet, vel vt ad vicia reducantur.parte 5.folio.150.E.

Diabolo tormentũ est à lęsione hois cessare,& tantò dimittit grauius,quãtò possedit diutius.parte.5.fol.98.E.

Diabolus transfigurat se in angelum lucis, & hoc multipliciter &c.parte.6.fol.54.G.

Diabolus quomodo & qualiter cor alicuius ingredi possit.parte 6.folio.172.E.

Diabolus nõ habet potestatẽ super creaturas ad libitũ suũ,sed solum quantũ de⁹ pmittit secundum iudiciũ occultũ suũ,ad exercitium patientię electorum.parte.5.fol.136.G.

Diabolus gehenna dicitur:qa vbicũq; sit,vel in aere vel sub terra secũ fert tormẽta suarum flammarum.parte.6.fol.213.F.

Diabolus quomodo circũit tentando &, illiciendo multis modis. parte.6.fol.223.A.

Diabolus habet tres pessimas conditiones, quas Christus ostẽdit Iudęis.prima q̃ ab initio fuit homicida,secunda,q̃ nõ steterit in debita obedięntia,tertia,q̃ est pater mendacij.pte.5.fol.212.H.

Diabolus in substantia bonus, sed voluntate malus.parte.6.folio.238.B.

Diabolus non est malus per essentiam,vt dixerunt Manichęi,qui posuerunt duo principia &c. sed est in malo obstinatus,& ad malũ semper intentus.parte 5.fol.45.B.& fol.186.D.

Diabolus ante ei⁹ electionem seu reclusionem sic dominabatur suis possessis,q̃ trahebat eos ad libitũ suũ, sicut ascensor trahit equũ cum freno.parte.4.fol.58.D.

Diaboli omnis sęuitia duabus bestijs monstratur . parte .4 .folio 191.B.

Diabolus quos captiuat alio nõe vocat,iustũ vocat iniustũ,castũ incestum,& huiusmodi.parte.4.fol.295.A.

Diabolus erubescit q in beatitudine deo contumax fuit, cui etiã homo percussus hymnũ dicit.pte.3.fol.8.E.

Diaboli obstinatio per duritiã eris & ferri significat, in qua desiderat sibi peccatores assistere.parte.3.fol.78.D.

Diabolus cum domino pactum ferit, & est seruus eius sempiternus.parte.3.fol.78.G.H.& fol.79.A.

Diabolus fœditate pessimę lepre notabilis effect⁹, de domo electus est:& perseuerat vsq; in finem leprosus,separatus à populo dei:& per quem significatur.parte.2.fol.174.

Diabolus cũ plebẽ inuadit fideliũ, & inflãmatos cupiditate subuertit,vniuscuiusq; conscięntiam per flammã illiciti amoris perturbat:& de hoc figura.parte.2.fol.186.E.

Diabolus prędicatorum sermonem vel conuersationem maculans & turpia facta quę persuaserat in oculis hominũ reuelans, significatur per Anon.parte.2.fol.206.E.F.

Diabolus quanta arte pugnandi impugnet fideles, & q̃ nullum tempus relinquat securum:de hoc figura.parte.2.fo.254.B.C.

Diabolus significatur per piscem.parte.2.fol.288.A.D.

Diabolũ si reges iniqui in malę factis significant,cur non reges iusti in benefactis Christum demonstrant.parte.2.fol.305.E.

Diabolus quomodo & qualiter à sanctis luditur.pte.1.fo.41.B.

Diaboli typum gerit Laban ,qui interpretatur dealbatio: diabolus verò cum sit tenebrosus transfigurat se in angelũ lucis.parte.1.fol.94.B.

Diabolus sic loquebatur per serpentem ignorantẽ, sicut per enthusiasmos vel phanaticos.parte.1.fol.40.B.

Diabolus quare dicitur callidus,& quomodo illam calliditatem ostendit.parte.1.fol.40.D.

Diabolus vult vicia viuere: interfectis virtutibus, & fortes virtutes animi sensus nititur occidere &c. & de hoc figura.parte.1. folio.124.C.

Diabolus significatur per Aegyptium(qui tenebrosus interpretatur)qui iaculo peccati mortalis percutere populum Christianũ nititur.parte.1.fol.125.H.

Diabolus per principem Aegypti designatus,non vult vt eorum triduum à se proficiscatur populus dei: & quale illud triduum sit &c.parte.1.fol.134.B.Item parte.4.fol.450.D.

Diabolus quid dedit,vt nos mercaretur qui per Christum redẽpti sumus.parte.1.fol.155.A.

Diaboli omne corpus.i.omnis societas gentiliũ idololatrię deditorum,in vitulo combusto & contrito per Moysen significatũ est,& quo igne.parte.1.fo.199.B.

Diabolus rex inferni videns fideles ad terram viuentium anhelare,nititur eos impedire,& aliquãdo debellat eos:& de hoc figura.parte.1.fol.299.D.

Diabolus qui se trãsfigurat in angelum lucis,vt per schismata incautos decipiat vel per hęresim , significatur per Seon regem Amorręorũ.parte.1.fol.329.F.

Diabolus dicitur serpens,cuius anhelitus prunas ardere facit.parte.1.fol.341.F.

Diabolus mons dicitur.parte.1.fol.55.B.

Diabolus significatur per regem Ammon, qui est caput omniũ iniquorum,& huius capitis membra sunt oẽs iniqui.parte.4. fol.163.G.Item significatur per Ismaelẽ.Ibidem.H.

Diabolus lupus dicitur,quia ecclesiam fidelium persequitur.parte.5.folio.216.E.

Diabolus per viperam significatur.parte.6.fol.207.H.

Diabolus tentans de inuidia,significatur,per Cendebeum ducem maritimum,quare & per quos sibi repugnatur.parte.4.folio 458.G.

Diabolus speciem virtutum aliquando simulat, licet ipse per vicia sedulo cõtra virtutes pugnet &c.& significatur per Gorgiã prępositum Idumęę.parte.4.fol.475.F.G.H.

Diabolus dicitur malleus vniuersę terrę,& quomodo:& per quẽ fractus est.parte.4.fol.173.B.

Diabolus significatur p Nabuchodonosor. pte.4.fol.234.H.& fo.241.D.Item parte.2.fo.241.H.& folio.305.E.F.

Diabolus dicitur gladius acutus:dicitur etiam limatus.parte.4. folio.241.D.

Diabolus per venatores significatur.parte.4.fo.249.E.

Diabolus princeps malicię,& discipuli eius diaboli nominantur. parte.4.fol.252.E.

Diabolus significatur per aquilam,& quare.parte.4.folio.342.D Item parte.3.fol.338.B

Diabolus figuratur per Nemroth,& quare.parte.4.folio.381.A. Item parte.1.fol.63.D.

Diabolus dicitur superbus,& quare.parte.4.fol.392.B.

Diabolus per Antiochum Epiphanem significatur.parte.4.folio.442.D.E.

Diabolus significatur per Demetriũ,& quare.pte.4.fo.445.H.

Diabolus signatur per regem Oziam & leprosum & quare.parte.4.fol.16.D.

Diabolus securis,serra & virga dicit,& quare.pte.4.fol.26.F.

Diabolum signat regulus serpens.parte.4.fol.29.A.
Diaboli requies lectulus tentationis.parte.4.fol.32.F.
Diabolus dicitur rex senex & stultus.parte.3.fol.347.B.
Diabolus mors dicitur.parte.3.fol.11.A.
Diabolus dicitur serpens tortuosus,& quare.parte.3.fol.11.E.& folio.338.B.
Diabolus dicitur coluber tortuosus.parte.3.fol.51.C.
Diabolus Aquilonis nomine significatur.parte.3.fol.50.F.
Diabolus quomodo caudam stringere dicitur in Antichristo,& etiam in peccatore.parte.3.fol.77.E.F.
Diabolus significatur per Pharaonem, & quare.pte.3.fo.289.F.
Diabolus significatur per regem Iericо, & contra illam ordinat Christus exercitum.parte.2.fol.9.H.
Diabolus significatur per Madian, qui propter excellentiam in malicia nō solum iniquus,sed etiam iniquitas nominatur.parte.2.folio.38.D.
Diabolus significatur per Naas &c.& quērit oculos dextros virorum in charitate seruentiū. pte.2.fol.74.H.& fo.75.B.C.
Diabolus in tenebris peccatorū & inferni regnans, significat per regem Aegypti.parte.2.fol.152.D.
Diabol⁹ significatur per regem Syriæ,qui sublimis interpretatur &c.parte.2.fo.157.H.& fol.158.E.H.& fol.167.D.
Diabolus q per Leuiathan & per cetū denotat:nō occidet morte naturę,cum sit immortalis,sed morte gehennę:nec poterit homines tentare:& in hoc crescit pœna eius &c.parte.4.fol.50.H.
Diabolus q captionē Christi procurauerat p Iudęos, per aliqua signa ppēdit q ipse esset verus Christus,& p cōsequēs q p eius mortē expoliaretur infernus:& vnde signa petit:ideoq; ad ei⁹ liberationē p vxorē Pilati attentauit.parte.5.fo.84.D.
Diabolus omniū discutit consuetudines,ventilat curas,scrutatur affectus,& ibi quērit causas nocendi,vbi quenq; viderit studio sius occupari.parte.6.fol.97.C.
Dialectica minutis & subtilibus verborū stimulis aias terebrat,& tanta calliditate circūuenit, vt decept⁹ nec videat nec itelligat vñ decipiat:& comparatur cyniphibus.pte.1.fol.140.B.
Dialectica arte subuertitur & probatur esse nihili quod putabatur esse firmissimum:& quicquid ad terrenā sciētiā pertinet, & putatur esse robustum.parte.4.fol.247.F.
Diana quid & vnde dicitur & quō pingit.parte.6.fol.197.H.
Dicēdi optimus modus est,quō fit vt qui audit,veritatem audiat & intelligat: bonicq; ingenij insignis indoles in verbis verum amare,non verba.parte.1.fol.280.B.
Non omnibus omnia dicenda sunt,sed pro capacitate audiētium doctor dispensare debet verbum.parte.5.fol.137.B.Item parte 4.fol.327.C.
Dicere verē & propriē,non est hoc, vbi prolatio discordat à voluntate.parte.5.fol.29.C.
Dicere verē,dominus Iesus, est in corde credere,ore confiteri,operibus attestari.Ibidem.B.
Dicere in spūsancto pōt aliquid dupliciter.parte.6.fol.52.C.D.
Dicere Christi:est liberare hominē,naturam hominis assumendo & liberam demonstrare &c.pte.3.fol.62.F.
Dicere dei est facere,vnde.Quoniam ipse dixit & facta sunt.Dicere verō nostrū,non est facere.pte.6.fol.61.H.Itē pte.5.fo.221.H
Dicere dei nō importat aliquā vocē sensibilem, sed intelligere dei practicū,qđ includit ipm velle:qa secūdū formā suę dispositionis & voluntatis,sequitur effectus.parte.1.fol.24.D.Item parte.4.fol.186.D.
Dicitur aliquid bene,aut quia congruit dicenti,aut rei dictę, aut congruit vtriq;.parte.5.fol.225.C.
Dicta Hebręorum recipienda sunt,& eis inhęrendū est q̄tum cōsonāt rationi & literę veritati.Immo recurrere debemus ad textum hebraicū, tanq̄ originale pro veritate textus declaranda in dubijs&c.parte.1.fol.3.G.
Dicta omnia non solum ex sermone qui dicit pensanda sunt,sed ex persona dicentis.parte.1.fol.320.B.
Dicta veritatē nō habēt,si intellectu carent.parte.3.fol.31.B.
Dictamē rectę rationis est quasi quoddam vestigium impressum mentibus humanis.parte.3.fol.48.B.
Dictamen legis naturalis est quędam impressio diuinę legis in nobis.parte.3.fol.228.H.
Dictio vna in diuersis idiomatibus diuersa significat.Sicut hęc dictio iam, in Hebręo significat mare. In Latino est aduerbium temporis parte.1.fol.107.H.
Dictiones multę sacrę scripturę secundū Hebręos sunt equiuocę, propter quod eadem litera aliquando varijs significationibus & sensibus accipitur.parte.1.fol.67.G.
Dictio exclusiua addita vni personę in diuinis respectu termini essentialis non excludit aliam, sed potius includit &c.parte.5. folio.40.D.& fol.206.D.
Didym⁹ Alexandrinus,captus à parua q̄te oculis,& ob id elimētorum ignarus, tātū miraculū sui omnib⁹ p̄buit, vt dialecticā & geometriā(quę maximē visu idiget) vsq; ad perfectū didicit. Is plura opera nobilia conscripsit.parte.1.fol.11.A.
Didrachma duplex reddenda est imperatori omnium,scilicet pœnalitas corporis,vt fames & sitis.Item pœnalitas mentis,scilicet timor & tristitia &c.parte.5.fol.55.D.
Didrachmę,mysticē & moraliter vario modo exponuntur. parte 1.fol.263.A.B.
Dies & nox distinguuntur p lucē & tenebras.parte.1.fol.24.D.
Dies quid est.parte.1.fol.24.G.
Dies hebdomadę apud Hebręos denominant à sabbato,qa denominatio fit à digniori.pte.5.fo.86.H.Et fo.120.D.& fol.140.F.
Dies omnes hebdomadæ paschalis vocabantur sabbata,& quare prima tamen dies & septima erant celebriores intermedijs. parte.5.fo.119.H.
Dies hoc nomen in plurali inuenitur acceptum pro duobus diebus naturalibus,& pro anno vel annis indeterminatè.parte.2. folio.93.B.
Dies sex distinctos habet vnusquisq; nostrum in rectis operibus & recta vita,post quos debet quietem sperare.parte.1.fo.25.E. F.G.Et fo.24.E.Et fo.34.A.
Dies quare vbiq; repetitur in assignatione primorum sex dierum temporis.parte.1.fo.24.F.
Dies vnus dicitur quo fecit deus cęlum & terram:& insinuata est omnis creatura ante peccatum animæ.parte.1.fo.35.C.
Dies an longior fuit sub Iosue, vel sub Ezechia.Et de hoc narrantur opiniones &c.parte.2.fo.17.A.B.C.D.
Diem dicere non fuisse longiorem nec breuiorem solito,& solē non retrocessisse tempore Ezechiæ,an & quomodo probari possit.parte.2.fo.181.G.H.Et folio.182.A.B.D.E.G.
Diebus sex creationis mundi adaptantur sex dies recreationis hominis.parte.1.fo.22.F.G.
Dies sex pertinent ad vsum,septima ad fruitionem.pte.1.fo.39.H
In die secundo quare non dicitur:Et vidit deus quod esset bonū sicut in alijs diebus.parte.1.fo.25.B.D.
Dies duo sunt atributi mundo visibili,supremæ scilicet & infimæ parti mundi,tres reliqui deputati sunt visibilibus & mobilibus mundi partibus quæ intra mundum creantur.parte.1.fo.26.A.
Dies illi primi sex vtrum præterierunt, & addito septimo nunc p volumina temporum non re,sed nomine repetantur. parte folio.34.B.
Dies sex pręcedentes sicut dicuntur tempus productionis,ita dies septimus & deinceps dicuntur tempus gubernationis.Ibidē.D
Diem septimum sanctificauit dominus in quo requieuit:& nō illū quo faciēda inchoauit,nec illum quo fecit ea,& quare.Ibi.E
Dies septimus an & quomodo mane & vesperam habet.parte.1. fo.34.F.Et fo.35.A.B.
Diem septimum quando creauit dñs:In ipso enim nihil fecit,sed ab his quæ fecerat requieuit.Quomodo ergo requieuit in die quē non creauit &c.parte.1.fo.34.F.G.Et fo.35.A.
Dies septima ad hoc deputatur,vt homo vacet & occupetur in contemplatione creatoris sui,& per hoc beatitudo in præsenti vita inchoatur quodammodo.parte.1.fo.34.H.
Diei septimi requies post opera sex dierum,signauit diem sabbati,quo Christus in sepulchro quieturus mundum restaurauit, parte.1.fo.35.B.
Dies naturalis xxiiij.habet horas,& ex duabus partibus integrat quia complectitur diem & noctem.parte.1.fo.24.H.
Dies artificialis quis dicatur.parte.3.fo.115.G.
Dies artificialis secundum Hebræos incipit ab ipso mane & terminatur in vespere sequenti.Dies autem naturalis secundum eosdem incipit à principio primæ noctis & terminatur in principio noctis sequentis.parte.1.fo.31.B.
Dies secundum doctores nostros computantur à mane vsq; ad mane &c.Et de hoc rationes dantur.Ibidem.
Dies more antiquorū à præcedente nocte incœpit.par.5.fo.43.B
Diebus singulis facere debemus opus dei,scilicet ipsi deo & proximo:& quomodo.parte.2.fol.243.G.
Dies pręsciti nec augeri nec minui possunt,nisi cōtingat vt ita prę sciant,vt vel cū operib⁹ optimis sint longiores,vel cū pessimis breuiores.parte.3.fo.35.G.
Quisq; sibi præstat vt in bonis diebus sit aut malis,& habeat dies Iesu vel iustorum aut impiorum,& quomodo dies Iesu assequamur &c.parte.2.fo.32.F.

Index in Glos. ordi.

Dies in sacra scriptura,aliquando accipitur pro anno,aliquando pro mēse.parte.1.fo.134.D.Itē par.4.fo.217.G.H.Et fo.328.B.

Dies pro omni tempore ponitur,vt cum Apostolus dicit,Ecce nunc dies salutis,significat totum tempus quo hīc viuimus.pte.1.fo.35.B.

Dies quomodo & pro quo accipitur,cum dicitur,In die quo fecit dominus deus cœlum & terram & omne virgultum &c.Ibi

Dies Christi vel tempus intelligitur tempus passionis & resurrectionis,secundum quod ipse dixit imminente passione: Tēpus meum propè est &c.parte.1.fo.65.C.

Dies dominica quibus priuilegijs sit dotata.parte.1.fo.279.B.C.

Dies dominica sabbato Iudæorum comparatur,& declaratur dominica nostra suo sabbato prælata.parte.1.fo.156.E.

Dies dominica non obseruatur cum tanto rigore,scilicet vacatio ab operibus manualibus,sicut in vetere.quia possūt parari cibaria & aliqua alia fieri die dominica,quę nō erant licita in sabbato.Et quare.parte.1.fol.164.G.

Dies dominica seruat loco sabbati.Et quare.parte.1.fol.164.G.

Die dominica qui adulteratur transgressor est duplicās præcepti.parte.1.fol.164.G.

Die sabbati non solum manibus propriis,sed nec per manus gētilium licebat Iudęis operari,exceptis his quę ad vescendū pertinebant.parte.1.fol.141.G.

Die sabbati non erat licitum vasa locare vel accommodare gentilibus ad faciendum opera sua,puta securim ad scindendum ligna,& similia.parte.1.fol.172.F.

Die sabbati nō erat licitū Iudęis cōducere vel accōmodare gentili iumentum ad opus faciēdum.parte.1.fol.164.D.

Dies solēnes oēs qui semel celebrant in anno,vt Pascha,Pētecoste & hmōi,& qui in q̄libet hebdomada,vt sabbata,& q̄ in q̄libet mēse vt neomenię,& dies determinati ad solēnizandum,sicut sunt dies victorię de interfectione Holofernis,& de interfectiōe Aman,oēs dies prędicti apud Iudęos fuerunt immunitatis ab omni exactione & vexatione.parte.4.fol.449.C.

Die claro Noe ingressus est in arcam ad ostendendum q̄ poterat deus eum tueri à malis hominibus illis temporibus qui cogitauerūt eum occidere.parte.1.fol.54.G.

Dies pro labore dierum accipitur secundū illud.Et videbant illi pauci dies præ amoris magnitudine,quia labor alleuiabatur,& videbatur paruus propter amorem.parte.1.fol.91.C.

Dies peregrinatiōis vitę meę parui & mali &c.Sic dixit Iacob patriarcha.Et dixit dies malos sextuplici de causa.pte.1.fo.114.C.

Dies quatuordecim fluxerunt ad minus à recessu Moysi à Pharaone & percussione primogenitorum Aegyptiorum in quibus populus se preparauit ad celebrandum pascha & ad recedendum de Aegypto.parte.1.fol.145.D.

Dies mercennarij non sunt appetibiles ratione laboris,sed ratione mercedis post laborem recipiendę:& ideo dies optata mercēnarij:est dies pro præmio.parte.3.fol.33.C.

Dies notat nouum Testa.in quò est veritas reuelata,& nox designat vetus,& quare.parte.3.fol.111.F.

Dies & nox quę causant ex motu solis:propriè nō erit in generali resurrectione,qa cessabit motꝰ cæli:sed dies causat ex latiōe solis super nostrū hemispheriū &c.pte.4.fo.421.D

Dies iudicij hominibꝰ existētibus in conuiuijs & festiuitatibus tā quā securis & nihil timētibus repētinè veniet.pte.5.fo.176.C.

Diem iudicij non est opus scire post quantum temporis futurus sit,sed quo modo.parte.6.fol.112.E.

Dies nouissimus erit dies resurrectionis vniuersalis,quę quidē resurrectio ordinatur ad hoc quòd electi sint perfecte beati.parte 5.fol.209.D.

Dies nouissimus mūdi,in hoc quēcq; comprehēdet,in quo inuenerit eū suus nouissimus dies.parte.5.fol.114.E.

In die iudicij si fiduciam habeamꝰ,probare potest quicunq; quātum in charitate profecerit.parte.6.fol.233.F.

Dies decem notant tribulationem perfectam,vel decem tribulationes,vel decem præcepta decalogi.parte.6.folio.243.H.& folio.244.E.

Dies dicit mūdi ꝓsperitas vel peccati delectatio.pte.3.fo.10.F.

Dies iudicij in scriptura veteris & no.Testa.dicitur dies mala & terribilis,denotans genus humanum,in quo sunt plures mali q̄ boni.parte.3.fol.154.C.

Dies festos suos habet deus.parte.1.fol.314.F.

Dies festus oīs qui hīc agitur in pte geritur,non in integro:sed cū exieris de Aegypto,tunc erit tibi perfecta festiuitas.parte.1.folio.322.C.

Diem suū habet hīc aīa peruersa,& pacē habet in die sua.Sed ī die aliena restat ęterna damnatio.parte.4.fol.188.B.

Diem quędā gratię spūalem fecit presentia Christi,qui est sol iusti-
tię in humanitate assūpta,sicut presentia solis super terrā facit diem.Et duravit dies illa à Christi natiuitate vsq; ad eius ascēsionem.parte.5.fol.214.B.

Dies vna est tota vita presens.parte.2.fol.8.A.

Dies bonos quidā incipiunt,sed in malis continuè perseuerāt:alij dimidiant,alij implent dies bonos,& alij moriuntur in Aegypto,alij in deserto,alij in terra sancta &c.parte.3.fo.163.A.

Dies dicuntur mali quare,quando,& vnde inceperunt mali dici.parte.6.fol.96.G.

Dies mali dicuntur breuiari,longęui aūt & multi spacij,dies boni,in quibus dño seruimꝰ.parte.2.fo.33.B.& fo.214.A.

Diebus solennibus & festiuis licitum est lautius viuere q̄ alijs tęporibus.parte.2.fol.262.H.

Diebus solennibus diabolus fortius impugnat homines sanctos,& quare.parte.4.fol.447.E.

Diete tres sunt accipiēdę ꝓcedēdo p vicos ciuitatis Niniuę vbi q̄ Sic enim Ionas habebat facere, denunciando populo subuersionem ciuitatis.parte.4.fol.375.H.

Difficile est valde in bonis operibus patēter factis, vanam gloriā Dif totaliter euitare.parte.5.fol.23.C.

Difficile est magna agere,& de magnis apud se fiduciā nō habere.parte.3.fol.8.B.

Difficile est plures esse bonos.parte.4.fol.115.B.

Difficile est potentes & eloquentes in mundo ad Christi humilitatem conuerti.parte.4.fol.376.A.

Difficile intus vincit qd' exterius iudicatur.parte.3.fo.18.F.

Difficilius extirpat spiritalis bestia,i.iactantia,superbia,vel vana gloria,q̄ carnalia vicia.parte.1.fol.340.E.

Difficultas discendorum potest contingere dupliciter.parte.6.folio.142.F.

Difficultas triplex in pœnitētibus ad opera virtutum.Prima,corruptio naturę,secunda,habitus vel inclinatio,tertia,difficultas operis virtuosi.parte.5.fol.161.D.

Difficultas q̄ homo à pcātō non pōt resurgere nō est ex pte diuinę potētię,sed ex parte peccatoris.Et quare.parte.4.fol.359.C.

Diffidentia de adiutorio dei peccatum est.parte.2.fol.27.E.

Diffidentia de deo quantū ipi deo displicet,in Iacob patriarcha ostenditur.parte.1.fol.96.G.Et in Ioseph patriarcha.fol.106.E.

Diffusio glorię ipsius animę in resurrectione redundabit ad corpus & per consequens ad vires sensitiuas,quę sunt totius coniuncti.parte.3.fol.388.F.

Diffusio siue dilatatio diuini cultus in Ierusalem per bonum odorem signatur.parte.3.fol.412.D.

Digero multa significat.parte.6.fol.209.G. Dig

Digitus dei est hic,quō intelligendum sit, vel pro diuina virtute, vel pro virtute alicuius dęmonis superioris per artem magicā operationē inferioris impedientis.parte.1.fo.140.G.

Digiti scribentes in pariete,mane,techel,phares,quid notant moraliter.parte.4.fol.306.B.

Dignitas & gloria ꝓlati cōsistit in bonitate subditorū ita dęctio sui honoris,est in eorū puersitate.parte.1.fol.198.G.

Dignitas omis sęculi,diabolicę subiacet potestati.p.5.fo.136.E.

Dignitas sacerdotalis & regia cōsistebat in hoc q̄ instituebant reges & sacerdotes p sacram vnctionē.parte.4.fol.100.C.

Dignitas sacerdotalis & regia debēt plenè & legis & euangelij doctrinam habere & perfectè seruare.parte.2.fol.209.F.

Dignitatis suę gradū quē à dño perceperūt,q cupiditate corrupti nō custodiūt,significant.p Abiathar &c.parte.2.fol.212.B.

Dignitatem perdidisse propensius malum est, q̄ non habuisse.parte.6.fol.20.E.

Dignitatū nomina in consūmatione mundi tollent,& vn' grex humilis sub mansueto pastore manebit.parte.4.fol.400.F.

Dignus est qui saluat indignū, & ex dignitate sua facit dignum, quem culpabilis vitę tractus faciebat indignum.parte.2.folio 239.B.

Dilatatio Persarum,Medorum,& Grecorum ad alias partes intelligitur per hoc q̄ animalia & rotę ad quatuor partes ibāt & nō Dil reuertebantur.parte.4.fol.111.E.

Dilectio fortis est vt mors,& quō,& q̄re.parte.6.fol.126.B.

Dilectio dei fons est omnium virtutū.Dilectio mundi omniū vitiorum.parte.6.fo.230.A.

Dilectio dei dedit nobis vt diligeremus eū.parte.6.fol.233.F.

Dilectio dei per timorem nascitur,sed in affectu crescendo mutatur.parte.1.fol.338.B.

Dilectio compaginat corpus Christi,vt sit vnꝰ Christus.parte.6.folio.234.A.

Dilectionis causa est aliquid dupliciter.Primò quia est ratio diligendi.

gendi. Secundo quia est via quçdam ad acquirendum dilectionem. parte. 5. fol. 233. H.

Dilectio est certum signum, quo discernuntur filij dei & filij diaboli &c. parte. 6. fol. 231. F.

Dilectionis diuinę act⁹ quō prior est nobis, & quomodo dicitur. Appropinquate deo, & appropinq̄bit vobis. pte. 6. fo. 215. B.

Dilectio fratris qui videtur si non habetur, dei dilectio minime haberi arguitur: sed hoc quomodo, cum deus prior diligendus sit. parte. 6. fol. 234. B.

Dilectionem ordinatam qui habet, ille sanctè & iuste viuit. s. quę qualiter, & quo modo. parte. 6. fol. 116. F.

Et dilectione dei principaliter, & ex dilectione proximi consequenter, in operabilibus omnia dependent, sicut in speculatiuis omnes cōclusiones dependent ex hoc principio. De quolibet affirmatio vel negatio &c. parte. 5. fol. 7. C. D.

Dilectionis sui ipsius præceptum an & vbi datum sit. parte. 6. fol. 116. F. Item parte. 1. fol. 338. A.

Dilectionis præceptum ex toto corde &c. importat interiorē motum cum magna promptitudine, & hoc est difficillimū: ideo expressio huius præcepti rationabiliter fuit reseruata ad tempus vltimum totius doctrinę Mosaicę &c. parte. 1. fol. 339. H.

Dilectionis dei præceptum ex toto corde &c. quare præcipitur ista perfectio, q̄uis in hac vita non possit haberi. parte. 1. fol. 338. A & fol. 339. G. Item parte. 6. fol. 102. C.

Dilectionē dei & proximi tantū monere videtur Iohānes vt fratres diligamus, cū domin⁹ dicat, & pro inimicis orandum, quō intelligendū. parte. 5. fol. 23. B. Itē parte. 6. fol. 2. & fol. 233. E. F.

Dilectionis causa per se est similitudo. parte. 3. fol. 66. D.

Dilectio amici intelligenda est per imitationis similitudinem, & non per equalitatem. parte. 1. fol. 247. G.

Dilectio alicui⁹ rei facit de illa re frequenter meditari. pte. 3. f. 265. G.

Dilectio qua diligēda diliguntur, ita amāda ē, sicut odiēda est dilectio qua non diligenda diliguntur. parte. 3. fol. 263. G.

Dilectionis vires homo ignorat, nisi experimento cognoscat. parte. 1. fol. 77. A.

Dilectio proximi ordinatur finaliter ad dilectionē dei, ex q̄ sequit̄ q̄ p̄ceptū de dilectione dei habet rōnē finis, & per cōsequēs prī opt̄: respectu omnium p̄ceptorum. parte. 6. fol. 338. C

Dilectio dei maximè nutrit̄ mitiate & humilitate. pte. 5. fo. 40. F.

In dilectione dei necessaria est fides & vita. In dilectione proximi patientia & benignitas. parte. 4. fol. 272.

Dilectio dei specialis ad populū Israel descendit à Iacob, & alio nomine dictus est Israel. parte. 4. fol. 423. G.

Dilectio dei erga Iacob, & odium erga Esau fuerunt signa electionis & reprobationis ęternę. parte. 6. folio. 21. F. Item parte 4. folio. 423. G.

Dilectio Christi fuit gratuita, & discreta & necessaria. p. 5. f. 224. F

Dilectores mundi nihil habent nisi tria, quibus omnia viciorū genera comprehenduntur. parte. 6. fol. 230. A.

Dilexit deus Iacob, & odiuit Esau, cum nondum nati &c. quare, & propter quid. parte. 6. fol. 21. E.

Diligamus filios dei, vt diligamus filium dei, cuius membra sunt parte. 6. fol. 334. A.

Diligendus ois homo: Sed cū omnib⁹ prodesse non possis, ijs potissimè consulendum est, qui pro locorū & tēporū vel quarūlibet rerum oportunitatibus constrictus tibi coniungunt̄. parte. 6. fol. 88. F. & fol. 116. F. Item parte. 1. fol. 338. B.

Diligendus est inimicus, & quomodo. parte. 6. fol. 88. F.

Nihil diligendum diligitur, si ipsa dilectio non diligitur. parte. 3. folio. 363. G.

Diligendi sunt qui persequuntur, & amici vitandi sunt qui mala suadent. parte. 3. fol. 170. A.

Diligenda sunt quatuor ex dilectione. s. deus, anima, proxim⁹, & corpus propriū. pte. 5. fol. 230. H. Item parte. 6. fol. 232. C.

Diligendus ē p̄ctōr, non inquantū peccator est, sed omnis homo inquātū hō est, ꝓpter deū diligendus. parte. 1. fol. 338. A.

Diligere est alicui velle bonum. parte. 5. fol. 142. B.

Diligere possumus inuisa, incognita aūt nequaq̄. p. 5. f. 166. G.

Diligere conditorem se frustra credunt, qui eius monita contemnunt. parte. 3. fol. 356. A.

Diligere debes deū ex toto corde &c. ꝓximū verò sicut teipsum, inimicos nō ex tota virtute, nō sicut teipm, sed simpliciter. Sufficit ēm q̄ diligam⁹ & nō odio habeamus. parte. 3. fol. 357. F.

Sicut non potest diligere proximum, qui non diligit se. Se autē non diligit, qui diligit iniquitatem. parte. 6. fol. 78. B.

Diligere dicitur ordinatè, qui qđ non est diligendū, nō diligit, & diligenda diligit: nec plus qđ minus est diligendū, nec ęqualiter, quōd plus vel minus, nec plus vel minus, qđ ęque est diligendum. parte. 1. fol. 338. A.

Diligere proximū: & p̄ceptū de dilectione proximi erga proximū adimplere, vtrū sit perfecti⁹ q̄ implere cętera mandata circa eum, p̄ter p̄ceptum dilectionis, pte. 1. fol. 249. C.

Diligere proximum vtrum sit de p̄ceptis iuris naturalis primo per se notis. Ibidem.

Diligere proximum, vtrum sit p̄ceptum difficilius cętęris p̄ceptis quæ ordinant ad proximum. Ibidem.

Diligere iubet aīa triplicit̄, qa triplicis est naturæ. pte. 1. fo. 338. B

Diligere deum ex toto corde contingit dupliciter &c. Vno modo in actu. Alio modo habitualiter. Et hoc iterum dupliciter &c. parte. 1. fol. 339. E.

Diligit deus non oīno ex tota aīa, cum inest aliqd carnalis concupiscētiæ, vel qđ cōtinendo frænet. parte. 1. fol. 338. A.

Diligere deum ex toto corde &c. quomodo totalitas illa sit intelligenda. parte. 1. fol. 339. E.

Diligitur per odium, qui carnaliter sapiens dum praua nobis ingerit non auditur. parte. 5. fol. 163. H.

Quęritur quis de duobus melior: an qui minus diligit Christum & ab eo plus diligitur: an quem minus diligit Christ⁹, cum ipe eum plus diligat? parte. 5. fol. 243. E. F.

Diligens in prosperitate, incertum est, an prosperitas, an persona diligatur. In bonis enim non agnoscitur amicus, & in malis nō absconditur inimicus. parte. 1. fol. 338. B.

Diligentia nimia in operibus humanis & negligentia in diuinis reprehenditur. parte. 4. fol. 403. C.

Diluculū est diei principiū quādo. s. primo incipit lux solis apparere. Sed aurora qū lux p̄cedēs irradiat vapores existētes ī aer in pte orientali. parte. 3. fol. 71. D. Item parte. 2. fol. 44. B.

Diluculū designat pueritiā sicut vespa senectutē. p. 4. fo. 192. D.

Diluuium ex tribus elementis processit. s. aqua, terra & aere. parte. 6. fol. 227. C. Item parte. 4. fol. 352. F.

Diluuium generale non processit ex causa naturali, sed supernaturali, nec generale potest esse natura q̄uis particulare ī aliqua parte terrarum habeat causam naturalem. Et ideo dicendi sunt qui huius diluuij volunt causam naturalem assignare &c. parte. 1. fol. 53. F.

Diluuiū qū incepit desinere, aquę quolibet die decrescebant ęqualiter, & hoc est satis probabile. parte. 1. fol. 54. G.

Diluuiū & si fuit vnū de maximis euentibus mūdi narratione dignis, non tamen scriptura faciens mentionē de eius initio computat ānos à creatione mundi, qa non dicit: In tali anno post creationē mundi contigit diluuium, & quare. parte. 1. folio 149. F.

Diluuium venit propter pcta hominum, & fuit in pœnam hominū non dæmonum. parte. 1. fol. 50. B.

Diluuium principaliter inundauit propter peccata gigantum. parte. 3. fol. 380. H.

Diluuium terræ sterilitatem induxit parte. 1. fo. 50. H.

Diminutio ppli Iudaici per Romanos facta fuit tāta, immo maior q̄ illa q̄ fuit facta per Assyrios & Chaldæos &c. pte. 4. fol. 344. C. D. Vide in Iudęi quot à principio &c. Dina

Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimit. Dimissio peccatorū potest itelligi dupliciter. Vno mō quantū ad offensā & hoc est necessitatis. Alio modo quantum ad iniuriam, & hoc est supererogationis. parte. 5. fol. 25. H.

Dina filia Iacob in die solennitatis volens videre mulieres ornatas & sibi emere ornamēta, per Sichen filium Emor rapta fuit parte. 1. folio. 97. H. Din

Diogenes quomodo adulationem aspernat⁹ fit. pte. 5. fo. 39. C.

Diony sius tyrānus quō probauit anxietatē & timorē p̄sentis vitæ, & quō ipse esset in continua anxietate probauit amico per gladiū acutissimū suspēsum sup eundē &c. pte. 3. fol. 35. C. D. Dio

Dionysius tyrannus cum penè totius Siciliæ tyrannidem accepisset, maximarum opum domin⁹, exercituum, dux, & rector classium, equitatum potens, propter innopiam literas puerulos Corinthi docuit. parte. 1. folio. 10. F.

Dionysius Ariopagita quomodo vidit lunam retrocedētem ab oriente, & supponere sesoli tempore ecclipsis in crucifixione Christi &c. parte. 6. fol. 196. B. C.

Diotrepes hæresiarcha tempore beati Iohannis apostoli, asserens inutilem hospitalitatem. parte. 6. fol. 236. F.

Dioscorus mēsis apud Grçcos qui apud Latinos vocatur Iunius, & quare sic dicitur. parte. 4. fol. 474. A.

Dipondius quid sit. parte. 5. fol. 157. B. D. Dip

Dipsas genus aspidis quæ Latinæ dicitur situla, quemcunq; momorderit siti perit &c. parte. 1. fol. 341. E. F.

Dirigi q̄sq; voluerit magis optet audire, q̄ loq. pte. 3. fol. 395. E

Index in Gloſ. ordi.

Dirigit non ſolum opera, ſed & cogitationes dñs, quando (quē nihil latere nouimus) in cunctis quæ agimus, in memoriā reducimus, & illius flagitamus auxiliū. ptē.3.fo.324.B.

Dif Diſcēdorū difficultas pōt cōtingere dupl'r. parte.6.fo.142.F.

Diſcere debet quilibet in præſenti vita, ne qd indiſcuſſum relinquat, ne cum non poſſit, diſcere incipiat. parte.1. fo.257.E.

Diſciplina duplex. Vna qñ pro peccatis ſuis mala qs patitur, vt corrigatur. Alia quæ ſcientia dicitur à diſcēdo. ptē.6.fo.159.B.

Diſciplina vel miſericordia multum deſtituitur, ſi vna ſine altera teneatur. parte.1.fo.298.F.

Diſciplinæ cenſura ſiquis non premitur quaſi vas immundum pollutumq; reprobarur. parte.1.fo.297.A.

Diſciplinis ſecularibus, maximè philoſophicis, melius eſt ſe tradere, q; in eccleſia illa permanere in qua omnis populus hæreticorū gladio & peſte hæretica moritur. ptē.4.fo.140.A.

Diſciplina omnis quæ falſum aſſerit etiamſi vehemens videatur & veriſimilis, tamen nō debet ſapientia dici. parte.1.fo.308.E.

Diſciplinā vel aſtrologicæ, vel magicæ, vel cuiuſlibet doctrinæ, quæ contra pietatem eſt, baptizatus amplius non ſumat, qui abrenūciauit diabolo & pompis eius, & operib⁹ eius & omni ſeruitio & voluptatibus eius. parte.1.fo.332.E.

Diſciplinæ gentiliū nihil mundū habent, quia nulla apud eos diſciplina eſt, cui non ſit aliquid immundiciæ, vel ſuperſtitionis admixtum. parte.1.fo.354.E.

Diſciplina rationabilis apud gētiles inuenta, ſignificatur per mulierem pulchram, cuius cæſaries radenda fuit & vngues circūcidendi. parte.1.fo.354.E.

Diſcipulatus Chriſti dupliciter poteſt intelligi, vno modo generaliter ſecundum cōmunem ſtatum fidelium, alio modo cum hoc, per obſeruationem conſiliorum. parte.5.fo.163.G.

Diſcipuli docilis modus eſt aurem ſuam humiliter inclinare ad verba magiſtri ſui. parte.3.fo.197.F.

Diſcipulis non ſtatim profunda & ſecretiora tradēda ſunt ſacramēta, ſed morū correctio & diſciplinæ emēdatio. ptē.2.f.36.E.

Diſcipulorum differentia eſt ſicut in primogenitis mūdis vel immundis: quidam cum obedientia, legis meditatione & ſcientiā acgrunt, quidā ſolā ſapientiā habent. parte.1.fo.264.E.

Diſcipuli noſtri, qū ſunt pfecti nihil nīi egēt magiſterij. Ibidē.G.

Diſcipulus audiens deuotè & intentè, accipit fructum ſacræ ſcripturæ à doctore: ſed quādo habituatus incipit docere, tunc dat hmōi fructū alijs tempore ſuæ doctrinę. parte.3.fo.87.D.

Diſcipulus mollis & effœminatus doctori peſtifero ſe ſubijciens comparatur mulieri quæ ſuccumbit viro. &c.246.D.

Diſcipulus doctrinā doctorū verboſorū ſequens & approbans, ſignificatur p pollutum ſuper mortuo, & iſti ſunt eṇciendi de ſcholis & fideliū collegijs. parte.1.fo.273.B.

Diſcipuli ſub benigno magiſtro ſuperbientes, & contra pſonam eius vel doctrinam irreuerenter ioquētes, grauiter ſunt obiurgandi, ſicut Aaron & Maria &c. parte.1.fo.282.H.

Diſcipuli Iohannis bap. in tribus defici ebant. primò, quia de abſtinētia ſe iactabāt, ſecūdò, quia Phariſæis ſe cōiūgebāt, tertiò, quia Chriſtū arguebant ex defectu abſtinētiæ. parte.5.fol.33.G.

Diſcipuli Chriſti in charitate dinoſcūtur, nō in prophetia, fide & alijs, quæ habent & non diſcipuli. parte.6. fo.54.A.

Diſcipuli qui adhęſerunt Chriſto ante miracula ipſi adhæſerunt ex Iohannis teſtimonio inchoatiuè. parte.5.fo.194.D.

Diſcipuli Chriſti duplici de cauſa dæmoniacum quēdam nō poterant curare. parte.5.fo.54.H. Et fo.150.D.

Diſcipuli Chriſti nondū in bono cōfirmati erāt aliquid humanū paſſi, quia mori fuerunt quodam zelo inuidiæ contra tres qui aſſumpti fuerūt in trāſfiguratione &c. parte.5.fol.150.D.

Diſcipuli ,pphetarū dicūtur eorū pueri liue filij. ptē. 4.fo.23.C.

Diſcipuli Chriſti ,ppter perſecutionē quādo debent fugere, & dare locum iræ, & quādo nō parte.5.fo.37.F. Et folio. 201.G.

Diſcipuli adhuc imperfecti dicūtur pulli, & quare. ptē.3.fo.76.H

Diſcipuli ſermonē dominicæ paſſionis toties replicatum intelligere nō valent, & quare. parte.5.fo.171.E.G.

Diſcipuli duo euntes in Emaus, vnus erat Cleophas, alter Lucas, ſed nomen ſuum tacetur. parte.5.fo.182.D.

Diſcipul⁹ hūilis ſignificat p Nicodemū, & q̄re. ptē.5. fo.194.H.

Diſcit modo libenter dicere, quod didicerit non libenter audiri. Hoc de detractore dicitur. parte.3.fo.331.E.

Diſcūt plurimi, nō vt ſequant, ſed vt iudicēt & cōuīcāt, ſicut aliq diſcūt doctrinā Aegyptiorū vel matematicā. ptē.4.fo.295.A

Quidquid dicitur, non naturæ eſt, ſed ſtudij & propriæ voluntatis. parte.4.fo.130.F.

Diſcordiam & ſciſſuram faciunt motus iraſcibilis & concupiſcibilis inordinati in eodem homine, & inclinant hominē ad malum: ratio verò & ſyndereſis trahunt ad oppoſitum, & ſic in eodem homine fit ſciſſura. parte.1.fo.290.D.

Diſcordiam ſeminantis crimen, in comparatiōe ad ſex capitalia crimina, quaſi minora deponūtur: & quare. ptē.3.fo.315.E.

Diſcordantiū pœne multæ ſunt, & quæ ſint. parte.4.fo.361.F.

Diſcordię materia erat inter gentiles & Iudæos cōuerſos: quia de iudaiſmo conuerſi ſe præferebant gētilib⁹ ex Moſaicæ legis ſuſceptione, & econuerſo gentiles Iudæis de ſcientiæ acquiſitione. parte.6.fol.4.G.

Diſcretio decipit, vt ſi ,p infirmitate, quaſi diſcretè pl⁹ alimētorū ſumimus, & indiſcrete bella carnis excitam⁹. ptē.3.fo.10.A.

Diſcretionis neceſſaria, requiruntur duo ſ. impeditiua & promotiua, impeditiua vt caueantur, promotiua vt teneantur. parte.3.folio.424.F.

Diſcretionis impeditiua ſunt quinq;, & enumerantur. Ibidem.

Diſcretiōis ,promotiua ſunt q̄tuor, & enumerātur. ptē.3.fo.425.D.

Diſcretionis intentio ſignificatur per digitos, Et quare. parte.3. folio.340.B. Et fo.362.F.

Diſcretio opationis ſignatur in digito. parte.1.fo.295.G.

Diſcretionē ſunt habētes, q; nouerunt diſcernere de ſacrificio ſalutari: quæ oibus ſint dicenda, quæ pfectioribus, quæ humanæ cognitionis modum ſunt excedentia, igni ſpūſſancti tribuēda. Et tales cultris aſſimilantur. parte.2.fo.241.F.

Diſcretionis immoderata ſubtilitas, quæ plus q̄ oporter vel decet eſt excreſcens, actionis confundit rectitudinem. parte.1.fol. 252. E.H.

Diſcretionem boni & mali qui habere ſciunt, & meditantur in lege die ac nocte, illos recipit eccleſia, & per quid ſignificantur. parte.1.fol.346.E.

Diſpenſabilia non ſunt ea quæ ſunt per ſe mala, quia nō poſſunt bene & abſq; peccato fieri. parte.2.fo.166.F.

Diſpenſatio dei iuſta, ſed occulta alijs, alios pro varijs meritis prę ponit, vt humana formidine peccare metuant, qui diuina iudicia non formidant. parte.1.fo.55.F.

Diſpenſationes terrenorum ſignificat camelus, in quibus multiplicius hoſtis inſidiatur, & tales curas. modo torpenti vel præcipitata actione fieri, modo pigra vel immoderata locutione confundit. parte.3.fol.7.E.F.

Diſpenſatorię ſæpe aliquid à maioribus agitur, quod à minoribus error putatur. parte.2.fo.103.B.

Diſpēſatores miniſteriorū Chriſti ai aduertāt ſcriptū eſſe in lege. Et oino indigēs & mēdic⁹ nō erit iter vos. &c. ptē.1.f.347.D.H

Diſpēſatorū quidā boni, & quidā mali. ptē.6.fo.308.E.

Diſperſio Iudæorum per Titum & Veſpaſianū, xlij. anno poſt paſſionē dñi vbi figurata & ,pphetata eſt. ptē.1.fo.365.F.

Diſplicet ſibi tātò min⁹ q̄ſq;, quātò ſe min⁹ videt. ptē.3.fo.82.A.

Diſplicens ſibi hic, talis deo placet: & cui deus placet, ipſe ſibi diſplicet. parte.3.fol.279.A.

Diſplicentia quam habuit Samuel ſuper verbo populi quo dixit: Da nobis regem, vt iudicet nos: fuit propter tria. Et enumerantur. parte.2.fo.71.A.

Diſpoſitio debita ad recipiendum ſalutem per Chriſtum donandam, eſt q; homines iuſtè ſe habeant erga proximum, & deuotè erga deum. parte.4.fo.92.H.

Diſpoſitio optima beliantiū eſt, q; per nimiam ſeparationē aduerſarij nō ingrediātur actiē, & p nimiā conunctionē vnus nō impediat aliū ad inuadendum aduerſariū. parte.4.fo.354.C.

Diſpoſitio debita ad perceptionem diuinæ gratiæ & conſolationis, eſt veritas penitentiæ & cōtritionis. ptē.4.fo.354.D.

Diſpoſitio bona prædicatoris in tribus cōſiſtit. f. q; ſciunet, q; oret, & q; reſiſtat tentationibus. parte.5.fo.136.D.

Diſpoſitio dei æterna, eſt immutabilis, quæ eſt idem quod eius conſilium, quod nunq; mutatur, licet ſententia eius mutetur. parte.6.fo.144.C.

Diſpoſitio debita ad ,pficiſcendum per viam periculoſam filijs Iſrael fuit duplex demōſtrata, & enūeratur. ptē.2.fo.251.D.H.

Diſpoſitio Abrahæ tendebat ad perfectum, quia fuit p dei monitionem ac opera pfectionis, & per eius ,miſſionem in bonis conferendis, & per mutationē nominis. ptē.1.fo.68.B.

Diſpoſitio cordis. Vide in Cordis diſpoſitio.

Diſpoſitio filiorū Iſrael exeundo de Aegypto fuit agni paſchalis immolatio cuius ſanguine linita ſunt ſuperliminaria &c. & quid figurauit. ptē.6.fo.156.G.H.

Diſputans contra aliquem frequēter arguit, aut aliquid dicit ,p cedens ex conceſſis ab eo, ad aliquid contra eum concludendum. parte.3.fo.10.G.

Diſputantes de dogmatibus vel quæſtionibus legis ad ſubuerſionem audientium percutiunt animum quę concepit nuper per verbum

verbum dei. Et de hoc figura. parte. 1. so. 168. F
Disputatio inter doctos gentiles & catholicos, per quid significatur, & cum rationib⁹ & scripturis superantur, conuersi ad fidē vtiles ecclesię efficiuntur. parte. 4. fol. 474. G.
Ad disputationem cōtra hęreticos venire nō debet nisi doctus & perfectus, ne scandalicet alios superatus. pte. 1. so. 353. F.
Disputare volentes cum Iudęis necessario habent translationem Chaldaicam per Ionathan factam apud eos receptam tanquā irrefragabilem. parte. 6. so. 275. F.
Disputamus cum omnipotente, dum nos illius iusticię coniungēntes facta nostra subtili indagatione discutim⁹ &c. pte. 3. so. 31. B
Disputationes tunc sunt vtiles, si non ibi considerētur nisi vię domini. parte. 3. so. 263. E.
Disputare de deo non omnium est, sed eorum qui nihil femineū, nihil fluxū in cogitationib⁹, vel operib⁹ habēt. pte. 1. so. 223. G.
Disputando de deo. i. theologizando sufficit nobis tantum tangere. Qui enim vult calefieri si manum in ignem miserit, pro calefactione adustionem sustinebit. parte. 1. fol. 224. A.
Disputans Paulus cum philosophis quem ordinem obseruat, & nobis imitandus &c. parte. 6. so. 195. A.
Disputantem de morte Christi & de resurrectione, oportet misericordiam addere, & quare. parte. 1. so. 217. C.
Disputātes cū beato Iob, aliquando amici aliqñ inimici notātur, nec in hoc est repugnantia. parte. 3. so. 29. C.
Dissensio erat inter Corinthios baptizatos à diuersis: & de doctrina prophetarum & apostolorum. parte. 6. so. 33. H.
Dissimulare quandoq; necesse est. parte. 1. so. 98. B.
Dissipatur homo ad orientem quando tempore iuuenturis consumitur in peccatis. Ad meridiem verò quando tempore viriliatis vtitur iniurijs & rapinis &c. parte. 1. so. 367. H.
Dissonantia computationis annorū regum Iuda soluitur quinq; modis. parte. 2. so. 152. F
Distantia maior significat remissionem culpæ, quæ est maius malum, quia opponitur bono spirituali, minor autem distantia, pœna est corporalis. parte. 3. fol. 238. C.
Distinctio sententiarum quotuplex & quid quæq; sit, & vbi assignetur. parte. 4. so. 2. D. E.
Distinctio siue rerum diuisio vel operum dei per dies qualiter fuerit. parte. 3. so. 403. C.
Distinctio personalis in diuinis innuitur, quia dicitur filius missus à deo & spiritu eius, in quo apparet distinctio ipsius filij missi à patre & spiritussancto, à quibus missus in carnem pro mūdi salute. parte. 4. so. 83. B.
Distinctio Iudęę & gentilitatis non fuit à principio, sed incępit in Abraham, qui circuncisionem accepit in signum huius distinctionis. parte. 4. so. 91. C.
Distributio in his quæ Moyses distribuit, & in his quæ Iesus, inuenimus aliquam differentiam. parte. 2. so. 20. B. E
Distinctio operum sex dierum creationis mundi incipitur à luce & quare. parte. 1. so. 24. D.
Diu Diuersitas animalium pro sacrificio quæ fuit. parte. 1. so. 65. F.
Diuersorium fuit locus vbi hospitabantur, vel diuertebant homines, ab extra. parte. 5. so. 129. G.
Diues, in Diuites.
Diuina nō itelligim⁹, nisi ex creaturis, & sic noīam⁹. p. 3. so. 312. G
Diuina licet non sint præsumptuosē inquirenda, tamen per diuinam reuelationem sunt humiliter suscipienda. parte. 1. so. 127. E
Diuina prouidentia ad hæc inferiora, vt errantes quidam dixerūt non extenditur. parte. 3. so. 402. G.
Diuinitas Christi confessa est confessione laudis ab angelis in hora natiuitatis, & ista laus fuit perfecta quando pueri in templo clamabant, Osanna fi. Da. parte. 3. so. 97. F.
Diuinitas in dedicatione templi Salomonis quod ædificauit deo, ostensa fuit in signo visibili nebulæ. parte. 2. fol. 144. D. Item parte. 3. fol. 362. H.
Diuinatio non diuinitus datur, sed per antiphrasim dicitur, quasi quæ per hoīes fiat demonib⁹ repletos. parte. 1. so. 306. E.
Diuinationis virtus nulla est, nisi inquantum deus permittit. parte. 1. so. 305. G. Et so. 307. A. D.
Diuinandi modus quidam erat per proiectionem baculi. parte. 4 te so. 338. A. C.
Diuinatio aliqua per garritum & motum auium, an & quādo est licita. parte. 4. so. 9. G. H.
Diuinandi instrumēta curiositas humana adinuenit. p. 1. f. 301. G
Diuinationem vel augurationē exercētes, oēs isti auiū vel animaliū ministerio vtunt, quæ in lege scribunt īmūda, & semper homini insidiantur, ex quo ministerio dæmonum, oportuna & digna indicantur. parte. 1. fol. 306. E. F.
Diuinatio aliud est, & aliud prophetia in diuina scriptura. Abdicatur ergo penitus diuinatio, opere enim & ministerio dæmonū impletur. parte. 1. so. 302. F.
Diuinatio multū detestabilis est & maximè vitanda, quia oīa in opatiōe dæmonū fieri nō dubito &c. ā quib⁹ omnibus qui hō dei est, & in portiōe dei numerat, penit⁹ debet esse alienus quæ occultè demones machinant. parte. 1. so. 306. E.
Diuinacula nominauit scriptura quędā in artibus, quas curiositas hūana cōposuit. Gentilis aūt cōsuetudo vel tripodas, vel cortinas, vel hmōi vocabulis appellat, quæ quasi ad hoc cōsecrata, moueri ab eis & cōtractari solent &c. parte. 1. so. 302. F.
Diuinatores & doctores superstitiosi sunt primo occidendi gladio spūali per excōmunicationē, & si permanserint obstinati, p mortem corporalem &c. parte. 1. so. 346. B.
Diuinatores somniorum antiquitus super eorum hostiæ immolate dormiebant ad habendum reuelationes in somnis. parte 4. so. 104. F.
Diuinum credidit ritus gētium omne quod per qualencunq; spiritum profertur. parte. 1. so. 306. E.
Diuini q dicunt. par. 4. fol. 23. E. Et so. 149. F. Itē parte. 2. so. 69. C.
Diuisio linguarum facta est, & p mundū sunt dispersæ. parte. 1. so. 59. C. Et so. 369. G. Item parte. 3. so. 421. D.
Diuisio maris rubri, q̄ fuerit in duodecim diuisiones, secūdū duo decim tribus, est opinio aliquorū: sed magis tenet q̄ fuerit solū vna. parte. 1. so. 152. F. Et fol. 153. B.
Diuisio animalium in sacrificijs quæ fuerit & quare, & quid designat. parte. 1. so. 65. F. G
Diuisio terræ promissionis aliter fit in libro Iosue & in Ezechiele, & quomodo. parte. 4. so. 283. B.
Diuisio terræ pertinēris ad Christū quæ per Iosue significat. dupliciter potest intelligi. s. de ecclesia militante & triūphante. Et qd per nouē partes quæ diuisæ fuerant significatur in militante & triumphante. parte. 2. so. 19. H.
Diuisio possessionum inter se requirit ad bonā ordinationem populi, quia communia negliguntur, & propria curantur magis &c. parte. 1. so. 312. C.
Diuitis facta & dicta multi sunt q extollūt: pauci verò qui doctrinā humilitū & virtutem intelligunt. parte. 3. so. 400. A
Diuitū numero deputandi sunt q amāt diuitias, & si nō habent. pte. 5. so. 171. C. Et fol. 108. F. Item parte. 6. so. 210. E.
Dives & pauper tūc obuiant sibi, qñ dives ad petitionē pauperis supplet defectū sue indigentiæ. parte. 3. so. 330. C.
Dives & pauper quomodo differenter honorari possunt, & qualiter non. parte. 6. so. 212. C. D.
Dives Abraham fuerat, qui lazarū pauperē in sinu tenebat: ait rī Loquar ad dīm meū, cū sim puluis & cinis &c. Quid diuitias suas æstimabat qui seipsum puluerē cinerēq; putabat? parte. 1. folio. 71. B
Diuites huius mundi documentum habēt ne molestè ferant petitiones pauperū, ne declinent ab eis &c. parte. 2. so. 57. C.
Diuites temporaliter dicuntur pingues, similiter donum gratiæ pinguedo nominatur. parte. 1. fol. 218. H.
Diuites īmisericordes vbi & de q̄ pœnas passuri sūt. p. 6. f. 215. E. F
Diuites comparantur perdici, & quare. parte. 4. so. 136. B.
Diuites fuerunt, Matthæus, Zacheus, Ioseph, & cęteri plurimi, & tamen saluati, sed quo modo. parte. 5. so. 108. E.
Dives in inferno sepultus non nominatur, & quare: Lazarus aūt nominatur, & quare. parte. 5. so. 167. D. G.
Diuitiæ antiquorum erant greges animaliū. Non ergo mirum si filiæ magnorū habebāt curā de gregib⁹ alendis. pt. 1. fol. 126. B.
Diuitiæ antiquorū principaliter erant in pecoribus, & inde dicta est pecunia. parte. 3. so. 55. B. C. Et so. 5. G.
Diuitię antiquorū fuerūt principaliter aīalia. pt. 3. fol. 5. G. Inter q̄ boues multū reputabant, & quare. so. 44. B. Et so. 55. C.
Diuitię tempore Saulis regis, p maiori parte in animalibus consistebant. parte. 2. so. 74. H
Diuitiæ & honores sicut sunt impedimēto reprobis, ita sunt probis adiumenta virtutis. p. 3. so. 55. C. D. Et so. 300. C. Itē pt. 5. fol. 26. G. Et so. 141. H. Et so. 166. G. Item pte. 6, fol. 122. H.
Diuitiæ iustè habitæ sunt materia exercendæ virtutis per opera misericordiæ & liberalitatis. parte. 3. so. 400. D
Diuitias habētes nō reprehēdunt: quia his abūdant, sed quia prodextera habent. i. p beatitudine. parte. 3. so. 300. B.
Diuitias habere, non prohibemur: non enim damnantur diuitiæ vnde mercamur cœlum, sed non apponere cor iubemur &c. parte. 3. so. 371. E.
Nec tam diuitiæ quām amor diuitiarū in culpa est. p. 5. fol. 141. F. Item parte. 1. so. 71. A. B.

Index in Glos. ordi.

Diuicias qui sedulo congregat, & non pro redemptione animę suę dispensat, sed alijs dispensanda reseruat, non rectè facit. parte.3.fol.322.A.

Diuitijs multiplicandis qui incubũt, patet, quia vitę alterius gaudia quęrere contemnunt. parte.5.fo.108.E.

Diuitiarum adiectio maiorem accendit flammam, & violentior est cupido. patre.5.folio.59.H.

Diuitię terrenę sine amaritudine non possidẽtur sicut nec sine felle epar est. parte.4.fol.287.B.

Diuitijs iũgitur sollicitudo custodię (quæ affligit) & voluptas (quæ effugere facit). pte.5.fol.45.A.& fo.157.C.& fo.146.E.

Diuitię solent quatuor facere mala, quę ex abundantia earum eueniunt. s. ociositatem, gulositatem, ebrietatem, & cõessationis celebritatem. parte.5.fo.157.g.

Diuitię quare congregãtur & penę sęper contrarium consequũtur finem. parte.5.fo 26.C.

Diuitię & si delectare videntur, tamẽ possessoribus suis spinę sũt. parte.5.folio.146.E.

Diuitiarum seruus est, qui custodit eas vt seruus dominum: qui autem earum seruitutis excussit iugum, distribuit eas, vt dominus. parte.5.fol.26.H.

Diuicię fomentum pręstant omnibus peccatis. parte.4.folio.169. D. Item parte.3.folio.419.F.

Diuitię sicut negligentiam pariunt salutis sicut egestas dum saturari quęrit à iusticia declinat. parte.6. fol.113. A. Item parte.4. folio.250.B.

Diuitię Christianorum,& maximè episcoporum & sacerdotum. debent esse victus & vestitus. parte.6.fol.119. G. Item parte.3. folio.132.G.

Diuitię artificiales sunt, vt aurum, argentum, arma, & huiusmodi. Naturales verò sunt de quibus possunt homines viuere, vt sũt blada, vinum, oleum, & animalia &c. parte.2.fo.212.D.

Diuitię naturales cõmunes & artificiales cõmunes sunt bonis, & frequentius conceduntur malis quàm bonis. pte.3.fo.373. H.

Diuitię & sanitas corporũ & oĩm rerũ abundantia & his cõtraria etiã apud philosophos, nec bona dicũt, nec mala. p.4.fo.28.F.

Diuitię non sunt hominis summum bonum, vel felicitas, & ad hoc plures rationes ponũtur. parte.3.fol.347.H.

Diuitię spũales non habent afflictionem annexã sicut habent tẽporales. parte.3.folio.319.D

Diuitiarum citcunstantiam Sathã pellem nominauit dicens: Pellem pro pelle &c. parte.1.fol.225.B.

Diuinę impiorũ cõparãt fluuio siue torrẽti qui subito ĩtumescit & cito deficcatur, sic diuitię iniustorum velociter acquirũtur. parte.3.folio.418.G.

Diuitias habentes significantur per arbores frõdosas & vmbrosas. parte.4.folio.338.D.

Diuitię comparantur tonitruo, quod cito per pluuiam cessat: sic pompa iniquorum rollitur cito à diuitibus, pricipibus, & modica occasione data. parte.3.fol 428.G.

Diuitiarum abundantia solet esse causa discordiarum. parte.3.fo. 5.G. Item parte.1.folio.62.C.

Diuitię dicuntur feces eò quòd prębeant omnibus vicijs fomentum. parte.4.folio.69.C.

Diuitię malè acquisitę frequẽtes ab alijs rapiũt &c. & significãtur p perdicẽ, cui⁹ pulli quãdo nati sũt fugiũt ab ea. p.4.fo.136.D.

Diuitię si iniusto titulo acquirantur, de eis non debet fieri elemosyna, vel etiam si iniustè possideantur, sed ęstrestitutio facienda. parte.5.fol.166.G.

Diuitię pręstant viam & fomentũ ad omnia vicia, & prædicatores euangelij debent esse à terrenis cupiditatibus expediti: magna enim cura circa illas impedit actum prædicationis. parte.6. fol.122.H. Item parte.3.fo.188.G.

Diuturnitas populi & laus sapiẽtis fluuio cõparãt. p.3.fo.425.G.

Diuturnitas fuit solũ fortè in illis qui in sacra scriptura nominãtur, scilicet, Adam, Seth, & Enos, & cęteris: Nõ autem in alijs cõtẽporaneis, qui non tã diuturnè viuebãt. pte.1.fo.49.H.

Do Docendi officium qui idoctus vsurpat, maiorẽ damnationẽ meretur cẽ si solus suo scelere periret. pte.6.fo.213.E.

Docendi cathedra si indocto tribuatur, sęque per hoc ecclesia vt ĩfidelium persecutione leditur. parte.3.fo.333.F.

Docendi actum desiderare & scientiam, non est malum: sed meritorium, quomodo & qualiter, Vide. pte.5.fo.71.B.

Docendi habilitas dupliciter accipitur. pte.6.fo.125.H.

Ad docendum qui ,pclivior est quàm ad faciendum, aliquãdo iactantiam vel contentionem incurrit, vel inuidiam, & alia multa. parte.6.folio.214.B.

Docendo vel ĩcrepãdo qui corda ,pximorũ ĩstruũt, illos dum firmiter ĩter alios cõsistere docẽt, quasi quadrando aptant & sunt latomi in constructione domus dei. pte.2.fo.244.C.

Docendi autoritas apud Hebręos duplex erat: quia aut secundũ deriuationẽ generis, vt in sacerdotibus, aut secundum gradationem &c. parte.5.fol.67.A.

Docent multi verbis, & destruunt illa exemplis, vt meretrix quæ vigilans puerum lactauit, & dormiens extinxit. parte.4.folio 187.F.

Docentium precium non est aliud quàm labor discipulorum in addiscendo, & reuerentia ad magistrum, & sustentatio eius si id digeat, quantum ad victum & vestitum. parte.1.fol.108.C.

Docenti nemo tribuat, quod ex ore docentis intelligit. Nisi intus qui doceat sit, lingua doctoris exterius in vacuum laborat. parte.6.folio.230.F.

Quę docentur, & si manifestè vera esse nõ ignorãtur, tamen si negligi cœperint à magistro, non facile proficiunt. pte.6.fo.115.F.

Docentes in scholis ex charitate, offerũt panes coctos i sartagine. i. frixos, & quare. parte.1.fol.216.H.

Docentes sacram scripturam ĩ scriptis ex charitate, occupati studio quasi in clibano offerunt panes coctos. parte.1.fol.216.H.

Docere alios qui valet, & refugit, dicens: sufficit mihi de me rationem reddere: quid opus est alijs ministrare, vt de eis cogar rationẽ reddere, audiet: Sciebas quia meto &c. parte.5.fo.77.B. & fo.172.F. Item parte.4.folio.43.B.

Docere decet eũ cęteros, q prius fecerit quæ docet. p.1.fo.300.D.

Docere volens, vitet omnia verba quæ nõ docẽt: & si pro eis quę intelligantur, dicere potest integra, id magis eligat. si verò non sunt, vel in pręsenti non occurrunt, vtatur verbis minus integris, dummodo res integrè doceantur & discant. p.1.fo.280.B.

Docere in doctrina verbi, & vti sapiẽtia verbi in his q̃ sunt fidei differẽtiam habẽt. primũ est fidei corruptiuum, alterũ verò est bonum & meritorium. parte.6.fo.34.F.G.

Non est docere sed dicere, vbi nemo discit. parte.4.fo.166.F.

Docere debemus auditores non nostra propria, sed ea quæ legis & euangelij sunt mandata, si ad præmia domini vna cum eis peruenire curamus. parte.2.fo.248.H.

Non docere obedientiam, qui ad se pertinent subditos, & eorum vitam vt operentur secundum legem non disponere, insensati patris aut magistri est. parte.1.fo.264.A.

Doctorũ quatuor species, duę bonorũ, & duę malorũ. p.6.f.58.F

Doctores nouellos audire, & doctrinam sanctorum patrum declinare non debemus. parte.3.fo.396.E.

Doctores inferiores deferre superioribus honores, docuit Iohannes Baptista. parte.5.fo.196.H.

Doctores moderni cõtra exemplũ Christi faciunt, nã vn⁹ reprobat quãtũ põt dictũ alterius, & similiter baccalaurei dicta suorum doctorum impugnant. parte.5.fo.17.B.

Doctores vani doctrinam vtilẽ antiquorũ cõtemnũt, & nouitates inutiles ad sui iactãtiam anteponũt. Q. qui nos præcellerũt, respectu nostri rudes fuerũt, sicut lateres respectu lapidum quadrorum &c. parte.4.fo.25.H.

Doctores superiores non debent inferiores cõtẽnere, sed magis quantum possunt, salua veritate, eos commendare. parte.5. folio.39.D.

Doctor si illos quos verbo ædificat, exemplo scandalizat: nec ipse regnum dei intrat: & illos qui intrare poterant excludit. parte.4.fo.156.F:

Doctorum ordo quasi rex pręsidet in ecclesia. parte.3.fo.56.B

Doctor debet sedere docendo. parte.5.folio.225.C. Item parte.2. folio.40.H.

Doctorum ordinem Christus in culmine ecclesiasticæ dignitatis constituit. parte.2.fo.204.B.

Doctores bonæ doctrinæ sed malæ vitæ significantur per scribas, qui Christum Herodi ostenderunt, sed natum non adorauerũt. parte.5.fo.12.D.

Doctores & pastores ecclesiæ debent alijs communicare quæ didicerunt per studium sacræ scripturæ. parte.5.fo.130.H.

Doctoris sermo in potestate fit, cum cuncta quæ docet operatur. parte.5.fo.137.G.

Doctor & prædicator non solum debent docere verbis sed etiam factis, exemplo Christi. parte.2.fo.249.H.

Doctorẽ tẽperate vtanẽ verbo ad turbas, vt nec terrena eis ꝑcipiãtur, nec à terrenis in ꝓfunda sacramẽtorũ recedãt, vt ea penitus nõ intelligãt. parte.5.fo.138.E. Itẽ parte.3.fo.51.D. Et fo.426.E. Item parte.2.fo.208.E. Et fo.217.G. Item parte.1.fol.168.E. Et fo.178.C.E. Et fo.276.C.E.

Doctor ecclesię si de profundioribus mysterijs tractat, & occulta sapientiæ inter perfectos proferat, intus est, cum verò ad turbas

ad turbas loquitur,ea quę proficiunt his qui foris,sunt, foras exit &c.parte.1.fol.282.F.

Doctoris sermo est ociosus, nisi idem spiritus assit cordi audientis.parte,5.fol.229.D.

Doctor veritatis ex persecutione non debet cessare â veritatis doctrina,sed constantius docere.parte.4.fo.160.D.

Doctor theologus curiosus & vaniglorioſus,verba multiplicans ad sui ostentationē,vel ad quęstum,& non ad vtilitatem audientium, dicitur vir seminifluus.parte.1.fo.240.H.

Doctor qui non intendit nisi quęstū vel fauorem hominum,frequenter cum bonis que dicit prorumpit in mala verba & inhonesta.parte.1.fol.240.H.

Doctores vani & elati non sunt contenti sentētijsper prophetas & populos traditis,sed vlterius ad sui ostentationem diuina curiosius perscrutantur.parte.4.fo.251.D

Doctores peruersi putant quæstum esse pietatē,sedentes in templo quasi numularij,proponunt columbas,nō in caueis,sed in cathedris:vendunt dona spiritussancti.parte.4.folio.368.A.Et folio.80.A.

Doctor vanus significatur per Tharsis,qui non quęrit docere vtilia,sed magis curiosis auditoribus placentia.parte.4.fo.226.D. Et folio.157.D.

Doctores tam in veteri testamento q̄ in nouo,qui negligentius agunt,& minimos scandalizant &c.vendunt sibi creditos,ex mortuis illorūdiuitias consequuntur,laudantes eos qui prædā agunt &c.parte.4.fo.417.E.

Doctor si quis est in lege,sciens alios erudire,nō debet sibi attribuere,sed deo:deinde his à quibus doctus est &c.& hoc mō dat decimas & primitias.parte.4.fo.427.A.

Doctoribus bonis ablatis dispendium non minimum fideles sentiunt auditores &c.parte.4.fo.446.F.

Doctores sancti intus operā dant virtutibus,& tamen foris cum fidei scuto,& gladio spiritus contra hostes dimicare nō cessant. parte.4.folio.448.B.

Doctor quilibet demonstret ad spem modo viuentibus,qualiter præcedentes iusti præsentis vitæ pelagus transierint naui gio crucis Christi,vt sicut illis ita & istis littus quietis conferatur. parte.4.fo.454.F.

Doctores sancti in prædicatione euangelij gentibus promittunt regnum cæleste,& æternam beatitudinem,si fidem Christi recipere voluerint,euangelicamq; doctrinā vsq; in finē vitæ seruare.parte.4.fo.456.F.

Doctores sancti crebro repetunt:si quæ obscurius dicunt,vt cordib⁹ auditorū voceq; hæc iterationis infundant.pte.3.fo.66.B.

Doctoris perfecti est sic aliorum improbitatem patienter sustinere,vt se nouerit ab iniquis patienter obseruare.par.3.fo.327.E.

Doctor habituatus & qui incipit docere comparatur ligno secus decursus aquarum plantato.parte.3.fo.87.D.

Doctor nouus studere debet:vt sanā doctrinam & operationem firmiter percipiat,& postea sibi & alijs proficiat.par.3.fo.396.E

Doctores tot operationes & documenta mentibus electorum imprimunt quot species virtutum sunt.parte.3.fo.426.E.

Doctores ecclesiæ tot ornamēta tribuūt,quot virtutum bona docuerunt.parte.1.fo.82.A.

Doctor in iuuenili ętate cōstitutus,quem vita & discretio commēdat,non est contēnendus.parte.3.fo.430.E.

Doctor eos maxime docet quos in intētione contēplationis,& ad amorem patriæ cælestis intentos esse perspexerit.p.2.fo.70.B.

Doctores sancti dum ministerio verbi fideliter insistunt opus dei operantur,& quare.parte.2.fo.139.A.

Doctores boni in scriptis,vel scholis sunt custodes thesaurorū regis nostri Iesu Christi,habētes i se sapiētiā & virtutē.p.2.f.212.E.

Doctores in vilitate literæ sensum p̄ciosum q̄rere laborāt,& sensum historiæ allegoriæ tropologiæ atq; anagogiæ in diuinis libris per grām spiritussancti inueniūt.pte.2.fo.226.F.

Doctoribus ecclesię spiritualem,scientiam per duo Testamenta cōmendauit ad plebem tuendam,quam antiquus hostis per incuriam retrorsum abstrahit.parte.2.fo.222.F.

Doctores cum intendunt terrenis rebus,minusq; curant de cælestibus,& se sensu spirituali priuatos aspiciunt,per eloquentiam verborum copiam quærunt.Ibidem.

Doctores sancti cum turba fidelium colligunt de spolijs hostium quicquid de physica,ethica,& logica legendo & scribēdo & docendo vtiliter tradiderunt &c.parte.2.fol.227.A.Item parte.1. folio.145.D.Et fo.161.B

Doctores gētiliū ad Christianismū cōuersi magnū fructū discurrēdo ad docēdū alios fecerūt.pt.5.fo.199.H. Itē.p.4.fo.9.B.Et. fol.440.B.Et fo.474.H.Itē pte.1.f.75.B.

Doctores electi de gentibus significantur per seruos Hiram præcidētes cedros Salomoni &c.parte.2.fo.131.E.Et fo.215.A .Item parte.1.fo.75.B.

Doctores gentium qui à primis prædicatoribus ad prędicandum ordinati sunt,per quem significentur.parte.2.fo.210.E.

Doctoribus mandat Christus,vt per prædicatorum officia ad restaurationem spiritualis templi conferatur quicquid à sanctis scientię spiritualis,vel bonæ operationis collatum est in thesaurum domini.parte.2.fo.229.A.B.

Doctores quicquid inuenerint per errorem scissum vel per vicia læsum restaurent,ne per negligentiam eorum pereat auditorū multitudo.Ibidem.B.

Doctores gaudent in salute pœnitentium,sed lugent quia vnquā pœnitenda commiserunt &c.parte.2.fo.245.A.

Doctor bonus vel prædicator inducit populos quòd exeant de seruitute peccati,& per opera bona veniant in Ierusalem allegoricam quæ est militans ecclesia,vt numero & merito sit de ipsa.parte.2.fo.250.H.

Doctores ecclesiæ oportet nunquā obliuiſci sanctimonię,ad quā suscipiendam etiam auditores instituant,vt qui iā domino oblati sunt per rudimenta fidei,etiam per eorum qui in fide præcesserunt exempla & monita magis confirmentur,& supernæ ciuitatis introitu digni efficiantur.parte.2.fo.251.F.

Doctorum spiritualium est sæpius noctu surgere:& solerti inda gine statum ecclesiæ quiescentibus cæteris inspicere,vt vigilanter inquirant,quomodo ea quæ vitiorum bellis sordidata vel deiecta sunt,corrigant & erigant.part.2.fo.256.A.

Doctores(immo omnes)qui zelo dei feruent,in afflictione maxima sunt,quandiu cernunt portas virtutum deiectas & opprobrio habitas.Ibidem.

Doctorum fides & opera,per quælpopulos in ecclesiam oportebat induci,sic sunt prostrata per appetitum terrenæ voluptatis,quòd deuiatione eorum cælestibus gaudijs cæteros videm⁹ esse priuandos.Ibidem.F.

Doctores qui mentes auditorum sacris lectionibus ad lachrymas excitant:ijdem & cōsolantur,dum gaudia secutura promittūt. parte.2.fo.262.E.

Doctorum scripta relegentes,quasi ad officium altaris & hostiarū dñi copiosiores accipimus ministros.parte.2.fo.266.E.

Doctorum per sermones,ad custodiam fidei & bonę actionis,& ad seruiendum intensius conspectui diuinæ maiestatis erudimur.Ibidem.

Doctores qui populum mundare desiderant(iustus omnino ordo)prius mundentur,castigent corpus & seruituti subijciant, ne forte alijs prædicantes reprobi inueniantur.p.2.fol.267.A.

Doctores & prelati debent alijs esse loca refugij,quos diabolus quærit principaliter subuertere.parte.2.fo.294.G.

Doctor iners quinq; dies,quinque scilicet sensus corporis quasi quinq; dierū inducias expetit,qui corporale vitiū solatium auditorib⁹ idiscrete promittit quasi in potestate sua sit summi doctoris magnificentia &c.parte.2.fo.298.A.

Doctores inertes si præsentis vitæ negatur solatium subditos deserunt,vt cedentes persecutionibus corporale deuitent supplicium.Ibidem.

Doctor dimittit dicere verum,ne à maioribus confusionem patiatur in conspectu hominum.parte.3.fo.392.D.

Doctor vanæ gloriæ cupidus verecundatur respondere,nec audet in palam,quia nescit veritatem.parte.3.fol.393.B.

Doctorum vnusquisq;,& tota simul ecclesia,solet appellari dom⁹ vel templum dei,inscripturis sanctis,& quare.parte.2.fo.240.E

Doctori spaciosa mansio est in corde auditoris,latitudo charitatis.parte.1.fo.81.B.

Doctores cum foris ambigunt quid disponant,ad mentem quasi ad tabernaculum redeant,& ibi dominum consulant de quib⁹ dubitant,apud se intus sacri eloquij paginas requirentes.Exemplum de Moyse.parte.1.fo.89.F.Et fo.277.E.

Doctores in scholis intelliguntur per fontes.parte.1.fol.341.D.

Doctor debet insinuare dicendorum difficultatem audientibus, quæ est duplex.s.,propter materiæ arduitatem,& audientium imbecillitatem vel tarditatem,& ab his animus auditorum excitatur ad attentionem.parte.6.fo.142.F.

Doctor bonus non solum debet esse sollicitus de discipulis suis,p mouendis in scientia,sed etiam de nutriendis ipsis & conseruandis in charitate mutua.parte.1.fo.110.H.

Doctor bonus quęritur à diligentibus discipulis de partibus longinquis,vt inde reportent alimenta doctrinæ,& significat per Ioseph.parte.1.fo.108.D.H.

Doctor bonus & magnus postquā ꝓbauit discipulos,non debet

Index in Glos. ordi.

eis aliquid celare de speculabilium aut agibilium secretis.parte.1.fol.111.H.

Doctor bonus discipulis probatis non solum debet occultam veritatem reuelare sed etiam defectus preteritos propter emendationem sequentem indulgere. parte.1.fo.112.D.

Doctores antiquitus in signum doctrine portabant virgam. pte 1.fo.137.H. Item parte.3.fo.252.B. Item quare Christus aliquando permisit aliqñ prohibuit apls virgā ferre.parte.5.fo.36.G

Doctoribus prebuit formam Moyses, ne à quibuslibet erubescāt erudiri: nō erubescēs à mīori & gētili doceri.parte.1.f.161.B.C

Doctores qui ad officium predicationis excubant: à lectionis studio nunquam recedant. parte.1.fo.176.E.

Doctores fuerunt ante aduentum domini: qui fidem trinitatis designauerunt mystice: sunt & mō qui aperte predicant: ita vt oēs qui ad Christū ptinēt eādē fidē cōsequāt.parte.1.fo.179.B.

Doctorum mens quantò robustius ab superna erigitur: tantò firmi⁹ docēdo alios ad amorē supernorū attollit.parte.1.f.185.E.

Doctores cum auditores de virtute ad virtutem docendo & meritis crescentibus ad altiora & diuiq visionis arcana interiora proue hunt: quasi ignem de altari holocaustorum ad altare thymiamatum deferunt.perte.1.fo.185.H.

Doctor cum desiderantibus fidelium mētibus testimonia scripturarum ingerit: ligna arulę altaris imponit.parte.1.folio.187.A.

Doctores eloquia diuina vitam suam existimātes: hęc nunquā obediendo portare desistūt. sicut membra sine capite viuere nequēt.parte.1.fo.186.E.

Doctores predicent verbum non suum, sed domini, ad illustranda cognitione fidei auditorum corda, ad incendenda thymiamata orationum.parte.1.fol.187.A.

Doctoris officiū q fortiūt, tāto studio & amore debēt legi adhęre re, vt germana videāt cognatione coniūgi.pte.1.fo.188.B.

Doctor egregius à tāta pfectione opus virtutū ichoat, ad quantā alius lōgo labore vix aliqndo peruenit.parte.1.fo.190.H.

Doctor cum tanto timore famulatus oīi hora cū deo ambulat, quantum alius vix moriturus, & ad iudicium vltimum ingressurus, habere sufficiat.parte.1.fol.190.H.

Doctorib⁹ vel rectorib⁹ debet inesse circa subditos, & iustè cōsolās misericordia, & pie sęuiēs disciplina.pte.1.fo.198.F.

Doctores docent in ecclesia dei, sed differēti mō. Quidam enim increpāt tantū, arguunt & castigāt, & peccata populi exprobrāt, sed nihil cōsolationis proferunt de diuinis scripturis, nihil obscurū explanāt, nihil itelligētię sacrioris aperiūt. Quidā autē alij docent, & mysteria legis aperiunt, arcana discutiunt, sed peccantes non arguunt &c.parte.1.fo.209.A.

Doctores sancti qui predicatione sua domum dei fabricāt, in dei defensione confidunt.parte.1.fo.210.D.

Doctores & curati qui per malam doctrinam suā vel vitā, simplices faciunt peccare, cęcos i itinere faciunt errare. pte.1.f.363.G.

Doctor cum sorore sua filia patris sui dormit, qui sapientiam à domino sibi datā inmundicia vitę polluit, & contemptibilē alijs reddit.parte.1.fo.363.H.

Doctoris sermo frusta exterius irrigat nisi riget interius gratia conditoris.parte.1.fo.374.E.

Doctor bonus ita diligens debet esse de profectu circa bonam vitā et scientiā i senectute, sicut fuit in iuuentute.parte.1.f.376.D

Doctor peruersus cōparat pulueri p ventū deiecto: quia doctor pueri⁹ ad fingēdū errores & piculosas nouitates, p vētū supbię & inanis gloriq impellitur.p.3.fo.87.F. Item quare puluerī cōparatur, & non ligno siceo in deserto. Ibidem.H.

Doctores malos quos populus malus terrę. s. terrenę cupiditati dediti cōsentientes vicijs suis prelatos eligūt, significat Ioachaz &c.parte.2.fol.185.A.

Doctores q̄diu rectē vixūt & docēt, i ornatū ciuitatis iduſtriā suę artis impēdunt: sed si forte errauerint, talentū acceptū in terra defoditur, & de hoc figura.parte.2.fo.183.F.

Doctor cocum offert duplicatum, quando cū sciētię lumine ignis culum feueritatis admiscet.parte.1.fo.209.A.

Doctores legis quos scientia nō inflat, sed charitas ędificat, quos modestia & humilitas exaltat, dicuntur artifices qui in valle habitant.parte.2.fo.194.A.

Doctores figulos intelligimus: qui in plantationibus & sepibus laborant, qui formant & cōponunt vasa domini.pte.2.fo.194.E.

Doctores sancti sunt quatuor principes ianitorum, qui quatuor euangelijs ostium fidei seruantes, patefaciunt credentibus.parte.2.fol.199.A.

Doctores primi ecclesiæ de Iudæa venientes septiformi spiritu illustrati, adiuuant nostrum Dauid contra hæreticos &c. Et per quem significantur.parte.2.fo.201.E

Doctor fidelis qui cum ecclesiastica doctrina redarguit argumenta philosophorum vel hæreticorum (quibus scelera sua defendere vel alleuiare nituntur, dicitur ciuitatem fortium destruere.parte.3.fo.329.F

Doctor fidelis & sapiens, si cum infideli & contumace contenderit siue tormenta reproborum, siue gaudia narret bonorum, frustra erga insensatum laborat.parte.3.fo.336.A.

Doctores cælestibus intentos qui inquietare præsumit, etiam virtutes quas habere se credebat perdit.parte.3.fo.358.B

Doctorum est cuiq congrua diuidere, & significantur per fusculas. & quare.parte.2.fo.217.G

Doctores verba sacri eloquij ab vmbra in veritatem transferentes, quasi lucē scientiæ in ecclesiam super candelabrum mysticū positi multiplicant: & significantur per forcipes.parte.2.folio.218.B.

Doctores & sacerdotes qui instruendo baptizando cōmunicando corporis & sanguinis mysteria, prima nobis ecclesiæ limina pandunt, figurantur per ostia.parte.2.fo.218.B.

Doctores sancti per ligna prętiosa significantur, quorum virorū fides nunquam arescit, nec folia verborum decidunt.parte.2.folio.221.A.

Doctorum ordo dum verbum prædicationis faciunt, cuiuscq animę quasi coniungendæ vnigenito filio prouisores fiunt, & per quem significantur.parte.1.fo.8.E.

Doctorum virorum & legisperitorum numerositas, designatur per turbam siderum.parte.1.fo.26.E.

Doctores qui sunt contra hæreticos defensores quatuor in se habere debent, scilicet castitatem, meditationem cælestium, martyrij desiderium vel saltem meditationem Christi passi: & geminam charitatem, & per quæ ista significantur.parte.1.folio.180.A.

Doctoribus sanctis facilius erat furori gentilitatis occurrere &c. quàm hęretico confidenti in sui perfidia dogmatis, & quare, pte.3.fo.325.E.

Doctores sunt arieres & duces gregis dominici.par.1.fol.181.E.

Doctorum est cuique personę ministerium cum discretione committere, & de hoc figura.parte.1.fo.285.G.H.

Doctores qui corda auditorum à terrenis ad cælestia sustollunt, ne quid duplicitatis remeneat, sed simplici intentione coram domino niteant significantur per columnas quibus tentoria suspenduntur.parte.1.fo.186.G.

Doctorum linguam prędicando audientium corda tangit, & tāgendo subleuat: & signatur per paxillos subleuantes funes velorum vel tentoriorum.parte.1.fo.187.F.

Doctorum linguę qui scripturam exponunt, significantur per paxillos in modum linguę factos.parte.1.fo.212.A

Doctores & studentes nimis curiosē scrutantes diuina: assimilantur illis qui petebant signum de cœlo.parte.5.fo.154.H

Doctores non soluant legem diuinam, ei doctrinam philosophicam præponendo, nec discant ipsam vel doceant speculatiuè tantū, sed etiam practicè, ipsam opere implēdo.par.5.fo.19.H.

Doctor bonus & humilis per Iohannem Baptistam figuratur.pte.5.fol.308.H

Doctores ecclesię dicuntur candelabra, & quare.par.6.fo.243.B

Doctores & prædicatores significantur per quatuor animalia. parte.6.fo.247.G.

Doctor notabilis catholicus assimilatur Cyro regi &c.parte.4 folio.78.D.

Doctores assimilantur ceruis, qui morè ceruarum interemptis vicijs quasi extinctis serpentibus viuunt, & inde acrius ad fontem vitæ inardescunt.parte.4.fo.131.E.

Doctores sunt portæ ecclesiæ, qui clauem scientiæ gerunt.parte.4.fo.186.F.

Doctorum corda sapientiæ & scientiæ diuitijs plena, gazophylacia dicuntur.parte.4.fo.269.G.

Doctorum & prædicatorum vniuersitas, significatur per septem lampades.parte.4.fo.409.H.

Doctores peruersi asserunt nihil nocere luxuriam, & corporis genitalia naturaliter coitū poscere, cibis omnibus indifferenter vti.parte. 4.fo.232.G. Et fo.379.F. Et.fo.392.E.

Doctores ecclesiæ qui offerunt in ea aurum sapientiæ scribendo, & argentum eloquentiæ docendo in scholis, & populis prædicando, significant per viros &c.parte.4.fo.412.H.

Doctores corui dicuntur qui peccati nigredinem humiliter confitentur.parte.3.fo.338.A

Doctor qui mores populi per patiētiam sustinet & sacri eloquij verbum docet, dicitur curr⁹ & auriga, & quare, par.4.fo.396.F

Doctores qui legem dei prędicant, & homines terrena desideria fugere

fugere,& sempiterna gaudia q̄rere docent,significanť per Ionathā filium Matathię &c.parte.4.fol.432.G.
Doctores sancti hoc magnopere studient,vt qd' hęretici per mundi philosophiam & inanem fallaciam finxerunt, demonstrent esse nugas & friuolum.parte.4.fol.440.F.
Doctores ecclesię quantam sollicitudinem, quantumq; studium habere debeant erga subditos,exemplo eis ostenditur.parte.4. folio.441.E.
Doctores sancti hoc habent maximè in conatu, vt hęreticos expugnent,falsam eorum opinionē destruendo.parte.4.fol.452. B.& fol.453.A.& fol.473.A.
Doctores catholici partim orationibus,partim dogmatibus contra aduersarios suos conflixerunt,donec eos captiuarunt,vt nō interitu ęterno funditus perirent, & per quid hoc significatur. parte.4.fol.475.A.
Doctores sanctos & cōfessores fidei qui recipiūt,& solatijs corporalib⁹ p viribus adiuuāt,per quos significentur.Ibidem.F.
Doctor sapiētię potest accipere victum & vestitū pro suo labore &c.parte.3.fol.331.D.
Doctor quantumlibet eximius,recepta sollicitudine temporaliū subsidiorum,difficile vitat peccatum. parte.3.fol.362.F.
Doctores refocillare temporalibus stipēdijs qdā parati sunt, sed nisi pri⁹ obtineāt ęterna recipere nolunt.pte.1.fol.81.E.
Doctores & sacerdotes intelliguntur per cor, & quare.parte.4. folio.4.G.
Doctor ecclesię q est intentus ad inquirendum sacrę scripturę intellectum,signatur per radicem.parte.3.fol.55.H.
Doctores ecclesię per nubes intelliguntur.parte.3.folio.67.H.
Doctores dicunť bases,hęreticis resistēres,fundati sup doctrinam Christi.parte.3.fol.70.H.Item parte.2.fol.186.E.
Doctores spirituales per angelos ascendentes & descendentes intelliguntur.parte.3.fol.275.E.
Doctores dicuntur fores ciuitatis, & quare.parte.3.fol.317.A.& columnę.Ibidem.F.
Doctores sancti vocantur ostia.parte.3.fol.71.A.
Doctores catholici dicuntur boues,pręsepe,cœtus auditorum,segetes,fructus bonorum operum & c.parte.3.fol.321.E.G.Item parte.1.fol.214.H.
Doctorem,vt Adam os suum compellit, vt laboret,quia necesse habet facere bona quę dicit.parte.3.fol.325.A.
Doctores per renes significantur,& quare.parte.3.fol.106.D.
Doctores ecclesię dicuntur pennę columbę.parte.3.fol.177.F.
Doctores per collum significantur,& quare.parte.3.fol.356.F.
Doctor bonus vel p̄latus vita & doctrina,sicut sol illuminans ecclesiā significatur per Sāsonē.parte.2.fol.48.H.
Doctor vel prelatus bonus significatur per Iob, & quare.parte 3.folio.5.H.
Doctores & p̄dicatores sunt messores Christi.parte.2.fol.57.H.
Doctor bon⁹ honorād⁹ est ex triplici causa.pte.3.fo.426.B.F.G.
Doctorum status significatur per hyades,quę significant pluuias, & quare.parte.4.fol.24.D.
Doctores ecclesię canes dicuntur.parte.3.fol.56.B.
Doctores cedri dicuntur,propter scientię & vitę eminentiam,& fidei integritatem.parte.3.fol.367.F.
Doctores per montes significantur.parte.1.fol.341.D.
Doctorum ordo per matres lactantes, per filios earum signatur persona discipulorum. Nam magistri sententia vigilantes,sed vita dormientes, auditores suos quos per vigilias predicationis nutriunt,dum quod dicunt facere negligunt, per somnum torporis occidunt,& negligendo opprimūt,quos alere verborum lacte videbantur &c.parte.2.fol.129.F.G.
Doctores significantur per columnas duas, & quare parte.2. folio.139.B.
Doctores & sacerdotes ostia domus dicuntur.parte.2.fol.143.F.
Doctores fortes per dentes elephantorum significantur.parte. 2. folio.147.F.
Doctores vigintiquatuor instituti fuerunt in veteri Testamen. principales,sicut vigintiquatuor sacerdotes hebdomadarij &c. parte.2.folio.210.B.
Doctor bonus vel prędicator per Esdram qui adiutor interpretatur,significatur.parte.2.fol.249.D.& fol.262.D.
Doctores significantur per vectes arcę propter multa.parte.1.fo. 176.E.& fol.178.C.
Doctores iniqui dicuntur portę vultus,quomodo,& quare.parte.3.fol.79.F.
Doctores culpabiles non habent frontem corrigendi peccatores. parte.4.folio.6.D.
Doctores & p̄dicatores habentes malam vitam signantur per leprosos,q bonum nuncium dixerunt in Samaria.pte.2.fo.168.F.
Doctorum ordo per leui figuratur,qui per gratiam dei de mundo electus ad seruitium diuinum, cœtibus angelorum vnitur. parte.1.fol.270.B.
Doctores fortes & perseuerantes q̄rendi sunt q instructioni semp inhęrentes,ecclesię vnitatē denūcient,cū sermone alijs insonent & vitę splendore fulgescant.parte.1.fol. 211.A.
Doctores ecclesię dicuntur lucernę.parte.1.fol.256.H.
Doctores perfecti cū ex verbis mysticis opera iniungunt populis & plebs implet quę mādant,sed nō intelligit rationem, operta sctāsctōrū super humeros portantur.parte.1.fol.272.C.
Doctorem oportet spiritualiter generare,digne ergo hoc sacrificium sacerdotibus & magistris dedicatur.s.duo turtures vel co lumbę,& quare.parte.1.fol.241.A.
Doctor verbosus qui ad sui iactantiā dicere studet extranea,significatur per hominem qui semine fluit.parte.1.fol.273.
Doctor cuius virga germinat,floret,& facit fructum,promouerl dignus est ad pontificis statum,& quādo & quomodo ista facit &c.parte.1.folio.292.D.
Doctorū sanctorū & perfectiorū in ecclesia officium est,sacramēta diuina manib⁹ cōtrectare, & vasa sancta.i.scripturę mystica verba ventilare, & ad intellectū p̄ducere.parte.1.fol.293.F.
Doctor qui docet & instruit auditores,agrū ecclesię suę.i.credentiū corda videtur excolere:habet & fructū,quē quasi primitias offerat,& aliū p primogenitis,aliū p decimis.pte.1.fol.294.D.
Doctor quicunq; vel p̄dicator habēs bonam & veram doctrinā, sed malā vitā,significatur per Balaam,cuius doctrina alijs prodest,sibi tamē obest.parte.1.fol.307.D.
Doctor nō debet semp̄ instare cōtēplatiōi, sed aliquādo descēdat vt sui & ꝓximorū curā gerat.Et de hoc figura.pte.1.fol.330.A.
Doctores de profectu subditorū debent gaudere, gratias agere, & semper meliora optare.parte.1.fol.330.B.
Doctores ecclesię,alij praua docendo populū peruertūt,alij recta p̄dicando proficiūt:Et p q̄s significantur.parte.1.fol.331.C.
Doctores credenda & operāda debēt accipere à deo qui loquitur eis in sacra scriptura:& ipi p doctrinā alijs tradere debēt eo modo quo capere possunt.parte.1.fol.337.D.
Doctor ecclesię dicitur frater cui⁹ discipulum vel doctū vel indoctū,si videris errare,noli negligere,sed exhortare vt fratri.i.magistro possis reconciliare.parte.1.fol.355.E.
Doctor vel pastor p̄cedens: non debet tribuere sibi meritum sequentis,vt asserat q̄p in dictis suis quicquid boni sequens dixerit,realiter vel virtualiter contineatur.parte.1.fol.360.E.
Doctorū pedes calciati sūt,qa exēplis p̄cedētiū patrū muniti,gressus prędicationis eorum imitati sunt.pte.1.fol.361.F.
Doctores debent omnē asperitatē deponere:& ideo splendidi apparere,habētes legē scriptā in cordibus suis.pte.1.fol.363.A.
Doctor bonus & sapiēs significat̄ p Aser(q beat⁹ iterp̄tatur).Talis em̄ doctor iā beat⁹ est i spe,& postea eritī re.pte.1.fo.375.H.
Doctorum scripta qua reuerētia & honore amplectēda,vel quomodo declinanda.parte.5.fol.9.H.&.fo.10.F.G.
Doctorū iertia arguit̄ q nō bellū q̄rere,sed effugere q̄rūt,& delitijs magis affluere,q̄p scuto fidei hostib⁹ resistere.pte.4.f 177.A
Doctores Hebręi dicunt: Non est prius & posterius in lege, per quam intelligunt vetus Testamētum.In quo nō est attēdēdus ordo tpis secūdum ordinē descriptionis.pte.4.fo.150.H.
Doctor alicuius apud Iudæos & Latinos habetur sicut pater eius. parte.3.fo.432.G.
Dctores Iudęorū tempus Messię determinātes quō ęgritatē incurrūt,& q̄ sit causa hui⁹ ęgritatis.parte.4.fo.54.H.
Doctores Iudęorū moderni tpis multa illicita i lege relaxauerūt, & multa licita restrixerūt,malè iterp̄tates scripturā.p.1.f.219.B.
Doctrina duplex est.Quędā nō excedit facultatē humani ītellect⁹, Alia excedit facultatē humanam &c.pte.5.fo.17.D.& fo.30.B. & fo.194.B.G.& fo.121.B.& fo.138.C.& fo.203.C.
Doctrnę excellentiam faciunt mirabilem duo: primum, qñ ille q docet,gratis est tenerę, secundum, qñ illi q docēt sunt simplices & idiotę.pte.1.fo.12.G.
Doctrina aliqua cōfirmatur p aliquid quod est minoris autoritatis,& quare.parte.3.fol.203.A.
Doctrinæ omni nō conuenit idem modus.parte.6.fol.34.G.Itē parte.2.fol.208.E.
Doctrina nulla adeo falsa est,quę nō aliqua vera ītermisceat.pte. 6.fo.80.B.& fo.161.E.Itē pte.1.fo.37.H.& fo 273.A.
Doctrina non capitur nisi in quiete.parte.5.fo.225.C.
Doctrina sine vita non est integra.parte.3.fo.262.B.
Doctrina bona confirmatur per opera bona docentis.parte.3.fo. 392.D.

Index in Glos. ordi.

Doctrina sapientiū in principio nō videt pulchra, quia difficilis est ad capiendum & tædiosa &c. sed habitis principijs efficitur delectabilis, & videt pulchra. parte. 3. fol. 330. G.

Doctrinę rectę aliquid prauę intentionis addere vel aliquid veritatis subtrahere vetat; & hoc quo ad additionem deprauantem intellectum legis, non autem de declarante, aut elucidante intelligitur. parte. 1. fol. 334. E. F.

Doctrinę euangelicę excellentia ostenditur ex quatuor, & veritas eiusdem ostenditur. parte. 6. fol. 57. C.

Doctrinę donis aliquos replet deus, qui inde superbientes eum prouocant, qui & per se prędones, peruersę verba iustorū vsurpāt, & tamē bona q̄ habēt à deo acceperūt. parte. 3. fol. 30. A.

Doctrinę prauę species sunt multę, & per quę significantur. parte. 1. fol. 240. F.

Doctrinę peruersę processus secundum gradus quot & qui sunt. parte. 3. fol. 87. C. D.

Doctrinę sanę ꝓgressus secūdū gradus, quot & qui sunt. Ibidē. D.

Doctrina falsa Phariseorum similis est veri, vt stannum argento. parte. 4. fol. 6. E.

Doctrina veritatis impedit per tria, primò scilicet, ꝓ malā vitā doctoris, secūdò, quia timet vel erubescit tangere vicia magnorū. tertiò, per acceptionē personarum. parte. 3. fol. 391. C. D.

Doctrinam sanctorum patrum non debemus declinare & nouellos doctores audire. parte. 3. fol. 396. E.

Doctrina alia debet esse qua rudes imbuuntur ad fidem, & alia q̄ iam perfecti instruuntur ad scientię plenitudinem: & per quid significatur. parte. 2. fol. 172. E.

Doctrina euangelij ita condita est per scriptores noui Testamenti, vt sanctę trinitatis fides plenissimè in ea contineretur, & totꝰ decalogi summa perfectio in duobus præceptis charitatis demōstraretur. parte. 2. fol. 311. A.

Doctrina ecclesiastica si esset simplex, & nullis extrinsecus hęreticorum dogmatū assertionibꝰ scinderetur, non tam clara & tā examinata videretur fides nostra. parte. 1. fo. 291. C.

Doctrina ecclesiastica per patientiā doctorū q̄ fit pfecta monstrat. quia dū magis afflictioibꝰ ac morti corpus subdere q̄ à docēdo cessare voluerūt, ostendebāt quantū esset salutaris quā tanta cōstantia defensare curabant. pte. 3. fol. 327. B.

Doctrinā catholicā cōtradicentes oppugnāt, vt fides nostra non ocio torpescat, sed exercitijs elimetur. parte. 1. fol. 291. C.

Doctrina hæretica q̄ nec veteri nec nouo Testamēto concordat, & auditorū corda cōturbat, & de gente in gentē pergens seditionē excitat. parte. 3. fol. 417. A.

Doctrina sacra cōdēnat doctrinas falsas & superstitiosas, & qdquid in doctrinis alijs sibi cōtrariū reperitur. par. 1. fol. 138. D.

Doctrinæ pfectæ capaces nondum sumꝰ, sed post longa exercitia, post ꝓfectū plurimū, cū ꝓximi sumꝰ ad pfectioīs fidē: tunc solidioris cibi capaces efficimur. parte. 1. fol. 157. A.

Doctrinæ quā diligis, si vis cōferri bonā opinionē, noli fugere officiosum laborē. pte. 1. fol. 92. F.

Doctrinæ sermonē plærię secundum ꝓprias passiones tēperant, & quos ipsi diligūt cōmendāt, & ergo sic docētes, doctrinā suā corrūpunt, nec deo filios faciunt. pte. 1. fol. 240. F.

Doctrinæ Christi diuersus fuit effectus, in bonis & malis. parte. 5. fol. 216. H.

Doctrina & veritas erat in rationali, & fuit habitus pectoris summi sacerdotis &c. quid & quō. Vide in Rationale iudicij.

Doctrina sacri eloquij per munda p̄dicatorū ora ministratur &c. Et significat per labium aurēū arcæ. &c. pte. 1. fol. 178. A

Doctrinæ cælestis subtilitas assimilatur ad minutum māna, quæ pilo tūdit vt literalis sensus exuatur. parte. 1. fo. 157. E.

Doctrinæ panē nō habēt Iudæi excepis decem præceptis: qua veram prophetarum expositionem Christum in plerisq; prophetatū prædicantem fugiunt; alia q̄ sunt in lege nolunt spūaliter accipere. Locus em̄ destructus est in quo sacrificia fiebāt & oblationes &c. parte. 1. fo. 261. E.

Doctrina in auditorio Christi legis & prophetarum, comparat nuci; & quare. 292. C.

Doctrina legis pluuiæ & rori comparatur, & quare. parte. 1. folio. 369. A.

Doctrina euāgelica in pomis & rore cæli signat. pa. 1. fo. 37. 4. E.

Doctrina legalis in vertice antiquorū mōtium & pomis collium ęternorum signatur. Ibidem.

Doctrina doctorum ecclesię per quam fides defenditur & roboratur, & fideles de moribus instruuntur, significatur per columnas &c. parte. 2. fo. 139. D.

Doctrina intelligitur per aquas quæ amaræ sunt & quādoq; dulces & potabiles. parte. 2. fo. 163. D. Et fo. 165. E.

Doctrinæ sanctę latior & apertior sermo significatur per phialas q̄ haustū sapientiæ piè sitiētibꝰ impēdit. parte. 2. fo. 217. G.

Doctrina sapētię comparatur melli & sauo. parte. 3. fo. 332. A.

Doctrina sacra per virgam significatur quæ meram continet veritatē. parte. 1. fo. 137. H. Et fo. 292. D.

Doctrinę cælestis initiū accipimus à principibus populi Christiani. i. angelis, cum primum ad cultum dei venimus. Et de hoc simile. parte. 2. fol. 37. A.

Doctrina & institutione sacerdotis priꝰ gubernamur, sed postea proficere & intellectū nostrū adhęrere debemꝰ. pte. 1. fol. 263. F.

Doctrina Christi comparatur semini, cuius tres partes dicūtur in fructuosę, & tantū quarta pars facit fructū. pte. 5. fol. 44. C.

Doctrina euangelica notatur per lucernā, q̄ occultari non debet, sed potius manifestari coram gentibus. parte. 5. fol. 146. G.

Doctrina Christi, & eius facta iudicabunt infideles, quia ostendēt eos dignos damnatione quemadmodum lex ciuilis dicitur iudicare latronem, inquantum ostendit eum dignū iudicio, & condemnatione. parte. 5. fol. 223. G.

Doctrina Christi fuit munda, pura, & perfecta, dictis ꝓphetarum consona, & ipsorū impletiua, & confirmata miraculis soli deo possibilibus, qđ sufficiēter debebat conuincere audiētes ad credendū. parte. 5. fol. 231. D.

Doctrina & eruditio an cessabunt in futura vita. parte. 4. folio 54. A. C.

Doctria legis ordinabat ad tria scilicet, ad cognitionē Christi, ad consecutionē salutis, ad vnius dei cultū. parte. 5. fo. 71. C.

Doctrina prælatorū qualis debeat esse per cōformitatem ad Christum. parte. 5. fol. 20. D.

Doctrinā curiosā in qua nūc multi theologizātes laborāt, qualem malum sequatur. parte. 4. fol. 131. D.

Doctrina est quoddam donum bonum, secundum illud Augustini: Tunc enim melius aliquid dabis, cum iniustē petentem correxeris parte. 5. fol. 22. G.

Doctrinam & doctores veritatis q̄rentes destruere per quē significantur. parte. 4. fol. 160. D.

Doctrina habens commixtionem falsorum cum veris, est occasio mœroris: illa verò quę pura est, & sana gaudij & fructificationis. parte. 1. fol. 273. H.

Doctrinę corruptor & doctrinę Iudęorum & idololatrię semina tor per quid significatur. parte. 1. folio. 241. A. E. G.

Doctrina gentiliū per sata intelligitur, in qua sunt multę spiceę. i. dicta philosophica habentia grana veritatis, paleis tamē vanitatis & falsitatis admixta. pte. 5. fol. 40. H.

Doctrinę gentium quę non inutili studio discuntur, significantur per vasa aurea. parte. 1. fol. 148. E.

Doctrina philosophorum est sanguis. parte. 1. fol. 140. B.

Doctrina stultorū fatuitas est: qa & siqua bona vsu eruditionis didicerit, q̄ dicunt bona, fatuo corde contēnūt. pte. 3. fol. 325. A.

Doctus tantò quisq; minus ostenditur, quantò minus patiens. parte. 3. fol. 327. E.

Docti multi qui ad docendum idonei videbant, ob negligētiam suam inter indoctos reputabunt. parte. 5. fol. 172. E.

Docti seu literati nō debent despicere simplices Christianos circa terrena occupatos, & p quos significant. pte. 1. fol. 337. H.

Documenta bona quoruncunque simplicium, verbis, aut exemplis ad bonos mores inducētiū p quid designāt. pt. 1. fo. 37. H.

Dogma omne contrarium veritati adorat opera manuum suarum. Dogmata gentiliū quibꝰ discipline liberales cōtinent, Christus à gētilitate abstulit, & in seruitiū ecclesię cōuertit: prosunt em̄ ad expugnationē erroris: & cōfirmationē veritatis. pte. 2. fo. 206. B.

Dogmata impiorum & syllogismi philosophorum dicuntur ciuitates & muri, quibus astruunt impia quęq; & diuinę legi contraria. parte. 2. fol. 21. A.

Dogmata hęretica significantur per fermentum Phariseorum, & cibus quibus populus dei nutritus est, significat veram & integram doctrinam. parte. 5. fol. 104. E. F.

Dogmata veritatis vectibꝰ vrbiū assimilant. pte. 2. fol. 257. A.

Dogmata erratica & lubrica philosophorū, quulos sensu & intelligēcia decipiūt, & significant p aquas Aegypti. pte. 1. fo. 138. F.

Dogmatum peruersorum inuentores dicuntur torrentes, & quare. parte. 3. fol. 56. F.

Dogmata peruersa comparantur sculptili & conflatili. parte. 4. folio. 393. B.

Dogmata falsa philosophorum vel hęreticorum & suorum complicium congregata comparantur diuitijs conseruatis in malū domini sui. parte. 3. fol. 348. A.

Dogmatum prauorum pestifera verba per aurea vasa Nabucho donosor

donofor intelligũtur,q̃ eloquẽtię habent decorem,& inijciunt venenũ idolatrię & turpiloquĩ,& eorum dogmatum q̃ animam occidunt.parte.4.fol.174.G.
Dogmata praua dicuntur filij.parte.4.fol.344.A.
Dogmata execranda hęretici proferunt aliquando,vt etiam pagani stulti qui diuina cognitione carent illorum detestentur insaniam.parte.6.fol.226.A.
Dogmata hęreticorũ turri Babylonica designãtur,qui moti a̅ verolumine superbiã erigunt dogmatis contra deũ volentes illicita curiositate ęqli altitudinẽ penetrare &c.pte.1.fol.58.F.
Dolia & scyphi sunt vasa vinorum cõtentiua,& diliguntur propter vinum contentum.patte.4.fol.336.H.
Dolens animus debet se custodire,non de igne probatorio murmuret.parte.3.fol.8.E.
Dolentem non potest consolari qui non concordat dolori.parte 3.fol.10.A.
Dolentis conceptus solet exprimi pluribus modis:aliquando interrogatiue,aliquando optatiue,& aliquando assertiue,& alijs modis pluribus.parte.3.fol.26.C.
Dolor duplex est,scilicet informis & formatus.parte.3.fol.141.B. & fol.229.B.
Doloris & mœsticię duplex species est,scilicet dolor bon⁹,& dolor malus.pte.4.fol.201.F.
Dolor nõ finit placere quod adest,& iam hoc expertus graue,consolante desiderio,aliud expectat.parte.3.fol.21.A.
Dolor clausus in corde intenditur quasi intus violenter retentus & inclusus,sed quando aperitur exterius per fletus,siue per querulationem minuitur & alleuiatur.parte.4.fol.246.G.Itẽ parte.3.fol.25.G.& fol.32.C.& fol.36.G.
Dolor & tristicia facilꝰ sustinetur,quãdo habet qs sibi amicos cõpatiẽtes,quasi partẽ doloris secum portantes.pte.3.fo.10.C
Doloris vis exaggeratur,quando delectatio qua se solebant homines consolari suspenditur.parte.3.fol.290.B.
Dolor solet mitigari per amœnitatẽ suauitatẽ loci.par.3.fo.9.D.
Doloris vim mitigat,equitas & potentia ferientis.parte.3.fo.25.A
Dolorem duo releuant.f.somnus corporalis,& meditatio speculatiua in vigilia.parte.3.fo.21.H.
Dolorẽ interiorẽ & exteriorẽ mitigat ratio deliberatiua differenter.parte.3.fol.114.G.Et fol.116.F.
Dolorem minorem ingerunt mala quæ ab extraneis,maiorem, quæ abillis patimur,de quorũ mentib⁹ præsumebam⁹,quia cum damno corporis,mala nos cruciant amissæ charitatis.parte.3.fo.37.B.
Dolor medius est,quando seruatur consuetudo in luctu.parte.4. fo.245.F.
Dolorum nimietas,aliqñ grauat animã,ne possit æstimare mala quæ patitur,& fit siue mœrore.parte.3.fo.27.E.
Dolor nõ est tantus in filia stuprata quantus in vxore polluta, nec tantus in occisa vxore,quantus in filijs trucidatis.parte.4. fo.364.E.
Dolor foris cruciat quos cæcitas mẽtis intꝰ obscurat.p.3.fo.27.E
Dolor & pœnalis angustia frequẽter in sacra scriptura significat per calicem.parte.4.fo.174.H.
Dolor sensibilis in Christo fuit maximus inter dolores præsentis vitæ.parte.3.fo.116.B.
Dolorem super mortuos diuersimode habent fideles & infideles. parte.3.fo.8.D.
Non dolere de amicis mortuis videtur esse duri & insensibilis cordis.Ibidem.C
Dolus quid est.parte.6.fo.218.E.Item parte.3.fo.105.A.
Dolus est occultus gladius.parte.1.fo.247.E.
In dolo iurat q aliter factuꝰ est q̃ ꝓmittit.p.3.fo.118.B.Interl.
Domestici si boni sunt filijs malis in ordine charitatis præponendi sunt.parte.3.fo.157.F.
Domicianus imperator secundam mouit persequutionem cõtra ecclesiam post Neronem.parte.6.fo.249.G.
Dominantur in homine nimis superbia & luxuria:vnum est spiritus,alterum carnis.parte.3.fo.78.C.
Dominator omniũ aut hĩc per pœnitentiã cõuersis misericordiã impedit:aut in correctis ęternã pœnam infligit.par.3.fo.374.F
Dominatum qua vtilitate homo inter ęteras animantia perceperit,& ad quos vsus,& ad quæ solatia sunt hæc creata homini si non peccasset.parte.1.fo.78.F.
In dominationibus & seruitutibus hæc clara iusticia est,vt qui excellunt ratione,excellant dominatione:sed hoc in isto seculo perturbatur.parte.1.fo.114.A.
Dominium naturale fuit homini,vt quamdiu staret in obedientia ipsius dei,inferiora obedirent ei.Et hoc tribus rationibus. parte.1.fo.28.D
Dominus vbicunq; secundo ponitur iuxta lxx.primum nomen tetragrammaton est:quod proprie ad deum pertinet,& ineffabile dicitur:secundum commune,quod spe & in hominibus inuenitur.parte.4.fo.251.A.Item parte.2.fo.304.A.
Dominos multos habuit gentilis populus,qui non vni superstitioni deditus,sed pro libitu immundorum spirituum raptabatur ad varios errores.parte.5.fo.173.B.
Dominus sic intendit singulis acsi vacet à cunctis,& sic intendit omnibus acsi vacet à singulis.parte.3.fo.65.A.
Dominus in suis est vt faciat templum & cœlum.i.arcana scientes.parte.3.fo.101.E.
Dominus cui est fortitudo & laudatio,tam non cadit quàm non cadit dominus.Illi verò cadunt qui sibi volunt esse fortitudo & laudatio.parte.3.fo.260.E.
Dominis multis obnoxius erit,cũ semel quis cuilibet se mancipauit vitio.Et de hoc figura.parte.2.fo.185.B.Et fol.237.F.
Dominus tantos de ludea collegit ad fidem quanti sufficerent ad exemplum viuendi vel ad ministerium prædicandi,donec in gentibus ecclesię fundamenta locarent.parte.2.fo.288.B.
Dominus posuit signum in Cain,scilicet tremorem horribilem omnium membrorum,& in faciem signum impressit quo cognito sciebatur ab hominibus fratrem suum innocentem occidisse,& sic abominabilis omnibus reddebatur.parte.1.fo.46.D
Dominus apparuit Abrahæ sedenti,in signum quòd filij sui tandiu quam iudices sedeant in consilio.parte.1.fo.69.F.
Dominꝰ aliquãdo insinuauit factis futura, aliquãdo verbis,& à simili prophetę cuius spiritu loquuti sunt.Ibidem. F
Dominus innixus scalæ quam vidit Iacob ex multis gradibus,cõstituitur:& significabat gradus generationum,per quos Christus secundum carnem descendit ab Abraham vsq; ad virginẽ Mariam,& gradus huius scalæ nominat Mattheus.Latera scalæ sunt iusticia & peccatores &c.parte.1.fo.89.H.
Deus non est causa obdurationis &c.Vide in Obdurare aliquem quomodo dicitur deus.
Dominus voluit occidere Moysen,vt aliqui dicunt propter Eliezer filium suum,eo quòd ducebat eum secum incircuncisum, secundum quod aliqui asserunt.parte.1.fo.133.D.
Dominus non regnauit ab æterno,sicut non fuit creator ab æterno,nec dominus,quia talia nomina & verba consignant creaturam subiectam,quæ non fuit ab æterno parte.1.fo.155.D.
Dominus regnabit in æternũ & vltra,quõ intelligitur.Ibidem.
Dominus comparat se aquilæ.Et quare.Nam cum voluit transferre filios Israel per mare rubrum,exhibuit se sicut aquila &c. parte.1.fo.161.G
Dominus quare voluit sibi pinguedinẽ offerri.Et quid per hoc figurabatur.parte.1.fo.193.C.
Dominus apparuit in nube caliginosa,& quare.parte.1.fo.161.H Item parte.6.fo.54.G
Dominus populum Israel tripliciter gubernauit post ingressum terræ promissionis.primò per iudices,secundo per reges,tertio per sacerdotes.parte.2.fo.240.B
Dominus respondẽs pro Iob de turbine,an voce formata ministerio angelico virtute diuina,vel per inspirationem,quod[per turbinem denotatur.parte.3.fo.70.B.C.
Dominus præcepit interfici habitatores terrę Chanan,ne per eos filij Israel ad idololatriã traherentur,sed ipsi cupiditate ducti permiserunt eos viuere propter tributum quod eis dabant.parte.3.fo.243.G
Dominus semper paratus est releuare corruentes in culpam:licet aliquando renuant aliqui.ipse quantum est in se semper est paratus. Releuantur denique diuerso modo.parte.3.fo.301.G.
Dominus ante ingressum filiorum Israel in terram promissionis, secundum aliquos misit vespas habentes aculeos venenatos, quæ plures Chananęorum interfecerunt,& per hoc aliquam occasionem pœnitendi de peccatis habuerunt.Sed dicunt alij aliter.parte.3.fo.378.H
Dominus odit tria,scilicet pauperem superbum,diuitem mendacem,& senẽ fatuum. Odit dico, non quantum ad naturam,sed quantum ad vitia.parte.3.fo.413.H
Dominus per Moysen præcepit holocausta & victimas sibi offerri à populo, ne talia offerrent idolis ad quod erant proni, & ad experiendam obedientiam populi,& ad præfigurandum futuram immolationem.parte.4.fo.122.G
Dominus filijs Israel instituit sacerdotium ad colendum dominum,& docẽdũ de lege domini populum.Similiter instituit lxx. viros de senioribus Israel ad regendũ populũ cũ Moyse,& extunc vsq; ad destructionem ciuitatis & templi,fuerunt sic sta

Index in Glos. ordi.

tuti.lxx.viri,qui cū rege & ſummo ſacerdote determinabāt cau ſas arduas.Similiter promiſit populo dare ꝓphetas per ſucceſ ſionē tēporis.parte.4.fol.137.F.Vide etiā in Canhedrin.

Dominus auertit dexterā à facie inimici.Vno modo referēdo ad deū eò ꝙ nō defendit populum Iſrael à ſuis inimicis.Alio mo do referendo ad populū.ſ.ſubtrahendo virtutem & induſtriā defendendi.parte.4.fol.185.D.

Dominus maledixit templo inquantum per Chaldęos combuſ ſit ſecundum ordinationem ſuę iuſticię.Licet autē deus non ſit autor mali culpę,eſt tamen autor mali pœne,& ſic maledixit tē plo.parte.4.fol.186.D.

Dominus qui plus dat q̄ ab eo petatur,ex abundanti non ſolum reuelauit Danieli liberationem populi Iſrael à captiuitate Ba bylonica:ſed etiā ſibi reuelauit reuelationem fiendam per Chri ſtum cuius erat figura illa liberatio à captiuitate Babylonica, parte.4.fol.315.H.

Dominus in tēpeſtate & turbine dicitur venire ad puniendum peccatores obſtinatos, in quo oſtenditur vigor diuinę poten tię.parte.4.fol.385.H.

Dominus venit ad iudicium:primo in morte cuiuſlibet,quia ta lis preſentabitur in iudicio,qualis inuenitur in morte quantū ad gratiam & ad culpam.parte.5.fol.158.G.

Dominus venit ad iudiciū particulariter in morte cuiuſlibet,& vniuerſaliter in fine.parte.6.fol.35.H.

Domini dies,dicitur dies iudicij.Et accipitur pro die mortis quia qualis vnuſquiſq; in die mortis inuenitur,ſcilicet in ſtatu ſaluā dorum vel dānandorū,talis in die iudicij preſentabit.Ibidem.

Domus eſt res fundata & ſtabilis,& certis terminis ſepta.parte.1. folio.307.E.

Domus publicatur quando publico cenſu proſcribitur.parte.2. folio.248.A.

Domus ſuę proſperitatem ſolēt homines primo deſiderare,quę conſiſtit in fœcunditate prolis & in abundantia tēporaliū bono rū.parte.1.fol.364.C.Et in proſperitatē refugiunt.Ibidē.G.H.

Dom⁹ ſpecies vulgariter inter Hebręos dicit vxor.pte.3.f.180.C

Domus noſtra,hic mundus vel caro.parte.5.fol.113.F.

Domus bona diſpoſitio conſiſtit in corporis incolumitate,ſine q̄ reliqua bona parū valent.parte.1.fol.364.C.

Domum domino ſanctificat,qui familiam ſuam & cognationem tam ſenſibilem q̄ intelligibilem purè & ſanctè vult conuerſari, vt ſit eccleſia dei.parte.1.fol.263.C.

Domum quadruplicem habet deus.ſ.corporalem,moralem,alle goricam,& anagogicam,& quę vniuſcuiuſq; porta.parte.2.fo lio.175.D.

Domus libertatis,eſt cæleſtis Ieruſalem,ſed totus mundus & quę in eo ſunt dicuntur domus ſeruitutis, ſicut Aegyptus terrena fuit filijs Iſrael domus ſeruitutis,ad comparationem Iudęę & Ie ruſalem.parte.1.fol.163.A.

Sicut domus ſeruitutis,eſt negotia ſecularia,actus carnis:ſic relin quere ſecularia,& ſecundum deum viuere,domus libertatis eſt parte.1.fol.163.A.

Domus domini limen audacter ingredi,& erecta ſtare ceruice, quid prodeſt,& non ſolum cor,ſed & manus habere pollutas? parte.4.fol.122.A.

Domus dei in nobis non ędificatur,niſi prius mala opera finiātur parte.4.fol.404.G.

Domus mentis eſt quelibet res quam per dilectionem habitat ani mus.parte.4.fo.23.B.

Dom⁹ dñi duplicit ędificatur.ſ.corporaliter ex lignis & ex lapidi b⁹,& ſpūaliter in fide & moribus.pare.3.fol.281.D.

Ad domum dei pertinet,qui eſt charitate compaginatus cū alijs. parte.3.fol.284.F.

Ad domum(quę eccleſia vniuerſalis dicitur)pertinēt angeli,per tinet & Chriſtus,pertinemus & nos:ſed differenti aliter.parte.2 fol.214.F.

Domus dei dicitur locus diuino cultui deputat⁹.pte.1.fol.90.D.

Domus domini ſpiritualiter ędificatur per morum & fidei prędi cationem.parte.2.fol.245.H.

Domus eadem pœnitentium poſt reuerſionē ad eccleſiam:& do mus domini poſt incendium reędificata eſt,& ciuitas reſtaurata parte.2.fol.241.A.

Domū cęleſtē ſi contingit vendere Criſtifideli,ſtatim redimat di cens ſicut Dauid,Peccaui &c.parte.1.fol.259.F.

Domus nō manufacta in cælis,quō,& per qualem ędificatur,in habitatur,venundat,redimitur,murata eſt &c.Ibidem.E.

Domum pauperis confringit & nudat,qui cum quem per poten tiam conterit, expoliare per auaritiam non erubeſcit.parte.3. folio.43.A.

Domus iuramenti dicitur tabernaculum Moyſi vel templum Sa lomonis.parte.2.fol.194.D.

Domus ſiue templū Salomonis cuius longitudinis fuerit,& quot cubitorum.parte.2.fol.133.G.

Domus ſiue ędificium per rapinam ędificatum non eſt ſtabile ſim pliciter.parte.3.fol.407.G.

Domus ſolis erat tēplū in quo colebat ſol:quod templū erat in ci uitate Eliopoleos,& quare ſic dicitur parte.4.fol.165.F.

Dom⁹ vicina dicitur regnum tribuum,quod immediate erat cō iunctū regno decē tribuū & accepit malicią idololatrię ab eo,& per conſequens occaſionem pœnę ſequentis,& etiam planctus. parte.4.fol.378.C.

Domus in qua paralyticus miſſus eſt ante Ieſum in capharnaum quale tectum habuit:& ſimiliter alię domus illius territorij.pte 5.fol.93.H. Vide etiam in Tecta,& in Paleſtinorū mos &c.

Donaria quidam accipiūt,immo prohdolor exigunt,& iniquita- Don tes populi non aſportant,nec caſtigant,cum ob hoc ſolum ſunt merè carnalia,quia miniſtrant ſpūalia.parte.1.fol.191.E.

Donariorū coadunata myſteria in tabernaculo domini id eſt ec cleſia,qui & quę proferunt.parte.1.fol.209.G.

Donatio eſt duplex.ſ.vna naturalis,alia gratuita.pte.6.fo.100.C

Donatiſtę hęretici vt conuerterentur ſtatutū fuit per cōcilij Afri canū,vt leui⁹ cū eis ageret,& ſic reſipiſcerēt de diaboli laqueis, captiuati ab ipō,in dei voluntatem.parte.4.fol.475.C.E.

Doner,quale tempus & quo modo ſignificat.parte.5.fol.8.F.Ite parte.6.fol.135.G.& fol.158.H.

Donum vel verbum,rationabiliter vel irrationabiliter petiti eſt tribuendum.parte.5.fol.142.D.

Donum ſpiritusſancti habuit efficaciā reſpectu ipſius mundi,apo ſtolorum,& Criſti.parte.5.fol.230.D.

Donum linguarum & donum prophetię ordinantur ad conuer ſionem infidelium,& vtrum iſtorum altero eminentius ſit.par te.6.fol.55.B.C.D.

Donū ſpūſſancti in die quinquageſimo fuit datum,quod habuit figurā in die dationis legis in monte Sinai.pte.6.fol.165.H.

Dona ſpiritus quędam ſunt,ſine quibus ad vitam nō venitur,vt humilitas,fides &c.ſecundum quę ſpiritus ſemper manet.Alia quibus vitę ſanctitas pro aliorū vtilitate declaratur,vt prophe tia,linguę,curationes:ſecundum quę non ſemper manet ſpūs ſed ſubtrahit ſe aliquando à ſignorum oſtenſione,ne mens elo uetur &c.parte.3.fol.8.E.

Donorum ſpiritusſancti ſufficientia.parte.4.fol.28.F.

Dona ſeptem quare enumerantur ab Iſaia vniatim.Non enim dicit,ſpiritus ſapientię,& ſpiritus intellectus ſed ſpiritus ſapien tię & intellectus,omittendo ſpiritus in ſecundo dono &c.par te.4.fol.30.C.

Dona cur non aliqua ponuntur pertinentia ad theologicas virtu tes,ſicut ponuntur dona ad quę ſe extendūt virtutes intellectua les & morales.parte.4.fol.30.C.

Dona ſeptem ſpiritusſancti per ſeptem lucernas deſignantur.par te.1.fol.179.F.& fol.277.F.

Dona ſpiritusſancti dicuntur mulieres,& q̄re.pte.4.fol.13.A.

Dona preſentia per ęquam ſignificantur,vt eſt opulentia rerum, pax,ſoſpitas,ſcripturarum ſcientia &c.pte.3.fol.340.B.

Dona tribuit deus cuiq; ꝓ viribus,& ſemper ad perfectiora pro uocat.parte.5.fol.101.E.

Dona dei multi habent,& neſciendo à quo habeant,impia vani tate iactantur.parte.6.fol.36.E.

Donis dei nemo beatus,qui danti eſt ingratus.Ibidem.

Donis corporis naturalibus(vt eſt ſanitas,robur,agilitas &c.)ite donis animę naturalibus(vt eſt,perſpicacitas ingenij,& viuaci tas eloquij homines abuntuntur,& per ea frequenter deus & pa xim⁹ impugnatur:& per quę illa figurantur.pte.4.fol.249.D.

Dona dei quę ſine periculo nobis ab ipſo ſubtrahuntur,tunc re ctè nos habuiſſe oſtendim⁹,cum ſublata ęquo animo toleram⁹ parte.3.fol.8.F.

Dormire nō bene valent ſenes,& huius ratio.pte.3.fol.354.A.C. Dor

Dormire & dormitare differūt,& quomodo.pte.3.fol.354.E.G.

Dormitat Chriſtus quando in fide tepeſcimus:talis nobis quales nos ei.parte.3.fol.277.A.

Dormire ab hominibus deus dicitur,quando peſſimos homines differt punire.& vigilat cum prędicit temp⁹ debitum punitio nis.parte.3.fol.362.G.Item parte.2.fol.310.H.

Dormire in domino,qua ratione dicuntur iuſti & ſancti,poſtq̄ ab hac vita decedunt:& patres veteris Teſtamenti,etiam ſancti poſt ipſorū obitum,cōgregari & apponi ad populū ſuū,& nō in domino dormire leguntur.pte.1.fol.84.F.G.

Dormire ſolebāt antiqui gentiles ſuper corium hoſtię immolatę ad habendā

ad habendum reuelationes in somnis.parte.4.fo.104.
Dorsum dat fugãti qui fugit.parte.2.fol.67.E.
Dot Dotes corporis sunt subtilitas,agilitas,claritas,& impassibilitas, quæ non habentẽ nisi in spe.par.6.fo.59.D.F.Et fo.243.G.
Dotes quatuor non inerunt corpori glorioso ex compositione corporis cælestis sed ex gloria animæ in corpus redundante.parte.6.fol.59.F.G.
Dotes septem reseruantur dando post hanc vitã,quæ sunt,clara dei visio, fruitio,tẽio, q̃tũ ad animã: impassibilitas,subtilitas, agilitas,& claritas,q̃tum ad corpus in resurrectione:& significantur per septem sportas.parte.5.fo.104.D
Dotes animæ sunt aperta visio,firma tentio,continua fruitio,quę habentẽ in patria perfectè,& hîc à viris pfectis habentur inchoatiuè.s.in spe & charitate.parte.6.fo.143.G.
Dra Draco ã Græco dorce vel dorcas.i.videre,quia videt acutius cęteris animalibus.parte.1.fo.138.A.
Draco(vt fertur) in terra serpit,natat in aquis,volat in aere.parte.4.fo.50.F.
Drachma est duplex,quia drachma est octaua pars vnciæ,quæ valet sex obolos.parte.5.fo.55.C.
Drachma est natura humana ad imaginẽ dei facta,& ideo capax ipsius per cognitionem & amorem,que fuit drachma decima perdita per peccata primorum parentum.parte.5.fo.164.G.
Dromedarius vel dromas est animal camelo minus,sed velocius. parte.4.fo.98.A
Dubia sunt in meliorem partem interpretanda,& vnde hoc trahitur.parte.1.fo.357.C
Dub Dubitare melius est de occultis,quàm litigare de incertis.parte.1. folio.105.F.
In dubijs Christiani debent ad pontifices recurrere quantum ad spiritualia,& ad principes quantum ad temporalia,& eorum firmiter tenere sententiam,nisi errorem contineat manifestum parte.1.fo.350.D.
Dubium cui hoc est quòd inter tres,gentilem,hæreticum,& ecclesiasticum,multò maioribus pœnis dignus sit qui maioris dignitatis est.parte.4.fo.233.A.
Dubia sacræ scripturæ vtrum etiam ex autoritatibus librorum non canonicorum Bibliæ determinari valeãt.parte.1.fo.2.A.B
Dubia, siue in reb⁹ dubijs, non est p̃cipitanter agendum,exemplo legislatoris Moysi.part.1.fo.279.C.D.
Duc Ducere aliam post sacramẽtũ sponsionis si quis per mittitur:dispensationis est,& si nunc̃ debitũ soluere possit.parte.5.fo.8.A.
Ductile feriendo producitur.parte.1.fo.179.F.
Due Duæ gentes & duo populi intra nos sunt,scilicet vitiorũ & virtutũ,ille minor,ille maior.Plures enim sunt mali q̃ boni,& vitia plura virtutibus &c.parte.1.fo.84.B.
Duellum an sit licitum vel illicitum,Arguitur pro vtraq; parte, & soluuntur rationes secũdũ theologos & iuristas, parte. 2. fo. 81.D.E.F.G.Et fo.83.F.G.H.Et fol.84.A.C.
Duellum potest accipi dupliciter,vno modo propriè,alio modo largè.parte.2.fo.82.E
Dul Dulcedo fallax est quam plures atq; maiores pœnarum amaritudines sequuntur.parte.3.fo.16.F.
Dulcedinem spiritualis intelligentiæ quærentes,in scripturis per fauum significantur.parte.3.fo.362.B.
Dulcedinis dei altitudo per trabium auream claritatem intra templum designatur.parte.2.fo.134.B.
Dulcedinis supernæ admiratio per manna filijs Israel desuper datum designatur.parte.1.fo.157.E.
Dulcedo spiritualis tanta est in verbis diuinorum eloquiorum, quanta corporalis & in melle & lacte.parte.3.fo.361.F.
Dulcedo dei multiplex,& qualiter & quare est abscondita.parte 3.fo.127.A.
Dulcedo diuinæ visionis quæ animam diu desiderantem consolatur comparatur aquæ frigidæ sitientem refrigeranti,& nuncio &c.parte.3.fol.333.F.
Dulcedo misericordiæ sine rectitudine iustitiæ,non est misericordia sed pusillanimitas,& iustitia sine misericordia est crudelitas, parte.3.fo.119.F.
De dulcedine Christi qui nihil gustat,nõ est mirũ si hunc terrestribus desiderijs sordidare non cuitat.parte.6.fol.218.E.
Duo Duodecim tribus Israel quæ in Aegypto iũctę fuerunt,postea in duas & decẽ trib⁹ diuisæ sunt.duæ Iudas,decẽ Israel appellant, Inde de tribu Dauid regnauit Roboã filius Salomonis in Ierusalẽ,vbi tẽplũ & sacerdotes & magna pars tribus Leui.Decẽ autẽ tribus in Samaria,Ieroboã filius Nabath ex tribu Ephraim & Ioseph.&c.parte.4.fo.243.E
Duodecim prophetæ per duodecim patriarchas figurantur,parte.4.fo.332.F.
Duodecim prophetarũ libri (qui prophetæ minores dicuntur)liber vnus dicitur,& quare in vnũ volumẽ sunt redacti,& quid liber ille summariè tractet.parte.1.fo.15.E.
Duodenarius quomodo consurgat,& quid significet.parte.5.fo.132.C.Et numerus sacratus est.fo.207.B.Itẽ pte.4.fo.154.E.Itẽ parte.2.fo.221.F.Et fo.248.E.Item parte.1.fo.63.B.
Duodenarius vnũq̃q; hominem & temporis plenitudinem,& situm orbis videtur complecti.parte.1.fo.276.A.
Duodenarius numerus apostolorũ signãter exprimit,& in sacra scriptura multiplicit designat.pte.5.fo.35.G.H.Et.fo.36.A.Itẽ par.6.fo.165.A.Et.o.166.C.& fo.276.A.B.Itẽ pte.1.fo.199.C.
Duratio humana licet distinguat p multas ætates,tñ potest distingui principaliter in tres ptes,scilicet in tẽpus augmẽti,& in tem Dur pus mediũ,& tẽpus diminutionis.parte.3.fo.223.C.
Duratio perpetua à parte finis est de ratiõe beatitudinis,quæ ppetuitas designat p successionẽ ætatis,& hyemis,nõ quia tunc sint differentiæ tẽporis,quia tũc cessabit,sed quia perpetuitas non potest signari à nobis,nisi per partes temporis.parte.4.fo.421. G.Item parte.6.fol.241.G.
Durum in corporalibus dicit aliq̃d dupliciter.parte.5.fo.207.B.
Durum dicitur dupliciter,in corporalibus & spiritualibus.parte 5.fo.207.B.
Dux bonus tam in spiritualibus quàm in corporalib⁹ debet suos Dux monere & munire exhortationibus sanctis,& bonorum operũ exemplis.parte.4.fo.478.H.
Dux populi Israel per desertum dominus solus fuit,quomodo intelligendum sit,& an ministeria angelorum in hoc ducatu non erant necessaria.parte.1.fo.205.B.C.
Duces de Iuda,de quibus loquitur propheta Iacob,erant principes transmigrationis residentes in Babylonia.parte.2.fo.187.F

EBDOMADA In hebdomada. Ebd
Ebdomadarius.Ibidẽ.
Ebionitarum error &c.parte.2.fo.239.G.
Ebionitarũ error reprobat, qui dixerũt Chri Ebi stum ante Mariã non fuisse,& sic eum non fuisse ab ęterno.parte.5.fo.186.D.
Ebionitæ alios discipulos recipiũt,paulũ autẽ quasi trãsgressorẽ legis repudiant.parte.5.fo.94.F.Et fo.140.E.
Ebionitæ ritũ Iudaismi tẽporib⁹ gratiæ sequi existimauerũt,qui cũ euãgelio legis ceremonias seruare volebãt.parte.4.fo.4.B. Et fo.5.E.Et fo.475.E.Item parte.3.fo.3.F
Ebrietas est vitanda.parte.1.fo.232.C. Ebr
Ebrietas ita rationẽ,sicut somn⁹ renet sensus ligatos.p.4.fo.352.D
Ebrietatẽ sequit destructio fortitudinis corporalis,hebetatio discretionis,& p eã destruit amicitia charitatis,& cõsumit substantia corporalis.parte.4.fo.399.D
Ebrietas sensus quem impotentem reddit,cõcordiã non seruat. parte.3.fo.331.E.
Ebrietati assuetus post euigilationem cito recurrit ad potationes, inclinatus ad hoc per malam consuetudinem vel complexionem.Ibidem.H.
Ebrietas multos subuertit,sensum minuit,iram excitat,libidinem inflammat,animi secreta reuelat.parte.3.folio.419.F.Item parte.1.fo.231.G.
Ebrietate patet nasci irritationem,iram & ruinas multas,amaritudinem animæ,& animosam offensionem,virtutes minorari.pte.3.fo.fo.420.A
Ebrietas,fornicatio,& huiusmodi,cibus dęmonũ sunt,quæ blãda sunt,& ad sui vsum ꝓuocant.parte.5.fo.165.A.
Ebrietas quæ Hebraicè sicera, significat oia quę statum mentis euertunt.parte.4.fo.15.E
Inebriati ita vt inebriant ebriosi,nec ipsi terræ vtile est,quoniam maiore humore quàm sufficit corrumpitur,sicut vita ebriosi q̃ non satietate sed replet,sed mergit diluuio.pte.1.fol.110.E.
Ebrietas spiritualis quæ hominem ducit ad mortem,quæ & qualis sit.parte.4.fo.352.B.
Ebrietas sumitur aliquando pro satietate,& sic non est vitiosa.pte.1.fo.110.F.Item parte.3.fo.362.G.
Ebrietas significat p Philistæũ,& q̃re.p.4. fo.399.D.& fo.34.B.D & folio.34.H.D.
Ebriosi solẽt hoc testimonium adhibere sibi in patrocinium.propter Ioseph,de quo scriptum est Biberunt̃q; & inebriati sunt. parte.1.fo.110.E.
Ebrius vino corporali,& ebrius de calice aureo Babylonis comparantur.parte.4.fo.174.H.
Ebrij erant ergo, per vinũ errorẽ intelligimus.parte. 4. fo.47.A

Index in Glos. ordi.

Ebron,in Hebron.

Ebur est frigidum & album, denotans occultationem iudiciorū dei.parte.3.fo.364.C.

Ec Ecclesia dicitur mater omnium Christianorum, licet multi eorū sint eius filij solo numero,& nō merito.parte.2.fo.52.D.

Ecclesiam diabolus videns instituit ad locum supplendū vnde ipse ceciderat,eam subuertere nititur.parte.6.fo.249.A.

Ecclesia quæ à Cyristo tanq; thronus possidetur.tanq; animalia pascitur, honoratur, ipsa super Christum edificata in septem cornibus exaltatur,in septem oculis illuminatur. parte.6. folio.248.A.

Ecclesiam primum intremus,cum aliquā ciuitatem fuerimus ingressi,imitatores Christi facti.parte.5.fo.64.H.Et fo.110.D.

Ecclesię principium est Christus secundum diuinitatem.& etiam secundum humanitatē,quare& quomodo.parte.6.fo.104.F.

Ecclesia nunc consistit in hominibus ratione potestatis vel dignitatis ecclesiasticæ vel secularis:quia multi principes & summi pontifices,& alij inferiores inuēti sunt apostataſſe à fide: ꝓpter quod ecclesia consistit in illis personis,in quibus est notitia vera,& confessio fidei & veritatis.parte.1.fo.52.D.F.

Ecclesię statum in generali,seu aliquem statum ecclesiæ in speciali onerantes grauib⁹ statutis:sine necessitate euidēti abutūrur sua potestate.parte.5.fo.70.H.

Ecclesia licet à principio mundi inceperit, tamen specialiter nomen sponsæ primò in datione legis in monte Sinai accepit. parte.3.fol.355.D.G.

Ecclesia est vna,quę incepit à primo Abel iusto vsq; ad vltimum electū, qui in fine mūdi est nasciturus.parte.6.fo.191.G.Et folio 217.F.Item parte.4. fol.369.F.Et fol.417.B. Item parte.1. fo.209.C.D.Et fo.268.C.

Ecclesia quę est corpus mysticū Chrysti,habet duplicem statum, scilicet militantem & triumphantem.parte.3.folio.277.H.Et. foloi,97.D.

Ecclesia militans dicitur regnum, cuius ordinationem & distinctionem per diuersos status & dioceses Christ⁹ apostolis & eorum successoribus commisit.parte.4.fo.419.H.

Ecclesia militans vniuersalis significatur per ciuitatem,cuius domus destructæ sunt & mutationes. Nam in ecclesijs,pro magna parte cultus dei negligitur,& in curijs laicis iusticia subuertitur,& doctores plurimi docent curiosa & inutilia ad ostentationem,& prædicatores multi prædicant propter quęstum vel fauorem audientium &c.parte.4.fo.157.D.

Ecclesia militans semper habuit,habet & habebit vsq; ad finem mundi cum iustis aliquos peccatores,& cum fortibus aliquos debiles.parte.3.fo.356.C.

Ecclesia militans multum declinauit à perfectione prima in prælatis,& clericis,etiam religiosis,& similiter in nūero fidelū,quę sunt multū dolēter audiēda.pte.4.fo.179.H.Et fo.187.H.

Ecclesia pro magna parte destructa est spiritualiter & corporaliter propter peccata maiorum populi Christiani.parte.4.folio 380.D.

Ecclesia magis tempore pacis amaricatur de clericorū & religiosorum peccatis,q; tempore tyrannotum de corporalibus tormentis.parte.4.fo.180.H.

Ecclesia vilis efficitur,cū crescente numero malorū,non summa petit & cælestia,sed infima & terrena.pte.4.fo.181.G.

Ecclesię officiatio dum peragi debet,pauci veniunt & tardè: sed ad recipiendum ibi pecuniam:multi veniunt,& festinè currūt. parte.4.fol.186.D.

Ecclesiæ oculus est clerus:& deprędatur castitatem mulierū,quasi vbicūq; est habitatio clericorum,& inde surgit infamia cleri corum.parte.4.fol.193.H.

Ecclesiæ pastores debēt esse matres,filios ecclesię piè verbo & exemplo,in fide & moribus & temporali subsidio nutriētes.Sed aliqui per contrariū coquunt eos anxietatis igne,rapientes eorum bona,& inde viuentes nimis lautè.pte.4.fo.197.D.

In ecclesiarum regimine serui peccatorum cōstituti,in eos quos dominus redemit,luporum vtuntur rabie,non canum defensione.parte.4.fo.201.H.

Ecclesia malignantium complebit pessima, & præpositas plebe peioribus,dicitur stare cum Iechonia ante picturas, & singuli tenent thuribula:nec odorem bonum,sed fœtorem offerunt. parte.4.fol.223.B.

In ecclesia vides plerosq; de ignobilibus nobiles,de pauperibus diuites factos subitò intumescere, pristinæ abiectionis obliui sci:genus quoq; suum erubescere,& infirmos dedignari parentes.parte.4.fo.430.D.

Ecclesiæ opes qui sibi thesaurizant, & in delitijs abutuntur: & quæ ad sustentationem pauperum dantur,sibi reseruant:rapina in domibus eorum est,& aliorum inopias suas vel suorum diuitias faciunt.parte.4 fo.12.A.

Ecclesiam plus amaricant multi secundum veritatē in pace nūc, quæ dotata est multis & magnis rēporalibus bonis,quib⁹ abutuntur peccatis enormibus,q; amaricata fuerit in tyrannorū persecutione.parte.2.fo.57.D.

Ecclesiarū principes discant successores sibi nō ꝓpinquitate carnis testamēto signare,neq; principatū ecclesiæ hæreditarium tradere &c.& de hoc figura.parte.1.fo.314.c.

Ecclesię militantis constructio per sex præparatur, sicut sex sunt quæ Dauid ad domus dei ædificationem præparauit,& quæ sunt ista.parte.2.fo.208.D.

Ecclesiā vniuersalē significat dom⁹ quā ædificauit Salomō in Ierusalē,qa à prīo electo vsq; ad vltimū ędificat.pte.2.fo.214.F.

Ecclesia adhuc partim pegrinat in mūdo,partim iā regnat in cælo,vbi tota regnatura est peracto iudicio.pte.2.fo.214.F.

Ecclesia est vna,in qua oēs cōtinent electi,q;uis distātes meritis, & vna patria cœlestis oīb⁹ ꝓmissa,q;uis stella à stella in claritate differat,& de hoc figura.parte.2.fo.218.C.

Ecclesiā peregrinātē in terris,domus tēpli exterior designat, sctā autē sctōrū internæ patriæ felicitatē.parte.2.fol.218.E.

Ecclesia sancta ciuitas est dei viui,vbi impletur quotidie voluntas dei,& seperata ab omni errore infidelium,sanctificatur fide & bono opere &c.parte.2.fo.220.E.

Ecclesia fidelū,quæ in mari huius seculi posita,thesauros sapiētiæ & scientiæ opesq; virtutū studet acquirere,significatur per classem quā fecit Salomon &c.parte.2.fol.220.F.

Ecclesiam de gentib⁹ ad Christū vēturā.figurabat regina Austri, quę ab extremis finib⁹ excitata venit &c.pte.2.fo.220.F.G.

Ecclesia conuersa ad fidē Christi,adducebat gentiles tortitudine pctōrū deformes &c.& de hoc figura.parte.2.fo.221.A.

Ecclesię,status profectum sumit,vbi pręsules gradum suum ritè custodiunt,& magistros veritatis ordinant, & populos ne à docendo cessent,diligenter audiendo & obtemperando compellunt &c.parte.2.fo.244.F.

Ecclesiam construens per officium prædicatorum, significatur per Artarxerxen.parte.2.fo.255.E.

In ecclesiæ ministerium qui illos ordinant,per quos viciorū sordes ab electorum mentibus expurgantur,& corruptę mētis homines ab ecclesia etiam arcentur,portā sterquilinij dicūtur ędificare.parte.2.fo.257.C.

Ecclesiæ maxima structura est in munimine interioris virtutis, cum scilicet omni custodia munimus cor nostrum.parte.2.folio.257.G.

Ecclesię constructionem significat constructio tabernaculi, vbi artifices sponte se obtulerunt:sic nostri ecclesiastici intuitu dei, & non lucri causa cuncta opera faciant.parte.6.fo.222.F.

Ecclesia sancta in exordio apostolos & prophetas habuit: nunc habet euangelistas atq; doctores:apostoli & propphetæ sublati sunt.parte.4.fo.172.B.

Ecclesia sancta quatuor accepit ordines regentium ad eruditionem fidelium.Ibidem.A.

Ecclesia dicitur ciuitas.nam in ea debet esse ciuium vnitas per cōcordiam charitatis:& nunc deo permittente, & diabolo procurante,facta est quasi sola respectu prætęriti temporis, & dissuta mutuis dissensionibus & guerris.parte.4.fo.179.H.

Ecclesiam obtexit caligo pœnę & ignorantiæ: quia doctores theologi pro vanis & curiosis,salutaria dimiserunt. parte.4. folio.284.H.

Ecclesia vastatur per dæmonis astutiam.In ecclesia verò militante sunt prælati & clerici,religiosi & laici &c.& in omnibus istis statibus sunt peccatores multi,iustè pro suis peccatis puniendi.parte.4.fol.219.H.Et fol.120.D.

Ecclesiæ cupiditas(id est cupidi pastores & eorum ministri) arguitur:quæ modo facta est rapax leena:malicijs exquisitis rapiens subditorum bona.parte.4.folio.237.H.fit fo.238.D.

Ecclesiæ primitiuæ tempore fuit mundicia castitatis,eloquium vitatis,feruor charitatis,fortitudo stabilitatis,dulcor pietatis: sed modo sunt versa in scoriam: nam argenti mundicia versa est scoriam carnalitatis, & æris sonoritas in scoriam falsitatis &c.parte.4.fol.242.D.

Ecclesiæ ministri qui nec verbo prædicationis, nec exemplo bonæ actionis faciunt liberos in ecclesia dei:sed magis filios infernj,per quos significentur.parte.4.fo.344.D.

Ecclesia ciuitas dicitur & columba,& quare:cuius principes magis leones q; pastores vocandi sunt.& iudices lupi occidentes: ꝓpheræ,i.magistri vesani.parte.4.folio.400.A.E.fol.407.

E.Et fo.6.F.Itē pte.3.fo.48.G.Et fo.152.D.Et fol.177.F.H.Et fo.183.B.Et fo.352.C.Itē pte.2.fo.146.A.Et fo.203.D.
Ecclesiæ impugnationes ab hostibus sicut sunt diuersæ, sic & distincta debent esse præliabellatorum.parte.4.fo.440.A.
Ecclesia dolore præmitur,quando in malicia crescere peruersos intuetur.parte.3.fo.36.E.
Ecclesia nō solum infideles aduersarios tolerat,sed eorū quoq; insidias vix fert quos intus habet.parte.3.fo.36.E.
Ecclesiā cū subita aduersitas turbauerit,q se fideles esse mētiunt, illud ilico oīdūt qd' in pfida mēte moliūtur.pte.3.fo.36.E.
Ecclesię facies sunt qui in regimine positi apparent primi, vt ex eorū specie sit honor fidelis populi.parte.3.fo.37.B.
Ecclesia dicit,q̄p nō nisi in se veraciter colat deus:& ibi tm̄ sit sal'. Arcōtra hęretici,si hoc ē verū:oīs terra à deo est derelicta,quā nos multi vbiq; incolimus.parte.3.fo.30.A.
Ecclesiam persequentes dicuntur torcular calcare,quare & quomodo.parte.3.fo.48.F.Et fo.97.A.
Ecclesię oratio de euasione à persequutione crudeli Romani imperij tempore tyrannorum.parte.3.fo.170.D.
Ecclesiam vniuersalem nūq; permisit deus à Saracenis supprimi in captiuitate,sed bene tribulari.parte.3.fo.276.E.
Ecclesiasticā suauitatem & charitatē deserentes per superbiam vel secordiam,& etiam verbis impugnant,& significantur per acetum & fumum.parte.3.fo.319.E.
Ecclesia sæpe ab hæreticis vastata,postq; instantia catholicorum doctorum lucem veritatis recepit,plures ad cognoscendam & tuendā rōnē,veritatis filios ꝓcreauit.pte.2.fo.266.E.
Ecclesias construendas ab ipsis qui eas destruxerūt quis crederet, cum tempore persequutionis conciliabula Christianorum destruebant,insulæ exiliū fideliū replebātur,& diuini libri cremabantur:parte.fo.4.fol414.A.Itē parte.1.fo.75.B.
Ecclesia,gentilium persecutione per occisionem martyrum videbatur funditus esse delera,sed eis in occulto coronatis, melius construebatur.parte.2.fo.266.F.
Ecclesia per amaritudinē & tribulationē ad futuræ vitæ gaudia gūatur,vbi dñm laudabit in æternū.parte.2.fo.298.A.
Ecclesia reprobat cōdescēsionē irrationabilē superioris ꝓ q̄rela irrationabili subditorū,& sīr q̄relas eorū.parte.2.fol.298.H.
Ecclesia quęcūq; loquitur in cōfessō. fidei,in doctrina religiōis, laudabilia & irreprehēsibilia sunt.parte.2.fo.299.A.
Ecclesia commendat presbyteris castrorum dei sollicitam custodiam,vt peruigili & solerti cura contra hostium insidias semper parati assistant &c.parte.2.fo.299.A.
Ecclesia tribulationis tempore debet deum deuotius exorare, & iciunijs & asperitatibus pœnitentię se magis solito coram deo humiliare.parte.2.fo.299.D.
Ecclesia sancta aliqū ꝓ pctis suis pœnitentiæ gerit affectū:sed spe remissiōis & futuri prēmij exhilarat animū.parte.2.fol.300.A.
Ecclesia non solum tyrannum vel hæresiarcham debet excommunicationis gladio ferire,sed etiam ei adhærentes prout potest extirpare.parte.2.fo.302.H.
Ecclesia debet reddere gratiarū actionem de beneficijs sibi collatis à domino,& de hoc figura.parte.2.fo.303.H.
Ecclesię decor in sapientiæ meditatione,& in virtutum ascensione,per carnis mortificationem & castitatem,cū martyrij dignitate in doctoribus debet effulgere.parte.1.fol.306.A.
Ecclesiam construit Christus de suis fidelibus collectis toto tempore huius vitæ,& in futura vita apparente resurrectionis gloria ad integrum perficit:sicut Salomon qui septem annis templum construxit,& octauo anno consummauit.parte.2.folio 238.A.B.Et fol.240.E.
Ecclesiam introeuntibus primō decor eius ostendēdus est,vt appetatur,non miseria,vt timeatur.parte.1.fol.265.C.
Ecclesiæ vniuersæ per orbem, vnam catholicam perficiunt, in quibus quicūq; conuersantur,singuli se filios catholicæ ecclesię quasi ciues Ierusalem ꝓfitentur.parte.2.fol.242.A.
Ecclesiam dei eo efficacius ædificant, quo amplius quinq; etiam à licitis abstinent:quia cum alij exēpla perfectionis eorū agnoscunt,tanto magis cōmittere illicita formidant, quāto eos nec licitis vti considerant.parte.2.fol.243.A.
Ecclesiæ gloria consistit in ornatu interiori charismatū & virtutum,& non in magno apparatu exteriori, in parietibus deauratis & vasis aureis & cæteris preciosis.parte.3.fol.150.C.
Ecclesia in se capit,quosdam qui leuissimos erratus admittūt,alios habet q̄ grauiores lapsus habent,alios qui immunitate scelerum ethnicis & publicanis similes sunt:& huius figura in templi Salomonis vetustate & destructione.parte.2.folio.238.B. & folio.240.E.
Ecclesia est quasi sagena nondum tracta ad littus,& habet malos permixtos cum bonis vsq; ad iudicium.parte.1.fol.4.A. Item parte.3.folio.79.B.
Ecclesia designatur per Euā,& per Adam Christus intelligitur,ex ipsis autem generātur filij boni & mali:quia licet omnes Christiani per baptismū generentur boni,multi tamen sua peruersitate fiunt mali.parte.1.fol44.H.
Ecclesia est terra quæ verbi pabulo nos reficit,& patrocinij vmbraculo custodit,loquēdo pascit.parte.1.fo.25.F.
Ecclesia de sanctis quorū stabilis vita,ad omne opus bonū parata,sicut lignū quadratū ab omni pte firmū stat.pte.1.fo.51.A.
Ecclesia multos habet quos tolerat vt cōuertantur,quasi in arcę latitudine bestiæ esse dicuntur.parte.1.fo.51.B.
Ecclesia in multis carnalibus suis lata,in paucis spūalibus angusta:quia ad vnū hominem qui sine peccato est colligitur,quasi in vno cubito consummatur.parte.1.fo.51.B.C.E.
Ecclesiam nemo intrat nisi per sacramentum remissionis peccatorum,quod de latere aperto emanauit.parte.1.fo.51.C.
Ad ecclesiam sese contulerunt,& per omnes mundi partes gloriā Christi & ecclesiæ dilatauerunt,qui aliquando terrore principum credere distulerant.parte.1.fo.75.A.
Ecclesiam præsentem per fidem intrans,necesse est vt terram carnis suæ per corporalem viram diligenter in dei timore exerceat,vt frugem virtutum producat in refectionem æternam.parte.1.fo.289.B.
Ecclesia si Christo iuncta fuerit,quæ lumine eius repletur, vt vn' spiritus cum eo fiat,tunc festiuitatem neomenia agit.parte.1. folio.315.C.
Ecclesia Christi vxor est in occulto:& significatur per Saram quę in hac peregrinatione inter alienigenas sine macula viuit.parte.1.fol74.E.F.Et fo.75.A.
Ecclesiæ decursus à prædicatione Christi vsq; ad finem mundi in septem parabolis ponitur.parte.5.fo.44.B.
Ecclesiæ duplex status scilicet nouus & antiquus,& horum differentia.parte.6.fo.158.E.
Ecclesiæ patriarchales quatuor sunt.prima Ierosolymitana,secūda Antiochena,tertia Alexandrina, quarta Constantinopolitana.parte.6.fo.247.C.D.F.
Ecclesia tota licet dicatur vna vinea,dicitur tamen etiam aliquādo plures.parte.4.fo.152.C.Et folio.332.G.Item parte.3.folio 204.E.Item parte.1.fo.358.F.
Ecclesia gentilium quæ deserta fuit à domino per idololatriā,habitatur per Christi fidem,& repletur multitudine credentium ex diuersis nationibus.parte.4.fo.154.E.
In ecclesia sancta hi qui fidem,vitam, patientiam,atq; benignitatem custodiunt,summis iam virtutibus pollent.parte.4.folio.272.C.
Ecclesiæ corpus ex tribus statibus constituitur scilicet actiuis,contemplatiuis,& prælatis:& per quos significentur.parte.3.folio.20.4D.
Ecclesiæ tres status sunt,& eorundem inter se comparatio.parte 3.folio.305.E.F.G.H.
Ecclesia aliquando quasi in lectulo cum sponso quieuit,tempore,scilicet pacis,aliquando cum sponso,insurgente tentatione in acie consistit.parte.3.fo.357.B.
Ecclesiæ decor in virtutibus & miraculis sanctorum, excellentiā manifestat redemptoris.parte.3.fo.431.A.
Ecclesiæ ornatus sanctorum plenitudo.parte.3.fo.431.E.
Ecclesiæ ornamentum est multitudo fidelium.parte.4.fo.85.B.
Omnis ecclesia corpus Christi est,& in omnem ecclesiam videtur delinquere qui corpus suum maculauerit.parte.2.fo.8.F.
In ecclesia omnes possunt audire confessionem crucis, preisuras ecclesiæ videre,& miracula,Ipsa autem sola anima nouit quāto teneatur amore vitæ inuisibilis.parte.3.fo.360.G.
Ecclesia ad liquidum purgari non potest,dum in terris sed est,habitare permittitur Iebusæus in Ierusalem,& zizania cum tritico.parte.2.fol.23.A.
Ecclesiæ iudex non semper princeps populi per dei arbitrium datur,sed vt merita nostra deposcunt.parte.2.fo.35.E.
Ecclesiam multi amaricant multipliciter per suam malam vitam qui de bonis ecclesiæ lautè viuunt & magnificè.parte.2 folio.57.D.
Ecclesia nullum ad sacerdotium prouehit,dum lactis infantiæ particeps,non solidi cibi & intelligentiæ spiritalis capax.parte 2.folio.63.F.
Ecclesiæ ædificatio quæ à vero Salomone Christo ædificata est virtutibus,fidei doctrina,& sacramentis,& huius extensa dilucidatio.parte.2.fo.132.H.

Index in Glos. ordi.

Ecclesia designatur per terram excelsam, vbi comeditur fructus agrorum: quia ibi germinat semen bonum. id est dei verbum. ibi fructus tricesimus, sexagesimus & centesimus. parte.1. folio.370.A.

Ecclesia sancta vtriusq; testamēti paginis, & nouorum ac veterū patrū exemplis informatur. parte.1.fo.374.E.

Ecclesia sancta non minus gratia prædita est q̄ synagoga. parte 1.folio.205.A.

Ecclesia quidquid agit cum virtutibus suis, debet dedicare & cō secrare gratiæ spiritussancti. parte.1.fo.213.A.

Ecclesia sancta duorum populorum est mater, & quos in fide genuit, amittere timebat: sed sacræ scripturæ præceptis obediens retinuit: & de hoc figura. parte.2.fo.164.E.F.H.

Ecclesiam fore ædificandam per gentiles cōuersos ad fidem Christi, Iudæis pro maiori parte reprobatis, figuratur per proselytos ad templi ædificationem aptatos. parte.2.fo.208.C.

Ecclesia post captiuitatem mortalis erumnæ reædificata per gloriam immortalitatis, dicit. Dirupisti domine &c. Figura de tēplo diruto & reædificato. parte.2.fo.284.G.

Ecclesiam construens per officium prædicatorum, significatur p Artarxerxem. parte.2.fo.255.E.

Ecclesia sæpe ex detrimentis maiora recipit incrementa, cū vno per incuriam lapso in peccatum, plures exemplo ei⁹ territi, ad persistendū in castitate fidei cautiores fiunt. parte.2.fo.266.E.

Ecclesiastica in dignitate hominem vita vel scientia carentē qui ponit, per quē significatur. parte.2.fo.235.H.

Ab ecclesia qui se per viciorum sordes separauerit, meritò in secundas sedes retruditur. parte.2.fo.37.E.

Ecclesia militans designatur per paradisum: in hoc paradiso describitur fons & fluuius quibus signatur scriptura seu theologia. parte.1.fo.36.D.

Ecclesia designatur per quatuor angulos altaris holocausti, quia per quatuor mundi plagas dilatata est, & in omnib⁹ mundi terminis ecclesia persistit. parte.1.fo.185.E.

Ecclesia dicitur tabernaculum & domus, sed diuersis rationibus. parte.3.fol.124.E. Item parte.2.folio.24.H. Item parte.1.folio 274.F.

Ecclesiæ vniuersalis statum signāt tabernaculū quod fecit Moyses in solitudine, & templum quod fecit Salomon in Ierusalē, quare & quomodo. parte.1.fol.180.E.F. & fo.313.F. Item parte.3.fo.123.H. Et fo.124.F.

Ecclesia militans in persecutionibus posita, est nauicula fluctibus operta. parte.5.fo.31.H.

Ecclesia militans per regnum cælorum intellecta, non est ipsi parietes, sed fideles. parte.5.fol.39.D. Item parte.6.fol.139.C. Item parte.4.fol.408.C.

Ecclesia est regnum dei, & quare. parte.5.fo.97.E.

Ecclesia fontis nomine designatur, primum in Iudea parua post ea dilatata est. parte.3.fo.361.G.

Ecclesia vniuersalis, in presenti Christo redemptori reddit obsequia, in futuro perpetuis confessionum laudibus glorificabit, Et quare & quomodo. parte.3.fo.145.B.

Ecclesiæ incorporata persona per arborem ficū significatur. parte 5.folio.160.D.

Ecclesia, est ouile. fideles, oues. parte.5.fo.216.B.

Ecclesia vocatur tabernaculū dei siue Christi pte.6.fo.191.G.

Ecclesia militans licet tabernaculū dicit respectu triūphātis, non tamen transfertur de loco ad locum sicut tabernaculū Iudæorum. parte.4.fol.62.C.

Ecclesia & synagoga per Iacob & Esau figurantur: & de hoc longa declaratio. parte.4.fo.63.E. Et.249.fol.E.

Ecclesia militans respectu triumphantis, est sicut lex vetus impfecta, & figura respectu nouæ. parte.6.fo.272.B. Et fo.273.A.

Ecclesia militans semper est coniuncta bello contra dæmones & vicia: & significatur per Ceilam. parte.2.fo.88.H.

Ecclesia fideliū est materia siue subiectū recipiens Christi salutē: quæ habet duplicē statum in hoc mūdo. pte.4.fo.97.H.

Ecclesia facta est aperto latere domini, sicut ex costa lateris Adæ mater omnium Eua. parte.4.fo.98.A.

Ecclesia designatur per lunā, & quare. parte.4.fo.108.E. Itē parte 3.fo.50.B. Et fo.101.F.

Ecclesia instructa, & spiritualibus victimis immolatis, cessauerūt ceremonię legis, sicut extructo templo cessauit religio de Silo. parte.4.folio.146.F.

Ecclia est ager dñicus, & potest dici vnus ager vel plures agri diuersis rōnib⁹ &c. pte.4.fo.142.B. Itē pte.1.fo.247.H.

Ecclesia vel euāgelica doctrina p totū mundū dissemināda, significatur per tria fata. parte.1.fol.7.A.

Ecclesia est thesaurus domini. parte.4.folio.173.E.

Ecclesia dicitur hortus. parte.3.folio.273.H. & folio. 413.F. Item parte.4.folio.187.H.

Ecclesia dicitur turris, quam ędificant boni doctores & prædicatores. parte.5.folio.163.H.

Ecclesia de gentibus congregata per filiam Pharaonis accipitur, quæ Moysen infantem prensum in aquis nutricibus commēdauit. parte.1.folio.125.A.B.

Ecclesia gentium per viduam Sareptanam figuratur. parte.5.fol. 137.F. Item parte.2.folio.154.E.

Ecclesia adulterę nomine significatur. parte.5.fo.210.E.

Ecclia mulier sāguinaria dicit. pte.5.fol.99.A. & folio.148.A.

Ecclesia significatur per rubum ardentem. parte.6.folio.177.A.

Ecclesia significatur per vas quod descendit & apparuit Petro. pte.6.folio.183.H.

Ecclesia significatur per purpurariam. parte.6.folio.193.A.

Ecclesia significatur per arcam Noe. parte.6.folio.221.B. Item. pte.3.folio.381.A. Item. parte.1.folio.51.A.

Ecclesia figuratur per arcam quam sacerdotes ferebant in destructione Iericho parte.2.folio.10.A. & folio.102.E. Item parte.1. folio.51.B. & folio.176.E. & folio.177.B. & folio.180.E.H.

Ecclesia significatur per Ierusalem. parte.4. fol.51.H. & fol. 408. A. & folio 413.E. Item parte.2.folio.152.D.

Ecclesia vocatur Ierusalem, & etiam Sion, & quare. parte.3.folio 304.C. Item parte.4.folio.35.F. & folio.116.C.

Ecclesia per vineam significatur quo ad clerū. parte. 4. fol. 352. H Item partr.3.folio.48.E.

Ecclesia que ante Christi aduentum proprio nomine dicitur synagoga. intelligitur per vineam. parte.3.folio.204.G.

Ecclesia generaliter sumpta. licet sit clericorum & laicorum, tamē speciali modo est tantū clericorum. parte.4.folio.334.H.

Ecclesia dicitur domus. parte.6.folio.197.D.

Ecclesia de Iudęis & gentibus collecta ad deū, significatur per duas domos. parte.4.fo.369.A.

Ecclesia per domum Marthę designatur, in qua tres status sunt parte.5.folio.155.H.

Ecclesię figura fuit domus, quam Salomon ędificauit, & de hoc mysteria. parte.2.folio.131.B.D.E.F. & folio.132.A.B.C.D.E. F. Item parte.1.folio.280.E.F.

Ecclesia dicitur sapientię domus. parte.3.folio.317.E.

Ecclesia triumphans per Sion intelligitur. parte.4.folio.87.C.

Ecclesia septiformi spiritu repleta figuratur per arcturum. parte 4.folio.364.A. Item. parte.3.folio.24.B. & folio.72.E.

Ecclesię septem per septem mulieres intelliguntur. pte.4.fo.13.A.

Ecclesia dicitur legna, & quare. parte.3.fol.53.B. & fo.73.A. B.D.

Ecclesia quando adulta dicta est, & quādo puula. pte.3.fo.54.F.

Ecclesię membra (quæ dicitur corpus Christi) quæ sint oculi. f. auditus, odoratus, manus, pedes. parte.6.53.D.

Ecclesię pedes sunt inferiorum operum ministri. parte.3.folio.54. F. & folio.57.A.

Ecclesię calciamentum dicitur ferrum & ęs, cuius prædicatio acumine & constantia munitur. parte.1.folio.375.F.

Ecclesia oculus est cęco, & pes claudo. parte.3.folio.55.E.

Ecclesie messio quando accipitur. ibidem.F.

Ecclesię vestimentum sunt sigulorum animę, quę ei credendo inhęrendoq; fideliter eam circundant. parte.3.folio.57.E.

Ecclesię vestimentum est quisque fidelis. parte.1.folio.238.A.

Ecclesia electorum iuro: fauillę & cineri comparatur in reproborū iudicio, quia temporaliter cō culcata despicit. pte.3.fo.57.E.

Ecclesia militans significatur per terram riuorum, aquarum, & fontium. parte.1.folio.341.C.

Ecclesia designatur p terrā, cuius fūdamēta sūt apostoli &c. pte.3. folio.70.D. & folio 71.E. Itē pte.1.folio.59.D. & folio.362.D.

Ecclesia dicitur terra frumenti ratione corporis Christi: dicitur etiam terra vinearum ratione sanguinis Christi: dicitur etiā hordei terra propter sacramentum pœnitētię. parte.1 folio.341.D

Ecclesia aurore nomine designatur. parte.3.folio.71.B.

Ecclesia per fundam figuratur, & quare. parte.3.folio.81.A.

Ecclesia intelligitur per firmamentum. parte.3.folio.111.F.

Ecclesia dicitur mons domini, & quare. parte.4.folio.9.B.C.

Ecclesia dicitur mons pinguis. parte.3.folio.178.C.

Ecclesia dicitur mulier fortis, & quare. parte.3.fo.339.B.D.

Ecclesia vna & eadem dicitur sterilis & fœcunda, virum habens & derelicta: secundum diuersas gētes & tempora. pte.4.fo.50.H.

Ecclesia primo fuit sterilis propter paucitatem fidelium: sed peperit plurimos filios in conuersione multitudinis gentium ad fidē. parte.2.folio.65.F.

Ecclesia dicitur vxor. parte.3.fo.282.B. Item parte.1.folio.47.B.

Ecclesia est vxor Christi,& nō licet homini dignitatē istius sponsi trāsferre in se,nec sponsam eius violare.pte.1.fo.357.A.
Ecclesia dicitur sponsa.parte.2.fo.307.D.& fo.298.B.
Ecclesia dicitur soror Christi,& quomodo.parte.1.fo.75.A
Ecclesia per viduam pauperem repræsentatur.parte.5.fo.112.B. item parte.3.fol.48.E.Item parte.2.fo.298. B.D
Ecclesia est virgo per integritatē fidei.par.2.fo.46.H.& fo.47.F
Ecclesia vrbs dicitur,& quæ eius portæ &c.parte.3.fo.310.B.Itē parte.1.fo.259.D.
Ecclesia fumo ascendenti assimilatur.parte.3.fo.358.F.
Ecclesiam significat octonarius.parte.3.fo.381.A.
Ecclesia comparatur palmæ,& quare.parte.3.fo.412.A.
Ecclesia oliuę comparatur.Ibidem.
Ecclesia per terebinthum designatur,& quare.parte.3.fo.412.F.
Ecclesia dicitur filia patris prudentis,qui custodiam circa filiam gerit.parte.3.fo.430.E.
Ecclesia antelibanus dicit,synagogę vero popul⁹(etsi vera oliua) libanus dicitur,quare & quomodo.parte.2.fo.4.C.
Ecclesia per Sephoram quæ pręputium filij sui expoliat, designatur.parte.1.fo.133.C.
Ecclesia Christi significatur per Raab,quæ ex peccatoribus tanq̄ ex meretricatione collecta est&c.p.2.fo.5.E& fo.8.A.& fo.10.B
Ecclesia significatur per Iahel mulierem alienigenam & quare. parte.2.fo.36.A.B.
Ecclesia gentilis nurus est synagogæ,quę ecclesia nupsit Christo de synagoga nato.parte.2.fo.59.F.
Ecclesia & synagoga per duas mulieres meretrices ante Salomonē cōtēdētes signant.parte.2.fo.129.E.G.
Ecclesia & synagoga per Rachel & Liam significant.p.1.fo.91.A.
Ecclesia ſtgnificatur per Annam ſterilem matrem Samuelis.parte.2.fo.62.G.H.
Ecclesia gentium est area Aureuna.parte.2.fo.124.F.
Ecclesia significatur per Abisac virginē pulcherrimam,& quare. parte.2.fo.125.H.& fo.127.E.
Ecclesia vniuersalis significatur per Iudam patriarcham.parte.1. fo.373.E.
Ecclesia de gentibus collecta significatur p reginā Saba quæ gentilis erat &c.parte.2.fo.146.H.& fo.147.A.
Ecclesia significatur per siluam Libani.p.2.fo.147.E.& fo.305.H
Ecclesia intelligitur per soliū Salomonis,quod de ebore factum esse memoratur.parte.2.fo.147.
Ecclesię bona significantur per bona Salomonis,& mala ecclesiæ per mala eiusdem.parte.2.folio.148.A.
Ecclesia significatur per psalterium,& etiam per citharam.parte.2. folio.203.E.
Ecclesiam que de multis personis quasi granis est collecta,significatur similā.parte.1.folio.216.F.
Ecclesia primitiua significatur per Ruben primogenitum Israelis.parte.1.folio.166.A.B.
Ecclesię situs(quę in credentibus erigitur,in negantibus deponitur) significatur per tabernaculi erectionem vel depositionem parte.1.folio.268.E.
Ecclesiæ conuocationem & dispositionē significant quatuor plagę mundi,per quas castra filiorum Israel disponūt.Ibidem
Ecclesia significatur per mensam propitiationis,& quare.parte.1. folio.177.H.&.folio.179.A.
Ecclesiæ ordinem significant filij Aaron Aarō verò sacerdotium. parte.1.folio.215.E.
Ecclesia vniuersalis & etiam ecclesia cathedralis significatur per candelabrum.parte.4.folio.409.H.
Ecclesia significatur per candelabrum tabernaculi,& etiam per mensam,& quare.parte.1.folio.179.A.
Ecclesia significatur per sanctuarium.parte.1.folio.277.B.
Ecclesiam significat nux,& quare.parte.1.folio.279.C.
Ecclesia significatur per malogranatum habens intra se per granorum,numerū multitudinem populorum &c. parte.1. folio 286.F.& folio.331.C.
Ecclesia significatur per asinam Balaam,quę prius portabat blasphemiam: sed à discipulis soluta, Christum portat. parte.1.folio.303.G.
Ecclesia comparatur ad ciuitatem Alexandriam propter abundantiam fluminū & multitudinem populorum ad sensum allegoricum.parte.4.folo.388.B.E.
Ab ecclesia qui per errorem vel prauam operationem separati sunt,& blaphemiam dei inter infideles excitant,significātur per Israelitam qui fornicatus est cum Madianitide.pte.1.fo.312.A.
In ecclesia sunt quidam credentes & acquiescentes diuinis prœceptis erga seruos dei religiosi & officiosi,& ad ornatum ecclesiæ vel ministeriū satis prompti:sed in eo nuersatione propria obscœni & vicijs obuoluti.parte.2.folio.14.E.
Ecclesia dicitur terra,lacte & melle manans,& quare. parte.1.folio.362.A.E.
Ecclesię rector dicitur lucerna & oculus,& quare.parte.5.fo.26.H
Ecclesia boni prælati,in qua diebus festis sit bonum prandium de pabulo sacrę scripturę & sacramento eucharistię, significatur per domum Tobiæ.parte.2.folio.284.H.
Ecclesia dicitur vxor prælati,quæsi post eius acceptionem displicuerit curato,& intrauerit religionem,& alius eam acceperit,& ille mortuus fuerit,non potest prior maritus eam recipere in vxorem,dimittendo religionem.parte.1.folio.258.H.
Ecclesiæ ad regimen & ad spiritualem militiam se non habilem esse cognoscat,quicunque carnalibus desiderijs se obligat.parte.1.folio.359.A
Ecclesię promittitur cruda viriditas senectus,vt sicut fortiter in principio omnes impetus euicit,ita imminente fine Antichristi furorem euincat.parte.1.folio.376.A.
Ecclesiæ assistit deus vsque ad consummationē seculi,quando & quomodo.parte.5.folio.88.B.
Ecclesia secutura est domini passionem,sed longè differenter: ecclesia enim pro se patitur,ille pro ecclesia.parte.5.fo.116.G.
Ecclesia impugnatur tribus modis,odio,verbis,cruciatu corporis:econtra ecclesia diligit,benefacit,orat.parte.5.fol.23.A.
Ecclesiæ inimici omnes,vel errore cæcati,vel malicia deprauati prosunt ecclesiæ.parte.6.folio.50.A.
Ecclesia persecutiones dum patitur,an obsit vel prosit? parte.6. folio.261.F.
Ecclesiæ & altaria persecutionis tempore vbi fuerunt? parte.6. folio.250.B.
Ecclesiæ magna tribulatio fuit propter quatuor homines.s.Anastasium imperatorem,Theodericum regem,Arrianos,& duos pontifices Romanos in discordia electos.pte.6.fo.254.C.F
Ecclesiæ inimici sunt dæmones,hæretici,& falsi Christiani. parte 4.folio.183.G.
Ecclesiæ filios quare diabolus permittitur molestare:ad hoc duplex datur ratio.parte.4.folio.342.D.
Ecclesiam perturbantes ī duo genera diuiduntur.Quidam enim eam persequuntur violenter opprimendo,alij verò parturbāt ecclesiam per falsas scripturarū iterpretationes.pte.4.fo.357.F.
Ecclesiæ persecutoribus quæ mala iuxta propheticum dictū contigerunt.parte.4.folio.421.F
Ecclesia duobus modis patitur amara ab hostibus.pte.3.fo.51.B.
Ecclesia cuius typum Iob tenet,tantis premetur malis vltimo suo tempore,vt hæc nostra misera tempora cum suspirio desideret.parte.3.folio.54.E.
Ecclesiam irrident iuniores tempore,qui & qualiť.pte.3.fo.56.B.
Ecclesiam Iudæi & gentiles multipliciter tremendo persecuti sūt post resurrectionem & ascensionem Christi.parte.3.folio.88.D Item parte.4.folio.98.G.
Ecclesia tempore tyrannorum & magis tempore Antichristi erit in tanta persecutione, quòd videbitur à deo derelinqui. parte 3.folio.113.H.
Ecclesiæ persecutio,in Persecutio ecclesiæ.
Ecclesię tempora aliqui notant quatuor,aliqui tamen tria distinguunt,quæ & quando sint.parte.3.folio.185.B.C.
Ecclesie defensores(vt sunt martyres)sunt in multiplici differentia,quorū aliqui pro defensione fidei mortē sustinent corporalem,aliqui seruitutem,aliqui exilium.parte.1.fo.180.H.
Ecclesiæ suæ omnipotens eum præferre proposuit,quē ad ancillæ vocē negare permisit,& quare.parte.5.fol.120.B.
Ecclesiæ pastori vtrum licitum sit fugere in persequutione: Arguitur pro & cōtra cū responsione.parte.5.fol.217.H.Vide etiam in Fugere.
Ecclesiæ pastor debet pascere subditos triplici pabulo.parte.5.folio 243.C
Ecclesiæ pastor quis & qualis sit eligendus,parte.5.fol.243.C.Itē parte 1.fol.115.H.
Ecclesiæ præfici debet vir bonus & literatus,qui scit & vult magnificare dominum,& significatur per Godoliam.parte.4.folio 163.D.
Ecclesiæ fictus pastor per mercennarios Aegypti intelligitur.parte.4.fol.167.E.
Ecclesiæ filius solo numero,qui pecuniam offert præsidenti ecclesiæ,vt ipse promoueatur ad pastoris officium,significatur p Micheam:& sic promotus non solum inutilis est ecclesiæ, sed etiam nociuus.parte.2.fol.52.H.Item.parte.1.fol.314.C.
Ecclesiæ inutilis prælatus vel pastor,non dat aliquid nisi neporis

Index in Gloſ ordi.

bus & conſãguineis,in vita ac ſciẽtia defectuoſis,quibus dat p̃bendas ſi ſit epiſcopus, & bona eccleſiæ ſi ſit ĩferioris gradus:& parũ aut nihil dat pauperibus.Et huic bene conuenit hoc nomen Micheas,quod interpretatur quis.parte.2.fol.52.H.

Eccleſia ſymoniacè acquiſita non eſt illius qui eam ſic acquiſiuit ſponſa re,ſed tantum nomine,& generat peſſimos filios vel inutiles.parte.1.fol.103.H.

Eccleſias qui accipiunt,nonvt deo ſeruiant in timore,ſed vt ex bonis eccleſiæ carnaliter viuant & pompoſe,à diabolo per pecata mortalia ſuffocantur,& in inferno cum diuite epulone ſepeliuntur.parte.2.fo.288.G.

Omnes qui in eccleſia terrẽnam felicitatem quærunt à domino, ad Iſmael pertinent.parte.6.fo.86.B.

Eccleſiæ miniſtri qui magis quærunt augeri eccleſiam in bonis tẽporalibus,quàm in fide & moribus per quos ſignificatur .parte.6.fo.164.D.

Eccleſiæ miniſtri in Miniſtri eccleſiæ.

Eccleſiæ bona data clericis & religioſis ad ſeruiendum deo, & in ſubſidium pauperum,multi carnaliter & pompaticè de illis viuunt.parte5.fo.146.D'.Item par.4.fo.140.H.

Eccleſiæ prælatis dederunt principes magnas diuitias per modũ diſpenſationis ad dandum pauperibus,& non per modũ theſaurizationis.parte 6.fol.76.B.C.

Eccleſiam ſuam ædificant diabolus,Antichriſtus , &hæreticus interitu deceptorum.parte.4.fol.392.F.

Eccleſia dei vertitur in ſpeluncam latronum,quãdo furta,homicidia,adulteria,periuria:ſacrilegium,hæreſes.& alia ſcelera verſantur in ea:quando auariciæ facibus principes inardeſcunt,& regnum quondam opes,vile(aut certè non vile)palliolum poſſidet.parte.4.fo.122.A.

Eccleſiæ venter ſunt prælati & alij diuites in eccleſia, ſed eſt nunc conturbatus.parte.4.fol.183.H

Eccleſiæ multæ derelictæ ſunt à ſuis paſtoribns quantum ad fructum animarum.ſed non quantum ad leuationem pecuniarũ, quas expendunt exceſſiuè in principũ negocijs,& alijs(qđ peius eſt)in venationibus & aucupijs,& alijs qđ peſſimum eſt in rebus bellicis &c.parte.4.fol.133.D.Et fol.402.H.

Eccleſiæ regnum per regnum Iuda ſignatur,quod per quatuor mala deprauatur. Et ſunt cupiditas effrenata, ſuperbia,inflata,carnalitas affectata, & crudelitas aggrauata.parte.4. folio 140.H.

Eccleſiæ principibus qui non dignè regunt oues domini vę dicitur:qui perdunt oues,lacerant,& diſſipant,eijciunt,ab eccleſia iniuſtè ſeparantes,non viſitant infirmos,pœnitentibus manũ contrahentes &c.parte.4.fol.142.A.

Eccleſiæ dignitatem ambitioſus cupiens obtinere per contentionem iniquam quatuor præſidijs illud attentat.parte.6.folio 254.D.H.

Eccleſię cathedrales aliquando habuerunt viros multarum virtutum, per quos deus faciebat opera miraculorum: ſed modo fiunt opera ſpoliationum.parte.4.fol.417.D.

Eccleſiæ vaſa vt ſunt calices & reliqua,in primitiua eccleſia fuerũt de materia parũ precioſa,vt de ſtãno cupro & ferro & huiuſmodi,& poſtea facta ſũt de auro & argento & lapidibus pręciosis.parte.4.fol.99.B.

Eccleſię facta eſt conceſſio vrbis Romanę,& per quid ſignificatur parte.2.fol.311.H.

Eccleſię quãdo Conſtãtin⁹ dedit tpalia vox ferẽ audita fuiſſe.Hodie cecidit venenũ in eccleſiam dei.pte.1.fol.370.D.

Eccleſię qui pręſunt quib⁹ claues regni cælestis cõmiſſę ſũt,debẽt introire ordinẽ cognoſcere,& alijs p̃dicare.pte.1.fo.270.E.

Eccleſiaſtici regiminis poteſtatẽ ac ordinẽ null⁹ magiorũ filio vl diſcipło ſuo debet cõmittere,niſi antea eũ videat eſſe virũ,hoc eſt ſeſu ,pbatũ virturũ opib⁹ ſtudioſũ. pte.4.fol.455.G.H.

Eccleſia pfectè mũdat̃ p aſpſionẽ ſãguinis Chriſti.p.2.fo.296.D.

Eccleſia oĩs huiꝰ tpis acopit p altare æneũ,i q̃ null⁹ eſt abſcę pcõ etiam infans vnⁱ diei.parte.1.fo.195.F.

In eccleſia nullus eſt abſcę pcõ,etiã infãs vnⁱ diei. Null⁹ eſtqui nõ ex p̃uaricationis pcõ natꝰ neceſſe habeat in Chriſto renaſci & ſpiritus eius igne mundari.Ibidem.F.

Eccleſiæ rugæ ſunt oĩs qui in ea dupliciter viuunt,qui fidẽ vocibus clamant,operibus denegant.parte.3.fol.36.E.

Eccleſiæ matris fœcũditas(quę p ſeptiformis ſpiritus gratiã adoptiuos deo patri filios generat) deſignat̃ p matrem ſeptem filiorũ Machabęorũ.parte.4.fo.496.A.

Eccleſia terra viuẽtium, hæreticorum conciliabulum mortuorũ terra.parte.4.fol.256.F.

Eccleſia bene ſubdito non parcens parcit, proteruo verò qui de correctione peior efficeretur parcens nõ parcit.parte.3.fo.36.E.

In eccleſię congregatione maior pars eſt ſimplices & idiotę.parte 4.fol.287.A.

Eccleſiæ prępoſiti & magiſtri qđ agere debent, quãdo ſuos in p̃lio laſſaſcere vidẽt,& hoſtibus terga vertere &c.p.4.fo.452.E.

Eccleſia habet ruborem ingenis,& oſtendit candorem,&factis qđ gratiæ ſalutaris crux habeat pandit.parte.3.fol.360.G.

Eccleſiã intrantes nihil de ſeculo vobiſcũ deferatis,ſed anathema ſit vobis omnis conuerſatio ſecularis.parte.2.fol.10.C.

Eccleſia cõuocatio:ſynagoga cõgregatio:ſola rõnalia cõuocant, irrationalia congregãtur.Aliquando tamen in malis accipiuntur.parte.3.folio.314.E.Et folio.335.B.

Eccleſiã primitiuam adhuc Iudaizantẽ hæc ſabbatis celebraſſe cõſtat.parte.6.fol.191.F.

Eccleſia quomodo & quãdo ,creationis ſpiritualis tempora obſeruat.parte.3.fo.284.A.B.

Ad eccleſiam refertur quidquid de Iuda dicitur,in qua eſt confeſſio & pax dei.parte.4.fol.360.E.

Eccleſia quare pſalmum nonageſimum frequentat in completorio & in quadrageſima.parte.3.fol.224.F.

Eccleſię mos ille vñ cœpit paſchali tpe nõ flectit genua in oõne, ſed vultu in terrã inclinato orare,& q̃re hoc.pt.5.fo.182.A.

Eccleſia cõſuetudinẽ accepit faciẽdi memoriã defũctorũ die trice ſimo: & vnde ſumptũ ſit.parte.1.fol.298.F.

Eccleſia prędicatores ſctõs ad principes mittit,vt ad⁹ hęreticorũ ſchiſmaticorũ in irritũ ducat,& ip ſolatio quo eccleſiã ſuis edictis & defenſionib⁹ adiuuãt pręmia cęleſtia repromittit.par.4. folio.455.A.

Eccłia ſubſtãtia hęreticorũ nõ eget.i.carnali ſapiẽtia & recta(quæ cõtra diabolũ de cõuerſiõe aliquãdo loquũt) ab eis audire renuit:quia per hęc ad pfidiã trahunt.pte.3.fol.20.A.

Eccleſiã Romanã dicũt Hebręi eſſe deſtruẽdã per Meſſiã expectatum &c.parte.4.fol.63.E.Et de hoc vide plura.

Eccleſia percuſſa eſt in ſchiſmate gracie,& in amiſſione terræ ſanctæ.parte.4.fol.4.H.

Eccleſia eleuat vlnas ad bona opa ,pter vitã ęternã, requiẽ ſperat ſẽpiternã in gratia ſpũſſanctu:quę per dimẽſiones atrij deſignantur &figurantur.parte.1.fol.187.E.

Eccleſia cirũciſionẽ cordis monet, & etiam peccãdi,& dies feſtos in azimis ſinceritatis,nec pecudũ ſed vitiorũ victimas cędi monet.parte.1.fol.284.E.

Eccleſia dũ dedicat munera offerũt ſicut & laicorũ cõſuetudine, mulieri cũ deſponſatur viro multa dona offerũtur.Et de hoc figura.parte.1.fo.265.C.

Eccleſia decimas non repetit ad ſcandalum vitãdũ:vbi nõ eſt cõſuetũ decimas dari.parte.5.fo.55.Et fol.22.G.

Eccłia dr filia beatæ Marię ỳginis.pte.3.fo.366.F. Et fo.367.D

Eccleſia cuⁱ principiũ ędificationi fuit in exitu filiorũ Iſrael:quę ędificata eſt p ſigna & miracula diuinę ỳtutis:hoc modo ædificata eſt eccleſia in aduentu Saluatoris.parte.4.fo.157.C.

Eccleſia noĩe Ieruſalẽ ſignata fuit ĩchoata p Chriſti paſſionẽ & reſurrectionem & ſpũſſanctu miſſionem.parte.4.fol.157.F.

Eccleſia in qua eſt laudis confeſſio & gratiarũactio,deſignatur per Iudam patriarchã.parte.1.F.fo.373.E.

Eccleſia nomĩe Ieruſalẽ vſq; ad fines terrę dilatata eſt,qa in oĩbus terris ſũt aliq Chriſtiani,& magis ĩplebit̃ mortuo Antichriſto: quia tunc omnes venient ad fidẽ.pte.4.fol.422.D.

Eccleſia durãte pſequutiõe Antichriſti vocabit̃ electa,ſed poſt eius ĩterfectionẽ ędificabit̃ ĩ magno honore.pte.4.fol.151.F.

Eccleſia debuit ornari tympanis,i.cãpanis & organis & alijs ad cuⁱ ſonitũ cõuenirẽt fideles ad deũ laudãdũ.pte.4. fo.152.C.

Circa eccleſias ſunt frequenter arbores plantatæ. parte.3.folio 367.H.Vide etiam in Arbores & lucus.

Eccleſia militans & triũphãs eſt vna ſcđm duplicẽ ſtatũ.ſ. viæ & patrie,& ſic de vno ſtatu eccleſię rapiũt aię & deferũt ab angelis ad alium ſtatum gloriæ.parte.4.fo.205.H.

Eccleſia obſeruat cp ante carnalem copulam alter coniugum poteſt intrare religionem &c.parte.5.fol.192.D.

Eccleſia dicitur terra vnius labij,& quomodo.pte.1.fo.59.D.

Eccleſia ſiue ſacer locus reos ad eam confugientes etiam in ve.le. in quibuſdam caſibus defendebat.par.1.fo.168.C.

Eccleſię myſteria non niſi ſũmantibus ſunt propalanda. parte 1.fol.265.C.Et fol.328.G.

Ad eccleſię regimen & dignitatem etiam ignobiles eliguntur p̃te.1.fol.210.E.

Eccleſia vſq; nũc hanc legẽ cuſtodit.ſ.Vinũ & oẽ qđ inebriare poteſt nõ bibetis tu & filij tui quãdo intrabitis &c. Nõ em omnino à vino abſtinere pręcepit.parte.1.fol.231.G.

Ecclesiastici qui melioris vitæ vias aggredi verentur, dicentes: Sufficit mihi de mea rona reddere: quid opus est alij ministrare vide ne cogar reddere rationem &c. reprehenduntur. parte 5. fo. 77. A. B. Et fol. 172. F.

Ecclesiastico viro præcipitur vt se in sanctitate seruet, & omnem peccati immunditiã deuitet: peregrinũ. i. gentilem in suis sordibus remanere permittat. parte. 1. fo. 346. F.

Ecclesiastici ad gloriam splendoremq; laudis & odorẽ bonę opinionis ab his qui foris sunt nõ perueniunt nisi in actione & labore versentur. parte. 1. fo. 92. B. E.

Ecclesiastici primitiuę ecclesiæ optimi fuerunt & miracula fecerunt. Sed non multi faciunt mirabilia, quia per modos inexcogitatos & mirabiles surripiunt simplicium bona. parte. 4. folio. 343. H.

Ecclesiastica bona multi clerici superfluè expendunt in multiplicitate & diuersitate ferculorum, in pompa vasorum auri & argenti, & in curiositate vestiũ, & in alijs turpibus: ad que inducunt ista quatuor. Taceamus. parte. 1. fo. 46. H. Vide. parte. 2. folio. 146. D.

Ecclesiastici viri quondã de bonis ecclesiæ magnas eleemosynas pauperibus erogabãt, & ipsi strictè viuebant, sed valde distans est vita spiritualium modernorum à prioribus. parte. 4. folio 187. H.

Ecclesiastici quidam frustra iactant se esse de speciosa ecclesia, sed factis negant, in quibus viciorum greges habitant. parte. 4. folio 399. F.

Ecclesiastici multi in ecclesia sunt qui paruuli esse despiciunt, & in loco humilitatis positi, immanes apud se esse non desinunt. parte. 1. fo. 320 E. Et fo. 33. E.

Ecclesiastici permulti præesse appetunt, & à multis timeri: & cum honoribus extolluntur, voluptatibus perfruuntur, rectè viuere negligunt, & famam rectè vitæ habere cupiunt: adulationes quærũt, fauoribꝰ intumescunt &c. parte. 1. fo. 320. E. Et fo. 333. B

Ecclesiastici viri amissis ornamentis spiritualitatis, mulierebri affectu ambulant extento collo, & nutibus oculorum Joquũtur, plaudentes manibus & pedibus, vt composito gradu incedant seculi gloriam sectantes. par. 4. fol. 182. E.

Ecclesiastici bonis datis nimis abutuntur ad pompam terrenam & amicorum suorum carnalium excessiuam ditationem, vt de alijs verecundioribus taceamus. parte. 1. fol. 210. H.

Ecclesiastici ordinant vt diaconus publicè in ecclesijs recitet offerentium nomina tantum offert ille, quãtũ ille pollicitꝰ est: placentq; sibi ad plausum populi quos torquet conscientia. parte. 4. fo. 128. B. Et fol. 236. G. H.

Ecclesiastici putant q̃ faciendo eleemosynas peccata redimant in quibus permanent, cum sacrificium prẽterita non præsentia deleresoleat. parte. 4. fo. 339. A.

Ecclesiasticorum quis ad huiusmodi terrorrẽ securus est: Quis nõ aliquẽ perdidit è grege Christi. parte. 4. fol. 256. F.

Ecclesiasticus vir maximè qui sublimẽ locum tenet, si diuitijs huius seculi studeat, nihil tam asperum tãq; pernitiosum. pare. 6. fol. 123. A.

Ecclesiasticorum virorum munitionem aduersus hæreticos dat Osee prophera scꝺm sensum tropologicũ. parte. 4. fo. 333. A.

Ecclesiasticus vir qui corpore non mente in ecclesia versatur, cũ hæreticis eundem errorem tenet, frustra nomen ecclesiasticum confitetur. parte. 4. folio. 339. A.

Ecclesiasticę dignitatis ambitiosus qui mendacia & brachium seculare intrusus est, significatur p Alchimũ. pte. 4. fo. 444. D.

Ecclesiastici proh dolor multi p ambitionẽ & voluptatẽ istiꝰ mũdi subuertunt, sed illi q dei dono illuminati sũt pseuerãt in castris ecclesiæ. parte. 4. fol. 452. C.

Ecclesiastes inuenit declinabile & indeclinabile &c. p. 3. fo. 141. B.

Ecclesiastes dicit liber vnꝰ Salomonis, & q̃re. pte. 3. fo. 341. F

Ecclesiasticus liber quare sic dicitur Item Grece dicitur Panarethos, & quare. parte. 3. fol. 308. A.

Ecclesiasticus liber apud Hebræos reperitur, sed iter apocryphos habetur. Ibidem. B.

Eclipsis solis tempore passionis Christi non potuit esse naturalis, sed miraculosa: & cõcurrerũt alia quatuor miracula. parte. 5. fol. 85. G. H. Item par. 6. fol. 195. C.

Eclipsis illa an fuit sup vniuersũ orbẽ. pte. 5. fo. 85. G. Et fo. 83. A.

Edendi libido quę suggerit, sumenda non sunt, sed quę naturę necessitas quęrit. parte. 1. fol. 84. F.

Edictum à rege Pharaone de masculis submergendis tanquam nimis crudele fuerat reuocatum. parte. 1. fo. 134. G.

Edificare super materiales est officiũ pauperum & rusticorum parte. 4. fol. 96. B.

Edificatio arcę Noe durauit fere p cẽtũanos & q̃re. pt. 1. fo. 53. D.

Edificatio superfluorum improbatur. parte. 5. fo. 79. A.

Edificia tria Salomon fecit fieri. Vnũ pro habitatione sua. Aliud pro habitatione vxoris suę filię scilicet Pharaonis. Et tertiũ qd̃ vocatur domus saltus Libani: eo q̃ circa illud ædificium erant viridaria arboribus consita. parte. 2. fol. 138. E.

Edificium virtutis & gratię per Christum sine labore construitur in baptismo: sed si per suggestionem diaboli destruatur, nõ reparatur sine labore magno. parte. 2. fol. 259. D.

Edificiũ virtutũ sup humilitatis fundamentũ consistit in communicatiõe ad ꝓximũ, & contingit dupliciter. s. ratione corporis, & ratione animę. parte. 5. fol. 55. H. Et fo. 56. B.

Edom est nomẽ propriũ & appellatiuũ, & qd vtrinq; significat. pte. 4. fo. 101. F. Et fol. 359. F. Et fol. 560. D. F. Et fo. 370. B. G. Et folio. 372. E. Item parte. 1. fo. 100. F.

Edom & Seir sępe accipitur pro gente quę aduersatur populo dei, etiam si ab Edom & Seir non descendat secundum carnem parte. 1. fo. 310. F. Et fol. 332. A.

Edom vtrum significet populum Romanorum vel eorum imperium, vel Idumea de Esau sic Edom denominata. pate. 4. folio 199. D. Vide in Idumęa.

Edom propter scientiam superstitiosam meruit deuastari. parte 4. fol. 371. D.

Educatio pullorũ inter bruta inseparabilitatẽ coniugatorũ cõprobat, cũ natura hũana debeat magis esse ordinata, q̃ natura brutorũ. parte. 5. fo. 58. F. Item parte. 6. fol. 42. E. D.

Effectum stat esse specifice perfectiorem sua causa in causis æquiuocis maximè partialibus. parte. 1. fol. 336. G. Eff

In effectibus diuinis relucet iustitia & misericordia. In quibusdã verò magis relucet misericordia q̃ iustitia. In qbusdam autẽ magis, iustitia q̃ misericordia. pte. 1. fo. 372. A.

Effectus inferiores q̃ reuertãt in idẽ numero post annũ magnũ (q cõpletur, vt Plato scripsit in tringinta sex milibꝰ annorũ) errore neũ ostẽditur. parte. 3. fol. 21. D. F.

Effectus dei attingit à summo cælo vsq; ad centrum terræ quantum ad omnia quę in eis sunt particulariter.

Et notantur errores circa hoc. pte. 2. fo. 402. G.

Effectus idẽ fuit dulcor Hebręis & furor Aegyptijs. s. diuisio maris rubri. Fuit em̃ cõgregatio aquarũ Hebręis gratiosa, & Aegyptijs dura &c. parte. 1. fol. 154. D.

Effectus armorũ apostolicę militię. Primꝰ est cõfutatio infidelium Secũdus cõuersio infidelium ad fidẽ. Tertius correctio peccantiũ iam conuersorũ. parte. 6. fo. 73. B.

Effectus apparitionis Christi post resurrectionem fuit duplex. parte. 5. fol. 241. G.

Effectus primi aduentus Christi fuit, vocatio aliquorũ ad fidem Effectus autẽ secũdi, est q̃ veniet ad iudicium in forma hũana, tamen glorioſa. parte. 4. fo. 426. F.

Effœminati sunt sacerdotes in aris non deorum, sed dęmonum qui galli dicuntur. pte. 4. fo. 538. B.

Effœminati sũt delitioſi fracti in fœminas. pte. 4. fo. 11. B.

Efficaciam orationis duo maximè faciunt, videlicet instantia & humilitas. pte. 5. fo. 170. C.

Effica cia fidei in hoc cõsistit q̃ dat pfectã libertatẽ quæ est maxiè desiderabilis à creatura rõnali. parte. 5. fo. 112. B.

Effraim in Effraim. Effrata in Effrata.

Effusio sanguis Christi potest referri ad duplex principium. parte 6. fo. 151. H.

Egestas dũ satura ri quęrit à iustitia declinat, sicut diuitię negligentiam pariunt salutis. parte. 6. fo. 113. A. Ege

Egestiões solẽt exire in his qui moriunt violẽter, sicut suspẽsi emittunt vrinã, vel aliquid tale. parte. 2. fo. 35. C.

Aegyptꝰ omnis p pagos & vicos & castella describit p Herodotũ, & Nili origo, gentis & populi & mẽsura terrę p circuitum vsq; ad desertũ Aethiopię. parte. 4. fo. 253. B.

Aegyptus fertilior & amœnior est Iudęa. parte, 4. fo. 259. C. Item parte. 1. fo. 343. G. Et fol. 344. C. D. E. G.

Aegyptij abũdat tẽpore siccitatis in pascuis. pte. 1. fo. 115. H.

Aegyptus sicut & alia regio quę est versus austrum paucas pluuias habet, & grandines fiunt paruę quantitatis. Aliter fit in partibus borealibus. parte 1 fo. 142. H.

Aegyptij sacerdotes vestibus lineis vtuntur, non solum intrinsecus, sed extrinsecus. parte. 4. fo. 282. A.

Aegyptus habet mare ex vna parte, & Nilũ ex altera. parte. 4. folio. 40. B.

Aegyptij augurijs & diuinatiõibꝰ olim insistebant. pt. 1. fo. 106. B.

Aegyptij heroas & deos magnos auctores suę gentis fuisse tactat Isim & Osirim & Triphonem. parte. 4. fo. 40. A.

Index in Glos. ordi.

Aegyptij adorabant Apim in specie tauri &c.pte.1.fol.140.G
Aegyptij oues adorabant ꝓpter louem Hammonem, qui cū capite arietino pingitur.pte.1.fol.141.A.& fol.216.D.
Aegyptij dedignanť edere oues.sed quod abominātur ægyptij hoc Israelitæ offerunt. parte.1.fol.141.A.C.
Aegyptij detestantur cohabitationē pastorū qa percutiūt aliqua animalia quæ ab eis tanq̄ dij coluntur.parte.1.fol.113.g.
Aegyptiorū regum cathologus ab initio vsq; ad Moysen. pte.1. fol.123.B.
Aegyptiorum gesta narrare sine causa diuīos libros non est putandum.parte.1.fol.123.E.
Aegyptus duplici de causa destructa est.pte.4.fol.253.C.
Aegyptus à diuersis successiuē subiugata fuit.pte.4.fol.39.F.
Aegyptus q̄uis ꝑ Nabuchodonosor fuerit vastata, tñ ab Aegyptijs fuit postea habitata.ſ.post finem quadraginta annorum. parte.4.fol.167.H.& fol.252.H.
Aegypti quinq; ciuitates cur nō lingua Hebræa, sed chananitidi loquantur,Et illius moralitas.parte.4.fol.40.E.
Aegypti regū post Alexandrū magnū catologꝰ.parte. 4.fol.323. per totum.
Aegypti regnū in morte Cleopatræ destructū & diuisum est in septem principes.parte.4.fo.29.& folio.302.A.& fol.39.F.
Aegypti regia Cleopatra quō & q̄re excitauit serpētē venenosū ad se mordendū,& morsu serpentis interijt.pte.4.fol.39. G.Et quomodo de successoribꝰ Alexandri magni ꝓgenita sit oculariter ostenditur.fol.323.A.
Aegyptij erant tenebris spiritualibꝰ inuoluti, ꝓpter quod iustū erat vt tenebris corporalibꝰ inuoluerentur. pte.1.fol.144.G. Item.pte.3.fol.108F.& fol.384.C.
Aegyptiorū interfectio qñ dñs voluit educere populum Israel de Aegypto,an fuit ꝑ bonum angelum facta.pte.3.fol.385. D.
Aegyptij qua de causa odiū & iuidiā aduersus Iudæos habuerūt. pte.1.fol.123.G.& fol.124.G.
Aegyptij filios Israel inuidebant,eo q̄ luxuriosi erāt,& inordinatē viuētes ex hoc fiebant debiliores in corpibus, & minus apti ad ꝓductionē ꝓlis,& paupiores in tēporalibus. Filij aūt Israel cōtrario modo viuentes &c. pte.1.fo.123.G.
Aegyptij cōuersi ad Iudaismū dicebantur vulgus promiscuū,qđ flagarunt desiderio &c.pte.1.fo.281.F.
Aegypti gentes apostolis ꝓdicantibꝰ cōuersæ sunt,& post ꝑ omnibus regnis abūdabāt ibi religiōes monachorū.pte.4.fo.79.A. & fol.418.G.&.fol.41.A.
Aegyptij draconū noīe designanť,quia regnū Aegypti draco nominatur &c. parte.3.fo.191.D.Itē.parte.4.fol.252.D.
Aegyptij cū Hebræis dicūt filij eiusdē mris, qa vtriq; de eadē terra fuerāt nati.Omnes em̄ Hebræi qui cum Iacob fuerūt ingressi Aegyptū,mortui erant quando Aegyptij cœperunt eos affligere.pte.3.fol.356.D.
Aegyptus &Idumę sunt duæ gentes,ꝑ quas generaliter oēs peccatores qui dānandi sunt intelliguntur.pte.4.fol.357.E.
Ego sum qui sum,in Hebræo habetur. Ero qui ero.parte. 1.fol. 128.C.Et pro nomine diuīo accipiāť.fol.129.C.D.& fo.130.H.
Ego sum dominus deus tuus &c.an & quomodo sit ꝓceptū, vnū & primū vt Hebræi dicunt, vel an accipiendū vt ꝓæbulum ad præcepta.parte.1.fol.165.H.& fol.166.A.
Ego si spretis āgeli monitis(q̄ de bonis cōmonuit & locutꝰ est in corde meo)& cōscientiæ retinaculo in pctā ꝓrupi duplicabiť mihi pœna ꝑ cōtēptu monitoris,& factoris cōmissi.pte.1.fo.311.D
Aegritudines q̄causantur ex inordinatione humorū,vel defectu naturæ vel ex malo viuendi regimine nō habuerūt locum in Christo.parte.2.fol.255.G.
Eie Electio Hismael ab Abrahā q̄re fuit sunt opiniones.pte.1.fo.75.H
El Elati omnes scientiā habere nō appetūt,sed oñdere.pte.3.fo.61.B.
Elatis plerūq; suadere vtilia melꝰ possumꝰ: si ꝓfectū eorū nobis potꝰ q̄ illis ꝓfuturū dicamus:si eorū meliorationē nobis potius q̄ illis impendi postulamus.pte.1.fol.280.F.
Elatio superbientis ad bonum flectitur, si inflexio aliis prodesse creditur.ibidem.
Elationē in corde qui sumit de hoc q̄ pauperibus omnia distribuit,qui prꝰ etiā de diuitijs supbiuit, in eo lepra volatili locū mutauit.pte.1.fol.238.E.
Elatiōis extēsio significať per collū Leuiathā &c.pt.3.fo.80.C.E.
Elati huiꝰ seculi, mōtes dicūť.Et sunt pascuę,qa nimirū de cōuersiōe errātium & hūilitate supborū satiať dñs.pte.3.fol.74.F.
Elatio est luxuria spiritualis.parte.3.fol.70.B.
Elati quō in malis actiōibꝰ succidētur & puniēť.pte.3. fol.43.F.
Eleazarus secundum Iosephum fuit frater Iudæ Machabæi: qui interfecit bestiā loricatā.pte.4.fol.443.C.
Eleazar preelegit mori,q̄ cibo lege prohibito coinquinari. parte .4.fol.468.F.G.H.
Eleazar & multi alij magis elegerūt mori,q̄ seruituti subijci. pte 2.fol.222.H.Item parte.4.fol.468.F.G.H.
Electi frequēte aliena mala,q̄si sua audiūt,& ab his eis crimē ipingiť,q̄bus crimina ipacta ꝓpetranť.pte.3.fo.36.B.
Electi quātuncūq; hic fulgeant,nequeunt penetrare quę erit illa gloria nouę natiuitatis,resurrectionis.ſ.pte.3.fo.11.F.
Electi cum supplicant deo vt liberentur à peccatis,offerunť hirci in hac vita ꝓ peccato.Offeruntur in futuro,cum gratias agūt qui liberati sunt.parte.2.folio.248.G
Electi flentes caute inspiciunt, non solum quæ mala cōmiserunt, sed etiā quę ex accepto munere reddere debuerūt.p.2.fo.167.B.
Electi si quādo offendūt,ad cor velociter redeūt,& culpā lachrymis insequuntur.Ibidem.
Electi pressuris tribulationis constringunť,& q̄re.Reprobi quanto latius voluptatibꝰ suis dimittuntur:tanto longius à diuinæ visionis gloria proꝺiciuntur.parte.2.fo.91.E.
Electi frumenta dei sūt cęlestibꝰ horreis recōdēda.p.3.fo.69.A.
Electi dicuntur pupilli,&eis necessaria ministrantes dicuntur alīni electorum.parte 3.fo.48.E.
Electi oēs añ aduētū nūciātes Christi sīū,cursores fuerūt.p.3.f.25.E.
Electi sēp habēt foris pugnas intus timores:nec solū apli sed & ꝓphetæ periculis ex gentibus,periculis ex falsis fratribus suspectam vitam agebāt.parte.2.fo.260.E.
Electi oēs de potestate tenebrarum eruti ad libertatē ptinēt filiorū dei,sed tm̄ ꝓfectorū est in ędificatione ecclesię etiam alijs prędicando laborare.par.2.fo.241.B.
Electi in corde cū bonū opꝰ feruēte charitatis igne parať, holocaustum ī altari cremať,pa.1.fo.185.F.
Electi ꝑ iustificationē præceptorū glorificādi significať ꝑ cētenarium,& per quē modum.parte.1.fo.51.B.
Electi ad gloriā,erūt pauci respectu damnādorū.p.4.fo.47.B.
Electi fulgebūt ꝓdiuersitate stellarū sed'm diuersos gradus.parte.4.fo.327.C.
Electi sed'm veritatē soli dicunť de domo Iacob numero & merito.parte.4.fo.379.D.
Electi indigēt ꝑparatione ad hoc q̄ possint consequi beatitudinē licet sint ꝑdestinati.parte.5.fo.227.G.
Electi ministerio bonorū angelorū deducēť ad cęlū,ꝑ malos autē angelos reprobi ad infernū retrudenť.pte.5.fo.77.F.
Electorū summa cōpleta in fine seculi perueniet ad gratiā cęlestiū ꝓmiorū,sicut ędificato tēplo dedicatio sequiť,in quibꝰ hostiæ offeruntur.parte.2.fo.248.G.
Electorū suorū sūmā in libro vitæ certitudine magna dñs conscribit &c.Et de hoc figura.parte.2.fo.242.B.
Electorum ppłs in toto mūdo virtutibꝰ redoleť. Odor filij odor est agri pleni. Aliter em̄ olet flos vuæ,aliter oliuę,aliter flos rosæ,& aliter flos lilij,aliter flos violę.Et quid hæc significant &c. parte.1.fol.88.C.
Electorū nūerꝰ designať ꝑ nūerationē ppłi.par.1.fo.196.D.
Electorū vniuersitas diuiditur in septē status.ſ.prelatorū curatorū clericorum religiosorum principum militum vulgarium, & per quid significantur.parte.2.fo.24.H.
Electꝰ oīs seruꝰ dr̄ q̄diu sub iugo corruptionis huius est,añq̄ veniat in libertatem gloriæ.parte.3.fo.21.A.
Electis & reprobis diuersa repēdit deꝰ eisdē elemētis ꝓ meritorū qualitate.Aqua em̄ maris rubri Israelitas seruauit illęsos,eadem Aegyptios interfecit &c.parte.4.fol.162.E.
Electio fideliū est duplex,vna ęterna,q̄ est idē qđ prędestinatio diuina:alia est temporalis.ſ. vocatio ad fidē,& gratiā & apostolatū,& huiusmodi.parte.5.fo.230.H.
In electionibꝰ & ꝓmotionibꝰ ecclesiasticis plꝰ attenditur aliquādo ad potentiā & astutiā eligēdi,q̄ ad eius scientam vel virtutem.parte.4.fo.238.D.
Electionē alicuiꝰ ad dignitatē ecclesiasticā,vel secularē faciētes,ratione cognationis vel patrię vel alterius cuiuscunq;.per quos significentur.parte.2.fo.43.D.
Electio faciēda est sub multorū testimonio & cognitiōe,vt examinatio digna celebretur.parte.1.fol.278.B.
Electio successoris quomodo dei iudicio permittenda est,& quis qualisq; eligendꝰ sit.par.1.fo.314.C.
Electio Iacob & reprobatio Esau fuit signum reprobationis & electionis ad gloriam.parte.6.fol.21.F.
Electrum est clarius relucens auro & argento.In Hebręo habetur Quasi species hassemal,& dicit Ra.Sa.q̄ ipse nescit propriē qđ significet hassemal. Vbi dicit Lyra: Nescio quare Ieronymus transtulit electrum &c.parte.4.fol.210.D.

Elegit

Elegit Christ⁹ Iudā quē nouerat, nō ad op⁹ ꝓbationis vt ceteros sed tentationis, vt daret tibi solatium nescienti quos eligas, vt tolleres sicut ille. Si enim falsa dicunt de te, cēlum non auferūt, nec isti nocent. parte. 3. folio. 164. A.

Elementa quatuor non fuerunt ab inuicem plenè & perfectè distincta in duobus primis diebus formationis rerum sed die tertia. parte. 1. folio. 25. D. Item. parte. 3. folio. 411. C.

Elemētorum cōgeries qua rōne dicitur abyssus. pte. 1. fol. 24. C.

Elemanta licet fuerint producta in suis formis substantialibus, non tamen habuerunt omnes proprietates accidentales debitas vsque ad diem tertiam. parte. 1. folio. 24. C. Itē. pte. 3. fo. 411. C.

Elementum quodlibet habet duplicem qualitatē actiuam & passiuam. per quas inter se conueniunt, vel disconueniunt. parte. 3. folio. 431. C.

Elementa fuerūt deteriorata p diluuiū. parte. 6. folio. 227. B. C.

Elementa & corpora cēlestia an fuerunt sīl producta sub formis suis substantialibus ab inuicem distinctis, narrantur opiniones parte. 6. fo. 227. B. C. Item parte. 1. folio. 23. C. D.

Elementa quidam sic distinguunt, vt oculos ad ignem, aures ad aerem pertinere dicant, olfatum & gustum tribuūt humidę naturę, tactus aūt congruit terrę. parte. 1. folio. 27. A.

Elementa alīq dicūt omnia posse conuerti in omnia, alīq aliquid proprium esse singulis, quod in alterius qualitatem nequeat cōuerti. parte. 1. fo. 37. B.

Elemento cuilibet quidam philosophi, ita suā distribuerunt animalia, vt terrena dicerent, non tamen quæ ī terra repūt aut gradiunt sed etiam aues, quæ in terra requiescūt &c. pte. 1. fo. 27. B

Elementa quatuor nominat scriptura secundū quosdam, cum dicit. Terra aūt erat inanis &c. parte. 1. folio. 30. F.

Elementis turbatis & ventorum frigore, vel inundantia pluuiarū, vel aceruis niuiū, vel ardore siccitatis, vel etiā exitio hominū, vel animalium desuper ingraue scente: & ipso iudice etiē p aperta indicia vim suę irę minitante, nihil de correctione morū qua placent iudicem plagamq; requirunt peruersi: sed fastu seculi pertractāt qua arte, aduersa quæ exterius propter peccata deseuiunt, aut deuitent aut superent. parte. 2. folio. 253. F.

Elementa in fine mundi innouabuntur & in melius mutabuntur manente substantia eorum & qualitatibus & proprietatibus suis. parte. 6. 271. C. D.

Elementa mundi maxima facilius est quàm minima legis præcepta transire. parte. 5. folio. 167. B.

Elementa literarum cum sint eadem, est tn in similitudine literarū ipsorum scriptorum, dissimilitudo signorum. pte. 1. fo. 268. B.

Eleemosynarum multę sunt differentię. parte. 3. folio 391. E.

Eleemosynam multi faciunt in bona conscientia, qui non habent aliquid quod exteri⁹ dēt. pte. 5. fo. 24. B. Item parte. 6. fo. 71. G.

Eleemosynę quantitatem non attendit deus. sed promptitudinē voluntatis &c. Ibidem.

Eleemosyna fieri pōt de bonis iniquo affectu vel malo actu acquisitis, sed non de iniusto titulo acquisitis. parte. 5. folio. 166. G.

Eleemosynam qui ordinatè vult dare, à semetipso incipit. vñ: Miserere animę tuę pl. deo. parte. 5. folio. 156. B.

Eleemosyna est hostia deo acceptissima. parte. 6. folio. 103. H.

Infructuosę debilitas animę, nullo melius ordine curatur, quàm eleemosynarum largitate. parte. 5. folio. 140. G.

Eleemosyna quō & q̄liē ē facienda. pte. 3. fo. 391. E. Itē p. 1. fo. 256. H

Eleemosynā quō debēt dare tā diuites, q̄ pauperes. p. 3. f. 137. E. F

Eleemosynam qui tribuit, nō alīq nocear, vt alīq prosit. Præceptū ēn quod eleemosynā fieri iussit, iustā esse voluit. p. 1. f. 259. A.

Eleemosyna non est facienda saturis, sed his qui cruciantur inanitate. parte. 4. folio. 236. G.

Eleemosynam petendo qui te quærit, de illo dicitur: Da omni petenti: Sed de eo quē tu quærere debes dicit Desudet eleemosyna in manu tua &c. parte. 3. folio. 240. C.

Eleemosyna discrete debet fieri secundum facultatem facientis. parte. 6. folio. 71. D.

Eleemosyna iusta sit, ne sic prosit vni vt alteri noceat. p. 1. f. 259. A

Eleemosynam facere duplex casus se offert, ī quo necessitatis est & præcepti, patre. 6. folio. 232. C. D.

Eleemosyna duplex est pauperibus impendenda. silicet verbo & facto. parte. 3. folio. 391. G.

Eleemosynis & oblationibus frustra putat se aliquis posse deum placare, cum ipse non instruxerit in se templum spiritui sancto. parte. 4. folio 404. F.

Eleemosynas largas facere multi spūaliū hodie suadēt, nō curātes vndecūq; sit oblatio, cōsulentes suę auaritię &c. pte. 4. fo. 132. A

Eleēosynas & sacrificia de rapinis & nudatiōe miserorū offerētes, audiāt qd dns eis dicat &c. p. 4. f. 121. A. & f. 236. G. H. & f. 424. E

Eleemosyna perditorum non est recipiēda, & vnde hoc trahitur. parte. 6. folio. 179. F.

Eleemosynā petit aliqs dupl'r, vno mō magis ex cupiditate q̄ necessitate, & tunc non expedit dare quod petit. Alio mō ex necessitate &c. parte. 3. fo. 404. H.

Eleemosyna pōt dici semen, & quare, & quales eam recipientes inueniuntur. parte. 5. folio. 146. D.

Eleemosyna resistit peccatis pœnam pro eis debitam auertendo. parte. 3. folio. 391. D.

Eleemosyna est remedium contra pecatum in præsenti, & posiea & retribuet in resurrectione generali, & conuertet in inferiores terrę. Nā eleemosyna valet existentibus ī purgatorio: q̄ à fāctis etiam doctoribus est idem cū inferno, qui est sub terra. parte. 3. folio. 404. A. B.

Eleemosyna est sicut ea quę in sæculo reponuntur, & in tempore necessitatis resumuntur: sic in morte quando dificiunt bona præsentis vitę subuenit meritum eleemosynę. parte. 3. folio 417. H.

Eleemosyna sola comes est defunctorum. parte. 5. folio. 166. F. Itē parte. 3. folio. 417. H.

Elephas est animal multum disciplinabile. parte. 4. folio. 442. G. Item parte. 6. folio. 39. H.

Elephas inter omnia animalia maximè est domesticabilis. parte 3. folio. 77. G.

Elephas inter animalia terrestria, est valde monstruosus. parte. 3. folio. 77. G.

Elephas est animal calidum, & in regionibus calidis nascitur: & ideo contra calorem corporis & temporis, libēter requiescit iuxta fluuios &c. parte. 3. folio. 78. D.

Elephas propter magnitudinem corporis & caliditatē complexionis consuemit multum bibere. parte. 3. folio. 78. D. G.

Elephas non viuit de prēda aliorum animalium sicut leo, & ideo alię bestię non formidant habitare cum eo. pte. 3. fol. 78. D.

Elephas temperanter miscetur fœminę suę, & coniuge secūda nō vtitur. parte. 2. folio. 147. E.

Elephas in coitu supponit vmbilicum dorso fœmellę, & iō habet ibi fortitudinem neruorum, ne ledatur ex cōcussione corporū tā magnorum. parte. 3. folio. 77. H.

Elephas ductorem suum occidit, quia impregnandum propriam matrem induxit. parte. 5. folio. 18. G. Item parte. 9. fo. 10. 39. G. H

Elephas quō captiuatur. parte. 3. folio. 78. G.

Eleuatio siue ventilatio manuum Moysi super manus Aaron & filiorum eius, sursum & deorsum versus quatuor partes mūdi, & in modum crucis prefigurabat Christum venturum & offerendum in cruce pro mundi salute. parte. 1. folio. 193. G.

Eleuatio siue exaltatio Christi in cruce fuit figurata per serpentē exaltatum à Moyse in eremo in ligno. parte. 4. fo. 19. C. Itē pte 1. folio. 299. G. Itē parte. 5. folio. 195. F. G.

Eliachim quō intelligitur, quod fuerit summus, sacerdos cum Iesu filio Iosedech. parte. 2. folio. 295. C. D.

Elimelech quibus decausis peregrinatus fuit varię causę assignātur. parte. 2. folio. 56. G. & folio. 194. F.

Elimelech orauit dominum vt sol staret, & diuersę à diuersis dantur causæ, partei. 2. folio. 55. G. & folio. 194. F. G.

Eliphaz an habuerit diuinam reuelationem. parte. 3. folio. 15. D.

Eliphaz septem tribulationes enumerat, à quibus asserit Iob fore securum, si fuerit emendatus: per hoc insinuans quod in vita præsenti poterit maiorē prosperitatem recuperare, & absque timore aduersitatis viuere. parte. 3. folio. 17. G. Item. parte. 4. folio. 204. E.

Elisabeth in Helisabet.

Eloquentes multò difficilius credunt deo, quàm homines potentes & nobiles ac diuites. Occæcatur mens eorum diuitijs &c. simplicitatem scripturæ sanctę ex verborum iudicant vilitate. parte. 5. folio. 91. F.

Eloquentia secularis quem non inebriat? parte. 5. folio. 91. F.

Eloquentia tantò inferior est sapientiæ fructu, quātò auro ęs vilius parte. 2. folio. 222. F.

Eloquentia gentilis voce suauis est, non re. parte. 1. folio. 217. F.

Eloquentia philosophię spreta distertus comedat paleas, id est vilitatem & superficiem historiæ cum bobus, i. prædicationibus ecclesię. parte. 4. folio. 106. A.

Eloquentia forensis hominum, significari pōt per muscam cānā, qui velut canes alterutrum se lacerant. parte. 3. folio. 140. F.

In eloquentia vel sapientia humana qui confidunt, quæ filijs celebrarum videtur lucida, corruunt & consumuntur. parte. 1. folio. 301. B.

Eloquia sacra qui norunt maligni spiritus in tantum sceleribus

Index in Glos. ordi.

obruunt, vt dicere bona quæ didicerant prorsus erubescant. parte.2 folio.185.E.

Eloquia dei cęlestia sunt,nihil in eis adulterina opinione miscendum.parte.3.folio.168.A.

Eloquia sacri eloquij, & messis & diuitię sūt.parte.3.folio.17.A.

Eloquiorum diuinorum spiritualis sęsus, melli in cęra comparatur,& quare.parte.3.folio.361.E.

Eloquij diuini figura est manna cęlitus datum,quod liquescit ad solē & indurat ad ignem: & horū moralitas. pte.3.fo.288.A.B

Eloqa deiminutè discretęq; expōere,& vnicuiq; qđ dignè cōgruat coaptare,est innocentem argentum diuidere.pte.3.fo.52.A.

Eloquia sacra in exordio narrationum qualitates exprimunt,terminosq; causarum, aliquando à positione loci vel corporis, aliquando à qualitate aeris,aliquādo à qualitatè tēporis,significāt, quid de ventura actione subijciat.1.parte.1.folio.162.E.F

Eloquia veteris legis(quæ plebem carnalem tanquam carne alebat, per verba diuinit⁹ missa quasi per volatilia)significantur per escas volucrum.parte.1.folio.157.C.

Eloquium sacrum est arcus quod ex vtroque Testamento velut ex cornu & chorda constat.parte.2.folio.173.A.

Eloquij sacri intellectus intra textum & mysterium tanta librationc pensandus est vt neque nimię discussionis pond⁹ deprimat nec torpor incurię vacuū relinquat.parte.1.folio.93.E.

Eloquij diuini crebris fluentis quicunque audiendo,& operādo reficiuntur,contra omnes insidias diaboli fortes reddūtur.parlio.257.F.G.

Eloquia sacra lectis comparantur.parte.3.folio.333.A.

Ema Emanatio filij dei dicitur prima,spiritussancti secunda.Licet in diuinis nō sit pri⁹ & posteri⁹, nec i eorū emanationib⁹ duratione vl natura, tū secm̄ alijs est ibi prioritas & posterioritas origis: qa vna psona est ab alia,& nō econuerso. Et secūdū omnes est ibi prioritas & posterioritas secūdū nām modū itelligēdi: nā emanatio verbi præintelligitur emanatione amoris.parte.2.folio.388.B.C.

Emanatio ęterna large accepta dicitur creatio, inquantum filius accepit esse à patre, sicut & per creationem accipitur esse:Non autem quantum ad hoc quod creatio est de nihilo,& quod p eam accipitur esse in diuersitate essentię,& est aliqualiter similis modus loquendi de creatione ipatoris vel regis.parte. 3. folio.388.B.

Emaus est metropolis ciuitas isignis Palęstine,quę post expugnationem Iudęę fiatum mutauit & nomē.parte.5.folio.182.B.

Emi Eminentię termino,vti in diurnis,& prioris & posterioris,an licet & securum sit.parte.6.folio.52.C.

Eminentia legis ex tribus ostenditur,primò ex eius effectu,secundò ex ei⁹ iperfectione,tertiò ex ei⁹ cōditione.pte 1.fo.334.F.G.

Eminētia legislatoris,quę potissimè apparuit i datione legis.quā quidem eminentiam quatuor ostendunt.parte.1.folio.335.B.

Emu Aemulatio est propter alienum statum motus mentis vel in bonum vel in malum &c.parte.6.folio.74.A.

Emulatorū malicia significatur per bestiam innominabilē: & declaratur extense.parte.4.fol.311.C.

Aemulator aliquando dicitur irascens vel vindictæ appetitor,& æmulatio pro ira.pte.4.fol.385.G.

Emundās pctm̄ oportet qp sit cęleste vel spirituale:& istud quod est tale habet efficaciā ppetuā,& p cōsequns nō est reiterabile,& talis fuit oblatio Christi in cruce,& talis nō est reiterabilis: quia ratiōe diuitatis sufficit ad delēdū omnia peccata cōmissa & cōmittenda.Sed quid de sacramento altaris quotidiano? Dicit qp nō est ibi sacrificij iteratio,sed vni⁹ sacrificij in cruce oblati quotidiana cōmemoratio.parte.6.fol.152.D.

En Encenia,festa dedicationis tēpli &c.pte.5.fol.217.A.B.& à diuersis alio & alio tēpore obseruata fuerunt.Ibidē.Itē pte.4.ad longum.fol.439.B.

Encenia quare p oēs ānoscelebrare statutū fuit. pte.2.fol.439.D.

Energumini & alij ægroti,vt vngantur oleo à pōtifice cōsecrato, ab apostolishic mos traditus est.parte.5.fol.100.E.

Engaddi est locus vbi crescit balsamū prope mare mortuū.pte.3. fol.357.D.

Enigma dicitur sermo figuratus,ænigmatistæ qui figuraliter loquuntur.pte.1.fol.301.B.

Aenigmatistę dicūtur filij ecclesiæ,qa legis ęnigmata spiritualiter intelligunt.pte.1.fol.301.C.

Ennon,est proprium nomen & appellatiuum.parte.4. folio 123.A.C.

Enach fuit gigas,de cuius magnitudine & filiorū eius dicitur &c. parte.1.fol.332.D.

Enoch hoc nomē duo habuerūt:vn⁹ in generatione iniustorū,& fuit primogenit⁹ Cain. Secūdus,septim⁹ in generatiōe iustorū: & quid hoc significat.parte.1.fol.48.F.

Enoch secūdū doctores Hebręorū ex diuīa,puidētia mortuus est ante terminū vitę suę naturał &c.Doctores aūt catholici dicūt, qp assūptus fuit à deo,& in paradiso positus.pte.1.fol.49.B.

Enoch vixit.365.ānis,sed cur ita parū vixerit,& cur translatus fuerit in paradisum.parte.1.fo.49.B.

Enoch & Elias dicuntur futuri testes Christi ad p̄dicandū contra perfidiā Antichristi,&c.parte.6.fol.256.A.

Enos filius Seth primò inuocauit deum.parte.1.fol.47.C.

Epa Epar sine felle non habetur, nec diuitiæ terrenæ sine amaritudine possidentur.parte.4.fol.187.B.

Epar sucum ciborum calori suo contrahit ad se,& in sanguinem vertit,& singulis membris partes diuidit.Ibidem.

Eph Ephesus metropolis erat Asiæ minoris.parte.6.fol.240.E.& fol. 241.E.

Ephi Grecè corruptū,sed Hebraice epha,mensura est aridarū frugum.parte.4.fol.284.A.Item.parte.1.fol.829.A.

Ephi,est mensura continens decem gomor.parte.2.fol.82.C.

Ephi mēsura trinitatē, & ipm Christū significat.pte.1.fo.222.B.

Ephot quid sit.pte.2.fol.42.E.H.& fol.52.F.Item clarius parte.1. fol.227.G.H.

Ephot superhumerale,opera iustorum & labores significat.humeris enim onera gestamus.parte.1.fol.179.A.

Ephot diuina scriptura vernaculo sermone nominat in pphetis, quod tradūt esse indumentū prophetātium.parte.1. fol.302.F.

Ephraim accrescens vel frugifer interpretat:& descēdit de Rachel p Ioseph filiū suū,& p eū intelligitur regnū decē tribuū, qđ frequenter in sacra scriptura vocatur Ephraim.pte.4.fol.153.C.

Ephraim quot annis natus fuit post Isaac,& ante exitū filiorum Israel de Aegypto calculatur.parte.2.fol.197.F.G.

Ephraim filios quomodo occiderūt viri Geth indigenæ,multipliciter ab Hebręis exponitur.pte.2.fol.197.F.G.H.

Ephraim dicuntur decē tribus, & quare.parte. 4.fol.51.E.& erat pricipalior int decē trib⁹.fol.122.D.& fol.152.E.F.& fol.338.H.

Ephraim tribus inter alias videbatur magis aspirare ad regnum, & quare.parte.3.fol.197.D.

Ephraim filij quomodo & quando intrauerūt terrā pmissionis secundum aliquos Hebræos.parte.3.fol.198.B.C.

Ephrem & Ephraim idem nomen.Ibidem.C.

Ephrata vna in forte Ephraim,alia est quę vocatur alio nomine Bethleem.parte.3.fol.284.G.Item.parte.2.fol.192.C.Item.par 1.fol.99.E.G.Item.parte.5.fol.11.G.

Epi Epicurei philosophi,& vñ dicti,& qđ docuerunt.pt.6.fo.94.E.F

Epicurus dixit:Post mortem nihil est, & mors ipsa nihil est. parte 4.fol.44.B.

Episcopus vnde dicitur. parte.6.fol.98.C.& fol.119.C.D.&.fol. 220.B.

Episcoporum stat⁹ altior est statu religiosorum.pte.1.fol.62.D.

Episcopi in maiori gradu ecclesiæ sunt,& ab illo nomen accipiunt parte.5.fol.95.H.

Episcopi nomen,presbyteri,& huiusmodi,nihil eis proderit,qui verbum domini mala conuersatione disperdunt,sed magis dignitatibus suis grauabuntur.pte.4.fol.129.F.

Episcopus sol⁹ debet confirmare paruulos.parte.6.fol.179.E.

Episcopi & pbyteri nostri tpis hoc habēr,qđ inter senes & principes veteris ppli fuit.s.Rapina pauperis in domo vestra &c. parte.4.fol.12.A.

Episcopi nō sunt eligēdi p indictiones & per falsas pmissiōes,sed per deuotas oratiōes.parte.5.fol.141.D.Itē.pte.6.fol.142.B.

Ego(ait Theophil⁹ episcopus)si dederitis mihi aliquē aurib⁹ trūcatū,sed morib⁹ pbū,nō dubito eū epm facere.pte.5.fol.58.D.

Episcopi officiū concernunt sex actus specialiter.pte.6. fol.116.D.

Episcoporum electio debet fieri instinctu spiritussancti, & per timentes deum,non per potentias seculares, vel per minas aut promissiones.parte.6.fol.587.H.

Episcoporū cōditiones,quas.s.& quales atq; qualia debent habere,& quid per talia denotatur.parte.6.foi.128.A.

Episcopi debent præ cæteris implere decalogū,& duo præcepta charitatis.parte.5.fol.36.D.

Episcopi habere debēt virtutes quatuor ī se special⁹ sup alios sacerdotes,& q̄ iste sunt,& p quid significātur.pte.1.fol.188.D.E.F.

Episcopatū desiderās,op⁹ desiderat,nō dignitatē:laborē nō delitias:nō crescere fastigio,sed humilitate.parte.6.fol.119.B.D.

Episcopi specialiē sunt successores apostolorū,licet oēs Christiani sint serui Christi.parte.5.fol.225.D.Item.pte.3.fol.150.D.

Episcopis

Episcopis qui successores apostolorum, dicitur: Vos estis sal terre.parte.5.folio.19.D.

Episcopi sunt successores apostolorum, & mortuo episcopo illi ad quos pertinet debent sine morae dispendio de alio prouidere.parte.6.folio.165.D.H.

Episcopatus & presbyteratus, formidanda summopere officia, ne accedamus idigni,& ventri & ocio seruiamus, ne .honorem nos accepisse non onus putemus.parte.4.folio.257F.

Episcopi aut presbyteri aut diaconi officio in hac vita, maximè hoc tempore, nihil difficilius.laborio sius,periculosius, & econtra nihil beatius &c.parte.5.folio.46.C.

Epi & presbyteri aliqd de phariseorū assumūt supcilio,cū vel dānare inocētes vel soluere,se noxios arbitrant.pte.5.fo.52.E.H.

Episcopis non est data potestas praesenti morte damnare,quā habebant presbyteri in lege.parte.1.folio.250.C.

Episcopi & presbyteri olim eiusdem noīs erāt.parte.6.fo.190.E.

Episcopi & presbyteri non solum debent ædificare plebē fideliū, sed etiam populus ministeriū verbi ab his qui dicere nouerunt, debet exigere,& de hoc figura.parte.2.folio.244.F.

Episcopi noie presbyterorū nomē,& sub presbyteri noie episcorū nomē itelligit.pte.6.folio.128.D.& folio.119.D.

Episcopi & doctores ordinati sūt per singulas vrbes, qui libros sāctos scripserūt: quib⁹ abundāte fame verbi, & deficientib⁹ doctoribus,indigentiam nostram reficeremus.pte.1.fol.107.A.

Epi p q̄tuor partes dioceſis suę prędicare debēt fidē trinitatis,& hoc p duodenariū apostolorum insinuatur.parte.5.fol.95. H.

Episcopus bonus debet esse perfectus in vtraque vita,actiua.ſ.& cōtēplatiua,& significatur per Danielem.parte.1.folio.314.H.

Episcopi plures non prosunt vni ciuitati.parte.6.folio. 98.A. C. & folio.199.A.

Episcopus vnus habeat vnam ecclesiam, & sacerdos vnam parochiam,sicut deus fecit virum & vxorem, vt sint duo in carne vna.patre.4.folio.425.H.

Episcopus est spōsus eccleſię sibi traditę: propter quod portat anulum in despōsationis signum: nec potest eam dimittere sine licentia papæ.parte.1.folio.356.D.

Episcopus sponsus eccleſię quando consecratur,nuptię celebrantur.parte.5.folio.192.D.

Episcopus religiosus pro necessitate subditorum interrumpere debet ocium contemplationis,saltē ad tēpus.pte.1.fo.62.D.

Episcopi benedictio quā facit vnde figuraliē sūpta est, &quō fiat:& de hoc mystica.expositio.parte.1.fo.265.C.& fo.328.G.

Epicopalis dignitatis grad⁹ ab apostolorū numero initiū sūpsit. parte.1.fo.151.C.Vide etiā in Duodenarius nume.

Epiſcopi qui sub summo pōtifice sūt ecclesię ministri,figurati fuerūt p vigītiquatuor sacerdotes veteris Testamēti, & per vigintiquatuor seniores ī Apocalypsi.parte.2.folio.209.H.

Episcopi & reges quibus cōpetit vnctio, debent imitari Dauid ī mansuetudine & iusticia.parte.3.folio.70.D.

Episcopi & eorum adiutores debent subditorum peccata reputare sua per compassionem.parte.3.folio.169.H.

Episcoporum maximè & sacerdotum diuitię debēt esse victus & vestitus.parte.6.folio.119.G.

Episcopi deuoti tentationem de quadam muliere suggestione diabolica factam, archidiabolus pluris fecit quā factas dissensiones,homicidia,& alia multa enormia.pte.4.fol.255.H.

Epiſcopi archidiaconi,& curati mali,qui deficiūt ī cura regiminis populi,quęrūt eius pecuniam,& non salutē.pte.4.fol.417.H.

Episcopi aliq̄ præcepta sua & statuta, licet frequēt sint de indifferētib⁹,seruari strictius faciunt quā diuina.parte.5.folio.225.D.

Episcopi mitras suas cornutas nimis sumptuosē ornant auro & lapidibus preciosis ad ostentationem de bonis quę deberent expendi ad pauperum sustentationem.parte.4.folio.135.H.

Episcopi designantur per iuga quæ sunt capita montium. parte 4.folio.260.H.

Episcoporum status designatur per arcturum.parte.3.fo.34.D.

Episcopi dicuntur stellæ & quare.parte.6.folio.242.E.

Episcopi per angelū significantur.parte.6.folio.173.D.

Episcopus bonus per Zachariam sacerdotem designatur,& quare.parte.5.folio.127.D.

Epiſcopi mali per Saraiaz designātur,qui interpretatur vinctus. parte.2.folio.187.A.

Episcopus malus significatur per valentium imperatorē Arrianum &c.parte.6.folio.253.H.

Episcopos & ministros eccleſię negligētes corripit sermo diuin⁹, qui ī digne accedūt ad altare dei.parte.4.folio.424.A.

Episcopi ecclesiarum quibus scripsit beatus Iohannes quæ sunt, parte.6.folio.243.C.& folio.245.C.

Episcopi & doctores multi tempore Honorici regis Vandalorum linguis amputatis dono spiritussancti adhuc postea loquuti sunt,& prædicauerunt publicè.parte.6.folio.253.H.

Episcopatus Romanus cessauit septem annis & sex mensibus,propter immanitatem persecutionis.parte.6.folio.250.C.

Episcopatus dicit apostolat⁹: vnde episcopi successores sunt apostolorum.parte.6.folio.165.H.

Epistolæ Pauli quare scriptę sunt post euangelia.pte.6.fo.2.F.

Epistolarum Pauli opus à quibusdam appellatur Superadditio: & vnde hoc trahitur.Ibidem.

Epistolarum Pauli libri subiectum.parte.6.folio.2.H.

Epistolę Pauli commendantur, sensumq̄ literalem pro maiori parte prætendunt.parte.1.folio.5.F.

Epistolam ad Hebrēos quis conscripserit,vide in Paulus.

Epistolæ catholicę & canonicæ,quę & quare sic dicantur.parte.1. folio.18.G.H.

Epistola Ieremiæ secunda non fuit in Babylonē missa,donec post mortē Ieremię Baruch illam portauit.parte.4.folio.206.B. parte.2.folio.312. C.

Epistolę siue literę contra Iudęos impetratę fuerunt per Aman.

Epistolas aliquando falsi apostoli & hæretici mittebāt sub noīe verorum apostolorum Christi ad deceptionē.pte.6.fo.114.G.

Epulatio festiuitatum non iuuat, quem pietas non commendat. Epu parte.5.folio.161.E.

Epulę deliciosæ & crassitudo carnium prouocant corpus ad libidinem.parte.6.folio.29.A.

Epulę superbi cordis(q̄ est īsatiabile)est inuidia.pte.3.fo.235.A.

Epulonis purpurati testimoniū obiiciemus eis q̄ īn cōuiuijs non solum gula & ebrietate,sed auribus luxuriantur, vt per omnes sensus animę fortitudo mollescat.parte.4.folio.46.F.

Aequalitas & similitudo differunt.parte.4.folio.251.A. Equ

Aequitas summa est,vt qui per superbiam delinquunt,humilitate purgentur.parte.3.folio.267.B.

Aeqtas distributiuę iusticie ī hoc cōsistit,q̄ aliq̄ diuersis artibus vnē secūdū ꝓportionē vel dignitatē vniuscuiusq̄.p.6.f.211.H.

Aequitas dei est diligentes custodire & peccatores disperdere. p te.3.folio.302.A.

Equus iter alia animalia est mirabilis ī multis, & maximè ī q̄tuor ſ.īfortitudine,ī libidine,ī agilitate, ī audacia.parte.3.fol.75.H.

Equus quas,ob causas homini datus est à domino deo. parte.3. folio.76.D.

Equi ad perditionem hominum magis ordinantur, quia per eos bella geruntur.parte.2.folio.18.A.B.

Equisnunquā teferūt filij Israel vsi esse.Lex quoq̄ nihil de equis sed asinis mādat.pte.2.fo.18.B.& fo.24.E.Vide etiā.fo.110.H.

Equos quare præcepit dominus subneruare, & non asinos. parte.2.folio.18.A.B.

Equi cum in bono accipiuntur sicut asini, cameli & muli, cōuersos ad dominum populos gentiliū, vel curas rerū temporaliū,dño.ſ.animę subiugatos ostendunt.parte.2.fo.258.B.

Equi demonum sunt mali homines eorum instinctum sequentes sicut equi dei sunt boni homines.parte.2.folio.18.D.

Equi albi,rufi,varij.quos vidit Zacharias: secūdū aliquos notant populos.ſ.Persarum,Grecorū & Romanorum,qui secundum successionē regnorū afflixerunt Iudęos .Per ascensores intelliguntur angeli eis prælati.parte.4.folio.407.B.

Equus animę est corpus,&quare.parte.3.folio.75.E.

Equus est prædicator,& quare.Ibidem.F.

Eracli⁹ īperator cœpit regnare post Phocā anno dñi sexcētesimo Era decimotertio,& imperauit annis triginta.parte.6.folio.257.G.

Aerariū fuit locus vbi custodiebāt deposita personarum valētiū, & etiam bona p sustentatione pauperū.parte.4.folio.463.H.

Erectio tabernaculi secūdū aliq̄s,facta fuit secūdo āno egressioni Ere de Aegypto,mēse primo,prima die mensis.parte.1.fol.275.G.

Erectio tabernaculi ꝓ faciēda oblatione secūdū.Ra. Sa. fuit duplex. Vna q̄tidiana q̄ erigebat mane, & deponebat vespe .Alia stabil,quę pmanebat vsq̄ ad motionē castorū p.1.f.276.C.

Eremitę cōparatur pellicano, nocticoraci,& passeri &c. parte .3. folio.236.A.

Eremitas Aegyptiacos vastauit episcopus quidam Lucius dictus & Arrianus:& tria milia simul vel amplius cū equitibus inuasit.Et illi econtra gladijs obiectabant ceruices& nihil dicebant nisi:Amice,ad quid venisti. parte. 4.folio.263.H & folio.418. G.& folio.446.D.

Ergastulum & ergasterium idem est operatorium.ſ. vbi rei ad o Erg pera facienda relegebantur.parte.1.folio.136.A.

Ero q ero. Sic habeē in Hebrēo ꝓ illo: Ego sū q̄ sū & quō sit hoc Ero accipiēdū.parte.1.fol.128.C.& folio.129.C.D.& folio.130.H.

Index in Glos. ordi.

Erogare diuitas proprias in seculo pauperibus, non est maioris perfectionis q̃ in religione mendicare. parte. 6. fol. 199. F.

Err

Errare possunt homines q̃diu sunt in præsenti vita, sed in beatis deum clarè videntibus hoc est impossibile. pte. 4. fo. 49. B.

Errat homo duplici ex causa, vno modo per ignorãtiã, alio modo per passionem. parte. 3. fo. 31. C.

Errare quomodo quis potuit à via dei, statim vt de ventre matris exiuit, aut quomodo potuit falsa loqui nuper edit⁹ puer⁹ parte. 1. fol. 269. F.

Errasse & peccasse, qui in pace negligenter vixerãt, multis hodie profuit, dum post casum pœnitendo erecti, vigilantius deo seruiunt. parte. 2: fo. 244. F. G.

Errantium infirmitati nonnũq̃ cum mititate consulendum est, & maximè in illis, vbi fructus aliquis de errantium conuersione speratur. parte. 4. fol. 475. C.

Errant de facili fugientes præ timore propter mentis turbationem. parte. 4. fol. 36. G

Erroris maximum principium est velle metiri diuina, & illa quę totaliter transcendunt intellectum humanum per rationẽ humanam. parte. 6. fo. 38. D.

Errores hæreticorum inter Christianos non sunt imponendi veris Christianis: sic inter Iudæos, etsi fuerunt aliqui habentes erroneas opiniones, non tamen, approbantur à Iudæis communiter. parte. 1. fol. 33. A. H.

Erroris aut perfidię aliquod iudicium qui rursus ostendunt post agnitionem fidei quam in Christo susciþiunt, tales in cicatrice sanati vulneris lepram portant. pte. 1. fo. 237. A.

Errores carnaliũ hominum in vsum nostrũ non conuertam⁹, sed prolatos terrenę fragilitati deputemus, & quasi indignos viris spiritualibus abiiciamus. pte. 1. fo. 345. E.

Errorẽ suũ (q̃ diuinitati Christi cõtradicũt) q firmare conantur autoritate sacrę scripturę, calamo Christũ caput percutiũt. parte. 5. folio. 84. H.

Error triplex remouetur circa appetitum sapientię procedens ex vna radice. pte. 3. fo. 366. B.

Error triplex impugnat. prim⁹ procedit ex defectu naturali, sec⁹ ex defectu pœnali, tertius ex defectu morali. pte. 4. fo. 93. B.

Error in scripturis humanitus adinuentis, quomodo & vnde cõtingat. pte. fol. 3. B.

Error de diuina prouidẽtia, q̃ se nõ extẽdat q̃ualiter ad supiora & inferiora, & ad actus hũanos, improbatur, & q̃n incępit ille error. pte. 3. fol. 145. C. D. Et fo. 81. F. Et fol. 15. C. & fol. 193. D. Item parte. 3. fol. 46. G. Item parte. 5. fol. 27. D. F. Et fol. 37. H. Item parte. 6. fo. 95. G.

Error philosophorum dicentium, deum producere res de necessitate, improbatur. parte. 5. fo. 186. E.

Error dicẽtiũ aias sẽtãs à corpib⁹ exutas à visione diuina retardari vsq̃ ad iudiciũ. pte. 6. fo. 67. D. Itẽ parte. 5. fo. 227. G.

Error Saducæorum vnde ortum habuit, & quis fuerit. parte. 6. fo. 202. F.

Error Origenis, q̃ merita præcedentia in alia vita istam præcedẽte, sunt causa prędestinationis & reprobatiõis diuiq̃. p. 6. f. 21. F.

Error Originis, qui posuit q̃ oĩa sic subiiciẽtur Christo, q̃ dęmones & homines dãnati subiiciẽtur Christo sec⁹m conformitatem voluntatis: quia posuit q̃ per aliquod tempus certum post iudiciũ quo dæmones & damnati recipientur ad pœnitentiam, & vlterius ad gloriam. parte. 6. fo. 138. E.

Error Nouati fuit cõtrari⁹ errori Origenis: iste eñ nimis restrinxit pœnitentiã, hic autẽ nimis laxauit. pte. 6. fo. 144. F.

Error Lactantij excludit. q dicit resurrectionẽ futurã nõ esse oĩm simul, sed successiue secundũ dignitates. pte. 6. fol. 60. B.

Error quorũdã monachorũ simpliciũ, deũ eẽ corporeũ existimãtiũ: ppter qd⁹ vocati sunt anthropomorphitę. pte. 6. fo. 202. G

Error Arrij, q̃ ex carne & ẏbo nõ est facta vna natura, sed rpsum verbũ carnẽ assumpsit, nõ tamen animã. pte. 5. fo. 187. G.

Error Arrij, q̃ filius dei est pura creatura, & p cõsequẽs mior pre improbatur. parte. 5. fo. 202. B. Et fol. 229. G. Et fol. 234. G. Item par. 3. folio. 388. C.

Error Arij asserentis patrem & filium & spiritum sanctum distinctos esse, sicut in personis, ita etiam in essentijs, fuit reprobatus in concilio Niceno. parte. 6. fol. 252. F.

Error outicetis dicentis, q̃ ex carne & verbo facta' est vna natura, sicut & vna persona, improbatur. parte. 5. fol. 187. G. Et licet multi hæresiarchæ fuerint, tamen de isto specialiter beatus Iohannes facit mentionem. pte. 6. fo. 253. B. C.

Error Macedonij condemnatus fuit in synodo secunda. s. in Cõstantinopoli, vbi fuerunt. cl. episcopi. Differebat autem ab Ario, dicens, filium esse eiusdem naturę cum patre: sed conueniebat cum eo, dicens spiritum sanctum esse creaturam & seruum filij. parte. 6. fo. 252. G. Et fo. 253. B.

Error Manichæorum, qui ponũt duo principia, vnũ simpliciter bonum, aliud simpliciter malum. parte. 5. fol. 286. C.

Error Manichæi dicentis vetus Testamentum à diabolo esse inuẽtum. parte. 5. fo. 193. D. Item parte. 1. fol. 374. F.

Error Manichæi, q̃ Christus est sol iste visibilis. pte. 5. fo. 210. H.

Error Manichæorum, q̃ plenitudo spiritus sancti nõ fuit in apostolis, tollitur & reprobatur. parte. 5. fol. 233. H. Et fo. 234. A.

Errores Apollinaris & Arrij improbantur, quia nõ ponunt omnia subijci Christo in futuro secundum naturam humanam. parte. 6. fo. 138. E. F. G. Et fo. 144. F. G.

Error apollinaris: q̃ verbum assũpsit aĩam sensitiuã, & nõ intellectiuã, improbat. pte. 5. fo. 187. H. Itẽ pte. 6. fo. 138. E.

Error Valentini, q̃ Christus dei filius corpus cæleste attulit, & p virginem transijt, nihil de ea assumendo improbatur. parte. 5. folio. 195. F.

Error Valentini, q̃ Christus habuit corpus cæleste, & etiã error Manichæi. s. q̃ habuit corp⁹ phãtasticũ ĩprobat. pte. 5. f. 24. A.

Error Hebionitarũ, qui dicebant Christum esse purũ hoĩem, & p cõsequẽs ante Mariã nõ fuisse, improbatur. pte. 5. fo. 184. C.

Error Sabellij, qui ponit in deo vnitatem personæ sicut & essentiæ, sicut econtrario Arrius ponit diuersitatem essentiarum sicut & personarum. parte. 5. fo. 217. D.

Error Pelagij fuit, q̃ homo ex puris naturalibus absq̃ gratia spiritus sancti potest vitã ęternã mereri. Et q̃ pueri nascũtur absq̃ peccato originali, & consequentur q̃ non purgarentur in baptismo à culpa originali. parte. 6. fo. 253. B.

Error Græcorum, q̃ Christus cœnauit cum discipulis suis tertia die añ passionẽ. reprobat. pte. 5. fo. 78. H. Et fo. 226. F.

Error Gręcorum dicẽtium, q̃ Christus cõsecrauit in pane fermẽtato, & q̃ fecit cum discipulis suis pascha xiij. luna. s. tertia die ante passionem, reprobatur. parte. 5. fol. 226. F.

Error Græcorum dicentium, q̃ sacramentum eucharistiæ est tãtæ necessitatis: q̃ etiam pueris debet dari sicut & baptismus, reprobatur. parte. 5. fol. 206. G.

Error in populo regni Iudæ erat circa diuinam prouidẽtiam, retendo q̃ deus non haberet prouidentiam dęjstis inferioribus, nec per consequens inferre propter ea quæ fiunt hic, aliquam pœnam. parte. 4. fo. 15. C. Item parte. 3. fol. 402. G.

Error Iudæorum fuit dicentium, deum tradere obliuioni peccata ex dilatione punitionis. Alius etiam error quorundam Iudæorum erat impunitatem sibi arrogantium, eo q̃ legẽ à deo receperant præ cæteris gentibus. parte. 6. fo. 6. H. & fo. 7. D.

Eerror Iudæorum dicentium, q̃ promissiones dei de bono futuro fiunt absolute, nec retractantur. Sed comminationes de ro sunt sub conditione scilicet si non egerint pœnitentiam illi quibus fiunt. & ideo accedente pœnitentia retractantur, & exemplum de hoc. parte. 4. fo. 149. B.

Error Iudæorum dicentium: q̃ Adam in centum tribus annis quibus continuit se ab vxore sua Eua propter interfectionem Abel, dæmones succubi iungebantur ei, & cõcipiebant ab eo: & pariebant dæmones: & isti fuerunt filij Adam, qui vt dicũt, incitauerunt Salomonem ad peccandum, & per hoc diuisum fuit regnum tempore filij sui. parte. 2. fo. 105. C.

Error Iudæorum dicentium, q̃ in omni afflictione vel punitione quam sustinuerunt vsq̃ nunc, & sustinebunt vsq̃ ad aduentum Messiæ, semper expiatur aliqua pars pœnæ debitæ pro vituli adoratione. parte. 4. fol. 157. D.

Error Iudæorum qui dicunt verum Messiam iam natum, sed cũ angelis esse, vel per mundum euagari quousq̃ habeat licentiã veniendi à deo. parte 4. fol. 107. B.

Error Iudæorum super ædificatione, & deiectione. & renouatione ciuitatis Ierusalem & templi. pte. 4. fo. 154. F. Et fõ. 157. H.

Error Iudæorum expectantium Christum futurum & dominaturum toti mũdo temporaliter. & educturum eos de captiuitate: & posituru eos in maxima gloria & honore super omnes gentes. parte. 5. fo. 137. C.

Error Iudæorum & Saracenorum de creatione ceti grandis. & carnes fœmellę reseruatas dicunt iustis in resurrectione. parte. 1. fo. 27. D. Item parte. 3. fo. 241. C.

Error non est à domino: sed occasione scripturarum quas dedit legendas: nascitur erroris occasio. pte. fol. 43. E.

In errorem quælibet studiosa speculatio fit, nisi dominus in ea habitet. parte. 3. fol. 99. E.

Erroris occasionem sumpserunt quidam duplici ex causa. Primò: quia videbant iustos in præsenti vita vt cõiter tribulari'

Secundò

Secūdò,qa videbāt ꝙ impij prosperant &c.parte.4.fo.192.H.
Error dicentium,quòd qui seruit deo vanus est.parte.4.folio 426.C.Et fo.427.C.
Error dicentium,quòd credentes etiam si in peccato mortali morantur,non damnantur.parte.5.fo.195.G.H.
Error credentium fidem & baptismum sufficere sine bonis operibus,improbatur.parte.6.fo.41.C.
Error triplex eliminatur cum dicitur:Hæc oīa operat: vnus atq; idem spi.di.sin.prout vult.Primò gētilium:q dīs pluribus gratias attribuebant.secundò negantium prouidentiam dei circa singularia.tertiò attribuentium fato vel constellationibus &c. donorum diuersitatem.parte.6.fd.52.H.
Error duplex tollitur circa hoc cum dicitur,A nobis quasi ex nobis.Vnus illorum qui dixerunt liberum arbitrium nihil agere in meritorio opere,sed totum esse à deo.Alius error est Pelagij dicentis,ꝙ inchoatio boni operis est à nobis,consummatio autem à deo.parte.6.fo.64.G.
Error dicentiū ꝙ deus sit auctor peccati,& bonum meriti esse ab homine,& hominem sine gratia posse mereri vitā ęternā,quòd Pelagiani asserunt,improbatur.parte.6.fo.210.H.
Error dicentium doctrinam Pauli non esse bonam,improbatur. parte.6.fo.227.G.
Error pauperum de Lugduno , qui dixerunt , ꝙ quilibet iustus maior est,quocūq; peccatore,ꝙ sacerdos peccator nō potest benedicere iusto,etiam puro laico,sed econuerso,quilibet iustus etiam purus laicus est sacerdos verus & nullus alius,sed improbatur.parte.6.fo.147.B.
Error dicentium,quòd actus matrimonialis semper est in peccato,& ꝙ fornicatio simplex non est peccatum mortale, excluditur.parte.7,fol.161.C.
Error circa futurū iudiciū duplex fuit.Vnus eorū à tpe apostolorum.s.ꝙ illud iudiciū erat valde propinquū.Alius est totaliter cōtrarius.s.illorū qui negant iudiciū futurū.pte.6.fol.216. G.
Error quo liber Iudith & Tobiæ in prologis suis inter agiographa intitulantur,cū inter apocrypha dicendū esset,vnde inoleuerit.pte.1.fo.2.C.Item parte.2.fo.292.H.
Erubescentiā quare nō habuerunt protoparentes ex sua nuditate ante peccatum.pte.1.fo.39.B.Et fol.44.A.
Erubescentiam pati pro pœna de peccatis,pars est diuini iudicij. parte.5.fo.13.F.
Erubescētia & cōfusio secuta est ad conuersionē Iudæorū ad fidē de pctis pteritis,& maximè in ꝓcuratione & cōsensu mortis Christi p verā pœnitentiā.pte.4.fol.334.D.
Erubescere malū,sapiētiæ est,bonū ẏ̀ò stultitatis.pte.4.fo.215.B.
Erubescit tāto magis corā hoib⁹ humana sapiētia , ẏ̀ quāte supāte,q̄tò plus se cōtra deū erigit.pte.4.fo.170.A.Interſ.
Eruditio omnium nihil prodest,nisi dei scientia coronetur. parte.1.fol.228.D.
Eruditio cōmunis est rationabilis scientia,& est duplex:vna quę celsiora docet,altera moralis,& significātur per obstetrices Hebręorum.parte.1.fol.124.B.
Eruditores multorum cum magis auditores ad cælestia diligenda instituunt,nimis ꝓ terrenis curam gerunt: immo acquisita pro spe æternorum relinquunt.parte.2.fo.241.B.
Aes metallum diu durabile est atq; sonorum.parte.4.fol.456.F. Item parte.1.fo.195.A.Et fo.299.b.
Aes rubigine pene nulla consumitur.parte.1.fol.209.A.
Aes sonat,& nō lucet.parte.1.fol.209.D.
Aes rubigine non violatur,& vetustate fit fortius ,& inter metalla vocalius est.pte.1.fo.375.F.
Aes liquefactū igne argillę formas ingreditur,vt possit vas aptū ministerijs effici,vbi ad pfectionē venerit,fractis formarū clausuris,suis locis disponitur.par.2.fol.267.G.
Aes ꝓ voce etiā accipi pōt:& huius declaratio.pte.1.fol.208.G.
Esaias natus fuit post dationem legis,scilicet per sexcentos annos & amplius , & etiam multi prophetæ posterius, vt Ieremias, Ezechiel,Dauid,Aggeus,Zacharias,& plures alij.parte.4.folio.82.H
Esaias vir nobilis & vrbanæ eloquentiæ,non tā ꝓpheta dicēdus est,q̄ euangelista.parte.4.fo.2.Et fol.3.A.B.D.G.
Esaias continet quidquid sanctarū est scripturarū, quidquid humana lingua potest proferre &c.parte.4.fo.2.B.
Esaiā inquit Ieronymus,nemo me putet breuiter posse exponere,cū vniuersa dīi sacramēta contineat.parte.4.fol.2.E.
Esaias,nesciens literas.i.gentilis legere nō pōt,neq; sciens literas.i. Iudæus qui scientiā literarū iactat &c.parte.4.fo.2.B.
Esaiam commentati sunt aliqui Græcorum ante Ieronymum,& pauci,& qui sunt tales.parte.4.fol.1.B.
Esaiam interpretantes septuaginta,multa occultauerunt, & tam aperta fidei sacramenta noluerunt prodere ethnicis,& quare. parte.4.folio.2.B.G.
Esaias quo tempore prophetare cœpit,& quare de tempore illo non facit mentionem.parte.4.folio.3.A.H.
Esaias qua visione vidit deum sedētem super solium, & quid notatur.parte.4.folio.16.D.
Esaias quo tpe dixit:Ecce virgo cōcipiet.parte.4 fo.19.D.E.F.G.
Esaię verbum quo dicit:Et accessi ad prophetissam,& concepit filium &c.de quo puero intelligendum.expositio ad hoc datur, sed improbatur.parte.4.folio.21.F.H.&c & folio.23.F.G.& folio.24.A.C.
Esaias dicitur fuisse auunculus ipsius Manasse ex parte matris,& propt hoc nobilē fuisse genere intelligendū est pte.2.fo.183.B.
Esaias vir nobilissimus solo cilicio induebatur.vt Hebręi tradunt cuius filiam rex Manasses accepit in coniugium,& non erubuit nudis pedibus incedere.pte.4.fo.41.B.Item pte.2.fo.183.B.
Esaias tribus diebus stetit,& incessit nudus.& non tribus annis:& quid per hoc notatur.parte.4.folio.41.F.
Esaias quomō vidit Christū nasciturū de pp̄o Moab p Ruth Moabitidem, quā accepat Booz in vxorem.parte.4.folio.35.G.H.
Esaias iussit apponi emplastrum de ficis ad sanūdū eū quod de natura sua erat aggrauatiuū illius īfirmitatis:& ideo iussit ꝓpheta apponi,vt sanatio mirabilior appareret.parte.4.folio.69.D.
Esaias præuidit Iudęos pro maiori parte non credituros in Christum.parte.4.folio.89.G.
Esaias dicens capitulo.48.Nō.à principio ī abscondito locut⁹ sū, ex tēpore,antequā fierēt ibi erā,& nūc dīs deus misit me & spūs eius &c.Ista verba Ra.Sa.mēdaciter exponit: sed multipliciter confutatur.parte.6.folio.276.E.F.
Esaiam tradunt Hebręi,quia dixerat:Audite verbum dīi principes Sodomorum, occisum.vel quia dixerat: Vidi dominum &c.parte.4.folio.5.B.
Esaias quia nobilis erat genere,non fuit ausus rex Manasses eū ita de facili interficere sicut alios,sed quæsiuit occasionem de lege dicens:Tu dixisti,Vidi dominum &c.& tamen scriptum est: Non videbit me homo &c.& iudicauit eū ad mortē &c.& quō & quare fuit secatus ferrea serra,vt dicunt Hebręi:vel lignea,vt dicunt Latini &c.parte.2.folio.182.F.& folio.183.B. Item parte 4.folio.3.H.& folio.5.B.
Esau,Edom & Seir idem dictus est,& omnium horum ratio.pte 4.fo.247.F.Item parte.2.fo.190.F.H.Item parte.1.folio.100.B
De Esau filijs primò duces exierunt.postea reges sibi fecerunt.Tertiò iterum regnum reductum est ad ducatū,sicut filij Israel,primò habuerunt iudices,postea reges,& tertio duces post captiuitatem Babylonis.parte.1.folio.100.G.
Esau an ius primogenituræ vendendo pro tam vili precio peccauit.parte.1.folio.84.G.H.& quare ab Apostolo prophanus dicitur.Ibidem.H.& folio 85.D.G.
Esau an dixerit mendacium ius primogenituræ sibi attribuendo. parte.1.folio.88.H.
Esau à quo gens Idumeorum est,fuit persecutor Iacob fratris sui, sic Idumęi ab ipso descendentes fuerunt persecutores filiorum Israel à Iacob descendentium.parte.3.fol. 438. F. Item parte.1. folio.88.G.H.Item parte.4.folio.371.F.
Esca herbarum & fructuum non fuit data hominibus,bestijs & auibus communiter,sed singula singul⁹ secundum conditionem naturę suę.parte.1.folio.28.H.
Escarum mole obruere ventrem, nocet, sed abundare gratiarum donis prodest.parte.6.folio.161.B.
Esca quō nō coinquinat aīam, vt Christus dicit cum tamē aliqui cibi ī lege reputarēt īmūdi,vt caro porcina &c.pte.5.fo.49.G.
Eschines orator Athenienſis,Rhodum in exilium missus fuit, & quare:& Demosthenem oratorem bestiam appellauit &c.pte 1.folio.11.H.Vide etiam in Demosthenes.
Esdras scriba in lege dei fuit, & prōptiores literarum figuras quā ante Hebręi habuerunt,repperit.parte.2.folio.60.B.C.& folio 97.F.&.folio.249.E.Item.parte.1.folio.377.E.
Esdras velox in lege Moysi scriba appellatur, quia legem Moysi quæ consumpta erat rēfecit.parte.1.folio.249.E.H.
Esdras sacerdos tpe Neęmię prophetæ reparauit libros veteris Testamenti per Chaldæos combustos.parte.4.folio.463.A.
Esdras reparās bibliothecam à Chaldæis incensam, nō reparauit oēs libros,sicut patet de libris Salomonis, q̄s fecit de naturis animalium & herbarum &c.pte.2.folio.97.E.H.& folio.158.F. & folio 214.B & folio.231.D.& folio.249.E.
Esdras nōnulla vt referūt q̄ oportunā putabat.adiecit,dicit qb⁹ ē & illud:Et nō surrexit ꝓpheta,&c.p.2.fo.249.E.Itē p.1.f.277.E
Esdr̄ liber vnicus est , tertius enim & quartus libri ab ipso

Index in Glos. ordi.

Ieronymo inter apochrypha cõputantur &c.parte.2.fo.249.C
Esdræ tertiꝰ liber videt magis ab alio doctore(nescio quo)cõscriptus,& ex pluribꝰ collectus, & dicit à doctoribꝰ apochryphꝰ. pte.2.fo.239.4.Et fo.269.G.Et fo.275.F.Item.parte.1.fo.2.C.
Esdras scripsit librum paralipomenõ per adiutorium & directionẽ Aggei & Zachariæ prophetarum sibi contemporaneorum vt Hebræi dicunt.parte.2.fo.297.D.
Esdras primò venit Ierusalẽ cũ Zorobabel,sed postea rediit ad regẽ,vt plures Iudæos secũ adduceret,& à rege ampliores gratias impetrauit.parte.2.fo.266.C.
Esdras vt cõiter tenet à nostris doctoribus psalmos à diuersis factos in libro psalmorũ collegit.parte.3.fo.83.E.Et fo.87.C.D. Item parte.6.fo.165.G.
Esdram traditũ quidã esse Malachiã prophetã,alij dicũt fuisse Iosedech patrẽ Iesu sacerdotis magni.par.2.fo.196.B.D.Et fo.254 A.B.Hebræi aptant multa scripta zachariæ prophetæ de Esdra dicta.Ibidem.A.B.
Esdras vt de illo dicit Ra.Sa.magistri dixerũt ipse est Malachias,q in duodecim prophetis vltimꝰ ponit.p.2.fo.250.C.Et fo.252.C.
Esdræ & suorũ cõsacerdotũ deuotio notat.parte.2.fo.253.F
Esit Esitius Ierosolymorum episcopus. Leuiticũ satis plene exposuit parte.1.fo.214.A
Esse ab aliquo non competit essentiæ diuinæ,sed tantum procedentis personæ est.parte.3.fo.387.G.
Non esse vel male esse dicitur perire.parte.3.fo.10.E
Esse signat immutabilitatem.parte.1.fo.128.A.
Esse alicubi dicitur,aliquid tripliciter.Primò per potentiam:secũdò per præsentiam,tertiò per essentiam.parte.5.fo.187.D
Esse & viuere licet secũdũ se sit delectabile,si tamen sit subiectum multis miseriis & tristicijs,efficitur tristabile & odiosum,intantum quòd aliqui propter hoc se interimunt,cuius erroneè.parte.3.fol.10.G.Et fo.27.G.H.
Melius est non esse q male esse,an & quomodo sit verificabile vel intelligendum.parte.4.fo.139.E.
Essẽi qui dicantur.parte.2.fo.212.F
Essentia diuina p habeat in se plures personas,& p sunt tres,probatur ex scripturis Hebraicis,& soluuntur obiectiones in contrarium.parte.6.fo.284.A.B.C.Vide etiam in Trinitatis sanctæ mysterium.
Est Est,verbum est substantiuum,& habet suppleri in pluribus locis sacræ scripturæ,vt ibi,Libergenerationis Iesu Christi:est supple.parte.5.fo.5.D.
Est verbum in omnibus suis modis & temporibus supponitur in
Esu Hebræo.parte.3.fo.252.D.
Esuries vel sitis iusticiæ respectu proximi excellẽtius se habet p beatitudinem,q per virtutẽ politicam,qñ scilicet cũ quodã feruenti desiderio insolito talia exequit,sicut esuriẽs & sitiens feruẽter comedit & bibit.pte.5.fo.18.G.
Esus & potus secũdũ exigentiã tpis lautiori mõ,vel sobriè magis & abstinentius est accipiendus.parte.3.fo.349.G.
Esus carnium & piscium concessus est post diluuium.parte.6.fo.226.H.Item pte.1.fo.28.H.Et fo.50.F.Et fo.55.F.G.
Esus carniũ ne crederetur omnino esse Iudæis prohibitus extra Ierusalem.vt alig credebãt.ideo declaratum fuit eis quõ esus carnium erat eis alibi licitus,scilicet ade ialibus quæ nõ tenebãtur offerre,sed non de animalibus inmundis in lege prohibitis.parte.1.folio.345.B.C.
Esus sanguinis generaliter erat prohibitus de omnibus anialibꝰ. parte.1.folio.219.A.
Esus sanguinis piscium & locustarum non est Iudeis interdictus, vt dicit Ra.Sal.parte.1.folio.226.D.
Esus adipis & sanguinis quare Iudeis fuit prohibitus. parte.1.folio 219.A.B.& folio.345.C.& folio.226.D.
Ab esu sanctificatorum excluduntur in lege octo personę.& horum ratio.parte.1.folio.253.B.C.
Esus de quibus oblationibus fuit prohibitus & illicitus.parte.1. folio.223.G.H.
Esus carnium hostiarũ pacificarũ qbꝰ fuit licitus.pte.1.fo.226.C.
Esus simię & vrsi quare fuit prohibitus.parte.1.folio.234.H.
Esus multorũ aialium & aliarũ rerũ,p Iudeos i lege illicita relaxata sũt,& mlta licita restricta,male interpãtes scripturã.pte.5. fo.49.B.C.Item parte.1.folio.219.B.Itẽ parte.5.folio.102.H.
Esus sanguinis generaliter fuit prohibitꝰ i lege, ne,p esũ sanguinis homines nõ abhorrerẽt effusionẽ sanguinis humani ad quã Iudei erãt proni,& vt ad pietatẽ exercerẽtur etiam circa alia bruta animalia.parte.1.folio.345.C.
Esũ volucrũ dedit dñs Iudeis nauseãtibꝰ,& non ferarũ: Nõ q̃drupedũ,nõ terrestriũ animaliũ,& quare.parte.1.fol.283.A.
Et:sermo coniunctionis est &c.Et quare & quomodo in principijs librorum ponitur.parte.4.fo.29.A.
Et egredietur virga &c.quare prꝑponitur & coniunctio &c.parte. 4.folio 30.A.B.
Aetates mundi quot sunt,vbi quãuis initiũ capiat,& quomodo quędam accipiuntur secundum status viuentium, quędam secundum statum animarum quiescentium.parte.5.fo.53.G.
Aetates sex mũdi,& ętates sex hominis, ad sex dies creationis mũdi assimilantur.& singulis horum mane & vespera assignatur. parte.1.fol.22.A.B.
Aetates duę primę mundi decem generationibus explicãtur,tres sequentes singulę quatuordecim generationibus contexuntur: sexta verò nullo generationum numero diffinita est.Hoc ad ętates hominis applicatur.parte.1.fo.22.D.E.& fo.34.A.
Aetates mundi octo.parte.5.fo.53.G.
Aetates sex sunt seculi: has subsequuntur septima & octaua &c. parte.6.fol.225.B.
Aetates sex mundi sex hydrijs comparantur,quarum nulli defuit prophetia:Et quando quęlibet incepit.parte.5.fo.192.E.
Aetas tertia mundi generare potuit populum dei, sicut & tertia ętas hominis. i. adolescentia iam filios habere potest &c. & ideo ad Abraam dictum est. Patrem multarum gentium posui te &c.parte.1.fo.22.B.
Aetatis cuiuslibet initium de sex ętatibus mundi,oblatis domino holocaustis consecratur & declaratur.pte.2.fo.244.B.
Aetates tres significãt triduum quo Abraam & Isaac venerunt ad locum sacrificij,& quæ ille sint &c.pte.1.fo.77.E.
Aetates sex hominis sex dierum creationis similitudinem habere declarantur.parte.1.fo.24.A.B.& fo.25.B.G.
Aetates animę & corporis quot quæ & quales sint.pte.3.fo.32.F.
Aetatũ omnium differẽtię diuersis horis adaptãt.pte.5.fo.62.A.
Aetatibus diuersis homines ad gratiã uocãt.pte.5.fo.62.G.
Aetates quinque debent in pœnitentia durare.s.adolescentia,iuuentus,status virilis, & senium. In pueritia & ętate decrepita pœnitentię austeritas non habet locum.parte.1.fo.185.D.
Aetates quatuor principales hominis,significãtur per quatuor plagas terrę,quę sunt,oriens,meridies,aquilo,& occidens,&c. parte.4.folio.220.H.
Aetates hominis comparantur ad herbam.pte.3.fo.222.A.
Aetas iuuenalis nõ est cõgrua ad docẽdũ.pte.5.fo.135.B.
Aetas inuenilis in doctore non est despicienda, quem vita & discretio commendat.parte.3.fo.430.E.
Aetas inuenilis fragilis est & labilis,inscia & temeraria. parte. 4. folio.192.C.
Quanto infirmior est ętas vel sexus,tanto facilior est ruina. parte 5.folio.75.F.
Aetati lubricę,facile credi non debet.pte.6.fo.121.E.
Aetas hominis quarta fortissima est.parte.1.fo.265.B.& fo.328.E.
Aetas ad prædicandum apta est trignita annorum exmplo Iohãnis Baptistę Ioseph & Ezechielis.parte.5.fol.133.F.G. Vide etiam in Prędicator.
Aeternitas est secundum Boetium interminabilis vitę tota simul & perfecta possessio.parte.6.fo.241.G.
Aeternitas quæ est tota simul perfectio,non potest à nobis cõprehendi, nisi per comperationem ad tempus infinitum. parte 2.fo.286.D.Item parte.3 fo.237.F.Itẽ pte.6.fo.32.H.
Aeternitas sicut sequitur oĩmodam stabilitatẽ & immutabilutatem,ita tempus motum & mutationem.parte.3.fo.237.D.
Aeternitatis simplicitas à nobis qui ĩtelligimus cum continuo & tempore,non apprehenditur, nisi per comparationem ad tempus,& ad differentias temporis. parte.6.folio. 241. G. & folio 247.F.&.folio.135.F.
Aeterna duratio licet non sit successiua secundum prius & posterius,tamen in cognitione humana quæ temporalis est non potest intelligi,nisi cum quadam successione infinita.parte.3.fol. 223.A.& folio.237.F.
Aeternitati si comparatur oĩe quod finitur,breuissimum est.pte.1.folio.371.A.
Aeternum scriptura vocat cuius finis non constituitur,aut quod non ita fit,vt deinceps non sit faciendum.pte.1.folio.68.A.
Aeternorum interna suauitas corda cunctorum fidelium in laude sui conditoris accendit.parte.3.folio.312.A.
Aeternitas designatur vbicũq ĩ sacra scriptura seculũ replicatur secũdũ doctores Hebręos,saltẽ à pte post. parte.3.folio.302.C.
Aeternitas per tempus prȩsens figuratur,quia sic in ea nihil transit in præterito,nil expectatur futurum.pte.6.folio.161.D.
Aeternũ viuere accipit pro lõgitudine durationis. pte.1.fo.43.G
Ethã fuit Leuita & cantor de villa Ezrai,& ab eo intitulatur psalmus.cxxxvij.

mus.lxxxviij.qui incipit:Misericordias domini. parte.2. folio 150.H.Item parte.3.folio.218.B.
Ethan est nomen proprium cuiusdam deserti.parte.1.folio.322. E.Et est nomen appellatiuum,& significat fortitudinem.parte 3.folio.191.F.
Ether dicitur illa pars elementorum, quę contiguatur sphęrę lunę.parte.3.folio.317.G.
Aethiopes dicti sunt coruini generis propter similitudinē nigredinis,& quia in aliqua parte Aethiopię homines comedūt serpentes & dracones.parte.3.fol.191.D.
Aethiopia dicta est à colore populorum,quos solis vicinitas torret.parte.1.fol.11.D.& fol.13.E.
Aethiopia citius & vniuersalius fuit conuersa ad Christum quàm Aegyptus.parte.3.fo.179.G.& fo.187.B.
Ethnici nouē diebus mòrtuos suos flebant.parte.1.fo.122.B.
Ethnici ex multitudine verborum compositorū in oratione credebant aliquid deo manifestari quod prius esset sibi ignotum. parte.5.folio.24.G.
Eua.quō diuersimodè fuit subiecta Adę ante peccatum & post. parte.1.folio.42.F.
Eua non propriè dicitur virago,sed magis propriè diceretur vira,si sermo latinus pateretur,vt hoc deducitur ex deriuatione apud Hebręos.parte.1.fol.39.D.
Eua quō mater viuorum appellatur,cum mortē & mortales fœtus parere meruerit?parte.1.fol.43.C.
Eua vtrum significet vitam pœnalitati subiectam,vel simpliciter sonet vitam,non connotando quod sit pœnalitati subiecta vel non.parte.1.fo.43.D.& fo.44.B.G.
Eua ad quid sit facta Adę in adiutorium.pte.1.fo.38.D.
Eua an & quō & quibus ante esum peccauit.pte.1.fo.41.D.
Eua in tentationem serpentis prima prorupit in quādam elationē,& sibi displicuit restrictio præcepti: vbi notatur quod nolle esse sub præcepto diuino,fuit initium transgressionis comedēdo.parte.3 fol.4.G.H.
Eue formatio de costa vtrum fuit secundum cursum naturę,an supra naturam.parte.1.fol.38.E.
Eua,vt dicunt Hebręi in quolibet partu peperit geminos scilicet masculum fœminam:& sic dicitur communiter quod Cain accepit sororem suam.parte.1.fol.46.D.
Euangelistarum siue euāgeliorum distinctio, connexio,& ordo. parte.5.fo.2.G.Item parte.1.fo.176.F.
Euangelistarum scripturta quatuor mundi partibns adaptatur. parte.6.folio.272.D.
Euangelistis adaptatur visio Ezechielis.pte.5.fol.2.F.
Euangelistę non eodem ordine facta Christi scribunt, neque hoc refert ad veritatem.parte.5.fo.136.G.& fo.132.B.
Euangelistę vno spiritu scripserunt, sed diuersum sibi scribendi & initium & finem statuerunt.parte.5.fo.90.A.
Euangelistas calumniantur quidam quod in aliquibus verbis non oino cōueniāt,cū res & sententia eadem sit. parte.1.fol.81.E.
Euangelistę repetendo dicta alicuius vel aliquorum, aliquando repetunt eadem verba,aliquando sententiam per alia verba. parte.5.folio.99.C.
Euangelistę & apostoli,etsi aliquādo aliorum scriptorum nomina ad sententias allegauerunt,vel duorum prophetarum sententias coniunctas,sub alterius tamē horum nomine allegauerunt,cōgruētur id fecerūt.pte.5.fo.83.F.
Euāgelistę qtuor, qdā q audierūt scripserunt.parte.5.folio.122.E.
Euangelistę qui euangelium pacis & glorię Christi prædicant, significātur per quatuor filiosMatathię.pte.4.fo.432.
Euangelista quilibet tradidit quadruplicem noticiam dC hristo figuratam.parte.5.fol.2.F.
Euangelistę quatuor per quatuor facies animalis designati sunt, quod figurauit Christi euangelium quadri fariè describendum. parte.5.folio.121.C.
Euangelistę tres sunt figurati per tria animalia ī terra gradientia. scilhominem,vitulum,& leonem:Iohannes autem fuit figuratus per aquilam in altum volantem.Et super hoc mysterium.parte.5.fo.184.A.B.C.D.
Euangelistę quatuor de plenitudine scięt̄ię commendātur & verum Cherub dicītur.parte.1.fol.18.E.
Euangelistę dicuntur fabri,& quare.pte.4.fol.407.E.
Euangelistę sunt qui gaudia cęlestis patrię annunciant.parte.4. folio.272.B.
Euangelistę quatuor qualiter Christi incarnationem,passionem, & resurrectionem,insinuant. Et figurātur per quatuor circulos arcę.parte.1.fol.176.F.
Euangelistę & prędicatores Christi sunt vt angeli ascendentes ad intelligendam diuinitatem,vt inueniant in principio verbum apud deum &c.& descendentes vt inueniant ipsum factum ex muliere.parte.1.fol.89.F.
Euangelistę dicuntur cœli,& quare.parte.1.fo.374.E.
Euangelica doctrina quatuor in se habet,prędicta,mandata,testimonia,exempla.parte.5.folio.8.A.
Euāgelicę doctrinę excellētia ostēdit ex qtuor.pte.6.fo.57.C.
Euangelicę doctrinę causę quæ sint.parte.5.folio.2.D.E.F.
Euangelica doctrina quę & qualia prędicat.parte.5.folio.17.E.
Euangelica doctrina comparatur rotę.parte.5.folio.2.F.
Euangelica vita dicitur candelabrum.quare.parte.1.fol.26.H.
Euāgelię virtus consistit principaliter in duobus.s.in autoris cōditione,& sacrificii oblatione.parte.3.folio.156.C.
Euangelicum opus insinuat Neemias esse ī regimine plebis:op? rectoris notabiliter circa ecclesiā exercere, & à subditis cōmodum terrenum non quęrere.parte.2.folio.260.A.C.
Euangelicę legis perfectio supra legem Mosaicam ostenditur in multis.parte.6.folio.223.E.F.G.
Euāgelię virt? īueniē ī lege,& fūdamēto legis initię euāgeliū, nec vet? Testamētū nōino legē si eā spiritualiē itelligā.p.1.fol.291.G.
Euangelici & aplici libri mystice in veteri Test.pte.1.fol.193.C.
Euangelium est frater prophetię,quę enim in euangelio facta sūt à prophetis prędicta sunt.parte.1.folio.231.E.
Euangelię doctrina sanctę trinitatis fidem plenè continet,& decalogi perfectā sūmā ī duob? præceptis demonstrat.p.2.fo.311.A
Euāgeliorū libri qtuor cōpāt̄ qtuor circulis aureis archę fœderis. qa sapia ęt̄ pdicauerāt ęterna nec īcipit nec desinit.p.1.f.176.E
Euangelię doctrina & lex Mosaica differenter datę sunt,& quare:Et de hoc figura.parte.1.folio.175.A.
Euangelię & legis veteris ordo triplex.s. temporis,dignitatis,& virtutis.parte.6.folio.132.H.
Euangelium quomodo dicitur lege leuius,cū ibi opera,hīc & cō scientia damnatur.parte.5.fo.40.E.F.
Euangelię portationem per orbem non impediuerunt tribulationes mundi præteritę,similiter sperandum est quòd superuenturę non inpedient,saltam omnino.parte.2.folio.7.D.
Euangelię prędicationes quibus non est colluctatio aduersus carnem & sanguinem &c.pugnant prædicatiōis voce & miraculorum fulgore.parte.2.folio.303.A.
Euangelię doctrina longè lateq; resonantis per ęs significatur: & exuta vetustate literę inuiolata potlet spiritus nouitate. parte 1.folio.375.F.
Euangelium dicitur dextera,per quod beatitudo ęterna promittitur,quę dextera dicitur,non temporalis sicut in lege,quę dicitur lęua.parte.1.folio.373.B.
Euangelium Christi per verorum sacerdotum ministeriū in memoria reconditur ecclesię quæ est arca domini.pte.1.fo.368.E.
Euāgelio nō crederē,nisi crederē ecclesię catholicę illud approbāti,quomodo intelligendum & qualiter verificat.p.6.fo.24.D.
Euangelium prędicatum fuisse per vniuersum orbem tempore apostolorum ostenditur. parte. 6. folio. 24. B. Vide etiam in Sauinianus
Euangelię liber presbytero & diacono portatur apertus:aljs verò clausus,& quare.parte.1.folio.265.C.
Euangelium per arcam fœderis significat,& quare.pte.2.fo.6.H.
Euāgelia qtuor rotis cōpant̄ & qre.parte.2. folio.141.G.
Euāgelia quatuor per quatuor quadrigas iutelliguntur:parte.4. folio.412.D.Item parte.1.folio.18.E.
Euangelia quatuor,per quatuor montes significantur quibus ecclesia circundatur.parte.1.folio.329.E.
Euangelię lucē significat phiala & aplicā doctrinā.pt.1.fo.276.E
Euangelium iugum dicitur,& quare.parte.1.folio.40.E.F.
Euangelię prædicatio significatur per tubę formationem. parte 2.folio.203.F.
Euangelium crucis per morum intelligitur.pte.5.folio.168.E.H.
Euangelię prædicatores debent omnibus, magnis & paruis sine acceptione prædicare & ministrare sacramēta.pte.5.fo.87.H.
Enangelię prædicatores incipere debēt sermonē à sacra scriptura, nō à poeticis verbis,aut philosophicis.parte.5.folio.90.D.
Euangelium suum Matthęus à generatione,librum genęrationis appellat:sicut Genesis à suo principio nomen more Hebręorū accepit.parte.1.folio.21.E.
Euangelium Lucę primo, ad dictum Isaię.xl. applicatur concordanter.parte.4.folio.71.F.G.H.
Euāgeliū Iohānis fuit excellētius in trib?,quę scripsit præ ęteris, sublimi?,subtili?,& etiā perfectius.parte.5.folio.184.B.C.
Euangelia licet plura & à pluribusfuerint descripta, quatuor tāum tamen sunt approbata.Et hoc p figurā sacramenti:quoniā

Index in Glos. ordi.

iste quaternari⁹ multiplicit̃ fuit in lege figurat⁹.pte.5.fo.88.F.

Euangelizare non debemus vt manducemus, sed manducamus vt euangelizemus. parte.5. fol. 27.E.Item.parte.6.fo.46.B.& fol.121.F.& fo.223.E.& fol.222.F.

Super montem excelsum ascende tu qui euãgelizas Siõ. Hęc verba propriè ad beatam virginem & ad sanctam Elizabet referũtur, secundum Hebraicam grammaticam.pte.4.fo.71.G.

Eucharistię institutio, quis & quando instituit. parte.3.fol.253. F. G.H.Item parte.5.fo.79& .fo.177.C.

Eucharistię sacramentum Christus instituit, & etiam vsus est illo, licet expresse in euangelijs nõ habetur.pte.4.fo.292.C.

Eucharistię cõsecratio fit sub diuersis speciebus Et iste conuetsiones fiunt separatim,& quare.parte.5.fo.79.F.H.

Eucharistię sacramẽtum aliter & aliter est sub specie panis & vini, licet sub vtraque specie totus est Christus.pte.5.folio.206.G. &.folio.79.G.

In eucharistię sacramento est caro Christi, nõ tamen sicut ī signo sed realiter &c.parte.5.fo.207.C.

Eucharistiã conficere de solo grano frumenti,& non de aliorũ seminum granis: vnde ille mos ecclesię inoleuit.pte.5.fo.222.A.

Eucharistię sacramentum tria in se habet.pte.6.fo.50.E.

In eucharistię consecratione & conuersione plura difficilia sunt, quàm in creatione.parte.3.fo.253.G.& fo.254.B.

Eucharistię vsus, an & quõ sit per modum consilij vel præcepti parte.3.fo.253.H.& fo.254.C.

Eucharistię sacramentũ non est licitum offerre nisi in debitis vestimentis propter reuerentiã sacramenti.parte.2.fo.295.G.

Eucharistię in sacramẽto tria considerare possumus.s. illud quod est sacramentum tantũ, secundum quod est res sacramentum, tertium quod est effectus huius sacramenti.pte.1.fo.151.H.

Eucharistię qualitas ostenditur in quatuor: quia primò est illud quod est ibi sacramentum tãtum. s. species panis, secundum est ibi autor huius sacramenti.parte.5.fo.206.D.F.

Eucharistiam offerunt sacerdos & homo, non sacerdos & pauper quare & quõ.parte.1.225.D.

Eucharistia triplici fine offertur. s. deo, pro sacerdote,& pro quibus offertur.parte.1.fol.226.D.

Eucharistię percipiendę vel eo ritu quo getitur explicandę, vel eorum quę geruntur in baptismo verborum, gestorum, interrogationum,& responsionum, quis facile explicet rationem: hęc tamen (licet velata) humeris portamus.pte.1.272.E

Eucharistia quæ quotidie offertur in ecclesia, non est sacrificij reiteratio, sed vnius sacrificij in cruce oblati quotidiana cõmemoratio.parte.6.folio.152.D

Eucharistię hostia fracta, cuius rei vel in quare fit fractio.parte.6. folio.51.B.

Eucharistiam adorãtes, an idololatrę cẽsendi sunt, vt Iudęi eis impingunt.parte.6.folio.280.G.

Eucharistiam sumere volentes quõ se præparare debent, & quibus significantur.parte.5.fol.115.D.

Eucharistiam sumere volẽtium dispositio. Et de hoc figura.parte 1.folio.146.H.

Eucharistiam non debent pransi sumere, vel mensis suis miscere, sed ieiuni & quare: licet Christus post cœnã instituerit,& quare.parte.6.folio.50.A.C.D.E.

Eucharistiam quare Christus dedit vespere, & nos sumimus eam mane.parte.5.folio.79.E.

Eucharistię sacramentum est quoddam spirituale nutrimentum, & ideo fit sub duplici specie, quia vtrunque requiritur ad rationem nutrimenti perfecti.pte.6.fo.47.H.& fo.50.G.

Eucharistię sacramentum sub specie panis & vini datur,& quare. parte.6.folio.51.E.F.G.

Eucharistia an quotidie sit sumenda, an eligendi sint dies. parte 6.folio.51.E.F.G.

Eucharistię sacramentũ sumebãt Christiani quotidie olim, postea singulis dominicis diebus, nunc semel ī ãno.pte.4.fo.343.D.

Eucharistię sacramentum sub duplici specie dabatur fidelibus in primitiua ecclesia, licet modo tãtum datur sub specie panis, & quare.pte.6.fo.51.F.Item parte.3.fo.318.C.

Eucharistiam manducãdi duo sunt modi.pte.6.fo.51.E.F.

Eucharistię misterio, soli sacerdotes & ministri ad hoc ordinati accedere debent.parte.2.fol.203.D.

Eucharistia licet in se sit bonum & sanctum sacrificium, si tamen pro obstinatis in malo offeratur, eis non valet, & offerenti īdigne multum nocet.pte.4.fol.121.D.

Eucharistię sumentiũ idignitas, fit tripliciter.pte.6.fo.51.D.

Eucharistiam sacramentum indigne sumentes per filios Ephrem significantur.parte.3.folio.198.A.

Eucharistiæ perceptionem maximè impedit peccatum carnale. Et de hoc figura.parte.6.fo.87.G.

Eucharistiam an & quomodo differenter accipiũt bonus & malus.parte.6.fo.50.F.Et fo.51.A.

Eucharistia peccatori occulto non negatur.exemplo Christi.parte.1.folio.79.G.

Eucharistiam Christus Iudæ dedit, quem etiam ad prædicãdum misit, vt ostenderet dona peruenire ad eos qui fidem accipiũt, etiã si talis sit, p quẽ accipiũt qualis Iudas fuit.pte.3.fo.100.E.

Ab eucharistię perceptione excludẽdi, designãtur per excludẽdos à comestiõe sctificatorũ legis.parte.1.fo.253.C.D.E.G.

Eucharistiæ in ministerio, vt debitè fiat, non sufficit gradus ordinis, nisi cũ hoc sit puritas mentis & corpis.pte.2.fo.203.D.

Eucharistiæ sacramentum in ecclesia militante,& fruitio gloriosa in ecclesia triumphante per conuiuium significatur. parte 2.folio.310.D.

Eucharistia figurata est per quinq; modos panum, sicut vnus panis viuus & perfectus.parte.1.fo.225.D.

Eucharistiæ sacramentum per omnia legis sacrificia figuratum fuit, sicut vnum perfectum per multa imperfecta.parte.4.folio.5.D.Et fo.121.D.

Eucharistiæ perfectio supra veteris Testamenti sacrificia ostenditur ex duobus.parte.6.fo.132.F.

Eucharistia respectu vitæ præsentis est nutritio spiritualis, quæ fuit figurata in vet. Test. per mãna quo deus nutriuit filios Israel in deserto: cuius cibus sapidus,& valde nutritiuus erat bonis, sed malis erat nociuus. Sic à simili de hoc cibo spirituali.pte.3.fo.253.C.D.Et fo.383.G.Item parte.1.fo.158.C.Et fo.281. G.E fol.299.C.

Eucharistiæ sacramentum in oblatione Melchisedech fuit figurata.parte.1.fo.64.A.G.

Eucharistia Vide etiam in Corpus Christi, & in Sacramentum.

Euidentia patrati sceleris non indiget clamore accusatoris.parte 1.fol.45.E.Interf. Eui

Euge est vox irrisoria & insultatoria.pte.3.fo.134.F.Interf.

Euge interiectio est gaudentis.parte.3.fo.183.H.Item parte.4.fo. 247.C.& fo.248.C.

Euidentia publicati flagitij accusatore non eget.parte.1.fol. 70. B.Interf.

Euilmerodach timẽs ne pater suus Nabuchodonosor.s. resurgeret, fecit corpus patris exhumari,& in multis partib⁹ diuidi,& vulturibus dari, qui ad diuersa loca euolauerunt.parte.2. folio.187.D.E.

Eunuchus aliquando accipitur pro castrato, aliquãdo verò pro ministro vel seruo alicuius principis &c.& quare dicitur eunuchus.parte.1.fo.103.C. Eun

Eunuchorum tria genera. Duo carnalia, tertium spirituale.parte.5.folio,59.A.Item pte.4.fo.93.A.Itẽ parte.1.fo.13.D.E.

Eunuchi sicut virgines deputabantur ad cultum deæ Vestiæ.pte.4.fo.338.C.

Eunuchos tradũt Hebræi vocari hos quos à seculi actionib⁹ alienti oroni & lectioni vacabant,& vxores non caula libidinis, sed suscipiendæ prolis habebant.parte.2.fo.212.F.

Eunuchi qui sunt castrati per abscisionem mẽbrorum genitaliũ sunt cõiter male gratiosi in facie.parte.4.fo.294.H.

Eunuchi Pharaonis & ministri scilicet pincerna & pistor, accusati fuerunt, ꝓpter infidelitatẽ (licet Hebræi aliter dicãt) quæ ꝛspe contingit in officijs in curijs regum.parte.1.fo.105.G.

Euphrates fluuius Mesopotamiæ gemmarum fertilis &c. parte 3.fo.413.A.Item parte.1.fo.37.A. Eupl

Europa (in qua est Roma) dicitur populata fuisse à filijs Iaphet. parte.4.fo.199.D. Eur

Eurus.i. Boreas ventus.parte.6.fo.206.E.

Eusebius Cæsareę Palestinæ episcopus. Itẽ alius Eusebi⁹ qui fuit natione Sardus & Vercellensis &c.parte.3.folio.3.F. Item parte.2.folio.2.H. Eusf

Eutices hæresiarcha dixit ꝙ ex verbo & carne facta est: vna natura, sicut & vna persona. Et vnde sumpsit errandi occasionem. Et improbatur.parte.5.fo.187.G.Item parte.6.fo.253.B.C. Eut

Euticiani qui dicunt vnam tantũ in Christo operationem, vnam voluntatem constutantur.parte.5.fo.116.D.

Aeuum est mensura incorruptibilium, propter quod ante ipm nõ est alia mẽsura, nisi ęternitas.pte.3.fo.387.G.Et fo.427.A. Aeu

Aeuum est quasi medium inter æternitatem & tempus, propter quod aliquando ponitur pro tempore, aliquando pro æternitate, eo ꝙ mediũ ptcipat cũ vtroq; extremo.pte.3.fo.388.C.

Exactio & postulatio quomodo differũt parte.2.fo.295.C.

Exactiones indebitas si quãdo potentes huius seculi relaxant ad consilium Exa

consilium boni prædicatoris, postea tamē cupiditate ducti reponunt eas in parte vel in toto, vel adinueniūt alias tantas vel maiores &c. parte. 4. fo. 158. H.

Exaudire volentis modus est auribus attendere ad vocem deprecantis. parte. 3. fol. 283. D.

Excellentia diuina non videtur à viatoribus in seipsa, sed p suos effectus cognoscitur. par. 3 fo. 430. H. Et fo. 380. D. Item parte. 1. fol. 205. D.

Excellentia diuinę virtutis maximè in tribꝰ relucet. s. in mūdi creatione, gubernatione, in beatorum p̄miatione, & in punitiōe malorū in hoibꝰ & dęmonibꝰ. par. 3. fo. 77. C. D.

Excellentia dei est nobis incomprehensibilis, & cōsequēter inenarrabilis. parte. 3. fo. 432. D.

Excelsa periculosius stant, & citius corruūt. pte. 4. fn. 299. E.

Excelsa duplici modo dicuntur. Erant enim aliqua excelsa vbi colebantur idola. Alia erant excelsa in quibus offerebātur deo sacrificia. parte. 2. fo. 223. G.

Excessus epulatiōis & potatiōis cauſat cęcitatē intellectus, sicut ecō trabrio astinentia clarificat: & habetur exemplū de Daniele & socijs suis. parte. 4. fo. 52. E. Et fo. 295. C. D.

Excessus gloriandi est duplex. Primò quādo quis gl̄iat de quo nō debet. Secꝺò mō quando eius gloriatur in q̄ nō debet, bonum opus sibi attribuendo. parte. 6. fol. 73. G. H.

Exclusiua dictio addita vni personæ in diuinis respectu termini essentialis, non excludit aliam. parte. 5. fol. 206. D. Et fo. 40. D. Item parte. 6. fo. 237. G.

Exclusores dicunt qdā artifices argentarij. pte. 6. fo. 10. A.

Nullum excludit lex diuina etiam extraneum à cultu dei, & ab his quę pertinent ad animæ salutem. Sed in temporalibus quantū ad ea quæ pertinebant ad regimen populi non omnes admittebantur. parte. 1. fo. 357. G.

Excōmunicationis sententias suspensionis aut interdicti indiscrete fulminantes, quibus comparantur. parte. 5. fo. 71. D.

Excōmunicatio significatur gladium. par. 3. fo. 80. H.

Excudi dicitur qd̄ in saxo cęditur vel formatur. par. 1. fo. 300. C.

Excusationis maximum vitium est qui peccata sua per alios nititur excusare, vt per diabolum vel per necessitatem stellarū. parte. 3. fo. 193. B.

Excusantes peccata sua compant heritio, & quare pte. 4. fo. 63. A.

Prona est ad excusationē sui humana peruersitas, & qd̄ meritò sustinet, sibi iniustè videtur sustinere. parte. 4. fo. 114. B.

Ex Aegypto vocaui filium &c. Vnde hoc sumptum sit, & euangelio insertum. parte. 1. fo. 308. A.

Exempla patrum sunt linea extensa super animam iusti, ne circa vel vltra eat. par. 3. fo. 70. E.

Exemplum malum in conuersatione huius vitę. dicitur lepra in pelle. par. 1. fo. 238. B.

Exemplis mutuis oēs sancti vicissim suis virtutibus se incitāt, dū alter miratur in altero quod non habet in seipso, vnde superiores sibi inuicem arbitrātes. par. 4. fo. 215. F.

Exempla bonorum & malorum operum, quomodo & quare sūt a nobis considerāda. parte. 1. fo. 226. B.

Exempla bonorū multū cōfortāt, & nota & quare. p. 4. fo. 161. E.

Quām prauorum acta non sint ponenda in exemplum iustorū, nec in figura, nec in metaphora. parte. 4. fo. 227. A.

Exempla doctorum quantum iuuant notat &c. par. 2. fo. 252. C.

In exemplum debet pertrahi qui cunctis passionibus mortuis spiritualiter viuit, cuius intentioni corpus nec omnino per imbecilitatem, nec valde per cōtumeliā refragatur. par. 1. fo. 252. E.

Exempla sunt aliorum ruina. Nam mea res agitur, paries cum proximus ardet. parte. 4. fo. 248. E.

Exemplis agendum est post exhotationem verborum. parte. 3. folio. 276. A.

Exemplo suę actionis qui corda innocentium corrumpunt testiculi dęmonis dicuntur, & quare parte. 3. fol. 77. F.

Exemplum vitę comparatur semini triplici in terra sato. parte 3. fol. 97. H.

Exempla malorum qui considerat, minus se percussum q̄ meretabatur agnoscit. parte. 3. fo. 63. A.

Exempla iniquorum conuersorum ad deum sunt carbones, & quare sic dicuntur. parte. 3. fo. 276. A.

Exemplum de inuido & cupido: vbi inuidus cupiebat sibi vnum oculum erui &c. parte. 1. fo. 42. F.

Per exempla diuine virtutis (cuius nullus potest resistere) declaratur quomodo sit deo prumptē obediēdū. par. 3. fo. 123 H.

Exempla in reprobatis & electis ostēdunt qualiter diuina prouidentia est primum principium salutis hominum tamen corporalibus q̄ in spiritualibus. pate. 3. fo. 131. C.

Exempla posita in libro sapientię incipiunt ab Adam tanq̄ à principio, & terminantur in patribus exeuntibus de Aegypto. parte. 3. fo. 368. C.

Exempla Iesu Syrach incipiunt ab Enoc & pcedunt ad Simonē filium Oniæ. par. 3. fo. 368. C.

Exempla describuntur illorum septem, qui bene se habuerunt p sapiantiam diuinam, s. Noe Loth Abrahā Iacob Ioseph Moyses. Et per oppositum illorum qui malē habuerunt circa hanc sapientiam fuerunt. s. Cain & multi alij. par. 3. fo. 376. G. H. Et folio 377. B. C. D.

Exemplū de quodā nomine Copresq̄ non debemus altiora quę rere. par. 3. fo. 395. B.

Exemplum pulchritudinis spiritualis & honestatis exterioris, est mulier non discursiua de domo in domū. par. 3. fo. 415. F.

Exempla ponuntur coporalia, ad exprimendum augmentum donorum spiritualium qd̄ est excellentius augmento corporali: & ponitur comparatio amoris matris ad filiū. p. 3. fo. 412. D.

Exemplum in moralibus magis mouet q̄ verbum, & est efficaciꝰ modus ad inducendum alios aliquid agēdū. p. 6. fo. 89. G.

Exemplar imitationis verum est filius dei, & hoc imitatur primò angeli: secꝺò creaturę, sed quia hoc exemplar deitatis à nobis est inuisibile, factus est homo, vt nobis hominibꝰ humanum præberet exemplar visibile: qd̄ primò prelatis ecclesiæ præponitur imitandum, secꝺò prelatis Christi exemplo informa, præponūtur Christifidelibus in exemplū. par. 6. fo. 48. G. H.

Exequitur qd̄ iustū est ininste qui ad defensionem iusticiæ nō vir Exeq
tuus æmulatione, sed amorem p̄miꝫ temporalis exitatur, & iusticiā quā prætendit vendere non veretur. par. 1. fo. 349. E.

Exequi iustum iustè, est in assertioni iusticię ipsam insticiam quærere. par. 1. fo. 349. E

Exequarū pompæ, sepulturę diligentia, monumentorum opulēlentia constructio, quomodo & cui pſūt. par. 6. fo. 111. F.

Exequię fideliū dum peraguntur decantatur psalmus. Te decet &c. & quare. parti. 3. fo. 174. E

Exequias defunctorum peragendo celebrantur dies septimus & & tertius, & quare. par. 1. fo. 122. B.

Excercere si quid bonum robustiūq̄ incipimus, non debemus cito
ostendere, simplex quoq̄ & innocuum non debet nudari suo Exer
velamine. par. 1. fo. 348. A. B.

Exercitatio corporis modica in viris perfectis in rebus ad deuotionem excitantibus tantū operat, sicut talium magna exercitatio in minus deuotis. par. 1. fo. 334. G.

Exercitium deuotæ orationis est ars sagittandi spiritualis &c. parte. 2. fo. 97. H

Exercitium studij primò viguit in Aegypto, & ibi primò gens sacerdotum vacare concessa est. par. 3. fo. 243. C.

Exercitus filiorum Israel diuisus est in tres partes, inæquales tamē parte. 2. fo. 55. C.

Exercitus nō debet cōmittere bellū sine principis volūtate: quod probatur exemplo Romanorū. par. 2. fo. 302. H.

Exercitus Iudęorum ad aquatus in deserto & in loco sicco fuit sexcenta milia absq̄ mulieribus & paruulis & peccoribus. parte 2. fo. 198. G.

Exercitus Sennacherib, sicut stipula ante faciem venti quæ stare non potest sic perij, tita q̄ angelus domini vna nocte interfecit ibi centū octoginta quinq̄ milia. par. 3. fo. 209. C. D. Item parte. 2. fo. 179. G. H. Itē p. 4. fo. 20. D. & fo. 57. G.

Exilium est mors ciuilis. parte. 2. fo. 111. F. Vide etiam in Mors

Exire à malis seculi & vniuersæ vanitati renūciare, est primis gradꝰ ascēdēdi ad cæleste tēplū. par. 3. fo. 275. F. Exi

Exitur de Aegypto duobus modis, vno mō cū de errorum tenebris & de terrena conuersatione ad spiritualia institura quis cōuertitur, alio modo cū anima relinquit huius mundi tenebras & trāsiert ad aliud seculū &c. par. 1. fo. 320. B. Et fo. 321. F.

Exitus electorū ad gloriā fuit figurat in exitu filiorū Israelde Aegypto deū laudantiū quādo deposita oī pœnalitate trāsierent ad cęlū in anima & corpore glorioſe. pte. 4. fo. 58. A. B.

Exodus quare sic dicitur: cū in principio nō de exitu, sed de ingressu filiorum Israel agatur. pte. 1. fo. 213. F. H. Exo

Exodus excellit in pentatheuco, in quo penè oīa sacramēta ghus ecclesia instruitur figuraliter exprimuntur. parte. 1. folio. 122. F. & fo. 213. E.

Exorcismi modos excogitauit Salomon, & docuit quibꝰ immūdi spiritus expulsi nō audebāt ad homines reuerti. parte. 6. fol. 197. B. Item. parte. 2. fo. 81. B. Exp

Expectatio futurę fœlicitatis in p̄senti vita est friuola duplici de causa. Sed q̄ sit vera expectatio ostenditur. pte. 3. fo. 21. D.

Expediens est quod sine impedimento fieri potest. Non expedi-

autem quod prestat impedimentum ad consecutionem finis intenti.parte.6.fol.41.C.
Expensas decē solidorū pro Christo multi grauius portāt,q̄s qn quaginta vel centū p mūdo,& cui assimilanē. pte.5.fo.115.D.
Experientię certitudo designatur per gustum,& non per visum, & quare.parte.3.fol.30.C.
Experimento pprię fragilitatis mouet homo ad magis addiscendum artem se defendendi contra impugnationē dęmonis &c. parte.3.fol.267.C.
Expiationis festum,in Festum expiationis.
Explanatio scripturę habet fieri quatuor modis. parte.6.fo.55.D
Exploratores terrę promissionis quomodo de vertice mōtis potuerunt exquirere omnia quę Moyses precepit: Quomodo intrare ciuitates quas leguntur intrasse.parte.1.fol.286.E.F.
Exploratores terrę promissionis an fuerūt missi ante terminū luctus mortis Moysi.parte.1.fo.4.G.& fo.5.C.D.
Exploratores per Iosuę missi quō terrā promissionis potuerunt pacificē & non impediti pertransire.parte.2.fol.5.D.F.
Exploratores quos misit Iosue quomodo vocantur iuuenes,cui ad explorādū solēt mitti viri prudētes & astuti. pt.2. fo.10. G.
Expoliare inimicū acquisitum iure belli, non potest aliquis, nisi perfectē subiecerit.parte.1.fo.264.B.
Exponendi sacram scripturam regulę sine clauis valde notabiles traduntur.parte.1.fo.3.H.
Exposita exponere,ocioli est,non studioli.parte.1.fo.330.E.
Expositio mystica discrepans à sensu literali reputāda est indecēs & inepta,vel saltem minus decens &c.parte.1.fo.3.G.
Expositioni nulli aliquis ita precise inhęret,q̄ si certa ratione cōstituerit hoc esse falsum,q̄ aliquis secundū sensum scripturę hoc asserere presumat.parte.1.fo.21.F.& fo.29.B.
Expositorū diuersitas nō oīno inutilis est.pt.1.fo.8.H.& fo.29.B.
Exprobrare quid est.parte.3.fo.148.A.
Exprobrare alteri⁹ defectum in seipso existentem, est proprium defectum reducere ad memoriam.parte.1.fo.248.G. Ext
Extasis verbum Grecū est, Latinē vno verbo exponi potest,si dicatur excelsus.pt.6.fol.67.E.& fo.169.F. Itē pt.4.fol.389.F.Itē parte.3.fo.125.E.H.& fol.258.F.Itē.pte.8.fo.63.H.& fo.88.E.
Extasis raptum à sensibus exterioribus signat.parte.1.fo.65.H.
Exteriora bona intelliguntur per opera manuū quę patent alijs. Et à deo benedicuntur,quando nō ad hominū laudem, sed ad dei glorjam ordinantur.parte.1.fo.364.D.
Exteriora bona ordinantur ad vitā corporalē,& vita corporalis ad salutem animæ,& ad dei gloriam & bonum particulare ad bonum commune.parte.1.fol.360.B.
Exterminare qd est, & quot modis,& p quos fiat. pt.5.fo.26.C.
Exterminiū Iudęorū secundum Egesippū à principio obsidionis vsq; ad finem fuit(in quo multi fuerūt interfecti gladio, fame, & peste scilicet) decies centum milia.parte.4.fo.51.F.
Extirpare difficilius est iactantiam,superbiam, vel vanā gloriam quàm carnalia vicia.parte.1.fo.340.E.
Extra imitationem passionis Christi nontam virtus quā vicium est quicquid agatur.parte.1.fo.296.C.
Extranei dicebantur gentiles triplici ratione.parte.6.fo.91.G.
Extremum alicuius rei accipitur dupliciter .s. de parte superiori & inferiori,parte.1.fo.113.H.& fo.281.F.
Extrema pars dupliciter intelligitur,secundum partem iferiorē, vel superiorē.Et per extremā partem secundum aliquos notatur vulgus:secundum alios notantur maiores de populo,qui perierunt & mortui sunt.parte.1.fo.281.F.
Extremi iudicij conditiones quinq;.parte.6.fo.67.D. Exu
Exultare est concitati animi feruore gaudere,& differt à letari parte.3.fol.126.A.& fo.129.A.
Exultatio & gaudium quomodo differunt parte.2.fol.64.C.
Exultatio est quasi extra saltatio, quod fit quando mentis deuotio resultat in signo sensibili.Sic iubilatio dicitur cordis gaudium ita intensum,q̄ non potest interius contineri qn appeat in signo exteriori.pte.3.fo.129.C.& fo.221.C.Itē.pt.5.fo.123.G
Exultationē vitę presentis in honoribus & delitijs cōcomitatur remorsus conscientię,& quare.parte.3.fol.322.H.
Exultatio Iohannis in vtero,diuino fuit miraculo attribuēdum, & potuit fieri duobus modis &c.parte.5.fo.125.G.
Exuperio Tholosano vt ait Hieronymus,quis sanctior, qui corpus & sanguinē dñi vase vitreo & easpella viminea consecrauit,vt aurū & argentū distribueret pauperib⁹.pt.2.fol.146.D.
Ezechias non valens resistere regi Assyriorum via humana,cōuertit se ad dominum,diuinū auxiliū implorando,qui misit ei angelum,& vna nocte interfecit in exercitu regis Assyriorum centū octoginta quinq; milia bellatorū.par.2.fo.179.F.G.H. Ezc
Et folio.180.B.Item par.3.fo.275.B.Itē par.4.fo.10.B.C.D.
Ezechias posi liberationē mirabilem ab exercitu Sennacherib,inducit populum ad legis studium,& vt magis possent in hoc p ficere,abstraxerūt se à vino,ita q̄ parum aut nihil biberant,& sic vineæ remanserunt inculte.par.4.fo.10.G.
Ezechias qui tempore Osee regnauit,tota fiduciā suam posuit in domino,& mirabiliter adiuuit eum dominus. par.4.fo.58. G.
Ezechias misit magnas pecunias regi Assyriorū tali pacto,vt à terra eius recederet,& ipsum in pace dimitteret:sed ille accepta pecunia pactum fregit.par.4.fo.65.F.Itē par.2.fo.177.F.
Ezechiæ quare infirmitas acciderit,& an ante vel pōst percussio exercitus Sennacherib facta est. par.4.fo.68. D.E.& folio.69.E. Item parte.2. folio.180.E.
Ezechiæ & si annos quindecim addidit deus,eum tamen cū mori permisit,tunc prælciuit eum esse moriturum &c.p.2.fo.180.A.
Ezechias quare maluit vt sol contrarium suo more cursum ageret,q̄ consueto ꝓcessu incedens.par.2.fo.180. E
Ezechias quare ægrotatione grandi à domino percussus fuit pte.2.folio.180.A.C.& fo.180.A.B.
Ezechię filius errore eorum qui sedęmonibus mancipauerunt deceptus, ædificauit altare omni exercitui cæli in vtraq; domo domini,spiritualibus.s.,nequitijs in ęclesijs⁹ positis.parte.1.folio 306.D.
Ezechias tricesimonono anno infirmatus fuit:qd' est medium vitæ hominis sec'm cursum naturæ,tamē postea regnauit viginti quinq; annis.parte.4.fol.68.H.
Ezechias significat Christum,qui non solū idololatriam destruxit,sed & legem spiritualiter intelligere facit.par.2.fo.177.A.
Ezechias qui non tantum per se vel per suos opus dei strenue gessit,immo per nuncios ad simile studiū alios prouocauit, Christum significat.par.2.fo.231.E.
Ezechielis difficultatem Hebræorum monstrat traditio.Nisi ēm quis apud eos sacerdotalis ministerij dignitatem.i. triginta annos impleuerit,nec principia Geneseos:nec Cantici Canticorū, nec exordium Ezechielis vel finē legere permittitur.parte.4. fo.109.F.& folio.209.C.& clarius fol.212.G.& fol.213.D.Item parte.1.fo.1.27.E
Ezechielis visionem omnes Iudæi vniti concorditer dicunt,q̄ magis suspicari q̄s explanare possumus.par.4.fol.209.F.
Ezechielis visio de templi descriptione vario modo exponitur apud Hebræos,& similiter apud Latinos,& qui sunt expositores.par.4.fol.266.G.& quales sint,& an ꝓbabiles.fo.291.B.C.
Ezechielquinto anno Sedechiæ cœpit in Babylone ꝓphetare capriuis,& nono anno Nabuchodonosor Ierusalem obsedit parte.4.fo.220.F.
Ezechiel qui speculator populi interpretatur,non vigilando super illum punitur de taciturnitate,& ligatus fuit vsq; ad temp⁹ duplici pœna.parte.4.fo.215.H.& fol.216.D.
Ezechiel dormiuit super latus suum sinistrum & dextrū,& signauit obsidionē ciuitatis Ierusalē.p.4.fo.218.D.& fo.177.D.G.
Ezechiel non per se sed per alium barbam ralit, faciens partes capillorū æqualis ponderis,ad denotandum q̄ populus Ierosolymæ morereturfame peste & gladio obsidionis tempore.parte.4.fo.219.B.
Ezechiel nō in corpore,sed in spiritu ductus est ad templum Ierosolymitanum,vt videret abominationes quæ fiebant in Ierusalem pro tempore præsenti,& quæ factæ erant de præterito: & ponuntur opiniones.parte.4.fo.222.F.
Ezechiel ad quatuor loca templi adductus fuit,& quid ibi viderit notatur.parte.4.fo.222.H.
Ezechiel.cccxc.diebus dormiuit super latus sinistrum.& xl.diebus super latus dextrum,absq; conuersione de latere in latus. Similiter Isaias iuit nudus & discalceatus tribus diebus,vel sec'm aliquos tribus annis.Sic & Ieremias portauit catenas in collo qn decim annis.parte.4.fo.147.G.

FABER EST NOMEN GENERALE,& specificatur p additamēta,sicut dicitur faber ferrari⁹,faber lignari⁹.pte.1.fo.197.F. Fab
Faber si idolo sicut dedit figurā,daret & cor, ab idolo ipso faber adoraret:quis ergo de⁹ tuus?nunquid qui te fecit?par.6.fo.5.B.
Fabri generaliter dicuntur artifices,non solū in ferro & alijs metallis,sed etiam in lapidibus & lignis.parte.2. folio.183.C.
Fabri filius voluit dici Christus,& cuius,& quare.parte.5.folio. 46.F.& folio.137.B.
Fabricatio tabernaculi fuit in præcepto dato Moysi ante fabricationem vituli.parte.1.fo.197.G.

Fabulę Iudęorum de tẽpore messię venturi in suo Thalmudicon scripsę.parte.6.fo.118.A. Vide in Messias & in Iudęi.

Fac Facere parua bona cum charitate sine scientia prędicandi,melius est quàm magnis effulgere virtutibus cum admixtione discordię.parte.3.fo.325.E.

Facere malum coram deo,& discedere â conspectu dei,differunt, & quomodo.parte.1.fo.160.E.

Facere idolũ,& facere similitudinẽ,differentiã hñt.pt.1.fo.163.F.

Faciamus hominẽ,dicit deus in plurali,ad denotandũ pluralitatẽ personarũ in diuinis:& quia ista pluralitas stat cũ vnitate essentię simplicis,ideo sequitur ꝙ dixit creauit hoiem. pt.1.fo.27.H.

Faciamus hominẽ ad imaginẽ,ꝙ̃tum ad bona naturę,& similitudinẽ nostram,quantum ad bona gratię.parte.3.fol.266.H.

Faciens aliqua quę non sunt illicita de natura sua in phano gentili & ethnico,non videtur illicitũ,dum tamẽ hoc non faciat in reuerentiam alterius à deo.parte.2.fo.166.F.& fo.167.A.C.

Factibus tot inflammatur homo quot prȩceptis instruitur.pte.5. fol.183.A.fo.225.B.

In facie magis apparet motus animi,in qua vigent omnes sensus magis ꝙ̃ in alijs partibus.parte.3.fo.323.H. Vide etiam in Cordis dispositio.

Faciem corporalem hominis multi habentes diuersarum bestiarum assumunt imagines.parte.4.fo.229.A.

Facies hominis immutatur,cũ ejus ſpecies morte atteritur.pte.3. fo.34.B.

Facies hominis inflatur p magnum flatum, quia multa humiditas resoluitur à cerebro descendens versus oculos & faciem, & sic inflatur.parte.3.fo.37.C.

Faciei declinatio apud hoies, signũ est hois irati. pte.3.fo.122.C.

Faciem leuare,est in deo animum per studia orationis attollere, parte.3.fo.29.A.

Facies hominis quomodo lauatur& maculat. parte.3. fo.29. A.

Faciem alicuius in absconditolle accipit in iudicio, qui pro eo loquitur cõtra cõscientiam.parte.3.fo.31.E.G.

Faciem virgineã & gratiosam habuisse serpentem in seductione Euę dicunt aliqui,sed hoc de scriptura nullam habet auctoritatem.parte.1.fo.40.D.& fo.42.H.

Facies dei quę est Christus tripliciter nobis ostenditur ad salutem parte.3.fo.205.D.

Facies Christi in transfiguratione,quomodo sicut sol dicitur resplenduisse.parte.5.fo.107.H.

Facies Moysi cornuta,erant quidam radij miri splendoris à facie eius,pcedentes in altum ad modum cornuũ.pt.1.fo.206.H.

Facies quatuor animalium.s.leonis,hominis,vituli,& aquilę,qd designauerunt.parte.4.fo.211.C.

Facies cherubin ꝙ̃re dicitur,& ꝙ̃re sit vna.i.prima.pt.4.fo.225.C

Facile est quẽ ꝙ̃ cõuersũ diabolo renũciare,vnũ & verũ deũ cõfiteri &c.Sed multi laboris est,si qs post accepta fidei sacramẽta, peccãdo cõtemnit pristinam recipere dignitatẽ.pt.2.fo.249.B.

Facile retinentur,quę breuiter dicuntur.parte.1.fo.329.B.

Facta magis mouent ꝙ̃ verba in moralibus. parte.5.fo.225.B & magis vita sancta quàm loquela composita.fo.13.G.

Quicquid facis cum hilaritate fac: & tunc bene facis: si autẽ cum tristicia facis:fit de te,non tu facis.parte.6.fo.72.A.

Facto ĩ eodẽ,deus de occulta ęquitate laudatur, & homo de propria iniquitate punitur.parte.1.fo.168.D.

Facta aliquorum dicũtur absc̃dita, quia de facili absc̃duntur, quę abscondi non possunt diuino iudicio,licet abscondi possit iudicio humano.parte.6.fo.122.C.

Facta angeli Raphaelis circa Tobiã iuuenẽ & Sarã vxorẽ ei⁹,fuerunt in multis figurata:& hic ostenditur ꝙ fumus ex igne ꝓcedens signat virtutẽ orationis Thobię & Sarę.part.2.fo.288.D.

Facultates cum dispensatione erogare:bonũ est : melius est tamẽ intentione sequendi Christum totum simul donare. pte.5.fo. 167.D.& fo.19.D.& fo.31.G

Fa Fallendi voluntas omnis an pro mendacio puranda sit: & si ita est vtrum possit esse iustum mẽdacium,quo ille fallitur qui dignus est falli.parte.2.fo.11.F.

Fallitas est ꝙ omnes prophetę fuerunt in monte Sinai, & acceperunt ibi suas ꝓphetias à deo,sicut Moyses legẽ: futuris tñ tẽporibus secundum dei ordinẽ ab eis ꝓnunciandas &c.parte.4. folio.82.H.

Fallitas quorundam Iudęorum dicentium messiam futurũ seu vẽturum posi. 1335.annos.parte.4.fo.328.B.

Fallus propheta vel fallitas ꝓphetię dupliciter deprehenditur. Vno modo ex euentu:quando nõ euenit quod prędixit. Alio modo ex fine intento,vt si quod prędixit,euenit:& postea nititur homines auertere à deo,quia nullus talis propheta potest esse à deo.parte.1.fo.351.F.

Fallus est qui non in eodem sensu dicta intelligit.pt.5.fo.117.A.

Fallsum seu fallsitas non reuelatur â deo vel de eius mãdato,cum sit veritas per essentiam,sed reuelatur permissione diuina, qua iusto iudicio permittit homines malos à dęmonibus decipi parte.2.fo.160.F.

Fama est minus bonum ꝙ̃ sit bona vita:ideo si non potest seruari bona vita fratris sine detrimento suę famę,tunc ꝓcedendum est ad salutẽ bonę vitę cum aliq̃li lęsione suę famę.pt.5.fo.57.B. Fam

Fama propter proximũ est necessaria,& maximè prędicatoribus parte.5.fo.17.E.Itẽ.parte.6.fo.79.B.& fo.103.B.

Fama popularis,an,quomodo,& quare expectanda est.parte.1. fo.92.B.

Fama eorum qui foris sunt:licet parũ sapiant,reddunt plerunq̃ labori eorum per quos sibi cõsulitur:splendorẽ laudis,& odorem bonę opinionis.parte.1.fo.92.B.

Famę iactantia vana hęc, quam philosophi vel poętæ post mortem regnum suorum,vel etiam falsi Christiani obeũtibus magistris impendunt,& hæc in ignẽ mittunt.parte.3.fo.225.A.

Fama quæ regibus & alijs magnatibus impenditur, designatur per aromata meretricia.parte.2.fo.225.A.

Fama Christi fuit ex miraculis,non solum inter vulgares homines, sed etiam inter magnas personas.parte.5.fo.47.C.

Famelici dicuntur habere dentes acutos, & ventrẽ vacuum. pte 4.fo.363.D.

Fames mentis est silentiũ verbi dei:quo subtracto tentatio carnis inualescit,quæ est bellum.parte.3.fo.17.E.

Fames vbi generalis ingruerit,exceptis quotidianis eleemosinis quæ possumus,egentibus prębeamus,& quę à subditis iure solebamus exigere tributa,dimittamus, vt dimittat nobis pater debita nostra.parte.2.fo.259.F.

Fames ꝙ̃ terribilis fuit Iudæis in obsidione ciuitatis Hierusalem per Chaldæos facta ostenditur in multis miserijs, ita ꝙ viri & vxores absconderunt cibum,& celabant ad inuicem:& eodem modo dimittebant filios & filias mori famæ,celantes cibũ ad mortem propriam differendam. parte. 4. fo.196. D. & fo.188.G.H.

Fames secundum Vegetium de re militari, in ciuitatibus obsessis,& aliquando in castris magis pugnat ꝙ̃ gladius, ve patet de Iudæis captiuitatis per Chaldæos & Romanos &c.parte.4. fol.219.G.

Familia patriarcharum & proophetarũ multa est. Vna hospitalitatis cui præest Abraham:alia est castitatis cui præest Ioseph: aliamansuetudinis,cui præest Moyses,alia parte.5.fo.258.F.

Familiaritas nimia parit contemptum apud homines, sed apud deum auget magis reuerentiã filialẽ hominis ad deũ. parte.3. fo.132.G.

Familiaritas quam deus ostendit filijs Israel in veteri Testamento, fuit figura illius maximę familiaritatis, quam dominus ostendit in beneficio incarnationis.parte.1.fo.335. C. Item.pte 5.fo.187 . G.H.

Familiares secularium principũ, cũ ad fidẽ Christi veniũt de arca regis ad opus dei sumpt⁹ tribuũtur:ꝙ̃lis fuit Cassiodor⁹ quondam senator repentè ecclesię doctor,qui diligẽter attẽdit,quid Ambrosius,quid Hilarius,quid Augustinus, quid Cirill⁹,qd Iohannes,quid cęteri sancti dixerunt,& edoctũ se à senioribus Iudæorum probauit.parte.2.fo.247.F.& fo.248.A.

Farinæ coctæ oblatio poterat fieri quadrupliciter.In clibano, in aqua calida,in patella,super craticulam.parte.1.fo.217.D. Far

Fascia pectoralis est vitta tenuis & delicata,cũ qua stringũtur mammillę ne ex sua grossitię turpitudinẽ ingerãt.pte.4.fo.12.F. Fas

Fascinus & fascinatio, quid, & quibus modis fit.pte.6.fo.81.F. H.& fo.82.A.Item parte.3.fo.371.D.

Fastidium solet sequi satietatem.parte.1.fo.203.B.

Fati quæstio soluitur,ac necessitatis vincula atq; causarum, ꝙ ne quaq̃ dies mortis singulis prefinita sit,sed voluntate dei vel viuit aliquis vel moritur.parte.2.fo.180.B. Fat

Fatuitas creditur puritatis virtus ab huius mũdi sapiẽtibus. pte. 3.fo.29.H.

Fatuus pro ĩproperio induebatur veste alba,& sic Christ⁹ fuit indutus ab herode, cum eum remisit ad Pilatum. parte.5.fo. 1110.179.H.

Fauere oportet nos bonis qui nobiscum sunt, sic illorum bona imitando nostrã facere,vt etiam ꝓ statu totius ecclesiæ dominũ deprecemur:vnde in oratione dominica nemo sibi speciali- ter aliquid petit &c.parte.2.fo.G.248.. Fau

Fauoris humani retributionem vitemus, ne nos operatio virtu-

Index in Glos. ordi.

tum ad concupiscentiam flectat tẽporalium.pte.5.fo.101.F.

Feb Febris Grecè,seruor Latinè: quãdo hęc passio facit tremere,natura ęst humanę.parte.5.fo.31.A.

Febricitantibus naturale ęst incipiente sanitate lassascere,& molestiam ægritudinis sentire.parte.5.fo.31.A.& fo.138.B.

Februarius ęst acerrimus in frigore hyemis.parte.4.fo.406.E.

Fed Fœdus amicitiæ quando fiebat olim,occidebatur vnum animal vel plura,in signum ꝙ illi qui percutiebant fœdus adinuicem essent digni morte,si vellent contra fœdus venire. parte.1. fol. 260.F.Item.parte.1.fo.65.G.

Fœdus nullo modo cum vicijs & viciorum autore feriendũ ęst, licet pacẽ promittẽt,& prosperitatẽ simulent. pt.4.fo.444.A

Fel Fœliciana hæresis posuit in Christo duplicem dei filiationem:ad quod sequitur in Christo duplicem esse personam, sicut etiam dixit Nestorius.parte.6.fo.264.E.

Felicitas hominis solum ęst in dei visiõe & fruitione, quę omni no erit perfecta in resurrectione.parte.3.fo.34.C.

Felicitas vera in solo deo consistit obiectiuè : formaliter autẽ in in eius clara visione & fruitione:dispositiuè verò in meritorio opere.parte.3.fo.349.B.

Felicitatem describens Aristoteles & conditiones eiusdem, an in aliquo deuiauerit.parte.5.fo.191.G.

Felicitas hominis seu vltimus finis non habetur in præsenti vita parte.3.fo.21.C.

Felicitatis expectatio in præsenti vita friuola ęst,duplici de causa.parte.3.fo.21.D.

Felicitas in præsenti consistit principaliter in bonis animæ interioribus.parte.3.fo.136.D.& fo.137.A.

Felicitas cuiuslibet beati sicut augetur ex societate aliorum bonorum,sic & pœna cuiuslibet damnati ex societate aliorum,& maximè quando fuit fautor ipsorum.parte.3.fo.45.C.

Felicitas quæ potest haberi in presenti,principaliter cõsistit in bonis animæ interioribꝰ,secundario verò seu accidẽtaliter in bonis exterioribꝰ. parte.3.fo.254.G.H.

Felicitas temporalis describitur ꝙtum ad longam vitam,honores,diuitias,multitudinem prolis & propinquorum,& securitatem paci,s & fœcunditatem animalium, & iocunditatem prolis & amicorum.pte.3.fo.43.H.

Felicitatem terrenam omnes qui in ecclesia quęrũt à domino,ad Hismaelem pertinent.parte.6.fo.85.B.

Qui oculo fidei caret,delectatur felicitate im piorum.parte.3.fo. 138.D.Interl.

Felicitas mundana equo assimilatur, quæ vehit hoies:& dũ nimis ꝓperat,cadit vt equus,& sessorem pdit.pte.3.fo.131.A.

Felicitas malorum ęst fouea,& quare:labor bonorum flagellum patris.pte.3.fo.328.F.

Felicitatis magnæ ęst,ad præsens misericordiam nõ mereri. par. 4.fo.123.F.

Felicitas æterna ꝙ nullo modo pertineat ad bruta animalia,sed solum ad intellectualem & rationalem creaturam:& ꝙ non cõsistat in delectationibꝰ corporalibus ciborũ & venereorũ,sicut Saraceni bestiales expectant,& quidam Iudæorũ, improbatur scriptura veteris legis.parte.1.fo.27.D.Item parte.3.fo.241.C

Felicitas hominis à philosophis variè tradita ęst.parte.3. fo.341. H.& fo.342.C.D.

Felices pueri dicuntur,non ꝙ exerceant actus virtutũ (in quibus consistit felicitas)sed quia habẽt ad hoc bonam dispositionem parte.5.fo.18.C.D.

Felicem ęsse hominẽ posuerunt multi philosophi tunc,quãdo in eius mente describitur totus orbis ꝓ scientiam pfectã: sed hoc excludit Salomon &c.parte.3.fo.342.C.D.

Infelicissimum infortunij genus ęst, fuisse felicem.parte.4. folio.255.G.

Felix papa instituit festiuitatẽ dedicationis ecclesiæ celebrari per singulos annos.In dedicatione verò ecclesiæ episcopus circũit ecclesiã dedicandã exterius & interiꝰ &c.pte.6.fo.255.H.

Femella nõ poterat immolari in sacrificio paschali,& quare:tñ in aliquibꝰ hostijs pacificis & pro peccato bene immolabãtur femellę.parte.1.fo.146.F.& fo.150.H.& fo.151.C.

Fœmina,vota nulla quæ abstinentię causa vouit, reddat,nisi vir permittat.parte.1.fo.318.A.

Fem Fęminę formari dicuntur in vtero octogesimo die:eundem numerum ad implerionem purificationis earum quę semen suscipiunt,præcipit Moyses.parte.1.fo.235.F.

Fœminarum in conceptu hęc ęst natura: vt qualem cõspexerint siue mente conceperint in extremo voluptatis æstu quo concipiunt,sobolem talem procreẽt: & de hoc experimenta. parte 1.fol.93.B-G.

Fœminis non prohibetur sedm Hebraicam veritatem,quin nubant quibuscunq; voluerint de genere Israelitico, nisi tantum fœminis,quę hereditatẽ habẽt.s.illis quõ hũt fratres:& istis tñ ꝓcipit ꝙ alieni de cognatiõ patris sui nubãt.parte.1.fo.328.C.

Fœminis non conceditur sacerdotum,nec doctrina in ecclesia, ne induantur veste virili.par.1.fo.355.E.H.

Fœminas viris subditas & penè famulas, lex voluit esse vxores. par.1.fo.356.B.E.

Nullus sanctorum nisi raro fœminas genuisse narratur. parte.3. folio.344.B.Item parte.1.fo.293.G.

Fœminæ quare sequebantẽ Christũ & apostolos.par.6.fo.45.E.

Feminalia quæ ad operiendã corpis vel carnis turpitudinẽ fiũt, illam castimoniæ portionem quę à copula coniugali cohibet, propriè designant.par.1.fo.192.A.

Feminalibus lineis ideo femina vel femora velant,quia causas huius rei,quomodo de paruulo semine & sordissimis initijs,tanta vel hominum vel diuersa rerũ pulchritudo nascatur, nobis esse obuolutas,& humanis oculis non patere,necessario confitendum ęst,parte.1.fo.242.B.

Feminalibus lineis vsq; ad genu verẽda celantur:quorũ supior pars sub vmbilico vehemẽter astringit.p.1.f.227.F.& fo.218.B.

Fœminalibus ego non vestio,nec impono alicui necessitatem, qui vult esse sacerdos,ipse se vestiat.Hęc Ieronymus.parte.1. folio.242.B.

Fœmineũ genꝰ duplo mulctat:habet emꝫ totã Adæ maledictionẽ & addit ei:In dolore paries filios tuos.par.1.fo.235.F.

Femoralium vsum quis inuenit.pte.1.fo.56.G.Itẽ p.1.fo.165.F.

Femoris nudatio sequitur ebrietatem,sicut libido satietatem.pte.1.fo.56.E.

Fenestra arcæ Noe qualis,& an vna vel plures fuerunt.parte.1. folio.51.D. Fen

De fenestra quę perspicit per cancellos, ipse quidem quæ foris aliunutur penè considerare sufficit:nec tamen ipsum qui foris sunt intra degentem aspiciunt.par.3.fo.316.B.

Fœnum & olus cito desiccantur,& quare.par.3.fo.136.G.

Fœnum nascendo habet virorem,crescendo decorem,deinde florem,tandem ardore solis siccatum redigitur in puluerem.parte.4.fol.7.E.

Ferè hæc dictio quando & quare in numeris apponitur.parte.6. folio.165.D. Fe

Ferebatur hæc dictio cum dicitur:Spiritus domini ferebatur :nõ debet inteligi aliquid in spiritu domini passiuè, quia verbum in Hebraico in hoc loco ęst mere actiuum,& huius exquisita declaratio.parte.1.fol.30.G.H.

Fermentum exponitur nunc in bonum,nunc in malum.par.5. fo.51.G.& folio.45.H.&.folio.161.D.Item clarius parte.6.folio 40.B.&. fo.86.F.

Fermenium & mel ab omni oblatione excluduntur. parte.1.folio.217.G.H.

Fermentum duo habet,saporẽ & corruptionẽ,ꝓ primũ doctrina sacra,per secũdũ peccatũ notatur.parte.6.folio.40.B.C.

Ferrariã artẽ quis adinuenit primus.parte.1.fo.46.F.

Ferraria arte exercuit crudelitatem bellorũ Tubalcain.parte.1.folio. 46.E.Interli.

Ferrũ vt aiũt eruginat ex humore cemẽti & lapidũ.p.4.f44.A.

Ferrum primò positum cum dicitur in Ieremia,Nunquid fœderabitur ferrum ferro ab aquilone,sedm Rab.Sa. significat regem AEgypti:per ferrũ sedò positũ rex Babylonis.parte.4.folio.133.G.

Fertilitas terræ promissionis vnde dependet. parte.1.folio.343. G.& fol.344.D.E.G.

Fertilitas contingit& impeditur ex duobus.s.bona cultura ipsius terræ,& defectu culturæ.Itẽ ex bona &cõuenienti messione segetum & inepta.par.1.fo.107.D.

Festinare debemus ingredi requiẽ ęclesiẽ,de qua debemus esse solliciti,quę festinatio ęst per fidem & dilectionem operantem.pte.6.fo.140.H. Fes

Festiuitas luminũ apud Hebręos celebris,vnde & quãdo obseruari instituta ęst,& quare sic dicit.par.4.fo.439.A.B.

Festiuitates tres ꝓcipuę in veteri lege.in quibus præceptũ fuit, vt nemo vacuꝰ in conspectu domini appareret. par.3.fo.261.E. Item parte.2.fo.233.D.Itẽ par.1.fo.172.G.H.& horum ratio literalis & figuralis.fo.316.C.D.E.& f.348.F.

Solus dominus ęst cui festiuitas debetur.par.3.fo.194.E.

Festiuitatem qua iter vnusquisq; ex factis suis deo parare possit. par.1.fo.315.A.

Festiuis diebus cum post orationem,lectionem psalmorum studia completa,carnem reficimus,pauperum peregrinorum me

ministe

miniſſe debemus.parte.2.ſo.261.E.
Feſtiuitas magna eſt deo ſalus humana.parte.1.ſo.314.F.
Feſtiuitas in Ieruſalem & ſabbatum ceſſauit in Iudæis quaſi per
ter.annos.parte.4.ſo.186.D.
Feſtiuitas oritur deo patri per ſingulos fideles, per ſingulos qui
conuertuntur ad deum,& in fide proficiunt: lætificat eum im-
pudicus ſi ſit caſtus,& iniuſtus cū iuſtitiā colit.pte.1.ſo.314. F.
Feſtum agit Chriſtus qui pro ſalute noſtra ſanguinē fudit,cum.
videt prodeſſe ꝙ ſe humiliauit,factus obediēs vſq; ad mortem
parte.1.ſo.314.F.
Feſtum agit ſpiritusſanctus,cum in his qui conuertūtur videt ſi-
bi templa præparari.Ibidem.
Feſtum habent angeli,& quando.Ibidem.
Per feſta ſolennia, oblationes & ſacrificia ordinatur hō ad deum.
parte.1.ſo.314.H.
Feſtum neomenię quādo & quare peragebatur, & quæ ſacrificia
tunc offerebantur.parte.1.ſo.315.D.
Feſtum tabernaculorum ſiue cultus illius feſtiuitatis prout Iudęi
celebrabant,ceſſauit à tempore publicationis euāgelij,& eſt in
cultum ſpiritualem mutatus.Quare autem iſta feſtiuitas fiebat
& quid Dauid figurabat,vide parte.4.ſo.421.C.
Feſtum tabernaculorum,in Tabernaculorum feſtum.
Feſtum tubarum,in Tubarum feſtum.
Feſtum cœtus vel collectę quando celebrabatur, & quare ſic dici
tur.pte.1.ſo.256.D.& declaratius ibidem.E.F.G.& ſo.316.G.&
& ſo.317.B.D.& ſo.349.A.
Feſtum purgationis ſiue expiationis totum populum tangēs du
plici de cauſa celebrabatur &c.pte.1.ſo.241.G.& ſo.255.H.
Feſta veteris Teſtamenti quædam erant celebranda cum gaudio
& lætitia,& quot & quando &c.Quædā nō cū gaudio corpo-
rali,vt illius temporibus ad deū cōuerterētur. pte.3.ſo.207.B.
Feſta aliqua in Veteri teſtamento fuerūt annuatim ordinata ad
beneficia diuina recolenda &c, ſic etiam in nouo teſtamen-
to &c.parte.3.ſo.194.G.
Feſtum Paſcæ.i.tranſitus domini dicitur, quia tunc filij Iſrael re
ceſſerūt de Aegypto,vt tranſirent ad terram promiſſionis. Et
quia dominus illa nocte trāſiens per Aegyptum,percuſſit Ae-
gyptios,& ſaluauit Hebrœos.pte.1.ſo.149.C.D.& ſo.255.C.
Feſta tria ſolennia fuerūt apud Hebrœos.ſ.Paſchę, Penthecoſtes,
& Tabernaculorū, & quid figurauerūt.pte.1.ſo.172.G.H.
Feſta tria principalia apud Hebræos fuerunt figura trium feſto-
rum principalium i nō.teſt.ſ.Paſchę,Penthecoſtes,& omnium
ſanctorum.parte.1.ſo.173.D.
Feſtum Penthecoſtes celebrabat in memoriā beneficij legis datæ,
quę fuit die quinquageſimo data ab egreſſu de Aegypto, die
egreſſus excluſo.pte.1.ſo.255.D.G.
Feſtum Penthecoſtes Iudęi nec ſecūdū literā nec ſcd'm ſpiritū cele
brant,qui nec dies ſecundū legem numerant.pte.1.ſo.255.E.
Feſta Iudæorū ſeptem quid figurauerūt.parte.1.ſo.254.H.
Feſta inepta quę plati faciūt,& clerici pbendati de bonis eccleſiæ,
quę deberēt pauperibus dare,vel potius vt ſua reddere:Illa fe-
ſta dico ſignificantur p ſolēnitatē,neomenią & ſabbatū,quędo
minus vult facere ceſſare.parte.4.ſo.335.H.
Fetor iteriorabilis & iextīguibilis ignis eſt i iferno.pt.4.ſo.58.A
Fœtus cōcepti dicuntur viciū cōtrahere ſeminis, vt leproſi & ele-
phantici ſi ex ſemine mēſtruatæ naſcātur &c. parte.4.ſo.236.F
Fœtus āte diē octauū nati ſunt nimis molles & iperfecti: & ideo
ante octauā diē nō debebāt offerri dño, ſicut nec aialia iper-
fecta ,ppter defectū alicuius mēbri.pte.1.ſo.254.F.
Fœtus cū matre immolari prohibitū erat Iudæis.pt.1.ſo.254.F.
Fœtus vernus melior eſt.pte.1.ſo.93.B.
Fiat vbi ſolum dicitur in operib' ſex dierū,& nō exprimitur ma-
teria,nō debēt itelligi fieri talia ex materia pīacēte,ſed in ſua ,p-
pria ſpecie totaliter ex nihilo per creationē ,pduci.pt.1.ſo.31.C.
Fiat terra,& facta eſt.Fiat aqua ſeu abyſſus,& factū eſt, ꝙre ſic nō
dictū eſt ſicut dicitur de luce & de firmamēto &c.pt.1.ſo.30.C.
Fiant luminaria magna quomodo exponitur,& quid per lumi-
naria intelligitur.parte.1.ſo.26.C.
Fidelis dum venerit ad ætatē adultā, tunc debet regnum ſuū in-
opere, bene regendo motus animę. parte. 3. folio.120. H. &
ſo.121.D.
Fideles quo gratia ſpirituſſancti magis intus replentur,eo latius
foris bonorum operum greſſus multiplicant,atq; iter magnos
eccleſiæ rectores culmen ſortiuntur honoris.parte.3.ſo.326.F.
Fidelis exiſtens in afflictione ſpirituali, à deo petens liberari,dicat
pſalmū &c.pte.3.ſo.120.F.& ſo.122.H.& ſo.123.G.
Fidelis quilibet cognoſcēs reuelationē dei,vel coniectura ,pbabi-
li,aliquod graue peccatum adeo ſibi remiſſum,confiteri boni-
tatē.parte.3.ſo.124.H.& ſo.125.F.
Fidelis quilibet poſtulans de pſecutiōe liberari, dicat pſalmum
&c.parte.3.ſo.125.H.
Fidelis exiſtens in afflictione temporali pro peccatis ſuis, & ſuſti-
nens eam patienter.confidensq; de miſericordia diuina implo
rando eam,dicat pſalmum &c.parte.3.ſo.141.F.
Fidelis deuotus qui hāc vitam conſiderat eſſe captiuitatem,& ſu
ſpirat ad ciuitatem cæleſtem, congruit illi dicere pſalmum &c.
parte.3.ſo.145.D.& ſo.147.B.
Fidelis in magna afflictiōe poſitus mētis vel corporis,vel vtroq;
modo qui tamen patiēter ſuſtinet, priſtina beneficia recolens
&c.ſe diſponēs ad alia in futuro recipienda,de illo poteſt expo
ni pſalmus &c.parte.3.ſo.148.G.
Fidelis quilibet in anguſtia exiſtens, qui per preces ſuas liberari
meretur,& perſecutores ſuos puniri, de illo poteſt moraliter
exponi pſalmus &c.parte.3.ſo.168.A.
Fidelis poſitus in afflictione corporali ab hominib' excitata, vel
ſpirituali à dæmonibus,qui pro ſua liberatione orat deum de-
uotē,allegans primò decentiam exauditionis diuinæ, & ſecun
dò ſuam indigentiam &c,de illo poteſt exponi moraliter pſal
mus &c.parte.3.ſo.214.C.
Fidelis exiſtens in magna tribulatione,qui coram deo narrat pe-
ricula ſibi imminentia,petens velociter liberari, & promittens
fideliter regratiari:de illo exponitur moraliter pſalmus &c.par
te.3.ſo.185.H.
Fidelis ſperās in domino ſpe formata charitate,illi congruit pſal
mus &c,moraliter expoſitus.parte.3.ſo.223.H.& ſo.224.H.
Fidelis pœnitens qui peccauit alterius deceptione, ſuā ignoran-
tiam confiteatur humiliter, congruitq; ſibi dicere pſalmū &c.
parte.3.ſo.258.H.& ſo.259.B.
Fideli cuilibet impoſitum eſt iudicium diſcretionis ſuper propri
as cogitationes,locutiones,& operationes &c.pte.3.ſo.231.F.
Fidelis quilibet iudicium diſcuſſiōis ſingulare in ſe exerceat,pro
priam conſcientiam diſcutiendo &c, & quare hoc.parte.3.ſo-
lio.232.D.
Fidelis habita victoria de hoſte viſibili ſeu inuiſibili,ſicut eſt ſpi-
ritus malignus ſurgat ad laudem dei dicens &c.parte.3.ſo.299.
D.& ſo.300.F.
Fideles q̄diu peregrinantur,auferre debent à corde ſuo phantaſ
mata quę ſe cogitationibus ingerunt,velut talis aut talis ſit de'
qualis non eſt, donec abſumatur omne mendacium. parte. 2.
ſolio.30.F.
Fideles degentes in terra,vbi tot illecebræ,inde maior eſt eis co-
rona.parte.3.ſo.235.A.
Fideles carnis ſuæ laſciuiam caſtigantes,munera accipiunt,& fru
ctus bonorum operum,oleo miſericordiæ pinguiſſimos,com
paſſione proximi feruere faciunt.parte.2.ſo.204.B.
Fideles illis virtutū operibus deſeruiant,quibus intuentes pro-
ximos à fluctibus perturbationis & concupiſcentiæ mundialis
ereptos,ad tranquillitatē & pacem vitę ſpiritualis introducant
parte.2.ſo.256.F.
Fidelium conuerſione inducti ſæpe qui foris ſunt, eiſdem deſide
rant ſociari,& rorum exemplis ad melius informari, vt & ſibi
cōſulant & proximorum ſaluti.parte.1.ſo.76.E.
Fidelibus non ſatis eſt dona virtutum percipere, niſi ſtudeāt pro
commiſſis pœnitere.parte.1.ſo.370.B.
Fideles generalem conuerſationem ſingulari mentis puritate trā
ſcendentes,mōtes & colles dicuntur,in quibus Chriſtus ſallit,
& non manet &c.parte.3.ſo.358.C.
Fideles populi parietes ſūt templi myſticè, quibus vniuerſa eccle
ſia conſiſtit &c.parte2.ſo.135.A.
Fidelium veteris Teſtamēti & noui diuerſitas in perfectione, &
per quid ſignificantur.parte.2.ſo.135.E.F.
Fidelibus qui per gratiā aſſūptus eſt & additus, eiicere debētoēm
viciorum immundiciā,& de hoc figura.parte.2.ſo.208.F.
Fideles de gentibus relicto patrū errore,ad Chriſtum conueni-
unt,baptiſmo abluti,Chriſmate liniti,à Chriſto Chriſtianū no
men & regiam dignitatem accipiunt,& de hoc figura. parte.2.
ſo.225.A.
Fideles omni tempore viuere debēt in azymis ſinceritatis & ve-
ritatis,& ſignificantur per eos qui fecerūt ſolēnitatem azymo
rum ſeptem diebus in lętitia.pte.2.ſo.249.D.
Fideles domini ſignificat grex,& etiā ſolēt appellari piſces. parte
2.ſo.256.F.
Fidelium ad ſalutem properantium duæ ſunt ſpecies. Vna eorū
qui promiſſionem cæleſtium cupiditate ſuccenſi, ſummo ſtu-
dio nituntur benedictionē capere,& effici in parte ſortis ſan-
ctorum. Alia eorum,qui & ſi tendunt ad ſalutē,non tam amo
re benedictionum vel promiſſionum,q̄ ne cant in gehennā

Index in Glos. ordi.

midij &c.parte.2.fo.14.A.
Fideles triplices & triplici modo cõcurrerũt tẽpore aduẽt⁹ Christi.pte.3.folio.211.F.
Fidelium gradus in ecclesia fuerũt triniante & post incarnationem,scilicet coniugatorũ,cõtinẽtium,& rectorũ, & p quos significatur.pte.1.fo.179.B.
Fidelium tres sunt gradus,in primis duobus gradibus dicuntur agni,in tertio oues.pte.5.fo.243.D.
Fidelium cetus intelligitur p frumẽtum.pte.3.fo.69.D.
Fideles singuli de virga Aaron qui est Christus.germinantur in quadruplici differẽtia,& hoc dupliciter.s.secudũ ꝓfectum morum,& secundum quatuor ætates.parte.1.fo.292.G.
Fidelis cum ad aquam baptismi venit,nõ vltra disciplinę diabolicę,nõ astrologicę non magicę,vel illius doctrinę aquam q̃ cõtra dei ptãtẽ sit,bibit fidelis.pte.1.fo.300.F.
Fidelium vniuersitas,ppter integritatem fidei virgines nominatur.parte.5.fo.76.H.
Fidelis Christianus fideliter dicens:Pater noster qui es in celis&c. significatur p Abiam.pte.2.fo.223.D.
Fidelis est deus,dans homini qd̃ promisit,fidelis est homo,credens promittenti, ex promisso verò deus est nobis debitor. parte.3.fo.130.B.
Fidelium ꝓsecutor & tyrannus,significatur p Herodẽ incarcerãtem Petrum.pte.6.fo.186.H.
Fdeles q̃uis magnas ꝓsecutiõnes passi sint, & quasi videbantur deficere vt datur exẽplum de multis,tamẽ sunt reseruati cõstantes:& hoc diuina virtute,& non humana.parte.3.folio.265.H. & fo.266.C.
Fideles minores gregum, & maiores nomine armẽtorum desiginãtur.pte.3.fo.165.C.
Fideles nomine vinearum in sacra scriptura designãtur.parte.4. folio.152.C.
Fideles quare Christo adhęrere debẽt p fidẽ, ponuntur quatuor rationes.parte.5.fo.230.C.
Fideles possident dominũ per fidẽ & dilectionẽ,& deus possidet eos p gratiã:& ideo sicut fideles sunt ps dei,ita & deus est pars eorũ.pte.4.fo.175.F.
Fideles aliqui adhęrent Christo sola fide, non p charitatẽ opantem:& tales abscidentur p condemnationis, sentẽtiam: alij adhærẽt sibi p fidẽ & opationẽ charitatis: & isti faciunt fructum. parte.5.fo.230.B.C.
Fideles nõ ꝓhibẽtur sub principibus infidelibus constituti comparere coram eis,sed prohibẽtur,ne volũtariè recurrant ad iudices infideles in negocijs quę determinari possunt per fideles parte.6.fo.40.H.
Fidelis cum infideli vel ecõuerso nõ debẽt cõtrahere nec cohabitare.parte.6.fo.43.C.
Fideles ab infidelibus separari debẽt multiplici ratione.parte.6. folio.69.C.
Fideles erga infideles tria debent agere.Ibidẽ.D.
Fideles in Christo regenerati per baptismum, facti sunt mẽbra Christi.parte.6.fo.62.H.
Fideles debẽt obedire spiritui,& non carni.parte.6.fo.18.G.
Fideles ante destructionẽ ciuitatis Ierusalem, admoniti fuerũt p angelum vt fugerent ī regnum Agrippę vltra Iordanem.pt.5. folio.74.C.
Fideles permittet domin⁹ tẽpore Antichristi tribulari,ppter peccata quę abundabunt,vt purgẽtur ab illis peccatis quæ maximè illo tempore abundabunt.parte.4.fo.151.D.
Fideles quantuncũq̃ opprimantur tempore Antichristi:tamen aliqui permanebunt in fide ſtabiles vsq̃ ad finem mundi. pt.5. folio.75.C.
Fidelitas dei an consistat in tẽperamẽto iusticię & misericordiæ, an in hoc,quia dat homini quod promisit.pt.3.fo.131.F.G.
Fidelitas primo habẽda est ad deum, vt homo impleat quòd ei promisit,secundo habẽda est ad proximũ, vt sibi non agat cõtrarium.pte.1.fo.358.D.
Fidelitas in secreti cõseruatiõe custos est amicitiæ.pt.3.fo.416.D
Fideiussio nõ est leuiter,sed cum magno pondere faciẽda & quare.pte.3.fo.418.C.
Fides quid est,& quomodo differt ab opinione,suspicione & dubitatione.pt.6.fo.158.E.G.& extensa diffinitionis declaratio. fo.158.A.B.C.D.
Fidei articuli sunt duodecim,licet aliqui distinguant quatuordecim:& quidam diuinitatem,quidam concernunt humanitatẽ &c.parte.6.fo.272.F.& fo.273.C.
Fidei articuli sunt principia omnũ credibilium,& intellectus proprię ex habitus principiorum:ideo fides quæ est virtus intellectualis,est huiusmodi intellectus.parte.4.fo.204.D.
Fides est certitudo de rebus inuisibilibus,quę supponũtur vt principia catholicæ doctrinæ.Et accipitur certitudo hic non ꝓ certitudine quę est euidentiæ,sed adhærentię.par.6.fo.52.G.
Fides Christiana iudicio cuiusq̃ sapiẽtis ,ppter suam puritatẽ & sanctitatẽ,oĩb⁹ alijs legib⁹ antefertur.par.5.fo.139.A.G.
Fides est credere quod non vides,veritas est videre quod credidisti.par.5.fo.212.A.
Fidem non valere sine operibus ostenditur ex quatuor rationibus.par.6.fo.212.H.
Fides dupliciter dicit̃, vno modo est virtus theologica,alio modo est virtus moralis.par.6.fo.220.G.& fo.274.D.
Per fidem charitate formatam ordinatur homo ad deum in tribus.par.6.fo.220.H.
Fides verbotenus non saluat sicut sola verba pietatis nudũ vel esurientẽ nõ recreãt,si nõ cib⁹ & vestis p̃beatur.par.6.fo.212.F.
Per fidẽ homo interior spũm dei attrahit & inde viuit:sicut ex hoc aere spũm ducim⁹,quẽ ad os reducim⁹.p.4.fo.198.G.
Fidei duo fundamenta pinrcipaliorà Iudęi eximant valde derogatoria diuinę excellentię.par.4.fo.109.A.
Fidem theologicã vt habeam⁹ duo reqrũtur.p.6.fo.24.D.
Fidei ꝓpria causa & sufficiens est illud qd̃ interi⁹ mouet ad assensum,qd̃ est donum dei.Ibidem.
Fides acquisita in nobis per auditũ vel per scientiam an sufficiat, vel necesse sit ponere fidẽ infusam. Rationescontra:& soluuntur.Ibidem.D.E.F.
Fides per dilectionẽ operãs,est opus:quia si desit facultas non quęritur nisi voluntas.par.5.fo.205.A.
Fides quę per dilectionem operatur merito opus dicitur, quæ est initium & finis totius boni.Ibidem.
Fides dicitur opus & distinguitur contra opus. Vide quo modo.parte.5.fo.205.C.
Fidei rudimenta quib⁹ instruẽdi fũt catechumini adulti ante baptismum per cibaria significantur.par.2.fo.4.H.
Fides habetur dupliciter. Vno modo quantum sufficit ad ꝓpriã salutem,& sic habetur etiam à simplicibus fidelibus.Alio modo quantum ad eius defensionem contra infideles,& sic habetur à maioribus.par.3.fo.264.
Fides nestra si dubia sit,& nos perterreat infidelitas,dęmones gigãtes erũt,& nos locustæ.Si verò Iesum sequimur,& verbis eius credim⁹,tãq̃ nihil erũt in cõspectu nostro.p.1.fo.287.E.
Fides ecclesiastica cũ velut aurũ cœpit refulgere & prædicatio eius vt argentum igne probatũ resplẽduerit,turpius hęreticorũ voces obscuri ęris vilitate sordebunt.pte.1.fo.291.C.
Fidem dominicę incarnationis & passionis cĩ ante omnia in corde nostro collocamus & auditoribus tradim⁹,primo altare ędificamus.Et de hoc figura.par.2.fo.242.E.
Fidem domini quicũq̃ promeretur,nullis maculis carnalis natiui tatis offuscatur.par.1.fo.119.F.
Fides non ante apparuit gentium ecclesiæ q̃ Christus mysterium incarnationis suæ implcuit,quando corporaliter inter homines viuens cibo ac potu vsus est &c.par.2.fol.58.B.
Fidei nostræ testimonium magnum est,q̃ per crucem Christi protestates dæmonum fuerunt valde debilitatę.par.4.fo.224.A.
Fidei veritas in prȩsenti liberat à seruitute culpę,& in futuro à seruitute miserię.parte.5.fo.112.B.
Fidei effica cia in hoc consistit,q̃ dat ꝓfectã libertatẽ, Ibidem. B.
Fidei formatæ effectus est oratio(quæ est eleuatio mentis in deũ) & ieiunium,per qd̃ refrenatur caro.par.5.fo.55.B.
Fidei iustitia quæ est.parte.6.fo.23.A.
Fides populorum non in sapientia verbi compositi, sed diuinæ vocationis munere prouenit.parte.5.fol.138.F.
Fides sola valet,non genus.ideo operis potius q̃ generis claritatem quærere monemur.parte.5.fo.134.A.
Fidem Christi amplecti,duo alliciunt valde.par.5.fo.159.E.
Fidei confessio ore pertinet ad prȩceptum affirmatiuum quod obligat semper,sed non ad semper.parte.5.fo.149.G.H.
Fidei confessio quando est ad turbationem hominum,& ad nullam vtilitatem est omittenda &c.parte.5.fo.224.A.
Fides est lux,& infidelitas tenebræ,& quare.par.6.fo.112.E.
Fidei lux & intentio dirigit omnes virtutes,sicut oculus membra ad operandum dirigit.par.5.fo.26.E.
Fides augetur dupliciter extensiuè & intensiuè.par.5.fo.168.G.
Fidem retrahentia & infirmantia sunt quatuor.par.5.fol.156.H.
Fidei ꝓseuerantiã poscit multitudo tribulationũ.pt.5.fo.190.E.
Fidei ratio consistit in bonis sperãdis & inuisibilibus,& nõ in hac vita visis.pt.6.fo.158.G.
Fidei fundamenta siue inchoationis sermo est sextuplex quæ no sceres

scere habet ad fidē cōuertēdus.parte.6.fo.143.A.B.

Fidei doctrina quędam habet,quę sunt omnibus cōmunia, quæ omnes tenentur credere explicitè.Alia ad quę nō tenentur oēs explicitè &c.parte.6.fo.142.H.Item parte.3.fo.47.B.

Fide mediatoris semper fit necessaria ad salutem, non tamen vni formiter,omni tempore,& omnibus populis. Vide pte.6. fol. 184.G.H.Vide etiam in Credere.

Fidem posse habere,sicut posse habere charitatem natura est hominum,sed habere charitatem gratia est.pte.6.fo.115.E.

Fidei mysteria & subtilia vtrum sint omnibus indifferenter ppo nenda:arguitur pro & cōtra,cū respōsione &c.pte.6.fo.142. H.

Fides eadem omnibus quamuis diuersa merita & vitæ qualitas parte.4.fo.269.B.

Fides eadem in nouo & veteri Testamento,sed differenter.par te.6.fo.83.H.& fo.91.G.& fol. 171. A.Item.parte.3.fo.364.A.

Fidem habuerūt etiā patres veteris testamenti,sed aliter q̄ patres noui testamenti.parte.6.fo.82.G.Item parte.4.fo.268.E.

Fides antiquorum & fides in noua lege quomodo differēter fuit probata.pte.6.fo.158.C.D.& fo.235.G.

Fides priorū non erat integra,quia nondū fuerat in Christo impleta dispensatio carnis.pte.2.fo.5.A.

Fides sicut ab Abrahā deriuata est ad Isaac,ita ab Isaac ad Iacob, & consequēter ad duodecim prophetas,& vlterius ad omnes fideles.parte.2.fo.204.F.

Fides patriarcharū multiformiter ostēditur.pte.6.fo.156.p totū.

Fides Christianorum & Saracenorum contrario modo inchoatę sunt,& per diuersarum conditionū personas. parte.6.fo.57.C & fo.60.F.& fo.261.A.

Fides catholica siue doctrina euangelica in quatuor excellit.parte.6.fo.57.C.

Fidem sicut deus in noua lege p pauperes & impotentes voluit inducere per orbem pari ratione voluit q̄ in antiqua lege per Moysen qui modicę reputatiōis erat, fieret liberatio populi & eius eductio.pte.1.fo.128.H.& fo.130.G.H.

Fides Christiana prædicata est viuente beato Petro non solum in Italia,sed etiam in Gallia,& sanctus Sauinianus vnus de septuaginta conuertit ciuitatem Senonensem ad Christum &c. parte.4.fo.369.F.Item parte.5.fo. 73.H.Itē.pt.6.fo.24.B. Item parte.2.fo.233.H.

Fides catholica in modico tēpore per totum orbem vulgata est, Et hoc significatur per parabolā fermenti absconditi in tribus saccis farinę &c. parte.5.fo.45.H.

Fides catholica prædicata est per omnia climata mundi tempore apostolorum,& quo modo declaratur.parte.5.fo.fo.73.H.& fo.74.B.Itē.parte.6.fo.249.B.Item parte.3.fo.111.G.

Fides catholica mirabiliter creuit ex persequutione tyrannorū, & figuratum fuit in filijs Israel qui quantō magis opprimebā tur,tantō magis multiplicabantur.parte.4.fo.381.D.

Fides à tēpore Christi vsq; ad Cōstantini tempora non in cōuen tuæ populorum, sed tanquam per latebras prædicabatur, in secreto cōgregabātur Christiani.parte.1.fo.86.A.

Fides credentium est meritoria de congruo, q̄ eis fiant miracula. parte.5.fo.100.D.

Fides multiplicata est per opera miraculosa virtutem totius naturæ transcendentia.parte.4.fo.75.C.

Fides maximè operatur in operibus miraculosis.pte.2.fo.155.A.

Fides nimis aduersa tolerat, & quidquid ex anteactis peccatis cō tractum fuerat mundat, & designatur per hysopum.parte.1. folio.296.B.

Fidem qui non seruat homo malus,per quem significatur.par te.2.fo.285.D.H

Fidei veritatē qui relinquūt hæreticorum sequentes errorem,& alios secum peruertentes,significātur per Ioram qui de religio so patre ad perfidiam declinauit.parte.2.fo.228.A.

Fides per imaginem congruè designatur.parte.1.fo.28.D.

Fides vnita per malapunica significatur,& quare.pt.1.fo.191.B.

Per fidem trinitatis fit vera circūcisio viciorum.pte.4.fo.403.C

Fides sanctę trinitatis est via trium dierum.parte.1.fo.281.A.

Fidem ecclesiasticam & doctrinam veritatis turbantes per Chore significantur.parte.1.fo.291.B.

Per fidem,habes in te Iesum ducem,facti bi tubas ductiles ex scripturis sanctis,cane in psalmis &c,& ruent muri in te sicut in Iericho,parte.2.fo.19.E.F.

Fides dicitur nidus,& quare.parte.3.fo.210.A.

Fides significatur per funem.parte.3.fo.78.F.

Fidei tranquilla quies per nidi nomen exprimitur. pte.3.fo.55.F.

Fide simplici qui contentus est quasi brutum animal versatur ec clesia,sed nullo opere ꝓficit,nec sicut formica præparat in mes se sibi cibum,fame morietur.parte.4.fo.220.E.

Fides perfecta grano sinapis comparatur.parte.5.fo.55.A.& folio.168.E.

Fides,piscis nomīe intelligitur,& q̄re.parte.5.fo.154.E.& fo.28. F.Itē.parte.2.fo.269.B.

Fides formata charitate dicit thesaurus:infidelitas, thesaurus malus.parte.5.fo.43.D.

Fidei laus & merces quæ sit.parte.6.fo.23.E.

Fidei præmium est viuere æternum. parte.4.fo.392.B Interlin.

Fides dicitur scutum,& quare.parte.6.fo.97.E.

Fidei commendatio per multa quæ facit.parte.6.fo.101.F.

Fides dicitur murus habens duodecim fundamenta.parte.6.folio.272.E.

Fides loricæ comparatur,& quare.parte.6.fo.112.H.

Fides dicitur pes,& quare.parte.6.fo.159.E.

Fides non fuit in Christo,sed clara visio ab instanti conceptionis.parte.6.fo.221.C.

Fides formata per dilectionem illa sola est quæ verè iustificat mē tem formaliter.parte.1.fo.65.C.

Fidei socij sunt charitas & spes,quæ suis vicibus quasi separatim occulta inspiratione viciosas infundunt mentes. parte.1. folio 64.A.Interl.

Fides liberat rationem & intellectum quasi fratrem,& substantiam fratris cum virtutibus purgati animi à captiuitate viciorum.Ibidem Interl.

Fides est imber matutinus,perfectio operum imber serotin⁹.parte.4.fo.355.B.

Fides sine operibus,similis est verbo sine intellectu. parte.6.folio.212.H.

Fides informis non sufficit ad salutem.parte.6.fo.9.B.

Non sufficit fides,nisi bonis operibus firmetur. parte.4.fol. 49. A Interlin.

Per fidem venitur ad bona opera:Nota exemplum. parte. 4.folio.279.F.

Qui quærit deum in fide,incipit viuere operibus iusticiæ.pte.4. folio.364.A.

Fides,iudicium & misericordia quid important,nam in istis tribus intelliguntur omnia quæ sunt multum necessaria ad salutem.parte.5.fo.72.B.

Fides spes & charitas sunt virtutes catholicæ, quæ dantur nobis ad coniūgendum nos deo.Alia verò dona sunt q̄dā dispositiōes nobis datę,vt reddamur bene mobiles à spū sancto,& sic ordinātur ad virtutes theologicas, vt ad fines.pte.6.fo.54.H.

Fides non est habenda,nec inducenda in personarū acceptionē, nec indebitam causā attendendo,sed conditiōes obseruari debent.parte.6.fo.212.B.C.D.

Fides catholica durabit vsq; ad diē iudicij siue ad finem mundi in aliquibus saltem,si non omnibus: verū est tamen, q̄ maior pars ab ea discedet.parte.6.fo.114.H.

Ex fide centurionis gentilis concluditur vocatio gentiū ad fidē,& reprobatio Iudæorum.parte.5.fo.30.F.G.

Fides mulieris Chananęę fuit magna ex verbo & facto, quia nō fuit,retardata à feruore petendi &c.parte.5.fo.50.C.

Fides etiam hosti seruanda est,& quare.parte.4.fo.235.E.

Fides si rara est inter charorum nomina & consanguinitatis affectum,quantō magis in adulatoribus.parte.4.fo.383.F.

Fidem coniugij conseruare volēs,non concubinam quærit, parte.1.fo.75.A.Interl.

Fides est voluntatis,non necessitatis;& secundum leges sponsalia consensu contrahentium fieri oportet.parte.1.fo.82. B. Interl.

Fiducialiter in via nostra incedimus,cū dei gratia confisi, pfectū in bona nostra cōuersatione suscipimus.parte.3.fo.312.F.

Figura alicuius rei potest accipi vel cōsiderari tripliciter. Primò modo & vt est res tantū.Alio mō,vt est figura tantum.Tertio modo,vt est res & figura simul.pte.6.fo.141.F. G.& fo.256.F. Item parte.2.fo.104.G.H.

Figura vt aliquid sit,quid requiratur.pt.6.fo.141.F.& fo.256. F. Item.parte.4.fo.324.C.& ad longum declaratur.D.E.

Figurā rex impius non potest gerere illius qui totius pietatis exemplum est.parte.4.fo.227.A.E.& fo.250.F.

Figura vel situs circa tabernacula castrorum erat in figura quadrata,ne dispositio loci impediret.parte.1.fo.271.A.

Figura Antichristi notatur per Antiochū Epiphanē seu illustrē duplici de causa.parte.4.fo.324.D.

Figurare non potest aliquid quod nihil est.parte.2.fo.309.F.

Filias genuisse difficile inuenies sanctos quibus deus eximium prębeat testimonium &c.Solus Iacob vnam filiam genuit,& ipsa fratribus & parentibus opprobriū fuit,parte.1.fo.293.G.

Index in Glos. ordi.

Item parte.3.fo.344.B.
Filiæ meæ malo virum qui egeat pecunia,quàm pecuniam quæ egeat viro. Sic dixit Themistocles.parte.3.fo.395.D.
Filiam si quis vendiderit &c.si spreuerit eam &c.Ista clausula aliter & aliter exponitur ab Hebræis & expositorib⁹ nostris.parte.1.fo.167.E.G.H.& fo.168.B.
Filia archisynagogi laborabat in extremis.parte.5.fo.99.C.& folio.30.D.F.
Filiæ Ierusalē ratione fragilitatis dicūtur imperfectę,sed ratione deuotionis perfectę.parte.3.fo.363.C.
Filia Iepte fuit sacrificata domino per obseruationem virginitatis viuendo in orationibus & ieiunijs ac pijs operibus,& sic nō fuit sacrificata domino per mortem corporalem,sed potiꝰ per ciuilem & spiritualem &c.parte.2.fo.47.G.
Filiationis nomine frequenter vtitur scriptura vet. Testa.& quare.pte.3.fo.337.A.
Filiationis propriæ dictę,est cp ibi fit processus viuentis à viuente secundum rationem similitudinis in identitate naturæ saltē specifica,vel in propinquo genere.parte.5.fo.185.G.
Filiationis humanæ signū est imitatio operum,ita etiam signum filiationis diuinæ est dilectio.parte.5.fo.212.G.
Filiatio adoptiua dei est quædam similitudo filiationisnaturalis diuinæ.parte.6.fo.20.C.
Filiationem ab æterno siue filium in diuinis esse, probatur efficaci argumento ex necessitate literæ Hebraicę.parte.3.fo.188.C.
Filius in diuinis est de substantia patris, & accipit idem esse cum patre & est aliqualiter similis modus loquendi sicut cum dicitur aliquis imperator vel rex creari &c.parte.3.fo.388.B.
Filij in diuinis,itrinseca processio siue æterna generatio,eiusq; & patris personalis distinctio , eorum substantialis indistinctio, eorum coæterna duratio, eorumq; indiuisa operatio declaratur.parte.5.fo.185.D.H.
Filium in diuinis notificat Iohannes in principio euangelij sui, quoad esse,& quoad opari.parte.5.fo.185.D.
Ad filij personam in diuinis propriè referūtur hæc nomina,splēdor,figura,sicut & imago.parte.6.fo.134.B.
Filio dei summa autoritas attribuitur,quia cum autoritate cuncta gubernat & continet.Ibidem.
Filij dei excellentia tangitur in quatuor.Ibidem.D.
Filius dei in quantum deus,& inquantum homo viuit propter patrem,sed aliter,& declaratur.parte.5.fo.206.H.
Filius dei secundum diuinitatem habet eandem naturam cum patre,secundum humanitatem anima est à deo immediate p̄ creationem,& corpus formatum spiritusſancti virtute:& propter hoc habebat plenum dominium, separando aīm ab ipso, & reuniendo ipsum.parte.5.fo.211.F.G.
Filius dei secundum qd̄ deus p̄cedit mundum, vt causa effectū, nec est pars vniuersi:secundum humanitatem autem propter virtutem formatiuam eodem modo dicēdum est. Quantum autem ad animam & corpꝰ, bene est pars vniuersi &c.parte.5, folio.211.F.G.
Filius dei est primum pricipium omniū rerum,& per consequēs veritas prima & infallibilis.Ibidem. G.
Filius naturalis est Christus,nos adoptiui:Ille genitus,nos creati: ille ab æterno,nos in tempore.parte.3.fo.218.E.
Filius dei qua ratione pricipium & verbum dicat̄. pte.1.fo.23. E.
Filius dei quomodo habeat eandem scientiam cum patre, & operetur eadem operatione cum patre,& quomodo sit in filio pater & filius in patre.Ibidem.H.
Filius dei secundum cp deus, non potest separari à patre , secundum vero cp homo,potest separari de potentia absoluta : sed de potētia ordinata natura assūpta nunquā dimitte.Ibidē.H.
Filius dei inquantū deus,vult & facit idē qd̄ pater,quia eorū est vna voluntas & operatio:inquantum verò homo, eius voluntas & operatio regulantur absq; aliqua obliquatione à regula diuinæ voluntatis.pte.5.fo.211.H.&.fo.212.B.
Filius dei sicut dicitur sapientia patris,ita etiam eius gloria. parte.4.fo.70.F.
Filius dei quare non ilico missus fuit post hominis casum.parte.6.fo.83.B.
Filius dei significatur per luciferum stellam.parte.3.fo.72.H.
Filius meus es tu : nunquam inuenitur in sacris scripturis deum alicui creaturę in singulari dixisse &c.pt.3.fo.89.H.& fo.90.C.
Filius dicitur minor patre,vt dicit Arrius hæreticus, tanq; pura creatura &c.sed excludit hoc Christus tanq; falsum per tria dicta.parte.5.fo.202.C.D.
Filius dei est clarificatus à patre ī passiōe tripliciter.pt.5.fo.234.D
Filius dei homo efficitur per spiritum adoptionis,per spiritū seruitutis in dei timore,fit dei seruus.par.4.fo.423.F.
Filius in diuinis scripturis semper in bonā partē accipitur nūero singulari,sed in plurali in malā &c.parte.4.fo.53.C.
Filij dei cū dicit:Videntes filij dei: multipliciter exponitur.parte.1.fo.50.B.C.D.& fo.51.A.D.
Filij dei dicuntur sacerdotes & ministri qui inter filios Israel sūt Specialiter electi ad cultum dei.par.3.fo.123.G.
Filius ille est doni dei,qui audit deum rectē,discendo legē eius & mandatis eius obediendo.par.2.fo.209.F.
Filij Adæ si fuissentab eo progeniti in statu illo,non fuissent nati sic perfecti in corpore sicut ipse,nec in conditionibus animæ tamen fuissent nati in rectitudine naturali per quam nulla rebellio fuisset ī virib⁹ sēsitiuis ad rōnē &c.p.3.f.350..E.&f.373.F.
Filij prophetarū qui & quales fuerūt.Vide in Prophetarū filij.
Filios duos habet princeps sacerdotū.f.Christus.Et sunt duo populi credentium,ex Iudęis .f.& Gētibus.par.4.fo.458.F.
Filij ecclesię quorum aliqui sunt boni,aliqui mali vsq; ad finem mundi figurantur per habitatores Ceilę,quos tamen prelatꝰ bonus debet consolari &c.par.2.fo.89.H.
Filij spirituales sunt omnia opera bona,sed inter hos primogenita fides .par.1.fo.148.A.
Filius sapiens sicut est gloria patris,ita etiā malicia filij,dat patri materiam lugēdi.par.6.fo.77.E.Item par.1.fo.318.A.
Filios debent homines generare spem suā,& relinquere filij spes eorum sunt.parte.3.fo.285.A.
Filij parentibus semb⁹ debēt ministeriū reuerētię &,puisiōis necessarię si idigeāt.pte.2.fo.286.F.Item par.6.fo.77.B.
Filius inobediens patri seumatri aut contumax,quomodo secūdum legem puniendus est .par.1.fo.355.C.
Filiꝰ si stultꝰ sit,non est dignus hereditare patris.p.3.fo.344.E.
Filij naturaliter supuiuūt parētibꝰ,& nō ecōuersō.p.6.fo.77.B.
Filius prout in bonis paternis succedit, tripliciter potest dici. parte.5.folio.9.C.
Filij mori dicūt̄,quādo nullo iure succedūt parētibꝰ.p.1.f.250.G.
Filius an & quando tenetur parentibus subuenire siue fuerit religiosus,siue non.par.5.fo.49.C.
Filij naturarales qui sunt,& vnde sic dicuntur.p.6.fo.5.F.
Filij carnales contrahunt qandam maculam & fœditatem ex modo suę generetionis:non sic autem filij spirituales,sed magis nobilitatem.parte.5.fo.187.G.
Filij aliquando iustè pro patribus puniuntur pœna temporali:qa filij sunt quędam res patrū.parte.4.fo.204 B.& fo.236.C.D.& fo.200.H.Item par.3.fo.410.B.
Filij parentum malorū frequenter sunt imitatores paternorum scelerum,eo cp sunt inter eos nutriti,& facta parentum habent in maiori autoritate,& sic frequēter puniuntur pro peccato parentum,occasionaliter tamē pro peccatis proprijs simpliciter. parte.4.folio.236.D.
Filij in scriptura dicuntur istius vel illius,aut pro meritorum excellentia,au deterioratione,vt eius dicantur esse filij cuius fuerunt imitatores.par.2.fo.197.B.
Filij paruuli plerunq; à dæmonibus arripiuntur: & hoc ideo vt caro filij ex patris pœna mulctetur.par.1.fo.205.E.
Filij non ideo puniuntur:quia patres eorū peccauerunt,sed quia eis similes quodam hęreditario malo deum oderunt .parte.4. folio.236.A.B.& fo.238.E.
Filij vtrū propeccatis paren tum sint occidendi aut puniendi:& econuerso.par.1.fo.359.G.H.& fo.361.A.C.
Filij an & quando,& quando non,patrum iniquita tes portant. Vide in visitare:& iniquitatibus .
Filij sunt quasi arma parētū ad eorū defensionē.par.3.fo.282.A.
Filius bonus debet esse multum sollicitus de vltima volūtate parentū implēda, exēplo Ioseph patriarchę.p.1.fo.122.D.
Filius sapiens lętificat patrem,& quare.par.3.fo.381.H.
Filios qui malè nutrit,vel exemplo perdit,reus est eorum perditionis.par.3.fo.429.E.
Filios suos vel filias in carnalibus delicijs & lasciuijs aut cupiditatibus nutrictes indecēter,faciūt eos stipulā ad incēdiū gehēnæ præparatam.parte.1.fo.351.D.
Filium subiectū tibi si errare conspicis,diligenter castiga.Quòd si castigari renuerit,ita cautè erga illū age,ne quid in tuis verbis veloperibꝰ,vnde amplius peccet,inueniat.par.3.fo.327.F.
Filios nutrire in igne cupiditatis & lasciuię in p̄sēti vita q̄ trāsitꝰ est,est filios suos per ignem trāsferre.par.2.fol.175.H.
Filiusfamilias vel filius adultꝰ pōt inuitis parētibus ad sacerdotiū. promoueri vel matrimoniū contrahere,vel religionem intrare. Sed quomodo absoluitur à præcepto diuino de honore parētum.parte.5.fol.49.C.D.Item par.1.fo.317.H.

Filius propter vxorem relinquat parentes, quantum ad cohitationem, non quantum ad dilectionem. parte.1.folio.39.D.
Filiusfamilias non potest aliquid vouere vel implere de rebus patris sui. parte.1.folio.317.H.
Filius & filia frequēter ponuntur in scriptura, nō ad sexum, sed ad discretionem animarum discernendum. parte.1.folio.293.G.
Filius recipiens benedictionem à patre prius debet ei obsequium præstare & ei seruire in mensa &c. parte.1.folio.87.G.
Filij Israel dicti sunt filij dei, tanquam ab eo specialiter electi & dilecti. parte.3.folio.123.G.
Filij Israel quamdiu steterunt in cultu vnius dei, possederunt pacificè terram promissionis collatam sibi: & quando declinauerunt ad idololatriā, fuerunt ab alijs impugnati, electi & sæpe captiuati. parte.1.folio.65.D. & fol.245.E. Item parte.3.folio.301.D. Item parte.2.folio.38.G.
Filij Israel per quot tempora & annos possederūt terram promissionis. parte.1.folio.65.H.
Filij Iacob quomodo dolo vel cautela interfecerunr Sichimitas. parte.1.folio.98.C.E.F.
Filij Israel quot annis in Aegypto fuerunt, variæ sunt opiniones. parte.1.folio.149.B.C.
Filij Israel non admittebantur ad esum carnium. i. agni, nisi essent circuncisi. Ibidem.D.
Filij Israel non transierunt per terram Philisthinorū, ne haberent cum eis bellum. parte.1.folio.151.D.
Filij Israel, ꝓpter defensionem habuerunt arma ab Aegyptijs per accōmodationem contra prædones si eis occurrerēt. Ibidem.
Filij Israel an & quomodo ex eadem parte qua ingressi sunt mare rubrum, egrediebantur. parte.1.folio.153.C.D.E.G.
Filij Israel viderunt mortuos Aegyptios super litus maris oppositum, & hoc ad consolationem eorum ne timerent eos de cætero, & vt haberent arma eorum ad defendēdum se contra hostes insurgentes. parte.1.folio.153.D.E.
Filij Israel cum venerunt in Elim, vbi erant duodecim fontes iuxta duodecim tribus, & quia defecerunt fructꝰ & victualia, vixerunt triginta diebus non comedendo ad saturitatē, sed ad famē temperandam. parte.1.folio.156.D.
Filijs Israel q̄re dedit dñs carnes in vespere & panes in mane seq̄nti, cū magis conueniens esset fieri mō cōtrario. pte.1.fo.157.D.
Filij Israel ī deserto Sin vsque ad montem Sinai, & etiam postea fecerunt aliquas mansiones, quæ magis serioſē exprimuntur in Numerorum libro quàm in Exodo, quia solum illę nominant in quibus factum ēt aliquid notabile. parte.1.folio.158.H.
Filios Israel q̄re dñs eduxit per talem viam, vbi paterentur tot de fectus cibi & potꝰ. Et assignatur duplex causa. parte.1.fo.158.H.
Filij Israel quandiu seruauerunt dei mandata, fueruut in quiete & prosperitate: quando autē declinauerunt à dei obedięntia fuerunt dati in gladium, famem & captiuitatem. parte.1.fol.145.C. & fo.65.D. Item. parte.3.folio.302.D. Itē parte.2.folio.308.G
Filij Israel non acceperunt noua vestimenta, sed lauerunt vetera tempore dationis legis. Et factum fuit ad commendandum dei miraculum, per quod ab exitu de Aegypto vsque ad ingressum terræ promissionis vestimenta eorum non sunt attrita, nec vetustate consumpta. parte.1.folio.162.C. & folio.366.F.
Filij Aaron in oblationibꝰ ministrabāt ei, non sicut offerentes super altare, sed sicut offerenti ministrantes. parte.1.folio.224.C.
Filij Israel.xl. annis fuerunt vagi per desertū, & iuerunt per illud, indudendo tū annū qui transierat ab egressu de Aegypto vsq; ad missionem exploratorum. parte.1.folio.229.H.
Filij Israel anno secundo egressionis de Aegypto mense secūdo, decimo die mensis, recesserunt de mōte Sinai, &.xxix. die mēsis tertij venerunt in Cades barne, vt dicit Ra. Saf. pte.2.fo.21.C.
Filij Israel quadraginta annis fuerūt in deserto, anteq̄ trāsirēt Iordanem & pugnarent cōtra Iericho. parte.2.folio.21.C.
Filij Israel septem tribulationes passi sunt pro peccatis suis, à quibus pœnitentia ducti liberati sunt per septem iudices sibi succedentes. parte.2.folio.23.H.
Filij duo vel pueri Phenennæ vocati sunt pueri Annę non quòd essent eius filij, sed quia eius orōnibus erat vita eis cōcessa. parte.2.folio.64.G.
Filij Israel, ꝓpter arcę absentiā credebāt se supatos fuisse, & per cō sequēs per eius præsentiā credebant superare. parte.2.fo.67.H.
Filij Dauid regnauerunt vsque ad captiuitatem Babylonicam: & post reuersionem de Babylone, Zorobabel (qui descendit de Dauid) habuit ducatum super populum: & alij consequenter de tribu Dauid vsque ad Herodē alienigenam, sub quo natus est Christus secundum carnem cuius regnum manet in seculum, & in seculum seculi. parte.2.folio.122.A.

Filij Israel separati ab vxoribus alienigenarum, in signum verę pœnitentiæ, ieiunauerūt induti saccis, & capitibꝰ puluere aspersis, & orantes confitebantur pctā sua, facto, verbo, & signo, quater in die, & quater in nocte. parte.2.folio.263.C.
Filij Israel quandiu confidentiā habuerunt in domino, bñ fuit eis, sed qñ diffidebant de deo, & de eius auxilio, humanum requirentes, fuit eis malē. vt in multis pater. par.3.fol.302.D.
Filij Israel de Aegypto educti sunt in multis signis & mirabilibus diuinis, & in magna multitudine, ita quòd erant sexcenta milia absque mulieribus & paruulis. parte.4.folio.142.G.
Filij Israel exeuntes de Aegypto numerati à vinginti annis & suprà mortui sunt in deserto pro maiori parte. pt.4.fo.152.B. Itē parte.1.folio.288.D.
Filij Israel statim post legem datā adorauerunt vitulum cōflatilē, & ꝙibus iudicum & regum coluerunt idola. pte.4.fo.336.H.
Filij traducuntur per ignem, quæ traductio pōt dupliciter intelligi. parte.4.folio.240.B.
Filij Israel quomodo sunt, sine rege, sine sacrificio, sine altari, sine sacerdotibus. parte.4.folio.337.B.C.
Filij Simonis tenuerūt principatū & sacerdotiū vsque ad Herodē Ascalonitā, cuius tēpore natus est Christꝰ. pte.4.fo.459.E.F.G
Filij Israel fuerunt persecuti ab Antiocho duplici intentione, vel propter duplicem causam. parte.4.folio.471.F.
Filij Israel admirati sunt de audacia Aminadab mare rubrū intrātis. parte.5.folio.5.H.
Filij Israel ex prophetia Ioseph firmiter credebant liberari de afflictione Aegypti per aliquē de populo suo cum dei adiutorio, & ideo parentes Moysi ex hac fide seruauerunt eum cōtra regis edictum: quare & quomodo. parte.6.156.F.
Filij Iosiæ quia pessimi, fuerāt dispersi, & dicti lapides ꝓpter obdurationem in malo: sed dicūtur lapides sanctuarij, quia processerūt de Iosia patre sanctissimo. pte.4.fol.195.H. & fol.196.D.
Filij Ioram regis Iuda vsque ad quartam generationē quare excluduntur in Christi generatione. parte.5.folio.5.G. & fol.6.G. Fim
Fimbrias hiacynthinas facere iubentur filij Israel in quatuor angulis palliorum, vt quomodo in corporibꝰ circuncisio signum est iudaicę gētis, ita & vestis aliquam habebat differentiam. pte 1.folio.290.A.B.C. Item parte.5.folio.34.B.C.D.
Fimus cum sit immundus, gerentem nō polluit. pte.1.fol.220.A. Fin
Fingi dicitur propriè quod de terra formatur, & quia pauperes idola argentea vel aurea habere non poterant, figuli cœperunt idola terrea facere. parte.3.folio.382.C.
Finis dupl'r dicitur, scilicet cōsumēs, & consūmans. pte.3.fo.91.B.
Finis multipliciter dicitur. parte.6.folio.116.E.
Finis vltimus hominis nō consistit in adeptione cuiuscunque boni finiti, sed solū ī adeptione bōi ifiniti qđ est solꝰ deꝰ & cōsistit in visione dei p essētiā, put tñ icludit fruitionē. pte.1.fo.34.H.
Finis noster quis alius est nisi q̄uenire ad regnum cuius non est finis. parte.6.folio.140.F.
Quidquid finitur parum est: sed qui hoc longum putat, de æternis non cogitat. parte.3.folio.19.F.
Finis virtutum moralium non possunt esse diuitiæ temporales & mundani honores, & quare. parte.3.folio.330.C.
Finis cuiuslibet scientiæ est duplex, scilicet intrinsecus & extrinsecus. parte.5.folio.2.E.
Finis orationum in ecclesia est, cum dicitur, Per dñm, vel aliquid simile, & hoc prouenit quia antonomasicè ipse Christus dicitur finis noster, & omnes per eius merita saluantur. pte.3.fo.210.F.
Finis resurrectionis nō erit in hoc quòd viuat vita corporali virtuosa, vt Iudei & Saraceni fingūt, sed in clara dei visione & fruitione. parte.6.folio.38.D.
Finis seculorum venisse in homines intelligitur, secundum tempꝰ noui & veteris Testamenti. parte.6.folio.47.D.G.
Firmamentum non propter stationem, sed propter firmitatē & Fir
intransgressibilem terminum superiorum & inferiorum aquarum appellarum est. parte.1.folio.24.G. & folio.25.C.
Firmamenti motus non deprehenditur ad apparentiā sensus, sed solum ratione arguitur ex motu stellarum. parte.1.folio.26.C.
Firmamentum secunda die factum est in medio aquarum, & inter cælum cristallinum & materiam elementorum. parte.1.fol.34.H. & folio.25.C.
Firmamentum quatuor animalium, & sedes in throno super firmamentum quid signat. parte.4.folio.212.D.E.F.
Fistula quę & casia, arbor aromatica, sed parua. Vide in Casia. Fist
Flagella quorundam in hac vita inchoant & in æternum permanebunt, non tñ iudicat deus bis in idipsum. vnum est em flagellum quod temporaliter incipit, in æternis supplicijs consūmatur. parte.1.folio.370.E. Fla

Index in Glos. ordi.

Flagellationes & percussiones aliquando fiunt per bonos angelos, aliquando prr malos .par.1.fo.148.B.C.
Flagella omnia quidã putabãt causaliter venire iuxta naturã elementorũ, & non ex culpa percussi.par.3.fo.17.B.
Flagellũ diaboli qñq; sentiẽtur in morbis corpis.p.4.fo.388.A.
Flagellantis iudiciũ conatur euadere, qui contra flagella semetipsum defendere nititur.parte.3.fo.77.A.
Flagellat deus omnem filium quem recipit. Nota q; congruè & vtiliter feliciterq;.par.6.fo.159.A.
Flagella vnde pateretur, non habebat vnicus ille de patris substãtia natus: ad hoc autem carne indutus est, vt sine flagello nõ esset.parte.6.fo.159.A.
Flagellũ quõ fecit Christus de funiculis in expulsione vẽdẽtium & ementiũ, cũ nõ vendebantur ibi funiculi sed solũ illa quę debebãt in tẽplo offeri.par.5.fo.193.F. & fo.294.G.
Flagella à deo missa in Ierusalem & in Iudęam habentur sub metaphora.par.3.fo.230.C.D.
Flagrum est summitas virgularũ ad inuicem ligatarũ, quę faciũt strepitũ percutiendo, & pruritum per calefactionis motũ. Sed taurea est flagellũ de tauri corio factum.par.4.fo.469.D.
Flãma inferni quõ intelligatur, sinus Abrahę: & huiusmodi, vix à mãsuetis, à cõtẽtiosis nunq; inuenitur.par.1.fo.36.F.
Flãma q̃ hîc vrit illuminat, in inferno quę vrit & obscurat.parte.3.fo.27.E.
Flare est flatũ facere, flatũ facere est aĩam facere.p.1.fo.35.B.
Fle Flectere deũ vult precibus homo pro venia, & ipse homo nõ flectitur peccanti in se.par.3.fo.328.F.
Flexi genua mea Zabulo, si non stetero firmus contra asiurias ei⁹: flexi genua mea iræ, si non constanter stetero contra irã &c. parte.2.fol.33.D.
Flere licet ꝓ defunctis, sed qualiter & quomodo par.6.fo.111.F. G. & fo.112.B. Item par.1.fo.346.C.D. & fo.377.C.E.
Flere peccata non valet qui manet cũ circũitu mũdi, cum dęmoniis, cũ desiderijs carnalibus.par.5.fo.116.H.
Flere non incipit mala sua, nisi quis recordetur Sion nisi legem dei & scripturarum montes aspiciat.par.1.fo.304.E.
Flent multi fletu Babylonio qui & gaudent gaudio Babylonio parte.3.fo.290.B.
Flent sancti magis culpam q̃ erumnã.par.4.fo.194.B.
Flent quidã primò ne ducãtur ad supplicium, dehinc flere incipiunt ꝙ differuntur à regno, obtinent irriguũ inferius & superius.parte.2.folio.23.A.
Fletuum multa sunt genera.parte.4.fo.178.F.
Fletus duo in se habet, tristitiam animi, & lachrymarum resolutionem.par.5.fo.30.H. & fo.161.F. & fo.45.C.
Fletus vnde & à quo causetur. Ibidem.
Fletus an & quomodo in dæmonibus & damnatis. Ibidem.
Fletus an & quõ, post resurrectionẽ. par.5.fo.30.H. & fo.161.F. & folio.46.C.
Fletus Iacob super consobrinam suam, scilicet Rachelem, quare fuit, & an ipsa fleuerit.par.1.fo.90.F.G.
Flumina magna p̃terfluentia terras, sępe cuncta terrę nascentia ex
Flu crescente inundãtia absorbent, & sterilitatẽ causãt, vt patet circa Rhenum Albeam.parte.1.fo.344.G.
Flumina aquę viuę fient in eo &c. & non dixit Iesus puteus, nec fons, & quare.par.1.fo.300.B.
Fluminum quę de paradiso exire feruntur, constat in nostra terra notos esse fontes &c.parte.1.fo.37.A.
Flumina quatuor paradisi gentibus per quas fluunt notissima sunt, duobus vetustas mutauit nomina, duo antiqua nomina seruauerunt. Ibidem.
Flumina quatuor paradisi in aquis valde abundant, & per hæc quatuor flumina intelligitur fœcunda Christi doctrina in quatuor euangelijs descripta.par.3.fo.413.C.
Fluuiorum paradisi origines inueniuntur ab hominib⁹ extra paradisum. & ideo non videtur, ꝙ de paradiso deriuentur: Sed solutur.parte.1.fo.37.D.
Fol Foliorũ fluxus est signum mortificationis arborum, sed viror & permanetia eorũ est signũ euidens vitę ipsorũ. p.3.f.87.F.
Fom Fomes est efficiẽs qui bonã rem vertit in malũ.par.6.fo.17.A.
Fomes rectè lex dicit, quia legitimè factũ est, vt qui nõ obediuit suo superiori, ei nõ seruiat suũ iferi⁹, i. caro.p.6.fo.17.F.G.
Fomes nascens ex homine, ipsum ad corruptionem peccati inducit, sicut tinea nascitur ex veste, & eam corrodit.parte.3.folio 15.G. & fo.16.A.
Fomes qui est in nobis (qui languor est naturæ) commouet illicita desideria, & ita non sine peccato.par.3.fo.262.E.
Fomite peccati exterminato ad iudicium venies securus.parte.2. fo.311.E.
Fomitis impulsus & dæmonis frequenter simul concurrunt in tẽtatione.parte.3.fo.352.F.
Fomitem excitat dæmon, & eo vtit tanq; instrumẽto, vt deiciat hominem à virtute. Ibidem.
Fomes peccati dicitur rex cõfusionis, & quare.pte.2.fo.12.H.
Fomes dicitur fortis ingressus in domũ &c.p.5.fo.96.H.
Fomitis repressio est nobis possibilis, & quomodo.p.6.fo.15.D.
Fons Siloe à fronte montis Sion oritur, & in meridiem fluit non Fon iugibus aquis sed in certis horis diebusq; ebullit, & per terrarũ cocaua, & durissimi saxi antra magno sonitu venit: quo vno nec perpetuo vtitur ciuitas Ierusalem.parte.2.fo.257.E.
Fontes in terra ꝓmissiõis dicũtur signati, acsi esset sigillati ꝓpter limpiditatem, nec ab aliquo aqua turbetur.parte.3.fo.361.H.
Fontes dicuntur aquæ existentes in origine riui, fluentes ab origine.parte.1.fo.341.C.
Forma in hoie (Adam scilicet) non est educta de semine pe gene- For rationẽ, sed magis à deo p creationẽ, per quã trãscendit naturã corpale, & sic capax est dei p cognitionẽ & amorẽ. pt.1.fo.35.H.
Forma corrumpitur dupliciter. Vno mõ per corruptionẽ subiecti. Alio modo per suum contrarium.parte.3.fo.373.H.
Formę quæ sunt in potẽtia materiæ educũtur ad actum per motũ cæli, quæ materia ꝓ maiori parte est terra: nã corpora mixta sunt à dominio de terra.pte.2.fo.272.C.
Formæ substantiales elemẽtorum habent annexas cõtrarias qualitates actiuas & passiuas, quia agunt & patiuntur ad inuicem
Fpassione ꝓ priè dicta &c.pte.1.fo.21.C.D.
Forma cuiuslibet scientiæ est duplex. s. forma tractandi & forma tractatus.pte.5.fo.2.F.
Forma professionis filiorũ Israel sub iuramento fuit duplex. Primò cum præsentibus, Secũdò cum futuris, cuius ꝓfessionis fuit causa triplex.pte.1.fo.366.D.F.G.
Formatio rerum quomodo facta est, & distinctio earundẽ duplici expositione enotatur.pte.6.fo.226.H. & fo.227.
Formatio mulieris de latere hominis dormientis fuit figura, ꝙ ecclesia esset formanda in futurum de latere Christi dormiẽtis in cruce.pte.2.fo.30.H.
Formido sumit arma, cùm nihil spei supersit.parte.2.fo.270.G.
Formidolosus & timidus quomodo differũt.parte.2.fo.40.F.
Fornax ligna cinerat, aurum purgat: sic trĩbulationes ligna vitiorum & aurum virtutum.parte.3.fo.100.A.
Fornicari prohibet dñs manifestè viros & fœminas &c. quando & meretrices esse, & ad eas ꝓhibet accedere, quarum publicè venalis est turpitudo.parte.1.fo.358.A.
Fornicatio an & vbi ꝓhibita sit in decalogo.parte.1.fo.164.F.
Fonicatio quatuor rationibus probatur illicita & ꝓhibita.parte.6.fo.41.D.
Fornicatione informis est, in animo, in actu, in amore terrenorũ, in cultu idolorum.parte.6.fo.244.E.
Fornicatio duplex est, coporalis scilicet & spũalis.pr. 4.fo.232.F.
Fornicatio corporalis vel spiritualis ita de rationali homine qua si brutum animal efficit, sicut ebrietas vini peruertit mentem bibentis.parte.4.fo.538.A.
Fornicatio est idololatria, & quælibet noxia superstitio.parte.6. folio.43.A.
Fornicatio non est tantũ stupri, sed generaliter quę à lege deliberare facit.parte.5.fo.22.A.
Fornicatiõis pessimum genus est quo anima recedit à deo & fornicatur cum idolis, vel diuini dogmatis veritatem reliquit &c. parte.3.fo.381.B.
Fornicatio vtrum mœchiæ nomine teneatur.pte.1.fo.164.E.F.
Fornicatio omnis vtrum mœchia dici possit: in scripturis (ait Augustinus) nõ mihi occurrit loquutiõis exemplum. parte.1.folio.164.F.
Fornicatio omnis si non mœchia dici potest, vbi sit in decalogo prohibita fornicatio, vtrum inueniri possit (inquit Augustin⁹) ignoro.parte.1.fo.164.F.
Fornicatio vocatur omnis concupiscentia mala qua anima relicta superiori lege, inferiorum voluptate turpi naturarum qua si mercede prostituta corrumpitur.par.3.fo.381.B.
Fornicatio vnde pullulat? Primò concupiscentia decipit, inde ingluuies, postremò captiuat impietas: cuius merces exoluitur fornicatio.parte.1.fo.311.B.
Fornicationis carnalis opere anima plus sit obstricta & obnoxia carnali concupiscentiæ q̃ cæteris vicijs, & si etiam per corpus gerantur.parte.6.folio.41.F.

Fornicationem fugere monemur: quia non aliter poteſt melius vinci, cum alijs victis poteſt expectari conflictus. parte. 6. fo. 41. E. G. & folio. 121. G. Item parte. 3. folio. 314. B.

A fornicatione ſi vis eſſe tutus, eſto à muliere corpore & viſitatione diſcretus: prope ignem inaduſtus nō eris: ferreus ſis, aliquādo tamen diſſolueris. parte. 1. folio. 310. H.

Fornicatio quantum ſit deteſtabilis, oſtenditur per hoc, quòd alia peccata inficiunt ſolam animam, iſta autem animam & corpus. parte. 6. folio. 41. G.

Fornicatio corporis execrabilis eſt, ſed execrabilior generaſ fornicatio, in qua omne genꝰ peccati continetur, cum ſ. aīa quam deus ſibi in fide deſpōdit corrumpitur. pte. 1. folio. 310. E.

Fornicatio aduerſus nos militat: ſed ſi habuerimus arma apoſtoli, luxuriæ tela non nocebunt nobis. Si hæc arma proijcimus, diabolo locum damus. parte. 1. folio. 310. E.

Fornicationis breuis voluptas, & ꝑpetua pœna fornicatoris. Sicut em̄ ieiunus diurnā ſolum effugit eſurie̅, & nihilominus poſt modū eſurit, qui comeſto pane ſaturatus abſceſſerat, ſic qui intrat ad ſcortum, ad horam quidē euaporat libidinem, ſed poſt paululum ardentior redit. parte. 3. folio. 315. F.

Fornicatio quæ ſub euāgelio fit multò maioris opprobrij quàm quæ ſub lege fornicatur. parte. 2. folio. 8. E.

Fornicationis cauſa, & pro nullo alio coniugati dirimuntur, & quare. parte. 6. folio. 41. E.

Fornicatio in ſacra ſcriptura vocaſ idololatria, per quam anima ſeparatur à deo. pte. 5. folio. 212. G. Itē parte. 2. folio. 286. H.

Fornicatione & idololatria plus gaudent dæmones, quā de quocū que alio peccato, & quare. parte. 1. folio. 246. B.

Fornicator corporalis & ſpiritualis qui non canticum laudis, ſed pſalmum irriſionis inter inimicos Chriſti excitat, ſignificatur ꝑ Zambri. parte. 1. folio. 112. H.

Fornicarię clericorum beneficiatorum quę volūt delicate nutriri & precioſè ornari de bonis eccleſię, per quas ſignificāſ, & de earū pœna. parte. 4. folio. 362. H.

Forſitā, lc̄ꝫ doc̄ꝫ nō ē nota dubij, ſed libertatis arbitrij. p. 5. f. 203. G

Fortalicium ſiue capitolium ciuitatis Babyloniæ fuit turris à filijs No e ędificata. parte. 4. folio. 305. B.

Fortis eſt qui vincit irā, & alios motus animi. pte. 5. folio. 141. E.

Fortis eſt cōtra omnia qui ſe vincit. parte. 3. folio. 14. F.

Nō omnis fortis ſapiēs, ſed ecōuerſo: quia & ſi corpore debilis eſt ſi aſſit ſapiētia, oīa fortis aduerſarij certamina vincit. p. 3. f. 331. F

Fortiſſimi viri de exercitu Dauid tres fuerūt, & noīantur &c. pte. 2. folio. 122. E. G. & folio. 123. A. F.

Fortium & doctorū eſt apertè prędicare, exemplis inſtruere: infirmorum & inſipientium diſcere, & ſubditos eſſe. pte. 1. fo. 70. B.

Fortitudo quæ plus poteſt, ſine moderamine rationis, in præceps ruit. parte. 3. folio. 5. F.

Fortitudo ꝓtus tres gradus habet. parte. 5. folio. 44. D.

Fortitudo duplex, politica. ſ. & infuſa. pte. 6. folio. 67. C.

Fortitudo, alia eſt bonorum, alia malorum. parte. 3. folio. 19. B.

Fortitudo corporis humani vſque ad annum triceſimū ꝓficitur. & incipit debilitari poſt qn̄q̄geſimū annū &c. pte. 1. fo. 71. D.

Fortitudo quæ eſt virtus, deſignatur per arietem trium annorū, & quare. parte. 1. folio. 65. H.

Fortitudini depuraſ q̄ternariꝰ numerus i pluribꝰ. pte. 1. fo. 265. B

Fortitudo in quo magis vigeat, perſcrutatur à tribus iuuenibus qui cuſtodiebant regem Darium: quorum vnus dixit, forte eſſe vinum. Aliꝰ dixit: fortior eſt rex. Tertiꝰ dixit: fortiores ſunt mulieres. ſed ſuper omnia vincit veritas. parte. 2. folio. 271. D.

Fortitudo regni Iudæ multum debilitata eſt tēpore regis Achaz. parte. 4. folio. 34. B.

Fortunæ bona ſunt, excellentię mundiales, quātum ad ſuperbos, diuitiæ temporales quantum ad cupidos & auaros, deliciæ carnales quantum ad guloſos & luxurioſos. parte. 4. folio. 166. D

Fortunæ bona quæ reputanda ſunt vt ſtercora, & excæcant oculos ſapientum. ſignificantur par hirundinem, quæ eſt auis hīcinde volatilis. parte. 1. folio. 285. D.

Fortunæ deę Aegyptiorum, in fine anni parabant menſam omnibus eſcis refertam, & poculis mulſa mixtis, vel quia felicem annū ꝓbuerit, vel qa futurū felicē ꝓbitura ſit. pte. 4. fo. 105. A.

Fortunæ menſam parant qui eccleſiam deſerunt, tradentes ſe ſpiritibus erroris vel immundis, & doctrinis dæmoniorum, & nihil ad deum pertinere credentes, ſed ſtellarum curſu vel varietate fortunæ omnia gubernari. parte. 4. folio. 105. A.

Foſ Foſſa ſecūdum Hebræos aliquando accipitur pro profunditate: aliquando pro eleuatione ſurſum: ſicut in latino hoc nomen altitudo. parte. 4. folio. 280. D.

Fra Fractio tabularum præceptorum dei per Moyſen: fuit ſignum euacuationis legalium in aduentu Chriſti. parte. 1. folio. 199. D.

Fragilitas humana non poteſt bene ſuſtinere ſublimitatem dei & de hoc exempla. parte. 1. folio. 337. D. Itē parte. 4. fol. 321. H.

Fragilitas humana monſtratur per moleſtias animalium & vermium illatas, eam plagantium, vt eſt cyniphes, quæ leni contactu conteritur: ſi em̄ hæc & alia minuta ſunt homine fortiora, vñ gloriatur terra & cinis? parte. 4. folio. 355. B.

Francia Hebraicè, dicta Seraphat, quando & per quē fidem Chriſtianam ſuſcepit, & præſertim Senonēſis ciuitas, quæ tunc erat metropolis in tota Francia &c. parte. 4. folio. 372. E. Vide & in Sauinianus.

Beatus Franciſcus aſſimilatur grano ſynapis. parte. 2. folio. 161. D Item aſſimilatur armigero. parte. 2. folio. 77. D. & folio. 163. H. dicitur rex, & quare. Vide etiā in Fratres minores.

Fratres quatuor modis dicuntur in diuinis ſcripturis. parte. 6. fo. 79. F. & folio. 165. A. B. Itē parte. 4. folio. 359. F.

Fratres, Hebræi vocant mares propinquos genere: ſiue conſanguinitate germana ex parte patrum coniunctos. parte. 6. folio 79. F. & folio. 89. A.

Fratres tribus modis dicūtur in ſacra ſcriptura. Natura, vt Iacob & Eſau: cognatione, vt Abraham & Loth: gente, ſicut omnes Iudæi. parte. 1. folio. 62. B.

Fratres noſtros cum in tutelam noſtram ſuſceperimus, non opprimamus per potentiam, nec iniuſtæ ſeruitutis imponam⁹ moleſtiam. parte. 4. folio. 158. E.

Fratrum peccata aliquando ſunt grauiora perſecutione inimicorum, & pro talibus non iubemur orare. parte. 5. folio. 23. A.

Fratres falſi, orationis ſuæ vel actionis deo hoſtias, vnà cum veris catholicis geſtiunt offerre, vt veri fideles crediti, per victimam communionis veros catholicos corrumpere poſſint. parte. 2. folio. 260. B.

Fratres dicuntur Chriſtus & omnes ſancti: & quomodo. parte. 1. folio. 75. A.

Fratres Chriſti qui dicuntur. parte. 5. folio. 8. F. & folio. 192. C. & folio. 47. B. & folio. 147. C. Itē parte. 6. folio. 165. C. Item parte 1. folio. 62. D.

Fratres ſimplices & illiterati per iumenta, & illi propter defectū ſcientiæ non ſunt ad prædicandum apti. parte. 1. folio. 334. E.

Fratres minores ideo vocati ſunt, vt maiores fieri non præſumāt, & ad eccleſiaſticas dignitates (ait beatus Franciſcus) nullatenus aſcendere permittatis. parte. 2. folio. 174. D.

Fratres pauperes compulſi ſunt exponere fidelibus ſuas varias neceſſitates, & etiam varia ſuffragia quæ fiunt pro beneſactoribus ſuis, & per hoc plurimi conceperunt propoſitum beneſaciendi eis. parte. 1. folio. 193. H

Fratres compulſi ſunt refugere ad ſummum pontificem, qui cōſiderans vtilitatem eccleſiæ de prædicationibus & conſilijs fratrum prouenientem, dedit fratribus poteſtatem prædicandi & audiendi confeſſiones &c. parte. 1. folio. 94. H.

Fratres Ioſeph dicentes, meritò hæc patimur, confeſſi ſunt diuinā iuſticiam. parte. 1. folio. 109. C.

Fratres Ieconiæ nominantur cum eo in genealogia Chriſti, qui ſimiles ei fuerunt in captiuitate. parte. 5. folio. 6. H.

Fratrum gratia, rara. parte. 4. folio. 125.

Fraterna charitas dicitur quid optimum, & econuerſo odium fraternum dicitur crimen peſſimum, quod fuit inter Ioſeph & eius fratres. parte. 1. folio. 102. H.

Fraternitas ſancta iuxta modum dilectionis qua ſibi in hac vita copulatur, ſupernorum quoque ciuium ſocietati in præſentia ſui creatoris cōiungetur. parte. 2. folio. 129. G.

Fraus & dolus differunt. parte. 2. folio. 2. F.

Fraus & dolus propriè ſunt mendacia verbis vel factis, ordinata ad malum finem. Mendacia autem & fictiones Gabaonitarum licet eſſent mala de ſe, tamen ordinabantur ab eis ad bonum finem, ſcilicet ad eorum ſalutem corporalem & ſpiritualem: & ſic fraus & dolus poſſunt alicui patrocinari. parte. 2. folio 15. B. C. D.

Fraudē qui facit in veritatis doctrina, deterior eſt quàm qui facit fraudem in re poſſeſſa. parte. 3. folio. 393. B.

Fraus per priuatam dilectionem naſcitur. parte. 4. folio. 169. A.

Fraudem in dei opere committit, qui ſe inordinate diligens, per hoc quod rectè agit, ad remunerationis tranſitoriæ bona feſtinat. parte. 4. folio. 169. A.

Fraus in ope dei tribus modis committitur: quia aut tacita cordis humani grā, aut fauoris aura, aut res quælibet exterior deſideratur. Ibidem.

Fraudulentus quilibet qui in neceſſitate poſitus humiliat ſe coram illis qui poſſunt eum iuuare, ſed cum inualuerit, eis

Index in Glos. ordi.

malefacit quantum potest,significatur per Antiochum.parte 4.fo.45.7.H.

Fre Fremitus cõsurgit ex indignatione .parte.5.fo.219.D.

Fremitus Christi procedebat ex indignatione eius contra diabolum,p cuius suggestionẽ mors intrauit in mundũ.Ibidem.

Frigitur tantum bonus quantum amat.par.3.fo.235.E.

Fri Frigitur in sanguine suo, Sic dicitur vulgariter de homine dimisso in afflictione.parte.3.fo.363.C.

Frigus dicitur pigrũ,eo' q pigros facit.par.1.fo.78.A.Interli.

Frixoriũ sanctorũ sũt peccata proximorum.parte.5.fo.38.B.

Frons sedes est verecundię,& ibi figitur crux in Christifidelibus, & quare.par.5.fo.223.E. Item.par.6.fo.23.E. Vide in Crux in fronte credentiũ.

Fructificans & crescens in fide non potest exterminare Cananęũ semen pessimum maledictũ mobile inęrtiũ .Nunq̃ em̃ tentationũ motus cessant ab eo:sed si tu verè fructificas in deo, & si non pores eũ ejicere,scito quia nõ potuerunt filij Ephrem expellere Chananeos .parte.2.fo.23.F.

Fructificatio alia est bona alia mala,quia arbor bona fructus bonos facit ,& mala malos.par.2.fo.24.B.

Fructus plerũq; in arbore multiplicatus propter æstũ nimiũ desiccatur & perit:sed talis ęstus temperatur per descensum roris Et similiter fruct' bonorũ operum aliquando desiccatur & perditur propter aduentum elationis.par.3.fo.55.H.

Fructus in cacumine arboris citius maturantur &melius eo q à sole attinguntur;liberius.par.4.fo.344.B.

Fruct' excessiuos velle extrahere de terra cõtingit dupliciẽ. Vno modo quando nimis continuè colitur,& non permittitur qui escere.Alio modo quando subtrahitur merces debita agricolis.parte.3.fo.59.H.

Fructus arboris pulcherrimę sunt poma citrina:quia sunt valde pulchra.parte.1.fo.256.D.

Fructus spiritussancti dicuntur ad similitudinem fructus materialis,& quare.& horum distinctio,& sunt figurati per lignum vitę afferens fructus,parte.9.fo.87.G.& fo.274.C.

Fructus duodecim spiritus significantur per duodecim lapides in Iordane positos.parte.2.fo.7.H.

Fructus spiritus aliter habẽtur in via per gratiam,aliter in patria per gloriam.parte.6.fo.274.C.D.

Fruct' boni operis eius qui nihil vel minus peccauit, & eius qui grauius cecidit,non debet esse.par.5.fo.14.A.Itẽ p.6.fo.103.E.

Fructus bonorum operum est beatitudo,& colligitur hic fruct' post hanc vitam in re,sed in præsenti quodammodo colligitur in spe.par.3.fo.205.H.

Fructus terreni quos metimus,non fonti comparentur,sed cisternæ,& quare.par.3.fo.319.E.

Fructum manducabimus eorum quę hic facimus.par.1.fo.258.E.

Fruendum est æternis:vtendũ verò terrenis.par.6.fo.123.B.

Frugalitatem hospitalitatem & honestatem docemur habere,vt temperãtes simus in victu & vestitu,honesti moribus. parte.3. folio.418.A.

Fruitio beata dicit ppria delectatio, quasi de alio lactatio,nam beati lactatur vberibus diuinæ consolationis.par.3.fo.388.G.

Frumentum desiderat nubes duplici ratione. Vna est,quia quando est nimius calor,aduritur frumentũ in cãpo crescens,& tũc per nubes temperatur calor. Alia,quia p nubes fũdũt aquę ad terræ humectationẽ,& frumẽti nutritionẽ.pte.3.fo.69.C.

Frumenta fidei sanctorum horreis condunt,vt cum iniquitas occurrerit capitalium criminum sub Antichristo:ne fides inopia sermonis deficiat &c.

Figura de Ioseph.par.1.fo.107.E.

Frumenti grano Christus comparatur,& quare.p.1.fo.157.E.

Fug Frustra nõ fit quod certa necessitas cogit.par.3.fo.312. F.

Fugere nos dicitur,quando id quod reminisci volumus,non occurrit:quando id quod volumus,memoria non tenemus.parte.3.fo.367.F.

Fugiendi cautelã docent eos apostoli qui se ad j supplicia minus sentiunt idoneos, quibus tutius est latere q̃ se discrimini opponere.par.5.fo.116.F.

Fugere vtrum licitum sit pastori ecclesię in persequutione. Arguitur pro & contra cum responsione.par.5.fo.217.H.Item p te.6.fo.75.E.G.&.fo.179.D.& fo.182.D.&.fo.190.D. &.folio 222.C.& fo.232.C.Item parte.4.fo.147.E.

Fugiat minister Christi sicut Christus fugit,fugiat & qui spiritualiter quęritur,dum per alios firma est ecclesiæ salus.parte.6. folio.75.E.

Fugere persecutionem aliquando est licitum & se occultare,ad credendum maliciæ,par.5.fo.37.F.& fo.41.G.& fo.217.H.

Fugere in persequutiõis feruore licet sit licitum, tamen pfectius est remanere, nisi in causa, vtpotè quãdo persequtio est personalis,& quando ex fuga apparet maius bonũ ecclesiæ, ppter qd' fit elongatio ad tempus,& non timore mortis.pte.6.folio 222.C.Item parte.5.fo.37.F.& fo.217.H.

Fugit Christus qui refugium est aliorum & virtus: fugiendo instruit suos.par.5.fo.12.B.

Fugientes prudenter à seculo,vbi non possunt resistere diaboli tentationibus,vt in claustro saluentur,adiuti bonorum consiliis & orationibus,significantur p fugientes Iudeos ꝙ tutè regis Anthiochi,par.4.fo.443.D.Item par.2.fo.40.E.

Fugiẽtium seculum sunt sex ciuitatũ refugia,ad similitudinẽ sex ciuitatũ fugitiuarũ in veteri lege:& quę illæ sũt .p.1.f.352.f.G.

Fugitiui non vadunt vniri,sed magis dispersi,& quilibet abscondit se vbi potest.par.3.fo.236.B.

Fu

Fulgor quidam procedens ex lapidibus rationalis habitui summi sacerdotis affixis,dictus fuit, vt dicit Iosephus, doctrina & veritas. Velerat nomen dei Tetragrãmatom inclusum sub lapidibus rationalis,vt dicit Ra.Sa.& quãdo iste fulgor cessauit. parte.2.fo.242.G.H.Itẽ pte.1.fo.188.G.& fo.190.F.H.& fo.192. D.G. Vide etiam in rationale iudicij.

Fulgor quidã à facie Christi egrediebat,terrẽs sacerdotes & alios in templo existẽtes,cõpellens eos ad recedendũ: propter quod nõ valebant resistere .par.5.fo.193.F.& fo.99.C.D.

ulgura(vt fert)ex nubiũ vibriũcollisiõe generãtur, sicut ex duobus silicibus sibi cõplosis medi' ignis elabit.p.4.fo.126.F.

Fulmina frequẽter cadunt in mare,& naues obruũt.p.3.fo.80.G.

Fumus ex flamme ascenso vanescit.parte.3.fo.177.A.

Fumus ex igne natus ad alta cõscẽdens,paulatim se humanis subtrahit aspectibus .par.3.fo.359.F.

Fum

Fundamentum dupliciter potest accipi.Vno mõ propriè.s.illud qd' habet firmitatẽ & stabilitatẽ ex se.Alio mõ ipropriè & largè.s.illud qd' adhęret ptio fundamento iã posito.p.6.fo.27.H.

Fundamẽtũ in spiritualibus sæpe dicitur esse nobilius seu digni' q̃ ędificium &c.parte.1.fo.6.H.

Fundamenta fidei legis.s.nouæ duo principaliora sunt:sed Iudęi extimãt esse valde derogatoria diuinę excellẽtię.p.4 .fo.109.A.

Fũd' vl'ager põt licitè emi iũ ẽ ecclia sita.p.1.f.79G.&f.80.C.D.

Funeris repositio in aliquo loco,vsq; ad rep' quo alibi trãsferat ad remanẽdũ,nõ dicit,nec est sepultura:& ideo vt videt non est portio canonica psoluenda.par.1.fo.122.H.

Funiculus quid est.par.2.fo.24.C.& fo.106.A.

Fures & latrones sunt oẽs q̃tquot venerũt quõ intelligẽdum,vt sub vniuersalitate verificetur.par.5.fo.228.A.

Fur

Furãs hominẽ morte moriat,& hui' ratio.par.1.fo.168.D.

Furum socij sunt qui de illis accipiunt munus,qui de lachrymis pauperum congregant diuitias.par.4.fo.6.B.

Furia facit hominẽ multa agere & pati,quę alias non posset.& experientia docet.par.4.fo.304.D.

Furiosos videm' diu sub diuo morari,crudis sustẽtari:quib' etiã videtur,q̃ sint bestiæ bestiarũ etiã ferociũ:& cum talibus amicitiam contrahunt.par.4.fo.304.D.F.

Furia naturã hois deordinat,& quasi bestialẽ facit:& ex hoc seq̃t q̃ aliqua sunt eis delectabilia & possibilia.quę,ante non erant propter transmutationem naturæ.par.4.fo.304.F.

Furiosi & dęmoniaci post curationem nõ promouẽtur in ecclesia dei.par.5.fo.98.H.

ouror domini q̃tum ad electorũ aias in redẽptoris nostri aductu pertransijt quia eas ab inferni claustris ad paradisi gaudia reduxit.par.3.fo.14.F.

Furtũ nõ est ex se,sed ex comparatione peccati maioris.i.adulterij nõ grãdis esse culpę perhibetur.par.3.fo.316.A.

Furti participatio fit nouẽ modis,& enumerãtur.p.3.fo.336.H.

Furtũ si in aliquo casu absq; peccato cõmitti posset,sicut mẽtiendũ videt,p salute vbi nemo lędit.par.1.fo.247.A.B.

Furtũ nõ facies.Per hoc pręceptũ,vt dicit Ra.Sa.intelligitur prohibitũ furtũ hominis tm̃,p quo imponitur pœna mortis:pro aljs autẽ furtis nõ imponit lex pœnam mortis,sed restitutionẽ in duplum &c.par.1.fo.164.H.

Futurũ contingens dupliciter cognoscitur à deo.Vno modo p ut intuitus diuinę cognitionis fertur sup̃ psentiam ipsius,licet futurã Alio modo sed'm ordinẽ causę ad effectũ.s.put contingens futurũ est in causa variabili & contingente &c.parte.1.folio.351.F.G.

Fut

Futura multa sũt sed'm inferiores causas,sed in pręscitia dei non sunt.Futura em̃ senect' est in iuuene,sed futura non est si ante moriturus est.par.3.fo.36.F.

Fut

Futurorũ olim in ecclia figurã discipli gerebãt.p.3.fo.204.F.

Gab GABAONITAE FINXERVNT se verbis & factis venisse de terra longinqua, quę esset extra terminos terrę ꝓmissę filijs Israel, vt sic possent cum eis aliquod fœdus facere, per quod mortem euaderent, & in terra manerent. parte. 2. folio. 14. G. H. & folio 15. B. C. D.

Gabaonitarum mendacia & fictiones, licet essent mala de se, tamē ordinabant ab eis ad bonū finē, sed ad eorum salutē corporalē & spiritualē &c. pte. 2. fo. 15. D. Vide etiam in Fraus & dolus.

Gabaonitas multos interfecit Saul cū regnaret, zelo quasi ꝓ filijs Israel & Iuda: quod erat cōtra iuramētū quod obligabat non solum Iosue & principes Israel illius temporis, sed etiā posteros eorum: & quo zelo eos percussit. parte. 2. folio. 119. C. D. E.

Gabaonitę non erāt de filijs Israel, & quare reseruabant inter eos: hoc aūt fuit duplici de causa. parte. 1. folio. 119. D. E.

Gai Gaius imperator tempore Philonis intantum elatꝰ, quòd per orbem misit statuam suam, vt illa adoraretur vt deus & similiter in Iudęa fecit: quam soli Iudęi adorare renuerunt. parte. 6. folio 249. A. B. Item parte. 3. folio. 382. C.

Gaius licet ipse miserit in exilium Herodem & Pilatum, hoc tamē non fuit propter Christū, sed ꝓ alijs causis totaliter desperaris, vt refert Iosephus: & ipse fuit Romę turpiter interfectus ꝓpter suas malicias, & vxor eius gladio confossa, & filia eius vnica pariēti allisa. parte. 6. folio: 249. A. B. Vide etiam in Caius.

Gal Galaad aliquādo accipitur nomine vnius terrę, aliquando ꝓ noīe vnius ciuitatis in illa terra. s. in dimidia tribu Manasse vltra Iordanem, & aliqñ ꝓ nomine vnius hominis. parte. 2. fo. 45. D. Est etiam monticulus in summitate montis Libani: & sic ad modū capitis ibidē se habet, in quo mōte Laban fugientē Iacob cōsecutus est. parte. 4. folio. 140. F. G. & fol. 340. E. & folio. 359. A. Item parte. 1. folio. 16. A.

Galathia quę prius Gallogręcia dicta est, regio est in Gręcia à Gallicis acquisita sub Brennio duce. pte. 6. fo. 60. G. & fo. 78. E. H. Item parte. 4. folio. 445. B. Item parte. 2. folio. 189. H.

Galbanum &c. parte. 3. folio. 412. B. Item parte. 1. folio. 197. A. C.

Galgala quomodo interpretatur, & quid significat. pte. 4. fo. 338. E. & folio. 344. E. & fo. 364. A. Item parte. 2. fol. 70. E.

Galilęa duplex est, scilicet vna superior, altera inferior. parte. 2. folio. 283. G.

Galilęę duę sunt, vna dicitur Iudęorum, altera gentium. parte. 5. folio. 16. E. Item parte. 4. folio. 24. E.

Galilęi interfecti à Pilato fuerant, & quare: & habetur duplex opinio. parte. 5. folio. 160. C.

Gallici à Gomer primo dicti sunt, sed postea Galathæ, sicut aliqui dicunt. Alij econuerso dicunt, quòd à Gomer nominati sunt Galathæ, & postea Gallici &c. parte. 2. fo. 189. H. Item parte. 1. folio. 57. G. Item parte. 6. folio. 78. H.

Gallina magnū habet affectū in filios, vt eorū infirmitate affecta ī firmet. pte. 5. fo. 72. E. Itē clarius. pte. 3. fo. 167. A. & fo. 224. A.

Gallus horis determinatis in nocte cantat, & illam intelligentiam habet ex intellectu diuino, sicut horologia certis horis sonāt ad hoc disposita per intellectum hominis. parte. 3. folio. 73. C.

Gan Ganges fluuius (quem Physon sacra scriptura cōmemorat) exiēs de paradiso pgit ad Indię regiones. pte. 1. fo. 10. H. & fo. 37. A.

Gannire quid est. parte. 4. folio. 26. E.

Gar Garrulitas quod admisit, silentium deleat: & similiter cōtrarijs curantur contraria. parte. 1. folio. 260. B.

Gau Gaudent peruersi similium societate. parte. 1. folio. 76. E. Interſ.

Gaudendum, nō tantū ad oblationem munerum, quātū ad honoris cōdēnationē timēdū si abutimur. parte. 4. folio. 282. F.

Gaudere in præsentis vitę nocte à claritate retributionis ęternę, est ante lucem surgere. parte. 1. folio. 248. B.

Gaudium propriè est delectatio appetitus intellectiui ab intra in bono adepto, vel in præsenti: sed quando resultat in signis exterioribus, tunc dicitur exultatio &c. parte. 2. folio. 54. C.

Gaudij perfectio est pax: & hoc quantum ad duo. Primo quātum ad quietem ab exterioribus conturbationibus, secundò quātū ad sedationem desiderij interioris. parte. 6. folio. 87. G. H.

Gaudij non est tanti excelsa tenuisse, quanti mœroris de excelsis cecidisse. parte. 4. folio. 282. F.

Gaudium in spūsctō oritur, dum fraterna pace & in solis pacificis est. parte. 6. folio. 30. A.

Gaudium sanctorum & intentio eorum est, vt à fame futura virtutum operibus sibi caueant, & epulentur & exultent in conspectu dei. parte. 2. folio. 213. E.

Gaudium facit sibi de pœna, qui per sancta desideria pro domini amore se castigat. parte. 3. folio. 25. B.

Gaudiū angelorū de correptione & conuersione pecatorū assistat gaudio de dedicatione domus dei. parte. 2. folio. 248. F.

Gaudium diuini eloquij in contemplatione duplicatur. s. de obtētu victorię, & de prędę magnitudine. parte. 3. folio. 273. D.

Gaudium Christi hominis consistit in coniunctione ad deitatem & quibus modis. parte. 5. folio. 230. G.

Gaza metropoꝭ est ciuitas Philistinorū, qui nūc Palęstini vocant, & est ī extremitate terrę Philistinorū versus Aegyptum. pte. 4. fo. 168. C. & fol. 359. E. Itē pte. 2. folio. 69. A. Itē pte 1. folio. 16. A Gaz

Gazophylacium vñ dicitur, & typicè quid significat. pte. 5. fo. 211. B. & fo. 112. B. & fo. 175. A. Itē pte. 4. fo. 270. C. D. & fo. 271. H.

Gebertus vt fertur per sacrificium quod fecit diabolo, ascēdit ad archiepatum Remensem, postea ad Rauennēsē, & post ad statū papalem: vñ factus est talis versus &c. parte. 4. fo. 477. D. Geb

Gedeon & Phua non fuerunt fratres eiusdem matris. parte. 2. folio. 44. H. & folio. 45. A. B. Ged

Gedeon quare renuit dñari super filios Israel. parte. 2. fo. 43. G. H

Gedeon erat de tribu Manasse: & iō isti de Ephraim fuerunt indignati de hoc quòd Gedeon posset de victoria præ ipsis gloriari. parte. 2. folio. 42. A.

Gedeon vtrum peccauit petendo signum à deo de victoria cōtra aduersarios obtinenda: cum de hoc satis certificatus fuerit per angelum. parte. 2. folio. 39. A. C.

Gedeon quare conuerso ordine secundum signum deposcit. parte. 2. folio. 40. B. C.

Gedeon an excusatur totaliter à peccato, petens bis signum in vellere. parte. 6. folio. 282. F.

Gedeon vtrum peccauit offerendo sacrificium domino extra tabernaculum quod erat in Silo. parte. 2. folio. 39. B. C.

Gedeon vtrū mortuus fuerit in peccato mortali, arguitur ꝓ & cōtra, cum respōsione, & solutione argumētorū. pt. 2. fo. 43. B. C.

Gehennę nomen in veteribus libris nō inuenitur, sed prius à dño ponit & vnde sumptū. pte. 2. fo. 12. E. Itē pt. 4. fo. 123. E. G. & fo. 138. A Itē pte. 2. fo. 175. E. & fol. 184. A. & fo. 231. E. F. & f. 257. B. Geh

Gehennę pœnę sextuplices sunt, quia ibi est pœna damni & pœna sensus, stridor dentium, & fletus, exteriores tenebrę & duratio sine fine. parte. 2. folio. 116. H.

Gemitus est peregrinantium, laudatio iam in patria commoranti um. parte. 3. folio. 284. E. Gem

Gemitus pœnitentium duplex, & significatur per duos turtures &c. parte. 1. folio. 221. E.

Gemit in præsentibus vbi nescij rident qui per gratiam Christi patriam præsentit. parte. 3. folio. 18. E.

Gemini Castores, sunt Castor & Pollux, quos gentiles in mari deos inuocant, & quare. pte. 6. fo. 208. A. Itē parte. 3. folio. 380. C.

Genealogię ī sacra scriptura traditę, cōsueuerūt ititulari ab illo à q̄ originē deducūt, nō ab illo in quem terminū accipiūt. Aliter euangelista Matthæus intitulat, & quare. parte. 5. fol. 9. A. B. Gen

Genealogiæ descensus Iesu Christi ab Abraham & Dauid dilucidatur sex conclusionibus, & quadrupliciter traditur. parte. 5. fol. 9. E. F. G. H. & folio. 10. G. H.

Genealogiam Christi quare Matthęus texit per Salomonem filiū naturalē: Lucas verò per Nathan filiū adoptiuū. pte. 5. fol. 7. D.

Genealogia hominum non accipitur per matres, sed per patres. parte. 1. folio. 358. B.

Genealogię siue generationes Abrahę, Isaac & Iacob, & aliorum duodecim ꝓphetarum & Dauid describuntur. pte. 2. fo. 189. G.

Genealogia de tribu Dan & Zabulō, quare nō describitur in Paralipomenon, sicut de alijs tribus fit. parte. 2. folio. 197. C.

Genealogiarum liber vbi scripturę sūt pfectę vsq; ad minima, nō habetur, vt dicit glo. Hebraica, sicut nec plures alij libri qui in scriptura allegantur, nec tamen habētur. parte. 2. folio. 198. F.

Genealogię interminatę sūt secūdū quasdā generationes Adę de alia vxore quàm Eua, & an hoc verum sit. pte. 6. folio. 116. G.

Generare deus dicit multipliciter in sacris scripturis respectu creaturarum, secundum qd̄ diuersimodè repręsentationē seu similitudinē suā in creaturas ꝓducit. parte. 3. folio. 89. H. & fo. 90. C.

Generaris sēp è deo p singulos itellectꝰ, p singula opa, & efficeris filiꝰ dei ī Christo Iesu: si tm adoptiōis habes spm. p. 4. fo. 128. A.

Generantur oia ista inferiora p effectum lucis & stellarum, & per subtractionem eius (quod fit in tenebris) corrumpuntur: & sic ad suos terminos deducuntur. parte. 3. folio. 71. H.

Generatio Christi secūdū diuinitatē fuit inenarrabilis, incōphēsibilis, nō tantū ab hominibꝰ, sed etiam ab angelis. pte. 4. fo. 90. C

Generatio filij dei est añ tēpus & p cōsequens ętterna, quia añ tēpꝰ nō est nisi æternitas. parte. 4. folio. 90. C.

Generatio carnalis requirit copulam masculi & fœminę, sicut in omni actione naturali requiritur coniunctio actiui & passiui:

Index in Glo. ordi.

aliter in generatione ſpirituali &c.parte.5.fo.186.F.
In generatione carnali hominis vterq; appetitꝰ ſenſitiuus.ſ.& intellectiuus concurrit.parte.5.fo.197.F.
Generationis actu homo vtatur ſic.prout conuenit generationi & educationi prolis &c.par.6.fol.42.C.D.
Generationis carnalis filij cõtrahunt quandam maculã & fœditatẽ,non ſic aũt filij ſpũales,ſed magis nobilitatẽ. pte.5.fol.187.G
Generatiua vis ordinatur ad conſeruationem ſpeciei per filiorũ generationem.parte.6.fo.42.B.
Generatiua virtus in ſenectute debilior eſt.& ideo tunc ſolent generari pueri,magis defectuoſi & imperfecti,par.1.fo.101.H.
Generatio humani generis in carne(ſicut aſſerunt periti talium) nouem menſibus in vulua continetur.pte.2.fo.270.F.G.
Generationis actus an ſit actus fortitudinis vel roboris.parte.1. fo.120.A.& fo.121.B.
Generatio ſeculi ſignificatur eſſe facta tribus modis, aut ſola voluntate,aut voluntate ſimul & voce præceptiua ſiue deliberatiua:aut voluntate,voce & diffinitione.parte.1.fo.29.H.
Generationes aiunt ab Adam vſq; ad Chriſtum eſſe ſeptuaginta ſeptem.parte.1.fo.46.F.
Generationes Cain quomodo vſq; ad ſeptimam generationem peruenerint in centum & triginta annis &c.par.1.fo.47.C.
Generationes ab Adam per euã vndenario numero terminantur,& à fœmina clauditur generatio &c.& quid per hoc inſinuatur.parte.1.fo.46.C.
Generatio filiorũ Adę ſit omiſſis Abel & Cain: quia Abel mortuus fuit ſine generatione.& generatio ipſius Cain tota fuit deleta in diluuio.parte.2.fo.189.C.
In generatione Seth.nulla fœmina ponitur nominatim, ſicut in generatione Cain,& quare.parte.1.fol.48.F.
Generationes viginti ſex fuerunt à principio mundi vſq; ad datione legis in monte Sinai,& enumerantur,& horum ratio.pte.3.fo.279.D.& fo.290.B.C.
Generationem quartam quomodo deus dicitur plagare propter peccatum parentũ præcedentiũ.par.4.fo.236.B.
Generationẽ Ieſu Chriſti deſcribunt Matthęus & Lucas, ſed diuerſimodẽ.par.5.fo.4.A.B.& fo.7.E.& fo.135.D.E.F.F.H.
Generationem Ieſu Chriſti quare deſcribit Matthęus deducens à Dauid vſq; ad Ioſeph,cũ Chriſtus non ſit ex ſemine Ioſeph. pte.5.fo.7.B.D.& fo.124.G.
Generatio Chriſti ex ſemine Dauid & Abrahæ non niſi autoritate ſcripturę habeẽ,ideo ſolũ creditur apud recipientes ſacrum canonem,& ex ſola fide.parte.5.fo.10.G.
Generatio vna eſt qua renaſcimur per bapuſmum, altera qua reſurgemus.par.3.fo.288.E.
Generationes animæ ex ſpiritu ſancto generatę priuſq; faciant aliquid boni diligũtur,ſi verò ex ſpiritu maligno,dignè odio habetur malę voluntatis execrãda cõceptio.p.1.fo.311.A.
Generatio malorum à ſpiritibus imũdis diſperſa per pœnarum genera perturbatur,ſicut Iudæi captiuati p latitudinẽ orbis diſperſi ſũt,quia cõtra deũ lollecti ſũt.par.1.fo.364.F.
Generatio ſpiritualis per quã homines efficiuntur filij dei & hęredes vitæ cæleſtis eſt baptiſmus.par.5.fo.194.H.
Generatio dicitur baptiſmalis lotio,qa per hanc homines efficiũtur conformes verbo incarnato qui eſt filius dei naturalis,inq; tum in hac generatione eſt aliquid ſenſibile correſpondens carni.ſ.aqua,& aliquid inuiſibile correſpõdens verbo ſcilicet gratia.parte.5.fo.194.H.
Generatio Iacob ſiue Iſrael(quod idem eſt)electa fuit in duodecim patriarchis:non ſic autem fuit de Iſaac & Abraham & patriarchis præcedẽtibus.par.2.fo.204.E.& fo.191.D.
Generatio & corruptio in elementis,& motus qui eſt cauſa generationis & corruptionis in generali reſurrectione & poſt reſurrectionem ceſſabunt,& ſimiliter ceſſabit tempus.par.5.fo.205.H. Item parte.4.fo.421.D.
Geneſareth ſiue Geneſar quid & vnde dicatur. par.5.fo.32.C.& fo.138.E.&,fo.204.H.Vide etiam in Mare Galileæ.
Geneſis à principio appellatur more Hebræorũ(quia in eo de cęli & terræ generatione agitur,licet alia multa ſequantur) ſicut euangeliũ Matthęi:Liber generationis Ieſu Chriſti.p.1.fo.21.F.
Geneſis principium eſt tantis obſcuritatibus inuolutum,vt añ triginta annos apud Hebręos non legatur:&huiuſmodi obſcuritates ſatis apparent ex variis expoſitionibus tam Hebræorum quàm catholicorum.par.1.fo.23.B.
Geneſis liber quõ Hebraicè,Græcè & Latinè noĩaſ.pte.1.fo.14.F.
Geneſis liber quomodo figura fuit eorum quę in euangelio Matthęi continentur.p.1.fo.21.F.
Geneſis primum hominem futuri formam, vt poſt de terra virgine conditum introducit,ſicut euangelium ſecundum nouũ hominem inducit de matre virgine genitum. parte.1.fo.21.F.
Genetalici dicuntur,qui ob natalium dierum conſiderationes conantur actionum euentus prædicere,&qdiabolorũ conſocietati cõnumerantur.parte.6.fo.48.A.
Genitalia mẽbra poſt reſurrectionem m oruorũ nulla voluptate vel neceſſitate nubẽdi mancipabũt.par.5.fo.174.F.
Ad genitalia & verenda noſtra lex non mittit manũ:ipſi ſecretiora noſtra & cõfuſione digna tegere debemus,& continentiam puritatis & fœminum deo iudici reſeruare.par.1.fo.242.B.
Genitiuus pluralis habet virtutem duplicis ſingularis.parte. 4. folio.335.C.
Gens aduerſus gentem non conſurgit,niſi præcipiente domino parte.4.fo.183.A.
Gens quęcũq; ad fidem prędeſtinata nomine Iſrael intelligitur pte.4.fo.152.F.
Gentes cœperunt idololatria fœdari penè eadẽ ſeculi ætate qua cœpit ſynagoga in patriarchis naſci.par.5.fo.99.A.& fo.148. A.Item parte.4.fo.71.E.F.
Gentium deos vbi primò ſcriptura nominauit: in ſuperioribus enim ſemper deum nominauit.par.1.fo.94.E.Interſ.
Gentes omnes à Romanis ſubiugatę tranſierunt in ritus eorum: gens Iudęa ſiue ſub gentibus ſiue ſub Chriſtianis regibussnõ reliquit ſignũ circunciſionis &c.p.1.fo.46.B.
Gentes ſicut contra Ieruſalem adductæ ſunt,ſic hodie contra negligentem eccleſiam ſeruiunt.parte.4.fo.fol.145.A.
Gentes ſeptem terram promiſſionis habitantes,ante ingreſſum filiorum Iſrael ex dei ſententia condemnatæ erant ad mortem,pter iniquitates ſuas.par.1.fo.340.C.
Gentes multę vſq; hodie incidunt ſe in funeribus mortuorum parte.1.fo.346.C.
Gentium doctrina qp Iudęorũ ſcientiam & ſuperbiam ſuperaret & ſpiritualem intellectum ad legem dei afferret præfiguratum eſt.par.1.fo.160.G.
Gentium principatũ deſtinauit Chriſtus in ſacrilegam ciuitatem quę prophetas & dominũ,pphetarũ occidit,vt eã digna vltione puniret.Et de hoc figura.par.2.fo.228.E.
Gentium vocatio & Iudæorũ reprobatio qualiter in captiuitate Ioſeph pincernę & piſtoris fuit pfigurata.p.1.fo.105.H.
Gentes poſt reſurrectionem Chriſti & eius aſcenſionem eum magna deuotione fidem Chriſtũ receperunt & ſic Chriſto aggregatę ſunt.par.1.fo.117.F.
Gentes oẽs benedicũtur in Chriſto,à quo eſt oĩs ſalꝰ.p.1.fo.78.D.
Gentes leges ſibi traditas à ſuis maioribꝰ ſeruauerũt.Iudęi legẽ à deo ſibi collatam reliquerũt.par.4.fo.219.C.
Gentes ſubditę Hebræis,cũ eorũ regnũ incępit cadere,cœperũt rebellare,& tandẽ poſt dominari eis,& finaliter eos,captiuare.pte.2.fol.125.D.
Gentiũ ſingularũ originẽ per diuerſas ptes mũdi diſcreuit deꝰ,vt quęq; gens parentis ſuę vocabulo denominata proprias ſedes poſſideret.par.3.fo.403.A.
Gentis fluxę & diſſoluę quis eſt princeps vel dux niſi ſermo illiꝰ philoſophiæ quæ ſũmũ bonũ iudicat voluptatẽ.pte.2.fo.35.A.
Gentes per locuſtam ſignificantur,& quare.pte.3.fo.338.E.
Gentiles doctores ab erroribus ad veritatem euangelij conuerſi certius gentiũ errores nouerunt,& ideo ſubtilius expugnauerunt.parte.2.fo.215.A.
Gentilium doctores reliquerunt doctrinam conſuetam propter euangelium,& diſcurrerunt ad docendum alios,& fecerũt fructum magnum.parte.5.fo.199.H.Item parte 1.fo.296.F. Vide etiam in doctores gentilium.
Gentili populo à natiuitate increuit cultus idolorum, vt ſtultè immolaret filios ſuos dæmonĩs.par.5.fo.106.C.
Gentilitatis error iſte omnes prouincias occupauit, vt ad capita ſontiũ lucoſq; amœniſſimos victimas immolarẽt.pte.4.fo.123 A.Itẽ pte.2.fo.23.C.& fo.175.H.& fo.184.C.
Gentiliũ mos erat, vt deorũ ſuorũ honori ſacrificãtes ſumerent coronas victimis ſimul coronatis.parte.6.fo.150.A.
Gentiles omnia inſolita credebãt aliqd numinis habere.p.4.folio.232.C.& fo.330.D.Itẽ p.2.f.33.E.Irẽ.p.1.fo.165.G.
Gentilium opinio erat,qp patres eorũ in morte tranſferebanẽ ad cõſortiũ deorũ,ſicut de bonis Chriſtianis dicimꝰ,qp tranſferuntur ad conſortium angelorũ.par.4.fo.474.C.
Gẽtiles in morte amicorũ in ſignũ triſtitię dimittebãt capillos creſcere vltra modũ cõſuetũ .pte.1.fo.231.H.Et alibi dicit,qp ſolebant euellere capillos ſup mortuos ſuos.par.1.fo.233.A.
Gentiles multi expoſuerũt ſe,p republica morti & piculis,& qua ratiõe ad hoc moti fuerũt.pte.3.fo.29.B.C.& fo.381.E.F.

Gentiles antiquitus redeuntes de mercationibus, libenter intrabãt domos suas in plenilunio, & quare: & adhuc apud quosdã Christianos est, volentes mutare domicilium vel enceniare domum nouam, non faciunt hoc libenter in defectu lunę sed faciunt hoc in augmẽto lunæ, & quare: & hoc est de reliquijs gẽtilium. parte. 3. folio. 316. H.

Gentilium corda insensibila qui lapides pro deo coluerũt, ad veri dei intellectum, ad meditationem legis & prędicationem euãgelij conuertit Christus. Et de hoc figura. pte. 2. folio. 221. F.

Gentiles qui rõnẽ suam verborum decore componunt, non vt auertant à vicijs, sed delectant, significantur per frondentes arbores infructuosas, solum propter delectationem visus plantatas. parte. 1. folio. 349. E.

Gentiles quidam dicti ethnici crediderunt, quòd ex multiplicatione verborum compositorum in oratione aliquid mãifestaretur deo: quod quidem prius esset sibi ignotũ & per consequens mutaretur ad aliquid agendum. parte. 5. folio. 24. G.

Gentiles cognitionem supernaturalem (qua manu ducimur ĩ dei cognitionem) secũdũ falsã ęstimationẽ seu deceptionẽ quærebãt à dęmonibus per sacrificia & alia superstitiosa. pte. 1. fo. 351. C.

Apud gentiles inueniuntur opa digna deo. Excoluerunt eĩ aliq ꝟtutes animi, & philosophia in nonnullis aliquid egit: sed si qd honestum habuerũt in moribus (quia nõ deo, sed sibi ascribũt) nõ sctificatur, nec inter primitias recipitur. pte. 1. folio. 293. F.

Gentiles conuersi ad Iudaismum nõ admittebantur ad cœtũ Iudęorum ęqualiter, quia recipiebantur ad legis obseruantiã, nõ tñ admittebãt statim ad ea quę erãt honoris, sed aliqui in tertia generatione, & alĩ in decima, & alĩ nũquã. pte. 4. fo. 93. C.

Gentiles quomodo habuerunt reuelationem de his quæ sunt necessaria ad salutem. parte. 3. folio. 48. B.

Gentiles incarnationis mysterium qui ad legem Moysi nõ erant obligati, an & quomodo credere tenebantur. parte. 6. folio. 155. C. & folio. 184. G. H. Item parte. 3. folio. 48. B. Item pte. 2. fol. 248. C. dicitur de Dario rege, qui fidem vnius veri dei habebat cum esset gentilis. Item parte. 1. folio. 216. F.

Gentiles quot & quæ necessario habebant credere ad salutem. pte. 6. folio 155. C.

Gentiles dicuntur extranei triplici rõne. parte. 6. folio. 91. G.

Gentiles de Iaphet descẽderunt. parte. 1. folio. 57. C.

Gentiles in sacris priapi offerebant. parte. 1. folio. 68. D. Vide in Priapi idolum.

Gentiles iurant per nomina idolorũ, & quomodo sit licitũ Christianis iuramentum talium recipere. parte. 1. folio. 172. G.

Gentiles solem adorantes siue colentes sculpebant imaginem eĩ cum curru & equis. parte. 2. folio. 184. D.

Gentiles quando alicui maledicebant, dicebant: Sic tibi cõtingat sicut miseris Iudęis. parte. 4. folio. 414. D.

Gentiles, vocant Iudęi omnes qui non sunt de lege Iudeorum, & reputant eos sicut canes. parte. 1. folio. 171. F.

Gentiles vocabantur omnes qui non erant de gente Iudęorum, vtrũ in nouo Testa, & ĩ veteri in pluribus locis. pte. 3. fo. 88. E.

Gentiles conuersi & erecti sunt ad fidem & ad deum in deiectione Iudęorum. parte. 4. folio. 135. B.

Gentiles popul⁹ non excluditur cum dicit Moyses. Si pecuniam mutuam dederis populo meo &c. sed dat ibi intelligere, quòd pn⁹ & in minori necessitate debet Iudæus mutuare Iudæo quã gentili, hęc Rab. Saf. parte. 1. folio. 171. C.

Gentiles videtes miracula q̃ nõ poterãt fieri, nisi ꝟtute diuina, siati cõfitebanť Christũ in cui⁹ nomĩe hęc fiebant. pte. 4. fo. 135. B.

Gentiles post Iudęos primo credentes (quamuis pauci fuerũt cõparatiuè) vocati sunt. parte. 4. folio. 116. B.

Gentiles conuersi ad fidem Christi, nomine Israel nominati sunt. parte. 4. folio. 334. F. & folio. 77. C.

Gentiles & alĩ populum Israel persequentes sunt vocati eodem nomine. s. Esau. parte. 4. folio. 371. F. & folio. 372. E.

Gentiles diuinã, puidẽtiã negãtes circa acti⁹ humanos nimis sollicitabãť de talib⁹. pte. 5. fo. 27. D. F. Itẽ pt. 3. f. 46. G. Itẽ p. 6. f. 95. G.

Gentiles loco Iudęorum vocati sunt ad fidem, quamuis tardius, & illi prędicent. parte. 5. folio. 65. H.

Gentiles tẽpore passionis Christi erant in duplici differẽtia. s. proselyti qui ad esum agni admittebantur, & gentiles incircunciśi, qui nõ admittebantur ad esum agni. parte. 5. folio. 222. C.

Gentiles naturalem legem habentes, cõtrã illam facięres, fuerunt puniti, & viuentes secũdũ ipam premiati. parte. 6. folio. 7. F.

Gentiles & Iudęi participatione vnius nouę legis dicuntur vnus nouus homo, sicut participatione vnius speciei plures homines sunt vnus homo. parte. 6. folio. 91. H.

Gentilium est multiloquium, à quibus & cœpit. Hi cm̃ exercẽdæ linguę magis operam dãt, quã menti mundãdę. pte. 5. fo. 24. E.

Gentiles quidam putabant, sicut ororor iudicem, ita & ipsi deum flectere quirent. parte. 5. folio. 24. E. G.

Gentili populo quare apostoli fuerunt prohibiti prædicare. parte. 5. folio. 36. F.

Gentiles credebant, quòd secundum multitudinem terrarum, & regnorum, esset multitudo deorum, quorum quilibet in terra sibi appropriata, cultum sibi debitum & specialẽ vellet habere. parte. 2. fo. 176. G.

Gentiles aliqui & idololatręvnguibus lacerabãt carnem suam in planctu mortuorum. parte. 1. folio. 346. A. C.

Gentilis populus dicitur asinus ad molam. parte. 5 folio. 56 A. Itẽ. parte. 4. folio. 4. B. Item parte. 3. folio. 18. E. & folio. 281. F. Item parte. 2. folio. 18. B.

Gentilis populus significatur per pullum super quẽ Christus sedit. parte. 5. folio. 63. H. & folio. 173. B.

Gentilis populus per Symonem Cyrenęum angariatum ad portandum crucem significatur. parte. 5. folio. 180. B.

Gentilis populus per camelum designatur. parte. 5. fol. 171. B. Itẽ parte. 1. folio. 82. E.

Gentiles dicuntur canes, & quare. parte. 5. folio. 50. A. C.

Gentilem populum significant tres magi cum alijs suis cõcurrentibus, & mystice exponuntur. parte. 5. folio. 12. B.

Gentilis populus per centurionem pro seruo rogantem significatur. parte. 5. folio. 143. C. E.

Gentilis populus per Lazarum, Iudaicus verò per diuitem significatur. parte. 5. folio. 167. E.

Gentilis populus significatur per silicem: per plumbũ verò gentilis populus, & quare. parte. 3. folio. 41. F.

Gentilis populus per Iaphet significatur. parte. 2. folio. 5. E.

Gentilis populus figuratur per duodecim lapides positos in Iordanem, & quare. parte. 2. folio. 7. H.

Gentilis populus significatur per Beniamin. pte. 1. folio. 266. G.

Gentilitas cõuersa, misit ad dominum viros claros in seculo, sed securi dominicę increpationis de mõte superbię delectos & humiliatos. Et de hoc figura. parte. 2. folio. 214. G.

Gentilitas quia bruta quam q̃ndã seductor idololatrię, quasi brutum animal, & nulla ratione renitẽs quo voluit errore substrauit, significantur per asinam Balaam. parte. 1. folio. 304. A.

Gentilitas dicitur inuia, & desolata, & quare. parte. 3. folio. 72. A.

Gentilitas significatur per aream. parte. 2. fo. 39. D. & fo. 40. A. B.

Gentilitas per Iericho significatur, & quare. parte. 1. folio. 107. G.

Gentilitas omnis extra legem, extra sacrificium, extra synagogã. parte. 1. folio. 296. F.

Gentilitas dicitur mulier fluxum sanguinis patiens, & quomodo curata. parte. 5. folio. 34. D. & folio. 99. A. B. C.

Gentiliras peccati frigore cõstricta per Aquilonem significatur. parte. 3. folio. 69. F.

Gentilitas corui nomine designatur. parte. 3. folio. 73. B.

Genua flectere Christianos Christo, ecclesiastic⁹ mos est: Iudęi superbiam mentis demõstrantes omnino nõ faciunt. pte. 4. fol. 79. E

Genua qui figit terrę, habet q̃ pl⁹ humiliet, q̃ verò plus humiliat. vt & vẽt hęreat ẽre, nõ habet vltra q̃ pl⁹ humiliet. pte. 3. fo. 148. F

Genuũ flexio vnius vel duorũ, an sit reuerẽtia soli deo exhibẽda. Ad hoc varie tespõdent Hebręi & Latini. parte. 2. fol. 309. B. G.

Genu vnũ flecti coram personis excellentibus, vt dicunt Hebręi, & quidam Christianorum potest licitę fieri, sed coram solo deo duo genua sunt flectenda. parte. 2. folio. 309. B.

Genuum amborum flexio corã excellenti pśona an & quomodo liceat. parte. 2. folio. 309. B. C. D. E.

Genua corporis in orõne si flectamus deo, & genna cordis zabulo, nihil prodest. parte. 2. folio. 33. D.

Genua nostra Baalim curuamus cum peccamus, qui ad hoc vocati sumus vt flectamus genua in nomine Iesu. parte. 2. folio 303. D.

Genua quòd flectimus orantes, & ex omnibus cęli plagis ad solã orientis plagã vel partẽ conuersi oramus, quare sic fiat non facile patet cuiusque. parte. 2. folio. 272. C.

In genibus maximè sentitur corporis fatigatio, eo quòd sustinent pondus corporis. parte. 3. folio. 251. B.

Genua incipiunt tremere homini portanti graue pond⁹. parte. 3. folio 14. G.

Genus triplex peccatorum clamat ad deum. parte. 1. folio. 70. H.

Genus triplex peccatorum. s. Vnum ex inordinata affectione amoris vel odij Secundum genus accidit ex negligentia, quando aliquis negligit ad purificationem recurrere. Tertiũ quod similiter accidit ex negligentia. quando aliquis iurat se facturũ aliquid & negligit adimplere. parte. 1. folio. 221. C. D. G.

Index in Glo. ordi.

Genera quatuor hoīm remouebātur ad bellū.p.1.fo.353.F.G.H
Gen⁹ infortunij īfœlicissimū est fuisse fœlicē.pte.4.fol.255.G.
Gen⁹ humanū quadruplici morte fuit pemptum in transgressi-one Adæ.Primò mote culpæ:secundò naturæ,tertiò gehennę, quartò ciuilis pœnæ.parte.5.fol.4.H.
Genus dæmoniorū quoddā in nullo potest ejici, nisi in oratiōe & ieiunio.parte.5.fol.106.G.& fol.55.B.
Geo Geometrica,ex qua scientia architectoria,â deo esse ostenditur parte.1.fol.308.E.
Geometricæ scientiā quidā probāt.Et vnde hoc pte.4.fo.217.A
Geon fluui⁹ qui apud Aegyptios Nil⁹ vocat.parte.3.fol.413.A. Vide etiā in Nilus.
Ger Gerasa vrbs est Arabiæ iuxta montem Galaad,nō lōge à stagno Tyberiadis, īq̄ porci pręcipitati submersi sunt.pte.5.fo.32.A. & fol.98.B.& fol.147.B.
Ceraseni miserunt per ciuitates,vt adducerentur infirmi ad præ sentiam Christi.parte.5.fol.102.C.
Geraseni rogauerunt Iesum vt ab eis discederet,reputantes se in dignos tanto doctore &c.parte.5.fol.32.F.
Germanitas inter Iudā & Israel fuit dissoluta,& pręfigurata fuit &c.Et hæc germanitas intelligit de Christianis & Iudæis in in-fidelitate pmanētib⁹.pte.4.fol.418.D.Itē.pte.2.fol.150.C.D.
Germina herbarū prima vel arborū gen era nō de semine,pdi-erunt,sed de terra &c.quomodo homo(propter quem omnia) iuuenili ætate plasmatus est.parte.1.fol.25.F.
Gersonitarum officia circa tabernaculū fœderis quę fuerunt. par te.1.fol.276.B.
Ges Gesta bonorum & malorum,ideo scripta sunt in diuinis volu-minibus,& ex sinistris dextrisq; actibus scripturæ contextæ,vt intelligamus,quia apud deum ociosa non sunt, nec malorum, nec bonorum opera.parte.1.fol.303.F.
Gesta quędā cōmunia hoīm puto esse,q̄ q̄uis peccato careāt, nō tamē digna videnť,quib⁹ iterfit spūsanct⁹ &c.pte.1.fo.282.G.
Gesta veteris testamēti fuerunt signa gestorum noui testamenti parte.2.fol.104.G.
Get Gethsemani est villa in pede mōtis Oliueti,& in fine erat hortus contēplationi aptus,vbi intrauit Iesus iam passioni proximus parte.5.fol.80.D.
Getuli populi,in partibus remotioris Aphricæ deserto adhæren tes.parte.1.fol.57.F.Interf.
Gi Gigas dicitur.omnis qui deo resistit.parte.1.fol.287.A.
Gigantes qui dicuntur.parte.3.fol.329.F.
Gigātes dicunť nati à dæmonib⁹ icubis,q̄ i specie hūana cōmiscu erūt se mulierib⁹,quo & qn̄.pte.1.fo.50.B.& fol.52.A.C.D.G.
Gigantes fuerunt ex hominib⁹ generati(& non à dæmonibus) vt aliqui asserunt)raptores & luxurioši viri.parte.1.fol.50.F.G.
Gigantes fuerunt nouē cubitorū longitudinis.pte.1.fo.49.C.D
Gigantis Og fortitudo & magnitudo describitur. Vide in Og regis magnitudo.
Gignendi in officio ne quis putet esse peccatum, sicut in fornica-tione sine coniugio, necessario repetitum est benedixitq; illis deus & ait:Crescite. &c.pte.1.fol.7.H.
Gymnasium est idem quod schola,& fuit ædificatum à Iudęis in Ierusalem,p gentili ritu,vt ibi docerentur,& addiscerent leges & statuta gentilium.parte.4.fol.430.C.& fol.465.C.
Gla Gladius multiplex.parte.4.fol.197.B.C.
Gladius duplex.s.malignus & benign⁹.parte.3.fol.300.A.
Gladi⁹ versatilis dicitur,q̄a pōt remoueri.Remot⁹ est ēm Enoch & Heliæ,& quotidie remouetur fidelibus de hac vita transeun tibus.parte.1.fol.43.G.
Gladius flammeus dupliciter dicitur secundum duplicem opini onem de situ paradisi terrestris.Ibidem.H.
Gladium impendentem, lachrymarū & gemituum magnitudo superat.parte.4.fol.118.B.
Gladij bellantium antiquitus in capite sepulchri hominum po-nebantur.in signum,q̄p non fuerunt in bello deuicti.parte.4. fol.256.H.
Gladius regis Babylonis dicitur mucro domini eo q̄p erat execu tor diuinæ iusticiæ.parte.4.fol.168.D.
Gladius domini dicitur exercitus Nabuchodonosor,eo q̄p erat executor diuinæ iusticiæ.parte.4.fol.256.C.
Gladium quomodo Iesus venit mittere in terram,& nō pacem, & quomodo terram diuisit à spiritu.parte.4.fol.129.E.
Gladij duo in passione Christi ostensi per apostolos ad defensio-nem Christi:quid notant ac signant.parte.5.fol.178.B.C.
Glarea minutissimos lapides dicimus quos aqua fluuialis trahit parte.3.fol.56.F.
Glarea vita pręsens,q̄ semper impellitur,cui inhęretis in superficie glareę pes ponitur,sed ad ima labitur &c.Ibidem.
Glareę coccyti,in prouerbio vocabant hoies impij quia ad pœ-nam inferni videntur pręuisi,& tpe Iob illud prouerbium cur rebat.parte.3.fo.45.B.
Gloria patri & filio & spirituisancto: Sicut erat &c. instituit Da- Glo
masus papa canere in fine psalmorum.parte.6.fol.252.D.
Gloria est clara cum laude noticia.parte.3.fol.431.G.
Gloria est longè lateq; pconium,quale fuit ex submersione Pha raonis in mari rubro ex virtute diuina.pte.1.fo.52.C.
Gloria & honor differunt.parte.6.fo.137.F.Item.parte.3.fo.40. G & fo.105.C.& fol.115.C.& fo.231.B.& fo.313.B.
Gloria duplex est tēporalis.s.& sempiterna.pte.2.fo.239.B.
Gloria duplex.s.corpis & aię reddēda fidelib⁹.pt.4.fo.416.B.C
Gloriam si habemus purę fidei & conscięnię,& magnificentiam in operatione,& potestatem resistendi vicijs tortorib⁹ &c. deo non nobis imputemus.parte.6.fol.239.A.
Gloriam meam nō q̄ro &c.quō hoc dicit Christ⁹ cum q̄reret glo riam dei patris,& eadē sit gloria patris & filij.pte.5.fo.213.C.
Glorię cōsummatio dupliciter intelligitur.parte.6.fol.157.H.
Gloria cœlestis siue pmium sanctorum an & quō possit dici mer ces & hereditas.pte.5.fo.218. C. & fo.216.D.F.
Gloria cælestis obiectiue est deus,qui est increatus & ęternus.par te.6.fo.66.H.
Gloriam cęlestem an anima separata à corpore ingrediatur,vel nisi post finalem resurrectionem.parte.6.fo.157.H.
Gloria cum nō sit aliud q̄p gratia cōsummata, ideo gratia est quę dam inchoatio glorię.parte.5.fo.62.D.
Gloria beatorum pœnaq; dānatorum quō augeantur. parte.4. folio.104.G.
Gloria & res huiusmodi partiliter diuisę,nō minuuntur,sed totę sunt oībus,totæ singulis q earū habēt societatē.pte.1.fo.314.E.
Gloria tam magna est Christi pro nobis passi, vt angelicę vtutes non solum immortalis deitatis magnificentiā, sed assumptę hu manitatis claritatē aspicere gaudeant.parte.6.fo.217.F.
Gloria animę Christi ex diuina dispositiōe fiebat,vt nō redunda ret in corpus,vt sic corp⁹ esset passibile & mortale ad iplendū hūanę redēptiōis pciū,& eodē mō ex diuia ordiatiōe factū est, vt glia aię redūdaret ad corp⁹ i trāsfiguratiōe.&c.pt.5.fo.53.H.
Gloria dei est reuelanda,gloria autē hoim occultāda, ,ppter qđ decens est caput mulierum velari,nō autē viri.pte.6.fo.49.D
Gloria dei se habet ad liberum arbitrium, sicut sessor ad equum parte.6.fo.57.G.
Gloria sanctorum angelorum:sicut cresset ex his quos induxe runt ad bonum & ad salutem,sic etiam cresset pœna malorum angelorum accidētalis ex his quos induxerunt ad peccatum & damnationem.parte.6.fo.225.D.Item parte.1.fo.42.F.G.
Gloria cęlestis multos habet gradus & distinctiōes, licet sit idem obiectum beatitudinis nullam diuersitatem habens, tamen ex parte beatorum habet diuersitatem in participando illud ob iectum secundum varietatem meritorum.parte.5.fol.227.G.
Gloria cuiuslibet beati sicut cresset ex gloria sibi coniunctorum, sic pœna cuiuslibet damnati cresset ex pœna sibi cōiunctorum parte.4.fo.104.G.
Gloria ecclesię cōsistit in ornatu charismatū & virtutum, & non in magno apparatu exteriori,sicut synagoga gloriabatur i pa rietibus deauratis templi.parte.3.fo.150.B.
Glorią & honorem afferunt domino, qui oia bona opa ad eius gloriam dirigunt,fide operante p dilectionē,in quibus consi stit dei cultus interior.parte.3.fo.123.H.
Gloria domus secundę in nullo potuit dici maior gloria domus primę,nisi ex pręsentia Christi qui est sanctus sanctorum.pte .4. fo.404.C.
Glorię humanę amor quas vires nocendi habeat non sentit, nisi qui ei bellum indixerit.parte.6.fo.109.E.
Glorię vanę cupidos cauere iubemur duabus de causis. parte.5. fo.112.H.
Gloria mundana significatur per mulum cui insedit Absalon. parte.2.fo.116.D.
Gloria diuitum & pauperum honoratorū timor dei est,& pcō sequens q sunt virtuosi sunt honorandi.parte.3.fo.397.F.
Gloriari de aliquo vel commendare seipsum, attenta causa, est bonum vel malum.parte.6.fo.76.D.
Gloriandi regula exceditur dupliciter.pte.6.fol73.G.H.
Gloriandum de quo sit homini,duplex consideratio de hoc da tur.pte.6.fo.76.D.
Glorificant credentes deū in bona opatione.pte.4.fo.437.F.
Glorificari & glorioše glorificari differunt.pte.1.fo.153.F.
Glorificationes domini secundū hominis formā sunt duę. Vno
qua resurrexit

qua resurrexit à mortuis,& alia qua ascendit in cælum ante oculos apostolorum:restat tertia,& ipsa in conspectu hominū cū in maiestate veneric,vt reddat cuiq; sed'm opera sua.parte.6. folio.217.F.

Glorificatus est Christus quātū ad gloriā corpis in resurrectiōe, in ascensiōe,in miraculorū operatione papfos.p.4.fo.92.D.

Glossa qualis spernenda & qualis sequenda,par.5.fo.61.E.

God Godfredus dux Lothoringiæ à principibus Christianorum rex instituntur ad custodiendum terram sanctam recuperat am ad debellandū cōtra Sarracenos in eos surgētes,& pręualuit cū paruo exercitu contra Soldanum AEgypti &c.par.63.fo.268.F.

Gog interpretatur tectum,& intelligitur Antichristus.

Gog Magog interpretatur de tecto,& intelliguntur adhęrentes Antichristo.par.6.fo.270.H.

Gog & Magog sunt gentes venturæ ad pugnandum contra Ierusalem & debellabuntur,vt Hebræi dicunt per regem Messiā quem expectant adhuc venturum. Alij dicunt q̄ significat per sequutores ecclesiæ generaliter ,alij q̄ intelligitur Antichristus &c.parte.4.fo.263.G.& fo.264.H.& fo.418.H.Itē p.3.f.232.C.

Gog quis erit quando interficietur,& vbi sepelietur,quid Iudæi de hoc dicant.par.4.fo.265.A.& fo.266.A.

Gog & Magog Iudęi æstimant Gentes post mille annos restituta Ierusalem contra populum dei in vallem Iosaphat venturas, & ibi vindemiandas.par.4.fo.357.A.

Golgotha dicitur Caluariæ locus,quia erat plen' capitib' mortuorum,qui ibi decollabantur: non à Caluaria Adæ &c.parte.5.fo.85.B.& fo.239.B.

Gom Gomer à q̄ nomiati sunt Galathæ vel Gallici.Vide in Galathæ.

Gomor nomen est mensuræ:quātum autē teneat Gomor nō habetur ex scriptura &c.par.1.fo.138.E.& fo.268.E.

Goth Gothi Christianam fidem accipere cupientes,per Arrianos Valente imperatore disponente infecti & seducti sunt. parte.6.folio .252.G.& fol.253.E.

Gothi magnam tribulationem fecerunt in Africa,Italia & Gallia.par.6.fo.253.F.& fo.256,G.H.

Gothorum rex Theodoricus Arrianus regnabat in Italia,qui totam Italiam quantum ad' orthodoxos gladio perdere voluit & sanctum Iohannē papā & Symmachum & Boetiū viros p̄dariſſimos & consules martyrizauit.par.6.fo.254.C.F.G.

Gothorum destructio.Iustinus ēm iunior constituens Narsetem patricium Romanorum,& mittens eum ad reprimendum gentem Gothorū,qui collecto exercitu magno Gothos expugnauit,& regem eorum occidit,& sic Italia ab eis liberata est.parte.6.folio.257.C.

Gra Gradus maioris qui est,decens est vt pluribus virtutum actibus mirandus fulgeat.par.1.fo.188.E.

Gradus consanguinitatis qui sunt prohibiti in contractu matrimonij, & qui non.par.1.fo.245.D.

Graduum nomen ambiguum apud nos,quia gradus dicimus ascendentium & descendentium:apud Grecos ascendentium tm̄ sunt gradus.par.3.fo.275.E.

Gradus successionis in participatione hęreditatis & corporalis & spiritualis enumerantur.p.1.fo.313.F.& fo.314.A.

Gradus vocantur incrementa virtutum.par.3.fo.19.F.

Gradus diuersi in ecclesia,alia enim professio sacerdotum ,alia leuitarum ,alia monachorum, alia uirginum,alia viduarū,alia coniugatorum.par.4.fo.101.B.

Gradus sunt in ecclesia maiorum & minorum.vt illi exemplo p̄cedant,hi imitatione sequentur.par.6.fo.48.F.

Gradus cum in ecclesia ordinantur,per quos electi à reprobis (quasi boni pisces à malis seggregati)ad consortium perpetuę pacis inferuntur, tunc porta piscium ædificatur in Ierusalem. parte.2.fo.256.F.

Gradus fidelium dispertiti sunt,alij bonis operibus intus ornantes ecclesiam,ædificant.alij armis sacræ electionis muniti.contra impugnantes hæreticos vigilant &c.par.2.fo.259.A.

Gradus proponuntur quibus ad iustificationes peruenitur. Prius enim est,vt videatur q̄s vtiles sint & honestæ,deinde vt earū desiderium concupiscatur:postremo vt proficiente lumine atque sanitate delectet earum operatio ,quarum sola ratio delectabat .par.3.fo.264.A.

Gradibus ad summā virtutum ascēditur,quot & qui illi sunt.parte.2.folio.241.E.

Gradus vitæ siue viuentiū sunt quatuor.s.vegetatiuus,sensitiuus, motiuus sed'm locū,& intellectiuus.Et inter istos gradus vltimus tenet summum locum.par.5.fo.186.D.

Gradus fidelium sunt tres.s.incipientium,proficientium ,& perfectorum.Qui sunt in primis duobus gradibus nominantur agni,qui in tertio oues.par.5.fo.243.D.

Gradus siue status ministeri ij ecclesiastici est quadruplex.parte.6. folio.53.F.

Gradus triplex iræ ,primus in corde,secundus in ore, tertius cum proceditur ad contumeliam.par.5.fo.20.H.

Gradus dānatorum est duplex.Primus est illorum qui descendunt ad infernum morte violenta.Secundus gradus est moriē tium morte naturali seu corruptione aeris,& nō violentia gladij.par.4.fo.256.G.H.

Gradus electorum diuersi erunt,quasi diuersæ claritate stellarū. parte.4.fo.327.C.

Gradus prophetiæ est multiplex,& signanter ponūtur quatuor. parte.3.fo.84.B.C.

Gradus mansionum supernæ ciuitatis distinguuntur secundum gradus charitatis.par.3.fo.183.C.

Gradus distincti beatitudinis seu mansiones in cælestibus significantur per sortes.par.1.fo.368.D.

Gradum ad maiorem qui promouendi sunt,necesse est vt maiore mentis industria se ad legē dei applicent.i. diuinorū mādatorū obseruationem.par.1.fo.188.B.

Gradus generationū per quos Christus sed'm carnem descendit ab Abraham vsq; ad virginem Mariam,significantur per scalā Iacob & eius gradus.par.1.fo.89.H.

Gradibus quindecim ascendebatur ad templum Salomonis,& totidem ascenditur ad cæleste templum,& qui qualesq; illi gradus sint.par.3.fo.275.E.F.

Grāmatica vnde dicitur,& quid est.par.1.fo.13.F.G.

Grāmatica Hebraici sermonis in multis deuiat è grāmatica Latina.In verbis ēm apud eos habetur differentia inter sexū masculinum & fœminiū.Similiter in pronomine,Tu tui &c. parte 4.folio.122.E.

Grāmaticā ita distinctā & dearticulatā per declinationes nominū & verborū nō habent Hebræi sicut Latini & Greci.Item apud eos sunt multæ dictiones æquiuocæ.Et propter hoc eadē ktera aliquando varijs significationibus & sensibus accipitur.parte 1.folio.67.G.& fo.75.H.

Grandines sunt guttæ pluuię à frigore congelatę in descensu à nube.par.3.fo.431.

Granum segetum melius conseruatur in manipulisq; excussum de palea,& quare.par.1.fo.108.C.

Gratia est mater nostra regeneratrix.par.3.fo.364.E.

Gratia accipitur vno modo pro habitu animam gratam facientem deo,alio modo promotione diuina qua mouet animam ad bonum supernaturale &c.par.6.fo.246.C.

Gratia diuiditur in gratiam gratis datam,& in gratiam gratum facientem.parte.5.fo.99.H.

Gratia gratum faciēs licet secundū aliquos nihil ponat in anima, tamen ab aliquibus conceditur,q̄ gratia gratis data aliquid ponit in anima,per q̄d sancti miracula faciunt siue operati sunt Ibidem.

Gratia gratū faciens principaliter daturpropter bonum illud cui datur.Gratia verò gratis data datur principaliter ptopter bonum ecclesiæ.par.6.fo.52.C.

Gratia gratis data vt exequi possit duo requiruntur. Ibidem.

Gratiæ gratis datę dantur principaliter ad vtilitatem communē ecclesię,& nō ad vtilitatem singularis personę.p.5.fo.29.C.

Gratiarū gratis datarū distinctio siue sufficientia.par.6.f.52.G.H.

Gratia gratis data potest remanere cum peccato mortali.parte.1. folio.41.D.

Gratia gratis data pertinet ad spiritū ,pphetię,par.1.fo.106.B.

Gratia prophetię datur multis bonis.par.3.fo.86.E.

Gratiæ lux dupliciter accipitur.s.per essentiam,& per participationem.par.5.fo.187.B.

Gratia indigent maxime duo genera hominū,s.constituti in prosperitate,& etiā constituti in aduersitate.par.3.fo.225.B.

Gratia vna sanctis non sufficit,est ēm gratia quæ præcedit &c. est quæ sequitur.par.1.fo.202.E.

Gratia eiusdē s̄pus est qua angeli inflāmantur ad amandū deū semper in cælis,& hominibus in terra peccata dimittuntur,& virtutum dona conceduntur.par.1.fo.196.F.

Gratiæ diuinæ imputet siue in ipso aliquis virtutibus studeat, siue alijs piū laborem impendat,vt ei consecretur omnis boni initium, à quo speratur perfectionis supplemētū.c.1.f.289.C.

Gratiæ effectus est illuminare intellectū & mollificare affectū ,& ideo ispa subtracta, homo excæcatur & obduratur ex sua malicia.parte.4.fol.17.G.

Gratiæ beneficium in bonis operibus semper prœuenit liberum arbitrium,sicut in terræ fructificatione influentia cælestis præ-

Index in Glos. ordi.

uenit fructificandi actum.parte.3.fo.112.D.
Gratiam quibusdam deus nec apponit, & alijs infert quasi eo actis, & quibusdam data in vsum, & postea abierūt retro.parte.6.fol.22.B.
Gratia dei est remissio peccatorum, quā inuanū recipit qui non post se exercet in bonis.parte.6.fo.68.A.
Gratiæ influxus à deo, est duplex: generalis.s. & specialis. Influxu generali conuertit omnia ad sciām sicut ad finē vltimum secūdum esse naturę, sic influxu speciali cōfert humanā naturā ad se sicut ad finem supernaturalem &c.parte.6.fo.215.B.
Gratiæ effectus in nobis sunt quīq;, primus vt anima illustretur seu sanetur, secundus vt bonum velit, tertius vt bonū qđ vult efficaciter operetur, quartus vt in bono perseueret, quintus vt ad gloriam perueniat.parte.3.fo.223.G.& fo.225.B.
Gratia sicut & charitas meretur augeri, vt aucta mereatur & perfici.pte.3.fo.420.E.
Gratiæ decē viatori sunt necessariæ, prima gratia.i. sermo diuinus qui saginat meditantes, secunda aquæ refectionis &c. parte.3.fo.117.A.
Gratia spiritussancti qui super apostolos in specie ignis apparuit datur populo Christiano per benedictiones & orationes pontificum & sacerdotum.pte.1.fo.250.H.
Gratia legi, nouum testamentū cōnectitur veteri fraterno fœdere sicut Aaron Moysi.pte.1.fo.188.B.
Gratia noui testamenti inchoata per Iohānis baptistæ celebratā natiuitatem declaratur.parte.5.fo.127.B.
Gratia Christi in primitiua ecclesia data est gētilibus qui vltimò venerāt ad fidem, Iudæis remanentibus in infidelitate pro maiore parte.part.5.fo.62.D.
Gratia sanctificans nunq̄ deficit homini, sed homo aliquādo deficit gratiæ dei.parte.3.fo.419.A.
Gratia dei nulli hominum denegatur, cū vellit omnes homines saluos fieri, sed aliqui ea carent quia non sequuntur diuinum instinctum ad supernaturale bonum.parte.4.fo.411.D.
Gratia quæ sit prima, & quæ secunda, & quomodo intelligitur gratia pro gratia.parte.5.fo.188.G.
Gratia prima licet non cadat sub merito, augmentum tamē gratiæ cadit sub merito, quod quidem augmentum datum est Iudæis in Christum credentibus.parte.5.fo.62.D.
Gratia pro operibus pietatis dabitur.parte.4.fo.395.F. Itē parte.5.fol.77.G.
Gratia iustē tollitur per peccatum præcedēs, cuius subtractio est pœna, & per cōsequens illa quæ sequuntur ad hoc sunt pœnalia.parte.3.fo.368.G.
Gratia Christi sic deo cōiungit & inclinationē fomitis diminuit, q̄ habēs eā omne pctm̄ mortale vitare potest.pte.6.fo.15.D.
Præuenit gratia & sequitur bona voluntas, & sic oīpotentis donum, fit meritum nostrum.parte.4.fo.214.A.
Gratia spiritussancti alijs fons est, alijs puteus, alijs hortus cōclusus, alijs hortorū riuus, quæ quasi diuisiōes numerantur.parte.4.fo.194.B.
Gratia aliquando reputatur quod tamen fuit ira, & est aliquādo gratia, qđ videtur ira &c.parte.3.fo.24.E.
Gratiam cōditoris si cognoscere volumus, oportet vt cōuenticula fugiamus, & templum efficiamur: non in turba sed in tēplo inuenitur.parte.5.fo.201.E.
Gratia maior non est quām vera lętitia mentis, nec maior plaga quàm tristitia fraudulenti cordis in idololatria vel hæresi.parte.3.fo.414.B.
Gratia facit homines deos.parte.4.fo.333.B.
Gratia plenus, cū dicitur Christus, pro quo accipitur ibi gratia.parte.1.fo.188.C.
Gratiæ vacuitas dicitur duobus modis.parte.5.fo.188.C.
Gratia diuina paradiso comparatur propter eius amœnitatem.parte.4.fo.439.A.
Gratiæ diuinæ omnes dicuntur aquæ viuę: eo q̄ deducunt ad vitam ęternā.parte.4.fo.136.Item parte.6.fo.198.D.
Gratia superna dicitur annus, in qua multiplex vita virtutū vt dies in anno &c.parte.3.fo.11.C.
Gratię spiritualis comparatur oleum vnctionis qua omnium virtutum opera domino consecrantur.parte.1.fo.213.A.
Gratia iustificans in præsenti significatur per pluuiam temporaneam, & gratia glorificans per pluuiā serotinā.pt.1.fo.343.H.
Gratias agere est sentire omnia à deo data esse, & pro eo laudare corde, voce, & opere.parte.6.fo.4.E.
Gratiarum actio totius ecclesię pro sua liberatione à persequutione Iudæorum.parte.3.fo.170.H.
Gratiarū actio pro liberatione boni prælati à persequutione tyranni: qui deberet eū vt patrē timere & reuereri.par.3.f.291.D.
Gratiarū actio deuota cuiuslibet liberati diuinitus à persequentium tribulatione, & inuitatio aliorum ad confessionem deuotam laudis diuinæ.par.3.fo.291.G.
Gratiarum actio cœlestium ciuium de quadruplici beneficio.s. de duplici euasione mali, & de duplici consequutione boni.pte.4.folio.48.B.D.
Gratiositas mulierū est q̄ honestè & maturè incedant & calceatis pedibus.par.3.fo.365.D.
Gratitudo de beneficio iam acceptō reddit hominem idoneum ad aliud accipiendum.par.3.fo.391.B.
Gratus vir de diuinis beneficijs pōt dicere psalmum moraliter expositum, scilicet Benedic anima.par.3.fo.237.H.
Grauari putat se iniustē qui sua delicta non respicit, sed bonus se accusat & digna sibi inferri à iusto dicit.par.3.fo.271.E.
Graue seruire offenso, qui nullo placat obsequio.par.3.fo.245.F.
Graue est consueta repellere.parte.3.fo.263.B.
Graue quidem vicium stulticiæ, sed non leuius verbositatis.parte.3.fo.336.E.
Grauius est perficere malum q̄ facere. Non solum autem perficit, qui actu operatur, sed & qui patrare disponit.parte.3.folio 325.B.
Grauius longè est causam peccati, p̄bere q̄ peccare.par.1.f.318.E.
Grauior videtur iniquitas q̄ peccatum, & scelus q̄ delictum.parte.3.fo.32.B.
Grauis culpæ reatus, pœnam pro culpa menti proponere: & tamen nec tormenti metu subiugo conditoris ceruicem cordis inclinare.par.3.fo.44.E.
Graue est multitudinis onus vltra vires suas suscipere.parte.4.folio.292.A.
Grauia legis sed'm partē sunt notificanda volēsib⁹ cōuerti ad Iudaismum, sicut volentibus intrare religionem explicanda sunt difficilia ibus religionis.parte.2.folio.57.B.
Grauitas manus Moysi designabat, q̄ in populo erant aliqui aggrauati peccatis.parte.1.fo.159.G.
Grauitas pcti principis designatur per hircū.par.1.fo.220.G.
Græci sapientiam quærunt, & nihil recipere volebant nisi ratione probaretur, & quare.parte.6.fo.35.B. Græ
Græcia se iactat omnia iudicio & ratione proferre vocalemq̄ sonum.par.4.fo.250.B.
Gręcia lustoria de temporibus vera esse creditur ab institutione olympiadum. Ante em̄, vt cuiq̄ visum est, diuersas sētentias p̄tulerūt.parte.4.fo.465.E.
Gręcorum nomine Apls omnes significat.parte.2.fo.41.A.
Gręci dicunt Christum cœnasse cum discipulis suis ante passionē suā tertiadecimā die mēsis. Item q̄ Christus cōfecit corp⁹ suum in pane fermētato. Et dicunt Matthęū Marcū & Lucā fallū scripsisse &c. Sed improbantur.par.5.fo.78.H.& folio.224.E.& fol.83.C.& fo.226.F.G.
Gręcis quomodo Alexander magnus dicitur primus imperasse & super illos regnasse cum multi ibidem in diuersis locis ante regnasse reperiantur.parte.4.fo.429.A.D.
Gręci maximè sunt luxuriosi, & cōparantur hircis.p.4.fo.312.H.
Gregorius, iij. Leonem imperatorē hæresi deprauatū redarguit, Gre
& de consilio Romanorum ei vectigalia negauit, & ne percussura sui numismatis reciperetur ordinauit, & q̄ eius effigies de ecclesia tolleretur, & ne nomen eius in missarum solennijs recitaretur.par.6.fo.262.F.
Gregorius papa qui præfuit ecclesiæ anno imperatoris Henrici quarti excōmunicauit oēs electos in ecclesia qui inuestituram per annulum & baculum acciperent de manu laici cuiuscunq̄, cum tamen imperatores & principes vsi fuissent hac potestate.parte.6.fo.265.C.
Gressus suos ambulans implicat qui in maculis retis ambulat, & cum se expedire ad ambulandum nititur ne ambulet obligatur parte.3.fo.39.E.
Gressus dicuntur singulę operationes vel alternantes motus cogitationis, quibus quasi passibus vel à deo recedimus. vel ei p pinquamus.parte.3.folio 64.F.
Gregum dominis prima est fœlicitas si grex sterilitatem non habens concipit, sed'a si conceptus ad partum venerit, tertia sicut parum est, per nutrimentum ad profectum ducatur &c.parte.3.folio.44.A.
Gryphes est quadrupes capite & alis aquilę similis, reliquo corpore leoni & abundat in Hiperboreis montibus, equis maximè infensa & hominibus.par.1.fo.346.F.
Gubernare tunc quis dicitur, quando res applicatur ad suas ope Gub
rationes

rationes.parte.1.folio.34.D.
Gubernantur creaturæ rõnales singulariori modo à deo quàm aliæ creaturæ.& quomodo ad hoc intelligendum.parte.1.folio.204.F.
Gubernationi diuinæ nõ subtrahuntur totaliter boues,& quare, & quomodo illi subsunt &c.parte.1.folio.204.F.
Guerra dæmonum etiã pax hominum.parte.4.folio.448.H.
Gula sub fornicatione intelligitur, eo quòd gula præparat luxuriæ materiam.parte.6.folio.41.G.
Gula concupiscentiam carnes nutrit, nisi hæc refrenetur, frustra contra alia laboratur.parte.5.folio.15.E.
Gulæ vicium & ex consequenti luxuriæ significatur per idolum Bel.parte.4.folio.330.D.
Gula significatur per amphoram,quæ habet os latum & apertũ. parte.4.folio.410.H.
Gula & luxuria frequenter sese concomitantur,& multa mala inducunt,suntq; ipsa duo vicia diffusè in omni statu præsentis vitæ.parte.1.folio.116.H & folio.117.D.
Gulæ vicium tentat nos quinque modis,aliquando enim indigẽtiæ tempora præuenit,aliquando tempus non præuenit,sed cibos lautiores quærit,aliquando quæ sumenda sũt parari accuratius appetit,aliquando qualitati ciborum & tẽpori congruit,sed in quantitate sumendi mensuram excedit,aliqando verò abiectum est quod desiderat,& tñ ipso desiderij æstu deterius peccat.parte.1.folio.84.E.
Gulæ voracitas dicitur sepulchrum,quia deuorãtgulosi eos qui bus suosmores persuadent.parte.3.folio.104.A.Interf.
Gulæ desiderio propter vilem cibum ardescit stultus.parte.1. folio.84.E.Interf.
Qui gulæ seruit,seruus est gulæ.parte.4.fo.344.A.
Gulosi sunt infelicissimi,& quare.parte.4.folio.14.A.
Gulosus est qui de ventre suo facit deum & de coquina templum parte.6.folio.159.H.
Gulositas nõ solum nocet animæ propriè, sed nerans multas passiones & infirmitates.parte.3.fo.410.D.
Gurgustium quid significet.parte.3.fo.79.C.
Gustus est quidam tactus: & homo in certitudine tactus excedit omnia animalia, non autem in alijs sensibus: ideo per gustum certitudo experientiæ designatur.parte.3.fo.30.C.
Gutta species aromatica, pellit omnes inflaturas & humores: & eius moralitas.parte.3.fo.149.E.& folio.412.C.
Guttæ aromaticæ in terra promissionis fluunt de arboribus aromaticis ad flatum ventorum oppositarum partium. parte.3. folio.362.D.
Gutta est myrrhæ arboris,& ipsa myrrha vocatur. parte.1. folio 102.Interf.
Guttæ noctium & ros,quid significent.parte.3.fo.362.G.
Guttæ sanguinis Christi ex sudore exeuntes de corpore suo supernaturaliter factum est,vt sanguis pro sudore exiret,vt sic Christus iam suũ sanguinem pro salute nostra effundere inciperet. parte.5.fo.178.D.

HA SYLLABA HEBRAICA ET articulꝰ qd denotet,& cuiꝰ sẽsus articulare propriũ sit.parte.3.fo.97.B.& fo.98. D.E.Et notatur Lyra in hoc.
Ha alma quomodo & quid significat.parte.4.fol.21.C.
Habere plenè,est scire vnde habeas qui ergo non habet.i.qui nescit vnde habeat, & qd habet auferetur ab eo.parte.6.fo.36.E.& fo.54.A.
Habere cum deo spiritum creditum,quid sit.parte.3.fo.198.A.
Habitaculum robustum verè sibi construunt, qui presentia possident,qui ingenio secularis sapientiq; callent,si se infirmos sentiunt,& in excelsa humilitate Christi fouendã mentis fiduciam ponunt.parte.1.fo.309.F.
Habitare inter homines,vel illos fugiendo in solitudine morari, quare.quomodo & quibus liceat.parte.6.fo.157.H.
Habitãt in se vicissim q cõtinet,& qui cõtinetur. pte.6.fo.233.E.
Habitas in deo,sed vt cõtinearis,habitat in te deꝰ,sed vt cõtineat ne cadas.Ibidem.
Habitat in tabernaculis qui se intrat mentis secreta cõstringit, ne dum ad multa foris inhiat,à seipso cogitatione alienatus recedat.parte.1.fo.84.E.
Habitare non possunt in domo vir & vxor absq; supellectile ad sibi præparandum,& ideo prohibetur in lege ne creditor accipiat talia pro pignore.parte.1.fo.359.C.
Habitꝰ in ea re dicit q̃ vt habeat.accedit. pt.6.fo.100.A.
Habitus Christi est hominis susceptio,quasi vestis, quę non mutat quod vestitur.Ibidem.
Habitarum rerum quadruplex diuersificatio.quia quædam eorum quę accedũt vt habitũ faciãt,non mutãtur sed mutãt,q̃dã verò vt mutẽt & mutẽtur,q̃dã nec mutãt necmutãtur, q̃dã cũ accedũt mutãtur, nõ à sua natura,sed quodammodo formãtur & aliã speciem ac formam accipiunt.par.6.fol.100.A.
Habitus generati signum,in Delectatio.
Habitum alterum habet religio diuina in ministerium, alterum in vsum.par.4.fo.282.
Habitum exteriorem si quis deserat,& ad mortem eum terrena acta cõstringant,leuius est q̃ si sacra gerat officia,& culpam cæteris imitabilem demonstret.par.5.fo.107.B.D.
Habitus sacerdotis quatuor colores eximij,quibus factus est,totidem mundi elementis congrua comparatione aptantur.parte.1.fo.192.F.& fo.193.A.
Habitus superbus nec impetrat,nec recta dese facit credere.parte 2.fo.119.A.
Haimo(sic inquit)Hieronymus prd eo q̃ debuit trasserre incuruantem & lasciuientem,ambiguitatem deceptus transtulit,incuruantem & refrenantem.par.4.fol.40.A. Hai
Hauua nomen hoc loci(ait Beda)non alibi me legisse memini. parte.2.fol.251.A. Hau
Hebdomada quomodo accipitur in Daniele,an pro septena vel hebdomada iubilæorum,an pro hebdomada centenariorum, & an tales hebdomadæ in scripturis inueniãt.par.4.fo.316.A. Heb
Hebdomada dierum & hebdomada annorum inuenitur in scriptura.Ibidem.
Hebdomadã centenariorũ vel iubilæorum vt aliqui Christiani exponere volunt,tales magis Iudaizant q̃ Iudæi,qui nunq̃ accipiunt hebdomadam,vt prædictum est.Ibidem.
Hebdomadæ annorum an computandæ sint per annos lunares vel solares.Ibidem.B.
Hebdomades septuaginta Danielis continent quadringẽtos nonaginta annos solares.Ibidem.B.
Hebdomadas Danielis impleras esse in Christi passiõe declaratur, & à quorum regum temporibus anni tales computãdi accipiantur.parte.4.fo.316.G.H.& fo.317.A.B.C.
Hebdomadarum septuaginta computatio Iudæorum ponitur. parte. 4.fo.316.C.D.E.& improbantur F.G.H.
Hebdomadæ Danielis incipiunt à destructione primi templi.& terminantur in destructione secundi.Hæc expositio ponitur in Thalmudica doctrina,& oportet Hebræos adhærere illi expositioni.parte.4.fol.318.F.& arguitur efficaciter contra Iudæos.
Hebdomadarum septuaginta Danielis principium & finis quomodo inquirenda sint,& qualiter sit procedendũ in computatione.par.4.fo.319.E.
Hebenus est arbor quæ durescit in modũ lapidis,& habet lignum nigrum.par.4.fo.250.C.
Heber est nomen proprium & commune.par.1.fo.58.C.
Hebionitarum error,in Ebionitarum.
Hebræi de Sem,de Iaphet Gentiles descenderunt. parte.1.folio.57.A.
Hebræi an ab Heber vel ab Abraham, dicantur ratione ꝓprij nominis,an alio modo.par.5.fo.67.B.Item parte.6.folio.7.G & folio.75.A.& folio.190.B.Item parte.2.fo.109.D.F. Item parte.1.fo.58.A.E.G.& fo.62.H.
Hebręus nomen est commune omnibus descendentibus à Iacob patriarcha.par.4.fo.374.E.H.
Hebraica veritas quanta verborum elegantia fulgeat notat ex hoc q̃ translata tanta pollet elegantia.par.4.fo.18.G.
Hebraici sermonis grãmatica,vide in Grãmatica.
Hebraicus sermo Arabicus & Syrus affines sunt.parte.3. fo.2.H. Item extensius par.6.fo.165.G.Item parte.4.Chaldaica lingua quadam proprietate distat ab Hebræa.fo.295.A.
Hebræi omnium pene linguarum verbis vtuntur.par.4.fo.19.B.
Hebraica lingua maximè distat a lingua Latina.par.1.fo.366.C.
Hebræa lingua est prima mater omnium linguarum.parte.4.folio.401.A.Item par.1.fo.38.C.
Hebræa lingua sola fuit ante confusionem turris.par.1.fo.38.E.
Hebræa lingua quæ primitus per Adam data est,mansit post cõfusionem linguarum in ea parte hominum quæ non angeli vel principis,sed dei portio est.par.1.fo.294.F.Item par.6.fo.7.G.
Hebraicę literæ totidem sunt quot libri veteris Testamenti,quorum signa sunt.par.4.fo.184.A.Item par.2.fo.60.A.
Hebraicarum literarum punctatio,in principio scripturæ nõ fuit nec est de substantia literæ.par.4.folio.334.D.Itẽ p.2.f.169.B.
Hebręos literas habuisse ante legem insinuatur,sed quando coeperint nescitur vtrũ valeat indagari.Quidam putãt eas à pri-

Index in Glos. ordi.

mis hominibus cœpisse &c.parte.1.fo.160.G.
Hebrei nũc nõ habẽt antiquas literas Moysi sed quas Esdras inuenit,& quare.parte.2.fo.60.B.C.Et fo.97.F.Et fo.249.E.H.
Hebrei qnq; literas duplices habent: quia per has aliter scribunt fines dictionũ,aliter principia & media.parte.6.fo.277.D.
Hebræi habent literam v.&.y.similes,& tamen magnitudine differunt &c.parte.1.fo.106.H.
Hebręę linguę idioma.E.consueuit scribere,&.A.legere,sicut ecõtrario.E.pronũciare &.A.scribere,parte.1.fol.68.A.
Hebræi non habent literam.O.sed pro ea aliquãdo vtũtur aleph aliquando vau &c.parte.2.fo.169.A.
Hebrei non habent.P.literam,sed pro ea phe vtuntur:& assignat locus vbi apud eos legitur phe pro pe,& ibi tantum.parte.4.fo.326.F.Item parte.2.fo.251.A.Item parte.1.fo.11.D.
Hebrei non habẽt variationẽ casuũ sicut nos,sed tantũ variãtur nomina secundum numerum pluralem & singularem.parte.6 folio.276.C.
In hebręo pluralis numerus absq; determinatione alicuius numeri significat cõmuniter binariũ.p.1.fo.174.G.Et fo.179.D.
Hebrei non habent comparatiuum gradum,sed vtuntur positiuo pro eo cum ablatiuo casu.parte.3.fo.291.D.
Hebrei habent aliqua nomina propria quæ sunt equiuoca ad virum & mulierem.parte.1.fo.101.C.
Hebraica grammatica ĩ multis deuiat à Latina,& specialiter quia apud eos habetur differentia inter sexum masculinum & fœminum in verbis.Similiter in pronomine,scilicet Tu tui .parte 4.fo.71.F.Et fo.123.E.
Hebrei non habent præsens tempus indicatiui modi,sed pro eo vtuntur participio pręsentis temporis.parte.3.fo.346.D.Item parte.2.fo.59.D.
Hebrei non habent modum optatiuum,sed pro eo vtuntur futuro indicatiui.parte.3.fo.93.C.D.Et fo.121.B.Et fo.124.F.Et fo.134.F.Et fo.157.H.Et fo.301.B.
Hebraica verba & nomina quæ in Græca & Latina translatione sunt posita,nimia vetustate propè omnia sunt corrupta,& scriptorum vicio deprauata.parte.4.fo.268.E.
Hebręa nomina scripta literis latinis, minus proprie scribuntur communiter,parte.1.fo.264.H.
Hebręę linguæ vernaculum est,& coniunctione frequenter vti, vt interdum abundet.parte.1.fo.109.F.
Hebræi aliter proferunt aspirationes & literas gutturales quàm latini.parte.1.fo.130.D.
Hebrei à principijs imponunt nomina libris,sicut nos nominamus psalmos à principijs.parte.1.fo.14.G.Et fo.21.F.
Hebraicorum doctorum dicta qui glossauerunt vetus testamentum,sunt autentica apud eos,magis quàm apud nos dicta Hieronymi & Augustini,& aliorum doctorum catholicorum.parte.6.fo.275.G.
Hebrei sacræ scripturę textus legunt communiter in suis scholis pmodum cantus ratione sententiæ.Vnde & alio cantu vtuntur in psalterio,alio in prophetis,alio in libro Iob.&c. parte.2. folio.192.H.
Hebrei distinguunt vetus testamentum in tres ordines.parte.2. fo.2.B.
Hebrei ista pręcepta.s.Audi Israel &c.& Diliges dominum &c. cum magna solennitate bis in die recitant dictis his verbis.s. Audi Israel &c.antequam incipiant dicere,diliges dominum &c.interponunt sub silentio verba hebraica,quæ hoc dicunt, Benedictum nomen maiestatis regni eius in secula seculorum. parte.1.fo.339.C.
Hebrei dicunt cum dicitur in cantico Moysi:Iste deus meus &c.qd iste facit demonstrationem ad sensum:quia filij Israel videbãt deũ &can aliqua tũ similitudine.parte.1.fo.153.H.
Veri Hebrei sunt qui de præsentibus ad futura,de caducis ad mãsura transeunt. Hę gentes à Cono possederũt omnem regionẽ quæ vocatur Geria.parte.1.fo.58.E.
Hebręorum regula.Quãdo in principio alicuius ,pphetię exprimit nomẽ patris ipsi? ,pphetæ,intelligendũ est qd & pater fuit ,pphetæ.pte.4.fo.110.H.Et fo.112.B.C.Et fo.209.G.
Hebræi aiunt Babylonios magistros legis præcepta seruãtes,vsq; nunc decalogum scriptum in membranulis circundare capiti suo.parte.4.fo.246.E.
Hebræis mos est ex nouis rebus noua nomina imponere.parte.4 fo.109.B.
Hebręorũ synagoga recitat qlibet die istos septẽ psalmos,qincipiũt ab illo: Exaltabo te domine deus meus: & terminantur in fine psalterij,pręmittẽs eis & subiũgẽs alijs orationes.pt.2.f.305.D.
Hebrei vocant psalmum.Qui habitat &c,canticum occasionum & cantantes vel recitantes eum in suis officijs incipiunt à parte vltima prȩcedentis psalmi &c.parte.3.folio.225.G.
Hebrei nõ habẽtes similia spũalia de qb? psalmi verisimẽt,applicãt psecutiõib? tpalibus & trãslatorijs ipsius Dauid.pte.3.fo.259.C.
Hebrei dicũt,qp volẽtib? cõuerti ad Iudaismũ, dicẽda sũt grauia legis,saltẽ tecũdũ ptẽ, sicut volẽtib? ĩgredi religionem.parte.2. folio.157.B.
Hebræi tradunt illicitum esse homini Iudęo de idolis aliquid auri vel argẽti accipere,sed licere Iudæo de manu hominis capere quod de capite idoli non licebat.parte.1.folio.207.A.
Hebraicæ consuetudinis erat,vt mulieres de substantia sua præceptoribus suis ministrarent: quod & dominus accepit,vt exẽplum daret apostolis.parte.5.fo.86.B.C.& folio.146.A.D.
Hebraica consuetudo ad obseruantiam pręceptorum Mosaicę legis adipem literæ firmissimẽ tener.parte.2.folio.27.D.
Hebræorum populus est subiectus legis oneribus,in qua sunt sexcenta & tredecim præcepta.parte.1.folio.5.B.
Hebrei doctores aliq dicũt, qp nõ solũ fuit eis ,promissa terra Iudęa, sed etiam tota habitabilis terra:& vñ hoc trahũt.p.2.f.4.D.
Hebræi dicunt sibi præcipi,vt fruantur delicijs siue diuitijs, antequam captiuitas superueniat eis,vel miseria senectutis:ita tamẽ vt cor habeant in lege dei, & ambulent in mandatis dei,non in carnis desiderijs: & pro omnibus quæ fecerint,se iudicandos sciant:& vnde hoc trahunt.parte.3.folio.333.F.
Hebrei doctores dicunt,quòd sol & luna à principio fuerunt ęqles in claritate, sed luna suggessit ipsi deo, vt diminueretur lux solis volentis habere singularẽ gloriam nominis &c.Sed istud confutatur.parte.1.folio.26.F.
Hebręi,cum dicitur:Faciamus hominem &c.dicũt quòd est verbum dei ad angelos.Sed hoc videtur falsum:quia angeli nõ cooperantur deo in creatione animę &c.pte.1.fo.27.H.& fo2.8.B
Hebrei aliqui dixerunt,quòd à prima formatione natura humana formata est in vtroque sexu:& quomodo corpora erant cõiuncta & separata.parte.1.folio.28.C.D.
Hebrei fabulantur,quòd Abraham ĩ ignem sit missus, quia ignẽ noluit adorare quem Chaldęi colunt.parte.1.folio.59.E.
Hebræi dicunt quod deus ex nomine suo,quod apud illos terragrammaton est,e literã Abraliæ & Saræ nominibus addiderit. parte.1.folio.68.A.
Hebrei(vt habetur ex scripturis sacris)nũquã cõputauerunt à creatione mundi,sed communis computatio ante legem est sũpta ab ætate hominum,de quorum gestis agebatur.pte.1.fo.149.F
Hebrei numeros multis modis exponunt mystice.pte.1.fo.79.F.
Hebrei vtrum ad tantum numerum peruenerunt per eos annos in Aegypto quos scriptura commemorat.parte.1.folio.48.F.
Hebrei tradunt, quòd filij Israel bibentes aquam vituli puluere infectam,qui commiserant idolatriam ĩ barbis, puluerem auri præferebãt: quo signo & rei vel immunes sceleris apparebant. parte.1.folio.196.E.F.
Hebręorum mos fuit, quod tempore communis tribulationis, cuiusmodi est tempus famis, homines continebant ab vxoribus propijs.parte.1.folio.107.C.
Hebreorum antiquorum modus fuit particularibus facere mentionem de liberatione Aegyptiaca, quæ fuit generalis toti populo.parte.3.folio.108.C.
Hebræi quòd Aegyptiorum bona sibi commodata asportauerunt,excusantur.parte.3.folio.242.F.
Hebræi licet esset prohibitum ne facerent commisceri animalia diuersæ, speciei tamen poterant vti animalibus ex tali commixtione generatis,vt sunt mulæ.parte.2.folio.110.H.
Hebræi fabulantur, licet tamen inter se de hoc diuersificentur, quòd filij Ephraim congregata multitudine,viuente patre conati sunt ad terram promissionis reuerti, & in Geth Palæstinorum occisi sunt.parte.2.folio.197.E.F.
Hebræi festum magnum faciebant tonsoribus suis & pastoribus in die tonsionis ouiũ,in memoriam patriarcharum qui fuerant pastores ouium.parte.2.folio.91.G.
Hebrei quomodo diem naturalem, mensem lunarem,& annum hebraicum incipiunt, vide in Dies artificialis secũdũ Hebræos.
Hebræi temporis compotum, & anni transitum secundum cursum lunæ metiuntur.parte.3.folio.431.E.
Hebræi sibi somniãt salutẽ post circulũ mille ãnorũ.p.4.f.340.A
Hebræi dicunt,per sex mille annos erit mundus ,Duo milia vanitatis,duo milia legis,& duo milia.Messiæ &c. pte.6.f.275.G.
Hebræi multi dicunt, quòd Messias sit natus in die destructionis templi.Et quando quæritur ab ipsis, Vbi sit Messias,& vbi per tantum tempus fuerit &c.Vide responsiones eorum. parte. 4. folio.107.B.C.Item parte.6.folio.275.F.

Hebræi tantũ timentes cõcludi ex illo passu: Foderũt man⁹ meas Hinc q̃ nulli alteri nisi Christo applicari posset: eapropter literã antiquam corruperunt. par. 3. fo. 116. C.

Hebræi in Aegypto fuerunt per quadringentos annos quomodo verum sit. par. 1. fo. 65. H. & folio. 149. B. C.

Hebræi. s. filij Israel magis fuerunt mercenarij, q̃ serui, quos dñs redemit de seruitute Aegypti, vt eius essent serui: & ideo noluit q̃ venderentur simpliciter, sed solum ad tempus: & ideo non erant serui propriè, sed quasi mercenarij locati ad tempus. parte. 1. folio. 167. D.

Hebræi, an fuerint melioris cõditiõis q̃ Aegyptij. p. 3. fol. 185. C.

Hebræi fuerunt afflicti ad sui probationem, Aegyptij verò ad eorum damnationem, ex eodem flumine potantes. parte. 3. folio. 377. H. & sequenti. B.

Hebræi vbi in Malachia dicitur, Si dominus ego sum: dicunt ipsi, Si domini, pluraliter, ego sum. parte. 4. fo. 224. B.

Hebræi vocati sunt Iudæi à patriarcha Iuda à quo Christus descendit sc̃m carnem: sed quia negauerunt Christum: ratio nominis non remansit in eis. par. 6. fo. 245. G.

Hebron vide in Cariatharbe.

Hebron ciuitas in tribu Iuda, quæ quondam vocabatur Arbee, licet in Græcis codicibus male habeatur Arboc. par. 2. fo. 99. A. & fo. 112. G. & fo. 192. A. Itẽ par. 1. fo. 62. E. & fo. 79. E. F.

Hebron distat à Ierusalem sedecim miliaribus: & locus ille sanctus reputabatur, eo q̃ quatuor patriarchæ principales sunt ibi sepulti cum coniugibus suis, & ideo Absalon fingebat se illuc ire ex deuotione &c. par. 2. fo. 112 G.

Hœdus an & quare magis immolabatur deficiente agno in sacrificio paschali. par. 1. fo. 146. F. G. & fo. 150. B. C.

Hœdus vel agnus immolandus præcipitur in singulis domib⁹ obseruari, à decima die mensis vsq̃ ad quartamdecimam diem duplici de causa. parte. 1. fo. 146. D.

Hœdum non coques in lacte matris suæ &c. & huius ratio literalis. par. 2. fo. 173. A. C. & fo. 206. B.

Venit autem vir dei ad Heli, huius viri nomen non exprimitur. parte. 2. fo. 66. C.

Heli licet in persona propria & filijs punitus fuerit ad pœnam tẽporalem, ipse tamen in propria persona euasit æternam. parte 2. fo. 67. G.

Heli (pater s. legalis Ioseph patris putatiui Christi) & Iacob, fuerunt fratres vterini: sed de duob⁹ fratribus à Dauid diuersimo descenderunt, & declaratur quomodo. par. 5. fo. 7. C.

Helias quare orauit dominum, vt clauderetur cælum, & prohiberentur pluuiæ. par. 2. fo. 154. D.

Helias & Helisæ⁹ quot & quæ miracula vterq̃ fecit. par. 2. f. 162. F.

Helias quomodo & quare petijt signum per ignem descẽdẽrem, dicens: Deus qui exaudierit per ignem, ipse sit deus. par. 6. folio. 281. E.

Helias duplex. s. in spiritu & in persona, sicut est duplex aduentus Christi. par. 5. fo. 54. H. Item par. 4. fo. 427. E.

Helię vita & Enoch, quos adhuc in carne constitutos credimus, qualis sit, & cuius vitæ sit similis. par. 1. fo. 38. A.

Helias simul habuit reuelationem à deo, q̃ cælum clauderetur, & prohiberẽtur pluuiæ ad eius orationem, & ad eius deprecationem cælum daret pluuiam. par. 2. fo. 154. D.

Helias ter siue tribus vicibus se extendit super puerum, profitens fidem trinitatis, quia fides maximè operatur in operibus miraculosis: & quid per hoc figurabatur. par. 2. fo. 155. A. & fo. precedenti. H.

Helias fecit occidi omnes prophetas Baal, & aliq̃s fortè ipse manu propria zelo diuino occidit. par. 2. fo. 156. C. D. Item parte 3. fo. 436. C.

Helias angelico ministerio quadraginta diebus & quadraginta noctibus sustentatus est. par. 2. fo. 157. B.

Helias ante transmigrationem suam voluit videre tria loca, scilicet Galgalam propter loci sanctitatem, Bethel & Hierico propter discipulorum suorum congregationem, quia ibi etiam debebat dimittere Helisæum. par. 2. fo. 161. D.

Helias non ascendit in cælum virtute propria sicut Christus, in cuius ascensione non apparuit aliquis currus sicut in ascensione Heliæ: & sed m doctores catholicos & Hebræos deportatus est in paradisum terrestrem. par. 2. fo. 162. H.

Helias ad q̃d cælum eleuatus fuit. par. 2. fo. 262. H.

Helias & Enoch venturi sunt in die iudicij in habitu abiecto, & dicuntur duæ oliuæ per exuberantiam pietatis, & duo cãdelabra per ardorem charitatis, stantes contra Antichristi maliciam p̃ constantiam. par. 6. fo. 256. F.

Helisabet post conceptum se occultauit quinque mẽsibus quintuplici de causa &c. par. 5. fo. 124. D.

Helisæus an & quomodo tentauit dicẽs: Veniat ad me et sciat prophetam esse in Israel. par. 6. fo. 282. E

Helisæus petijt habere spiritum in dupla portione respectu Eliæ. Et sec̃m Ra. Sa. inducitur ad hoc q̃ Elias fecit octo miracula & Helisæus sedecim, quę enumerat. par. 2. fo. 162. F. Itẽ parte. 3. folio. 436. F. E.

Helisæus ascendens in Bethel, signat Iesum ascendentem in cruce quem deriserunt Iudæi. par. 2. fo. 163. C. Item par. 3. fo. 390. E.

Helisæus quomodo dispensauit super adoratione Naaman. parte. 2. folio. 166. F. G.

Heliu in quibus concordabat cum ipso Iob, & in quibus non. parte. 3. fo. 61. D.

Heluidius hæreticus dixit Mariam fuisse cognitam post nativitatem Christi à Ioseph, & de ea filios genuisse, qui dicũtur fratres Iesu. parte. 5. folio. 193. C. & fol. 96. F. & fol. 8. F. & folio. 47. B. Item parte. 1. fo. 236. H.

Helius Adrianus imaginem suam fecit statui in templo, vbi steterat arca testamenti. par. 1. fo. folio. 74. B. Vide etiã in Adrian⁹ elius idem reędificauit Ierusalem, præcepit tamen ne aliquis Hludæus haberet licentiam intrandi illuc. par. 5. folio. 74. C.

Hen — enricus de Gandauo in suo quotlibeto refert, quando Constantinus dedit ecclesiæ bona temporalia vox fertur audita fuisse Hodie cecidit venenum in ecclesiam dei. par. 1. fo. 307. D.

Heloim⁹ apud Hebrẽos est nomen plurale huius nominis: vel Heloi, quod significat deum in singulari &c. & multis modis ponitur in veteri Testamento & quomodo per hoc probatur pluralitas personarum in diuinis cum vnitate deitatis. parte. 6. folio. 275. H. & fo. 276. A. B. & fo. 284. A. B.

Helo

Herba quælibet prius à terra producitur, aura & æstibus tangitur, pluuijs nutritur, demum profert germen sui seminis. parte. 3. fo. 23. E.

Her

Herbarum prima germina non de semine prodierunt, sed de terra: quomodo homo (propter quem omnia) iuuenili ætate plasmatus est. par. 1. fo. 25. F.

merbam terra protulit, an passiuè tantum protulisse dicatur, vel etiam actiuè. parte. 1. fo. 25. H. & fo. 31. G. & fo. 33. F. G.

Herbam venenosam si prohibitus tetigeris pœna sequitur: & si nemo prohibuisset, similiter sequeretur. parte. 1. folio. 37. F.

Herbas venenatas an terra ante lapsum hominis produxerit, similiter spinas & tribulos &c. parte. 51. folio. 15. E. F.

Herba dupliciter desiccatur, per defectum virentis naturalis ex transitu temporis, & per euulsionem à terra. par. 3. fol. 23. C.

Hæreditare permittuntur mulieres ex lege veteri. parte. 1. folio 313. G.

Hæreditario iure post obitum parentum & coniunctorum qui & qualiter ex lege succedebant. Ibidem.

Hæreditas si detur extraneis est signum infidelitatis. parte. 3. folio. 430. D.

Hæreditas domini est vniuersalis ecclesia siue congregatio fidelium. parte. 4. folio. 356. D.

Hæreditas dei dicitur homo, in quo deus habitat per gratiam. parte. 3. folio. 58. D.

In hæreditatis æternæ adeptione nullam facit differentiam diuersitas sexuum vel statuum, sed tantum meritorum. parte. 1. folio. 313. H.

Hæreditatis futurę distributiones adumbrantur in ordinibus tribuum Israel. parte. 2. folio. 27. C.

Hęreditate cęlesti non priuantur pueri malorum parentum propter, maliciam ipsorum, nisi fuerint imitatores scelerum paternorum. parte. 2. folio. 24. D.

Hæreditas Christi est ecclesia quam resurgens possedit. parte. 5. folio. 66. A.

Hęreditatis supernę possessio dicitur ager. parte. 1. fo. 3. fo. 339. G.

Hęreditates licet non haberent sacerdotes Iudęorum ad excolendum habebant tamen domos ad animalia nutriendum, & ad manendũ tempore quo nõ vacabant diuino cultui. parte. 5. folio. 64. C.

Hęreditas cęlestis quę promittitur sanctis, in cęlis est: putas quia ibi nunc malus habitator sit qui debeat expelli? nisi enim esset aliqui expellendi, nunquam diceretur per vim esse diripiendũ regnum cęlorum. parte. 1. folio. 287. A.

Herem in Hebræo ⁹duplicem habet significationem. parte. 1. folio. 264. C. D.

Hęremita secundum philosophum nec est bonus nec malus, loquendo de bonitate & malicia politica, quia refugit talia. parte. 3. folio. 337. F. Vide etiam in Heremita.

Hęresiarchę venenũ suę hęresis studẽt effũdere i simplices ignorã

tiæ tenebris inuolutos,& p quos significāt.parte.1.fo.140.H.
Hæresiarchæ quatuor fuerunt,contra quos quatuor concilia & & principalia fuerunt congregata.par.6.fo.252.F.
Hæresiarchæ significantur per Loth,pastores eius sunt hæretici & schismatici,qui pulchra & decliuia petunt.par.1.fo.62.B.
Hæresiarchæ non sunt digni cum doctoribus ecclesiæ comparari,quia nec vita sunt digni .par.3.fo.56.D.
Hæresiarcham signat Anthenobius,& quare.parte.4.fo.458.G.
Hæresiarchæ dicuntur tortores.par.3.fo.56.H.
Hæresiarcharum hæreses & malorum errores in pessimis cogitationibus in medium produeuntur.par.3.fo.300.A.
Hæresiarchæ perditorum turbam per errorum deuia ducunt,& in mortis præcipitium mergunt,& de hoc figura.parte.2.folio 225.E.
Hæresiarcha vel schismaticus,quem excitant schismatici vel hæretici ad turbandum populum significatur per Balaam.parte 2.folio.268.D.
Hæresiarcha qui ebrius est pestifera doctrina,significatur p Holofernem.par.2.fo.302.D.H.
Hæresiarcharum locus occultus in quo conueniunt cum discipulis suis ad simplices subuertendum,significatur per lepram domus.par.1.fo.138.D.
Hæresis vnde &quid dicitur.par.6.fo.125.C.
In hæresis perfidia nulli personę quantūcūcę propinquæ parcendum est,si fuerit obstinata.& maximè si studeat ad subuersionem aliorum.par.1.fol.346.B.
Hæreses & superstitiosę philosophorum sectę,cum in ecclesiam incautè admittuntur,semen sanctæ catholicæ veritatis & puræ actionis errore contaminant.par.2.fo.252.B.
Hæresis nulla est quæ primis contenta,sit discipulis:hi em̄ sunt domus eius,sed semper nouos quos decipiat,quærit.par.3.folio.316.C.
Hæresis dicitur mulier stulta contraria sapientię,& quare.parte.3.folio.318.B.
Hæreses amaricantium non erunt,nisi quędam veritatis simulatio præcedat.par.1.fo.329.
Hæreses sunt varij serpentes,inter se quidem diuersę,sed omnes mortiferę.par.1.fo.341.E.
Hęresis signa exteriora significat lepra,vestis quibus hęretici vnę sectę mutuo se cognoscūt,& ab alijs ignorantur,ne in suis malefitijs capiantur .par.1.fo.238.D.
Hęresi aliqua oriente eius sectatores diuidebantur in modos plurimos,catholici verò erant in vna regula fidei se tenentes.parte.2.fo.303.D.
Hæresis omnis,& omne peccatū in valle est & in valle falsa .parte.1.folio.300.C.
Hęreticus quis est.par.6.fo.50.A.& fo.130.A.& fo.230.G.& folio.323.G.
Hęretici quoties non solum in ciuitatibus,sed etiam in prouincijs peruersè docendo vel etiam sæuiendo dogma confessionis verę impediebant,vtinam nesciremus.par.2.fo.245.B.
Hæretici arant impietatem male docendo.par.4.fo.346.A.
Hæretici dicunt se habere terram sanctam & ecclesiam Saluatoris:sed peruersa fide sępe r sunt in Aegypto.par.4.fo.346.F.
Hæreticorum machinationibus Athanasius pluribus profugus annis,Ambrosius in sua ciuitate obsessus,Hilarius in exilium relegatus,Eusebius martyriū passus &c.parte.2.folio.245.B.E.
Hæretici non sunt martyres,licet pro Christo multa patiantur, & quare.par.3.fo.52.E.
Hæretici iram domini sacrificio placare non possunt,nisi ad catholicam fidem conuertantur.par.3.fo.82.B.
Hęretici aliquando suffragio Gentilium principum ecclesiā vexare non verentur,& accusant fideles apud reges:quod quantum noceat fidei,tempore Arrianę perfidię luce clarius innotuit.parte.2.fo.245.E.
Hæretici & omnes ecclesiæ inimici contristantur, quoties electos pro catholica fide vel morum correctione conspiciunt laborare.parte.2.fo.256.A.
Hæreticorum origo de voluptate carnali & immundicia, de tenebris errorum vel scelerum, depriuatis conciliabulis,& non de publico ecclesiæ symbolo genita est.par.2.fo.258.E.F.
Hæretici & falsi catholici constanti bonorum fide per dilectionē operante,aut corriguntur emendati,aut cauentur manifestati, & ab ecclesia expulsi.par.2.fo.361.A.
Hæretici dum mendacium testimonijs scripturarum astruere nitebantur,coacti sunt patres illos earundem scripturarum auctoritate reuellere,& eas quomodo rectè intelligātur, disserere, parte.2.fol.266.E.
Hæreticorum autores doctrinam patrum, de qua eruditi sunt male intelligendo corrumpunt,quasi filiæ Loth semine paterno furtim,& in tenebris,& legitimè vtuntur. pte.2.fo.266.A.
Hęretici & schismatici clarescente euangelio in toto orbe,erroris ęcitate amentiam suam exercentes, catholicæ fidei contradicunt,ideo ecclesię calumniam sustinent,& à veritate opprimuntur.parte.1.fo.364.F.
Hæretici in maledicta medietate reputantur,quia nec in pariete qui ex circūcisione credidit agnoscuntur,nec in illo qui ex præputio &c.parte.1.fo.56.E.& fol.57.A.
Hæretici vel pagani videntes ecclesiæ fidem hostium superasse ferocitatem,nimio pauore concutiuntur,& superbiam suam humiliantes ecclesiam venerantur.parte.2.fo.302.E.
Hæretici proprio sensu diuina & sublimia exquirentes,ab ecclesiasticę moderationis corpore excisi sunt.pte.1.fo.242.A.
Hæretici ab ecclesia ejciuntur donec purgentur, manifestatis secretis federe iubentur,& appropriantur leprosō. parte.1.folio.237.H.
Hæretici & catholici falsi, volūt cum veris catholicis pacis consortium habere,non vt ipsi ad arcē catholicæ fidei & operationis ascendāt,sed vt eos potius quos in culmine virtutum commorantes aspiciunt,ad infima operum vel paruorum dogmatum descendere cogant.parte.2.fo.260.B.
Hæretici sunt leprosi varijs errorum maculis polluti,nō habentes vniformem colorem doctrinæ vel fidei,nec absconduntam peritiam,sed ostendunt.parte.1.fo.273.A.D.
Hæretici cum gentilis philosophię,dialecticæ & rethoricę studijs amplius quā ecclesiasticæ simplicitati operā impendūt,scripturas quidē sanctas ore volūt,sed gēntili sensu inteligentes pretantur.parte.2.fol.269.C.
Hæretici aiunt,q nō boni dei sermo sit,qui pro peccatis alterius alterum dicat plecti.parte.1.fo.164.A.B.
Hæretici laborant in scripturis perditionem inuenire, vnde possint errorem astruere.parte.1.fo.223.A.
Hæretici qui timore pœnę corporalis impediuntur suam docere doctrinam pestiferam in publico, sed eam docent in suis conuenticulis in occulto,significantur per Balaā. par.1.fol.308.D.
Hæretici licet nimio fastu superbiant,licet ad tempus prævalere fidelib? p subsidia potentū huius mūdi videantur,tamē omni potentis iudicio in fine subuertentur.parte.4.fo.447.E.
Hæretici quidquid loquūtur in synagogis Sathanę nō erit doctrina domini,sed vlulatus dæmonum.parte.4.fo.31.E.
Hæreticis,schismaticis atq; philosophis Gentilium,dolor est cultus diuinus & religio Christiana, atq; statum catholicæ fidei subuertere cupiunt,& hoc per multa &c. parte.4.fo.431.E.F.
Hæretici omnibus loquaces sunt,& panem se non subtraxisse putant,dum de comprehensibilibus audacter respondent,& tunc se doctos præ omnibus credunt,cum loqui de incognitis inlicitius præsumunt.parte.3.fol.45.B.
Hæretici sunt qui populis admiceri refugiunt, sed secessum vitæ secretioris petunt:& eo amplius peste suę persuasionis inficiunt, quo quasi ex vitæ meritis reuerentiores videntur.parte 3.fol.48.E.
Hæretici cum fidelem animam in suo errore rapiunt, quasi alienam coniugem tollunt sicut qui adulterium facit,carnem alienæ coniugis sibi illicitè coniūgit.pte.3.fol.49.A.D.
Hæretici desiderant scire vnde docti & loquaces sint non moribus compositi:vnde vix exteriora capiunt qui secreta putant se penetrasse.parte.2.fo.56.B.
Hæretici clandestinis conuenticulis coeunt,vt errori suo reuerentiam quam ex ratione non valent præbeant ex occultatione, vnde aquæ furtiuæ dulciores sunt.parte.3.fo.56.F.
Hæretici fraudem deo exhibent,quia ea astruunt quæ ei pro quo loquuntur non placent,& eum dum defendere nituntur,offendunt.pte.3.fol.31.E.
Hæretici cum vera mala contra bonos non inueniunt, fingunt quæ redarguunt,vt iusti inueniantur.par.3.fo.34.E.
Hæretici quia ea quæ prauè de deo intelligunt, ex veritate tueri non possunt,fallitates requirunt quibus infirmas mentes seducant.pte.3.fo.31.E.
Hæretici vt alta iactent,vix ea posse se capere dicunt,sed dum alta norant,testes contra se nequitię sunt.parte.3.fol.15.B.
Hæretici non cum alijs per ostium intrāt,sed rimas quærunt prauæ intelligentię.parte.3.fol.15.B.
Hæretici abscondita se audire simulāt,vt sanctior eorum prędicatio habeatur,non alijs æqua.Ibidem.B.

Hæretici blanda verba proponuntur ne caueantur, sed aspera sub inferunt. par. 3. fo. 14. B.

Hæretici sensū quem à deo accipiunt, peruertunt, & loquuntur contra deum à quo conditi sunt, & linguę ministerium quo dominus laudandus est, in blasphemiam conuertunt. parte. 4. folio. 24. F.

Hæretici sententias scripturarum à suis sensibus tollunt. parte. 3. folio. 48. E. Interl.

Hæretici conditorem scripturæ vi opprimunt, cuius sensum vio lenter inflectunt. Ibidem. Interl.

Hæretici rapiunt aliquando ad confirmationem erroris sui verba sanctorum patrum. par. 3. fo. 56. H.

Hæretici sine charitate quidquid habent, quamuis sit sanctum & venerandum: ipsi tamen tanto indigniores sunt, quātō illis donis non bene vsi sunt. parte. 2. fo. 86. A.

Hæretici gladio oris persodiunt, prius gladio impietatis confossi. parte. 2. folio. 100. E.

Hæreticorum ecclesiæ quæ sub Christiani nominis titulo se manere gloriantur, quia ptopter lucra carnalia Christum sequuntur, non coniuges sed concubinæ vocantur. par. 2. fo. 102. A.

Hæretici schismatici etsi aliquam bonæ actionis arcem conscendere videntur, qui tamen compagem vnitatis ecclesiæ non habent, quasi parentibus & nō solidis laterum præsidijs, ad vicio rum infima delabuntur. par. 2. fo. 134. B.

Hæretici habent quædam sacramenta communia cum sancta ecclesia, & quasdam sententias scripturarum ritè intelligunt, sed tamen idolis immundorum spirituum seruiunt &c. parte. 2. folio. 177. A.

Hæretici peccatorum suorum iaculis cruentati, cum verba diuina argumentum sui erroris trahunt, arma sua contra pectꝰ suū morituri inuenerunt. Figura de Saul. par. 2. fo. 199. G.

Hæretici persuaserunt principibus, vt catholicæ ecclesiæ defensores in exilium pellerentur, vt desolatā plebe facilius seducerent. parte. 2. fo. 77. A.

Hæretici atq; schismatici indigni sunt societate & cōmunione sanctæ ecclesię, nec memoria eorum inter catholicos habetur. parte. 2. fo. 231. B.

Hæretici affectant autoritatem sibi prædicandi inter catholicos tribui, promittentes se eandem cum eis rectæ fidei & operationis tenere castitatem, vt accepta potestate docendi in medio boni seminis zizania interserant. par. 2. folio. 245. B.

Hæretici producunt fraudulenter dolosa consilia, vt quoscunq; possint in caueam erroris & laqueum deceptionis præcipitent sicut venter plenus malè digestum cibum fœtidè eructat. parte 3. folio. 398. E.

Hæretici duobus modis fiunt. s. vel de creatore vel de creatura vltra modum disputantes, in errores incidunt, & à veritate recedunt. parte. 3. fo. 391.

Hæretici omnes contrariam altitudini humilitatem docent, & ad inferos detrahunt, & humilis mandati & deiecti sunt principes. parte. 4 fo. 40. A.

Hæretici sunt in ecclesia quasi leones, qui per linguę volubilitatē seducunt corda innocentium. par. 3. fo. 392. E.

Hæretici testimonijs scripturarum abutentes imatura & asc; sua dulcedine comedunt vuā acerbā, & ideo pdūt robur dentiū ne possint dura comedere &c. parte. 4. folio. 363. A.

Hæretici percutiuntur ardore libidinis ira & inuidia, quę ruborē sanguinis cōmutāt in pallorem. parte. 4. folio. 363. B.

Hæretici diripiunt sensum pauperū, quia nesciūt cōtradicere: ędificant domos cōpositiōe verborū, sed ab ecclesiasticis viris subuertuntur: plantāt vineas, sed nō bibunt, nisi vinū qd' est draconum furor insanabilis. parte. 4. fo. 364. B.

Hæretici austeritatē scripturarū quę pctōribus formēta ,pmittūt vertūt in beatitudinē, & cū diuitibus prospera, pmittūt, tamen pauperibus truculenti sunt & seueri. Ibidem. E.

Hæretici & Gentiles in figmentis & fabulis suis habent latas plateas quæ ducunt ad mortem. Ibidem. E.

Hæretici habent agricolas in quorū aruis spinę nascūtur, qui vocantur ad planctum, quia noluerunt plangere sua vel aliorum peccata. Ibidem. F.

Hæretici fures sunt & latrones filij noctis tenebrarum qui peruersa prędicant, & sufficientia sibi de ecclesia dei furantur. parte. 4. folio. 172. B.

Hæreticorum peruersa doctrina dicitur in scriptura diaboli, qua si quis imbuitur, de populo diaboli efficitur, & ad hoc diuinæ legis destructio sequitur, & eius obseruatores miserabiliter affliguntur. parte. 4. fo. 431. H.

Hæreticis non satis est semel atq; iterum in paruo numero contę tiones agere, sed noua aduersus ecclesiam semper excitāt bella, ac perfidiæ suę multiplicia effundūt venena. par. 4. fo. 440. G.

Hæreticus omnis iniquitatem scribit, & decipit pauperes non diuites. parte. 4. folio. 26. A.

Hęretici quidam magnam sanctitatem exterius prętendunt, & p verba dulcia incautos ad se trahunt, & sic in errorem damnabilem demergunt, & per quos significātur. par. 4. fo. 474. H.

Hæretica doctrina qui decipit amatores iusticię, ipse pro malis pœnam quam meretur incurrit: bona autem si qua gerebat vel vtilia scribendo vel continenter viuendo, iuuant alios vel legētes vel audientes: exemplum etiam de casu eius sumunt. parte 3. fo. 335. F.

Cum hęretico ne loquaris de scripturis, qui inuidet humanę saluti, malens decipere q̄ corrigi, & sicut ariolus & coniectator somniorum ęstimat quæ ignorat, ita hæreticus quę non intelligit in scripturis, vt libet interpretatur. par. 3. fo. 331. A.

Hęretici illas hominum mentes trahūt, quę nulla stabilitatis grauitate solidantur. parte. 3. fo. 56. G.

Hęreticus florentes diuini eloquij cāpos noxię linguę vomere rūpit, vt de internis eorum finibus sęsus impios eruat, in cuius labijs ignis ardescit, à quo se suosq; auditores in perpetuum perdat. parte. 3. fo. 325. A.

Hęreticum non decent delicię scripturarum, qui iahis bene vti nō nouit, nec; illum qui adhuc seruus est peccati, prę ferri decet iustis in regimine ecclesiæ. parte. 3. fo. 327. B.

Hæreticorum ecclesia ad tecta perstillātia (quæ pluuiā susc;ipiunt non ad vtilitatem, sed ad molestiam inhabitantium susc;ipiūt) comparatur, quæ diuina verba non ad vtilitatem animarum, sed ad vsum suæ nequitiæ malè interpretando, & contra catholicos litigando conuertit. par. 3. fo. 27. E.

Hæreticus lympidissima cælestis oraculi verba susc;ipit, & sorde mixta auditoribus reddit, sicut tecta stillantia mundas pluuiæ guttas accipiunt, sed sub tectis in domo sordidas reddūt. Ibidē.

Hæretici sicut serpentes zmaritudinem & venenum occultant, vt incautos lædant. par. 1. fo. 371. A.

Hæreticus locum perfidiæ suæ non nisi in mentibus quas corruperat facit. par. 3. fo. 52. A.

Hæreticorum nepotes sunt qui de, errantium filiorum prædicatione nascuntur. Ibidem.

Hæreticorum principes simulacra dogmatum suorum artifici corde componunt, & quæ fecerūt venerātur: nec sufficit error proprius, nisi simplices deceperint, & deuorent domos viduarū, & abutentes vulgi imperitia, arte dialectica quasi ascia formāt deum, atq; in aurant rhetorica venustate. par. 3. fo. 380. B.

Hæreticorum vniuersitas qui ex literatura superbientes nouas fingunt hæreses, & eas nituntur verbositate philosophica vel rhetorica defendere, & designatur per Cariathsepher. parte. 2. folio. 22. D.

Hæreticus propria confidens sapientia, proprijs instat inuentionibus, sed cum stultitia eius apparuerit per sanctos prædicatores, diuinis arguetur sententijs. par. 3. fo. 420. E.

Hæretici vel mali catholici qui contēnunt præcepta dei, à dæmonib⁹ & vicijs captiuantur. parte. 1. fo. 365. A.

Hæreticorū tot dñi sunt quot errores colūt. par. 1. fo. 370. A. B.

Hæretici à sanctis doctoribus spiritalem doctrinam puram acceperunt, sed veneno suo corruperūt, & in fellis & absinthij amaritudinem peruerterunt. parte. 1. folio. 371. A.

Hæretici multi licet totum nouum Testamentum recipiunt, tamen pro suis erroribꝰ exponunt & multipliciter in diuersis errant: multo magis igitur Iudæi possunt pro se exponere scripturam veteris Testamēti, in suā perfidiā torquētes. p. 6. fo. 275. G.

Hæreticos vocat Ra. Sa. conuersos de Iudaismo ad fidem catholicam. parte. 3. fo. 88. G.

Hæretici doctrinam veritatis in ore non ruminant, licet vngulā findunt. par. 3. fo. 346. E.

Hæreticorum prauitas in perceptione sacramētorum, quem degenerē fecit, vel ritus Gētilitatis aut Iudaismi maculauit, ecclesiam dei non intrabit. parte. 1. folio. 357. A.

Hæreticus scindit fidei vnitatem. par. 1. fo. 238. D.

Hæreticus prohibetur docere. par. 1. fo. 238. D.

Hæreticus ab hæresi reuertēs diligenter debet examinari de fide & debet oēm hæresim abiurare &c. p. 1. fo. 238. H. & sequēti. H.

Hæreticorū nō est ædificare ecclesiā: à qua sunt alieni, sed tm̄ eorū qui principes patrū vocari meruerunt. par. 2. fo. 245. B.

Hæreticus licet per omnia viam veritatis non teneat, tamē in doctrina sua multa vera prædicat, quæ nostræ fidei concordant. parte. 2. fo. 295. E.

Hæreticus omnis vel schismaticus vel Iudæus vel paganus, qui

ecclesiã verbo vel exemplo corrumpere voluerit, proprio superbiæ gladio caput iniquæ voluntatis amittit. parte. 2. folio.299.E.
Hæreticus doctor cuius doctrina est mortifera, dicitur lignum scientiæ boni vel mali: quia nulla doctrina est ita pestifera, quę non habeat admixtum aliquod bonum. parte.1. folio.37.H.
Hæretici vocãtur impij, quia per errorem à cognitione veritatis sunt alieni: & dicuntur violenti, & quare. parte.3. folio.51.F.
Hæreticus dicitur superbus. parte.4. folio.391.B.
Hęreticus omnis hypocrita est. parte.4. folio.25.E.
Hęreticorum libros legere quibus permissum est. pte.3. fo.316.A.
Hæreticorum dogmata vel secularium literarum superstitiosa, qui in ecclesiam inducit, ille de anathemate tollit Hiericho. parte 2. folio.191.E.
Hæreticorum perditionem non parum iuuit secularis scientia, dum incaute opera Gentilium & doctrinam sequuntur. parte 2. folio.199.F.
Hæretici significatur per latrunculos qui occultè simplices Christianos decipiunt, ad errorem suum protrahentes: contra quos auxilium prębent pauperes religiosi. parte.2. folio.201.H.
Hęretici qui ex catholicis patribus sacramento fidei sunt imbuti, sed & ad apostasiam declinantes, cultum prębent simulachris significatur per Achaz. parte.2. folio.231.F.
Hæretici pollicentur auxilium operis, vt in societatem recepti, possint inferre dispendium: & per quos significentur. parte.2. folio.245.B.D.
Hęreticorum turba saltatrici comparatur. parte.3. folio.396.A.
Hęreticus significatur per meretricem, quę motu corporis & motu oculorum ostentat libidinem. parte.3. folio.415.A.
Hęreticis & Gentilib⁹ sunt velanda diuina mysteria. & hoc figuratur per Ezechiam &c. parte.3. folio.436.E.
Hęretici significãtur per Hieroboam, & quare. pte.3. fo.435.F.
Hæretici significantur per Hieroboam qui vitulos aureos fecit, & separauit populum à domo Dauid &c. parte.4. fo.364.A.
Hęretici qui vnitate fidei catholicæ hęresibus scindunt, ac sic cultui malignorum spirituum subdunt, significantur per Hieroboam. parte.1. folio.149.A.
Hæretici significantur p Samaritanos, & quare. pte.4. fo.431.D.
Hæretici significãtur per Philistiim qui pari consensu aduersus ecclesiam cõspirantes eam depopulari conantur. pte.2. fo.76.A
Hæretici & schismatici per filios Ammõ significantur, qui fuerũt ecclesię filij, sed ab ea recesserunt per errorem circa aliquem vel plures articulorum fidei. parte.4. folio.439.F.H.
Hæretici confidendo suæ versutiæ munimine maledictionis verba iactant contra catholicos, & per quos significantur. parte.4. folio.473.B.
Hæretici veris confessoribus Christi semper insidiantur, & quoscunque possunt de eorum numero i erroris sui foueam pertrahere satagunt, in profundum demergunt, cum dogmata inia qua pulchro sermone adornant. parte.4. folio.474.A.E.
Hæretici dicuntur iumenta, & non homines: & significantur per caudam incuruantem: quia iumenta hoc membro regunt ferocora, & arcent altera parua animalia. Sic hæretici verba legis vel præcepta subuertunt, & rectam deprauant viam. parte. 4. folio.25.E.G.
Hæretici qui impugnant fidei veritatem, & sacram scripturam peruersè interpretantes, significantur per filios Ephrem. parte 3. folio.198.D.
Hęretici vulpibus comparantur, & quare. parte.3. folio.206.E. Itẽ parte.2. folio.258.F. Item parte.4. folio.201.G.
Hęreticorũ prauitas intelligitur p mulierem extraneam, à Christo ecclesiaq; alienam, quæ mollitie eloquẽtię & linguę blandimentis corda innocentium decipit. parte.3. folio.311.B.
Hæreticorum nequitia sub specie meretrisis perhibetur, & quare. parte.3. folio.314.B.
Hęretica doctrina nitore eloquentię splendẽs comparatur circulo aureo in naribus suis. parte.3. folio.320.B.
Hæretici diuersis erroribus obtenebrati signantur per Aegyptios. parte.4. folio.38.D.
Hęretici per pennatos serpentes possunt intelligi. pte.4. fo.34.A.
Hęretici significantur per amicos Iob, qui contra corpus Christi. i. ecclesiam afflictam, lapsus membrorum dolentem, alios sub nomine Christi tolerantẽ, cõueniunt ad cõtentionẽ. pte.3. fo.9.F
Hęreticus qui doctori catholico superbiam imponit & blasphemiam, eo quòd contradicit suæ hæresi, significatur p Eliphaz Themanitem. parte.3. folio.34.D.
Hæretici qui humanam faciem hñt, sed p impietatẽ beluina hñt cor da, significant per lamiã. pte.3. fo.55.B. Itẽ parte.4. fo.196.C.
Hæretici, dentes diaboli dicunt & molæ, qui simplices diuidunt ab ecclesia &c. parte.3. folio.55.H.
Hęretici offerunt panem pollutum, non aqua sapientiæ dulcoratum, & per quos significantur. parte.1. folio.357.E.
Hęretici dicuntur phytones, quorum fictionibus decipiunt incauti. parte.1. folio.351.D.
Ab hæretica prauitate reuersio significatur per leprosi emundationem. parte.1. folio.238.H.
Hæreticorum doctrina falsa in moribus vel in fide per lepram significatur. parte.1. folio.236.D.E.
Hæretici & schismatici multos secum trahentes decipiunt, contẽnentes sacerdotes Christi, & se à clerò plebisq; societate segregãtes, constituere audent ecclesias. Et aliud altare, precemq; alteram illicitis vocibus faciunt, dominicæ hostię veritatem per falsa sacrificia, pphanãtes, & signant p Dathan &c. pte.1. fo.291.A.
Hęreticum superbia facit, non ignorantia. pte.4. fo.171.A. inter?
Hæretici dum in errore sunt, non vocatur nomen domini de ore eorum, & quare. parte.4. folio.166.A.
Hęretici q ecclesiã infantũ fœda peste cõmaculãt, vt etiã exosam Gẽtilib⁹ reddãt, p qs significẽtur. pte.2. fo.246.B. & fo.247.A
Hæretici ex verbis Christi studentcatholicos impugnare, & per quos significentur. parte.2. folio.296.D.
Hæretici ad casum tendunt, & verbis dolosis fœtidum sensum euomunt. Et significantur per Amraphel. parte.1. folio.62.F.
Hęreticorũ secta p cynomyiã itelligit q ad reliqas decepnõis: imo pbitates, voluptatẽ, libidinẽ, summũ prędicãt bonũ. p.1. f.140.F.
Hęretici dicuntur lupi rapaces. parte.5. folio.29.A. & fo.151.F.
Hæretici dicuntur spinæ, & tribuli. parte.5. fol.29.A. & fo.142.G.
Hæretici sunt leprosi, qui quasi varios colores habentes in eodẽ corpore, varias sectas, nunc falsitatis, nunc veritatis permiscent in eadam prædicatione. parte.5. folio.169.A.
Hęretici iumentis irrationalib⁹ comparantur propter appetitum suę corruptionis explẽdum, incorruptam catholicæ ecclesię doctrinam blasphemantes, sicut irrationabilibus animantibus naturale est causa pabuli spius in caprionem & perniciem ignoranter incidere. parte.6. folio.225.E.F.
Hæretici faciunt sectas sui nominis. i. hæreses inducunt, blasphemantes fidem vel vitam orthodoxorum. parte.6. folio.225.E.
Hæretici significãtur per eos qui argentum diuini eloquij auferunt de ecclesia, & aurum spiritualis intelligentiæ, & ad suos errores cõuertũt, & filios ecclesiæ vẽdũt diabolo. pte.4. fo.353.E.
Hæretici scorpioni assimilantur: qui blandus facie cauda pungit occultè: sic hæretici decipiunt per temporalia, quæ debent post esse, sicut cauda posterior pars animali. Vel quia quando scorpius pungit non sentitur, postea diffundit venenum, sic decepti ab hæreticis non sentiunt, sed tandem perimuntur. p.6. f.257.E
Hæretici dicuntur filij sceleti, mendaces semen diaboli, qui est pater mendacij, qui cõsolantur in sectæ suæ simulachris subter lignum frondosum. s. voluptates suas. parte.4. folio.94.A.
Hæretici sacrificant super lateres, quando exquisita mendacia dialectica cupiunt arte firmare, & in quadrum extruere, & sectis in latere pulueris roborare lincis. parte.4. folio.104.B.
Hæreticorum doctrina paleis comparatur, quæ medullam non habent nec refectionem prębent. parte.1. folio.143.E.
Hæretici monti Thabor assimilantur, qui in lumine secularis suę sapientiæ superbientes gloriantur. parte.4. folio.167.E.
Hæreticorũ vox sero plãgtiũ lubricauerũt vestigia nra, galatam viam arripuerunt, dum catholicorum patrum regulas tenere noluerunt, nec viam quę ẽ Christ⁹, sed vnusqsq; à recto tramite deflexerit. parte.4. folio.198.E.
Hęreticorũ ecclię q̃li viduę dicũt, qa & si vero spõso i qbusdã sacramẽtis sunguntur, deo tñ fructũ non cõcipiũt. pte.4. fo.200.E.
Hæretici qui fulgore eloquentiæ secularis falsa dogmata componunt, auream statuam facere nituntur, & quantum in eis est per suasione alios compellunt idolum falsitatis adorare. parte. 4. folio.299.E.
Hæreticus vel alius qui verba prophetarũ assumit, & ad sensũ suum abutit scripturæ sacræ testimonijs, comparatur Nabuchodonosor, quia vasa templi tollit & inebriatur in eis, & non deum cuius vasa sunt, sed deos laudat aureos. i. secularisscientia compositos, argenteos eloquij venustate & rhetorica arte cõstructos &c. parte.4. folio.305.F. & folio.360.F.
Hæretici tribus dentibus mordent catholicos, scilicet potentia seculari, & rationibus sophisticis, & etiam sacris scripturis peruersè intellectis. parte.4. folio.399.H.
Hæreticorum perfidia significatur per bestiam vrsum, scilicet qui habet debile caput, sic & hęretici habent debile fundamentum. parte.4. folio.311.b.C.

Hæretici significantur per decem tribus in omnibus prophetis, quorum maxima multitudo qui relinquunt regnum Dauid & Hierusalem ideſt Chriſtum & eccleſiam &c. par. 4. fo. 333. F. & fol. 337. F.

Hæretici dicuntur mater, quia generãt alios in errore, qui cũ ſuis ſequacibus confunduntur, quando in errore deprehenduntur. parte. 4. folio. 335. A.

Hęreticorũ panis, luctus perpetuus, aqua, cœno a doctrina, qua etiam baptizatos ſuffocant &c. Ibidem.

Hæreticorum primus, Simon magus fuit, extremus maior omnibus, Antichriſtus eſt. par. 5. fo. 73. E. & fol. 114. A. & fo. 113. B.

Hæretici diuinitatis meritum profitentur & ſcientię promiſſione decipiunt, & ſimplices reprehendunt. par. 1. fo. 40. E. Interp.

Hæretici quidam negant Chriſti deitatem, non eſt mirum, q; Hebræi hoc idem negant. Quomodo hoc cõcludat, vide parte. 5. fol. 67. D. G. H.

Hęreticis reſiſtendo antiqui patres magis diſceptabãt virtutibus & ſignis quàm verbis. parte. 5. fo. 125. C.

Hęretici grauius ſunt puniendi quàm dæmones & mortui in diluuio & in ſubuerſione Sodomę. parte. 6. fol. 225. F. G.

Hæretici non diuinis ſcripturis attendunt, ſed potius ad ſenſum erroneum tranſferre ſtudent. parte. 6. fo. 226. B.

Hęreticorum cibus eſt auaritia, quia plerunq; ſola in verbis ſuis exteriora lucra ſectantur. parte. 3. fol. 56. F.

Hęreticus putat venenum cordis abſcõdere, ſed cum venerit dies tribulatiõis, doloribꝰ & eiulationibus pãdetur. p. 4. fo. 349. B.

Hęreticus putat ſe doctiorem quàm eccleſiam, & aliquid ſublimius inueniſſe. parte. 4. fo. 345. F.

Hęretici gloriãtur, ſi multos prauo dogmate generẽt, & per quos ſignificentur. parte. 4. fo. 344. A.

Hæretici non ſpumantibus verbis tumẽt, ſed cito diſperdentur. parte. 4. fol. 345. E.

Hęretici, qui verè inſanientes contra deum mendaciũ loquuntur, intelliguntur in Oſee propheta in ſenſu tropologico per Iſrael & Ephraim. parte. 4. fo. 343. A.

Hæretici quantò per naturam acutiores, tantò profundiora & inaudita proferunt dogmata. parte. 4. fo. 344. F.

O hæretici quid facietis, cum venerit dies iudicij, quando vitam ſuis, mortẽ reddituris eſt inimicis? pte. 4. fo. 343. E. & fo. 344. E.

Hæretici non poſſunt facere fructum virtutum. pte. 4. fo. 344. E.

Hęretici ſunt arcus doloſus, qui vulnerat dirigentem, ſicilli auctoritate ſcripturarum, auctorem ſcripturarum impugnantes ſibi mortem inferunt. parte. 4. fo. 341. F.

Hæreticorum & Gentilium eccleſiæ ſunt quęſtiones, quia non ſequuntur autoritatem ſcripturę, ſed humanã rõnem. Ibidẽ. F.

Hęretici quãtò plures, tãtò magis delinquũt, & iuxta numerum ſuum ampliant dogmata errorum. parte. 4. fo. 337. F.

Hæreticum, qui amicus eſt dæmonum & fructiferam ſuæ doctrinę vbertatem promittit, docet contemnere prophetã eccleſiaſticum virum. parte. 4. fo. 338. E. F.

Hæretici ſuperbiam habent quaſi matrem ſuæ iniquitatis. parte 4. fol. 339. A.

Hęretici ſępe ſophiſmatibus & arte diabolica opprimunt eccleſiam. Ibidem. E.

Hęretici qui ab eccleſia recedũt excordi columbę comparantur. parte. 4. fo. 341. E.

Hęreticis eſt vę ęternum qui recedũt à creatore, & loquuntur cõtra deum mendacia dogmata. Ibidem. & fo. 363. A.

Hęreticus diligit raro caſtitatem. parte. 4. fo. 341. B. & fo. 344. A.

Hęretici omnes ſunt Antichriſti. parte. 6. fo. 230. B.

Hęreticorum malicia declaratur per ſcripturas figurales, & per ſimilitudines naturales. parte. 6. fo. 238. C. D.

Hęreticorum principes qui diuerſa idola de corde ſuo fingunt, vel eloquij venuſtate vel ſenſus ſplendore increpãtur. parte. 4. fo. 71. A. & fo. 77. E.

Hęreticus omnis deum ad iracundiam prouocat, in falſitate doctrinę offert immunda ſacrificia. parte. 4. fo. 104. B.

Hæretici de eloquij nitore ſuperbiunt, vt nulla ſacrorum librorum autoritate ſolidentur. parte. 4. fo. 121. E.

Hęretici omnes in tenebris erroris conſtituti, ſacrificia non deo vero, ſed dæmonibus offerunt, eum figmenta & praua dogmata ſcribunt. parte. 4. fo. 166. A.

Hęretici diſcordes ſemper, alterutrum ſe lacerantes, non victoriã veritatis accipiunt, ſed errore captiui pariter in foueã perditionis cadunt. parte. 4. fo. 167. B. & fo. 26. A.

Heretici & Ethnici ſpe leuiora committunt quàm qui putãtur eccleſiaſtici. parte. 4. fo. 233. E.

Hęretici qui tantum vetus Teſtamentum ſuſcipiunt, tres naturas ponunt. ſ. ſpiritualem, animalẽ, & terrenã. & vnde hoc trahunt. Sed improbantur. Ibidem.

Hæreticus quis eſt. parte. 6. fo. 130. A.

Hæretici quando poſſunt permitti viuere, & quotuplici de cauſa. parte. 5. fo. 45. F.

Hæreticorum hæreſes ex dei potentia dupliciter ordinantur ad bonum. parte. 6. fo. 50. C.

Hæreticorum malicia & pœna declaratur. parte. 6. folio. 225. C. D. E. F. G. H.

Hæretici percutiuntur qui dicunt Chriſtum legi & prophetis contrarium prędicaſſe: & alium veteris, alium noui eſſe deum Teſtamenti. parte. 5. fol. 171. E.

Hæreticorum mos eſt, vmbram de veritate trahere. parte. 5. folio. 117. A.

Hæreticorum hæreſes tres eliduntur hoc dicto. Tetigit, volom dare. parte. 5. folio. 139. B.

Hæreſi in qualibet diabolus figuratus dicit: Ego ſum Chriſtus, & apud me veritas eſt. parte. 5. fo. 113. D.

Hæreſes dicuntur variæ doctrinæ. par. 6. fo. 161. D.

Hæreſes duæ erant in Iudæis. ſ. Phariſæorum & Saduceorum, & quare. parte. 5. folio. 174. F. & fol. 69. A. & fo. 112. A.

Hæreſis Feliciana fuit condẽnata per Adrianum Papam quę ponit in Chriſto duplicẽ filiationem. parte. 6. fo. 264. E.

Hæreſis peccatum eſt infidelitatis, & ſecũm genus ſuum grauius eſt peccatis carnalibus & peccato Iudæorum, & etiam peccato & pœna Iudæorum. parte. 6. fo. 225. G.

Heri accipitur aliquando pro principio temporis, in quo deus creauit cælum & & terram. parte. 4. folio. 58. C.

Heri in foro, hodie in altari, heri ſocius hiſtrionum, hodie conſecrator virginum. parte. 1. folio. 260. A.

Herodes tres dicti ſunt, de quibus eſt talis verſus. Aſcalonita necat pueros, Antipa Iohannem: Agrippa Iacobum, claudens in carcere Petrum. parte. 6. fo. 186. F. Item parte. 4. fo. 370. F. & ad longum de eorũ ortu & geſtis, & quales exitus miſeros habuerunt. fo. 459. G. H.

Herodes contriſtatus eſt de morte Iohannis, licet ficte vt patet triplici ratione. parte. 5. fo. 47. G.

Herodes Antipas non fuit de ſecta Saducæorum qui negabant reſurrectionem: ſed de ſecta Phariſæorum: qui eam confitebantur. parte. 5. folio. 100. G.

Herodes comparatus eſt vulpi propter doloſitatem & peruerſitatem. parte. 5. folio. 161. F.

Herodiani dupliciter dicuntur: vel à ſecta quadam, vel ab Herode Antipa tetrarcha. par. 5. fo. 95. G.

Herodias quæ, qualis, quanta, & cuia. parte. 5. fo. 47. C.

Herodes Aſcalonita quomodo turpe factum commiſit: vt Hebræi dicunt. parte. 4. fo. 298. G.

Herodis maioris ſub quo natus eſt dominus filij fuerunt Herodes Philippus & Liſanias: & cum Pilato Romano præſide rexerunt Iudæam. parte. 5. fo. 133. E. G. Ibi etiam de Archelao.

Herodes dinatur pro innocentibus &c. par. 3. fo. 329. E.

Herodius & accipiter reliquas aues velocitate tranſcendũt. parte 3. fo. 75. A. & fo. 240. F.

Herodiꝰ eſt nomẽ auis pdalis, & nidificat in cedris, & dicit dux auiũ eo mõ loquẽdi, q; leo dicit dux aialiũ. par. 3. fo. 240. H.

Heſter liber Hebręis inter agiographa numeratur, Chriſti eccleſię continet ſacramenta. par. 2. fo. 305. A. Heſ

Heſter liber vſque ad capitulũ decimũ incluſiuè eſt de ſcriptura canonica: & ſequentia non habentur ab Hebræis. parte. 2. fo. 309. D. & folio. 311. H. & folio. 314. A.

Heſter librum quis conſcripſerit. par. 2. fo. 312. D. F.

Heſter quomodo cõmendatur, quia inuitauit regem Aſſuerum & Aman ad conuiuium. par. 2. fo. 310. D. F.

Heth literam, quia duplicem aſpirationem ſonat, ſeptuaginta nõ valentes in Gręcum vertere: chi Gręcam addiderunt, docentes in huiuſmodi vocabulis eſſe aſpirandum. parte. 1. fo. 56. E. & folio. 59. H. & fo. 63. D. & fo. 106. H. Heth

Hexapla vnde & quid dicatur: Et quis illa ediderit. par. 2. fo. 2. D. Item parte. 1. fo. 2. H. Hex

Hiacinthꝰ lapis pcioſus, & eiꝰ moralitas. par. 6. fo. 273. F. G.

Hiades quid & vñ dicũt, & qñ oriũt, & qs earũ effectꝰ. p. 3. f. 24. E. Hia

Hiberes qui & Hiſpani, à quibꝰ Celtiberia, licet quidã Italos ſuſpicentur. parte. 2. fo. 189. F. Hib

Hydria quid dicatur. parte. 2. folio. 239. G.

Hydropici natura, & quid ſibi comparatur. parte. 5. fo. 162. A. D. Hyd

Hiebus metropolis illius gentis, Hiebuſęorum. ſ. vbi conſtat Hiebuſęum regem fuiſſe. deinde locus iſte dictus eſt in Ieruſalem. parte. 1. folio. 45. E. Vide in Ieruſalem, Hie

Index in Glos. ordi.

Hiebusei qui dicantur in ecclesia.parte.2.fo.23.B.
Hiebusei vnde descenderunt.parte.2.fol.102.F.
Hyems tristiciam pœnitentię signat.parte.1.fol.220.E.
Hiena nocturna bestia mortuorū deuorat cadauera,& de sepulchris effodit corpora,& cunctis vescitur sordibus.parte.4. folio.129.A.
Hierarchicum actum nullus superior potest exercere in inferiorem,nisi cōferret ei gratiam,vel habitum supernaturalem.parte.1.fol.284.D.
Hierarchia quid est. parte.3.fol.292.H.
Hierarchiarū ternarius per quid significatur.par.2.fo.306.D.
Hieremias cērum quinquaginta annis post Isaiam prophetauit. parte.4.fol.164.E.
Hieremias & Ezechiel eodem tempore prophetabant, primus in Ierusalem,secundus in Babylone,& quare. parte.4.fol.227.B.
Hieremias prophetauit tempore captiuitatis Babylonię.parte 4.fo.55.G.& quādo prophetare incœpit, quàm longè prophetauit,siue quot annis.parte.4.fo.110.F.& fo.144.E.F.
Hieremias diuinitatem Christi clarius exprimit quàm in alijs libris veteris Test.fit.parte.4.fol.110.C.
Hieremias ad quantam altitudinē conscenderit. pte.4.fo.199.B.
Hieremię pater dicitur fuisse Helchias &c.parte.2.fo.198.F.
Hieremias iuuenis ad prędicandum missus est à domino,& virgo fuit & castus & sine liberis &c. parte.4.fol.134.A.C. Item parte.2.fol.283.F.
Hieremiæ præcepit dominus vt tonderet capillos, cum tamen esset Nazaręus,& quare.parte.4.fo.123.B.
Hieremias non solum prophetauit contra Babylonem,sed contra omnes gentes quę in exercitu Babylonis fuerant,& contra populum dei dimicauerunt.parte.4.fol.145.B.
Hieremias ad hoc consecratus fuit propheta vt enunciaret subuersionem ciuitatis & templi & destructionē populi per Chaldęos,& reędificationem per reges Persarū.parte.3.fol.437.C.
Hieremias vidit imaginaria visione quasi similitudinem hominis deum repręsentantem,os Hieremię manu sua tangentem, & intellexit ꝙ per hoc designabatur collatio doni prophetię à deo sibi datę.parte.4.fo.111.C.
Hieremię constantia & patientia commendatur.par.4.fo.138.G.
Hieremias iuxta literam quomodo intelligitur à deo seductus, & exponitur dupliciter.par.4.fo.138.H.
Hieremias maledixit natiuitati suę & conceptui,non sicut impatiens & per verba desperātis,sed in hoc expressit horrorem sensualitatis respectu mali imminentis:quod tamen ratio patienter tolerabat.parte.4.fo.139.D.
Hieremias secundum aliquos vidit imaginaria visione calicem domini sibi tradi,qui designabat punitionem & afflictionem à deo mittendum:vel ꝙ per eum dominus regibus & gentibus propinaret infra scripta.parte.4.fo.145.G.
Hieremias deiectionē Chaldęorum velatè scripsit ne sortè prouocaret insaniam Chaldæorum contra Iudęos.Sed alia est opinio &c.parte.4.folio.146.C.
Hieremias quindecim annis catenas in collo portauit,& quid designabat. parte.4.fo.147.G. Vide in Ezechiel.
Hieremias ostendit mysterium incarnationis loquens de futuro per modum præteriti propter certitudinem prophetię,cum inquit:Creauit dominus.parte.4.fo.153.G.
Hieremias ex diuina motione emit agrum,vt sic non solum verbo,sed etiam facto ostenderet, ꝙ possessiones destrucię à Chaldæis iterum emerentur & possiderentur à Iudæis post reditum de Babylone.par.4.fo.155.D.
Hieremias incarceratus fuit per Sedechiam, quia prophetabat ciuitatem obsessam à Chaldæis capiēdam & populum captiuandum.par.4.fo.155.B.C.
Hieremias in carcere reuelationem habuit & ibidem ꝓphetiam scripsit de liberatione populi fienda,quam in vase fictili literaliter imposuit.par.4.fo.155.B.G.
Hieremias licet per Ioachim esset reclusus, ne prophetiam publicaret in populo, tamen per amicum suum Baruch hoc executus est,quem misit ad legendum prophetiam suam in præsentia omnium.parte.4.fo.159.G.
Hieremias cum quęreretur ad occidendum, à deo absconsus est, quia vbi defuit remedium humanum, affuit diuinum. parte 4.fol.160.C.
Hieremias missus fuit in lacum, vbi non erat aqua,vt ibi moreretur fame,& de mersione eius intra lutum,parte.4.fo.161.G. Item.par.3.fo.437.C.
Hieremias quare non fuit occisus sicut Vrias cum eadem ꝓphetauerint.par.4.fo.147.B.E.
Hieremias quamuis accusatus, tamen liberatus est à morte auxilio multorum.parte.4.fo.147.C.D.F.
Hieremias post liberationem habuit reuelationem à deo, ꝙ remaneret ad orandū pro populo,& circa ipsum quæreret domini voluntatem.parte.4.fo.163.B.
Hieremias erat de ciuitate illorum qui ipsum occidere volebant, & sibi propter donum ꝓphetiæ magis inuidebāt quàm alij,eo quòd inuidia maximè inter compatriotas fiet. pte.4.fo.128.G.
Hieremias mortuus est virgo, cum fuit sanctificatus in vtero. parte.4.fo.134.C.
Hieremias quęrendo diuinum responsum orauit pro populo decem diebus.parte.4.fol.164.H.
Hieremias quibus lapidib? fuit lapidatus, si tamē lapidatus fuit, quod pro dubio habetur.parte.4.fo.165.H.
Hieremias Moabitis compassus fuit, eo ꝙ vidit in spiritu Christum descensurum de Ruth Moabitide, de qua genuit Booz Obeth & Obeth Iesse patrem Dauid. parte.4.fo.169.H.
Hieremias componens lamentationem tenuit modum dolentis & conquerentis,sicut mater lamentans filium mortuum.parte.4.fol.179.D.
Hieremias vidit destructionem ciuitatis Ierusalem visione intellectuali & ꝓphetica,& etiā visione corporali. parte.4.fo.189.H.
Hieremias vidit aliquos Iudæos ad Christum conuertendos.parte.4.fol.199.C.
Hiericho duplici nomine vocabat, scilicet Hierico & ciuitas palmarum.parte.1.fo.377.C.
Hiericho fuit prima ciuitas à filijs Israel capta,& speciali miraculo,& significat ciuitatē culpę quam facit amor sui vsq; ad contemptum dei.par.5.fo.16.F.
Hieroboal & eius exercit? quid signat moraliter. par.2.fo.41.H.
Hieroboam instituit rex super decem tribus Israel fecit duos vitulos aureos,& redditur causa.parte.2.fo.284.B.
Hieronymus binomius erat. Dicebatur enim & Eusebius. parte.2.fol.287.H.
Hieronymus floruit tēpore Gratiani & Valētiani imperatorum qui imperare cœperunt Anno domini.381.parte.3.fo.130.C.
Hieronymus commentans duodecim prophetas ad quos scribat sua commentaria. parte.4.fo.389. D.& fo.390.E Item.parte.3. folio.307.F.
Hieronymus librum de Hebraicis quæstionibus super Genesim edidit:Sed liber de Hebraicis quæstionibus super alios libros, à multis,& rationabiliter negatur esse Hieronymi &c. Vide in librum de Hebraicis quæstionibus.
Hieronymum calumniati sunt quidam de hoc sic scribentem: Quidam hoc dicunt,alij autumant &c.quasi sub alienis nominibus proprias sententias ponerer,quod tamen beneuolentiæ causa fecit,ne certo nomine aliquem lacerare videretur.parte 4.fol.141.E.
Hieronymus ter transtulit psalterium.parte.3. fo.84.F.
Hieronymus libris allegoriæ spacijs in Isaia euagatur interpretatis nominibus,ingenium suum facit ecclesiæ sacramentum. parte.4.fo.30.E.
Hieronymus de suo præceptore Hebraici sermonis sic loquitur: Hebręus meus longè alia via ingressus est &c.parte.4.fo.16.F. Item parte.3.fo.347.A.B. Hebręus meus Barachiam, quem maximè admirantur,ita exposuisse testatus est.
Hierusalem prius dicta est Salem:hanc postea tenuerunt Hiebusęi,& dicta est quasi Hiebus Salem:quæ post à Salomone Hierosolyma quasi Hierosalomonia dicta est,& postea ab Aelio Adriano vocata est Aelia.parte.2.fo.133.E.
Hierusalem ciuitas est trinomia pri? Hiebus dicta, postea Salem, inde Hierusalē &c.parte.3.fo.169.A.Et horum moralitas.Ibidem.Item parte.2.fo.215.E.Item de hoc latè pte.1.fol.90.G.C.
Hierusalem duplex, vna generalis ecclesia, alia æterna in cælis. parte.3.fo.303.A.
Hierosolyma est in medio terræ habitabilis, quia est in quarto climate.par.5.fo.183.F.Item. pte.4. fol.264.F.
Hierusalem dicitur vmbilicus mūdi, ideſt in medio omnis terrę. pte.4.fo.47.A.& fo.127.E.Interl.
Hierosolyma sola locus est, vbi Iudæi se putant sacrificia posse offerre pro peccatis,& sine talibus sacrificijs non reputant se perfectè mundari & iustificari. parte.4.fo.103.H.& fo.436.G.
Hierusalem fuerat clausa triplici muro:intra murū interiorem habitabant rex & sacerdotes,intra secundum,propheræ & nobiles &c.pte.2.fo.128.G.& fo.256.G.
Hierusalem situs vt ferunt, ita molli cliuo contra orientem simul & occidentem dispositus vergit, vt pluuia ibi decidens instar fluuij per orientales portas defluens, cunctis secū platearum so-

rum sordibus raptis, in valle Iosaphat torrentem Cedron auge
at.parte.2.folio.257.B.D.
Hierusalem in tribu Beniamin sita est.parte.4.folio.110.A.
Hierusalem quando deuastabatur per Chaldęos,Chaldæis curr&
tibus ad aurum & argentum: Ammonites & Moabites ma
gis voluerunt currere ad comburendum libros legis, vt male
dictionem eis inflictam in lege ab hominum memoria abole
rent.parte.4.folio.181.H.
Hierusalem vt aliqui dicunt, Luza & Bethel vocata est, sed hoc
non videtur verum &c.parte.2.folio.205.D.
Hierusalem sæpe Sodomæ & Gomorrhę cõparatur. parte.1.fo
lio.371.A.
Hierusalem commendatur à quinque &c.parte.3.folio.152.E.
Hierusalem vndecim excellentias habuit, per quas excelluit alias
ciuitates.parte.4.folio.184.C.D.
Hierusalem dicitur ciuitas sanguinum,& quare.pte.4.fo.387.H.
Hierusalem dicitur ciuitas sancta,& quare.parte.5.folio.86.A.B.
Hierusalem cęlestis quare dicitur sterilis.parte.6.fo.86.A.Inter.
Hierusalem & Sion quatuor modis dicitur.parte.4.folio.4.E.&
folio.230.E.
Hierusalem,superbia dicitur Iordanis,& quare. pte.4.fol.129.C.
Hierusalem quondam domina gentium, ciuitas regis magni,nũc
despectiuè dicitur vallis &c.parte.4.folio.43.B.
Hierusalem duplex destructio prædicitur,scilicet per Chaldęos &
per Romanos.parte.4.folio.54.D.
Hierusalem Romanis subdidit primo Pompeius, deinde Titus
& Vespasianus.parte.4.folio.219.A.
Hierosolymę excidio imminente qualiter acciderint portenta su
per eam secundum Iosephum. parte.5.folio.175.E.G.Item.p
te.4.folio.54.G.& folio.138.B.& extensę folio.466.F.G.H.
Hierusalem quinto mense .i. Augusto desolata est à Chaldæis &
Romanis.parte.4.folio.139.B.
Hierusalem destructa est quia Iudæi non confidebant in deo,sed
in propria virtute, & propter contemptum verbi diuini dicti
à prophetis.parte.4.folio.43.H.& folio.44.C.
Hierusalem destructa est. xix. anno Ioachim inclusiue vsque ad
Sedechiam computando, vt computantur anni eorum. parte
4.folio.144.H.
Hierusalem de nocte capta fuit.parte.4.folio.337.G.
Hierosolymam ingressus Antiochus anno centesimo quadrage
simotertio à Seleuco, & vniuersam vastauit. & pòst Iouis sta
tuam in templo posuit.parte.4.folio.313.A.E.G.
Hierusalem euersa reædificata fuit, quoties,per quos,& qualiter.
parte.4.folio.48.A.Item parte.3.folio.280.D.
Hierusalem post magnum tempus fuit reædificata, & iterum de
structa per Alexandrum magnum, & iterum reædificata & po
stea à Christianis capta &c.parte.4.folio.248.H.
Hierusalem nunc reædificata, an & quomodo sit in eodem situ
cum priori.parte.4.folio.48.B.H.
Hierosolymę reædificatio dupliciter potest intelligi. Vno modo
quo ad domos inhabitantium. Alio modo quantum ad mu
ros ciuitatis & portas.parte.4.folio.79.B.
Hierusalem reædificata per Aelium Adrianum,& à se Aeliã vo
cauit,sed postea magis tenuit nomen antiquum &c.parte.4.fo
lio.51.G.& folio.94.G.& folio.98.F.
Hierusalem capta est per Cosdroe regem Persarum, & Homar re
gem Arabum:nam vterque cepit, successiuè tantum:& popu
lum bonis spoliauit, partim occidit, partim dimisit in graui
seruitute.parte.4.folio.420.H.
Hierusalem viriliter aggressus fuit dux Godefridus cum exerci
tu Christiano, & eam comprehendit & magnam stragem Sara
cenorum fecit,& per quid significatur.partt.4.folio.464.H.
Hierusalem subuersam si consideres,altare destructum,nusquam
esse sacrificia,vel sacerdotes,vel pontifices &c.dicere possumus:
Moyses famulus meus mortuus est, & regnat pro eo Iesus non
filius Naue,sed filius dei.parte.2.folio.4.B.
Hierusalem cum templo suo materialiter sumpta correspondet
Hierusalem cęlesti in situ, & quomodo hoc intelligatur.parte.
3.folio.278.F.
Hierusalem dicitur domus solis:Et quare.parte.2.folio.69.
Ab Hierosolyma incipere debebant prædicaturi pœnitentiam &
remissionem peccatorum,& quare.parte.5.folio.183.E.
Hierusalem auream & ornatam gemmis de cęlo Iudæi autumãt
descensuram ad tempus Christi sui incomparabiliter nobilio
rem quàm fuerit præcedens: & dicunt quòd tunc omnes gen
tes seruient eis. Cameli &c. de Saba venientes aurum deferent
&c.parte.4.folio.48.A.& folio.97.E. Et quid aliquid catholi
ci de hoc sentiant.folio.138.B.& folio.152.C.&.folio.154.F.&
folio.234.B.& folio.260.E.& folio.357.B.Item parte.1.fo
lio.225G.
Hierusalem dupliciter sumitur.s.pro ecclesia militamte & trium
phante.parte.4.folio.3.D.
Hierusalem dicitur filia populi,eo quòd fuit ab eo ædificata.par
te.4.folio.121.C.
Hierusalem dicitur filia Sion propter templum & palatium regis
situm in monte.parte.4.folio.120.
Hierusalem & Sion metaphoricè ciuitatem ciuium cęlestium, &
Iudæa terram viuentium significat.parte.4.folio.357.F.
Hierusalem significat ecclesiam.parte.4.folio.418.H.
Hierusalem dicitur castellum,quia triplici muro clausa cum pro
pugnaculis & fortaliciis ad modum castri.parte.5.folio.64.C.
Hierusalem & aliæ ciuitates Iudęę propter mare mediterraneum
dicuntur insulæ.parte.4.folio.97.D.
Hierusalem dicitur virgo propter integritatem fidei,quæ semper
ibi mansit in aliquibus.parte.2.folio.179.C.
Hierusalem dictio, quadrupliciter exponi secundum quadrupli
cem sensum.parte.1.folio.3.F.
Hilarescere quanto quisque cernitur de restituta salute, proximi,
tanto se indicat de ablata doluisse.parte.3.folio.82.E.
Hilarescit vnusquisque, cum sibi bene viuendi prosperitas arri
det:atipsa hilaritas animum velut desiderabilis cibus reficit.
Sed cum tentatione pulsatur,à mente eius omne gaudium re
spuitur,quæ prius eodem gaudio quasi satiata lætabatur. par
te.3.folio.62.E.
Hymnus tria habet, laudem dei.s.cum cãtu,& hilariter &c.parte Hym
3.folio.388.A.& folio.300.H.& folio.305.B.
Hymnorum liber intitulatur psalterium apud Hebræos.parte.3.
folio.86.B.
Hymnus quis fuerit de quo Matthęus:Et hymno dicto exierunt
&c.parte.3.folio.255.H.
Hin mensura Hebræorum,ferè choros antiquos duos capiẽs se. Hin
cundum quam oleum offerebant.parte.1.folio.289.A.
Hinnulus, populus Christianus, virtutum varietate delectabilis
parte.3.folio.314.F.
Hypocrisis est simulatio falsa,& ideo opponitur veritati. Veritas Hyp
aũt triplex est. s. iustitiæ, doctrinæ, & vitæ. parte.5.folio.71.
C.D.F.G.
In hypocrisis effectibus quos Saluator Iudæis ostendit,præponit
hanc dictionem,s.væ,quæ maledictionem signat,& quare.par
te.5.folio.71.C.D.
Hypocrisis licet vana sit & pernicioſa,tñ decora in superficie vide
tur,sed i futuro quid fuerit apparebit,& significatur per Cho
dorlahomor &c.parte.1.folio.63.A.
Hypocrisis vicium propter laudem humanam prætẽdit exterius
albedinem sanctitatis,& interius pascitur cadaueribus iniquita
tis,& significatur perixion.parte.1.folio.346.D.
Hypocrisis, struthionis nomine designatur. parte.4.folio.63.A
B.& folio.76.A.Item parte.3.folio.75.D.
Hypocrisis vicium significatur per parietem dealbatum. parte.6.
folio.202.D.
Hypocrita vnde dicitur.parte.5.folio.25.H.
Hypocrita modo culpas suas considerare dissimulat,totum se fũ
dens in verbis proximorum,quorum laudibus credit & lętatur
parte.3.folio.32.A.
Hypocritę maligni sunt,qui nec bona bene agunt.pte.3.fo.23.F.
Hypocritæ congregant bona opera, sed eorum sterilis est ipsa cõ
gregatio.parte.3.folio.36.A.
Hypocritæ mens nunquam vacat à malo, quia quæ appetit, ali
is inuidet,ex quorum despectu clarior sit &c.parte.3.fo.36.A.
Hypocritæ gaudium in similitudinem pũcti est.nam sicut stylus
in puncto dum ponitur, leuatur, sic hypocrita præsentis vitæ
laudem dum tangit,amittit.parte.3.folio.42.A.
Hypocritæ vita,quędam vitio phantasmatis est, quę somno cõ
paratur &c.parte.3.folio.42.E.
Hypocritæ locus cor adulantium,ibi quippe requiescit vbi suos
res inuenit.parte.3.folio.42.E.
Hypocrita plęrunque pane sacri eloquij eruditi studet,non vt ex
eo viuat, sed vt doctus appareat:& si rectè intelligat, in opere
nequaquam seruat.parte.3.folio.42.F.Item parte.5.fo.170.G.
Hypocrita vult esse singularis apparentiæ, vt possit dicere illud:
Non sum sicut cęteri hominum.parte.3.folio.75.D.
Hypocritę torpent à cęlestibus, flagrant terrenis anxietatibus.p
te.3.folio.75.B.
Hypocritę arguentes alios de modicis,cum sint infecti grauibus
peccatis,significãtur per Scribas & Pharisæos,sollicitos de mĩ
dicia exteriori,& modicum de interiori.parte.5.folio.48.H.

Hypocritę atq; versuti homies ficto disciplinatu bonis magistris adhærentes,plerūq; ad honorem ecclesiasticę dignitatis perueniunt,& tunc doli circunuentionibus cum proprię potestatis esse ecperint singulis cupiditatibus seruientes,ipsos sui autoris honores doli circunuentiombus supplantare atq; subuertere studeñt &c.parte.4.fo.459.A.

Hypocritę conceptus animi teneros coquunt & comedūt, dum simulatę laudis vel fauoris gratia virtutes nouiter conceptas perimunt.parte.4.fo.197.C.

Hypocrita cogitationes in quęrenda admiratione hominum multiplicat:per omnia enim quę agit occulta cogitatione laudes quærit,palam habens quòd hostes prędentur.parte.3.folio.23.E.

Hypocritę post magnas virtutes decrescūt,quia celari in eisdem virtutibus nolunt.parte.2.fo.181.B.

Hypocrita inuocat tantum deum, cum hunc terrenarum rerum tribulatio angustat.parte.3.fo.51.F.

Hypocrita qui rectus videtur,habet latentia vicia,quę aliquando erumpentia colorem variant.parte.3.fo.15.A.

Hypocritę domus est fauor vel fiducia sanctitatis, quę coram hominibus,sed non coram deo stabit.parte.3.fo.23.B.

Hypocritę alas per figuras sanctitatis extendunt,sed curarum secularium põdere prægrauati,nullatenus à terra subleuantur,& assimilantur struthioni. parte.3.fo.75.A. Item. parte.4.folio.63.A.

Hypocrita qui latinè dicitur simulator, est auarus raptor, qui dum iniquè agens desiderat de sanctitate venerari, laudè vitæ rapit alienæ.parte.3.fo.51.F.

Hypocrita si qua facit quæ leuant, plura grauant:sed veteris prędicatoribus multa virtus,parum culpę,& solidę sunt eis virtutes,vt ventos fauoris premant.parte.3.fo.75.A.

Hypocrita scyrpo assimilatur,qui colore sanctitatis virescit sine fructu operis qui tamen non sine aqua,quia gratias accipit,vt prophetet &c.sed colore viridis,dū extra laudes quærit,superbus in altum crescit,sed à fructu inanescit,parte.3.fo.23.A.

Hypocrita carecto assimilatur, quod non carpitur manu, quia acutis angulis surgens manum lecat:sic hypocrita si manu correptionis carpitur,pro ipsa opinione exalperatur, vitam corripientis secat &c.ibidem.

Hypocrita significatur per cygnum.& quare. parte.1. fol.233.H.

Hypocritę possunt dici phytones, quorum fictionibus decipiuntur incauti.parte.1.fo.351.D.

Hypocritę adolescẽtia quę dicitur:est enim inchoatio prauitatis. Ossa dura in eo, prauitatis est consuetudo.parte.3.fo.42.E.

Hypocritę per oues intelliguntur,qui mentem lupinam habent sub ouina pelle.parte.5.fo.193.D.

Hypocritę significantur per istos, qui se propter suum ieiunium Christi discipulis prędicabant.parte.5.fo.94.H.

Hypocrita significatur per Herodem,qui sub specie religionis voluit occidere Christum.pte.5.fo.243.D.

Hypocritę significantur per eos qui dicunt se apostolos,& non sunt.parte.6.folio.243.D.

Hypocrita significatur per Iudam id est confitentem,& quare. parte.4.fo.260.H.

Hypocritę stellę dicuntur,qui lucent per opera ad oculos hominum. Hę obtenebrantur, quia malicia hostis prędualet eis,vt apertis malis inuoluantur, quales intus tales exterius. parte.3. folio.11.E.F.

Hypocritę qui non simplici intentione,sed fastu arrogantię virtutes sanctorum imitari appetunt, per quos significatur. parte.4.fol.441.F.

Hypocritę significantur per Eleazarum,qui elephantem interficiens occubuit &c.quia dum alia vicia per abstinẽtiã superãt, in ipsa victoria incauti,ab alijs cõteruntur. pr.4.fo.443.A.B.

Hypocritarum atq; hęreticorum figuram tenet triphon,& quare.parte.4.fol.453.E.F.

Hypocritę quomodo facies exterminant,& quid sit faciem exterminare.parte.5.fo.26.C.

Hypocrita sub auro idest sub honestate exterioris cõuersationis habet plumbum falsitatis absconditum.parte.5.fo.25.H.

Hyr Hyram habuit matrem Iudæam, & de tribus Dan:pater autem eius fuit Iudæus, & de tribu Nephthalim.parte.2.folio.215.D.

Hircus qui offerebatur in neomenia (dicunt Hebræi & habetur in Thalmud)erat pro expiatione ipsius dei,eo q̃ minorauit lunam.Nota fabulam & errorem Iudęorum.parte.1.fo.315.G.

Hircus est animal fœtidum & dux cęprarum. parte.1. fol.220.H.

Hircus est animal semper ad excelsa festinãs,& in pręcipitijs nihil periculi suspicẽs & illic inuenit viam,vbi alia animalia ruinam, parte.4.fol.280.F.

Hircus duplex in oblatione. Vn9 immolatus in tabernaculo. alius emissus in desertum,à feris deuorandus. parte.1.folio.241.H. & folio.242.E.

Hircum Christi fideles pro peccato offerunt,cũ humanitatẽ in similitudinem carnis peccati Christum susceperisse:& pro peccatis obtulisse credunt.parte.1.fol.299.E.

Hyreneus quis,q̃lis, quãtus,& quando fuerit. par.6.fo.244.F.

Hirundines non comedunt in hyeme,sed viuunt de alimento recepto in æstate.parte.3.fo.301.H.

Hismael quare ante prænominatus est ab angelo,antequam natus esset.parte.1.fo.67.C.F.G.

Hismaeli duodecim filij nascuntur, primogenitus Nabaioth &c. parte.2.fo.190.E. His

Hismael persecutus est Isaac sub specie ludi lædendo: quæ persequutio secundum catholicos fuit corporalis,secundum Hebręos spiritualis.parte.6.fo.86.C.Item.par.1.fo.75.H.

Hismaelitę antiquitus habitabant in tabernaculis, vagando de loco ad locum.parte.4.fo.74.F.

Hismaelitæ dicuntur etiam Madianitę, & quare.par.1. fo.102.F.

Hismael & Agar carnales, vetus testamentum figurant: sed Sara & filij eius ecclesiam.parte.1.fol.75.B.

Hismael vt dicunt Hebręi & verum videtur, finiuit vitam suam in bono &c.pte.1.fol.69.B.& fo.83.G.

Hysopus est herba humilis,sed medicabilis,cuius radix petrę hęrere dicitur.Dicitur & purgare pulmones in quib9 est inflatio. parte.3.fo.fo.158.A.Item.parte.2.fo.131.A.Item pte.1.fol.147. E.& fo.296.B.

Hysopus odore stomachi immundiciam purgat.pte.1.fo.296.B.

Hispania nominata est Iberia à fluuio qui dicitur Iberis. parte.1. folio.20.F.

Hispani à Tubal(qui fuit filius Iapheth)descenderũt. parte.1. fo. 57.G.Item parte.2.fo.189.H.

Hispania Hebraicè dicitur Sepharad,& quomodo Christiana fides ibi prędicata fuit per apostolos & suos discipulos. parte.4. fo.372.E.

Hispani hac arte vtuntur: in gregibus equarum ponunt pulchros equos ante equas tempore conceptus,q̃ similes illis concipiantur.parte.3.fo.93.B.H.

Hispanorum nobiles portant calceos in superficie deauratos.parte.3.fol.363.H.

Hispanię rex terram Saracenorum intrans anno.1441. vt scribit Paulus Burgensis:fugauit Saracenos vsq; ad metropolim,scilicet Granata, & multos occidit.parte.6.fo.261.G.

Historiam vel chronicam qui scribit, debet ita fideliter scribere illa quæ sunt ad vituperium,sicut illa quæ sunt ad laudem.parte.2.fol.212.C.

Historiam scribentes,ordinem rei gestę & temporum seruare debent. Aliter est scribentibus carmen lyricum.parte.4.fo.254.B.

Hystoriographi communiter incipiunt ab aliquo facto prędecedenti historiam,quam intendunt principaliter describere. parte.4.fol.463.F.

Historia stricta est, & euagandi non habet facultatem. parte.4. fol.391.B.

Historię & facta notabilia scribebãtur antiquitus ad memoriam futurorum,quia facta prędicta dirigunt hoiem ad bene agendum in futuro.pte.2.fol.308.C.

Historia aliquando prętermittenda est, vt reficiat nos spiritalis intelligentia,non historialis,& de hoc exemplũ.pte.1.fo.356.A.

Historia spiritalem intellectum fouens quædam pleno eloquio quasi pullos profert,quædam verò & legentis animum ad altiora perducit: & quasi sub se ouа continens, ex quibus pullos producat.pte.1.fo.355.H.

Historię verba, nidus auis in arbore vel in terra.parte.1. folio. 355.E.F.H.

Historia sola pascuntur sæpe mentes carnalium: spirituales verò allegoricè nubem penetrant, vt spiritualiter verba dei cognoscant.pte.1.fo.165.B.

Historię veteris Testamenti figuratiuę fuerunt,& omnia in figura contingebãt illis,& hoc duobus modis.parte.1.fo.85.B.

Historiæ ordo cum deficit,sese nobis intellectus mysticus quasi apertis iam foribus ostendit.pte.1.fo.85.D.

Historiam deficere secundum significationem vocum contingit multipliciter in paraboliçis locutionibus. parte.1.fo.85.D.

Historia scripturæ seruanda est in quibusdam locis & allegoria, & sæpe allegoria quærenda est,aliquando sola historia tenenda,vt tardiores pascantur per historiam,& velociores ingenio per allegoriam.parte.1.fol.165.B.

Historia de David & Bethsabeę Uriaę exponitur de Christo & lege, ac populo Iudaico &c. parte. 5. fo. 6. B.

Historia Machabęorū post historiam Iudith sequitur, sed vtraq; quo tempore contigerit. par. 4. fo. 428. G.

Historia hominis descendentis ab Ierusalem in Iericho: an fuerit parabola vel res gesta, & q̄ moraliter significat hominem peccatorem. parte. 5. fo. 153. C.

Historia nō tota spiritualem intelligentiā sonat, sed tota iuuat, sicut non omnia quæ sunt in cithara sonant sed omnia iuuāt. parte. 1. fol. 330. A.

Historicus sensus si regnum charitatis ædificat, cupiditatis dissipatice nō est necesse allegoricē exponi: lector tamē sententiam dote rectę fidei honorare debet, & intactam sua expositione relinquere. parte. 1. fo. 170. E.

Hod Hodie & eras pro presenti seculo accipiuntur. pt. 4. fo. 246. F.

Hodie genui te, an & quomodo probatur ex illo æternitas Christi. parte. 3. fo. 89. G. H. & fol. 90. B. C.

Hol Holocaustum quid sit, & quot erant partes hostię. parte. 1. folio. 160. D.

Holocaustum quid sit re & moralitate. pte. 4. fol. 93. B. & erat dignus sacrificium. fo. 122. G. Item parte. 3. fo. 6. B. Itē pte. 1. fol. 214. D. G. H. Item parte. 2. fo. 220. F. & fol. 243. E.

Holocausta & sacrificia, licet de eis in decalogo non fiat mentio, tamen antea & specialiter quando deus eduxit populū de Aegypto, præcepit eis de agno &c. par. 1. fo. 123. D.

Holocaustum oē, sacrificiū: sed nō conuertitur, sunt multa bona quę aguntur, sacrificia, sed non holocausta. pte. 1. fo. 224. B.

Holocaustum debitum vt deo offerretur, non sufficerent oīa ligna libani ad ipsum cremandum, nec omnia animalia ad offerendum. parte. 4. fo. 71. A. B.

Homicida apud Hebrǣos qui à casu interfecit, licet esset innocēs, manebat tamen exul ad tempus, & quare. pte. 1. fo. 327. D.

Hom Homicida est magis propriè qui animā interficit per peccatum mortale, q̄ ille q occidit corpus, & huius ratio. pte. 5. fo. 212. H.

Homicidę ardent ira & insania. Si posses videre animas homicidarum, plus plangeres eas quàm putrescentia corpora vlceratorum. par. 1. fo. 142. B.

Homicidium prohibetur, per quod effunditur sanguis corporum. par. 5. fo. 244. H.

Homicidium vt dicit Ra. Sa. prohibeter tantū quinto præcepto: cæterę verò læsiones corporis prohibentur aliis præceptis iudicialibus. Aliter dicunt doctores nostri &c. parte. 1. fo. 164. H & folio. 166. G.

Homicidis non spontaneis sex ciuitates refugij decernuntur, & quæ sunt. parte. 1. fo. 168. A.

Homicidium non euadit diuinam vltionem, nec propter fortitudinem, nec propter propinquitatem. parte. 1. fo. 56. A.

Homicidium apud Aegyptios min⁹ habetur quàm adulterium. parte. 5. fo. 61. B.

Homicidij punitionem quomodo Iudæi falsē sententiant. parte. 4. fo. 411. E.

Homo ab humo appellatus. pte. 3. fo. 35. A.

Homo à prima creatione factus est potens nō mori per donum iusticiæ originalis: & per consequens liber ab omnibus istis miserijs: sed ipso peccante, iustè subtractum est ab eo donū originalis iusticiæ: & sic subiectus est miserijs & pœnalitatibus huius vitæ. parte. 3. fo. 428. D.

Omnis homo ab origine iam viciata descendit. parte. 3. fo. 38. E.

Homo nascitur per mulierem subditam culpæ, ideo reatus primi infirmitas in prole propagatur. parte. 3. fo. 50 B.

Hominis formatio à principio seminis describitur: quod est de superfluo alimenti dealbato ad modū lactis. parte. 3. fo. 26. H.

Homo sicut ex duabus substantijs constat, ita duabus vitam conseruat. Caro sustētatur corpali cibo & anima verbo diuino. parte. 4. fo. 197. C. Item parte. 1. fo 34. A.

Homo tribus constat. s. spiritu, anima, & corpore. & aliquando duo dicuntur, quia sæpe anima cum spiritu nominatur. parte. 6. fo. 113. B.

Homini data est natura vt esset anima vt viueret, mens vt intelligeret. parte. 5. fo. 36. E.

Homo est ad imaginem & similitudinem dei, non secūdum corporis formam sed mentis, ad similitudinē veræ imaginis Christi, qui est imago dei inuisibilis. par. 4. fo. 210. C.

Homo tribus modis dicitur, per naturā, per culpam, & per infirmitatem. pte. 3. fo. 10. F.

Homo omnisà deo recipit speciale beneficium. scilicet rationem & intellectum propter quod ad laudem dei tenetur assurgere. parte. 3. fo. 234. B.

Ad hominem venit deus, dum homo venit ad deum: Venit homo credendo, deus venit subueniendo &c. par. 5. fo. 129. A.

Homo dicitur omnia, quia eum omnibus habet aliquid commune, vel vniuersa id est diuites & pauperes, & omnes differētias hominum. parte. 3. fol. 17. B.

Homo dicitur minor mundus, & comparatur ad creationē mūdi corporalis. parte. 1. fo. 23. H. & inomni homine figura oīm elementorum continetur. parte. 1. fo. 193. A.

Homo tribus modis dicitur, per naturam per culpam, & per infirmitatem. parte. 3. fol. 10. F.

Homo in quas miserias cecidit merito primi peccati, nota. parte 3. folio. 25. E

Homo in sacra scriptura frequenter nomine animæ intelligitur. parte. 3. folio. 335. H. Item par. 5. fo. 95. B. C.

Homines scriptura sæpe appellat, à parte totum: non facile autē carnes pro hominibus, sed carnem &c. par. 1. fo. 157. Item parte 3. folio. 302. C.

Homo in specie humana reponitur per animam. par. 5. fo. 212. F.

Homines scriptura nunq̄ dicit quos à bestijs ratione distinguit, id est quos non atteri bestiali passionum motu demōstrat. p. 3. folio. 63. A.

Homo dicitur creatura mundi, vel per excellētiam vel per conuenientiam. parte. 6. fo. 5. B. D.

Hominem quem periturum nouit deus, cur eum fecerit, quęrere non debemus, & quare. parte. 3. fo. 25. F.

Homo duplex interior. s. & exterior, & sunt in eodē. parte. 6. fol. 16. F. G. & fo. 17. F. Item parte. 1. fo. 317. A.

Hominis est duplex pars, scilicet ratio & sensualitas, quæ aliter nominantur, spiritus & caro & homo interior & exterior, parte. 6. folio. 17. D.

Homo interior per fidem spiritum dei attrahit, & inde viuit, & & rursus, ei q̄ viuit, q̄ benefacit, q̄ orat, q̄ cogitat, denicq; oīa bona sibi ascribendo, reddit. par. 4. fo. 198. G.

Hominis perfectio attenditur in eo quod est supremum in ipso scilicet in intellectu & voluntate, & circa excellentissimum obiectum: & ideo ille perfectus est qui habet mentem eleuatā sup corporalia, & ad intelligendum diuina & amandum. parte 6. folio. 36. B.

Homines qui non possunt semper viuere, naturaliter desiderāt in suis posteris remanere. par. 4. fo. 8. C.

Homini non potuit prouidere natura de tegumento & defensione, vt dedit auibus & animalibus brutis &c. & quare hoc Sed loco huius habet intellectum, per quem potest cogitare diuersas nrtes. parte. 3. fo. 17. C. Item parte. 5. fo. 26. H. Item parte. 6. fo. 49. C. D. & folio. 50. B.

Hominis quatuor tēpora quatuor partibus mūdi adaptantur, à quibus quatuor venti flare debent. par. 6. fo. 256. H.

Homo à quatuor elementis ex quibus constat portatur secūdū sensum mysticum. parte. 5. fo. 143. G.

Homo aliquādo accipitur qualis factus est scd'm naturā, aliquando verò accipit qualis efficitur per culpā. par. 3. fo. 10. D.

Homo qui obediēdo & carne spūalis futur⁹ erat, peccādo etiam & mente carnalis fact⁹ est, vt sola cogitet quę ad animū p imagines corporis trahit. par. 3. fo. 15. F.

Homo cæcus in exilio quasi in patria gaudebat, sed deus extra apparens hominē intus reuocat, vt viso qd' amisit, graue doleat qd' tolerat. parte. 3. fo. 18. E.

Homo implicatur fluxis actibus, dū nō pfectè mūdū deserit, dum nō districto studio, sed dissolutis gressib⁹ vadit. p. 3. fo. 19. F.

Homo nō oportunius à seculo auertitur, nisi his voluptatib⁹ nugatorijs labores & dolores misceantur. par. 3. fo. 99. A.

Homo semper desiderat aduentū futuri tpis: qd' nō est nisi ꝓpter aliqd' bonū non habitū cōsequēdū. par. 3. fo. 21. D.

Homo sępe nescit quātū sit on⁹ sui peccati, vel si nouit desiderio carnis & cōsuetudie mali ipedit⁹, negt dignè flere, nisi de⁹ dimittat, & solutum excitet in lachrymas, quod maximè facit præuisio inferni. par. 3. fo. 27. E.

Non est naturę hominis, & etiam sancti cordis, arcana cognoscere. parte. 4. folio. 228. F. Interl'.

Homo cęlū est cōtēplatiōe, infirm⁹ tēptationū caligine, terra dum fructificat, mare dum mutabiliter agitur. par. 3. fo. 28. E.

Oīs hō q pīd qd' malè agit, qd sibi aliud q̄ carcerē facit, vt hunc animi reat⁹ p̄mat, etiā si exteri⁹ nemo accuset. p. 3. fo. 30. E.

Homines sępe cōmittūt mala q̄ sciunt, pmittūt decipi vt cadāt in mala q̄ nesciūt, qd' aliquādo ad purgationē, aliquādo ad initiū vltionis fieri solet. par. 3. fo. 30. E. Item. par. 4. fo. 192. G.

Homo nunquam in eodem statu permanet, quomodo hoc intelligendum. parte. 3. fol. 33. B.

Index in Glos. ordi.

Homo putredo,filius hominis vermis vocatur. pte.3.fol.50.B.
Hominis quantacunq; sit dignitas,vilescit in comparatione dei. parte.4.fo.17.A.
Homo vicinior luci,sentit quid ante fuit,& quo est dignior sibi videtur indignior,& longè esse quo propior.pte.3.fo.76.G.
Homo iniquus si fugit accedente patre,ipse se alienat, non pater abijcit eum.parte.3.fo.220.A.
Hominē deus non sic æstimat vt homo, qui carius emit equū q̄ hominē.parte.3.fo.229.E.
Hominis populus possunt dici animi motus qui subduntur sibi quando obediunt rationi.parte.3.fo.299.H.
Hominis proprium est per deliberationem ꝓcedere in factis suis: quod nō cōuenit animalibus brutis.parte.3.fo.324.G.
Homo omnis terrenus ex viri & mulieris semine ortus,temporalis vitæ sortitur exordium,& per mortem transit de mundo. parte.3.fo.372.E.
Hominis corpus à deo formatum est in statura recta,& quare. parte.3.fo.267.D.
Hominis quatuor extrema iugi meditatione reuoluēda:per quatuor portas designantur.parte.2.fo.211.C.
Hominum genera multa nō sunt facta,sicut herbarum & lignorum:ideo non dicitur in genesi,secundum genus suum, vt iter se similia,atq; in vnam originem seminis pertinentia distinguerentur à cæteris.parte.1.fo.27.G.& fo.28.A.E.H.
Hominis magna dignitas ostenditur,cum quasi cōsilio creatur, nec simpliciter dicit sicut de cæteris: Fiat homo,sed,Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram .parte.1. folio.28.A.
Homo secundum intellectum mentis ad imaginem dei creatus est,quanquam in corpore quandam proprietatem habeat q̄ hoc indicet.parte.1.fo.28.B.& fol.33.A.
Homo quomodo immortalis factus est præ alijs animantibus, & tamē cū illis communē accepit alimoniā. parte.1.fo.28.B.C.
Hominum caro sic immortalis & incorruptibilis condita est,vt suam immortalitatē & incorruptionē per custodiā mādatorū custodirent.parte.1.fo.28.D.
Homo qua vtilitate inter cætera animantia dominatū ꝓcepit,& ad quos vsus & quæ solatia sunt hęc creata homini si non peccasset.par.1.fol.28.F.
Homini fuit naturale istud dominiū,vt q̄diu staret in obedientia ipsius dei,inferiora obedirēt ei,& hoc tribus ratiōibus.parte.1.fo.28.D.
Homini cum datur potestas herbas & fructus edēdi, subinfertur: Et factum est ita:& etiam de alijs: quomodo hoc accipiendum sit,non ꝙ statim ederit &c.parte.1.fo.28.F.
Homo factus est in prima mūdi cōditione, cū deus omnia simul creauit,vt esset ratio creandi hominis,non actio creatæ.parte 1.folio.35.D.
Hominem quidam putauerūt corpore fuisse animalem, sed mutatum cum in paradisum poneretur,sicut mutabitur in resurrectione.parte.1.fo.35.F.
Homo quodāmodo creatus est immortalis.Mortalis erat cōditione corporis animalis,immortalis beneficio conditoris.parte 1.folio.35.G.
Homo factus est immortalis:non per naturā, quasi non potens mori sicut angelus, sed per gratiam, ideſt potēs non mori.parte.1.fo.36.D.
Hominem vtrum deus repetente in ætate virili fecerit, an perficiendo & ætates augendo, sicut nunc format in matris vtero.parte.1.fol.36.A.
Homo est factus de limo terrę, Hebraica litera habet,de puluere terrę secundum illud:Puluis es,& in puluerem reuerteris.parte.1.folio.36.D.
Homo limus est,sed cadendo à iustitia,limus profundi est. parte 3.fo.80.E.Interl.
Hominis conditio vt dignior pro cæteris ostendatur, manibus dicitur factus pręmisso consilio.parte.3.fo.26.F.
Hominis productionem in primordijs scriptura denominat tripliciter,scilicet per verbum formauit,per verbum genuit,& p verbū ędificauit,& quid vnūquodq; istorū denotet.parte.1.folio.39.F.G.& fo.40.A.C.
Hominem quare deus nō creauit impeccabilem. pte.1.fo.40.E.
Homo missa rōne factus est similis iumentis nō alia re, sed insipientia.parte.3.fo.154.E.
Homo ita conditus fuit,vt manente illo descenderent tempora, & quare. Vbi verò vetitū contigit,offenso creatore,ire cœpit cum tempore.parte.1.fo.43.B.
Hominum omniū figura fuit Cain & Abel,de vna matre geniti, qui de radice peccati in hanc vitam propagantur,& alij terrenā ciuitatem, alij futuram ciuitatem sunt quæsituri. parte.1.folio.45.A.
Homo est creatus ad reparationē angelicæ ruinæ.pte.5.fo.256.E.
Homo formatus est extra paradisum,& posit? ī paradiso,vt operaretur & custodiret illū: dupliciter exponitur.pte.1.fol.37.H.
Homo ꝓpter inobedientiā.s.gustato ligno,non statim mortuus est,sed incœpit ad mortem tendere.parte.3.fo.37.H.
Homo in primo statu de quibus habuit noticiam perfectam naturaliter.parte. 4.fo.38.D.
Homo qualiter in primo statu potuit superare tentationem. parte.1.fo.40.B.D.
Homo propter peccatū continuè insudat labori. pte.1.fo.43.D.
Homo ministerio angelorum de paradiso iectus est.parte.1.folio.43.G.
Homo si stetisset in statu naturæ conditæ habuisset plenū dominium super creaturas inferiores se.parte.3.fo.376.B.
Homo post diluuium non habuit dominiū super animalia sicut ante habebat Adam in statu innocentiæ.parte.1.fo.55.F.
Homines tempore diluuij duas habebant vxores secundum opiniones Hebræorū.parte.3.fo.49.G.
Homines tempore diluuij.s.gigantes, erant magni corpore,sed parui virtute.parte.3.fo.432.G.
Homines ante diluuium omnes vnum deum colebant secūdum Adæ instructionem,licet postea corrupti fuerunt carnalitate & lasciuia.parte.4.fo.366.G.
Homines tempore diluuij,licet pauci,tamen per aquam salui facti sunt, inquantum arcam eleuauit à terra:& similiter aqua baptismalis saluat spiritualiter eos per gratiam sibi datam,& eleuat mentes à terrenis desiderijs ad petendū cælestia. parte.6. folio.221.D.
Homines primis temporib? quomodo ita diu viuebāt? Ad hoc potest ratio multiplex assignari.pte.1.fo.49.B.C.D.F.G.& folio.sequenti.A.Item.parte.6.fo.195.D.
Hominum quantitas variata est. Sunt enim aliqui valde parui, sicut Pigmei. Alij sunt valde magni,sicut gigātes,vt de Og rege basan dicitur,cujus lectus ferreus demonstratur.parte.1.folio.49.C.D.
Homines primis temporibus erant maioris quantitatis in mole & duratione, & per consequens maiora membra habuerunt. par.1.fol.51.C.
Homines maiores sunt in regionibus humidis quàm in siccis,& quare.parte.3.fol.81.D.
Homines in vna regione diutius viuunt quàm in alia,sicut in regione Pigmeorum viuunt homines tantum nouem annis vel circiter.parte.6.fo.185.G.
Homines sicut fuerunt ante diluuium excedentes cæteros in duratione vitæ,sic fuerunt illo tempore quidā alij cæteros excedentes in corpulentia & corporalibus viribus,& quare. parte 1.fo.49.H.& fo.5.B.
Homo est vnius labij quando similiter loquitur de proximo in præsentia & absentia eius:& linguę diuersę quando bona loquitur in prȩsentia ꝓximi,& mala ipso absente. pte.1.fo.58.H.
Homo habuit dominiū naturale in creatione.par.1.fo.28.D.
Homo essentialiter perfectior est cęlo, nec influentia corporum cęlestiū arguit eorū pfectionē specificā vltra formaliter viuentia.parte.1.fo.336.D.E.G.
Homo aliquando excellenter accipitur,qui dei imaginem & naturæ seruat dignitatē Aliquando peccator,in quo dignitas deformatur.parte.1.fo.236.B.
Hoīes ex diabolo nasci secūdū carnē dixerunt quidā. Dicit Aug. hoc quosdā dicere quib? nō facile est cōtradicere &c.Hęc tamē dicta nō sunt affirmāda.par.5.fo.212.E.
Hominis status triplex.s. veteris legis,nouę legis,& futurę vitę. parte.5.fo.133.A.
Homo variis iurib? subiect? est,& alligatus diuersis respectibus. par.5.fo.60.E.
Hō quatuor vicijs spūaliter deuastatur,q̄ sūt, subtractio alimēti spūalis,luxuria,& gula,detractio,mēdaciū pnicioſū:& significā tur per quatuor plagas deuastātes aliquā terrā. pt.4.fo.229.H.
Homo nullus est mūdus à peccato,scilicet originali, nec infās,cuius vita est vnius diei super terrā.parte.6.fo.229.C.
Hominū nullus esse potest sine stimulo vel incentiuo viciorū,vt sunt ꝓpassiōes,quas Gręci ꝓpatcias vocāt: & an & quādo sint peccatū.parte.5.fo.236.B.
Homo quilibet quantūcunq; iustus, est debitor mortis ipsi deo propter peccatū primi parētis.pte.5.fo.185.B.
Homo quantūcūq; iustus nō potest dici purus,nec per cōsequēs potest de diuinis iudicijs cōtendere.pt.3.fo.25.H.& fol.26.B.

Homo dum

Homo dum habet quid faciat, non debet tentare deum. parte. 2. folio. 74. E. Interl.
Homo quando dicitur velle vel agere, secundum quod homo, & quando aliter. parte. 6. folio. 17. D.
Homo viuit vrbane & conuenienter, quando cõpatienter se habet ad afflictum, & quando ad seipm se habet mundè, & ad deum se habet reuerenter. parte. 1. folio. 358. C.
Homo se bñ habeat ad proximum secundũ quatuor. s. p veritatẽ in ore, zelũ bonũ in corde, largitatem in manu, & benignitatẽ in affectu. parte. 6. folio. 96. B.
Hominum quatuor genera quatuor vicijs implicita significãtur per quatuor gentes. s. inuidi, ecclesię ministri, religiosi, & principes. parte. 4. folio. 247. D.
Homo ex puris naturalibus non potest mereri vitam æternam. parte. 5. folio. 77. C. & folio. 60. B.
Homines seculi cũ viderint aliquem iustum per negligentiã lapsum, gaudent, insultant quasi aliorum ruina sua resurrectio sit. pte. 4. folio. 248. A.
Hominum tria genera sunt in ecclesia, & non alia, rectores. s. continentes, & coniugati. parte. 5. folio. 75. E.
Hominum tria genera à magna cœna videnẽ excludendi. s. Gentiles, Iudæi, & hæretici: & quare. parte. 5. folio. 163. B
Hominum quatuor modi sunt per diuinum iudicium, nisi pœnitent, æternaliter dãnandi. s. blasphemi, inuidi, hæretici, latrones qui de nocte vigilant ad malefaciẽdum. parte. 4. fol. 399. D.
Homo sæpe nescit quantum sit onus sui peccati: vel si nouit, desiderio carnis & consuetudine mali impeditus nequit dignè flere, nisi deus dimittat, & solutũ excitet in lachrymas, quod maximè facit præsisio inferni. pte. 3. folio. 27. E.
Hominum duo genera sunt inutilia. s. nocentes & prodesse nolẽtes, & si quid boni habent in hac vita, perdunt tanquam in terra fundentes. parte. 1. folio. 104. B.
Hominis literati ad religionem vocatio, designatur ĩ vocatione Abrahę, qui debet dimittere mores, & gestus parentũ secularium, aliter nõ valeret habitum sumere religiosũ. pte. 1. fo. 60. D.
Homo literatus cui dedit dominus gratiam docendi, nulli debet claudere horreum doctrinæ suæ seu consilij, sed omnibus liberaliter aperire. parte. 1. folio. 108. C.
Homo per dilectionem debet cor suum reducere in deum in ingressu lecti a dormiendum, & in egressu ad vigilandum. parte 1. folio. 338. D.
Homo dicitur vas quod fit, & per quem fit, & quando homo facit vas vtile, & quando efficitur vas in contumeliam. parte. 1. folio. 292. B.
Homo cęcus in exilio quasi in patria gaudebat, sed deus extra apparens, hominem intus reuocat, vt viso quod amisit, graue doleat quod tolerat. parte. 3. folio. 18. E.
Homines in passione positi non sunt protunc corripiendi, sed expectandum est quousque passio transeat. parte. 3. folio. 10. C. & fo. 10. F. & folio. 36. B.
Homo in periculo positus non debet confugere ad diuinum auxilium contemnendo humanum, quia hoc esset tentare deum: ideo debet vti auxilio humano quantum potest, & residuum diuino. parte. 6. folio. 75. G.
Homo in periculis positus semper debet agere ad sui liberationẽ illud quod potest secundum viam humanam, vt non tentet deum omittendo illud propter quod potest euitare periculum q̃tum potest &c. parte. 1. folio. 61. B.
Homo quomodo põt considere in homine. parte. 3. folio. 302. G.
Homo qualiter deum tentat in acquisitione scientię vel sapientię vel aliquo alio negocio. parte. 3. folio. 368. D.
Homo pro cæcitate exilij se non nouit: quæ contingit, quia à facie dei se abscondit, quod iam pœna ipsa monitus dolet. parte 3. folio. 32. E.
Homines mali in tenebris ignorantiæ & culpæ nutriti & obstinati, punitur in inferno grauissimo, & significantur per primogenita. parte. 1. folio. 145. D.
Homines qui nos insequuntur equi sunt, & omnes qui in carne nati sunt figuraliter equi sunt, & habent ascensores suos. parte. 1. folio. 153. F.
Homo interior noster dicitur habere deum patrem, aut diabolũ, & quando. parte. 1. folio. 164. A.
Homo semper est in peccato vel gratia. pte. 3. folio. 27. D.
Homo quisque, dom? vna est, vel dei vel diaboli. pte. 5. fo. 159. E.
Hoies in ecclesia diuersis meritis & gradibus domino seruientes perseuerent in finem, ne promissam sibi salutem perdant &c. & significantur per vasa ænea. pte. 1. folio. 187. F.
Homo mollis & effœminatus & instabilis qui frequenter peccat mortaliter, & iterum recidiuat, per mulierẽ patientem menstruum designatur. parte. 1. folio. 241. D.
Homo magnus in scientia vel virtutibus, qui ex donis gratuitis nimis erigitur, & ideo deo permittente & diabolo procurante ĩ enormia vicia labitur, ille significatur per regem Aegypti. pte 4. folio. 255. H.
Homo sapiens ratione prophetiæ & constans pro defensione iustitiæ, significatur per Habacuc. pte. 4. folio. 331. D.
Homines pro bono communi laborantes, dicuntur boues aratores. parte. 5. folio. 7. D.
Homines carnales vitam pecudum eligentes, significantur per onagrum & bouem. parte. 3. folio. 18. H.
Homo pulsus è paradiso, naui ferẽti poma & etiam aquilę comparatur, quare & quomodo. pte. 3. folio. 25. F.
Homo bonus & literatus, quĩ de voluntate domini suscipit ecclesiam regendam, secularem vel religiosam, moribus tamen deformatam, significatur per Osee. parte. 4. folio. 333. D.
Homines sancti angelicam vitam ducentes, dicuntur angeli. parte. 3. folio. 6. D.
Homo dicitur solium, & etiam stipula, & quare. parte. 3. folio. 32. E. F.
Homines vitæ laudabilis & doctrinæ, & zelatores iustitiæ, per Baruch significantur, qui fulgor interpretatur. parte. 2. folio. 26. D.
Homines infructuosi, vani, æterno incendio parati, ligna siluæ dicuntur. parte. 2. folio. 43. E.
Homo literatus potens in scripturis, per Iepthe potest intelligi. parte. 2. folio. 47. H.
Homo potens qui ex potentia atque malicia, vltra modum in superbiam eleuatur, significatur per Pharaonem. parte. 4. folio. 252. D.
Homo dicitur fœnum & caro, & quare. parte. 4. folio. 70. E.
Homo in peccatis natus & nutritus, significatur per Moab. par. 4. folio. 168. H.
Homines vocis & rationis expertes, dicuntur porci. parte. 5. folio. 147. E.
Homo ociosus deditus delicijs & pecuniosus, dicitur pecus pinguissimum, & quare. parte. 4. folio. 346. D.
Homo eleuatus per status eminentiam & potentiam mũdanam, significat per arborẽ, & quare. parte. 4. folio. 303. D.
Homines pessimi dicuntur diaboli per similitudinem quandam. parte. 4. folio. 431. D.
Homines aurum possunt esse, sed non obrizum. parte. 3. fo. 53. E.
Homo declinat à iusticia quadrupliciter. parte. 3. folio. 64. C.
Homo est omnis filius hominis, sed non econuerso, vt Adam. parte. 3. folio. 97. F.
Homines vani qui dicuntur. parte. 3. folio. 171. D.
Homo intelligitur per terram: hanc deus visitat, inebriat & locupletat. parte. 3. folio. 174. D.
Homo dicitur arbor, & quare. parte. 3. folio. 303. F.
Homo dicitur arbor conuersa, & quare. parte. 1. folio. 354. B. C. Item parte. 3. folio. 353. F. Item. parte. 5. folio. 14. D.
Hominis conditio dignior est inter cæteras creaturas, & quare. parte. 3. folio. 26. F.
Homo, quomodo & ad quẽ reparatus est per incarnationẽ Christi. parte. 3. folio. 62. F. G.
Homo nomine vniuersæ creaturæ intelligitur, & quo modo. pte. 6. folio. 105. C.
Homo conuenit cum alijs animalibus quantum ad rationẽ materiæ longinquæ, in hoc quòd est factus siue formatus de limo terræ siue de puluere. parte. 1. folio. 36. D.
Homines maxime potentes in dignitate constituti frequenter nominatur angeli in apocalypsi. parte. 6. folio. 250. G.
Homo edocetur de sacra scriptura dupliciter. Vno modo ab homine perito. Alio modo à deo. parte. 3. folio. 269. C.
Hominum quidam sunt vt homines, alij sunt vt iumenta. parte. 4. folio. 229. A.
Homo animalis quare sic nominetur. parte. 6. folio. 36. E. F.
In homine nouo, nulla exterior diuersitas alicui præiudicat. s. nec sexuum, nec nationum, nec linguarum. parte. 6. folio. 107. F.
Hominem dum deus æternaliter damnat, an & quomodo contingat abusus in humana natura, cum sit ad gloriã dei ordinata. parte. 4. folio. 137. H.
Hominis valor plus apparet & commendatur post eius mortem quàm ante. parte. 5. folio. 211. H.
Homine malo mortuo, corpus datur vermibus ad corrodendũ, anima dęmonibus ad torquendum, & bona tẽporalia exactoribus ad rapiendum. parte. 4. folio. 306. H.

Index in Glos. ordi.

Homo si seruasset originalem iustitiam,in qua creatus est, potēs non mori,sine morte media ad gloriā animæ & corporis transisset. parte.3.fo.369.B.

Homines ab Adam descendentes,habēt necessitatē moriēdi propter peccatum.parte.3.fo.373.F.

Homo licet per peccatum(non tamen irremediabilem) incurrit necessitatem moriendi,non statim,sed dedit sibi remedia medicinarum cōtra calamitates infirmitatum insurgētium vsq; ad humanæ vitæ debitam periodum.parte.3.fo.369.C.

Homo natus statim tendit ad corruptionem,& huius ratio.parte.3.fo.372.B.C.

Homo hō non dicitur;quid & quomodo dicatur. pte.1.fo.257. F.G.H.& fo.317.E.F.

Homo non est animal immolaticium.parte.1.fo.264.D.

Homo quia sibi aptis vtitur alimonijs, culpare nō debet q̄ fecit deus serpētes in cibum ceruorū.parte.3.fo.321.E.

Homines de quibus est spes q̄ fructificent in ecclesia dei, nō sunt occidendi,etiam in bello iusto.parte.3.fo.354.C.

Homo primus à die transgressionis fuit occisus,cuius homicida fuit diabolus.Ibidem.D.

Hominū genus vniuersū per mare significatur.parte.1.fo.375.A.

Homo est animal māsuetum natura propter quod in eius corpe non sunt feritatis signa sicut in alijs animalibus puta, cornua dentes,manum,vngues,& huiusmodi.parte.3.fo.397.F.

Homo per malam consuetudinem peccandi,habet non posse cōuerti ad bonum:illud autem non posse non est simplex & absolutum,(Nam q̄diu viuit homo,potest reuerti ad bonū)sed est secundum quid,quia tales cum difficultate possunt reuerti propter consuetudinem peccandi, inclinantem per modum naturæ.parte.3.fo.379.B.

Homo efficitur bonus simpliciter per virtutes morales : per virtutes autem intellectuales,quæ sunt artes & scientiæ speculatiuæ non efficitur bonus simpliciter,sed secundum quid,vt bonus artifex,bon⁹ philosophus,& huiusmodi.parte.3.fo.375.D.

Homo habitat cum sapiētia increata per charitatem,Sed dicitur homo habitare cum sapientia creata habens eam, in quantum reflectitur super se ad cognoscendum & amandum sapientiæ donum.parte.6.fo.374.H.Item parte.6.fo.233.G.

Homines differunt à peccato conuerti,sperantes lōgam vitam, & hoc maximè cōtigit ante diluuium,in quo homines diu viuebant scilicet nongentis & octingētis annis, & aliquand plus. parte.3.fo.221.G.

Homo debet in deo cōfidere ꝓpter quinq; . Ex diuina potestate, ex diuina ueritate,ex dei æquitate, ex dei pietate,& ex diuina charitate.parte.3.fo.32.G.

Homo qualiter ex creaturis ascendit in cognitiōnem dei.parte.3. folio.47.G.

Homo declinat à iustitia quadrupliciter propter impotentiam, timorem,ignorantiam,& fauorem.parte.3.fo.64.C.

Homo duplex habet remedium cōtra malum illatum sibi. Vno modo per se.s.quādo habet diuitias,vel filios potētes &c. Alio modo quando habet remedium per amicos bonos si sibi remanserint.pte.3.fo.19.D.

Homo in vita præsenti quatuor cōmuniter desiderat,& per oppositum quinq; quasi abhorret . parte.1.fo.364. C.D.G. H. & fo.365.C.D.

Homo debet ordinari respectu affectus rationalis , respectu motus vegetabilis,respectu actus sensualis & conuictus ciuilis.parte.1.fo.246.G.

Homo ordinatur in deum per debitum cultum latrię.parte.1. folio.214.D.

Homo ordinatur secundum tres vires per præcepta iudicialia. parte.1.fo.167.C.

Homo finaliter ordinatur ad beatitudinem facultatem naturæ excedentem.pte.3.fo.328.H.

Homo ordinatur ad fidē supernaturalē vim naturalis rōnis trāscendentē. pte.1.fo.351.B.C.

Homo ordinatur ad deum p oblatiōes sacrificij & festa solēnia. parte.1.fo.315.D.

Homo ordinatur ad deum bene per fidē charitatē formatam, & hoc in tribus. pte.3.fo.220.H.

Homo ista statura format⁹ est,vt ex figura corporis disponatur & doceat cōtemplari,& amare cælestia.pte.3.fo.267.D.

Homo præter corpus habet aliquid notabile & stabile .s. animā intellectualem,rōne cuius deus habet specialē curā de eo,prouidēdo & in futuro,pte.3.fo.32.F.

Homo ordinatur in deum per veritatis cognitionem & peccati detestationem.pte.3.fo.401.B.

Homo cōfidens in dei adiutorio potest securi⁹ agere q̄nàm ante. parte.3.fo.399.H.

Homines inquantum facti sunt ad dei imaginem sunt ordinati ad beatitudinem.parte.3.fo.371.C.

Homo quanto magis cognoscit deū per creaturas,tanto magis accenditur ad ipsum amplius cognoscēdū .parte.3.fo.431.D.

Homo debet assurgere in laudē cōditoris ex noticia operū dei. parte.3.folio.403.G.

Homo licet habeat cognitionem de deo per creaturas, tamē illā habet imperfectē.parte.3.folio.432.D.

Homines deuoti primò percipientes & degustantes aliquid de dulcedine dei alliciuntur ad ampli⁹ sentiēdū. parte.3.fo.132.F.

Homines deuoti diluculo debēt surgere ad laudem dei,exemplo angelorum qui dicuntur astra matutina.parte.3.fo.249.C.& folio.70.H.

Homines in speculatiōe diuina quomodo debeant se habere per virtutes intellectuales,& excellentius per beatitudinem q̄ est mundicia cordis.pte.5.fo.18.H.

Homo totis viribus intendere debet in necessarijs ad salutē.parte.3.fol.354.G.

Homo non debet esse curiosus in inuestigatione scripturarū pręternecessariarum.Ibidem.F.

Homo impeditur ab operibus pietatis nimia dilatiōe,& extimatione longioris vitæ propriæ,& alijs multis modis. parte.3.folio.353.F.G.

Homo in præsenti vita debet deo operibus pietatis sollicitari, q̄diu potest mereri.Ibidem.F.

Homines circa instinctum diuinum diuersimodè se habent. parte.4.fo.215.B.C.

Homo bene se habet respectu sui p hoc q̄ tentationibus viriliter resistit,& p hoc q̄ veritati humiliter acquiescit.pt.6.fo.210.D.

Homo licet ex parte corporis,sit mortalis, tamen ex parte intellectus,est quid immortale,& sic debet se trahere ad æterna. parte.3.fo.344.D.

Homo secundum intellectum,est quid immortale & diuinū.parte.3.fo.382.F.Item parte.5.fo.2.C.

Homo timens deum æquè habebit amicitiam boni.s.dei non tñ æqualitate quantitatis, sed proportionis . parte.3. fol.393.G.

Homo vtens ratione differt ab animalibus brutis:animalia imaginationibus & memorijs viuunt,homo autē intellectu & rōne. parte.3.fo.336.B.

Homo semper debet esse paratus, vt recipiatur ad dei festū,quæ præparatio,est per vitam sanctam & honestam: quod significatur per candidam vestem.parte.3.fo.351.H.

Homo in diebus festiuis & solennibus potest se laxare cibis & potibus,& aliq̄ tēpore se restringere ab illis.pt.3.fo.349.G.

Homo in tribus deo placet, quę sunt coram deo & hominib⁹ approbata,tanquam bona.parte.3.fo.413.H.

Homo cuncta quæ agit ante deū sunt manifesta. pte.3.fo.419.B.

Homo dupliciter tribulatur à domesticis. Vno modo ab vxore filijs & propinquis. Secundò à seruis suis rebellibus malis & infidelibus.pte.3.fo.421.H.

Homo disponitur ad mortis iudicium securè expectandū ex memoria sanctorum patrūqui præcesserunt & præmio iustorum & pœna iniquorum quæ ventura sunt.parte.3.fo.429.F.

Homo ex consideratione diuini iudicij debet à malis retrahi,& in bonis exerceri.parte.3.fo.353.H.

Homo suscipiens meliorem vitæ statum,& habens affectum redeundi ad pristinum,comparatur aranti respicienti retro.parte.1.folio.151.D.

Homines ad susceptionem Christi vt præparentur, prædicatio Iohānis fuit subordinata.parte.5.fo.134.C.

Homo corrigendo vitam suam pręparatur ad suscipiendū Christum.Ibidem.D.

Homo vel non est salutandus,i.saluus dicendus in præsenti vita, in qua quilibet est incertus de salute futura, vel quia nō debet retardari ab officio sibi iuncto propter familiaritatem.parte.5.fo.151.H.

Homo volens sequi statum perfectionis eunti ad bellum comparatur.parte.5.fo.163.H.

Homines apti ad prælium eliguntur:& inepti repelluntur .parte.2.fo.40.D.G.

Homines inepti qui remouebantur à prælio erant in quadrupli ci differentia.parte.1.fol.353.F.G.

Homines antiquitus pro magna parte in curribus pugnabant. parte.2.fo.76.C.

Homines volentes sequi Christū retardātur per tria.Primum est cupiditas terrenorum.Secundum carnalitas propinquorum. Tertium

Tertium inutilis dilatio.parte.5.fol.151.C.
Homines trahuntur à fide per quatuor.parte.5.fo.156.H.& fol. 157.D.& sequentibus.
Homines stabiliuntur in fide per quatuor.parte.5.fo.158.C.D.
Homines attrahuntur per duo maximè scilicet per oracula prophetarum,& per conditionē euāgelicę doctrinę.pt.5.fo.159.G.
Homines aliquando mouentur ad pœnitentiā ex repētina morte aliquorum,& datur duplex exemplum.parte.5.fo.160.C.
Homines trahuntur à cælesti beatitudine per tria vicia quę enumerantur.parte.5.fo.163.C.
Homo quilibet quantūcunq; pauper potest aliqua opera pietatis facere.parte.5.fol.107.D.
Homines negantes victum seminātibus spiritualia gravius punientur,quàm non porrigentes manum egenis non seminātibus illa.parte.5.fo.37.B.
Homines qui deo adherent,quod est bonum infinitū, cōsequuntur illud:& quam firmitatem debent habere ex parte corporis & animæ.parte.6.fo.19.C.& fol.20.D.
Homo virtuosus omnia ꝓspera & aduersa optime fert ad modū tetragoni,qui in quolibet latere bene sedet.parte.6.fo.103.G.
Homo potest crescere in merito quandiu est in via quantūcunq; proficiat non debet dicere,sufficit.parte.6.fo.101.H.
Homo debet amare seipsum secundum partem intellectiuā quæ est homo interior,non secundum partem sensitiuam, quæ est homo exterior.parte.6.fol.126.C.
Homines dicuntur ad imagnem dei facti,non tamen sunt imago illius & quare.parte.6.fo.195.F.
Homo inter creaturas inferiores est nobilior, quia ad imaginem dei factus.parte.1.fo.359.D.
Homo redditur simpliciter ineptus per peccatum, & aptus per gratiam ad occultum diuinum:secundum quid verò per immundiciam corporalem.parte.6.fo.149.D.
Homines omnes viuunt deo,tam iusti quàm etiam iniusti, licet sint defuncti.parte.5.fo.174.H.
Homines quidam sunt qui malè viuunt,& malè docent vt hæretici,quidam bene viuūt, & bene docent, vt sunt prælati:quidā bene docēt & malè viuūt,vt Scribę & Pharisæi.par.5.fo.20.D.
Homines mali sunt in seipsis dissipati,quia ratio trahit ad bonū, sensualitas & cōsuetudo peccādi ad oppositum.pr.4.fo.203.B.
Homo est pessimum animalium & ideo arguetur,& acriter punietur.parte.3.fo.404.D.& fo.399.F.
Homo malus non habet amicitiam ad se,nec ad alterum:igitur si sic miserū ē malū esse fugiēdū est malicia intēse.pt.3.fo.399.C
Homines per astutias suas volentes impedire effectū ordinationis diuinę, propter intentionem suam promouēt eum,vt habetur exemplū de Ioseph.parte.1.fo.103.B.
Homines mali coguntur,aliquādo dicere veritatē cōtra se,sicut patet de Balaam.parte.1.fo.94.G.
Homines non solum spiritualiter,sed etiā corpaliter faciēdo, qđ erat eis prohibitū polluūtur instinctu imūdorū.p.1.fo.241.C.
Homo de his circa quæ solicitatur in vigilia,solent in dormiēdo occurrere phantasmata,& sic sollicitis in vigilia de dilectione dei,solent consimilia phantasmata occurrere in dormitione. parte.1.fo.338.D.E.
Homines plurimi vt impetrantes,quadrupliciter.pt.3.fo.14.G.
Homo quantūcūq; exercitatus in virtute patientiæ,per defectibilitatem liberi arbitrij potest ab ea cadere,& sic frustrari remuneratione.parte.4.fo.192.H.
Homo perfectus in virtute patientiæ non solum sustinet aduersa patienter,sed etiam gaudenter.Ibidem.
Homines conturbati minus prævident,& ideo tunc maximè indigent à deo edoceri.parte.3.fo.298.G.
Homo malus nusquam est securus,quia semp timet sibi īsidiari ab illis quib⁹ intulit mala,licet nō semper sit ita.pt.3.fo.335.F.
Homo nouem modis participat,consentiendo in furto. parte.3. folio.336.H.
Homo promotiōe indignus,& ad illam promotus comparatur simiæ,quæ quanto plus ascendit tātò magis suā turpitudinē ostendit.parte.3.fo.394.F.
Homo secundum carnem quæ traducitur à parētibus à puluere originatur.parte.1.fo.305.D.
Homo qui non restringit fomitem suum,sed magis laxat ei habenas,cadit in gehennam.parte.4.fo.58.C.
Homo incurrit fomitem peccandi ex sua culpa,propter quā subtracta est ei iustè originalis iusticia.parte.3.fo.401.G.
Homo quidquid habet boni,à deo habet,sed quidquid nequitiæ,ab ipso homine est.parte.3.fo.404.F.
Homo propter pronitatem ad malum cōparatur naui in flumine currenti.parte.3.fo.415.H.
Homo secundum se nihil est in conspectu dei, nec aliquid habet à se boni: propter quod quidquid à deo sibi fit, debet magnū reputari.parte.4.fo.404.F.
Homines multi propter speciem mulierum perierunt, Exēplum in Samsone, Amon,& Salomone.parte.3.fo.396.D.
Homo auertens se à deo meretur iustè vt deus retrahat gratiā suā ab eo cuius affectus est illuminare intellectū,& mollificare affectum.parte.4.fo.17.G.
Homines nominibus animalium secundum eorum diuersas conditiones nuncupantur.parte.4.fo.29.A.B.
Homo maledicitur qui opus dei facit fraudulēter:quod quidem opus est ordo executionis diuinæ iusticiæ.par.4.fo.169.C.
Homines omnes descēdebāt ad infernū ꝓpter peccatū primorū parentū,sed in passione Christi qua aperta est ianua cæli punitio illa est amota.parte.4.fo.154.C.
Homines fugientes vnum periculum cadunt in aliud. parte.4. folio.194.D.
Homines simplices & feroces per pecus designantur.parte.4.folio.259.D.
Homines qui sunt fructuosi, piscibus maris comparantur.Qui autem superbi sunt volucrib⁹:& qui simplices,agri bestijs:qui cupidi,reptilib⁹:& aliqui rationabiliter viuentes, hominibus. parte.4.fo.264.G.
Homo subtracto vsu rationis nō differt à bestijs.pt.4.fo.304.B.
Homo peccans bis vel ter eodem genere peccati resurgere potest, non autem si quater secundum Heb.fos:imo tale peccatum irremissibile est,& quomodo hoc intelligatur.parte.4.fo.259.C.
Homo pollutus quare magis polluit aliud tactu suo ad cibū vel potum pertinēs,quàm pannus ex tactu carnis sanctificatę sanctificat.Et assignatur duplex ratio.parte.4.fo.404.B.
Homo cum se interficit quomodo à peccato excusari potest.parte.4.fo.478.A.
Homo gravius punietur repellēdo fidem auditā, quàm moriens in Gentilitate.parte.5.fo.40.B.
Homo quomodo habet in sua potestate mēbra sibi abscindere, & qualiter non.parte.5.fol.56.C.D.
Homines superbos in prēsenti vita,per punitionem humiliari in futuro in statera diuinæ iusticiæ, certum est, & econuerso,humiles exaltari in futura vita.parte.5.fo.170.H.
Homines aliqui curiosa & inutilia operātur magicis artibus,sed sanitates quę fiunt ad reducendum homines in deum fiūt tantummodo virtute diuina.parte.5.fol.203.H.
Homines qui nesciūt rationabiliter respondere,habent modum conuertendi se ad conuicia,sicut Iudęi contra Christum.parte 5.fol.213.B.
Homo frequenter desiderat & appetit,quod tamen non semper expedit,ideo non exauditur à deo, exemplū de Paulo &c.parte.6.fol.19.G.
Homo dicitur in malicia sua ꝓficere translatiuè qui procedit in illa.parte.6.fol126.G.
Homines aliquando cadunt à fide,& hoc non est nisi ad gloriam dei.Nā sicut relucet in electis misericordia, sic in reprobis eius iusticia.parte.6.fo.125.G.
Homo qui consentit peccato ex passione peccat, nolens,sed qui consentit peccato ex malicia & habitu inclinante voluntatem, peccat voluntariè.parte.6.fol.153.D.
Homo nullus potest se scire esse sine peccato, nisi specialiter sibi deus reuelauerit.parte.6.fol.229.B.
Homines mundani non approbant,sed reprobant illos qui terrenis contemptis tendunt ad cælestem hæreditatem eos miseros & stolidos reputantes.parte.3.fol.331.C.
Homines mundani quia vident iustos & iniustos sapiētes & stultos similiter mori,reputant ꝙ nō sit alia vita post mortem, in qua iusti præmientur & illi punientur,quod est occasio currēdi ad vicia sine freno.parte.3.fol.154.F.
Homnis multum irati & afflicti modus est mordere labia,& frēdere dentibus suis,quasi manducans linguā suā.pt.5.fo.265.B.
Hō senectute magis debet aīari ad bonū ꝙ alio tpe.p.3.f.404.F
Homo aliqn ꝓpter senectutem fit ineptus ad generandū, q tamē propter bonā mulieris aptitudinē ad cōcipiendū qnq; generat,sicut Abrahā qui multos filios habuit.pte.6.fo.155.G.
Homo cū sit animal ciuile,ille qui refugit habitationē cōmunem hominū,vel est bestia,vel melior homine.parte.6.fol.157.H.
Homines singuli singulos habēt angelos ad sui custodiā deputatos,in quorum specie aliquādo apparet.parte.6.fo.187.B.
Homines in dignitate positi & maximè potentes vocantur angeli boni vel mali,secundum eorū operationes.parte.6.fo.250.B.

Index in Glos. ordi.

Homines sancti & catholici per septē angelos intelliguntur. parte.6.fo.265.A.

Homines decem faciunt populū,non pauciores.par.1.fol.71.D.

Homines subditi & famuli licet sint prouectę ætatis, tamen frequenter in sacra scriptura vocātur pueri. parte.1.fol.78.B.H. & fol.79.D.E.& fo.202.F.

Homo ad maiorem statum eleuatus,quàm sui parentes, non debet obliuisci reuerentię eorum,ne deus obliuiscatur sui,illā gratiam suam ab ipso subtrahendo,parte.3.fo.410.B.C.

Homo constituens aliquam legem obligatur seruare illam.parte.5.fol.70.G.H.

Homines locum iusticię tenentes quomodo interficere vel militare possunt.parte.5.fol.6.B.C.

Homo se dignitati prę ferens aliquando deijcitur spiritualiter sententia damnationis,vel etiam aliquando pœna temporalis de positionis: propter quod debet refugere sicut patres antiqui. parte.5.folio.163.G.

Homo de penuria veniens ad magnam abundantiam, ex hoc in semetipso solet eleuari,& à dei amore retrahi & impediri. parte.1.fol.338.F.

Homo debet officiū dignitatis assumere cum timore,& pro vtilitate populi,non pro pecunia vel p̄cio ductus. par.6.fo.142.B.

Homines ex consanguinitate non debent eligi vel promoueri ad ecclesiastica officia,exēplo Christi qui prę posuit Matthiam ipsi Ioseph qui dicebatur Barsabas.parte.6.fo.166.A.

Homines vxores habentes debent esse tanquam non habētes dupliciter.parte.6.fo.44.F.

Homo relinquit patrem & matrem quoad cohabitationē, non quo ad dilectionem.par.1.fo.39.D.

Homines tempore communis tribulationis debent continere à proprijs vxoribus,vt Hebræi continuerunt tēpore vniuersalis diluuij.par.1. fo.53.C.& fol.55.B.

Homines ex complexione naturali varias habent inclinationes ad virtutum actus.par.3.fo.58.H.

Homo excellit omnia animalia in sensu tactus,& non in alijs sensibus.parte.1.folio.88.D.

Homines pro conseruatione boni diuinitus collati debent solliciatari in operibus deo placitis, exemplo Abrahę. pt.1.fo.65.D.

Homines in die expiatiōis debebāt affligi ieiunio.pt.1.fo.243.H.

Homo nō debet,nec valet etiā contra deū iudicē. par.3. fo.25.C.

Homo semper suam innocentiam debet custodire.pte.3.fo.25.G.

Homo licet debeat se iudicare iudicio discussionis ꝓpriæ cōscientię,nō tamen iudicio absolutionis à culpa.parte.6.fo.38.H.

Homo assistit deo qui omnium iudex est dupliciter, vel orando, quia tunc humana refert ad deum,vel prophetando, & tūc diuina refert ad homines.parte.6.fo.49.B.

Homo prę parans se ad opus corporale solet lūbos accingere,per quod metaphoricè designatur prę paratio ipsius ad attendendum verba domini diligenter.parte.3.folio.70.D.

Homo quando redditur idoneus ad sumptionem eucharistię,& quando non.parte.6.fo.50.D.

Homines communiter loquēdo magis sunt apti recipere doctrinam hominis quàm angeli,& quare &c. Et ex hoc habetur q̄ Iesus debuit esse homo,& non angelus &c.pte.5.fol.186.G.

Homines dicūtur docibiles dei,quia sunt docti,vel quia docent sacram dei doctrinā.pte.5.fol.206.C.

Homines plures conuersi sunt ad fidem per apostolorum prędicationem,quàm per prædicationem Christi. parte.5.fo.228.F.

Homo omnis intelligitur noīe creaturarū,quia habet q̄ndā similitudinē cū omni creatura.parte.6.fol.5.D.& fo.19.D.

Homo pōt dicere in spiritusācto aliquid dupliciter.pt.6.fo.52.C.

Hominum tria genera secundum tria loca & genera auium innuuntur.parte.3.fo.236.A.

Hominis status per quatuor portas insinuatur, quibus custodes adhibendi sunt,qui & quales.parte.2.fo.210.H.

Hoīes steriles ī bonis & obtenebrati ī pctis,ī quib⁹ manet diabolus religat⁹ tamē,significātur p desertū Aegypti.p.2.fo.189.D.

Hoies quidā sequebātur Christū ex deuotione, quidā malicioſè, quidā ex desiderio addiscēdi aliqd ex curiositate.p.5.fo.103.H.

Homo quidā eiecit dæmonē à quodā in nomine Christi,& tamē fuit prohibitus à discipulis Christi.Sed vtrum fidelis vel infidelis fuerit,habetur duplex opinio. parte.5.fo.107.B.C.

Homines in passione Christi,aliqui sequebātur dominū ad ip̄m crucifigendū,aliqui ad deridendū,aliqui ad videndū spectaculum,aliqui ad plangendum.pte.5.fol.180.G.

Homo baptizat⁹ si statim moriſ nō indiget lotiōe,tn si supuiuat indiget lotione pedū spūaliū.i.affectionū mētis. pt.5.fo.225.B.

Homines in vitam renouati per sacramentum baptismi significantur per reptilia facta in aquis.part.1.fo.27.E.

Homines secularibus implicati quomodo ad solum Christi verbum relictis omnibus sequebantur eum.par.5.fo.199.H.

Homines temporalibus intenti prudentiores sunt quàm homines spiritualibus deputati,& quare.parte.5.folio.166.F.

Homines sancti possunt à domino petere vindictam zelo iustitiæ,& de suis persequutoribus,& non motu iræ.p.5.fo.170.G.

Homo debet reconciliari fratri suo eundo ad eum pedibus nudis mentis & corporis.parte.5.fo.21.C.

Homo iniuriam propriam debet ferre,sed iniuriam dei nullo modo tolerare debet.par.5.fo.16.D.

Homo omnis est diligendus ex charitate,siue amicus siue sit inimicus.parte.5.fo.22.H.

Homines in magna necessitate existentes emittunt vota domino exemplo Ionæ in ventre piscis existentis.par.4.fo.375.F.

Homines Niniuitæ ad vomitum sicut canes reuertentes submersi sunt.parte.4.folio.376.C.

Homo non reddens vota cadit in peccatum,nisi per impotentiā excusetur .parte.3.fo.328.H.

Homo ita breuis vitæ est,ꝙ quidquid contingit in ea,debet reputari inane.par.3.folio.141.C.

Homo magis curat de fama in vitam in terra propria q̄ aliena,& exemplum de hoc datur.parte.3.fo.154.G.

Homo nō debet turbari,seu admirari cum videt aliq̄s malos in p̄senti prosperari,& se talibus priuari,quia totum oppositum erit in futuro.par.3.fo.155.A.

Homines sapientes etsi habeant de diuinis aliquā noticiam,tamē plura ignorant q̄ sciant.parte.3.folio.69.F.

Homo magnificus inclinatur ad dandum quod petitur,quando prius præstita beneficia per eum allegantur.par.4.fo.203.D.

Homo potest licitè timere à cæli constellationibus ad hoc ꝙ consulat de habendo remedio contra dispositiones ad infirmitates corporum,& malas passiones,& alia huiusmodi, quæ possunt ex influentia cæli causari.parte.4.fo.126.B.

Homines luxuriosos, adulteros,castos,vel huiusmodi, omnis q̄ putat ꝙ stellę faciant,in terra Chaldęorum est &c.parte.4.folio.173.E.

Homo qui tantum verba sectatur nihil habebit. exponitur vel de discipulo qui magis diligit ornatum verborum,q̄ bonam scientiam vel sententiam. Vel exponitur de doctore qui habet bona verba,& mala facta.parte.3.folio.327.D.

Homines sicut in præsenti vita existentes,non cognoscunt ea q̄ fiunt in locis siue in receptaculis defunctorum,sic nec defuncti quæ fiunt in locis viuentium.par.3.fo.238.F.

Homines multi reuersi sunt ab inferis.i.mortuis per miraculum, licet non cursu naturali.parte.3.fo.369.E.

Homo post mortem an habiturus sit similem dignitatem quam viuens habuit.par.3.folio.397.C.

Homines æquabuntur angelis,si hic eos imitantur in laude dei. parte.3.fo.291.A.

Homines captiui in signum tristiciæ credebant antiquitus capita & barbas & induebantur sacco spoliatis vestibus honoris.parte 4.folio.35.D.

Homines antiquitus rempore afflictionis orabant in sacco & cinere.parte.4.folio.205.D.

Homines antiquitus in sepulchro potentum ponebāt preciosa, & claudebāt fortiter & cum diligentia:ne à latronibus extraherentur.parte.4.fo.206.F.

Homines antiquit⁹ innitebātur augurijs sōniorū.p.4.fo.296.D.

Homines ad videndum occisionem,& persequutionem fidelium in primitiua ecclesia conueniebant,diuersimode tamen moti: quia aliqui veniebant ad videndum fidelium occisionem, vt mundani.Aliqui ad consolandum & corroborandum: aliqui ad contemplandum & persequendum.par.6.fo.39.C.

Homines comparantur ad Christum qui est caput nostrū ꝓpter perfectionē, eminentiam, influentiam& conformitatem in natura,quam habet caput ad membra.parte.6.fo.49.B.

Homo est altus inter omnes creaturas corporales,angelus altior, deus solus est altissimus.parte.5.fo.125.C.

Homo humilis &deo suppositus iusticiam accipit,compositus p dir:& quare.par.3.fo.24.A.

Homo dicitur simpliciter bonus bonitate voluntatis magis quā aliarum potentiarum animæ.parte.5.folio.130.C.

Homines quibus grauis est sapientia ejciunt illam,repellendo laborem qui in eius est acquisitione.Et datur exemplum de fusti nendo lapidem ponderosum.par.3.fo.393.H.

omines prudentes quomodo placuerūt magnatis ꝓpter iusti-

Hciam & sapientiam,& sic effugerunt iniquitatē.p.3. fo.407.D.

Homo

Homo non solum in concreto, sed etiam in abstracto dicitur talis sicut ille cui largitas conuenit per excellentiam, non solū dicitur largus, sed etiam ipsa largitas. parte.3.fo.60.D.
Homo qui notabiliter seruū flagellat delinquentē, signū est crudelitatis: exemplum de Platone. parte.3.fo.430.F.
Homines aquilonares sunt corpis maioris q̄ australes, & magis sunt animosi & iracundi. parte.4.fo.174.B.
Homo indiget victu, vestitu, armis & similibus, in quibus nō sufficit vnum, sed multa. parte.6.fo.50.B.
An homines aliqui reperiētur viui in aduētu Christi ad iudiciū & sine morte intermedia transferrētur ad īmortalitatē. Vel an morientur subitō & resurgent: habentur opiniones, tamen improbantur & ponitur veritas. parte.6.fo.111.H. & fo.112.C.
Homines tot saluabuntur, quot remanserunt angeli stantes & cadentes secundum aliquos. parte.1.fo.369.G.
Homines resurgent in eodem instanti. parte.6.fo.112.C.
Homines de omnibus partibus mundi adhærebunt Antichristo seducti à suis prædicatorib⁹, diabolo cooperante mendacibus signis. parte.6.fo.270.G.
Homo quilibet qualis inuenietur in morte, talis p̄sentabitur in iudicio. parte.3.fo.426.F. Item parte.5.fo.33.H. & fo.154.A & fol.262.F. & fo.275.D.
Homines reddent rationē deo de omni verbo otioso, & multo fortius de omni facto. parte.3.fo.402.H.
Hon Honor quid est, & quomodo ꝓprie dicitur honor, & etiā gloria. parte.3.fo.313.B. & fo.432.G.
Honor dei debet esse discretus. parte.3.fo.333.B.
Honor gloria & reuerentia se habent p additionē. pt.3.fo.313.B.
Honor dupliciter cōfertur. Vno modo vt virtuti propriq. Alio modo vt alienæ. Et sic principes, parentes, senes, diuites &c. honorantur. par.6.fo.212.B.
Honor quo modo dicatur esse p̄miū virtutis. parte.3.fo.4.D.
Honor dupliciter accipitur in scriptura. par.6.fo.121.C.
Honor & gloria differunt. Vide in Gloria.
Honoris locū possidēs insipiēs est, sicut denarius pictilis cū quo cōputat vel sicut lapis i medio fundę, & quare. pt.3.fo.334.C.
Honor est exaltatio alicuius in testimoniū virtutis, quæ si fiat in secreto vel coram paucis dicitur honor, sed dicitur gloria talis honor si coram multis. par.6.fo.137.F.
Honores & diuitiæ quę habēt annexū timorē p̄dendi quasi cōtinuè sunt magis causa tristitiæ q̄ delectationis. par.3.fo.55.G.
Honori seculi (quæ in pecunia est & cupiditate) Christi gloria denegatur. parte.5.fo.87.H.
Honor omnis terrenus, spuma, fumus, somnus. pte.5.fo.91.E.
Honorē excessiuū & sibi incōgruentem principes & prelati impediant & nō acceptent. parte.6.fo.187.D. & fo.190.H.
Honores diuini quō & q̄liter ad creaturas excellentes tracti sunt. Et an & quomodo in hoc abusus fieri dici possit. parte.2. folio 309.B.D.E.
Honoris veri si culmen quæritis, ad cæleste regnum tēdite: si gloriam dignitatum diligitis, in illa superna angelorū curia vna ascribi festinate. parte.2.fo.311.C.
Honor & dignitas iter bona extrinseca sunt maxima, & ideo iactura istorū est maximè afflictiua. parte.3.fo.40.G.
Honor hominis cōsistit in hoc, q̄ est factus ad imaginē dei, capax ipsius p cognitionē & amorē, & sic ordinatur ad beatitudinem æternā, quam homo carnalis non intelligit. par.3.fo.154.H.
Honor dupliciter accipitur in scriptura vno mō pro exhibitiōe reuerentiæ, alio mō p necessariorū ministratiōe. pt.6.fo.121.C.
Honor propriè parentum se extendit ad superiores & inferiores. parte.3.fo.390.F.G. & fo.395.D.
Honor datur alicui in testimonium virtutis: & sola virtus & causa debita honoris exhibendi, & eius est varia exhibitio. parte 6.fol.212.B.
Honore se inuicē milites Christi præueniunt. par.1.fo.267.D.
Honorem, quia nō dedit Herodes deo, percussus fuit vērmibus cōsumptus. parte.6.fo.187.E.F.
Honor medici spiritualis consistit in tribus. parte.3.fo.426.B.C.
Honorabile simpliciter est vtili melius. parte.3.fo.330.C.
Honorandi sunt homines mali quandiu tolerantur à deo in statu excellentis, exemplum de Dauid & Saul. parte.2.fo.309.C.
Honorantes parentes aliquando diu viuunt, aliquando parum viuunt, & dehonorātes & econuerso, & quæ sit ratio. parte.1. folio.164.H.
Honorificabitur tunc pro tantis in perceptione vitæ gloriosus, quantos vnusquisq; verbo vel exemplo erudijt ad vitam. parte.2.fo.267.C.
Hor Horę ab initio mundi vsq; ad finem quomodo intelligūtur, quæ etiam horę ætates hominum significant moraliter. parte.5.folio.62.B.C.G.
Hora mea nondum venit, hora.s. non necessitatis, vt hæretici calumniantur, sed voluntatis. parte.5.fo.192.B.
Horam vltimā semper ignorari voluit dñs, & q̄re. pt.5.fo.158.F.
Horis viginti quatuor totus per circulum orbis illustratur, & tenebrarum vmbra pellitur. parte.2.fo.208.E.
Hora qua crucifix⁹ est Christus, fuit media inter tertiam & sextā. parte.5.fo.118.H.
Horę diei tertia, sexta, nona quare sunt solēnes. parte.6.fo.168.E.
Hordeum est pabulum iumenti, & magno labore à paleis purgatum ad farinam perducitur. pte.1.fol.273.E.G.
Horologij gradus extruuntur vt per singulos vmbra descendēs horarum spacia terminet. pte.2.fo.180.E.
Horologij lineę an duæ faciebāt vnam horā, vel quælibet linea faciebat vnā horam in extensione facta Ezechię &c. Ibidem.G.
Horrei gentes habitauerunt terram, quas filij Esau expulerunt de terra sua & dominati sunt. pte.1. fol.100.H.
Horrendum est incidere in man⁹ dei viuētis, intelligitur, post iudicium, vel in iudicio, quādo ager de⁹ vltionē. pt.6.fo.153.G.
Horor inuadens Abraham designabat afflictiones & anxietates, quas passuri erant filij eius, anteq; obtinerent terram ꝓmissionis: & quas oportet sustinere fideles, anteq; veniant ad terram viuentium. parte.1.fo.65.H.
Horror blasphemiæ, seu maledictionis nominis diuini tātus est, q̄ in sacra scriptura frequenter exponitur per verbum appositum, scilicet benedictionis. parte.3.fo.6.C.
Hortus duplex. parte.4.fo.186.A.
Hospes quid & quare sic significat. parte.6.fo.91.F.
Hoispes & peregrinus quomodo differunt. parte.6.fol.155.E. Hos
Hospites defensare ab omni iniuria mos fidelium est. parte.1.folio.72.E. Interl.
Hospitibus de via prouentibus in monasterijs oratio celebratur & pedes lauantur & quare. parte.1.fo.72.B.
Hospitalitatis virtus à multis commendatur. Ibidem.
Hospitalitas vna familia de multis patriarcharū, cui præest Abraham. parte.1.fo.258.F.
Hospitalitatis incōmoda euagantibus p terras. parte.3.fo.418.C
Hospitalitas gratiosa interdū cōfistit in pedū lotione, in osculi donatione, & in hilari receptione. par.5.fo.145.D.E.
Hostia holocausti quare sic dicta est. parte.1.fo.193.E.
Hostia pacifica q̄ fuerit, & de quibus animalib⁹. parte.1.fo.218.C.
Hostia pacifica dupliciter offerebatur & nuncupatur. pte.1.folio.225.D.G.
Hostia pacifica in tres partes diuidebat, & qūo. pte.1.fol.227.D.
Hostia pacifica fiebat de bobus, vel ouibus, vel capris, & non de auibus. parte.1.fo.218.C.
Hostia pacifica dupliciter offerebatur, vno modo pro beneficio iam adepto, alio modo p beneficio habendo: primò vocabatur hostia laudatiua, secūdò votiua vel spōtanea. pt.1.fo.225.G
Hostia pacifica quare sic vocatur. par.1.fo.218.C.
Hostia quomodo offerebatur per manus sacerdotum & offerentis. parte.1.fol.226.H.
Hostia ad hoc immolatur, vt eorum pro quibus iugulatur, peccata purgentur. pte.1.fo.293.B.
Hostiarum quædam sunt solius dei, quędam Aaron & filiorum eius: & quædā ipsi⁹ & filiorū & filiarū eius, vt etiam vxori sacerdotis edere liceret &c. pte.2.fo.224.E.
Hostiæ offerendæ imponebat manum ipse offerēs, & quare. parte.1.fo.215.D. & fo.216.E.G.
Hostiarum diuersitas Christi hostiam perfectam præfigurabat. parte.1.fo.214.B. & fo.241.H.
Hostia duplex fuit Iesus: dum per velamen, id est carnem suam: & iterum, interius velamen. i. cælum penetrauit. pt.1.fo.214.F.
Hostias nō approbat deus, mauult tamē sacrificari sibi q̄ idolis. parte.1.fo.172.E.
Hostiæ martyrum non offeruntur pro nobis, ideo manent in nobis peccata nostra: nō enim meremur persecutionem pati propter Christum &c. parte.1.fo.293.B.
Hostis antiquus mores cuiusq; cui vicio sint propinqui intuetur & illa opponit ante faciem, ad quæ agnoscit facilius inclinari mentem. par.3.fo.39.E.
Hostis antiquus nō curat, vt terrena tollat, sed vt charitatē in nobis feriat. parte.4.fo.180.H. Item parte.2.fo.223.D.
Hostis malign⁹ per mēbra sua scilicet hęreticos, schismaticos atq; paganos multos seducit & plurima aufert, quę & q̄lia, & quomodo. parte.4.fol.431.A.
Hostis antiquus cū aliquem sibi cēsum peccati soluere persuadet

mox totum in dominiū suum redire,& plenū seruitium expendere admonet.parte.2.fo.185.B.

Hostis antiquus quotidie agit hoc apud nos, quod apud parētes primos molitus est, dicens: Cur p̄cepit vobis deus. Et hoc quo modo.parte.1.fo.40.F.

Hostis antiqui tanta versutia,tantus est furor malitiæ eius cōtra ecclesiam,vt nō solum p̄dicatores veritatis sed & ipse pp̄s dei semper debeat cōtra vigilare,& q̄si in acie stare.pt.2.fo.259.A.

Hostis antiqu⁹ nō humana fortitudine,sed ope diuina vincitur. parte.4.fo.475.G.

Hostis antiquus regi Babylonis cōparatur,qui filios.i.bona opera interficit,& ipsum lumen rationis tollit. parte.4.fo.177.F.

Hostis antiqu⁹ sub Vehemoth nomine intelligitur.p.3.fo.77.E.

Hostis antiquus per bestiam significatur.parte.3.fo.68.F.

Hostium diuersa genera.parte.3.fo.171.A.

Hostes dupliciter possunt decipi ab aduersarijs.pte.2.fo.12.G.

Hostes spirituales cū viderit aliquos restaurari velle in cultu pietatis,moliuntur eos occidere gladio pietatis. pte.4.fo.439. G.

Hostes ecclesiæ impugnare hi soli apti sunt qui habent perfectam fidem trinitatis.parte.2.fo.76.A.

Hostes filiorum Israel dicūtur hostes domini, quia licet puniēdo filios Israel essent executores diuinę iusticię, hoc tamē faciebāt ex mala voluntate & peruersa intentione.pte.1.fo.371.F.

Hum Humanus dicitur qui hospitio suscipit hominē,quāto magis humanus est qui in seipso suscipit hominē.parte.6.fo.117.B.

Humana natura primò fuit producta in vno indiuiduo,& in sexu virili tantū,& postea mulier de costa viri,& hoc ꝓpter multiplicem rationē.parte.1.fo.28.H.

Humana natura,vt dixerunt aliqui Hebræi,ā prima formatione formata est in vtroq; sexu veruntamen corpora viri & mulieris erant coniuncta & separata,& quomodo &c. pt.1.fo.28.D.

Humana species conseruatur per generationē.Ibidē.H.

Humana natura eo ꝙ est ad imaginē dei facta est ad gloriam dei ordinata.Ista tñ ordinatio est longinq̄,& qūo. pt.4.fo.137.H.

Humanum genus nō vt cętera animātia,q̄ in singulis generationibus creauit deus plura,sed masculū vnū, & fœminā vnā, vt firmiori copula constringeret.parte.1.fo.28.E.

Humanum genus &si amara multa recipit,tamen vt ebrius non intelligit quæ patitur,sed gaudet quasi in bonis,adeo terrenis inhians.pt.3.fo.56.G.

Humanæ naturæ talis est affectus,vt doloris nostri & gaudij consortes quæramus,quorum participatione facilius feramus.parte.1.fo.283.B.C.

Humanæ menti nihil angustius q̄ proprias volūtates abnegare, carnis desideria frangere,& huiusmodi.pt.4.fo.197.B.

Humanæ conditionis proprium est,iuste coram domino viuere, & qui peruersē viuit alienā ab humana natura viam incedit. parte.3.fo.329.A.

Humanos actus ex libero arbitrio ꝓcedētes aliqui dixerūt nō regi diuina,puidentia,& quibus motiuis.parte.3.fo.4.B.C.

Humanū genus tanq̄ vnus homo varia peste absumptus in protoplasto &c.dæmone impletur,dum diuinitatem appetit:moritur morte,dum audacter excusat.parte.5.fol.103.F.

Humanum genus deus arat vt agricola, vt fructum boni operis afferat humana natura, tota merito lui. dānata,nec vult facilē de tāto malo deus liberare.parte.6.fol.222.D.

Humanum genus peccando sibi mortem intulit,post mortē veri sacerdotis ideſt Christi,reatus absolutionem accepit, & de hoc figura. parte.5.fo.327.A.

Humana natura ante lapsum redemptione non indigebat,licet indigeret perduci ad beatitudinem duce supnaturali. parte.6. folio.138.D.

Humanum genus est egrotus:& totum perierat: ex quo peccauit vnus in quo erat totum.parte.6.fo.117.E.

Humanum genus per flumina & mare accipitur, & quare. parte 3.fo.342.E.

Humani generis fluctuantis mutabilitas in persona prophetę designatur,quomodo & qualiter.parte.4.fol.139.E.

Humani generis decursio noīe fluuij designat. par.3.fol.78.C.

Humanum genus significatur per fugam Ione prophetæ. parte 4.fo.374.A.

Humana natura per mundum significatur.parte.5.fo.195.F.

Humana natura per carnem significatur frequenter in sacra scriptura.parte.5.fo.187.H.

Humana natura sub lege naturali ante fluenta gratiæ,& eadem natura obediēs sub lege gratię,significatur per duas Bethanias &c.parte.5.fo.189.E.

Humanum genus per leprosum significatur, & quare. parte.5. folio.92.F.& folio.30.B.

Humanum genus significat cæcus.parte.5.folio.171.E.

Humanum genus arbor dicitur. parte.5.folio.134.B.

Humanum genus significatur per hominem habentem manum aridam,& quare.parte.5. folio.41.B.

Humani generis duo sunt principia. vnum secundum vitam naturæ,aliud secundum vitam gratiæ.parte.9.folio.59.G.

Humana miseria quando incepit,& quando sordidata fuit.parte.1.folio.235.E.

Humanæ naturæ reparatio,licet per Christum facta sit sufficienter quantum ad corpus & animam, tamen ordinatē nobis datur.parte.6.folio.18.G.

Humana natura in Christo est organum diuinitatis per modum instrumenti(sicut manus artificis) coniunctum.par.5.fo.211.H. & fo.193.F.& fo.202.H.& fo.30.C.Itē par.6.fo.154.B.C.

Humana natura in Christo secūm qd̄ hō potest separari de potentia absoluta:sed de potentia ordinata natura assumpta nun quam dimitteretur.par.5.fo.211.H.

Humanam naturam in Christo existere in propria hypostasi,error est.par.5.fo.188.A.

Humanitati Christi inest ipsa deitas speciali modo.s.per realem vnionem,per quem modum non est in aliquo alio.parte.5.folio.211.H.

Humanitas Christi veneratur eadem veneratione inquātū vnita verbo,cum ipsa deitate.par.5.fo.221.B.

Humanitas quāta,ꝙ Christus suscepit hominē.par.6.fo.117.B.

Humanitas Christi data est tanq̄ exemplar nobis imitādum:quare,& quo ordine,& quibus primò.par.6.fo.48.G.

Humanitas Christi designatur per vitulum.par.1.fo.354.D.

Humanitas Christi sublimata est propter potestatem autoritatiue,& sublimabitur in iudicio excecutiuē.par.2.fo.65.B.

Humanitas Christi dicitur templum,quia in Christo habitat plenitudo diuinitatis corporaliter.par.4.fo.301.H.

Humanitas Christi in iudicio non erit infirmitati subiecta,sed in forma glorioſa apparebit omni creature,etiam supremis angelis prælata.parte.2.fo.65.A.

Humeris laboris & operis iudicia sunt.p.1.fo.228.B.& fo.272.C.

Humeris onera portantur,ideo in eis robusta patientia designatur.parte.1.folio.189.A.& fo.374.B.

Humilis verē cum supremo pacificē conuersatur,& hoc est eius speciale in humilitatis virtute.In alijs em̄ virtutibus nō est sic. Castus em̄ non potest pacificē morari cum lubrico.parte.2.folio.97.D.G.

Humilis quæ dicit,non ex autoritate præcepit,sed ex ratione persuadet.par.3.fo.60.B.

Humiles nondum perfecti, qui bonos cōceptus & actus suos studeant absconderę,timentes ex hoc inaniter gloriari, per quid significātur.parte.3.fo.74.D.

Humiles incauti sunt qui se mendacio illaqueant,dum arrogantiam vitant.par.5.fo.225.A.

Humiles alta mente transcendunt temporalia.par.3.fo.17.B.

Humiles dominus claritate sua illuminat,superbos per caliginē obscurat erroris.par.6.fo.168.F.

Humilem quidam amant,& quidam contemunt.par.3.fo.56.E.

Humilium virtus est de scientia non gloriari.par.6.fo.44.F.

Humili verò nihil mirabilius est q̄ sua exaltatio. par.5.fo.124.H.

Humilē faciūt ex supbo quatuor recogitata.s.vilitas originis,pīctas mortis,crudelitas dęmonis,& dei bonitas.p.4.f.172.B.

Humilia quidam de se sentiunt duplici modo,sed vtroque inutili.par.2.fo.10.104.A.B.& fo.204.A.

Humiles atq; mansueti si seruare discretionem nesciūt, exemplis aliorum cedunt.par.3.fo.48.E.

Humiles per claritatem ostensionis dominus illuminat,& superbos per caliginem erroris obscurat.par.1.fo.162.B.

Humilior tanto esse & ad seruiēdum deo ꝓmptior quisq; debet esse ex munere,quanto obligatiorē se esse conspicit in reddenda ratione.par.6.fo.36.C.Item par.3.fo.391.B.

Humiles per valles,& superbi per colles notantur,vel vita corporalis & spiritualis.par.5.fo.134.B.

Humilitatis gradus duodecim.par.5.fo.45.H.

Humilitas perfecta habet tres gradus.par.5.fo.15.A.

Humilitatem primò posuit Saluator, describendo virtutes actiuorum:& quare.par.5.fo.55.F.

Humilitas an sit maxima virtutum.par.5.fo.55.G.& quomodo commendanda in aliquo singulari.fo.58.A.

Humilitati correspōdet maioritas in regno cælorum,secūm qd̄ dicitur:Quicūq; humiliauerit se &c.hic est maior in regno cælorum &c.quare & quomodo.parte.5.folio.55.H.

Humilitas habet proprietatem principiorū in scientijs: quæ sunt minima quantitate, & maxima virtute. parte. 5. fol. 45. H.
Humilitas est fundamentum spiritualis ædificij, & ex illa mansuetudo, & sequit patientia &c. pt. 6. fo. 93. G. Itē pt. 4. fo. 192. D. E.
Humilitas est, subdere se superioribus, æqualib⁹ & inferioribus. parte. 3. fo. 406. C.
Humilitas est debita dispositio ad sapientiā diuinā. p. 3. fo. 319. G.
Humilitas vtilitatē necat, dum homo se plus infirmū & inutilem quàm sit, existimat, & alijs prodesse desinit. parte. 3. fo. 10. A.
Humilitas dicitur caput quæ totum nostrorū actuum souet corpus. parte. 3. fo. 272. E. F.
Humili corde quę proferuntur in dei auribus superba non sunt: Et sicut grauis culpę est, sibi arrogare quod nō est, sic aliquando non humiliter dicere quod est. parte. 3. fo. 34. F.
Ad humilitatis vsum nobis seruiūt vicia, quę inter optima bona restant. parte. 3. fo. 11. B.
Humilitas illorum qui natura tardi ingenio, solertia tamen industrię suæ ad scripturarum noticiam, vel ad virtutum gratiā pertingunt, significatur per stellionem. parte. 3. fo. 338. E.
Humilitas plus placet deo, quàm ornat⁹ regius. Exemplū in Eraclio imperatore. parte. 2. fo. 104. B.
Humilitas deum placat, & quomodo. parte. 4. fo. 115. F.
Humilitatis radio se illuminat, qui aliorum bonum subtiliter pēsat &c. parte. 2. fo. 157. E.
Humilitatis gratiam percipientes, tanta se industria perfectionis bonis operibus mancipant, vt omnia à se rudera actionis noxiæ, inutilis locutionis, & etiam superfluæ cogitationis ejiciant. parte. 2. fo. 257. C.
Humilitas valde confert ad hoc, vt debitus modus seruetur. parte. 3. fo. 391. A.
Humilitatis genus triplex. s. vel quando aliquis ꝓ abluēdis peccatis incipit salubriter atteri, vel quādo spōtanea mētis deuotione pfectiores deo & hoib⁹ humiliātur, vel qñ cōtra pſecutores per patientiæ virtutē inuictus animus armatur. pt. 6. fo. 223. A.
Humilitas duplex, vna laudabilis, altera culpabilis, & hęc est inanis triplici modo. parte. 5. fo. 22. C.
Melior est tremor humilitatis q̄ cōfidentia supbię. pt. 3. fo. 241. E
Humilitas in omni tentatione custodit. parte. 6. fo. 47. E.
Humilitas grano sinapis assimilatur. parte. 5. fo. 45. H.
Humilitatis virtus magis fuit dispositiua ad cōceptionem verbi diuini, q̄ alię virtutes. parte. 5. fo. 128. H.
Humilitate si quando ꝓ necessitate opus est, sic eā assumamus, ne veritatē & constantiam deseramus. parte. 4. fo. 147. B.
Humilitas per vaccā triennē significat, & quare. parte. 1. fo. 65. D.
Humilitas per terrā, quæ est infimū elementū designatur, in qua deo facta oblatio acceptatur. parte. 1. fo. 165. G.
Humilitas Christi clauis est, quam qui habent, scripturas intelligunt. parte. 5. fo. 156. F.
Humilitas est decus & custos omnium virtutum, quæ in apostolis viguit q̄ plurimum. parte. 6. fo. 209. B.
Humilitatem qui habere studet, & in infirmitatibus suis complacet, sibi solēnitatem agit, & grata munera deo tribuit, & rex suę conuersationis existit. parte. 1. fo. 328. A.
Humilitas an distrahat vel promoueat ad orationem ad dominū deum. parte. 1. fol. 128. F. & fo. 130. F.
Humiliari discant se proximis, qui adhuc in quo loco habeātur, apud deum nesciunt. parte. 2. fo. 79. B.
Humor salsus vbi dominatur, fœcunditatem tollit. parte. 3. folio. 248. A. C.
Humor in Christi corpore existens, fuit quasi exhaustus p sudorē sanguineū, & per exactionem sanguinis in flagellatione, coronatione, manuū & pedum confixione, & lateris apertione, in cuius signum exiuit aqua &c. parte. 3. fo. 114. G. H.
Hun Hunni siue Mauri significantur per flumina, & q̄re. & multas terras Christianorum depopulauerant &c. parte. 6. fo. 254. G.
Hunni Gothos debellauerunt, qui vltra paludes Meotidas (quæ putabantur immeabiles) habitabant in Scythia. Ibidem.
Hunni anteqū debellarētur per Karolum, magnum multos Christianos interfecerunt. Ibidem. H.
Hunnorum rex Athlia, dixit se esse flagellum dei. parte. 4. fo. 139. H. & fol. 297. F.
Hur Hur est nomen terræ vel villæ, in qua manebant Abraham & Loth &c. Et est Hur nomen commune & proprium &c. parte 1. fol. 56. G. & fo. 159. G. Item alius fuit, qui dicitur fuisse cōiunx Mariæ sororis Moysi.
Hur an fuerit maritus Mariæ, vel filius Caleph & Mariæ. parte. 1. folio. 159. D. F. G.
Hur octo annorū genuit Vri, & Vri octo annorū Beseleel, vt dicunt glo. Hebraica, & quidā expositores nostri: sed improbantur. par. 2. fo. 19. H. Item parte. 1. fo. 197. F.
Hur, an & quare & quando interfectus fuit à populo Iudaico. parte. 1. fo. 198. D. & fo. 200. F.
Hus duarum prouinciarum nomē est, quarum vna est in regno Idumęę, & de illa est Iob natus. parte. 4. fo. 199. D. & fo. 200. C.
Hus de Melcha vxore Nachor filia Aran natus est, de cuius stirpe Iob descendit. parte. 1. folio. 78. E. Hus
Hussitarum familiare argumentum refutatum in magno concilio Constātię, est: Non habetur expresse in sacra scriptura: igitur credi non oportet. vel falsum est. parte. 1. folio. 83. C.

IAHEL ADINVENIT ARTEM faciendi tentoria, vt pastores haberēt domos portabiles, quia eos oportet trāsire de loco ad locum. parte. 1. fol. 46. F. Iabel

Iabes etiam est nomē viri, quē dicūt Hebræi fuisse Othoniel, qui fuit peritus valde in lege & doctor magnus &c. parte. 2. fo. 192. F. G. & fol. 193. F. H. & fo. 194. C.
Iabes quos Saul ab aduersarijs defenderat, rependunt quod post, & cadauer Saul & filiorum eius honorificē sepelierunt. parte. 2. fo. 96. E. & fo. 97. A. & fo. 75. A. B.
Iabin interpretatur sapiens de quo: Vbi sapiens, vbi scriba. parte. 3. fo. 209. A.
Iacob patriarcha secundum Hebraicam veritatem, rectus vel rectissimus interpretatur. Quòd autem vir vidēs deum dicitur, non à proprietate, sed à sono vocis habetur. pte. 4. fo. 76. E. Iac
Iacob & Esau in ventre matris impellebant se mutuo: quod fuit signum cōtentionis futurę inter eos, & inter populos ab eis deriuandos, Idumæos. s. & Iudæos. parte. 1. fo. 84. C.
Iacob generatio tota fuit electa, & quare. Vide in Deus Iacob.
Iacob patriarcha non confunditur ex hoc, q̄ ab eo descendentes tantum errauerunt declinando à Christo, & eum negādo. parte. 4. fo. 55. F.
Iacob ex obedientia patris pergens ad fuum auunculum in via scilicet in monte Moria, diuinum recepit oraculum. parte. 1. folio. 49. G.
Iacob quomodo per dolum accepit benedictionem, qui erat sine dolo, magna est quęstio &c. parte. 1. fo. 84. G.
Iacob absq̄ peccato petijt ius primogenituræ. par. 1. fo. 84. G.
Iacob an sit excusandus à mendacio, quando dixit patri suo se esse Esau. par. 1. fo. 87. G. H.
Iacob quomodo vouit: erit mihi dominus in deum: cū hoc sit de necessitate salutis, & votum debet esse de bonis quę sunt supererogationis. par. 1. fo. 90. D.
Iacob (vt dicunt Hebræi) accepit tres lapides supponens capiti suo &c. Et huius ratio secundum Hebræos & catholicos. parte. 1. fo. 89. G. H.
Iacob tulit tres lapides, qui facti sunt vnus in signum vnitatis essentiæ in deo & trinitatis personarum, vel trium naturarum in Christo scilicet corporis & animæ, & deitatis in vnitate personæ. parte. 1. fo. 89. G. H.
Iacob vidit scalam, & dominum innixum scalæ, & angelos ascēdentes & descendentes, & quid per hoc significatur. parte. 1. folio. 89. H. & 90. B.
Iacob an habuit promissionem à dño maiorem q̄ Abrahā & Isac scilicet q̄ dominum eius deberet se protendere vsq̄ ad dominium totius mundi &c. par. 1. fo. 119. C. & fo. 120. G.
Iacob, an habuerit clariorem reuelationē de mysterio Christi & futura beatitudine q̄ ipse Abraham. parte. 1. folio. 119. C. F. & fol. 120. G. H. & fol. 121. F. G. & fo. 137. C.
Iacob luctatus est cum angelo. Et dicūt Hebræi, q̄ fuerit angelus Esau: & quare cum eo luctam aggressus est. parte. 4. folio. 347. G. Item par. 1. fo. 96. A. Item parte. 2. fo. 285. E.
Iacob erexit lapidem in signum rei prēteritę. s. diuinę reuelatiōis sibi factę, & in signum rei futurę. s. fundationis templi & passionis Christi. parte. 1. fo. 90. C.
Iacob vouit domino votum: sed quid sit propriè votū. & quid vouit. Ibidem. D.
Iacob cum semel dictum sit, Non vocaberis vltra Iacob &c. cur legitur postea Iacob vocatus. parte. 1. folio. 99. A. C.
Iacob q̄ erat sanctę vitæ, quō petijt sibi vendi primogenituram. Arguitur contra, & soluuntur argumenta. parte. 1. fo. 84. G.
Iacob accipiendo ius primogenituræ, an & quomodo à mendacio excusatur. parte. 1. fo. 87. G. H.
Iacob quandiu vixit minus potens fuit ipso Esau, & ipsum valde timuit, & non sunt impleta ista in persona sua, impleta sunt tamen in posteris suis. par. 1. fo. 88. G.
Iacob benedictionem quare non retractauit Isaac. Adhoc respō-

dent Hebræi & catholici.parte.1.fol.88.G.
Iacob dormiuit vt dicunt doctores Hebræi & catholici,in loco qui fuit mons Moria,vbi Abraham auus suus obtulerat Isaac patrem suum &c.parte.1.fo.89.G.
Iacob erat octogintaquatuor annorū,quādo primò accepit vxorē & de hoc clara supputatio. Ex hoc etiā patet, q̄ non accepit plures vxores libidine ductus.par.1.fo.91.D.G.& fo.92.H.
Iacob quare fleuit,cū venit ad Rachel consobrinā sp̄onsam suā? Rationem huius dant catholici & Hebræi.pt.1.fo.90. G. Vide clarius fol.92.C.
Iacob expleto seruitio ꝓ Rachel vxore erat octoginta quatuor annorum. parte.1.fo.91.D.
Iacob quomodo videbātur pauci dies septem annorū,cū breue tempus longum videatur amantibus.par.1.fo.91.A.C.
Iacob quare non cognouit Liam de nocte ad eum introductam per vocem vel ad tactū &c.cum iam per septē annos mansisset cum ea in eadem domo.parte.1.fo.91.G.
Iacob & Lia an matrimonialiter coniuncti erant, vel an matrimonium inter eos erat,quādo fuit subintroducta ad eum &c. & an peccauit,si cognouit eam.par.1.fo.91.G.
Iacob quāto tempore post Liam duxit Rachel. parte.1.fo.91. G.
Iacob obijciuntur pro ingenti crimine quatuor vxores.Sed q̄m tunc mos erat,crimen nō erat:nunc autem crimē est, quia mos non est.parte.1.fo.91.A.B.
Iacob non accepit plures vxores libidine duct⁹, sed ꝓlis amore, parte.1.fo.91.G.
Iacob duabus vxoribus vsus est temperanter, ancillis obtēperanter,nec vlla intemperanter.parte.1.fo.92.H.
Iacob solus amouit lapidem quo puteus claudebatur. Hoc figurauit q̄ aliqs descēdēs ex Iacob debebat amouere lapidē .s.duriciam cordis, vt dicunt expositores Hebręorū.par.1.fo.92.C.
Iacob doctus ab angelo vsus est cautela in impositione illarū virgarum in canalibus ꝓ animalium conceptu:quia etiam Laban fraudulenter agebat contra eum.parte.1.fo.93.G.H.
Iacob ponēdo virgas,cur nō fraude arguitur,hoc sine dubio vt propheta fecit,nec credendum est eum fecisse sine spirituali reuelatione.parte.1.fo.94.A.
Iacob claudicatio vnde acciderit, an propter punitionem,& in pœnam diffidentiæ,& an litera sit tantum figuralis, mysticam habens significationem.pte.1.fo.97.A.C.
Iacob licet esset cōfortat⁹ ab angelo in recessu,& in ꝓcessu ab angelis sibi occurrentibus,tamen sicut hō timuit de fratre suo,per cuius terram habuit transire,& quare.parte.1.fo.95.F.
Iacob diuisit populū suum, expectando Esau fratrem suum duplici de causa.Ibidem.G.
Iacob remansit solus orando pro periculo duabus de causis.parte.1.fol.96.B.C.
Iacob videns angelum eum volentem deserere, rogauit eum ne discederet,donec dedisset ei benedictionem, & tandem fleuit. Ibidem.G.H.
Iacob ordinauit filios pro aduētu Esau, diuidēs eos vt honestius irent,& apparerent coram Esau.parte.1.fo.97.D.
Iacob adorauit Esau adoratione Duliæ,qui erat frater eius & primogenitus ętate, licet diuina ordinatione primogenitura esset translata.Ibidem.
Iacob verba redeuntis ad Esau,vtrum pauentis & perturbati animi verba,vsq; in hanc adulationem ꝓruperūt,an sine peccato potuerūt dici?Ibidem.E.
Iacob non est mentitus declinando ab ejus societate, licet promiserit ire post eum in Seir.Ibidem.F.
Iacob luxit Ioseph,xxiij.annis.parte.1.fo.103.B.
Iacob voluit transire per locum Bersabeę duplici de causa.pte.1. folio.111.G.H.
Iacob licet desideraret Ioseph videre,tamē formidauit descēdere in Aegyptum , quia erat senex & debilis,& quia timebat sepeliri extra sepulchra patrum suorum.parte.1.fo.111.H.
Iacob dicens Pharaoni: Dies annorum vitæ meę quos incolo, quid hoc vult dicere an de terra hic aliena,an de superna patria voluit intelligi?parte.1.fo.114.A.B.
Iacob vt peregrini dicit dies suos,& quare: & dicuntur dies mali & quare.Ibidem.C.
Iacob adorauit deum innixus baculo suo versus occidentem, versus quam partem nunc adhuc adorant Iudæi.parte.6.folio.156.D.
Iacob habuit noticiam beneficiorum Christi.par.1.fo.115.B.
Iacob sciuit ex reuelatione diuina,quòd Hierusalem destrueretur.Ibidem.G.
Iacob conuenienter dicitur caput sponsę: quia patriarcha aliq nomine dictus est Israel,à quo sicut à capite denominantur Israelitæ,cuius capilli fuerunt duodecim patriarchæ, oculi verò Moyses & Aaron dirigentes populum.parte.3.fo.361.C.
Iacob circuncidit duodecim patriarchas filios suos,& ab ipso denominantur duodecim tribus Israel.parte.6.fo.176.C.
Iacob cur omnes quos de liberis & ancillis genuit,æquali honore filios & hæredes constituit.parte.1.fo.116.F.
Iacobus Zebedæi dicitur maior respectu alterius triplici ratione scilicet ratione vocationis,ratione familiaritatis,& ratione passionis.parte.5.fo.36. B.
Iacobus qui fuit assumptus in transfiguratione Christi,an fuit filius Zebedæi,an Alphæi.parte.5.fo.53. G.
Iacobus Alphæi minor dicitur,ad differentiam Iacobi qui inter primos apostolos vocatus est & electus.par.5.fo.86.B.Et dicitur Iacobus minor frater domini,& qualiter declaratur.parte. 6.folio.79.E.F.G.
Iacobus minor fuit frater Iudæ qui dicitur Thaddeus & filius Alphæi.Iacobus autem maior frater Iohannis & filius Zebedæi. parte.6.fo.210.C.
Iacobus minor vouit se non comesturum panem , donec videret Christum resurrexisse à mortuis . parte.6. folio.57.F.
Iacobus & Iohannes sicut Iudæi crediderunt Christum temporaliter regnaturum.parte.5.fo.63.C.
Iacobus minor frater domini factus fuit episcop⁹ Hierosolymorum,vbi iuxta tēplū præcipitat⁹ & sepult⁹ est.par.6.fo.200.A.
Iacobus frater domini fuit primus episcopus & patriarcha primę ecclesiæ patriarchalis.s.Hierosolymitanę.parte.6 .fo.248.H.
Iactans curam suam in domino ipsum nutrit, sicut cura seculi vt vermis eum consumit.par.3.fo.163.A.
Iactantiæ notā cuitare q̄ vult,debet in legendo , disputando , & alijs actibus scholasticis exercendo à verbis arrogantibus abstinere.parte.3.fo.61.H.
Multo leuius est imperitiam legis confiteri,quàm iactare prudentiam,nec posse scire quod dicitur.par.4.fo.55. A.Interl.
Iacula tribulationes & persecutiones quæ præuidentur, minus feriunt:quorū rationem assignat Tullius &c.par.5.fo.232.B.C.
Ianitores templi fuerunt secundum ordines portarum in atrio ordinati secundum quatuor partes orbis.parte.2. fo.210. E. Ian
Ianua cælestis quando aperta fuerit,& per quid.Et assignatur duplex ratio.parte.4.fo.49.C.
Ianua cælestis clauditur aliquibus iniustis simpliciter , aliquibus ad tempus.parte.4.fo.49.F.
Ianua regni cælestis à tempore passionis aperta fuit , & ingressi sunt electi defuncti q̄tum ad animas:aliqui etiam quātum ad corpora ex gratia speciali,vt pie creditur de beatissima virgine Maria,& de beato Iohanne euangelista.par.4.fo.49.B.
Ianuarius est mensis primus apud Græcos & Latinos.parte.1. folio.146.B.
Iaspis lapis preciosus , cuius proprietas ,& eiusdem moralitas. Ias parte.6.fo.273.A.C.Item parte.4.fo.91. E.F.
Iaspidum multa genera sunt.Ibidem. Ibi
Ibices parua quadrupedia,quæ in petris morantur & pariunt,& ruentia in suis se cornibus illæsa suscipiunt. parte.3. fo.74.A. & folio.416.A.
Ibices partum habent difficilem secundum earum naturam , & quare &c.parte.3.fo.76.H.
Ibis auis aquatica,serpentibus inimica.parte.4.fo.63.A.
Ictus sæpe dum contra oculum venit , manum opponimus, vt Ic potius in ipsa quàm in teneriori vulneremur.par.3.fo.9.A.
Ideas sancti ponūt in mēte diuina,quæ sunt inuisibiles formę,& Ide tamen ,peedunt ab ipsis omnia visibilia,sicut artificiata visibilia ab exemplari inuisibili,qđ est in mente artificū.p.6.f.154.H.
Idioma primū inter homines fuit Hebręorū,& durauit vsq; ad ædificationē turris Babylonis,qđ interpretatur cōfusio.Nam tūc incępit multitudo idiomatū.par.1.fo.58.F.& fo.59.C.
Idioma Hebręę linguę consueuit e scribere,& a legere, sicut econtrario e pronunciare,& a scribere. par.1.fo.68.A.vide etiam in Hebraica lingua & in Lingua.
Idiomata diuersa sciebant illi qui assistebant regibus,vt scirent legere literas,& loqui cum nunciis aliorum idiomatum.Hoc erat consuetum antiquitus.par.2.fo.178.C.
Idiota quis dicitur.par.6.fo.171.A.
Idithun an proprium nomen vel appellatiuum,& quid significat.par.3.fo.195.C.& clarius fol.196.H. Ido
Idololatrantiū vecordia vel stultitia arguitur,qui tanq̄ irrationalia pecora cultum & vocabulum deo impositum figuris, non solum hominum,sed pecudum,ligno & lapidibus impressis,par.1.fo.142.A.

Idololatrandi occasionem an dederunt Iudęis Aegyptiį conuersi ad Iudaismū, qui ascenderunt cum Iudæis de Aegypto. parte.1.fo.198.B.& fo.200.E.

Idololatrātium modus in sacrificijs erat ꝙ adipes à sacerdotibus comedebantur,& vina libaminū bibebantur. par.1.fo.371.D.

Idololatrantium vniuersitas significatur per decem tribus idolatras. parte.4.fo.349.H.

Idololatrant principes & milites,clerici & religiosi,similiter & vulgares cui & quomodo.parte.4.fo.222.D.

Idololatrandi magna voluntas populi Iudaici,non solū in viris, sed etiam in vxoribus & liberis insinuatur.parte.1.fo.198.C.

Idololatrare solent tria genera hominum,& quomodo illorum idolatria subuertitur & extirpatur.par.1.fo.344.H.

Idololatræ facti sunt multi descēdētes ab Abrahā,vt Hismaelitę, & etiam ab Isaac,vt Idumęi,& multi de filijs Iacob &c.par.4. folio.369.F.

Idololatræ in agris & alijs locis indifferēter ,p sua volūtate īmolābāt hostias idol',& in hoc filij Israel imitabātur eos,ātecꝙ p legē eis datā determinaretur locus sacrificij.par.1.fol.244.D.

Idololatrarū sacerdotes habuerūt capita rasa,& ad detestandum cultū idololatrię ,ꝑceptū fuit sacerdotibus ve.le.vt nō raderēt caput nec barbam.parte.1.fo.274.G.

Ololatræ colentes cæli militiam,in cōiunctionibus planetarum faciebat cōiunctiones diuersorum animaliū, & diuersa semina in eodem agro cōiunctim seminabāt in cōiuctionibus planetarum,& quare hoc faciebāt.parte.1.fo.247.H.

Idololatræ quidā colebāt septē planetas,& potissime illi qui erāt in astrologia imbuti,quātum ad hoc ꝙ omnia quæ agūtur in humanis actionibus,deriuantur à stellis.parte.1.fo.304.G.

Idololatræ post sacrificia sua congregabantur circa idola ad eo medēdū sanguinē suæ victimę i veneratiōnē idoli.p.1.f.345.C.

Idololatræ solebāt dormire super corium hostiæ immolatæ,ad habendūum reuelationes in somnis.parte.4.fo.104.F.

Idololatræ in cultu suo vtebantur ossibus mortuorū, & ideo sacerdotes ve.Te. q per tpa certa mistrabāt,nō debebāt īgredi ad mortuos nisi valde propinquos.par.1.fo.274.G.& fo.297.B.

Idololatria vnde traxit originem,secundum Lactantium & Ciceronem.parte.3.fo.381.B.E.

Idololatria ortum habuit à Belo rege Assyriorū, & quomodo. parte.1.fo.304.F.Item.parte.3.fo.145.D.& fo.381.B.C.

Idololatriā Sathanas Zælo inuidiæ inuenit.parte.6.fo.48.B.

Idololatria quādo initiū habuit inter homines,& an ī prima ætate fuit idololatria.par.1.fo.46.F.& fo.48.A.D.E.G.

Idolum non legitur fuisse aliquod à creatione mundi vsq; ad diluuium,& etiam post per magnum tempus.parte.3.fol.381.D.

Idololatria apud Gentiles reputabat meritoria',& fornicatio licita,propter quod talia publice agebant:sed Iudæi idololatrantes operabantur hæc in occulto,ne secundum legem punirentur quæ illa prohibebat si palam fecissent par.6.fo.6.H.

Idolatria est maximum malum de genere suo. par.3.fo.381.H. Item parte.2.fo.241.E.

Omne peccatum immūdicia est animæ,sed idololatria maxime. parte.1.fo.241.E.Item parte.3.fo.381.H.

Idololatria est fornicatio spūalis.dicitur etiā fornicatio corpalis, & quare.parte.4.fo.279.H.Item parte.1.fo.244.B.

Idololatriæ peccatū quodāmodo ęquiponderat omnibus alijs peccatis,eo ꝙ importat talem recessum.par.1.fo.296.D.

Idololatria præcipuē in tribus locis exercebatur,vt fuerunt,montes excelsi,colles,& ligna frondosa siue luci.par.1.fo.344.H.

Idolatria per vniuersum mundum publicē viguit à prima ætate vsq; ad Sertam exclusiuē,præterꝙ in paucissimis scilicet Israeliticis &c.parte.3.fo.92.D.

Idololatria tripliciter impenditur ,aliquādo enim impēditur dæmonibus in aliqua effigie apparentibus,aliquādo corporibus cęlestib',aliquādo idol' humana arte adinuētis.pt.1.fo.370.C.

Idololatriæ ritus instructi videntur à sapientibus,& hoc significatur per vitulum aureum &c.parte.1.fo.199.B.

Idolatriam qui colit,omnibus vicijs subijcit se: & quasi dijs & dæmonibus quot vicijs seruit.parte.3.fo.198.A.

Idololatria dici potest quodlibet vicium, & per quem modum loquendi.par.1.folio.344.H.

Idololatrię signa sunt,assimilari idololatris ī exteriori apparētia, quę cōsistunt in mō se habendi & in mō viuendi.p.1.fo.346.C.

Idololatria sic est vitanda,vt nec idololatras nec eorum discipulos vel fautores cōtingamus,nec cōmunionem cum eis habeamus.parte.1.fo.241.B.

Idololatria simulacrorum non solum prohibetur,sed omnis hæ reticorū error.Hi ēm artifices vanitatis & superstitiosi dogmatis,qui de corde suo quos volunt fingunt sibi deos.parte.1.folio.363.B.& fo.370.A.B.

Idololatria quæ & qualis ,phiberur,cū dicitur:Nō habebis deos alienos corā me.Dicūt ēm Hebræi,ꝙ intelligitur generaliter ,p oī idololatria quę alienat à vero deo.Doctores aūt nostri dicunt, ꝙ prohibetur idololatria in speciali &c.pte.1.fol.163.H.

Idololatria quædā fiebat sine quacūq; imagine,& sic antiqui Romani diu coluerunt deos absq; simulacris.parte.1.fo.163.H.

Nimiam abundantiā sequitur idololatria.par.4.fo.10.A.Interl.

Idololatria quæ vigebat in Iudæa,cum sit directē contra deum, est grauius peccatum q̄ Sodomia.parte.4.fo.196.H.

Idololatriæ multiplex ignominia & inanitas declaratur,q̄ multis deductionibus cōcluditur. par.4.fo.206.D.E.F.G.H.

Idololatria quadruplex gentis Christianæ.par.4.fo.222.D.

Idololatriam an committant Christifideles adorantes sacramentum eucharistiæ.parte.6.fo.281.G.

Idololatria quæ corruptio humani generis est, fluxus sanguinis animæ dicitur, quam effœminata mulier significat. pare.1, folio.241.B.

Idololatria est lepra spiritualis.parte.1.fo.278.A.

Idololatria significatur per mulierem in amphora sedētem.parte.4.fol.411.A.

Idololatriæ destructio per orbem ad prædicationem apostolorū figurata est per fractionem simulacrorum factam post solēnitatem azymorum.parte.2.fo.234.D.

Idololatriam omnino cessasse per mūdum ad prædicationē apostolorum & aliorum doctorum,quomodo hoc intelligēdum sit.parte.4.fo.420.B.G.Item parte.1.fo.166.C.

Idololatria licet pro maiori parte cessauerit,tamen ad huc dicuntur esse aliqui habitantes in parte aquilonari,qui dicuntur viuitarij,& adorāt ,p deo diei primū viuens quod occurrerit eis in mane.pt.4.fo.80.A.& fo.311.F.& folio.349.H.& fo.399.G. & fo.407.D.

Idololatria: vide etiā in Gentilis.

Idolum & similitudo differunt.parte.6.fol.44.F.H.Item.par.1. fol.163.F.& fo.306.D.

Idolū & simulacrū quomodo differūt,& quid sūt.p.1.fo.306.D.

Idolorum iuuentor primus,Ninus rex conditor Niniue,& quomodo.parte.5.fo.154.F. Item parte.4.fo.72.E.F.& fo.330.C. Item parte.3.fo.381.C.D.Item parte.1.fo.304.F.G.

Ad idola ponendū, vt Hebręi dicūt,fecit tentoria Iahel:& Tubal canebat instrumentis musicis corā idolis ea venerando. Et ex illo patet,ꝙ illi qui descenderunt ex Cain,fuerūt mali & peruersi. parte.1.fo.46.F.& fo.48.A.D.E.G.

Idola sunt vana,& à vero probantur esse aliena.par.3.fo.91.E.

Idola dicuntur offensio,vel quia ī illis offendit deus,vel offensionem & ruinam suis afferunt cultoribus.pte.2.fo.184.E.

Idola variata habuit Gentilitas:alij ignem colebant, quē Vulcanum dicebāt:alij ætherē vel aerē.par.3.fo.380.A.C.& fo.381.E.

Idolorum diuersis imaginibus pingebantur omnes parietes templi,vt nulla esset bestia quam non parietis pictura monstraret. parte.4.fo.223.A.B. Item parte.1.fo.142.A.

Idolorum diuersorū varius erat cultus,& aliquando contrarius. Sicut in sacris Veneris colentes erant nudi,& in sacris Martis erant armati.parte.4.fo.282.D.Item parte.3.fo.381.F.

Idola fiebant de diuersis metallis secundum ,pprietatem illorum pro quibus fiebāt,vt idolū Martis de ferro, Solis de auro &c. & horum ratio,parte.4.fo.375.H.

Materiam idoli creauit deus,sed stulticia hominum formam addidit.parte.4.fol.433.C.

Idolis suis quas,quales,& quām detestādas horribilesq; oblatiōes fecerunt Gentiles & idololatrę.parte.3.fo.381.E.F.

Idolorum cultores sunt in duplici differentia.quidam ex simplicitate & ignorātia, alij contra dictamen rationis pt.3.fo.91.D.

Idolorum cultores prudētiores,dicunt se nec idola, nec in eis dęmonia colere,sed quę per idola signātur &c.Alij dicunt se non colere ipsa corpora,sed quę illis ptęsidēt numina.p.3.f.257.A.

Idolorum cultum volebāt arguere aliqui Gentiles magis subtiles & literati ex libris Moysi.parte.4.fo.436.G.

Idola ab antiquo facta in maiori reuerentia habebantur. parte.3. folio.380.D.

Idolum sibi fecerūt Gentiles ipsum affectum quo vrgebantur in vicijs,Venerē vt voluptatis amatores.parte.2.fo.33.E.

Idolorum diuersorum sacra diuerso modo peragebātur. Liberi cultores in sacris insaniunt,& in festiuitate satiati,noctem luxibus totam duxerunt, & per libidinem & immundiciā dijs suis placere putabant:quanto quis sceleratior erat tantō magis deo suo placere putabat.parte.3.fo.381.F.

Index in Glos. ordi.

Idolum de metallo factum per maleationem tres requirit operarios.parte.4.fo.4.72.F.

Idola non manufacta, vt stella & luna colētes, eadem ratione reprehenduntur, sicut idola manufacta venerantes.parte.4.fo.78.B.Item parte.3.fo.257.A.

Idolorum cultura īcurrit duplex malū. pt.3.fo.92.D.& fo.380.A

Idola Babyloniorū, gallina pullinaria vocabātur, quæ fiebant per constellationes, aliqui enim faciebant imaginem solis,alij Lunæ.parte.2.fo.177.B.

Idola pro salute regis Babylonis portabantur in sacerdotū humeris,sicut Christiani modo portant reliquias sanctorum. parte.4.fo.206.D.

Idolum Martis qui est deus belli,tenet in manu gladium & securim.parte.4.fo.206.E.

Idolum Priapi:vide in Priapi idolum.

Idolum Moloch:vide Moloch idolum.

Idola Aegypti in transitu domini subitò corruerunt, pte.1. folio.147.C.

Idola per Rachel furata patri suo quæ fuerunt.Vide opiniones. parte.1.fo.94.D.

Idola vtrum responsa dare valeant ea colentibus, & quomodo hoc fit permissione diuina.parte.1.fol.94.D.

Idola post aduentum Christi conticuerunt, futurorū scīētiā promittentia:sed vocem amiserunt.parte.4.fo.73.B.& fo.80.B.

Idolum vsq; hodie in ecclesia vel in corde credentium ponitur, quando nouum dogma constituitur,& in abscōdito adoratur. parte.4.fo.156.E.

Idolis sacrificare probantur, qui principalibus vicijs captiuati esse manifestantur.parte.4.fo.433.C.

Idolum cuiuslibet peccatoris est vicium cui principaliter manicipatur.parte.4.fo.220.D.& clarius fo.223.B.

Idola facimus de auro & argento sanctarū scripturarum, quādo gratiam sensus & eloquētiq; hæretica prauitate corrumpimus. parte.4.fo.232.A.

Idumæa,Duma,Edom,vna gens.In Hebreo nunq; scribitur Idumæa,sed semper Edom,quem Idumæam expressit Græca translatio.parte.4.fo.247.F.& fol.259.E.& fo.370.G. Item.parte.1. folio.16.B.

Idumæa,vt Iudæi dicūt,significat Christianitatem, seu ecclesiam Romanā, & dicunt etiā q; omnes qui tenēt legem Nazareni, pro maiori parte sunt Idumæi &c.parte.4.fo.63.E.F.

Iebusæus,in Hiebusęus.

Iechonias fuit à deo repulsus,& Zorobabel acceptus.causa describitur.parte.4.fo.405.C.

Iechonias rex Iuda quomodo in genealogia Christi ponitur', cū scribat Hieremias: Scribe virū sterilem, nec erit de semine eius &c.parte.5.fo.125.C.Item parte.4.fo.141.F.

Iechonias,Chonias,Ioachin,idem nomen est & eiusdem. par.4. fol.141.F.G.

Iecoris virtute occulta & calore, excoqūtur & digeruntur cibi, vt aiunt physici.parte.2.fo.2188.B.

Iecur vt physici aiunt voluptatis & cōcupiscentiæ causas in se habet.parte.4.fo.87.B.

Iehudi in Hebræo,i latino significat Iudæum &c.pt.4.fo.160.B.

Ieiuna ita, vt alio manducante prandisse te gaudeas. parte.3. folio.147.A.

Ieiunandi & orandi datur nobis exemplum, cum aliquid magnę virtutis incipere volumus.parte.2.fo.251.B.

Ieiunat deo qui pro amore eius se macerat, & quod sibi subtrahit alteri largitur.parte.5.fo.26.B.

Qui ieiunat,vel seruando quod non edit,vel gloriam quærēdo in terra thesaurizat &c.Ibidem.

Ieiunantibus cælum aperiri significatum est per hoc q; post quadraginta dies,Noe fenestram aperuit.parte.1.fo.53.E.

Non ieiunatur,non media nocte surgitur,nulla difficilia indicuntur à tempore paschali vsq; ad Pentecostes, & quare. parte.3. folio.284.A.

Ieiunium duplex,s.corporale & spirituale.pte.5.fo.33.F.

Ieiunium duplex scilicet in tribulatione, & in gaudio. parte.5.fo 33.F.& folio.140.B.

Ieiunium duplex,Quoddā ordinatur ad refrenationem carnis& ad contemplationē,aliud est ex plenitudine & perfectione contemplationis.parte.5.fo.33.H.

Ieiunium generale,quod,& quale sit.parte.5.fo.55.A.

Ieiunium,quare,& quo modo sit faciendum parte.5.fo.26.A.

Ieiunium tuum, non sit lucrum marsupij,sed animæ saturitas. parte.4.fol.95.F.

Ieiunium quo fit abstinentia à vicijs & exercitium in operib⁹ pitatis,hoc elegit dominus.par.4.fo.95.G.& fo.100.A.

Ieiunium corrigat qd' gula peccauit.par.1.fo.260.B.

Ieiunium deo acceptum est non solum à cibis, sed ab omnibus rebus illicitis abstinere.par.4.fo.95.A.

Ieiunium ne putes sufficere sine eleemosyna & oratione:ieiuniū te castigat,sed alterum non reficit.par.3.fo.147.A.

Per ieiunium sanantur pestes corporis,per orationem verò pestes mentis.par.2.fol.291.C.

Ieiunium debet sanctificari bona voluntate,operatione & oratione.parte.4.fo.354.E.Interl.

Per ieiunium comprehenduntur omnia quo nos à contagione vitiorum & illecebris seculi obseruamus.par.2.fo.131.G.

Per ieiunium mēs liberius eleuatur ad sublimia.par.1.fo.204.A.

Ieiunium quadragesimale præcipitur nobis ex lege & prophetis parte.1.fo.206.B.& fo.321.H.

Ieiunium nullum fieri à Paschate vsq; ad Ascensionē statuerunt probatissimi Aegypti monachi &c.& quare.par.5.fo.140.D.

Ieiunia illa quę sunt magnæ perfectionis non sunt imponenda hominibus imperfectis, & de hoc exemplum.par.5.fo.33.H.

Iepthe quomodo impleuit votum,qd' fuit votum ab ipso.par- Iep
te.2.fo.46.F.& fo.47.G.

Iepthe si obtulit filiam virginē, non sacrificium deo,sed animus placuit offerentis.par.4.fo.123.A.& fo.478.B.Item parte.2.folio.46.E.F.& fo.47.A.B.E.F.G.& fo.48.A.B.& fo.317.F.

Iepthe filia scd'm Hebræos fuit consecrata domino ad seruiendū deo in vigilijs & orationibus,viuendo in virginitate &c.parte.1.fo.264.D.

Ieremias		Hieremias	Ier
Iericho		Hiericho	
Ieroboam	Vide in	Hieroboam	
Ieronymus		Hieronymus	
Ierusalem		Hierusalem	

Iesbidenob dicunt aliqui q; sunt tres dictiones &c.sed hoc patet falsum esse &c.par.2.fo.110.B. Ies

Iesse pater Dauid fuit binomius:dictus enim fuit Iesse & Isai.parte.5.fo.6.B.D.Item par.2.dicitur trinomius.s.Iesse, Isai,& Naas folio.115.G.

Iesus vbi primo loco in scriptura ponitur.par.1.fo.159.B.

Iesus & tetragrāmaton sunt conformia nomina:& quomodo.pte.1.fo.130.D.

Iesus nomen apud Hebræos & Græcos à ioth & iotha incipit, qd' vtrunq; nota est denarij numeri. par.1.fo.196.A.

Iesus Hebraicè, Sother Græcè,Saluator Latine.par.5.fo.96.A.

Iesus nomen est personæ,Christus nomen naturæ. Significat ēm duplicem naturam in vno supposito,s.diuinam & humanam. parte.5.folio.5.D.

Iesus nomen primum in Exodo reperitur,& non in Genesi: vbi non tam filij gesta Naue,quàm Iesu domini mei sacramenta significantur.parte.2.fo.3.A.B.

Iesus dominus meus suscepit principatum,cōferamus gesta Moysi cum principatu Iesu &c.Ibidem.E.F.

Iesus Nazarenus fuit natus post tempus Achaz per.500.annos & amplius:Controuersia super hoc declaratur.p.4.fo.19.E.F.G.

Iesu Nazareni nomen euangelista diabolum primò dixisse induxit,& huius ratio.par.5.fo.138.A.

Iesus qui dicitur Christus.An conuenienter fuit sibi impositum hoc nomen,& an de nouo.par.5.folio.130.H.& folio.131.B.Itē parte.4.fo.20.B.

Iesum Nazarenum,vtrum Iudæi cognouerunt esse Christum sibi promissum? Arguitur pro & cōtra, cum respōsione ad quæstionem & argumenta.parte.5.folio.66.F.G.H. Item parte.6.folio.36.D.

Iesus Nazarenus,vt inquit Rab. Moyses in libro Iudicum ordinariorum,visus est esse Messias,& interfectus est per domum iudicij:& fuit ipse causa & promeruit vt destrueretur Israel in gladio.parte.6.fo.275.H.

Iesum Nazarenum dicunt Iudæi miracula fecisse virtute nominis tetragrammatum. Vide quomodo & per quid sicut & ipsi perfidi tradunt.parte.6.fo.279.A.

In Iesum Christum credentes,signum nominis eius in fronte & professione proferunt.parte.1.fo.196.A.

Iesum Christum si nos patre nobis reuelante confessi fuerimus esse dei viui filium,& nobis dicetur: Tu es Petrus,& super hanc petram &c.parte.5.fo.52.D.

Iesum Nazarenum quem nos confitemur esse Christum in lege & prophetis promissum,Iudæi negant esse Christū,& arguunt sic &c.parte.4.fo.8.F.

Iesus Nazarenus probat se esse deum dupliciter.par.5.fo.32.H.

Iesus Nazarenus probatur esse verus Messias & quòd fuerit homo & deus.parte.6.folio.280.E.Vide etiam in Christus.

Iesus est filius dei naturalis, eiusdem naturę cum eo, non identitate specifica,sed numerali, distinctus tamen in persona.parte.6. folio.234.D.

Iesus non in aureo calice. i. in compositione sermonum & eloquentię decore sua tradidit dogmata, sed in vasis fictilibus &c. parte.4.folio.174.G.

Iesus legit legem & in auribus populi recitat cum legis arcana reuelat, & per gratiam domini literę velamen amouetur. parte. 2.folio.14.B.

Iesu amicitias qui expetit, multorū sibi inimicitias patienter sciat tolerandas.parte.2.folio.15.E.

Iesus Christus dominus noster quomodo lucem protelauerit,& maiorem fecerit diem, sicut factum fuit tępore Iesu Naue &c. parte.2.folio.15.F.

Iesum filium dei qui in occulto Iudęus est,i.Christianus sequitur, non Iesum Naue,quem Iudęus carnalis sequitur.Et adhuc pugnat Iesus dns noster cōtra quem & quomodo. pte.2.fo.16.F.

Iesus Christus ipse solus verè presbyter dicitur. & sicut in pōtificibus pontificum princeps est,ita in presbyteris vel senioribus princeps presbyterorum est.parte.2.folio.19.E.

Iesus Christus verus pontifex,quæ & qualia eius sacramenta.parte.3.folio.385.F.

Iesus dicitur auctor fidei,quia deus illam infūdēdo, quia homo, illam prædicando,quia consummator illius,per miracula confirmando.parte.6.folio.158.H.

Iesum sequebatur multitudo magna, sed alia & alia intentione & fine.parte.5.folio.203.H.

Iesum quidam pietate moti,sicut arreptitium, vel furiosum tenere & ligare voluerunt, & quare hoc.alij dicebāt eum dęmonē habere priuatum,alijs dęmonib⁹ superiorem.parte.5.fo.96.D.

Iesum non habuisse animam dicunt Apollinaristę,vnde illius acceperunt occasionem.parte.1.folio.261.B.

Iesus sęp res mirabiles vult facere,de locustis vincere vult gigātes, & de his q̄ in terris sūt cęlestes superare nequitias.pt.1.fo.287.F

Iesu exaltatio in conspectu populi à baptismo exordium sumit, & ad hoc figura.parte.2.folio.6.E.

Iesus talem modum tenuit in prædicando, qualem tenuit Iohan bap.duplici de causa.parte.5.folio.16.H.

Iesu Christi prædicatio describitur quantum ad tria.s. quantum ad tempus,locum,& modum.parte.5.folio.16.H.

Iesus licet ante incarcerationem Iohannis prędicauerit,non tn̄ ita publice,sicut pòst prædicauit.Ibidem.G.

Iesu in terra Zabulon & Nepthalim (vbi sita est Capharnaū)primò prędicauit.parte.5.folio.16.H.

Iesus qua ratione reliquit Nazareth, & venit Capharnaum.parte.5.folio.16.G.

Iesus stando prædicauit turbis, sedendo vero Apostolis, & hinc inolcuit consuetudo,& vulgaribus sit verbum stādo, religiosis verò sedendo.parte.5.folio.209.F.

Iesus non solum doctrinam suam docuit verbo, sed etiam facto confirmabat per miracula.parte.5.folio.17.D.

Iesus quia in eo erat virtus diuinitatis, sicut poterat exterius homines vocare per vocem, ita poterat interius attrahere pro sua voluntate per inspirationem.parte.5.folio.17.D.

Iesus simplices magis constituit apostolos ad prædicatores euangelij quàm literatos, vt fides euangelij magis attribueretur sapientiæ diuinæ quàm humanæ.Ibidem.

Iesus à principio aliquos simplices vocauit, ita similiter aliquos literatos.parte.5.folio.17.D.

Iesus multa fecit quæ non sunt scriptura,nec mundus capere posset vbi scriberentur.parte.5.folio.35.B.& folio.244.C.

Iesus abscondit se non occultando retro parietem,sed virtute diuinitatis se reddendo Iudæis inuisibilem.Et in hoc dedit nobis exemplum patientiæ.parte.5.folio.110.G.

Iesus in conspectu Herodis noluit aliquid signum facere, nec responsionibus eius respondere duplici ratione.parte.5.fo.179.H

Iesus ita nunc opprobrijs exhonoratur falsorum fidelium, sicut tunc conputus est saluis infidelium.parte.5.folio.81.E.

Iesus gauisus est in superiori parte animę propter impletionē voluntatis paternę,& ex fidelium redemptione,& ex sui corporis propinqua glorificatione.parte.6.folio.158.H.

Iesus princeps militiæ est cęlestis:Et huius figura.pte.2.fo.9.B.D.

Iesus significatur per Artaxerxen, qui lumen in silentio tentans interpretatur,& quare.parte.2.folio.249.D.& fo.255.E.

Iesus significatur per Ionathan,qui donum columbæ interpretatur.parte.2.folio.76.D.& folio.77.D.& folio.84.D.

Iesus significatur per Samuelem.parte.2.folio.78.H.

Iesus significatur per Achimelech ratione duplici.pte.2.fo.87.D

Iesus significatur per angelum qui apparuit in specie viri perfecti.parte.2.folio.9.D.

Iesus iucundum est nomen sed non nisi gustianti, amarum verò seculum.parte.3.folio.159.F.Interl.

Iesus Vide etiam in Christus.

Iesus filius Naue nominatur vir decorus, ob insigne virtutis & principatus,& quæ eius mater.parte.2.folio.197.E.

Iesus Naue trinomius fuit. Dicebatur enim Iesus, Iosue, & Osee. parte.1.folio.15.C.

Iesus filij Sirach scripsit librum Ecclesiasticum,& qn̄. parte.3. fol. 368.C.& fo.387.A.& fo.421.G.& folio.422.F.& fo.437.E.F

Iesus filius Sirach & ei⁹ nepos Iesus filius Iosedech librum Ecclesiasticum scripserunt.parte.3.folio.387.F.

Iesus filius Sirach,nec ab Hebręis,nec à Græcis,nec à Latinis reponitur inter prophetas.parte.3.fol.422.C.

Ietro fuit vocatus pluribus nominibus.s.Raguel & Ietro Cineus Iet & Obab: & horum ratio.parte.1.folio.126.D.& folio.280.H.& folio.281.D.

Ietro an venerit ad Moysen post legem datam vel ante, habentur opiniones,& an fuerit cōuersus ante legē.pte.1.fo.160.B.C.H.

Ietro vtrum inter viros vnum deum colentes religiosęq; sapientes habendus sit, sicut Iob merito queritur, imo credibilius habetur.parte.1.folio.160.G.

Iezabel an & quomodo depīxit oculos suos stibio.p.2.f.214.B.C

Iezabel de qua in apocalypsi dicitur non fuit illa quę.iij.Reg.xxj. idololatra dicit, quia. cccc. annis & amplius añ fuit pedibus eq̄ quorum conculcata. iiij.Reg. ix. sed fuit alia falsa prophetissa, vel forte aliquis hæreticus qui propter molliciem carnalis vitę mulier est dict⁹.parte.6.folio.244.G.Itē parte.1.fo.310.E

Iezrael metropolis est in regno decē tribuū. parte.4. folio.333.E.

Ignis de petra.i. de Christo exīt,quia caro Christi diuino spiritu Ig repleta,omnia peccata exussit.parte.2.folio.39.E.Interl.

Ignis natura siue proprietates quatuor habet, quia vrit,purgat, calefacit,vel accendit,& illuminat.parte.6.folio.166.G.

Ignis duo facit vrit.s.& lucet.parte.3.folio.288.B.

Ignis duplicem vim habet,vrendi.s.& lucendi.parte.1.folio.189. A.& folio.193.A.& folio.209.A.

Ignis actus primus & actus secundus quis sit.parte.4.fo.301.F.

Ignem & aerem elementa,mīsti philosophorum non congnouerunt vsque ad tempus Aristotelis.parte.1.folio.30.A.

Ignis natura est,vt in superna moueatur,& in ipsum conuertatur quod crematur.parte.1.fo.296.A.

Ignis humani corporis vt aiunt in iecore præcipue habitat, inde ad cerebrum subuolat, deinde ad alios cęteroſque sensus, & sic per membra diffunditur.parte.4.folio.187.A.

Ignem de cælo aerio mittere inferius,& ventos turbinis commouere,potest diabolus:Vide quomodo & quare.pte.3. fol 8.C.

Ignis quando modicum tangit stipulam,quasi lambendo statim exurit.parte.4.folio.15.F.

Ignis si per aliquem accēsus fuerit,& damnum intulerit,quomodo pœna super illo & sententia ferenda sit.parte.1.fo.170.D.

Ignes varios habet deus quos emittit de thesauris suis. parte.4. folio.197.E.

Ignis triplex.s.charitatis,irę,inuidiæ,& gehennę.Duo primi Christi aduentum prędecēt,tertius sequetur &c.parte.3.folio.232.A

Ignis est charitatis,est etiam cupiditatis.parte.5.folio.116.H.

Igne charitatis exuritur fœnū, lignum,stipula, & plumbum iniquitatis.parte.4.folio.193.A.

Ignis inopia,mala Lazari quę habuit purgauit.parte.5.fo.168.A.

Ignis probatio tribulationis, vel ignis purgatorius ad purum exuret,quod de leuioribus credendum est peccatis. parte.5.fol. 14.F.Item parte.1.folio.154.B.

Ignis nomine frequenter intelligitur alia pœna in sacra scriptura. parte.4.folio.219.B.& folio.230.D.& folio.328.F.

Ignis duplex est. Ignis enī in hoc seculo est,& in futuro:iste ignis illuminat,ille incendit &c.parte.1.folio.209.A.

Ignis cum sit de natura sua lucidus,quomodo erit in tenebris obscurus.parte.5.folio.30.H.

Nescio ait Origenes si ille ignis in futuro seculo qui incendit, habeat aliquid quod illuminet.parte.1.folio.209.A.

Ignis post iudiciū erit ad afflictionē damnatorum formaliter:alia yò elemēta erūt tm̄ virtualiter: in q̄tū pœna gehēnę cōtinebit i se eminētius qcqd afflictionis cōtinet in ipsis.parte.3.fo.428.B

Ignis pœnalis crematione habet,& non lucem, vt in vtroque puniantur,qui in vtroque peccauerunt. parte.3.folio.27.E.

Ignis inferni qui non lucet ad consolationem,aliquando lucet ad

pœnam .Ibidem.F,Item par.1.fo.209.A.

Ignes duos futuros legimus. Vnum æternum quo æternalite punientur reprobi qui sequetur iudicium.Alterum qui præcedet,quo exuretur facies mundi &c.par.6.fo.37.G.

Ignis gehennę humano studio non succenditur,sed creatus est à deo ab origine mundi.parte.3.fo.43.E.

Ignis purgatorij idem est cum igne inferni.Sicut enim in eodem igne aurum rutilat,& palea fumat,sic idē ignis purgat electos, & damnat reprobos.Sed reprobis est ad semper, electis tantū ad tempus.par.6.fo.37.H.Item par.4.fo.107.F.

Ignis conflagrationis præcedet aduentum Christi ad iudicium purgans cælum aerium & terram.par.4.fo.86.G.

Ignis extremi iudicij tantum ascendet super terram,quantū aqua diluuij.par,4.fo.349.G.

Ignis accendetur diuinitus dicit Ra. Salo.. tempore futuro, qđ vocat tempus Messiæ comburens alios populos & non lędens Iudæos.par.4.fo.75.D.

Ignis qui de cælo descendit ad altare tabernaculi,erat vt dicit Ra. Sa.continuus absq; extinctione,& hoc diuino miraculo.parte 1.folio.271.H.

Ignem de cælo venire solitum ad sacrificium deuorandum & in dedicatione templi sub Salomone legimus: & quando Elias in monte Carmeli construxit altare.parte.1.fo.45.B.

Ignis consumens oblationem Abel fuit signum diuinæ acceptationis .Ibidem .D.

Ignis de cęlo super altare descendit sub Moyse Dauid Salomonē & Elia.Sub Manuhe autem angelus de flamma eduxit.parte.1.folio.207.Interl.

Ignis ex consūmatione sacrificij erat à deo solo.par.1.fo.230.D.

Ignis sacrificia consumens quo tempore fuit conseruatus & datus.parte.1.fo.230.H.& folio.231.C.

Ignis in sacramentis in catechizando & exorcizā do prius adhibetur,& post venitur ad aquam baptismi,& quare sic. parte.3. folio.175.E.

Ignis an & quomodo non adussit pueros in fornace existentes. opiniones sunt.Arguitur in cōtrarium:& rationes soluuntur. parte.4.folio.31.F.G.

Ignis oblitus est suę virtutis.parte.3.fo.383.H.Item par.1.fo.143. D.Item parte,4.fo.300.F.& fo.302. G.

Ignis sulphureus habet ardorem & fœtorem ad significandum vicium Sodomorum.par.3.fo.73.G.

Ignis qui descendit & consumpsit oues & pueros sancti Iob, operatione dæmonis factus fuit.par.3.fo.7.G.

Ignis inuoluens visus ab Ezechiele designauit incendium ciuitatis & templi futurum.par.4.fo.111.E.

Ignominia in sacra scriptura appellatur fabricatio idoli vel etiam sordes .par.1.fo.199.G.

Ignominiosus quis dicitur.parte.6.fo.5.F.

Ignorantia solet miserias temperare.par.4.fo.218.E.Interl.

Ignorātia& infirmitas fuit circūsistātię excusates ppsm.p.4.f.315.B.

Ignorantia peccati quot & quib⁹ modis cōtingit.par.5. fo.215.E.

Ignorantia & caligo peccati per nebulam designatur,& quomō hæc nebula mala auferenda est,par.3.folio.304.B.

Ignorare melius est cū q; à dęmonibus discere.par.1. fol.15fD.

Ignorantia est nescire,scire noluisse est superbia.p.3.fo.64.G.

Ignorare videtur Christus quantum ad innocentiam suam cum patiatur.par.1.fo.77.E.Interl.

Illecebris viciorum expertis difficilius caremus,quàm incognitis. par.2.fo.259.B.

Illicitum est aliquid,non ex natura sua,sed tantum quia prohibitum.par.5.fo.224.H.

Illicitum aliquid esse dupliciter ostenditur,qđ tamen permittitur lege. Vno modo per propheeam à spiritu sancto loquentē. Alio modo per communē obseruationē bonorū. p.1.f.359.B.

Illicita qui se meminit commisisse,conandum est ei à quibusdam etiam licitis vt stu deat abstinere.parte.2.fo.200.F.& fo.201.A.

Illusiones animæ infinitę sunt ,quæ aliquando vix orare sinunt &c.par.3.fo.139.B.

Illusor quis dicitur,Et tripliciter describitur.par.3.fo.312.F.G.

Illuminantur specialiter à deo lumine suæ gratiæ rectē viuentes in præsenti inter peccatores tanq; in tenebris.par.3.fo.254.H.

Illuminatio prophetica quæ à deo principaliter est,quādoq; tangit,mentes prophetarum medianubus angelis.par.1.fo.284.B.

Illuminatio lucis ad contemplandum speciem superne veritatis venit post bona opera.par.1.fo.26.A.Interl.

Illuminatus iterum diuino munere,qui ,ppria fragilitate vel diaboli procuratione priuatus fuerat lumine gratiæ,debet de cætero in pœnitentia & sanctitate viuere.par.2.fo.292.D.

Im syllabā vbicūq; in fine Hebraici sermonis legimus,numeri plu ralis est masculini generis &c.par.4.f o.335.B.

Imago omnis similitudo est,sed non cōuertitur.ptc.1.fo.335.A.

Imago & vmbra differunt,quia vmbra est similitudo rei longiq qua,imago ē ,ppinqua,& expressa rei similitudo Et sic sacrificia veteris legis habuerunt rationem vmbrę respectu bonorum gloriæ:sacrificium autem nouæ legis habet rationem imaginis &c.par.6.fo.152.C.

Imago æqualitas & similitudo differunt.par.6.fo.65.F.

Imago alicuius potest dici dupliciter.Vno modo naturaliter,sicut in humanis filius dicit imago patris,Alio modo artificialiter sicut imago herculis & in lapide.par.6.fo.104.G.

Imago ex alicuius hominis lineamentis exprimitur.p.1.fo.335.E.

Imagines quando quare,per quem & quotuplici causa inuentæ dicuntur.par.3.fo.381.C.D.Item par.1.fo.166.E.F.

Imagines fieri an , quomodo ,quare ,& vbi simpliciter prohibitum fuit in lege.par.1.f.166.E.F.

Imagines fiebant antiquitus valentibus personis post mortem, vt imaginibus suis venerarentur,& propter illam gloriam habendam multi exposuerunt se morti pro republica.parte.3.folio.29.C.& fol.189.D.

Imaginū aliæ sunt eiusdē substātię,aliq nō,vt pictura.p.1.f.335.A.

Imago triplex.f.creationis,recreationis,& similitudinis.Et in quo vel penes quid ista similitudo.parte.3.fo.222. F.

Imago creationis,ratio:recreationis,gratia: similitudinis tota trinitas.parte.3.fo.92.A.

Imago dei consistit in anima quantum ad proprietates naturales s.memoriam,intelligentiam,& voluntatem. par.1.fo.28.D.

Imago & similitudo dei non est corporis forma, sed mentis,ad similitudinem verę imaginis Christi,qui est imago dei inuisibilis. parte 4.fo.210.C.

Imago dei grandis efficitur,siue magnificatur,in quibus & per quem modum.parte.5.fo.126.D.

Imaginem dei in anima ponunt Hebræi per assignationes imaginis multum accidētales,& pręcipue in quinq; &c.par.1.fo.28.D.

Imaginem diaboli suscepisti,& bonum depositum abnegasti,imagine dei abiecta,si fueris crudelis impius , violentus , & similia. par.1.fo.222.H.

Imaginis suæ impressionem sicut exigit Cæsar,sic & deus animā lumine vultus sui signatam.parte.5.fo.174.F.

Imagines antiquas crucifixi quæ dicuntur factæ à Nicodemo, aliqui simplices Christiani reuerentur.parte.3.fo.380.D.

Imagines idolorū & etiam alias quomodo Iudæi designati fuit habere in templo &c.par.4.fo.9.F.G.

Imago regis aliter est in numo,aliter in filio &c.par.6.folio.104. F.& folio.113.D.

Imago regis & nomen solet in denario cōtineri.p.1.fo.183.A.

Imagines Cæsaris pe Pilatum & Gaium in Ierusalem portatæ, precibus Iudæorū sunt alibi reportatæ ad pręcauendum dissensionem populi.parte4.fo.9.F.

Imago Cæsaris in templo desolato,vel statua Adriani equestris (quæ in ipso sanctorū loco longo tempore stetit) dicitur abominatio desolationis.par.5.fo.74.A.B.& fo.113.E.F.

Imbelles duplici modo dicuntur:Quidam, qui nunq; possunt fieri bellatores,vt senes,fœminę &c.Quidā imbelles vt pueri, qui sperant fieri bellatores cū occurrerint.s. in virum perfectū &c. parte.1.folio.329.G.

Imber serotinus in Iudæa vsq; hodie iam maturis messibus venire consueuit &c.par.3.fo.324.F.

Imbuendi omnes qui sunt altioribus disciplinis molestum habēt rudimentorum laborem,cum disciplinæ ignorant vtilitatem. parte.1.folio.315.G.

Imitatione videntur plerię(qui spōte & proprio intellectu nihil agunt)positi inter fratres,ea agere , quæ illi agunt qui proprio intellectu mouentur,parte.1.fo.314.A.

Imitatores Christi cū Christo morantur extra castra, quia delicijs tabernaculi non seruiunt. parte.1.fo.380.F.Interl.

Immensitas diuinæ sapientiæ & potentiæ ostēditur.Primò in partibus mundi principalibus.Secundò in animalibus diffusē.parte.3.fo.71.72.73.74.75.76. per totū.

Immolare sacrificium & offerre extra tabernaculum vel templum fuit porhibitum ad vitandum idololatriā.par.1.fo.240.B.G.

Immolare solebant gentes in lucis,& in delubris statuas adorare. parte.1.fo.349.E.Vide in Gentilitatis error,

Immolatio ,i excelsis,an fuerit licita, vel illicita?p.1.fo.349.E.G.

Immolatio agni ac aliorū sacrificiorū duo i se cōtinēt.p.1.f.145D.

Immolatio agni & hœdi,vtrum vna fuerit,vel duę fuerit.ptc.1. folio.146.D.

Immolatio agni qua die fuit, & cuius figura erat, vel dispositio. Ibidem.G.

Immolatio agni paschalis & alia sacrificia duabus considerationi bꝰ sunt attẽdenda. Vna est de præsenti, siue literalis. s. status populi exeũti de Aegypto. Secũda est, figuratio &c. p.1.f.145.H.

Immolatio paschalis duplex fuit, vt dixerũt aliqui: vna agni, alia hœdi. Et vnde hæc opinio processit. Sed hoc improbatur. parte.1.folio.146.D.

Immolatio paschalis de agno debebat fieri, non autem de hœdo. Ibidem. folio.150.B.

Immolatio agni & esus quid nobis figurabat. parte.1.folio.150.G

Immolatio sub pœna mortis quę fuerit. parte.1.folio.171.B.

Immortalitas carnis alia est quam in Adam accepimus, alia quã in resurrectione per Christum speramus. parte.1.folio.28.B. & folio.35.F.G. & folio.36.D. & folio.38.A.B.

Immortalitas in Adam non erat per qualitates corporis intrinseca, sed erat magis per remotionem eorum quę poterant eum corrumpere & per quem fiebat illa remotio. pte.1.fo.36.D.

Immundicia duplex est. s. spiritualis & corporalis. parte .1. folio 233.B.C.D.

Immũdicia corporalis potest esse in brutis, & hoc dupliciter. parte.1.folio.233.D. & folio.346.D.

Immundicia quę est ab intrinseco, est quadruplex. pte.1.fo.235.D.

Immundicię carnalis subiecti plerique, reatum agnoscunt: ad se redeunt, & cum se correxerint, de bono castitatis eleuantur, & quos inmundicia operis tenebat in corpore, immundicia elationis tenet in mente: Et designãtur per lepram volatilem. parte 1.folio.238.E.

Immundicia apud Hebrœos cibis edendis duplex assignatur. s. intrinseca & extrinseca. parte.1.folio.226.C.

Inmundiciæ spiritualis tres species assignantur, siue declarantur. parte.1.folio.226.A.

Immundicia pro qua mors infligebatur erat duplex. parte. 1. folio.226.C.

Immundicia mulieris menstruatę deriuat ad animata & inanimata, & hac de causa puniebatur; sed qua pœna, exprimitur. parte 1.folio.241.C.

Immundicia triplex in lege tangitur de castris tollenda. s. leprorũ, seminifluorum, & super mortuos pollutorum. pte.1.fo.273. C.

Immundicia quomodo dicitur esse in auibus & in animalibus, & quid significet. parte.1.folio.346.D.

Immundicia corporalis potest esse in animalibus directè, vt quia imundo cibo vtunt, vel quia in loco imundo habitant. Ibidẽ.

Immundiciæ non fuerunt, nisi quædam irregularitates, quibus homo reddebatur ineptus ad intrandum atrium, vbi erat locus sacrificij, donec esset purgatus. parte.1.folio.234.G.

Immundicia quę in lege contrahebatur ex cont actu, an peccatũ vel propter peccatum fuit. parte.1.folio.357.F.G.

Immundicia dupliciter contrahitur, vel ex immundicia rei tactę, vel ex indignitate tangentis. parte.1.folio.196.D.H.

Immunda nõ sunt animalia, sed quæ significãdo exprimunt mores. s. hominum, & actus & voluntates. parte.1.folio.346.A.D

Immundos significant porci &c. Et nisi quis porci more vixerit, in eum diabolus potestatem non accipit. parte.5.folio.98.E.F.

Immundę vitæ primordia, innocentię simplicitate cõuertere, est primogenitum asini oue mutare. parte.1. folio.151.A.

Immundus est in anima qui à diabolica illusione per idolorũ culturam, peccatorum enormitatem polluitur. pte.1.fo.279.E.

Immundus est originaliter qui semen naturale & sanum effuderit. parte.1.folio.241.A.

Immundus aliquis, si scienter de carnibus hostię pacificorum comederet, qua pœna veniebat plectẽdꝰ, mortis. s. pœna vel alia. parte.1.folio.227.B.C.D. & folio.246.G.

Impatientia in aduersitate est signum reprobationis. parte. 5. folio.29. A.

Impatientia penè semper amica est ptãti. parte.3.folio.58.A.

Impatientia humana quam habemus in disceptationibus elegan ter describitur. parte.4.folio.362.A.

Impatientia impellente, totus spiritus foras prorumpit, quẽ nulla intus disciplina sapientię concludit. parte.3.folio.336.E.

In impatientię vicium si labaris pro duritia fratris contradicentis tuę virtutis damnum patieris &c. & cum illi spem pœnitetię salutisq; (quam forsitan habuerat) durius increpãdo rapueris, rationem pro fratre quem scandalizasti iudici reddes. parte.3.folio.327.F.

Impatientię leues motus statim sunt excutiendi per virtutẽ patientiæ. parte.5.folio.148.H.

Impatientis hominis modus est nõ expectare finem verbi quod sibi dicitur. parte.3.folio.14.D.

Impatientes sunt, aliqui ex sola ignorantia boni patientię, aliqui non ex ignorantia boni patientiæ, sed ex animi debilitate, aliqui ex diuturnitate aduersitatis. parte.4.folio.14.G.

Impatiens reprehẽsibilis est, sed multo peior & odiosior versut, & quare. parte.3.folio.322.F.

Impedimentum triplex vitæ actiuę. s. passionis impulsus, virtutis humanæ defectus, & corporis aggrauantis pondus. parte 3.folio.263.D.

Impedimentum duplex amoris sponsi & spõsę. pte.3.fo.359.C.D

Impedimenta exercendę virtutis sunt tria. s. loquacitas, acidia, & immoderata cupiditas terrenorum. parte.3.folio.400.F.G.

Impedimenta tria contra obseruationem dei mandatorum. parte 3.folio.350.H. & folio.351.A.B.

Impedimentum triplex fuit Iudæis ædificantibus murum Hierusalem: & vbi ista tanguntur. parte.2.folio.258.F.

Impedimenta diuinę dilectionis contingentia respectu aduersarij sunt tria. parte.1.folio.340.C.

Impediuntur homines multis vicijs, ne verum sit quod loquunt. Irati enim loquuntur, aut metu, aut cupiditate, aut iactãtię gratia. parte.1.folio.305.F.

Imperatore creato antiquitus statim quęrebatur ab eo: Quo mar more vellet sepulchrum habere. parte.3.folio.64.D.

Imperatores & reges habẽt duos ãgelos custodes. pte.6.fo.255.D.

Imperatori summo didrachmam reddere debet quilibet: Et quæ sit illa, & quando redditur. parte.5.folio.55.D.

Imperator Romanus vel eius imperium super gentes habens dominium, significatur per patrem vxoris Sãsonis. pte.2.fo.50.D.

Imperatorem Romanum Ra.S. vocat nequam & pessimum. parte.4.folio.420.D.

Imperatores Romani abstulerunt à Iudæis regiam dignitatem, ne haberent rebellandi occasionem. parte.5.folio.238.H.

Imperatores aliqui fuerunt Iudæis mansueti, & aliqui feroces. pte.4.folio.412.C.

Imperialis potestas à deo data significat p annulũ. pte.2.fo.308.H.

Imperia diuina per inertiam suam qui contemnit, hic contra dominum animo feruet, & ipsum dominum quasi importabilia onera imposuerit, mente reprehendit insana. pte.3.fo.327.B.

Imperitia est velle docere meliorem. parte.3.folio.18.B.

Imperitię vicium est, rectum non rectè sapere. pte.3.fo.70.A.

Impetigo sine dolore corpus occupat, & membrorum decorem fœdat. parte.1.folio.252.F.

Impietas & iniquitas quomodo differunt, similiter impius & iniquus. parte.6.folio.5.B.D.

Impietas duplex. s. leuis & grauis, & quõ puniẽda sit. p.1.f.361.A.

Ex impietate & auaricia surgunt omnia mala. parte.4.fo.10.F.G

Impius & iniquꝰ differunt. parte.3.fo.51.E. & fo.158.C. & fo.329.E

Impius in deum, pctõr in se, pestilens in proximũ. pte.3. fo.87.A.

Impij siue iniqui duo sunt. Vnus qui nihil audit à speculatore, & in sua impietate moritur. Alter cui speculator annũciat, & ille contemnens vicio suo moritur. parte.4.folio.216.B.

Impios sicut duos legimus, sic duo iusti sunt. Ibidem.

Impiorũ lucernę, quę sint; & quõ extinguant. parte.3.fol.44.B.

Impius nescit mala quę fecit nisi cum puniri cœperit. Ibidem.E.

Impius in iniquitate durat, vt nec in ipsis metuat feriri quę amat dummodo quæ peruersè cogitat explet. Ibidem.E.

Impij quãto accusario eorum rarior & difficilior, tanto peccandi libertas videtur esse maior. parte.3.folio.350.E.

Impij temporalia bona quę habent dicuntur nõ esse in manu sua. Aliter de bonis spiritualibus virtuosorum. parte.3.fol.44.C.

Impijs inundatio superuenit, cum dolorum fluctus ex aliqua aduersitate patiuntur. parte.3.folio.44.B.

Implicamenta multa mundi quos occupant, habitationẽ cęlestis patrię non requirunt, sed fides quam tenent specie tenus increpat ipsos ne ocio torpescant, ne exemplo suo, à labore suo & lõganimitate alios retrahant. parte.1.folio.320.F. & folio.333.E.

Imponere ęquocũ ẽ ī significatione & cõstructione. pte.1.f.86.C.

Impossibile dicit dupl. Primo mõ simpl & absolutè. Sed o mõ, qa nõ ẽ bũ possibile. p.6.f.82.G. Itẽ p.4.f.131.B. Itẽ.p.3.f.379.B

Impossibile est quemlibet sanctũ non cadere inminimis peccatis. parte.6.folio.229.A.

Imprecationes prophetarum non dicuntur voto optantium, sed spiritu præuidentium. parte.5.folio.23.A. & fol.142.A.

Imprecationes benedictionum fiunt secundum ea quę solent homines desiderare inpresenti vita. pte.1.folio.364.C.

Imprecationes maledictionum fiunt secundum ea quæ homines abhorrent in presenti vita. Ibidem.G.

Impressio quędã fit in mẽbris corpis ex mali opis frequẽtatiõe, &

Index in Glos. ordi.

ex bona operatione:& datur simile de arte carpentandi.parte 6.folio.15.C.

Impressionum naturā quæ generantur in nubibus, vt tonitrui, & altarum,licet philosophi dixerūt aliqua de eis,hoc tamē fuit in generali tantum, & valde imperfectè.parte.3.fo.68.G.

Impressio diuinæ cognitionis in mente prophetarum quādo fit. parte.1.fo.351.F.

Improbis datur potestas nocendi,& quare.parte.6.fo.28.A.

Improperare,in Conuitiari.

Imprudentia dicitur quasi improuidentia.parte.3.fo.323.A.

Impudentium consuetudo est, vt deprehēsi primum per aliqua falsa excusent,& inde cōuicti alia querunt,tēpori vel necessitati vicia imputātes,ne quādo veritati cedant.parte.3.fo.296.B.

Impudentiæ resistere,interdum gratiæ est,& cū locus fuerit fronte conterere &c.parte.4.fol.215.B.

Impugnatio veritatis agnitę cum sit species peccati in spiritū sanctum grauius est peccatum,q̄ luxuriæ vicīū contra naturā quo erant infecti Sodomitæ.parte.5.fo.40.B.

In In principio creauit deus celum & terrā, plericq; æstimant in Hebræo haberi.In filio fecit deus cæ.& ter.& sic in ipsa fronte Genesēos,& in principio Iohannis,cæli & terrę conditor approbatur.parte.1.fo.21.F.G.

In principio creauit deus cæ.& ter.In his verbis prēmittitur summarie & cōpendiosè totū opus diuinū,vt si quis dicat, Talis artifex ædificauit hanc domū &c.parte.1.fo.29.D.

In principio creauit deus cæ.& ter.tripliciter exponitur ad excludendum tres errores.parte.1.fo.29.E.F.

In prin.cre.deus cæ.& ter.Principiū cum relatiuè dicatur ad principiarum:sic in hoc loco potest referri,vel ad creauit, vel deus, vel ad cælū & terrā,vel quarto ad hoc qđ dicitur:In pri.ad totū ,pcessū primæuę creatiōis seu ,pductiōis rerū &c.qui in primo capitulo cōtinetur.parte.1.fol.29.F.

Ina Inanimata res nō est susceptiua vicij & virtutis.pt.4.fo.404.G.

Inanimata res quomodo dicitur sancta.parte.3.fol.208.G. Item parte.1.fo.34.H.& fo.161.H.& fo.246.E.

Inanis est oīs actus & sermo, in quo non est intrinsecus aliquid pro deo vel dei mandato.parte.1.fol.318.

Inane & occisum est penè totum in hac vita hominis quod dicitur vel agitur.parte.1.fol.318.F.

Inanitas & vanitas multa in hoc mūdo,quam dei miles superat & vincit.Ibidem.

Inc Incantatores sępe ī corporib9 humanis tumores vel feruores, vel alia hmōi,voce sola soluere vel reprimere dicuntur, interdum etiā aię stuporem quendā sensus infligere.pte.2.fo.22.A.

Incarnatio Christi facta est,non ex hūano merito,nec ex necessitate,sed gratuita dei dilectione ad nos.parte.5.fol.195.G.

Incarnatio filij dei quare nō ilico post hominis casum facta fuit. parte.6.fo.83.B.

Incarnatiōis mysterium an angeli cognouerunt ante humanationem Iesu Christi,an nō.parte.4.fo.101.A.C.

Incarnationis mysterium,i.vnio naturæ diuinę & hūanæ in supposito verbi supra modum transcendit facultatem intellectus. parte.4.fo.110.B.& fo.455.F.

Incarnationis mysterium,difficilius est intelligendum seu veraciter confitendum,q̄ cęterę conditiones de Christo,vt de tpe sui aduentus & de signis eiusdem &c.par.5.fo.67.E.

Incarnationis benedictę vna causarum fuit,ad supplendum plectionem legis per ipsum Christū incarnatum. par.3.fo.143. B.

Incarnationis de mysterio hoc quod intelligere & penetrare nō possumus,potestati sanctispūs humiliter reseruemus, vt nō superbè quis audeat vel contēnere vel denūciare quod nō intelligit,sed igni tradat.i.spiritui sancto.par.1.fo.147.A.

Incarnatio verbi diuini fuit per descensum filij in vterū virginis, nō intelligēdo per motū localem,sed per nouum effectū in virgine,qui quidem effectus est cōiunctio diuinę naturę & hūanę in vna psona.Hæc autē cōiunctio pōt cōsiderari dupliciter.s. effectiue & terminatiue &c.& de hoc exemplū.par.6.fo.285.B.

Incarnationis mysterium & quædā alia non fuerunt propalāda antiquo populo,& quare.par.4.fo.212.G.H.

Incarnationis dñicæ secreta nō sūt tradēda prauis ac pollutis mēbris,sed his q ad fidē veniētes cor mūdauerūt.pt.1.fo.256.F.

Incarnatio diuinæ personæ probatur exscripturis receptis à Iudæis.parte.6.fo.274.G.

Incarnationis possibilitas filij dei ex quibusdam positis per Iudęos ostenditur.par.2.fo.5.G.

Incarnationis mysterium potest credi dupliciter, explicitè scilicet & implicitè.par.6.folio.155.C.& quomodo priores & nos tenetur hoc credere,Ibidem.

Per incarnationem Christi,sapientia in corpore humano posita, fœcundat populos dulcedine dilectionis & beatorū operum, parte.2.folio.163.A.

Incarnationis Christi oratio præcessit vt torporis nostri euigilatum subsequatur.parte.3.folio.62.G.

Incarnationi præbuere locum non solum Dauid,sed etiam omnes prophetæ in ecclesia Christi dictis & factis,vt citi9 aduenies susciperetur,cum fuisset ante prophetatus.par.2.fo.203.B.

Incarnationis suæ & passionis exemplum Christus antea à Iudęis occultum manifestat,& veritatem humanæ carnis inter flagella triumphantis ostendit.parte.2.folio.203.F.& folio.208.B.

Incarnatus filius qui dextra dicitur,ad agendum hominem missus est.parte.3.folio.34.A.

Incarnationem suam dum pro nobis patri Christus demonstrat, semper pro nobis hostiam fert.parte.3.fo.6.B.

Incarnationis sacramenta per omnes mundi plagas dilatantur, & euangelium prædicatur.parte.1.fo.176.E.Inter.

Incarnationis mysterium per scalam Iacob declaratur.parte.1. fo.89.H.& fo.90.B.

Incarnationis mysteria qui humana sapientia discutit,tamen carnem agni aqua coquit &c.par.1.fo.146.F.

Incarnatio Christi,in qua omnes thesauri sapientiæ & scięticæ absconditi,figurantur in arca tabernaculi.parte.1.folio.176.B.F.

Incarnationis dominicæ humilitas per granum sinapis intelligitur.parte.5.folio.45.F.& per corrigiam calciamentorum.folio.90. F.

Incarnatus dominus vectis dicitur.parte.3.fo.71.A.

Incarnationis dominicæ mysteria,historiæ Ruth accommodatissimè adaptantur.parte.2.fo.56. E.

Incarnationis diuinæ præfiguratio,fuit istud mirabile signum retrogradationis solis tempore Ezechiæ &c.parte.2.fo.180.H.

Incendium generale futurum erit supernaturale.par.1.fo.53.F.

Incentiua viciorum siue sumulorum,an & quando deus puniat. parte.4.fo.236.B.

Incentiuum carnis in aliqbus extinguit Christus per Samuelem figuratus.parte.2.fo.79.H.

Inchoantium bene studia vel operationes pestiferis persuasionibus,quasi quibusdam maliciæ suæ dētibus dissipare,est herbas vel arborum cortices mandere.parte 3.fo.56.E.

Incipere viam iusticiæ multi proponunt audientes verba exhortationis,sed sicut ostium in cardine vertuntur.par.3.fo.334.B.

Incipere cum aliqd magnæ virtutis volumus ,datur nobis exemplum ieiunandi & orandi.parte.2.fo.251.B.

Incipientes aliqua ad sola diuina sacrificia ista proficiāt,vt ad honorem intimi iudicis in ara cordis ímolentur .par.2.fo.348.A.

Incipientes vel noui,non debent operi doctrinæ vel prædicationis applicari:nam ad opus doctrinæ seu prædicationis requiritur maturitas & firmitas.par.1.fol.348.B.Vide in Tricenarius.

Incircuncisus labijs notat defectum eloquentiæ.par.1.fo.136.C.

Incircuncisi non tenebantur ad legem Moysi,& si erant cultores vnius veri dei,quod olim erat commune in orbem, sicut Iob & plures alij moriebantur in statu saluandorū,par.4.fo.151.C.

Inclinationes rerum sunt pondera earum.vnde Augu.Amor meus pondus meum.parte.3.fo.54.B.

Includere dei,est clausis non aperire,& cor reprobū per gratiam non emollire.parte.3.fo.30.E.

Incommixtio tribuum fuit sub præcepto,ne commiscerētur sortes hæreditatum.parte.2.fo.45.A.

Incomprehensibilia esse qui intelligit,vtcunque videt & non inueniens inuenit.parte.3.fo.28.B.

Inconstans & vagabundus designatur per inquilinum,& nō est aptus ad recipiendum eucharistiæ sacramentū.par.1.fo.253.H.

Incontinens præsente passione iudicat esse fornicandum, sed extra passionem iudicat contrarium.parte.5.fo.196.C.

Incontinentia malū est:sed non ideo connubiū quo incontinentes copulantur,nec propter illud malū,culpabile est hocbonū, sed ,pter hoc bonū est veniale illud malum. parte.1.fo.38.B.

Incorruptibilia,& corruptibilia quo redidūt vel nūero vl specie. Et eli ditur error aliquorum philosophorū dicētiū,q̄post transitum magni anni(qui completur in trigintasex milibus annorum)effectus interiores reuertētur ijdem numero.parte.3. folio.21.D.F.G.& fo.33.G.

Incredibiliora multo, hominibus accidisse quām Nabuchodonosor, & Græcæ & Romanæ tradunt historiæ &c.quin mirum si ad ostendendam dei potentiam ipse Nabuchodonosor hæc pertulerit?parte.4.fo.303.E.

Increduli seducunt & seducuntur per quasdam obseruantias velatas,vt Demetrius.parte.6.fo.197.F.

Incredulitas de qua Christus discipulos increpauit, an fuerit illorum vel aliorum.parte.5.folio.120.H.
Incredulitatis quare arguitur Zacharias, & non alij similiter dubitatiuè loquentes.parte.1.folio.282.E.
Increpantes iniustè frequenter ex verbis suis ostenduntur deficere. parte.3.folio.14.H.
Increpare qui recusat vitam carnalium quantum sufficit, dei profecto se esse negat.parte.1.folio.199.E.
Increpatio hominum peccantium designatur per securim. Sed cū aliquis incaute peccantem arguit, ferrum securis de manubrio fugit.parte.2.folio.167.D.
Increpatio diuina est tribulatio à deo inmissa.parte.4.fo.91.E.
Increpatio ne fiat tempore luctus, cauendum est quia etsi rectè q dam debent increpari, nō tamen in afflictione, ne qui lenire debet, dolorem augeat.parte.3.folio.36.B.
Increpationis apertæ impetu obuiare, ex mucrone est percutere. Auersa autem hasta ferire est furentem intrāquillè ex quibusdā tangere, & quasi parcendo superare.parte.2.folio.99.B.
Incubus & Succubus: vide in Dæmoniorum filij.
Incus ad hoc statuitur, vt crebris ictibus feriatur.parte.3.fo.80.E.
Incude alia vasa formantur, sed ipsa tot ictibus in aliud vas non transfertur, & illius moralitas. Ibidem.
Ind Indefinita iuris equipollet vniuersali.parte.1.folio.359.B.
Index & pollex blando osculo coniunguntur.parte.1.fol.266.C.
Indigens & mēdicus non erit inter vos, dictum est Iudeis de mendicante publice, quod non debebāt Iudei permittere. Animaduertant hoc Christiani in lege amoris existentes &c. parte.1. folio.347.D.H.
Indigentia terrenorum sæpe contingit viris perfectis, cum semp assit virtutum copia.parte.1.folio.363.B.
Indignans deus nobis vel vniuerso populo, & si iam vltio procedit, redeunte lege dei in cor nostrum, quę moueat nos conuerti ad pœnitentiā, & satisfacere pro delictis, continuo ira cessabit. parte.1.folio.291.F.
Indignatio dei quæ diu sustentat peccantes aliquando non rota quidem prorumpit in pœnam, sed stillat in modū ignis ad dissoluendum duritiam cordium.parte.4.folio.386.A.
Indignos dominus saluat, non pro merito delictorum retributionem impendens, sed propter misericordiæ bonum veniam superfundens.parte.2.folio.239.B.
Indignus si promouetur ad maiorem statum, apparet eius stulticiæ effectus, qui prius erat incognitus. Exemplum de simia &c. parte.3.folio.294.F.
Indigni promotionibus frequenter eas plus ambiunt quā illi qui sunt digni.parte.2.folio.43.D.& folio.44.D.
Indiuidua quare fuerunt obseruata in arca Noe.pte.1.fo.53.G.H
Indiuisibilitas matrimonij non solum est de iure diuino, sed etiam naturali.parte.5.folio.58.F. Vide etiam in Matrimonij indiuisibilitas.
Indoctus homo muris animalibus si comparetur, eloquēs videt: si vero eruditis & eloquentibus, stult⁹ & mut⁹.pte.1.fo.132.E.
Indoles insignis boni ingenij, in verbis verum amare, non verba. parte.1.folio.280.B.
Inducentia ad mandatorum obseruantiam, & retrahentia à malo, portæ Hierusalē dici possunt.parte.2.fol.256.H.& fo.258.D.
Inducentia ad bonum tria sunt. s. decor operis, dulcor fœderis, valor muneris.parte.2.folio.256.H.& folio.258.D.
Indui iustitia dicitur sicut vestimento, qui se vndique bono opere pregit, & nullā actionis suę partē nudā relinquit.p.3.fo.55.E.
Indumentum superbum nocet vitę & famę.parte.6.folio.119.A.
Induimur Christū dupliciter, quomodo & quales.pt.6.fo.84.A.
Indulgentia sumitur pro permissione, quæ permissio fit dupliciter.parte.6.folio.42.F.
Indulgere nolens ei qui vxorem suam polluit &c. cum forte desponsatam Christi virginem polluerit, vel animam suam: iniurias suas grauiores quām domini mensurat.pte.4.fo.328.F.
Inf Infantium genitorum quæ prima vox sit in vtroque sexu. parte 3.folio.373.G.
Infans octo annorum incipit habere rationis vsum: extūc restringendus est à turpibus & inhonestis, per quam restrictionem intelligitur circuncisio spiritualis.parte.1.folio.68.H.
Infantes cum parentibus in Sodomis cremati sunt, vt posset aduerti impissimum facinus Sodomitarum, ne de origine eorum aliquod remaneret vestigium.parte.1.folio.73.E.
Infans vocatur & paruulus secundum Hebrææ linguæ idioma, omnis filius ad cōparationem parentum. Romę quoq; vsque hodie omnes filij infantes vocantur.parte.1.folio.76.B.
Infelicissimi sunt qui vsque ad senectutem gula & ebrietate & diuersis voluptatibus occupati non intelligunt in se opera domini.parte.4.folio.14.E.
Infelicitatem vt quidam mutent, videmus sæpe quosdam à proposito suo transire ad aliud.parte.4.folio.46.A.
Inferiores homines superioribus debent obedientiam & reuerentiam &c.parte.6.folio.162.B.
Inferi secundum locum terrenum dicti sunt.i.in inferioribus terræ partibus. Sub vario enim intellectu nomen inferorum ponitur, & maxime in mortuis hoc solet accipi.parte.1.fo.291.A.
Inferorum vocabulo nominari partes inferiores terrę, comparatione huius superioris terrę (in cuius facie viuitur) manifestū est. Sicut in comparatione superioris cæli (vbi sanctorum demoratio est angelorum) peccantes angelos in huius aeris detrusos caligine, scriptura dicit tanquam carceribus inferi puniendos reseruari.parte.1.folio.291.A.
Infernus accipitur dupliciter in scriptura. Vno modo pro fossa vbi ponuntur mortuorum corpora. Alio mndo pro loco vbi descendunt animæ damnandorum & purgandorum, & generaliter illorum qui non admittuntur ad gloriā.pte.4.fo.14.G.
Infernus accipitur pro fossa vel sepulchro.parte.3.folio.38.G.
Inferni locus à principio distinctionis rerum est ab alijs distinct⁹. parte.6.folio.225.C.D.& parte.4.folio.58.C.
Infernus quomodo dicitur habere tenebras, cum ibi sit ignis qui de natura sua est lucidus.parte.5.folio.30.H.
Infernus est locus vbi recluduntur animę, vel ad refrigerium, vel ad pœnam.parte.4.folio.349.E.
Infernus est aer iste quantum ad celsitudinē cæli quantū ad eiusdem aeris altitudinem, terra infernus intelligi & profundum potest.parte.3.folio.38.F.H.
Infernus domus erat omnium ante aduentum Christi. parte.3. folio.57.F.
Inferni limbum ingrediebantur patres ante Christi aduentum, vt dixit Iacob patriarcha & Iob &c.parte.6.folio.28.H.
Infernū Christus in morte momordit, electos educēdo & reprobos relinquēdo.parte.4.folio.349.E. Inter.
Inferna duo ostenduntur esse, & quæ sint, & quomodo accipienda.parte.3.folio.214.A.B.
Inferni occulta sicut nullo à nobis cogitationis sensu penetrantur, ita aquarum abyssus nulla nostra visione comprehenditur parte.3.folio.71.E.
De inferno magna quęstio est, & quid inde scriptura sentiat: vbicunque hoc memoratum fuerit obseruandū est.pte.1.fo.109.E
Infernus non habet ordinem, non quōd deus non ordinet tormenta secundū merita singulorū, quia & si vna gehēna, nō omnes vno modo sentiēt, sicut nec modo homines calorem solis: vel ordo non erit, quia in supplicijs propria qualitas rerum nō seruatur.parte.3.folio.27.E.
Inferni tormenta non replentur terminum accipiendo, & quare. parte.3.folio.335.A.
Inferni pœnę sextuplices sunt.parte.2.folio.116.H.
Infernus terra dicitur, quia ibi captiui tenentur.pte.3.fol.27.E.
Infern⁹ est quicquid separat amorē fraternitatis.pte.4.fo.349.E.
Infernus primus cęcitas peccantis animę & veræ lucis scientia carentis.parte.3.folio.324.A.
In infernum verum mali tantum, an etiam boni descendant? Si tūtum mali, quomodo Iacob dicit se lugentem descendere vellet parte.1.folio.103.A.
Infidelium multitudo dicitur arenæ.parte.1.folio.375.B.
Infidelitas oīs irreuerētiā cōtinet, sed nō econtra.pte.1.fo.317.H.
Infidelitas serui ad dominum videtur esse maxima irreuerētia ad ipsum. Ibidem.
Infirmitates nostras intantum Christus accepit, inquantū valebāt ad opus nostrę salutis. Et enumerātur quędā infirmitates & defectus, qui contingunt circa hominem: & inter hos, quos, & quos non accipere congruum erat.parte.5.folio.31.B.
Infirmitates graues immittuntur hominibus quādoque à diabolo, & nota quas.parte.4.folio.388.A.
Infirmitas grauis corporalis q̄doq; prouenit ꝓpter īgratitudinē erga deum. Exemplum de Ezechia rege.parte.4.fo.68.A.B.C.
Infirmis exemplum præbetur, vt cum molestia corporis vel iniuria tentantur humana, liceat aliquid laxare de propositi rigore, parte.6.folio.186.F.
Infirmus cum qualitate rerū mutatur, dū videt prospera, laudat: dum mutātur, nihil esse iudicat. sed firmus cū ipsa gloria pœnā considerat sequentem, & mox damnat.parte.3.folio.16.F.
Infirmorū teneritudo est, quia dum peruersos prospiciunt florere, iustos cruciari, bona se inchoasse pœnitent.parte.3.fo.38.B.
Infirmus nimis ad iniusticiam trahitur, & æterna quæ sperabar,

relinquit & comparatur arbori quæ vento impellitur,vt cadat.par.3.fo.40.F.
Infirmi in ecclesia qui transitorijs successionibus lætantur,super ventum videntur leuati: sed persequutionis tempore dum prosperitatis aura pertransijt,eorū protinus eleuatio corruit.parte.3.folio.57.F.
Inflāmationem cordis tria cōcomitantur.s.splendor veritatis intellectum perficiens,amor charitatis bonis consentiens,& dulcor suauitatis reficiens.par.1.fo.268.D.
Inflatio in reprobis hominib⁹ surgit à pectore,dum elatio se erigit ex seculi potestate,& comparatur ad sternutationē,& quare.par.3.fo.80.B.
Influxus vel efficientia manifesta corporū cælestium in inferiora præcipuè viuentia,an arguat perfectionem vel dignitatem essentialem eorundē.par.1.fo.336.B.D.E.G.
Infructuosi dum sumus,nec fructum iustitiæ pudicitiæ vel pietatis afferimus,arida sumus.Si autem nos excolentes ad virtutē frugē suscitam⁹,terrra arida efficimur .par.1.fo.321.A.
Ingeniosus vir qui ad dei contēplationem subleuatur, per aquilam significatur,& quare.par.3.fo.76.D.H.
Ingeniosus negligendo sapiētia vera se priuat,& simplex studio sus laborando degustat.par.5.fo.146.F.
Ingenium desidiosius accipit sæpe,vt de negligētia iustius puniatur qui scire contempsit quod sine labore assequi potuit,& ali quando studiosus tarditate intelligentiæ premitur, vt eo maiora præmia inueniat quo studiosius.Ibidem.G.
Ingenium aptum sacris disciplinis aliquando habet homo bene creatus à deo,sed tradit luxuriæ & inertiæ: & habens masculū, offert debile.i.orationem aliqua animi perturbatione corruptam hic sentiet in se esse completum qđ scriptum est.Potentes potenter tormenta patientur.parte.4.fo.424.E.
Ingenium quandoq; qui non habet,habet autem sitim;& amando studens assequitur,qđ nescit ingeniosus.parte.3.fo.16.F.
Ingenij boni dicitur in speculabilibus,qui cito capit verbum magistri.In operabilibus verò ille metaphoricè dicitur ingenij boni,qui alterius exemplo cito mouetur ad opus bonū,etiam in melius procedendo.parte.6.fo.71.C.
Ingenium cuius ad cognitionem veritatis emicat,sed operatio carnalis obscurat,lippus dicitur moraliter.parte.1.fo.252.E.
Ingenij vigilantiam cum à secularibus ad defensionē veritatis trahimus,& eorum eloquium in vsum rectitudinis aurum & argentum tollimus ab Aegyptijs,vt nos diuites,illi pauperes efficiantur.parte.1.fo.356.A.
Ingenij boni indoles insignis,in rebus verum amare, nō verba. parte.1.fo.280.B.
Ingenium intelligentia memoria iudicium ratio & omnes qui intra me sunt motus, cōmendati mihi videntur, vt in his vtar his quælex præcipit diuina.par.1.folio.223.A.
Ingenium solers & perspicax,si ad malas artes vertatur, & rebus dei abutatur,in his quæ non vult:hoc est abiurare depositum, & beneficia vertere in perfidiam.Ibidem.
Ingenijs subtilioribus floruisse veteres q̄ modernos dixerūt quidam.sicut vetus vinum melius est nouo.parte.1.fo.20.B.
Ingenijs floruisse & diligentia valuisse confirmantur iudicio oīm eruditissimorum autores,& quanto iuniores sunt,tāto perspicaciores.Ibidem.
Ingrati non respondent benefactoribus suis sec'm debita beneficia,sed sec'm obtusi cordis sui praua cōsilia.par.4.fo.451.E.
Ingratitudinis pœna multiplex.s.priuatio gratiæ spūalis,subtractio subsidij tēporalis,inflictio supplicij gehēnalis &c.parte.3.folio.206.F.G.
Ingratitudo malorum Christianorum, qui postq̄ ingressi sunt militantem ecclesiam per baptismum,deum offendunt multipliciter male viuendo,per quos figurantur.par.3.fo.200.H.
Ingratitudo clericorum de receptione diuinorum beneficiorum significatur per ingratitudinē populi Israel debeneficijs à deo receptis.parte.1.fo.369.D.
Ingressus ecclesiæ quomodo intelligitur in veteri lege, & qui ab illo excludebant, quare & quomodo .parte.1.fo.157.B.F.G.
Ingressus in terrram viuentium,quæ significatur per terram promissiōis, est duplex.Vn⁹ in re,sicut ingressi sunt beati.Alius in spe,& sic ingrediūtur fideles gratiā dei recipiētes.p.1.fo.334.H.
Ingressus Christi in cælum figuratur per ingressum summi pontificis in sanctumsanctorum.parte.1.folio.241.G.H.
Ingressus sapientiæ dicūtur omnes eius reuelationes,& maximè notabiles.Illa verò fuit valde notabilis qua descendit in montem Sinai,legem dando audiente cuncto pplo.p.3.fo.388.D.
Ingurgitati non possunt decenter loqui.par.3.fo.331.C.
Inimicitiæ non ponuntur inter serpentem & virum,sed mulierē, & quare.parte.1.folio.42.E.
Inimicitiæ positæ inter serpentem. & mulierem, intelligitur de beata virgine,quę est infesta dæmonibus.par.1.fo.43.H.
Inimici nostri quatuor sunt.& qui,nota.parte.3.fo.166.E.
Nemo nociuior q̄ familiaris inimicus.parte.4.fo.129.B. Interf.
Inimicus crebris victus beneficijs fieri potest vt odij ponat rigorem,& calorem charitatis menti apponat.par.3.fo.333.E.
Inimicos diligere debemus,bona gratiæ & glorię eis optando: alia verò nō sunt eis optanda,nisi in quadam generalitate. parte.5.fo.23.B.C.& fo.25.H.& fo.142.B.C.Itē p.3.fo.357.F.
Iniquitas in manu est,culpa in opere, iniusticia in tabernaculo, iniquitas in mēte.Mens quippe tabernaculum vocatur,in quo apud nos abscondimur,cum foris in opere non videmur.parte.3.folio.28.F.
Iniquitatibus patrum puniuntur filij cum eos imitantur. Aliter non portat filius iniquitatem patris.pr.4.fo.104.E.Item parte.1.folio.205.E.Vide in Visitare.
Iniquitas patrum visitatur in filio dupliciter.par.1.fo.164.C.
In iniquitatibus conceptus sum,& in peccatis concepit me mater mea.Non.s.in inquitatibus matris meæ vel meis,sed humanæ conditionis.parte.4.fo.287.B.
Iniquitas grauior videtur quàm peccatum,scelus quàm delictū. parte.3.folio.32.B.
Iniquitas circundans impium,ppter quam in iudicio cōdemnabitur,ex duobus principaliter oritur.s.ex præsentis prosperitatis inordinato appetitu,& ex futurę felicitatis contemptu.parte.3.folio.154.B.
Iniquitas os docet,quando ex mala vita concipitur qđ peius dicitur.parte.3.fo.34.E.
Iniquitas res alienas auferens(vnde furta & rapinæ) comparatur grandini.parte.5.folio.200.A.
Iniquitas dupliciter dicitur.Vno mō pro crimine enormi.Alio modo generaliter pro quocunq; peccato &c.par.2.fo.272.D.
Iniquitas p2oprie dicitur peccatum ad ,proximū.parte.2.fo.200.D.
Iniquitas nullam habet substantiam,omne quippe peccatū febris est animæ, quæ dum aufertur, in nihilum reuocatur.parte.2.folio.239.A.
Iniquitas velox ad nocendum occasionem suggerit, lenta virtus & cunctatrix ante iudicat q̄ incipit,quid decorum,quid honestum,iniquitas omnia præcipitat.parte.1.fo.232.E.
Iniquitas premens non deerit vsq; in finem seculi,nec iusticia patiens.parte.3.fol.164.F.Interf.
Iniquitas frigori comparatur, quia peccantis mentem torpore constringit:charitas calor est,quia mentem accēdit quā replet. parte.3.fo.49.B.
Iniquitates domus Israel & Iuda pro quibus meruerunt puniri, fuerunt eis infligę,& quantū durauerunt.parte.4.fo.217.F.G.
Iniquitas Sodomorum quę fuerit .par.1.fo.71.B.Item parte.4. folio.233.H.
Iniqui omnes reprobi impñ, qui maioribus implicati sceleribus vel nunq̄ fidem perceperunt.par.3.fo.329.E.
Iniquus in omni quod agit,tribulatione & angustia vallatur, quia cor eius anxietate & suspicione cōfunditur,si occulte vult rapere vel mentiri,timet deprehendi, & laborat quomodo tegi possit.parte.3.fo.35.E.
Iniquus falsa agens,falsa eloquens formidat,ne suos amittat milites.i.argumenta falsitatis,& iaculis pateat veritatis, si ei forte defuerit,quod ex fallacia opponat.parte.3.fo.35.E.
Iniquus regi qui præparatur ad prælium comparatur, & quare & quomodo.Ibidem.
Iniquus dum praua in cogitatione machinatur,quasi gladius in vagina est .De vagina egreditur ,dum per iniquitatem malæ operationis aperitur,ductus autem per seductorem, egrediens vero per propriam voluntatem.parte.3.fo.43.b.
Iniquus similis est aperienti lacum & effodienti, & incidenti in eum.parte.3.fo.96.B.
Iniqui qui non deum,sed exteriora dona quærunt, dum eadem seruientibus deesse conspiciunt,ipsi seruire contemnunt. parte 3.folio.44.B.
Iniqui, dum præsentia esse fugitiua non intuentur, mentem in amore vitæ præsentis figunt,& quasi longæ habitationis in ea fundamenta construunt.parte.3.fo.46.F.
Iniqui fugiunt longe ab ecclesia,non passibus gressuum,sed qualitatibus morum.par.3.fo.56.G.
Iniq quātūlibet sero de hac vita tollunt,subito & repētè tolluntur, quia finē suū pūidere cogitādo nesciūt.parte.3.fo.64.E.
Iniqui cū dolos quos bonis excogitant secretis machinationibus exultant,quasi pharetra sagitas parant.parte.3.fo.75.G.

Iniqui sæpe quod ore defendunt,corde damnant pte.3.fo.207.A
Iniquus est qui apertè male facit, dolosus qui occultè. parte.3. folio.146.B.
Iniqui qui distrinionē diuictę iusticię non metuunt,incassum sibi de misericordia blandiuntur.parte.3.folio.79.B.
Iniqui eos qui consentire nolunt odijs & cruciatib⁹,persequunt, sed iusto dei iudicio in insidijs suis capiuntur.pte.2.fo.308.A.
Iniqui,aliud scientia, aliud moribus, aliud ore, aliud opere cons dunt.parte.1.folio.307.C.
Iniqui & si multi sint, exigui & pro nihilo ducuntur apud deum. parte.1.folio.313.B.
Iniqui tabernaculum caro est, quia ipsam lætus inhabitat, cum qua eius spiritus cruciabitur. Boni non in carne gaudium suum ponunt,sed in cœlo.parte.3.folio.43.E.
Iniquus duobus modis in nocte conteritur vel cū exterioris pœnæ tribulatio percutietur,vel cum occulta sententia interius cę catur.parte.3.folio.64.F.
Iniqui omnes,qui per obstinationē duri sunt, sed per vitam fragiles scutis fusilibus comparātur, qui ne ad se corripientium verba perueniāt,quasi contra aduersantium iacula scuta defensionum parant.parte.3.folio.80.A.
Iniqui omnes sunt corpus diaboli.Ibidem.D.
Iniquus est qui nocet vel sibi vel alij,& alij quidē nocet,vel mox vt malus est,vel postea.parte.3.fo.295.A.
Initium & principium differunt.parte.4.folio.331.G
Initium profectus est carnalia vicia relinquere & domino supplicare,& de hoc figura.parte.3.folio.275.F.
Initia boni operis decimanda sunt.i. domino consecranda. parte 1.folio.346.G.& folio.347.H.
Iniuria dicitur quicquid contra legem fit. Nam ius lex dicitur. vnde & aduerbialiter dicimus, Iniuriam fecit.i.non iustè. parte 2.folio.61.F.
Iniuriam patienter ferre docet lex Christi.pte.1. folio.145.B.
Iniuria si alicui illata est,potest recōpensationem petere per emendā secundū ordinē iusticię.parte.5.folio.25.H.Itē pte.6.fo.113.C
Iniurianti quomodo per tranquillitatem obuiandum,& ille pœnitebit.parte.5.folio.142.E.
Iniurias remittere totiens quotiens,& cauere à scandalis,procedit ex magnitudine fidei,qua aliquis credit & sperat pro talibus in vita futura remunerari.parte.5.folio.168.G.
Iniuriæ propriæ sunt tolerandæ, diuinæ autem vindicandę.parte.3.folio.9.H.
Iniuria nō est,quod iure pateris.Non omnis molestia est iniuria. parte.3.folio.302.F.
Iniurias suas qui vult hic vindicare,corona patientię in futuro carebit.parte.3.folio.328.F.
Iniuriari sanctis quàm graue peccatum.parte.3.folio.328.F.
Iniuria non solum fit proximo per iuramentum, sed etiam deo. parte.1.folio.247.D.
Iniuriæ multæ inferebant ecclesiæ primitiuæ & ministris eius. parte.3.folio.366.F.
Iniurius est spiritui,qui eius beneficium gratę non suscipit.parte. 6.folio.153.E.
Iniuste quod iustum est exequitur, qui ad defensionem iusticiæ, nō virtutis æmulatione,sed amore pramij temporalis excitat, & iusticiam quam prætendit,vendere nō veret.pte.1.fo.349.E.
Iniusticia non habet locum in illo quod alicui datur ex mera gratia,si non datur alteri: quia gratia potest vni fieri & non alteri sine iniusticia.parte.6.folio.21.G.
Iniusticia nominatur omnis deuiatio à virtute,sicut omnis virtus dicitur quodammodo iusticia.parte.3.folio.271.D.
Innocens quis dicitur.parte.3.folio.134.F.& folio.295.A.
Innocentiam quis retinere dicatur,qui scilicet posti lapsum scintilla rationis excitatus,fideliter pœniter.parte.3.folio.8.F.
Innocens videns peruersorum terrenam gloriam, tanto amplius temporalia despicit,quanto hęc habere etiam malos cernit. parte.3.folio.38.B.
Innocens manibus cum quis ante omnes apparuerit, multo magis in conspectu summi iudicis mundus corde assistere contendat,omnia agens de industria &c.parte.1.folio.189.G.
Innocentem qui se ante dominum & iuste viuere memit, securus dormit,vigilat,quiescit & ambulat.parte.4.folio.153.E
Innocentem licet deus affligat:hoc tamen non est sine causa:quia hoc fit ad exercitium suæ patientiæ in vita præsenti:& augmentum gloriæ in vita futura.parte.3.folio.17.G.
Innocentem qui se dicit inter flagella, stulte in deum loquitur. parte.3.folio.8.E.Interf.
Innocentibus cur rex iustissimus tormenta infert,& quib⁹ de causis.parte.2.folio.303.E.
Innocentes an & quo modo possunt licite optare pœnas corporales & temporales suis persecutoribus.parte.4.fo.129.D.
Innocentē quem iudex insontem scit, si p falsos testes conuincitur,an sine peccato contra eum sniam mortis ferre possit.parte 1.folio.171.B.C.&.folio.174.A.C.
Innocentes occidere,vel propter patres delinquentes, vel filios pro patribus an & quomodo licear. parte.1. folio.359.G.H.& folio.360.B.C.D.& folio.361.A.
Innocentes & simplices personas qui propter temporale lucrum ad mortale peccatum inducunt(sicut faciunt frequenter mediatores & mediatrices fornicationis vel adulterij,vel alterius cuiuscunque mortalis peccati, animam sanguinis innocentis percutiunt.parte.1.folio.363.H.
Innocentum oppressio prohibetur,in qua comeditur sudor & sanguis eorum.parte.1.folio.244.H.
Innocentum oppressor significatur per Damascum,& dicitur plenus omnibus vicijs.parte.4.folio.359.D.
Innocentum oppressores suam nequitiam palliant iusticia,dicentes quod faciāt zalo iusticię qđ inique faciūt.pte.4.fo.247.H.
Innocenti docemur dare consilium & auxilium,non obstante offensa cuiuscunque personæ, exemplo Ionathæ ad Dauid. parte.2.folio.86.D.
Innocentia puerilis quæ est, qualis nobis imitanda proponitur. parte.5.folio.171.B.
Innocens secularis significatur per puerum, quem Iesus statuit in medio.pte.5.folio.150.H.
Innocentia hoc potest,vt faciat habitare in medio domusdei qua si honorabili: exemplum aliorum,& per partes exponitur innocentia.parte.3.folio.304.F.
Innocentia Christi ex triplici confessione iudicis, & allegatione Herodis declarata fuit,quamuis ludęiter clamauerunt,Crucifige.parte.6.folio.180.C.
Innumeri apud Salomonem dicuntur esse qui pereunt. Numerati autē omnes qui seruādi sūt.parte.1.fol.265.D.& fol.325.A.
Inobedientiā quantum malum sit, non melius consideratur q̄ Ino quòd ideo reus factus sit homo, quia prohibitus rem tetigit, quam si non prohibitus tetigisset,non peccasset.pte.1.fo.37.F.
Inordinatè viuens & professionibus diuersi generis, lineis vestibus lanam vel purpuram miscet, vt si sanctimonialis habuerit ornamenta vxoris,vel vxor gerat speciem virginis. Hoc figura tū fuit ī vestib⁹ quod nūc declarat in moribus.pte.1.fo.356.B.
Inordinate quicquid geritur meritum perfectionis amittit.parte.2.folio.244.A.
Inquietare molitur super trāquillitatem castitatis circunstrepēs Inq sartago libidinum.parte.1.folio.72.E.Interf.
Inquieti à spiritusancto resiliunt prouocatores rixarum,amatores caluinniarum, nec admittunt quietem sabbati spiritualis. parte.1.folio.140.B.
Inquietorū phātasmata assimilant cyniphib⁹, & quare. Ibidem.
Insania quędam videtur malis vita sanctorum.pte.6.fo.205.E. Ins
Insensibilitas nostra nunquam se ad postulandam ea quæ æterna sunt excitaret,sed incarnationis Christi præcessit oratio,vt tor poris nostri cuigilatio subsequatur.parte.3.folio.62.G.
Insensati patris, domini, aut magistri est, obedientiam qui ad se pertinent subditos non docere, & eorum vitam vt operentur secundum legem non disponere.parte.1.folio.264.A.
Insidiantes prqualent cum eos quos apertè ad malum trahere nequerunt,simulando peruerrunt.parte.3.folio.57.B.,
Insidiator fraudulentus qui simulat amicitiam, vsqquo videat vindictæ tempus significatur per Absalon.parte.2.fo.110.H.
Insignia regalia sunt quatuor.s. purpura, corona, fibula aurea, & sceptrum.parte.4.folio.450.D.
Insipidam intelligentiam literę,clausam mortua pelle,his onerat synagoga,seruilia implens mandata.pte.1.fo.76.A.Interf.
Insipiens est omnis qui male viuit.parte.3.folio.160.A.
Insipiens est qui celesti sapiētia vacuus,humanis y suțis plenus ē, qui nō scit opa dei, quia casu putat omnia agi.pte.3.fo.226.A.
Insipiens qui non sibi prospicit in futurum,vel qui non attendit mala prescia vel futura,pibit cū stulto.pte.3. fo.154.E.Interf.
Insipiens in honoris locū surrogatus,denario cum quo cōputat, vel lapidi in medio fundę assimilat,& quare.pte.3.fo.334.C.D
Insolens quilibet quem inuitat primò diabolus ad conuiuiū gusę,& inde ptrahit ipsum ad peccatum luxuriæ figuratur p Amon,& sic occidit eum morte culpæ & gehennę.pte.2.fo.110.H
Instabilis comparatur lunatico,& quare.parte.5.folio.54.H.
Instās legēdis,meditādis & exponēdis,qui nō suę sed aliorū potius seruit saluti,non rationabiliter facit.parte.3.folio.322.B.

Index in Glos. ordi.

Instantia & humilitas maximè faciunt ad efficaciam orationis. parte.5.folio.170.C.

Instinctus diuini ad bonum communiter fiunt omnibus, sed aliqui repellunt.par.3.folio.371.

Instinctus diuinus est præuia præparatio ex parte dei ad habitū gratiæ consequendum, & est quasi motio, qua aliqui recipiunt & aliqui repellunt.parte.6.fo.18.H.& fo.215.B.

Instinctus naturalis & ratio naturalis differunt.parte.5.folio.60.F.& folio.61.A.

Institutione alia fecit Paulus apud Græcos, alia Petrus apud Romanos, licet non dissentirent in fide.parte.3.folio.6.A.

Instruendi in fide significantur per ligna & lapides qui de monte cæduntur: primò ad ædificandum domum domini. parte.2.folio.132.B.

Instrumentum dei est duplex, vnum coniunctum, & aliud separatū. Sicut in artificialibus manus artificis est instrumētum cōiunctū, securis autem est instrumentum separatum &c.parte.6.folio.154.B.C.

Instrumenta alicuius artis, licet sint optimè constituta in esse sibi competenti, tamen nihil agere possunt siue motu artificis.par.1.folio.341.H.

Instrumenta musicalia designant spiritualis gaudij redundātiam de mente interiori ad extra.par.3.folio.306.C.

Instrumenta musicalia varia, & etiam harmonia mentem excitant ad diuersa: aliqua ad audaciā, quibus vtūtur homines in bellis: aliqua ad lasciuiam in choreis, & aliqua ad deuotionem in officijs ecclesiasticis.parte.2.folio.303.G. Vide etiā in Musicę hanc esse naturam dicunt &c.

Insulsi vocantur hebetes communi loquutione.par.2.fo.250.E.

Insultandum non est eis qui iudicio pœnis traditi sunt, nec à peccato conuersis aut pœnitentibus.parte.4.fo.226.B.

Insuspicabilia (.i. ab omni suspicione falsitatis aliena) sunt nouē, quæ parit homini fides recta.par.3.folio.414.A.

Int Integritas vitæ sanctorū ante hui⁹ vitæ exitum signatur per centenarium & vigintiseptem, qui sunt solidi & quadrati.parte.1.folio.79.E. Interf.

Intellectus ad quid datur, & cui.par.3.fo.129.A.

Intellectus iuuatur per opus bonum ad cognoscendum quod est vtile.parte.6.fo.246.A.

Intellectus agens qui est potentia animę, quomodo per ipsum ad diuina cognoscenda quodammodo po. est homo attingere.parte.5.folio.186.F.

Intellectus naturali cognitione stat ad illud qđ ex sēsibilibus potest cognosci, nec vltra pōt pgredi, sicut visus corpis stat ad superficiem visi corporis, & vltra non progreditur. Sed aliter intellectus propheticus &c.parte.4.folio.332.F.

Intellectus humanus subtilis & intellectus rudis quomodo differant in cognitione, & horum comparatio ad intellectum spirituum, siue bonorum siue malorum.par.1.fo.301.H.

Intellectus sicut intelligit se intelligere, ita voluntas vult se velle, vel potius anima per voluntatem.parte.3.fo.263.H.

Intellectu quanto quis præeminet, tanto si peccat pro maiori culpa maiorem pœnam sustinet.parte.1.folio.220.F.

Intellectus impeditur ab actu suo, turbato cerebro & ȳtute phātastica.parte.3.folio.247.G.

Intellectum solus dominus dat. & si aliquando minister angelus dicitur intellectum dare, hoc est, vt cum dicitur quis lumen dare domui cui fenestram facit.par.3.fo.267.B.

Intellectus ne ocio torpeat valde curandum est, & ne in exercitatione operis vicio elationis euanescat.par.2.fo.167.B.

Intellectum bonum est verum, malum autem eius est falsum.parte.3.folio.92.D.

Intellectus prudentiæ ab æuo est, id est ab æterno.par.3.fo.388.C.

Intellectus plures veri & catholici cum habentur in diuina scriptura de paucis verbis, illum diligamus maximè, quem constat scriptorem sensisse, vel quē non impedit circunstantia scripturæ, si conuenit cum sana fide, aut saltem quē sana fides præscribit.parte.1.folio.22.G.& fo.21.F.& folio.29.B.

Intellectum spiritualem rimari valde paucorum.par.1.fo.165.B.

Intellige te esse alium mundum, & intra te esse solem & lunam & stellas. Audi aliquid maius, ne vitam tuam tanq̄ vilem negligas. Habes intra te omnipotentem &c.par.1.fo.224.F.

Intelligendi modus connaturalis homini est per reflexionem ad phantasmata, & volendi per conuersionem ad appetitum sensitiuum.parte.6.folio.37.C.

Intelligentia suo modo est principium sapientiæ, sicut intellectꝰ qui est habitus principiorum, est principium scientiæ, quæ est habitus conclusionis.parte.3.folio.54.C.

Intelligentia diuinitatis quāto ab inferiorum amore disiungitur, tanto ad sola æterna amanda subleuatur, & per quid significatur.parte.1.folio.209.F.G.

Intelligentia spiritualis q̄ in litera perscrutanda sit & inquirenda multis modis ostenditur.parte.1.folio.214.A.B.

Intelligentia dictorum ex causis est sumenda dicendi.parte.1.folio.352.A.

Intelligentia occultorum vtrum fuerit collata prophetis, vt Danieli & cæteris, per aliquem habitum sibi infusum: & ponūtur opiniones cum argumentis & solutionibus eorundem.parte.4.folio.295.F.G.

Intelligentia subtilis sanctorum & sublimis eorum contemplatio aquilæ nomine figuratur.parte.3.folio.79.D.

Intelligentiæ caliginem significat nebula.parte.2.fo.218.G.

Intelligentiarū separatarum an & quomodo ponendus sit numerus.parte.6.folio.126.C.

Intelligentes aliquid ne superbiendo hoc amittamus, exemplū de hoc habemus. Et nescientes, ne vilipendentes despiciamus, sed humiliter expectemus, orantes & exercentes mentes nostras donec intelligamus, de hoc similiter exemplum datur.parte.5.folio.193.E.

Intelligere est supremus gradus vitæ.parte.3.fo.110.B.

Intempestum prout est substantiuum est quarta hora noctis: sed ꝑut est adiectiuum, idē est quod sine tempore.par.2.fo.129.H.

Intentio recta est actus voluntatis tendentis in finem debitum, per aliquod ad finem debito modo ordinatum.parte.5.folio.155.G.

Bona quæ agimus ex ortu intentionis pensantur.par.3.fo.6.B.

In corde deo maledicit qui recta opera non recta intentione facit. Ibidem.

Intentio recta quid est.parte.3.folio.155.G.H.

Intentiones bonæ cōuersationis fundamenta domus dicuntur, quas per humilitatem Christianam exhaustis superuacuarum cogitationum ruderibus perfectus auditor in se inserit, hoc in se spiritualiter agens qđ Christus in vniuersa ecclesia generaliter agit.par.5.fo.143.B.

Intentionis defectio quoad cælestia appetendo, vnde in homine causatur.parte.4.fo.187.A.

Intentione pura si quæ potes bona agis, opera sunt lucis &c. etiā si non ita hominibus videatur. Si peruersa intentio est, prauū quidquid agitur, & si videatur rectum.parte.5.folio.26.E. Item parte.6.folio.81.F.& folio.108.B.

Intentiones operum vestigia dicuntur, vel praua opera, quę dū agimus, intuentibus hoc fratribus exemplum malum præbemus, quasi influxo extra viam pede sequentibus dissorta vestigia relinquimus.parte.3.folio.302.E.

Intentio oculorum nomine exprimitur.parte.3.fo.29.B.

Intentio inflexibilis operationis ita per palmum exprimitur, sicut per manum operatio.parte.1.folio.189.H.

Intentionem cordis in operatione ostendere est animam in manibus portare.parte.1.folio.31.F.

Intentio rectā operantium per chordam citharæ designatur.parte.3.folio.58.A.

Intentio recta significatur per vertebrum, dirigens opus per apprehensionem fusi ad filiandum.par.3.fo.340.D.

Intentio cordis thesaurus dicitur ex qua deus iudicat opera, vt & aliquando minora maiorem, maiora minorem habeant mercedem.parte.5.folio.43.A.

Intentio qua facimus qđ cunq̄ quæ in nobis est nota, lumen dicitur, exitus verò rei incertus est &c.par.5.fo.26.E.

Intentio sancti Iob quæ fuerit in suo libro habentur opiniones.parte.3.folio.4.B.C.D.& folio.5.C.

Intentio Philonis libri Sapientiæ scriptoris, fuit declarare condescensiones diuinas Hebræis factas.par.3.fo.386.B.

Interfectio primogenitorum Aegypti magis videtur q̄ fuerit ꝑ angelum malum q̄ per bonum, & inter principium nocēs & finem.parte.3.folio.385.D.

Interfectio paruulorum siue innocentum ad quos referatur.parte.1.folio.359.G.H.

Interfectio duplex aduersariorum populi Christiani, figurata fuit per duplicem interfectionem aduersariorum populi Iudaici.parte.2.folio.312.H.

Interficere seipsum vtrum liceat alicui.par.4.fo.478.A.

Interficere seipsum qualiter sit illicitum vel licitum.parte.2.folio.96.F.G.

Interficere seipsum quandoq̄ non solum licitum est, sed etiā meritorium, vt Hebræi dicunt.parte.4.folio.478.C.

Interficere filios pro parentū peccatis quō sit licitū.pt.1.fo.359.G.
Interficiendo Iahel Sisaram vtrum male fecerit. Arguitur pro & contra cum responsione,& solutionibus argumentorum.parte.2.fol.36.G.H.
Interficere. Vide in Occidere.
Interior hō sicut lutū est,quia terrenæ mēti gratia spiritus infunditur & irrigat vt ad deum eleuetur.parte.3.fo.26.F.
Interior homo sicut lac mulgetur, dum mens p spiritū & dei vetustate trahitur,quia in quadā inchoatiōe formatur. Ibidem.
Interior homo sicut caseus coagulatur quando pingueſcens cogitationibus stringitur,vt iā non defluat desiderijs, sed in vno amore solidetur.parte.3.fol.26.F.
Interior homo extractus à fluxu carnis,reprimit terrorem sensualitatis confidēs de auxilio diuinę virtutis, q̄ solet assistere in casibus desperatis.parte.1.fo.152.H.
Interiorem hominem qui non excolit, non construit, non moribus ornat,sapientiam dei non quærit,& scripturis operam nō impedit,non potest homo homo dici,sed homo tantū.& homo animalis.parte.1.fo.317.E.
Interiora tanto magis dīs denunciat quanto se studiosius homines ab exterioribus purgant.parte.2.fo.39.A.
Interitus hominis sapientis & stulti nō est vn⁹.pt.3.fo.344.F.G.
Interitus animę quā occidunt hæretici, peior est q̄ quilibet cruciatus corporis.pte.3.fo.417.A.
Interpretatio optima nō semp fit trāsferēdo verbū ex verbo, sed aliquando fit melius transferendo sensum ex sensu.parte.2.fol.31.B.& fo.64.G.& fo.66.H.
Interpretatio trium virorum vel angelorum apparentiū Abrahæ quæ sit.parte.1.fo.70.B.
Interpretationes nominum Hebræorum Remigij, q̄ in fine Biblię communiter ponuntur,sunt in pluribus impropriæ,& frequenter ab Hieronymo reprobatę.parte.4.fo.432.H.
Interpretes veteris Testamenti in linguā latinam quot,& qui,& quo tempore fuerunt.parte.1.fo.2.F.G.Item parte.3.fo.2.F.
Interpretes septuaginta dicuntur concordare sibiinuicem in suis interpretationibus per miraculum.parte.1.fo.122.A.
Interpretes an dicendi sint Moyses & Aaron, non obstāte q̄ etiā prophetæ fuerunt.parte.4.fo.76.F.H.
Interpretes inter Ioseph & fratres vt Hebrei tradūt fuit Manasses primogenitus Ioseph, quia per iterpretem loquebatur ad eos. parte.1.fo.109.C.
Interrogare creaturas est earum naturas considerare ,& responsio earum est in hoc, q̄ ex tali consideratione homo assurgit ad cognitionem dei.parte.3.fo.30.B.D.
Interrogare deum quid sit.parte.3.fo.82.A.
Interrogat nos conditor noster tribus modis.pte.3.fo.70.B.
Interrogatio debet fieri ante condemnationem, quia nullus est condemnandus ante inquisitionem:quod probatur in Adam cum fuit vocatus à deo.parte.1.fo.42.D.
Interrogationum & responsionum istarum quis facile explicet rationem?vt scilicet rationem euch aristiæ percipiendæ vel eo ritu quo geritur explicandæ,vel eorum quę geruntur in baptismo,verborum,gestus ordinum.parte.1.fo.272.C.E.
Introitus supernæ fœlicitatis est per fidem trinitatis descriptam à quatuor euangelistis.parte.6.fo.272.D.
Introitus quatuor erāt i atrio tēpli scd'm quatuor partes orbis, scilicet porta oriētalis,ex qua pte erat ingressus tēpli, porta occidētalis vbi posterior pars & sētm sanctorū, & porta aquilonaris,& australis, q̄ erant ex lateribus templi. parte.2.fo.210.E.F.
Intueri non debent,quæ non licet concupiſci.parte.3.fo.58.B.
Inuenta quō & quando sunt inuenientis.parte.5.fo.46.D.
Inuentam rem à proximo suo quomodo Iudæi,erronee iudicāt non restituendam in aliquo casu.parte.4.fo.411.F.
Inuentum si quis non reddat,simile est rapinę.parte.1.fo.222.H.
Inuestiendi cōsuetudine episcopos & abbates per baculum & annulum (quo imperatores vſi fuerāt per trecentos annos & amplius)renūciauit Henricus imperator quintus huius nominis cogente eum papa Calixto sub interiectione anathematis &c. parte.6.fo.270.B.
Inuidere alijs nec propria discutere,quāta miseriaꝫ p.3.fo.346.E.
Cum vident mali lucere bonos inuident eis.parte.3.fo.295.E.
Inuidia quid est.parte.6.fo.218.E.Item parte.3.fo.323.D.
Inuidia est tristicia de bono alieno, inquantum extimatur ꝓprij boni diminutiua.parte.3.fo.16.G.Item.parte.5.fo.47.B.
Inuidia est tristicia de bono alieno,sed tristicia est passio corruptiua & mortificatiua.parte.3.fo.323.D.
Inuidia est tristitia de excellentia alterius par.5.fo.49.B.
Inuidia malorum crescit,crescentibus bonorum profectibus.p te.2.fo.245.A.
Inuidia duplex,propriè dicta & largè.par.1.fo.92.B.
Inuidiæ venena superari possunt,sed difficilē conquiescunt.parte 5.fo.69.F.& fo.174.G.
Inuidia magis est ad compatriotas & ad propinquos,similiter & inter eiusdem artis artifices q̄ ad extraneos.par.5.fo.47.B.Item parte.4.folio.128.G.
In inuidię zelo antiqu⁹hostis tota viscera sua cōcutit,licet etiā per omne vitium virus humano cordi infundatur.par.6.fo.88.A.
Inuidiæ signa & detestabiles effectus.Ibidem.
Inuidia tineæ quæ latenter vestes rodit comparatur,quæ studiū. vel fructum bonum lacerat,& compactionem vnitatis dissipat. parte.5.folio.158.C.
Inuidia interficit & paruum facit.parte.3.fo.16.E.
Inuidia nō est patris ad filium,si excedat eum in gloria& honore, quia pater quodāmodo manet in filio.par.2.fo.126.E.
Inuidia qua dæmones torquentur,eo q̄ vident homines posse p uenire ad beatitudinem,qua ipsi priuati sunt, non dimittunt homines tentare,licet sciant ex dānatione hominum suam pœnam in futuro crescere.par.1.fo.42.F.
Inuidi mens cum de bono alieno affligitur,de radio solis obscuratur.par.3.fo.17.B.
Inuidorum est libenter suspicari opprobrium alterius, cum nequeunt rodere opus qđ eminet.par.3.fo.265.B.
Inuidus tanto in maius incendium liuoris ignib⁹ inardescit,quāto ille cui inuidetur successu meliore profecerit.p.6.fo.88.A.
Inuido est vultus minax, toruus aspectus , pallor in facie,tremor in labijs,stridor in dentibus,verba rabida,& effrenata conuitia,& manus ad violentiam prompta,& si gladio interim vacua,odio tamen furiatæ mentis est armata.Ibidem.
Inuidus petijt post optionem oblatam,vt sibi vnus oculus eueretur,vt socius suus duos amitteret.par.1.fo.40.G.
Inuidus qui non potest videre bonū proximi quo lucet corā deo & hominibus per bonam famam figuratur per Heli.parte.2.folio.67.D.
Iuuidorum aspernator est dominus & ab his qui diuina beneficia in alijs persequuntur,miracula suę virtutis auertit.parte.5.folio.137.E.
Inuidi. signantur per Cedar(qui mœrēs & tenebrosus interpretatur)mœrentes de prosperitatibus aliorum,& sic inuoluti sunt tenebris peccatorum.par.4.fo.171.H.
Inuidus & ambitiosus per Lysiam significatur.par.4.fo.442.H.
Inuiolata sępe seruatur castitas intra conscientiæ clausira adiutorio bonorum,cum penevsq̄ ad lapsum imperitur.parte.1.folio.72.F.Interl.
Inuisibilium nullorum fit mentio in processu sex dierum,nisi tantum de deo & de anima humana.De alijs inuisibilibus sicut est natura angelica vel aer elementaris prætermittitur mentio expressa.par.1.fol.30.G.
Inuitati à viris magnæ autoritatis non debent se retrahere,sed acquiescere statim propter eorum reuerentiam.Cum autem inuitantur ab hominibus mediocribus seu modicæ autoritatis, non debent statim acceptare iuuitationem seu conuiuium,sed aliqualiter se retahere ne leues videantur.Exemplū de vtroq̄: ꝓEt datur hæc doctrina hominibus scd'm quosdam Hebræorum expositores,& videtur rationabile.par.1.fo.74.D.
Inuitandi sunt amici fratres & diuites ad conuiuia,propter charitatem mutuam nutriendam, & meritorium est.Si autem ad lasciuiam aut gulam exercendam,peccatum est.Si autem propter liberalitatem quandam seu vrbanitatem,indifferens est;& potest bene fieri & male,prout ad finem vlteriorem ordinatur, qui potest esse bonus vel malus .par.5.fo.162.H.
Inungitur infans baptizandus,in quibus partibus,& quare.parte 6.folio.251.A.
Inuocantes & etiā in vera pœnitētia existentes, non semper audiuntur à deo quantum ad amotionem temporalis pœnę,sed sēper exaudiūtur quantū ad amotionem culpę.parte.3.fo.310.G.
Inuocat orans,sed hoc vere non potest, nisi prius credat. parte.6. folio.23.E.
Inuocantes non modo credunt,sed etiam orant,vt postquam crediderit alicuius animus,non designatiq postulare quod promisit deus toto corde vigilantibus.parte.6.folio.23.E.
Inuocare & in nos vocare orādo nihil nisi dominū debemus. parte.3,folio.10.F.
Inuocare nomen domini,an semper sonet in bonum.pte.1.folio 47.H.& folio.48.A.D.E.
Inuocare spiritus immundos nō debet qui spiritussancti particeps

Index in Gloſ. ordi.

effectus eſt ne fugiat ab eo ſpiritusſanctus. par. 1. fo. 302. E.
Deum non inuocant vere qui ei diſplicentia amāt. par. fo. 104. A
Inuocationibus dæmonum aut diuerſis artibus qui futura inquirunt diſcere cupiunt, quæ non expedit. par. 1. fo. 306. E.
Ioa Ioab literas quas ſibi ſecrete miſerat Dauid de morte Vriæ, oſtendendo aliis regem ſcandalizauit. parte. 2. fo. 127. D. E.
Ioachim per m. pater, & Ioachin per n, filius, à quo pgenitore deſcenderint quomodo rexerint, & de permutatione nominum eorundem, de captiuitate & ſepultura &c. parte. 2. folio. 185. C. G. & folio. 193. B. & fo. 257. F. G. Item parte. 4. fo. 140. H. & fo. 141. A. D. E. & f. 144. E. F. & f. 166. E. F. & f. 394. A. B.
Ioachim propter libri combuſtionem interfectus eſt & proiectus extra portas Ieruſalem. par. 4. fo. 16. F.
Ioachim p Nabuchodonoſor regē capt⁹ quis fuerit. p. 4. f. 294. F.
Iob an fuerit verus homo naturalis vel fictus. par. 3. fo. 4. B.
Iob Iob quis fuerit, diuerſi diuerſa dicunt. par. 3. fo. 2. A. Item parte. 1. folio. 15. B.
Iob librum an ipſe vel alius ſcripſerit. par. 3. fo. 2. A.
Iob librum bis trāſtulit beatus Hieronymus. Ibidem
Iob liber apud Hebræos eſt obſcurus, dubius, & variū habet ſtilum. par. 3. fo. 2. E. F. & fo. 13. D.
Iob librum immediate poſt Pentateuchum Hieronymus ordinauit, & ante Ioſue, & quare. par. 1. fo. 15. B.
Iob hiſtoria an ſit parabola vel ſit res geſta, & quid ad hoc reſpōdent aliqui Hebræorum. par. 3. fo. 4. B.
Iob quo tempore vixerit. par. 3. fo. 4. F. & fo. 45. H.
Iob de ſtirpe Hus deſcendit, qui de Melcha vxore natus eſt. Male igitur æſtimant quidā Iob de genere Eſau eſſe. p 1. fo. 78. E. G.
Iob de qua cognatione fuerit. par. 3. fo. 5. C.
Iob & Iobab eiuſdem nominis ſunt ſecūm aliquos. Ibidem. C. Item par. 2. fo. 101. A. B. Item par. 1. fo. 15. B. & fo. 101. A. B.
Iob & Moyſes declarantur fuiſſe contemporanei. parte. 3. folio 5. D. F. & alio. 228. C.
Iob in ſuo libro habet multa ignota vocabula, & inconſueta magis q̄ in aliis libris: nec etiam regulę grammaticales Hebraicæ communiter ſequuntur in eo. par. 3. fo. 13. D.
Iob liber ſecūm quoſdam Hebræorum expoſitores, ab alia lingua in Hebræam fuit tranſlatus. Ibidem.
Iob liber multum cōformatur ſtilo libri Threnorum, licet mod⁹ loquendi in Iob obſcurior ſit modo loquēdi in libro Threnorum. par. 3. fo. 13. E.
Iob liber totus rhetoricus eſt, cuius modus eſt, eandem ſentētiam modis pluribus explicare. par. 3. fo. 26. B. fo. 33. B.
Iob quidam Hebræorum aſſerunt fuiſſe hæreticum, & quare: ſed falluntur, & huius cauſa datur. par. 3. fo. 32. G.
Iob liber metricè conſcriptus eſt ab illo loco: Pereat dies in qua natus ſum &c. par. 3. fo. 67. G.
Iob commendatus fuit de quatuor virtutibus, & quę illę ſint. parte. 3. fo. 54. D. E.
Iob percuſſiones quot & quę fuerunt. par. 3. fo. 57. C. & fo. 60. A.
Iob an & quomodo aduerſitas deiecerit ab habitu ſapientiæ & ab actu, cum tamen ſuſtinuerit aduerſitates patienter. parte. 3. folio. 54. H.
Iob nō intelligitur āctior fuiſſe Moyſe vel Abrahā, & fortè aliis eiuſdem temporis, cum dicitur q̄ non ſit ei ſimilis in terra: ſed dicitur q̄ non fuit ſimilis ei ſecūm q̄ in quolibet ſancto eſt aliqua prērogatiua ſpecialis. Et ſic dicitur de quolibet. Non eſt in uentus ſimilis illi. par. 3. fo. 6. H.
Iob an intentione iſta ſcripſerit librum ſuum: q̄ velit declarare actus humanos diuina prouidentia regi, ſicut res naturales reguntur. par. 3. fo. 4. C. D. E.
Iob omni genere tentationis feritur, damnis rerum, orbitate prolis, percuſſione carnis, & hæc fuerūt quaſi exterior impetus belli. Intus verò per vxorem quaſi ciuem mens ſuſtinet venena cōſilij. par. 3. fo. 4. G.
Iob fuit flagellatus vt virtus ſuę patientię monſtraretur, & Sathā hoc executus eſt, vt per impacientiam Iob ad dei blaſphemiam impelleretu . par. 3. fo. 7. D.
Iob quare totondit capillos. par. 3. fo. 8. B.
Iob aduerſitatem paſſus fuit, quæ fuit duplex: V na ex bonorū amiſſione, alia ex propria corpis percuſſione. par. 3. fo. 6. C.
Iob an fuit flagellatus ſine cauſa. par. 3. fo. 13, B. G. H.
Iob per prophetiæ ſpiritum, ſecutura videbat aſſiſtētia in eo, cuſ nec futura veniūt, nec præterita diſcedunt. par. 3. fo. 3 . B.
Iob an tenebat q̄ ſubtractio bonorum temporaliū ordinabatur ad ſuum meritū, an illud ignorauit, quouſq; à deo fuit ſibi declaratum. parte. 3. fo. 8. F. G.
Iob qua ratione tam particulariter maledixit diem natiuitati ac noctem conceptionis, ſimiliter & ſtellas & hmōi. Suffeciſſet em̄ oſtēdere ſuā triſticiā & dolorē ſimpliciter. p. 3. fo. 13. C. D.
Iob qui virtuoſus erat & patiens, quomodo iratus dicitur contra Eliphaz & alios quare non potius diſſimulauit & patienter tulit . pre. 3. folio. 20. G.
Iob maledictionis & blaſphemiæ verba enuncians an protulerit ex ſententia ſua, vel magis tanq̄ ex errore amicorum ſuorum. parte. 3. fo. 10. F. G. H.
Iob ſecūm ſcientiam ſe noſſe confirmat amicorum, qui ſciendo cę leſtia, ipſorum terrenas cogitationes per prophetiæ ſpiritū trāſibar. parte. 3. fo. 31. B.
Iob nūciata ſunt primò minora aduerſa & poſtea maiora, vt ſic in q̄libet ānūciatiōe ipſo efficeret noua afflictio. p. 3. fo. 7. D.
Iob triſtitiam de amiſſione rerum demonſtrauit, ſic tamen moderate, vt eſſet ſubiecta rationi: Et quare ſuper amiſſione rerū nō ſit triſtandum. par. 3. fo. 8. C.
Iob dicit vitā ſuā odibilē & oneroſā, & p cōſequēs ſuā conceptionē, natiuitatē, & educationē, ex ſētētia ſuorū amicorū erronea, eos deducendo ad inconueniens. par. 3. fo. 10, H.
Iob cum maledicit diei & nocti, intelligitur ſic: Pereat dies. i. vtinā dies natiuitatis meæ non fuiſſet ſi poſſibile eſſet, & ſic non fuiſſem natus. Et eodem modo de nocte exponitur, quia loquitur de prēterito per modum futuri ad modum dolentis de aliquo prætérito. par. 3. fo. 10. H. & fo. 11. C.
Iob concluſit contradictiōem ſequi ex dictis amicorū ſuorū, qui ponebāt fœlicitatē hominis in ꝓſperitate tēpali . p. 3. fo. 27. D.
Iob oſtēdit in homine nihil eſſe remanens poſt mortem per tria. parte. 3. fo. 34. B.
Iob fuit afflict⁹ à diabolo immediatè quātū ad oblationē ſubſtātiæ ſuæ & filiorum & corpis ſui pcuſſionē, & etiā īmediatè, in quātū amicos excitauerat ad ei⁹ increpationē. tiō loquitur aliquādo in ſingulari, aliquādo in plurali. par. 3. fo. 36. G.
Iob habuit pfectiorē cognitionē de deo, q̄a plenius fuerat inſtructus de diuina virtute p flagellationē & per reuelationē & allocutionem diuinā ſibi factam. par. 3. fo. 82. C.
Iocoſum verbū ſi dicatur propter cauſam aliquā recreatiōis honeſtam, non nocet, ſed magis valet ad recreationē ſpiritū. vnde à philoſopho aſſignatur quædam virtus, quæ dicitur eutrapelia, qua aliquis ſcit conuertere dicta vel facta ad ſolatium honeſtum. parte. 6. fo. 95. G.
Iocunditatis æternæ affluentia per fluuium de paradiſo egredientem deſignatur. par. 1. fo. 37. H.
Iohānes hoc nomine multi Hebræi pri⁹ vocati ſūt. p. 5. fo. 127. C.
Iohannes baptiſta habuit nomen ex diuina prēordinatiōe & nō humana diſpoſitione. par. 5. fo. 186. B.
Iohannes baptiſta conceptus fuit circa finem menſis Septembris, ſed Ieſus circa finem Martij. par. 5. fo. 124. D.
Iohannes bap. ſpiritūſanctum accepit in vtero materno. parte 4. fo. 111. A.
Iohānis bap. in vtero exultatio duobus modis potuit fieri. parte 5. folio. 125. G.
Iohānes bap. in deſerto habitauit vſq; ad tempus ſuæ prædicationis, ſed quare. par. 5. fo. 127. H.
Iohannes baptiſta fuit initium noui Teſtamenti, & deſignabatur per tētorium in introitu tabernaculi &c. par. 1. fo. 185. D.
Iohannes quō dicitur ꝓpheta altiſſimi in cātico patris ſui, & ipſe Iohannes negat ſe propheram: Solutio. par. 5. fo. 127. F. G.
Iohānes bap. angel⁹ dicit, nō ſocietate naturę, vt mēritur Origenes, ſed officij dignitate. p. 5. fo. 90. B. Item par. 4. fo. 403. B.
Iohannis abſtinētia fuit aliis exemplū pœnitentiæ. p. 5. fo. 39. H.
Iohānes bap. dicit vox, & quare. p. 5. fo. 189. A. D. & fo. 16. F.
Iohānes bap. dicitur lucerna Chriſti, & quare. par. 3. fo. 285. E.
Iohannes dicitur iuſtitia, & quare. par. 3. fo. 212. E.
Iohānes bap. cōmendatur à quatuor. ſ. ex cōditione, ex diuina autoritate, ex nomine, ex officio. par. 5. fo. 186. G. H.
Iohannis baptiſtæ prædicatio ſolenniter deſcribitur & quare. parte. 5. fo. 133. F. H.
Iohannes baptiſta cæleſtia promiſit obſeruantibus legem. alij autem prophetæ temporalia promittebant obſeruantibus legem. par. 5. fo. 133. H.
Iohannes baptiſta nullum ſignum fecit, & quare, parte. 3. folio 85. C. & fo. 86. B. C.
Iohannē bap. Iudæi putabant eſſe Chriſtum, alij Heliam: alij dicebant eum vnum eſſe de prophetis, & quare hæc. parte. 5. folio 189. A. & folio. 149. C.
Iohānem bap. an malicioſè vel an ſimplici animo Iudæi acceſſerunt quærentes quis eſſet. par. 5. fo. 189. B.
Iohannes bap. q̄uis negauerit ſe eſſe prophetam, tamen interro-

gatus verū respōdit sed'm intentionē quærētiū. Vel negauit se esse ꝓphetā tantī, fuit plus q̄ ꝓphēta. par.5.f.127.G.& f.189.C.
Iohannes bap. quare & quomodo dixit se non esse Heliam, cum tamen Christus dicat: Mar.17. Ipse est Helias &c. p.5.fo.189.C.
Iohanes bap. fuit similis Heliæ in tribus. In vita, in doctrina, & in officio. par.5.fo.123.H.
Iohannes fuit similis Heliæ in austeritate pœnitentię, in solidita re constantiæ, & in autoritate doctrinæ. par.5.fo.39.D.F.
Iohannes bap. non accepit autoritatem à deo baptizandi nisi ad denunciandum Christum. & præparandum homines ad suum aduentum. par.5.fo.196.G.
Iohannē bap. dicit Hieronymus non fuisse per baptismum Christi mundum esse redemptum. Augustinus dicit Iohānem ignorasse hoc tantum, verum sibi retineat vim baptizandi, an alicui suorum tribuat. par.5.fo.190.B.
Iohannes bap. cognouit Christum dupliciter. Primò p reuelationem diuinā &c. Sed'ò cognouit eū, quādo spūssanctus descendit sup eū in signo visibili &c. par.5.fo.190.B.C.
Iohannes bap. prius baptizator q̄ baptizatus apparuit, vnde sanctificatum cum esse claruit, q̄uis visibiliter factum non inueniatur antequam baptizaret. parte.1.fo.252.B.
Iohannes bap. perhibuit testimonium de Christo prędicādo eius excellentiā & baptizādo in aqua. par.5.fo.187.A.
Iohannes bap. mittens de discipulis suis ad Christū vt quererent: Tues qui vēturꝰ es &c. Cui Iesus respōderit, Iohāni an discipulis suis, disputatur. par.5.fo.39.B.& fo.40.F.G.H.
Iohānis bap. discipuli tribꝰ de causis reprehensibiles fuerūt. p.5.f.33.A
Iohannes bap. nō statim post tentationem xl. dierum & ieiunium xl. dierum domini, est traditus. par.5.fo.91.E.
Iohānē bap. passū fuisse tpe paschali vñ colligit. par.5.fo.48.B.
Iohannes bap. vbi occisus & sepultus, & eius ossa quomodo in cendio collecta. par.5.fo.47.E.F.& fo.101.A.
Iohānes bap. nō cōnumeratur inter occisos veteris Testamenti, sicut Abel & Zacharias, & quare hoc. par.5.fo.74.A.
Iohānes bap. per Moysen significatur. par.1.fo.127.D.
Iohannes euangelista triplici vocatione vocatus fuit. Primò ad aliqualem noticiam Christi. Sed'ò ad eius familiaritatem. Tertio ad apostolatum. par.5.fo.184.G.
Iohannes euangelista creditur fuisse probabiliter ille qui cū Andrea primo sequutus est Iesum. par.5.fo.190.G. Itē p.6.f.228.F
Iohannes euangelista fuit vocatus de thoro nuptiali à Christo ad continentiam virginalem. par.5.fo.184.B.
Iohannis euangelistę fuerunt nuptiæ quibus interfuit Iesus, vt cōmuniter dicitur. par.5.fo.192.D.
Iohannes euāgelista persuadetur fuisse ille adolescens qui Iesu capto relicta syndone nudus profugit. par.5.fo.116.F.G.
Iohānes probato aliorum euangelio, aliqua deesse vidit, ꝓ quibus à fratribus rogatus scripsit euangelium. par.5.fo.16.B.
Iohannis euāgeliū cæteris excellēti ꝓ designat in tribꝰ, qa scripsit cæteris sublimius, subtilius, & perfectius. par.5.fo.184.B.C.D.
Iohannes euangelista vocem theologā emisit, quā tanto pondere grauidam reliquit, vt si aliquāto plus intonare voluisset, nec ipse mundus capere potuisset. par.5.fo.96.A. Itē p.1.fo.12.G.
Iohannes euangelista non dicit fine ratione. Verbum caro factū est, & non: Verbū factū est hō vel aīa: vide rōnē. p.5.fo.188.A.
Iohannes euan. sicut & cęteri apostoli duplici modo videndi notitiam habuit verbi incarnati. par.5.fo.188.A.B.
Iohannis euan. ꝓphetia alijs est excellētior duabꝰ rationibus, parte.6.fo.240.A.
Iohannis visio sed'm diuersos respectus imaginaria fuit & intellectualis. Ibidem.C.
Iohannes apostolꝰ scripsit aduersus dogmata hæreticorū de verbi dei æternitate, & aduersus eorū stulticiā &c. par.6.fo.228.B.
Iohannes Apocalypsim ante euangelium scripsit, & quare prius ponitur. par.5.fo.185.B.
Iohannes euangelium scripsit in Asia rogatus ab Asiæ epis postq̄ rediit de insulæ exilio Parhmos. par.5.fo.185.A.
Iohannes scripsit suū euangeliū post Matthiæ electionē, & etiam post Petri martyriū. par.5.fo.241.H.& fo.243.G.
Iohannes euāgelista primò scripsit septē ecclesijs quæ sūt in Asia, & consequenter alijs vniuersis. par.6.fo.242.C.
Iohannes euāgelista plus amabatur à Christo: & Petrus plꝰ amauit Christum. par.6.fo.165.A.
In Iohanne qui passus non est, non est impar meritum martyrij, & in Petro qui passus est. par.3.fo.179.C.
Iohannes habuit nidum suum in sinu Saluatoris vbi suauiter recubuit. par.5.fo.184.C.
Iohannes euangelista fuit notus pontifici triplici ratiōe. parte.5. folio.236.G.
Iohannes euangelista an viuat adhuc, vel an mortuus sit, opiniones sunt. Et quę probabilior, ponitur ibi. parte.5.fo.243.H.& folio.244.A. Item parte.4.fo.49.B.
Iohannes in medio candelabrorum aureorum non vidit filium hominis sed similem filio .i. angelū in persona Christi sibi loquentem. parte.6.fo.242.D.
Iohānes dicitur mare Tyberiadis, quare, & q̄liter. pte.6.fo.239.E.
Iohannes senior, dictus est quidam sacerdos aliꝰ à beato Iohanne euangelista, cōtemporaneus apostolorum. pte.6.fo.228.B.
Iohannes Hircanus dux Iudæorū, simul & pontifex virtutū vir fuit, ac multa opera mirifica confecit. Hic Hircanos deuincens Hircani nomen accepit &c. parte.4.fo.459.B.
Iohannes Hircanus tria vel precipua maxime solus habebat: nam & gentis princeps, & pontifex erat, & præterea propheta. parte.4.fo.459.F.
Iohannis Hircani filij qui & quot & qualiter & quādiu in regno Iudæorum patri successerunt. Ibidem.F.G.
Iohel an ꝓphetauerit contra omnes tribus. parte.4.fo.351.F.
Iohel quibus tribubꝰ ꝓphetauit, & quo tēpore. par.4.fo.351.G.
Iohel q̄uis tardius ꝓphetauerit, tamen contēporanei fuerūt sibi Isaias & Osee & cæteri illius temporis. par.4.fo.355.D.
Iohel missionē spiritussancti annunciauit & tēpus futuri iudicij, sicut angeli Christo ascendēte in cælum. parte.4.fo.355.G.H.
Iohel sub quo regum ꝓphetauit. pte.4.351.G.& fo.355.D.
Iona est dictio Hebraica, & signat æquiuocè columbā vel vinositatem. parte.4.fo.146.G.
Ionas cuius filiꝰ fuerit, an fuerit verus, vel falsus ꝓpheta, & q̄re dictus est Amathi. Et quomodo fugit à facie dei. pt.4.fo.373.G.H.& fo.374.B.C.
Ionas propheta quare magis sanctus scribitur, quām cæteri prophetæ, qui omnes sancti fuerunt &c. par.4.fo.372.F.
Ionas secundum doctores Hebraicos & Latinos fuit filius mulieris viduæ, quem suscitauit Helias. par.4.fo.373.D.
Ionā qd retrahebat ne p̄dicare vellet Niniuitis. pt.4.fo.363.A.B
Ionas cū à ꝑscē glutiretur, figurauit triduum sepulturæ Christi. parte.4.fo.374.C.
Ionas postquam prædicauit Niniuitis, confusus pr̄ verecundia, assumpta matre latenter egressus terram suam, septem annis exulrauit. parte.4.fo.373.D.
Ionathan filius Oziel (alias Oriel) tātę autoritatis fuit, & est apud Hebræos, q̄ nullus fuit ausus contradicere in translatione sua Chaldaica. par.3.fo.251.G. Item parte.6.fo.257.F. Item parte.1. fol.47.D. Vide etiam in Thargum.
Ionathas tribus vicibus inijt fœdus cum Dauid. pte.2.fo.89.D.
Ionathas amabilis sup amorem mulierum, exponitur dupliciter. parte.2.fo.98.F.
Ionathas an peccauerit gustando mel contra præceptum patris sui Saul. pte.2.fo.77.H.
Ioppe est portus supra mare mediterraneum, ad quem ducebantur ligna per mare, & inde in Hierusalem per terram in vehiculis qui portus est propinquior Hierusalem. per.2.fo.144.H.
Iordanis fluuius vbi oritur par.1.fo.63.E.& fo.325.G.& fo.375. H. Item parte.4.fo.51.G.
Iordanis pars mergitur in mare, & in amaritudinem fluit: & eius moralitas. par.2.fo.7.A.
Iordanis fluuius, est terminus terræ promissionis à parte oriētis. parte.2.fo.19.H.
Iosaphat pro expeditione suæ orationis allegauit quinq̄. parte.2.fol.226.H.
Ioseph apud patrē accusauit fratres suos de crimine pessimo, .i. de odio fraterno, quod dicitur crimē pessimū. p.1.fo.101.G.H.
Ioseph patriarcha quare patri in iuuentute erat magis amabilis. parte.1.fo.101.H.& fo.103.D.E.G.
Ioseph ex dono dei speciali fuit gratiosior moribus & corpore fratribus suis, cū debilior debuerit esse: nam in senectute solent generari pueri debiliores & defectuosi. pte.1.fo.101.H.
Ioseph venditio fuit facta matre adhuc viuente, vt dicunt aliqui. parte.1.fo.102.B. Alij aliter. Ibidem.C.
Ioseph venditus fuit ex triplici causa. parte.1.fo.101.G.
Ioseph an venditus sit Isaac auo suo adhuc viuente. parte.1. fo.101.E.& fo.102.B.C.
Ioseph à fratre suo Iuda venditus est, qui erat principalior: & suasit fratribus vt Ioseph mercatoribus venderetur. Et an vēditio præcise fuerit xxx. argentorū. &c. parte.1.fo.102.H.& fo.103.B.
Ioseph mater vt Hebræi dicunt, vocatur Bala quæ nutriuit eum

Index in Glos. ordi.

in sinu suo:quæ etiam(mortua Rachel) vocata est mater ipsi⁹ Ioseph.par.1.fo.102.F.

Ioseph an vēdit⁹ dicitur Putiphari Eunucho,vbi quęritur,si Eunuchus quomodo vxorem habere dicatur.par.1.fo.103.A.

Ioseph vxor cuius filia esse dicatur sec'm Hebræos, part.1.folio 103.A.& fo.107.F.& an fuit filia domini quōdam,& emptoris sui,vel alterius.fo.108.A.B.

Ioseph, vt Iudæi dicunt, ter fuit venditus. parte.1.fo.103.B.C. Vel verius bis tantum fuit venditus.

Ioseph permissus est vendi,vt propter eum sequeretur liberatio populi tempore famis futuræ.par.1.fo.111.B.

Ioseph venditus fuit,vt dicunt Hebræi magistro carnificum.par. 1.fol.103.C.

Ioseph quanta fuerit pulchritudo conn̄citur,quam fœminæ quarum est pro priē pulchritudo,admirātur.p.1.fo.118.F.Interl.

Ioseph quantæ continentiæ & castitatis fuerit,apparuit,cum mulieri non acquieuit,sed potius ei suasit,vt passionem suam refrenaret.par.1.fo.105.D.

Ioseph habuit duas principales persequutiones,vnā à fratribus, aliam ab vxore domini sui.par.1.fo.120.E.

Ioseph cum factus esset præpositus terræ Aegypti,erat.xxx.annorum.par.1.fo.102.B.&.fo.108.B.

Ioseph cum frumenta colligeret vnde homines viuerent, pecora vnde viuebant,cū tanto fames inualuisset,& fratres Ioseph Pharaoni dixerūt: Non sunt pascua pecoribus pueror tuorum.par.1.fo.114.E.

Ioseph qui erat tā dulcis & mansuetus verbis & factis,quomodo afflixit fratres ita diu,antequam se eis notificaret. parte.1.folio 109.B.E.& fo.111.A.

Ioseph non videns Beniamin fratrē suum vterinum cum alijs fratribus,durè loquutus est,timens ne machinati fuissent contra eum in malum,sicut fecerant contra eum:ideo vt scire posset veritatem,durè loquutus est cum eis.&c.par.1.fo.108.E.F.

Ioseph dicēs fratres exploratores esse,non excusatur à mendacio quin esset peccatum veniale ,quia/ neq; apostoli multò perfectiores eo sic excusantur.par.1.fo.108.F.

Ioseph quomodo poterat fratrem suum Iudam arguere de contradictione .par.21.fo.111.E.F.

Ioseph nō poterat se continere quin se manifestaret fratribus suis sed quibus rationibus.Ibidem.G.H.

Ioseph iurans per salutem Pharaonis,an indecenter iurauit,& an periurium commisit.par.1.fo.109.A.

Ioseph fratribus vnde & quare exploratorum vitium impinxit. par.1.fo.109.B.G.

Ioseph magnā clementiam ostendit fratribus suis ,cum eos ad se venientes,nolens eos scandalizare apud Aegyptios,& volens eos certificare de plena remissione.par.1.fo.111.H.& fo.112.B.

Ioseph verba quomodo vera sunt,cum ait patrem dixisse:In monumento quod ego feci mihi in terra Chanaan &c.cum non legantur hæc verba patris cum de sepultura mandaret. parte.1. folio.122.B.C.

Ioseph quare non statim post mortem fecit asportari ossa sua in terram promissionis,est duplex ratio.par.6.fo.156.D.

Ioseph habuit fidem de sepultura & resurrectione Christi in terra promissionis complenda.par.6.fo.156.D.

Ioseph patriarcham vt dicit Ra.Sa.Gabriel docuit,lxx.idiomata quæ ante non nouerat.Et an in hoc verum dicat.parte.3.folio 106.C.

Ioseph pater putatiuus Christi,& virgo Maria,de eadem tribu fuerunt.par.5.fo.7.D.

Ioseph cū de duobus patribus suis euāgelista memorētur,quare nullius eorum nomen accepit,cū sec'm legem qui nascitur ex nomine defuncti,nomē habere debeat defuncti cui propagatur parte.1.fo.361.B.

Ioseph sponsus Mariæ creditur semper fuisse virgo,cū tamen virginem desponsauerit .par.5.fo.7.H.

Ioseph quare non accessit ad Mariam virginem,cum sibi esset desponsata.Ibidem.

Ioseph non cognouit Mariam ,quomodo & vnde hoc & q̄diu hoc fuit.par.5.fo.8.E.F.

Ioseph virū Mariæ dixerūt quidam de alia vxore generasse filios, & illos fratres Iesu dictos,sed improbatur.parte. 5.folio.193. C. & folio.96.F.& fo.8. F.

Ioseph in Bethleem asinum & bouem duxit,quibus præsepium fecit,& in quo virgo Maria puerum Iesum reclinauit, & pānis inuoluit.par.5.fo.129.G.

Ioseph non est inuentus cum Maria à Magis,& quare.p.5.fo.11.F.

Ioseph quarę timuit ire in Iudæam,notatur historia Herodis.parte.5.folio.13.C.

Ioseph qui alio nomine Barsabas dicitur,& Iacobus minor, dicūtur fratres Christi,quia consanguinei, & non ex Maria virgine nati.par.5.fo.96.B.

Ioseph decurio ab Arimathia.Ista est ciuitas quæ dicta est Ramatha,de qua fuit Helcana pater Samuelis.par.5.fo.181.D.

Iosephus Mattathię filiꝰ ex Ierosolymis sacerdos,sicut de eo scribit Hiero.in libro de illustribus viris &c.par.3.fo.3.E.Item parte.1.fo.188.C.& fo.191.G.

Iosephus errauit de nuditate Adæ in statu innocentiæ, dans huiꝰ rationem,q̄p ante viuebat tantum bestialiter.non habens vsum rationis,sed confutatur.par.1.fo.41. G.Item par.4. fo.304.B.

Iosephus circa historias libri Machabæorum multa dicit quę sūt dissona textui,propter qđ illa tanquam friuola dimittuntur.p te.4.fo.450.F.

Iosephus dicens:Qui nullatenus egit peccatum sed tantum cogitauit,nullo reatu tenetur,errat.par.1. fol.165.D.Item parte.4. folio.413.F.

Iosephus Hebræorum historiographus refert, insistentibus Romanis se fugisse in speluncam cum quadraginta comitibus,ibiq̄ proditum, inuentum,atq̄ ab hostibus captum.parte.5.folio 118.E.

Iosephus quia fuit de genere sacerdotali,& fuit in Ierusalem tempore quo adhuc stabat templum & sacerdotij ministerium,& pluries potuit videre,vt vidit vestes & ornamenta ipsorum, ideo certius potuit scribere talia q̄s sui sequaces.par.1.fo.188.C.

Iosephus quadragesimo sec'ūdo anno à passione Christi vel circiter,incœpit scribere librū antiquitatis Iudaicæ:quem obtulit Vespasiano imperatori ,qui cœpit imperare anno dominicæ incarnationis septuagesimo primo.par.4.fo.64.G.H.

Iosias fuit sanctissimus vir,sed filij eius succedentes fuerunt pessimi,ideo regni status post mortem patris mutatus est in malum par.4.fo.195.H.

Iosiæ quatuor filij leguntur,& alibi tres tantum,quomodo sup hoc concordia accipiendaest.par.2.fo.193.B.

Iosue successor Moysi in regimine populi fuit confortatus& assecuratus de terrę promissionis acquisitione & diuisione.parte.2. folio.4.D. Ios

Iotha vnum de lege non præterire posse,quare dictum est, & de quo.par.1.fo.196.A.

Ira dupliciter diffinitur à philosophis .s.materialiter & formaliter.par.4.fo.385.G. Ira

Ira est duplex.s.ira per vicium,& ira per zelū.parte.5.fol.95.C.D. Item par.6.fo.211.D.Item par.3.fo.16.E.& fo.126.E.

Ira per zelum sapientes turbat,sed ira per vicium stultos trucidat par.3.fo.16.E.

Ira per zelum oculum mentis turbat,sed ira quæ est per vicium illum excæcat.par.3.fo.126.F.

Ira potentum lenienda est blandis sermonibus,sicut furor Saul per citharam Dauid.par.2.fo.8.E.

Iræ triplex gradus.par.5.fo.20.H.

Ira duplex .s.consummationis,&consumptionis. par.3.fo.164.A & fo.167.F.

Iram propriè causant paruipensio & contemptus eorū circa quę aliquis maximè studet.par.3.fo.20.D.& fo.56.D.& fol.92.E.& fo.416.H.Item par.2.fo.310.F.

Iræ effectus est triplex.Primus est iurgium.par.3.fo.325.G.Secundus est recedere ab amico fideli,qđ frequenter facit ira.fo.326. D.Tertius alterius cui aliquis irascitur, contēptus.fo.327.C.

Irę natura est vt prolata magis ferueat,occultata langueſcat.parte.3.fol.321.A.

Ira stulti vbi incanduerit,mox viscera pietatis amittit, & furori frena laxat .par3.fo.334.E.

Iræ commotio nec locum debet habere in te.Ipsa conturbatio indecens est ei qui sub Iesu duce militat.par.2.fo.18.E.

Ira intelligentiæ lumen subtrahit,& mentem prouocando cōfūdit.par.3.fo.20.D.

Iræ motus q̄uis sit moderatus ratione,impedit intellectum à contemplatione veritatis.par.5.fo.95.D.

Ira inconsiderata res est,ita vt aliquando nec sibi parcat cui irascitur.par.6.fo.108.A.

Ira multis virtutibus priuat,quia dum quietem menti tollit,spiritussanctus ibi non quiescit.par.3.fo.16.E.

Iratus præ ira solet truncare verba sua.par.4.fo.240.D.

Iratus homo emittit anhelitum ;fumosuum per nares. parte.4. folio.10.H.

Ira qualiter oculos mentis & corpis perturbat & excęcat.parte 3.fo.126.F.
Iræ passio maximè appareat in facie,& in oculis potissime.parte.3. folio.126.F.
Ira vt mentē superet, causa est multitudo cogitationū supuacuarū,quibus mens acquiescit.parte.3.fo.67.B.
Ira & clamor & omnis amaritudo immūdi spiritus furor est. parte.5.fo.138.A.
Iræ.passio non consurgit ex timore,sed ex alijs passionibus.s.ex tristitia illata,cum desiderio & spe vlciscendi.par.1.fo.156.B.
Iræ passiones licet incipiant â tristitia,terminantur tamen in delectatione,habita vindicta.par.2.fo.310.G.
Ira magis est in iuuenibus,q̄ in senibus,& quare.par.3.fo.353.B.
Ira semper plus vindictam exigit q̄ iniuriā accipit.p.1.fol.145.B.
Ira præter rationem opponitur mansuetudini,non autem illa quæ est moderata,quia de ratione mansuetudinis est q̄ faciat moderationem.par.5.fo.95.D.
Iræ dandus est locus aliquando.par.5.fo.47.H.
Iram qui vincit melior est,q̄ qui capit ciuitatem parte.3.folio.95.A.& fol.325.B.
Ira iusta mater est disciplinæ,& ira quæ est cum causa, iudiciū est, non ira.parte.5.fo.20.F.
Ira venialis est quę non ducitur ad effectum.par.3.fo.91.E.
Ira magna est à deo tormēta nō perpeti.p.4.f.174.F.& f.233.B.
Ira iudicij tanto districtior portabitur,quanto nunc minus timetur.par.3.fo.335.F.
Irę hominis potestas est corpus occidere,post nihil facere: Deus & hic punit,& post in gehennam mittit.par.3.fo.222.B.& folio.223.D.
Ira dei quæ & qualis sit.parte.4.fo.406.C.Item par.2.fo.120.G. Vide in Passiones.
Ira dei non perturbationem:sed merita & peccata puniendorum signat.par.4.fo.406.C.
Iræ dei an,quomodo & per quos resisti possit,cū Iob dicat:Deus cuius irę resistere nemo potest.par.1.fo.198.E.
Iræ dei quando & quomodo resistendum sit,& qui restiterūt.parte.3.fo.24.F.
Ira dei est motus qui fit in anima quæ legem dei nouit, cū videt eam â malo præteriri.par.3.fo.89.A.
Ira dei manet non aduersus,sed super peccatores.s.originalis dānationis vel cęlestis iudicij:quia non de inferioribus,sed de superioribus iudicantur peccatores.par.2.fo.238.E.
Ira an fuerit in Christo:Et arguitur pro & contra.p.5.fo.95.C.D.
Iracundia ianua omnium vitiorum,qua clausa virtutibus intrinsecus dabitur quies,aperta ad omne facinus armabitur animus. parte.3.fo.336.E.
Iracundiæ maioris est cum hoc tribuitur qđ male desideratur. par.3.fo.43.A.
Iracundiæ immanitas qua & homicidiū fit significatur,per ignē. par.3.fo.200.A.B.
Iracundos melius corrigimus si in ipsa iræ commotione declinamus.Perturbati enim quid audiant,ignorant.Sed cum ad se redeunt,tanto libentius exhortationis verba recipiunt, quanto se tranquillius tolerari erubescunt.Menti autem furori ebriæ omne rectum qđ dicitur per uersum videtur. par.2.fo. 92.A.
Iracundi cum nulla se consideratione mitigant,necesse est,vt qui furentes reprimere conatur,non se in furorem erigat,sed quod est tranquillitatis ostendat,& subtiliter proferat,in quibus ex obliquo animum furentis pungat.parte.2.fo.99.B.
Irascendi motum medici ponūt in corde.par.1.fo.218.E.
Irasci & dedignari est contra deum murmurare,& propè blasphemare.par.3.fo.137.A.Interl.
Irascibilis pris deordinatio maximè apparet ī homicidio:scd'ò ī q busdam alijs quæ procedunt ex rancore & odio.p.1.fo.352. B
Irascibilis pars tendit in bonum sub ratione ardui, & in malum sub ratione vindicatiui.par.1.fo.167.C.
Irascibilis passiones omnes oriuntur ex passiouibus concupiscibilis,& terminantur in ipsis,part.4.folio.6.G.Item parte.1.folio 354.F.
Irascitur deus aliquando vt pater,aliquando vt dñs, aliquando vt iudex. parte.4.folio.202A.
Cum irascimur,flatu furoris inflamur.par.3.fo.14.F.
Iris cęruleo colore designat præteritum diluuium,igneo futurū iudicium.par.1.fo.56.B.Interl.
Iris quomodo est signum fœderis,cum procedat ex causa naturali.par.1.fo.56.B.C.D.F.& fo.37.B.E
Iridis generatio vnde fiat.Ibidem.
Iris dr arc dęmōis.i.sapiēs.p.6.f.294.H.Itē p.1.fo.56.A.
Irregularitas in nouo Testamento, sicut aliquando causatur ex bono actu,vt ex occisione malefactoris per sententiam iudicis: sic in veteri Testamēto ex actu sepulturę impediebatur ad tempus celebratio Paschę.parte.1.fo.279.D.G.
Irregularitates quasi erant in lege, immundicię ex tactu mortui vel alterius immundicię,prohibentes accessum ad diuina.parte 1.fol.278.C.
Irremissibile dicitur dupliciter.parte.6.fo.284.D.
Is Hebraicè dicitur vir,issa appellatur mulier quasi q̄dā virgo.parte.4.fo.111.E.Item parte.1.fo.92.Interl.Vide etiam in Eua. Is
Isaac quotennis erat quando fuit immolandus per patrem,& an inuitus patri assenserit, & quomodo promissum in se impleri credidit.s.in Isaac vocabitur tibi semen,si moreretur &c.parte.1. fo.77.G.H.Aliter dicūt quidam Hebręorum q̄ erat.xv.annorum ferè.Et quòd quasi inuitus accessit ad immolationem. parte.1.fo.78.G.H.& fo.79.D.
Isaac licet esset.xxxv.annorum,tamē vocatur puer.& quare. parte.1.fo.78.B.G.
Isaac contra naturā humanæ generationis ,pmissus, in signū fuit dei filium contra humanam rationē nasciturū.par.6.fo.11.F.
Isaac non fuit natus de Sara virtute naturæ tantum,sed cum hoc per adiutorium gratiæ. parte.1.fo.70.G.& fo.75.F.
Isaac ligna portans figurauit Christum crucem baiulantem. parte.1.fo.77.G.
Isaac secundum Hebræos ex quo voluntariè accessit vt immolaretur,extunc fuit consecratus domino,& non fuit licitum ei habere nisi vnicā vxorem.parte.1.fo.84.D.
Isaac non fuit vocatus ad aliam terram transire vel regionem. parte.1.fo.86.B.
Isaac quomodo figurat natiuitatem virginis.par.1.fo.75.F.
Isaac quare potius non meritum ascribitur q̄ Abrahę, cum potuisset restitisse patri in oblatiōe &c.par.1.fo.78.G.& fo.79.D.
Isaac fuit cum Rebecca vxore sua.xx.annis anteqū pareret, quare non accepit aliam sicut pater eius Abrahā accepit Agar postq̄ decem annis probauerat Sarę sterilitatem.pt.1.fo.84.D.
Isaac humano more filiū maiorē benedicēdum putauit, sed deus qui occultorum est cognitor,minorē dignū benedictiōe ostendit,vt non hominis ostenderet esse benedictionem, sed dei.parte.1.fol.88.F.G.Item par.6.fo.159.H.
Isaac quare non retardauit benedictionem cognita fraude. parte.1.fo.88.G.H.
Isai quomodo dicitur habuisse filios octo in libro Regum,& Paralipomenon septem.par.2.fo.191.E.G.
Isaias in Esaias.
Isopus in Hisopus.
Israel & Iacob idem homo fuit,sed primò vocatus est Iacob ideſt supplantator,postea Israel,ideſt videns deum, vel directus cum deo.par.4.fo.204.G.H.
Israel dictum putat Iosephus ipsum Iacob,q̄ aduersus angelum steterit &c.Quòd aūt in libro Hebræorum nominum interpretatur Israel,vir videns deum,vel mens videns deum, non tam verè q̄ violenter interpretatum videtur &c. super hoc declaratio.par.1.fo.96.E.
Israel vel Iacob, simpliciter & sine nominis adiectione dicitur, quando agitur de carnali Israel.par.4.fo.82.A.
Israel est nomen generale ad omnes Hebręos.par.4.fo.117.B.
Israel in scripturis sępe accipitur pro populo q̄ sub fide & cultu dei residet,etiāsi ab Isrl nō descēdat scd'm carnē.pt.1.fo.390.F.
Israeli maximū beneficiū fecit deus in deserto,q̄n voluit habitare in medio populi in tabernaculo,in quo erat ppitiatoriū tāq̄ sedes dei.parte.3.fo.357.C.Item par.1.fo.379.F.
Israel fuit dignior in populis.par.1.fo.133.D.
Israeli triplex beneficium exhibitum fuit in deserto.Primū beneficium columbę ignis & nubis,quę illuminabat noctem.Secundum fuit mannę cęlitus datę in cibum.Tertium fuit ritus sacrificiorum.parte.3.fo.357.H.
Israelitico populo quomodo dictum est:Et dedit dñs deo Israeli oēm terrā quam iurauerat &c.cū nō solum vsq̄ ad diē mortis Iesu,sed etiā post,non eradicaueriť gentes.pt.2.fo.27. F. G. H.
Israelita si peccet,ideſt laicus,ipse suū nō potest auferre peccatum, sed requrit leuitā vel sacerdotē vel pontificē,vt peccatorum remissionem accipiat.parte.1.fo.293.B.
Israelita q̄ habeat equum nusquam inuenies. parte.2.fo.18. B.& folio.24.E.
Iter duplex est in scripturis scilicet laudabile & culpabile &c.parte.2.fo.16.G.
Iter quo tenditur ad virtutes non est procliue,sed ascenditur anguste & difficulter.par.1.fo.152.A.

Index in Glos. ordi.

Iter sapientiæ dei qui incedunt, nemora sunt eis vmbrātia, omnis cętus iustorum & chorus prophetarum. Sub vmbra em̄ sensuū quos apud eos scriptos inueniunt, refrigerantur animæ eorū & in doctrina eorum, quasi incedentes per opaca nemorū delectantur. par. 1. fo. 307. F.

Iter sapientiæ quantā requiem, habeat, si intellexisti, quantū gratiæ quantūq; dulcedinis, noli negligere: aggredere iter, incipe tamen cito: in consortium tuum venient angeli &c. parte. 1. folio. 508. B.

Iter sabbati à monte Oliueti vsq; ad Ierusalem, erat mille passuū, qui faciunt leucam, quia illud spacium licebat Iudęis pertransire, & non vltrà in die sabbati. part. 6. fo. 164. G.

Iubilæus vbi nos dicimus, in Hebræo habetur Iobel &c. parte. 1. folio. 258 G.

Iubilęus annus quis dicatur. par. 3. fo. 157. A. & fo. 261. A. Item pte. 1. fo. 187. A.

Iubilæus annꝰ quando incipiebat, videlicet an in quadragesimo nono anno vel in anno immediate sequenti, est duplex opinio tam apud Hebræos q̄ apud Latinos. par. 1. fo. 258. G.

Iubilum cum tanta lætitia corde concipitur, quam sermo non explicat: sed tamen os sonat. par. 3. fo. 23. F. & fo. 63. A. & fo. 70. F. & fo. 152. A. & fo. 221. C.

Iubilus est sonus lætitiæ sine verbis, quia lætitia animi nō potest explicari. Hic fit à nobis in confessione, à malis in confusione, cū de terrenis adeo gaudent. par. 3. fo. 234. A.

Iud

Iudas Scarioth prouidè inter apostolos eligitur, & quare. part. 5. folio. 96. B. & fo. 225. A. & fo. 36. A. Itē p. 3. f. 100. E. & fo. 164. A.

Iudas traditor de tribu Ephraim, & de vico Scarioth dominum vendidit, & dicitur ebrius non vino sed auaritia & diaboli cibo. par. 4. fo. 52. A.

Iudas Schariothis, sic dictus est, non quia de genere Isachar, vt dicunt aliqui, sed à loco vnde natus fuit Scharioth, qui est quidā vicus in Iudæa. par. 5. fo. 36. B.

Iudas Scarioth vtrum à principio suæ vocationis à Christo fuerit malus: Quid in hac quæstione, quæ est de his quæ transcendunt humanam inuestigationem, cum sit de occultis cordis humani, & in consimilibus quæstionibus tenendum est illud qđ est magis consonum sacræ scripturæ & rationi &c. parte. 3. folio 207. E. F. Item par. 1. fo. 153. F. G.

Iudam quare Christus permisit portare pecuniam, cum sciret eū furem. par. 5. fo. 221. F. Item par. 6. fo. 45. E.

Iudas equus erat, & cum ascensorem habuit dominum, de equita tu salutis erat: cum cæteris em̄ apostolis missus ęgrotis salutem & languentibus præstitit sanitatem; vbi diabolo se substrauit, illius habenis ductus contra dominum equitauit. parte. 1. folio 205. F. H.

Iudam Christus tolerauit, & ad prædicandum misit, & ei eucharistiam dedit, vt ostenderet dona peruenire ad eos qui fidem accipiunt, etiam si talis sit per quem accipiunt, qualis fuit Iudas. par. 3. fo. 100. E.

Iudas non solum murmurauit super vnguento effuso per Mariā Magdalenam, sed etiam alij discipuli, qui fuerunt ab eo incitati par. 5. fo. 221. F.

Iudas à Christo eucharistiam accepit sicut cæteri apostoli, vt cōmuniter doctores dicunt, licet Hilarius contrarium dicat. parte. 5. fo. 79. G.

Iudas auaricia corruptus, cum Iudæis de morte Christi tractādo perpetuę mortis ruinā meruit, & significatur p Achitophel, q etiam se laqueo suspendit. par. 25. fo. 212. B.

Iudas qui impius corde erat, q̄uis ipso domino redarguente, noluit mala cœpta corrigere. Petrus verò quia rectus corde, respiciente se domino, mox pœnitendo correxit, quod negando deliquit. parte. 3. fo. 329. F.

Iudas proditor & illi qui Christum tradiderunt Pilato, fuerunt Iudæi. parte. 6. fo. 171. G.

Iudas traditor dignam sibi pœnā inuenit, dum guttur quo vox proditionis exierat, laqueo necauit. Dignū etiā locū interitus quęsiuit, vt qui angelorū & hominū dominū prodiderat, cęlo & terræ perosus, quasi aeris spiritibus sociādus, in medio aeris periret. parte. 6. fo. 165. B. E.

Iudas proditor, qui de morte Christi tractauit cum principibus sacerdotū, significatur p Doech &c. parte. 2. fo. 88. D.

Iudas ꝓditor significat p Saulē, qui cū armatis ad capiendū Iesum venit, & Iesus qui significatur per Dauid, processit eis obuiam & dixit eis, Quem quæritis &c. par. 2. fo. 92. H.

Iudas licet pœnituit, tamen inutiliter, quia desperauit & se suspēdit. par. 5. fo. 83. G.

Iudas desperando plus peccauit q̄ Christum tradendo, & quare. parte. 5. fo. 83. G.

Iudę desperatio processit ex duobus. par. 5. fo. 83. G.

Iudas in benedictionibus non reperitur, & ab apostolis excluditur, & de hoc figura. par. 1. fo. 376. B.

Iudas Machabæus triplex bellum habuit tempore Antiochi. pte. 4. fo. 35. C.

Iudas Machabæus secessit in desertum locum, ibiq; inter feras vitam in montibus cum suis agebat. par. 3. fo. 148. D. Item parte 4. fo. 467. G. H.

Iudas Galilæus erat quidam sic dictus ante passionē Christi, qui tempore natiuitatis Christi inducebat populū ad rebellandū imperatori Romano, dicens esse illicitum Iudæis profiteri aliquē dominum terrenum, sed solum deum: & ideo accusantes Christum ante Pilatum, volebant eum notare q̄ esset similis illi. par. 5. fo. 179. G. & fo. 69. C. & fo. 216. C. Item par. 6. f. 174. A.

Iudæ apostoli epistola, quia de apocrypho testimonium habet prisc̄s temporibus à pleriscq; reiciebatur. sed tamen autoritate iā & vetustate & vsu meruit, vt inter sanctas scripturas cōputetur. parte. 6. fo. 238. F.

Iuda est vna de duodecim tribubꝰ, vnde reges & à regno omnes Iudæi dicuntur. Confessi autem Cæsarem, non Christū qui de Iuda, iam non Iudæi. par. 3. fo. 194. A.

Iuda & Ierusalem multo peiora inueniūtur fecisse q̄ Israel, & qđ & quomodo. par. 4. fo. 128. D.

Iudaicus populus distinctus fuit ab alijs populis, signo, lege & habitu, & quare. par. 5. fo. 34. D. & fo. 102. C. Item par. 3. fo. 369. G. & par. 1. fo. 290. A. & fo. 305. D.

Iudaico populo data est lex & prophetæ singulariter. hac ratione quia Christus secꝰm carnem inde erat nasciturus: ideo decens erat speciali quadam pollere sanctitate. par. 6. fo. 8. F.

Iudaicus populus quodāmodo liberatus fuit à diaboli potestate per legis dationem quę excludebat cultum dæmonum: & inducebat ad colendum vnum deum verum. par. 5. fo. 43. F.

Iudaica plebs per terram sterili ficu occupatam signatur, quæ noxia præpositorum vmbra premitur, ne lumen veritatis videat & exemplis eorum impeditur, ne sole dilectionis caleſcat. parte. 5. fo. 160. E.

Iudaicus populus significatur per aquam Probaticę piscinæ, qui modo stat quietus, modo ventis tētationuū turbatur &c. parte 5. fo. 291. A.

Iudaicus populus signatur per Pharisæum, qui ex beneficio legis & prophetarum susceptō, de sua sanctitate præsumens, Gentiles aspernabatur. Per Publicanum Gentilis populꝰ designatur & quare. par. 5. fo. 170. H.

Iudaicus populus per Herodem Iohannem baptistam occidētem impetratione saltantis significatur: qui sibi velut vxorē Gentilis populi de eodem parente progeniti sociauit infidelitatem &c. par. 5. fo. 47. F.

Iudaicum populum deus dilexit, & hoc ostendit ex tribus beneficijs quæ patribus eiusdem populi concessit. par. 4. fo. 72. B. G. & fo. 73. C.

Iudaica plebs fuit virgo in patriarchis & ꝓphetis virginitate mētis & cognitione & cultu veri dei, sed post idola adultera facta est. par. 4. fo. 352. E. & fo. 363. F.

Iudaicam plebem lege & prophetis illuminatam, significat australis porta. par. 2. fo. 211. A.

Iudaicus populus libros legis & prophetarum portans, quasi diuinitus scriptos honorat, sed quem Moyses & prophetæ prædixerunt ignorat. par. 2. fo. 87. A.

Iudaicæ cæcitatis typus figuratus est in hoc, q̄ ab hora sexta dies conuersus est in noctem crucifixoribus. par. 4. fo. 364. D.

Iudaica plebs dicitur mulier adultera. par. 4. fo. 21. D.

Iudaicus populus per bouem significat qui iugo dei suppositus proselytos colligens, per corda quæ valuit nomen legis traxit. par. 3. fo. 18. E.

Iudaica plebs interiorum nomine designatur. Hi em̄ qui deum nouerant, quasi sub meridiano sole feruentes, in fidei calore tenebantur &c. par. 3. fo. 68. F.

Iudaica plebs per infidelitatis meritum nigra corui nomine designatur, cui dum pulli eius clamant, esca præparatur &c. par. 3. folio. 73. B.

Iudaicus populus per rhinocerotem .i. vnicornem intelligitur, q dum de accepta lege inter cunctos homines elationem sumpsit quasi inter cæteras bestias cornu singulare gestauit. parte. 3. folio. 75. B. C.

Iudaici populi magna deuotio post reditū de captiuitate Babylonica tempore Esdræ. par. 2. fo. 263. B.

Iudaicus populus magna insania ductus, licet esset vnum idolū tantum

tantū in adoratione vituli dixerūt: Hi sunt dij, ad reuerētiā idoli sicut magnæ personę de se loquuntur in plurali ad magnificentiā. parte. 1. folio. 198. C. & fo. 199. F

Iudaica plebs figuratur per Mariam sororem Moysi, & lex domini significatur per Moysen, quę transit ad connubium Aethiopissæ, ecclesię. s. de Gentibus congregatæ: & ideo Maria, id est synagoga indignatur &c. par. 1. fo. 284. E.

Iudaicam plebem aspice: vide quanta lepra peccati in illa est, quānta intelligentiæ caligo, quanta obseruantiæ fœditas, sed hæc lepra non est perpetua. &c. par. 1. fo. 284. E.

Iudaicam gentem regno priuatam, quasi ad nihilum redactam sub potestate inimicorum in derisum & publicum positā pro uerbium, figurat regis Saul occisio. par. 2. fo. 200. A.

Iudaica perfidia inter paschales epulas de nece domini tractabat sicut Saul inter epulas, Dauid mortis filium esse iudicabat. parte. 2. fo. 87. A.

Iudaica plebs designabatur per Thamar, quæ interpretatur amaritudo, quia domino fellis poculum dedit. par. 1. fo. 104. A.

Iudaici populi regno nō potest aptari hoc testimonium Ieremię: Non interibit de Dauid vir qui sedeat super thronum domus Israel. Nec sacerdotio potest aptari: necesse est ergo vt ad regnum Christi & sacerdotium transferatur. par. 4. fo. 157. E.

Iudaicus populus nihil voluit spiritualiter intelligere in lege. p te. 1. fo. 202. B.

Iudaica captiuitate totus orbis completus est. Venditi em̄ sunt filij Græcorum, & exterminati de finib⁹ suis, & filij decem tribum vsq; hodie apud Medos tenentur. par. 4. fo. 356. E. F.

Iudaicus populus nunq; tot & tantos dolores sustinuit, sicut in obsidione & destructione Ierusalem per Titum. par. 5. f. 117. G.

Iudaismo non potest ascribere Hebræus aliquem primatum dignitatis in ecclesia, nisi sec'm prioritatem temporis: quia prius tempore insertus est radici gratiæ q̄ Gentilitas. par. 1. f. 376. H.

Iudæa quandoq; dicitur tota terra promissionis, quandoq; dicitur terra duarū tribuū, quādoq; ponit̄ p sorte Iudę. p. 4. f. 3. A.

Iudęa, omnis Iudæorum prouincia: dicta est generaliter, ad distinctionem aliarum gentium, specialius tamen meridiana plaga dicitur Iudæa. par. 5. fo. 107. F. Item par. 6. fo. 167. B.

Iudæa primò dicta est terra Chanaan, quia post diluuium inibi habitauerunt filij Cham: quibus expulsis per filios Israel tempore Iosue, nominata est Iudæa à tribu Iudæ, quę erat principalis & regia. par. 5. fo. 3. H.

Iudæa in plures partes diuisa est, quæ omnes licet Hebręa lingua loquantur, tamen singulæ domesticam dicendi speciem habēt distinctam, & aliter, pronunciatur in diuersis partibus &c. p te. 6. fo. 167. B. Item par. 2. fo. 53. B.

Iudæa tota sec'm suam longitudinem sita est super mare mediterraneum ex parte occidentis, & in latere opposito habet Iordanem fluuium, transeuntem per mare Galilææ & mare mortuū. parte. 4. fo. 97. D. & fo. 41. F.

Iudæa dicitur insula, eo q; est inter duo maria. s. mare mortuum ab oriente, & mare mediterraneum ab occidente. par. 4. fo. 41. F. Item parte. 3. fo. 178. H.

Iudæa dicitur hortus, propter eius fœcunditatem. Concluſus propter eius fortitudinem, quia ab occidēte clauditur mari mediterraneo, ab oriēte Iordane fluuio, ab aquilone monte Libani, à meridie deserto Aegypti, qd' non potest de facili transiri. parte. 3. fo. 361. H.

Iudæa habet multos fontes ita limpidos, ac si essent sigillati, ne bestia vel homo posset aquam turbare. par. 3. fo. 361. H.

Iudęam inclytam esse, & omnibus terris fertiliorē dubitari nō potest. p. 4. f. 239. A. Aegyptus tñ est fertilior & amœnior. Ibidē. C

In Iudæa tria loca fuerunt amœna & fertilia. s. Libanus, Carmel⁹, & Saron. par. 4. fo. 64. H.

Iudęa dicitur terra fœderis, quia promissa fuit Abrahę & semini eius in fœdere quod iniit cum eo dominus. par. 4. fo. 253. G.

Iudæa dicitur hæreditas domini, pro eo q; ibi viguit cultus diuinus. par. 3. fo. 190. D. & fo. 194. B. & fo. 202. D. & fo. 89. D.

Iudæa (quæ est in quarto climate orbis) derelicta fuit à suis habitatoribus in captiuitatē ductis, & postea multiplicata est in hominibus, aīalib⁹, & alijs bonis. par. 4. fol. 18. A.

Per Iudęā tempore primi templi prophetæ discurrebant, populum à malis retrahendo, & ad bonum exhortando. Tempore verò secundi templi non legitur habuisse nisi Aggeum, Zachariam, & Malachiam, & postea caruit prophetis per. ccc. annos & amplius vsq; ad tempus Iohannis baptistæ. par. 4. fo. 64. H.

Iudæa dicitur desertum, & postea gausa, quare & quando. parte 4. fo. 94. H. & fo. 70. D.

Iudæa consuetudinem habuit hanc. In aliquo celebri loco ponebantur lapides rotūdi grauissimi pōderis, quos iuuenes pro varietate virium probādarum, alij vsq; ad genua, alij vsq; ad vmbilicum, vel etiam super cerucem extollebāt: nec prius ad agonem descendebant quàm ex eleuatione ponderis sciretur, quis cui comparari deberet. par. 4. fo. 419. A.

In Iudæa is mos vsq; hodie permanet, vt sparsis crinibus mulieres nudatis pectoribus voce modulata populum trāsfundant in lachrymas. parte. 4. fo. 125. E.

Iudæa gens (qd' nulli dubiū est) quāto ceteris p̄cellebat gl̄iosior, tanto peccatis exigētibus nulla est mō inferior. pt. 4. fo. 187. D.

Iudæam tertio vastauit Nabuchodonosor. Primò cum Ioachim (qui & Heliachim) filium Iosiæ vinctum cathenis duxit in Babylonem, cum vasis domini quæ in templo suo posuit. Secundo, cum Ioachim cognomēto Iechoniam filium eius, cum matre & principibus & eunuchis trāstulit in Babylonem. Tertiò, cum Sedechiam cœpit & exęc..uit, filios interfecit, & incendit domum domini & Hierusalem destruxit. par. 1. fo. 178. B. E.

In Iudęę terra dimisit rex Babylonis de pauperibus terræ qui colerent terram, nō sicut domini, sed magis serui reddēdo tributū regi. par. 4. fo. 124. C.

Iudææ captiuitas, templiq; subuersio vsq; ad Cyrum regē septuaginta annos compleuit. par. 4. fo. 252. F.

Iudæa fuit sub seruitute. Primò Persarum, secundò Gręcorum, & tertiò Romanorum. par. 4. fo. 124. C.

Iudæam & templum cepit primus Romanorum C. Pompeius Magnus. parte. 4. fo. 418. E.

Iudææ destructio significatur per destructionem Niniue per Babylonios, & nomina consonāt, & quomodo. par. 4. fo. 186. H.

Iudæa dicitur res cōcussa q̄ huc & illuc agitur & q̄re. p. 3. fo. 71. E.

Iudæa infelix hæc sibi promittit, diuitias gentium omnium in circumitu, aurum & argentum, & vestes multas. p. 4. fo. 421. F.

Iudæam post mortem Herodis, filijs suis vt imperator decreuit, sic diuisa est, vt Archelaus haberet medietatem regni paterni, quæ dicta est Iudæa: aliam medietatem diuisit in duas partes, & vnā dedit Herodi, & factus est tetrarcha Galilææ, aliam dedit Philippo, & factus est tetrarcha Ituræ & Traconitidis regionis. par. 5. fo. 13. B.

Iudæa quę legis oneribus erat subiecta, significatur per asinā quę erat oneribus assueta. par. 5. fo. 63. H.

Iudæa quæ verum Dauid Iesum Christum despexit, per Michol significatur. parte. 2. fo. 204. B.

Iudæa & Gentilitas significantur per duas mulieres ante Salomonem contendentes. Puer autem viuus de quo duę mulieres contenderunt, significat opus meritoriū de quo fuit contentio inter Iudæam & Gentilitatem. par. 5. fo. 129. H.

Iudæa dicitur fornicaria, quæ per idololatriam cum idolo fornicata fuit, & adulter vocatur ipsum idolum, & posteri eorum dicuntur filij fornicariæ & adulteri. parte. 4. fo. 93. H.

Iudæa dicitur adultera effrenata quæ in eodem lecto recipit adulterum cum marito. par. 4. fo. 94. B. C.

Iudæus, hoc nomen imposuit populo scissura decem tribuum à duabus, sed Hebræus generale nomen erat tam duabus q̄ decem tribubus. par. 4. fo. 374. E.

Iudæi primò nominati sunt Hebræi ab Heber, ī cuius familia mānsit lingua Hebræa, quæ prius erat communis omnibus: postea nominati sunt Israelitæ à Iacob, qui noīatus est Israel, & vltra Iudæi à tribu Iuda. par. 6. fo. 7. G. Vide de hoc declarationem extensiorem. par. 5. fo. 67. B.

Iudæi sunt denominati omnes à tribu Iudæ post reditum captiuitatis Babylonicæ, qui de captiuitate ascendentes, Hierosolymæ vrbis mœnia & templum restauraverunt &c. & quare: licet inter habitantes Hierusalem & terram in circumitu essent aliqui de alijs tribubus. parte. 2. fo. 246. A. H.

Iudæorum & Gētiliū distinctio quando & per quem & quomodo initium habuit. parte. 4. fo. 91. C.

Iudæi quot, quos & quales reges habuerūt antecaptiuitatē Babylonicam. Vide ad longum. pte. 4. fo. 459. E. F. G. H. & sequēti.

Iudæi Barbaros reputabant omnes qui non erāt de lege sua. parte. 4. fo. 463. C.

Iudæi Gentiles reputant sicut canes, & vocant Gentiles oēs qui non sunt de lege Iudæorum. parte. 1. folio. 171. F. Item parte 6. folio. 24. C.

Iudæi dicunt quòd homines ante diluuium accipiebant duas vxores. Vnam ad ad delectationem cōcubitus carnalis tantū, & illi dabant sterilitatis potum ne p concepitū & partum pueroru debilitarētur & deturparētur &c. Aliam accipiebāt ad ad generationem prolis, & ad illam non accedebant nisi causa impregnationis. par. 3. fo. 49. G.

Index in Glos. ordi.

Iudęi faciunt menses per lunationes: duæ autē lunationes faciunt quinquaginta nouem dies: & ideo primum mensem faciunt Iudæi triginta dierum, secundum autem viginti nouem dierū, & sic consequenter de alijs decem, eodem modo computando. par.1.fo.54.D.

Iudæi & filij Israel primò habuerunt iudices, postea reges à Saule vsq; ad captiuitatem Babylonicam; & tertiò duces post captiuitatem Babylonicam. par.1.fo.100.G.

Iudæi pro beneficio sibi concesso adorabant deuoti versus terrā promissionis, quando erant extra illam. part.1.folio.115.B. Itē parte.4.fo.307.G.

Iudæi adorāt versus occidentem, & quare. par.1.fo.161.G. Item parte.3.fo.177.C.

Iudæi extra Ierusalem existentes versa facie versus Ierusalem adorabant. par.3.f.93.F. & par.1.fo.161.G.

Iudæi cum sunt extra templum versus templum debent orare vbicunq; fuerint. Et Hebræi hodie existentes in partibus Europę quæ est respectu Ierusalem in occidentali plaga, non orant ad occidentem sed ad orientem. par.1.fo.162.G.

Iudęi faciunt festum tubarum in principio mensis septimi. s. Septembis ex liberatione Isaac & immolatione arietis pro eo ꝓpterqd' tunc clangunt in cornibus pecorum. par.1.fo.78.C.

Iudæi non vitant omnem neruum, sed solum neruum fœmoris ad designandum quia in Iacob emarcuit cum angelo luctante. parte.1.fo.96.H.

Iudæi propter vitulum, triplicem mortem incurrerunt. parte.1. folio.200.G.

Iudæi propter vituli adorationem ceciderūt in vniuerso vsq; ad xxiij.milia. par.1.fo.200.G.

Iudæi in signum tristitiæ non sunt induti sicut mos erat antiquitus. par.1.202.C.

Iudæi per susceptionem legis fuerunt deo desponsati & coronati ad modum sponsæ. par.1.fo.202.D.

Iudæi anno septimo an debebant seminare & colligere, variæ sūt opiniones, par.1.fo.172.F.

Iudæi in festiuitatibus non audebant coram domino apparere vacui. par.1.fo.172.G.H. & fo.349.D. Item parte.3.fol.423.C. Item par.2.fo.62.H.

Iudæi quomodo & cum quibus potuerūt mutuare. p.1.f.345.D

Iudæi tribus temporibus festa celebrabant, & quare & quomodo. par.1.fo.348.F.

Iudæi à Iacob descendentes & Idumæi ab Esau fuerunt fratres verini, vt sic Iudæi & Idumæi dicunt fratres. parte.2.fo.106.G. & fo.148.H. Item par.1.fo.84.D.

Iudęi cum audiebant blasphemiam scindebant vestimenta sua. pte.2.fo.166.C. Item par.5.fo.81.H. Itē par.4.fo.354.F.

Iudæi in quolibet nouilunio faciebāt festum antiquitus propter beneficium diuinæ gubernationis, eo ꝙ magis apparet transmutatio temporis. par.3.fo.206.B.

Iudæi propter transgressionem legis: licet puniti sunt propter vitulum, quia ceciderunt in vna die quasi xxiij.milia, tamē in die vltionis punientur adhuc. par.3.fo.206.G. & f.148.B. & folio 229.B. Item par.1.fo.200.D.

Iudæi post captiuitatem Babylonicam non habuerunt aliquam vnctionem regum vel pontificum. par.3.fo.210.F. Sed pontifices instruebantur frequenter per reges, quibus Iudæi erant tributarij, qui frequenter vendebant summum sacerdotium, parte.4.fo.64.F.

Iudæi tempore persequutionis Antiochi fugerunt ad loca deserta quæ erant afflictiua. par.3.fo.148.C.

Iudæi fingunt ꝙ lex fuerit creata ante mūdum per duo milia annorum: qd' est falsum. par.3.fo.410.H. & fo.411.B.

Iudæi ante doctrinam Christi vsi sunt sensu litterali præcise, sed post mysticē. par.3.fo.413.D.

Iudæi nō debent super esse vel dominari, sed subesse. parte.3.folio 422.B.

Iudæi quamdiu mandata dei seruauerunt, tamdiu in terra promissionis manserunt, cuius promissio facta est Abrahæ & semini eius. par.3.fo.432.H. Item par.4.fo.204.D.

Iudæorum sexcenta milia mortua sunt in deserto, à viginti annis & suprà, cum egrederentur de Aegypto. par.3.fo.434.G.

Iudæorum vestimēta non fuisse inueterata, nec lassato exitinere per desertum, quomodo & de quibus intelligendum sit. parte.2.fo.264.A. Item par.1.fo.281.F.

Iudæi quomodo ante Christi aduentum exorrueruntidola. pte.4.fo.9.F.

Iudæorum sexcenta milia exierunt de Aegypto, & duo tantum intrauerunt terram promissionis, s. Caleb & Iosue. parte.4.fo.lio.116.C.

Iudæi tēpore dationis legis, anoēs & quomodo castrametati sunt tantum ad partem orientalem montis Sinai. par.1.fo.162.G.H. & fo.163.A.C.

Iudæi hodie hoc peccatum detestantur. s. de peccato vituli. parte 1.fo.204.H.

Iudæi principaliter recesserunt à dei obedientia in duobus. Vno modo idola colendo, secundo deum irritando &c. parte.1.folio.372.B.

Iudæorum regnum sibi Assyrij & Aegyptij alternis vendicabāt vicibus. par.4.fo.41.A.

Iudæi de more habuerunt sepelire sumptuosē corpora maximè regum nobilium personarum, ita ꝙ in capitibus regum ponebant coronas, & sic de alijs. par.4.fo.123.F. & fo.203.G.

Iudæi non possunt conuerti ad bonum propter consuetudinem ad malum, vt habetur exemplum de Aethiope & pardo quę quidem similitudo tenet sed'm quid, non simpliciter. parte 4.fo.131.B.

Iudæi ad imaginem dei facti, & lege diuina directi, à deo totaliter recesserunt per idololatriam. parte.4.fo.137.C.

Iudæi reuersi de captiuitate Babylonica fuerunt frequenter in afflictione magna & abiectione & in magno timore, & intantum ꝙ vna manu faciebant opera, & altera tenebant gladiū. pte.4.fo.142.B. Item par.2.fo.259.C.

Iudæi quando aliquid volunt velate scribere, faciunt commutationem literarum, vt declaratur in hac dictione Sesach pro Babel. parte.4.fo.146.A.B.C. Item par.6.fo.277.D.

Iudæi timentes vastationem Iudææ & Ierusalem instituerunt ieiunium sicut Niniuitæ. par.4.fo.159.H.

Iudæi licet essent serui in terra Babylonis, ita ꝙ non poterant regnum exire. tamen poterant de vna ciuitate ad aliam transire, reddendo regi de bonis suis pro tributo magnam portionem: & multi etiam ex diuina monitione sic exierūt ante destructionem Babylonis. par.4.f.176.D.

Iudæi in destructione Ierusalem aliqui fuerunt translati in Babyloniam: qui erant bonę conditionis & nobiles: aliqui fuerunt dimissi in Iudęa ad colendum vineas & agros. p.4.fo.177.G.

Iudæi trāllati cum Iechonia filio Ioachim fuerunt trla milia. s. de tribu Iudę, & de alijs tribubus fuerunt septem milia. parte.4. folio.178.G. & fo.180.C.

Iudæi in destructione ciuitatis Babyloniæ, primo anno Cyri regis liberati sunt. par.4.fo.204.A. Item par.1.fo.204.H.

Iudæi de terra sua abiecti faciebāt panes subcinericios, in quibus miscebantur pulueres & arenæ. p.4.fo.191.H. & fo.218.G.

Iudęi cum ducerentur captiui in Babyloniam, cogebantur ad onera importabilia, aliquos suspendendo ratione senectutis. pte.4.fo.201.D.

Iudæi habitantes in Babylone fecerunt librum Baruch transcrib & miserunt in Ierusalem, vt ibi legeretur. par.4.fo.202.E.

Iudæi pro peccatis suis à deo percussi in pœnam non reuertebantur ad deum per pœnitentiam. par.4.fo.203.D.

Iudæi in obsidione Ierusalem multi mortui fuerunt, aliqui aeris corruptione, aliqui gladio, aliqui fame. par.4.fo.203.G.

Iudæi post reditum captiuitatis Babylonicæ non leguntur fuisse idololatræ, nisi aliqui pauci tempore Antiochi Epiphanis, ducti magis timore ꝙ infidelitate. par.4.fo.104.H. & fo.240.D. & fo.205.F. & fol.433.C.D. & fol.468.B.C. Item parte.6.fol.7.H. Item par.3.fo.369.G. Illi tamen de decem tribubus qui non redierunt &c. idola coluerunt. fo.350.F.

Iudæi aliquando in libris seu chartis numerabant anno. à iubilęo immediate præcedente: aliquando ab aliquo notabili emergenti. prout datur exemplum de multis sanctis. par.4.fo.209.D.F.

Iudæi in numeratione annorum semper à factis notabilibus incipiebant. par.4.fo.461.F.

Iudæi modo computant à tempore captiuitatis suæ per Romanos, incipiendo à destructione Ierusalē facta per Titum & Vespasianum. par.4.fo.202.D. & fo.209.D.F.

Iudæi post Sedechiam non habuerunt regem propriè loquendo vsq; ad Christum. par.4.fo.241.C. & fo.463.B.

Iudæi in afflictione positi cinerem ponebant in capite in signum humiliationis. par.4.fo.314.G.

Iudæi per sexaginta sex annos fuerunt in Babylonia, nō tamē oēs. parte.4.fo.321.F.

Iudęi de Babylonica captiuitate redeuntes, plures remanserunt in Babylone, detenti amore prolium quas ibi genuerant, & possessionum quas ibi acquisierant. parte.4.folio.116.A. & folio.

lio.379.E.C.

Iudęi redeuntes de captiuitate Babylonica nunquam habuerunt potestatem qualis describitur, ꝫ sed semper fuerunt sub seruitute.parte.4.folio.381.B.

Iudæi redeuntes de captiuitate Babylonica, statim fundauerunt templum, sed impediti sunt ab aduersarijs, & modicum fecerũt, & opus fuit intermissum vsque ad secundum Darij annũ.parte 4.folio.403.H.

Iudęi redeuntes de captiuitate Babylonica acceperũt vxores alienigenas, vbi grauiter peccauerunt.parte.4.fo.408.G.

Iudęi post destructionem ciuitatis & templi.s.tempore Sedechię, postea ieiunauerunt annuatim, & quæsierunt an deberent cessare à ieiunio vel non.parte.4.fo.413.B.

Iudæi licet ieiunauerunt, non tamen à peccatis abstinebant, ideo reprehenduntur grauiter.parte.4.fo.413.C.

Iudęis post captiuitatem Babylonicam cessauerunt aliqua dei beneficia q̃ ante habuerũt, videlicet arca Testamẽti, propitiatoriũ, & respõsio in rationali summi pontificis.parte.4.fo.443.G.

Iudæi consilio Mathiæ pugnauerunt in sabbato.parte.4.folio.433.A.

Iudæi decreto regis compulsi sunt ad ritum gentilitatis.parte.4.fo.468.C.D.

Iudæis mos erat in synagoga contra legem agentes verberare correctionis causa.parte.6.fo.75.A.G.

Iudæorum mos est, ꝙ cõsanguinitate germana ex parte patrum coniũctos fratres appellant.par.6.fo.79.F.& fo.80.A.

Iudæis mos erat & statuerunt, vt condẽnatis ad mortem daretur vinum aromaticum ad bibendum.parte.5.fo.85.C.Item parte 3.fo.181.F.& fo.339.D.

Iudęorum mos erat ꝙ super capita crucifixorum ponebatur causa condemnationis ipsorum.par.5.fo.85.G.

Iudæorum mos erat, nec ducebatur in culpam, vt mulieres sua substantia pascerent & vestirent doctores.parte.5.fo.86.B.C.&.fol.146.A.D.

Iudæis concesserunt Romani, vt dimitteretur vnus incarceratus secundum voluntatem eorum in memoriam liberationis eorum de Aegypto.par.5.fo.84.C.& fo.180.D.

Iudæorum mos erat, cum irent ad festa, vel ad propria redirent, seorsum viros incedere, & seorsum fœminas.parte.5.fo.132.E. Item parte.2.fo.63.F.

Iudæorum mos erat, cũ aliquid blasphemię audirent, scinderent vestimenta. Quod & Paulus & Barnabas fecerunt.parte.5.fo.81.E.G.& fol.117.B. Item parte.6.fol.190.B. Item parte.4.fol.354.F. Item.parte.2.fo.166.C.& fo.178.F.& fo.252.G.

Iudæis mos erat, vt quẽ morti adiudicassent, vinctum iudici traderent.parte.5.fo.117.F.

Iudæorum pueri Iudęos exercitabãt honestos ad virtutes inducentes.par.5.fo.39.F.

Iudæi vnicum licet templum haberent in Hierusalem, in quo licitum erat offerri sacrificium, tamen in singulis ciuitatibus erãt synagogæ, in quibus conueniebat populus ad orandum & audiendum dei verbũ.pt.2.fo.297.D. Item par.1.fo.165.E. Vide etiam in Templum.

Iudæi imagines quascũq; siue idolorum, siue victoriæ, dedignabantur habere in templo suo per longum tempus ante Christi natiuitatem. Similiter & post Christi natiuitatem, & ostendi tur exemplis.parte.4.fo.9.F.

Iudæis consuetudo est orare circa tempus vesperarum.parte.1.folio.82.F.

Iudæi in suis orationibus vbi solenniter petunt aduentum Messiæ, vtuntur his verbis in propria forma: Producas cornu Dauid Christi tui, & para lucernam Christo tuo.pte.3.fo.286.B.

Iudæi psalmum.cxviij.exponunt vt sit eorum oratio pro sua liberatiõe, de captiuitate moderna qua dispersi sunt per orbem in obiectione magna.parte.3.fo.249.H.

Iudæi petunt in suis orationib⁹ publicis & priuatis per Messiam liberari, cuius aduentum ipsi expectant.par.4.fo.339.H.

Iudæorum prælati, vt principes sacerdotum, & seniores populi, in maiore auctoritate regiminis. Scribę verò & Pharisęi minori loco populo præfuerunt.par.4.fo.272.B.

Iudęi habent apud se doctores pro patribus.parte,3.folio.423.G.& fo.432.G.

Iudæi nõ orant pro Gentilib⁹. Immo quotidie orant pro destructione Romani imperij, & maxime pro destructione discipulorum Christi. Et per discipulos intelligunt Christianos.parte 4.fo.92.E.& fo.359.F.

Iudæorum oblationes quare deus per talia & taliter instituit.par.6.fo.152.E.

Iudæorum doctores pauci crediturí erant in aduentu Christi.& figurantur per exploratores terrę promissionis.parte.1.fo.286.D.& fo.287.D.

Iudæi inter se vsq; ad tẽpus destructionis ciuitatis & tẽpli habuerunt cum rege & sacerdotũ principe, septuaginta viros qui arduas causas determinabãt. Vide in Canhedrin, & in Dominus.

Iudæorum doctores à tempore Christi multa illicita in lege relaxauerunt, & multa licita restrinxerunt, male interpretantes scripturam.parte.1.fo.219.B.

Iudæi præter legitimas scripturas habent traditiones nõ scriptas quas memoriter docent, & Deuteroſim vocant.par.6.fo.116.E. Item parte.4.fo.411.B.

Iudæi quædã arcana habuerunt, quæ non licebat alicui ea sciẽti, alios de illis docere, nisi tantum vnum: & hoc ĩ magno secreto, non exprimendo totam intelligentiam.par.4.fo.211.G.

Iudæi sunt capsarij nostri, qui nobis codices portant, nos Isrl: aliter putassent pagani ficta quæ dicuntur de Christo & ecclesia: sed vincuntur testimonio inimicorũ.pte.3.fo.145.A. Et fo.168.D. Item parte.1.fo.56.E.

Iudęi ruminant verba legis, sed vngulam non findunt, quia duo testamenta non recipiunt.parte.1.fo.233.E.

Iudęis quare tot pręcepta data fuerũt.pt.1.fo.235.C. Et fo.241.A

Iudęorum dicebatur esse deus specialiter, & quare licet esset deus omnium per creationem &c.parte.1.folio.245.B.

Iudęi sub decalogo constituti iam de samelica litera minime gloriantur.parte.1.fo.108.E. Interl.

Iudęi non habent panem doctrinæ, exceptis decẽ pręceptis, quia veram prophetarũ expositionẽ, Christum in plerisq; prophetarũ prædicantẽ fugiunt.parte.1.fo.261.E.

Iudęi legunt scripturas & non intelligunt, tenent membranas, sed Christum ibi scriptum fugiunt.parte.4.fo.11.A.

In Iudęis multa sunt ridenda, sicut lepra parietum, vestium, & similia.parte.1.fo.261.E.F.

Iudęi exponentes nimis literaliter, dixerunt quòd iste passus, Audi Israel &c. & ille passus de dilectione dei, in limine & ostijs domus in scedulis scripti poni deberẽt, & etiam ligari in brachio & super frontem, & adhuc Iudęi hoc obseruant in pluribus locis.parte.1.fo.338.F.

Iudęi & pręcipue Scribę & Pharisęi q literã à spiritu nõ diuidũt, signantur per camelum & quare.parte.1.fo.346.E

Iudęi scribũt hoc in scedula, & ligãt in manu sinistra, & similiter in capite quod scriptum est Exo.xiij. Et erit quasi signũ in manu tua &c. Et quare hoc.par.1.fo.150.F.

Iudæi male intelligẽtes hoc qđ scriptũ est: Erit q̃si signũ in manu tua & q̃si appẽsum qđ &c. Pictatia vel phylacteria capitib⁹ circũligabant, in quibus decẽ verba scripta ante oculos habebãt.parte.1.fo.151.A.

Iudæorum principes habebant consuetudinem, vt si pauper in via se illis iungeret, flagellatum super puluerem terræ ponerent, indignantes cum simplicibus ire.par.1.fo.16.B. Item parte.4.fo.360.F.

Iudæorum verecundia in confusione vultus Cain inutilis notatur qui reprobatis à deo carnalibus, adhuc nituntur statuere ea.parte.1.fo.45.A.

Iudæi vsq; hodie cum per scripturas eos interrogamus de Christo, respondent se nescire quæ dicimus. Et significantur p Cain parte.1.fo.45.E.

Iudæi simplices cum eis fit mentio de aduentu Christi, dicunt se non esse peritos, sed magistri eorum scirent de talibus respondere.par.4.fo.54.H.

Iudæi de duobus gloriabantur. Primũ est nobilitatis ortus. Secundum, sanctitatis cultus.parte.4.fo.83.B.

Iudæorũ populo ingrato quare deus tot beneficia fecit.parte.4.folia.82.E.F.

Iudæorũ meditatio & doctrina in sacra scriptura rugitui vrsi, & gemitui columbæ comparatur. par.4.fo.96.E.

Iudæi errando dicũt ꝙ ꝓmissiones dei de bono futuro, fiunt absolutè nec retractantur, sed comminationes de malo sunt sub conditione.par.4.fo.149.B,C.

Iudæi dicunt ꝙ in omni infortunio, vel punitione, vel afflictiõe quam sustinuerũt vsq; nunc, vel sustinebunt vsq; ad aduentũ Messiæ, semp aliqua pars expiatur pœnæ debitæ, ꝓ vituli adoratione.par.4.fo.157.D. Item parte.1.fol.200.D.

Iudæi hoc dictum Hieremiæ: Et emundabo illos ab oĩ iniquitate sua in qua peccauerunt mihi &c. non possunt exponere de aliq̃ temporali saluatione populi præterita.par.4.fo.157.D.

Iudæorũ doctor magnus scilicet Rabbi Salomon, dicit qđ ipse nescit q̃ sit ista dies, vbi Zacharias dicit: Et auferã iniquitatem

Index in Glos. ordi.

terrę illius in die illa &c. Et ex hoc qđ confitetur hanc ignoranti am præter eius intentionem, confirmat catholicam veritatem. parte.4.folio.409.F.

Iudęorum faciem operuit dominus velamento ęcitatis, percussit plaga dispersioms, nec pepercit, quia à gratia, à templo, à lege, à solo patrio, & ab omnibus expulit sacramẽtis. pte.4.fo.193.F

Iudæi aduersarij fidei Christianę, scripturas quę loquunt de Christo nituntur deprauare, inter quas est psalmus.cix. pte.1.fo.64.B.

Iudęi passus multos veteris Testamenti corruperunt, ad suam per fidiam scripturę sensum retorquentes, quare & quo modo. Et vnus passus allegatur. parte.4.fol.24.G.& fo.344.C.D.G.

Iudęi terreno intellectu verba legis adulterantur, ne auditores eorum Christiani fiant. parte.1.fo.104.A. Inter.

Iudæorum magistri non spiritum, sed literã sequuntur, & ad terrenitatem omnia interpretantur, & per quos significantur. parte.4.folio.359.E.& folio.360.B.

Iudæi quibus ex causis deuenerunt ad tantam cæcitatem. parte 4.folio.7.C.D.

Iudæi quomodo furtum & periurium in quibusdam casibus licitum dicũt. parte.4.folio.411.D.

Iudęi multa iura iniqua ponũt in suo Thalmud. Et illorum quędam enumerantur. parte.4.fo.411.E.F.

Iudæi explenda commemorant quę nos iam expleta dicimus. parte.4.folio.420.E.

Iudęi quidã Tibianei dicti fũt, qui & quare. parte.4.fo.475.B.D

Iudęi quidã dicuntur Assidei, vnde & quare. parte.4.fo.477.A.

Iudæi moderni quotidie in suis expositionib⁹ & scripturis conãtur adinuenire aliqua falsa contra Christum. parte.4.fol.12.D

Iudæi loquuntur vanitates, Christum ter quotidie in synagogis blasphemando, Messiam adhuc expectando. parte.4.folio.96.E. Interl.

Iudæi Christum & Nazareos eius quotidie in synagogis maledicunt, quia propter eos, regnum, locum, & gentem amiserunt. parte.4.folio.84.A.& folio.90.E

Iudæi per orbem dispersi frequenter lamentantur destructionẽ ciuitatis & templi per Titum factã, & suam dispersionem per orbem, precantes in Iudæa congregari, & ciuitatem, & templũ sibi restitui; quam non credunt factam in vltionem passionis & mortis Christi, sed attribuũt hoc peccato idololatrię vituli cõflatilis. Et vnde hoc trahunt. parte.4.fo.103.G. Et erronee hoc asserunt. folio.342.A.& folio.8.A.D.

Iudæi vsque hodie perseuerant in blasphemijs, & ter per singulos dies in omnibus synagogis sub nomine Nazarçorum, anathematizãt vocabulum Christianorum. parte.4.folio.15.A.

Iudæis non exprobrat dominus idololatriã & cætera peccata, sed qꝛ abiecerunt legẽ euangelij, & blasphemauerunt sanctum domini. parte.4.folio.15.E.

Iudæorum corda torpore perfidiæ constricta intelliguntur per glaciem & gelu. parte.3.folio.72.B.

Iudęus Christum negans esse deum, est insipiens, qui in corde suo dicit: Non est deus &c. parte.3.folio.104.E.

Iudęi ex legis iustitia sperabant sibi temporalia bona, & resurrectionem, licet in ea non intelligerent alia esse bona quàm hic. parte.3.folio.174.E.

Iudæorum perfidia auctoritate valida improbatur de hoc quòd non liceat ossa sanctorum & reliquias venerari, quamuis apud eos tangentes talia, erant prohibiti ab ingressu templi donec purgarentur. parte.3.folio.215.H.

Iudæorum triplex status est: Vnus conuersorum post resurrectionem domini &c. Et ecclesiam armauerunt scripturis suis contra Iudęorum perfidiam. Secundus obstinatorum. Tertius conuertendorum in fine. parte.3.folio.168.C.D.E.G.

Iudæos partim in fide cõstare, partim à salute discedere, significat Iacob, qui tacto femore claudicauit. par.3.f.197.E.& fo.204.A.

Iudęi qui remãserunt post excidium Hierusalem pro maiori parte sunt obstinati in infidelitate. parte.3.folio.250.G.

Iudæi tenebris infidelitatis obtenebrati sunt pro maiori parte, Christo qui est sol iustitiæ ex hoc mundo per mortem recedente. parte.5.folio.211.D.

Iudæi nescientes, rem omnium fecerunt, & nobis dulciorem passione deum: sicut apes dum sibi putant reponere, alijs mel faciũt. parte.3.folio.260.E.

Iudæorum quicunque est, cum videt sacerdotium Christianorũ pollere per mundum, sibi autẽ esse subtractum, dolore & mœrore tabescit. parte.2.folio.66.E.

Iudæorum antiquorum obduratio quæ fuit. parte.6.fol.139.D.

Iudęorum ęcitas significatur per Heli, qui præsentem Saluatorẽ non agnouerunt, nec fulgorem miraculorum eius, nec doctrinam, donec sacerdotium cum populo & templo euerteretur. parte.2.folio.67.E.

Iudæi stulticiam carnalis sensus sequẽtes, per errores deuios luxũ mundi perquirunt, & per quid significentur. parte.2.fol.72.E.

A Iudæis præscidit Christus regni & sacerdotij dignitatem post resurrectionem & ascensionem. Et de hoc figura in Dauid. parte.2.folio.90.D.& folio.92.H.

Iudęi propter carnalem legis obseruantiam & sanguinolenta opera, non possunt spirituale ędificiũ domino præparare. Et significantur per Dauid &c. parte.2.folio.208.B.

Iudæorum populus cæcitatem sustinet mentis sub spe stultissima Christi adhuc nascituri, Iudæos liberaturi, & imperium magnum daturi. Et de hoc figura. parte.2.folio.290.F.H.

Iudęi libros diuinę legis ad comprobandam hæresim suam assumunt in testimonium. parte.2.folio.308.E.

Iudęi nõ ex ignorãtia, sed ex cordis duritia noluerunt credere. parte.5.folio.11.E.& folio.66.F.G.H. Item parte.6.folio.35.C.

Iudęi (vt dicit) ideo excæcati sunt, & sententię domini per parabolas eis occultatæ sunt, vt post salubrius conuerterentur. Nam quia obscurè dicta non intellexerunt, ideo non crediderunt, & sic crucifixerũt: sed post resurrectionem miraculis territi, maioris criminis reatu compũcti sunt. parte.5.folio.44.E.

Iudęi quòd excęcati sunt, non fuit dei crudelitas, sed misericordia, & quare. parte.4.folio.17.F.

Iudæorum oculos excæcauit deus: Sed vtrum vt nunquam videant, vel sic, vt aliquando videant, cæcitate sua sibi displicentes, & ex hoc humiliati pie deum quærant. parte.5.folio.44.E.

Iudæos per mulieres coeuntes accipimus qui semper adhærent doctorum suorum traditionibus, & per quos significentur. parte.1.folio.241.A.

Iudæi tenebrarum filij, illudunt Christianis, deridentes mortem Christi: quod Sara .i. ecclesia grauiter accipit, & legis literam cum carnali populo literæ dedito in sortem suam non recipit. parte.1.folio.75.F. Interl.

Iudæos impediuit à fide Christi in parte, quia solum attendebãt, & adhuc attendunt ad gloriam & exaltationẽ temporalem dãdã eis per Messiam. Videbant autẽ Christum pauperem & abiectum, & ideo non receperunt eum &c. parte.5.folio.203.F

Iudæorum noticia quam habuerunt de Christo per scripturas, phetarum, non erat certa certitudine euidentiæ, sed magis erat noticia probabilis & verisimilis coniecturę: secundũ alios erat ibi certitudo adhærentiæ, quæ tamen potest impediri in actu. parte.5.folio.66.H.

Iudęi habuerunt inter se multos ingeniosos, & in scripturis legis, & prophetarum valde studiosos: ũ ergo probari posset ex scripturis ab eis receptis, quòd Iesus Nazarenus fuisset Christus verus Messias, non est verisimile quòd tandiu stetissent in tali errore. parte.6.folio.275.E.

Iudæi quare Christum contempserunt, præcipua causa fuit ipsius humilitas & abiectio, credẽtes talia ex impotentia esse & nõ voluntarie sumpta. parte.3.folio.104.G.

Iudæi licet ignorarent modum implendi mysterium Christi quãtum ad conditiones particulares, tamen credebant in quodam generali quòd multa mirabilia in aduentu Messiæ fierent in Iudæa. parte.3.fol.424.D.

Iudæorum error est iste. Et dicunt, quòd Iesus Nazarenus virtute nominis tetragrammatõ (quod ipse vt aiunt sciebat) fecit sua miracula. Et quòd hodie quilibet sciens illud nomen faceret miracula. parte.1.folio.131.G.

Iudęorum maiores non habuerunt ignorantiam de hoc quòd Iesus Nazarenus esset Messias &c. sed de deitate ipsius oportet dicere ipsos habuisse ignorantiam &c. parte.6.folio.36.H.

Iudęi non merebantur agnoscere Christi diuinitatẽ, quem tali impietate tractabant. parte.4.folio.443.G.

Iudęi, vtrũ cognouerunt Iesum Nazarenũ esse Christũ sibi ꝓmissum? Arguit cõtra & ꝓ, cũ resp̃sione ad quæstionẽ & ad argumẽta. parte.5.fo.66.F.G.H.& fo.70.D.& fo.42.F.& fo.231.D.

Iudæorum principes credentes in Christum ante eius passionem, vtrum peccauerunt mortaliter non confitendo suam fidem. Arguitur contra & pro, cum responsione ad quæstionem, & solutionibus argumentorum. parte.5.folio.223.H.

Iudæorum principes, non ex ignorantia sed ex inuidia crucifixerunt dominum: & quia prędicabat contra vicia eorum, subuersa fuit in eis cognitio quam habebant de ipso. par.1.fol.86.D.

Iudęi æstimãt falsẽ, quòd nos cõfitẽdo Iesũ Christũ verũ deũ esse, & verũ hominẽ, cõfiteamur cõsequẽter quòd natura diuina & humana sint eadẽ numero: sic ꝙ natura diuina & humana sint eadem numero: quæ tamen æstimatio est falsa. pte.4.fol.212.H

Iudæi

Iudęi arguunt ꝙ Iesus Nazarenus non fuit Christus in lege promissus, & quo medio. Sed euacuatur argumentum &c. par. 4. fo. 28. H. & fol. 290. H.

Iudæi æstimant se habere validum argumētum contra nos qui Christum iam venisse confitemur. Dicunt enim ꝙ Sodoma & Gomorra non sunt reuersę ad pristinum statum &c. par. 4. fo. 334. H. & fo. 380. D. F. & fo. 8. F. G. H.

Iudæorum expositores credunt se habere efficax argumentū, ad hoc ꝙ status Christianitatis cōsumendus est tempore sui Messiæ inaniter spectati. Sed respondetur eis. par. 4. fo. 109. B. C.

Iudæi quibus rationibus permoti fuerunt Iohannem baptistam credere Christum siue Messiam esse. Et an malicioſe vel simplici animo venerunt ad eum interrogantes. par. 5. fo. 189. B.

Iudęorum mira inuidia cōtra dominū notaī, ꝙ Iohannē baptistam de quo nullū signum factū esse legitur, resurrexisse credebant, & Iesum dixerunt sublatum furtim, approbatū signis & virtutibus &c. parte. 5. fo. 100. E. & fo. 47. A. & fo. 148. F

Iudæorum regnum cessasse nato Iesu Christo probatur. par. 5. fo. 11. A. C. Et lōge ante nullus de stirpe Dauid in Iudæa regnauit. parte. 4. fo. 141. F. & fo. 241. D.

Iudæi moderni argumento efficaci conuincuntur ex termino hebdomadarum Danielis (qui iam lōgè transiuit in præteritum secundum omnes) quòd Messie tempus in lege promissi transierit. parte. 1. fo. 6. B.

Iudæis nulla manet excusatio ex diuersitate computationum septuaginta hebdomadarum Danielis quia qualitercunq; computetur, per mille annos trāsiit illud tempus in præteritum & amplius. parte. 4. fo. 320. G.

Iudæi moderni dicunt, quòd eadē die qua fuit destructū tēplū p Romanos, natus fuit rex Messias: sed adhuc non liberauit Iudęos de captiuitate, quia adhuc non habuit licētiā à deo propter eorum peccata, sed statim cum habuerit, exequetur. Sed potest quæri ab eis vbi stetit tantum temporis? quia à destructione templi vsq; nunc (ait Lyra) fluxerunt anni. Mcclj. Ad hoc respondent variē. parte. 4. fo. 107. B.

Iudæorū quorundam falsitas ostenditur: Dicentium ꝙ tempus pro quo debēt expectare Messiam futurum, assignatum sit per Danielem, accipiendo diem pro anno. parte. 4. fo. 328. B.

Iudæi expectant liberari per messiam ab hac captiuitate in qua nunc sunt, in quā posuit eos regnum Romanū. pt. 4. fo. 87. H.

Iudæi delirant opinantes, ꝙ in vltimo tēpore congregādi sunt à dño, & reducēdi in Hierm, & quòd dominus tradet manibus ipsorum filios & filias Romanorū, vt Iudæi vendant eos nō vicinis, sed Sabęis genti longinquæ. parte. 4. fo. 356. F. Et folio. 357. B.

Iudęi dicunt tempore Christi sui omnes nationes Iudęis seruituras, & ipsum Romanum imperium vngulis suis & cornibus conterendum parte. 4. fo. 381. B.

Iudęi in aduentu Messię quem adhuc expectant, sperant super oēs gentes eleuari & eis dominari. parte. 2. fo. 210. D.

Iudęi dicunt, ꝙ in aduentu Messiæ Iudęi erunt in maxima ptāte, & subijcient eis omnes reges terrę. par. 4. fo. 381. B.

Iudęi dicunt qn̄ à Christo eorū ædificabunt maceriæ Ierusalē lex & prophetæ quę à nobis mō tenent tollent de manibus nostris & tradent populo Iudęorum. parte. 4. fo. 384. B.

Iudęi dicunt in aduentu Christi sui, sicut ante ædificationē turris omnes vna lingua loquebant, ita omnibus conuersis ad cultū dei veri, omnes locuturos Hebraicè, & totum orbem domino seruituram. parte. 4. fo. 400. E.

Iudęi fingunt se in fine habituros Ierusalē, & more pecorum herbis virentibus pascendos, & cunctis gentibus deletis & sibi subiectis non posse esse qui eos exterreat. pte. 4. fo. 40. F.

Iudęi putant omnes gentes interficiendas à domino quæ afflixerunt Israel, & synagogā saluandā, ponendo eos in laudem & in nomē in omni terra in qua fuerunt ante captiui & cōfusi: & hoc fore cum Ierusalem reędificata fuerit & templū & omnis ordo cerimoniarum restitutus &c. parte. 4. fo. 401. A.

Iudęi fabulantur futurum vt præ multitudine hominum & iumentorum hierusalem non possit habere murum, sed murus illius domini sit defensio, & illius in medio habitantis perfruatur gloria. parte. 4. fo. 408. A. b.

Iudęi dicunt quando Christus in aurea Ierusalem regnabit non erunt idola, nec diuersa cultura, sed vnus dominus, & reuertet omnis terra ad hoc quod deseruerat, vt omnes vnum deum colant. parte. 4. fo. 421. E.

Iudęi arbitrant gētes q̄ Ierusalē impugnabūt tpe Christi sui multa mala passuras, Strabūt sup pedes & caro eorū tabescet & defluet, & oculi eorū putridi de suis foraminibus excident, & lingua intra dentes computrescet. Ibidem. F.

Iudęi in mille annorum regno futura promittunt, ꝙ debeat celebrari festiuitas tabernaculorū in memoriā beneficiorū dei, quæ facta patribus eorum, sunt habitantibus in tabernaculis in deserto. parte. 4. fo. 422. A. Item parte. 1. fo. 222. G.

Iudęi expectant Messiam venturum circa cessationem Romani imperij. parte. 2. fo. 65. G.

Iudęi falsō sibi blandiuntur, quòd in cōsūmatiōe seculi destructo Romano imperio regnum orbis veniat ad Iudęos. parte. 4. fo. 423. F.

Iudęi expectant Messiam futurum regem circa cessationē Romani imperij. Et secundum veritatem ille qui tunc veniet in maxima potestate temporali, erit Antichristus. par. 2. fo. 65. G.

Iudęi cum de aduentu Messię interrogantur, respondent quòd sermones prophetarum sunt clausi, & quòd nō sunt periti in lege. par. 4. fo. 54. H.

Iudęi & nostri Iudaizātes cōtēdunt quòd in aduētu Christi quē expectant in fine mundi, omnes bestię māsuescēt. p. 4. fo. 28. F.

Iudęi dicunt quòd tempore Messię abundabunt in omnibus deliciis ac bonis, & ad voluntatem eorum interficiēt ceruos, & alia animalia siluestria quę sunt commestibilia. pt. 3. fo. 124. B.

Iudęi dicunt quòd in aduentu Messię frumenta crescent in tanta altitudine sicut cedri Libani, & facient spicas magnas & latas, ex quibus vento flante decidet similа, de qua Iudęi pro sua voluntate poterunt satiari. par. 3. fo. 187. F. G.

Iudęorum aliqui doctores dixerunt, quòd in aduētu Messię mōs Sion eleuabitur in altū: quia dñs trāsferet ibi montē Sinai, & montē Thabor, & montē Carmeli, & sup istos eleuabitur mōs Sion, & super illum Messias ędificabit tēplum. pte. 3. fo. 215. B.

Iudęorum fabulosa dicta de tēpore Messię potius sunt deridēda quàm audienda. Dicunt enim quòd tēpore Messię terra promissionis germinabit panes coctos & formatos, ac si essent in cibano. Similiter quòd terra illa germinabit vestes seriaceas secundum exigentiam cuiuscunq; indui volentis. Ex quibus fabulis multi eorū inciderūt in errorē, credentes quòd Christus nō venit, ex quo ista & similia nō fuerunt facta. par. 6. fo. 118. A.

Iudæorum doctores multotiens terminos prefixerunt de aduētu Messię, & omnes transierunt tanquā prēnunciati inaniter falsę. parte. 4. fo. 96. F.

Iudæi antiqui expectabant, & adhuc expectant moderni in aduētu Messiæ à seruitute Gentium liberari. parte. 3. fo. 424. B.

Iudęi allegantes hoc pro se: Reuertentur filij Israel & quærēt dominum deum suum & Dauid regem suum. Osee. iij. quasi adhuc venturus sit Messias, ostenditur hoc dictum militare cōtra eos. parte. 4. fo. 337. D.

Iudęi literatores dicunt: Cum venerit Christus eorum, & aurea Hierusalem descēderit de cęlo: feræ gentes Gog Magog venturæ sunt contra Iudæos in bellum &c. Quos dominꝰ adhoc iro nicè prouocat quia nō Iudæi, sed ipsi sunt tibi interficiendi. parte. 4. fo. 356. F. & fo. 357. B.

Iudæi quando in historia artantur solent ad tempus sui Messiæ referre vel refugere. parte. 4. fo. 399. B.

Iudæi falso sibi blandiuntur quòd in consummatione seculi destructo Romano imperio regnum orbis veniat ad Iudęos. parte. 4. fo. 423. F.

Iudæi æstimant se habere validum argumentum contra nos ad probandum quòd cerimonialia non debent cessare tempore Messiæ. Sed soluitur. par. 4. fo. 427. H. & fo. 6. F.

Iudæi cum Christo suo venturo omnia sibi repromittunt, quæ nos cum Christo iam sumus consecuti. par. 4. fo. 400. F.

Iudæi in scripturis sacris tradita, denotantia deitatem Christi, dicunt intelligenda esse metaphoricè seu similitudinariè, sicut & in alia quæ non sub propria significatione exponuntur: Et eius ratio. par. 5. fo. 67. D. H.

Iudæi quomodo falsè impugnant Christū, quòd non fuerit Messias promissus. parte. 4. fo. 28. H.

Iudæi Christum quem verbis & factis Messiam cognouerūt, ob generis noticiam, & fragilem infantiam magna cæcitate contemnunt. par. 5. fo. 46. F. Item par. 6. fo. 35. C.

Iudæi in suo errore obstinati negando diuinitatē Christi, habēt per consequens negare distinctionem personalem in deo, genitoris & geniti. parte. 3. fo. 411. B.

Iudæi q̄liter voluerunt scire à Christo tps aduētus sui per astrolabiū. Astrologi em̄ aliq̄n volunt iudicare p cōsiderationē, de inchoatione legum & sectarum diuersarum. par. 5. fo. 51. F.

Iudæorum quadruplex præuaricatio in Christum. Primò suam humanitatem blasphemantes &c. Secundò, eius diuinitatem, miracula virtute diuinitatis facta dæmonibus attribuentes,

Index in Glos. ordi.

Tertiò mortē eius procurantes. Quartò ipsum in suis discipulis persequentes. parte. 4. folio. 47. D. Item parte. 5. folio. 39. G. & folio. 154. H.

Iudæi qui cum principibus suis de nece Christi tractauerunt quo modo eum per discipulum suum perditum apprehenderent &c. significatur per Zipheos. parte. 2. folio. 89. A.

Iudęi cum ramis palmarum honorantes Christum credebant ipsum temporaliter regnaturum, à tributo eos liberare: ipse autē venit ad regnandum spiritualiter, & ad liberandum genus humanum à diabolo, quod erat maius. parte. 6. folio. 222. B.

Iudęi insonti domino tendiculas absconderunt eius cp apostolos virtutibus pennatos, dolis circunueniebāt: qui timentes ne terrenum regnum perderent, cæli regem occiderunt, & cæli ciues persequebant in terra: ideo, & quod in terris habebant, & quod in cælis acquirere regnum poterant perdiderunt. pte. 3. fo. 309. F

Iudęi dupliciter vocabant Christum Samaritanū. pte. 5. fo. 213. B.

Iudæi Christi predicationem & apostolorum contempserunt, & quare. parte. 5. folio. 68. F.

Iudęi maximè de tribu Iuda grauius mouebātur contra Christū, eo cp in scripturis erat eis promissus, & ipsi reputabant eum esse Galilęum & ab illis extraneum. parte. 5. fo. 208. C.

Iudęi qualiter intellexerunt, quòd Christus suam futuram crucifixionem vocaret exaltationem, dicens: Ego si exaltatus fuero &c. parte. 5. folio. 223. B.

Iudęi pro maiori parte negauerunt verum Christum ipsum repellentes, ideo iuste permittentur à deo recipere Antichristum, qui falso dicit se esse Christū, & sic ab eo decipi. pte. 4. fo. 419. F

Iudęi dixerunt: Omnia quæ præcepit deus faciemus: postea triginta argenteos dederunt Iudæ proditori pro meo sanguine. parte. 4. folio. 418. A. Interl.

Iudæi malicioſi interpretantur: triginta argenteos; triginra mandata legis quæ facere iubebantur & rursum. xxxvj. alia quę prohibebantur. parte. 4. folio. 418. A.

Iudæorum gentē promptiorem esse ad cædem quàm vllam aliā nationem, perceperūt apostoli & doctores, attestatione scripturę, qui & pphetarū & domini sanguinē fuderūt. pte. 1. fo. 354. A

Iudęorum populus qui prophetas occidit & prophetarū dominum, significatur per Aman. parte. 2. fo. 308. A.

Iudæi quare non resistebāt Christo, cum ipsi essent multi, & ipse solus, & parum adhuc reputatus, quando eiecit eos de templo &c. parte. 5. folio. 163. F.

Iudęi contra Christum astiterunt, & in vnum conuenerunt ad cū crucifigendum &c. parte. 4. folio. 420. F. Interl.

Iudęi accusauerunt Christum corā Pilato de trib⁹. pte. 5. fo. 84. B.

Iudęi Christi mortē cū mendacijs procurauerūt. pte. 3. fo. 53. A. C.

Iudęi crucifixerunt Iesum linguis, gentiles verò manibus. parte. 5. folio. 41. H. Itē parte. 6. folio. 88. F. Interl.

Iudęi minores nō fuerunt immunes à peccato crucifixionis Christi sicut nec maiores, & quare. parte. 3. fo. 208. A.

Iudæorum vulgares, Scribæ, & sacerdotes, in Christum in cruce pendentem opprobria fulminantes per quos significentur. parte. 2. folio. 42. D.

Iudæi secundum morem eorum ponebant super capita titulos suæ causæ. parte. 5. folio. 85. E.

Iudęi tradiderunt Christo acetum selle mixtum, cum tamen traditione seniorū tenerentnr dare vinum aromaticum, quod dānatis dabatur. parte. 5. fo. 85. B. C. Itē parte. 3. fo. 339. D. & fo. 182. C

Iudæi increpauerunt Christum, iniurijs, tentationibus, passionibus. parte. 3. folio. 106. A.

Iudęi meditati sunt falsa in scripturis de Christo vsque ad mortē. parte. 3. folio. 88. E. Interl.

Iudęi in fauorem sacerdotum qui mortem Christi procurauerāt, cantabant derisoriè in tabernis cantilenas factas de crucifixione Christi, tanquam de re insolita & notabili, & tanquam de falso propheta volente regnare & non potente. parte. 3. fo. 181. F.

Cum Iudęis prosequentibus Christum non communices, credēs eum deum. parte. 3. folio. 310. A. Interl.

Iudęis vtrū deus parcere debuit à persecutione Romanorū, ppter bonos eiusdem populi. s. apostolos &c. parte. 4. folio. 51. B. C. D

Iudęorum obstinatorū pœna propter mortem Christi, multo lō gius durat, quàm pœnę priores eorundem. parte. 4. folio. 53. D.

Iudęi quas causas suę dispsionis & captiuitatis modernę assignāt. parte. 4. folio. 103. G. & folio. 105. C.

Iudæis in destructione secundi templi, tria maximè aduersantia concurrerunt. parte. 4. folio. 109. B.

Iudæi adueniente Romano exercitu, diuisi sunt in tres partes, de principatu contendentes. parte. 4. folio. 106. E.

Iudęi quot à principio obsidionis per Romanos vsq; ad finē mortui fuerunt gladio, fame, & peste. parte. 4. folio. 51. E. & fo. 63. H. & fo. 83. C. & fo. 344. D. & fo. 460. F. G. Itē parte. 3. fo. 178. H.

Iudæi capta ciuitate Hierusalem, multi fuerunt captiui, in tantum quòd dabantur. xxx. pro denario vno, vt dicunt aliqui, & ideo oneratę fuerunt plures naues de ipsis, in quibus ducti sunt in Alexandriam, quæ est in Aegypto, vt ibi reuenderentur cari us à mercatoribus qui eos emerant. parte. 1. folio. 165. F. Item parte. 6. folio. 249. F. Item parte. 4. folio. 74. H. & folio. 85. G. Item parte. 3. folio. 148. B.

Iudæi sunt interfecti à Tito & Vespasiano à principio obsidionis vsque ad finem decies centum milia: & in captiuitatē ducti nonaginta septem milia. parte. 4. folio. 83. C. Itē parte. 3. fo. 178. H Item parte. 4. folio. 344. D. Itē parte. 5. fo. 68. F. & fo. 175. H.

In Iudæis vsque hodie hæc sententia permanet toto orbe dispersis, s. Sicut ventus vrens dispergam eos coram inimico, dorsū & nō faciem ostendam eis in die perditionis eorum. Et dies Iudaicę perditionis, omne tempus est post passionem Saluatoris vsque ad consummationem seculi. parte. 4. fo. 237. E.

Iudæi prohibiti sunt publicis legibus Iudęam intrare. Et sub Adriano Iudęa iterum vastata est quinquagesimo anno post captiuitatem Romanorum. parte. 4. folio. 17. F.

Iudęi vbiq; terrarum habētur abominabiles, sicut abominabilis est mulier dum mēstrua patitur. parte. 4. fo. 193. A. &. fo. 388. D

Iudęi postquam inter Gētes rāquā in mari viuere cęperūt, sedem incertā & istabilē habēt sicut aues volātes. &c. Et comparantur operi diei quinti. par. 1. fo. 27. E. & folio. 29. A. & folio. 285. G.

Iudęos qui visibili morte puniret, septem vindictas ab eis auferret, quib⁹ sūt obligati ppter reatū occisi Christi. quia miserias & dispersiones eorum leuiaret, quas patiuntur. par. 1. fo. 46. A.

Iudęi q maledixerūt Christo, lachrymabiliter maledicti sūt. Quid enim posset illis euenire qui maledicūt sapietię, veritati, & vitę, nisi vt ab his omnibus exules iaceāt? parte. 1. folio. 308. B.

Iudęorum captiuitates, Babylonica. s. & hodierna (quam Romanam ipsi vocāt) per maledictiōes in Leuitico & in Deuteronomio cōminantur. Vide in Captiuitas Iudęorum.

Iudęorum captiuitas prędens nullo modo est terminanda nisi per conuersionem seu pœnitudinem vniuscuiusque singulorū. Et huius clara ostensio. parte. 1. folio. 366. C. D.

Iudæorum captiuitas moderna durabit vsque ad finem mundi &c. parte. 3. folio. 103. B.

Iudæi flentes vsque hodie nudis pedibus in cinere volutati, sacco induti, ex superstitione Pharisęorū pri⁹ cibum lentis accipiunt signantes quali edulio primogenita perdiderunt, & merito, q resurrectionem domini non credentes, Antichristi parantur a uentui. parte. 1. folio. 377. B.

Iudęis in omni loco sparsum est silētium, & vbicunque fuerint, potius mussitant quàm loquantur, & omnis interpretatio scripturarum eis muta est & silens, quia non ponunt aures ad audiendum. parte. 4. fo. 367. F.

Iudęi post offensā dei vsque hodie subcinericios panes mixtos comeduni, frumento, hordeo, faba, lente, milio & auena, quorū alter hominum, alter iumentorū cibus est, & horum declaratio. parte. 4. folio. 218. E. F.

Iudæorum tribulatio sub Nabuchodonosor fuit maior intensiuè & extensiuè, quàm sub Antiocho & quare: & non est dubiū quin illa quę facta populo Israel per Titum & Vespasianū fuerit maior, quàm illa quę fuit sub Antiocho. par. 4. fo. 327. A. B.

Iudæorum captiuitas Babylonica tolerabilior & mitior fuit Hebræis incōparabiliter magis quàm captiuitas hodierna. Quod patet ex tribus. Primò ratione durationis Secundò respectu diuinæ prouidentiæ. Tertio respectu dignitatum, seu honorum secularium. parte. 4. fo. 318. H.

Iudęi hodie asserūt erroneè dicētes cp sūt in hac captiuitate ppter pctm̄ vituli in deserto fabricati &c. par. 4. f. 342. A. & fo. 8. A. D

Iudæorum quorundam hęc est confessio, amisso loco & gente, & apertis sacramentis quæ prius clausa erant in velamine literæ. Merito hęc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum. Sic dixerunt fratrem Ioseph. parte. 1. folio. 109. B. Interl.

Iudæos eijcientibus Romanis, in Iudæa habitauerunt alienigenę vndecunque adducti à Tito & Vespasiano vel cæteris principibus. parte. 4. folio. 9. E.

Iudęorum dispersionem inter Gentes quare deus fecit, & quid boni ex hoc elicuit. parte. 2. folio. 291. G.

Iudæi dicunt, quòd quando deus recordatur de destructione tēpli & captiuatione Iudæorum, flet, & eius lachrymę caduntin mare. parte. 4. fo. 43. G. & fo. 64. B. C. & folio. 411. F.

Iudęi q sūt dispsi per orbē in Europa & Aphrica, sūt de tribu Iudę & Bēiamin & Leuit. exceptis paucis de decē trib⁹. p. 2. fo. 251. D.

Iudæi scientes

Iudæi scientes se cõfusos in negatione Christi ꝙ prophetiam Iacob, dicentis: Non au. sce. de Iu. &c. & iam magnis temporibus ablatũ est ab eis sceptrum & ducatus, & tamen messiam nõ habẽ ideo fingunt ꝙ illi qui regũt eos in hac captiuitate, ꝙ Thalmudicã doctrinã dicuntur habere sceptrũ & ducatũ cõtra eos dicit ꝓpheta: Nobiles eiꝰ nõ erũt &c. Et vbicũq; sint, sub potestate regia alicuius dominantis seu regẽtis. Et sic inaniter gloriantur se iam habere sceptrum & ducatum in hac captiuitate. parte. 4. fo. 64. D.

Iudæi de decẽ tribubꝰ vsq; hodie captiui tenẽtur in mõtibus vrbibusq; Medorũ. par. 4. fo. 244. A. & fo. 262. F. & fol. 350. F. & fol. 356. F. & fo. 363. Itẽ par. 2. fo. 241. C. Vide clariorẽ huius declarationem fo. 249. F.

Iudæorum consumptio fit tribus modis, quorũ duo sunt in hac vita. Tertio modo, consumitur status prædictorum finaliter in igne gehennę inextinguibili. parte. 4. fo. 8. A.

Iudæi contriti sunt & infœlices, quia vbiq; dispersi: & sic cõtritio est modo in vnis eorũ, & infœlicitas in futuro. pt. 3. fo. 104. A.

Iudæi de filijs Isrl qui fuerũt trãsmigrati ꝙ Salmanasar regẽ Assyriorũ, & positi iuxta fluuiũ Goyan in ciuitatibus Medorũ, vbi & quõ sint, plura inuenies &c. parte. 4. fo. 39. A. B. C. D.

Iudęorum multa milia captiuos duxit Ptolemęus Sother rex Aegypti, sub specie sacrificandi intrãs Hierlm in die sabbati, sciens quia tunc non arriperẽt arma Iudæi. par. 3. fo. 423. H.

Iudæis adhæret vsq; hodie petitio sua quã tanto labore impetrauerunt. Data enim opiõe sibi pro Iesu latronem, pro Saluatore interfectorem elegerunt. Merito ergo salutem & vitã perdiderunt similiter & regnum, & patriam, & libertatem corporis & animæ nunquam recipient. parte. 5. fo. 117. G.

Iudæi quarefic permittũtur viuere inter Christianos. parte. 4. fo. 199. C. D. & fo. 220. B. Itẽ. p. 3. fo. 167. D. E. & la. iª fo. 168. C. D. E

Iudæorum plurimos sacrificantes secundum ritũ suũ cũ multitudine Romanorũ veniẽs Pilatꝰ interfecit, & q̃re. ꝓte. 5 fo. 160. C.

Iudæi mentiũtur dicentes: Nemini seruiuimus vnquam. Ioseph seruiuit in Aegypto, patres in Aegypto seruierunt in luto, isti eidem tributis Cæsaris. par. 5. fo. 212. A. B. C.

Iudæi quẽdã receperũt tanq; Messiã, nomine Bencozeba: qui tamen nullũ diuinũ testimonium habebat per miracula vel scripturas. parte. 5. fo. 203. F. Vide etiã in Iudas Galilæus.

Iudæorum apostolus dicitur Christus. parte. 5. fol. 50. B. C.

Iudæi duas hæreses inter se habuerunt, Pharisæorum. s. & saducęorum, & quid senserint. par. 5. fo. 112. A. Item. par. 6. fo. 101. D.

Iudæi abominabilius reputant ingredi ad gentiles q̃ ad Iudæos peccatores. par. 5. fo. 172. C. & fo. 30. F. Item. par. 4. fo. 104. F.

Iudæis (vt dicit Ra. Sa.) non est licitũ dicere vel facere aliq̃ cũ gentilibus ꝓpter q̃ gẽtiles iurãt per nomẽ Idolorũ. p. 1. fol. 172. G.

Iudæi nõ concedunt ꝙ propter sacrificia offerẽda ꝑtermittẽdum sit ꝑceptum de honoratione parentum. par. 4. fo. 51. A.

Iudæi tribus modis exercebãt censuram seu sententiã iudicialem contra rebelles siue inobedientes suæ fidei vel legi diuinæ. parte. 6. fo. 61. C. D.

Iudæi inciderũt in errorem Saracenorum & Tartarorum, dicentes ꝙ resurrectio fiat ad vitam animalem cibis indigentem. parte. 3. fo. 77. G. & fo. 124. B. F. G.

Iudæorum traditiones Thalmudicæ nullo modo tradunt ꝙ in futuro sęculo hoies cibis corporalibꝰ indigeãt, sed dicũt in futuro seculo non est cibus, nec potus, nec vsus venereorum, sed iusti ibidem in capitibus coronati delectantur in visione diuinæ habitationis &c. pte. 5. fo. 164. C. & fo. 235. H. Item. parte. 3. fol. 124. F. Item extense parte. 1. fo. 33. A.

Iudæorum error circa regulam diuinæ iusticiæ, iudicando homines iustos vel iniustos, durat in eis vsq; hodie. parte. 4. fo. 237. G. & fo. 258. G.

Iudæi dicunt, ꝙ si homo peccauerit bis vel ter eodem genere peccati, remissibile est, sed non si quater, & quomodo verum vel falsum sit hoc. par. 4. fo. 359. C.

Iudæi quot & quare ieiunia obseruent. parte. 4. fo. 414. E.

Iudæi ieiunia & solẽnitates obseruãt vsq; in ꝑsentem diem in memoriam ieiuniorum Hester & Iudæorum, q̃ illo tẽpore fuerũt facta, & hoc ex ordinatiõe Hester & mardochęi. pt. 2. fo. 313. G.

Iudæis erat mensis Septẽber quasi totus festiuus, & quare. par. 3. fol. 176. D. Vide etiam in mensis.

Iudæi, vt dicũt quidã nostri expositores Bibliæ, im ponebãt antiquitus filijs suis nomina dei. Sed est fictitium, & maximẽ de nomine domini tetragrãmaton &c. par. 4. fo. 142. B.

Iudæi tradunt, ꝙ mulieres in hoc decipiebantur per senes, ꝙ eis ꝑsuadebãt ꝙ essent de semine Iuda & de stirpe Dauid, & ꝙ Christum de semine suo nasciturum affirmabant. ꝑte. 4. fo. 328. A.

Iudæi dicũt deum duas vxores creasse primo homini &c. parte 6. fo. 116. E. G.

Iudæis negantibus, ꝙ per peccatũ Adæ mors intrauit secũdum pœnam & culpam in omnes posteros, quomodo hoc probandum sit. parte. 6. fo. 14. B.

Iudæi moderni in circuncisione vtuntur cultello ferreo & non lapideo, nec est de necessitate circũcisionis. parte. 2. fo. 8. D.

Iudæi quomodo dicuntur odisse deum patrem, cum dicat euangelium, quia nesciunt eum qui me misit. parte. 5. fo. 231. E.

Iudæi dicunt se diligere deum, & tamen nescientes oderunt. parte. 5. fo. 231. F.

Iudæi signa petunt, & huius ratio. parte. 6. fo. 35. B. Item parte. 5. folio. 43. C. D.

Iudęs modo prohibitum est bibere vinum pressum à Christianis licet in lege non sit eis prohibitum. parte. 4. fo. 295. C.

Iudæis totis manibus tribus temporibus benedicunt deum. parte. 4. fo. 307. H. & fo. 308. G. Item par. 6. fo. 169. F.

Iudæi quomodo hoc exponant: Ad nimium calorem transiet ab aquis niuium &c. par. 3. fo. 49. D. F.

Iudæi dicunt Behemot esse animal incredibilis magnitudinis, in tantum ꝙ in vna die depascit herbas mille montium &c. & ꝙ in resurrectione deus interficiat illud, & iusti carnibus eius vescentur &c. parte. 3. fo. 77. F. G.

Iudæi inter cæteras fabulas, sine scripturæ autoritate dicũt Hyrã regem Tyri mille annis vixisse. parte. 4. fo. 251. F.

Iudæi dicunt ꝙ Adam in centum tribus annis quibus continuit se ab vxore sua &c. demones succubi iungebantur ei, & concipiebant ab eo &c. & Salomon per filios tales seductus fit &c. Ecce cæcitatẽ Iudæorum. par. 2. fo. 105. C.

Iudæorum fabulosa delyramenta, vide in Cetus, & in Coruus, & in Luna, & in Og &c.

Iudæorum quidã error dicentiũ deũ esse corporeũ, & esse i loco determinato, s. in occidẽte, & vñ traxit originẽ. p. 2. fo. 263. F.

Iudæorum erronea opinio de prophetarum illuminatione. parte. 4. fo. 82. H.

Iudæi in veteri Testamento dicebantur hæreditas & pars dñi, sed ad ꝓdicationẽ Christi & apostolorũ remãserũt obstinati in infidelitate. Gentiles receperunt fidẽ Christi deuotẽ: ideo Gẽtiles meritõ dicuntur hæreditas Christi. par. 3. fo. 89. D.

Iudæis ad fidem Christi conuersis magna gloria est ꝙ Christus secundum carnem natus est de eis. parte. 5. fo. 131. G.

Iudæis cõuersis ad Christianismum, cõgruit valde, ꝓbari nouum Testamẽtum per vetus, & quare. parte. 5. fo. 203. A.

Iudęorum in æterna beatitudine iam receptorum, figura sunt sorores Lazari resuscitati. par. 5. fo. 218. B.

Iudæo notus est deus, & verum est: sed Iudęo intus non in carne. parte. 3. fo. 194. B.

Iudęi tempore apostolorũ erãt subditi Romanis & qa nõ licebat eis interficere quẽq;, tradebant eos in consilijs Romanorum ad occidendum. parte. 5. fo. 37. C.

Iudæi simplices & illiterati sunt vocati ad fidem, sed literati & sapientes remãserunt in infidelitate: primorũ, humilitas aliorum fuit superbia. parte. 5. fo. 40. D. Item parte. 6. fo. 35. D.

Iudæi fuerunt præ cæteris inuitati ad beatitudinem cęlestem per prophetas, per Christum per apostolos: sed venire nolentes, loco ipsorum vocati sunt Gentiles. parte. 5. fo. 163. C. Item. parte 5. fo. 189. F.

Iudæi sunt filij dei beneficio, & filij iniquitatis vicio. parte. 4. folio. 4. B. Interlin.

Iudæi prę cęteris gentibus fuerunt sublimati. parte. 6. fo. 7. G. Itẽ parte. 1. fo. 335. C.

Iudæi fuerunt primi secundum ordinem vocationis dei, sed non secundum hæreditatem & benedictionem. par. 3. fo. 4. B.

Iudæi & Græci habebãt quandam dispositionem pre cęteris gentilibꝰ ad suscipiendum euangelij veritatem. parte. 6. fo. 5. C.

Iudęi deum peccatis suis offenderunt: ideo dicebant Romani: oppressimꝰ eos, & ꝓcio eorũ diuites facti sumꝰ. p. 4. fo. 419. E. Inſ.

Iudęi licet fuerunt dediti idololatriæ, tñ semper aliquis eorum remansit in fide & cultu vnius dei, & ab illis fit ꝓprie denominatio. par. 5. fo. 165. H.

Iudæi fuerũt ingrati deo, & quomodo. par. 4. fo. 4. A.

Iudęis quomodo Christus sacerdotium & regnum abstulit, & quomodo figuratũ est. par. 3. fo. 8. A.

Iudęi quomodo murmurauerunt in primitiua ecclesia contra Gẽtiles. par. 5. fo. 62. D.

Iudęi aliqñ noĩe legis accipiunt totũ vetꝰ Testamentũ, & nõ solũ quinq; libros Moysi, qui appropriatẽ dicunt lex. p. 5. fo. 223. B.

Index in Glos. ordi.

Iudæi tubis vtebantur in operibus misericordiæ, sicut Christiani campanis in aliquibus locis. parte. 5. folio. 24. C.

Iudæi quomodo falsè opinati sunt. s. per decem præcepta, sola exteriora prohiberi. parte. 5. folio. 20. H.

Iudæi per illud præceptum: Non concupisces vxorē proximi tui: intelligebant signa exteriora tantum prohibita. Et similiter præceptū: Non mœchaberis: intelligebant actum mœchiæ tātum esse prohibitū: & sic concupiscentia latens omnino in corde: nō expresso signo vel facto, nullum esse peccatum. Sed hoc est irrationabile &c. parte. 5. folio. 21. D.

Iudæi dicuntur filij fornicariæ & adulteri, non solum qui fuerunt ante captiuitatem Babylonis, sed etiam illi qui fuerunt tempore Christi. parte. 4. folio. 93. H.

Iudæi semper fuerunt ad auariciam proni. parte. 4. folio. 14. C.

Iudei fuerunt semper auari, & omnino vicio cupiditatis excęcati, & semper elongati ab agnitione veritatis, vt patet ex decursu vtriusque Testamenti. parte. 5. folio. 44. C.

Iudæi licet non fuerunt idololatræ tempore Christi, tamen fuerunt valde cupidi. parte. 6. folio. 7. H.

Iudæi vocati sunt generatio adultera & peccatrix, quia descenderunt à patribus ad idololatriam declinantibus. parte. 5. fol. 105. G. & folio. 43. C. D.

Iudæorum societas est vitanda, quia corrūpunt. pte. 3. fo. 330. E.

Iudæorum prouerbium erat: vnus seminat, alius metit: quare & quando dicebatur. parte. 5. folio. 199. H.

Iudæi comparātur arbori, cuius radix siccata non facit fructum. Sic Iudei vagi in nationibus nō habent templum vel altare vel ciuitatem. parte. 4. folio. 344. E.

Iudæi significātur per Abiathar, qui à sacerdotio expulsus, non tamen occisus est. parte. 2. folio. 128. A.

Iudæi significātur per Absalonem in quercu suspēsum, & triplici lancea confossum, quem Dauid. i. Christus deflet &c. quare & quomodo. parte. 2. folio. 116. A. B.

Iudei per Nabal significantur, qui vir durus & pessimus, & quare parte. 2. folio. 90. E.

Iudeorum corda superba per Gelboe significātur, & quare. parte 2. folio. 58. A.

Iudæorum populus significatur per Ioab, qui semper inimici fuerunt prædicatorum, & fidem Christi vbique persecuti sunt. parte. 2. folio. 116. A.

Iudæi aspidi comparantur, quia inhærentes terrenis ne locum & gentem perderent metuentes, Christi prædicationem repulerūt venenati venenatorum filij. parte. 4. folio. 96. E.

Iudeorum populus per Adā & Euam solijs se tegentes significantur, qui presentiam domini vocantis declinabant, transgressionis conscij: sic Iudeorum populꝰ in aduētu Saluatoris (qui eos vocaturus venerat) exutum se virtutibus cognoscens, probra conscientiæ formidans erat confusus, verborum fluentium velut foliorum velaminibus adopertus. parte. 5. folio. 160. B.

Iudeis credentibꝰ in fine, quidam Christum professione, Antichristum sequuntur opere: & de hoc figura. parte. 2. folio. 204. A.

Iudæorum reuersio ad fidem circa finem mundi, significatur per reportationem arcæ in Iudæam. parte. 2. folio. 69. H.

Iudæi detecta falsitate Antichristi conuertentur ad Christum. parte. 4. folio. 419. G.

Iudæi in fine mundi per Heliam & Enoch ad Christum cōuertentur. parte. 4. folio. 318. E. & folio. 152. D. & folio. 419. G.

Iudex quem scit innocentem, si per falsos testes conuincitur, an sine peccato ferre possit sententiam mortis contra illum. parte. 1. folio. 172. B. C. & folio. 174. A. C.

Iudex an non debeat audire vnam partē sine alia, quando & quo modo. parte. 1. folio. 174. A. C.

Iudex mortalis qui non cognoscit corda, quia homo videt tantū quę parent, aliquando punit innocentes cum peccantibus. parte. 1. folio. 290. H.

Iudex cōtra innocentem quomodo debet ferre sententiam, vel dimittere officium antequam condemnet. parte. 1. fo. 172. B. C.

Iudex non debet ferre sententiam iniustam ad satisfaciendum turbæ vel multitudini. parte. 1. folio. 171. H.

Iudex inferior & supior quibꝰ cōtentꝰ debet esse. pte. 1. fo. 172. D.

Iudices prohibētur assecurare falsum testem. parte. 1. fol. 172. D.

Iudices pro iusticia tuenda ordinantur. parte. 1. folio. 349. F.

Iudicis est, aduocatum pupillo dare & causam eius dirigere. parte. 4. folio. 119. F. Inter'.

Iudices & gubernatores populi antiquitus vocabantur patres conscripti. parte. 1. folio. 357. G.

Iudices populi & sacerdotes aliquādo vocantur angeli. parte. 4. folio. 329. F.

Iudices ordinarij apud Iudæos per quē, quando, & quare, ac vbi instituti erant, & cuius auctoritatis fuerunt. parte. 5. fol. 49. B. & folio. 70. G. Item parte. 1. folio. 282. C.

Iudices qua ex causa suscitauit dominus super populum Israel. parte. 2. folio. 31. D.

Iudices in porta ciuitatis antiquitus sedebāt, vt cito inuenirī possent. parte. 4. folio. 414. G. & folio. 364. B. C. Item parte. 3. folio 16. G. & folio. 55. A. & folio. 310. C. & folio. 317. C. & folio. 340. C. D. Item parte. 1. folio. 349. G.

Iudices in populo Israel præerant per modum directionis & consilij, non per modum dominij: porpter quod non habebant efficaciam corrigendi, sed reges eius successores habuerunt auctoritatem & potestatem subditos coercere. parte. 2. folio. 52. C.

Iudices rexerunt populum Israel vsque ad tempus Saulis regis, non per modum imperij, sed tātum per modum ministerij, exhortationis & consilij. parte. 2. folio. 31. C. D. & folio. 46. A.

Iudicum qui præfuerunt successiuē populo Israel &c. vsque ad quartum annum Salomonis, nomina & tempus quo iudicauerunt. parte. 2. folio. 132. G.

Iudex qui præerat tempore Ruth, an fuerit Heli, tractantur opiniones. parte. 2. folio. 56. C. D. F.

Iudices regis Babylonis, quia ignorabant legem Iudæorum, executionem inferre, non poterant nisi de speciali mandato regis & autoritate, & ideo senes Susannā diffamantes, à populo regis lapidati sunt. parte. 4. fo. 328. F. & fo. 150. D. F.

Iudices insignes cum filijs & nepotibus suis ascendentes super scaptuaginta pullos asinarum ideſt mulos fuerunt: primus Abessan de Bethleem, secundus Ahialon: tertius fuit Abdon &c. parte. 2. fo. 48. F.

Iudicū tēpus, quāto. s. tēpore quisq; iudicauerit scilicet quot annis, supputatur vsq; ad tēpli primi ędificationem. par. 2. fo. 46. F. G. Et deinde vsq; ad tempora Heliæ. fo. 66. C.

Iudicū numero q̄re nō interserātur Moyses & Iosue. p. 2. fo. 2. B.

Iudicum librum quis in vnum compegerit. parte. 2. fo. 2. B. Item parte. 1. folio. 15. C.

Iudicis bonum actum impediūt duo. Primū est confusio negociorum, secūdum est cupiditas munerum. parte. 3. fo. 398. C.

Iudicis actum bonum promouent duo. Ibidem.

Iudices omni hora debent iudicare, & discordes reconciliare. parte. 1. folio. 161. A.

Iudex bonus constans est in operibus equitatis: & significatur per Dan. parte. 1. fo. 375. H.

Iudex iustꝰ debet esse immunis ab illis q̄ punit in alijs. p. 6. fo. 122. B

Iudex non debet cessare à correctione, si viderit fratrem magis peiorari quàm meliorari, & ad hoc ratio. parte. 3. folio. 349. G.

Iudex felix qui pietatem & bonitatem sui iudicis semper inspicit. parte. 3. folio. 379. F.

Qui in causis iudicant secundum personas, abominantur iudiciū, & recta peruertunt. parte. 4. folio. 380. A.

Iudex malus fauens parti fortiori, signficatur per Festum: & à tali iudice potest & debet quilibet innocens grauatus exemplo Pauli appellare, nō solum propter suum periculum euitādum, sed etiam ne iustitia pereat & conculcetur. parte. 6. folio. 204. H.

Iudices ecclesiarū sūt hodie, quibꝰ datū est iudiciū animarum, sed nescio si quis dignꝰ sit spiritu dei repleri. parte. 2. folio. 34. E.

Iudicis primi Othoniel. s. magna laus est, quòd spiritus domini factus est super eum, & per spiritum dei iudicauit populum: quod de alio dictum non valde memini. parte. 2. folio. 34. C. E.

Iudices temporales & ecclesiastici, seculares & religiosi, documentum habēt compatiendi punitis per eos, & reparandi defectus, prout potest fieri bono modo. parte. 2. folio. 55. H.

Iudex bonus tēporalis vel ecclesiasticꝰ, secularis vel religiosus, humano timore sublato non omittit facere debitam iusticiam de personis quę sūt in scandalum communitatis, licet sint aliusꝰ & significanturper Phinees. parte. 1. folio. 311. H.

Iudices docētur p iudiciū Salomonis inquirere veritatē p circunstantias, & aliquando p moderatas quæstiones. pte. 2. fo. 130. B.

Iudices hominū nō ꝓcedāt ad sentētiandū, donec causā examinauerint diligenter, & de hoc figura. pte. 1. fo. 58. H. & fo. 71. B. D.

Iudices boni propter timorem humanum nihil de contingentibꝰ omittentes, dignitatem eglesiis curiæ consequentur, in qua omnes sunt reges & sacerdotes. parte. 1. fo. 311. H.

Iudicandi potestatem qui habent de omnibus, dicuntur dij. parte 4. folio. 282. E.

Iudices fecīares homicidas notorios occiderēt, qui p ecclesiasticos iudices in magnum populis scandalum liberantur. parte. 5. folio. 179. H.

Iudices falsi qui prętendūt se diligere iusticiam, & tamen iudicia falsa

falsa proferūt,talib⁹exprobrādo dicitur:Si verè vtiq; iusticiam loquimini,rectè iudicate.par.3.fo.166.F.

Iudicis venturi vox terribilis erit contra reprobos, sic vt cardines cælorū & terrarū fundamenta quatiātur,& ipse seuerus malis, suis erit spes liberans eos.parte.4.fo.357.B.

Iudex artificiosus somniorum,quas cōditiones & pprietates debeat habere,enumerantur p Philosophum.pte.4.fo.296.G.

Iudicare simpliciter accipit.Vno modo pricipaliter, sicut iudex quando profert sentētiam.Alio modo pro sedere in loco eminenti iuxta iudicem.Tertio modo largè,pro sententiam iudicis approbare.parte.5.fol.60.B.C.

Iudicare potest aliqs malū de proximo multipliciter,& aliquādo est peccatū,aliquando non.par.5.fo.27.H.Itē pt.6.fo.215.D.

Iudicare alios,vix inuenitur aliquis ab hoc vicio alienꝰ,quia vnusquisq; suis fauens,aliena facile reprehendit,& aliena grauius tolerādo quàm sua,sumit autoritatem arguēdi sine exemplo suę emendationis.parte.5.folio.28.B.

Iudicare de ignotis cordis mei vel aliorum,periculum est. Quanta enim profunditas credēda est esse in homine,quæ lateat etiā ipsum hominē in quo est,vt in Petro profunditas infirmitatis latebat,cum se domino commoriturum promittebat.parte.6.fo.38.F.

Iudicare quomodo potest quisq; de alio,cum de se aut non oīo aut vix possit veram ferre sententiam?pte.6.fo.38.F.

Qui seipsum non iudicat,quid in alio rectè iudicet ignorat.parte.2.folio.54.E.

Iudicare sine periculo nemo pōt de illis,de quibus ī certū est quo animo fiant.pte.5.fo.27.F.& fo.142.E.Itē pte.6.fo.29.A.

Iudicare se debet homo iudicio discussionis,sed non iudicio absolutionis à culpa.parte.6.fo.38.H.

Iudicare propria autoritate soli deo conuenit:hominibus autem ex diuina commissione tam ī foro ecclesiastico quàm seculari. Et illa cōmissio non extendit se ad occulta sed ad manifesta,& hoc dupliciter.parte.6.fo.215.D.

Iudicare temerè qui non metuūt,nec causas iusto examine perpēdunt,admonentur.Dominus ēm nihil sine deliberatione & mēsura facit: iusto examine cuncta perpendit qui perfectè oīa nouit.pt.4.fo.186.D.

Iudicari nullus debet nisi ab eo qui est domin⁹ eius, qui est solus deus.parte.6.fo.29.D.

Iudicare proximorum facta qui pri⁹ q̄ vtriusq; plenam causam nouerit,inordinatè festinat,se dignum confusione monstrat. parte.3.fo.326.E.

Iudicare de aliena conscientia periculosum est,datur consilium, quibus iudicij iudicium nostri cordis erga proximum dirigere debeamus.parte.3.fo 328.A.B.

Iudicatur in eo vnusquisq; in quo inuenitur.par.4.fo.237.E.

Iudicat deus hic duobus modis,vel pœnam immittit, quæ non mutatos ad æternā trahit:vel per hanc pœnā extinguit.parte.3. fol.26.E.

Iudicant aliter passionati,quando sunt extra passionē q̄ passionedetenti,sicut iratus in q̄tū talis iudicat statim vindicādū: sedata autem ira iudicat tempus & locum expectandum.Sic decrio.parte.3.folio.31.C.

Iudicaturus dns (vt multi autumāt)sup montē Sion,ex quo ascēdit,in aere sedebit,in nube veniet.parte.4.fo.47.A.

Iudicādas intelligimus à domino omnes creaturas,nō solū super terram,sed & in mari & in cælestibus.parte.4.fo.108.A.

Iudicabuntur tam cogitationes q̄ opera,& accipiunt quod meruerunt.parte.4.fo.108.A.

Iudicandorum ī iudicio extremo duplex ordo,electorum scilicet & reproborum.Et electorū,alij iudicabunt, alij iudicabuntur. Item reproborum,alij qui extra ecclesiam sunt non iudicabuntur,alij qui iudicabuntur.parte.5.fo.77.E.

Iudicabit autoritatiue in iudicio futuro tota trinitatis,sed Christus in q̄tum homo executiuè,& huius ratio.parte.6.fo.202.H.

Sriens iudicat dns quē nescit,i.nō approbat.pt.3.fo.30.E.Interl.

Iudicialia pręcepta quare data an & quo abolēda vel cōtinuāda sint,pte.6.fo.77.B.C.Et de eorundem imperfectiōe.fo.132.C.

Iudicialiter sua repetere, quibus,quando, qualiter & quo modo conuenit.parte.6.fo.40.F.

Iudicium multipliciter dicitur.parte.5.fo.27.H.

Iudiciaria potestas Petro tradita & cæteris apostolis, quæ qualis & quanta.parte.5.fo.52.C.

Iudicium aliq̄n significat discretionē,aliq̄n pœnā.p.6.fo.176.A.

Iudicium aliquando pro damnatione accipitur.par.3.fo.51.D.

Iudicia dei semel fixa,mutari nequaq̄ possunt.parte.3.fo.48.A.

Iudicium duplex est.S.occultū in p̄senti.Aliud est apertū, qd erit in futuro.parte.4.fo.300.G.Item quare sic dicatur.parte.5. folio.222.H.

Iudicia duo sunt.Vnum occultum,pœna.S.qua nūc vnusquisq; homo,aut exercetur ad purgationem,aut mouetur ad conuersionem:aut si contemnit vocantem,excęcatur ad cōdemnationem.Alterum manifestum,quo venturus est iudicare viuos & mortuos &c.parte.6.fo.222.E.Item parte.3.fo.68.E.

Iudicium duplex est. Vnum dānationis,alterū discretionis.p.6. fol.213.A. Item parte.4.folio.53.G.& clarius folio. 103.G.& folio.105.H.

Iudicium duplex,particulare.S.& vniuersale,& ī vtroq; Christus aduenit.parte.5.fo.165.D.Item parte.6.fo.154.A.

Iudicium duplex est,scilicet condemnationis,quo soli mali iudicabuntur.Aliud retributionis,quo oēs generaliter iudicabuntur:mali ad pœnam,iusti autem ad gloriam. parte.6.fol.29.F.

Iudicij dies dupliciter accipit in scriptura. Vno mō pro ipla die iudicij generalis in fine mundi.Alio mō pro die iudicij particularis,quæ est dies mortis cuiuslibet hominis.pt.6.fo.112.D.

Iudicium duplex est scilicet vnum discretionis, quod est vocatio aliquorum ad fidem alijs dimissis,iudicio dei occulto tamē iusto.Et istud factū est in primo aduētu.Et istud iudiciū quātū ad suū statū potissimū incœpit à principio p̄dicatiōis Christi,& factū est excutiuè p̄ p̄dicationē apl̄orū,aliorūq; discip.lorū.Aliud discussiōis,cuiusmodi erit in fine mūdi,q̄ dei iudicio reddūt pœnæ ac præmia pro peccatis & meritis scilicet in finali iudicio. parte.4.fol.103.G.& fo.106.H.& fo.426.D Item.par.3.fo.98. H.& fo.99.B.H.& fo.231.D.

Iudicij extremi quinq; conditiones:scilicet eius inexitabilitas, generalitas, claritas, iudiciaria potestas, iudicis sublimitas.parte 6.folio.67.D.

Iudicij die,quinq; personis genus humanum discutiēdum signatur.parte.5.fo.172.F.

In iudicio humano audimus obiecta,& ad ea respondemus,& audimur,sed ī iudicio dei ipe nos audit,quia videt omnia quæ agimus,sed non audimus eū,quia quod ei displicet,plenè non intelligimus.pare.3.fo.66.A.

Iudicium futurum q̄ esset valde propinquum,etiā tempore apostolorum,error ille tūc pullulabat,sed per Apostolum excludi tur.parte.6.fo.226.G.& fo.114.G.

Iudicium futurum negant,qui diuinam prouidentiam ad actus humanos non se extendere dicebant,& similiter negantes immortalitatem animæ.parte.6.fo.226.G.

Iudicij futuri tempore.S.tēpore Antichristi,errores de iudicio futuro renouabūtur.parte.6.fo.226. G. Horum rō datur.Ibidē.

Iudicij futuri efficacia ostenditur contra plures inutiles aduersus hoc obiectiones.parte.6.fo.227.A.B.

In iudicio extremo quatuor erunt ordines.Alij iudicabunt & nō iudicabuntur,vt perfectissimi. Alij nec iudicabunt nec iudicabuntur,vt damnati infideles.Alij iudicabuntur & saluabuntur vt mediocriter boni.Alij iudicabūtur & peribūt,vt fideles mali.parte.3.fo.87.E.

Pro diuersitate peccati disponitur ordo iudicij.parte.4.fo.32.A.

Quot peccatorum genera,tot iudicia.parte.4.fol.43.A.

Iudicium futurum quamuis terribile sit iniustis, tamen iustis erit materia exultationis.parte.3.fo.99.B.

Iudicium differtur, vt sancti viri merita, & aduersarij pœna crescat.parte.3.fo.40.F.

In iudicio deregentur cogitationes.parte.3.fo.43.F.Interl.

Minutissimę quidē cogitationes eius in iudicio,nec verba tenuissima quæ apud nos viluerunt, indiscussa remanebunt. parte 3.folio.58.B.

Tanto minus ad iudicium homo trepidat, quanto in bonis actibus solidus stat.parte.3.fo.29.A.

In iudicio boni hilarescent, nec compatiētur damnatis,& quare. parte.3.folio.17.F.

Iudicium quanto magis differtur,tanto grauius futurum est: sicut quāto plus retrò tenditur, tanto impetuosius sagitta in prora fertur.parte.3.fol.169.B.

Iudicium dei neminem transibit impunitum.parte.4.fo.58.A.

Nullus quamuis sanctus,securus pergit ad iudicem,& quare.parte.4.folio.151.A.

Iudiciū electorū & reproborū magnam distātiā habet.Illos dominus corripit vt emendet, hi superbiæ & perfidiæ pœnas luunt vt contra dominatorem omnium se repugnare non posse cognoscant.parte.3.fo.379.F.

Iudicij futuri similitudo videtur ostendi in eo quòd populus Israeliticus pro,xl.dierum delicto.xl. annis cruciatur in deserto, nec terram sanctam introire permittitur.parte.5.fo.188.B.

Index in Glos. ordi.

In iudicio puto (ait Origines) inquirẽdum, vtrum culturę hominum angelus defuerit, an culturæ angelicæ non digne humana segnicies rñderit. parte. 1. folio. 194. E.

Iudicij dies cunctis retrò correptionib⁹ seuerior declaratur in vindicta. parte. 4. folio. 167. E. F.

Iudicij diem non opus scire post quantum temporis futurus sit, sed quomodo. parte. 6. folio. 112. E.

Iudicium mundi in vtroque aduentu Christi consideratur. parte 4. folio. 53. G.

Iudicium dei humana nõ potest scire fragilitas, nec de pœnarum magnitudine vel mensura ferre sententiam, quod domini arbitrio derelictum est. parte. 4. folio. 47. E.

Iudicium futurum licet sit horrendum reprobis tamen est desiderandum electis. parte. 4. folio. 103. D. F.

Iudicij ira tanto districtior portabitur, quanto nunc minus timetur. parte. 3. folio. 335. F.

In iudicio formidabunt peccatores, quem hic aduersantes contẽpserant. parte. 2. folio. 65. A.

Iudicium finale erit iustis consolabile, sed malis terribile. parte. 6. folio. 215. G. Item parte. 3. folio. 99. B.

Iudicij futuri & generalis locus vbi erit, & quo modo. parte. 4. folio. 356. B.

Iudicij diem non est opus scire post quantum temporis futurus sed quo modo. Vt curent filij lucis esse, & parato corde vigilare qui nolunt ab illa hora sicut à nocturno fure comprehendi. parte. 6. folio. 112. E.

Post iudicium magna eius seueritas, cuius est ante ineffabilis misericordia. parte. 2. folio. 70. F.

Iudicij diem vel suæ mortis multi superbi, vt iusti videantur, dicunt se desiderare, vt incipiant esse cum Christo. Sed istis dicit esse vę, quia nullus sine peccato, & in hoc quod sibi non timent digni sunt supplicio &c. parte. 4. folio. 364. F.

Iudicium per arcum intelligitur, quo quisque nũc percutitur, vt corrigatur, mitialiter puniatur: aut diu tenditur, vt cum peccata consummata fuerint ad puniendum, grauius relaxetur. In arcu diuersę sunt sagittæ &c. parte. 4. folio. 185. E.

Omnis qui peruersa agit, eo ipso quo hoc despicit, esse dei iudicium nescit. parte. 3. folio. 42. A.

Iudiciorum suorum iaculis deus ferit cum iam malus ad iudiciũ rapitur, & meminit quia male concupiuit: & concupita peius congregauit, & modo dolet quod congregata deserat, & cum ignem sentit vltionis, quẽ ne bene viueret, præuidere contempsit. parte. 3. folio. 43. B.

Iudicium coram deo ponere, est intra secretum mentis per fidei contemplationem ad tremendum examen illius oculos nostrę considerationis aperire: quid peccator homo mereatur attendere, & occultus nũc & tacitus iudex, quàm terribilis post appareat, considerare. parte. 3. folio. 47. E.

Iudicium iustorum diadema dicitur, quia per hoc nõ in terrenis & in infinis, sed sursum remunerari cõcupiscũt. parte. 3. fo. 55. E

Iudicium dei occultum per pharetram designatur. Cum enim dominus peccata videt, & tamen manum ad vindictam nõ cõmouet, quasi clausam pharetram tenet: sed feriendo indicat quantum ei in nobis displicuit, quod diu videndo tolerauit. parte 5. folio. 57. A.

Iudicij occulti adiutorium potest designari circuli nomine: vnde circul⁹ dicitur potestas iudicij, quia vndique stringit sicut falx quia intra se colligit, & nullatenus euitatur. parte. 3. folio. 78. F

Iudicij dies hyemi comparatur, quia nulla relinquitur facultas laborandi pro vita: sed tãtum cogetur quisque de horreo prisę actionis quod recondidit proferre. parte. 3. folio. 315. B.

Iudicij dies octonario numero typicè exprimitur: quia hoc secutum quod agitur septem diebus: sequitur dies iudicij pro octaua &c. parte. 2. folio. 137. H.

Iudicium dei siue in correctione electorum, siue in damnatione malorum, summę equitatis perfectio est. parte. 3. folio. 379. A.

Iudicium subuertere & iudicium auferre differunt. pte. 3. fo. 64. B

Iudiciorum strepitib⁹ & tumultuosissimis perplexitatibus adesse Augustinus conqueritur. parte. 6. fo. 40. E.

Iudiciũ habere contra alterum delictum est. parte. 6. fo. 40. F.

Iudiciũ antecẽ fiat, nos debemus inclinare ideſt cõdescendere in iudicio aut faciẽdo vti discretione, & de hoc exemplum in Saluatore nostro. parte. 5. fo. 210. E.

Subueniendum est miseris in iudicio si causa eorum est bona, & non aliter. parte. 4. fo. 6. F. interl.

Iudiciũ temerariũ est, quando quibus commissum nõ est, iudicat: siue sit de manifestis, siue de occultis. par. 5. fo. 27. F.

Iudiciũ temerariũ cauendũ est in duobus. Sunt em q̃am media & incerta q̃ animo fiũt, quę & bene & male possunt fieri. In his enim duobus temerariũ est iudiciũ, & vel superbia est vel inuidentia. parte. 5. fo. 27. F. Itẽ parte. 6. fo. 29. E.

Iudicium magistris ecclesię vel principibus terræ committitur. Hi ergo si de manifestis iudicent, quę scilicet sunt confecta vel confessa, non temerè iudicant. Si autem de incertis temerè iudicant &c. par. 5. fo. 27. F.

Iudicium est faciendum in domo domini, non indiscrete vel maliuola mente, sed sec'm quod scriptura reuelauerit, & intẽtione bona, & amore fraterno. par. 2. fo. 70. F.

Iudicium vno modo est actus iusticię, qui pertinet ad iudicem secularem vel ecclesiasticum. Alio modo accipitur iudicium, pro ut aliquis aliquibus signis male iudicat de proximo. parte. 5. folio. 27. H.

Iudicium hominis quando peccatum est, & quãdo non. Iudiciũ enim importat firmam sententiam de aliquo: aut ergo ꝓcedit ex euidentia facti, vel procedit ex probabilibus seu leuibus signis &c. parte. 6. fo. 215. D.

Iudicium rectę rationis peruertit affectio mala. par. 5. fo. 212. G.

Iudicium: vide in Dominus.

Iudicium alterius irritare contingit dupliciter, vel quia excellentia scientię sec'm quã potest manifestare iniusticiã alterius vel excellẽtia potẽtię, secũdũ quã euacuat alteri⁹ iudiciũ. p. 3. f. 79. E

Iudicio mentis tanto citius absoluimus, quanto nos districtius reos tenemus. par. 3. fo. 64. F.

Iudicium secretum Vesiphaliæ publica potestate constitutum est non ad inquirendum, sed solum notarijs procedendũ, sine stre pitu inquisitionis. par. 1. fo. 174. C.

Iudith historia contigit tempore Cambysis filij Cyri sec'm communem expositionem doctorum nostrorum. par. 4. fo. 428. G

Iudith liber apud Chaldæos inter historias computatur, & apud Hebræos omnino inter apocrypha. Si ergo in prologo super Iudith alicubi legitur inter agiographa, vicium scriptoris est. par. 2. fo. 292. H. & fo. 294. A. & folio. 295. B. Itẽ par. 1. fo. 2. C. D.

Iudith librum Nicena synodus autenticauit. par. 2. fo. 293. B.

Iudith de qua tribu fuerit an videlicet de tribu Symeon vel de tribu Ruben. par. 2. fo. 292. B. C. D.

Iudith an errauerit mẽdaciter loquẽdo Holoferni. p. 2. f. 300. F. G.

Iudith an peccauit se ornando, vt Holofernem alliceret pro interfectione eiusdem. parte. 2. fo. 299. F. G. H.

Iuge sacrificiũ: vide in sacrificium iuge.

Iugis sacrificij perpetuitas, quę & quot figurabat. pt. 1. fo. 316. D.

Iugum durissimum filijs Israel, quibus & quomodo impositum fuit. parte. 2. fo. 150. B. C.

Iugum Christi est charitas, iugum diaboli est iniquitas, & dicitur à iungendo &c. parte. 6. fo. 69. C.

Iugum Christi quomodo suaue, cũm alibi dicatur: Arta est via quæ ducit ad vitam æternam. parte. 5. fo. 40. E.

Iugum Christi suaue, & onus leue: & quib⁹ modis. pt. 5. fo. 40. E.

Iugum quotuplex. Est enim graue iugum supra filios Adæ, est iugum infidelitatis, est iugum domini leue releuatum spe remunerationis æternæ. parte. 4. fo. 192. G.

Iugum habet Christ⁹ sed suaue, & diabolus, sed importabile onere. parte. 4. fo. 24. E.

Iugum terrenorum operum qui portat, legem sustinens quasi iugum, dicitur bos. parte. 1. fo. 215. A.

Iulianus imperator, apostata à fide Christiana, persecutor fuit ecclesiæ, fuit ante Christianus & subdiaconus ordinatus &c. parte. 2. fo. 310. D.

Iulianus apostata, à lectore ad persecutionem ipsius ecclesiæ excitatus vsq; ad finẽ vitæ hostis truculentus in cœpta malicia perseuerauit. parte. 4. fo. 459. A.

Iulianus imperator & apostata præcepit ecclesias claudi, phibẽs diuinum officiũ solenniter cerebrari. parte. 6. fo. 252. D.

Iulianus imperator facultates, & patrimonia auferebat Christianis sub colore verbi Christi. parte. 4. fol. 436. D. Item parte. 1. folio. 47. H.

Iulianus apostata sub quo factum est filẽtium magnum Paulum & Iohannem interfecit. parte. 5. fo. 252. D.

Iulianus imperator quomodo perijt. parte. 4. fol. 75. F. & fol. 88. C. & fo. 350. E. Item par. 3. fo. 90. H. & fol. 99. H. & fo. 195. D.

Iumenta significãt pigriores sensu: & volatilia cæli significant sapientes sublimia. parte. 3. fo. 30. A.

Iumenta sunt homines carnales, sensu tardiores. quid ad onera portanda fraternæ necessitatis dorsum mentis inclinant. parte. 2. fol. 243. A.

Iuniores solent maioribus pulchriores esse. pt. 4. fo. 295. B.

Iunperus. parte. 4. fo. 350. E. Item. parte. 3. fo. 56. F. Item. parte. 2. folio 357.

fo.157.B.
Iunonem vocant alio nomine Astharten.par.2.fo.33.E.
Iuramentum proferre est voto nos diuino alligare.p.1.fo.221.B.
Omnis sermo dei pro iuramēto debet accipi p.4.f.362.F.Interl.
Iuramentum quare est introductum &c,par.1.fo.172.F.Item pte.3.fo.409.G.
Iuramentum licitū tres habet comites,& quolibet subtracto redditur illicitum.par.4.fo.117.B. Item par.5.fo.22.D.Item parte 6.fo.4.E.& fo.216.D.Item par.1.fo.338.G.Itē p.5.fo.21.H.
Iuramentum est triplex,s.falsum,qđ caret veritate,& iuramentū iniquū,qđ caret iustitia,& iuramentum incautum,qđ iudicio discretionis caret.parte.6.fo.292.G.H.Item par.4.fo.117.B.
Iuramentum mendax & iuramentū illicitum & incautū quomodo seruanda sint sed'm opinionem Iudæorum.Et ostēditur erronea eorum in hoc deuiatio. parte.5.folio .21.H.& fol.22.C. Item par.3.fo.409.G.
Iuramentum & votum vtrūq; est obligatorium,sed votū ex sua ratione magis est obligatorium q̄ iuramentū.p.1.fo.317.H.
Iuramentum vel votum de illicito factum non est obligatorium parte.5.fo.21.H.
Iuramentum dum fit,non fit sine malo,& quomodo hoc intelligendum.par.5.fo.22.D.Item par.6.fo.4.E.
Iuramento debitè facto, concurrentibus tribus comitibus,quę sunt iusticia,veritas & iudicium,fit deo reuerentia.parte.5. folio.22.D.Item par.6.fo.4.E.
Iuramentum non est frequentandum,& quare.parte.5.folio.22. D.Item par.6.fo.58.F.& fo.216.D.
Iuramentum est faciendum in necessariis.par.6.fo.4.E.Item parte.2.fo.382.B.Item par.1.fo.338.G.Item par.5.fo.21.H.
Iuramenti assuefactio vtrum sit bona?Arguitur pro & contra, cum responsionibus & solutionibus argumentorum.par.3.folio.409.F.G.H.Item par.6.fo.282.H.
Iuramentum diuinum solenne super his quæ ad mysteria Christi venturi pertinebant,non simpliciter sed ad maiorem solennitatem cum additamento facta sunt patribus veteris Testamenti. par.1.fo.79.C.D.
Iuramenti obseruatio vt adimpleatur, debet adhiberi diligentia magna.par.1.fo.150.D.
Iuramentum Ioseph fuit per creaturam sed'm aliquos: sed'dicūt alij q̄ iurauit per deum qui erat salus Pharaonis effectiuè:nec illi iuramento suberat falsum,quia intendebat sic &c.par.1.folio.108.G.
Iuramentum de fœdere cum Gabaonitis,vtrum Iosue & principes tenebantur seruare.Arguitur contra & pro,cum responsione & solutionibus argumentorum.par.2.fo.15.A.B.C.D.
Iuramentorum fractioni nimis faciliter vt videtur dispensatio nunc datur in pluribus locis.par.4.fo.342.D.
Iuramentum quod fecit dominus Dauid.an & quomodo debet intelligi,vt videlicet an de successiōe Salomonis,vel an de alio, parte.3.fo.285.F.G.H.& fo.286.D.
Iuramentum deorum fuit prohibitum propter duplex peccatū, scilicet faciendo reuerentiā idolo,& fidem frangendo.parte.2. folio.29.F.
Iuramentum gentilis est suscipiendum.par.1.fo.172.G.
Iuramentum per templum est maius q̄ iuramentum per domū vel altare.par.5.fo.71.G.
Iurans tacendo veritatem,pro cuius declaratione adducuntur testes,delinquit dupliciter.par.3.fo.409.H.& fo.410.A.
Iurans sine necessitate incurrit malum culpæ,& requirens iuramentum incurrit malū pœnæ, & aliquādo vterq;.par.5.f.22.D
Iurandum est per creatorem,& nō per creaturam,& quare.parte 5.fo.22.A.B.C.
Iurare per creaturas an & quomodo liceat. par.3.fo.172.F.G.
Iurare quid est.par.6.fo.109.F.
Iurare est actus latriæ,ideo soli deo conuenit.par.3.fo.172.F.G.
Iurare est vtriq; istorum,si dicis:Per deum,vel testis est deus.parte.6.fo.109.F.
Iurare per nomen dei quare præceptū est in lege.par.5.fol.22.C. Item parte.1.fo.172.E.& fo.338.E.
Iurare dominus nō iubet,sed p alteri? dei nomen iurare ,phibet. par.1.fo.338.E.
Iurare nō est pūm viris pfectis ex causa rōnali.p.6.fo.21.B.
Iurauit Christ? qū aphs certissima veritate ,pmisit.p.3.fo.105.A.
Iurare frequēter hoim cōsuetudo ē:de? aūt semel iurauit.p.4.folio.457.A.
Iurare qui audit aliquem,& scit eum falsum iurare & tacet,an & quomodo peccet.par.1.fo.221.A.
Iurasse nos aliquid incautè fortè si contigerit,qđ seruādum,s.pe iorem vertatur in exitum, liberè illud consilio salubriori mutandum nouerimus.par.5.fo.47.B.E.
Melius est omnino non iurare,nō q̄ mala sit iuratio vera,sed ne facilitate iurandi in periurū cadas.Qui em̄ iurat, periurare pōt. Qui aūt omnino nō iurat,longè à periurio est.pt.1.fo.338.E.
Iurare per idolum, an & quomodo liceat inducere gentilem. parte.1.fo.172.G.
Iurauit Eliezer ponens manum sub femore Abraham &c.traditū
Hebræi q̄ in sanctificatione eius.i.in circūsione iurauit:nos autē dicimus eū iurasse i semine Aabrahæ.i.in Christo.p.1.fo.80.E.
Iuratio est duplex,prima.s.falsa:secūda,quæ est sine causa debita, & per vtramq; fit irreuerentia ipsi deo assumendo nomē eius ad confirmationē falsitatis,vel frustra.par.1.fo.164.C.
Iuratio per nomē dei q̄ frequentāda sit,etiā sine necessitate, dixerunt aliqui Iudæi,sed errantes hoc dicunt.par.1.fo.338.G.
Ius naturale dicitur multis modis,& quæ hoc iure agantur. parte.5.fo.60.E.
Ius gentium quod sit,& quæ ex illo descenderint.p.5.fo.60.E.
Ius ciuile & humanum,& quæ ex illo descenderint.Ibidem.E.
Ius naturale hospites conseruare præcipit.par.1.fo.72.F.
Ius primogenituræ ad quos transferebatur.parte.1.fo.64.D.
Ius primogenituræ in duobus consistit.par.1.fo.353.C.
Ius primogenituræ ablatum est à tribu Ruben propter peccatū suum &c.& translatum fuit ad tribum Iuda quantū ad dignitatem regiam,& ad tribum Ioseph quantum ad duplicem portionem quę debebatur primogenitis.par.2.fo.20.H.
Ius hæreditatis in duobus consistit.par.1.fo.313.H.
Ius regis duplex est scilicet in necessitate,& extra necessitatē.parte.2.folio.71.A.
Iura humano iudicio mala permittunt incorrecta propter maiora mala vitāda,quæ tamen diuino iudicio sunt corrigenda. parte.5.fo.243.D.
Iura iniquissima habent Iudæi contra alienigenas,& enumerantur quædam.parte.4.fo.411.F.
Iussio dei,peruenit non solum ad homines,pecudes,aues sed etiā ad pisces,sed'etiam ad vermiculum,cum iussa per angelos ministrantur.par.1.fo.37.B.
Iusticia ad omnes partes animæ pertinet.par.1.fo.37.B.
Iusticia est duplex,vno modo accipitur perfectè,Alio modo imperfectè.par.6.fo.10.C.
Iusticia duplex est scilicet Humana & diuina par.6.fo.23.A.
Iusticiam philosophi diuidūt i tres partes,vnā i deū,alterā in parētes,vel reliquū hūanū gen?,tertiā in mortuos.p.5.fo.142.B.
Iusticia est duplex.s.cōmutatiua,& distributiua:& circa qđ vnaquæq; ppriè versetur,& ad quem pertineat.pt.4.fo.292.F.G.
Iusticia corrumpitur p excessum & defectū,sicut liberalitas p prodigalitatem,& per auariciam in deficiendo.par.3.fo.149.H.
Iusticiæ distributiuæ æquitas in quo cōsistit. pte.6.fo.211.H.
Iusticia & iudicium differunt.par.4.fo.140.G.
Iusticia difficile sine timore custoditur.pte.5.fo.131.B.
Iusticia humana,diuinæ comparata iniusticia est.p.3.fo.15.F.
Iusticia hominis in hac vita,ieiuniū,eleemosyna,& oratio,quę ilis duabus alis volat ad deum.par.1.fo.147.A.
Iusticia habet duas partes,scilicet Declinare à malo, & facere bonum.Etiā iniusticia habet alias duas partes,scilicet deserere bonum,& facere malum.par.3.fo.390.C.
Iusticiam verā si habere vis,& nō fictam,quæ verbis ostendis,factis simple.par.5.fo.142.F.
Iusticia est in bonis faciendis,innocentia in malis declinandis,parte.3.fo.95.E.Interl.
Iusticia vera compassionē habet,falsa verò indignationē. par.5. fol.145.D.& fo.164.B.B.Item par.3.fo.299.D.
Iusticia absq; misericordia crudelitas est: & ideo debet inesse bonis rectoribus,iuste cōsulens misericordia,& plè sæuiens disciplina,ne iusticia sit aspera,& pietas sit remissa.pt.3.fo.119.G.
Iusticia sine misericordia est crudelitas,& misericordia sine iusticia est pusillanimitas.par.3.fo.119.F.& fo.329.B.& fo.349.H.
Iusticia dei est qua gratis iustificat impium per fidē sine operibus legis.par.6.fo.5.A.
Iusticia fidei est ne dubitetur de spe dei,quæ in Christo est ne diffidat Christum spoliasse infernum &c.pte.6.fo.23.A.
Iusticia & misericordia qūo relucēt in opib? dei. pte.2.fo.285.G.
Iusticiæ diuinæ stat era ad materialem stateram comparatur: in qua vna parte depressa,altera eleuatur,& ecōuerso.Sic in statera diuinæ iusticiæ decretum est,vt qui eleuantur per superbiam in præsenti,deprimantur &c.par.5.fo.170.H.
Iusticia dei,cū suppliciū à reprobis pro peruersis actibus exigit, eis mala vsq; ad verborum retributionē reddit.pte.3.fo.43.E.

Index in Glos. ordi.

Iustitia originalis est quædã humanæ naturæ rectitudo, p quam corpus erat animæ subditũ, & vires interiores rationi quandiu anima esset subdita suo creatori. par. 6. fo. 13. G. H.

Iustitia originalis fuit gratis data per quam corpus erat subditũ rationi, similiter & vires inferiores. pte. 1. fo. 41. D.

Iustitia originalis quare sic dicatur. par. 6. fo. 13. H.

Iustitia originalis non erat naturalis ipsi homini, sed ex gratuito beneficio dei: cuius tamen subtractio propter peccatum fuit pœnalis. par. 1. fo. 41. G. H. Item. par. 6. fo. 13 A. Vide etiam in Peccatum originale.

Iustitia originalis, vtrum post primum & secundum peccatum remanserit in muliere, & an fuerit in primis parentibus subtracta gratia gratum faciẽte. parte. 1. fo. 41. D. & folio. 43. F. H. & folio. 44. C. D.

Iustitia originalis multos habuit effectus. Vnum principalem. Alios secundarios, & qui illi sunt. Et horum effectuum opposita. par. 1. fo. 44. G. H.

Iustitia non est in abstinendo vel manducando, sed in æquanimitate tolerandi inopiã & temperantia non se corrumpendi per abundantiam. parte. 5. fo. 39. E. & fo. 144. F.

Iustitia apostolorum quantum debeat abundare plus quã pharisæorum. par. 5. fo. 21. B.

Iustificatio accipitur dupliciter: Propriè & largè. pte. 6. fo. 10. C.

Iustificatio est motus ad iusticiam sicut albatio est motꝰ ad albedinem. Et iste motus põt accipi dupliciter. pte. 6. fo. 12. C.

Iustificatio animæ & ecclesiæ ex solo deo est. par. 4. fo. 187. E.

Iustificatio hominum per gratiã facta est à tota trinitate per cognitionem dei, & amorem supernaturalẽ, ad quã elevati sunt patres sancti ex electione diuina. par. 3. fo. 411. D. F.

Iustificare impium maius est quã iustificatum glorificare. Et huius ratio assignatur. parte. 6. fo. 12. G.

Iustificationes q̃ vtiles sint, ratione videmus: sed infirmitate pꝛ̃ impediri, aliquãdo nõ desideramus. Prævolat intellectꝰ, sequitur nullus, vel tardus affectus scimus bonũ nec delectat agere, & cupimus vt delectet. pte. 3. fo. 264. A.

Iustificatio sumit denominationẽ à gratia ad quã terminatur, & non à culpa vel impietate à qua incipit. par. 6. fo. 1. C.

Iustificationes non bonas dedi eis, in quibus non viuãt: quomõ hoc intelligendum. pte. 4. fo. 237. C.

Iustificationes per quatuor in quatuor cortinarum coloribus exprimũtur. In bisso retorta, castitate renitẽs caro. In hiacyntho, mens superna cupiens. In purpura, caro passionibus subiacẽs. In cocco bis tincto, mens in passione dei & proximi dilectione præfulgens. par. 1. fo. 180. F.

Iustificatus an quis sit per gratiam, occultũ est & incertũ hominibus, manifestatur tamẽ à deo dupliciter. par. 3. fo. 157. H.

Iustificatur deus per baptismum, dum homines propria peccata confitẽdo se iustificãt: & iustificãt in eo, qui nõ p cõtumaciã cõfutatur, sed per iusticiam dei munꝰ cognoscitur. p. 5. fo. 144. F.

Iustinianus imperator cœpit imperare anno domini quingentesimo vicesimo octauo, & fuit homo literatus & leges Romanas abbreuiauit, & in vno volumine compilauit, quod dictũ est Codex Iustiniani &c. parte. 6. fo. 255. G.

Iustinus senior impator quãdo cœpit regnare. Ibidem. C.

Iustinus iunior Gothos expugnauit & Italiã ab eis liberauit &c. parte. 6. fo. 157. B.

Iustus iudex dicitur recordari de malis impiorum, inferendo debitum supplicium. pte. 4. fo. 121. H. & fo. 122. C. D.

Iustus nõ potest esse aliqs sine gratia dei, loquẽdo de iusticia; pfecta quę facit hominẽ dignum vita æterna: potest tñ aliquis esse iustus iusticia politica per obseruationẽ legis naturæ, & iusticia legali per obseruationẽ legis Mosaicæ. pte. 6. fo. 6. C.

Nam potest esse iniustũ quod placet iusto. pte. 3. fo. 65. A. Interl.

Iustus est qui bona mundi, sine æterni præmij communia reputat. pte. 6. fo. 71. E.

Iustus sibi alrerum pꝛ̃ponit, quia plus sua mala scit quã alterius: quorum cognitio sibi gloria est. Gaudet em̃ dũ cognoscit morbum suum, quem sanare desiderat. parte. 6. fo. 88. B.

Iustus nunq̃ desinit orare, nisi desinat iustus esse. Semp orat, qui semper bene agit. Ipsum em̃ desiderium bonũ, oratio est: & si continuum est desiderium, cõtinua est oratio. pt. 6. fo. 115. A.

Iustus & si aliqñ delinquendo loquitur: non est dignum tamẽ vt à prauis iudicetur. par. 3. fo. 49. F.

Iustus omnis attendens aliorum bonum quasi de singularitate non superbit. par. 3. fo. 76. F.

Iustus regnum suũ bene regẽs quantũ ad vires interiores: & sensus & actus exteriores cũ dei adiutorio, illæ coronabitur in cælo: & eiꝰ inimici, s, dæmones puniũt in inferno &c. p. 3. fo. 113. F.

Iustus qlibet ex obedientia ad deũ pꝛ̃secutiões iniustas patiẽter tolerat & vitia pꝛ̃secutorũ arguẽs corã deo memorat: & æquitatẽ diuinæ retributioni pro vtriq̃ expectat. pte. 3. fo. 171. G.

Iusti cum ab hominibus iniuste imperuntur, testem sibi deum requirunt. par. 3. fo. 65. B.

Iustus quilibet in pꝛ̃secutione hominum positus, qui tamen foueatur de diuinis consolationibus, cuius aduersarii finaliter destruuntur, lætatur in domino, non zelo propriæ vindictæ, sed iusticiæ diuinæ. pte. 3 fo. 172. F.

Iustus vel iniustus iudicatur homo apud deum secꝰm numerum meritorum & demeritorũ: Quid & quomodo de hoc Hebræi sentiant. Vide: Tenent enim omnes communiter nemine contradicente hanc sententiam erroneam. par. 4. fo. 237. H.

Iustus in interioribus semper cõsistit, & oĩs gloria filiæ regis. i. regalis animæ intrinsecus est, sed deus educit eum foras, cum res postulat & rerum visibilium ratio. par. 1. fo. 313. B.

Iustus esse nõ potest in conspectu dei, qui sibi non per dilectionẽ sed per formidinem seruit. par. 3. fo. 32. B.

Iustus totus dexter est, & non habet sinistram, quomodo & qualiter. parte. 5. fo. 22. F.

Iustus prædestinatus si aliquando derelinquatur à deo, ꝓpter suũ peccatũ, tñ recipitur finaliter ad statum gratiæ. pte. 3. fo. 137. H.

Iustus à minoribus incipit & gradatim ad maiora ꝓgreditur. parte. 1. fo. 97. B. Interl.

Iustus qui ab iniquis vsq̃ ad mortem calũniam sustinet, & p sua iusticia subito diuinitus liberatur, & cuius aduersarius damnatur, de illo exponitur psalmus &c. pte. 3. fo. 173. F. G.

Iustus in humilitate gloriatur, alij in alijs. par. 3. fo. 272. F.

Iustus quasi virens folium, fructus quos nondum ostendit, signat affuturos, & spe saluus factus in fide ac virtutum gratia proficere non cessat. par. 3. fo. 320. B.

Iustus non est in terra, sed super terram, conuersationem habẽs in cælis nec conuenit ei dici: Terra es & in terram ibis: sed cælum es & in cælum ibis. par. 4. fo. 174. G.

Iusti, sua facta, si dño placeant sedula meditatione dijudicant: ne ipsis minus solicitus, supernus iudex contra eos inuisibiliter adversa disponat. par. 3. fo. 320. F.

Omnis qui vere iustus est vbi errantium peccata cõspicit, primò se ipsum inspicit, dũq̃ sollicitus se accusauerit, alios benignè corrigit. par. 3. fo. 326. F.

Iustus spiciscõspectu domini stat & stabit in futuro. Modo vt cõditoris potentiam ad se reducat, & sic fideliter viuat in futuro, vt veraciter coronam vitæ accipiat. par. 2. fo. 154. A.

Iustus in omnibus quæ agit per fidem & charitatem deo placere contẽdit, quod significatur in adipibus oblatis. par. 1. fo. 45. B.

Iustus septies cadit in die, quõ & p quæ. pte. 3. fo. 332. B.

Iustus vix saluabitur, & quare hoc. pte. 6. fo. 222. E.

Iusti hominis est, esse sine querela, nõ sine peccato. pt. 6. fo. 115. B.

Iusti cum de hac vita trãseũt & sunt in statu gratiæ, quare aliqui eorum moriuntur in maximis tormentis, & alij leuiter hanc vitam transeunt? parte. 4. fo. 54. A.

Iusti non solum legem implere, verum etiã superare contendũt, vt debitis voluntaria addant. Et ostendit exemplis multorum. parte. 4. fo. 159. A. B.

Iustum, ante peccatorem, sicut nõ grauãt antiqua delicta: sic peccatorem ante iustum veteres iusticiæ nõ adiuuant. Vnusquisq̃ enim in quo inuenitur, in eo iudicatur. pte. 4. fo. 237. E.

Iusti & si à desiderijs quieti, dum tamen in corpore, molestia suæ corruptionis ligati sunt: corpus em̃ grauat animã, & repugnat caro spiritui. pte. 3. fo. 12. E.

Iusti cum redarguunt, semper infirmitatis suæ conscij interꝰ cõpatiuntur: quia illius solius est peccato hominum sine compassione discutere, qui ex naturæ sui omnipotentia ignorat peccare. pte. 3. fo. 31. E.

Iusti plerũq̃ tribulatione deprehensi, tardari manum subuenientis æstimant, cum se persequentium immanitas paulò longius angustat, & concita quidem sunt ereptoris remedia, sed tarda dolori videntur. pte. 3. fo. 57. B.

Iustos in pꝛ̃sentia confutare, est sadem eorum conspuere, & in eorum contumelias fluxa verba quasi defluentes saliuas mittere. parte. 3. fo. 56. H.

Iusti non pro sua laude, sed vt attentos faciãt suos auditores, laudant aliquando quod dicunt: vnde & superbi sua laudant, sed alio corde. pte. 3. fo. 66. B.

Iustorum labor est vt semetipsos inueniant, inuenientes flendo atq̃ corrigendo ad meliora perducant. pte. 3. fo. 32. B.

Iustorum mens sæpe ad altiora contẽplanda suspenditur, vt exterius eorum facies obtupuisse videatur: sed hanc contẽplationis

vim reprobi

nibus.parte.3.fo.28.B.
Labantes post vitæ sanctitatem a l vetustatem præteritorū vicio rum,& qui corruptione veteris nequitiæ delectãtur, acetum bibere dicuntur.par.1.fo.274.E.
Labuntur discretus & indiscretus, sed differenter, & quomodo. parte.3.fo.430.F.
Labitur homo de facili ad vicia nisi fortiter per timorẽ dñi se teneat cõtra impulsum fomitis: est em̃ homo sicut nauis in flumine currente, q̃ nisi fortiter sursum impellatur seu detineatur, statim descendit per impetum fluminis.par.3.fo.415.H.
Labuntur alij à statu iusticiæ,& locum vitæ alij illis cadẽtib⁹ sortiuntur.par.3.fo.64.F.
Laboris primordia debet quisq; dño consecrare, & de domesticis disciplinis quas in se quisq; solerter exerceat, inchoationẽ bonæ voluntatis domino cõsecrare.par.1.fo.289.C.
Laborem vtilem qui impẽdit proximis in ecclesia dei, offert bouem.par.1.fo.276.F.
Labores maiores frequenter faciunt homines ad perficiendũ peccata quàm iusti ad iusticiæ opera.par.3.fo.372.B.
Labore manuum operemini vnde viuatis, vel eleemosynã facias, omnib⁹ prius spretis & venditis ꝓ dño.pr.5.fo.158.B.
Labore & sanguine simpliciũ qui nutritur & potatur, sicut est malus dominus per tyrannidem,& quilibet deceptor per fraudẽ, & vsurarius per cupiditatẽ, significatur per Damascũ, quæ sanguinem bibens interp̃tatur.par.4.fo.37.D.
A laboribus etsi aliquãdo libere posset vacare homo, ex vsu tñ ad eundem laboris vsum, eiã non cõpulsa reuertitur, ita vt assueta fatigationibus, à iugo seruitutis mundanæ cessare nõ libe rat etiamsi liceat.par.3.fo.56.G.
Laboris fructu priuari magnũ infortuniũ reputat.p.4.fo.105.G.
Laboris fortitudo in equi vngula monstratur.par.3.fo.75.F.
Laboris anxietas significatur per gyrũ circuitus.par.3.fo.6.F.
Labores fructuum quare dicuntur, & non fructus laborum.parte.3.fo.272.B.
Laborare potes cõtra vicia, sed non vincere, deo desistente ab auxilio.par.3.fo.247.A.
Laborat frustra qui verbum sapientiæ inculcare nititur, ei qui audire contemnit, sapientiorem se doctore & maiorem credẽs. parte.3.fo.318.A.
Lac Lac nutriendis, & semen procreandis pueris, ex eodem fonte manat.par.5.fo.155.E.
Lactis potus aggrauat corpus hominis, & inducit somnum.parte.2.fo.36.F.
Lactis cibus dicitur in scripturis sanctis doctrina quæ incipientibus velut paruulis traditur. Ibidem.E.
Lac ecclesiæ est incipientium paruulorũ prima elementa, vt sunt minorum correctio, & disciplinæ emendatio.par.2.fo.36.E.
Lachrymarum multæ sunt differentiæ.par.4.fo.178.F.
Lchrymarum effusio triplex.s. lachry marum contritionis, ex recordatione peccatorum ꝓpr.orum, effusio. secunda est lachrymarum compassionis, tertia est lachrymarum deuotionis ex dilatione præmiorum.par.2.fo.156.D.
Lachrymarum gratia cum magno gemitu quærenda est à creatore.parte.2.fo.22.F.
Lachrymæ pondera vocis habent, quæ impetrant, nõ supplicãt. parte.2.fol.198.E. Item par.3.fol.195.H.
Lachrymæ quales & quomodo pro defunctis sunt fundendæ. parte.6.fo.111.F.& fo.112.B.
Lachrymas frequenter habere non est ab homine, sed à gratia diuinæ inspirationis.par.4.fo.188.C.
Lachrymæ reducendæ sunt quasi torrens quomodo intelligendum & qualiter possibile.par.4.fo.188.C.E.
Lachrymas pœnitentium designat altare holocausti: lachrymas gaudij altare incensi.par.1.fo.196.B.C.
Lachrymatus est Christus in cruce, non habetur de euãgelio, põt tamẽ haberi per simile.pt.6.fo.142.D. Item par.4.fo.195.F.
Lachrymæ corporales siue mentales nõ erũt in electis, nec dolor in corpore, siue in mente, sed plena delectatio vtrorumq;. Et in reprobis, an & quomodo hæc cessabunt.par.4.fo.48.F.
Lactantij error, dicẽtis resurrectionẽ nõ esse futuram oĩm simul, sed successiue secundum dignitates.par.6.fo.60.B.
Lactucæ agrestes designauerunt amaritudinem quam filij Israel sustinuerunt in seruitute Aegypti: & hæ lactucæ indifferenter sumũtur pro herbis amaris: nec plus fuit præceptum de lactucis, quàm de alijs herbis.part.1.fo.146.H.
Lacus frequenter accipitur in scriptura pro carcere, qui aliq̃n fit super terram, aliquando sub terra.par.3.fo.116.G.
Lacus magnus salsissimus, & valde spissus est factus ille locus vbi erant quinq; ciuitates: subuersę, & vestimenta ibi proiecta magis sordidantur quàm lauantur. Et in alio loco vocatur mare mortuum.par.1.fo.63.C.
Laicos multos quotidie videmus, magnis vitæ meritis excellere Lai & alios à prima ætate spirituali studio seruentes, ad extremum ocio torpescere.par.5.fo.108.G.
Laici frequenter retrahuntur à bono propter maliciam cleri: & propter hoc venit defectus deuotionis, in paruis, mediocribus, & magnis.par.4.fo.403.D.
Laici qui peccatis inficiuntur clericorum dicunt: Quare non facere mus, quia clerici & religiosi talia faciunt qui sunt doctores nostri? pte.4.fo.62.H.
Laicus bonus non habẽs prædicandi officiũ quãuis nõ sequatur Christum per statutũ religionis & clericatum, bonis tñ verbis & exemplis agit ad expulsionem dæmonis de cordibus proximorum. Et significatur per eum qui non erat de societate apostolorum,& tamẽ eiecit diabolũ. pte.5.fo.107.D.
Laici omnes per sacerdotes & alios ecclesiæ ministros ad diuina sunt applicãdi per exempla sanctę vitę & per verba sanę doctrinæ. Et per quid hoc significatur. pte.2.fo.266.D.
Laici simplices significãt per lapides q ponũtur in fundamento, inc̃ptũ ex labore cætera mẽbra ecclesię sustentant.p.2.fo.131.D.
Lamech primò introduxit bigamiam cõtra naturæ institutionẽ, Lam quę fuit vni⁹ cum vna: & in vxoribus suis punitus fuit. Per quę enim quis peccat &c.& quare & quomodo.par.1.fo.45.F.G. H.& fo.47.C.G.H.& fo.48.C.D.
Lamech primus contra naturã & morem adulterium commisit. parte.1.fo.46.E. Interl.
Lamech aiunt Hebræi diu viuendo caliginem oculorum incurrisse,& adolescentem rectorẽ itineris habuisse &c. casuq; Cain inter fruteta latentem sagittãdo interfecit.par.1.fo.46.E.F.G. & extensius.fo.47.F.
Lamech interfecit Cain & vnum puerum, ꝓprium.s. filium Tubalcain, vt dicunt Hebræi, qui fuit director ipsius Lamech in occisione Cain. parte.1.fo.46.H.
Lamech cæcutiens ductus est ad venãdum non pro carnibus, qa illis non vescebãtur homines, sed pro pellibus quib⁹ induebãtur. parte.1.fo.46.G.
Lamenta Ieremiæ, rectè cantica dicuntur,& ecõuerso: sicut em̃ in prælẽti sine miserijs nulla sunt gaudia, ita sine lamẽtis, aut pauca, aut nulla sunt cantica. pte.4.fo.199.F.
Lamenta humilitatis, faciunt animam corã deo candentẽ, dum nec alium despicit, nec contra deum murmurat. pte.3.fo.25.F.
Lamentatio est, aut ex mœrore præsentis vitæ, aut ex desiderio æternę vitæ cordibus humanis dono spiritussancti infusa compunctio.par.4.fo.179.A.
Lamentatiões, q̃re & super quo scripsit Ieremias.p.4.fo.419.E.
Lamentationes scriptæ sunt metrice eo ꝙ tempore Ieremiæ talis modus erat scribendi.par.4.fo.179.D.
Lamentationes Ieremiæ mẽbro orationis patet maximè distinguí vel dissoluto colorari. Ibidem.A.
Lamentationum versibus quare literæ Hebraicæ p̃ponũtur, an ad significandum sententiam versuum,& quasi tituli eis p̃ponantur.par.4.fo.179.C. Item pte.1.fo.17.D.
Lamentationum liber quomodo & q̃liter ac quare partim incisus & combustus est per regem Ioachim. pte.4.fo.160.C.G.
Lamentatrices quæ dicuntur. Et permanet is mos vsq; hodie in Iudæa, vt sparsis crinib⁹ mulieres nudatis pectorib⁹ voce modulata populũ trãsfundãt in lachrymas.par.4.fo.125.E.F.
Lamia crudelior suis fœtibus quàm cæteræ bestiæ dicitur. parte 4.folio.196.B.
Lamma dictio Hebraica quid & quomodo significat, quãdo dicitur Heli lãmaazabatani.par.5.fo.85.H.
Languor Aegyptius est diligere mundũ & q̃ in mũdo sunt: obser Lan uare menses, tempora: stellarum cursibus adhærere, seruire carni, luxuriæ operã dare,& delitijs vacare. pte.1.fo.155.F.
Languor non designat infirmitatis incurabilitatem, quinimo debilitatem tantum significat, quæ cõtingit sine graui infirmitate &c.par.5.fo.220.G.& fo.221.A.
Languores animę multi sunt. s. auaricia, superbia iactãtia, formido, inconstantia,& similia.par.1.fo.323.B.
Lanificium ad faciendum vestes quis primũ adinuenit. Prius em̃ homines pellibus animalium tegebantur.par.1.fo.46.F.
Lapides tres quos assumpsit Iacob fuerunt facti vnus lapis, vt di Lap cunt Hebræi: & dicunt ꝙ hoc fuit in signum ꝙ dominus vniretur cũ eo associando eum. Nos autem melius possumus exponere, ꝙ hoc fuit in signum vnitatis essentiæ in deo & trinitatis personarum. Vel in signum triũ naturarum in Christo .s. corporis

beatificantes,secundum illud:Beatū dixerūt ppłm cui hęc sunt, beatus populus cuius est dominus deus eorū. pte.4.fo.441.F.

Laudare dicuntur angeli,qui iam tantæ claritatis latitudinem in sublimibus vident.Iubilāt verò homines, quia adhuc ī inferioribus oris sui angustias sustinent.par.3.fo.70.F.

Laudare aliquem volētes diuina scriptura docente:non solū mores illius sed etiam parentes oportet laudari,vt quasi hæreditario iure puritatē habere videanť illi ꝙs laudamus.pt.5.fo.122.F.

Laudari à turpib⁹ tam triste tibi sit,quàm si laueris ob turpia. parte.5.fo.138.D.

Laudare se ,pprio ore in aliquo casu, bonum est & necessarium: vt pote quando taciturnitas propriæ laudis vergit in p̄iudiciū veritatis,& in detrimentum salutis proximi,& honoris diuini. parte.6.fo.73.H.Item par.3.fo.47.F.

Laudant multi contēptores seculi & castos,& dicunt beatos esse: sed quando species concupiscibiles eorū obtutibus p̄sentātur, mox recedunt ab eis quidquid rectè cogitauerāt.p.5.fo.146.E.

Laudans proximū sermonibus,parat ei insidias,quibus in periculum verbi aut operis securior incidat.par.3.fo.336.A.

Non laudatur ipsa res à scriptura vndecūq; datur similitudo , vt de iniquo iudice, qui rogante viduā vix audiuit.p.3.fo.166.A.

Laudis confessio reddenda est deo principaliter ex duobus. Primò ex sua bonitate ineffabili in seipso.Secundò,quia ex sua misericordia alios facit bonos.par.3.fo.261.H.

Laus diuina non tollitur à sanctis per mortem,sed magis perficitur.par.3.fo.302.D.

Laudes dei propriè perficiuntur â creaturis intellectualibus,quæ sunt capaces ipsius ad cognitionem.parte.3.fo.304.H.& folio 305.B.C.D.

Laus vera laudabilis non est ex homine,sed ex gratia dei.parte.6. fo.8.B.Interl.

Laudis verbum & confessionis non habēt carnales:quia infirma apud deum penitus silent sed fortia illum magnū laudāt & tremunt.par.3.fo.234.A.

Laudes terrenas qui appetit ex eo quod agit,testem in terra quærit,qui aūt in suis actibus omnipotenti placere festinat , testem se habere in cælo considerat.par. 3.fo.37.E.

Laus hominum nō debet appeti,sed subsequi, vt exemplo alios inuitet.par.5.fo.24.A.

Prouocare ad laudem dei proximum, magni meriti est.parte.6. folio.31.E.

Laudem non cupere si cuiq; facile est dum negatur, difficile est tamen ea non delectari cum offertur.par.6 fo.109.E.

Laus quem extollit, vituperatio deprimit. Quantum quisq; de laude hominum lætatur,tantum de opprobrio tristatur. parte.5.folio.19.B.

Laus non est perfecta,fugere vituperanda,nisi sequātur laudanda. Quo ordine creuerunt in primo, remouentur à secundo. parte.3.fo.87.A.

Laus puri cordis plus placet quàm mactatio pecudum. parte.3. folio.182.F.

Laus puerorum Christo exhibita,cum non essent literati, qui ex scientia legis & ,pphetarū posset cognoscere diuinitatē Christi, & sic cōfiteri,videtur ista laus processisse à spiritu sancto linguas eorum mouente.Et perfectiori modo laus ista facta fuisse declaratur quàm locutio asinæ Balaā, angelo linguam illius mouente.par.5.fo.97.G.

Laus decantanda est in oblatione eucharistiæ, quæ est hostia pacificans omnia quæ in cælis sunt & in terris: & per quid figuratur.parte.3.fo.234.D.

Laus dei est beatitudo nostra:ideo laudate,quoniā bonū est laudare.Hæc est tota merces laudantium.par.3.fo.303.A.

Laus dei omnis,ex nomine quasi ex locis & seminibus trahitur, & enumerantur.par.3.fo.301.A.

Laudantes deum vitæ mundiciam habeant,in moribꝰ & actibus concrepent.par.2.fo.218.F.

Laudādus est deus propter se,quia q propter aliud laudat,ex necessitate laudat,si illud haberet,nō laudaret.pt.3.fo.161.B.

Laus non est magna quod dicit Salomō: Supergressus sum opibus omnes qui fuerunt ante me in Ierusalē.Ante Salomonem em̄ regnauerunt Saul cuius tempore regnum cœpit & Dauid, sub quo satis paruum erat regnum.pte.3.fo.344.B.

Laus perfecta veritatis,est destruere falsitatē.pte.3.fo.288.E.

Laudes diuinæ in templo à Leuitis vocibus humanis cātabātur & etiam musicis instrumentis.parte.2.fo.130.D.

Lautius viuere in in diebus solennibus ꝙ; alijs tēporibus licitum est,quare & quomodo.parte.2.fo.262.H.

Lax Laxare aliquid de propositi rigore licet infirmis. pt.6.fo.186.F.

Lazarus habuit sepulchrum quo ad modū antiquorum patrum. Laz parte.5.fo.219.F.

Lectio ipsa lux est & vita.par.1.fo.350.E. Lec

Lectio(licet obscura)diuini sermonis,cū ad aures nostras illabꝰtur,non parū vtilitatis confertur animæ.Si em̄ à gentilibꝰ creditur,ꝙ per carmina quędā(quæ præcantatiōes appellāt,quibus istud artis est susurrantes)nominibus quibusdam cōpellatis:& cum his quę nec illi qui inuocant,norunt:ex solo tamen vocis sono sopiuntur serpentes,vel etiam de cauernis trahuntur &c.quanto magis totius præcantationis & carminis validi orem,ducendam credimus quamcūq; scripturæ sanctę vel sermonum vel nominum appellationē.par.2.fo.21.F. & fo.22.A.

Lectionis diuinæ virtute,si quis intra nos est contrariæ virtutis serpens,si patienter ferasi.si non tædio auditum auertas,scripturæ carminibus depellitur sicut fit incantando serpentē &c. parte.2.fo.22.B.

Lectionem vel sermonem visitantes non vt ædificentur,sed vt prędicatori vel lectori insidientur,per istos significātur qui venerunt ad Christum, non addiscendi gratia, sed malignandi. parte.5.fo.51.H.

Lectiones sonoras & cātica spiritualia sancti patres ad instructionē ecclesiæ Christo vero pacifico præpararūt, & significantur per æris pondus innumerabile.par.2.fo.208.A.

Lector diuinæ legis vel doctor,ab opere suo non desinit, nec tamen contaminatur sabbatum.Apud Iudæos aūt faber & structor,& huiusmodi opifices ociantur in die sabbati. parte.1.folio.315.B.

Lectoris officium nō dedignatur Christus suscipere,qui nō venerat ministrari sed ministrare.par.5.fo.137.A.

Lectus ideſt quies contemplationis,in qua quiescunt sancti.parte.2.fo.306.Interl.

Lecti qui ex funibus vel institis intexuntur,solent molliores fieri, quàm ex ligno vel ex qualibet alia materia.par.3.fo.316.E.

Lectus Og gigantis continebat nouem cubitos longitudinis,id. est decemcubito pedes communes: & talis lectus fuit ferreus,& quare.parte.1.fo.333.G.H.

Leænas ferociores esse aiunt,qui de bestiarum scripsere naturis, Lea maxime si catulos nutriant, & semper in coitum gestire. parte 4.fo.309.A.C.

Leæna quomodo capitur in fouea.par.3.fo.27.A.

Legalis operatio ordinatur ad vitam politicam & domesticam. Leg parte.1.fol.358.C.

Legalia aliqua seruata sunt ante legem, sicut obseruatio sabbati. parte.1.fo.52.H.& fo.104.D.& fo.125.D.E.F.& fo.126.H.

Legalia,maxime cerimonialia fuerunt obseruāda vsq; ad passionem Christi:nam post passionem Christi,& publicationē euangelij fuerunt mortifera.pte.6.fo.29.C.Item.par.5.fo.30.C.

Legalia habuerunt cursum suum & obligationem vsq; ad Christi passionem.par.5.fo.93.A.& fo.30.C.

Legalia quantū ad cerimonialia obseruauit Christus vsq; ad passionem.parte.5.fo.34.D.& fo.93.A.Item par.6.fo.29.C.

Legalia veteris Testamenti ꝙ erant euacuanda,probant tres autoritates satis efficaces.par.6.fo.81.H.

Legalium obseruationē, maximè quoad cerimonialia & earum cessationem,distinguit Augustinus per tria tpa, sed Hieronymus ponit tm̄ duo.pt.6.fo.46.D.& ad longū fo.81.A.B.C.D.

Legalium cessatio tria bona affert.par.6.fo.87.C.

Legatus missus ad gentes fuit instinctus diuinus, excitans aduersarios Idumæorum ad deuastandum eos propter peccata eorum.par.4.fo.371.C.

Legere scripturas non satis est,sed & fructus operum demōstrare oportet.par.3.fo.196.A.

Legentes obscura quæ possunt variꝭ exponi sententriꝭ,nullam præcipitanter affirmemus,ne forte velimus eam esse scripturæ sententiā quæ nostra est,cum potius scripturæ sententiā debeamus facere nostram.parte.1.fo.22.G.

Legis.gi.gem.ge.ges.gū.gibus.in Lex.

Legio propriè dicitur numerus determinatus armatorum in exercitu,& continet sex milia sexentos sexagintasex.p.5.fo.98.G.

Legislator Moyses,per puerum quinq; hordeaceos habentē panes significatur,cuius lex neminem ad perfectum perduxit &c. parte.5.fo.204.A.

Legislatoris eminentia ostenditur in quatuor. Primum est benignitatis amor,secundum potestatis terror,tertium pietatis dulcor,quartum seueritatis rigor.par.1.fo.335.B.

Legumina non fuerūt prohibita Iudæis,nec ante legem, nec sub lege,nec paternis traditionibus,nec fiebat oblatio idolis de eis. parte.4.fo.295.E

Leo

Leo Leo & catulus leonis nullū animal timent,sed cuncta sunt eis subiecta.par.1.fo.106.F.

Leo quia carnibus vtitur,non culpare habet herbarum abundantiam creatam,nec dicet superfluam.par.1.fo.321.E.

Leonis catulus cum fuerit natus(vt aiunt physici) tribus diebus dormit & tribus noctibus,deinde patris fremitu tremefactus cubilis locus excitat dormientem.par.1.fo.117.E.

Leo quando famem patitur,si videt prædam dat rugitū:qua voce audita ferę stant fixo gradu stupefactæ,& se mouere non possunt.par.4.fo.361.F.& fo.347.A.

Leo no versatur in consitis agris vel vineis vel lignis pomiferis quę deum laudant,sed in siluis,& inculta humo. parte.4.folio 361.F.Interl.

Leones & leūculi neq; in cōstructione tabernaculi neq; in ædificatione templi vspiā leguntur facti,nisi q; in templo celatura facta narratur.par.2.fo.213.A.C.

Leonum & pardorum cubilia erant in montibus terræ Iudęę,nō tamen nocuerunt filijs Israel:sicut nec serpentes horribiles in deserto existentes:per quod filij Israel transierunt.par.3.fo.361.D.Item par.1.fo.341.F.

Leo imperauit anno domini septingentesimooctauo, & imperauit annis vigintiquatuor,& anno imperij eius tredecimo papa Gregorius tertius præfuit ecclesiæ.par.6.fo.262.F.

Leo papa recuperans in spiritu loquelam,petiuit auxilium à Karolo denunciando animi sui amaritudinem,eo q; iniustè & in Ldei cotemptum fuerat excæcatus,& lingua priuatus,& de Petri sede deiectus.par.6.fo.265.A.

Lep Lepra sex modis accidit.Aliquando est in cute,aliquando in viua carne,aliquando in vlcere,aliquando in vulnere,aliquādo in barba & capite,aliquando in capillis & cesarie.parte.1.folio.236.D.& fo.237.B.E.

Lepra alia nimis vel moderate obscura,alia nimis clara & perspicua,cuius aperta cognitio.par.1.fo.236.E.

Lepra est corrosiua pilorum.par.1.fo.239.C.

Lepram habens dupliciter sanari dicebatur.Vno mō scd'm apparentiā,alio mō scd'm veritatē &c.par.1.fo.238.F.G.

Lepræ diuersos colores assignant:pallidam,rubeam,albam,liuidam,nigram & florescentem &c.par.1.fo.237.E.

Lepræ variæ spēs & colores,diuersa vicia illis assimilata demonstrant.par.1.fo.237.E.

Lepræ plaga frequēter infligitur pro pctō.pat.1.fo.239.D.

Lepra aufert viuacitatem sensuum.par.1.fo.238.G.

Lepra aufert viuacitatē coloris,& affert fœtorem carnis.parte.1.folio.238.H.

Lepra dicitur candens sicut nix,& quomodo.par.1.fo.285.H.

Lepra domus an & quando dicitur.par.15.fo.240.B.C.D.E.

Lepra in quibus partibus corporis humani.communiter est.parte.1.fo.236.D.

Lepra animæ siue spiritualis est multiplex,& quomodo curatur par.1.fo.239.B.

Lepram in carne viua gestat,qui de anima quæ vita carnis est,aliquid falsum existimat.par.1.fo.237.A.

Lepram in barba gerunt, qui de apostolis & discipulis Christi peruersè sentiunt,& falsa prædicare confingunt.p.1.fol.237.B.

Leprosus esse iudicabatur aliquis tribus signis concurrentibus,& quæ illa sint,& ex quatuor conditionibus separatur ab alijs.parte.1.fo.236.F.

Leprosum quare tetigit Christus,cum hoc esset in lege prohibitū par.5.fo.30.C.

Leprosos & semine fluentes & alios extra castra positos interfecit Amalech,vt tradunt Hebræi.par.1.fo.361.F.

Leprosus propter lepram segregatus ab alijs dicitur dupliciter sanari.Vno modo scd'm apparētiam,&c.alio modo scd'm veritatem.par.1.fo.238.F.

Leprosus signat peccatorem,qui licet sit curatus à lepra per cōtritionem,tamen adhuc tenetur se ostendere sacerdoti per confessionem.par.5.fo.30.C.

Læt Lætari est tacitæ mentis suauitate mulceri,& differt ab exultare.parte.3.fo.126.A.

Læti sæpe tristium meminimus,& sani dolorū sine dolore: & inde læti & grati sumus.Sic iraq; & miseriæ recordatio nil beatitudinis detrahit.par.3.fo.218.A.

Lætitia vera est quæ corde hilari concipitur& alacri sermone profertur.par.3.fo.106.B.Interl.

Lætitia ex vino & musica causata est in parte sensitiua.Delectatio proueniens ex sapientia est in parte intellectiua,quę est supior & melior.par.3.fo.419.B.

Lætitia sicut est dispositio viuificatiua,sic tristitia est passio mortificatiua.par.3.fo.419.A.

Lætitia animi aliquando corporis dolores mitigat, & si accedat languor mentis,duplicatur infirmitas.par.4.fo.4.E.

Lætitia magna & admiratio mentis redundat ad vires corporis. parte.3.fo.134.B.

Lætitia corporalis & spiritualis est tentatio possidenti, & vtraq; potest dici vanitas,& quare.par.3.fo.343.E.F.

Lætitiam & mœrorē in vniuscuiusq; electi animo tribus modis alternari inuenimus ideſt conuersione, probatione,morte &c. parte.3.fo.63.B.

Lætitiæ occasionem damus deo & angelis,cum super terram ambulantes conuersationem in cęlis habemus.Vereor ne econtrario mala conuersatio nostra nō solum terris,sed & cælo lamentationes inducat.par.1.fo.314.F.

Leuare in cælum vel attollere manum dei,est potentiam æternitatis suæ super omnia excellentem ostendere.pte.1.fo.371.B. Leu

Leuemus corda nostra cum manibus ad deum,quia deū ad iracundiam prouocauimus,quia præterita abundant, præsentia peccata non cessant.par.4.fo.193.C.

Leuiathan quomodo interpretatur, & quem significat.parte.4.fo.50.F.Item par.3.fo.11.G.& fo.14.C.& fo.78.F.

Leuiathan dicunt Hebræi esse vnum piscem singularem incredibilis magnitudinis:& deus creauit masculum & fœminam,sed fœminā occidit,& quare:& sale condiuit,reseruans iustis post resurrectionem.Et q; deus tribus horis Iudit in die cum leuiathā &c.par.3.fo.241.C.Videī Iudæorū fabulosa delyramēta.

Leuiathan sumitur pro pisce vel diabolo.par.3.fo.11.G.

Leui quomodo interpretatur.par.5.fo.33.A.Itē.par.1.fol.270.B

Leui tribus,& tribus Isachar, vt Hebræi asserunt,solum dabāt idoneos ad docendum de lege diuina &c.pte.6.fo.118.A.C.

Leui tribus,fuit primo diuisa in tres partes secundum tres filios Leui scilicet Gerson,Caath,& Merari.De Caath verò descēdit Aaaron,qui fuit summus sacerdos:& de eo descenderūt alij sacerdotes:& isti vocati sunt Aaronitæ:& alij descendētes de Caath,retinuerunt sibi nomen commune,& vocati sunt Caathitæ,ita q; in tribu Leui fuerunt sic quatuor ptes, videlicet Aaronitæ, Caathitæ, Gersonitę & Meraritę.par.2.fo.196.C.Item parte.1.fo.271.D.

Leui filij primogeniti non sunt secūdum carnem,sed pro primogenitis assumuntur,vt sit plus pro primogenito assumi quàm primogenitum nasci.par.1.fo.269.F.

Leuitas p primogenitis filiorum Israel quare sibi deputat deus, cum nō sint primogeniti.par.1.fo.259.E.

Leuitarum quidam fuerunt simplices Leuitæ,alij cum hoc sacerdotes,sicut Aaron & filij eius qui erant de tribu Leui:& q̄ officia singulorum fuerunt.par.2.fo.196.E.F.

Leuitę incipiebant exerceri in operibus,vel ponebātur ad discendū ministeriū Leuitarū à vicesimoquinto anno & supra: sed in tricesimo anno instituebantur ministri,q per expientiam videbantur apti,& repellebantur inepti.Et ratio quare nō instituebantur ante tricesimū annū.par.1.fo.271.D.& fo.278.F. Item parte.2.fo.244.H.& fo.234.F.

Leuitæ non fuerunt recensiti cum filijs Israel,sed eorum habetur segregatus & præcipuus numerus,quo referūtur omnes simul vigintiduo milia reperti,nec plus nec minus,& non sine mysterio.Vigintiduo quidem numerus in scripturis diuinis principalibus causis ascriptus sæpe reperitur,& enumerantur. parte.3. folio.170.F.

Leuitarum numerus quot comprehendebat,& de hoc distinctio parte.1.fo.270.H.& fo.269.G.

Leuitæ post ędificationem templi,quia non habuerūt ita grauia officia sicut ante,quando tabernaculum cum pertinentib⁹ ad ipsum portabatur de loco ad locum,in minori ætate instituebantur.s.vicesimo ānō:& per aliquod tēpus ante accipiebatur experientia de ipsis.par.2.fo.234.F.

Leuitarum officia circa tabernaculum &c. diuiduntur in q̄tuor partes,& quomodo.par.1.fo.271.B.

Leuitæ dupliciter dicunt.Vno modo generaliter oēs illi q sunt de tribu Leui,& sic sacerdotes dicuntur Leuitæ. Alio mō specialiter,prout Leuitæ distinguūtur contra sacerdotes,& sic sacerdotes dicuntur Aaronitæ; alij dicuntur simplices Leuitæ. parte.2.fo.251.C.

Leuitæ fuerunt dispersi per omnes tribus multiplici ratione. Primò ne cultus dei ad vnam tantū tribū pertinere viderentur.secundò,ne vna tribus vel duæ &c. de sustentatione eorum nimis grauarentur.tertiò,quia tenebantur docere populum.quarto,quia cultu diuino seruiētes,à cōmuni populo sustentandi sunt &c.par.2.fo.27.H.

Leuitæ inter tabernaculum & cæteros filios Israel excubātes,qui

& quomodo diuisi fuerunt.par.1.fo.165.B.
Leuitæ & sacerdotes quid operarentur in domo dei Moyses scripsit: vices verò leuitarũ & ordines sacerdotũ per sortes.xxiiij. nõ Moyses sed Dauid rex cum ꝓphetis, sacerdotib⁹ & Leuitis sui temporis descripsit.par.2.fol.148.H.
Leuitæ iuuabant sacerdotes, eis ministrando in oblationibus sacrificiorum.par.2.fo.242.D.
Leuitis neq; Moyses neq; Iesus dedit hæreditatem: inuenitur tamen aliqua differentia in his q̃ Moyses distribuit, & in his quæ Iesus &c.par.2.fo.20.B.C.F.
Leuitica tribus fuit adiuncta duabus tribubus, scilicet Beniamin & Iuda in diuisione regni quia Ieroboam primus rex Israel cultor idolorum aureorum, sacerdotes & leuitas dñi eiecit de regno suo, & sic venerunt in regnum Iudæ.pt.4.fo.263.B.C.
Leuitæ prout distinguũtur à sacerdotibus Aaronitis, an & quõ fuerunt culpabiles in fabricatione seu adoratione vituli. Similiter an & quomodo culpabiles fuerũt in occisiõe Christi &c. parte.1.fo.201.C. Item parte.5.fo.220.G.H. & fol.221.C. & fol. 207.G. & fo.269.G. & fo.278.C.
De leui filio nullus erat culpabilis in fabricatione vituli: vt dicit Ra. Sa. & vnde hoc trahit.par.1.fo.199.H. & fo.201.C.
Leuiticus liber quare sic dicitur.par.1.fo.214.A.D.
Leuitas eorum qui omni vento circunferuntur, significatur per nauem.par.3.fol.338.B.
Lex Lex scripta est dictãte spiritu sancto, & per eam septem gratię de cælo descendunt ad homines.par.4.fo.409.E.
Lex est nullo priuato commodo, sed pro cõmuni vtilitate oĩm conscripta.par.1.fo.123.B.
Lex non datur propriè vni personę, sed comunitati populi adunati.par.1.fo.23.A. & fo.329.C.
Lex scripta, diuia vel hũana, est quędã determinatio legis naturalis, & ideo si est legi naturali consona bona est. pte.6.fo.17.D.
Legem naturalem scripsit deus digito in cordibus hominũ quã dedit humano generi, & in cunctorum mentibus scripsit: vnde initia sumimus & semina quædã ad perscrutandam veritatem quę si bene excolam⁹, fructũ vitæ afferent nobis. pt.1.fo.293.F.
Non derelinquamus legem naturalẽ q̃ scripta est in cordibus nostris, q̃ est vxor nostra & quare.pte.4.fo.425.E.
Lex habet vĩ duplicẽ, scilicet regulatiuã & coactiuã.p.6.fo.116.H.
Lex ciuilis dicitur iudicare latronẽ, inquantum ostendit eum dignum iudicio & condemnatione.par.5.fo.223.G.
Lex diuina differt à lege humana, quia lex humana est tantũ vniuersalis, applicatio autem in factis particularibus committitur iudicibus in his quę sunt inter hominẽ & proximũ: & hoc ideo quia legislator nõ potuit considerare oẽs particulares casus & circũstantias. Deus aũt considerat omnia opera humana, etiam quantũ ad minima: & ideo lex eius prout est in mente ipsius se extendit ad omnia etiam particularia.par.3.fo.28.C.
Lex diuina potest dupliciter accipi. Vno modo pro lege æterna quæ est summa ratio: & imprimitur rationali creaturæ, in q̃tũ inest ei naturalis inclinatio ad id quod est cõsonũ legi æternæ. Secundo modo accipitur pro lege naturali, q̃ scripta est in cordib⁹ hominum, sic ꝙ eam nulla delet iniquitas: & hoc quãtum ad principia prima & communia legis naturalis. parte.3.folio.29.D.G.
Lex quælibet quæ conuenienter data est, quatuor debet habere conditiones. Legis enim proprium est vicia extirpare, mores seu actus hominũ ordinare, inducere ad fœlicitatem, planè & lucidè tradere veritatẽ, & q̃ differẽter lex euãgelica, lex humana, lex Mosaica ista tradunt. pte.5.fo.2.A.B.C.D.
Leges aliæ oẽs præter euangelicam permittũt aliqua mala.parte.4.fo.49.C.
Legis datio præsupponit adunationẽ plebis, cui lex est danda. parte.1.fo.329.C.
Lex debet mores & actus humanos ad bonum ordinare: sed lex humana in hoc reperitur defectiua, similiter & lex Mosaica, & declaratur.par.5.fo.2.B.
Lex triplex.s. lex Moysi, lex fidei, & lex peccati.par.6.fo.18.A.
Lex quo die & mense fuerit data Moysi.pte.1.fo.162.C.
Lex quare non illico post casum hominis data fuit.pt.6.fo.83.B.
Lex data fuit populo Israel satis cito post exitum de Aegypto. parte.3.fo.218.F.
Lex data fuit Moysi in monte Sinai quinquagesima die ab exitu de Aegypto.par.4.fo.154.D.
Lex diuina tria in se habet quæ sunt consideranda. Primũ est fides vnius dei. Secundum est ipsa lex vel corpus legis, quod consistit in ipsius mandatis vel moniis. Tertium est eius finis: & de istis tribus lex Mosaica inuenitur imperfecta.par.6.fo.131.F.
Legem necessario esse obseruandam ab omnibus dixerunt scribæ & pharisæi, sed falsum dicunt: quia multi Gentiles sunt saluati &c.par.5.fo.71.F.
Lex Mosaica non fuit publicata omnibus nationibus, sed tãtum Iudæis, & ideo aliæ Gentes ad eam non tenebantur, sed ad legem euangelicam omnes obligantur.par.3.fo.215.B.
Lex tantum vni populo committenda fuit, euãgelij gratia omnibus prædicanda. Ad accipiendam legem solus Moyses montem adscendit: apostoli verò omnes cum turbis euangeliũ audierunt.parte.1.fo.175.A.
Lex vetus data fuit post duo milia annorum vel circiter â principio mundi & populus Christianus cœpit esse postea per duo milia annorum vel circiter.par.3.fo.271.H.
Lex (vt fingunt Iudæi) fuit creata ante mundum per duo milia annorum. Sed hoc patet manifestè falsum. par.4.fo.411.B. & folio.410.H.
Lex fuit data ob quatuor causas.par.6.fo.83.B. Adhuc aliæ causæ.F. & fo.116.F.
Lex Moysi data fuit (vt sancti dicunt) ista causa inter cæteras, propter legis naturalis offuscationem.part.6.fo.13.C.
Lex vetus vt dicunt aliqui doctores nostri ꝓhibebat manum, & non animum: an & quomodo hoc verificetur. par.1.fo.165.D. & fo.166.G.H. Item parte.3.fo.2.B.
Lex diuina quæ danda est populo sub cultu vnius dei, dupliciter datur. Vno modo generaliter & succinctè: & hoc modo eius datio describit Exo.xx. & hoc q̃tũ ad ꝑcepta moralia, iudicialia, & cerimonialia. Alio modo magis pticulariter & explicitè, & sic datur in Leuitico.par.1.fo.214.C.D. & fo.123.C.
Lex diuina vocatur intellectus, quia eius veritas est certissima certitudine adhæsionis, licet non certitudine euidentiæ &c. par.1. folio.334.H.
Lex quæ cõtinetur in quinq; libris Moysi, quomodo diuiditur. parte.3.fo.329.C. & fo.23.A.
Lex Mosaica data est à deo mediantibus angelis: lex aũt euangelica immediate per ipsum deum incarnatum. par.5.fol.18.B. & folio.2.D. Item par.3.fo.111.H. Item parte.6.fo.83.D.
Legem veterem ꝙ dederit deus per seipsum arguunt Iudæi sicut nos dicimus de noua: & assumuntur argumenta eorum, & soluuntur.par.6.fo.136.A.B.
Lex vetus tribus temporibus in Iudaica plæbe ante aduentum Christi latuit, hoc est, sub iudicibus, sub regibus, sub sacerdotibus: & de hoc figura.par.1.fo.125.A.
Lex dicitur à ligando, quia filij Israel eam susceperunt pro se & pro posteris suis: & sic ligabat omnes præsentes, & absentes futuros.par.3.fo.197.G.
Legem (vt Hebræi fingentes dicũt) dominus primò obtulit Idumæis & Hismaelitis: sed ipsi noluerũt eã accipere, & tunc dedit eam filijs Israel in monte Sinai.parte.1.fo.373.C.
Lex vetus distinguitur secundum præcepta moralia, iudicialia & cerimonialia.par.6.fo.10.C. & fo.131.G.H.
Legis iustitia suo tempore obseruata, non solum bona terræ, sed vitam æternam dabat. par.5.fo.59.E. & fo.171.B. & fo.108.B.C. Item par.4.fo.240.G.
Legis veteris imperfectio est, ꝙ in ea promittebantur terrena, similiter cõminabãtur trãsgressores per pœnas temporales, non perpetuas: sed lex Christi tanq; perfecta, bona sempiterna & spiritualia promittit. Similiter & de pœnis ꝑpetuis comminatur. parte.3.fo.223.A.
Legis veteris imperfectio ostẽditur quo ad templũ materiale, & etiam quo ad sacrificia in templo oblata.par.4.fo.108.H.
Legis Mosaicæ imperfectio ostenditur multipliciter.parte.6.fol. 131.F.H. & fo.132.A.B.C.D.E.
Lex Moysi in tribus fuit imperfecta .s. in fide, in corpore legis, & in fine.parte.6.fo.131.F.G.
Legis puteum fodit Moyses, Dauid Salomõ, & prophetæ libros scripserunt veteris Testamenti, quos terrena & sordida impleuerat Iudæorum intelligentia.parte.1.fo.86.E.
Lex non est traditio dei sed hominum.par.6.fo.106.A. Interl.
Qui deum diligit, legem eius diligit.par.3.fo.268.F.
Semper dies est meditãdi in lege, qui aũt in ea nesciunt esse, semp illis nox est.par.3.fo.268.F.
Quidquid sancte agitur meditari legem est.pte.3.fo.269.A.
Nisi meditaret in lege, perijssem: sed quia per legem viuo, nõ potest à memoria elabi.par.3.fo.268.E. Interl.
Legem dedit deus Moysi innocentiæ nostræ & agnitionis suæ, quæ in decem verbis consistit scripta in tabulis lapideis digito dei

dei .par.1.fo.163.C.

Legis figuram tenet Moyses,cuius tergum populus Iudaicus aspiciebat,quia nihil mysticum nihil spirituale in lege voluit intelligere,sed superficiem tantū literæ:ideo eius facies absconditа erat.i.vera & mera cognitio.par.1.fo.202.B.

Lex triplex est.Prima pars de sacramento diuinitatis.Secunda cōgruit legi naturali,quæ peccatū interdicit.Tertia, festorū legis id est sabbata,neomeniæ,& circuncisio.par.1.fo.341.E.

Leges quinq; sunt humanę naturę datę.Ptima in paradiso añ peccatum in prohibitione ligni.Secunda post prævaricationem & expulsionem de paradiso,de multiplicatione humanæ propaginis.Tertia Noe ante diluuium de fabricanda arca. Quarta post diluuium &c.Quinta Abraham de circuncisione:& significantur per quinq; viros &c.par.5.fo.198.E.F.

Lege legitimè vtendi multiplex est modus,vt secᵈm aliud iustus, & secᵈm aliud iniustus rectè dicatur legitimè vti lege. parte.6. folio.117.A.

Legis opera bipertita sunt,partim in sacramētis,partim in moribus accipiuntur:& horum declaratio.par.6.fo.82.B.

Legis triplex vtilitas.Prima est punitio peccatorum,secᵈa hominum conclusio sub peccato.tertia introductio ad fidem Christi &c.par.6.fo.83.D.G.H.

Legis sub titulo omnia quæ subscribūtur,in lege quærere debeo par.1.fo.294.

Lex diuina sub cultu vnius populi data,dupliciter datur.parte.1. fo.214.C.

Lex dupliciter dicitur.Generaliter omnia hęc,mandatum,iustificationes,præcepta,testimonia,iudicia,lex dicūtur. Specialiter autem aliqua pars eorum quæ in lege scripta sunt.pr.1.f.294.B.

Legis Mosaicę explanatio an & quomodo facta est in vndenario dierum eundo per viam,cum talis explanatio requirit quietē doctoris & auditoris.par.1.fo.329.G.

Lex cū daretur in monte Sinai â domino, cœperunt audiri tonitrua,& micare fulgura,& nubes densissima operuit montem, & realiter mōs tremuit,& ex nube densa fluxerunt aquæ,& descendit dominus super illum montem:& quid ista figurabant. par.2.fo.37.D.

Legis verba terminantur in denario numero.Denarius em cōstat ex denario & binario,vel ex septenario & ternario,vel ex senario & quaternario,& horum singulorum mysterium.parte.1. folio.342.F.

Lex secᵈm Hebræos continet multa præcepta.s.sexcenta & vndecim:ideo difficile est obseruare ea absq; delicto.par.3.fo.111.C.

Legis antiquæ firmitas vel duricia:significatur ferro: quæ sicut ferrum omnia metalla domans contumaces rigore iusticię vel domuit corripiēdo,vel puniuit conterendo.par.1.fo.375.F.

Legis veteris homines ad eiusdem obseruationem inducebantur per temporales promissiones & comminationes.Nouæ verò legis homines,& præcipuè in primitiua ecclesia ad contemptū temporalium inducebantur,quare &quomodo.parte.6.fol. 89.C.Itemp.6.fo.20.D.

Lex vetus scripta est digito in tabulis lapideis,noua lex diffusa in cordibus,& quomodo diuersa efficiant.par.6.fo.64.F.G.

Lex per Moysen significata,mystico velamine est coopta,& infidelibus occulta: haber & cornua duorum testamentorum,quibus contra dogmata falsitatis incedit armata.p.1.fo.206.F.

Lex Moysi sacrificium est sacerdotis,quæ in duas partes diuidit, sin literam & spiritum:litera offert mane, vespera datur spiritus.par.1.fo.224.A.B.

Lex vetus ordinabat actus exteriores:de motibus autem interiorum parum se intromisit,lex autem noua illos ordinauit &c. par.3.fo.111.H.

Lex vetus non perducebat ad vitā beatam,lex autem noua fic. par.3.fo.111H.

Lex licet fuerit data populo Istael specialiter,tamen data est oībꝫ generaliter,in q̄tum ad eam admittebantur in his quæ sunt necessaria ad salutem. par.3.fo.404.G.

Lex primò fuit combusta per Ammonitas,sed fuit per Esdram reparata.par.4.fo.181.H.

Lex antiqua dicitur lex timoris & seruitutis,sed noua amoris & libertatis.par.6.fo.211.F.

Lex vetus data est in terroribus,noua autem sedēdo & in quiete. ideo dicitur lex amoris.par.5.fo.18.B.& fo.123.H.& fol.226.D. Item par.4.fo.336.C.D.

Lex vet⁹ habuit q̄si statū pueri respectu nouę legis,& ꝓpter hoc erat lex timoris.lex aūt euāgelica ē lex amoris.p.5.fo.20.B.

Lex fuit pędagogus,tutor & actor,& quare.par.6.fo.84.A

Lex dicitur porta angusta propter arctitudinem virtutis quæcōsistit in medio.par.5.fo.28.H.

Lex antiqua duo præcipiebat fieri circa pueros natos.s.sarificiū & redemptionem.par.5.fo.131.C.

Lex præcepit spicas dimitti pauperibus in messe. parte.1.folio 247.C.D.

Lex concessit de fructibus tantū ad esum,& prohibuit excessum s,deportationem extra.par.1.fo.358.F.

Lex vetus sicut p sāguinis effusionē cōfirmata ē,sic cōfirmatio noui Testamenti facta est per effusionem sanguinis Christi. parte 5.fo.235.D.

Lex vetus confirmatur per nouam.par.6.fo.10.A.

Lex & prophetę dati sunt populo Iudaico,quia Christus secᵈm carnem erat nasciturus inde.par.6.fo.8.F.

Qd lex venturum promittebat,fides euangelij iam aduenisse testatur.par.6.fo.10.A.

Lex vetus exclusa est q̄tum ad ceremonialia & iudicialia,non autem q̄tū ad mortalia.par.6.fo.10.B.

Lex Moysi dicitur lex mortis,& quare.par.6.fo.16.D.

Qui sine lege peccauerunt,sine lege peribunt. parte. 6. folio.13. A.Interl.

Lex Mosaica fuit imperfecta respectu legis nouæ,quia primitiua par.6.fo.16.B.Item par.1.fo.162.D.

Lex quomodo sit bona,& quomodo mala.par.6.fo.17.C.

Lex vetus non est causa peccati per se,& oñdit hoc ratione.pte.6. folio.16.G.

Lex aliqualiter fuit occasio pcti ex parte nostra dupliciter. Vno modo ab interiori alio modo ab exteriori.par.6.fo.16.H.

Lex antiqua fuit prouocatiua iræ diuinæ dupliciter. parte.6. folio.11.G.

Lex q̄druplex naturę mēbrorū pcti Moysi.p.6.fo.18.A.

Lex vetus non est causa peccati perse,& ostenditur hoc ratione. par.6.fo.10.B.

Lex noua dicitur nouitas spiritus,& quare.par.6 fo.18.B.

Lex Moysi est lex spiritꝰ.i.spiritualis,quia prohibet peccare,sed non vitæ:quia non viuificauit remissis peccatis.p.6.f.18.A.

Lex vetus vrrum suo tempore iusticabat.Arguitur pro & cōtra, cum responsione & solutione argumentorum. parte.6. folio 10.B.C.D.

Lex Moysi sancta &dei,quæ ostendit malum,sed non tollit.Lex spiritus quę est lex fidei & gratię,malū tollit.par.6.fo.18.A.

Lex vetus et si non conferebat gratiam,tamen peccatum ostendebat.par.1.fo.358.H.

Lex Moysi vocatur litera.Doctrina autem Christi verbum ,qa Moyses doctrinam suam tradidit scripto,non autem Christus quia lex euangelica est lex amoris,& ideo primò fuit scripta in cordibus apostolorum &c.par.5.fo.203.G.

Lex noua respectu veteris dicitur veritas,quia illa fuit figura & vmbra illius.Dicitur etiam gratia respectu eius,quia q̄uis lex vetus ex liberalitate diuina fuerit illi populo data,propter qd̄ potest dici gratia largè &c.non tamen cōferebat gratiam iustificantem.par.5.fo.188.G.

Lex vetus dicitur lex factorum,lex autem noua dicitur lex fidei, non tamen sic intelligendo q̄ patres veteris Testamēti fuerint sine fide &c.par.6.fo.82.G.

Lex vicissitudinem imperat vltionis,euangelium inimicitijs charitatem,odijs benignitatem ,maledictis vota persequentibus patientiam ,esurientibus etiam gratiam remunerationis imptit. parte.5.fo.142.A.

Lex iusta est malis quos punit,bonis autem spiritualis est.parte.6. fo.17.A.

Lex spiritus,est spiritussanctus qui docet quid sit agendum,& qd non,qui est dator vitæ,& hoc per Christum qui dat spiritum. par.6.fo.18.A.B.

Lex vetus carnaliter gustata affert mortem,quia commissa,dura animaduersione distringit,& quia culpam docet,sed non delet par.3.fo.18.F.

Lex in quinq; libris est quasi piscina in porticibus quinq;.ægros habet,nec sanat:sed cum angelus.i.Christus venit,turbatur âqua.i.Iudæi crucifigunt,& sanatur æger vnus.i. vnitas corporis Christi.par.3.fo.185.B.

Lex est baculus per seruū Elisæi missus,quo non surgit mortuus, sed venit ipse Elisęus.i.Chtistus:& cum viuus & adultus cōtrahit magnitudine msuam seipsum exinaniendo, & coaptat se puero mortuo,& surgit mortuus.par.3.fo.185.B.

Lex vetus dicitur testumonium, eo q̄ decem præcepta decalogi

Index in Glos. ordi.

fuerunt scripta in tabulis lapideis, vt in posterum essent in testi monium diuinę locutionis cum populo.parte.3.folio.197. G.

Lex,testimonium, præceptum, & mandatum, differenter dicuntur.parte.3.folio.262.F.

Lex,præceptum,testimonium,iudicium,iustificatio inter se differentiam habent,& quam.parte.1.folio.294.B.

Lex humana sicut dirigit in operibus iusticiæ sic fides in operib⁹ iusticiæ diuinæ. parte.3.folio.264.H.

Lex & mandatum differunt.Lex enim habet vmbram futurorū, non ideo mandatum vel iusticiæ,vel iudicia,vmbra sunt futurorum.parte.1. folio.294.B.

Lex sapientis fons dicitur dupliciter.Vno modo, quia data est à sapiente.Alio modo quia obseruatum à sapiente.p.3.fo.322.B

Lex vetus significatur per aquam amaram, cui si confessio crucis & sacramētum iungatur,potabilis efficitur.pte.3.fo.425.E.

Lex significatur per Loth, quam quidam ex illa procreati & sub illa positi male intelligendo quodammodo inebriant, eaq; nō legitimè vtendo,infidelitatis opera pariunt.parte.1.fol.74.A.

Lex veteris & noui Testamēti dicitur ignea,quia reuelatione spiritussancti qui diuinus est ignis,fuit inspirata.parte.1.fol.4.D.

Lex vetus per lac significatur. Tradiderat enim illis legis mandatum domin⁹,quasi lac de vberibus duarum tabularum expressum.parte.1.folio.70.B.

Lex vetus designatur per Moysen quę latebat clausa intra tegmina,pice,& bitumine linita,vilibus.s. & tetris Iudæorum sensibus sordebat oblita,vsque quo ecclesia veniret & assumeret eā de luteis&palustribus locis intra sapiētię aulas,& regalia tecta. parte.1.folio.125.E.

Lex per Moysen virga castigātem Aegyptum,significat,quę mū dum decem plagis mandatorum corripit.parte.1.folio.140.A

Lex si alicui displicet secundum literam,quia in multis non videtur habere consequentiam, ostendit ei Moyses petram quæ est Christus,vt inde bibat & sitim reficiat.parte.1.fo.158.F.G.

Lex cum mystice intelligitur passio Christi spūaliter pensatur,diabolus vincitur & fugatur.Cum autem remittuntur manus.i. præcepta legis minus studiose exercentur, hostis victor insequitur.parte.1.folio.159.E.

Lex & prophetia significātur per lagana, euangelium per panes. Quantum enim distat inter soliditatem panis,& tenuitatem lagani,tantum inter euangelium & verba legis & prophetarum. parte.1.folio.217.B.

Lex Moysi,quia adulterium morte punire iubet, an ideo crudelis:euangelium verò non corporaliter punire iubet,an ideo in deterius resoluat:ad hoc responsio.parte.1.folio.250.C.D.

Lex dicitur domus Iacob & tabernacula Israel possumus dicere prophetas.parte.1.folio.307.F.

Lex ex aliqua parte obseruatur in fide Christiana, vt sunt præcepta,Sacerdotium verò illud & sacrificia nullam partem tenent hodie fidei Christianæ.Et de hoc figura.parte.1.folio.314.B.

Lex vetus myrrhę comparatur:est enim amara in quinque libris comprehensa nemini parcēs.parte.1.folio.328.H.

Lex & sacerdotiū Iudæorum mortua sunt, & figurātur per Moysen & Aaron,qui non potuerunt ad terram promissionis ascendere,nec credentem populum de solitudine huius seculi educere.parte.1.folio.331.E.& folio.368.C.

Lex & circuncisio vsque ad Christum & baptismi sacramentum processit,ibiq; concluſa est,quia finis legis Christus.parte.1.folio.371.E.

Lex tempore suo gloriosa fuit,sed comparata euangelio abscondita videtur & humilis.parte.1.folio.377.A.

Lex secunda quomodo & quare dicitur Deuteronomius,cū non sit alia ab illa quæ data fuit in monte Sinai.parte.1.fo.366.B.D

Lex vetus & noua dicuntur abyssus & cōcordant per doctrinā ꝓphetarū & apostolorū,de quib⁹ fluenta dei manāt.p.3.f.146.B

Ad legis obseruationē tria faciunt.s. imploratio diuini auxilij,conat⁹ liberi arbitrij,cuitatio mali consortij. parte.5.folio.28.D.

Legis scientia qui gloriantur & lucem euangelij nō capiunt,significantur per noctuam.parte.1.folio.346.F.

Legem cum euangelio seruare volens,cum patre Iudæo ingreditur ad puellam:Ita & pater Iudęus,& imitator Christianus,vna fornicatione contaminantur,Christum putantes insufficiētem. parte.4.folio.360.F.

Legis obseruantia, temporibus gratiæ, superuacua insinuatur. parte.4.folio.441.B.

Legem spiritualem intelligens conuenire sermonibus Iesu, & in prophetis absconditam dei sapiētiam,ille videt Moysen & Eliā in gloria cum Iesu.parte.5.folio.53.H.

Legi mandatum Christi non est contrarium, sed latius legem in se concinet,& declaratur exemplo.parte.5.folio.20.E.

Legis figuram habet Iohannes Baptista quæ prænuncia Christi, pectoribus perfidorum, quasi carceribus luce vacuatis inclusa tenebatur,ne plenum testimonium dominicæ dispensationis sine euangelij attestatione proferret.parte.5.folio.144.A.B.

Legis & euangelij triplex ordo.s.ordo temporis,& dignitatis,& virtutis.Prioritate temporis,lex vet⁹ prior est quàm noua,prioritate autem dignitatis est conuerso. &c.parte.5.folio.132.H.

Legis nouæ & veteris triplex differentia ,videlicet ex tempore,ex legislatore,ex modi tradendi diuersitate.parte.6.fol.133.G.H.

Lex noua saluat,& non vetus.parte.6.fol.152.A.

Legem si spiritaliter intelligam, non vetus Testamentum nomino.Illis tantum lex vetus est Testamentum qui eam carnaliter intelligunt. Illis vetus est & senuit, quia vires suas obtinere nō potest.Nobis autem qui eam spiritaliter exponim⁹ semper noua est,& vtrunque nobis nouum Testamentum est, nō temporis ætate,sed intelligentiæ nouitate.parte.1.folio.291.G.

Legis nouę eminentia respectu veteris ostenditur per similitudinem artificis superioris seu præsidentis ad inferiores materiā præparantes.parte.6.folio.136.A.

Legis & euangelij differentia timor,& amor.Timor autem respicit cōditionem seruilem,Amor autem liberam.parte.6.fo.211. G.Item .parte.1.folio.217.B.

Legis euangelicæ perfectio ostenditur multipliciter. parte.6.folio.132.E.F.G.

Legis nouę profectio est per hoc, quòd dicitur perfecta est dom⁹ domini in oi opere suo.Ibidem.H.

Legis nouæ mysteria comparantur ceręq; tunc lucem reddit, cum calore dissoluitur.parte.3.folio.114.F.

Legis amaritudo per gratiam euangelij dulcorata,& quod in sacramentis legalibus latebat,in luce positum est.Vbi enim latet ecclesia Christi & veritas:parte.3.fo.166.A.

Legis doctrina ante aduentum Christi in gente Iudæa licet fuerit tamen per doctorum negligentiam in multis corrumpebatur, donec veniret ipse qui legem dedit,& per sanctæ trinitatis fidē, decalogum in Moysi & prophetarū scriptis spiritualiter obseruandum doceret.parte.2.fo.172.A.

Legis Mosayę literam quan ille populus legalis assidua lectione resonabat,ac pro magno habebat, redemptor noster contriuit ac sensum spiritualē in ea intelligere eos docuit.p.2.fo.177.A.

Legem dei cum audis recitari,inquiras senper,& dicas doctorib⁹ Quid est hoc?Et vnde hoc trahitur.parte.1.folio.156.E.

Legis verba qui audit & assistit,vultu atque oculis intentus:cor de tñ & cogitatione vagatur:auersus est.parte.1.folio.206.G.

Legis sermo,in vultu cum velamine signatur, quia scientiæ gloriam habet,sed occultam, nihil perfecti oculis ad iustificationē habuit.Et significatur per vultum Moysi habentem,cuius vultus in lege glorificatur,sed manus intra sinum missa, leprosa facta est.Et quid per vultum & manum designatur. parte.1.folio.206.H.

Legem significat ficus,sicut botr⁹ figuram Saluatoris gestat.quia nec Christus sine lege,nec lex sine Christo:parte.1.fo.331.C.

Legis finiendæ tempus & modus in sola dei præscięntia sunt absc̄dita,nec profunditas sapiētię dei:vel secretū cōsilij alicui pater. Et de hoc figura in Moyse,cuius sepulchrum non cognouit homo vsque in præsentem diem.parte.1.folio.377.A.

Lex euangelij Christi nullum malum permittit sicut aliæ leges. parte.4.folio.49.D.

Lex noua dicit Testamētū sempiternū dupliciter.p. 4.fo.204.A.

Lex vet⁹,p nouā nō est abolita,sed magis perfecta.p.4.fo.205.A.

Lex euangelica dicitur iugum à iungo gis, quia iungit fideles ad inuicem.s.Iudæos & Gentiles.parte.5.folio.40.F.

Lex noua dicitur nouitas spiritus,quia non fuit scripta per Christum,sed impressa cordibus apostolorum per spiritumsanctū renouantem corda apostolorum & linguas eorum secundum prophetiam Ieremiæ.parte.6.folio.15.D.

Lex noua fuit & est perfecta respectu fidei, respectu præceptorū, & respectu finis circa medium.parte.6.folio.132.E.F.

Lex noua prior est veteri dignitate & virtute,non autem tempore.parte.6.folio.132.H.

Lex noua(quæ est lex amoris)debet esse in corde scripta:propter quod à Christo scriptā non fuit in tabulis lapideis vel cartis, sed in cordibus credentium per spiritum sanctum. parte.1.folio.338.D.

Lex Christi,vtrum debuit tradi scripto sicut lex Mosaica.Et arguitur pro & contra, cum responsione & solutionibus argumentorum.parte.5.fol.114.F.G.Item parte.6.folio.3.H. & extensi⁹ fo.148.G.H.& fo.149.A.C.Itē .parte.4.fol.155.C.& fo.282.F.

Legem &

Legem & prophetas vtrum Christus impleuerit,& non soluerit. Et arguitur pro & contra Cū responsionibus & solutionibus argumentorum.par.5.fo.19.H.

Legem euangelicam Christus non scripsit in pellibus vel in tabulis materialibus,sed in humanis cordibus.par.4.fo.154.D.

Lex per Elizabet,sacerdotium Iudæorum per Zachariam sacerdotem:& quomodo Iohannes annunciatur,concipitur,nascitur,mystice exponitur.par.5.fo.124.A.B.

Lex noua quando apostolis data est,& q̄differenter ad veterem legem.par.6.fo.148.F.

Lex veteris Testamenti per arcturum significatur.p.3.fo.72.E.

Esse in lege,& esse sub lege quomodo differunt.par.3.f.87.A.

Lex(quæ sub percussione vltionis populum tenuit,& sub qua timore seruiebatur)designatur per hoc qd̄ dicit ,ppheta:Manū tuam longè fac à me.par.3.fol.32.A.

Lex euangelica septiformiter est signata.Primò reuelatione spiritussancti ipsam dictando.Scd̄ò signauit Christus eam in cordibus apostolorum eam scribendo.Tertiò signauerunt eam euāgelistę,in volumine scribendo.Quartò apli &c.Quintò martyres .Sextò doctores sacri,Septimò religiosi &c.part.2.fol.264.H.& fo.265.C.

Lex euangelica significatur per butyrum.Est em̄ vberrimū & pinguissimum euangelicum testimonium,qd̄ velut oleum fidelibus in signum datur.par.1.fo.70.B.

Lex dicitur aliquando generaliter vetus Testamentum,aliquando psalmi,lex vocantur.par.6.fo.9.A.

Legem dei esse in manu serui illius.Mirum q̄ inuenitur verbum hoc in epistola Artaxerxis,quo prophetæ solent vti.Et quare in prophetis ponitur.par.2.fo.250.B.

Legis diuinæ meditatio in Meditari.

Leges aliquæ fuerunt datæ à deo Moysi ex causis emergentibus præter illas quas dedit pro ordinatione operi in cōmuni,sicut imperator condidit leges.par.1.fo.313.H.& fo.314.D.

Leges humanæ multa permittunt& etiam statuunt,quæ per diuinum iudicium sunt puniendā.par.1.fo.360.D.

Lex diuina nullum excludit,etiam extraneum,à cultu dei,& ab his quę pertinent ad animę salutem.par.1.fo.357.G.

Legem statuēs quō illi subiect⁹ sit,& quō nō.par.5.fo.70.G.

Lex infernalis regni est,q̄ ibi nullus à culpa,nec à pœna potest liberari,nec regredi:sed semper in presenti vita possunt; homines à culpa per pœnitentiam sanari,& per gratiam iustificantē ad immortalitatem glorię deduci.par.3.fo.369.C.

Lex Mahumeti à gladio incœpit,& per gladiū tenetur,& gladio terminabitur.par.4.fo.417.C.

Lex Mahumeti scd̄m aliquos debuit durare per septingentos sexagintasex annos,quod improbatur.par.6.fo.260.B.C.

Lia Lia affligebatur ex quatuor.s.quia videbatur omnibus abiecta, à Rachele despecta,viro extranea,& à deo neglecta& ideo dominus dedit sibi quadruplicem consolationem.s.de quatuor filijs.par.1.fo.91.H.

Lib Libamen quid est.par.4.fo.94.C.& fo.222.F.Itē p.1.fo.194.D.

Libamētum dicitur oblatio propriè de liquidis,vt de vino & oleo.par.1.fo.223.H.

Libanus mōs in Phœnicia.Est & alius vbi Elias habitabat in terra promissionis.Et quid significat.par.4.fo.55.B.& fo.71.A. & fol.98.E.Item par.3.fo.412.A.Et ab eo denominata est terra quæ est circa montem illum.par.1.fo.330.C.

Libanus significat templum qd̄ erat in Ierusalem,qd̄ in pluribus scripturis veteris Testamenti dicitur Libanus,eo q̄ factum fuit de lignis Libani.par.4.fo.235.B.

Libanus apud Græcos & Hebręos mōs dicit & thus.p.4.f.350.B.

Libanus est etiam arbor aromatica ramosa & valde gratiosa. parte.3.fo.363.H.& fo.412.C.

Libano in terra promissionis nihil est excelsius,aut nemorosius. parte.4.fo.417.B.

Libellus repudij non fuit concessus,vt per se esset licitus,sed ad maius malum euitandū. par.1.fo.358.G.H.Item p.4.f.425.G.

Libellum repudij quare Moyses permisit.par.5.fo.21.H.

Libellus repudij quare datus fuit,& ob quas causas.parte.5.folio 60.H.& fo.61.A.

Libelli conscriptio repudiantibus erat iniuncta,licet repudiatio non esset iniuncta,sed tantū permissa.par.1.fo.358.G.

Libelli repudiationis forma quæ erat,& an causa repudij in libello erat scripta.par.1.fo.358.G.

Libellum separationis apud Hebræos dabant vxoribus suis viri procedentes ad bellum,vt liberius possent contrahere,si viri in prælio morerentur.Sed quid veritatis hoc dictum cōtineat aduerte,par.2.fo.108.H.& fo.109.A.

Libellus repudij pro vxore dimittenda quomodo fuit licit⁹.parte.5.fo.21.H.

Liber habet similitudinem speculi,quia sicut in speculo apparēt formæ sensibiles :sic in libro relucent intelligibiles veritates. vnde & diuina præscientia,in qua relucēt omnes virtutes,liber vocatur,in quo libro legerunt sancti apostoli & prophetæ & alij sancti.par.1.fo.3.D.

Liber dei dicitur quādoq̄ noticia diuina generaliter sumpta,prout se extendit ad prædestinationem & scientiam,vbi omnes sūt scripti.par.3.fo.292.H.

Liber vitæ potest dici tripliciter,sicut & liber militiæ.parte.1.folio.201.C.G.

Liber vitæ est prædestinatio à qua nullus scriptus simpliciter deletur,quia finaliter saluabitur,tamen scd̄m quid deletur quando cadit à iusticia,& rescribitur gratia recuperata. par.6.f.245. F.& fo.102.E.H.& fo.224.F.& fo.271.C.

Liber viuentium est prædestinatio diuina,& an aliquis possit deponi de illo libro.par.3.fo.182.F.

Liber vitæ quid sit, & qui sunt in eo scripti scd̄m diuinam prędestinationem,& qui scd̄m præsentem iusticiam.par.6.fo.102.H

In libro vitæ dicūtur aliqui scribi dupliciter.Vno modo simpliciter.Alio modo scd̄m quid.par.1.fo.200.B.

Libro vitæ in scribi vel ab eo deleri, quomodo & quando fiat. parte.6.fo.22.B.

Libri de quo delentur peccatores & iniqui non est lex,vt dixit Ra.Sa.sed liber vitæ.par.1.fo.200.B.

Liber vitæ dicitur prędestinatio,sicut & sacra scriptura diuinitus reuelata liber vitæ dicitur.par.2.fo.283.F.

Liber diuinæ prædestinationis dicitur liber vitę agni,ratione deitatis,& etiam ratione humanitatis,inquantum omnes prædestinati saluantur in fide mediatoris.par.6.fo.259.B.

Liber diuinæ prædestinationis in die iudicij aperietur,sic dictus metaphoricè,quia tunc apparebit manifestè omnibus qui erūt ad beatitudinem assumendi & qui non.par.6.fo.271.B.

Liber mortis an dicendum sit sicut liber vitæ.par.3.fo.294.B.F.

Liber vitæ & mortis quis sit,& quę in eo scribuntur.p.3.f.292.H.

Libros sanctos scripserunt episcopi & doctores,qui ordinati fuerunt per singulas vrbes,quibus abundante fame verbi,& deficientibus doctoribus,indigētiā nostrā reficerem⁹.p.1.f.107.A.

Libros pulchros nonnulli magis habere volunt quàm emendatos.par.3.fo.2.A.

Libri à philosophis traditi si comparentur ad libros sacrę scripturæ,magis dicendi sunt libri mortis q̄ vitæ,propter finem quē habent,& quare,& quomodo.par.1.fo.3.A.F.

Libri philosophici à Græco in Latinum translati multa retinent vocabula Græca,sicut hyle cenith &c.par.3.fo.13.D.

Libri sacrę scripturæ dicuntur libri vitæ generaliter.par.1.f.3.A.

Libri sacrę scripturæ sunt reuerenter tractandi exemplo Iudęorū qui magnam reuerentiam faciunt libris veteris Testamenti.parte.5.fo.137.C.D.

Libris vete.Test.Iudæi hanc reuerentiam faciunt,q̄ nullo modo sederēt iuxta illos,sedēdo ita altè sicut illi sūt positi.p.5.f.137.C.

Libros dei scindūt comburuntq̄ igni,qui per cupiditatis ignem legis dei finceritatem hæretica prauitate discindunt.parte.4.folio.432.A.

Libros gentilium damnatorum aliqui Christiani reprehēsibiles non solum reuerentius tractant q̄ libros veteris Testamēti,sed etiam q̄ nouum,& etiā q̄ sacra euāgelia.par.5.fo.137.D.

Libris suis Hebræi à principijs librorum nomen imponunt. parte.5.fo.5.A.Item par.3.fo.303.C.

Libri omnes diuinæ scripturæ,quia consentiunt,vnus liber sunt par.3.fo.398.A.

Libri veteris & noui Testamenti septuagintaduo sunt.parte.2.folio.208.E.& fo.210.A.

Libri canonici veteris Testamenti sunt viginti duo ad numerum viginti duarū literarū Hebręorū.par.1.fo.2.B.

Libri veteris Testamēti quare respōdent in numero literis alphabeti & nō libri noui Testamenti.par.4.fo.331.H.

Libri vete.Test.correspōdēt libris no.Test.par.1.fo.23.A.

Libri Hebręorū notabiles vete.Test.sic habētur scripti,q̄ in vna colūna ponitur Hebraicū purū,& Chaldaicū scriptū à Ionathā literis Hebraicis in altera:& vtunē Iudęi isto Chaldaico quasi ꝓ expositione,& quare.par.6.fo.275.F.

Libri Hebręorū q̄ sūt extra Bibliā ꝓ magna pte scripti sūt in idiomate Syriaco,literis tamē Hebraicis:qd̄ de facili potest fieri:qa literæ hic & ibi sunt eiusdem numeri & soni, differentes tantū characteribus.par.6.fo.165.G.

Libri viginti quatuor apud Hebræos q̄ sūt ī canone scripturarū

Index in Glos. ordi.

signantur per viginti quatuor seniores in Apocalypsi.parte.2. folio.139.F.Item parte.1.folio.2.B.

Libri veteris Testamenti ab Hebræis diuiduntur in tres partes. s. in legem,in prophetas,& in agiographa.parte.1.folio.2.B.Itē parte.2.folio.6.B.in tex.

Libri canonici veteris Testamenti à Iudeis recepti, sunt apud eos multipliciter conscripti. Vno modo purè Hebraicè.Alio modo Hebraicè, sed nō purè videlicet sermone Chaldaico,sed literis Hebraicis.parte.6.folio.275.F.

Libri veteris & noui Testamentorum secundum aliquos latinos diuiduntur in libros legales,historiales sapientiales,& prophetales.Quot & qui in singulis istis cōprehenduntur.parte.1.folio.2.E.& folio.23.A.Item parte.6.folio.275.A.

Libri canonici, & non canonici, quot & qui dicantur.parte.1.folio.22.B.D.E.F.

Libri non canonici differentiā inter se habēt.Sūt enim aliqui maioris autoritatis,& aliqui minoris,& qui sint tales.parte.1.folio 2.B.C.Item parte.2.folio.283.F.

Libri sacræ scripturę qui canonici nuncupantur,tantæ sunt autoritatis, quòd quicquid ibi cōtinetur verum tenetur firmiter & indiscussè.parte.2.folio.283.F.Item parte.1.folio.2.A.

Libri qui nō sunt de canone, recepti sunt ab ecclesia, vt ad morū informationem in ea legantur,tamen eorum autoritas ad probandum ea que in contentionem veniunt, minus idonea reputātur.parte.2.folio.283.F.Item parte.1.fo.2.A.

Libri qui non sunt de canone sunt isti,scilicet liber sapientiæ. Ecclesiasticꝰ,Iudith,Tobias,& libri Machabęorum, liber Baruch &c.parte.2.folio.183.E.

Libri noui Testa. omnes non semper eiusdem autoritatis recepti fuerunt ab ecclesia.parte.1.folio.2.F.

Liber Numeri quare sic dicitur literaliter & mysticè.parte.1.folio.265.B.F.

Liber Deuteronomius in templo repertus est decimooctauo anno Iosię.parte.2.fo.183.E.Item part.4.fo.209.F.

Liber Deuteronomij secundum Hebræos fuit scriptus à Moyse, excepto vltimo capitulo, quod scripsit Iosue post mortē Moysi.parte.1.folio.329.D.

Liber Iob totus rhetoricus, cuius modus est sententiam eandem pluribus modis explicare.parte.3.folio.26.B.

Liber Psalmorum totam scripturam continet per modum laudis,qui scriptus est per Esdram propheram,qui legem combustam à Chaldæis reparauit.parte.3.fo.83.E.G.

Liber vnus est,liber duodecim prophetarum apud Hebręos. Augustinus verò duodecim libros nominat.parte.6.fol.177.E.

Libri duodecim prophetarum in vno volumine coarctantur.Et quare.parte.1.folio.15.E.

Libros legis & prophetarum prius ignotos, Christus post resurrectionē manè factā ad instructionem ecclesiæ cōcessit.Et dicūtur panes,sed ipse est panis in Euangelio.parte.1.folio.157.B.

Libri Dauid,Daniel,Iob,quare inter prophetales libros non cōputantur,nec inter legales.parte.3.folio.85.F.

Libri prophetales secundum Hebræos incipiūt à libro Iosue,sed secundum expositores nostros incipiunt libri historiales. parte 2.folio.3.G.F.

Liber Tobiæ licet recipiatur in ecclesia ad legendum pro ædificatione,tamen non est efficax ad probationem alicuius dubij. parte.2.folio.81.B.Et non est de numero illorum nouem, quæ propriè dicuntur agiographa.parte.1.folio.2.C.D.Item parte 2.folio.283.B.

Liber sapientiæ non est de canone, ideo nō sumitur efficax argumentum de eo.parte.3.folio.385.D.

Liber Enoch de quo Iudas apostolus assumit testimonium apocryphus deputatur.parte.6.folio.238.F.

Liber Canticorum secūdum Hebręos,est de deo & ecclesia Israel, de Aegypto educta per ipsum.parte.5.folio.5.H.

Liber canticorum totus procedit parabolicè, nec tamen apparet lucidè quibus personis determinate parabolæ secundum sensū literalem sint applicandæ.parte.3.folio.355.C.

Liber Ecclesiasticus post reditum captiuitatis Babylonicę scriptꝰ est.parte.3.folio.438.C.

Liber Ieremię cōbustꝰ est,cuius causa habeē.parte.4.fol.160.B.C

Libri Machabæorū ab ecclesia recipiuntur propter auctoritatē, & non libri Iosephi.parte.4.fo.429.C.

Libri Machabæorum quāmuis non sint canonici,tamen maiotis autoritatis sunt quàm Iosephi.parte.4.folio.429.C.

Liber secundus Machabęorum est quædam abbreuiatio cuiusdā magni voluminis à Iasone Cirenæo conscripti habentis quinque libros partiales,in quibus facta Iudæ Machabæi & eius sociorum diffusè tractantur.parte.4.folio.460.H.

Liber secundus Machabæorum quantum ad eius præfationem re putatur à multis apocryphus.parte.4.folio.462.H.

Libri per Esdram propheram restaurati post vastationem bibliothecæ à Chaldæis,sunt pauci vnde non habentur: Liber iustorum,Liber bellorum domini,Liber carminum Salomonis &c. parte.2.folio.97.E.F.H.& fol.198.F.& fol.214.B.& fo.231.D.

Liber bellorum domini quis sit.parte.1.fo.299.H.

Liber iustorum de quo.2.Regū.1. fit mentio, non habetur apud nos,nec multi alij libri.parte.2.folio.97.H.& folio.98.B.

Libri Nathā prophetæ & Ahię Silonitis nec apud nos, nec apud Iudæos habentur. parte.2.folio.221.G.

Libros legis domini secundum Rab.Sal.cum Achaz quęreret ad comburendum,liber Deuteronomij fuit absconditꝰ in muro templi,& sic cum repararētur muri templi,fuit inuentus. parte 2.folio.183.E.Item parte.4.folio.209.F.

Liber qui dicitur de infantia Saluatoris reprobatꝰ est tanq; ab hęreticis confictus,vt patet in decreto Gelasij.parte.5.fol.194.D.

Librū de Hebraicis quæstionibꝰ super Genesim edidit Hieronymus. sed liber Hebraicarū quęstionū super libros regū dicit non esse Hieronymi,sed cuiusdam Iudæi &c.parte.4.fol.5. C.Item pte.2.fol.74.A.Et expressius quis illius autor fuerit.fo.230.B.

Libris veteris Testamenti,videlicet legalibus,historialibus,sapiētialibus,& propheralibus,qui libri correspondeant noui Testamenti. parte.1. folio.23.A.Item parte.6.folio.239.C.

Libri quinque legis figurātur p quinque equites qui in equis apparuerunt cū frenis aureis decori,& quare.parte.4.fo.473.A.

Libri quinque designātur per quinque vectes, qui tabulas tabernaculi continent.parte.1.folio.183.H.& fol.213.F.

Libri quinque Moysi,per quinque panes significāt.p.5.fo.149.D

Libri quinque Moysi per columnas quinq; tabernaculi designātur,& quare.parte.1.folio.185.A.D.

Libri quinque deq̄ mysticè tractēt & cōsiderent.parte.1.fo.203.F

Libri legis quare diuisi sunt, cum historia tempore indiuisa sit. parte.1.folio.213.G.& fo.214.A.

Libri sacri per spicas significantur, in quibus sunt semina verbi dei.parte.5.folio.94.H.

Liber propheticus dicitur duobus modis.parte.2.fo.61.B.

Liber militię triplici modo dicitur,& quomodo.p.1.fo.201.C.

Libri significantur per digitos,& quare.parte.1.fo.178.A.

Liberam voluit dominꝰ esse nostram religionem,sed malicię dorum adeo seruilibus premunt oneribus,vt tolerabilior sit cōditio Iudæorum: qui non humanis præsumptionibus,sed diuinis subijciuntur institutis.parte.4.folio.429.D.

Liberū arbitriū secundū sententiā sanctorum tēpore naturę lapsę non potest diu vitare peccatum mortale, antequàm reparetur per gratiam.parte.6.fol.153.D.

Liberū arbitriū homo ita violauit, vt iam sine dei gratia,bonū p se agere non possit,enitatur laborare ad virtutes.p.1.fo.199.A.

Liberum monstratur hominis arbitrium. Dei est vocare, nostrū credere,ipso tamen adiuuante vt iusti voluntatis præmium cō sequantur.parte.4.fol.84.A.

Liberum arbitrium nihil agere ī meritorio opere, sed totum esse à deo,&c.Error est.parte.6.fo.64.G.& fo.78.A.

Homo nō potest regi libero arbitrio sine misericordia & iustitia dei.parte.4.folio.125.F.

Liberum arbitrium seruatur, nec ex præscientia dei, quasi facere quid,vel non facere,necessitate cogitur.parte.4.fo.146.E.F.

Liberum arbitrium & angelo & homini deus permisit ad vniuersa,& quare.parte.4.fo.208.F.

Liberi arbitrij habilitatem ad bonū diminuit multiplicatio peccatorum.parte.4.fol.230.C.

Libertatem arbitrij in Christo non tollebat, quòd sciebat passionem suam determinatam à deo patre,à cuius determinatione non poterat declinare,parte.5.fo.80.D.

In liberalibus studijs cum locum recitare,vel locutionē,vel laudē vel alias per ordinem materias audierimus ex materię nomine, profectum adolescentis aduertimus.parte.1.fo.324.G.

Liberalitas politica habet medium,sed infusa excedit hoc mediū. parte.6.folio.71.B.

Liberalitas est medium inter auariciam & prodigalitatem. parte 3.folio.419.D.

Liberare hominem de famis periculo melius est,quàm sacrificiū deo offerre.parte.5.fol.41.A.

Liberare à demone homines possunt,sed in dei verbo resurrectionem mortuis imperare, solius est diuinæ potestatis.parte.5.folio.137.G.

Liberatio duplex:Prima Iudæorum à captiuitate Babylonica. Secunda

Secunda fidelis omnium.Et prima figura secundæ est,& secunda tertiæ .par.4.fo.82.D.Item par.3.fo.211.F.
Liberatio Babylonica an fuerit glorioſior & cõpendioſior Aegyptiaca.par.4.fo.134.H.& fo.135.C.D.& fo.142.G.
Liberatio populi Chriſtiani mirabilis à Saracenis à ſigno cęlitus dato.par.3.fo.194.D.& fo.190.D.
Liberata à deo magnificè cõmunitas fidelis vel perſona ſingularis,de afflictione magna corporali,tempotali, vel ſpirituali, ex hoc ad dei laudem deuotè excitetur.p.3.fo.195.B.& f.196.F.G.
Liberatus ab aliquibus tentationibus dæmonis & timens de futuris,agat gratias de liberatione præcedenti,& oret liberari de ſequenti,& congruit ad hoc pſalmus.cxiij.par.3.fo.257.H. & folio.258.B.
Liberatio hominum à periculis ſpiritualibus.ſ.à cultura idolorũ ab hæreſi,à deſperatione,à periculo,qd' eſt in regimine eccleſię & pro eiſdẽ inuitatio ad diuinam laudem.par.3.fo.246.H.
Liberatio à captiuitate Babylonica fuit figura liberatiõis p Chriſtum fiendæ.par.3.fo.221.H.& fo.222.B.
Liberatio regni Iudæę à perſequutionibus fuit ſignũ figuratiuũ ſaluationis mundi fiendæ per Chriſtũ.par.4.fo.20.A.
Liberatio populi Iſrael de Babylone facta per Cyrum fuit figura liberationis à poteſtate dæmonis p Chriſtũ factę.p.4.fo.82.G.
Liberatio populi Iſrael per Cyrum fuit ſignũ & figura liberationis fiendæ per Chriſtum.par.4.fo.155.D.
Liberatio particularis fuit figura & ſignu liberatiõis generalis totius populi Iſrael fiendę p manũ Moyſi qui nõ peccauit,Aegytium,ppter Hebrçũ interficiendo.par.6.fo.176.B.
Liberatio Chriſtiani populi & eccleſiæ p orationes bonorũ de p ſequutionibus imperatorum Romanorum ſummopere eſflagitatur.par.3.fo.195.D.& fo.208.D.
Liberatorum diuinitus à periculis & anguſtijs inuitatio ad gratiarumactionẽ,vt ſunt deuiatio,captiuatio ab hoſtibus,infirmitas corporalis,tempeſtas in mari à deo imiſſa &c.p.3.f.246.H.
Liberat deus ſæpe per homines,& liberat aliquando per ſemetipſum.par.3.fo.439.B.
Libertas prædicandi & confeſſiones audiendi pauperum religioſorum frequenter reſcinditur & impeditur in prçiudicium cõmunis populi.par.4.fo.418.D.
Libertas domum facit,ſeruitus carcerem.par.6.fo.298.C.
Libertatis cura magna eſt apud Iſraelitas.Et nos qui ſerui peccati ſumus in libertatẽ in ſeptenario reuertamur.pte.2.fol.14.F.G.
Libertas qua liberati ſumus à Chriſto,eſt pctõrũ remiſſio,& fidei per dilectionẽ operãtis iuſtificatio .par.6.fo.86.B.
Libertas maximè eſt deſiderabilis à creatura rationali.p.5.f.112.B
Libertas arbitrij in malis ſiminuitur,& virtues auferunt,qd' non fit in bonis.par.3.fo.201.A.
Libya eſt quędã pars quę propriè dicitur Libya,q̃uis hoc nomẽ vniuerſæ Africæ competat.par.2.fo.15.F.
Libyæ populus qui erat ſubiectus regi Aſſyriorum,& eſt in extremo fluminũ Aegypti vocatur muſca,& quare.par.4.fo.20.D.
Libidinis vi,mẽs in corpore carnalis fornicationis ſtatũ captiuatur,ſubmergitur & abſorbetur,vt in ipſo momento nihil aliud cogitare homini liceat.par.6.fo.41.F.
Libidinẽ & carnis concupiſcentiam Apoſtolus non laudauit,dicens vſum fœminę eſſe naturalẽ.par.6.fo.5.F.
Libidinis reumatibus ſi quis inundatur,& luxuriæ æſtibus circũluitur,non dicitur ſtare ſed ſedere.par.1.fo.304.E.
Libidinum incentiua frequenter impetunt caſtitatem.parte.1.folio.105.E.Interl.
Libidinoſum aliquando q turpis ſermo demonſtrat.p.4.f.223.A.
Librarij & antiquarij qui dicuntur.par.2.fo.239.E.
Licentiam reddũdi in Iudæã dedit Cyrus Iudæis.par.4.f.204.A.
Licere poteſt aliquid & non expedire,expedire autem qd' non licere,non poteſt.par.6.f.41.A.& ſup hoc q̃dã diſtinctio.Ibidẽ.
Licere nunq̃ dicitur qd' prohibetur.Ibidem.B.
Licent multa ratione neceſſitatis,q̃ alias nõ licerẽt.p.2.f.233.B.G.
Licitum aliqd' de ſe fit illicitum ratione alicuius circunſtantię.parte.1.fo.309.C.
Licinius primò fuit Chriſtianus pacificus,tamẽ dcto poſtea factus eſt perſequutor eorum.par.6.fo.250.G.
Licinius poſt mortem Conſtantini perſequutus eſt eccleſiam,& poſtea Iulianusapoſtata.Licinius in bello fuit deuictꝰ,& apud Theſſalonicam capite trũcatus:Iulianus à ſancto Mercurio lancea fuit tranſfixus.par.4.fo.88.B.C.
Licitum eſt aliquando ſentire contrarium in dictis ſanctorũ, ſed quomodo .par.5.fo.53.G.H.
Lidda eſt ciuitas Palæſtinę in littore maris magni ſita.parte.4.folio.451.A.
Lignum pomiferum denotat omne lignum faciens fructum .par.1.fo.25.H.
Lignum vitæ in medio paradiſo &c.quomodo & qualiter .par.1.fo.36.F.G.
Lignum vitæ homini datum eſt ad reſtaurandum vitam eius,& ad impediendum ſenectutem.par.3.fo.36.H.
Lignum ſcientiæ boni & mali dictum eſt,vt per illud homo experiretur quanta eſſet diſtantia inter bonum obedientiæ.& malũ inobediẽtię.parte.1.folio.37.D.
Lignum ſcientiæ boni & mali erat corporale,ſicut aliæ arbores, nec cibo noxium.Qui emẽ fecit omnia bona valde,nihil mali in paradiſo ſtatuit &c.par.1.fo.36.G.
Lignũ eſſe ſciẽtiæ boni & mali,quomodo intelligere potuit homo,qui vſum mali neſciebat omnino.par.1.fo.37.G.
Ligna ſethim ad faciendum tabulas tabernaculi & arcæ & menſæ,& aliqua alia, quam Iacob fecit aſportare in deſertum,& vnde habuit.par.1.fo.176.C.
Lignum oſtenſũ Moyſi ſcd'm aliquos erat de natura ſua amarum,& ſic fuit ibi maius miraculum inquãtum per eius immiſſionem dulcoratę ſunt aquæ,& factæ potabiles.par.1.fo.155.H Item par.3.fo.360.D.
Ligna Libani ,p tabernaculo,vñ,& à quo dicta ſũt.p.3.f.360.D.
Lignum offenſionis dicitur vetitũ,per cuius concupiſcentiam hũmanum genus incurrit mortem:ſic per concupiſcentiam auri incurrunt cupidi mortem peccati.par.3.fo.419.D.
Lignum prçciſum de vite ſignat hominem inhabilem ad bonũ , par.4.fo.130.C.
Lignum viride quod deſiccatum eſt,ſignificat populum Iudaicũ pro maiori parte manentẽ in ſua infidelitate,ſed lignum aridũ frondeſcens,ſignificat gentilem populum fructificantem per fidei ſuſceptionem.par.4.fo.236.B.
Lignum vitę eſt Chriſtus quo beati fruuntur.parte.6.fo.243.G. & fo.275.B.
Lignum dominicæ crucis qualiter eſt inuentum,& à quibus perſonis,& etiam vnde ortum habuit.par.5.fo.201.C.
Lignum ſanctę crucis,vbi & per quem plãtatũ,& de eius mirabili operatione.Ibidem.C.
Lignum Ieſu Chriſti miſſum in panem quomodo ſermonem,ſiue verbum & aquam amaram,legem,ſ.dulcorauit.parte.4.folio.128.E.F.
Lignum propter trophęum dominicæ paſſionis congruit ſacramentis.par.2.fo.262.B.
Ligno,non eſt in Hebrço,nec in Greco,nec in tranſlatione Hieronymi,cum dicitur in pſalmo:Dicite in Gentibus,quia dominꝰ regnauit.Sed eſt additio &c.Quare hymni eccleſiaſtici verſus: Impleta ſunt quæ concinit Dauid &c.ſcd'm additionem conſcriptus eſt.par.3.fo.231.C.
Ligna altaris holocauſti quomodo tanto igne vicino incombuſta permanere potuerunt &c.par.1.fo.186.E.
Lignum quoddam,ſ.anchiton,cum plus arſerit,mundius fit.parte.1.fo.186.E.
Lilium comitante odoris gratia ,candidum cõlorem foris,intus auroſum oſtendit.par.2.fo.141.B.
Limbus ſanctorum eſt ſuperior pars inferni.par.1.fo.103.B.
Limbus ſanctorum añ Iacob iã receperat multos.par.1.fo.120.C
Ad limbum inferni deſcendebant ſancti patres,q̃uis eſſent mundati ab originali & actuali peccato,& quare.par.6.fo.18.B.
Linea accipitur pro chorda latomi.par.4.fo.367.B.
Linea quam poſuit deus in Iſrael quæ fuerit,nam per ipſam denatur diuina iuſticia tortuoſitatem culpæ emendans per pœnam.parte.4.fo.367.C.
Lineamenta vniuerſa & rugę veſtis Ieſu in ſaxo tanq̃ ſculpta cernuntur,vt dicitur,dum per medium illorum de rupis vertice deſcenderet.par.5.fo.137.G.H.
Lineamenta corporis non ſunt in deo,ſicut intellexerunt Iudæi, & aliqui Chriſtiani ſimplices, qui Anthropomorphitæ dicti ſunt.parte.4.fo.106.D.
Lingua ſerpentis fuit mota ad loquendũ virtute dæmonis. Sed lingua aſinæ Balaam mouebatur per bonũ angelum:neutę tamen intelligebat verba formata,ſed ſolum angeli mouentes linguas eorum ad ſormationem verborum.par.1.fo.40.H.
Lingua per Adam primitus data.i.Hebræa manſit in confuſione linguarum in ea parte hominum,quæ non angeli vel principes ſed dei portio eſt.par.1.fo.294.F.
Lingua Hebræa ſola fuit ante confuſionem turris.parte.1.fo.38.E.Interl.
Lingua Hebraica fuit prima & communis omnibus vſq ad ędificationem turris Babel.par.4.fo.40.G.H.

Index in Glos. ordi.

In linguarum diuisione nihil nouum fecit deus, sed dicendi mos dos & formas loquelarum diuersis gentibus diuisit &c. parte.1. folio.59.A.

Linguam impressit vnus angelus vni homini, alius Aegyptiam, alius Grecam, & sic fortasse diuersarum gentium ipsi principes fuerūt, qui linguę & loquelę videbant autores. par.1. fol.294.F

Linguas diuersas in hominib⁹ & loquelas diuersi angeli operati sūt (vt putandū est) in cōfusione linguarū. Venite (inquit de⁹) ad angelos, confundamus linguam eorū. parte.1. folio.294.F.

Lingua vnaquæque aliquid proprietatis habet quod apud alias videtur vicioſum. parte.1. fo.209.F.

Lingua Hebraica maxime distat à lingua Romana. p.1. fo.366.C.

Lingua Hebraica & Syriaca sunt valde propinquæ, & homines notabiliter literati magis vtebātur lingua Syra quàm Hebræa: vnde & libri eorum qui sunt extra Bibliam, pro magna parte scripti sūt in illo idiomate, literis tamen hebraicis quod de facili potest fieri, quia literæ hic & ibi sunt eiusdem numeri & soni, differentes tamen characteribus. parte.6. folio.165.G.

Lingua Hebræa licet sit vna, tamen variatur secundum diuersitatem prouinciarum, & vnaquæque prouincia & regio habet proprium loquendi sonum, quem mutare non possit. parte.5. folio.82.C. & folio.117.E.G. Item parte.2. fol.53.B. Item parte 6. folio.165.E.

Linguę principales fuerūt tres. s. Hebraica, Greca & Latina. Et istis tribus titulus positus super Christum crucifixum scriptus est. parte.5. folio.180.H. & fol.239.A. Item parte.2. folio.60.A.

Linguę sicut per rebellionem ad deum fuerunt diuisę, sic per infusionem spiritussancti fuerunt vnitæ. parte.6. folio.167.C.

Lingua deseruit in duobus. s. gustu & loquela, quibus punit⁹ est dives. parte.5. folio.167.H.

Lingua eo quòd sita est in lubrico, male corrigibilis est à multiloquio, & per consequens à stulticia. parte.3. folio.336.G.

Lingua cum non restringitur, nequaquam vbi ceciderit, iacet, sed semper ad deteriora descendit. parte.3. folio.46.A.B.

Lingua, membrum scilicet quod mouemus in ore, cū loquimur signa rerum dantur, non res ipsæ proferūtur. parte.6. fo.55.A.

Lingua suauiter docens, multo plus confortat intellectum quàm vinum & musica cor. parte.3. folio.429.A.

Lingua erudita quæ scit fratres instruere & corrigere, est bona merces. parte.3. folio.439.A.

Lingua inflammata à gehenna qui murmurant vel detrahunt, ignis domini iustæ vltionis in futuro illos excruciat. parte.1. folio.282.A.

Linguas aduersantium incipit pati, qui seculo cōrempto, soli hærens deo, cogitat proficere: has qui non patitur, nondum proficere conatur. parte.3. folio.275.F.

Linguam in fluxa eloquia relaxare, est aquam dimittere. parte.3. folio.325.E.

Lingua mendax quicquid simulat, hoc quasi verum esse manus operis ostentat. parte.4. folio.314.A.

Linguæ adulantium, in Adulantium linguæ

Lingua inter epulas splendidas magis relaxatur ad loquendum inepta. parte.5. fol.167.H.

Per linguam cuncta ferè facinora aut cōcinnantur, aut patrantur aut defenduntur. parte.6. folio.213.F.

Linguæ vel loquacitatis malum ostenditur ex quatuor, quia inficit communiter, multipliciter, incurabiliter & innaturaliter. parte.6. folio.213.H.

Lingua prauorum bestijs, ferocitate, volucribus leuitate, serpentibus virulentia præcellit. parte.6. folio.216.A.

Linguā qui laxat in fluxu loquēdi caput est iurgiorū p.3. fo.20.B

Lingua postquam leuitate vsa conuincitur, quid restat nisi vt cōticendo refrenetur? parte.3. folio.76.F.

Linguæ ostium sit quod modo claudatur modo aperiatur. parte.3. folio.20.B.

Lingua tertia vel media quàm mala est, & quot mala ex ea proueniant. parte.3. folio.417.D.

Lingua iniuriatur, cum ad detractionem proferendam applicat, quia per hoc pœnam meretur. parte.3. folio.368.H.

Lingua inficit multipliciter, quod probatur per triplex exemplū. s. animale, artificiale, & naturale. parte.6. folio.213.A.

Perfect⁹ est vir qui nō peccat in lingua. parte.3. fo.140.E. Interl.

Lingua Christi vel dei dicuntur apostoli & prædicatores. parte 3. folio.14.F. & folio.135.A.

Lingua angelorum quę & qualis dicatur. parte.6. fo.54.H.

Lingua loqui quid sit, vt Apostol⁹ ait, & quot modis contingit. parte.6. folio.55.B.C.

Non frustra est lingua in verbo, quia facilè labitur. p.3. fo.140.E.

Lingua leuis ad loquendum, est signum leuis mentis, & hoc est malum, & nota quare. parte.3. folio.259.B.E.

Linguā qui non refrenat, concordiam dissipat. parte.3. fol.325.E.

Qui in lingua magis delinquit, in ea plus arsurus esse perhibetur. parte.3. folio.328.E.

Linguis malorum nō multū attendendum est. parte.3. fo.350.A.

Linguę in signum sūt nō fidelibus, sed infidelibus. parte.5. fo.95.F

Linguarū donum repręsentatur per epistolam & euangelium. Et in hoc seruatur in ecclesia cōsuetudo de numero loquentium. parte.6. folio.56.F.

Linguarum varietas qualiter est & qualiter nō. parte.6. fol.56.A.

Linguis varijs loquuntur & orantes & prędicantes, & quomodo. parte.6. folio.166.H.

Linguis varijs locuti sunt apostoli, & quotuplici modo hoc intelligi possit. parte.6. folio.167.A.B.

Lingua dicitur loquela p linguam formata. parte.1. fo.366.C.

Lingua potest dici quælibet signorum prolatio, qua mens aliquid concipit. parte.6. folio.55.A.

Lingua Christi in eo quod dixit: Sermonem quem audistis non est meus &c. non mouebatur ad loquendum ex conceptione animę, nisi secundum quod anima mouebatur ab ipsa diuinitate. parte.5. folio.229.C.

In lingua vna sola. s. Hebręa prędicabat Christus. apostoli autem prędicabāt in omnibus linguis, & ideo prędixit Christus: Et maiora horum faciet. parte.5. folio.228.F.

Lingua & digitus metaphoricè dicuntur in animabus separatis. parte.5. folio.167.H.

Linum de terra procreatum multo labore ad candorem vestis peruenit. parte.2. folio.103.E. & folio.203.F.

Linum signat mortificationem carnis. parte.3. folio.339.E.

In lippis pupillæ sanæ sunt, sed humore defluente palpebræ grossescunt, cuius crebra infusione acies etiam pupillæ vitiantur. parte.1. folio.252.E. Lip

Lyra quid, & vnde dicatur. Et significat ecclesiam, quę in varietate diuersarum disciplinarum, historicè, allegoricè, tropologicè & per anagogen, suauem sonum exprimit. parte.2. folio.203.E. Lyr

Lis proprium est rusticorum. parte.6. folio.119.E. Lis

Litibus eum interesse in foro, culpa non caret, qui in cathedra Moysi magister vult appellari. parte.5. fol.112.B. & folio.175.A Lit

Litare & sacrificare differunt, & quomodo. parte.3. folio. 423.A.

Lithostratus. i. pauimentum siue lapidum structura Græcè, Hæbraicè Golgotha, & fuit locus ante domum Pilati. parte.5. folio.238.H.

Litigare, & morem irę sue gerere, muliere est. parte.2. folio.75.B.

Litigiosi & inquieti à spiritusancto resiliūt. parte.1. folio.140.B.

Litigiosi in disputationibus magis volunt obtinere iniuriosis clamoribus quàm veris rationibus. parte.3. folio.20.C. & folio. 28.B.

Literæ dicuntur elementa quasi alimenta, ad similitudinem mundi elementorum &c. parte.2. folio.60.H.

Literę omnes apud Grecos verba & numerum significant. parte 6. folio.260.A. Item parte.2. folio.305.B.

Literis vtuntur nunc Hebræi quas Esdras inuenit, & non antiquis literis Moysi, & quare. parte.2. folio.60.B.C. & fol.249. E.H. Itē parte.1. folio.370.E.

Literę priores Hebræorū quas Moyses eis tradidit, remanserunt apud Samaritas, quib⁹ illos quinque libros Moysi, quos solos de scriptura sancta receperant, scribere solebant. parte. 2. folio.249.E.

Literę Hebraicę in libro Threnorum prępononuntur singulis versibus, secūdum ordinem alphabeti. parte.4. folio.179.C.

Literę Hebraicæ à Chaldæis non sono sed charactere tantum distinguūtur. parte.4. folio.296.G.

Literę Græcæ & Latinæ vt plurimum deriuatæ sunt ab Hebræis literis, quæ antiquiores fuerūt. parte.6. folio.131. F. Item parte 2. folio.60.C.

Literarum radices amaræ, fructus dulces, Vetus sententia est, parte.4. folio.111.E.

Litera c. sicut ponitur pro centum, & l. pro quinquaginta, & sic de aliquibus, similiter in Greco literę aliquæ ponuntur pro numeris. parte.6. folio.260.C.

Literę in tabulis decem præceptorum quomodo fuerunt. parte 1. folio.206.D.

Literę Eliæ prophetæ de occisione fratrum quæ fuerunt oblatæ Ioram post translationem Elię. parte.2. folio.228.B.

Literę cōmissæ à rege Zorobabel, fuerunt de quatuor, de securo transitu, de lignis habendis de Libano, de libertate concessa, de pecunijs à rege concessis. parte.2. folio.273.A.

Literę antiquitus annulo proprio signabantur. parte.1. fo.104.F

Literas diuinas quis nostrum tanto labore & studio quærit, quã-to quęsiuit humanas? Alij cum recitari audierint, discedunt. Alij nec si recitentur sciunt, sed in remotioribus ecclesiæ locis secularibus fabulis occupantur. par. 1. fo. 205. H.

Literæ legis prima facies amara est, quæ circuncisionem præcipit & sacrificia & cætera, quæ omnia tanq; amaram nucis corticem pręfe. par. 1. fo. 292. C.

Literaliter si aliqua stare possunt, an etiam necessarium sit, vt allegoricè intelligantur. par. 1. fo. 294. B.

Literæ operimentum veteris legis discute, in quo tegitur sacramẽtum incarnationis Christi: & cum cognoueris, inde tibi salutem promissam humiliter ad auxiliũ eius confuge. p. 2. fo. 58. E.

Litera legis humi posita est & deorsum. Non ergo ascendit qui hominem legis sequitur. Sed si ascenderis ad spiritum de litera, ascendis locum excelsum, quem à deo in hęreditatem accipies. par. 2. fo. 4. B.

Litera occidit, quæ qualis & quare. par. 6. fol. 64. F. Item parte 1. fol. 6. G.

Litera legis dicitur vas fictile, & quare. par. 1. fo. 292. C.

Non res ac sensus propter literas, sed literæ ob manifestationem rerum sunt repertę. par. 2. fo. 186. F. Interl.

Litera & spiritus alio modo dicitur lex & gratia. p. 6. fol. 64. F.

Literæ papales hanc habent clausulam: Nulli omnino hominũ liceat &c. si quis autẽ attentare præsumpserit &c. p. 2. fol. 248. D.

Literalis sensus, in Sensus literalis.

Literati homines non debent despicere simplices Christianos circa terrena occupatos. par. 1. fo. 357. H.

Literatus homo in scriptu ris diuinis non solũ debet docere verbo, vel prædicando vel legendo, sed etiam scripto, vt sic non solum præsentibus proficiat, sed etiam absentibus & futuris. parte. 4. fo. 259. H.

Literatis hominibus non solum licitum est, sed meritorium sacrã exponere scripturam sec'm fidei tenorem, & eius obscura min? intelligentibus declarare. par. 1. fo. 330. D.

Literati carnales non sunt mittendi ad prædicandum & docẽdũ inter seculares: quia plus nocerent mala vita q̃ proficerent doctrina, eo q̃ in moralibus magis mouent facta q̃ verba. parte 1. fol. 334. E.

Locale dicitur qđ circũscribitur sec'm partes loci supra & infra, ante & retro, dextera & sinistra. par. 3. fo. 364. A.

Loc

Loculos habuit dominus cui angeli ministrant, infirmis compatiens, quo mitteretur pecunia à fidelibus data victui necessaria quos cõmendauit Iudæ, &c. par. 6. fo. 45. E. Itẽ p. 5. fo. 221. E.

Locupletes per iecur intelliguntur, qui in ecclesia curis & voluptatibus deseruiunt. par. 4. fo. 187. B.

Locus proprius omnium compositorum ex elementis, vbi naturaliter quiescunt, est terra. par. 5. fo. 76. G.

Locus vnus cum munitus non est de quo patet hosti aditus cætera incassum munita sunt. par. 3. fo. 65. E.

Locus non erat sanctus in quo Moyses stetit, sed præsentia domini qui erat cum eo, sanctificauerat locum. par. 2. fo. 9. B.

Locus non localis sapientiæ pater est: iuxta illud: Ego in patre. parte 3. fo. 54. A.

Locus homini datus pro habitatione conueniens fuit paradisus voluptatis, id est deliciositatis & amœnitatis, à principio. s. tertio die quando primò productæ sunt plantæ. pte. 1. fol. 36. G.

Esse dei in loco & angelorum & animæ humanæ, quomodo differenter dicantur. par. 3. fo. 364. A.

Locus hominis deus est, qui cum creauit, vt in se consisteret, quẽ homo peccando deseruit, sed deus fugitiuum per incarnationẽ requisiuit. par. 3. fo. 21. E.

Locus dei est misericordia, à qua videtur egredi, quando punit sec'm rigorem iusticiæ. par. 4. fo. 377. D. F.

Locus sanctificatur ex præsentia dei qui sanctis assistit. p. 2. f. 9. B.

Locus malorum est mundus, qui & dissoluetur. p. 3. fo. 138. A.

Locus adorationis in monte Gariſim, à quo institut? fuit, de quo duplex opinio. par. 5. fo. 198. H.

Loca sancta in Ierusalem. s. passionis Christi, & sepulturæ, inclusa fuerunt intra ciuitatem per dilatationẽ muri ex illa parte, quæ prius extra fuerunt. par. 4. fo. 98. F.

Loca dominicæ passionis & sepulturæ inclusa fuerunt intra Ierusalem per Adrianum. quando restaurari fecit ipsam ciuitatem prius destructam per Romanos. par. 4. fo. 154. G.

Locus vbi crucifixus est domin?, specialiter vocatur Sodoma & Aegyptus. par. 4. fo. 85. E.

Loca seruituti Christi dedicata ante tempora Constãtini ita fuerunt deserta, q̃ nullus Christianus nisi furtim audebat accedere: sed Constantinus per totum orbem iussit ea aperiri. parte 4. fo. 88. G. Vide etiam in Constantinus.

Locus beatorum dicitur templum. par. 6. fo. 169. H.

Locus aptus Iudæis ad capiendum Christum, ex tribus. Primò, quia erat à ciuitate remotus. Secundò, quia erat clausus. Tertiò, quia erat cognitus proditori. par. 5. fo. 236. B.

Locus in quo Christus dormiuit somno mortis, est ipsa crux sancta. Locum autem istum notare est Christi passionẽ deuotè considerare. par. 2. fo. 58. H.

Locum petit à nobis Iesus Christus, quem ædificet, in quo habitet par. 2. fo. 27. E.

Nota quomodo Christus dicitur locus. par. 3. fo. 54. A. Interl.

Locus humani cordis est dilectio vitæ præsentis. p. 3. fo. 68. A.

Sapientia non potest loco teneri, nec rebus emi. par. 3. fo. 53. B.

Locus animæ spiritalis est iusticia, veritas, sapientia sanctificatio, & omnia quæ Christus est, locus animæ est. p. 1. fo. 315. B.

Locorum nomina quædam scribi diuina sapientia dispensauit, quæ mysticam interpretationem contineant, quibus indicatur, quia hæc certis rationibus, non casu fieri dispensantur. parte. 2. fo. 25. E. F.

Locus omnis in Iudæa mons ciuitas & vicus certis nominibus designatur, quibus. s. aut Chananæis in locis suis, aut Phereſæi Amorræi, euæi vel Hebræi nominauerunt. p. 1. fo. 326. A.

Locus vnus atq; idem aliquando pluribus nominibus nuncupatur. par. 4. fo. 154. H.

Locus quis & qualis dictus fuit, vbi postea Bethleem fuit ædificata, vbi angelus nato Christo apparuit pastoribus vigilantibus super gregem, & modo vocatur angelus ad pastores, vbi fũdata est ecclesia. par. 1. fo. 99. G.

Locus sacrificij non poterat esse nisi vnus, ad vitandum periculũ idololatriæ, ad quam populus Iudæorum erat pronus. parte 1. fo. 165. F.

Locus inferni debetur dæmonibus: permittuntur tamen inter homines vsq; ad iudicium, vt glorioſior sit electorum victoria in dæmonum tentantium superatione. par. 5. fo. 99. H.

Locus superior (sine quo regi populus non potest) et si teneatur & administretur vt decet, indecenter appetit. p. 6. fo. 119. E.

Locusta quid & vnde dicitur. par. 4. fo. 60. E.

Locusta & bruchus differunt sicut perfectum & imperfectum in eadem specie. par. 4. fo. 352. D.

Locusta, erugo, & bruchus, & etiam rubigo, quid significent. parte. 4. fo. 352. D.

Locustæ quibus (vt scribit Moyses) percussa fuit Aegyptus, an & quomodo grauiores fuerunt q̃ illę de quibus scribit Iohel. parte. 1. fo. 144. C.

Locustæ, de quibus Iohannes comedit, sec'm aliquos sunt animalia parua, quæ ad vsum antiquitus deputabantur. p. 5. fo. 13. G.

Locustæ quando post flagello mittuntur, non solũ super domos & muros discurrunt, sed etiam per interiora domorum huc illuc q̃ volant. par. 4. fo. 354. A.

Quando nutu dei locustæ de loco ad locum transeunt, sua multitudine solent radios solis à terra excludere, & eam quasi nubes obumbrare. par. 4. fo. 354. A

Locustæ quando à deo mittuntur, in tantum magnum sonum faciunt, vt à sexto miliario audiri possit sonitus earum, sicut tradunt illi in quorum fines consueuerunt venire. pte. 4. f. 354. A.

Locustas solet adducere Auster, non Aquilo, & quare. parte. 4. fol. 355. A.

Locustarum agmen tẽpore beati Hieronymi rotã Iudęã texit. quę orationib? sanctorũ p̃cipitatæ sũt in mare: sed ad littora refusæ fœtor noxius exiuit, & hominibus pestilentiam intulit. parte 4. fo. 355. A. B. C.

Locustæ si venerint in principio serotini imbris. id est verno tempore, quando cuncta virent, cuncta penè consumunt. parte. 4. folio. 366. E. Item par. 1. fo. 144. E.

Locustarum natura est, vt in frigore torpeant, in calore volitent. par. 4. fo. 388. G. & fo. 389. B.

Locustarum variæ sunt species, vt dicunt aliqui, vel potius secũdum alios diuersi gradus eiusdem speciei. par. 1. fo. 234. D.

Locusta: quia longiora retrò crura habet, vocatur locusta, quasi longa hasta. par. 1. fo. 144. A.

Ex locusta bruchus nascitur, & quousq; alas habeat, sic vocatur. parte. 4. fo. 60. E.

Locutionum omnium generalis vis hæc est, vt quemadmodum ipsę linguę non intelliguntur, nisi audiendo vel legendo discãtur, ita nec modi locutionum. par. 2. fo. 50. E.

Locutio impropria sec'm regulas grammaticæ si est in sacra pagina non est curandum, quia illis non subiacet theologia. parte 5. fo. 105. G.

Index in Glos. ordi.

Locutionis duo genera noxia sunt. Vnum quod peruersa laudat, aliud quod recta vituperat: ibi fauor, hic ira. parte.3. folio.20.A.

Locutionis simplicitas magnæ virtutis laus est, quam qua arrogantes non habent, habere se asserunt, vt securius audiantur. parte.3.folio.61.F.

Locutionis finis sapiẽtium esse solet, vt vsque eo dicant, quousq; aduersarijs silentium imponant. parte.3.folio.61.B.

Locutionis, sicut intelligentię, autor est deus. parte.3.folio.73.A.

Locutiõ quę peruersio, quã ad stupra persuaderi. parte.3.fo.311.B

Locutionis quædam peccata detestãtur, vt est peccatum blasphemiæ, peccatum locutionis irreuerentis, peccatum locutionis iniuriosæ. parte.3.folio.410.B.

Locutionis integritas quid prodest, si audientem non ædificat: pro nihilo enim loquitur si ab his propter quos loquimur, non intelligimur: verbũ ergo nimis obscurum vel ambiguum vulgi more debet dici, vt intelligatur etiam ab indoctis. parte.1.folio.280.B.

Locutio incorporeæ naturę non vno modo est: aliter enim deus angelis, aliter angeli deo, aliter animę &c. parte.3.folio.6.F.

Locutio angelis quæ & qualis & quomodo fit. parte.6.fol.53.H.

Locutio dei ad diuersa & diuersimodè accipitur. parte.1. folio 44.B.D.E.

Locuturus de deo, omnibus armetur virtutibus, quarum quatuor generales sunt, iustitia, castitas, fortitudo, sapientia &c. parte 1.folio.242.B.

Locutus quomodo est deus ad Adam, an per suam substantiam, an per creaturam subditam sibi? parte.1.folio.37.F.& fo.41.F. & folio.42.A.

Locutiones de sapientia genita vel creata sunt cauendæ magis quàm extendẽdæ, quia videtur fauere errori Arij. parte.3.folio.388.C.

Locutio synecdochica est, quando minor pars accipitur pro maiori, vel pro toto. parte.1.folio.72.F.

Locutio hyperbolica est ad designandum abundantiam rerum. parte.1.folio.117.H.

Lon Longanimitas dei quę. parte.6.folio.6.F. Item parte.1.fo.242.F

Longinquitas in propheta inquantum annunciat ea quæ sunt longinqua ab hominum cognitione, potest dupliciter intelligi. parte.5.folio.210.C.

Longitudo omnis vitæ præsentis punctus esse cognoscitur, cum fine terminatur. parte.3.fo.44.A.

Longitudo terræ promissionis & latitudo secundum diuersas partes quomodo accipitur. parte.4.folio.283.C.

Longobardi cum rege suo multum affligunt ecclesiam, anno domini septingentesimo sexagesimotertio. parte.6.folio.263.C.

Longobardorum regnum quando & per quem defiuit vel defecit. Ibidem.

Loq Loquax, vt vel sic verecundiam tegat, quasi criminosus non sit, alios criminatur. parte.3.folio.28.A.

Loquaces magis solent esse vt appareant, parum scientes & parũ valentes in quacunque arte vel facultate. parte.3.folio.323.C.

Loquacitas infructuosa quasi verborum folia à diuinis resecatur dum in templo dei nemus plantari prohibetur. Indignum est vt verba cęlestis oraculi restringantur sub regulis donati. parte.3.fo.4.G.

Loquela & sermo quomodo differunt. parte.3.folio.110.E

Loqui praua qui refugit, & mysteria cęlestia exponit, auditoribꝰ per dei adiutorium pium laborem explens, ad montem fortitudinis.1.Christum feliciter ascendit. parte.1.folio.312.A.

Loquimur pro nihilo, si ab his propter quos loquimur, non intelligimur. parte.1.folio.280.B.

Loqui tantum norunt qui sub diabolo agunt, sed inania loquuntur, vtpote astrologi aliqui & Philosophi. Fidelium autem regnum quod à deo est, non in sermone, sed in virtute dei. parte 1.folio.301.B.

Loquũtur homines foris, tamen deus solus intus sensus aperit, intus instruit veritatis cognitione & amore. parte.5.folio.206.A.

Loquitur dominus vel Sathan non flatu vocis, cum sint incorporei, vt nos qui & in secreto cordis quasi post partetem corporis stamus, donec per linguam egredimur. parte.3.folio.6.F.

Loquit deus ad diabolũ quatuor modis. Vias eius arguit electorũ suorum iusticiam cõtra illũ proponit, tentandam innocentiam ei permittit, id est probationem fidelium maliciam eius contra eos laxat, aliquando ne tentare audeat, prohibet. parte 3.folio.6.F.

Loquitur diabolus ad deum tribus modis. Vias hominis insinuat, innocentes fictis criminibꝰ accusat, & rimas nocendi quęrit, & tentandam innocentiam postulat. parte.3.folio.6.F.

Loquuntur arrepticij aliquando idioma eis ignorum, & hoc est manifestum signum, quòd sic loquens sit dæmoniacus: sed an & quomodo possibile? parte.5.folio.34.H.& folio.35.A.

Loquitur rectè ille solus, vel dominum confitendo, vel alijs prędicando, cuius auditum vt cęlestibus possit auscultare & obsecundare mandatis, diuina gratia referat: cuius linguam dominus tactu sapientiæ quæ ipse est, ad loquendum instruit. parte 5.folio.104.A.

Cum ratione loquitur, qui in ea qu et? exercetur. par.3.fo.195.F.

Quicunque sic credit vt loquitur, & si non vera loquitur, tamen fideliter loquitur. parte.4.fol.68.B.A.

Ad cor loquitur qui mœstum consolatur: sicut de Sichen dicitur parte.4.folio.70.A.

Facundius loquitur, qui obstupescendo tacet. par.3.fo.24.E.

Qui loquitur, iudicio auditoris subditur. parr.2.fo.20.B.

Loqueris deo quando oras, quando legis, deus loquitur tibi. parte.3.folio.213.E.

Loqui sapienter qui nititur, timeat ne eius eloquio vnitas confundatur. parte.1.folio.191.A.

Loquitur stultè, qui inter flagella se innocentem dicit. parte.3. folio.8.E.

Loquitur ad hoc solum deus nobis per totam sacram scripturam, vt nos ad suum & proximi amorem trahat. parte.4. folio.215.A.

Sunt multi qui loqui tardè incipiunt, sed modum in cœpto non ponut indiscretè loquendo: & cũ bona intentione veniunt, bona piæ mentis præceps locutio viciat. parte.3.fo.10.B.

Deus aperit ora eorum qui verba dei loquuntur, eorum qui loquuntur mendacium, falsum testimonium &c. diabol? &c. parte.1.folio.132.E.

Loquimur cum omnipotente, dum misericordiam eius deprecamur. parte.3.folio.31.B.& folio.32.B

Loquimur deo cum faciem eius per desiderium postulamus, Respondet loquentibus, cum nobis se amantibus apparet. parte.3. folio.32.B.

Loqui nostrum ad dominum est promptis ad illum desiderijs inhiare. parte.3.folio.82.A.

Loqui Christum pro nobis, est se pro nobis hominem ostendere præter quem nullus æquus inueniretur, qui sine peccato pro peccatoribus intercederet: per hoc ergo quod se nobis similem ostendit, & in formę veritate non discrepare, patri pro nobis loquitur. parte.3.liofo.65.F.

Loqui nostrum est hominibus occultum sensum aperire: loqui nostrum ad diuinas aures, est motum mentis etiam expressione actionis ostendere. parte.2.folio.76.F.

Gratia bene loquendi est à deo. parte.1.folio.132.F.

Loquendi cõstantiam duo impediunt in homine. s.dolor de præsenti, & timor de futuro. parte.3.fo.32.C.

Loquendi vsus rectè per collum exprimitur, quia vox in collo est. parte.1.folio.190.G.

Loquendi libertatem solet auferre terror conuentuum. parte.5. folio.157.C.

Loquendum est cautè, sed si tamen ex verbis tuis aliquis scandalizabitur, habeto consolationem in eo, ex cuius dicto multi scandalizati sunt, qui hoc fecit, vt tibi esset exemplum. parte.5. folio.207.A.

Loquendi facundiam ille bene accipit qui bene viuit, nec conscientia loquentem præpedit. pte.3.fo.18.A.

Loquendi scientiam si quis habet, non sibi sed deo imputet: timeat ne præter voluntatem dei vel autoritatem sanctarum scripturarum, vel præter vtilitatem fratrem doceat, nec quod dicendum est taceat. parte.6.folio.222.A.

Loquendi artes à nostris ad philosophos, non ab illis ad nostros ascendisse perpendendum est. parte.4.folio.199.F.

Loqui veritatem est rationabiliter loqui. Vanitatem loqui, sterere est. parte.1.folio.139.E.

Qui sub diabolo agunt, tantum loqui norunt, sed inania loquũtur, vtpote astrologi &c. parte.1.folio.301.B.

Loquendi quatuor genera sunt. Alij enim ampli sunt ore & sensu: qui laudandi sunt: alij verò vtroque stricti, qui miserandi: alij sensu ampli, sed non possunt eloqui, qui sunt adiuuandi: alij sẽsu inopes, sed lingua torrentes, q despiciendi. parte.3.fo.23.E.

Loquens altiora minus capaci, non vtilitatem, sed sui ostentationem facit. parte.6.folio.35.E.

Per loquendi consuetudinem (nescio quomodo ait Augustinus) imbutis sensibus hominũ, sæpe plus videtur quod singulariter quàm quod pluraliter dicitur. Verbi gratia. Est illic miles, quã

sunt milites

sunt milites illic, est illic piscis, plus significat quàm sunt illic pisces. par. 1. fo. 140. F. G.

Loquendi modus est sanctæ scripturæ, quādo intelligitur de bonis, dicitur, populus domini, vel populus meus, vel quid huiusmodi determinans ad bonum. Quando autē de malis, dicitur absq; determinatione. par. 1. fo. 5281. F.

Loquendi originem de hæreticis trahimus, qui nobis ad loquendum quasi argenti venę sunt: reuocantur ergo ad sacrę autoritatis paginas, vt si verè loqui desiderant, inde quid loquantur sumant, & non de eloquij nitore superbiant. par. 4. fo. 121. E.

Quod loquimur transit, quod verò scribimus, manet. parte. 4. folio. 32. E.

Loqui quomodo potuerunt protoparentes, vel loquentem intelligere, qui non didicerant inter loquentes crescendo vel magisterio. par. 1. fo. 37. F.

Loramentum est congeries lignorum ad inuicem conglutinatorum, & ponitur in fundamento domus, eo q; est de difficili solubile. par. 3. fo. 409. B.

Loth quanto quotidie deteriores fiebant Sodomitæ, tāto iustior apparebat. par. 1. fo. 291. E.

Loth vidit angelum vespere in perditionem Sodomæ. parte. 6. folio. 242. A.

Loth qualiter cognouit concubitum filiarum suarum. parte. 1. folio. 74. B.

Loth per hoc q; scribitur. Et nesciuit, q; dormissent cū eo &c. nō excusatur. Appungunt em̄ desuper Hebræi obelo quasi superfluum, quasi incredibile sit: quia rerum natura non capit coire quempiam nescientem. Par. 1. fo. 74. A. B.

Loth habitauit in Sodomis. Hoc Hebræi exponunt in vituperiū ipsius Loth &c. Catholici autem hoc exponunt in laudem eius parte. 1. fo. 62. F.

Loth verum peccauit offerendo filias suas luxuriosis. Arguitur pro & contra cum responsione & solutionibus argumentorū. par. 1. fo. 72. F. G.

Lotio tangens morticinia quę fuerit, & etiam qualis. parte. 1. folio. 234. G.

Lotio pedum apostolicorum per Christum figuraliter præostēsa est. par. 2. fo. 40. A. B.

Lotio manuum de qua discipuli Christi sūt redarguti à Pharisęis & scribis, vnde habuit originem. par. 5. fo. 49. B.

Lub Luc Lubrica vita elati onocentauri nomine signatur. par. 4. fo. 63. B.

Lucas, qurs qualis quantus cuias & quotēnis fuerit. parte. 5. folio 121. E. F. & fo. 122. H. Item par. 6. fo. 163. A.

Lucas partus Christi filij dei scripsit genealogiam. parte. 5. folio. 122. B. & fo. 135. C. D. H.

Lucas qui sacerdotium Christi cæteris amplius exponendum suscepit, pulchre hoc in templi deuotione compleuit. par. 5. folio 183. F. & fo. 132. B.

Lucas plericq; tradunt proselytum Hebræas literas ignorasse. parte. 1. fo. 113. E.

Lucas euangelista tantum prosequitur in actibus apostolorum prædicationem Petri & Pauli, tum quia præcipuum quia istorum facta vidit, maximè Pauli, cuius fuit indiuiduus comes. parte. 6. fo. 167. D.

Lucas actus apostolorum Græco sermone conscripsit. parte. 6. folio. 182. G.

Lucas imagines Christi & beate Marię virginis primò descrisit. parte. 6. fo. 264. E.

Lucis ci. cem. ce. in Lux.

Lucere tantum est vanum, tantum ardere parum, ardere & lucere perfectum. parte. 4. fo. 396. G.

Lucerna & quasi lucerna differentiam habent. Iohannes lucerna erat, quia erat angelus lucis: diabolus quasi lucerna, quia transfigurat se in angelum lucis. par. 2. fo. 17. G.

Lucerna lumen in testa est. par. 3. fo. 39. B. & fo. 109. C. Itē parte. 2. folio. 121. C.

Lucerna sumitur dupliciter. Vno modo lumen naturale intellectus humani positum in corpore terreo dicitur lucerna domini, quia lumen naturale rationis est quędam impressio diuini luminis. Item deus est prędens homini per gratiam suam, & dicitur eius lucerna &c. par. 2. fo. 121. C.

Lucerna dicuntur apostoli & prędicatores & omnes homines. parte. 3. fo. 109. B.

Lucifer dicitur Christus, & nota quare. par. 3. fo. 72. F.

Lucifer voluit alijs angelis præesse indebitè, & nulli subesse, non tamē simpliciter, sed q̄tū ad regulā agendorū. p. 4. fo. 33. B. C.

Luciferiani hęretici dicunt animam de carnis substantia propagatam. par. 1. fo. 237. A.

Lucius episcopus & Arrianus grassat' est in sanctos patres Aegyptios heremitas. par. 4. fo. 263. H. & fo. 418. G. & fo. 446. D.

Luctari necesse est eum cum diaboli ministris qui vult exire de regno eius. par. 1. fo. 300. G.

Lucta Iacob cum angelo, an fuerit corporalis vel spūalis vtroq; modo declarantur opiniones multorū. par. 1. fo. 96. C. F. G. H.

Lucta Iacob cum angelo fuit, vt assecuraretur de Esau, quem nimis timebat: propter qd' dixit sibi angelus: Si contra deū fuisti fortis quanto magis contra hoies pualebis. par. 3. fo. 377. C. D.

Lucta vel hastiludium seu aliquid huiusmodi, quod semel fiebat in quinq; annis, dicitur agon, & fiebat in veneration̄em Herculis. parte. 4. folio. 65. H.

Luctus mortuorum moderatus & honestus, pcedens ex pietate naturali, bene licet & decet, sed immoderatus prohibetur. parte. 1. fo. 346. C. D. Vide etiam in Flere licet &c.

Luctus pro morte Moysi durauit triginta diebus. pte. 2. fol. 3. H.

Luctus beatitudo omnia cōcupiscibilia abdicat, & luctum voluntarie assumit pro transgressione culpę commissę, & pro dilatione cælestis patriæ. parte. 5. 18. F. G.

Lucrum spirituale est magis diligedū quàm amicus, sed magis est diligendus amicus quàm lucrum temporale. parte. 3. fo. 321. D.

Lucus à cōtrario dicitur q; minimè luceat, & abundare quod nō est. parte. 2. fo. 35. A. & fo. 152. C. Item parte. 1. fo. 324. A.

Lucus vide in Arbores.

In ludis honestis exercitare pueros ad virtutem inducentibus, & retrahentibus à vicijs expediens est. parte. 5. fo. 39. F.

Ludere secundū Hebræos est æquiuocū ad ludere & occidere, & Lud etiam ad quędā alia. par. 1. fo. 75. H. Itē. parte. 2. fo. 99. C.

In ludo literario vbi pueri elementa suscipiunt, alij dicuntur abcdarij, alij syllabarij, alij nominarij, alij calculatores dicūtur. Et cum audierimus hęc omnia puerorum profectus agnoscimus. parte. 1. fo. 324. G.

Ludentem cum vidisset Sara filium Aegyptiæ &c. dupliciter exponitur. pte. 1. fo. 75. F. & declaratiuus ibidem. H. & fo. 76. H.

Ludus circulatorius quis dicitur. par. 1. fo. 14. E.

Ludus circensis quis & vnde dicitur. par. 1. fo. 14. E.

Ludouicus rex Franciæ coronam regni Frāciæ valde iuuenis suscepit. Eius typum tenuisse videtur Iosias rex &c. p. 2. fo. 183. D.

Lugendæ sunt à toto populo personæ cōmunes, maxime deputatæ ad dei cultum. par. 1. fo. 231. H. Lug

Lugere non audebant filij Israel existentes in Chaldæa, ne viderentur dolere de regibus Babylonis victoria, & sic durius tractarentur. pte. 4. fo. 246. H.

Lugentium mos est ferre cibos, & præparare conuiuium, q̄ parentalia dicuntur, eo q; à parentibus ista celebrantur. parte. 4. fo. 134. A fo. 135. C. D.

Lugentes, lacertos incidere, mos fuit apud veteres, & vsq; hodie permanet in quibusdam Iudæorum. par. 4. fo. 134. E.

In lugētibus multa volumina sunt, dū quid apud deum decernatur, nesciunt: dum præterita sua recolunt, futura pertimescunt & in bonis suis ne errent, verentur, quos dum flagella dei corripiunt, se offendisse suspicantur. par. 3. fo. 12. G.

Lumbi mentis sunt voluntas & intellectus, ex quibus procedunt Lum cogitationes malæ. Sed lumbi carnis sunt in quibus viget motus luxuriæ & vtriq; pcingendi sunt. par. 5. fo. 158. G.

Lumbus virtutem significat. In lumbis quoq; operatio generationis. parte. 1. folio. 218. F. G.

Lumen est triplex. s. lumen rationis naturalis, & lumen cognitionis diuinorum, quod fuit in veteri Testamento, & lumen cognitionis euangelicæ. Et omnia deficiunt à perfecta lucis veritate, & quare. Lux autem diuina dicitur vera luxi, que est lux per essentiam. parte. 5. fo. 187. C.

Lumen naturale intellectus humani positi in corpore terreno: bene dicitur lucerna. par. 3. fo. 109. C.

Lumen verum est, vbi non aliud lumē, aliud vita. p. 3. fo. 63. B.

Lumen propriè quod ex se lucet, non est nisi deus. pt. 3. fo. 269. C.

Christus lumen est & lucerna: Sed lumē est Christus, dum ore nostro recensetur: lucet enim in nobis, tanquā in vasæ ficuli. parte. 3. fo. 269. E.

Lumen naturale intellectus humani, est quædam impressio diuini luminis eo q; homo secundum partē intellectiuā est ad imaginem dei. p 3. fo. 91. H. & fo. 328. H. Item. par. 2. fo. 121. C.

Lumen naturale cōparatū ad deū tenebra est. parte. 3. fo. 109. D.

Lumine duplici anima nostra illuminatur, scilicet vero siue ęterno, & temporali siue falso. parte. 2. fo. 32. G.

Lumen cognitionis naturalis, lumen cognitionis diuinorum in veteri Testamento, & lux cognitionis euāgelicæ, quomodo deficiunt differenter in cognitione diuinorum. parte. 5. fo. 187. C.

Lumen contemplationis ignorans, præsentis vitæ tenebris pressus dum venturam lucem diligēter nō cōspicit, nescit quo por

rigat operis gressum.parte.1.folio.252.E.

Lumen propheticum sicut à solo deo tearchicè creatur, ita ab eo solo multiplicatur,diffunditur,& traditur,quàmuis à creatura hierarchica per illuminationem ministerialiter deriuetur, non effectiue &c.parte.1.folio.284.F.

Lumen intellectuale quomodo requiritur ad prophetam, ad intelligendum visionis significatum.parte.6.folio.55.B.

Lumen diuinæ essentiæ videbimus in lumine creato gloriæ &c. parte.3.folio.136.A.

Lumen sacræ scripturæ lucerna dicitur.parte.3.folio.54.F.

Lumẽ diurnum quale potuit esse ante creationem siderum. parte.1.folio.26.E.

Lumẽ fuit informe aliquo mõ vsq; ad quartũ diẽ.pte.1.fo.26.C.

Lumen creatum quomodo videbitur in lumine diuinæ essentię. parte.3.folio.136.A.

Lumen sapientiæ increatæ est simpliciter per omnem modum incorruptibile,sed lumen sapientiæ creatæ non est sic incorruptibile per omnem modum.parte.3.folio.373.H.

Lumini rebelles sunt,qui sua desideria sequendo bonum despiciunt quod nouerunt.parte.3.folio.49.A.

Luminaria dicitur pia cordis intentio vniuersas errorũ tenebras expellens.parte.1.folio.302.B.Interl.

Luminaria cœli licet sint facta principaliter propter gloriam dei, tamen facta sunt consequenter ad vtilitatem hominum,sed primam harum rationũ Moyses subtricuit,&quare pte.1.fo.26.D.

Luminaria cœli deseruiunt homini ad quatuor.Primo inquantum faciunt vicissitudinem temporis apti ad operãdum, & ad quiescendum.Secundò quia ex ipsis accipitur significatio pluuiosi temporis vel sereni.Tertio distinguunt diuersas partes tẽporis.s.veris,estatis &c. Quartò deseruiunt homini quantũ ad visum qui est directiuus in operib⁹ humanis &c.pte.1.fo.26.D.

Luminaria cœli omnia à sole illustrantur.parte.1.fo.24.D.G.H.

Luminaria hæc corpora vtrum sola sint,aut habeant rectores spiritus,& ab eis vitaliter inspirẽtur,sicut per animas animalium carnes animantur?Sed tam de obscura re nihil temerè credendum.parte.1.folio.26.B.

Luminaria in firmamento cœli sunt in signa & tempora, quæ & quomodo.parte.1.fo.26.B.& folio.32.D.E.

Luminarium cælestium proprietates & vtilitates plures dantur. parte.1.folio.31.D.E.

Lun. Luminaria cœli ab antiquis dĳ vocabantur.parte.1.fo.24.G.H.

Luna vocatur diana, & pingebatur antiquitus in figura virginis tenentis in manu sagittas tanquam radios emittẽtis. parte 6.fo.197.D.

Luna dicebatur à gentilibus præses viarum,quia eas ostendit de nocte.parte.6.folio.197.H.

Lunam quidam dicunt lumen suum habere.sed globum eius dimidium lucere,dimidiũ obscurũ esse &c.Alĳ dicunt q̃ non habet lumen,nisi à sole.parte.3.folio.101.F.& folio.431.E.

Luna an & quõ possit dici regina cæli.pte.4.f.123.D.G.& f.166.D

Luna obscuratur tribus modis,& similiter ecclesia pte.3.f.101.F.

Luna q̃ æqualis vniusq; magnitudinis cum sole cernitur,hinc esse aiunt,quod sol multo longinquior à terris,atq; altior quàm luna incedit.parte.1.folio.26.C.

Luna cũ plena est,tunc noctis in exordio videt, alias nõ: & p̃ diẽ incipit videri añ plenitudinẽ,& in pgressu noctis pte.1.fo.26.C.

Luna posĭ æquinoctiũ vernale vespe plena præcedens, paschalẽ terminũ facit,quæ regula vsq; hodie viget. parte.1.folio.26.B.

Luna virtũ plena,& an prima facta fuerit.parte.1.folio.26.B.

Luna cũ ad nostros crescit oculos,paulatim à sole recedit: cũ verò ad cælos,paribus spacĳs redit.parte.1.folio.279.A.

Luna non dæmonibus seruit,sed dæmon lunæ cursum obseruãs corripit homines vt luna infametur, & per eam eius creator. parte.5.folio.54.E.G.& folio.17.F.

Luna.xiiĳ.in imolatiõe anni prefigurat tã tẽpus passiõis Christi quàm tps institutiõis sacramẽti eucharistiæ.licet in effectu fuerint abinuicẽ quasi per vnã diẽ naturalẽ distãtia.pte.1.f.151.H.

Luna & sol,vt Hebræi fabulantur,in principio suæ formationis erãt æquales in lumine: sed quia luna voluit habere singularẽ gloriã &c.sed deus motus contra lunã minorauit lumen eius: dedit tamẽ stellas &c.sed per hoc non pacificata,dixit deus:Offerte pro me expiationẽ &c.Ecce ludæorum cæcitas, imo insania.parte.1.folio.35.G.H.

Luna qũo ostensio tẽporis,signũ æui,& diei festi.pte.3.fo.431.E.

Luna quare cõparatur ecclesiæ pte.3.fo.354.F.Itẽ pte.1.f.374.E.

Lunatico assimilatur,instabilis & quare.parte.5.folio.54.H.

Lupanar suum in omnibus viarum principĳs fabricat qui doctrinę testimonĳs male abutitur.parte.4.folio.232.F.

Lupi natura commemoratur. parte.5.folio.151.F. Lupus Vide Morbus regius.

Lusus maioris ad minorem illusio est & deceptio.pte.6.fo.86.B Lus

Lutum est cum aqua terram infundit.parte.3.fo.26.F. Lut

Luto infigi dicitur quis dupliciter.parte.3.fo.131.G.

Lux solaris quæ facta dicitur prima die, adhuc fuit informis quã Lux tum ad aliqua,vsque ad quartam diem.parte.1.fol.24.G.H.

Lux fuit quædam nubes lucida.parte.1.fo.26.G.

Lux in prima die facta,licet non esset ita perfecta sicut lux solis,habebat tamen perfectionem sibi pertinentem quantum ad illud pro quo facta fuit.s.diuisionem noctis & diei.parte.1.fo.30.D H.& extense fo.32.G.H.& fol.31.A.& fo.33.G.H.

Lux quomodo circumire poterat ad exhibẽdam diurnam noctur namq; vicissitudinem,nõ solum ante luminaria,sed ante factũ firmamentum.parte.1.fo.34.G.

Lucem quare oportuit fieri prima die.parte.1.fo.24.D.

Lux primo die facta,spiritualis vel corporalis intelligitur. parte 1.folio.24.B.

Lux corporalis vbi facta est,cum abyssus omnem terrę altitudinẽ tegeret?parte.1.fol.24.B.

Lux corporalis quæ facta est ante solem, quænam est illa, quã cũ sol occiderit videre non possumus?parte.1.fo.24.C.

Lux duplex, vna iniquorum, quæ conuertit se in angelum lucis: Altera contraria est illi, quæ dicebat: Ego sum lux mundi.parte.1.folio.304.

Lux exterior si incautè diligitur,à luce inuisibili cor extra inhians cæcatur.parte.3.folio.59.B.

Lux magis propriè dicitur in spiritualibus quàm in corporalib⁹. parte.5.folio.210.H.

Lux inter omnes sensibiles effectus spiritualior est,vnde efficacior est ad producendum intelligibilium cognition em.parte.3.fo. 68.C.Item parte.1.fol.30.H.

Lux morientiũ est quã corporeis oculis cernimus,Illuminãt autẽ à luce viuentium,qui despecto tẽporali lumine ad splendorem internę claritatis recurrunt,vt ibi viuant.parte.3.fo.63.B.

Lux vera quõ dicitur Christus,cũ apostolus dicat:Nũc aũt lux in dño.Et sic ratio lucis conuenit cuilibet iusto.pte.5.fo.187.B.

Lux gratiæ dupliciter accipitur in scriptura.Vno modo per essẽtiã.Alio modo per participationem.parte.5.fo.187.B.

Lucem quis sciret bonam esse, nisi tenebras sentiremus. parte.1. folio.29.C.

Lucem maiorem qui ex se emiserit,vtrum Paulus an Petrus,Bartholomeus,an Iohannes,solius dei nosse est.parte.2 fo.33.B.

Lucem diuinorum mysteriorum Iudæi non intelligunt, sed abhorrent in lege.parte.1.fo.106.E.Interl.

Luce sparsa æstus diuiditur,dum dona spiritus dispariliter, quib⁹ accendantur singuli accipiunt &c.parte.3.fol.71.G.

Luxuria pudiciciam infestare tentat,sed vir castus bona sibi collata ad memoriam reducit,& tentationem qua pulsatur euincit. parte.1.folio.105.B.Interl.

Luxuria hamus est, quo capiuntur indifferenter per diabolum de quolibet statu homines.parte.4.fo.391.H.

Luxuria quedã est carnis,quędam cordis.parte.3.fo.70.B.

Luxuria turpius coinquinat corpus,quàm alia peccata, & nullũ peccatum intantum dehonestat corpus.parte.6.fo.41.E.F.

Luxuria viget in lumbis virorum,& in vmbilico feminarũ.parte.3.folio.77.H.

Luxuriam eo magis erubescunt homines,quia simul omnes turpem nouerunt.parte.2.fol.108.F.

In luxuriam multi per vel post superbiam corruentes, ex aperto casu malum culpę latentis erubescunt.& maiora corrigunt,cũ prostrati in minimis grauibus confundunrur. Reos enim se in minora conscipiunt,qui se liberos inter grauiora crediderunt. parte.2.folio.108.F.

Luxuriæ & voluptatib⁹ corporis si quẽ videris deditum, in quo nil animus valet,sed totum libido possidet,dicito quia deuorauit eum terra.parte.1.folio.154.F.

Luxurię malum, aut cogitatione perpetratur, aut opere.parte.1. folio.42.F.

Luxuriosis non est alia cura,nisi vt ventrem suum impleant,quorum deus venter est.parte.5.fo.155.A.

Luxuriosi idolum est adultera sua vel concubina.p.3.fo.201.D.

Luxuriosi valde dolent,quando in eis incipit deficere potẽtia coeundi.Et de hoc figura.parte.fol.223.H.

Luxuriosi qui latibula querunt ad exercitium sui peccati, dicunt idololatrare subter ligna frondosa vel in lucis.pte.1.fo.344.H.

Luxurioso qui se coniungit in malis actibus, cum iumento dormire dicitur.parte.1.fo.363.G.

Ma

MA DICTIO HEBRAICA QVID significat,& quotupliciter exponirur. parte 4.folio.69.F.G.

Mac

Macedonia est quędam regio in Græcia secũ dum omnes historiographos.p.2.fo.308.D

Macedones & Amalechitæ an sint eadẽ gens. parte.2.folio.308.D.

Macedonius hæresiarcha,& quę eius hæresis.part.6.folio.252.G. H.Contra hunc congregata fuit quędam vniuersalis synodus in Constantinopoli.cl.episcoporum.par.6.fo.253.B.

Maceratio carnis per ieiunia vigilias& cætera exercitia per quę re trahitur caro à delitiarum aquis significatur per Moysen.parte 1.folio.368.D.

Macerationem carnis deo acceptam faciunt septem conditiones. Prima q̃ sit voluntaria.Secunda q̃ sit in carne propria.Tertia q̃ sit cõcupiscentiæ mortificatiua.Quarta q̃ sit bonorũ operũ productiua &c.par.6.fo.26.H.

Maceria quid sit.par.6.fo.91.F.Item par.3.fo.358. G.& f.171.A.

Machabæorum septem fratrũ festũ in ecclesia celebratur & quare. parte.4.fo.469.D.

Machabæi septem fratres in Antiochia martyrij gloria coronati sunt cum matre sua atq; sepulti cum magna veneratione ibi re quiescunt.Sed nunc ad Coloniam Agrippinam translati referuntur,vbi in ecclesia sanctimonialiũ,ad Machabęos dicta coluntur.par.4.fo.428.D.

Machabæorum liber secundus,& maximè quantũm ad præsationem reputatur à multis multũm apocryphus .par.4.f.462.H. Receptus tamen ad legendum ab ecclesia.fo.466.A.

Machabæorum liber licet non sit canonicus,tamen maioris auctoritatis est q̃ sit Iosephus.par.4.fo.450.G.& folio.453.H.& folio.457.H.Item par.1.fo.37.E.

Machabæorum libri quomodo in ecclesiæ vsu accepti sunt.parte.4.fo.428.B.

Machabæorum tempore consules præerant reipublicę Romæ. parte.4.fo.445.F.

Machinantes dãna alijs, ipsi quandoq; primi incidũt in ea. parte 2.folio.115.B.

Machinantes malum innocentibus & per diuersas vias,per quos significantur:sed domino disponente malum supet eos reuertitur.Et de hoc exempla.par.1.fo.304.H.

Machinæ mundi sunt quatuor.par.3.fo.239.F.G.

Macula animalis immolendi quando & quomodo non immolationem impediuit.par.1.fo.348.B.

Mad

Madian ciuitas à quo vocata,& vbi sita.par.2.fo.191.B.

Madianitæ dicuntur & Ismaelitæ.par.1.fo.102.F.

Mag

Magdalenę duę fuerunt,vna soror Lazari,alia peccatrix.Gregorius tamen dicit,q̃ fuit vna sola.par.5.fo.120.F.G.

Magedan Dalmanuta & Modan idem representant.part.1.folio 325.G.& fo.375.G.Item par.5.fo.50.H.& fo.104.D.Item parte 2.fo.185.C.& fo.237.E.

Mageddo est locus in quo Iosias occurrit regi Aegypti,& vulneratus.par.5.fo.50.H.

Magi dicuntur qui superstitiosè diuinant per astra.p.1.fo.248.F.

Magi & augures in superstitionibus suis obseruant loca & tẽpora.par.1.fo.305.B.

Magi sunt intelligibiles,qui in nomine domini falsa prophetant. parte.1.fo.250.A.

Magorum differentię sunt:alij enim plus valent, alij minus. parte.1.fo.302.B.

Magi vtuntur sanguine humano & cõtactu mortuorum in maleficijs & diuinationibus.Arioli solis verbis.1.incantationibus diuinant.par.2.fo.94.A.

Magi Pharaonis cur in tertia plaga defecisse dicuntur: poterant enim in primo signo deficere,sed commendatur fortasse trinitas.par.1.fo.140.E.F.

Magi Pharaonis an post tertiam plagam non cessauerunt resistere Moysi.par.1.fo.140.D.& fo.141.D.G.

Magi resistentes Moysi,& dicentes:Digitus dei est hic:confessi sũt diuinam virtutem vt communiter dicitur:sed alijs aliter videtur.par.1.fo.140.D.G.

Magi quærentes Iesum(qui & dicti sunt reges)à scientia & regimine dicti sunt,non à magica arte.par.5.fo.11.D.

Magi in Ierusalem intrantes duplici de causa puerum Iesum quę fierunt natum regem Iudæorum.par.5.fo.11.D.

Magi à dæmonib⁹ docti,vel iuxta prophetiam Balaam intelligẽtes natum filium dei,qui magicam destrueret artem,in Bethleem venerunt,& puerũ adorauerunt,& quare.pte.4.fo.39.E.

Magi puero Iesu tria munera obtulerunt,s.aurum, thus & myrrham,& quid significant.par.5.fo.12.C.

Magi etsi tria munera obtulisse dicuntur,nõ ideo non plures fuisse quàm tres probantur.Vel tot fuerũt principes qui multos duxerunt in suo comitatu.par.5.fo.11.A.

Magi an singuli singula an vnusquisq; tria domino obtulerit munera.parte.5.fo.12.A.C.

Magi in puero Iesu diuinitatem intellexerunt, quod patet in latriæ adoratione.Ibidem.C.

Magorum genus & institutio ex Balaam in partibus orientis vigere fertur.par.1.fo.303.A.

Magorum magistri sunt spiritus maligni,null⁹ enim sanctorum spirituum obtemperat mago.par.1.fo.302.C.

Magicam artẽ designat scriptura vt eam prohibeat, sicut dæmones esse significat,sed coli vetat.Ibidem.

Magica virtute possunt aliqua miracula fieri,tamen illa pertinẽt ad curiositatem tantùm & vanitatem.par.5.fo.42.H.

Magicis artibus bene fiunt aliqua curiosa & inutilia,sed sanitates quæ fiunt ad reducendum homines in deum fiunt tantummodo virtute diuina.par.5.fo.203.H.

Magicarum artium cõsultationes & pacta cum dęmonibus,similiter auspicum & augurum, deputantur societati dæmonum. parte.6.folio.48.A.

Magicis artibus possunt aliqua quæri à dæmonibus aerem caliginosum inhabitantibus,sed non sic de substantijs formaliter separatis &c.parte.4.fo.296.H.& fo.297.

Magicam artem siue magos in infirmitatibus vel alijs necessitatibus constituti requirentes,cui assimilantur, & magnas expẽsas faciunt,& nullum commodum sed magis oppositum reportant.parte.1.folio.302.D.

Magister qui prius esse desiderat quàm discat,stulticiæ noxã non declinat.parte.3.folio.326.E.

Magister eruditus margaritæ fulgenti comparatur,quia dũ emẽdationem morum dum supernorum scientiam piè quærentibus aperit. quasi aureo ornatui maiorem insuper gratiorẽq; fulgorem gemmæ ardentis annectit.pte.3.fo.333.B.

Magister quando præcipit,indicium est obaudientis si demisso audiat capite.Si tergum vertat contẽnẽtis.pte.4.fo.114.A.

Magister in discipulo audit,& in filio pater honorat.p.5.fo.152.C

Magistri qui fiũt,& needũ puncto ore discipuli fuere in arrogantiam(quæ est ruina diaboli)incidunt.pte.6.folio.119.F.

Magistri solẽt legere in habitu ad hoc disposito secundum dispositionem facultatis suæ.parte.5.fo.225.C.

Magistrorum vita si iure reprehenditur, oportet vt subditi eos etiam cum displicent venerentur.parte.2.fo.224.B.

Magistri ecclesiæ omniũ virtutũ cultu & decore sapiẽtię illustrati honorantur diademate regię dignitatis tanquàm mẽbra summi regis.parte.2.fol.311.A.

Magistri merces crescit ex puentu discipuli.pte.1.fo.247.C.

Magistri peruersi dogmatis significantur per Ioab, qui ad altare fugit,qui ob hoc q̃ ecclesiasticos per insidias perimunt, ab altario fidei expulsi perpetua morte punientur.pte.2.fo.128.A.

Magistri scientia vigilantes, sed vita dormientes, auditores suos quos per vigilijs,prædicationis nutriunt,dum qđ dicũt facere negligunt,per somnũ torporis occidunt.parte.3.fo.129.F.

Magistrorum spiritualium persona signatur per ibices quæ in petris pariunt,quia in doctrina patrum qui pẽtræ vocati sunt,ad conuersionem animas gignunt &c.pte.3.fo.74.A.

Magister,qualiter dicitur deus,& qualiter homo.pte.5.fo.71.A.

Magisterij vel doctoratus nomen,an, quare & quomodo desiderandum sit.parte.5.fol.71.B.

Magnificari dominus deus quo modo dicatur.parte.5.folio.126. B.D.Item parte.3.fo.412.D.

Magnificentia an quomodo,& vnde locum habeat in deo.Sic & de cæteris virtutibus.parte.3.folio.186.A.C.

Magnificentia consistit in virtute & sapientia, eo q̃ per ista duo fiunt magna facta.parte.3.fo.97.F.

Magnifici modus est facere maiora quàm sit dignitas recipiẽtis. parte.2.folio.105.F.

Magnificus inclinatur ad dandum illud quod petitur,quãdo beneficia prius præstita per eum allegantur.parte.4.fo.203.D.

Magnifici proprium est exaudire illum qui recognoscit præteritum beneficium & suam potentiam.parte.3.fol.215.H.

Magnitudo diuinorum operũ,nec ex qualitate valet discuti,neq; ex quantitate numerari.parte.3.fo.17.A.

Magnitudinis solis & lunæ magnum est argumentũ,q̃ omnibus hominibus idem orbis eorum videtur &c.pte.1.fo.26.C.

Magnitudo fidei Abrahæ ex hoc patet, q̃ statim ad verbum domini iuit ad terram alienam,& ibi per totam vitam suam habi

tauit peregrinus,& de generatione Isaac credidit, nec risit sicut Saravxor sua.parte.6.fo.155.D.F.G.

Mah Mahumetus de paupertate ad diuitias eluatus cogitauit fieri rex Ismaelitarum, de quo populo ipse erat qui propriè dicuntur Agareni.parte.6.fo.259.D.

Mahumetus quomodo vsus est consilio,& auxilio cuiusdam monachi nomine Sergij,cui adhæsit vt propositum obtineret.parte.6.fo.259.D.

Mahumetus qualiter finxit se esse prophetam & legis diuinæ latorem,vbi etiam tractantur multa alia de eo.par.6.fo.259.E.F.

Mahumetus dicit se missum à deo,& conatur probare ex euangelio.par.5.fo.234.C.Item par.6.fo.260.E.

Mahumetus epilentiam passus quomodo illud obscurare conabatur.Dixit se ẽ hoc fuisse pallum propter præsentiam angeli.par.6.fo.259.F.

Mahumetus vixit.lxiij.annis tantum.par.6.fo.260.A.

Mahumeti lex per potentiam gladij incepit,& per eam tenetur.parte.5.fo.204.F.Item par.6.fo.35.D.& fo.57.C.& clarij fo.60.F. & fo.261.A.Et sic est per gladium terminanda, vt doct. dicunt. par.4.fo.184.B.& fo.382.C.& fo.417.C,& fo.43.D.H.Itẽ parte.3.fo.93.D.

Mahumeti secta cõtraria modo introducta est ad legem Christi. parte.6.fo.261.A.& fo.57.C.& fo.60.F.

Mahumeti secta nihil tradit credendum,nisi q; de facili à quolibet mediocriter intelligente naturali ingenio cognosci possit. parte.6.fo.261.A.

Mahumeti secta quomodo incœpit,& quomodo conficta fuit.parte.6.fo.259.C.D.& fo.260.B.C.D.& fo.262.B. Item parte.3.folio.276.C.

Mahumetus.licet varia dicantur à diuersis, de eo tamen cõuenientius tenetur,q; incœpit sectam suam circa finem temporis Eraclij.par.6.fo.259.C.

Mahumet⁹ multos errores posuit circa Christũ.par.6.f.260.F.G.

Mahumet vt plurmum secutus est in credẽdis errores famosorũ hæreticorum. Similiter desperandis falsa & hæretica tradidit. parte.6.fo.260.F.G.

Mahumet in suo Alchorano nefando dicit expresse,q; Iesus non fuit suspensus nec mortuus, sed q; sic assimilabatur videntib⁹ s.per apparitionem phantasticam,non veram.par.4.fo.90.F.

Mahumet dicit Iudæos corrupisse legem Moysi & prophetas, & euangelium Christianos,& veritas habetur in suo Alchorano &c.Sed reprobatur.par.6.fo.260.G.H.

Mahumet quare suis interdixit vinum bibere,cum in alijs voluptates relaxauerit.par.6.fo.261.B.

Mahumetani quare & quomodo ieiunium obseruant.Ibi.

Mahumetani circuncisionem & baptismum obseruant,quare & quomodo.par.6.fo.260.E.F.

Mahumet pseudopropheta in suo Alchorano quẽdam præcipit quæ non vult fieri.par.3.fo.276.F.

Mahumetani expectãt in alia vita in voluptatibus carnalibus & diuitijs præmiari.par.6.fo.260.F.

Mahumetani frequenter & communiter appellant Mahumetum prophetam,& apostolum dei,& quare.Ibidem. D.

Mahumetus vocat apostolos Christi viros dealbatos eo q; vsi sũt vestibus non laneis sed lineis.par.6.fo.249.B.

Mahumetus & Antichristus sunt latrones,nõ intrantes per ostiũ id est sacram scripturam,in ouile ouium.par.5.fo.216.B.

Mahumeti lex cum sit erronea & vitiosa,quomodo est tantæ durationis,par.6.fo.261..B.C.D.E.

Mahumeti sectæ quomodo tanta multitudo hominum adhæreat cum cõtineat tot errores &vicia enormia.parte.6.folio.260.H. & sequenti.

Mahumeti errores & vicia multiplicia scribit in suo tractatu frater Nicolaus ordinis prædicatorũ , qui in ciuitate famosissima Sarasenorum quę dicitur Baldacum,vbi generale studium eorum habetur,linguam & literam Arabicam didicit,& legẽ seu sectam eorum diligentissimè studuit &c.par.6.fo.260.F.

Maioribus assurgere:naturalis consuetudo est. parte.1. folio.92. F.Interl.

Mai Maioris conditiones,ad inferiores & subditos quę sint. parte.5. folio.71.A.

Maior est iniquitas mea,quàm vt veniã merear.Doctores catholici desperatiuè & affirmatiuè exponũt.Doctores verò Hebręi exponunt interrogatiuè & negatiuè.Par.1.fo.45.H.

Maioritas in regno dei non acquiritur per ambitionem & potestatem,sed per humilitatem.par.5.fo.63.D.

Maioritas Melchisedech ad ipsum Abraham quo medio probetur.parte.6.fo.147.B.D.

Maiores simul & minores nostrorum temporum secordia lædit: hos à prædicando verbum,illos ab audiendo,vtrosq; à faciendo præpediens.Et horum ratio.par.2.fo.244.F.

Maiores suos cum populus eligit,magis pax populi conseruatur. Videntur em̃ omnes quasi aliquam partem habere in principatu,vnde & omnes talem ordinem amant & custodiunt.parte. 1.folio.283.H.& fo.284.A.

Maiora quæq; & difficilia discernere & iudicare debent maiores, parua & facilia minores.par.1.fo.330.F.

Maiora bona deus dat quibusdam & non minora:vt semper animus earũ habeat,vnde se reprehendat:& dũ perfecti esse appetunt nec possunt,minime se extollant in his quę habent,qui per se parua non habere valent.par.1.fo.340.E.

Maius mihi videtur,si homo in carne positus fragilis & caducus: fide tamen Christi & verbo eius armatus superet dæmonum legiones,q; is ipse sit qui vincit in nobis:plus tamen esse dicit,q; per nos vincit.par.1.fo.287.F.

Malachias interpretatur angelus domini,ex quo dixerunt aliqui q; fuit angelus in corpore assumpto:alij verò q; Esdras;Sed ista Ma probantur.par.4.fo.423.G.

Malachias Vide in Esdras,& in angelos putant &c.

Maledicere deo est de eius munere sibiipsi gloriam præbere.parte.3.fo.6.B.

Maledicit creaturis deus,& nos maledicere prohibemur,quia dicit Apostolus:Benedicite & nolite maledicere &c.& quare hoc ab hominibus non vult fieri deus,cum tamen hoc ipse faciat, qui exemplum vitæ hominibus ponit.par.1.fo.305.A.

Maledicenti assimilatur qui fauore superfluę laudis ꝓximum extollit,vel malis fauendo,vel bona plus ęquo laudando,& quare.par.3.fo.335.A.

Maledicere deum suum & nominare nomen domini, an & quomodo differunt.par.1.fo.257.F.G.& fo.258.A.

Maledicenti patrem aut matrem debetur maior pœna q; percussori eorundem:& si percussio simpliciter considerata sit grauior q; maledictio.par.1.fo.168.D.& fo.169.F.H.

Maledicunt sancti viri,non desiderio vindictę,sed vltione iusticię Intus enim sublime dei iudicium aspiciunt,& mala foris exurgentia,quo maledicto debeant feriri cognoscũt, & non peccãt, quia ab interno dei iudicio non discordant.par.1.fo.43.B.

Maledicitur terra in pcõ Adæ,non Adam:ipse verò Cain maledicitur,& quare.par.1.fo.43.A.& fo.45.E.

Maledicta cum ex prophetia dicuntur nõ de malo voto sunt,sed prædicuntur.par.1.fo.365.E.

Inter maledicta quæ Iudæis merito superbię acciderunt, nihil pius quàm videre suam vitam.i.filium dei pendẽtem, & non credere ei.parte.1.fo.365.E.

Maledicti in corde qui recta opera,non recta intentione facit.parte.3.folio.6.B.

Maledictio parentum quomodo soboli noceat ostenditur. parte.3.folio.390.A.

Nonnulli quos aduersarios æstimant maledictione feriunt,quia virtute nequaquam possunt.perte.3.fo.59.C.

Maledictiones seu comminationes in Leuitico & in Deuteronomio differentiam habent,quoniam ille in Leuitico ad captiuitatem Babylonicam referuntur,vt Ra.Mo. Gerund. declarat &c.alię ad hodiernam captiuitatem Iudęorum,quam ipsi Romanam vocant.parte.1.fo.262.G.H.& fo.365.F.G.H.

Maledictio mulieris adulterę,quæ & quomodo & qualis fuerit. par.1.fo.274.A.

Maledictio hominum tempore Ieremię:quicunq; maledicebat alteri,dicebat:Sic accidat tibi sicut accidit Sedechiæ regi & populo eius.par.4.fo.144.G.

Maledictio gemina est,culpæ.s.& pœnæ. Sic etiam maledictum duobus modis dicitur.s.actiuè & passiuè &c. par.6.fol.81.F.Itẽ par.1.fo.43.B.

Maledictũ duobus modis dicitur.s.iudicio iusticiæ,& liuore vindictæ.par.3.fo.10.E.& fo.334.A.

Maledictum comes peccati est.Maledictus ergo omnis qui in ligno pendet.par.1.fo.355.C.

Maledictum frustra prolatum non veniet super illum in quem ꝓfertur,sicut auis vagiuolans ad locum certum non vertitur.parte.3.fo.334.C.

Maledictus à deo erit qui à malis sacerdotibus benedicitur:quia benedicunt iniquè agentibus,& adulantur peccantibus,dũmodo diuites sint.par.4.fo.426.A.

Maledictus omnis qui non reliquerit semen super terram.Quod de semine spiritualis operis dicitur,non prolis.par.4.fo.93.A.

Maledictus omnis qui pendet in ligno &c, Apposuerunt Iudæi deo

deo,vt maledictus omnis qui pen. in ligno:quando & quare. parte.6.fol.81.F.

Malefici dicuntur qui vtuntur inuocationibus dæmonum.parte 4.folio.81.F.

Malefici dum per incantationem diabolorum aliquid efficere conantur, discurrūt per mūdum & subito semina eorum, de quibus hoc agitur asserunt:sicq; ex illis permittente deo nouas rerum species producunt.parte.1.fo.138.A.

Malefici qui prestigijs magicæ artis & diabolicis figmentis agunt & etiam hæretici,à consortio fidelium excommunicandi sunt, donec maleficium erroris in eis moriatur.parte.1.fo.170.E.

Malicia est quando quis damnum molitur alicui.pte.6.fo.6.A.

Malicia,malo delectatur alieno.parte.6.fo.218.E.

Maliciam suam,qui dei bonitatem excedere putant.vere in spiritumsanctum peccant.parte.6.fo.7.A.

Malicia dicitur afflictio.parte.4.fol.70.A.& fo.78.E.

Malicia lædens ore,infideli.s.testimonio locustæ comparatur.pte.3.folio.200.A.B.

Malicia hominum vtitur deus, vt ostendat fortitudinem suam: quomodo,vt accipiatur,causaliter vel consecutiuè.parte.1.fo. 142.G.& fo.143.E.G.& fo.145.G.

Maliciam non fecit deus,tamen cum ab alijs inuentam prohibere posset,nō prohibet,sed cum ipsis vtitur ea ad necessarias causas,& quomodo.Ex exempla de hoc.parte.1.fol.303.C.D.

Maliciam inueniens deus, & prouidens quòd sit illi inutilis qui ea vtitur,facit tamen vtilem his aduersum quos exercetur. parte.1.folio.303.E.

Malicia ne vnquam in nobis inueniatur, refugere omnino debemus.In alijs verò,vincere,non eam perimere studendum est quia illi in quibus est, aliquid necessarij operis conferunt vniuersitati.parte.1.folio.303.E.

Maliciæ subtilitatem qui celat, sub locutione innocentię, induitur veste ex lana & lino.parte.1.fol.356.B.D.

Malicia affectus excæcat noticiam intellectus, maximè in moralibus quia qualis est vnusquisque.talis finis sibi videtur. parte.3. folio.370.B.

Malicia mulieris excedit omnem maliciam hominis id est sicut tristicia cordis,siue dolor eius excedit omnem plagam corporis sic malicia mulieris excedit omnem maliciam.pte.3.fo.414.D.

Malicia non vincit sapientiam:quod patet verum esse de sapientia creata& increata.parte.3.folio.374.H.

Malicia duplex imponebatur illi qui in primitiua ecclesia instituebatur populo prælatus, malicia dico, scilicet sui & populi, & quomodo.parte.4.fol.99.G.

Malicia sacerdotum & doctorum facit errare populum propter eorum scandalum.parte.4.fol.425.C.

Malicia hominis licet sit odienda,nō tamen eius natura, quę possibilis est beatificari.parte.5.fol.22.H.

Malicia pharisæorum contra Christum conspirantium fuit quadruplex.parte.5.fo.68.H.& fo.69.B.

Malignantes,sunt qui mala proximis agunt.parte.3.fo.121.A.

Maligni omnes sūt filij diaboli.Et sicut diabolus aliquando trāsfigurat se in angelum lucis,vt decipiat,sic homo malignus fingit aliquando sanctitatem.vt ascendat.parte.4.fol.459.D.

Maligni spiritus animos fidelium à meditatione sacræ lectionis priuant, ne vel ipsi per exercitium resistendi fiduciam sumant, vel alios qui legem nesciunt ad resistendum vicijs accendant. Et de hoc figura.parte.1.fo.185.E.F.

Maligni spiritus absque dei permissione, non solum nō possunt dare responsum hominibus,sed nec etiā homines possunt hoc quærere.parte.1.fol.307.D.

Maligni spiritꝰ,vel praui dogmatis autores,per vniꝰ animę corruptionem.multas corrumpere nituntur.parte.1.fol.98.A.InterF.

Maligni spiritus certis quibusque vicijs singuli obsequūtur, qui super mentē peruersi vadunt & veniunt, quem etsi aliqua mala deserunt,alij occupant.parte.3.fo.43.B.

Maligni spiritus bonis mentibus sunt horribiles pauendi atque fugiendi.parte.3.folio.43.B.

Malignus spiritꝰ vocatur ventus vrens,qui eum quem nunc succenderit igne peruersæ concupiscentiæ, rapit postmodum ad flammas gehennæ.parte.3.fo.52.B.

Maligni spiritus dicuntur nostri vicini, eo quòd habitāt nobiscum in hoc aere caliginoso.Dicuntur etiam inimici nostri,quia semper machinantur ad malum nostrum.pte.3.fo.202.D.

Malignis spiritibus,iustè datur licētia, vt quos volentes in peccati laqueo strangulant,in peccati pœnam etiam nolentes trahāt. parte.6.folio.226.A.

Malignum spiritum si senseris loqui in corde tuo,vt te ducat ad aliquod peccati opus,intellige quia vult te obsecrare alicui dæmoni,vt suscipias mysteria diaboli.parte.1.fo.311.C.

Malignitas dicitur quasi mala igneitas,quæ consistit in ardore cō cupiscentiæ.in qua consumitur iniquitas.pte.3.fol.372.C.

Malignitas,est mala volūtas,cum vltra non potest vel de beneficijs gratiam non referre.parte.6.fol.6.A.

Malogranatum dicitur,eo quòd multa grana fructus eius habeat,& est arbor medicinalis, cuius poma rubea, & ad edendum amara.parte.4.fol.352.F.

Malogranatum dicitur sancta crux, quæ est arbor fructifera, ad designandum fructum crucis qui est innumerabilis. parte.3. folio.366.H.

Malogranatum propter nimiam multitudinē granorum& inter textis mēbranis diuersas cellas, sed omnes vno cortice comprehensas:semper in scripturis sanctis in persona ecclesię ponitur. parte.4.folio.405.A.

Malum facit voluntas,non natura.parte.4.fo.33.F.

Exbonis incuriæ vicio mala nascuntur,& quomodo.parte.4.folio.153.B.

Malum est duplex.s.pœnæ & culpæ.parte.6.fol.258.F.

Malum culpæ siue peccatum non facit ad dei gloriam, sed deus punitionem peccatorum per malum pœnę ordinat ad declarationem suæ iusticiæ.parte.6.fo.9.B.

Malum pœnę,cuius deus autor est,immittit propter diuersas causas.parte.6.fol,97.B.Item parte.2.folio.285.G.

Malum pœne quædam medicina est.parte.6.fo.159.D.

Mala quæ fideles piè perferunt,prosunt, vel ad emendanda, siue demenda peccata, vel ad exercendam probandamq; iusticiam, vel ad demonstrandam huius vitæ miseriam.parte.6.fo.19.F.

Mala nobis illata in aliquo casu non expedit sustinere, quando scilicet per hoc malis datur audacia malefaciendi. Aliquando cum temporalia bona à nobis quidam rapiunt sunt tolerandi, quidam obseruata charitate prohibendi.parte.6.fo.27.H.

Mala pœnalia patienter toleremus nostris demeritis,& non alienis attribuendo,exemplo ostenditur.parte.4.fo.256.D.

Mala omnia sunt à nobis,bona verò sunt ex misericordia dei. pte.3.fo.135.C.Item parte.1.fo.175.G.

Malum fit à deo,non in eo quòd malum,sed in eo quòd iustum. parte.4.fo,67.B.InterF.

Malum quicquid nobis accidit,vicij nostri est,non dei,qui dulcē deum vertimꝰ in amaritudinem,& cogimus sæuire nolentem. parte.4.fo.117.F.

Malorum quando tāta incumbit necessitas, vt omni ploratu maior sit, vnusquisque de sua nece sollicitus, ad aliorum (quamuis proximi sint)non ingemiscit miserias.parte.4.fo.246.F.

Mala quę querit diabolus contra iustos,vertit deus ad diaboli cō fusionem & iustorum gloriam &c.part.4.fo.382.H.

Malum si quando infertur homini, duplex potest habere contra hoc remedium.Vno modo per se. Secundo modo per amicos bonos, si sibi remanserint.parte.3.folio.19.D.

Malum omne procedit ex aliqua ignorantia.parte.3.fo.353.A.

Malum,nisi experimento,non sentiremus,quia nullum esset,nisi fecissemus,quia malum natura non est,sed amissio boni sic vocata est parte.1.folio.37.G.

Mala hominum non ante credamus quàm probemus. parte.1. folio.71.A.

In malo peior est qui nocet, quàm qui non prodest. parte.1. folio.104.B.

Malum quomodo, & quomodo non, dicitur à deo esse. parte.1. folio.198.G.Item parte.3.fo.243.A.

Malum & idolum nihil sunt,nulla sua natura subsistunt. Tamen quicquid mente concipitur,dicitur esse, hoc modo peccatum potest esse.parte.5.fo.186.A.& folio.143.B.Item parte.6.folio 44.F.& folio.142.E.F.& folio.211.C. Item parte. 4.folio. 76. A.Itē parte.1.folio.37.G.

Mala quare deus in hoc mundo fieri permittit.parte.6.folio.19.F Item parte.3.folio.421.F.

Mala quæ à domino inferuntur, aut supplicia meritorum sunt, aut causa futurorum bonorum.parte.4.folio.192.G. Item parte.3.folio.30.E.

Mali quicquid sustinemus, pro peccatis nostris accidere manifestum est.parte.4.fol.219.F.

Malum maius in separatione bonorum committimus quàm in malorum commixtione fugimus,i. dum corporaliter separamus nos à bonis propter malos quàm fugimus.i.in coniuncti one malorum non remanentes.i.quàm sit illud quod fugimus fugiendo coniunctionem malorum.parte.6.fo.69.E.

Mala nostra solummodo nostra sunt,bona autem & omnipotē

Index in Glos. ordi.

tis dei sunt & nostra. Ipse enim aspirando nos prævenit, vt velimus, adiuuando prosequitur, ne inaniter velimus. parte. 4. folio. 214. A.

Malum implere etiam per consilia qui conatur, in peruersi consilij cathedra sedet, & magna iniquitatis elatione attollitur. parte 4. folio. 240. B.

Mala cum reprobi cogitant, deus ne contra bonos prævaleant, viros tollit, vt effectu careant operis. parte. 3. folio. 17. B.

Malum non vitatur, nisi inquantum cognoscitur esse malum. parte. 6. folio. 16. G.

Malum odit, qui non solum voluptate nō vincitur, sed odit opera voluptatis. parte. 4. fo. 364. E.

Malum est peccare, peius est perseuerare, pernitiosius defendēdo se, in deum culpam refundere. parte. 3. fo. 193. B.

Malum minus an sit eligendum. parte. 1. folio. 72. F. G.

Nullus aspiciens ad malum operatur, sed semper aspicit ad bonū verum vel apparens. parte. 3. fo. 329. D.

Malum minus est, nō esse simpliciter quàm esse damnatum: quia etsi non sit minus malum ratione pœnæ adiunctę, quę non priuat rerum esse creatum, minus tamen malum est ratione culpæ mortalis. parte. 5. fol. 79. D.

Malum sustinere aliquando non necessitatis est, sed supererogationis. parte. 5. folio. 23. G.

Malum temporale fit tribus modis, cruciatu corporum, damno rerum, angarijs operum. parte. 5. fol. 22. E.

Mala quæ ex abundantia diuitiarum veniūt, sunt quatuor. s. otiositas, gulositas, ebrietas, & comessationis celebritas. parte. 5. folio. 157. G.

Malum culpę mortalis est priuatio boni diuini quod est infinitū: sed malum pœnę sensibilis est priuatio boni creati, propter qđ minus habet de ratione mali. parte. 3. fo. 417. C. D.

Malum aliquod permittere, propter maius malum euitandum, non facit illud licitum. parte. 1. fo. 359. B.

Mala quæ contigerunt Iudæis in generali fuerunt quatuor. parte. 5. folio. 73. D. F.

Mala quæ contigerunt Christi discipulis in speciali fuerunt quatuor. parte. 5. folio. 73. F. G.

Mala quæ in absentia Neemiæ pullulauerunt in Ierusalem, fuerunt quatuor. parte. 2. folio. 268. C.

Mala quatuor à quibus Galathæ cuaserunt proprer legis obseruantiam. parte. 6. folio. 86. G.

Malus etsi lingua taceat, vita blasphemat. si hymnum cantat, tamen multos intuentes mala, mittit in blasphemias. parte. 3. folio. 238. E.

Malus omnis viuit, vel vt corr gatur, vel vt per eum bonus exerceatur. parte. 3. foli. 161. E.

Malum quilibet, qui tanquam effeminatus per mulieres seducē: contra deum ad pessima se conuertit, significatur per Ochoziam seductum per consilium Athaliæ. parte. 1. fo. 228. D.

Mali permittuntur in hoc mundo cum bonis, vel per quos exerceantur, vel quorum comparatione nitantur ad melius. parte 5. folio. 45. E.

Mali quidam tolerandi sunt pro pace, nec corporaliter ab eis recedendum, sed spiritualiter. parte. 6. fo. 69. A.

Malis sicut quædam bona non proficiunt, sic quædam maculæ si sunt leues, non impediunt ad coronam. parte. 6. fo. 17. F.

Mali non temerè & quolibet modo, sed per iudicium auferendi sunt ab ecclesiæ communione, aut si per iudicium auferri nō pñt, tolerentur potius: ne peruersè malos euitando quisque ab ecclesia discedens, eos quos fugere videtur, mittat ad gehennā. parte. 6. folio. 40. B.

Malorum cōsortium qui aliquo effectu carnali exire dissimulāt, crebra bonorum admonitione cogēndi sunt, ne bonos mores corrumpant exemplo malorum, parte. 1. fo. 73. B. Interl.

Malis quasi in ventum prolata displicent cuncta quæ in sanctis sentiuntur, nec bonorum verba dicta rationis, sed stimulos furoris existimant. parte. 3. fo. 34. E.

Mali impetunt bonos duobus modis, dicentes eos vel praua dicere, vel bona quæ dicunt non tenere. parte. 3. fo. 14. E.

Mali nō solum bonos arguunt de ficta bonitate, sed etiam de erudelitate, & non solum diffamant in personis proprijs, sed etiam in sibi coniunctis, vtpote in vxoribus & famulis. parte. 3. folio 14. H. & folio. 15. D.

Mali volentes aliquando bona quasi extra se tensi ad consueta mala tentati replicantur, vel etsi aliquando victa vna nequitia pedem leuant, regnans altera, & ad eam quam vicerant, implicar, vt qui iam spreta auaricia adhuc luxuriosus est, pro precio luxuriæ ad auariciam redit. parte. 3. fo. 19. F.

Mali plerunque eo magis cōtra deum eleuantur, quo ab eius largitate & contra meritum ditantur. pre. 3. fo. 30. A. D.

Malis nihil est, quicquid de virtutibus bonorum vident, & si quādo æterna cogitant, delectatio transitoria tollit. par. 3. fo. 57. B.

Mali quærunt sapientiam quam tamen oderunt, sed si oderunt, quomodo quærunt? Quęrunt non propter ipsam, sed propter aliud quod amant &c. parte. 3. fo. 272. B.

Malus omnis iniqus quia vel sibi vel alij nocet: licet quidā mali non videntur iniqui, quia non sunt sæui, non asperi, non persequentes, & pressuras hominibus facientes: sed tamen luxuriosi, ebriosi, voluptatibus dediti, qui etsi alijs nocere non videntur, sibi tamen nocent. parte. 3. fo. 295. A.

Malis plurimum prestatur qui se regere nesciunt, cum sibimetipsis non committuntur, sed serui fiunt sanctorum & subiacēt melioribus. parte. 2. fol. 5. E.

Malos cur creauit deus, quos tales futuros præsciebat? parte. 1. folio. 40. E. F.

Mali sunt inimici bonorum, & ab eis reparantur, etsi non loco, tamen animo. parte. 3. fo. 94. E.

Mali homines licet nolint viuere vita iustorum, appetunt tamen mori morte eorum. parte. 1. fo. 305. D.

Mali dum bonum aliquod agunt, quod tamen non perficiunt, superbe inter q̄ ipsa etiam plenissimè perpetrant mala confidant, parte. 1. folio. 305. E.

Malos nec bona imperfecta adiuuant, nec bonos mala inconsummata condemnant. parte. 1. fo. 305. E.

Malus sæpe æterna iudicia admiratur, prędicationem cęlestis patriæ cum audit, diligit, & opera diuinę dispositionis obstupescit parte. 1. folio. 308. F.

Mali homines sicut semetipsos associant in crimine, sic sociabuntur ad inuicem in pœna gehennæ: & de hoc figura. parte. 2. folio. 228. D.

Malus, his duobus obseruatis non te maculat, si non consentis, & si redarguis. parte. 6. fo. 95. E.

Malus non potest habere pacem ad proximum nec ad seipsum. parte. 3. folio. 323. G.

Malos sustinet deus, vt ordinate disperdat, & vtitur illis tāquam instrumento ad salutem bonorum. parte. 6. fo. 22. B.

Malorum æstimatione in nihilo redigimur, quando ea quæ quasi summa diligunt bona temporalia, non tenemus. parte. 3. folio. 57. B.

Malis quare bona eueniant, bonis mala, nō potest facile sciri. parte. 3. folio. 189. A. B.

Mali sunt quidam ex necessitate, alij ex abundantia. parte. 3. folio. 188. E.

Malorum est solatium, vitam bonorum carpere. parte. 2. folio 63. A. Interlinearis.

Mali dicunt se delinquere vel fato, vel constellatione, vel necessitate prouidentiæ, sed error est. parte. 3. folio. 135. C.

Malus iacens miracula considerat, quia dei potētiam sciendo pēsat, sed viuendo non amat. parte. 1. fol. 308. F.

Malè vtendo patientia dei, corda obstinatorum durescunt. parte 1. folio. 144. E.

Malorum vita quę peccatorū tenebris est obscurata, significatur per Aegyptum. parte. 3. fol. 341. H.

Malorum vita aquis deliciarū irrigatur, & per quid significatur. parte. 1. folio. 343. H.

Malorum operatio diuersitate secernitur numerosa. parte. 2. folio. 238. G.

Malorom præcedentium generale iudicium magnitudo est figura sequentium incomparabiliter grauiorum. parte. 5. fo. 113. H

Mali dicuntur vel amatores seculi, vel apostoli respectu dei, qui solus bonus, ex quo omnes boni. parte. 5. fo. 28. F.

Malarum cogitationum generatio quæ procedit, ex corde facit obliuisci operis dei magni. parte. 2. fol. 33. A. Interl.

Malꝰ dicitur etiam lignum longum quod in medio tentorij erigitur, sicut malus in naui. parte. 4. fo. 61. G.

Mambre nomen est hominis potentis illius terræ, à quo denominatur vallis ista: & iste fuit federatus cum Abraham. parte. 1. fo. 62. G. & fol. 69. F. & fol. 100. A.

Mammona est nomen dæmonis & diuiciarum, & vtrisque auarꝰ seruit dominis. parte. 5. fo. 26. F. G. & fol. 166. E. G.

Mammon, est dæmonis nomen tentantis de diuitijs male acquisitis. & quid sit facere amicos de mammona iniquitatis. parte. 5. folio. 166. G.

Manhu, sunt duæ dictiones, & significant quid hoc, & subintelligitur, est. Et sic exponit Iosephus. Rabi Salomon autem & Hebræi moderni dicunt, quòd man non significat quid

quid,sed significat præparationem,vel magis proprie rem præparatam ad esum.parte.1.folio.157.G.
Man erat quasi semen coriandri,in figura & quantitate, sed non in colore.parte.1.folio.281.H.
Man habebat triplicem saporem: vnus erat naturalis, alius supernaturalis,& hic duplex &c.parte.1.folio.281.H.
Manasses nequissimus fuit.Isaiam serra lignea secuit,Amon filiũ suũ p ignẽ traduxit ad honorẽ idolorũ & Tophet.p.4.fo.132.F.
Mancipia vnde dicuntur.parte.1.folio.114.A.
Mandatum,præceptum,lex,testimonium,iudicium,differentiam habent.parte.1.folio.294.B.Item parte.3.fo.262.F.
Mandata decalogi omnia ordinantur ad actum diligendi, quia præcepta primæ tabulæ,ad deum diligendum: præcepta verò secundæ ad diligendum proximum.parte.6.folio.28.G.
Mandatum primũ prohibet surreptionẽ,secundum errorem,tertium interficit sæculi amorem,quartum impietatem,quintum crudelitatẽ,sextum fornicationem,septimũ rapacitatẽ, octauũ perimit falsitatem,nonum mundi cupiditatem,decimum aduleterij cognitionem.parte.1.folio.154.B.E.& folio.337.B.C.
Mandatum primum pertinet ad patrem,secundum ad filium,tertium ad spiritum sanctum.parte.1.folio.337.A.
Mandatorum aliqua sunt negatiua à malo retrahentia,aliqua vero affirmatiua ad bonum inducentia.parte.2.folio.256.H.& folio.258.D.
Mandata dei non pueris,non iuuenibus primo cõmunicat Moyses,sed senioribus:quia in senibus est sapientia,& in multo tempore prudentia.parte.1.folio.147.E.
Non profuisset antiquis dilexisse mandata,nisi Christus qui est salutare dei,eos liberasset.parte.3.folio.27.E.
Mandata dei sunt fidelia his qui implent,& non diffidunt de promissis.parte.3.fo.253.E.Interl.
Mandatis obtemperare diuinis cupiunt multi In populo dei, sed inopia temporalium rerum retardantur.parte.2.folio.259.E.
Mandata cælestia qui maiore animi dulcedine custodiunt, & auditoribus suis crebris exhortationibus custodiæ committunt, per cantores significantur.parte.2.folio.243.A.
Mandatum dilectionis dicitur nouum ab effectu,pro tanto,quia animam renouat:& quia differentiam noui Testamẽti & veteris constituit.parte.5.folio.226.B.D.H.& folio.227.B.C.D.
Mandatum charitatis dicitur latum,quia est tantæ latitudinis, ꝙ etiam extendit ad inimicos.parte.3.folio.269.H.
Nihil est mirabilius in mãdatis,ꝙ diligere inimicos.p.3.f.263.F.
Mandata Christi grauia non sunt,quia non trahunt deorsum ad talentum plumbi,sed sursum vehit custodia mandatorum dei.parte.6.folio.234.B.D.
Mandatum si seruetur,vitam: si non seruetur, mortem generat. Non seruantibus ergo dicuntur mandata non bona,sed admixto ligno crucis in dulcedinem versa,& spiritualiter intellecta, sunt mandata vitæ.parte.1.folio.155.F.
Mandata dei custodientes vita triplici præmiabuntur,scilicet vita naturæ,vita gratiæ,vita gloriæ.par.1.fo.245.C.& fo.246.E.
Mandatis rectis dei arctẽ arduis humana nõ cõparat infirmitas,nisi præueniens eius adiuuet charitas.parte.3.folio.263.B.
Mandatum complere, est diabolum & exercitum eius superare. Nihil enim nobis poterit nocere,si præcepta domini nostri Iesu Christi seruemus.parte.1.folio.300.G.& folio.333.A.
Mandata si quis seruet,vt videtur dicere dominus:nullam ægritudinem patiatur,vide de quibus ægritudinibus & infirmitatibus hoc intelligendum sit.parte.1.folio.155.F.
Mandata quæ videntur esse minima in habitu legis,si propter viam cælestem fiant,multum proficient.parte.1.folio.290.A.
Mandata domini quædam data sunt vt fiant,quædam vt nõ fiãt parte.1.folio.220.G.
Mandato Christi contraueniẽtes,an & quando peccauerunt.parte.5.folio.34.G.& folio.93.A.
Mandatum dei irritũ fecistis propter traditionem vestram, quomodo intelligendum sit hoc dictum secundum verum intellectum & enucleatum.parte.5.folio.51.B.
Mandata hominum in multis locis maiori sollicitudine & cura seruantur(licet frequenter non sint mala,nisi quia prohibita)ꝙ dei mandata.parte.5.fo.49.D.
Mandata in tria genera distinguuntur,moralia,iudicialia & ceremonialia.parte.6.folio.116.H.& sequen.B.C.
Mandata octo fuerunt circa manna.parte.1.folio.158.C.
Mandragora poma sunt,vt dicunt aliqui,quæ accepta in escam, adiuuant in mulieribus virtutem concipiendi.parte.1.folio. 92. E.& folio.93.A.
Mandragoræ sunt poma pulchra & odorifera & valde rara, per quæ intelliguntur excellentes viri in ecclesia Christi,odorem sanctæ per sanctam vitam & sanam doctrinam dantes in ecclesia dei.parte.3.folio.366.F.
Manducans non manducat, &:Non manducans manducat. Hæ propositiones simul possunt esse veræ &c.parte.3.folio.254.C.
Manducemus vt euangelizemus,non euangelizemus vt manducemus.parte.5.folio.17.E.Item parte.6.fo.46.B.
Manducasse legitur Christus cum peccatoribus,cum amicis familiaribus,cum cognatis pauperibus,cum pharisæis superbientibus,& de singulari ratio.parte.5.folio.145.C.
Manducatio Christi fuit alijs exemplum condescensionis & misericordiæ.parte.5.folio.39.H.
Mane secundum scripturam, est hora apta ad faciendum vindictam de peccatoribus &c.Item illa hora surgebant secũdum legem antiquam sacerdotes,& leuitæ disponebant se ad offerendum sacrificium matutinum.parte.3.folio.93.C.
Mane & vespere quid significent.parte.3.folio.125.A.
Mane est lætum post tristitiam noctis,& signat prosperitatẽ.parte.3.folio.174.B.& folio.16.A.
Mane & initium diei est vnicuiq; nostrum,tempus quo illuminamur,& ad lucem fidei accendimur.parte.1.folio.157.A.
Mane orto sole clarè omnia circunquaq; videmus:vespere caligamus,ideoq; lumine lucernæ indigemus.parte.1.folio.195.C.
Manicare latinum verbum esse mihi non occurrit, ait Augustinus.parte.2.folio.44.B.
Manichæus posuit duo principia.Vnum simpliciter bonũ,aliud simpliciter malũ: & ab isto dicit procedere corporalem creaturam.par.5.fo.186.C.D. & fo.45.B.& fo.16.C.Itẽ par.1.fo.29.E.
Manicheus negans veram carnẽ,sed phantasticam in Christo fuisse,& conabatur probare ex dictis apostoli Pauli:sed reprobatur parte.6.fo.67.H.& folio.68.B.& folio.143.B.Item parte.1.fo. 236.H.& folio.237.B.Item parte.5.folio.104.G.
Manichæus dicebat naturam bonam à deo creatam,malam verò à diabolo.parte.4.folio.130.F.
Manichæi dicunt ꝙ diabolus est dominus istorum corporalium inferiorum,sicut factor & creator eorum.Sed hoc patet esse falsum,vt deducitur &c.parte.5.folio.16.C.
Manichæi error confutatur,qui dicit vetus Testamẽtum à diabolo esse datum.parte.5.folio.193.D.Item parte.1.folio.374.F.
Manichęi dicunt,ꝙ plenitudo spiritussancti non fuit completa in apostolis,sed in ipso Manichæo,qui fuit posterior ipsis:& sic nõ recipiunt librum actus apostolorum:quia ibi expresse ponitur missio plenitudinis spiritussancti super apostolos,& improbatur error prædictorum.parte.5.folio.233.H.& folio.234.A.
Manna secundum grammaticam cuius generis & declinationis. parte.1.folio.156.H.
Manna quando & vbi & ad quid datum fuit.parte.3.fo.177.F.
Manna generabatur in aere,&propter hoc vocatur alibi panis de cœlo:quia in cœlo aereo est generatus,& à deo datus & formatus,non virtute naturæ.parte.1.folio.158.D.
Manna dicitur panis angelorum,non quia ipso vescerẽtur, quia non indigẽt cibo corporali,sed quia in descensu mannæ cooperabantur angeli.parte.1.folio.158.D.
Manna quomodo dicitur panis angelorum,cum angeli non comedant cibum corporalem?Responsio Hebræorum doctorũ, qui inter se diuersificati sunt:quorum aliqui dicunt,quod vale de applicabile est ad nostrum verum manna.s.sacramentum eucharistię:sed nolunt intelligere,vt bene agerent,dicẽtes quod penitus est impossibile, & implicans contradictionem. parte 1.folio.159.G.
Manna quomodo in terram cadebat,&quomodo inter duo strata seruabatur mundè custoditum.parte.1.folio.157.D.& folio.281.H.
Manna triplicem habebat saporem &c.parte.1.folio.281.G.H.
Manna habebat omnem saporis suauitatem.Sed hoc intelligendum est,quod non erat ex natura mannæ,sed ex merito sanctorum hominum qui eam comedebant,quibus sapiebat sicut desiderabant.parte.1.folio.158.D.
Manna fuit cibus valde sapidus bonis,sed malis insipidꝰ,sicut etiã vestimenta bonorum non sunt vetustate consumpta,sed tantũ malorum.parte.2.folio.264.A.
Manna quibusdam fuit sapidum,& aliquibus econtrario: & habuit triplicem saporem: & quod cadebat in terram tripliciter & differenter.Primò vt pruina quasi stratum mannæ:postea manna,tertio ros quasi eius operimentum.parte.1.folio 281.G.H.
Manna non fuit verus panis propriè, sed figura panis spũalis: nec descendit de cœlo sidereo & empyreo, sed de cœlo aereo,

Index in Glos. ordi.

vt ros vel pruina.parte.5.folio.205.D.E.F.

Manna figurale,corporale & mani festum datum fuit filijs Israel in deserto:sed verum manna est ipse Christus:& dicitur absconditum hominibus præsentis vitæ &c.parte.6.folio.244.G.

Manna quandiu filij Israel manducabant, quando & quomodo desiterunt.parte.1.folio.158.A.

Manna præcessit,& fuit data ante eductionem equæ de petra.parte.3.folio.199.B.

Mansiones quot fuerunt in arca Noe.parte.1.folio.51.G.

Mansiones filiorum Israel fuerunt in vniuerso quadragintaduæ, secundum q enumerantur tripliciter.parte.1.folio.324.H.

Mansio vna fuit in Sina,sed inter omnes maxima.Ibi enim lex accepta,tabernaculum erectum:ibi Exodus,& maxima pars Leuitici,omnesq libri legis pœnè scripti sunt.parte.1.folio.161.E.

Mansiones quadragintaduæ computantur à prima quæ fuit in Ramesse vsq in cãpestria Moab super Iordanem.parte.1.folio 265.B.G.&.folio.324.H.& folio.239.A.B.

Mansiones populi Israelitici nominatim ponuntur,& quæ dominus operatus est,historicè & mysticè elucidatur.parte.1.fo.265.G.H.& fo.274.E.& fo.280.C.& fo.282.A.& fo.283.A.B.& fol.297.E.& folio.298.A.& folio.299.A.E.F.& fo.301.B.&.fo.322.C.D.E.F.G.H.

Mansiones quadragintaduę quas ab Aegypto vsq ad Iordanem habuerunt,trium tantum congruere videntur curriculi annorum,& horum deductio.parte.1.folio.330.E.F.

Mansionum cœlestium distributio pro nouissimi Adæ contemplatione futura esse creditur secũdũ diuisionẽ terræ promissionis per tribus Israel.Quis ita beatus,vt sors eius in Ierusalẽ veniat,vt sit ibi tẽplũ dei:immo ipse sit vt tẽplũ dei.p.1.fo.326.B.

Mansiones in cœlestibus siue distincti gradus beatitudinis,significantur per sortes.parte.1.folio.368.D.

Mansio potest accipi indifferenter pro stare,iacere vel sedere.parte.4.folio.222.F.

Mansuetudo est virtus iræ repressiua,quæ inter alias virtutes maxime in Dauid apparuit,& propter quam deus ipsum in bonis temporalibus & spũalibus multiplicauit.parte.3.folio.132.C.

Mansuetudo est quædam tractabilitas mentis: propter quod est debita dispositio ad recipiendum impressionem verbi diuini, sicut ceræ tractabilitas ad impressionem sigilli.par.6.fo.211.F.

Mansuetudo imaginem dei in nobis seruat,semper trãquillus est, sed ira dissipat. parte.3.folio.16.E.

Mansueti sunt qui sequuntur voluntatem dei,mites qui non erigũt ceruicẽ,necq recalcitrãt cũ iugũ eis imponit.par.3.fo.119.E.

Mansuetudo si dei est, dicitur clementia,si nostra est domitatio, & no.quare.parte.3.folio.222.B.

Mansuetudine qui suauis est,& moderatus est in verbis & in factis,monẽdo alios nõ vtitur verbis cõtumeliosis.par.3.fo.321.B

Mansuetudo & humilitas gratiam,superbia & furor pariunt ruinam.parte.3.folio.390.F.

Mansuetudo neminem spernit,humilitas se omnibus subijcit.parte.3.folio.391.F.

Mansuetus esto,non sit tumultus in corde tuo, volitantibus per corruptionem phantasmatibus & pungẽtibus te.p.1.f.140.B.

Nos pro iustitia mãsuetudinem.pro mansuetudine iustitiam derelinquimus.parte.3.folio.5.B.

Manus est organum organorum, & designat opus diuinum, ita quod opus misericordiæ dicitur manus dextra,opus iustitiæ sinistra.parte.3.folio.107.C.& folio.118.C.

Manus dei quid est.parte.6.folio.135.A.

Manus extendere est beneficia dare.parte.6.folio.24.B.

Manus vel pes vel oculus,vel aliud membrum,qualiter sit licitũ, vel non,abscindi.parte.5.folio.56.C.D.

Manus lauare tenebantur Iudæi ex statuto iudicum ordinariorũ. Quare hoc statutum sit,& quomodo per Pharisæos salsitate p mixtum fuit,volentes q per hoc acquireretur quædam mundicia spiritualis.parte.5.folio.49.B.

Manuum lotio ante comestionem vel cibariorum appositionem facit ad quandam honestatem & mundiciam corporalem.par.5.folio.49.B.

Manus vnius iungitur manui alterius in pactis &promissis ad cõfirmationem.parte.1.folio.171.G.

Manus nomine potest amicus intelligi.parte.5.folio.11.C.

Manus dicitur scriptura per manum facta:vnde dicimus: probata & electa est manus eius.parte.1.folio.355.B.

Manus quæ lutum tenent,superiectas sordes tergere non valent. parte.2.folio.104.E.& folio.205.E.Item parte.3.folio.20.A.

Manum lex vetus prohibebat,& nõ animum:quomodo hoc intelligendum sit.parte.1.folio.167.G.H.& folio.44.C.D.

Manus leuat qui bonis operibus insistens tensis manibus in figura crucis deum adorat.parte.3.folio.172.A.

Manus ad deũ rogaturus pro peccatis extendit frustra, qui has ad pauperes pro posse non extendit.parte.5.folio.140.G.

Manus porrecta ad dandum commendat orationem,non collecta ad recipiendum.parte.5.folio.112.B.

Manus tendere contra deum, est in operatione praua despectis eius iudicijs perseuerare.parte.3.folio.35.E.

Manum leuare dei vel attollere in cœlum,est potentiam æternitatis suæ super omnia excellentem ostendere.part.1.folio.371.B.Item parte.3.folio.172.A.

Manus in deo qui spiritus est,dicitur eius virtus operatiua. parte 5.folio.167.H.

Manus impositio super caput hostiæ quare fiebat, an quia offerens denotaret se esse dignum occisione pro suis peccatis.an ad resignationem spontaneam sui iuris.parte.1.folio.216.E.G.& folio.219.H.

Manus suas sacerdos supponebat manibus offerentis,& tenentis primitias suas,& eleuabat sursum:& retrahebat deorsum.posita vertendo se ad quatuor partes orbis,& quare. parte.1. folio 362.C.

Manus Eliezer posita super femur Abrahę precepto sui fuit signũ fidelitatis ratione circuncisionis secundum Hebræos. Sed secũdum catholicos fuit signum quod Christus secundum carnem nasceretur de femore Abrahę.parte.1.folio.80.D.

Manus dextra & sinistra,bona temporalia & spũalia notant.par.3.folio.113.C.

Mara natha sunt duę dictiones:& prima valet in latino,dominus noster,secunda idem est quod venit:sed propter ignorantiam idiomatis & longitudinem temporis duæ dictiones coniunctæ sunt simul:& vltima litera dictionis est submota.parte.6.folio 61.A.B.& liquidius declaratur eodem folio.C.D. Ma

Marath à filijs Israel dictus est propter amaritudinem aquæ. parte.1.fo.155.G.

Marcellus papa idolis thurificauit metu mortis,sed tamẽ resipuit parte.6.folio.250.C.

Marcialis à beato Petro missus in Galliam,prædicauit Lemouicensibus fidem catholicam.parte.5.folio.55.G.

Marcion hæreticus duos deos posuit,vnum bonum,alterum iustum,alterum visibilium,alterum inuisibilium conditorem: quorum prior lucem fecit,secundus tenebras.parte. 4. fol.78.A.& folio.223.E.F.& folio.427.B.Item parte.1. folio. 132. F. Item parte.2.folio.33.A.

Marcus Publius cum inuenisset Antiochum Epiphanem in littore maris,qui volebat intrare Aegyptum,qui Romanis erãt cõfœderati:præcepit sibi vt discederet ab amicis Romanorũ: tunc Antiochus petijt super hoc deliberationem:& tunc Marcus Publius fecit circulum in arena cum baculo quem tenebat, in circuitu Antiochi,dicens:Senatus præcepit,vt respondeas antequ exeas de hoc circulo &c.parte.4.folio.325.C.

Marcus primus patriarcha ecclesiæ Alexandrinæ. parte.6. folio 249.D.

Marci euangelium designatur in nomine leonis, & hoc propter tria.parte.5.folio.88.C.D.

Marcus licet de omnibus Christi factis scribat,sicut & alij, tamen circa eius resurrectionẽ & regnum specialiter immoratur.parte.5.folio.88.C.

Marci euangelium designatur in nomine leonis propter tria quę in Christi resurrectione reperiuntur, & proprietatibus leonis assimilantur.parte.5.folio.88.C.D.

Marcum assumpsit Barnabas,quem Paulus qui semel recessisset, dicebat non debere assumi:qui tamen intantum claruit, vt fieret vnus de quatuor euangelistis.parte.1.folio.264.F.

Marcus Petri discipulus primus Alexandriæ episcopus. parte.5. folio.88.F.

Mardochæus quot & quibus rationibus renuit exhibere honorem ipsi Aman, cum esset in statu excellenti. parte. 2. folio 309.D.

Mardochæus quomodo sciuit intoxicationem Assueri fiendam. parte.2.folio.308.C.

Mare appellatur apud Hebræos omnis congregatio aquarũ,siue salsa,siue dulcis.parte.1.folio.25.E.G.

Maria multa constat esse,in vnum tamen locum dicuntur cõgregatæ aquæ,quia cuncta magno mari iunguntur. Si qui lacus in semetipsis stricti videntur,occultis tamen meatibus in mare reuoluuntur.parte.1.folio.25.E.

Mare an & quomodo distet à centro æqualiter circunquaq.parte.3.folio.248.G.H.

Mare artatur intra ripas suas à deo, ne effluat, & submergat habitantes in arida. par. 3. fo. 21. H.
Mare Caspium sub Aquilonis plaga ab Oceano oritur, cuius vtraq; circa oceani littora loca deserta incultaq; habentur. parte. 2. fo. 251. A.
Mare mediterraneum dicitur magnum respectu maris mortui, & maris Ceneret, quæ sunt quidã lacus. par. 2. fo. 14. D.
Mare mortuum terminatur ad orientalem angulum terræ promissionis versus desertum Aegypti. par. 4. fo. 355. C. Item parte. 2. fo. 7. C. E. Item par. 1. fo. 63. A. C.
Mare mortuum dicitur, eo q; nullus piscis potest ibi viuere: quia aquæ sunt excessiuè salsę: & ideo alibi in scriptura vocatur mare salsissimũ. Itẽ quia aquæ sunt ita spissæ, q; sunt quasi lutum: ꝓpter quod vestimenta ibi ꝓiecta magis sordidãtur, q; lauentur. par. 2. fo. 7. C. Itẽ parte. 1. fo. 63. C.
Mare salis vel mortuum, nũc dicitur, & lacus Asphalti, & salinarum vallis, quæ prius dicebatur conuallis illustris. par. 1. folio 60. E. Interl.
Mare salsissimũ quod, & quis lac⁹, & in qua parte mũdi habetur. parte. 1. fo. 334. A & fo. 325. H. & fo. 63. C. Itẽ par. 2. fo. 7. C.
Mare mortuum dicitur mare salis. pte. 1. fo. 63. C.
Mare solitudinis, est magnus lacus, per quem transit Iordanis fluuius: & vocatur sic secundum modum loquendi Hebraicũ. parte. 2. fo. 7. C.
Mare solitudinis, mare mortuum est, quod in latitudine per stadia. dlxxx. vsq; ad Zoaros Arabię: in longitudine. cl. vsq; ad vicinia Sodomorum progreditur. par. 2. fo. 174. A.
Mare rubrum dicitur, non q; aquæ sint rubeæ de natura sua, sed quia terra in ripa est rubea, & commiscetur aquę: & sic videtur aqua rubea, maximè prope littus. par. 1. fo. 151. D.
Mare rubrum an fuit diuisum in duodecim locis, ita q; quælibet tribus habuit viam per se distinctam ab alijs. parte. 3. folio 289. E. G.
Mare Galileæ quod est Tyberiadis, est quidam lacus habens centum stadia longitudinis, & quadraginta latitudinis, per quod transit Iordanis fluuius. Et dicitur mare more Hebraico. parte. 5. folio. 17. C. & fo. 103. H. & folio. 203. G. H. Item parte. 4. folio. 452. B. D. Item parte. 2. folio. 7. C. Item par. 1. folio. 325. G. & fol. 334. A.
Margarita licet sit nomen speciale lapidis præciosi, tamen accipitur generaliter pro quolibet lapide præciosoꝝ. parte. 6. folio. 273. G.
Margarita dicitur vna, & præciosa, & significat vitam contẽplatiuam, q̃ dicitur vna, quia hominem vnit actiua aũt magis diuidit. Dicitur etiam præciosa, & quare. pte. 5. fo. 46. F.
Maria soror Moysi an fuerit ꝓphetissa. par. 1. fo. 155. D.
Maria quare non dicitur soror Moysi, sicut & soror Aaron: Hebræi assignant duplicem rationẽ. par. 1. fo. 155. D.
Maria soror Moysi, vocata est alio nomine sec⁹m quosdã Ephrata. parte. 2. fo. 194. D.
Maria filia Ezra, alia fuit à sorore Moysi. par. 2. fo. 194. D.
Maria soror Moysi, an fuerit vxor Caleph, habentur opiniones. parte. 2. fo. 191. H. & fo. 192. B. C. D.
Maria virgo & dei genitrix nata est de Isaac, quę per filium suum gaudium attulit mundo q; significauit risus Sare id est gaudiũ parte. 1. fo. 75. F.
Mariæ caro & Christi, licet in lumbis Adæ & Abrahæ fuerit differenter tamen ad matrem & filium traducta est, & huius notabilis declaratio. parte. 1. fol. 38. G. & fo. 355. C. Item parte. 6. fol. 145. E. F.
Maria de eadem tribu fuit cum Ioseph, & probatur ratione. par. 5. fo. 124. G. & fo. 7. G.
Maria virgo (similiter & eius spõsus Ioseph) virginitatis votum emiserunt post desponsationem. par. 5. fo. 125. D. & fo. 7. H.
Maria virgo desponsatur anteq; im pregnatur multiplici causa. parte. 3. fo. 124. E. F. & fo. 7. G. H.
Maria virgo desponsata Ioseph concepit Christum, & non ante, & quare. par. 5. fo. 124. F. G. H.
Maria dixit angelo: Quomodo fiet istud, quoniã virum non cognosco. quomodo & qualiter intelligendũ. pte. 1. fo. 282. C. E.
Maria virgo felicius concepit deum mente q; fidẽ, q; corpore per carnis assumptionem. pte. 5. fo. 155. F. H.
Maria virgo quare non reuelauit conceptum Christi ipsi Ioseph esse de spiritu sancto, & quare etiam Ioseph non petiuit ab ea de hoc. pte. 5. fo. 8. C.
Mariæ virgini indicatur Elisabet sterilis paritura, vt credat virginem concepturam. pte. 5. fo. 148. B.
Maria virgo fuit prophetissa, & ꝓbatur rationib⁹. pte. 4. fo. 22. B.
Maria virgo in suo cãtico tria bñficia recolit data sibi singulariter, & toti mũdo generaliter, & Israeli specialiter. p. 5. fo. 126. C.
Maria virgo an fuerit in partu Elisabeth, est duplex opinio. parte. 5. fo. 126. G.
Maria virgo anteq; dolorẽ partus sentiret, peperit: quia sicut virgo concepit, ita sine dolore peperit. par. 4. fo. 107. C.
Maria virgo in partu obstetrices non habuit, nec indiguit, cum Christum in gaudio peperit, & p; seipsam puerũ natũ recepit, inuoluit, & reclinauit. par. 5. fo. 129. F.
Maria si à pastoribus discit debemus à sacerdotib⁹ discere. Si Maria ante apostoli præceptum tacet, debemus post apostoli præceptum magis doceri q; docere. pte. 5. fo. 130. E.
Maria virgo purgatione non indiguit, quia ex virili semine non concepit. pte. 5. fo. 131. C.
Mariæ virginitas in partu, & quòd filium peperit cõtra cursum naturæ, ostenditur ex litera dictionis Hebraicæ, & quomodo. parte. 4. fo. 25. C.
Maria dicitur mulier ꝓpter sexum, non ꝓpter corruptionẽ. parte. 6. fo. 165. A.
Maria virgo inuptijs ex corde pñssimo voluit p̃uenire totalem defectum, ne appareret confusio: ideo inuitauit filium quẽ scie bat ad hoc potentem, non tamen ipsum inuitauit ad miracula ante ætatem perfectã &c. pte. 5. fo. 192. D.
Maria virgo licet in passione filij sui multum afflicta fuerit, tamẽ in fide semper immobilis fuit: & discipuli quantumcunq; solidi dicuntur dubitasse sed non Maria virgo. pte. 5. fo. 131. H.
Maria virgo plus quàm martyr fuit, quia in parte impassibili passa fuit. par. 5. fo. 131. H.
Mariam dicunt virginem beatam, de omnibus gentibus, quia de omnibus gentibus sunt aliqui Christiani. parte. 4. fo. 22. B. Item parte. 5. fo. 126. D.
Mariam virginẽ laudat ꝓpheta bestialis Saracenorũ Mahumet. parte. 4. fo. 22. B. Item. pte. 5. fo. 126. D. Item pte. 6. fo. 281. E.
Mariæ sanctitas ꝓbatur ex scripturis infidelium & Hebraicorũ. parte. 6. fo. 281. C. D. E.
Maria etsi mulierum pulcherrima fuit, à nullo tamen hominum fuit vnq; concupita, & huius ratio. pte. 6. fo. 281. C. D. E.
Maria cum corpore & anima creditur ingressa fuisse in regnũ cęlorum. Similiter & ab aliquibus de eius ministro Iohãne euangelista. pte. 4. fo. 49. B.
Maria non solum super omnes viros, sed etiam super omnes angelos in cælis creditur exaltata. pte. 1. fo. 313. H.
Marię beatæ virginis assumptio significatur per deportationem arcæ Testamenti. parte. 2. fo. 143. H. & fo. 218. H. Vide etiam in Assumptio beatæ virginis.
Maria virgo beata habebat sex gradus virtutum. Primus oratio solitaria, secundus virginalis verecundia, tertius discreta prudentia & c. & duodecim fructus & sex dona spiritussancti. parte. 2. fo. 147. H.
Maria beata virgo sex virtutes habuit excellentes, & sunt humilitatis tenor pauptatis amor, honestatis decor, pietatis dulcor, longanimitatis vigor, charitatis feruor. pte. 2. fo. 148. B.
Maria beata virgo assimilatur throno Salomonis, & quare. parte. 2. fo. 148. B.
Maria designatur per Hester. pte. 2. fo. 307. D. & fo. 310. B. D.
Maria per arcam tabernaculi designatur, quæ in se plura continebat, & quare. pte. 1. fo. 176. D.
Maria figuratur per virgam Aarõ, quę germinauit sicca, floruit & fructum protulit. pte. 1. fo. 292. D. F.
Maria accepit Christũ sicut vellus Gedeonis rorem. p. 3. fo. 186. F.
Maria à monte Moria, non inconuenienter intitulatur, quomodo & quare. par. 1. fo. 78. F.
Maria figuratur per terram lacte fluentem ad nutritionem paruulorum in fide & melle reficiendo perfectos in contemplatione. par. 1. fo. 338. D.
Maria significatur per lunam. par. 1. fo. 374. H.
Maria virgo beata significatur per Iahel. par. 2. fo. 36. D.
Maria virgo dicitur thronus, quę speciali modo cõiuncta est deo ratione matertnitatis: & dicitur ꝓpriè thronus ipsi⁹, quia ī gremio eius sedebat quando recepit munera. part. 4. fo. 302. A. Itẽ parte. 5. fo. 12. C.
Maria est via qua Christus venit in mundum. pte. 3. fo. 109. E.
Maria dicitur speciosa porta, & quare. pte. 6. fo. 169. H.
Maria virgo signatur per stellam. par. 5. fo. 11. D.
Maria est mater non solum Christi sed totius ecclesiæ. parte. 3. folio. 366. F. G.
Maria virgo dicta est terra. parte. 3. folio. 212. D. Item parte. 4. folio. 78. G.

Index in Glos. ordi.

Maria Iacobi & Salo mę fuerũt sorores beatæ virginis ex parte matris, de qua certum est, ꝙ descẽderũt de stirpe Dauid, & aliorum regum à Dauid descendentium. par. 3. fo. 149. G.

Maria Magdalena quæ qualis fuerit, & quot hoc nomine vocatæ sunt. parte. 5. fo. 120. G. & fo. 146. C.

Maria Magdalena an fuerit soror Lazari vel alia, est duplex opinio. parte. 5. fo. 146. C.

Maria Magdalena ter inuenitur accusata. Primò à Pharisæo secundò à Iuda. tertiò à sorore, & totiens per Christum excusata. parte. 5. fo. 153. F. G.

Maria soror Lazari bis eodem officio functa est, quę qualis, vbi, & quid fecit. parte. 5. fo. 145. B. & fo. 218. B. D.

Maria Magdalena, quare non audebat tangere Christum. parte 3. fo. 167. A.

Maria Magdalena significatur per mulierem emorroissam, quæ multo tempore fuit peccatis pollura, sed tangens pedes (qui significantur per fimbriam) humanitatis Christi (quæ est velut eius vestimentum) fuit mundata. parte. 5. fo. 99. D.

Maritus adulteræ mulieris Christo oblatæ cum esset adulter, quare non est adductus ad Iesum pro lapidatione. pt. 5. fo. 110. F.

Marmor Parium candidum, Paros insula gignit. parte. 2. fol. 132. C. & folio. 213. D.

Marmoris duæ sunt species diuersorum colorum ad decorẽ pauimenti &c. parte. 2. fo. 36. B.

Martinus papa dãnauit hæresim Monocholitarũ negantiũ duplicem naturam esse in Christo. par. 6. fo. 262. F.

Martyrem nõ facit pœna sed causa. p. 6. fo. 20. B. Itẽ. p. 3. fo. 135. A.

Per martyrium saluantur martyres minores, qui solã fidẽ habẽt trinitatis sine operibus, & sine vlla dilectione. pte. 6. fo. 249. E.

Martyr fieri non potest qui extra vnitatem ecclesiæ patitur, sed prest quidem pati. parte. 4. fo. 121. E.

Martyres Christi, licet terrena gloria resplendeat in põpa, seu varia in cruciatibus tormentorũ incandescant genera, tamen imperterriti manẽt: adhærẽtes lateri Christi, vincunt atq; prosternunt impiorum audaciam. parte. 4. fo. 443. A.

Martyres sancti hoc semper orauerunt, ne infructuosus esset posteris sanguis eorum, vt indecresceret seges vnde putabat peritura. parte. 3. fo. 203. A.

Martyres si tanta patiuntur iniustè, quanta tormenta manẽt tortores? parte. 3. fo. 320. E.

Martyres sancti animati apostolorum exemplo, fortes facti sunt in bello, & significant per. xxiij. milia pugnatorũ. p. 2. fo. 211. H.

Martyres sicut nũc generalem vitã iustorũ in agone martyrum transeunt; ita tunc generalia eorum præmia sublimioris dono remunerationis antecedunt. parte. 2. fo. 267. C.

Martyres sunt defensores ecclesiæ cõtra tyrannos, & aliqui sustinent mortem corporalẽ, alij seruitutẽ, quæ est mors ciuilis, alij exilium, & per quæ ista significantur. parte. 1. fo. 180. H.

Martyres, qui cũ mulieribus non sunt coinquinati, primitiæ verò ecclesiæ possunt dici virgines, decimæ verò qui post coniugium continentes sunt. parte. 1. fo. 294. H.

Martyres dicuntur iuuenes, propter eorum animositatẽ, ad cõsequendũ martyrij palmã, & per quos significant. p. 1. fo. 174. H.

Martyres significantur p Orionẽ, qui Hyeme oritur, & suo ortu tẽpestates excitat; sic illi tpe infidelitatis prædicant incredulis, & excitant tempestatem persecutionis. parte. 4. folio. 364. A. Item parte. 3. folio. 24. D.

Martyres significãt p Eleazarũ, q mori voluit vt malos deuincere: sic illi tyrannos moriendo deuicerunt. pte. 4. fo. 443. D.

Martyribus adaptatur moraliter expositus psalmus: Dixit dominus domino meo &c. quomodo & quare. pte. 3. fo. 251. D.

Martyres tẽpore Diocletiani & Maximiani tot fuerũt morti dati, ꝙ per homines non poterant ad certum numerum reduci, nam infra triginta dies leguntur decemseptem milia promiscui sexus martyrizati. parte. 6. fo. 250. C.

Martyrium reputant infideles dementiam. pte. 2. fo. 164. A.

Per martyrij passionẽ remissionẽ peccatorũ fieri sciens diabolus, non vult nobis persecutionẽ gentiũ publicã mouere, quia inuidet gloriæ nostræ, vel fortassis scit nos deus idoneos nõ esse martyrio, Hæc Origenes. parte. 1. fo. 293. B.

Martius est primus mensis apud Hebræos, secundum ordinem festorum, tamẽ Septẽber est primus secundum ordinem negociorum &c. pte. 4. fo. 403. G.

Masculus nascens profert gemendo a. fœmina verò e. quasi conquerens de primorum parentum transgressione: propter quã nascuntur filij & filiæ iræ & miseriæ, & de hoc versus &c. parte. 3. fo. 373. F. G.

Masculinus sexus præcipiebatur antiquitus immolari ꝓpter perfectionẽ eius, & non femella. parte. 1. fo. 146. F.

Masculi tribus temporibus in anno apparebant in Ierusalem coram domino. s. in Pascha, Pentecoste, & festo tabernaculorum. parte. 5. fo. 132. D. Item parte. 1. fo. 349. D. & fo. 173. B. Item parte. 2. fo. 62. H.

Massa tota humani generis iustè corrupta, & lutosa est, si ide vas in honorem, misericordia est: si in cõtumeliam, iustum est: quia hoc erat ex natura. parte. 6. fo. 22. A.

Massam humani generis cõditor in manu sua habet, & secũdum voluntatem suam vasa fingit &c. & omnia iustè & ordinatè facit. Scit enim cui debeat misereri secundum præsentiam & præ destinationem suam, & quem debeat indurare secundum iusticiam. parte. 3. fo. 421. B.

Matthias prælegit viuere herbis in deserto, quàm legem transgredi. parte. 4. fo. 433. G.

Mat

Matematicorum dicta ostẽdens esse falsa, & qui respuit supputationes natalitiũ, qui docet inscrutabilia dei iudicia: nec ab oĩbus posse comprehendi: & qui asserit sidera nor. esse causas eorum quæ fiunt super terram, præcipuè eorum quę Christianis accidunt præceptum domini exequitur. parte. 4. fo. 173. F.

Mater ad exprimẽdum excellentem amorem quem habet ad filium, vtitur pluribus nominibus, vocans eum aliquãdo filium suum, aliquando cor suum, aliquando dominum suum, & sic de pluribus aliis. parte. 3. fo. 412. D.

Mater quæ principium passiuum in generatione, designatur per lunam quæ habet dominiũ super humida. pte. 1. fo. 102. D.

Matris per mãmillã panis de mẽsa trahitur, vt sic queniat idem alimentũ ad paruum infantem. par. 3. fo. 284. B.

Mater Moysi quæ fuerit. parte. 1. fo. 125. B.

Mater auium cum filijs non erat recipienda, sed dimittẽda ꝓpter idololatras qui matrem cum filijs immolabãt secundũ eorum ritum. parte. 1. fo. 254. F. & fo. 355. H.

Materia quo substãtiuat per suũ posse vel potentiã. p. 1. fo. 26. H.

Materia corporis cælestis nobilior est materia mixti vel elementi, non per aliquã formã vel actu informantẽ (si cõsideraĩ omni forma subtracta) sed per relationem, seu aptitudinẽ ad nobiliorem actum. s. formã. Ibidem. F.

Materia omnis informis intelligitur, cum dicitur: Terra erat inanis & vacua. Et hoc secundum Augustinum, licet alij aliter sentiant. parte. 1. fo. 30. C. D.

Materiæ informitas omnino an tempore pręcessit formationem eius. parte. 1. fo. 30. E.

Materiæ corporalium naturam diuersi diuersimode describunt Dicunt enim quidam, ꝙ in corporibus cælestibus non est materia ꝓpriè dicta, quæ est pars substantiæ cõpositę. Alij dicũt, quòd in corporibus cælestibus est materia, quæ est pars substãtiæ compositæ. Tertij dicunt, ꝙ in corporibus cælestib⁹ est materia: & ꝙ est eiusdem rationis cum materia generabiliũ & corruptibilium. parte. 1. fo. 23. C.

Materia corporum cælestium quę & qualis. Ibidem. C. D.

Materia corporum cælestium & materia elementorũ & corpora mixtorũ quo & qualiter differũt. par. 1. fo. 23. C. D. & fo. 26. F.

Materia vel natura subtiliũ corporum dicitur quasi nihil, eo ꝙ non est palpabilis eo modo loquendi quo aer nihil vocat pro pter suam subtilitatem. parte. 4. fo. 71. C.

Materia quomodo sit in potentia & prope nihil, ita tñ ꝙ nihil potest excogitari intermediũ. parte. 1. fo. 23. C.

Materia in corporibus cælestibus si est alterius rationis, q̃ in elementis, oportet ꝙ sit nobilior, & sic magis recedit à nihilo & per consequens perdit rationem materiæ, & accipit rationem formæ. parte. 1. fo. 23. C. D.

Materia corporum cælestium est nobilior materia mixtorum, & declaratur. parte. 1. fo. 23. D. & fo. 26. F.

Materia & forma non est in angelis, cũ angelus sit forma simplex non habens partem, nec materiam sicut habet eam in virtute sua, sed solus deus potest eam producere. parte. 1. fo. 138. C.

Materia omnium corporalium, excepto cælo empyreo ꝓducta fuit sub vna comuni forma: ꝓpter quod vocatur plurib⁹ nominibus. s. terra, abyssus, & aqua &c. par. 6. fo. 226. H.

Materia corporis non subijcitur virtuti angelicæ quantũ ad trãs mutationem, sed subijcitur, quantum ad motum localem. parte. 1. fo. 138. C. D.

Materia contemplatiui est duplex. s. humana miseria diuina vt se humiliet, & excellentia diuina, vt deum magnificet. parte. 3. fol. 430. H. & fo. 428. C. D.

Materia psalterij est sponsus & sponsa. parte. 3. fo. 86. G.

Materia petitiõis Danielis fuit duplex scilicet amotio mali, & collatio

latio boni.parte.3.folio.315.D.

Mathan & Mathat quomodo & qualiter vterq; eorum dicatur esse pater Ioseph patris putatiui Christi.parte.1.folio.361.B.

Mathan & Mathat descenderunt à Dauid,qui vnam vxorem sue cessiue habuerunt.parte.5.folio.7.C.

Mathari vel Matheri an sit nomen proprium viri,& quid significat.parte.2.folio.74.D.

Mathusalem quomodo secundum annorum computationem post diluuium viuere potuit,cum omnes præter eos qui in arcam ingressi sunt perierunt.parte.1.folio.49.A.E.& fol.53.C.

Mathusalem vixit nongentis sexagintanouem annis. parte.1.fo. 49.B.

Matthæus qui interpretatur datus, quia inter alios euangelistas primò datus est à deo ad scribendū euangeliū.parte.5.fo.3.H.

Matthæus euangeliū Hebraicè contra Iudæos Christum esse verum Nazarenum negantes scripsit parte.5.folio.4.G.

Matthæus quomodo sine dilatione Christum secutus est,& fecit ei conuiuium.parte.5.folio.33.C.

Matthæus quadrupliciter declarat Christum verum deum & verum hominem fuisse.parte.5.folio.5.C.

Matthęus in genealogia Saluatoris ponit Salomonem filium Dauid,& Lucas ponit Nathan filium eiusdem:duplici ratione.parte.5.folio.122.B.& folio.7.C.

Matthæus euangelicam suam historiam, librum generationis appellat,cum multa in se contineat,in quibus nulla generationis mentio fiat.parte.1.folio.21.F.

Matthæus quomodo interpretatur.parte.5.folio.33.A.

Matthias humilis & fidelis successit in locum duodecimum,ne vacuus remaneret,& per quem significatur.parte.2.folio.212.B.

Matrimonium est personarum legitimarum coniunctio,indiuiduam.i.indiuisam retinens coniuetudinem:&potest dissolui ex causa fornicationis probata,quantum ad thorum & cohabitationem.parte.6.folio.42.H.& folio.43.B.C.

Matrimonij diffinitio quomodo detur.parte.5.folio.60.G.& folio.61.C.Item parte.6.folio.42.A.H.

Matrimonij causa efficiens quæ est.Et causa propter quam contrahi debet.parte.6.folio.42.A.

Matrimonium instituit,prima necessitas fuit propter procreationem prolis.parte.6.folio.42.B.Vide etiam in Nuptiæ.

Matrimonij veteris Testamēti ad matrimonium noui.Test.differentia.parte.5.folio.60.G.& folio.61.C.

Matrimoniū quā & qualē coniunctionē dicat.parte.5.folio.61.E.

Matrimonij indiuisibilitas non solum est de iure diuino, sed etiā de iure naturali.parte.5.folio.58.F.Et vlterior de hoc declaratio.folio.60.D.E.F.G.H.& folio.61.B.C.

Matrimonij indiuisibilitatem per totam vitā seruandam Iudæi per libellum repudij,licet falsē,putabāt dissolui.part.5.fo.21.H.

Matrimonij materia est masculus & fœmina.parte.5.folo.58.F.& formale eiusdem.Ibidem.G.

Matrimonium an sit qualitas iustificatiua coitus ꝓuenientis instinctu naturæ,& an ex lege naturæ generaliter. parte.5.fol.60. F.& fo.61.F.

Matrimonialis actus cum non sit malus,quomodo dicit Apostolus:Hoc autem dico secundum indulgentiam:cum indulgentia non sit nisi de malo.parte.6.fo.42.a.F.

Matrimonialis actus aliquando est sine omni culpa, & est meritorius.Aliquando fit causa reddendi debitum. Aliquando fit ad satisfaciendum concupiscentię &c'.parte.6.fo.42.F.Item parte.1.folio.241.C.

Matrimonialis actus licet sit licitus,tamen annexam habet quandam turpitudinem,quam oportet excusari per bona matrimonij.parte.1.folio.162.C.& folio.282.G.

Matrimonium non est imputandum quod extra decretum dei factum est,sed cum cognoscitur,emendandum parte.6. folio.43. A.B.Item parte.1.folio.284.H.

Mai Matrimonio legitimo qui vtitur,nō patitur vxorem peccare:sed accenditur zelo ad seruandam castitatem matrimonij,vt possit legitimus fieri pater.parte.1.folio.163.H.

A matrimonio istę duæ personæ pater.s.& mater exclusæ fuerunt propter reuerentiam naturalem.parte.1.folio.39.D. Item parte.6.folio.39.G.

Matrimonio iunctæ personæ per iuga boum intelliguntur,viuētes honestæ laborantes pro sui status honestate seruanda,& pro prole ad dei seruitium educanda.parte.3.folio.5 H.

Matrimonium contemnitur propter virginitatem,non tanquā malum simpliciter,sed tanquam minus bonum maioris boni impeditiuum.parte.5.folio.18.D.& folio.31.F.

Matrimonij mysterium dicit apostolus in Christo & ecclesia esse parte.5.fo.58.H.J

Matrimonium inter Iacob & Liam nō fuit verum, q̄uis cognouerit carnaliter,nisi septimo die conuiuij,quibus transactis acquieuit placito.Nam ad matrimoniū requiritur vtriusq; partis consensus de præsenti.parte.1.fo.91.G.

Maturitas prælatorum ecclesiæ tanta debet esse,ꝙ quasi nunquā videantur ridere:etsi aliquando hoc cōtingat,debet cū tali maturitate fieri,ꝙ nullo modo debeant verecūdari.pt.3.fo.56.C.

Matutina hora dicit illa hora in scriptura,apta.s.ad faciendū vin dictam de pctōribus.Item hora illa qua disponebant se sacerdotes ad offerendum sacrificium matutinum.p.3.fo.93.C.

Maxilla percutienti est præbenda,nō quantum ad exteriorē effectum,sed solum ad præparationem animi.Et à simili est intelligendum de tunica si auferatur.par.5.fo.22.G.& fo.142.C. Max

Maximiani & Diocletiani tēporibus infra triginta dies legūtur decemseptem milia martyrū martyrizati: & sub eisdem legio Thebeorum passa est:& iudices in diuersis partibus de mādato istorum imperatorum tot interfecerūt Christianos,ꝙ nō potrāt sub certo numero redigi.par.6.fo.251.F.

Mœchator qui illam duxerit quomodo intelligatur, an de dimissa propter fornicationem,an de ducta post adulteram dimissam.parte.5.fo.60.H.&.fo.61.G. Mee

Mœchia quid sit,& quomodo prohibetur.par.1.fo.164.H.

Mœchię nomine vtrum etiam fornicatio teneatur.Ibidē.E.F.H.

Mœchia quędā est in appetendo vxorem alienam, quādo cuius non sufficit sua,etiam alienam tētare:nihil enim tam dolet patiens,nihil tam nolit pati faciens.parte.1.fo.144.F.

Mediator dicitur Christus,quia participat inter aliqua extrema. nam habebat duplicē naturā in vno supposito.s.diuinā & humanam,vnam sibi naturalem,aliam pro nobis assumptā.parte.5.fo.52.B.Item parte.6.fo.118.E.F. Med

Mediatores esse nō possunt angeli neq; boni neq; mali,& quare. parte.6.fo.118.F.

Mediator dei & hominum signat nomine statheræ,in quo equalāce merita nra pēsantur, & i cuius præceptis agnoscim⁹ qd in nostra vita minus habeamus.parte.3.fo.58.C.

Medicamine diuinæ dispensationis agitur vt exterioribus doloribus internum vulnus aduratur,& flagellorum sectionibus repellat ea quæ mētem occupare poterat interior putredo viciorum.parte.3.fo.79.E.

Medicinæ scientia à deo esse probatur.Quæ enim scientia magis est à deo q̄ sanitatis,in qua etiam herbarum vires & succorum qualitates ac differentiæ noscuntur.par.1.fo.308.F.

Medicinæ vel philosophię disciplinā vt quis cōsequatur,separat se ab omnibus actibus non tamen cōtinuo ita perfectus est,vt non peccet in aliquo:immo plurima delinquēdo vix ad perfectionem peruenit:& tamen cū ad huiusmodi scholas se tradiderit certum est eum inter medicos & philosophos numerari.Ita qui mancipatur studijs sanctitatis secundum hoc ꝙ ꝓposuit sanctus appellatur.parte.1.fo.293.C.

Medicinæ duo officia sunt,s.morbum sanare,& sanitatem custodire.pte.3.fo.95.F.

Medicina omnis habet ad tempus amaritudinem, sed fructus doloris sanitate monstratur.pte.4.fo.220.F.

Medici amarissimū antidotum solent dare stomacho nauseāti, vt noxios humores euomat, & possit coctos cibos atq; digestosin aluum trāsmittere, q̄s fleumatū magnitudo digeri nō sinebat.parte.4.fo.87.E.

Medici quasdam amaritudines medicamentis inferūt ꝓ sanitate languentium.parte.1.fo.322.G.

Medicus putribus non parcit carnibus,vt sana mēbra seruēturnon parcit,vt parcat,crudelis est,vt misereatur:nec considerat patientis dolorem,sed vulneris sanitatē.pte.4.fo.246.E.

Medico vulneratus videtur quodāmodo qui se subdit ei vt sanetur,vt in eo medicinæ opus impleatur.pte.1.fo.369.E.

Medicus sæpe prudens accedit ad languentem,& quātum ars patitur & industria medicinæ,non cessat.sed si egritudo tanta sit vt repugnet curationi, aut æger p̄ impatientiā doloris cōtra faciat quod iubetur, relinquit eum desperās medicus ne expiret inter manus eius,& mortis videatur reus.pte.4.fo.175.E.

Medicus quandoq; si prōpta est curatio,mittit seruum:aliquando mittit discipulum,& aliquando ipse p̄se venit secundū varietatem curandorum vulnerum.pte.4.fo.174.F.

Medici tradunt,ꝙ senex de fœmina prouectioris ætatis, & si mulieribria contingant ei,generare non possit,de iuuencula autem possit.parte.1.fo.70.E.

Medici sunt duplices, corporales & spirituales: & vtriq; hono-

randi,sed spirituales præferendi.parte.3.fo.425.E.
Medicus spiritualis est honorandus triplici de causa. parte.3.folio.426,B.F.G.
Medici præbent aliquando cibum vel potum ad discutiendum caliginem oculorum, nec tamen in edendo vel potando sentimus,quòd prosit,sed cum transierit dies vna & altera & tertia,suo tempore per occultos meat⁹ relata ad visum, cibi vel poculi virtus paulatim purgat aspectum.parte.2.fo.22.B.
A medicis frāgitur tortum,vt fiat postea rectum.pte.3.fo.303.B
Medicus animarum,Christus.s. omnia quæ ad proximorum salutē valere possūt tolerare ꝑcipit,q̄s ad curādos ꝓximos instruit,vt tanquā à filijs ęgrotantibus & freneticis si salus illorū hoc exigat,multa patiantur.parte.5.fol.142.A.
Mediocritate contenti (quæ est arx virtutum)qui turbulentiam huius seculi transcendendo non appetunt, significantur per Israelitas qui trans Iordanem possessionem acceperūt. parte.2. folio.211.B.
Meditari debet homo in his quæ ad dilectionem dei pertinent in tempore quietis & in tempore laboris. Similiter in ingressu lecti ad dormiendum,& in egressu ad vigilandum.parte.3.folio 293.E.& folio.315.F.
Meditatio frequens diuinæ legis extirpat vicium. par.3.fo.268. G.& fo.269.C.& fo.272.C.
Meditatio est dispositio ad gratiā habendā,& habitā ad augmētā diam.parte.3.fo.257.G.
Medius stat qui peccatum nō fecit, nec inuentus est dolus in ore eius.parte.1.fo.269.F.
Nihil est medium, quicquid facis, aut ex amore dei,ex seruitute diaboli facis.parte.5.fo.26.F.
Medius,alius est malus,qui separat amicos. Alius bonus, qui reconciliat inimicos Iesu Christi.parte.6.fo.118.F.
Medorum regnum significatū fuit per argentum,quia in illo regno multū vacabant sapientiæ & eloquētiæ.pte.4.fo.299.D.
Mel Mel omnium rerum copiam significat.parte.1.fo.370.A.
Mel significat lasciuiæ dissolutionem.parte.1.fo.217.D.H.
Mellis dulcedinē quis nosset, nisi gustasset amaritudinem? parte 1.folio.291.C.
Mellis oblatio,an & qūo facienda fuit.parte.2.fo.234.D.
Mel & fermentum ab oī oblatione excluduntur, quia istis idololatræ in sujs sacrificijs vtebantur.pt.1.fo.217.C.H.& fo.324.E.
Mel siluestre quale Iohannes baptista comedit, est folium arboris in deserto Iudææ aptum comestioni.par.5.fo.13.G.
Melchisedech secundum Hebræos fuit Sem filius Noe primogenitus,& quādo vsus est regia dignitate,erat trecentorum & nouem annorū.Et quomodo fuit figura Christi.p.6.fo.145.B.C.
Melchisedech tradunt Hebræi quando Abraham natus est habuisse trecentos nonaginta annos,& Abrahæ vt nepoti obuiasse,& panē in resurrectionē ei? & suorū obtulisse vt sacerdotem dei decimas recepisse.pt.6.fo.145.A.Itē pt.4.fo.72.A.B.
Melchisedech obtulit panem & vinum pro sacrificio offerendo, quod pertinet ad sacerdotis officium.Et an fuerit sacerdos dei altissimi.Et quomodo apostolus dicit,quòd non habuerit patrem & matrem,neq; initium dierum neq; finem vitæ.parte.1. folio.64.C.D.
Melchisedech maioritas ad Abrahā quo medio probatur. parte 6.folio.147.B.D.
Melchisedech fuit rex Salē q̄ ciuitas postea dicta est Hierusalē, & est metropolis in regione illa & sec⁹m oēs Hebræos Sē noīatus est Melchisedech propter bonitatē sui regiminis, quia Melchisedech intepretatur rex iusticię, & Noe post diluuiū ordinauit q̄ Sem filius suus haberet terrā illā.par.1.fo.60.G.
Melior est tibi qui animi fraterna dilectione vel societate connectitur,q̄ germanus frater qui fidei & pietatis iura tecū habere communia negligit.parte.3.fo.335.A.
Meliores illis sicut non vidi,ait Aug.qui in monasterijs ꝓfecerūt ita non vidi deteriores illis qui in monasterijs defecerūt.parte 2.fo.15.D.Vide in Religiosi.
Melioris dilectiōe q mīta fecerat bona, diabol⁹ magis gñat q̄ de multorū mediocriter viuentiū.Et de hoc exemplū.2.fo.293.H.
Elius faceret Jude? i agro suo aliqd vtile q̄ i theatro seditiosus
Mexisteret:& melius fœminæ eorū die sabati lanā fecerēt q̄ tota die in neomenijs suis impudicē saltarent.pte.1.fo.164.G.
Melius est yt paucorum dānatione plurimi liberētur,q̄ eorū absolutione plurimi perderentur.pte.3.fo.271.F.
Melius est miseræ vitæ tormēta & tribulationes & labores moriendo euadere,q̄ ad hæc nasci & sustinere.p.4.fo.349.A.
Melius est tibi non habere quod tribuas,q̄ imprudenter petere quod non habes. parte.3.fo.418.A.
Melius est tenuem victū sub vili tugurio sumere cū securitate, q̄ splēdidas cū fatigatiōe in incertis locis quęrere.par.3.fo.418.A.
Melius est vt seruato dei timore egeas opibus,vel etiam quotidiano victu,quàm vt desiderio plura acquirendi dei timorem deseras.parte.3.folio.323.F.Interl.
Melior est victus, spūalis sensus,qui sub vili tegmine literarum à paupere populo in ecclesiæ vnitate habetur,q̄ ambitiosæ deliciæ philosophorum quæ in diuersis libris sub incerta opinione continentur,vbi labor & superflua cura.parte.3.fo.418.A.
Melius est nomen bonum quàm deliriæ multæ.Ibidem.
Mello erat quædam vorago quæ erat ante fortaliciū, in quo Dauid ædificia construxit.parte.2.folio.102.B.
Melodia multum ad hoc facit,vt reficiātur vires animales quiete & recreatione:indigent enim quiete & recreatione sicut mēbra corporis.parte.5.folio.118.A.
Melodiæ diuersę excitant diuersas passiones in homine:aliquę audaciam,aliquæ deuotionem,aliquæ lætitiam:aliquæ fletum & lamentationem.parte.2.folio.73.G.& folio.164.B.& fol.203. H.& folio.303.G.Item parte.5.folio.34.D.F.
Melodiæ virtute vtrum dæmones possint expelli à corporibus obsessis.parte.2.folio.80.G.H.& folio.81.A.B.C.D.
Melota est vestis facta de pelle taxi,quæ hirsuta est & deformis,& tali veste vsus est Iohannes bap.& Elias propheta.parte.6.fol. 157.G.Item parte.5.fo.13.G.H.Item.parte.2.folio.161.G.
Mem litera Hebraica duplex est.s.vna est clausa,altera aperta, & quale mysterium incarnationis Christi per virginem nasciturum per eam designetur.parte.6.folio.277.D.& folio.281.C.D. Mem
Mem clausa litera Hebraica semper ponitur in fine dictionis secūdum Hebræos.& nunquam in medio,nec in principio. Sed in dictione Iemarbe quod significat ad multiplicandum,ponitur contra naturam suam,ad denotandum ꝙ Christus de quo loquitur scriptura natus sit cōtra naturæ cursum de virgine clausa.parte.4.folio.25.C.Item parte.6.folio.277.D.
Membra corporis sunt à deo.& ideo non est in potestate alicuius personæ abscindere sibi membrum,sicut nec se occidere nisi in casu,quādo.s.vnum membrum propter sui corruptionem est in periculū totius corporis.parte.5.folio.56.C.& fo.89.F.G.H.
Membrum aliquod sibi abscindere propter peccatū euitandum non est alicui licitum propter causas,& enumerantur.parte.5. folio.56.D.& folio.89.H.
Membris corporis per frequentationem boni operis imprimitur aptitudo,per quàm redduntur prompte mobilia ad opus bonum.parte.6.folio.15.C.
Membris corporis, ex frequentatione operis mali, imprimitur aptitudo ad male operādum.Et ostenditur per simile,sicut per frequentem actum carpentandi,fit impressio artis in manu artificis,aptans eam ad recte & faciliter percutiendum.Ibidem.
Membra omnia concurrunt ad integritatem vnius,compositi & perfecti ex multis organis,deseruientibus diuersis animæ potentijs.parte.6.folio.53.B.
Membra & humani affectus deo locutione ascribuntur,vt secundum capacitatem nostram conformentur eloquia diuina.parte.3.folio.379.A.
Membra corporis vt manus & oculus in deo sic nominantur,qui tamen forma corporis non circunscribitur,vt ex membrorum vocabulis effectus suæ potētiæ designentur.parte.3.fol.363.H.
Membra exteriora, ornata seruat interior custodia: & qui mentis statum perdidit,foris inconstantia motionis fluit, atque exteriorum mobilitate indicat,ꝙ nulla interius radice subsistat. parte.3.folio.315.E.
Membra deseruiētia concubitui dicuntur verēda.par.1.fo.245.G.
Membris genitalibus cur non credamus homines ante peccatum imperare potuisse,sicut cæteris,quæ in quolibet opere, anima sine molestia vlla,& pruritu voluptatis habet.parte.1.fo.38.B.
In membro genitali circuncisio ponitur,vt in illa carnis sit immutio quæ tegitur pudicitiæ secreto,& quia per omnes progenies erat seruanda,in genitali membro est posita.parte.6.folio 176.A.
Membrorum castratio per continentiam laudabilis est & meritoria,non per amputationem.par.5.folio.56.F.
Memento vt diem sabbati sanctifices,quomodo intelligitur.parte.1.folio.164.C.D.
Memento,quare ponitur in tertio præcepto, cum dicitur: Memento vt diem sabbati sanctifices.parte.1.folio.164.D.& folio.166.F.G.
Memento vt diem sabbati san. Sic dicitur in prima traditione. Et in secunda dicitur:Obserua sabbat. &c.quam differētiam in hoc Hebræi assignent,& an sustinenda sit.parte.1.fo.337.F.

Memento & obserua, quam differētiā inter hæc Hebræi ponant. parte.1.fol.337.F.G. Item parte.4.fo.428.A.
Meminimus nos pueros fuisse, infantes non meminimus. parte.1. folio.22.B.
Memoria dicitur venter, quæ noticias rerum quasi escas retinet. parte.3.folio.126.E.
Memoriam suam quasi cinerem posuit, quantūlibet quis ꝓ memoria sui nominis laborat. par.3.fo.31.F.
Memoria passionis Christi qua caput dæmonum fuit deuictum. est efficax gladius contra dæmonum insultum. Et de hoc figura. parte.2.fo.87.H.
Memoria passionis dominicæ dicitur clypeus, & si constanter teneatur in manu bonæ operationis, debellatur insultus carnis vel fomitis. parte.2.fo.13.D.
Memoria sanctorum patrum defunctorum non debet in religione per obliuionem consumi, sed per iugem meditationem quotidie renouari, & significatur per calciamēta de pellib⁹ animalium mortuorum, nō attrita. parte.1.fo.366.H.
Memoria iudæorum est immortalis & simpliciter secūdū quid. parte.3.folio.371.B.
Memoria præteritorū. ſ. bonorū habitorū ꝛpe infortunij est valde tædiosa & afflictiua. par.3.fo.378.B. & fo.25.G.
Memoria mortis debet haberi ne homo peccet in æternum. inest nunquam. Et ponitur exemplum de nauta sedēti in vltima parte nauis, vt dirigat eam. parte.3.fo.395.F.
Memoria peccatorum cedit ad bonum sanctorum in præsenti per gratiam sanctificantem: nam talib⁹ peccata in bonum proueniunt. parte.6.fol.19.H.
Memphis ciuitas est Aegypti quæ nunc Damiata dicitur vbi Nilus diuiditur, vbi Apis templum, & consulta respondent oracula. parte.4.fo.254.A.D. & fo.343.E.G.
Men Mendacium est falsa significatio in voce, vel in alio signo qđ tenet vicem vocis. parte.6.fo.27.G.
Mendacium non debet dici vbi non est duplex cor. pt.3.fo.93.B.
Mendacium meditari peius est q̄ꝫ loqui: nā loqui plerūq; p̄cipitationis est, meditari, studiosæ prauitatis. pte.3.fol.51.E.
Mendacium non est substātia vel natura sed de eo quod non est. parte.3.foli o.93.A.
Mendacium semper imitatur veritatem: aliter enim non potest decipere. parte.4.fo.143.E. & fo.149.A.
Mendaciorum duo sunt genera, quæ nō sunt sine culpa, sed non cum magna: vt mendacia quædam pro salute, vel commodo alicuius, non malicia, sed benignitate: & mendacium ioco qđ non fallit, scit enim cui dicitur causa ioci dici. pte.3.fo.93.B.
Mendacium illud est leuioris culpæ cum quis mentitur præstans beneficium. parte.1.fo.124.E. Item. parte.3.fo.368.F.
Mēdacia à mendacibus serio aguntur, non ioco. Cum aūt q̄ non sunt, tanq̄ ioco dicuntur, nō putātur mēdacia. pte.1.fo.111.A.
Mendacium licet sit fugiendum ab omnib⁹ maxime tamē à iudicibus q sunt ī statu & officio cōseruādæ veritatis. p.1.fo.172.B
Mendacium, diuitiarū congregationem sequitur, mendacio em̄ diuitiæ augeri solent. parte.2.fo.383.B. Interl.
Mendaciū omne vtrum prohibitum sit. parte.1.fo.165.A & fo lio.247.A.B.
In mendacio pernicioso duo communiter occurrunt vicia. Primū est patens. ſ. falsa vocis significatio. Aliud est latēs. ſ. intentio fallēdi q̄ in corde cōsistit, soli deo nota. pte.4.fo.341.H.
A mendacio maximè officioso excusare pñes ve. Test. nō videtur magna necessitas. Certū est enim, cp apostoli nō fuerūt immunes à peccato. parte.1.fo.87.H. & fo.97.F. & fo.108.F.
Mendacia obstetricum Hebræorū vtrū approbata sunt autoritate diuina quia scriptum est, deum benefecisse obstetricibus. parte.1.fo.124.C. & fo.247.A.B. Item parte.3.fo.368.F.
Mendax iudicandus non est qui dicit falsum quod putat verum. Econtra mentitur ille qui dicit verū quod putat falsum, nec est liber à mendacio, qui ore nesciens verum loquitur: sciens autē non esse verum, voluntate mentitur. parte.6.fo.62.E.
Mendax dicitur diabolus, & pater mendacij. pte.5.fo.212.H.
Mendax ille dicitur, nō tamē pater mēdacij qui mēdacia ab alijs iuuenta solum refert, sed mendax est & pater mendacij, qui nō solum refert mendacia, sed etiam ea fingit. par.5.fo.212.H.
Mendicantium ordinum fratres quidā impudēter se ingerunt ad curias principum non vocati, aliqui vt fugiant ordinis paupertatem, & aliqui vt per hoc promoueātur ad aliquam dignitatem. parte.4.fo.244.D.
Mendicantium ordinum frater arguebat quosdā monachos de declinatione religionis suæ. Et vnus respondit: Quando mone ta vestra tantū cucurrerit sicut nostra, tunc multū erit deleta, parte.4.fo.244.D.
Mendicitas non est, sed potestas, quēd euangelizans, sibi necessaria sumit ab eis in quibus deo militat, & quos tanquam cultor vineam exercet, vel tanquam gregem pascit. par.6.fo.124.E.
Mendicus, qui petit: pauper qui sibi non sufficit. parte.3. folio.143.E.
Mendicus & indigens omnino non erit inter vos, dictum est Iudæis in veteri Testamento de mendicante publicè, quod non debebant permittere Iudæi. Sed in lege Christi quæ amoris est lex, quid faciendum sit animaduertant dispensatores ministerii orum Christi. parte.1.fo.347.H.
Mens & spiritus differunt. parte.6.fo.55.E.F.
Mens dicitur facies spiritualis ad modum faciei corporalis. parte 6.folio.65.F.
Mentem hominis iuxta substātiam nihil implere potest nisi creatrix trinitas quia tantummodo secundum operationem & voluntatis instinctum anima de his quę creata sunt impletur. parte.6.folio.172.E.
Mens humana non potest deum contemplari, nisi condescendat ei. paree.1.fo.205.E. Interl.
Mens est templum & domus dei & conscientia fidelium: quæ si in læsione proximi peruersas cogitationes profert, quasi in spelunca latrones residet, & simpliciter gradientes interficiunt, & sic mens iam non domus dei, sed spelunca est latronum. parte 5.fol.110.F. Item parte.6.fo.256.H.
Mens in quo habitat de⁹ per gratiam. per templum designatur Hoc autem templum polluitur per peccatum, & maxime si fuerit per assuefactionem continuatum, quomodo purgatur. parte.2.folio.232.D.
Mentis puritas & corporis maxime dispenit hominem ad cognitionem diuinorum. parte.5.fo.242.G.
Mens pensare non valet, inuisibilis virtus, quibus sibi meatibus influat quibus ad se modis veniat, & quibus recedat. parte.3. folio.68.E.
Mentem hominis deus dum in suo timore formar, cōcipit: dum ad apertas virtutes prouehit gignit: sed si extolluntur, relinquit, & frigidi de vtero exeunt idest à visceribus pietatis. par. 3.folio.72.B.
Mentes spiritusancto repletas dicit scriptura aquas, quia sancti qui spiritu leuante ad summa rapiuntur, ne aliqua elatione superbiant, quibusdā tentationibus reprimuntur. par.3.fo.54.B
Mentes iustorum per intentionē suam omnipotenti deo assistūt, atq; in scriptura quasi os eius intuentur. pte.3.fo.48.A.
Mens iusti studet vni semper hærere, iniqui variatur, quia prēter deum nil sufficit, & ideo quod modo petijt, mox fastidit. parte 3.folio.67.B.
Mens dum ad deum anhelat, & omnia secularia despicit, omnia mox ei vertuntur in tentationem, & eam affligunt, sed dum transitorio labore atteritur, à perpetuo liberatur. parte.3. folio.17.E.
Mens circunclusa (sicut aqua) ad superiora vnde exit redit, & laxata per ima deperit. parte.3.fol.20.B.
Mens hominis quia stare noluit cum potuit, iam non potest stare, etiam cum velit: sed semper desiderijs variatur, vt quietus actionem desideret, occupatus quietē. pte.3.fo.21.B.
Mens hominis in libertate condita dum carnis desideria nutrire voluit, in foueā deceptionis pro fœtido cibo cecidit: per gratiam autem reuocata ad veniam, carcere semper stringitur, ne per desideria vagetur. Et ponitur de hoc exemplum de captura leenæ. parte.3.fo.27.B.
Mentes nostræ sunt domus, in quibus per cogitationem habitamus. parte.1.fo.146.E.
Mens tabernaculum vocatur, in quo apud nos abscōdimur, cum foris in opere nō videmur. pte.3.fo.28.F. & fo.54.F.
Mens perfecta solerter inuigilat, vt non solum peruersa agere renuat, sed omne etiam quod in se per cogitationes turpiter ligatur tergat. parte.2.fo.59.B.
Mentis aditus tota virtute munīdus est, ne eam hostes penetrēt foramine neglectæ cogitationis. pte.2.fo.101.A.D.
Mentis custodia forti qui non est munitus, vir cōfusionis est, quia dum virtutes se agere æstimat, subintrantia vitia nescientem necant. Ibidem.D.
Mente innocenti plerūq; quælibet res respicitur, sed in ipso conspectu animus concupiscentiæ gladio confoditur. parte.2. folio.108.B.
Mens electorum dum inter aduersa vel prospera manet immota, quandram sibi inesse virturis figuram monstrat. parte.2. folio.244.C.
Mentis perfectę indicium est, cum quis pro generali fidelium

ſoſpitate, quaſi vnitatis & fraternitatis memor, ſuperne pietati ſupplicat.parte.2.fo.352.B.

Mens quando ex ſui conſideratione quod in alterum faciat colligit,lignū ſecundum ſpeciem ſuam ſemen producit,& recti operis germen parit.parte.1.fo.25.F.

Mens prouecta in actionibus turbulēti ſeculi,incipit propter vtilitatem fraterne ſocietatis,& de corporalibus agnitionibus producere opera quæ profunt animis viuis,& fortiſſimas agnitiones quib⁹ fluctus ſeculi dirumpuntur & contemnuntur. Et de hoc figura.parte.1.fo.27.E.

Mentes vſui vitæ carnalis inhærentes,euelli ab infimis non poſſunt, niſi gradatim ducta prædicatione proficiant. parte.1.folio.145.B.

Mentes carnalium pro amore ſeculi dura quædam, quaſi quędā mollia & delectabilia ferre paratæ ſunt,dum in hac vita rerum culmina apprehendere conantur.parte.1.fo.281.E.

Mens veſana iniquorum, quamuis ceſſationem à mundi labore dominus imperat,& quietis dulcedinem perſuadet, tamen pl⁹ aſſequi aſpera carnaliter,quàm tenere blanda ſpiritaliter gaudet.Ibidem.

Mentes hominum in mundo,magne naues in mari dicuntur:Vēti à quibus minantur,appetitus mentium: gubernaculum, cordis intentio: qua boni trangreſſis ſeculi fluctibus,ſalutis portū petunt reprobi quaſi Scylla vel Carybdi intereunt. parte.6. folio.113.F.

Mens quando à cogitatione carnalium fluxu vacuatur, quaſi ius ex carne liquatum in petra funditur. parte.2.fo.39.B.

Mens cùm concepta deſideria ſequitur,ſeruire rebus conuincitur quarum amore ſuperatur.parte.6.fo.41.B.

Mens quæ quieta prius,magna putabatur vilis abiectaq; in actionis oſtentatione cognoſcitur,dum inani miniſtratione operis turpitudo denudatur. parte.4.folio.81.B.

Mens prauis deſideriſs dedita,hui⁹ ſeculi labori relinquitur,vt foris mundo velut ancilla ſeruiat.quia intus deum nequaquam vt filia amat.patre.4.fo.81.F.

Mentis quies ſequitur ad ceſſationem peccatorum. parte. 4. folio. 96.B.

Mentis ſtatum qui perdidit,foris inconſtantia motionis fluxit,atque exteriorum mobilitate indicat quòd nulla interius radice ſubſiſtat.parte.3.fo.315.E.

Mens humana cum maligni hoſtis ſuaſionibus inſtigatur, tunc dicitur olla ſuccenſa:ſed cum per conſenſum in deſideriſs prauę perſuaſionis accenditur dicitur olla feruens.pte.3.fo.80.B.

Mentes terrenorum hominum quas humor carnalis concupiſcētię fluidas facit,dicuntur loca humentia.parte.3.fo.78.C.

Mentes ſecularium temporali gloriæ deditæ,appellatione calami deſignantur.Qui tanto apud ſemetipſos intus manęſcunt,quāto alti & nitidi exterius oſtendūtur.parte.3.fol.78.B

Mentes ſecularium dum ad exteriorem gloriam per ſuperficiem tendunt & defluunt, nulla intus firmitate ſolidantur. parte. 3. folio.78.B.

Mens hominis eſt mare.Quaſi fluctus maris ſunt cogitationes mētis.parte.3.folio.33.E.

Mens praua ſemper in laboribus eſt,ſicut bona ſemper tranquilla:quia aut molitur mala quæ inferrat,aut metuit ne ſibi hęc ab aliis inferantur.parte.3.fol.35.B.

Mentibus prauis nihil eſt laborioſius, quàm ſi in huius mundi laboribus non laborare præcipiantur.parte.4.fo.115.B.

Mentibus bonis,etſi vſque ad tentationem cordis flamma ardeat, vſque ad conſenſum tamen tentatio non exurat. parte. 4. folio.301.E.

Mens nili ab exterioribus abſcondatur,interna non penetrat.parte.3.folio.15.B.

Mentes iniquorum quia damna ſua conſiderare negligunt,innocentiam perdunt.Amittunt namque à corde innocentiam, ab ore veritatem,à carne continentiam, & per acceſſum temporis ab ætate vitam,ſed hæc ſe perdere non conſpiciunt curis ſeculi occupati.parte.3.fol.15.G.

Mentis domus eſt quęlibet res per quam dilectionem habitat animus.parte.3.fol.33.B.

Mentis diſpoſitio per verbum oris aperitur.parte.3.fo.60.D.

Mentis domus quatuor angulis cōſiſtit,id eſt prudentia,temperātia,fortitudine,iuſtitia,& in mente quę his quatuor erigitur cęterę virtutes quaſi cordis ſoboles ſe inuicem paſcūt,& quomodo.par.3.fo.7.F.G.

Mentem quę quatuor virtutibus cardinalibus erigitur,ſpirit⁹ ante omnia eandem contra ſingula tentamenta ſeptem virtutib⁹ inſtruit.Ibidem.G.

Mentis fames eſt ſilentium verbi dei,quo ſubtracto tentatio carnis inualeſcit,quę eſt bellum.par.3.fo.17.E.

Mens iuſti in amaritudine eſt ſemper etiam in proſperis quā amaritudinem aduerſitas ingeminat.parte.3.fo.47.B.

Mentis ſecretum intrare poſtpoſitis exteriorum tumultib⁹, eſt ad tabernaculum redire. Ibi enim dominus cōſulitur & quod foris agendum eſt publicè intus ſilenter auditur.pte.1.fo.279.C.

Mens noſtra à carnis delectatione eſt ſeparanda,nō à carnis neceſſaria cura,ne curā faciamus in deſideriis.par.1.fo.221.G.

Mentibus foris ſparcis ad ſeipſū redire cuicę difficile eſt,quia prauia itinera ſemel captos tanto qđ delectabiliter tenent quanto quod libuerit non licet .parte.1.fo.127.E.

Mentem peccatoris poſt peccatum incipientis dolere diabolus delinit blanditiis,ne ad debitam pœnitentiā perueniat. Modo em̄ aliorum facta grauiora,modo nihil eſſe quod factū eſt,mō miſericordem deum loquitur,& tempus ad pœnitentiam pollicetur,vt dum per hęc decepta mens ducitur pœnitentia differatur & tunc pleni⁹ abſorbeatur ſupplicijs, quę nunc gaudet in deliciis.par.1.fo.97.F.& fo.98.D.E.F.

Mens libidinis vi,in corpore carnalis fornicationis intantum captiuatur ſub mergitur & abſorbetur,vt in ipſo momento nihil aliud cogitare homini liceat aut intendere:quia ipſam mentem captiuam ſubdit ipſa ſubmerſio & abſorptio libidinis & cōcupiſcentię carnalis.par.6.fo.41.F.

Mentes peruerſę dulcia gratiæ per quietem dona deſpiciunt & p carnalibus voluptatibus laborioſa huius vitæ itinera etiam lachrymis plena concupiſcūt.parte.1.folio.281.E.

Mentes peruerſæ contemnunt habere,vbi ſpiritualiter gaudeant & deſideranter appetunt,vbi carnaliter gemant.p.1.fo.281.E.

Mentibus prauis ac pollutis,non ſunt ſecreta dominicæ incarnationis credenda,ſed qui ad fidem venientes cor mundauerunt. parte.1.folio.296.F.

Mentis iniquæ conſilium quando vanum eſſe probatur, quo ſe impunè peccare arbitrabatur, tunc caput inimicorum nudari dicitur.parte.1.fo.371.E.

Mentis ciuitas ſi murum ſilentij non habet,patet inimici iaculis. parte.3.folio.333.F.

Mentem tanto inimicus ſine labore ſuperat: quanto & ipſa quæ vincitur contra ſemetipſam per multiloquium pugnat.Ibidē.

Mens cùm ſe per verba extra ſemetipſam iacit, apertam ſe aduerſario oſtendit.parte.3.fo.333.F.

Mentis interior afflictio magis apparet in oculo quàm in partibus aliis.parte.3.fo.28.B.Vide etiam in Cordis diſpoſitio.

Mentis humanæ eſt proprium hoc ſibi fieri ſuſpicari quod facit: Arbitrat enim ſe deſpici qui bonos deſpicere cōſueuit, & ex ſuſpitione contemptus ad indignationē profilit & contumelias ingerit.parte.1.fo.39.A.

Mentis vehemens motus gaudij vel doloris redundat ad corpus parte.4.folio.117.H.

Mēte magis retinetur quod viſu percipitur,quàm quod auditu. parte.4.fo.137.F.

Mens dicitur venter,& quare.parte.4.fo.183.E.Item pt.3.fo.329.A.Item parte.4.folio.214.F.Item parte.2.fo.228.C.

Mens quod valde amat ſæpius replicat.parte.3.fol.12.E.

Mentis oculos ſi ab humani generis exordio ducim⁹ vſq; ad hoc tempus,omne quod finiri potuit,quàm breue fuerit videmus. parte.3.fo.42.A.

Mens quæ corporis & animæ ſalute fouetur,& in vnum vtriuſq; motus colligit,non debet diuidi.parte.1.fo.215.E.Interlin.

Mens leuis,præceps dictio,nō ante cogitat quàm loquatur.parte.3.folio.159.B.

Mentem electorum infima deſideria ſpernētem & cæleſtium cōtemplationi inhærentem,ſignificat abies.pte.1.fo.135.B.

Mentes electorum per ſpherulas ſignificantur. & quare. parte.1. folio.179.A.

Mentem per caput intelligimus,quia ſicut caput corpus, ita mēs actiones regit.parte.1.fo.221.G.

Mens humana per puerperam ſignificata,tunc parit quando aliquid præconceptum producit iſte verò conceptus poteſt eſſe dupliciter.parte.1.fo.235.D.

Mens humana per domum domini ædificandā ſignificatur,quæ inquiete voluntatis bonæ ædificatur.pte.2.fo.241.H.

Mens elata quando humilitatis bonum quod tenere debet ab afflicta carne memoratur, infamus homo à ſubiugali muto corripitur.pte.1.fo.303.G.

Mens eadem pollet ex virtute,laſſaſcit ex infirmitate,vt dum quęrit quod habere non valet,quod habet humiliter ſeruet.pte.1. folio.340.E.

Mens nostra est arca aurea, in qua sunt tabulæ Testamenti, in qua legem dei scriptam habere debemus, & debet esse aurea, id est pura, præciosa. parte. 1. fo. 293. F.
Mens p compunctionem eleuata, omnia sub se certius dijudicat. parte. 3. folio. 6. A.
Mens per Sion monte significatur, & si quid in ea per fraudē hostis pollutum est factū, instāti nisu expurget. par. 4. fo. 438. A.
Mentes fidelium quasi deo dicatæ virgines sunt. pte. 4. fo. 201. B.
Mens deo plane sub exuuijs corporis vegetatur, sicut in vestitu ouium sunt lupi rapaces. parte. 5. fol. 173. B.
Mentis qualitatem indicat incompositio corporis. pt. 6. fo. 6. A.
Mens imunda si nō fuerit in meli⁹ mutata, necabitur morte æterna. parte. 1. fo. 206. A. Interl.
Mentis duplicitas callide se defendētis, per hericium significatur. parte. 4. fo. 63. A.
Mens humana ſinfœcunda dicitur filia Babylonis, & quare. parte. 4. folio. 81. A.
Mens fidelis dicitur areola, & quare. parte. 3. folio. 364. B.
Mens hominis intelligitur per altare concauum & quadrangulum, & quare. parte. 3. folio. 261. F.
Mens infirma & indiscreta dicitur mulier. parte. 3. fo. 430. F.
Mens dicitur latere in homine, sicut viscera eius. pte. 3. fo. 72. H.
Mentis securitas est in obitu retributionis initium. par. 3. fo. 17. F.
Menti furori Hebræi omne rectum quod dicitur, peruersum videtur. parte. 2. fo. 92. A.
Mentes hominū grossas significant saga cilicina, quę occulto dei iudicio, cui quis durè pferuntur, quia seruire curis temporalibus nō timēt, vt tentatione vētos & pluuias portent. p. 1. fo. 181. C.
Mens humana cum illa superiora & cælestia vtcūq; in enigmate conspicit, iam claustra corporeæ habitationis per subleuatam cogitationem exit. parte. 1. fo. 202. B.
Mentis cōceptus interior duplex. Vnus informis & imperfectus alius formalis & perfectus. parte. 5. fo. 185. D.
Mentis eleuatio inducit ad cōtēptū vitæ præsentis. p. 5. fo. 170. C.
Mensa solis quæ à piscatorib⁹ in Milesia regione extracta est quę fuerit vel qualis dicatur. parte. 1. fo. 11. D. E. F.
Mensa propositionis quare dicebatur. parte. 1. fo. 178. G.
Mensam fortunæ parare quid sit, vt faciunt dicentes stellarū cursu vel varietate fortunæ omnia gubernari, & nihil ad deū pertinere credunt. par. 4. fo. 105. A.
Mensam ad alienam qui frequenter conuenit, ocio deditus, adulatur necesse est paſcenti se. par. 6. fo. 115. F.
Mensæ octo sunt de quibus tanq; de mensis ſpiritualib⁹ reficitur totus populus Christianus. par. 4. fo. 292. A.
Mensis magnorum imponebatur aliqua portio de immolatis illis. parte. 4. fo. 295. C.
Mensis vnde dicitur. parte. 3. fo. 431. E.
Mensis apud Hebræos incipit à prima lunatione, & secūdum lunæ cursum cōputatur, quia apud nos calendis, nonis idibusq; deuoluitur. parte. 6. fo. 274. E. Item par. 4. fo. 108. E. & fol. 253. A. Item par. 1. fo. 5C. & fo. 146. C.
Nonum mensem nō accipi in bonā partē, & liber Regum, & Ieremiæ narrat historia. par. 4. fo. 404. A. F. G.
Mensis primus anni apud diuersos aliter accipitur. par. 4. fo. 209. B. Item parte. 1. fo. 53. D. & fo. 146. B.
Mensis nonus ab aprili, qui primus est apud Hebræos, Decēber est apud nos. par. 4. fo. 404. F. G.
Mensis primus apud Hebræos Aprili deputatur, & quare. parte 3. fo. 431. E. Item parte. 1. fo. 53. D. Item alibi martius dicitur primus. parte. 1. fo. 146. C. Extensius fo. 149. F.
Mensis primus apud Hebræos semper incipit à propinquiori lunatiōe vernali, quod est. xij. die Martij, siue sit ante æquinoctiū siue post, siue in ipso æquinoctio. parte 2. folio. 248. D. & folio. 146. C.
Menses apud Hebræos antiquos nominabātur secundū ordinē numeralē tantū, scilicet primus mensis, secūdus mēsis &c. sine aliquo nomine proprio: & hoc durauit vsq; ad captiuitatem Babylonicam, aliter autem post &c. par. 1. fo. 149. H.
Menses duo attribuuntur cuilibet tempori. Est enim tempus sementis, tempus frigoris, tempus messis, tempus æstatis, & tempus æstus, parte. 1. fo. 55. C.
Menses vt doctores antiqui Hebreorum dicunt, receperunt principium & nominationem à mense in quo fuerūt redempti, & hoc ostēditur in redemptione Aegyptiaca & Babylonica. par te. 1. folio. 149. H.
Mensis nouorū dicebatur mēsis primus in quo celebrabatur Pascha, & quare sic dicebatur. parte. 1. fo. 172. G.
Menses nullos exceptis lunaribus habent Hebræi, & in ortu lunę eos incipiunt. par. 2. fo. 244. A.
Mensis septembris quasi totus est festiuus apud Iudæos propter quatuor festa. par. 3. fo. 179. D. & fo. 262. C. Itē parte. 1. fo. 256. D. & fo. 255. H. Item parte. 2. fo. 218. D. & fo. 243. D.
Mensis casleu correspondet Decembri secundum Iudæorū opinionem. parte. 4. fo. 431. H.
Menses vacuos habet ecclesia in infimis, qui terrena agunt sine vitæ præmio. par. 3. fo. 21. A.
Menses septem ætatis mundi sunt, & assignantur. parte. 1. folio. 258. E.
Menstruatę mulieres, concipientes pariunt cæcos claudos, leprosos &c. & quæ parētes non erubuerunt in conclaui, aperte redarguuntur in paruulis. pt. 4. fo. 103. E. Itē. pt. 1. fo. 241. C.
Menstruatam cognoscens, quādo, & quādo non, secundū legem morte puniendus sit. par. 1. fo. 241. F.
Menstrua in mulieribus quando incipiunt, & quando desinunt. parte. 1. folio. 241. C.
Nenstruum patiuntur communiter mulieres quolibet mense parte. 1. folio. 241. C.
Mensurarū Hebraicarū quātitates certas & determinatas nō habemus, & quare. par. 2. fol. 141. H. Itē par. 1. fo. 158. E. & fo. 171. E. & fol. 179. H. & fo. 194. D. & fo. 55. D. & fo. 282. D.
Mentiendū vtrū sit p⁹ salute & cōpensatione aliqua vbi nemo læditur, & hoc penè omnibus videtur. par. 1. fo. 247. A. B.
Mentientes obstetrices Hebræorum & Raab, quomodo & quare scriptum est eas bene fecisse. par. 3. fo. 368. F.
Mentiri est loqui contra hoc q⁹ animo sentitur. parte. 3. fo. 93. B.
Meraritarū quæ officia fuerunt circa tabernaculum fœderis. parte. 1 fo. 276. B.
Mercatores Christiani (vt ego audiui ait Lyra, à fratre fidedigno (propter lucrum temporale terram Saracenorū frequentantes impleuerunt naues pueris Christianis, à parētibus eorū pauperculis ementes, & sic vendiderunt eos Soldano pro magno prcio: qui eos faciebat instrui in lege Mahumeti, vt adulti factu contra Christianos pugnarent. parte. 6. fo. 267. F. G.
Mercennarius dies cito transire optat, vt ad laboris præmiū veniat. parte. 3. folio. 20. F.
Mercennarius de grauitate operis lassascit, nisi spe finis releuaretur: sed illo viso nihil putat quod sentit. par. 3. fo. 21. A.
Merces, an possit dici gloria cælestis & præmiū sanctorum. parte. 5. fo. 216. D. F. & fo. 218. C.
Mercedem æqualem habent, diues qui multum dat, & qui parū pauper, si æqua voluntas. parte. 6. fo. 71. F. G.
Mercimonia regionis nostræ quæ sunt, & quis mercator, & quid accipit. parte. 6. fo. 138. B.
Mercurius dicitur fuisse eloquentissimus: & ideo à gentilibus dicebatur deus eloquentiæ, & q⁹ eam daret hominibus. parte. 6. folio. 190. A. C.
Mercurium quasi medio currentem. id est inter aures & linguas latini vocant, Græci verò interpretem. parte. 6. fo. 190. A.
Mercurius dicit apud Gentiles deus ratiocinationis. parte. 3. folio. 334. C.
Meretrix & sermonis suauitatem & formositatem corporis ad capiendos miseros quærit. parte. 3. fo. 314. B.
Meretricis modus est per omnem viam & modum inducere ad actum concupiscentiæ carnalis. parte. 3. fo. 316. G.
Meretrix fouea profunda est, quia, multi cadunt in eam iuuenes, viri, & senes. parte. 3. fo. 331. E.
Meretrix dicitur puteus angustus, quia de peccato luxuriæ non exit homo, nisi cum difficultate. par. 3. fo. 331. F.
Meretrix dicitur latro, quia insidiatur quasi latro blandicijs & osculis incontinentes attrahendo. par. 3. fo. 331. G.
Meretrix speciosa & grata comparatur ad Niniue, quæ ad amorem sui penè cunctos diuersis malicijs trahit. Hæc vendit gētes in fornicationibus, dum amore temporalium & tædio bonorum, qui fuerāt mēbra Christi, fiunt mēbra meretricis, & alios secum trahunt. parte. 4. fo. 388. A.
Meretricū publicè venalis est rurpido. par. 1. fo. 358. A.
Meretrices quare permittuntur in ciuitatibus. par. 1. fo. 72. H.
Meretricium an sicut duellum permittendum vel prohibendum sit. parte. 2. folio. 84. C.
Mereturillud aliquis de condigno, quod ei secundum viā iustitiæ est reddendum, & huius ratio. parte. 6. fo. 12. G.
Mereri vitam æternam homo ex puris naturalibus non potest. parte. 1. folio. 77. C.
Mereri an homo ex naturali virtute possit p aliquodopus quod de digno & congruo deus det sibi grauam. parte. 3. fol. 263. H. & fo. 10. 275. A. D.

Mer

Index in Glos. ordi.

Meriti principium simpliciter est à deo, & non à libero arbitrio: & ad illud natura humana de se non potest assurgere. parte. 6. folio. 215. C.

Meritum dupliciter potest cõsiderari. s. de cõdigno & de cõgruo: & quomodo aliquis meretur gratiam primam alteri. parte. 5. folio. 35. C. Item. parte. 6. folio. 246. C. D.

Meritum duplex est. s. congrui & cõdigni: & quid vtrumque istorum sit, & quis actus suus. parte. 3. fol. 363. H.

Meriti quantitas non accipitur secundum quantitatem doni absolute, sed per comparationem ad facultatem dantis, & promptitudinem suæ voluntatis & deuotionis. parte. 5. folio. 112. H. & folio. 113. B. C.

Per aduersa, virtutum merita patefiunt. parte. 3. fol. 62. E. Interl.

Merita sanctorum quo modo ad posteros descendunt: sic peccatorum flagitia si liberi nepotesq; similia gesserint, ad posteros perueniunt. parte. 4. fo. 132. F. & fo. 236. A. B.

Merita sufficientia ad vitam æternam non habent qui viuũt in hoc seculo. parte. 6. folio. 71. E.

Pro meritorum qualitate quotidie dominus, alijs ascendit, alijs descendit, quomodo & qualiter. parte. 5. fo. 149. F. & fo. 150. C.

Ex singulorum meritis præmia vel pœnæ sequũtur, & non ex præiudicio dei. parte. 4. fol. 6. A.

In futuro iuxta merita erit retributio. parte. 4. fol. 427. F. Interl.

Meritum vitæ æternæ licet non possit esse virtute naturæ, potest tamen esse virtute gratiæ diuinæ. parte. 5. folio. 60. B.

Merita præscita siue meritorium præscientia, an & quomodo sint causa prædestinationis. parte. 6. folio. 21. F. G.

Plena perfectio hominis ex graria & non ex merito possidetur. parte. 4. folio. 285. E.

Per terrena opera meremur, ad quæ non reuertemur post resurrectionem. parte. 3. fo. 37. E.

Merita alicuius si plura sunt numero quàm peccata, iustus est, & cuius peccata plura sunt numero quàm merita, impius est.

Hoc dicunt Iudæi, etiam moderni, & vehementer errant. parte. 4. folio. 237. G. H.

Merita hominis non sibi soli valent, sed etiam alijs: ex hoc vocantur reliquiæ. i. alijs relictæ. parte. 1. folio. 364. D.

Merita iustorum non dantur obliuioni, sed registranrur coram rege cælesti, vt remunerentur tempore competenti. parte. 2. folio. 38. C.

Meritorum & profectus esse differentias in populo fidelium, declaratur. parte. 1. fo. 319. F. G.

Subiectorum merita doctoribus non æquantur. parte. 4. folio 170. A. Interl.

Merita rectorum & plebium ita iuncta sunt, vt sæpe ex culpa pastorum deterior fiat vita plebium, & ex merito plebium mutetur vita pastorum. parte. 2. fo. 124. A.

Meritum & demeritum principis redũdat in subditis, sicut in corpore naturali bona & mala dispositio capitis redundat in membrum infirmum. parte. 3. folio. 283. H.

Mœrores vt homo in se semper inueniat, dignum est. qui relicto creatore, in se gaudium quærebat. parte. 3. fol. 34. B.

Mes. Mesaleth, est dictio Hebraica æquiuoca: & significat iudẽrem, idolatrantem, occidentem, & coeuntem siue lasciuientem. parte. 1. folio. 75. H.

Mesopotamia, nomen ciuitatis in capite Syriæ: est constituta ad aquilonem, & alio nomine dicitur Carran. Est etiam nomen regionis. parte. 6. fo. 175. D. G. Item parte. 3. folio. 168. F. H. & fo. 169. F. & folio. 219. G. Item parte. 2. folio. 34. D. Item parte. 1. fol. 80. G. & folio. 83. F.

Messias Hebraice, Christ⁹ Græcè, & vnctus latine, idem significãt. parte. 2. folio. 65. G. Vide etiam in Christus.

Messias, cõsolator dicitur, vt habet glossa Hebraica: Elongat⁹ est à me consolator. parte. 2. folio. 254. H

Messiæ spiritus innuitur per antiquos expositores Hebræorum notabilissime & compendiose, cum exposuerunt illud: Spiritus domini ferebatur super aquas &c. Ex quo secundum catholicã veritatem infertur, quòd spiritus sanctus ibi intelligitur qui est spiritus Messiæ &c. parte. 1. fol. 30. G.

Messiæ sex benedictiones quæ venturæ erant super eum, præfiguratæ erant per sex mensuras quas Ruth collegit, de qua per David & genealogiam regiam nasciturus erat &c. hęc Rab. Sa. parte. 2. folio. 59. B.

Messiæ aduentus est tanquam finis, ad quem vniuersi prophetæ verba sua ordinauerunt &c. parte. 3. folio. 424. B.

In Messiæ aduentu eleuatio domus domini erit, intelligendo secundum magnitudinem signorum & mirabilium quę fient ibi Sic dicit Rab. Sa. Et ex hoc suo dicto arguitur cõtra eum & Iudæos. parte. 3. folio. 215. B.

In diebus Messię (inquit Ra. M.) non deficiet aliquid de via huius seculi, vel innouabitur aliquid de operibus sex dierum, sed ibit mundus iuxta solitam viam. parte. 4. folio. 28. H.

In diebus Messiæ, sic erit de crediturís, sicut mensuratus est egressus de Aegypto in ingressu in terram promissam: quia duo tãtum de sexcentis milibus ingressi sunt. Hæc glosa Hebraica super illud: Assumam vos vnum de ci. &c. parte. 1. folio. 287. D.

In Messię aduentu (vt dicit quædam glossa Hebrica) ciuitas Ierusalem dilatabitur vsque ad fines terræ. Et quomodo hoc verificetur secundum catholicos, quia de aliqua ciuitate materiali inueniri non potest, vt Iudæi fingunt. parte. 4. folio. 422. C.

Messiæ tempore pueri Israelitici sunt demonstraturi deum digito &c. sic dicit Ra. Mo. Gerundẽ. Quæ quidem verba manifestè consonant catholicę veritati &c. parte. c. folio 262. F.

Messiam quem venturum expectant Iudæi moderni, dicunt hominem fore purum, prophetam tamẽ sanctissimum, etiã Moyse sanctiorem: & quòd regnabit super omnes Gentes quas subijciet sibi & Iudæis, & ædificabit ciuitatem & templum materialiter &c. parte. 4. folio. 290. F. H.

Messias dum venerit (vt Iudæi dicunt) reddetur eis arca testamenti, & altaria Holocaustorũ & incensi, & cætera ad cultum veteris legis pertinentia, & vasa sanctuarij. parte. 4. folio. 116. C. Itẽ parte. 3. folio. 190. B.

Messias exaltabitur plus quàm Abrahã, & eleuabitur plus quàm Moyses, & sublimis erit valde plus quàm angeli superiores. Illa concedunt Iudæi, Christiani inferunt, ergo ipse est deus &c. parte. 4. folio. 89. E.

Messias quòd educturus sit captiuos de obscuritate limbi, probatur per glo. Hebraicam &c. parte. 4. folio. 349. F. G.

Messiam quem expectant Iudæi futurum, hominem purũ (Moyse tamen sanctiorem) credunt, ne cogantur illius diuinitatem confiteri. Istam fugam quærunt, sed frare coguntur. parte. 4. folio. 142. F.

Messias promissus in lege & prophetis, quòd sit verus deus & verus homo: probatur ex scripturis autenticis Hebræorum. parte 6. folio. 276. G. H. & sequentibus. Item parte. 4. folio. 290. F.

Messiam Iudæi expectant futurum & dominaturum toti mundo temporaliter, & educturũ eos de captiuitate, & positurum eos in maxima gloria & honore super omnes Gentes. parte. 5. folio 137. C. Item parte. 2. fol. 4. D. & fo. 65. F. & fo. 210. D. & fo. 243. C

Messiæ aduentus quare tardatur secundum Hebræos, & quomodo acceleraretur, & statim veniret filiꝰ Dauid. i. Christus. parte 6. folio. 140. C.

Messiæ tempus esse de proximo, erat opinio famosa tempore prędicationis Iohannis baptistæ & maxime in Ierusalem. part. 5. folio. 188. H.

Messiam expectant Iudæi liberaturum eos de captiuitate quarta, qua templum destructum, & ciuitas & populus captiuatus sub Tito & Vespasiano. parte. 4. folio. 103. B.

Messias (vt moderni Iudæi dicunt) fuit natus eadem die qua fuit destructum templum per Romanos &c. quare eos non liberat & vbi sit, querunt Christiani &c. parte. 4. folio. 107. B. C. Item parte. 7. folio. 275. F.

Messias qui dicitur Christus, quòd venerit, probatur, & reproba tur perfidia Iudęorum, & ostenditur veritas. pte. 1. fo. 117. F. G

Messis dicitur collectio frugum, & ad similitudinem hui⁹, messis spiritualiter dicitur vocatio hominum ad fidem. parte. 5. folio. 199. G.

Messes duæ. Prima fuit in præsenti vita, & est per quam homines ducuntur ad fidem, & in hac messe messores fuerunt apostoli. Sed vltima messis erit in iudicio, & messores erunt angeli. parte. 5. folio. 199. H.

Mesraim fuit filius Cham à quo denominata est Aegyptꝰ. Et vbi in toto veteri Testamento ponitur Aegyptus, in Hebræo habetur Mesraim. parte. 1. fo. 57. H. Item parte. 3. fol. 200. G.

Meta terrarum & camporum non debebat transferri in damnũ alterius. parte. 1. folio. 353. B. Met

Metalla igne conflata, sordem in se alienam atque inutilem non retinent. parte. 3. folio. 137. E.

Metallum conflatum metaphoricè punitionem filiorum Israel notauit. parte. 4. folio. 242. C. H.

Metaplasmus quid est, & an etiã sit mutatio dictionis in dictionẽ, sicut syllabæ in syllabam. parte. 4. folio. 99. H.

Metreta, est quædam mensura continens decem sextarios. parte 5. folio. 192. H.

Metrificantes quotiens vno versu vel duobus sensum explere nõ possunt, in principio vel in medio alterius distinctiones faciũt.

parte.4.folio.188.C.
Metricè plures libri veteris Testamenti conscripti sunt. parte. 4. folio.2.C.
Metrum quid sit,& vnde dicatur.parte.4.folio.2.C.
Metu præsidentis plerunq; fit obediens potestati qui est saluti ingratus,vt necessitatē sobrietatis agnoscat,qui noluit ac nequiuit gratiam pietatis agnoscere.parte.1.folio.352.G.
Metus iudicij ianua est conuersionis,si addatur discretio dilectionis.parte.3.folio.253.E.
Michaelis in officium & societatem vt assumaris satage, & quo modo.parte.1.folio.303.F.
Mic Michael lignifer representet eas in lucē sanctam,quam olim &c. vnde hoc trahitur.parte.3.folio.265.H.Item part.1.folio.65.C.
Michael sicut modo est princeps ecclesiæ,sic tempore Danielis fuit princeps synagogæ.parte.4.folio.321.H.& folio.326.H.
Michael non fuit ausus blasphemare dæmonem propter eius naturam bonam.parte.6.folio.238.C.
Michael vt angelus superior præfuit toti populo Iudæorum.parte.4.folio.407.C.
Michael & angeli eius designant Eraclium & eius exercitum, & per draconem & angelos eius notatur Cosdroe.parte.6. folio 258.A.
Michael archangelus,ex præcepto dei interficiet Antichristum,& magnam partem sibi adhærentem,vt dicunt sancti doctores. parte.4.folio.91.H.& folio.418.F.
Micheas & Vrias occisi sunt propter prophetias promulgatas. parte.4.folio.147.D.E.
Michol dicitur sola vxor Dauid,quia eam Dauid in adolescentia sua sortitus est vxorem,& in partu dicitur occubuisse. parte. 2. folio.99.E.G.
Mig Migma quid sit.Dicit tamen Lyra:Quid autem intellexerit Hieronymus per migma,nescio.Sed in Hebræo habetur sic,Mixtū forte comedent &c.parte.4.folio.57.F.
Mil Miles sine oculis dicebatur quantuncunq; fortis carens sapiētia. parte.3.folio.328.G.
Militi vnicuiq; qui à primæua conuersatione proficit,deus præsidet.parte.3.folio.76.A.B.
Milites antiquitus per quatuor partes noctis in exercitibus vigilabant.parte.5.folio.48.D.Item.parte.3.folio.221.H.
Milites ad tria communiter sunt proni.s.oppressionem pauperis ad impositionem falsi criminis, & non sunt cōtenti propriis stipendijs.parte.5.fo.134.G.
Milites dicuntur angeli,quia decertant contra aereas potestates, non labore sed imperio.parte.3.folio.50.A.C.
Militum status significatur per Neptalim,& eorum labore respublica conseruatur,ac etiam dilatatur.parte.2.folio.26.G.
Milites distinxit Dauid p duodecim cohortes,& in qualibet erant vigintiquatuor milia bellatorum,vt regi secundum vices deseruirent.parte.2.folio.211.F.
Milites solent habere lineas quas camisias vocant,sic aptatas membris:& strictas,vt expediti sint dirigēdo iaculo, tenēdo clypeo. parte.1.folio.191.E.& folio.227.F.
Militiæ Christianæ princeps esse debuit spiritualis,qui primo legitur prædicasse gentilibus:& de hoc figura.parte.2.fol.200.H.
In militia Christi est dare locum iræ,de loco in locum fugere,si in persecutione inferiorem teviribus contra tyranni crudelitatem videris.parte.2.folio.40.E.
Militant quidam in populo dei,& tamen non obligant se secularibus negocijs,& hi pugnant orationibus,ieiunijs,iustitia,pietate,mansuetudine,castitate:& fruuntur laboribus bellantium imbelles,& de hoc figura.parte.1.folio.319.E.
Militantium proprium est in tabernaculis habitare,vnde & cōtabernales milites dicuntur.parte.3.folio.105.E.
In militantibus deo,non corporis sed animæ fortitudo quæritur: quia nō iaculis ferreis,sed orationum telis victoria acquiritur. parte.4.folio.40.E.
Milium rusticorum & agrestium & altilium cibus est.parte.4.folio.218.E.
Milo(vt dicit commētator)comedebat in die bouem integrum. parte.1.folio.157.G.
Millenarius perfectionem significat.parte.4.folio.470.B.D.Itē parte.2.folio.217.B.& folio.257.C.
Miluus auis rapacissima, & quid per eundem significetur. parte 4.folio.410.F.
Mim Mimi per subtilitatem manuum & localē motum aliqua sic trāsmutant,quod homines non præcipiunt,& multo fortius dæmones hoc possunt,& multo maiora.parte.1.folio.138.D.
Min Mingens ad parietem denotat canem,vel infirmum, vel masculum.parte.2.fo.91.F.& fo.152.A.
Minima qui spernit paulatim deficit.pte.1.fo.290.A.
Minister domini debet perfectionibus moribus instrui,q̄ multitudo plebis.parte.1.fo.278.E.
Minister dei non debet contentus esse populari disciplina, moribus & doctrina separatus,& spectabilis debet esse.parte.1.folio.278.B.
Ministri domini proprio labore initia bonorum operum domino consecrare festinant,vt siue pœnitentia sit agenda,siue studia virtutum exercēda,efficaciter perficiāt.par.1.folio.278.B.
Ministri ecclesiæ diuiduntur in quatuor partes,scilicet p̄latos,sacerdotes,religiosos,& clericos simplices,& q̄ sint officia eorū. parte.1.fo.269.H.
Ministri ecclesiæ,quidam sunt fideles,quidam infideles.parte.6. folio.38.G.
Ministri fideles ecclesiæ sunt qui diuina ministrant & docēt propter gloriam dei:sed sunt infideles,qui hoc faciunt propter lucrum temporale vel ꝓpriam laudem.par.6.fo.36.G.
Ministri ecclesiæ omnes generaliter habere debent in se quatuor virtutes,& quæ iste sunt,& per quid significantur. Præter has debent esse aliæ quatuor in episcopis,& enumerantur,& per quid significantur.par.1.fo.188.D.E.
Ministrorum ecclesiæ perfectio qualis debeat esse. parte.3.folio.104.H.
Qui in domo domini ministrant,decalogū in duobus præceptis charitatis debent seruare,& secundum ea officiū gerere. parte 2.fo.209.B.Interl.
Ministri ecclesiæ monentur ne securitate torpeant, licet scientiæ lumen perceperint,desideria carnis mortificauerint, nondum tamen ad perfectam suauitatem ideſt ad æternam beatitudinē peruenerunt.par.1.fo.270.E.
Ministri tabernaculi debent concupiscentiam fugere,carnalia desideria dei adiutorio mortificare,diem vltimum & finem laboris expectare,& quare.par.1.fo.270.C.
Ministri ecclesiæ debent diligenter ordinem suū seruare, nec maiora appetere q̄ proprius locus exposcit.par.1.fo.270.B.
Ministri domini videant quàm necessarium sit eis officij sui iura custodire nec terrenis lucris vel voluptatibus inhiare, quibus proprium est tabernaculo deseruire, alioquin & se & populū in perditionē præcipitant.pte.1.fo.278.E.
Ministris ecclesiæ in veteri & nouo Testamento præceptum est de oblationibus & decimis viuere,nec terrenis possessionibus acquirendis concessū est inhiare.parte.1.fo.350.E.& fo.351.B. Vide in Seruientes communitati.
Ministris altaris in vtroq; Testamento oblationes & decimæ ad necessaria tribuuntur,ne terrenis possessionibus audeāt inhiare,nec lucrum de ministerio q̄rere.pte.1.fo.295.A.& fo.350.A.
Minister est dei q malos pcutit in eo q̄ mali sunt.p.4.fo.224.A.
Ministri ecclesiæ debent semper & vbiq; deum laudare. parte.2. fol.209.B.Interl.
Ministri ecclesiæ debent esse sancti toto tempore vitæ suę,& per quid hoc designatur.pte.1.fo.194.D.
Minister dei aduenam se & peregrinum in mundo cognoscit & patiens est, verbum dei dente discretionis molit secundum auditorum capacitates,& seculum sibi amarum ostēdit,alios à voluptatibus reuocat. parte.1.fo.270.B.
Ministri altaris & doctores & plebs Christiana, cum in suis gradibus deo fideliter seruiunt,in ciuitatibus suis habitare dicuntur.parte.2.fo.243.C.
Ministri veri lucis,debent instare,& à via iusticiæ non declinare. parte.2.fo.208.E.
Ministrorum quidam adulantur superioribus ratione timoris, quidam ratione consequendi honoris, quidam ratione fauoris habēdi in causis,quidam ratione valoris temporalis,vt pauperes,quidam ratiōe affectus carnalis amoris, quidā ratione decoris,quidā rōne liuoris,& sic de alijs.pte.4.fo.303.B.
Ministri ecclesiæ non debent ꝓpter pecuniam sua officia administrare.Nec tñ prohibentur quod ex officio suo debetur accipere,ad necessitatem,nō ad luxuriam:alioquin vbi quondā erāt amplæ domus,& absq; numero acerui frugum, ibi parua vix erit casula seruās speciem ciborum,refectionem animę nō habentiū.pte.4.fo.380.B.Item par.3.fo.226.B.
Ministri altaris plericq; in tanta flagitia vel nefanda dogmata decidunt,vt etsi pœnitendo ad salutem animæ redeāt, non tamē digni sunt qui ad sacrum gradum restituantur, & de hoc figura.par.2.fo.242.E.F.
Ministri ecclesiæ quidam aliquid sibi sumunt de supercilio Pharisæorum,vt damnare innoxios,vel soluere se noxios putent,

Index in Glos. ordi.

cum apud deum non sententia sacerdotum, sed reorum vita quæratur. Non enim soluere possunt nisi viuat quem soluũt. Sed ad quid soluendi potestatem accipiunt, cum iam à deo liberatus & viuificatus quem soluunt, quæritur? parte. 5. folio 52. C.

Ministri ecclesiæ qui debent adhærere capiti Christo, significantur per crines. & debent esse discriminati ideſt per ordines debitè distincti, & officijs suis intenti. parte. 2. folio. 300. D.

Ministrorum ecclesiæ & populi communis inuitatio ad dei laudem in oblatione eucharistiæ, quæ cum diuinis laudibus debet offerri deo patri. parte. 3. folio. 234. F.

Ministros noui Testamenti fecit deus per spiritum nõ per literã, quia litera occidit: dum verò adest viuificãs spiritus, hoc ipsum intus conscriptum facit diligi quod foris scriptum lex faciebat timeri. parte. 6. folio. 64. F.

Minister iudicis, si occidit eũ quem iudex præcipit, ministerium facit: sed si id sponte faciat, homicida est, etiam si eum occidat quem scit à iudice occidi debuisse. parte. 1. folio. 145. A.

Ministri ecclesiæ, vide in Ecclesiæ ministri.

Ministerium sacrum qui indignus accedit, pœnam præsumptionis non euadit. parte. 1. folio. 267. E.

Ministerio diuino qui se exhibent, maxime habere debent, sinceritatem integritatis fidei, vt per sectionem boni operis, & obseruantiam legis, & significantur per decimas quæ eis tribuuntur. & quare. parte. 1. folio. 295. A.

Ministerñ principatum ille bene seruat qui studet manere in visione pacis, vt tumultus seculi & voluptates carnis fugiat. parte. 2. folio. 199. B.

Ad ministerium altaris qui indoctus & temerarius accessit, in nouissimo gratiam remunerationis, quæ bene ministrantibus promittitur perdet. parte. 3. folio. 328. E.

Ministerium Christi quomodo dicitur non esse circa aliquod terrenum, cum caro eius de terra sit, quam pro nobis obtulit. parte. 6. folio. 148. C.

Ministeria angelorum super gentes singulas, vel etiam homines ordinata, vbi significantur. parte. 1. folio. 369. E.

Ministeria apostolorum quibus infideles adducti sunt ad fidem, fuerunt tria. s. sancta conuersatio, sana prædicatio. & per miracula confirmatio: & per quæ signantur. parte. 4. folio. 108. D.

Ministrat tibi periculosè mulier, cuius vultum frequenter attendis. parte. 3. folio. 430. E.

Ministrant deo non solum boni qui adiuuant, sed & mali qui redire nolentes grauant. parte. 2. folio. 226. A.

Si quis mihi ministrat, me sequatur, & vbi ego sum &c. Et bene dicit, ego sum: quia extunc erat in perfecta beatitudine q̃tum ad animam. parte. 1. folio. 281. C.

Minores debent superioribus subiectionem, subuentionem & dilectionem. parte. 6. folio. 28. D.

Minoribus maiora monstrantur. parte. 4. folio. 223. A.

Minores discant maioribus obedire, & maiores adiuti à minoribus possunt dignius officium explere. parte. 2. folio. 209. A.

Minores fratres. in Fratres minores.

Minus est mala non agere. nisi etiam quisq; studeat & bonis operibus insudare. parte. 3. folio. 262. H.

Minus est abnegare quod quis habet, sed valde multum est abnegare quod est. parte. 3. folio. 367. C.

Minutores vngunt oleo oliuæ lanceolas suas, vt melius possint venam pungere, sic adulatores & proditores. parte. 5. folio 111. H.

Minus malum est consilium domini non quærere, quàm quęsitũ respuere. parte. 4. folio. 164. G.

Mirabile dicitur alicui. quod transcendit cognitionem eius. parte. 3. folio. 289. D.

Mirabilia sunt quædam simplicibus, quæ tamen non sunt mirabilia sapientibus. Alia sunt mirabilia simpliciter siue magna, quæ transcendunt facultatem totius naturæ creatæ. parte. 3. folio. 289. D.

Mirabile triplex in corporibus cœlestibus. Vnum, quod stellęfixæ habent situm ita determinatum & morum, quod nunquã appropinquant sibi ad inuicem magis vno tempore quàm in alio. Aliud est in motibus planetarum. Tertiò quod ex motu corporum cœlestium sequitur varietas effectuum in elemẽtis. parte. 3. foli. 72. D. G.

Mirabilia quæ fecit deus Israel pro liberatione eorum, tam à captiuitate Babylonica quàm Aegyptiaca. parte. 3. folio. 196. C. D.

Mirabilius nihil est in mandatis quàm diligere inimicos, hoc est dare bona pro malis. parte. 3. folio. 263. F.

Melius est bene viuere quàm mirabilia facere. par. 3. fo. 323. E.

Miraculum est opus excedẽs omnem virtutem creatam, & cõuenit soli deo. pte. 5. fo. 214. F.

Miracula facere vtrum deo conueniat propriè secundum significationem huius nominis tetragrammaton. parte. 1. fo. 130. B. & fo. 131. F.

Miraculũ miraculo an, quomodo, & quod, maius dicatur. parte. 2. fo. 181. E.

Miracula possunt considerari tripliciter. Vel ex parte virtutis actiuæ, vel quãtum ad rem factam, vel quantum ad modum faciendi. par. 6. fo. 173. B.

Miracula considerata ex parte virtutis actiuę vnum non est maius alio, sed quãtum ad rem factam, & quantum ad modum faciẽdi, sic vnum est maius altero. par. 6. fo. 173. B.

Miraculum, diuinæ virtutis est manifestatiuum. sicut sigillum epistolæ appensum, volũtatis ipsius scribentis est declaratiuũ. parte. 5. fo. 33. C.

Miracula vt aliquis faciat, requiritur fides, vel saltẽ signum fidei, quia etiam aliqui mali leguntur fecisse miracula ad inuocationem Christi. par. 5. fo. 65. C.

Verba non sufficiunt ad credendum miraculis. parte. 3. fol. 67. F. Interlin.

Miraculum frustra foras ostenditur, si deest qui intus operetur: qa linguæ in signum sunt, nõ fidelib⁹, sed infidelibus. parte. 5. folio. 95. F.

Miracula faciendi qualis virtus sit, an virtus mansiua per mõdum habitus vel per modum passionis trãseuntis. parte. 5. folio. 100. B.

Miracula operandi virtus non est principalis, sed tantum instrumentalis. par. 5. fo. 100. B.

Miracula facere, cum sit accidens extrinsecum, nõ sequens de necessitate spiritũ propheticum, non variat rationẽ, nec gradum spiritus, ppheriæ. par. 3. fo. 86. A.

Miracula quàm differenter facta sunt ante tẽpus Moysi & tempore Moysi. parte. 1. fo. 136. F.

Miracula in populo Israel, aliqua erant transeuntia, aliqua verò permanentia, & enumerantur quædã. parte. 1. fol. 271. H.

Miracula fuerunt ostensa filijs Israel exeundo de Aegypto, & signanter duo. parte. 6. fo. 156. H.

Miracula facere conceditur homini principaliter ad cõfirmãdã veritatẽ: quam aliquis docet. par. 1. fo. 336. F.

Miracula duplici modo fiunt scilicet palam & clam. Cum enim fiunt ad confirmationem multitudinis in fide, vel eius consolationem, fiunt ī palam. Cum autem ad consolationem singularis personæ, fiunt cõmuniter magis secretè. par. 2. fo. 164. F.

Miracula operandi virtus efficacior inuenitur in hũanitate Christi, quàm in quibuscũq; alijs. parte 5. fo. 100. C.

Miracula fecerunt Christus & sancti, sed differenti modo. parte. 5. fo. 33. C. & fo. 144. B.

Miracula Christi ad duo ordinabãtur, ad manifestationem suæ diuinitatis & ad confirmationem suæ doctrinæ. parte. 5. folio 194. C.

Miraculorum operationẽ distulit Iesus vsq; post baptismum. s. ad tricesimũ annũ, & quare. par. 5. fo. 194. C.

Miraculum cõuersionis aquæ in vinum fuit primum qd' Iesus fecit. par. 5. fo. 192. G & fo. 194. B. C.

Miracula vtrum Christus fecerit sola diuina virtute. Arguitur pro & cõtra cum responsione. par. 5. fo. 99. G.

Miracula quomodo Iesus (vt Iudæi dicunt) fecit blasphemiam in eũ iacientes. Vide in Iesus.

Miracula Christus fecit imperando communiter, licet aliquãdo in miraculis faciendis orauerit, vt in suscitatione Lazari. par. 5. fo. 188. B. & fo. 204. D.

Miraculum de filio reguli, & sanatione serui centurionis, an sit idem & de eodem, vel aliud. par. 5. fo. 200. F. G.

Miracula multa sancti fecerũt, immo deus in eis fecit: sed nullus sicut Christus in vitam æternã surrexit. par. 3. fo. 175. A.

Maius miraculum est, q̃ totum orbem terrę à morte æterna erexit quàm q̃ mortuos suscitauit. parte. 3. fo. 232. E.

Miracula qui habent propter nomẽ Christi, maxime cauendum est à talib⁹, quæ cum ꝓpter infideles dominus fecerit, monuit tamen ne à talibus decipiamur, putantes ibi esse inuisibilẽ sapientiã, vbi est visibile miraculum. par. 5. fo. 29. C.

Miracula ad exemplum operationis trahenda non sunt. parte. 4. folio. 209. C.

Miracula facientes viri sancti, an operati sunt per aliquã virtutẽ in eis existentem, non quia principalis ratio agendi, sed tãtum instrumentalis. parte. 5. fo. 99. G.

Miraculorum operatio aliquãdo p malos fit ad inuocationem nominis Christi,non propter merita inuocantium,sed ad fidei Christi confirmationem.parte.5.fo.29.C.E.F.& fo.151.E.
Miracula per quæ confirmata est doctrina euangelica,sunt in triplici differentia.parte.6.136.H.
Miracula quid prosunt,nisi vt deprimeatur?Quid timor, nisi vt misericors escam det timentibus.parte.3.fo.253.A.
Miraculis martyrũ posti morttẽ clarescẽtib⁹,maior ad cõfessionẽ fidei popul⁹ cõfluebat,donec ipse apex mundani imperij Christi iugo collum subdidit.par.2.fo.266.F.
In miraculosis operibus concessa est sanctis aliqua virtus diuinitus,& posita in animabus ipsorũ sanctorum virorum defunctorum vel viuentium.parte.5.fo.100.B.
Miraculũ grande ostensum fuit in morte Chore,& habentur opiniones.par.1.fo.312.F.Item.par.3.fo.150.F.G.
Miraculum in summo gradu an deus fecit circa sanationem Ezechiæ,vbi videbatur sufficere vnum de minimis.parte.2.fo.181.E.& fo.182.C.
Miraculum quod fit in statione & retrogradatione solis,an summũ teneat gradum in miraculis.par.2.fo.181.E.fo.182.G.
Miraculum in retrocessiõe solis tempore Ezechiæ,& statione solis tempore Iosuæ,& in eclipsi solis tempore passionis Christi, quare nemo Græcorum,aut Barbarorum reliquit in scriptis suis.par.2.fo.181.F.& fo.182.B.C.
Miraculum factum tẽpore Iosue,in statione solis an minus vel maius censendum sit miraculo in retrocessione solis tempore Ezechiæ.par.2.fo.181.G.& fo.182.C.
Miracula fieri per malos non est inconueniẽs fieri pro malis.parte.1.fo.68.A.
Miracula aliqua possunt fieri per artem magicã,sed illa pertinẽt ad curiositatem tantum & vanitatem.par.5.fo.42.H.
Miracula aliqua possunt dæmones facere non tamẽ possunt facere ea quæ excedunt totã facultatẽ naturę.5.fo.217.A.B.
Miracula Elisei in dupla pportiõe ad miracula Elisei,& quot & quæ vterq; fecit.parte.2.fo.162.F.
Miracula plura fecerunt sancti noui Testamenti dei virtute,ignorantes penitus nomen tetragrammaton:& absurdissimum videtur creaturam institutam à deo assignare pro rõne sub qua propriè fiant miracula.parte.1.fo.131.F.
Miraculorum diuitiæ subtrahuntur à sancta ecclesia.pri⁹ quàm in illo damnato homine(quem assumet)Leuiathan appareat. parte.3.fo.80.E.
In miraculis fictis à sacerdotibus,vel eis adhærentibus,ppter lucrum temporale,aliquando fit in ecclesia maxima deceptio populi.Et talia sunt extirpanda à bonis ptatis.par.4.fo.330.H.
Mirandum maxime inter omnia,q; homo terrenus & corruptibilis ad spiritualium vel cælestium possessionẽ perueniat.parte.3.folio.68.C.
Mirari est aliquo modo videre, vt clausus oculus sentit lucem. parte.3.fo.62.B.
Mirra quid significat,& quæ eius pprietates.par.4.fo.37.E.
Mirum in modum vsq; hodie gloria domini quæ templum defruit)stat super montẽ Oliueti,& in signo crucis rutilans spectat templum in cineres dissolutum.pte.4.fo.216.F.Interl.
Myrmicoleon quid sit.parte.3.fo.15.A.
Myrrha est nomẽ arboris aromaticæ,& inde pcedit duplex gutta,vna per modum sudationis,& illa vocatur prima: alia per incisionem corticis,& talis vocat myrrha secũda,& est minoris efficaciæ q; prima.par.1.fo.156.G.
Myrrha arbor est Arabiæ,altitudinis quinq; cubitorum, similis spicæ quam lachantum vocant,cuius gutta viridis arq; amare vnde nomen accepit myrrha.par.3.fo.357.A. & fol.411.B. Item parte.1.fo.196.F.G.& fo.328.G.
Myrrha est carnis amaritudo quæ pellit vermes malorum desideriorum & malę conscientiæ,& seruat à putredine viciorum. parte.3.fo.49.E.& fo.362.A.C.
Myrtus quid significat,& eiusdem mysticatio. parte.4.fo.70.A. & fo.91.E.& fo.405.H.& fo.407.B.H.
Misceri coniugibus non est peccatum,sed quod fit,de carne pœnali fit:& quod de corpore mortuo,ppter peccatũ, seminatur, cum vinculo peccati nascitur,& moritur.pte.3.fo.157.F.
Misceri non licere in paradiso ad gignẽdos filios qui sentiũt, forte putant omne connubium peccatum esse.par.1.fo.37.B.
Miser est mũdus grot homines alligat vicijs & retinet. Sed quis intelligens hãc miseriã condolet mũdo?immo in morte à complexibus auelli non possunt.par.4.fo.388.B.
Miser q; nullus sit,melius est,quàm vt tu facias misericordiã. parte.3.fo.281.A.
Miseros qui optat esse,vt faciat misericordiã,crudelẽ habet misericordiã sicut crudelis est medic⁹,qui vt exerceat artẽ suã optat multos esse ægros.par.3.fo.281.A.
Miseri de rebus temporalibus gaudent,sed tamen dum dispensare eadem sine tribulatione nõ valent,ea cura pinguntur miseri qua prẽmuntur.par.3.fo.56.G.
Miserorum proprium est tanto maiorem æstimare suum dolorem,quanto alienum minus intelligere studuerunt,& quo magis dolorem suum sentiunt,alienum sibi æquari nõ cõtentiũt. parte.4.fo.181.G.
Miseratio est anxietatis supportatio,quia sicut in corporalibus duo simul iuncti leuius portãt onus,quàm vnus solus, sic suo modo compatiens alteri supponit se cum eo suo oneri.par.6. folio.99.G.
Miserator & misericors dicitur deus.Primum intelligitur de creatione,secundum quam naturas creata producitur de nõ esse ad esse.Secundum de his quæ adduntur super naturam.par.1.fo. 208.B.& fo.288.H.
Miseratio simulata,infructuosa est.par.1.fo.161.E.
Miserere mei deus &c.psalmus quinquagesimus, quare plus frequentatur.par.3.fo.157.A.B.
Misereri,parcere,condonare,est proprium dei opus:Irasci verò & punire non suum,sed alienum est. parte.4.folio.53.A.D.& folio.54.C.
Miseria grandis,vt quia desperatur emẽdatio,nõ adhibetur correctio.par.4.fo.338.B.
Miseria humana duplex est.Vna in vitæ pgressu.Altera in egressu.par.3.fo.428.D.
Miseria hominis quædam est contracta,& quædam per ipsum acta.Ibidem.
Miseriis & pœnalitatibus hui⁹ vitæ subiectus est homo,quia ipso peccante,iuste subtractum est ab eo donum originalis iusticię, per quod liber ab omnibus istis miseriis fuisset.p.4.fo.428.D.
Miseriam heu quantam incidimus qui ipsum bonum ferre non possumus,ad qd videndum creati sumus.pte.4.fo.213.F.
Miseriæ mulierũ in statu innocentiæ non fuissent. pr.1.fo.43.D.
Miseriæ Iudæorum duplici de causa fuerunt. Prima fuit occisio innocentium.Secunda vana confidentia in auxilio Aegyptiorum.par.4.fo.197.H.
Misericordia prius est in mente quàm in opere.parte.2.fo.286.F Interl.
Veritas sine misericordia non potest sustineri parte.4.fol.337.E. Interl.
Misericordia sine veritate negligẽtes facit,& qui his caret,nec scientiam dei habet.Ibidem.
Misericordia propriè loquendo est actus interior miserantis. Miseratio verò effectus exterior.par.3.fo.119.F.& fo.157.B.
Misericordia in duobus consistit,scilicet in dando & dimittẽdo. Qui enim dimittit etsi peccauit, dimittet ei. Qui dat, datur ei. parte.3.fo.299.C.
Misericordiæ opera facere impediunt duo hominem. Primũ est ex nimia dilatione,cogitãsq; veniet tẽpus magis oportunũ ad distribuendum pauperibus.Secundũ impedimentum ,uenit ex estimatione lõgitudinis vitæ propriæ.par.3.fo.353.F.
Misericordiæ diuinæ impetratiua,& conseruatiua sunt quatuor. Primum proximi vera compassio.Secundũ innocentiæ conseruatio.Tertiũ deuota oratio.Quartũ est extremi iudicij trepidatio.parte.3.fo.404.H.& sequẽti.
Misericordiæ diuinæ impetrationem quot & quæ impediunt. parte.3.fo.405.D.
Misericordiam domini quicũq; vult prædicare alijs primò se continẽtius viuendo dignum exaudiri prębeat,& sic oret, nec prosperè euentura quæ postulat dubitet.par.2.fo.251.E.
Misericordia quicũq; pauperib⁹ nõ ipẽdit,velab eis q nõhabent velut iuste exigit,de domo sua excutitur ideò est de cœtu ecclesiæ, in qua putabat se perpetuo manere,& de laborib⁹ suis scilicet in fructibus in quib⁹ se laudabiliter laborasse putabat,nil prorsus laboris recipiet labores enim sine pietate nõ possunt apud deum fructuosi esse.pte.2.fo.260.A.
Misericordiam pertinere ad hanc vitam æstimo tẽporalem,magnam autem misericordiam remunerationi cõcurrere sempiternæ.pte.2.fo.239.B.
Misericordia bona est,sed nõ debet esse contra iudicium:iudiciũ autem dicit q; iustum est.par.1.fo.171.G.
Misericordia dei est omnibus gratuita & spontanea. Cum enim misereretur gratia est,cũ indurari pmittit,iustũ iudiciũ est,q; quis occultum.parte.1.fo.203.A.Interl.
Misericordia sine iusticia,remissio & trepiditas,iusticia sine misę

ricordia,seueritas & austeritas dicitur,pte.5.fo.8.E.H. Itē par. 3.fo.329.B.Item par.2.fo.15.C.

Misericordia nunquam impletur,quia etsi miserias quātum potes,plus tamen debes velle.par.1.fo.217.A.

Misericordia & licet omnibus impendenda est,maximè tñ illis qui Christi nobiscum sunt mēbra.par.1.fo.347.B.

Misericordia omnibus impendenda est,in quo præponēdi sunt iusti qui sunt ex fide &c.par.6.fo.80.E.

Misericordia,plenitudo est virtutum.pte.5.fo.134.E.

Misericordiæ corporalis opera quot sunt,& datur sufficiētia eorundem.pte.5.fo.79.G.Item parte.2.fo.116.D.

Misericordiæ opera corporalia & spiritualia versibus comphenduntur cum expositione.par.1.fo.90.H.

Misericordiæ spiritualis opera Christus iudicaturus nō adducit, sed misericordiæ corporalis opera,& quare.par.5.fo.78.B.

Pro misericordiæ operibus specialiter,& per quādam appropriationē dicitur reddēda beatitudo,licet ꝑ operibus vniuersis generaliter sit danda.pte.3.fo.254.G.H.

Misericordiam facere cum egenis,& iusticiam cū iniustè oppressis magis placet domino quām victimæ.par.3.fo.329.C.

Misericordiæ operibus intento cōgruit psalm⁹ quadragesimus. parte.3.fo.144.D.

Misericordiæ opera,mysticè charitatis perfectionem innuūt. parte.5.fo.77.E.

Misericordia non indigēt cæli,vbi nulla est miseria.pte.3.fo.130. B.& fo.165.E.& fo.170.E.

Misericordiæ cęlestis opem frustra expectas,si alienę virtutis fructibus inuides.par.5.fo.137.E

Misericordiæ diuinæ est,vt mūdi huius pereat abūdantia. pt.4. fol.252.E.& est eius male facta subuertere.fo.254.A.

Misericordia & iusticia quomodo sint in præmiatione sanctorum & dānatione malorum.par.3.fo.119.G.

Misericordia magna deum de cælo deposuit, corpore induit, vt pateretur,moreretur,quid ergo non,potest dare,cum secundum se rogatur deus ignoscere.pte.3.fo.157.B.

Misericordia inter dei proprietates tenet quandā excellentiā:propter quod dicitur ꝙ misereri est eius ꝓprium. pte.3.fol.135.G. & extensius fo.136.B.C.D.

Misericordiam ostensam vt videant, sunt multi qui nolunt sanari.Sed quomodo cæci videbunt etiam ostēsam?Bene si velint: quia ipsa lux,est salutare &c.pte.3.fo.212.A.

Misericordia an primum reuelata sit Moysi,& nulli ante eum, quia non leguntur proclamasse misericordias domini,etiam in casu in quo multum videbatur requiri.parte.1.fo.208.B.E.

Misericordia domini in seculum seculi.Viginti sex vicibus nominatur secundum Rab.Sal.& etiam Hebræos, ad demonstrandum.xxvj. generationes qui prȩcesserunt à principio mundi vsq; ad dationem legis in monte Sinai,in quibus mundus fuit sustentatus solā diuina miseratione,& non ex alicuius legis datæ à deo obseruatione.pte.3.fo.289.C.D.

Misericordia dei pleno fluuio comparatur.pte.3.fo.174.B.

Misericors post bonam dispensationem bonorum vitæ præsentis,bona cælestis patriæ possidebit.par.1.fo.375.H.

Misericors dicendus esset deus, si semel indulgentiam tribuisset: nunc autē cum frequenter delinquentibus misericordiam impendit,multum misericors appellatur.pte.2.fo.238.F.

Misericordem esse deum scitur bene ī generali, nescitur tamē cui miseretur in particulari.pte.pte.3.fo.27.D.

Misericors dicitur aliquis qui miseriam alteri⁹ accipit corde ad releuandum.pte.4.fo.354.F.

Misericordia Iudæorum dicitur nubes maturina quæ aliquando dissoluitur oriēte sole sine pluuia &c. sic illorum misericordia est sine effectu,& per consequens ficta.parte.4.fo.340.D.

Missa non celebrat in vespere nisi ex aliqua necessitate,vt in ordinibus,& potissime sabbato sancto propter protractionē officij &c.Et in natali domini celebrat missa de nocte,& q̄re. parte.4.fo.286.C.

Missæ ordo quōd est genus speciale orationis ostēditur quomodo scilicet debeant missarum solennia celebrari.parte.6.folio.118.A.

Missæ tres celebrantur in die natalis domini,& quare.parte.3.folio.291.G.

Missarum officia quæ in die festiuitatis natalis domini cantantur scilicet in gallicantu,in aurora,& in die,quædam sequentibus diebus repetuntur,& quædam non,& quare.parte.3.folio 192.A.

Missio spiritussancti in signo visibili fuit signum euidens glorificationis Christi,& stabilitiōis in regno cæleſti.Et hæc missio facta fuit ad literam in monte Sion super centum viginti credentium nomina.par.3.fo.89.B.C.

Missio filio & spiritui sancto conuenit scilicet visibilis.Et hæc missio sapientiæ genitæ à patre potest dici præceptum loquendo largè.parte.3.fo.411.F.

Mysteria occulta designabant aliquādo prophetæ per insolitum modum scribendi,sicut poetæ per figuras grāmaticales signāt aliquid subtiliter intelligentibus,quod est vulgaribꝰ & simplicibus occultandum.par.6.fo.277.D.& fo.281.D.

Mysticos sensus si non omnia gerunt,nō mirum quia nec oēs rami arboris fructum ferunt.par.1.fo.78.E.Interl.

Mysteria ingentia designantur in omnibus penè veterum gestis. parte.2.fo.40.F.

Mysteria & subtilia fidei vtrum sint omnib⁹ indifferēter ꝓponēda.Arguitur pro & contra.Cum responsione & solutionibus argumentorum.parte.6.fo.142.H.

Mysteria legis diuinæ omnia,non sunt omnibus patefaciēda,sed pro capturum ingenij quolibet & ꝓfectu scientiæ atq; virtutū. parte.1.fo.438.F.

Mysteria non sunt reuelanda irrisoribus & blasphemis.parte.5.folio.99.C.

Mysteria ecclesiæ non sunt ꝓpalanda,nisi summatibus viris.parte.1.fo.265.C.& fo.328.G.

Mysteria eadem ecclesiæ multis figuris repetūtur,sed repetita nouī semper aliquid afferunt.par.3.fo.361.A.

Mysticorum obscuritas significatur per noctem. parte.4.folio 406.F.

Mysterium Christi absconditum fuit à seculis & generationibus: rectè horum scientia purei dicuntur.pte.1.fo.300.A.

Mysterium æternæ generationis filij dei & suæ sacræ incarnationis notatur.parte.3.fo.337.D.& fo.338.B.C.

Mysterium incarnationis per quod omnes homines reducuntur ad vitā beatam,est illud quod principaliter pertinet ad diuinā prædestinationem.pte.3.fo.142.G.H.

Mysterium Christi fuit in ve.Te.occultum.par.4.fo.47.C.

Mysterium incarnationis diuinæ quomodo longinquum à cognitione nostra.par.4.fo.110.B.

Mysterium incarnationis est causa principalis efficaciæ baptismalis,per quam filius dei vniuit sibi humanam naturā in mūdum descendēdo.pte.5.fo.195.F.

Mysterium Christi per Isaiam ostensum fuit ad dejectionem superborum,& exaltationem humilium.pte.4.fo.3.H.

Mysterium regni cælorum est secretum ecclesiæ militātis à Christo apostolis concessum.par.5.fo.44.G.

Mitescere solet vir iniquitatis confessionibus.pte.3.fo.162.B. Mit

Mitis est quem mentis asperitas,seu amaritudo nō afficit,sed simplicitas fidei ad omnem iniuriam sustinendam instruit patienter.par.5.fo.18.B.

Mitis est quem non rancor vel ira afficit, sed omnia æquanimiter sustinet.Ibidem.

Mites sunt qui malis moribus dominātur.Ibidem.

Mitis animus non est inter diuitias,curas, odia,& huius incendij materia vix ad purum delebitur.pte.5.fo.18.E.

Mitis non est qui prius pauper non fuerat.Prius est contemptus seculi cui dantur æterna,inde mores temperat mansuetudo & lenitas,& impossibile est secundum gradum ascendere,nisi primum apprehenderis.pte.5.fo.18.E.

Mititatis quasi magnæ virtutis magistrū se facit dominus: quod non faceret nisi via summę perfectionis ista virtus esset.par.5. fol.18.B.

Mitra pontificalis habet duo cornua:Et quare. parte.3.fol.125.E. Item parte.5.fo.46.G.

Mitti ad iustificationem hominis per gratiam dicitur tantū filius & spiritussanctus,& non pater:Et quare,licet tota trinitas iustificet hominem.pte.3.fo.411.F.

Mitti conuenit filio & spiritui sancto non solum visibiliter,sed etiam inuisibiliter.Ibidem.

Mixtum ex elementis,non est aliquod elementorum, nec ipsa simul sumpta,quia tūc mixtū nō esset aliquod vnum.par.5.fol. 187.G. Mix

Mna Græcè vel mina.lx. siclos habet idest obolos mille ducentos.parte.4.folio.284.A.Item parte.2.folio.147.G.Itē pte 1.folio.212.B. Mn

Moab tam vrbis quām prouincię nomen est.parte.2.fo.158.F.& folio.323.A. Moa

Moab est prouincia Arabum parte.4.fo.168.F.Item parte.1.folio.16.B.

Moabitarum rex vt tradunt Hebræi immolauit filiū suum. Et quare,& quid inde factum est.pte.4.fo.360.A.B.Itē par.2.fol. 164.D.E.G.Item par.1.fo.16.B.

Moabites & Ammonitas prohibitos esse intrare ecclesiam dei triplici modo intelligitur.parte.2.folio.268.D.Item par.1.fol. 357.D.Item parte.4.folio.181.H.

Nob Mobile primum nominatur diuersimodè, propter diuersitatem eorum quæ sibi competunt.parte.1.folio.30.E.

Modeste agendum cum potentibus huius seculi, qui frequenter deridentinnocentium simplicitatem, quibus tamen debitum honorem conferre debemus, sed non contra deum vel contra mandata eius.parte.3.folio.400.A.

Modicum primum & secundum de quo Iesus locutus est discipulis suis,quomodo siue pro quo accipienda sunt.parte.5.folio 332.G.H.

Modij vel mensuræ sex hordei ipsius Ruth quid signant. parte.2. folio.59.B.C.

Modios tres colligit deuota persona & simplex sermones audiendo & opere adimplendo.Et sunt sanctitas meditationis, veritas locutionis,& sinceritas bonæ operationis.parte.2.folio 58.C.

Modus debitus,est vnum,quod est commune omnium virtutū. Et hoc declaratur in agibilibus & in speculabilibus.parte.3.folio.391.A.

Modus viuendi alicuius consuetus,vulgariter dicitur tunica eius parte.3.folio.362.H.

Modus antiquorum fuit post fœdera inita simul comedere.parte.2.folio.14.H.

Modus hominum facientium pacem ad inuicem est dare mutuo dexteras manus.parte.4.folio.443.H.

Modus depressorum est incedere inclinato capite,& quando libe rantur caput eleuare.parte.1.folio.261.C.

Modus est hominum qui sunt attoniti & meditabundi imponere suram vnius cruris super femur alterius.parte.2.folio.50.F.& folio.51.A.

Modus antiquitus erat,q; in vna parte chartæ scribebatur dos:& in alia parte donum propter nuptias, & inter duas scripturas fiebant signa,per quorum medium scindebatur charta, & dabatur vna pars viro,& altera mulieri.parte.2.folio.289.B.

Modus erat antiquorum & specialiter Hebræorum, non ingredi sancta loca pedibus calciatis. Et inde est, quod Saraceni non audent intrare locum orationis nisi discalciati.parte.1.folio.127.G.

Modus fuit antiquorum sapientum scribere diuina metrice, vel per modum laudis.parte.3.folio.67.G.

Modus erat antiquitus,quod captiui ducebantur nudatis capitibus,ad maiorem eorum confusionem & victoriæ declarationem.parte.1.folio.351.F.

Modus veniendi ad prælium est venite venite & coniunctim, & modus fugiendi est vagari per diuersas vias.parte.1.folio 354.C.

Modus optimus siue dispositio optima bellantium est,quod per nimiam separationem aduersarij,non ingrediantur aciem, & per nimiam coniunctionem vnus nō impediat alium ad aduersarios inuadendos.parte.4.folio.354.C.

Modus inuidi est quod bonum aliorum sibi maius videturq; sit. parte.2.folio.123.G.

Modus superbi est quod astutiam serpentinam suam,putet sapiētiam,cum tamen sapientia non possit esse nisi respectu finis boni.parte.2.folio.123.G.

Modus testificandi virginitatem mulieris fuit per matronas fidedignas,quæ ad petitionem parentum videbant virginem secretè quando debuit tradi viro.parte.1.folio.356.G.

Modus Hebræorum pro victorijs habitis fuit canere canticum. parte.2.folio.50.G.

Modus pugnandi Gedeonis & eius exercitus quis fuerit. parte.2. folio.41.F.

Modus afflictionis alicuius in cruce apud antiquos quis fuerit,de quorum numero Christi afflictio in cruce fuit horribilis. parte 3.folio.115.B.

Modus triplex est diuinæ locutionis,siue responsionis.parte.3.folio.62.C.

Modus contemplandi philosophorum & sanctorum:quomodo differunt.parte.3.folio.268.H.

Modus antiquorum sapientum fuit in vacatione ipsius contemplationis & doctrinæ legis,vitam finire.parte.2.folio.194.B.

Modus loquendi amantium ad expressionem amoris mutui, est, loqui econtrarijs.Sicut sponsus dicit aliquando sponsæ prædilectæ.Vade,non curo de te.parte.3.folio.364.D.

Modus feruenter amantium est æstimare, quod omnes cogitant de eo quod habent cordi. Et datur de hoc exemplum. parte.5. folio.241.D.

Modus luxuriæ erat apud idololatras. Mulieres cingebāt se funesuperius quasi ligatę,sedentes in via per quam transibant homines procedētes ad idola,& si extra viam aliqua trahebatur, cognoscebatur carnaliter,& à crimine liberatam se putabat,& rediens ad sociam exprobrabat ei q; nō fuerat digna sic ab idolo visitari.parte.4.207.B.

Modus mulieris parturientis est ponere manus suas ad lumbos. parte.4.folio.151.C.

Modus Iudæorū est,ex dolore scindere vestimenta, maxime propter blasphemiam dei.parte.4.fo.66.C.

Modus regum Assyriorum fuit,transferre gentē sibi subiectam de terra sua natiua ad aliam.Ibidem.B.

Modus Romanorum fuit scribere causam crucifixorum super lignum crucis.parte.5.folio.239.D.

Modus docendi idem non conuenit omni doctrinæ. Et quis sit modus docendi sacram scripturam siue sapientiam diuinam. parte.6.folio.34.G.

Modus debitus docendi veritatem est primo haurire in animo, post effundere populo in prædicatione.parte.6.fo.225.G.

Modus docēdi proprius ipsius dei est,illuminando.s.corda interius.parte.6.fo.148.F.

Modus cognitionis humanæ naturalis est ex sensibilibus ad intelligibilia.parte.5.fo.201.B.

Modus loquendi eorum qui scripturas canonicas scripserunt est de se in persona alterius loqui.parte.5.fo.225.G.

Modi annunciantium Christi tempore Pauli fuerunt quotuor; quorum duo mali,& duo boni.parte.6.fo.58.H.

Moysi multa nomina dantur propter diuersos actus.parte.2. Mos folio.194.B.

Moysi mater q̄ fuerit.par.1.fol.125.B.E.D.& fo.126.F. & fol.127. A.& folio.132.H.

Moyses quomodo in aquis inuentus,& lactātes aliquas respuit, & vnde nomen accepit.parte.1.fo.125.A.

Moysen adultum aduxit filia Pharaonis ad patrem,cui ille coronam suam imposuit,quam statim Moyses proiecit, quoniam ibi sculptum simulacrum vidit: vnde sacerdos qui ibi aderat voluit interficere eum,sed filia Pharaonis liberauit eum. parte 1.folio.125.F.

Moyses quomodo & quare occidit virum,cum non esset constitutus iudex eorum,etsi iudex,tamen videtur pœnam iniustam intulisse.parte.1.fol.126.B.& fol.127.A.

Moyses vt Hebræi dicunt, de interfectione Aegyptij accusatus, & decollari adiudicatus,quomodo euasit.parte.1.folio.126.C. & folio.532.H.

Moyses occidendus per Pharaonem quomodo mirabiliter liberatus fuit secundum Hebræos,speculatore, Pharaone & seruis suis plagatis.parte.3.fo.198.F.

Moyses contra præceptum regis Aegypti fuit saluatus.parte.1. folio.125.D.G.

Moyses vt dicunt Hebræi,habuit gracilem vocem, & fuit incircumcisus labijs quomodo hoc sit intelligendum.parte.1.folio 132.G.& fo.137.A.C.

Moyses quomodo fuit nutritus,& in filiū adoptatus. Item quare sic vocatus.parte.1.fol.125.G.H.&fol.126.B.C.& fol.132.H.

Moysi vxor quæ fuerit,doctores Hebrei & catholici variè dicūt Aliqui enim filiam regis Aethiopū. Alij verò Sephorā fuisse. parte.1.fo.284.G.H.& fo.285.A.

Moyses se separauit quo ad thorum ab vxore,vt dicit Rab.Sa.& quare.parte.1.fo.284.H.Et quomodo hoc innotuit Aaron & Mariæ sorori eius.parte.1.fo.285.B.H.

Moyses cur petijt se subtrahendū à regimine populi dicens.Non possum solus &c. cum communiter in alijs excessibus populi misericorditer se habebat.parte.1.fo.283.F.G.

Moysi,deus non in sua substantia apparuit,sed per angelicam visionem.parte.1.fo.277.E.

Moysi licet visio diuinæ essentiæ non fuerit pro aliquo tempore concessa,tamen alias fuit sibi concessa in vita præsenti. parte.1.folio.203.D.

Moysi quando dixit dominus:Noui te ex nomine.parte.1.folio 204.B.

Moyses vt conuenienter exequeretur regimen populi, duo erāt necessaria.parte.1.folio.204.C.

Moysi videtur deus duo cōcessisse,vnum q; regimen populi esset per deum & non per angelum.secūdum q; deus ambularet cum populo per cohabitationem in tabernaculo.parte.1.folio 204.D.& clarius de hoc fol.205.A.

Moysi q̄diu vixit,non legitur aliqua mentio de angelo loquen

Index in Glos. ordi.

te sibi,vel ei apparente.parte.1.fo.104.D.

Moysen dicere doctorem synagogæ immediatum sine alicuius angeli præsidentia,& potiorem quàm Petrum pastorem eccle siæ,an fidei nostræ fauere videatur hoc dictum.parte.1.folio 205.A.

Moyses videns angelum, & audiens dominum, quare non legitur adorasse. Mos enim sanctorum erat in huiusmodi visionibus seu apparitionibus adorare.par.1. fol.128.F.& folio 130.F.

Moyses quare discalciari iubetur.parte.1.fo.127.E.

Moysi immolatio super montē per dominum insinuata,fuit duplicis effectus,duplex signum.parte.1.fo.130.G.

Moysi non petenti nec dubitanti,sed insufficientiam suam recognoscenti dat signū pro sui cōfortatione.parte.1.fo.128.G.& fol.130.G.& fol.133.G.

Moyses quomodo,quare,& propter quid quæsiuit à domino si dixerint mihi:Quod est nomen eius,quid dicam?parte.1.folio 128.H.& fo.129.A.B.

Moysi indicauit deus nomen tetragrammaton,non solū quantum vocem,sed etiam quantum ad significatum.parte.1.fol. 135.G.& fo.136.E.F.& fo.137.A.C.

Moyses maxim⁹ propheta totum quicquid scripsit, ordinauit ad Christum &c.parte.1.fo.145.H.

Moyses quomodo dixit inter cętera.Et ostendam præcepta dei, & leges eius,cum lex dei adhuc nulla esset scripta.par.1. folio 160.F.

Moysen cum quo tanta & talia loquebatur deus, cur ab alienigena passus est admoneri.Ibidem.

Moyses recedēs de castris promisit se rediturū quadragesimo die, sed hoc non fecit,& quare,& inde populus idolum fecit.Fictitium Iudæi de hoc fabulantur.parte.1.fol.198.B.

Moyses non ita videbat deū familiari conspectu vt desiderabat, & quo modo.parte.1.fo.202.E.

Moysi vbi & quando fuerit concessa talis visio scilicet diuinæ essentiæ,non vidi (ait Lyra) determinatum ab aliquo doctore. parte.1.fo.285.D.

Moysi concessum fuit in præsenti vita videre dei essentiam,vt dicit Augustinus.& vnde hoc trahitur.Sed secundum Hebræos non vidit diuinam essentiam.parte.1.fol.203.B.D.& folio 285.D.

Moyses vnde poterat quæ ab origine mundi gesta sunt, vel in fine gerēda,narrare,nisi spiritus dei inspiratione?vnde potuisset de Christo prophetare?parte.1.fol.340.B.

Moyses an & quomodo populo legem explanauit,vndecim diebus eundo per viam,cum talisexplanatio requirat quietem doctoris & auditoris.parte.1.fo.329.G.

Moyses q̄dragenas tres: Hebræi dicūt seruauit vt catholici verò expositores tenent q̄ fecit in mōte tantum duas quadragenas parte.1.fo.342.B.C.D.G.& fo.343.C.

Moyses in monte Sina quando legem primitus accepit, intrauit nubem vbi erat deus:Et quare tabernaculum intrare non poterat,descendente nube & implente tabernaculum.parte.1.fo. 213,E.H.

Moysi facies cornuta dicitur,erant enim quidam radij miri splēdoris procedentes in altum ad modum cornuum.parte.1.fol. 206.H.& clarius.fo.208.C.

Moyses quare non habuit faciem cornutam in primo descensu, sicut in secundo.Ibidem.

Moyses in toto pentateucho nō legitur præcepisse, vt crederetur Christo, nisi in hoc loco tantum vbi dicitur: Prophetam suscitabo eis de medio fratrum &c.conformiter ad hoc euangelici.Si crederetis Moysi crederetis for.& mi.parte.1.folio 362.C.

Moyses & cæteri patres veteris Testamenti per spiritum in altitudinem contemplationis leuati,præuidere potuerunt gratiam noui Testamēti,sed eam in carne expectare non potuerunt:in fide autem &spe mortui sunt.parte.1.fo.377.A.

Moyses cur de solo sabbato postquam descendit,populum monuit.parte.1.fo.207.B.

Moyses quomō dicitur dixisse:Non possum solus sustinere vos &c.cum alibi scriptum est, q̄ Ietro sacerdos Madiā cognatus, hoc ipsi suggesserit.parte.1.fo.330.A.

Moyses dicens,non possum vltrà egredi & ingredi &c.an propter corporalem impotētiam corporis hoc dixerit &c. parte 1.fol.368.B.& fo.369.C.

Moyses quomodo conqueritur,q̄ solus sustineret onus populi, cum de consilio Ietro cōstituerit tribunos & centuriones,parte.1.folio.282.C.D.& fol.283.E.

Moyses dicens nunquid de petra ista producemus aquam vobis &c.cum loqueretur hec,non de spiritusancto,sed de spiritu peccati loquebatur.parte.1.folio.281.G.H.

Moyses inquiens. Sexcentamilia &c. & tu dixisti carnes dabo eis &c.an hoc diffidendo dixerit,an quærendo &c.parte.1. folio 281.B.

Moyses dicens:Dominator domine deus meus, & misericors, & clemens &c.an sint verba quibus exprimitur forma orationis ipsius Moysi, vel an potius sint verba dei docentis Moysen vias suas, ita vt non sint intelligenda in sensu vocatiui casus sed nominatiui &c. parte.1.folio.207.D.E.F.& folio.208. A.B.D.& folio.288.G.

Moyses quare dixit,cur imposuisti pōdus populi huius super me videtur enim quod impositum fuit Moysi hoc petenti, seu volenti.parte.1.folio.283.F.G.

Moyses cum dixit:Non possum solus sustinere &c. petendo homines adiutores cum hoc non posset solus, aut cum societate implere,nisi per potentiam diuinam, quæ posset cum Moyse solo,sicut etiam cum socijs.parte.1.folio.283.F.G.

Moysi cur fuit electio commissa septuaginta virorum de senibus populi,cum senectus ad literam intelligatur,non numero annorum computata,sed senectus mentalis,quæ à solo deo verè conspicitur,qui cor intuetur.parte.1.folio.283.H.

Moysi electio quare plus commissa fuit quàm populo, cum per hoc quod populus eligit suos maiores,magis pax populi conseruatur.parte.1.folio.283.H.& folio.384.A.

Moyses in spiritus distributione ad.lxx.viros an se habuit effectiue, ita vt reuelando veritates confortaret lumen naturale in illis, an materialiter & ministerialiter.parte.1.folio.284. B.D.F.

Moyses quare obiurgatus fuit per Aaron & Mariam eius sororem diuersæ causæ à diuersis traduntur.parte.1.fo.284.G.H.& folio.285.B.

Moyses & Aaron,an,quare,quando,& vbi peccauerunt.parte.1. folio.297.B.& folio.298.B.

Moyses & Aaron,an dicendi sint præuaricatores.parte.4.folio 76.F.H.

Moyses dicens: Audite rebelles & increduli: an & quomodo hoc dicens peccauerit.parte.1.folio.297.H.& folio.298. G.H.

Moyses quomodo dixit: Vnde mihi carnes, vt dem multitudini &c. cum ipsi non videantur hoc petiuisse à Moyse.parte.1. folio.283.F.G.

Moyses non solum docuit Aaron & filios eius legem, sed totum populum,& ideo pater totius populi,vel saltem doctor legis debet reputari.parte.1.folio.271.C.

Moyses quomodo consecrauit Aaron.cum non esset sacerdos.p. 1.folio.118.H.& folio.229.C.

Moyses per capitula,partes & libros distinguit, cum indiuisa & eadem sit historia.Et quare.parte.1.folio.213.G.

Moyses licet credendus est in magna perfectione, postquam vocatus est, tamen nihilominus renendum est cum postea profecisse tam in vita contemplatiua quàm actiua.parte.1.folio 204.A.

Moyses nihil in lege gloriosum habet nisi solam faciem, in euangelio autem totus glorificatur.parte.1.folio.207.A.

Moysi corpus vel anima, similiter & Eliæ non apparuit circa transfigurationem domini, sed ex aliqua subiecta creatura illa corpora formata fuerunt.Potest etiam credi angelico ministerio,illud factum esse,vt angeli eorum personas assumerent.parte.5.folio.149.G.

Moyses an non solum in bono prophetiæ excedebat alios in hoc quod ore ad os loquebatur ei dominus,sed etiam in hoc quod ipse habebat reuelationes propheticas quandocunq; volebat. parte.1.folio.386.A.B.

Moysi commendatio hyperbolica per Paulum Burgensem reprehenditur in correctorio.parte.1.folio.286.B.

Moysi excellentia inter cæteros prophetas ostenditur.parte.1.folio.284.B.C.

Moysi humilitas declaratur,& in quo,& ad quos.Ibidem.C.

Moyses loquens cum domino propter diuinam reuerentiam faciem absconditparte.1.folio.127.G.

Moysi scripta omnis qui malè intelligit,& spiritalem legem carnaliter suscipit,detrahit ei:quia de verbis spiritus carnaliter sentit.parte.1.folio.284.F.

Moysi detrahunt non solum Iudæi hæretici,qui non recipiunt legem & prophetas, sed qui impingunt ei quod homicida fuit quia Aegyptium interfecit.parte.6.folio.284.F.

Moysi qui derogant & euangelia susçipere videntur,illis dicitur Quare non timuistis detrahere seruo meo Moysi. Et meritò arguuntur,& quare.parte.1.fo.285.B.

Moysi derogandi materiam parant quì legem non spiritualiter exponunt.parte.1.fo.285.B.

Moysi ne derogetur,danda est opera, vt lex spiritualiter intelligatur.parte.1.folio.285.B.

Moysen deus sciebat,quia deo præ oībus placebat. p.1.fo.201.E.

Moysi vultus ne deformis videatur,sed decorus & glorioſus, cō uertamur ad dominum,vt auferat à nobis velamen literæ,vt non obtrectemus,sed pro magnitudine sensuum eum glorificemus.parte.1.fo.285.B.

Moysen & Aaron intra nubem q̄ receperit dominus nō legimus nec q̄ obtexerit nubes tabernaculum,nec q̄ apparuerit maiestas domini,nisi cū populus in eos surrexit & lapidare voluit. Ecce vtilitas persecutionis &c.parte.1.fo.291.F.

Moyses & Aaron sancti sunt & perfecti,& magis euangelij q̄ legis discipuli ostenduntur.pte.1.fo.291.G.& fo.298.H.

Moyses intelligebat quæ esset vera circuncisio,quod verum Pascha,quæ veræ neomeniæ.& vera sabbata: & tamen ea per rerum corporalium species adumbrabat.parte.1.fo.272.C.

Moyses sanctificauit visibilibus sacramentis per ministerium sacerdotes:sed vbi ipse fuerit sacrificijs,vel oleo sanctificatus, nō ostenditur:inuisibiliter verò sanctificatum nemo negat. parte 1.folio.252.B.

Moyses in nouissimis temporibus soluturus erat calciamentum suum,vt alius arriperet spōsam,& illa vocaretur domus discalciati vsq̄ in præsens.parte.1.fol.207.A.

Moysi literas remoto velamine,ita intelligamus,vt singulis dicti videantur,vt si intelligant auditores & obseruent, nō eant in locum tormentorum &c.parte.1.fo.320.B.

Moyses quare nō fecit expressam mentionem de productiōe angelorū,nec de creaturis spiritualib⁹ & inuisibilib⁹. p.1.fo.23.B

Moyses vt imbecillitati rudium,seu simplicitati audientium cōdescenderet, prætermissis inuisibilibus tam cælestium quàm terrestrium,de visibilibus tantū mentionem facit.p.1.fo.30.A.

Moyses de cælestibus prætermisit,cælum empyreum,& angelicam naturam,& de terrestribus prætermisit duo elementa scilicet aerem & ignem,eo quòd nō ab omnibus percipiūtur. parte.1.folio.30.A.

Moyses an habuit totiens,& ita communiter illustrationes prophetícas,sicut Dauid,specialiter intellectuales.parte.3.fo.85.C. D.& folio.86.C.

Moyses plus quàm Abraham,& prophetę,plus quàm Moyses, & apostoli plus quàm prophetæ,dei scientia eruditi sunt. parte.4.folio.269.B.

Moyses propter denunciationem fuit propheta vtilior,sed Dauid propter illustrationes mentales,fuit excellētior. parte.3.folio.86.A.

Moyses & Samud cæteris patribus in postulatione quare præferuntur.parte.4.fol.132.E.& fo.229.E.

Moyses omnia quæ nobis mystice facienda designauit in altaris & tabernaculi constructione prius in illa cælesti conuersatione(in qua cum domino quadraginta diebus fuit)facta ī supernis ciuibus perenni obseruatione vidit.par.1.folio.177. B.& folio.184.B.& fo.186.E.F.

Moyses quomodo audaciter petiuit à domino,q̄ ostenderet sibi faciem suam.parte.1.folio.202.H.

Moyses quomodo potuit petere deleri de libro dei, nisi dominꝰ remitteret peccatum populi?parte.1.fo.200.C.

Moyses an & quomodo potuit permittere libellum repudij.parte.1.fo.358.H.& fo.359.B.

Moyses an tentauit dīm orando contra ranas. parte.1.fo139.G.

Moyses cur posuit tempus orationis in regis arbitrio. parte.1.folio.140.C.

Moyses q̄uius à domino assecuratus de p̄lio,tamen orabat pro illo.parte.1.folio.153.H.

Moyses quo die ascēdit ad dominum pro legis susceptione.parte.1.fo.162.C.& fo.174.F.

Moyses quo die ędificauit altare domino,& an ędificauerit xij.altaria,aut vnum præcisē.parte.1.fo.165.E.F.& fo.174.F.G.

Moyses in primis tabulis nihil est operatus,sed in secundis.parte 1.folio.205.D.

Moyses & Aaron ingressi sunt tabernaculum duplici de causa. parte.1.folio.230.H.

Moyses an dubitauerit super verbi domini impletione. parte.1. folio.232.H.& fo.282.H.

Moyses inducit hoīes ad legis reuerētiā dupliciter.pt.1.fo.330.B

Moyses & Aaron & Maria cōdemnati ne intrarent terrā promissionis,& quomodo mortui.parte.4.folio.417.F.

Moyses vidit totam terram promissionis oculis corporalibus,à termino eius australi vsq̄ ad aquilonarem,& ab orientali vsq̄ ad occidentalem.parte.1.fo.334.C.

Moyses terram promissionis vidit sed non ingressus.& in lege prædixit Christi gratiam futuram,sed præsentē non vidit eum. parte.1.folio.371.E.

Moysi ostendit deus in momēto totam terram promissionis,virtute deitatis.parte.5.fo.16.A.

Moyses an petebat visionem terrę promissionis spiritualem tantum,vel corporalem tantum,vel secundum vtranq̄,& quare sic desiderabat.parte.1.fol.334.B.E.G.

Moysi pœna non fuit vt à plerisq̄ putatur,non intrare terrā promissionis,in quam & miseri intrauerunt:sed figura, q̄ qui sub lege essent & sub gratia esse nollent,non intrarent in requiem. parte.3.fo.233.F.Item parte.2.fol.4.C.

Moyses propinquus morti suę scripsit filijs Israel Deuteronomium duplici de causa.parte.1.fo.329.H.

Moyses mortuus est in monte Abarim.Sepultus autem ministerio angelico:& nemo cognouit eius sepulchrū, ne ludæi eum colerēt tanquam deum propter magnitudinē signorum eius. parte.1.fo.377.C.

Moyses fuit sepultus ī sorte Gad:& hoc cessit ad magnum honorem & dignitatem illius tribus, q̄ in parte sua esset doctor tepositus.parte.1.fo.375.C.

Moysi sepulchrum abscondit dominus,& quare.Itē diabolus altercabatur cum angelo volens sepulturam reuelare,& quare. parte.6.folio.238.B.

Moyses famulus meus mortuus est,& Iesus obtinuit principatū. Hoc mystícè ad synagogam & ecclesiam Iesu saluatoris trahitur.parte.2.fo.4.B.

Moysi & Aarō planctus exhibetur &c.sed Iesus naue sepultus refertur & non defletus,& de hoc mysterium.pte.1.fo.377.B.

Moysi eam causam mortis dicit dominus,quam & fratris eius,& quid figuratur per hoc.par.1.fo.314.B.

Moyses quare mutauit Iosue nomen.parte.1.fo.286.G.

Moysen vt dicunt Iudei rogauit venire secum Samuel,vt esset sibi testis q̄ seruasset legem quia timuit ad iudicium euocari,q̄ per phytonissam vocabatur.parte.6.fol.276.C.

Moyses fuit saluatus,& non dānatus, vt aliqui opinati fuerunt. parte.2.folio.4.C.

Moyses scripsit de Christo.expressē & manifestè,& aliquo modo figuratiuè.parte.5.fol.203.F.G.

Moyses duo difficillima ad sustinendum prælegit sustinere exíde,& enumerantur.parte.6.foˡ.156.F.

Moyses bis exiuit de Aegypto.parte.6.fo.156.G.

Moyses multiplicem habet significationē. Habet enim figuram Iudaici populi & legem significat.Christi quoq̄ personā gerit. parte.1.fo.275.E.

Moyses dicitur archisynagogus,synagoga eiꝰ filia,& quare.parte.5.folio.34.A.

Mola asinaria, secundum ritum dicitur prouinciæ, vbi ista pœna est maiorū criminū.p.5.fo.56.A.C.& fo.107.B.& fo.168.B Mol

Molę duę sunt.s.spes & timor,inter quas molitur Christianus vt fiat panis Christi.parte.3.fo.213.F.

Molere coegerūt Philistæi Sansonē erutis oculis.Hebręi dicūt.i. cū mulieribus suis coire &c.par.4.fo.81.B.Itē.parte.2.fo.51.H.

Mollicies,quædam species peccati contra naturā.pte.6.fo.41.C.

Mollicies & fragilitas illorum qui prędicationis officium susçipiunt,& se minus idoneos recognoscunt & timēt,designatur per ventrem.parte.3.fo.362.F.

Moloch idolū,cuius oblatio horribilis fuit,& cuiꝰ formę exstitit. parte.4.fo.123.B.& fo.232.D.& fo.365.B.& fo.240.B.Itē.pt.2. fo.175.F.& f.184.D.Itē.p.1.fo.246.C.& f.249.H.& f.345.F.G

Momentum dupliciter accipitur.par.6.fo.60.B. Mom

Momento ipso quo viuimus,à vita trāsimus,de infantia ad puericiam,parte.1.fo.43.B.

Momentū sicut nullū est q̄ nō vtaꝰ homo vel fruaꝰ dei bonitate, ita semper in memoria debet p̄sens esse.par.3.fo.405.E.

Monachi qualia opera antiquitus faciebant.pte.3.fo.2.C. Mon

Monachus plangētis habet officium.parte.4.fo.164.C.

Nonachi & Eremitæ & alij in vno loco degentes sunt thronus dei,quorū quietis cordibus insidet deus.pte.4.fo.310.B.

Monachis abundauerant regiones q̄dam prę oibus alijs, & ideo benedicti meruerunt.par.4.fo.41.A.& fo.79.A.& fo.418. G.

Monachi antiqui horridum habitaculum quęrebant,nō vbi viriditas arborum,nec cantus auiū,sed tantum solatiū diuinum.

secundum illud: In terra deserta inuia & inaquosa,sic in sancto appa.tibi,vt vi.virtu.tu.& gloriam tuam.parte.4.fo.159.D.

Monachi omnibus mundi negocijs spretis, præmium æternum districta vita voluptate mortificata quærunt,&pompam mundi calcantes,soli deo placere cupiunt.parte.1.fol.266.F.

Monachi duo tempore Karoli magni,in philosophia valda eruditi,clamauerunt Parisius:Si quis cupidus est sapientiæ &c.parte.1.folio.108.D.

Monarchiç quatuor mũdanæ per quę significantur. p.4.fo.212.E

Monarchia Alexandri magni post eius mortẽ in quatuor regna fuit diuisa,quomodo & quib⁹,vide in Alexander magnus.

Monarchia imperij Romani per rhinocerontem significatur.parte.3.folio.74.H.

Monasteria qui magnificè construunt,obseruandum est his,vt in illis doctores instituant qui ad opera dei populum hortentur, non suis voluptatibus seruiant.parte.2.fo.248.G.

Monasterijs hoc propriè conuenit:Ecce quàm bonũ &c.licet omnibus Christianis congruat.parte.3.fo.286.E.

Monasticam vitam qui humana laude vel aliqua viciorum corruptione elegerit,relinquatur à deo.parte.5.fol.75.E.

Monastica quæ est pars actiuæ vitæ, consistit in acquisitione moralium virtutum,quæ reducuntur ad quatuor virtutes cardinales.parte.3.folio.375.C.

Monere qui non desinit alios quoscunque potest ad bona opera bene ad deum cum cibis bonorum operũ pergit.pte.1.fo.87.F

Moneri solet: quod cum sciatur, aliquando subterfugit animo, aut negligenter habetur.parte.6.fol.30.E.

Monetæ pondera auri & argenti multum variantur secundum tempora & varias regiones, Sic etiã mensuræ liquidorum aridorũ.pte.2.fo.141.H.Itẽ p.1.fo.158.E.& fo.171.E.& fo.179.H.

Moniales quare tondentur, cum naturale sit mulieri vt comam nutriat.parte.6.folio.49.D.

Monitio debet pręcedere sententiã,vt per hoc reducantur homines peccatores ad veritatem: & si monitio non sufficit, feratur sententia,ne mali insolescant.parte.6.fol.77.H.

Mons Oliueti ab antiquis mons trium luminum dicebatur.parte.6.folio.164.F.

Mons Oliueti dicitur mons offensionis, quia Salomon offendit deum ædificando ibi templa idolorum pro vxoribus suis.parte.2.folio.148.C.& fo.104.G.

Mons Oliueti(vt Iudæis sequentes literã dicũt) scissuras aliquot habebit qũ, qualiter,& quare. pte.4.fo.421.A.C.& fo.422.E.

Mons Oliuarũ distat à Ierusalem per vnũ miliare.p.6.fo.164.H.

Mons Sinai & mons Sina non sunt idem.parte.2.fo.21.H.

Montes tres dicuntur sancti apud Hebræos.parte.3.fo.215.B.

Montes quidam sunt sancti, quidam sunt in quibus est omnis altitudo,extollens se aduersus scientiam dei.parte.1.fol.304.F.

Montes Gelboe vberrimi ante maledictionem fuerunt,quos hactenus maledictioni subiacere ferunt,nec vnquam pluere ibi testantur.parte.2.folio.98.A.

In monte dominus videbit. Sic dicunt Iudæi quando sunt in angustia constituti.Idest:Sicut in monte vidit afflictionem Isaac, eum liberando,sic nos liberet.parte.1.fo.78.C.

Montis media pars scissa est ad occidẽtem & sua volubilitate per quatuor stadia procedens ad orientalem restitit montem,vt vias clauderet,& regias vrbes opprimeret.Volunt Hebræi in anno vicesimoquinto Oziæ hoc accidisse.parte.2.fo.231.B.

Montem translatum fuisse legitur precibus Gregorij Neocæsarea ponti episcopi.parte.5.folio.110.F.

Monstra in specie humana,quare & vnde nascantur.parte.5,folio 214.B.Item parte.6.fol.146.H.

Monstrum in cõfinio Normanniæ & Britanniæ,anno Mcccxxij. natæ fuerunt duæ mulieres in vno corpore,ita tamẽ quòd omnia superiora vsque ad vmbilicũ erãt duplicia &c. p.1.fo.28.G.

Montanus hæreticus dogmatizauit prophetas non habere intelligentiam eorum quæ prædixerunt,sed more insanientiũ loqui. parte.4.fol.2.A.& fol.389.E.G.Item parte.3.fol.219.G.

Monumenta licet aperta sint tempore passionis Christi,non tamen mortui surrexerũt ante quàm dominus, & quare.parte.5. folio.86.A.B.

Monumentum Christi fuit ad modũ cuiusdam domũculæ, in cuius medio erat sepulchrum,in illa domuncula erat quoddam ostiolum,ad habendum illucingressum.parte.5.fo.86.G.

Mor Mora aliq̃ an fuit inter creationẽ & lapsũ ãgeli.p.4.f.34.F.G.H.

Moralia quæ sunt de agendis,sub vna communi regula sic artari non pñr, quin aliquando oporteat agere prẽter illam regulam ex rationabili causa.parte.6.fol.73.H.

Morborum pestilentium sunt duo genera.parte.3.fo.215.C.D.

Morbus regius vel hydropis vel labor calculi,& huiusmodi,immittitur aliquando non ex natura elementorum, sed ex diabolo percutiente.parte.4.fol.388.A.

Morbus regius,qui & lupus dicitur,ipsi contraria purantur, vel sumpta in cibo,vel apposita corpori, quæcunque sunt dulcia. parte.2.folio.180.E.

Moria mons est: quod nomen translator interpretari voluit,per hoc nomen visionis,quod non de propinquo,sadvalde longè hoc sonat.parte.1.fol.78.E.

Moria triplicè interpretationem habet,& quælibet illarum triũ interpretationum cõueniebat illi mõri communiter seu largè, ratione templi,ædificandi.parte.1.fol.78.E.F.

Mori communi lege nature, & dei occubuisse sententia, differũt. parte.4.folio.134.A.

Mori quis vult? Prorsus nemo.parte.6.fo.111.E

Mori corporaliter melĩ⁹ est homini, quàm ad aliquod peccatum mortale ex suo malo exemplo alium facere ruere in peccatum mortale,quia ex hoc meretur mortem ęternam,quę est grauior morte temporali.parte.5.fol.56.C.

Morieris ô homo,hoc certum est, sed vbi, vel quando, vel,quõ, incertum est,mors vbiq; te expectat.parte.4.fo.220.H.

Moriendi necessitas in nobis,non impedit habitationem Christi in nobis per gratiam.parte.6.fol.18.G.

Quãdo morimur,de carcerib⁹ corporũ liberamur.p.4.fo.149.B

Morimur & post baptismum pro originali.parte.3.fo.25.F.

Mors est digna retributio pro peccato.sed vita æterna sola gratia datur per Christum.parte.6.folio.15.E.

Mors quæ fuit Adę naturalis ex conditione, est sibi facta pœnalis ex prævaricatione.parte.6.folio.12.H.

Mors ꝙ intrauit in oẽs homines secũdum pœnã & culpã p Adã, quomodo hoc probatur Iudæis,qui hoc negãt.pte.6.fo.14.B

Mortem spiritus & corporis euidentissimè apparet hominẽ meruisse propter peccatum.parte.6.fol.18.E.

Mors hominis quam peccato meruit, indicat eum non moriturum,si non peccasset.parte.1.fo.35.F.

Mortem deus non fecit.parte.4.fo.208.F.

Mortis autor dicit⁹ diabol⁹,quia peccati,ex q̃ mors.p.6.fo.138.B.

Mortem timere humanum est.parte.4.fo.328.F.Interf.

Mortem horret natura, nec mors homini accideret, nisi ex præcedenti culpa.parte.6.fo.111.E.

Mortem non incurrisset corpus Adæ,si seruasset donum originalis iusticiæ, licet esset compositum ex contrarijs.pte.6.fo.12.H.

Mortem corporis non experiri,quare non dedit deus credentib⁹ cum hoc facere potuisset?parte.6.fo.F.& fo.138.A.

Morti damnata est tota posteritas Adę in eius lumbis, quia ante prȩuaricationem non est in loco vitæ de massa separata, sed post in exilio generata.parte.1.fo.44.F.

Mors cõis nulli ex voluntate venit.parte.1.fo.285.F.

De morte communi, quæ de lege naturæ venit, nemo laudatur. parte.1.folio.285.F.

Mors ex pœna pcti est:vñ & peccatum dicta ẽ, nõ ꝙ peccet hõ dũ moritur,sed quia ex peccato factũ est,vt moriat.p.1.fo.335.B.

Mors non fuit inducta in genus humanum per Euam nisi suggerendo Adæ comestionem ligni.parte.6.fo.58.C.

Morte morieris cum dicitur,duplex mors significatur, animæ.s. vel corporis.parte.1.fo.37.H.

Mors carnis primi peccati peccatum est,sicut infernus peccantiũ animarum pœna perpetua.parte.3.folio.438.E.

Morte morieris si comederis,dictũ est hoĩ, & nõ est dictũ, mortal' eris.Mortu⁹ est ẽm homo in aĩa cũ peccauit, qa recessit ab illo deus q est vita aiæ,quã secuta est mors corporis.p.1.fo.37.G.

Ad mortem meritis nostris generati sumus, sed sua misericordia Christus nos regenerauit ad vitam.parte.6.fo.217.B.

Mors per se non est appetibilis,sed ratione præmij sequentis.pte.3.folio.33.C.

Mors per se non est eligibilis aut diligibilis, sed quia diligitur in ordinatè delectabilia mundi & carnis homines,& ad illud sequitur mors culpæ & gehennę.parte.3.fo.317.H.

Mortes esse multas apostolus significat.par.1.fol.350.D.

Mors quadruplex est,s.corporalis,spiritualis,temporalis, & eterna.parte.1.folio.359.G.

Mors humani generis fuit quadruplex.s.mors culpæ,naturæ,gehennæ,& mors ciuilis.parte.5.fol.4.H.

Mortes duæ,vna corporis altera animæ.parte.3.fo.408.E.

Mortes tres animę,& per quid significantur.parte.3.fo.86.H.

Mortes tres.s.naturę,culpæ & gehennæ:& sunt mala,peior,pessima.parte.3.fo.133.C.Et cõtrariantur triplici vitæ.s.naturæ,gratiæ & gloriæ.fo.421.G.& fol.420.B.

Mortis proprietas est, vt eam prius timeamus, inde contremiscamus. parte. 3. folio. 161. F.
Mortis dispositiones, aliquæ sunt propinquæ, quædam remotę, & harum vlterior diuisio vel sufficientia. parte. 6. fo. 20. D.
Morsvera dicitur qua separatur anima à deo, vmbra qua caro ab anima. parte. 3. folio. 11. A. & folio. 27. E.
Mortis dies quatuor sunt, & enumerantur, & quæ per ipsa mortificantur. parte. 5. folio. 218. E.
Mortis dies non necessitate singulis præscita est, sed voluntate dei & ignotis causis mortalibus, vel viuit aliquis vel moritur. parte. 4. folio. 68. C. Item parte. 2. folio. 180. B.
Mors quæ debetur naturę post peccatum, in tunicis pelliceis figuratur. parte. 1. folio. 43. C.
Mortis meditationi tria associantur, & quæ ista sunt. parte. 1. folio. 268. D.
Mortem propinquam esse qui gaudet, & qui iudicem lætus & securus sustinet, ille confestim aperit domino. part. 5. folio. 158. E.
Mortem vel casum aliorum qui desiderant, significantur per Tyrios. parte. 4. folio. 248. D.
Mortem non dicit Petrus, sed depositionem tabernaculi. parte. 6. folio. 224. B.
Mors iustorum designatur per egressum Noe de arca. parte. 1. folio. 54. D.
Mors significatur per Iordanis transitum. & quare. parte. 2. folio 48. D.
Mors in sacra scriptura æquiuocè & diuersimodè accipitur. parte 1. folio. 264. H.
Mors infligebatur in lege, & quibus. parte. 1. fo. 168. B. C. D. G. H.
Mors non debet infligi de rigore pro furto simplici. parte. 1. folio 94. H.
Mors iustorum quamuis sit pœnalis, tamē est gloriosa: mors autē impiorum est ignominiosa. parte. 3. folio. 370. C.
Morte moriatur omne quod domino consecrat, quomodo hoc intelligendum, quia multiplici modo & in diuersis fiebat consecratio. parte. 1. folio. 264. D.
Mortis periculum euadenti ex dei beneficio, & specialiter beato Petro in carcere recluso, congrue moraliter exponendo adaptatur psalmus. Iviij. parte. 3. folio. 166. H.
Mors Enoch dilata est tempore legis naturæ, & mors Eliæ tempore legis Moysi & quare, & quid signat. parte. 6. folio. 155. B.
Morientibus illis quos amamus, quo contristemur & consolemur habemus. parte. 6. folio. 111. E.
Morienti bene occurrunt angeli sancti qui dicuntur viri Israel & Iuda, & de hoc est figura de Dauid. parte. 2. folio. 117. D.
Mortis vel vitæ breue verbū, ite, venite. Dicetur reprobis, ite, venite probis. parte. 4. folio. 36. C.
Mors Christi profutura erat sanctis patribus & prophetis & limbo detentis, non autem diabolo & angelis eius. parte. 1. fol. 354. H.
Mors Christi reconciliatio est mundi. parte. 5. folio. 43. B.
Mortis Christi & nostræ, quādiu sumus in volubilitate vitæ præsentis memores esse debemus. parte. 5. folio. 55. D.
Mortem maximè confusibilem sustinuit Christus: & ista confusio apparet ex quatuor. parte. 6. folio. 158. H.
Moritur Christus in illis qui sæpe pœnitendo & iterum delinquēdo quasi insultant morti Iesu, & non solum in peccantibus mo ritur, sed etiam crucifigitur & illuditur. parte. 2. folio. 33. C.
Mortalitas Christi significatur per serpentem, & quare. parte. 1. folio. 132. A.
Mortali ex carne fit mors, sicut ex vmbra declinante fit nox. parte 3. folio. 250. F.
Mortalitatis nostræ decursus significatur per Tigrim fluuium, in quo latebat piscis immanis. s. diabolus. parte. 2. folio. 88. A.
De mortalitate carnis semel deus sententiam fixit, quæ vsq; ad vltimum mutari non valebit. parte. 3. folio. 32. E.
Mortalitatis conditio quam peccando meruimus, est paries, qui ab aspectu sponsi nos seducit. parte. 3. folio. 258. D.
Mortificationem Christi si in te susciпias, & mortifices membra tua peccato: multiplicantur in te sensus boni & spirituales: & de hoc figura. parte. 1. folio. 123. A.
Mortificationem qui appetunt, thesaurum fodientibus comparantur. parte. 3. folio. 12. F.
Mortificationes vitiorum & concupiscentiarum signātur per citharam. parte. 6. folio. 248. E.
Mortuus est, hæc clausula quare non additur in serie generationum Sem, sicut in ætate eorum quæ præcessit diluuium. parte 1. folio. 59. B. C. D.
Mortuum corpus quare deflendum & super eo contristandū sit. parte. 6. folio. 111. F. G. Vide in Flere: & in Luctus.
Mortuis, quæ & qualia, quibsuq; & quando præstent adiutoria, quæ à viuis offeruntur. parte. 6. folio. 111. F.
Mortuos an & quomodo liceat deflere. parte. 6. folio. 111. F. G. & folio. 112. B.
Mortuis cura est de suis, non tamen ideo cōsequens eos scire quæ circa charos aguntur hic. parte. 3. fo. 250. B.
Mortui nesciunt, etiam sancti, quid agant viui, etiam eorum filij. parte. 4. folio. 102. E. Interl.
Mortuis imperare in dei verbo resurrectionem, solius diuinæ est potestatis, liberare à dæmone etiam homines possunt. parte. 5. folio. 137. G.
Mortuos cōstat omnes fuisse in Adam, pro quibus mortuus est Christus, vt eos à morte liberaret, quia ex charitate pro nobis mortuus est. parte. 6. fo. 67. E.
Mortuum dicit apostolus Christum, fideles autē dormientes, & quare. parte. 6. folio. 111. G. & fo. 178. F. Item. pte. 3. fo. 12. C.
Mortuum cur fleuit Christus, continuo eo iubente victurū: parte. 6. folio. 111. E.
Mortuos tres suscitauit Iesus, & tropologia de eisdem. parte. 5. folio. 219. A. & fo. 99. F. & fo. 116. E. & fo. 34. E. & fo. 43. B. & fo 144. A. Item. parte. 3. fo. 12. A.
Rogantibus discipulis, vt quartum mortuum suscitaret, dixisse fertur: Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. parte. 3. folio 86. H.
Mortuus est ille qui in ecclesia fidetenus perseuerans, criminibus capitalibus obnoxius est. parte. 2. fo. 153. A.
Mortuis fidelibus, triginta diebus pietatis officia persoluuntur, vnde illa consuetudo orta sit. parte. 1. fo. 298. F. & fol. 377. E.
Mortuorum in funeribus multæ gentes incidunt se vsq; hodie. parte. 1. fol. 346. E.
Mortui antiquitus cum diuitijs recondebātur. pte. 3. fo. 12. F. H.
Mortui an & quomodo dicantur omnes in deserto, qui egressi sunt de Aegypto. parte. 1. fo. 336. E.
Mortuæ dicebātur similitudinariè in veteri lege ciuitates destructæ. parte. 1. folio. 264. H.
Mortuæ vel mori dicebantur res inanimatę consecratæ in lege Moysi, sicut possessiones ecclesiæ dicuntur amortizatæ. parte. 1. fol. 264. H.
Morsus ponitur pro vsura, & cum quibus erat licita. parte. 1. folio. 171. C.
Morticinium, quod est per se mortuum, erat abominabili? tangere quàm illud quod interficiebatur, vt comederetur. par. 1. folio. 134. G.
Morula temporis inter creationem angelorū & eorum lapsum, fuit modica. parte. 1. fo. 25. D.
Morus arbor describitur, & eius fructus. parte. 5. fo. 168. F. Item parte. 3. fo. 200. B.
Moralis doctrina oīs suauis est, in qua eminet psalmus. cxviij. parte. 3. fo. 262. D.
In moralibus magis mouent facta quàm verba. parte. 4. fol. 30. H. & fol. 138. H.
Mos pulcher & salubris in ecclesia & doctrina patrū inoleuit, vt & his qui cathezizantur, quatuor euangeliorum sacramētum explanetur. parte. 2. fol. 249. G.
Mos ille pulcherrimus vnde in ecclesia inoleuit, vt per singulas horas diuinæ psalmodiæ lectio de veteri & nouo Testamento dicatur & nocturnis, cum à cæteris laboribus cessatur, officia persoluantur. pte. 2. fo. 269. B.
Mos fidelium est ab omni iniuria hospites defensare. parte. 1. fol. 72. E. Interl.
Mores beluinos & ferinos debes omnino pimere, vt peruenias ad mansuetudinem beatorum mortificata totius iracundiæ seritate. parte. 1. fo. 318. F.
Mores in melius commutare non sufficit, & à malis recedere, nisi & de his quæ facta sunt satisfiat. pte. 6. fo. 77. E.
Mores hominum, actus & volūtates punguntur in animalibus, ex quibus fiunt mundi vel immundi. pte. 1. fo. 233. A. D.
Mos erat antiquorū (vt dicūt aliqui) in vēdilatione messis facere conuiuiū messoribus, & dormire de nocte in area. p. 2. fo. 58. D
Mos fuit apud veteres, vt pręciosa ornamenta regum post obitum corū pro exequijs in pira vrerentur, sed sine cadaueribus. parte. 2. folio. 225. A.
Mos erat & adhuc est in plurib? terris, ꝙ oculi mortuorum claudantur per amicos propinquos. pte. 2. fo. 292. H.
Mos erat antiquorum, ꝙ persona prędilecta claudebat oculos defuncti. parte. 1. fo. 113. B.
Mos peccantium est, cum vota implent, deo gratias agunt, sed non in corde. parte. 3. fo. 154. E.

Index in Glos. ordi.

Mos fuit antiquus, vt adepta de hoste victoria fornices sibi erigerent, in quibus virium suarum laudes describerent. parte. 3. folio. 328. F. H.

Mos est sanctis de se quasi de alijs loqui. parte. 3. folio. 24. F.

Mos humanæ locutionis est, cui deus se coaptat, vt humanæ infirmitati conueniat. parte. 1. folio. 71. A.

Mos sanctorum est vbi aduersarius vincitur, hymnum deo glorificationis offerre. parte. 1. folio. 153. F.

Mores inculti, in profundum malorum pertinaces trahunt. parte. 1. folio. 63. E. Interl.

Mores terræ de facili accipiunt homines, in qua habent habitare. parte. 1. folio. 245. B.

Mot Motiuum fuit triplex quare Iacob recessit à laban. parte. 1. folio 94. B.

Motus cum sit ptior ipso tempore, quare de tempore fit mentio inter primò creata, & non de motu: vel vbi de ipso innuatur. parte. 1. folio. 30. C.

Motus corporum cœlestium facit varietatem effectuum in elementis, quorum rationes in cœlo præexistentes, non possunt ab hominibus plenè comprehendi. parte. 3. folio. 72. H.

Motus cœli ordinatur ad completionem numeri electorum. parte. 3. folio. 237. C.

Motus capitis vel manuum sicut sibilus solet significare diuersos effectus. parte. 4. folio. 187. G.

Motus sensuales rationem ad consensum mortalis peccati trahentes, sunt totaliter extirpandi, sed qui rationi deseruiunt, in opere virturis sunt seruandi, & de hoc figura. parte. 1. folio. 319. D.

Motus fortis animæ redundat ad corpus parte. 4. fo. 117. H. Item parte. 3. folio. 210. C. & folio. 331. C. Vide in Cordis dispositio.

Motus maiores repellunt minores. parte. 4. folio. 134. H.

In motu omni vel accessu rationabili, mobile duo intendit. s. terminum motus, & causam quare mouetur. parte. 6. folio. 155. B.

Mou Mouere potest natura spūalis naturam corporalem ad motum localem. parte. 5. folio. 34. H.

Moueri homines non debent ad motum passionis, sed ad instinctum rationis, quę est quędam participatio diuini luminis & de hoc figura. parte. 1. folio. 279. H.

Mul Mularum generationem ex equo & asina quis primus modū adinuenit. parte. 1. folio. 100. F. & folio. 101. B.

Mulier quandoq; sexum significat, quandoq; infirmitatem. parte 3. folio. 430. F.

Mulieres, vsus Hebrææ locutionis dicit, non corruptas, sed fœminas. parte. 6. folio. 84. E.

Mulieris formatio exprimitur per modum ædificationis, & quare. parte. 1. folio. 39. C. F. & folio. 40. C.

Mulier de costa viri facta est, & hoc propter multiplicem rationē. parte. 1. folio. 28. H.

Mulier quare de hominis latere siue costa fuit formata. parte. 1. folio, 38. H.

Mulieris formatio de costa, vtrū fuit per additionem alterius materiæ an per multiplicationem eiusdem materię. par. 1. fo. 39. C.

Mulier quare non de pede vel de capite, sed de costa formata est. parte. 1. folio. 39. C.

Mulier est formata in adiutorium viri in procreatione prolis & eius nutritione, & etiam in cohabitatione. parte. 3. fo. 403. F.

Mulier est creata propter virum, quia facta in adiutorium viri, & sic naturaliter est subiecta viro, in cuius signum subiectionis debet caput velatum habere. parte. 6. folio. 49. G.

Mulieres non debent dominari nec regere propter defectum discretionis & constantiæ. parte. 1. folio. 160. H.

Mulier quomodo sub viri potestate tradita est. cum & ante peccatum facta est, vt vir ei dominaretur. parte. 1. folio. 42. F.

In mulieribus solet magis vigere deuotio, secundū illud q̄ canit ecclesia: Interede pro deuoto fœmineo sexu. parte. 3. fo. 363. C.

Mulier quælibet quæ ad verbum prædicatoris concipit spiritum deuotionis, & relinquit fastum secularem atq; luxum, Christo desponsatur per obseruationem castitatis. parte. 1. folio. 82. H.

Mulier quæ non est discursiua de domo in domum, est exemplū pulchritudinis spiritualis & exterioris honestatis. parte. 3. folio 415. F.

Mulieres habuit dominus in comitatu suo quæ ministrabant ei, sic & apostoli, & quare. parte. 6. folio 145. E. G.

Mulierum planctus super passionem domini quare magis describitur quàm virorū, cum & multi viri doleret. par. 5. fol. 180. E.

Mulier bona & casta viro suo præbet honorē in omnibus, eiusq; virtutibus ipsa domum bene regens, quasi gratiam addit coronam. parte. 3. folio. 320. E.

Mulier est gloria viri, & non imago viri, ad designandum quòd tam vir quàm mulier immediate sunt ad imaginem dei secundum naturam intellectualem, vir tamen perfectius. parte. 6. folio. 49. G.

Mulieris in fronte ornamentum preciosissimum est verecundia. parte. 3. folio. 395. C.

Mulieres sanctæ discant quam sedulitatem prægnantibus debeāt exhibere cognatis. parte. 5. folio. 125. E. H.

Ad mulieris gratiositatem multum facit, quòd maturè & honestè incedit, & calciatis pedibus. parte. 3. folio. 365. D.

Mulieris naturaliter diuersus est à viris color, motus, incessus, vires. parte. 1. folio. 355. E.

Mulierum propriè est pulchritudo. parte. 1. folio. 118. F. Interl.

Mulieribus prophetandi actus est prohibitus, licet quantum ad illuminationem mentis non repugnat sexui muliebri. parte. 6. folio. 56. H.

Muliebri sexui consolatio in hoc datur, per Delboram scilicet, ne pro infirmitate desperet se prophetiam posse suscipere. parte. 2. folio. 35. F.

Mulieres cum apostolis spiritum sanctum recipiētes similiter prophetauerunt, quod patet de quatuor virginibus Philippi. parte. 6. folio. 167. H.

Mulier ante esum de ligno peccauit. parte. 1. folio. 41. D.

Mulier sicut autor culpæ fuit viro, & vir executor erroris, ita mulier prior post resurrectionem vidit, ne perpetui reatus opprobrium apud viros sustineret. parte. 5. folio. 182. b. & folio. 120. E.

Mulieribus prohibitum est quęrere in ecclesia per modum disputationis. parte. 6. folio. 56. H.

Mulieribus audire, non loqui datum est, discere, non docere. parte. 5. folio. 120. D. Item par. 4. fo. 51. E. Item parte. 2. folio. 5. A.

Mulier dicitur ædificari de costa instar domus, quia sicut domus nos defendit ab incommodis, imbribus, caumatibus &c. Ita mulier constructa est, vt sit domus & receptaculum naturalissimi effectus naturæ. s. generationis, in qua præseruetur ab incommodis, foueatur nutrimentis. parte. 1. folio. 40. C.

Mulieribus opprobrium est, non habere filios, non habere præmia nuptiarum. parte. 5. folio. 124. B.

Mulier in generatione prolis licet habeat rationem passiui, ministrando materiam, tamen in alio se habet in ratione actiui. s. materiam præparādo, & cōceptū fœtū fouēdo. par. 2. folio. 271. H.

Mulier facta est propter filios procreandos. parte. 1. folio. 38. A.

Mulier sicut subditur viro in domestica vita: ita ad virum pertinet procurare necessaria vitæ pro se & vxore sua, & familia. parte. 1. folio. 43. D.

Mulierum ordinem in generationibus texere vtrum consuetū sit in scripturis. parte. 5. folio. 9. A. B. & folio. 135. B. Item parte. 6. folio. 12. F. Item parte. 1. folio. 161. E.

Mulieres in genealogia Iesu Christi positæ quales fuerint, sanctę. s. vel peccatrices, & quare ibi connumerantur. parte. 5. folio. 5. F. G. & folio. 6. A. & folio. 8. F. G. H. & folio. 10. C. D. E. F. Itē parte. 6. folio. 280. B.

Mulieris purgatio siue purificatio post partum quare magis mulieri quàm viro præcipitur, & de quo & quare purificatio præcepta est. parte. 1. folio. 236. B. D.

Mulier post partum quot diebus erat immunda, & quare immūda iudicatur, & quid sit moraliter significatiuum. parte. 1. folio 235. H. & folio. 236. C.

Mulier per oblationem mundabatur à culpa quæ contrahitur in conceptu. parte. 1. folio. 235. H.

Mulieres singulis mensibus naturæ reddunt tributa. parte. 1. fol. 241. B.

Mulier quo tempore patitur menstruum, & quot diebus prohibebat intrare locum sacrificij, nec habitare cum hominibus, nec communicare cum alijs in cibo & lecto. parte. 1. fol. 241. C.

Mulieres licet non succederent in hæreditate, tamen quando vxor post maritum defunctum sine liberis remanebant, ipsa tenebat partem hæreditatis ad vitam, & illam poterat vendere, in q̄tum erat sui iuris. parte. 2. folio. 59. D.

Mulier proiectæ ætatis, & si adhuc muliebria contingant ei, de seniore parere non potest, de iuuene potest. parte. 1. folio. 70. E.

Mulieres temporibus pristinis habitatione habebant cum puellis separatim in domibus virorum, vbi faciebant opera quæ competunt mulieribus, & talis dicebatur domus matris suæ. parte. 1. folio. 81. D.

Mulier exercere non debet actus viriles, vt prædicare docere, & similia. Nec vir actus muliebres, vt filare, & lauare pannos, & similia. parte. 1. folio. 355. H.

Mulieres non debent ferre arma virorum siue vasa, nec viri econuerso, & quare. parte. 1. folio. 355. G. H.

Mulieres ne exerceant opus aduocandi, in iure cautum est. parte 6.folio.56.H.

Mulier languida corporaliter delectatur florum & pomorū odoribus,& sponsi amplexibus: per quæ designantur metaphoricè diuinę consolationes,quæ dantur sperantibus in dñm.parte.3. folio.357.H.

Mulier danda est homini sensato. Vnde Themistocles: Malo filiæ meæ virum qui egeat pecunia, quàm pecuniam quæ ageat viro.parte.3.folio.395.D.

Mulier siue vxor siue filia, non debet discurrere euagando sicut Dina filia Iacob.Item nec est secretum cordis committendū ei, sicut Sanson Dalilæ patefecit.parte.3.fol.395.D.

Mulieres docent pueros suos proprios mores.parte.4.fol.425.F.

Mulier siue vxor sicut non nimis est artanda, ita nec etiam nimis laxanda.parte.3.folio.396.C.

Mulier de adulterio potest accusari dupliciter, vel ante vel post contractū matrimonij.parte.1.fol.356.F.

Mulieres vtrum essent virgines, cognoscebantur in arcæ transitu.parte.1.fol.319.C.Item parte.2.fol.56.A.

Mulier si scienter contrahat cum frigido nō potente eam cognoscere, vt doctores dicunt, nihilominus tenet contractus. parte 2.folio.125.F.

Mulieres figurantur, quæ libidinis causa miscentur viris ad temporalem quæstū,quem præstat & vestimentum,sed pelles vetere proijciuntur,& muliebris consuetudo veterascente amicitia respuitur.parte.1.fol.241.B.

Mulier insolens quantūcunque restingatur, vias tamen ad male agendum adinuenit, & est sicut oleum in manu compressum. parte.3.folio.335.C.

Mulieris lubricæ caprus amore.per partes consumitur. Vnde:Femina,corpus apes, animam,vim lumina,vocem: Polluit,annihilat,necat,eripit,orbat,acerbat.parte.4.folio.246.D.

Mulier lubrica significatur per ollam æneam rubiginatam,& potest dici olla Vulcani.parte.4.fol.245.H.

Mulierem non tangere est homini bonum quantum indiuiduū ratione triplici.parte.6.fol.42.B.

Mulier stulta in aquis furtiuis & pane prohibito,& illicita connubia dulciora esse asseuerat.parte.3.fol.318.E.

Mulieris decipula fortissimi capti sunt.Salomon.Sanson,Dauid parte.3.folio.316.F.

Mulierū familiaritas cautissimè declinãda est, ex casu sanctissimorum hoc experimentum dante.parte.4.fol.254.H.

Mulierum familiaritates, maximè suspectarum, homo quilibet quantumcunque sapiens, & etiam senex, fugere docetur ex tā miserabili casu sapientissimi.parte.2.folio.148.H.

Mulieres gentilium ad honorem idoli prostituebant se, & in tali luxuria credebāt sacerdotibus, eo quòd non faciebant propria concupiscentia moti, sed magis ad honorem idoli. parte.2. folio.184.C.

Mulieres idololatrantium modum luxuriæ habebant, nam fune cingebant se superius,quasi ligatæ aliquo magno crimine,sedētes in via per quam transibant homines procedentes ad idola: & quomodo per coitum seliberatas à crimine sperabant, alijs exprobrantes quòd non fuerant dignæ sic ab idolo visitari.parte.4.folio.207.B.

Mulierum familiaritas quantum est horrenda atque fugienda, ostenditur nobis pro hoc quòd Balaam non potuit debellare filios Israel per dæmones, & tamen eos confudit, & afflixit per mulieres.parte.1.fol.308.D.

Mulieres Hebrææ quando Pharao voluit impedire multiplicationem populi per generationem opprimendo viros laboribus ne vacarēt amplexibus,vxores eorum componebant ad specula,& quare.parte.1.fol.211.G.

A mulieribus monemur nos elongare,ne verbis earum,signis & aspectibus decipiamur,& de hoc figura.parte.1.fo.310.H.

Mulieres tantum garriunt,fabulis perstrepunt,nec sinē esse silentium de infantibus suis, aut de lana aut de necessarijs cogitant: discunt circumire domos,nō solum verboſē,sed curioſe loquētes quæ non oportet.parte.1.folio.208.H.

Mulieres ingressæ in Aegyptum, aliqui dicunt nullam computari.parte.1.folio.113.F.

Mulieres non numerantur in libro numerorum,& quare,neque serui nec Aegyptij.parte.1.fol.325.A.

Mulier innoxia à zelotypia, an virtute aquæ in quam sacerdos maledicta congessit.potuit concipere etiam absque virili semine,vt aiunt dicere Hebræos.parte.1.fol.174.A.C.

Mulieres alienigenæ fuerunt in duplici gradu. pte.2.fo.128.G.H.

Mulieris manus apprehendentis verenda hominis, vt liberet maritum suum de manu secum litigantis,præcipitur amputari pte.1.folio.361.G.

Mulieres gentiles in sacris martis portabant arma viri. parte.1. folio.345.B.

Mulieres antiquitus in lamentationibus vocabantur, carmen lugubre præcinentes, ad commouendum alios ad fletum. parte 4.folio.125.E.

Mulieres in conuiuio Assueri segregatę comedebant à viris,& ponuntur duæ rationes,& quare.parte.2.fol.305.C.

Mulier quædam de vltra Iordanem venerat in Ierusalem,& cum alijs fuit ibi obsessa,& angustia famis constricta coxit propriū filium & comedit.parte.4.fo.51.F.Item.parte.5.fo.173.G.

Mulieres pręgnantes præ augustijs & doloribus pariebāt ante tēpus fœtus imperfectos:& sic statim moriebantur,& à matribus comedebantur.parte.4.fol.108.G.H.& fol.201.A.

Mulieres in obsidione Samariæ comederunt filios præ famis magnitudine.parte.4.fol.118.H.& fol.197.D.H.

Mulier nata pauperrime,à viro magno educata misericorditer,& tandē ornata & sibi matrimonialiter despōsata:quæ tamen omnium exposuit se omni adultero inuerecunde,significat metaphoricè magna flagitia populi Iudęorum.parte.4.fo.230.G.

Mulier quędam nutriēs paruulū, qui eodē lecto cum ea iacebat: & cum decimum ætatis annum implesset,& illa fuisset calefacta vino,induxit puerum ad carnalem copulam,& sic alijs noctibꝰ sequentibus quæ de eodem concepit.parte.2.fol.148.G.

Mulieres tres.s. Thamar, Raab,& Ruth,fuerunt viris suis ex quibus conceperunt accidentaliter coniunctæ.parte.5.fo.5.G.H.

Mulieres Iudæas quę ex frequenti partu & labore itineris erant deturpatæ,Iudæi reuertentes de Babylone contempserunt,& duxerunt mulieres alienigenas, quæ docebant filios à Iudæis genitos idololatrare.parte.4.fo.425.F.

Mulier emorroissa fuit curata in via duplici de causa.p.5.f.34.C.

Mulier quæ dominum Iesum Christum beatificauit & laudauit contra vituperium Iudæorum, fuit beata Marcella famula sanctæ Marthæ sororis Lazari.parte.5.fo.55.D.

Mulieres lōge erāt in Christi crucifixione, respectu militum Christum crucifigentium,sed propè respectu aliorum astantium. pte.5.fol.86.C.& fo.181.C.

Mulieres emerunt aromata ad Christum vngendum feria sexta, antequam intraret solennitas sabbati, quandiu erat eis licitum aliquid emere & parare.parte.5.fol.181.G.

Multi(vt Salomon) bene incipiunt, & male desinunt. Dicięq; beatꝰ ante obitum nemo supremaq; funera debet.p.2.fo.221.G

Multi quę docēt verbis,malis destruunt exemplis.p.4.fo.187.F.

Multi per baptismum ad fidē transcūt,sed ad cęlestem patriā paucissimi perueniunt,& de hoc figura.parte.1.fo.313.C.

Multa sunt homini sano inpossibilia,quę sūt homini furioso possibilia.parte.4.folio.304.D.

Multiplicatio seminis Agar, nō fuit cōpleta in bonis promissis Abrahę,sed in Saracenis,& Agareni dicūtur.pte.1.fo.67.C.

Multiplicatio potest fieri à deo dupliciter. Vno modo per additionem,alio modo sine additione.parte.2.fo.165.G.

Multiplicatio peccatorum nō incępit tempore Noe sed ante.parte.1.folio.50.B.

Multiplicatio terrænascentium sequitur ex influctia corporis cælestis tanquam ex causa efficiente,& ex bona dispositione terrę, tanquam ex materiali causa.parte.1.fo.88.D.

Multitudo quandoque tenetur collectiuè, quandoque diuisiuè. parte.1.folio.146.G.

Multitudo credentium differentiam habet.parte.6.fol.11.H.

Multitudo filiorum Abrahæ stellis comparatur quantum ad bonos,& arenæ quantum ad malos.parte.6.fol.155.G.

Multitudo quædam est laudabilis.parte.1.fol.313.B.

Mulus ex asino & equa gignitur:mula ex equo & asina. parte. 1. fol.243.A.Item parte.1.fol.100.F.

Mūdare nos debemꝰ in ḡdragesima istāte dñica resurrectionis,ab omi inqnamēto carnis & spūs, & de hoc figura. p.2.fo.254.A. Mun

Mundari eos à quotidiano operis exercitio necesse est,qui portas sensuum ab incursu turbulentæ cogitationis custodire cupiūt. parte.2.folio.259.B.

Mūdatio sacerdotū fiebat p ieiunia, & continentiā ab vxoribꝰ,& p aspsionē aquę lustratiōis. Emūdatio verò populi p aspsionē aquę lustrationis tantum.Leuitarum autē medio modo: quia Leuitæ facilori ritu mundant quàm sacerdotes.p.2.fo. 267.C.

Mundari à lepra à Christo fuerunt missi ad sacerdotem propter iudicium sacerdotis,& propter sacrificium determinatum in lege.parte.5.folio.169.C.

Mundicia est duplex,s.iuterior & exterior.parte.2.fol.256.C.

Index in Glos. ordi.

Mundicia interior & exterior requiritur ad debitum obsequium Christi.parte.3.fol.230.H.

Mundiciam cordis custodire volẽtibus exteriorum sensuum disciplina seruanda est.parte.1.fol.41.C.

Mundiciam corporalem diligit deus,ideo præcepit nihil fœdum remanere in castris.parte.1.fol.357.F.

Mundiciam cordis an præcedat fides tanquam præuium principium mũdiciæ cordis,& sicut casus effectum, an sequatur eam tanquam repromissa.parte.5.fo.23.E.G.

Mundana omnia abijciunt quidã,& nudi potius domino famulari volunt, quàm mundo adhærendo materiam tentãdi, & à deo reuocandi aduersarijs dare.parte.5.fol.116.F.

Mundani homines vident iustos & impios,sapientes & stultos similiter moti reputant, quòd non sit alia vita post mortem in qua isti præmientur,& illi puniantur.parte.3.fo.154.F.G.

Mundani Christum in tribus impugnauerunt,& ideo de his tribus arguit eos spiritussanctus.parte.5.fol.234.C.

Mũd9 substi. tiue. Mundum dicere esse æternum, an tanquam problema neutrum apud catholicos recipiatur.parte.5.folio.192.A.& folio.191.G. Item parte.6.fo.129.C.

Mundum fuisse creatum:communis est opinio Iudæorũ,in mense qui vocatur apud eos Tisari: & partim correspõdet Septembri nostro,& partim Octobri. Et dicitur ille mensis simpliciter primus apud Hebræos.parte.2.fol.255.D.Item parte.1.fo.149.F & folio.63.D.& fo.146.B.

Mundus(ait Beda)perfectus est & ornatus Verno tẽpore.in quo solent herbæ virentes apparere,& ligna pomis onusta: & hoc patet his verbis:Germinet terra herbam virentem.parte.1.fo.25 F.Licet alij dicant in Septembri.Ibidem.H.

Mundi principia quidam tria, quidam verò duo posuerunt: sed Moyses his & huiusmodi erroribus obuiat, & mundum à creatore deo factum narrat.parte.1.fo.21.H.& fo.22.A.

Mundum & angelos & animam de nihilo fecit deus,hominem & creaturas cæteras de aliquo.parte.1.fo.23.F.

Mundi dextrum & sinistrum quomodo accipitur secundum Philosophum, & secundum communem modum loquendi, quẽ magis sequitur scriptura sacra.parte.283.H.

Mundi positiones sex enumerantur.Et quomodo.pt.3.fo.221.C.

Mundus vt Iudæi fabulantur,erit per sexmille annos:duo milia vanitatis,duo milia legis,& duo milia Messiæ.pte.6.fo.275.G.

Mundus post diluuium dicitur quasi alius, quia ille mundꝰ aqua periit, & tota facies terræ & totus ille aer altitudine aquarum mutatus est.parte.6.fol.225.B.

Mundus aliquando accipitur pro essentijsrerum,aliquando pro malicijs hominum.parte.5.fo.187.A.

Mundi finem prædicere nitentes, fatuitatem suam ostendunt, & omnes qui hoc attentauerunt,mendaces inuenti sunt.parte.4. folio.327.H.

Mundi finem apostoli credebant propinquum quãdo Eliam viderant in transfiguratione domini iuxta dictum Malachiæ &c. parte.5.folio.54.D.F.

Mundi cursum inmutari in aliquo tempore Messiæ,non est intelligendũ secundũ antiquos doctores Hebræorũ.pte.4.fo.97.H

Mundi finis quanto accedit,tanto magis frigescit charitas,crebrescunt mala.parte.5.fol.204.E.

Mundi subuersio generalis per tribulationem Antichristi,& per ignem conflagrationis,aduentum iudicis præcedentem denunciatur.parte.4.fol.46.H.

Mundus in finali iudicio secundum doctores catholicos innouabitur & meliorabitur ad augmentum gloriæ electorum.parte 4.folio.57.G.

Mundus minor dicitur homo,& quõ ille renouat.pt.6.fo.271.D

Mundi nomine in sacra scripturta frequenter designatur peccati deordinatio.Et sic dicit Christus:Ego non sum de hoc mundo. Quod intelligitur &c.parte.5.fo.211.G.

Mundum ante aduentum domini infidelitate tenebrosum significat Aegyptus.parte.4.fol.39.E.& fo.40.E.

Mundi nomine aliquando boni, aliquã mali designantur, quia vna massa est quæ tota in Adam periit.parte.5.fo.231.C.

Mundus iste dicitur tenebræ & nox, pro his qui in ignorantia viuunt,nec lumen veritatis recipiunt.parte.1.fo.342.B.

Mundum in maligno esse positum declaratur per multa. parte 4.folio.169.G.

Mundus dicitur ciuitas,& quis eius primarius sit.p.1.fo.309.A

Mundus dicitur ciuitas circunstantiæ, & quare.pte.3.fo.127.A.E

Mundus dicitur ciuitas sortium,sed destructa, qui quondam malignorum spirituum tyrannidi seruiebat &c.prate.3.fo.329.F.

Mundꝰ dicitur ciuitas sanguinum, qui est mẽdax peruersitate doctrinarum quibus multos dilacerat & rapit. In mundo est vox flagellorum quibus iusti afflicti clamant, quando alius ira.alius libidine,alius,odio,vel inuidia torquetur, Et de multis alijs declaratur.parte.4.fo.387.F.& fo.388.A.

Mundi falsa pulchritudine qui non irretitur,& turpitudinem eius intrinsecus videt,resilit ab eo,& omnia terrena bona digna plãctu iudicans dicet:Miser est mundus qui tot homines alligat vicijs & retinet.Sed quis intelligens hanc miseriam condolet mũdo?Pauci sunt qui etiam in morte sua à complexibus speciosæ meretricis possunt auelli.parte.4.fol.388.B.

Mundus dicitur meretrix speciosa & grata, quæ ad amorem sui penè cunctos diuersis maleficijs trahit.parte.4.fo.388.A.B.

Mundi spes carnalibus spulchra videtur, quia carnis suæ in eo explere cupiunt desideria.parte.4.fol.449.E.

Mundum homo plerunque mente non tenet,& tamen mundus eum in suis occupationibus astringit.parte.6.fo.89.A.

Mundo mori volunt aliqui penitus & mundus ipse adhuc viuit, dum eos non amatus amãs,quibusdam occupationibus astringit.parte.3.folio.11.F.

Mundo moritur nemo perfecte, nisi intra mentis inuisibilia à visibilibus abscondatur.parte.3.fol.11.F.

Mundum nec Paulus concupiuit,nec mundꝰ eum,& ideo se mũdo,& mundum sibi crucifixisse gloriatur.parte.6.fol.89.A.

Mundus dicitur carcer vel spelunca, vbi omnia.vana. parte. 3. folio.297.F.

Mundus dicitur mare qui gustatus amarus est,& viciorum fluctibus inquietus,sed ab ipso domino eripiuntur prædestinati qui amara dulcificat: tristia conuertit in gaudium, ægritudinem in salutem.parte.5.fol.96.F.Item parte.4.fol.24.D.& fol.309.C. & fol.417.A.Item parte.3.fol.174.A.& folio.432.A.Item parte.1.folio.175.A.

Mundus dicitur vmbra mortis.parte.5.fo.127.G.

Mundus dicitur Galilæa,qui est superbus,& ad ima semper rotatur.parte.5.folio.17.E.

Mundus dicitur desertum, quia adhuc incultus & sterilis,'in quẽ non est ita prodeundum, vt homines mente carnis inflatos, & virtutis vacuos, & de fragilis mundi gloria iactantes,putemus esse imitandos.parte.5.fol.144.C.Item parte.4.fo.41.H.

Mundus significatur per Iericho quę luna interpretatur. parte.2. fol.5.D.& fo.9.F.& fol.10.A.E.F.& fol.12.B.

Mundi malicia & superba eius mœnia,est prima ciuitas quæ nobis expugnanda ostenditur.parte.2.fo.7.E.F.& fo.154.B.

Mundo præsente quicunque vtitur, vt tabernaculo,in eo potest festiuitatem habere & lætari spe futuri seculi.parte.2 fo.256.B.

Mundus dicitur ager, in quo Christus'egressus est, quia vinbilis apparere dignatus est.parte.1.folio.82.E.& foli.88.C.& fo.90. E.& folio.294.C.

Mundus esse negligit,qui posti lachrymas vitæ innocentiam non custodit.parte.3.fol.423.A. Mũd9 adiecti

Mundus,ille solus perfecte est,qui diuino iudicio mundus est.pte. te.6.folio.227.E.

Munda sunt omnia naturaliter,sed comparatione melioris naturæ,quędam dicuntur inmunda,sicut bos leone melior,quia homini necessarior,propter quem creata sunt omnia. parte.1.folio.53.A.Interlinearis.

Munera carnalia promittuntur carnalibus cõmercijs, quibus delectata corrupta anima parcius correptioni instatur. parte.1. folio.98.A.Interlinearis

Munera qui deo offerunt de spoliatis rapinis, non sunt illi grata, & non suscipit prohibitus lachrymis spoliatorum. parte. 4.folio.425.E.

Munera nos debemus cauere,ne ab illis accipiamus qui de lachrymis pauperum congregant diuitias ne simus socij furum,& ne dicatur nobis.Si videbas furem,current bas cũ eo.pte.4.fol.6.B.

Munera quomodo excæcant oculos iudicum siue sapientum. pte.1.folio.149.G.

Munera recipere pro iudicio non est licitum,licet pro labore bono & iusto iudices possint recipere stipendia ad victum honestum & decentem.parte.2.fo.70.H.

Munerũ tres acceptiones sunt,ad quas ex fraude festinatur: quia aut tacita cordis humani gratia,aut fauoris aura,aut res quælibet exterior desideratur.parte.4.fo.169.A.

Munus est à corde, captata gratia à cogitatione, Munus ab ore, gloria per fauorem.Munꝰ ex manu, præmium per dationem. parte.4.folio.169.A.

Munere ab omni iustus manus excutit, quia in eo qd' recte agit, nec ab humano corde inanem gloriam,nec ab ore laudem, nec à manu quærit recipere dationem.parte.4.fol.169.A.

Munus suum qui deo placere optat, prius charitatem proximo exoluat. parte. 5. folio. 20. G.

Munus nullum acceptabile est deo extra ecclesiam catholicã. parte. 1. folio. 345. A

Munus deo oblatum non proficit offerenti, nisi sit in charitate. parte. 5. folio. 21. C.

Munus oblatum ponimus in altari de terra, si actus nostros dominicæ incarnationis fide solidamus. parte. 1. folio. 165. E.

Murenula piscis est similis anguillæ. Et dicitur concipere à serpẽte, & animam habere in cauda. parte. 3. folio. 3. B.

Murmur populi quale fuerit, & quare. parte. 1. folio. 281. F. & fo. 283. C.

Murmurare est irasci & dedignari contra deum, & propè blasphemare. parte. 3. fo. 137. A. Interl.

Murmurare tanto minus de flagello quo castigamur debemus quanto certius in eo paternæ dilectionis pignus tenemus. parte. 1. folio. 312. A.

Murmurat quisq; tanto amplius & conqueritur de prẽsentibus ecclesiæ laboribus, quanto minus in se carnis desideria extinguit. parte. 6. folio. 238. F.

Marmuramus contra deum, cum de cœlesti intemperie, fructuũ infœcunditate, imbrium raritate, & de prosperitate aliorum, & aliorum improsperitate causamur. parte. 1. folio. 155. C.

Murmuratores contra potentiam vel æquitatem diuinæ iusticiæ, ignis gehennæ comburet. Et de hoc figura. parte. 1. fol. 281. D. ℣

Murmurantes iniustè contra bonos superiores, puniuntur, nisi pœniteant, igne gehennali. parte. 1. folio. 291. H.

Murmurantes fratres per impatientiam, si absq; culpa aliquid eis infertur à fratribus. noxios se reddũt qui hactenus videbantur innoxij. parte. 6. folio. 221. A.

Murmuratores inuadere permittit dominus, & ignem concupiscentiæ fortius in eis ascendere. parte. 1. folio. 299. D.

Murmurauit populus Israel contra dominum decies. Et enumerantur vices. parte. 1. folio. 288. C. D.

Murmuris in primitiua ecclesia Græcorum aduersus Hebræos figura habetur, & sopitor siue consolator. parte. 2. folio. 259. H.

Murus nouus leuiter cadit, qui siccatus nec arieti cedit. parte. 3. folio. 23. E.

Murus ecclesiæ vbi collectis ad fidem nouis populis, vel correctis his qui errauerant, ædificatus fuerit, mos ponendæ sunt valuæ regularis disciplinæ, ne diabolus in ouile dei possit irrumpere. parte. 2. folio. 261. A.

Murus triplex. s. interior, medius, & exterior. parte. 4. folio. 267. H. & folio. 268. A.

Mus Musach & corbonam quã differẽtiam, & significationem habeãt. parte. 2. folio. 176. A.

Musca insolens & inquietum animal est. parte. 1. folio. 140. F.

Musica quid est, & quot sunt eius partes. parte. 1. folio. 13. G.

Musicę inuentor fuit Tubal. hunc Iosephus scripsisse musicam in duabus columnis narrat, vna lapidea, altera latericia &c. parte 1. folio. 46. E. F.

Musica quare inuenta fuerit. parte. 1. folio. 47. G.

Musica à deo esse probatur. parte. 1. folio. 308. E.

Musicæ hanc esse naturam dicunt, si lætum inuenerit, lætiorem facit, si tristem, tristiorem reddit. parte. 4. folio. 46. B. Item parte 2. folio. 303. G.

In musicis instrumentis si harmonia chordarum consonanter aptatur, suauem sonum reddit: si aliqua sit dissonantia, carminis dulcedo corrumpitur. parte. 1. folio. 320. A.

Mustum vnde, & quare lagunculas corrumpit absq; spiraculo. parte. 3. folio. 61. D.

Mut Mutabilia omnia oportet ad vnum principium immutabile reducere, nam aliter esset processus in infinitum, quod est impossibile. parte. 3. folio. 380. D.

Mutabilitas est in omni creatura, quod patet in angelis, in cœlis, & in elementis. parte. 6. folio. 135. D.

Mutatio vestis exterioris denotat mutationem vitæ interioris ad statum vitæ melioris. parte. 1. folio. 99. B.

Mutatio nominis facta à deo, semper facta est ex aliqua speciali gratia, quàm, à deo consecutus est illle cuius nomen mutatur. Et datur exemplum de Iacob & Abraham. parte. 5. folio. 190. H. vide etiam in Nomen quotiens hominibus &c.

Mutationes quinq; siue diminutiones à perfectione in Christiano populo. Prima penuria respectu abundãtię præteritæ, quo ad cõfectionem eucharistiæ. Secunda, à mundicia in immundiciam. Tertia, à scientia in stulticiam. Et hec mutatio reperitur in pluribus theologis moderni temporis &c. Quarta, de bonitate in maliciam. Nam primi rectores optimi fuerunt. Ferè in omnibus ecclesijs deus faciebat miracula, eorum meritis. Sed modo multi faciunt mirabilia, quia per modos inexcogitatos & mirabiles surripiunt simplicium bona. Quinta in ministris ecclesiæ, qui nec verbo prædicationis, nec exemplo bonæ actionis faciunt liberos in ecclesia dei, sed magis per suam malam vitam faciũt filios inferni. Et de hoc figura. parte. 4. folio. 343. H. & sequenti. D.

Mutilare seipsum vtrum alicui licitum sit. Arguitur pro & cõtra cum responsione. parte. 5. folio. 89. F. G. H. D. & folio. 56. D.

Mutire est in silentio loqui quantum ad homines, & latrare quantum ad canes. parte. 1. folio. 145. G.

Mutuandum est. Sed cui & in necessitate. parte. 1. folio. 171. C.

Mutus factus cum obsessione dæmonis, non legitur aliquis in veteri Testamento curatus, licet legantur arrepti à diabolo. parte 5. folio. 35. A.

Mutus est etiam quædam species ranæ, quæ projecta in os canis facit eum tacentem & non potentem latrare. part. 3. fo. 407. D.

Mutuum quibus & quo ordine fieri debet, secundum Rab. Sal. parte. 1. folio. 171. C.

Mutuum debet dari ex charitate, quę est principiũ merendi apud deum, nihil tamen sperando. i. nihil extra sortem nec seruitium, nec aliud. parte. 5. folio. 142. D.

Mutua filiarum cum discholis copulatio, seductarum & seducentium animarum, ad diuersa schismata prostitutio est. parte. 1. folio. 98. A. Interl.

NAAS INTERPRETATVR SERpens, & significat diabolum, qui filijs Israel. i. fidelibus inimicatur. parte. 2. folio. 75. B. Naa

Naason fuit princeps tribus Iudæ in deserto post patrem. parte. 5. folio. 5. H.

Naason nomẽ est ciuitatis. Est etiã nomẽ propriũ principis tribus Iudę. par. 2. fo. 283. G

Nabal debebat inclinari ad exauditionem petitionis Dauid. Et hoc quinq; rationibus. parte. 2. folio. 91. B. Nab

Nabo est ciuitas nobilis in quo erat Chamos idolum, quod & Beelphegor. parte. 4. folio. 168. F.

Naboth maluit mori, q̃ facere vt paterna hæreditas & possessio antiqua in regis impij mutaretur delicias. parte. 4. folio. 41. B.

Nabuchodonosor, hoc nomine plures nominati sunt parte. 4. folio. 294. F. & fo. 296. B.

Nabuchodonosor dictus est primus & secundus. parte. 4. fo. 294. F. & folio. 296. C.

Nabuchodonosor magnus, dicitur à magnitudine operum quia regnum Chaldæorum quod ante ipsum fuit paruũ, valde ampliauit, & monarchiam fecit. parte. 4. folio. 294. F. Et fuit potentissimus inter reges Babylonis folio. 32. F.

Nabuchodonosor quomodo ab euentu hoc nomine vocatus est & de nominis interpretatione, & de mirabili eius educatione. parte. 4. folio. 294. F.

Nabuchodonosor oblitus fuit somnium suum, sed Pharao non fuit oblitus: nam integrum retulit ipsi Iosephi rationes assignãtur. parte. 1. folio. 107. C.

Nabuchodonosor primò regnauit in Chaldæa, & postea obtinuit regnum Assyriorum, & factus est monarcha, & anni eius variè computantur. parte. 2. folio. 186. G.

Nabuchodonosor rex Assyriorum omnes deos præcepit extermi nari, vt solus ipse deus diceretur, & similiter Sennacherib. parte. 3. folio. 424. B.

Nabuchodonosor non debellauit Iudæos propria virtute, sed dei. parte. 4. folio. 139. H.

Nabuchodonosor quomodo intelligitur placuisse in oculis domini. parte. 4. folio. 148. C.

Nabuchodonosor venit cõtra Ioachim, sed cã habet. p. 4. f. 294. F

Nabuchodonosor per superbiam propter monarchiq; adeptionẽ voluit sibi vsurpare honorem diuinum, & ideo fecit statuã magnam auream, in qua adoraretur. parte. 4. folio. 299. D. E.

Nabuchodonosor triplici interrogatione somniũ suum proposuit. parte. 4. folio. 296. F.

Nabuchodonosor quare sapientibus tam duram sententiam dedit. parte. 4. folio. 297. B.

Nabuchodonosor quare Danielem adorauit. parte. 4. folio. 298. H. & folio. 299. B.

Nabuchodonosor, destruxit ciuitatem quę dicebatur Nonutrix, quam Alexander magnꝰ reædificauit. parte. 4. folio. 388. D. G.

Nabuchodonosor, historia an sit vera historia, vel parabolica, & an, & quomodo in bestiam mutatus sit: Arguitur contra, quod non intelligatur ad literã de Nabuchodonosor, sed de diabolo &c. Sed rationes soluuntur. parte. 4. folio. 304. C.

Index in Glos. ordi.

Nabuchodonosor post amentiam restitutus regno, dubitatur à quibusdam vtrum fuerit saluatus. Arguitur contra, sed soluuntur rationes. parte. 4. folio. 305. D. & folio. 12. F. G.

Nabuchodonosor quomodo post mortem suam per filium suũ Euilmerodach consilio Ioachim iussus est exhumari, & in multas partes diuisus, vulturibus dari, vt sic ipsis auolantibus partes non possent iterum congregari, ne resurgeret à morte, sicut redierat de amentia. parte. 4. folio. 33. D. Item part. 2. folio. 187. D. E.

Nabuchodonosor dictus est leo & columba. parte. 1. fo. 146. G.

Nabuchodonosor dicitur columba, non pro simplicitate sed pro stultitia. parte. 4. folio. 173. A.

Nabuchodonosor dicitur aper & singularis ferus. Et quare. pte 4. folio. 35. G. & folio. 117. C. & folio. 191. A.

Nad Nadab & Abiu quod fuerunt saluati argumentum habetur. parte. 1. folio. 231. H.

Nai Naim est ciuitas Galilææ, in secundo miliario à Thabor. parte. 5. folio. 143. F.

Nipra quid sit. per. 4. folio. 301. E.

Nep Neptar & nephi idem idioma est, & interpretatur purificatio. par. 4. folio. 462. F.

Nardus quid significet. parte. 5. folio. 114. H.

Nar Nardus dicitur expellere tumores, fugare frigus, & afferre calorẽ. parte. 3. folio. 357. A. & folio. 362. A.

Narrantur aliter visa, aliter audita. parte. 1. folio. 188. C.

Nas Nascentia omnia terræ, denotantur per ista tria. s. frumentum, vinum, & oleum. parte. 3. folio. 92. B.

Nascentia de corporibus mortuorum animalia, absurdum est dicere, cum animalibus ipsa creata esse, nisi q; potẽtialiter in ipsis & materialiter erant præseminata. parte. 1. folio. 27. F. G.

Nascimur totiens ex diabolo quotiens peccamus: Iustus nõ semel tantum, sed per singula virtutis opera semper ex deo nascitur. parte. 4. folio. 128. A.

Nascuntur homines ex deo, nec mirum, quia deus ex homine natus est. parte. 5. folio. 187. E.

Nascitur in omni re quod eam exterminat. parte. 5. folio. 70. H.

Nascuntur peruersi de sanctis & bonis viris, & ecõuerso boni de malis. Et de hoc figura. parte. 2. folio. 70. H.

Naso odores fœtoresq; discernimus. par. 1. folio. 242. E.

Nat Natale solum diligere naturale est, & nihil patria dulcius. parte 4. folio. 121. F. Interl.

Natalis sui diem soli Herodes & Pharao leguntur celebrasse, & vterq; solennitatem sanguine fœdasse. parte. 5. folio. 100. E.

Nati sumus cum concupiscentia, anteq; nostra debita addamus, de illa damnatione, quia nascimur, morimur. par. 6. fo. 231. E. F.

Nati sumus omnes in peccato & ex carnis delectatione concepti, culpam originalem nobis contraximus. parte. 1. folio. 151. A.

Nati in deserto de filijs Israel fuerunt incircuncisi. Et quomodo fuerunt circuncisi. Et vtrum secundò circũcisi fuerint: Et an homo possit bis baptizari. parte. 2. folio. 8. F.

Natio filiorum Israel dicta est grandis, non numero vel corporali quantitate, sed dignitate. parte. 1. folio. 335. C.

Natiuitas impeditur dupliciter. Vno modo quando fœtus moritur post animationem. Alio modo ante. parte. 3. folio. 12. C.

Natiuitas prima siue carnalis ex Adam & Eua, est ad mortem. Natiuitas secunda siue spũalis, quæ ex deo & ecclesia, est ad vitam. parte. 5. folio. 194. F.

Natiuitas Christi ostensa est pastoribus, hominibus simplicibus, non curiosis: nec sapientibus parte. 5. folio. 129. H.

Natiuitatis diem Pharao & Herodes celebrauerunt, quia ex hora natiuitatis se reges fuisse putauerunt. parte. 1. folio. 106. A.

Nathan qui & Ionathan, & vbi propheta vocatur, Nathan scribitur, non Ionathan. parte. 2. folio. 191. E.

Nathanael quare non fuit vocatus ad apostolatum. cum à Christo super alios commendatus fuit. parte. 5. folio. 191. F.

Nathinnei portabant ligna & aquas ad locum diuini cultus. parte. 1. folio. 242. D.

Natura mater omnium est. Sub hac omne genus hominum (s. iustorum & peccatorum) est septem diebus. i. præsentis vitæ seculo oportet eum sustinere iura naturę, sed octaua die resurrectionis sub hac matre non erit. parte. 1. folio. 254. E.

Naturis dedit deus, vt etiam ex his hæc fieri possent, non vt in naturali motu haberent. Habet autem in se absconditas quorundam futurorum vel factorum causas, quas rebus conditis non inseruit, easq; implet, non opere prouidentiæ, quo naturæ subsistunt, vt sint: sed quo illas administrat, vt voluit, quas vt voluit condidit. parte. 1. fo. 38. E.

Naturæ omnis cursus habet naturales leges, secũdum quas & spiritus vitæ habet appetitus suos quodammodo terminatos, & elementa mundi corporei diffinitam vim qualitatemq; suam, quid quodq; valeat vel non, quid de quo fieri vel non parte. 1. folio. 38. E.

Natura id est quod deus facit, & nihil facit contra naturam, sed contra consuetam nobis. parte. 6. folio. 26. A. Item parte. 1. folio. 36. A.

Natura, mater dicitur, & cõsuetudo, soror, & quare. Vel vermes dicuntur: & quare parte. 3. folio. 38. E.

Natura, in homine dicitur illa quæ ad imaginem & similitudinẽ dei facta est. Alia omnia quæ sunt in homine, inferiores partes hominis sunt, & quodammodo extra hominem. parte. 5. folio 187. A.

Natura humanæ mentis, quæ ad imaginem dei sine peccato (qualem Christus assumpsit) solus maior est deus. parte. 6. fo. 137. B.

Natura humana super omnes alias creaturas inferiores est specialiter à verbo illustrata. parte. 5. folio. 186. F.

Natura humana non solum coniuncta est deo per cognitionem & amorem sicut in alijs, sed etiam per realem vnionem. parte. 5. folio. 188. B.

Naturæ tres in suppposito filij sunt vnitæ per incarnationem. s. natura diuina, anima rationalis, & caro Christi purissima. parte 4. folio. 292. C.

Natura humana in incarnatione filij est exaltata, & fuit minorata in passione eiusdem. parte. 6. folio. 137. D.

Natura humana Christi secundum se accepta est minor angelica, tamen inquantum vnita diuinitati in suppposito filij, est effecta excellentior. parte. 6. folio. 104. H.

Natura humana primò fuit producta in vnico individuo, & in sexu virili, propter quatuor rationes, & assignãtur. p. 1. fo. 28. H.

Natura specialis præstat corporeæ, quam mouet, regit, sensificat &c. & vicina est substantiæ dei. parte. 3. folio. 302. B.

Natura spiritualis ad creatorem conuersa, formatur & illumina tur. parte. 1. folio. 23. A. Interl.

Ad naturam diuinam referuntur quandoq; hæc nomina, lumen, gloria, quandoq; ad personam. parte. 6. folio. 134. A. B.

Naturæ aliqua sunt possibilia, & aliqua sunt impossibilia naturæ possibilia tamen deo. Et ista sunt in duplici gradu &c. parte. 4. folio. 291. F.

Natura corporea tota administratur angelica custodia, & maximè motus orbium, quę quidem custodia intelligitur per cherubin. parte. 1. folio. 43. H.

Natura humana longo tempore & tractu indiget nutritione parentũ, anteq; necessaria sibi possit acquirere. parte. 3. fol. 370. G.

Natura quare prouidit alijs animalibus de auxilijs ad vitam conseruandam, vt de cornibus & vngulis & alijs huiusmodi ad sui defensionem, & non hominibus. parte. 6. folio. 49. D.

Natura quare non potuit prouidere homini de tegumento & defensione, sicut animalibus. parte. 5. fo. 26. H.

Natura quę est sagax emittit impuritatẽ alimenti susceptí, & retinet purum ad corporis nutrimentum. parte. 5. folio. 103. C.

Natura sicut non deficit in necessarijs, ita autor naturæ non deficit, per prophetas nunciando ea quæ sunt necessaria cognosci, & non possunt via humana sciri. parte. 4. folio. 362. B.

Natura & ars sicut in operibus suis procedunt de imperfecto ad perfectum, ita in processu diuinarum reuelationum & promissionum. parte. 1. folio. 68. C.

Naturæ rectitudo quo ad quid in baptismo reformatur, & quando integrè, & q; differenter ad rectitudinem protoplastorum instaurabitur. parte. 6. folio 14. A.

Naturæ bona quadruplicia sunt. s. claritas intelligentię, capacitas memoriæ, viuacitas sensuum exteriorum, & integritas & sanitas mẽbrorũ, quibus homo põt bñ & male vti. pte. 5. fol. 166. D.

Naturæ irreuerentia attenditur in prohibendis gradibus in matrimoniali contractu. parte. 2. folio. 22. G.

Naturæ conditione non est, q; prauum sapit mulier, sed accidentis stultitiæ est parte. 3. folio. 9. F.

Naturæ conditor non est iniquus iudex culpæ, & impie non flagellat, qui mira ex nihilo fecit. parte. 3. folio. 15. F.

Natura plus valet apud pũ mentem, quàm notitia. parte. 3. folio 59. A.

Natura humana etiam inter vitia bona est. parte. 6. folio. 65. E.

Naturale desiderium hominum est, relinquere post se prolem, in qua quodammodo maneant. parte. 3. folio. 57. D.

Naturale est ortis infantibus primum vmbilicum præscindi, deinde ad diluendum sanguinem aqua lauari, tertio humorem paruulorum sale siccari. parte. 4. folio. 230. F.

Naturale est in possessionum emptione lætari, in venditione lugere, sed

gere,sed in captiuitate vanum est vtrun que. parte.4.fo.221.B
Naturale est, vt omnes qui volunt rem ei comparare, ex eis reb⁹. sumant comparationes quas sunt experti & in quibus nutriti. parte.4.fol.358.G.& sequenti.A.
Naturalis cursus rerum est quædam motio creaturę ad prȩceptū diuinum.parte,3.fol.76.D.G.
Naturalis consuetudo est assurgere maioribus.parte.1. folio.94. F.Interlinearis.
Naturalis historiæ scriptores tam bestiarum & volucrum quàm arborum & herbarum principes apud Grȩcos sunt Aristoteles & Theophrastus:apud nos Plinius secūdus.pte.4.fo.136.A.
Naturalia sicut in dæmonibus remanserunt, ita in damnatis hominibus.parte.4.fo.257.B.
Naturali ratione multa non sunt inuestigabilia nobis ad plenū, licet & philosophi de causa istorum aliqua dixerunt in generali,tamen hoc fuit obscurè & imperfectè.Et quædam fiunt si aliquis nō vidisset,nullo modo crederet dicenti:vt quòd de aqua tam molli,glacies dura fit.parte.3.fol.72. D.
Naturali dono plerique sunt casti, patientes, modesti, liberales, iusticiæ,& sapientiæ amatores,orationibus, & eleemosynis instantes, & non habentes legem quæ lsgis sunt faciunt. parte. 2. folio.241.E.
Nau Nauigator dicitur institutor,& quare.parte.3.fol.339.F.
Nauigationis vtilitas duplex est.parte.3..fo.380.H.
Nauis institoris per eū oneratur mercimoniis, quę in patria sua abundant,& per mare portat:vt venditis quę attulerat, chariora domum reportet.parte.3.fol.339.F.
Naum sub quo rege, & quando prophetare cœpit, & quando prophetiam conscripsit.parte.4.fo.385.B.C.
Naum vaticinium habuit contra Niniuem & Assyrios, qui decē tribus (quæ vocātur Israel) vastauerunt. parte.4.fol.389.G.& folio.390.F.
Naum prophetauit de subuersione ciuitatis Niniuitarum,postea quàm ad vomitum redierunt.parte.4.fol.385.F.
Nautarum operatione aquæ sæpius illustrantur, qui in profundo mersi(misso ex ore oleo)aquas sibi illustrāt.par.1.fo.24.B.
Naz Nazareni dicebantur Christiani aliquo tempore pro opprobrio parte.6.folio.203.E.
Nazareni etiam dicti sunt quidam hæretici,qui Christum filium dei credunt de Maria natum,passum etiam & resurrexisse, omnia veteris legis mandata custodientes: sed dum volunt Iudæi & Christiani esse,neutrum sunt.parte.6.fo.203.E.
Nazareth vicus est in Galilæa iuxta montem Thabor. parte.5. folio.16.E.
Nazareus vouet semetipsum, & hoc votum est super omne votum.parte.1.fo.317.F.
Nazarei fuerunt aliqui ad totum tempus vitæ suæ,alij verò fuerunt nazarei ad tempus determinatum:& isti voto peracto rebdibant ad vitam communem aliorum.parte.1.fol.274.D.
Nazare⁹ in veteri lege qui & vnde dicebant.parte.3.fo.286.B.
Nazarei nusquam in propheticis scripturis legitur, nisi tātum in vno loco.parte.3.fol.286.C.
Nazare⁹ & Nacareus habent differentiam, & quam. parte.3.folio.286. C.
Nazarcum Iudei Christū vocant in scripturis suis mendaciter improperātes,& nō Nazareū, ad excludendum ab eo Nazareita temq̄ significat cōsecrationē,& sactificationē.parte.3.fo.286.C.
Nazareus vocabitur,vt allegat Matthęus, vnde originaliter hęc habeatur autoritas.parte.5.fol.13.D.Item parte.3.fo.286. B.C.
Nazareorum votum,in aliquibus erat perpetuum,in aliquibus temporale.parte,1.fo.274.D.
Nazarei tempore suæ consecrationis non poterant radi,sed Sanson fuit consecratus per totam vitam suam.parte.2,fo.48.G.
Nazareorum oblatio in complerione vori sui fiebat p triplex sacrificium,& quæ fuerunt.parte.1.fol.275.D.
Nazarei quare capillos crescere permittebant:Et quando radere licebat.parte.1.fol.275.C.
Nazarei capillos nutriunt,& voto completo radebantur, & capillos in ignem sacrificij ponere iubentur. Vide mysticationē. parte.3.fol.8.B.Item parte.4.fo.361.A.Item par.1.fo.275.B.D
Nazareus per totam vitam suam debebat legem seruare Nazareorum,& omnibus diebus vitę suæ:mater autem vsque ad natiuitatem pueri tantum.parte.2.fol.49.B.
Neb Nebo mons esse dicitur in terra Moab contra Iericho supra Iordanem in supercilio Phasga iuxta montem Phogor,à quo circa eum regio vsque nunc Phasga appellatur.parte.1.folio.371 E.G.& folio.377.C.
Nebula,pinguedo aeris est parte.4.fo.363.F.
Nebula implens domum domini in parte quomodo intelligitur. quòd dominus dicitur hab tare in ipsa nebula.pte.2.fo.144.D
Nebula quomodo regebat totam terram in formatione rerum. parte.3.folio.411.C.
Necessaria procurare vitæ pro se, familia, & vxore sicut ad virū Nec pertinet, ita in domestica vita mulier subditur viro.parte.1.folio.43.D.
Necessaria sibi suisq̄,si quem iustorum aliquis viderit procurare,non debet scandalizari, nec iudicet eum de crastino cogitare.parte.5.folio.27.F.
Necessarium est aliquid ad salutem,nō ex natura sui,sed propter prȩceptum dei vel prælati.parte.5.fol.225.B.
Necessariorum duo sunt genera: Vnum quo emuntur necessaria Aliud,ipsa necessaria.parte.5.fol.36.E.
Necessaria sumere à subditis permisit dominus, non iussit.parte 6.folio.45.E.
Necessitates præsentis vitę sūt arma ferrea,que dure premunt,& vitam inopis insequuntur.parte,3.fo.43.B.
Necessitates sunt infinitæ,nescire cor alterius: suspicari non bene de amico fideli,vel bene de infideli:nescire qualis cras eris,nolle mori,& tamen mori:sequi veteres cōsuetudines. p.3.fo.126.A.
Necessitas institutionis matrimonij fuit duplex.s. procreatio prolis,& culpæ remedium.parte.6.fo.42.B.C.
Necessitas facit aliquid licitum,quod alias esset licitum .parte.5. folio.41.C.
Quod necessitate fit cito soluitur:quod voluntate perseuerat.parte.4.folio.341.A.
Necromantia secundum eius interpretationem est diuinatio per mortuos.parte.2.folio.95.B.
Necromātici qui timore pœnę corporalis impediūtur suam docere doctrinam pestiferam in publico, sed eam docēt in suis cōuenticulis in occulto significantur per Balaam.pte.1.fo.308.D.
Nectanebus per illusionis magicas sub specie Hammonis dei Libyæ cognouit matrem Alexandri magni,& eum genuit. parte 4.folio.415.D.
Neemias.1.consolator.O vtinam vt aliquis in dieb⁹ nostris â do Nee mino veniens, mores nostros cōpescat, & prȩcordia nostra ad amorem diuinum accendat,& manus nostras à proprijs volup tatibus auertens, ad construendum Christi conuertat ciuitatē. parte.2.folio.259.E.H.
Neemias dictus est Atherſata.& quare.parte.2.fo.242.F.
Neemias sic excussit sinum suum orādo,quòd sic euacuaretur bonis suis,& eijceretur de communitate populi quicunque non consensisset verbo & facto in remissione ablatorum. parte. 2. folio.260.C.
Negare nomen Christi vel fidem semper est peccatum mortale. Neg Similiter & nō confiteri,seu tacere aliquādo est peccatum mortale.parte.5.fol.38.C.
Negat nonquam proximo quod necessarium conspicit,qui verè compatitur.parte.3.fol.57.F.
Negationes diuini auxilij intelligēdę sunt sub conditione.s.si nō verè pœniteant illi qui sunt in afflictione positi. pte.1.fo.45.C.
Negatio postposita huic signo vniuersali omnis, æquipollet signo vniuersali negatiuo,vt omnis non, valet, nullus.parte.5. folio.74.D.
Negatio Petri fuit.triplex.parte.5.fol.82.B.C.
Negatio Petri prima & secunda facta ad vocem ancillæ est:sed tertia ad vocem multorum existentium prope ignem. parte.5. folio.237.B.C.
Negligens non sis de paruo peccato,quoniam vnum peccatum aliud gignit.parte.1.fol.315.F.
Negligentes qui & quare sic dicuntur.parte.6.fo.159.B.
Negociationis vicia hominis sunt,non artis, quę sine his agi possunt.parte.3.folio.185.B.
Negociatores qui de regno in regnum discurrunt,libere post passionem domini transierunt de Aegypto in Assyrios, & Aegyptij in Assyriam.parte.4.fol. 41.A.
Nogocio cuilibet requiritur tempus debitum ad hoc quòd bene fiat:quia conditio temporis est quædam circunstantia actus debiti.parte.5.fol.27.G.
Negocia terrena,qui & quales, qñ & quo mō doni spiritualibus dotatu tractare debēt.parte.6.fo.40.E.F.Itē pte.3.fo.394.F.
Negocijs secularibus qui implicatur, & à terranō leuatur,significatur per struthionem.parte.1.fol.346.F.
Negotia terrena per Babylonem signantur,quæ semper confusa sunt,victis Aegyptū affligētia & Chaldęom.pte.4.fo.173.F.
Nem Nemo mundus à sorde,neque infans cuius est vnius diei vita Cuius hoc verbum sit.parte.6.fo.229.C.

Nemo repente fit summus.parte.4.fo.268.E.Item parte.2.fo.269 B.Item parte.1.fo.187.D.& fol.196.C.

Nemo deum cadens adorat.Dæmones autem & idola adorant cadentes.parte.4.fol.299.E.

Nemo propriè seipsum habere charitatem dicitur, sed dilectione se in alterum tendit, vt esse charitas possit.parte.4.fo.445.E.

Nemo quantum profecerit, nisi inter aduersa cognoscit.parte.3. folio.62.F.

Nemo sapienter facit quod non intelligit. pte.3.fo.152.A

Nemo sibi innotescit, nisi tentatus.parte.3.fol.170.A.

Nemo cum multum profecerit, dicat: Mihi sufficit: exiuit enim de via ante terminum.parte.3.fol.266.H.

Nemo ita piger est, vt vel comedẽdo manum ad os ducere laborem putet.parte.3.fol.327.F.

Nemo peruenit ad præmium, nisi qui per robur mentis fiduciã spei tendit ad cæleste præmium.parte.2.fol.212.A.

Nemo cogitur spirituale donum accipere, filios vult deus, non seruos, voluntatem vult, non necessitatem.parte.2.fo.306.A.

Nemo altera lingua quemlibet vocans, etymologiam vocabuli sumit ex altera.parte.1.fol.68.F.

Nemo bona facit, in quo fides non præcessit.pte.1.fo.148.A.

Nemo est cui saltem pauci non remaneant capilli. parte. 1. folio.237.G.

Nemo cognoscens deum ad eius regnum ingreditur, nisi prius bene operetur.parte.1.fol.167.A.

Nemo nouit filium, quomodo intelligitur.parte.5.fol.40.D.

Nemroth quomodo interpretatur, & quid per illum figuratur. parte.4.fo.382.A.Item parte.2.fol.190.A.

Nemroth vt dicunt omnes Hebræi, erat binomius, & fuit dictus Amraphel, rex Sennaar. parte.1.folio.60.C. Et etiam Chodorlahomor.fo.62.H.& fol.63.D.

Nemroth induxit posteritatem Noe ad faciendum ciuitatem, & turrim Babel contra dominum, & erat robustus venator.i. oppressor hominum.parte.1.fol.57.H

Neo Neomenia vnde & quid dicitur.parte.4. folio.5.G. & folio.108. E.Item parte.3.folio.206.A.Vide in Tubarum festum.Item. pte.1.folio.315.C.D.

Neominiæ festum in Festum neomeniæ.

Nep Nephol dictio hebraica, est verbum, quia significat idem quod cecidit: pro quo translator noster posuit, obijt: & significat idem quod tentorizauit vel tentorium fixit. p.5.fo.83.H.

Neptalim nomen æquiuocum est ad significandum vnam tribũ de duodecim tribubus Israel. Et ad significandũ quandam Galileę ciuitatem, de qua fuit Tobias.parte.2.fo.283.G.

Neprem accipere in vxorem, an liceat, & an sit contra legem naturæ. Et quòd liceat probatur de Abraham qui accepit Sarai filiam fratris sui Aram.Item de Othoniel &c.parte.2.folio.22.G & folio.23.D.

Neq Nequitia quando dicitur.parte.6.fol.6.E.

Nequitia subito oborta mutat nonnullos ad perpetrandam nequiciam, sed tamen humana verecundia reuocat. p.3.fo.40.B.

Nequitiam praui operis sanat occultum vulnus doloris. parte.3. folio.329.A.

Nequitia reproborum, triturę more, electorum vitam quasi grana à paleis separans, premit vt purget.parte.3.fo.65.E.

Nequitiam admissam nonnulli plãgunt & confitendo proiciunt: quam tñ post confessionẽ dum appetunt, resummunt. Et assimilãtur cani.parte.3.fo.334.B.Item parte.6.fol.226.E.

Nequitię spirituales subtiliores sunt:& pl' valet ad decipiendum, quàm infirmitas ad sustinendum.parte.1.fo.340.B.

Peior est in nequitia nocens, quàm non proficiens. parte.1. folio 104.A.Interlinearis.

Ner Ner quomodo dicitur pater & frater Cis, patris Saul.parte.2.fol. 198.E.& folio.199.E.

Nero quot annis imperium tenuit, & quæ sub eo gesta sunt.parte.4.folio.460.F.

Nero ex crudelitate matrem propriam, vxorem, fratrem, & sororem, & Senecam suum præceptorem fecit occidi.parte.6.folio.249.C.

Neronis anno vltimo id est.xxx. post passionem domini, martyrium passi sunt Petrus & Paulus.parte.6.fol.191.A.

Neroni attribuitur prima persecutio ecclesiæ respectu imperatorum, & quare.parte.6.fol.249.C.

Nero nequissimus, quem rex regum exaltauit ad sublimitatem imperij Romani, significatur per Aman.parte.2.fo.308.D.

Nesf Nescire dei, reprobare est.parte.3.fo.6.F.

Nescire ignorantia est, scire noluisse, superbia est.p.3.fo.64.G.

Nestorius in Feliciana hæresi.

Nicodemus quomodo interpretatur, & qui per eum figurantur. Nic parte.5.folio.194.E.

Nicodemus quare nocte venit ad Christum. Ibidem.

Nicodemus de pluribus doceri meruit per Christum. Ibidem.

Nicolaitarum hæresis quæ fuit.parte.6.fol.243.F.

Nicolaus de Lyra commendatur, & etiam notatur.parte.1.fol.6. D.& fol.7.D.& fol.8.F.G.

Nicolaus de Lyra ponit datam annorum domini ad tempus suum quo vixit, & postillam scripsit.parte.4.fo.53.D.& fol.75.B. & in alijs plurimis locis.

Nicolaus de Lyra in sua postilla literali de doctoribus recentioribus allegat Alexandrum de Ales.parte.4.fol.57.H.& fol.75. D.Albertum magnum.parte.4.fol.295.G.&c.Sanctum Thomam Aquinatem.parte.4.fo. 101.D. Sanctum Bonauenturã. parte.3.fo.349.D.&c. Bartolomçum in de proprietatibus rerũ. parte.2.fol.147.C. Librum catholicon. parte.4.fol.62.G.&c. Henricum de Gandauo.parte.1.fo.370.D.

Nicolaus de Lyra recedẽs ab opinione beati Hieronymi in quodam dicto, excusationem assignat.parte.5.fo.5.B.Item parte.4. folio.111.G.& folio.345.D.& folio.351.F.& 353.D.E.G.Item pte.3.folio.153.H.

Nicolaus hæreticus vxorem pulchram habens illam exposuit illicitis vsibus dicens. Vxores esse communicandas, sicut alias res. Alibi dicitur, quòd ipse vixit sanctè, & castè sed alij incontinẽtes hoc diexrunt.parte.6.fol.243.F.

Nigredo capillorum attestatur fortitudini & iuuentuti. parte.3. Nig folio.363.G.

Nihil tam periculosum quàm glorię cupiditas & iactantia, & ani Nih mus conscientia virtutum tumidus.parte.1.fol.324.F.

Nihil eo vanius qui putat plus valere nũmum, quàm deum. parte.3.fol.159.F.Interf.

Nihil voluptuosum, nihil suaue placet deo: sed quod habet aliquid mordacitatis & seueritatis.parte.1.fo.217.F.

Nihil sine causa fit super terram, & in magna dei republica, nihil sine prouidentia dei fit.parte.4.fo.183.B.Item par.3.fol.1[illegible].H.

Nihil homini, hominem proximius est.parte.4.folio.236.F.

Nihil vita carens comedit.parte.4.fo.330.E.

Nihil leone fortius, nihil panthera velocius.pte.4.fo.339.F.

Nihil bonum nisi virtus, nihil malum nisi vicium.pte.4.fo.28.F

Nihil nos certius habere credimus, quàm quod in sinu tenemus. parte.3.folio.41.F.

Nihil mundi cupe, magna'est securitas.parte.3.fo.59.E.

Nihil tutum apud amatores mundi, qui mutabilia sequuntur,& illis mutantur.parte.3.fol 400.A.

Nihil laboriosius quàm terrenis desiderijs æstuare: nihil quietius quàm in seculo nihil appetere.parte.1.fo.141.A.

Nihil grauius quàm visione dei priuari.parte.1.fo.370.E.

Nihil quomodo exponitur in illo dicto. Sine ipso factum est nihil &c.& quomodo Manichæus intellexit.pte.5.fo.186.C.

Nilus qui & Geon fluuius immensus per Ethiopiam veniens, & Nil per Aegyptum fluens, antequam diuideretur magno sonitu p montana descendens: sonitum similem sonitui alarum grandium auium dabat.parte.4.folio.38.C.Item parte.3.folio.413.A Item parte.1.fol.37.A.

Nilus ingreditur mare mediterraneum, transiens, per Aegyptũ. parte.4.folio.29.H.

Nilum Alexander magnus in septem riuos diuisit, qui ante immeabilis erat.parte.4.fol.29.F.

Nimis solet poni pro plus quàm oportet, sed & pro valde.parte Nim 3.fol.251.A.& fo.254.H.& fol.162.F.& fo.274.F.

Ningere tempore messis videtur importunum.par.3.fo.333.B. Nin

Niniue vrbs est Assyriorum, & sunt duæ.parte.3.fo.373.A.

Niniue ciuitatis circuitus, quomodo tribus diebus perficiebatur parte.4.folio.375.G.H.

Niniue quando & quotiens & sub quibus, & per quos euersa fuit.parte.4.folio.385.C.

Niniue pulchras puellas aliarum gentiũ captas exponebant pro stibulis pro precio: & idem faciebant de pulchris iuuenibus in vicio Sodomitico.parte.4.fol.388.C.

Ninus rex conditor Niniue, fuit inuentor idolorum, quomodo & quale idolum.parte.5.folio.54.B. & folio.37.E. Item parte 4.fol.72.E.F.Item parte.3.fol.381.C.D.Item parte.2.fo.292.E Item parte.1.fol.304.F.G.

Niuis thesauri dicuntur exhalationes humidæ.pte.3.fol.71.H. Niu

Nobilitas sola est, quæ animum moribus ornat. parte. 4. fo- Nob lio.429.H.

Nobilitas generis prouenit ex generatione, nobilitas verò virtutis ex operatione, quantum ad virtutes acquisitas, & ex datione diuina

diuina quantum ad infusas.parte.4.folio.468.G.
Nobilitas morum & generis quãdo altera alteri copulatur,quasi gemma carbunculi in ornamento auro sociatur.parte.3.folio 353.B.
Nobilitas generis quantum est de se,videtur ipsis nobilibus quãdam necessitatem imponere,ne à maiorum suorum probitate degenerent.parte.1.folio.330.G.
Noc Nocendi voluntas inest cuiq; à se,sed potestas à deo.parte.1.folio.40.B.
Nocendi cupiditatem malicia hominum per se habet: potestatem autem si deus non dat,non habet.parte.6.folio.28.A.Item parte.3.fo.130.E.
Nocendi potestas datur improbis,& quare.parte.6.folio.28.A.
Nocentes deus excruciat,sed vt pater tormentis clementiam miscet.parte.4.folio.208.F.
Nocere nil potuerunt creata,si causa non fuisset,vel terrendorũ puniendorumq; viciorum,vel probandæ & perficiendæ virtutis.parte.1.folio.27.G.
Nocent plus in membris detrahentes Christo,quia animas credi turorum interficiunt,quàm qui carnem eius mox resurrecturã peremerunt.parte.3.folio.249.E.
Nocet homo duobus modis,videlicet si facit miserum,& si deserit miserum.parte.3.folio.334.F.
Noctis cti.ctem.cte.&c.in Nox.
Nocturnis tribusin matutinis,representantur tres vigiliæ noctis,& dicebantur nocturni diuisim secundum tres vigilias.parte.6.folio.56.F.
Nocturnum tempus propter eius quietudinem magis est aptum ad percipiendum ea quæ reuelantur,quàm diurnum quod inquietatur tumultibus actionum humanarum.parte.5.fo.15.D.
Nocumenta sunt quatuor quæ nocent proximis,scilicet superbia astutia,mala manifesta,& persecutio aperta.part.6.fo.27.G.H.
Noe Noe dicitur perfectus in generationibus suis,hoc dupliciter exponitur.Vno modo ad diminutionem laudis suæ,alio modo ad augmentum laudis suæ.parte.1.folio.50.G.& folio.291.D.
Noe dicitur dedisse requiem hominibus,non propter reparationem seculi post diluuium,sed quia ante tempus Noe homines multum laborabant in agricultura,quia proprijs manibus tantum colebant terram:sed Noe adinuenit artem arandi,in qua plus laborant animalia quàm homines.parte.1.folio.49.D.
Noe quingentorum annorum erat quando cœpit generare,& quare tantum tardauit,cum præcedentes eum circa centesimũ annum generauerunt.parte.1.folio.49.G.
Noe sexcentorum annorum erat,quando diluuium inundauit.parte.1.folio.53.D.
Noe an timere habuit,quod mali homines illius temporis interficerent eum,si viderent ipsum intrare arcam.parte.1.fol.52.D.H.& folio.53.G.
Noe cum filijs suis seorsum ingressus est arcam,& vxores eorum seorsum:sed mixtim viri cum mulieribus egressi sunt,& quare.parte.1.folio.53.A.B.D.& folio.55.A.B.
Noe intra arcam existens,non potuit extra ostium bituminare: sed dominus suppleuit quod homo non potuit.part.1.fo.53.G.
Noe ad hoc misit coruum de arca,vt per suum reditum haberet aliquod signum de siccatione aquarum,quod non obtinuit,& sic emisit columbam.parte.1.folio.54.H.
Noe sicut ingressus fuit arcam de mandato domini,ita expectauit dominium,ad egrediendum secundum mandatum eius.parte.1.folio.55.A.
Noe annum fecit in arca,& ipsa die qua ingressus fuerat,egressus est.parte.1.folio.54.F.& folio.55.A.
Noe ædificauit altare domino,& obtulit sacrificium,odoratusq; est dominus &c.in quo ostenditur acceptatio diuina,& per consequens Noe bonitas & deuotio declaratur.parte.1.folio.55.C.
Noe post diluuium inebriatus est,quia forte nesciebat vino posse inebriari,nec ante diluuium leguntur homines vino vsi.parte 1.folio.56.E.
Noe adhuc viuẽte ex tribus filijs suis nati sunt quatuordecim milia virorum & centum,extra mulieres & paruulos,habentes super se duces &c.parte.2.folio.190.E.
Noe vixit Nongentis quinquaginta annis.parte.1.folio.57.A.in textu.
Noe ex fide quinq; fecit.parte.6.folio.155.D.
Noe,Daniel & Iob,quare plus inducuntur ad protectionem terræ ab ira dei,quàm Abraam,Isaac,Iacob,& Moyses,& cæteri.parte.4.folio.229.E.& folio.230.B.C.
Noema soror Tubalcaim adinuenit lanificium ad faciendumvestes,cũ prius homines pellibus animaliũ tegerent.par.1.fol.46.F.
Nolite cogitare de crastino,hoc Christus dixit,sed lex iubet ne cogitent de tribus annis.parte.1.folio.259.A.
Nol
Nomen duplex est.Vnum impositionis,aliud naturæ.parte.4.folio.20.B.
Nom
Nomina imponuntur à proprietatibus rerum,& hoc contingit multis modis.parte.5.folio.130.H.
Nomina omnia Hebraica sunt indeclinabilia,sicut apud nos cornu & gelu.parte.4.folio.161.G.& folio.276.B.& folio.23.G. Item parte.2.folio.215.D.
Nomina propria Hebraica quando transferuntur ad latinũ,frequenter accipiunt hanc syllabam us,in fine,vt Saul Saulus,Iacob Iacobus,Iair Iairus &c.parte.5.folio.148.D.Item parte.4.folio.443.C.
Nomina propria Hebræa frequenter variantur in principio vel in fine.parte.2.folio.218.C.Item parte.1.folio.298.F.& fo.190.H.Item parte.4.folio.42.H.
Nomina Hebræa scripta literis Latinis minus propriè scribuntur communiter.parte.1.folio.264.H.
Nominibus pluribus nominatur in sacra scriptura frequenter eadem persona.parte.2.folio.190.H.Et per hoc possunt solui dissonantiæ apparentes.folio.198.H.& fo.270.A.B.Item notabiliter parte.1.folio.100.A.
Nomen plurale apud Hebræos sine additione positum signat binarium.parte.4.folio.285.G.Item parte.5.folio.174.G.
Nomen dei tetragrammaton secundum doctores Hebræorum, est appropriatum summo creatori,& ideo non potest conuenire alicui homini puro,& propter sui sanctitatem nullus audebat nominare nisi soli summi sacerdotes:nec tamen vbiq;,sed tantum in templo in benedictionibus fiendis:ideo loco huius nominis pronunciatur,Adonai.parte.4.folio.142.B.D.& fo.301.H.Item parte.3.folio.123.H.Item parte.1.folio.135.F.
Nomen domini tetragrammaton non dicitur(vt aliqui dicunt) de deo tantummodo,sed etiam de alijs,& ostenditur inualidũ hoc dictum.parte.4.folio.142.D.F.& folio.144.B.C.
Nomina aliqua quæ de deo dicũtur,aliqua dicuntur per respectũ ad creaturas,alia dicuntur de deo per modum qualitatum circa diuinam essentiam,alia per modum quantitatum &c.parte.1.folio.135.F.Item parte.6.folio.276.H.
Nomina dei quare in scripturis manifestantur,si illi qui nominãtur,puniuntur.parte.1.folio.258.A.
Nomen dei vnum est:licet in præsenti nominetur à nobis pluribus nominibus:quia in cognitionem dei deuenimus ex perfectionibus creaturarum,quæ sunt plures & distinctæ.Sed in patria videtur per seipsum immediate,& sic nominatur vno simplici nomine ab vna simplici perfectione.parte.4.folio.421.G.
Nomen donauit deus Christo quod est super omne nomen,an secundũ quod deus,vel an secũdũ q; homo.par.6.fo.100.B.C.
Nomen domini quis & quomodo polluere dicitur.parte.4.folio.279.E.F.
Nomine suo aliquem vocari,indicium est familiaritatis.parte.5.folio.181.E.
Nomen quories hominibus à deo vel imponitur vel mutatur singularis meriti est indicium.parte.5.folio.113.E.Item part.4.folio.144.A.& folio.295.A.Item parte.2.folio.25.E.F.
Nominis mutatio facta à deo,semp iacta est ex aliqua gratia speciali.parte.5.folio.190.H.
Nomine alio voluit dominus apostolorum principem vocari,& quare.parte.5.folio.35.E.& folio.141.B.
Nomina quædam gentium vel principum,sicut ad angelos malos referuntur,ita quæ de sanctis viris & de gente religiosa scribuntur,ad sanctos angelos referuntur.parte.1.folio.294.F.
Nomina digna possunt imponi indignis ratione officij,vt instrumentis diuinæ præsidentiæ & correctionis.Et sic potest dici sanctus ex officio,immo sanctissimus,ex personalibus vicijs indignus.parte.4.folio.213.G.
Nomen idem in sacra scriptura ex diuersis proprietatibus,non solum accipitur pro diuersis,sed etiam aliquando pro contrarijs sicut deus leo dicitur ratione magnanimitatis. Etiam diabolus leo dicitur ratione rapacitatis.parte.3.folio.363.D.
Nomen in promotione alicuius ad dignitatem potest mutari, exemplo Christi,qui eligens apostolos imposuit eis nomina. parte.5.folio.141.B.
Nomina si bene imponantur,à proprietatibus rerum imponi debent;& aliquando ex tempore,vel ex cognatione,vel ab cuctu vel qualitate,vel dono dei gratuito.parte.5.folio.130.H.
Nomen Abrahæ mutatũ fuit,quando constitutus est pater multarum gentium.parte.1.folio.68.C.
Nomen Iacob mutatum est,ad designandum transitum ipsius

Index in Glos. ordi.

Iacob de vita actiua in vitā contemplatiuam.par.1.fo.99.C.D.
Nomen quando duplicatur, vt Iacob Iacob, est signum diuinę dilectionis.parte.1.folio.112.H.
Nomen commune est Adam apud Hebræos, significans idem qp homo: sed tractum est ad significādum primum hominem.' parte.3.folio.423.F.
Nomen Israel & Iacob communicantur gentilibus ad fidem conuersis.parte.4.folio.77.C.
Nomen Israel secundum rem & veritatem transit ad populum in Christo regeneratum, & per consequens nomina duodecim tribuum Israel, ad duodecim apostolos noui Testamēti, qui correspondent, xij. patriarchis.parte.6.folio.251.C.
Nomen Iudæorum secundum veritatem significati, translatum est ad Christianorum gentem.parte.4.folio.260.G.
Nomina apostolorum duodecim dicuntur in fundamentis scripta, quia primò publicauerunt fidem Christi prædicādo, & pro ipsa moriendo.parte.6.fo.272.F.
Nomen hoc, alma, quid signat apud Hebræos.parte.4.fo.19.E. F.G. & folio.20.A.B. Vide etiam in Alma.
Nomen Iesus est nomen proprium, & appellatiuum.parte.4.folio.395.E.
Nomina electorum in libro vitæ dupliciter scribuntur. s. secūdū præsentem iusticiam, & secūdū prædestinationē.par.5.fo.153.G.
Nomina angelorum qui mittuntur in ministerium, variantur secundum legationes ad quos mittuntur.parte.2.folio.49.C.
Nomina locorum & gentium plerunq; solent vetustate mutari. parte.1.folio.285.A.
Nomina locis & gentibus reliquerunt filij Noe, à quibus populata est terra post diluuium: ex quibus postea mutata sunt plurima.parte.2.folio.189.H.
Nomen idem aliquando ponitur pro loco, villa, vel ciuitate, aliquando pro regione, sicut Mesopotamia, Babylon, Samaria. parte.6.folio.175.D.
Nomina multa mutata sunt. s. terrarum, villarum, & insularum, propter longitudinem temporis, & quia multa nomina sunt æquiuoca.parte.6.folio.206.B.
Nomina pro rebus aptantur, etiam apud gentiles & barbaros. parte.1.folio.318.F.
Nomina regum decem tribuum, & nomina regum duarum tribuum.parte.4.folio.333.A.
Nomina fortiū Dauid quot & qui fuerunt.parte.2.fo.122.G.
Nomen eius non delebitur ex Israel &c. potest intelligi, nō quod nomen eius puer accipiat, sed quia nō sine posteritate mortuus esse videbitur, & ideo permanebit nomen eius.par.1.fo.361.B.
Nomen gentes, communiter accipiē pro gentilibus, qui nō erant de filijs Israel, sed nomen populi, indifferenter accipitur pro Iudæis & gentilibus.parte.3.folio.151.F.
Non erunt tibi dij alij præter me: quare magis dictum est cū non sint tibi dij alij prēter me, cum absolutior sermo' videretur.parte.1.folio.163.E.
Non omnia possumus omnes.parte.1.folio.221.F.
Non auferetur sceptrum de Iuda, nec dux de fœmore eius, donec veniat qui &c. per Iudæos extorte exponendo defensatur, sed multipliciter improbatur.parte.6.folio.274.G.H.
Nor Normaniā quæ est pars Galliæ, accepit modum quo conuiuātes nimis importunè inducebant homines ad bibendum, à barbaris habitantibus prope polum articum.parte.2.folio.306.C.
Nos Noscę, vel scito teipsum, à quo primo adinuentum sit hoc dictū & quàm vtile sit.parte.4.folio.193.B.
Noscere deus quomodo dicitur.parte.3.folio.148.D.
Not Notarij & scribæ Christi sunt apostoli, eius verba signantes in tabulis cordis.parte.5.folio.46.F.
Noticia & amor faciunt familiaritatem cum aliquo.parte.5.folio 233.D.
Noticia per faciem designari solet.parte.3.folio.80.E.
Notitia & elegantia scripturæ, per faciem quæ est nobilior pars corporis designatur.parte.5.folio.121.C.
Notitia recipit nobilitatem ab obiecto.parte.3.folio.344.D.
Noticia occultorum, in occultorum noticia.
Noticia Christi triplex: vide in Christus.
Noticiam dei omnia intuentem quilibet diligenter consideret, & attendat ipsum vbiq; præsentem, & sic assurgat ad dei sanctorumq; eius reuerentiam.parte.3.folio.293.D.
Noticia fidei est ænigmatica, cognitio vero angelorū, qui cognoscunt res in verbo, est clara & absq; ænigmate.parte.2.fo.38.G.
Noticia quadruplex notatur de Christo in quatuor animalibus figurata.parte.5.folio.2.F.
Noticia patris & filij & spiritussancti, diffusa est per totum orbem per passionem filij diuulgatam. & per apostolorum prędicationem.parte.5.folio.227.G.
Noticia & amor impellentes ad aliquid agendum, spiritus similitudinarie nominantur.parte.6.folio.36.F.
Nouatianus & quidam alij hæretici, dicunt hominem post peNou catum non posse per pœnitentiam reformari in pristinum statum.parte.4.folio.355.E. Item nuptias damnant.parte.1.folio 236.E.
Nouale quid est.parte.4.folio.117.B.
Nouem ordines angelorum conuenienter possunt intelligi per nouem principes terrarū promissionis diuidentes.par.1.folio 325.H.
Nouercam nullus accipere debet in vxorem, quia hoc reuertitur in verecundiam patris, cum vir & vxor sint vna caro. parte.1. folio.357.C.
Nouitij vel de nouo professi, qui non sunt adhuc bene firmati, nō sunt mittendi inter seculares.parte.1.folio.334.E.
Nouitij in fide vel religione non debent hinc inde euagari, & per quid significentur.parte.2.folio.69.H.
In nouilunijs omnibus faciebant Hebræi festum, propter beneficium diuinæ gubernationis, & quare tunc.parte.3.fo.206.B.
Nouissimi dies, sunt dies messię, sic dicit Ra.Mo. gerundeñ. Secundum enim communem opinionem, nouissimi dies, dies Messię sunt. Et sunt verba notanda, licet frequenter malicioſe negent. parte.1.folio.120.A.
Nouissimi qui conuertentur iuxta finem mundi, possunt scabellum vocari.parte.2.folio.221.B.
Nouissimum accipitur dupliciter. s. simpliciter & absolute. alio modo respectiuè.parte.4.folio.8.F.
Nouum Testamētum confirmatum est per aspersionem sanguinis Christi, sicut & vetus per aspersionem sanguinis animaliū, vt figuratum correspōderet figurato.parte.6.folio.151.C.
Nouum Testamētum per prophetas est prophetatum: sed quod ipso nomine noui appelletur, in veteribus libris aut nusquam aut difficile inuenitur, prēter hunc locum &c.par.6.folio.148.B Item parte.1.folio.197.H.
Nouum Testamentum, in Testamentum nouum.
Nouit Christus solus, quid locutus est dominus ad Moysen. Nemo enim sic intellexit legem.parte.2.folio.21.A. Interl.
Nouitas vocum prophana, quando & quomodo prohibeatur parte.6.folio.123.E.
Nox quatuor vigilijs antiquitus distinguebatur in exercitibus.p. 5.folio.48.D. Item parte.3.folio.221.H. Nox
Noctis operibus qui dedicantur, vt sunt fornicatio, immundicia, idolorum cultus, & similia, per nycticoracem quæ nocte repit & operatur, significatur.parte.1.folio.346.F.
Nox horribilis est de se, sed multo horribilior est quando superuenit ventus procellosus & aer caliginosus.parte.3.folio.11.D.
Noctem inducere dominus dicitur & quomodo.par.3.fo.64.F.
Nocte exeunt bestiæ, & quærunt à deo escam.parte.3.fo.266.A.
Nocte media tunc spūales nequitiæ omne nefas suadere contendunt, tunc varias disceptationes pectori dormientis infundūt. parte.3.folio.266.E.
Nox illa in qua Christus natus est, ex claritate diuina fuit illuminata, sicut si esset dies clarissima.parte.5.folio.129.H.
Noctibus duabus & vna die, Christus in sepulchro iacuit, & quare.parte.5.folio.182.A.
Noctem nunc sequitur dies, prius diem nox præcessit, & quando ista permutatio superuenit.parte.5.folio.86.F.
Nox habet consilium, pro tanto quòd somnus immutat scientiā disponens contrarium eius quod facere disposuerat.parte.3.folio.428.F.
Noxa publica publico eget remedio. Leuia aūt & secreta possunt deleri pœnitentia leui & secreta.parte.5.folio.99.F.
Noxium est cum peccatoribus viuere.parte.4.folio.17.A.
Neq; nubent neq; nubentur: græco idiomati latina consuetudo non respondet.parte.5.folio.112.C.
Nubit melius alteri intacta quam vidua, quantum ad fœminam pertinet.parte.1.folio.353.E. Nub
Nubes generantur ex exhalationibus hūidis, quę maximè eleuantur à mari.parte.3.folio.70.H. & folio.312.G.
Nubes cum aerem protexunt, si in cœlum oculos attollimus, nō ipsum cœlum, sed nubes intuemur.parte.3.fo.67.F.
Nubes i alta eminet, sed hāc ad cursum flatus impellit.p.3.f.57.B
Nubes ad alta leuatur, dēsata verò impellitur vt curratī calore dissoluitur vt euaneſcat.parte.3.fol.21.E.
Nubes multū calefacta sub sole, imittit calorē inferi⁹ sup terrena scētia, ex quo aliqū subito marcescūt & desiccāt. p.4.fo.48.D

Nubes quędā lucida, q̄dā tenebrosa. par. 4. fo. 193. C.
Nubes non amplius decem stadijs à terra in sublime leuari, aiūt philosophi. parte. 4. fo. 85. F.
Nubes licet esset extensa super totum exercitum ad refrigerium æstus, tñ speciali mō p modū cuiusdā colūnæ erat sup arcā, vbi erāt tabulę integræ tempore quietis. pte. 1. fo. 281. C.
Nubes dñi quę erat p diem sup populum Israel tempore motionis erat sup vexillū Iudæ qđ' p̄cedebat. pte. 1. fo. 281. C.
Nube vestitur cor nostrū tumultuosum cogitationib', quia nec in æternā quietē purè cōspiciat, inquietudinis suæ confusione tenebraī. parte. 3. fo. 71. B.
Nubes glosa, quę operuit tabernaculū, fuit signū diuinę acceptationis & p̄sentię eius. parte. 1. fo. 213. G.
Nud Nudas esse mulieres turpi' est q̄ viris. pte. 4. fo. 231. D.
Nudare bona inchoantia ab occulto rationis tegmine, est primogenita ouium tondere. par. 1. fo. 348. A.
Nul Nullus aspiciens ad malū operatur sed semp aspicit ad bonū verū vel apparens. parte. 3. fo. 329. C.
Nullus est qui non ex præuaricationis peccato natus, necesse habeat in Christo renasci, & spiritus eius igne mundari. par. 1. fol. 195. F.
Nullius crimen maculat nescientē. pte. 1. fo. 76. E. Interl'.
Numerare & recolere debemus corā deo peccata nostra, q̄ sunt opera mortua, & opera bona q̄ sunt opa viua, & q̄re: & de hoc figura. pte. 1. fo. 312. D.
Numerationes & distinctiones Leuitarum factæ fuerūt quadragesimo anno regni Dauid, qui fuit vltimus annus vitę suę. parte. 2. fo. 211. D.
Num Numerus binarius non est infamis, sed laudabilis. parte. 1. folio 25. D.
Numerum minorē supputāt Iudæi añ, & post maiorē, vt, Abraham vixit. v. lxx. c. annos. Nos econtra dicimus, vixit. c. lxxv. annos. parte. 4. fo. 317. E. Item par. 2. fo. 131. C.
Numerus certus secundum Heb. æos assignatur vnicuiq; literę. parte. 1. fo. 130. B.
Numero de' impare gaudet. parte. 1. fo. 136. A. B. D.
Numerari inter filios dei qui & quales merentur. parte. 1. fo. 265. B. D. & fo. 325. A. F.
In numero sacrato esse non meremur, dū ineſt alicui nostrū puerilis vel lubricus sensus vel feminea & resoluta segnicies, dum barbaros & Aegyptios gerim' mores. parte. 1. fo. 325. A. & fol. 265. D. & fo. 328. E.
Numero indigni sunt sexus fragilis & minor ætas. pt. 5. fo. 48. B.
Numerus pluralis absq; determinatione alicuius numeri in Hebræo, signat communiter binarium. parte. 1. fol. 174. G. Item parte. 4. fo. 245. G.
Numerus quadratus dicit' qui resultat ex ductu vnius numeri in seipsum semel. pte. 6. fo. 272. G.
Numerus quadratus significat stabilitatē beatitudinis, sicut corpus quadratum firmiter stat in quolibet latere; propter quod etiā virtuosus comparatur quadrato. parte. 6. fo. 272. H.
Numerus quaternarius est prim' numerus quadratus: quia perfectionem designat. par. 5. fo. 184. D.
Numerus denarius est primus digitus vel primus limes numerorum: vnde & numeri sequentes componuntur; propter quod aliqui philosophi dixerunt, q̄ numeri non procedunt in infinitum, sed solum vsq; ad decem. pte. 5. fo. 76. C.
Numerus duodenarius est ex denario & binario compositus, & signat duodecim p̄phetas. pte. 4. fo. 332. F.
Numeri isti centesim' septuagesimus primus & vicesimus sterti' sacris pleni sunt mysterijs. pte. 4. fo. 455. E. F. Item & numerus, ternarius. pte. 2. fo. 254. A.
Numeri summā solidā p tempora scriptura ita solet numerare vt quod summa numeri paululum excrescit, aut infra est, non computetur. pte. 1. fo. 65. E.
Numerus aduersariarū virtutū videtur esse infinitus, quia p singulos penè homines aliqui sunt spiritus, qui diuersa peccatorum genera moliuntur. pte. 2. fo. 18. F.
Numeri partiales populi redeuntis de captiuitate, si coniūgātur non ascendunt tantū, sicut in textu exprimitur, sed deficiunt: & vnde hoc prouenit. pte. 2. fo. 243. D.
Numerus personarum quę egressæ sunt de Iacob, & cum hoc ingressæ sunt in Aegyptum, quātus fuerit. pte. 1. fol. 113. A. D. E.
Numerus credētium ad p̄dicationē Petri principis apostolorū, fuit octo milia hominū. primò duo milia, vel scd'm alios tria, secūdò quinq; milia. pte. 6. fo. 170. H.
Numerus septuaginta hebdomadarum an intelligatur à prima destructione templi facta per Nabuchodonosor, vsq; ad tertiam, factam per Titum & Vespasianum. par. 4. folio. 317. H. Et fo. sequenti.
Numerus annorum iniquitatis domus Iuda incępit à Manasse. parte. 4. fo. 218. C.
Numerus annorum ab incarnatione domini vsq; ad terminū vitæ Mahumeti fuit. 666. pte. 6. fo. 260. B.
Numerus, vide in Qua & in Qui.
Nunc p̄sentis temporis, nōnūq; stantem semper in p̄senti. Nun
æternam quietem designat. parte. 3. fo. 12. b.
Nūcius dicitur tripliciter bonus. s. ratione mittentis, ratione boni quod, per ipsum nunciatur, & ratione modi nunciandi. parte. 4. fo. 3. C.
Nuncius stultus prouocat eū ad quem mittitur ad iram, & sic negocium peioratur. parte. 3. fo. 334. C.
Nunci missi ad Iohannem baptistam fuerunt solennes ex quatuor. parte. 5. fo. 189.
Nuptias dicentes esse peccatum & illicitas, error est. parte. 5. fo. Nup
192. D. Item parte. 1. fo. 28. E.
Nuptiarū bonū triplex ē. pte. 6. fo. 42. A. Item parte. 1. fol. 38. B.
Nuptiarum malū non est, quod est præter intentionem generationis: sed veniale propter nuptiarum bonum. parte. 6. folio 42. A.
Nuptiæ videntur esse peccatum, si secūdū indulgētiā & veniam concessit Apostolus. Vide de hoc pte. 6. fo. 42. A. B. E. F
Nec nuptię nec alimenta, sed immoderatus licitorum vsus arguitur. parte. 5. fo. 75. E.
Nuptiarum præmium est ex duobus vna caro. parte. 5. fo. 58. E. Et fol. 108. A.
Nuptiarum operibus & coniugijs non debemus seruire tribulationis tempore. parte. 4. fo. 419. F.
Nuptiarum regula, pponit & ostendit, qua naturę fœcunditas decoratur, inconuenientiæ prauitas tegitur. parte. 1. fol. 38. B.
Nuptiarum secūdarū cōtractus impropriè vel largè vocat' pmissio: in q̄tū consiliū qđ' dat de minori bono (timore ne maius bonū male conseruet) vocatur pmissio. parte. 1. fo. 359. B. C.
Nuptiæ secūdæ non prohibēt, cōtra quosdā. pte. 6. fo. 44. E.
Nuptiæ honorabiles potuerunt esse, ptoplastis in paradiso, & thorus immaculatus sine ardore libidinis, sine labore pariendi. parte. 1. fo. 38. A.
Nuptiæ inter patruos & neptes nondum fuerunt prohibitæ tēpore Abraham, quæ in principio etiam inter fratres & sorores sunt celebratæ. parte. 1. fo. 59. E. H.
Nuptiarum conuiuium apud veteres durabat septem diebus. parte. 1. fo. 91. G.
Nuptiæ de quibus Christus ponit similitudinem, significant incarnationem Christi, & Iudęorum reprobationem, & gentiliū vocationem. pte. 5. fol. 68. B. D. G.
Nuptiæ sunt licite, quia si essent illicitè, Iesus & eius mater ac discipuli non fuissent in illa societate. parte. 5. fo. 192. D.
Nutrimentū & vestimentum requiruntur ad sufficientiam vitæ
præsentis. parte. 5. fo. 26. C. D. Nut
Nutritiua virtus ordinat' ad cōseruationem indiuidui, sicut vis generatiua ad conseruationē speciei. pte. 6. fol. 42. B.
Nucis fructus primo indumento amarus, secundò munitur, tertiò pascit. parte. 1. fo. 292. C.
Nux dulcem fructum habet intus: qui nisi fracta testa, non ostē Nux
ditur intus. parte. 1. fo. 179. C.

OBDVRA REALIQVEMQVO Obd
mō dicit' deus. parte. 6. fo. 22. A. Item pte. 1. fo. 133. D. Et fo. 137. A. B. E. Et fo. 142. F
Obduratio cordis vtrū sit attribuenda homini. Arguitur contra et pro cum responsione. parte. 6. fo. 140. B.
Obduratio cordis humani ī malo, nō puenit primo ex parte dei, sed ex pte liberi arbitrij hominis à deo se auertentis. parte. 3. fo. 230. C.
Obduratio & excęcatio non est à deo directe, sed à liberi arbitrij defectibilitate: & talis obduratio fuit in Iudæis secuta per excęcationem ad præ dicationē Christi pro magna parte eorū. parte. 4. fo. 17. G.
Obduratio diuersimode de deo & homini attribuitur, quia homini attribuitur in q̄tum est culpa, deo autem in q̄tum est pœna iustè afflicta. pte. 6. fo. 140. B.
Obdurati arbit sit aliquo mō à deo, tamen principium eius est à liberoliceto rio, inclinante se ad peccatum. pte. 5. fo. 139. G
Obduratio Pharaonis fuit tam detestabilis, q̄ ex ea fuit multiplicatio signo rū, s. mors primogenitorum, diuisio maris rubri

& submerſio Aegyptiorū.parte.1.fo.145.G.

Obe Obediebant homini omnia ante peccatum,poſt pctm verò pugnat contra eum orbis terrarū.par.3.fo.428.A.

Obediamus cuiq; bona & alta imperanti:ſed præcipitare volenti cōtraeamus.parte.5.fo.136.E.

Obediendum eſt maioribus,ſi veritati cōcordant & iuſticiæ,nec aliter,ſed pro recta fide & vera religione.par.3.fo.392.A.

Obedientia laudabilis redditur ex tribus.ſ.ſi ſit ꝓmpta,voluntaria,& diſcreta.pte.6.fo.15.F.

Obediendum eſt malis prælatis,& ſunt habendi in reuerentia,niſi in his quæ ſunt cōtra deum.pte.5.fo.70.G.

Obediendū eſt deo ꝓmptè,& oſtēditur per multa exempla & beneficia per ea repreſentata.parte.3.fo.123.H.& fol.124.F.

Obedire imperio dei,eſt eū honorare.par.3.fo.233.D.

Obedientia vt eſſet virtus merendi oportebat vt homo ſub domino poſitus,ab aliquo prohiberetur:vnde enim homo ſe habere dīm cogitaret,niſi em aliquid iubereť?pte.1.fo.36.

Obedientia aliquādo ſi de ſuo aliquid habet, nulla eſt:aliquādo autem minima,ſi etiam ſuum aliquid non habet.parte.2.folio.78.E.

Per obedientiam nunquam debet malum fieri, aliquando autem bonum quod agitur,debet intermitti. parte.2.fo.70.E.& fo.82.F.

Obedientiæ meritum demonſtrať.par.3.fo.82.F.

Obedientia inferiorū animalium reſpectu humanæ naturæ quæ debebatur ei ſecundum naturam inſtitutā in pœnā pcti ſubtracta eſt,ſicut & obedientia viriū inferiorū reſpectu rōnis,& corporis reſpectu animæ.pte.1.fo.28.D.

Obolus quid & vnde dicať.par.1.fo.20.D.

Obiectum timoris eſt malū, quod eſt duplex.ſ. pœnæ & culpæ. parte.3.fo.388.F.

Obitus ſanctorum dicitur,quando exeunt obuiam ſponſo. parte.6.fol.224.B.

Obitus fœlix beati Iohannis euangeliſtę,oſtenditur ex diuina reuelatione,& quia non ſenſit dolorem mortis. parte.5.folio 185.B.

Obiurgationes raro,& non ſine magna neceſſitate ſunt adhibēdæ,& non niſi reſpectu dei.par.5.fo.28.B.& fo.142.F.

Obiurgationis Moyſi cauſa propter Sephorā,vnde ortū habuit parte.1.fo.284.G.H.& fo.285.B.

Obl Oblatio euchariſtiæ q̄ quotidie offerť in eccleſia,non eſt ſacrificij reiteratio,ſed vnius ſacrificij in cruce oblati quotidiana cōmemoratio.parte.6.fol.152.D.

Oblationū receptio nō eſt ſacerdotib⁹ oneroſa.p.1.fo.293.D.

Oblatio vndecunq; ſit,multi hodie ſunt tales qui hoc non curant,conſulentes ſuæ auariciæ,ſicut de quodam legitur.parte 4.fo.132.A.

Oblationes & ſacrificia non placent deo ſine deuotione mentis, & vita virtutis.parte.4.fo.382.H.

Oblationes Chriſtianorum excedere debent ea quæ apud veteres offerebanť,in quibus & qualiter.pt.6.fo.27..H.&fo.28.C.

Oblatum bono animo acceptabile eſt deo,qui nō offerentiū ſubſtantiā,ſed penſat cōſcientiam.parte.5.folio.113.A.

Oblatio eſt in mente, non in rebus, vbi pauper æquatur diuiti. parte.3.fo.182.F.

Oblatio aliquando fiebat pro peccati remiſſione,aliq̄n de viuentibus,aliq̄n de non viuentibus.par.1.fo.214.H.

Oblatio aliquando fiebat de viuentibus,& talis oblatio vocatur propriè ſacrificium.parte.1.fo.214.G.

Oblatio propriè de viuentibus,aridis tn̄,vt de pane & ſimila,& talis oblatio retinebat ſibi nomen rōne oblationis.parte.1.fol. 194.D.& fo,214.G.

Oblationes & ſacrificia votiua licitum fuit Hebræis offerre alibi quàm vbi erat arca,anteq̄ poneret arca domini in Silo,& poſt deſtructionem Silo,vſq; ad ædificationem templi Salomonis parte.3.fo.201.B.

Oblationes & ſacrificia in quibus locis licuit fieri filijs Iſrael. par. 1.fo.345.A.B.

Oblationes quas & quales Abel & Cain dederunt.parte.1.fo.45. D.& fo.47.B.&.fo.48.A.

Oblatio farinę coctę poterat fieri quadrupliciter.par.1.fo.217.D.

Oblatio ſimilæ qualitercunq; coqueretur ſeu piſtareť,erat ſacerdotis offerentis.par.1.fo.225.C.

Oblatio fermenti & mellis excludebatur propter idololatriam, quia iſtis idololatræ in ſuis ſacrificijs vtebantur.parte.1.folio 17.G.

Oblatio omnis ſacrificij debebat habere ſal,& quid deſignat. parte.1.folio.217.H.

Oblatio de diuerſorum panum generibus ideo ponebatur,quia talia erant ſacerdotes accepturi poſtea â populo.parte.1.folio 192.H.

Oblatio quæ ponabatur ſuper altare fuit abſq; fermēto:illa autē quę non ponebatur ſuper altare fiebat cum fermento:& ſic panis fermētatus offerebatur cum hoſtia pacifica ad ęſum carniū. parte.1.fo.225.H.

Oblatio alicuius animalis ad immolandum domino qñ fiebat, primò offerebatur manibus ſacerdotis,& poſtea ſacerdos offerebat dño & quib⁹ animalibus ipſe participabat, & de quibus non.parte.1.fo.242.D.

Oblatio de aliquibus erat interpolatè,de aliquibus continuè,id eſt omni die.De primis aliqua offerebantur ex mera deuotiōe, aliqua ꝓ beneficij impetratione, aliqñ pro peccati remiſſione, parte.1.fo.214.G.

Oblationes primitiarum vnde ſacerdotes & Leuitę pulchras laudes deo reddebant,ortum habuerunt ex ſorte Neptalim, quia in illa terręnaſcentia prius creſcebant & matureſcebant, quàm in alijs ſortibus.parte.1.fo.118.G.

Oblatio principum in erectione tabernaculi fuit duplex.par.1. folio.275.H.

Oblatio pauperum apud deum reputatur,ac ſi obtuliſſet animā ſuā.i.vitā.parte.1.fo.216.H.

Oblatū quod quiſq; offert dominū non latet.Quòd glorioſum eſt tibi ſi dicatur:in templo dñi aurum iſtud quo arca teſtamēti tegitur illius eſt:argentum ex quo baſes & colūnæ ſunt illius eſt &c.parte.1.fo.208.F.

Oblatum à te ſi nihil cognoſcat dominus,& nihil muneris tui in ueniat viſitans tabernaculum,cū indecorum & miſerū.Sic indeuotus,ſic infidelis vixiſti,vt nihil memoriæ tuæ in templo domini poſueris.parte.1.fo.208.F.

Obligatio voti & iuramenti vnde cauſatur.parte.1.fo.317.H.

Obligatio qua mulier eſt ſub lege viri ceſſat ꝓ mortē viri vel mulieris,nam altero reſurgente non teneť alteri, niſi de condecentia & ſuperueniente nouo cōſenſu.parte.6.fo.16.C.

Obliuio cauſatur in memoria ex motione humorum: ꝓpter qđ pueri & multū ſenes ſunt immemores.par.4.fo.296.D.

Obliuio vmbra mortis dicitur: quia ita tollit rem à ſenſu ſicut mors à vita.parte.3.fo.64.F.

Obliuiōi quę ex infirmitate originalis peccati venit,oppoſita eſt meditatio.par.3.fo.263.F.

Obliuio & recordatio nō cadunt in deo,ſed loquiť ſcriptura ſecūdum modum noſtrū loquēdi.parte.1.fo.54.B.

Obliuiſci diciť deus quando tardat,& memor eſſe,cum cito dat. parte.3.fo.265.F.

Obloqui,eſt abſenti detrahere, & doloſè mordere.p.3.f.148.A.

Obolus eſt viceſima pars ſicli.parte.1.fo.196.C.

Obſcura quędam eſſe in ſcripturis voluit de⁹ & quare.parte.3. fol.330.E.

Obſecratio eſt pro neceſſitate diſtricta oratio,& eſt ꝓ ſacra ad deū adiuratio.par.6.fol.4.E.G.& fo.118.A.Itē parte.4.fol.308.B. Item parte.3.fo.298.D.

Obſecratio eſt deprecatio ꝓrem ſacrā,ſicut in fine orationis dicitur:Per dominū noſtrū Ieſum Chriſtū &c.vt ꝓ ſanctitatē illius obtineamus,qđ obtinere noſtris meritis non valemus. par.2. fol.236.B.

Obſecratio & deprecatio & poſtulatio quomō differunt,& etiā quomodo ſunt oratio & actus orandi bipertiti,& quid ſit oratio.parte.6.folio.118.C.D.

Obſequium cœptum gradatim potius ,puehatur,quàm ꝓ inconſiderantiam minuatur.parte.6.fo.122.A.

In obſequium qui aſſumitur,ante oculos dei à cunctis carnis cogitationibus mundus debet apparere,ne illicitas cogitationes mens proferat,& pulchram animi ſpeciem quaſi pilis fuſcantibus deformē reddat.parte.1.fo.278.A.

Obſeruantiam dierum,menſium,& annorū in lege prçcepit de⁹ ſecundum ſolis & lunę curſum.parte.3.fo.421.A.

Obſeruantia paſchalis an fuerit Iudæis aliqua ante legē data eis. parte.1.fo.72.E.F.

Obſeruantia cerimoniarum,puta circunciſionis & ſabbati ante legem fuit.parte,1.fo.72.F.

Obſeruantia multorum ante legem fuit, quæ pertinēt matrimonium.parte.1.fo.104.D,&.fo.122.D.

Obſeruantia legis ,plongat vitam: quod oſtenditur ex hoc quia legis violatores ꝓ idololatriam fuerunt omnes mortui, & obſeruatores viuebant.parte.1.fo.334.F.

Obſeruantia legis nō fuit neceſſaria omnib⁹ ad ſalutē,vt patet de multis gentilibus.parte.5.fo.71.F.

Obseruantia mandatorum q̃uis sit necessaria ad salutem, tamẽ maior perfectio cõsistit in obseruatione consiliorum. parte.5. fol.108.D.
Obseruatio p̃ceptorum cerimonialium post promulgationem euangeliorum euacuata est,& ea seruare mortiferum est.parte 1.fo.167.C.
Obseruatio p̃ceptorũ iudicialium sic euacuata est, q̃ nõ obligat in lege noua:ea tamen obseruare,non est mortiferum.parte.1.fo.107.C.
In obseruationib⁹ ecclesiasticis sunt quæ omnibus facere necesse est,non tamen ratio omnibus patet.parte.1.fo.312.C.
Obseruata fuerunt multa de illis quæ tempore Moysi fuerũt scripta ante dationem legis Moysi.parte.1.fo.86.B.
Obsessi ad insaniã deducti,aliter loquuntur & tacent,q̃ spiritum phytonicum habentes,& huius ratio.parte.4.fo.389.F.
Obsonij immundiciam non timeo,sed cupiditatis. parte.5.folio 49.A.Interl.
Obstetrices inquirunt de tempore conceptus mulierum, numerando menses,vt melius pronosticent de tempore partus earũ. parte.3.fo.74.D.
Obstetrices in Aegypto per Pharaonem constitutæ super occidendis masculis Hebræorũ,quot,quæ,& quales fuerunt.parte 1.fo.124.D.
Obstinatio est induratæ in malicia mentis pertinacia, p̃ quam fit homo impœnitens.parte.6.fo.7.A.
Obstinatus in malis,negat deum factis & si nõ verbis: Et significatur per Nabuchodonosor.parte.3.fo.103.H.& fo.104.E.
Obstinatio in p̃ctis,& ingratitudo de beneficijs acceptis, fuerunt cõditiones aggrauantes in populo Israel.parte.4.fo.315.C.
Obstinatio Iudæorum fuit ex duobus.s.ex desperatione, & iniusta murmuratione cõtra deum.parte.4. fo.257.G.
Obt Obtrectandi & derogandi vicium resecatur diuinæ scripturę sermonibus,velut quibusdam gladijs vtrinq; acutis. parte.1.fol. 284.E.
Obtrectantes quantum beneficij conferunt in Moyse cognoscere possumus.parte.1.fo.285.H.
Obtulit se Christ⁹,& rõ quia defecit sacerdos dignus,iust⁹,& sanctus.parte.6.fo.147.E.F.
Obtulerunt tria munera magi,& nos eadem mystice offeramus. parte.5.fol.12.A.C.
Cum obtulerimus quæ ex nobis sunt, consequemur quæ ex deo sunt,cum em̃ nostrã fidem & affectum obtulerimus, tunc ipse largitur diuersa dona spiritussancti.parte.1.fo.300.F.
Occ Occasio venditionis Ioseph fuit triplex,scilicet fratrum suorum accusatio,patris dilectio:& futurorum præuisio. parte.1.folio 101.G.
Occasio suscitandi iudices in populo Israel fuit,eo q̃ populus recedens à deo affligebatur, & pœnitens liberabatur. par.2.fol. 31.D.
Occasio spoliatiõis Micheæ,fuit missio exploratorũ à filijs Dan, qui eundo ad locum explorãdũ diuerterunt in domũ Micheæ ad hospitandum ibi,quia erat dives & potens. pte.2.fol.53.A.
Occasio captionis siue destructionis Hierusalem fuit duplex. Prima fuit peccatũ regis,& populi cõtra deũ.Secũda fuit p̃ctm Sedechiæ in regem Babylonis.pte.4.fo.177.D.
Occasiones calumniãdi cõtra Amos fuetunt duæ,s.directa & indirecta.parte.4.fo.366.G.
Occasio venditiõis Christi duplex fuit,s.sacerdotũ inuidia, & Iudæ auaricia.par.5.fo.114.G.
Occasio denunciationis & traditionis Christi fuit duplex. parte 5.fo.225.F.
Occasio vulneratiõis Christi mortui fuit propter festũ paschę ne corpora remanerent in cruce.parte.5.fo.239.H.
Occidere seipsum,an & quando liceat.parte.4.fol.478.A.B.C.
Occidere quomodo lex iubet pecus cum quo quis coierit,cũ nec rationale,nec legis capax sit.par.2.fo.250.E.
Occidere animalia,& comedere quæ sunt immolaticia, non solum licitum erat extra templum,sed etiam extra Hierusalem: sed occisio quæ fiebat per modum sacrificij, vel oblationis nõ fuit licita extra atrium templi,positq; templum fuit ędificatum per Salomonem,nec extra atrium tabernaculi, ante templi ędificationem.parte.1.fo.244.C.D.
Occidere aliquem capitali pœna, propter comestionem modici adipis,vel sanguinis,aut per inuentionem modici fermenti in alicuius domo in paschate &c.an & quomodo secũdum legẽ intelligendum sit.pte.1.fo.227.BCD.& fo.246.G.
Occidere filios pro peccatis parentum , vel innocentes propter delinquẽtes,an & quomodo liceat.p1.fo.359.G.H.& fo.360. B.C.D.& fo.361.A.
Occidi si aliquis p̃ maiorem̃ partem̃ iudicum decernitur, non interficiendus est &c.Si autẽ maior pars liberet,est liberandus parte.6.fo.212.G.
Occisio alialium extra templum quæ fuit licita.p 1.fo.244.C.D
Occisio consideratur dupliciter.Primò vt pœna tantũ, sed'ò vt est medicina.par.1.fo.359.H.& fo.360.B.
Occisio est maximũ nocumentum circa consistentiam personæ parte.1.fo.164.H.
Occisio Iudæorum tempore Antiochi durans per triduum fuit octoginta milia intersectorum.par.4.fo.467.D.
Occultanda sunt quæ agimus, ne hæc in hutus vitę irrepere incaute portantes latrocinantium spirituum incursione p̃damus. parte.2.fol.181.B
Occultorum noticiã multi desiderãt in hac vita, intantũ q̃ Propter hoc ponũt se ad artes magicas,nõ solũ in aĩæ p̃iudiciũ, sed eriã in corporis periculum.par.3.fo.349.G.
Occultorum noticia, quædã est bona, quædam curiositatis, & superstitionis,& est spernenda.par.3.fo.348.G.
Occupatio patriarcharũ fuit in pascendis ouibus, parte.1. folio 45.C.& fo.113.H.
Ochozias trinomius,dictus est em̃ Ioachaz Ochozias,Azarias. parte.2.fo.228.D.
Ocia vacationis nostræ maligni spirit⁹ ad cogitationes illicitas pertrahunt,& sic deludunt & derident sabbata nostra &c.parte.4.fo.181.A.
Otium dicitur viui hominis sepultura.par.4.fo.253.F.
Otium sanctum quærit charitas,sed negocium iustum suscipit necessitas charitatis:quam sarcinam si nullus imponit,contemplandæ veritati vacandum est,si autem imponitur suscipiẽda est propter charitatis necessitatem.parte.6.folio.119.E.& folio 124.G.Item parte.3.fo.394.F.
Otiose qui vult vitam agere,cum possit laborem ferre, venit in reprehensionem.parte.6.fo.116.A.
Otiosus esse nullus sic debet,vt in eodem otio vtilitatem non cogitet proximi,nec sic actuosus,vt contemplationem dei nõ requirat.par.6.fo.119.C.
Otiosus non est qui verba dei tantum studet,nec pluris est qui extra operatur q̃ studium cognoscendæ diuinitatis exercet.p te.3.folio.267.F.
Otiosi & qui non se exercent in prælio contra tentationes, incurrunt frequenter varias peccatorum enormitates,& p̃ quã significentur.par.2.fo.107.H.
Otiosum nihil est apud deum,vel bonum vel malum,ita sapientia dei omnia dispositа sunt.par.1.fo.303.C.
Otiosus in contemplatione non inerti vacatione delectare debet,sed vel inquisitio vel inuentio veritatis,vt in ea quisq; p̃ficiat,& qd' inuenerit,alteri ne inuideat.p.6.fo.119.C.E.
Otio turpi marcens significatur per paralyticum iacentem in lecto.par.5.fo.93.F.H.
Otium quando noceat probatur de Dauid.Et poeta dicit:Otia si tollas periere cupidinis arcus.pat.2.fo.107.H.
Octaua sec'm Hebræos instrumentum est musicum octo chordarum̃ quo canebãt laudes. Latini verò aliter exponũt passũ istũ,vbi sic accipitur.par.2.fo.203.G.H.
Octogenarius cum in malo accipitur,temporalium curas & implicamenta designat.parte,3.fo.364.E.
Octonario summa concluditur salubriter cadentium.par.4.folio.435.E.Item parte.2.fo.203.E.
Octonarius numerus nouo Test,congruit,& quare.par.3.folio 222.B.& fo.275.E.Item par.2.fo.244.F.
Octonarij tot sunt in psalmo.cxviij. quot elementa apud Hebræos.s.viginti duo. par.3.fo.262.D.F.Et quare sic per octonarium describitur.par.3.fo.274.D.
Octonarius duplicatus.In lege carnalis circuncisio,octana die celebrabatur:In euangelio verò in præsenti circuncisio cordis, & in futuro corporum.par.2.fo.209.F.
Oculi potissimè apparere faciunt dispositionem cordis, & plus q̃ in alijs partib⁹ corporis, quia vigent ibi omnes sensus,parte.3.fo.400.F.Vide in Cordis dispositio.
Oculorum officia declarantur.par.4.fo.193.G.
Oculi qui quasi quidã raptores sunt ad culpã reprimendi sunt & à lasciuia voluptatis suæ seruandi,ne mens munda in cogitatione lubrica versetur:non ergo debemus intueri quod non licet concupisci.parte.1.fo.41.C.
Oculus gyrouagus est impudici cordis nuncius & occasio ruinę parte.4.fo.396.D.

Index in Gloſ. ordi.

Oculi impudici non norunt animæ pulchritudinem conſiderare,ſed corporum.pte.3.fo.430.E.
Oculorum exaltatio ſignum eſt ſuperbi cordis & huius ratio.par.3.folio.319.C.
Oculorum tentatio nō eſt niſi in mendacio oculorum: putat habere rem,veritatem non habet.parte.3.fo.288.B.
Oculus quē puluis grauat,non pure maculam in mēbro cōſiderat.parte.2.fo.104.E.
Oculorum acies fumo ſauciatur.parte.3.fo.80.B.
In oculis virtus eſt.Et oſtenditur in pluribus,vt de lupo & baſiliſco &c.parte.3.fo.267.B.C.
Oculi duplices ſunt.ſ.animæ & corporis.parte.3.fo.270.F.
Oculi alij ſunt carnis,qui aperiuntur ad malum, alij mentis qui tranſeunt in vnum,vt ſit vna mens cum deo,alij oculi eccleſiæ quæ habet duos oculos,moralem & myſticum. Myſticus acutior,moralis,dulcior.parte.4.fo.193.G.
Oculi ſpiritualiter ſunt Chriſti virtus cognitiua quibus reſpicit fideles ſuos eos approbādo,qui ſunt pleni aquis miſericordiæ ſicut piſcinæ.parte.3.fo.366.C.
Oculos mentis partim habet apertos,partim clauſos, q̄ myſteria futura agnoſcit,ſed errorem non corrigit.par.1.fo.307.B.
Oculorum noſtrorum offenſiones abijciamus, ne ea quæ oblectabant modo nos capiant.à ſpectaculis theatrorum ,immo offenſionibus, remoueamus oculos, & ab omnibus quæ aīæ cōtaminant puritatem,& per ſenſus ingrediuntur ad mentē. parte.4.fo.239.E.
Oculo interiori cæcaē iuſto retributionis examinæ,qui exteriori negligenter vtitur.parte.2.fo.108.B.
Oculos claudit à rebus viſibilibus qui ad interiora intelligēda rapitur.par.1.fo.39.A.
Oculus multipler.ſ.ſuppliciorum,tentationis,vel hœdi vel vitulæ & oculus generationis,qui,& ꝯre ſic dicātur.p.4.fo.193.G.
Oculus eccleſiæ debet eſſe clerus, qui tū deprædatur caſtitatem mulierum,quaſi vbiunq; eſt habitatio clericorum: & īde ſurgit infamia clericorum.pte.4.fo.193.H.
Oculi protoparentum quō videbant,& quomodo clauſi erant parte.1.fo.41.C.F.H.Et ibi īprobaē error Ioſephi & Ra.Sa.
Oculi alij ſunt qui per præuaricationem arperiuntur,alij quibus Adam & Eua ante præuaricationem videbant,quibus mulier vidit lignum,quia bonum eſt ad comedendum.Et qui ſint huiuſmodi oculi.par.1.fo.307.B.
Oculi qui meliores ſunt in peccatoribus,illis non vident: ſed illis vident qui ſenſus carnis dicuntur, & qui cōſilio ſerpentis apti ſunt.parte.1.fo.307.B.
Oculus poteſt dici,dilectus amicus, & conſiliarius. parte.5.folio 21.B.C.
Oculi quatuor animalium perſpicacitatem intellectus deſignāt: vnde homines ſapientes & ſtatuti ſecundum modū communē loquendi dicuntur oculati.parte.4.fo.225.C.
Oculus eruendus eſt metaphoricè propter concupiſcentiam illici tam ab actus videndi reprimendo. Et dicitur erui oculus, vel manus præſcindi per actum illicitum,duplici intellectu. parte 5.fo.21.G.
Oculus beati ſtephani à corpore Chriſti exiſtentis in cælo fuit immutatus ad viſionem humanitatis Chriſti.par.6.fo.178.H.
Oderunt peccare mali formidine pœnæ:
Oderunt peccare boni virtutis amore.parte.3.fo.205.B.
Odio habebis inimicum tuum.In toto corpore legis nō eſt ſcriptum hoc,ſed deprauatio Iudæorum eſt.parte.5.fo.25.F.
Odioſus deo & hominibus, de cuius morte nullus triſtatur &c. per quem ſignificatur.parte.4.fo.467.D.
Odire inimicum dixerunt Iudæi, & arguebant à cōtrario ſenſu illius præcepti:Diliges proximum tuum ſicut teipſum: Sed falſum eſt.pte.6.fo.283.A.B.
Odiſſe ſimul & diligere poſſumus, vt & cognatione cōiunctos, ex diuino præcepto diligamus & aduerſarios in via dei, odiendo,& fugiendo neſciamus.pte.5.fo.163.E.
Odium eſt paſſio patris concupiſcibilis ſicut & amor &c.par.1. folio.354.F.
Odium fraternum eſt occaſio multorum malorū.pte.3.fo.133.C
Odium & inuidia faciunt interpretari facta in deteriorem partē, & peruerti iudicia.par.5.fo.35.A.
Qui non oderit patrē & matrem &c. diſſonare videtur ab illo, Diligite inimicos veſtros.Et ab illo quod in lege præcipitur de honorandis parentibus.parte.3.fo.270.A.
Odium cōtra Chriſtum fuit multiplicatum in paſſione per phariſeos,ſcribas ſacerdotes & populū.ideo petierunt liberationem Barnabæ, ſed crucifixionem Ieſu Chriſti.parte.3.fo.180.G.
Odium & inuidia cōtra Chriſtum ,quia publicè predicabat contra peccata Iudæorum fuit cauſa ruinæ eorū.p.6.fo.35.C.
Odor p̄ nares trahitur,& ducto flatu hoc agitur vt res etiā quæ longè eſt poſita cognoſcatur.par.3.fo.78.E.
Odor ſuauitatis domino ſæpe dicit ſacrificiū de victimis pecorū nō q̄ deus delectet fumi odore,ſed qd̄ his ſignificat,ſpiritualiter deū delectat,cum ſpiritualiter exhibet,ſicut odor dei ſpiritualiter intelligitur.par.1.fo.193.E.F.
Odor notat bonā famā,lilium caſtitatē,thuris ōnē.p.3.f.438.B.
Offenditur ſæpe deus,ne offendatur amicus,amicabili beniuolētia.par.1.fo.43.E
Offendi timetur ille inter homines qui eſt familiaris regi mortali,& multo plus debet timeri offenſa amici dei.p.1.fo.185.D.
Offenſæ remiſſio fit tribus modis.Et quo modo & quo mō deus remittat.par.3.fo.129.E.
Offenſa licet ſit ſemper remittenda,non tamē iniuria,ſi ex remiſſione iniuriæ & pœnę debitæ ſequeretur pronitas ad faciliùs peccandum.par.5.fo.57.C.Item par.3.fo.416.G.
Offendit aliter iuſtus,aliter malus,licet in multis offendimus omnes.par.6.fo.213.E.
Offerentiū diuerſitas eſt ad eccleſiæ ædificationē ſpiritualiter.Aliud em̄ offerunt doctores.Aliud innocentes.Aliud prædicatores.Aliud contemplatiui.Aliud propriam carnem macerātes.Aliud martyres,aliud vita cōfeſſorū.Aliud miſericordes. Aliud bōa exēpla prębētes &c.Et p̄ q̄iſta figurāē.p.1.f.208.H
Offerentes non purè ſacrificium,quorū oīo fit in pc̄tm̄,ſignificātur p̄ mortē corporalē Galilęorū &c.par.5.fo.160.A.
Offerre deo melius eſſe,q̄ ſubuenire parentibus in neceſſitate poſitis:nuſq̄apud Hebræos aſſertum inuenitur.Immo communiter tenent,q̄ melius eſt eleemoſynas largiri,q̄ ſacrificia volūtaria offerre.par.5.fo.51.A.
Offert fidelis holocauſta domino cum corpus caſtigando macerat,& deſideria carnis igne ſpiritusſancti conſumere feſtinat.p̄ te.2.fo.146.E.
Offerre debemus omnia bona noſtra in fide trinitatis ſanctæ.pte.1.f.206.B.Interl.
Offerimus dño irā qua tēperam⁹,vel cū p̄ deo iraſcimur,& iram in ei⁹ cauſā reflectimus.par.1.fo.218.B.Interl.
Offerimus appetitum gulæ,cum dei amore refrenamus.parte.1. folio.218.E.Interl.
Offerimus noſipſos ſacrificiū deo,cum vitam noſtrā ei dicamus Membra hoſtiæ fruſtatim conciſa ſuper ignem ponimus,cum vitæ noſtræ opera virtutibus diſtinguentes immolamus.parte.1.fo.215.F.G.
Offerimus nos deo hoſtiam pacificam de boue & de oue,cū ſortitudinē noſtrā in diuinis laboribus exercemus: ſed de oue cū cauda hoſtiam facimus,cum in innocentia perſeueramus.parte.1.fo.218.D.
Nemo offert ſuum aliquid domino,ſed qd̄ domini eſt, nec tam offert q̄ reddet.par.1.fo.314.F.
Offert qui ſpirituali gratia repletus,ſcientiam duorum teſtamētorū docente ſpūſcto verbis & exēplis docet auditores ſuos,nō p̄ tpali lucro, ſed p̄ vitę ęternę p̄mio.p.1.f.315.B.C.
Offerre ſemetipſum deo,nec alieno labore,ſed proprio placere, pfecti⁹ & eminētius eſt oīb⁹ votis.parte.1.fo.317.F.
Offeruntur deo digne ſola opera bona,& virtutes pro quibus ſolis decet eum propitiari.par.1.fo.300.A.
Offerentis mētē nō oblationē dominus attēdit,quę placet ex mū dicia mentis.par.1.fo.45.A.Interl.
Quæ de deo offerimus,nobis manent,ſed expetimur vt affectus noſter & fides probetur.par.1.fo.300.E.
Offerri pro peccato, nihil dignè deo pōt,& nulla humilitas, vel ſāguis aīaliū ſufficit delere maculas criminū.p.4.fo.382.F.
Offert ſe quotidie ſanctus,non vacuus quidē:qm̄ mandata dilexi,& in hoc ſe offert.par.3.fo.273.A.
Offerimus nō ſolū pro donis virtutū,ſed & pro mundanis ſordib⁹ viciorū.par.1.fo.248.G.
Offertur rectè cum agit̄ recta intētione,ſed rectè nō diuidit,ſi nō qd̄ piè agitur,ſubtiliter diſcernatur.par.1.fo.45.C.
Offerre debet vnuſquiſq; initia quę intra ſe ſunt,& à ſeipſo ſumere vt aliquid offerat deo,& non quod extra ſe eſt.parte.1.folio.208.E.F.
Offerre non poteris deo aliquid de ſenſu tuo vel de verbo, niſi priùs quæ ſcripta ſunt corde conceperis,quod eſt verbum dei Ibidem.E.
Offerre primitias deo quomodo debeant ſenſus noſter,& intellectus ac ſermo,& omnia quę intra nos ſunt.Ibidem.F.G.
Offerre deo poteſt,mente liber & totus intentus,& aliter nullus.

parte.1.fo.108.F.

Offerimus vitulum cum carnis superbiam vincimus. Agnum cum irrationabiles motus corrigim⁹. Hædum, dum lasciuiam superam⁹ Columbā, dum simplices sumus. Turturem, dū casti sumus. parte.1.fol.118.B.

Offerre non potest omnia homo animalis, qui anima nominat: vnde & quare. parte.1.fo.216.F.

Offerebantur quinq; in sacrificium de terrenascentibus, scilicet panis sub quo continetur oblatio farinę spicarum. Vinū oleū sal & thus. par.1.fo.217.H.& sequenti.

Offerre si non valet manus alicuius ouem, q; offerat par turturū aut duos pullos columbarum: vtrum hoc vbiq; accipiendum sit. parte.1.fo.222.A.

Offerri præcipiuntur pro populo sex pecora quorum quatuor memorauit, scilicet hircum p peccato, & agnū anniculum in holocaustū; duo verò media arietē & vitulum ambiguè posita &c. parte.1.fo.232.F.

Offern deo & dei esse, differunt, & quomodo. pte.1.fo.163.C.

Offert victimas fidelis, cum vota labiorum in laudem domini expandit. pte.2.fo.146.E.

Offert fidelis populus in tribus solemnitatibus nūmū manuali oblatione, interiorem significans, & quis spūalis nūmus sit. pte 1.fo.261.F.

Offerre extra tabernaculū vel templum vel immolare sacrificiū fuit prohibitū, ad vitandum idololatriā: sed si aliqui sancti legunt obtuliſſe extra hoc, fuit per reuelationē. par.1.fo.244.G.

Offerentium nomina nunc publice recitantur & redēptio peccatorum in laudem mutatur, nec euangelicæ viduæ memoria celebratur. parte.4.fo.128.B.& fo.236.G.H.

Offerentis manib⁹ & tenentis primitias suas, sacerdos man⁹ suas supponebat, & eleuabat sursum, & retrahebat deorsum, & post ea vertit se ad quatuor ptes orbis, & quare. pte.1.fo.362.C.

Offerre vide etiā in Oblatio

Officium est per qd̄ dignitas constat. parte.6.fo.53.A.

Officium non officio, sed fine pensatur. pte.3.fo.265.A.

Officium impositum alicui dicitur onus eius secundū cōmunē modum loquendi. pte.4.fo.423.D.

Officium episcoporum, presbyterorū, diaconorum q̄ sit vtile, dum tamen bene militent in regimine nā aliter nihil est difficilius, periculosius in hac vita. pte.5.fo.46.C.

Officio sacerdotali redduntur indigni plurimi, & enumerantur &c. pte.1.fo.252.G.H.

Officia ecclesiæ omnia per summum pontificem & prælatos ecclesiæ disponenda. par.1.fo.273.A.

Officium ecclesiasticum cum per ministros agitur in memoriam Christi populus ad laudem dei prouocatus prosternit se in faciem. parte.4.fo.438.A.

Officium pastorale valentissimi viri leguntur recusasse, sed multi valde insufficientes modo se ingerunt impudenter, sicut auicula festinans ad p̄dam &c. parte.4.fo.111.D.

Officio ecclesiastico, q; indigni fungantur, non vult Christus, sed eruditi scientia & morum honestate spectati. parte.2.fo.203.B.

Officio sacro mācipati, si ad secularitatis speciem deducti, verbo cæteros destruunt vel exemplo, tolerabilior pœna cruciaret eos inferni si sub exteriori habitu degissent. parte.5.fo.170.D. & fo.56.A.

Officium sacerdotū veteris legis erat offerre sacrificia & officiū leuitarum ministrare sacerdotibus in sacrificijs offerendis. par. 1.fo.269.D.

Officia ministrorum veteris Testamenti qualiter figurabant officia ministrorum noui. par.2.fo.209.E.

Officium summi sacerdotis est orationibus & sacrificijs impetrare prolongationem vitę, & diuinitatē placare. pte.1.fo.317.D.

Officium procurationis circa tēporalia minorib⁹ debet cōmitti, vt maiores & p̄dicationi orōni intendant. pte.6.fo.174.G.

Officium pietatis & humanitatis quilibet homo tenet proximo impendere in necessitate, aliter tenetur debito honestatis & cōgruitatis. pte.5.fo.225.C.

Og rex Basan vt dicit fallitas aliquorum Iudæorum propter sui magnitudinē & fortitudinē euasit diluuiū. p.1.fo.53.G.& f.63.G. Et de ei⁹ lōgeuitate ac ei⁹ cuna ferrea & alia multa deliramēta cum confutatione eorundē extensē. fo.333.F.G.H. Og

Og regis magnitudo & fortitudo enarratur in quodā libro, qui apud Iudæos dicitur liber benedictionū. Et dicitur q; eradicauit vnum montem, spacium trium miliarium terræ occupantem, & posuit super caput suum &c. Vide deliramentum & quare expressum est. parte.1.folio.31.F.

Oleo natura lucis ministra est, & laborum & dolorum solamen. parte.5.fo.64.A. Item pte.1.fo.187.G.& fo.173.G.

Oleum oliuarum propriè dicitur oleum. Oleum autē nucum & alterius materiæ cuiuscunq; dicitur tm̄ oleū participatiuè & diminutè. parte.1.fo.187.H.

Oleum solet fieri myrthinū raphaninum, de nuce, de lino, & de diuersis speciebus. pte.1.fo.187.G.

Oleum in manu retentum, quantūcunq; restringantur exit. parte.3.fo.335.C.

Oleum offerre iubentur filij Israel, sed cum distinctione de arborib⁹ oliuarum. Et nullum offerre licet in tabernaculo domini nisi qd̄ de oliuis fit. pte.1.fo.187.G.

Oleum tritum cū pilo vtebant Hebræi in sacrificio, qd̄ erat sanctius alijs, & est purius illo qd̄ terebatur in molis, & figurabat æternitatem agni immaculati Iesu Christi. pte.1.fo.194.C.

Oleum vnde lucernæ debebant impleri, vbi accipiebatur. parte 1.fo.256.H.

Oleum famam nominis & famam bonitatis dei significat, q̄ diffusa est ad alios populos, ppter mirabilia q̄ fecit deus pro filijs Israel in Aegypto & in mari rubro. pte.3.fo.355.H.

Oleum significat gaudium, quia nutrit & fouet ignem charitatis parte.5.fo.76.D.

Oleum nec thus ponebatur in oblatiōe pro peccato, quia pct̄or nō debet seipsum assecurare, q; peccatum sit sibi dimissum, vel q; munus suum sit deo acceptum, sed debet semper timere. Per oleum enim designatur dei misericordia. Per thus acceptatio diuina. pte.1.fo.222.H.

Olympiades per quem institutæ sunt. parte.4.fo.465.E. Oly

Oliua cum in flore est, si immoderata nebula tangitur, à fructu vacuatur. parte.3.fo.36.A.& fo.412.A.

Olla sub duplici metaphora notat populū Isr̄l. ppter afflictionem, & ppter desolationem. par.4.fo.246.H. Oll

Omen est verbum ex insperato, platū, ex quo sequitur bonū alicui⁹ vel aliquorū, & tūc dicit, omē illi⁹ veli illorū. p.2.fo.158.G. Om

Omnia alia à deo eo ipso q; sunt de nihilo, hñt principiū sui esse, & sunt vertibilia in nihil. pte.1.fo.128.C.

Omnia ad monadē reducuntur, & huius exemplaris ostensio. pt. 1.fo.313.B.

Omne quod inuoluitur, in se replicatur. pte.3.fo.19.F.

Omnia sunt subiecta Christo ab æterno sēd̄m naturam diuinā, secundum dispositionem fiendorum in tempore, nō tm̄ executiuè sēd̄m naturā humanā: sed autoritatiue, ppter vnionē ad verbū, executiue autē ei subijcientur in fine mundi, bonos præmiando, & malos puniendo. par.6.fo.168.H.

Omnia sunt subiecta Christo secundum diuinitatē, & subijcient sēd̄m humanitatē i futuro seculo triplici rōne. p.6.fo.138.E.F.

Omnia donauit deus pater cū illo. s. filio, superiora, squalia, inferiora &c. parte.6.fo.20.B.

Omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam ęternam. Ex hoc errauerunt aliqui hęretici, dicētes q; credentes nō dānabuntur, etiamsi moriantur in peccato mortali: Sed redarguuntur. parte.5.fo.195.H.

Omnes ordines angelorum præexistunt in deo tanq̄ in exemplari, & omnia præexistunt in eo, sicut in causa efficiente, & in eo quiescunt sicut in fine. parte.6.fo.104.H.

Omnis qui patriæ cælestis ciuis est, peregrinus est mundi toto tē porelvitæ præsentis. par.1.fo.95.E. Inter f.

Omnes homines vult deus saluos fieri. Hoc multiplicē habet expositionem. par.6.fo.118.B.D.E.

Omnes filij istius vel illius: Vbicūq; in lege scribitur aut pro meritorum excellentia est, aut pro meritorum deterioratione. pt. 2.fo.197.B.

Omnipotens est & bonus deus. ideo q; frequenter vtitur malis voluntatibus & actibus hoīm in executione ordinationis suę. Et datur exemplum. parte.2.fo.153.F.

Omnipotentia diuinæ virtutis, per circulum designatur. parte.3. folio.78.E.

Onager est asinus siluestris, qui nascitur in cāpo, & sic non nascit oneribus portandi. pte.3.fo.28.H.& fo.74.D. Ona

Onager significat eos qui in solitudine morantur. parte.3. folio 74.C.

Onyx lapis prætiosus: & eius moralitas. par.4.fo.251.B. Item pt. 1.fo.37.B.D.& fo.190.B.& fo.197.A. Ony

Onocrotalus quid & vnde dicit. pte.4.fo.62.G. Ono

Onus euāgelicum, de quo dicitur: Onus meum leue significatur per superhumerale. pte.1.fo.189.A. Onu

Onera portamus in humeris. parte.1.folio.189.A.& folio.128.B. & folio.374.B. One

Oolla & Ooliba duæ sorores turpiter fornicantes. minor posi Oo

Index in Glos. ordi.

maiorem, significant Samariam & Hierusalem, & per cõsequẽs regnum Israel, & regnum Iuda, quorum fuerunt metropoles, quę fornicatę sunt enormiter p idololatriam, ꝓpter q̃ sunt cõdẽnandæ. pte. 4. fo. 243. H. & fo. 244. B. C.

Operari nõ possunt res cõstitutæ in esse naturali sine dei motione generali, quia causa prima plus influit in causatũ quàm secunda. parte. 1. fo. 341. H.

Operatur qui agit bonũ qd̃ ꝓcipitur, sed qd̃ opatur nõ custodit cum hoc surrepit qd̃ ꝓhibetur. pte. 1. fo. 37. E.

Operatur homo terram, nõ vt faciat eam esse terram, sed cultam & fructuosam. Ibidem. E.

Operari corporaliter vult Apostolus seruos dei, vnde viuant. parte. 6. fo. 116. A.

Operatur quilibet delectabiliter secundũ habitum, siue sit habitus bonus siue malus. pte. 3. fo. 324. B.

Operari & custodire paradisũ, dupliciter exponitur. Vno mõ vt referat ad deũ actiuè: alio mõ vt referat ad hoiem. pt. 1. f. 37. H.

Operarij pauciores inueniuntur in nostris actionib⁹ quæ altioris sunt meriti, in inferiorib⁹ verò plures sunt oparij. pte. 3. fo lio. 365. E.

Operarius cum gaudio laborat, q̃n attendit arbores, & fruct⁹ videt. pte. 6. fo. 162. A.

Operarij tres in fabricatione idoli de metallo p malleationẽ sunt necessarij. pte. 4. fo. 72. F.

Operatio humana, quæ & vnde dicitur, & q̃n mala & q̃n bona dicitur. pte. 1. fo. 44. H.

Operationem exercuisse hominẽ in paradiso positum, non laboriose, sed delitiose credibile est, & mentem prudentis magna & vtilia cõmonuisse. pte. 1. fo. 37. C.

Operatio omnis electorum p gratiam spiritus incipit & perficit: oĩs respectu & intentione futuræ quietis & immortalitatis peragitur. Et assimilat structuræ templi. pte. 2. fo. 244. F.

Operatio bona de genere, quæ bene fieri potest & male, spe mercedis æternæ in deum ordinari debet, & significatur per filiam venditam in famulam. pte. 1. fo. 167. H.

Operationis intentio inflexibilis ita per palmũ exprimitur, sicut per manũ opatio. pte. 1. fo. 189. H.

Operatio aperta p messem intelligitur. pte. 3. fo. 39. F.

Operatoria virtus dei etsi nõ videtur, tamen ex operib⁹ suis æstimatur, operatorẽq; sua opera ꝓdunt, vt intelligatur qui nõ cõprehenditur. pte. 1. fo. 352. F.

Operiri q̃ præcipiuntur in tabernaculo ve. Test. septẽ species de talibus enumerantur, & nihil horum nudũ relinquitur. Et quę illa sint. pte. 1. fo. 271. F.

Operis ri. re. ra. rum. ribus. in Opus.

Opes qui augere ambit, pctm̃ negligit: more auium captus cum escam terrenam auidus inspicit, quo stranguletur pctī laqueo non agnoscit. pte. 3. fo. 336. A.

Oph Ophel in Turris Ophel.

Ophir nomen est ꝓuinciæ in India, ab Ophir vno de posteris Heber nominatur, quæ & terra aurea appellatur. pt. 2. fo. 146. F. & fo. 174. A. D.

Opi Opinio qualis sit apud homines de nobis scrutemur semp, exemplo Christi. pte. 5. fo. 51. H.

Opinionem paucorum, sententia, maioris partis excludit. par. 5. folio. 183. A.

Opiniones esse in studijs ecclesiasticis cõtrarias, expedit ad exercẽdum ingenium, & excutiendum pigriciam studentium. par. 2. folio. 95. C.

Opinio eorum videtur falli, qui dũ arduũ & piculosum iter virtutis exponũt, nec incipiendũ iudicãt. pte. 1. fo. 152. E.

Opinio duplex est quõ Adam intelligitur esse collocatus in paradiso terrestri, vt opareť &c. pte. 1. fo. 37. H.

Opinio antiquorum fuit, q̃p q̃n excellentes personæ moriebãtur transserebant ad vitã deorum. pte. 5. fo. 52. D.

Opinio vulgaris de immortalitate animæ & resurrectione fuit multiplex. pte. 5. fo. 52. C.

Opinio famosa tempore p̃dicationis Iohannis bap. fuit in Hierusalem, q̃p tempus Messię erat de ꝓximo venturum vel cõpletũ. parte. 5. fo. 88. H.

Opinio de Christo q̃p haberet dæmonẽ priuatum, principaliter fuit ꝓpter feruorem prędicandi, & etiã ꝓpter q̃dã alia q̃ numerantur. pte. 5. fo. 96. D. G.

Opinio simplicium Iudæorũ fuit q̃p homo vidẽs deum vel angelum sibi appentem in specie aliqua sensibili, deberet dito mori, quod tñ error erat. pte. 2. fo. 39. F.

Opo Oportuit quam necessitatem, & an eandẽ ĩportet ad vtrũq; cum dicit, Hæc oportuit facere, & illa nõ omittere. pte. 1. fol. 362. C.

Oppressio innocentium prohibet, in qua comedit sudor & san. Opp guis eorum. parte. 1. fo. 244. H.

Oppressores, innocentum significantur per Idumæos, & palliãt suam nequitiam iusticia. pte. 4. fo. 247. H. & fo. 359. D.

Opprimi te non cognoscis seruiture Aegypti, nec corde ingemiscis: nec vociferaris ad dominum vt liberet te, nisi moriatur in te rex Aegypti. parte. 1. fo. 126. E.

Opprobrium, quod obijcit inimicus. parte. 3. fo. 182. A.

Opprobrium magnum est toti Christianitati, & potissimè principibus Christianis, q̃p infideles possident loca nostre salutis. pte 4. fo. 200. D.

De opprobrio alienæ vitæ qui se inebriant, potib⁹ vacare dicuntur. parte. 3. folio. 331. B.

Opprobrium viduitatis & cõfusio, adolescẽtię & gẽtilitatis & Iudææ, quando initium accepit. pte. 4. fo. 51. C. D.

Optantis est semel dicere, nimium desiderantis repetere. parte. 3. fo. 187. F.

Optanda sunt inimicis bona gratiæ & gloriæ, terrena nõ nisi in Opt generali, parte. 5. fo. 21. B.

Opulentia in tribus ostenditur. s. in exercitu bellico, in apparatu Opu nautico, in excessu mercatiuo. par. 4. fo. 249. C.

Opus naturæ efficacius est opere artis, & plus delectat. parte. 3. folio. 429. B.

Opus triplex. s. creationis, distinctionis, siue formationis, ornat⁹, siue dispositionis, primis sex diebus creationis mundi describitur. parte. 1. fo. 23. B.

Opus minus necessarium, põt præponi magis necessario, q̃n imminet casus. parte. 5. fo. 231. G.

Operis bonitas depẽdet ex rectitudine intentiõis. pt. 6. fo. 108. B. Ope

Operis boni inchoationẽ esse à nobis, consummationem autem esse â deo Pelagij error est. par. 6. fo. 64. G.

Opera ex gratia, non ex operibus gratia. Homo igitur non de viribus suis præsumat. parte. 6. fo. 91. E.

Opera meritoria non sunt prima causa ꝓpter quam aliqui præmiantur in vita beata, nec etiam meritorum futurorum pręuisio. imo præparatio gr̃æ in tempore ꝓcedit ex æterna prædestinatione. pte. 1. fo. 131. B. Itẽ. pte. 3. fo. 131. B.

Opera exteriora viuificant & meritoria efficiuntur ab anima bene dispositа ad gratiam, sicut à corde carneo ꝓcedunt spiritus qui sunt causa motus. parte. 3. fo. 314. C.

Operum bonorum principia sunt primitiæ frugum vel primogenitorum, vel ipsa voluntas quæ prior est opere. parte. 3. fol. 423. A. Item parte. 1. fo. 362. A.

Operis boni structuram quicũq; inchoauerit, necesse est vsq; ad tectum bonæ perfectionis ꝓducat, & munimina custodiæ solertis adhibeat. parte. 2. fo. 257. A.

Operibus bonis apponendæ sunt valuæ, vt ꝓximi nostri hæc videntes glorificent patrẽ qui in cęlis est, & ipsi quoq; p exempla nostra virtutum incedere discant. Similiter & vectes apponendi, cõtra insidias hostiũ &c. pte. 2. fo. 257. A.

Opera non solum bonorum, sed etiam malorum, nobis in exemplum sunt trahenda, quomodo & quare. pte. 1. fo. 226. B.

Opera quæ ex mente viciata ꝓdeũt, nihil in se pię ꝓfessiõis ostẽdunt, sed gentilem potius stulticiam quàm ecclesiasticæ castitatem sonant. parte. 2. fo. 269. C.

Operis cuiuslibet boni in principio, deus qui est pater noster per creationem, & beata virgo quę est mater nostra p pietatem, debent deuorè salutari. parte. 2. fo. 287. H.

Opera cælestia. qui non cælestis intentione mercedis, sed temporalis fauoris aut commodi faciunt sententia irę cælestis feriunt. parte. 1. fo. 185. F.

Opora bonorum initia, siue principia voluntatũ, media, & consummationes eorundem, sunt deo attribuẽda tanq̃ oĩm bonorum autori. Et significant p primitias & decimas. pt. 1. fol. 172. D. E. & fo. 175. H. & fo. 347. H.

Opera rõne indigent, & rõ opibus, vt quod mente cõcipim⁹, ope perpetremus. parte. 1. fo. 227. F. & fo. 228. D.

Operis boni primordia cũ laudantur, non debet hoc pascere animũ operantis, ne dum laus suauiter capitur, fructus boni operis intempestiuè comedatur. pte. 1. fo. 248. A. D.

Opera recta qui facit sine corruptione vanę gl̃iæ, & mãdata misericordiæ sine pctī admixtione, azyma comedit. p. 1. fo. 279. B

Operum pfectio nõ sine fine. est. pte. 1. fo. 307. E.

Opera faciens cruenta & nefaria, ꝓximos scandalizando & spiritaliter interficiendo, polluit terram habitationis suę. pte. 1. folio. 327. E.

Opera bona quę intuitu temporalis cõmodi, vel fauoris, vel delectationis agimus, aut inter mala sunt reputanda, aut ab infima intentione

ma intentione secernenda,& pro cælesti tantū retributione sa cienda.par.2.fo.254.C.E.
Opera saluris sine fama boni odoris non satis relucent auditori bus nec fama sine opere proficit.par.5.fo.17.E.
Opera bona qui agit affert vnguentum,quibus operibus eccle siam odore bonæ opinionis respergit.par.5.fo.145.A.
Opera dicuntur fructus,& qui fructus sunt bonæ arboris. parte 5.fo.29.B.
Opera quę videtur ,pbabilia,propter fidem sic sunt vt magnæ vires & cursus cellerrimꝰ extra viam.par.6. fo.30.B.
Operis boni quidquid facit vel Iudęus vel hæreticus vel gentilis absq; fide Christi,sine mercede agit.par.4.fo.414.B.
Opera vitæ in rectitudine confirmare,in aliena pœna conspicē do quid timeat,est manus constringere.par.3.fo.52.C.
Opera solida virtutum in ossibus,in vmbilico infirma adhuc & imperfecta bonorum actio designatur.par.3.fo.312.A.
Opera sanctorū interitura nō sunt,sed vbi coronam iusticiæ ac ceperint,cessabūt officia laboriosę oparionis.par.2.fo.217.G.
Opera patrum eximia intuemur,quo amplius de animi nostri pusillanimitate confundamur.p ar.2.fo.244.F.
Opera sanctorum doctorum bona nunq; obliuioni tradentur, sed in memoria æterna erit iustus.par.2.fo.310.E.
Operum nostrorum visa claritate.proximi conuertūtur ad offi cium pietatis,quo & ipsi bene viuendo domino consecrantur & de hoc figura.par.2.fo.250.B.
Opera iustorū mentes intuentium exemplis illuminant, & dici tur lucerna in domo dei.par.1.fo.187.F.
Opera bona cum quasi in pila cordis occulta discussione tundi mus & subtiliter retractamus,in tenuissimum puluerem aromata conterimus.par.1.fo.197.A.
Operibus bonis qui student in vmbra præsentis vitæ,in itinere conseruent,ne perdant laborem.par.1.fo.327.F.
Opera quędā licet minus placeāt deo,prosunt tamē deo etsi deo offerri non possunt,comedi possunt.par.1.fo.348.A.
Opus peccati est maximè seruile.s.seruitute diaboli, & maximè impedit vacare diuinis,ideo maximè intelligitur prohibitum esse tertio præcepto.par.1.fo.164.G.
In operibus nostris bonis si est aliquis defectus, attribuenduses t nostro defectui,& de hoc figura.par.1.fo.348.B.
Opera iusticiæ ne in crastinum differamus,sed hodie,id est dum viuim⁹ oīa q̄ ad pfectionē sūt īplere festinem⁹.p.2.fo.8.A.
Opus primum dei in ædificatione spirituali est eradicare mala, spinas & tribulos viciorum.Secundum opus est plantare &c. par.2.fo.16.G.
In opere spirituali multum desudans plurimos fructus facit,sed si negligat & post laborem prochuis ad voluptatem vergat. omnia libidine corrumpenda dat.par.2.fo.28.E.
Operum bonorum initia per herbā significantur,que dæmones nituntur destruere.Ibidem.H.
Opera nostra lignis comparantur,bona fructiferis,praua autem salicibus & incendio dignis.par.2.fo.248.A.
Opera solent designari per vestimenta quib⁹ induimur, ad glo riā si mūda,vel ignom inia si immunda.par.2.fo.251.E.
Opersbus bonis vsq; ad finem insistere,est tunica hiacynthina vs q; ad pedes vestiri.par.1.fo.190.G.
Opus omne domini magnum est,sed ꝓpacacitate eorum quib⁹ operatur si sibi;nuicem comparentur,magna opera domini dicuntur vel parua.par.2.fo.32.B.
Opera quę de terrenis rebus ad supernam gratiā extenduntur,ꝑ Tharam significantur.par.3.f.427.E.
Opera quę per homines fiunt thuri comparantur.Ibidem.
Operibus in omnibus inuenies quandā oppositionem diuersi mode,& quomodo.par.3.fo.421.F.G.
Opera exteriora eorum qui iam sublimia appetūt,designatur ꝑ cortices arborum.par.3. fo.56.E.
Opera nouem sunt creatoris,de quibus operibus laudemus ope rantem:& sunt potētia magnificentia sanctitas &c.p.3.f.301.A
Opera ista quę pertinere videntur ad opificium,vtrū tribuen da sunt dono spiritussancti.par.1.fo.196.A.
Opera operū quare dixit Moyses,quādo de officijs Leuitarū ser monē fecit.sed vbi de operib⁹ filiorū Israel loq̄bat sola opa dixit,& quæ istorum mystica intelligentia.par.1.fo.272.F.
Opera & opera operū sunt sicut sancta& sancta sctōrū. Ibidem.
Opus in corpore quinq; sensibus corporis expletur.pt.1.f.313.E
Opus prelatorum ecclesiæ vel doctorū significatur per holocau stum de armento.i.de bobus.par.1.fo.214.H.
Opera legis vt erant ceremonialia nunq; valuerunt conscientiā mundare,etiam si cum charitate & deuotione fiebant.par te.6.folio.9.
Opera designantur per manus.parte.2.fol.121.B.
Opus meritorium per manum significatur.pte.5.fo.65.D.
Opera sapientiæ dei duplicia.publica,& secreta.Et quæ illa sint. parte.3.folio.28.B.
Opera condescensionis & imperfectionis, quæ parent in fuga & locuhs,& conuersatione cum peccatoribus,in Christo,nullam arguunt imperfectionem.parte.5.fo.194.F.
Opera voluptuosa vel loca genitalia,sunt loca humentia,quę lo ca luxuriam corporis designant.parte.3.fo.78.C.
Opera animæ vegetatiuæ duo sunt.s.generare, & alimento vti. Vsus autem alimenti,duo respicit, nutritionem.s.& augmen tum.parte.1.fol.247.G.
Operibus aliquibus magis est aptum tempus pluuiosū,aliquis b⁹ verō siccū,aliqb⁹ calidū,aliqb⁹ frigidū.pte.3.fol.68.H.
Opera miscēliæ sex sunt,quæ sunt necessaria ex parte corporis,& eorum sufficientia.parte.5.fo.77.F.G.
Opa miscēliæ sunt magis eccepta deo q̄ victimæ.p.5.fo. 41.D.
Opera diuina licet sint mirabilia, tamen non sunt nisi quædā mo dica scintilla bonitatis & excellentiæ diuinæ.pte.3.fo.431.C.
Opera seruilia,siue corpalia impedientia reuerentiam sabbati,nō fuerunt licita,nō opera corpalia quę non poterant bono modo differri,nec anticipari,sicut adaquare aī alia,& pabulū eis prębe re:& similia, poterāt licitē fieri.parte.4.fo.135.F.
Opa q̄ licitē possunt fieri in die sabbati,& q̄ nō.pte.5.fo.95.C.
Opera vitę actiuę inducunt sollicitudinem & distractionem men tis,sed opera vitę contemplatiuæ respiciunt vnitatem mentis in deum.parte.5.fo.153.G.
Opus dei per quod assequitur cibus spiritualis, est fides manens in anima.parte.5.fo.205.C.D.
Opus rectum est quod nō exit à limitibus rectæ rationis, sed op⁹ obliquum exit,& est exemplum de tibia claudicante.parte.6. folio.159.G.
Opera carnis dicuntur illa ad quę caro inclinatur,& sunt hæc pro prię opera luxuriæ & gulæ parte.6.fo.87.F.
Oraculum templi pro q̄ & ꝓ qb⁹ accipiendum sit.p.2.fo.216.G raO
Oraculum & propitiatorium quomodo differunt.par.1.fo.176. H.& folio.177.C.
Orare veraciter, est amaros in orōne gemitus vel in cōpūctione gemitus,& nō composita verba tesonare.pte.3.fol.79.F.
Orare cum solemus,maxime tētare nititur diabol⁹,vt muscę mo rientes perdant suauitatem vnguenti.parte.3.fo.183.F.
Orare deum quare docemus,cum per orationem nihil sibi mani festetur,nec animus eius in aliquo mutatur,& ideo videtur fru stra oretur.parte.5.fol.24.G.H.
Orat bene,qui mandata dei seruat,talis deprecatio coram oculis dei inuenit gratiam,quia bene operando seruat iusticiam. par te.3.folio.423.A.
Orat in omnibus operibus suis qui bene operatur cum intentio ne perueniendi ad deum.parte.3.fol.361.F.
Orat bene qui deum orādo quærit,à terrenis ad superiora ꝓgre diens,verticem curiæ sublimioris ascendit.parte.5.fo.101.G.
Orat semp q sp bona agit, nec desinit orare, nisi cū desinit iustus esse.parte.5.fo.170.B.D.& fo.176.D.Item parte.6.fo.113.A.
Orandum est deuoti⁹ in ecclesia,& ad hoc multiplex ratio datur parte.3.folio.123.H.
Orantes non debemus à domino quærere,nisi quod ipse iussit.q se daturum promisit,nec aliud de illo credere,quàm ipse docu it.parte.1.folio.195.E.
Orantes deuote significantur per sagittarios;tales enim oratio nes sunt sagittæ spirituales, impugnationes dæmonum repel lentes.parte.2.fol.201.D.
Orādi actus,vt fiat,tria requiruntur.Primum est accessus orantis ad deū qui oraī.secundū est ꝓpositio ei⁹ qdī orōne petit,tertiū est illud per quod oratio fit exaudibilis.parte.6.fo.118.C.D.
Orandi officium quibus cōueniat,qualiter & pro quibus,& qua re,& vbi.parte.6.folio.118.H.& fol.119.A.
Orandi forma nobis traditur,vt non in multiloquio,sed in com punctione cordis, & effusione lachrymarum oremus.parte. 2. folio.63.B.
Orare pro populo quibus interest, videant ne sit in eis plaga di sperdēs:alioqn & se & populū in perditionem p̄cipitāt,& dicit eis:Munus non susciptam de manu vestra.parte.1. fo.278.E.
Orantes nō exaudiunt,quia non consentimus nobis p oīa super terrā,nec dogmate:nec conuersatione.parte.5.fol.58.B.C.
Oralle legitur quidam patrū sic:Fili dei,fili dei, sicut scis, & sicut vis,miserere mei.parte.2.fol.298.E.
Orabat dās sol⁹ ī mōte,& Isaac typ⁹ dñi fuit.parte.1.fo.82.E.

Index in Glos. ordi.

Orauit dominus ter in horto tempore passionis,& quare parte 5.fo.80.E.G.
Orauit Christus in cruce,& pro quibus non.par.5.fo.180.H.
Orauit Christus pro nobis,& etiam pro seipso.parte.5.fol.154 C.& fo.219.G.
Orare patrem conuenit Christo,inquātū homo & aduocatus noster.par.5.fo.228.F.G.
Orare non conuenit Christo secūm diuinitatem,sed magis orari quia sic est æqualis deo patri:secūm humanitatem autem in qua minor est patre,cōuenit ei orare,ps e & alijs.p.5.fo.234.B.
Orantium siue deprecantium distinctio.par.5.fo.110.F.
Orandum est pro peccatis fidelium post exitum vitę præsentis,ac eleemosynarū opus agendū,vt à peccatis soluantur.parte.4. folio.476.B.C.
Orare pro salute animarum est beneficium,qđ à quolibet quantūcūq; paupere potest exhiberi:& ideo pro loco & tempore tenemur exhibere etiam inimicis.par.5.fo.142.C.
Orare pro quibusdā fratribus non iubemur.par.5.fo.23.A. Item par.6.fo.235.C.D.Item par.4.fo.132.A
Orandum est pro regibus,non solum bonis,sed etiam pro malis,vt deꝰ cōuertat eos ad se.par.4.fo.444.G.
Orare pro regibꝰ admonuit ecclesiā Apls,& p omnibus sublimibus,sic & Ieremias fecit.par.6.fo.118.B.
Orandū est non solū pro principibus Christianis,sed etiā p infidelibus,sub quibus manent Christiani.par.6.fo.118.D.
Orandum est pro persequentibus, optando eis bona gratiæ & glo ię alia aūt bona in speciali optare vel facere,nō est necessitatis,sed supererogationis.par.5.fo.23.C.
Orādū non est pro damnato,etsi ipso viuente sciretur qp esset de præscitis:posset tamen orari pro eo vt minus peccaret, & p cō sequēs minus puniretur in inferno,sed quia hoc nescitur,qp q libet peccator q̄diu viuit,potest redire ad gratiam,ideo pro omnibus peccatoribus adhuc viuentibus orandum est.parte 6.folio.235.D.
Orare non possum quotiescunq; vxori debitum reddo.parte.6. fo.230.E.Item par.2.fo.288.F.& fo.282.H.
Orare sancti in patria quomodo dicunt,& qp deus exaudit eos antequā clament.par.4.fo.106.B.
Orando plus valet vnus sanctus,q̄ innumeri peccatores prelian do.par.1.fo.318.E.
Oratio dominica exprimit quidquid decet hominē petere à deo & qdqd decet deū dare homini,& ordinatissimè hoc describit. par.5.fo.24.H.& fo.25.F.
Oratio Christi in horto ostenditur perfecta qntuplici causa.parte.5.fo.80.F.
Oratio quid est.par.5.fo.24.H.
Orationis conditiones & orantis,vt sit accepta coram deo.parte.5.fo.58.A.C.
Orationis partes quot & quæ sunt.par.6.fo.103.C.
Oratio est duplex.s.publica & priuata.Publica quę fit à ministris ecclesiæ.Priuata,& talis debet fieri in secreto,duplici de causa par.5.fo.24.D.
Orationis efficaciam duo maximè faciunt.s.instantia & humilitas.par.5.fo.170.C.
Orationis verę virtus est celsitudo charitatis.par.4.fo.132.E.
Oratio est exaudibilis tribꝰ concurrentibus, &enumerantur.parte.5.fo.28.D.G.& fo.154.D.
Oratio est expressio desiderij.par.6.fo.19.G.
Oratio est desideriūbonum,& si continuū,est desideriū,continua est oratio.par.6.fo.113.A.
Orationis clamor est propter īpletionem desiderij clamantis.parte.4.fo.106.B.
Oratio est quoddam tributū spirituale,qđ offert anima deo de visceribus suis.par.5.fo.24.D.
Oratio debet esse secreta,intenta,perseuerans,& continua, cum reuerentia,& deuota.par.4.fo.308.D.Item p.1.fo.297.G.
Oratio virtutis pondus non habet,quam perseuerantia non tenet.par.1.fo.305.E.
Orationis deuotæ quatuor sunt conditiones.s.vera humiliatio salubris postulatio,mentis attentio, & debita continuatio,& per quid significantur.par.1.fo.195.H.
Orationes deuotæ quæ fiunt in ecclesia,per quid significantur, quibus etiam cantus addendus aliquando & melodia,& quare.par.2.fo.203.H.
Orationis domum primò intremus,cum ad loca in quibus talis fit diuertimus.par.5.fo.110.D.& fo.64.H.
Orationem facere debemus contra tria vicia in prosperis,& contra tria vicia in aduersis.par.3.fo.92.F.
Orationibus ne audiantur à dño,duo sunt quæ obsistunt,Incorreptus.s.& permanens error,& cor impœnitēs.p.4.fo.122.B.
Oro ē maximū remediū ī tribulatiōibꝰ.parte.4.fo.50.G.
Oratio quia multis cogitationibus quatitur,etsi auditur, repelli timetur.parte.3.fol.24.F.
In oratione possunt verba multiplicari duplici de causa.parte.5. folio.24.G.
Oratio ē quæ facit peccatum.Qui em̄ de diuitijs vel honoribꝰ seculi,aut certe de inimici morte sollicitus obsecrat,ipse in ifimis iacens,viles ad deum p̄ces mittit.parte.2.folio.176.B.
Orationis tēpore ne sabbatum nostrū inquietēt,inutiles de corde nostro & ineptas phantasias excludamus.parte.2.fol.269.A.
Orationis tempore homines modum imponant cogitationibus, & à transeūtium rerum curis abstineāt.Nec tamen alijs tempoꝝ alibꝰ vbi oportunitas dictauerit,ab his q̄ ad victū &,vestitū p tinent,prorsus intuitum auertant,sed cōgruo moderamine dispensent.parte.2.fol.269.A.
Orationis feruor & eius prolixitas inducunt obliuionem potus & cibi.parte.2.folio.286.B.
Orationis in sacrificio ingerunt se importunæ cogitationes,rapere vel violare cupientes,sed manu sanctæ discretiōis debemus custodire.parte.1.folio.65.E.
Oratio coram deo est & odor suauitatis,quicquid amore dei agitur.parte.3.fol.438.A.
Orationes iustorum quomodo & quare coram vel ante dominum offerre dicuntur angeli,quasi ad aliquid manifestandum cū omnia sint nuda & aperta oculis dei. parte.2.folio.291.C.D. Item parte.6.folio.103.A.
Oratio sanctorū suauissimum incensum est domino,quia ab oīi terrena sorde defecata,cęlesti desiderio ignita, quasi thymiama in cōspectu dei flagrat,& quasi holocaustū ab ara p̄ cordis flā ma deuotionis in cælum subuolat.parte.1.fo.374.A.
Oratio animæ passiones sanat,oculos intetiores curat,ab ignorantia,lachrymas ex ægritudine peccati accedētes fugat.parte.1.folio.217.A.
Oratio illa vocem habet q̄ digna est audiri.pte.3.fol.93.A.
Oratio ecclesiæ contra infideles terram sanctam occupantes. parte.3.folio.92.H.
Oratio ecclesiæ contra dæmones,fideles suis tentationibus persequentes.parte.3.folio.93.G.
Oratio pœnitentis qui reuelatione dei vel probabili coniectura sentit grauia peccata sibi esse dimissa.pat.3.fo.128.D.
Oratio positi in afflictione corporali ex persequutione iniusti, vel in afflictione spirituali ex tentatione dæmonum.parte.3. fo.96.D.
Oratio cuiuslibet verè pœnitentis,& deuotè veniam postulantis.par.3.fo.157.D.
Oratio iusti in persequutione,contra quem etiam ab ingratis fabricantur machinationes dolosę,petentis deuotè ab istis liberari.parte.3.fo.163.C.
Oratio cuiuslibet innocentis in periculo mortis positi pro sua euasione deprecantis.par.3.fo.163.H.
Oratio cuiuslibet peccatoris verè pœnitentis,& peccata sua coram deo pro sua humiliatione petentis,& veniæ postulatione. parte.3.fo.238.H.
Oratio cuiuscūq; fidelis qui positus in mortis periculo orat deū deuote pro sua liberatione,&deo exauditus,agit gratias deo tanq̄ gratus.par.3.fo.164.F.
Oratio ecclesiæ pro populo catholico,quę aliquando p dęmones,detinetur in captiuitate peccati.pte.3.fo.192.A.
Oratio ecclesiæ contra infideles & hostes visibiles:sancta loca destruētes & pphanantes.p.3.fo.202.D.& fo.203.C.
Oratio ecclesiæ contra hostes inuisibiles.par.3.fo.203.H.
Oratio ecclesiæ contra hostes fideliū,petentis deuote vindictam exemplo malorum antiquorum à deo iuste punitorum.parte 3.fo.209.E.
Oratio cuiuslibet fidelis in afflictione spiritusp er dæmonē excitata,vel corporis p hominē malū,qui est dęmōis īstrumētū.parte.3.fo.213.D.& fo.214.C.& fo.294.H.
Oratio peccatoris pro sua liberatione de seruitute diabolica.parte.3.fol.216.D.& fo.283.D.
Oratio viri fidelis orantis pro sua & aliorū salute.p.3.fo.221.D.
Oratio cuiuslibet fidelis,qui vt oratio sua sit exaudibilis, recolit beneficia hūano generi prȩstita.par.3.fo.222.H.
Oratio fidelis relapsi tamē p peccatū in seruitutē dęmonis,ī qua petit iterū liberari.par.3.fo.275.H.& fo.276.C.
Oratio pro bono statu populi,de peccato per pœnitentiā reuersi.par.3.fo.276.H.

Oratio sanctorum pro liberatione fideliu ab antichristi persecutione.parte.3.fol.279.D.
Oratio viri ad peccata linguæ proni, petentis ab hoc diuinitus liberari.parte.3.fo.296.D.& fol.297.B.
Oratio propinquantis ad mortē.parte.3.fo.297.D.
Oratio fidelis in magna afflictione existentis,explicantis corā deo anxietatem animi sui,petendo deuotè ab ea diuinitus liberari. parte.3.folio.298.B.
Oratio boni prælati persecutionem patientis ab aliquo filio suo spirituali.parte.3.fo.298.D.G.
Oratio ecclesiæ persecutionem Iudæorum in ecclesia primitiua sustinentis.parte.3.fo.161.H.
Oratio,p liberatione Christianorū à persecutiõe facta frequenter tempore Iudæorum & imperatorū Romanorū.p.3.fo.282.H.
Oratio Iudæ traditoris,quando ita orare potuit,vt fieret in peccatum,quæri potest.parte.3.fo.250.B.
Oratio quæ non fit per Christum,non solum non delet peccatū, sed fit in peccatum.parte.3.fol.250.B.
Oratio purè directa de corde fideli,tanquam de ara sancta incensum surgit.parte.3.fo.296.A.
Orões fidelium significat incensum,quod ex quatuor odoratissimis generibus in maximam subtilitatem comminutis componitur,& quare.parte.1.fo.197.A.
Oratio deuota significatur.p fenestram,& quare.p.1.fo.51.D.
Orationem debet comitari sancta operatio.parte.3.fol.266.D.
Orationes ecclesiæ non solum sunt exaudibiles per virtutem passionis Christi & crucis,sed per meritum beatæ Mariæ virginis. parte.3.folio.367.B.
Oratio Christi fuit perfecta,humilis,deuota,recta,& charitatiua. parte.5.folio.80.F.
Oratio omnis Christi procedens ex voluntate deliberatiua, fuit exaudita.parte.3.fol.143.F.
Orationes sanctorum,per diuersas vasorum species significant. parte.2.folio.241.E.
Oratio sanctorū de salute aliorum,aliquando impeditur,non ratione orantis,sed illius pro quo fit.parte.5.fo.230.B.
Orationes deuotæ ad deum in promotione alicuius ad dignitatem,debent præmitti, exemplo Christi quando elegit duodecim apostolos.parte.5.fol.141.B.
Oratio debet fieri in principio prædicationis ad inpetrādum gratiam dei,non solum à prædicante,sed etiam à toto populo.parte.2.fol.262.D.Item parte.1.fo.80.H.
Oratio generalis quæ & qualis sit.parte.5.fo.55.A.
Orationi & hospitalitati vel alijs virtutibus ex fragilitate carnis, non semper instituere possumus,aliter est de charitate.parte.6. folio.222.A.
Oratio & obsecratio,communiter.pro se vel alijs de quibuslibet. Petitio de rebus nominatim necessarijs.parte.6. folio.103.A.& folio.118.A.
Oratio est communior inter omnes actus latriæ,& ideo quod dicit de ipsa,intelligit etiam de alijs latriæ actibus.pte.5.fo.24.C.
Oratio est illud per quod homo consequitur gratiam & gloriam ex diuina ordinatione.parte.5.fo.24.H.
Oratio est eleuatio mentis in deum, quod melius fit cum homo se quæstratus est ab alijs.parte.5.fol.80.F.
Oratio est explicatio propriæ voluntatis apud deum,vt eam impleat.parte.5.folio.154.C.
Oratio Moysi coram domino eo trāseunte,in nube gloriosa eū representāte: quæ fuerit. parte.1.folio.205.F.
Oratio Aaron vt magis esset exaudibilis,commemorat iuramētum dei factum Abrahę,& testamentum in monte Sinai datū. parte.3.folio.385.G.H.
Oratio Danielis fuit cum magno tractu temporis & meditationis & talis oratio est deo acceptabilis.parte.4.fo.315.G.
Orationes & sacrificia ad hoc fiebant in monte Sion,vt exaudirentur in cęlo.patre.3.folio.90.G.
Orb Orbis dicitur immobilis fundatus,& intelligitur hoc dupliciter. parte.2.folio.205.B.D.
Orbis vniuersus p tabernaculum veteris Testamenti designabatur,& quo modo.parte.1.folio.265.C.
Orbem portare dicuntur potestates gentium vel angelicæ virtutes.parte.3.folio.24.F.
Orbis quodammodo duplicatur secundum diuersitatem status ita quod dicitur orbis præsens,secundum statum qui currit vsque ad iudicium,Dicitur aūt orbis futur⁹,secūdum statum qui erit post iudicium.parte.6.folio.137.C.
Orbis secūdū statum p̄sentē,subiect⁹ ē quodāmodo ip̄is angelis & quare:sed orbis futurus non erit angelis subiectus,& quare. & quomodo.parte.6.folio.137.C.
Orbis totus per ornamenta summi sacerdotis figurabatur & hoc quo modo.parte. 1. fol.192.C.D.
Orbis vniuersus iussus est describi per Augustum,& quare.parte 5.folio.119.D.
Ordinatio diuina de aliquo futuro accipitur dupliciter. Vno mo Ord do prout est in diuina præscientia, & sic est immutabilis Alio modo secundum dispositionem secundarum causarum.& talis est mutabitis.parte.2.fol.76.G.
Ex ordinatione diuina oportet homines agere, vt effectus à deo instituti impleantur &c. Vt quomodo accipitur causaliter vel consecutiue.parte.1.fol.143.E.G.
Ordinationis diuinæ effectum impedire volentes hoīes per astutias suas,præter intentionem suam promouent eum. & de hoc exemplum.parte.1.fo.103.H. & fo.105.A.& fol.122.H.Item parte.3.folio.17.B.D.Item parte.5.fo.86.G.H.
Ordinationem diuinam non possunt impedire scientia speculatiua & practica,sed magis promouent præter intentionem. parte.3.folio.329.H.
Ordinans nos deus,iuxta merita disponit & terminum vitæ. parte.3.folio.46.F.
Ordinatio dei de morte singulorum dicitur testamentum inferorum: quia iusti ante Christi passionem descendebant ad limbū. parte.3.folio.40.H.
Ordinario bona populi triplex est. Prima viri ad proximum, secunda populi ad principem,& tertia vtrorumq; ad deum.parte.1.folio.312.C.& fo.314.D.& fol.315.H.
Ordinatio populi vt bona sit, requiritur diuisio possessionum inter se.parte.1.folio.312.C.
Ordinandi in ecclesia primò debent lauari aqua contritionis ad ablutionem præcedentium peccatorum,& aquis deuotionis ad desiderium supernorum.parte.1.fo.192.H.
Ordo triplex debet esse in homine.parte.5.fo.229.F.
Ordo dilectionis quis & qualiter habendus & seruandus est. parte.6.folio.116.F.
Ordinem seruare in omnibus decentissimum est.pte.3.fo.421.A.
Ordinis ignorantia conturbat negociorum naturam formamq; meritorum.parte.3.fo.264.B.
Ordinem suū quisque agnoscat, & quid sit dignum suo ordini intelligat,& ita libret actus & sermones,incessum quoq; & habitum,vt ordinis sui professioni conueniat.pte.1.fol.268.B.
Ordinem seruare quid sit,& q̄ oīs homo debet incedere secūdū ordinem suum,secerdos,diaconus,virgo, & quicunque in professione religione viḋentur.parte.1.fol.258.B.
Ordo nullus in inferno,non q̄ deus non ordinet tormenta secūdū meritū singulorum,quia etsi vna gehenna nō oēs vno mō sentient.parte.3.fo.27.E.
Ordo naturæ est procedere ab imperfecto ad perfectum in natura humana.parte.6.fol.59.G.
Ordo secundum prius & posterius, licet nō sit i actu cogitandi diuino,cū sit vnicus & simplicissimus, tamen in effectibus ab eo p̄cognitis est ordo temporis & dignitatis.parte.2.fo.283.F.
Ordo fidei non est in annis.parte.5.fo.190.E.
Ordo legis & euangelij triplex.s.temporis,dignitatis,& virtutis. parte.6.folio.131.H.
Ordinibus distinctis angelorum congruunt distinctæ. conuersationes hoīm,& in eorum sortem per conuersationis similitudinem ascendunt.parte.1.fo.369.F.
Ordinem cęli nosse quid est.parte.3.folio.72.F.
Ordines tres sunt in vtroque testamento,prædicatorum continētium,& coniugatorum.parte.4.fo.269.B.
Ordo non temporis sed dignitatis erit in resurrectione generali. parte.6.folio.58.D.
Ordines quatuor erunt in iudicio finali.parte.3.folio.87.E.
Ordines sacerdotales noui Testamenti, p̄ sacerdotes & ministros veteris Testamenti quomodo figurabantur.parte.1.fo.209.
Ordines fratrum Prædicatorum & Minorum ad idem opus sunt ordinati,quomodo in Apocalypsi præfigurati dicūtur, secundum aliquos.parte.6.fol.271.G.Item parte.4.fol.417.H.
Organum est generale nomen omnium vasorum musicorum,licet vsu dicatur organum quod inflatis follibus ponat.parte.3. fo.306.F.& fo.307.A.
Oriētales populi antiquit⁹ i tabernaculis habitabāt.p.3.fo.23.G.
Origenes ab hæreticis seductus est,quem post apostolos ecclesiæ magistrum tuisse quamdiu rectē sapuit, qui negauerit, errat. parte.3.folio.316.F.Item parte.2.fo.2.G.Item parte.1.folio.313. C.Sępius replicat hoc verbum.Ita videtur mihi Christus dominus meus facturus.

Index in Glos. ordi.

Origenis errot de liberatione hominum malorum damnatorum & dæmonum.parte.5.folio.78.A.& folio.40.E.Item parte.6. folio.138.E.Item parte.4.folio.47.E.& folio.130.F.Alij erro res ponuntur.& folio.141.E.& fol.148.A.B.& folio.303.A.& fol.304.C.Item parte.3.fol.311.E.& folio.319.E.H.

Originalis iustitia,in Iustitia originalis.

Originale peccatum,in Peccatum originale.

Originale pctm̃ oēs ex Adam descēdentes,p̃ter Christum & matrem eius incurrerunt,cuius pœna est mors.parte.6.folio.11.H

Origo peccati est duplex,s.leuitas cordis,& loquacitas oris.parte 3.folio.405.G.

Orion est quædam constellatio &c.parte.3.folio.124.24.B.D.Itē parte.4.fol.364.C.

Orn Ornamenta summi sacerdotis erant decem, quorum quatuor in ferioribus sacerdotibus comunicabant.pte.1.folio.188.C.

Ornamenta summi sacerdotis quæ & qualia, & cuius formæ siue dispositionis.parte.1.folio.188.G.H.

Ornamenta rubea super arma Chaldęi contra assyrios deferebāt, ne si aliquis eorum vulneraretur, ex apparentia sanguinis alij terrerentur .parte.4.fo.387.C.

Ornamentis naturalibus quisque debet esse contentus,ne creatorem videatur accusare,tanquam impotentem opus suum perficere.parte.1.folio.248.B.

Ornamenta vera matronarum(vt Pythagoras scribit) est pudicitia,non vestes.parte.6.fol.220.B.

Ornatus ī vestibus si mulieribus cōiugatis moderat, quanto magis virginib⁹ id vetitum intelligitur.parte.6.fo.220.A.

Ornatus quō accipitur in plātis & herbis,& per quam assimilationem ad ornatum hominis.pte.1.fo.15.H.

Ort Ortogometra & coturnix,an & quō differant.pte.1.fol.158.B.

Ortus signorum & constellatio quæ monstrant aliqua futura, vt sterilitatem terræ futuram vel fertilitatem,& huiusmodi.dicuntur monstra,à monstrando.parte.3.fo.375.D.

Ortus soliseſt duplex,Vn⁹ qñ apparet primò lux eius,s. aurora. Alius,quando apparet sol super terram.pte.5.fo.181.H.

Ortus diuinitatis Christi,ante & post nō habet,ortus verò humanitatis habet.parte.3.fo.71.B.

Os Os tuum ne prauū loquatur aliquid,& hoc fit duob⁹ modis.Tua labia ne detractionibus assuescant custodias: Et alios quoque quos huic vicio subditos nosti,ne te corrunpant, fugias.parte 3.folio.314.A.

Os eorum qui verba dei loquūtur,de⁹ aperit. Eorumqui loquū tur mendacium,falsum testimonium, scurrilitate, turpitudines:susurronū quoq; & detractorū,& eorum qui ociosa loquūtur, diabolus aperit os.parte.1.fol.132.E.

Quod procedit de ore,inquinat:non deore carnis,sed cordis.Nō em̃ si nominasfurta & alia mala immundus es:sed dū cogitas, etsi fileas.parte.3.fol.280.F.

Os si deus no replet,non ardet desiderium.pte.3.fol.184.E.

Os floret cum precibus atque psalmodijs, hymnisq; in laudibus dei consertis digne resonat.parte.4.fo.448.A.D.

Os altissimi dicitur potētia generatiua patris, quæ producit verbum,sicut ore producitur verbum sēsibile.Nam intelligibilia signantur per similitudines sensibilium.parte.3.fo.411.B.

Osa Osanna quid significat.parte.5.fo.64.B.D.& folio.110.C.

Osc Osculum multiplex est.parte.6.folio.32.D.F.& folio.78.D.G.& folio.223.D.

Osculum pacis & amoris signum est.parte.3.folio.332. E.Item pte.1.folio.97.F.

Consuetudinis fuit,maximè in illa simplicitate antiquorū,vt propinqui propinquos oscularentur, & hodie fit in multis locis. parte.1.folio.90.F.

Osculum notat signum vnitatis,& inde est consuetudo in ecclesia dare pacem vel osculum pacis. parte.6.folio.78.D.G.

Osculo tradunt Iesū sacerdotes & clerici,& ꝓditores accedunt ad mensam dñi,qui eisdē labrijs deosculantur filium virginis,quib⁹ deosculati sūt filiā meretricis.p.5.fo.109.H.& f.80.H.& f.225.H

Osculum suscipit dominus nō vt doceat nos simulare, sed ne proOst ditionem videatur fugere.parte.5.folio.116.E.

Ostēsio facta est Ezechieli,cōsimilis visioni Ieremiæ,& potissimū quantum ab sacerdote.eparte.4.fol.225.H.

Ostiarios quomodo Dauid & Samuel constituerunt.parte.5.folio.192.C.D.

Ostium fiet fortasse vnicuiq; animæ in singulis mansionibus,qui ait,Ego sum ostium &c.vt per ipsum intrat & exeat, & pascua īueniat, vsq; quo ad ipsum perueniat patrem.pte.1.folio.321.F.

Osc Osee quō interpretat parte.4.fol.331.F.Item ort⁹ eius,& de qua tribu,vbi sepultus,& de quibus ꝓphetauit.parte.4.fo.333.B.

Osee prophetæ materia triplex est,alia secundū historiam,alia secundum tropologiam alia secūdum allegoriā.pte.4.fo.333.A.

Osee prophetam cur dominus iusserit,vel cur propheta iussus accipere fornicariam,paruerit,mirum videtur.parte.4.fol.332.C & folio.333.B.C.

Ossa sanctorum martyrum seu confessorum & huiusmodi,portā Osstur cum magna veneratione ad ecclesiā.Apud antiquos vete. Test.aliter tangens enim morticinum,pollutus censebatur &c. & vnde hæc mutatio.parte.3.fo.215.H.

Ossa in quibus consistit robur corporis notant virtutes in quib⁹ consistit robur mentis.pte.3.fo.133.C.

Oth syllaba vbi legitur in Hebræo numeri pluralis est in fœmini Othno genere.parte.4.folio.335.B.

Ouis quatuor habet vtilitates, immolatur & pascit, lac & lanam Ouitribuit.parte.1.fol.17.A.B.

Ouium & pastoris mutua cognitio, & huius ratio. parte.5.folio 216.F.

Oues quando tōdebantur antiquitus mos erat,quòd magna cōuiuia faciebant domini ouium pastoribus.& quare.parte.2.fo. 91.B.& fo.110.G.Item parte.1.fo.104.D.

Ouium Italicarum & Mesopotamiæ eadem esse dicitur natura. parte.1.folio.94.A.

Ouis Ioseph quare dicta est sic secundum Hebræos.parte.3.folio 204.C.Item parte.1.fo.151.G.Et est fictitium,

Oues in Aegipto secūdum Hieronymum bis in anno pariunt.parte.1.folio.94.C.

Oua fouentur vt ex eis pulli nascantur.parte.1.fo.355.F.

Oza quare repentina morte percussus est à domino.parte.2.fol. Oza 103.D.& fol.202.F.

Ozias fuit primò iustus,& rectum fecit in conspectu domini,vn⁹ Ozide & hostes vicit,multos ꝓphetas in imperio suo:sed posteaq; Zacharias cognomēto intelligens, obijt, lepra in fronte percussus est,& quare.parte.2.fol.231.A.

Oziascum in toto corpore fuerit lepra percussus,quare magis fit mentio de fronte.parte.2.fo.231.C.

Ozias trinomius fuit, dictus enim fuerat Ozias & Zacharias & Azarias.parte.2.fol.230.H.& fol.231.C.

PABVLVM ANIMALIBVS Pab
prębere,& ea adęquare,& fiſia,licitè potuerunt fieri in die ſabbathi &c.pte.4.f.136.F

Pacis.ci.cem.ce.in Pax.

Pacifici ſūt qui oēsmotus animi componūt, & rationi ſubijciunt.part.5.fol.18.F.

Pactū quid eſt & vnde dicit.pte.3.fo.273.A.

Pacti alicuius ſtabilitas deſignatur nomine pacti ſalis.parte.1.folio.295.C.

Pagani puerorum capita dęmonibus ſtudent offerre, & in hono- Pagre dęmonum cinerinnos nutrire & fouere.pte.1.fol.248.B.

Paganus ſi cōuerterit ſe ad primam cauſā,cuiusp ſeipſū pōt habere aliquam noticiā,rogādo vt dirigat eū ad ſalutē ſuam,& caueat à peccatis,deus reuelabit ſibi de fide catholica quātum neceſſarium eſt ad ſalutem,vel mittet ſibi doctorem.p.6.f.183.C

Pagani,quicquid eos delectabat,deos appellare non timuerunt. parte.6.folio.224.B.

Pagani principatum habentes & eccleſiam dei grauiſſimis infeſtātes perſecutionibus,ſignificatur per Lyſiam Iudęorum hoſtem ſæuiſſimum. parte.4.folio.473.F.

Palatia mollium debet declinare rigida vita & prędicario. quæ frequentant mollibus induti adulantes. parte.5.fol.39.A.& fo Pallio.144.E.

Palatium cęleſte nullus ingredi pōt indutus ſacco mortalitatishumanæ.parte.2.fol.309.H.

Palæſtini ſunt Philiſtæi,& vnde dicantur.pte.1.fol.11.D.

Paleſtina eſt mōtuoſa,Aegypt⁹ plana & depſſa.pte.1.fo.370.A.

Palæſtinis mos erat in feſtis caput vngere.pte.5.fo.26.A.

Paleſtinorum mos in tectis formandis.parte.5.fol.37.F.H.& fol. 93.H.Item,parte.4.folio.397.G.Item parte.2.fol.134.H.& fol. 262.A.Item parte.1.fo.356.B.

Paleſtini ad mortem condemnatos,ligato ſaxo ad collum præcipitabant in mare.pte.5.fol.56.C.

Palmæ nomine ſignificatur victoria, eo quòd victores in prælijs ramis palmę in capite & manibus ornabantur.parte.1.fo.361.D

Palmæ arboris quæ proprietas,& eiuſdem mortalitas. parte.3. folio.55.F.& folio.412.A.

Palmo qui aliquid metitur,ſummo conamine expānſis digitis manum extendit,vt poſſit menſuram quam quęrit, plene & certè inuenire.parte.1.folio.189.H.

pallore abstinẽtię qui inficiunt ad hũanos oculos, vt gloriam capiant ab hominibus, vua passa vescuntur. parte.1.fo.174.E.
Palpat quasi in tenebris qui quod tãgit nõ videt. pte.3.fo.31.A.
Pamphilus presbyter Eusebij Cesariẽ. episcopi necessarius. parte.2.fo.2.G. Et fo.188.H.
Pamj Panis nomẽ in scriptura intelligitur oĩs cib⁹. parte.1.fo.81.D.
Pan Panes pluraliter dicere scriptura magis amat quàm singulariter panem. parte.1.fo.156.F.
Panis hordeaceus cibus est iumentorum maximè: rusticorunq; ac seruorum. parte.5.fo.101.E.
Panis & aquæ nomine in scriptura frequenter intelligitur cibus & potus generaliter. parte.3.fo.418.C.
Panis corporalis & spiritualis differentia. parte.5.fo.205.G.
Panes erãt in triplici gradu apud Hebrẽos. Aliqui dicebãtur, panes ꝓpositionis, q̃ erant liciti sacerdotibus tm̃. Aliqui panes oblatiõis, qui offerebant in altari holocaustorũ, & illis vtebantur Leuitę. Aliq̃ panes communes, quib⁹ idifferẽter poterãt vti, & dicebantur panes laici. parte.2.fo.87.D.
Panes ꝓpositionis quare sic dicebant: & cui⁹ formę. Dicebantur etiam panes facierum, & quare. parte.1.fo.178.G.
Panes azymi maximè debebant immolari in cõsecratione sacerdotum, & quid hoc figurabat. parte.1.fol.192.G. Item parte.6 fo.40.C.
Panes ꝓ rege & nobilibus ꝓnis: de farina delicatissima tritici & purgatissima fiebat, quæ dicit similа. parte.2.fo.130.F.
Panum multiplicatio quo modo & vnde facta est ꝓ Saluatorẽ nostrum. parte.5.fo.48.C.D. & fo.204.C.D. Item parte.2.fol.165.G. Item pte.1.fo.39.C.
Panis pollutus secũdũ aliquos dicebatur, eo ꝙ erat de tritico ꝓ rapinam acquisito formatus. pte.4.fo.424.C.
Panis propositionis debebat per manus sacerdotis pistari, formari, & decoqui: & si aliter fiebat, dicebatur pollutus secundũ quosdam. parte.4.fo.424.C.
Panes calidi in die sabbati per duodecim tribus à Leuitis ponebatur in mensa ꝓpositionis, & in hoc signabatur ꝙ sacerdotibus debebatur à populo victus. pte.4.fo.430.G.
Panẽ acquisitum in sudore laborantium qui aufert, quasi qui occidit proximum suum. parte.3.fo.422.E
Iunior fui &c. nec semen eius quęrens panem &c. de quo pane intelligatur. parte.3.fo.138.E.G.
Panem si dederis tristis pauperi, & panem, & meritum perdidisti. parte.3.fo.147.E.
Panis est Christus, nõ solũ secũdũ verbũ quo viuit oĩa sed etiã secũdũ carnem assumptã ꝓ mũdi vita. pte.5.fol.206.B.
Panis verus dicitur Christus, datus de cœlo, verè & proprie dicto ratione deitatis, & ratione humanitatis. parte.5.fo.205.F.
Pãnus tardius corrumpitur per seipsum, quod sit putrefiendo q̃ corrumpatur à tinea, quæ corrumpit ipsum aliquando etiã in nouitate sua. parte.4.fo.339.G.
Pannis infamiæ pedes ac brachia constringuntur, ne huc atq; illuc dissoluta libertate iactentur. parte.3.fol.70.F.
Papa Papa vbi est, ibi Roma. parte.3.fo.729.C.
Papa vel legatus visitãs vnam prouinciam, põt recipere sumptꝰ ab illa. parte.6.fol.74.F.
Papilio est tentorium, à similitudine volatilis dictum. parte.1. folio.202. Interl.
Par Parabola quid est, & vnde dicit. p.5.fo.96.G. Itẽ pte.3.fo.309.A.D. & fo.355.D. & fo.197.E. & fo.307.H. Item pte.1.1.304.H.
Parabola est duplex. s. verbi & facti. pte.4.fo.174.C. Et fo.176.G. & folio.235.B.
Parabolas ponit dominus, vel secundum similitudinem, vel per similitudinem parte.5.fo.170.B.
Parabolarum liber à quo editus, à quibus collectus, & in vnum librum redactus, & quot collectiones habuit. pte.3.fo.309.B.C. Item parte.5.f.130.H.
Parabolę nõ omnes à Salomone prolatę, repositæ sunt in ista triplici collectione. parte.3.fo.309.C.
Parabolarũ libri prologus, nõ ab ipso Salomone, sed ab eo q̃ primã collectionẽ fecit, appositus videt. pte.3.fo.309.D.
Parabolarum liber Salomonis nongentos & quindecim continet versus in Hebrẽo. parte.2.fo.130.H.
Paradisus dicitur tertium cœlum. Item præsens ecclesia. Iterũ locus in quo Adam corporaliter vixit. parte.6.fo.76.B.D.
Paradisus est terra hominis, in qua innocens permansisset: sed ꝓ culpã ad vndas mutabilitatis venit. parte.3.fo.25.E.
Paradisus est locus amœnissimus, fructuosis arboribus magn⁹, & magno fonte iocund⁹. pte.1.fo.36.E. Et fo.62.E.
De paradiso tres generales sentẽtię sũt. Vna eorum q̃ corpaliter tm̃ intelligi volunt. Alia, eorũ qui spũaliter tm̃. Tertia eorum qui vtroq; modo. parte.1.fol.36.E.
Paradisum possumus cõgnoscere in oriente situm, vbicunq; autem sit, scimus eum terrenum esse, & interiecto Oceano, & montibus oppositis, remotissimum à nostro orbe. parte.1.fo.36.E.F.G.H. Et locus remotus ẽ à cognitione hominum. fol.37.B. Et fo.39.E.F. Et fo.40.A.
Paralipomenon græcè, verba dierum dicimus Latinè. parte.2.fo.187.F.
Paralipomenon tm̃ de regibus Iuda agit, sed in libris regum agitur, de vtroq; regno. i. Iuda & israel. Ibidem.
Paralipomenon quis scripserit ignoratur, vnde inter apochrypha deberet computari, tamen inter agiographa computatur parte.2.fo.187.F. Et fo.189.F.
Parasceue Græcè ꝓparatio Latinè. Hoc noĩe Iudęi iter Græcos morãtes sextã sabbati appellãt, & quare. pte.5.fo.119.B.
In parasceues die non offertur hostia corporis & sanguinis Christi, & quare. parte.4.fo.186.B.
Parcendũ licet sit cõmunitati in multis casib⁹, nõ tamẽ in casu idolo latrię vel hęresis est parcendum. parte.1.fo.346.C.
Parentes primi si non peccassent, non per mortem, sed ꝓ dei virtutem in meliorem statum mutati fuissent, immo magis q̃ Enoch & Elias, qui in Adam mortui, & gestantes in carne propagine mortis translati sunt, vbi nec morbo nec senectute defecerent. parte.1.fo.38.B.
Parentes primi nõ coierũt i paradiso, quia formata muliere modicũ fleterũt in paradiso. Tũ quia licet datũ esset ꝑceptũ de multiplicatione in generali, expectabãt tamen determinationẽ dei in speciali. parte.1.fo.44.F.
Parentes monentur non minus gratias agere ꝓ ortu sanctorum filiorum q̃ pro meritis. pte.5.fo.123.F.
Parentes sobolis suę curã gerere debẽt, & cũ disciplina nutrire, & ne lasciuiæ & voluptati fręna relaxent. parte.3.fo.430.E.
Parentũ honoratio nedũ i reuerẽtia sed i administratiõe necessariorũ intelligit. Et quo sacerdotes cupidi sua falsa doctria hoc excludebant. pte.5.fo.49.B. Itẽ pte.1.fo.164.G.
Parẽtes filijs, & filij parentibus, differenter tamen, tenentur prouidere sibi inuicem. pte.5.fo.31.H. Et fol.49.C.
Parentes quando & quando nõ religionis ingressum impedire possunt. pte.5.fo.31.G.
Parentibus non licet ingredi religionẽ, omissa cura filiorum omnino, aliter de filijs. pte.5.fo.31.H.
Parentes an, quomodo, & quando sunt odiẽdi. pte.3.fo.70.A.
Parentes aliquando in filijs monstruosis puniunt ex diuina iustitia. pte.5.fol.214.B.
Parisiense studium quomodo & ꝓ quẽ incępit. pte.1.fo.108.H.
Parisiensis vniuersitatis theologica facultas hunc modum tenet in deliberationibus, ꝙ incipiunt ab illis qui sunt minores in magisterio, ne minores formident declinare à sententia maiorum. pte.1.fo.171.H.
Parisius & in pluribus ciuitatibus alijs hoc impletũ videt, ꝙ filij stulti vendũt hęreditatẽ paternã saltẽ in parte, & frequenter illis qui prudenter seruierũt patri. pte.3.fo.325.G.
Pars liue quantitas primitiarum frumẽti, vini & olei &c. nõ fuit determinata ꝓ scripturam, sed ꝓ sapientes Hebrẽorum fuit determinata triplici mõ & c. pte.1.fo.351.B.
Pars domini dicitur populus Israel, quia fuit deo specialiter dedicatus. pte.1.fo.369.G.
Partes iusticię sicut sunt duę, s. declinare à malo, & facere bonũ, sic sunt duæ ꝓ oppositum ptes iniusticię, s. deserere bonum & facere malũ. pte.3.fo.390.C.
Particeps erit sine dubio resurrectionis Christi, qui firma fide tãgit mortẽ Christi, & spem suam veraciter in eo collocat. pte.2.fo.173.E.F.
Participes vni⁹ simplicis essẽtię, quo sint plures, qs explicet, pticipes q̃ssrerimus cũ ptes nõ sint apud deũ. pte.3.fo 303.C.
Partus sequitur ventrem. pte.1.fo.167.F.
Parum distat vtrum facinus committas, an admittas. parte.1.folio.75.A. Interli.
Parum non erit simpliciter & absolutè in patria cœlesti, sed respectiuè, in ꝓportum vnus maius præmium habebit alio secundũ diuersitatem ꝑsonarum. pte.6.fo.72.D
Parua si curare negligimus insensibiliter seducti, etiam maiora audenter perpetramus. pte.2.fo.198.A
Parui possunt dici formosi & commẽsurati, non tamẽ pulchri. parte.3.fo. 145.D.
Paruipensio iniusta secũdum estimationem paruipensi est causa

Index in Glos. ordi.

ſre.parte.3.fo.416.H. Vide etiam in Iram propriè cauſant &c.
Paruitas & magnitudino diſtinguntur ſecũdum proſperitates & aduerſitates huius vitę: quibus per mortem ſublatis, remanent homines æquales. parte.3.fol.12.G.
Paruuli ſicut in pr̃e pc̃tores, ſic & p̃uaricatores. pte. 3. fo.270.B.
Paruulus ſi non voce, re tamen ipſa lac tantum requirit. parte.1. folio.321.E.
Paruuli etiam interfici iubentur in bello propter enormitatẽ criminis. parte.1.folio.318.H.
Paruulus eſt in oculis ſuis, qui dum ſe conſiderat. imparem alienis meritis penſat. parte.2.fol.279.A.
Paruuli in diluuio & in Sodoma, an fuerunt participes peccatis parentum ſuorum. parte.1.fo.359.G.H.
Paſcha quod Habraicè dicitur phaſe, non à paſſione, ſed à tranſitu nominatur. parte.5.folio.78.A. Item parte.6.folio.40.A. Itẽ parte.3.folio.277.B.
Paſchæ dies quare inſtitutus eſt. parte.4.folio.468.B. Item parte 1.folio.255.B
Paſcha Iudæorum dicitur tranſitus, ſimiliter & paſcha Chriſtianorum, & quare. parte.5.folio.224.F.
Paſcha propriè ſolus dies dicitur, quo agnus ad veſperam occidebatur. Sed indifferenter, & paſcha pro diebus azymorum, & dies azymorum pro paſcha accipiuntur. parte.5.folio. 78. B. & fo.114.E. & fo.176.E. & fo.224.B.
Paſchę celebratio prima, & aliæ ſequẽtes tpibus alĩs, nõ ſunt vniformis cõditiõis in omnib⁹, ſicut nec celebrationes ſacramẽtorũ nouæ legis ſunt vbique vniformes. pte.fo.146.B.
Paſchalis celebratio ve. legis quõ ꝓbandum ſit ꝙ præceptũ de illo non obliget ſempiternaliter. parte.1.folio.150.C.
Paſchaliũ ceremoniarũ obſeruãtia ſicut præcepta eſt, ita etiã tempus quo paſcha agi præceptũ eſt ſacra myſteria recolet. parte.1 folio.278.G.
Paſchalis ſolemnitas quæ nobis æternæ beatitudinis lumen promittit, tunc maxime celebretur, cum ſol annuo proficit incremẽto. parte.1.fol.278.G.
Paſchali ſolemnitate primam ſtolam & primum regnũ, à quo in longinquam regionem diſceſſimus, nos recepturos ſperamus parte.1.folio.178.H.
Paſchalis feſtiuitatis celebratio filĩ Iſrael tẽpore determinato præcipitur ſub pœna mortis. Ibidem.
Paſcha celebrare tpe determinato ab eccleſia tenentur omnes catholici, & tunc debẽt recipere ſacramentum euchariſtiæ aliter ĩ currũt mortale peccatum. parte.1.fo.278.H.
Paſchale tempus trib⁹ indicijs in ve. Te. obſeruatur: Quarta regula nobis à reſurrectione Chriſti impoſita. Ibidem. G. & folio. ſequenti. A. B.
Paſchali feſto aſcendiſſe in Ieruſalẽ legitur, Chriſtus bis. parte. 5. folio.193.A.
Paſſeres abundant in terra ꝓmiſſionis, & ideo de ipſis fiebat oblatio pauperum. parte.5.folio.38.B.
Paſſerum ſacrificium vel oblatio non erat communis, niſi in emũdatione leproſorum. & ideo alĩs ſacrificijs nõ cõnumeratur. parte.1.folio.65.F.
Paſſio & ꝓpaſſio quid ſint, & quõ differant. parte.5.fo.21.B.
Paſſio præſens & fortis peruertit iudicium rationis, ſicut patet in continente, qui præſente paſſione iudicat eſſe fornicandum, tamen extra paſſionem poſitus iudicat contrarium. parte.5.folio 196.C.
Paſſiones animi ſunt quatuor, & quõ diſtinguantur, & per quid ſignificent. parte.4.fo.352.A. & fo.388.A. & fo.407.E.
Paſſionati aliter iudicant quãdo ſunt extra paſſionem quàm paſſione detenti. parte.3.fo.31.C.
Paſſiones & motus mentis redũdant in corpus exterius. parte.3.folio.53.H. Item parte.2.fo.302.F.
Paſſiones odĩ & iræ maximè apparent in facie & in oculis potiſſimè. parte.3.fo.134.G. & fol.323.H.
Paſſiões amoris odĩ, vel timoris & huiuſmodi ſucceſſiue mirabiliter immutant corpus. parte.2.fo.110.C.
Paſſiones iraſcibilis partis oriuntur ex paſſionibus concupiſcibilis, & in ipſis terminantur, quia oriuntur ex amore & odio, terminantur in delectationem & triſticiam. parte.1.fo.354.F.
Paſſiones diuerſæ in hominibus ex diuerſis melodijs excitantur. parte.4.folio.299.G.
Paſſones & pſecutiões differũt, ſicut actio & paſſio, qa paſſiones ſũt in corpe proprio; & pſecutiões ab alio inferente. p.6.f.126.F
Paſſiones quatuor principales, rationem multipliciter perturbãtes, intelliguntur per quatuor tribulationes quas habuit Iſrael. parte.3.fol.103.D.
Paſſiones huius temporis poſſunt dupliciter cõſiderari. parte.6. fol.19.D. & fol.20.D.
Paſſiones arma dicimus, quia per ipſas ab aduerſarijs liberamur. parte.1.folio.82.E.
Paſſiones ſiue affectiones, vt dolor & triſticia furor, obliuio, ira, pœnitudo, & cæteræ quomodo in deo eſſe dicantur. parte.4. folio.104.E. & folio.122.F. & folio.385.G. Item parte.3.fol.57. E.H. & folio.327.E. & fol.363.H. Item parte.1.fol.50. B. Itẽ parte.6.fol.284.H. Item parte.2.fo.20.G.
Paſſiones an verius & tutius dicantur eſſe ſecundum ſimilitudinem in deo, vel de deo. parte.1.fo.52.D.G.
Paſſiones Chriſti dupliciter dicũtur. Vno modo in ſe in corpore proprio. Alio modo in membris. parte.6.folio.105.D.
Paſſiones in Chriſto exiſtentes quales fuerint, vicioſę.ſ. vel virtuoſæ. parte.5.folio.219.D.
Paſſio Chriſti incipit à ſua paupertate, quam pati cœpit ab hora natiuitatis. parte.3.fo.144.C.
Paſſio Chriſti eſt vna, ſed duo nobis impetrauit, expiationem.ſ. à peccatis & ſanctificationem, vt nos offerret deo. parte.1. folio 178.A.
Paſſio Chriſti oſtendit diſtinctionem temporalium bonorum ſiue carnalium, & ſpiritualium atque æternorum, & non eſt certior diſtinctio, in cuius morte claruit non tranſitoriam felicitatem pro magno munere ſperandam & optandam, cum vnigenito filio, quem tanta pati voluit, longè aliud deus à ſe peti & expectari aperta diſtinctione declarauit. parte.1.fo.295.E.
Paſſio Chriſti ſiue meritum incarnationis iuſtificauit prẽs veteris legis inq̃ntũ erat ab eis credita & deſiderata. pte.6.fo.154.C.
Paſſionem Chriſti tegimus.1.ſacramento honoramus, eiuſq; myſterij tationem reddentes: à Iudæorum detractione operimus. Figura de Sem, & Iaphet. parte.1.fol.56.E.
Paſſionis dominicæ miſteria celebrantes, non ſolum paſſionis: ſed & reſurrectionis debemus recordari. par.5.fol.182.A.
Paſſionis ſuæ opus Chriſtus fecit, ipſe conſummauit. parte.1.folio.219. Inter.E.
Paſſionis dominicæ cõſummationem per cinerem intelligimus, par.1.fol.185.E.
Paſſionem Chriſti deplorat Ieremias in threnis multis verſiculis. parte.4.fol.195.
Paſſus quantum ſpacij continet, & quot paſſus faciunt ſtadium, & quot ſtadia millare. parte.1.folio.326.F. Item. parte. 4. folio 290.E.
Paſſus vnus ſacræ ſcripturæ vete. Teſt. fuit corruptus inter alios. parte.4.folio.332.H.
Paſtoris boni ſunt duo ſigna. pte.5.folio.216.F.G.
Paſtorum modos eſt cum virga nũerare animalia egredientia de caulis ad paſtum, & ſimiliter cũ reuertuntur ad caulas. parte.1. folio.264.H.
Paſtores in terra Iuda ſibilando atrahunt gregem ouium, & ille ſequitur. parte.5.fo.215.H. & fo.216.B.
Paſtoribus ouiũ faciebãt antiquit⁹ dñi earundẽ magnũ cõuiuiũ, & quare. pte.1.fo.104.D. Item pte.2.fo.91.B. & fo.110.G.
Paſtores deteſtabantur ab ægyptijs, quia percuſſerunt aliqua animalia quæ tanq̃ dij ab ægyptijs colebantur. pte.1.fo.113.G.
Paſtores pecorum dicuntur fuiſſe antiqui patres, non reges hominum. parte.1.fol.55.F.
Paſtores fuerunt aliqui populi Irael fere de omnibus tribus: Et exemplum de hoc. parte.2.fo.104.F.
Paſtoris habitum, vt creator demonſtraret aſſumpſit virgas duas vel baculos. parte.4.fo.417.F.
Paſtores qui præpoſiti in eccleſia dei conſtituuntur vt oues dei ſana fide, bonisq; exemplis ad viriditatẽ cœleſtis patriæ adducãt, ſignificantur per Eleazar qui cognominabatur Abaron. parte 4.folio.432.G.
Paſtor dum bonis diſcipulorum obedientium moribus profecerit, & eorum laudabilia facta cernit &c. agnorum velleribus dicitur veſtiri. parte.3.fol.335.B.
Paſtor tam ſedulo doctinæ inſta, vt etiam quoſdam pœnitentes ad officium docẽdi prouehas: & per illos ſine dolo lacverbi paruulis ſenſu miniſtretur. parte.3.fo.335.B.
Paſtores mali cũ quæ ſcientia tenent, opere & doctrina perficere negligũt neceſſe eſt, vt plebem ſibi cõmiſſã antiquus hoſtis cum ſuo exercitu obſidione circundet. Et de hoc figura. parte. 2. folio.186.A.
Paſtoris vita delinquit ſępe pro malo gregis. Et de hoc figura. parte.2.folio.207.
A paſtore cum ſpirituale aliquid quęritur ignominioſũ eſt ſi tũc quęrat cum quæſtionem debet enodare. pte.1.fo.176.E.

Pastorum pia mens, quia non propriam gloriā, sed autoris quæ rit, ab omnibus vult iuuari quod facit. parte. 1. fo. 283. A.
Pastor bonus à filio spirituali persecutionem patiēs potest dicere psalmum moraliter intelligendo: Deus in adiutorium &c. par te. 3. folio. 183. H.
Pastor bonus præeligit in sua diocesi manere in persecutione q̄ dimittere gregē in periculo spirituali. parte. 3. fo. 170. H.
Pastor inutilis ecclesiæ dicitur idolum. pte. 2. fo. 52. D.
Pastorum verorum penuriam patimur ꝓpter peccata nostra, quare hodie & quotidie nobis est plorandum, quia dignū deo sacrificium non reddimus. parte. 4. fo. 301. A.
Pastor ecclesiæ debet suos subditos triplici pabulo fouere. s. veri tatis verbo, vitę bonę exēplo, & tpali subsidio. pte. 5. fol. 243. C
Pastor ecclesiæ an debeat fugere tpe persecutionis, an nō. Vide in Fugere vtrum licitum sit &c.
Pastor verus fuit Christus, cuius oues in passione dispersæ sunt. parte. 4. fol. 420. F.
Pat Pater in filio manet quodāmodo, & sic gaudet de bono filij sicut de suo proprio. parte. 3. fo. 331. C. Item pte. 4. fo. 462. A.
Patres duplices habemus. Vna species est pessimorum patrum. Alia optimorum. parte. 4. fo. 128. A.
Patri vel matri nullo modo contradicere debemus, dicāt, faciāt, quæ volunt. Quomodo possumus vicem gratiæ illis reddere, à quibus geniti sumus, nutriti, eruditi, quibus autorib⁹ deum agnouimus? parte. 1. fo. 250. B.
Patris insensati, domini, aut magistri est, obedientiam quæ ad se pertinet, subditos non docere, & eorum vitam vt operentur secundum legem non disponere. parte. 1. fo. 264. A.
Pater carnalis & spiritualis duplici differentia secernuntur. parte. 6. fo. 159. C. D.
Pater carnalis filijs peccantibus indulgentius quàm seruis parce re consuevit. pte. 6. fo. 218. A.
Pater sæpe per nequam seruos emendat filios, cum illis pœnam, his præparat hæreditatem. pte. 3. fo. 260. F.
Patris sui prauam actionē imitando ne quis diffamet, & ignomi niam eius ne reuelet prohibemur. parte. 1. fo. 363. E.
Patres nolite ꝓuocare filios ad indignationem, & quare. par. 6. folio. 108. D.
Patres tenentur filios suos erudire per se, vel per alium, de his quæ sunt necessaria ad salutem. Et vnde hoc trahitur. parte 1. fol. 150. F. & fol. 338. D.
Patri filia, nec filius matri coniungi debet matrimonialiter, & est contra reuerentiam naturalem. pte. 5. fo. 58. G.
Pater spiritualis, deus. s. seruos obedientes, immo & hostes manū sibi dantes, sibi adoptat. pte. 6. fol. 218. A.
Patrem & matrem oportet diligentiam adhibere suis domesticis ne peccent. In his peccantibus, ipsi necessario polluuntur. par te. 1. fo. 251. C.
Patrum sanctorum vita cognoscere nos facit quid in scriptura intelligere debeamus, quorum nobis actio aperit, quod in suis prædicationibus pagina Testamenti dicit. pte. 4. fo. 215. F.
Patres sancti orationibus nos iuuant, & exemplis hortantur & confirmant, & scripturis suis quæ ad memoriam reliquerunt, instruunt nos quomodo aduersus inimicas potestates pugne mus. parte. 1. fol. 321. B.
Patribus ve. Te. ante legem deus duo promisit. s. terræ magnitu dinem, & prolis multitudinem. pte. 1. fo. 330. B.
Patrum antiquorum vitas & sententias per scripturæ seriem in exemplum populis præbere, est virgas populeas ante oculos gregum ponere. parte. 1. fo. 93. E.
Patres sancti humiles intelliguntur per conualles. pte. 3. fo. 56. H.
Patrem priores nec extra fidem & salutem trinitatis fuerunt, nec q̄ integrè & perfectè, & quare. parte. 2. folio. 5. A.
Patres ve. Te. scripturis suis sensus profunditatem, & eloquij ve nustatem inserebant. parte. 2. fo. 28. B.
Patres antiqui cum hæreticis disceptabant magnis signis & vir tutibus q̄ verbis. Exemplum ponitur &c. pte. 6. fo. 125. C.
Patrum ve. Te. mēdacia, an & quomō veniunt excusanda: Vide in Mendacium.
Patres ve. Te. decedentes non statim admittebantur ad gloriam, erant tamen admittendi suo tempore, scilicet amoto impedi mento per Christum. parte. 4. fo. 205. A.
Pater in trinitate est vita, non nascendo: filius est vita ex patre na scendo. parte. 5. fo. 202. E.
Patris & filij personalis distinctio ostenditur. parte. 5. fol. 186. A.
Patris & filij consubstantialitas probatur. Ibidem. B.
Patris & filij coeternitas declaratur. Ibidem.
Parter in diuinis, quando dicitur pater Christi secundum diuini tatem, dicitur pater gloriæ, secundum humanitatem pater do mini nostri Iesu Christi. parte. 4. fo. 283. E.
Pater est in diuinis, quia in diuinis est filius, & per consequens pa ter, quia dicuntur relatiuè ad inuicem. parte. 6. fo. 92. A.
Pater & filius sunt vnum in natura, distinguūtur autem in ꝓprie tate relatiua. parte. 5. fol. 223. G. Item pte. 3. fo. 411. C. D.
Pater operatur per filium sicut per artem, quia filius est ars omni potentis dei plena rationibus omnium. par. 6. fo. 133. H.
Si quando non fuit filius, fuit pater sine veritate, sine via, sine vi ta. parte. 3. fo. 259. F. Interl.
Paternitas duplex, vna cōis, alia specialis. parte. 6. fo. 58. G.
Pati Christum pro dilectoribus seculi, facilius est, quàm dilecto res seculi ad Christū conuerti. parte. 5. fo. 171. B.
Pati se fidelis populus denunciat, q̄ eos quos diligit, pati dolet. parte. 3. folio. 57. B.
Patibulum gehennę significatur per arborem in qua suspensus fuit Absalon. Tres lanceæ, tres pœnas significāt. s. ponā ignis, pœnā vermis, & pœnā carentiæ visionis. parte. 2. fol. 116. D.
Patienia ꝓpriè est fortitudo animæ per quam æquanimiter to lerat aduersa. parte. 3. fol. 325. D.
Patientia perfectior est quā defensio, etiā licita. parte. 5. fo. 178. C.
Patiētia vera quæ est. parte. 5. fol. 175. F.
Patientia dei. parte. 6. fo. 6. F.
Patientia copiosa quæ est. parte. 6. fo. 6. E.
Nobile vincendi genus est patientia: Vincit qui patitur, si vis vin cere disce pati.. pte. 6. fo. 63. H.
Patientia virtus significatur per camelū, qui est animal assuetum oneribus, quæ est necessaria p̄dicatoribus. parte. 1. folio. 80. A.
Patiētiam sanctorum dolor vrget in vocem, & dilati vt ꝓficiāt, timent ne deficiant. parte. 3. fo. 57. E.
Patientiam assumere debemus, exemplo sanctorū. p. 6. fo. 216. A.
Patientiam nostram exercent si cōtumelioſa verba, si rerum dāna si inferunt tormenta, non nocent. parte. 6. fo. 220. E.
Patientiam vt amplectemur, frequēter inuitamur: quia ipsa quo dammodo est sustentamentum virtutum sicut fides est funda mentum earundem. parte. 6. fo. 240. H.
Patientiæ scutum, ad modum scuti militaris debet esse triangu lum. parte. 4. fo. 167. D.
Patientiæ virrute quātūcūq; hō exercitatus sit. per defectibilitatē liberi arbitrij potest ab ea cadere. parte. 4. fo. 192. G.
Patientia sanctorū sæpe mitigat furorē persequētiū, & māsuetu do humilium ꝓsternit audaciam superborum. pte. 4. fo. 435. E
Per patientiā quod vincitur mai⁹ est q̄ vrbes expugnare: qa à se animus superatur, & seipsum sibimetipsi subijcit. p. 3. fol. 325. B.
Patientia tribus modis exercetur. Nam à deo flagellamur, à pro ximo ꝓsecutiones sustinemus, ab aduersario tentātur. parte. 3. folio. 389. E.
Patientia, humilitas & ꝓbatio conficitur ex mortificatis spiritu, sicut ex pelle mortua fit vtensile aliquod. parte. 2. fo. 238. D.
Patientes contra oīa aduersa in munimine virtutum inuicti per seuerant. pte. 1. fo. 266. F.
Patiens verè est qui & aduersis atteritur, & tamen à spei rectitudi ne non curuatur. parte. 3. fol. 31. F.
Patientes debemus esse ad omnes, ad quos, quomō, qualiter, & quando. parte. 6. fo. 113. C.
Patientia sanctorum, auro cōparatur, & quare. pt. 6. fo. 217. E. G.
Patientium quidam imitantur Christum, quidā latronē dextrū, quidam sinistrum. parte. 6. fo. 221. A.
Patientis perfectè modus est, pœnam inflictam iniuste nō retine re, sed aliquando addere. parte. 3. fo. 9. D.
Patria in superiori quo modo, & penes quid inter ciues cælestes distinctio accipiatur. parte. 2. fo. 136. C. D.
Patriā qui p̄sentit p gratiā Christi in p̄sentibus (vbi nescij ridēt) gemit pensans iudicia dei quibus affligitur. pt. 3. fo. 18. E.
Patriæ cælestis similitudinem haberi deus voluit in nostro orbe, ad quam possidendam creati sumus, vt ad redeundum vicino nos moneret exemplo. parte. 1. fo. 37. A.
Patria cęlestis designatur per terram lacte & melle manantē, nam in ea impletur totum desiderium. parte. 1. fo. 338. D.
Patriarchæ vocant Christi. i. vncti. s. vnctione gr̄æ, vel qa de ipsis reges exierunt, & sacerdotes, q̄ per vnctionē instituebant. Et ta les patriarchæ habuerunt spiritum ꝓphetiæ. p. 2. fo. fo. 204. G.
Patriarchæ fuerunt quasi radices plebis Iudaicæ. p. 6. fo. 25. G.
Patriarchæ duodecim, fuerūt filij Iacob alio nomine dicti Israel. parte. 4. fo. 381. H.
Patriarcharum nomina tribus de causis inter sacrificia portabat Aaron semper in humeris, sicut & in pectore, & quare. parte. 1. fol. 189. E. & fo. 190. A.

Index in Glos. ordi.

Patriarcharum & prophetarū est quædam familia hopitalis,cui præest Abraham.Est & alia castitatis, cui præest Ioseph.Est & mansuetudinis,cui præest Moyses.parte.1.fol.258.F.

Patriarchæ,prophetæ,apostoli,doctrina, exemplo, & bene operando,deo grata munera obtulerunt,& ad constructionem ecclesiæ quicquid boni potuerunt læto animo contulerunt.Et significatur per principes.parte.1.fol.276.A.

Patriarchæ quatuor magni sunt sepulti cum vxoribus in Hebron,qui locus dicebatur antiquitus Cariatharbe. parte.5.fol. 85.B.Item parte.6.fo.176.B.D.E.F.

In patriarchis commendatur q̄ pecorum nutritores erāt à puericia sua,& à parentibus suis,quia hec est iusta seruitus.cum pecora homini seruiunt.parte.1.fo.114.A.

Patriarchæ habuerunt spiritum propheticum,vt patet de Abraham.parte.2.fo.204.G.

Patriarchales ecclesiæ quatuor intelliguntur p̄ quatuor animalia.Et quæ sunt illæ.parte.6.fo.247.C.D.F.

Patriarcha Alexandrinus est in ciuitate magna quę dicitur Alchayra fungens officio patriarchatus,quem etiam honorat Soldanus,& permittit q̄ regit fideles.parte.6.fo.261.E.

Paucitas saluandorum est ex difficultate pœnitendi & operis virtuosi.parte.5.folio.161.D.

Pau

Paula matrona duas habens filias,de Roma ad Hierusalē veniēs cœnobium monialium in Bethleem construxit .parte.3.fo. 341.D.Item de eius prosapia & vita.pte.2.fol.3.B.C.

Paulina fuit pulcherrima fœmina decepta p̄ sacerdotem in phano Isidis tempore Tyberij Cæsaris. Sed quomodo & quā terribilis sententia secuta est.parte.1.fo.248.F.

Paulus apostolus īter omnes epistolarum scriptores,excellit singulariter in tribus.partee.6.folio.3.A.C.

Pauli apostoli sapientia principaliter consistit in cognitione domini nostri Iesu Christi pro redemptiōe humani generis passi. parte.6.folio.2.G.

Paulus an fuerit beatus propter lumen eleuans animam eius ad videndum in raptu diuinam essentiam,cū fuerit eiusdem rationis cum nomine eleuante animas beatorum. parte.5.fol.53.H.

Paulus dupliciter legitur fuisse segregatus.parte.6.fol.6.F.

Paulus quanto pro Christo durissimos labores tolerauit,tanto libentius Christus in illo requieuit , & tanto artius amplexus est,quanto ab illius amplexu nullo terrore auulsus est.parte.1. folio.374.B.

Paulus dicitur habuisse potestatem, vt dum aliquem à stultricia nō posset amouere,diabolo traderet.p.6.f.39. E.F.& fo.117.F.

Paulus nō crudeliter,sed amabiliter Sathanæ tradidit,sicut Moyses,sicut Helias,sicut Petrus.Ibidem.F.

Paulus aliqua dicens aliquando ad sui commendationem,quare hoc fecit.parte.6.fo.73.G.

Paulus q̄ viderit diuinam essentiā, vnde hoc ostēdi possit ex verbis Apostoli.parte.6.fol.77.F.

Paulus quare euangelium suum cum alijs apostolis confirmare & communicare voluit.parte.6.fo.80.A.B.

Paulus quare,quo modo,& qualiter reprehendit Petrum. parte 6.fol.80.F.H.& fol.81.A.

Pauli cōsuetudo est vt verba duplicet vel triplicet,vnum habentia intellectum.parte.6.folio.111.A.

Paulus an scripserit epistolam ad Hebræos,an alter. Arguit contra & pro,cum responsione & solutionibus argumentorū. parte.4.fol.133.C.D.& fol.131.E.F.Vide etiam. parte.4.fol.23.A. Item parte.1.fo.18.F.

Paulus qū hoc nomē acquisiuit,relicto nomine Saul⁹,& quādo electus ad magisterium gentium.parte.6.fol.187.E.& extēsius folio.188.A.B.& fo.3.E.G.H.

Paulus quo anno conuersus,& quo anno passus.parte.6.fo.191. A.& fol.208.E.F.

Paulus cur infidelem infirmum sanauit,& infirmos fideles nō sanauit. parte.6.fol.208.E.

Paulus prædicator veritatis in no.Test.signat⁹ fuit mysticè p̄ Hieremiam,qui fuit magnus p̄dicator in ve.Test.pte.4.fol.138.H.

Paulus apostolus significatur per leonē quē Sanson occurrētem lacerauit.parte.2.fo.49.H.

Paulus apostolus qui fuit vas electionis sapientia dei plenum,signatur per,cyphum argenteum in sacco Beniamin positum. parte.1.fo.110.H.fo.111.A.

Paulus per Beniamin quem Rachel peperit,allegorice significatur.parte.1.fo.99.H.& fo.374.D.

Paulus figuratus per Beniamin tanquam lupus rapax.parte.1.folio.119.E.

Paulus fortè inuenietur fortior aliquib⁹ angelis,quia iudicabuntur fortè aliqui cum Paulo, & conferentur laboribus & fructibus eius q̄ ex multitudine credentiū venīūt.p.1.fo.294.E

Paulus an non videtur vt aries vel hircus olocaustū se obtulisse pro populo Israel cum diceret:Optabā anathema esse &c.parte.1.fo.315.G.

Paulus apostolus de Menādro poeta sumpsit hoc: corrūpunt bonos mores colloquia mala.Et de Arato:In ipso viuimus,mouemur,& sumus.ipsius enim & genus sumus &c.p.1.fo.354.E.

Paulus magister gentium vniuerso mundo profuturus, vt inter magna ecclesiæ mysteria prędiceretur.dignū erat sicut domini præcursor prophetali oraculo prædictus est . p.11.fol.374.B.

Paulus non min⁹ fecit quām alij apostoli:Et hoc declaratur. parte.6.folio.74.D.

Paulus apostolus oriundus in ciuitate Tharsis metropoli vnde descenderāt Cilices.par.1.fo.57.H.Item parte.6.fo.201.D.

Paulus an etiam prædicauit in Hispaniæ partibus,habentur opiniones.pte.6.fol.31.D.F.

Paulus anno quo passus est Christus, fuit conuersus circa finem annorum imperij Tiberij Cæsaris &c.pte.6.fo.76.C.

Paulus totondit caput ad modum Nazarēorum ad vitandum scandalum Iudæorū, sicut etiam voluit circūcidi Timothæū. parte.6.fol.196.F.

Paulus à patre suo habuit,q̄ fuit ciuis Romanus, licet incognitū esse Iudæi donec Christum prędicans accusabatur apud p̄sidē. parte.6.fol.203.A.B.& fo.127.F.

Paulus Burg.episcop⁹ suam cōuersionem de Iudaismo ad fidem Christianam, eiusq̄ conuersionem filio suo Alphōso notificat secq̄ ex Leuitico sanguine propagatum pronunciat. parte.1.folio. 4.G.H.& fo.9.A.

Paulus Burgen.episcopus ecclesiæ suę p̄sidens correxit in electione quadam de annūciatione,qđ ante eum lectū erat.s. q̄ incarnatio verbi diuini p̄cessit salutationē angelicā.p.5.fo.128.F.G.

Paulus Burgen.assignans tempus durationis sectæ Mahumetes, dicit:Et hodie.s.anno domini. M.cccxxxj.iam transierunt octingenti & quatuor fere anni &c.pte.6.fo.261.C.

Paulus Samosetanus & Fotinus licet sanctum, & cunctis virtutibus excelsum,Christū p̄dicāt hominem tantum.p.4.fol.135.E.

Pauo laudatas ostendit pennas.pte.2.fo.221.E.

Pauonum caro si siccata fuerit imputribilis p̄manere dicitur.parte.2.fol.147.F.

Pauore animus alienatur,sicut in excessu.pte.3.fo.68.A.

Pauper est multū,qui fatuus vel idoctus.pte.3.fol.319.D.

Pauper proximo suo odiosus est,& quare.pte.3.fo.323.B.

Nemo se contemnat pauper in cella,diues in conscientia, securior dormit in terra quām auro diues in purpura.pt.6.fo.71.A.

Pauperes emētes defraudabantur dupliciter apud Iudęos venūdantes merces & sabbatum.pte.4.fo.368.G.

Pauperes quinq̄ modis euacuantur à diuitibus cupidis. parte.3. folio.399.H.

Pauperum vitæ nullus insidiatur, diuites autem in nullo loco sunt securi,& in omni cibo & potu timent intoxicari.par.5.folio.157.G.

Pauperes si quæ reprehensibilia in se habere videntur, despicere non debemus,& quare.pte.5.fo.167.E.

Pauperibus qui bona sua tradidit, non tamen ipso tempore sit oīno perfectus , sed ex illa die incipit speculatio dei,adducens eum ad omnes virtutes.pte.5.fo.59.H.

Pauper maledicens homini nō danti sibi eleemosynam, quomō sit exaudibilis à deo.pte.3.fo.391.G.

Pauper homo cum diuite vel potentiore,non debet se iungere, vel se nimis elongare,sed reuerenter & cautè se habere.parte.3. folio.399.G.

Pauperes & mediocres personæ magis currunt ad sermones quā magnæ.pte.5.fo.101.D.

Paupertas est sapiētiæ reparatrix.pte.3.fo.347.C.

Paupertas est scientię repertrix.pte.3.fo.426.G.

Paupertatem quare Christus p̄legit,cū tamen diuitiæ sicut sunt impedimenta reprobis ita probis sunt adiumenta virtutis.parte.5.fol.31.F.

Paupertas spiritus voluntariè assumpta ad liberius sequendum Christum,illa est virtus excellens seu perfecta. par.5.fol.18.D.

Paupertati voluntariæ magis attribuitur iudiciaria potestas per modum assessoris, licet conueniat viris perfectis ratione suæ perfectionis.pte.5.fo.60.C.

Paupertati quamuis thesaurus in cælo pollicetur,non inde sequitur quōd sit maior virtus quām cōtinentia vel obediētia. parte.5.folio.59.G.

Paupertas voluntaria operatur instrumentaliter ad p̄fectionem sed non

ſed nō conſiſtit eſſentialiter pfectio Chriſtianæ vitæ in pauper tate voluntaria.pte.5.fo.224.B.

Paupertas abſoluta non dicit niſi carentia m diuitiarū, quod nō eſt virtuoſum,ſed poteſt eſſe in malis hominibus, vt patet ad ſenſum.parte.5.fo.18.D.

Paupertatem vt frequenter comitatur impatientia & mendaciū. ſicut ſuperbia diuitias.pte.4.fo.250.B.

Pax Pax duplex eſt.ſ.in hoc ſeculo,& in futuro: pax in hoc ſeculo,eſt in qua manentes hoſtem vincimus,inuicem diligim⁹, & de oc cultis inuicem non iudicamus &c.parte.5.fo.229.E.

Pax eſt ſummum b onum in vita iſta.parte.4 fo.124. D. Itē pte 3.fo.124.F.& fo.366.H.

Pax pax & non erat pax.Hoc ſacerdotes & doctores dicūt qui di uitibus & honoratis repromittūt ꝓſpera & clementem p̄dicāt deum magis illos ſupplicio & dei iracundiæ p̄parantes.par.4. folio.120.E.

Pax eſt tranquillitas cordis,ſed in homine triplex eſt ordo.ſ.ad deum,ad ſeipſum,& ad ꝓximū.pte.5.fo.229.F.

Pax & tranquillitas poſt perſecutionem magnę delitię reputant. parte.3.fo.366.H.

In pace vrbium ſolet fieri,vt laſciua ætas luſibus & choreis gau dia cōcelebret.parte.4.fo.424.A.Interſ.

Pax communis frequenter impeditur & turbatur per litigia iniu ſta.parte.1.fo.361.C.

Pax impe ditur principaliter ex temeritate ꝓpria, & hoc fit tripl&c.parte.3.fo.395.F.G.H.& fo.396.B.

Pax tanta & ſecuritas erit,vt dicunt Iudæi tempore Chriſti ſui.q̄ lupi & agni,leones & boues,ſerpentes & homines commoren tur.parte.4.fo.106.A.

Pax maxima erit poſt mortem Antichriſti, & cultus diuinus au gmentabitur.parte.4.fo.422.D.

Pax mundi ad quid ordinatur.parte.5.fo.229.F.

Pax fuit neceſſaria in diebus Salomonis, vt ædificare templum propter multitudinem operariorum & magnarum expenſarū parte.3.fo.436.G.

Pax ante Chriſti natiuitatem in Iudæa durauit per viginti annos & vſq̄ poſt eius mortem per quadraginta annos. parte.4.fo lio.9.B.D.

Pax per angelos nunciata in Chriſti natiuitate,quæ principaliter per prophetas prędicta fuit futura in aduentu Chriſti,erat pax interior bonæ voluntatis.Et pax temporalis quæ fuit in aduē tu Chriſti,fuit figura huius pacis principaliter intentæ.parte.5. folio.130.D.

Pacem veram nō habet cū aliquo,niſi eum diligat. pt.6.fo.87.E.

Pacem facientibus,quaſi iacientibus hoc ſemē,ſeminatur & p̄para tur in pace æternæ beatitudinis fructus.pte.1.fo.212.E.

Paci qui hic ſtudet.& terrā cordis ſui operibus pacis quaſi ſemen te aſpergi.,iuſtum'eſt vt habeat æternam pacem quaſi fructū huius ſeminis.Ibidem.

Pax triplex.Interna quantum ad conſcientiā,& fraterna quātum ad ꝓximū,& pax ſuperna.ſ.in gloria. pte.3.fo.321.H.

Pax duplex eſt.ſ.interna & fraterna.pte.4.fo.291.H.

Pacem internam tria faciunt.pte.4.fo.291.A.

Pacem fraternam ſimiliter faciunt tria.Ibidem.

Pacis turbatiua quot & quæ ſunt.pte.3.fo.395.F.G.H.

Pacis tempora ꝓlixiora Hebræi habuerunt q̄ Salomonis tēpe. Sub Aioth em octoginta anni pacis fuerunt.pt.2.fo.fo.205.F.

Pax quomō à nobis incipit,& quō tūc ad alios deriuatur, vt pa cem cū omnibus habeamus.par.5.fo.19.A.

Pax perfecta eſt nullā velle vindictam,quam facit gratia euāgeliꝫ quæ iubet nō tantū nihil mali reddi,ſed nec reſiſti,vt ſuſtineat, bonumq̄ rependatur.pte.5.fo.22.B.E.

Pec Peccandi finem quorum voluntas nō habuit,q̄uis cum fine pec cauerint, iuſtē non habent finem vltionis. parte.5.fo.28. A.Itē parte.3.fo.335.A.

Peccant multi altitudine,multi neceſſitate.pte.6.fo.20.E.

Peccare in deū qñ dicitur.parte.1.fo.75.A.

Peccamus vel ignorātia,vel infirmitate,vel ſtudio. Et quod iſto rum grauius.parte.3.fo.64.G.

Peccans per ſimplicitatē, vel ignorantiā,& peccās per maliciam, magnam differentiam habent.parte.3.fo.406.A.

Peccans,non deo peccat.i.nocet,ſed ſibi.parte.1.fo.369.B.

Peccante vno quomodo & quare ira ſuper totum populum ve nit.parte.2.fo.11.A.

Peccandi autores qui fuerunt,in tormentis ſunt primi. parte.4. folio.132.B.

Peccantibus ꝓprium eſt deo tribuere velle vnde accuſantur,& quare hoc eſt.parte.1.fo.42.B.

Peccantes in ꝓximum,in deum peccamus.parte.1.fo.75.A.Inſſ.

Peccan tes vel qui ſecularia curant,in imo ſunt:qui deo placere de ſiderant ad cæleſtia ſuſpirēt,omnes pompas mudi & illecebras, æternorum amore tranſcendant.par.2.fo.241.B.

Peccando qui ſic ab eccleſia diſcedūt,vt nunq̄ reſipiſcāt,alijs pro miſſa ſibi præmia relinquunt.Et de hoc figura.p.2.fo.243.D.

Peccare deo,& peccare in deū,quomodo differūt. p.1.fo.369.B.

Peccatur nō eo dē mō in virū & in deū,& quare.p.2.fo.66. A.

Non peccare ſolius dei eſt.par.1.fo.232.C.

Oderunt peccare mali formidine pœnæ,

Oderunt peccare boni virtutis amore.par.1.fo.162.D.

Peccare ipſum nemo vult,ſed propter aliud fit,qd' vult quiſ pec cat.Omnes em̄ qui ſcientes faciunt,qd' non licet,vellent licere vſq̄adeo ipſum,peccare nemo appetit hoc ipſum,ſed propter illud quod ex eo conſequitur.pte.1.fo.289.E.

Peccauerunt vtiq̄ & in delicto nati ſunt genitali heredes nimirū Adæ: ſed gratia gratis præuenti,ſine peccato ſunt conſtituti, qui erant de peccatorum ſemine ꝓpagati.par.2.fo.238.F.

Peccaui ſpiritu,peccaui cogitationibus.Non leui pronunciatio ne doloris,hæc verba ſunt relegenda,ſed cum eadem grauita te quā dicta ſunt à precante.par.2.folio.239.A.

Peccaremus vix aut nunq̄ ſi dominū præſentē'& om nia viden tem,& vindicantē cogitaremus.par.4.fo.223.B.

Peccatur cogitatione,actu,& verbis docendo.par.3.fo.87.A.

Peccemus licet cogitando,loquendo,agendo,tamen cum pro ſperitate leuatur animus per hæc tria effrenatius animus rapi tur.parte.3.fo.13.A.

Peccatur ſemper malicioſa intentione in ſtudijs,in factis verò ſę pe infirmitate,ſæpe negligentia.par.4.fo.140.B.

Peccanti non omni iubemur dimittere,ſed pœnitentiam agenti. par.5.fo.168.E.

Peccator fremere debet & turbari in ſe,quare & de quo,& Chri ſtus in eo.par.5.fo.219.A.

Peccator non eſt blandicijs diſſoluendus,ſed aſperè increpandus & redarguendus.Et de hoc figura.par.1.fo.173.B.

Peccatori ſi annus aſcribit ad pœnam pro vnius diei peccato,& ſcd'm rationem dierum quibus peccatur totidem annorū nu merus in ſupplicijs cōſumitur,vereor ne ipſa ſecula aut etiam ſecula ſeculorum ſufficere poſſint ad pœnas luendas.parte.1. fo.288.A.

Peccatorem non debet iuſtus abominari,quia fuit aduena in ei' terra.i.peccator ſicut ipſe.par.1.fo.357.H.

Peccatores quoſdam retrahit deus ad pœnitentiam ab Aquilo ne,quando reſpectu ſuæ clementiæ dat ſpem veniæ: quoſdam ab occidente ſcilicet prope mortē,q̄ſdam à meridie dans volū tatem ſatisfaciendi,quoſdā ab oriente quādo ad deplorādum peccata iuuentutis inducit.parte.1.folio.367.H.

Peccatores graues ſunt,& ideo merguntur in profundum quaſi plumbum.Sancti verò ambulāt ſuper aquas,& quare.parte.1. folio.154.B.

Peccatorum pūctiones ſignant nomine ſentium.par.3.fo.56.G

Peccatoribus quibuſdam mala diſplicent& ducti pœnitētia ex re laborant,alijs placent mala & præſumentes de miſericordia ſarcinam cumulant.Alijs videtur qm̄ nimis grauia & deſperās pte.6.fo.7.A.

Peccatorum tres gradus ſcd'm exceſſum.Primus dum impunita tem promittis.Secundus & grauior:quia contemnis donum dei.Tertius & grauiſſimus:quia ignoras te contemnere. parte 6.fo.6.F.

Peccatoris natiuitas eſt per culpam.In qua natiuitate diabolus eſt pater,& concupiſcentia per diabolū excitata eſt mater, dies huius natiuitatis eſt cui maledicitur.p.4.fo.239.D.& fo.230.H

Peccatores conuerſi ad pœnitentiam quomodo cautè nutriendi ſunt ne ſcandalizentur.pte.5.fo.168.D.

Peccatoris mala omnia numerat de⁹ &q̄ grauitatē pctōrū nūerat, & tandem animā & corpus ſeparat.pte.4.fo.306.H.

Peccatores effœminati ruunt de peccato in peccatum: ſicut reti i uolutus:quādo vult ſurgere iterum cadit.pte.3.fo.19.H.

Peccatorē trib⁹ vicibus recipit de⁹ ad pœnitentiā,ſed ſi quartò recidiuet,non recipitur amplius:ſed reſeruatur ad gehēnā. Sic dicit.Ra.Sa.Sed erroneum eſt dictum ſuum.parte.3.fo.63. C. G.& fo.73.E.F.

Peccator dum diuinæ gratiæ aſpiratione tangitur intelligit q̄ cuncta quæ agit diſtricti iudicis animaduerſione puniantur. parte.3.folio.68.A.

Peccator duobus modis reſpitur à domino:dum aut à peccato conuertitur,aut ex peccato punitur.par.3.fo.77.B.

Index in Glos. ordi.

Peccator obstinatus est quasi quidam diabolus qui nullo timore à peccatorum actibus refrenatur. par.3.folio.80.H.& folio sequenti.D.

Peccatores ex flamma nequitiæ fumiferas actiones producũt,& ipsa elatione deficiunt.par.3.fo.177.A.

Peccator misericordiam consequutus,ad dei laudem inuitatur pro beneficio exitus de peccato.par.3.fol.256.D. & f.5257.F.

Peccatores sunt duplices.i.peccatores terræ,& peccatores cæli. Peccat in cælũ qui cæli incola cælum relinquit.Peccator terræ est dum terrenis inuoluitur delictis.par.3.f.270.B.

Peccatori omnis creatura hostis est,& iusto seruiunt omnia. parte.2.fo.6.E.

Peccatorem aliquem vocari seniorem & plenum dierum,obserua sicubi inueneris,quia de peccatoribus dici non potest,parte.2.fo.19.E.

Peccatorum remedia fuerunt tria ante baptismum,scilicet fides parentalis,circumcisio carnalis& oblatio legalis.Postbaptismũ similiter tria &c.pte.2.fo.26.G.H.

Peccatores reuertentes deus aliquando magis diligit q̃ remanentes in iusticia,quare & quibus rationibus.p.5.fo.56.G.

Peccatores sunt in duplici differentia,& significãtur per duos eunuchos Pharaonis,quorum vnus per tria liberatur,alter propter tria condẽnatur.par.1.fo.106.D.

Peccatores in peccatis præscitos esse:non præparatos,pœnã aũt præparatam inesse sc̃m q̃ præsciti sunt.Hæc regula in cõmuni tenenda est.pte.6.fo.20.A.

Peccatores terræ reputaui omnes præuaricantes.Non solũ qui scriptam legem contemnunt, sed etiam qui innocentiam naturalis legis corrumpunt.par.6.fo.23.C.

Peccatorum pedes in scripturis sacris semper dicuntur mouentes sanctorum verò stare dicuntur.pte.4.fo.131.F.

Peccatores obstinati secũ trahunt alios quantum possunt ad tenebras peccati,sicut e contrario homines boni,student secum trahere alios ad opera meriti.par.4.fo.165.D.

Peccatores quantum possunt bonos destruunt:quia fetor verborum & operum eorum corrumpit,& est sicut sepulchrum.parte.6.fo.9.A.Interl.

Peccatorum multitudo vbi fuerit,peccãtes indigni sunt,vt à domino corrigantur. parte.4.fo.216.G.H.

Peccatorum est magna pas pœnæ,sua scelera non modo non argui,sed insuper q̃ bene gesta laudari.par.5.fo.141.F.

Peccator per Lazarum fœtentem significatur.par.5.fo.219.E

Peccator quilibet potest dici regul⁹ diminutiuè.par.5.fo.200.D.

Peccator pœnitens significatur p camelum,& quare.p.3.fo.5.H.

Peccator qui aculeis peccatorum cruciatur,significatur p Tyrũ ciuitatem destructam & iterum reædificatam.p.4.fo.44.D.

Peccator mortuus p mortale peccatum dicitur defunctus qui effertur.pte.5.fo.143.H.

Peccator à pueritia male nutritus significatur per dæmoniacũ. parte.5.fo.150.D.

Peccator significatur per hominem descendentem ab Ierusalem in Iericho.parte.5.fo.153.D.

Peccatoris pœnitentis typum tenet Iob qui iuxta magnitudinẽ dei pensare debet quantitatẽ sui delicti.par.3.folio.81.H.

Peccatori obstinato in malis suis,licet confiteatur deum verbis negat tamen factis:potest moraliter exponendo adaptari psalmus.Dixit insipiens in corde &c.pte.3.fo.160.F.

Peccaror qui veraciter pœnitet & reuertitur de captiuitate peccati:de eo moraliterpotest exponi psalmus &c.pte.3.fo.192.H.

Peccator dicitur Leuiathã,serpẽs & etiã tortuosus.p.4.fo.50.H.

Peccatorumpreuersio de seruitute diabolica p quid significatur pte.3.fo.211.H.

Peccator quilibet infectus per mortale peccatum significatur per Naaman.parte.2.folio.166.H.

Peccator aliquando coram hominibus videtur bonus,& tamen coram domino est malus,& significatur per Sedechiam.parte 2.fo.186.D.

Peccatores obstinati qui ad verba prædicatorum à malis suis nõ reuertuntur,signantur per Baasa,& eius filium.p.2.f.253.D.

Peccatores vel peccata significantur per siluam, quæ est latibulũ ferarum,in quibus est habitatio dæmonũ.par.1.fo.352.D.

Peccatores priuantur spe continuando semper peccata,cogitantes in fine ad deum per pœnitentiam clamare.Hac em animaduersione percutitur peccator &c.pte.3.fo.51.G.

Peccatores quando abutuntur diuitijs,à veritate declinantes per prodigalitatẽ seu auariciam incurrunt anxietatem.parte.3.folio.137.D.

Peccatores damnati erunt cum dæmonibus.Sicut em consentiũt dis in culpa,sic associabuntur in pœna.par.5.fo.171.C.

Peccatum originale quid sit.pte.6.fo.13.H.& fo.14.E.

Peccatum originale ideo vocatur,quia peccatum Adæ mpuratur omnibus ab eo descendentibus sc̃m vim generatiuã,quia sic sunt membra eius.pte.6.fo.12.H.

Peccatum originale variis nominibus appellatur,scilicet fomes peccati, qui dicitur concupiscentia vel concupiscibilitas, siue lex membrorum,siue languor naturæ.parte.6.fo.11.A.

Peccatum originale duplex est.Vnum propagationis,cuius princeps Adam.Alterum,imitationis cuius princeps diabolus.parte.6.folio.12.F.

Peccatum originale qualiter contrahitur.parte.6.fol.13.H.Item parte.3.fol.30.33.B.& fo.157.C.

Peccatum originaliter dicitur peccatum mundi quod est cõmune totiꝰ mũdi,quo tota hũana natura simul & semel incõdita, & semel leges diuinas per inobediẽtiam transgressa est in paradiso. parte.5.folio.189.F.

Peccati originalis põdus dicitur massa corrupta,est qua habemꝰ debitum mortis & necessitatem moriendi:propter quod separatio aĩę à corpore non subiacet simplici nostrę voluntati.Aliter de Christo secundũ vtrãque naturam.& c.p.5.fo.211.F.G.

Peccatum originale an & quomodo possit dici quidam habitꝰ corruptus,& non tm̃ puta priuatio.parte.6.fo.14.C.D.

Peccatum originale dicitur naturale,& quare.pte.6.fol.92.D.

Peccati originalis tales in omnes transijt,sed qui gratia sunt liberati,non portant iniquitatem patris.parte.4.fo.200.G.

Peccatũ originale contrahitur in mris ventre.pte.4.fo.420.A.

Peccatum originale non est voluntarium,nisi voluntate primorum parentum.parte.3.fol.406.F.

Peccati originalis miseria exprimitur,quo genus humanum pollutum.etiam insensata polluit.parte.1.fol.241.B.

Peccatum originale non fuisset inductum,si Adam stetisset Eua peccante.parte.6.folio.58.D.

Peccatum originale prouenit ex carne causaliter.sed tamen in anima est subiectiuè & formaliter, & declaratur hoc exemplo. parte.6.folio.14.A.

Peccatum humani generis,naturæ non est, quamuis in nobis sit parte.1.folio.220.A.

Peccatum originale quomodo per gratiam baptismi tollitur. ꝛ parte.6.folio.14.A.

Peccatum originale abstulit Christus per sacramentum baptismi, & actuale per sacramentum pœnitentiæ.parte.4.fo.350.C.

Peccatum si non fuisset, non necesse erat dei filium agnum fieri, & in carne positum iugulari.parte.1.fo.315.G.

Peccati originalis culpa carere pueros,& sine illa nasci.& per cõsequens quòd à culpa illa non purgantur aqua baptismali,dixit Pelagius hæresiarcha. parte.6.fo.253.B.

Peccatum originale quod Iudæi negant, quomodo confutandi in hoc sint,& quomodo ex scriptis suis hoc probandum sit.parte.6.folio.14.B.C.

Peccatum originale non credunt Saraceni.par.1.fo.241.B.

Peccati originalis occasione agnus occisus est speciali modo,licet tulerit omnia peccata.pte.5.fo.189.H.

Peccati originalis culpa per lepram significatur, quę per carnalẽ generationem ad posteros deriuatur.pte.5.fo.92.H.

Peccatum originale qui tantum habent,& nullum addiderunt, mitissima omnium est eorum pœna.pte.5.fo.159.A.

Peccatum generale sicut per aduentum Christi in carnem ablatum est,ita prr aduentum eius in mentem tollitur peccatum omnium personale.par.4.fo.317.H.

Peccatum Adæ quomodo posteris ad pœnam,& cum hoc etiã ad culpam imputatur.par.6.fo.13.h.

Peccata duo sunt quæ ad posteros transierunt,& pœnæ illis peccatis correspondentes.par.4.fo.76.F.G.

In peccato omnes nati sumus:& ex carnis delectatione concepti culpã originalem nobis contraximus.pte.1.fo.151.A.

Peccati origo duplex est.scilicet cordis,& loquacitas oris:parte.3.fo.405.G.

Peccatum est transgressio legis diuinæ,& cælestium inobedientia mandatorum.parte.3.fol.18.C.

Peccatum mortale quid est.par.5.fo.224.A.Itẽ p.3.fo.28.C.

Peccatum triplex est detestabile.s.cupiditas,gulositas,& adulterium,& quantum ad virum & mulierem.parte.3.fo.410.C.

Peccata solui & dimitti peccata:non est idem.p.4.fo.70.A.

In peccato sunt duo remittenda,s.culpa & pœna,& qualiter & quomodo.par.5.fo.145.E.

Peccata sunt quasi reatus:quam trahunt qui implicare sanctos volũt.parte

lunt.parte.3.fo.166.B.

Peccati causa an sit deus? Arguitur ꝙ sic,cum responsione & solutione argumenti.pte.3.fo.402.B.C.

Peccati causa est aliquid dupliciter.pte.3.fo.402.B.C.

Peccatum quatuor modis perpetratur in corde,& quatuor modis cōsummatur in opere.parte.3.fo.402.A.

Peccata nostra quæ sunt opera mortua,& opera bona quæ sunt opera viua:debemus recolere,& coram deo numerare, & q̄re: & de hoc figura.parte.1.fo.311.D.

Peccatum non tm̄ opus malum(quod pœna dignum est)sed ipa mors quæ peccato facta est,appellatur.parte.1.fo.355.B.

Peccatis à carne nostra expulsis, cauendum est ne forte insurgat spiritalis bestia.i.iactantia,superbia vel vana gloria, quæ difficilius extirpantur quàm carnalia vicia.par.1.fo.340.E.

Peccata aliqua puniuntur grauius, non solum propter maiorem peccati grauitatem, sed ꝓpter ꝓnitatem reprimendam, ne homines nimis ad talia se laxent.parte.1.fo.170.B.

Peccatum qui fatetur & veniā petit,iam quasi ꝓ debito pignus dedit,ꝙ in se delinquenti ignoscit.pte.1.fo.171.A.

Peccata nolentium quæ sint vtrū quæ à nescientibus cōmittunt, an quæ facere compelluntur.par.1.fo.289.C.

Peccata dicti sacrificia pro peccatis,vsus est veteris Testamēti.parte.6.fo.68.A.

peccata sanctorum, appellantur sacrificia ꝓ pctis & dicūtur peccata sanctorum, non quę sancti committunt,sed ab eo ꝙ sunt sancta.parte.1.fo.295.A.

Peccatum qui declinat quantum valet sapiens est, stultus autem cōtemnit & peccat blandiens sibi:quia aut post pœnitear,aut post mortem fortiter pœnas ferat.par.3.fo.322.F.

Peccata multa deus non prætermittit, sed ita iudicium in nostra correctione incipit,vt in reproborum damnatione quiescat. parte.1.fo.56.F.

Peccato non parcitur,quia sine vindicta non laxatur.Delicta em̄ nostra,vel per nos vel per seipsum deus resecat, etiam cum relaxat.pte.2.fo.109.E.Item parte.3.fo.25.F.

Peccatum nequaquam in hac vita per exercitationem iusticiæ deritur, vt impia inconcusse maneatur,& hoc figuratur per hoc quod dicitur:Facta est lux.par.1.fo.24.F.

Sine peccato vix aliquid agimus.par.1.fo.215.E.Interl.

Peccatum incorrectum non remanebit inultum.par.1.folio.75. A.Interl.

Peccatum est duplex.Vnū leue & quotidianū,aliud est ad mortē parte.6.fo.335.A.B.

Peccatum ad mortem est, cum post agnitionē dei per gratiam Christi,oppugnat aliquis fraternitatem &c.parte.5.fol.23.A.

Peccatum non ad mortem est, si quis non amorem à fratre alienauerit sed officia fraternitati debita per aliquam animi infirmitatem non exhibuit.Ibidem.

Peccatum quod per pœnitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit,& fit peccatum & causa peccati.parte.6.folio 5.E.

Peccatum vnum vtrum possit esse alterius peccati pœna.Arguitur contra & pro,cum responsione & solutionibus argumentorum.parte.6.fo.6.D.

Peccatorum remissio non datur alicui sine ꝓpria fide, licet sanitas corporalis vel aliquid huiusmodi detur propter alienam fidem.par.5.fo.32.G.

Peccata antiqua cum deflemus & à vicijs recedimus, tūc ieiunia & preces, & victimæ,& holocausta proficiunt. parte. 4.folio 132.A.

Peccatorum præteritorum remissio non sufficit,nisi quisq; deinceps bonis operibus institerit.parte.2.fo.217.A.

eccatum qui committit studiose & scienter,magis delinquit q̄ ille qui ignoranter & ex fragilitate.par.4.fo.140.B

Peccati genus obstinatis prædicare.par.3.fo.263.B.

Peccatum in spiritumsanctum fit duobus modis.s. per obstinationem, vel desperationem.par.6.fo.7.A.B.

Peccatum in spiritumsanctum quo modo & qua ratiōe dicitur irremissibile.par.5.fo.42.G.

Peccati in spiritumsanctum sex sunt species, & earundem suffici entia.parte.5.fo.42.G.

Non omnia peccata omnib⁹ remittūtur:sed his qui in vita pœnitent cōtra Nouatianū & Origenem.par.5.fo.41.E.

Peccata quædam sunt cōtra naturā,alia cōtra mores,alia contra præcepta.parte.1.fo.91.B.

Peccati cōtra naturā tres sunt species.par.6.fo.5.H.

Peccatorum tria genera sunt quæ propter sui grauitatē dicūtur ad deum clamare.parte.2.fo.119.D.Item parte.1.folio.70.H. & fo.71.B.Item par.6.fo.215.H.

Peccatum occultum fratris,si fuerit in preiudicium communitatis vel hæresis,non est expectanda secreta correptio vel admonitio &c.par.5.fo.57.C.

Peccata quædam cognoscebantur ante legem quædam per legē quædam etiam grauiora per legem cognita sunt quàm ante putabantur.pte.6.fo.9.E.

Peccata habebant quadraturam suam.s. quatuor passiones animæ,his quadrantur itinera nostrorum peccatorum &c.parte 4.folio.190.G.

Peccatum omne mendacium est,quia contra legem & veritatem pte.3.fo.226.A.

Peccatum cum voce culpa est in actione:peccatū verò cū clamore culpa cum libertate.pte.1.fo.71.A.

Peccatorum quorumlibet compensatio,vtrum sit admittenda, vt faciamus mala ne fiant grauiora.par.1.fo.72.E.

Peccatum paruum qui habet,non vsq; ad cælum & sidera iudicium suum effert,qui verò crescit in scelere,crescit & in iudicio, simulq; cum vicijs augetur & pœna.pte.4.fo.175.E.

Peccata quantum faciunt vide deum,in quo nullus iræ affectus nullus passibilis motus ad iram prouocare dicuntur: sed ille manet immutabilis:ego cumpecco iram mihi ascisco.parte.2. fo.33.B.Interl.

Peccatum dimittebatur in vete.Test.in oblatione sacrificij ꝓ peccato,non virtute illius sacrificij sed'm se:sed in q̄tum sacrificiū erat quędam protestatio Christi passuri.par.6.fo.9.F.

Peccato subiectus facit qd' non vult.par.6.fo.17.B.

Peccata quomodo quibusdam proueniunt in bonum .parte.6. fo.19.H.

Peccata dicuntur opera tenebrarum,& quare.par.6.fo.28.H

Peccatum ex malicia contingit dupliciter.parte.6.fo.40.C.

Peccatum nullum intantum dehonestat & coinquinat corpus: vt fornicatio.parte.6.fo.41.E.F.

Peccatum veniale qualecūq; sit & quantūcūq; paruum, dūmodo placet mortale fit.Si verò mortale dum displicet:nullum iudicatur.parte.6.fo.51.C.

Peccata etsi ad horam delectant,veram tamen satietatem non ꝑ stant.parte.3.fo.279.F.

Peccata carnalia sunt duo potissimè,scilicet luxuria & gula,quæ perficiuntur in delectatione carnali.pte.6.fo.159.H

Peccati actus in q̄tum actus, est aliquod bonum: sed in q̄tū malus est priuatio,nec habet causam efficientem, sed deficientem pte.6.fol.211.C.

Pro peccati qualitate vnusquisq; sibi ignem accendit,& in peccatoribus diuersa peccati materia plus vel minus succenditur.pte.4.fo.86.A.

Peccati ꝓpetratio temporis longinquitate non compescitur:hęc ipsa vitæ longinquitas pctōri ad culmē maledictionis crescit. parte.4.folio.105.E.

Peccata negare & defendere grauius est quàm facere.parte.4.folio.114.B.

Peccata non solum non cauere,sed nec intelligere velle peccata, grandis impietas est.pte.4.fo.120.F.

Peccatum primum mala cogitare,secundum consentire, tertiū opere implere,quartum non pœnitere.pte.4.fo.359.B.

Peccatum suum quasi Sodoma prædicat,nec absconditi,qui peccati sui exemplo tanquam fœtore alios corrumpit. pte.4. folio.11.E.

Peccatum leuius est apertè peccare quàm sanctitatem simulare,si fiat inter ista comparatio.pte.4.fo.37.B.

Peccatum quatuor modis fit in corde,quatuor in opere consummatur.pte.3.fo.11.F.

Peccatum quadruplici modo fit,quorum tres modi facilius coriguntur,quartus difficilius.pte.3.fo.12.A.

Peccata omnia alia ad ista quatuor reducuntur, quia dicuntur aut iniquitates aut peccata, aut scelera aut delicta.parte.3.folio.32.D.

Peccata quædam ex se noxia sunt quædam ex adiacentibus,vt coniugium & potentia.pte.3.fo.66.B.

Peccatum fundamentum non habet,quia non ex propria natura subsistit,sed in bono naturæ coalescit.par.3.fo.66.F.

Peccatum cum non sit substantia sed priuatio boni. quomodo habitat &c.parte.6.fo.17.B.i

Peccata quædam si quis fugere velit,diabolica ꝓpediente suggestione calida,sine aliquo peccati laqueo non potest,nec potest, ab vno solui,nisi alio alligatus.p.3.fol.77.F.

Peccata omnia esse ex vicio naturæ &, creationis nostræ, bona

Index in Glos. ordi.

verò ex libero arbitrio, error est. par. 3 fo. 135. C.
Peccatum quod prorsus fugere nequimus, semper in memoria habeamus, vt nos ab eo saltem temperemus. p. 3. fo. 138. F.
Peccatum omne tribus modis contrahitur. par. 3. fo. 250. A.
Peccata modo delectant, sed dicuntur maledictio, quia tormenta parant. par. 3. fo. 250. E.
Peccatum an excuset cæcitas mentis. par. 5. fo. 215. D.
Peccati vetustas quomodo renouatur. par. 4. fo. 71. E.
Peccatorum impedimenta p sanam doctrinā & ordinationes sactas intelliguntur per sepes. par. 4. fol. 96. B.
Peccata populi qui & quando comedere dicuntur. parte. 4. folio 337. F. & fo. 338. D.
Peccata principum sacerdotum doctorum & religiosorum, significantur per ossa sepulta & etiam exhūata & ad solem exposita, quomodo & quare. par. 4. fo. 123. H.
Peccatum in vulua moritur, quando consensus malus ante factum p pœnitentiam diluitur. par. 3. fo. 11. H.
Peccatum dicitur spina, & quare. par. 3. fo. 56. F.
Peccata carnis stercora dicuntur. pte. 5. fo. 160. F.
Peccatum mortale comparatur paralysi, & quare. parte. 5. folio 32. H.
Peccata intelliguntur p folia ficulneæ. parte. 5. fo. 160. B.
Peccata leuiora defunctorum post mortem possunt absolui, & quib⁹ modis sed hoc: & ante iudicium, sed qui se post iudiciū liberādos putant, falluntur. pte. 3. fo. 319. F.
Peccata cadaueribus mortuorum significantur. pte. 1. fol. 115. A.
Peccatum grauissimum est nolle pœnitere, nec peccata eleemosynis redimere, sed peccata peccatis addere. pte. 3. fo. 399. A.
Peccatum seu actus vitiosus duo facit. s. actualitatē & vitiositatē. parte. 3. fo. 402. C.
Peccatum carnis quot & quæ inducunt, & p quid significatur. & est cautela notanda. par. 1. fol. 333. H.
Peccati causam præbere longè grauius est, quàm peccare. parte 1. fo. 318. E.
Peccatum perfectum & diuturnum non nisi pfecta pœnitentia emendatur, in qua ieiunium oratio cilicium eleemosyna, & lachrymæ peraguntur. pte. 1. fo. 259. B.
Peccata patrum in filios quomodo dicitur visitare deus vsq; in tertiam & q̄rtam generationem. pte. 1. fo. 164. A. B. C. D.
Peccatum multiplex commissum fuit per populum Israeliticum in deserto. par. 1. fo. 331. D. & fo. 341. B.
Peccatum carnis fuit vltima causa subuersionis ciuitatum Sodomorum. par. 1. fo. 72. B.
Peccatum perpetratum à parte alicuius communitatis bene imputatur toti communitati quantum ad pœnam infligendā vel quantum ad boni subtractionem. par. 1. fo. 200. B.
Peccata quæ impedierunt filios Israelab ingressu terrę promissionis fuerunt quinq;. parte. 1. fo. 331. D.
Peccatum nullum est quod in præsenti vita non possit expiaria parte. 1. fo. 249. H.
Peccatum dicitur irremissibile, non quia non possit simpliciter remitti, sed quia de difficili est remissibile. parte. 2. fo. 66. B. Itē parte. 5. fo. 42. G. Item par. 4. fo. 359. C.
Peccatum sic voluntarium, q̄ si non est voluntarium, non est peccatum. par. 3. fo. 407. B.
Peccatum licet sit voluntarium, tamen in ipso consistit maxima seruitus. parte. 5. fol. 212. C. D.
Pectorum tunsio quid significat. pte. 3. fo. 303. B.
Peculium est paruus census extra hereditatem: de quo potest iusfamilias facere quod vult sine licentia patris. parte. 1. folio 161. G.
Pecunia vnde dicitur. parte. 3. fo. 55. C.
Pecuniam multi habent & non amant, & multi non habent & amāt: Item alij & habent & amant: alij verò non habere nec amare se gaudent. pte. 5. fo. 108. E.
Pecunias habere & amare, multa distantia inter illa est. parte. 5. folio. 108. H.
Pecuniæ ad vsus necessarios à sanctis reseruari non prohibētur. parte. 5. fo. 158. B.
Pecuniæ portatio in via, & habere aliqua mobilia in communi an ad perfectionem pertineat. parte. 5. fo. 221. F. & fo. 224. A. B.
Pecuniam alicui repetere conceditur, sed debita peccatorum petent veniam nunc̄ iustè negamus. par. 5. fo. 25. E.
Pecunia quædam est quæ ad vsuram dari prohibetur, altera est quam ad vsuram dare debemus. par. 1. fo. 358. B.
Pecus quomodo reum est, ex quo iubetur occidi, si quis cum eo coierit, cum nec rationale nec legis capax sit. par. 1. fo. 250. F.
Pedagogi boni qui pueros inducunt ad bonos mores secundū capacitatem illius ætatis: spicas adhuc virentes offerunt. parte 1. fo. 217. D.
Pædagogo cum traditur puer, si minus dignis imbuā appareat disciplinis, culpa ad pedagogum refertur, nec ita puer à patre vt pedagogus arguitur, nisi durus & lasciuus & proteruus pedagogi salutaria monita preuerit. par. 1. fo. 311. C.
Pediculi macri morsus est pessimus, sic vulgariter dicitur. parte 3. fo. 335. G.
Pediculi (vbi Latini habent scyniphes) vt dicunt Hebræi & Iosephus, in tanta multitudine creuerunt super homines & bestias q̄ nullo medicamine eis poterat subueniri. par. 1. fo. 140. D.
Pedis di. dem. de. des. dibus, In pes.
Peior est in nequitia nocens q̄ non proficiens. par. 1. fol. 104. A. Pel Interl.
Pelagius hæresiarcha errauit circa gratiam spiritussancti, asserens q̄ sine ea poterat homo ex puris naturalibus mereri vitam æternam. par. 6. fo. 253. B. Item par. 4. fo. 475. G. Pel
Pelagij error qui posuit hominem ex sola libertate arbitrij posse mereri. par. 5. fo. 60. B. Item par. 2. fo. 248. G. Itē p. 1. fo. 187. E.
Pelagianus taceat, quia absq; gratia dei nullus est locus saluti. pte. 3. fo. 329. A. & fo. 417. E. Item par. 1. fo. 331. F. G.
Pellican⁹ vt dicitur (etsi non certum sit) rostro pullos suos occidere, & triduo lugere, tunc rostro sanguinem suum sup eos fū dere, vnde illi reuiuiscunt. par. 3. fo. 236. A. D.
Pellis de hostia holocausti quæ tota incendebatur, erat sacerdotis offerentis. par. 1. fo. 225. C.
Pelles vnde dominus tunicas pelliceas fecit, qualiter vel quo operante ab animalibus deductæ sint, quærere, stulta quæstio est. parte. 1. folio. 43. C.
Pellices dicuntur meretrices, & quare. pte. 6. fo. 326. A.
Pœna omnis quam patimur, ira dei est. parte. 3. fo. 211. E.
Pœnæ relaxatio, signum est mitigationis irę. p. 3. fo. 211. G.
Pœna quæ ex peccato venit productior est, quàm culpa, & quare sic infligitur. parte. 5. fo. 243. B.
Pœnarum metus, reuocat à malis. parte. 3. fo. 366. A.
Pœne mensura pro peccato metienda est, prout quisque sibi in hac vita, vel minus vel plus peccando quæsierit. parte. 1. folio 288. E.
Ad pœnā si peccatori annus ascribitur pro peccato vnius diei: ve reor ne forte nobis q̄ quidie peccam⁹, nec ipa secula aut etiāsca seculorū sufficere possint ad pœnas luendas. pte. 1. fo. 288. A.
Pœna maxima quibus sceleribus seruetur disputando. Et respondetur ratiocinando, quia his qui per ebrietatem deuoluuntur ad luxuriam. parte. 3. folio. 331. E.
De pœnarum magnitudine vel mensura damnandorum, sententiam ferre, nec de iudicio dei eorundem, nō potest humana fragilitas scire quod domini arbitrio derelictum est. parte. 4. folio 27. F.
Pœnarum nullus finis sperabitur in futurum, ideo semper timor permanet cum pœnis. parte. 3. fol. 27. E.
Pœna ignis æterni gehennæ, sicut & p̄miū regnū cęlorū i antiquis documentis minime inuenitur, sicut in euangelio. parte. 5. folio. 23. G.
Pœna mortis quæcunq; aliquādo significatur per ignem in scriptura. pte. 4. fo. 318. F. & fo. 150. F.
Pœna inferni est duplex. Vna est ex parte mentis. s. tristicia vehemens, alia ex parte corporis. par. 5. fo. 46. C.
Pœna gehennalis dicitur præparata ab heri. i. à secunda die creationis mundi, vt dicunt aliqui &c. par. 4. fo. 58. C.
Pœna dæmonum ex pœna reproborum augetur, qui in inferno erunt recluſi, sicut econuerso, gloria angelorum augmentabitur ex gloria electorum. par. 4. fo. 58. B. Item par. 1. fo. 42. F. G.
Pœna minissima omnium est eorum qui originale peccatum tantum habent, & nullum addiderunt. pte. 5. fo. 159. A.
Pœna inflicta vel infligenda significatur in scriptura per calicem par. 3. fo. 193. F.
Pœna, vtrum possit esse peccatum vnum, alterius peccati. parte 6. fo. 6. D.
Pœna extrinseca imponitur Adæ, mulieri verò intrinseca parte 2. fo. 43. B.
Pœnæ sunt in duplici genere, quia aliquæ corporales, aliquæ spirituales. Item corporalium quædam temporales, quædam æternæ. par. 4. fo. 236. C.
Pœnis corporalibus & temporalibus bene puniuntur filij à deo & ab homine pro parentibus, sed non pœnis spititualibus. Ibidem.
Pœnæ inflictæ sunt homini ex transgressione præcepti ad totā vitam vsq; ad mortem, & transfusæ in posteros, quia quales fa

ti sunt primi parentes per peccatum, tales filios genuerunt. parte.1.fo.43.D.

Pœna hominis deiecti est triplex. Prima q̃ fit fugitiuus de loco proprio. Secunda est priuatio suæ substantiæ. Tertia q̃ priuatur sua ꝑple. pte.3.fo.35.G.H.

Pœnæ à deo subito immissæ ad modum sagittarũ, vocant sagittæ diuinæ. parte.1.fo.370.G.

Pœna multiplex cõminatur populo Israelitico. pt.1.fo.335.G.

Pœna quadruplicis mortis imponitur legis transgressoribꝰ. parte.2.fo.57.C.

Pœna quadruplex fuit inflicta Iudæis successiue & secundum diuersa tempora, & per quid fuit designata. parte.4.fo.118.G

Pœna hæreticorum erit maior pœna dæmonum post iudicium & hoc propter peccatum infidelitatis, & addũtur rationes. ꝑte.6.fo.225.F.G.H.

Pœnæ sunt arbitrariæ in noua lege, & foro cõscientiæ, secundũ iudicium discreti cõfessoris, nisi per superiores ecclesiæ aliud fuerit determinatum. par.1.fo.222.G.

Pœna occisionis, mutilationis siue talionis, quæ fuit apud Hebræos. parte.1.fo.167.ꝑ totum: & sequentibus.

Pœnitens aut tacitus labijs fletibus indulgentiam silentio deprecetur, aut etiam si loquendum aliquid, ex dolore cõtriti pectoris, suadetur, paucis loquatur. pte.2.fo.239.A.

Pœnitentium arma sunt cinis & cilitium. pte.3.fo.304.B.

Pœnitentis humilitas est vallis lachrymarum. parte.3.fol.210.B.

Pœnitentibus triplex est difficultas ad opera virtutum. parte.5. folio.161.D.

Pœnitentem libenter suscipit dominus: occurrit filio inopia & squalore cõfecto gratiã reddit reuertẽti: si tñ cũ ploratu & vlulatu redeat ad patrem. pte.4.fo.116.E.

Pœnitens. pte.1.fo.373.H. Item. pte.3.fo.76.D. & fo.169.G. & folio.173.H. & folio.174.F. & fo.193.G. & fo.235.H. fol.11.H. & folio.20.H. Item pte.2.fo.57.D. & fo.100.D. & fo.117.D. Item parte.4.fo.355.E. & fo.472.D.

Pœnitentia vtrum in cadẽtibus habeat locum post baptismum, arguitur contra & pro, cum responsione & solutionibus argumentorum. pte.6.fo.144.F.G.

Pœnitentiæ veræ vnus dies tantum valet, quantum mille anni, sicut latroni. pte.6.fo.227.A.

Per pœnitentiam incassum corpus atteritur, si inordinatus motibus mens vicijs dissipatur. pte.4.fo.95.B.

Pœnitentia si in reprobo placuit, & in eo qui timebat amittere præsens seculum, quàm grata est spõtanea afflictio pro culpis in eis qui placent. pte.4.fo.215.F.

Pœnitentia cur prædicatur, si gratis in baptismo fit remissio peccatorum? pte.fo.13.E.

Pœnitentia vera de prꝫteritis, & cautela cõtra recidiuum ꝑ futuris sufficit deo. pte.5.fo.210.H.

Pœnitentiæ graue pondus pœnitentibus imponentes, ipsis peiorandi occasio sunt. Immo si errando modicam pœnitentiam imponunt, nonne melius est, ꝑpter misericordiam rõnem reddere quàm ꝑpter crudelitatem. pte.5.fo.70.B.

Pœnitentiæ ꝓfectæ duo modi, confessio & emendatio. parte.3. folio.139.F.

Pœnitentiam agere in fauilla & cinere quid est. pte.3.fo.82.A.

Pœnitentia sera scelerum dicitur vermis. pte.1.fo.395.A.

Pœnitentiæ austeritas significat ꝑ altare holocaustorum, in qua caro ꝑpria domino sacrificatur: & hęc oblatio tãto est melior & placentior, quanto propria charior homini quàm aliena. parte.2.fo.216.H.

Pœnitentiæ triplex est modus. Primus, errores & omnia mala ante baptismum abrenunciare condemnare. Secundus, post baptismum lapsus ꝑ pœnitentiam renouari. Tertiꝰ, quo ꝙsancti quotidie à talibus purgantur peccatis: sine quibus vita non agitur. pte.5.fo.13.E.

Pœnitentiæ virtus timore concipitur, qui est initium sapientiæ parte.5.fo.13.E.

Pœnitentiæ desertum aggrediens fortius tentatur ab hoste. parte.5.fo.15.D.

Pœnitentiæ austeritas quibusdam comparatur, quæ licet molesta, sine tamen grato habentur. pte.5.fo.91.F. Itẽ pte.4.fo.167.D. & fo.218.H.

Pœnitentiam tardè assumentes significãtur per asinam. parte.3. folio.5.H.

Pœnitere, est anteacta deflere, & deflenda non committere. parte.5.fo.30.E,

Pœnitere volentibus, grauia onera imponentes reꝓhenduntur. parte.3.fo.70.H.

Pœnitet sero qui in tenera ꝙtate noluit. pte.3.fo.336.E.

Pœnitere videtur deus dum opus mutat, voluntatem tamẽ & dispositione immobili permanente. parte.1.fo.50.E. Interl.

Percussorꝑ patris vel matris morte moriatur, & quomodo hoc fit intelligendum. pte.1.fo.268.D. Per

Percussio omnis diuina aut purgatio 'est nobis vitæ præsentis, aut initium pœnæ sequentis. pte.4.fo.118.E.

ꝙercussi aduersitate quidam à voce confessionis silent, alijs vocis sensum ignorant. pte.3.fo.19.B.

Percutientem arguere est de percussione murmurare. parte.3. folio.76.F.

Percutit aliter amicus, aliter inimicus, aliter pater, aliter hostis. ꝑte.4.fo.151.E.

Perdere habet duplicem significationem pte.5.fo.53.B.

Perditorum hominum (tanquam bruta animalia quæ sunt præsentia amant despiciunt futura) hæc vox est: Exiguum & cum tædio est tempus vitæ nostræ &c. pte.3.fo.369.A.

Perditio cuiuslibet si ecclesiæ damnum est, quanto magis sacerdotum est. par.1.fo.231.A.

Perdix fouet oua q̃ nõ peperit furaꝫ eã aliena oua & fouet ea: sed pulli inde nati discurrunt. &c. parte.4.fo.136.A.B.

Peregrinos qui moribus & vita se esse profitentur in hoc mundo, spiritualiter celebrant solennitatem tabernaculorum. parte 2.fo.243.H.

Peregrini dicti sunt patres priores, patriarchæ. s. & quare. parte 2.fo.104.F.

Peregrini non solum sunt inuitandi ad hospitium superficialiter & leuiter, sed cum instantia magna. pte.1.fo.72.E.

Perfectio vel completio duplex est alicuius rei. prima quando assequitur formam debitam. Alia quando exit in operationem sibi debitam. pte.1.fo.34.D.

Perfectio non consistit in dispositione materiæ, sed introductione formæ. pte.6.fo.23.D.

Perfectum dicitur aliquid dupliciter. pte.5.folio.77.C. Item pte 6.fo.105.G. & fo.229.G.

Perfectio maior in hac vita esse quæ potest, quàm mundę multitudinis vnitas. pte.2.folio.149.A.

Perfectionem operum nostrorum ad dominum referre præcipimur, & hoc in decimis insinuatur &c. pte.3.fo.423.A.

Perfectio apostolorum & doctorum ecclesiæ primitiuæ ꝓin hoc notatur, ꝙ in breui tempore per orbem publicauerunt fidem Christianam. pte.4.fo.470.D.

Perfectio dilectionis dei ex toto corde tota anima &c. cur præcipitur homini haberi, ꝙuis eam in hac vita nemo habeat. parte 6.folio.102.C. Item pte.1.fo.338.A. & fo.339.G.

Perfectus mentem prius virtutibus exerceat, & eã post ea in horeum quietis concedat. pte.3.fo.18.B.

Perfectorum vita est profectus aliorum. pte.3.fo.126.E.

Perfectionem nihil sic impedit vt superbia. pte.3.fo.167.E.

Perfectiones vitæ actiuæ & contemplatiuæ sunt connexę. parte 3.fo.263.D.

Perfectioribus iusti aspectus lætitia est. pte.3.fo.267.C.

Perfectio licet vna sit nobis generalis, si tamen vnam virtutum speciem integrè potuerimus implere, est ipsius virtutis sua quę que ꝓfectio. par.2.fo.8.A.

Perfectus & sine macula nullus viam vitæ incedere ꝙpotest: sed secundum huius temporis modum perfecti & immaculati vocãtur. par.2.fo.134.E. & fo.143.G.

Perfectorum est & maximè eorum quibus cura ouium est cõmissa, renunciare omnibus quæ possident. ꝑ.3.fo.360.F.

Perfectionis magnæ est, cum quis humilitate adeo proficit, vt erratus suos viuaciter inspicere, & efficaciter valet expurgare. ꝑte.2.fo.257.C.

Perfectionis mensura hæc est, pro posse suo quemq; pro domino laborare & statum ecclesiæ primò in se, deinde in proximis confirmare. par.2.fo.243.A.

Perfecti igne tribulationis decocti, adeo vt varijs virtutibus decorentur, significantur per pauos. pte.2.fo.147.F.

Perfectiones quæ sunt in creaturis diuersæ & distinctæ, sunt in deo vnitæ. parte.3.fo.30.F.

Perfusio sanguinis in carne propria fuit illicita, quia talia erant signa pactorum cum dæmonibus. pte.1.fo.248.D.

Pericula sunt sex quæ communiter accidunt hominibus in quibus liberantur. pte.3.fo.246.H.

Periodus idem est quod ꝙtas: maior enim fuit periodus vitæ hũanæ ante diluuium quàm post. parte.4.folio.297.C. Est etiam punctus. fo.2.D.

Perire dupliciter dicitur, non esse vel male esse. ꝑ.3.fo.10.E.

Pereunt pari sententia qui declinant iussa principis. & qui opo-

Index in Gloſ. ordi.

ra mala velle contendunt.par.3.fo.180.E.
Peribit de medio populi ſui &c.An vbicunq; in lege hoc dicitur tranſgreſſor per iudicium humanum interfici debeat,ſi fuerit conuictus.pte.1.fo.227.B.C.D.& fo.246.G.
Peribit vel interibit de populo ſuo,cum dicitur in lege,ſecundū Hebræos nominantur trigintaſex caſus,quorum aliqui ſunt in quibus iudicio humano conuicti erant rei morte corporali,alij verò non.parte.1.fo.246.G.
Peritia omnis quæ vel circa aliquam artem vſui humano neceſſaria habetur,vel cuiuſlibet rei ſcientia,à deo data eſt. parte 1.fo.308.E.
Periurij peruerſitas & malicia.par.4.fo.235.F.
Permiſſio fit dupliciter.Vno modo de minori malo ad vitandū maius malum.Alio modo de minori bono,per hoc q̄ maius bonum non percipitur.pte.6.fo.42.F.Item par.1.fo.359.B.
Perpetuitatem beatitudinis diuinæ concedunt Hebræi (qui tñ maximè literam ſequuntur) ſicut & nos.pte.1.fo.316.D.
Perpetuitas non poteſt ſignificari à nobis,niſi per partes temporis.par.4.fo.421.G.
Perpetuus erit cultus.Hæc clauſula ſpiritualiter, non carnaliter intelligenda eſt & exponenda.pte.1.fo.188.A.
Perſarum gens & regio,vnde & vbi eſſe dicta ſit.par.4.f.428.D
Perſarum reges ſemper cum muneribus ſolent adorare vt dicit quo more & magi munera obtulerunt.par.5.fo.12.A.
Perſarum regibus legitur moris fuiſſe,vt in cunctis agendis vel diſcernendis ſeptem conſilio vterentur.par.2.fo.250.A.
Perſarum conſuetudo erat,q̄ coniuges,maximè nobilium,non dabant ſe aſpectibus aliorum virorum.par.2.fo.306.C.F.
Perſarum reges omnes Ptolemæi & Arſacidę appellabantur: habebant tamen propria vocabula.par.1.fo.123.B.
Perſarum regnum ante Cyrum ignobile fuit,& nullius dignitatis.par.4.fo.421.E.F.
Perſarum reges iſti.ſ.Cambyſes Aſuerus Cyrus Darius in diuerſis locis in Biblia & in hiſtorijs inueniuntur nominati pluribꝰ & diuerſis nominibus:propter quod idem rex videtur aliquādo eſſe plures.par.2.fo.245.G.
Perſarum regum poſt Cyrum catalogꝰ.pte.4.fo.309.E.
Perſecutio fit tribus modis,odio cordis,dictis,factis.p.5. fo.19.C
Perſecutionum eccleſiæ multa genera.par.3.fo.280.C.
Perſecutiones eccleſiæ per Romanos imperatores deſignantur per decem plagas Aegypti.par.1.fo.143.F.G.
Perſecutiones eccleſiæ quot fuerunt,& ſub quibus imperatoribus.par.6.fo.249.C.D.F.G.
Perſecutio eccleſiæ an ei profit vel obſit.par.6.fo.261.F.
Perſecutionem tyrannorum conuertit dominus in eccleſiæ augmentationem & ad hoc dantur figuræ.par.4.fo.381.D.
Perſecutio Chriſtianorum per Saracenos contra Saladinum & eius populum per quid ſignatur.par.3.f.147.D.&fo.190.D.
Perſecutio quotuplex,& quæ & quādo ſit fugienda, & quādo non.par.5.fo.37.F.
Perſecutionis tempore ponenda eſt anima,& pace frangenda ſūt deſideria terrena.par.5.fo.149.E.
Perſecutionem melius eſt deuitare quàm in ea ſuccumbere.parte.1.fo.353.F.
Perſecutio Chriſtianis quantam afferat vtilitatem &c. parte.1. folio.251.F.G.
Perſecutio Antichriſti ſiue tribulatio durabit.pte.4.fo.314.E.F & fo.327.E.F.G.H.& fo.328.A.B.Item par.6.fo.270.C.Vide etiam in Antichriſtus.
Perſecutorem tuum ſi videris nimis ſæuientem,ſcito quia ab aſcenſore perurgetur,ideo ſæuus eſt & truculentus. parte.1.folio.153.H.
Perſecutores Chriſti & eccleſiæ.par.3.fo.88.H.& fo.179.D.Item par.5.fo.231.D.Item par.6.fo.250.A.G.& fo.249.C.D.G.H.& fo.74.C.Item par.5.fo.231.D.
Perſequentium ſunt duo genera.ſ.vituperantium,& adulantiū. par.3.fo.183.F.
Perſeuerantia cum bono operi additur,decimæ dantur. parte.1. fo.64.B.Interl.
Perſona quid eſt.par.5.fo.186.A,
Perſonarum pluralitas,licet in exordio creationis mundi & deinceps,cum eſſentiæ vnitate innuatur,non tamen numerus determinatus vſq; ad tempus Abrahæ. par.1.fo.71.G.
Perſonarum pluralitas ſiue ſuppoſitorum in vnitate diuinæ eſſentiæ aſtruitur,contra Iudæos,cum ſolutionibus argumentorum per eos adductorum.parte.6.folio.265.H.& fo.276.A B.C.D.E.F.
In perſona filij q̄ natura humana & diuina ſunt vnitæ,ita q̄ ipſe eſt verus deus & verus homo,roboratur aduerſus Iudæos ex ſuis ſcripturis.par.6.fo.276.G.H.& fo.ſequēti.A.B.C.D.E.F
Perſonarum acceptio quando reprehenſibilis,& quando irreprehenſibilis.par.6.fo.212.C.
Perſona eadem nonnunq̄ pluribus nominibus nominatur. Et hoc reperitur frequenter in veteri Teſtamento ac nouo.parte 1.fo.100.B.Vide in nominibus pluribus nomi natur.&c.
Perſonę plures aliquando pro vna perſona reputantur.parte.1. fo.64.F.
Perſonæ in diuerſis officijs & ſtatibus eccleſiæ,ſignificantur per diuerſa vaſa.par.1.fo.178.D.& fo.185.E.
Perſonæ potentes bene operari,ſed non docere,ſignificātur per filias Iob,& quare.par.3.fo.5.H.
Perſona quæcunq; deuota inſtinctu ſpūſſancti,exit ciuitatem vel villam ſuam propter defectum panis,qui defectus contingit in terris interdicto ſuppoſitis,ſignificatur per mulierem.&c.pte.2.fo.168.H.
Perſonæ nulli in eccleſia quantumcunq; propinquæ parcendum eſt in perfidia hæreſis ſi fuerit obſtinata,& maximè ſi ſtudeat ad ſubuerſionem aliorum.par.1.fo.346.B.
Perſonæ notabiles fuerunt ſeptem,quæ bene ſe habuerunt per ſapientiam diuinam & enumerantur.parte.3.fo.376.G.
Perſuaſio praua facile aliquem capit,cum vis doloris ingraueſcit.par.3.fo.9.D.
Perſuaſio eſt quadruplex,p̄ipetranda remiſſione.par.3.fo.157.D
Perturbatio an & quomodo cadat in animū ſapientis,& de hoc exemplum.parte.1.fo.65.E.
Perturbatio à quiete contemplationis eſt duplex.ſ. ab extrinſeco vt à dæmonibus.Alia ab intrinſeco.ſ.ab humana fragilitate,propter quam homo quantumcunq; iuſtus concutitur.pte.3.fo.273.C.
Peruerſi ſimilium ſocietate gaudent.par.1.fo.76.E.Interl.
Peruerſis cum in hac vita poteſtas tribuitur,quid aliud q̄ ianua erroris aperitur.par.3.fo.57.B.
Peruerſi verbotenus bona optant,vt benigni videantur,& vt quæ in præſenti ſunt,mala eſſe oſtendantur.par.3.fo.28.A.
Peruerſitas humana prona eſt ad excuſationem ſui,& quod merito ſuſtinet,ſibi iniuſtè videtur ſuſtinere.pte.4.fo.114.B.
Peruerſa agēdo diligimꝰ,ſed hæc viſa in alijs dijudicamꝰ vñ ad nos reuerſi,de huiuſmodi erubeſcimus.parte.3.fo.19.F.
Peruerſitas morum in mente amara,eſt lepra in veſte linea: vnde quidam per iuſticiam ſęuiunt,& peccatorem plus ad deſperationem quàm ad ſanitatem trahunt.parte.1.fo.238.B.
Pes ſcalæ quam vidit Iacob in ſomnis,tangebat terram,& ęacumen eius cælum,& quid deſignabat.parte.1.fo.89.H.
Pedes ſolent itineris aſperitate lacerari.parte.3.fo.55.A.
Pedes peccatorum quòd ſemper moueantur,dicitur in ſacris ſcripturis:ſanctorum verò ſtare dicuntur.parte.4.fo.131.F.
Pedes quos lauit Ieſus,& niſi lauerit,non habebimꝰ partem cum illo,qui ſint.parte.2.folio.9.C.Vide etiam folio40.A.B.
Pedes diſcipulorum quare dominus lauit,& nos inuicē lauare iuſſit.parte.4.folio.181.E.Item parte.2.fol.40.A.B.
Pedibus calciatis non ingrediebantur loca ſancta antiqui,& ſpecialiter Hebræi,& etiam nunc Saraceni adhuc tenēt hunc modum.parte.6.fol.177.C.
Peſtilentia trium dierum quam Dauid elegit,quanto tempore graſſata eſt.parte.2.folio.124.G.
Petenti qui dat,bene facit,qui tacentę intelligit,beatus ſine dubio.parte.3.fo.144.A.
Petitionibus ſeptem omnia bona præſentis vitæ vel futurę continentur.parte.5.folio.25.A.F.
Petitionum trium primatum orationis dominicæ impetrationes in æterna vita fiunt:reliquæ quatuor ad iſtam vitam pertinent.parte.5.fo.25.A.C.
Petitionibus impetramus dona,in donis vt operemur: de operatione beatitudines ſequuntur.parte.5.fo.15.A.F.
Petitionibus ſeptem, dona ſpiritus ſancti & beatitudines coaptantur.parte.5.folio.25.A.B.C.
Petitio in oratione vt habeat efficaciam,tria requiritur.ſ. quòd aliquis petat piè,pro ſe, & perſeueranter ſeu continue,& declaratur.parte.5.folio.154.D.
Petra quæ eſt Chriſtus,mundat aquas niſi percuſſa, percuſſa vt fontes producit.Percuſſus em̄ Chriſtus & in cruce mactatꝰ noui Teſtamenti fontes produxit.pte.1.fo.158.F.
Petræ cum ſingulari numero nominatur,in ſacro eloquio Chriſtus accipitur cum plurali ſancti viri exprimuntur,parte.3. fo. 76.E.

Pet

Petrus dicitur filius Bariona.i.columbæ & quare.par.5.fo.52.A.
Petri negatio quando & quare facta est.par.5.fo.80.A.C.& folio 82.B.
Petrus quando dixit: Etsi omnes &c.non fuit mendacium, nec temeritas,sed fides & ardens dilectio.par.5.fo.80.A.B.C.
Petrus & Paulus duces Christianæ plebis sunt,sicut arietes sunt duces gregis.pte.2.fo.193.H.& fo.197.H.Itē pt.4.fo.372.E.
Petrus apostolus de multis quæ de eo dicuntur. par.2.fo.117.C. & fo.200.H.& fo.308.C.D.& fo.243.D.Item par.5.fol.224.H. & fo.sequenti.B.& fo.243.D.& fo.226.E.& fo.228.D.F. Item pte.6.fo.80.H.& sequenti.B.C.D.& fo.172.G.& fo.173.B.C.
Petrus eremita Ambianensis diocesis, quomodo passagium ad terram sanctam multum sollicitè procurauit.pte.6.fo.265.G.H.
Petulantia carnis,cui sine cessatione dominatur,in mente scabiē fugem habet moraliter.par.1.fo.256.F.
Phagoledorus quid significet,& vnde dicitur.par.4.fo.208.B.
Pharan non est speciale nomen mansionis,sed solitudinis plures mansionis continentis.par.1.fo.286.B.C.
Pharan solitudo decem & octo mansiones continet,in quarum vltima reuersi exploratores ad Moysen renunciauerunt quæ viderunt.par.1.fo.287.A.
Pharaonem vel Aegyptios fuisse malæ naturæ,& non ex liberta te arbitrij esse deductos,hoc qui dicunt creatorem deum accu sant tanq; sæuum qui homines vertat in lapides.par.1.f.154.F
Pharao,apud Aegyptios hoc nomine regia dignitas significatur sicut apud Romanos Cæsares Augusti reges eorum dicūtur. Apud Cyros Antiochi:apud Persas Arsacidæ,apud Philistiim Abimelech,& post Alexandrum in Aegypto Ptolemæi.parte 4.fo.252.B.Item parte.1.fo.61.C.& fo.123.B.
Pharao non fuit oblitus somnium suum, sed integre retulit ipsi Ioseph:sed Nabuchodonosor sic dedit obliuioni q̄ non potuit referre.par.1.fo.107.C..Itē par.4.fo.296.D.
Pharetram suam deus tunc contra Iob aperuit,quando diabolo dedit licentiam percutiendi eum in bonis exterioribus & in p̄ le.par.3.fo.57.C.
Pharisaica secta inter Iudæos post tempus Machabæorum incœ pit.par.4.fo.411.B.
Pharisaica doctrina & communiter Iudæi sic tenent,licet falsē,q̄ ille qui plura mandata numero seruat,& tamen in paucis trans greditur,nihilominus est iustus apud deum.p.6.fo.213.D.
Pharisæi conuersatione,victu,& habitu,quodam modo ab alijs distincti erant.pte.5.fo.33.D.& foio.71.A.B.Et mundicia cor porali.fo.72.C.& fo.189.D.
Pharisæi & Scribę omisso studio legis & prophetarum,studebāt in mathematicis,& potissime in astrologia,& vsq; hodie aliqui sunt valde curiosi.par.5.fo.51.F.
Pharisæi per astra volebant pronosticare de aduentu Christi.pte 5.fo.51.F.
Pharisæi omnia fecerunt propter lucra,& dicebant sanctiora o blata q̄ templum.par.5.fo.71.E.
Pharisæi pro magna parte erant de tribu Simeon.par.5.f.200.B.
Pharisæorum & Scribarum duæ familiæ esse dicuntur ex quibus descenderunt,quorum progenitores fuerunt Samai & Helles, qui non multo prius quām dominus nati sūt in Iudæa,& suc cessorum nomina vsq; ad captiuitatem Romanam ponuntur parte.4.fo.23.A.
pharisæi significantur &c.parte.2.fo.89.D.F.& fo.102.D.& fol. 251.H.& fo.163.D.
Pharisæi in membranulis decalogum scribebant,& ligatū in frō te portabant,qđ vsq; hodie faciunt Babylonij,vt putentur re ligiosi.par.1.fo.338.E.& fo.356.B.
Pharisæi spiritualia dicta prophetarum de cordis & corporis ca stigatione carnaliter de solo corpore accipiebant .parte.5. fo. 49.A.
Pharisæi& Scribę suaserunt populo Iudæorum ne Christo cre derent.Et figurantur per exploratores qui terruerunt populū ne crederet posse haberi terram à domino promissam.parte.1. fo.286.G.
Pharisæi per hypocrisim corrumpebant triplicem veritatem,s. doctrinæ,iustitię,& vitæ.par.5.fo.71.C.
Phase quid & quare sic significat.par.1.fo.147.C.
Phase nec quisquam de cunctis regibus Israel fecit sicut Iosias &c. quō intelligendum,cum tempore Dauid & Salomonis regnū fuit vnitum,& nulla tribus captiuata . parte.2.fo.237.D.G.& fol.263.B.
Phenēna habuit septem filios.Et dicunt Hebræi q̄ nato Samue le,mortuus est primogenitus filius Phenennæ: & singulis an nis nascentibus filijs,singuli Phenennę sunt mortui.parte.2.fo lio.64.F.
Phœnice regio est Tyri & Sydonis.parte.1.fo.158.B.
Phiala prius de vitro facta est.hialin em Grēcè,vitrum Latinè,& in summo lata.parte.1.fo.276.E.
Philadelphia metropolis filiorum Ammon, à Philadelpho qui Arabiā tenuit sic vocata est:prius dicta Rabbath.p.4.f.247.B.
Philistiim per quos progeniti sunt,& per quem modum. parte 2.fol.190.D.
Philistiim qui hodie Palæstini,quia.p.literam sermo Hebræus nō habet:pro ea Hebræi phi Græco vtitur.parte.4.fo.9.E.
Philistinorum terra est supra mare mediterraneū,& sunt ibi por tus & naues.parte.4.fo.29.G.
Philistinorum ciuitates insignes quinq; fuerunt.pte.2.fo.206.A.
Philo Iudæus natione Alexandrinus de genere sacerdotum fuit, & scripsit librum Sapientię,& vnde excerpsit . parte.3.fol.3.E. & fol.368.C.
Philo Iudæus deceptus fuit,credens eandē linguā esse Chaldaicā & Hebraicā.parte.4.fo.295.C.
Philosophia in tres partes diuiditur,logicā,physicam,& ethicā, idest rationalem,naturalem,& moralem,& quid quælibet sit. parte.1.fo.87.A.
Philosophiam extollunt magnificè tria,& enumerantur,& eorū dem fructus.parte.3.fo.308.G.
Philosophiæ nomen Pythagoras cōmutauit pro nomine sapien tię,& quare.parte.1.fo.86.D.& fo.137.H.
Philosophia omnis mundana à Grēcis exordium sumpsit. parte 6.fo.4.F.Item parte.3.fo.316.F.
Philosophia diuinæ legi nec in omnib⁹ cōtraria est, nec in omni bus consonat.Multi em philosophorum vnum deū qui cūcta creauit scribunt.par.1.fo.86.G.
Philosophia moralis & physica penè omnia quę nostra sunt,sen tit:dissidet verò,cum dicit materiam esse coæternā deo, & alia plura.pte.1.fol.86.G.
Philosophia mundi imbuti,cum ad fidem Christi conuertuntur, ad destruēdam stulticiam atq; errorem Gentiliū aptiores atq; habiliores fiunt.pte.4.fo.474.F.G.
In philosophia humana quicunq; confidunt despicientes in eccle siæ fidem & doctrinam simplicem,in exitu vitæ cōfunduntur, probātes nihil profuisse studium suū.parte.4.fo.169.B.
Philosophorum duo genera traduntur.Vnum, Italicum,alterū Ionicum &c.parte.1.fo.10.B.
Philosophi multi & antiqui patres multum laborauerunt in in uentione scientiarum & artium,quibus posteri reficiunt absq; tali labore.parte.3.fo.322.D.
Pilosophi antiquit⁹ portabant virgam in signum doctrinæ. par te.1.fo.192.D.
Philosophos & hæreticos spoliari his quæ in verbis vel scriptu ris eorum tabernaculo dei(idest ecclesiæ) congrua reperiunt, figuratum est,parte.3.fo.242.F.Item parte.2.fo.11.B.Item par te.1.fo.145.D.
Philosophorum & hæreticorum adinuentiones(quę rectè idola nuncupantur & simulacra Aegypti) abnciam⁹,ne nos pollu ant.pte.4.fo.239.B.
Philosophi& poetę senserunt de diuinitate quæ humilia, & deo indigna sunt.parte.2.fo.22.E.
Philosophorum præsumptio eliditur,qui nihil recipere volunt nisi probatum fuerit humana ratione:quæ tamen est valde de ficiens.parte.5.folio.186.D.
Philosophorum & hæreticorum doctrina omnis, quia fragilis est& inutilis,à veritate conteritur & dissipatur. parte.4.fo lio.170.A.
Philosophi patriarchæ hæreticorū ecclesiæ puritatem peruersa maculauere doctrina.pte.2.fo.199.F.
Philosophorum contemplatio,quæ & qualis fuit & quis illius finis.parte.5.fo.144.B.
Philosophus mundi qui vbertate verborum & facundiæ patro cinio delectatur,dicitur diues,cui dicitur:Veruntamen vę vo bis diuitibus.pte.5.fo.141.F.
Philosophi & hæretici sine fide Christi congregāt diuitias prauę dignitatis,quæ nihil proficiunt eis,immo pœnā cōferunt æter nam.parte.3.fo.400.E.
Philosophi ex siderum cursu suspicant,quidè regi cælestia,& con temni terrena, quasi nihil recti iuxta ordinem gerat in terris. parte.4.fo.223.E.
Philosophi licet aliqua dixerint de natura tonitrui, iridis,& alia rum impressionum quæ generantur in nubibus: hoc tamen

Index in Glos. ordi.

fuit in generali tātum,& valde imperfectè.parte.3.folio.64. G.& fo.69.D.& clarius folio.72.B.

Philosophorum libros si reuoluas,inuenies partem de dogmatibus veritatis non omnia.vt apud Platonem fabricatorem mūdi,deum.Apud Zenonem,inferos & immortales animos,& vnum bonum,honestatem &c.parte.4.f.294.E.Item par.1.fol. 86.G.Vide etiam in Plato.

Philosophi ratione naturali ex effectibus sumpta multipliciter probauerunt vnitatem dei.par.6.fo.190.F.

Philosophi licet deum cognouerunt quantum ad essentiæ vnitatem,non tamen quantum ad personalem distinctionem.pte.5.fo.235.H.

Philosophi seu sapientes posuerunt vnam causam primam hominibus præsidentem,& illam dixerunt esse deum deorum,& illum præ cæteris honorauerunt.Veruntamen cum vulgaribus hominibus,vt communiter adorabant i dola in templis. par.4.fo.126.C.

Philosophi qui ponebant mundum æternum,ponebant vnam causam efficientem omnium,vt patet de Auicēna,licet Auerrois neget deum habere rationem causæ efficientis,sed habere rationem causæ finalis.par.6.fo.195.C.D.

Philosophi quidam.s.Epicuri ponebant fœlicitatem in voluptatibus,& Stoici ponebant in virtutibus:vtrīq; tamen negabāt resurrectionem,& per consequens aliam vitam.Paulus autem posuit fœlicitatē in anima & corpore,& hoc in vita futura.pte.6.fo.194.F.

Philosophi quidam cōtempserunt voluptates & diuitias huius vitæ,licet resurrectionē negarent,& quo fine hoc fecerunt.parte.6.fo.58.B.

Philosophi quidam resurrectionem concesserunt,sed quo modo parte.6.fo.59.B.Item par.3.fo.21.D.& fo.33.G.

Philosophi in quo posuerunt finem beatitudinis.par.5.fo.198.D

Philosophicę rationes contra fidem Christi sunt,inanes & sophisticæ,& quare.par.6.fo.106.A.C.

Philosophi verbum crucis stulticiam æstimantes,deridēt passionem Christi,& ecclesiæ martyrium dementiam existimant.parte.2.fo.264.A.

Philosophicæ rationes quanto apertius excrescunt,viliores fiunt par.5.fo.97.F.

Philosophus &c.par.3.fo.336.D.Item parte.2.fol.99.H.& sequēti.D.& fo.221.E.

Philosophi & sancti seu catholici differentem habuerunt cognitionem de deo,& quomodo.pte.1.fo.3.B.C.

Philosophi summi gentiū quantum in eorum literis indagatur sine spiritusancto philosophati sunt,quamuis de patre & filio non tacuerunt.pte.1.fo.140.F.

Philosophorum doctrina dicitur sanguis.Ibidem.B.

Philosophus eruditus per simplicem virum catholicum,sed ignarum,victus & conuersus est.par.3.fo.337.D.

Philosophus quilibet superbus significatur per Nabal,qui stultus interpretatur.par.2.fo.90.H.& fo.61.D.

Philosophorum ars dicitur macheria.pte.3.fo.300.B.

Philosophorum erratica dogmata per aquas Aegypti designantur,quæ paruulos sensu & intelligentia decipiunt.parte.1.folio 138.F.

Philosophi multi propria reliquerunt,& mundam ac pauperem vitam agentes holocaustum facere videbantur,sed defecerunt & quare.parte.2.fo.243.F.

Philosophus qui Arrium seduxit quasi Melchisue occidit: qui Macedonium Ionathan, qui Manichęum ,Abinadab. parte 2.fo.199.F.

Phinees an & quomodo fuerit nepos Aaron.Ibidem.A.C.

Physica quid facies,metaphysica vidua fies.
Si Lucas moritur,logica destituitur.

Hos versus fecit quidam præsumptuosus.parte.3.fo.29.H.

Phyton & de Phytonica diuinatione.part.6.folio.193.A.C.Item par.4.fol.23.E.

Phytonicus spiritus solet diuinare quæ muudi sunt coniecturis. parte.6.fo.36.E.

Phytonibus dracones & alij serpentes ministrare perhibentur.pte.1.fo.306.F.& fo.351.C.

Phythonissæ & obsessæ ad insaniam deductæ,differenti modo loquuntur & tacent.Et horum ratio.parte.4.fo.389.F.

Pietas est cultus deo debitus.Et per consequens Impietas est. Pie
cium auferens cultum deo debitum.parte.4.folio 221.D.& folio.465.H.& fo.315.B.Item.parte.6.fo.5.D.

Pietas accipitur dupliciter p ar.6.fo.12

Pietatis & humanitatis officium proximo impendere tenetur q libet in casu necessitatis,extra talem tenetur debito honestatis & congruitatis.parte.5.fol.22.C.

Pietas sine scientiæ discretiūe qnomodo misereatur,Ignorat.parte.3.folio.5.F.

Pietatis species ad crudelitatem ducit,si per disciplinam puniri culpam prohibet,vt post ęternaliter puniatur.parte.3.fo.10.A

Pietatis & simplicitatis opera quæ proximis impenduntur per lanam significanturi.parte.3.fo.339.F.

Piger.i.negligens & remissus in operatione boni,lapide luteo.i. Pig
confusibiliter & durè puniri debet.parte.4.fo.408.D.

Pigri plerique sunt in innocentia & desides,qui nec propriam vitam curando,offendunt,sed post occidentem ruinam admoniti,etiam fraternæ salutis curam gerunt.parte.2.fo.244.G.

Pigritia nutrix est ægestatis & penurie pte.3.fo.315.E.

Pigrum dicimus frigus,eo quòd pigros facit.parte.1.folio.78. A.Inter.

Pigriores sensu per iumenta intelligunturpte.3.fo.30.A.

Pigmęi sunt homines cubitalis magnitudinis .Et dicitur de eis q̄ pugnant contra grues,& vix se possunt ab eis defendere.parte 4.fo.249.H.Item.pte.1.fo.49.C.D.

Pignoris conditiones quæ,& quot sunt.parte.6.fo.63.B.

Pignus quare accipiebatur ita frequēter,&restituebatur in veteri Testamento.parte.1.fo.171.D.

Pilatus an proprium vel an cognomen,& an nomen conpositū Pil
ex pila & atus.parte.5.fo.85.G.

Pilatus vnde erat oriundus.parte.5.fo.133.G.

Pilatus multum studium dimittendi Iesum habebat.parte.5.fol. 180.A.& fol.84.C.

Pilatus grauiter peccauit,minus tamen peccauit quām Iudęi,& quare.parte.5.fol.84.F.H.

Pilatum in exilium misit Gaius imperator.parte.6.fol.249.B. Item parte.4.fo.86.C.& fol.460.C.D.

Pilosi qui dicantur.parte.4.fo.31.F.H.& fo.32.B.

Pilis ralis in carne radices remanent & crescunt,vt iterum recidātur.par.1.fo.278.A.

Pilus species emortua,exanguis & exanimis.par.1.fo.209.F.

Pinguis ceruix & opulenra superbia affluētibus rebus quasi mul Pin
tis carnibus fuita.par.3.fo.35.E.

Pingues dicuntur diuites temporaliter,similiter donum gratiæ pinguedo nominatur.par.1.fo.218.H.

Pinnacula templi dicunt tabulata,ad quid,& an mos fuerit doctoribus vt ibi sedentes ad turbam inferius loquerentur.par. 2.fo.234.A. Pio

Piorum est cum ab aduersarijs patiuntur,non tam ad iram q̄ ad preces moueri.par.3.fo.41.E.

Piscium genera esse centum quinquagintatria aiunt: qui de animantium scripsere naturis.par.4.fo.287.E. Pis

Pisces omnes non nisi aquis viuere possunt.par.1.fo.27.C.

Pisces sicut quidam putant nullius sunt memoriæ,sed certissimū est eos habere memoriam.Ibidem.B.

Piscis nullus habet colum,nisi generans sicut est cetus.parte.3. folio.80.D.F.

Pisces qui piunulas habēt & squamas,dare saltus super aquas solent.par.1.fo.233.F.

Pisces habentes squamas &pinulas,sunt temperatæ complexionis,quia carnes eorum non sunt nimis humidæ,& per consequens magis sanæ.parte.1.fo.233.G.

Pisces sunt restam pro pelle habentes, quorum squama auferri non potest.par.1.fo.233.F.

Pisces triplici modo capiuntur.par.4.fo.391.H.

Pisibus quod Adam nomina imposuerit non dicitur,sed credibile est paulatim cognitisl,pro diuersitate gentium imposita esse.pte.1.fo.38.C.
esse par.1.fo.38.C.

Pisces non fuerunt mortui in diluuio sicut alia animalia & aues, nec positi erant in arca,& quare.pte.1.fo.51.H

De pisce manducauit Christus post resurrectionem,non de terrestri animali,& quare.pte.1.fo.43.B.

Pilcinæ duæ erant in Ierusalem .Inferior quæ ab hostibus capi poterat.Superior quæ non poterat.parte.4.fo.44.A.Item pte.2.fo.256.E.

Pitacus legislator statuit circa ebrios amplius puniendos,non respiciens ad peccati grauitatem,sed ad populi communem vtilitatem.pte.5.fo.215.G.

Pythagoras nomen sapiētis refugiens ne notāt arrogātię incurret philosophum

ret,philosophum se esse respõdit idest amatorem sapiẽtiæ.par te.3.fo.308.G.Item parte.1.fo.137.H.& fo.86.H.
Pythagoras vnde oriundus.parte.1.fo.10.B.C.
Pythagorici dixerunt ex ꝓportione motuum cęlestium sonũ har moniacum causari.parte.3.fo.73.C.
Pythagorę disciplina est per quinquennium tacere,& postea eru ditos loqui.parte.3.fo.345.E.
Pla Placere domino qui non nouit,meritò spe bonorum carens,ne citius adueniat metuit.par.6.fo.118.A.
Placere qui quærunt per mendacia potentibus & plꝰ,non sunt ui,fauorabiliter aut beneficè audiendi,sed magis puniendi: exem plum de Dauid.parte.2.fo.97.H.
Plagarum factarum ꝑ Aaron & Moysen in conuincendo Aegy ptios,quis ordo,& quomodo attendendus sit,& de compara tione earundem.pte.1.fo.141.D.H.
Plagis quatuor populus Iudæ traditus est.parte.4.fol.132.E.& aliæ terræ similiter his plagantur.fo.229.H.
Plagæ inflictę sunt Aegyptijs à deo ministerio quasi omnis gene ris creaturarum.s.quatuor elemẽtorum,corporum cælestium. hominum,& angelorum.parte.1.fo.138.G.
Plagę decem inflictæ Aegyptijs,per quæ factæ sunt,& correspõ denter ad afflictiones Hebræorum ab eisdem illatas.De prima plaga & secũda.pte.1.fo.139.De tertia.F.fo.140.De quarta.Ibi dem.H.De quinta fo.141.C.De sexta.Ibidem.D.Deseptima fo lio.143.D.De octaua.fo.144.C.D.De noua Ibidem.G.De de cima.fo.145.G.
Plagæ decem quibus Aegyptus per Israelitas verberaꝫ possunt Romani regni cõparari temporibꝰ.parte.1.fo.143.F.G.
Plagæ Aegypti cęlitus exhibitæ,signant spiritualiter quæ mala quotidie prauas mentes feriant.pte.1.fo.144.B.
Planetæ septem habent ꝓprios motus distinctos à motu firma menti.parte.1.fo.26.C.
Planetæ varietates habent in circuitione.Et an & quomodo ho rum possit ratio dari.parte.3.fol.72.G.
Plangere ille perfectè nouit peccata & operis & cogitationis,vel bonum quod fecit vel bonum quod debuit & non fecit,qui mundum plenè contemnit,& seipsum holocaustũ deo tribuit. parte. 4.fo.272.B.
Planctus peccatoris de hoc ꝙ fuit in dæmonis seruitute.pte.3.fo lio.290.D.G.
Planctus exhibetur Moysi & Aaron, & super Stephanum fit planctus magnus,similiter de Iacob legitur. Iesus Naue sepul tus refertur,non defletus,& super hoc mysterium.parte.1.folio 377.B.
Planctus magnus fiebat in morte notabilium personarum.par. 6.fo.179.B.
Plantæ nouæ tactu arescunt.pte.3.fo.23.E.
Platanus quid & vnde dicitur.parte.3.fo.412.A.
Plato dixit de Socrate magistro suo.Amicus quidem Socrates, magis amica est veritas.parte.5.fo.195.H.
Plato ne modum excederet per iram,seruum se offendentem al alterius tradidit cædendum.parte.6.fol.95.B.Item pte.3.folio 430.F.
Plato solebat libros suos intitulare nominibus discipulorum su orum,vel eorum quos introducebat.pte.1.fo.21.B.
Plato posuit fabricatorem mundi deum.parte.4.fol.294.E.
Plato dixit deum causam efficientem mũdi,& etiam ex tempore. parte.6.fo.195.D.
Platonici libri cõtinent,In principio erat verbum &c. Sed illud verbum caro factum est, non legitur. parte .6. folio. 105.E. Item parte.1.fo.12.H.& folio.20.G.Vide etiam folio.12.H.
Ple Plebs Hebræa dicitur mater dei,eo ꝙ nasciturus erat de ea secun dum carnem ꝑ virginem Mariam.parte.3.fo.306.H.
Pleiades vnde dictę sunt.pte.3.fo.72.C.D.E. Itẽ pte.2.fo.177.B.
Plenitudo & vacuitas virtutum in sanctis penes quid & quomõ accipi debeant.parte.5.folio.192.E.
Plenitudo gratiæ quomodo sanctus In scriptura attribuatur. parte.5.fo.191.H.
Plenitudo spiritussancti quo modo,& quãdo data est apostolis parte.5.fo.233.H.& fo.234.A.
Plenitudinis nomen in bono solet accipi.Et de hoc exempla.par te.2.fo.186.A.
Plenitudo gratię incœpit in Christi cõceptiõe,deriuãdo ad alios post Christi ascensionem,& non ante.pte.5.fo.234.A.
Plenus gratia dicitur Christus, Maria, & sancti,sed differenter. parte.5.fo.188.C.
Plenum tot modis dicitur quot modis vacuum.Ibidem.C.
Plumbũ immiscetur metallis quę sunt adulterata, vt aliena sepa Plu retur materia:etsi fortè purgata fuerint,plumbũ omnino con sumitur.parte.4.fo.121.B.E.F.G.
Pluralitas personarum & vnitas essentiæ in diuinis ostenditur ex veritate Hebraica.pte.4.fo.143.H.& fo.424.B.
Pluribus intentus minor est ad singula sensus.parte.3.folio 398.A.
Plus valuit apud Sodomitas malum inolitũ, quàm bonum in solitum.parte.1.fol.73.A.Interl.
Pluuias ipso tempore pluuiarum cum Israelitæ maiores solito cernerent,reuersi ad conscientiam,peccatis suis hoc impuraue runt,& iram cælestem superuenturam timuerunt.Sed nos tur batis elementis & ipso iudice per aperta indicia vim suæ iræ minitante, nihil de correctione morum requirimus &c.parte 2.fol.253.F.
Pluuia communiter sequitur tonitrum. parte.3.folio.72. C.H.
Pluuia gratiæ descendit abũdanter super apostolos in die pẽthe costes post septem Christi mysteria,sicut Helias septem vicib orãs pluuiam impetrauit.pte.2.fo.256.E.
Poderis est vestis &c.parte.6.folio.242.B.D. Item parte.1.folio Pod 227.G.
Poeta aliquando dicitur etiam ꝓpheta largè accipiendo hoc no Poe men.pte.6.fo.128.F.H.
Poetarum carmina,& doctrinæ seculares,cibus sunt dęmonum, & siliquæ sterili suauitate resonãtes.pte.5.fo.165.A. Item par te.4.fol.174.G.
Poetarum carmina,per ranas significantur,quæ inani & inflata modulatione vel ranarum sonis & cantibus mundo deceptio nis fabulas intulerunt.pte.1.fo.139.E.& fol.sequenti.B.
Poetæ,astrologi,philosophi,qui inania loquuntur &,in verbis tantum cõfidunt,deum ad amaritudinem ꝓuocant. Regnum enim dei non est in sermone,sed virtute.pte.1.fo.332.F.
Poetas & philosophos cum legimus, vt diuinam scripturam sa pientius & facundius legamus,argentum & aurum ab Aegyptijs petimus.pte.1.fo.128.E.
Pollicitatione bona securior ne videaris cum facis mala, nec de Pol mala comminatione diffidas, si conuersus facias meliora. par te.2.fo.238.F.
Polluit diabolus tribus modis ea quæ coram hominibus bona sunt.parte.3.fol.6.B.
Pollutio in somnis an & quado peccatũ sit. parte.1. folio.357. F.H.
Polluti non celebrant,vel cõmunicant in crastino, nisi necessi tas vel diei solẽnitas recompenset,vel probabiliter credaꝫ ꝙ à diabolo talis pollutio procureꝫ.par.1.fo.357.H.
Polus arcticus & antarcticus qui & quales dicuntur. pt.3.fo.24. F.G.& fo.68.H.Item pte.4.fo.33.C.
Poma qui portat,odore fruitur: sed alijs cibum fert.parte.3.fo Poma lio.25.E.
Poma quæ possunt manu colligi,primo colliguntur, & postea illa q̃ non possunt capi nisi cum vncimo,quo rami atrahũtur parte.4.fo.367.G.H.Item pte.1.fo.16.C.
Poma solent paleis misceri,vt illæsa vsq; ad terras ferantur.par te.3.folio.25.E.
Poma pulcherrima in locis maris mortui nata quæ & qualia sint.parte.6. folio.225. B. Et horum mystica significatio. Ibi dem.
Poma mandragoræ q̃ petiuit Rachel,cuius efficaciꝫ pte.1.fol.92, G.Vide etiam in Mandragora.
Põpæ vigent in æquitaturi,vasis & ferculis(vt de alijs taceamus) in ecclesijs & cœnobijs, vbi plati fuerunt valde boni pauciꝰq; contẽti.parte.1.fo.56.H.
Pompeius quando & per quem Ierosolymam venit, & vrbe capta & templo reserato vsq; in sanctasanctorum accessit &c. Iudęamq; tributariam Romanis fecit.parte.4.fo.459.G. Item parte.5.fo.69.D.
Pondus omne candelabri in tabernaculo erat,vt dicit Rab.Salo. pondus centum & vinginti librarum, secundum põdus colo niæ.parte.1.fo.179.H.
Pondera antiquitus fiebant cum lapidibus sicut modo fiunt per diuersas portiones metalli &c.par.3.fo.324.H.
ontificis vestimenta sunt opera virtutum, sapientia, doctrina. parte.3.fo.435.E.
Pontifex primo omnium totus sit castitate vestitus: quod indu mentum vsq; ad pedes,tegens totum corpus, significat.parte 1.fo.210.C.

Index in Glos. ordi.

te.1.folio.210.C.

Pontificis tanta debet esse scientia, vt gressus eius & motus, & omnia vocalia sint: & veritatem quam mente concepit, habitu resonet: quidquid agit, quidquid loquitur, doctrina sit. p te.1.folio.228.B.

Pontifex necesse est vt timidus & erubescēs, quę ipse nō fecit, alijs facienda prædicet. parte.2.fo.262.B.

Pontificis ad statum promoueri dignus est doctor cuius virga germinat, floret, & facit fructum. parte.1.fo.292.D.

Pontifices & sacerdotes de nouo cōsecrati, à septem debent abstinere, & quæ illa sunt: quo facto debent offerre septem, & quæ illa sunt. parte.1.folio.229.G.

Pontifex stat in gradu ligneo, cum singulari imitatione domini cæ passionis altiorem se ęteris facit. Si enim non imitatur passionem domini, nondum gradum ligneum vnde alijs pręmineat ascendit. parte.2.fo.262.B.

Pontifices concedunt plerunque de facultatibus ecclesiæ principibus contra suos aduersarios, quæ non sunt ad hoc ordinatę & sic incurrūt malū offēsę diuinę. Et de hoc figurę. p.2.f.255.H.

Pontifex summus in determinatione negociorū fidem vel mores tangentiū p se vel per alios ad hoc idoneos debet inuestigare quid de hoc sentiant sacræ scripturæ, & secundum hoc negocia terminare. Et de hoc figura. parte.2.fo.247.H.

Pontifex summus cum suo collegio remedium adhibere debet, non solum in statutis prælatorum inferiorum, sed etiam in suis si nimis grauia videantur. parte.6.fo.191.D.

Pontifices nostri & curati, facto hoc clamant. Non habemus regem nisi Cęsarem: dimittentes ecclesias ingerunt se curijs principum. parte.2.folio.239.D.

Pontifex debet orare pro toto mundo, & per quid hoc significatur. parte.3.fo.385.E.F.

Pontifices, summus scilicet & cæteri debent esse soliciti vt loca suę iurisdictionis clausa sint virtutū muris: & quòd ibi sint sacerdotes & clerici armis sacræ scripturæ & orationis deuotæ muniti. parte.2.fo.225.D.

Pontifices in nouo Testamento & curati, & etiam clerici, seculares, vel religiosi, statim quando nudantur vestibus virtutum, mortui sunt spiritualiter, licet adhuc viuant corporaliter. Et de hoc figura. parte.1.fo.298.F.

Pontifex dicitur Christus, & quare. parte.6. fo.139.B.

Pontifex siue pontifices. parte.2.fo.313.H. & folio.204.D. & fo.33.G. Item parte 6.fol.256.D. Item parte.4.fo.478.H. Item pte.3.fo.148.H. & fol.260.D. Item parte.1.fo.243.F.

Pontificum Iudaicorum à fundatione primi templi catalogꝰ, simiter & eorum qui post captiuitatem Babylonię in gente Iudæa fuerunt, & sub quibus regum temporibus pontificatum habuerunt. parte.4.fol.463.E.F. & fo.428.H.

Pontifices Iudæorum à Seleuci Nicanoris regno vsque ad Iudā Machabęorum enumerantur. parte.4.folio.467.E.

Pontifices Iudæorum tempore persecutionis Christi erant de tribu Leui, & Pharisæi pro maiori parte erant de tribu Symeon. parte.5.fo.220.B.G.H. & fo.221.C.

Pontifices fuisse omnes primogenitos à Noe vsque ad Aaron aiunt Hebræi. parte.1.fol.64.A.

Pontifices veteris Testamēti quomodo cōsecrati sunt post mortem Aaron. parte.1.folio.218.H. & fo.229.C.

Pontificale officium, quomodo, quare, & quādo assumendum. parte.6.folio.142.B.

Pontius nomen proprium est, & Pilatus cognomē. p.5.fo.83.G.

Populos duos exprimunt duo filij Adæ, Iudaicum. s. natu maiorem, & Christianum minorem. Maioris sacrificium de terrenis operibus reprobatur. parte.1.fo.45.A.

Populi Iudaici priorem honorem si consideres, pontificalem ordinem, insignia sacerdotum &c. & eos cum cælestibꝰ in terris habere consortia &c. Nunc autem multo dedecore horrescunt, sine templo, sine altari, sine sacrificio, sine propheta, sine sacerdotio, sine ęlesti visitatione, vnde patet quòd pater conspuens perfudit vultus eorum ignominia. parte.1.fo.285.G.

Populum Israel deus gubernauit, & direxit tripliciter. parte.2.folio.31.C.

Populi Israel consuetudo fuit, vt quidquid dubitarent, à domino per prophetas quærerent. pte.4.fol.238.E.

Populus totus Israel, licet diceretur dei filius, tamen sacerdotes ad eius ministerium deputari dicebantur filij & serui modo speciali. parte.4.fol.424.B.E.

Populus Israel dicitur segregatus ab alijs populis, & solus, & quare, per quæ & quot. parte.1.fo.305.D. & fo.373.C.

Populus Israel vocatus est hæreditas domini, & quare. parte.3.folio.201.G.

Populus Israeliticus commendatur in prophetijs Balaam secundum quadruplicem statum, in quorum vno quoque multipliciter laus eius explanatur. parte.1.fo.318.B.C.D.

Populus sub lege à deo data an proprie debebat cultui diuino applicari sub nomine tetragrammaton. parte.1. fol.130.C. & fol.121.G. & fol.136.G.

Populus Israel sponsæ nomine intelligitur. parte.3.fo.355.G.

Populus Iudaicus fuit desponsatꝰ per susceptionem legis, & principales populi imposuerant sibi coronas in die dationis legis. & ideo fuerunt coronati ad modum sponsæ. parte.1.fo.202.D & clarius fol.203.H.

Populus Iudaicus coronas non deposuit ad ostēdendum, quòd esse volebat subiectus legi, sed quia peccauerat per idololatriam &c. ad eorum confusionem pręcepit dominus eas deponi. parte.1.folio.202.D.

Populus totius mundi in tres partes diuisus est post passionem Christi & publicationem euangelij: quarum vna est Iudæorū obstinatorum, alia est Gētilium in infidelitate remanentium, tertia est Christianorum. parte.4.fo.420.F.

Populi Israeliticī status quadrupliciter distinguebatur, in domū Israel, in domum Aaron, in domum Leui, & in timētes dominum: & qui per hos significantur. parte.3.fo.274.D.

Populus Israel pollere debuit speciali sanctitate præ cæteris & prærogatiua. parte.3.fo.304.F.G. Item parte.1.fo.369.F.

Populus Israeliticus ostendit laudabilis in duobꝰ. p.3.fo.387.A

Populus Iudaicus significatur per duodecim lapides de Iordanis fundo exportatos. parte.2.fo.7.D.

Populꝰ Israel post ingressum terræ promissionis habuit triplicē modum gubernationis, videlicet per iudices & quamdiu. Per reges & quamdiu, & per pontifices &c. parte.2.fol.62.B. Vide etiam in Canhedrin, & in Dominus.

Populus vterque, Iudaicus. s. & Gentilis, per duos baiulos botri figurantur: quorum prior cęcus & auersus, ignarus pendentis gratiæ: posterior credens Christum, ante oculos habens, semp quem portat videt: & quasi seruꝰ dominum, & discipulus magistrū sequitur. parte.1.fo.286.F. & fo.331.B.C.

Populus Iudaicus antequā peccaret deceptꝰ ab exploratoribus incedebat rectè versus mōtem Seir, sed post peccatum declinauerunt à via recta & magno tempore fuerunt vagabundi per desertū, & postea redierunt versus montem Seir. p.1. fo.332.B.

Populus Iudaicus Christum ligno crucis affigens, non credidit esse dei virtute, sicut Moyses cum petrā percussit de virtute dei dubitauit, & figurat Moyses populum sub lege positum. parte.1.folio.331.F.

Populus Iudaicus à principio fuit murmurationibus assuetus, & significatur per Anon. pte.2.fo.107.D.

Populus Israel decem vicibus tentauit, & enumerantur. parte.1. folio.288.C.D.

Populus multitudo est cū ergo dicitur: Appositus est Iacob ad populum suum, q̄ritur de quo populo dicatur, cum pauciss fuerāt. s. Abrahā & Isaac & Iacob &c. p.1.f.120.A.C. & f.121.A.H

Populę dei exulta, audi tuę nobilitatis insignia, vocaris enim nō vt plebs, sed vt rex. Sed disce quid agendo quisque fiat rex. p te.2.folio.37.B.

Populi duo, Gentilis. s. & Iudaicus, nomine duorum debitorum significantur quare & quomodo. pte.5.fo.145.B.

Populus nationū liber & lasciuus, cui nullus rationalis doctor frenum correctionis posuit, per apostolos ad dominum adducitur. parte.5.fo.173.A.B. & fo.64.A.

Populus qui in campo fidei nullius officij loris ligatur, significatur per onagrum. pte.3.fo.18.F.

Populus ecclesiæ in duplici differentia est. Quidam spirituales percipiunt sapientiæ & scientię dulcedinem. Alij sunt carnales, iumentis & pecudibꝰ similes, crassis & stolidis sensibus abundātes. parte.1.fol.321.C.

Populi deuoti licet nunc sint aduenæ à patria ęlesti, tamen libenter volūt audire de ea p̄dicatione verbi diuini, sicut quilibet aduena libēter audit bonos rumores de patria sua. p.1.f.86.D.

Populus Christianus & multo fortius clerici, principes, & prælati singulis diebus intendant cultui diuino, antequam ad opera propria manum mittant. pte.1.fo.210.C.

Populus Christianus & principes tot & tanta obtulerunt prælatis & ministris ecclesię, quòd ascendunt vltra necessitatem, immo etiam contra vtilitatem, propter abusum inde sequentē. Ibidem.H.

Populus peccandi argumentum assumit à peccatis sacerdotum dicens, Quare non facerē hoc, ex quo sacerdos meus facit hoc. parte.1.fo.219.H.
Populus sicut sequitur sacerdotem in malum, ita sequi debet in bonum. parte.1.fo.220.D.
Populus communis in nouo Testamento arcendus est à cancello vel choro, vbi diuinum officium celebratur. Et de hoc figura. pte.1.fo.293.D.
Populus tenetur ꝓuidere seruientibus deo de victu & vestitu. Et ostenditur hoc ex vtroq; testamento. Et istud etiam obseruatū fuit ab antiquo apud Gētiles. pte.1.fo.293.H. & fo.294.C. Vide etiam in Seruientes communitati.
Populi ordinatio vt bona sit, requiritur possessionum inter se diuisio. pte.1.fo.312.C.
Populus subditus communiter habet tres status vel ordines. s. agricolas, milites, & deo seruientes. pte.1.fo.266.C.
Porcina caro & omnia quorum esus erat illicitus in veteri lege erunt tempore Messię licita, ostenditur ex Hebraica glosa. parte.4.fo.109.C.
Porphirius hereticus, quomodo & qualiter Danielis ꝓphetiam de Christo, & alijs calumniari nitebatur. pte. 4.folio.294.A. Et sæpe sæpius reꝓhenditur signanter. fo.310.E.G. & fo.316.E. & fol.355.F.
Porphirius calumniam struit ecclesiæ, suam ostendens imperitiam dum euangelistę Matthæi nititur arguere falsitatem. parte.2.fo.237.G.
Prophirij impij stultitiam caueam⁹, ne matronæ & mulieres sint noster senatus, q̄ dominentur in ecclesijs, & de sacerdotali gradu fauor iudicet fœminarū. pte.4.fo.121.A.
Porphirius dixit ꝙ sola anima esset beatificabilis, & corpus omnino esse fugiendum: & sic non idem ipse homo resurgeret qui compositus est ex anima & corpore. pte.3.fo.41.H.
Portis adhibentur valuæ, seræ, vectes: & quare. parte.6.folio.257.A.
Portæ ciuitatis Hierusalem principales sex quid mysticè significent. pte.2.fo.258.D.
Porta gregis in Hierusalem à sacerdotibus prima ædificata vel sanctificata esse videtur in vicinia ipsi⁹ templi, & hoc congrue videtur, & quare sic dicitur. pte.2.fo.256.E. vocata est etiam porta negociatorum. Ibidem.G.
Porta piscium in Hierusalem respicit Ioppē, vicinior mari inter cunctas vias Ierusalem: & nunc porta Dauid fertur appellari, & esse prima portarum ad occidentem montis Sion. pte.2.fol.256.F.H.
Porta vetus in Ierusalē nominatur alibi Porta iudiciaria, & quare pte.2.fo.257.D.
Porta speciosa templi vbi & à quo cōstructa. pt.2.fo.175.C.E. & folio.231.E. Item pte.6.fo.169.F.
Portæ quorum fuerūt duæ. pte.4.fo.154.H.
Portam fuisse in Ierusalem quæ porta acus dicta sit in nulla autentica scriptura inuenitur, sicut quidam exponunt illud, Facilius est camelum &c. pte.5.fo.60.B.
Portę quatuor erant in atrio templi secundum quatuor partes orbis, & erant quatuor portarij, siue ianitores. Prima erat oriētalis, ex qua pte erat ingressus templi: secunda occidentalis, ex qua pte erat posterior pars templi, q̄ dicebatu sanctūsanctorum, aliæ duæ Aquilonaris & Australis, erāt ex lateribus templi. pte.2.fo.210.E.F.
Portæ templi clauserunt se, cum sacerdotes portantes arcam vellent eam transferre de tabernaculo Dauid &c. quando & propter quid aperiebantur. parte.3.fo.124.G.H. & fo.125.F. & folio.385.B.C.D. Item pte.2.fo.219.G.H.
Portæ per quas fit ingressus ad ecclesiam militantem, sunt exorcismus, cathechismus, & baptismus. pte.3.fo.215.D.H.
Porta militantis ecclesiæ est baptismus, porta triumphantis est extrema vnctio. pte.4.fo.101.B.
Portæ dicuntur omnes articuli fidei, & etiam sacramenta ecclesię & non habent efficaciam, nisi ab vno Christo qui dicitur porta in singulari. pte.3.fo.261.B.
Porta regni est dies iudicij, in quo electi intrant ad gloriam. parte.3.fo.16.F.
Porta mortis, vicia: portæ vitæ, virtutes &c. pte.4.fo.49.A.
Portæ inferi quæ sint. pte.5.fo.52.B.
Portæ duæ sunt ꝑ quas tētat diabol⁹, s. cupiditatis & timoris. Eisdem in contrarium versis intrat deus. pte.6.fo.95.A. Item parte.3.fo.126.A.
Portæ duæ, oculorum. s. & aurium. In his duob⁹ sensibus maxime peccat homo, & punietur. pte.4.fo.398.A.
Portenta quæ dicuntur. pte.5.fo.156.C.
Portenta aliquādo portendunt ꝓspera, aliqñ prefigurant aduersa. pte.4.fo.466.F.
Portio virilis, quæ, & quando dicitur. parte.1.fo.20.C.
Portus in Iudæa super mare mediterraneum est in Ioppe. parte 4.folio.373.H.
Positio manus dei super aliquem significat occultationem sui, & subtractio manus eius denotat reuelationem. parte.1.folio 175.D.
Positura quid sit, & quomodo subdistinguitur. par.4.f.2.D.E.
Possessiones ecclesiæ dicuntur amortizatę, sicut res inanimatæ consecratæ dicebantur mori vel mortuæ. par.1.fo.264.H.
Possessiones ecclesiæ distrahi nō debent, cum à regibus deo sint mancipatæ, & ideo in nullius bonis computandæ. parte.1.fol. 114.F. Interl.
Possessionem habet quisq; secundum virtutem & conuersationem sanctam, alius virginitatem habet, alius continentia pollet, ille pauperum patrocinio. parte.1.fo.259.B.
Possessio dei qui vult esse, duas habeat vxores, scilicet gratiā & emendationē morū: hæ generant fructus. &c. parte.2.fo.62.E.
Possidēt fideles dominū per fidē & dilectionem, & deus possidet eos per gratiā. parte.4.fo.175.F.
Postilla Nicolai de Lyra trib⁹ cōmēdat, & ex tribus insufficientia ascribitur. parte.1.fo.6.E.F. Sed excusantur. fo.9.D.
Postillam suā correxit vltimatē Nico. de Ly. anno. M.ccc.xviij. parte.4.fo.316.F.
Postulationem faciendo quare Moyses & Samuel cæteris patribus præferuntur. par.4.fo.132.E.
Potatio vini intemperatē est causa vt eueniant mala. parte.3.folio.14.F.
Potati nimis multi vulnera per tumorem acceperunt, quæ nulla ferri causa pertulerunt. parte.3.fo.331.E.
Potentatus isti⁹ mūdi per quid significatur. par.4.fo.474.G.
Potentes assimilantur accipitri, qui mansuetus videtur. parte.1. folio.346.F.
Potentes huius seculi designāt per rhinocerōtē. par.3.fo.74.F.
Potentes & principes magis sunt solliciti seruare honestatem inter extraneos, q̄ inter domesticos. parte.3.fo.234.G.
Potentes dicuntur in alijs gentibus in prælio, qui corporis robore fortiores sunt, in Israel verò q iustiores. par.2.fo.37.E.
Potentes seculi quos cōsortes habent naturæ, dedignantur habere cōsortes gratię, & honorē quē soli deo debuerār, in sese transferre cōtendunt. parte.2.fo.308.A.
Potentes huius seculi diabol⁹ studet incitare ad odium amicorū Christi: & non solū ad odiēdum in corde, sed etiā ad persequēdum in opere, & per quem significantur. parte.2.fo.84.H.
Potenti & iniquo quicūq; adhæret, ipse quoq; de eius potentia velut ex pinguedine tumet. par.3.fo.35.E.G.
Potens malicios⁹ habens multos auxiliatores in suis malis, scilicet diabolum, consiliarios, consanguineos, adulatores, ministros suos, & sibi cōfœdetatos. par.4.fo.252.H
Potentes cōsumptis bonis in toro vel in parte in ebrietatibus & conuijs frequenter se conuertunt ad spoliādum ecclesias iocalibus. parte.4.fo.305.H.
Potentes malicios⁹ significant &c. pte.4.fo.338.D. & fo.305.H. & fol.390.H.
Potentes antiquitus lectos habebant argēteos & aureos exteri⁹. sed interius de alia materia. pte.3.fo.333.C.
Potentia à quo sit & quomodo, & ꝓ quid laudabiliter vel reprehensibiliter possideatur. pte.6.fo.28.B.
Potentia diuina q̄ manifestata fuit in veteri lege ꝓ miracula subuertentia inimicos, & liberantia populum dei, in noua lege ostensa fuit per mirabilem patientiam sanctorum. parte.3.folio.197.A.B.C.
Potentiam creatoris ostendit pulchritudo firmamenti per claritatem siderū. parte.3.fo.431.A.
Potentia dei gloriosa relucet in solis operibus, quæ sunt illuminare cætera corpora, renouare terrā herbis & floribꝰ, terræna scientia solijs & fructibus, & sic de alijs eius effectibus. parte.3. fol.431.A.B.
Potentia dei patris apparet in duobus, scilicet in creaturarum ꝓductione & cōseruatione, & impiorum iustificatione. pte.6. folio.134.D.
Potestas bona & mala à deo est &c. pte.6.fo.28.A.
Potestas non est cuiq; nisi à deo æquo: etsi te lateat æquitas. parte.3.fo.171.E.
Potestatis nomine interdum accipit potestas ipsa, aliquando ipse homo habens potestatem. parte.6.fo.28.A.

Index in Glos. ordi.

Potestas non est à diabolo, sed obnoxia tamẽ insidijs diaboli: nec ideo mala ordinatio potestatum, quia malo sunt obnoxiæ potestates. parte.5. fol.136.E.

Potestatis ordo nõ ī crimine ẽ, sed elatio tumoris. p.6. fo.28.B.

Potestati quando, & quando non obtemperandum sit. parte.6. folio.28.B.

Potestates seculares, licet inter fideles propter catholicam confessionem annumerentur, sæpe tamen tales fraudem moliuntur negocio regni terrestris. parte.4. fol.452.A.

Potestas tunc solum bene regitur, cum nõ amando sed timendo retinetur: & oportet vt ministrari recte valeat, q̃ non cupiditas, sed necessitas hanc imponat. parte.3. fo.64.E.

Potestate, pro communi vtilitate accepta, qui aut nõ vtitur, aut abutitur, suo se gladio confodit, & quo ab hoste defendi debuerat, hostem potius iuuat. parte.2. fo.96.E.

Potestatem accipiẽs in populo secũdũ magisterium diuinæ legis vitam suam & subditorũ ordinet atq; regat. pte.1. fo.314.E.

Potestas dæmonis tanta est, q̃ nulla virtute hominis, carminib⁹, herbis, lapidibus, characteribus, & similib⁹, arceri & stringi potest. parte.3. fo.79.B. Vide etiam in Dæmones.

Potestas diaboli quodammodo fuit eiecta à populo Iudaico p legis dationem, & transijt ad gentilem sine lege &c. sed adueniente Christi prędicatione & apostolorum, redijt ad populum Iudaicum. parte.5. fo.45.F.G.

Potestas Christi secundũ naturam diuinam cum sit infinita, nec deprimi potest, nec etiam sublimari: secũdũ verò naturam humanam sublimata est, & adhuc sublimabitur. pte.2. fol.65.B.

Ptās spiritualis, q̃ dicitur clauis, est duplex. Vna est discernẽdi vel iudicandi peccatum à non peccato, alia admittendi vel excludendi à cęlesti regno. parte.5. fol.52.G.

Potus & cibus in sacra scriptura generalit nomine panis & aquę intelliguntur. parte.3. fo.418.C.

Potus vini pro tempore fuit simpliciter prohibit⁹ sacerdotib⁹, quo debebant ad ministerium tabernaculi & altaris accedere, vt haberent scientiam discernendi. parte.1. fo.232.C.

Potio cathartica quæ dicitur. pte.4. fo.145.E. & fo.244.A.

Potum qui dat sitienti, vel calicem diuini verbi porrigit erranti, ob id vt à deo remuneratore, vel terrenum commodum, vel terrenam sapientiam expectet, huius crater non est torna fact⁹. parte.3. folio.365.E.

Pra Prauorum mos est, ne videantur nescij, bona omnib⁹ nota iactãter dicere quasi incognita. parte.3. fol.22.E.

Prauorum mos est, recte dictis non consentire, sed è diuerso respondere. par.3. fo.28.A.

Prauorum societatem infirmi declinent: ne mala quę frequenter aspiciunt, & corrigere non valent, imitari delectentur. parte.4. folio.214.B.

Praui cum bonos mori per tormenta conspiciunt, ab eis similitudinem maledictionis sumunt. parte.3. fo.56.G.

Praui corde qui dicantur. parte.3. fo.130.A.

Prauos actus cohibens, & zelo bono destruens, sed tamen delectationem carnalem in abscondito pectoris celat: significatur per illum qui fœminã in prædam de bello seruat. pte.1. fo.319.A.

Præ Præambulum est explicatio modi, per quem dedit dominus prę ceptadecalogi. parte.1. fo.336.G.

Precans inclinata ceruice in terra pronus funditur: Qui verò tergum vertit, gestu corporis indicat se negligere comminantem. parte.4. folio.156.E.

Precantes deum, & nõ de eo bene sentientes, sonum habent: qui bene, vocem. parte.3. fo.295.B.

Prędellentes alios in aliqua gratia speciali in ecclesia dei, vtpote in auro sapientię &c. omnes istas gratias conuertere debent ad ædificium ecclesiæ in bonis moribus & fide, & de hoc figura. pte.2. folio.213.H.

Præcentor vnus præesse debet alijs in choro cantantibus sicut in qualibet ecclesia cathedrali vnus est episcopus, & vnde huius trahitur exemplum. parte.2. fo.210.D.

Prędeptorum in lege triplex differentia. Quædam enim moralia, quædam iudicialia, quædam ceremonialia. parte.5. folio.20.B. Item parte.6. fo.131.G.H. & horum imperfectio. Ibidem.

Prędepta ceremonialia habuerunt cursum suum vsque ad Christi passionem: & ideo vsque tunc ea Christus obseruauit. parte.5. fo.30.C. & fol.20.B.C. Item parte.6. folio.117.B.

Prędepta ceremonialia tempore publicationis euangelij sũt mortifera. Iudicialia nõ obligant, nisi de nouo fuerit instituta. Moralia verò remanent &c. parte.1. fo.205.D.

Præcepta tot quare Iudæis data fuerunt. parte.1. folio.235.C. & folio.241.A.

Præcepta legis veteris sunt sexcenta & tredecim. pte.2. fo.57.B.

Præcepta quędã sunt circa mores, & dicuntur præcepta: quædã sunt circa modum colendi, & dicuntur ceremoniæ. quædam sunt circa iustum hominis conuictum, & dicuntur iudicia. parte.1. folio.337.H.

Præcepta iudicialia & ceremonialia euacuata sunt per nouam legem: aliter tamen & aliter. parte.1. fol.167.C.

Præcepta iudicialia sic sunt euacuata, quòd non obligant in lege noua, ea tamen obseruare non est mortiferum, quomodo & quare. parte.1. folio.167.C.

Præcepta moralia manent in noua lege, quia ius naturale est immutabile. Præcepta verò iudicialia & ceremonialia euacuata sunt per nouam legem. parte.1. fo.167.C.

Præcepta ceremonialia & iudicialia nõ fuerunt simpliciter inobseruabilia, sed dicunt inobseruabilia, quia de difficili obseruabilia, sicut dicitur aliquid intransibile, quod de difficili est transibile. parte.6. fol.191.D.

Præcepta ceremonialia reducuntur omnia ad prędeptum de obseruantia sabbati: & omnia iudicialia & moralia ad alia præcepta. parte.1. fol.164.H.

Præcepta quędam in scripturis sunt obseruanda in hac vita, & in futura perpetuo. Alia quę toto tempore huius vitæ iubentur obseruari. Alia sunt quæ in veteri Testamento obseruata sũt, sed iam coruscante euangelio, non iuxta literam, sed secundum mysticum sensum obseruantur. parte.1. fo.179.G.

Præcepta decem sunt quasi quædam conclusiones immediate sequentes ex principijs iuris naturalis, quæ statim capiuntur etiam à parum intelligentibus: & talia erant proponẽda toti populo in communi. parte.1. fo.fo.164.G. & fo.167.C.

Præcepta alia à prędeptis decalogi sunt in duplici gradu: quia alia quæ se habent ad præcepta decalogi sicut principia eorũ. Alia autem se habent ad ea sicut quædam conclusiones elicitæ ex præceptis decalogi. parte.1. fo.338.B.

Præcepta omnia legis Mosaicæ reducuntur ad tria genera prædeptorum. s. ad moralia, ceremonialia & iudicialia. parte.2. fo.255. B. Item parte.3. fo.233.F.

Præcepta moralia & iudicialia iustificabant &c. p.6. fo.10.C.D.

Præcepta moralia & ceremonialia & iudicialia quomodo euacuantur. parte.6. fol.131.G.H. & fo. sequenti.

Præcepta decalogi dicta sunt verba vitæ, quia seruantes ea non incurrebant pœnam mortis corporalis, quæ transgressoribus infligebatur. parte.6. fol.177.G.

Præcepta decalogi omnia ordinantur ad actum diligendi. parte.6. folio.28.G.

Præcepta de dilectione dei & proximi inquantũ sunt de necessitate salutis, in veteri lege ad plenum continentur: sed quantum ad perfectionem & tanquam consilia, continentur in noua. pte.6. folio.231.B.C.

Præcepta charitatis cur inter præcepta decalogi non ponuntur, cum tamen sint prima & maxima in quibus tota lex pendet & prophetæ. parte.1. fo.229.D. & fo.266.B.C.D. & fo.339.H.

Præcepta decalogi data fuerunt de facilioribus ad affectum, & nonnullis quo ad intellectum, non autem de difficilibus. parte.1. fo.166.C. & fol.339.H.

Prędeptũ de dilectione dei, prout in lege traditur, est difficilimũ. prædeptum etiam de dilectione proximi non modicæ difficultatis est, & quibus. parte.1. fo.166.D.

Præcepta dei significant per specula mulierum in quibus animę semper aspiciunt: & si quæ in eis sunt fœditatis maculę deprehendunt. parte.1. fo.211.F.H.

Prædeptum charitatis qualiter sit intelligendum, qualiter sit primum, qualiter implendum. parte.5. fo.70.B. & quomodo impletur, vel hic vel in futura vita. Ibidem.C.

Prędepta decalogi quot in vna de duabus tabulis scripta fuerũt. parte.1. folio.198.A. & sequenti. C. & folio.200.F. & fol.276. H. & folio.337.C.

Præcepta decalogi quare & quomodo in lege populo Israelitico per Moysen secundo sunt data, siue iterata. parte.1. folio.249. A.B.C.D.

Prędepta dei non sunt discutienda quare illa prędepta, sed facienda. parte.2. fo.350.E.

Præcepta dei omnia, licet dicantur testimonia, tamen illa proprie quibus additur præmium vel pœna. pte.1. fo.434.4.B.

In præceptis quæ ad vitam pertinent, & sunt perspicua, non debemus quærer e allegoriam, ne quæram⁹ nodum in scirpo. parte.4. folio.122.E.

Præcepta omnia ordinantia hominem ad proximum, non sunt nisi quędã cõclusiones deriuatę exisito principio. Omnia ergo quęcunque

quæcunq; vultis &c.parte.5.fo.28.H.
Præcepta decalogi sunt quædam conclusiones primę principiorum in operabilibus. Alia autem sunt quædam conclusiones secundariæ, deductæ ex prædictis principijs medianibus prę ceptis decalogi.parte.1.fo.338.B.C.& fo.367.G.
Præcepta quatuor ordinantia ad deum ponunt Hebræi, & erga proximum ponunt tm̃ sex, aliter doctores catholici.parte.1.folio.165.C.
Præceptum primum Hebræi bimẽbraliter diuidunt per affirmatiuum & negatiuum.parte.1.folio.164.C.
Præcepta tria dantur in decalogo, tm̃ ordinantia ad deum, & huius ratio.parte.1.fo.163.D.
Præcepta omnia negatiua quibus ꝓhibentur iniuriæ vel nocumenta ꝓximo inferenda, an & quomodo possint impleri sine hoc ꝙ homo diligat ꝓximũ.parte.1.fo.249.B.C.D.
Præceptum de vnitate dei, quæ necessitas fuit totiens repetendi in Deuteronomio, cum prius in Exodo positũ fuit. pte.4.folio.339.A.
Præcepta legis diuinæ ordinantur ad dei dilectionem & ꝓximi parte.1.fol.214.C.
Præceptum de dilectione dei, an & quomodo possit dici lex.parte.1.fo.337.E.F. Et an illa consequentia valeat: Hoc est mandatum magnum in lege, igitur est ꝓprie lex. Ibidem.H.
Præceptum de dilectione proximi (ꝓut in lege diuina traditur) an sit de præceptis iuris naturalis primò & per se notis. parte 1.fo.249.C.D.
Præceptum charitatis siue de dilectione dei, quatuor locis traditꝫ in scripturis.parte.5.fo.70.B.
Præcepta charitatis cum sint duo, ꝓ vtroq; vnum sæpe ponitur qualiter & quare.parte.6.folio.28.E.
Præcepta de credendis an fuerint data in veteri Testamento.parte.6.fo.84.B.C.D.
Custodire præceptum & memoriam habere de præcepto siue de lege differentiam habent.parte.4.fol.424.A.
Præceptũ de sabbati obseruatione, partim est morale, & partim cerimoniale, quando & quomodo. parte.1.fol.163.D.& folio 164.D.G.
Prȩceptum de obseruantia sabbati continet plures obseruantias. parte.1.fo.155.H.
Præceptum de concupiscentia vtrum sit vnum præceptum vel duo.parte.1.fo.165.B.C.
Præcepta decem scribuntur sicut decem plagis percutiuntur Aegyptij.parte.1.fo.164.E.
Præcepta moralia, iudicialia, & cerimonialia, quomodo Christus adimpleuit, quia nihil ad perfectum adduxit lex.par.3.fo. 203.B.
Præceptum an viro soli, vel etiam fœminæ deus dederit de abstinendo à fructu ligni scientiæ boni & mali.pte.1.fo.37.F.
Præcepti transgressio an non fuit totaliter consummata vsq; ad comestionem viri.pte.1.fo.43.H.& fo.44.C.
Præcepta non bona, quæ, quare, & quomodo sic dicantur.parte 4.fo.239.E.F.G.H.
Preces qui pro vnaquaq; virtute deo immolat, ille offert per singulos.parte.3.fo.6.A.
Preces tanctorum iræ dei possunt obsistere.pte.4.fo.122.B.
Preces ꝓlixas ad deum habent multi intra ecclesiam, vitam precantium non habent, & in oratione lachrymantur, sed in tempore tentationis cũ superbia pulsantur, fastu intumescunt. parte.1.fo.305.E. Item parte.3.fol.79.F.
Preces ecclesiæ potissime exaudibiles sunt per virtutem passiõis Christi.parte.3.fo.366.H.
Preces & orationes ecclesiæ non solum sunt exaudibiles per virtutem crucis, sed etiam per meritum beatæ virginis.parte.3.folio.367.B.
Præda per Iudæos facta de Aegyptijs fuit duplex: scilicet de armis, & omnibus præciosis, & de vasis aureis & argenteis. parte 3.folio.377.F.
Prædestinatio quid est, & quomodo differt à præscientia. par.6. fo.4.A.C.& fo.19.F.& fo.89.E.F.H. Item pte.3.fo.232.H.
Prædestinationis & gratiæ prȩclarissimum lumen est ipse mediator dei & hominum homo Christus Iesus.pte.6.fo.4.B.
Prędestinationis & reprobationis diuinæ causa, an & quomodo sint merita p̃scita, siue meritorum prȩscientia.pte.6.fo.21.F.G.
Prędestinationis non, est alia causa, nisi, voluntas diuina.parte.6. folio.21.H.
Prædestinatio diuina, est prȩparatio gratiæ in præsenti, & gloriæ in futuro.parte.5.fo.24.H.
Prędestinatio licet sit certa, tamen non tollit libertatem arbitrij. parte.5.fo.74.F. Item parte.6.fo.89.H.
Prædestinatio sine p̃scientia, esse non potest, sed bene econuerso parte.6.folio.91.E.
Prædestinatio dei in bono est, eiusq; effectus bonus est. pte.6.fo. 91.E.
Prædestinatorum in viuendo diuersitas.pte.6.folio.125.B.E.
Prædestinatus nullus perire in perpetuum potest. Si quando in confusionem peccatorum adducitur, diuina prouisione per sanctitatem iustorum ad pacem ecclesiæ reducitur, & de hoc figura.pate.2.fol.241.F.
Prædestinatio regni cælestis ita est dispensata, vt ad hanc electi ex labore perueniant, vt posiulando mereãtur accipere, quod eis deus ante secula disposuerat dare.pte.1.fo.84.A.
Prædicandi forma datur, vt s. pro suo quisq; modo istruatur, ne que infirmis altiora cõmittantur.parte.1.fo.105.C. Irẽ parte.3. fol.426.E. Itẽ pte.1.fo.169.E.& fol.178.C.E.& fol.276.C.E.& folio.280.B.
Prædicans non amore æternæ patriæ, se præmiorum ambitu salutem audientibus quasi in itinere salutat.pte.5.fo.151.F.
Prędicandi officium significatur per artificium piscãdi. pte.5.folio.242.A.
Prædicandi grãm vel ecclesiã officiãdi habẽs, qñ cessat ab istis instigante diabolo, fit mutus spiritualiter.pte.5.fo.154.H.
Prædicantis virtus vel sapientia multum valde cõferunt in prædicatione: aliter est in baptizante.pte.6.fo.34.F.
Prædicans qui minus capaci altiora loquitur, non vtilitatem sed sui ostentationem facit.pte.6.fo.35.E.
Prædicandi libertas & confessiones audiendi pauperum religiosorum frequenter rescinditur & impeditur in præiudicium cõmunis populi.pte.4.fo.418.D. Item pate.2.fol.152.H.& fol. 245.H.& fo.259.H. Item pte.1.fo.282.E.& fo.298.D.
Prædicandi vel legendi actum exercere qui præsumunt, & tamẽ sunt inepti ad hoc, per quos significentur.pte.4.fo.441.H.
Prædicans omnis verbum dei, monet, obiurgat, terret, triturat aream, & bouis implet officium.parte.3.fo.281.F.
Prædicans populo, nec solum increpandis reatibus, nec solum reserandis scripturarum secretis debet instare, ne tantũ de correctione peccatorum disputans minus audiatur, vel mysterio rum tm̃ secreta reserans minus prosit.pte.1.fo.189.B.
Prædicare cœpit Iesus qñ erat in ætate triginta annorum, an q̃ nemo debet assumi ad sacerdotium vel prædicatiõis officium parte.1.fo.109.A. Interf.
Prædicare imperfecti ante tempus non p̃sumant.pte.5.fol.183.E.
Prædicare misit Christꝰ nedum apostolos duodecim, sed etiam septuagintaduos discipꝰos, sed differt ab apsis. pte.5.fol.35.G.
Prædicat Christum non solum qui fidem astruit, sed qui mores quibus in eo viuitur instruit.pte.6.fo.35.E.
Qui facto destruit quod prædicat.contẽnitur.pte.5.fo.137.G.
Prædicare qui se disponit, necesse est vt prius ad agenda ea quæ prędicat, assurgat ne alijs prædicans, ipse reprobus efficiatur. parte.3.fo.362.F.
Qui prædicat peccatori, tanta dispensatione prædicare debet, vt nõ relicta spe timorem subtrahat, nec subtracta spe timorem relinquat.parte.1.fo.359.A.
Prædicatio fit turbis stando & clamose, claustralibus & capitulis sedendo, & magis remisse. Hoc vnde inoleuerit. pte.5.fol.209. D.& fo.225.C. Item pte.2.fo.40.H.
Prædicatio & rigida vita, debet palatia mollium declinare.parte 5.fo.144.E.& fo.39.A.
Prædicatio & doctrinatio præexigit perfectam ætatem. Est autem perfecta ætas triginta annorum.parte.5.fo.144.C. Item par.4. fol.209.C.D.
Prædicationis officio idoneus, si suscipere renuerit, vel susceptũ non bene gerit, dicẽs: Sufficit mihi vt de me rationẽ reddã cur alijs prædicem? pecuniã in sudario reponit.parte.5.fo.172.F.& fo.77.B. Item pte.4.fol.43.A.
Prædicationem pro quiete tua non debes dimittere, quia Christus qui in magna quiete erat cum patre, quietẽ quodãmodo pro prædicatione intermisit.pte.3.fo.358.F.
Prędicationis officium alij laudabiliter appetunt, vt Isaias: ad qd' alij laudabiliter coguntur, vt Ieremias.par.4.fo.111.A.
Prædicationis officium tutius declinatur quia difficile est cognoscere se esse purgatũ. Ibidem.B.
Prædicationis sermo subtrahitur aliquando vicio p̃dicantis aliquando pro vicio audiẽtis, aliquando pro auditoribus datur sermo doctoribus, etiam malis.parte.4.fo.216.G.
Prædicationi & doctrinæ intendunt aliqui solicite, principaliter propter quæstum vel famã hominum.pte.4.fo.462.H.

Index in Glos. ordi.

Prędicatio verbi dei sana quatuor debet habere conditiones. parte.6.folio.64.C.

Perpaucorum est pēsare qui labor sit in prædicationibus patrū, quantis ne doloribus alas in fide & conuersatione recta parturiunt. parte.6.fo.85.E.

Prædicatio euangelij dicitur noua doctrina formaliter & effectiue. parte.6.folio.194.H.

Prędicatione cęlesti qui vtitur, ima iam terrenorum operū deserens tanto facilius subditos ad meliora pertrahit, quanto per vitę meritum de supernis clamat. parte.4.fo.70.E.

Prædicationes significantur per fabros cornua deijcientes, ad q̄s ſ. prædicationes oportet quatuor concurrere, sicut in corporali fabricatione, & quæ illa sint. parte.4.fol.407.G.

Prædicationi qui apertè contradicere non præsumit, cum mali ciæ tempus eruperit, his qui nunc metuens derogat, ad contra dicendum ante faciam venit. parte.3.fo.36.B.

Prędicationis sanctæ verba sustinemus, cum vera humilitate arditatem cordis nostri agnoscimus, vt potu sanctæ prædicationis irrigemur. parte.3.fo.56.A.

Prędicationis vox quo alios ad bene operandum & viuendum excitat, eo ad bene agendum opera prædicationis seipsum ligat, ne extra sermonem actio transeat, nec voci vita contradicat. parte.3.folio.311.F.

Prædicatio sctā certissima est intersectio spiritualium hostium, si perseueranter agitur &c. parte.2.fo.173.A.

Prædciatio sic est temperanda, vt omnibus vtilis fiat, nulli nocet, & inter omnium vicia quasi gladius anceps transeat. parte 1.folio.306.A.

Prædicationis studium voluptatibus carnis anteferre, est gladium super femur ponere, vt cum sancta quis studet dicere, curet suggestiones edomare. parte.1.fo.199.E.

Prędicationis diuinę initium Christus est & passio eius. Si hæc nō fuisset, ab errore tā gentili quām iudaico homines non liberasset, de diuinitate patris loqui non posset. parte.1.fo.242.B.

Prædicatio Christi & apostolorum, tribus de causis facta est Iudæis inutilis & infructuosa, non propter defectum doctrinæ, sed propter impedimentum suę malicię. parte.5.fo.45.C.

Prędicatio cum subtilior & minutior tractatur: auditorum mētes ad tentationum certamina ardentius excitantur. parte.1. folio.280.A.

Prędicationis labor: per quem auditores ad fidem & deuotionē trahuntur, significatur perdentes qui cibum ad interioria trajiciunt. parte.1.folio.377.D.

Prędicator verbi diuini non debet cessare à prędicatione. licet videat paucos proficere. parte.5.fo.44.C.

Prædicatoris debita dispositio quæ sit. parte.5.folio.91.D.& folio.136.D.

Prædicator prius debet orare, vt sermo dei currat & fructificet ī auditoribus. parte.1.fol.80.F. Interl.

Prędicator euangelij habet prędmittere, & etiam post sermonem facere orationem, quomodo & qualiter. parte.5.fol.151.D.E.G. Item parte.4.fol.214.H.

Prędicatores euangelij prius debent transmigrare de carnalibus ad spiritualia, & de terrenis ad meditandum cęlestia. parte.5. folio.91.H.

Prędicatores euangelij incipere debēt sermonem à sacra scriptura, non à poeticis verbis aut philosophicis. parte.5.folio.90.D. Item parte.1.fol.118.H.

Prędicatorū in ecclesia duę differentię, eorū.ſ. qui sincere. Christū annunciant, & eorum qui verbū dei adulterant. par.5.fo.75.E

Prędicatores instruit Iesus, etiam terrena subsidia subditis ministrare, & sic ad regnum trahere. parte.5.fo.17.E.

Prędicatores moderni quare non faciunt signa, sicut quondā in primitiua ecclesia. & datur ratio. parte.5.folio.35.G.

Prędicatores euangelij non quęrant vindictam de iniurijs sibi factis. parte.5.folio.137.H.

Prædicatori tanta debet esse fiducia in deo, vt & si non prędeat sumptus, tamen sibi non defuturos certissime sciat. parte 5.folio.151.F.

Prędicatores quęstuarij multi sunt: sed quęrentes tantum animarum salutem sunt pauci. parte.5.fo.151.H.

Prædicator verbi diuini facit conuiuium spirituale, & hoc vel propter honorem vel propter lucrum, vel animarum salutem, & ppter hoc diuersos consequitur fines. pte.5.fo.162.H.

Prędicatores quinque debent annunciare. pte.6.fo.56.B.

Prædicatores, quid, vel, quę, quos, quomodo & quando. corripere debent. parte.6.fol.122.D.

Prędicatores quidam ex humana fragilitate declinant prędicandi laborem, & loca libenter accedunt, vbi bonum conuiuium præparatur. parte.4.fo.373.H.

Prędicatores qui in illis locis prędicant, vbi sperāt se habere lautum conuiuium, vel temporale lucrum: & loca vbi maior necessitas esset, declinant, notantur. parte.6.fol.187.H.

Prędicatores solliciti sint non tm̄ de peccatorum conuersione, sed etiam de confirmatione eorum in bonis. parte.6.fo.190.H.

Prędicatoris socius euangelici debet esse boni nominis, & idoneus in scientia & vita. parte.6.fol.192.H.

Prædicator vt diuersis verbis (nunc enim amaris, nunc dulcib⁹) ad idem tendentibus, vtrumque facere possit difficile est. parte.6.folio.214.A.

Prędicatores paupertatis pauperes contemnunt per clericos & sacerdotes peruersos. parte.4.fo.51.H.& fol.137.H.& folio 150.G.H.& fol.361.D.

Prædicatores annunciando virtutes & prędmia bonorum debēt simul denunciare vicia pœnasq̄ malorum. pte.4.fo.55.F.

Prædicator vt peccatores inducat ad celerem conuersionem ꝓponat fragilitatem humanam, & pœnas obstinatorum in peccatis. parte.4.fol.138.H.

Prædicator non solum debet prædicare verbis, sed etiam sensibilibus exemplis. In moralibus enim magis mouent facta quàm verba. parte.4.fol.138.H.& fo.30.H.

Prædicatores auditoribus impendunt spiritualia, à quibus accipiunt carnalia. parte.1.folio.81.B. Interl.

Prędicator quando pro quęstu diuitum palliat mala sacerdos in sanctuario occiditur. parte.4.fo.188.H.

Prædicatur quæ annunciare debet, sunt duo. ſ. fides & operatio. parte.4.folio.216.B.

Prædicatores debent publicè nunciare accelerationem mortis, vt homines cessent à peccato, saltem timore seruili. parte. 4. folio.120.H.

Prædicator, doctor, vel, prælatus quicunque, qui plus appetit commodum suum. ſ. famæ vel pecuniæ, quàm auditorum bonum spirituale. significatur per Ionam prophetam. parte.4.folio.376.D.

Prędicatores sancti, licet aliquando ad seculi actus moderandos, & indisciplinatorum infestationes temperandas se porrigant, tamen nullo modo sui iuris ministerium ordinare intra ecclesiam cessant. parte.4.fo.452.A.

Prędicatores sancti facta prędcedentium patrum ac finem glorioſum ad exemplum prędsentibus commemorando ostendant, & exemplo cuius id facere debent. parte.4.fo.454.E.

Prędicator cōscius sibi de peccato mortali debet à prædicatione cessare, donec purgatus sit vera confessione, vel saltem contritione: aliter indignè tractaret verbum dei. pte.4.fo.17.D.

Prędicator veritatis crescentibus vicijs per defectum charitatis, debet plus solito magis austerè viuere, vt efficacius cōtra vicia prędicet verbo & ope, & per quē significatur. p.4.fo.41.D

Prędicatores frequenter ex sua prædicatione appetunt commendari. parte.3.fo.6.D.

Prędicator loquendo vitam docet: quia ex semine boni operis, vberes fructus prædicationis colligit. parte.3.fo.18.A.

Prędicator perfectus non est qui propter contemplationis studium operanda negligit, vel propter orationis instantiam cōtē planda postponit. parte.1.fo.80.A. Item pte.3.fo.18.A.

Prędicator vanus & loquax semper vult loqui de aliorum defectibus: & si modicum tangatur, statim ad impatientiam prouocatur. parte.3.fo.28.D.

Prędicator vanus de bona doctrina se iactat arcę vita, cum tamen in vtraque multa sint arguenda. pte.3.fo.28.D.

Prędicatoribus quęstuarijs qui multa falsa dicunt vt quęstum extorqueant à simplicibus: potest dici illud. Nunquid deus indiget vestro mendacio. parte.3.fo.31.H.

Prędicator studiosus nō vult diu inter carnales manere, quia animas a gentilitate cōuersas, ad societatem spiritualium nititur velocissime pducere. parte.1.fo.82.A. Interl.

Prędicator caueat, ne verbis non congruant facta, & ne deformet opera magisterium disciplinę. parte.3.fo.265.E.

Prędicatores docti vbi non sunt, frustra ad audiendum confluūt fideles, vbi plurimę opationes apparent, patet quōd prędicator pro verbi fruge laborauit, & verbum casto ore ruminauit. parte.3.folio.222.E.

Prędicator ille verè suis auditoribus viasq̄ vitę aperit, qui exercet quod ipse prędicat. pte.3.folio.325.A.& fol.438.A.

Prædicatorum illa solum verba ad virtutum spiritualium incrementa proficiunt, q uæ ex interna animæ dulcedine procedunt. parte.3.folio.125.A.

Prædicator desidios⁹ nō vult hoc operari quod dicit: & esi simi lis pigro, cui labor est manum ad os porrigere. Manū em̄ ad os porrigere, est voci opa concordare. pte. 3. fo. 327. F.

Nemo ad prædicandum idoneus fratrem simplicem despiciat, quia si minus idoneus ad docendum, ꝑ̄mptus tn̄ ad discēdum & ad implendum. pte. 3. fo. 328. E.

Prædicatores dum faciūt suas p̄dicationes hominib⁹, quasi sapi das escas apponunt. pte. 3. fo. 360. F.

Prædicatoris vita semp̄ in alto debet firma permanere, vt incur sus malignorum lōgè ꝓspiciat, vt culpam prius quàm veniat deprehendat. pte. 3. fo. 365. F.

Prædicator in domib⁹ hospitum debet esse tam exemplaris vitę, q̄ filij hospitum, id est opera eorum, videātur mortua in com paratione ad opera prædicatorum. pte. 2. fo. 154. H.

Prædicatorum sermonē vel conuersationem diabolus maculat & turpia facta quæ persuaserat, in oculis hominum reuelat: & de hoc figura. pte. 2. fo. 206. E. F.

Prædicatores cementarijs assimilantur, qui eos quos bonis op⁹ ribus instituunt, copula charitatis adinuicem nectunt. parte. 2. folio. 244. C.

Prædicatores homines in gloria quondā seculi sublimes securi sermonis dei de statu primę conuersationis deijciunt, & in or natu ecclesiæ erigunt. parte. 2. fo. 144. C.

Prædicatores tales sunt cōstituēdi, qui decalogū nō solum facien do auditoribus ostēdāt, sed etiam puritate cordis intemeratū custodiant. par. 2. fo. 244. F.

Prędicatores vocantur canes, quia dei domum & eius substantiā & oues spirituales à furibus & bestialibus spiritib⁹ & hæreti cis defendunt. par. 2. fo. 288. A.

Prædicare apertè, exemplis instituere, fortium & doctorum est, infirmorum & insipientium discere, & subditos esse. parte. 1. fo lio. 70. B.

Prædicatores non debent suis hospitibus dicere friuola, sed ædifi catoria, ex quibus concipiant & pariant opus bonum. parte. 1. folio. 70. H.

Prædicatores cum auditorum vitam obtinēt, deo de cuius mune re hoc habent, non sibi præbent. par. 1. fo, 82. B.

Prædicator post prędicationē ad deum redire debet per gratiarū actionem, & attribuere sibi prædicationis fructum. parte. 1. fo lio. 82. D.

Prędicator diligēs prædicare non debet de fabulis & fictitijs, sed de sacris scripturis. parte. 1. fo. 118. H.

Prædicatores sancti quo studiosius corda purificant, plura inue niunt quib⁹ seipsos reꝓhendāt, & significātur per saga dlicina. parte. 1. fo. 181. E.

Prædicator cum alta de deo loquitur, & supernæ habitationis iam vtcūq; tabernaculum ingreditur, cuius prędicatiōis virtu tem si infirmi plenè pensare nō possunt, tamen velut terga aspi ciunt. pte. 1. fo. 202. B.

Prædicatores ve. Test. quia per allegoriarum vmbras de cælesti mysterio obscura dixerunt, quasi sine luce sonitum dederunt, & cōparantur æri. parte. 1. fol. 209. D.

Prædicatores no. Testa. aperte locuti sunt, & significantur per ar gentum. parte. 1. fo. 209. D.

Prædicator curiosus & vanigloriosus verba multiplicans ad sui ostentationē, vel ad quesium, & non ad vtilitatē audientium, dicitur vir seminifluus. parte. 1. fo. 240. H.

Prædicator qui nō intendit nisi quæstum vel fauorem hominū, frequenter cum bonis quæ dicit, ꝓrumpit in mala verba & in honesta. ptei. fo. 240. H.

Prædicator fidelis optat (si fieri valeat) vt veritatem, quam solus loqui non sufficit, ora cunctorum sonēt. pte. 1. fo. 283. A.

Prædicator vel prælatus siue curatus, quando verbo malo vel facto ecclesiam Christi patris sui sponsam polluit cum vxore patris sui dormit. pte. 1. fo. 363. G.

Prædicatores studere debent, ne discretionis regulam sibi molie tes eos quibus verbum dei prędicant, districtioribus prędceptis quasi grauioribus pōderibus obruant. parte. 1. fo. 361. F.

Prædicator, verbi diuini non debet ad loca mala & suspecta decli nare, quia per hoc impediretur doctrina eius tanꝯ suspecta parte. 5. fo. 36. G.

Prædicatores siue curati, siue alij ministri ecclesię, licet sint multi, tamen pauci inueniuntur apti ad prædicandum ratione vitæ sanctæ & sanæ doctrinæ. parte. 5. fo. 151. H.

Præesse qui cupit, oportet eum alijs perfectiorem esse. parte. 6. fo lio. 213. E.

Præest bene qui vicijs potius dominatur quàm fratribus: quia pro vicijs prælatus est, non ꝓ natura. parte. 3. fo. 66. B.

Prælatio omnis cessabit, collectis hominib⁹ post iudicium finale, sed iam angeli angelis præsunt, dæmones dæmonib⁹ homines hominibus ad vtilitatem vel deceptionem viuentium. pte. 6. folio. 58. B. & fo. 94. D. Item parte. 4. fo. 421. G.

Prælationis status sublimior est statu religionis, & ꝓ cōsequens cæteris paribus eorum peccata sunt grauiora. pte. 4. fo. 238. H.

Prælatorū cōtemplatio consistit in duobus. i. meditatione sacræ scripturæ & in cultu larriæ. pte. 3. fo. 422. C.

Prælatus bonus dicitur seruus fidelis, qui. s. subditos suos pascit pabulo sacræ scripturę & eucharistię. pte. 5. fo. 75. H. & f. 47. H.

Prælati debent esse excellētes p̄ cæteris ad quatuor. pte. 5. f. 19. D.

Prælatus bonus dicitur suscitari ab oriēte ꝓpter splendorē sapiē tiæ, & iustus ꝓpter rectitudinē vitæ. pte. 4. fo. 72. D.

Prælatus ponitur in statu pfectionis exercendæ. Ibidem.

Prælatus bonus luget casum populi sibi subiecti. parte. 4. folio 224. H.

Prælato necessarium est vt in eo scientia & bona vita sint iuncta parte. 4. fo. 263. D.

Prælatus bonus qui stat super custodiam gregis sui, quæ & qua lia facere debet. pte. 4. fo. 391. H.

Prælatum bonum deus aliqñ permittit temporaliter affligi ad augmentum sui meriti. pte. 4. fo. 420. D.

Prælatus bonus debet inducere populum suum, vt non quærāt in vita p̄senti p̄mium de debellatione aliquorum viciorū, sed post bellum, quod i morte iusti finitur: & tūc præmiū secu rè accipitur. pte. 4. fo. 437. E. H.

Prælatus bonus videns ecclesiam vicijs deformatam, habito cō petenti tempore debet statim eam visitare, & eius reformatiōi insistare. pte. 4. fo. 438. D.

Prælatus bonus non solum debet ecclesiæ dissipationem lamen tari, sed etiam insistere eius reformationi. Ibidem.

Prçlatus bonus ecclesiæ militātis mittit ꝓ se & populo suo duos legatos ad quęrendum pacem, & amicitiam sempiternam, & qui illi sunt. parte. 4. fo. 445. G. H.

Prçlatus bonus monet populum sibi subditū resistere spiritibus malignis p̄ orationum suffragia ꝓcedentium ex firma fide: & per quem significatur. pte. 4. fo. 476. H.

Prælatus bonus habens ad populum sibi cōmendatum paternæ pietatis affectum, & vitam exēplarem ad opa virtutū inducen tem, significarur p̄ Raziā. pte. 4. fo. 477. H.

Prælati p̄ seraphin intelliguntur: qui super curam ecclesiæ debēt stare, & nō exterius vagari. pte. 4. fo. 16. H.

Prçlatus bonus vel doctor vel cōfessor magis delectatur extrahē do impios à malicijs suis, quā sugendo lac diuinæ contempla tionis. par. 4. fo. 29. D.

Prælatus bonus rex est in spiritualib⁹. pte. 3. fo. 186. D.

Prælatus bonus qui desiderat ædificationem ecclesiæ in morib⁹ & fide, & bonū successorem habere, significatur per Dauid. par te. 3. fo. 284. D.

Prçlatus bonus ad laudandū deum excitet se primò, & consequē ter populum Christianum. pte. 3. fo. 300. H.

prælatus siue doctor, esi honorandus triplici de caus. pte. 3. folio 426. B. F. G.

Prælatorum quis & qualis modus corripiendi tenēdus sit ad sub ditos. parte. 2. fo. 11. A.

Prælati bonas ordinatiōes prædecessorum suorum custodire de bent, sed multi studeni eas totaliter dissipare. pate. 1. fol. 13. H.

Prælatus bonus secularis vel religiosus debet esse solicitus de cō fessione laudis in obsequio diuino. In quo debent esse tria spe cialiter notanda. pte. 2. fo. 21. H.

prælat⁹ bonus, secularis vel religiosus, tēpore mortis suæ debet suos subditos monere de perseuerentia in bono & causa ēre, & significatur per Iosue. parte. 2. fo. 29.

Prælati debent scire vetus & nouum Testamentum, & significanē per duos cherubim. parte. 1. fo. 211. C.

Prælati ex officio ꝓ salute populi sui corporalē vitam exponere tenētur si casus necessitatis occurrerit: & ideo gemina charitas euidentius feruere debet. parte. 1. fo. 211. C.

Prælati semper debent intendere suarum ecclesiarum regimini, & non stare in curijs regum vel principum, nisi in casu necessi tatis, & ad hoc vocati. parte. 1. fo. 211. D.

Prælati sint sicut angeli ascendentes & descendentes in scbala Ia cob. Sed aliqui eorum sunt sicut milui, qui non descendunt ni si ad cadauera rapiēda, sicisti ad bona temporalia quęrenda. parte. 1. fo. 211. D.

Prælati quantūcunq; sancti debent se peccatores reputare, & pro beneficijs à deo sibi collatis gratias agere, & zælo fidei p̄ cæteris feruere. pte. 1. fo. 275. H.

Index in Glos. ordi.

Prælatus ridens timeri,& iratus amari debet,ne nimia licentia vilem, vel immoderata seueritas odiosum reddat. parte. 3. folio 56. A.

Prælatus bonus in quo est potestas regẽdi atque etiam corrigendi,significatur per virgã. Hic germinat bonitate conscie frondet veritate doctrinæ,floret celebritate famę, & fructificat sanctitate vitæ.parte.1.folio.292.H.

Prelati curati & doctores qui per malam doctrinam suam vel vitam simplices faciunt peccare,cæcos in itinere faciunt errare.pte.1.folio.363.G.

Prælatus cum sorore sua filia patris sui dormit. qui sapientiam à domino sibi datam,immundicia vitæ polluit & contemptibilem alijs reddit.Ibidem.H.

Prælati qui portę dicuntur ecclesiæ pro maiore parte corruerunt per superbiam.parte.4.fo.131.D.

Prælati magis student ad congregendum diuitias quàm scientiam,& clamor & murmur populi ascendit contra eos,etsi tacerent,lapides clamare deberent.Ibidem.

Prælati,clerici,religiosi plurimi sunt,qui lautè viuũt de patrimonio crucifixi,& tamen contra Christũ leuant calcaneum in mẽbris suis, affligentes ea calumnijs & exactionibus iniustis. parte 5.folio.225.D.

Prælatorum ecclesiæ bona opera non solum requirũtur ab eis in propria persona,sed etiam in aliena.si in subditis eorum quoste nẽtur inducere ad bonum.parte.5.fo.172.H.& fo.77.C.

Prælatus potens vel princeps qui sicut deus vel plus aliquando vult reuereri.per quem significatur.Et qui tales sint. parte. 4. folio.251.D.

Prælati ecclesiarum aliquando in ecclesia dei confingunt insaniam,vt quicunque sequitur eos,illaqueetur ad casum.parte. 4. folio.343.F.

Prælati ecclesiæ non habent mõ vinum charitatiuæ correctionis & oleum pietatis.parte.4.fo.352.H.

Prælatos tentat aliquando deus de nimijs aspera correctione sub specie cæli iusticiæ aliquando de nimis parua sub specie misericordiæ.parte.6.folio.63.G.

Prælatus puerum in lupanari ponit,& puellam vendit pro vino, qui videt implicitos luxuria & alijs vicijs & non arguit gratia turpis lucri.parte.4.folio.356.B.

Prælatus egreditur de sua ciuitate quando parum curat de subditorum suorum salute,& multum anxiatur de bonorum temporalium amissione.parte.4.fol.376.D.

Prælati qui non fuerunt reges sed tyranni, nec præpositi sed leones,nec magistri sed lupi ouium,qui rogantes noluerunt audire,non audientur à domino cum venerit dies vltionis.parte 4.folio.379.F.

Prælati quidam de spirituali ædificio ecclesiæ quod fit per sanam doctrinam parum curant,sed de leuibus pecunijs magnam sollicitudinem habent.parte.4.fo.402.H.& fo.433.D.

Prælati & curati mali gaudent de summa pecuniæ leuatæ,& nõ de salute subditorum.parte.4.fol.417.H.

Prælati plures & curati circa negocia principum & magnatorũ sunt occupati,suas ecclesias & parochias sine sufficienti regimine relinquentes.parte.4.fo.425.H.

Prælati mali licet sint in arce dignitatis ecclesiasticæ,& tamen impediunt aliquando populum ab accessu ad ecclesiam per excõmunicationes & interdicta irrationabiliter fulminata.parte.4. folio.442.H.

Prælatus malus destruere nititur sacras obseruationes ecclesiæ.pte.4.folio.447.H.

Prælatus malus destruit paupertatem apostolorum, bona pauperum sibi retinendo,& eorum humilitatem, vltra modum superbiendo:& eorum exemplaritatem, statum apostolicum fœdis operibus maculando.Ibidem.

Prælati & pontifices mali qui bona ecclesię expendunt in curijs regum &principum,significantur per Iasonem pessimum ponticem.parte.4.fol.465.H.

Prælati & doctores ecclesię mali per noticiam scripturarũ exploratores sunt terræ viuentium,sed p suam vitam malam ab eius ingressu deficiunt,& etiam alios impediunt.parte.1.fo.286.D.

Prælati & mali clerici sicut fuerunt in statu altiori,sic erunt in loco gehennæ ,profundiori.pte.1.fo.370.H.

Prælij intra te est, intra te ædificatio mala, & subuertenda.[Hostis tuus de corpore tuo ,pcedit.De corde enim exeunt &c.par. 2.fo.7.F.

Ad prælium Christum seq volentes, per tria si in eis fuerint vincere possunt.Et nominantur.parte.2.fo.40.H.& fo.41.C.E.

Præmiatio beatorum & punitio malorũ in futura vita non potest sciri certitudinaliter per inquisitionem humanam, sed tantũ ex diuina reuelatione.parte.3.fo 110.189.C.& fo.348.G.

Præmiatio electorum quantum ad gloriam aię cępit à tempore passionis Christi:& punitio reproborum in anima, non solum ex tunc,sed etiam ante.parte.4.fol.103.G.

Præmij spes,solatium est laboris.parte.6.fo.190.E.& fol.239.H.

Præmium in opere,non in sponsione est.parte.4.fol.156.B.

Præmia æterna qui in cælis præparare desiderat,malum esse dicit quod secum agit,& malum esse quod in præsenti debet sustinere.Cum autem receperit cęli emptor,lętabitur sesapienter emisse.parte.3.folio.328.E.

Præmia correspondentia singulis octo beatitudinibus declarantur.parte.5.fo.18.D.F.G.H.

Prænominati leguntur duo antequam nati in ve. Testamento, &in vtroque miraculum fuit &c.In nouo Testamento similiter duo prænominati leguntur. s. Iohannes baptista & Iesus Christus.pte.1.fol.67.D.& fo.69.A.

Præoccupatio quando est vel dicitur.parte.6.fol.88.A.

Præordinationes dei duæ, quarum vna de presenti ab iusticiam, altera de futuro ad gloriam.parte.6.fo.89.E.F.

Prænosticare in Pronosticare.

Præparatio ad consequendum præmium vitę æternę est triplex parte.6.fol.67.D.

Pręparatio in agendis vel suscipiendis diuino oraculo multis modis facta legitur.parte.2.fo.11.H.

Præponderant futuris pñtia, ferijs iocunda, & læta tristibus,& præpopera tardioribus.parte.1.folio 232.E.

Præpositionibus diuersis vtimur loquendo de trinitate quomodo & quando.parte.6.fo.26.E.

Præpositorum vicia,subiectis sunt offendiculum.p.1.fo.231.F.

Præpositorum dignitatem nemo appetere debet nisi qui perfectioni & doctrinæ suadet.parte.2.fo208.E.

Præpositi & iudices an & quo officio distincti fuerunt. parte.2. folio.208.H.

Præpositorum tumor de subditorum timore non supbiat. parte.1.fo.55.F.

Præpositorũ mala sic displicent bonis subditis, vt ab alijs nota occultent,dijudicantes factum & venerantes magistrum nolũt videre quod tegunt.Et de hoc figura.pte.1.fo.56.F.

Præputia arborum .i. primi flores seu gemmæ debebant auferri ne erũperẽt in fructus,duplicide causa.pt.1. fo.248.C.

Præsbyteri & seniores nõ prolongæua vita dicũtur ,sed pro maturitate sensus & grauitate vitæ veneranda.parte.2.folio.19.E.

Præsbyteri dicũtur seniores.similiter episcopi & doctores,& quare.pte.6.fo.222.G.Itẽ.pte.3.fo.391.G.

Pręsbyteri & episcopi olim eiusdem nominis erant.pte.6.folio 190.E.

Pręsbyterorum ordo & forma in septuaginta duobus discipulis est.pte.5.folio.151.E.

Pręsbyterium quid est.pte.6.fo.120.H.

Præscienria quomodo ibi accipitur,cũ dicitur. Quos præscisit & prædestinauit.pte.6.fo.20.C.

Præscientia aliquãdo accipitur,p pdestinatione.p.6.fo.217.C.

Præscientia diuina licet sit certissima ,non tamen tollit cõtingẽtiam à rebus.par.2.fo.89.F.

Præscientia futurorum quantum ad ipsam rem spectat, mediũ quiddam esse videtur.i.neq; propriè bonum,neq; propriq malum.parte.1.fo.306.C.

Pręscientia diuina vocat liber in quo legerunt sancti apostoli & prophetæ,& quomodo intelligendum sit.p.1.fo.3.D.

Præsentia dei antecedit omnia, & quidquid sit temporaliter,ei sine tempore præsens est.par.3.fo.427.E.

Præsepe vacuum dicitur, vno modo ad literam,alio modo moraliter &c.pte.3.fo.322.F.G.

Præsidentia aliter conuenit Christo scd'm naturam humanam, & aliter secundum diuinam.Et declaratur.pte.4.fo.208.E.

Præsidentiæ diuinæ supereminens status siue virtus describitur. parte.4.fo.212.F.

Præstandi duo genera sunt. Vel eñ beniuole damus , vel reddituro commodamus.pte.5.fo.22.F.

Præsul lucem scientię desiderantibus aperiat & rubiginem peccatorum in cõtemptoribus increpando comburat. Et per quid hoc significatur.parte.1.fo.289.A.

Præsul cum dulcia scripturarum arcana exponit, velut in habitu suo fulgorem lucis ostendit.Cũ verò vltiõe superbos percutit quasi terrorem flammæ vorantis ostendit.pte.1.fo.289.A

Præsul vel doctor in oib' q̃ agit pcedẽtiũ patrũ factũ cõsideret & ad eorũ imitationẽ dirigat vitã.Et de hoc figura.Ibidem.E.

Præsul nunc̃ subditorum curam intermittat, sed vitam eorum consolando, increpando, exhortãdo confortet, & curandam, domino crebris orationib⁹ satagat cõmẽdare. p.1. fol.190.E.

Præsules & doctores ecclesiæ communem electorum vitam singularis mentis culmine transcendere, hoc est de medio filiorum de iad Moysen applicari eos q̃ functuri sunt sacerdotio. par.1. folio.188.B.

Præsumentes de sua fortitudine, & de sua sapientia seculari, & p̃ seuerantes in odio fraternali fatuè agũt, & quare. p.4.f.371.H

Præsumens de virtutibus, mira dispensatio parat ei aliquid, quo delectatus corruat, vnde per se non exit, sed cognita infirmitate, quasi vinctum deus educit. par.3.fo.27.B.

Præsumptuosi maximè da sua scientia se solos homines esse reputant propter qd̃ frequenter alios bestias vocant. p.3.fo.29.H.

Præsumptuosus in scientia reprimitur, quando spretus ab eo, æqualiter scire declaratur. par.3.fo.31.D.

Præsumptio nulla pernitiosior quàm de ꝓpria iusticia aut scientia superbire. par.3.fo.394.E.

Præsumptio humana reprimitur quæ credit omnia quantũcũq; ardua posse attingere, q̃ minimẽ rei nõ potest omnes ꝓprietates comprehendere. Etti dei effectus naturales non potest comprehendere ad plenum, multo minus potest effectus supernaturales comprehendere. pte.3.fo.427.F.

Præsumptio diabolica, quæ & qualis sit. par.6.fo.47.E.

Præteritarum rerum exhibitio futurarum est certitudo. parte.1. fo.334.B.

Præuaricatio non est vbi non est lex, & nondum omnes habentlegem scriptã, habent tamen naturalem. par.3.fo.270.B.

Præuideri æternaliter conuenit omni creaturæ quantũcũq; minimæ, & ergo in hoc nonest aliqua prærogatiua. parte.3.folio 411.G.

Pri Priapi idolum cuius figuræ, & quare inter deos assumptus à Gẽtibus. par.4.fo.232.C.& fo.338.B. Item par.3.fo.311.D. Item pte.2.fo.152.G.& fo.224.E. Item part.1.fol.68.D.& fo.165.F.G.

Priapo idolo faciebant cultum viri & mulieres q̃ incedebant nudi, & fiebant talia quæ non facerent modo meretrices. parte.3. fo.130.H.

Primatum tenet Christus non solum respectu hominũ, sed etiã omnium angelorum, quomodo & qualiter. p.6.fo.104.H.

Primatum dignitatis in ecclesia non potest quis ascribere Iudaismo, nisi secundum prioritatem temporis, quia prius tempore insertus radici gratiæ q̃ Gentilitas. par.1. fo.376.H.

Primitiæ per plenitudinem intelliguntur in aridis, sicut est triticum & hordeum, & per lachrymam in liquidis, sicut est vinũ, oleum, & huiusmodi. parte.1.fo.171.D.

Primitiæ ter in anno reddebantur, & quando. parte.1.folio.217. H.& fo.255.H.

Primitiæ quantum ad terræ nascentia dabantur tantum, vt dicit Ra.Sa. de septem rebus, & nominantur, tamen poterant hoies de alijs dare ex speciali deuotione. parte.2.folio 254.D. Item pte.1.fo.362.C.& fo.255.H.

Primitiarum quantitas non fuit determinata in lege: sed primò fuit facta voluntariè secundum deuotionem dantium, postea verò propter auaritiam crescentem per sapientes Hebræorũ fuit determinatum &c. par.1.fo.234.D.

Primitiæ in quota parte dari debeant, & quare de aliquib⁹ pars minor, & de aliquibus maior, & etiam quare dandæ sunt primitiæ. par.4.fo.284.D.G.

Primitiæ quomodo secundum legem obseruantur cum sacerdotes accipiuut, non vt custodiant, sed vt consumant. parte.1. folio.293.F.

Primitiæ primitiarum Christus est: Cornelius primitiæ Gentiũ, alij primitiæ ecclesiarum. parte.1.fo.294.E.H.

De primitijs suarum frugum & suæ substantiæ dominum honorat, qui quidquid boni agit non sibi, sed et tribuit. parte.3. folio.311.A.& fo.423.A. Item pte.1.fo.175.G.

Primogenita, sunt quæ vuluam aperiũt, & specialiter primogenitis filijs debentur. par.1.fo.84.E. Interl.

Primogenitum quid & quale parte.5.folio.8.E.F. Itẽ parte.1.folio.347.G.

Primogenitus sicut antiquitus frequenter obseruatum fuit, & adhuc seruatur, nominatur patris nomine. par.5.folio.127.B.

Primogenitos omnes functos officio sacerdotum & fuisse sacerdotes tradunt Hebræi, & habuisse vestimentum sacerdotale quo induti victimas offrebant anteq̃ Aaron in sacerdotiũ eligeretur. Et vnde hoc trahunt. par.1.fo.84.E.G.& fo.87.F. G.& fo.89.A.B.D.& fo.278.D.& fo.269.H. Itẽ p.6.f.159.F.

Primogenituræ ius in duobus consistebat: Et enumerantur. parte.1.fo.355.C.

Primogeniti omnes filiorum Israel fuerunt deo obligati, ex quo percussit primogenitos Aegyptiorum: & loco illorum voluit deputari sibi omnes masculos de tribu Leui &c. parte.1.folio 269.G.

Primogenita Israelitarum offerũtur pro primogenitis Aegyptiorum, & pro primogenitis filiorum Israel Leuitæ in seruitiũ domini assumuntur, & quare. parte.1.fo.278.E.

Primogenitur̃ ius bene transferebatur ad filium post natum ex ordinatione patris, maximè de volũtate dei, sicut Iacob ius primogenituræ transtulit &c. parte.1.fo.64.D.

Primogenita animaliũ qualia immolabãtur, & quæ non. parte 2.fol.265.B.

Primogenita animalium immundorum, quædam non redimebantur, sed interficiebant̃, aliqua non redimebantur pecunia, sed pro eis ouis offerebatur. parte.1.fo.295.C.

Primogenita & primitiua quomodo differũt. Et de quibus sunt parte.2.fo.265.B. Item parte.1.fol.347.G.

Primogenita tanquam pecora nostra sunt, qui nobis obediunt: filij, serui, & discipuli. Sed horum primogenita sunt, qui sic obediunt, vt alijs præbeant exemplum & magisterium. parte 1.fo.264.A.

Primogenitum hominis secundum Ra.Sa. debebat redimi post xxx. dies, & primogenitũ bouis debebat seruari apud dominũ suum. xxx. diebus, & tunc dari sacerdoti. & primogenitum ouis quinquaginta dieb⁹. parte.1.fo.171.E.

Primogeniti in antiquis fuerunt animales & nõ spirituales, sicut Cain & Ismael & Esau & multi alij. parte.6.fo.59.H.

Primum nominatur bene aliquid in aliquo genere, non quia sit primum simpliciter, sed propter aliquem notabilem euentũ. Et hoc est videre in annis & mensibus. pte.1.fo.53.D.

Primum dicitur aliquid dupliciter, origine scilicet & dignitate. parte.5.fo.70.C.

Princeps laudatur si in eo sedet speciositas corporis, eloquentiæ claritas, ꝓbitas. parte.3.fo.149.C.

Princeps bon⁹ si aduersarius debet impugnare, sic ad beneuolos agere grates, & amicitiam cõseruare. par.4.fo.475.H.

Princeps quilibet se habeat secundum formã à Dauid traditam deuotè se habens erga deum &c. pte.3.fo.235.D.

Principes instituti sunt, vt mala puniant. parte.6.fo.28.B.

Principes mundi ideo sunt, vt dominentur minoribus suis, & eos subijciant seruituti: principes ecclesiæ fiunt vt seruiant minoris suis, & suas vtilitates negligant, & illorum ꝓcurent, & mori non recusent pro salute inferiorum. pte.5.fo.63.D.

Principes terræ pulchritudinem ecclesiæ dilexerunt, omnia quæ habebant in obsequium Christi dederunt. parte.1.folio.75.B. Interf.

Principes debent gerere vices patrum, & prælati qui debent nutrire verbo & exẽplo vices matrum: sed tam isti quàm illi parum, aut nullum ꝓnunt remedium. parte.4.fo.200.D.

Principes quidam sicut deus volũt reuereri, vel plus aliquando, per quem significantur, & qui tales sint. pte.4.fo.251.D.

Principes nostri quo moderamine se regere debẽt, & quo ad subditos. parte.4.fo.284.A.

Principum familiares & consiliarij aliquando inducunt eosdem ad faciendum aliqua statuta pessima sub specie q̃ zelent pro principibus, cum tamen aliud intendant vt ex eorum trãsgressione innocentes accusare valeat, & in rebus vel personis dãnificare. parte.4.fo.307.G.H.

Principes capiuntur per diabolum & suos ministros hamo tyrannidis. parte.4.fo.391.H.

Princeps iniquus & pontifex prophanus quando coniunguntur ad inuicem faciunt in ecclesia magnam stragem. parte.4.folio 445.D.

Principes multos habet diabolus qui hic sunt serui peccati eius per culpam, & in futuro subijcientur ei nisi pœnituerint per pœnam. parte.4.fo.147.H.

Principes in regimine temporali operantur ad salutem populariũ ipsi tamen à salute priuantur in personis, ꝓprijs, suis operibus & intentionibus puersis. pte.1.fo.321.H.

Principis meritũ & demeritum redundat in subditis sicut in corpore naturali bona & mala dispositio capitis redũdat in mẽbris. pte.3.fo.283.H.

Principes quantũcũq; sapientes, & prælati quantũcunq; literati debent habere secum aliquos sapientes cum quibus cõferãt de agendis. pte.3.fo.420.G.

Princeps quales viros sibi apros debet aduocare, & apud se ha-

Index in Glos. ordi.

bere.parte.2.fo.73.H.
Princeps quãdo quis electꝰ est, debet aliter viuere quàm prius.s. virtuosius.parte.2.fo.73.H.
Princeps bonus vel prælatus qui habet alios iudicare,debet eos in sapientia superare.pte.2.fo.122.H.
Princeps vir bonus vel prælatus quid facere debet circa subditos,& circa seipsum.parte.2.fo.173.D.
Princeps bonus in his quæ sunt contra honorem dei parcere nõ debet cuicũq; personæ sibi propinquæ.Et de hoc figura.parte 2.fo.224.F.
Principium non recte operantiũ in plebe duo genera sunt.Vnũ quod obest.Alterum quod non ꝓdest.parte.1.fo.104.B.
Principis peccatum est plenum infamiæ & scandali. parte.1. fol. 220.H.
Principes & capita multitudinis debent conuenire, vt qui præ ceteris fide & dilectiõe vniti,de salute sua & suorũ fideliter disputent,pacis & concordiæ exemplum demonstrẽt. parte.1. folio.280.A.
Principes dicuntur ꝺodales dei,vt dicit Rab.Salo. quia cũ eo participant in nomine.dicuntur eñ domini & principes sicut ipe deus &c.parte.3.fo.356.G.
Principes non tantum pro suis arguuntur delictis,pro populo enim coguntur reddere rationem,ne forte non docuerint,nõ monuerint,non sollicite arguerint eos qui primum peccauerunt, ne contagio dispergeretur in populos. Parte.1. folio. 311.E.
Principatus non ambirent homines,si cogitarent,ꝙ reddere rationem pro populo cogũtur,sufficit cuiq; pro peccatis ꝓpriis argui & rationem reddere.Ibidem.
Principari bene,qui sibi & alijs didicerit, quantum potest ad lucrandum ꝓximos,& opus acceptum deo agẽdum, studiosè & & deuotè exequi debet.pte.2.fo.213.E.
Principatus duplex est scilicet temperatus,& viciatus. parte.2.fo. 72.C.D.
Principatus sanguine non meretur sed meritis,& inutiliter regnat qui rex nascitur,& non meretur.parte.4.fo.455.H.
Principatum appetere absolutè vel quẽrere vitiosum est,& quare.Suscipere tamen in casu necessitatis licitum est. parte.3.fol. 394.F.
Principium & initium differunt.parte.4.folio.331.G.
Principia prima speculabilium sicut sunt ꝑ se nota,ita & operabilium,ex quibꝰ possunt deduci conclusiones in lumine naturalis rationis.parte.3.fol.91.H.
Principia prima agibilium sunt impressa intellectui practico, ex quibus deriuantur leges quasi quædam conclusiones:sicut in intellectui speculatiuo impressa sunt prima principia speculabilia,ex quibus deriuantur scientiæ tanq; quædã virtutes conclusæ.parte.6.folio.7.F.
Principium quoddã est extrinsecum,& quoddam intrinsecum. parte.3.fo.388.G.H.
Principia mundi quidam tria posuerunt,deum, exemplar, materiam.Alij duo &c.His & huiusmodi erroribus obuiat Moyses &c.parte.1.fo.21.H.& fo.22.A.
Principium,hæc dictio communiter intelligit relatiuè respectu principati:idcirco in sacra scriptura cõmuniter vbi principiũ seu initium legitur, adiungitur aliud respectu cuius dicitur principium.&c.parte.1.fo.22.F.
Prioritas duplex est.s.durationis & autoritatis siue dignitatis. parte.3.fo.388.B.
Prioritas dignitatis,non formaliter arguitur ex prioritate temporis,alias bestiæ essent digniores homine,tanq; prius tempore creatæ à deo.pte.1.fo.376.H.
Prioritas & posterioritas in resurrectione referenda est ad quietem in Christo per bonam mortem,& non ad prioritatem dignitatis vel ad actum resurgendi.pte.6.fo.112.C.
Prisscillianistæ hæretici dicunt ꝙ facta Christi & aliorum hominum subiacent fato siderum. Et vnde huius occasionem traxerunt.pte.5.fo.192.G.
Priuationis graduales modi quomodo accipiantur. parte.5.fol. 192.C.
Priuilegia singulorum communem legem facere non possunt. parte.6.fo.166.A.
Prius dicitur aliquid dupliciter,vel secundum cognitionem nostram,vel simpliciter.parte.6.fo.147.H.
Prius & posterius possunt dupliciter considerari. Vno modo secundum diuersa tempora. Alio modo in eodem tempore secundum diuersas sui partes.parte.3.fo.349.D.
Pro
Probare dicuntur differenter & homo deus. parte.3.fo.291.H.& folio.293.C. Item parte.2.folio.113.G.
Probari non possunt efficaciter per rationem ea quæ sunt fidei, quia excedunt facultatem intellectus nostri. parte.6. folio 134.F.
Probatica piscina vnde & quare sic dicebatur. par.5.fo.201.B.Et quæ in illa fiebant: Et quare.Ibidem.C.D. Item parte.2.folio 256.E.
Probatio non valet ex sensu mystico,sed tãtum ex sensu literali. parte.3.fo.88.G.
Probatio efficax ad disputandum contra Iudæos,hæreticos,& alios infideles,an & quomodo posset fieri.pte.6.fo.275.G.
Probatio duplici modo dicitur.parte.2.fo.299.B.
Procedens,posterius esse durationeeo quo ꝓcedit,hoc cõtingit multipliciter.pte.5.fo.186.B.
Processiones pro salute exercitus.pte.4.fo.206.C.D.
Processus creaturarum duplex.pte.3.fo.411.C.
Processus in diuinis non est vnius ꝑsonæ ad terram,secundũ motum localem vel separationem realem,tamen est ibi ꝓcessus secundum originem.pte.6.fo.285.C.
Processus de peccato in peccatum vsq; in infernũ ꝑ septẽ significatur.Et de hoc figura.pte.2.fo.186.D.
Processus debitus ꝑ accusationem coram iudice requiritur in lapidatione blasphemi.pte.5.fo.210.F.G.
Procreationis carnalis & alitionis tempora, similiter & spiritualis,narrantur,& explicãtur.pte.3.fo.284.A.
Procreatio filiorum,in Hebræo ædificatio dicta est. parte.1.folio.66.F.
Prodesse plus debemus temporaliter his cum quibꝰ vicinius cõiungimur.pte.1.fo.373.F.
Prodesse qui vult alijs necesse est eum multa pati,& cuncta patiẽter ferre.pte.1.fo.323.F.
Prodesse quid tibi potest,si habeas aliquid,& vti nescias, neq; cognoscas quomodo vnumquodq; in suo tempore,& in suo loco aptare debeas & ꝓferre.pte.1.fo.210.F.
Prodesse alijs qui non curat donis spiritualibus, huius etiam bonis ecclesia exprobrans,quasi in faciem iactat saluam.parte.1. folio.361.E.
Prodigium quid significet,& quare sic dicitur parte.5. folio 200.E.
Prodire ex ore altissimi,& per modum geniti vel nati est proprium filij,qui est sapientia genita. parte.3.folio.388.C.& folio 411.B.
Profectuum tempus periculosum est.pte.1.fo.322.F.
Proferuntur clarius, quæ clarius cognoscuntur.pte.6.fo.228.F.
Professio religiosa non absoluit à præcepto,bene tamen absoluit ab aliquo modo implendi.parte.5.fo.49.D.
Professionis fiendæ à populo Iudaico causa triplex:prima est beneficium eductionis de Aegypto,secunda eli sustentatio in deserto,tertia est protectionis in confinio.parte.1.fo.366.D.F.
Professionis nostræ principiũ est in puluere,& os ponere momẽtis,singulis quòd sumus puluis cogitare.parte.4.fol.192.E.
Proficiat aliquis quantumcunque,habet tamen mortalis carnis affectum circa hæc terrena,& ab hac morte quotidie reuiuiscit.parte.3.folio.264.B.
Proficere potest in tantum in hac hũana natura,vt in resurrectione mortuorum non solum stellarum,sed etiam solis splendori valeat æquari.parte.1.fo.267.F.
Proficiscentes ad terram viuentium quæ est terra fidelibus promissa,sequi debent instinctum solis iustitiæ domini nostri Iesu Christi,cuius vita in terra disciplina morum fuit.parte.1.folio 281.C.
Profunditas quanta credenda est in homine, quæ latet etiam ipsum hominem in quo est.parte.6.fol.38.F.
Profundũ Oceani, licet sit mẽsurabile vel mẽsuratũ in aliquibꝰ locis,non tamen in omnibus.Altitudo verò cæli.& latitudo terræ mensurari non possunt.parte.3.fo.388.B.
Prohibitio esus animalium, volucrum & piscũ,quare facta fuit Hebræis.parte.1.folio.233.D.& fo.234.G.H.
Proijci & abijci differunt.parte.4.fo.174.F.
Proijci vsualiter aliquis dicitur ab eo cum quo erat,ne ab illo videatur,aut cum illo manear.pte.1.fo.76.C.
Prolem post se relinq;re est hominũ desiderium, in qua quodãmõ maneant.pte.3.fo.57.D.
Proles Iob quãdo & quomodo intelligitur esse duplicata. parte 3.fol.82.H.
Prologus in librum & prologus in libro differunt. parte.1.folio.19.H.
Prologus galeatus ponitur in principio libri regum.pte.4.folio 111.D.F.E.quare dicitur galeatus.pte.2.fo.61.E.

promissiones

Promissiones diuinæ in vet. Testa. de bonis futuris, & commina tiones de pœnis infligendis intelliguntur sub conditione fre quenter, licet scribantur absolutè. parte. 4. fo. 291. D. & fo. 241. D. & fol. 314. H. & fol. 149. C.

Promissiones factæ in veteri lege an solum erant de terrenis, vel etiam de cælestibus. parte. 5. folio. 167. C. Item parte. 6. folio. 141. F. G.

Promissio triplex antiquis facta est. Vna terræ sanctæ. Alia spiri tualis, qua promittitur sanctis vita beata &c. Tertia singularis, qua promissum est cuilibet aliquod bonum particulare. parte. 6. fo. 157. D.

Promissiones. Abrahę factæ de temporalibus quomodo intel ligendæ sunt, & quomodo in processu secundum maiorem ex pressionem diuinarum reuelationum & promissionum factæ sunt. parte. 1. folio. 65. B. C. & folio. 66. a. & folio. 68. B. C. Item pte. 2. folio. 213. G.

Promissi seminis Abrahæ duplex est significatio. Ostiensis stellis, gens Christiana significatur, ostensa verò arena, gens Iudęorũ. parte. 1. folio. 65. A.

Promissio Abraæ facta, quãdo dictũ est: Sic erit semẽ tuũ, nõ so lũ de temporalibus, sed principaliter de æternis bonis intelligẽ dum esse, ꝓbatur tribus rõnibus. pte. 1. fo. 66. D. E. G.

Promissio Abrahę qua dicitur, Semini tuo dabo terrã hanc, fuit completa in Salomone. parte. 2. folio. 130. F. Item parte. 1. fo lio. 66. D.

Promissiones Abrahæ factę differentes sunt, quia in vltima, qua promissa confirmantur diuino iuramento, etiam maiora sibi promittuntur. parte. 1. fo. 79. B. C.

Promissiones diuinę nostram superant imbecillitatem, quæ nec sermonibus explicari, nec oculis possunt contemplari. parte. 2. folio. 238. E.

Promissio infidelis, quæ dicitur, & quę promissio stulta. parte. 3. folio. 347. G.

Promissum nullus põt implere de re q̃ dependet ex volũtate alte rius sine eius consensu, aliter fieret iniuria. parte. 1. fo. 317. H.

Promittunt multi multa deo positi in afflictione, sed extra peri culum positi retractant. parte. 1. fo. 140. D.

Promotio ecclesiastica, quę nõ fit per scientiam & virtutem, sed per generis nobilitatẽ, per quid significatur, & quomodo emẽ danda. parte. 4. folio. 456. D.

Promotiones frequenter plus ambiunt indigni quàm illi qui sunt digni. parte. 2. folio. 43. D. & fo. 44. D.

Promoti per diabolum in ecclesia, cuiusmodi sunt omnes male promoti, bonos infamant, & persequuntur: & per eos pax & concordia inter principes dissipatur, & per quem designantur. parte. 4. fol. 477. D.

Promouere indignum qui nituntur, & contentiones & brigas mouent, pro impio confusionem reportant frequenter: & vti nam esset semper, exemplo Abner. parte. 2. fo. 99. D.

Inter promouentem indignum & ipsum promotum dei iudicio frequenter oritur dissensio, ex qua sequitur vtriusq; ruina, exẽ plo Abner. parte. 4. fol. 99. H.

Promotus aliquis ad aliquod officiũ secundum deum, dat ei gra tiam deus exequendi debitè suum officium nisi ponat impedi mentum. parte. 2. fo. 73. H. & fo. 76. B. & fo. 8. H.

Promotiuum ad perfectionem vitę actiuę est triplex, f. fides diri gens, spes subleuans, charitas stimulans, & per hoc fit remotio triplicis impedimenti &c. parte. 3. fol. 264. H.

Pronosticare de futuris procedentibus ex causa naturali per mo tum auium, animalium, siue piscium, an & quando sit licitum vel illicitum &c. parte. 1. fol. 248. D.

Pronunciare suauiter per eloquentiã bona multi possunt aman tibus & fauentibus, quę ipsi non amant. parte. 3. fol. 325. A.

Propagandę mortalitatis vsus aboletur in contemplatiuis. pte. 1. fol. 96. B. Interl.

Propagatio debita hominum impeditur dupliciter. Vno modo illegitimitate personarum. Alio modo ex inordinata copula carnali. parte. 1. fol. 245. C.

Propheta vnde dicitur. parte. 3. fo. 83. H. Item parte. 1. fo. 301. G.

Propheta dicitur non quia prędicit futura, sed quia prodit occul ta. parte. 4. fo. 208. H.

Prophetæ dicuntur videntes. parte. 4. fol. 3. E. & fol. 228. A. Item parte. 2. fol. 210. D.

Prophetæ veri & falsi differentiam habent. parte. 4. fo. 209. C.

Propheta verus, vt quis dicatur, duo requiruntur. parte. 5. folio. 200. E. F.

Prophetam vocat vnumquemq; vaticinationis suæ & sermonis idioma scripturę. parte. 4. fo. 227. E. F.

Prophetæ fuerunt non solum de Hebræis, sed etiam de Gen tilibus, vt Iob, Sibyllæ, & cæteri parte. 3. fo. 374. G.

Prophetas oẽs fuisse in monte Sinai & ibi accepisse à deo prophe tias suas sicut Moyses legẽ, error Iudæorũ est, & improbat. pte. 4. fol. 82. H. Item par. 6. fol. 276. E. F.

Prophetarum quidam sunt prophetæ actu, sed non officio: quidam officio & non actu, quidam vtroq; modo. parte. 4. folio. 112. B.

Propheta tripliciter consideratur, vt videlicet sit propheta, offi cio, missione, vel gratia. parte. 3. fo. 85. F. Item parte. 2. fo. 61. B.

In prophetis duo sunt. s. illuminatio mẽtis prophetæ, & illumina tionis sibi factæ pronunciatio. parte. 6. fo. 56. G.

Prophetæ antiquitus denunciabant aliquando futura, nõ solum verbis, sed etiam factis. parte. 5. fol. 187. A. Item parte. 4. fol. 41. D. & fol. 123. B.

Prophetæ ad magis mouenda corda audientium aliquãdo pro phetabant non solum verbis, sed etiam sensibilibus signis. pte. 4. fo. 263. B. Item pte. 2. fo. 260. C. Itẽ parte. 5. fo. 73. H.

In prophetis sicut verbis res, ita nõnunq; rebus verba exponunt vt eorũ nõ solum verba, sed & res gestæ, prophetiæ sint. par. 4. fol. 215. G. & fol. 218. E. & fol. 228. F.

Prophetæ domini grauia & alijs derisibilia leguntur visse de mã dato domini, sicut Ieremias portauit in collo catenas. Itẽ Esa ias & Ezechiel aliqua fecerunt. pte. 4. fol. 147. G.

Prophetæ reputabant insani, eo quòd cõtennebant bona huius mundi, & quia loquebantur frequenter talia quæ videbantur alijs aliena. parte. 2. fo. 169. G.

Prophetarũ visiones quadam spirituali creatura factæ sunt, qui bus deum vidisse perhibentur. parte. 5. fol. 188. E.

Prophetæ mens vario tactu tangit, aliquando de præsenti tantũ, aliquando de futuro tantũ, aliqñ de præsenti & futuro simul, aliquãdo de præsenti, præterito & futuro. parte. 3. fol. 84. C. D.

Prophetis non semper spiritussanctus reuelat sensum plenarium visionis, sed solum quantum expediens est pro loco & tempo re & personis, pro quibus fit reuelatio. parte. 4. fo. 314. D. & fo. 41. G.

Propheta nõ habet in potestate semper quod possit tacere, imo aliquando spiritus mouet ipsum ad loquendũ contra volun tatem suam. parte. 6. fol. 56. H.

Prophetarum corda non tangit spiritus, quando sunt actu macu lati, macula carnalium voluptatum. parte. 3. folio. 234. G. Item parte. 1. fol. 284. H.

Propheta idem, vt frequenter, à principio non habuit ita claram cognitionem sicut postea. parte. 2. fol. 67. C.

Prophetæ posteriores ad tẽpus Christi appropinquantes hab uerunt clariores reuelatiões de Christo q̃ priores. pte. 2. fo. 67. C.

Prophetæ omnes locuti sunt ad dies Messiæ secundum Ra. Sal. quod intelligendum est de principali intentione. parte. 6. folio. 8. F. Item parte. 4. fo. 110. C. & fol. 405. B. & folio. 408. G. Item. parte. 3. fo. 224. B. Item parte. 1. fol. 145. H.

Prophetæ oẽs vno & eodẽ spũ repleti, licet diuersa prophetabãt, tñ ad idem tendebãt: quapropter cũ quouis eorũ oẽs alij con cordabant. parte. 5. fol. 206. B. Item parte. 2. fol. 142. A.

Prophetæ nõ ita clarè scripserũt mysteria Christi de futuro, sicut euangelistę scribentes historiam de ꝑterito. parte. 4. fol. 314. D.

Prophetæ mutant personas, & hoc difficilem facit intellectum: quæ si in suis locis & causis & temporibus reddentur, plana fient quæ obscura videbantur. parte. 4. fo. 35. F. & fol. 124. B. & fol. 153. E. & fol. 192. A.

In prophetis & maximè in Ezechiele & Ieremia, neq; rerum, neq; temporum ordo seruatur. parte. 4. fol. 130. F. H. & fo. 144. E. & fol. 146. E. & fol. 150. H.

Prophetarum nullus tam aperte de Christo scripsit, vt Daniel. parte. 4. fol. 294. A.

Prophetæ clausa tenentes sacramẽta, excussi sunt à ꝑdicatoribus accedente eorum diligentia. p. 3. fol. 281. F.

Prophetarum scripturæ etsi satis sint euidentes ad mysterium di uinitatis Christi ostendendum, non tamen ex his sumitur effi cax argumentum &c. excedit enim capacitatem humanam &c. parte. 5. fol. 67. D. E.

Prophetę priores præscierũt gentes vocãdas, sed hoc latuit, quòd sine lege salus eis per fidẽ. s. Christi. p. 6. fol. 92. B.

Prophetarum sermones sunt clausi, vt dicunt doctores mod erni Hebræorum. Et coguntur illam euasionem fingere, quia multi doctores eorum qui præcesserunt, determinauerunt tempus aduentus Messiæ, vnus post alium, & omnes defecerunt: quia tempora ab eis præfixa transierunt. parte. 4. fol. 54. H.

Prophetæ plures erãt tempore primi tẽpli, tempore verò secũdi

Index in Gloſ. ordi.

templi non leguntur habuiſſe Iudæi niſi Aggeum,Zachariam & Malachiam.parte.4.fo.64.H.

Propheras non habuerunt Iudæi per.ccc.annos & amplius ante aduentum Chriſti vſq; ad tempus Iohannis baptiſtæ,parte.4. folio.64.H.

Prophetæ diuerſo tempore prædicauerunt, aliqui ante captiuitatem Babylonicam,alij imminente captiuitate,alij poſt captiuitatem.par.4.fo.110.F.

Prophetauerunt eiſdem tpib⁹ Oſee & Eſaias & Iohel & Amos & Abdias & Ionas & Micheas de captiuitate decē tribuum, & de ſtructionē illi⁹ regni quidā eorū viderūt.pte.4.fo.333.A.

Prophetas extitiſſe tradunt Hebræi omnes patres vel auos vel propinquos prophetarum,quorum nomina in principijs illorum præponuntur.parte.4.fo.333.C.D.& fo.334.B.C.D.

Propheta an fuerit Chriſtus, vide argumenta & reſpōſionē. pte. 5.fol.210.B.C.& fo.64.A.Item pte.6.fol.133.F.& folio.137. F. Item parte.3.fol.85.E.

Prophetarū eximius vtrū fuit Dauid.Arguit cōtra & p cū reſpōſiōe & ſolutionibus argumentorū.pte.3.fol.85.H.

Propheta vtrū fuerit verē Caiphas. Arguitur pro & contra cum reſponſione.parte.5.fol.220.E.F.

Propheta falſus qui non eſt audiendus,ſed magis interficiendus. duplex ponitur de eo modus.parte.1.fol.351.E.F.G.

Prophetæ dæmonum qui dicantur,& per quid differant reuelationes ſibi factę à reuelationibus factis à bonis angelis.parte.1. fol.301.H.& fo.345.G.H.

Prophetæ falſi fingebāt ſe eſſe raptos à ſenſibus ad fingendū magnitudinē reuelationis ſibi factæ.pte.4.fo.143.G.

Prophetia quid eſt.pte.4.fol.110.D.& fo.384.F.

Prophetia rerum euentus immobili veritate pronunciat.Et quo modo deus ſentētiam(quam ſeruis ſuis manifeſtat)mutat,non tamen conſilium.pte.4.fol.68.A.B.

Prophetia eſt duplex.ſ.prędeſtinationis &comminationis, & qd vtrąq; ſit.pte.4.fol.32.H.& fol.68.D.F.& fol.137.B.C.& fol. 374.B.Item parte.2.fol.292.G. Item parte.3.fol.86.F.Item latius.parte.1.fol.351.G.H.

Prophetia an & quando ſit habitus propheticus per modum formæ.parte.3.fol.85.E.

Prophetia ſicut ſit diuerſis modis,ita & diuerſis temporibus. parte.3.fol.86.F.

Prophetiæ gratia multis modis data eſt.parte.6.fol.86.E.

Prophetiæ tempora tria ſunt,ſcilicet præteritum,præſens & futurum.ſed tamen differenter nomē prophetiæ in his dicitur. pte. 4.fol.208.F.Et quomodo ſibi concinunt ad probationem. Ibi dem.G.Item parte.3.fol.84.C.

Prophetiæ vſus accipitur quandoq; pro proponere verbum ex hortationis ad plebem,ſacras ſcripturas exponendo,vt in primitiua eccleſia.parte.6.fol.56.G.

Prophetia vt tradunt Iudęi ceſſauerat ante finem ſecundi templi per.xlij.annos,quod tempus concurrit cum paſſione Chriſti. parte.6.fol.135.H.

Prophetia fuit clauſa donec venit Chriſtus qui aperuit librum, & ſoluit ſignacula eius:parte.1.folio.106.A.Interſ.

Prophetiæ munere non ſunt expertes qui habent gratiam interpretandi.parte.6.fol.274.E.

Prophetiæ ſpūs non ſemp inerat ꝓphetis.pte.3.fol.8.E.Itē pte.6. fol.56.G.Item parte.4.fo.112.C.& fol.259.F.& fo.295.G.

Prophetia oīs,& veritatem,& obſcuritatem habet,vt diſcipuli intrinſecus audiāt,vulgus ignobile & foris poſitū neſciat quid dicatur.parte.4.fo.284.A.

Prophetia nō neceſſitatem eorum facit quæ prædicit,ſed ſignum eſt præſcientiæ dei.pte.5.fol.8.B.

Prophetia & diuinatio in diuina ſcriptura differunt:diuinatio penitus abdicatur,opere enim & miniſterio dęmonum impletur. parte.1.fol.302.F.

Propinquus paruulorum & pupillorum dominus appellatur, & quare.pte.3.fol.331.A.

Propitiatorium quod dicebatur ſedes dei,erat ſuper arcam, ita quōd operculum arcæ erat quaſi ſcabellum dei ſedentis ſuper propitiatoriū.parte.3.fo.284.H.Item parte.2.fol.212.G. Item parte.1.fol.176.H.& fol.177.C.

Propitium fieri hominibus deum propter aurum, abſurdum & impium iudicatur.pte.1.fo.320.H.

Propitius ignoſcendo,& propitius vlciſcendo non dicitur niſi peccatis.parte.3.fol.333.E.

Propoſitio,ſcilicet:Iſte homo creauit ſtellas, Chriſto demonſtrato eſt vera.Ita hæc propoſitio:deus eſt mortuus,eſt vera,quare & quomodo.parte.5.fol.235.B.

Propoſitio aliqua conditionalis eſt vera cuius vtrąq; pars eſt falſa & impoſſibilis.parte.6.fol.20.F.& fol.79.C.D. Item parte. 4.fol.139.B.

Propoſitum ſancti viri quo modo & quot modis,qualiterve fiat.parte.3.fol.265.F.

Proprietates omnes creaturarum, etiā de modico folio arboris non poſſunt inueſtigari per hominem,vt quare ſit tantæ quantitatis vel talis figuræ aut virtutis.parte.3.fol.28.G.

Proprium eſt ſanctorum mōtes diligere & incolere, quorum cōuerſatio eſt in cælis.parte.1.fol.161.E.Interſ.

Proſa quid & vnde dicatur.pte.3.fo.3.F.

Proſelyti ſunt de Gentibus in ſynagogam recepti.pte.5.fol.71.E. Item pte.6.fol.217.A.& fol.218.F.

Proſpera & aduerſa tria reſpiciunt.ſ.ſuphiā vitæ,cōcupiſcētiā carnis,& cōcupiſcētiā oculorū.pte.6.fol.68.G.

In proſperis non temperat ab ingluuie iumentorum infirmus, ideo non eſt fortis in aduerſis.parte.3.fol.65.F.

In ꝓſperis timeam⁹,vt nō ſint data ad maiorē exęcationē, nō ad cōſolationē,& ne ſit in aduerſis initiū pœnæ.pte.3.folio.13. A.

Proſperitas temporalis ſignificatur per floritionem virgę, ex qua frequenter procedit elatio mentis.pte.4.fol.221.D.

Proſperitas in peregrinationis miſeria, etſi non iuſtum penitus opprimit,tamen mentem in amorem dei,& in diſpenſatione ſui diuidit.parte.3.fol.12.F.

Proſperitas vitæ præſentis non eſt teſtis innocentiæ,quia & hac vſi pereunt,& flagellati liberantur.parte.3.fol.44.A.C.

Proſperitas bene viuēdi cum arriſerit,homo arridet ac hilareſcit, at ipſa hilaritas animum velut deſiderabilis cibus reficit.parte. 3.fol.62.E.

Proſperitas malorum conſiſtit in bonis temporalibus trāſitorijs & corruptibilibus:proſperitas aūt iuſtorū cōſiſtit principaliter in bonis animæ quę ſunt incorruptibilia.parte.3.fol.137.A.

Proſperitas qua quis ꝓſperat in via ſua,qñ obtinet quod intēdit eſt magis aduerſitas ęꝑ ꝓſperitas.parte.3.fol.137.B.

Proſperitas iuſtorū eſt maior ęꝑ malorū ex admixtione mali,quia proſperitas malorū ſemp habet malū pœnæ annexū,& vñ hoc cōtingit,quia ex duplici cauſa.pte.3.fol.137.C.

Proſperitatis præſentis inordinatus appetitus facit contemptū & paruipenſionem de futuro iudicio.parte.3.fol.154.D.

Proſperitatem,mali æſtimant tempus eſſe pacis,non belli,cū homini præſens vita concedatur,vt per bonum certamen perueniat ad beatitudinem.pte.3.fol.428.E.

Proſperitatis maioris cauſa,ſæpe eſt pſecutio.parte.1.fol.357.D.

Proſtitutio filiarū fuit prohibita Iudæis,quod exponitur de proſtitutione ad fornicationē ſpūalē vel corporalē.Notatur etiam quomodo ſacerdotes nocte decipiebāt puellas dijs conſecratas à parentibus.pte.1.fol.248.D.F.

Protectio dei minus neceſſaria creditur ſi ſemper habetur:vtiliter aliquando ſubtrahitur vt quod ſine ea nihil eſt homo,oſtendatur.pte.3.fol.62.F.

Prouerbium quid eſt.parte.5.fo.216.C.Itē parte.3.fo.307.E.Item parte.2.fol.61.C.& fol.85.F.

Prouerbium apud Hebræos exiuit, vt in anguſtijs conſtituti,& dei optātes auxilio ſubleuari,dicant:In monte dominus videbitur,vel videbit.i.ſicut Abrahæ miſertus eſt &c.parte.1.folio. 78.A.C.H.& expreſſius fol.79.A.B.

Prouerbiū erat apud Hebræos:Nū & Saul inter ꝓphetas? Sic & nūc:Bernardus factus eſt monachus.pte.2.fol.85.H.

Prouerbium erat ab antiquo:Ab impijs egredietur impietas, & quomodo intelligitur.pte.2.fol.90.F.

Prouerbiū erat apud Iudæos tpe Ieremiæ de filijs p peccato parentū punitis:Patres comederunt uuā acerbā &c.Qđ durauit à principio mūdi vſq; ad Chriſti paſſionē:qa pro peccato primorum parentū oēs deſcendebant ad inferna.parte.4.fol.154.C.

Prouerbiū eſt de his qui in anxietatibus premuntur: Inter malleū ſunt & incudem.parte.4.fol.173.B.

Prouerbiū currebat tpe Iob iſtud:Hoies ipij vocabāt,glareę coccyti:ſicut mō tales hoies dicunt, ſtipulæ iferni.pte.3. fol.45.B.

Prouerbium prauorum:Sic veniat tibi ſicut illi trucidato.parte. 3.fol.56.G.

Prouerbium erat apud Hebræos,Hęc faciat tibi de⁹,& hęc addat. parte.2.fol.67.E.F.

Prouerbium eſt:Cæcus & claudus non intrabunt in templū.parte.2.fol.102.B.

Prouerbium Iudæorum erat:Vnus ſeminat,alius metit: quare & quando dicebatur.pte.5.fo.199.H.

Prouidentia diuina omnia quantumcunq; minima diſponūtur. parte.4.fol.376.F.

Prouidentia diuina licet generaliter se extendat ad omnia quantumcūq; minima, tamen intellectualis creatura speciali modo illi subiacitur.pte.6.fol.45.G.
Prouidentiā dei aliqui antiq philosophorū negauerūt. alij dixerūt incorruptibilia & supiora regi diuina ꝓuidentia,& nō inferiora.pte.3.fol.4.B.&.fo.188.D.Item parte.2.fo.205.C.
Prouidentia diuina est primum principium salutis hominū, tam in corporalibus quàm in spiritualibus,temporalibꝫ & æternis. parte.3.fol.131.C.
Prouidentiam diuinam aliqui amouerunt à singularibus generabilium & corruptibilium. Aliqui etiam amouerunt eam circa res humanas.pte.3.fol.226.H.
Prouidentiæ operatio duplex est,naturalis & voluntaria. Naturalis per occultā dei administrationē,volūtaria, p angelorum vel hominum administrationem.pte.1.fol.37.C.
Prouidentiam diuinam impedire volentes, per illam viam per quam impedire nituntur,eam implere cogūtur, & promouēt illā cōtra suā intentionē,vt patet in Ioseph vendito,& pontificibus Iudæorū.pte.1.fol.103.B.& fol.105.A.& fol.122.H. Item parte.3.fol.17.B.D.Item parte.5.fol.86.G.H.
Prouinciæ vni toti sicut præest vnus angelus bonus quasi princeps,ad procurādum bonum illius prouinciæ,ita præest vnus angelus malus.pte.4.fol.321.G.
Prouisum est infirmitati hominum,vt circumeunte sole diei noctisq; vicissitudine,propter vigilandi & dormiendi vicissitudinem potiētur.pte.5.fol.26.A.
Proximum dilige,infirma eius tolerando,& de proximorū solliditus esto salute.pte.5.fol.201.E.
Proximi salutē spūalē solliciti curare debem q̄ propriā necessitatē corporalem.pte.5.fol.199.F.
Proximus omnis homo,cum nullo malè agēdum est, proximus primæ natiuitatis conditione est omnis homo.Carnis cognatione amici & cognari. Misericordiæ compassione beneficus quilibet.pte.3.fol.106.A.
Proximorū vicia in derogatiōis collocutione vicissim dicere, est carnes ad vescendū conferre.parte.3.fol.331.B.
Proximi nostri licet omnes sint,maximè tamen illis misericordia impendenda est, qui Christi sunt nobiscum membra.parte.1. fol.347.A.B.
Pru Prudens publicè tacet,occultè castigat.pte.3.fol.319.F.
Prudentia est virtus directiua operū humanorū in finē debitū,& ideo dicit auriga virtutum.parte.5.fol.76.G.
Prudētes sępe grauitatē sensus in ipso frontis hospitio p̄mōstrāt, sed stulti ad imitandū oculos nō attollūt.pte.3.fol.126.A.
Prudentiæ cōnectunt oēs virtutes morales.pte.3.fol.388.C.
Prudentiæ actus est eligere ea quæ sunt meliora .parte .3 .folio. 349.B.
Prudentiæ aliquæ deriuātur ad animalia bruta & aues,ad aliqua opera determinata.pte.3.fol.73.B.C.
Prudentiæ suæ innititur,qui ea quæ sibi agenda vel dicenda videntur,patrum dictis præponit.pte.3.fol.311.E.
Prudentia secularis in qua philosophi & hæretici cōfidunt, dicit ciuitas.parte.2.fol.164.A.
Prudentia bellica & exercitio armorū,& in nullo alio leguntur Romani orbē terræ subiecisse sibi: Nam Gręci erant eis astutiores,Hispani ferociores,Teutonici corpore maiores& fortiores, Gallici verò pluriores.pte.4.fol.445.C.
Psallit qui cū hilaritate bene facit.Qui cū tristicia,de eo fit,nō ipe facit,& portat psalteriū,nō cantat in eo.pte.3.fol.226.A.
Prænotandū,q̄ psalm quilibet,maximè in postilla Nico.de Ly. similiter & in gl.ordi.exponitur literaliter,vel historialiter,vel allegoricè,vel mysticè,vel moraliter,& quandoq; duobus vel tribus modis,& frequentius in fine mystica,allegorica,vel moralis expositio annectitur.
Psalmorū liber an & quō vnus liber dicat.parte.6.folio.165.G. Item pte.3.fol.86.G.& fol.367.B.Item pte.2.fol.61.C.
Psalmorum librum quis in vnum collegit,& an Dauid omnium psalmorum auctor extiterit.pte.3.fol.83.E.
Psalmorum libri subiectum.quod est.parte.3.fol.83.F.
Psalmorum liber continet totam sacrā scripturam per modum laudis.parte.3.fol.83.E.
Psalmorum libri quæ materia.parte.3.fol.86.G.
Psalmorum ordinem malè quidam iuxta textum historiæ in psalterio requirunt .parte.4.fol.144.E.& folio.253.A.& fol.254. B.Item pte.3.fol.86.G.& fol.118.B.
Psalmi quo mō & ordine in psalterio ordinati sunt.p.3.fo.87.B.
Psalmorū tituli secundū communē opinionē Latinorū appositi fuerūt per Esdram.parte.3.folio.84.G.& quare.folio.86.D.
Psalmorū tituli parum sunt curandi,nisi pro quanto accipiuntur immediate ab Hebræo vel translatione Hieronymi iuxta Hebraicum,quia in alijs multa sunt apposita secundum phantasias expositorum.parte.3.fol.171.H.
Psalmorum tituli diuersa ratione & significatione appositi sunt, parte.3.fol.217.G.
Psalmus primus sine titulo est,& quare.parte.3.fol.86.H.& folio.87.C.
Psalmus primus an psalmus sit,vel sicut prologus libri psalmorum appositus.parte.3.fol.84.G.
Psalmorum decem auctores nominantur, & plures.parte.3.folio.87.B.
Psalmos differenter scripsisse declarat Dauid,& cātores quos instituit.s.Asaph & cęteri. Vel.An sol Dauid psalmos scripserit, vel an eriā alij.pte.3.fol.88.C.& fol.217.E.F.& fol.222.H.
Psalmorū numer mystica rōne declarat.parte.3.folio.307.A.B.
Psalmi decemseptem sunt sine titulo,& alij sunt intitulati,& à quibus.pte.3.fol.84.F.
Psalmorum aliquot versibus præponūtur literę Hebraici alphabeti & quare.Et inter illos est primus,Ad te domine leuaui,scilicet psalmus.xxiij.pte.3.fol.119.B.
Psalmi alphabetici sunt,psalmus.xxiij.psalm.xxxiij.& psalmus cxviij.
Psalmi alleuiatici dicuntur aliqui psalmi,quibus prænotatur Alleluia:Et est primus inter illos psalmus .cxiij. pte.3.fol.242.A. C.& sunt numero viginti.
Psalmos duos tantum intitulatos pro octaua generatione fecit Dauid,& quare.parte.2.fol.197.D.& fol.203.E.
Psalmos die noctuq; canere,& vt in fine psalmorum diceret: Gloria patri & filio &c.instituit.Damasus papa.pte.6.folio.252.D.
Psalmi cur præ alijs scriptis in ecclesia legantur. parte.3.folio. 86.D.
Psalmos in officio ecclesiastico applicauit beatus Gregorius ad diuersa festa : quia aliqui decantantur in festis apostolorum, alij in festis virginum &c.parte.3.fol.275.G.
Psalmorum distinctio fit per quinquagenas,& quare.parte.3.folio.86.G.
Psalmorum primus quinquagenarius est de pœnitentia, secundus de misericordia & iudicio,tertius de laudibus dei in sanctis eius,& quid per hoc innuitur,parte.3.fol.307.B.
Psalmi pœnitētiales septē sunt,& quare.Ista est corū forma . A lachrymis incipitur,& in gaudio finis est.parte.3.fol.298.A.
Psalmi graduales quare tempore quadragesimali frequentantur in ecclesia.parte.1.fol.15.H.
Quindecim psalmi graduū mystica expositione explanantur secundū virtutes incipientiū,proficientiū,& perfectorū,& p triplicē quinariū.pte.3.fol.287.D.F.F.G.Item parte.1.fol.15.G.
Psal.xj.hoc numero tacitè designat,quòd homines duplicis linguæ & cordis,nec decalogi præcepta custodiant, nec apostolicam gratiam percipiant.parte.1.fol.118.E.
Psalmus.xvij.solus in libris Regum reperitur,& quare. parte.2. fol.120.A.
Psalmus vicesimusoctauus de cōsummatione tabernaculi inscribitur,& quare.pte.1.fol.180.F.
Psalmum.xc.ecclesia per totum annum,& maximè in quadragesima,& quotidie in completorijs frequentat,& quare. parte.3. fol.224.F.
Psalmus.xciij.inter Hebræos in qualibet quarta feria legit.pte.3. fol.229.G.
Psalmus.cxviij.tria singularia habet,quæ in nullo aliorum inueniuntur.pte.3.fol.274.B.D.
Psalmum irrisionis inter inimicos Christi excitat fornicaror corporalis & spiritualis , & non canticū laudis , & significatur per Zambri.pte.1.fol.312.A.
Psalteriū quid est.pte.3.fol.86.B.& fol.306.F.& fol.427.E.Item parte.2.fol.203.E.
Psalteriū est organū quod à sursum sonat &c. parte.3.fol.185.F.
Psalterium intitulatur liber hymnorū, vel liber soliloquiorum, & quare.parte.3.fol.86.B.
Psalterium quare ex centum & quinquaginta psalmis compositum est.parte.1.fol.86.F.
Psalterium secundum Hebræos inter agiographa est principale, & illa dicebant esse scripta à spiritusancto.parte.6.folio.138.G. Item parte.3.fol.83.E.
Psalterium ter transtulit beatus Hieronymus . parte . 3 . folio. 84.F.
Pseudo prophetæ qui dicuntur.parte.4.fol.149.F.& fol.420.B. Item parte.1.fol.345.G.

Index in Gloſ. ordi.

Pſeudo prophetæ in ſcripturis ſanctis vocantur etiam prophetę. parte.3.fol.148.B.

Pſeudo prophetæ ſignificantur per Nicanorem.& qui ſint tales. pte.4.fol.444.F.

Ptolemæus Philadephus vir fuit ſtudioſus ,& librorum cupidus, vnius dei cultor.libertati reſtituit plus q̃ centũ milia Iudęorũ, qui ſeruierant in regno ſuo.parte.1.fol.20.G.H.

Pub Pubertatis ſigna quæ ſunt.parte.1.fol.168.B.

Publicani qui dicunt.pte.5.fol.23.B.& folio.57.A.& fol.134.E.

Publicanorũ &Ethnicorũ.i.Gẽtilũ ſalus,nec iõ negligẽda eſt,etſi in numero fratrum non deputamus,ſed ſemper eorũ ſalutem inquiramus.parte.5.fol.57.A.

Pud Pudicitia niſi primum ſedeat in mente, nulla perfectio ſequetur in opere.parte.6.fol.214.B.

Pudicitia corporis quid prodeſt,ſi mente corrupta , vel ſi virtutes defuerint &c.parte.4.fol.121.E.

Pudicitia eſt in volũtate animi,non in debilitate corporis.parte. 3.fol.370.E.

Pudicitiam ſola nouit conſcientia,& humani oculi certi eſſe non poſſunt.parte.1.fol.242.B.

Pudorem ſi radius ſolis in ſtratu ocioſum inuenit,primitias cordis & oris quotidie deo ſacrificat.parte.3.fol.272.A.

Pudoris ſignum notatur in genis , ſicut in prædicatoribus mos rectè viuendi.parte.3.fol.356.F.

Puc Puellæ quæ ſunt in domo paterna,& nõ attigerunt annos diſcretionis,non poſſunt vouere.parte.1.fol.317.H.

Puellæ quæ ſunt maritatæ licet ſint adhuc & maneant cum patre,ſunt tñ emancipatæ,& ſui iuris.parte.1.fol.317.H.

Puellæ habebant plures vias exeundi de ſeruitute q̃ maſculi.parte.1.fol.168.B.

Puellam vendit prælatus pro vino, & puerũ in lupanari ponit, qui videt implicitos luxurijs,& alijs vicijs,& non arguit gratia turpis lucri.pte.4.fol.356.B.

Puellã de genere Machabæorum voluit ſibi copulare Herodes Aſcalonita,& quare:ſed illa præ dolore ſe interfecit.Ille autem ea mortua abuſus eſt &c.pte.4.fol.298.G.

Pueri aliqui naſcuntur in menſe ſeptimo,& aliqui in nono,& aliqui in decimo,& iſti ſunt magis vitales.pte.3.fol.373.E.F.

Puer cum naſcitur,vagit:& quare.pte.6.fol.211.E.

Pueri nati inuoluntur pannis vel pellibus,& poſtea indumentis, quia natura non dat eis tegumentũ,ſicut prouidet animalibus de ſufficienti tegumento.pte.3.fol.373.G.

Pueri magis mouentur timore pœnæ quàm amore boni.parte. 3.fol.330.G.

Pueri & ſenes ſunt immemores,& quare.pte.4.fo.296.D.

Pueri erudiendi quo modo & quo ordine primo à magiſtro aſſumuntur.parte.2.fol.37.A.

Pueri vocant frequenter in ſacra ſcriptura ſubditi & famuli,licet ſint ꝓuectæ ætatis.pte.1.fol.78.B.H.& fo.79.D.E.& fo.202.F

Pueri eo quòd parum habent de rationis vſu , poſſunt intelligi per animalia bruta,quorum pædagogi ſignificantur per illos qui erant ſuper nutritionem animalũ.pte.2.fol.212.E.

Pueros expedit exercitare in ludis honeſtis,& inducentib⁹ ad virtutem,& retrahentibus à vicijs.pte.5.fol.39.F.

Pueri Hebræorum habebant ludos ad virtuoſam vitam inducẽtes.Ibidem.

Pueri in veteri lege de toto regno Iudæorum ad templum portabantur,& circa pueros natos duo fiebant in templo &c.parte. 5.fol.131.A.C.

Pueri apud Hebræos inducebantur ad portandũ ligna ad coquẽdum ſacrificium,vt nutriti in talibus nõ recederẽt in ſenectute, iuxta illud:Adoleſcens iuxta &c.parte.4.fol.122.F.

Pueri apud Hebræos & Latinos alphabetum addiſcunt , primò ordine recto,procedendo de prima litera ad vltimam,ſecundò ordine retrogrado,incipiendo ab vltima litera ad primam redeundo.parte.4.fo.146.B.

Puer ſi loquitur,animos noſtros ad auditum eloquij puerilis applicam⁹,nec plus in his quę dicuntur quã puer ſentire poterat, expectamus.pte.1.fol.320.B.

Pueri dicuntur ſęlices,non quia exerceant actus virtutũ, ſed propter bonam diſpoſitionem.pte.5.fo.18.C.

Puer prius quã ſciat bonum aut malum,contemnet maliciam,vt eligat bonum,quomodo quod neſcit, aut contemnit , aut eligit.pte.1.fo.37.G.

Pueri incircũciſi,qui pactũ dei irritũ nõ fecerũt,ſed q̃ eos circũcidere neglexerũt,quare perire debent.parte.1.fol.98.F.

Pueris manibus impoſitis Ieſus benedixit,& quare.parte.5.ſolio. 9.D.

Pueri multi de Chriſtianis venditi,per pauperes parentes,& naꝰ vib⁹ abducti per mercatores,vt venderẽt ſoldano pro magno precio .pte.6.fol.267.F.G.

Puericia poſt ſeptẽ annos infantiæ incipit.parte.5.fol.131.E.

Puericiæ nomine ,humilitas & innocentia intelligitur.parte.5. fol.171.D.

Pugilus & palmus quid ſignificent.parte.4.fol.70.F. Pug

Pugna eſt duplex,Chriſtianis pfectis aduerſus principatus & poteſtates,inferioribus cõtra carnẽ & ſanguinem.pte.2.fol.16.A.

Pugnæ aduerſus eccleſiã tria ſunt genera principalia,& quæ ſint. parte.3.fol.262.A.

Pugnare pro eccleſia,& inimicis veritatis reſiſtere , qui dogmata eccleſiæ oppugnare vel voluptati & luxuriæ docent operã dare,quomodo animãdi ſunt præſidentes.parte.1.fol.319.F.

Pugnantes fortiter cõtra inimicos,& fortiter prementes tentationis ſtimulos,nec fœmineum vel molle in ſe dominari permittentes,ſignificantur per Beniamin.pte.1.fol.266.G.

Pugnator bonus cõtra diabolũ,non debet ꝓmittere q̃ ingrediat terrã cordis per delectationem vel cõſenſum,ſed in principio tentationis ipſum repellere.pte.4.fol.476.H.

Pugnam quomodo & cum quibus inſtaurant antiqui poſſeſſores ſcilicet dæmones contra animas,libertatem ſuam & imaginem recuperare conantes.pte.2.fol.17.E.

Pulchritudo conſiſtit in viuacitate coloris & proportione mem Pul brorum,cum debita perfectione quantitatis.pte.3.fol.149.C.

Pulchritudo mulieris in genis dicitur eſſe quã plurima.parte.3. fo.356.F.

Pulchritudo propriè eſt mulierũ.pte.1.fol.118.F.Inter F.

Pulchritudo omnium conditorum vox eſt cõfitentium in attendentibus.parte.3.fol.305.B.

Pulchritudo cæleſtis viſionis quomodo attendenda eſt. Si enim decorem flammaſq̃ aſtrorum,multifariam nubium ſpeciẽ,& ipſam irim conſideras,mille trahentem &varios auerſo ſole colores,multo plures & pulchriores quã in velo tabernaculi in cælo picturas notabis.pte.1.fol.184.B.

Pulchritudo vniuerſi ſicut ex diuerſis gradibus creaturarum reſultat,ſic pulchritudo reipublicæ ex diuerſis gradibus hoĩm. parte.3.fol.372.C.

Pultiuorax quidam deſiderabat habere longum collum ad modum gruis,& quare.pte.3.fol.42.G.

Puluis obſcurãs aerẽ p modum nebulæ dicitur à pedibus dei pro cedere,quia procedit ex terra.pte.4.fol.385.H.

Puncta non ſunt de ſubſtantia literę apud Hebræos, nec fuerunt à principio literarum,ſed inuenta poſtea ad facilius legendum. Pun parte.2.fo.169.B.Itẽ parte.4.fol.344.D.Itẽ parte.1.fol.356.C.

Punctorũ diuerſitas deſcribit.ſ.cõma,colon,periodus,& qd ſingulũ horũ ſit,& vñ dicatur,& vbi aſſignatur.pte.4.fol.12.C.D.

Puniendi duo modi malorũ Chriſtianorum.parte.6.fol.263.D.

Punire,an dicendum ſit magis propriè alienum opus eſſe dei,vel non eſſe proprium deo.parte.3.folio.53.H.& folio.54.C.

Punire non differt deus vſq; in futurum,quando electi cadunt in peccatum,ſed punit in præſenti,& cito de curſu communi. parte.3.fol.189.B.

Punientur mali cum infidelibus,ſed differẽter,aliter qui ſcienter, aliter qui ex ignorantia peccant.parte.5.folio.159.A.

Punient peccatores in finali iudicio,non vniformiter,ſed grauius & leuius ſecundum demerita.pte.4.fol.53.F.

Punitio maliciæ plebis Chriſtianæ ſignificatur per punitionem Iudæorum,quia quinq; quę excellenter fuerunt in Chriſtianis in primitiua eccleſia,mutata ſunt,& verſa ſunt in ſcoriam &c. parte.4.fol.242.D.

Punitio vltima non eſt in vita præſenti,nec afflictio iuſtorũ pro peccato præterito ſolum,ſed magis pro præmio recipiendo in futurum ſecundum patientiæ meritum.parte.3.folio.18.G.

Punitio innocentis fieri poteſt ſecundum duplicem cauſam,quia vel propter maliciam punientis,vel propter ignorantiam veritatis.parte.3.fol.26.D.G.

Punitio duplex notabilis facta fuit ſuper populũ in deſerto.parte.3.fol.229.B.D.

Puniendi ſunt iniqui,non animo vltionis,ſed dilectionis,vbi potentior occurrerit,nec potes corrigere vel monere,tolera,ſecurus,quia non erit impunitus.parte.3.fol.238.A.

Puniendus venit quiſq; tot pœnis ſecundum ordinem iuſticiæ quot hominibus eſt cauſa culpæ.parte.3.fol.394.D.

Puniuntur ſceleratiſſimi homines in præſenti vita modicum,& iuſti multum,& quare.parte.3.fol.18.G.

Punitur leuius qui poſt pœnas negat,quàm qui ſine neceſſitate Chriſtum abnegat.parte.4.fol.43.E.

Punitio impiorum est infinita, non intensiuè, quia hoc est impossibile, sed extensiuè. parte.3. fo.370. F.
Puniēdus videtur esse persecutor pro delicti modo, quo pœnam cruciatus sanctis ingessit. parte.2. fo.238. G.
Puniuntur acrius illa quæ in vsum veniunt frequentius. parte.1. fol.169. F.H.
Punire cum deus scelera carnis decreuisset, qualitate vltionis innotuit macula criminis, vt in primis peccatoribus & Sodomiris claruit. parte.1. folio.73. E.
Punire iniquitates patrum super filios in tertiam & quartam generationem, quomodo intelligatur. Vide in Visitare.
Pup Pupilla oculi tui, & orat & impetrat cōpuncta diuina inspiratione. pte.4. fol.188. E.
Pupilla nigra videt, alba tenebrosa est. pte.2. fol.290. F. Item parte.1. fol.252. E.
Pur Purgatio ab immundicia licet nō sit in angelis, tamen est ibi purgatio à nescientia, & declaratur. pte.3. fol.81. G.
Purificantes in nobis, dicta, facta, vel cogitata, vt efficiamur mūdi corde, & deum videre possimus, tunc tridui iter de Aegypto proficiscimur. parte.1. fol.134. D.
Purificationes duæ erāt in lege. Vna ab immundicia spūali, quæ contingit ex peccatis. Alia erat ab immundicia corporali, quæ contingit ex tactu alicuius rei immundę. pte.1. folio.295. D.G.
Purificatio maior requirebatur in immolantibus quàm in comedentibus in veteri Testamento, sicut & in noua lege maior sanctitas requiritur in sacerdote consecrante quā in populo cōmunicante. parte.2. fol.233. F. & fol.234. A.B.
Purificatione indigent non solum quæ in terra sunt, sed etiā quę in cælis. parte.1. fol.316. A.
Purificationis festum vbi, & quare institutum fuit. parte.6. folio. 257. B.C.
Puritas mentis & corporis maximè disponit hominem ad cognitionem diuinorum &c. parte.5. fol.242. G.
Putat, verbum, quomodo accipiendum sit in euangelio, cum dicitur: Scrutamini scripturas, in quibus putatis vos vitam æternam habere. pte.1. fol.3. F.
Puteorum fossores hoc probant, quòd omnis tellus per inuisibiles venas aquis repleta est, quib⁹ ex mari principium est. parte. 1. fol.25. E.
Puteos fodiebāt pueri Abrahā, sed operiebāt eos terra Philistæi, nō tamen ausi sunt replere dū viueret Abrahā, aut inijcere terram, sed eo mortuo inualuerunt. parte.1. fol.300. B.
Putredo & vermes habent quandam affinitatem & propinquitatem. parte.3. fol.38. G.

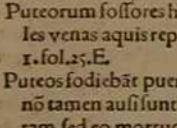

QVADRAGENAS AN DVAS vel tres Moysesin monte seruauit. parte.1. fol.342. B.C.D.G. & fol.343. C.
Quadragenario numero vniuersitas tēporis designat. parte.4. fol.436. A. Itē pte.3. fol. 230. B. Item parte.2. fol.142. C.
Quadraginta siue quadragenari⁹ nūerus afflictionis est: & per multa ostenditur. pte.4. fol.252. F. & folio. 274. A. & fol.375. F. Item parte.2. fol.135. C. & fol.221. E. Et fol. 292. A.D. Item pte.1. folio.53. E. & fol.122. A. & folio.263. A. & fol.329. E.F. & fol.361. B.
Quadraginta etiam numerus lætitiæ est. parte.1. folio.122. A.
Quadraginta anni post quos Absalon contra Dauid patrē suum se erexit, variè cōputantur à diuersis ex parte principij illorum annorum accipiendi. parte.2. fol.112. F.G. & fol.213. F.G.H.
Quadraginta duæ māsiones in deserto, & quadraginta duo gradus virtutum, & quadraginta duæ generationes ab Abraham ad Christū. pte.5. fol.265. B.G. & folio.321. F.G. & folio.328. F.
Quadraginta sex, hoc numero rædificatio templi sub Zorobabel perficitur. Hic numerus conuenit perfectioni dominici corporis, hic numerus in literis Adæ inuenitur. Hoc numero corpus Christi in vtero matris ædificatur, & quid per hoc significetur. parte.1. fol.193. F.
Quadrans quid sit, & quotuplex. pte.5. fol.21. B.
Quadrantem vocant calculatores quartam partem cuiusq; rei scilicet loci, temporis, pecuniæ. parte.5. fol.113. A.
Quadratum omne quocunq; vertitur fixum stare consueuit. parte.4. fol.448. G.
Quadratura inter figuras nihil firmius est. parte.1. folio.265. B.
Quadriga qua vehamur ad ætherа vt Elias? parte.5. folio.91. F.
Quadringenti anni sunt à natiuitate Isaac vsq; ad exitum filiorum Israel de Aegypto, & horum annorum supputatio, quibus Abrahæ semen peregrinum fuit in terra non sua. parte.1. folio.65. H. & folio.66. A.B. Item parte.6. folio.175. H.
Qualis vnusquisq; est, talis sibi finis videtur, & ad illum consulit. parte.4. fol.383. G. Itē parte.3. folio.196. C.
Qualitas rerum solet ex tempore notari. parte.6. folio.242. A. Item parte.3. folio.356. E.
Qualitas rei & terminus exprimitur in exordio. parte.3. fol.6. B.
Quamdiu filij Israel steterunt in cultu vnius veri dei, possederūt pacificè terram promissionis sibi collatam: & quando declinauerunt ad idololatriam, fuerunt ab alijs impugnati. parte.1. folio.65. D.
Quanta largiunt⁹ quidam aspiciunt, sed non quanta rapiunt, & in sæculo pertuso mercedes mittunt. parte.3. fol.422. E.
Non quantum offeras, sed ex quanto desiderat deus. Vnusquisq; quadrantem potest offerre, & voluntas prompta. parte.5. folio.113. A.
Quantitas meriti non accipitur secundum quātitatem doni absolute, sed per comparationem ad facultatem dantis, & promptitudinē suę voluntatis & deuotionis. parte.5. folio.112. H.
Quantitas doni in his quæ dantur propter Christū, nō tantū pensatur, quantū quantitas bonæ voluntatis. parte.5. folio.38. G.
Quantus, quā prudens, qui nullo labore suo de meritis gloriatus est. parte.1. folio.88. E. Interl.
Quaternarius numer⁹ significat primò & principaliter perfectionem. parte.5. fol.184. D.
Quaternarius numerus fuit multipliciter in lege figuratus. parte. 5. fol.88. B.
Quaternarius est primus numerus quadratus. parte.6. folio. 209. A. Item parte.2. folio.263. D.
Quaternarius est numer⁹ materialis, quasi quadratus & solidus. parte.4. folio.178. F.
Quaternario plura sunt comprehensa: & numerantur. parte.4. fol.178. F. Item parte.1. fol.265. B.
Quaternario multiplici significantur quatuor epistolæ canonicæ. parte.6. fol.209. A.
Quaternarius, euangelicam doctrinam, & principaliū virtutum significat. parte.2. fol.211. A.
Quatuor animalia significant quatuor patriarchales ecclesias, & quare. parte.6. fol.247. C.
Quatuor animalia Ezechieli ostensa vario modo exponuntur, theologicè scilicet, philosophicè, medicinaliter & poeticè. parte.4. folio.210. E.F.G. & fol.213. C.F.G.
Quatuor regna Iudęos affligentia quibus significentur & quare. parte.4. folio.212. E. & fol.256. D.
Quatuor animi passiones, & quibus cōparantur. pte.4. fo.388. A
Quatuor in domo sunt, scilicet porta, ascensus, triclinium, cubiculum. parte.3. fol.355. F.
Quatuor sunt euangelistæ firmitate fidei solidati. parte. 1. folio. 212. A. Interl.
Quercus arbor durissima & fortissima. parte.4. folio.361. A. Que
Quercus Abrahā (quę etiā terebinth⁹) vsq; ad Cōstātini regis imperiū monstrata fuit, in Hebron constituta. parte.2. folio.99. A
Querela cōmunis sanctorū ad deū: Cur iudices seculares acceptis muneribus damnēt insontem & liberent reum? parte.4. folio. 390. E.
Quærens in suis semper actibus quæ laudent, in proximo quæ vituperentur, diuersum pondus & diuersam mensurā dicitur habere in domo. parte.3. folio.328. A.
Quærere verbum in latina lingua accipit præpositionem, & acquiri dicitur, quod satis apertum est. Sine præpositione etiam quærere intelligitur acquirere, ex quo lucra vocantur quęstus. parte.2. folio.76. E.
Quærunt sapientiam boni & mali, sed differenter. &c. parte.3. folio.272. B.
Quæstio grauis inter Scribas & Pharisæos: Quod esset primum mandatum & maximum in lege. Et diuersi diuersa assignabāt. parte.5. fol.112. A.C.
Quæstio mota ab aduersario, discendi existit occasio. parte.6. folio.50. A.
Quæstuarij prædicatoribus, qui multa falsa dicunt vt quæstum extorqueant à simplicibus, potest dici illud: Nunquid deus indiget vestro mendacio? parte.3. folio.31. H.
Qui est, an & quō sit nomen dei, ppriè propriū, & an æqualiter cum nomine tetragrammaton apud Hebræos. pte.1. fol.129. F. Qui
Qui cito dat, bis dat. parte.3. folio.312. H.
Qui offenderit in vno, factus est omnium reus, quomodo intelligendum. parte.6. folio.213. D.
Quid est hoc, aut quid est illud, ad quid valet hoc vel illud? q. ad nihil. Sic dicunt homines fatui de animalibus venenosis & cō

similibus.parte.3.folio.427.G.
Quid prodest pro peccatis ieiunare,& iterū peccare:Quid prodest lauari,& iterum inquinari?parte.2.folio.4.A.
Quidam,non dicitur,nisi de eo quem exprimere nolumus, vel non possumus.parte.3.folio.15.E.F.
Quies hominū delicioſa est in memoribus.parte.1.folio.35.F.
Quies nulla est vbi spiritus sancti cōsolatio deest.pte.4.fol.193.F.
In quiete & silentio lex discitur.parte.1.folio.134.B.Interf.
Quietis in tpe,& sic in tpe laboris,meditari debet homo quę ad dilectionē dei ptinēt.Similiter in ingressu lecti ad dormiēdum & in egressu ad vigilandum,& enumerantur quatuor, & vbi illa tanguntur.parte.3.folio.293.E.& fol.315.F.
Quies inchoatur in via,sed perficitur in patria,vbi charitas consummatur.parte.5.folio.40.F.
Quies dei & beatorum eadē est realiter & obiectiuè accepta:sed formaliter differūt sicut creatum & increatum.parte.4.folio.140.H.
Quiescere in cubili vel domo hominem tria non sinunt,fumus, stillicidium,mala coniunx.parte.3.folio.135.E.
Quiescit in futuro qui quiescit à malo opere.parte.4.folio.108.E.Interf.
Quinarius sicut sapientes indicat & insipientes,ita centenarius fideles & infideles.parte.1.folio.261.A.
Quinarius simplex,sicut solet quinq; sensus significare, quorum ministerio bona foris operari debemus,sic p seipsum multipli catus,eosdem maiori pfectione demonstrat.pte.2.folio.260.E.
Quinario numero filij Marathię proponuntur,& sic quinq; species denotantur in illis personis quas diuina vocatio ad magisterium ordinauit ecclesię,& quomodo ista simul coaptantur. parte.4.folio.432.F.
Quindecim gradibus ascendebatur ad templum Salomonis,& totidem ascenditur ad cęleste templum,& qui sunt illi gradus. parte.3.folio.275.E.
Quindenarius ex septem & octo cōficitur:Septem ad sabbatum refertur,octo ad circuncisionem.Si verò ad nouum Testamentum respicias,habes septem dona spiritus sancti:& in octauo resurrectionem Christi.parte.1.folio.377.B.
Quingenti anni vel circiter fluxerunt à tempore Esaiæ vsq; ad tempus Christi.parte.4.folio.53.B.
Quinio an & quid significet.parte.4.fol.396.E.
Quinquagenarius siue quinquagesimus numerus,quid mysterij habeat,& quæ sub illo numero facta sunt.pte.6.folio.166.E.& fol.197.E.Item pte.4.fol.11.A.B.Item pte.3.folio.5.B.H.Item parte.2.folio.135.G.& folio.216.A.& folio.220.E.& folio.160. E.Item pte.1.fol.51.B.& folio.71.A.& folio.162.A.& fol.258. E.& fol.263.A.& fol.272.E.
Quinquaginta& quingenti cognatus est numerus,decades enim quinquaginta faciunt quingentos.pte.1.fol.272.G.
Quinq; libri Moysi ppriè dicunt lex,licet nomine legis Iudęi accipiunt aliquando totū vetus testamentū.parte.5.folio.223.B.
Quinq; scribit Iohannes euangelista in sui euangelij principio, per quę eliduntur quinq; errores circa filium dei humanatum. parte.5.folio.185.H.
Quinq; debent annunciare prædicatores scilicet credenda, agenda,vitanda,timenda,& speranda.parte.6.folio.56.B.
Quinq; sensus qui superat sed'm legis doctrinā (q̄ quinq; libros habet)restringendo carnis concupiscentiā,victoriā capiet salu berrimā,& triumpho gaudebit nobilissimo.pte.4.fol.438.A.
Quinquepertita est continentia in carnalibus illecebris.parte.5. folio.76.E.
Quintusdecimus numerus mysticè qd repręsentat.pte.5.fol.183. E.F.Item parte.2.folio.298.A.Item parte.1.folio.256.C.
Quinq; personis genus hominum in die iudicij discutiendum signatur.parte.5.folio.172.F.
Quis,non impossibile,sed difficile in scripturis sanctis sæpissimè significat.parte.3.folio.346.B.
Quis plerunq; nō pro nullo,sed pro raro & pro eximio habetur, vt cum dicitur:Quis cognouit sensum domini,aut quis consiliarius &c.parte.1.folio.308.C.
Quis est iste qui venit de Edom tinctis vestibus de Bosra,quomodo & de quo exponendum est,scholasticè disquiritur.pte.4.folio.101.C.D.F.& fol.103.B.C.
Quis audeat dicere,quòd hæc quę scribuntur per verbum domini nihil habeant vtilitatis aut salutis,sed solam narrent historiam.parte.1.folio.321.F.
Quisquam,quomodo exponitur cum dicitur:Non quia patrem vidit quisquam nisi is &c.parte.5.folio.206.C.D.
Quo Quoadusq;,hæc dictio aliquando tenetur finitè,aliquando infinitè,& de hoc dantur exempla.parte.6.folio.251.B.C.
Quod quisq; super omnia diligit & colit,hoc illi deus est.parte.2.folio.33.B.Interf.
Quod deo præcipiente est factum,non est inhonestum.parte.1. folio.128.E.Interf.
Raab quandoque est nomen proprium,quandoq; est nomen appellatiuum.parte.3.folio.215.E. Raa
Raab quę & qualis fuit.parte.6.folio.157.B.C.& fo.281.C.Itē pte.2.fol.5.F.& fo.6.B.
Raab accepit duos vos,& absconditeos,exponi tripliciter per Hebræos.pte.3.fol.5.G.
Raab quæ erat de genere Chananæorum quomodo coniuncta fuit ipsi Salomō in matrimonium,quia erat prohibitum filijs Israel &c.parte.5.folio.5.H.
Raab quomodo adiuncta est domui Israel vsque in hodiernum diem,an maigstri posteritas ascribitur.parte.2.folio.11.A.
Rabbi Salomon ordinauit glosas Hebraicas super totum vetus Testamētum.parte.2.folio.101.B. Rab
Rabbi Salomonis expositio in expositione hebdomadarū septuaginta Danielis,tantæ est autoritatis apud Hebræos,quòd non possunt ab ea deuiare,nec qualitercūq; ab eisdē recedere,sed tenenda sunt tanq; in textu sacræ scripturæ contenta.parte.4.folio.318.F.& fol.345.D.
Rabbi Salomon reputat apud Hebræos solennis doctor in thalmudicis,non tñ in his quæ pertinēt ad fidei & sacræ scripturæ expositionem,sed alij &c.pte.1.fol.6.F.& fol.8.G.
Rabbi Salomon dicens,quòd in aduentu Messiæ Gentiles dicēt, quòd Iudæi afflictiones quas modo sustinent in hac captiuitate,fuerunt propter peccata Gentiliū &c.in hoc sibi ipsi contradicere ostenditur.parte.4.folio.90.B.
Rabbi Salomō & alij Hebræorum expositores sæpe corrumpūt verum intellectū scripturarum, prosequendo literam plus q̄ oporter.parte.2.folio.108.H.
Rabbi Moysi Aegyptij summa, apud Iudæos est solennissima, qui scribit de autoritate thalmudicæ doctrinæ.parte.4.folio. 63.H.
Rabbi Abenhazra,inter alios expositores Hebręos fuit pfectior in sua grammatica.pte.3.fol.217.G.Et inter Hebręos fuit maximus expositor ad literā.fo.246.D.Item pte.1.fol.6.F.
Rabbi Abenhazra declarans istud verbū:Est ostendā illi salutare meum &c.dicit verba notandissima in testimonium fidei.parte.3.folio.225.E.
Rabbi Moyses Gerūdeñ,sic dicit,q̄ in futuro tpe.s.Messiæ,pueri Israelitici sunt demōstraturi deū digito.Quæ qdē verba manifestè consonāt catholicæ veritati &c.Vtinā iste autor intellexisset seipsum,vt bene ageret.pte.1.fol.292.E.F.
Rabbi Moyses Gerundeñ.sup illo:Istud est cerimoniū legis,pręcipe filijs Israel &c.sic ait:Nos autē qui pro peccatis nostris sumus cōtaminati in hac captiuitate,ignoramus mundiciā sanctitatis,donec veniat sup nos spūs de alto,& effundat deus aquas mundas super nos,& mundemur:amen:sic fiat in diebꝰ nostris. Hæc ille.Vtinā iste rabbi saperet,& seipsum intelligeret.parte.1. folio.297.D.
Rabsaces(vt cōmuniter dicit)erat apostata à fide Iudæorū,cōuersus ad Gentilitatē.Et dicunt aliqui,q̄ fuit filius Esaiæ.parte.2. folio.235.C.G.Item pte.4.fol.18.G.
Racha verbum Hebræum,& interpretatur cenos id est vacuus, quod dicimus sine cerebro,quod est magna contumelia.parte. Rac
te.5.folio.20.F.
Rachel fuit principalis mulier Iacob,Lia vero minus principalis: quia in secundam primo consenserat.pte.1.fo..91.G.
Rachel afflicta est,eo quòd desiderabat habere filios à Iacob,de quo Christus erat nasciturus.Et inuidit sorori, non quòd illa habebat filios,sed quia ipsa carebat filijs.parte.1.folio.92.B.C.
Rachel idola patris sui furripuit,non ad colendum, sed ad retrahendum patrem suum ab idololatria:& ideo nō commisit furtum propriè loquendo.pte.1.fol.94.D.
Rachel mortua,sepulta fuit in via:quia sepulchra antiquitus extra ciuitates erāt.pte.1.fol.99.G.Vide etiam.parte.4.folio.152. H.& folio.153.C.
Radebantur in veteri Testamento sacerdotes: vt sic carnis vicia Rad
deposuisse viderentur.parte.3.folio.143.E.
Radiare debet ecclesia quasi aurū,tā interni vitę splendore,q̄ exterius sapientiæ & doctrinæ claritate.parte.1.folio.211.A.Interf.
Radices arboris sunt ori similes per alimenti susceptionem.parte.5.folio.111.D.
In radice substantiæ simul sunt, quæ non simul prodeunt per temporis

temporis incrementa,vt fructus & semen in herba.parte.1. folio.22.H.

Radicis sanctitas,qua populus Gētilis insertus est ramis,nō est patriarcha,nec propheta,nec opus eorū secundū legem,sed fides Christi,p tūc venturi,& sanctitas fuit & radix.pte.1.fo.376.H.

Ram Rama est nomen æquiuocū,vno mō est proprium nomen loci, & alio modo est nomen appellatiuum.parte.4.fo.152.H.

Ran Rana ad nihil aliud vtile est,nisi q̄ sonum vocis improbis & importunis clamoribus reddit.parte.1.fo.139.E.

Ranarum tria sunt genera,vnum fluuiale & vocale,alterum minimum,tertium maximū pessimū & venenosum.p.1.f.139.E.

Rana significat loquacem vanitatem.parte.3.fo.200.A.

Rancoroſi significantur per Palestinos.parte.4.fo.248.B.

Rap Raphaelis(qui medicinę præest)in officium & societatem vt assumaris farage,& quo modo.parte.1.fol.303.F.

Rapina omnis,violentiæ mixta est.Et sancta violentia & optabilis rapina.parte.4.fo.236.G.

Raptores significantur per pisces.parte.4.fo.397.H.

Raptores sunt boni & mali &c.parte.1.fo.223.A.

Raptus importat quandam violentiam alicuius rei contra motū sibi connaturalem:Quod pōtesse dupliciter.parte.6.fo.76.C.

Rar Rarus est,domino propter dominum seruiens.Oues Christi,nō ad lucrum,sed amore Christi pascens,prudens,in futuro sibi prouidens.parte.5.fol.75.F.

Ras Omnia rara preciosa.parte.4.fo.31.E.F.

Rasa capita habet superstitio gentilis.parte.4.fo.282.B.

Rasura barbæ & capitis sacerdotibus & Nazareis prohibebatur in detestationem idololatriæ.parte.1.fo.274.G.

Rat Ratio naturalis est defectiua in cognitione diuinorum,& huius ratio.parte.5.folio.187.B.& fo.186.F.

Ratio humana nō comprehendit folium arboris vel aliquod huiusmodi quantum ad omnes conditiones.s.quare sit talis figuræ,coloris,& huiusmodi.parte.5.folio.188.D.

Ratio superior intelligitur per mulierē.Ratio inferior per filiā, quare & quomodo.parte.5.fo.50.D.

Rationis vsum & acuendi habebat fructus arboris scientiæ boni & mali,vt dicit Iosephus.Sed dictum suū improbatur.parte.1.fo.36.H.&fo.41.G.H.

Rationis vis quæ intra nos est,princeps potest dici.p.1.fo.220.E.

Ratio deliberatiua aliter mitigat seu minuit dolorem inferiorem animæ,& aliter dolorem sensibilem exteriorem in carne.parte.3.fo.114.G.

Ratio quam primis operibus deus concreauit,an id habuit:vt secundū ipsam ex viri latere fœminam fieri necesse esset:an hoc tantum vt fieri posset?parte.1.fo.38.E.

Rationem reddere debemus de spe nostra & fide duobus modis. parte.6.fo.221.A.

Rationem in terra ponere quid est.parte.3.fo.72.F.

Rationabilissimum secundū veritatē,frequenter irrationabilissimum iudicatur ab ignorante.parte.5.fo.224.H.

Rationale iudicij vestis summi sacerdotis,& fuit habitus pectoris parte.1.fol.188.E.Et quare sic dicitur.fo.189.G.H.

In rationali iudicij erat doctrina & veritas secundum translationem nostrā:in Hebræo habetur vrim rummim &c.& erat quidā fulgor procedens de lapidibus rationalis.Ra.Sal.dicit fuisse nomen dei tetragrammaton.pte.1.fo.188.Vide etiam fol.190. F.H.&fo.192.D.G.Item parte.2.fo.242.G.H.

Rationale iudicij,non solum illa vestis legalem induebat pontificem,sed etiam prænunciabat euangelicum.parte.1.fol.190. F.& fo.227.H.

Ratiocinatio etiam dicitur computus,in quo antiquitus vtebantur homines lapillis,sicut modo denarijs plumbeis vel stanneis.parte.3.fo.334.C.Item parte.2.fo.245.H.

Rau Raucedo vnde nascitur.parte.3.fo.180.F.

Rea Reatus similis quos cōcordi pertinacia sociat,etiam defensio peruersa constipat.parte.3.fo.80.A.

Reatus sæpe fit criminis,quod putatur causa virtutis,dum quod bono studio agimus,discernere caute negligimus.parte.1.folio.45.C.

Reatus omnis contra decalogum committitur peruniuersum hominem.parte.1.fo.53.A.

Reb Rebecca quo iuit vt consuleret dominum,cum nondum essent prophetæ vel sacerdotes tabernaculi aut templi domini.parte.1.fo.84.A.& fo.85.A.

Rebellio corporis & animam,& omniū virtū inferiorū ad partē animæ superiorē,& difficultas acquirēdi scientias & virtutes ex peccato Adę in totā naturā humanā ꝓpagata est.p.3.fo.350.E.

Rec Recanare proprium est asinorum.parte.4.fo.176.C.

Recedere à consuetudine,difficile est.parte.1.fo.134.F.Interl.

Recidiuantes ad corporalem infirmitatem,similiter ad spiritualem ęgritudinē.s.in peccata,curantur difficulter.p.1.fo.288.B.

Recidiuatio ad infidelitatem & alia vicia propter ingratitudinem diuini beneficij præaccepti aggrauat peccatum.parte.6.folio.226.D.

Reclusio in carcere intelligi potest per hastā.parte.5.fo.80.H.

Recordatio bonorum,malorum causas lamentabiles facit.parte.1.fo.304.E.

Recordatione præteritorum bonorum mala præsentia mitigari asserit stulta sapientia Epicuri.parte.4.fo.69.A.

Recordari & obliuisci quando & quomodo dicitur deus.parte.1.fo.54.B.& fo.56.B.& fo.135.H.

Rectitudinis & humilitatis subtilis via tenenda,vt sic magistrorum facta displiceant,vt subditorum mens à magisterij reuerētia non recedat.parte.2.fo.124.B.

Rectoribus bonis inesse debet iustè consulens misericordia,& piè sæuiens disciplina.parte.2.fol.35.H.& folio.55.H.Item parte.1. folio.375.H.

Rectores dati sunt ne mala fiant.parte.2.fo.28.B.

Rectoris illa est conditio vt in eo misceat & regendi autoritas,& benignitas consolandi,vinum & oleum.parte.3.fo.56.A.

Rector superbus totiens ad culpam apostasiæ dilabitur,quotiēs præesse hominibus delectatur,& honoris sui singularitate lętatur.parte.3.fo.64.E.

Rectores boni quotidie hoc faciunt,cum se res dubias discernere nonposse cognoscunt,ad secretum mentis,velut ad quoddam tabernaculum recurrentes,diuina lege perspecta quasi coram posita arca dominum consulunt.parte.1.fo.279.C.

Rector cū se ad loquendum præparat,q̄: caute loquatur attendit,ne inordinate loquens,corda audientium errare faciat.parte.1.fo.191.A.

Rectores sunt mali qui munere & dono diuino abutuntur,& falso sibi nomen iusticiæ vsurpant.parte.2.fo.186.A.

Rectores mali per negligentiam suam principes tenebrarum prouocant in ecclesiam qui scientiam scripturarum & opera virtutum subtrahunt in cautis & desidiosis.parte.2.fo.222.E.

Rector potens tribuitur à deo in ecclesia pro meritis populi,aut si malum facit populus,talis ecclesiæ iudex datur,sub quo famem verbi dei & sitim populus patiatur.parte.2.fo.35.E.

Reddere bona pro malis.Non reddere mala pro malis.Nō reddere bona pro bonis:Reddere mala pro bonis.Reddere bona pro bonis,mala pro malis.Sex differentiæ sunt & quales sint in bonitate & malicia.parte.3.fo.250.A. Red

Redemptionem humani generis qui fidedigna non celebrauerit & vitam suā in meliora non conuerterit,ad resurrectionis gloriam non pertinebit.parte.1.fo.279.F.

Redemptor absolute intelligitur ille qui est redemptor antonomasicē,i.Christus.parte.3.folio.111.F.

Redemptorē diabolus veniſſe senserat,sed propter humilia quę passus est,quicquid de deitate suspicatus est,ei in dubium euenit pro sua superbia &c.parte.3.fo.6.G.

Redemptor noster Mosaicæ legis literam,quam ille populus legalis resonabat,assidua lectione contriuit,ac sensuum spiritualem in ea intelligere eos docuit.parte.2.fo.177.A.

Redemptor,quem ego ex vobis suscitabo sine parre erit:Sic ait quidam rabbi Iudęorum.Vide latius.parte.3.fo.252.D.

Redimere est per doctrinam & formulam vitę familiam liberare, & quicquid sanctimoniæ obuiat dilucre.parte.1.fo.263.E.

Redimit qui perdit,vt dans numum pro vino.Das numum & emis vinum.Aliud das,aliud accipis,aliquid amittis,aliquid acquiris.parte.6.fo.96.A.

Redeuntes de negociatione aut peregrinatione,amici suscipere debent,prius deo gratias agendo,q̄: de rumoribus & nouitatibus interrogando.parte.2.folio.290.H.

Reędificatio ciuitatis Ierusalem potest dupliciter intelligi.Vno mō quantum ad domos inhabitantium.Alio modo quantū ad mores & portas ciuitatis.Et his duobus ædificata est ciuitas Ierusalem &c.parte.4.fo.79.B. Ree

Refectio dei & sanctorum est salus peccatorum.pte.5.fol.165.E.

Refectionem eandem habituri sunt in æterno conuiuio beati,& qui maiora habent merita,& qui minora.Et de hoc figura. parte.6.folio.71.F. Ref

Refectio beatorum non intelligitur à nobis,nisi per similitudinē corporalium.Ad refectionem autem corporis duo requiruntur.s.cibus & potus,& ista quomodo erunt in patria.parte.6. fo.274.B.C.

Reficit dominus,primò quinq; panibus quinque milia,secundò

Index in Glos. ordi.

septem panibus quatuor milia,tertiò discipulis carnis & sanguinis mysteria tradidit.Ad vltimum dat electis,vt edant & bibant super mensam in regno.suo.pte.5.fo.101.E.& fo.149.A.

Refugium vnicũ ecclesiæ contra hostes est hoc,oratio.s.ad deũ, & industria doctorum,qui die noctuq; in lege eius meditãtes, corda fidelium præmuninnt.parte.2.fo.258.F.

Reg Regalia insignia apud gentiles fuerunt quatuor,purpura.s.fibula vel torques aurea,annulus,& diadema.parte.4.fol.36.B.

Regenerationes duæ sunt,ista & duæ adoptiones,& duę resurrectiones.parte.5.fo.60.A.

Regentium ordines quatuor accepit sancta ecclesia ad eruditionem fidelium. parte.4.fo.272.A.

Regentes populum,debent vigere intellectu,prudentia & scientia.parte.2.fo.240.B.

Regentium acta disponuntur pro qualitatibus subditorum,& sæpe fit vt pro culpa gregis vere boni delinquat vita pastoris. parte.1.fo.198.D.

Regere deum superiora quibusdam visum fuit,sed hęc inferiora despicere,& ęp à casibus regerentur. Sed error esse ostenditur. parte.3.fo.305.A.

Regere licet possit deus omnia immediate per seipsum, tamen ad seruandnm vniuersitatis pulchritudinem & ordinem regit inferiora per media.parte.2.fo.32.B.fo.62.C.

Regimen nullum potest bene procedere sine his tribus.s.constantia contra malignos insultus,diligentia diuini cultus,perseuerantia in bonis actibus.parte.3.fo.121.H.

In regimine ecclesiæ non decet eum iustis præferri qui adhuc est seruus peccati.parte.3.fo.327.B.

Regiminis gradum qui prius ęp subesse didicerit,præposterus accipit,in nouissimo mercede retributionis,quæ bonis rectoribus debetur,carebit.parte.3.folio.328.E.

Regimen qui in populo dei suscipiunt,sed degenerantes relabuntur in viciorum fœditatem,& se & subditos conuertunt ad impietatem,significantur per Sedechiam.parte.2.fo.237.G.& folio.238.A.

In regimine seculari vel ecclesiastico non est aliquis ponendus propter maiorem ętatem,nisi conditiones alię ad regendum requisitæ concomitentur.parte.1.fo.115.H.

Ad regimen ecclesiæ & ad spiritalem militiam se non habilẽ esse cognoscat,qui carnalibus deliderijs se obligat.pte.1.fo.359.A.

Ad regimẽ ecclesiæ ille est aptior qui est verè humilior.parte.3. fo.177.D.

Regiminis dignitatem refugientium tria genera hominũ sunt,& per quos significantur.parte.2.fo.43.H.

Regimini temporali ex spirituali tria sunt necessaria,quę per contenta in arca veteris testamenti designantur.parte.2.fo.103.D.

Regimini populorum qui virtute laboriosa accommodi sunt, etsi scientiæ vacare delegerant,suscipiant experientiam tentationum pro vtilitate communi.parte.1.fo.92.F.

Regimen & cura animarũ(q̃ in actione consistit)& contemplationis status an simul haberi possint,& quãdo.pte.5.fo.153.G.

Regiminis iura omnis qui in commissis fidelibus possidet,quid aliud ęp terram incolendam tenet?parte.3.fo.59.F.

Reginæ solent molles esse & delicatę,nec seipsas ferentes præ teneritudine.parte.4.fo.81.B.

Reginę sexaginta quomodo Rab.Sal.hoc exponit.p.3.f.364.G.

Regio superna in ciuibus suis ex parte damna pertulit,ex parte fortiter sterit,vt electi angeli dum alios per superbiam cecidisse conspicerent,tanto robustius quanto humilius starent. parte.1.fo.340.E.

Regiones,vt cosmographi scribunt à flumine Indo,qui est ab oriente,vsq; Tygrim,qui aboccasu,hæsunt,Aracusa,Parthia, Assyria,Persida,& Media & montuosæ & asperæ.A septentrione habent Caucasum montem &c.parte.2.fo.293.E.

Regiones Indiæ præ cæteris Plinius dicit venis aureis abundare. parte.1.fo.37.B.D.

Regio elementaris tota subiecta est lationi astrorũ,vt omnis virtus eius inde gubernetur.parte.2.fo.65.B.

Regio Pentapolis est quinq; ciuitatũ subuersarũ à domino propter peccatum contra naturam &c.parte.3.fo.377.B.

Regnat non ætas sed mores.parte.5.folio.170.H.& fo.sequenti, A.& folio.108.B.

Regnum distinguitur à tyrannide,per hoc ęp tyrãnus propriam vtilitatem quærit per subditorum oppressionem,rex autẽ bonum commune quærit &c.parte.3.fo.149.G.

Regnum Christi vtrum sit vnũ de illis quæ Danieli ostensa sunt. Arguitur contra & pro,cũ responsione & solutionibus argumentorum.parte.4.fo.311.D.

Regnum meum non est hic,tic non dicitur,sed non est hinc,& quare.parte.6.fo.104.E.

Regnum Christi esse temporale credebant Iudæi sicut & apostoli ante ascensionem domini.parte.5.fo.172.D.

Regnum quare non acceptauit Christus,cum populus eum in regem rapere voluit,& cum esset suum ex diuina promissione. parte.5.fo.204.H.

Regnum Christi confirmatum est per duo.Primum, quia inter persecutiones atrocissimas creuit numerus Christianorum.Secundò,fuit multitudo & magnitudo miraculorum &c.parte. 3.fo.227.G.H.

Regnum Iudęorum cessasse ostenditur nato Iesu Christo.parte. 5.fo.11.A.C.

Regna quatuor successiue populum Iudaicum afflixerunt.parte. 4.fo.209.D.&.fo.212.E.& fo.352.A.B.& fo.353.G.& fo.407. E.Item parte.3.fo.103.B.

Regna quatuor quæ in paruo tempore fuerunt valde prosperata,& per quid significantur.parte.3.fo.338.G.

Regna significare per cornua,consuetudo est scripturarum.parte.4.fo.404.E.

Regna omnia contra se inuicem superbientia destruxit admiranda dei prouidentia,& enumerãtur.quomodo & per quos.parte.4.fo.41.E.

Regnum confertur à deo malis hominibus,aliquando ad punitionẽ peccatorum,aliqũ hoc fit etiam ad exercitium & flagellationem sanctorum.parte.4.fo.297.F.

Regnum Israel anteq; fuit in manu Dauid simpliciter,fuerat multipliciter afflictum & vastatum.parte.3.fo.169.C.

Regnum sacerdotale dicebatur in veteri Testamento.Nunc verò in nouo dicitur regale sacerdotium,& quare.parte.6.fo lio.220.B

Regnum Græcorum & regnum Romanorum probãtur esse diuersa contra quendam Hebræum conantẽ probare eorundem identitatem.parte.4.fo.311.H.

Regnum Christi & regnum Romanum non esse vnum & idem probatur.parte.4.fo.312.A.B.

Regnum nullam conditionem habet vitæ presentis.p.5.fo.21.F.

Regnum cęlorum duobus modis accipitur,aut supernũ in quo nondum sumus,aut præsens ecclesia in qua adhuc viuimus,& iam quodammodo regnamus.parte.5.fo.39.A.

Regnum cælorum quinq; modis accipitur. Primo pro ecclesia militante,secundo pro ecclesia triumphante,tertio pro lege Moysi,quarto pro euangelio Christi,quinto pro ipso Christo.parte.5.fo.35.C.

Regnum cælorum non fuit promissum in lege Mosaica in præmium,sed tantũ terrena.In lege autem gratiæ hoc fuit expresse ore Christi promissum.parte.3.fo.257.G.

Regnum æternum omnibus indifferenter datur,sed pro qualitate accipientium singulis distribuitur,& significatur per coronam interalilem.parte.1.fo.178.B.

Regnum cælorum quõ vim patitur à diebus Iohannis baptistę? Nisi essent inde aliqui expellendi,nũquam diceret pervim esse diripiendo,& nisi cum aliquibus nobis esset prælium,nõ diceret Apostolus:Nõ est nobis col.ad.car.&c.parte.1.fo.287.A.

Regularis disciplina dicitur sagena,& quare.parte.5.fo.46.H.

Regulæ religiosorum dicuntur a regẽdo:ex has iuratur malus religiosus,quomodo & quando.parte.2.fo.11.D.

Regula scripturarum est.Vbi manifestissima prophetia de futuris texitur,per incerta allegoriæ nõ extenuare quę scripta sunt. parte.4.fo.424.B.

Regulæ ponuntur sub quibus significationibus nominum,ad quas tribus per prophetas sermo domini dirigatur.parte.4.folio.332.A.

Regulæ duæ exponendi sacram scripturam.parte.3.fo.142.F.

Regulę septem exponendi sacram scripturam traduntur & vocãtur ab aliquibus claues,& quare.parte.1.fo.3.H.

Regulę quatuor sunt sacræ scripturæ,quibus quasi quatuor rotis tota diuina scriptura volutur.parte.1.fo.21.H.

Indignum est vt verba cælestis oraculi restringantur sub regulis Donati.parte.3.fo.4.G.

Regulis bene operandi non semper artabimur,sed completa operatione bona palma beatę retributionis est sperandа.Non em vasa semper in formis argillæ tenentur inclusa.parte.2.folio.217.G.

Regulę quatuor generales pro obseruantia oblationum in veletenendæ,quid,quibus,& quomodo cedebat.par.1.fo.225.C.

Regulus qui & basiliscus ex ouis aspidis generatur.pte.4.fo.96. E.& fo.29.A.& fo.34.A.

Regulus quomodo aliter accipitur.parte.5.fo.200.D.F.
Rel Relatores solent plus dicere q̄ sit in veritate.parte.2.fo.88.E.
Relaxantur quędam in futuro.Quod de minimis intelligendum est.parte.5.fo.96.E.
Religio à religando nomen accepit.parte.4.fo.369.A.Item parte.3.fo.149.D.
Religio omnis vnde exordium habuit.parte.6.fol.169.D.& fol.179.D.Item parte.4.fo.149.H.
Religionis professione firmatum,propositum cauendi recidiuū & etiam obseruatum,similitudinem habet ad angelicam vitā.parte.5.fo.69.H.
Religio est vinea spiritualis,cuius dominus Christus est,procurator,p̄sidens illi religioni.parte.5.fo.61.H.
Religio quęlibet potest dici templum,quę sic destruitur q̄ non manet lapis super lapidem quando non remanet ibi conformitas aliqua ad primum fundatorem.parte.5.fo.113.D.
Religio quęlibet approbata potest dici vitis,agricola religioni præsidens.Huius autem vitis palmites sunt religionem intrātes,quorum quidam non manent in vite sed apostatant,alij remanent & fructificant &c.parte.5.fo.230.D.
Religionem ingrediēs,quomodo,& qualiter debet se habere.parte.6.fo.172.D.
Religionis status,significatur per vas Petro apparens.parte.6.folio.183.H.
Religio peccatori est abominatio.parte.6.fo.231.F.
Religio omnis quantumcunq̄ bene steterit in obseruantijs regularibus,tamen multum declinasse videtur à paternis traditionibus.parte.6.fo.243.D.
Religiones duæ in generali, quarum vna est possessiones habētium,alia mendicantium,significantur submetaphora duarum mulierum adulterarum & vnius matris filiarum.Et vtraq̄ nō relinquit mores seculi.parte.4.fo.243.H.
Religiones duæ sunt possessiones habentes.s.monachi & canonici regulares,quorum temporalia bona frequenter vsurpare nititur terrena potestas.parte.4.fo.260.D.
Religionis statū valde dedecent pompæ in equitaturis & familijs.parte.4.fo.243.H.
Religionem ingressus & acidiosus existens,significatur per episcopum Laodicensem.parte.6.fo.246.D.
Religionem intrantes deuotè,qui consilio Christi dimittunt tēporalia,& ibi viuunt sanctè,consolationem recipiunt à domino gratiæ in præsenti,& gloriæ in futuro.parte.4.fo.226.H.
Religionem intrantes,aliqui ibidem proficiunt,aliqui deficiunt.parte.4.fo.24.D.
Religionis clausirum,per diabolum (quem Antiochus Epiphanes figurat)subuertitur,& ille multa abstulit à religiosis.parte.4.fo.430.H.
Religio significatur per Galileam,& quare.pte.4.fo.440.D.
Religionis Christianæ tres status notantur,duo in præsenti vbi meremur,tertius in futuro vbi triumphabimus.pte.3.fo.246.B.& multipliciter illi tres status figurantur.Ibidem.
Religionis diuinæ tanta est sanctitas,vt eam plerunq̄ etiam qui foris sunt venerentur,& cum his pacem habeant quos deo seruire perfectè considerant,quamuis religione discordent.parte.3.fo.314.E.
Religionē nō putāt homines esse sine auro & argēto,quia in his delectātur,& horū nitor perstringit oculos eorū.p.3.fo.380.A.
Religionem esse in diuitijs arbitratum est apud vetustos.Hic error vsq̄ ad nos peruenit.parte.4.fo.126.A.
Religio est vel creditur apud multos,quod cupiditas humana miratur,vt quanto ornatiora sunt templa,& pulchriora simulacra,tanto plus maiestatis habent vel habere dicuntur.parte.3.fo.380.B.
Religionem ingredienti debet prælatus omnia grauia religionis exprimere,& si fuerit promptus ad sustinēdum,recipitur eius sacrificium,quod facit de seipso per religionis ingressum.parte.1.fo.160.D.
Religionem si prudentes & literati homines ingrediuntur,consilium eorum propter nouitatem non est contemnendum,sed gratanter accipiendum.parte.1.fo.161.C.
Religionem ingredi,ad offerendum domino,personæ nōnullæ ineptæ sunt:Et figurantur per animalia inepta ad sacrificium.parte.1.fo.253.H.
Religionis ab ingressu qui deuotos quantum possunt,impediūt, & ingressos,per se & per alios impedire nituntur ab actu professionis,tales priuari merentur ab ingressu patriæ cælestis.parte.1.fo.357.H.
Religionis ingressum vel nouum sacerdotium qui inchoat,domum nouam ædificat.parte.1.fo.356.D.
Religionis habitum deuotè accipientibus,tanta gratia datur quā ta fidelibus in baptismo datur.parte.1.fo.60.D.
Religionem intrans tentat & probat deus per internam inspirationem sicut Abraham,dicens,Tolle Isaac.i.mundanum gaudium auferà te &c.parte.1.fo.78.D.
Religionis habitu quicq̄ insignes,abdita scripturarum(vt est mystica scientia in prophetis)illustrato corde penetrant,& assiduè legunt & meditantur.parte.2.fo.258.A.
Religionis status extractus de delitijs mundanis,significatur per Moysen qui fuit extractus de aquis.parte.1.fo.134.D.
Religionis status per Iacob peregrinantem insinuatur,in qua auctoritas & altitudo sunt &c.Altitudo religionis per scalam significatur,cuius latera sunt lectio & oratio deuota:gradus autem scalæ,sunt pœnitentiæ opera.parte.1.fo.89.H.
Religionis in deserto,non solum decalogi præcepta,sed etiā euangelij consilia saltem aliqua sunt seruāda.pte.1.fo.366.H.
Religio significatur per desertum.parte.2.fo.156.H.
Religionis status intelligitur per solitudinem.pte.1.fo.341.F.
Religionis status significatur per margaritam,& est vna &c.parte.5.fo.46.F.Item per sagenam.Ibidem.H.
Religio significatur per torcular,& quare.parte.4.fo.378.D.
Religio est quędam mors ciuilis,& ideo religiosi dicuntur mundo mortui.parte.2.fo.46.H.
Religionis ardua qui statū facere volunt.& non potentes recedunt à religione,significantur per illum qui querebat de primitate dignitatis.parte.5.fo.112.D.
Religionem intrantes possessiones habentium non ex deuotione,sed vt ex pauperibus diuites fiant,& ex cōemptibilibus honorati,significantur per Scribam,qui dixit Christo:Magister sequar te &c.parte.5.fo.31.D.& fo.215.H.
Religionis duplicis transgressio.s.possessiones habentiū & mendicantium,significatur per gentem Israel & Iudā.parte.7.folio.115.D.
Religionis castra qui ingreditur ad pugnandum contra demones & ideo egreditur de tenebris mundanæ conuersationis,significatur per istos qui egressi fuerunt de Aegypto ad pugnandū contra Chaldęos &c.parte.4.fo.160.H.
Religionis desertū & potissime mendicantium ingredienti,dicere congruit psalmus,Dominus regit me &c.pte.3.fo.113.H.
Religionis mendicantis locum intrans & fugiens à seculo tanq̄ à loco periculoso,confidens de diuina prouisione dicere habet psalmum,Dominus re.me &c.parte.3.fo.114.C.
Religionem querentes cum moribus secularibus,significantur per Gabaonitas.parte.2.fo.14.H.
Religionis clausurā professus,qui postea egreditur per tentationes diaboli,mundi,vel carnis,significatur per Semei.parte.2.folio.128.E.
Religionis habitu multi prediti sunt,& ab eis quibus præsunt importabile vectigal secularium rerum exigunt,& nihil saluti eorum,vel verbo,vel exemplo,vel pietatis opere complent aut conferunt.parte.2.fo.259.E.
Religionis cuiusq̄ probatę patet posse conuenienter significari per Manassen,qui interpretat obliuio,quā quilibet ingrediēs obliuisci debet populi sui & domus patris sui.pte.1.fo.334.D.
Religionem ingredi parentibus non licet,omissa cura filiorum omnino.parte.5.fo.31.H.
Religionis ingressum potest vouere filiusfamilias dum ad annos pubertatis venerit,sicut & matrimoniū potest contrahere,quia extūc est sui iuris in his quæ pertinēt ad psonā suā.p.1.f.317.H.
Religionis ingressum quando parentes impedire possunt,& quādo non.par.1.5.fo.31.G.
Religionis voto emisso,an filius teneatur exire clausirū propter necessitatem parentum,etiam contra voluntatem sui superioris.parte.5.fo.49.C.
Religionem intrare potest licitè alter coniugum ante carnalem copulam.Et vnde illud ecclesia traxit.parte.5.fo.192.D.
Religionem ingredientium vocatio ex secularibus hominibus significatur per vocationem Matthęi ad apostolatum,& quare.parte.5.fo.33.D.
Religiosi debent habere habitum distinctū secundū professionē ad quā sunt per votum astricti,sicut Iudęi habuerunt habitum distinctum in signum electionis.Vide de hoc comparationē, quare & quomodo.parte.1.fo.290.A.
Religiosorum tres regulæ per tria fata significantur.parte.5.folio.46.D.
Religiosi debent vti cibis frigidis & vestibus.parte.1.fol.269.H.
Religiosi & homines spirituales debēt in asperitate & austeritate

Index in Glos. ordi.

viuere,& non in mollicie delitiarum. parte.5.folio.136.d.Item parte.2.fo.260.H.

Religiosis ad memoriam reducitur feruor deuotionis suæ in religionis ingressu,vt conuenientius arguatur tepor & remissio in progressu.parte.4.fo.112.H.

Religiosi debent orare pro pace ciuitatis vel regni in quibus habitant.parte.4.fo.149.H.

Religiosus bonus in claustro religionis significatur per Ieremiã clausum in atrio carceris.& quare.parte.4.fo.155.H.

Religiosi quidam sanctam & honestam habent consuetudinem, vt qui est hebdomadarius,per totam hebdomodam maneat intra claustrum.Et vnde hoc initium habuit.parte.5.fol.124.D.

Religiosus bonus contemplationi diuinæ intendens,tribulationẽ super populum imminenti,debet feruenter orare,vt deus eam auertat.parte.4.fo.366.H.

Religiosi boni omnia dimittentes amore Christi,debent esse purgati & colati ab omni impuritate peccati.parte.4.fo.426.H.

Religiosi vnum patrem vel fratrem &c.dimittentes, possessiones & agros relinquentes,recipiunt multos patres & fratres,& ex possessionibus omnium sustentantur.parte.5.fo.108.G.

Religiosi viri moribus & scientia impugnant arcem superbię,sed aliquando impediuntur quando potestas eorum restringitur vel suspenditur,& significantur per Ionathan.pte.4.fo.450.H. Item parte.2.fo. 259.H.

Religiosi pauperes necesse habent petere à potentibus huius seculi eleemosynarum subsidia,& econuerso potentes à religiosis orationum suffragia.parte.4.fo.451.H.

Religiosus bonus non debet fugere laborem in monasterij vel ecclesiæ regimine,quando ex boni prælati morte imminet periculum religionis monasterij,vel ecclesiæ.parte.4.fo.454.D.

Religiosi possunt intelligi per inhabitantes Ierusalem.parte.4. folio.23.D.

Religiosi siue sint nobiles genere vel de humili plebe,cõtenti sint eundem cibum sumere.parte.4.fo.29.D.

Religiosi significantur per domum Israel.parte.3.folio.257.D. & folio.260.D.

Religiosis mos est septem vicibus laudem dicere domino.parte. 3.fo.273.B.

Religiosi mendicantes à longo tempore plura scripserũt in theologia quàm alij,& quare.parte.3.fo.426. G.Item parte.2.folio.24.G.

Religiosi mendicantes inter alios magis obliuisci debent temporalium,& per quid hoc figuratur.parte.2.fo.24.G.

Religiosorum pauperum patres & eorum filij non habent immobilia bona,nec victum delicatum,nec mansionem stabilẽ, & quare,& per quem significantur.parte.2.fo.270.G.H.

Religiosorum status bona naturæ & fortunæ exponit pro mercede regni cęlorum,& significatur per Isachar.parte.2.fo.26.D

Religiosus bonus per obseruationem trium votorum efficitur triplicatus,& per quem significatur.parte.2.fo.123.D.

Religiosæ conuersationis,& simplicis fidei prima elementa sunt morum correctio,& disciplinæ emendatio.parte.2.fo.36.E.

Religiosi prædicatores in claustro vacare debent contemplatiuę vitæ per studium & orationem,& exterius actiuę,docendo populum exemplo vitæ & verbo doctrinæ.parte.1.fo.374.H.

Religiosi ad ædificationem aliorum apti,ad prædicandum & cõfessiones audiendum,à suis superioribus sunt mittendi.parte. 1.folio.334.D.

Religiosus bonus verbo & exẽplo,superbos reducit ad humilitatem bonorum,& sic vertit nomina eorum & facit eos habitacula dei &c.& per quem significatur.parte.1.fo.334.D.

Religiosi docendo populum verbo & exemplo,& pro bono statu populi deprecando,dati sunt à deo quasi murus defensionis post prælatos ecclesię populo Christiano.parte.1.fo.272.H.

Religiosus qui sub habitu religioso seculariter viuit.per quid significatur.parte.1.fo.247.H.

Religiosorum in congregatione seu aliorum bonorum,non debet esse aliquis bonis operibus sterilis.parte.1.fo.173.H.

Religiosi & clerici deputati ad cultum dei,significantur per aues volantes.parte.1.fo.214.H.

Religiosi multi Christiani in cœnobijs magnis ducentorum,trecentorum,& amplius monachorum per gladium Saracenorũ transierunt ad regnum cęlorum.parte.6.fo.262.B.

Religiosi qui gemere debent pro peccatis proprijs ac etiam populi,significantur per turtures.parte.1.fo.214.H.

Religiosi dicuntur mortui mundo,sicut Leuitæ consecrati diuino cultui dicebantur mortui.parte.1,fo,264.H.

Religiosi habitantes in amaritudine pœnitentię & luctu significãtur per Meraritas.parte.1.fo.269.H.

Religiosorum noui Testa.figura præcessit in Nacareis,& in quibus.parte.1.fo.274.D.

Religiosus postq̃ profecit in doctrina seculari ad claustrum redire debet,ad agendum deo gratias,& orationi studioq̃ vacandum.parte.1.fo.62.D.

Religiosus subditos malos & rebelles debet ab alijs separare per reclusionem vel electionem de ordine,durum tamen debet esse prælato q̃uis hoc cogatur facere ratione.parte.1.fo.76.D.

Religiosi mendicantes tres puteos foderunt per quos significantur prædicatio,confessio,lectio,pro duobus primis contendebant pastores,ne in suis ecclesijs prędicarent.parte.1.fol.86.H.

Religiosos pauperes impugnant plerunq; sacerdotes & clerici,& subditos suos impediunt ne pro confessionibus recurrant ad eos ad habendum sanius consilium,& per quos significantur. parte.2.fo.152.H.Item parte.4.fo.418.D.

Religiosi pauperes sunt parati fructificare in ecclesia dei.Sed clerici & diuites religiosi mali dissecant eos,impedientes prędicationes eorum,& consilia confessionum.parte.4.fo.360.C.

Religiosi boni intelliguntur per bonas ficus,& è regione per malas ficus mali religiosi.parte.4.fo.144. G. Item pte.2.fo.15.D.

Religiosi primi in desertis habitauerunt:Sed nunc migrauerunt ad habitandum in ciuitatibus.parte.4.fo.180.C.

Religiosi primi contemplationi vacantes,tumultus secularium fugerunt,sed modo mutatum est prædicamentum:quia multi se ingerunt negocijs secularium,vt ascendant ad prælationis statum.parte.3.fo.131.H.

Religiosi possessionem habentes,similiter mendicantes nõ cõueniunt in ecclesia ad solẽnitatem.& quare.parte.4.fo.180.D.

Religiosi dicuntur cor,& quare.Sed nunc est subuersum,& quomodo,parte.4.fo.183.H.

Religiosi qui in claustro debent esse clausi,expositi sunt tumultibus secularium negociorum.parte.4.fo.195.H.

Religiosi multum solliciti sunt de receptione nouiciorum,& postea non curant de bona nutritione eorum.parte.4.fo.196.D. Sed faciunt eos peiores multipliciter.fo.359.H.

Religiosi alios ad religionis ingressum inducentes,& postea sua peruersa vita scandalizantes,assimilantur hypocritis.parte.5. folio.71.F.H.

Religiosi mendicantes citius declinauerunt, vt videtur,à perfectione patrum suorum,q̃ alij.parte.4.fo.244.C.

Religioso cuidam prædicanti contra vanitates mundi,quidam mordaciter respondit:Frater compatiamini mundo,quia vanitas etiã religionem intrauit.parte.4.fo.373.H.

Religiosi frequenter operantur ad salutem popularium cosulendo populis,& prædicando verbũ dei:ipsi tamẽ hac salute priuãtur in personis proprijs,suis operibus & intentionibus peruersis.parte.1.fo.321.H.

Religiosi carnales q̃uis sint literati,non tamen sunt inter seculares mittendi:quia plus nocerent mala vita q̃ proficerẽt doctrina,eo q̃ in moralibus magis mouẽt facta q̃ verba.p.1.f.334.E

Religiosus vel clericus pro patenti crimine infamis effectus,cadauer dicitur.Et dicitur pendens in ligno.i.in aperto,nam ex eo maius scandalum nascitur q̃ ex laico.& ideo debet sepeliri per inclusionem.parte.1.fo.355.F.

Religiosi mali & clerici ad dei cultum deputati,concupiscentias mundanorũ videntes,inducunt ex hoc diluuium viciorũ.Nã laici imitantur mala eorum,dicentes:Quare non faceremus talia,cum sacerdotes,clerici,& religiosi faciant ea?pte.1 fo.50.D.

Religiosi,officium religionis assumentes,non pro augendis virtutibus,sed pro requirendis subsidijs temporalibus,per quem designentur.parte.5.fo.205.D.

Religiosi quidam Christum relinquentes cui elegerunt seruire, quęrunt excellentias cum militibus,& pecunias cum mercatoribus,& delitias cum carnalibus.parte.4.fo.113.D.

Religiosorum inuerecundia arguitur sub meraphora meretricis inuerecundæ,qui gerunt se sicut seculares.parte.4.fol.114.H.

Religiosorum malicia videtur minus curabilis q̃ secularium cõmunium &c.parte.4.fo.116.D.& fo.144.G.

Religiosi mali & ingrati qui non sunt contenti conuentualibus sibi ministratis,cum tamen frequenter talia & pauciora sufficiissent eis in seculo.parte.3.fol.198.H.Item parte.2.fo.165.H.& fo.297.H.Item parte.1,fo.156.H.& fo.281.H.

Religiosi quidam pauperes ex defectu victus & vestitus iniustè murmurant contra suos superiores,emendare non potentes, cum tamen in religionis ingressu ordinis grauia diligenter eis fuerunt

eis fuerũt explicata. Et de hoc figura. parte. 1. fo. 194. D.

Religiosi quidam modica diligenter obseruant, & negligunt maiora, vt magis ponderant silentij fractionem vel inclinationis omissionẽ, q̃ defraudationẽ proximi, vel aliquid huiusmodi pro monasterij sui vtilitate tẽporali. pte. 5. fo. 71. H. & f. 156. D.

Religiosi multi profitẽt seruare magna. s. euangelica cõsilia, cũ tñ nõ obseruãt etiã p̃cepta: ꝓpter quod seculares etiã pc̃tores, tñ postea pœnitentes, eis corã dño præponunt. pte. 5. fo. 65. D.

Religiosi frustra gloriant, q̃ sint filij secũdũ habitũ alicuius sancti nili opera sua secundũ possibilitatẽ imitentur. pte. 5. fo. 212. H.

Religiosi multi magis adhærent aliquibus opinionibus, eo q̃ sunt opiniones magistrorum sui ordinis, vel patriq̃, quàm pro pro ipsa veritate. Et significantur per discipulos Iohãnis bap. parte. 5. fo. 196. H.

Religiosus professus qui per blanditias mulieris deceptus trahitur ad impudicos tactus & amplexus, significatur per Samsonem deceptum à Dalida. pte. 2. fo. 51. D.

Religiosi ad bonum opus tepidi qui ante religionis ingressum erant fortes & agiles ad luctandum & saltandum, significantur per Samsonem, qui ante tonsionẽ capillorum fuit fortissimus. parte. 2. fol. 51. D.

Religiosi pingues redditibus! in cupiditate clerum imitantes, per quos significentur. parte. 4. fo. 417. D.

Religiosi mali qui reuertuntur post professionem ad modum viuendi secularem, per quem significentur. parte. 4. folio. 343. D. & fo. 430. D.

Religiosi cõtumaces & apostatæ multi reuertuntur magis coacti fame & nuditate q̃ deuotione. parte. 4. fo. 117. D.

Religiosorum peccata grauiora sunt quàm secularium cęteris paribus. parte. 4. fo. 238. H.

Religiosi proprietarij morientes ecclesiastica sepultura carebunt. parte. 6. fo. 172. G. H.

Religiosę personę viri vel fœminę proprietatis vicio deprauatę, per Ananiam & vxorem eius significantur. parte. 6. fo. 172. H.

Religiosi proprietarij significantur per Ephraitas. parte. 2. folio. 48. D.

Religiosus malus furatur regulam auream &c. parte. 2. fo. 11. D.

Religiosi rebelles & clerici facientes litigia & appellationes, declinant à veritate euangelica. parte. 4. fo. 128. D.

Religiosus vel secularis insufficiens scięntia pariter & vita, cum ad ecclesiæ regimen eligitur, est quasi lignum quod de saltu accipitur vt inde fiat idolum. parte. 4. fo. 126. C.

Religiosi debent obliuisci domum patris sui, sed sunt inter eos aliqui valde mali. vnde Augu. Sicut non inueni meliores his qui in monasterio profecerunt, ita non inueni deteriores illis qui in ipsis defecerunt, & per quid significantur. parte. 1. folio. 320. D.

Religiosi per multi licet habeant malam vitam, multi tñ eorum habent sanã doctrinã, & sic per bonã doctrinã alios ad terram viuentiũ inducũt, & ab ea seipsos per malã vitã excludũt. Ibidẽ

Religiosorum status significatur per hortos. parte. 4. fo. 370. A. Et per Nacareos. folio. 436. H. Et per ligna cedrina. parte. 2. folio. 131. D. Et per filios prophetarum. fo. 165. H. Et per vberem oliuam. parte. 4. fo. 128. D.

Religiosi nõ dimittentes mores & gestus parentum secularium, inaniter habitum sumunt religiosum. Exemplum de asino qui assumpsit pellem leonis. parte. 1. fo. 60. D.

Relinquit multum qui cum re possessa, etiam concupiscentijs renunciauit. parte. 5. fo. 60. D.

Relinquere oĩa, & renunciare omnibus differũt. pte. 5. fo. 164. C.

Relinquere omnia sicut etiam Socrates fecit, non saluat, sed etiã sequi oportet Christum. parte. 5. fo. 60. D.

Reliquię cogitationis dicuntur memorię de aliquo facto. parte. 3. folio. 194. F.

Reliquię Israel in extremo creditur̃ per quem significantur. parte. 2. fo. 43. E. & fo. 58. A.

Remedia cõtra peccata fuerunt tria ante baptismum, & tria post baptismum. parte. 2. fo. 26. G. H.

Remedia propter quę deus parcit populo siue cõmunitati, sunt quatuor, scilicet populi iusticia, sacerdotum sanctimonia, templi sanctitas, & doctorum veritas. parte. 4. fo. 118. F.

Remigius qui fecit librum de interpretationibus nominum Hebraicorum, videtur parum sciuisse de Hebraico, quia in pluribus interpretationibus defecit, propter quod Hieronymus frequenter eum redarguit. parte. 1. fo. 113. C.

Reminisci licet debeamus bonorum actuum nostrorum, tamen peccatorum nostrorũ frequẽtius debemus memorari, dolẽdo de ipsis, & veniam postulando, & quare. parte. 1. folio. 341. H.

Reminisci debemus nostræ primæ conditionis, & dum hoc cogitamus q̃ primus pater factus est vermis & cinis, & nos in cineres redituros non dubitamus. parte. 1. fo. 216. F. G.

Remissibile est peccatum hominis, sed remissio actualis est occulta nobis. parte. 3. fo. 27. D.

Remissiones quanq̃ sunt in euangelijs audi. Prima in baptismo, secũda in martyrio, tertia p̃ eleemosynã, quarta, quia fratribus remittimus. quinta &c. sexta &c. septima &c. parte. 1. fo. 217. E.

Remissio pœnę & culpę quàm differenter, & per quid significentur. parte. 3. fo. 238. C. & fo. 239. A. B.

Remissionis culpę impedimentum, est eius celatio sub sanctitatis specie. parte. 3. fo. 128. F.

Remissio offensę quot modis fiat, & quo modo deus remittat. parte. 3. fo. 229. E.

Remissio offensę est de necessitate, sed non remissio iniurię. pte. 5. fo. 111. B. Item parte. 3. fo. 416. G.

Remissio peccatorum non datur alicui sine propria fide, sed sanitas & aliquid huiusmodi dari bene potest alicui propter fidem alienam. parte. 5. fo. 32. G.

Remissionis duplex effectus, scilicet carere pœna, & frui gloria. parte. 6. fo. 9. F.

Remittere, non imputare, tegere, eiusdem rationis & sensus sunt verba. parte. 6. fo. 11. A.

Remota à naturali cognitione humana sunt in triplici gradu, & horum subdiuisio. parte. 3. fo. 83. H.

Renascitur homo duobus, aqua & igne spiritus, sicut duobus cõ Rensti. 1. corpore & anima. parte. 5. fo. 15. A.

Renatus nisi quis fuerit ex aqua &c. quia peccatum vnius transit in oẽs, ideo legislator virũ de quo egreditur semẽ ꝓ generandis filijs, sed & mulierẽ quæ, cõcepit, lauari p̃cepit. Corpus em̃ ab originali sordidũ, semẽ trãsfundit immũdũ &c. p. 1. f. 241. A.

Renes sunt genitalium feminum ministeria, cum ventre & femoribus communicantes. parte. 1. fo. 218. E.

Renum & cordis est quędam affinitas. parte. 1. fo. 218. E.

In renibus carnis delectatio accipitur. parte. 1. fo. 147. A.

Renibus propagatio carnalis, & in fide virtutum generatio spiritualis designatur. parte. 4. fo. 191. C.

Renouabitur corpus humanum in resurrectione ad immortalitatem, ad quam & quo modo. parte. 1. fo. 28. B.

Renouatio hominis in septenario potest figurari, & quomodo. parte. 3. fo. 423. B.

Renunciare his quę possident non sunt plerię idonei, etiamsi & moribus perfecti, & communicent sacramentis ecclesiasticis & spiritualibus magistris. parte. 2. fo. 300. A.

Renunciare qui mũdo & prauis operibus volunt, sęuioribus tentationibus a diabolo impugnantur. parte. 1. fo. 134. F.

Renunciantibus omnibus, & renunciare prædicantibus dicitur: Videte quomodo seducuntur homines, & peruertuntur adolescentes, ne militent &c. Quid est seruire deo? laborare nolũt, & ocij occasiones quęrunt &c. & de hoc figura. parte. 1. folio. 134. E. F.

Renunciationis initiũ illi non accipiant, quibus melius est vt in actiua vita cõsistant, quàm tepidè contemplationem exequentes, maiori se discrimini inuoluant. parte. 1. fo. 353. E.

Renunciaturum seculo retardat duplex retinaculum. parte. 1. folio. 19. D.

Repetere sua, an, quando, qualiter, & quo mõ licet pfectis & religiosis & imperfectis. pte. 6. f. 40. F. H. & f. 113. C. Itẽ p. 1. f. 19. F. Rep

Repetitur sæpe quod per gaudium dicitur. parte. 3. fo. 15. A.

Reprehẽdere si vis aliquem, primũ vide vtrum similis sis ei. Qđ si es, pariter ingemisce. Quòd si nõ es similis, tamen quia olim fuisti vel esse potuisti, condescende: & non ex odio, sed ex misericordia argue. parte. 5. fo. 28. B. & fo. 142. F.

Reprehendendus non est aliquis tempore quo est vehementer cõtristatus, & ad irã dispositus, quia alias videtur reprehensor potius quærere subuersionem quàm correctionem. parte. 3. folio. 20. F. & fo. 10. C. & fo. 36. B.

Reprehensibilem se esse tanto amplius quisq̃ cognoscit, quanto maioris gratiæ lumen percipit. parte. 3. fo. 82. D.

Reprehensor iustus ille qui non habet in se quod reprehendatur, Hic est inter homines solus Christus. parte. 3. fo. 157. E.

eprehensor quomodo possit à detractione excusari, & quot & quæ illa sint. parte. 3. fo. 20. F.

Reprobatio dei in punitione iniustorum & malorum nullam habet iniusticiam, & accipitur dupliciter. Vno modo largè, alio modo propriè. parte. 6. fo. 21. H.

Reprobi cum redarguere electos ex infirmitate actionis non valent, ex crimine tumoris accusant. parte. 3. fo. 28. F.

Index in Glos. ordi.

Reprobi plærunque eo magis contra deum superbiunt, quo ab eius largitate & contra meritum ditantur. pte. 3. fol. 30. A. D.
Reprobi zelum rectitudinis, vel spiritualem gratiam sanctæ prædicationis insaniam furoris æstimant. parte. 3. fo. 39. A.
Reprobi cum iniquitate sua corripiuntur, quibus valent tergiuersationibus se excusare conantur, & quasi quasdam defensionis squamas obiiciunt. parte. 3. fo. 80. A.
Reprobi non tantum virtutes non assequi, sed & persequi, & quãtum valent in bonis obruere festinant. parte. 3. fo. 329. E.
Reprobis hic licet ad deum venire in iudicium: quod non tunc, etsi desiderarent. Hoc iudicium est quo hic nos iudicamus. parte. 3. fol. 64. F.
Reprobi non resurgent ad gloriam, sed ad pœnam & ignominiam. parte. 4. fo. 49. H.
Reprobi & hæretici tempore Antichristi, detecta eius falsitate, omnes finaliter ad Christum conuertentur. parte. 6. fol. 126. F.
Repudiare vxorem quando & quot modis fieri potuit. parte. 5. fol. 60. H. Item parte. 1. fo. 358. E.
Repudij libellus an & quomodo licitus erat. parte. 1. fol. 358. E.
Repudij libellum quare Moyses permisit. parte. 5. folio. 21. F. G.
Repudij libellus quare datus fuit & ob quas causas. parte. 5. folio 60. H. & folio. 61. A.
Repudio facto supermanet vinculum, sed in veteri Testamento vterque permittebatur nubere, & quare. parte. 5. fo. 61. G.
Repudium an sit de expresso mandato dei. parte. 5. fol. 60. H. & folio. 61. G.
Repudiũ siue repudiatio vxoris in lege antiqua & nunc, quomodo sit vel fuerit licita. parte. 1. fo. 358. H. & fo. 360. E.
Req Requies mensę est refectio satietatis internæ, quę pinguedine plena dicitur. parte. 3. fo. 67. A.
Requies duobus modis dicit. s. vel à cessatione ab opere, vel pro completione desiderij: & secundum hoc dicitur requies sanctorum. parte. 1. fol. 34. D. H.
Requies tres enumerantur. Vna sabbati. secunda in Palestina, tertia vera, quæ in cælo. parte. 6. fo. 139. A.
Requies beatorum vtrum fuit præfigurata per requiem filiorum Israel in terra promissionis. Arguitur contra & pro, cum respõsione & solutionibus argumentorum. parte. 6. fo. 41. F. G.
Requiem sanctis in hoc mundo non esse promissam per nouum Testamentum, significat columba. parte. 1. fo. 54. E.
Requies patrię cælestis significatur per annum quinquagesimũ, propter quod dicebatur iubilæus &c. & quare. parte. 1. folio 258. H.
Requiescere quomodo dicatur de⁹, & multis modis intelligitur. parte. 3. fo. 34. C. D. E.
Requieuisse quomodo dicitur deus in die sabbati ab operib⁹ suis, cum non videamus vel tunc factum esse in die septima, vel etiam nunc fieri. parte. 1. fo. 315. C.
Requieuisse in seipso quomodo dicitur de⁹ in die septimo, cum scriptum sit, Et requieuit deus die septima, quasi non in seipso. Quid est ergo dies septimus? & quomodo requieuit in die septimo quem non fecit? parte. 1. fo. 34. F. & fol. 39. E.
Requieuisse licet dicatur deus à faciendis generibus creaturæ vsque nunc, tamen operatur administratione eorundem generum, quæ tunc instituta sunt. parte. 1. fo. 34. C. D. & fo. 315. B.
Res Res vna multis sermonibus dicitur. parte. 4. fol. 238. A.
Res naturalis quælibet eoipso quòd naturali desiderio appetit aliquod bonum, quodammodo clamat ad deum. parte. 3. folio. 73. D.
Res eadem significat diuersa, & aliquando oppositа, propter diuersas sui proprietates. parte. 3. folio. 289. H. Item parte. 2. folio 51. D. & folio. 135. E. Item parte. 1. folio. 24. D. Item parte. 5. folio. 51. G.
Non res ac sensus propter literas: sed literæ ob manifestationem rerum sunt repertæ. parte. 2. fo. 86. F. Interl.
Rerum substantia simul creata est, sed non simul per species formata est: & simul extitit per substantiam materiæ, nõ simul apparuit per speciem formæ. parte. 3. fo. 404. A.
Res duas fecit deus ante omne tempus: angelicam creaturam, & materiam informem. parte. 1. fol. 23. E.
Rebus corporeis insunt per omnia elementa quædam occultę seminarię rationes: quibus cum data fuerit opportunitas temporalis atque causalis, prorũpunt in species debitas, suis. s. modis & finibus. parte. 1. fo. 138. A.
Rerum omnium formatio & distinctio duplici modo à doctoribus datur. parte. 6. fo. 226. H. & fo. 227. C.
Res aliquas deus duobus modis considerat. s. secundũ merita, & secundum rei naturam, & secundum suum consilium. parte. 4. fol. 68. B.
Res quæ est figura vel signum alicuius potest tripliciter considerari. parte. 6. fol. 134. H.
Res concussa huc & illuc agitur. parte. 3. fo. 71. E.
Res nulla seipsam gignit, vel ad esse producit. parte. 3. fo. 411. B.
Res perditur quando non attingit proprium & debitum finem, quod patet de medicina, & vita præsenti. parte. 5. fo. 38. F.
Res dicitur demonstrari, quando de nouo alijs innotescit. parte. 5. folio. 202. D.
Res quælibet sæpe per historiam virt⁹ est, per significationem culpa. sicut aliquando culpa in facto, in scripto prophetię virtus. parte. 2. folio. 108. B.
Rem alienam qui cupis occulte, interius fidem perdis, seruis enim non charitate sed fraude, velut amans eum quem mori desideras, vt succedas. parte. 1. fol. 148. A.
Res tantum valet quantum vendi potest. parte. 1. fol. 114. D.
Res aliqua in sacra scriptura dicitur fieri secundum acquisitionem alicuius dispositionis accidentalis. parte. 1. fol. 25. C.
Res temporalis fit in itinere, desideretur æterna in peruentione. parte. 2. fol. 298. E.
Reseph vt tradunt Hebræi, nomẽ est dæmonis qui principatum tenet inter alios, ipsumq; esse qui in paradiso mulieri locutus sit, & quare sic dictus. parte. 4. fol. 394. F.
Resina quid sit, & quoruplex sit, & ad quid valeat. parte. 4. fol. 167. A. & fol. 124. G.
Resina cedrina liniti libri nec tinea nec senectute deficiunt. parte 3. folio. 412. A.
Resistere malo, & non resistere malo, quando bonum vel malũ est. parte. 6. fol. 282. H.
Resistere malo aliquando est præceptum, & aliquando consilium, & aliquando non resistere est malum. parte. 5. fol. 22. G.
Respicere dei quid sit. parte. 3. fol. 54. A.
Respicitur plerunq; res quælibet innocenti mente, sed in ipo conspectu animus concupiscentiæ gladio confoditur, & de hoc exemplum. parte. 2. fo. 108. B.
Respiratio in hominibus licet fiat per os & per nares, tamen illa quæ fit per nares est melior, & est respiratio vitæ humanæ saluatio. parte. 4. fo. 198. H. Item parte. 3. fo. 51. G.
Respondere nostrum ad vocationem dei quid est. parte. 3. fol. 32. B. & quando ipse respondet. Ibidem. & fo. 82. A.
Respondere, est factis digna recompensare. parte. 3. fol. 26. B.
Responde stulto iuxta stulticiam suam, & Non responde stulto &c. non sunt contraria. parte. 3. fo. 334. A.
Respondens inepto verbo iram discordiamq; fraterno ex corde prouocat, & quasi vltra modum emungens vbera, elicit sanguinem. parte. 3. fo. 338. F.
Respondens prius quàm audiat, stultum se esse demonstrat. Hoc dupliciter exponitur. parte. 3. fo. 34. A.
Responsioni accingit se, qui nequit recta pati, negligens corrigi. parte. 3. folio. 28. A.
Responsionis diuinæ triplex modus. parte. 3. fo. 62. C.
Responsum accipit gratum, qui modestè proximum alloquitur & quasi de vberibus in quibus lac quærebat, butyrum exprimit. parte. 3. fol. 338. F.
Restitutio in veteri lege, quare præcipitur in bobus & ouibus, cum in alijs rebus sufficiat reddere duplum. parte. 1. folio. 170. B.
Restitutio virtutis & gratiæ adiuuatur per quatuor. Primum est pura confessio, secundum præseruatio à recidiuo, tertium boni operis multiplicatio, quartum propriæ conscientiæ testificatio &c. parte. 3. fo. 169. G. & fo. 170. A.
Resurgent corpora in quantitate, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. parte. 6. fo. 94. B. E.
Resurgentium conditio & gradus. Item eorundem diuersitas q̃tum ad electos & reprobos. parte. 4. fo. 327. B.
Resurgere idem numero quomodo fieri possit, cum corruptibile & incorruptibile genere differant &c. parte. 6. folio. 60. D. Item parte. 3. folio. 41. H.
Resurrectio quid est. parte. 6. fo. 163. F.
Resurrectiones duę sunt. parte. 5. fo. 60. A.
Resurrectio duplex, animæ. s. & corporis. parte. 6. fo. 4. C. & folio 125. A. Item parte. 3. fol. 87. E.
Resurrectio hominis futura ostenditur per rationem. parte. 3. folio. 33. D.
Resurrectionis necessitas accipitur ex tribus. pte. 6. fo. 60. C.
Resurrectionẽ futurã cõcesserũt qdã philosophi, & et Iudęi, filii & Saraceni

Saraceni,sed aliter & aliter.par.6.fo. 59. B. Item parte,3. folio 21.D.& fo.23.G.

Resurrectionem futuram non esse omnium simul,dixit Lactantius,sed error est,sed successiuè secundum dignitates.parte.6. folio.60.B.

In resurrectione vnusquisq; aut in tribu Ruben spiritalibus indicijs ascribitur,quia.s.aliquid in actibus vel in moribus simile & consanguineum habuit.Alius in tribu Symeon,& quare, & sic de reliquis tribubus.parte.1.folio.265.E.& folio.325.B. & folio.326.A.

Ad resurrectionem bonorum qui vult peruenire, offerat verò sacerdoti.i.Christo castitatem mentis & corporis & simplicitatem in fide catholica.par.1.fo.274.F.

Resurrectio nostra potest triduano numero signari,quia dominus die tertia resurrexit.par.2.fo.248.E.

Resurrectio domini in floritione virgę Aaron figuratur:cunctis enim virgis in ariditate remanentibus,virga Leui ad florem rediit,sic corpus domini in mortis ariditate positum,in florē resurrectionis erupit.par.1.fo.292.F.

Resurrectionis dominicæ solennia singulis annis celebramus,& quare.par.4.fo.455.F.

Resurrectionis dominicæ festiuitas significatur per solennitatem paschalem veteris legis.pte.1.fo.348.H.

Resurrectio domini per circunciſionē figuratur.p.5.fo.127.A.B.

Resurrexit Christus primus ad vitam immortalem,Lazarus & alij resurrexerunt ad vitam mortalem:ideo rursus mortui,parte.6.fo.58.C.& fo.104.H.

Resurrectio Christi probatur fuisse vera ex parte corporis,& ex parte animę.pte.6.fo.163.F.G.

Resurrectio Christi vtrum debuit argumentis probari.parte.6. fo.163.F.& fo.166.D.

Resurrectio spiritualis à morte culpæ ad vitam gratiæ, quæ est arra gloriæ.par.5.fo.69.H

Ret Retrahentia à malo tria sunt specialiter.s.vicij fœtor,iudicij terror,supplicij horror.parte.2.fo.253.H.& fo. 258.D.

Retribuere deus nobis dicitur,& non tribuere,& quare.parte.3. folio.258.F.

Retribuit deus dupliciter hic in præsenti & in futuro.parte.3,folio.109.A.

Retribuit deus aliquando per alios,vel pungens vel medicans p dolorem ,aliquando per se&c.parte.4.fo.174.F.

Retributio perfecta non est in anima sine corpore, ad qđ informandum habet naturalem inclinationem.par.3.fo.33.C.

Retributionis initium est,in obitu securitas mentis.par.3.f.17.F

Retributio finalis,an possit dici seminatio vel fructus seminum. par.4.fo.54.A.C.

Retribuuntur mala pro malis,vel bona pro bonis,vel bona ,p malis,aut mala pro bonis. Duæ priores pertinent ad iusticiā, tertia ad misericordiam,quartam nescit deus.p.3.fo .263.F.

Reu Reuelare possunt veritates aliquas hominib⁹ angeli boni & mali,sub differentia tamen.par.1.fo.301.H.& fo.345.G.H.

Reuelatio quid est.par.6.fo.55.E.& fo.75.H.

Reuelatio est quædam diuinę præscientię impressio.parte.4.folio.322.D.

Reuelationes diuinæ sunt sermones dei,quæ fiunt primò angelis superioribus,& per illos medijs,& per medios inferioribus, & per inferiores sanctis hominibus.par.3.fo.238.G.

Reuelatio de diuinis in ve.Test.erat imperfecta ,sub velaminib⁹ & figuris.pte.5.fo.187.B.

Reuelationes diuinæ secundum processum temporis procedūt de imperfecto ad perfectum,sicut ars & natura.par.2.fo.67.C

Reuelationes factæ patribus ve.Test.de mysterio Christi & futura beatitudine clariores factæ sunt posterioribus q̄ primis,parte.1.fo.90.B.& fo.119.F.

Reuelatio veritatis quę fit à deo & angelis bonis, non solum fit hominibus bonis,sed etiam aliquando malis.parte.1.folio. 301.H

Reuelatio quæ fit à deo & ab angelis sanctis,nullam continet falsitatem,sed illa quæ fit à dæmonibus frequenter habet admixtam falsitatem.par.1.fo.301.H.

Reuelatio cum fit hominibus per dæmones,tales dicuntur ,pphetæ dæmonum. Cum autem à deo fit,immediate vel mediantibus sanctis angelis,dicuntur prophetæ dei.par.1.fo.301.H.

Reuelatio prophetica est quædam impressio cognitionis diuinę facta in mente prophetę,futurum autem contingens duplicter cognoscitur.par.1.fo.351.F.

Reuelatio prophetica licet fiat multis modis, tamen duo modi sunt magis generales.par.2.fo.122.C.

Reuelatio aliquando fit per visionem corporalem,aliquando p visionem imaginariam,aliquando per visionem intellectualē tantum.par.6.fo.133.H.

Reuelationes diuinæ solent fieri mentibus quietatis, & à perturbationibus passionum sedatis.par.1.fo.62.G.

Reuelationes diuinę fiunt habitantibus in deserto pœnitentię.pte.5.fo.189.H.

Reuelationes ad instructionem hominum,frequentius dantur de nocte q̄ de die,quando animanon est impedita exteriorib⁹ tumultibus.par.3.fo.65.H.

Reuelationes falsæ designantur per oculos ceti,quas tanq̄ veras recipiunt prophetæ diaboli.parte.3.fo.80.D.

Reuelationes indebito modo factæ peccatorum occultorum & personarum,ad diuersorum statuum personas designantur & prohibentur.parte.1.fo.245.D.E.

Reuelatio & indebita detectio criminis fit duodecim modis,& enumerantur.par.1.fo.246.C.D.

Reuelationes diuinæ circa dimissionem peccati sunt plures. parte.3.fo.128.D.

Reuelationem clariorem an habuerit Iacob de mysterio Christi & futura beatitudine q̄ ipse Abraham.par.1.folio.119.C.F.& fo.120.G.H.& fo.121.F.G.

Reuerentia,honor & gloria, habent se per additionem .parte.3. folio.313.B.

Reuerentia est,quando aliquis defert honorem alicui quacunq; ex causa,etiamsi ex timore hoc faciat.Ibidem.

Reuerentia aliqua seu seruit⁹ exterior,vna vel plures,est soli deo exhibenda seu exhibendæ.In hoc doc.Hebræi & Latini conueniunt,sed quæ sit illa vel illę,variè dicitur.par.2.fo.309.B.

Reuereti est cum timore honorem impendere.par.5.fo.159.A.

Reuertentes de negociationibus seu peregrinationibus,prius debent gratias agere de diuina protectione,q̄ se ponant ad narrandum rumores & truphas.pte.2.fo.290.G.

Reum quis iudicat,qui qđ confessus est lingua,voluntate se ,p tulisse negat.parte.1.fo.237.E.

Rex institutus per vnctionem ,est filius episcopi in spiritualibus, Rex
& eius dominus in temporalibus.par.5.fo.112.D.

Rex à regendo dictus est,si ergo in te animus regnat,& corp⁹ obtemperat &c.meritò rex vocaris.par.2.fo.37.B.

Reges sunt qui tentationum suarum motibus non consentiendo succumbere,sed regendo præesse nouerunt.parte.3. fo.lio 66.E.H.

Regem te omnium esse facis,si regnat Christus in te.parte.2.folio.37.B.

Reges dicuntur sancti, quia adhuc viuentes in terris domuerunt motus sensualitatis.par.2.fo.163.H.& fo.209.F.

Rex vocatur quicunq; sanctus,qui viciorum bella in se vincere, virgulta maliciæ nouit extirpare.par.3.fo.329.A.

Reges & principes dicuntur sodales dei,eo q̄ cum eo participāt in nomine.Dicuntur em̄ reges & domini sicut ipse deus, vt dicit Ra.Sa.par.3.fo.356.G.

Rex bon⁹ vel princeps qui se recognoscit esse facturam dei,& in principio regni sui erigit animum suum ad quęrendum honorem dei,& bonum populi sui sibi cōmissi,significatur per Asa regem &c.pte.2.fo.223.H.

Rex bonus debet esse gratus subditis sibi de facto fidelitatis & pietatis.par.2.fo.98.G.

Rex bonus nullus potest esse in regimine sui & aliorum, nisi ab ijciat à se superbię vicium.par.2.fo.79.H.

Rex malus tempore malitiæ suæ non est secundum veritatē rex dicendus,sed tantum æquiuocè,sicut oculus lapideus aut depictus.par.2.fo.76.D.

Rex bonus vel prælatus qui rex est in spiritualibus, de eo moraliter exponitur psalmus centesimus.parte.3.fol.234.H.

Regis clementia:Vide in Clementia.

Regis ad prouidentiam bonam,non solum pertinet habere diuitias artificiales,sed etiam naturales.par.2.fo.212.D.

Reges & principes magis sint solliciti de preseruatiōe diuini cultus,& boni communis,q̄ de personis proprijs & sibi coniunctis ,exemplo Ioachin regis & Codri regis Athenienſis.parte 2.fo.185.H.

Reges in necessitate positi, & extra necessitatem positi , alia & alia iura statuunt in subditos,an & quomodo liceat.parte.2. folio 71.A.

Index in Glos. ordi.

De regis iure in necessitate positi, ppter bonum commune, sunt omnia, & exponenda vel expendenda pro bono communi, & de hoc simile in corpore naturali. parte. 2. fo. 71. A.

Reges quomodo plures vxores habere poterãt, & sub conditionibus. parte. 1. fol. 350. F.

Reges si plures vxores vel concubinas nunc habent, peccatum est quia figuræ transierunt, pro quibus hoc aliquando venia le fuit. parte. 2. fo. 102. A.

Reges olim non accedebant ad vxores suas de nouo acceptas, nisi post anni circulum. parte. 1. fo. 61. B.

Rex vel princeps ad quod & quæ primò & principaliter debet inducere filios suos. parte. 2. fol. 27. D.

Reges antiquitus non permittebãt aliquem assistere sibi nisi mũdum & honestum. parte. 3. fo. 33. D.

Reges antiquitus in curribus & elephantibus portantibus castra lignea pugnauerunt. parte. 4. fo. 430. G.

Reges facit & sacerdotes apud Iudæos vnctio, apud Romanos diadema. parte. 4. fo. 78. A. Apud Gentiles quatuor insignia. s. purpura, fibula, annulus, & diadema. folio. 36. A B. & folio 450. D.

Regem quare populus Israel petijt sibi dari à deo. parte. 2. fo. 62. D. & folio. 65. G.

Regem cum desiderauit populus Iudaic⁹, cur hoc displicuit deo, cum alibi inueniatur esse permissus. parte. 1. fol. 350. A. C. G.

Regem petendo super se filij Israel, vtrum peccauerunt? Arguitur pro & contra, cũ responsione & solutionibus argumentorum. parte. 2. fo. 71. B. C. D. E. F. G. H. & fo. sequẽti. A. B. C. D.

Reges de Esau descendentes regnauerunt vsque ad tempus Dauid, qui fecit sibi Idumæam tributariam. pte. 2. fo. 191. B. C.

Regibus (vt Hebræi tradunt) fiebant reuerentiæ causa conbustiones preciosarum vestium simul cum aromatibus. parte. 2. folio. 225. A.

Regum ornamenta preciosa post obitum eorum pro exequijs in pyra vrebantur, sed sine cadaueribus. Hic erat mos apud veteres parte. 2. fo. 225. A.

Reges decem tribuum omnes per idololatriam à deo recesserũt. parte. 4. fol. 344. E.

Reges non habebant Iudæi toto illo tempore post captiuitatem nisi aliquos paucos parum ante tempus Christi, & propriè loquendo non fuerunt reges, quia non fuerunt per diuinam electionem, & per sacram vnctionem instituti. parte. 6. fo. 63. F. & folio. 100. C. D. & fol. 241. D. Vide plenè & extensè fol. 459. E. F. G. H. & fo. 375. B. Item parte. 2. fo. 193. D.

Reges tres Iudæorum fuerunt confusibiliter tractati, qui & quo modo. parte. 4. fol. 203. A.

Reges infideles qui onagri dicuntur, quomodo afflixerunt Iudæos. parte. 4. fol. 60 B.

Reges Aegypti omnes vocabantur Pharaones, sicut & aliquo tempore omnes imperatores vocabantur Cæsares. parte. 1. folio. 61. C.

Regum Assyriorum & Medorum supputatio. parte. 2. folio 292. E. F.

Regum liber in duas partes secundum Hebræos diuiditur, ita quòd ibi duo tantum sunt libri. parte. 2. folio. 62. D.
Apud Latinos in quatuor volumina distinguitur. parte. 1. folio. 15. D.

Regum libros quis conscripserit. parte. 2. fo. 60. G. H. & fo. 61. A. Item parte. 1. folio. 15. D.

Regum liber primus, sicut rationabiliter attribuitur Samueli, simili modo possunt attribui secundus & tertius regum Nathã prophetæ seu Gad. parte. 2. fol. 214. C.

Regum liber secundus quomodo dicitur ipsius Samuelis sicut & prim⁹, cum tamen non potuerit scribere post mortem &c. parte. 2. folio. 90. H.

Rex Messias secundum Hebræos, cum venerit, erit equitaturus illum asinum, qui portauit ligna holocausti, cum Abraham filium suum Isaac immolare voluit. parte. 1. fo. 133. C.

Reges suos singulæ nationes ante aduentum domini habebant nec licebat de vna regione transire ad aliam: Romani autem omnes in vnam redegerunt. parte. 4. fol. 41. A.

Reges catholici non debent esse superbi, nec lubrici, nec cupidi aut ignaui, sed humiles. Debent etiam esse continentes, liberales, & diuinæ legis zelatores, & iusticiam omnibus conseruantes. parte. 1. folio. 350. D.

Regem instituit deus pater filium in assumpta pro nobis humanitate, & figura de hoc. parte. 2. fo. 212. H.

Rex Christus dum nos regit, & sensus mentis nostræ, quæ & qualia operetur in nobis. Econtra rex Aegypti, id est diabolus, si regnauerit super nos: qualia nos agere opera cogit. parte. 1. folio. 123. E.

Rhamnus genus herbæ, prius mollis, sed post in spinas vertitur, & eius moralitas. parte. 3. fol. 166. B. Item parte. 2. fo. 44. A. C. Rha

Rhetor circa tria genera causarum versatur, & quę illa sint. parte 4. folio. 351. D. Rhe

Rhetorica Tullij, cuius facũdiam & subtilitatem sermonis pauci intelligunt, nullam in se habet sapientiam quantum ad diuina. parte. 4. folio. 62. B.

Rhinoceros est indomitę naturæ, qui si captus tenetur, ilico moritur. parte. 3. folio. 74. F. H. Rhi

Rhinoceros vel rhinoceron, diuersos habet accusatiuos, Ididem.

Rhythmus quid est. parte. 3. fo. 3. D.

Rhythmus habet non determinatum numerum pedum sed pro voluntate conditionis proenditur. parte. 3. fo. 3. D.

Ridens Sara arguitur, & non Abraham cum similiter riserit, & quare. parte. 1. fo. 70. E. Rid

Ridere dei est afflictioni nolle misereri. pte. 3. fo. 25. B. & fo. 56. A

Rinocorula, fluuius qui diuidit Palæstinam & Aegyptum. parte 1. folio. 66. A. Interl. Rin

Rinocorula riuus est non magnus, & etiam ciuitas. parte. 4. fol. 51. E. G. Item parte. 2. fo. 145. G. Item parte. 1. fo. 325. D.

Ritum sacrificiorum plerique audiunt, obseruantiam sabbaro rum, vel similia in ecclesia recitari, offenduntur, & dicũt: Quid prosunt nobis præcepta Iudaica? Iudęi de his viderint, &c. parte. 1. folio. 285. B. Rit

Ritus purificationis Leuitarum in quatuor continetur. parte. 1. fo. 277. H. & fo. 278. C.

Rixa pastorum Abrahæ & Loth quare fuit, & assignatur ratio. parte. 1. folio. 62. D. Rix

Rixa inter Mariam sororem Moysi, & Aethiopissam eius vxorẽ quare fuit, & tanguntur opiniones. parte. 1. fol. 284. G.

Roboam non erat iuuenis ætate, sed sensu, qui quadragesimo primo ætatis suæ anno cœpit regnare. parte. 2. folio. 222. A. Rob

Robur hominis in corpore perficitur vsq; ad annũ tricesimum, & mente vsque ad quinquagesimum, & tunc incipit fortitudo corporis debilitari. parte. 1. fol. 271. D.

Robur exercitus in principe consistit, sicut virtus naturalis in corde. parte. 2. folio. 303. A.

Roditur quod comedi non potest. parte. 3. fol. 65. E. Rod

Rogatur frustra pro aliquo, qui non meretur accipere. parte. 4. folio. 128. B. Rog

Rogaturus pro peccatis frustra manus ad deum expandit: qui has ad pauperes pro posse non extendit. parte. 5. fol. 41. E.

Roma vocatur Babylonia. parte. 6. fo. 225. B. C. D. Rom

Romæ reges fuerunt à principio vrbis cõditæ vsque ad Tarquinium superbum, deinde consules: post hoc tribuno⁹ plebis & dictatores habuit, & rursus consules vsque ad Iulium Cęsarem &c. parte. 4. fo. 445. F.

Romæ templum pacis ædificauerunt Titus & Vespasianus captiuatis Iudæis, in quo vasa templi & vniuersa donaria consecrauerunt. parte. 4. fol. 356. E.

Romani interpretantur sublimes, siue conantes, & quare. parte 6. folio. 3. B.

Romani de gente Gallorum quos ceperant effœminabant, vt qui Romam ceperant, hac ignominia feritentur. parte. 4. folio 338. B.

Romanorum legiones instructę, Syro milite custodiebant Aegyptum, & vtraque gens sibinuicem exhibuit seruitium. parte. 4. folio. 41. A.

Romani diuersis temporibus alia & alia idola assumpserunt, & quare. parte. 6. fol. 5. E.

Romani antiqui diu coluerunt deos absque simulacris. parte. 1. folio. 163. H.

Romani audientes quod Nabuchodonosor rex Assyriorum incurrerat maliuolentiam & rebellionem subditorum, eo quòd omnes deos eorum exterminari iusserat: propter quod ad dilationem sui imperij statuerunt omnes deos diuersarum gentium coli. parte. 6. fol. 5. G.

Romani quæsierunt dominium totius terrę & orbis, non multitudine populi, nec fortitudine, sed sapientia consulum, exercitio armorum, & bono regimine. parte. 6. fo. 5. D. Item parte. 4. fol. 298. F. & fo. 445. C.

Romani postquam acquisierũt dominium totius mundi, & deo ingrati, superbierunt, & cęcitatem mentis incurrerunt, & peccata grauia commiserunt, propterea puniendi erant ex diuina iustitia. parte. 6. fol. 5. D.

Romani imperatores sicut vocati sunt Cæseres Iulio Cęsare primo imperatore,

mo imperatore,sic noiati fuit Augusti,& adhuc noiant ab Augusto Cæsare,eo q multū auxit imperiū.pte.6.fol.204.G.
Romani quomodo se eis pacifice subdentes donabant,& libertatibus suis gaudere faciebant.parte.6.folio.127.E.
Romani ciues omnes ingenui erant.parte.6.folio.202.C.
Romani constitutione fecerunt,tempore belli quicunq; aliquem occidisset infantem, capitali sententia puniretur.parte.4.folio.170.H.
Romani destruxerunt ciuitatem & templum Ierosolymitanum. &c.non tamen ea intentione,quia Christum occidissent,sed vt Iudæos debellarent tanq; rebelles Romano imperio .parte.3. folio.192.C.
Romanus princeps cum suo exercitu veniens contra Ierusalem, quæ occidit prophetas domini,& tandem dominum prophetarum,per quem significatur.parte.2.folio.169.H.
Romanum imperium somniant Iudæi subire:quidquid contra Idumæam dicitur.parte.4.folio.372.B.Item parte.1.folio. 101.D.
Romanum imperium communiter intelligūt Iudæi Romanam ecclesiam.parte.4.folio.372.G.
Romanum imperium Iudæi asserunt esse vnum & idem cum regno Christi seu ecclesiæ:quod tamen manifestè est falsum,& ab eis malicioſè fictum.&c.parte.1.folio.85.A.& fo.101.D.
Romanum regnum per bestiam significatur,non tamen illa nominatur proprio nomine,sed Hebraicæ glosæ dicunt ipsum nequam.parte.4.folio.309.F.G.
Romanum regnum quomodo Apostolus velatè innuit ante Antichristum destruendum.parte.4.folio.146.A.
Romanum regnum depopulabitur Messias, vt Iudæi dicunt,& multos de habitatorib⁹ orbis interficiet,& omnes residuos Iudæis subijciet.parte.4.folio.101.B.& folio.372.G.Item parte. 3.folio.97.B.Item parte.1.folio.309.C.D.
Romani regni temporibus possunt comparari decem plagæ, quibus Aegyptus p Israelitas verberabatur.pte.1.fol.143.F.H.
Romana ciuitas tempore beati Pauli dominabatur toti mundo, & eorum fides annūciabatur vniuerso mundo.parte.6.folio. 4.G.Vide etiam parte.4.folio.41.A.
Romanis quare & vnde Paulus epistolas scripserit.parte.6.folio. 3.B.D.& folio.4.G.H.
Romulus nominis sui condidit ciuitatem in Italia,& duodecimo anno sui regni cœpit Ezechias regnare in Ierusalem.parte.4. folio.3.F.
Romulus Romani imperij conditor,natus est eo tempore quo Esaias vidit visionem.parte.2.folio.231.B.
Romuli nomen confirmatum est in memoria hominum ex ædificatione ciuitatis Romanæ.parte.3.folio.429.B.
Ros & pluuia quomodo differunt.parte.3.folio.72.C.
Ros tenuis aqua,vnde terra germinat.parte.3.folio.286.F.
Rostrum suum quomodo aquila renouat.parte.4.folio.71.E.
Rota dicitur etiam quædam spes tribuli seu herbæ,quæ in summitate facit quandam spheram albam lanugini similem, quæ ad modicum flatum venti dispergitur.parte.3.folio.209.C.
Rotæ impetus est in mundo,cum homines ignari vbi salus,vbi periculum,huc & illuc discurrunt.parte.4.folio.388.A.
Rotunditas,figura pulcherrima est,etiam apud philosophos,& in pluribus ostenditur.parte.4.folio.275.E.
Ruben nisus est liberare fratrem suum Ioseph,ostendendo fratribus horrorem fratricidij,& offensam dei,& anxietatem patris. parte.1.folio.102.G.
Ruben fuit absens in venditione Ioseph:nam abierat ad quærendum meliora pascua,vt fratres suos faceret elōgare à fouea in qua erat Ioseph,vt sic ipsis absentibus posset eum liberare & reddere patri.parte.1.folio.103.B.
Ruben an propter enormitatem facti potius videtur dedisse ipsi Iacob materiam patientiæ quàm iusticiæ,& an occasionem dedit Iacob,quòd de cætero cessaret ab actu generationis. parte. 1.folio.100.C.& folio.116.G.
Rubescit & ardescit facies hominis irati.parte.3.folio.363.H.
Rudentes sunt funes quibus nautæ vela suspendunt.parte.6.folio.225.B.
Rudibus solet præberi moralis scientia,hi lectionem in qua nihil est obscurum libenter accipiunt.Verbi gratia,Hester,Iudith, Tobiam,& mandata sapientiæ.Si legatur eis Leuiticus, continuò offenditur animus,quasi non sit cibus suus.parte.1.folio. 321.E.
Rudimenta Iudæorū(qui imbuebant elemētis)molesta nobis videntur,cum primò audiuntur.Vult enim quisq; discere de his quæ ad salutem pertinent.parte.1.folio.315.F.
Melius est ruere vt pœniteat,quàm sub specie religiōis superbire. parte.3.folio.209.B.
Ruminatio signum est temperatæ complexionis,& quare.parte. 1.folio.233.F.
Ruminant moraliter qui meditando legis cōtinuam habent intentionē.parte.1.folio.233.E.& folio.263.B.
Rusticitas sancta solum sibi prodest,& quantum ædificat ex vitę merito ecclesiam Christi,tantum nocet si destruentibus non resistat.parte.4.folio.263.D.
Rusticorum arrogantia nihil impudentius,qui garrulitatem auctoritatem putant,& parati ad lites.parte.6.folio.119.F.
Rustico qui crucifixum adorare nolebat,eo quòd lignum crederat in horto suo,assimilantur Iudæi Saluatoris nostri patriam incolentes.parte.5.folio.100.D.
Ruth de qua progenie,& cuius filia fuit.parte.5.folio.56.G.H. & fol.88.C.Item parte.1.folio.337.B.
Ruth cum fuerit Moabitis,quomodo intrauit ecclesiam,contrahendo cum Booz.parte.1.folio.357.B.C.
SABA EST CIVITAS IN FINIbus Aethyopię sita.pte.4.fo.75.A.F.& fo. 133.A.Alibi dicitur regio.fol.356.F.
Sabbati obseruatio,an & qñ legitur fuisse sita tuta à principio creationis.parte.1.folio. 39.E.& folio.290.B.
Sabbati obseruatio & sanctificatio,an ceremoniale vel morale,& qñ & in qb⁹ obseruat.pte.6.fol.107.B.
Sabbatū triplex.s.tpis, æternitatis, & mentis.pte.3.folio.225.F.
Sabbati benedictio & sanctificatio quomodo est intelligenda. parte.1.folio.39.E.H.
Sabbatum verum est,ab omni malo cessare.pte.4.folio.246.F.
Sabbatum ita custodiri præceptū est,vt si necessitas fuerit,non sit reus qui violauerit.parte.5.folio.95.A.
Sabbato actus quosdam facere non licet,etsi in genere entis boni sunt:actus verò bonos in genere moris licet facere, & etiam laudabiliter.parte.5.folio.95.C.
Sabbato requieuit dominus,sex diebus primò operatus,sed illis non tantum sed vsq; modo operatur.parte.5.folio.201.E.
Sabbato bene possunt fieri opera corporalia quæ sunt ad dei honorem.parte.5.folio.201.F.
Sabbatis maximè Christus sanat & docet,nec soluitur lex si fit renouatio hominis iam labentis.parte.5.folio.137.G.
Sabbati sanctificatio requirit cessationem ab operibus peccatorum,quæ sunt maxime seruilia,& occupationem & meditationem circa diuina.parte.4.folio.96.B.C.& folio.136.F. Itē parte.2.folio.269.B.
Sabbatum domino consecratum agimus, cum ab huius mundi curis ad tempus separati orationibus vacamus,& cælestium cogitatione mentem suspendimus.parte.2.folio.269.A.
Sabbati die ligna colligens punitus est,& significat eum qui hodie in Christo signatus,inuenitur agere carnale opus(id est cōtrahere ligna,fœnum,stipulam in escam ignis æterni)qui si fuerit deprehensus,lapidatur.parte.1.folio.290.A.
Sabbati obseruatio fiebat in memoriam beneficij creationis. parte.1.folio.315.D.
Sabbati obseruatio qualis debeat esse Christiano relinquenti Iudaicum sabbatum.parte.1.folio.315.A.
Sabbato quæ fuerunt licita fieri.parte.1.folio.164.D.
Sabbato non obseruatur cum tanto rigore vacatio ab operibus manualib⁹,sicut in veteri lege,quia possunt parari cibaria.parte.1.folio.164.G.
Sabbati in die(vt Hebræi tradunt)tenetur quilibet ter manducare.s.vnū prandiū & duas cœnas,afferentes q oēs hoc obseruantes sunt securi à iudicio gehennæ:quod est valde ridiculosum. parte.1.folio.166.G.
De sabbato debet homo habere memoriam in omni re preciosa, vt dicunt Hebræi,vt si habeat nouam vestem &c.debet expectare diem sabbati,vt primò tunc vtatur ipsa.parte.1.folio. 164.C.
Sabellius hæreticus posuit in deo vnitatem personæ sicut & essentiæ,& Arrius econtrario posuit diuersitatem essentiarum sicut & personarum.parte.5.folio.217.D.& folio.186.D.
Sacculus facilius contemnitur quàm concupiscentia vel voluptas.parte.5.folio.108.E.
Saccum & peram qui prohibuit,sumptus ex prædicatione concedit,sic tamen vt oblato cibo & potu sint contenti.parte.5.folio. 152.A.
Saccus vestis aspera in vsum laboris vel tempo tristiciæ concessa,vt Niniuitis &c.parte.3.folio.125.E.

Index in Glos. ordi.

Sacerdos quis & qualis & vbi eligendus est ad sacerdotium. parte.1.folio.227.E.

Sacerdotis nomine non solum epi vel presbyteri,sed & omnes qui altitudine cõuersationis & doctrinæ salutaris præeminẽt, solent appellari,parte.2.folio.137.F.& folio.217.E.Item parte. 1.folio.296.C.

Sacerdotes omnes sum⁹,vel omnes sacerdotes imitari debemus. parte.5.folio.41.A.Item parte.1.folio.215.C.

Sacerdotes dicuntur filij dei speciales,licet omnes Christiani sunt filij dei per baptismum.parte.4.folio.423.H.

Sacerdos dum ordinatur,non infunditur habitus scientiæ de no uo,sed imprimitur character sacerdotalis, in quo fundantur hæ duæ potestates, discernendi scilicet & ligandi seu soluendi. parte.5.folio.53.D.

Sacerdos minister sacramenti,tantum profert verba,non in pro pria persona,sed in persona Christi in sacramento eucharistię. In alijs autem sacramentis vtitur verbis suis vel ecclesiæ.parte. 5.folio.206.D.Item parte.4.folio.100.H.Item parte.1.folio. 230.A.

Sacerdotes non propria virtute benedicunt,sed quia figurã Chri sti gerunt,& per eũ qui in ipsis est benedictionis plenitudinem tribuunt.parte.1.folio.230.F.

Sacerdotum ptãs ligandi & soluendi,quæ & qualis.parte.5.fo lio.52.E.F.Et quando liger.Ibidem.G.

Sacerdotum sententia apud dominum non quæritur,sed reo rum vita.parte.5.folio.52.H.

Sacerdotibus ecce mundus plenus est,& tñ in messe dei rarus val de inuenitur operarius,quia officium sacerdotale suscipimus, sed opus officij non implemus.parte.5.folio.151.H.

Sacerdotum culpa,ruina est populi.parte.4.folio.185.A.

Sacerdotes & doctores in ecclesia sanguinem iustorum effundũt qui iusti esse possent,nisi eorum negligentia deperissent,par te.4.folio.197.G.

Sacerdotes habent exemplũ nõ solum flendi & orandi,sed etiam ieiunandi pro his qui peccauerunt.parte.2.folio.253.E.

Sacerdotum bona conuersatio & deuota diuinorum celebratio, principes inducit ad dei reuerentiam & honorem ecclesiæ,& diuini cultus ampliationem.parte.4.folio.463.H.

Sacerdotes non solum pro suis peccatis rationem reddituri sunt, sed pro omnium donis quibus abutũtur.parte.4.folio.282.F.

Sacerdotes discant quia propter scelera punientur, & subditorũ culpa illis imputabitur.parte.2.folio.65.E.

Sacerdotes qui ecclesiæ quasi nutricij præponuntur,dum violãt templum spiritussancti, magis in ecclesia opprobrium sunt, quàm decus.parte.4.folio.186.A.

Sacerdos in sanctuario occiditur,quãdo ab eo indignè sacramen tum eucharistiæ celebratur.parte.4.folio.188.H.

Sacerdotum capita vult dominus operiri,non aliquo extrinse cus velamento,sed sua naturali cæsarie: non ad ornatum atq; luxuriam,sed ad honestatem.parte.4.folio.282.B.

Sacerdotes quinq; in se debent habere,& illa significantur per quinq;.parte.4.folio.262.E.

Sacerdotes putant in administratione eucharistiæ non esse inqui rendam vitam sacerdotum,sed tantum solennem orationem, & impiè agunt in legem Christi.parte.4.folio.400.A.

Sacerdos nouæ legis accedens ad altare,primò debet confiteri se peccatorem esse.parte.1.folio.230.D.

Sacerdotes noui Testamenti qui cum igne cupiditatis vel luxurię ministrant in altari percutiuntur morte culpæ,nostra percutien tur morte gehennæ.parte.1.folio.231.D.

Dic sacerdos,dic clerice,quid tibi cum fœminis,qui quotidie ad altare cum domino confabularis,quomodo eisdem labijs de oscularis filium virginis,quibus deosculatus es filiam mere tricis.parte.1.folio.231.D.

Sacerdotum malorum quinq; sunt defectus,per quos subditis bona debita subtrahuntur.parte.6.folio.254.D.

Sacerdotes abluant lachrymis actus & incessus & manus ad con tingenda dei mysteria,deinde proferant,& sic ad altare accedãt. parte.1.folio.196.E.

Sacerdos ad tantam excellentiam deuotæ conuersationis perue niat,vt nihil in eo nisi splendor & flos varius bonorum ope rum videatur,nihil aliud cum os operit q; suauissimus horum sonus audiatur.parte.1.folio.191.A.

Sacerdotis ore vel opere nihil vile ac sordidum appareat,sed cũ cta quæ agit,loquitur,cogitat,corã hominibus præclara opor tet esse & gloriosa.parte.1.folio.188.E.

Sacerdotibus nostris, qui quotidie esse præsto debent altari, perpetua castitas indicitur.parte.5.folio.124.B.

Sacerdotis vestimẽta sunt recta opa.par.1.folio.191.B.

Sacerdos quisq; in lege diuina velut in speculo se inspiciat:si vi deat se secundum eam ornatum,& in scientia & actibus vel in doctrina talẽ ac tantũ,vt non solum nomine sed & meritis sa cerdotiũ possit obtinere.parte.1.fol.228.F.

Sacerdotis operatio non solum vtilis sit sed etiam singularis,nec inter nos tantummodo recta faciat sed bene operantes, sicut ordinis honore,ita morum virtute transcendat.parte.1.folio. 229.B.

Sacerdos mens consecrata deo dicitur,& quare.parte.1.fo.259.F.

Sacerdotis negocium est deo orationem fundere,& pro iustis ne cadant:& p peccatorib⁹ vt resurgãt.pte.1.fo.292.B.

Sacerdotes & maxime curam animarum habentes, per exempla bonæ vitæ,& hortamenta sanæ doctrinæ,& opera misericor diæ,debent portare fideles.parte.1.folio.343.F.

Sacerdotibus & ministris væ,qui gradus sui sumptus delectan tur à populo sumere,sed nihil pro eius salute laborare,nec ali quid sacri ducatus rectè viuendo præbere,sed peruersè agendo ianuas supernæ ciuitatis occludere.pte.2.fo.267.G.

Sacerdos quiuis potest solẽni ministerio fungi ad populũ:pauci autem sunt qui ornati moribus, doctrina,sapientia,ad manife stendum idonei.parte.1.fo.228.E.

Sacerdotes nouę legis quinq; in se habere debent.Et significãtur per quinq; quæ portabant sacerdotes ve.Tes.Et enumerãtur. parte.1.folio.271.H.

Sacerdotum & principum ecclesiæ ob iniquitates,mala crebre scunt qui legem in publico peruertunt,iudicia inuertũt,& san guinem sanguini addunt repleti dolis.pte.4.fol.197.F.

Sacerdotes aliqui intantum cupidi sunt,q; à pauperibus sibi sa tisfacere non potẽtibus accipiunt ab eis vestimenta necessaria pro pignore,cum gratis deberẽt eis remittere.pte.4.f.361.D.

Sacerdotum principes ex auaricia diuersis astutijs populum ex coriabant & excoriant.parte.5.fo.64.E.F.

Sacerdotum ingratitudo arguitur,de patrimonio crucifixi lautè viuunt & pauci officium debitum faciunt.parte.4.fol.424.D.

Sacerdotes ve.Te.poterãt omnes secundum legem accipere vi duas quascunq; in vxores, licet antea non fuissent sacerdotis vxores,excepto summo sacerdote.parte.4.fo.283.B.

Sacerdotes Iudæorum licet non haberent hæreditates ad excolen dum,habebant tamen domos ad animalia nutriendum,& ad manendum:tempore quo nõ vacabant cultui diuino parte.5. folio.64.C.Item pte.2.fo.128.A.

Sacerdotes ve.Te.Vide in Dauid.

Sacerdotalis dignitas intelligitur per filios Leui.parte.4.f.426. E.Item parte.1.folio.267.E.H.

Sacerdotalis dignitas & spiritualis agonis militia,quib⁹ cõmissa est sæpe per cupiditatem terrenam magis auaricię suę satisface re volunt,q; Christi voluntatem pugnando explere.parte.4. folio.472.F.

Sacerdotalibus tubis videmus robur mundi & munimenta esse destructa,cultum.f.idolorum, commenta augurum,aruspicũ, & magorum.pte.2.fol.10.B.

Sacerdotaliter qui viuunt(quorum pars est dominus)illi veri sa cerdotes & leuitę domini,qui legẽ portant in humeris,implen do opere.parte.2.fo.13.G.

Sacerdotium Christi multiformi excellẽtia prefertur sacerdotio Leuitico.parte.6.fo.145.per totum.

Sacerdotium ve.Tes.requirebat sanctitatem,innocẽtiam,impol lutionem,segregationẽ à coinquinatis.pte.6.fo.146.H.

Sacerdotium ante legem fuit annexum primogenituræ.parte.1. folio.87.G.Et.fo.116.F.

Sacerdotio Christi subdi debemus humiliter & deuotè duplici ratione.parte.6.fo.145.B.

Sacerdotij vnũ nomen est,sed nõ vna pro vitę merito vel animę virtutibus dignitas.pte.1.fo.228.E.

Sacra aliqua fuerunt quibus nõ erat licitum vti.Alia erant sacra quę non poterant venire in vsum hominum.pte.1.fo.222.D.

Sacræ res ex abusu malorum sacerdotum non sunt contamina tę.parte.1.fo.231.D

Sacra veteris legis dicuntur vmbra,& etiam exemplar,& quare. parte.6.fo.147.F.H.

Sacramẽtum quid est:Similiter & mysterium.parte.6.fol.120.A.

Sacramenta secretiora quæ rudes non capiunt perfecti inqui runt.parte.5.folio.149.B.

In sacramentis tria sunt,scilicet ipsum sacramentum,& res signa ta,& contenta,& res signata,& nõ contenta.par.6.folio.33.H.

Sacramenta veteris legis quotuplicia,& quæ sunt.Et de eorun dem imperfectione.parte.6.folio.132.B.Et quomodo idoneos faciebant.

faciebant ad cultū diuinum. Ibidem.
Sacramenta & sacrificia ve.le. vtrū iustificabant. Et arguitur pro & contra cum responsione &c. parte. 6. folio. 154. B. C. D.
Sacramenta conferendo, an requiratur sanctitas ministri ea conferentis. parte. 6. folio. 147. B.
Sacramenta in duplici forma sunt, quędam imprimunt characterem, quædam non. parte. 6. folio. 157. F.
Sacramenta pro temporum ratione discrepant, fides tamen vna eademq; concordat. parte. 6. folio. 171. A.
Sacramentorum celebrationes nouæ legis non sunt vbiq; vniformes, nec etiam omnibus temporibus quantum ad ea quæ sunt de solennitate. parte. 1. folio. 146. B.
Pro sacramentorum administratione & prædicatione & pro spiritualibus actibus & cōsimilibus, nō debet aliquid accipi quasi precium. parte. 5. folio. 36. F.
Sacramenta nouæ legis tanq; instrumenta diuinæ misericordiæ agunt ad inductionem gratiq ipsam instrumentaliter attingendo, vel saltem aliquam dispositionem ad ipsam. parte. 5. folio. 100. B. Item parte. 6. folio. 18. C.
Sacramentum omne cum intelligitur, vel ad contemplationem veritatis, vel ad bonos mores refertur. parte. 6. folio. 82. B.
Sacramenta visibilia nihil prosunt sine sanctificatione inuisibili. Tolerabilius est tamē si quis dixerit, sine illa istam non esse quā si fuerit non prodesse. parte. 1. folio. 252. B.
Sacramenta fidei populo prædicare non est omnium, sed eorum tantum qui castitate fidei, & exercitio operis ad filium summi sacerdotis dei probantur pertinere. parte. 1. folio. 188. A.
Sacramenta ineffabilia qui contingit exterminatur, nisi meritis & scientia in sacerdotij gradum promotus fuerit. parte. 1. folio. 171. E.
Sacramenta etsi habuerunt præcones vtriusq; Testamenti pro tempore differentia, tamen eadem habent in emundatione peccatorum, & perceptione cælestis vitæ in gratia dei per Iesum Christum. parte. 1. folio. 186. G.
Sacramentum passionis populus antiquus in carne & sanguine victimarum, nos verò in oblatione panis & vini celebramus. parte. 1. folio. 181. A.
Sacramenta fidei qui committit minus instructis nec vicia deserentibus, quasi altare domini in terra sine basibus ponit. parte. 2. folio. 243. F.
Sacramentum multi sumunt & nō rem, & multi sacramentum & rem sacramenti percipiunt. parte. 3. folio. 261. F.
Sacramenta nouæ legis & maximè sacramentum baptismi dicuntur portæ. parte. 3. folio. 304. D.
Sacramentum aquæ visibile, necessarium est ad ablutionem visibilis corporis, sicut est necessaria doctrina ĩuisibilis fidei ad sanctificationem animæ inuisibilis. parte. 5. folio. 194. F.
Sacramenta quatuor per quatuor portas templi significantur, quæ, & quomodo, & quare. parte. 2. folio. 210. G. H.
Sacramentum altaris quod quotidie in ecclesia offertur non est sacrificij reiteratio, sed vnius sacrificij in cruce oblati quotidiana commemoratio. parte. 6. folio. 152. D.
Sacramentum eucharistiæ an & quomodo possit congrue dici memoriale operum dei mirabilium præfigurantium ipsam eucharistiam. parte. 3. folio. 254. A. C.
Sacramentum eucharistiæ differt à cæteris sacramentis. Et quomodo differenter sumitur à sacerdote & laico. parte. 5. folio. 209. F.
Sacramentum tegit Christus verbis vt Iudęi & etiam aliqui discipuli non credentes verbis illius magis scandalizentur, & apostoli humiliter credentes probent. parte. 5. folio. 206. B.
Sacramentis dominicę passionis prius reficimur, quàm corporalibus escis pro reuerentia tanti sacramenti, licet Christus post cœnam instituerit. parte. 5. folio. 79. E.
Sacramentum eucharistiæ duo in se habet, quę inter alia maxime sunt attendenda. Vnum est potestas instituentis, alterum vtilitas huius sacramenti in ecclesia. parte. 3. folio. 286. B.
Sacramentum eucharistiæ tria in se habet. Vnum quod tantum est sacramentum, alterum quod est sacramentū & res, tertium quod est res & non sacramentum. parte. 6. folio. 50. E.
Sacramenta omnia nouæ legis ad sacramentum eucharistiæ ordinantur. parte. 3. folio. 156. C.
Sacramentum eucharistiæ perficitur in consecratione materiæ, & non in vsu ipsius. Alia verò sacramenta perficiūtur in vsu & non in consecratione materiæ. parte. 6. folio. 50. H.
Sacrificium ecclesiæ quod est eucharistia, non est licitum offerre nisi in debitis vestimentis propter sacramenti reuerentiam. parte. 2. folio. 295. G.
Sacramentum eucharistiæ vtrum melius sit sumere frequenter vel raro. parte. 6. folio. 51. F.
Sacramentum eucharistiæ. Vide in Eucharistia.
Sacrificari seu immolari deo, an propriè pertineat secundum significationem huius nominis tetragrammaton. parte. 1. folio. 130. B. & folio. 121. G.
Sacrificia ve.le. figura fuerunt vnius sacrificij perfecti scilicet eucharistiæ. parte. 4. folio. 121. D. Item parte. 1. folio. 375. D.
Sacrificium in lege fiebat triplici de causa. parte. 6. folio. 151. F. H. Item parte. 1. folio. 214. D. Et notabiliter. folio. 306. G. H.
Sacrificium solenne in lege duplex erat. parte. 6. folio. 152. H.
Sacrificia non fuerunt præcepta populo Israelitico ex intentione principali, quasi fuissent per se intenta à deo, sed secundario quasi per accidens indirectè, vt per huiusmodi retraherentur à sacrificijs idolorum. parte. 5. folio. 51. A.
Sacrificia in ve.le. fuerunt multa. parte. 1. folio. 214. D. & folio. 216. D.
Sacrificiorum tanta multitudo & sub tot modis sacrificandi potest secūdario intelligi fuisse figuratiua multitudinis sacrificiorum martyrum &c. parte. 1. folio. 216. E. & folio. 241. H.
Sacrificia iussa sunt offerri per populum Israel, sicut libellus repudij permissus fuit, & non fuit voluntatis dei. parte. 1. folio. 306. G. H.
Sacrificiorum dęmoniorum virus per sacrificia deo oblata depellitur. Ibidem. H.
Sacrificia veteris Testamenti protestabantur diuinitatem mediatoris, & quæ & qualia fuerunt illa. Item & humanitatem representabant, & per quæ & qualia ista fiebant. parte. 1. folio. 65. F. G.
Sacrificia veteris legis ex duobus fuerunt accepta. parte. 4. folio. 106. F. & folio. 121. C. & folio. 340. G. & folio. 382. G. Itē parte. 3. folio. 158. E. & folio. 423. D.
Sacrificium quare fiebat deo de tribus speciebus animalium tantum, scilicet bouis, ouis, & capræ. De duabus speciebus auium scilicet turturis & columbæ. parte. 1. folio. 216. C. D. & folio. 65. D. F. Item par. 4. folio. 106. F.
Sacrificium triplex fiebat in lege de qualibet specie prædicta. Vnum vocabatur hostia. Aliud hostia pacifica. Tertium holocaustum. parte. 1. folio. 65. F.
Sacrificia maiora fiebant de istis tribus, scilicet de bobus, hircis, & arietibus. Minora autem fiebant de auibus. parte. 3. folio. 175. G.
Sacrificium vel oblatio de passeribus non erat communis, nisi in emundatione lerposi. parte. 1. folio. 65. F.
Sacrificium quare non fiebat de piscibus, sicut de alijs viuentibus. parte. 1. folio. 216. C. D.
Sacrificia quædam erant, de quibus si quid in alterum diem seruabatur oblatū immūdum iudicabatur. parte. 4. folio. 363. A.
Sacrificium iuge quale & quare sic dicitur. parte. 3. folio. 123. G. Item parte. 1. folio. 223. D. F. & folio. 256. H. & folio. 314. H. & folio. 316. C. D.
Sacrificium matutinum & vespertinum quæ & qualia. parte. 1. folio. 223. G.
Sacrificium iuge nūq; propter aliqua alia sacrificia intermittebatur. Licet enim erant quædam superaddita iugi sacrificio: tamen iuge sacrificium matutinum primò offerebatur ante omnia alia, & vespertinum vltimò post omnia alia. parte. 1. folio. 230. G. & folio. 315. D.
Sacrificium iuge non prætermittebatur in sabbato propter specialem oblationem sabbati, sed eodem die fiebat sicut in alijs. parte. 1. folio. 315. D.
Sacrificium iuge ex quibus sumptibus fuit. parte. 1. folio. 223. D.
Sacrificium indesinens impeditur his qui coniugio seruiunt quo modo & qualiter. parte. 1. folio. 315. A.
Sacrificium indesinens videtur ille solus offerre, qui deuotus est perpetuæ castitati. Ibidem.
Sacrificium holocausti perfectissimum quod fuit. parte. 1. folio. 214. D.
In omni sacrificio hoc erat generaliter obseruandum, quòd animal oportebat esse immaculatum. In sacrificio verò holostausti hoc erat specialiter quòd offeretur masculinum tātum. parte. 1. folio. 253. H.
Sacrificium quatuor requirebat. Primò pecuniam pro expensis, secundò lauatorium, tertiò vnguentū, quartò thymiama. parte. 1. folio. 195. H.
Sacrificia quæ fiebant à singularibus personis, fiebant de eorum expensis proprijs: sed illa quæ fiebant pro communitate, fiebāt de expensis totius populi. Et qualiter in hoc exponebāt diues &

Index in Glos. ordi.

pauper cum redditur parte.1.folio.195.H.& folio.156.C.
In sacrificijs & oblationibus &c.tria generaliter includuntur,scilicet thus,oleum,& sal.Et duo generaliter excluduntur scilicet mel & fermentum.parte.1.folio.217.D.G.
Sacrificium propriè vocatur oblatio quæ fiebat de viuentibus. parte.1.folio.194.D.& folio.214.G.
Sacrificium ex terrçnascentibus quinçq requirebat.parte.1.folio. 217.H.& folio.218.A.
Sacrificia in tribus locis præparantur,In clibano,in sartagine,in craticula.parte.1.folio.225.E.
Sacrificia in ve.le.fiebant in tabernaculo,accipiendo tabernaculum pro atrio sacerdotum,quod erat ante tabernaculum Moysi.parte.4.folio.91.B.Item parte.2.folio.129.C.
Sacrificij locus non poterat esse nisi vnus,& quare, & in quibus locis deputatus fuit successiue.Licet aliquisanctisacrificauerūt alibi,& hoc fuit ex causa speciali.parte.1.folio.195.F.
Sacrificij locus fuit artus tempore ve.Test.quia non erat licitum offerre sacrificium,nisi in Ierusalem,nec in tota ciuitate,sed in monte Sion vbi erat templum.parte.4.folio.91.B.& folio.103. H.& folio.106.G.Item parte.1.folio.165.F.
Sacrificium quare Gedeon ausus fuit offerre præter locum vbi iusserat deus,Tempore enim Gedeonis tabernaculum erat in Silo &c.parte.2.folio.39.B.C.
Sacrificia ve.le.quam & cuius figurā habeant in noua lege ostenditur breuiter.parte.1.folio.230.E.
Sacrificiorū magnifica,& reuerentiæ plena religio q̄ primò aspectu stupefaceret aspicientem,quis non putaret plenissimū hūc esse ritū quo deus coleretur creator omniumçpte.1.fol,314.F.
Sacrificia arietum,hircorum,& vitulorum cum recitantur,nihil vtilitatis inesse quisq putat,sed si possit ve.Test,velamē remouere,videbit quā magnifica sint quæ superflua & superstitiosa dicuntur.parte.1.folio.315.F.
Sacrificia singula,imo singulas penè syllabas & vestes Aaron,& totum Leuiticum ordinem,cælestia dicit Ieronymus spirare sacramenta.parte.1.folio.314.B.
Sacrificia Iudæorum deus non diligit & ex scriptura ostenditur. parte.1.folio.24.E.F.
Sacrificiorum differentia diuersitatem virtutum designat.parte. 1.folio.218.B.
Sacrificia secundum euangeliū modo offerimus in nobis verius & perfectius quæ iam secundum legē non potest offerri Israel, parte.1.folio.217.E.F.
Sacrificium placens deo est corporum nostrum mortificatio,qu & à peccatis abstinemus,& virtutes acquirimus.parte.1.folio. 214.G.& folio.215.A.
Sacrificium aliter non accpitur nisi meditatione legis condiatur. & sic holocaustum & odor suauissimus domino efficitur.parte.1.folio.216.E.
Sacrificijs diuersis quibus venia præstabatur an melius agebatur cum antiquis quàm apud nos vbi vna tantum venia peccatorum præstatur per baptismi lauacrum.parte.1.folio.217.E.
Sacrificia & instituta legalia si vsq in præsens mansissent,euangelij fidem exclusissent,quare,& quomodo.parte.1.folio.314.E.
Sacrificia legis veteris licet inueniatur scriptum,quòd non erant deo accepta,nō tamen ita expresse leguntur prohibita in alijs prophetis,quòd nō offerrentur sicut in Esaia,& quid per hoc innuitur.parte.4.folio.6.F.
Sacrificia fuerunt omissa longo tempore cum populus erat in deserto,& tamen illis contulit multa beneficia &c.parte.4.folio. 365.D.
Sacrificia veteris legis habuerunt cursum vsq ad mortem Christi,sed ex tunc fuerunt mortua &c.parte.3.folio.156.D.
Sacrificia deo oblata pro peccato & sacrificia pacificorum quam differentiam habuerunt.parte.3.folio.435.C.
Sacrificia Gentilitatis omnia esse abolēda,solūq iam sacrificium passionis Christi pro redemptione populi deo offerendū,per quem,& quæ designatum fuit.parte.2.folio.39.E.
Sacrificium diuinæ laudis magis est deo placitum,quàm sacrificium animaliū,etiā à tempore veteris legis.parte.3.folio.182.H
Sacrificium purum & sine omni corruptione debet esse.parte.1. folio.206.B.Interl.
Sacrificium valde detestabileest quod orbati patris dolori comparatur.parte.3.folio.422.E.
Sacrificium deo nullum maius quàm zelus animarum.parte.4. folio.217.Itē parte.1.folio.224.B.
Sacrilegij scelere condēnatur,qui sub euangelio fornicatur,etsi nemo eum stupri arguit.parte.2.folio.8.E.
Sacrilegus cruddis qui sequitur instinctum dæmonis &c,significatur per Lysimachum &c.parte.4.folio.466.F.
Sacristæ qui dicebantur,& quòd eorū officium.pte.2.fol.211.C.
Saducæi dixerunt animam mortalē & negabant resurrectionem. Sad parte.5.folio.69.D.Item parte.6.folio.173.A.C.Vide notādū. folio.174.D.Et vnde erroris sui occasionem acceperunt.folio. 202.F.G.Et vnde sibi nomen traxerunt.folio.173.C.
Sagittandi artem quare Dauid præcepit,vt docerent filios Iuda. Sag parte.2.folio.97.H.& folio.98.F.
Sagitta tanto impetuosius in priora fertur,quāto plus retrò tenditur.parte.3.folio.169.B.
Sagittæ illæ quarum ferra igniuntur anteq̄ ,pijciantur,grauius nocent.parte.3.folio.96.C.
Sagittæ dicuntur filiæ pharetræ secundum modum Hebraicum, quia sicut filiæ à matre custodiuntur,sic secretè & in pharetra pro custodia reponuntur.parte.4.folio.191.D.
Sal sterilem facit terram,cibos condit,carnes siccat,& horum mysticus sensus.parte.5.folio.194.A.& folio.19.C.D.
Sal qui sapientiam significat,duplex est.parte.2.folio.250.E.
Sal à corruptione præseruat.parte.1.folio.217.H.
Sal in omni sacrificio recipitur,& quare.Ibidem.
Sal reddit terram sterilem,& ideo quando aliquis destruebat fundus aliquam ciuitatem,spargebat ibi sal,in signum perfectæ victoriæ.parte.2.folio.44.F.
Salis in statuam vxor Loth versa est,alia & alia ratione secūdum Hebræos & secundum catholicos.parte.1.folio.73.G.
Salem est ciuitas quę alio nomine dicitur Ierusalem:est etiam aliquando nomē cōmune & nō proprium.parte.1.folio.97.F.G.
Salix arbor infructuosa,sed cito crescit.Et si qs eā sumpserit,vel cibo,vel potu,sterilem facit.parte.4.folio.35.E.& folio.77.A. Item eiusdem moralitas.Item parte.1.folio.210.D.
Saliuncula quid.parte.4.folio.90.E.
Salomon trib? nominib? vocatus est,& scd'm hoc tria volumina cōposuit.pte.3.fo.341.F.& fo.354.C.E.F.G.Itē pte.1.fo.18.A.
Salomon quomodo dixit de se,Et vnigenitus coram matre mea, cum & alios filios habuit Bethsabea.parte.3.folio.313.C.Item parte.2.folio.193.C.
Salomon tria volumina edidit,quibus tria hominum genera exprimit.parte.3.folio.354.H.
Salomō habuit duplicē sapientiā infusam.parte.3.folio.373.C.
Salomon vtrum peccauit accipiens in vxorem suam filiam Pharaonis,cumesset alienigena.Arguitur pro & contra cū responsione & solutione argumentorum.parte.2.folio.138.G.H.
Salomoni cum dicitur,Dedi tibi cor sapiens,vt nullus ante te similis tui fuit,quomodo intelligēdum sit.parte.2.folio.129.C.
Salomon licet fuerit coronatus in regem adhuc viuente Dauid, tamen non fuit firmiter stabilitus in regno vsq post mortem Dauid.parte.2.folio.104.H.
Salomon,regnante patre regnare cœpit,quod nulli aliorum regum contigit.parte.2.folio.205.F.
Salomonem fuisse tantum duodecim annorum quando cœpit regnare,vnde hoc tenentes trahunt.parte.2.folio.208.C.& fol. 213.D.Immo habuit viginti uel plures annos in principio regni sui.parte.2.folio.148.F.
Salomonem genuisse Roboam quando erat vndecim annorum extraneum videtur à virtute naturę.parte.2.folio.148.E.
Salomon quo tempore incœpit regnare scriptura non exprimit nec annos totius vitæ suæ.Ibidem.F.
Salomonem habuisse vxores quasi reginas septingentas,intelligi potest ad literam duobus modis.Ibidem.B.C.
Salomonis mulieres multæ plericq multa dogmata nominari opinantur,qui singulari vir sapientissimus scrutari & agnoscere vellet voluisset,intra legis diuinæ regulam tenere se non potuit:decepit eum Moabitica philosophia.parte.1.folio.311.B.
Salomon fecit tria ædificia.Vnum pro habitatiōe sua,aliud pro habitatione vxoris suæ scilicet filię Pharaonis,& tertium quod vocabatur domus saltus Libani.parte.2.folio.138.E.
Salomon maius tempus apposuit in ædificatione istarum domorum,quàm in ædificatione domus domini.parte.2.folio.138.F.
Salomon quia idolum ędificauit in Ierusalem,vbi ni fallor ostenditur,quia nunquam perfectè pœnituit,quia idola quæ ædificauerat non deleuit.parte.4.folio.10.F.Item parte.2.folio. 105.C.D.G.H.& folio.184.E.
Ad Salomonem meritò meretrices venerūt,quem postmodum deceperunt.parte.2.folio.129.E.Interl.
Salomon quòd pœnitentiam egerit Iudæi per suam expositionem ostendere conantur,sed deficere ostenditur in pluribus illa expositio.parte.3.folio.337.C.D.Itē parte.2.folio.184.E.
Salomon licet in senectute grauissime peccauerit,tamen ante spi

ritumsanctum

rirumsanctum habuit,aliter eius libri non ponerentur in cano ne.parte.3.fol.337.D.

Salomon quomodo dicitur senex,quando deprauatus per mu lieres fuit,si tantum duodecim annorum erat quando incœpit regnare,& regnauit.xl.annis,& sic vixit tantum quinquaginta duobus annis.parte.2.folio.148.D.& sequenti.F.G.

Salomonem nemo dicit nisi in spiritusancto iudicia iudicasse,vel templum domino construxisse,aut rursus in spiritusancto dæ monibus templa fecisse,aut impijs mulieribus latera flexisse. parte.1.folio.282.G.

Salomonem arguit vehementer scriptura',nihilq; de pœniten tia eius vel indulgentia dei cõmemorat.parte.2.folio.148.A.

In Salomõis persona apparet mira excellẽtia,& mira subuersio, flenda vorago.Ibidem.

Salomon pœnitentiam egit scribẽs prouerbia in quibus ait:No uissimè ego egi pœnitentiã & respexi vt eligerem disciplinam. parte.4.folio.279.F.Item parte.3.folio.341.G.& folio.344.C.

Salomon,Vide in Exorcismi modos &c.Et in Ecclesiastes:Et in Liber.

Salomonis prouerbia multa,neq; carmina,neq; disputatiõesho die esse constat.parte.2.folio.131.A.

Salomon psalmos quosdam propheticè composuit,& etiam li brum canticorũ propheticè scripsit.parte.3.fol.373.D.E.F.G.

Salphaad fuit lapidatus propter collectionem lignorum in sab bato,nec habuit filios:pro quod eius filiæ acceperunt partem hæreditaris loco patris &c.parte.2.folio.197.E.Item parte.1.fo lio.313.G.

Saltum fecit Christus de cælo in vterum,de vtero in præsepe,de præsepe in crucem,de cruce in sepulchrum,de sepulchro redijt in cælum.parte.3.folio.358.C.

Saluari solum,melius est,quàm damnari cum pluribus.parte.5. folio.56.E.

Saluatores duo Iudæorũ licet imperfecti in ve.Test.præcesserũt tanq; figuræ Saluatoris perfecti,qui de nouo nati inuenti sunt in magna paupertate,& nominantur.parte.5.folio.130.B.C.

Saluatorem nostrum fuisse deum & hominem vtrum ex scriptu ris receptis à Iudæis possit efficaciter ꝓbari.parte.6.folio.175. E.& sequentibus.

Saluatoris passio,laqeus est factus Iudæis,Gentibus portus salutis. parte.4.folio.293.E.

Saluator sciens populum negaturum,& se crucifigendum,quа re nihilominus ad pœnitentiam commonebat.parte.4.folio. 140.B.

Saluatus nullus hominũ vnq; fuit nisi in fide mediatoris,in quo est duplex natura,scilicet diuina & humana.parte.1.folio.65.F.

Saluatur nullus,secundum nullum tempus,nisi per Christum:Et ista salus dupliciter applicatur hominibus.parte.6.folio.18.C.

Salus Iudæorum & Gentilium licet sit per viam gratiæ simplici ter,tamen differenter.parte.6.folio.30.G.

Salus,quomodo intelligitur dicẽdo domini est salus,scilicet pro illa qua salui sunt quos ipse saluat,vel pro ea qua dominus sa lus est.parte.6.folio.68.A.

Salutis est pars,peccata nosse & confiteri.parte.4.folio.116.E.

Salus animæ est in adequatione morum,sicut salus corporis cõ sistit in adæquatione humorum.parte.3.folio.418.G.

Salus corporalis & spiritualis omnium dependet,à deo cõtinuè, & ideo debet recognosci quotidie.parte.2.folio.204.G.

Salutis æternæ prudens expectator nõ pauco tempore,sed omni tempore vitæ suæ laudat deum.parte.2.folio.239.B.

Salutis nostræ custodia,& dux est doctrina.parte.1.folio.242.A.

Salutis prima via est,de turba educ.parte.5.folio.103.F.

Salus in vno filio hominis est,& in ipso sperate.Non quia filius hominis est,sed quia filius dei est.Non propter illud quod su scepit ex te,sed propter illud quod seruauit in se.parte.3.folio. 302.E.

Salutis humanæ maior cura deo est,quàm diabolo perditionis. parte.1.folio.311.C.

Salutare est salutem optare.parte.6.folio.162.B.

Salutare in via quare & quomodo vetuit dominus apostolos. parte.5.folio.151.F.

Salutari in foro,primo sedere,non vetat eos dominus qui huius officij sunt,sed quia hoc amantes docet esse cauendos,animum non gradum redarguens.parte.5.folio.112.E.& folio.175.A.

Sam

Samaria quandoq; est nomen gentis vel regionis,quandoq; no men ciuitatis,sed destructæ reædificatę iterum,sed mutato no mine.parte.5.folio.198.B.Item parte.6.folio.175.D.Item par te.4.folio.333.F.Item parte.2.folio.60.A.C.& folio.153.E.& fo lio.158.A.Item clarius parte.1.folio.15.E.

Samaria quandoq; accipitur strictè pro ciuitate,aliquãdo magis largè pro toto regno decem tribuum. parte.2.folio.294.A.B. & folio.295.C.

Samaritani quis & qualis populus fuit.parte.5.folio.213.B.

Samaritanos abominabantur specialiter Iudæi,& quare.parte.1. folio.198.C.

Samaritani erãt in suspenso de aduentu Christi,de proximo,pro pter causas.parte.5.folio.199.F.

Samuel minorennis ad tabernaculi ministerium assumptus fuit, & hoc ex speciali causa.parte.2.folio.234.F.

Samuel vtrum apparuit in suscitatione,vel malignus spiritus in eius specie.Arguitur pro & contra,cum responsione & solutio nibus argumentorum.parte.2.folio.93.F.G.H.& folio.94.B. C.& folio.95.A.B.C.D.

Sanasse legitur Christus omnes quos sanauit,interiori sanatione San & exteriori.Aliter in cæco nato accidit,& quare.p.5.f.214.A.

Sancta dicuntur vasa ministerij,& sancta vestimenta;loca quoq; in vrbibus,vel suburbijs,sacerdotibus deputata sancta dicun tur,& primogenita boum vel pecorum.parte.1.folio.246.E. Vide in Inanimata.

Sancta sanctorũ prout accipitur coniunctiuè propriè dicebatur pro parte interiori templi,in quo erat arca Testamenti:quãdo accipitur disiunctiuè &c.parte.2.folio.234.E.

Sanctificare & sanctum esse differunt.parte.1.folio.263.C.

Sanctificatio dupliciter accipitur,propriè & largè.parte.1.folio. 150.D.& folio.151.F.

Sanctificationis multæ species sunt.parte.1.folio.222.C.

Sanctificata si irreuerenter tractantur,in talibus peccat,vt qui in sacro loco aliquid irreuerenter vsurpat,vel res diuinas indignè tractat.Ibidem.

Sanctificatio inuisibilis sine visibili prodest,& plures leguntur inuisibilem sanctificationem habuisse,& eis profuisse sine visi bilibus sacramentis.parte.1.folio.252.C.

Sanctificatio duplex scilicet visibilis & inuisibilis,& de eorum effectu,& differentia.Ibidem.b.

Sanctificatio in Hebræo frequenter accipitur pro præparatione. parte.1.folio.282.D.

Sanctificatio cum maledicitur,anima maledictione prosternitur quando ara cordis nostri prophanatur,& mens,& conscientia prostituta vicijs polluitur.parte.4.folio.186.B.

Sanctificatio vel ꝓparatio in agendis vel suscipiendis fiebat mul tis modis.parte.2.folio.11.H.

Sanctificatio quandoq; idem est quod applicatio ad diuina esse quia,& sic res inanimatæ cultui diuino applicatę,dicuntur san ctæ vel sanctificatæ.parte.1.folio.34.H.

Sanctificati in vtero indigẽt baptismo Christi ad hoc vt sint Chri sto incorporati.parte.5.folio.14.H.Item parte.6.folio.281.G.

Sanctificauit dominus diem septimum in quo requieuit,& non diem quo facienda inchoauit,nec illum in quo fecit ea.parte. 1.folio.34.E.

Sanctimonialis si habeat ornamenta vxoris,vel vxor gerat spe ciem virginis,lineis vestibus lanam vel purpuram misceт.par te.1.folio.356.B.

Sanctimoniales tondentur in signum,quòd immediate despon santur Christo,& non subijciuntur viro.parte.6.folio.49.D.

Sanctimonium dicitur tabernaculum dei vel templum,eo quòd sanctificat accedentes.parte.1.folio.155.B.

Sanctuarium domini non introducamus aliquem,quãuis filius quamuis cognatus &c.si incircuncisus corde vel carne est,nec Christi ministros,nostros faciamus ministros.par.4.fol.381.E.

Sanctuarium vt fieret quæ sibi dominus materialiter offerri prę cepit,nos spiritualiter offerre debemus,vt ipse habitare in cor de nostro,& sibi mansionem consecrare dignet.pte.1.fo.175.H

Sanctitas præpollens debet esse in clericis secularibus & religiosis ad dei cultum deputatis,& per quid hoc significatur.parte.1.fo lio.150.D.

Sanctitatis speciem habens quicũq; sit,si verbo vel exemplo ela tionis vel alterius vicij,causa ruinæ fuerit infirmo,cui nos cõ sulere oportet:expedit vt suspendatur mola asi.pte.5.fol.56.A.

Tantum interest inter eruditam sanctitatem,& sanctam rusticita tem,quantum distant cælum & stellæ.parte.4.folio.327.A.

Sanctitatis probatio non est signa facere,sed vnumquemq; vt se diligere,de deo vera,de proximo verò meliora,quã de seipso sentire.parte.3.folio.56.B.

Sanctitas maior requiritur in noua lege in sacerdote consecran te,quã in populo communicante,sicut in veteri lege maior purificatio requirebatur in immolantibus quã in comedenti bus tantum.parte.2.folio.233.F.& folio.234.A.B.

Index in Glos. ordi.

Sanctitas non est in rebus materialibus, nisi inquantum ordinantur ad cultum diuinum. parte. 1. folio. 71. F.

Sanctos frustra honorant qui sanctitatem spernunt. Sancti non sunt amici inimicis dei. parte. 5. folio. 72. B.

Sanctorum in congregatione non' possunt permanere, nec digni sunt introitu regni cælorum, omnes qui molliter viuunt, nec virile opus perficiunt. parte. 1. folio. 357. A.

Sancti viri quamdiu in huius vitæ tabernaculis degunt, in terra salsuginis habere tabernacula prohibẽtur. parte. 3. folio. 74. E. Item parte. 2. folio. 156. E.

Sancti veteris Testamenti vicerunt regna. Sancti verò noui Test. vicerunt mundum, per quid & quomodo. parte. 6. folio. 158. C. D. E. G. & folio. 135. G.

Sancti desiderant sæpe ab omni vita temporalis gloriæ se extinguere, sed occulto dei iudicio sæpe compelluntur occupari iniunctis honoribus vel in regimine præesse. parte. 3. folio. 11. F

Sancti hic agenda bona crescunt, iustus sentiunt, demum in fine retributionem quęrunt. parte. 3. folio. 23. B.

Sanctorum corda sublimia quę iam solida contẽplatione pascuntur, pro fraterna charitate ad humilia prædicationis verba descendere debent, & significantur per niuem. parte. 3. folio. 68. F.

Sanctorum vnusquisq; flatu spiritus sancti tactus concalescit, & vsum vetustæ conuersationis abiiciens noui hominis formam sumit. parte. 3. folio. 76. C.

Sanctorum merita in pressuris patent, sicut in torcularibus fructus vel vuæ oliuæ emanat. parte. 3. folio. 209. F.

Sancti non verè in miseria sunt, spe iam salui. parte. 3. folio. 232. B.

Sancti occidi possunt, sed flecti nequeunt. parte. 3. folio. 292. E.

Sancti contra incentores peccatorum pugnantes & vincentes vnũquẽq; minuunt exercitum dæmonum, & velut plurimos equos interimunt. parte. 2. folio. 18. G.

Sancti omnes ambidextri dicuntur, diabolus & principes eius ambisinistri. parte. 2. folio. 34. F.

Sanctorum mentes, imo vniuersa eorum conuersatio virtutum gratiam prætendit, nec aliqua hora vacua præterit, in qua non vacent pijs operibus & sermonibus vel cogitationibus. parte. 2. folio. 141. F.

Sancti neglectis temporalium cupiditatibus, tota intentione cęlestia quęrunt, & corpore tantum terram incolunt, sed tota mẽte in cælo sunt. Et de hoc figura. parte. 2. folio. 118. A.

Sanctorum gesta pleraq; talia sunt, vt cum audimus, mirari quidem velut diuina debemus, sed quasi posse imitari non valemus. parte. 2. folio. 250. C.

Sancti meritò affliguntur si per negligentiam eorum qui multis prodesse poterant, & qui alijs doctrina & exemplo prodesse debuerant, exemplum mortis viuendo fiunt. parte. 2. folio. 255. A.

Sancti quanto magis diuinitatis interna prospiciunt, tanto magis se nihil esse conspiciunt. parte. 1. folio. 71. A.

Sancti viri qui exterioribus officijs deseruire coguntur, studiose semper ad cordis secreta confugiunt, ibiq; cogitationis intimæ cacumen ascenderunt. parte. 1. folio. 174. E.

Sanctorum nullus repudiandus est, nec facile discerni potest inter sanctos quis bonus, quis melior? parte. 1. folio. 264. F.

Sanctorum quatuor ordines in cælis scribit Apostolus. Moyses verò quatuor castra populum diuisum scribit in terris. Non omnes ad omnes accedunt, sed alij ad montem Sion &c. qui autem supra omnes, accedunt ad ecclesiam primitiuorum. parte. 1. folio. 270. A.

Sancti quomodo aliqui dicuntur & tamen de peccatis eorũ scribitur. parte. 1. folio. 293. B.

Sanctus qui statim esse cœperit, non vt quidam putant, peccare non potest, & continuo sine peccato est. Ibidem.

Sancti dicuntur peccatores qui se deo vouerunt & separauerunt à vulgo vitam suam, vt domino seruiãt. Et de hoc exemplum. parte. 1. folio. 293. C.

Sancti sunt qui pœnitẽtiam pro peccatis gerunt, vulnera sua sentiunt, lapsus suos intelligunt, sacerdotem requirunt & purificationem per pontificem. Ibidem.

Sanctus quilibet ve. Test, subleuatus in montem contemplationis, vidit futurum mysterium Christi, ad quod tamen non peruenit, licet desideraret. Et significat p Moysen. pte. 1. fo. 377. D.

Sandalia quæ dicantur. parte. 5. folio. 100. G.

Sanies omnis iuxta artem medicorum ficcioribus ficis atq; contusis in cutis superficiem prouocatur. parte. 2. folio. 189. E.

Sanies corrupta degenerat. parte. 4. folio. 236. F.

Sanies putredo sanguinis. parte. 3. folio. 9. B.

Sansoni fortitudo non inerat ex complexione seu virtute naturali, sed erat quædam gratia gratis data. parte. 2. folio. 49. G.

Sansonis matrem quam suspicantur esse Hebræi de stirpe Iudæ generatam. parte. 2. folio. 193. E.

Sanson fuit consecratus domino, licet non esset de tribu Leui sed Dan. parte. 1. folio. 264. D.

Sanson an virtute naturæ tantum fuerat cõceptus à matre, & an fuerat sanctificatus sicut Iohannes baptista. parte. 2. folio. 48. G.

Sanson an peccauerit mulierem alienigenam cognoscendo, & vtrũ cognouerit ex contractu matrimonij. parte. 2. folio. 49. F.

Sanson an se occidendo peccauerit. parte. 2. folio. 52. B.

Sapere qui plus appetit quàm decet, plerunq; offensionem hæreticæ stultitiæ temerarijs tractatibus incurrunt. parte. 3. folio. 327. A. Sap

Sapere qui vult perfecta post peccatum, debet conuersari sicut qui non peccauerit ante. parte. 1. folio. 218. F.

Sapiens dicitur, qui vltra communem cognitionem hominum transcendit. parte. 4. folio. 297. B.

Sapiens est apud semetipsum, qui in illis quæ ex patrum magisterio potuit rectè cognoscere, sese præ cæteris quasi doctor extollit. parte. 3. folio. 311. A.

Sapiens & prudens aliquando celat scientiam, vel non valens loqui quasi spiritualibus, vel nolens sanctum dare canibus, vel proijcere margaritas. parte. 3. folio. 321. A.

Sapiens non solum quod loquitur, sed etiam oportunitatem loci, & temporis, & personæ cui loquitur, diligenter inquirit. parte. 3. folio. 324. A.

Sapientis nulla lex prior est qua mortem vitare & vitam acquirere debet æternam, quàm habere timorem domini. parte. 3. folio. 323. A.

Sapientes quomodo actus & sermones, ita mentis quoq; motus examinant & castigant. parte. 3. folio. 334. E.

Sapientes antiquitus vtebantur torque aurea in signum sapientiæ. parte. 3. folio. 309. H. & folio. 313. G.

Sapientes apparent in quiete quando loquuntur, quãdo legunt, sed veniẽte tempestate omnia humana consilia deficiunt, quid agendum sit non videtur. parte. 3. folio. 347. E.

Sapientium omnium cœtus vnanimis est, errantium dissimilis vita & dogma. parte. 3. folio. 309. E.

Sapientes vulgo falsi dicuntur, insipientes insulsi. parte. 4. folio. 231. A.

Sapientis perfectè est deprehendere astutias decipientium, & simplicitates ab eis deceptorum. parte. 3. folio. 30. G.

Sapiẽtiũ acumina per solis radios designant. parte. 3. folio. 81. B.

Sapientes in tẽporalibus si fuerint auari, de dando consilio multum timere debent. parte. 2. folio. 57. D.

Sapientis hominis dei iudicio nobis occulto à sapientia cadentis, figura est Salomon. parte. 2. folio. 148. D.

Sapientes Latino sermone propriè in bonos accipiuntur, astuti verò male cordati. parte. 1. folio. 40. B.

Sapientes malicioſi sunt, & de illis scribitur &c. parte. 4. folio. 118. A. & folio. 147. B.

Sapientia quid est. parte. 3. folio. 289. E.

Sapientia proprie est cognitio diuinorum, prudentia agibilium humanorum, scientia autem sperandorum. parte. 3. folio. 311. C.

Sapientia cum sit inuisibilis, non nisi inuisibiliter inuenitur, & dicitur trahi, & quare. parte. 3. folio. 53. F.

Sapientia non quærit vocis testimonium, sed operum. parte. 5. folio. 39. E.

Sapientia vera est quæ cum timore dei iungitur, vbi autem insidiæ & tergiuersatio est, non sapientia, sed versutia & calliditas vocatur. parte. 4. folio. 118. A.

Sapientia de cælestibus est, scientia de terrenis, disciplina, ordinata morum correctio. parte. 4. folio. 297. E.

Sapientiam vt quis consequatur, tria sunt ad hoc disponentia. parte. 4. folio. 294. D. E.

Sapientiæ lumen intueri non possunt, qui perturbationibus obuoluuntur, & quæ sint. parte. 4. folio. 352. B.

Sapientiam mundanam atq; secularem diligentes, veram sapientiam quæ de cælestibus venit imitari nesciunt. parte. 4. folio. 474. F.

Sapiunt multi æterna, sed ea quidem intelligere nequeunt. parte. 3. folio. 5. E.

Sapientia est in antiquis, & quare. parte. 3. folio. 30. C. Item parte. 2. folio. 125. B.

Sapientia melior est q̃ arma bellica, & ideo in bellis maximè valent consilia. parte. 3. folio. 112. E. & folio. 329. G. & folio. 231. H.

Sapientiam quærunt boni & inueniunt, similiter & mali quærũt qui tamen non oderunt sapientiam. Sunt & mali qui quærunt

sapientiam,& tamen oderunt.Sed quomodo quærunt si oderunt:parte.3.folio.272.B.

Sapientia viri dicitur vxor,quæ est vt vitis fertilis,cuius domus cogitatio,parietes duo testamenta &c.parte.3.folio.282.B.

Sapiētiæ principium intrinsecum est timor filialis,timor verò seruilis est principium extrinsecū. parte.3.folio.318.D.

Ad sapientiæ percipiendæ spem nihil magis mentes erigit,quàm cum eos quos in sapientia iam clarescere miramur,aliquando paruulos & indoctos fuisse meminimus.parte.3.folio.313.A.

Sapientiæ & doctrinæ est terrena calcare,non congregare.parte.3.folio.344.E.

Sapientia & eruditio idem est habitus,sed diuersis rationibus sic nominatur.parte.3.folio.349.F.

Sapientia & iusticia quandoq; pro eodem accipiuntur,& hoc dupliciter dicitur.Vno modo,vt per actus humanos acquiritur. Alio modo prout à deo infunditur.parte.3.folio.368.D.

Sapientiæ creatæ lumen quomodo potest dici inextinguibile & incorruptibile:parte.3.folio.374.B.

Sapientiæ principium duplex est.parte.3.folio.387.G.

Sapientia duplex est scilicet diuina & hūana.parte.3.folio.387.G

Sapientia duplici via acquiritur,scilicet per viā humanam & diuinam.parte.3.folio.427.B.

Sapientię decor cōparatur præcoquæ vuæ.parte.3.folio.439.A.

Sapientia in quibusdam iuuenibus inuenitur,quę in plerisq; senibus ætate marcescit.parte.2.folio.125.B.

Sapientiæ & scientiæ dei q̄ studet,quāto amplius accesserit,tanto profundiora inueniet,incomprehensibilis est enim sapientia dei.parte.1.folio.307.E.

Sapientia cælestis assimilatur torqui aureę,quæ sicut circulus nec initio nec fine clauditur.parte.1.folio.107.F.Interſ.

Sapientiæ liber quare sic inscribitur.à quo editus,cuiusq; autoritatis in ecclesia sit.parte.3.folio.308.B.Itē apud Hebræos non recipitur,& quare.parte.2.folio.61.E.

Sapientiæ libri Salomonis tria quæ philosophiam extollūt,continent.parte.3.folio.308.G.

Sara alio nomine vocata fuit Iescha.parte.1.folio.59.H.

Sar Sara,super hoc nomine plerię multas suspicantur ineptias,cum & vtrunq; velint vocabulum commutatum,non Græcam sed Hebraicam debet habere rationem.parte.1.folio.68.F.

Saram qui putant primū per vnū,rescriptū fuisse,& postea additum esse alterum,r,errant,& quare.parte.1.folio.68.F.

Saram quidam pessimè suspicantur prius lepram fuisse vocatā, & postea principem,& quare.parte.1.folio.68.F.G.

Sara erat iunior Abraham,x.annis tantum.parte.1.folio.59.D.

Saram vxorem Abrahæ quare Abimelech rex concupiuit,cum iam esset nonagenaria & vetula,& non videbatur pulchra.parte.1.folio.74.F.G.Vide clarius folio.79.F.

Sarai(vt dicunt Hebræi)habebat angelū custodem corporis sui, sicut de beata Agnete legitur.parte.1.folio.61.D.& folio.75.C

Sara cur ante voluit de ancilla filium suscipere,aut cur cum matre nunc iubet expelli:parte.1.folio.75.F.

Sara(vt Hebræi dicunt)ita munda & innocens fuit viginti annorum,sicut cum fuerat septem annorum tantum,& ita pulchra centum annorum sicut viginti &c.parte.1.folio.79.F.

Saraceni(qui melius Agareni dicerentur)quare & vnde hoc nomen vsurpauerunt.parte.4.folio.43.A.& folio.74.E,& folio 171.F.G.Item parte.2.folio.90.E.

Saraceni circa finem imperij Eradij,cū Mahumeto duce eorum, & Hommaro eius discipulo,plurimas terras occuparunt.parte.6.folio.262.B.

Saracenorum gens quædam manet in tentoriis,& vbi nox coegerit sedes habet,& armenta multa & pecora,camelorumq; greges &c.parte.4.folio.171.F.G.

Saraceni diuisi sunt inter se in duas sectas,& quando vna posuit sedem suam in Aegypto,alia in Persidis regno.parte.6.folio. 265.F.Et Saladinus concordauit eos.parte.6.folio.265.F.

Saraceni non ingrediuntur locum diuini cultus,nisi discalciatis pedibus. parte.6.folio.177.C. Item parte.1.folio.67.A.C.D. & folio.127.E.

Saraceni habent suum generale studium in ciuitate famosissima, quæ dicitur Baldacum,in partibus orientalibus remotis sita. parte.6.folio.260.F.

Saraceni non cogunt fideles ad apostatandum à fide,dum soluūt eis tributum.parte.6.folio.261.E.

Saraceni execrantur imagines,& dicunt Iesum filium Mariæ virginis esse hominem purum,negantes eam esse dei matrem.parte.6.folio.264.E.

Saraceni circa baptismum duplicem errorem habent. Primus est. Non credunt mortem Christi.Secundus est.quia non credunt originale peccatum esse.parte.1.folio.141.F.

Saraceni præcipiunt à suo pseudo prophera custodire legē Mosai cam & euangelicam.parte.1.folio.141.F.

Saraceni simulantes obseruationem euangelij,se baptizant seu abluunt,sed erronè in multis.Ibidem.

Saraceni qui modo terram Aegypti inhabitant,ablutionibus vtuntur ad emundationem peccatorum,& forte tenent hoc ex ritu antiquorum Aegyptiorum &c.parte.1.folio.140.H.& clarius folio.141.E.

Saraceni exemplo Ismaelis à quo processerunt,circuncidūt filios. xiij.annorum,transgredientes formam præcepti.parte.1.folio. 69.C.& folio.141.E.F.

Saraceni impugnant ecclesiam præter exteriorem tribulationē, & etiam impugnatione spirituali,& hoc duplici &c.parte.3.folio.276.E.

Saraceni in principio ortus suæ sectæ,consueuerūt aspicere in iudicijs astrorum,& secundum ea dirigere bella sua,& alia facta publica,parte.3.folio.277.G.

Saracenorum regnum videtur connumerādum tanq; vnum de magnis,Occupant enim totam Aphricam,& magnam partem Asiæ,& aliquas prouincias in Europa,& longo tempore durauit.parte.4.folio.311.D.E.

Sardonyx lapis pręciosus,& eius moralitas. par.6.fo.273.B.D.

Sartago igne non consumitur,cibos superpositos aut statim,aut longo interuallo esui reddit aptos.parte.1.folio.217.B.

Sartatecta quid dicatur.parte.2.folio.183.C.

Sathan potestatem per suos in carnem Christi habuit,non quod Sat tenter,sed quod non superet.parte.3.folio.9.A.

Sathanæ fortè tanti putandi sunt,quanti sunt qui opera eius faciunt.parte.2.folio.19.A.

Satisfactio pœnitentiæ quid est.parte.2.folio.70.A.

Satisfactio quæ fit omni poscenti,dupliciter potest fieri.parte.6. folio.220.H.

Satrapæ dicuntur quasi parua regna,quibus satrapæ præerant, quod nomen in illis partibus cuiusdam honoris est vel fuit,parte.2.folio.34.A.Interſ.

Satum genus est mensuræ iuxta morem Palæstinæ &c.parte.5. folio.161.B.Item parte.2.folio.91.A.

Saturnus primum idolum Babyloniorum,inde ad alias gentes translatum,in tanta veneratione habitū est,vt etiam filios suos ei immolarent.parte.4.folio.80.A.Interſ.

Sauinianus vnus de septuaginta discipulis in Gallia prædicauit, Sau & ciuitatem Senonen.ad Christum cōuertit &c.& ibi ecclesias constituxit. parte.5.folio.73.H.Item parte.6.folio.24.B. Item parte.4.folio.23.H.& folio.369.F.& folio.372.E. Item parte.3. folio.111.G.Item parte.2.folio.233.H.

Saul vtrū iurando peccauerit:Arguitur pro & contra,cū responsione & solutionibus argumentorum.parte.2.folio.77.F.G.

Saul quomodo,quàm grauiter,quotupliciter peccauit.parte.2. folio.76.F.

Saul deceptum arbitrantur,esse ambiguitate quadam dictionis Hebraicæ,quando de Amalech interfecit omne masculinum, parte.4.folio.49.E.

Saul esse damnatum dicunt concorditer doctores nostri.Hebręi verò dicunt ipsum esse saluatum.parte.2.folio.96.F.Et extensius de hoc disputatur folio.97.A.B.C.D.E.& folio.200.C.D.

Saxones vnde & à quibus traxere originem.parte.2.folio.309.G.

Saxones debellauit Carolus magnus,& multi fuerūt occisi,& alij Sax baptismum susceperunt.parte.6.folio.264.F.G.

Saxoniæ in montibus qui sunt versus Aquilonem,omnia metalla fere fodiuntur præter stannum,& hoc est etiam mirabile &c. parte.3.folio.69.G.

Saxum sursum labore impellitur,facile ad ima,relabitur.parte.3. folio.19.E.

Scabellum dicebatur arca testamenti quæ erat propiciatorium, Sce quod erat quasi sedile dei.parte.3.folio.233.F.

Scabies vnius pecudis(iuxta vulgare prouerbium)totum cōmaculat gregem.parte.6.folio.86.F.

In scabie feruor viscerum ad cutem trahitur.parte.1.folio.252.F.

Scabiosum animal à caulis oujum est repellendū.pte.6.fo.86.F

Scabrones pro quo accipitur secundum Hebræos & secundum Latinos.parte.2.folio.30.C.

Scandalizare quid est.parte.5.folio.56.B.& folio.231.H.

Sandalizantem se,quantumcunq; sibi vtilem in temporalibus,à societate sua expellere,est manum abscindere, oculum eruere.

Index in Glos. ordi.

parte.5.folio.107.D.

Scandalizant populares hodie multi de omnibus statibus,siue principum, prælatorum,doctorum,prædicatorum, siue religiosorum.Peccant nãq; publicè & inuerecundè.p.4.fo.123.H.

Scandalizãtes pusillos in anima,quomodo pœnis talionis subiãciantur.parte.1.folio.169.A.B.

Scandalon vel scandalum quid significat.parte.5.folio.49.E.& folio.107.B.Item parte.2.folio.84.G.& parte.1.folio.144.B.

Scandalum quid sit & quotuplex.parte.5.folio.52.H.& folio.56.B.Item parte.4.folio.425.C.

Scandalũ est duplex scilicet acceptũ & datum.parte.6.folio.35.C.

Scandalum proximi in bono opere nostro,aliquando cauẽdum, aliquando pro nihilo habendum.parte.5.folio.107.B.

Scandalum proximi inquantum potes sine peccato,vitare debes,Quod si de veritate,pro scandalo veritas relinqui non debet.parte.5.folio.56.A.& folio.107.B.& folio.168.B.

Scandalum si de veritate oritur,rectius oriri permittitur, quàm quòd veritas relinquatur.parte.5.folio.49.G.

Scandalum vel offensionem sacerdotum,scribarum & pharisęorum,vtrum Christus in prædicationibus suis debuit vitare.Arguitur pro & contra,cum responsione.parte.5.folio.111.B.C.

Scandalum pusillorũ vt caueatur,quæ dimittenda sunt,an bona spiritualia & etiam temporalia?Arguitur pro & cõtra cum responsione & solutionibus argumentorũ.pte.6.fol.29.G.H.

Scandalum ex malicia ortum, quale fuit pharisæorum, est contemnendum.Scandalum ex ignorantia emergens est vitãdum. parte.5.folio.55.D.

Scandala quo ordine declinare,& væ perpetuum euitare possimus.parte.5.folio.168.B.

Scandalum de casu hominis literati grauius quàm simplicis.parte.3.folio.391.C.

Scandalum qui faciunt ecclesiæ male viuendo,dant Christo amarum potum.parte.3.folio.182.B.

Scandalum qualecũq; an in Christo potuit locum habere.parte.5.folio.52.H.& folio.55.D.

Sce Scelestus orauit ad dominum,Antiochus scilicet,sed eius misericordiam non est consecutus quãtum ad remissionem pœnę nec culpæ.parte.4.folio.471.H.

Scelus solet sequi pœnitudo.parte.3.folio.190.E.

Scelus & iniquitas quomodo differunt.parte.4.folio.85.G.

Scenophegiam quomodo nos obseruare,& in tabernaculis manere debemus.parte.2.folio.262.F.& sequenti.A.

Scenophegia quid sit.parte.5.fol.207.E.& vnde dicitur.Ibidem. H.Item parte.4.folio.406.A.Item parte.2.folio.244.A.

Sch Schismata non erunt nisi quædam veritatis simulatio præcedat. parte.1.folio.329.F.

Schismatici simulant quod zelo iusticiæ moueantur,incautos ad suum schisma trahere nituntur,per quod incauti aliquãdo decipiuntur.parte.4.folio.474.H.

Schismatici & hæretici fraudis & maliciæ venenum corde gestantes,contra veritatem consiliantur.parte.2.folio.308.A.

Schismaticorum conciliabulum per quid significatur,& vnde dicitur.parte.4.folio.474.E.

Schola,scholastici & discholi,quid vnumquodq; istorum significet.parte.6.folio.219.E.

Schola pharisæorum quando & per quos incœpit,& continuata fuit vsq; ad captiuitatem.parte.4.folio.23.A.& folio.411.B.

Scholares audientes à doctoribus in scholis significantur per riuos.parte.1.folio.341.D.

Scholares theologi qui ad hoc studeant,vt de propinquo valeãt prædicare verbum dei,offerũt domino farinam,quæ est materia panis id est verbi,propinqua.parte.1.folio.216.H.

Sciens qui vigilat,sed nihil operando torpescit,pigro comparatur.parte.3.folio.327.E.

Scientes scripturas & non obseruantes eas, grauius delinquũt,& grauiorem pœnam incurrunt.parte.5.folio.215.D.

Scientia quid est.parte.3.folio.289.E.

Scientia dicitur occupatio mala,per accidens tamẽ,& quare.parte.3.folio.343.C.E.

Scientiæ prior gradus dum scit nescire se quod prius videbatur scire.parte.3.folio.189.A.

Scientia per se inutilis est:cum charitate vtilis,per se inflat in superbiam.parte.6.folio.44.F.

Scientia sine vita,parũ aut nihil reputatur.parte.4.folio.263.D.

Scientia est aditus elationis,vnde deus tentari finit,vt infirmus humiliter.parte.3.folio.67.E.

Scientia maior dum quosdam erigit,ab aliorum societate disiungit,& quo plus sapiunt,eo plus à concordiæ virtute desipiũt. parte.5.folio.107.F.

Scientia non caret qui deum timet.parte.5.folio.19.E.

Scientiæ genus summum est,scire deum tanta præstare,quæ humanus sensus non valet attingere.parte.3.folio.226.A.

Scientia maiori præditis euenit sępe,vt ad vltimum plus volentes sapere quàm fragilitati humanæ concessum est,in insipientiæ foueam decidant.parte.3.folio.333.F.

Sciẽtia acquisita quæcũq; modica est & imperfecta.parte.3.folio. 343.D.

Scientia vitæ cælestis animæ humanæ necessaria est,quia sine ea beata esse non potest.parte.3.folio.327.A.

Scientia vna eminentior est siue honorabilior altera duplici de causa.parte.1.folio.3.B.

Scientia speculatiua dicitur alia dignior ex duobus.parte.1.folio.6.D.

Scientia,an,quõ,quæ & qualis destruetur.parte.1.folio.19.B.

Scientiarũ aliquę sunt speculatiuæ,& significantur p aues,& aliquæ practicæ,& significantur per pisces.parte.1.folio.27.D.

Scientia veteris Testamenti dicitur aqua putei,quã lapis claudebat,quia litera legis spiritualem sensum in eo celabat,sed veniente Christo lapis remotus est &c.parte.1.folio.90.E.

Scientia veteris legis per farinã hordeaceam significatur,quæ bene hordeo comparatur.parte.1.folio.273.E.

Scientia triplex.Prima,parua eruditio scholaris vel liberalium literarum.Altera,dum diuinę legis eruditione erudimur.Tertia quando multo sublimiora,quæ non in ænigmate,sed facie ad faciem videbimus &c.& per quid significãtur.pte.2.fo.9.A.B.

Scientia secularis(per Moab de incestu & ebrietate cõceptũ signata)autorem sui sensum habet,& quia ex dei conditione generatur,videtur nasci de patre;sed quia adulter est & aduersari? populi dei,de incestu & spelũca & nocte generat.par.1.fol.301.B.

Scientia Christi:Vide in Christus.

Scientia dei eruditi sunt,plus Moyses quã Abraham,& prophetę plus quàm Moyses,& apostoli plusquàm prophetæ.parte.4. folio.269.B.

Scientia quomõ & qualiter præexigatur ad susceptionẽ clauium ecclesiæ,& vsum earundem.parte.5.folio.53.D.E.

Scientiæ infusæ & scientiæ acquisitæ an idem sit habitus, disputatur ad vtrãq; partem.parte.1.folio.133.B.C.D.

Scientia diuina dicitur liber,& ponit in deo duplex scientia, vel potius vna duplici modo.parte.6.fo.247.G.A.

Scientia scripturarum non notum deo facit,quem operum iniquitas indignum ostendit.parte.5.folio.161.E.

Scio quod nescio,dixit Socrates.parte.4.folio.277.B.

Pars enim scientiæ,scire quod nescias.

Scire infirmitatem nostrã melius est q̃ naturas rerũ.p.6.fo.44.F.

Scyniphes hoc animal pennis suspenditur per aera volitans,sed ita subtile & minutuum,vt oculi visum(nisi acute cernentis)effugiat.parte.1.folio.140.B.D.

Scintilla parua res est,& penè dum cernitur non videtur,sed si fomitem comprehenderit, mœnia, vrbes latissimas consumit. parte.6.folio.86.F.

Scintulla duo facit.parte.3.folio.370.A.

Scyrpus qd significat,& de ei? pprietatib?.parte.3.folio.23.A.B.

Scythæ penè vniuersam tenuerunt Asiam,vt legitur in gentium historia.parte.2.folio.32.B.

Scythę populi sunt,quos limes Persicus ab Armenijs diuidit.parte.1.folio.10.H.

Scopuli superprorensi super aquam,quomodo filijs Israel incli Sco nati sunt,& de hoc expositio Hebræorum illudenda.parte.1. folio.299.H.

Scorpio genus est flagelli,& quare sic dicitur.parte.4.folio.417. G.Item parte.2.folio.150.A.C.

Scriba est qui de moribus vel actib? præcepta dat.parte.6.folio. 34.E.Itẽ parte.2.folio.192.F. Scr

Scribæ & pharisæi per legem & prophetas missi sunt,vt per scripturæ inuestigationem Christi specularentur aduentum, sicut exploratores missi sunt per Moysen ad explorandam vberem terram.parte.1.folio.331.B.& folio.286.G.

Scribere vel prædicare merita iustorũ priorum ad aliorum informationem,est sepulchra patrũ ædificare.parte.4.folio.454.H.

Non omnia scribuntur.parte.1.folio.99.C.

Scripserunt apostoli & prophetæ,sed apostoli plenius scripserũt, qui completum ostenderunt quod illi nunciabant futurum. parte.1.folio.217.B.

Scripsit Moyses de Christo dupliciter.Vno modo expressè & manifeste.Alio modo figuraliter & occultè.parte.5.folio.103.G.

Scripta per verbum domini,quòd nihil habeant vtilitatis aut salutis

salutis,sed solam narrent historiam,quis hoc audet dicere?parte.1.folio.321.F.
Scripta fuit lex in lapide pro duricia illius populi,nunc iam inclinatus in homine,ipse lator legis scribit in terram quæ fructum reddit.parte.5.fo.210.A.
Scriptura sacra sub sensu literali,sensus habens mysticos,est ager.parte.5.fo.46.D.
Scripturis canonicis quis honor & quæ reuerentia debetur.parte.5.fo.10.F.Item parte.1.fo.2.A.
Scripturæ canonicæ quãto præponderent scripturis & doctrinis sanctorum in asserendis testimonijs.parte.5.fo.53.H.Item parte.1.fo.2.A.
Scriptura quadruplicem vtilitatẽ nobis confert.parte.6.fo.30.F.
Scriptura diuina ædificat lecta,sed multo plus prodest,si delitteris mutatur in vocem.parte.6.folio.85.E.
Scriptura sacra dicitur liber scriptus intus & foris.parte.6.folio.247.H.
Scriptura sacra quadruplicem sensum habet.parte.6.folio.85.H.Item parte.1.fo.178.B.& fo.225.E.
Scriptura sacra quatuor habet excellentias,quibus omnem scripturam aliam excellit.parte.1.folio.3.B.C.D.E.F.
Scriptura sacra autentica est præ cæteris,& hoc propter septem.parte.6.fo.247.H.
Scripturæ sacræ intellectum vt haberent,multi magis profeciſſe leguntur per orationem q̃ per studij exercitationem.parte.6.folio.248.D.
In scriptura sacra nihil continetur quod non sit inductiuum ad bonum.parte.6.fo.274.H.
Scripturarum triplex intelligentia est,& quæ illæ sint.parte.4.fo.363.A.
Scriptura ad nucem comparatur secundum triplicem eius expositionem,& in omnibus scripturis illius triplicis sacramenti ratio percurrit.parte.1.folio.292.E.
Scriptura sacra non est occultanda,sed magis explananda & prædicanda,locis tamen & temporibus debitis.parte.5.fo.274.B.
Scripturæ prophetarum factæ sunt clausæ & obscuræ.parte.6.fo.247.F.
Scriptura sacra inducit ad considerandum propria peccata,supernа gaudia,& gehennæ pœnalia,& quare.parte.4.folio.214.H.
Scripturę sacrę verba,lapides quadri sunt,qui vbiq; firmiter stãt,nusq; reprehenduntur.parte.4.fo.272.B.
Scripturam tarditate mentis non intelligentibus remanet spes salutis.Qui autem intelligere nolunt & inuertunt quod intelligunt,nulla spes est.parte.5.folio.96.E.
Scripturæ sacræ & rationi magis consonum,tenendum est de his quę transcendunt humanam inuestigationẽ.parte.5.fo.207.E.
Scripturę sacrę multa dicunt iuxta opinionem illius tẽporis quo gesta referuntur,non iuxta veritatem rei.parte.4.folio.149.A.
Scripturas quicunq; non intelligit vt veritas habet,vuam acerbã comedit.parte.4.folio.154.A.
Scripturam sacram studentes,non solum debent docere verbo,sed etiam scripto,secundum gratiam à domino sibi datam.parte.4.folio.392.D.
Scriptura dicitur cibus & potus,sed differenter.parte.5.fo.161.E.Item parte.4.fol.11.A.& fo.92.A.Et eam comedite audiendo,loquendo,legendo,meditando,operando,corde retinendo.folio.196.E.& fo.368.B.Item parte.5.fo.365.E.
Scriptura sacra est panis,est pulmentum,est vinum lætificans cor hominis,est etiam oleum,est etiam cibus lactis.parte.4.folio.404.B.Item oppositas conditiones habent mali in doctrina sua.Ibidem.E.
Scriptura sacra non semper sequitur ordinem temporis,sed frequenter prius facta vltimò narrantur.parte.4.fo.421.G.
Scripturę sacræ mos est,vt à singulari numero ad pluralem subitò transeat,& econuerso.parte.3.fo.65.F.
Scripturarum obscura ne accuses,quę fecit deus vt exerceat,neq; dicas,sic melius diceretur &c.parte.3.fo.303.E.
Scriptura sacra dicitur mulier fortis.Sponsus eius,doctor,& proles eius,populus catholicus.parte.3.fo.339.D.
Scripturæ sanctæ vel sermonum vel nominum appellationẽ vanã lidiorem ducendam credimus,q̃ potius præcantationis & carminis pronunciationem.parte.2.fo.22.A.
Scriptura ex multis nominibus contexta,non cum fastidio legenda est,& vilis putanda,& huius ratio.parte.2.fol.25.F.
Scripturæ diuinæ passus dubius vel obscurus,per alium qui certus est & determinatus,debet declarari.parte.2.fo.46.F.
Scriptura sacra significatur per agrum,quæ est ager plenus optimis sententijs & sensibus,tanquàm bonis fructibus.parte.2.folio.57.D.H.
Scripturæ sacræ dicta cum pensamus,arcum intendimus;cũ verba doctrinæ damus,sagittas emittimus.parte.2.fo.173.A.
Scripturæ profunditas dicitur puteus,cuius nomen est videntis & viuentis,per quem intelligitur semper viuens,& omnia videns.parte.1.folio.82.B.Interl.
Scriptura sensu cælestis sapientiæ refulget,& qui eam condiderunt,præclari fuerunt vita & sermone.parte.1.fo.177.E.Interl.
Scriptura in diuina si aliquid esset positum dubium,hoc esset à spiritu humano,& non à spiritu diuino.parte.2.fo.297.D.
Scripturæ sacræ eminentia est ista,q̃ in historia fundata,spiritualis sensus caput inter nubila condit,dum scientię magnitudinẽ,ab oculis hominum abscondit.parte.2.folio.231.E.
Scripturę gentilium philosophorum per vxores alienigenas significantur,quæ non vt dominæ,sed tantummodo vt ancillæ maneant apud theologos.parte.2.folio.252.H.
Scriptura sancta,sanctis & ignorantiam suam fatentibus lumen est,iniquis verò & scientiam iactantibus,nubes,quia excæcat eos.parte.1.fo.213.E.
Scripturæ sanctæ quatuor regulę sunt.s.historia,allegoria,tropologia,& anagoge.His quatuor quasi quibusdam rotis tota diuina scriptura voluitur,& declaratur cum exemplo.parte.1.folio.21.H.
Scriptura sacra dicitur nidus,in quo contemplatiui qui dicuntur aues cæli requiescunt:mater habens pullos,sensus dicitur literalis,pulli verò sensus mystici,qui sub litera nutriuntur & crescunt.parte.1.folio.355.F.H.
Scripturæ quædam loca sunt,quæ historialiter fidem imbuunt,quædam moraliter sanctam conuersationem instruunt,quædam non secundum historiam,sed secundum allegoriam veneranda mysteria ostendunt.parte.1.fol.358.E.
Scripturam sacram discere volentibus,necessarium est incipere ab intellectu sensus literalis.parte.1.fo.3.G.
Scriptura sacra licet habeat quadruplicem sensum non tamen in qualibet sui parte.Alicubi enim habet tantum sensum literalem:alicubi verò non habet literalem sensum proprie loquendo &c.parte.1.fo.4.B.& fo.5.F.G.H.
Scriptura sacra quandoq; exponitur quatuor sensibus,quandoq; tribus,quandoq; duobus,quandoq; vno tantũ.Quæ quomodo & quando.parte.1.fo.5.F.
Scripturam quicunq; aliter intelligit q̃ sensus spiritussancti effligitat à quo scripta est,hęresiarcus appellari potest,quomodo & qualiter hoc est intelligendum.parte.1.fo.5.D.
Scriptura sacra multa tradit parabolicè.s.sub similitudine rerum corporalium,& hoc propter duo.parte.1.fo.6.H.
Scripturæ sacræ studium rectè ordinatum incipit ab articulis fidei,qui fundantur in sensu literali.parte.1.fo.7.A.
Scriptura sancta in tanta multitudine diuinorum librorum,quę qualis & quomodo legenda sit.parte.1.fo.21.F.& fo.22.G.
Scriptura tota diuiditur in duas partes.s.in vetus & nouũ testa. Prima est de deo tanq̃ de creatore & gubernatore.Secunda de deo tanq̃ de redemptore & glorificatore.parte.1.folio.23.A. Vide etiam Libri.
Scripturę fluenta nobis aperta sunt per humilitatem,quę est via passionis Christi.parte.1.fo.82.B.
Scripturę profunditas non pateret,nisi Christus incarnatus &c. crucifixus ac mortuus fuisset.parte.1.folio.82.B.
Scripturę alta qui intelligit,sublimes sensus non capientibus per silentium tegat,ne per scandalum mentis eum qui credere potuisset,interimat.parte.1.fo.169.E.Et de hoc figura.Ibidem.
Scriptura parum loquitur de confirmatione in bonum de angelis &c.parte.3.fo.411.D.
Scrutamini scripturas,in quibus putatis vos vitam æter.ha.quomodo intelligendum sit:An vt Iudæi extraherent de sacris literis sensum spiritualem:an literalem.Et declaratur q̃ referendũ est ad sensum literalem.parte.1.fo.7.H.& fo.8.A.B.
Scriptura historiata est quę aliquas rerum historias imitatur.parte.2.fo.141.A.& fo.217.A,B.
Scutum duplex,perfidiæ.s.& scutum electorum &c.parte.4.folio.195.C.D. Scu Sec
Secreta cordis,motu corporis & gestibus indicant.p.4.fo.223.A.
Secretum necessitatis naturæ excusat.parte.1.fo.229.G.
Secreta diuina non sunt omnibus reuelanda,similiter nec vulgaribus &c.parte.4.fo.327.C.
Secreta diuinitatis tunc agnoscimus,cum ab huius mundi tumultuosa concupiscentia intra mentis nostræ cubilia segregamur.parte.3.fo.62.B.

Index in Gloſ. ordi.

Secreta myſteria vulgare indignis vicium eſt,quod fit vel adulatione, vel auaricia, vel iactantia, vel loquacitate.parte. 3. folio.263.B.C.

Secreta diuina hominibus de ſeculari ſapientia preſumentibus abſconduntur,& illiteratis atq; ſimplicibus reuelantur.parte.1. fo.303.H.

Secretum duplex fuit in Chriſto,ſcilicet perſonę & temporis.parte.4.fo.47.C.

Secreta libri Geneſeos in principio eiuſdem libri,& ſecreta libri Canticorum,& ſecreta Ezechielis,quomodo differenter dei ſecreta annunciant.parte.4.fo.213.E.

Secretum iudicium Veſtphaliæ inſtitutum eſt publica poteſtate, non ad inquirendum ſed ſolum in notorijs procedendum ſine ſtrepitu inquiſitionis.parte.1.fo.174.C.

Secta quid dicitur.parte.6.fo.225.A.

Sectæ tres erant apud Iudęos,& nominantur,& quid ſenſerit. parte.6.folio.101.D.& fo.191.C.

Sectæ omnes nomen trahunt de ſuo autore.parte.6.fo.186.A.

Seculares quidam inter malos ſtatum rectitudinis tenent,cumvero ad altitudinem vitę aſcendunt,negligentiores facti grauiter peccant,ſicut Loth in Sodomis iuſtus,in monte peccauit.parte.1.fo.74.A.Interl.

Secularis vitę circumitus & labor per molam aſinariam ſignificatur.parte.5.fo.107.B.D.& fo.56.A.C.& fo.203.E.

Secularium mentes deſignantur per aerem.parte.3. fo.69.E.

Seculares omnes ita vicijs ſunt eneruati,vt nihil virile habeant, & inimici.ſ.dęmones vel vicia,per apertos corporeos ſenſus ingreſſi ſunt &c.parte.4.fo.388.F.Et ſubjungitur huius medicamen.

Seculum,eſt hoc preſens quod voluitur,ſeculum ſeculi eternum, cuius illud imago eſt.parte.3.fo.99.A.

Seculum communiter accipitur in ſacra ſcriptura pro reuolutione quinquaginta annorum.parte.3.folio.191.C. Item parte.1.folio.155.D.

Seculum plærunq; in ſcripturis pro æterno,& eternum pro ſeculo ponitur,& vnde hoc contingat.parte.3.fo.221.E.

Seculi generationem ſcriptura ſignificat eſſe factam tribus modis. Aut enim ſola voluntate aliquid dicitur factum,aut voluntate ſimul & voce præceptiua &c.parte.1.fo.21.H.

Seculum apud Hebręos ſicut & apud nos latinos,ponitur pro quolibet ſpacio temporis determinantis alicuius vitæ durationem.parte.1.fo.150.C.

Seculum vnum,vocant antiqui Hebræorum totum tempus durationis Moſaicæ legis,& aliud ſeculum .ſ. futurum tempus Meſſiæ,& ſecundum eos illud ſecundum ſeculum ibi incipit. parte.3.folio.150.C.D.Item parte.6.folio.280.D.& folio.184. B.C.

Seculum aliud dicitur ſinus Abrahę,vt in Lazaro,vel paradiſus vt in latrone,vel ſiqua nouit deus eſſe alia loca vel manſiones, per quæ tranſit anima deo credens.parte.1.fo.320.B.C.

In ſeculum,quoties dicitur,longitudo quidem tęporis,ſed eſſe finis indicatur,etſi in aliud ſeculum dicatur,aliquid longius indicatur,ſed tamen finis ponitur.Et quoties ſecula ſeculorum nominantur,fortaſſe licet ignotus nobis,tamen à deo ſtatus aliquis terminus indicatur &c.parte.1.fo.155.B.

In ſeculum ſeculi & vltra,quid per hoc inſinuetur.Vide regulã Hebræorum.parte.3.folio.149.G.& fo.211.B.C.

Securis quantumcunq; acuta ſcindere non poteſt,niſi moueatur manu carpentatoris.parte.1.fo.341.H.

Securitas negligentiam,negligentia contemptum parit.parte.4. fo.49.F.

Securus ne ſis aliquando de futuro,quia etſi hodie ſeruis domino,qualis eſſe in futurum poſſis,quomodo vitam finire prorſus videre non vales.parte.3.fol.334.E.

Sed,coniunctio repetita,non paruum pondus dat ſententiæ.parte.6.fo.42.A.

Sedechias malum paſſus eſt,quod per ſeptem exprimit.Primũq; obiectus fuit &c.parte.2.fo.186.D.

Sedechias reddidiſſet ſe Chaldęis,niſi timuiſſet illudi à Iudęis qui tranſfugerant ad Chaldæos.parte.4.fo.222.C.

Sedechiæ captiuitatem,in typum præcedere ſaluatoris non eſt congruum.& quare.parte.4.fo.227.A.

Sedechias prius interfectis filijs,cæcatus eſt,& quaſi fera cauea clauſus,in Babyloniam tranſlatus. parte. 4.folio.235.E.& folio.43.E.

Sedechias(vt Hebræus ait) ductus in Babylonem quadam die in celebri conuiuio,obtulerunt ſibi potionem qua in fluxum ventris ſolueretur,& introductus ante hora epulantium ſubito fluxu ventris ſolutus eſt.parte.4.fo.393.A.C.

Sedere quieſcentis eſt,ſurgere certantis.parte.3 folio.8.A.

Sedere ad dexteram patris:Iſtud poteſt referri ad Chriſtum ratione deitatis,vel ratione humanitatis.parte.5.fo.121.B.Item parte.6.fo.134.D.

Sedere dicitur deus in cælo,terramq; calcare,quomodo & qualiter.parte.5.fo.22.A.

Sedere ſuper ſolium,proprium eſt habentis autoritatem diſcernendi,iudicandi,ac etiam corrigendi.parte.2.fo.240.B.

Sedere dicitur & non ſtare,ſi quis reumatibus libidinis inundatur,& luxuriæ æſtibus circumlinitur.parte.1.fo.304.E.

Sedet dominus ſicut rex in corde,& quomodo.parte.3.fo.56.B.

Sedes dicuntur vbi commorationem habent homines.Habitatio quippe hoc nomen accepit.parte.1.fo.229.E.

Seducere quoſcunq; poſſunt maligni ſpiritus,& peruerſi homines cõtendunt,quibus neceſſe eſt vt milites Chriſti currant ex aduerſo,ne forte conſentiant &c.parte.4.fo.452.C.

Segetem proximi licitum erat intrare & comedere,non tamẽ metere falce.parte.5.fo.41.C. Seg

Seir:Vide in Edom. Sei

Selach:hæc dictio in Hebræo,in tota ſacra ſcriptura non inuenitur niſi in pſalterio,& in cãtico Abacuk,& myſterium innuit. parte.4.fo.395.F. Sel

Sellum an & quomodo dicatur tertius & quartus filius Ioſiæ,diuerſis reſpectibus.parte.2.fol.192.D.

Sem quomodo biennio poſt diluuium centũ eſſe annorũ dicat, cũ quingenteſimo anno Noe natus aſſeratur,& ſexcenteſimo anno eiuſdem Noe diluuium veniſſe legatur.parte.1.fo.59.B. Sem

Sem ſecundum omnes Hebręos nominatus eſt Melchiſedech propter bonitatem ſui regiminis.parte.1.fo.60.G.Et ſecundũ computationem annorum oſtendit eum vſq; ad Iſaac vixiſſe.parte.1.fo.64.A.C.D.

Sem principalis fuit in reuerentia patris,& ipſum Iaphet ad hoc induxit.parte.1.fo.57.C.

Sem quando à patre ſuo Noe benedictionem accepit,pater ipſi domino benedixit,& quare.parte.1.fo.57.C.

Sem cum non fuit primogenitus Noe,quare prępositur alijs filijs Noe &c.parte.1.fo.49.G.& fo.58.C.& fo.64.D.

Sem maior natu,ipſe eſt Iudaicus populus,ex quo patriarchæ, prophetæ & apoſtoli.parte.1.fo.35.E.

Semen in animalibus maſculinis defluit à renibus ad membra genitalia.parte.3.fo.77.H.

Semen viri(vt aiunt phyſici)candidum,& mulieris eſt ſanguinolentum,quorum commixtione certis ſpacijs corpus formatur &c.parte.3.fo.373.E.

In ſemine quædam materialis informitas,quæ formata corpus hominis redditura eſt.parte.1.fo.357.E.

Semen humanum habet in ſe corpulentiam ſubſtantiam,& inuiſibilem rationem,& virumq; cucurrit ex Abraham,vel etiam ex ipſo Adam vſq; ad corpus Mariæ,aliter in filium eiuſdem. parte.6.fo.145.E.F.

Seminis ſuſcitatio per fratrem defuncti,quare ſtatuta fuit.parte. 1.fo.361.D.

Semen Chriſti ſunt omnes qui ei fideli mente crediderint,quia in ipſis futurum regnum ſeminatum eſt.parte.4.fol.457.B.

Semen(quod eſt verbum dei)quando in terram iactamus ſiue ſeminamus,quando fit herba,quando ſpicam profert,& quando plenum frumentum in ſpica facit,& tandem tempus mittędæ falcis quando eſt.parte.5.fo.97.H.

Sementis frugum & arborum , ſemen hominum & animalium ſeminum vel ſementum cuiuſq; rei exordium.parte.1.folio.25.F.

Semina in Decembri latitant in terra,nec futura fœcunditas conijectari poteſt.parte.4.fo.444.G.

Seminali virtute deſcendens ab Adam ſignificatur per claudum, quia naſcitur cum fomite peccati,qui facit eum à rectitudine rationis declinare.parte.6.fo.190.D.

Seminamus ſecundum ſpiritum aliquando,& nõ poſſunt inimici ſeminata corrũpere vel inſidiari agriculturæ noſtræ.Eſt autẽ quando ſata noſtra corrumpuntur.parte.2.fo.38.E.

Seminare(ſed non colligendum erat à ſeminantibus)ſeptimo anno Hebręis pręceptum erat,& quare.Aliter Ioſephus & Hebręi dicunt.parte.2.fo.172.A.& fo.258.D.F.G.

Seminarium coitus viri in lumbis eſſe,fœminis in vmbilico perhibetur.parte.3.fo.77.E.

Seminifluis quare in lege indicta fuit purgatio,an quia peccatũ, vel qua de cauſa.parte.3.fo.357.F.

Seminuerbius vel ſeminator verborum dictus eſt Paulus &c.

parte.

parte.6.fo.193.E.
Semita angustior est q̃ via.parte.3.fo.32.E.& fo.49.A.Item parte.1.fo.118.B.
Semita redemptoris sicut est humilitas,ita semita seculorum superbia.parte.3.fo.46.F.& fo.119.H.
Semper aliquid boni facito,vt te diabolus inueniat occupatum. parte.2.fo.108.D.
Sen Senarius numerus est perfectus.parte.4.fol.470.B.D.Item parte.2.fo.221.B.& fo.260.E.Item parte.1.fo.172.A.
Senario vitę operatio & discursus signatur.parte.3.fo.17.E.Item parte.2.folio.221.F.Item parte.1.folio.167.A.
Senarius bonum opus ministeriorum dei significat.parte.2.folio.211.A.
Senecia vel senecio quid significat.parte.4.fo.208.C.
Senectus vnde in animali causatur.parte.1.fo.36.H.
Senex si haberet oculum iuuenis,videret sicut iuuenis,cui etiam est reuerentia exhibenda,nec propter paupertatem est dimittẽda.parte.3.folio.391.G.Item parte.4.fo.468.A.
Senes non eos scriptura vocat,qui sola grauitate temporum,sed morum grauitate maturi sunt.parte.1.fo.282.A.
Seni exhibe reuerentiam debitam,& non dimittas propter eius pauperiem.parte.3.fo.391.G.
Senes circumueniunt multa incommoda.parte.3.fo.354.A.B.C.
Senes non valent bene dormire.parte.3.folio.354.A.C.
Senes excitantur primo gallorum cantu,quia nõ possunt retinere vrinam sicut in iuuentute.parte.3.fo.354.C.
In senibus omnes penè virtutes corporis mutantur,& crescente sola sapientia decrescunt.parte.2.folio.125.A.
Seniorum verba,homines moderati & religiosi cum reuerentia debent audire.parte.3.fo.60.D.
Senior aut multæ peritiæ ac probatæ qui in eruditione cõsenuit, si loquitur,longè in eo maior habetur doctorum expectatio,q̃ in alio.parte.1.fo.320.B.
Senibus remedium est peccare desinere,sed stimulant eos peccata,exagitat conscientia,& consuetudo peccati instabiles facit. parte.4.fo.193.C.
Senes quantumcunq; possunt contrahere,licet non possint generare.parte.2.fo.125.F.
Senes aptiores sunt ad tales nuptias talemq; sobolem,vbi nõ est ôdor peccati,sed iusticiæ,suauitatis,misericordię &c.parte.1.folio.83.B.
Super senes intellexi,quomodo & an intelligendum,q̃ semper posteriores sancti modernorum temporum sint magis illuminati de his quæ pertinent ad fidem.parte.1.fo.119.F.& fol.120.H.& fo.121.G.& fo.177.B.
Senes vel presbyteri per Danielem conuicti quomõ & per quẽ condemnati,cum Iudei in Babylone erant serui,& non habebant aliquam iusticiam,nec per consequens potestãtem condẽnandi ad mortem.parte.4.fol.250.B.D.
Senes in dulcedine sapientiæ debent delectari.propter quod etiam philosophi circa finem vitæ suæ dimissis occupationibus alijs,vacabant contemplationi primæ causæ.parte.3.folio.394.C.
Seniores,qui,quales,& quomodo corrigendi sunt.parte.5.folio.111.B.C.
Sennar campus Chaldęorum vbi ædificata est Babylon.parte.4.folio.410.G.H.
Sennacherib sex nominibus dictus secundum Ieronymum.parte.4.fo.41.B.Et quomodo mortuus.parte.3.fol.209.D.Item angelus rasit caput & barbam ipsius Sennacherib quod erat valde ignominiosum in terra illa.parte.2.fo.235.E.
Senonis quondam metropolis Franciæ.Vide in Sauinianus.
Sensibile cognoscitur tripliciter.parte.6.fo.54.G.
Sensitiuæ partis non est aliquid ad finem referre,sed solius rationis.parte.3.fo.10.G.
Sensualitas mulier dicitur.Et tunc menstruata est,quando victus est corrupta.Ad quam vir accedit,quando ratio in malo sibi assentit,& inde sequitur partus menstruosus.parte.1.fo.24.D.
Sensualitas significatur per vxorem Iob.parte.3.fo.9.H.Item per socrum Petri.parte.5.fo.31.D.
Sensualitatis motus non est peccatum,sed materia exercendæ virtutis,si ei resistatur per rationem.parte.5.fo.21.G.
Sensus vnus est cerebri,sed in aure & in ore:& in cæteris diuersis instrumentis quasi diuersus,diuerso modo discernit.parte.3.fo.30.B.
Sensus magis apparent in facie q̃ in alijs partibus,sicut apparet in visu,auditu,olfactu,gustu.Tactus autem per totum corpus diffusus est.parte.1.folio.36.D.& folio.191.F.Item parte.5.folio.88.C.
Sensus exteriores hominis possunt intelligi per labia,eo q̃ enunciant aliquo modo dispositiones animi parte.1.folio.58.H.
Sensus est in corde,voluptas secundum physicos est in iecore.parte.1.fo.226.F.
Per sensus interiores & exteriores conuenit homo cum animalibus brutis,differunt tamen in hoc q̃ in homine pars sensitiua deseruit virtuti inquantum est obediens rationi,quæ non est in brutis.parte.1.fo.364.D.
Sensus rationalis qui est in me,commendatus mihi est,vt vtar ad intelligentiam diuinorum.parte.1.fo.223.A.
Sensus,non sexus in vicio est.parte.3.fo.9.F.
Sensus corporis ad nullam voluptatem verterentur,malam,s.si Adam in obedientia perseuerasset.parte.6.fo.266.F.
Sensum etsi non præbet ætas,vsum tamen exercet vehementer. parte.3.fo.60.F.
Sensus exteriores sunt quasi quædam corporis senestrę,per quas tentationes quasi latrones ad interiora ingrediuntur,bona gratiæ rapientes.parte.2.folio.108.D.
Sensus quinq; corporis qui fortiter ducit in via veritatis,& à peccatis compescit,& simplicitatis exempla proponit,offert arietes.parte.1.fo.276.G.
Sensus quinq; corporis pugnantes contra dictamen rationis,significãtur per quinq; reges pugnantes contra Iosue &c.Et per quatuor expugnantur:Et sunt notanda.parte.2.fo.15.H.& fo.16.A.B.Item parte.1.fo.62.H.
Sensus quinq; dicuntur portæ ciuitatis mysticè.s.animæ per Ierusalem significatæ.& non debent hæ portæ de nocte aperiri,sed ad calorem solis.i.ad faciendũ opera charitatis.Vide quo modo.parte.2.fo.261.D.Et in die sabbati claudere iubemur.folio.269.B.D.
Sensus quinq; dicuntur quinq; viri adulteræ.parte.5.fo.198.F.
Sensus interni,per dentes significantur,quare & quomodo.parte.3.fo.31.F.
Sensus corporis quinq;,dicuntur quinq; dies.parte.2.fo.298.A. Item dicuntur iuga.parte.5.folio.163.B.
Sensus quinq; habemus,si per quemlibet peccauerimus,primũ est ab illo peccato omnino abstinere,ne vltra in malo sensum illum exerceamus,sed deo consecremus.parte.1.fol.222.F.G.
Sensus ad virtutes retorquere debemus,sicut in sacrificio dei turturis caput ad penulas retorquetur.parte.1.folio.221.G.
Sensus quinq; hoc modo possunt restitui,si eis in seculoribus abusi fuerimus & in his quæ non sunt secundum deum gessimus, ipsos sanctis actibus restituamus.parte.1.fo.223.B.
Sensus humanę cogitationis,si stultum vel le peccatorem intelligit,cognitionem intimæ claritatis apprehendit.Si candorem iusticiæ vel sapientiæ sibi attribuit,à superna cognitione se excludit.parte.1.fo.252.E.
Sensum & voluntatem si vides scortantem eum diabolicis cogitationibus,ne parcas,ne dissimules,statim percute,peccatum perime,secreta naturæ discutiens,ipsum fomitem reseca,ne vltra concipiat & generet &c.Et de hoc figura.parte.1.folio.311.F.
Omnes qui quinq; sensus corporis libidinosè tractauerunt,futuro incendio sunt cremandi,sicut quinq; ciuitates igneis imbribus sunt combustæ.parte.3.folio.71.B.
Sensus literalis quis dicitur.parte.4.fo.152.G.Item parte.3.folio. 297.D.Item parte.1.fo.5.D.& fo.9.C.Vide etiam particulam ad dendam ad diffinitionem.fo.33.E. Sensus aliter
Sensus literalis in sacra scriptura aliquando est duplex.parte.1. folio.4.B.Item parte.4.folio.312.D.Item parte.3.fol.131.H.& folio.65.C.
Sensus sacræ scripturæ est duplex scilicet literalis seu historicus, & mysticus seu spiritualis. Qui subdiuiditur in triplicem, & horum sufficientia.parte.1.folio.3.E.& folio.4.D. E.& folio.178.B.
Sensus literalis quandoq; vt iacet,erroneus est vel impossibilis,& tunc allegoria & moralitas accipienda est.parte.3.folio. 4.F.& fo.183.G.Item parte.1.fo.7.B.& fo.179.F.
Sensum literæ quandoq; qui negligit,veritatis lumen sibi abscõdit,dum intrinsecus quærendo,quod foris est perdit.parte.3. folio.4.F.
Sensus literalis vtrũ cæteris sensibus sacræ scripturæ sit dignior. Arguitur contra & pro,cum responsione & solutionibus argumentorum.parte.1.folio.5.B.C.&c.& fo.6.C.D.
Sensus literalis dignior & virtuosior est cæteris sensibus.parte.1. fo.5.C.Et prœeminet eis ex pluribus considerationibus:quor & quibus.fo.6.D.E.

Index in Glos. ordi.

Sensus literalis alijs sensibus aliquando prꝫeminet,& dignior est. aliquando est æqualis dignitatis,aliquando etiam minoris dignitatis.parte.1.fo.6.D.& fo.7.E.F.& fo.8.D.

Sensus literalis an sit dignior alijs sensibus ex parte extensionis, eo ꝙ quꝫlibet propositio sacræ scripturꝫ habet sensum literalem verum,non autem mysticum.parte.1.fo.8.C.

Sensus literalis & aliorum mysticorum dignitas,penes quid accipienda sit,an penes maiorem vtilitatem,quę eōsequitur maiorem certitudinem.parte.1.fol.7.D.& fo.8.E.

Sensus literalis magnæ est capacitatis & virtutis,& continet virtualiter omnia ad fidem seu ad bonos mores & virtutes pertinentia.parte.1. folio.5.H.

Sensus literales plures vnius passus,quot,quomodo,& quando sint & possint dici.parte.1.fo.5.H.

Sensus literales cum plures de vna autoritate traduntur,quis illorum alijs sit præferendus.parte.1.fo.6.A.B.

Sensus literalis duplex est,quidam primarius,quidam secundarius,cuius certitudo à certitudine primi sensus dependet.parte.1.fo.6.A.D.

Sensus literalis potest comparari ad alios sensus dupliciter.Vno modo,vniuersaliter,alio modo particulariter,& quo mō sensus literalis sit eiusdem dignitatis:vel cæteris dignior.parte.1.fo.6.C.D.

Sensus literalis an cæteris sensibus sit communior & vniuersalior & ista vniuersalitas quomodo accipienda sit ad alios sacræ scripturæ.

Sensus literalis sacræ scripturæ licet ex significatis per vocem accipitur,multi tamen in eius acquisitione errauerunt,& ideo indiget scrutinio.parte.1.folio.8.A.

Sensum literalem qui per significationem rerum,per voces significatarum habetur,accipit plerunꝫ sacra scriptura,& non illū qui per significationem primariè intelligitur.Et hoc fit multipliciter.parte.1.fo.7.B.

Sensus literalis vbi per voces significatur,aliquid proprie,& aliquid figuratiuè,est ipsum figuratum, & non ipsa figura. parte.1.fo.6.H.

Sensus literalis se habet ad sensus spirituales,sicut fundamentum ad ædificium.parte.1.fo.3.F.G.& fo.5.B.& sicut ianua,Ibidem G.& fo.6.H.

Sensum spiritualem seu mysticum intellige solum per spiritualē intelligentiam,excluso sensu literali,sic ꝙ in eo non sit spiritus vitæ,manifesta deuiatio à veritate sacræ doctrinæ est.Et declaratur.parte.1.fol.7.F.G.

Sensuum aliorum sacræ scripturæ tota certitudo dependet à certitudine sensus literalis.parte.1.fo.6.D.

Sensus literalis non vniformiter accipitur in omni loco sacrę scripturæ.parte.1.fo.4.E.

Sensus sacræ scripturæ adhoc ꝙ literalis dicatur,tria requiruntur.parte.1.fo.5.D.E.

Sensu literali traduntur omnia quæ sunt de necessitate salutis,siue credenda,siue etiam consilia agenda.partte.1.folio.6.G.& folio.7.G.

Sensus literalis excellentia in hoc patet,inquantum in eo includū tur circa cognitionem quæ est per fidem,tam illa quæ se habēt in alijs scientijs,vt prima principia,q̄ illa quę se habent vt scientia &c.parte.1.fo.7.A.

Sensus literalis diuiditur in tres species.s.historicam,etymologicam,& anagogicam.parte.1.fo.5.G.& fo.8.E.

Sensus etymologicus in sacra scriptura quis & quando dicatur. parte.1.fo.5.G.

Sensus literalis & mysticus an inter se possint habere comparationem.parte.1.folio.7.D.& fo.8.C.

Sensus mysticus literali contrarius,vt scilicet per pernicioſa significentur virtuosa,non videtur bene conueniens.parte. 2. folio.300.D.

Sensus parabolicus est literalis large loquendo.parte.1.fo.4.E.& folio.6.H.

Ex sensu literali quolibet sacræ scripturę an possit sumi efficax argumentum.parte.1. folio.6.B.

Sensus literalis in quibusdam locis,cum non sit idem apud oēs, argūmentum validum ex eo sumi non potest æquale apud omnes.parte.1.fo.6.C.

Sensus literalis modernis diebus multum offuscatus est,& quare.parte.1.fo.3.G.

Sententia quid est.parte.4.fo.331.G.

Sententiæ cum nominantur,nisi etiam male dicantur,male sentiri non possunt.In bono enim sententias accipimus,quę sine ad actione reprobationis ponuntur.parte.3.fo.60.F.

Sententiam in hominibus mutat terror.parte.1.fo.305.F.

Sententiam veram certamꝫ de ipsis rebus non habemus,qui nō possumus hominum indagare conscientiam.parte.6.fo.36.F

Sententia maioris partis opinionem paucorum excludit.parte. 5.folio.183.A.

Sentētia in concione proponitur,perꝫ quā tumultuosæ turbæ sedition comprimitur.parte.3.fo.341.F.

Sententia nullius hominis cuiuscunꝫ sit autoritatis tenenda est, si contineat manifestē falsitatem vel errorem.parte.1.fo.350.C.

Sententia iudicis vt Hebræi dicunt,sic tenenda est:Si dixerit tibi ꝙ dextera sit sinistra,vel sinistra,dextera,talis sententia est tenēda. Quod tamen patet manifeste esse falsum.parte.1.folio. 350.C.

Sententia contra Cain oblata fuit grauior quàm sententia contra Adam lata in tribus.parte.1.fo.47.E.

Sententiam maledictionis cum iusti proferunt,non ad hanc ex voto vltionis,sed ex iusticia erumpunt.parte.6.fol.179.F.

Sententiam in nos latā quo animo ferre debemus,si ob aliquod peccatum de congregatione fratrum,& de domo dei ejcimur, nec debemus reluctari.parte.4.folio.235.A.

Sententia domini sanctorum precibus frangitur.parte.4. folio. 228.A.

Sententiam libenter mutat dominus,videns mutata opera.parte.4.fo.43.B.

Sententia æterna ære figuratur,& larcui comparatur.parte.3.folio.43.B.

Sententia diuina licet aliquando mutatur,tamen eius consilium non mutatur.Et penes quid,& quomodo consilium dei,& sententia accipiantur.parte.3.fo.130.H.

Sententiæ infringibiles in diuinis scripturis sunt propugnacula. parte.3.fo.361.A.

Sentire contrarium dictis sanctorum est licitum,non tamen in determinatis per sacram scripturam.parte.5.fo.5.H.

Sentit creatorem omnis creatura,& quo modo parte.5.folio. 147.A.

Non sentiunt dæmoniaci vel mente capti si vulnerentur,& quare,Sic vicijs inebriati non sentiunt quanta vulnera,quantas cō tritiones animæ peccando acquirimus.parte.1.fo.288.E.

Separari debent fideles ab infidelibus multiplici ratione.parte.6. folio.69.C.

Separare quomodo nos debeamus à malis.Ibidem.E.

Separat homo,quando pro desiderio secundę vxoris primam dimittit.Deus autem separat quando ex consensu propter cultū dei sic habemus vxores,quasi non habentes.parte.5.fo.58.E.

Sepeliendo corpora quasi sacrosanctum depositum terræ commendamus,quę reddenda,glorificanda in resurrectione credimus.parte.2.folio.286.E.

Sepelire mortuos,est opus meritorium apud deum tanꝫ opus pietatis & misericordiæ.parte.6.folio.179.D.Item parte.1.folio.335.D.

Sepelit actiua vita à prauis operibus mortuos,contemplatiua perfectius,quæ à cunctis actionibus funditus diuidit.parte.1. folio.80.A.

Sepeliuntur sacerdotes nouæ legis cum vestibus sacerdotalibus, & vnde hoc habetur.parte.1.fo.231.H.

Sepelire duo mō summus sacerdos potuit aliquē,& licuit sibi interesse sepulturis.parte.1.folio.298.E.F.

Sepes materiales ædificare est officium pauperum & rusticorum. parte.4.fo.96.B.

Sephora vxor Moysi Ethyopissa dicitur,& quare parte.1.folio. 284.G.H.& sequenti.B.H.

Sephorim oppidum fuit,vnde fuit oriūda Anna mater beatę virginis.parte.4.fo.373.E.

Septem qualitates spiritus,diebus septem creationis coaptantur, & affectus cōtrarios,sua dona excludentes,quomodo eneruat & illuminat.parte.5.fo.112.B.C.& fo.104.B.

Septem mulieres apprehendent virum vnum:Exponitur & trahitur ad diuersa.parte.5.fo.112.A.B.

Septē vicia capitalia notantur per septem alia.parte.4.fo.332.H.

September secundum communiorem opinionē est primus mensis simpliciter,quia in eo creatus fuit mundus.Sed ex isto notabili beneficio scilicet exitu de Aegypto tam mirabili Martius primus mensis est dictus.parte.1.folio.146.B.

Septenarius & septuagesimus perfectam significant pœnitentiā parte.4.fo.46.B.

Septenario numero quid representatur,& per exempla ostenditur.parte.4.fo.436.A.& fo.469.B.C.D.Itemparte.3.fo.5.H.& fo.423.B.Item parte.2.fo.261.H.Item parte1.fo.359.F.

Septenarius & denarius numerus propter sabbatum & decalogū Iudeis familiaris est.parte.4.fo.12.F.Item parte.3.fo.222.B.& fol.275.E.Item parte.2.fo.244.F.
Septenarius interiorem & exteriorē hominis substantiā comprehendit,& quomodo.parte.3.fo.423.A.Item parte.1.fo.164.E.
Septenarius virtutum,Vide in Virtutum septenarius.
Septenarij,beatitudinum,donorum spiritussancti,& petitionū orationis dominicæ congruentia & conuenientia ad inuicem. parte.5.fo.18.A.B.
Septimus dies in exequijs defunctorum obseruatur,& quare.Et vnde hoc trahitur.parte.1.fo.122.B.
Septuagesimæ tres in ecclesia memorantur,Vna significata,duæ significantes.parte.3.fo.173.E.
Septuagenario numero linguarū diuersitas & librorum vtriusq; Testamenti series cōprehenditur.parte.2.fo.207.E.&fo.210.A.
Septuaginta interpretes diuisos per cellulas transtulisse legem veterem,mendacium esse astruitur.parte.2.fo.188.C.Item parte.1.fo.20.H.& sequenti.B.& fo.122.A.
Septuaginta interpretes excusant Iudæi dicentes,q̄ de industria tacuerunt aliqua,aut aliter omnia interpretati sunt vbicunq; veritas Hebraica facit mentionem de patre & filio & spiritusancto.parte.1.fo.20.G.Item parte.6.fo.177.A.
Septuagintaduo fuerunt interpretes,tamen communiter septuaginta dicuntur,& quare.parte.1.fo.2.F.G.& fo.20.H.
Septuaginta anni captiuitatis Iudaicæ quando & à quo initium sumpserunt.parte.2.fo.240.F.
Septuagintaduo discipuli ad prædicandum missi sunt,& de hoc mysterium.parte.2.fo.208.E.Item.parte.1.fo.123.A.& fol.156. A.& fo.191.C.& fo.265.H.
Septuaginta septem transgressionem omnimodam signat,quo tamen numero in euangelio pœnitenti diuiti præcipitur.parte.1.fo.46.F.& fo.181.E.
Sepulchrum est vltima domus cuiuslibet hominis.pte.3.fo.37.G
Sepulchrorum construendorum mortuis'& cura sepeliēdi,quomodo & qualiter possit licere.parte.6.fo.131.F.
Sepulchrorum precium qui non à cogentibus,sed à volentibus accipiunt,sciant mutari nomen suum,& perire aliquid de merito eorū etiā reprehendat,cū qui inuitus accepit. p.1.fo.80.A
In sepulchris potentum ponebantur,preciosa,ppter quod claudebantur fortiter,& cum diligentia,ne à latronibus extraherentur.parte.4.fo.206.F.Item parte.3.fo.12.H.
Sepulchrum Christi est glorioſum,licet mors eius fuit contempti bilis,parte.4.fo.29.D.Item pte.5.fo.86.C.D.& fo.240.B.
Sepulchri domini dispositio.parte.5.fo.119.E.& fo.241.C.
Sepulturæ officium antiqui patres cum magna solicitudine & solennitate celebrabant,& quare.parte.1.fo.99.G.& fo.100.A. & fo.115.A.B.& fo.122.H.
Sepulturæ loca erant antiquitus extra ciuitates & quare.parte.5. fo.143.H.
Sepulturæ locus semper fuit inter sacra reputatus.Melius potest dici,q̄ locus sepulchri non est res spiritualis,sed ius sepeliendi. parte.1.fo.79.F.
Sepultura precio non est soluenda,neq; emenda,fundus tamen & ius in fundo in quo est sepultura emi potest exemplo Abrahæ.parte.1.fo.79.F.& fo.80.C.D.
Sepultura Christi an,fuit honorata vel inhonorata,non obstante quod dicitur,Sepulchrum eius erit glorioſum.parte.4.folio.90.F.G.
Sepultura Christi fuit nobilis & sumptuosa,licet mors eius fuerit ignominiosa.parte.5.fo.86.C.D.& fo.240.B.Item parte.4. fo.29.D.
Sepultura Christi mystica.parte.5.fo.86.E.
Sepultura non sunt priuandi condemnati ad mortem,vt suspensi in patibulo,decollati,& lapidati,licet eorum vita fuerit odiosa.parte.1.fo.355.D.
Sepultura Rebeccæ,similiter & Liæ,quare non sic memoratur sicut Delboræ nutricis Rebeccæ,de qua tanta fit mentio,q̄ vocatum est nomen loci sup ulturæ illius,Quercus fletus &c.parte.1.fo.100.A.
Sequens Christum si,sicut lumen solis in medio peccatorum incedas,non te infundet humor peccati,nulla libidinis vnda resperget.parte.1.fo.155.B.
Sequentibus Christum est totaliter dimittēdus carnalis affectus. parte.5.fo.31.H.
Sequitur dominum qui imitator,est eius,& per illius vestigia graditur.parte.5.folio.59.H.
Sequebantur Christum multi,sed tamen diuersis rationibus ad hoc sunt moti.parte.5.folio.17.F.& folio.29.F.& folio.30.B.& folio.35.D.
Sequi Christum volentes quidam dicuntur lapti,& quidam inepti,quomodo,& per quid discretio accipienda sit.parte.2.folio.40.H.
Seraphin præter hunc locum ait Hierony.me legisse non memini.parte.4.fo.16.H.
Seraphin faciem dei & pedes velant,& quare.parte.3.fol.343.A.
Seraphim per,m,in masculino genere,per,n,in neutro genere plurali dicimus.Seraphin tamen singulariter dici potest,sicut cherubin & cherub,parte.4.folio.17.B.
Serico & purpura indutæ,Christum induere non possunt.parte.6.fo.220.A.
Sermo indicat cogitationem.parte.6.fo.460.A.
Sermo & vox quomodo differunt.parte.1.fo.208.G.
Sermo quid est,nisi semen,qui dum ordinatè mittitur,audientis mens quasi concipientis vterus ad boni operis prolem fœcundatur.Si importunè defluit,polluens emittentem generandi perdit virtutem.parte.1.fo.240.E.
Sermo per quem in audientibus nasci scientia debuit,si inordinatè prodeat,etiam quę rectè sensit,fœdat.Ibidem.
Sermo doctorum temperandus est secundum qualitatem auditorum.parte.1.fo.280.B.
Sermonem qui facit ad populum,temperet sermonem,vt cælestium secretorum pandat suauitatem,& morum correctionem demonstret,parte.1.fo.189.B.
Sermo salutis semp debet patere cunctis fidelibus,nec vnq̄ deesse oportet in ecclesia verbum solatij,& significatur per panes propositionis.Ibidem.
Sermo dei est vermis,alijs efficitur ignis,& quomodo & quibus & q̄ diuerso modo.parte.1.fo.157.B.
Sermo diuinus est vt fluuius planus & altus,in quo agnus ambulat,elephas natat.parte.3.fo.4.F.
Sermo diuinus vrit vt corrigat,non exurit vt perdat.parte.3.folio.271.F.
Sermo diuinus dicitur aduersarius noster,quare,& quo modo. parte.5.fo.11.A.& fo.159.F.
Sermones scripturarum sunt vestimenta verbi & indumenta diuini intellectus.parte.5.fo.149.G.
Sermo domini panis est,sed multiformis.Alius publicus est,alius secretus,parte.1.fo.257.B.
Sermo omnis qui pietatem,iusticiam,& veritatem docet,deo immolatus est.Qui autem impudicitiam,iniusticiam,impietatē, idolis:& qui eum recipit,idolis immolata manducat.parte.1. folio.311.B.
Sermo dei qui immundicias cordium circuncidit machera petrina,non ex arte grammatica venit &c.sed ex illa petra descendit quæ de monte sine manibus abscisa orbem terræ impleuit &c. parte.2.fo.27.F.
Sermones nunc magis frequentat populares & pedestres q̄ diuites & equestres,sicut etiam turbæ sunt secutæ Iesum pedestres. parte.5.fo.47.H.& fo.148.F.
Sermones boni prolati de aliquo,si ipsos audiat vel sciat,de facili eleuant eum in superbiam,etsi mali deijciūt per iram & odiū contra proferentem.parte.3.fo.350.B.
Sermones compositos proferre studentes,magis q̄ sensu salutari repletos cui comparentur.parte.5.fo.72.B.
Sermo pedestris quis dicatur.parte.1.fo.15.B.
Sero an accipitur pro tempore gratię Christi,vel fine mundi.parte.5.fo.62.C.
Sero malorum pœnitet qui in tenera ætate noluit.parte.3.folio.336.E.
Serpentes q̄ trahuntur de latebris verbis Marsorum,diabolica vis est:quod permittitur ad primi facti memoriam.parte.1.folio.42.C.
Serpentes per incantatores ex solo vocis sono sopiuntur,vel etiā de cauernis trahuntur.parte.2.fo.22.A.
Serpentis astutia quæ est,& allegoria de hoc.parte.5.folio.37.A.
Serpens tentans protoperantes an statura pedibus incedendo acceſſerit.parte.1.fo.44.B.E.G.& fo.42.H.
Serpens tentator an habebat faciem gratiosam virgineam &c. parte.1.fo.40.D.& fo.42.H.
Serpens per quem seducti sunt protoparentes,an & quomodo puniri debuit.parte.1.fo.44.A.B.E.
Serpentis linguam mouit diabolus ad formationē verborum in deceptione protoplastorum,& verba formata non intellexit serpens.parte.1.fo.40.H.& fo.42.C.
Serpens non proprie dicitur sapiens,sed spiritu diabolico,nō rationali anima,posset sapientissimus dici,& quare.p.1.fo.40.B

Index in Gloſ. ordi.

Serpens non interrogatur qui fecerit locutionem ad primos parentes &c.parte.1.folio.42.D.E.& fo.44.A.

Serpens æneus fuit figura paſſionis Chriſti,& quomodo.parte.5.fo.195.F.G.H.

Seruientes communitati in ſpiritualibus,iure naturali & diuino & etiam humano â communitate prouidentur in temporalibus.parte.5.fo.36.G.& fol.37.B.Item parte.1.fol.293.H.& fo.294.C.& fo.350.E.& ſequenti.B.

Seruiens deo in operibus bonis ad hoc principaliter,ꝙ tueatur vita vel ſanitas ſui corporis,peruerſo ordine & amore procedit &c.parte.3.folio.8.H.

Seruire deo deuotè in ſimplici conuerſatione melius eſt ꝙ̃ multis abundare virtutibus,& proximorum facta deſpicere.parte.3.fo.329.F.

Seruiri ſibi vult deus prudenter,non vt nimietate debiles fiant, & pòſt medicorum ſuffragia requirant.parte.6.fo.122.A.

Seruire offenſo qui nullo placatur obſequio,graue eſt.parte.3.fo.245.F.

Seruitio diaboli mancipati & vitam ſacrilegam temporaliter finientes,æternis cruciatibus conſumentur,& quiſq; pro ſuo merito.parte.2.fo.236.E.

Seruitus bona,& bona libertas æqua lance appenduntur.pte.6.fo.43.G.& fo.52.H.& fo.97.B.& fo.122.G.

Seruitus eſt mors ciuilis.parte.4.fo.263.E.& fo.401.B.Item parte.1.fo.102.H.& fo.109.C.& fo.180.H.

Seruitus cœpit ex peccato.parte.6.fo.96.F.& fo.67.B.

Seruitus Babylonica an fuerit durior Aegyptiaca &c.parte.4.fo.134.H.& fo.135.C.D.

Seruitus duplex.parte.6.folio.98.A.

Seruitus peccati miſerabilior eſt ſeruitute corporali,& quare.parte.5.fo.212.D.

Seruitus dei conſolabilis eſt & ſuauis,ſeruitus autem humana quaſi importabilis.parte.2.fo.222.H.Item parte.4.fo.468.F.

Seruus eſt peccati qui facit peccatum,& huius ratio.parte.5.folio.212.C.

Seruorum,quidam eſt ſeruus qui & filius.Et eſt ſeruus qui timet pœnam,ſed non diligit iuſticiam.parte.6.folio.18.F.

Seruus quis & vnde dicitur.parte.1.fo.114.A.

Seruorum conditionem multum glorificat Petrus,quos beneſacientes affirmat imitatores dominicæ paſſionis.p.6.fo.219.F.

Seruus ſi propter deum patiens à domino verberatur iniuſtè,cũ ei bene ſeruiat & ſuſtinet,hæc eſt ratio,& per hoc efficitur gratus deo.parte.6.fo.219.F.

Seruus ſi eſt corporali contumelioſus,deum quoq; inhonorat, qui carnali domino nomen ſuum accommodat.parte.1.folio.250.B.

Seruos bonos & ancillas bonas,affectu filiorum & filiarum proſequi debent domini.parte.3.fo.395.B.

Serui bonum regimen in tribus eſt,conformiter ad bonum regimen aſini.parte.3.fo.421.H.

Serui ſi beneuoli ſint & obedientes,vt fratres habendi ſunt.parte.3.fo.422.A.

Quaſi ſeruos & ancillas in perpetuum acquirimus,quos conuertimus de Gentibus,aut de Iudæis.&c.parte.1.fo.260.A.

In ſeruis etſi deſpecta eſt conditio,virilitas viget. In ancillis autem cum conditione pariter ſexus iacet.parte.2.folio.79.A.

Seruum hominem homini,vel iniquitas,vel aduerſitas:Iniquitas ſicut Chanaan,aduerſitas ſicut Ioſeph.parte.1.fo.114.A.

Seruus nõ poteſt aliquid vouere vel implere,per quod impediatur opus ſui domini.parte.1.fo.317.H.

Seth eſt nomen ciuitatis in terra Moab,vt dicit Rabbi Nathan,cuius populum totaliter deſtruxit Dauid.Et ſic accipitur cũ dicitur,vaſtabitq; omnes filios Seth.parte.1.fo.308.H.

Seth filij,omnes homines.Ab eo omne humanum genus deſcendit.Qui enim de Cain fuerant,diluuio perierunt.parte.1.folio.308.G.

Seueritas dei tripliciter oſtenditur.parte.4.fo.334.B.

Seueritas multa erat in verbis Ioſeph ad fratres,multa in corde tranquillitas,vt hinc doceatur quanta his beneuolentia debeatur, quos fortè plus æquo corripimus.parte.1.folio.109.A. Interl.

Sçuitiæ mos eſt,quando ratio deficit,dentibus frendet,& quod vult,tacens oſtendit.parte.3.fo.134.E.

Sex,primus numerus perfectus eſt,& quid ſignificat.parte.6.folio.260.A.

Sexaginta quid ſignificat moraliter.Ibidem.

Sexagenarius numerus ſicut ſenarius perfectionem ſignificat.parte.1.fo.333.B.& fo.349.D.

Sexus maſculinus perfectus eſt.parte.1.fo.348.B.

Sexus fragilis & minor ætas,ſunt numero indigni.parte.5.folio.48.B.

Si Dauid mentiar.Si negatiuè poſitum eſt,quod etiam commu Si nis vſus habet.parte.4.fo.457.A.

Sibilant & fremunt ita irridentes:cum quemlibet corruiſſe viderint,ſicut boni charitate compuncti,ſtupore permoti,dolentes ſibilant,& caput agitant.parte.4.fo.188.A.

Sibilatio ſubitum & improuiſum dolentis & admirantis affectũ indicat.parte.4.folio.187.G.

Sibylla per ſpiritum phytonicum locuta eſt.parte.6.fo.36.E.

Sichem vno modo eſt nomen ciuitatis,alio modo eſt proprium hominis.parte.6.fo.176.G.Item parte.1.fo.97.E.

Sichima iuxta Gręcam & Latinam conſuetudinem declinata eſt. Hebraice Sichem dicitur:licet vicioſè Sichar legatur.parte.1.folio.115.A.

Sicut,non ſemper deſignat æqualitatem,ſed correſpondentiam dicit aliquando rei figuratæ ad figuram.parte.4.fol.426.G.H. Item parte.3.fo.280.E.

Sidera priuſq; fierent,ordo temporum nullis notabatur indicijs, vel meridiana hora,vel quælibet alia.parte.1.fo.26.B.

Siderum ſingulorum poſitio & ſitus videtur quibuſdã,ꝙ dici ciuitas vel haberi poſſit in cęlo,quod ego inquit Origenes deſinire non audeo.parte.1.fo.326.B.

Sidon,ciuitas ſita in terra promiſſionis prope montem Libani, parte.5.fo.49.H.

Sidones duas eſſe non comperi,vnam paruam & aliam magnã, quantum ad terrenum pertinet locum.Sed myſticè, capiuntur animæ quædam in magnam,quædam in parua.parte.2.folio.17.F.

Sub ſigillo aliquid claudimus,vt cum tempus erit proferamus. parte.3.folio.24.B.

Vt ſignaculum ponimus Chriſtum ſuper cor:cum ea quæ dixit ita diſcimus quaſi diuine veraciter ſint verba ſapientiæ.parte.2.fo.367.A.

Significantias veteris Teſtamenti nemo putet negligendas.parte.3.fo.268.E.

Significationibus diuerſis & aliquando etiam contrarijs,res vna exponitur myſticè,& quare.parte.5.fo.44.A.& fol.51.G.& fo.45.H.Item parte.4.fo.234.E.H.Item parte.3.fo.363.C.D.

Significare bonum typicè malum,& mala ſignificare bonum,ſi aliquando contingat,nemo miretur.Si enim hoc non liceret, nunq; nigro atramento,ſed ſemper auro lucido nomẽ dei ſcriberetur,quia deus lux eſt:ſed ſi nomen diaboli calculo candidido ſcubas, nihilominus tenebras ſignificat.parte.2.folio.285.A.

Signum ſolemus aliquod digito vel brachio alligatum circunferre,quo admoneamur illius rei cuius frequentiorem habere volumus memoriam.parte.5.folio.367.A.

Signa proprię dicuntur quæ ſignificant aliquid de preſenti.parte.4.fo.156.C.

Signum,quod in quocunq; tempore aliquid ſignificat,& eſt pro digij genus.parte.6.fo.76.E.& fo.77.B.

Signum veteris Teſtamenti circunciſio in latenti carne,ſignum noui crux in libera fronte,quomodo & quare.parte.6.folio.88.H.

Signa facere non eſt probatio ſanctitatis,ſed vnumquenq; vt ſe diligere:de deo autem vera,de proximo vero meliora ꝙ̃ de ſe ipſo ſentire.parte.3.fo.56.B.

Signum petere an & quo modo liceat.parte.2.fo.39.H.Item parte.1.fo.80.E.F.

Signa petuntur à deo multis modis.parte.4.fol.20.H.

Signum duplex ponitur alicuius aduentus.Vnum pronoſticum quod eſt indicatiuum futuri effectus.Aliud rememoratiuum effectus pręteriti.parte.4.fo.19.H.

Signa fecit dominus,& diſcipulis facere dedit,vt per hoc certius euangelio credatur,dum qui cęleſtia promittunt terrenis,cęleſtia & diuina opera operentur in terris.parte.5.fo.92.B.

Signa quæ fient in conſummatione ſeculi,ſimilia ſunt & fere eadem ijs,quæ ante excidium Ieruſalem facta ſunt.parte.5.fo.73.B.& fo.113.B.

Signum maximum ad confirmandum doctrinam Chriſti fuit declaratio ipſius diuinitatis,quę manifeſta facta eſt per ſpiritum ſanctum apoſtolis datum.parte.5.folio.232.G.

Signa ſunt cęleſtia luminaria,quomodo & quorum.parte.1.folio.126.B.& fo.32.D.

Signa propria habent homines in motibus animorum,& virtutibus animæ,ſicut propria quædam caſtitas eſt Petri,& alia caſtitas

castitas Pauli,etsi eadem videatur.parte.1.fo.268.C.
Silentium cultus iusticiæ est.parte.3.fo.28.A.
Silentium est mentis murus,intra quem tamen nimis aliquando artatur,& dum eloquio immoderate compescitur,intus feruet cogitationibus,alioscꝫ loquentes despicit liberius.parte.3.folio.20.B.
Silentij censura ad sui cognitionem redit,sed superuacuis verbis extra se dispergitur,& tota hosti detegitur.parte.3.fo.20.B.
Silentium triplex,scilicet ante legem,sub lege,& in gloria.parte.6.fo.83.C.
Non silere dei,vel non tacere,est orantis postulationem efficaciter exaudire.parte.3.fo.123.D.
Silo dictio Hebraica est proprium nomen loci.Significat etiam in alio sensu missionem,& sic est nomen commune.parte.1.folio.117.F.
Siloa fons est ad radicem montis Sion.parte.5.fo.214.A.
Siluam quæ in nobis est emundemus,inutiles.s.& infructuosas arbores,& faciamus ibi noualia quę semper innouemus,& fructum captamus.parte.2.fo.24.E.
Sim,verbum vt Hebræi aiunt,vlcus sonat,non Vulnus.Hoc infligitur,illud sponte nascitur.parte.2.fo.180.E.
Symbolum fidei per duodecim apostolos ordinatum est.parte.2.fo.251.G.Item parte.3.fo.331.B.
Simeon patriarcha quare non habuit benedictionem.parte.1.folio.376.B.C.
Simia est animal ingeniosum hominis imitatorium.parte.2.folio.21.E.
Similes ei erimus,cum dicitur:similitudo hæc non ad naturam & substantiam,sed ad gratiam reuocatur,sicut pictura est similis ei cuius imago in ipsa exprimitur &c.parte.1.fo.154.E.
Similes sumus omnes,sed est propria cuiuscꝫ distinctio vel in vultu,vel in statura,vel in habitu,vel in positione.parte.1.folio.268.B.
Similitudines rerum in sacra scriptura frequenter nominantur nominibus rerum.parte.2.fo.94.C.
Similitudo bona & similitudo peruersa.parte.3.fo.185.E.
Similitudo,æqualitas,& imago differunt.parte.6.fo.65.F.Item parte.4.fo.251.A.
Similitudo per se est causa dilectionis,per accidens tamen est aliquando causa odij &c.parte.3.fo.66.D.
Similitudo sicut est causa dilectionis,ita dissimilitudo causa odij & abominationis.parte.3.fo.336.H.
Simon magus.parte.1.folio.252.B.folio.245.B.Item parte.4.folio.459.A.
Simoniæ vicium potest dici abominatio desolationis.parte.5.folio.113.H.
Simoniacus quando priuatur ecclesia conuertit se ad tondendas oues.i.ad rapiendum bona simplicium per exquisitas malicias & fraudes.parte.1.fo.104.D.
Simoniacus &c.parte.6.fo.179.H.& fo.197.H.Item pte.4.f.455.D.& fo.465.D.
Simplex vir & iustus ecclesiasticus est,qui non habet scientiã scripturarum sed quæ iubentur facit.parte.4.fo.360.E.
Simplices & laici in ecclesia aliquando sunt deuotiores.parte.5.folio.210.C.& folio.187.H.& folio.34.H.Item parte.4.folio.4.D.
Simplices homines quare Christus primò vocauit ad prædicationem euangelij.parte.5.fo.17.D.Item parte.6.fo.35.D.
Simplices in campis nutriti frequenter inueniuntur necessaria ad salutem videre clarius,q̃ illi qui quasi quotidie audiũt sermones in ciuitatibus magnis.parte.6.fo.230.H.
Simplex quilibet aut rusticus qui arcana sapientiæ comprehendere nequit,si tamen exempla sapientium viuendo sectatur,iure inter sapientes numerabitur.parte.3.fo.322.A.
Simplicis vitæ innocentiam cum charitate seruare,multo vtilius est,q̃ virtutũ exterius fulgere miraculis,& interiora mentis ab odiorum sorde non expurgare.parte.3.fo.323.E.
Simplex auditor verbi dei,si ea quæ in scripturis intelligit operãdo perficit,melior est q̃ eruditus si ad hæresim prædicandam labia detorquet.parte.3.fo.327.A.
Simplices seculares qui sunt vitæ exemplaris,siue etiã frater simplex,officium prædicandi nõ habẽs,tales sua exẽplari vita plus proficiunt sibi & alijs q̃ prędicator verbosus.parte.2.fol.57.H.
Simplicitas non quærit ollas carnium.parte.1.fo.84.E.Interl.
Simplicitas sine rectitudine dissoluta & stulta.Rectitudo autem sine simplicitate austera & dura,sed vtraq; virtus coniuncta perfectum reddit hominem parte.3.fo.311.E.
Simplicitatem conscientiæ quam iniusti velut infima abiectaq; despiciunt,iusti in virtutis sacrificium vertunt.parte.1.folio.141.A.
Simplicitatem excolentes recti,puritatem ac mansuetudinem deo immolant,quam abominãtes reprobi fatuitatem putant.parte.1.fo.141.A.
Simplicitas non solum sufficit ad salutem seruandam,sed cum simplicitate pariter debet esse prudentia.parte.4.folio.459.B.Item parte.1.fo.289.B.
Simplicitas debet à nobis haberi,vt nemini noceamus.Debet & prudentia,ne decipiamur ab alijs.parte.4.fo.459.B.
Simulacra gastrimargi sunt imaginationes de cibis & potibus,& simulacra superbi sunt imaginationes de honoribus &c.parte.4.fo.8.D.
Simulacra dicuntur homines parui aut nullius valoris,quos tamen superbus potens promouet ad statum honoris.parte.4.fo.393.D.
Simulacra Aegypti corruerunt,cum Ioseph & Maria fugerũt in Aegyptum &c.parte.4.folio.39.E.
Simulatores significantur per pardum,& quare.parte.4.fol.311.C.Item per struthionem,& quare.parte.3.fo.58.A.
Simulans se bonum & corrumpens alios,peior est quàm non simulans se bonum sub habitu exteriori.parte.5.fo.107.B.
Simulata innocentia non est innocentia,simulata æquitas non est æquitas,sed duplicatum peccatum.parte.6.fol.108.A.Item parte.4.folio.114.F.
Simulatorum fraudulentia quadruplicem finem habet.parte.4.folio.309.H.
Sin vocatur omnis eremus vsq; ad montem Sinai,& ex tota prouincia,etiam locus vnius mansionis nomen accepit,sicut & Moab tam vrbis quàm prouinciæ nomen est.parte.2.folio.158.F.& folio.297.F.& folio.322.H.& sequenti.A.& folio.331.A.
Sin sancta interpretatur per antiphrasim.parte.1.fo.324.A.
Sina interpretatur mensura mea vel amphora mea.parte.1.folio.175.E.
Synagoga est mater Christi.parte.3.fo.8.B.
Synagoga,vna penè eademq; ętate nasci,& gentes cœperunt idolatria fœdari.parte.5.fo.99.A.
Synagoga est locus vbi conuenichant legisperiti & communis populus ad audiendum doctrinam legis.parte.5.fo.92.B.
Synagoga quatuor habuit ordines ad eruditionem,suorum,scilicet principes sacerdotum,seniores populi,scribas,& phariseos.parte.4.fol.272.A.B.
Synagoga dicitur vxor domini,in legis fœdere carnali ei intelligentia subiecta.parte.3.fo.41.B.
Synagogæ sacerdotes,quia dum ab intellectu incarnationis dei perfidia sua obscurati sunt,veri sacerdotij ministerium perdiderunt,& de hoc figura.parte.2.fo.218.G.
Synagoga dum Christum purum hominem credens,adulterino complexu constringere voluit,iple tegimen literæ oculis eius obiecit &c.figura de Ioseph.parte.1.fo.105.E.
Synagoga de ecclesia hanc mercedem accipit,vt vltra idola non colat.Videns enim gentiles ita ad deum conuersos,erubescat vltrà idola colere.parte.1.fo.125.E.
Synagogam significat Sara,quæ in vmbra sacramentorum se abscondens,Christum venisse non credit.parte.1.folio.70.E.Interl.
Synagoga per diuersa signatur siue figuratur.parte.1.fol.358.E.Item parte.2.fo.306.D.& fo.228.E.& fo.171.A.C.& fo.154.F.& fo.62.H.Item parte.3.fo.75.C.Item parte.5.folio.99.A.B.C.& fo.148.A.& fo.112.B.& fo.160.B.& fo.210.A.E.& fo.31.A.
Synagogæ matris per Agar significatq; ceruicem grauauit populus insipiens,dicens:Sanguis eius super nos &c.& de hoc figura.parte.1.fo.76.A.
Synagoga dicenda est Idumetica,à quodam Idumæo,sicut ecclesia dicitur apostolica ab apostolis.parte.4.folio.63.H.& fo.372.G.
Sinapis granum,omnem noxium humorem de capite purgat.parte.5.fo.168.E.
Syndereſis dicitur aduersarius,& quare.parte.5.fo.150.H.& figuratur per Iosue.parte.2.folio.19.H.
Singularitas non recipit distinctionem.parte.2.folio.295.B.
Synodus vnde dicitur &c. Quòd autem dicitur synodus quasi sine nodo,secundum illum versiculum, De sancta synodo redeunt burlæ sine nodo:potius etymologia q̃ deriuatio.parte.2.fo.293.C.
Synodos quatuor habuerunt apostoli,& de quibus.parte.6.folio.200.E.

Index in Gloſ. ordi.

Synodi quatuor habentur venerabiles inter cætera concilia.parte.2.fo.293.B.

Sinus Abrahæ,Vide in Abrahæ ſinus.

Sio Sion & Ieruſalem dicitur quatuor modis.parte.4.fo.84.E.

Sion accipitur quandoq; pro eccleſia militante,& quandoq; pro eccleſia triumphante.parte.3.fo.183.B.

Syr Syria eſt omnis regio ab Euphrate vſq; ad maremagnum.parte.5.fo.17.E.& fo.129.B.

Syriæ regum poſt Alexandrum magnum catalogus.parte.4.folio.323.A.per totum.& fo.430.A.

Syrorum mos erat per parabolas loqui.parte.5.fo.57.B.

Sit Siris,tribus modis dicitur,& quo modorum accipitur cū dicitur: Qui biberit ex hac aqua &c.parte.5.fo.198.F.& fo.200.G.H.

Sites diuerſæ ſunt.parte.1.fo.158.F.

Sma Smaragdus lapis precioſus quot eius genera,& vbi & quomodo reperitur.parte.6.fo.273.A.B.C.& eius moralitas.Ibidem. Item parte.4.f.251.B.Item pte.3.fo.420.A.Item p.2.fo.306.A.

Sob Sobrius intellectus in omnibus optimus eſt,qui reficit animā, nec grauat mentem.parte.3.fo.391.A.

Sobrietas magna in ſacerdotibus nouę legis requiritur,& de hoc figura &c.par.1.fo.231.H.& fo.366.H.

Soc Societas nulla poteſt permanere abſq; iuſticia,etiam illorū qui odiunt iuſticiam,vtpote latronum.parte.1.fo.349.F.

Societas tota dicitur facere,quod vnus de aliqua ſocietate facit. parte.5.fo.78.F.

Ex ſocietate malorum pœnas temporales ſuſtinent aliqui iuſti. parte.1.fo.63.F.Interl.

Societas dei & hominis inchoatur in charitate in via,& cōſeruatur in patria.parte.6.fo.230.C.

Societatem malorum debent fugere infirmi,ne mala quæ frequēter aſpiciunt,& corrigere non valent,incipiant imitari.parte.3.fo.330.E.

Socrates dixit:Hoc tum ſcio,qđ neſcio.parte.3.fo.69.H.& fo.345.H.Itemparte.1.fo.18.D.Vide etiam parte.4.folio.74.A. & folio.91.E.

Sod Sodoma & Gomorra dupliciter in ignem redactæ ſunt.parte.6. folio.225.B.

Sodomitæ etſi in vicijs exardebant,& inhoſpitales erant,tamen remiſſius erit eis q̄ quibuſdam ciuitatibus, qui prophetas & prædicatores habent.parte.5.fo.152.B.

Sodomam fabulantur Iudęi in aduentu Chriſti ſui reſtituendā, vt ſit quaſi paradiſus dei,& Samariam in ſelicitatempriſtinam. parte.4.fo.234.B.

Sol Sol eſt medius planetarum.parte.3.fo.110.G.

Sol ſpiritus dicitur,quia animat,& inſpirat,& viuificat omnia, ſicut in vere ſingulis annis videmus.parte.3.fo.342.D.E.

Sol poteſt intelligi oriri dupliciter.parte.5.fo.119.H.

Sol maiori lumine lunam ſtellaſq; ne terram illuminent,impedit:vnde & ſic vocatur,quia ſolus obtuſa luna ſtellisq; cæteris per diem fulgeat terris.parte.1.fo.26.B.

Solis magnitudo,Vide in Magnitudinis ſolis.

Sol viſibilis vigintiquatuor horis orbem illuſtrat,& ſuo ambitu noctis tenebras fugat.parte.1.fo.311.G.

Sol dicitur ſpecies cęli,ſicut nobilior & ſapientior ciuis dicit ſpēs & decor ciuitatis.parte.3.fo.431.D.

Solem dicunt Iudęi tempore Meſſiæ ſtaturum,& cætera multa temporaliter implenda,ſed improbantur.parte.4.folio.94.H

Solem non retroceſſiſſe,nec diem fuiſſe longiorem nec breuiorē tempore Ezechiæ,an & quomodo probari poſſit.parte.2.fo. 181.G.H.& fol.182.A.B.D.E.G.Vide etiam in Dies.& fol.17. A.B.C.D.Item parte.1.fo.332.G.

Solatia temporalia quæ deuoti populi prædicatoribus compenſant,vt ſine cura & impedimento diuino vacent obſequio,ſignificantur per plauſtra.parte.1.fo.276.A.

Solatium eſt miſeris habere ſocios in pœna.parte.4.folio.321.E. Sed contra,Epulo petebat ne venirent fratres in locum tormētorum.Solutio ad hoc.parte.4.fo.257.B.

Soldanus eſt maximus inter Saracenos.parte.6.fo.261.E.

Solennitates ſeptem veteris Teſtamēti,ſcilicet ſabbati,pentecoſtes,tubarum, expiationis,tabernaculorum,cœtus,& quid figurauerūt in nouo Teſtamēto.p.1.f.254.H.& f.315.A.B.C.E.F

Solennitates legis penè omnes in ſeptenario numero ſunt,& de hoc amplificatio.parte.1.fo.345.A.

In ſolennitatibus ſolent homines lautius comedere & bibere,& per conſequens iurgari de facili,& inter iurgia prorumpere ad blaſphemias.parte.1.fo.257.G.

Solennitates ſacerdotū hodie ſunt communiter in cōuiuijs & potationibus exceſſiuis,& diſſolutionibus ineptis.p.4.fo.425.D.

Solicitudine moderata ſolicitari ad quærendum ea quę non dedit hominum natura,vt veſtes,& arma,& ſimilia,non eſt interdictum.parte.5.fo.27.D.

Solicitudinem omnino circa neceſſaria vitæ non excludit ſaluator.parte.5.fo.27.G.

Solicitudine recepta temporalium ſubſidiorum,quantumlibet eximius doctor,difficilē vitat peccatum.pte.3.fo.362.F.

Solicitus eſt quilibet magis circa rem propriam q̄ circa communem.parte.2.fo.24.H.

Solicitudinem animarum regendarum qui aſſumit,reſtat vt quibus æterna prædicat,ad prouidenda quoq; eis temporaliū neceſſitatum ſubſidia inuigilet.parte.3.fo.362.F.

Soliloquium quando & quid dicitur.parte.3.folio.86.B.

Solitudo quomodo accipitur ſecundum proprietatem Hebraici ſermonis quando dicitur in Iob:Qui ædificant ſibi ſolitudines.parte.3.fo.12.C.D.

Solitudinis loca qui quærunt,hæc ſcire debent q̄ tot animarum rei ſunt,quot in publicum prodeuntes prodeſſe potuerunt.parte.2.fo.157.D.

Solitudo in loco ſecreto & remoto inter virum & mulierem etiam valde propinquos genere eſt fugienda:ignem enim concupiſcentiæ carnalis diabolus accendit,exemplo Thamar.parte.2.fo.110.D.

Soluendi poteſtatem ad quid accipiunt miniſtri eccleſiæ,Vide in Eccleſiæ miniſtri,& in Miniſtri eccleſiæ.

Solus,hæc dictio addita alteri quid excludat,& in diuinis quid & qualiter excludat.parte.3.fo.411.C.D.

Solus deus eſt in quo peccatum non cadit.parte.3.fo.298.B.

Somnus ſubtilior eſt in parco victu.parte.3.fo.419.E.

Som Somnus vnde & quo modo cauſatur.parte.5.fo.178.D.

Somnus à requie temporum venit ad oculos,quia dormituris tempora grauari incipiunt.parte.3.fo.284.E.

Somnus operantis cui ſimplex cibus & modicus,& diuitis qui diſtentus nimietate epularum,ad inuicem comparantur.parte.3. fo.348.A.

Somnus ne ſaltem à paſſionis præmio vacet,deus benignè permittit,vt diabolus ſanctos quo minus valet vigilātes,grauius tentet dormientes.parte.3.fo.21.F.

Somniorum imagines ſex modis tangunt animum.Vel ſic,Somniorū ſex ſunt maneries.pte.3.fo.422.A.Item pte.4.fo.198.A.

Somnia quibus futura ſignificantur,ſolius dei noticiæ reſeruantur,& non patent coniectoribus& mundi ſapientibus.parte. 4.fo.298.A.

Somniorum cauſa eſt nonnunq; ſolicitudo præcedens in vigilia.parte.4.fo.268.B.

Somnia interpretandi ars,dicebatur ſcientia diuina.p.4.f.303.F.

Somnijs non eſt vbiq; credendum,licet Pharao & Nabuchodonoſor voluntate dei,iudicio ſomniorum futura cognoſcunt. parte.4.fo.374.B.

Somniorum interpretatio per ea iudicando de futuris, vtrum ſit licita: Arguitur contra & pro,cum reſponſione & ſolutionibus argumentorum.parte.1.fo.106.E.

Somniorum cauſa eſt duplex in generali.ſ.intrinſeca & extrinſeca,& quælibet ſubdiuiditur.parte.1.fo.106.F.

Somnium inquietum habent mali homines,& phantaſmata terribilia occurrunt ſibi:boni verò habent phantaſmata bona. parte.3.fo.312.H.

Sonorum tria genera ſunt.ſ.voce,flatu,pulſu.parte.3.fo.307.A. Son

Sonus magnus fit in eccleſia,quando orantibus ſacerdotibus & benedicentibus reſpondet omnis populus Amen:qui ſonus tam ad clamorem vocis q̄ ad deuotionem cordis pertinet.parte.3.fo.436.B.

Sonorum diuerſorum rationabilis moderatuſq; concentus,eccleſiæ vnitatem ſignificat.parte.2.fo.8.E.

Sophiſmata dialecticorum dicuntur ſcyniphes,quæ omnia mun Sop dum deceperunt.parte.1.fo.140.B.

Sopor & ſomnus quomodo diſtinguuntur.parte.3.fo.91.A.C.

Sopor Adæ non fuit naturaliter cauſatus,ſed à deo immiſſus,& quare.parte.1.fo.38.H.

Sor quomodo interpretatur.parte.4.fo.248.A. Sor

Sordes cordium expiantur.per tria.parte.1.fo.268.D.

Sordes pedum quæ ſunt.parte.4.fo.181.E.

Sordes noſtras ex dei mundicia agnoſcintus,quanto plus ei proximamus.parte.3.fo.26.A.

Sordibus viciorum qui non metuit pollui,hunc neceſſe eſt promeritis ignibus.gehennæ tradi.parte.1.fo.331.F.

Sors pro quo accipitur,& quid ſignificet.parte.6.fo.90.B.& fo. 104.B.& fo.165.D.Item parte.3.fo.127.A.Item extenſe parte. 2.fo.25.A.B.E.

2.folio.25.A.B.C.E.
Sornbus an,quando, & quomodo vtendum sit,& quotuplices sunt.Item quotiens & quomodo in his peccatur.parte.6.folio.166.A.B. C. Item parte.4.folio.374.B.D.G.Item extense parte .3.fol.325.D.F.Item parte.2.folio.209.F.Item parte.3.folio.325.H.& folio.326.C.D.
Sors alia dicitur diuisoria,alia consultoria &c.parte.1.folio.326. C.Item quæ istorum sit licita.parte.4.folio.374.D.
Sorte cum aliquid diuiditur,in consuetudine hominum est, fortuitu videtur sors illa ad illum,vel alia ad alium cadere.parte. 2.folio.25.A.
Sors quomodo in scriptura sancta accipiatur,& quòd in terris non solum est,sed etiam in cęlestibus,& etiam de his virtutibus idem putandum est quæ mundi ministeria his susceperunt.parte.2.folio.25.A.B.C.D.E.
Sortes vigintiquatuor erant sacerdotum,Leuitarū,& ianitorum & habebant totidem pontifices,qui seruebant in templo successiuè per hebdomadas.parte.2.folio.171.E.G.& folio.209.F.
Sortium in descriptiõe vbicũq; vtitur scriptura hoc verbo,egre ditur,vergit,vel reflectitur,vel aliquo huiusmodi,qd per hoc denotetur.parte.2.folio.21.G.
Sortium descriptio per certa loca & ciuitates,non est bene intelligibilis illis qui non viderunt terram promissionis vel saltẽ eius descriptionem depictam,parte.2.folio.23.G.
Sortilegæ siue diuinatrices(vt sunt verulæ) aliquando fingunt, quòd de nocte vadunt cum animabus defunctorum,& dicunt prospera aliquibus,alijs aduersa.parte.4.folio.228.H.
Sof Sosi pater Pyrrhi,vel Sosipater Pyrrhi,subaudi filius.parte.6. folio.198.E.
Sosanim nomen Hebraicum(vt Iudæi moderni dicũt) significat rosas in plurali.Hieronymus autem transfert lilia,& in toto veteri Testamento transfert lilij vel lilia &c.quia Iudæi suo tempore illam dicebant significationem illius dictionis.parte.3.folio.148.G.& folio.169.B.& folio.203.F.
Spacium mille passuum &duorum miliũ cubitorũ, an sit idem,
Spa inquiritur,& soluitur.parte.1.folio.326.F.
Spartes lingua Persica canem signat.parte.4.folio.78.H.
Spartiatę,an,& quomodo fuerint de genere Abraham.parte.4. folio.452.F.G.H.& folio.453.C.
Species multæ subalternæ,ac etiam specialissimę,sunt in piscibus
Spe & auibus,& brutis animalibus,aliter de humana natura.parte. 1.folio.27.D.
Species nostra est proximus,in quo videmus quod sumus,quem visitat qui ad eum passibus amoris tendit,& exse viso illi condescendit.parte.3.folio.18.E.
Speciositas optimè sedet in principe.parte.3.folio.149.C.
Speciositas in quo & quot propriè consistit.parte.3.folio.149.C.
Spectacula theatrorum,imo omnes offensione quæ animæ contaminant puritatem,remoueamus.parte.4.folio.239.B.
Specula sua quorum capsæ erant æneæ,obtulerunt mulieres deuotæ Hebræorum ad labrum æneũ tabernaculi,& quare.parte.1.folio.211.G.& folio.212.D.
Speculatio duplex fuit in Christo scilicet diuina & hũana,& quęlibet est excelsa.parte.2.folio.62.D.
Sperant homines temporalia cũ bestijs,sed sancti misericordiam cælestem.parte.3.folio.135.F.
Spes quid est.parte.3.folio.349.B.
Spes galeæ comparatur,& quare.parte.6.folio.112.H.Item ancoræ folio.130.B.& folio.144.D.
Spes præmij solatium fit laboris.parte.6.folio.239.H.& fo.190.E
Spes sine meritis nõ est spes,sed præsumptio.parte.3.folio.32.B.
Spes an & quomõ fuerit in Christo.pte.3.fo.105.G.&.fo.113.B.
Spernere non debemus ea quæ constat creatorem ad vtilitatem nostram fecisse.parte.3.folio.425.E.
Sphera omni parte voluitur.parte.5.folio.279.A.
Spicas vellentibus apostolis Iesu in die sabbati an peccauerunt. parte.6.folio.283.F.G.
Spinę & tribuli,& quędam ligna infructuosa:cur vel quãdo creata sunt,cum deus dixerit:Germinet terra herbam.parte.1.folio. 25.F.
Spinæ erant ante peccatum,sed non vt laborem homini inferrẽt cui post peccatum fuerunt ad laborem & afflictionem,sicut serpentes & quæcunque noxia,ante erant innoxia.parte.1.folio. 43.B.
Spiramento viuimus,sine quo non sapimus,sed per quod.parte.3.folio.50.E.
Spiritualis creatura præcellit corporalem dignitatẽ,sicut lumen sua claritate præcellit obscuritatẽ nebulæ.parte.3.folio.411.A.
Spiritualia qui ministrant,non licet illis aliquid exigere vel accipere ex pacto,cũ quis licitum est accipere si spontaneè offerũtur. parte.4.folio.299.B.
Spiritualis sensus qui sub vili tegmine literarum habetur,est melior victus quã ambitiosæ deliciæ philosophorum,quæ in diuersis libris sub incerta opinione continentur,vbi labor & superflua cura.parte.3.folio.418.A.
Spirituales auari non putant amicos,nisi qui donant,quorũ non os sed manus iudicant,& tantum quorum marsupia exhauriũt sanctos iudicant.parte.4.folio.6.E.
Spiritus vocatur vis animæ,inferior mente,vbi corporalium rerum similitudines imprimuntur.parte.6.folio.55.E.
Spiritus hominis in scriptura accipitur ipsa anima,vel ipsius animæ potentia rationalis.parte.6.folio.36.E.
Spiritus hominis,qui quasi animę maritus,animalẽ affectionem tanq; coniugem regit.parte.6.folio.49.A.
Spiritus importat quẽdam impulsum vitalem,progredientem à corde in exteriora membra.parte.6.folio.36.F.
Spiritus humanus dicitur quietus,& hoc per virtutes morales,& dicitur modestius per virtutes operatiuas.parte.6.folio.220.D.
Spiritus cum sine additamento ponitur,tota trinitas frequenter intelligitur.parte.6.folio.241.A.
Spiritus vbicũq; in ve.vel no.Testa.sine additamento ponitur, in bonam partem accipitur.parte.4.folio.379.A.
Spiritum superiorum numerus in cognitione humana non est. parte.3.folio.50.A.
Spiritus quomodo accipitur cum dicitur:Et spiritus domini ferebatur super aquas.Non enim de spiritu mundi,sed de spiritu sancto intelligendum est.parte.1.folio.24.A.& folio.30.B.Et extense deducitur.Ibidem.F.
Spiritus vbi vult spirat,exponitur de spiritu materiali,vel de spiritusancto.parte.5.folio.195.F.G
Spiritus idem,sed propter diuersa opera dissimiliter appellatur. parte.6.folio.18.F.
Spiritus dona varia sunt,& quare dantur,& per quæ ad vitam æternam venitur.parte.1.folio.8.E.F.
Spiritussancti dona quot sunt,& horum sufficientia.parte.4.folio.28.F.
Spiritus domini quomodo differenter dicitur esse in prophetis, apostolis,& super Christum.parte.3.folio.8.E.F.
Spiritumsanctum acceperunt propheræ apostolicę ante resurrectionem,sed erat alius modus donationis futurus post resurrectionem.parte.5.folio.209.F.
Spiritussancti plenitudo,vtrum debuit dari immediate post ascensionem Christi.Arguitur contra & pro,cum responsione & solutionibus argumentorum.parte.5.folio.233.G.H.
Spiritussanctus vt accipiat,quatuor disponũt scilicet diuinorum beneficiorum gratitudo &c.parte.1.folio.61.D.
Spiritussancti dono vtrum opera ista tribuenda sunt,quæ pertinere videntur ad opificium.parte.1.folio.196.E.
Spiritussanctus ita sanctus est,vt non sit sanctificatus, non enim aliunde accedit ei sanctificatio,nec initium sanctitatis accepit. parte.1.folio.293.G.
Spiritussanctus agit sestum,cum in his qui conuertuntur,videt sibi templa parari.parte.1.folio.314 .F.
Spiritus continuo operatur,nec ocium patitur,vbi operandi materia digna suppeditat.parte.1.folio.282.F.
Spiritus domini requieuisse describitur super Christum septẽplici virtute,quia vno nomine non poterat,diuersis vocabulis explanatur.parte.1.folio.282.F.G.
De spiritu tuo auferam &c.quomodo intelligendum.parte.1.folio.282.A.B.D.& folio.284.A.B.
Spiritus idem,& domini appellatur,& malus.Domini per licentiam iustæ potestatis,malus per desiderium iniustæ voluntatis. parte.2.folio.80.E.F.
Spiritus malus quẽcunq; arripit,intellectum & rationem tollit. Spiritus verò bonus quoscunq; gratia repleuerit,videntes & intelligentes facit.parte.1.folio.40.B.
Spiritum malum esse in corde cuiusq; in tempore peccati,& agere partes suas,certum est:cum scilicet datur ei locus per cogitationes malas & concupiscentias.parte.1.folio.282.F.
Spiritus nos seducẽtes diuersi sunt.Est enim spiritus fornicatiõis, est spũs irę,est alius auaricię,est alius superbiæ.parte.2.folio.18.F.
Spiritus vnus fornicationis est,& innumeri qui hoc officio ei parent.Similiter iracundię princeps vn⁹ est,& innumeri sub ipo. Et ex illis sunt q in Britannia seducunt,& in India,qui licet diuersi sint,sub vno tamen principe & magistro totius militiæ. parte.2.folio.18.F.G.

Index in Glos. ordi.

Spo Spolia Aegyptiorū submersorū (vt Hebræi dicunt) fuerunt maiora & preciosiora quā illa quæ asportauerāt de Aegypto per accommodationem. parte. 1. folio. 155. E.
Spoliatores ecclesiarum & horū persuasores per quos significantur, & quomodo & per quos puniuntur, parte. 4. folio. 463. H
Sponsa in canticis cōparatur horto, & quare. parte. 3. folio. 361. F.
Sponsauit deus ecclesiā, quādo & per quos. parte. 4. folio. 336. G
Sportæ septem fragmentis plenæ, septem diebus creationis, & septem donis spiritussancti coaptantur. parte. 5. folio. 112. B.
Spuere in faciem alicuius, signum est contēptus & indignationis. parte. 1. folio. 285. H.
Spuunt in faciem Christi qui hodie credūt, sed peruersis actibus verba eius & promissa regni despiciunt quasi fabula. parte. 5. folio. 84. E. H.
Squ Squalidi clamitare & miseria perhibentur, qui & morū sunt pernicie, & sensuum prauitate despecti. parte. 3. folio. 56. E.
Squaleret nullus si in suis necessitatib⁹ miseriam voluptatis non adderet. Ibidem.
Squalidi vicijs sunt hæretici & erroribus maculati: ideo à societate & à consortio sanctæ ecclesiæ separātur. parte. 2. folio. 231. B.
Squalentibus diutina viciorum sorde, & in opprobrium religionis sic iacentibus succurrendum est cōtinuis luctibus & orationibus, vt miserante deo ad pristinam erigantur sospitatem. parte. 2. folio. 255. A.
Sta Stabilitas viri virtuosi in bono, per quā acquiritur æternitas regni cælestis, moraliter in psalmo describitur, qui de hoc deum laudat. parte. 3. folio. 218. B.
Stabilitiōis & glorificationis Christi signum euidens in regno cælesti, fuit missio spiritussancti in signo visibili. parte. 3. folio. 89. B.
Stadium est octaua pars miliarij. parte. 5. folio. 182. B. Item parte. 6. folio. 272. E. Item parte. 4. folio. 290. E.
Stagnum Genesareth idem dicunt esse quod mare Galilęæ vel mare Tyberiadis: sed tamen hoc est differenti ratione. parte. 4. folio. 452. B. Item parte. 2. folio. 7. C.
Stannum alia metalla ab igne defendit, & cum sit æs vel ferrū natura durissimum, si absq; stanno fuerit, vritur & crematur. parte. 4. folio. 410. A.
Stare vt vestis dicitur, quod non posse stare monstratur. parte. 3. folio. 71. E.
Stat qui stabili consistit gradu. parte. 4. folio. 408. E.
Statera dolosa tripliciter dicitur. parte. 3. folio. 319. E.
Statio Christi coram principibus sacerdotum, sedentibus in consilio ad iudicandum, figuratur per Abraham sedentem &c. parte. 1. folio. 69. F. H.
Status ecclesiæ, vide in Ecclesiæ status.
Status quicūq; prosper temporalis vel spiritualis intelligitur per arborem, & de vtroq; declaratur. parte. 4. folio. 305. D. E. F.
Status tres excellentes in ecclesia, scilicet prælatorum, principum & status religiosorum, per quos significantur. parte. 1. folio. 321. G. H.
Status vel ordines tres sunt communiter in populo subdito scilicet agricolæ, milites, & deo seruientes. parte. 1. folio. 266. C.
Statuta grauia & iniqua suggerunt fieri consiliarij cupidi principum & prælatorum, vt ex eorum transgressione innocentes accusare valeant, & in rebus vel personis damnificari. parte. 4. folio. 307. G. H.
Ste Stella quælibet habet fortitudinem scilicet potētiam & virtutem actiuam ad influendū in istis inferioribus. parte. 4. folio. 72. C.
Stellas nominant astrologi nomine alieno, sed dominus nomine suo vocat eas. parte. 3. folio. 303. B.
Stella quæ venit supra vbi erat puer, & stetit, in Christo permansit, & nunq; ab eo recessit, & deitatis eius indicium illam stellam fuisse arbitror, ait Origenes. parte. 1. folio. 308. G.
Stellæ clauduntur duobus modis. parte. 3. folio. 24. D.
Stellio species reptilis habentis maculas in cute lucentes. parte. 3. folio. 338. G. Item parte. 1. folio. 234. H.
Stephanus mortuus est anno ascensionis domini. parte. 6. folio. 217. A.
Stercora boum desiccata in campis colliguntur, & inde fit ignis in aliquibus terris, vbi est defectus lignorum. Et idem posset fieri de stercoribus humanis. parte. 4. folio. 218. E.
Sternutatio vnde in homine causatur. parte. 3. folio. 80. A. C.
Sti Stibium quid dicatur. parte. 2. folio. 213. D. & folio. 214. B. C.
Stigma quid sit. parte. 6. folio. 89. A.
Stimulos primos & secundos cogitationum, sine quibus nullus hominum esse potest, an & qñ de⁹ punit. parte. 4. folio. 236. B.
Stimulos carnis qui zelo dei compunctus contemnit, comprimit vel subiectos ne lasciuiant corrigit, sempiternum sacerdotium acquirit, pertinens ad eundem de quo dicitur: Tu es sa. in æter. &c. cum quo regnum possidebit. parte. 1. folio. 311. G.
Stipendium vnde & quare sic dicitur. parte. 6. folio. 15. F. H.
Stoici philosophi sunt, & quid docuerunt. parte. 6. folio. 194. E. F Sto
Storax arbor Arabiæ. parte. 3. folio. 412. B.
Struthio pennæ auium similitudinem habet, sed volatus eorum Stru celeritatem non habet. parte. 3. folio. 75. A. C. D. & folio. 58. C.
Studentium vniuersitas in doctrina Gentilium, significatur per Stu mulierem Gentilem. parte. 5. folio. 198. D.
Studentes nouelli quomodo Athenis probabantur de virtute patientiæ, & quòd impatientes repellebantur. parte. 1. folio. 108. H.
Studio literarum incumbere quæ tempora magis conducant. parte. 3. folio. 426. F.
Studium sacræ scripturæ dicit vterus. parte. 4. folio. 110. H. Item parte. 2. folio. 39. D.
Studium sacræ scripturæ ad hoc ordinari debet, vt diabolus spolietur animabus quas decepit. parte. 4. folio. 22. H.
Stulticię vitium graue est, sed non leuius verbositatis. parte. 3. folio. 336. E.
Stulticia alicuius magis apparet quando positus est in statu sublimi, sicut turpitudo simiæ magis apparet quando ascendit. parte. 3. folio. 338. H.
Stulticia parua ponderosior vel preciosior est q̄ sapientia & gloria, quomodo hoc construatur & intelligatur secūdum Hebręos & Latinos. parte. 3. folio. 352. D. E.
Stultus vnde dicitur. parte. 3. folio. 16. H.
Stultus si tacuerit, sapiens reputabitur, si cum alijs signis non prodatur. parte. 3. folio. 31. E.
Stultorum exultatio ignominia. Sic ex scriptorum vicio habet: Nam Hebraica veritas habet: Stultorum exaltatio ignominia. parte. 3. folio. 313. B.
Stultus reputat flagella, labia sui correctoris. parte. 3. folio. 319. C
Stultus ardescit desiderio gulæ propter vilem cibum. parte. 1. folio. 84. E. Inter F.
Stultos qui propter stulticiā amat, quia mimi sunt, vel histriones &c. licet sapiens videatur, stultorum damnatiōe tenebitur. parte. 2. folio. 322. A.
Stultus est omnis peccator, qui terrenis actibus deditus, in futurū nihil præuidet. parte. 3. folio. 323. E.
Stultorum cor dissimile est sibijpsi varijs cogitationibus, & nūq; idem manet. parte. 3. folio. 323. E.
Stultus docens vel prædicans est sicut ebrius habens spinam qui pungit se & alios. parte. 3. folio. 334. D.
Stultus totum spiritum suum profert impatientia impellente. parte. 3. folio. 336. E.
Stultus ad vltionem suam irę perturbatione succenditur, sapiens autem paulatim eam maturitate consilij extenuat & expellit. Ibidem.
Subdiaconi qui nunc sunt in ecclesia in officijs Leuitarum, obla- Sub tiones in templo suscipientes à populo, per Nathinæos designantur. parte. 2. folio. 242. C.
Subditorum inordinatio redundat in verecundiam prælatorum. parte. 3. folio. 323. C.
Pro subditorum qualitatibus disponuntur acta regentium, vt sæpe pro malo gregis etiam verè boni delinquat vita pastoris. parte. 2. folio. 224. B.
Subditi boni, etsi propter infirmitatem se abstinere vix possunt ab obtrectatione præpositorum, tamen humiliter loquuntur, & de hoc figura in Dauid. parte. 2. folio. 90. A. B. Item parte. 3. folio. 65. A.
Subiecti inuicem estote, non solum auditores prælatis, sed etiam prælati subditis. Nam etsi dignitas maiorum est administratoria tamen est. parte. 6. folio. 96. A. Item parte. 1. folio. 55. F.
Subiecti boni qui superiorem delinquētem cum debita reuerentia monent charitatiuè, antecq; ecclesiæ denuncient, significātur per istos qui verenda patris operuerunt. parte. 1. folio. 56. H. Item parte. 2. folio. 89. D.
Sublimium vitam discere & admirari simplices gaudent, & quos virtutis imitatione nequeunt, piæ venerationis amplectuntur affectu. parte. 2. folio. 137. F.
Substantia dicitur illud quod est quæq; res. parte. 3. folio. 180. E.
Substantiam æternam homo omnibus phantasijs abiectis aliquatenus conspicit, & si non quid sic apprehendit, agnoscit certè quid non sit. parte. 3. folio. 15. F.
Substantiæ spirituales nec loco nec tpe cōtinent. pte. 3. fo. 345. A.
Subtilia, curiosa & inutilia quærentes audire, significantur per illos qui

illos qui quæsierunt signum de cælo.parte.5.folio.51.H.
Subueniendum est proximo per accommodationem,per eleemosynæ dationem,& per fideiussionem.parte.3.folio.417.F.
Subuertit deus cælum,infernum,terram,mare,& quomodo.parte.3.folio.28.E.
Suc Successionis gradus in participatione hæreditaris,& corporalis & spiritualis exprimuntur.parte.1.folio.313.F.& folio.314.A.
Successores discant ecclesiarum principes sibi signare testamento non propinquitate carnis,sed dei iudicio successoris electionē permittere.parte.1.folio.314.C.
Sud Sudor Christi factus est sicut guttæ sanguinis,quomodo vel an supernaturaliter.parte.5.folio.178.D.
Sudor mortis delitiæ viuentis.parte.3.folio.344.E.
Sue Sue,non est nomen vxoris Iudæ patriarchæ,vt aliqui credūt,& male,sed est nomen patris illius vxoris.parte.1.folio.103.H.& folio.104.D.
Sug Suggestio prima diaboli mollis est,sed recepta vsu roboratur.parte.3.folio.77.F.
Suggestionum diabolicarum quædam callida argumēta ita sunt perplexa,vt si quis peccata velit fugere,sine aliquo peccati laqueo non possit,nec possit ab vno solui nisi alio alligatus.parte.3.folio.77.F.
Suggestionis suæ dente conterere mundam vitam spiritualium diabolus quærit,quod præualet in his qui ex illa placere deo non appetunt,sed hominibus.parte.3.folio.77.E.
Sum Sum,verbum substantiuum duplicem habet significationem,& quare sic dicatur.parte.5.folio.185.F.
Summum ius summa iniuria est.parte.3.folio.349.F.Interl.
Summam electorum suorum,no solum eorum qui in fidei mundicia perseuerant dominus in libro æternæ memoriç continet,sed etiam eorum qui resipiscendo ad fidem redeunt.parte.2.folio.241.F.
Summa gratiæ & veritatis,est cognitio ipsius trinitatis.parte.1.folio.188.E.
Omnis summa disciplinæ nostræ in misericordia & pietate est.parte.6.folio.120.E.
Sun Sunamitis ista quæ est,vxor & virgo tā feruens vt frigidum calefaceret,tam sancta,vt calentem ad libidinem non prouocaret.parte.2.folio.125.B.
Sup Superbia dicitur initiū omnis peccati,similiter & auaricia dicitur radix omnis peccati,& quo modo.parte.6.folio.123.A.G.
Superbiæ seminarium est saturitas panis,abundantia rerum,& ocium.parte.4.folio.233.F.
Superbia sequitur diuitias & scientiam.parte.6.folio.98.E.
Superbia post omnes virtutes seruit.parte.5.folio.16.A.
Superbia sola in rectè factis cauenda est,cætera vicia tantū in male factis.parte.6.folio.76.E.
Superbia citius & magis apparet in oculis q̄ in alijs partibus corporis.parte.4.folio.26.G.& folio.27.A.
Superbia inter vicia est regina,alia sunt duces,& illos mox multa vicia sequuntur.parte.3.folio.76.B.
Superbia intrinsecus se celat,& inde fiunt aperta mala, sicut radix inferius tegitur,sed ab illa rami exterius panduntur.parte.3.folio.82.E.
Superbia comes est inuidiæ,nec fieri possunt vt superbius nō inuideat.parte.3.folio.167.E.
Superbia occulta in moribus,cum se putat aliquid esse qui nihil est,comparatur auræ noxiæ,quæ latenter nocet fructibus.parte.3.folio.100.A.
Superbiæ elatio ibi non deerit,vbi communis naturæ per miseri cordiam non consideratur æqualitas,sed mundani fauoris appetitur vanitas.parte.4.folio.442.F.
Inter superbos & arrogantes nunq̄ vnitas & firma cōcordia seruari potest.parte.4.folio.446.A.
Superbiæ vicio laborare potest etiam paruus vel minim⁹, etiam si nulla dignitate vsus.parte.2.folio.34.B.
Superborū modus est de alijs contēptibiliter loq.par.1.fol.303.B
Superbi modus,æstimare quòd nullus nisi ipse debeat honorari.parte.2.folio.311.B.
Superbi indignantes solent labia mordere,attonitos habere oculos,& præsentia non videre,dum taciti sedula mente pertractant.parte.3.folio.325.B.
Superbiæ soboles sunt.vij.principalia vicia.parte.1.folio.173.E.
Superbiæ quatuor sunt species.parte.5.folio.170.E.
Superbum se humiliare faciunt quatuor.parte.4.folio.172.B.
Superbo est remedium,vt quod non potest transgredi,despiciat.parte.3.folio.81.E.
Superbire solent electi in quibusdam actibus,sed prius q̄ vitā finiant,ab elatiōe corda commutant,impius verò diebus omnibus superbit.parte.3.folio.35.A.
Superbia quando diabolum deiecerit,vt naturam sibi bonā parua voluntate peruerteret,scriptura non dicit,sed ex hac homini inuidisse ratio ostendit.parte.1.folio.41.A.& folio.42.D.
Supbia q̄q̄ nō sonat viciū,sed supeminētiā.pte.3.fo.327.B.D.
Supbia aliq̄n mala,aliq̄n bona.parte.4.folio.98.F.H.& f.100.B.
Superfluū est aliquid in natura humana ratione indiuidui, quod tamen est necessarium ratione speciei.parte.1.folio.38.H.
Superioribus, etiam infidelibus,obediendum est.parte.2.folio.174.B.C.Etiam malis reuerentia exhibenda est,quamdiu tolerantur à deo.folio.202.D.
Superioris boni facta bene iudicare debem⁹,& bene loq de illis, nisi deo permittente erraret manifestè.parte.5.folio.224.H.
Superioris sui turpitudinem qui cooperire studet quantum bono modo possunt,ipi sunt benedicti à domino,& significantur per viros labes.parte.2.folio.98.H.
Superiores boni subditis suis etiam ingratis & indignis exhibere debent charitatis beneficium.parte.1.folio.291.H.
Superiores exemplum habent cessandi à correctiōe subditorum in passione positorum,donec transeat passio, nisi periculum in mora probabiliter timeatur.parte.1.folio.135.E.
Superiores quando malis exemplis corrumpunt populum sibi subiectum,tunc comedunt paruulos ad mensuram palmæ.parte.4.folio.188.H.
Superior in spiritualibus aut temporalib⁹ per electionem institutus,debet esse de nouissimis,secundum quod nouissimus dicitur dupliciter. parte.4.folio.257.D.
Superstitio quid est.parte.6.folio.204.G.
Superstitiosa doctrina semp habet aliquid boni admixtū,& illud bene docetur in publico;illud aūt quod est falsum & superstitiosum,in secreto.Sic facit astrologia &c.parte.3.folio.318.G.
Supplicium iure quis patitur.Iniuria autem iuri cōtraria est.parte.3.folio.302.F.
Supplicij magnitudo pro magnitudine iniquitatis.Nō enim (vt Stoici putant)peccata omnia sunt æqualia vel pœna.parte.4.folio..224.F.
Supplicio nunq̄ careāt,quorum mens in hac vita nunq̄ voluit carere peccato.parte.6.folio.7.B.
Suppliciorum annum si rependat deus pro vnius diei peccato, imo si diem pro die reddat,q̄uis iustum,non videtur esse benignum,nec conuenire diuinæ bonitati.Responsio ad hoc notabilis per simile naturale.parte.1.folio.288.B.
Suppliciorum materia ex propriis peccatis nascitur.Sicut enim quādiu humor est in cadauere,vermes nascentē ex putredine,sic ex ipsa materia peccatorum gignunt supplicia.pte.4.fol.32.E.
Surgentes diluculo,cum ita deo placere curamus,nō vt priusad Sur
ad agenda humanæ fragilitatis necessaria procedamus,q̄ deuotis nos orationibus deo commendemus,holocaustū mane offerimus.parte.2.folio.243.F.
Surgere est signū animi erecti,sicut ecōtrario ,pterni vel cadere, signum est animi à suo statu deiecti.parte.3.folio.8.D.
Surgere dicitur deus,quando quasi de summo euigilat ad vindictam populi sui.parte.4.folio.408.E.
Sus est animal immundum secundum legem,& sanguinem suil- Sus
lum offerre erat abominabile coram deo.parte.4.folio.106.F.
Sus dum in luto lauatur,sordidior redditur.parte.6.folio.226.E
Susannæ historia quando gesta est.parte.4.folio.330.B.
Suscitatio eorum qui p negligentiā peccant,operosior est quàm qui per necessitatem & infirmitatem.parte.6.folio.198.F.
Suscitatio seminis quare statuta fuit fieri per fratrē defuncti.parte.1.folio.361.D.
Susa vel Susis,metropolis regionis Elamitarum,in qua Daniel turrim excelsam extruxit,& vsq̄ in præsens noua videtur:in ea conduntur reliquiæ regum,& custos Iudæus est.parte.4.folio.312.E.Item parte.2.folio.254.F.H.& folio.305.E.
Suspendebatur in ligno apud Hebræos nullus nisi blasphemus & idololatra,& ideo si diu remaneret suspēsus, daretur occasio hominibus,vt loquerentur, de blasphemia illa & idololatria.parte.1.folio.355.F.
Suspicio quid est.parte.4.folio.307.F.
Suspicio est maximum humanitatis viciū,quę aliter putat quàm sit veritas.parte.3.folio.265.B.
Suspiciōes si vitare non possumus(quia homines sumus)iudicia tamen id est diffinitiuas firmasq̄ sententias continere debemus.parte.6.folio.38.F.
Suspiria sanctorum patrū de mora Christi venturi in mundum, significantur per fletum parentum Tobię.parte.2.folio.290.D.

Susurrium est ipsa locutio intima.parte.3.folio.15.B.

Tab TABERNACVLVM QVID est.parte.6.fol.196.D.Itē pte.4.fol.185, G.Item parte.3.folio.105.E.

Tabernacula sunt eorū qui semper in via sunt & ambulant,nec itineris sui termi num repererunt.parte.1.folio.307.E.

Tabernaculum quod habuerūt Iudæi per eremū, qūo de loco ad locū trāslatū est, parte.4.folio.61.E.Item parte.2.folio.205.A.

Tabernacula quæ inhabitasse Abraham,Isaac & Iacob dicuntur, quæ & qualia fuerunt.parte.1.folio.210.D.& folio.224.E.

Tabernaculorum festum quare & quando celebratur ab Hebræis parte.1.folio.172.H.& folio.256.D.& folio.316.H.

Tabulis in duabus scripta est lex propter duo Testamenta significanda,vel quia sunt præcepta duo,dilectionis dei & proximi. parte.1.folio.164.E.

Tabulæ duæ testimonij decem verbis signantur,vt per ipsum numerum figura crucis exprimeretur, quē significat.x,litera,quæ in specie crucis formatur.parte.1.folio.206.F.

Tabulæ testimonij dicuntur duæ tabulæ lapideæ,& quare.parte. 1.folio.198.A.& folio.337.C.

Tabula in vna erant scripta tria p̄cepta,in alia septem secundum doc.nostros:Secundū Hebræos in qualibet tabula erant qnq; scripta.parte.1.folio.198.A.& folio.199.C.& folio.276.H.Sed folio.200.F.dicitur secundum doctores Hebræorum,tantum quatuor præcepta erant in prima tabula,cætera verò sex in secunda tabula.

Tac Tacere & loqui pro tempore,eiusdem sapientiæ est.parte.4.folio.217.A.

Tacendo,loqui discamus.parte.4.folio.216.A.

Tacere nemo contentus est audiens suum nomen in rixa,sed taci to nomine,audiens de se aliquod dictum, quādoq; dissimulat. parte.6.folio.39.G.

Tacens consumitur,qui intus in se inuenit vnde vratur.parte.3. folio.32.A.

Taciturnitatem quæ bona comitantur.parte.6.folio.214.C.

Quasi vas sine operculo vel ligatura polluitur,qui per studium ostentationis patens,nullo velamine taciturnitatis operit.parte.1.folio.297.A.

Tactus in certitudine homo excedit omnia animalia,non autem in alijs sensibus.parte.3.folio.30.C.

Tal Talentum triplicis mensuræ traditur.Minimum librarum quinquaginta,medium librarum.lxij.summum librarum.cxx.parte.2.folio.250.E.

Talentum reputatur hoc quod cuiq; datur in rebus mūdanis vel spiritualibus,de quo est rationē redditurus.parte.5.folio.77.B

Tam Tamyris regina Scytharum Cyrum regem Persarum cum ducentis militibus enecauit &c.Dixit autem regina,cū mississet caput eius in vtrem humano sanguine plenū:Satia te,inquit,sanguine quem quæsisti.parte.4.folio.402.A.

Tar Tardū videtur quod magno desiderio q̄ritur.pte.3.fol.184.A.

Tartari legem Mahumeti acceperunt pro maiori parte illius populi.parte.6.folio.260.B.

Tartari de terra sua exeuntes anno.M.ccij.multos populos tam Christianos quàm Paganos occiderunt.parte.6.folio.270.C.

Tartari habēt quasdam ciuitates pro mercatoribus & artificibus. Sed nobiles & homines armorum habitant in campis & in tentorijs.parte.4.folio.171.G.

Tartari per ignem credunt omnia purgari,& p trāsitū inter ignes æstimant se purgari.parte.4.folio.240.B.Item parte.2.folio. 175.F.G.Item parte.1.folio.351.C.

Tartarorum principem homines extranei accedentes,ante transeunt inter ignes.parte.1.folio.351.C.

Tau Tau vltima literarū inter Hebraicas,& illius mysticus sensus.parte.4.folio.184.A.& folio.224.B.D.E.Itē pte.2.folio.41.B.C.

Tec Tecta domorum in terra promissionis erant plana,& ibi conueniebant homines causa recreationis & collocutionis,& ideo nisi ibi fieret retinaculum,immineret periculum.parte.1.folio. 356.B.Vide in Palestinorum mos &c.

Ted Teda dum accenditur,odorem quidem suauē habet,sed lumen obscurum.parte.3.folio.80.B.D.

Tel Tela aranearum studiose texitur,flatu venti dissipatur.parte.3.folio.23.B.D.

Tem Temeritas illorum,qui licet diuersis pœnis multati,semper in duricia sua manent,tanq; nullum habeant rectorem,significantur per locustam.parte.1.folio.144.A.

Temperantia infusa, supra temperantiam politicam, non solū rescindit carnis delectationes,sed vlterius,vt corpus totaliter redigatur in seruitutē animæ.parte.6.folio.71.B.Item parte. 3.folio.264.F.

Tempestiuum dixerūt veteres opportunum,à tempore.parte.3. folio.272.B.

Templum ædificatum est vt aiunt Hebræi in hunc montē,quem dominus Abrahæ monstrauit,dicens:Vade super vnum montium &c.Et ille mons postea additus est ciuitati.parte.1.folio. 77.B.C.& folio.78.E.F.& folio.99.E.G.

Templum aliquando proprie accipitur pro domo templi, & dividebatur in duas partes.Vna pars,sanctum:Alia,sanctumsanctorum.Aliquando templum largè accipitur scilicet quædam platea quadrata ante templū,clausa muro.parte.5.folio.64.G

Templum erat domus magna facta ad modum turris quadratę, cuius duo latera sibi opposita sunt longiora in triplo duobus alijs sibi oppositis:propter quod hæc domus aliquando vocatur turris.parte.2.folio.133.G.Item parte.1.folio.99.G.

Templum habebant Iudæi tantum vnum,vbi poterant offerre & immolare scilicet in Ierusalem,licet haberent alia loca in ciuitatibus & villis in quibus conueniebant ad orandū,ad audiendum verbum dei,& ad alia tractandum.parte.5.folio.34.B.& folio.143.H.Itē parte.3.folio.364.H.Item parte.1.folio.165.F.

Templum Salomonis circa se habuit tria atria,& quare,& vbi. parte.4.folio.222.G.

Templum primum quando tempore post exitum de Aegypto fundationem habuit,& quanto tempore cōstructum,& quanto tempore stetit vsq; ad destructiōem per Nabuchodonosor. parte.3.fo.191.C.Et fo.215.A.Itē parte.2.fo.11.F.Et f.46.F.G. Et fo.198.C.Et fol.299.C.D.

Templi primi & secundi in Ierusalem constructio,dedicatio, restauratio,prophanatio & destructio,quando, & quanto tempore & per quos facta fit.parte.4.folio.439.B.C.& folio.460. G.Item parte.2.folio.248.E.

Templum reædificabitur in aduentu Messiæ,vt dicit.Rab.Sal.& Iudæi per ordinem dispersi ibi in momento congregabuntur. parte.3.folio.160.B.

Templum secundum ædificatum per Zorobabel quinq; res notabiles habuit,quæ non fuerunt in templo Salomonis.parte. 4.folio.63.F.

Templum diuina dispositione destructum est.xlij.anno post passionem Christi,& quare.parte.5.folio.199.B.& folio.73.B.& folio.113.A.B.

Templum Christi proprie incœpit à principio prædicatiōis euāgelij,non ex lapidibus insensibilibus,sed ex Christi fidelibus. parte.3.folio.230.G.

Templum domini est quilibet fidelis.Et hoc templum debet dedicari ad similitudinem materialis templi.parte.4.folio.461.D.

Templum nostrum dei,spiritusancto recedente,prius seductionibus & indisciplinationibus repletur,deinde venit in ruinam, sicut corpus anima recedente primò frigescit,deinde putrescit & soluitur.parte.5.folio.72.H.& folio.73.D.

Templum interius est cor,altare ibi est fides,quale,& quomodo ibi munus offerendum.parte.5.folio.20.F.

Templū domini illud vere est,in quo fides vera,conuersatio sancta,& omnium virtutum chorus.parte.4.folio.121.F.

Tempus omnino nō esset si nullus motus esset vel corporalis vel spiritualis creaturæ,quo per præsens præteritis futura succederent.parte.1.folio.35.E.

Tempus quadruplex.Primum ante legem,secundū sub lege,tertium sub gratia,quartum est in futuro.parte.5.folio.50.E.

Tempus sumptum singulariter in scriptura significat vnum annum,pluraliter verò absq; nūero determinato significat duos annos secundum communem modum loquendi Hebręorum. parte.4.folio.327.F.

Tempora labuntur,& demonstratur hoc versiculo:Sed fugit interea,fugit irreparabile tēpus.Heu heu fugaces Posthume Posthume labūtur anni.parte.4.folio.210.E.

Temporum annotationes sumuntur ab aliquo euentu notabili.parte.4.folio.455.D.

Tempora sic deus possidet,vt sub potentiæ suæ præsentia coangusteť.parte.3.folio.28.E.Item parte.1.folio.130.H.

Temporis cuiuslibet verba,vt fuit,est,erit,de deo verè dicuntur. parte.5.folio.232.E.

Tempus vitæ præsentis non est tempus optatum à viris sanctis, sed tempus,vitæ futuræ,quod est tempus recipiendę mercedis. parte.3.folio.33.C.

Tempora quinq; in procreatiōe naturali & alitione: Ita similiter in spirituali.parte.3.folio.283.B.& folio.284.A.

Tempus magis mutatur secundum lunę cursum,& ideo tempus nouum dicitur nouilunium.parte.3.folio.431.F.
Temporum sunt distinctiones tres,præteritum,præsens,& futurum, & quatuor vicissitudines.parte.2.folio.207.A.
Temporum supputatio multis modis accipitur penes dies & annos.parte.1.folio.4.B.C.
Tempus omne conuenit verbo dei.Modo enim legendum est, modo deo cantandum est,modo orare, modo docere, modo exhortari,modo increpare conuenit &c.parte.1.folio.280.B.
Temporalia bona vbicūq; in sacra scriptura promittuntur pro virtutum actibus, sub illis intelliguntur bona spiritualia,& ęterna,tanq; principaliter promissa.parte.4.folio.6.C.& folio. 79.F.& folio.96.C.& folio.106.C.D.& folio.116.D.& folio. 204.A.& folio.263.C.Item parte.5.folio.167.C.Item parte.6. folio.141.F.G.Item parte.3.folio.224.H.& folio.244.C.& folio.301.F.& folio.413.B.Item parte.2.folio.204.F.Itē parte.1. folio.65.B.& folio.155.C.D.& folio.260.H.& folio.295.F.
Temporalibus & caducis sobrie vtamur, non quasi bonis nostris, sed ad sustentationem datis.parte.6.folio.112.F.& folio 123.B.
Tēporaliū abūdātia circa q̄ versat mundana cupiditas, administrat materiam & fomentum omnibus vicijs,sicut radix nutrimentum ramis.parte.5.folio.165.C.
Temporalium administratio est impeditiua pfectæ sequelæ Christi inquantum impedit actum contemplationis.parte.5.folio. 31.B.
Temporalia bona dat deus bonis & malis,& quare.Item tollit à bonis & à malis,& quare.parte.3.folio.176.A.
Tenebræ fiunt recedente sole visibili de nostro hemisphęrio.parte.5.folio.211.D.
Tenebras comitatur semper horror,& quanto minus discernit quis quæ circa se sunt,tanto magis metuit,vndiq; aduersa pauitans.parte.3.folio.384.A.
Tenebræ duplices sunt,interiores & exteriores.parte.5.folio.68. H.Item parte.6.folio.221.B.
Tenebræ sunt duplices,quædam culpæ,quædam gehennæ.parte.5.folio.30.H.
Tenebræ ignorantiæ ablatæ sunt per Christum qui est veritas,tenebræ culpæ per gratiam,& gloria dabitur ab eo contra tenebras gehennæ.parte.5.folio.210.H.
Tenebræ gehennæ sunt terminus tenebrarum ignorantiæ & culpæ.& ideo dicunt exteriores Ibidem.
Tenebrę quomodo dicuntur esse in inferno,cum ibi sit ignis qui de natura sua est lucidus.parte.5.folio.30.H.
Tentare quid sit.parte.6.folio.85.D.Item parte.3.folio.370.D. Item parte.1.folio.77.B.
Tentari nullus discipulorum graviter ferat,qui positus est ad docendum si dominus tentatus est,& tentātibus respondeat dogmata pietatis.parte.5.folio.58.D.
Tentationes duæ sunt,vna probationis,alia deceptionis.parte.5. folio.213.A.Item parte.6.folio.211.A.Item parte.1.folio.156.F.
Tentantur homines aduersitatib⁹ & tribulationibus causa quintuplici.parte.5.folio.94.A.
Tentat deus & diabolus,sed diuersa intentiōe.parte.6.folio.211. A.& folio.156.B.
Tentare deū quid sit.parte.5.folio.16.C.Item parte.6.folio.191.B Item parte.3.folio,368.D.Item parte.1.folio.338.E.
Tentat nos deus,quare,& quomodo.parte.1.folio.77.A.B.
Tentari quare permisit deus hominem,cum sciret eum casurum. parte.1.folio.40.B.
Tentatio fit tribus modis.parte.5.folio.15.E.&folio.136.B.Item parte.6.folio.172.E.& folio.211.A.
Tentatio humana quæ est.parte.6.folio.47.E.
Tentationis fornax succenditur sextupliciter,& per quot succenditur.Sunt enim septem tentationis differentiæ.parte.4.folio. 303.C.
Tentari nos deus finit,vt videamur nobis infirmi,& tamen custodit.par.3.folio.9.A.Itē parte.1.folio.27.G.& folio.40.E. Item parte.2.folio.129.E.
Tentatio vox est diaboli:Audit q tentatur & resistit.Exaudit qui consentit.parte.3.folio.12.E.
Tentationum concussio infirmos prodit.parte.3.folio.76.B.
Tentationis necessitas ostenditur & probatur.parte.3.folio.81.H
Tentatio & probatio ad hoc ordinantur,vt aliquid ignotū manifestetur ipsi tentanti.parte.3.folio.120.G.
Tentare ex se diabolus appetit,sed eos qui tentādi sunt, & prout tentandi sunt,deus iuste tentari permittit.parte.2.folio.80E.
Tentatio sicut sæpe per oculos trahitur,sic nonnunq; concepta intrinsecus,compellit sibi extrinsecus oculos deseruire.parte.6. folio.108.A.
Tentatione si anima non fallitur,continuo resoluitur, sicut caro si sale non aspergitur,corrumpitur.parte.1.folio.323.E.
Tentationes ab anima non auferuntur quamuis grandes habeat profectus,quia quasi custodia & munimen sunt ei .parte.1.folio.323.E.
Tentamenta mox à diabolo succrescunt,cum lux diuina cor hūanum illustrat,vt plus tentationibus se vrgeri sentiat, q̄ cum lucis internæ radios nesciebat.parte.1.folio.135.A.
Tentationes multæ nobis occurunt,multa offendicula volentibus agere quæ dei sunt,& in fide multa inuenies tortuosa,plurimas quæstiones, obiectiones hæreticorum, contradictiones infidelium,parte.1.folio.152.A.
Tentatus est Christus,quare & quomodo.Vide in Christus.
Tentoria quibus pastores vtuntur,quis primum adinuenerit.parte.1.folio.46.F.
Terminus hominis constitutus est.Ista constitutio potest duplici ter intelligi.parte.3.folio.33.C.
Terminus vitæ humanæ post diluuium nō fuit centūuiginti annorum.Nam aliqui dicuntur vixisse quingentis vel quadringentis annis post diluuium.parte.1.folio.59.C.
Ternarius numerus est mysticus.& ostenditur in pluribus.parte. 2.folio.254.A.Item parte.1.folio.183.A.
Ternistratores dicuntur angeli nequam,& quare.parte.1.folio. 154.A.
Terra inter elementa est maxime stabilis,cum sit centrum mūdi. parte.3.folio.39.C.
Terra diuina dispositione venis aquarum est tota plena,sicut corpus animalium sanguine,& quare.parte.6.folio.227.A.
Terra in inferioribus creaturis videtur firmior,& stabilior,& tamen deus in terrę motu ipsam mouet.parte.3.folio.24.C.
Terrę motus vnde causatur.parte.3.folio.24.C.& folio.53.C.
Terræ latitudo & longitudo quomodo accipitur secundum astrologos.parte.3.folio.71.G.& folio.73.H.& extensius.folio.193.H.Vbi etiam tangitur quæ partes habitabiles & quæ inhabitabiles.Item parte.1.folio.186.H.
Terra super aquas fundata dicitur,& quo modo. parte.3.folio. 289.B.Item parte.1.folio.31.F.G.H.& folio.37.C.
Terras prius incultas antiqui patres suis laboribus coluerunt,& sic cibi corporales multiplicati fuerunt in sustentationē sequentium.parte.3.folio.322.D.
Terra multis modis accipitur,& terra hæc in qua habitamus non ab initio terra vocata est,sed arida,& postea terra.parte.1.folio.321.A.
Terrę nascentia diuersarum specierum magis fructificant in vna terra q̄ in alia.parte.3.folio.412.D.
Terror ita retrahit à malo,sicut amor ad bonū.parte.1.fo.335.D.
Terror mutat sententiam in hominibus.Ibidem.F.
Terrores homines faciunt pro iactātia & minas etiam his quibus nocere non possunt.parte.1.folio.305.F.
Terrores aliquando ita conturbant animum cogitantis circumpendentibus malis,vt sicut aquæ circunfluere videantur.parte.3.folio.217.B.
Testa ex luto fit,& sanies corporis lutum est.parte.3.folio.9.B.
Testamentum quid dicitur.parte.3.folio.242.E.
Testamentum secūdum leges humanas,ciuiles & canonicas non habet robur,quamdiu viuit testator.parte.6.folio.151.B.
Testamentum vetus & nouum tam Christi sacramenta quām ecclesiæ mysteria sub ænigmatum figuris operiunt.parte.1.folio.211.B.Interl.
Testamentum vetus distinguitur in tres ordines secundum Hebræos. Primum vocant legem, secundum propheras,tertium agiographa,& quot,& quos libros singulis annumerant.parte.2.folio.2.B.
Testamenti noui testimonium est vetus lex:& ergo vetus Testamentum dicitur testimonium inquantum probat & testatur, lex inquantum iubet.parte.3.folio.197.E.
Testamentum vtunq; nobis nouum est,nō temporis ætate sed intelligentiæ nouitate.parte.1.folio.291.G.& folio.295.E.
Testamenti veteris ac noui tanta est concordia vt neutrum sine altero sit.parte.1.folio.350.A.
Testamentum nouum absconditum est in lege . parte.1.folio. 175.B.
Testamentum vetus & nouum quare sic appellentur.parte.6.folio.148.B.
Testamenti veteris autoritatem cur tenemus, cuius ritum non obseruamus?parte.6.folio.148.B.

Index in Glos. ordi.

Testamẽti ve.& no.differentiæ.parte.6.folio.151.E.
Testamentorũ duorum distinctionem ostendit Christi passio.par te.1.folio.295.E.
Testamentum nouũ quõ præstat veteri,cum dicatur quòd rota erat in rota,& vetus in nouo,& ecõuerso.parte.6.folio.240.A
Testamenta duo magis vicina & conuenientia quàm vnita dicuntur.Multa enim veteris amisimus,& nouæ gratiæ multa susscepimus.parte.4.folio.421.B.
Testamentum vetus non recipientes,vt sunt quidam hæretici,sic inquiunt:Quanta est crudelitas dei,legis,& prophetarum,qui vsq; in tertiam & quartam generationem extendit iram suam. sed responsionem habent.parte.4.folio.236.B.Item parte.2.folio.14.E.& folio.16.B.& folio.18.E.
Testamenta duo dicuntur vbera.In quorum vno nunciatus,in altero demonstratus.parte.1.folio.119.B.Interl.
Testamenta duo figurantur per Cherubim.parte.1.folio.177.A.
Testamenta duo per cherubin figurantur,& quare.parte.2.folio. 216.B.
Testamenta duo significantur per Agar & Saram.parte.1.folio. 66.F.Per noctem & diem.folio.77.D.Item per duo fabia.parte.3.folio.317.A.Per arcturum & pleiades.folio.72.E.F.Per mel & fauum.folio.269.B.Per septenarium & octonarium.folio.175.E.Iterum per noctem & diem.folio.111.F.Itẽ per duas rotas currus.parte.4.folio.42.D.Per duo maria.folio.421.E. Per duas oliuas.folio.410.B.
Testamentum nouum:Vide in Nouum testamentum.
Testimonium quid est.parte.3.folio.233.E.
Testimonium firmum habetur per demonstrationem in his quę subsunt facultati naturali intellectus,sed in his quæ sunt supra facultatem hanc,testimonium firmũ est per opera soli deo possibilia,qui non potest esse testis falsitatis.parte.5.folio.203.C.
Testimonium falsum in iudicio non tantum prohibet octauo præcepto,sed etiam extra iudicium & omnis detractio.Aliter dicunt Hebræi.parte.1.folio.165.B.
Testimonium veritatis licet de Apocryphis sumere.parte.6.folio.38.F.
Testimonijs quæ iam fuerant in Gentibus diuulgata abutuntur apostoli aut apostolici viri,vbicunq; loquuntur ad populos. parte.1.folio.113.E.
Testis falsus est qui non eodem sensu dicta proponit.parte.5.folio.81.H.
Testium falsorum & calũniantium voces quando responsionem non merentur.Ibidem.
Testium conditiones quomodo & qualiter considerandæ.parte. 4.folio.323.B.
Testes dei sunt,q per opa testanť q̃ pmia sunt secutura.p.3.f.27.B
Testes falsos quomodo Iudæi dicunt esse puniendos,& in hoc errare eos ostenditur.parte.4.folio.411.E.
Tet Tetragrammaton.De hoc nomine quòd est conforme huic nomini Iesu,vt patet parte.1.folio.130.D.diuersa notanda scribuntur,& signantur in locis infra expressis.& folio.129.E.F.G. H.& folio.130.per totum.& folio.131.per totum.& folio.135.F. G.& folio.136.E.& folio.137.E.Itẽ parte.2.folio.60.B.D.Item parte.4.folio.142.F.G.& folio.157.G.H.Item parte.6.folio. 275.H.& folio.276.G.H.
Tha Thabita non est nomen commune,sed proprium nomen puellę. parte.5.folio.99.F.Item parte.6.folio.82.E.
Thabor,terminus est Zabulon,mons in medio Galilęæ campo. parte.4.folio.467.E.& folio.338.F.Item parte.3.folio.219.B.
Thalmudica doctrina vt Iudæi dicunt & firmiter credunt fuit data Moysi à deo in monte Sinai oretenus.Per quem & quando fuit redacta in scriptis.parte.4.folio.63.G.H.& extẽsius.folio. 411.B.Item parte.6.folio.275.F.
Thalmudicam doctrinã Iudęi dicũt dei legem.parte.4.fol.64.B.
Thalmudica autoritas apud Hebræos tanta est in determinationibus & in eodem gradu,sicut autoritas vniuersalis ecclesiæ apud nos.parte.4.folio.318.F.
Thalmud duplex.Vnum Ierosolymitanum,& alterum Babylonicum.Et istud secundum est maioris autoritatis quã primum. par.4.fol.411.B.H.Et illud opus fuit maxĩe diabolicũ.fo.32.B
Thalmudicæ facultatis fabricatores habebant duos dæmones familiares sibi &c.parte.4.folio.64.D.E.
Thalmudica doctrina multa continet absurda de deo,& etiam iniqua,& naturalis dictamini rationis omnino inconsona.parte.4.folio.64.B.C.
Thargum vocatur apud Hebræos translatio Chaldaica,& est tantæ autoritatis apud eos,quòd nullus ausus fuit ei contradicere.parte.4.folio.21.H.& folio.74.B.& folio.88.H.& folio. 150.H.Item parte.3.folio.251.G.Vbi habes quis translator fuit Item apud Hebræos quasi tantæ autoritatis est sicut textus.parte.1.folio.47.D.& folio.117.G.
Thaumud vel thaumum quis,vel quid,& qualis,vel quale idolum fuit.parte.4.folio.223.E.F.H.
Theatrum quid & vnde dicitur.parte.6.folio.198.A.B. The
Thebes alia est ciuitas in Aegypto,& alia in Iudæa nomine Thesba,& alia in Græcia quæ dicitur Thebe.parte.2.folio.44.F.G
Theodas fuit quidam magus &c.parte.5.folio.216.C.Item parte.6.folio.174.A.
Theodorus Pharanitan9 episcopus scripsit,quod & hæretici putant,Christum nec veram carnem de virgine assumpsisse,nec corpus corporale secundum carnem habuisse.parte.5.folio. 102.A.
Theologia dicitur fons & fluuius paradisi id est ecclesiæ militantis,& quare.parte.1.folio.36.D.& diuidit in quatuor flumina propter quadruplicem sensum contentum in ea.parte.1.folio. 37.D.
Theologi moderni temporis curiositati operam dantes notantur.parte.4.folio.126.D.& folio.343.H.Itẽ parte.2.folio.252. D.H.Item parte.5.folio.137.D.
Theologia paucorum est,sublimium scilicet & domino appropinquantium.parte.1.folio.232.B.
Thesaurizatio quæsit ex causis honestis non est interdicta à Saluatore,tanq; illicitia.parte.5.folio.26.D.
Thesaurizans propter præsentem vitam & amorem sæculi,continuo vermes illi ebulliunt,hos generat auaricia,& diuitiarum cæca cupiditas.parte.1.folio.156.F.& folio.158.A.
Thesaurus tuus vbi est,ibi & cor tuum,vniuersaliter intelligitur & de pecunia & de omnibus voluptatibus.parte.5.folio.158.C
Threni non sunt distinctus liber à libro Ieremiæ.parte.4.folio. Thr 111.D.
Thurificatio quæ erat de ceremonialibus ve.Te.remanet in nole.& quare.parte.1.folio.167.C.
Tyberias & Capharnaum in eodem litore.parte.5.folio.203.E.G Tib H.Item parte.4.folio.24.B.
Tygris etiã est fluuius Mesopotamiæ.parte.3.folio.413.A.Item Tig parte.2.folio.288.A.Item.parte.1.folio.37.A.
Timere opportune cautela est,& trepidare inepte,ignauia.par.3. Tim folio.104.A.
Timet aliter adultera virum suũ,aliter casta:adultera ne veniat; casta ne deserat.parte.3.folio.265.B.& folio.273.B.
Timere à cæli constellationibus quãdo est licitum & honestum, & quando non.parte.4.folio.126.B.
Timere deum ne mittat in gehennam,& timere deum ne te deserat,differenti modo fit.parte.6.folio.233.F.Item parte.3.folio. 414.A.B.
Timere debemus in omnibus.Aliquando enim est gratia quam dicimus iram,& aliquando ira quam dicimus gratiam &c.parte.3.folio.13.A.
Timor est passio de malo futuro de difficili euitabili,non tamen impossibili.parte.4.folio.112.D.
Timorem magnum habentes infrigidantur & pallescunt.parte. 3.folio.210.C.
Timor cordis causat tremorem in exterioribus membris.parte. 4.folio.121.C.
Timor dissoluit vesicam,& facit fluere vrinam.parte.4.folio.31. B.& folio.221.H.& folio.241.A.
Timor nimius reddit hominem aliquando stupidum,& quasi impotentem se mouere.parte.4.folio.321.C.
Timores sunt quatuor præter timorem naturalem qui omnibus inest,scilicet mundanus,seruilis,initialis,& castus.parte.6.folio418.F.Item parte.3.folio.282.A.B.& extense.folio.388.F.
Timor seruilis & initialis dicuntur esse initium sapientiæ,sed diuersis rationibus.parte.3.folio.254.B.&.folio.388.G.H.
Timor seruilis introducit sapientiam sicut seta filum & est principium extrinsecum &c.parte.3.folio.318.D.
Timor seruilis prius,deinde amicabilis,quem Lia significat libera,inde sequitur amor purgati animi quem significat Rachel. parte.1.folio.97.B.Interl.
Timendus non est qui nihil potest,nisi permissus.parte.1.folio. 94.E.Interl.
Tempus & non tempus pro parte facici ait Nico.de Lyra.dicendum esse secundum antiquam grammaticam.parte.2.folio. 36.F.
Tinea de veste oritur,& oriendo corrumpit.parte.3.folio.15.G. Tin & folio.32.E.H.
Tinea domum sibi corrumpendo facit.parte.3.folio.52.A.C.

Tinea damnum facit sed non sonum.parte.3.folio.15.G.

Tyr Tyrannus propriè est qui in communi republica,non iure principatur.parte.3.fo.35.C.

Tyrannus qui membrum est diaboli inebriatur de sanguine innocentum,aliquos realiter occidẽdo,& aliquos interpretatiuè. parte.2.folio.301.H.

Tyrus & Sydon prædicantibus apostolis crediderunt,adeodeuoti,vt Paulum Tyro abeuntem omnes cum vxoribus & liberis vsq; ad naues prosequerentur.parte.5.fol.39.F.Item parte.4. fo.46.B.G.

Tit Titulus diaboli est:Ipse est rex super vniuersos filios superbiæ.Titulus vero Christi,humilitas.parte.3.fo.81.E.

Titus vel Vespasianus dicuntur aper & singularis ferus.parte.4. folio.191.A.Item parte.3.folio.204.F.Item parte.2.folio. 363.A.C.

Tob Tobiæ historia contigit anno sexto Ezechię regis Iudæ,qui Tobias captiuatus fuit per Salmanasar regem Assyriorum.parte. 2.fo.283.G.H.

Tobiæ liber,Vide in Liber Tobiæ.

Tobiæ vtilius fuit percuti cæcitate sine culpa,vt probaretur eius patientia,q; Elymæ mago,qui pro perfidia percussus æternæ vltioni præparatur.parte.6.fo.221.A.

Tol Tolerare aduersa huius vitæ patienter facit,q; consideremus eas ordinari ad finem vitæ beatæ in futuro.parte.3. folio.19.C.

Ton Tondere cæsariem consuetudo fuit apud veteres lugentium,in signum doloris & humiliationis,nunc econtra,comam demittere,luctus indicium est.parte.4.fo.35.D.& fol.123.A.C.& folio.170.A.& fo.250.E.& fo.368.B.Item parte.3.fo.8.B.

Tonitrui vox reuoluitur,vt rotatus & sinuosus sonus sentiatur. parte.3.fol.196.E.

Tonitruum aliquando videtur esse,quando auditur sonus rotarum curruum.Ibidem.F.

Top Topazius lapis preciosus,& eiusdem moralitas.parte.6.fo.273. E.G.Item parte.4.folio.251.B.Item parte.3.fo.53.F.H.

Tophet.i.gehennæ pœna vel pœna gehennalis secundum Hebræos & Latinos.parte.4.fo.57.H.& fo.sequenti.C.& fol.123. A.clarius.Item parte.2.fo.175.E.& fo.184.A.& fo.231.E.F.

Tor In torcularibus tria sunt.i.pressura,& de ea oleum,& amurca,similiter & vinum & acinum,quorum vnum reconditur,aliud proijcitur.parte.3.fo.205.E.

Tormenta aliorum,remedia sunt aliorum.parte.4.fol.115.E.

Torrens(ni fallor ait Hieronymus)sine additamento nusq; reperitur in bono.parte.3.folio.314.E.Vide etiam fo.19.E.& 56.H

Tornatura cæteris est promptior artibus.parte.4.fo.363.E.Item parte.6.folio.136.E.

Torta quid & vnde dicitur.parte.2.fo.204.C.

Tot Totila rex Gothorum inualit imperium &c.parte.6.fo.256.G.H

Tox Toxicas.& toxicum,quid & vnde dicatur.parte.4.fol.128.G.

Tra Tractatus tot & tam magnificos nunq; condidissent,Athanasius Ambrosius,Hilarius,Augustinus & cæteri,si non contra fidem rectam fuisset multifarius hęreticorum error obortus.parte.2. fol.262.E.

Tractio qua dicitur:Nisi pater traxerit eum,non est violentię,nec necessitatis,nec est inuiti,sed voluntatis & desiderij &c.parte.5. fo.206.A.

Tradidit pater filium,tradidit filius seipsum:Iudas quid fecit?parte.6.fo.20.B.& fo.81.F.& fo.95.E.& fo.219.H.Item parte.4.fo. 101.F.Item parte.1.fo.168.B.

Traditur peccator sathanæ dupliciter,parte.2.fo.34.A.

Trahimur hic tantum,sed alibi faciam eum,ait Christus videre quod credit manducare quod desurit,habere quod amauit,& desiderauit.Ibidem.

Tranquillitatem castitatis semper inquietare molitur circunstrepens sartago libidinum.parte.1.fol.72.E.Interl.

Transfiguratio domini per tres viros Abrahæ apparentes denunciatur.parte.1.folio.69.F.

Transitum,an & quomodo filij Esau vel Edom concesserint filijs Israel per terram suam.parte.1.fo.332.H.

Translatio studij philosophiæ ad partes fidelium,per quid significatur,& per quem,& quo facta est.parte.2.fo.51.D.

Translationis genus triplex.parte.3.fo.2.F.

Translata ad aliã linguam,non ita bene sonant sicut in propria lingua.parte.4.fo.2.F.

Translatio nostra veteris Testamenti videtur facta post corruptionem in multis passibus bibliæ,factam per Iudæos.parte.4.folio.344.D.

Translatio nostra magis & frequentius deuiat ab Hebræo in libro Iob,q; in alijs sacræ scripturæ libris.parte.3.fo.13.E.

Translatio nostra posuit bdellium pro crystallur.parte.1.fol.37. D.& dicto Hebraica messahel multum æquiuoca in diuersis locis eodem modo interpretata est.fo.75.H.& fo.76.H.& cecidit pro tentorizauit vel tentorium fixit.fo.83.G.& fraudulenter pro prouidenter.fol.88.H.& fo.89.D.& additio pro controuersia vel cõtentio.fo.93.F.G.& subiecit seruituti pro & fecit trãsire. 114.G.& religio pro ceremonium vel legitimum.fo.150.D.& icabarim pro ie abarim,& fo.299.G.Itẽ plura ponuntur in quibus discrepat.parte.2.fo.45.B.D.& lucernam posuit pro lucerna.fol.67.B.& desperauit pro festinauit.folio.89.G.H.& cessare prodesiderare:similiter persequi pro egredi.fo.111.B.& lrunculos aureos pro expiatoria aurea.fo.113.C.& leones aureos p expiatoria argentea.Ibidem.Item singularim pro pariter.parte.3.folio.131.C.& taceas pro similis.folio.208.F.& turtur pro hirundo.folio.210.H.& vidua pro esca.folio.286.A.& die plenæ lunæ pro termino constituto.folio.316.H.& sistello pro aranea.folio.338.G.& vbera pro amores.folio.355.H.Item posuit refrenantem pro lasciuientem.parte.4.folio.40.A.& coluerunt pro timuerunt.folio.345.D.& prægnantes pro montanas,folio.360.D.& pauperem pro clausuris.folio.361.B.& Aethyopię pro Chusan.fol.395.H.& redempta pro polluta.folio.401.B.

Translatio vulgata quæ dicatur.parte.2.fo.304.G.

Transubstantiatio an plura difficilia in se videatur habere quàm creatio.parte.3.fo.253.G.& fo.254.B.

Transmigratio & captiuitas populi quomodo differenter nominatur & numeratur.parte.2.folio.286.B.

Tres dies quomodo computandos quidam dicunt,quibus dominus sepultus dicitur.parte.4.fo.375.A. Tre

Tria sunt quæ proficiunt ad vsum salutis.parte.5.fol.136.A. Tria

Tria facere debemus,scrutari, quærere ,reuerti.parte.4.folio. 195.B.

Tria hominum genera in ecclesia,rectores,continentes,coniugati.parte.5.fo.75.E.

Omnia in claustro trium absconditа latent quæ solis claubus ;iudicij & misericordiæ dei reserabuntur,quando illuminabuntur absconditа tenebrarum & reuelabuntur consilia cordium. parte.3.fo.378.E.

Tria sunt insatiabilia,tria sunt quę bene gradiuntur,tria sunt difficilia.parte.3.fo.338.AB.

Tribulari in hoc mundo quomodo deus permittit vineam iustorum,cum fuerunt electi & dilecti ab æterno.parte.4.fol.51.H. & fo.390.H.

Tribulatio tanq; emplastrum mordax vrit te,sed & sanat te.parte.6.fo.75.E.

Tribulatio iustis illuminatio,contumacibus correptio,obstinatis excæcatio.parte.6.folio.244.A.

Tribulationes sunt magis dilectæ deo q; sacrificia,& quare.parte.4.fo.301.C.

Tribulatio iustos homines probat sicut fornax aurum,vt si fortè de specie plumbi quicq; fuerit admixtum,ignis decoquat & resoluat.parte.1.fo.154.B.

Tribulatio secundum se considerata odibilis est.In comparatione tamen ad finem iucunda est.s.ad beatitudinem ordinata.parte.6.fol.62.C.D.

Tribulos & spinas post peccarum terra homini ad laborem peperit,non q; alibi antea nascerentur &c.parte.1.fo.25.F.

Tribunal quid est,& quomodo Christus in tribunali sedebit.parte.6.fo.29.E.

Tribus Iuda in scriptura præ cæteris clara & multiplex memoratur.parte.3.folio.69.A.Item parte.1.fo.276.D.& sequenti.G.

Tribus Iuda q; primo secuta sit Moysen per mare rubrum est incertum,& non habet fundamentum in textu.parte.1.folio. 277.G.

Tribus sacerdotalis & regia potuerunt commiscerі per matrimonium dispensatiue,& quare,licet prohibitum fuit ne sibi tribus miscerentur.parte.1.fo.328.B.C.D.

In tribubus filiorum Israel per desertum ambulantibus non erat infirmus,de quibus,& quomõ intelligendum sit.par.1.fo.255.H

Tributum viciorum quotidie soluunt pessimo exactori diabolo qui dissoluti animo peccatis implicari non metuunt.parte.3.folio.321.B.

Tributum propriè quid dicitur &c.parte.2.fo.246.C.

Tributa quę à subditis quasi iurè solebamus exigere,vbi generalis fames ingruerit,dimittamus,vt dimittat nobis pater debita nostra.parte.2.folio.259.F.

Tricenarius integritatem fidei & perfectionem operis significat, sine quibus nemo accedere debet ad diuina mysteria.parte.1.

Index in Glos. ordi.

fo.272.E.& fo.348.B.

Tricesima die sepulturæ memoriam facere defunctorum vnde traxit ecclesia consuetudinem.parte.1.fo.298.F.

Tricesimo anno baptizatur Christus,facit miracula,docet,vt reprimat temerarios qui omnem ętatem ad hæc officia idoneam putant.parte.5.fo.135.Item parte.1.fo.271.D.& fo.72.E.

Trinitatis mysterium non integrè nec perfectè priores patres attigerunt,fortasse nec & apostoli ante missionem spiritussancti. Et huius figura.parte.2.fo.5.A.B.

Trinitas in vtroq; testamento prædicatur.parte. 4. folio.17.A.

Trinitatis fides postq; per mũdum cœpit prædicari patientia sanctorum,victi sunt aduersarij eorum.parte.1.folio.86.F.Interl.

Trinitas sola substantia est,quæ non extrinsecus, sed sui natura sancta.parte.1.fol.293.G.

Tristabile & dolorosum facilius sustinetur ab homine,quandovidet aliquos secum comportantes,quasi partem doloris sui secum portantes.parte.3.fo.10.C.

Tristabile & odiosum est aliquid secundum se acceptum,quod tamen acceptabile ad finem relatum.parte.3.fo.10.F.

Tristari peius est q̃ timere.parte.4.fo.112.D.

Tristicia quid sit & vnde causetur,& quomodo somnum causat. parte.5.fo.178.D.& fo.219.F.Item parte.4.fo.112.D.Item parte.3.fo.323.D.

Tristicia duplex est.Vna quæ absorbet & deijcit rationem.Alia quę aliquantulũ turbat.par.8.fo.63.E.Itempar.4.fo.74.C.D.

Tristicia omnis oritur ex amore,& hoc quo modo.parte.6.folio.70.D.

Tristiciam apostolorum de morte Christi recordatur ecclesia singulis annis ex paterna traditione.parte.1.fo.103.B.Interl.

Triturantur seu excutiuntur differmiter terrenalcentia.parte.4. fo.53.F.

Triumphus Christi describitur.parte.3.fo.97.D.

Tro Tropologia libera est,& his tantum legibus circunscripta,vt pietatem sequatur intelligentiæ sermonisq; contextum parte.4. fo.391.B.

Tru Trulla quid significet.parte.3.fo.354.E.

In trulla tria considerantur,quę cementario conducunt.parte.3. fo.354.E.

Tub Tuba consuetudinaria apud rerum peritos hoc modo formatur vt tribus fistulis æreis in capite angusto inspiretur.parte.2.folio.203.F.

Tuba signum belli est:est etiam tuba quæ canit in verbo dei.parte.1.folio.323.E.

Tuba terribilis,vel in bello sumitur,vel in aduentibus regum apparatur.parte.3.fo.307.A.

Tubis vtebantur Iudæi,sicut apud catholicos campanis vtimur, parte.5.fo.24.C.Item parte.6.fo.55.E.& fo.60.C.Item parte.4. fo.221.E.

Tubarum vsus erat ad quatuor.s.ad populi congregationem,ad castrorum motionem,ad belli congressionem,& ad festi celebrationem.parte.1.fo.280.D.H.

Tuba congregandi aliter sit,& aliter fit conductionis,aliter victoriæ,aliter persequendi inimicos,aliter conclusionis ciuitatum. parte.2.fol.203.F.& fo.303.G.

Tubę dupliciter accipiuntur in veteri lege,quædam pro tubis ductilibus.s.de metallo,quędam corneę &c.quando & vbi vtræq; vsitabantur.parte.3.fo.207.B.

Tubarum festum apud Hebræos quando incipiebat,& quomodo peragebatur.parte.3.205.F.G.Dicitur & neomenia.fo.206. A.Item parte.1.folio.78.C.& fo.173.A.& fo.225.H.& quotuplici causa fiebat.parte.1.fo.316.G.

Tubarum festum siue neomenia quare institutum sit.parte.3.folio.206.A.B.C.D.

Tuba quæ iudicem Christum præueniat,quæ,& qualis sit.parte.6.fo.112.A.

Tum Tumoris quatuor sunt species.parte.5.folio.170.E.Item parte.3. folio.60.F.

Tun Tunicis pelliceis indutus est Adam & vxor eius,& quare.parte. 1.fo.227.F.

Tunicis duabus quomodo põtifex legis indutus est,& Iesus prohibet apostolos duabus tunicis indui,cum lex & euangelium conuenire debeant.Ibidem.E.

Tunica vna sufficit de communi cursu.in terra promissiõis,quia est multum calida:& quod ibi esset sufficiens vel etiam superfluum,esset in regione frigida necessarium.parte.5.fo.36.F.

Tur Turba est hominum quorum sermo & sensus instabilis est & vagus.parte.5.fol.149.C.

Turbati ad iudicium dei recurrere debemus,& quare.parte.3.folio.8.E.

Turbauit se Iesus & fremuit,quem alius turbare non potuit. Sic omnia huiusmodi suscepit,quia voluit.parte.5.folio.219. A.& fo.225.E.

Turbo quid sit.parte.6.fo.160.A.

Turma est multitudo triginta bellatorum,& est proprię peditum.parte.1.folio.167.H.

Turpe est hominem in fide ab infantia nutritum talium subire magisterium qui repentè magistri facti sunt.parte.1.fo.260.A.

Turpitudinem plericq; non exercent in opere,sed adhuc continua cogitatione grauantur in mente,& per quem significãtur.parte.1.fo.252.F.

Turpitudinis infirmitas prona in ruinam excipitur honestate nuptiali,& quod sanis est officium,ęgrotis est remedium.parte.1. folio.38.B.

Turris Ophel in Zacharia dicitur turris nebulosa,& quare.par. 2.fo.231.E.& fo.257.H.& fo.258.A.Est etiam nomen villæ extra Ierusalem.fo.266.A.Item turris gregis.parte.1.fo.99.G.

Turrim cum posteri filiorũ Noe ædificarent in campo Sennaar, mutauit deus effigies,& non cognouit quisq; fratrem suum. parte.2.fol.190.E.

Turturis proprietates:Et quid mystice repręsentant.parte.5.folio.131.B.

Turtures maiores,sunt meliores & pinguiores.parte.1.fo.216.C.

Turtures sunt in magna abundantia in terra promissionis.parte. 1.folio.216.C.

VACCAE LACTANTES VITVł Vac los naturaliter inclinantur ad eos nutriendum parte.2.fo.69.D.

Vaccam comburens quomodo maculabatur ex hoc,cum illa combustio fieret ad hoc quòd ex cineribus vaccæ combustæ immũdi purgarentur.parte.1.fol.296.D.

Vaccæ tantum sex fuerunt immolatæ,vt tradunt Hebræi per totam duationem vtriusq; templi.Quarum prima fuit facta in deserto tempore Moysi &c.parte.1.fo.297.D.

Vacuum & plenum quomodo opponantur.parte.5.fo.192.C.

Vah vox exultationis.parte.3.fo.76.A.D. Vah

Valentinus hæreticus vnde occasionem erroris sui accepit,dicẽs q̃ filius dei corpus cæleste attulit.Et redarguitur.parte.5.folio. 195.F.Item parte.4.fo.427.B. Val

Vallis plorationis factum est nobis verbum caro factum,bibens calicem passionis.parte.3.folio.275.F.

Valuæ in portis statuuntur,vt eis congruo tempore patefactis, ciues intrandi & exeundi facultatem habeant.parte.2.fo.257.A

Vangiones qui populi dicantur.parte.4.fo.428.B. Van

Vanum quid est.parte.3.fo.299.E.

Vanęgloriæ sectatores cum se hominibus præferunt,alios de fatuis sensibus,alios de indignis meritis reprehendunt.parte.3.folio.60.E.& sequenti.G.

Vaneglorioſi significantur per volatilia.parte.4.fo.397.H.Item per Esau.fo.423.H.

Vanitas mundana vt puluis euanescit & ad inferni mœrorem deducit.Et per quid significatur.parte.4.fo.475.H.

Vanius nihil eo qui putat plus valere numum q̃ deum.parte.3. fo.159.F.Interl.

Vapulans extra,iam in secreto mentis agit vt nemo oblatret,& deus adiuuat:ibi manens de æternis agit,quod tibi non licet extra in strepitu.parte.3.folio.195.E.Interl. Vap

Vapulaturos se minus multi existimant si nesciant quid operari debeant,& auertunt ne audiant veritatem.parte.5.folio.159.A.

Vas omne quod fusile est durum quidem est,sed cum labitur fragile esse solet.parte.3.fo.280.A. Va

Vas honoris,aut contumeliæ vnusquisq; efficitur non casu,neq; fortuitu:sumus enim rationabiles & liberi arbitrij.Sed quisq; talem præbeat vt electus esse mereatur,& vas honoris efficiatur.parte.1.folio.303.D.

Vasa dicuntur cuiuslibet artis instrumenta apud Hebræos,similiter & arma militis & iocalia mulieris.parte.1.fo.82.C.& folio. 187.H.& fo.355.E.H.Item.parte.2.fol.267.D.Item parte.4.fo. 59.F.& fo.139.H.& fo.272.H.& fo.418.F.

Vasa ecclesiæ vt calices & alia in primitiua ecclesia fuerunt de materia parum preciosa,vt de stanno,cupro,& ferro,& huiusmodi,quę postea facta sunt de auro & argento & lapidibus preciosis.parte.4.fo.99.B.Vide in Exuperius.

Vase fœtido,vel oleum,vel vinum facile corrumpitur.parte.1. folio.232.E.

Vasa Hebrẽorũ debent requiescere etiam die sabbati, nec licitum est eis ea locare vel accommodare Gentilibus ad faciendũ opes ua, vt securim ad scindendum ligna. parte. 1. fo. 172. F.
Vasa quæ sanctificata sunt & quibus ministrantur sancta sanctorum, non portantur ab animalibus mutis, sed qui ea portant in humeris suis, rationales debent esse homines. parte. 1. fo. 272. A.
Vasa domini sunt qui iam apti sunt ad capienda munera diuina, & habiles sunt ad ministerium dei. parte. 2. fo. 172. E.
Vas auri excelsum, Elias & Iohannes & Ieremias. parte. 3. folio. 53. F.
Vasa irę & vasa misericordiæ sunt in ecclesia, quę est thesaurus domini. parte. 4. fo. 173. E.
Per vasa iræ ministratur poculum vitæ vasis misericordiæ. parte. 1. fo. 106. E. Interl.
Vastator terrarum & tributis cuncta opprimens audiet, quomodo admirando dicetur. Quomodo cessauit exactor? Quomodo est contritus, & ad nihilum redactus. parte. 4. fo. 32. A.
Vbe Vbera castarum non franguntur, sed meretricum laxis pellibus irrugantur. parte. 3. fo. 357. A.
Vbertas securitatem, securitas negligentiam, negligentia contemptum parit. parte. 4. fol. 156. B.
Vec Vecordia nulla maior q̃ diuinis præceptis fortiter insistere pro humana retributione. parte. 3. fo. 23. D.
Vecordia quippe magna est laboriosa agere, & auræ laudis inhiare. parte. 3. fo. 23. D.
Vectigal quid dicitur. parte. 2. fo. 246. C.
Veh Vehemoth quomodo interpretatur. Et Iudæi dicunt esse nomen cuiusdam animalis incredibilis magnitudinis, intantum q̃ in vno die depascit herbas mille montium &c. parte. 3. fo. 77. E. F. Vide in Leuiathan & in Cetus.
Vel Velatur aliquid dupliciter. parte. 6. fo. 65. D.
Velle multiplex. Est enim velle naturæ, velle gratiæ, velle vicij. parte. 6. fol. 17. B.
Velle naturæ per se impotens est, nec palmam meretur, sed vincitur & trahitur à velle vicij. Ibidem. B.
Velle dicitur deus & hoc secundum quinq̃ modos. parte. 3. folio. 253. H.
Vellentibus discipulis Iesu spicas, an peccauerunt transgrediendo sabbati obseruationem. parte. 6. fo. 283. F. G.
Velum duplex erat tabernaculi. Vnum ostij atrij. & hoc erat sub cura & custodia Caathitarum. Aliud erat pendens in ostio atrij sub cura Gersonitarum. parte. 1. fo. 270. D. & fo. 272. D.
Velum scissum tempore passionis quale fuit, an quod fuit in introitu, an quod intra sanctum sanctorum. parte. 5. folio. 86. B.
Velum templi scissum est, quid per hoc significet. parte. 6. fol. 65. B. Item parte. 1. fo. 180. A.
Velum quod est subiectionis signum, non habet vir in signum libertatis. parte. 6. fo. 49. A.
Ven Venæ corporis sicut sanguinem habent: sic venę terrarum aquas latentes, quæ concussione erumpunt. parte. 4. folio. 394. E.
Venatores mali, & etiam boni, & qui sint. parte. 4. fo. 251. F.
Venatores in sacra scriptura vix in bono inuenimus, econtra piscatores raro in malo. parte. 3. fo. 223. A.
Vendere noli sapientiam & doctrinam, & quare. parte. 3. fo. 331. D
Venditionis & emptionis iura quomodo seruentur & ratificentur. parte. 4. fo. 155. F.
Venena serpentum depelli medicamentis ex serpentibus confectis perhibent qui medicinæ peritiam gerunt. parte. 1. fo. 306. H
Venia aliter datur fratri petenti, aliter inimico persequenti. parte. 5. fo. 57. A.
Veniam petens à domino, quia peccauit, & homini peccanti in se ac pœnitenti dimittere non vult, ille duplex pondus & stateram dolosam habet in corde suo. parte. 3. fo. 328. F.
Venimus in hunc mundum vt transeamus de virtute in virtutẽ, nec̃ permaneamus pro terrenis sicut ille qui dicebat: Anima habes multa &c. parte. 1. fo. 322. B.
Venter, deus vel idolum gulosorum est. Cuius templum est coquina, ministri coquinarij, immolatæ pecudes, coctæ carnes, fumus incensorũ, odor saporum. par. 4. fo. 222. D. H. & sequẽti. D.
Venter receptaculum ciborum, omnes labores & momentanea blandimenta gulę, stercoris fine condemnat. parte. 1. fo. 226. G. & fo. 350. F.
Venter dicitur exactor, & quare. parte. 3. fo. 74. E.
Venter mero æstuans, declinat cito ad libidinem. parte. 6. fol. 96. C. & fo. 119. F.
Ventrem sequitur partus. parte. 1. fo. 167. F.
Ventriloqui dicuntur phytones qui in ventre habent dæmonem verba exterius proferentem. parte. 1. folio. 351. A. C.
Ventilabrum quid est. parte. 5. fol. 14. G.
Ventura deus cognoscit, sed non ideo necesse est nos facere quod ille præsciuit, sed quod nos propria voluntate sumus facturi, ille quasi deus futurum prænouit. parte. 4. fo. 214. B.
Ventus inuisibilis est propter suam subtilitatem, & ideo vocatur spiritus. parte. 4. fo. 309. B.
Ventus est motus aeris, cuius velocitas per pennas signatur. parte. 3. fo. 239. F.
Ventis pennę propter discursus celeritatem tribuuntur. parte. 4. folio. 175. E.
Venti aliqui sunt sereni, alij procellosi, aliqui ęgrotatiui, & aliqui sanatiui. parte. 3. fo. 374. D.
Ventum quis continuit in manibus suis? De hoc non possunt respondere philosophi perfectè, quia de ventis locuti sunt valde superficialiter & imperfectè. parte. 3. folio. 337. E.
Venus stella varia nomina sortitur, quare & vnde: & mirabile est in eius motu cum sole &c. parte. 3. fo. 72. G. H.
Veneri assuetus etsi aliquando cuigilet percipiendo ad horã mala quę incurrit, tamen cito reuertitur ad vomitum propter malum habitum vel carnis corruptionem. parte. 3. fo. 331. H.
Verax est solus deus, homo ex deo verax est, ex se mendax. parte. 6. folio. 229. A. Ver
Verberatio in lege non habebat vltra quadragesimum ictum. parte. 1. fo. 356. H.
Verbum quid dicitur. parte. 5. fo. 185. E. F.
Verbum dicitur vox significatiua, & quo modo. par. 5. fo. 185. C.
Verbum quod foris sonat, signum est verbi quod intus lucet. parte. 6. fo. 229. A.
Verba colloquentium quasi volando per aerem ab ore dicentium, ad cor perueniunt audientium. parte. 1. folio. 177. B.
Verbum nostrum medium est inter intentionem loquentis & eius effectum. parte. 3. fo. 230. D.
Verbum nostrum quod proferimus, temporale est, & transitorium, & se ostendit, & de quo loquimur: multo magis verbum diuinum ostendit patrem sicut est. parte. 3. fo. 374. E.
Verba erumpentia sunt pro signo interioris hominis. parte. 4. folio. 223. A.
Verba aliquando plus conturbant q̃ vulnera. parte. 3. fo. 4. G.
Verba sapientiæ in silentio & quiete discuntur. parte. 1. folio. 134. E. Et de hoc figura.
Verba in ventum proferre est otiosa dicere, est consueta de alijs loqui, & postea ad detractiones eorum prosilire. parte. 3. folio. 20. B.
Qui per noxia verba dilabuntur, ab omni statu rectitudinis pereunt. Ibidem.
Verba ventosa mali proferunt, nam dicta eorum etsi quandoq; sana sunt per sententiam, inflata tamen sunt per elationem. parte. 3. folio. 36. B.
Verba vacua dicuntur cadere in terram, quia sunt pro nihilo habenda, & omnium despectu calcanda. parte. 1. fo. 67. E.
Verba auibus comparantur, quia per aera transuolant ab ore loquentis ad audientem &c. parte. 3. fol. 333. F.
Verbi variæ distinctiones pro capacitate auditorum, significantur per varia vasa ad offerenda libamina. parte. 1. fo. 178. C.
Verba indebita si aliqñ proferimus ex mẽtis turbatione: nõ desperemus de venia. parte. 4. fo. 139. G.
Verba similia cõtingit habere iustos & iniustos, & in quibus dñs ab his offenditur, in eis verbis ab illis placatur. parte. 2. folio. 180. B.
Verbum iocosum propter aliquam causam recreationis honestã dictum, non nocet. parte. 6. folio. 95. G.
Verbum aliquod sic profertur aliquando, vt est consonum fidei catholicæ, licet pronuncians illud verbum hoc non intelligat sed aliud, & prẽter intentionem loquatur diuina virtute hoc faciente. parte. 1. fo. 59. H.
Verbis immoderatis & inepte lẽticię deditus plerunque se corrigit, & dum vult esse grauis, iracundus efficitur, in illo vicium inepte leticię per immoderatam continentiam ad iracundiæ vicium transit. parte. 1. fol. 238. E.
Verbum malum scurrile & inhonestum, significatur per semen immundum. parte. 1. folio. 241. D.
Verba falsa, opera ficta & occulta ambitiosorum, per quæ quęrunt obtinere in ecclesia gradum sibi indebitum, significantur per thuribulum. parte. 1. fo. 291. D.
Verbum nimis obscurum vel ambiguum vulgi more debet dici vt intelligatur etiã ab indoctis. Quid enim pdest locutionis integritas, si audientẽ non ędificat? parte. 1. folio. 280. B.
Verba in ventum dispersa non euanescunt, sed cuncta in au-

Index in Glos. ordi.

ctorem reuertuntur,& bene prolata iuuant loquentem,& ma le grauant.parte.3.fo.333.F.
Verba dicuntur folia.parte.6.fo.274.F.H.Item par.3.fo.87.H.
Verbum apud Hebræos pro re frequenter accipitur.parte.1.fo lio.181.C.
Verborum complexiones retia sunt.parte.5.fo.138.F.
Verba plus valere q̄ corpora in quibusdam fatendum est.Nec dico sanctis verbis vel dei verbis,sed quibusdam verbis,quæ inter homines habentur,quę quomodo nominem,nescio:sunt tamen inutili arte compolita,cuius vocabulum sit quod cuiq; placuerit.parte.1.fo.302.A.
Verbi nostri ad verbum diuinum differentia.parte.5.fol.185.F. G.& eorum ad inuicem comparatio.parte.6.folio.229.A.
Verbum dei prædicatum,primum minus videtur & contēptibi le,eloquentiæ & sapientię philosophicæ,licet ipsum præcedat altitudine,amplitudine & annositate.parte.5.fo.97.F.
Verba nostra ad deum sunt opera,sed quæ & qualia sint apud deum.parte. 3. folio.24.F.
Verba domini audimus dum facimus,& sic recte proximis præ dicamus.parte.4.fo.215.B.
Verba sua loquitur,non dei,qui in expositione sacri eloquij,vt auditoribus placeat,aliquid fingit.parte.4.fo.215.A.
Verbis dei qui stimulatur & compungitur,& qui tanq̄ equus in libidinem ferebatur,si pœnitet & conuertitur,gladioverbi dei videtur prædicans equos subneruasse.parte.2.fo.18.B.
Verbum dei qui aure mentis audire desiderat,tria oportet tran sire,& totaliter auferri ab eo.parte.2.folio.157.D.
Verbum dei quod in ecclesia prędicatur,si tota fide & deuotione suscipias,fiat tibi quodcunq; desideras.Si tribularis,cōsolatur te.Si lætaris pro spe futura cumulat tibi gaudia.Si iracundus es,dicit,Define ab ira &c.parte.1.fo.157.A.
Verbum dei neglexisse non minoris piaculi est,q̄ corpus domi ni,quod si decidat,reos vos creditis,& recte creditis,&c.parte. 1.fo.208.F.
Verbum dei pro eo q̄ auditoribus interest,nunc via,nunc veri tas,nunc vita,nunc resurrectio nominatur,nunc etiam caro, nunc verò spiritus.parte.1.fo.207.A.
Verbum dei quod in ecclesia docent sacerdotes,per carnem desi gnatur,quæ ex sacrificijs sacerdotibus deputatur.parte.1.folio. 215.F.& fo.216.A.
Verbi diuini variæ sunt distinctiones pro varia capacitate audi torum,& significantur per varia vasa ad offerenda libamina sa cta.parte.1.fo.276.C.
Verbum dei si mysteriū tegit,puteus dicitur:si ad populos effluit fons appellatur.parte.1.fo.30.A.
Verbum dei subtrahitur duplici causa.parte.6.fo.192.H.
Verba diuina dum vltra modum discutiuntur,in carnalem intel lectum cadunt.parte.3.fo.338.F.
Verbis dei vel prophetæ,si aliquid dicitur quod ad literam ab surdum videtur,ob significationem dictum esse non est dubitā dum.parte.1. folio.39.B.
Verbum dei si quis infideliter suscipit,nec comedit,sed absc̄dit, vermes ex eo ebulliunt.parte.1.fo.157.A.B.
Verbis diuinis cum intendimus,dæmonum insidias grauius tole ramus,qui menti nostræ terrenarum cogitationum puluerem aspergunt,vt intentionis oculos à luce intimæ visionis obscu rent.parte.1.folio.86.E.
Verbis vsitatis loquitur nobis scriptura,vt ex cognitis procedat ad incognita.parte.1.fol.50.E.Interl.
Verbum dei per lucernam significatur,& quando occultatur,& quando super candelabrum ponitur.parte.5.fo.146.F.
Verbum dei per macheram petrinam præsignatur.parte.2.fo lio.27.E.F.
Verbum dei prædicatum,per rorem significatur.parte.2.fo.39. D.& sequenti.A.
Verba cælestia quibus in amore bonorum operum proficimus & conseruamur,clausi dicuntur.parte.2.fo.216.A.
Verbum dei hamo comparatur.parte.5.fo.139.C.
Verba ecclesiæ beatificat,qui ea quę audierat,opere consummat. parte.3.fo.55.B.
Verba diuina dicuntur emunctoria,quia sunt quibus cessio cere moniarum prædicatur.parte.1.fo.179.F.
Verba Christi dicuntur fragmenta colligenda,& hoc speciali ra tione.parte.2.fo.189.F.
Verbi diuini prædicationem qui impedire nituntur,& ad hoc quærunt occasionem,per quos significentur.par.2.fol.247.D.
Verba dei quandoq; immutabiliter eueniunt,& quandoq; non implentur,sed mutantur frequenter,& de hocdistinctio.parte. 1.folio.305.G.H.& fo.306.A.
Verba impositionis manus sunt mystica,quibus confirmatur ad aliquod opus electus.parte.6.fo.120.E.
Verba apostolorum sunt panes,lagana prophetarum,& quantō panes laganis ad nutriendum aptiores,tantum prœcellunt ver ba apostolorum verbis prophetarum.vtriq; autem azymi si ne fermento scientiæ secularis.parte.1.fo.217.B.
Verbum dei sicut per prophetas profertur ad homines velamine literę tectum,sic verbū dei in nouissimis diebus ex Mariæ virgi nis carne vestitum processit in mundum.parte.1.fo.214.C.
Verbum in diuinis ex quo suscepit hominem,id est carnem & ani mam,nunq̄ deposuit animam,sed caro posuit animā in mor te.parte.5.fo.216.E.F.
Verbum in diuinis Iohānes euangelista alijs modis nominat,q̄ cæteri de eo loquentes.parte.5.fo.185.F.
Verbum caro factum est,dicit euangelista,& non dicit:Verbum homo factum est,vel anima,& ratio.quare.parte.5.fol.188.A.
Verbum purum,solidum cibum,angeli māducant,nos verò ver bum,sed in lac versum.parte.5.fo.205.A.
Verecundia humana præpediti,rectitudinem quam habemus in mente,non audemus voce exprimere.parte.5.folio.149.E.
Verecundia in malo laudabilis,in bono econtra.par.4.fo.215.B.
Verecundia preciosissimum ornamentum est in fronte mulieris & per oppositum dicitur:Frons mulieris meretricis facta est ti bi.parte.3.fo.395.C.
Verecundia duplici arcabantur protoparentes, quia nunc pri mum obscenum motum in membris sentiebant,& q̄ propter transgressionem hoc contigisse sentiebant.parte. 1. folio. 42. A.Interl.
Verenda dicuntur membra deseruientia concubitui.parte.1.fo lio.245.G.
Veritas siue veritatis certitudo,subiacens facultati naturali intel lectus,sufficienter ostenditur,quando reducitur ad prima prin cipia per se nota.veritas autem excedens facultatem intellectus confirmatur per opera diuina.parte.5. fol.194.B.G.& fo.121. B.& fo.17.D.& fo.30.B.& fo.138.C.& fo.203.C.
Veritas intellectus nostri causatur à rebus,sed veritas intellectus diuini est causa rerum.parte.3.fo.218.G.
Veritatis inueniendę difficultatem patitur quisq; in hac terra na tus:spinæ & punctiones tortuosarum quæstionum suffocant verbum,ne in homine faciat fructum.parte.1.folio.43.A.
Veritas in scripturis philosophicis,& veritas in scripturis sacris à quo,& per quid accipiatur.parte.3.fol.283.F.
Veritas docenda est cum debitis circunstantijs.parte.3.fo.392.C.
Veritatis via plana est,graue iter mendacij.parte.3. folio.35.E.
Veritatem loqui est rationabiliter loqui:vanitatem loqui,strepe re est.parte.1.folio.239.E.
Veritas tutius auditur q̄ prædicatur.parte.6.folio.211.B.
Veritas humiliter auditur,sed sine periculo non potest prędicari, parte.5.fo.225.A.
Veritatem prædicantes,gratiam non habent apud homines.par te.6.fo.39.B.
Veritatis verbum,bonum est māsuete audire & suscipere,& mo deste ac prudenter proferre.parte.3. folio.395.A.
Veritas propter duas causas quærentibus est abscondenda.par te.5.fo.174.A.& fo.11.A.C.
Veritas duabus de causis occultatur.parte.5.fo.55.E.
Veritatem qui per fraudem & malitiam subuertere quęrunt,ado rant draconem,vt sunt detractores,adulatores,aduocati,cupi di,& iudices iniqui &c.parte.4.fo.330.H.
Veritatem dei qui in corde sentiunt,& exterius impugnant ne vi ti videantur,hi in abscondito faciem eius accipiunt.parte.3.fo lio.31.E.
Veritatem dicere superiori requirenti per iuramentum quilibet tenetur,& quare.parte.5.fo.22.C.
Veritas nominatur per quam homo talem in verbis & factis se ostendit,qualis est interius.parte.3.fo.105.B.
Veritatis incircūscriptę saporem cum subtiliter degustamus con templatione subita,quasi sibilum tenuis auræ percipimus.par te.2.folio.157.A.
Veritate qua hoc intelligatur cum dicitur:In veritate comperi, quoniam est perso.acce.deus.parte.6.folio.185.D.
Vermium natura est,momentis singulis moueri.par.3.fol.49.E.
Vermes generat auaricia,& diuitiarum cæca cupiditas,ijs qui pe cuniam habent:& videntes in necessitate fratres suos,claudunt viscera ab eis,& de hoc figura.parte.1.folio.256.F.
Vermes in nobis non fiunt nisi ex manna.i.verbo dei.Post susce ptū enim verbū dei si quis peccat,efficitur ipsum verbū vermis:

qui eius

qui eius conscientiam semper fodiat,& arcana pectoris rodat. parte.2.fo.156.F.
Vermis conscientiæ,Vide in Conscientiæ vermis.
Vernaculi qui dicuntur.parte.3.fo.344,A.
Versus quid & vnde dicatur.parte.3.fo.3.B.
Vertebrum quid est.parte.3.fo.340.D.
Vertigo quid sit.parte.4.fol.41.C.
Verum dicitur aliquid tripliciter.Vno modo quia distinguitur contra falsum,secundo contra figurale, tertio contra participans.parte.5.fo.187.C.
Verum amare in verbis,non verba boni ingenij indoles est in signis. Quid enim prodest clauis aurea si non aperiat? Quid obest lignea,si aperiat?parte.1.folio.280.B.
Verum tacere non est malum.parte.3.fo.93.B.
Vera sunt suauia amatori veritatis,sed iudicia hominum de occultis non suauia.parte.3.fo.263.B.
Vera falsis permixta in aliqua disputatione vel narratione cuiuslibet,tanq; in vnius corporis colore apparentia,significant lepram,tanq; veris falsisq; colorum locis humana corpora variãtem.parte.1.fo.273.A.
Vera & bona qui de se loquitur necessitate cogente,tanto magis humilitati iungitur,quantò veritati sociatur.parte.5.fo.225.A
Verè dicuntur res in tum conformantur primæ veritati.parte.5.fo.212.H.
Ves Ad vesperam mundi verbum,est caro factum.In illa carne tantũ agnoscere dicimur deum,quam suscepit ex virgine.Has verbi dei carnes neq; mane neq; meridie quis manducauit,sed ad vesperam.& de hoc figura.parte.1.fo.157.B.
Vestimenta licut ad ministrandum congruè debent deponi, ita ad docendum honestè debent assumi.parte.5.fo.225.B.C.
Vestimentum ad decorem vel ad delectationem seruus dei non debet habere,sed tantum ad tegendam nuditatem.parte.5.folio.13.F.
Vestimenta per se calere nõ possunt,sed adiuncta viuentium corpori,dum exhalantes membrorum poros contegunt,emanantem ab intimis calorem exprimunt.parte.3.fo.69.B.
Vestimenta grossiora cum induta fuerint,quia induentis membris bene applicata non inhærent,stare referuntur.parte.3.folio.71.C.E.
Vestimenta viduarum certa & sua fuerunt in temporibus patriarcharum,nec qualia coniugatorum.parte.1.fo.104.C.
Vestimentum tuum quo operiebaris nequaq; vetustate defecit &c.Hoc dictum de Iudæis per desertum peregrinantibus,quomodo & de quibus intelligendum.parte.1.fo.281.F.& fo.264.A.& fo.341.B.
Vestimenta summi pontificis quę & qualia sint,& quid per illa designetur.parte.3.fo.385.E.F.Item .parte.1.fol.188.C.D.E.F.G.H.& fo.192.B.D.E.& fo.228.B.C.D.
Vestimenta puerorum(vt dicit Ra.Sa.)crescebant cum eis secundum augmentum suæ quantitatis,dum peregrinabantur per desertum Hebræi.parte.1.fo.341.B.
Vestimentum ecclesiæ est quisq; fidelis.parte.1.fo.238.E.
Vestimentorum, alia sunt bona, alia pessima. parte. 4. folio. 282.A.
Vestis linea habilis & mollis est, & adhærens corpori.parte.1. folio.223.B.
Vestium in fluxu & studio nemo putet peccatum deesse.parte.5. fo.144.E.& fo.167.B.
Vestis quæ ex lana linoq; conficitur,linum interius celat,lanam in superficie demonstrat.parte.1.fo.356.B.
Vestes communes atq; speciales sacerdotum atq; pontificum veteris legis,quæ,quot,& quales describuntur.parte.1.fo.227.F.G.H.& fo.228.B.
Vestibus quotidianis & quibuslibet pro vsu vitę communis pollutis,non debemus ingredi sancta sanctorum:sed munda conscientia & mundis vestibus tenere domini sacramenta.parte.4.fo.282.B.
Vestem nuptialem charitatis facimus de lana immaculati agni, & lanam de colo infusum,de læua in dexteram trãscimus,quãdo de bonis nostri redemptoris,& de exemplis operum eius stolam gloriæ cælestis nobis,ac vestem nuptialem charitatis facimus.parte.3.folio.340.B.
Vestes Christi quare milites diuiserunt.parte.5.fo.340.D.
Vet Veteris Testamẽti habere noticiam multum prodest.parte.6.fo. 126.E.& fo.148.B.Item parte.1.fo.284.A.& fo.291.G.& folio. 315.F.& fo.321.E.
Veteris Testamenti & noui scientia comparantur ad soliditatem panis & teneritudinem lagani.Panes sparguntur oleo,lagana vnguntur.Maius enim est lumen & gratia noui Testamenti q̃ veteris.parte.1.fo.217.B.& fo.225.F.& fo.229.B.
Vetus Testamentum quod per nouum euacuatum est,significatur per primas tabulas Moysi fractas,& nouum per secundas. parte.1.fol.205.D.
Veteri Testamento connectitur nouum fraterno fœdere:& gratia legi,sicut Aaron Moysi.parte.1.fo.188.B.
Veteris Testamenti cultus per varias figuras mutabilis fuit,euangelium verò stabile & fixum,& de hoc figura.parte.2.folio. 309.A.
Vetus Testamẽtum & nouum dicuntur liber intus & foris signatus,& quomodo.parte.6.fo.247.E.F.
Veteris Testamenti autoritatem cur tenemus,cuius ritum nõ iob seruamus.parte.6.fo.148.B.
In veteri Testamento est nouum Testamentum,sicut rota.parte. 4.fo.211.E.
Vetus Testamentum:vide in Testamentum vetus.
Vetulę aliquæ sortilegæ dimittunt de nocte vasa in quibus est aqua, discooperta,vt numina nocturna(quæ vocant bonas res)ad prosperandum illuc veniant ad bibendum:vnde & hic error prouenit.parte.1.fo.235.B.
Vetustatis consuetudo est tanta,vt etiam confessa plerisq; vitia placeant.parte.3.fo.2.A.
Vetustas humana & maledictio in duobus consistit.s.in culpa & pœna.parte.6.folio.15.A.
Vexillum cuiuslibet tribus(sicut dicunt aliqui Hebræi)erat simile in colore lapidi posito in rationali,in quo erat scriptum nomen sui patriarchæ.parte.1.fo.268.D.& fo.269.A.
Via dei,pax,humilitas,patientia est.quæ qui despiciunt,dicunt: Via Scientiam viarum tuarum nolumus.parte.3.fo.44.A.
Viæ vniuersæ domini quibus mundum regit,& rationalem creaturam,sunt misericordia & iustitia.parte.1.fol.204.C.& folio. 288.G.& fo.372.A.
Viæ non sunt assignadæ deo,per quas ipse incedit secundũ deitatem.parte. 1.folio.208.D.
Viæ aliæ non sunt quibus ad nos venit deus,nec sunt aliæ quibus ad eum veniamus q̃ misericordia & veritas.parte.3.folio. 291.A.
Vias quatuor ambulauit Christus,& applicantur ad vias de quibus Salomon dicit:Tria sunt mihi difficilia,& quartum penitus ignoro.parte.4.fo.21.C.
Vias duas animæ ostendit scriptura,Vnam,qua in carne posita per legem dei virtutibus exerceatur.Aliam verò qua post resurrectionem ascensura ad cælos,per multas mansiones ad patrẽ luminum peruenit.parte.1.fo.322.B.
Via bene agendi triplex est,quia vel opere,vel cogitatione, vel verbo aliquid boni agitur.parte.1.fo.154.A.
Via peccandi hominibus est triplex,in facto,in dicto,& in cogitatione peccant.parte.1.folio.154.A.
Via impiorum dicitur contritio,quia terit & teritur. Dicitur etiam infœlicitas, quia ad infernum ducit. parte.3. folio. 104.A.
Viæ duæ sunt per quas diabolus nititur subuertere animã rationalem.Vna sub specie leuitatis.Alia est per oppositum.parte. 4.fo.241.H.
Viam trium dierum profecti sunt Israelitæ &c.dupliciter intelligitur.s.q; prima die sui recessus ambulauerunt per tantum spacium quantum faciunt tres dietæ,vel q; per tres dies continuè ambulauerunt.parte.1.folio.281.B.
Viator quis dicatur.parte.3. fo.44.B.& fo.45.D.E.F.G.
Viator in biuio vel in compito circunspicit quo gradiatur.parte.1.fo.104.C.E.
Vicarius Iesu Christi debet esse valde mollis pietate erga bonos, Vie & durus æquitate aduersus malos obstinatos.parte.4.folio. 142.D.
Vicarius Christi significatur per Samuelem.parte.2.fol.80.D.& per Ezechiam.fo.234.H.
Vicenarius vtriusq; Testamenti coniunctionem significat,legis. s.quæ in quinq; libris:& euangelij,quod in quatuor scriptum est.parte.1.fo.196.A.
Vices ministrorum(vt tradunt Hebręi)Phinees nepos Aaron ordinauit.Sunt autem vices vigintiquatuor, quas Dauid ordinauit ad ministerium tabernaculi.parte.2.fo.199.A.C.
A vicesimo anno numerantur qui ad bellum eliguntur,quia ab hac ętate cõtra vnumquenq; viciorum bella nascuntur:ideoq; ad pugnam eliguntur,vt pugnent contra libidinem,ne luxuria superentur.parte.1.fo.267.D.
Vicium,Vide in Vitium.

Index in Glos. ordi.

Victima quid sit re & moralitate.parte.4.fo.94.B.
Victima animæ quando dicitur cæca,clauda,& languida.parte. 4.fo.424.A.D.
Victimam huius deo esse aceptam difficile est,qui non prius reliquit culpam pro qua offert.parte.2.fo.254.B.
Victores viciorum victoriam attribuere non debent propriꝫ virtuti,sed bonitati diuinæ.parte.1.folio.320.C.
Victoria duplex,vna vincitur mũdus,alia vincuntur regna.parte.6.folio.158.C.D.E.G.& fo.235.G.
Victoria adepta de hoste,fornices sibi erigebant antiquitus victores,in quibus virium suarum laudes describebantur.parte.3. folio.328.F.H.
Victum negare seminantibus spiritualia,quibus tenentur homines de iure naturali,diuino & humano,grauius est peccatum cꝫ manum non porrigere egeno simplici,spiritualia non seminanti.parte.5.fol.37.B.
Victum tenuem sub vili tugurio sumere,melius est cꝫ splendidas epulas cum fatigatione incertis locis quærere.parte.3.folio.414.A.
Victus tenuis tam animę cꝫ corpori vtilis est,superfluus verò ecõtra,parte.3.fo.419.E.
Vicus quid est.parte.6.folio.181.E.
Viduæ veræ sunt in duplici gradu.parte.6.fo.121.C.
Videre pro audire accipitur,vt ibi,Cunctus autem populus videbat voces:quomodo & quare.parte.1.folio.165.D.
Videre aliquando accipitur non solũ pro visione corporali,sed etiam pro cognitione intellectuali.parte.5.fo.188.B.
Videre deum negant,qui dicunt eum non curare humanas res. parte.3.fo.100.E.
Non videt vana q fixus est in illo qui est super omnia,cuius mens sursum est:qui vero hæc cogitat sub sole viuit,vbi vanitas.parte.3.folio.265.A.
Vig Vigenarius numerus sicut dualis,propter duas decades,in malo solet accipi,sicut vndenarius,qui vno indiget vt sacrũ expleat numerum.s.duodenarium.parte.4.folio.273.E.& fo.432.B.
Vigilat qui oculos apertos in vero lumine tenet.parte.5.fol.158. E.Item parte.6.fo.227.E.
Vigiliꝫ tres sunt,& possunt per eas intelligi tria tempora.s.iuuentutis,senectutis,& ætatis mediæ &c.parte.5.fo.158.F.H.
Vigiliæ quatuor.Prima vigilia est custodia puericiæ,secunda est custodia iuuentutis,tertia status virilis,quarta senectutis.parte.5.fo.158.G.Item parte.1.fo.269.B.
Vigiliæ multæ in quibus laudandus est dominus,parte.4.folio. 18.E.
Vigintiduo numerus in scripturis diuinis,principalibus causis ascriptus sæpe reperitur,& enumerantur plura.parte.1.folio.270.F.
Vigintiquinꝫ numerus est quadratus,& quid per eum repræsentatur.parte.5.fo.204.E.& vix aut nunꝫ in bono reperitur. parte.4.fo.225.F.& fo.269.E.
Vigintiseptem:Numerus iste & ad bonum & ad malum potest referri.parte.4.fo.253.A.
Vigintiocto complebis si ab vno vsꝫ ad.vij.omnes in ordine numeros numeraueris.parte.1.fo.180.F.
Vil Villa(vt dicit Lyra)est,quæ non habet muros,& ciuitas villa est clausa muris.parte.1.fo.333.D.
Villæ cuilibet notabili debet vnus præsidens præpositus assignari,qui faciat inter homines iusticiam obseruari.parte.2.folio.212.D.
Vim Vim facere,est possidentem violenter expellere,& possessionem diripere.parte.2.folio.16.E.
Vin Vincere frustra nititur malignos spiritus,qui seipsum prius non vincit.parte.3.fo.76.B.
Vincula iniusta dirumpit iusticia.parte.5.fo.57.D.
Vincula corporea sunt fames,sitis,&huiusmodi,quę hic nequeũt solui.parte.3.fo.12.E.
Vinculum plaustri est grossius cꝫ funiculus.parte.4.fo.15.C.
Vindicta an sit per se petenda,vel appetibilis propter se.parte.6. fo.282.H.& fo.283.A.
Vndictam appetere,quando est iustum,& quando iniustum,& quot modis hoc contingat iniuste appetere.parte.5.fol.20.H. Item parte.3.folio.416.G.
Vindicta quomodo,& qualiter,& quot modis est appetenda,& quando non est quærenda.parte.5.fo.22.D.
Vindictam per se nullus debet sumere de propria iniuria,nisi incumbat sibi ex officio:& tunc melius esset cꝫ per alium faceret, vt legitur de Platone.parte.2.folio.90.E.
Vindicta in quibusdam non prohibetur quæ sit ad correctionẽ, quæ & ipsa pertinet ad misericordiam,nec impedit propositũ mansuetudinis.parte.5.fo.22.E.
Vindicta pia dum rebellis subditur..parte.3.fo.110.A.
Vindictam quomodo sancti petunt à deo in terra de aduersarijs. parte.5.fo.170.D.G.
Vindictam Christus duobus modis in his qui merentur,exercet. &c.parte.4.fol.444.E.
Vindicta iusta punitur creatura,quando se erigit contra creatorem,vt se inferiorem cognoscat.parte.3.fo.379.A.
Vindictæ diuinæ ordo.Prius deus peccatis irascitur,quãdo nõ compunguntur,inde maliciam hominis in sua indignatione, ira,& tribulatione derelinquit.parte.3.fo.200.B.
Vindictas quas minatus est dominus Adæ dicens:In quacunꝫ die co.mor.mo.confirmauit sic vt non ad horam,sed sint vsꝫ in finem seculi.parte.3.fo.138.F.
Vineam florentem si immoderatum frigus vel æstus attigerit,discusso flore botrus tabescit.parte.3.fo.35.G.
Vineę fructus de nouo plantatę.tribus annis primis secundum legem reputatur immundus.parte.1.fo.356.C.
Vineę quicunꝫ locatur,cum baptismi mysterium sibi datur.parte.5.fo.66.D.
Vinea etiam est instrumentum bellicum ad destruendum murum.parte.4.folio.248.G.
Vinum ex vetustate laudem consequitur,mala verò ex nouitate. parte.3.fo.366.A.
Vinum non esse bibendum,asserit Titianus,sed quomodo hoc intelligendum.parte.4.fo.361.A.
Vinum probare volentibus quis modus est.parte.3.fo.132.F.
Vini fortis potio multiplicat spiritus,& sic est remedium contra dolorem animi & corporis.parte.3.folio.339.D.
Vinum sanos iuuat,& cor hominis sani duntaxat lætificat:febrientibus verò perniciem parit.parte.2.fo.36.E.
Vini potatio excessiua inducit ad læticiam ineptam & ad luxuriam.parte.4.fo.468.D.
Vinum corda superborum inflammans,sic ad facinus impellit,sicut ignis ferri duriciam mollit,& candescere facit.parte.3.folio.419.F.
Vinum omnia per talenta loqui facit,& quomodo.parte.2.folio.271.E.
Vinum preciosum dicitur vinum prædonum,& quare.parte.4. folio.359.H.
Vini haustus immoderatus,& interioris & exterioris visus ingerit cæcitatem.parte.3.fo.331.E.Item parte.2.folio.25.E.
Vini deus dicitur Liber,& quare,& quomodo depingitur,habet etiam alia nomina.parte.4.fo.468.D.
Vinum pressum à Christianis prohibitum est modo Iudæis bibere ex traditiõibus paternis,licet in lege non sit eis prohibitum. parte.4.folio.295.C.
Vinum bibere gentilium permissum fuit Neemiæ:quod tamen de communi cursu erat Iudæis illicitum.parte.2.fo.242.F.G.
Vinum detulerunt secum Israelitæ de Aegypto,quod ex illo cõstat:Nam si omnino nihil tulissent,vnde diceretur,Sedit populus manducare & bibere.parte.1.fo.366.E.
Violentia fidei religiosa est,segnicies criminosa.parte.5.fol.167. Vio B.Item parte.4.fo.236.G.
Violentia grandis est,in terra nasci,& cælum capere,& habere per virtutem quod non possumus per naturam.parte.5.fo.39. B.& fo.167.B.
Violentatus,secundum nostrum modum loquendi,dicitur vsꝫ ad cor confixus.parte.4.fol.427.B.
Vipera sic nascitur,vt violenter exeat.parte.3.fo.42.F. Vip
Vir dicitur à virtute,& ideo quilibet vir efficitur quãdo in virtu Vir tibus moralibus conuenienter exercitatur.parte.2.fo.284.D.
Vir non debet exercere actus muliebres,vt filare & lauare pãnos & similia.parte.1.fo.155.H.
Virum muliebria facere contra naturam,est comam crispare,torquere capillos.&c.parte.1.fo.355.E.
Virilitatis & pulchritudinis indicium sunt cæsaries & barba.parte.4.fo.218.F.
Vir dicitur imago dei & ad imaginem dei.Hoc multipliciter exponitur.parte.6.fo.49.E.F.
Vir vt portionem sui corporis amplecteretur in fœmina,salubri dei consilio factum est,ne à se putaret diuersum,quod de se cognosceret fabricatum.parte.5.fo.58.E.
Vir caput mulieris est quadruplici ratione.parte.6.fo.49.A.B.
Vir si loquitur,continuo contemplamur si viro digna sint quæ dicuntur:& si eruditus sit pro eruditionis intuitu etiam dicta pensamus.parte.1.fo.320.B.

Vir orans,dum suō iudici se offert & colloquitur,vbi conditionem suam profitetur,non debet se velare.parte.6.fo.49.A.B.
Vir literatus vel super aliosin aliqua gratia eleuatus,siue secularis fuerit siue religiosus,ex gratia sibi data aliquando erigitur in superbiam,& vult vsurpare sibi ecclesiam vel dignitatem:& significatur per Ruben.parte.1.folio.98.H.
Vir ad deum conuersus oliuæ fructiferæ comparatur.parte.4.folio.350.B.
Vir bonus qui deo permittente,& diabolo procurante cadit in aliquod peccatum,sed ex dei misericordia resurgit ad maius bonum,illius figuram gerit Ezechias.parte.2.folio.180.D.
Viri sancti tanto vigilantiori se circunspectione custodiunt,quāto se pulsati sinistris motibus vel transitoriè dedignantur.parte.2.folio.108.A.
Viro iusto periculum est manere prope locum peccatorū,ne patiatur in anima vel in corpore propter vicinitatem eorum.parte.1.folio.73.H.
Vir fortiter pugnans contra passiones inordinatas,triumphat de quatuor passionibus principalibus,quæ sunt ineptum gaudiū in prosperis,& dolor nimius in aduersis,& spes de bono futuro incompetenti sibi,& timor inordinatus de incursione temporis mali,& significatur per Dauid.parte.1.folio.106.D.
Viri excellentes in ecclesia Christi,odorem famæ per sanctam vitam & sanam doctrinam dantes in ecclesia dei,signantur per mandragoram,& sunt poma valde rara.parte.3.folio.366.F.
Viri sancti cum quicquid sapientiæ, eloquentiæ & actionis bonæ percipiunt,bene viuendo in ædificationem fidelium conferunt,aurum & argentum in impensas templi offerunt.parte.2.fol.243.B.
Viri sancti lucernæ sunt,qui oleo spiritussancti infusi,& ipsi igne dilectionis ardent in corde,& proximis lucem scientiæ præferunt in lingua.parte.2.folio.143.E.
Viri spirituales sic subditos suos vel monendo vel plangendo foueant & coanimentsicut gallina fouet oua sua & coanimat.parte.4.folio.181.F.
Viri perfecti in scientia & vita,intelliguntur per stellas.parte.3.folio.50.D.
Viri perfecti ascendentes de virtute in virtutem,signantur per Rechabitas.parte.4.folio.159.D.
Viri sancti quicquid habent boni,deo attribuunt,non sibi:& per quid significentur.parte.2.folio.70.A.
Viri virtutibus clari,lignis cedrinis assimilantur.par.2.fo.208.A.
Vir bonus realiter,& nō apparenter tantum,significatur per Tobiam.parte.2.folio.283.H.
Vir bonushabens in se rationem dominantem carni,significatur per Abraham.parte.1.folio.66.H.
Vir sanctus dicitur lumbare dei,& quare.parte.4.folio.129.F.
Viri sancti vxor est sapientia.parte.4.folio.236.F.
Viris perfectis terrenorum sæpe contingit indigentia,cum semper assit virtutum copia.parte.3.folio.363.B.
Vir duplex animo quis dicitur.parte.6.folio.210.E.
Vir pessimus & vir bonus est animæ,qui & quales sint.parte.6.folio.16.G.
Virum non cognosco,quomodo exponendum,secundū qp pertinet ad virginitatem purgati animi.s.heroicam.parte.5.fo.128.F.
Viri tres qui apparuerunt Abrahæ,dicunt Hebræi, qp fuerunt tres angeli,Michael.s.Gabriel & Raphael.parte.1.folio.70.C.
Viri in sacris Veneris portabant ornamenta mulierum & instrumenta earum,vtpote colum,fusum & similia.parte.1.fo.355.H
Virago non signat mulierem de viro sumptam,vt fuit Eua,sed magis propriè diceretur vira,si sermo Latinus pateretur.parte.1.folio.39.D.
Virga diuersimodè accipitur,propriè scilicet,& metaphoricè.parte.5.folio.36.F.
Virgam in manu portabāt doctores Hebræorum,& quare.parte.5.folio.36.G.Item parte.3.folio.252.B.Itē parte.1.folio.137.H.& folio.292.D.
Virga multipliciter dicitur.parte.4.folio.190.A.& fo.384.E.H.
Virgam habet omnis princeps.parte.1.folio.292.C.
Virga est signum dominij & correctionis.parte.1.folio.292.C.
Virgam ferre,& non ferre virgam apostoli iussi sunt,quomodo intelligendum.parte.5.folio.148.E.
Virgæ quot in tabernaculo fœderis coram testimonio positæ fuerunt.parte.1.folio.292.H.
Virgæ magorum an veri dracones facti fuerant,an potius videbantur esse quod non erant ludificatione venefica.parte.1.folio.138.A.
Virga virilis apud Hebræos communiter nominatur sagitta.parte.3.folio.415.D.
Virginitas supergreditur cōditionem humanæ naturæ,per quā homines angelis assimilantur.parte.6.folio.43.E.
Virginitas tenet supremum gradum in virtute castitatis,ideo significat vitam contemplatiuam.parte.5.folio.76.G.
Virginitas carnis,corpus est intactum,quæ virginitas paucorum est.parte.6.folio.74.A.
Virginitas cordis,fides est incorrupta,quæ est omnium fidelium.parte.6.folio.74.A.
Virginitas quæ & qualis & quomodo reparari potest.parte.4.folio.13.D.
Virginitatem qui domino consecrant,mores oportet virginitate cōdignos,ostendant;abstineant ab ociosis verbis,ira,rixa,detractione, habitu impudico,comessationibus,potationibus,& huiusmodi,vigilijs,sanctis orationibus,lectionibus,eleemosynis,& huiusmodi vacent,vt qui futuræ vitæ statum in professione tenent(in qua nō nubent neq; nubentur,sed sunt sicut angeli in cælo)huius quoq; statum quantum mortalibus possibile est,in præsenti studeant imitari.parte.2.folio.134.A.
Virginitas altus mons est,ad quam qui non potest conscendere,maneat in legitimo coniugio,quia melius est mediocri bono vti,qp in abrupta libidinis præcipitari.parte.1.folio.73.B.
Virginitas in paradiso,extra nuptiæ.parte.1.folio.44.F.
Virginitatis testificatio quomodo fiebat in lege veteri.parte.1.folio.356.F.G.
Virginitatem vel viduitatē vouentibus,non solum nubere,sed & velle damnabile est.parte.6.folio.121.E.
Virginitatem quomodo voluit Apostolus omnes seruare,sicut ipse fecit,cum vt sic non fuisset completusnumerus electorum.parte.6.folio.42.G.
Virgo vera,& corpore & spiritu casta est.parte.4.folio.121.F.
Virgo vel mulier continere proponens,sed de sua securitate nimis confidēs per Thamar significatur.Diabolus enim inter valde propinquos ignem concupiscentiæ carnalis accendit.parte.2.folio.110.D.
Virginibus quæ iactant pudicitiam,& impudenti vultu præferunt castitatem,cum aliud habeant in conscientia,potest conuenire dictum propheticum.Templum domini &c.parte.4.folio.121.F.
Virginem non esse,magis expedit qp de virginitate insolescere.parte.2.folio.79.D.
Virgines discite non circuncursitare per alienas ædes,non demorari in plateis,non aliquos in publico immiscere sermones,ecce Maria in domo,serò festinans in publico.parte.5.folio.125.H.
Virginum est trepidare,& ad omnes viri ingressus pauere,& omnes affatus vereri.parte.5.folio.124.E.
Virgines lilia dici possunt qui per augmentum in deo crescunt,& induuntur gratiæ vestibus in præsenti,& gloriæ in futuro.parte.5.folio.157.H.
Virgines in scriptura solent appellari mulieres.parte.5.fo.318.A.
Virginem suam.i.virginitatem suam,sic nonnulli intellexerunt verbum Apostoli,nulla tamē hoc simili scripturarum locutione demonstrant,cum sit inusitatissima.parte.1.folio.318.A.
Virtuosus homo & cōstans magis eligit mori pro Christiana veritate,qp fictionem transgressionis fingere.parte.4.fol.468.H.
Virtuosum sicut decet lætari de obseruatione diuinæ legis,ita & tristari de eius transgressione,non solum in se sed etiam in alijs.parte.3.folio.273.C.
Virtuosus adulationibus deceptus merita sua manifestat ad sui gloriam,& sic amittit ea per diuinam sententiam.parte.4.folio.69.H.
Virtuosus homo comparatur tetragono,quia sicut corpus tetragonum optime sedet in quolibet latere,sicvirtuosus bene se habet in omni euentu fortunæ.parte.3.folio.5.D.
Virtuosus homo verè ex laude nullo modo extollitur,sed melior efficitur,& apparet veritas virtutis.Si autem extollitur,appareret falsitas.parte.3.folio.335.C.
Virtuosus homo qui cōtra vitia fortiter præliatur disponit exercitum suum.s.congeriem actuum bonorum in tres partes,& significatur per Dauid.parte.2.folio.116.D.
Virtuosi manentes cum vitiosis,significantur per filios Israel manentes cum Aegyptijs,quorum rex.i.diabolus excitat populū suum.i.malorum collegium ad persecutionem iustorum,vt per impatientiam frangantur.parte.1.folio.123.D.
Virtuosam vitam assequi,valde promouet & coadiuuat,qp quib ā pueritia sua sit consuetus operibus virtuosis.parte.5.folio.39.F.
Virtuosum opus requirit discretionem & operationem.Discre-

Index in Glos. ordi.

dio non valet sine operatione,nec aliquod opus bonum est sine discretione.parte.1.fo.233.G.

Virtus est bona qualitas mentis qua quis bene vtitur,& nullus male vtitur,quam deus in nobis siue nobis operatur.parte.3. folio.264.F.

Virtutes quædam sunt communes seu humanę,quædam autem sunt excellentes seu heroicæ.parte.5.fo.18.C.& folio.128.E. Itē parte.1.fo.50.H.

Virtutes dicuntur quatuor anguli domus mentis,& etiam quatuor flumina paradisi.parte.3.fo.7.F.

Virtutes quatuor principales dicūtur quatuor latera.Vel etiam virtutes tres theologicæ & ipsa operatio,dicuntur latera.parte.6.folio.272.E.Item parte.1.fo.51.D.

Virtutes cardinales secundum doctores catholicos manent in patria,tamen secundum alios actus cę in via.parte.6.folio.272.F. Item parte.1.folio.54.D.

Virtutes septem,tres theologicæ,& quatuor cardinales,significātur per septem boues,quæ dicuntur pulchræ & crassę,& quare.parte.1.folio.106.H.

Virtutes quatuor cardinales,quia cæterarum virtutum genera, conuenienter nominantur cornua.parte.1.fo.219.F.

Virtutum septenarius,quibus quieſcit homo de terra formatus, significatur per sabbatum terræ,& quo modo.parte.1.folio. 258.H.

Virtutes distinguuntur in politicas purgatorias,purgati animi, & exemplares.parte. 3.folio.287.C.

Per virtutes morales efficitur homo bonus simpliciter,per virtutes autem intellectuales non efficitur bonus simpliciter,sed secundum quid,vt bonus artifex,bonus philosophus,& huiusmodi.parte.3.fo.375.D.

Virtutes morales vndecim.s.fortitudo,temperantia,liberalitas, magnificentia &c.significantur per vndecim stellas.parte.1.folio.102.D.

Virtus moralis dicitur quædam sanitas animæ,& firmatur,& augetur per resistentiam contra fomitis inclinationem.parte. 3. folio.352.G.

Virtutes morales infusæ & acquisitæ,differunt penes medium & finem.parte.3.folio.264.F.

Virtutes morales infusæ sunt mirabiles, & quare. parte. 3. folio.264.F.

Virtutis cuiuslibet moralis finis consistit in moderatione passionum & actionum humanarum.parte.3.fo.330.C.

Virtutum moralium finis non possunt esse diuitiæ temporales, & mundi honores,& quare.Ibidem.

Virtutes quatuor principales per quatuor flumina paradisi designantur,& quare:Phison prudentiam,Geon temperantiam, Tigris fortitudinem,Euphrates iusticiam.parte.1.fo.37.B.

Virtutes politicæ possunt designari,per solem.s.prudentia,per lunam iusticia,per stellas verò cæteræ virtutes intelliguntur.parte.1.fo.26.D.

Virtutes politicæ ex actibus acquisitæ sicut connectuntur prudētiæ diuinæ vel infusæ.parte.4.folio.204.D.

Virtutes cardinales quibus spiritualiter viuitur,quatuor panibus signantur,& quis cuiusq; effectus.parte.5.folio.50.F.& fo. 91.F.Item parte.2.fo.137.A.

Virtutes percuti & mori dicuntur,quæ & quomodo.parte.3.folio.8.A.

Virtutes tres theologicæ quomodo mori dicuntur.Ibidem.

Virtutum gradus octo.parte.6.fo.224.A.

Virtute in qualibet tres gradus assignari possunt.parte.5.fo.44. D.& fo.45.D.

Virtutum omnium matres sunt fides,spes,charitas,ex quibus deo nascimur & cæteræ virtutes generantur.parte.4.fol.20.E.

Virtutes tres theologicæ per quid significantur.parte.4.folio. 269.B.F.

Virtutes quæ dicuntur maiores,& quomodo virtutes connexæ proportionabiliter crescere dicuntur.parte.5.folio.55.H.

Virtutes licet sint connexæ,tamen aliquæ sunt magis proprie cō templatiuorum,aliquę actiuorum,& aliquæ prælatorum.parte.5.folio.18.C.

Virtutes connexę sunt,vt qui vnam habet,plures habere videatur:sed eius quæ fuerit vberior,& vberius præmium. parte.5. folio.141.F.

Virtutis alicuius actus secundum inferiorem statum,bene est impeditiuus actus virtutis alterius altioris gradus.parte.5.fo.18. D.& folio.31.F.

Virtutes iunctæ sunt nec possunt separari.parte.2.fo.137.B.

Virtutum excellentia,videntur virtuosi vitam humanam excellere,& ad vitam beatam quodammodo appropinquare,& tales dicuntur beati quodammodo.parte.5.fol.18.C.

Virtutes qui sine humilitate congregat,quasi puluerem in ventum portat.parte.1.fo.356.A.

Virtutum gradus maximè in humilitate consistere pater Benedictus intelligit,cum in scala patriarchæ Iacob iter nostrum ad cælestia designatum incrementis & profectibus bonorum operum comparat.parte.2.fo.257.E.

Virtutes sunt ordinatæ in modum scalarum,vt alius quasdam alius assequatur omnes,vt quisq; subleuetur à terra.parte.1.folio.218.B.

Virtutes summæ designantur per holocaustum,virtutes minores & communia vota fidelium quibus pacatur deus,per hostias pacificorum.Ibidem.C.

Virtus fidelium quælibet,vicinarum sibi virtutum societate velut consanguinitate crescit.parte.1.folio.187.D.

Virtuti vni non semper studendum est,sed de virtute in virtutem eundum, & de alia ad aliam transeundum. parte.1. folio.299.E.

Virtutum quælibet alijs suffragatur,sine quo vnaquæq; valde destituitur.parte.3.fo.5.F.

Virtutes sibi hærent & ita connexæ sunt,vt qui vna caruerit, omnibus caret.parte.1.fo.299.E.

Virtutes quædam sunt incipientium,aliæ proficientium,aliq; perfectorum.parte.3.fo.287.C.

Virtutum opera aggredi refugiunt aliqui ex pusillanimitate,curantes & quærentes tantum terrena.parte.5.folio.77.C.

Virtutum perfectionem nullus ingreditur,nec in ea permanet, nisi dei gratia adiuuetur.parte.1.folio.53.H.

Virtutum iter inchoantibus adiuuando occurrit Christus.parte. 5. folio.87.B.

Virtus magna hominis parare cor suum ad obsequium diuinæ voluntatis,& dicere posse:Paratum cor meum deus &c.parte. 2. folio.249.H.

Virtutis aliquid,vel boni operis quicunq; bene laborans acquirit,deo non sibi attribuat.parte.2.folio.211.A.

Virtutes dupliciter habentur ab hominibus.Primo modo communi & humano.Alio modo excellenter quasi diuino.parte. 3.folio.287.C.

Virtutum perfectio est ad hunc statum animi conscendere,quo gratiam conditoris vel in modico timeamus offendere.parte. 3.folio.330.A.

Virtutum perfectio in hac vita est,vt castè timeamus deum.parte.3.folio.330.B.

Virtutum finis in futuro est,vt diuitias promissæ hæreditatis,regni cælestis gloriam & vitam recipiamus æternam.Ibidem.

Virtutum præmia in hac vita dari non possunt,quia præmium virtutis excedit omne illud quod temporaliter posset dari.parte.3.folio.4.D.

Virtutum opera vt exerceam(ait piger)timeo in publicum prodire,ne me antiqui hostis aduersitas tentet:vel quilibet peruersus derideat;conuitijs confundat,iniurijs afficiat,aut sicut alios iustos consumat tormentis.parte.3.folio.330.B.

Virtutum in operibus assuefieri iuuenes non parum facit ad virtutem,immo multum.Ibidem.D.

Virtutes qui deserit,in quibus proficiebat,immundis spiritibus Villas prodit.Et facit sicut auis quę oua vel pullos quos fouerat raptui exponit.parte.3.folio.334.F.

Virtus perfecta est morum possessio.parte.5.folio.18.B.

Virtutibus anima sustentatur,sicut corpus ossibus.parte.4.folio.107.E.

Virtutibus quicunq; cum modestia continentiæ,auditioni siue iudicio sapientium,obseruantiæ mandatorum dei,& maxime simplicitati & humilitati studere videris,huius munda & recta opera intellige.Si autem his contrarium,corrige:aut si hoc nō potes,deuita ne ab eo corrumparis.parte.3.folio.328.A.B.

Virtus laudata crescit.parte.3.folio.324.D.

Virtutum exempla sunt secularibus & regularibus prædicanda. parte. 4.folio.159.F.

Virtutes aliquas vt habeas,& alias negligas,non vult scriptura sancta,sed vt omnibus adornatus,& in earum actibus positus deo seruias.parte.2.folio.33.A.

Virtutes sibi inuicem hærere philosophorum sententia est.parte. 4.folio.37.A.

In virtutibus conseruandis non remissior solicitudo debet esse, cę in acquirendis.parte.2.fo.7.E.

Virtus aliqua perfecta est in fuga,& fugiendo vincimus.parte.2. folio.13.A.

Virtutes discretiones quærunt,quarum nimietas omnis in vitio est.parte.3.folio.317.A.
Virtutis occasio fit sæpe culpa fortium,& virtus infirmorum occasio peccati.parte.3.folio.430.F.
Virtus rara,& arta & angusta est via quæ ducit ad vitam.parte.4.folio.256.B.
Virtutibus semper contradicitur.parte.4.folio.288.B.
Virtutum custodia est agnitio infirmitatis.parte.3.folio.76.B.
Virtus nō est insensibilitas cordis,sicut & membra per stuporem incisa non dolent.parte.3.folio.8.B.
Virtus non est,non posse peccare,sed nolle.parte.5.folio.171.A.
Virtus tua cum deficit,tūc erit virtus dei in te.parte.3.folio.184.F.Interl.
Virtute sua nullus saluatur,sed ecce vnde salus.Oculi domini super metuentes eum.parte.3.folio.131.B.
Virtutes vbi decet compositas esse nisi in sede dei: De cælo nāq; ad nos descendunt.parte.1.folio.219.F.
Virtutes animi excoluerunt aliqui,& philosophia in nonnullis aliquid egit:sed Gentilis si quid honestum habeat in moribus quia non deo,sed sibi ascribit,non sanctificatur,nec inter primitias recipitur.parte.1.folio.193.F.
Virtutibus si aliquis studeat siue in seipo siue alijs pium laborem impendat,non sibi sed diuinę gratiæ imputet,vt ei consecretur omnis boni initiū,à quo speratur perfectionis supplementum.parte.1.folio.289.C.
Virtus est animi quā Græcorū philosophi docēt, q̄ nō pro deo, sed p gloria exercet humana.Est & Assyriorū virtus vel Chaldæorum in astrologiæ studijs,sed non Israelitica,nec ad deum pertinens.Sola verò apud deum virtus Israelitica numeratur, quæ à deo docetur &c.parte.1.folio.266.A.
Virtus discenda est,& imitanda & magistrorum terenda sunt limina,non confisi naturæ.parte.4.folio.5.F.
Virtus est quædam in anima nostra quę parit sensus,velut mater qui procedit ex nobis.Hæc virtus in alijs generat fortes sensus, in alijs languidos & ineptos.parte.2.folio.24.E.
Virtus animi & sensus,mentis filij sunt:filiæ verò opera corporis ministerio impleta.parte.1.folio.313.E.
Virtutis inchoatæ laudem qui acceperit,quasi plantati ligni fructum ante tempus comedit.parte.1.folio.248.A.B.
Virtutum variarum species qui ostentant propter laudes hominum,significantur per pauonem.parte.2.folio.221.E.
Virtutis bonum vastatur per quatuor vitia,quæ sunt,ferocitas tyrannica,perfidia hæreticorum,fraudulentia simulatorū,malicia æmulatorum.parte.4.folio.309.D.H.
Virtutum opera quidam causa cupiditatis terrenæ seu ambitione humanæ laudis foris agitant,sed sub velamine pietatis dolū nequitiæ intus celant,& per quos significentur.parte.4.folio.476.A.
Virtutes cum hominem deserunt quæ eum defendere debuerāt. in defectione carnalis sensus capitur,vt sæpe bona opera se amittere,ipse qui captus est animus dolens cernat. Et de hoc figura. parte.2.folio.186.B.
Virtutum operibus à diabolo nudati,qui de ecclesia recesserunt, ad communionem illius maioribus virtutibus exercitati plerūq; redeunt.parte.2.folio.243.B.
Virtutum exercitio in ordine ad deum,tria occurūt impedimenta.parte.3.folio.400.F.G.
Virtutes aduersarias dicitur deus permitere,imo incitare propemodum,vt veniāt contra nos in prælium vt vincamus,& illæ pereant.parte.2.folio.18.F.
Virtutes contrariæ apud infideles audientes quædam nomina, assunt,etiam dans operam in hoc ad quod inuocari se sentiūt, multo magis cælestes virtutes,si verba scripturæ ex ore promamus, etsi illa non intelligimus,illę virtutes intelligunt &c. parte.2.folio.22.A.
Virtutibus decem ad atria domini peruenitur,in exemplum decalogi decem virtutes,decem virtutum effectus.parte.3.folio, 105.A.
Virtutes cum non extollunt animum,sed quasi in puluerem reputatione agentis rediguntur,ad perfectionem perducunt. Et cui assimilantur.parte.3.folio.359.F.
Virtutum fabrica motus interiores,& actus exteriores asperitate & tortuositate remota ad rationis rectitudinem reducūtur. parte.1.folio.50.H.
Virtutum doctrinam qui faciendo ostendunt, quia lingua non possunt,hi sunt qui in ecclesia humiliter & obedienter, quæ à magistris audiunt,deuota mēte suscipiunt.parte.2.folio.211.A.
Virtutes quædam clarissimæ sunt sanctorum quæ non omnibus in exempla operis possunt ostendi,sed tantum ad glorificandam dei gratiam recitari.parte.2.folio.250.B.
Virtutum multiplicitate cum redolemus,in altari boni operis thymiama ex aromatibus compositum facimus.parte.1.folio.197.A.
Virtus quantum virtuti iungitur,tātum incensum boni odoris sincerius exhibetur.parte.1.folio.197.A.
Virtutes recogitando terere,& vsq; ad subtilitatem examinis occulti retractare,est aromata in puluerem redigere.parte.1.folio.197.A.
Virtutes per vestimenta intelliguntur,quæ per exercitium bonorum operum in religione nō atteruntur,sed magis solidantur. parte.1.folio.366.H.
Virtutum vnaquęq; propriam habet illuminationē,alium diem habet sapientia,alium intellectus,sic & cæteræ. parte.3.folio.5.E.
Virtutum perfectione qui magni sunt,possunt coronari.Qui autem parui,licet fulgore maiorum latere videantur,à tenebris tamen maledictionum sunt alieni.parte.4.folio.159.B.
Virtutum viriditatem in regno animæ deuastant quatuor,& per quæ significantur.parte.4.folio.351.H.
Virtutes Christus vult esse sine vana gloria. parte.1.folio.238.B.
Virtutem conscientia quisq; examinat.parte.1.folio.259.A.
Virtutum dona percipere non est satis fidelibus nisi studeant pro commissis pœnitere.parte.1.folio.370.B.
Virtus prima est per pœnitentiam perimere veterem hominem, & vitia odire.parte.5.folio.13.E.
Virtus virtutum est pro inimicis orare,& de salute eorum curare.parte.6.folio.273.F.
Virtus est genus signorum & prodigiorum.parte.6.folio.76.E.
Virtutes dicuntur arma lucis,& quare.parte.6.folio.28.H.
Virtutes,margaritæ sunt.parte.5.folio.46.D.
Virtutis in actu in quo tota lex implet,maior difficultas est quā in alio quocunq; in quo non implentur nisi singularia præcepta legis.parte.1.folio.166.D.
Virtus perfecta non habet studium vltionis,nec vlla est iracūdia vbi est charitatis plenitudo.parte.5.folio.151.A.
Virtus lenta est & cunctatrix,ante iudicat quā incipit,quid decorum,quid honestum.parte.1.folio.232.E.
Virtutis vir,significatur per Iacob.parte.4.folio.423.H.
Virtus creata ad actus aut habitus supernaturales se nō extendit. parte.2.folio.81.D.
Virtus actiua quę potest in maius,potest & in minus. Quomodo illa regula intelligatur. Ibidem.
Vis humana sola sufficit in plerisq;,nec res indiget,necq; decet spi- Vis
ritus sancti adesse præsentiam.parte.1.folio.282.H.
Visio quid est.parte.8.folio.75.B.
Visionum tria genera sunt,quę & qualia.parte.6.folio.76.A.B. & folio.240.B.H.& folio.241.C.Item.parte.4.folio.3.E.& folio.294.C.D.
Visio & fruitio trium personarū eadē est &c.parte.6.folio.217.H
Visio dei per essentiam soli Christo conuenit per naturam,hominibus autem per gratiam:per quam trahuntur quodammodo ad naturam diuinam.parte.5.folio.194.H.
Visio clara diuinæ essentiæ an & quomodo excludat rationem prophetiæ.parte.3.folio.8.E.H.& folio.85.G.
Visio nō dicit nisi cōtineat aliud mystice qd deo reuelāte sciatur. Et iō triplex visio dicitur triplex cælum. parte.6.folio.240.C.
Visio & visionis intelligentia reuelatæ diuinitus sunt de intrinseca & formali ratione prophetiæ. parte.3.folio.85.G.& fo.88.A
Visio beati Stephani vtrum fuerit mentalis, aut imaginaria,vel corporalis.parte.6.fo.178.G.H.& folio.180.H.
In visionib⁹ solet esse tentatio: solet enim angelus iniquitatis trāsfigurare se in angelum lucis,& ideo solicitę agendum est vt discernas visiones.parte.1.fo.323.A.
Visitans(vt papa vel legatus)vnam prouinciam,potest accipere sumptus ab alia.parte.6.fo.74.F.
Visitare dicitur deus hominem,quando dat ei beneficia spiritualia & corporalia.parte.3.folio.27.B.
Visitare dicitur deus peccata patrum in filios vsq; in tertiam & quartam generationem,& quomodo hoc intelligendum sit. parte.1.fol.164.A.B.C.& folio.205.E.& folio.336.F.& folio. 359.G.Vide in Iniquitatibus.
Visitatio bona de genere,si sit alicui occasio ruinæ,debet eam relinquere.Notent visitatores.parte.5.fo.21.G.
Visitatio,& consolationem.& supplicium significat.Vel:Visitatio in bono,& visitatio in malo.parte.4.fo.35.F.& folio.47.F. G.& folio.155.B.& folio.224.A.

Index in Glos. ordi.

Visum maximè delectant virides sationes & cõfortant, & maxie quando sunt herbæ aromaticæ. parte. 3. folio. 363. E.

Visus nomine vtimur aliquando in his quæ pertinent ad intelle ctum. parte. 5. folio. 188. B.

Visus, quia primatum obtinet in sensibus, intermiscetur omnibus. Sic enim dicimus: Audi & vide, olfac, & vide, palpa, & vide. parte. 1. folio. 165. A. Interl.

Visus exterioris & interioris ingerit cæcitatem immoderat⁹ haustus vini. parte. 3. folio. 331. E.

Visus malorum nisi prius claudatur, non patebit intuitus bonorum. parte. 1. folio. 307. B.

Vit Vita corporalis & vita spiritualis comparantur quo ad generationem & nutritionem. parte. 6. folio. 50. D. F.

Vita præsens ad sufficientiam duo requirit, scilicet nutrimẽtum, & vestimentum, & ideo circa ista solet magis solicitari. parte. 5. folio. 26. H.

Vita animalis vt continuetur, requiritur cibus per quem restauratur humidum deperditum per actionem calidi naturalis. parte. 1. folio. 36. H.

Vita frequenter accipitur pro operatione vitæ in qua principaliter aliquis operatur, sicut potare dicitur vita ebriosi, & peccare vita peccatoris, & agere iustè, vita virtuosi hominis. parte. 6. folio. 14. H.

Vita humana continuata per vitales spiritus egredientes à corde qui in senectute debilitantur, & tandem deficiunt, & sic vita terminatur. parte. 3. folio. 38. B.

Vitæ causa, vitalem spiritum conferendo deus sic est, sicut sol per suam præsentiam est causa luminis in aere radios influẽdo. parte. 3. folio. 33. C.

Vita carnalis per aerẽ exprimitur, quia aeris spiramine hũanum corpus viuificatur. parte. 1. folio. 364. E.

Vita tam longa quomõ homines primis temporibus viuebant? Ad hoc potest ratio assignari multiplex. parte. 1. folio. 49. B. F. G. & folio. 50. A.

Vitæ siue viuentium gradus sunt quatuor. Vegetatiuum, sensitiuum, motiuum secundum locum, intellectiuum. parte. 5. folio. 185. D. Item parte. 1. folio. 36. D.

Vitæ secularis circũitus & labor significatur per molã asinariam. parte. 5. folio. 56. A. & folio. 107. D.

Vita hominis multas infirmitates corporis & animę & angustias solet generare. parte. 3. folio. 33. D.

Vita præsens dicitur ipsa tentatio, sed non tentari, quia caro corrupta ex se contra se molestias gignit. parte. 3. folio. 20. F.

Vita præsens mari & fluuio comparatur, quia modo aduersitatis amaritudine afficimur, modo dulcedine ꝓsperitatis replemur. parte. 3. folio. 33. E. Item parte. 1. folio. 375. H.

Vitæ huius miseria & breuitas exprimitur per similitudinem aranęę, quę texit inanes telas vt dolo capiat muscas, sic nos in rebus corruptibilibus laborabamus, inania texebamus. parte. 3. folio. 222. A. & folio. 223. C.

Vita hominis comparatur telæ texentis, quia sicut texitur addendo fila filis, sic humana vita deducitur addendo dies diebus, & perfecta tela succiditur à texente, sic humana vita à deo de vita præsenti. parte. 3. folio. 21. D.

Vita diebus singulis proficit sicut tela filis, sed quo magis tela crescit, ad incisionem tendit. parte. 3. folio. 21. B.

Vita præsens est hyems, in qua nos mortalitatis nostræ frigidus torpor astringit. parte. 3. folio. 68. F.

Vita præsens est ventus transiens, & quare. parte. 3. folio. 69. E.

Vita nostra in hac peregrinatione nõ potest esse sine peccato, nec ꝑficere tentatiõe: quia profect⁹ noster per tentationẽ nostrã fit, nec sibi quisq; innotescit nisi tentat⁹, nec põt coronari nisi vicerit, nec potest vincere nisi certauerit, nec potest certare nisi inimicum & tentationes habuerit. parte. 3. folio. 81. H.

Vita humana prope omnis, peccatis circunlatratur, omnisque conscientia suis cogitationibus accusatur. parte. 3. folio. 283. B.

Vita impiorũ non vera sed falsa est, videntur viuere nec viuunt. parte. 3. folio. 166. B.

Vita miseriis subiecta, an & quomodo sit simpliciter odibilis. parte. 3. folio. 27. G. H. & folio. 10. G. Item parte. 4. folio. 139. E.

Vitam hominis quare abbreuiauit deus. parte. 3. folio. 222. A.

Vitæ suæ terminum attingere dicunt quidam non meretur quis male viuendo, & bene viuendo, ante tempus meretur rapi ad præmia vitæ. parte. 4. folio. 68. E.

Vitam præsentem qui diligunt, longiora sibi eiusdem vitæ spacia promittunt. parte. 3. folio. 46. F.

Vita præsens per septenarium designatur, sicut per octonarium futura. parte. 4. folio. 423. B.

Vita præsens rectè perditur, quando per ipsam ad æternã vitam non peruenitur. parte. 5. folio. 38. F.

Vita cuius hic mortua fuit in culpa, illic ei⁹ mors viuit in pœna. parte. 3. folio. 43. A.

Vita simulata potest significari per statuam auream Nabuchodonosor, & quare. parte. 4. folio. 299. C.

Vita sine scientia de facili potest errare. parte. 4. folio. 263. D.

Vitas duas habet sancta ecclesia. Vnam qua laborat in terra. Alteram qua remuneratur in cælo. parte. 4. folio. 272. F.

Vitæ duæ ecclesiæ. Vna per fidem, altera per spem. Hęc agitur in corpore & peregrinatione, vbi beatitudo est tantum in spe, sed miseria præsto est de aduersis & de peccatis. Illa in immortalitate, vbi nihil mali, sed perfectio boni. parte. 5. folio. 243. F.

Vitam nostram cum deo dicamus, membra hostię frustratim cõcisa super ignem ponimus. parte. 1. folio. 215. E. Interl.

Vitę duę sunt. Vna corporis, altera animæ. Vita corporis anima, vita animæ deus. parte. 6. folio. 94. E. & folio. 232. A.

Vita præsens sit fidelibus in vsu, futura in fructu. parte. 2. folio. 298. E.

Vitæ duæ nobis in corpore Iesu Christi prædicantur. Vna temporalis, & istam declarauit dominus in passione, altera æterna, & illam in resurrectione. parte. 1. folio. 91. B. E.

Vita Christiana configuranda est Christo, vt mystice nõ tantum eius dictis, sed & gestis configuretur. parte. 6. folio. 14. F.

Vita bene inchoantium tenera ac terræ proxima, signatur per herbas. parte. 3. folio. 56. E.

Vitæ melioris vias aggredi metuentes ex ignauia arguuntur. parte. 5. folio. 77. E.

Vita prius esse debet quàm doctrina. Vita ducit ad scientiam veritatis. parte. 5. folio. 19. E.

Vitæ austerioris exemplum præbent apostoli, non præparatas epulas, sed simplices quærunt. parte. 5. folio. 94. F.

Vitæ austeritas requiritur in euangelij prædicatore. parte. 5. folio. 13. H.

Vita rigida & prædicatio debet declinare mollium palatia quæ frequentant mollibus induti adulantes. parte. 5. folio. 39. G.

Vitam solitariam ducere est melius quàm ob vitæ præsentis necessaria vitam æternam perdere. parte. 5. folio. 56. B.

Vitam bonorum quid persequitur sicut vita iniquorum, quare, & quomodo. parte. 6. folio. 126. E.

Vitam veritatis & charitatis spernentes, Iudæ proditori dominum suum vendenti comparantur. parte. 5. folio. 115. D.

Vitam eius describere non est necesse, cuius impia conuersatio finem celerem meruit accipere. parte. 2. folio. 199. E. & folio. 200. B.

Vitam perfectam quærenti melius est in itinere mori, quàm nec proficisci. parte. 1. folio. 152. E.

Vita iustorum, primò fidei firmitate prẽmunienda in corde, dein de virtutum latitudine ornanda est in opere, & hoc significatur per pauimentum preciosissimo marmore stratum multo decore. parte. 2. folio. 135. B.

Vitam præsentem necesse est nos ducere in dilectione dei & proximi per fidem & operationem: in futura vita eadem gemina dilectione sine labore in summa dulcedine perfruemur. parte. 1. folio. 137. B.

Vita præsens dicitur septima, quia in septimana dierum consummatus est. parte. 1. folio. 235. D.

Vita hæc messi comparatur. parte. 3. folio. 318. B.

Vita naturalis designatur per manna, & quare. parte. 1. folio. 177. G.

Vita vitæ mortalis, spes est vitæ immortalis. parte. 3. folio. 241. E.

Ad vitam æternam non plus sufficiunt mille anni laboris quàm vnus dies. parte. 6. folio. 227. A.

Vita cælestis in sacræ scripturæ studio inchoatur. parte. 6. folio. 274. D.

Vita iusti, dies est, nox verò vita peccatoris. parte. 1. folio. 229. F.

Vita beata quæ consistit in feruore dilectionis, significatur per meridiem, vnde prouenit feruor caloris. parte. 1. folio. 375. H.

Vitam æternam si ore petimus, nec corde desideramus, clamantes tacemus: si verò corde desideramus ore tacemus: tacentes clamamus. Et de hoc figura. parte. 1. folio. 152. E. F.

Vita spiritualis & corporalis,per cælum & terram designantur. parte.1.folio.22.G.H.
Vita futura duplex est apud Hebrços.Prima in tempore Messiç. Secunda in alio seculo.parte.3.folio.124.B.F.G.Itē parte.5.folio.164.D.& folio.235.H.
Vita hominis triplex,scilicet naturæ,gratiæ,peccati.Duæ à deo, tertia est ab homine.parte.3.folio.164.A.
Vitæ triplici,scilicet naturæ,gratiæ,& gloriç,cōtrariatur triplex, mors scilicet naturæ,culpæ,& gehennæ.parte.3.folio.421.G.
Vita triplici,scilicet naturæ gratiæ & gloriæ præmiantur custodientes leges diuinas.parte.1.folio.245.C.& folio.246.E.
Vitam beatam an & quomodo primus homo habuerit.parte.1. folio.40.F.G.
Vitæ actiuæ & contemplatiuæ officia.parte.5.folio.153.C.E. Vide etiam in Actiua vita:Et in Contemplatiua vita.
Vita æterna rectè & ipsa gratia nominatur,& quare.parte.6.folio.15.F.
Vita æterna in quo essentialiter consistit.parte.5.fol.234.F.Item parte.6.folio.234.H.
Vita æterna per dexteram significatur.parte.3.folio.340.B.
In vitro quilibet liquor qualis continetur,talis exterius demonstratur.parte.3.folio.53.F.
Vitia quatuor principalia quatuor virtutibus principalibus contrariantur,quæ quinç sensus per quinç reges significatos subiugare niruntur.parte.1.folio.63.A.
Vitia septem mortalia significantur per septem boues deformes quia pulchritudinem imaginis deformāt.parte.1.folio.106.H.
Vitium vnūquodç in corde nostro propriam mansionem habet,quam sibi vendicans in animæ nostræ recessu,exterminat rerum summarum contemplationem.parte.1.folio.173.E.
Vitijs singulis expulsis,eorum loca virtutes contrariæ possidebunt.parte.1.folio.173.E.
Vitia sæpe minima reseruantur,vt virtutes maxime in humilitate habeantur,& vitia maximè premantur.parte.2.folio.23. F.Interf.
Vitia singula non habent singuli homines,sed plura:Etsi eueniat aliquem esse q in his omnib⁹ malis vel pluribus agiteur:omnes spiritus maliciæ vel plures in se habere putandus est.parte. 2.folio.18.F.
Vitijs supplantandis qui hic desudat,ibi serenissimo mentis intuitu gloriam Christi(qui propter nos terram verę carnis accepit) indesinenter contemplabitur.parte.1.folio.376.A.
Vitia animæ cum purgantur manus Aaron operatur in nobis, & manus Moysi,cum ad hæc intelligenda illuminamur,nec tamen duæ sunt manus,sed vna.parte.1.folio.322.B.
Vitia capitalia septem sunt,& quæ eorundem filiæ. Inter quæ quinç spiritualia,& duo carnalia:& quomodo vnum ex altero proferatur,& exhortari sequentia eorum dicuntur.parte.3. folio.76.B.C. Item per quid figurentur.parte.1.folio.340. A.G.
Vitia tria principalia in prosperis,& tria in aduersis.parte.3.folio.92.F.
Vitia carnalia sunt maioris infamiæ,licet frequenter sint minoris culpæ.parte.3.folio.330.C.
Vitiorum omnium ianua,iracundia,qua clausa virtutibus intrin secus dabitur quies:aperta,ad omne facin⁹ armabitur animus. parte.3.folio.336.E.
Vitia quædam habent speciem recti sed non virtutem,vt immoderata ira,iustitia,& dissoluta remissio misericordia vultvideri, & timor humilitas,& effrenata superbia,libertas.parte.3.folio. 78.A.& folio.76.B.& folio.9.E.
Vitia restant inter optima,quæ nobis seruiunt ad vsum humilitatis ne superbiat qui vincere non potest,licet parua.Et de hoc figura de Chananæis.parte.3.folio.11.B.
Viciorum incentiua,quidam asserunt dici patrem,Filium,si cogitatio concepit peccatum,Nepotem,si quod cogitauerit opere impleueris.Pronepotem id est quartam generationem &c. & quomodo,& quæ deus punit.parte.4.folio.236.B.Item parte.1.folio.336.F.
Vitium quo charitas proximi stulticiæ tenebris quasi nocturno frigore congelascit,pruinæ comparatur. parte.3.folio.100.A.
Sicut vicijs tentamur,ne intus extollamur,ita extra flagellis terimur,ne quod extra quæremus mundo blandiente seducamur. parte.3.folio.62.E.
Vitia sæpe in virtutum vsum mutantur.parte.3.folio.10.A.
Vitia quædam contra nos inter se coniunguntur,vt superbia,& ira,remissio,& timor:quæ etsi diuersa sint,tamen ad eundem finem tendunt,id est ad subuersionē spiritualis.parte.3.fol.9.G.
Vitiorum omnem equitatum subneruare debemus,& omnem elationis spiritum à nobis resecare.parte.2.folio.18.C.
Vitiorum aliorum particulares conditiones descendendo recognitans,inuenit vnde displiceant & se retrahat.Aliter est in fornicatione.parte.6.folio.41.G.
Vitia quatuor sunt impedientia salutem hominis.Et per quid significantur.parte.6.folio.250.H.
Vitium quodlibet idololatria potest dici & per quē modum.parte.1.folio.344.H.
Vitia aliqua cum toto corde,tota anima,& totis viribus diligimus,idola adoramus.parte.2.folio.33.E.
Vitium omne quod regnat in corpore,ex quinç sensibus pendet.parte.1.folio.318.F.
Vitia spiritualia quidam quærunt extirpare,& carnalia reseruāt, & per quos significantur.Ibidem.D.
Vitia nostra quæ intra nos sunt, gentes dicuntur diabolicæ,contra quas est nobis spiritualis colluctatio,quomodo & qualiter. parte.2.folio.3.F.& folio.4.A.
Vitia septem principalia per septem gentes significantur, quæ sunt maioris numeri,quia plura sunt vitia quām virtutes.parte.1.folio.340.A.
Vitijs extinctis quæ sunt primogenita diaboli,vel operibus carnis quibus iniquinatur natura,boni mores substituendi sunt. parte.1.folio.278.E.
Vitia nec simul nec vno tempore in sanctis extinguuntur,& quare.Et de hoc figura.parte.1.folio.173.G.
Vitiorum primordia quibus humana vita corrumpitur,significantur per primogenita Aegyptiorum.parte.1.folio.278.B.
Vitia quædam minima ad hoc retinemus,dum sæpe in magnis virtutibus terram promissionis ingredimur,vt se intentio nostra exerceat,ne de victoria superbiat.parte.2.folio.23.F.
Vitiorum exercitus(cuius princeps est superbia) debellatur per tres partes seu acies.Prima est interiorum meditationum respectu dei.Secunda cōsistit in actibus charitatis respectu proximi. Tertia pars exercitus virtuosi est gestuum & verborum modestia respectu sui.parte.2.folio.116.D.
Vitia plericç superant,sed sub ipsis superbiendo succumbunt. Et de hoc figura.parte.1.folio.37.E.
Vitiorum incendio perire eos qui debuerant bene viuēdo & docendo introducere dignos in ecclesiam electorum:& arcere indignos,est portas Ierusalem flammis hostium esse perustas.parte.2.folio.255.A.& folio.256.A.
Vitijs varijs dediti,vel erroribus impliciti,leprosi sunt,& fœdita tem ex interna peste educentes ostendunt in cute.parte.2.folio. 168.A.
Vituli mactandi in liberis pascuis relinquuntur,seruandus iugo premitur.parte.3.folio.58.A.
Vitulus est animal gulosum,est etiam animal gesticulosum.parte.1.folio.219.H.
Vitulum fecerunt filij Israel in deserto cum adorare idolum vellent,non aliam statuam,& quare.parte.1.folio.200.E.
Vitulus quem adorarunt Iudæi vt dicit Rabi Salom. vidit spiritum vitæ esse in Aaron &c.Sed fictio est,& scripturæ peruersio.parte.1.folio.198.C.Et an visus sit exercere quædam opera similia operibus vitæ,sicut est comestio.parte.1.folio.200.F. & folio.201.D.E.
Vitulum offerri à pontifice in holocaustum secundo inuenimus semel pro munere,& semel pro peccato.parte.1.folio.219.E.
Vitul⁹ in atrio tabernaculi offerebatur.Vitula rufa extra castra: Ille pro peccato sacerdotis & domus suæ tantum:Illa offerebatur pro toto populo.parte.1.folio.242.G.
Vitulam conternantem, Hebræi dicunt, vitulam baronissam, & hoc videtur verius,& quid per hoc intelligant.parte.4.folio.35.F.
Vituli oblatio semel per summum sacerdotem facta in anno,an in rememorationem peccati Aaron offerebatur,vel pro peccato proprio summi sacerdotis offerentis quicunç esset ille.parte.1.folio.242.D.& folio.244.A.C.
Vitulus cum esset res inanimata in qua non potest esse peccatum,vocatur tamen peccatum populi,& quare.parte.1.folio. 342.B.
Vitulus secundum Rab.Sal.fuit formatus stilo per Aaron,& depinxit primò cum stilo in tabula formam vituli,& tradidit artificibus,vt facerent ad similitudinem illius:quia Apis,quod reputabatur maximum numen Aegypti,apparuerat eis in Aegypto in specie tauri.parte.1.folio.198.C.
Vitulus tener & saginatus Christi corpus est,quod pro salute mundi ad arborem crucis immolatum est. Hic est vitulus qui

Index in Glos. ordi.

prodigo filio occiditur.parte.1.folio.70.B.

Vitulus superbus,caro nostra:hanc offerimus,dum castam custodimus.parte.1.folio.215.B.

Vituperare & damnare volunt multi magis quàm emendare leuiora in fratre,licet ipsi sint præuenti maioribus.p.5.fol.28.A.

Vituperare dominũ peius est q̃ non audire.parte.4.folio.120.G.

Viu Viuentes sicut ignorant quo loco animę mortuorum habeantur, ita mortui qui carnaliter vixerunt,vitam in carne positorum qualiter post eos disponatur nesciunt.parte.3.folio.34.B.

Viuentes male qui cupit ab illicitis docendo compescere,necesse est vt totum se bene viuendo & à licitis etiam continendo creatori manciper.parte.2.folio.244.B.

Viuentes diu qui nec consilio sunt maturi,nec canicie bonę actionis venerandi,sed peccatorum onere incurui,hos deus prę terit nec corda eorum illustrat.parte.2.folio.292.E.

Viuentes quosdam,& quosdam mortuos inueniet filius hominis quando secundus aduentus complebitur &c.Et de hoc figura: Vel mortuos, corpora intelligamus,viuentes autem animas. Ibidem.A.

Viuere sic debes vt semper prę sentes dies sint tibi meliores quàm præteriti.parte.3.folio.349.A.

Viuere male,non naturæ,sed voluntatis est peruersæ.parte.1.folio.36.A.

Viuere adhuc sic non valemus carnis corruptibilis pondere grauati,vt nulla nos possit culpæ delectatio pulsare,sed aliud est nolentem tangi,& aliud consentientem.parte.2.folio.108.A.

Viuere licet nolint homines vita iustorum,appetunt tamen mori morte eorum.parte.1.folio.305.D.

Viuere delectabile est per se,tamẽ per accidens fit tristabile.Et hoc contingit dupliciter.Vno modo,quia multis & grauib⁹ malis est adiũctum.Alio modo,quia boni melioris est retardatiuum. parte.3.folio.26.D.

Non viuit in te Christus si de auaricia cogitas,vel de stupro,si furore agitaris,vel quibuslibet vitijs.parte.2.folio.33.C.

Viuunt omnia deo,& sui sentiunt creatorem,non est deus mortuorum,sed viuentium.parte.4.folio.225.E.

Viuit dominus:Modus est iurandi,acsi dicatur,Per deũ qui semper viuit.parte.2.folio.78.D.

Viuo ego:in ve.Test.hoc iuramentum est:in nouo:Amen amen dico vobis.parte.4.folio.233.F.

Viuit filius,inquantum deus,& inquantum homo propter patrem,sed aliter:quia secundũ quòd deus viuit propter patrem inquantum procedit ab eo,accipit tamen eãdem vitam quam habet pater.Secundũ vero quòd homo,viuit propter patrem inquantũ vnitur supposito procedenti à patre.par.5.fo.206.H.

Viui an aliqui & absq; morte simul rapient cũ mortuis obuiam Christo iudicaturo? parte.6.folio.111.H.& folio.112.H.

Viuitarq; sunt populi aliqui in partibus Aquilonaribus,& in magna multitudine:& illi viuum quod eis primo occurit qualibet die,venerantur vt deum suum pro illa die:vt fide digna relatione à quibusdam narratum est:& sic idololatria adhuc apud eosdem vigeret.parte.4.folio.420.B.Vide etiam in Idololatria.

Viuum omne,formaliter viuum(etiamsi musca)est essentialiter perfectior cælo.parte.1.folio.336.E.

Viuere lautius & magis delicatè diebus festiuis est licitum,non tamen causa gulæ.parte.2.folio.262.H.

Vl Vlciscitur deus minima peccata,etiã in amicis,& nulli electorum parcit.parte.1.folio.377.A.

Vlciscendi libidine ne rapiaris dum arguis,vt lætari vel consolari velis de alieno malo,sed potius cõsulere illi quem arguis.parte.1.folio.247.E.

Vlcus carnis nostræ est voluptas,ebrietas,gastrimargia,& huiusmodi,quæ luxuriante corpore & in semetipso pruriente prouenium.parte.1.folio.237.B.

In vlceribus dolosa purulentaq; malicia arguitur.parte.1.folio. 142.B.E.

Vltio crescit crescente vicio.parte.1.folio.46.F.Interl.

Vltio diuina reddit vnicuiq; secundum opera sua,aliquãdo per reges,aliquando per prophetas,aliquãdo mucrone,alios transuerberat gladio linguæ.parte.3.folio.436.A.

Vltio omnis,visitatio est,quasi ægroti medicum expectantis.parte.4.folio.224.A.

Vltionis die dixit dominus ad Moysen petentem pro Iudæis:Visitabo & hoc peccatum:& quomodo intelligitur.parte.4.folio.188.A.B.

Vltionis modũ lex instituit,oculum pro oculo.Et si dici potest, iniustorũ iustitia est,& quare.Sed iudex p̃ dilectiõe iustitię iustitũ pro iniusto reddit.parte.5.folio.22.B.Itẽ parte.3.fol.250.A.

Vltra non semper importat antecessionem.parte.4.folio.9.B.& folio.88.C.& folio.100.H.& folio.380.G.

Vlulæ magnitudinis sunt coruinæ,sed maculis respersæ,quæ nostro in palude sito horrendũ stridunt.parte.4.folio.32.A.

Vlulatus est clamor confusus,& est indicium magni timoris prohibentis formare vocem distinctam.parte.6.folio.215.H.Item parte.4.folio.31.B.& folio.105.D.& folio.146.D.& folio.168. C.& folio.341.E.

Vmbra & imago differũt.Vmbra est longinqua similitudo rei. Vm Imago autem est propinqua & expressa rei similitudo.parte.6. folio.152.C.

Vmbra mortis quæ est in inferno,sunt peccata, quæ nunq̃ sine morte.parte.5.folio.16.F.

Vmbra mortis dicitur mundus.parte.5.folio.127.G.

Vmbra mortis dicitur obliuio,quæ agit vt non sit res in memoria,sicut mors agit vt non sit quod capit in vita.p.3.fol.11.A.

Vmbra mortis dicitur duricia legis,quę mortem carnis inferebat quæ vmbra mortis animæ est.In lucem autem vmbra mortis producitur,cum intellecta morte spiritus remota punitione carnali,mors carnis minimè timetur.parte.3.folio.31.A.

In vmbra mortis sunt quidam,qui scilicet in peccatis adhuc viuunt,alĩ in regione vmbrę mortis,qui iam cum mortuis operibus ad inferna descenderunt.parte.4.folio.24.E.

Vmbræ pluraliter sunt reprobi,vmbra singulariter est vnusquisq; peccator.parte.3.folio.78.C.

Vmbra dicitur mystice aduentus primus Christi in carne,quia plura intelligimus primo aduentu eius obumbrari,quorũ cõpletio consummabitur in secundo aduentu.parte.2.folio.13.E.

Vmbraculum custodis nullo fundamento solidatur,sed tempore transeunte mox destruitur.parte.3.folio.52.B.

Vncti dicuntur proprie in veteri Testamento soli reges & pontifices.parte.1.folio.219.G.

Vnctio facta tempore Moysi ad inungẽdum reges & pontifices Vn seruabatur reuerenter in tabernaculo in vase magno.Et vt dicit Rab.Sal.vnctio fiebat in fronte regis inter palpebras per modum coronæ.parte.2.folio.126.F.

Vnctiõis summi sacerdotis figura vel forma erat in figura caph Græci,vt dicit Rab.Salo.incipiens à capite,& descendens versus palpebras: & fiebat cum digito ipsius cõsecrantis in vnctione tincto.parte.1.folio.133.B.

Vnctio sacerdotum veteris Testamenti,quæ & quarum rerum mixtarum,& quis modus vngendi,& qui vngebantur, & qui non.parte.2.folio.193.B.&c.

Vnctio regum & sacerdotum secundum Iudæos cessauit à destructione primi templi,ita quòd in toto tempore templi secundi non fuerũt aliqui reges vel sacerdotes sic instituti.p.4.f.100.C.

Vnctionem pontificalem vel regiam suscipere volens,& præparans se ad deuotè suscipiendum eam,habet orationem dicere in qua petuntur tria,sine quibus nullum regimen potest bene procedere,& sunt,constantia contra malignos insultus,diligentia diuini cultus,& perseuerantia in bonis actibus &c.parte.3. folio.121.D.H.& folio.122.F.

Vnctio Christi partim communis est suis:sunt enim & ipsi participes:vnde & nos participatiõe Christi dicimur Christiani,sed inæstimabili dignitate excellit.vngitur ipse substantialiter,nos verò eius operatione & gratia.parte.1.folio.227.B.

Vnctio spiritus & sanguis vnigeniti vnius sunt operationis.parte.1.folio.229.B.Interl.

Vnctio extrema quæ est infirmorũ,quando & quomodo à Christo fuit instituta.parte.1.folio.100.G.

Vndenarius immundus est,& ad carnis coniunctionem pertinet. parte.4.folio.46.E.& est numerus transgressionis.parte.3.folio.209.B.& folio.283.A.

Vndenarius qui decem transit,& ad duodenarium nõ peruenit, significat eos qui decalogum transgrediuntur,nec ad duodenarium perueniunt id est apostolicum numerum.parte.1.folio. 181.E.& folio.329.F.& folio.376.B.

Vndecim dies significãt vndecim apostolos,p q̃s Iuda reprobato, euangelium Christi prædicatũ est in mũdo.parte.1.folio.329.E

Vngere(vt communiter dicitur)qui bene scit,bene scit pungere, sic & adulatores.parte.5.folio.111.H.

Vngit omnis fidelis primò Christum in regem & sacerdotẽ,cum in perfectione baptismi verum regem & sacerdotem cõfitetur. Vngit & secundò,cum docendo,& operando idem alijs prædicat.parte.2.folio.213.E.F.& folio.214.B.

Vngit & vngitur Christus,vngit secundum diuinitatem vngens verbo

verbo diuinitatis,secundū q; cum patre & spiritusancto habet omnia communia.vngitur secundum humanitatem à patrē & à spiritusancto.parte.1.fo.128.E.
Vngebantur olim duæ personæ,rex & sacerdos.parte.5.fol.130.B.& fo.190.G.
Vngebatur solus summus sacerdos in capite,& non alij sacerdotes inferiores:ad denotandum q; potestas offerendi ab ipso deriuabatur ad alios.parte.1.folio.193.B.
Vngi energumenos & alios ægrotos oleo à pontifice consecrato.Hic mos ab apostolis traditus est.parte.5.fol.100.E.
Vnguenta cum bullunt,fragrantiam suauitatis reddunt.parte.3.folio.81.B.
Vnguentum est multiplex.Est enim vnguentum quo reges inunguntur,& hoc duobus modis.Est & vnguentum propheticum &c.Super omnia autem est vnguentum spirituale,quod dicitur oleum exultationis &c.parte.3.fo.86.E.F.
Vnguibus lacerabant carnem suam quidā gentiles & idololatræ in planctu mortuorum.parte.1.fo.346.C.
Vngulæ fissio signum est in animalibus temperatæ complexionis,quia vngula ostendit quòd carnes eorum non sunt nimis humidę,& fissio vngulæ designat quòd non sunt nimis terrestres & siccę.parte.1.fo.233.F.
Vngulæ conuuitas,signum est nimiæ siccitatis.Ibidem.
Vngula etiam est species aromatica,quę & onycha dicitur:& humano vngui assimilatur,& est vna de quatuor speciebus ex quibus conficiebatur thymiama boni odoris,ad cremandum corā domino in altari thymiamatis.parte.3.fo.412.C.H.
Vni Vnicornis fertur esse animal secundum nomen suum formatum parte.1.folio.306.B.
Vnicornis aliquando superbiam significat,aliquando exaltationem vnitatis.parte.3.fo.226.E.
Vnifarius,bifarius &c.vnde componantur,& de eorum orthographia.parte.6.fo.240.A.
Vnigenitus dei adest,defendit,cu fodit,& nos ad se trahit,quasi non sufficiat angelorum diligentia contra dæmonum,& eos qui ad peccandum trahunt insidias.parte.1.fo.311.C.
Vnigenitum filium ad salutem humani generis mittendum,pater in litera legis Iudæis nescientibus habuit absconditum,exemplo Dauid in agro absconditi.parte.2.fo.87.A.
Vnimur nos deo per eucharistiæ sacramentum.Similiter & Christus secundum quòd homo vnitur suppositio procedenti à patre,sed differenter.parte.5.folio.206.H.
Vnio quid & quomodo significet &c.parte.4.fo.396.F.
Vnio Christi realis est in vnitate suppositi,nostra autem vnio ad ipsum est per fidem & dilectionem.parte.5.fo.206.H.
Vnio populi Israel per vnum lignum figurata,designauit populum vnius sub vno pastore,scilicet Christo.parte.4.fol.263.C.
Vnitas triplex.s.indiuisibilitatis,& continuitatis,& perfectionis.parte.6.fo.52.H.
Vnitas bonorum sicut vtilis est,sic malorum vnitas semper bonis est nociua.parte.6.folio.202.F.H.
Vnitas si desit bonis,pernicioſum est,sed pernicioſius si desit malis.parte.3.fo.80.E.F.
Vnitas habet sacramentum vnius dei,& esse in hoc numero prima beatitudo est,quia vnus & verus deus est:secunda in secundo est.1.in decade,tertia in tertio.1.in centenario &c.parte.4.folio.363.F.
Vnitas vxoris in veteri lege fuit intermissa propter maius bonū,scilicet propter multiplicationem prolis ad cultum diuinū:quę tūc multiplicāda erat per generationē carnalem.par.1.f.359.B.
Vnitas nos compaginat quam facit charitas,quæ non est nisi à spiritusancto,ideo amemus vnitatem,& timeamus separationem.parte.6.fol.19.A.
Vnu Vnus est vel vna est,cum de duabus vel pluribus rebus dicitur,quę & qualis vnitas significetur.Item cum dicitur,Vnum sunt quæ & quorum vnitas significetur.parte.6.fo.41.E.
Vnus dicitur homo,& vnus dicitur deus,sed differenter,& quomodo.parte.2.fol.62.A.
Vnus,non mobilis,non vagabundus,sed firmus & inconfusus.parte.2.fo.62.A.
Vnus dicuntur competenter omnes vnā sapientiā habentes,qui vnū Iesum Christū cōfitentur,vno spiritu dei replentur.Ibidē.
Vnus iustus secundum quòd deo acceptus,pro pluribus habetur parte.1.folio.313.B.
Voc Vocare,est cognitionem de fide adiuuare,vel compungere eum quem sciat audire,& hoc est electorum tantum.par.6.fo.20.A.
Vocare dei,est nos amando & eligendo respicere.Respondere nostrum,est amori illius bonis operibus parere.parte.3.fo.302.B.
Vocanti deo veraciter respondemus,quādo ad summę incorruptionis iussum incorrupitibiles resurgemus.parte.3.fo.33.F.
Vocatio duplex,exterior scilicet,& fit per prædicatores,& est cōmunis bonorum & malorum.Interior verò tantum electorū.parte.6.folio.20.A
Volatilia sunt quę pennas habent,sed omnino volatu carent.parte.1.fo.27.A.Interl.
Volucres qui comedunt,ab imis ad superna cor leuare mouentur,vt licet in terrenis corporibus degant,animo semper cælestia petant.parte.1.fo.283.A.
Volucres in sacra scriptura aliquando in malo,aliquando in bono dantur intelligi.parte.3.fo.53.G.
Voluminibus in diuinis puto scripta esse bonorum gesta & malorum,& ex sinistris dextrisq; actibus scripturas contextas,vt intelligamus quia apud deum ociosa nō sunt,nec malorum nec bonorum opera.parte.1.fo.303.F.
Volendi modus est per conuersionem ad appetitum sensitiuum.parte.6.folio.36.C.
Volens & voluntarius differunt.parte.6.fo.153.B.D.
Volentis non est,neq; currentis,sed dei miserentis:velle tamen & currere nostri est arbitrij.parte.4.fo.214.F.
Voluntas hominis sola non sufficit,si non sit etiam misericordia dei,cur etiam non dicitur à contrario.Non miserentis est dei,sed volentis est hominis.parte.6.fo.21.E.F.& fo.78.A.
Voluntates hominum malas,in bonum non posse conuertere deum,quando voluerit,vbi voluerit:quis tam impie desipiat vt hæc dicat:parte.1.fo.364.E.& fol.371.F.
Voluntati bonæ succedit boni operis fructus,malicioſę menti nihil prosperitatis.parte.3.fo.393.A.
Voluntatis bonitate magis dicitur homo simpliciter bonus:q̄ per bonitatem aliarum potentiarum animæ.parte.5.fo.130.D.
Voluntas vniuscuiusq; arbor bona vel mala.par.5.fo.29.B.C.D.
Voluntatis bonæ initium domino inspirante nobis conceditur:nostrum verò est ad exhortationem dei enixius vel remissius sequi:& per hoc remunerationem vel supplicia promereri.parte.4.fo.156.F.
Voluntate propria q̄uis ad dominum conuertamur,nisi tamen ille nos traxerit,& cupiditatem nostram suo præsidio corroborauerit,non possumus esse salui.parte.4.fo.160.E.
Voluntas bona cum deest,copia agendi remuneratur:sic etiā de liberatio cum molimine viciorum damnatur.parte.5.fo.21.B.
Voluntas vult se velle,vel potius anima per voluntatem,sicut intellectus intelligit se intelligere.parte.3.fo.263.H.
Voluntas propria mactatur per obedientiam,per victimas caro aliena.parte.2.folio.99.E.
Voluntatem dei multi peragunt,vnde mutare contendūt,& cōsilio dei resistentes obsequuntur.par.1.fo.103.B.& fo.105.A.& fo.122.H.Item parte.3.folio.17.B.D.Item parte.5.fol.86.G.H.
Voluntatis bonæ homo(qui per Dauid significatur)ascendit ad perfectionem quatuor virtutum cardinalium per instinctum & adiutorium diuinum.parte.2.fo.98.H.
Voluntatem bonam cordis proferētes doctores spe refrigerant.parte.1.fo.181.A.Interl.
Voluntatis bonum,est finis seu consecutio finis,malum autem ipsius est finis intenti carentia.parte.3.folio.92.D.
Voluntas dei,necessitas est.parte.1.folio.36.B.
Voluntas diuina quæ est eius essentia,licet simplicissima est,tamē dicuntur multæ diuinæ voluntates per modum signi seu effectus.parte.3.fo.253.G.H.
Voluntas dei licet sit vna in se,dicitur tamē multiplex ad varios effectus relata.parte.6.folio.248.B.
Voluntas dei multis modis nominatur.parte.6.fo.27.A.
Voluntas dei dicitur tripliciter.s.prohibitionis,præcepti,& consilij.parte.6.fo.28.C.
Voluntas duplex dicitur esse in deo,scilicet facti,& signi.parte.3.folio.24.H.
Voluntas in deo antecedens & consequens quę & quo modo dicantur.parte.8.fol.42.G.& fo.118.G..
Voluntas consequens est voluntas simpliciter dicta.Antecedens verò secūdū quid,& dicitur ab aliquibus velleitas.p.6.f.118.H.
Voluntas ex intellectu,& ex vtroq; memoria,sicut ex patre filius ex vtroq; spiritus &c.parte.3.fo.403.B.
Voluntas Christi in nullo discordat à voluntate patris secundum naturam diuinam,& etiam secundū humanam.par.5.fo.205.G.
Voluntas duplex est in Christo sicut & natura.Vna diuina,& est duplex,vna signi,& altera beneplaciti.Altera humana &c.parte.5.fo.34.H.
Voluptas duplex est,bona.s.& mala.parte.6.fo.216.A.C.

Index in Glos. ordi.

Voluptas semper habet famem sui.parte.5.folio.165.A.
Voluptas præterita,præsentes quidem delectat,& exhausta non satiat.parte.3.fol.343.E.
Voluptates proprias sequentes feroces sunt,nec mens eorum solium habet.Dum enim per exteriores concupiscentias vagatur quasi à iudicis sui sessione repellitur.parte.4.fo.81.A.
Voluptates seculi omnes,& mundi pompa & celeriter transiens luxuria,vocantur hortus Adonidis secundum sententiam sapientissimi apud Græcos.parte.4.fo.104.B.
Voluptas insatiabilis est,& habita famem,non satietatem parit. parte.4.folio.338.A.
Voluptas,ebrietas,gastrimargia,& huiusmodi,sunt vicus carnis nostræ,quę luxuriante corpore,& in semetipso pruriente proueniunt.parte.1.fo.237.B.
Voluptas fluxa quę exl cordę gignitur superborū,comparatur ad herbam montium,& quare.parte.3.fo.78.B.
Voluptate carnali nemo abstinet,qui non patiatur in exordio dolores,donec consuetudo vertatur in melius.parte.1.folio. 42.F.
Voluptatem carnis minoris laboris est incognitā cauere q̄ reiícere cognitam.parte.2.fo.259.B.
Voluptas cum tentat in prosperis,ipsa sunt opponenda tentationi:vt eo erubescamus praua committere qui nos à deo me minimus gratuita bona percepisse.parte.1.fo.115.B.
Voluptas mundialis vitæ quasi candida æstimatur & florens,& per lepram albam & florentem designatur.parte.1. fo.237.A.
Voluptuosi significantur per pecus.parte.4. folio.397.H.
Voluptuosę viuentes vita bestiali,intelliguntur per bruta animalia.parte.1. folio.142.D.& fo.159.D.
Voluptas carnalis per lambri significatur,qui dies amaricans interpretatur.Sic voluptas carnalis delectabilis est in principio, sed dicitur amaricans,eo quòd tristabilis est in termino.parte. 4. folio.447.D.
Voluptatibus corporis dediti sunt filij lambri,& capiunt iuuenem gratiosum,suisq; persuasionibus malis ad luxuriam pertrahunt,& sic spiritualiter occidunt.Ibidem.
Voluptuosi consiliatores & fluxa cogitatio in lubrico carnalium desideriorum demergunt:& cum demersos viderint,à nobis recedunt,quia perditis nullum consilium dare possunt.parte. 4. folio.162.A.
Voluptates dicuntur aquæ maris,& quare.parte.4.folio.337.H.
Qui semper voluuntur,nec prosperitate nec aduersitate tardantur,spherulis assimilantur.parte.1.fo.179.A.Interl.
Vom Vomitus(vt medici aiunt)stomachum purgat,cholerā minuit. parte.3.folio.419.E.
Vot Votum est promissio deo facta de meliori bono.parte.1.folio.299.D.
Votum est,cum aliquid de nostris offerimus deo.parte.1.folio.317.E.
Votorum quędam sunt communia,quædam propria.parte.3. folio.194.F.
Votorum quędam sunt quę nec promittentes debemus soluere:alia sunt quæ nisi vouemus,non cogimur implere,Ibidem.
Vota non sufficit offerre solus homo exterior,& legem dei suscipere,quia non potest aliquid dignum deo habere:sed interior, qui habet in se quod offerat deo.parte.1.fo.317.E.
Votum suum adimplens debet deo regratiari de hoc quòd sibi dedit gratiam adimplendi.parte.1. folio.275.D.
Vota qui vouit,sed pro infirmitate soluere non valet,ei ex peccati pœna hoc agitur,vt volenti bonum,posse subtrahatur. parte.3.fo.47.A.
Votum deo facere nullus potest,nisi de hoc quod suum est.parte.1.fo.264.B.
Votum dum est de re licita & bona,implendum est,aliter non est implendum.parte.1.fo.317.H.
Voti reus est,quicunq; aliquid vouerit,& non impleuerit. parte.4.fo.282.A.
Votum factum de persona humana,non erat soluendum per eius immolationem,sed per redemptionem.parte.1.fol.263.C.
Vota diuersa leguntur in scripturis.parte.1.fo.317.F.
Votum & iuramentum vtrunq; est obligatorium,sed votum ex sua ratione magis est obligatorium q̄ iuramentum,& quare. parte.1.fo.317.H.
Vota quæ inter se vir & vxor de abstinentia concūbendi placita habuerunt,quomodo valeant,vel an & quō emittere alter sine alterius consensu potestatem habeat.parte.1.fo.318.B.
Vota persoluere si adhuc innuptæ iam concesserit pater,sed ante quām persoluerit,nupserit,& viro eius hoc cognitum non placuerit,nō persoluat,& sit omnino sine peccato.par.1.fo.318.A.
Vota quæ abstinentiæ causa fœmina vouit,non tenent,nisi vir fuerit auctor permittendo.parte.1.fo.318.A.
Vouere non potest aliquid vir vxori alligatus,per quod impediatur reddere debitum vxori suæ,sine eius consensu.parte.1. fo.317.H.
Vouere non potest aliquid vel implere seruus,per quod impediatur opus sui domini.parte.1.fo.317.H.
Vota facere vel consecrare bona sua deo,quis modus sit apud Iudæos.parte.5.folio..51.A.b.
Votum secundum Hebræos multipliciter oretenus exprimitur. parte.5.fo.51.A.B.
Votum Nazaręorum in aliquibus erat perpetuum,ut in Sansone & Samuele,& similibus.In aliquibus autem erat tēporale. parte.1.fo.278.D.
Vouentium personarum quinq; sunt modi.parte.1.fo.327.H.
Vouentibus vir virginitatem vel viduitatem,non solum nubere,sed & velle damnabile est.parte.6.fol.121.E.
Melius est nonvouere,q̄ post votum non soluere spiritui sancto. parte.6.folio.172.E.
Si voueris te deo,imitandus est tibi vitulus,vt facias tantū quod pertinet ad diuinum cultum.parte.1.fo.317.F.
Vouens aliqua bona filius ante q̄ parentes sint in necessitate,an post votum emissum parentibus teneatur prouidere de illis bonis,parentibus necessitate vrgente indigentibus.par.5.fo.49.C
Vox quid est.parte.6.fo.55.E. Vox
Vox viua magna vim habet de autoris sui ore resonans,quæ ea pronunciatione profertur & distinguitur,qua in hominis corde generata est.parte.6.fo.85.E.
Vox est interpres animi.parte.5.fo.189.A.
Voces quas proferimus,signa sunt rerum quas cogitamus.parte.6.fo.229.A.
Vox illa auditorum cor libentius penetrat,quàm dicentis vita commendat,quia quod loquendo imperat,ostendendo adiuuat vt fiat.parte.4.fol.70.E.
Vox hominum & animatorū,sonus est cæterorū.par.3.fo.295.B
Vox cordis exaltatur sublimitate & conceptu virtutum,sed non intentione sonorum.parte.4.fo.194.F.
Vox iusticię & charitatis magna est similiter & apostolorū.Ibidē.
Vocem apud aures dei non faciunt verba nostra,sed desideria. parte.1.fo.152.E.
Vox sanguinum fratris tui,sic dicunt Hebręi,in plurali,eo quòd Cain interficiendo fratrem suum fuit reus sanguinis,non solū ipsius Abel,sed etiam omnium quos genuisset si vixisset.parte. 1.fo.45.G.
Vocem quomodo populus videbat,cum vox non ad visum,sed ad auditum pertinere videatur.parte.1.fo.165.A.
Vpupa auis lugubris & luctum amans.parte.1.fol.346.F. Vpu
Vrbes sex assignatæ sunt in præsidium fugitiuorum,qui nolentes sanguinem fuderunt,tres vltra Iordanem,& tres citra.parte.1.fo.326.H. Vrb
Vrbibus in magnis homines teterrimæ vitæ,vltima opera,& laboriosa condemnantur operari,quæ tamē necessaria sunt,aut fornacibus lauacri,ad succedendos ignes deseruiunt,aut cuniculas purgant,aut huiusmodi faciunt.par.1.fo.303.E.
Vrere,vnus effectus est caloris & frigoris.parte.1.folio.95.A.
Vritur qui tentatur vituperio vel laude.parte.3.fo.183.F.
Vrina fluere solet versus pedes hominibus in timore & angustia positis.parte.4.fo.66.B.
Vrsus excoriatus & simia habent magnam similitudinem cū homine|& puero excoriatis.parte.1.fol.234.H.
Vrsus paruo cibo contentus est,ita quòd pro magna parte anni nihil sumit.parte.4.fo.309.D.
Vrsus fera fraudulenta,& brachijs & lumbis fortissima.parte.4. fo.191.A.tamen capite infirmus est.Ibidem.B.
Vrtica significat peccatorū prurigines.par.4.fo.63.A.& fo.92.E. Vr
Vsq; in hodiernum diem,moris est sanctę scripturæ hoc dicere de his quæ vsq; ad finem vitæ vel seculi permanent.parte.2.fo.11. A.& fo.23.B.E.
Vsuram putāt aliqui tantum esse in pecunia,sed scriptura diuina aufert omnis rei superabundantiam,vt plus non recipias q̄ dedisti.parte.4.fo.237.A.
Vsuram accipi in lege tantum prohibetur à fratribus,in prophetis ab omnibus,in euāgelio augmentum est.Nota profectum. parte.4.fo.237.A.
Vsuras prohibet vicarius Christi summus pontifex in iure canonico,& multi principes Christiani &c.parte.3.folio.187.D.
Vsura per serpentis morsum intelligitur,& quare.par.1.fo.171.C

Vsura non est licita Iudæis,parte.1.fo.171.C.& fo.259.B.

Ad vsuram quædam pecunia dari prohibetur.Altera est quam ad vsuram dare debemus.parte.1.folio.358.B.

Vsurarij argumentari solent & dicere:Dedi vnum modium,qui satus fecit decem modios,nonne iustum est vt medium modiũ de meo plus accipiam?parte.4.folio.237.A.

Vsurarij & raptores quando moriuntur,faciunt testamentum Antiochi,quibus & qualiter.parte.4.folio.442.D.

Vsurarius est diabolus,qui pro temporalibus rapit spiritualia bona.parte.3.folio.187.D.

Vt Vt,vno modo tenetur,causaliter,alio modo consecutiuè &c.parte.4.folio.14.G.

Vterus beatæ virginis panem vitæ.i.dei verbum,& ignem spiritussancti de cælo suscepit,& assimilatur clibano qui panem susc̃pit & ignem.parte.1.folio.217.B.

Vtilitates multæ sunt manifestæ vel occultæ omnium quæ terra radicitus alit.parte.1.folio.25.F.

Vtilitati exterioti qui seruiunt,vt sunt infirmi ecclesiæ,signantur nomine cutis.parte.3.folio.58.A.

Vtinam dominus meus Iesus concedat mihi calcare spiritum fornicationis,& ceruicem spiritus iracundiæ,& furoris,& auaricię dæmonẽ & iactantiam,& conterere pedibus meis superbię spiritum,& cum hæc fecero,gesti operis summam nõ mihi,sed cruci eius appendere &c.parte.2.folio.16.E.

Vu Vuapassa dicitur quæ prius q̃ matureſcat,ad solem diu exiccatur,& sic seruatur.parte.2.folio.91.A.

Vuandali fuerunt homines bellicosi,& inter cæteros barbaros plus habere videbantur de fulgore naturalis industriæ.parte.6.folio.254.B.

Vuandali Aphricam depopulantes,paganos ibi habitantes occiderunt,nõ autem Christianos,sed multipliciter afflixerunt.parte.6.folio.253.G.H.

Vuandali Arrianæ sectæ magnam tribulationem fecerunt,exeũtes de Hispania,in Aphricam,Italiam,& Galliam.Ibidem.F.G

Vulgus incredulum vicę hodie,& dura mortalium corda,quæ prophetiæ comminantur & euangelium,in aliud tempus æstimant differendum.parte.4.folio.227.E.

Vulgi mos fuerat(vt creditur)coram arca saltare,& rex Dauid quasi oblitus se prælatum,omnibus admixtus populis ante arcam saltat,& se in diuino obsequio per saltum rotat.parte.2,folio.104.A.

Vulgarium status iudicatur in foro secreto & publico,& hoc duplici.s.ecclesiastico & seculari.parte.2.folio.26.D.

Vulnera dura plerunq̃ per lenia fomenta mollescunt.parte.2.folio.80.D.

Vulnerat deus duobus modis quos ad salutem reducit.parte.3.folio.17.E.

Vulnus si corpori infligatur,aut os confringatur,sub vnius horę spacio solent hæc corporibus accidere, & pluribus postmodum cruciatibus exactis,multo vix tempore sanari.parte.1.folio.288.B.

Vulpis natura describitur cum moralitate.parte.5.folio.151.B.& fo.161.F.H.Item parte.4.folio.228.A

Vulpium pinguedo medicinalis est contra contractionem & stupefactionem neruorum.parte.2.folio.50.H.

Vultus sicut diuersi sunt à vultibus,ita diuersa sunt corda hominum.parte.1.folio.268.B.

Vultus indicio,mentis mutatio deprehenditur.parte.3.folio.400.E.

Vultu & oculis dissimulari non potest conscientia,dum luxuriosa & lasciua mens lucet in facie.parte.4.folio.223.A.

Vultus hominis ex vehementi cogitatione & abstractione à corporis sensibus multum immutatur.parte.4.folio.311.B.

Vultus humani cordis est similitudo dei,quam peruersus operit, vt cognosci à districto iudice nequeat,cum vitam suam malis actibus confundit.parte.3.folio.49.A.

Vxor bona est speciale dei donum.parte.3.fo.414.H. Vx

Vxor dicitur species domus.sic vulgariter dicitur inter Hebrẽos. parte.3.folio.180.C.

Vxor si malis moribus,si luxuriosa seu quidlibet huiusmodi sit vxor,velimus,nolimus sustinenda est.parte.5.folio.58.E.

Vxor vt dimittatur,vna carnalis causa est fornicatio, vna spiritualis timor domini vt via ea alia ducatur,nulla causa in lege dei est.parte.5.folio.58.E.

Vxores fœcundas cum habeatis,& liberis gaudeatis,cur pulchritudinem vxoris quæritis,quæ meretricibus apta est,non vxoribus?parte.4.folio425.E.F.

LITERA IN SPECIE CRVCIS X formatur,& numerũ denarium designat. parte.1.folio.206.A.

Xandicus mensis est apud Athenienses,ipse est qui apud nos Aprilis nuncupatur, & apud Hebræos Nisan.parte.4.fo.474.A. Xan

Xerxes filius Darij secundum latinos potentissimus fuit respectu præcedentium,& vi armorum subiugauit Græciam regno Persarum &c.parte.4.folio.322.F. Xer

ZACHARIAS BAPTISTAE IOhannis genitor,an fuit summus vel simplex sacerdos.parte.5.folio.123.B.C.D.&fo.128. A.B.C.D.H.& fo.200.A. Zac

Zacharias occisus inter altare &c.fuit trinomius.parte.3.folio.230.A.H.& fo.232.C.& folio.262.E.

Zachæus an natione fuerit Iudæus vel Gentilis. parte.5.folio. 172.C.D.

Zachæo quantum fuit dare dimidium patrimonij,tantum est dare calicem aquæ frigidæ.parte.6.folio.54.A.

Zareth non est nomen alicuius mansionis de.xlij.sed torrentis. Zar parte.1.folio.331.A.

Zelotes dicitur deus,quia non vult q̃ homo fornicetur cum dijs Zel alienis per idololatriam.parte.1.folio.164.C.

Zelus diuinæ legis dupliciter accenditur.parte.3.folio.271.G.

Zona præcinguntur homines vt ad operandum sint aptiores,nõ impediti sinibus vestium.parte.3.folio.250.E. Zon

Zorobabel creditur fuisse qui annumerauit vasa principi Iudæ, iussu Cyri regis Persarum.parte.2.folio.241.G. Zor

LECTORI SALVTEM.

EST FINITA, QVANQVAM MAXIMIS laboribus, tamen feliciter cum sex uoluminibus, hæc tabula seu repertorium alphabeticum. Quod tibi candide lector, atque ideo honori tuo per amplissimos ciues impressores huius operis, collectum ac impressioni demandatum est. Itaq; sicut in homine mortali nemo debet ex omni parte laudari, quousq; mortalem uitam, multis fortunæ & fati casibus obnoxiam degit: atq; ut Naso noster, eleganter uereq; dixit: ita & ego cum eo pronunciabo: dicitq; beatus Ante obitum nemo supremaq; funera debet: Tamen non possum non maximis laudibus, & titulis incredibilibus laudare, commendare, & attollere hanc tabulam siue repertorium alphabeticum. Cuius (fidenter dixerim) ad hanc diem nulla similis in orbe terrarum formis excusa est. Totiens igitur multiplicata auctaq; per omnia sibi similis, nec occasum neq; mortem timere potest. Neq; enim, ut Ouidij uerbis utar, Iouis ira nec ignes: Nec poterit ferrum, nec edax abolere uetustas. Nomen quoq; clarissimorum impressorum erit indelebile. Quaq; patet domitis sanctissima litera terris: Ore legent populi perq; omnia secula fama, Si quid habent ueri futuri præsagia, uiuent. Parte enim meliori uiuent, & uiuituri sunt his uoluminibus. Potissimum autem hac perfecta tabula: quam ipsi propria industria, labore, expensisq; effectam, his denuo impressis uoluminibus adijcere apprumereq; uoluerunt. Succinemus ergo unicuiq; impressorum pastorum illud carmen: Semper honos nomenq; tuum, laudesq; manebunt. Viue felix & fortunatus studiose lector.

a
Primum vacat
Aaa domine
tus diuinarum
tam, parte.
b
generationem
pulchro
Annulo
antur
c
Bariona
Benedictio
Bonum
Canis
d
Christus
tale &
Christus &
Ciborum
e
Idumęi.
sunt affli
Creatoris
Culpæ
f
Deum
Deus mouet
Diabolum
gendi.
g
ad habendum
E, Et so.
Ecclesia
Ecclesiastici
h
consilium
Fabulæ Iu
minisse
scere
i
qua resurrexit
rationes
Hebræi
Hæretici
k
Tertium
Homo
Humilitas
Idololatrandi
l
Interficere
gatus
Ira
tantum
m
folio, 157.
vim reprobi
poris
Leo
n
sunt milites
Ma dictio
deo,
quid,
o
parte. 4.
Miraculorum
Moabitas
Moysi qui
p
diuina
Nubes
Obseruanti
parte. 1.
q
sed non
lunt, parte
cti sunt
Petrus
r
Præsul
promissiones
prouidentia
punitio
s
mo imperatore
faciebant
ritum sanctum
sapientiam
t
2. folio. 25. A.
illos qui
Tempus
v
Vir orans
Virtutes
Vita spiritualis

LVGDVNI,

Ex officina Gasparis Trechsel.

M. D. XLV.